

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

SCRIPTORES
ORDINIS
PRÆDICATORUM
RECENSITI.
TOMUS PRIMUS.

SCRIPTORES
ORDINIS
PRÆDICATORUM
RECENSITI,
NOTISQUE HISTORICIS ET CRITICIS
ILLUSTRATI,

OPUS QUO SINGULORUM VITA,
Præclareque gesta referuntur, Chronologia insuper, seu tempus quo quisque floruit certo statuitur:
FABULÆ EXPLODUNTUR:

SCRIPTA GENUINA, DUBIA, SUPPOSITITIA EXPENDUNTUR,
Recentiorum de iis iudicium aut probatur, aut emendatur:

CODICES MANUSCRIPTI, VARIEQUE E TYPIS EDITIONES,
& ubi habeantur, indicantur:

ALUMNI DOMINICANI, QUOS ALIENI RAPUERANT, VINDICANTUR,
Dubii, & extranei, falsoque ascripti ad cuiusque seculi finem rejiciuntur, & suis restituntur:

PRÆMITTITUR IN PROLEGOMENIS

NOTITIA ORDINIS QUALIS FUIT AB INITIO AD AN. MD.
Tum Series Capitulum generalium iis annis habitum, *Denique* Index eorum qui ad ecclesiasticas dignitates promoti fuerunt, vel in hoc Tomo laudatorum, vel alias ab aliis omisso.

Inchoavit R. P. F. JACOBUS QUETIF S. T. P. *absolvit* R. P. F. JACOBUS ECHARD,
ambo conventus SS. Annunciationis Parisiensis ejusdem ordinis alumni.

TOMUS PRIMUS.

LUTETIÆ PARIISIORUM,

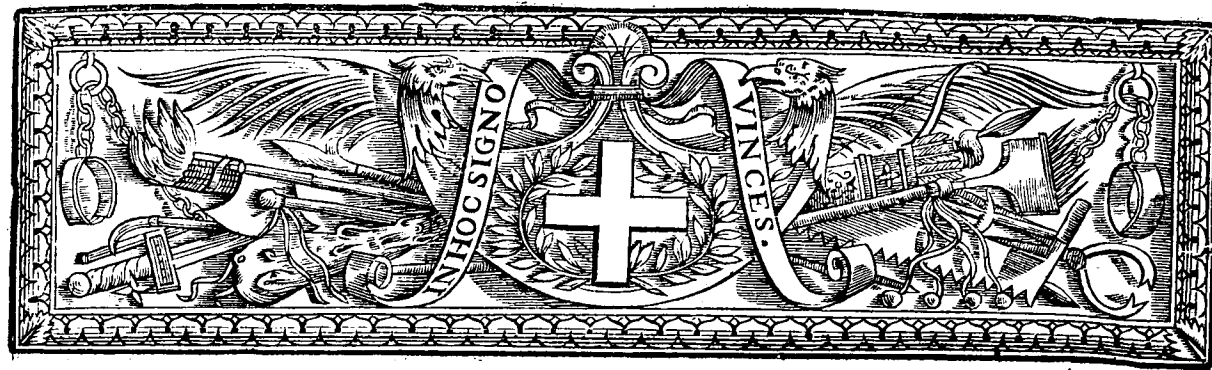
Apud } J-B-CHRISTOPHORUM BALLARD, Christianissimi Regis Monotypographum, &c.
viâ sancti Joannis-Bellovacensis, sub signo Montis-Parnassi.

ET

NICOLAUM SIMART, Serenissimi Delphini Typographum, viâ Jacobæ,
sub signo Delphini coronati.

M. DCCXIX.

Cum Approbatione, & Privilegio.

REVERENDISSIMO PATRI
F. ANTONINO CLOCHE,
SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORI,
AC TOTIUS ORDINIS FF. PRÆDicatorum
GENERALI MAGISTRO.

DVOLAT ecce in gremium tuum REVERENDISSIMÈ
PATER Opus te auspice inceptum, te favente, adjuvan-
te, instante promotum, ac tandem absolutum, eoque vel
solo nomine debitum tibi, quod assumtus ad sacri Prædi-
catorum ordinis regimen annos ab hinc amplius triginta,
Spartam hanc ut ornares, nihil omisisti. Asserenda regulari
disciplina quantopere incubueris, non morabor: insigne sunt
argumentum saluberrimæ illæ ordinationes in generalibus comitiis a te coactis san-
ctæ, quæ quidem comitia plura habuisti, frequentiora multo habiturus more ma-
jorum, si per iniqua hæc tempora licuisset: memor scilicet ea maxime ratione fir-
mari legum observationem, & perrarum illum in societatis, quæ ex omnibus
populis & linguis coalescunt, in nostra autem semper quæsitum morum consensum,
cùm sodalibus undecunque in unum convenientibus, uno velut ore damnatur si quid
in dissidium vergit, labantia priscorum patrum instituta constabiliuntur, cavetur-
que ut nihil innovetur nisi quod traditum est.

Sed tuam in excitandis & ad summum provehendis studiis solertiam & dili-
gentiam quæ explicem pro merito? Noverat eam eminentissimus cardinalis Casana-
ta. Hæc illi causa fuit, ut quod ipse sibi apud animum suum proposuerat ex viris
S. Thomæ doctrinæ addictis collegium instituire, opime dotare, & ditissima sua bi-
bliotheca locupletare, tandem exolveret, curisque tuis committeret exequendum.

Neque sane spem ejus fefellisti, imo complevisti. Vix enim supremum obierat diem vir immortalis apud nos memoria, cum reponenda ipsius bibliotheca jam refertissima, sed quam in dies augere non cessas, ades magnificentissimas extruxisti: viros ad hæc ex omnibus Europæ Christianæ regnis selectos, & sacra eruditione præstantes Romam accivisti, quibus ut fidei adversus ingruentes errores tuendæ, doctrinaque Thomistica sarta cœctaque servandæ sedulam navent operam, otium illud facis litteris tam commodum quam necessarium.

Nusquam non intentus ad eas in religionis bonum promovendus quoscunque e nostris hominibus nosti earum amantes, identidem commonefacis se ut Ecclesiæ utiles præsent: qui historiæ ecclesiasticæ dilucidandæ incumbunt, omni favore prosequeris: linguarum sanctarum peritos, & in Patrum Græcorum lectione exercitatos hortaris, ut eorum operibus emaculandis, nondumque editis in lucem promendis & Latine vertendis elaborent, nullis parcens sumptibus, ut quæ sunt iis opus antiqua monumenta ex Vaticano descripta transmittas: addis omnibus animos, ne quod tibi summe cordi est, S. Thomam antesignanum nostrum, & scholarum omnium communem magistrum inultum, ejusve dicta in pravos detorta sensus adversariis dimittant. Hinc prodiit accuratissima illa, & ex primis genuinisque documentis deprompta Congregationum de Auxiliis sub summis pontificibus Clemente VIII & Paulo V historia, ex qua palam fit, Prædicatorum ordo quam strenue pro gratia per se efficaci, ceu pro Ecclesiæ Palladio a majoribus accepto, veroque & solo christianorum solatio decertarit.

Accedit ardentissimus ille tuus REVERENDISSIME PATER, pene dixerim immensus, zelus quo zelatus es ad mittendos ubique terrarum in Domini messem operarios. Occidentales Indias prætereo, tametsi jam apud illas efflorescens a duobus & amplius sæculis ordo noster, te feliciter providente incrementum plurimum sumsit, & sanctorum fastos in dies auget: Sed de Orientalibus silere gravitas rerum non finit. Ecquas enim illic oras non pervadant, quas regiones non adeunt apostolici pectoris viri Roma a te missi? Magnum eis in Perside ostium apertum esse, jamque evangelium ab eis palam prædicari litteris ipsi suis significant: in Tunchino & Cochinchina vicarios agunt apostolicos, invictique inter adversa omne genus seu ab infidelibus seu etiam a falsis fratribus illata fructum Christo multum afferunt. Quid autem apud Sinas? Quot inibi a nostris exantlati labores? Quot adita pericula, quot perlata incommoda, dum profitentes se nihil aliud scire nisi Ihesum Christum & hunc crucifixum, cum ambitiosa superstitione bellum gerere fortiter & animose perseverant? Tibi vero PATER REVERENDISSIME, quale gaudium fuit, cum audisti eos e Sinenfi illo regno exturbari potius maluisse, quam refertis idololatria ritibus tolerandis assentiri? Quanta te voluptate perfudit, quod non modo legati apostolici eminentissimi Turnonii decretis se præbuerint obsequentissimas, sed & eundem carcere detentum omnibus officiis capitis etiam periculo

prosecuti fuerint? Quam acriter porro quam magno animo nihil motus instantissimis virorum primæ notæ sollicitationibus apud sanctam sedem egisti, ut causa illa de Sinicis ritibus a septuaginta annis circiter pendens, & potentissimorum hominum artibus fulta finiretur, quod & a summo pontifice Clemente XI solemniter tandem judicio obtinuisti.

Dum tuendæ, illustrandæ, propagandæ fidei pro instituto ordinis tui primario sic studes, ordo interim ipse curarum sibi tuarum maximam vindicat partem, non eo tantum ut hunc regas eximia illa sapientia, quæ suavissima conjuncta humanitati te summis pontificibus regibusque christianis inter se etiam dissidentibus constanter gratum, te emulandum politicis exemplar, te ordinis amorem ac delicias facit, sed ut decus huic novum splendoremque quotidie accersas: quasi constitutum tibi esset nihil ad gloriam ejus desiderandum relinquere, decesseresque tuos quemadmodum superas diuturnitate regiminis, ita & magnitudine laborum, & suscepturarum rerum laude omnibus anteire.

Hanc tuam mentem luculente declarant, quæ sodalibus imponis conficienda opera. Aliis enim annales ordinis committis: Aliis ut Sanctorum, Beatorum, Illustrum hominum nostrorum acta lingua quisque sua describant injungis. Alios delegas, qui Bullas summorum pontificum & regia diplomata in gratiam ordinis data colligant. Alios jubes ad coercendam laxiorem de moribus doctrinam hac nostra ætatè in Ecclesiæ scandalum exundantem, antiquos purioris doctrinæ scriptores nostros novis & accuratioribus typis edere, cujusmodi sunt sancti Raimundus de Pennaforti jam prælo datus, & qui brevi sub oculis tuis prodibit Antoninus, uterque sapientum omnium calculo inter canonici juris peritos doctissimi pariter & sapientissimi.

Me quoque omnium minimum, REVERENDISSIME PATER, in laboris & laudis consortium vocasti, provinciamque demandasti, arduam illam quidem, sed ordinis gloriæ perutilem imo necessariam, ut nempe Scriptorum qui per annos ab ejus institutione quingentos in eo claruerunt, seriem texerem, præclare ab eis gesta proderem, opera eorum undequaque dispersa colligerem, spuria & fabulosa abjudicarem, certa assererem, & in commodum rei litterariæ pro eruditorum voto in lucem darem. Opus inquam arduum, in quo jam a viginti annis totus sum, quippe quod nonnisi discussis innumerarum bibliothecarum arcanis, labore immenso, & solis expertis æstimando absolvi potuit. Opus tamen necessarium, ut inter tot fabulas quæ sensim irrepunt, & in dies crescunt, quid certum, quid dubium, quid probandum, quid abjiciendum habeatur. Opus addo illustrando ordini peropportunum. Enimvero quam speciosa facie suspiciendus venit, quam idonea ad comparandam existimationem, benevolentiam, reverentiam! cum ab incunabulis ostendit se tantorum totque virorum parentem: qui studiis quasi addicti & consecrati omni scientiarum genere floruerunt, academias ubique rexerunt & collustrarunt, sacre scripturæ textum a mendis quæ notariorum oscitatione irrepserant expurgarunt, ex Hebraico & Græco Latinum fecerunt, eundemque commentariis egregiis dilucidarunt: adversus hæreses seu antiquas, seu suis temporibus exortas acriter & impigre verbo & scripto decertarunt: Judæorum perveraciam ex ipso ab eis agnito canone & ipsa eorum lingua revicerunt: ethica christiana temperatam evangelii se-

EPISTOLA.

veritatem a duritia pariter & mollitudine alienam asseruerunt : terminos & leges posuerunt scholasticae theologiae , exegeticam & parentticam tot editis voluminibus ditarunt : aetatis suae historiam utramque ecclesiasticam & profanam memoriae posterorum commendarunt , philologiam denique & scientias etiam tum naturales tum mathematicas excoluerunt , tradideruntque ceu ancillas doctrinae sacrae famulantes. Quae singula hoc opere demonstrantur.

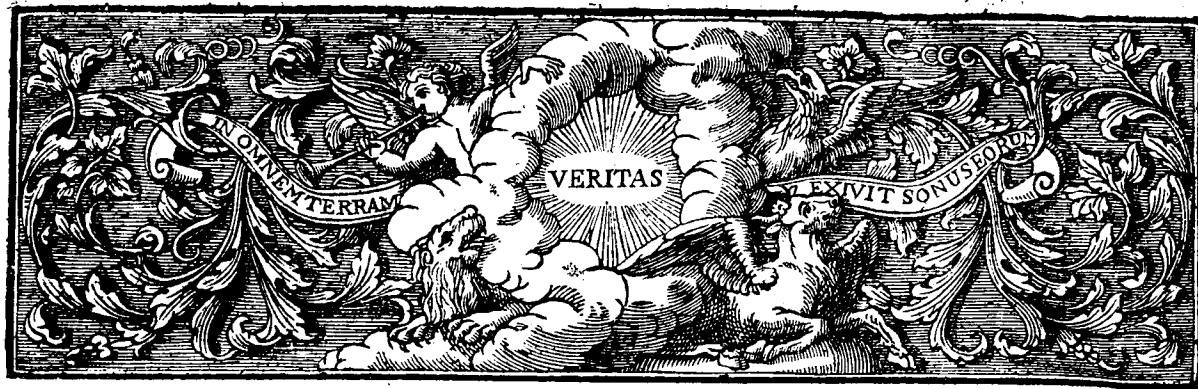
Nec vero haec sola fuerit ejus utilitas. Attente si legerint sodales nostri , futurum spero ut praeter plenissimam historiae nostrae notitiam duos insuper capiant fructus. Unus est ut commonente & incitante patrum exemplo piaculi instar habeant otio desidiose marcescere , seque turpiter degeneres & ingratos putent , nisi pariter vocati ad ferendum Ecclesiae auxilium , pari studio conentur unusquisque pro virili utilem ei operam dare. Alter est ut abundantius emulatores paterna traditionis nefas ducant a S. Thomae placitis recedere vel latum unguem. Hoc enim in schola nostra jam ab ejus exordiis videbunt observatum , omnes etiam ingenii acumine & doctrina praestantissimos magistrum sibi unum voluisse Aquinatem , unum audisse , unanimes & uno sensu quod ab eo acceperant , posteris tradidisse : si qui ab eo desiverint , tantumdem sibi ascivisse dedecoris , nec levem gloriae suae maculam aspersisse.

Unum superest REVERENDISSIME PATER , quod supplex exoro , ut opus hoc pro paterna tua benevolentia benigne suscipias , & siquidem ex tua sententia confectum sit , quod mihi ut agerem pra oculis semper fuit , illud in omnium manus venire cures , si quae in tanta scriptorum multitudine exciderint , libenter moneas , errata & omissa corrigere & supplere paratissimum , qui sum

REVERENDISSIMAE PATERNITATIS TUAE

Demississimus & obsequentissimus
servus ac filius
F. JACOBUS ECHARD.

E conventu SS. annuntiationis
Parisiensis kal. julii 1719.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO qua fidei Christianae non exigua pars innitur, non alia ratione certius comprobatur, quam scriptorum ecclesiasticorum constanti per seculorum seriem in suis operibus testimonio. Hinc qui jam a nascentis Ecclesiae primordiis in ea floruerint scriptores, quaeve eorum fuerint opera certa & indubitata cognoscere curarunt viri eruditi, eorumque notitiam posteris servare studuerunt. Sic Eusebius Caesarensis partem historiae Ecclesiasticae censuit, scriptores qui ad suam aetatem Ecclesiam operibus suis illustrarant, memoriae commendare. Sic post Eusebium Hieronymus syllabum auctorum qua Graecorum qua Latinorum qui ad seculi quinti Christiani initia quid scripto ediderant, confecit. Illis succenturiarunt deinceps non pauci, Gennadius, Isidorus, Sigebertus, Henricus de Gandavo & alii. Verum cum successu temporis notariorum incuria in historiam hanc litterariam multa irrepsisset confusio, quae & a nata seculo xv Typographia plurimum aucta, dum sub nomine sanctorum Patrum excusa sunt opera plane illis supposita, & aliis quorum nomina vel oblivione vel ignorantia exciderant sublata: hanc partem eruditionis ecclesiasticae elucubrare, expurgare, & illustrare aggressi sunt seculo ultimo proxime elapso viri docti & perspicaces, ad eamque accuratorem promoverunt, ut quae genuina cujusque auctoris sint opera, jam fere pateat, libri a sanctis Patribus certo scripti, illis asserti, supposititii partim rejecti, partim suis auctoribus restituti, plurium quorum nomina exciderant, memoria suscitata, chronologia ad incudem revocata, serioque & ad unguem emendata. Jamdiu est, quod a viris eruditis expectatur, ut quique ordines regulares, qui haud ignobilis sunt Ecclesiae pars, idem in indice suorum scriptorum praestent: quos falso sibi vindicarunt, restituant, multiplicationem ejusdem auctoris in duos tresve, seu etiam variorum in unum confusionem corrigant, certam cujusque chronologiam quoad fieri potest statuunt, ita denique hanc historiae suae partem illustrent, ut quid jam certum tenendum habeatur.

Id attendens R. P. Jacobus Quetif Parisinus ordinis Praedicatorum domus SS. Annuntiationis Parisiensis alumnus, nostrosque qui bibliothecam ordinis a seculo xvi accurarunt, in istis non parum aberrasse videns, eam emendam sibi proposuit, nullisque laboribus ut verum assequeretur pepercit. Vir erat ad hoc opus obeundum aptissimus, firmae valetudinis, lectionis immensa & indefessa, in re litteraria & chronologica peritissimus: historias & annales non solum ordinis, sed & extraneas ecclesiasticas & civiles regnorum & urbium Italiae, Hispaniae, Germaniae, Belgii, Magnae Britanniae & Hyberniae, Galliae tandem diligenter evolverat: scriptores qui bibliothecas variarum nationum, vel speciales civitatum, aut etiam ordinum regularium ediderant, seu etiam indices bibliothecarum famosiorum comparaverat; quae ad rem

litterariam nostram attinebant excerpterat, & acri quo valebat criterio expenderat. Ad hæc itinera plura suscepit, in Belgium, in Germaniam saltem ad Rhenum, in varias Galliarum provincias, ubique bibliothecas quæ ei patuerunt lustrans, nam & quædam ei occlusæ, ut & alii viri docti sibi accidisse queruntur: cum viris rei litterariæ peritis in Hispania Italia & Belgio epistolarum commercium iniiit: nihil demum omisit, ut accuratam auctorum nostrorum, eorumque certorum operum notitiam adipisceretur. Viri eruditi Parisiis agentes, queiscum magna ei intercessit studiorum necessitudo, diligentia ejus & acerrimi iudicii apprime gnari, opus ejus summo desiderio expectabant, & ut prope edendum quidam rei litterariæ nunciarent: Verum cum & multis aliis juris canonici, cujus ut & regularis peritissimus erat, negotiis distractus fuerit, nonnisi octingentorum circiter scriptorum nostrorum elogium finierat, cum anno ætatis LXXVIII morte collectus est, nec in iis antiquiorum nostrorum Vincentii Bellovacensis, Alberti Magni, S. Thomæ de Aquino, S. Antonini & aliorum fecundiorum scriptorum chronologiam aut opera expenderat, quid in dies de iis accuratius se adepturum sperans. Cæterum aliorum plusquam duorum millium ingentem in adversariis suppellectilem undique collectam reliquit.

Hæc omnia mihi Jacobo *Echard* (vel ut Italis pronuntiationem levem *Eciard*) ejusdem domus Parisiensis alumno, sed ad tam eximium virum longe impari, concinnanda & adornanda anno MDCXCIX commissa sunt. Verum cum in tanta collectionum multitudine quid adhuc deesse animadverterem, quod R. P. Jacobo *Quetif* obvium & commodum non fuerat, addendum putavi. Nimirum cum ordo Prædicatorum ducentis fere ante natam typographiam annis floruerit, & scriptores XIIII & XIIIII seculi opera sua MS reliquerint, bibliothecas in quibus servari suspicatus sum lustrandas censui. Regiam humanissime mihi aperuerunt ejus præfectus D. abbas *de Louvoy*, & custodes clarissimi viri *Clement* & *Boivin* erga rem litterariam & ei accurandæ incumbentes propensissimi. Hanc itaque feracissimam, & cui nulla alia in Europa seu codicum MS seu impressorum copiam spectes, veniat conferenda, totam perscrutatus sum, non solum bibliothecæ indices, ut aliis non paucis excidit exinde in errores inductis, sed & ipsos codices revolvens, unde certa auctoris eruitur notitia, quod & idem in sequentibus egi. Hinc in Colbertinam inter Europæ ditissimas etiam numerandam permittente illustrissimo Ecclesiæ principe Jacobo Colbert archiepiscopo Rotomagensi cujus tum erat, descendi, & benignissime assentiente D. *du Chesne* custode integram etiam lustravi: hinc in alias Parisienses, quas codicibus MS seculorum quibus opus erat abundare noveram, me contuli: Victorinam in qua ad mille & quingentos & amplius codices, quos evolvere concessit ejus ecclesiæ canonicus meritissimus D. *Wion d'Heroyal*: Sorbonicam in qua ad mille & ducentos & amplius codices, quos sapientissimi hujus collegii sacre theologiæ magistri non solum evolvere permiserunt, sed & cum ab eorum socio viro doctissimo D. *Berthe* bibliothecæ præfecto rescivissent, me in istis scriptis Gothicis lectu difficilibus exercitatum, ut eidem in indice codicum conficiendo operam meam commodarem, oraverunt: Navarræam ejusdem circiter quoad codices feracitatis, quam etiam assentientibus D. *Chenu* præfecto S. T. M. & fociis ejus regii gymnasii D.D. Baccalaureis totam versavi: in Gervasianam seu gymnasii dicti *Maitre Gervais* & in Choletæam me comiter admodum duxit D. abbas d'Argentré S. T. M. & socius Sorbonicus regi ab elemosynis vir admodum officiosus, non copiosas illas quidem, sed præstantibus XIIII seculi & qui rem meam rangebant codicibus quibusdam divites. Ditissimam Sangermaneam ascetarum Maureorum aperuit Domnus *Beaugendre*, & seculorum XIIII & XIIIII

codices lustrare officiosissime concessit. Augustinianam ad pontem novum in qua ad trecentos & amplius codices ejus ætatis quam quærebam ingredi, & singulos diligenter perspicere humanissime annuerunt R. P. Prior, & bibliothecæ custos. Sanjacobeæ nostræ aliàs ex donis regis S. Ludovici & successorum, vel etiam sodalium qui in eo gymnasio vixerunt, scripta sua confecerunt & morientes reliquerunt, inter opulentas numeranda, nunc vero seu vicissitudine temporum, seu venditione quam cogunt aliquando annonæ penuria & caritas certis annis & non raris contingens, seu direptione quam seculo XVI ubique in hoc potissimum genere furentes exercuerunt Lutherani, seu custodum incuria præsertim initio nascentis typographiæ, quo codices MS ignavis viles esse cœperunt, & ipsi bibliopolæ bibliothecas invaserunt & audacter depeculati sunt, ut suis libris chartaceis compingendis hæc pergæna MS deservirent, quacunque tandem ex causa ad pauperiem fere redacta est. In ea tamen supersunt quædam antiqua monumenta, quæ omnia recensui. Non numero plures extra Parisios a me lustratas, & in hoc opere ubi se dat occasio, indicatas, ubicumque enim me ex itinere adesse contigit, si exstabat bibliotheca, hanc ingrediendi & libros evolvendi facultatem a prælato exorabam & obtinebam.

Eruditissimum ascetam Maureum Bernardum Montfauconium omittere scelus esset, qui perquam humaniter plures indices accuratiores codicum MS in variis bibliothecis servatorum mihi commodavit, maxime Florentinis Mediceæ, nostræ S. Marci, & SS. Annunciationis Servitarum. Indices alios habui, ut Ecclesiæ Carnotensis agente D. *Gueau* canonico in gratiam meam hunc laborem comiter suscipiente, domus nostræ Tolosanæ a RR. PP. sacre theologiæ professoribus *Josepho Roux*, & *Antonino Mora* viris accuratis, domus etiam nostræ Claromontanæ in Arvernibus, in qua codices trecenti septuaginta novem MS elegantes etiamnum habentur, hunc mihi misit R. P. prior *Joannes Roignan* vir religiosissimus & urbanissimus. Indices variarum Europæ bibliothecarum Angliæ, Augustæ Vindelicorum, Basileæ, Lipsiæ, Sueciæ, & aliarum regionum & urbium, ut & catalogos auctorum variarum nationum, qui vel R. P. *Jacobum Quetif* fugerant, vel a morte ejus lucem viderunt, non prætermisi sed diligentius expendi, ex omnibus profeci, sed & aliquando emendavi. Belgicæ provinciæ operi plus emolumentum attulerunt, quam cæteræ ordinis. Nam cum R. P. *Gilbertus de la Haye Insulensis* vir laboriosissimus una & diligentissimus ac criteriis exquisiti scriptores nostros Belgas illustrare constitisset, Belgium fere totum percurrit, bibliothecas lustravit, codices MS evoluit, libros e prælo excusos veteres & novos perquisivit, editiones omnes scrutatus est, ex his vero opus confecit cui titulum indidit, *Bibliotheca Belgo-Dominicana*, sed morte præventus non edidit. Hanc MS mihi commodarunt sodales Insulenses, quam ut vidi accuratam, annotatis plerumque ex tabulis cujusque domus scriptorum annis professionis aut saltem mortis & aliquando ætatis, totam in hoc opus mutato tamen stylo convulsavi. His & aliis quæ nunc omitto, siquidem ex sequentibus patebunt, subsidiis adjutus, opus confecisse putabam, adeo ut jam prælo paratum videretur.

Id cum meditarer, & consilium cum viris eruditis conferrem, iisque qua ratione R. P. *Quetif* opus adornaret, ipseque ejus vestigia secutus profectus fueram ordine scilicet nominum scriptorum alphabetico significarem: tum reclamaverunt omnes, & ordine chronologico astruendum edixerunt. Reponebam bibliothecas fere omnes regnorum, nationum, urbium, ordinum regularium per alphabeti litteras concinnatas esse, huncque ordinem lectoribus apprime commodum videri. Fassi sunt, si ordo Prædicatorum

sum ab uno tantum seculo, vel ad summum sesqui seculo ortus esset, id forte ferendum esse: sed cum a quinque jam seculis integris in Ecclesia floreat, rationi consentaneum non esse, ut auctores seculi xiii V. G. cum auctoribus xvii & xviii confusi viderentur: illud absurdum seculorum, nam hoc inter alia exemplum opponebant, S. Thomam de Aquino ad finem fere hujus collectionis amandandum, cum innumeri ejus commentatores ratione nominis ab initio jam prævisissent. Addebant faciliorem exinde posteris fore operis continuationem, dum florentes annis sequuturis auctores soli addendi essent, vel si qui seculorum & annorum elapsorum diligentiam fugerant, initio supplendi & præfigendi. Doctissimorum virorum consiliis non acquiescere nefas duxi, etsi post tantum laboris hæctenus exantlati novus mihi subeundus esset: nam totum fere opus dilacerandum, & integrum ab ovo resumendum & exscribendum, ut novo hoc ordine chronologico concinnarem.

Ordo itaque hujus operis hic est. Primo scriptores ad annum mortis, cum certo rescire potui, alligavi, si magistros ordinis excipias, quos ad annum quo ad regimen assumpti sunt, collocavi, ut qui sub iis floruerint auctores lectori pateret, vel etiam paucos alios, ut Albertum Magnum, quem ad annum quo maxime florebat astrinxi, quod ejus notitia necessaria esset ad pleniorum S. Thomæ ejus discipuli notitiam, qui sex annis tamen ante magistrum vita functus est. Quorum annum mortis retere non potis fuit, ad annum quo certo floruisse scivi, eos retuli. Quorum seculum tantum quo vixerunt-assecurus sum, non autem annos seculi, quibus vixerint, vel mortui sint, hos ad finem cujusque seculi relegavi, & ordine alphabetico recensui. Iis subjunxi qui mihi dubii fuerunt, an nostrates essent, & in ultimum ordinem amandavi ad quodque seculum, quos ab incautis bibliothecariis falso nostris ascriptos deprehendi. Viros jam scriptis suis satis illustres, infulis etiam ornatos fuisse si adderetur, fuerunt per omnes ætates qui laudi ducerent: quasi vero homini honorem tribuas, an potius illudas, cum dignitatem ei affingis, qua vel ipse scit se, vel ipse scis cum nunquam ornatum. Quos itaque ex auctorum æqualium testimonio, vel ex tabulis Ecclesiarum ad infulas evehctos agnovi, hanc eis dignitatem asserui: secus vero de his quos vel a nostris vel ab extraneis scriptoribus episcopos falso laudatos compertum mihi fuit. Denique in universo hoc opere in hunc finem solum collimavi, quod & Reverendissimus magister ordinis Antoninus Cloche pro sua sapientia injunxerat, quodque nisi licuisset, nunquam suscepissem, ut veritatem ubique assequeretur, & fabulas quantumcumque antiquas & vulgatas (nam ut in historiis omnium gentium sic & in historiis omnium ordinum regularium suæ sunt fabulæ, sic decursu temporis firmatæ, ut iis fidem non adhibere, quibusdam religio sit) ipse vero longe aliter sentiens, & eas dehonestamentum historiæ, non ornamentum habens rejeci, certa certo, dubia dubie retuli: ubi defecerunt antiqua & æqualia documenta, scriptores & eorum scripta in fide eorum qui eos vel ea laudant, adoptavi nihil asserens, sed sodales cujusque domus excitans, ut veritatem diligentius indagent, huicque operi addant.

Quædam adhuc de hac editione veniunt monenda. Ubi ad caput cujusque scriptoris annum tantum in margine notatum videris, hoc elogium a R. P. Jacobo Quetif integrum adornatum scias, etsi plerumque ubi habeantur codices ms, aut librorum impressorum varias editiones addiderim. Ubi in margine supra annum asteriscus apparet, hæc a me omnia prodierunt. Ubi vero ad annum jungitur crucula, hæc partim ex adversariis dicti Jacobi Quetif, partim ex amplioribus notitiis aliunde mea diligentia collectis concinnata esse noveris. Sic enim omnia distinguenda esse judicavi, ne viri eru-

ditissimi elegantes lucubrationes quis mihi arrogaret, ac ne quantum in hoc opere laboris impenderit, posteris ignotum esset.

Auctorum omnium, quos in hoc opere conficiendo uterque consulimus, indicem hinc prodere, & fusius esset & supervacaneum, cum ubique citentur: pauca solum ne lector aberraret, occurrunt addenda. Cum Leander Albertus qui ex nomenclatoribus nostris accuratior est, in suo *de viris illustribus ordinis Prædicatorum* opere citatur, ne frequentius id repetere molestum esset, *Leander fol. tali a vel b*, id est pagina prima vel altera indicandus visus est. Cum alia ejus opera præsertim Italiæ descriptio, tum id distincte notatur. Cum Antonius Senensis, qui in hac parte ex diligentioribus est, licet non in paucis aberrarit, laudatur in sua ordinis bibliotheca, tum communi & usitato apud nostrates vocabulo *Lusitanus* simpliciter dicitur, e Lusitania enim originem duxit. Cum Ambrosius Taëgius Leandri Alberti æqualis, qui ob antiquorum ordinis monumentorum diligentem & accuratam collectionem de ordine optime meritus est, & nunquam satis commendandus, sex enim majores & non parvæ molis codices horum monumentorum ms reliquit, citatur, his tantum oculis & litteris designatur *Taëgius P. P. M. O.* vel *II. P.* &c. id est prima parte monumentorum ordinis vel secunda &c. ut mirum sit quosdam, inter quos Soegius noster in Anno Dominicano Gallico, quia apud Lusitanum aliquando viderunt omissio nomine *Taëgii* citari *P. P. Mon. O.* duas priores litteras sic interpretatos esse, quasi quidam *Petrus Pictavinus* auctor incognitus & revera fictitius laudaretur. Michael Pius inter historicos nostros non parum nominatus, secunda potissimum historiæ suarum parte in hoc opere nobis usui fuit, & sic citatur *Pius P. II. col. tali*, ubi vero omittitur *P. II*, quod non raro contingit, hanc tamen secundam partem citari certum habeas. Cum bibliothecam Sorbonicam lustrare permissum mihi fuit, tum codices ms variis numeris notati erant in dorso, in latere, prima pagina pura, hunc tertium ut securiorem elegi, & ubique annotavi. Vir eruditus D. Franciscus Salmon doctor & socius Sorbonicus, qui jam huic bibliothecæ præest, novos numeros apposuit, sed hos ut colligere nec otium fuit, nec permisit valetudo.

Viros eruditos veteres & recentiores, qui historiæ ecclesiasticæ vel etiam litterariæ expurgandæ & accurandæ incubuerunt, vel etiamnum incumbunt, omni qua par est reverentia prosequor & ubique laudo, ceu ex quorum lucubrationibus non parum profecerim. Inter alios nominandi veniunt eruditi Actorum Sanctorum, quæ Antverpiæ in dies prodeunt editores, quosque gratus animus oblivisci non finit, cum multa ordinis monumenta e tenebris eruerint, quorum apud nos nulla jam extabat memoria. Cum tamen ordinis Prædicatorum regimen nec illi nec alii a nobis extrates calleant, ut nec rescire illis obvium est, sicubi a vero aberrant, quod aliquando contingit, eos ea libertate emendo, quam permittit veritatis amor, quo se unice flagrare præstant, & quo uno flagrare omnes tenemur, nullo vero contendendi affectu a quo sum alienissimus. Idem omnibus eruditis integrum de hoc opere judicium relinquo, tantumque abest, ut si aliquoties erraverim, emendari ægre patiar, quin idipsum totis præcordiis exoptem, ut historia nostra litteraria quam purissima tandem & ab omnibus sphalmatis expurgatissima prodeat.

Ut majorem huic operi lucem asseram duplex cuique volumini notitia præmittenda visa est, prima status ordinis, provinciarum nempe ex quibus constat, & domorum in quaque extantium, altera comitorum seu ut loquimur capitulorum generalium ab initio ad hoc ultimum quo vivimus seculum, addita præter diem mensis & anni cujusque ratione. Et primo quidem huic tomo præmittitur notitia provinciarum ab anno MCCXX ad MD, quibus seculis

eadem fere permansit earum divisio, licet seculo xv quædam divisæ fuerint, ut Dalmatia ab Hungaria, Sicilia trans pharum a Regno Siciliae citra pharum, Lusitania ab Hispania, Scotia ab Anglia, surrexerint etiam variæ congregationes severiorem legum nostrarum observationem amplexæ, sed quæ statum provinciarum non immutabant. Altera est series capitulorum generalium ab anno MCCXX ad annum MD habitorum longe accuratior, quam vel a Michaele Pio in prolegomenis suæ secundæ partis, vel a Vincentio Maria Fontana initio sui operis cui titulus, *Declarationes constitutionum* data sit: ceu quam ex actis ipsis, vel ex duobus antiquis codicibus MSS Lingonensi uno, altero Victorino ejus ætatis eruimus. Alteri Tomo præfigetur notitia provinciarum, quarum numerus ab anno MD ad hoc ultimum seculum plurimum auctus est seu ex quarumdam divisione, seu ex domorum novarum erectione, ex quibus jam ordo coalescit. Tum sequetur series capitulorum generalium ab anno MD ad præsentem annum MDCCXIX habitorum. Ex hac duplici notitia & plures historiarum nodi solvuntur, & cujus provinciarum cujusve domus quisque scriptor fuerit, quivis facile deprehendet.

Denique quod superest, me unius sanctæ Catholicæ Romanæque Ecclesiæ filium addictissimum protestor omnia in universo hoc opere dicta ejus censuræ animo demississimo subjicere: & si quæ mihi exciderint ab ea non probata, quamvis nullius mihi conscius sim, ea me jam ex nunc revocare.

ADDENDA ET EMENDANDA IN HOC TOMO.

In serie capitulorum generalium ad finem:
Ad MCCCXCVII dele 111 junii. Scribe xx junii contra morem ob difficultatem temporum.
In serie episcoporum in Suecia addendi
Martinus Skytte ep. Aboënsis.
Thomas Anglus ep. Finlandensis.
De utroque vide p. 428.
In serie archiepiscoporum addendi
Henricus ex provinciali Prædicatorum arc. Ard-machanus in Hybernia, inde ad Culmensem sedem in Prussia translatus servato in bullis apostolicis archiepiscopi titulo, mortuus anno MCLIV die 1 julii. Vide Acta SS. T. VII maii p. 603 & 607 a. Petrus Philippi arc. Upsalensis XLV. Vide hujus Tomi p. 428.
In serie patriarcharum addendus
Elias Regienis Antiochenus qui sedita MCCXI ad MCL.
Sic refert in catalogo patriarcharum Antiochia
Rodericus de Acuña archiepiscopus Bracharensis *Tractatus de Primatu Brachar. Ecclesia p. 102.* Editus est in fol. Brachara rypis Joan. Roderici 1632.
P. 404 a, ubi de Gnidone de Turre adde:
Certissimum est Guidonem de Turre suum testamentum fecisse apud Oratorium anno MCCXXXV stylo veteri, novo LXXXVI. Oratorium (Gallice *Ouzoir sur Trezée*) oppidum est diocesis Autissiodorensis passim circiter mille a Ligeri distitum. In Ecclesia verò Martini ejus loci parochiali etiamnum visitur tumulus, cui insculpta effigies episcopi cum hoc epitaphio lectu difficili:
Hic jacet D. D. Guido de Turre quondam episcopus Claromontensis.

Notæ hujus tumuli præsertim insula indicant operis esse seculi XIII exeuntis. Hinc constare videtur Guidonem apud Oratorium obiisse, & primo ibidem sepultum: unde Claromontium ad Basilicam majorem corpus ejus translatum fuerit, si verum est quod vulgo fertur, in ea jam ad majus altare jacere.
Hic Tomus jam præsum exierat, cum hanc notitiam a R. P. Domino Jacobo Boyer asceta Benedictino viro accurato, & diligenti rei antiquaria scrutatore accepi. Vidit ille & tumulum indicatum & testamenti instrumenta seu apud canonicos ecclesiæ Claromontane seu apud nostros ibidem servata. Singularis hujus notitiæ gratiam illi debet mecum ordo universus.
P. 529 ad opera Johannis a S. Geminiano addenda *Vita S. Finæ virginis in Etruria.* Hanc ex cod. ms ejus ætatis Florentiæ servato editam habes in Actis SS. T. II martii ad diem XII p. 236.
Dum præsum sudaret, quidam scriptores incaute duplicati fuerunt.
Antonius de Nazario bis laudatur ad p. 210 b., tum ad p. 795 b.
Georgius de Peyra bis ad p. 725 a., tum ad 901 a. Guillelmus Brunyardus bis ad 634 b., tum ad 701 b. *Horum articulorum alteruter delendus est.*
Errata quedam omissa in Indice errorum.
P. 849. b lin. 5 & 6 ante fin. ubi de Alano de Rupe dele B. M. lege F.
P. 924 in inferiori margine col. 2 lin. 7 πατριστα lege πατριστα.
In Indice nominum alphabetico.
Bernardus de Claromonte dele 784 lege 384.
Federicus Frezzius dele 578 lege 758.
Gastthaldus Teutonicus dele vide Godefridus, lege 634 b.

NOTITIA
PROVINCiarUM ET DOMORUM
ordinis Prædicatorum

Ab initio ad annum MD.

Duplex hujusmodi notitia nobis servata est apud Bernardum Guidonis, prima antiquior sed generalis tantum, qua domus cujusque provinciarum in globo tantum recensentur excepta provincia Provinciarum cujus domos sigillatim refert. Altera est status ordinis ab anno MCCCIII, quo divisus quibusdam provinciis, auctus est earum numerus. Utraque sequitur.

NOTITIA PRIMA ET ANTIQUA ORDINIS.

Anno Domini MCLXXVII in capitulo Generali Burdegalis celebrato erant conventus Fratrum & sororum tot.

CHORUS DEXTER.

1. IN provincia Hispaniarum xxxv erant conventus Fratrum, duo monasteria Sororum, quorum unum est in Calaroga villa nativitatibus B. Dominici nobiliter fundatum. Habebat Fratres defunctos miraculis coruscantes multos.
2. In provincia Franciæ conventus Fratrum quinquaginta duo, monasteria Sororum quatuor, unum in Monte Argil, ubi jacet domina Amicia: secundum fundavit rex sanctus Ludovicus Rotomagi, tertium sacerdos quidam in Lotaringia, & quartum comitissa Flandriæ in Insula.
3. In provincia Tusciæ conventus Fratrum triginta duo, monasteria tria in Urbe, in Florentia, in Pisis.
4. In provincia Teutoniæ conventus Fratrum quinquaginta tres, monasteria seu claustra Sororum, prout ipsi Teutonici vocant xl, quorum sex sunt in suburbio Argentinenis.
5. In provincia Poloniæ conventus Fratrum xxxvi, monasteria Sororum duo. In Cracoviensi jacet Frater Iascon potens in mortuis suscitandis, & Vitus episcopus potens in miraculis patratis.
6. In provincia Græciæ conventus Fratrum septem, quorum unum est in Creta.

CHORUS SINISTER.

1. IN provincia Provinciarum conventus Fratrum quadraginta duo, monasterium Sororum unum scilicet Prulianum a B. Dominico fundatum.
2. In provincia Lombardiæ conventus Fratrum xlvi, monasteria Sororum tria, quorum unum est S. Agnetis (Bononiæ) a B. Dominico fundatum, aliud in Revulis (ad Florentiam.)
3. In provincia Ungariæ conventus Fratrum triginta, monasteria Sororum duo.
4. In provincia Angliæ conventus Fratrum quadraginta.
5. In provincia Daciæ conventus Fratrum viginti octo, monasteria Sororum unum tantum.
6. In provincia Terræ Sanctæ conventus Fratrum tres, scilicet in Achon, in Nicosia, in Tripoli.

In sequenti capitulo generali apud Mediolanum celebrato anno MCLXXVII concessæ sunt domus provinciis

Hispaniarum duæ
Tusciæ seu Romanæ una
Teutoniæ duæ
Poloniæ quæ & Boemiæ duæ

Provinciarum duæ
Lombardiæ duæ
Ungariæ duæ

Erantque tunc omnes conventus ordinis numero quadringenti decem & septem.

NOTITIA SPECIALIS PROVINCIAE PROVINCIAE
ante divisionem factam anno MCCCLIII ex eodem Bernardo Guidonis excepta.

Anno Domini MCCCLIII sic tenebant loca sua in capitulo provinciali prior provincialis & priores conventuales in provincia Provinciae ordinis Prædicatorum :

PRIOR PROVINCIALIS.

A D E X T R I S

Priores conventuales.

1. Tolofanus. Primus prior S. Romani appellatus B. Dominicus anno Domini MCCXVI.

2. Montispessulani anno Domini MCCXXX.

3. Anicienfis anno Domini MCCXXI.

4. Narbonensis.

5. Avenionensis.

6. Arelatensis.

7. Niciensis.

8. Perpiniani.

9. Cistarcensis.

10. Carcaffonenfis. Locus fuit datus a S. Ludovico anno Domini MCCXLVII, conventus autem fuit ibi positus in capitulo provinciali Montispessulani anno Domini MCCLII. Primus prior institutus F. Ferrarius Catalanus. Primus supprior F. Lucas Figiacensis. Primus lector F. Petrus Regis de Fanojovis.

11. Orthesienfis. Locus fuit receptus in capitulo provinciali Narbonensi anno Domini MCCCL, sed conventus fuit positus in capitulo provinciali Lemovicensi anno Domini MCCCLIII.

12. Figiacensis.

13. Castrenfis. Locus fuit concessus per magistrum Humbertum & diffinitores capituli generalis anno Domini MCCLVIII : conventus vero fuit positus in capitulo provinciali Massilia anno MCCCLX. Primus prior F. Petrus Hispanus Lemovicensis, primus supprior F. Elias de Brivia Lemovicensis.

14. Condomiensis anno Domini MCCCLXI.

15. Brageriacensis. Locus fuit receptus in capitulo provinciali Narbonensi anno Domini MCCCLXII, conventus vero fuit positus in capitulo provinciali Avenionensi anno MCCCLXIII. Primus prior F. Wilhelmus de sancto Asterio, lector assignatus F. Jo. de Chafant Lemovicensis.

16. Albenaci. Conventus fuit positus in capitulo provinciali Lemovicensi anno Domini MCCCLXVI. Primus prior ibidem institutus F. Guillelmus Vitalis, primus lector assignatus F. Guillelmus Petri Astoaldi.

17. Aurascensis. Conventus fuit ibi positus in capitulo provinciali Montispessulani anno Domini

A S I N I S T R I S

Priores conventuales.

1. Lemovicensis. Locus fuit receptus a F. Petro Cellani, qui fuit socius B. Dominici, missusque fuit illuc ab eodem de Parisius anno Domini MCCXIX. Hic fuit ibidem primus prior.

2. Baionensis MCCXXI. Hunc conventum accepit F. Pontius Samatano.

3. Caturcensis.

4. Burdegalenfis anno Domini MCCXXX.

5. Massiliensis.

6. Petragoricensis anno MCCXLI.

7. Valentinus.

8. Biterrenfis.

9. Agennensis conventus fuit positus in capitulo provinciali Montispessulani anno Domini MCCCLII. Prior ibidem institutus F. Guillelmus de Blavia. Lector assignatus F. Galhardus de Urfa saltu, Orfauli.

10. Alestensis.

11. Montisfalbani in capitulo provinciali Lemovicensi anno Domini MCCCLIII.

12. Tarascensis. Conventus fuit positus in capitulo provinciali Avenionensi anno MCCCLVI. Prior ibidem institutus F. Galhardus d'Orfauli.

13. Nemaufensis.

14. Brivenfis. Vicarius fuit assignatus loco Brivenfis F. Bernardus de Cella Lemovicensis, & Fratres in capitulo provinciali Tolosæ anno Domini MCCCLXIII, sed ante erant ibi ad promovendum locum. Conventus fuit ibi positus in capitulo provinciali Avenionensi anno MCCCLXIII. Prior ibi institutus F. P. de Plavis, lector assignatus F. Joannes de Montecuto, sed non venit nec legit, idem F. Petrus fuit prior & lector simul.

15. Sancti Emiliani. Locus receptus in capitulo provinciali Narbonensi anno Domini MCCCLXII, conventus vero fuit positus in capitulo provinciali Montispessulani anno MCCCLXV. Prior ibidem institutus F. G. de Arsis, lector assignatus F. Guillelmus Aofterit.

16. Appamiensis. Huic loco promovendo fuerunt assignati FF. Peregrinus & Guillelmus Blanc in capitulo provinciali Biterrensi anno Domini MCCCLXX, conventus vero fuit positus in cap. prov. Cistarcensis anno MCCCLXX. Prior ibid. institutus F. Guillelmus Garini de Fanojovis, lector assignatus F.P. Durandi.

17. Morlanensis. Locus concessus fuit in capitulo generali Viterbii anno MCCCLXVIII, locus vero fuit

MCCCLXI. Primus prior ibidem institutus F. Guillelmus Petri de Gigondacio, primus lector assignatus F. Petrus Hymsifolis.

18. Rivenfis. Ad promovendum locum Rivensem fuit assignatus vicarius F. R. de Ponte in cap. prov. Narbonæ anno MCCCLXXII. De loco isto fuit commissum duobus prioribus ad inquirendum in cap. prov. Caturcensi anno MCCCLXXII. Locus fuit acceptus, & F. P. Bertrandus Castrensis vicarius positus in cap. provinc. Tolosæ anno MCCCLXXIII. Conventus fuit ibi positus in cap. prov. Perpiniani anno MCCCLXXV. Prior ibidem institutus F. R. de Ponte, lector assignatus F. R. Hunaudi.

19. Grassensis. Ad promovendum domum Grassensem fuit assignatus vicarius F. B. de Portali in cap. prov. Narbonensi anno Domini MCCCLXXII. Locus fuit acceptus in cap. prov. Tolosæ MCCCLXXIII, & vicarius ibidem positus F. Guillelmus Dominici. Conventus autem fuit ibi positus in cap. prov. Perpiniani MCCCLXXV. Prior ibidem institutus F. Petrus Hymsifolis, lector assignatus F. Joannes Armelli de Montepessulano.

20. Amiliavi. Locus fuit receptus in cap. prov. Castrensi anno Domini MCCCLXXIX. Vicarius ibidem positus F. Guillelmus de Rupe de Montepess. Conventus vero fuit positus in cap. prov. Carcaffonenfi MCCCLXXII. Prior F. Bernardus Garini Narbonensis, lector assignatus F. P. de Bayraco.

21. Sancti Severi. Conventus fuit positus in cap. prov. Carcaffonenfi anno Domini MCCCLXXXII. Prior ibidem institutus F. Petrus de Salvaterra, lector assignatus F. Odo de Marcino.

22. Ruthenenfis. Anno Domini MCCCLXXXIII erant ibi Fratres ad promovendum locum ut moris est. Conventus fuit positus in cap. prov. Pirpiniani MCCCLXXXIII. Prior ibidem institutus F. Joannes de Veyreii Caturcensis, lector assignatus F. Guillelmus Aymerici Tolofanus.

23. Lectorensis. Locus fuit concessus conditionaliter in cap. prov. Condomiensi anno Domini MCCCLXXXV, scilicet si Fratribus ad hoc missis illud videretur expediens. Conventus vero fuit positus in cap. prov. Burdigalensi post generale ibidem anno MCCCLXXXVII. Prior ibidem institutus F. Petrus de Tapia, lector assignatus F. Petrus de Labacut.

24. Cauquiberi. Locus fuit receptus & conventus ibi positus ad petitionem regis Majoricarum in cap. prov. Appamiensi anno Domini MCCXC. Prior ibidem institutus F. P. Mivisse, lector assignatus F. Jacobus de Arulis, qui postmodum transivit ad prædicandum gentibus.

25. Sancti Maximini. Locus fuit datus ordini, simulque conventus positus per D. Bonifacium papam VIII petente & procurante, imo totum faciente D. Karolo II rege Sicilia. Prior fuit ibi institutus per eundem D. papam F. Guillelmus de Tonenth, sed minime præfuit ibi. Quo absoluto factus fuit prior F. Radulphus de Fonteseniorum Cistarcensis. F. Petrus de Alamanone episcopus Cistarcensis ex commissione sibi facta a summo pontifice instituit ibi subpriorem & assignavit Fratres. Anno Domini MCCXCV in cap. prov. Castrensi in festo S. Joannis Baptistæ celebrato venit rumor, & littera præfati domini episcopi Cistarcensis ad provincialem & diffinitores continens veritatem.

receptus in cap. prov. Biterrensi anno MCCCLXX, conventus vero fuit positus in cap. prov. Caturcensi anno MCCCLXXIII. Prior ibidem institutus F. B. de Villa, lector assignatus F. G. Arnaldi de Maloleone.

18. Aquensis. Ad promovendum locum Aquensem fuerunt assignati FF. Guillelmus Bernardi & Hugo Blanquerii in cap. prov. Narbonensi anno Domini MCCCLXXII. Locus fuit receptus in sequenti cap. prov. Caturcensi MCCCLXXIII, vicarius ibidem assignatus F. R. Magistri, conventus vero fuit positus in sequenti cap. prov. Tolosæ MCCCLXXIII. Prior ibidem institutus F. Ricardus, lector assignatus F. R. Magistri.

19. Altavillaris. Locus fuit receptus & conventus similiter positus in cap. prov. Pirpiniani anno Domini MCCCLXXV. Prior ibidem institutus F. Arnaldus de Pontiaco Condomensis, lector assignatus F. Ro. Guillelmi de Villa Franca.

20. Albienfis. Ad promovendum locum fuerunt assignati Fratres in cap. prov. Pirpiniani anno Domini MCCCLXXV. Locus fuit receptus & conventus ibi positus in cap. prov. Agennensi MCCCLXXVI. Prior ibidem institutus F. Bernardus de Bociacis, lector assignatus F. Guillelmus Andrea de Marologio.

21. Marologii. Locus fuit receptus in cap. prov. Montispessulani anno Domini MCCCLXXVIII Vicarius factus F. Joannes de Balmellis, pro lectore assignatus F. Petrus de Frayfieneto. Conventus vero fuit ibi positus in cap. prov. Massilia MCCCLXXXI. Prior ibidem institutus F. Joannes de Balmellis, lector assignatus F. Joannes Gobi Alestensis.

22. Diensis. Locus fuit receptus & ad promotionem ejus Fratres assignati in cap. prov. Pirpiniani anno Domini MCCCLXXV. Conventus vero fuit ibi positus in cap. prov. Carcaffonæ MCCCLXXXII. Prior ibidem institutus F. Jacobus de Upasio, lector assignatus F. Petrus Tardini.

23. Podii-Cerdani. Locus fuit receptus, & conventus similiter positus ad petitionem domini regis Majoricarum in cap. prov. Biterrensi anno Domini MCCXCI. Prior ibidem institutus F. Bernardus Guillelmi de Villa Franca, lector assignatus F. Guillelmus Pagani.

24. Sancti Gaudentii. Locus fuit receptus in cap. prov. Brivenfi anno Domini MCCXCII, vicarius ibi positus F. Arnaldus de Morlanis, sed ante quasi per duos annos erant ibi Fratres ad promotionem loci. Conventus vero fuit ibi positus in cap. prov. Carcaffonæ MCCXCIII. Prior ibidem institutus F. Bernardus de Campo Bernardi, lector assignatus F. Ademarius de sancto Paulo.

NOTITIA ALTERA STATUS ORDINIS,

Qualis erat anno MCCCLIII post erectionem sex novarum provinciarum ex divisione totidem antiquarum ex Bernardo Guidonis, qui singulas cujusque domus enumerat aliquando per regna, aliquando juxta ordinem quo earum priores in comitiis provincialibus sedebant, scilicet juxta antiquitatem erectionis cujusque.

HISPANIA.

Anno Domini MCCCLIII in actis capituli generalis Coloniae celebrati fuit constitutio confirmata, quae in praecedentibus duobus capitulis inchoata fuerat & etiam approbata, quod provincia Hispaniae divideretur in duas: ita quod Castella, Legio, Galicia & Portugallia sint una provincia & vocetur *Provincia Hispania*, & teneat primum locum in dextro choro: Aragonia vero & Cathalonia & Navarra sint alia provincia & vocetur *Provincia Aragonia*, & teneat locum in dextro choro post provinciam Graeciae.

In provincia Hispaniae erant hi conventus.

IN CASTELLA.

1. Victorienfis.
2. Burgenfis.
3. Palentinus.
4. Vallisoletanus.
5. Segobienfis, ubi fuit prima domus Fratrum in Hispania anno Domini MCCXVII.
6. Toletanus.
7. Cordubensis.
8. Hispalensis.
9. Xericiensis.
10. Murciensis.

IN GALICIA.

1. Compostellanus.
2. Lucensis.
3. Pontis veteris.
4. Gruvienfis.
5. Ripavienfis.
6. Tudenfis.

In ea vero erant haec Sororum monasteria.

1. Apud Majoricum (id est Madritum) ubi fuit a principio locus Fratrum per B. Dominicum institutus, sicut in gestis ejus colligitur evidenter.
2. Apud Calarogam in loco nativitatis S. Domini patris omnium.
3. Apud Achellas.

II. TOLOSANA.

Anno Domini MCCCLIII in generali capitulo Bisantino fuit confirmata constitutio, quae in praecedentibus duobus capitulis inchoata fuerat & approbata quod provincia Provincia divideretur in duas hoc modo, videlicet quod conventus Tolosanus, Carcassonenfis, Appamiensis, Castrensis cum ceteris versus Lemovicam, Burdegalam & Baionam cum monasteriis Sororum interclusis sint una provincia & vocetur Provincia Tolosana, & teneat primum locum in choro sinistro. Conventus vero Montispeffulani cum Narbonensi, Biterrensi, & tribus conventibus de dominio regis Majoricarum & conventibus Amiliavi, Podiensi, Albenacii, Marologii, Alef-
tensi, Nemaufensi, & conventibus qui sunt ultra Rhodanum cum monasteriis Sororum interclusis sint alia provincia & *Provincia Provincia* nominetur, & teneat locum in choro dextro post provinciam Aragoniae.

Conventus

Conventus hi erant in provincia Tolosana, & priores juxta antiquitatem cujusque conventus sic sedebant in capitulis provincialibus.

CHORUS DEXTER.

1. Tolosanus erectus anno MCCXVI.
2. Baionensis anno MCCXXI. Hic fuit mutatus de sinistro choro ad dextrum in capitulo provinciali Montisfalbani anno MCCCLIII.
3. Burdegalenfis circa MCCXXX. Hic fuit mutatus de sinistro choro ad dextrum in cap. prov. jam laudato.
4. Carcassonenfis anno MCCCLII.
5. Ortheienfis anno MCCCLIII.
6. Figiacensis anno MCCCLIV.
7. Condomienfis anno MCCCLXIII.
8. Brageriacensis anno MCCCLXIV.
9. Appamiensis anno MCCCLXX. Hic fuit mutatus de sinistro choro ad dextrum cum supra laudatis.
10. Rivenfis anno MCCCLXXV.
11. Albiensis anno MCCCLXXVI. Hic fuit mutatus de sinistro choro ad dextrum cum supra laudatis.
12. Rutenensis anno MCCCLXXXIV.
13. Sancti Gaudentii anno MCCXCVIII, & hic mutatus de sinistro choro ad dextrum cum supra laudatis.

Sequentes postea & etiam alia manu additi.

14. Sancti Juniani, ubi fuit datus locus Fratribus, & prima missa ibidem celebrata anno Domini MCCXCII, die tertia mensis novembris. Conventus vero positus in capitulo provinciali Appamiensi MCCXC, & in dextro choro locatus.
15. Belvidere. Et hic concessus in capitulo generali Florentiae MCCXXXI.
16. Limosi. Hic fuit erectus conventus circa MCCXXI.
17. De Bagneriis diocesis Tarbensis. Hic concessus fuit in capitulo generali Podii in Velaunis anno MCCXXIV.
18. Rebelli, cujus erectionem quidam referunt ad ann. MCCCLXVIII.
19. De Genifacco diocesis Burdigalenfis. Hic fuit acceptatus in cap. gen. Romano anno MDXXX.
13. Sancti Geruntii diocesis Coseranensis, ubi fuit locus datus Fratribus, & prima missa celebrata ibidem in vigilia B. Matthaei apostoli & evangelistae anno Domini MCCXCIX. Conventus vero fuit positus & receptus in capitulo provinciali Appamiensi anno MCCXC, & in sinistro choro locatus.
14. Marciaci. Hic fuit concessus in cap. generali Florentiae anno MCCXXXI.
15. Portus sanctae Mariae. Hic fuit concessus in capitulo generali Londini habito anno MCCXXXV.
16. De Fanojovis. Hic fuit erectus circa MCCCLIV.
17. Malivicini. Hunc dicunt erectum circa MCCCL.
18. Regulae Gallice *La Reole*, quem certum longe ante annum MD erectum.
19. Quillanus. Hic jam erectus erat anno MDXXX.

Monasteria Sororum in provincia Tolosana anno MCCCLIII haec tria sola erant.

1. Prulianum in diocesi tum Tolosana, quod incepit fundari a B. Dominico anno Domini MCCVI.
2. Pontis viridis in Condomio diocesis Agennenfis, quod incepit fundari primitus anno MCCXC. Sorores vero tredecim de monasterio Pruliani fuerunt illuc adductae & positae anno MCCXIII circa festum S. Michaelis. Prima ibidem priorissa soror Blanca de Burdegalis: Patrona & fundatrix fuit Domina Vienna.
3. S. Pardulphi in diocesi Pettagoricensi, ejus locus edificatus prius ut poneretur & esset ibi conventus sanctimonialium foeminarum de bonis dominae Margaretae vicecomitissae Lemovicensis filiae ducis Burgundiae, datus fuit pro fororibus Pruliani actore magistro Gerardo de Malomonte anno MCCXCI ab exordio computando. Sorores vero sex de monasterio Pruliani fuerunt illuc adductae, & positae in festo translationis S. Domini, quae illo anno simul in eodem die concurrat cum festo Trinitatis anno Domini MCCXIII. Prima ibidem priorissa fuit soror Fina de Aragona.

III. FRANCIAE.

In provincia Franciae hoc ordine sedebant in capitulis provincialibus Priores.

CHORUS DEXTER.

1. Parisiensis, ubi Fratres missi a B. Dominico de Tolosa Parisius primitus advenerunt pridie idus septembris anno Domini MCCXVII, & domum sibi juxta hospitale B. Virginis ante fores Parisiensis episcopi condiderunt. Anno subsequenti MCCXVIII data fuit Fratribus domus S. Jacobi a magistro Joanne decano S. Quintini & universitate Parisiensis, quam intraverunt ad habitandum VIII idus augusti.

2. Remensis anno MCCXIX.
3. Piclavienfis anno MCCXIX.

4. Bifuntinus.
5. Andegavensis.
6. Senonensis.
7. Rupellensis.
8. Leodiensis.
9. Cenomanensis.
10. Trecentis.
11. Cadomenfis.
12. Belyacensis.
13. Atrebatensis.
14. Brugenfis.
15. Virdunensis.
16. Divionensis anno MCCXXXVI.
17. Altissiodorensis, ubi fuit domus concessa in capitulo generali Bononia anno MCCXLI.
18. Ambianensis anno MCCXLIII.
19. Bergensis.
20. Pontensis.
21. Lexoviensis.
22. Compendiensis.

23. Duacensis.
24. Kemperliensis.
25. Pruvinensis.
26. Ebroicensis. Dominus Philippus episcopus fundavit & fuit patronus, & introduxit conventum anno MCCLXXVIII in conversione S. Pauli. Nota stylo veteri, novo MCCLXXIX.
27. Blesensis.
28. Gratianopolitanus.
29. Fontiniacensis.

Sequentes jam anno MCCCLV additi erant.

30. Xantonensis.
31. Sancti Adomari.
32. Chamberiaci.
33. Burgenfis in Bressia.

Monasteria Sororum haec erant.

1. De monte Argino juxta Senonas.
2. Sancti Martini juxta Rotomagum.
3. Apud Methum.
4. Apud Vivarium juxta Sarborc.
5. Apud Insulam in Flandria.
6. Apud Laufannam.
7. De Pissaco prope Parisius, quod incepit fundari in honorem gloriosissimi confessoris B. Ludovici regis piissimi quondam regis Francorum, a domino rege Philippo tam insigniter quam regaliter & potenter anno Domini MCCXVII, audita canonizatione S. Ludovici piissimi regis Francorum quondam avi sui, qui apud Pissiacum natus est in hoc

CHORUS SINISTER.

1. Lugdunensis anno MCCXVIII.
2. Metensis anno MCCXIX.
3. Aurelianensis, ubi fuerunt primitus missi Fratres de Parisius anno MCCXIX.
4. Rotomagensis.
5. Insulensis anno MCCXXIV.
6. Claromontensis Arvernorum.
7. Gandavensis anno MCCXXVIII.
8. Sancti Quintini in Veromanduis.
9. Carnotensis.
10. Lingoniensis.
11. Dinanensis.
12. Cathalaunensis.
13. Lausanensis.
14. Valencensis anno MCCXXXIII.
15. Montifrelaxi.
16. Bituricensis.
17. Constantiensis in inferiori Normania.

18. Turonensis.
19. Tullensis.
20. Nannetenfis.
21. Matisconensis.
22. Genevensis, ubi fuit domus concessa anno MCCLXIII.
23. Iprensis.
24. Belveariensis.
25. Poliniacensis.
26. Sancti Joannis Angeliaci.

27. Guingapensis.
28. Engolismensis.
29. Nivernensis, ubi fuit fundatus locus conventualiter anno MCCCV Dominica in quinquagesima.

30. Argentomenfis.
31. Montifmeliani.
32. Aneffiaci.
33. Montis-Bofonis.

mundo, & sacrum baptismum suscepit. Natus est vero in festo beati Marci evangelistae anno MCCXIII, coronatus autem fuit in regem dominica prima adventus anno MCCXXVI, aetatis vero suae anno decimo quarto, quem completurus erat in sequenti festo sancti Marci evangelistae, crucem autem Domini assumpsit pro primo passagio transmarino anno MCCXLIV, aetatis vero suae anno trigesimo jam completo. Transfretavit autem prima vice anno Domini MCCXLVIII, cum jam trigessimam quartam annum attigisset aetatis. Rediit autem inde exacto jam septennio inter moras anno MCCLIV. Transfretavit secunda vice anno MCCLXX, ubi & pertransiit mare

ORDINIS PRAEDICATORUM.

praesentis seculi in exercitu Domini in castris apud Tunicium octavo Kalendas septembris anno Domini praetaxato, aetatis vero suae anno quinquagesimo septimo. Fuit autem canonizatus, & sanctorum con-

fessorum catalogo annotatus per Bonifacium VIII papam tertio idus augusti Dominica die in Urbevetri pontificatus sui anno Domini MCCXCVII.

IV. PROVINCIA LOMBARDIAE.

Anno Domini MCCIII in actis capituli generalis Bisuntini fuit constitutio confirmata, quae in praecedentibus duobus capitulis inchoata fuerat, & etiam approbata, quod provincia Lombardia divideretur in duas hoc modo, videlicet quod conventus omnes Marchiae Anconitanae & Romaniolae tum Bononia, Mutina, Regio, Parma & Ferraria, & omnes conventus patriarchatus Aquilegensis & Gradenis excepto Cumano (id est Novo Comensi) sint una provincia, & vocetur, *Lombardia Inferior*; & teneat secundum locum in choro sinistro post provinciam Tolosanam. Omnes autem conventus de archiepiscopatu Mediolanensi & Januensi cum conventibus Papiensi, Placentino & Cumano sint alia provincia, & *Lombardia Superior* nominetur, & teneat locum in choro dextro post provinciam Provinciae.

In provincia Lombardia inferioris anno MCCIII hoc ordine sedebant priores in comitiis provincialibus.

IN DEXTRO CHORO.

1. Bononiensis.
2. Faventinus.
3. Venetus.
4. Trivisus.
5. Reginus.
6. Mantuanus.
7. Firmanus.
8. Mutinensis.
9. Civitatenfis.
10. Forlivienfis.
11. Vicentinus.
12. Ravennas.
13. Caenas.
14. Imolensis.
15. Pefaurienfis.
16. Urbinas.
17. Camerinenfis.

IN CHORO SINISTRO.

1. Veronensis.
2. Parmensis.
3. Paduanus.
4. Efinus.
5. Ferrariensis.
6. Sancti Severini.
7. Tridentinus.
8. Esculanus.
9. Anconitanus.
10. Ariminensis.
11. Fanensis.
12. Racanatenfis.
13. Riparus.
14. Bolzanensis.
15. Clugienfis.
16. Justinopolitanus.

Loca nova erant anno Domini MCCCVIII in capitulo Paduano:

17. Cingulanus.
18. In Monte Silicis.

17. Fabrianensis.
18. Urinensis.
- ante MCCCLV.
19. S. Dominici de Venetiis.

Monasteria Sororum haec erant.

1. Bononiae S. Agnetis, quod prius fuit in loco alio a B. Dominico institutum.
2. Imolae, S. Dominici.
3. Ibidem. S. Mariae de Caritate.
4. Vicentiae. S. Dominici.
5. Paduae. S. Annae.
6. Utini. S. Mariae de Cella.

7. Parmae. S. Dominici.
8. Trivisi. S. Pauli.
9. Regii. S. Petri Martyris.
10. Forlivii. S. Dominici.
11. Ibidem. S. Mariae Magdalene.
12. Fani. S. Martini.
13. Ferrariae. S. Catharinae.

Mantuae monasterium S. Vincentii a Bernardo Guidonis omisum testatur Papae Pbrochius jam ab anno MCCLIV erectum. Vide Acta SS. T. III junii ad diem xviii in vita B. Osannae p. 704 Annotat. a.

V. TUSCIA.

Anno Domini MCCXCIV fuit divisa provincia Tusciae in duas provincias, & vocata est *Romana provincia* pars una, altera vero pars *Provincia Regni Siciliae* appellata auctoritate & mandato pontificis domini Caestini papae V, domino Carolo rege Siciliae procurante suggerentibus Fratribus illarum partium. Provincia vero Regni Siciliae suum locum tenet post provinciam Romanam immediate ex ordinatione papae sicut habetur in actis capituli generalis in Argentina celebrati anno Domini MCCXCVI.

In provincia Romana anno MCCIII erant hi conventus.

1. Romæ S. Sabinae.	14. Spoletanus.
2. Ibidem. In Minerva.	15. Pistoriensis.
3. Florentinus S. Mariæ Novellæ.	16. Reatinus.
4. Senensis S. Dominici.	17. Narniensis.
5. Tranensis.	18. Tiburtinus.
6. Viterbiensis.	19. Castellanus.
7. Pisanus.	20. Eugubinus.
8. Urbevetanus.	21. Pratenfis.
9. Perusinus.	22. Fulginas.
10. Aretinus.	23. Curtoniensis.
11. Lucanus.	24. Castræ Castrorum in insula Sardinia.
12. Tuderianus.	25. S. Benedicti de ubi monachi facti fuerunt Prædicatores.
13. Anagninus.	

Ante MCCCLV hi jam accesserant.

26. Mevennas.	29. Sancti Miniatis.
27. Terracinenfis.	30. Sancti Geminiani.
28. Sarcetanensis.	31. Locus de Piperno.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. Romæ S. Sixti fundatum a B. Dominico anno Domini MCCXIX (<i>intellige stylo veteri novo MCCXX</i>) ubi prius fuit conventus Fratrum, sicut pater in gestis S. Dominici.	9. S. Pauli apostoli ibidem in Urbevetari, ubi fuerunt olim moniales sub cura monachorum ordinis S. Benedicti, a quibus resilierunt, & habitum S. Dominici & sub regimine Fratrum esse elegerunt tempore Domini F. Latini cardinalis. Quod postmodum extitit confirmatum per D. Benedictum papam XI cum omnibus privilegiis concessis Sororibus ordinis anno Domini MCCCLIII.
2. De Fossa Baudi in civitate Pisana.	10. S. Agnetis in Reate.
3. Sanctæ Mariæ de Angelis in Lucha civitate.	11. De Fulgineo in ducatu Spoletano.
4. De Ripolis in Florentia.	
5. Ibidem S. Dominici.	
6. S. Mariæ de virginibus in Perusio.	
7. S. Georgii etiam in Perusio.	
8. S. Petri apostoli in Urbevetari.	

VI. REGNI SICILIÆ.

In provincia Regni Siciliae anno MCCIII erant hi conventus.

IN INSULA SICILIÆ.

1. Messanensis S. Dominici.
 2. Placiensis.
 3. Augustanus.
 4. Panormitanus.
 5. Catanensis.
 6. Trapanensis.
- Loca nova sunt anno MCCCVIII.*
7. Syracusanus.
 8. Agrigentinus.
- Additus postea.*
9. Reapanensis.

IN TERRA LABORIS.

1. Neapolitanus antiquior S. Dominici.
2. S. Petri Martyris in Neapoli.
3. Gaetanus.
4. Beneventanus.
5. Salernitanus.
6. Capuanus.
7. Aversa.
8. Sueffanus.
9. Sumanus.

Monasteria Sororum hæc erant.

IN INSULA SICILIA.

1. S. Catharinae Martyris apud Panormum.

IN TERRA LABORIS.

2. S. Dominici in Benevento.
3. S. Annæ in terminis de Salerno in terra Laboris quod est quasi in nemore positum.

4. S. Petri Martyris ad Castellum in civitate Neapoli in monasterio ubi erant prius monachi nigri: quibus inde depulsis fundatum extitit & dotatum a Carolo rege Siciliae, de consensu & auctoritate D. Bonifacii papæ VIII, ad instantiam ipsius regis, & magis ac principaliter dominæ Marthæ reginæ uxoris suæ super hoc specialiter supplicantis anno

anno Domini MCC. Ubi rex & regina posuerunt sororem Elisabeth germanam ipsius reginæ, filiam- que regis Ungariæ, quæ aliàs fuerat Soror in monasterio de Insula Sororum ordinis in Ungaria.

VII. UNGARIA.

In provincia Ungariæ anno MCCIII erant hi conventus.

IN PANNONIA.

1. Albæ Regalis.
2. Pestensis.
3. Budensis.
4. Strigonienfis.
5. Taurinensis.
6. S. Martini.
7. Ferrei Castræ.

IN SCLAVONIA.

1. Chamenfis.
2. Veronica.
3. Poffega.
4. Cagrabienfis.
5. Bihig.
6. Jadrenfis.

IN TRANSILVANIA ULTRA SILVAM.

1. Albæ Transilvanæ.
2. Soybinienfis.
3. Albenfis Transilvanæ.
4. Hyftrice.
5. Transilvanenfis.
6. Simulu.

CITRA DANUBIUM.

1. Trna forte Tirnuw.
2. Banenfis.
3. Cassa.
4. Budruc.
5. Francavilla.
6. Apud Siculos.

IN DALMATIA tum ejusdem provincia.

1. Spaletanus.
2. Ragufinus.
3. Duracium.
4. Novensis.

5. Quinquecelesienfis.
6. Marchianus.
7. Zeurienfis.
8. Pothokenfis.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. Apud insulam fundatum a rege Hungariæ, ubi pro thesauro pretiosa oror Margareta virgo electa & sancta filia regis Hungariæ nomine Bela in vita sua virtutibus & miraculis multis effulsit, & post	2. Apud Veprinum.
	3. Apud Jadre.

VIII. TEUTONIA.

Anno Domini MCCIII in actis capituli generalis Bisuntini fuit constitutio confirmata, quæ in præcedentibus duobus capitulis inchoata fuerat & etiam approbata, quod provincia Teutoniæ divideretur in duas hoc modo, quod Austria cum adjacentibus conventibus, Bavaria, Svevia, Franconia usque in Coloniam inclusive cum Brabantia sint una provincia & vocetur *Provincia Teutonia*, & teneat locum in dextro choro post Romanam provinciam: Myfia, Turingia, Hassia, Saxonia, Sclavia, Frizia, Zelandia & Hollandia sint alia provincia, & *Provincia Saxonia* nominetur, & teneat locum in sinistro choro immediate juxta Boemiam.

In provincia Teutoniæ anno MCCIII erant hi conventus & sic sedebant priores in capitulo provinciali.

IN DEXTRO CHORO.

1. Frifacensis.
2. Argentinensis.
3. Viennensis.
4. Vormacienfis.
5. Thuricenfis.
6. Bethontienfis.
7. Ezelingensis.
8. Basileensis.
9. Friburgensis.
10. Friburgensis.
11. Augustanus.
12. Stralfundensis.
13. Maguntinensis.
14. Trajecti superioris.
15. Bernensis.
16. Nurembergensis.
17. Phorzemenfis.
18. Lubinensis.
19. Tulnenensis.
20. Landezhudensis.

TOM. I.

IN SINISTRO CHORO.

1. Coloniensis.
2. Treverensis.
3. Herbipolenfis Virsburg.
4. Ratisponensis.
5. Lovaniensis.
6. Confluentinus.
7. Constantienfis ad Rhenuum.
8. Crëmenfis.
9. Franconwordienfis.
10. Antwerpensis.
11. Spirensis.
12. Rottwillensis.
13. Wimpinensis.
14. Novæ Civitatis.
15. Eycstedensis.
16. Columbarienfis.
17. Curienfis.
18. Ulmenfis.
19. Wrzeburgensis.
20. Margentinensis vel Mergenteinensis.

21. Zomergenſis.
22. Hagenovenſis.
23. Luceburgenſis.
24. Sleetſtadenſis.
25. Aquenſis.
26. Boſcus ducis.

21. Gamundienſis.
22. Gembrénſis vel Gambrenſis.
23. Retenſis.

Monasteria Sororum hæc erant anno MCCCIII.

1. Apud Luenz in terminis conventus Frifacenſis.
2. Apud Merinberc in terminis ejuſdem conventus.
3. Apud Studinz in terminis conventus Bethonienſis.
4. In Nova Civitate ad Speram id eſt clauſuram.
5. In Vienna ad Sanctum Laurentium.
6. In Ripa Amoris in terminis conventus Crementſis, quod vocatur Minba vel Nimba.
7. Tulnenſe.

IN RATISPONA SUNT TRIA.

8. Sanctæ Crucis.
9. Berendorf, id eſt villa orationum.
10. Tertii nomen deeſt.
11. Apud Wulcep in terminis conventus Landshudenſis.
12. Apud Hohénobre in terminis ejuſdem conventus.

IN AUGUSTA SUNT DUO.

13. Sanctæ Catharinæ.
14. Sanctæ Margaretæ.
15. In Meding.
16. Medling.
17. Ulmenſe.
18. Alterum in terminis ejuſdem conventus Ulmenſis.
19. Apud Leontal id eſt Vallis Leonis in terminis conventus Conſtantiénſis.
20. Apud Tiezenhoven in terminis ejuſdem Conſtantiénſis.
21. Apud Otonbach Turicenſe.
22. Apud Tueze vel Tirezze in terminis conventus Turicenſis.
23. In terminis conventus Ezelingenſis ſunt ſex ſcilicet ſanctæ Crucis.
24. Alterum in villerio Magerii.
25. Tertium in Steynheim.
26. Quartum in Kirycheim.
27. Quinti & Sexti nomina ſeu loca deſunt in cod. Ms a me viſis, indicantur ſolum.
- 28.
29. Apud Kyrichberch id iſt in Monte Eccleſiæ in terminis conventus Rothwillenſis.
30. Alterum in terminis ejuſdem Rothwillenſis.

IX. ANGLIA.

In provincia Angliæ que Angliam, Walliam, Hyberniam & Scotiam complectebatur erant anno MCCCIII hi conventus.

IN ANGLIA.

1. Cantuarienſis.
2. Londonienſis.
3. Arundeliénſis.
4. Cicetrenſis.
5. Wiconienſis.
6. Wilitone vel Guldefordie.
7. Saleſberienſis.
8. Winceſtrie.
9. Oxoniénſis.
10. Briſtoli.
11. Gloverinc.

IN WALLIA.

1. In Wallia.
2. Cardiniæ.
3. Haverfordiæ.
4. Bangoriæ.
5. Zodolani vel Hodolani.
6. Breconie.

IN HYBERNIA.

1. Dublinenſis.
2. Muliger vel Mulinger.
3. Kixemnenſis vel Kilxemnenſis.

12. Warwici vel Wabwici.
13. Vigornienſis.
14. Salopeſburie.
15. Duntaplie vel Dimiſtaplie.
16. Ceſtria.
17. Derbeie.
18. Leyceſtrie.
19. Norantone.
20. Stanfordie.
21. Licolnie.
22. Sancti Botulſi vel Betulſi.
23. Cantabrigiæ.
24. Lecuniæ vel Lennie.
25. Norwici.
26. Dumwici.
27. Cipuyci vel Gipnici.
28. Subirie.
29. Bevelati vel Beverlati.
30. Eboraci.
31. Pontisfracti.
32. Lancaſtrie.
33. Larini vel Jaruni.
34. Novicaſtri ſuper Tynam.
35. Novi caſtri ſuper Limam.
36. Banburgiæ.
37. Carleoli.
38. Wincheſe.

Alter codex ſcilicet Lingonenſis hos addit hæc omiſſos.

- Post 8. Trinerii vel Triverii.
 Post 20. Langeleie.
 Post 25. Gernenmite.
 Post 28. Chelinerfordiæ.
 Post 33. Scardeburgiæ.
 Post 36. Herfordiæ.

4. Zoſſenſis vel Roſſenſis.
5. Arhy.
6. Waterfordie.
7. Caſſeli.
8. Lymerici.
9. Corkagie.
10. Sligahuh.
11. Roſcoman.
12. Ardo.
13. Nove ville.
14. Bannic vel Sanniic.
15. De Ponte.
16. Athueri vel Athneri.
17. Atlecarii.
18. Trayli.

Hæc ſex deſunt: Sic in meo cod. Ms ejuſ anni.

IN SCOTIA.

1. Berwici.
2. Prerſii vel Perſe.
3. Caſtri puellarum.
4. Are.
5. Glaſgu.
6. Vigtone.
7. Strevelym.
8. Montifrofarum.
9. Abrden Aberdona.
10. Invernii.
11. Orti Regii vel Horti.
12. Candide caſe.
13. Moravienſis vel Moranienſis.

In codice Lingonenſi in Hybernia hi adduntur

19. Bethorie vel Lethorie.
20. Kiloné.
21. Derie.
22. Rahthramie.
23. De Ros.

X. POLONIA.

Anno Domini mcccii in actis capituli generalis Coloniae celebrati fuit constitutio confirmata, quæ in præcedentibus capitulis generalibus duobus inchoata fuerat & approbata, quod provincia Poloniae divideretur in duas hoc modo, videlicet quod Polonia sit una provincia, & vocetur Provincia Poloniae, & teneat locum in dextro choro post provinciam Teutoniae: Boemia vero & Moravia sint alia provincia, & vocetur Provincia Boemia, & teneat locum in sinistro choro post provinciam Terræsanctæ.

Anno MCCCIII hi erant conventus in provincia Polonia.

1. Cracoviénſis. Krakow caput Polonia minoris.
2. Wratiſlaviénſis. Breſlaw in Sileſia.
3. Caminenſis. Kamin episcopalis in ora Pomerania.
4. Plocenſis. Plocko episcopalis in Mazovia.
5. Gedanenſis. Gdanſk vel Dantzich in Prussia regia.
6. Sandomiriénſis. Sandomierz in Polonia minori.
7. Culmenſis. Chelmo in Ruſſia Rubra.
8. Syradiénſis. Sirackz in Polonia majori.
9. Helbiciénſis. Elbing in Prussia regia.
10. Ratiboriénſis. Ratibor in Sileſia ſuperiori.
11. Poſnaniénſis. Poſnan in Polonia majori.
12. Breſtenſis. Breſt in Cuiavia.
13. Fractemiénſis. Friſchhoff vel Fraúenburg in Prussia regia.
14. Glogoviénſis. Glogow in Sileſia inferiori.
15. Bolelaviénſis. Buntzlaw in Sileſia inferiori.
16. Griſvaldenſis. Griſwaldt in Pomerania.
17. Lublinenſis. In Polonia minori.
18. Theſniénſis. Teſchen in Sileſia ſuperiori ad Elſam.
19. Legnicenſis. Lignitz in Sileſia ad Cartum.
20. Thorunenſis. Thorn in Prussia regia.
21. Lanſhiciénſis. Lenczyce vel Lanſchet in Polonia majori.
22. Wroncenſis.
23. Oppatoviénſis. In Palatinatu Sandomiriénſi.
24. Zlupenſis. In Polonia majori.
25. Ofuentimiénſis. Olſna ſeu Oeſſ vel Elſin Sileſia.
26. Warcenſis. In Mazovia ad Pilzam.
27. Oppoliénſis. Oppelen in Sileſia ſuperiori.
28. Terſoviénſis ſeu Derſoviénſis. Diſſchaw in Prussia regia.
29. Levinienſis. Forte Leopoliénſis in Ruſſia Rubra.
30. Sochacoménſis. Sochaczow in Polonia Majori.
31. Poſvolcenſis. Paſwalck in Pomerania.
32. Suidnicenſis. Schwednitz in Sileſia ſuperiori.

In cod. Ms Lingonenſi adduntur poſt 28 hæc omiſſi.

1. Croſnenſis. Croſſen in Sileſia inferiori.
2. Sinigrodénſis.
3. Bregénſis. Brieg in Sileſia ſuperiori.

Monasteria Sororum hæc erant anno MCCCIII.

1. Pofnanenfe in civitate Pofna.
2. Wratiflaviense in Wratiflavia.

3. Ratiborienfe in Ratibor.

XI. DACIÆ PROVINCIA:

Dacia provincia Daniam, Sveciam & Norvægiam complexa hos habebat conventus anno MCCCIII.

IN REGNO DANIÆ erant hi.

1. Londensis.
2. Roskildensis.
3. Aotiensis.
4. Alinstadensis vel Almftadensis.
5. Helfinburgensis.
6. Neest-Wethensis.
7. Holopectensis vel Halobectensis.
8. Otoniensis.
9. Arufiensis.
10. Wibergensis.
11. Ripensis.
12. Glefwicensis.
13. Aderflenenfis.
14. Revallienfis.

In codice Lingonenfi additur.

15. Wetlenfis.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. Roskildense.

2. Skemungense.

XII. PROVINCIA GRÆCIÆ.

In ea erant anno MCCCIII hi conventus.

1. Clarentinus. } Gallicorum.
2. Thebarum. }
3. Nigropontensis. } Lombardorum.
4. Candiensis in Creta. }
5. In Canea, qui cepit anno Mcccyi.
6. Motonenfis.

In codice Lingonenfi additur.

XIII. ARAGONIA.

In provincia Aragonia anno MCCCIII erant hi conventus.

IN CATALONIA.

1. Xativenfis.
2. Terragonensis.
3. Gerundenfis.
4. Barchinonenfis primus.
5. Ilèrdensis.
6. Majoricenfis.
7. Valentinus, qui incepit quando fuit a Christianis civitas acquisita capta.
8. Urgellenfis.
9. Minoricenfis.
10. Cervarienfis.
11. Castellionenfis.
12. Balagarienfis.

In codice Lingonenfi adduntur hic omiffi.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. Apud Valentiam.
2. Apud Cafaragustam, quod domina Blanca regina Aragoniæ filia Caroli regis Sicilia ibi esse voluit & fundavit, & in ecclesia primarius lapidem posuit. Domina vero Sancia Petti de Aguilar

nobilis baronissa dedit omnia sua magna & multa pro monasterio Sororum construendo & fundando. Hæc sepulta jacet apud Fratres Cafaragustæ. Sorores sex de Pruliano antiquo fuerant illuc perductæ & posite in festo assumptionis beatæ semper Virginis

ginis Mariæ, & a præfata regina susceptæ anno prædictis sex Soror Joanna de Sinhas Tarasco-
Domini mccc. Prima fuit ibidem posita priorissa a nensis.

XV. BOEMIA.

In provincia Boemia erant anno MCCCIII hi conventus.

1. Pragenfis.
2. Gradicenfis Koningfgratz.
3. Olmucenfis.
4. Brunenfis Bryn caput Moraviæ.
5. Opavienfis Tropaw tum in Moravia.
6. Brodenfis.
7. Yglavienfis Iglaw vel Gihlowa in Moravia.
8. Bodivogienfis Budweiff.
9. Piestenfis vel Prestenfis.
10. Hustenfis.
11. Wercenfis.
12. Piffuensis verius Pilsnenfis Pilsen.
13. Glacoviensis Glatz.

14. Limenfis in Lima Limburg.
15. Lutomiricenfis Leutmeritz vel Litomiersk.
16. Jablonenfis Jablonka ad Elfam.
17. Turnoniensis Tirnaw in Moravia.
18. Crudimenfis Chrudim ad fluviolum hujus nominis.
19. Numburgenfis Nimbürg ad Albim.
20. Colonienfis Koeln vel Kolin ad Albim.
21. Suxoniensis Suschitz ad Ottava.

In codice Lingonenfi additur hic omiffus.

22. Somburgenfis.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. Brinenfe ad beatam virginem.
2. Gradicense.
3. Olmucense.

4. In Praga civitate.
5. Salucicense.
6. Brumenfe ad Sanctam Anniam.

XVI. PROVINCIA.

In provincia Provincia sic sedebant Priores anno MCCCIII in capitulo provinciali.

IN DEXTRO CHORO.

1. Montispeffulani anno mcccxx.
2. Narbornenfis anno mcccxx, unde Fratres expulsi ad tempus aliquod discesserunt.
3. Massilienfis.
4. Valentinus.
5. Pirpiniani.
6. Ciltaricenfis anno mccclxvii.
7. Tarasconenfis anno mccclvi.
8. Albenacii anno mccclxvi.
9. Aquenfis anno mccclxxiv.
10. Marologii anno mccclxxxii.
11. Amiliavi anno mccclxxxii.
12. Podii Cerdani anno mcccxi.
13. De Genolhaco, ubi habita licentia recipiendi locum a Bonifacio papa VIII anno magnæ indulgentiæ mccc, paulo post fuerunt illuc missi Fratres, conventus vero fuit positus in cap. prov. Marologii anno mcccv.
14. Draguiniani, ubi a papa habita licentia recipiendi locum, qui fuerat Saccatorum, fuit receptus locus in cap. prov. in Aquis celebrato anno mccciii, conventus vero fuit positus in cap. prov. Marologii anno mcccv.

IN SINISTRO CHORO.

1. Anicienfis alias dictus Podienfis B. Mariæ.
2. Avinionenfis, unde tempore obsidionis civitatis, quæ fuit anno Domini mcccxxvi discesserunt ad tempus, qui illuc venerant antea quasi per annum ut audivi.
3. Arelatenfis.
4. Nicienfis.
5. Biterrenfis anno mccclxvii.
6. Alestenfis anno mcccli.
7. Nemaufenfis anno mccclxxxii.
8. Auraficenfis anno mccclxxi.
9. Grassenfis anno mccclxxv.
10. Dienfis anno mccclxxxii.
11. Cauquilibri anno mccc.
12. Sancti Maximini mccciv.
13. Tolonenfis ubi habita prius licentia recipiendi locum a Domino Benedicto papa XI fuit locus receptus in cap. prov. in Aquis celebrato anno mccciii, conventus vero fuit positus in cap. prov. Marologii anno mcccv.
14. De Buxo, ubi fuit receptus locus & simul conventus positus per priorem provinciam Guillelmum de Lauduno de licentia & auctoritate Clementis papæ V Dominica secunda anno mccc.

In codice Lingonenfi adduntur hi postea erecti sed ante MCCCXLV.

15. Claromontenfis Lutevorum.
16. Barchinonia.

15. Carpentoratensis.

Monasteria Sororum hæc erant anno MCCCIII.

1. In Aquis Provincia civitate quod olim primo fuit in Massilia prope Fratres (hos est in suburbio) & illuc primo fuerunt perductæ sorores quatuor de monasterio Pruliani circa annum Dñi mclxxxviii, & annis paucis permanserunt: deinde in Duranna prope Aquis anno quasi uno. Demum dominus Carolus rex Sicilia inde transtulit eas in melius in Aquis, in loco qui fuerat Saccatorum anno Domini

mccxcii, ubi fundavit & ædificavit & dotavit regulariter. Prima istarum Sororum priorissa dum adhuc erant in Massilia fuit Soror Matheudis de Folcalquier.

2. In Montepessulano est alterum sed longe dissimile monasterium Pruliani, ubi cepit locus primus promoveri in capitulo provinciali Avinionensi in festo B. Mariæ Magdalenz celebrato anno Do-

mini MCLXXXVIII. Sorores autem undecim de majori Pruliano fuerunt illuc adductæ & positæ anno MCCCXV infra octavas ascensionis Domini, & F. Ber-

nardus Grandis fuit per F. Petrum de Mulceon priorum provinciam prior institutus, prima ibidem priorissa fuit Soror Pros Renadina.

XVII. LOMBARDIA SUPERIOR.

In provincia Lombardiæ superioris hoc ordine sedebant priores in capitulo provinciali anno MCCCIII.

IN DEXTRO CHORO.

1. Pergamensis (nunc Bergomensis) antiquior omnibus & primus in dextro choro.

2. Brixienfis.
3. Astensis.
4. Papiensis.
5. Cumanus.
6. Terdonensis.
7. Faurinensis.
8. Querienfis in Querio.
9. Sagonensis.
10. Albinganensis.
11. Ipporigienfis ubi fuit locus acceptus anno Domini MCCCXIV, conventus vero positus anno MCCCXV.

In codice Lingonenfi hi adjiciuntur non longe postea erecti.

12. Ripolarum.
13. Cherasci.

Monasteria Sororum hæc erant.

1. In civitate Januensi.
2. S. Mariæ de Nazareth in civitate Papiensi, in loco in quo Fratres Prædicatores primo ibidem habitaverunt.
3. S. Mariæ de Revella sub conventu Savilianensi fundatum & dotatum a nobili viro domino Thoma marchione Salutarum, in quo quatuor filias suas nobiles Christo Domino desponsavit, ubi cœperunt esse primo Sorores anno Domini MCCC.
4. S. Catharinæ in Alba civitate fundatum & dotatum a Domino Bonifacio episcopo Albenfi, ubi

fuerunt introductæ Sorores anno Domini MCCC in adventu Domini.

5. In Mediolano sunt novem monasteria mulierum, quæ sub Augustini regula & constitutionibus Sororum ordinis S. Dominici vivunt inclusæ, & se regunt ac diriguntur Fratrum Prædicatorum consilio, qui earum confessiones audiunt, & celebrant eis missas: non tamen sunt incorporatæ ordini quoad obedientiam & regimen earundem, quinimo Mediolanensi archiepiscopo subjectæ sunt:

Quorum nomina hæc sunt.

1. Monasterium de vinea prope Fratres in honorem S. Petri apostoli, cujus monasterii dispositor & institutor fuit a principio sui S. Petrus Martyr de ordine Prædicatorum dum adhuc viveret, cujus capsula lignea in qua corpus ejus sacrum primo fuit reconditum habetur in dicto monasterio, & supra quoddam altare cum devotione congrua custoditur.
2. De veteribus.
3. De virginibus.
4. De supra muro in honorem B. Mariæ.
5. S. Dominici.
6. S. Petri Martyris.
7. S. Augustini.
8. S. Agnetis.
9. S. Mariæ Novæ.

XVIII. SAXONIA.

In provincia Saxonie hoc ordine sedebant anno MCCCIII Priores in capitulo provinciali.

IN DEXTRO CHORO.

1. Bremensis.
2. Lubicensis.
3. Innacensis.
4. Hildefemensis.
5. Werbergensis vel Warbergensis.
6. Solaciensis vel Sozaciensis ut in cod. Lingon. fortè Suzatum.
7. Rigenfis Riga in Livonia.

IN SINISTRO CHORO.

1. Magdeburgensis.
2. Erphordensis.
3. Lipzensis.
4. Halberstarensis.
5. Trajecti inferioris ad Rhenum 1248.
6. Mindensis.
7. Hamburgensis.

IN DEXTRO CHORO.

8. Livaldenfis Liwardensis.
9. Sundensis.
10. Sehufensis.
11. Nordensis.
12. Hallensis.
13. Soloniensis vel Soldinensis f. Solms in Haffia.
14. Wincemensis.
15. Genensis verius ut in cod. Lingon. Ienensis.
16. Treysensis.
17. Brindemburgensis.
18. Surfaniensis Zutfen.
19. Lucrowensis.
20. Gottingensis.
21. Harlemensis.
22. Egrenfis.
23. Yftiacensis.

IN SINISTRO CHORO.

8. Rupinensis.
9. Geruzebergensis vel Scruzebetgensis.
10. Rostochensis.
11. Plawensis.
12. Priufzaviensis vel Prizlavienfis.
13. Sirigrenfis vel Zirigzenfis.
14. Wartbergensis.
15. Northufensis.
16. Robellenfis Revel in Livonia.
17. Molenhufensis.
18. Martbergensis.
19. Wesalienfis.
20. Wilmariensis.
21. Osnaburgensis.
22. Noviomagenfis.
23. Berlinensis.
24. Darbatenfis Derpt vel Doerpt in Livonia.

In codice Lingonenfi adduntur sequentes.

24. Tremonienfis.
25. Brunzwicensis.

25. Groningenfis.
26. Pirnenfis.

Hæc erant Sororum monasteria.

1. Apud Cozvic in terminis conventus Magdeburgensis.
2. Halberstadenfis in civitate Halberstadt.
3. Wederstede in terminis conventus Halberstadenfis, ubi sunt sorores communiter plusquam centum.
4. Lode in terminis conventus Mindensis, nunc translatum in civitatem Lemego.
5. Quod dicitur Paradisus juxta Sozatum civitatem.
6. In civitate Plawensi sunt duo, sed quorum nomina & locus desunt in codd. a me visis.
7. Quod vocatur Rede prope sed tamen extra civitatem Vincemensis.
8. Blanckenborg in terminis conventus Bremensis.

Magister ordinis Prædicatorum,
Et priores provinciales in capitulo generali sic teneant loca sua.

MAGISTER ORDINIS.

A DEXTRIS.

1. Prior Hispaniæ.

2. Prior Franciæ.

3. Prior Tusciæ seu Romanæ provinciæ.
4. Prior Regni Siciliae. Hanc provinciam fecit dominus papa Cælestinus V divisa Tuscia in duas provincias anno Domini MCCCXIV, eique hunc locum privilegio concessit.
5. Prior Teutoniæ.
6. Prior Poloniæ.
7. Prior Græciæ.
8. Prior Aragoniæ.
9. Prior provinciæ Provinciæ.
10. Prior Lombardiæ superioris.

A SINISTRIS.

1. Prior provinciæ Tolosaniæ, quæ sub nomine provinciæ Provinciæ incepta ab initio, sed divisa in duas locum suum primum retinuit; & fuit sibi impositum nomen novum.
2. Prior Lombardiæ inferioris quæ erecta ab initio sub communi nomine Lombardiæ, sed divisa in duas superiores locum jure retinuit, quamvis inferioris (ratione regionum) vocabulum sit sortita.
3. Prior Ungariæ.
4. Prior Angliæ.

5. Prior Daciæ.
6. Prior Terræ-sanctæ.
7. Prior Boemiæ.
8. Prior Saxonie.

Sic magister ordinis decem priores provinciales affidentes habebat a dextris, octo tantum a sinistris: hincque status ordinis perseveravit toto fere seculo XIV, sed exorto diro illo schismate Clementis VII contra Urbanum VI variæ sequutæ sunt provincialium scissiones, erectiones postea congregationum severioris disciplinæ seculis sequentibus, novarum etiam provincialium institutiones, donec tandem eam rationem ordo consecutus est, in qua nunc quiescit; quæ sequenti volumine dabitur.

SERIES CAPITULORUM GENERALIUM SECULIS XIII, XIV & XV. HABITORUM.

Ad sequentem capitulorum generalium seriem dignoscendam, sciendum ab ipsis nostris incunabilis ita constitutum fuisse, ut duplicis generis haberentur, prima quæ Provincialium dicerentur, altera quæ Diffinitorum, hoc ordine ut post unum Provincialium duo sequentia essent Diffinitorum. Cum capitulum habendum erat Provincialium, ad locum indictum priores provinciales ex jure conveniebant cum socio ipsis a diffinitorio capituli provincialis dato & adjuncto: cum capitulum erat Diffinitorum, iste Diffinitor ab omnibus in comitiis cujusque provincie jure vocis gaudentibus eligebatur, sociusque illi a diffinitorio solo constituebatur, ut jam dictum de provinciali. His non obstantibus si in comitiis generalibus eligendus erat magister ordinis, ad ea tum accedebant Provinciales, etiamsi capitulum habendum esset Diffinitorum non Provincialium: at tum non eis a Diffinitorio capituli provincialis dabatur socius, iique una simul cum Diffinitoribus cujusque provincie omnia gerebant & ordinabant. Similiter si comitia illa eligendi magistri cadebant anno capituli Provincialium, cum iis una confidebant & omnia definebant ex quaque provincia missi Diffinitores. Exinde vero nulla sequebatur rationis capitulorum confusio aut perturbatio: nam semper dicebatur capitulum Diffinitorum quando horum juris erat, etiamsi in eo sedissent Provinciales; & capitulum Provincialium, cum horum ordo erat etiamsi cum iis diffinitores ex singulis provinciis missi omnia decrevisent. Hæc ratio ab initio ordinis ad hæc nostra tempora inviolate servata est. Eam porro sic indicamus & distinguimus in sequenti serie. Quibus addita est littera P, intellige capitulum Provincialium; quibus littera D. I vel D. II, intellige capitulum Diffinitorum Primum, vel Diffinitorum secundum.

Unum superest monendum in ordine Prædicatorum capitula generalia semper haberi in solemnibus Pentecostes, & ita semper servatum ab initio tribus aut quatuor tantum exceptis, quæ volente summo pontifice aliis temporibus celebrata sunt, & hæc felicia non fuisse a pluribus nostris inter alios a Fontana fuit notatum. Ideo ad plenam horum capitulorum cognitionem non solum annum sed & diem mensis quo inchoata sunt indicamus.

- 1. MCCXX. Bononiae xvi maii, quod fuit acceptationis constitutionum sub B. Dominico.
2. MCCXXI. Bononiae xxx maii, quod fuit divisionis ordinis in octo provincias & institutionis provincialium.
3. MCCXXII. Parisiis xxii maii, P. In isto electus est B. Jordanus magister ordinis II. feria secunda pentecostes xxiii maii.
4. MCCXXIII. Bononiae xi junii. D. I.
5. MCCXXIV. Parisiis ii junii. D. II.
6. MCCXXV. Bononiae xviii maii. P.
7. MCCXXVI. Parisiis vii junii. D. I.
8. MCCXXVII. Bononiae xxx maii. D. II.
9. MCCXXVIII. Parisiis xiv maii Generalissimum primum.
10. MCCXXIX. Bononiae iii junii P.
11. MCCXXX. Parisiis xxvi maii. D. I.
12. MCCXXXI. Bononiae xi maii. D. II.
13. MCCXXXII. Parisiis xxx maii. P.
14. MCCXXXIII. Bononiae xxx maii. D. I.
15. MCCXXXIV. Parisiis xi junii. D. II.
16. MCCXXXV. Bononiae xxvii maii. P.
17. MCCXXXVI. Parisiis xviii maii Generalissimum alterum & ultimum quod hactenus fuerit, saltem quoad auctoritatem constitutiones condendi.
18. MCCXXXVII. Bononiae xxiii maii. D. I. In isto electus est S. Raimundus magister ordinis III feria secunda pentecostes xxiv maii.
19. MCCXXXVIII. Parisiis xv maii D. II.
18. MCCXL. Bononiae iii junii. P.
19. MCCXLI. Parisiis xix maii. D. I. In isto electus est B. Joannes Teutonicus magister ordinis IIII feria secunda pentecostes xx maii.
20. MCCXLII. Bononiae vii junii. D. II.
21. MCCXLIII. Parisiis xxxi maii. P.
22. MCCXLIV. Bononiae xxii maii. D. I.
23. MCCXLV. Coloniae Agrippinae iv junii. D. II.
24. MCCXLVI. Parisiis xxvii maii. P.
25. MCCXLVII. In Montepeffulano xix maii. D. I.
26. MCCXLVIII. Parisiis vii junii D. II.
27. MCCXLIX. Treviris in Teutonia xxiii maii. P.
28. MCCCL. Londini in Anglia xv maii. D. I.
29. MCCCLI. Metis iv junii. D. II.
30. MCCCLII. Bononiae xix maii. P.
31. MCCCLIII. Budæ in Hungaria xxxi maii. D. I. In isto electus est B. Humbertus de Romans magister ordinis V. feria secunda pentecostes i. junii.
32. MCCCLIV. Mediolani xvi maii. D. II.
33. MCCCLV. Parisiis iv junii. P.
34. MCCCLVI. Florentiae xxviii maii. D. I.
35. MCCCLVII. Tolosæ xii maii D. II.
36. MCCCLVIII. Valencenis in Hannonia i junii. P.
37. MCCCLIX. Argentinae xxiii maii. D. I.
38. MCCCLX. Barcinone in Catalonia xii junii D. II.
39. MCCCLXI. Bononiae xxviii maii. P.
40. MCCCLXII. Londini in Anglia xx maii. D. I.

- 41. MCCCLXIV. Parisiis viii junii. D. II. In isto electus est F. Joannes de Vercellis magister ordinis VI. sabbato vigilia pentecostes vii junii.
42. MCCCLXV. In Montepeffulano xxiv maii. P.
43. MCCCLXVI. Treviris in Teutonia xvi maii. D. I.
44. MCCCLXVII. Bononiae v junii. D. II.
45. MCCCLXVIII. Viterbil xxvii maii. P.
46. MCCCLXIX. Parisiis xii maii. D. I.
47. MCCCLXX. Mediolani i junii. D. II.
48. MCCCLXXI. In Montepeffulano xxiv maii. P.
49. MCCCLXXII. Florentiae xii junii. D. I.
50. MCCCLXXIII. Pesti ad Budam in Hungaria xxviii maii D. II.
51. MCCCLXXIV. Lugduni xx maii. P.
52. MCCCLXXV. Bononiae ii junii. D. I.
53. MCCCLXXVI. Pisis in Etruria xxiv maii. D. II.
54. MCCCLXXVII. Burdigalæ xvi maii. P.
55. MCCCLXXVIII. Mediolani v junii. D. I.
56. MCCCLXXIX. Parisiis xxi maii. D. II.
57. MCCCLXXX. Oxoniae in Anglia ix junii. P.
58. MCCCLXXXI. Florentiae i junii. D. I.
59. MCCCLXXXII. Vienna in Austria xvii maii. D. II.
60. MCCCLXXXIII. In Montepeffulano vi junii. P.
61. MCCCLXXXIV. Bononiae xiii maii. D. I. In isto electus est F. Munio de Zamora magister ordinis VII. sabbato vigilia pentecostes xii maii.
62. MCCCLXXXV. Parisiis ii junii. D. II.
63. MCCCLXXXVI. Burdigalæ xxv maii. P.
64. MCCCLXXXVII. Lucæ in Etruria xvi maii. D. I.
65. MCCCLXXXVIII. Treviris xxix maii. D. II.
66. MCCXC. Ferrariae xxi maii. P.
67. MCCXCI. Palentiae in Hispania x junii. D. I.
68. MCCXCII. Romæ xxv maii. D. II. In isto fuit electus F. Stephanus de Bisuntio magister ordinis VIII. sabbato vigilia pentec. xxiv maii.
69. MCCXCIII. Insulis Flandrorum xvii maii. P.
70. MCCXCIV. In Montepeffulano vi junii. D. I.
71. MCCXCVI. Argentinae xiii maii D. II. In isto fuit electus B. Nicolaus de Tarvisio magister ordinis IX. sabbato vigilia pentec. xii maii, qui fuit postea cardinalis & tandem papa Benedictus XI.
72. MCCXCVII. Venetiis ii junii. P.
73. MCCXCVIII. Metis xxv maii. D. I.
74. MCCXC. Massiliae xxix maii. D. II. In isto electus fuit F. Albertus de Genua magister ordinis X. sabbato vigilia pentec. xxviii maii intra annum mortuus.
75. MCCXCI. Coloniae Agripp. xxi maii. P. In isto electus fuit F. Bernardus de Juzico magister ordinis XI. sabbato vigilia pentec. xx maii.
76. MCCXCII. Bononiae x junii. D. I.
77. MCCXCIII. Bisuntii in Burgundia xxvi maii. D. II.
78. MCCXCIV. Tolosæ xvii maii. P. In isto electus est F. Aimericus de Placentia magister ordinis XII. sabbato vigilia pentec. xvi maii.
79. MCCXCV. Genuæ vi junii. D. I.
80. MCCXCVI. Parisiis xxii maii. D. II.
81. MCCXCVII. Argentinae xiv maii. P.
82. MCCXCVIII. Patavii seu Paduæ ii junii. D. I.
83. MCCXCIX. Casaraugustæ xviii maii. D. II.
84. MCCC. Placentiae vii junii P.
85. MCCCXI. Neapoli in Regno Siciliae xx x maii. D. I.
86. MCCCXII. Carcaffonæ xiv maii D. II. In isto electus est F. Berengarius de Landorra magister ordinis XIII. sabbato vigilia pentec. xiii maii.
87. MCCCXIII. Metis. iiii junii. P.
88. MCCCXIV. Londini in Anglia xxv i maii. D. I.
89. MCCCXV. Bononiae xi maii. D. II.
90. MCCCXVI. In Montepeffulano xxx maii. P. Acta omnium capitulorum superius relatorum typis edidit D. Edmundus Martene asceta Maurus T. IV. sui Thesauri Novorum Anecdotorum, qui si mihi suum consilium aperuisset, sequentia ad mccc l qua deerant in suo codice ms dedissem addenda, a me exscripta ex codice ms ejus atatis in domo nostra Lingonensi servato.
91. MCCCXVII. Pampilonæ in Navarra regno xxii maii. D. I.
92. MCCCXVIII. Lugduni xi junii D. II. In isto electus est F. Hervens Natalis magister ordinis XIV. sabbato vigilia pentec. x junii.
93. MCCCXIX. Cadurci xxvii maii. P.
94. MCCCXX. Rotomagi xviii maii. D. I.
95. MCCCXXI. Florentiae vii junii. D. II.
96. MCCCXXII. Vienna in Austria xxx maii. P.
97. MCCCXXIII. Barcinone in Catalonia xv maii. D. I.
98. MCCCXXIV. Burdigalæ iiii junii. D. II. In isto electus fuit F. Barnabas de Vercellis magister ordinis XV. sabb. vig. pentec. ii junii.
99. MCCCXXV. Venetiis xxvi maii. P.
100. MCCCXXVI. Parisiis xi maii. D. I.
101. MCCCXXVII. Perpiniani xxxi maii. D. II.
102. MCCCXXVIII. Tolosæ xxii maii. P.
103. MCCCXXIX. Cistarci in Provincia xi junii. D. I.
104. MCCCXXX. Trajecti ad Mosam xxvii maii. D. II.
105. MCCCXXXI. Victoriae in Hispania xix maii. P.
106. MCCCXXXII. Divione xxiii maii. D. I. In isto electus fuit F. Hugo de Vaucemain Campanus magister ordinis XVI. sabbato vigil. pentec. xxii maii.
107. MCCCXXXIV. Lemovicis xv maii. D. II.
108. MCCCXXXV. Londini iv junii. P.
109. MCCCXXXVI. Brugis in Flandria xxvi maii. D. I.
110. MCCCXXXVII. Valentiae Delphinatus viii junii. D. II.
111. MCCCXXXIX. Claromontii Arvernorum xvi maii. P.
112. MCCCXL. Mediolani iv junii. D. I.
113. MCCCXLI. Avinione xxvii maii. D. II.
114. MCCCXLII. Carcaffonæ xix maii. P. In isto fuit electus F. Gerardus de Daumaro magister ordinis XVII. sabb. vigil. pentec. xviii maii, eodem anno assumptus cardinalis.
115. MCCCXLIII. Parisiis i junii. D. I. In isto electus fuit F. Petrus de Palma Burgundus magister ordinis XVIII. sabbato vigil. pentec. xxxi maii.
116. MCCCXLIV. Ancii seu Podii xxiii maii. D. II.
117. MCCCXLVI. Brivæ iv junii P. In isto fuit electus F. Garinus de Giaco magister ordinis XIX. sabbato vigilia pentec. iiii junii.
118. MCCCXLVII. Bononiae xx maii. D. I.
119. MCCCXLVIII. Lugduni viii junii D. II.
120. MCCCXLIX. Barcinone in Catalonia xxxi maii. P. In isto electus est F. Joannes de Molendino magister ordinis XX. sabbato vigilia pentec. xxx maii.
121. MCCCCL. In Montepeffulano xv maii. D. I.
122. MCCCCLI. Castris xxvii maii. D. II. In isto electus est F. Simon Lingonensis magister ordinis XXI. in vigilia sabbato pentec. xxvi maii.
123. MCCCCLIII. Bisuntii xii maii P.
124. MCCCCLIV. Narbonæ i junii D. I.
125. MCCCCLV. Pampilonæ xxiv maii. D. II.
126. MCCCCLVI. Virenni xii junii P.
127. MCCCCLVII. Venetiis xxviii maii. D. I.
128. MCCCCLVIII. Argentinae xx maii. D. II.

129. MCCCLIX. Pragæ in Boemia x junii. P.
 130. MCCCLX. Perpiniæ xxiv maii. D. I.
 131. MCCCLXI. Rotomagi xvi maii. D. II.
 132. MCCCLXII. Ferrariæ v junii P.
 133. MCCCLXIII. Magdemburgi xxi maii. D. I.
 134. MCCCLXIV. Valentia in Delphinatu xii maii. D. II.
 135. MCCCLXV. Januæ i junii. P.
 136. MCCCLXVII. Avenione vi junii. D. I.
- In isto fuit electus F. Elias Raimundi magister ordinis XXII. sabbato vigilia pentec. v junii.*
137. MCCCLXIX. Brugis Flandrorum xx maii. D. II.
 138. MCCCLXX. Valentia Aragonum ii junii. P.
 139. MCCCLXXII. Tolosæ xvi maii. D. I.
 140. MCCCLXXIV. Florentia xxi maii. D. II.
 141. MCCCLXXVI. Bituricii i junii. P.
 142. MCCCLXXVIII. Carcaffonæ vi junii. D. I.

Anno illo MCCCLXXVIII exorto diro schismate, quo Ecclesia se inter duos summos pontifices diviam Urbanum VI Romæ sedentem, & Clementem VII Avenione se legitimum solum præstantem luxit, secuta est eadem scissio in omnibus ordinibus regularibus: & in ordine Prædicatorum, provinciæ quæ Urbano VI adhærebant, specialem sibi magistrum præferunt: provinciæ vero quæ Clementi VII obediebant, Eliam Raimundi magistrum agnoscere perrexerunt, eique cum mortuus est successor in eadem obedientia successerunt: ambæque partes sua capitula generalia pro more distinctim celebrarunt. Hæc Pius & Fontana non accurate referunt, vel potius confundunt, ea nos diligenter distinguimus ex codice ms Lingonensi ejus ætatis, & ex altero codice ms Victorino nostri Laurentii Pignon, qui durante schismate vivebat, eaque sigillatim annotare curavit. In una columna Clementistarum, in altera Urbanistarum, sic enim tum se mutuo excipiebant, capitula generalia exhibemus.

CAPITULA CLEMENTISTARUM
seu in obedientia Avenionensi.

143. MCCCLXXX. Generale capitulum celebrari debuit in Bononia, sed mutatum fuit per magistrum ordinis (Eliam Raimundi) in Lansana provincia Francia causa schismatis in Ecclesia tunc exorti. Sic manu æquali in codice Lingonensi. Habitum itaque fuit die pentecostes xiii maii, & fuit D. II.
144. MCCCLXXXI. Biterris ii junii. P.
 145. MCCCLXXXIII. Valleoleti x maii. D. I.
 146. MCCCLXXXV. Divione xxi maii. D. II.
 147. MCCCLXXXVI. Avenione x junii. P.
 148. MCCCLXXXVIII. Ruthenis xvii maii. D. I.
149. MCCXCII. Casaraugustæ xiv maii. D. II.
In isto fuit electus F. Nicolaus de Troia ex provincia Regni Sicilia magister ordinis XXIII sabbato vigilia pentecostes xiii maii.
150. MCCXCIV. Narbonæ vii junii. P.
In isto fuit electus F. Nicolaus de Valleoleti magister ordinis XXIV. sabbato vigilia pentec. vi junii.
151. MCCXCVI. Claromontii Arvernorum xxi maii. D. I.
 152. MCCXCIX. Lemovicis xviii maii. D. II.
In isto fuit electus F. Joannes de Podionucis magister ordinis XXV. sabbato vigilia pentec. xvii maii.
153. MCCXCI. In Montepessulano xiv maii. P.
In isto capitulo nullus de provincia Aragonie comparuit ratione cujusdam disturbii orti eodem anno inter magistrum ordinis (Joannem de Podionucis) & illam provinciam. In eodem etiam loco & tempore fuit capitulum provinciale provincia Tolosana celebratum. Capitulum etiam provinciale provincia fuit ibidem tunc celebratum, & fuerunt duo magistri in theologia electi in provinciale dicta provincia: sed magister ordinis cum diffinitorio suo confirmavit alterum ipsorum, scilicet magistrum Avenionem, parte altera se opponente, & per appellationem contra magistrum ordinis & diffinitorium contradicente. Sic Laurentius Pignon.
154. MCCXCIII. Valentia in Hispania iii junii. D. I.

CAPITULA URBANISTARUM
seu in obedientia Romana.

143. MCCCLXXX. Capitulum generale Urbanistarum in Bononia fuit, ubi elegerunt F. Raimundum de Capua Regni Sicilia XXIII magistrum ordinis. Sic in codice Lingon. Nempe sabbato vigilia pentec. xii maii, & fuit D. II.
144. MCCCLXXXII. Budæ in Hungaria xxv. maii. P.
 145. MCCCLXXXV. Veronæ xxi maii. D. I.
 146. MCCCLXXXVIII. Viennæ in Austria xvii maii. D. II.
 147. MCCXCII. Ferrariæ xiv maii. P.
Annis xcii & xciii nullum in ista obedientia habitum capitulum generale asserit Laurentius Pignon, quod & Raimundi negligentia ascribit. Itaque quod Pius & Fontana his annis coactum volunt habitum fuerit
148. MCCXCIV vel xcv. Venetiis. D. I.
149. MCCXCVII. Francofurti in Teutonia x junii. D. II.
150. MCCXCI. Utini in Lombardia inferiori xiv maii. P.
In isto electus est F. Thomas de Firmo magister ordinis XXIV. in ista obedientia sabbato vigilia pentec. xiii maii.
151. MCCXCIII. Erphordia in Saxonia xxi junii. D. I.

155. MCCCCV. Barcinone in Aragonia vii junii. D. II.
 156. MCCCCVII. Picavis in Francia xv maii. P.
 157. MCCCCIX. Alicubi in Hispania xxvi maii. D. I.
152. MCCCCV. Nurebergæ in Teutonia vii junii. D. II.
In isto indictum fuerat sequens biennio post habendum Wratislavia in Polonia, sed Pius & Fontana volunt habitum
153. MCCCCVII. Bononia xv maii. P.
Anno MCCCCIX habitum est concilium generale Pisanum, in quo electi Gregorius XII papa Romanus & Benedictus XIII papa Avenionensis, electus vero fuit Alexander V, cui tum accessit & adhesit Gallia, tumque Thomam de Firmo magistrum ordinis provincia ordinis Gallicane agnoverunt. At Joannes de Podionucis Benedicto XIII. adherere perstitit, cum provinciis solis Hispania, Aragonia, & parte provincia Provincia ditionis regis Aragonia suaque pro more habuit capitula generalia, ut in altera columna ad latus videbis.
154. MCCCCX. Bononia xi maii. D. I.
158. MCCCCXI. Gerundæ in Aragonia xxxi maii. D. II.
 159. MCCCCXIII. Alicubi in Hispania xi junii. P.
155. MCCCCXIII. Gehuæ teste Raphaelae de Poraxio, qui acta vidit, quod itaque fuerit. D. II.
 156. MCCCCXIV. Florentia xxvii maii. P.
In isto electus est F. Leonardus Stadius de Datis magister ordinis XXV. sabb. vigilia pentec. xxvi maii.
157. MCCCCXVII. Argentina xxx maii. D. I.
160. MCCCCXV. Perpiniæ tum provincia Provincie, sed ditionis regis Aragonia xix maii. D. I.
Ista duo capitula Gerundense & Perpiniense laudat etiam Diagon Hist. prov. Arag. lib. i cap. 32 ex actis a se visis, & addit Perpiniæ quamvis alterius provincie una cum generali habitum provinciale Aragonia.
- Anno tandem MCCCCXVII extinctum est Schisma in concilio Constantiensi, & xi novemb. electo Martino V tota deinceps obedivit Ecclesia, & unica etiam amodo fuerunt in ordine capitula generalia, quæ sequuntur.
158. MCCCCXIX. Metis iv junii. D. II.
 159. MCCCCXXI. Florentia xi maii. P.
 160. MCCCCXXIII. Papiæ xxiii maii. D. I.
 161. MCCCCXXVI. Bononia x maii. D. II.
In isto electus est F. Bartholomæus Texerii magister ordinis XXVI sabb. vigilia pentec. ix maii.
162. MCCCCXXVIII. Colonia Agrippina xxiii maii. P.
 163. MCCCCXXXI. Lugduni xxx maii. D. I.
 164. MCCCCXXXIV. Columbaria in Alfatia xvi maii. D. II.
 165. MCCCCXXXVII. Venetiis xix maii. P.
 166. MCCCCXXXIX. Savilliani xxiv maii. D. I.
 167. MCCCCXLII. Avenione xx maii. D. II.
 168. MCCCCXLIV. Divione xxxi maii. P.
 169. MCCCCXLVII. Anicii seu Podii in Velaunis xxviii maii. D. I.
 170. MCCCCCL. Lugduni xxiv maii. D. II.
In isto electus est F. Petrus Rochim magister ordinis XXVII sabbato vigilia pentec. xxiii maii.
171. MCCCCCLI. Romæ xiii junii. P.
In isto electus est F. Guido Flamochetti magister ordinis XXVIII sabb. vigilia pentec. xii junii.
172. MCCCCCLIII. Nannetis in Armorica xx maii. D. I.
In isto electus est F. Martialis Auribelli magister ordinis XXIX sabb. vigilia pentec. xix maii.
173. MCCCCCLVI. In Montepessulano xv i maii. D. II.
 174. MCCCCCLIX. Noviomagi in Gheldria xiii maii. P.
 175. MCCCCCLXII. Senis xv augusti. D. I.
In isto amoto a Pio II. Martiali electus est F. Conradus Astenis magister ordinis XXX.
176. MCCCCCLXV. Novaria ii junii. D. II.
In isto amoto Conrado auctoritate Pauli II in integrum restitutus est & reelectus F. Martialis Auribelli dictus tum magister ordinis XXXI. sabb. vigilia pentec. i junii.
177. MCCCCCLXVIII. Romæ v junii. P. Acephalum tamem declaratum.
 178. MCCCCCLXX. Avenione x junii. D. I.
 179. MCCCCCLXXIII. Basilea vi junii. D. II.
 180. MCCCCCLXXIV. Romæ xxix maii. P.
In isto electus fuit F. Leonardus de Mansuetis magister ordinis dictus tum XXXII. sabb. vigilia pentec. xxviii maii.
181. MCCCCCLXXVIII. Perusii x maii. D. I.
 182. MCCCCCLXXXI. Romæ x junii. D. II.
In isto electus fuit F. Salvus Cassetta magister ordinis dictus tum XXXIII. sabb. vigilia pentec. ix junii.
183. MCCCCCLXXXIV. Romæ extra tempus confectionem x octobris.
In isto sed iniquum non sine magna altercatione electus est F. Bartholomæus de Comatiis magister ordinis tum dictus XXXIV.
184. MCCCCCLXXXVI. Venetiis iterum extra tempus xxix junii.
In isto electus est F. Barnabas Saxonus magister ordinis tum dictus XXXV.
185. MCCCCCLXXXVII. Iterum Venetiis iii junii. P.
In isto electus est F. Joachimus Turrianus magister ordinis tum dictus XXXVI. sabb. vigilia pentec. ii junii.
186. MCCCCXCII. Cenomanis in Francia xxi maii. D. I.
 187. MCCCCXCIV. Ferrariæ xviii maii. D. II.
 188. MCCCCXCVIII. Iterum Ferrariæ iii junii. P.

Capitulorum hætenus relatorum conditionem ut ita loquar, idest distinctionem provincialium & diffinitorum primi & secundi ex ipsis depromo actis, quæ a prin-

capio ad annum MCCCL mihi servantur in adversariis, eaque accuratiora quam in editione Marteneana, cetera ad MCCCCX annotata habeo manu æquali ex codicibus MS laudatis; a MCCCCI vero ad MD plura mihi adfunt rationem præcedentium & subsequentiū testantia. Hæreo solum in duobus quæ extra tempus consuetum celebrata sunt Romano anni MCCCCLXXXIV & Veneto anni MCCCCLXXXVI, quorum rationem deprehendere non potis fuit.

INDEX
EORUM QUI AD DIGNITATES
ECCLESIASTICAS PROMOTI SUNT
& in hoc Tomo primo laudantur incipiendo ab inferioribus.

MAGISTRI SACRI PALATII.

QUÆ fuerit magistrorum sacri palatii toto seculo XIIII series, non ita dictu promptum, nisi antiqua monumenta evolvantur, quod solis Romanis nostris facile. Verum cum eo seculo id munus in scholæ Romanæ & pontificiæ regimine, & in publica sacra scripturæ expositione potissimum contineretur, quos duplici hoc officio functos certo nobis constat, hos inter sacri palatii magistros recenseri nemo mirabitur.

S. Dominicus sub Honorio III.
B. Bartholomæus de Bragantiis sub Gregorio IX.
Gaufridus de Blevello S. T. M. P. sub Innocentio IV
Lugduni morante, unâ ejusdem penitentiarius.
B. Albertus Magnus sub Alexandro IV annis 1255 & 1256.
Guillelmus Bonderishinensis sub eodem.
Hannibaldus de Hannibaldis circa 1259 ad 1261.
S. Thomas de Aquino a 1262 ad 1268.
B. Ambrosius Sanfedonius a 1269 circiter ad 1275.
Raimundus de Corfavino a Fontana laudatus.
Hugo Aisselini de Bilhonio a 1283 ad 1288.
Albertus de Roma.

Si qui sunt alii regegent Romani nostri.

NOTIOR EORUM QUI SEculo XIV
hoc munere functi sunt, series.

Guillelmus Petri de Godino a 1306 ad 1312.
Durandus de Sancto Portiano a 1312 ad 1318.
Guillelmus de Lauduno a 1318 ad 1321.
Raimundus Bequin a 1321 ad 1324.
Dominicus Grima vel Grenier a 1324 ad 1327.
Armandus de Bellovisu a 1327 ad 1334.
Arnaldus de Sancto Michaële Tolosanus. *vide p.*
584 u. anno 1334 circa festum omnium sanctorum.
Petrus de Pireto a 1334 circiter ad 1336. *vide p.*
584 u.
Raymundus Durandi a 1336 ad 1342.
Johannes de Molendino a 1342 ad 1349.
Guillelmus Sudre a 1349 ad 1361.

Guillelmus Romani Brito a 1362 ad 1375.
Nicolaus de Sancto Saturnino a 1375 ad 1378.
Simon Saltarelli sub Urbano VI a 1378 ad 1385.
Bartholomæus de Bolsenech a 1385 ad 1395.
Jacobus Arigonius a 1395 ad 1407.
Hugolinus de Camerino sub Gregorio XII a 1407
ad 1417.

*Interea alii sub papis Avenianensibus hoc munere
fungebantur.*

Nicolaus de Sancto Saturnino sub Clemente VII
annis 1378 & 1379.
Anonymus laudatus p. 682 a.
S. Vincentius Ferrerius sub Benedicto XIII seu Pe-
tro de Luna.

Sanctius Porta sub eodem.

Schismate extincto anno 1417.

Joannes de Casanova a 1420 ad 1424.
Andreas de Pisis a 1424 ad 1429.
Johannes de Constantinopoli a 1429 ad 1431.
Johannes de Turrecremata a 1432 ad 1439.
*In isto aucti honores, & extensa officia magistrorum
sacri palatii.*

Bartholomæus Lapaccius a 1439 ad 1443.
Henricus Kalt-cyfen a 1443 ad 1452.
Jacobus Gil vel Egidii a 1452 ad 1465.
Leonardus de Manfuetis a 1465 ad 1474.
Salvus Cassetta a 1474 ad 1481.
Marcus Maronus a 1481 ad 1487.
Paulus de Monelia a 1487 ad 1499.
Johannes Annius vel Nannius a 1499 ad 1502.

De his duobus ultimis vide tomo sequenti.

EPISCOPI IN HOC TOMO PRIMO LAUDATI,
additis identidem aliis a nostris nomenclatoribus vel omissis, vel non accurate
recensitis.

IN HISPANIA.

Andreas de Albalate ep. Valentinus *Scriptor.*
Dominicus Hispanus ep. Baecensis XVII ab anno
1227 ad 1248. *Ex Martyr. Hisp. T. V. p. 643.*
A Fontana & aliis nostris omissus.
Garcias de Castronuño ep. Cauriensis.
Johannes de Casanova ep. Gerundensis. *Scriptor.*
Johannes de Turrecremata ep. Mindoniensis &
Auriensis.
Lupus de Barrientos ep. Segobiensis, tum Abulen-
sis, tandem Conchenfis. *Scriptor.*
Michael de Fabra electus primus ep. Valentinus
TOM. I.

circa 1240, sed non consecratus ob litem tum exor-
tam Toletanum inter & Tarraconensem archie-
piscopos, cui illorum Valentinus episcopus res-
ponderet. *Ex Diago Hist. Com. Barcinon. lib. 3.*
cap. 9. fol. 283. Vide p. 16. a.
Munio de Zamora ep. Palentinus.
Pascasius Ventacordius ep. Lamecensis sub Braca-
rensi in Lusitania ab Innocentio VI positus anno
1365, & in Campania mortuus anno 1368 ætatis
45. *Ex Badio in Acad. Florent. A Fontana & se-
quacibus perperam relatus ad 1267.*

Raimundus de Ponte ep. Valentinus.
Robertus Hispanus ep. Silvensis in Algarviis anno 1247. *Ex appendice monarchie Lusitania & ex Roderico Acuña Hist. archiep. Bracar. cap. 61. p. 257. ubi differtur ad ann. 1254.* Hic omiffus a Fontana & aliis nostris
Thomas Serrano ep. Canariarum IV, qui tum dicebatur episcopus S. Martialis de Rubicon in insula *Lancerote* sub Nicolao papa V & Paulo II.

Hic insulas Canariæ & Tenerifæ ad fidem adducere laboravit, & successorem habuit Joannem de Frias, qui ex insula *Lancerote* sedem in Canariam transfudit anno 1485 die 20 novemb. *Ex historia sacra majoris Canariæ, quam scripsit Christophorus de la Camara Canariarum episcopus XXV, & edidit Martini anno 1634 in 4.* Et hic Thomas a Fontana & aliis nostris omiffus.

IN GALLIA.

Abel de Sancto Brioco conventus Redonenfis filius sacre theologiæ magister Parisiensis respondit de tentativa die veneris 24 septemb. 1473, de Sorbonica vero XI & ultimus anno 1474, de magna ordinaria die martis 17 junii 1477 sub decano facultatis & licentiatu decimus quintus inter 18 die martis 27 januarii 1477 stylo veteri novo 78, reversus ad suos promotus est episcopus titularis Dionysienfis in Aphrica, quo titulo ecclesiam domus nostræ Lavallensis consecravit 25 julii 1489. *Ex actis sacre facultatis & dicta domus Lavallensis. Vide etiam p. 210. a.* Hic a Fontana & aliis nostris omiffus.

Adam de Nemours, vel de Nemofio conventus Senonenfis filius ep. Silvanectensis circa 1350, quem nostri perperam ad 1440 prorogant. *Ex Laurentio Pignon.*

Arnaldus Fradeti ep. Conforanensis. *Scriptor.*
Andreas de Porta Mosellæ Metensis conventus filius ep. titularis Gabulensis suffraganeus Metensis, obiit Metis anno 1391 die 8 decemb. jacet Metis ad Prædicatores. *Ex chronico conventus Metensis.* Hic a Fontana & aliis omiffus.

Bartholomæus de Riparia ep. Baionensis. *Scriptor.*
Bertrandus *le Hungre* Metis natus & conventus Metensis filius ep. titularis Thesaliensis & episcopi Tullensis suffraganeus a 1366 ad 1377, qui die 18 januarii sequentis obiit Tulli sepultus ad Prædicatores. *Ex monumentis conventus Tullensis.* Hunc Fontana & alii perperam confundunt cum sequenti.

Bertrandus seu Bertramus Teuto Confluentinus ep. Tephelicensis titularis de quo *vide p. 689. b.* *Scriptor.*

Bernardus Bruni ep. Conforanensis. *Vide p. 562. b.*
Bernardus Guidonis ep. Tuidensis tum Lodovensis. *Scriptor.*

Conradus Lugdunensis ep. Lausanensis datus ab Urbano VI anno 1381, sed Lausanæ non receptus. Sic *Laurentius Pignon ante 1394 & Ruchat in Hist. ejus Ecclesie.*

Dionysius Gor Leodii natus & Leodiensis conventus alumnus ep. titularis Brachialensis vel Brachialensis, ante 1394. Sic *Laurentius mox citatus.*

Dominicus de Florentia Clementis VII papæ Avenionensis confessarius ep. Albiensis, tum S. Pontii Tameriarum, rursus Albiensis. *Scriptor.*

Dominicus Grima vel Grenier ex magistro sacri palatii ep. Appamiensis. *Scriptor.*

Durandus de Sancto Portiano ep. Ancienfis, tum Meldensis. *Scriptor.*

Evenus vel Yvo de Begaignon ep. Trecorenfis. *Scriptor.*

Franciscus ep. Salubriensis Leodiensis episcopi suffraganeus & vicegerens florebat anno 1294, quo ædem sacram nostram Trajecti ad Mosam dedicavit. *Ex tabulis ejus domus.* Omittitur a Fontana & aliis nostris.

Godofridus de Leodio ep. Brachialensis, suffraganeus episcopi Tullensis obiit xi octob. 1334, & jacet Tulli apud Prædicatores ad cornu evangelii altaris majoris. *Ex monum. Tullens.*

Guarinus Ebroicis natus & ordinem professus ep.

Sagiensis in Neustria circa 1306. *Ex monum. conv. Ebroic.* Perperam Cenomanensis & ep. Sagonensis in Corsica a nostris dicitur.

Guido de Turrepinu ep. Claromontanus in Arvernia. *Scriptor.*

Guillelmus vel Petrus de Rancè Joannis I regis Franciæ confessarius ep. Sagiensis. *Scriptor.*

Guillelmus Sudre Lemovix ep. Massiliensis. *Scriptor.*

Guillelmus de Vallone Caroli VI regis Franciæ confessarius ep. primum Berthehemitanus, tum Ebroicensis. *Vide p. 692. a.* Corrupte a Fontana dictus de Valen. & Balam, & perperam in duos divisus.

Guillelmus Vanoforis conventus Audomarenfis filius pœnitentiarius apostolicus ep. titularis Sareptanus, suffraganeus episcoporum trium Tornacensium ab anno 1459 ad 1475, quo obiit Gandavi apud Prædicatores sepultus in Odeo. *Ex monum. Gand. & ex Sanderò Rer. Gandav. lib. 5. cap. 7.* Omittunt nostri.

Hugo Scoquer vel Scozarii Armoricus conventus Montis-relaxi filius sacre theologiæ magister Parisiis anno 1403 licentiatu, ducis Britannici confessarius ep. Trecorenfis postea Venetenfis seu Vannensis, ut scribit Laurentius Pignon æqualis. *Vide p. 694. a.*

Hugo Turonensis patria & professione ep. Berthehemitanus ante 1394. Sic *Laurentius Pignon.*

Jacobus de Baiona ep. Baionensis ante 1394. *Ex Laurentio Pignon.* Hinc a nostris perperam relegatus ad 1454. Forte Laurentius erraverit in nomine & is forsitan non alius a Petro San-Johannio ortu & professione Baionensi anno 1319 electo ep. Baionensi. Porro iste Petrus San-Johannius distinguendus a F. Petro de Maslaco episcopo etiam Baionensi anno 1316 a Johanne XXII promotu, & anno 1318 defuncto, non cum eo confundendus, ut habent Fontana & sequaces: diserte distinguuntur a Bernardo Guidonis.

Inguerandus Seignart vel Sugnard patria & professione Cadomenfis S. T. M. P. die 4. januarii 1452 licentiatu prior conventus Parisiensis S. Jacobi, confessarius ducis Burgundiæ ep. Salubriensis titularis anno 1464 consecratus, tum Autissiodorenfis.

Joannes de Basilea ep. Lombariensis. *Scriptor.*

Joannes de Genence Flamingus ep. Berthehem Franciæ ante 1394. Sic *Laurentius Pignon.*

Joannes Gibrois vel de Gibroco Pruvinensis patria & professione, confessarius Ludovici I ducis Andegavensis regis Siciliæ, ep. Tolonenfis. Is autem videtur, qui in Nova Gallia Christiana cognominatur *Silvester de Girborto* promotus anno 1371, & mortuus anno 1380, sed perperam dictus *Hispanus*, quem Laurentius Pignon præstat Gallum & Pruvinensem.

Joannes Guafquy ep. Massiliensis anno 1333 ad 1345. *Ex addit. ad Bern. Guidonis.*

Joannes Marchand Latine Mercatoris patria & professione Senonenfis Joannis ducis Burgundiæ confessarius ep. Berthehemitanus Franciæ jam anno 1411 consecratus, quo die 22 octob. oedem ecclesiæ nostræ Insulensis ab integro recens refectum

dedicavit: obiit Insulis anno 1424 die xi decemb. in eodem quem dedicaverat oedeo dicto sepultus. *Ex Laurentio Pignon & ex monumentis conventus nostri Insulensis.*

Joannes de Prato patria & professione Ebroicas ep. Ebroicensis. *Scriptor.*

Joannes Revolli ep. Araucanus. *Vide p. 614. a & 641. b.* Corrupte a quibusdam nostris nuncupatur *Renolio.*

Laurentius Pignon vel Pinon ep. Berthehem Franciæ, tum Autissiodorenfis. *Scriptor.*

Martinus Poré ep. Atrebatensis. *Scriptor.*

Mauritius de Colangiis vinofis professione Autissiodorenfis regum Franciæ Caroli V & VI confessarius, ep. Nivernenfis anno 1382 electus non ab Urbano VI sed a Clemente VII papa Avenionensi, obiit anno 1394 die 16 januarii. *Vide Guy Coquille Hist. Nivern. p. 73.*

Petrus de Alamanono Caroli II principis Siciliæ & Provinciæ confessarius ep. Sistaricenfis jam anno 1292, mortuus est Kal. Augusti 1303. *Nov. Gall. Christ.*

Petrus Avogadri patria & professione Vercellenfis ex episcopo Albenfis in Insulibus ep. Sistaricenfis anno 1349, fedit ad 1362 circiter. *Nov. Gall. Christ.*

Petrus de Boncherio vel Gaucherio ep. Tinienfis. *Scriptor.*

Petrus de Maravilla patria & professione Bituricenfis ep. Tolonenfis a 9 novemb. 1395 ad 1402, quo obiit 5 septemb. *Ex monum. conv. Tolon. in quo jacet.*

Petrus de Palude ep. Conforanensis. *Scriptor.*

Petrus Perrigant patria & professione Andegavensis sacre theologiæ magister ep. Aptensis sub Aqnenfis circa 1410. *Ex Laurentio Pignon aequali.* Is est qui in *Nov. Gall. Christ.* cognominatur Pricaudi, & tacetur fuisse ord. Prædicat.

Petrus de Pireto ex magistro sacri palatii ep. Mirapicenfis *vide p. 584. a.*

Petrus de Remis ep. Agennensis. *Scriptor.*

Petrus de Triniaco, at de Giaco a Laurentio Pignon dictus, professione Autissiodorenfis Philippi VI Valesii dicti regis Franciæ confessarius ep. Silvanectensis circa 1340. *Ex Laurentio dicto, & ex monum. conv. Autissiodor.* Hunc perperam nostri ablegant ad 1434.

Petrus Turturellus seu Turelure Gallus ep. Dinienfis ab anno 1445 ad 1466, quo obiit 22 julii. *Ex Petro Gassendi in Notit. Eccl. Dinien. p. 161.*

Petrus de Villiers professione Trecentis, Caroli V regis Franciæ confessarius, dein ep. Nivernenfis, postea Trecentis obiit Trecentis xi junii 1377. Jacet apud Prædicatores ad majus altare sub pario marmore effigie illius ac metris insculpto. *Ex monum. conv. Trecent. & ex G. du Peyrat p. 326.*

Philippus Frumentii Gallice Froment patria & professione Autissiodorenfis, ducis Burgundiæ dicitur confessarius, exinde ep. Nivernenfis post

obitum Mauriti de quo anno 1394 electus. Sic *Laurentius Pignon anno illo scribens.*

Raimundus Gallus ep. Grassensis. *Scriptor.*

Raimundus de Medullione ep. Vapincenfis. *Scriptor.*
Raimundus de Miromonte ex priore provinciæ antiquæ Provinciæ electus ep. Tolofanus 21 martii 1231 stylo veteri novo 1232, mortuus 1270 *vide p. 126. a.*

Raimundus de Tilli conventus Carcaffonenfis alumnus & inquisitor, rexit ecclesiam Vafatensem seu Basatensem circa ann. 1440. *Ex Percini Monum. Tolos. p. 100.*

Raimundus de Tullio ep. Conforanensis electus 3 idus octob. 1443. *Ex nova Gall. Christ.* Sed aut non fedit, aut non diu stetit.

Rainerius Lombardus ep. Magalonenfis. *Scriptor.*

Robertus ep. Vapincenfis jam sedebat anno 1225. Obit in habitu ord. Prædic. 14 febr. 1251, quo tantum datus illi successor. Hinc colligo ad mortem usque episcopatum retinuisse, quocumque anno vestem nostram induerit, seu 1245 ut volunt quidam seu tantum in extremis. *Bernardus Guidonis.*

Robertus Gervasii ep. Senecenfis. *Scriptor.*

Sanctius Mulierii ep. Oloronenfis. *Scriptor.*

Simon de Clifson professione Nannetenfis ex priore conventus Parisiensis S. Jacobi ep. Maclovienfis vulgo *S. Malo* a 1259 ad 1285, quo 3 februarii mortuus est. *Bernardus Guidonis.*

Simon patria & professione Lingonenfis ep. Nannetenfis postea Venetenfis. *Scriptor.*

Simon de Laude patria & professione Duacenfis Philippi Boni ducis Burgundiæ confessarius ep. titularis Salubriensis a quibusdam nostris perperam *Saubaut* nuncupatus & conventus Trecentis filius dictus, fuit autem promotus ab Eugenio IV litteris datis Florentiæ anno 1439 sexto Kal. novemb. anno nono, quarum exemplum mihi est præ manibus. Obit vero anno 1463. Non fuit suffraganeus Atrebatensis ut quibusdam visum est.

Umbertus patria & professione Lugdunensis ep. Sistaricenfis electus anno 1251 & fedit ad 1257, quo abdicavit & in domum suam Lugdunensem se recepit. In festo assumptionis B. V. anno 1252 primam missam in æde sacra nostra Sistaricensi recens erecta solemniter celebravit. *Ex monum. dicta domus.* Laudant nostri sed non accurate.

Wlfrannus de Abbatisvilla conventus Ambianensis filius ep. Berthehemitanus aderat hoc titulo dedicationi basilicæ Scoienfis *Escony* vulgo in Normania anno 1313 peractæ. *Vide p. 557. a.* Laudat etiam Laurentius Pignon, at omittunt nostri, nisi sit quidam Ulfanus Dealbatus ab iis corrupte dictus.

Yvo de Pontfal Quimperlaniensis conventus filius ep. Venetenfis in Armorica ab anno 1444 ad 1471 sedebat. *Ex monum. dicti sui conventus & ex Alberto Legrand Histoire eccl. de Bretagne.* Hic a Fontana & Jo. Bapt. Cavalieri omiffus.

IN ITALIA ET INSULIS ADJACENTIBUS.

Ubi non additur annus vel pagina scias omnes esse scriptores.

Ægidius de Gallutiis ep. Torcellanus.

Ægidius alter ep. Torcellanus. *Vide 257. b.*

Albertus de Brixia ep. Brixienfis.

Aldobrandinus de Calvacanti ep. Urbevetanus.

Andreas de Boccagnis ep. Pistorienfis.

Angelus Acciajoli ep. Florentinus. *p. 570. b.*

Angelus de Bario ep. Biretensis.

Angelus Portafole ep. Grossetanus.

Antonius Corrarus ep. Amonienfis, postea Cenetensis.

Antonius de Senis ep. Lunensis.

Arnulfus de Viterbio ep. Humanatenfis. *p. 257. b.*
Augustinus Gazothus ex ep. Zagrabienfis ep. Lucerinus.

Baptista de Judice ep. Vintimilienfis.

Bartholomæus de Bario ep. Vigilienfis.

Bartholomæus de Bificie ep. Bononienfis.

Bartholomæus de Bregantiis ex ep. Nimocienfi ep. Vicentinus.

Bartholomæus de Lucha ep. Torcellanus.

Bartholomæus de Papazurris ep. Theanus dein de Teatinus.

Bartholomæus Piscialis ep. Torcellanus.
 Bartholomæus de Scalis ep. Sulmonensis.
 Benedictus de Assignano ep. Comensis.
 Bernardus Maja ep. Dolienfis in Sardinia.
 Constantinus Medices ep. Urbeveranus.
 Damianus Zavaglia ep. Montis-regalis.
 Dominicus de Lagne ep. Savonenfis.
 Everardus de Brixia ep. Cæsenas. p. 359. b.
 Federicus Frezzius ep. Fulginas.
 Ferrarius Abello Apulus ex inquisitore fidei ep. Mazariensis in Sicilia anno 1331: deinde anno 1334 ep. Barcinonenfis in Catalonia. *Ex Pirro Sic. Sac. T. III. p. 507, & ex Martyr. Hisp. T. VI. p. 220.* A Fontana & aliis nostris dicitur Dominicus Ferrari.
 Franciscus de Arpo ep. Cenetenfis obiit anno 1310. *Vide p. 512. a.*
 Franciscus Portius ep. Cervienfis. p. 350. a.
 Gadipertus de Orgolio Gallus ep. Cenetenfis.
 Gaspar a Sancto Joanne ep. Foro-Corneliensis. *Scriptor.*
 Gregorius de Florentia ep. Fanensis.
 Guala ep. Brixienfis. p. 22. a.
 Guido de Pileo ep. Ferrariensis.
 Guillelmus Vayffera ep. Scalenfis in Regno Sicilia obiit 1395, sepultus ad Prædicatores S. Flori in Arvernia.
 Herbordus Hungarus ep. Bergomenfis.
 Hugolinus de Sancto Marco ep. Cremonensis p. 633. b.
 Humbertus vel Ubertinus de Albicis ep. Pistorienfis.
 Jacobus Arigonius ep. Laudensis, tum Tergestinus, tandem Urbinas.
 Jacobus Boncampius ep. Bononienfis.
 Jacobus Castelbonus ep. Florentinus.
 Jacobus Cina ep. Termulanus.
 Jacobus de Perusio ep. Narnienfis.
 Jacobus de Viterbio ep. Tarentinus.
 Joannes de Cors Gallus ex ep. Tiniensis ep. Tiburtinus.
 Joannes Gattus ep. Cephalæditanus.
 Joannes Leo ep. Alarinensis.
 Joannes Marquet ep. Pactensis in Sicilia.
 Joannes de Podionucis Gallus ep. Catanensis.
 Joannes de Ragusio ep. Argensis.
 Julianus de Mileto ep. Cephalæditanus.
 Laurentius Giacomini ep. Achaia.
 Lucas Manelli ex ep. Ziconienfis. ep. Auximanus, & tandem Faventinus.
 Lucas de Neapoli ep. Castrenfis.
 Marcus Roncioni Pifis ex illustri dominorum de Ripafracta sanguine natus, dum conventum suum Pifanum prior administraret, a Clemente VI episcopus Urbinas electus est 20 novemb. 1342, eamque Ecclesiam sapientissime rexit ad annum 1347, quo Avenione per mare rediens confectis

propter quæ eo se contulerat sedis suæ negotiis, tempestate suborta naufragio periit. *Scriptit librum censuum mense episcopalis Urbinatis.*
 Matthæus de Bonipartis ep. Mantuanus.
 Matthæus de Medicis ep. Clusinus in Etruria.
 Matthæus de Urfinis ep. Agrigentinus.
 Nicolaus Augusta ep. Tricariensis.
 Nicolaus Fortiguerra ep. Alerianus.
 Nicolaus Martini de Prato ep. Spoletanus.
 Nicolaus de Sancto Martino ep. Maceratenfis una ep. Recanatenfis.
 Paparonus de Paparonis ep. Fulginas, tum Spoletanus.
 Petrus de Andria ep. Vicoæquensis.
 Petrus Angelellius ep. Lucanus.
 Petrus de Averfa ep. Birectensis.
 Petrus Ilperinus ep. Marficinus p. 687. a.
 Petrus Monticellus ep. Comaclensis.
 Petrus de Placentia ep. Bobienfis. p. 450. b.
 Petrus Ranzanus ep. Lucerinus.
 Petrus de Scala ep. Veronenfis.
 Philippus de Rufinis ep. Jernienfis, tum Tiburtinus.
 Pontius Lauterii conventus Montispeffulani alumnus ep. Troianus in Apulia existens Valentia Aragonum anno 1429 die 28 julii dedit sodalibus domus nostræ Massiliensis Legendam sanctorum Jacobi de Voragine, quam apud eos adhuc servatam anno 1681 vidi ms in membranis cum titulo *Flores Sanctorum*, & in fine ut donum dicti Pontii manu ejusdem notatam. *Hunc omittunt non solum nostri, sed & ipse Ughellus.*
 Rambertus de Bononia ep. Castellanus.
 Rogerius Calcagnus ep. Castrenfis in Etruria.
 Salvator Cotete ep. Massalubrenfis.
 Salvius de Bario ep. Salpensis.
 Serlus seu Servulus de Janua ep. Aprumiatenfis.
 Simon de Leontino ep. Syraculanus.
 Simon de Puteo ep. Catanensis.
 Simon Saltarellus ep. Parmensis.
 Simon de Tomafis ep. Brugnatenfis.
 Stephanus Raol de Calidis Aquis Gallus conventus S. Flori in Arvernia primus erectus, ep. Venusinus in Apulia ad 1385 a Clemente VII papa Avenionensi constitutus. *Ex monum. ms conventus dicti S. Flori.* Omittit ipse Ughellus.
 Theodoricus de Luca ep. Cervienfis.
 Thomas de Sulmona ep. Castaniensis.
 Thomas Paruta ep. Amonienfis circa 1380. *Vide Acta SS. T. III. April. ad vitam S. Catharina de Senis n. 20.* A nostris non recte dicitur mortuus 1408, ceu qui biennio antea successorem jam habebat.
 Thomas Tomafinus ep. Amonienfis, tum Polensis, deinde Urbinas, tandem Feltrensis una & Belunenfis, *Scriptor.*

IN GERMANIA, HUNGARIA, DALMATIA, ANGLIA, Scotia, Hybernia, Dania, Suecia, Polonia, Scriptores: additis identidem quibusdam a nostris auctoribus omissis.

Adamus Lyns ep. Ardachadenfis in Hybernia electus 16 febr. 1398, obiit 1416. *Ex Varao. Omittit Fontana.*
 Alanus O Sullivam ep. Clonenfis in Hybernia sub Casselen. anno 1240 consecratus hanc Ecclesiam octo annis rexit, inde ad Lismorensem sub eadem Casselen. translatus anno 1248 ac anno 1252 vita functus est. *Omittunt nostri.*
 Albertus Magnus ep. Ratisponensis.
 Alexander Bach. ep. Alaphensis an. 1390 electus. *Vide p. 431. b.*

Anianus de Schoonhowia ep. Afaphensis.
 Antonius Jadriatinus ep. Modrusienfis. *Vide p. 862.*
 Arnoldus de Elest ep. Caminenfis. Sic scribebat Laurentius Pignon ante 1394. Arnolphus dicitur a Bucelino, & additur mortuus anno 1329. *Omittunt nostri.*
 Augustinus de Gazothis ep. Zagrabienfis, dein Lucerinus.
 Bertramus Teuto ep. Tephelicensis, suffraganeus Merensis.
 Blasius Ragusinus ep. Tribunienfis & Mercanenfis. Clemens

Clemens Scotus ep. Dumblanenfis in Scotia sub Andrepoli. *Hanc Ecclesiam non novit Fontana.*
 Cornelius O Ferall ep. Ardachadenfis in Hybernia sub Armachana electus 3 febr. 1418, obiit anno 1424, & sepultus fuit apud Prædicatores de Longford. *Sic Varao. Omittunt nostri.*
 Eghisilus Suecus ep. Arosienfis in Suecia sub Upsalensi, & legatus domini papæ. Sic Laurentius Pignon scribebat ante 1394. Hinc perperam a nostris ad 1450 amandatur.
 Ernestus Prussus ep. Pomesanensis in Prussia Ducali, quæ sedes erecta anno 1043 sub Gnesnensi, cujus episcopus olim morabatur Guizini vulgo Marienwerder, at nunc urbe a Luteranis occupata episcopatus conjunctus est Culmenfi. Obit Ernestus anno 1269. Sic Bucelinus. *Omittit Fontana.*
 Everhardus de Westerheim seu de Westrum nobili equestrique familia natus in Westphalia ep. Sebastensis & suffraganeus Colonienfis sub Frederico III archiepiscopo LXV obiit 3 maii 1392. Ex ejus epitaphio apud nostros Colonienfes ad cornu evangelii majoris altaris. *Meminit Heister in suffrag. Colon. Omittit Fontana.*
 Garterus de Argentina ep. Marmorensis. Sic Pignon citatus scribebat anno 1394, ex quo habuit Sampayo. Hinc corrupte a nostris vocatur Batterus, & perperam ad 1450 amandatur.
 Gerlacus Teuto ep. Hierapolitanus suffraganeus Ultrajectinus ex missali olim ecclesiæ sanctimonialium ordinis Leidensium, quarum Sacellum dedicavit anno 1450 mense julio. *Omittunt nostri.*
 Gregorius ep. Tergestinus electus anno 1325. *Sic Bucelinus. Omittunt nostri.*
 Guillelmus Andreas S. T. M. ep. Achadenfis in Hybernia sub Tuamenfi promotus a Gregorio XI die 1 Aug. 1374, quam sedem annis sex rexit, hinc ab Urbano VI anno 1380 translatus ad Midsensem, ubi obiit anno 1385. *Sic Varao. Omittunt nostri.*
 Guillelmus de Botrelsham ep. Nanatonensis, tum Landavenfis tandem Roffensis in Anglia.
 Guillelmus Vanosloris patria & professione Audomarenfis in Artesia, primum Romæ penitentiarius apostolicus, tum ep. Sareptanus & suffraganeus Tornacensis ab anno 1459 ad 1475 quo obiit. *Ex monum. conv. Gandav. & ex Sanderi Rer. Gandav. lib. 5. cap. 7. Omittunt nostri.*
 Henricus Dacus ep. Kiovienfis in Litwania ante 1394. *Sic Pignon citatus, omittunt nostri.*
 Henricus de Henneberch ep. Gabanligenfis ante 1394. *Sic Pignon citatus, omittunt nostri.* Quæ hæc Ecclesia, an Gabulenfis in patriarc. Antioch. sub Sidonien.
 Henricus de Rubenach ep. Venecomponensis S. T. M. Roberti Bavari archiepiscopi Colonienfis suffraganeus ab anno 1458, qui Roberto abdicante, & ipse abdicavit, deinde Colonia legit publice theologiam, & decanus fuit gymnasii theologi, & obiit anno 1484 sepultus ad Prædicatores. *Sic Heister in suffrag. Colonien. p. 98. A nostris de Ravennato vel Rivenio corrupte dicitur.*
 Henricus Saxo ep. Oesilienfis primus. *Vide p. 849. b.* Oflia vero vernaculæ Oesell insula est ad Livoniam, ad quam ex urbe Hapsilia sedes translata fuit. Hic Henricus sedit a 1259 ad..... *Meminerit Pinon citatus & Heister citati. Omittunt nostri.*
 Henricus Teuto ep. Chiemenfis sub Salisburgenfi in Norico promotus anno 1250 ad..... Meminit Pignon citatus & refert Wiguleus Hund in Metrop. Salisburg. p. 14. *Omittunt nostri.*
 Henricus Teuto alter I. C. D. ep. Bambergensis promotus anno 1321 obiit 1329. Sic Bucelinus. *Omittunt nostri.*

Hubertus Schenck ep. Hippufenfis, suffraganeus Ultrajectinus circa 1382, obiit 7 martii vel maii 1408. A nostris perperam dicitur ep. Hipponenfis. Est autem Hippus in 2. Palæstina sub Nazareth.
 Jacobus de Cartagine ep. Marsilia ante 1394. Sic Pinon citatus. Illa Marsilia forte quæ in Lucania sub Cusentina nunc Cassanenfi adunata: certo non Massilia Gallicæ. A nostris perperam ad 1451 relegatus.
 Jacobus de La patria & professione Gandavenfis ep. Gildeldensis, idest Bybliensis in Phœnicia, quæ vulgo Gible. *Ex Sanderi Rer. Gandav. lib. 5. cap. 7: & ex monum. conv. Gandav. in quibus dicitur mortuus ann. 1422.* Ghilbertus de la Haye noster conjicit suffraganeum fuisse ep. Morinenfis. Corrupte Bla dicitur a Fontana, & corruptus ep. Gandensis.
 Joannes Aubry Hybernus patria Trimenfis anno 1373 electus ep. Ardachadenfis ab una parte capituli. *Ex Warao.*
 Joannes de Bewre Valencianensis in Flandria patria & professione ep. titularis de Potaneis ad ann. 1312. *Ex Sanderi Fland. Illustr. T. I. p. 645, & ex monum. conv. Valencian.*
 Joannes de Constantia ep. Scopienfis, ut legit Pinon citatus, vel ut habet ejus epitaphium Colonia apud Prædicatores Scopulenfis anno 1298 electus obiit 17 octob. 1321. Fuit suffraganeus Colonienfis. *Sic Heister citatus.* Hinc perperam a nostris ad 1451 relegatus.
 Joannes de Cors Gallus ep. Tiniensis in Dalmatia.
 Joannes alter ep. Scopienfis suffraganeus Colonienfis ab anno 1321 ad 1331. *Sic idem Heister.* Fortè ille est qui a Laurentio Pignon dicitur Joannes de Limengaulie ep. Scopienfis, qui certo sedebat ante 1394, ac proinde a nostris non recte amandatur ad 1451. Scopelus unde Scopienfis civitas est in Bulgaria sub Adrianopolitana.
 Joannes Danus ep. Burglaviensis tertius. Sic Pignon citatus. Hæc sedes quæ in Nortjutlandia Dania anno 1165 erecta nunc Alburgum translata in eadem provincia. Hinc seculo XIII hunc Joannem floruisse habes. *Omittunt nostri.*
 Joannes Danus alter ep. Rofckildensis in Dania, prius penitentiarius Joannis papæ XXII circa 1320 sedebat. *Sic Pignon citatus.*
 Joannes Gilbert Anglus ep. Bangorensis, tum Herefordensis tandem Menevensis. *Vide p. 699. b.*
 Joannes Grignart patria & professione Valencenas ep. Gebeldensis suffraganeus Cameracensis anno 1423, florebat adhuc 1435, Laudat G. Seguerius noster, *omittunt Fontana & sequaces.*
 Joannes de Heglecliff Anglus, Helchistede corrupte dicitur a L. Pinon, corruptius a Fontana & aliis nostris Helchifades ep. primum Bethlehemitanus, tum Conorrenfis in Hybernia, demum anno 1323 mense septemb. Landavenfis in Anglia. Obit Bishonæ anno 1346 die 2 januatii sepultus apud Prædicatores Cardiffæ. Perperam amandant nostri ad 1483, cujus meminit Pinon anno 1394 scribens.
 Joannes de Herderer Trajecti ad Mosam ordinem amplexus ep. Barenfis anno 1360, suffraganeus Leodiensis. *Ex monum. conv. Mose-Traject.* Omittunt nostri. Est autem Bara vel Vara civitas in Helleponto sub Cyfico metropoli.
 Joannes Hungarus ep. Scardonensis in Dalmatia electus anno 1250 florebat adhuc an. 1266. *Ex Thoma archidiacono Spalatenfi.* Omittunt nostri.
 Joannes de Monte ep. Azorensis, electus 4 sept. 1419 suffraganeus Trevirenfis sedit ad 1442, quo mortuus est die 17 dec. *Ex monum. conv. Trevir. & ex actis cap. gen. Metis anno 1421 habiti.*

Joannes ep. Millensis.
 Joannes Obim patria & professione Tullensis S. T. M. ep. Christopholanus suffraganeus Tullensis, obiit Tulli 8 sept. 1465. Apud Prædicatores ibidem sepultus. *Omittit Fontana.*
 Joannes Payn Hybernus S. T. D. ep. Midenis sub Armarch. die 4 augusti anni 1483 possessionem iniiit, & obiit 6 maii 1506 sepultus Dublini ad Prædicatores. *Ex Warao. Omittunt nostri.*
 Joannes Schadland ep. Culmenis, tum Hildeshimensis, tandem Wormatiensis, una & Augustanus.
 Joannes Suecus ep. Aboensis.
 Joannes de Wildeshufen ep. Bosnensis.
 Joannes Yfambardi ep. Christopholanus suffraganeus Metensis dedicavit altare quoddam in ecclesia nostra Metis anno 1454.
 Israel Erlandi ep. Arosensis.
 Judocus Borre ep. Hierapolitanus, suffraganeus Ultrajectinus anno 1450 circiter consecratus, obiit 25 julii 1470. *Ex monum. conv. Ultraject. & monialium ordinis Leydensum.* Corrupte a Fontana & sequacibus dicitur Ludovicus. *Vide Bataviam sacram.*
 Ludovicus de Foro professione Wesaliensis ep. Fogenis circa 1450. *Ex Chronica Wesaliensi antiqua ms a nostro Henrico Hilden S. T. M. Colonienfi visa. Omittunt aut non norunt nostri.*
 Martinus de Soleta ep. Christopholanus suffraganeus Basileensis.
 Matthias Teuto ep. Biduanensis, suffraganeus Ultrajectinus ab anno 1406 florebat adhuc & exercebat anno 1425. Biduana seu verius Bitoana ecclesia est in prima Phrygia Capathiana sub Laodicena. *Laudant nostri. sed non accurate.*
 Nicolaus Meyfen ep. Lubecensis datus per papam anno 1378. Sic Bucelinus. Hic videtur qui a nostris Millina agnominatur, & quem referunt ad 1385.
 Nicolaus Stainecher Teuto ep. Varnensis electus a Bonifacio IX anno 1394 die 24 januarii. *Ex bulla ipsius pontificis data Perusii 9 Kal. febr. anno quarto. Varna civitas est in Moesia ad ostium Zyræ, quæ olim Odesus dicebatur, postea Tiberiopolis. Hunc nostri non norunt.*
 Nicolaus Teuto ep. Bothruntinus.
 Otto de Hoia ep. Mindensis. *Vide p. 849. b.*
 Petrus Boncherius ep. Tiniensis.
 Petrus Palmar ep. Bosnensis sub finem sec. xv. *Ex actis cap. gen. Ferrariæ anno 1498 habiti, in quibus ad gratias ordinis recipitur. Hunc ommittunt nostri.*

EPISCOPI IN ASIA ET APHRICA SEDENTES.

Alphonfus Bonihominis Hispanus ep. Marrocensis in Aphrica a Clemente VI promotus & missus, in Arabice peritus.
 Andreas Dias Ulyssiponensis patria & professione ep. Megarensis sub Athen. in Achaia anno 1432 consecratus. *Ex Souza Hist. Prov. Portug. P. I. lib. 3. cap. 36. fol. 193.*
 Andreas Doria ep. Andrensis sub Naxiensi in Archipelago.
 Bartholomæus de Bregantiis ep. primum Nimo-ciensis vel Lymiffensis in Cypro.
 Bartholomæus Lapaccius ep. primum Argolicensis, tum Coronensis in Peloponeso.
 Bartholomæus Parvus ep. Maragacensis in majori Armenia.
 Galardus de Ursifaltu vernacule d'Ourfaut Vasco primus prior conventus Tarascōnensis ep. Bethlehemitanus anno 1256. *Ex Bernardo Guidonis & ex monum. ms conventus Tarascōnensis.* Perperam a Fontana & aliis nostris ad sec. xv aut xv amandatur.

Ponfa vel Ponza ep. Bosnensis successor Joannis de Wildeshuzen. *Vide p. 112. a. Hunc ommittunt nostri.*
 Ricardus Winchelsey ep. Ossoriensis in Hybernia.
 Robertus Read ep. primum Carliolensis in Anglia, tum a Bonifacio IX rege petente, rejectaque electione Guillelmi Stirxland electi, Cicestrensis est electus episcopus anno 1396. Obiit ad pentecosten anni 1417. *Ex Gofwino. Omittit Fontana.*
 Robertus Rochford S. T. P. ep. Connorensis in Hybernia electus anno 1451. *Ex Warao. Hunc non norunt nostri.*
 Siffridus Teuto ep. Cyrensis suffraganeus Mogantinus.
 Theodoricus de Wischel Teuto ep. Naturensis conventus Wesaliensis alumnus ep. Naturensis circa 1350. Cœnobium suum Wesaliense 7 augusti castorum igne consumtum suis curis & largissimis elemosynis reparavit. Sic refertur in quodam codice antiquo ms cui titulus *Chronica Wesaliensis. Hunc non norunt nostri.* Ecclesia Naturensis in antiqua Notitia Ecclesiastica ms, quam habeo præ manibus ponitur sub Constantinopolitana immediate.
 Thomas Lylde. ep. Eliensis.
 Thomas Rintede ep. Bangorensis.
 Thomas Rushoox Anglus S. T. M. Ricardi II regis Angliæ confessarius die 3 maii 1383 ep. Landavensis consecratus, exinde 20 octob. 1385 ad Cicestrensem translatus anno 1388 abdicare cogitur & exulare. *Sic Gofwinus. Hunc nostri non norunt.*
 Vincentius Mapcello vel Maxcello Teuto vel Danus ep. Berigenis (forte Berghensis sub Nidrosiensis) anno 1498 in actis cap. gen. Ferrariæ habiti ad gratias ordinis acceptatur. *Hunc a nostris ommittit mirum.*
 Walterus Mauklercx ep. Carleolensis in Anglia.
 Walterus seu Gualterus Teuto ep. Diagorganensis suffraganeus Bambergensis per annos triginta, factus senex ad Cartusianos transit. Sic Miræus in Orig. Cartuf. p. 47. *Omittunt nostri.* Diagorganum est in Indiis Orientalibus.
 Wolframus seu Wolphangus de Fleckêstein ep. Salviensis anno 1313 die 20 maii ædem sacram Prædicatorum Wormatiensium dedicavit. *Ex prodromo Annual. Wormatiens. Georgii Helwich, & hunc ommittunt nostri.*
 Gaufridus (Anglus ut puto) ep. Ebronensis. *Vide p. 382. b.*
 Guillelmus Gallus ep. Antheradensis.
 Hieronymus de Genua ep. Caphensis.
 Joannes de Florentia ep. Tephelicensis.
 Joannes N. ep. Millensis.
 Joannes de Ragusio ep. Argensis id est civitatis Argos dictæ. Perperam a nostris dictus Argentinensis.
 Joannes de Rotomago ep. Taurisensis, tum postea Caphensis.
 Lambertus vel Leonardus de Solis ep. Andrensis successor Andree Doria laudati. *Vide p. 790. b. Hunc ommittunt nostri.*
 Ludovicus Longus ep. Methonensis.
 Michaël Græcus ep. Caneæ in Creta insula. *Vide p. 875. a.*
 Nicolaus de Tenda ep. Famagustanus in Cypro.
 Thaddæus N. ep. Caphensis. *Vide p. 537. a.*
 Thomas Agni de Lentino ep. Bethlehemitanus in Palæstina.

D. Joannes papa XXII fecit quemdam de ordine Fratrum Prædicatorum archiepiscopum Soltaniensem in partibus Aquilonis, & misit sibi septem Fratres ipsius ordinis pro suffraganeis, quos fecit consecrari in episcopos, & fuit sibi missum pallium de curia, & ordinatum etiam quod esset pro successoribus propter loci distantiam. *Sic in antiqua notitia ecclesiastica ms, qua extat in*

Regia in membr. n. 4506, & ex simili qua apud nostros Parisienses ad S. Honorati.
 Archiepiscopus ille fuit Francus de Perusio, de quo mox in archiepiscopis: episcopi vero in bulla nominati sunt
 Bartholomæus Abaliati, Bartholomæus de Podio, Bernardinus de Placentia, Bernardus Moreti, Gerardus Calvensis, Guillelmus Adæ. *Vide p. 537 a.*

ARCHIEPISCOPI IN HOC OPERE LAUDATI.

IN HISPANIA.

Berengarius de Landora ar. Compostellanus.

IN GALLIA.

Dominicus de Florentia ar. Tolofanus.
 Guido de Soliaco ar. Bituricensis.
 Guillelmus de Lauduno ar. Viennensis, tum Tolofanus.
 Humbertus Delphinus ar. Remensis.
 Petrus de Tarentasia ar. Lugdunensis.
 Raimundus de Medullione ar. Ebreduensis.

IN ITALIA ET INSULIS ADJACENTIBUS.

Andreas de Turre ar. Januensis. *Scriptor ut & sequentes.*
 S. Antoninus ar. Florentinus.
 Antonius de Carlenis ar. Amalphanus.
 Baptista de Judici ar. Amalphanus, tum Patracensis.
 Bonifacius de Lavana ar. Ravennas.
 Jacobus de Voragine ar. Jantensis.
 Joannes de Columna ar. Messanensis.
 Joannes de Polo ar. Pisanus.
 Isnardus Tacconus ar. Papiensis seu Ticinensis.
 Lucas de Neapoli ar. Hydruntinus.
 Matthæus de Ursinis ar. Sipontinus.
 Reginaldus de Leontino ar. Messanensis. *Vide p. 359. a.*
 Simon Saltarelli ar. Pisanus.
 Thomas Agni de Lentino ar. Cusentinus.
 Anonymus ar. Ravennatensis.

IN GERMANIA ANGLIA & CÆTERIS EUROPÆ REGNIS.

Andreas Hungarus ar. Antibarenis.
 David Mac-kelli conventus Corragiensis alumnus ex episcopo Clonenfi in Momonia sub Cassellensi ar. Cassellensis ipse anno 1237 electus, domum ordini suo erexit ibidem anno 1243, & obiit 2 martii 1252 stylo novo 1253. *Ex Warao.*
 G. Adæ ar. Antibarenis.
 Gualterus de Jorz Thomæ cardinalis germanus Edwardi II regis confessarius bulla Clementis V 8 idus aug. 1306 creatus & a Nicolao cardinali Ostiensis consecratus, anno 1311 die 16 novemb. abdicavit.
 Guillelmus de Hottun ar. Dublinensis.
 Henricus Kalt-Eyfen ar. Cæsareensis & Nidrosiensis.

PATRIARCHÆ Scriptores omnes.

Matthæus Ebroicensis P. Constantinopolitanus.
 Humbertus Delphinus P. Alexandrinus.
 Isnardus Tacconus P. Antiochenus.
 Thomas Agni de Lentino ex ar. Cusentino P. Hierosolymitanus.

Joannes Baterley Hybernus ar. Tuamenis.
 Joannes Derlington Anglus ar. Dublinensis.
 Joannes Dominici ar. Ragusinus.
 Joannes de Scardona electus a capitulo ar. Spalatenis anno 1249, sed electionem confirmare noluit Innocentius IV, qui alium suffecit. *Ex T. VII Miscellan. Baluzii p. 493.*
 Joannes Suecus ex episcopo Aboensi ar. Upsalensis.
 Martinus Polonus ar. Gnesnensis.
 Patritius O Scanlain Hybernus ex episcopo Rapotensis electus a capitulo ar. Armachanus & ad regis preces ab Urbano IV die 5 novemb. 1261 confirmatus, obiit 16 martii 1270 Dondalkiæ in cœnobio S. Leonardi, fuitque Pontanæ seu Drogheadæ sepultus apud Prædicatores. *Ex Warao. Omittit Fontana.*
 Reginaldus ar. Armachanus non obiit Londini mense aprili 1258 ut putavit Matthæus Paris & scripsit in sua Historia, sed Romæ anno 1256 ut contendit Waræus. *Vide pp. 22, 41 & 105.*
 Robertus Kilwardby ar. Cantuariensis.
 Rolandus de Jorz Walteri supra laudati germanus die 15 septemb. 1313 electus ar. Armachanus, die 20 martii 1320 sponte abdicavit. *Ex Wareo. Omittit Fontana.*

IN ASIA.

Ægidius de Gallutiis ar. Cretensis.
 Andreas Græcus ar. Colosienfis vel Rhodius.
 Antonius N. ar. Solthaniensis III.
 Baptista de Judici ar. Patracensis.
 Bartholomæus de Papazurris ar. Patracensis.
 Bonacursius Ultramarinus ar. Tyri. *Vide p. 156. b.*
 Francus de Perusio ar. Solthaniensis I.
 Guillelmus Adæ ar. Solthaniensis II.
 Guillelmus de Moerbecka ar. Corinthiensis.
 Joannes de Polo ex ar. Pifano ar. Nicostensis.
 Leonardus de Chio ar. Mitylenensis in Lesbo insula.
 Matthæus Ofenio ar. Corinthiensis, successor Guillelmi laudati sic nominatur a Bernardo Guidonis, at a Fontana corrupte de Costino.
 Nicolaus ar. Tyri antè 1280. *Vide p. 159. a.*
 Petrus de Ripa Transona ar. Corinthiensis.
 Simon Jatumaus ar. Thebanus.
 Yvo Gallus ar. Nazarethanus.
 Anonymus ar. in Oriente. *Vide p. 571. a.*

S. R. E. CARDINALES *Scriptores omnes.*

Hugo de Sancto Charo p. tit. S. Sabinae.
 Hannibaldus de Hannibaldis p. tit. xii apostolorum.
 Petrus de Tarentasia ep. Ostiensis & Veliternus.
 Robertus Kylwardby ep. Portuensis.
 Latinus de Ursiniis ep. Ostiensis.
 Hugo Aisselini de Bilhom p. tit. S. Sabinae tum ep. Ostiensis.
 Nicolaus de Tarvisio ep. Ostiensis.
 Nicolaus de Martinis de Prato ep. Ostiensis.
 Gualterus Winterburn Anglus p. tit. S. Sabinae.
 Thomas de Jorz Anglus p. tit. S. Sabinae.
 Nicolaus de Freauville p. tit. S. Eusebii.
 Guillelmus Petri de Godino ep. Sabinensis.
 Matthæus de Ursiniis p. tit. SS. Joann. & Pauli, tum ep. Sabinensis.

Gerardus de Daumaro p. tit. S. Sabinae.
 Joannes de Molendino p. tit. S. Sabinae.
 Nicolaus Rosell. p. tit. S. Sixti.
 Guillelmus Sudre p. tit. SS. Joannis & Pauli, tum ep. Ostiensis.
 Nicolaus Caraccioli p. tit. S. Cyriaci.
 Philippus de Rufinis p. tit. SS. Gabinii & Sufannæ.
 Nicolaus de S. Saturnino p. tit. S. Sixti.
 Thomas de Caffano p. tit. S. Sabinae.
 Joannes Dominici p. tit. S. Sixti.
 Joannes de Casanova p. tit. S. Sixti.
 Joannes de Ragusio p. tit. S. Sixti.
 Joannes de Turcremata p. tit. S. Mariæ trans Tiberim tum ep. Sabinensis.

SUMMI PONTIFICES.

Innocentius V.

Benedictus XI.

INDEX ACTORUM IN HOC PRIMO TOMO RELATORUM,
 ut & Dissertationum quarundam additarum.

VITA B. Dominici prior auctore B. Jordano ejus in magistratu ordinis successore cum additionibus ex B. Humberto, Bernardo Guidonis & ex aliis actis.	Pag. 2.
De nova religione & prædicatione Bononiensium canonicorum ex cap. 27 Hist. Occid. Jacobi de Vitriaco.	24. a
Altera S. Dominici vita auctore F. Constantino episcopo Urbevetano cum additionibus ex B. Humberto.	25. a
Supplementum vitæ S. Dominici ex parte secunda libri, cui titulus Vitas-Frattrum.	37. b
Dicta testium super inquisitione Bononiæ facta de vita, obitu, & miraculis S. Dominici.	56. a
Miracula S. Dominici in Italia, & Hungaria patrata.	58. a
Miracula S. Dominici Rotomagi acta ex ms cod. 400 & amplius annorum.	63. a
DISSERTATIO I. An ex B. Reginaldi Aurelianensis visione indumenta priora S. Dominici mutaverit, & novo cultu sodales suos induerit.	71. a
DISSERTATIO II. De antiquis ordinis Prædicatorum vestibus.	75. a
DISSERTATIO III. Quo anno S. Dominicus iter Hispanicum, & exinde Parisiense aggressus est & confecit, & an primis comitiis ordinis Minorum Storearum dictis affuit.	77. b
DISSERTATIO IV. Quo anno, quove mense B. Dominicus Neapoleonem Stephani cardinalis de Fossanova confanguineum suscitavit, & Sanctimonialia ex monasterio S. Mariæ trans Tiberim ad S. Sixti cœnobium transtulit.	81. b
Tabula chronologica actorum S. Dominici inter pagg. 88 & 89 collocata.	
Acta concilii apud Nicæam inchoati, & apud Nympham continuati.	911.

SCRIPTORES
 ORDINIS
 PRÆDICATORUM
 RECENSITI,
 NOTISQUE HISTORICIS ET CRITICIS
 ILLUSTRATI.

S. DOMINICUS.

1221.

ANCTUS DOMINICUS ordinis Fratrum Prædicatorum institutor, cum inter auctores ab omnibus virorum eruditorum nomenclatoribus numeretur, merito hujus operis initium nobilitare debuit, & tam insigni scriptorum tur-

ba ipse omnium parens præponi: ceu quem solem suum sidera cætera quantumcunque fulgentia agnoscunt, quem agonothetam & aliptem a quo in arenam producti, & ad ineunda cum fidei præcæque sanctorum patrum doctrinæ adversariis certamina inuncti, athletæ quantumlibet fortes prædicant: e cujus denique magistri exercitatissimi, Deique gloriæ & Ecclesiæ sanctitatis æmulatoris ardentissimi manibus calamus accipientes fuerunt ad scribendum excitati. Innumeri qua nostrates qua exteri gesta ejus enarrare aggressi sunt, quæ forte ratio esset ab iis hinc abstinendi: verum quia nullus hactenus chronologiam ejus vitæ certam prodidit, imo & quidam fabulis inquinantur non tolerandis, aliunde antiqua quæ huc usque prælum non subierunt, feliciter occurrerint monumenta, operæ pretium visum est, & lectori gratissimum fore, si ea ederentur, & sin minus plura sancti opera quæ vetus exedit ætas indicari possint, saltem ejus vita quæ præstantissimum ejus opus est, sincera & quanta potuit diligentia accurata hinc haberetur.

Tres potissimum recensentur primi vitæ sancti Dominici scriptores: antiquior beatus Jordanus ejus in magistratu ordinis successor, qui & eum vidit Parisiis & Bononiæ, & toto regiminis sui tempore ab anno MCCXXXII ad MCCXXXVI quæ ad illum attinerent in suis per varia Europæ regna visitationibus ab æquævis & convictoribus diligenter inquisivit: alter Frater Petrus Ferrandi Lusitanus vir eximius de quo postea ab ipsis in Hispania sodalitates nostræ incunabulis eidem aggregatus: tertius Constantinus Medices Etruscus episcopus exinde Urbevetanus, qui jubente Joanne ab Wildeshusen in ordinis magistro novam legendam scripsit ac edidit inter MCCXLII & MCCXLVII, multa a Jordano omiſſa addens testibus usus, qui sancto annis pluribus familiariter convixerant. Ex his tribus quartam adornavit beatus Humbertus v ordinis antistes, modo eadem aut toridem verbis aut stylo molliore sedens, quædam aliquando non quidem ex actis sed ex commentariis redundantia refecans, nova etiam identidem adjiciens, omnia ad leges chronologiæ rectius concinnans, quam & pro lectionibus officii cum de sancto agebatur recitandam proposuit & edidit anno ipso MCCLI. His quatuor accessit Frater Gerardus de Fracheto, qui spicas post messem colligens, quæ laudatos fugerant, parte altera libri cui titulus *Vitas Fratrum* memoriæ commendavit & edidit circa MCLX.

Hæc est igitur sequentium series. Primò datus

SEC. XIII. vita a beato Jordano scripta, nam nunquam typis produsse certo certius est, fallunturque & Gerardus Vossius de Histor. Lat. p. 478. & eum in suis notis excipiens Christophorus Sandius, cum asserunt Romæ editam anno MDLXXXVII notis Antonii Maffei Salernitani illustratam: hoc enim opus non nostri Jordani sed longe diversum, nempe vitæ primorum Eremitarum Augustinianorum a Jordano Quindelimbugio Eremita sæculo XIV quo vivebat exarata, quas Augustinus Fivizianus & ipse Eremita summique Pontificis æditimus eo anno edendas curavit, quæ editio in Bibl. Bodley. recensetur. Huic vitæ adjungetur caput XXVII Hist. Occid. Jacobi de Vitriaco episcopi Aconensis ac demum cardinalis, de nostris enim eo capite agi luce clarius ibidem ostendetur. Cum vitam a Fratre Petro Ferrandi scriptam videre non licuerit, sequetur altera per Constantinum scripta, cujus quidem pars magna totidem verbis legitur apud Vincentium Bellovacensem Spec. Histor. lib. xxx passim, at non solum mutila, sed & gravioribus scatenis erratis in editione Duacena, pura itaque & integra hic oculis lectoris subjicietur. Utamque in notis illustrabit vita per beatum Humbertum concinnata: ubi eadem habet aut totidem verbis aut stylo molliore, id tantum monebitur: ubi quædam refecat, ea intra parenthesis claudentur: ubi quid habet amplius, illud etiam ne quid hic desit, addendum curabitur.

Ad hæc accedent tum supplementum ex P. II. libri citati *Vitas Fratrum*, illudque longe emaculatius quam in edit. Duac. typis Belleri anni 1619. in 4. tum inquisitio duplex de vita & moribus beati in ordine ut aiunt ad canonizationem acta, prior Bononiæ anno MCCXXXIII, ubi novem testes ex nostris auditi suo primigenio stylo representantur, non ut hætenus tantum visi sunt ab Antonio Flaminio viro eloquenti & eleganti interpolati, altera Tolosæ eodem anno: tum denique Chronicon parvum Humberti laudati vulgo dictum: omnia vero superiora notis ex auctoribus æquævis aut supparibus Petro de Valleferriani, Stephano de Borbone seu Bellayilla nostro anno MCCXXXII jam claro in suo magno de septem donis Spiritus sancti opere, Theodorico de Appoldia itidem nostro, aliisque veteribus monumentis ubique illustrantur. Quatuor præterea dissertationes historicæ ad præcipua quædam sancti gesta dilucidanda, chronologiamque ejus vitæ certam statuendam addendæ visæ sunt, de quibus judicabunt periti: sequetur brevis conspectus vitæ sancti per annos digestæ, ut quid unoquoque egerit eximium, uno fere oculorum conjectu lector videat. Nemini verò mirum videatur nihil hic ex præ memoria Alano de Rupe adduci, cum ducentis quinquaginta & amplius annis post mortem sancti floruerit, adeoque ejus actorum post tantum temporis decursum testis idoneus proferri non possit: præsertim cum nova & stupenda & eo usque inaudita, quæque cum certâ vitæ sancti serie conciliari nequeunt, prædat: de revelationibus ejus ut & de duobus ab eo sapius laudatis testibus Johanne de Monte & Thoma de Templo quid sentiendum, ubi singuli suo postea ordine occurrunt, commodius dicetur.

Inter elogia sancti Dominici, a quibus ut operis parcam hic abstinere, illud visum est non omittendum, quod apud Anonymum sodalem nostrum Erruscum & Florentinum legitur in ejus Commentariis in libros Regum Parisiis in Colbert. cod. 4519

Quandam Didacus electus fuerit episcopus Uxamensis, nullus certo refert. Agidius Gundizalus Davila, *Teat. Eccl. de las Españas* Martium Bagam ejus decessorem asserens electum anno MCLXXXVI, & post XVI annos regiminis mortuum, instituit Didacum electum tantum anno MCCII, sed a vero aberat longius: extat enim epistola Innocentii III ad Didacum Oxoniensem episcopum, qua commutationem ab isto

servatis, ubi sic habet fol. 100. *Bonifacius* nempe Papa VIII. *aliquando loquens de P. N. B. Dominico dicebat, ille sapiens homo sic fecit vel dixit: quod auctor scire facile potuit, cum quantum ex ejus opere conicere est, sæculo XIV incunte claruit.*

Prima vita sancti Dominici ex antiquissimo sæculi XIII codice ms membr. apud sanctimoniales nostras Prulianas servato datur, cujus exemplum accuratum agente R. P. Petro Estienne S. T. P. tum priore Carcallonensi consecutus sum. Ubi verò in notis citatur vita per Humbertum, laudatur ex cod. ms item membr. sec. XIII domus nostræ Parisi. ad sancti Honorati collato cum celebri illo San-Jacobeo Parisi. codice anno MCLIII scripto, officio scilicet ecclesiastico ab ipomet Humberto ordinato: similiter opus de septem donis Stephani de Borbone ex cod. Sorbon. sec. XIII integro & accurato, cujus etiam paginæ indicantur.

Incipit liber principii ordinis Fratrum Prædicatorum editus a Fratre Jordano, qui post Beatum Dominicum tenuit magistratum ejusdem ordinis.

IN Hispaniarum partibus vir erat vitæ venerabilis Didacus nomine Ecclesiæ Oxoniensis episcopus A, quem sanctarum literarum notitia, & secundum sæculum natales, ingenium, magis autem morum insignis decorabat honestas. Hujus amor sic Deo totus inhæserat, ut seipsum abiciens, & sola quæ Jesu Christi sunt quærens, ad id summopere animum intentionemque converteret, qualiter animarum multarum fœnerator effectus, talentum sibi creditum cum usura vel fœnore multiplici suo Domino reportaret: Satagebat igitur ubicumque percurtari posset, viros honestate vitæ moribusque laudabiles sibi modis quibus valebat attrahere, & in Ecclesia cui præerat beneficiando locare: illos verò subjeutorum suorum quibus desidiola foret ad sanctitatem voluntas, prona magis ad sæculum, ut laudabilium morum atque religiosioris vitæ formam assumerent, suadebat verbis, invitabat exemplis. Hinc accidit ut daret operam suis id persuadens canonicis crebris admonitionibus & exhortationibus pervigilibus, quatenus sub regula beati Augustini ad observantiam religionis canonicæ consentirent: tantaque hoc ipsum egit sollicitudine, ut eorum animos (licet quosdam ex ipsis contradictores habuerit) ad suum desiderium inclinaret.

Incipit vita Beati Dominici primi Patris Fratrum Prædicatorum.

HUJUS (Didaci) temporibus fuit quidam adolescenti, villa quæ dicitur *Charaloga*, cujus matri antequam ipsum conciperet, in visione monstratum est, quod catulum gestaret in utero, qui faciem ardentem in ore portabat, & de ventre egrediens omnem orbem succendere videbatur: quo præfigurabatur concipiendum ab ea prædicatorem insignem, qui sacre eruditionis larratu soporatas peccatis animas ad vigilandum excitaret, & ignem quem Dominus Jesus venit mittere in terram, mundo spargere universo. Hunc igitur ab annis puerilibus parentum suorum, specialiter autem cujusdam archi-

in sua Ecclesia factam canonicorum secularium in regulares approbat, eaque data v. idus Martii anno secundo, hoc est Christi MCCCIX, cum ille Pontifex electus fuerit VIII Jan. anni MCCCXIII, quod argumentum est Didacum eodem saltem cum Pontifice anno ad suam sedem promotum. Epistolam illam referunt Malvenda Annal. pag. 35, & accuratus Tamayus Mart. Hisp. mens. Febr. ad diem VI. 1807

presbyteri sui avunculi diligentia nutrebat. Quem primitus in usu ecclesiastico erudiri fecerunt, ut quem sibi Deus vas electionis futurum præviderat, in ipsa adhuc puerili ætate velut testa recens imbiberet, (a quo nec postmodum immutaretur) sanctitatis odorem. B

2. Postmodum autem missus Palentiam C, ut in liberalibus formaretur scientiis, quarum studium vivebat ibidem, postquam eas ut sibi videbatur satis edidit, relictis iis studiis, tanquam in quibus temporis hujus angustias minus fructuose vereretur expendere, ad theologiae studium convolvit, cepitque divinis inhiare vehementer eloquiis, ut pote dulcioribus super mel ori suo. Itaque in iis sacris studiis annos transegit quatuor, per quos hauriendis sacrarum scripturarum rivulis tam incessanter tamque avidus inhiabat, ut præ discendi infatigabilitate noctes pene infomes perageret, & veritatem quæ auribus ingerebatur, profunde mentis repositam sine tenaci memoria retineret. Ea namque quæ facilitate capiebat ingenii, piis irrigabat affectibus, & ex iis opera salutis germinabant. Beatus in hoc sane juxta veritatis sententiam dicentis in evangelio, *Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Luc. XI. Etenim cum gemina sit divini verbi custodia, una qua quod aure suscipimus memoria retinemus, altera verò qua & ipsum quod audivimus mancipamus effectui & exhibemus in opere, quod custodiæ genus commendabilius nemo est qui ambigat, quemadmodum granum frumenti melius conservatur terræ mandatum quam in arca repositum: in neutro deficiat felix hic Dei famulus, cujus memoria velut quoddam Dei promtuarium ex hoc in illud eructabat uberius, forisque mores & opera quid sacro reconditum lateret in pectore, manifestissime clamitabant. Ob hoc ergo quia mandata Domini tam fervido complectebatur affectu, excipiens vocem sponsi tam pio bonæ voluntatis applausu, gratiam ei Deus scientiarum adauxit, ut non solum ad lactis potum redderetur idoneus, sed & quæstionum difficilium humili cordis intelligentia penetraret arcanum, & solidioris cibi scrutinium sufficienti admodum facilitate glutiret.

3. Iste fuit ab ipsis canubulis indolis valde bonæ, & jam magnum aliquid insignis præconizabat infantia, quod futurum maturiori præstolaretur ætati. Non se cum ludentibus miscuit, neque cum iis qui in levitate ambulant participem se præbuit: sed instar placidi Jacob vagos Esau cavebat excursus, sinum matris Ecclesiæ, ac domestica sanctæ quietis tabernacula non relinquens. Juvenem simul ac senem aspiceres, quoniam & paucitas die-

Natus est Dominicus anno salutis MCLXX, ut habet Theodoricus, & certo colligitur ex ejus ætate cum mortuus est, quam omnes eadem referunt. Regnabant tum Romæ Alexander III, in Imperio Fridericus I, in Gallia Ludovicus VII, in Anglia Henricus II, in Hispania Sanctius III, in Oriente Manuel Comnenus. Patriam non *Charaloga* ut legit Jordanus nec *Catalaya* ut vulgo alii, sed *Caleruega* enunciandam monet Garibay Hist. Hisp. T. II p. 167 a. Avunculus apud quem educatus est, Archipresbyter erat in ecclesia Gumiclis Ifanensis haud procul a Caleruega, inquit Malvenda, addens apud eum stetit ab anno MCLXXVI ad MCLXXXIV sive a VII ætatis ad XVI.

Palentiam. Idem habent Constantinus n. 5, & Humbertus cap. 5. Theodoricus & S. Antoninus legunt *Valentiam*, sed corrupte: nam ut recte observat Malvenda, Valentia tum Maurorum imperio subiecta gravi servitute premebatur. De urbe Palentina scribit Lucas Tudenensis in chronico, *semper ibi ut antiquitas rejert, vixisse scholasticam sapientiam, quam ut celebriorem redderet Aldephonsus IX nobilis ob gesta egregia dictus, qui thronum Castellæ sub annum Christi MCLXXXVIII ascendit, procurante Tellione ejusdem civitatis episcopo ad annum MCCX circiter promoti, magistros theologicos & aliarum artium liberalium evocavit, & Palentia scholas constituit: Intellige, auxit adjectis stipendiis ut habet Rodricus, & famosiore effecit. Cæterum universitatem seu studium generale ut tum loquebantur, ibidem floruisse cum eo missus*

T O M. I.

SEC. XIII. rum loquebatur infantiam, & senem jam ipsa conversationis maturitas, & morum constantia prædicabat. Respuebat sæculi lascivientis illecebras, ambulans in via immaculata virginitatis suæ deus illibatum usque in finem incorruptionis amatori Domino conservavit. Cogitavit a vino tunc abstrahe- re carnem suam, unde & vinum per decennium non bibebat.

4. Jam autem in illa sua juvenili ætate futurorum præsciis Deus aliquatenus est: dignatus ostendere, quod insigne aliquid proventurum ex puero speraretur. Denique matri suæ in visione velut habens stellam in fronte a Deo cælitus est ostensus. Quo profecto præfigurabatur dari eum aliquando in lucem gentium, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sederent, ut rei postmodum probavit eventus. D

5. Eodem tempore cum Palentiæ studens perfisteret, oborta est fames valida fere per totam Hispaniam. Tunc ipse necessitate pauperum permotus, & æstuans in se compassionis affectu, uno decrevit opere divinis obsecundare consiliis, & refarcire pro posse morientium egenorum inopiam. Vendens itaque libros quos oppido necessarios possidebat, cum omni suppellectili sua, elemosynam quamdam instituens dispersit, dedit pauperibus. Cujus pietatis exemplo suo sic aliorum theologorum ac magistrorum animos provocavit, ut ex juvenis liberalitate suam parcam segnitiam æstimantes, elemosynis ex tunc largioribus abundarent. E

6. Hujuscemodi ascensiones dum in corde suo vir Dei disponeret, & de virtute progrediret in virtutem, se ipso melior effectus quotidie cunctorum oculis (inter quos quasi stella in medio nebulæ per vitæ innocentiam rutilabat) mirabilis videretur, ad audientiam episcopi Oxoniensis ipsius fama pervenit, qui diligenter percunctata de ipso veritate acersitum in sua fecit Ecclesiæ canonicam regularem. Ille vero festim inter suos canonicos velut singulare jubar emicuit, humilitate cordis imus, sanctitate præcipuus, factus in omnibus odor vitæ in vitam, & quasi thus redolens in diebus ætatis. Mirantur tam celere & invisum religionis apicem, & suppriorum eum constituit, quatenus in eminentiori specula constitutus omnium splenderet obtutibus, & omnes invitaret exemplis. Ipse autem velut oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, die noctuque tenebat ecclesiam, orationi sine intermissione vacabat, & redimens sibi contemplationis otia, vix extra septa monasterii comparebat. Flendi pro peccatoribus, pro miseris, pro afflictis singularem gratiam tribuerat ei Deus,

est Dominicus anno MCLXXXIV ut conicit Malvenda, conveniunt omnes. Vide postea Constantinum & Humbertum locis citatis.

Vide Constantinum, ubi rem paulo aliter refert n. 2. Vide postea Constantinum n. 6. Idem habet Humbertus cap. 6 sed stylo molliore. Trivetum nostrum eadem referentem excipiens Joannes Launoius de scholis celebrioribus, cap. 57 sic exclamat: *O rarissimum exemplum, & gentium omnium linguis prædicandum! Dominicus adolescens discipulum simul agit & doctorem, discipulum quidem cum ibi humaniores addidit litteras, doctorem verò cum qua ratione sublevandi sint oppressi fame pauperes docet, & statim ad christiana per electionis gradum altissimum conscendit.*

Malvenda istud contigisse censet anno MCCCXI quo universus pene orbis gravissima fuit afflictatus fame, testemque profert Cantimpratanum de Apibus lib. 2 cap. 3, § 8, tumque Dominicus annum ætatis XXI decurrebat: sed nihil obstat quin aliquo sequentium ante MCCCXVIII fames si non in orbe saltem in Hispania speciatim acciderit, quæ tam eximie Dominici taritati ansam præbuerit, quod & censuram probabilis. Idem Malvenda p. 46 simile putat iterum egisse sanctum, cum jam canonicus allectus esset Uxamensis, propter testimonium Stephani Lombardiz provincialis in proc. canon. testis VII. Verum qui sit intelligendus commodius postea dicetur in notis ad hoc testimonium propriis Stephani verbis referendum n. 1.

A ij

Palentiam mittitur ad studia.

Quod matri sue per visionem in ejus pueritia apparuit veluti stellam habens in fronte.

De venditione librorum & suppellectilis sua, qua omnia dedit pauperibus tempore famis.

Qualiter vocatus fuerit ad Ecclesiam Oxoniensem & supprior ejusdem Ecclesiæ factus.

quorum calamitates in intimo gestans sacrario, æstuantem interius per exitus oculorum foras ebulliebat affectum. Pernoctandi in orationibus mos erat ei creberrimus, & clauso ostio orare Patrem suum. Interdum & inter orationes a gemitu cordis sui rugitus & voces solebat emittere, nec continere se poterat, quin erumpens evidenter eminus audiretur. Fuit autem ei frequens & specialis quædam ad Deum petitio, ut ei largiri dignaretur veram caritatem curandæ & procurandæ salutis hominum efficacem, arbitrans se se tunc primum fore veraciter membrum Christi, cum se totum pro viribus sacrificandis animabus impenderet, sicut salvator omnium Dominus Jesus totum se nostram obtulit in salutem. ^F

7. Librum quemdam qui Collationes Patrum inscribitur, tractantem de vitiis & omnis spiritualis perfectionis materia, hunc inquam legens, & diligenter in eo salutis rimari semitas, eandemque tota animi virtute studuit imitari. Hic liber ad arduam conscientie puritatem, ad multam contemplationis lucem, ad magnum eum perfectionis apicem gratia suffragante provexit. ^G

8. Dum in hunc modum decoræ Rachelis fruereur amplexibus, Lia non sustinens cœpit ipsum impetere, quatenus ad ipsius ingressum prole fecundata multiplici suæ lippitudinis sopiret opprobrium. Accidit itaque tunc temporis Ildephonsum regem Castellæ inter filium suum Ferdinandum, & quamdam nobilem de Marchiis desiderare connubium. Quamobrem adit præfatum episcopum Oxomensem, postulans fieri eum procuratorem hujus negotii. Precibus regis acquievit episcopus, moxque adjuncta sibi juxta suæ sanctitatis exigentiam honesta societate, secum etiam virum Dei sanctum Dominicum præmemoratum Ecclesiæ suæ supriorem adduxit, atque iter arripiens Tolosam usque pervenit. Cujus terræ incolæ cum deprehendisset jamdudum fuisse hæreticos, cœpit super illis tam innumeris

Qualiter episcopus Oxomenis ad Marchias profectus est, & qualiter B. Dominicus convertit apud Tolosam hospitem suum hæreticum.

miserabiliter animabus multa cordis compassione turbati. Ipsa vero nocte qua in præfata civitate hospitati sunt, supprior ille cum hospite domus hæretico multa disputatione & persuasione fortiter & ferventer agens, dum non posset hæreticos resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur, ad fidem ipsum spiritu Dei mediante reduxit. ^H

9. Postmodum recedentes inde & ad locum destinatum ubi puella erat multorum tandem laborum dispendio venientes, exposita causa sui itineris habitoque consensu, confestim ad regem festinaverunt reverti, cui rem prospere actam & puellæ consensum nunciavit episcopus. Rex igitur iterato duxit eum cum majoris apparatus honorificentia remittendum, quatenus cum omni honore puellam adduceret filio suo copulandam. Qui laboriosum iter rursus aggrediens cum ad Marchias pervenisset, puellam interim defunctam invenit, Deo salubris sui causam itineris disponente, quatenus per ejusdem occasionem viâ multo magis excellentium nuptiarum procuraretur exordium inter Deum & animas per universam Ecclesiam ad æternæ salutis copulam de diversis peccatorum erroribus multifarie revocandas, sicut consequentium probavit eventus.

10. Igitur episcopus remisso ad regem nuncio ipse cum clericis suis habita opportunitate ire ad curiam festinavit. Veniens autem ad D. Innocentium summum Pontificem instanter expetiit si fieri posset gratiam cessionis, suam multipliciter allegans insufficientiam, & immensam supra vires officii dignitatem. Revelavit quoque summo Pontifici sui cordis esse propositum conversioni Cumanorum pro viribus operam adhibere, si cessionem ejus dignaretur admittere. Non acquievit Papa postulantis instantiæ, sed nec saltem ei quamvis petenti voluit indulgere, vel in remissionem peccatorum injungere, ut manens episcopus fines Cumanorum ad prædicandum intraret: occulto sane Dei nutu, qui ad alterius salutis uberem frugem tanti viri labores providerat. ^K

Iterum ad Marchias profectus.

Qualiter episcopus ad Papam ivit, & quid cum eo tractaverit.

dullitus animo infertam habuit, illumque suos post Christum & Apostolos præcipuum habere magistrum voluit. De Cassiano præclare omnino hac occasione agit Malvenda in Annal. merito legendus.

^H Eadem Humbertus c. 8 stylo innovato. Rachelis fruereur amplexibus. Hæc confirmant superius annotata, Dominicus antea nec Palentiam & ex quo fuit canonicus nec diocesis Oxomenis terminos huc usque exivisse. Conversioni hujus hospitis addit Bernardus Guidonis; Et ex tunc concepit infidelium conversioni operam dare, ac statum religiosum instituere, & ipsum evangelicam prædicationi dedicare. Superius dixerat: Incepit autem ordinem Prædicatorum mente concipere & tractare in partibus Tolosanæ a primordio computando, quo primùm Tolosam advenit anno Dñi MCCIII, pontif. Innocentii III anno VI.

^I Quæ sunt illæ Marchiæ quas ex Hispania petentibus Tolosa transcendendum fuerit, nemo clare explicat. An Marchia in Aquitania Lemovicensis provinciæ pars, cujus comes tum erat in Gallia potentissimus, qui & Ludovico IX Francorum regi non levia negotia fecerit? Sic plures censent, sed obstat quod cum regio illa non tam longe a Tolosa distita sit, non tantis quantis innuit Jordanus, illud iter Didaco constitisset laboribus. Bernardus Guidonis in chronico ordinis sic habet: Anno Dñi MCCIII B. Dominicus cum felicis memoria Didaco suo episcopo Oxomenis in Marchias sive in Daciæm profectus exegente matrimoniali negotio ab Alphonso rege Castellæ sibi commisso &c. eadem. Frustra hinc quidam sibi fingunt castrum in Marchia Lemovicensi Daciæ nomine insignitum, nam etiam si forsitan ejusmodi quoddam fuerit, quod non probant, non solent ejus rationis loca passim non nota apud antiquos scriptores annotari. Dacia prout sæculo XIII accipiebatur & in notitia provinciarum ordinis nostri, & apud Bernardum Guidonis, Daniam, Succiæm & partem Marchiæ nunc Brandenburgensis complectebatur: nec mirum principem aliquam harum regionum formidam a rege Hispano quæsitam filio suo uxorem, cum Philippus Augustus Francorum rex exinde sibi conjugem ascivisset regis Dani filiam Ingelburgum. Verùm Hispani soli ex archiepis suis regis quænam sit illa virgo Ferdinando Alphonsi IX primogenito XVI tum annos nato in sponsam petita, & cujus principis filia, docere possunt, quod hæc tenus neglexerunt.

^K Bernardus citatus in chronico n. I sic addit ad annum MCCIII: Dominicus per annum in dicto negotio regis Castellæ

Qualiter apud Cistercium habitum assumit.

De consilio quod dedit iis qui a Papa missi fuerant.

11. Revertens itaque in via Cistercium visitavit, ubi multorum servorum Dei conversationem intuitus & altitudine religionis illectus, assumto ibidem habitu monachali, & aliquibus monachis quorum instructione formam conversationis addidisset secum adductis, reverti in Hispaniam properabat, ignorans adhuc qualem in via procurante Deo suæ festinantia foret obicem habiturus. ^L

12. Eo etenim tempore D. Innocentius Papa III duodecim abbates ordinis Cisterciensis cum uno legato contra hæreticos Albigenes ad prædicandam fidem direxerat. Qui celebrato cum archiepiscopis & episcopis aliisque illius terræ prælatis concilio deliberabant quisnam aptior esset modus ad id pro quo missi fuerant fructuosius exequendum. Interim cum sic consiliarentur ad invicem, accidit memoratum episcopum Oxomensem per Montempeffulanum iter agere, ubi concilium agebatur. Venientem igitur cum honore suscipiunt, quærent consilium scientes hominem sanctum, maturum & justum fidei zelatorem. Ille ut erat vir circumspicientis & gnarus viarum Dei, de ritu & moribus hæreticorum cœpit inquirere, atque advertere modum quo aliquos ad perfidiam suæ partes persuasionibus & prædicationibus ac simulatae sanctitatis exemplis allicere consueverunt: videntque ex adverso grandem eorum qui missi fuerant, & copiosum in expensis, equis & vestibus apparatus: non sic ait fratres non sic vobis arbitror procedendum: impossibile videtur mihi homines istos solis ad fidem reduci verbis, qui potius innituntur exemplis. En hæretici dum speciem præferunt sanctitatis, dum evangelicæ parsimonie & austeritatis mentiuntur exempla, persuadent simplicibus vias suas: quam-

moram contrahens cum episcopo Romam adit, & notitiam nec non & gratiam sibi summi pontificis ac ejus collateralium vindicavit. Quæ sic interpretor, ut Didacus ex Hispania primum iter ad Marchias sub finem anni MCCIII aggressus intra sex menses reversus sit, alios sex menses secunda legationi dederit, tum itineri Romano sex adhuc menses impenderit, quæ nos ducunt ad medium circiter anni MCCV, annum numerando stylo veteri vel a pascha vel a xxv martii. Quod ad sequentium intelligentiam necessariò monendum fuit. Animadvertite etiam Dominicum jam tum Innocentii III gratiam sibi conciliasse, & cardinalibus familiarem effectum.

^L Quæ his tribus nn. 9, 10, & 11 Jordanus, eadem habet sed stylo innovato Humbertus cap. 9, ubi tamen de assumto a Didaco habitu Cisterciensi silet.

^M Ut hæc consent, ratio hujus temporis & gestorum clarius explicanda. Didacus itaque & Dominicus ex aula Romana redeuntes, & in Hispaniam properantes, Montempeffulanum sub finem anni MCCV advenierunt. Cum dico finem anni, stylo veteri loquor circa Februarium aut Martium qui stylo novo MCCVI diceretur. Sic enim Bernardus citatus in Chronico: Anno Dñi MCCV in fine istius anni deliberavit præfatus episcopus cum S. Dominico redire in Hispaniam: transcentes autem per Montempeffulanum, &c. eadem. Certum est autem Bernardum annos stylo veteri numerare. Idem indicat Guillelmus de Podiolaurentii Hist. de bello Albig. ubi cap. 7 narrat Fulconem ex abbate Terondeti episcopum Tolosanum electum, & suam Ecclesiam primo ingressum anno MCCV Febr. v festo S. Agathæ die Dominica in sexagesima: sic enim legendum, non quadagesima, quod typorum erratum evincitur ex eo quod addit, ipsum super evangelium diei, Exiit qui seminat, &c. concionem ad populum habuisse. Ille autem annus quem stylo veteri dicebant MCCV, ille est quem jam novo stylo numerarent MCCVI, quo litera Dominicalis A, aur. num. 10, sexagesima v Febr. Pascha 11 April. quod frustra quaras in antecedentibus & subsequentibus. Idem verò Guillelmus cap. 8 sequenti Didaci & Domini adventum ad Montempeffulanum refert, eum qui Fulconem inaugurationem subsecutus fuerit, & ambos ut electos Dei pugiles eximie commendat.

Quos verò in Montempeffulano invenerint congregatos dubium est. Petrus Sernenis Hist. Albig. cap. III sic habet: Contigit igitur ut cum Didaco revertetur a curia Romana, & ad Montempeffulanum pervenisset, reperiret ibi honorabiles viros Arnaldum abbatem Cisterciensem, & Fratrem Petrum de Castronovo & Fratrem Radulphum monachos Cistercienses apostolica sedis legatos, &c. Cumque alios non nominet, putat Malvenda plures tum non fuisse. Aliunde Didacum cum primum in eam urbem advenit, duodecim abbates Cistercienses cum legato vel legatis summi Pontificis adunatos reperisse

obrem si contraria monstrare veneritis, ædificabitur parum, destruetis multum, & nullatenus acquiescent. Clavum clavo retundite, sicut sanctitatem vera religione fugate, quia factus pseudoapostolorum evidenti vult humilitate convinci. Sic Paulus cogitur fieri insipiens suas veras enumerando virtutes, austeritates & pericula proferendo, ut eorum tumorem refelleret, qui se de merito vitæ jactabant. Dicitur ei, quod ergo das consilium bone patris? Quibus ille, quod me videritis facere, faciatis. ^M

13. Mox itaque inflante spiritu Domini in eum vocavit suos, eosque Oxomam cum equitaturis & supellectili & diverso quem secum habebat apparatu remisit, paucis clericis in sua societate detentis, dixitque suum propositum in eo esse, ut in illa terra moram faceret causa fidei propagandæ. Detinuit etiam secum prædicatum S. Dominicum supriorem quem magni æstimabat, magno complectens eum affectu. Hic est Frater Dominicus primus Prædicatorum ordinis institutor & qui ex eo deinceps tempore cœpit non supprior sed Frater Dominicus appellari; quia vere Dominicus custoditus a Domino & innocens a peccato, vere Dominicus omni virtute custodiens Domini voluntatem. Audito igitur abbatibus hujuscemodi consilio & animati exemplo acquieverunt & ipsi simile aggredi, remittentes singuli ad loca sua quæ secum adduxerant, retentis secum duntaxat libris ad horas ad studium atque disputationem cum opportunum foret necessariis; & habentes prædicatum episcopum super se majorem, & quasi caput totius negotii, pedites sine expensis in voluntaria paupertate fidem annunciare cœperunt. Quod ubi viderunt hæretici, cœperunt & ipsi ex adverso fortius prædicare. ^N

Qualiter consilium daturus ipse primus exequitur.

constantem veteres omnes nostri scriptores asserunt, Jordanus, Constantinus, Humbertus, Theodoricus, Trivetus, Bernardus Guidonis: Stephani nostri de Borbone testimonium afferre placet de septem donis P. IV de dono fortitud. Tit. V De malo exemplo & bono. cap. 1. cod. Sorb. fol. 330 col. 3. Item audi vi à Fratibus Provincia illius temporis, quod cum quidam legati & XIII abbates missi fuissent ad terram Albigensem ad prædicandum contra hæreticos Albigenes, cum ipsi secum haberent equitaturas ad portandum vestes suas & ad via necessaria, eos prædicarent contra hæreticos & errores, insurgebant contra eos hæretici prædicantes contra exempla mala & insolentiam vita catholicorum, de corruptela cleri & religiosorum maxime vexantes sermonem. Ex quo maxime illi abbates confusi sine multo fructu a prædicatione cessantes a terra illa recesserunt, dicentibus hæreticis: ecce quomodo isti equites prædicant nobis Christum Dominum suum peditem, divites pauperem, honorati abjectum & vilem & hujusmodi. Id non evenisse postquam Montempeffulanum pervenit Didacus, certo certius est & jamjam probabitur: igitur jam antea illi XIII abbates missionem apud Albigenes aggressi erant, sed ob istorum reprehensiones indignati recesserant, stabantque adhuc in Montempeffulano deliberantes quid agerent. Quibus alludere videtur Petrus Sernenis sic addens ad supra ex eo relata: Dolor quodam indignatione commoti legati illi, propterea quod parum aut nihil profecissent in prædicando adversus hæreticos, istis perverfos clericorum mores obsecrantibus, oportuit ipsos ab officio prædicationis cessare. Et sine nemo sibi persuadebit tres summi pontificis legatos sine gravi & honesto plurium abbatum & prædicatorum comitatu ad eam missionem venisse in eaque stesisse: vel etiam opus deserere coactos ac perplexos ut quid agendum scirent, episcopos earum partium in concilio non vocasse.

An verò illa legatorum episcoporum & abbatum congregatio inter concilia numeranda sit, penes eruditos sit arbitrium: Jordanus, Humbertus, Theodoricus, Bernardus Guidonis concilium vocat; Constantinus, Trivetus, Petrus Sernenis, Guillelmus de Podiolaurentii hac voce abstinuit, & omnibus attentis eum colloquium tantum habeatur per melicet. In editione conciliorum Parisiensis anni 1672 dicitur concilium in provincia Narbonensi incerto loco celebratum anno Dñi MCCVII pro convertendis Albigenibus: Sed cum eruditi Labbeus & Cossartius S. I. annotent hujus concilii præter gestorum S. Domini auctores neminem meminisse, addendum non opnece vitæ sancti scriptores nostros voce concilii usos, ac præterea ex mente eorum qui concilium vocarunt, vel in Montempeffulano februario aut martio anni MCCV stylo veteri, novo MCCVI habitum vel nullum.

^N Quæ his duobus nn. 12 & 13 habet Jordanus, eadem etiam Humbertus cap. 10, sed stylo innovato & mollito.

S. c. XIII. Apud Fanumjovis de libro ter in flammis tradito.

14. Factum est autem ut apud Appamias & apud Vaurum, apud Montem regalem & apud Fanumjovis frequenter disputationes fierent sub iudicibus deputatis, ad quos conveniebant statutis diebus magistrates & milites, mulieres & populi fidei scrutiniis interesse volentes. Contigit autem apud Fanumjovis celebrem quandam disputationem institui, ad quam convocati sunt tam fideium quam infidelium plurima multitudo. Plerique igitur fidelium suos interrim conscripsere libellos, rationes atque auctoritates ad confirmationem fidei continentes: inter quos omnibus inspectis beati viri Dominici libellus plus ceteris commendatus est & communiter approbatus: statutumque est quatenus tribus arbitris de assensu partium ad sententiam definitionem electis cum libello haereticorum quem & ipsi pro se scripserunt, praesentari deberet, & cujus partis rationabilior arbitri iudicarent, ejus fides praestantior haberetur. Cumque multa verborum disceptatione ad alteram partem arbitri convenire non possent, tandem incidit eis consilium, ut libellos utrosque flammis injicerent, & si quem illorum non comburi contingeret, ille veram fidem proculdubio contineret. Accensus est igitur ignis magnus, utrumque libellum injiciunt, liber haereticorum confestim exuri-

Hac confirmantur ex Petro Sernensi cap. 3 cit. ubi post relatum legatorum a praedicatione cessandi fere consilium, addit: Memoratus autem episcopus aucterius hujusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens & consulens, ut ceteris omnis praedicationis ardentius insudarent, & ut possent ora obstruere malignantium, in humilitate procedentes exemplo pii magistri facerent & docerent: irent pedites sine auro & argento per omnia formam apostolicam imitantes. Dicit vero legati hac omnia quasi quamdam novitatem per se arripere non volentes dixerunt, quod si quis favorabilis auctoritatis eos sub hac forma vellet praedecere, ipsum libensissime sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir deo plenus, moxque famulam suam Oxomum transmittens uno comite contentus etc. ut supra. Hic vero comitem postea cap. 7 docet fuisse S. Dominicum.

Audiendus & Guillelmus de Podioloarentii, qui post jam ex eo relata sic habet cap. 8. Duo ergo isti (Didacus & Dominicus) mittentes manus ad fortia, aggregatis illis abbatibus ordinis Cisterciensis, & aliis bonis viris, iuperstitionem haereticorum in altitudine sathana gloriantium cum omni humilitate, abstinentia, patientia ceperunt aggredi, non pomposa aut equestri multitudine, sed calle pedestris ad inactas disputationes de castro in castrum nudis plantis & pedibus ambulabant. Ex quibus clare confutatur opinio Malvendae, qui ex eo quod Petrus Sernensis in colloquio Monspelienfi supra laudato non nisi unum abbatem nominat, censet tum non fuisse plures, cum ex Guillelmo de Podio alii fuerint, & una scriptorum nostrorum voce fuerint saltem duodecim. Ipse Petrus Sernensis testatur Guidonem Vallium Sernaii abbatem eo anno mcccvi fuisse cum episcopo Didaco & aliis missionariis juxta Carcaffonam die S. Joannis Baptistae, & segetes haereticorum vidisse sanguine fluentes. Si Guido abbas in dioecesi Parisiensi tum aderat, quanto magis vicinarum partium abbates.

Paucis ramen postea diebus abbas Cisterciensis Arnaldus missionem deserere cogitur, & Cistercium reverti ad comitia ordinis sui celebranda, nec dubium quin cum eo iverint plures ex duodecim sui in ea expeditione sacra socii abbates. Hac comitia mense julio vel augusto mcccvi habita fuisse conjicitur ex epistola Innocentii III, ad universos abbates in generali capitulo Cistercii congregatos, data Ferentini v idus julii pont. 1x quam videtis apud Rainaldum ad 1206 n. 30.

Appamias, Vaurum, Montemregalem, Fanumjovis. Conglobatim & absque ordine loca praecipua quibus habitae disputationes cum haereticis annis mcccvi & mcccvii refert Jordanus: accuratius ordinat Petrus Sernensis, licet & quadam sit in ejus narratione perturbatio. Vult itaque hic mox a consilio per Didacum dato praedicator ad civem Montepesulanum conciones habuisse, tum Arnaldum abbatem Montepesulani Cistercium abijt ad comitia sua generalia habenda: ceteros qui remanserant cum Didaco Montepesulano progressos Carnanum, ubi octo diebus disputaverunt. Ille locus jam incognitus est, nec aliud modò cognoscunt Carnanum in Occitania, quam quod Tolosam inter & Appamias jacet vernacule Carnain. Hinc inquit recto itinere Biteras aggressi sunt, ubi per quindecim dies disputatum. Exinde Carcaffonam deveniunt, ubi haeretici die natiuitatis S. Joannis Baptistae metentes, spicas suas sanguinolentas conspexere, cujus miraculi testis fuit Guido abbas Vallium Sernaii, ut supra relatum. Illam vero Occitaniam regionem semel ingressi viri apostolici, inquit Sernensis, id est praedicatores nostri circuibant per castra evangelizantes & disputantes ubique; qua longum ac

alter vero quem scripserat vir Dei B. Dominicus, non solum permansit illaesus, sed etiam de flammis palam omnibus in longinquum exiit: iterumque rejectus & tertio, totiesque resiliens, monstravit aperte & fidei veritatem, & ejus qui libellum conscripserat sanctitatem. At vero tam insigne momentum decus fulgebat in viro Dei Didaco episcopo, ut ipsorum quoque infidelium sibi vendicaret affectum, & cordibus omnium inter quos versabatur influeret: unde de ipso pronuntiabant haeretici, impossibile fore talem hominem non esse praedestinatum ad vitam, atque ob hoc in partes illas fortasse transmissum, ut verae fidei inter ipsos apprehenderet disciplinam.

15. Ad susceptionem autem quarundam foeminarum nobilium, quas parentes earum ratione paupertatis erudiendas & nutriendas tradebant haereticis, earum miseratus opprobrium servus Dei Dominicus, quoddam instituit monasterium inter Fanumjovis & Montem regalem: nomen loci ejusdem Prulianum, ubi usque in hodiernum diem ancilla Christi grata exhibent suo creatori servitia, magno sanctitatis vigore, & praeclearam innocentiae puritate vitam agentes salutarem sibi, hominibus exemplarem, jucundam angelis, gratam Deo. Q

effet enarrare per ordinem. Unde colligas plura ab eo omiffa, nec proinde mirum, quod non meminerit nec Viride folium, (castrum est dioecesis Tolosana vernacule Verduil) quod tamen à Guillelmo de Podioloarentii memoratur, ceu in quo una e primis disputationibus habita, eaque celebris, & apud ipsum merito legenda cap. 8, nec Fanumjovis ubi ex Jordano B. Dominicus tantum emicuit.

Contigit autem apud Fanumjovis. Vide postea Constantinum, qui idem habet n. xi. Hujus miraculi fama ita civium Fanumjovis animis insederat, ut domum nobilis viri Raimundi de Duroforti ejus castri condomini, in qua rem gestam traditione acceperant, in sacellum sub S. Dominici nomine converti curaverint, cui postea claustrum adjunctum & nostris datum. Videtis Percinum Mon. Con. Tolos. ad 1206 n. 13, ubi literas Caroli IV Francorum regis anno mcccxxv mense Octob. datas id testantes refert, tum & alias plures Clementis VI Papae, & Joannis I ac Caroli V Franciae regum. Vide etiam Soegium nostrum Anni Domin. T. I Aug. p. 171, ubi ex Cod. MS Carcaffon. in additis ad Bernardum Guidonis docet qui sacellum praefatum jam a pluribus annis in hujus facti memoriam erectum F. Raimundus de Duroforti prior provincialis Tolosanus, & F. Elias de Ferrariis x Sept. mcccxlvi a sodalibus nostris deinceps colendum receperunt.

Hactenus a Jordano relata anno mcccvi acta sunt. Praeterea hoc loco Humbertum de his suo stylo loquentem cap. 12 audire, sic ergo habet: Erant in illis locis nobiles quidam, qui egestate compulsi filias suas tradebant haereticis nutriendas & erudiendas, imo revera erroribus pestiferis eludendas, quarum perniciosum miseratus opprobrium Dei servus Didacus episcopus, monasterium quoddam ad earum susceptionem instituit in loco qui dicitur Prulianum, ubi ancilla Christi jube claustrum perpetua, sub observantia mirabilibus, sub arcto silentio, manibus laborantes in puritate conscientiarum creatori suo jocundum exhibent famulatum. Qua cum numero & merito creverint in immensum, odorem suum longe lateque diffundentes multis Deo devotas ad imitationem sui sanctam foeminas provocarunt ad similia cenobia construenda. Hoc utrumque sanctimonialium Prulianarum elogium eo illustrius, quod duorum sit ordinis magistrorum sanctitate conspicuorum, qui pluries ambo hoc monasterium visitaverant ex officio, nec adulari noverant.

Tempus erectionis hujus monasterii sic refert Bernardus Guidonis: Anno Domini mcccvi S. Dominicus monasterium quoddam instituit, quod dicitur Prulianum in dioecesi Tolosana (tum scilicet sic erat, nunc vero Papulifani, ex quo haec nova sedes a Joanne xxii erecta) ad susceptionem monialium sub claustrum perpetua propriis manibus laborantium, & ex tunc fortius coepit de ordinis institutione tractare. Quae prima ingressa sunt sic describuntur in actis hujus monasterii, quorum exemplum penes me est in schedis: Novem nobiles matrona Fanujovis incola praedicatione & exemplis sancti Patris ab haereticis conversa sunt per miraculum, quod viderunt demonis sub forma bestiae egredientis in tempore, quo vir Dei concionem finivit: quarum una nomine Berengaria in inquisitione facta pro sancti viri canonizatione dictum miraculum a se visum cum juramento testata est. Vide postea acta inquisitionis Tolosae factae n. 20. Harum novem nomina haec sunt ex iisdem actis. Sorores Aadaicia, Raymunda Passarina, Berengaria, Richarda, Barbairana Jordana, Guillelmina de Belloponte, Curro-

De institutione monasterii serti foris apud Prulianum.

De reverfione episcopi Oxomenfis in Hispaniam & obitu ejus.

16. In hujus praedicationis exercitio permansit Didacus episcopus annis duobus, quibus expletis veritus ne forsitan negligentiae posset argui circa suam domesticam Ecclesiam Oxomensem, si diutius motam protraheret, in Hispaniam redire decrevit, proponens visitata Ecclesia sua aliquam inde pecuniam ad consummationem praefati monasterii foeminarum secum assumere & reverti, & tunc demum cum assensu D. Papae in illis partibus aliquos ordinare viros ad praedicationem idoneos, quorum esset officium haereticorum errores semper elidere, & tuenda veritati fidei non deesse. Eis autem qui remanserunt S. Dominicum in spiritualium cura tanquam spiritu Dei vere plenum praeposuit, in tem-

poralibus vero Guillelmum Clareti Appamiensem, ita duntaxat ut ad S. Dominicum referret omnium quae ageret rationem. Valedicens ergo Fratribus cum venisset Oxomam pedes transiens per Castellam, post paucos dies infirmitate corripitur, & ad finem usque perductus, vitam praesentem in magna sanctitate complevit, bonorum laborum gloriosum fructum accipiens, & in abundantia sepulcrum ingrediens in requiem opulentam. Fertur autem ipsum post mortem miraculis claruisse, (nec mirum si in operandis virtutibus potens apud omnipotentem Deum existeret, qui inter homines in hoc infirmo & flebili positus incolatu tantis pollebat insigniis, tanto radiabat decore virtutum.)^R

Tempus certo notat Guillelmus de Nangis in Chronico ad mcccvii, sic loquens: De consilio Innocentii Papa Cisterciensis abbas aliquo circiter tredecim ejusdem ordinis abbates delegantur viri probabiles omnes, etc. Plura in eorum laudem, Egressi igitur de Cistercio mense maio per Avaram labantur in Rhodanum modicis expensis, equitatus nullis, ut per omnia viros evangelicos se probarent: Ingressi denique quo tendebant, bini vel triini ad invicem divisi partes illas perambulabant, hostes fidei doctrina spiculis appetentes, etc. Per tres itaque menses urbibus villis & oppidis multo labore & insidiis appetiti paucos revocant, paucos fideles reprobos de fide certius intruunt & confirmant. Adfuit etiam cum eis venerabilis Elidachus (Didacus) Oxomenfis civitatis Hispania episcopus, qui & ipse lucrando Deo animabus invigilans, de reditibus suis ciborum copiam praedicatoribus verbi Dei largitur exponebat. Ubi audis Didacum & una Dominicum intellige, qui ceu alter Timotheus suum Paulum comes individuus ubique sequebatur. Illa autem altera xii abbatum missio cum Arnaldo legato apostolico ea est, quam laudat Vincentius Bellocensis Spec. Hist. lib. 29 cap. 93, ubi sic habet: Anno Christi mcccvii missi sunt ab Innocentio Papa duodecim abbates Cisterciensis ordinis cum una apostolica sedis legato. Tum vero ullum colloquium vel concilium habitum nulla est memoria: nam quod in sequentibus scriptis notat et narrat Bellocensis compilator, ad primum congressum in Montepesulano anno mcccvi supra relatum revocandum est, in quo cum praescriptus fuisset modus in praedicatione servandus, nulla circa hoc deinceps nata refertur ambiguitas: imo hac altera vice Montepesulanum adisse non leguntur abbates aut Didacus & Dominicus.

Varia fuisse cum haereticis apud Montemregalem concitationes indicat Sernensis, una autem solennis ab eo refertur cap. 7. Contigit tempore illo quoddam miraculum fieri, quod in hoc loco duximus interjeredum. Disputaverant quadam die quidam praedicatores nostri viri religiosi ad verus haereticos: unus autem de nostris Dominicus nomine vir totius sanctitatis, qui socius fuerat episcopi Oxomenfis, auctoritatis quas in medium produxerat, redegit in scriptum, & eundem haereticum tradidit schedulam illam, ut supra objectis deliberaret. Nocte igitur illa erant haeretici congregati in una domo sedentes ad ignem. Ille autem cui vir Dei tradiderat schedulam, produxit eam in medium: tunc dixerunt socii sui, ut in medium ignem illam projiceret, & si schedula illa combureretur, vera esset fides imo perfidia haereticorum: si vero incombusta maneret, fidem quam praedicabant nos, veram esse fatebantur. Quid plura? In hoc consentiunt omnes, schedula in ignem projicitur, sed cum in medio igne aliquantulum motam fecisset, incombusta penitus ab igne resilioit. Stupentibus qui aderant unus ceteris durior ait illis, projiciatur in ignem iterum, ex tunc experiemini plenius veritatem: projicitur iterum, iterum resilioit incombusta: quod videns ille durus & tardus ad credendum dixit iterum, tertia vice projiciatur, & tunc sine dubio rei exitum cognoscemus: projicitur tertio, nec tunc quidem comburitur, sed integra ab igne resilioit & illa: haeretici autem visis tot signis nec tunc ad fidem voluerunt converti, sed in sua manentes malitia durissime sibi invicem inhiibuerunt, ne miraculum illud per narrationem alicujus ad nosrorum notitiam deveniret: sed miles quidam qui erat cum illis, qui aliquantulum consentiebat fidei nostrae, noluit celare quod viderat. Factum est autem hoc apud Montemregalem, sicut ab ore viri religiosissimi audivi, qui schedulam haereticis tradidit suprascriptam. Hoc miraculum totidem verbis habet Humbertus cap. xi. Sic incipit: legitur autem in gestis nobilis & nominati viri Simonis, comitis Montisfortis, quod tempore illo disputaverant etc. ut supra ex Sernensi ad usque, Factum est autem hoc apud Montemregalem. Et addit. Simile quiddam dicitur contigisse apud Fanumjovis, indicata ibidem in diebus illis quadam contra haereticos disputatione solenni. Nec quid amplius de hoc altero, quod fufius describebat Jordanus supra n. 13. Ex hac narratione inferitur, cum Sernensis Dominicum inter praedicatores hujus missionem recensat & adco laudet, ubi alias generatim praedicatorum gesta refert, in his etiam ab eo includi Dominicum, licet speciatim non nominet, pra-

S. c. XIII.

STC. XIII.
De reversione eorum qui à Papa missi fuerant ad partes Albigenses.

17. Igitur intellecto viri Dei (Didaci) transitu ii qui in partibus Tolosanis permanerant, singuli ad propria redierunt: S. vero Dominicus solus ibidem in prædicationis jugitate permansit: quem licet interdum aliqui pro tempore sequerentur, non terea miraculum Montisregalis aliud esse a miraculo Faniovis, istud enim publicum fuit, illud verò secretum. Theodorius & Bernardus Guidonis utrumque ut diversum referunt, Constantinus solius apud Fanumjovis, contra Trivetus solius apud Montemregalem meminit.

De eadem illa concertatione agere videtur Guillelmus de Podiolaurentii chronica cap. 9, ubi sic: Inter plurimas disputationes quas in diversis locis habuerunt cum hæreticis, una fuit solemnior apud Montemregalem, cui interfuerunt prædicator nostri pugiles (scilicet Didacus & Dominicus quos paulo ante eo titulo ornaverat) & venerabilis vir de Castellonovo legatus, & collega suus magister Radulphus ex parte sua, & plures alii boni viri: & ex parte altera hæresarcha Arnaldus Orthonis, Ghilhabertus de Castris, Benedictus de Termino, Pontius Jordani, & multi alii quorum nomina non sunt scripta in libro vita anno Domini MCCVII, fuitque per scripta diebus pluribus disputatum coram arbitris a partibus electis, scilicet Bernardo de Villanova & Bernardo de Arcens militibus, & Bernardo Gosi & Arnaldo Riberia Burgenfis, quibus sua scripta partes undique tradiderunt. Fuitque fundamentum a parte hæreticorum disputationis, quod Arnaldus Orthonis appellavit Ecclesiam Romanam, quam episcopus Oxomensis defenderat, non esse sanctam Ecclesiam neque sponsam Christi, sed ecclesiam diaboli & doctrinam demoniorum, & esse illam Babylonem quam Joannes appellat in Apocalypsi matrem fornicationum & abominationum, ebriamque sanguine sanctorum & martyrum Jesu Christi, ejusque ordinationem non esse sanctam neque bonam, neque statutam a Domino Jesu Christo. & quod nunquam Christus neque apostoli ordinarunt aut posuerunt ordinem missæ, sicut hodie ordinatur. Quibus in contrarium probandum se obtulit episcopus novi auctoritatis testamenti. Proh dolor! quod inter Christianos ad istam vilicitatem status Ecclesie fideique catholica devenisset, ut de tantis improbitis esset laicorum iudicio decernendum. Traditis ergo hinc inde scriptis prædicator laicis, quibus diffinitionis data erant auctoritas ab ipsi partibus, eisque deliberare volentibus, ita ab invicem discesserunt negotio impercepto. Ego autem processu annorum plurimorum inquisivi Bernardum de Villanova, quid de scriptis actum fuerat supradictis, aut an fuisset disputatio diffinita? Qui mihi respondit quod nihil extitit diffinitum: nam scripta fuerunt deperdita in adventu cruce signatorum de castro illo & aliis fugientibus universis: dixit tamen quod intellectus que dicta erant hæretici centum quinquaginta circiter ad fidem sunt conversi. Ego verò suspicor quod aliqui collega ipsorum quos hæretici habebant favorabiles, scripta hujusmodi suppressissent: nec multo post D. Petrus de Castellonovo legatus transitit ad Dominum pro gladiis imporsum, cujus rei suspicione comes non caruit Tolosanus. Licet autem hic auctor miraculum schedulæ ab igne illasæ non meminerit, nihil tamen habet contrarium; nam schedula illa non cum aliis scriptis neque iudicibus, sed cuidam privato hæretico a Dominico fuerat data. Disputationem hanc in Montemregali circa mensem novembrem MCCVII recte colloces.

At prius quam Petrus de Castellonovo ab hæreticis occideretur, jam Didacus abierat in Hispaniam. Ejus discessum sic narrat Sernenfis cap. 6. Episcopus Oxomensis voluit ad iuram redire episcopatum, ut & domus sua disponeret, & prædicatoribus verbi Dei in Narbonensi provincia de suis proveniendis necessaria provideret. Dum ergo recederet tendens ad Hispaniam, venit apud Apamiam in territorio Tolosano, & convenit ad eum Fulco Tolosanus & Navarrum Conforanensis episcopi & plurimi abbates. Habita ibi disputatione cum Waldensibus, plane convicti sunt Waldenses & confusi, & populus castri prædicatorum pauperes ex parte maxima fovit nostris. Ille autem qui convictus erat iudex in disputatione, & erat savens Waldensibus, magnusque in castro illo, renunciavit pravitate hæretica, & in manu D. Oxomensis obtulit se & sua: a die illa illa & deinceps sectatores superstitionis hæretica viriliter impugnavit. Celebrata autem disputatione prædicta in palatio ipsius Comitissæ, idem comes Waldenses die uno prædicatoribus nostris die altero procuravit. Et post hæc episcopus Oxomensis ad suum perrexit episcopatum, firmum habens propositum redeundis quam citius posset ad pervagandum negotium fidei in provincia Narbonensi. Peractis verò in episcopatu paucis diebus dum redire disponeret, morte preventus in senectute sua feliciter obdormivit. Et hic inter prædicatorum intelligit Dominicum, qui non parum inter illos eminebat, cui præterea ut adesset specialis & urgens ratio erat, ut Didacum episcopum suum a quo in paucis habebatur, abeuntem amplexaretur.

Bernardus Guidonis de his sic habet: Per continuum biennium Didacus & Dominicus cum abbatibus & cæteris sunt in dicto prædicationis negotio demorati: post biennium verò præfatus Didacus episcopus Oxomensis in Hispaniam redire decrevit, qui cum Castellam intrasset, post paucos dies vitam præ-

men ei quasi per obedientiam tenebantur. (Ex his autem suis sequacibus erant memoratus Guillelmus Clareti & Frater Dominicus quidam Hispanus, qui postmodum in Hispania prior extitit de Manino.)

sentem in magna sanctitate complevit anno Domini MCCVII. Hæc ejus tumulo in ecclesia suburbii Oxomensis insculpta epigrapha a Malvenda & a Tamajo in martyrologio Hispano ad diem sextam februarii relata. Hic jacet Didacus Azebes episcopus Oxomensis. Obiit Æra MCCXLV. Cum autem Æra Hispana Christianam præcedat annis XXXVIII, annus in tumulo notatus convenit cum anno Christi MCCVII, quem tamen intelligas stylo veteri, novo MCCVIII Febr. VI. Sic qui anno MCCVI circa februarium Montempefulanum advenerat, biennium fere in Occitania cum hæreticis viriliter decertavit.

Quod autem ait Jordanus Dominicum a Didaco priusquam abiret, iis qui in milione remanserant præfectum fuisse in spiritualibus, quis fortè in dubium revocet, quia Sernenfis sic habet cap. 6. Subtrahis igitur his duobus luminaribus episcopo Oxomensis & F. Radulpho. (is erat unus e tribus legatis pontificiis Cisterciensibus supra laudatis, & ante dictum episcopum obierat, ut narrat ibidem Sernenfis) venerabilis Guido abbas Vallium Sernaii in diocesi Parisiensi, qui cum aliis abbatibus causa prædicationis in Narbonensem provinciam venerat, vir nobilis genere; sed scientia longe nobilior & virtute, qui etiam postea episcopus factus est Carcassonensis, prior inter prædicatorum constitutus est & magister, abbas siquidem Cisterciensis (Arnaldus) ad alias partes se transiit, quibusdam magnis negotiis tunc temporis impeditus. Responderi posset Guidonem suorum Cisterciensium prædicatorum præfectum fuisse superiorum, Dominicum verò ecclesiasticorum suorum sociorum: neque enim Petro Sernenfi de suis ex professo scribenti major fides debetur, quam Jordano & aliis nostris ejus ætatis de Dominico, cujus gesta curiosius scrutati sunt scribentibus: sed etiam concedatur Guidonem omnibus præpositum, non diu hoc perfunctus est officio ipso teste Sernenfi, qui sic prosequitur: Discurrentes igitur prædicatorum sancti, hæreticos disputando manifestissime convincentes, sed quia obstinati erant in malitia convertere non valentes, post multum temporis (incluso biennio quod cum Didaco exegerant, neque enim istuc multum temporis aliter accipi potest) cum parum aut nihil prædicando sive disputando proficere possissent, ad partes Gallias sunt reversi. Addo & in primis Guido Vallium Sernaii abbas, qui eodem anno MCCVIII rediit in Franciam: ubi crucis jam adversus Albigenses constituta fuit vehementissimum prædicator, & Simonem Montisfortis comitem quicum alias ad expeditionem Terræ sanctæ iverat, reluctanter excitavit, ut cruce signatorum imperium sibi collatum acciperet anno MCCIX. Et Franciam verò dictus Guido in Occitaniam rediisse non videtur nisi anno MCCXII, quo episcopus Carcassonensis electus est, ut dicit idem Sernenfis cap. 60. Advenerat ibi a Francia abbas Vallium de quo supra fecimus mentionem, erat enim electus in episcopum &c. Quæ amplius patebunt ex sequentibus.

Non possum quin moneam apud Albericum in ejus chronico ad MCCVIII sic legi: Dicitur quod annus iste quinquagesimus fuit Jubilæus & remissionis in curia Romana sic celebratus. Quod discutiant periti, interim Jubilæum a Bonifacio VIII anno MCCXC concessum non esse primum ut vulgo creditur, argumentum habes invictum.

Idem habet Humbertus cap. 14 stylo mollito, & rescissis quæ ideo intra parenthesin clausa. Confirmat hæc Jordanus quæ superius mox annotata, prædicatorum alios, in quibus & ponendus Guido Vallium Sernaii abbas, missionem reliquit anno MCCVIII. Superiori etiam n. 16 monebat idem Jordanus Dominicum in spiritualium cura iis qui remanserant prædicatoribus a Didaco præpositum, quod indicat hunc episcopum auctoritate papæ quoad has regiones tum speciali fultum, ut eam Dominico commendare posset. At non a Didaco solum, sed & tantam sibi pepererat veri ac secundum scientiam zeli famam, ab Arnaldo Cisterciensi abbate & papæ legato Dominico subdelegatus est, qui fidei catholicæ promovendæ præsidere. Quod quidem evincit loquens instrumentum ab eo emanatum.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint F. Dominicus Oxomensis canonicus salutem in Christo. Auctoritate D. abbatis Cisterciensis apostolica sedis legati, qui hoc nobis injunxit officium, reconciliavimus presentium latorem Pontium Rogerium ab hæreticorum secta Deo largiente conversum, mandantes in virtute præfati sacramenti, ut tribus Dominiciis festivis diebus ducatur a sacerdote nudus in femoralibus ab ingressu villa usque ad ecclesiam verberando. Injungimus etiam ei, ut a carnibus, ovis, caseo, seu omnibus qua sementiam trahunt carnis originem, abstineat omni tempore, excepto die pasche, die pentecostes, & die natalis Domini, in quibus ad abnegationem erroris præfati præcipimus ut eis vescatur: tres quadragesimas in anno faciat a piscibus abstinens & jejnet, nisi corporalis infirmitas vel calores æstatis exegerint dispensationem. Religiosis vestibus induatur tum in forma tum etiam in colore, quibus in directo nostrisque papilla singula

De prædicatione crucis contra Albigenses.

18. Post mortem episcopi Oxomensis cepit crux adversus Albigenses in Francia prædicari, siquidem indignatus Papa Innocentius III quod indomabilis hæreticorum rebellio nulla veritatis posset pietate molliri, nec transverberari gladio spiritus quod est verbum Dei, materialis saltem gladii decrevit agrediendos potentia. (Quam sæcularis distractionis animadversionem Didacus episcopus adhuc vivens quasi prophetalis spiritu imprecatione futuram prædixerat. Nam dum aliquando hæreticorum erroneam rebellionem coram multis nobilibus evidenter & publice confutaret, illique iridentes suos subverfores sacrilega excusatione defenderent, indignatus manum ad cælum terendit & ait: Domine mitte manum tuam & tange eos. Quod verbum qui audierunt, prolatum in spiritu postmodum adverterunt, dum eis hunc saltem vexatio tribueret intellectum.)

De injuriis B. Dominici illatis in partibus Albigensibus & desiderio suscitandi martyrium.

19. Eo tempore quo ibi cruce signati fuerunt, mansit S. Dominicus usque ad obitum comitis Montisfortis verbi divini sedulus prædicator. Multas in illis diebus pertulit ab iniquis injurias, superavit & infidias. Denique dum aliquando ei minarentur interitum, imperterritus respondebat: Non ego martyrii dignus sum gloria, nondum merui mortem istam. Postmodum autem locum præteriens, in quo positus sibi forte suspicabatur infidias, cantans & alacer incedebat. Quod cum insinuatam fuisset hæreticis, mirantes tam inconcussam ejus constantiam dixerunt ei: nunquid non horres mortem? quid acturus fueras si comprehendissemus te? At ille. Rogassem vos inquit, ne repentinis me subito perimeretis vulneribus, sed successiva mutilatione membrorum protraheretis martyrium: deinde ostensis ante meos oculos detruncatis membrorum particulis, & erutis

crucis parvula sint affusa: quotidie si opportunum fuerit missam audiat, & diebus festivis ad vespertas in ecclesiam pergat, alias horas tam nocturnas quam diurnas ubicunque fuerit Deo reddat, scilicet septies in die decies Pater noster dicat, medis nocte vigiles: castitatem observet, & manè apud Cererim villam chartam istam capellano suo per singulos menses ostendat. Capellano autem præcipimus, ut de vita ejus diligenter curam habeat. Hac omnia diligenter observet, donec alias super his aliis legatus suam nobis exprimat voluntatem. Quod si ea contempserit observare, tanquam perjurum & hæreticum & excommunicatum ipsum haberi præcipimus, & a fidelium consortio sequestrari.

Quo anno quoque mense ad die data fuerit hæc sententia non subjicitur, sed anno MCCVIII datam merito conicias, quo nempe Arnaldus abbas & legatus Occitaniam relinquens in Franciam ad regem Philippum conveniendum ivit, & priusquam discederet suam auctoritatem Dominico delegavit. Sed & prout novus in eam provinciam a pontifice legatus veniebat, eandem potestatem ei confirmabat, quod probant hæc alia ejus litteræ.

Universis Christi fidelibus ad quos littere presentes pervenerint F. Dominicus Oxomensis canonicus Prædicationis humilis minister salutem & sinceram in Domino caritatem. Discretio vestra universitatis cognoscat, quod nos Raimundo Guillelmo de Altaripa Pelaganario licentiam concessimus, ut Guillelmum Ugutionem hæreticali quondam habitu ut idem coram nobis asseruit investitum, secum in domo sua apud Tolosam teneat more aliorum hominum conversantem, quousque super hoc nobis vel sibi expressius mandatum faciat D. cardinalis: & quod sibi non cedat videlicet Raimundo Guillelmo ad infamiam sive damnationem.

Neque his litteris additur quo anno mense dieve data, sed eum duos tantum cardinales circa hæc tempora ferant legatos in Occitaniam missos, Jacobum Gualla diaconum tituli S. Mariæ in Porticu circa MCCX, & Petrum Urbevetanum tit. S. Mariæ in Aquiro etiam diaconum ad MCCXIII Gualla successorem, inter MCCX & MCCXV a Dominico emanant hæc litteræ posteriores. Modum illum loquendi perpendat lector, Prædicationis humilis minister, hæc enim verba quamdam totius hujus missionis administrationem, & ut ita dicam supra cæteros prædicatorum quemdam præfidatum sonant. De Petro Urbevetano a latere legato vide Guillelmum Catel pag. 290 & sequenti, ubi tria Innocentii III diplomata data mense Januario anno XVI, qui est Christi MCCXIII.

Idem habet Humbertus cap. XV stylo mollito, rescissis tamen quæ ideo intra parenthesin clausa, quorum loco hæc addit: Ut infructuosos palmites quos verbi Dei gladius præ-

TOM. I.

postmodum oculis truncum relinqueretis in hunc modum suo sanguine volutantem, vel extingueretis omnino, quo majorem coronam martyrii protractione mereret. Stupuerunt ad hujusmodi verba veritatis inimici, & jam ultra ei non posuerunt infidias, nec captabant in animam justi, tanquam cui mortis illatione obsequerentur potius quam nocerent. Ipse verò totis viribus & zelo ferventissimo satagebat animas quas posset lucrifacere Christo, & inerat cordi ejus mira & pene incredibilis salutis omnium æmulatio.

20. Nec certe deerat ei caritas, quam nemo majorem habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis: siquidem dum piis exhortationibus quemdam infidelem ad fidei matris Ecclesie gremium invitaret, & ille responderet necessitudinem temporalium sibi (imponere necessitatem) societatis infidelium, pro eo quod eidem ab hæreticis ministrabantur impensæ, quas aliunde habere non poterat: ex intimo mox ei compassus affectu, seipsum venundare decrevit, & pretio sui redimere animam periclitantis inopiam. Quod fecisset nisi qui dives est in omnes aliunde providisset, quo illius hominis egestas relevaretur. Itaque virtute & opinione proficiebat servus Dei Dominicus, & invadebant ei hæretici. Quanto autem iste bonus erat, tanto nequior illorum oculus sua lippitudine radium lucis ejus ferre non poterat. Irridebant autem eum & adherentes ei subannabant, de malo thesauro cordis sui proferentes mala: sed subannantibus infidelibus, fidelium ei congratulabatur devotio, & a catholicis omnibus multo venerabatur affectu, ita ut sanctitatis ejus suavitas & venustas morum magnatum quoque corda percelleret, & ab archiepiscopis & episcopis & aliis quoque prælatis illarum partium multo dignus haberetur honore.

tare non poterat, ipsos priusquam vineam Domini Sabaoth demolirentur ad libitum, materialis gladius penitus amputaret.

Sic etiam refert Sernenfis quem consulas cap. 9. Brevis dico Fulconem Tolosanum, & Navarrum Conforanensem episcopos Romam anno MCCVIII a sua provincia legatos ab Innocentio III id obtinuisse. Crux autem prædicata fuit in his Gallie provinciis Armorica, Neustria, Insula Franciæ, Campania, Burgundia & tractu Lugdunensi. Hoc munere inter alios magno ardore sanctus est Guido supra laudatus abbas Vallium. Vide Sernensem, cap. 17, ubi sum illum abbataem narrat a Duce Burgundiarum ad Simonem Montisfortis comitem missum, qui hunc ad sacram hanc expeditionem cum imperio exercitus suscipiendam excitaret, quod & ei persuasit. Interim Dominicus in provincia Narbonensi totus conversioni hæreticorum desudabat, juxta apostoli monitum prædicatorum opportune importune, arguens obsecrans increpans in omni patientia & doctrina, ut innuit Jordanus n. seq. Vide etiam postea Constantinum n. 12.

Quæ his nn. 19 & 20, de B. Dominico habet Jordanus non leviter pensanda sunt, in his enim quæ toto tempore quo cruce signati in provincia Narbonensi fuerunt ab anno MCCIX ad MCCXVIII bello tum inter eos & hæreticos iacento eoque atrocissimo & utrinque pertinacissimo egit sanctus, nobis exhibet: adeo ut Simon Montisfortis comes & copiarum cruciatæ imperator, & Dominicus Prædicatorum antesignanus ambo animo conjunctissimi rem ita inter se divisisse videantur, ut comes ferro hæreticos domare aggrediretur, Dominicus illis ab errore revocandis gladio spirituali nempe verbo Dei accinctus totus & unice incumbere: multa ab iis vir Dei passus legitur, irrisiones, contumelias, minas, infidias, aliud apud eos egisse quam verbo Dei instantem fuisse non legitur: in expugnatione castrorum hæreticos pertinaces ac graviorum scelerum reos aliquando centum, quadringentos aliquando flammis absumtos narrat historici, sed id agebant cruce signatorum principes ac duces, in his non apparet Dominicus: æt errantibus convertendis operam dare, conversis poenitentiam salubrem imponere, hoc reconciliationis ministerium a fedis apostolicæ legatis acceptum ad animæ usque traditionem præfatum implere, hæc inquam egisse Dominicum & jam dictum est, & amplius postea videbitur. Celebri tamen illi apud Muretum prælio affuit, cum comes obtingentis tantum equitibus & ducentis ad summum peditibus stipatus Petrum Aragonie regem centum millium bellatorum exercitu vallatum solo prostravit, aciemque illam innumeram viginti millibus occisis devicit, sed qua ratione non docet Bernardus Guidonis in chronico ubi sic habet.

B

58c. XIII.
De quibusdam possessio-
nibus sibi
datis.

21. Comes etiam Montisfortis qui speciali ipsum devotione fovebat, cum assensu suorum castrum insigne quod dicitur Cassanel dedit ei & suis sequacibus, quicumque ei in officio inchoatæ salutis assistent. Habebat insuper ipse S. Dominicus ecclesiam Fanijovis & quædam alia, de quibus omnibus sibi & suis poterat sustentationem accipere. Quæ verò de

Anno Dñi MCCXIII die martis post natiuitatem B. Maria, scilicet 14 idus Septembris (erat lit. Dominic. F) Petrus rex aragonum habens secum magnum exercitum aragonum & catalanorum, ac etiam comites Raimundus Tolosanus & Fuxensis ac Convenarum, civesque cum populo Tolosano cum exercitu copioso usque ad centum millia pugnatorum exeuntes de Tolosa obsederunt castrum Murelli situm in ripa Garona non longe a Tolosa cum magna potentia & majori superbia contra Deum & Ecclesiam, & contra Dei athletam Simonem comitem Montisfortis, qui causam Dei & fidei pro obedientia Romana Ecclesia contra hereticos & credentes ac fautores ipsorum assumserat & gerebat, & dictum castrum stabiliverat contra fidei inimicos, dimissis ibidem paucis tunc militibus quos habebat. Cùmque innotuisset comiti Simoni memorato, de Fanijovis ubi tunc erat samquam leo fortissimus obsessis suis properat in succursum, & sequenti die mercuris cum exercitu signatorum Dei & septem episcopis & tribus abbatibus de mandato legati sedis apostolice archiepiscopi Narbonensis ad castrum Murelli perveniens, ad suos videns & innotuisset adversariis introivit. Præfati autem episcopi cæperunt missis ad regem nunciis qua pacis erant querere & tractare, qui etiam nudis pedibus decreverant ad eum accedere, ut tantam cordis ejus duritiam emollirent, & consulerent ei ac populo preueniri. Cùmque præfatus rex, nec monitis nec inhibitionibus apostolicis per destinatæ litteras sibi factis, nec piis precibus & exhortationibus prælatorum a male inceptis vellent desistere etc. quibus refert pugnam & victoriam cruce signatorum & addit: Interim autem dum bellum Domini gerebatur, septem episcopi qui convenerant, Fulco Tolosanus, & Guido Carcaffonensis, & Seditius Agathensis, Nemausensis, Utricensis, Lodovensis & Convenarum, ac tres abbates, scilicet de Clayraco, de Villamagna & sancti Tiberii cum suis clericis & aliquibus religiosi, inter quos aderat religiosus Dei amicus Frater Dominicus canonicus Oxomensis postmodum Fratrum Predicatorum ordinis institutor, ecclesiam intraverunt exemplo Moysi in bello Josue levantes manus in cælum, deprecantes Dominum pro servis suis, qui se mortis imminens periculo pro ejus nomine ac fide exponerent: orantes vero & clamantes in cælum tantum augurium pro imminente angustia emitebant, quod ululantes videbantur potiusquam orantes etc. Quæ totidem verbis legas in chronico cui titulus, Præclara Francorum facinora, ex quo videtur Bernardus Guidonis excepisse. In qua tamen narratione error venit emendandus, cum Guido Carcaffonensis episcopus laudatur ut præfatus, ceu qui toto anno MCCXIII egit in Francia pro negotiis cruciatæ, nec in partes Albigenensium rediit nisi post pascha anni MCCXIV, ut habet Sernenfis cap. 78. Revera in epistola quam septem episcopi de celebri illa victoria scripserunt, non recensent Carcaffonensis, sed Biterensium hic omisus & in illius vicem restituendus. Cæterum hinc habetur, cum Montisfortis manus cum hoste conferret, Dominicum in facello cum episcopis Deum orasse, & de cælo auxilium super arma Catholicorum implorasse, quod ejus gravitate, pietate ac zelo erat dignissimum.

Exinde verò colligas ætate Bernardi Guidonis nondum adinventum, quod vulgo jam apud recentiores invaluit, scilicet Dominicum crucem præ manibus gestantem in prima aciei catholice fronte obviam hostibus occurrisse, sagittaque undique vibratas receptas in cruce omnes, ita tamen divinitus ut nulla in Christi figuram ceciderit, sed vel ad latera vel inter crura affixa fuerit, quam crucem etiamnum apud nostros Tolosanos servari & ostentari dicunt. Hæc inquam nondum sic narrabant ætate Guidonis, qui tamen pluribus annis nempe a MCCXVIII ad MCCXXXII inquisitorem egit Tolosæ, aliis rerum ordinis curiosissimus scrutator ista non omisisset, nec tam distincte Dominicum cum episcopis in ecclesia orantem dum ferret prælium exhibuisset.

Verum his facile est lucem afferre, si qua ratione crux in præliis vel in urbium obsidione a cruce signatis præferretur, quis attendat. Primum enim singuli quamdam crucem in superiori veste circa pectus affutum ceu militie Sacre signum habebant, in quam si quando sagitta caderet, ictu castro retrorsum abiisse pluries animadversum, de quo videtur Sernensem cap. 34. Secundò in obsidione urbium in summitate machinarum crucem imponebant, quam heretici perosi omni industria vibratis contra lapidibus confingere nitentur, videtur Sernensem cap. 52. Tertio cum castrum aliquod impugnabant, & irruptionem milites tentarent, episcopi & clerici in locum quemdam tutum secedebant, ubi extra omne periculum cruce coram se posita auxilium divinum invocabant. Vide Sernensem cap. 63, ubi de impressione in castrum Mosaicum illudque munissimum facta sic habet. Cùm fieret autem insultus iste episcopus Carcaffonensis & ego per exercitum discurrebamus

eisdem rebus sibi possent subtrahere, impartebantur sororibus monasterii de Prulliano. Necdum enim ordo Predicatorum fuerat institutus, sed solum de ordinis institutione fuerat tractatum, quamvis ipse pro viribus officio prædicationis insisteret: nec illa postmodum edita constitutio servabatur, ut nec recipere possessiones, nec receptas jam retinere liceret. X

nostros exhortantes: archiepiscopus autem Remensis & Tullenfis & Albiensis episcopi & Guillelmus Archidiaconus Parisiensis, abbas etiam Mosaici cum quibusdam monachis, reliquisque clerici exercitus in montis decessu ante castrum stabant induti vestibus albis & nudis pedibus tenentes ante se crucem cum reliquiis sanctorum, voce altissima & devotissima cantabant. Veni Creator Spiritus, divinum auxilium flagitantes, nec desuit exorantibus Paracletus, sed mox ut verbum hymni scilicet Hostem repellas longius, tertio repetentes inceperunt, exerritii adversarii divinitus & repulsi se intra murorum ambitum conculserunt. Quartum modum indicat idem Sernenfis, nempe castrum vel vi vel compositione expugnato, cum intrant victores catholici, crucem ante se ferri jubebant. Sic cap. 37. de arcis Minerbe deditio. His diebus præcedente cruce & vexillo comitis subsequente villam nostram & cantantes Te Deum laudamus, ecclesiam adeunt, quæ reconciliatæ crucem Dominicam in summitate turris ponunt, vexillum comitis alia in parte locant. Christus quippe villam cepit, & dignum erat ut vexillum ejus præcederet, & in eminentiori loco postum christiana victoria testimonium perhiberet. At quod in pugna aciebus adversis hinc inde concurrentibus, quos clericus seu canonicus monachusve in fronte exercitus catholici cætera inermis crucem gestans præverit, nec apud Sernensem, nec apud alios hujus belli scriptores legitur: nec verisimile, cum nec prudentia fuisset ita gratis se periculo exponere, ac Deum ista non jubentem tentare. Astipulatur Malvenda ad 1213 n. 6, ad cujus dicta Quetivius noster hanc notam sua manu adjecit. Hinc satis convellitur asserta S. Dominici inter pugnam præsentia crucem elatam manu præferentis, quæ etiamnum Tolosa visitur exigua sagittarum contis transfixa in adibus inquisitionis, quod veterum scriptorum nulla probatur auctoritate. Hanc crucem viderat Quetivius aliquando Tolosæ commoratus. Itaque si crux ejus est ætatis ut volunt, ea forte est non que in prælio delata fuerit, sed quam sibi præferti jubebant episcopi, & quam ubi Montisfortio usque copiis e loco eminentiori benedictionem impertivit episcopus Convenarum, ut habet Sernenfis loco citato, secum in ecclesiam reportarunt, coram ea Dominum pro felici pugna exitu deprecari: cui denique in signum victoriae quædam hostium sagittas affixerint, & ceu quoddam anathema appenderint.

Quæ duobus præcedentibus nn. 19 & 20 Jordanus, eadem Humbertus capp. 16 & 19 habet, sed stylo mollito.

Idem habet Humbertus cap. 20 sed pressius. Animo erga B. Dominicum plane regio fuisse Montisfortis comitem probant castra & prædia ab ito illi donata, quæ tamen omnia postea sanctimonialibus Prullianis cesserunt. Hanc donationum instrumenta quædam referre visum est, cum ad chronologiam vitæ sancti statuendam non parum conferant, & non leve sint laboris ejusdem in convertendis Albigenibus præ aliis indefessi argumentum.

Primum. Notum sit omnibus hæc audientibus, quod ego Udalgerius de Fenoleto, & ego Raimundus frater ejus & simul ambo bono animo ac spontanea voluntate & sine omni dolo per nos & per omnes successores nostros damus & concedimus & tradimus sine omni nostro nostrorumque retentio Domino Deo & B. Maria de Prulliano & omnibus monialibus ibidem nunc & in perpetuum commorantibus, & ibi Deo & S. Maria servientibus & semper permanentibus, pro redemptione animarum nostrarum & parentum nostrorum, totum quicquid habemus vel habere debemus in territorio de Tenoleto & in terminis ejus in terris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis, nemoribus & hominibus, & omnia quæ aliquo jure nobis contingunt vel contingere possunt in prædicto territorio, ut habeant & teneant & semper possideant ad omnem suam voluntatem faciendam. Dicitur territorium quod situm est in Narbonensi diocesi in terra Tedesti, sic concluditur inter territorium de Fontazellis & territorium de Onelio, & nos erimus inde semper boni gerentes bona fide. Testes hujus rei sunt Pontius capellanus, Raimundus Garda, magister Paganus, Ivarnus Bota, Petrus Boet. Facta est charta ista v idus febr. feria quinta anno ab incarnatione Christi MCCXI regnante Philippo rege Francorum. Arnaldus Sancier de Lauriac notarius. Intellige annum MCCXI stylo veteri, novo MCCXII, quo lit. Dom. A. G. Per hanc chartam videtur isti duo fratres se donatos ut aiunt monasterii constituisse, cum addunt se boni futuri gerentes bona fide.

Confirmatio superioris donationis. Pateat universis quod nos Simon D. G. comes Licestria, dominus Montisfortis, dux Narbonensis, comes Tolosanus, vicecomes Biterensium vidimus chartam sigillo ven. P. N. Fulconis Tolosani episcopi pendente muniam, nobis per F. Dominicum dilectum nostrum priorem

De F. Petro Cellani & F. Thoma Tolosani qui se prius obtulerunt, & ubi Tolosa Fratres primitus habitare cæperunt.

22. Igitur a tempore obitus episcopi Oxomensis usque ad Lateranense concilium anni fluxerunt ferme decem, quo tempore quasi solus permanit ibidem. Ingruente autem tempore quo ad Lateranense concilium Romam adire cæperunt episcopi, obtulerunt se S. Dominico duo probi viri & idonei de Tolosa, quorum unus fuit F. Petrus Cellani postmodum primus prior Lemovicensis, alter verò F.

monasterii monialium B. M. de Prulliano præsentatam in hac forma. Noverint universi quod nos Udalgerius & Raimundus de Fenoleto fratres damus bono animo & spontanea voluntate concedimus in redemptionem animarum nostrarum prioris & monialibus noviter conversis moniis & exemplis F. Dominici Oxomensis sociorumque ejus habitantibus nunc & in perpetuum in castro Fanijovis & in ecclesia B. M. de Prulliano Tolosana diocesis, villam nostram de Fenoleto Narbonensis diocesis in Tedesto intus & extra cum terris cultis & incultis agris pascuis nemoribus & omnibus juribus & pertinentiis suis jure perpetuo integre possidendam: & dictas priorissimam & moniales, & per ipsas & nomine earum F. Dominicum & F. Guillelmum Clareti cum traditione præsentis chartæ in possessionem dictæ villa mittimus corporalem. Actum est hoc anno incarnat. MCCXII v Kal. maii in castro Fanijovis in præsentia ven. P. N. Fulconis Tolosani episcopi & a. B. de Duroforti, & d. P. Rii de Tonesel & d. Ivarii de Prulliano & Arnaldi Sancier qui hanc chartam scripsit precibus supradictorum. Et nos F. Dei permissione Tolosanus episcopus precibus prædictorum Udalgerii & Raimundi præsentem chartam in testimonium supradictæ pie donationis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Nos autem videntes concessionem devotionem, & dicti magistris piam præsentationem considerantes, dictam donationem in redemptionem animarum nostri & parentum nostrorum sicut superius in præsentia pagina plenius continetur, libere confirmamus, & dictam villam cum omnibus juribus & pertinentiis suis dictis monialibus jure perpetuo integre concedimus possidendam. In cujus robore firmitatis præsentem chartam sigilli nostri munimine duximus confirmandam. Actum est hoc Carcaffona in domo D. episcopi anno MCCXIII v Kal. April. Scilicet in provincia Narbonensi annum inchoantem a xxv martii seu a die Annunciationis.

Alterum instrumentum. Noverint universi quod ego Simon dominus Montisfortis D. G. vicecomes Biterensium & Carcaffonensis assensu & voluntate A. uxoris meæ & A. primogeniti mei ad honorem Dei & B. M. & in remissionem peccatorum nostrorum dono & concedo & confirmo quicquid Ugo de Lascum dñus Lauriacensis & Castrinovi dedit dño Dominico Oxomensis canonico & Fratris & Dñabus de Prolan nunc & in perpetuum, quod prædictus Ugo de Lascum habet & habere debet apud Villanoveiam inter Podiumjerranum & Villampidam. Præterea dono & concedo & confirmo similiter quicquid Fratres prædictæ domus habent vel possident jure emtionis sive donationis sive alio jure modo vel habituri sunt: & ut firmum & stabile maneat in perpetuum, sigilli nostri appositione præsentem paginam confirmamus. Dat. apud Carcaffonam mense maio. A. D. MCCXIII.

Castrum Cassanel vel Cassanel de quo Jordanus hoc n. quale fuerit docet Sernenfis cap. 79. Erat autem castrum: Cassanoli nobile & fortissimum in territorio Aginensi: ad pedem squidem cuspis montis in amoenissima planitie situm erat, sed & aquis circumfluentibus & nativis ripibus cingebatur. Erat in castro illo sedes hereticorum una de principalibus, & fuerat ab antiquo: homines autem castri illius erant pro magna parte raptores & perijuri, repleti omni iniquitate & genere peccatorum. Jam enim semel & iterum reddiderant se Christianitati, nunc etiam & tertia vice Christianitati & communi nostro resistere attentarunt etc. apud auctorem legenda cum expugnatione castri XVI Kal. sept. MCCXV. Munitionibus solo æquatis castrum Dominico dedit Montisfortis, quod deinde monialibus Prullianis cedit. Percinus noster ad annum citatum n. 18 monet ab illis in alia prædia commutatam.

Idem totidem verbis habet Humbertus capp. 20 & 21. phrasi tamen paululum mollita. Recte vero monet Jordanus non decem sed ferme decem annos fluxisse, certum enim inter utrumque terminum novem tantum posse numerari annos, primum saltem exeuntem, cum Didacus mortuus sit VI Febr. MCCVII stylo veteri, ultimum ex majori parte transfactum, cum Lateranensis synodus habita fuerit anno MCCXV mense Novembri, qui numerandi modus non infrequens. De his sic scribit Bernardus Guidonis in chronico. Post obitum verò præfati D. Didaci mansit B. Dominicus quasi per decem annos in provincia Narbonensi maxime Tolosani & Carcaffensi & Albigei, in quibus pestis hæretica amplius sæviebat confundens hereticos & confirmans catholicos verbis pariter & exemplis, annuncians Dominum Jesum Christum sequentibus signis & miraculis gloriosis usque ad tempus Lateranensis concilii: quod celebratum est sub præfato Innocentio Papa III anno Dñi MCCXV mense Novembri. Ex hac verò narratione in qua ceteri antiqui scriptores conveniunt, infertur Domini-

T O M. I.

Thomas vir admodum graciosus & sermone facundus. Horum primus F. Petrus sublimes & nobiles quas Tolosa circa castrum Narbonense domos possederat, tradidit S. Dominico & ejus focis, a quo tempore cæperunt primum apud Tolosam in eisdem domibus commorari, atque ex tunc omnes qui cum ipso aderant, magis ac magis ad humilitatem descendere, & religiosorum se moribus conformare. Y

cum toto illo intermedio tempore continuò in illis partibus stetit, nec aliorum excurriffe: eos itaque sua nobis commenta obrudere, qui in Franciam tum & Parisios venisse fingunt: revera nullum aliud Dominicum iter Parisiense agnoscent veteres nostri scriptores, quam quod ex Hispania suscepto anno MCCXIX de quo postea.

Sed quid sibi vult his verbis Jordanus, quasi solus permanit ibidem? Nonne toto illo tempore & ultra viguit ut aiunt cruciata? Nonne innumeri omnium ordinum, episcopi, abbates, archidiaconi, clerici, monachi cruce adversus Albigenes & Waldenses accepta in Occitaniam ex omnibus Francie provinciis advenierunt? Veram est, sed illi plerique vix quadraginta dies ibi morabantur, quibus elapsis quantumcumque necessarii essent, & ut diutius remaneret exorantur, mox quisque ad patriam remeabat. Vide Sernensem capp. 41. & 42. ubi de episcopis Carnotensi & Bellovacensi, Droconensi & Pontivi comitibus queritur, quod non completa sua quadraginta recesserint, quamvis Papa declarasset eos indulgentiam non consecuturos, qui in servitio J. C. unam minimum quadraginta non compleverunt. Adde illius cruce signatos etiam ecclesiasticos plerisque non ut prædicarent eo se contulisse, sed ut adversus hereticos fortiter se defendentes pugnarent, & sicque debellarent ac subjicerent: quod quidem necessarium erat, ut eorum conversioni attendi posset, sed hanc operam alius relinquebant: hanc autem unicam sibi usurpabat Dominicus cum paucis sibi adjunctis, unde inter tot strages hereticorum tum editas, in tot castrorum expugnationibus nullus Dominici meminit, haud dubie quia non aderat. Quid ergo tum agebat? Respondet Jordanus n. 21. Officio prædicationis pro viribus insistebat: Respondet Constantinus postea n. 12. in prædicationis indefessa continuatione permansit contra hereticos maxime, constanter annuncians verbum Dei: Acta ipsius pro eo loquantur, ministerio reconciliationis ei a sanctæ Sedis legatis injuncto diligenter fungebatur, adeo ut si quando pertinaces hereticos præpositi iudices flammis addicerent, quos altiori lumine prævidebat ad frugem postea redituros a supplicio eximeret, cujus insigne exemplum habet postea Constantinus n. 36. Vide etiam apud eundem n. 40.

Castrum Narbonense de quo Jordanus hoc n. arx erat mitissima & Tolosa palatium comitis: non longe distans Petrus Cellani domos habebat, quas Dominico dedit, seque unâ focium adjunxit. Unde ceu vir jucundus & morum suaviorum eleganti joco dicere solebat alios ab ordine receptos, a se ordinem apud se receptum. Revera in illis ædibus primos focios adunavit Dominicus, & ad ritum ordinis quem a pluribus annis meditabatur informare cæpit anno MCCXV, eaque domus exinde ad nostra tempora inquisitorum domicilium fuit, quorum primus laudatur idem Petrus Cellani litteris Gregorii IX constitutus anno MCCXXXIII, postquam conventum Lemovicensem annis XII primus prior rexisset, Thomam virum illum gratiosum & facundum quidam recentiores germanum dicti Petri censent, cujus nulla apud antiquos memoria, ut accurate notant nostri Percinus & Soëgius.

Non omittendum hæc ceu in proprio loco quod habet Humbertus cap. 32. Cùm apud Tolosam in theologia regeret magister quidam genere scientia & fama præclarus, quodam mane ante diem dum suas lectiones prævideret, oppressus gravi somno caput suum in cathedra paululum reclinauit & dormire cæpit: visumque est eidem eadem hora, quod sibi septem stellas præstarentur. Qui dum de novitate talis xenii plurimum miraretur, subito in lumine & quantitate tantum excreverunt, quod totam patriam & mundum illuminaverunt. Qui statim a somno excitatus ortum dici percepit, & vocatis servientibus, qui libros suos deferrent, scholas intravit. Et ecce B. Dominicus cum sex focis ejusdem habitus ad ante dictum magistrum humiliter accesserunt, intimantes eidem quod Fratres essent, qui evangelium Dei in partibus Tolosanis contra infideles & fidelibus prædicarent, significantes eidem quod scholas suas venerant frequentare, & lectiones audire avidis cordibus cuperent & optarent. Dicitur vero magister multo tempore dictos septem Fratres familiares & devotos habuit & scholas instruxit. Recolens autem visionem quam paulo ante viderat, B. Dominicum & focios suos quos stellas lucidas interpretatus est, (&) quos immenso lumine fama & scientia vidit subito clarescere, summa est veneratione profectus, grandi etiam est jugiter ex tunc dilectionis affectu amplexatus. Hoc autem result idem magister Fratri Arnulpho de Bethunia & socio ejus, cum essent in Anglia in curia regis.

Cùm istud primus referat Humbertus, cum a dicto F. Arnulpho audivisse conjectu pronum est, & licet quando id accidit

Sec. XIII.
De rebus unde post-
viam accep-
erunt & ne-
cessaria.

23. At verò episcopus Tolosanus felicitis memoriae Fulco nomine, qui tenerrime diligebat dilectum Deo & hominibus S. Dominicum, videns eorumdem Fratrum religionem & gratiam, atque in prædicatione fervorem, exultans ad novæ lucis exortum, de consensu totius sui capituli contulit eis suæ diocesis sextam partem decimarum, cujus emolumentum subsidio suis ad libros atque ad sustentationem necessarios providerent. ²

24. Adjunctus autem eidem episcopo S. Dominicus, ut simul adirent concilium Lateranense, & pari voto D. Papam Innocentium, ut confirmaret

Qualiter S.
Dominicus
cum episcopo
Tolosano ad
D. Papam
accessit.

derit non ita facile dictum, creditu tamen promptius id actum, cum primos fodales puta sex in ædibus Petri Cellani ad castrum Narbonense anno MCCXV ante vel circa ætatem secum adunavit: hos enim forsitan nondum satis theologia informatos verisimillimum est Dominicum ad scholam publicam secum duxisse, quam & per duos annos sequentes ad usque ipsorum dispersionem ætate anni MCCXVII, de qua mox frequentare perrexit, dum interea Dominicus Romam bis adivit institutionem ordinis impetraturus: sic enim verum sit quod in narratione habetur, multo tempore illos hunc theologum audivisse. Hinc etiam inferas jam ante MCCXV scholam theologicam Tolosæ erectam floruisse, licet Raimundus senior comes paucis postea annis eam dissipavit, cum nempe hanc civitatem recuperavit, donec eam restituere a rege Franciæ Ludovico IX coactus est circa MCCXXX, & inter primos S. T. magistrum Parisienses eo missos fuere ex nostris F. Rolandus de Cremona qui ibi jam publice legebat anno MCCXXXI, & qui ei successit anno MCCXXXII vel XXXIII F. Joannes Ægidius de S. Ægidio, ut postea dicitur ubi de singulis. Attendas præterea velim ad illa verba, *Ecce B. Dominicus cum sex sociis ejusdem habitus, hinc enim recte colligas Dominicum hos sex primos fodales sua eadem veste induisse, tunica talari alba scilicet, caputio item albo cum scapulari adjuncto, & capa desuper nigra: alioquin theologus ille postea in Anglia agens, in Arnulphum de Bethunia dictum & socium ejus alio cultu ornatos vidisset, quàm quos Tolosæ auditores habuerat, eisdem esse ordinis in animum non induxerat, sed de his postea fufius.*

z Idem totidem verbis ordine paululum immutato habet Humbertus cap. 21. Intrumentum verò donationis tale est. In nomine D. N. J. C. Notum sit omnibus presentibus & futuris, quod nos Fulco D. G. Tolosana sedis minister humilis ad existendam hereticam pravitatem & vitia expellendam, & fidei regulam edocendam, & homines sanis moribus imbuedos, instituissemus Prædicatores in episcopatu nostro F. Dominicum & socios ejus, qui in paupertate evangelica pedite religiose propofuerunt incidere, & veritatis evangelicæ verbum predicare. Et quia dignus est operarius cibo suo, & os bovis triturantis non est obiturandum, imo qui evangelium predicat, de evangelio debet vivere, volumus ut cum predicando inceperint, de episcopatu habeant victum necessariam, & de consensu capituli ecclesie B. Stephani & cleri Tolosana diocesis assignamus in perpetuum prædictis Prædicatoribus & aliis quos zelus Domini & amor salutis animarum eodem modo ad idem prædicationis officium accinxerit, medietatem tertie partis decime, qua assignata est ornamentis & fabrica omnium parochialium ecclesiarum, qua in nostra potestate sunt, ad indumenta & cetera necessaria in infirmitatibus suis, & cum quiescere aliquando voluerint. Si quid verò post annum superaverit, volumus & statuissemus, ut ad easdem parochiales ecclesias refundatur adornandas, vel ad usus pauperum secundum quod episcopus viderit expedire. Cum enim jure cautum sit, quod aliquantia pars decimarum debeat semper pauperibus assignari & erogari, constat illis pauperibus nos teneri partem aliquam decimarum potius assignare, qui pro Christo evangelicam paupertatem eligentes, universos & singulos exemplo & doctrina donis cœlestibus innituntur & elaborant ditare: ut a quibus nos metimus temporalia, per nos & per alios possimus congruenter & opportune spiritualia seminare. Datum anno verò incarnati MCCXV regnante Philippo rege Francorum, & comite Montisfortis principatum Tolosæ tenente. Licet mensis diebus in hac charta non exprimantur, datam priusquam episcopus & cum eo Dominicus Romam ad synodum Lateranensem se conferrent, patebit ex sequentibus.

¹ Confirmaret reditus ab episcopo assignatos. Hæc probant chartam mox relatam, priusquam Romanum iter aggredierentur jam fuisse confectam, neque enim alios reditus Dominico & sociis episcopus assignarat.

² Auditis igitur eis super hac postulatione. Hanc de ordinis Prædicatorum confirmationem postulationem ante apertionem synodi ab ambobus pontifici propositam conjectu pronum, nam ubi primum Romam advenit Dominicus, certò ante inchoationem concilii diploma obtinuit a pontifice, quo bona omnia eatenus monasterio Pruliano collata confirmantur. Incipit: *Justis petentium desideriis dignum est nos facillime præbere assensum* &c. in quibus numerantur prædia & castra dicto mo-

S. Dominico & sociis ejus ordinem qui Prædicatorum diceretur & esset: confirmaret nihilominus prædictos reditus tam a comite quàm ab episcopo Fratribus assignatos. Auditis igitur eis super hac postulatione Romanus antistes hortatus est S. Dominicum reverti ad Fratres suos, & habita cum eis plena deliberatione communi eorum consensu regulam aliquam approbatam eligerent, ac demum iis peractis rediret ad papam confirmationem super omnibus accepturus. Itaque celebrato concilio revertentes verbo D. papæ Fratribus publicato, mox B. Augustini prædicatoris egregii ipsi futuri Prædi-

nasterio a comite Montisfortis & aliis donata. Datum Laterani VIII idus octob. pont. Innocentii III anno XVIII. Sic ex archivo Pruliano refert Percinus Mon. Tolos. ad MCCXVI n. 25, qui utinam diploma integrum repræsentasset. Exinde saltem conficitur jam ante concilium mense novembri circa festum S. Martini tantum apertum, Dominicum Innocentio fuisse apertum & in bonis cognitum. Puras autem illum de monasterio Pruliano & de ejus temporalibus fuisse sollicitum, & de ordine quem a tot annis meditabatur, & cujus gratia hoc iter susceperat cum pontifice non tractasse?

³ Romanus antistes hortatus est Dominicum reverti ad Fratres suos, &c. Hæc Jordani simplex actorum in postulatione ordinis narratio admodum placet, nullam ex parte pontificis factam difficultatem innuit, saltem quæ Jordano eo usque cognita fuerit: idque eo fit verisimilius, quod hæc supplex petitio cum iis quæ de prædicatoribus in Synodo statuenda jam apud se decreverat pontifex, recta ac mire convenirent. Sic enim actorum Synodi cap. 10. legitur. *Inter cetera qua ad salutem spectant populi christiani pabulum verbi Dei permixtissime noscitur sibi esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spiritali cibo nutritur, eo quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Unde cum sepe contingat quod episcopi propter occupationes multiplices vel invaluatines corporales aut hostiles incursum seu occasiones alias, (ne dicamus defectum scientia, quod in eis est reprobandum omnino nec de cetero tolerandum) per seipos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas dioceses & diffusas, generali constitutione sancimus: ut episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cum per se idem nequiverint, sollicitè visitantes eas verbo edificent & exemplo, quibus ipsi cum indigerint congrue necessaria ministrant, ne pro necessarium defectu compellantur desistere ab incepto. Unde præcipimus tam in cathedralibus quàm in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadjutores & cooperatores habere, non solum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus & penitentibus injungendis ac ceteris qua ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, districtè subiaceat ultioni.* Hæc inquam cum in synodo decernenda jam animo gereret pontifex, quid ei magis aridire poterat, quàm Dominicum videre virum utique potentem in opere & sermone sibi ab episcopo Tolosano oblatum, & societati hominum instituendæ anhelantem, qui pro nomine Christi Jesu animas suas traderent, & prædicationis officio se totos ac per orbem terrarum devoverent.

⁴ Regulam aliquam approbatam eligerent. Et hoc prudenter omnino jussit pontifex, qui sic constituendum in synodo decreverat, ut in actis legitur cap. XIII. *Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat, sed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de novo, regulam & institutionem recipiat de religionibus approbatis.* Enim verò regulam & institutiones jam approbatas assumere, non tam erat novum ordinem fundare, quàm jam constitutum erigere ad perfectiora: unde Dominicus cum suis eligendo regulam S. Augustini & institutiones in aliis congregationibus maxime canonicorum regularium jam usu receptas & approbatas, non tam ordinem novum erexit, quàm ordinem canonicum auxit in apostolicum. Hinc ut videtur postea in bulla confirmationis ordinis Honorii III de domo S. Romani Tolosana quæ fuit omnium prima sic loquitur, *ut ordo canonicus qui secundum regulam B. Augustini in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur* &c. Imo & nostri primi fodales diutius Fratres canonici ordinis Prædicatorum dicti sunt, sed de his aliàs: hic satis fit hæc duo ut quidem videtur evicisse, & propositionem de ordine Prædicatorum instituendo ante inchoatam synodum a Dominico favente & sollicitante Fulcone episcopo Tolosano Innocentio III factam, & summum pontificem eam probando nihil nisi ad leges in synodo postea latas concessisse.

⁵ Celebrato concilio revertentes. Cum concilium post tres sessiones circa festum S. Andreæ absolutum fuerit, ambos con-

catore regulam elegerunt, quædam sibi super hæc in victu & jejniis & lectis & laneis arctiores consuetudines assumentes. Propofuerunt etiam & instituerunt possessiones non habere, ne prædicationis impediretur officium solitudine terrenorum, sed tantum reditus eis adhuc habere complacuit. Episcopus etiam Tolosanus cum assensu sui capituli tres eis ecclesias assignavit, unam intra terminos civitatis, aliam in Appamiens villa, tertiam inter Soricinum & Podium Laurentii scilicet ecclesiam sanctæ Mariæ de Lascura, in quarum qualibet conventus & prioratus esse debebat.

25. Anno Domini MCCXVI ætatis tempore data est Fratribus prima ecclesia in civitate To-

De prima ecclesia Fratribus collata apud Tolosam.

tinuò de repetenda Gallia cogitasse haud dubium, quando in Occitaniam advenerint non produunt annales, sed tantum statim a reditu Dominicum anno MCCXVI ac proinde circa pascha, quod eo anno x aprilis accidit, socios in monasterio Pruliano coegisse, unaque omnes ut pontifici morem gererent, regulam S. Augustini & instituta quædam in victu arctiora e Prumonstratensibus, inquit Humbertus, sed quæ apud quædam alias canonicorum regularium congregationes tum florentes & severiores, & forte in ipsa Oxoniensi reformatione in usu erant adoptasse sibi que imposuisse, ut non tam novus ordo, quam nova canonicorum regularium prædicationi speciatim addictorum congregatio videretur, sicque nihil justis concilii adversum fieret. Nota etiam propositum de renunciandis possessionibus tum etiam decretum, interim ad opportunum tempus prolaturam.

⁶ Apud illam S. Romani ecclesiam nostri manserunt ad annum MCCXXXII circiter, tum enim ad locum quem modò inhabitant se transtulerunt. Fratres illi sexdecim primi Domini socii hi a Stephano Salanhaco & Bernardo Guionis numerantur, Matthæus olim S. Vincentii de Caltris prior, Natalis de Prulio, Bertrandus de Garriga a loco natali ad Arelatum sic nuncupatus, Petrus Cellani & Thomas ambo cives Tolosani nobiles, Stephanus Metensis, Guillelmus Claretii Appamiensis, & Odorius conversus Neuftrius, hi octo Galli: septem sequentes Hispani, Mannes vel Mammes germanus uterinus B. Dominici, Michael Fabra, Michael de Uzero, Petrus de Matrilo a quibusdam agnominatus, Suerius Gomezius, Dominicus alius, Joannes de Navarra, denique Laurentius Anglicus, de quibus singulis breviter postea agetur.

Ecclesia de Lascura hic laudata recensetur in bulla confirmationis ordinis, eaque forsitan monasterio Pruliano cesserit, quod idem dicendum de tertia ecclesia Appamiensis. Etsi autem in hoc ultimo loco sub B. Jordano & postea diutius Fratrum collegium non fuerit, tandem anno MCCXIX fodales nostri eo vocati domum conventualem erexerunt.

⁷ Idem Humbertus cap. 25 tylo molliro.

Innocentius III obiit XVII Kal. aug. MCCVIII, altero post die successit est Honorio III. S. Dominicus Tolosæ adhuc aderat XXVIII augusti, eo enim die F. Joannis de Navarra professionem inter manus suas in S. Romani ecclesia accepit, ipso tæte Joanne: adeo ut Romam rediturus iter arripere non potuerit nisi mense septembri, nec proinde in Urbem nisi mense octobri pervenire: sic autem intanter egit, ut ante natale Domini quæ volebat obtinuerit. Rem clare narzat Bernardus in ordinis chronico. Postquam enim retulit electam ab omnibus concorditer S. Augustini regulam, quod scripturam consensu factum est anno MCCXVI, ac proinde mense aprilii ut superius annotatum, addit, *post aliquos autem menses regressus est Romam B. Dominicus &c.* Deinde. Anno Dñi MCCXVI ætatis tempore data est B. Dominico ecclesia B. Romani &c. ac proinde circa finem junii aut julio sequenti: extruendo ad eam ecclesiam claustrum, & erigendis officinis aliquod tempus infantum est, aliunde e manibus Domini vestem in S. Romani accepisse se testatur Joannes de Navarra, idque die S. Augustini, & eodem die se professum: sic constat chronologia supra stabilita, Dominicum non ante septembrem hoc alterum iter Romanum aggressum. Prosequitur Bernardus. Anno Dñi MCCXVI XI Kal. jan. ind. v in crastino B. Thoma apostoli Romæ apud S. Petrum (diplomata tamen ferunt apud S. Sabinam) fuit confirmatus ordo Prædicatorum, & B. Dominicus quæ Deus elegerat ab æterno, & Innocentius papa III approbaverat præcedenti anno, fuit institutus & confirmatus magister & dominus ordinis ab Honorio papa III successore præfati D. Innocentii, pontificatus ipsius D. Honorii anno I. Hic Honorius S. Dominico & Fratribus suis plura privilegia & libertates contulit, & ecclesiam ac decimas atque castra & possessiones datas S. Dominico conservavit, sicut in privilegio de confirmatione ordinis continetur. Plura hic congerit Bernardus, quæ ex ipsis diplomatibus distinctius explicanda. Dominum omnium bonorum ordinis cum amplissima super fodales auctoritate constitutum Dominicum facile assentuntur omnes, sed nondum magistri titulo tum ornatum palam est ex ipsis litteris pontificis, quæ sic habent.

lolum, quæ in honorem B. Romani fundata est, in reliquis autem duabus ecclesiis nullum unquam Fratrem contigit habitare. At verò in prædicta ecclesia sancti Romani protinus ædificatum est claustrum cellas habens ad studendum & dormiendum desuper satis aptas. Erant autem Fratres numero circiter sexdecim. *Excipit Humbertus, cap. 24.*

26. Interim D. Innocentius Papa sublatus est de medio & successor pro eo Honorius constitutus est, quem mox adiit S. Dominicus, & juxta propositum ordinationemque conceptam confirmationem ordinis, & omnium quæ obtinere voluisset plene per omnia impetravit. ⁸

De obitu D. Innocentii & ordinatione Papæ Honorii & de confirmatione ordinis.

Honorius &c. Dilecto filio Fratri Dominico priori S. Romani de Tolosæ & Fratribus tuis regularem vitam professis & professuris S. & A. B. Nos attendentes Fratres ordinis tui futuros pugiles fides & vera mundi lumina, confirmamus ordinem tuum cum omnibus castris & possessionibus habitis & habendis, & ipsum ordinem ejusque possessiones & jura sub nostra gubernatione & protectione suscepimus. Datum Roma apud S. Sabinam. XI Kal. jan. an. I. Sequitur altera fufior.

Honorius &c. Dilectis filiis Dominico priori S. Romani Tolosani & ejusque Fratribus tam præsentibus quàm futuris regularem vitam professis S. & A. B. Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cupiditate temeritatis incursum aut eos a proposito revocet, aut robur quod absit sacra religionis infringat. Ea propter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus clementer annuimus, & ecclesiam S. Romani Tolosani in qua divino estis mancipati obsequio sub B. Petri & nostra protectione suscepimus, & præsentis scripti privilegio communimus: in primis siquidem statuimus ut ordo canonicus qui secundum Deum & B. Augustini regulam in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur: præterea quajcumque possessiones, quajcumque bona eadem ecclesia impresentiarum juste ac canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permanent: in quibus hac propriis duximus exprimendam vocabulis, scilicet locum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis, villam de Cassenolio cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Mariæ de Lascura cum omnibus pertinentiis suis, hospitale Tolosani quod dicitur Arnaldi Bernardi cum o. p. suis, ecclesiam sanctæ Trinitatis de Lobens cum o. p. suis: decimas a venerabili fratre nostro Fulco Tolosani episcopo de assensu capituli sui vobis pia & provida liberalitate concessas, prout in eorum litteris plenius continetur. Sane novatum vestrorum que propriis manibus vel sumibus vestris colitis, sive de vestrorum animalium nutrimentis nullas a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos & absolutos a seculo fugientes ad conversionem recipere, & eos absque ulla contradictione retinere. Prohibemus insuper ut nulli Fratrum post factam in ecclesia vestra professionem fas sit sine prioris sui licentia de eodem loco nisi archiepiscopi religionis obtentu discedere, discedentem verò absque communi literarum cautione nullus audeat retinere. In parochialibus verò ecclesiis quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, & diocæsano episcopo presentare, quibus si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus vobis verò de temporalibus debeant respondere. Statuimus præterea ut nulli liceat ecclesia vestra novas & indebitas exactiones impendere, aut in vos vel in prædictam ecclesiam vestram sine manifesta & rationabili causa excommunicationis vel interdicti sententias promulgare. Cum autem generalis interdictum terra fuerit, liceat vobis clausi januis, exclusi excommunicatis & interdictis suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma verò & oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocæsano suscipiatis episcopo, siquidem catholicum fuerit, & gratiam & communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exhibere, alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem gratiam & communionem sacrosanctæ apostolicæ habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatis impendat. Sepulchrum quoque ipsius loci liberatum esse decernimus, ut eorum devotioni & extreme voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obvante verò se nunc ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem Fratres communi consensu vel Fratrum pars majoris & sanioris consilii secundum Deum & B. Augustini regulam providerint eligendum. Libertates quoque & immuni-

Sec. XIII. rates antiquas & rationabiles consuetudines ecclesie vestra concessas & hactenus observatas ratas habemus, & eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Decernimus ergo ut nulli hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere vel minuere, seu quovislibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolica auctoritate, & diocesani episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona hanc nostram constitutionem paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultionis subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bona actionis percipiant, & apud districtum iudicem premia aeternae pacis inveniant. Amen.

† Ego Honorius catholica Ecclesia episcopus.
† Ego Cimbrius tit. S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.
† Ego Leo tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.
† Ego Robertus tit. S. Sixti in Monte Calio presb. card.
† Ego Stephanus tit. XII. apostolorum presb. card.
† Ego Nicolaus Tusculan episcopus.
† Ego Guido Prænestin episcopus.
† Ego Hugolinus Ostiensis & Veletren episcopus.
† Ego Pelagius Albanen episcopus.
† Ego Gregorius tit. S. Anastasia presb. card.
† Ego Petrus tit. S. Laurentii in Damaso presb. card.
† Ego Thomas tit. S. Sabina presb. card.
† Ego Guido S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis.
† Ego Othavianus SS. Sergii & Bacchi diac. card.
† Ego Joannes SS. Cosma & Damiani diac. card.
† Ego Gregorius S. Theodori diac. card.
† Ego Rainerius S. Maria in Cosmedin. diac. card.
† Ego Romanus S. Angeli diac. card.
† Ego Stephanus S. Hadriani diac. card.

Sigillum Honorii pendet cum hoc lemmate: *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea.*

Datum Roma apud S. Sabina per manum Rainerii prioris S. Fridiani Lucanae diocesis S. R. E. Vicecancellarii XI Kal. Jan. ind. v. Incarn. Dñi anno MCCXVI, pontif. vero Honorii pape III anno 1.

Duo sunt in his actis attendenda, primum villas & alia beneficia Dominico collata recenseri ac confirmari, quod mirum non est: licet enim in paupertate absoluta & pedites provincias percurrendo ipse & sui verbum Dei annuntiare stauissent, ut Fulco episcopus supra testabatur, sacrum gynecium Prulianum jam numerosum & in dies crescens non solum in spiritualibus sed & in temporalibus sustentandum Dominicus in suam curam assumerat, eoque nomine excepta decimarum diocesis Tolosanae parte sexta, cetera dono accepterat: sic enim praeter chartas supra n. 21 relatas ista alia ferebant: Notum sit omnibus, quod nos Fulco D. G. Tolosanus episcopus de consensu & voluntate D. Jordani abbatis S. Saturnini Tolosa, dedimus & damus hospitale quod est ad portam Arnaldi Bernardi cum omnibus juribus & pertinentiis suis F. Dominico Oxomeni canonico ad opus dominarum conversarum Prulii eius temporalia & spiritualia ministranti. Datum anno MCCXV. Hospitale idem est in secunda bulla superius memoratum. Idem patet in alia ejusdem episcopi donatione anno superiori facta. Notum sit omnibus quod ego Fulco &c. voluntate & assensu F. Dominici capellani de Fanojovis do & concedo in perpetuum monialibus de Pruliano decimas & primitias trium aratorum suorum & xxx arpentorum vinearum qua sunt ejusdem domus in territorio & decimario de Fanojovis, & ut rectum & inconcussum sit, presentem paginam sigilli mei minime roboravi. Datum in Fanojovis VIII Kal. Junii MCCXIV. Sic ex archivo Pruliano rescunt nostri Joannes a S. Maria & Percinus. Cum ergo istud monasterium societati nostrae aggregandum esset, & pars insignis futura, etiam bona illi collata in confirmatione ordinis recensenda erant. Monendum hic obiter: scilicet post quarteriam grani decimam pro jure decimatoris scorum postquam, revolvebatur quarteria ejusque fundus cumalatus dabatur pro primitiis, adeo ut tres fundi unam quarteriam aequarent. Sic explicat Guillelmus de Podioloaurentii cap. 6. Hinc quid per decimas & primitias datas episcopus intelligat, facile capies.

Alterum in allatis literis notandum ac praesertim in prima breviori hoc est, Dominicum quidem quod potissimum intendebat consecutum esse nempe ut suus ordo Prædicatorum esset: id enim exprimitur verba pontificis, Nos attendentes Fratres ordinis tui futuros pugiles fidei & vera mundi luminis: sed tandem illud non videri obtinuisse, ut ordo Prædicatorum diceretur: verum id etiam impetravit hoc tertio diplomate a Ramaldo relato ad MCCXVII n. 20.

Honorius &c. Dilectis filiis priori & Fratribus S. Romani Prædicatoribus in partibus Tolosanis S. & A. B. Gratiarum omnium largitori dignas referimus gratiarum actiones in gratia Dei qua data est vobis, in qua statim & stabitis finaliter ut speramus, quia inuis caritatis flamma flagrantis, exterius flamma fragrantis odore, qui & sanas delectat & reficit mentes infirmas: quibus etiam ne remaneant steriles, spirituales mandragoras tanquam studio medici exhibentes, eas semine verbi divini vestra salutarum facundia fecundatis: sic velut servi fideles talenta vobis credita arrogantes, ut eadem reportetis Domino geminata: sic sicut invicti Christi athleta scuto fidei & galea salutis armati, non timemus eos qui corpus possunt occidere, verbum Dei quod est penetrabilis omni gladio accipiti magnanimitate contra fidei exeritis inimicos: sic in hoc mundo vestras animas odientes, ut in vitam aeternam custodiat eisdem. Ceterum quia finis non pugna coronat, & currentibus in stadio virtutibus universis sola perseverantia bravium accipit destinatum, caritatem vestram rogamus & hortamur attente, per apostolica vobis scripta mandantes, & in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus magis ac magis in Domino confortati, evangelizare verbum Dei studeatis, opportune importune instantes, & opus evangelista laudabiliter adimplentes. Si quas autem propter hoc tribulationes passi fueritis, non solum eas aequanimitate toleretis, sed gloriamini cum apostolo in eisdem gaudentes, quia digni habiti estis pro nomine Jesu contumelias sustinere. Hoc enim leve & momentaneum tribulationis immensum pondus gloria operatur, ad quam non sunt condigna hujus temporis passiones. Nos quoque intendentes vos tamquam speciales filios favorabiliter confovere, petimus ut pro nobis offeratis Domino vitulos laborum, si forte quod nostris meritis non valemus, vestris suffragiis assequamur. Datum Laterani VII Kal. febr. pont. an. 1.

Quo certe diplomate nullum illustrius Dominicus obtinere potuit, eo enim accepit & Prædicatorum adeo ardentem quaesitum nomen, & rei id est prædicationis hactenus a se suisque bene & feliciter gesta laudem insignem, & ad pergendum eadem via fervidam exhortationem, imo & urgens mandatum, ac denique exantlandorum laborum verum & unicum lenimen, scilicet pro nomine Jesu contumelias sustinendi dignitatem & gloriam. Quia vero de Prædicatorum nomine varii varie differunt, veram & simplicem ejus originem facile est indicare.

Sciendum igitur eos qui primi Albigenensium conversionis operam dederunt, vulgo Prædicatores dictos fuisse, quod obvium passim apud Serrensem. Vide titulum cap. 3 & sub finem capituli: Quia longum, inquit, esset enarrare per ordinem, quomodo viri apostolici, scilicet Prædicatores nostri circuibant per castra &c. & cap. 6. Guido abbas vallium Sernani prior inter Prædicatores &c. disjunctos igitur Prædicatores sancti & & cap. 7. Disputaverant quadam die quidam Prædicatores nostri, unus autem de nostris Dominicus nomine &c. nempe noster. Hoc autem inter eos discrimen. Alii omnes legati abbates monachi Cistercienses nomen & onus Prædicatorum ad tempus tantum assumentes, quo transacto & nomen & officium deponerent ad sua mox redeuntes. Hinc episcopi haereticorum pertinacia perterriti summum pontificem adierunt ad cruciatam consilia sua omnia vertentes. Id narrat Serrensis cap. 9. videntes prelati Narbonensis provincia & alii quos tangebant negotium pacis & fidei, decessisse bonos viros Oxomenium episcopum & fratres Petrum de Castronovo & Radulphum, qui fuerant prædicationis in terra pranotata principes & magistri, animadvertentes quod eadem prædicatione etiam jam peregerit ex parte maxima cursum suum, (nota illos ad certum tempus tantum huic missioni se addixisse) nec multum profecerit, imo penitus fructu frustrata sit exoptato, ad pedes summi pontificis judicant transmittendum &c. Ita quidem illi, at Dominicus contra ex quo huic se dedit operi, ac titulo Prædicatoris ornatum se vidit, in eo ita sibi complacuit, ut semel assumptum nunquam dimiserit, imo in cognomen afferiverit, sigilloque suo voluerit insculptum & expressum. S. F. Dominici Prædicatoris. Sic etiamnum videtur in actu hominum, quod episcopus Cadurcensis Simoni comiti Montisfortis præstitit XII Kal. Jul. MCCXI Cadurei, cui cum aliis pluribus magnatibus & viris religiosis Dominicus praesens & testis affuit. Quod antiquum instrumentum habetur in registro curiae Franciae D. Regis de feudis & negotiis senescalliarum Carcaconensis, Bellicardi, Cadurci & Rutenensis fol. 12, viditque Percinus noster inter manus R. P. Dominici Serres antecessoris Cadurcensis ord. Præd. & Occitaniae exprovincialis. Videtis Percinum ad 1211. n. 3 Bernardus Guidonis in chronico ordinis docet Dominicum qua primum vice Tolosam advenit anno MCCIII, ac suum hospitium convertit, tam felici successu quasi illicio quodam attractum, ex eo momento de ordine Prædicatorum instituendo consilium mente gestasse, quod ubi se inter Prædicatores missionis Albigenensis anno MCCV allecsum vidit, fovit in dies magis ac magis, donec hunc titulum sibi & suis a Fulcone primum in diplomate supra n. 23. in Noris relato datum, tandem ab Honorio III solemniter obtinuit.

Non omittendum quartum diploma, quod ab eodem pontifice Dominicus hac vice accepit, & profert Brzovius in An-

De obitu comitis Montisfortis quem S. Dominicus præviderat.

17. Anno Domini MCCXVII disposuerunt Tolosani insurgere contra comitem Montisfortis, quod & virum Dei Dominicum per spiritum aliquatenus antea cognovisse declaratum est. Monstrata est ei arbor in visione protractione grandis, venustate grata, in cuius ramis multus avium numerus habitabat. Præcipitata est arbor, & requiescentes in ea volucres diffugerunt. Intellexit igitur homo spiritu Dei plenus comiti Montisfortis magno videlicet & sublimi principi & multorum papillorum tutori proximum mortis excidium imminere. Et invocato sancto Spiritu, convocatisque Fratribus dixit hoc esse sui cordis propositum, ut omnes eos licet paucos per mundum transmitteret, nec jam ibi diutius infimul habitarent. Admirati sunt omnes tam subitæ dispersionis prolatam sententiam ab eo, sed quoniam animabat eos evidens in ipso sanctitatis auctoritas, acquirerunt facilius ad bonum hac finem proventura sperantes. Visum est autem ei bonum ut aliquem Fratrem sibi in abbatem eligerent, cujus auctoritate ceteri regerentur ut majoris capitis, cujus tamen correctionem ipse sibi retinuit. Et electus F. Matthæus canonice in abbatem, ipse primus atque novissimus abbas in hoc ordine appellatus est, quia postmodum placuit Fratribus, ut ob humilitatis infirmationem is qui præfesset non abbas sed Magister ordinis diceretur. H

De Fratribus missis in Hispaniam.

18. Destinati sunt igitur quatuor Fratres in partes Hispaniae, F. Petrus Madriten, & F. Gnomitius, F. Michael de Uzero, & F. Dominicus: qui novissimi duo postmodum missi Bononiam de Roma per magistrum Dominicum, ad quem de Hispania redierant, fecerunt moram ibidem, neque enim

nal. ordinis ms ex registro anni primi. Honorius &c. Priori S. Romani &c. Justis petentium votis inclinati, auctoritate apostolica districtius inhibemus ut nulli Fratrum vestrorum post factam in eo professionem fas sit sine tua prior aut successorum tuorum licentia, nisi auctoritate religionis obtentu ab eodem loco discedere, discedentem vero absque communium vestrorum litterarum cautione nullus audeat retinere. Quos si quis forte retinere presumpserit, licitum sit vobis in ipsos Fratres regularem sententiam promulgare. Nulli ergo &c. Datum Laterani VII idus febr. pont. an. I. Ex hoc diplomate habetur Dominicum Romae adhuc perstitisse VII febr. anni MCCXVII veteri stylo novo MCCXVII quo Num. Aur. 2. lit. Dom. A. pascha XXVI martii. Quadragesimam autem qua VII febr. incepit, ibidem transgressisse decessit postea Guillelmus de Monteferrato secundus in processu canonizationis testis. Itaque sic statuimus Dominicum post accepta quatuor relata diplomata non tam cito sed post pascha anni MCCXVII Roma exivisse, nec dubium quin toto hoc tempore plures prædicaverit, ut illi ubique solemne, ferreque etiam tum in aula summi pontificis S. Pauli epistolae interpretatus fuerit, quod sacri palatii magistri manus erigendi occasionem dederit.

Duas in illa commemoratione Romana factas Dominico visiones narrat. Prima refertur in vitis Fratrum lib. 1. cap. 3. Frater quidam Minor religiozus & sine dignis, qui socius B. Francisci multo tempore fuit, narravit Fratribus quibusdam, quorum unus hoc magistro ordinis scripsit, quod cum esset Roma B. Dominicus, & pro ordinis confirmatione apud Deum & apud D. papam instaret, quadam nocte ovans more solito vidit in visione ut sibi videbatur D. Jesum Christum stantem in aere vehementer iratum, cui B. Virgo B. Dominicum & B. Franciscum obtulit spondens hominum conversioni ferventem operam daturum utrumque. B. autem Dominicus in visione illa socium diligenter considerans quem ante non noverat, in crastinum cum eum in ecclesia reperisset, ex his que nocte viderat recognovit, & in oscula sancta ruens & sinceris amplexibus dixit, tu es socius meus, tu curres pariter mecum, speramus simul & nullus adversarius prævalebit. Visionem etiam prædictam narravit, & ex tunc facti sunt cor unum & anima una in Deo, quod & in suis posteris mandaverunt in perpetuum observari. Mirum id Dominicum sodalibus suis non revelasse, adeo ut non nisi per Franciscanum a nostris cognitum fuerit: mirum & id a S. Bonaventura in vita B. Francisci omisum. Ceterum ea visio confirmationem ordinis præcessit: alteram ibidem ei factam sed ordine jam confirmato videlicet postea in vita per Constantinum n. 20.

H Visionem de prævio a B. Dominico comitis Montisfortis occasu Humbertus rejicit inter miracula & habet cap. 49. stylo innovato & molliore.

sicut desideraverant, fructificare in Hispania potuerunt, reliquis duobus tamen abunde proficientibus & disseminantibus verbum Dei. Fuit autem hic memoratus Dominicus humilitatis eximia, homo parvus quidem scientia, sed virtute magnificus, de quo aliquid commemorare non erit inutile.

29. Dispositum fuit aliquando cum sociis quibusdam forsitan æmulis, ut mulier quaedam effrons & meretrix, instrumentum satanae, castitatis obex, facula vitorum, sub simulatione confessionum veniret ad eum, quae & talibus eum alloquitur. Angustor nimis, supra modum exæstuo, vehementer aduro, & nunc heu me non novit: si tamen novisset, non me forsitan dignaretur ille quem diligo, cujus amor cor meum irremediabiliter penetravit: da quæso consilium, adhibe remedium pereuntis, potes enim. Dum hujusmodi virulentis & exquisitis sermonibus ad illecebrandum innocentem uteretur meretrix, & a sua per salutiferam Fratris persuasionem flecti non posset instantia, scrutatur ille personam causamque periculi. Prodit illa suum incendium ipsum esse. Vade inquit nunc, & ad tempus revertere, parabo locum ubi congruenter convenire possimus. Intrans itaque in cubiculum duos ignes præparabat hinc & inde, vicinos tamen ad invicem, & veniente meretricula seipsum prosternit in medio, ipsaque hortatur ut veniat: en inquit locus congruus tanto facinori, veni si placet, ut commisceamur ad invicem. At illa vehementer exhorruit videns hominem circum flagrantibus ignibus imperterritum irruisse, & exclamans compuncta recessit. Ipse vero surrexit intactus nullo sibi profus æstu vel materialis incendii, vel illecebrosæ libidinis dominante. I

Anno MCCXVII post pascha quod fuit XXVI martii Dominicus peractis Romæ negotiis discessit, & in Galliam ad sibi Tolosæ in S. Romani agentes reversus est, quos quatuor bullarum relatarum lectione beavit: tum jamjam a se dividendos monuit, quamquam ne id faceret disfluiderent Montisfortis comes, archiepiscopus Narbonensis, episcopus Tolosanus & alii plures: sed cum urgebat propagandi per orbem ordinis ratio. Huic divisioni diem assumptionis xv augusti ejus anni elegisse prodit Salanhacus, locum vero monasterium Prulianum. Idem habetur ex actis in archivo Pruliano servatis in quibus sic legitur: In die assumptionis apud Prulianum illuc enim Fratres vocaverat, & inde eos ad diversas provincias misit. Vide Percinum ad 1217 n. 47.

F. Matthæus hac occasione electus abbas non aliam hoc titulo videtur habuisse auctoritatem quam superioris in Francia, & praesertim Parisiis ad annum usque MCCXXI, quo ultima ordinis forma data, ut postea dicitur.

Tolosanorum adversus Monfortium tum absentem, & in Provincia cujusdam castrum (Crestum vocant) obsidione detentum rebellio, de qua Jordanus hoc n. erupit solum mense septembris MCCXVII, quo Raimundus senior comes Tolosanus ex Aragonia reversus, Tolosam subdole ingressus est, ut refert Guillelmus de Podioloaurentii cap. 30.

I De F. Petro Matritensi hic laudato legendus Malvenda p. 174 n. 1 qui addit verisimile Matritum usque progressum, & domum ordinis ascitis aliquot sodalibus ibidem erexisse, quam B. Dominicus eo postea veniens jam inchoatam reperit, & quæ vivo adhuc sancto deinde in sacrum gynecium conversata est.

F. Gnomitius (legunt alii Gomisius, quod agnomen fuisse volunt, nomen vero Suerius) vir nobili loco natus Lusitanus ortu cœnobium scalabitanum erexit, in eoque plures ad ordinem adduxit, de quo legendi uterque Ludovicus Cacegas & Soula Hist. prov. Portug. p. 1.

Quod hic legitur de F. Dominico, aliter habetur apud Bernardum Guidonis citatum a Malvenda p. 174. b. Fuit memoratus Dominicus humilitatis eximia, homo quidem parvus corpore, sed scientia & virtute magnificus. Idem Bernardus ibidem monet hunc eundem esse de quo Jordanus supra n. 17. qui e Bononia tandem a sancto in Hispaniam remissus fuit prior monasterii de Mavino: at quodnam illud? an erratum codicis Pruliani postum pro Matrito, an aliud indigenarum diligentia disquirendum permitto.

Porro quod hic n. 29 de isto F. Dominico refertur, cum quibusdam aliis circumstantiis habetur in vitis fratrum lib. 4. cap. 4 §. 2. ubi videtis. Legendus & Malvenda ad MCCXIX n. 8 & seqq. ubi plura circa hoc gestum commentatur egregia. Noster Stephanus de Borbone lib. de septem domis p. 14 tit. 7. cap. 15 cod. Sorb. fol. 356 col. 3 aliud de eodem narrat non minus mirandum. Vidi ego quendam sanctum

De quodam F. Dominico qualiter mulieris infirmitatem tentationem devicit.

SEC. XIII. De septem Fratribus primò missi Parisius.

30. Missi sunt quoque Parisius F. Matthæus electus abbas cum F. Bertrando, qui postmodum fuit prior provincialis Provincia, vir eximios sanctitatis magnæ & rigoris circa seipsum inexorabilis: quoniam suæ carnis erat mortificator acerrimus, & S. Dominici sibi formam & exemplar in multis imberat: cui etiam aliquando comes itineris sui fuit. Hi inquam destinati sunt Parisius cum litteris summi Pontificis ut ordinem publicarent, & cum eis alii duo Fratres, Joannes videlicet de Navarra, & F. Laurentius Anglicus, cui antequam Parisius ingrederentur, multa ex his quæ circa Fratres accidere Parisius videlicet de habitatione & situ domorum, de receptione multorum Fratrum a Domino reve-

virum de quo audivi, quod Deus per eum multa fecerat miracula: quem cum rogarent quædam domina, quod oraret pro quadam domicella nobili, & imponeret ei manum, quod assidue cruciatur dolore capitis. Qui dixit ei quod si promitteret ei quod deponeret crocum & ornatum nimis vanum & superbium capitis, oraret Dominum pro ea, confidens quod tunc & non aliter curaretur, quod frequenter a Domino per capitis superbiam mulieres flagellabantur. Quod cum illa facere nollet, & magis ac magis infirmitas eam urgeret, ad ultimum fecit illum vocari, promittens ei quod de cætero nec crines alienos, nec croceatam vittam in capite portaret. Qui cum orasset pro ea, statim ab illa passione capitis est liberata. Et ille fuit quidam frater Dominicus Hispanus, qui fuit socius B. Dominici in terra Albigensum, de quo etiam in vita B. Dominici fit mentio: hoc fuit factum apud S. Antonium Parisius circa quamdam domicellam uxoris comitis Montisfortis. An vidua Simonis in obsidione Tolosana anno MCCXVIII occisi, an conjugis Almarici ejus filii? Stephanus hujus Dominici videndi pluries occasione habuit, vel si ille titulo socii aut diffinitoris Hispaniæ ad comitia ordinis; quæ quolibet biennio Parisius habebantur ea ætate, missus fuerit: vel etiam si quibusdam annis Parisius in domo S. Jacobi assignatus manserit, quod tum solemnne. Malvenda citatus eundem Dominicum primum fuisse conventus Segobienfis priorem a sancto præfectum asserit ex Flaminio penes quos fides.

De F. Mattheo primo & unico in ordine abbate præter superioris dicta vide postea de eo suo ordine.

F. Bertrandus hic laudatus de Garriga nuncupabatur a suæ originis loco villa ad Aleium seu Aleiam vernacule Alés civitatem jam ab anno MCCXIV episcopalem sub metropoli Narbonensi, fuitque S. Dominici in missione Albigenfi post recessum episcopi Oxoniensis laborum socius, quem sanctus Romam anno MCCXV & iterum MCCXVI profectus suis sodalibus Tolosæ præfecit, ut docent acta plura ejus sigillo iis annis munita & apud nostros ibidem etiamnum servata.

De F. Joanne de Navarra postea suo ordine agitur, ac præterea in sequentibus pluries occurrit.

De F. Laurentio Anglico præter hic releta, quæ virum probant eximium, & supra sortem communem, nihil habetur certi addendum. In vitis fratrum lib. 4 cap. 24 §§. 15 & 16 quidam laudatur F. Laurentius, cui duo miracula tribuuntur, hæcque Laurentio isti Anglico ascribit Leander Albertus, & excipit Malvenda ad MCCXVII n. 5: sed eadem alii inter quos Pius & Ludovicus Cæcæ post Stephanum Sampajo F. Laurentio Menendez Lusitano asserunt, omnes incerte.

De F. Mamete vide postea supplementi n. 1.

F. Michael hic laudatus de Fabra cognominabatur, & Aragonus ab aliis, ab aliis e veteri Castilia ortus fertur. Hunc titulo lectoris theologiæ ornatum Parisius missum, & primum suis sodalibus sacras litteras interpretatum esse aiunt, idque ex inscriptione ejus tumulo insculpta anno MCCXLVIII quo mortuus est constare. Vir fuit magnatum partium, qui in Aragoniam reversus a Jacobo I rege ascitus est a confessionibus, eidemque in expeditione tum insularum Balarium, tum Valentina adversus Mauros sanctitate consiliis & animi fortitudine multo fuit adiumento. De quo legendus Franciscus Diago Hist. prov. Arag. p. II cap. 45.

F. Otorio ex eorum genere quos conversos dicimus, satis est laudis manu S. Dominici formatum fuisse. Armoricum non Neustrium quidam contendunt, sed Jordano major fides, qui expressis verbis Normanum asserit.

E sedecim primis sociis cum quatuor in Hispaniam & septem Parisios mississet Dominicus, quinque reliquos sic distribuit F. Natalium de Prulio & F. Guillelmum Clarei in monasterio Pruliano constituit, primum in spiritualibus præfectum, alterum in temporalibus curatorem, ut constat ex antiquis loci monumentis mihi inter schedas servatis. F. Petrum Cellani & F. Thomam Tolosanos Tolosæ reliquit in S. Romani, interim verò plures alios sodales admisit, inter quos isti numerantur, F. Pontius de Samatan conventus Baionenfis primus creator & prior anno MCCXXI, de quo ipse Bernardus Guidonis dubitat, an non in electione regule &

lata sunt, prout ipse prædixit, & rei postmodum probavit eventus: seorsum autem ab iis F. Mames uterinus frater S. Dominici, & F. Michael Hispanus habentes secum conversum Normannum, cui nomen Odorius. Hi omnes Parisius sunt transmissi, sed novissimi tres agentes celerius citius pervenerunt, ingressi Parisius pridie Idus Septembris anno Domini MCCXVII, quos post trium septimanas intervallo subsecuti sunt alii supradicti. Conduxerunt autem sibi domum juxta hospitale B. M. Virginis ante fores Parisiensis episcopi.

31. Anno Domini MCCXVIII data est Fratribus domus S. Jacobi quamvis nondum absolute a magistro Johanne decano S. Quintini, & ab universitate Pari-

constitutionum anno MCCXVI cum aliis affuerit, F. Raimundus de Fulgario de Miromonte illustri sanguine ortus domus Montispellunæ anno MCCXX creator, episcopus postea Tolosanus, F. Arnaldus quem Tolosanus voluit primus conventus Lugdunensis anno MCCXXIX erecti prior, viri omnes nominati & alii plures.

B. Dominicus adhuc aderat in partibus Tolosanæ XI Sept. MCCXVII, nam cum orta esset nuntius FF. Prædicatorum inter & nuntios episcopi Tolosani de sexta portione decimarum controversia, episcopus & sanctus instrumentum publico amice transegerunt, cujus hic finis: Ut autem hæc inconcussa permaneant, nos Fulco D. G. Tolosanus episcopus & F. Dominicus sigillorum nostrorum munimur ea confirmamus. Factum fuit hoc in Castronovo III idus Sept. & secunda feria anno MCCXVII. Erat lit. Dom. A. Extat inde littera ab eorum per alphabetum parvita, cujus ego F. Bernardus Guidonis ipsum originale vidi & tenui, & de verbo ad verbum extraxi: tamen ablata erant inde sigilla ab eorum, locis in quibus appensa fuerant apparentibus manifeste. Integrum refert Percinus ad 1217 n. 50. Extant & litteræ Simonis comitis Montisfortis, quæ sic habent idiomate vernaculo ejus ætatis: Symo per la gracia de Dio duc de Narbona, coms de Tholosa & de Lencastre, vescons de Beses & de Carcassonna a ses amats fiels als senecals de Carcass & Agenes salut & dileccio. Mandem vos & vos comandem que todas mages & las causas del nostre car frayre Domeuge Carorgue gardet & defendat com las nostras proprias causas. Litteras dadas el ceteri de Tholosas en ydas de desembre. Sic leguntur cod. MS. Colbert. 2835. fol. 41. b. Eisdem originales apud Tolosanum nostros etiamnum servari testatur Percinus loco mox citato, quas sic Latine reddit. Simon D. G. dux Narbonensis comes Tolosæ & Lencæstria, vicecomes Biteris & Carcassonna dilectis & fidelibus suis Carcassonnensibus & Aginensibus senescallis salutem & dilectionem. Mandamus vobis & precipimus, quatenus domos & res omnes cari nostri Fratris Dominici canonici, ut nostra propria custodiat ac defendatis. Datum in obsidione Tolosæ. Idibus decemb. Si Dominico ipsi præsentia illa litteræ tutelares concessæ fuerint, ut conjectu pronum, nonnisi post XIII decembris MCCXVII partes Tolosanas reliquerit Italiam repetiturus. Ut ut sit, Romam advenisse certum ante quadragesimam sequentem, quæ dies cinerum accidit XXVIII februarii, ea enim quadragesima in Urbe prædicavit, ut in sequentibus probabitur. Quod verò quidam volunt ex itinere Venetias adisse & domum ordinis ibidem exisse, nullo veteri ejus ætatis documento fulcitur: imo ex actis a Bernardo Guidonis collectis conventus Venetus nonnisi tertium locum in dextro choro sortitus est in provincia Lombardiæ inferioris, quod argumentum est invictum non solum post quatuor alios antiquiores, sed etiam post quosdam Lombardiæ superioris, quæ primitus una fuit cum inferiori fuisse erectum.

Quatuor socios hac vice secum duxisse sanctum asserit Theodoricus lib. 2 cap. 3. Othonem, Henricum, Albertum, Gregorium, vel quos in partibus Tolosanæ post primorum dispersionem allegerit, vel quos in itinere sua veste donavit: Sed & F. Stephanum Metensem e sedecim primis ejus sodalibus unum secum assumisisse quis conjecerit, cum ejus socius a Constantino n. 40, & in monumentis Metensibus individuus vocetur, & plura de gestis sancti ab ejus morte revelaverit, quæ cum tum in Italia egisse indicant. Ut ut sit, ubi Romam venit Dominicus concionandi munus ad quod divinitus accitus, & ab apostolica sede institutus fuerat, in præcipuo apostolica auctoritatis loco capere frequenter, humiliter & pie exercere. Verba sunt Theodoricus lib. 2 cap. 3. Tum verò ecclesiam S. Sixti ab Honorio III accepit, & claustrum ad eandem jam tempore Innocentii III inchoatum licet non perfectum, accepit non quidem absolute, nam anno tantum MCCXXIX die XVII decemb. litteris pontificiis plene ei concessam postea videbitur: satis est in præsentia scire in ea cum sodalibus quos in dies augebat primum habitasse, & plura admiranda eo loci egisse, quæ refert postea legendus Constantinus nn. 27 & 28 & seqq. Facile etiam crediderim tum suas in palatio apostolico epistoliarum S. Pauli lectiones resumisisse & profecturum.

De Jacobi in Parisiensi

siensi ad instantiam precum D. Papæ Honorii, quam intraverunt ad habitandum octavo idus augusti.

Idem totidem verbis habet Bernardus Guidonis in notitia provinciæ Franciæ: recte verò monet Jordanus tum nondum absolute datam illam ecclesiam, nam nonnisi post tres circiter annos nostris plane concessa est. Rem sic actam ex antiquis ejusdem domus San-jacobeæ tabulis depro-mo. Nostri ut primum Parisios accesserunt hospitium ad palatium episcopale conduxere, quem locum eos elegisse non dubitaverim, tum ut episcopo suam in ministerio evangelico promtius exhiberent operam, tum ut scholas capituli Ecclesiæ Parisiensis theologicas commodius frequentarent, ut antea frequentarant Tolosanas. Cum tamen domus esset conducticia, locum interim ampliorem quærebant, ubi mansionem stabilem erigerent. Occurrit eis Joannes S. Quintini decanus, quem de Barastre agnominat Hemeraus in sua decanorum Quintiniani chronologia, vir ea ætate nominatus, regius facellanus, ac unus ex sacre facultatis professoribus publicis: is ut erat pietati deditus, publicam pauperum advenarum domum cum sacello sub invocatione S. Jacobi recens erexerat ex altera parte S. Stephani in exitu civitatis ad portam Aurelianensem, in eoque Fratres quosdam conversos qui pauperibus infervirent constituerat: at seu hoc institutum non satis firmum agnosceret, seu alia quacunquæ de causa, certe majus Ecclesiæ commodum perpendens, relicto priori consilio, dimissisque illis conversis, nostros ibidem collocavit VI augusti MCCXVIII, & tandem cum iis ultimo transegit anno MCCXXI. Hæc probant sequentia instrumenta ex archivo San-jacobeo depro-mta.

I. In nomine P. & F. & SS. A. Ego Simon de Pisciaci notum facio universis præiens scriptum inspecturis, quod ego de consensu & concessu Agnetis uxoris meæ & hæredum meorum concessi & dedi magistro Johanni regis clerico & amico meo XVI denarios in censu, quos habui ante ecclesiam S. Stephani Parisius cum omni libertate & dominio & justitia ejusdem censu ad opus domus Dei hospitalis videlicet S. Jacobi, quod idem Johannes ibidem construere proponit, in perpetuum libere possidendos. Ut autem hæc donatio firma sit, sigilli mei munimine hæc chartulam roboravi. Rogo etiam dilectissimum dominum meum Philippum Francorum regem, quatenus amore Dei & meo ipsi hoc factum meum placeat confirmare. Actum apud Egre-mont anno incarn. Dom. MCCIX.

Hæc primum Joannis decani consilium probant, alterum sequentia.

In N. P. & F. & SS. Ego Johannes decanus S. Quintini notum facimus &c. quicquid juris habemus in loco nostro, qui est Parisius coram S. Stephano ad manum dextram inter duas portas proximas in exitu civitatis, sicut via communes ambiunt tam in terris quam ædificiis omnibus, dilectis Fratri Matthæo priori suisque Fratribus ordinis Prædicatorum conferimus & donamus &c. ita tamen quod jus honorem & reverentiam, quæ debentur de communi jure patronis & fundatoribus locorum religiosorum, nobis personaliter tantum teneantur exhibere: inter quæ hæc duximus amplius declaranda, locum in choro, in refectorio, in capitulo: quod nobis inclinant adventibus, sepulturam in ecclesia, exequias & memorias per omne tempus sicut uni Fratrum, & singulis annis anniversarium diem nostri transitus celebrabunt: & quod in diebus solemnibus possimus & horas in choro & missam in majori altari si voluerimus celebrare: aliis verò diebus vel unus de Fratribus nobis missam celebrabit si poterit, aut nobis assistens vel capellano nostro in nostra præsentia hora competenti celebrare volentibus ministrabit. Si verò prædicti Fratres vel eorum successores locum ipsum nisi causa studii vel interdicti generalis reliquerint, habitationem & statum suum ad locum alium penitus transferentes, volumus quod locus ipse ad nos si vivimus, aut ad Fratres conversos, qui locum prius inhabitabant, si pauperum hospitalitatem retinuerint revertatur: ita tamen quod pro iis quæ in eo ipsi Fratres Prædicatorum posuerint tam pro ecclesiis quam pro terris, secundum estimationem D. episcopi Parisiensis & nostram & aliorum bonorum virorum a nobis vel ab ipsis Fratribus conversis recipiant. Quod si nos vel prædicti Fratres hospitalis non poterimus vel noluerimus juxta estimationem prædictam prænominatis Fratribus Prædicatoribus reddere de omnibus suis missionibus (id est expensis:) Si aliquam tamen partem prædictorum retinere voluerimus, illam juxta prædictorum virorum estimationem retinebimus: de cæteris autem secundum quod prædicti viri ordinarint, maneat ordinatum. Ad cuius rei memoriam & perpetuam in posterum firmitatem præsentem paginam tam venerabilium patrum Dñi episcopi, decani, & canonicis Parisiensis sigillis, quam nostro fecimus roborari. Actum in eodem loco in capella S. Jacobi anno incarn. Dom. MCCXXI, v nonas maii.

Itum Joannem Parisius sacras litteras interpretantem testatur se audivisse nossem Stephanus de Borbone, priusquam ordini nomen daret, quem jam amplexus erat ante

32. In ipso etiam anno missi sunt Aurelianis quidam juvenes Fratres & simplices, qui & ipsi tan-

annum MCCXXIII. Sic enim habet lib. de septem donis P. I de dono timoris. tit. 5 cap. 5 cod. Sorb. fol. 158: d. Audivi a magistro Johanne quondam decano S. Quintini & lectore Parisius in theologia &c. & P. IV de dono fortitudinis tit. 4 cap. 9 fol. 329 a, ubi idem repetit, dicit cum se audivisse in scholis theologiae narrantem de quodam a se in Anglia viso, qui in celebri S. Patritii purgatorio semel cum fuisset, deinceps totus pallidus non risit. Hanc Joannis donationem suis litteris roboravit Universitas, quæ sic habent.

In nomine &c. Ad honorem Dei BB. V. M. B. Jacobi apostoli & omnium sanctorum. Nos universitas magistrorum & scholarium Parisiensium pro salute animarum nostrarum, quicquid juris habemus vel habuimus in loco S. Jacobi, qui est coram ecclesia S. Stephani in exitu civitatis Parisiæ, F. Matthæo priori suisque Fratribus ordinis Prædicatorum, & ipsi ordini sponte ac libere offerimus & donamus, & in signum reverentia & recognitionis, quod locum ipsum teneant a nostra universitate tanquam a domina & patrona, ipsi nos recolligant nostrisque successoribus in participationem generalem & perpetuam omnium orationum & beneficiorum suorum tanquam confratres suos: insuper singulis annis in crastino festivitatis B. Nicolai missam solemnem in majori altari præsentem conventui pro viris magistris & scholaribus, necnon & pro conservatione studii Parisiensis: in crastino verò purificationis B. M. V. cum eadem solemnitatem missam pro illis qui de universitate nostra Parisius decesserint, celebrabunt. Præterea pro quolibet magistro cujuscunque facultatis fuerit de nostris, qui in officio regendi decesserit Parisius, tantam facient solemnitatem quantum facerent pro uno de Fratribus suis defunctis, & quilibet sacerdos de eis celebrabit missam pro eo, & pro eorum faciet legi tria psalteria pro eodem. Si verò ibi elegerit sepulturam, si fuerit theologus, sepeliet eum in capitulo suo, si autem aliter facultatis in claustris. In cuius rei perpetuam firmitatem præsentem paginam sigillis magistrorum theologiae fecimus roborari. Actum anno gratia MCCXXI.

Cum numerus magistrorum in quaque facultate tum esset paucior, nulla erat in his conditionibus difficultas: verum multiplicatis abinde gymnasiis præsertim sub fine sæculi XIII & toto sequenti, numeroque magistrorum in immensum aucto, ultimis pacti conventis modum adhibere necesse fuit, quod & gravissimo Parisiensis senatus consulto factum est, sed hæc ἀπέργα. Quibusdam visum est eo usque id est ad annum illum MCCXXI nostris in dicta S. Jacobi ecclesia nec divini Officii celebrandi, nec mortuorum suorum sepeliendorum liberam fuisse facultatem: quod quidem de sepultura facile concedam, cum jus cæmeterii antea non haberent, at non ita de canendo divino officio, nam ut postea dicitur, B. Jordanus in eadem S. Jacobi ecclesia vestem ordinis induit die cinerum XII febr. MCCXX, cum nostri ritum hujus diei actu celebrarent, & hanc antiphonam cantarent: *Immutemur habitum.* Quia autem monachi majoris monasterii, quorum erant tum prioratus & ecclesia S. Mariæ de vineis, ut in ista mortuos suos nostri sepelirent, faciles se præstiterant, quam acceptum sibi fuerit hoc pietatis genus Honorius III declaravit hoc illis Brevi missæ. Honorius &c. Dilectis filiis priori & Fratribus conventus S. Mariæ de vineis extra portam Parisiensem constitutis. Gratium gerimus quod dilectos filios Fratres ordinis Prædicatorum in sacra pagina studentes apud Parisios in visceribus caritatis vestra pietatis officii laudabiliter conseruatis &c. Datum IV Kal. martii anno IV, scilicet XXVII febr. MCCXX, sed stylo veteri adhuc MCCXIX: quod breve obtinuerit B. Dominicus tum Romæ & Parisius redux existens, ut ex sequentibus clarum fiet. Attendas autem velim qui primos nostros sodales Parisiis agentes nominet pontifex nempe studentes in sacra pagina, unde colligas domum sancti Jacobi ab ipsis initiis gymnasium fuisse, nostrosque tum apud se ab uno suorum lectionem sacre scripturæ quotidie audisse, tum scholam publicam theologiæ ut aliàs Tolosæ frequentasse, saltem utque quo sacre facultatis magistrum apud se habuerunt, quod brevi evenit, ad quod alludere videtur universitas magistrorum & scholarium dum eos supra confratres vocat, sique a principio in gremium ascessisse docet. Quia verò capitulum Ecclesiæ Parisiensis in his omnibus obtinendis plurimum nostris faverat, his litteris laudavit pontifex. *Gaudemus in Domino & in vestris laudibus gloriamur, quod vos & ad obedientiam bonum pronos, & ad pietatis studia promptos, sicut decet devotos filios invenerimus &c.* Quas litteras in magno pastorali ecclesiæ Parisiensis lib. 19 charta 35 servari asserit Jacobus du Breal in Theatro antiq. Paris. Gallico pag. 379. Hæc verò probant dictum Jordani, donationem absolutam ecclesiæ S. Jacobi nostris demum factam ad instantiam precum summi pontificis.

SEC. XIII. De Fratribus qui primo Aurelianis missi fuerunt.

Sec. XIII. quam parva quædam femina, futuri postmodum uberioris germinis principium extiterunt. ^M

De Fratibus primò missis Bononiæ. 33. Anno Domini MCCXVIII circa principium missi sunt a Roma per S. Dominicum Fratres Bononiæ, videlicet F. Joannes de Navarra & quidam F. Bertrandus, postmodum verò F. Christianus cum fratre converso, qui moram facientes Bononiæ magnam perpessi sunt ibidem paupertatis angustiam. ^N

De miraculosa receptione M. Reginaldi apud Romam per B. Dominicum. 34. Eodem anno [MCCXVIII] cum S. Dominicus esset Romæ magister Reginaldus decanus sancti Aniani Aurelianensis mare transiturus illic usque pervenit. Erat autem vir opinione magnus, doctus scientia, celebris dignitate, qui in jure Canonico rexerat Parisius annis quinque. Hic igitur cum venisset Romam gravi infirmitate corripitur, ad quem S. Dominicus aliquoties ut eum visitaret advenit, & exhortans eum ad paupertatem Christi & ordinis sui consortium, liberum & plenum suscipiendæ ab eo religionis hujus consensum elicit, ita ut se voto astringeret. Relevatus est igitur ab infirmitatis suæ gravi & quasi desperato periculo, sed non sine divini virtute miraculi. Nam visibiliter inter æstus febrium suarum ad eum veniens regina cæli, misericordiam Mater Virgo Maria, & ejus oculos aures nates os umbilicum manus pedesque quadam salutarum quam secum detulerat inunctione perungens, hujusmodi verba subjunxit, *ingo pedes tuos oleo sancto ad præparationem evangelii pacis.* Nihilominus etiam ei omnem hujus ordinis habitum demonstravit. Confectum igitur sanatus est, & sic repente toto corpore reparatus, ut medicus qui de ejus convalescentia quasi desperaverant, visis ejus sanitatis indicis mi-

^M In ipso etiam anno. Id sic intelligo, intra spatium anni ab ingressu nostrorum in ecclesiam S. Jacobi, nam Bernardus Guidonis sic habet in noticia provinciarum Franciæ: *Conventus Aurelianensis, ubi fuerunt primitus missi Fratres de Parisius anno Dñi MCCXIX.* Revera conventus Aurelianensis non nisi sextum locum, seu tertium in choro sinistro sortitus est in comitiis provinciarum Franciæ, hique quatuor præcedunt Lugdunensis, cui primus prior præfuit F. Arnaldus laudatus a Stephano de Borbone jam citato P. 1 de dono timoris tit. 1 cap. 1, Remensis cui primus prior datus F. Philippus teste eodem Stephano P. 1v tit. 12 cap. 16 cod. Sorb. fol. 515 col. 2, Metensis cujus fundator & primus prior F. Guericus ex eadem civitate ortus, & cujus meminit idem Stephanus P. 1v tit. 10 cap. 9 cod. Sorb. fol. 446 col. 2, Pictaviensis cujus primus prior F. Guillelmus ex actis ejusdem domus, & hi omnes præfecti in eas civitates missi videntur a B. Dominico, cum primo Parisios accessit anno MCCXIX circa pentecosten mense maio: certe non majoris antiquitatis sunt illæ domus, & idem dicendum de Aurelianensi quæ omnibus relatis subjicitur tanquam posterior.

^N Idem totidem verbis excipit Bernardus in chronico ordinis. Recolendum quod supra jam notatum Dominicum relicta Occitania Romam pervenisse ante quadragesimam anni stylo veteri MCCXVII sed novo MCCXVIII, itaque cum hæc dicitur missis Fratres Bononiæ in principio anni MCCXVIII intelligi principium stylo ejus seculi, id est post xxv martii vel post pascha quod fuit xv aprilis.

Joannes de Navarra anno superiori MCCXVII mense Augusto cum aliis sex Parisios missus fuerat: unde dicendum est illum post quatuor aut quinque menses Romam ad B. Dominicum rediisse, qui gestorum forsitan illi rationem redderet, tumque mense aprili circiter Bononiæ mandatum; hincque rursus postea Parisios remissus videtur studiorum causa, ut ipse innuit in suo testimonio in proc. canoniz.

Bertrandus socius illi datus cum dicitur quidam Frater, satis indicat alter a celebri F. Bertrando de Garriga Parisios etiam anno superiori cum F. Matthæo missis. Sic monet Soëgius noster, qui emendat Flaminium, Castillum & Malvendum, a quibus uterque in unum confunditur.

Præter quatuor hæc laudatos, quidam F. Richardus senex memoratur in Vitis fratrum P. 1v cap. 13 §. 1 prior nostrorum Bononiæ, eo proinde etiam a B. Dominico missus, nam Tancredum illum in vita sancti adeo laudatum ad ordinem recepit.

Inter gesta hoc anno MCCXVIII, quo diutius Romæ Dominicus commoratus est, reponendum censeo, quod de eo refert Stephanus de Borbone licet ab aliis omisum. Sic igitur habet P. 11 de dono pietatis tit. 6, de operibus misericordiarum cap. 11 cod. Sorb. fol. 242. a. De B. Dominico au-

rarentur. Hoc insigne miraculum multis usque hodie S. Dominicus post publicavit, & cum aliquando pluribus in collatione recitaret Parisius, ego ipse præfens interfui. ^O

35. Igitur magister Reginaldus sanitate recepta licet jam professione ordini teneretur, ad complendum desiderium suum mare pertransiit, & inde revertens venit Bononiæ xii Kal. Jan. Cæpit autem prædicationi totus insistere, & ignitum erat ejus eloquium vehementer, sermoque ipsius quasi facula ardens corda cunctorum audientium inflammabat, ut vix esset tam faxeus, qui se absconderet a calore ejus. Tota tunc fervebat Bononia, quia novus infurrexisset videbatur Elias. In diebus illis multos Bononiæ recepit ad ordinem, & numerus discipulorum cæpit excrecere, & plures additi sunt ad eos. ^P

36. Anno eodem [MCCXVIII] perrexit in Hispaniam S. Dominicus, ibique duabus domibus instauratis, una apud Madrid, quæ nunc est monialium, altera verò apud Segobiam, quæ prima fuit domus Fratrum Hispaniæ, revertens inde Parisius venit anno MCCXIX ubi Fratrum fere triginta congregationem invenit. Paululum autem ibi demoratus venit Bononiæ, & apud S. Nicolaum magnum invenit Fratrum collegium, quos sub disciplina Christi F. Reginaldi cura & diligentia nutriebat. Venientem itaque omnes exceperunt cum gaudio reverentiam deferentes ut patri: & mansionem faciendam eos informabat teneram adhuc novellæ plantationis infantiam spiritualibus monitis & exemplis. ^Q

divi, quod ipse cum esset Roma, postquam officium suum audierat, fere singulis diebus muros urbis circumibat, & alia loca ubi erant immurati, & eis monita salutis dabat: similis Tobia de quo legitur ejusdem cap. 1 c. pergebat per omnes quæ erant in captivitate & monita salutis dabat eis. Hoc autem se audivisse addit a Bartholomæo de Clusa archidiacono Matilconensi & canonico Carnotensi, a quo etiam audivit quod sancto Romæ confessus est peccata aliquando, & quod ei quia volebat ordinem amplecti, sanctus multa prædixit, quæ ei ut dicebat postea acciderunt. De isto Bartholomæo iterum redibit sermo in supplemento ex vitis fratrum n. 33.

^O Simplici huic narrationi, quæ ut sensum meum prodam, mirum perplacet, sequentes scriptores alias addiderunt circumstantias, & quo recentiores eo ampliores. Vide postea Constantinum n. 24 & Humbertum ibidem. Videtur etiam Theodoricum lib. 2 cap. 11 & S. Antonium tit. 23 cap. 4 §. 4. Interim singula Jordani verba & rerum ordinem perpende ac memoria tene, & qui non addat ex hac visione ullam esse a Dominico factam vestis qua fei ille seu sodales hæcenus usi erant mutationem, quod dissertatione speciali postea discutietur.

^P Si ponatur Reginaldus mense aprili sanatus & maio sequenti iter Jerosolymitanum aggressus, facile potuit circa octobrem Romam esse redux, præsertim cum hæc peregrinatio ea ætate & frequentissima esset & facillima, sicque Dominicum adhuc in Urbe repererit, a quo Bononiæ legatus fuerit, & suus super sodales ibi agentes vicarius institutus. Ut ut sit, sive a sancto Romæ etiamnum consistente, sive eo jam ex Urbe egresso litteris ante exitum relicti hanc de se ordinationem didicerit, Bononiæ tandem advenit xxi decembris, ibidemque multam ex concionibus sibi pepererat famam, cum die S. Stephani prædicavit. Vide Theodoricum lib. 3 cap. 1 ubi & iter Jerosolymitanum Reginaldi & ejus Bononiæ adventum, & præclare in ea urbe ab illo gesta, & insignes viros ejus opera ad ordinem adductos narrat. Bernardus citatus de his hæc solum habet in chronico: *Missus est (Reginaldus) Bononiæ per B. Dominicum, quo pervenit xii Kal. Jan. scilicet in festo B. Thome apostoli, ibique adificationi populorum & multiplicationi Fratrum dedit operam efficacem.*

^Q Idem habet Humbertus cap. 28, sic incipit: *Post receptionem magistri Reginaldi in ordine, B. Dominicus in Hispaniam profectus est A. D. MCCXVIII, ubi duas domos instituit, unam scilicet apud Majoricum qua modo est monialium, alteram apud Secubiam qua domus Fratrum Prædicatorum in Hispania prima fuit.* Et cap. 29 seq. *Post hac veniens Parisius anno Domini MCCXIX, ibique paululum cum Fratribus demoratus, qui ibidem anno precedenti domum S. Jacobi receperant, & jam erant ferme triginta Bononiæ aditi &c.*

Qualiter M. Reginaldus mare transiit, & revertens Bononiæ multos ad ordinem suscipit.

De via M. Dominici in Hispaniam & reditu ipsius.

Qualiter Mag. Reginaldus transiit Parisius.

37. Transiit autem inde Parisius F. Reginaldus non sine gravi desolatione filiorum, quos per verbum evangelii recenter Christo genuerat, qui stabant a consuetæ matris uberibus sese tam festinanter avelli, sed hæc omnia divinis nutibus agebantur. [Eratque valde quoddam mirabile de sermo Dei S. Dominico, ut in mirandis huc illucque per diversas Ecclesiæ Dei partes, quemadmodum supra memoratum, sic omnia faceret confidenter, & absque dubitationis ambiguo, licet non sic faciendum aliis videretur interdum, ac si jam de futuris

De itinere Dominici Hispano & exinde Parisiensi agatur postea dissertatione speciali: hæc breviter seriem viarum & temporum enarro. Dominicus Roma egressus puta mense octobri MCCXVIII, in Occitaniam venit. Ut in eam provinciam se conferret, plura urgebant: mors Simonis comitis Montisfortis amici sui conjunctissimi, quem in obsidione Tolosæ a novem mensibus hærentem lapis & machina projectus obruerat die xxv junii ejusdem anni: sodales sui amisso insigni illo Herodæ patrono suo beneficentissimo more confecti & consolandi: res sui ordinis prævalentibus in illa regione hæreticis non parum perturbatæ: his quantum licuit in transcurso reparatis, recreatis Fratribus, & ad sustinenda pro fide quæque adversa excitatis, relicto ipsi præfecto F. Bertrando de Garriga, quem anno superiori cum abbate Matthæo Parisios miserat, sed qui ut conjicere est tum Tolosam redierat, Hispaniam ingressus est, Segobiæque jam aderat ante natale Domini, ibidemque pro more prædicabat, & incolis ob diuinam siccitatem, quæ agricolas eatenus seminare prohibuerat, afflictis & pene jacentibus, copiosissimum e cælo imbrem obtinuit.

Duas in Hispania domos instituisse certum, primam Segobiæ quo prius pervenerat, hæcque ejus unius opus facile credas, alteram Matriti, quam F. Petrus quem e Tolosæ eo miserat anno superiori inchoarat, sed B. Dominicus instauravit, & pluribus ad ordinem allectis auxit. An verò eam Matritensem domum tum e cœnobio Fratrum in monasterium monialium immutavit dubium. Modus loquendi Jordani, *duabus domibus instauratis una apud Madrid, qua nunc est monialium*, innuit nondum tunc factam immutationem: præterea Castillus & Malvenda p. 254 chartam referunt mense maio MCCXIX Matriti datam, qua Fratris Prædicationis Jacobus Mames prædium quoddam donat, nulla sanctimonialium quæ ibi degant facta mentione: adde Honorium III breve Viterbii xxi Kal. april. an. iv hoc est xx martii MCCXX datum universo populo Majorici (sic Madrid ea ætate latine reddebant, ne quis hæc Majoricam e Balearibus primam cogiter, ceu quæ Mauris tum obediebat,) scripsisse, quo gratum omnino & acceptum sibi fuisse testatur, quod Fratres ordinis Prædicatorum receperint in visceribus caritatis, & ut magis ac magis habeant affectuosius commendatos hortatur, ceu qui saluti animarum indefaigabiliter student ac desudant: unde sequi videtur non nisi post generale capitulum anni MCCXX, in quo omnibus possessionibus & redditibus renunciandum jussum est, domum Matritensem quæ quibusdam prædiis gaudebat a Fratris relicta & Sororibus deinceps concessam. Breve Honorii refert Malvenda pag. 294, & simile x Kal. april. eodem anno seu xxiii martii ibidem datum populo Segobiensi asserit post Castillum, quæ utramque domum ejusdem rationis, id est a Fratribus eo usque inhabitatam indicant. Hæc tamen majori indigenarum disquisitioni lubens permitto.

Cum quibusdam mensibus Dominicum ferant in Hispania restitisse, alias a relatis domos crexisse haud dubitaverim: vir enim fuit quietis impatiens, & qui ut verbo Dei prædicando, sic & suo ordini augendo impigre & continuo laborabat. Superest ut qui sua ab eo erecta cœnobia erecta contendunt, id certis & veteribus documentis evincant & astruant. Quæ stupenda miracula ab eo in illis partibus patrata ex Flaminio refert Malvenda ad MCCXIX nn. 15 & 16 de Petro quodam sancti cognato, ex perditis moribus ad frugem revocato, de quadam Lucia prægnante apud Mauros captiva & post partum cum filio suo a Christo ipso baptizato in suam patriam christianam in momento mirabiliter translata, de Alexandra dicta, cujus caput a quinque mensibus recisum & puteo vivum emergerit, de insigni latrone occiso putato & a sociis in via sepulto, sed sub terra ad Dominici adventum vivo divinitus servato, si alium non habent ut ille præstat, quam Joannem de Monte auctorem hominem pure fictitium, vereor ut apud sapientes fidem inveniant, eo magis quod & Jordano & Humberto qui Hispanias peragraverunt, incognita fuerint. Hujusmodi miraculis non indiget gloria Dominici, nec iis astruitur dignitas societatis rosarii propriis meritis abunde stabilita.

Anno MCCXIX Hispaniam reliquisse & exinde in Franciam & Parisios usque venisse Dominicum asserit Jordanus, adeoque juxta stylium ejus ætatis post xxv martii vel post pascha quod fuit vii aprilis Hispania egressus est, Occitaniam repe-

T O M. I.

eventibus certis existeret, ac per revelationem spiritus sancti fuisset edoctus. Et hoc inficiari quis audeat? Paucos primùm Fratres secum habuerat, & eosdem ut plures exigue litteratos & simplices, illos mittens sparsim per ecclesias dividebat, ut filii hujus sæculi secundum suam prudentiam judicantibus potius id quod fuerat inchoatum diruere, quàm magna instruere videretur. Quos autem mittebat, orationum adjuvabat suffragiis, & virtus Dei erat ad multiplicandum eos. ^R

tens & suos Tolosanos ultimo amplexus, F. Bertrandum de Garriga socium assumit, & magnis itineribus Parisios contendit: cum paululum demoratum addant Jordanus & Humbertus mensem circiter in regia urbe subsisterit. Interim ut illi solemne erat ubique, collationes publicas habuit, quibus Jordanus ipse tum sacra facultatis baccalaureus se affuisse testatur, imo & ei in sacro tribunali peccata confessum, & ejus monitis diaconatum suscepisse. Tum verò ut supra ad n. 32 annotatum plures ad erigendos Lugduni, Remis, Metis, Pictavis, Aureliæ conventus misisse coniectu pronum. F. Petrum Cellani quem Parisios invenit, & quo se consulisse post mortem comitis Montisfortis merito putes sive ut Raimundi comitis Tolosani Albigenisumque victorum furorem effugeret, sive ut sacras litteras aliquandiu saltem Parisios audiret, Lemovicæ erigendi cœnobii causa legavit: qui tamen sancto haud dubie sic disponente non tam cito Parisios exiit, siquidem Lemovicæ cum locis sibi designatis non advenit nisi circa epiphaniam sequentem anno MCCXIX stylo veteri, novo MCCXX. Guillelmum de Monteferrato quem anno MCCXVII per quadragesimam Romæ noverat, ut supra n. 26 in notis indicatum & postea fusius dicitur in ejus testimonio, & a quo tum promissum de intrando ordine postquam duobus annis Lutetiæ scholam theologiae frequentasset, ibidem repertum promissi admonuit, & consentientem sua veste induit, imo & comitem in reditu adjunxit. Ipsissima sunt Guillelmi verba: *Et dum ipse studeret Parisius, venit præfatus F. Dominicus illuc de Hispania, & tunc recepit habitum FF. Prædicatorum & intravit ordinem, &c.* postea legenda.

Parisios ita tempestive exivit Dominicus, ut circa finem augusti Bononiæ advenerit. Iter per Burgundiam instituit, & superatis Alpibus Bergomum primùm accessit, tumque ab ejus urbis civibus oblatum ei fuisse locum erigendo cœnobio commodum facile credas. Uterius progressus Mediolanum venit, ubi quid egerit narrat noster Gualvanus de la Flamma Mediolanensis in chronica ordinis. B. Dominicus, inquit, *exiens de Tolosâ (scilicet post reditum ex Hispania anno MCCXIX) transiens per Franciam (& per Parisios) & transiit Alpibus Italia intra planum Lombardia pervenit Mediolanum in habitu regulari, & dicit quidam canonicus antiquissimus S. Nazarii, quod B. Dominicus canonicam S. Nazarii, ubi canonici habitum regularem deserebant, ingressus est, qui ipsum B. Dominicum in habitu regulari quasi unum de ipsis honorifice susceperunt.* Quæ verba valde notanda, cum indicent B. Dominicum etiam post receptionem Reginaldi eundem habitum cum S. Nazarii canonicis gestasse. Ambrosius Taegius qui narrationem illam ex Gualvani chronica excepit & refert P. vi Mon. Ord. fol. 253 a profecit eundem excipiens eadem P. vi fol. 16 a ad annum MCCXIX. *Pervenit autem B. Dominicus in Lombardia Mediolanum applicuit, & in canonica S. Nazarii ut dictum hospitatus est. Per quosdam autem dies ibi moram trahens prædicationis officio insistere cepit, & non modicum in populo illo fructum fecit. Quosdam autem præclaros viros tunc temporis ad ordinem recepit, videlicet F. Amizionem de Solaro Mediolanensem jurisperitum &c. F. Guidonem de Sexto Mediolanensem decretorum doctorem &c. F. Rogerium de Merate seu de Vicomercato Mediolanensem doctorem juris famosissimum &c.* Gualvanus qui hæc refert vivebat initio xiv seculi, de quo videtur postea. Idem habet Tristanus Calchus Hist. Mediolan. lib. xiii ad an. MCCXVIII. *Tandem B. Dominicus Bononiæ de- venit.* (sic idem Gualvanus) novos utique suos tres alumnos ad ritum ordinis plenius informandos secum ducens. Vide dissertationem tertiam sequentem, ubi hæc chronologia clare demonstratur.

^R Quæ hic Jordanus de Reginaldo, eadem habet Humbertus cap. 29, cætera ideo intra parenthesin clausa omittit.

Felix Reginaldi Bononiæ opera, ubi tot ordinis sodales aggregarat, Dominico facile persuasit non minorem Parisios navaturum, eoque ideo illum ablegavit. De quo videtur postea ubi de eo & B. Jordano: sed & plures ex numero illo Bononiæ conventu ad varias Italiæ civitates misit Dominicus, primo Bergomum vel ut aliàs Pergamum: revera conventus in ea urbe erectus omnibus Lombardiæ post Bononiensem antiquior asseritur a Bernardo Guidonis in noticia ejus provinciarum, & a Pio anno MCCXIX perhibetur fundatus.

Secundò Mediolanum, quo nuper dum illic transiret, quosdam se missurum promiserat, de quo Taegius jam citatus sic

C ij

38. Anno Domini MCCXX primum capitulum generale hujus ordinis Bononiæ celebratum est, cui ego ipse interfui missus de Parisiis cum tribus Fratribus, eo quod magister Dominicus mandasset per litteras suas quatuor Fratres de eadem domo Parisiensis ad Bononiensem capitulum sibi mitti, sed cum mittere necdum in ordine adhuc duos menses peregeram. In eodem capitulo de communi Fratrum

habet. Per idem tempus B. Dominicus misit Mediolanum F. Jacobum de Arriboldis & F. Robaldum prefatos (paulo ante illos jam nominaverat) ut ibidem predicarent, locum pro conventu recipiendo. Qui Mediolanum venientes in canonice S. Nazarii ubi aliquando B. Dominicus hospitatus est, recepti sunt de mense martii. Id indicaret illos Mediolanum venisse tantum anno MCCXX, ac citius nempe ipso anno MCCXX jam adfuisse mox evinceretur. Prosequitur Taegius: Cæperunt autem predicare contra errores hæreticorum, quibus quasi tota infecta erat civitas: & facti sunt Fratres favorabiles D. Hugolino (leg. Hugo) de Setara cimiliarcha D. Uberti (hic rursus mendum & leg. Henrici) de Setara archiepiscopi vicarius unâ cum majoris ecclesie canonicis. Ad hanc predicacionem tota confluebat civitas hæreticis in contrarium predicantibus. Prævaluit autem Spiritus Dñi, qui per os servorum suorum loquebatur, & quamplures hæretica prævitare abjurata ad Ecclesiam unitatem redibant. Quid exinde secutum fuerit, addit idem Taegius: Eodem anno MCCXX decimo quinto die februarii (ut hic non sit aduersus supra ex eo relata repugnantia, dicendum hic etiam mendum irrepperisse & pro februarii legendum martii, quod etiam ex sequentibus patet) Fratres qui Mediolanum a B. Dominico missi fuerant, ecclesiam S. Eustorgii obtinuerunt & ingressi sunt procurante D. Hugolino Ostiensi episcopo cardinali apostolice sedis legato, qui Mediolani erat pro pace confirmanda inter Mediolanenses & Cremoneses, D. Uberto de Marinobus presposito & suis canonicis resignantibus, & ad ecclesiam S. Laurentii transfuentibus cum omnibus redditibus & vestibus ecclesiasticis, calicibus & aliis ad dictam ecclesiam pertinentibus, excepta superstantia, qua erat in reditu librarium sexaginta pro reparacione ecclesie relicta. Citius verò quam dicat Taegius, sodales nostros venisse Mediolanum ibique jam fuisse anno MCCXX asserit Bernardinus Corius scriptor accuratus in chronico suo Mediolanensi, ubi sic habet ad annum MCCXX. In questi giorni da Hugone cimiliarcha & vicario dell' arcivescovo di Milano, la chiesa di sant' Eustorgio, che era tenuta da un preposito & da quattro canonici, i quali insieme contribuivano con la canonica di san Lorenzo, fu concessa a Frati di san Domenico detti de' Predicatori, che ne pigliarono la custodia a quindici di Marzo predetto, come che l'anno innanzi due di loro fossero venuti ad habitare in questa città. Clarius dicere non potuit præfatos Jacobum de Arriboldis & Robaldum a Dominico missos Mediolanum jam venisse anno MCCXX, nam Mediolani annus a prima januarii etiam tum incipiebat. Corius mortuus est circa MD. ejusque chronicon typis prodit Mediolani 1503. Patavii 1646 & Venetiis 1654.

Puricellus ex quo in Dissert. Nazar. quæ hic ex Gualvaneo & Taegio allata excerpta sunt, addit pag. 547 in prægrandi codice veteri MS dicti cœnobii Eustorgiani, quo multæ in primis SS. lectiones matutinarum continentur, deinde memoratur etiam Basilicæ ipsius concessio nostris facta, & ad extremum varie altarum ejusdem consecrationes, hæc legi: Anno ab incarnatione Domini N. J. C. MCCXX Idibus martii dominica de passione, qua dicitur Dominica Lazari secundum Ambrosianos sub pontificatu ven. dñi Henrici Mediolanensis archiepiscopi ipso disponente assignata fuit ecclesia & locus B. Eustorgii FF. ordinis Predicatorum. Quæ eadem habet totidem verbis Bernardus Guidonis in notitia provincie Lombardiæ superioris. Puricellus se non satis intelligere ait, quomodo xv illa martii dies fuerit dominica passionis & Lazari, quia inquit pascha ejus anni in ejusdem martii diem xxvi incidit, ut ex tabulis paschaliibus constat: verum tabulas quibus usus est falsas dicendum est, nam ex veris anno MCCXX erat Num. Aur. 5. Lit. Dom. E. D. pascha xxix martii, ac proinde dominica passionis Idibus seu xv martii. Obiter monendum Clar. Ducangium in suo med. & inf. Latin. vocabulario in idem erratum cum Puricello incidisse Idem Puricellus p. 559 diploma integrum refert, quo Henricus archiepiscopus laudatus nostris præfatam donationem confirmat, datum anno D. J. MCCXX die sabbati viii Kal. novemb. seu xxv octob. indict. 9. Difficultatem forte quis moveat, quia ille dies viii Kal. erat dominicus, sed forsitan Mediolani quæ dominico die agebantur diplomata in sabbatum præcedens rejiciebantur, nam idem occurrit apud eundem p. 558, ubi aliud diploma refertur quo idem archiepiscopus eadem iterum nostris confirmat datum anno MCCXXVII die sabbati ix Kal. febr. quo certo erat dies dominicus, nam erat lit. dom. C. vel aliam rationem dent indigenæ.

consensu statutum est generale capitulum uno anno Bononiæ, altero verò Parisiis celebrari, ita tamen ut proxime futuro anno apud Bononiam ageretur. Tunc etiam ordinatum est ne possessiones vel redditus de cætero tenerent Fratres nostri, sed & iis renunciarent quos habuerant in partibus Tolosanis. Alia quoque plura ibi constituta sunt, quæ usque hodie observantur. 5

At non Bergomum solum aut Mediolanum anno MCCXX sodales misit B. Dominicus, sed & ad celebriores Longobardiæ civitates Veronam, Brixiam, Faventiam, Placentiam, qui verbo & exemplo ita earum urbium cives sibi devinxerunt, ut & plures ad ordinem aggregarint, & intra annum sequentem MCCXX forte etiam ante pentecosten in iis omnibus cœnobis crexerint.

His ita Bononiæ constitutis, sed & pluribus eximiis viris recens in societatem aggregatis, F. Ventura Veronensi qui primus fuit in proc. canon. testis, F. Stephano Lombardo qui septimus in eodem & aliis, Dominicus ipse Romanum iter aggressus est summo pontifici gestorum rationem reddidit, & plura seu pro regimine ordinis seu pro ejus ad externos commendationem petiturus. Comites duxit F. Guillelmum de Monteferrato & F. Bonvisum de Placentia, quod & ipsi testantur, nec dubium quin & alios adjunxerit. Quocumque verò die Bononiæ excesserint, Florentiam transeuntes ut postea probabitur, jam Viterbii Honorium III ibi agentem convenerant xv novemb: eo enim die Dominicus ab eo diploma obtinuit datum Viterbii xvii Kal. dec. anno iv, quo papa archiepiscopus & cæteris prælati per Hispaniam constitutis latores præsentium commendat omni meliori modo. Litteras habet Malvenda p. 281. a. Duo alia diplomata postea referentur, alterum datum ibidem vi idus decemb. alterum xvi Kal. jan. in civitate Castellana, utrumque anni iv, quæ probant Dominicum ab initio novemb. ad medium circiter decemb. in aula pontificis remoratum. Tum verò grave illud sanctimonialium Romanarum in cœnobium S. Sixti cogendarum consilium Fratris exinde in S. Sabinam translatis cepit Honorius III, quod & Dominico pro sua prudentia exequendum commisit, iste verò feliciter perfecit mensibus januarii & februarii sequentis anni MCCXX stylo veteri novo MCCXX, ut dissertatione iv his postea addenda mihi videor invictis argumentis demonstrare.

Martii majorem partem stabiliendo & ordinando utriusque novo S. Sabinæ Fratrum & S. Sixti jam Sororum cœnobio Romæ Sanctus substitit, tum verò ad pontificem Viterbii etiamnum agentem rediit, res in translatione monialium prospere actas retulit, & ab eo seu viva vocis oraculo, seu scripto & sigillato diplomate, sed quod jam non extat, absolutam & plenam in universum ordinem ubique terrarum potestatem obtinuit. Sic enim Ventura Veronensis primus in proc. canon. testis quem videtis postea n. 1. Legesit & Malvendam p. 272. b. ubi hæc egregie explicat. Ab eodem pontifice videtur tum obtinuisse breve de quo nos supra in notis ad n. 36 populo Matritensi directum datum viterbii xiiii Kal. April. anno iv. Exinde Sanctus forte post pascha quod ut jam pluries dictum iv Kal. april. seu xxix martii accidit, Bononiam properavit prima ordinis comitia ad pentecosten celebraturus. Præter socios jam indicatos secum etiam duxisse crediderim S. Hyacinthum, ejus germanum B. Celsaum, FF. Henricum & Hermannum quatuor Polonos, quos quadragesima hujus anni suis sodalibus allegisse verisimilius est, ut fufius dicitur dissert. iv seq.

Idem fere habet Bernardus Guidonis in chronico sic. Anno Dñi MCCXX S. Dominicus primum generale capitulum Bononia celebravit, in quo capitulo per constitutionem perpetuam omnibus temporalibus abdicatis, resignando tam presentibus redditibus, quam futuris ordo Predicatorum paupertatem voluntariam est professus: in quo etiam fuit statutum, ut capitulum generale uno anno Bononia celebraretur, alio anno Parisiis, ita tamen quod sequens immediate capitulum deberet propter solemnitatem magis tunc numerosi conventus apud Bononiam celebrari, sicut & factum fuit. Multa etiam fuerunt statuta ibidem, qua usque hodie in ordine observantur. Hinc capitulo interfuit F. Jordanus successor B. Dominici, sicut ipsemet in suo libello scribit Hoc primum capitulum celebratum est feriis pentecostes, quæ eo anno incidit in xvii maii, & nuncupari potest institutionis & promulgationis legum nostrarum, & acceptationis constitutionum, inter quas hæc videtur posita, ut abrogata omni alia nomenclatione superiores conventuum priores dicerentur, revera ut supra legitur in pactis cum Joanne decano S. Quintini de ecclesia S. Jacobi Parisien. tertia maii anni sequentis F. Matthæus jam non abbas sed solum prior dicitur.

De Sancti postea gestis hæc refert Puricellus Dissert. Naz. p. 552 ex Taegio cit. P. vi fol. 19. a. Finito autem capitulo generali beatus toto illo anno planum Lombardiæ circumvit pra-

De injunctio-
ne prioratus
Lombardiæ
F. Jordanii &
missionis Fra-
trum in An-
gliam.

39. Anno Domini MCCXXI in Bononiensi capitulo generali visum est eis mihi officium prioratus super provinciam Lombardiæ primum imponere, cum anni spatium peregissem in ordine, nondum fixis quantum oportuit radicibus, ut regendis aliis

dicacioni & saluti animarum intendens. Pervenit itaque Mediolanum in festo S. Barnabæ apostoli, & ad conventum Fratrum declinans magnum ibi reperit numerum Fratrum, a quibus summo cum honore & omnium latitia receptus fuit. Post non modicum arripuit eum febris, in cujus accessione jugiter orabat: unde F. Bonvisus, de quo supra mentio sapienter facta est, qui socius ejus tunc temporis erat, per signa vultus deprehendit ipsum multas consolaciones recipere divinas ac cœlestia contemplari: discedente vero febre librum ante se deferri fecit, sermonemque legi faciebat: postmodum cepit Deum laudare & Fratribus predicare, convalescenteque de infirmitate valedicens Fratribus inde discessit. Utinam quæ sequuntur apud Taegium haberentur, interium quis diligentius ea prodar, sanctum alias Lombardiæ civitates præsertim ad quas anno superiori sodales miserat percurrisse creditu proclive, ita tamen ut Bononiam juxta quod se dabat via, semper se reciperet: sic mense augusto diem assumptionis B. V. Bononiæ celebrasse docebit postea Constantinus n. 42.

Mense novembri Romam eundo Florentiam iterum transivisse probabitur postea in notis ad vitæ per Constantinum n. 35. Romæ verò sub initium decembris jam fuisse plura diplomata pontificia evincunt. Primum profert Malvenda p. 293. b. quod sic incipit: Honorius &c. Dilecto filio F. Dominico priori ordinis Predicatorum &c. Concedit ut cum sodalibus qui in seculo existentibus ecclesiasticis ordinibus minus canonice susceperant, dispensare possit. Datum Laterani v id. decemb. pontif. anno iv, vel v, addit Malvenda. Certò non potest esse anni iv nam vi idus dec. Honorius agebat Viterbii, ut docet Rainaldus ad 129 n. 54. superest ut sit anni v, seu MCCXX. Alterum diploma idem profert p. 325. b. cujus initium, Honorius &c. Venerabilibus Fratribus archiepiscopis &c. iis commendat ordinem Predicatorum & nominatim dilectum filium F. Dominicum præsentium latorem supradicti ordinis canonicum &c. Datum Laterani xv Kal. febr. anno v. Cum dicit præsentium latorem indicat præsentem datum. Tertium idem addit p. 326. Honorius &c. Ecclesiarum prælati commendat rursus Fratres ordinis & præsertim F. Dominicum priorem ordinis Predicatorum &c. Dat. Laterani iv Kal. april. anno v. Dum in his litteris Dominicum pontifex modò canonicum tantum, modò priorem simpliciter nuncupat, indicat titulum magistri ordinis nondum ei collatum fuisse. Vide dissertationem iv sequentem, ubi de hoc ultimo Dominici itinere Romano accurate & peremptorie agitur.

Ex Urbe Bononiam Sanctus repetens Rainerium Capoccium S. Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem comitari potuit Viterbium usque, & consentit Malvenda, qui & verisimilius habet tum ab eodem cardinali quam crexerat S. Mariæ ad gradus ecclesiam cum clauitro eidem adjuncto accepisse. Exinde suos Senis & Florentiæ agentes in transursu viitaverit.

Hæc magis explicat Bernardus Guidonis in chronico. Anno Dñi MCCXXI fuit a B. Dominico secundum generale capitulum Bononia celebratum, in quo capitulo vel in præcedenti quod magis æstivo, sed certitudinem plenariam non inveni, fundatis jam per orbem conventibus creiter sexaginta, dicti conventus per octo provincias creiter sexaginta, dicti Provinciam, Franciam, Lombardiam, Romanam provinciam, Teutoniam, Hungariam, Angliam. Priores provinciales in prædictis provinciis fuerunt in illo capitulo instituti. Capitulum hoc habitum est feriis pentecostes, quæ hoc anno incidit xxx maii: quoad numerum domorum videtur hic positus certus pro incerto, vel quæ brevi sperabatur erigenda indicata: ceu jam essent instituta: nam ex notitia ordinis supra posita jam erecta ultra quadraginta ascendisse non apparent. Priores provinciales tum instituti hi fuerunt ex eodem Bernardo viri graves omnes & spectatissimi.

In Hispania F. Suerius Gomescius Lusitanus de quo supra in notis ad n. 28.

In Provincia F. Bertrandus de Garriga supra etiam laudatus ad n. 30 in notis.

In Francia F. Petrus Remensis ut certis documentis evincetur postea ubi de eo inter scriptores. Scio a quibusdam F. Matthæum primum Franciæ provincialem dici, quia nempe titulo abbatis non solum domum Parisiensem sed & cæteras Franciæ a MCCXXI rexit, sed expuncto in comitiis anni MCCXX abbatis titulo, prior Parisiensis tantum habitus est postea, quod minus gerebat etiamnum anno MCCXXV, tantum abest ut obierit anno MCCXX, ut habet Malvenda p. 321. b.

In Lombardia F. Jordanus, ut ipsemet ait, licet absens a capitulo, de quo etiam postea.

In Romana F. Clarus qui multis laudibus ornatur in vitis Fratrum lib. 1 cap. 5 §. 1, ac de quo suo ordine agitur.

In Teutonia F. Conradus ille scilicet de quo postea Constantinus n. 42 die assumptionis B. V. anno superiori MCCXX ordini aggregatus, qui mox a finitibus comitiis iter arripiens

ante præficeret, quam meam imperfectionem regere didicissem. In ipso capitulo quoque conventus Fratrum in Angliam cum F. Giliberto priore transmissus est. Huic ergo capitulo minime præfens interfui. 7

Frisaci vel ut alii scribunt Friciaci substitit cum sociis, ibidemque primam Teutoniarum domum erexit, vel ut alii volunt a S. Hyacintho anno superiori tantum MCCXX (non MCCXXIII ut habet Malvenda) jam erectam instauravit. vide dissert. iv sequentem. Est autem Friciacum non ut rursus habet Malvenda, Viranum Ptolemaei quod ad Dravum in Noricis, & vernacule Volkmarck nunc dicitur, sed urbecula ditioris archiepiscopi Salisburgensis seu Luvavii in superiori Carinthia ad torrentem Matnitz sita cum arce supra rupem viciniam valida, & in qua episcopus Lavantmundensis sæpius commoratur. Hunc Conradum eum facile censas de quo Cantimpranus de Apibus lib. 2 cap. 57 §. 23 qui anno MCCXXI provincialis munere etiamnum fungebatur: certo ille est cujus pretiosa mors Magdeburgi xxiv novemb. refertur in vitis Fratrum lib. 5 cap. 2 §. 3.

In Hungaria F. Paulus ut verisimile indigena, qui cum esset Bononiæ publicus J. C. professor hoc eodem anno MCCXXI ab ipso S. Dominico velle accepta in ejus manibus professionem emiserat, de quo legendus Theodoricus lib. 4 cap. 7 & lib. 8. cap. 1. Huic mox in Pannoniam abeundi adjuncti sunt quatuor sodales, inter quos F. Sadoch vir magnæ perfectionis, qui ut addit ibidem Theodoricus ad civitatem Lauricensem cum venisset, tres juvenes gymnasium frequentantes ad ordinem allegerunt, & secum in Pannoniam duxerunt, ubi intra paucos annos plures eorum diligentia & zelo domus erecta. Civitas Lauricensis hic laudata haud dubie est Lauriacum ad confluentem Anisi in Danubium Lentium inter cui proximius & Vindobonam situm, quod quidem alias florentissimum fuit sedesque archiepiscopi, verum nunc dignitate Luvaviam translata in oppidum redactum, Lorich ab indigenis etiamnum dictum. Revera hinc secundo Danubio Hungariam quam petebant ingredi facile, aliunde Italiam egressis Noricisque Alpibus superatis & Mediterraneis tractibus portus ille commodus occurrebat.

Ferunt autem istum Paulum post plura ordinis cœnobium in Pannonia erecta, ut quod in votis B. Dominicus semper habuerat nec potuerat perficere impleverit, ad Cumanos partem Hungariæ incolentes se transtulisse, pluribusque eorum etiam principibus ad fidem conversis non penitentium fructum perse suosque sodales apud eam gentem reportasse, vitamque tandem cum Tartari Hungariæ invasa ferro & igne omnia popularentur illustri martyrio finiisse. Id autem quando acciderit variant auctores. Leander Albertus vir. illust. fol. 58. b. annum MCCXXII indicat: revera sic habet Tholomæus noster de Lucha Histor. Scholast. lib. 21 cap. 25. Anno MCCXXII. Honorii III papa VII Tartari transferunt montes Rypbos, qui dividunt Asiam majorem ab Europa, ut habes in nostra Tripartita lib. 2. Marchias Ungarorum perforant, quas ipsi sylvas vocant, totam regionem quasi vastant nemini parentes sine sexui sine avari, ut historia Germanorum tradunt. Verum hac vice Tartari Marchias solum seu fines Hungariæ attigerint, nam Theodoricus vitæ B. Dominici lib. 8 cap. 1 nostros ordinem prius in Hungaria pluribus erectis domibus stabilivisse, quam ad Cumanos se contulerint tradens, imo & variis vicibus proinde variis annis cum egerentur ad eos rediisse, donec duos illorum reges aut duces feliciter converterint, satis innuit hæc non intra annum MCCXXII contingisse. Hæc itaque referenda videntur ad luctuosam illam a Tartaris Hungariæ invasionem, quæ ex Alberico incepit anno MCCXXXVIII, quo cum rumor esset populum Tartarorum in Comoniam & Hungariam velle venire, utrum hoc verum esset, missi sunt de Hungaria quatuor Fratres Predicatores, qui usque ad veterem Hungariam per centum dies iverunt, quibus reversis nunciaverunt, quod Tartari jam veterem Hungariam occupaverant & sua ditiori subjecerant. At tandem annis sequentibus ulterius progressi, anno MCCXLI Pannoniam ingressi eas strages ediderunt, quas Bonfinius describit lib. 8. Bela IV rex ut eorum furorem evaderet in insulas Dalmatiæ vicinas se recepit, plurimi tum e nostris sodalibus occisi, alii ad alias ordinis provincias fugerunt, de quibus sic legitur in actis capituli generalis Parisiis anno MCCXLVI habiti. Fratres Hungaria in provinciam suam revertantur. Quod signum non diu ante res in illo regno pacatas. Videtis chronicon parvum ad finem constitutionum cap. 3.

Denique in Anglia prior provincialis præfectus est F. Gilibertus, quem cum sociis B. Dominicus in illud regnum misit, de quo sic habet noster Nicolaus Trivetus ad annum MCCXXI. De secundo capitulo generali Fratrum ordinis Predicatorum, quod sub B. Dominico celebratum est Bononia, hoc anno missi sunt Fratres Predicatores in Angliam, qui numero tredecim habentes priorem F. Gilbertum de Fraxineto in comitiva venerabilis patris D. Petri de Rupibus Vintoniensis episcopi Cantuariensis pervenerunt, ubi cum se D. Stephano Cantuariensi archiepiscopo presentassent, audito quod

S. c. XIII.
De obitu S.
Dominici.

40. Interim apud Bononiam magister Dominicus propinquante suae peregrinationis termino cepit graviter aegrotare, & in ipso suae aegritudinis lectulo duodecim ex Fratribus discretioribus advocans, cepit ad fervorem & promotionem ordinis ac perseverantiam sanctitatis exhortari, admonens foeminarum maxime juvenicularum suspecta vitare confortia: quoniam hoc genus illecebrosum est nimis & efficac illaqueandis animabus nondum ad purum excoctis. En inquit usque ad hanc horam in carnis incorruptione misericordia me divina servavit. Ante mortem quoque suam dixit Fratribus confidenter, quod defunctum eum utiliter forent habituri quam vivum. Sciebat nimirum cuiam credidisset suum laboris & vitae depositum, non diffidens de reliquo sibi repositam esse coronam iustitiae, qua percepta tanto fieret ad impetrandum potentior, quanto in potentias Domini jam securior introisset. Itaque invadente magis infirmitatis angustia, denique febribus simul laborabat & fluxu: tandem pia anima illa carne soluta est pergens ad Dominum qui eam dederat, & lugubrem incolatum caelestis habitationis perenni consolatione commutans.

De visione
qua in hora
mortis F.
Guala apparuit.

41. Eadem autem die eademque hora defunctionis ipsius F. Guala prior Brixiae, postmodum autem civitatis ejusdem episcopus in loco campanilis Fratrum in Brixia reclinatus obdormierat levi somno, viditque velut aperituram quandam in caelo, per quam duae scalae candidae descendebant, quarum unam Christus in summitate tenebat, alteram mater ejus, & per utraque angeli descendentes & ascendentis discurrebant. Igitur in imo scalarum inter medium earum sedes est posita, & super sedem sedens veluti Frater unus ordinis faciem habens velatam caputio, quemadmodum moris est mortuos nostros sepeliri: scalas autem sursum trahebant paulatim Christus Dominus & mater ejus, quousque ad

Prædicatores essent, statim F. Gilberto imposuit, ut coram se sermonem faceret in ecclesia quadam, in qua ipsemet proposuerat eodem die predicare. Cujus verbis admodum edificatus pontifex toto suo tempore religionem Fratrum Prædicatorum & officium prosecutus est gratia & favore. Progreddentes autem Fratres de Cantuaria venerunt Londoniam in festo S. Laurentii, & ulterius Oxoniam in festo assumptionis gloriosae virginis, in cuius honore oratorium construxerunt, & habebant scholas illas qua nunc S. Edwardi dicuntur, in cuius parochia locum acceperant, in quo tempore aliquo morabantur, sed cum non esset opportunitas locum sufficienter dilatandi, transfulerunt se ad locum a rege eis concessum, ubi nunc habitant extra muros. Ex quibus has tres domos Cantuariensem, Londoniensem, & Oxoniensem primas provinciarum Angliæ fuisse colligas.

Ex Anglia nostros in Hyberniam trajecisse non diu postea constat ex actis, forteque Frater ille Reginaldus in vitis Fratrum (lib. 2 n. 16 laudatus de quo postea e duodecim fuerit cum Gilberto in Angliam missis unus, qui exinde in Hyberniam, quam ejus patriam conicere est, licet dubitet Varzus, trajecit, & postquam ecclesias ordinis domos in Italiam reversus, & a Gregorio IX inter poenitentiariorum ascitus, ab eodem archiepiscopus Armachanus & Hybernicae primas electus est, quod munus nonnisi indigenæ & ejus linguae homini conveniebat, quæ tamen Hybernorum nostrorum diligentiori criterio lubens permitto.

Scotiam etiam Angliæ finitimam non tam cito nostros intrasse constat ex chronico Mayrossensi pag. 200 ubi sic legitur: A. D. MCCXXX primo ingrediuntur Scotiam Fratres Jacobini, quos allexit Alexander II rex, & in magna reverentia tanquam patronus & procurator singularis eis assistit, assignavit loca, ornavit ac fundavit. Chronicon illud MS m. c. m. b. seculo XIII scriptum servatur etiamnum in Anglia in celebri Bibl. Cotton. viditque D. Ines Scotus vir eruditus Parisiis hoc anno MCCXXVII agens, ac illustrandæ historiæ ecclesiasticæ Scoticae incumbens, a quo & notitiam istam accepi, qui & conjicit e domo San-jacobea Parisiensis primos nostros sodales a rege Alexandro laudato accitos, quia in ipso in Scotiam ingressu dicti sunt Jacobini, non verò ex Anglia, in qua hoc nomine nostros audisse nusquam legitur.

In his alteris a B. Dominico habitis comitiis ultimam ordinis regimini formam præscriptam recte monet Malvenda, & ut qui certo domorum numero præfecti fuerit, priores provinciales dici placuit, sic & statutum, ut qui univer-

sumum usque pervenit qui in imo fuerat collocatus: isque demum cum fuisset cum immenso splendore psallentibus angelis receptus in caelum, clausa est illa apertura caeli præfulgida, nec quidquam ultra comparuit. F. Guala qui hoc viderat quamvis infirmus admodum fuisset & debilis, resumtis mox viribus confestim Bononiam iter arripuit, ubi comperit eadem die atque ipsa diei hora defunctum fuisse servum Christi, sicut ipso nobis narrante didicimus. X

42. Sed adhuc paulisper ad beati viri venerabiles redeamus exequias. Diebus igitur defunctionis suae contigit venerabilem virum Ostiensem episcopum sedis apostolicæ tunc temporis in Lombardia legatum, nec non (jam) sedis Romanæ summum Pontificem Papam Gregorium venisse Bononiam, ratione cujus multi magni viri & Ecclesiarum prælati presentes tunc aderant. Qui cognito magistri Dominici ab hac vita discessu præsens advenit, quippe qui valde familiariter eum noverat, & multo dilexerat amoris affectu, sciens virum iustum & sanctum, ejusque sepulturae per semetipsum explevit officium, ibidem præsentibus in quorum cordibus felix beati viri transitus, & manifesta cunctis sanctitas fuit, quam hic vivens habuerat. Stola quippe immortalitatis æternæ, quam eum percepisse jam astantium conscientia testabantur, despectum seculi loquebatur: dum in eisdem exequiis considerandum occurreret, quàm sit securum illius supernæ habitationis & æternæ requiei locum vitæ præsentis despectione mereri, & vilitate conversationis hujusmodi mortem sibi conquirere pretiosam. Itaque expergefacta est devotio vulgi reverentia populorum; & concurrentes multi qui infirmitatum quarumcumque premebantur molestiis, ibique permanentes diebus ac noctibus fatebantur omnino percepisse se remedia sanitarum, curationum suorum testimonia dese-

De sepultura
S. Dominici
& operatione
miraculorum.

De visione
cujusdam
juvenis Ro-
mæ.

sis præpositus esset, magister ordinis deinceps vocaretur. Comitibus dimissis civitates Lombardiæ lustrare aggressus est B. Dominicus, & mense julio Venetiis adierat cum Hugolino episcopo Ostiensi de rebus ordinis agens, ad quod tempus erectionem domus nostræ Venetæ recte referas. De his sic Tacius referente Puricello p. 552. Post celebrationem capituli B. Dominici D. Hugolini sapienti legati in Lombardia curiam visitavit, regrediens autem a legato circa finem mensis julii venit Bononiam valde lassus, astis quoque erat magnus, & labor itineris fuerat multum gravis: tunc aegrotare cepit ex infirmitate qua deceisset &c. Idem Puricellus Dominicum vult seu eundo ad dictum legatum seu redeundo pex Mediolanum transiisse, & suos Eulborgianos sua iterum præsentia beasse.

En usque ad hanc horam in carnis incorruptione misericordia me divina servavit. Manifestum non integrum esse sententiam & aliquid fuisse rescissum. Reverti sic legitur in actis capituli generalis Bononiæ anno MCCXLIII celebrati: Item monemus & volumus quod abradatur de legenda B. Dominici, ubi semetipsum asserit, licet in carnis integritate conservatum, nondum illam imperfectionem evadere potuisse, quin magis afficeretur in juvenicularum colloquiis quàm in assatibus veterularum, Sapientes illi viri (erat capitulum diffinitorum secundum) forsitan veriti sunt, ne ista confessio eximiam B. Dominici sanctitati officeret, & labem inureret, eorumque prudentia in harum linearum abrasione nonnisi laudanda est: verum cum affectio illa externa tantum esset, nec ad sancti animam penetraret, imo quam toto corde detestabatur, quid obstat si ipse ita fassus est, ut nos fragiles nobis caveremus, quominus eum tam sanctum humani quid tamen passum esse salva innocentia, sciamus.

Vide postea quæ F. Ventura Veronensis in proc. canoniz. primus testis de obitu B. Dominici habet, ubi circumstantias omnes fusius explicat.

X Hæc visio ratione personæ gravioris & a sanctitate in primis commendatæ cui facta est, celebris habita est in ordine. Eamdem totidem fere verbis refert Constantinus postea n. 46: habet etiam Stephanus de Borbone de septem donis P. v. tit. 3 de temperantia ubi de paupertate voluntaria cod. Sorb. fol. 653. a.

Hinc etiam patet conventum Brixiensem ipso vivente B. Dominico erectum, certe secundum locum in choro dextro obtinebat in provincia Lombardiæ superioris.

F. Guala hic laudatus episcopus Brixienensis electus est an-

rebant, suspendentes ad tumulum beati viri cereas oculorum, manuum ac pedum caterorumque membrorum effigies, prout varia eorum infirmitas & corporum seu rerum multifarie reddita valetudo. Sed inter hæc non erat, qui huic divinæ gratiæ cum digna gratiarum occurreret actione. Si quidem visum est plerisque non debere receptari miracula, ne sub velamento pietatis speciem quæstus incurrerent, sicque dum propriam opinionem inconsiderata sanctitate celarunt, communem Ecclesiæ neglexere profectum, & gloriam sepeliere divinam. Y

43. Constat tamen in hac vita positum certis fulsisse virtutibus, coruscasse miraculis, & ex iis plura quidem audivimus, sed ob diversitatem narrantium scripto mandata non sunt, ne forte dum res gesta ordine describeretur incerto, incertum generaret legentibus intellectum. Libet tamen eorum quædam prout certius nobis innotuerunt advertere. Cum esset aliquando Romæ, quidam D. Stephani Cardinalis de Fossanova consanguineus adolescens, dum infederet equo, & incaute lascivens cursu ferretur præcipiti, lapsus gravissime deferebatur cum lacrymis, quem vix semivivum, vel forte jam indubitanter exanimem inter mortuos existimabant. Cumque circa defunctum mæror incretueret, affuit ibidem magister Dominicus, & cum ipso F. Tancredus vir bonus & fervidus prior aliquando Romanus, cujus relatione hæc didici. Qui dixit ad eum, quare dissimulas, cur non interpellas Dominum? Ubi nunc compassio tua ad proximos? ubi ad Deum fiducia cordis tui? commotus igitur exhortatione Fratris, & victus æstuantis compassionis affectu, asportatum clam juvenem in conclavi virtute precum suarum refocillavit ad vitam, & palam cunctis eduxit incolumem. Z

44. Retulit quoque mihi F. Bertrandus, de quo transmissio Parisiis facta est superius mentio, quod cum aliquando una cum ipso iter ageret, & gravis super eos intemperies aëris oriretur, jamque pluviarum inundatio multam terram infulderet, facto signo crucis magister Dominicus sic ante se depulit omnem ejusdem inundationis eluvium, ut gradientibus eisdem semper ante se viderent ad trium cubitorum spatia stillicidia dense stillantia super terram, nec una quidem gutta vel fimbriam vestimentorum ejus contingeret. A

De moribus
B. Dominici.

45. De curationibus etiam infirmitatum plura nobis innotuerunt, quæ ad præsens scripto mandata non sunt, ejus sanctitatis valida argumenta. Ceterum quod ipsis fulgentius est, magnificentiusque miraculis, tanta morum honestate pollebat, tanto divini fervoris impetu ferebatur, ut ipsum esse vas honoris & gratiæ, vas ornatum omni lapide pretioso haud dubie probaretur. Inerat illi firma valde mentis æqualitas, nisi cum ad compassionem & misericordiam turbaretur: & quia cor gaudens exhilarat faciem, placidam interioris hominis compositionem manifesta deforis benignitate ac vultus hilaritate prodebat. Tantam autem servabat in iis quæ secundum Deum rationabiliter concepisset fieri, cordis constantiam, ut vix aut nunquam semel enunciatum cum digna deliberatione sermonem acquiesceret immutare. Cum multa in ejus facie sicut commemorata-

tum est, de bono conscientia testimonio semper eluceret hilaritas, omnium sibi facile vendicabat amorem, omnium sine difficultate mox ut eum aspicerent, illabebatur affectibus. Ubiunque versaretur sive in via cum sociis, aut in domo cum hospite reliquaque familia, aut inter magnates principes aut prælatos semper ædificatoriis affluebat sermonibus, abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi seculive contemptum audientium animi fleterentur. Ubique virum evangelicum verbo se exhibebat & opere. Tempore diurno cum Fratribus sociisve nemo communior, nemo jucundior: nocturnis horis nemo vigiliis & obsecrationibus per omnem modum instantior. Ad vesperum demorabatur ei fletus, & ad matutinum lætitia. Diem impartiebatur proximis, noctem Deo, sciens quoniam in die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum ejus. Flebat autem uberrime atque creberrime, & fuerunt ei lacrymæ suæ panes die ac nocte, die quidem tunc magis cum missarum crebra quotidiana celebraret solemniam, nocte verò cum supra omnes infatigabilibus excubaret vigiliis.

46. Erat ei in ecclesiis pernoctandi creberrima consuetudo, usque adeo ut vix aut raro certum a quiescendum lectum videretur habere. Orabat igitur noctibus & perseverabat vigilans, quantum a fragilitate corporis extorquere potuisset: & cum tandem lassitudine succedente, & lentescente spiritu somni interpellaret necessitas, sive ante altare sive alio quocumque loco, aut certe super lapidem instar patriarchæ Jacob capite reclinato paululum requiescens, rursus evigilabat ad spiritus orationisque fervorem. Omnes homines largo excipiebat caritatis sinu, & cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus sibi proprium vendicabat, affluens pietate, & se totum in proximorum curam atque miserorum compassionem effundens. Hoc etiam cunctis eum faciebat gratissimum, quod simplici gradibus via, nullum unquam in verbo vel opere duplicitatis aut fictionis prætendebat vestigium. Verus erat amator paupertatis, vilibus utens indumentis. In cibo simul & potu modum temperatissimum observabat, delicata vitans, & libenter simplici pulmento contentus, habens firmum suæ carnis imperium, & utens vino sic temperate lymphato, ut necessitati satisfaciens corporali, nunquam subtilem ejus spiritum hebetaret. Quis hujus hominis usquequaque virtutem imitari sufficit: Mirari possumus, & exemplo ipsius pensare nostri temporis inertiam: posse verò quod ille potuit, non humanæ virtutis, sed singularis est gratiæ, nisi quem fortè miserans Dei bonitas in simile dignata fuerit prorogare sanctitatis fastidium. Sed ad hæc quis idoneus? Imitemur tamen Fratres ut possumus paterna vestigia, simul & agamus gratias redemptori, quod talem in via hac qua ambulamus, ducem exhibuit servis suis per eum in hujus conversationis lucem regeneratis, & deprece-mur misericordiarum patrem, ut illo nos regente spirito quo filii Dei aguntur, per terminos quos posuerunt patres nostri, ad eandem metam perpetuæ felicitatis & sempiternæ beatitudinis, ad quam ille sine fine felix introivit, nos quoque indeflexo tramite pertingere mereamus. B

S. c. XIII.

no MCCXXIX, cessit contemplationis cupidus anno MCCXXI, mortuus est III novemb. MCCXLIV, de quo insigni viro legendus Ughellus.

Y Hæc magis explicat Ventura Veronensis citatus quem videtis postea.

Z Vide postea vitam per Constantinum n. 26 & dissertationem IV sequentem, ubi annus, mensis & dies parati hujus miraculi quanta potuit diligentia expenduntur.

A Hic F. Bertrandus de Garriga nuncupatus e primis fuit in terra Albigensum B. Dominici sociis: itaque cum has regiones aliquando percurreret, id accidisse verisimiliter con-

jectur. Videtis Percinum Mon. Tolos. ad 1209 n. 39.

B Præter hanc S. Dominici vitam Jordanus epistolam encyclicam ad universum ordinem scripsit, in qua omnia gesta in translatione corporis sancti narrat, quam si lector curiosus videre velit, Bzovium adeat, qui eam habet ad MCCXXXIII n. 5, vel etiam Malvendam ad eundem annum n. 9. Finem tantum hic addere necessarium: Acta sunt hæc in civitate Bononiensi Kal. Junii anno gratiæ MCCXXXIII Indiæ. VI Romana sedis Gregorio IX præsentente, & imperii sceptrum Friderico II gubernante. Ubi annotandum venit hanc epocham actorum esse die translationis, non autem ipsius epistolæ a Jordano scriptæ.

Pro coronide hujus vitæ addendum visum est caput xxvii Historiæ occidentalis Jacobi de Vitriaco episcopi Aconensis, tum postea Tusculani a Francisco Moscho Duaci apud Bellerum 1597 in 8 editæ, caput scilicet illud ad codicem Sorbonicum seculi XIII aut XIV recognitum & emendatum.

*De nova religione & prædicatione Bononiensium
Canonicorum.*

Est alia regularium canonicorum Deo grata & hominibus gratiosa congregatio extra civitatem Bononiæ non longe ab ea in castris æterni regis militantium, & eidem sub unius majoris obedientia in fervore spiritus & mentis excessu tam devote quam humiliter servientium. Hi siquidem adeo expediti post Dominum currunt, & nudi nudum sequuntur, quod omnem exteriorum curam, & temporalium possessionem a se penitus rejecerunt, omnia transitoria tanquam stercore reputantes ut Christum lucrifaciant. Sapienter enim pensantes, & prudenter attendentes quod sufficit diæ malitia sua, in tantum de crastino non cogitant, quod elemosynas aliquas a fidelibus non recipiunt, nisi quantum sobriæ vitæ suæ ad arctam necessitatem possit sufficere. Tribus in hebdomada diebus carnes si eis apponantur, non recusant, simul in refectorio manducantes & in dormitorio quiescentes, & horas canonicas secundum

Hanc enim certum est non nisi post B. Dominici canonizationem anno sequenti factam ad provincias ordinis missam fuisse: cujus argumentum invidium est in ea hujus canonizationis fieri mentionem. Quando autem & ubi quove die B. Dominicus sanctorum albo inscriptus fuerit, postea commodius annotabitur ad finem chronici Humberti.

Mira semper mihi visa est Andree Hoi ad editionem citati Francisci Moschi observatio, ubi miratur Jacobum de Vitriaco etiam S. Dominico synchronum inter tot regulares quos laudat, ordinis Prædicatorum non meminisse: cum in isto capite tam clare priorum nostrorum Bononiensium vitam, reditum quorumcumque abdicacionem, victum e mendicato quæsitum, in studiis assiduatam, zelum salutis animarum, concionum frequentiam describat, ut æcum esse oporteat, qui sodales Dominicanos in hac narratione non agnovit. Virò eruditio fucum forsitan fecit & tenebras offudit, quod illi primi nostri sodales canonici nuncupentur, at velum facile est reducere, & tenebris dispulsis lucem afferre. Certum itaque habendum nostris in illis ordinis initiis canonicos vulgo audisse. Jam supra in notis ad Jordani n. 37 allatum est diploma Honorii III Laterani xv Kal. feb. anno v datum, hoc est juxta stylum hujus ætatis xviii jan. mcccxi, & ab ordinis confirmatione jam anno iv, in quo pontifex B. Dominicum non aliter nuncupat, quam *ordinis Prædicatorum canonicum*. Imo ne plura aliunde documenta accersere necesse sit, in ipsis constitutionibus nostris ad annum usque mcccxi sic vocabamur. Taceo quod etiam in ipso prologi principio ordo noster dicitur *canonica religio*, sic enim legitur: *Justum est ut qui sub una regula & unius professionis voto vivimus, uniformes in observantiis canonice religionis inveniamur*. At in cap. XIII de recipiendis, textu v sic aliàs legebatur: *Nullus recipiatur in canonicum ad probationem vel professionem, nisi a priore provinciali vel a priore conventuali cum assensu totius vel majoris partis capituli*. In actis verò capituli generalis anno mcccxvi Parisiis celebrati quod erat priorum provincialium sic declaratum fuit: *Item sciant omnes, quod in illa constitutione ubi dicitur, nullus recipiatur in canonicum &c. debet esse canonicum, & qui non habent apponant*. Anno tantum mcccxix in cap. gen. Treviris inchoatum est, & in sequenti Londini mccc lxxv approbatum, & tandem Metis mccc lxxv confirmatum, ut deinceps textus allatus sic legeretur: *Nullus recipiatur in Fratrem clericum, expuncto canonici vocabulo*. Neque solum sic inter nos, sed & ab exteris sic nuncupabamur. Bononienses nostri sic appellantur in processu canonizationis B. Dominici, cujus hoc est initium: *Testes recepti super vita &c. B. Dominici &c. & sunt introducti a F. Philippo Vercellensi ejusdem ordinis canonico procuratore &c.* postea afferenda. In Galliis idem usus erat. Girardus I archiepiscopus Bisuntinus laudans nostrorum ad suam civitatem a capitulo majoris ecclesiæ vocationem, sic loquitur in diplomate anno mcccxxiv dato: *Memoria duximus tradere futurorum, quod venerabiles Fratres nostri decanus totumque capitulum nostra Bisuntina matricis ecclesiæ S. Joannis Evangelista attendentes &c. reverendos Fratres canonicos ordinis Prædicatorum ad civitatem nostram insinuatū sancti Spiritus vocave-*

B. Augustini regulam pariter in ecclesia in voce exultationis & confessionis Domino concinētes, immolantes Deo sacrificium laudis, & reddentes altissimo vota sua. Ipsi autem ex numero scholarium Bononiæ causa studii commorantium in unum Domino inspirante congregati, divinarum scripturarum lectiones uno eorum docente singulis diebus audiunt. Quæ autem diligenter audierint, summi Pontificis auctoritate, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ institutione Christi fidelibus diebus festis in prædicatione refundunt: Canonicam regulam, & salutare regularium observantias prædicationis & doctrinæ gratia decorantes, & Prædicatorum ordinem canonicorum ordini conjungentes. Hæc igitur dulcis mixtura bonorum multos ad imitandum allicit & provocat & accendit, & diebus singulis sancta & honesta Christi scholarium congregatio & numero ampliatur, & caritate dilatatur. Attendentes enim fortes athletæ Jesu Christi, quod nullum sacrificium magis placitum sit Deo quam zelus & salus animarum, & quod anima quæ impinguat impinguabitur, & qui inebriat ipse quoque inebriabitur, fumentes in vasibus suis de optimis terræ fructibus & ferentes viro munera, aquas suas in plateis dividunt, & fontes eorum derivantur foras in agro Domini fructum centesimum recepturi, unanimiter laborantes ut animas peccatorum de faucibus Leviathan extrahentes, postquam ad scientiam erudierint multos, fulgeant tanquam stellæ in perpetuas æternitates. ^c

runt &c. & sub finem diplomatis: Et quicumque in domo illa pro tempore prior extiterit, fidelitatem & reverentiam debet ecclesiæ supradictæ S. Joannis, sicut canonicus spiritualis ecclesiæ. Sic refert Jo. Jac. Chiffletius in sua Velutione P. II p. 258. Quod nostris ea ætate canonicos vulgo nuncupatos & habitos argumentum. Vide superius ad n. 24 Jordani annotata. Non mirum itaque si Jacobus de Vitriaco primos ordinis sodales laudans eos dicat, Prædicatorum ordinem canonicorum ordini conjungere, tale enim fuit Dominici consilium.

Bononienses speciatim exprimit, quia quo tempore scribebat, conventus erat numerosior, in quo B. Dominicus veluti sedem posuerat, & ex quo velut ex equo Trojano exibant in dies & alio mittebantur qui congregationem nostram dilatarent. Ex numero scholarium Bononiæ causa studii commorantium in unum Dño inspirante congregari addit: scholarium vocabulo norunt omnes ea ætate indicatos quoscumque gymnasia frequentantes, non solum auditores sed & magistros quoscumque gradus & facultatis: si legantur autem nostræ historiæ, occurrunt innumeri, qui ex universitate Bononiensi ordinem amplexi, eundem vel in Italia vel in aliis regnis propagarunt. Hinc Rolandus Cremonensis regens magni nominis, hinc Clarus ibidem juris utriusque professor, hinc Moneta celebris artium magister post alios quam plures a B. Reginaldo allectos, hinc Conradus Teuto Bononiæ magister & regens famosis precibus B. Dominici ad ordinem adductus & prius Teutoniæ provincialis, hinc Paulus Hungarus etiam Bononiæ J. C. professor & Hungariæ primus provincialis datus, hinc Gilbertus cum XII Angliis ibidem studentibus, & in Angliam cum iisdem missus, hinc S. Raimundus & innumeri alii. Novi illi canonici prædicatores dicuntur sacre scripturæ lectionem uno eorum docente quotidie audire: idque ita ratum & fixum mansit toto ordinis seculo primo, ut constat ex actis capitulorum seu generalium seu provincialium, ut nec ipsi priores a frequentandis quotidie scholis eximerentur. Dicuntur ad Bononiam non longe ab ea morari, & id nostris convenit, qui ad S. Nicolaum de vineis nondum intra urbis moenia conclusum habitabant. Denique si quis hoc capite Vitriacum de nostris non agere contendat, ostendat novam religionem prædicationi deditam, ætate Vitriaci Bononiæ summi pontificis auctoritate institutam, numerosiore in dies factam, ubi vis terrarum sese dilatantem, & quæ Prædicatorum ordinem canonicorum ordini conjunxerit aliam a nostra, & erit mihi magnus Apollo.

Scrupulum forsitan quis ingeret, quod idem Vitriacus addat, Prædicatores illos tribus in hebdomada diebus carnes si eis apponerentur non recusasse. Sed facilis responsio Vitriacum non ad amissum de his quæ in quaque religione præsertim nova observabantur, edoctum fuisse: sic enim ubi de ordine Minorum laudans habet, quæ apud eos nunquam fuerunt in usu: ut cum dicit summum apud eos esse priorem, cui subsunt priores inferiores, quas denominationes nunquam usurparunt: item capitula generalia quotannis semel vel bis etiam apud eos convocari, quod non verum, nec agnoscit ipse Wandinghus. Adde forsitan Bononiæ in illis principiis & antequam B. Dominicus sua haberet capitula generalia,

ALTERA S. DOMINICI VITA.

*Ex codice MS memb. in 8 seculi XIII apud FF. Prædicatores Parisienses
ad S. Honorati servato.*

Incipit prologus in legenda B. Dominici primi fundatoris ordinis FF. Prædicatorum compilata per Fratrem Constantinum.

Multifarie multisque modis olim Deus electos ad æternum invitans convivium, novissime diebus istis (1.) misit servum suum dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia: servum hunc ordinem Prædicatorum sanctus interpretatur Gregorius novissimis dirigendum temporibus ad humanas videlicet mentes de vicino adventu judicis commendas. Novum enim aliquem Prædicatorum ordinem futurum scriptura præmonuit, quem circa finem seculi mittendum tam signanter expressit: misit inquit servum suum hora cænæ. Hora cænæ finis est mundi, nos autem sumus in quos fines seculorum devenerunt. (2.) Hujus ordinis primus institutor & pater extitit B. Dominicus, cujus vitam inclitam (3.) & obitum gloriosum, nec non virtutum prodigia, quibus divina potentia largiente sive dum viveret sive post obitum coniscavit, prout ad nos veritatem omnem per testes idoneos sancta transmisit auctoritas, humiliter quidem sed veraci stylo perstringimus, illius gratiam invocando, qui sanctorum suorum & vitam ad meritum, & obitum provehit ad triumphum, propter quod nec immerito in sanctis suis mirabilis prædicatur. ^A

*De ortu ejus
& qui revelatus est
matris informis
capituli nasciturus.*

1. Venerabilis igitur pater B. Dominicus ^B, quem tempore mundo pariter occidenti destinandum providentia divina disposuit, ex occiduis partibus His-

paniæ, carniis usum tribus hebdomadæ diebus si offerrentur licitum fuisse, aut certe nondum prohibitum, vel tandem de infirmis id intelligendum. In capitulo generalissimo Parisiis anno mcccxxviii celebrato constitutiones quædam declaratae sunt immutabiliter in perpetuum observandæ, quædam verò aliæ quas simile capitulum pro tempore mutare posset, inter has vero illa de carnibus nisi causa infirmitatis non comedendis recensetur, quod signum primitivis illis patribus hanc in præcipuis & maxime necessariis non visam habendam: feliciter tamen quoad hoc nihil hæcenus est innovatum, spesque est in isto si unquam alias ordinis flore nihil a posteris innovandum. Si cruditi Actorum SS. editores hæc aliquando legerint, eos sperare a se emendatos quod T. III maii p. 114 in serie epp. Hierosol. a Daniele Papebrochio sola Andree Hoi supracitati fide innixo ceu certum profertur, nullam a Vitriaco fieri ordinis Prædicatorum mentionem.

^A Humbertus hunc prologum totidem verbis excipit, sed & quædam interserit quæ visa sunt non omittenda.

1. *Diebus istis*. Id est hora undecima.
2. *Seculorum devenerunt*. Missus est igitur hora cænæ id est novissimis diebus ordo novus, novus inquam pariter & antiquus, novus institutione antiquæ auctoritate: novus imo novissimus spatio, primus autem officio. Conductis equidem primo mane operariis vineæ ex denarii conventionem cultoribus, & etiam hora tertia sexta & nona, hora restat imo jam extat undecima, qua novissimi multiplicentur cultores. Hi sunt Prædicatores, quorum ordinem temporum novissimorum periculis dispensata divina providit, ut appropinquante judicio illius, cujus in humilitate judicium est sublatum, testium numerus augetur. Idcirco jam nunc multiplicantur in senecta uberi, ut bene patientes annuntient, quoniam rectus Dominus Deus noster. Hæc sunt tintinnabula, quibus pontificalis poderis extremitas decoratur: hi sunt equi fortes & varii in quadriga novissima de medio duorum montium areorum egressi, ut perambularent omnem terram. Hujus ordinis primus institutor &c. ut supra.

3. *Vitam virtutibus plenam*. Deoque gratissimam, obitum quoque & ex parte miracula, & ordinis ipsius in occidentis mundi partibus & occasu temporis orientis exordium rudi quidem sed veraci stylo perstringere operæ pretium est optulante gratia Jesu Christi.

^B Sic vero Humbertus incipit cap. I. Beatus Dominicus Prædicatorum dux & pater inclitus, qui appropinquante

paniæ, scilicet villa quadam quæ dicitur Calaroga Oxomensis diocesis patre Felice, matre verò Joanna nomine secundum carnem duxit originem. Cujus mater priusquam ipsum conciperet, ut quis esset futurus, non solum facta sequentia, verum etiam factorum sequentium procurata divinitus præfagia loquerentur, vidit in somnis se catulum gestantem in utero ardentem faculam bajulantem in ore, qui egressus ex utero totam mundi faciem inflammabat. In quo quid daretur intelligi, nemo qui Prædicatorem in catulo, in ardente vero facula divinum eloquium sacra attestante scriptura designari recordatur, ignorat.

2. Aliud quoque secutura veritatis indicium, a præcedenti verò in re significata non discrepans, matronæ cuidam nobili non minus honestate quam genere, quæ jam natum servum Dei Dominicum ex sacri baptismatis fonte suscepit, in visione monstratum est. Videbatur enim ei quod puer Dominicus stellam præfulgidam haberet in fronte, quæ splendoris sui irradiatione multimoda totum orbis ambitum illustrabat. (O convenientis hinc inde præfagium, ardens facula, stella micans, ut in uno quidem veteris paginæ zelatori Eliæ videlicet de quo scriptum est, surrexit Elias quasi ignis, & verbum illius quasi facula ardebat: in altero verò novæ gratiæ præcursori, de quo ad beatum Job dicitur, nunquid producis luciferum in tempore suo &c, puer Dei Dominicus non immerito prædicatur.) ^D

mundi termino quasi novum sidus emicuit, ex Hispaniæ partibus villa quæ dicitur Calaroga Oxomensis diocesis oriundus fuit. Decebat sane, ut qui olim luciferum in tempore suo produxerat, vespertim quoque advesperascente jam die super filios terræ consurgere faceret ab occasu: ut extremis temporibus ab extremis terræ nubes educeret, quarum imbre serotino vineam quam dextera ejus plantaverat, libertatis irrigaret. Sicut enim Johannes Baptista velut lucifer solis ortum præveniens salvatoris primum prænucciavit adventum, sic sanctus iste Dominicus vespertini sideris in se gerens officium, occidente seculi luce vicinum creditur prævenisse judicium.

^C Mundi faciem inflammabat. Humbertus cap. 2. totum mundum incendere videbatur. Quo præfigurabatur ex ea prædicatorem eximium nasciturum, qui facem igniti portaret eloqui, quo frigescentem in multorum cordibus caritatem vehementius inflammaret, & sedulæ prædicationis latratibus lupos arceret a gregibus: dormientes quoque in peccatis animas ad virtutum vigilantiam excitaret. Quod & rei postmodum probavit eventus: fuit enim vitiorum mirabilis objugator, oppugnator hæresum, fidelium diligentissimus exhortator. Verba quidem ejus ardebant ut faculæ, quia in spiritu venerat & virtute Eliæ.

Idem cap. 3. *Pater ejus Felix, mater verò Johanna nuncupata est*. Sicque deinceps cæteri. Theodoricus lib. 1 cap. 1. *Erant hi tum secundum seculi conditionem satis honesti, tum erga Deum christiana pietate devoti. rō Satis juxta grammaticos significat abunde, itaque satis honesti, hoc est multum præstantes, maxime illustres honesti, & generis nobilitatem indicat*. Ex illustri gente Guzmana Felicem ortum accurate probasse dicitur noster Andreas Ferrer Valdecebro in Historia ordinis idiome Hispano elegantissime scripta, sed quam morte præventus typis non edidit: sic enim refert Josephus de Sarabia itidem noster in Annalibus ordinis Hispanie editis t. 1 p. 175. Matrem etiam Hispanam ex stirpe domitorum de Aza æque clara fuisse prodit Malvenda de his legendus.

^D Humbertus cap. 4. visionem etiam matri spirituali tribuit, rescissis verò, quæ ideo intra parenthesis clausa, sic habet. Quo dabatur intelligi, quod dandum foret quandoque in lucem habitantibus super terram, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ipse enim quasi stella matutina fulsit in mundo, visaque est cum eo nova lux quædam oriri seculo, cujus claritas jam diffusa est ubique terrarum. Erat autem hæc matrona nobilis, quæ visionis magnitudine stupe-

SEC. XIII.
De profectu
pueritiae ip-
sius.

3. Crevit itaque sub honestorum parentum dili-
gentia religiose nutritus, & ut cordis ejus adhuc
recens hospitium, priusquam in eo mundus gres-
sum infingeret, salutaris sibi disciplina praeveniens
vendicaret, (instar pueri Samuelis) ecclesiasticis
erudiendus officii mancipatur: unde factum est, ut
quasi firmo fundamento supposito non minus mente
quam arate proficiens ad virtutum arcem feliciori
quotidie gradu conscenderet. Qua propter sub silen-
tio praeereundum non est, quod adhuc parvulus sub
nutricis custodia constitutus, suppleto in eo gra-
tia quod natura negabat, quasi quaedam furva fu-
turae religionis captans praedudia, deprehensus est
saepe lectum dimittere, eligebatque (cum Jacob)
super nudam terram accumbere, quasi carnis jam
delicias abhorreret: (nimirum illi puerorum factori
in hoc prout poterat vicem rependens, quem
intemerata mater & felix puerpera statim natum
non in lecto regio, sed in foeni praesepio reclina-
vit.)^E

De studio
ejus apud Pa-
lentiam &
studii profes-
sionem.

4. Puerilibus igitur annis innocenter excursis tan-
dem missus Palentiam, ubi tunc temporis studium
generale florebat, postquam liberalibus artibus dili-
genter insudans sufficienter edoctus est, ne in eis
diutius tempus debitum salubrioribus disciplinis ex-
penderet, ad Theologiam se transtulit, cujus studiis
per quatuor annos ardentem invigilans, de thesauris
ejus hausit avide, quae postea effudit abunde.^F

Qualiter
amore sapien-
tia adipis-
cenda per de-
cem annos
vinum non
bibit.

5. (Libet autem adhuc diligenter advertere, vas
electionis futurus vir Dei Dominicus, postquam
adipiscendae scientiae cepit intendere, quanto dis-
cendi desiderio ferebatur. Nam Salomonis, quem
nondum forsitan legerat, imitatus propositum,) ut
animum suum plenius transferreret ad sapientiam,
cogitavit a vino abstrahere carnem suam. (cogitavit
inquam, & quod cogitavit effecit,) nam & vinum
per decennium non gustavit. Postmodum a bonae
memoriae Didaco Oxomensis episcopo (quasi alter
Timotheus a Paulo) compulsus est vino uti sed
modico, & hoc propter stomachum lacescentem,
quod tamen ita temperatum bibebat, ut in eo vix
saporis vestigium remaneret.^G

Qualiter dis-
traxit libros
& omnia &
dedit paupe-
ribus.

6. Per idem tempus cum universam Hispaniam
clades famis invaderet, vir Dei Dominicus adhuc
Palentiae constitutus mira quorundam pereuntium
inopum compassione commotus, cum aliunde sub-
venire non posset, distrahis libris cum omni suppel-
lectili quam habebat, dispersit dedit pauperibus,
prudenter sane imo simul misericordiae opere & ege-
norum necessitatibus providens, & evangelicis con-
siliis obsecundans. Quia in re non paucos de scholaribus
& magistris ad misericordiae opera provocavit.
Vide Jordanum supra n. 6 & notas ibidem.

Qualiter fa-
ctus est cano-
nicus regula-
ris, & de
profectu ip-
sius in reli-
gione.

7. Interea dum vir Dei hujusmodi ascensionibus
in corde suo dispositis de virtute proficeret in
virtutem, fragrans odor conversationis ipsius ad no-
ticiam bonae memoriae Didaci Oxomensis episco-
pi fama celebri deferente pervenit. Accersitum er-

facta, matri ejus cum ingenti gaudio quod viderat nuntia-
vit.

^E Humbertus ex hoc n. 3 sed rescissis quae ideo intra pa-
rentheses clausa, & ex n. 3 Jordani suum caput 3 conflat
stylo molliro. In illa, inquit, sua puerili aetate cor ei senile
jam inerat, & sensus veneranda canities sub tenella facie
latitabat. Et ad finem: Ex tunc autem duxit in consuetudi-
nem declinata stratus mollioris frequentissime super terram dor-
mire.

^F Humbertus excipit cap. 5 sed stylo molliro, & quaedam
addit. Sic ad studium generale florebat. Subjicit, abundans
tam multitudine numerosa scholarium, quam studiosa perfec-
tione doctorum. Coepit igitur sancta puer indolis non sequiter
agere, eruditioni cujus gratia missus erat diligenter intende-
re, omisissisque frivolis quibus adolescentior solet aras effluere,
maturioribus sese studiis occupare.

^G Humbertus cap. 5 rescissis quae ideo intra parentheses
clausa, caetera totidem verbis habet, & addit: Unde factum
est, ut in liberalium artium eruditione supra multos coa-

go in sua fecit ecclesia canonicum regularem, bea-
tum sane se reputans in hoc ipso, dum & sibi de
tanto filio & suae ecclesiae de ministro tam inclyto
providisset. Nec multo post ipse factus omnibus vitae
speculum, religionis exemplum, a concanonicis in
eadem ecclesia superior ordinatur. Ipse vero ad to-
tius sanctitatis studium se totum conferens, totus
pergens in Deum die noctuque terebat ecclesiam,
lectioni & orationi sine intermissione vacabat, secum-
que cum Jacob in tabernaculis habitans, Esaii vagos
declinabat excursus. In libro quoque de collationibus
Patrum frequentissime studiosissime legens, mag-
num ex eo perfectionis cumulatum apprehendit. Fle-
bat autem uberrime, hanc enim specialem gratiam
contulerat ei Deus, pro peccatoribus miseris & affli-
ctis, novumque in se praeferebat Jeremiam, totus
erga pereuntium animas miro compassionis liquefce-
bat affectu. Quapropter hoc apud se semper speciali
desiderio pulsabatur, ac praecipue & incessanter
aures divinae clementiae petitione hac pulsabat, quate-
nus hanc sibi gratiam dignaretur infundere, qua se
totum aliquando saluti posset impendere proximorum:
nec fraudatus est tandem a desiderio suo. Vide
supra Jordanum n. 7 & ibidem notas.

8. Igitur cum jam tempus esset in januis, quo
divinae voluntatis propositum exigebat, ut beati viri
virtus prodiret in publicum, ne diutius lucerna,
quam divinus ignis tam diligenter accenderat, sub
modio latitaret, factum est ut bonae memoriae Didaco
Oxomensis episcopus cujus cor Deus jam dudum
simili procurandae salutis inspiratione retigerat, roga-
tus regis Castellae proficisci deberet ad Marchias, oc-
casione cujusdam connubii inter ipsius regis filium
& quamdam puellam nobilem procurandi. Assumpto
itaque comitatu decenti, secum etiam servum Dei
Dominicum non sine Dei nutu in sanctae collationis
solatium, nec minus in religiosae societatis ornamentum
assumit. Cum autem caetero itinere pervenissent
Tolosam, eadem nocte qua ibidem hospitio sunt re-
cepti, deprehendit vir Dei Dominicum suum hospite-
m haereticam pravitate corruptum. Quem benigna
simul & evangelica persuasione conveniens, & ad
fidem convertens, quasi quemdam primitiarum ma-
nipulum futurae messis congregandae per ipsum Do-
mino praesentavit. Vide supra Jordanum n. 9 & no-
tas ibidem.

9. Legatione denique semel & iterum consum-
mata, sed puella quae tandem ducenda fuerat jam
defuncta, supradictus episcopus ad concepti propo-
siti complementum anhelans, & excellentiora con-
nubia spiritualium scilicet nuptiarum procurare di-
ponens, respondens regi per nuntium Romam adiit,
lummo pontifici propositum suum exposuit, cessio-
nem rogavit, asserens sui fore voti Cumanorum
conversioni curam impendere: sed nequaquam quod
petiit assecutus redire compulsus est, a petitione
quidem vacuus, sed nequaquam a salubri proposito
permutatus. Vide supra Jordanum n. 11.

neos suos spatio brevioris proficeres. His ergo competenter in-
structus, ne in hujusmodi non tam scientiis, quam vera &
summa philosophia praevidens tempus salubriori disciplina con-
gruum deperiret, ad theologiae studium se consulit, coepitque
divinis inhiare vehementer eloquiis: quorum mellea delecta-
tus dulcedine, hauriebat avide, quod postea effudit abunde.
His itaque sapientia salutaris studiis quatuor annis invigi-
lans, tanta diligentia tantaque discendi aviditate sacris li-
teris inharebat, quod pene noctes ducebat insomnes. Divini
quoque verbi semina intenta cordis aure suscipiens, tamquam
terra caelesti imbre perfusa, non solum sanctarum meditatio-
num & affectionum segetes, sed etiam operum bonorum fructus
uberrimos producebat. Effudit proinde largius intellectum fons
sapientiae super latitudinem cordis ejus, & quod etiam hu-
mana peritia deerat, hoc in eo divina gratia illuminatio abun-
danter supplebat. Sanctitatem quidem vitae ratiocinationum
arguitis, & spirituales fructus verborum foliis praeponebat:
& sermo ejus & praedicatio ejus erat non in doctis humana
sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis.

Qualiter
cessit in pu-
blicum ante
ante Didaco
Oxomensis
episcopo, &
conversionem
cujusdam
haeretici ho-
piti sui.

De vitiis
suis.

Qualiter XII
abbates Ci-
stercienses
missi sunt ad
conversionem
Albigensium.

10. Adhuc eo tempore invalescente morbo pra-
vitatibus haereticarum in partibus Albigenisum, ad ipsius
morbi per verbum praedicationis pestem mortiferam
extirpandam a summo pontifice Innocentio III
duodecim abbates Cisterciensis ordinis adjuncto eis
apostolicae sedis legato ad easdem partes fuerunt
destinati. Quibus cum praelatis caeteris Ecclesiarum
regionis illius congregatis in unum, & diligenter
inter se conquirentibus, quisnam modus aptior habe-
retur ad id cuius rei gratia missi fuerant fructuosius
exequendum, praefatus Didaco Oxomensis episco-
pus illinc iter faciens advenisse refertur. Latantur
omnes, advenientem vocant, vocatum cum honore
suscipiunt, & quia sciebant eum virum non minus
sanctitate vitae quam scientiae discretionem conspi-
cium, ipsius sententiam super hujusmodi consilii de-
liberatione requirunt. Ille vero hinc pompam in
equis & sarcinis varii quem secum tulerant appa-
ratus considerans, hinc haereticorum versutiam ex hoc
maxime contra Romanam Ecclesiam ad subversio-
nem simplicium insultationis suae syllogismos conne-
tere non ignorans, nec minus ex praecedentium
fidei Jesu Christi praconum tot & tantis exemplis
argumentum assumens, hac sententia sui determina-
tionem consilii Spiritu Sancto dictante conclusit, ut
abjectis armis Saulis id est temporalium sarcinis, cum
David in funda & baculo contra Goliath proster-
nendum pergentes, Christum pauperem in pauper-
tatis semita praedicarent, ut sic clavum clavo retun-
derent, dum quod linguae vox promeret, vitae me-
ritum confirmaret, & adversariorum religionem so-
phisticam sanctitatis verae confutaret aspectus. Sta-
timque dictis facta connectens, equos cum pueris,
nec non & caetera suppellectili quam habebat remi-
sit Oxomam, retentis secum paucis ex clericis, pra-
caeteris autem servo Dei Dominico admodum sibi ad
hoc necessario, cui etiam per haec omnia ad id quod
per eum consummandum praeviderat, viam Domi-
nus praeparabat. Unde & tunc cepit non supprior,
sed Frater Dominicus appellari. Nec mora, acquies-
cunt omnes qui causa fidei praedicandae missi fuerant
salutari consilio, & quod consultum est executioni
demandatum, remissisque omnibus ad loca propria
temporalium sarcinis, caeperunt pariter Christum
pauperem pedes & pauperes praedicare. Quod vi-
dentes haeretici nec modicum invidentes ex adver-
so fortius insistere praedicationi caeperunt. Vide supra
notas ad Jordani n. 13.

Qualiter li-
bellus quem
scripsit B. Do-
minicus de
fide catholica
contra hare-
ticos ter exi-
vit illis ab
igno.

11. Cum igitur inter catholicos & haereticos tunc
temporis in eisdem partibus frequenter fierent dis-
putationum conflictus, ad quas utriusque sexus mul-
titudine populi confluebat, factum est ut apud Fanum
jovis celebris indiceretur disputatio sub iudicibus de-
putatis, quibus ab utraque parte scripto praesentari
deberet assertio fidei quam docebat. Quapropter
descriptis diversis super hoc a diversis catholicis
diligenter libellis & in commune redactis, ac mutua
inter se collatione discussis, libellus quem scripse-
rat vir Dei Dominicus, communiter & commenda-
tur praeter ceteris, & decernitur praesentandus. Sta-
tuto itaque die ac multitudine populi circumstante
libelli utriusque partis in medium proferuntur: ve-
rum iudicibus inter se discrepantibus hac fuit tan-
dem communis eorumdem sententia, ut utrosque
libellos flammis injicerent, & quem ab igne contin-
geret non comburi, ille veram fidem procul dubio
contineret. Fidelis sermo & omni acceptione dignus,
accensus est in publicum magnus ignis, libelli pro-
jiciuntur in medium, libellus partis haereticae statim

^H Humbertus ex hoc Constatini n. 12 & Jordani supra re-
lato n. 19 suum caput 16 composuit stylo molliro.

^I Humbertus ex hoc n. 13 & supra relato Jordani n. 19
suum caput 17 concinnavit stylo molliro.

^K Idem habet Humbertus cap. 17 stylo innovato & haec

T O M. I.

SEC. XIII.

comburitur, libellus vero servi Dei Dominici non
solum non laeditur, verum ab igne foras profilit in
longinquum: secundo injectus ac tertio, aequae pro-
diit incombustus, ut sic divina potentia quod olim
in tribus pueris gestum cognovimus, in uno eodem-
que libelli prorsus ab igne conservari stupendo pro-
digio & orthodoxae fidei veritatem, & sui compro-
baret sanctitatem auctoris. Vide notas ad Jordani
n. 14.

12. Sane dignae memoriae Oxomensis episcopo
postquam in hujusmodi praedicationis officio per-
egit biennium feliciter ex hac luce subtrahito, caeteri
qui in partibus Tolosanis gratia praedicandi reman-
ferat, ad propria sunt reversi, solus vero vir Dei
Dominicus eum paucis sibi adhaerentibus, sed nequa-
quam adhuc sibi aliquando aliquo vinculo professio-
nis affectis, in praedicationis indefessa continuatione
permanit, contra haereticos maxime constanter an-
nuncians verbum Dei. O quantas in illis diebus per-
tulit ab eisdem injurias, audivit minas, pertransivit
insidias! Irridebant siquidem & multipliciter subsan-
nabant adversarii fidei servi Dei, sputa lutum &
hujusmodi multa projicientes in eum, & a tergo
pro derisu sibi paleas alligantes: sed in his omnibus
cum apostolo superabat, beatum se reputans quo-
niam dignus habitus est pro nomine Jesu contumelias
pati. Nec solum hoc, verum etiam captabant in
animam justis, & mortis in eum consilia disponebant.
Denique cum aliquando sibi minarentur interitum,
imperterritus respondebat, non ego martyrii dignus
sum gloria, nondum merui mortem istam. Qua-
propter locum transiens, in quo sibi praeparatae fere-
bantur insidiae, non solum intrepidus, verum etiam
cantans & alacer incedebat. Admirantes igitur anti-
christi satellites tantam viri Dei constantiam, ten-
tantes aliquando dixerunt ei: Nunquid non tu mortis
horrore concuteris? Quid acturus eras si comprehen-
dissem te? At ille rogassent vos inquit, ne repen-
tinitis me subito perimeretis vulneribus, sed paulatim
& successive membra singula mutilantes, denum
ostensis coram meis oculis detruncatis membrorum
particulis, ipsos etiam oculos eruentes ad ultimum
semivivum laceratumque corpus sic permitteretis in
suo sanguine volutari, vel prorsus ad libitum ne-
carentis.^H

13. Tanto vero erga proximorum animas conver-
tendas caritatis ferebatur ardore, ut aliquando ex-
hortatus quemdam haeretica malignitate seductum,
cum didicisset eum intuitu temporalis subsidii pro-
pter nimiam quam patiebatur inopiam haereticorum
confortiis adhaeruisse, Paulum sequens dicentem Co-
rinthiis, libentissime impendam & super impendam
ego ipse pro animabus vestris, decrevit seipsum ve-
numdare, quatenus ex accepto pretio de seipso &
egeftatis simul occasionem praecideret, & sub errore
venumdatum liberaret. Quod fecisset nisi aliunde
quo illius refarciretur inopia, dives in omnibus divi-
na dispensatio providisset.^I

14. Alias etiam simile quiddam dudum fecisse exi-
stens in sua patria perhibetur. Cum enim quaedam
mulier fratrem suum lamentabili sibi conquestione in
Saracenorum captivitate detentum exponeret, nul-
lumque sibi ad liberationem illius fateretur super-
esse consilium, vir Dei Dominicus intima qua ple-
nus erat compassione commotus, vendendum se ob-
tulit pro redemptione captivi. Sed Deus qui ipsum
ad multorum necessariorem redemptionem spiritua-
liter scilicet captivorum praeviderat, non per-
misit.^K

addens: Clarificatur enim in hoc Pater, non solum ut disci-
puli fructum, sed & fructum plurimum afferant: & vult ut
servi sui pecuniam sibi traditam cum multo reportent faenore
usurarum: & ideo revocatur interdum a bonis minoribus, quos
dotavit donis caelestibus ad majora.

Qualiter re-
mansit solus
in praedica-
tione contra
haereticos, &
de perfectio-
nibus eorum-
dem.

Qualiter se
obtulit ven-
dendum pro
conversione
cujusdam ab
haereticis por-
tati.

Qualiter se
obtulit ven-
dendum pro
redemptione
cujusdam cap-
tivi.

Sæc. XIII.
Qualiter
convertit
quasdam no-
biles mulie-
res perverfas
ab hæreticis.

15. Cum autem in partibus Tolosanæ quamplurimos etiam nobiles diabolica videret operatione delusos, quos lupi rapaces hæretici in vestimentis ovium venientes ad se prætextu simulatæ religionis attraxerant, fremens spiritu & tactus dolore cordis intrinsecus, cogitavit fervidus animarum zelator clavum clavo retundere, & umbram mundanum veræ lucis illustratione fugare. Hospitatus igitur apud quasdam nobiles mulieres votum quidem beneficiendi gerentes, & ibidem per unius quadragesimæ spatium demoratus, tantum in se præcipue in victis austeritate disciplinæ rigorem exercuit, ut per totam illam quadragesimam in pane solo & aqua frigida cum adjuncto sibi socio quotidie jejunaret. Noctes verò ex more sibi vigiliis vendicans, cum ad horam necessitas exigebat, ut quietem corpori naturali cogente fragilitate concederet, lassam membra super nudam tabulam reclinabat. In his omnibus usurpans sibi nimirum illud apostoli, *sive mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis, caritas enim Christi urget nos*. Unde factum est, ut præfatas mulieres non solum ad admirationem provocaret excessum, verum etiam ad cognitionem veritatis divina gratia suffragante perduceret. ^L

Qualiter cœ-
pit disponere
de ordinis in-
stitutione, qui
prædicatorum
diceretur &
esset.

16. Igitur vir Dei Dominicus virtute Domini confortatus, dum sic in omnibus quocumque se verteret, prudenter agens, apud Deum & homines gratia simul & opinione proficeret, cœpit de institutione ordinis cogitare, cujus esset officium verbo pariter & exemplo evangelizando per mundum discurre, & contra succrescentes hæreses fidem catholicam communire. Cæterum in illis partibus scilicet Tolosanæ mansit quasi solus annis fere decem a transitu scilicet felicis memoriæ Didaci Oxomensis episcopi usque ad tempus, quo Lateranensæ Concilium debuit celebrari. *Vide supra Jordanum n. 22 & notas ibidem.*

Qualiter stu-
per hoc adit
Innocentium
papam, & de
visione offen-
sa divinitus
ipse papa.

17. Post hæc bonæ memoriæ Fulcone Tolosano episcopo proficiscente Romam ad Concilium generale, adjunctus est ei vir Dei Dominicus, qui ab eodem episcopo propter suæ meritum sanctitatis tenero dudum confovebatur affectu. Cum quo etiam summum pontificem Innocentium adiit, atque ordinem qui Prædicatorum diceretur & esset, confirmari sibi suisque sequentibus postulavit. At ille postulationi hujusmodi visus est aliquantulum primitus se difficilem exhibere, quod tamen non sine nutu divino factum est, ut nimirum ex revelatione sequenti vicarius Jesu Christi cognosceret, quam ne-

istud autem factum volunt cum Palentiæ moraretur, & venditis libris pretioque in pauperes distributo, ut supra n. dictum, nihil jam ei superesset. Ea ætate Saraceni seu Arabes non parvam Hispaniæ partem obtinebant, & in continuis adversus christianos præliis plures captivos abducebant. ^L Cum Humbertus id explicatus narret cap. 18 placet hic integrum inferere: Sic ergo habet. *Eo tempore sciens Dei famulus secularium corda exemplis potius moveri quam verbis, ideoque quamplurimos subdola hæreticorum superstitione illectos, pertrahi ad errorem, excogitavit exemplis exempla retundere, & veris virtutibus sophisticas expugnare. Erant siquidem persona quadam nobiles in partibus Tolosanæ, quarum sibi familiaritatem lupi rapaces hæretici pellis ovina superducto velamine vendicabant. Prædebant enim ut assolent miram humilitatem in habitu, simplicitatem in gestu, dulcedinem in affatu, nimiam austeritatem in vultu: exterminabant quippe facies suas, ut viderentur ab hominibus jejunantes. Quis vel sapiens in prima fronte non deciperetur a talibus? Quis non eos sanctissimos reputaret? Dolens igitur sanctus animarum zelotypus hæreticis figmentis seduci mentes simplicium, quasdam nobiles homines incredulorum credentes ac familiares adiit, & apud eas hospitio receptus est, & per totam quadragesimam ibi mansit. Igitur ut & ipse eas officio sanctitatis alliceret, jejunavit vir sanctus cum socio suo in pane & aqua quotidie per totam quadragesimam usque ad pascha, ita ut mirarentur familiares hæreticorum & dicerent, vere isti homines boni sunt. Stratus quoque cum sibi pararetur ad quiescendum idoneus, non inquit in hac molliiæ, sed super tabulas quiescemus.*

cessarium esset universali cui præsidebat Ecclesiæ, id ad quod vir Dei Dominicus inspiratus divinitus aspirabat. Sicut enim a plerisque fide dignis comperit est, quadam nocte idem summus pontifex Deo sibi revelante videbat in somnis, quod Lateranensæ ecclesiæ quasi suis compagibus resolutis gravem subito minaretur ruinam. Quod dum tremens simul ac mœrens aspiceret, ex adverso vir Dei Dominicus occurrebat, humerisque suppositis totam illam casuram fabricam sustentabat. Cujus quidem visionis novitatem admirans & significationem prudenter intelligens, sine ullo dilationis obstaculo viri Dei & commendavit propositum, & petitionem hilariter accepit, hortans eum ut ad Fratres suos rediens & diligenter deliberans cum eisdem, pari voto regulam sibi aliquam approbatam eligerent, super quam inchoandi ordinis promotionem firment, & sic deinde ad ipsum veniens confirmationem ad libitum reportaret. (Quod sapienter sane nec sine Sancto Spiritu suggerente consideravit vir sapiens, sciens nimirum validiora esse ædificia, quæ fundamentis ex antiquo suppositis innituntur, viasque antiquas & regias novis semitis tutiores, dicente Domino per prophetam: *State super vias & interrogate de semitis antiquis, quas sit via bona & ambulante in ea.*) ^M

18. Regressus igitur post celebrationem concilii vir Dei Dominicus verbum summi pontificis Fratribus patefecit, erant autem Fratres numero circiter sexdecim. Qui mox invocato Spiritu Sancto regulam B. Augustini doctoris & prædicatoris egregii ipsi pariter re & nomine Prædicatores futuri unanimiter elegerunt, quasdam quidem arctioris vitæ consuetudines, (quas sibi per formam constitutionum observandas statuerent) insuper assumptas. (In quo pater providus circa ordinis sui componenda primordia præcedentium patrum non dedignatus vestigia sic medium tenuit, ut eis qui nascerentur & exurgerent filii, & in quo starent, modus debita perfectionis adesset, & quo possent ascendere per perfectum continuum non deesset, non ignorans quod scriptum est, *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem*. Et hoc satis consulte, ne dum statim se in altum supra modum extenderet, succedentes in posterum retrocedere potius quam procedere cogerentur: sicque merito contra ipsos juxta evangelicum illud imperium diceretur, iste ordo cœpit ædificare & non potuit consummare.) Quapropter ne prædicationis, cui summopere debebant intendere, impediretur

Stratis itaque sibi nudis tabulis accubuerunt. His lectis his culcitrâ hac suppellectili per totam quadragesimam singulis noctibus utebantur, carnemque propriam pro salute proximis crucifigebant quotidie nudo dormientes in ligno, exemplo ejus qui somnum mortis cepit in crucis patibulo. Somnus autem eorum brevis erat, surgebant enim quam citius, & anticipabant vigiliis orationibus insistentes. Allocutus etiam B. Dominicus aliquas ex dominabus illis, rogavit ut sibi & socio suo vestes quasdam viles quidem sed admodum necessarias quarere dignarentur. Interrogantibus autem illis cujusmodi vestes essent, quibus tantopere indigerent, cilicia inquit, addiditque nemo sciat, servetur secretum. Stupuerunt itaque admirantes tantam excellentiam sanctitatis, & ceperunt magis ac magis allici ad fidem catholicam veritatis. Hac autem faciebat vir spiritu Dei plenus, non ut sibi favorem humanam laudis acquireret, sed ut mentes infidelium ad amorem catholicæ religionis alliceret, & ab errore superstitionis hæreticæ revocaret. Hinc nonnunquam pater iste sanctus admonerat Fratres suos, ut cum apud seculares essent, ad proximorum adificationem aliquam ostenderent in seipsis virtutis apparentiam, in abstinentiis, in vigiliis, verborum quoque ac gestuum disciplina: ut sic eos ad fidei reverentiam & virtutis amorem propensius invitarent, juxta quod scriptum est, sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.

^M Eadem Humbertus cap. 22 totidem verbis, exceptis quæ ideo intra parenthesim clausa. Vide supra Jordanum n. 24 & notas ibidem.

De delibere-
tione habu-
it cum Fran-
cis suis circa
regulam con-
gendam.

Qualiter
confirmatus
est ordo ab
Honorio pa-
pa.

De visione
quam vidit
in basilica
apostolorum
Petri & Pau-
li in Urbe.

De voto eun-
di ad conver-
sionem Sara-
cenorum &
dispersione
Fratrurn ad
prædicandum
per mundum.

officium, proposuerunt ex tunc terrenas possessiones & reditus prorsus abjicere, quod postmodum in primo capitulo generali Bononiæ anno Domini MCCXX celebrato affectu pariter & effectu per constitutionem (immobilem) perpetuæ fuit executioni mandatum. *Idem iisdem verbis Humbertus, cap. 23 his exceptis quæ ideo intra parentheses clausa.*

19. Interea Innocentio papa per mortem mediam sublato de medio, Honorio apostolicæ sedis honorem accepit: ad quem accedens servus Dei Dominicus confirmationem ordinis sicut prædecessor ejus promiserat impetravit. Anno Domini MCCXXI ordo Fratrum Prædicatorum confirmatus est. *Idem Humbertus, cap. 25 verbis fere totidem.*

20. Cum igitur vir Dei Dominicus esset Romæ, & in basilica S. Petri in conspectu Dei orationem suam pro conservatione & dilatazione ordinis, quem per ipsum dextera ejus propagabat effunderet, facta manu Domini super eum, gloriosos principes Petrum & Paulum ad se subito visione quadam imaginaria venientes apfexit, quorum primus Petrus videlicet baculum, Paulus verò librum sibi videbatur tradere: addebantque dicentes, vade prædica quoniam a Deo ad hoc ministerium es electus, moxque in momento temporis videbatur ei, quod filios suos per totum mundum dispersos aspiceret, incedentes binos & binos, & verbum Dei populis prædicantes. ^N

21. Quapropter Tolosam rediens, ubi jam Fratres in ecclesiâ S. Romani, quam eis supradictus Fulco episcopus Tolosanus contulerat, claustrum construxerant & manebant, convocatis omnibus dixit hoc suum esse propositum, ut Fratres omnes licet paucos per diversas mundi dispergeret regiones, sciens quia semina dispersa fructificant, congesta putrescunt. Voluit etiam ut sibi quemdam per electionem præficerent, penes quem super omnes sub ipso tamen regendi & corrigendi auctoritas resideret. Hoc autem faciebat vir sanctus disponens adire terram Saracenorum, & eis verbum Domini prædicare: propter quod etiam barbaram aliquanto tempore nutriebat. Electus est igitur Frater Mattheus, & abbas nomine nuncupatus, post quem in eodem ordine abbas nec surrexit alius nec exurgit. Placuit namque postmodum Fratribus, ut qui toti præfesset ordini non abbas sed magister ordinis diceretur, cæteri verò inferiores prælati priorum & supriorum communi scilicet religiosorum vocabulo censerentur; (deviantes nimirum juxta apostolum etsi non profanas, superstitiosas tamen vocum in omnibus novitates.) Invocato igitur Spiritu Sancto dispersit fidelis dispensator & prudens servus Dei Dominicus Fratres suos, & quosdam in Hispaniam, quosdam verò Parisius, alios tandem Bononiam destinavit:

^N Idem Humbertus totidem verbis cap. 26. Porro hæc visio illi contigerit inter xxii decemb. MCCXXI & pascha sequens, toto enim illo tempore Dominicus Romæ demoratus est.

^O Eadem totidem verbis excipit Humbertus cap. 26, recis tamen quæ ideo intra parenthesim clausa, & identidem quibusdam verbis additis quorum hæc præcipua: *Ad congesta putrescunt, addit: Admirantes autem Fratres, cur sic eos dispergeret, altiori quidem id agi consilio ignorabant, nemo tamen ejus sententia contraire præsumsit. Voluit autem eos aliquem sibi ex Fratribus eligere in abbatem, cujus arbitrio cæteri regerentur, ita tamen ut tam super ipsum abbatem quam super cæteros Fratres penes ipsum resideret auctoritas corrigendi.*

Ad placuit postmodum Fratribus, addit, insinuanda humilitatis gratia.

Ad dispersit Fratres suos, addit, velut quadam semina salutis animarum fructus uberrimos produçtura.

Denique hanc dispersionem ait factam anno MCCXXI.

^P Idem habet Humbertus cap. 30 stylo paululum molliore, & relectis quæ ideo parenthesi clausa. Quandonam verò & ubi id acciderit incertum. Flaminus censet id contigisse Bononiæ, & sequitur Malvenda pag. 344: at potuit etiam accidisse Tolosæ, ubi & Dominicus & sui tam forerenter prædicabant.

illi autem profecti salutarem ubique diffusionem inveniunt scientiam, magnas quidem sustinentes angustias paupertatis, & virtus Dei erat ad multiplicandum eos. Ipse verò Romam Domino ducente profectus est.

22. Sacerdos quidam videns aliquando B. Dominicum cum suis Fratribus prædicationi tam ferventer insistere, terrenisque postpositis solis spiritalibus curam dare, ad eorum vitam pia æmulatione suspirans, deliberavit prorsus relictis omnibus eorum adherere vestigiis, dummodo novi testamenti librum haberet, quem sibi ad prædicandum necessarium aestimabat. Hæc autem eo cogitante ecce quidam juvenis venale testamentum sub veste bajulans affuit, quod statim cum magno gaudio sacerdos emit. Verum testamento habito irrepit ei tentatio, hæsitareque cœpit, an illud exequi quod mente conceperat, expediret. Cum ergo in corde ipsius variæ cogitationes excrescerent, visum est ei in eodem libro quem emerat, (non quidem quasi fortilegorum detestandis utens præstigiis, sed pia quadam intentione providentiæ se summæ committens) divinum flagitare responsum. Fusa itaque ad Deum prece, impressa super librum exterius crucem in nomine Domini librum aperuit, & oculos ad capitulum quod primo se obrulit in ipsa libri apertione conjecit. Occurrit autem ei mox illud quod in actibus apostolorum B. Petro per spiritum dictum est: *Surge descende & vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos*. Statim igitur tanquam divino certificatus oraculo relictis omnibus sequutus est eos. ^P

23. Accidit etiam quodam alio tempore, ut quidam apostolicæ sedis legatus, episcopus videlicet Portuensis Conradus nomine vir religiosus de ordine Cisterciensium Bononiam advenisset, hic ad domum Fratrum Prædicatorum veniens cum debito honore susceptus est. Quadam autem hæsitatio de hoc ordine, quare scilicet & ad quid esset inceptus, menti ejus cœpit irrepere. Residens igitur in ecclesiâ Fratrum librum aliquem petiit, oblatumque est ei liber missalis, quem facto signo crucis aperiens, in superiori primi folii, sicut in animo suo destinaverat, parte legit, *laudare, benedicere & prædicare*. Quo tanquam cœlitus emisso responso statim exhilaratus omnem a se dubietatis scrupulum jam certus abiecit, seseque Fratribus & totaliter obrulit, & devotissime commendavit. ^Q

24. Romæ igitur viro Dei Dominicoposito, eodem tempore vir quidam venerabilis magister Reginaldus S. Aniani Aurelianensis decanus, peritus scientia, virtute conspicuus, & opinione præclarus, qui etiam Parisius in jure canonico rexerat annis quinque, Romam unâ cum Aurelianensæ episcopo mare transiturus advenerat. Hujus viri cor tali Deus

^Q Idem habet Humbertus cap. 31 sed stylo molliore. Sic incipit. *Accidit etiam quodam tempore, cum jam Fratrum conventus numerosior esset Bononia, ut quidam &c. post certus abiecit, addit: Tunc quasi totis visceribus Fratres amplexus ait. Ego quidem eisi alterius professionis habitum exterius præfero, vestrum tamen interius mente gero, nec dubium vobis sit, quin totus sum vester, vestri ordinis sum, vobis me tota devotione committo.*

Hic Conradus Teuto ex illustri Thuringiæ ducum sanguine ortus monachus fuit cœnobii Villariensis in Belgio, & gradatim tum dicti cœnobii, postea Clarevallensis, demum Cisterciensium abbas electus, tandem cardinalis episcopus Portuensis ab Honorio III anno MCCXXI assumptus, legatus ab eodem missus est in Occitaniam adversus Albigenes, qui ex itinere Bononiam adierit, ubi cum rem relatam accidisset & Constantinus & Humbertus constanter afferant, emendandus Cantimpratanus cum vult id Parisiis factum. Obiter monendum Bailletum in vita S. Domini allucinari, cum hunc Conradum eisdem sancti in schola Palentina vult fuisse condiscipulum, & ab eodem ex licentiori vita ad frugi conversum, qui sub cura parentum sanctissime educatus, & sui semper similis deinceps, Hispaniam certe ad annum MCCXXI non viderat: sed apud hunc auctorem plura alia sunt errata.

Sæc. XIII.
De eo quod
ostensum est
sacerdoti cui-
dam qui or-
dinem intra-
vit.

De eo quod
ostensum est
Portuensi
episcopo apud
Bononiam in
domo Fra-
trum.

De conver-
sione F. Re-
ginaldi mi-
rabili.

De c. XIII. dudum inspiratione tetigerat, ut relictis omnibus prædicationis officio se totaliter manciparet: quoniam autem modo quod mente conceperat ad effectum perduceret, necdum adverterat, nec adhuc recens Prædicatorum ordinis institutio sibi fuerat manifesta. Cum autem a quodam cui familiari colloquio huiusmodi votum expresserat, jam novum ordinem juxta desiderii sui propositum institutum, ejusdemque ordinis institutorem & patrem, videlicet servum Dei Dominicum in eadem urbe prædicationis insistentem officio didicisset, accersito eo ejusque mira colloquutionis dulcedine vehementer affectus, nec minus aspectu suæ sanctitatis attractus, mentis suæ proposito revelato ex tunc ipsius ordinis deliberavit ingressum. Nec mora, gravi febrium infirmitate corripitur, dumque languor fortius invalescens medicinæ remedia natura prorsus deficiente nequaquam admitteret, excluserat enim penitus mors in januis spem salutis: at vir Dei Dominicus expectatæ sobolis intempestiva damna non sustinens totum se ad orationem contulit, aures divinæ clementiæ, (reginæque misericordiæ B. Mariæ, cui tanquam speciali patrone curam ordinis commiserat,) importunis cordis clamoribus interpellans, ne se tam subito nondum nati, sed quodam modo concepti filii consolatione privaret: tantoque importunius insistebat, ut vel saltem eum modico tempore sibi concedere dignaretur, (quanto certius ipsum futurum vas electionis & gratiæ nullatenus dubitabat.) Eo igitur in oratione persistente, ecce subito reginam misericordiæ duabus admodum speciosis comitatum puellis Reginaldus vigilans & mortem expectans ad se visibiliter venientem aspexit, blandaque facie dicentem sibi, Pete a me quod vis & dabo tibi. Expavescenti autem ad tam venerandæ visitationis occursum, deliberantique quid peteret, una ex his qua reginam comitabantur puellis suggestit ei, ne quid peteret, nisi quod regina misericordiæ dignaretur conferre, seseque totum ejus committeret voluntati. Quod cum factum esset, tunc illa manum extendens, ægrotantis oculos aures & nares, os quoque & manus, renes & pedes, salutari quam secum detulerat unctione perunxit, formulas verborum proprias ad singulas unctiones subinferens: quorum verborum ea dumtaxat comperta sunt, quæ ad renem & pedum protulit unctionem: ad renes quidem ait, *stringantur renes tui cingulo castitatis*, ad pedes autem, *ungo pedes tuos in preparationem evangelii pacis*. Tunc ei habitum ordinis Prædicatorum ostendens,

R Idem habet Humbertus cap. 27 stylo mollito, & relictis quæ ideo intra parenthesis clausa. Quædam tantum huic narrationi lucem allatura refero. Cum igitur ibidem, (Romæ) moram contraheret contigit magistrum Reginaldum venerabilem S. Aniani Aurelianensis decanum illum usque venire anno Dñi MCCXVIII. Erat iste magister Reginaldus vir scientiæ præditus, virtute pariter & opinione præclarus &c. & postea: Habito autem cum quodam sedis apostolica cardinali colloquio suum ei propositum revelavit, dicens se admodum affectare, si quomodo posset huiusmodi vita genus attingere, ut relictis omnibus Christum predicando per diversa loca discurreret in voluntaria paupertate. Tum ille. En inquit novus ordo Prædicatorum exoritur, qui secundum quod appetis & prædicationis officium & paupertatem voluntariam proficietur: magister quoque ipsius ordinis in hac Romana urbe prædicationis insistentis officio demoratur. His auditis magister Reginaldus continuo B. Dominicum accersiri fecit &c. eodem modo innovata. Post illa verba: concepti filii consolatione fraudaret: addit, & sicut ipse (Dominicus) postmodum in collatione Fratribus referebat, obsecrans ut vel modico tempore sibi eum concedere dignaretur. Eo igitur in oratione persistente &c. Ad finem visionis: Tunc ei habitum ordinis Prædicatorum ostendit, inquit hic est habitus ordinis tui &c. Post unctiones conficere sanitatis immediate subjungit: Mane autem facto venient ad se B. Dominico, & qualiter se haberet familiariter sciscitanti, sanus inquit sum, tunc narravit ei ex ordine visionem. Arguitur ergo gratia, & quidem non indevota ut arborum Salvatori, qui sanat quos percussit, & eis quos vul-

en inquit iste est habitus ordinis tui, statimque & illa ab ægrotantis oculis speciem suæ visionis subtrahit, & ægrotans languore penitus propulsato convaluit, nimirum ut pote quem mater ejus perunxerat, qui novit unctiones conficere sanitatis. (Hoc autem totum quod erga præfatum Reginaldum præsentialiter gestum est, servum Dei Dominicum in oratione absentialiter positum Deo sibi revelante non latuit.) Mane itaque ad eum veniens, & sanum reperit, & ab eodem pariter totius seriem visionis audivit. (Hujus etiam tam stupendi miraculi vir quidam religiosus de ordine Hospitaliariorum testis extitit, qui die tertia ejusdem visionis seriem eidem Reginaldo, præsentem quoque viro Dei Dominico iterato exhibitam ipse simul ibidem præfens existens propriis oculis Deo sibi concedente & vidit & stupuit.) Illa autem cælestis unctio ita corpus ipsius magistri Reginaldi non solum ab æstu febrium, verum etiam ab ardore concupiscentiæ temperavit, quod sicut ipse postmodum est confessus, nec primus in eo motus libidinis de cætero pullulavit. (Hanc visionem, hoc insigne miraculum multis Fratribus ex quibus adhuc nonnulli supersunt, maxime post illius transitum servus Dei Dominicus publicavit.) Recepta igitur taliter sanitate Deo se & ordini totaliter obtulit, votoque potitus tandem Bononiam adiit, prædicationi tam ardentem insistentem, (ut quasi alter surrexisse videretur Elias, & ex tunc maxime ad prædicationem ejus cæpit numerus Fratrum exerescere, & ordo fortius promoveri. Post hoc missus Parisius a viro Dei Dominico, Christumque prædicans verbo pariter & exemplo non post multos dies obdormivit in Domino, consummatus in brevi explevit tempora multa, sepultus in ecclesia S. Mariæ de Campis, eo quod Fratres Prædicatores nondum habebant jus propriæ sepulturæ.) R

25. Sed adhuc liber ab Urbe nequaquam divertere, ea quæ in ea aliis quoque temporibus per eundem servum Dei Dominicum contigisse didicimus profectus.

26. Die quadam D. Stephanus de Fossanova venerabilis cardinalis ad S. Sixtum, ubi tunc temporis vir Dei Dominicus cum suis Fratribus morabatur accesserat: cujus nepos adolescens quidam dum cursu vago ferretur, præcipiti equo tandem in foveam præcipitato collapsus, collisus graviter plangentium manibus ferebatur exanimis. Ad hoc F. Tancredus vir probatus satis & famosus in ordine ad virum Dei Dominicum confidenter accedens, quid inquit agis pater? casus iste virtutis

nerat, salutarem adhibet medicinam. Mirantur medici tam subitam & insperatam salutem, ignorantes cujus medicina fuisset exhibitione curatus, qui secundum eorum sententiam de vita fuerat desperatus. Die autem tertio sedente B. Dominico cum magistro Reginaldo, erat cum eis quidam vir religiosus de ordine Hospitaliariorum testificans quod vidit manifeste B. Virginem venientem, & totum corpus magistri Reginaldi manu propria perungentem. Illa verò cælestis unctio &c. eadem. Nihil habet de iterata illo die tertio & illis præsentibus visione & unctione, quæ etiam prorsus inutilis. Post pullulavit, addit: Hanc visionem B. Dominicus post ejus transitum Fratribus publicavit, adjuratus enim ab ipso F. Reginaldo fuerat, ne hoc in vita ipsius alicui revelaret, sed secretum quasi sub sigillo confessionis servaret. Recepta igitur cælestis sanitate F. Reginaldus Deo se totum obtulit, & B. Dominico professionis se vinculo obligavit. Tandem verò Bononiam adiit, ubi prædicationi totus insistentem, totam civitatem salutari turbatione commovit, & Christo quamplures animas lucrificavit. Multi etiam per eum Prædicatorum ordinem sunt ingressi, & ex tunc maxime Fratrum numerus cæpit auferi. Nulla hic ut nec apud Constantinum legitur ex ea visione facta in ordine vestis mutatio. Vide supra notas ad Jordanum nn. 34 & 35. Vide etiam dissertationem 1 sequentem. Quæ hic de morte Reginaldi refert Constantinus, eadem habet Humbertus cap. 29.

Ex hoc brevi præludio sequens saltem miraculum evincimus non eodem anno patratum, quo Dominicus Reginaldum Romæ inter suos sodales allegit.

De resistitatione cuiusdam archiepiscopi in eodem loco.

De miraculo panem divinitus oblato in eodem loco.

De multis que in Urbe similiter contigerunt.

De resistitatione nepotis D. Stephani Cardinalis de Fossanova apud S. Sixtum.

uæ experimentum expectat, nostra res agitur, eia ergo precare Dominum, compassionem tuam fiduciamque in Domino probet effectus, manifestet prodigium. Tunc tam ille Fratris vivis animatus sermonibus, quàm virtute desuper infusa de futuro signo quasi certus effectus, adolescentis corpus extinctum jam penitus in quamdam cameram, quæ nunc est cellarium sanctimonialium ibidem morantium, fecit seorsum ab omnibus introduci: factaque oratione mox mirum in modum adolescentem & vivum reddidit & incolumem præsentavit.

27. In eodem loco architectum quemdam conductum a Fratribus sub crypta quadam ruina desuper resoluta contrivit, diuque sub tumulo cadentis marceræ jacentem extinxit. Concurrent Fratres ad tam diri casus inopinatum eventum tristes supra modum effecti, sollicitabat enim eos & defuncti status incerta conditio, & tumultuantis populi contra eos ex hoc quod inter ipsos contigerat, rumor futurus ambiguus, ut pote quorum opinio tantò facilius lædi poterat, quantò minus adhuc apud homines status ordinis notus erat: sed pius pater vir Dei Dominicus, cujus cor erat fiduciam habens in Domino, desolationem filiorum non sustinens, corpus de caverna subductum ad se deferri iussit, orationumque suffragio statim vitæ simul & sanitati restituit.

28. Præterea sub silentio prætereundum non est quod cum Fratres adhuc apud locum S. Sixti morarentur in Urbe, multamque necessariorum propter ordinem apud homines nondum notum frequenter paterentur inopiam, contigit die quadam, ut procurator Fratrum F. scilicet Jacobus de Melle Romanus panem quem apponeret Fratribus non haberet. Missi verò Fratres pro eleemosyna cum domos multas more solito circuissent, (sacerdotes quidem & levitas quamplurimos, sed Samaritanum rarissime invenerunt, unde factum est ut) panis vix modicum & valde modicum reportarent. Imminente igitur refectionis hora ad servum Dei Dominicum qui tunc præfens erat, procurator accessit, defectum exposuit: ipse verò exultans spiritu alacri benedixit Deum, & quasi quadam fiducia infusa sibi desuper confortatus, id modicum quod habebatur panis per partes dividi super mensam mandavit. Erant autem in conventu tunc temporis Fratres circiter quadraginta. Facto itaque signo veniunt Fratres ad refectorium, benedictionem mensæ latis vocibus prosequuntur, dumque per ordinem residentes buccellam panis quam unusquisque coram se reperit cum gaudio frangerent, ecce duo juvenes ejusdem habitus formæque consimilis refectorium intraverunt, palliorum sinus quæ a collo pendebant, plenos panibus quales ille pistor qui mittebat novit conficere deferentes: quibus in capite unius mensæ, juxta quam vir Dei Dominicus residebat, silenter oblatis, ita subito discesserunt, ut nullus unquam de cætero vel unde venerit scire potuerit, vel quo postmodum divertissent. Illis verò prædictis juvenibus discedentibus vir Dei Dominicus manu ad Fratres cir-

Humbertus hoc miraculum non nisi post iter Dominici Hispanum refert cap. 33, & licet eadem fere habeat, placet tamen & ejus verbis repetere. Cum B. Dominicus esset Romæ apud S. Sixtum, ubi tunc Fratres morabantur, die quadam quidam adolescens consanguineus D. Stephani cardinalis de Fossanova, qui cum eo illic advenerat, lapsus equo præcipiti graviter collisus deferebatur exanimis. Cuius plangentium circa eum clamor increverat, contigit advenire B. Dominicum, & cum eo F. Tancredum virum religiosum. Hic sua exhortatione cæpit sollicitare B. Dominicum, quatenus pro salute adolescentis Dominum precaretur. Ubi est inquit pietas tua pater, ubi fides nunc in Domino? cur non Dominum deprecavis? Ille tam Fratris precibus quàm pietatis motus visceribus, fecit illud adolescentis corpusculum in conclave clanculo deportari: facta autem oratione protinus eum vita restituit & salutem. Vide dissertationem 14 sequentem.

Idem Humbertus totidem verbis cap. 34. Porro mira-

cumquaque protensa, modo inquit Fratres mei comedite. Quod autem hoc divinitus meritisque servi Dei Dominici fuerit procuratum, nemo penitus dubitavit, sicut quamplures adhuc superstites ex illis qui tunc aderant Fratribus attestantur.

29. Alia quoque vice in casu consimili miraculum simile de panibus scilicet divinitus procuratis in eadem urbe meritis ejusdem servi Dei Dominici eodem F. Jacobo viro siquidem fide digno procuratore tunc temporis similiter existente, & postmodum me audiente narrante contigisse compertum est. A quo etiam aliud quoddam non minus relatione dignum, quod ibidem per eundem virum Dei Dominicum circa se gestum referebat, audivi. Narrabat namque quod quodam tempore gravi quadam infirmitate præventus, morboque invalescente quotidie, jam ad extremum vitæ natura prorsus succumbente devenerat. Cumque Fratres unctionis officio jam præmissis circa eum ut egredientem spiritum orando protegerent, convenissent, tristesses essent non modicum de subtractione Fratris sibi tunc temporis tam necessarij, pro eo quod tam notum in Urbe Fratrem alium non haberent, benignus pater filiorum admodum compassione commotus, seclusis omnibus clausis ostio (super se, super corpus Fratris morientis incubuit, mensusque se quasi alter Elifæus per membra singula) super eum oratione fusa egredientem spiritum potenter retinuit, Fratribusque vocatis reparatum Fratrem ipsis per manum restituit, suoque officio Fratrem incolumem resignavit. In quo nimirum id quod in socru Petri per Dominum gestum esse cognovimus, manifeste per servum ejus conspiciamus innovatum. Idem totidem verbis excipit Humbertus cap. 36, resistis que intra parenthesis.

30. Viro Dei Dominico aliquando in itinere constituto, adjuncto sibi in socium Fratrem Bertrando viro vitæ laudabilis & fide digno, cujus etiam hoc attestatio probatum est, facta est subito super eos gravis intemperies aeris, quam magna statim secuta est inundatio pluviarum. Cumque densus imber per circuitum terram infunderet, vir Dei Dominicus signo crucis sic ex omni parte circa se omnem illam inundationis eluviem propulsavit, ut quasi facto papillone de cruce, cum totam terram prospicerent densa imbrium infusione madescere, nec una gutta ad trium spatium cubitorum vel simbtiam vestimentorum ipsorum contingeret. Idem habet Humbertus cap. 37 phrasi mollita.

31. Sæpe etiam contigit ut in via supervenientibus pluvii sua sociorumque plurimum madefierent vestimenta: cumque post cenam socii ejus remanerent ad ignem, ut & vestes ad siccandum extenderent, & corpora pariter aliquantulum recrearent, vir Dei Dominicus sancti spiritus igne fervens more suo statim ecclesiam ad orandum, imo in oratione potius pernoctandum sic cum vestibus quantumcunque videlicet madefactis intrabat. Mane verò vestibus etiam aliorum qui ad ignem remanserant existentibus madefactis, vestes ejus ita inve-

culum hoc factum fuerit initio anni MCCXVIII, cum ad perficiendam S. Sixti domum sodales laborarent.

Eadem totidem verbis excipit Humbertus cap. 35 resistis tamen quæ ideo intra parenthesis clausa.

Hoc miraculum & sequens de panibus cælitus missis refert etiam Theodoricus lib. 3 cap. 4 sed inverso ordine: nam quod est secundum apud Constantinum primum est apud Theodoricum & fusillime narratum apud S. Sixtum etiam patratum. Quod verò primum Constantini, secundum est Theodoricus & brevissime relatam. In primo Constantini & secundo Theodoricus erant tantum circa XL Fratres. In secundo Constantini & primo Theodoricus erant ad centum. Hinc invicem probatur Dominicum diutius apud S. Sixtum mansisse quàm putet Malvenda: dato enim quod Romam pervenerit mense novembri MCCXVII, nam citius certo non potuit, incredibile est sodales ad centum auxisse ante XVI Kal. martii anni sequentis, quo tamen die vult Malvenda eos ad S. Sabinam transiisse. Vide dissertationem 14 sequentem.

Qualiter idem miraculum iterum contigit, & de curatione cuiusdam Fratris a portis mortis in eodem loco.

Qualiter signo crucis propulsavit a se & socio pluviam.

Qualiter cum vestibus madefactis pernoctabat in oratione in ecclesiis, & mane inveniebantur exsiccata.

Sæc. XIII.

niebantur penitus exsiccatæ, ac si in calenti furno tota nocte positæ perstitissent. *Idem verbis totidem Humbertus cap. 38.*

De denario procurato divinitus pro mercede navigii.

32. Nec illud a laude viri Dei vacare videtur, quod in partibus Tolosanæ, sicut per juratos testes inventum est, cum quadam die evangelizando discurrans cum multis aliis transfisset navigio quamdam aquam, nauta qui eum transvexerat, importune denarium ab eo pro mercede transitus exigebat. Cui vir Dei pro servitio sibi exhibito regnum promittebat cælorum, addens quod servus Christi & discipulus ejus nec aurum nec argentum secum penitus deferebat. At ille promissionem ejus non solum ducens pro nihilo, verum etiam ex hoc potius provocatus acrius & importunius instans, ac eum per capam violenter trahens, aut capam inquit dimittes, aut denarium mihi solves. Tunc vir Dei erectis in cælum oculis, paululumque intra semetipsum orans, moxque in terram prospiciens, & denarium divino nec dubium procuratum nutu jacentem videns, ecce inquit frater quod postulas, tolle & me liberum in pace dimitte. Qua in re quid aliud in servo suo Dominus ostendere voluit, nisi quod in seipso exhibuit, cum scilicet pro solutione tributi per ministerium Petri de ore piscis staterem procuravit. ^Y

De dono linguarum impetrato divinitus.

33. Sed & istud relatione dignum non parum est, quod etiam per reverendum patrem D. Rainerium S. Mariæ in Cosmedim venerabilem cardinalem in conventu Fratrum in festo ejusdem sancti viri beati Dominici præsentibus quibusdam episcopis aliisque non paucis clericis fermocinante atque referentem verum prorsus fuisse compertum est. Contigit enim aliquando viro Dei iter agente associari sibi religiosum quemdam conversationis quidem sanctitate domesticum, sed loquela & lingua penitus alienum. Dolens itaque quod de divinis verbis unâ cum illo mutua se colloquutione refovere non posset, tandem a Domino orationum suarum instantia, ut unus lingua loqueretur alterius, verbifque sic alterutrum variatis sese per triduum quo videlicet simul ituri erant, intelligerent impetravit. ^Z

Qualiter mirabiliter liberavit quendam obsessum multis demonibus.

34. Nec defuit viro Dei Dominico ad assertionem sanctitatis ipsius virtus altissimi in dæmonibus effugandis: sicut enim idem etiam D. Rainerius venerabilis cardinalis in eodem sermone ad Fratres coram omnibus supradictis fideli quidem attestazione narravit: quadam die viro Dei Dominico in quadam ecclesia constituto, accidit sibi quemdam obsessum diversis dæmonibus præsentari. Qui accepta stola prius ad collum proprium posuit, deinde eadem collum cinxit ejusdem dæmoniaci, mandans illis ut de cætero illum hominem non vexarent. Ipsi verò

^Y Idem totidem verbis Humbertus cap. 39: Incipit: *In partibus Tolosanæ &c.* Istud miraculum Malvenda refert ad annum MCCXI: certum id accidisse iis annis quibus Albigensium conversioni defudabat inter MCCVIII & MCCXV.

^Z Idem Humbertus totidem verbis cap. 40. Raynerius hic diaconus cardinalis ab Innocentio III creatus fuit. Miraculum hic relatum dubitat Malvenda an sit unicum vel duplex, quia bis apud Theodoricum habetur scilicet lib. 1 cap. 7 & iterum lib. 3 cap. 8. Unicum potius censuram bis a Theodorico repetitum, cum semel tantum a Constantino & Humberto antiquioribus referatur.

^A Humbertus cap. 42 sic incipit: *Aliud quoque simile tanto certius est, quanto per eandem circa quam gestum est Sororem Bene videlicet ancillam Christi ad notitiam plurimorum pervenit. Hac namque mulier &c.* totidem verbis.

Ut hæc historia cum serie gestorum B. Dominici conveniat, dicendum illum cum primum ex itinere Hispano & Parisiensis Bononiam accessit mense augusto MCCXIX, & in quadam Longobardiarum civitates fodales dilatandi ordinis causa mitteret, Florentiam etiam aliquos destinasse præfecto iis superiore F. Joanne Salernitano viro insigni: Dominicum ipsum postea anno eodem circa novembrem Romam proficiscentem Florentia ut suos visitaret iter instituisse, tumque concionibus quas indefinenter ubique habebat, Benedicentiam

in ejusdem obsessi corpore torqueri statim cœperunt fortiter & clamare, permittite nos exire, quare nos hic cruciari compellis. At ille, non dimitto vos inquit, nisi mihi fidejussores dederitis, quod huc ultra nequaquam de cætero redeatis. Quos inquit illi, fidejussores postumus tibi dare? Et ille, sanctos martyres quorum corpora in ecclesia hac requiescunt. Qui dixerunt, non possumus, quia nostra merita contradicunt. Oportet inquit vos dare, alioquin a cruciatu hoc nequaquam liberos vos dimittam. Tunc illi responderunt ad hoc se duros operam prout possent, & interjecto modico intervallo dixerunt, ecce impetramus licet immeriti, quod sancti martyres fidejusserunt pro nobis. Quod signum ait, quia hoc verum sit, datis mihi? Qui dixerunt, eat ad capsam in qua sunt recondita capita martyrum, & eam invenietis inversam. Mira res & divinis prorsus ascribenda prodigiis! Quæsitum est & ita inventum per omnia sicut illi fuerant protestati. *Idem Humbertus cap. 41. totidem verbis.*

35. Rem promo quam tanto securius refero, quanto per eandem circa quam gesta est, Sororem Benedicentiam videlicet ancillam Christi instructus certius devote scribo. Hæc namque mulier multo tempore mundo dedita carnis illecebris vacabat, sed culpa tandem pœna non caruit, nam hanc malignus spiritus per intervalla temporum graviter vexare cœpit. Erat autem vicina ecclesiæ in qua tunc temporis Prædicatores Fratres Florentiæ morabantur, quo adveniens vir Dei Dominicus ipsam primum ad pœnitentiam exhortando perduxit. Postmodum etiam vexationi ipsius compatiens, suis orationibus, ut ab ea malignus discederet spiritus impetravit, ita ut quæ vix interpolatis diebus quietem modicam habere poterat, ultra annum vexationis solitæ molestiam non sentiret. Verum a vexatione carnis libera vexari se deterius in animo deprehendit, & medecina corporis sibi facta est protinus morbus mentis, tantoque negligentius a Dei servitio cœpit tepescere, quanto a carnis illecebra redivivis tentationibus fortius trahebatur. Quod ubi viro Dei exposuit, illeque beneficium præstitum in ruinâ scandalum versum vidit, blandè eam ad reduci velle ad statum pristinum requisivit. Quæ cum voluntati Dei suæque discretionis committeret, rogabo inquit igitur Dominum filia, ut tibi fiat quod saluti tuæ magis viderit expedire. Unde factum est ut non post multos dies malignus spiritus super corpus ancillæ Christi iterato potestatem acciperet, quatenus anima salva permaneret, & vexatio quæ prius pœna culpæ exitit, postmodum fieret conversationis remedium & cumulus meritorum. ^A

de qua hic ad meliorem frugem adduxisse, & a maligno spiritu liberasse. Non dubitaverim quin sanctus anno sequenti post pascha Roma per Viterbium Bononiam repetens, etiam Senis & Florentiæ transierit: ut ut sit, certe sub finem anni MCCXX puta novembri Romam rursum vadens Florentia de novo iter habuerit, & Benedicentiam tepidam & in rebus salutis negligentem reperiens, ea consentiente, ipsoque rem Deo committente iterum a maligno spiritu vexatam viderit. His ita explicatis necesse non est ut vult Malvenda Constantinum eumque excipientes Humbertum, Bellovacensem & S. Antoninum emendare, quodque illi omnes habent *ultra annum* sanam perstitisse Benedicentiam, expungere: sed ipse potius corrigendus Malvenda, qui de itineribus B. Dominici tribus his ultimis vitæ suæ annis haud accurate agit.

Opponit tamen Malvenda p. 313 traditionem antiquam, nostros scilicet Florentiam non accessisse nisi anno MCCXX post capitulum primum generale Bononiæ habitum, nimirum tum civem Florentinum nomine Deusdedit Bononiam venisse, ac domum quamdam religiosam accommodatam a se in planitie Ripolitana extructam S. Dominico obtulisse, qui continuo eo Fratres miserit, sicque sibi a Seraphino Razzio scriptum. Sed facilis responsio. Si monumenta antiqua proferrentur rem ita se habere testantia, libens acquiescerem: sed traditionem absque documentis frustra opponat quis notitiæ antiquæ

Qualiter claruit spiritu prophetia, & 1. qualiter prædixit conversionem Raimundi qui prius fuit hæreticus.

36. Quanto autem divinæ gratiæ munere etiam in spiritu prophetiæ vir Dei claruerit, libet per aliqua de multis elicit breviter prodere. Prædicante aliquando viro Dei Dominico in partibus Tolosanæ contigit quosdam hæreticos captos & per eum convictos cum redire nollent ad fidem catholicam, tradi judicio seculari. Cumque essent incendio deputati, aspiciens inter alios quemdam Raimundum de Grossi nomine, ac si aliquem in eo divinæ prædestinationis radium fuisset intuitus, istum inquit officialibus curiæ reservate, nec aliquomodo cum cæteris comburatur: conversusque ad eum blandeque alloquens, scio inquit fili mi, scio quod adhuc licet tarde bonus homo eris & sanctus. Res stupenda & digne commendanda memoriæ. Dimissus namque per annos fere viginti in hæretica cæcitate permansit: tandem verò Dei gratia illustratus, relictis tenebris ad lumen venit, Frater etiam Prædicator effectus in eodem ordine vitam suam & laudabiliter duxit, & feliciter consummavit. ^B

Qualiter prædixit conversionem F. Hugonis de Sexto ad ordinem.

37. Apud Florentiam erat quædam mulier per virum Dei Dominicum de mundo noviter ad Deum conversa Benedicta nomine, nunc verò Benedicta soror, de qua paulo superius (n. 35.) sermo est habitus, cui non paucas quidam clericus Hugo nomine molestias inferebat. Cum itaque frequenter super hoc ad virum Dei Dominicum præfata mulier lamentabiles querimonias detulisset: tandem ille blandis eam consolans sermonibus, patienter inquit age filia, sciens quod iste citò bonus ordinis Frater erit, & in eodem ordine labores non paucos & longo tempore sustinebit. Fidelis sermo. Effectus sequens totum per omnia quod vir Dei prædixerat comprobavit. ^C

Qualiter prævidit quosdam Fratres recessuros ab ordine, quos postea suis orationibus revocavit.

38. Cum autem esset in Hispania in loco qui dicitur Gualdasiæ, quibusdam sibi Fratribus sociatiquæ Romanæ provinciæ, juxta quam conventus Florentinus post Romanum cæteros antiquitate præit, qui proinde jam anno MCCXIX erectus fuerit: nam Senensis posterior anno MCCXX mensis martii die XIV certo fertur exchoatus, nempe a sodalibus quos Dominicus tum Romæ exultans comisit, qui die indicata cum domus hospitalis Magdalenæ curatoribus translegere. Vide postea testimonium Frugerii Penensis in proc. canoniz. testis IX n. 1.

^B A verbo Prædicante ad finem totidem verbis excipit Humbertus cap. 45. Illud porro egerit Dominicus inter annum MCCXX & MCCXXV, quibus a legatis apostolicis potestatem in hæreticos reconciliandos accepit. Videtis postea F. Guilelmus Pelhissio, qui hunc Raimundum de Grossi docet anno demum MCCXXXVI sponte conversum.

^C Humbertus cap. 46 id magis explicat. *Apud Florentiam quidam clericus secularis pro eo quod ecclesia in qua erat clericus, collata fuerat Fratribus, in qua etiam Fratres aliquanto tempore in principio ordinis persecutionem tyrannidem exercebat. Erat & quædam mulier in eadem parochia per virum Dei Dominicum de mundo noviter ad Deum conversa Bene nomine, nunc verò soror Benedicta, de qua paulo superius sermo est habitus, cui etiam in Fratrum odium, non paucas quotidie dicitur clericus molestias inferebat &c.* ut apud Constantinum.

Hanc mulierem quam prius Bene, scilicet cum adhuc esset in seculo nominat Humbertus, nunc verò sororem Benedicentiam uterque Constantinus & Humbertus nuncupant, indicant ambo cum hæc scriberent adhuc fuisse in vivis & ordini aggregatam sive in monasterio Ripolitano ad Florentiam ex Fratrum cœnobio in sacrum gynæceum paucis post B. Dominici obitum annis converso, quod verius æstimo, sive sub regula tertii ordinis de pœnitentia tantum, ut vult S. Antoninus. Quas verò huic forori Benedictæ visiones tribuit Flaminius a Malvenda exceptus p. 320 nec probamus, nec ab ullo exquisiti iudicii viro probandas censemus. Quis eos ferat narrantes Benedicentiam dum B. Dominicus sacrum taceret, vidisse B. Virginem partem Eucharistiæ sumentem ac edentem, similiter partem sanguinis ex eodem calice bibentem, sicque cum sancto in signum amicitiae unâ communicantem? Et cætera ejusdem farinae ex libello cui titulus *speculum peccatricis anime* deprompta. Qui libellus licet sub nomine nostri Alani de Rupe ab ejus morte proderit, vix adducor ut ejus esse credam. Sic eruditi Actorum SS. editores T. IIII junii ad vitam B. Elisabeth Schonaugienensis, XI millium virginum historiam sub ejus licet nomine editam ceu ipsi revelatam ob inepta & infalsa quibus scæter, ejus esse sibi perverlatam ob inepta & infalsa sit, de ista Benedicta nihil certi habetur quam quod his duobus nn. 35 & 37 a Constantino refertur.

T O M. I.

tis tentavit eos fatanas, ut a beati viri societate discederent, quod virum Dei non latuit Sancto sibi Spiritu revelante. Apparuit enim ei per visum immanissimus quidam draco, qui Fratres illos qui secum erant absorbere apertis faucibus videbatur. Intellexit igitur vir spiritus Dei plenus grave Fratribus tentationis imminere discrimen, quibus etiam visionem illam terribilem propalavit, hortans eos ut tentationibus futuris constanter resisterent, a quibus nemo nisi spontaneus absorberetur. Brevi autem spatio temporis interjecto draco ille qui paulo ante Fratres illos absorbebat per visum, absorbit per effectum. Nam omnes qui cum viro Dei Dominico fuerant, exceptis tribus scilicet Fratre Adam & duobus conversis, suadente diabolo recesserunt. Interrogatus autem quidam ex illis a viro Dei, an & ipse vellet abire, absit inquit pater carissime, ut relicto capite sequar pedes. At verò pater misericors erga eos qui recesserant non indignatione sed compassione commotus, continuo ad consuetum orationis refugium se convertit, & quos monitis retinere non potuit, orationibus revocavit: nam paulo post omnes fere ad eum instinctu divinæ gratiæ redierunt. ^D

39. Præterea cum adhuc Fratres apud S. Sixtum morarentur in Urbe, & ibidem vir Dei Dominicus præfens esset, quasi subito facto Spiritu Domini super eum, ad capitulum Fratrum convocatis palam omnibus nunciavit quatuor Fratres ex ipsis in brevi duos videlicet in corpore, duos autem in spiritu morituros. Nec mora, verbum comitatur effectus, nam non multo post tempore duo Fratres carnis debitum exsolventes migraverunt ad Dominum, duo vero alii ad seculum redeuntes de ordine penitus recesserunt. ^E

^D Idem totidem verbis habet Humbertus cap. 28 sed pro *Gualdasiæ* legit *Godalsaiæ*. Malvenda Castillum excipientis eundem locum putat, qui nunc dicitur Guadalajara. Idem gestum refert Stephanus de Borbone P. IV tit. VII cap. 21 cod. Sorb. fol. 371. b. hoc solo discrimine quod id ait *evenisse cum Dominicus adificaret quendam Fratrum conventum in Hispania*. Fratres autem illos qui a B. Dominico recesserunt, intellige Hispanos quos recens in Gallia regione sibi allegat, non socios quos ex Italia vel Gallia secum adduxerat, jam antiquitus sibi adjunctos. Istorum nomina non produunt scriptores, sed si quis conjecturæ locus, alter fuit F. ille Dominicus Hispanus, de quo Jordanus n. 30 quem anno MCCXVII in divisione Fratrum ad Hispaniam amandarat, & Romam ad se reversum anno MCCXVIII Bononiam legavit circa pascha, quem exinde revocaverit ut hujus itineris sibi comitatus, & quem tandem volunt cœnobio Segobiensi primum priorem præfuisse: alter fuit F. Stephanus Metensis, quem monumenta supra relata B. Dominici socium præstant individuum.

^E Idem Humbertus totidem verbis excipit cap. 47. Malvenda qui sibi persuasit Fratres apud S. Sixtum non mansisse nisi paucis mensibus ab initio decemb. MCCXVII puta ad XIV februarii sequentis, vult id evenisse ante quadragesimam anni MCCXVIII: at disert. IV sequenti evidenter probabitur ibi mansisse ad quadragesimam anni MCCXIX stylo veteri, novo MCCXX, proinde non necesse ut hæc tam cito facta fuerint.

Fratres illos duos mortuos Theodoricus lib. 2 cap. 3 nuncupat Gregorium & Albertum: Malvenda verò p. 196 a. vult constare ex tabulis Ecclesiæ Spalatenfis in Dalmatia, Gregorium illum domum ordinis Spalati crexisse anno MCCXVII & Ugrinum de Hungaria Spalatensem archiepiscopum obiisse anno MCCXIX postquam per annum sedisset, & apud nostros ibidem sepultum. Verum a tabulis sibi communicatis delusus est Malvenda. Nam Ugrinus de Hungaria non nisi anno MCCXLVIII electus est archiepiscopus, & mortuus est anno sequenti MCCXLIX, apud nostros ibidem sepultus, ut habet Thomas archidiaconus ejus Ecclesiæ in historia archiepiscoporum Spalatensem a Lucio typis data, in historia Dalmatiæ & Croatiæ edita Amstelredami 1666. Alunde certum conventum Spalatensem & alios Dalmatiæ a Fratribus provinciæ Hungariæ erectos omnes fuisse, cujus & pars toto primo ordinis seculo & ultra fuerunt: Paulus autem Hungarus primus ejus provinciæ præfectus institutus in capitulo secundo generali MCCXXI, non nisi post hæc comitia ad eas regiones progressus est, & primos conventus erexit. Unde non tanta est antiquitas conventus Spalatenfis quantum putavit Malvenda: si verò quis Gregorius ejus est fundator, alius plane est ab eo qui apud S. Sixtum prævidente B. Dominico mortuus est.

Sæc. XIII.

Qualiter prævidit duos Fratres morituros in corpore & duos in spiritu.

Sæc. XIII.
Qualiter præ-
vidit mortem
regis Arago-
num.

40. Sane demoratus est aliquando vir Dei apud Carcaſſonam in domo episcopi per unam quadragesimam prædicationi insistentis, ubi etiam vices episcopi tunc temporis existentis in Francia ab eodem sibi commissas in spiritualibus exercebat. Cum autem in diebus illis guerra multum increſceret inter D. Simonem comitem Montisfortis pro parte Ecclesiæ, & comitem Tolosanum, comesque Tolosanum multum inciperet adversus Ecclesiam prævalere, conversus quidam Cisterciensis ordinis religiosus ibidem existens, dolens quamplurimum super his, & ad virum Dei Dominicum quadam die sic affectus accedens, magister inquit Dominice nunquamne finem habitura sunt ista mala? Cumque vir Dei reticeret, illeque importunius ageret non ignorans, quod ei multa Dominus revelaret, tandem præſente F. Stephano Metensi socio suo tunc temporis, cujus etiam hoc frequenti relatione vulgatum est, finem ait certe habebit istorum Tolosanorum malitia, finem habebit, longe tamen est finis: multorum sanguis interim effunderetur, & unus rex in hujus guerra certamine interemtus occumbet. Illis autem timentibus ne hoc de rege Franciæ, qui tunc de novo assumferat negotium Albigenſe deberet intelligi, ne timeatis inquit de rege Franciæ, alius rex erit & cito erit, cujus vitam præſentis guerra varietas intercidet. Sequenti igitur anno rex Aragonum juvenis partes comitis Tolosani in prælio occiditur, (qui utinam non in perpetuum contra Ecclesiam videlicet dimicando infelicis occidisset.) *Idem totidem verbis excipit Humbertus c. 48 excisis qua intra parentheſin.*

Qualiter totam quadragesimam jejunavit in pane & aqua.

Qualiter prædixit conversionem F. Conradii, & suis orationibus ipsum mirabiliter convertit.

41. Addebat quoque idem F. Stephanus quod vir Dei Dominicus per totam illam quadragesimam non comedit aut bibit nisi panem & aquam, nec lectum intravit. Adveniente autem pascha & fortiorum se esse dicebat, pulchriorque & pinguior apparebat. *Idem habet Humbertus cap. 52.*
42. Viri vitæ venerabilis Alatrini episcopi fidelissima attestatio quod refero comperi, qui hoc etiam F. Joanni de Columna priori Fratrum tunc temporis in Romana provincia sollicitè perquirentibus per suas litteras proprioque sigillo communitas transmiſit. Hic cum adhuc eſſet prior monasterii Caſamariæ de ordine Cisterciensis, quodam tem-

Episcopus Carcaſſonenſis hic laudatus erat Guido abbas Vallium Sernaii, qui abſens & in Francia a tribus annis agens, ubi crucem adversus Albigenſes prædicabat, electus est anno MCCXII, & Albiam jam advenerat vigilia paschæ xxiv Martii, ut habet Petrus Sernenſis c. 60 sub finem. Exinde Narbonam progressus ad Arnaldum abbatem Cistercii electum archiepiscopum Narbonensem, cum eo menſe maio consecratus est, ut habet idem Sernenſis cap. 62 initio: sub finem verò ejus anni in Franciam videtur reversus, certe toto anno sequenti MCCXIII in Francia moratus est, unde non rediit ad partes Tolosanæ nisi post pascha anni MCCXIV, sic enim Sernenſis citatur cap. 78. Anno verbi incarnati MCCXIV venerabilis Carcaſſona episcopus, qui toto præcedenti anno pro negotiis fidei contra hæreticos discurrendo & prædicando laboraverat in partibus Gallicanis circa octavam reſurrectionis (pascha fuit xxx martii) iter ad partes arripuit Albigenſes &c. Itaque quadragesima illa qua Dominicus ejus vicarium egit Carcaſſonæ, non a capitulo Ecclesiæ ut excidit Malvenda, sed ab ipſo episcopo positus, ut dicit Constantinus, fuit quadragesima anni MCCXIII, sed quæ stylo veteri dicebatur anni MCCXII: quod semper habendum præ oculis: sic enim intelliges, qui rex Aragoniæ dicitur anno sequenti occisus nempe xii septemb. MCCXIII. Sed & hinc conjectu pronum Dominicum toto tempore hujus absentia episcopi ejus vicarium generalem in spiritualibus egisse: Vide supra notas ad Jordani n. 21.

His quæ totidem verbis excipit Humbertus cap. 50 hæc addit non negligenda: *Narravit quoque prædictus episcopus, quod cum B. Dominicus ipsum rogaret, ut hujusmodi factum secretum haberet dum viveret, & ipse episcopus responderet, quod fortassis priusquam ipse moreretur, respondit B. Dominicus quod sciret ipse post eum se superviviturum. Quod & postmodum rei demonstravit eventus, cum multo plus quam per xx annos post B. Dominicum ipse viveret.*

Alatrini episcopi. Alatrium civitas est Campaniæ Romano pontifici immediate subjecta, cujus hic Cisterciensis tunc prior

pore dum a bonæ memoriæ papa quondam Honorio in Theotoniā miſſus per Bononiā iter faceret, ad dilectum virum Dei Dominicum, cum quo magnæ familiaritatis notitiam dudum Romæ contraxerat, visitandum accessit. Erat autem tunc temporis Bononiæ magister quidam Conradus Theotonicus, cujus ingressum ad ordinem Fratres mirabiliter affectabant. Cum ergo in vigilia assumptionis B. Mariæ vir Dei Dominicus cum præſato tunc priore, quem intimo diligebat affectu, secretam atque consolatoriam de divinis vitæque cælestis deliciis collationem haberet, familiari quadam confidentia exigente materia dixit ei: Fateor tibi prior, quod tamen adhuc nulli unquam exposui, nec tu alteri quandiu vixero revelabis, quod numquam adhuc a Deo in hac vita aliquid petii, quod non assequeretur juxta votum. Ille verò vehementer admirans, & desiderii quod habebant Fratres circa conversionem supradicti magistri Conradi Theotonicus conficius, confiderenter adjecit: Pete ergo pater, ut det tibi magistrum Conradum ad ordinem, cujus Fratres introitum tam ardentè flagitare videntur. At ipse, rem inquit Frater bone difficilem postulasti, si tamen volueris in hac nocte orationi mecum insistere, confido in Domino, quod nos a petitionis nostræ desiderio non fraudabit. Finito itaque completorio Fratribus ad quietendum perguntibus, vir Dei Dominicus in ecclesia præſente dicto priore & vidente remansit, & in oratione more solito pernoctavit. Peractis verò solemniter tam celebrium matutinarum vigiliis, illucescenteque die convenientibus ad primam Fratribus, cum cantor incepisset: Jam lucis orto sidere, ecce lucis veræ sidus novum futurus magister Conradus subito veniens, & ad pedes B. Dominici prostratus habitum ordinis & instanter petiit, & perseveranter accepit. Quo statim cum Fratribus aggregato, Deus omnipotens servi sui Dominici, & præcedens verbum & sequens oratio quam ab effectu suo nequaquam vacua fuerit, indicavit.

43. Decanus quidam de Francia Romam vadens virum Dei Dominicum apud Mutinam prædicantem invenit, ad quem accedens, & de salute animæ suæ secum conferens, hoc inter alia sibi dolenter exposuit, suumque quasi inevitabile naufragium esse dixit, quod a carnis lubrico continere non poterat, prop-

Casamaria vel ut legit Humbertus *Casamariæ*, promotus est postea episcopus. Emendandum autem Malvenda qui pag. 311 b. hanc historiam ex Vincentio Bellovacensi excipiens, ob pravam hujus in editione Duacensi lectionem, pro *Alatrino* legit *Alacrion*, tale istius prioris nomen fuisse putans: & quod mireris, Henriquezium & Chalmotus ambo martyrologii Cisterciensis scriptores in eundem scopulum impegerunt, quinta Januarii B. Alachrium Casamariæ priorem, & civitatis ignotæ in Italia episcopum B. Dominici amicum suis venerandum exhibentes. Legendum itaque *Alatrinus episcopus*, ille verò haud dubie est, qui decimus nonus inter episcopos Alatrinus ab Ughello numeratur nomine Joannes, qui jam sedebat anno MCCXXXIII, ut constat ex diplomate eo anno menſe junio indict. 6 dato, & ab eodem Ughello relato, quo dictus Joannes episcopus cum suis canonicis Stephano presbytero cardinali S. Mariæ Tranſiberim dat ecclesiam S. Benedicti pro monasterio S. Sebastiani. Hunc autem esse evincitur ex ipsa relatione, in qua dicitur sic scripsisse F. Joanni de Columna tum provinciæ Romanæ priori, quod munus iste jam obibat prima vice anno MCCXXXVII.

Ex ea verò ratione qua iste Humbertus scilicet in additione mox relata loquitur, conjectu pronum est tum cum hæc scriberet, istum episcopum mortuum fuisse, alioquin non dixisset xx & amplius annis post B. Dominicum vixisse, sed addidisset, & vivit etiamnum: unde cum hanc B. Dominici vitam Humbertus circa MCL scripsisset, quibusdam annis antea hunc episcopum obiisse verisimile est: ac proinde non eundem ut putavit Ughellus, sed alium fuisse Joannem ejus successorum, qui ad MCLXIII devixit, & cui ut alterum sufficerent canonici, jussit Urbanus IV.

Conradus Theotonicus. Iste ordinis nomen dedit xv augusti MCCXX, nullo enim alio anno festum assumptionis B. V. Dominici Bononiæ celebravit, anno verò sequenti in comitiis generalibus ad pentecosten habitus datus est primas Teutoniarum præfectus provincialis.

Qualiter prædixit & petravimus continentiam carnis suam decan-

ter quod etiam ab aliis bonis operibus exercendis quasi desperatus abſtinebat. Cui vir Dei divina qua plenus erat confortatus fiducia, vade inquit de cætero viriliter age, & de Dei misericordia non desperes, ego tibi a Domino carnis continentiam impetrabo. Sic dixit, & sicut postmodum veraciter claruit, sic evenit: nam qui fuerat immundus & lubricus, deinceps castus & continens est effectus, dum servi promissio cum promissione Domini qua videlicet dixit, *Amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, sine debito concordavit.

Brevi & generalis descriptio motuum & conversationis ipsius.

44. Tanta præterea venerabilis pater vir Dei Dominicus morum honestate pollebat, tanto in omnibus divini fervoris impetu ferebatur, ut ipsum esse vas honoris & gratiæ, vas ornatum omni lapide pretioso, nemo qui vitam ejus diligenter adverteret, dubitaret. Inerat ei firma valde mentis æqualitas, nisi cum ad compassionem & misericordiam turbaretur: & quia cor gaudens exhilarat faciem, placitam interioris hominis compositionem manifesta de foris benignitate prodebat: & cum in ejus facie de bonæ conscientia testimonio procedens semper eluceret hilaritas, lux tamen vultus ejus non cadebat in terram: denique per hanc omnium sine difficultate sibi facile vendicabat amorem, omnium sine difficultate mox ut eum aspicerent, illabebatur affectibus. Tantam autem servabat in his quæ secundum Deum rationabiliter fieri concepisset, mentis constantiam, ut vix aut nunquam semel enunciatum cum digna deliberatione sermonem acquiesceret immutare. Ubi cumque verfaretur sive in via cum sociis, aut in domo cum hospite reliquaque familia, aut inter magnates & principes vel prælatos, semper ædificatoriis affluebat sermonibus, abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi seculive contentum audientium animos invitaret. Vix ipsa communis ejus locutio a virtutis erat pondere vacua, quia cujus cor sese in alta suspenderat, nequaquam verba de ore illius incassum cadebant, ubique se verbo & opere virum evangelicum exhibebat. Tempore diurno cum Fratribus sociisve salvo quidem in omnibus honestatis tenore nemo communior, nocturnis horis vigiliis & orationibus per omnem modum nemo instantior. Diem impertiebatur proximis, noctem Deo, sciens quoniam in die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum ejus. Sane de suis oculis quasi quemdam fontem effecerat lacrymarum, fuerunt ei lacrymæ ejus panes die ac nocte: die quidem magis, cum missarum crebra & quotidiana celebraret solemnia: nocte verò cum super omnes infatigabilibus excubaret vigiliis. Frequenter autem quando corpus Domini elevabatur in missa in tantum mentis rapiebat excessum, ac si ibidem præſentem Christum incarnatum videret: propter quod missam cum cæteris multo tempore non audivit. Erat ei pernoctandi in ecclesia consuetudo creberrima, usque adeo ut vix aut raro certum ad quietendum lectulum videretur habere. Tres singulis noctibus recipiebat manu propria de quadam catena ferrea disciplinas, unam videlicet pro se, alteram pro peccatoribus qui versantur in mundo, tertiam verò pro his qui in purgatorio cruciantur. Orabat igitur noctibus & perseverabat vigilans quantum a fragilitate corporis extorquere potuisset, & cum tandem lassitudine succedente somni interpellabat necessitas, sive ante altare, sive alio quocumque loco, aut certe super lapidem

H Idem excipit Humbertus cap. 51. Malvenda hoc gestum refert ad ann. MCCXX. & libens assentior.

I Vide supra Jordani n. 49 ubi simile sancti elogium: ex utroque suum concinnavit Humbertus cap. 52.

TOM. I.

instar patriarchæ Jacob capite reclinato quiescens paululum, rursus evigilabat ad Spiritus orationisque fervorem. Omnes homines largo excipiebat caritatis sinu, & cum omnibus diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus sibi proprium vendicabat: hoc etiam cunctis eum faciebat gratissimum, quod simplici gradiens via, nullum unquam verbo vel opere duplicitatis vel fictionis prætendebat vestigium. Verus erat paupertatis amator utens vilibus indumentis. In cibo quoque temperatissimus, delicata vitans & simplici pulmento libenter contentus, habens in omnibus liberam sui corporis potestatem. Mundum denique sibi, mundique gloriam sic prostravit, ut cum Petro sicca vestigiis ambulans supra mare, nequaquam unquam in eo figeret gressum cordis. Proinde electus aliquando in Cozeranensem episcopum omnino renuit, contestans se prius terram deserere, quam electioni alicui de se factæ aliquatenus consentiret. Illius nimirum imitatus exemplum, qui cum eum ut regem facerent, turbæ conquirerent, in montem fugiens, manifeste quam sit prælationis officium appetendum ostendit. Interrogatus verò aliquo tempore, cur non libentius Tolosæ in Tolosanaque diocesi moraretur, quia in Tolosana inquit diocesi multos qui me honorant invenio, apud Carcaſſonam verò omnes e contrario me impugnant. Hæc in summa quædam & breviter de beati viri Dominici vita perstricta sunt, ut non minus quidem ex his, quam ex miraculorum prodigiis, quam digne apud Deum & homines gloriosus habendus sit, luce clarius eluceſcat.

45. Igitur appropinquante peregrinationis termino sineque certaminis, quo laborum bonorum vir Dei Dominicus gloriosum fructum perciperet, coronamque victoriæ reportaret, constitutus apud Bononiæ gravi cepit corporis infirmitate languere. Positis autem ex his qui tum aderant filiis coram eo, testamentum pacis disposuit, in quo præcipue tam ipsis quam cunctis per ordinem circumquaque diffusis, salubri quadam admonitione præmissa, caritatis, humilitatis atque paupertatis legitimam successionem legavit: in hujus inquam triplicis proprietate thesauri summopere universos filios hæredes instituit, per quem nimirum illius regni quod repromisit Deus diligentibus se, secum fierent cohæredes. Illud verò qua potuit districtione prohibuit, ne quis unquam in suo ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & suam terribiliter imprecans, ei, qui Prædicatorum ordinem, quem præcipue paupertatis decorat professio, terrenæ substantiæ veneno respergere laboraret. Denique circumstantibus Fratribus, & quasi inconsolabiliter de tanti patris destitutione dolentibus, dulciter consolans eos adjunxit: Ne vos mea filii corporalis turbet discessio, nullatenus dubitantes vos meliorem me mortuum habituros, quam vivum. Grandis sane sed non vana fiducia, sciebat enim nimirum cui crediderat, & de reposita sibi corona gloriæ certus erat, qua percepta tanto fieret ad imperandum potentior, quanto in potentias Domini jam securior intrasset. Proinde ad extremam horam veniens anno ab incarnatione Dñi MCCXXI VIII idus augusti obdormivit in Domino, illius vocis quæ ad Joannem in Apocalypsi de cælo dudum insonuit, non solum sonum, sed & effectum indubitanter percipiens, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*. Interfuit autem ejus exequiis venerabilis tunc quidem Ostiensis episcopus, & apo-

Electus in Cozeranensem episcopum. Sedes Conforanensis vacasse fertur anno MCCXX mortuo tum Navarro Dacqs, de quo supra ad Jordani n. 16. Tum itaque hujus successor a capitulo Dominicus electus fuerit, eo verò recusante C. ad eam evectus est.

E ij

De felicitate ipsius obitu apud Bononiæ.

§.c. XIII. stolice sedis in Lombardia legatus, postmodum vero papa Gregorius, corpusque ejus sacrosanctum cum digna devotione per semetipsum in ecclesia Fratrum sepultura mandavit.^K

De revelatione facta F. Raoni eodem die circa transitum ejus apud Brixiam.

46. Eadem vero die eademque hora qua beatus pater migravit a corpore, F. Guala ejusdem ordinis tunc prior Brixie, postmodum autem civitatis ejusdem episcopus, cum in loco campanilis Fratrum in Brixia paululum reclinasset, levi quadam somni dulcedine dormitavit: viditque revelatione divina velut aperturam quamdam in cælo, per quam dux scala candida submittebantur ad terram: summum tatem quoque unius scale manu tenebat Christus Dominus, summam vero alterius scale virgo mater, per utrasque autem descendentes & ascendentes angeli discurrebant: & ecce in medio scalarum in imo sedes est posita, & supra sedem sedens, & qui sedebat similis erat Fratri habenti faciem velatam caputio, quemadmodum mos est in ordine Fratres mortuos sepelire. Scalam autem sursum paulatim trahebant ex una parte Christus Dominus, & ex altera mater ejus, donec pfallentibus angelis ad summum usque pervenit is qui in sede fuerat collocatus: receptisque in cælo scalis, & sede pariter cum sedente, illa cæli apertura clausa est, visioque disparuit. Excitatus igitur idem Frater a somno, quamvis ex infirmitate præcedenti debilis adhuc esset, confestim Bononiam quo beatum patrem ægotasse sciebat, iter arripuit, comperitque veniens eandem diem eandemque fuisse horam, qua & illa sibi visio cælestis apparuit, & vir Dei Dominicus de mundo transiens cæli gloriam introivit: ad cujus rei certitudinem ampliore mox coram omnibus visionem hujusmodi publicavit.^L

De revelatione facta F. Raoni eodem die similiter apud Tibur.

47. (Verum non inferioris habet stuporis indicium, non minoris certitudinis argumentum, quod de transitu ejusdem beati patris F. Raoni ejusdem ordinis viro prorsus sanctitatis præcipue longius posito luce clarius revelatum fuisse comperitur est.) Eadem namque die defunctionis ipsius dictum F. Raonem cum F. Tancredo, de quo in loco alio facta est mentio, de Urbe Tibur contigit accessisse. Pervenientibus autem ipsis ad hospitium solitum hora quasi sexta de mandato ipsius F. Tancredi F.

^K Hoc caput sic innovavit Humbertus suo cap. 53, ut ejus stylo visum fuerit integrum referendum. *Appropinquante fine certaminis, cursus meta, & bonorum laborum fructu glorioso B. Dominicus repositam sibi coronam justitia accepturus in cælo, cepit apud Bononiam positus gravi corporis agrotatione languescere, spiritu tamen Deo infatigabiliter adharebat. Invalente siquidem infirmitate corporis, non deficiebat sed proficiebat, & perciebatur potius virtus interior mentis. Convocatis igitur ex Fratribus Bononiensis conventus duodecim, cepit eos ad canonica religionis observantiam, ad virtutis constantiam exhortari. Admonuit quoque cavenda esse summo opere faminarum & maxime juvenularum suspecta consortia, qua illecebrosa admodium viriles etiam animos aut emolliunt aut inclinant. Ne autem filios quos dederat ei Dominus exheredes & orphanos derelinquere videretur, utpote tanti patris ope ac consolationum ipsius opibus destitutos, testamentum condidit, quale decebat pauperem Christi divitem in fide & coheredem regni quod repromisit Deus diligentibus se: testamentum inquam non terrena pecunia sed gratia, non materialis suppellectilis, sed spiritalis virtutis, non terrena possessio, sed cælestis conversationis, denique quod possederat hoc legabat. Hac sunt inquit Fratres carissimi, qua vobis tanquam filiis hereditario jure possidenda relinquo: caritatem habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam possidete. O testamentum pacis, testamentum nulla oblivione delendum, nulla designatione sperendum, nulla superordinatione, mutandum! Testamentum inquam non morte testatoris, sed immortalis vite adeptione sancitum! Beatus qui non negligit, qui non spernit vel abjicit caritatis incorruptibile vestimentum, fertilem humilitatis fundum, desiderabilem paupertatis thesaurum, tanti patris sibi traditione legatum. Has virtutes S. Dominicus possidisse non ambigit, quisquis ejus adhuc in carne positi conversationem novit, quam virtutibus plenam fuisse esse taceat lingua, clamant miracula, felicem ejus transitum tam præcedentia, quam etiam subsequenta. Ipsa quoque ejus grandis in morte fiducia*

Rao ad altare missam celebraturus accessit: a quo etiam præmissa confessione injunctionem accepit, ut dilecti patris quem ægotasse Bononia nuper audierant, memor esset. Cum igitur ad illum locum in quo in missa de vivis consuevit fieri mentio pervenisset, injunctionemque factam sollicitus ad memoriam revocasset, subito factus est in excessu mentis, stansque immobilis in altari, raptus in spiritu, vidit manifesta siquidem visione virum Dei Dominicum corona quadam aurea laureatum, totumque mirabili splendore fulgentem, duobus quibusdam reverendis viris comitatum hinc inde extra Bononiam via regia procedentem. In eadem vero visione revelatione certa sibi dabatur intelligi, quod vir Dei Dominicus eadem hora scilicet sexta, sextaque feria migrans a corpore cælestem patriam gloriosus adisset. Visione autem illa perfecta mox ad se reversus, sibi que redditus ab eodem loco quo in excessu factus dimiserat, quam inceperat missam profectus explevit. (F. vero Tancredus qui se post eum ad terram prostraverat, sive somni præ lassitudine viæ sopore depressus, sive alia quacumque meditatione suspensus, nec interposita morâ distantiam, nec ipsius raptus argumentum aliquod deprehendit.) Hanc autem visionem ex humilitate quadam qua procul dubio plenus erat, is qui viderat Frater longo tempore tacuit, postmodum autem divina inspiratione præmonitus pluribus revelavit, (eoque referente frequenter audivi, eandemque manu propria mihi scripsit.)^M

48. Post transitum quoque venerabilis patris B. Dominici a multiplicandis miraculis per ejus merita divina potentia incessanter non destitit: quorum quam plurima indiscreta Fratrum humilitas, ne videlicet sub hoc obtentu notam superbiæ vel cupiditatis incurrerent, occultavit: sicque sibi tam improvide providentes, unde famæ suæ cogitaverunt inconsulte consulere, inde quantum Dei subtraxerint gloriæ, minus providi non viderunt. Nonnulla vero per negligentiam prætermissa ingratitudinis proles oblivio sub silentio sepelivit, sed Deus omnipotens qui in sanctis suis gloriosus ostenditur, non est passus solem sub nubilo obumbrari, nec thesaurum in pulvere latitare, ut nimum

justum eum proloquitur, ut merito ejus memoria cum laudibus habeatur. Fratribus namque tanti patris decessum æge feventibus considerenter asseruit, non oportere eos de sua defunctione tristari, cum utiliore eum forent post obitum habituri. Certus enim de sua, pro suorum salute erat sollicitus, eo potentior se ad impetrandum fore non dubitans, quo in potentias Domini securior introisset. Illud autem pater egregius quanta potuit discretionem prohibuit, ne quis in hoc ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei & suam terribiliter imprecans ei, qui hunc ordinem quem præcipue paupertatis decorat professio, terrenarum divitiarum pulvere præsumserit maculare. Denique B. Dominicus post labores diuturnos, quibus in vinea Domini Sabaoth fideliter desudaverat, introivit in gaudium Domini sui, diurnumque accepit denarium, complevitque dies suos in bono & annos suos in gloria, anno incarn. Domini MCCXXI VIII idus augusti post secundum capitulum generale, quod eodem anno fuerat celebratum. Interfuit autem &c. ut supra Constantinus, usquead mandavit. Quibus addit: Noverat quippe sanctam conversationem ejus in Domino, & specialis eum sibi dum adhuc viveret astrinxerat dilectionis amplexu. Sepultus est autem Bononia in ecclesia S. Nicolai Fratrum Predicatorum, quorum ordinis ipse primus extitit institutor. De his legendus potissimum E. Ventura Veronensis primus in proc. canon. testis.

^L Idem habet Humbertus cap. 54, sed stylo identidem mollior. Post visio cælestis apparuit, sic profectus, & qua sancta illa anima beatissimi patris Dominici migravit a corpore, præsentis incolatum miseria superna beatitudinis habitations commutans, ubi ab ubertate domus Dei feliciter inebriatur, regem gloriæ, dominumque virtutum in decore suo conspicens Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen. Vide etiam supra Jordanum n. 42.

^M Idem totidem verbis refert Humbertus cap. 55, exceptis quæ ideo parenthesi clausa.

De translatione sancti corporis ejus & mirabilibus visis fragrantia.

rum lucerna tam inclita super candelabrum Ecclesiæ posita ad profectum omnium coruscaret signis, radiaret exemplis. Quapropter crebrescentibus indefinenter miraculis, cum non posset ulterius beati viri sanctitas occultari, fidelium dignum duxit devotio, corpus ejus humili prius loco depositum ad altiore debito cum honore transferre. Indignum namque videbatur & erat, ut illius ossa vilis theca contegeret, cujus merita Dei potentia signis tam evidentibus prædicaret. In diebus autem illis apud Bononiam multitudo Fratrum convenit ad capitulum generale: aderat etiam F. Nicolaus de Juvenatio vir virtute pariter & opinione non mediocriter celebris, qui cum intempesta noctis silentio super instanti translatione sollicitus, quædam in animo volveret de futuri casus incertitudine videlicet anxius, utrumne Dominus ad exaltationem sancti sui Dominici signum aliquod dignaretur ostendere, tandem quasi inter soporem & vigiliam constituto visum est virum quemdam astantem sibi conspiceri, claraque simul voce dicentem: *Hic accipiet benedictionem a Domino & misericordiam a Deo salutari suo.* Statuta igitur hora hi qui ad exequendum præfatæ translationis negotium interesse debuerant convenerunt. Erat autem momentum in quo tam pretiosus thesaurus jacebat reconditus, grandi lapide supertectum, durissimoque cæmento circumquaque conclusum, ita ut nec spiram quidem vel ab interioribus posset procedere, vel ab exterioribus subintrare. Hoc cum fuisset fracto vix ferreis instrumentis cæmento sublatoque lapide patefactum, tanta subito ex ipso erupit suavissimi odoris fragrantia, ut non tam sepulcrum quam cella videretur aromatum patuisse. O stupendum sed omni prorsus consentaneum rationi miraculum! Decebat namque & omnino decebat, ut corpus illud quod in hac vita sicut luce clarius patuit, divina conservante virtute, perpetua virginitate illibatam permaneret, ipsius virginitatis etiam mortuum testimonium perhiberet: dum ad honorem & gloriam conditoris, unde nullus unquam exhalaverat fœtor detestandæ libidinis, inde mirabilis suavitatis fragrantia odoris: & quod per incorruptionis munditiam aliarumque possessionem virtutum super terram positum Sancti Spiritus odoriferum extiterat organum, sub terra reconditum unguentorum fragrantium fieret alabastrum: odorique odor per consequentiam responderet. (1) Odor inquam & talis odor cujus suavitatis, si illius antiqui quondam patris Isaac nares forsitan attigisset, vere siquidem potuisset exultare rursus & dicere, *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Annon vere Dominus benedixit ei, de quo vox ut supra divinitus illata testata est, *Hic accipiet benedictionem a Domino & misericordiam a Deo salutari suo:* annon inquam vere illi Dominus benedixit, quem in benedictionibus dulcedinis tor prævenit? benedictionibus quidem cæli desuper, per virtutum quæ de cælo sunt, quibus dum vixit claruit, abundantiam: benedictionibus abyssi jacentis deorsum, per eam quæ de tumulo ipsius odoris post mortem erupit fragrantiam: ideoque ipsius me-

^N Eadem totidem verbis habet Humbertus cap. 57: quædam tamen identidem addit visa hinc annotanda.

- 1 Odor suavissimus, odor inenarrabilis, cujus suavitatis &c.
- 2 Tanti tamque mirabilis.
- 3 In re circumquaque consuet.
- 4 Sic revera prudenter & suaviter sapientia disposuit redemptoris, ut illius corpus emortuum corporum cederet in medelam, cujus nimirum lingua felix animarum languentium salutaris extiterat medicina: illius caro sanctissima digne in opinione mortalium venerabilis haberetur propter coruscantia beneficia sanitarum, qua per virginitatis gloriam illibatam germana fuerat angelorum. Quid denique mirum, si virtutes spirituales retinuerint pulveres illius corporis, quod tam diu largitor virtutum omnium inhabitavit, Spiritus Dei. Inter-

moria in benedictione non immerito perseverat. Erat autem odor ille (2) tantus tamque terribilis, ut inusitata suavitate fragrantia cuncta plane superaret aromata, nec alius rei naturalis odori similis videretur. Nec solum ossibus aut pulveri sacri corporis vel capsæ inerat, verum etiam (3) terræ circumquaque congestæ, ita ut ad longinquas postmodum regiones delata odorem ipsum longo tempore retineret. Fratrum vero manibus maxime aliquid de reliquiis sacrosanctis tangentibus sic inhæsit, ut quantumcumque lotæ vel etiam confricatæ per plures dies conservatæ fragrantia testimonium præstarent. Multi etiam de populo concurrente ex eodem sacro conspersi pulvere sanitarum beneficia receperunt. (4) Interfuerunt autem huic tam reverendæ translationi exceptis Fratribus venerabiles viri, unus archiepiscopus scilicet Ravennas, quatuor episcopi scilicet Mutinensis postmodum vero Sabinaensis, Brixienensis, Bononiensis (5) & quidam alii: insuper autem & potestas Bononiensis cum suis militibus, qui sepulcrum accincti armis, ne quis videlicet de sacrosanctis reliquiis quicquam subriperet, circumstantabant. Hi omnes testes omnium quæ circa præfens negotium vel humanitas gesta sunt vel ostensa divinitus extiterunt ad honorem & gloriam Jesu Christi qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat in secula seculorum. Amen.^N

SUPPLEMENTUM vitæ S. Dominici ex parte altera libri cui titulus *Vitas Fratrum.*

Ex duplici codice MS utroque seculi XIII domus Parisiensis SS. Annunciationis ordinis Predicatorum.

1. **N**on debet videri superfluum, si ea quæ ab ipsis compilatoribus legendæ B. P. N. Dominici fuerunt omissa vel ignorata quasi spicas elapsas de manu metentium colligamus. In primis igitur ad sanctitatis ejus argumentum dicimus, quod non solum parentes habuit honestos & pios, sed & duos germanos fratres viros valde perfectos, quorum unus presbyter operibus misericordie in quodam hospitali se totum exponens in obsequium pauperum fertur in vita & post miraculis claruisse: alter vero Manes dictus vir contemplativus & sanctus Deo diu in ordine serviens bono fine quievit. Duo etiam nepotes eorum in ordine sancte & laudabiliter vixerunt.^A

2. Indicta fuit generalis contra hæreticos aliquando disputatio, ad quam cum episcopus loci vellet cum pomposa societate procedere, non sic ait B. Dominicus non sic domine pater contra tales oportet exire: potius humilitatis & alii exemplis virtutum sunt hæretici convincendi, quam exteriori apparenia vel pugna verborum: armemus igitur nos devotis orationibus, & veræ humilitatis indicia præferentes, discalceatis pedibus contra Goliath procedamus. Credidit episcopus viro Dei & dimissis equitatis discalceati sunt omnes. Distabat autem locus per millia multa. Dum autem irent,

fuerunt &c.

^S Tornacensis.

^A Alter Manes dictus. De hoc sic habet Bernardus Guidonis. Hic obiit & quiescit in monasterio quodam monachorum alborum in Hispania, ubi miraculis & virtutibus claruit. Sanctus reputatur & honorabiliter custoditur prope altare ibidem habens honorabilem sepulturam. Sic de loco sepultura & fama sanctitatis retulit in capitulo generali Tolosa A. D. MCCIV quidam Frater Hispanus, qui erat socius prioris provincialis Hispania, & fuerat ad tumulum ejus. Vido Malvendam ad ann. 1217 cap. 6 ubi hoc monasterium extare dicit apud S. Petrum Gumielis in Arevacis. Duo vero nepotes hic laudati filii fuerint cujusdam S. Dominici sororis, nisi tertius ei fuerit frater hic non recensitur.

Sac. XIII. & jam aliquantulum dubitarent de via, quæserunt a quodam quem credebant catholicum, sed revera hæreticus erat, optime inquit & libenter non solum viam ostendam, sed etiam vos illuc perducam. Ducens ergo eos per quoddam nemus, fecit eos in tantum malitiose errare per spinas & vepres ducendo, quod pedes eorum & crura fuerunt sanguine cruentata. Vir igitur Dei totum hoc patientissime ferens, & in quamdam laudem Dei jocundam prorumpens, omnes ad laudem Dei & patientiam hortatus est dicens: carissimi sperate in Domino, quia victoria nobis proveniet, jam enim peccata nostra per sanguinem purgantur. Ille ergo hæreticus cernens mirabilem & lætam eorum patientiam, & viri Dei verbis bonis compunctus, fraudis venena detexit & hæresim abjuravit: venientibus autem ad locum omnia prospere successerunt. ^B

*De submersis
ejus oratione
resistis.*

3. Antiquus quidam & honestus civis Caturci narravit Fratribus hoc paratus jurare, quod ipse vidit cum esset in obsidione Tolosæ, quod peregrini de Anglia limina B. Jacobi visitare volentes, propter excommunicationem vitantes intrare Tolosam, navem modicam ascenderunt, ut fluvium pertransirent: præ multitudine autem, nam fere quadraginta erant, absorpta est navis, & submersi sunt omnes, ita quod etiam nec eorum capita apparebant. Ad clamorem autem pereuntem & circumstantis exercitus excitatus B. Dominicus, qui in quadam ecclesia prope fluvium erat orans, exivit & videns periculum toto prostratus corpore manibus in modum crucis expansis, amarissime flens ad Deum clamavit, ut suos peregrinos liberaret a morte: & post paululum surgens sumpta de Deo fiducia imperavit in Christi nomine, ut ad ripam venirent. Mira res sed ab eo facta qui facit mirabilia solus, statim videntibus multis qui ad tam triste spectaculum aderant, super undas apparuerunt. Tunc undique accurrentes extenderunt eis hastas & lanceas, & universos de fluctibus incolumes extraxerunt. ^C

*De libris ejus
qui per tri-
dium in aqua
fuerant &
hamo illasi
reperi sunt.*

4. In eisdem partibus Tolosanæ accidit, quod B. Dominicus, qui causa prædicationis discurrebat frequenter, transiret vado fluviolum, quod vocatur Aregia, & in medio ejus libri quos in sinu portabat, cum se succingeret ceciderunt. Qui laudans Deum venit ad domum cujusdam bonæ matronæ, nuncians ei suorum perditionem librorum. Tertia autem die piscator quidam in aqua illa hamum projiciens, cum magnum piscem se habiturum speraret, dictos libros extraxit, sic penitus illibatos ac si in armario aliquo fuissent cum magna diligentia custoditi. Quod fuit ultra modum mirabile, cum nec pannum nec corium nec aliquod conservatorium libri illi haberent. Suscipiens autem illos dicta matrona cum gaudio, beato patri apud Tolosam transmisit. ^D

*De vino au-
gmentato.*

5. Quadam die cum in partibus illis cum multis Fratribus iter ageret, & ad prandium nonnisi unum scyphum vini haberent, beatus pater compatiens

^B Ad annum MCCXI cap. 3 hoc gestum refert Malvenda, & Fulconem episcopum Tolosanum eum esse de quo hic agitur post Castellum indicat: verum nec locus nec tempus nec episcopus certo designari possunt. Sufficit rem ista gestam scire quocumque anno post MCCVI ante MCCXIV

^C Duplex fuit a Simone Montisfortis comite Tolosæ obsidio, prima anno MCCXI, quam non multos post dies solve- re coactus est: altera anno MCCXVII quæ sub finem septembris inchoata, ultra mensum junium anni sequentis MCCXVIII protraxit, & in qua ipse comes die xxv junii occubuit. In alterutra miraculum factum est, in secunda si non tam cito post divisos anno MCCXVII sodales Dominicus has partes reliquerit, nec iter Romanum aggressus fuerit nisi mensis novembri aut etiam tardius. Vide supra notas ad Jordani n. 31. Malvenda tamen ad obsidionem primam id refert, quem videtis ad MCCXI cap. 7. Cæterum hinc quis fuerit Dominico in certaminibus modus se gerendi colligat lector, scilicet totum se orationi dedit, nec pugnis se immiscebat.

^D Aregia qui & Aurigera & Alburacis dicitur, vernacule

aliquibus qui in seculo multum fuerant delicati, iussit illud modicum fundi in vase magno, & aquam in abundantia superfundit: erant autem octo Fratres, qui omnes abunde biberunt aquam vinum factam valde bonum, & superfuit illis. ^E

6. Tempore quo B. Dominicus in Hispania apud Segobiam domum accepit, accidit ut die quadam extra muros dictæ civitatis ingenti convocato populo prædicaret. Non autem latebat eum populum pro defectu pluvie multa tristitia materia innodatum, cum instaret festum nativitatis Dominicæ, & deficiente pluvia nondum agricolæ seminare cœpissent. Post sermonis igitur sui primordia vir Dei divinitus inspiratus in hæc verba prorupit: nolite expavescere fratres, confidite de Dei misericordia, quia hodie abundantia concessa vobis a Domino pluvia, tristitia hæc vestra in gaudium converteretur. Sane tunc temporis nullum pluvie apparebat indicium, quin potius totus aer solaribus radiis claritate fulgentibus, nec cujusquam nubis oppositione fuscatis, serenissimus effulgebat. Eo igitur cœpto sermone instante, ecce subito tanta tamque vehemens descendit pluvia, ut propter aquæ inundationem vix possent ad civitatem redire, certatim domos proprias repetentes. Aguntur gratiæ Deo ab omni populo, qui facit mirabilia magna solus, quique servi sui Dominici promissum tam velociter perducere voluit ad effectum. ^F

*De pluvie
quam plu-
bis obtinuit.*

7. Per idem tempus cum idem servus Dei Dominicus vellet quodam die festo in consilio jam dictæ civitatis proponere verbum Dei, omnesque qui convenerant regales quæ tunc temporis eis missæ fuerant litteras audivissent, ait: huc usque fratres mei terreni & mortalis regis audistis edicta, jam igitur mandata regis cœlestis & immortalis audite. Ad quam vocem nobilis quidam secundum seculi factum sensu carnis inflatus non solum audire contempsit, verum etiam in verba indignationis prorupit dicens: numquid non esset malum, quod verbosus iste detinens diem sermonibus nos a prandio impediret? Dixit atque in continenti equum cui infidebat versus domum suam quæ prope erat dirigens, abiit murmurando. Cui B. Dominicus ait: ecce nunc quidem receditis, sed antequam anni circulus evolvetur, equus vester proprio qui ei nunc infidet sessore carebit, & ad turris vestræ elaboratum præsidium occupante interfectore non poteritis pervenire. Quod verbum ex Dei sententia fuisse prolatum sequens eventus manifestissime comprobavit. Nondum enim anno peracto idem nobilis eodem loco quo ibat, cum sententia proferretur, fuit a suis æmulis cum proprio filio ac consobri- no atrociter interemptus, dum ad turrem quam sibi ædificaverat, ut posset evadere, festinaret.

*De impietate
se sermone
eius non
prædicavit.*

8. Post hoc gloriosus pater in Italiam rediit quodam F. Joanne converso sibi associato, qui F. I. inter Alpes Lombardia subito cœpit præ fame de-

*De famelicis
panem
eius impio-
vit.*

Aurigue vel etiam *Ariège* fluvius est qui e Pyrenæis montibus ortus, urbes Fuxum, Pamias alluit, & duobus supra Tolosam milliariis Gallicis in Garunnam labitur.

^E Hoc miraculum Malvenda refert ad annum MCCXIX n. 18 ad reditum B. Dominici ex Hispania, & in gratiam juvenum Hispanorum actum, quos scilicet recens ad ordinem ascitos Tolosam secum adduxisse putat, quod non placet: cum enim dilatando in Hispania ordini studeret, verisimile non est sodales ibi allecitos a patria ubi necessarii erant removisse. Rectius censet Soëgius id actum sodalium Tolosanorum gratia, quorum plures cum illac transiret sanctus vel Hispaniam petens, vel exinde Parisios cogitans, quamdam itineris partem ut dulcibus ejus colloquiis fruere-ntur, cum comitari voluerunt.

^F Hic articulus ut & tres sequentes absunt ab altero nostrorum codd. ms quem antiquiorem censo, sed ex altero ejusdem seculi eduntur. Ex hac porro narratione clare colligitur Dominicum Roma anno MCCXVIII ita tempestive exivisse, ut ante Natale Dni ejusdem anni jam Segobiz adesset. Vide dissert. III seq.

ficere, ita ut nec ultra posset procedere, nec de terra præ lassitudine se levare. Cui pius pater ait, quid est fili quod non potes ire? & ille, pater sancte fames ait invasit me. Cui iterum sanctus ait, confortamini fili, & procedamus paulatim, & pervenimus ad locum, ubi aliquam refectorem invenire possimus. Cui cum ille nequaquam se posse procedere responderet, sed usquequaque deficere, vir sanctus pietate qua plenus erat, ac Fratrissimilatione commotus, ad solitum se convertens refugium, breviter oravit ad Dominum, ac conversus ad Fratrem ait: surgite fili, & ite ad locum illum, & quod ibi inveneritis hucusque afferte. Surrexit ille quanquam cum multa difficultate, & gressu quo potuit ad locum qui ad jactum lapidis distare poterat tandem perveniens, panem unum miri candoris candidissimis mappis involutum reperit, assumptoque eo ad sanctum Dei rediit, ac de ejus mandato de eodem pane comedens ad sufficientiam vires recepit. Interrogatusque a viro Dei, an jam fame fugata refectus posset incedere, respondit se & sufficienter refectum, & optime posse prosequi cœptum iter, qui paulo ante non poterat se movere. Surgite ergo inquit fili, & residuum panis mappis involutum in loco quem invenistis reponite, quo facto cœptum iter ire cœperunt. Cum autem aliquantulum processissent, Frater reversus ad se intra se, Deus meus quis panem illic posuit, aut unde illic allatus fuit? Annon & ego lentus pariter & ignarus, qui nihil super hoc hactenus inquisivi? Tunc ait ad sanctum, pater sancte panis ille unde allatus fuit? aut quis eum illic posuit? Tunc verus humilitatis amator & conservator Fratrem interrogavit dicens, fili comedistis quod sufficit vobis? & ille ait, comedi. Si inquit quod vobis sufficit comedistis, Deo gratias agite ut dignum est, & nequaquam ultra inquiratis. Hæc dictus F. Joannes cui contigit, postmodum in Hispaniam rediens Fratribus enarravit. Qui tandem associatus Fratribus, qui de D. Papæ mandato ob fidem catholicam prædicandam in Africam ibant, Marrochium perveniens migravit ad Dominum cursu feliciter consummato.

*De tunica
ejus qua ig-
nem repressit.*

9. In civitate Segobienfi fuit quædam mulier Deo devota, apud quam aliquando sanctus Dei Dominicus hospitatus, facineam tunicam qua loco cilicii ad tempus usus fuerat, deposuit invento aspernicio cilicio, & juxta voluntatem suam admodum punctivo. Quam tunicam mulier multa cum devotione suscipiens in arca sua inter pretiosiora quæque posuit, & diligentius quam regalem purpuram custodivit. Accidit igitur ut quadam die dicta mulier ad negotium expediendum egrediens, solam ac clausam relinqueret domum suam, relicto ibidem alia ex causa igne accenso. Quo paulatim invalescente, quicquid in pavimento domus erat exustum est, nisi sola arca lignea, in qua sancti tunica servabatur, quæ in medio incendii posita non solum non arsit, sed nec fumo fuit aliquatenus obscurata. Rediens igitur mulier, ac de tam vehementi miraculo obstupescens, primo quidem gratias egit Deo & B. Dominico hospiti suo, qui cum tunica sua etiam totam substantiam suam quam pene totam in arca habebat repositam, ab incendio reservavit, ac detentis

^G Hinc arguitur cœnobium Segobienfe nondum inceptum cum B. Dominicus ad eam urbem pervenit, alioquin apud Fratres suos non apud mulierem devotam hospitatus esset: primum tamen Hispaniæ dicitur erectum, quia Matritense licet a sodalibus anno MCCXVII eo missis jam inchoatum, in sacrum gynæceum vivo adhuc sancto conversum est: nec nisi longe postea domum Fratrum Matriti ordo habuit.

^H Patet hæc acta cum Dominico anno MCCXIX ex Hispania post pascha egressus Tolosam rursus venit, & Tolosa ad Rupemamatoriam vernacule *Rocamadour* x l milliariis inde versus Franciam distant accedens Parisios contende- bat.

ad devotionem tunicæ manicis, partem reliquam Fratribus reservandam tradidit, quæ usque hodie in conventu Fratrum pro reliquiis conservatur. ^G

S. c. XIII.

10. Idem B. P. Dominicus de Tolosa vadens Parisius per Rupem amatoriam transiens, in ecclesia B. Mariæ pernoctavit devote, habens socium itineris sanctitatis & devotionis F. Bertrandum, qui fuit primus Fratrum Provincia prior. In crastinum autem quosdam peregrinos Teutonicos obvios habuerunt in via. Qui audientes eos psalmos & litaniam dicentes, eis adhaerunt devote, & ad villam prævenientes invitaverunt eos, & more suo dapiliter procurarunt: sicque fecerunt per quatuor continuos dies. Quadam igitur die ingemiscens B. Dominicus dixit socio suo: F. Bertrande vere conscientiam habeo, quod istorum peregrinorum carnalia metimus, cum eis spiritualia non seminemus. Unde si placet flexis genibus oremus Dominum, ut linguæ ipsorum intellectum det nobis pariter & loquelam, ut eis Dominum Jesum annunciare possimus. Quod cum fecissent, stupentibus illis intelligibiliter Teutonice sunt locuti, & per alios quatuor dies ambulantes cum eis, & loquentes de Domino Jesu, tandem venerunt Aurelianum. Cumque dicti Teutonici vellent ire Carnatum, dimiserunt eos in strata Parisiensi eorum se orationibus humiliter commendantes. Altera verò die dixit B. pater F. Bertrando, ecce Frater ingredimur Parisius, si sciverint Fratres miraculum quod Dominus fecit nobis, credent nos sanctos, cum simus peccatores, & si ad seculares venerit, multæ patebimus vanitati: unde per obedientiam prohibeo tibi, ne hoc ante mortem meam alicui dicas, sicque servatum est: post mortem enim B. patris hoc dictus F. Bertrandus devotis Fratribus enarravit. ^H

*Quod Teuto-
nice dono Dei
locutus est.*

11. Recepti idem B. pater quemdam Apulum, qui dictus est F. Thomas, quem ob innocentiam & simplicitatem in tantum dilexit sancto quodam amore, quod a Fratribus filius B. Dominici vocabatur. Quadam autem die socii ejus quidam satellites diaboli captantes opportunitatem violentia & fraudulentia ipsum in quadam traxerunt vineam, & vestes seculares induerunt claustralibus spoliantes. Quo audito currunt Fratres ad patrem, heu inquit filius, vester ad seculum trahitur a sociis suis. Mox sanctus ecclesiam intrans se in oratione prostravit, nec frustra, nam quantæ fuerit virtutis ejus oratio, patuit per effectum. Statim enim ut dictus juvenis camisia fuit indutus ad carnem, clamare cœpit fortiter dicens, heu totus exuror ^I, nec aliquo modo quiescere potuit, quousque exutus camisia, religiosus vestibus est indutus, & ad claustrum reductus. Vixit autem postea multo tempore Frater utilis & admodum gratus.

*De servore
orationis qua
recedentem
Fratrem ad
ordinem com-
pulsit.*

12. Cum idem pater per Franciam vadens ad castrum Castellionis venisset, contigit filium sororis capellani qui eum receperat hospicio, de solarario cadere, & quasi exanimem a matre & parentibus plangi. Quibus B. Dominicus compassus sese in oratione cum lacrymis prostravit, & exauditus a Deo puerum reddidit incolumem matri suæ. Tristitia igitur conversa in gaudium, sacerdos avunculus pueri fecit convivium magnum multis Deum timentibus invitatis. Cum autem mater pueri aliis anguillas edentibus non gustaret, quia patiebatur quarta-

*De puero sus-
citato & ma-
re ejus a
quartana sa-
nata.*

^I *Heu totus exuror.* Sic codex noster primus, alter autem *Heu astuo heu exuror.* Hunc autem novitium Thomam Bononiæ a Dominico fuisse allecctum asserit Theodoricus, ac satis recte id ad MCCXX n. 25 refert Malvenda. Falluntur verò Joannes Caroli & eum excipiens Castillus cum hunc Thomam eundem cum Joanne Salernitano censent: neque enim Salernum in Apulia sed in Picentinis, ac præterea Joannes hic non juvenis sed jam ætate maturus ordinem amplexus est, a B. Reginaldo ut videtur indutus, ceu qui anno MCCXIX Florentiam missus est præfectus domus ordinis ibidem erigendæ.

Sac. XIII. nam, B. Dominicus frustum anguilla signans sibi dedit in nomine Christi dicens, comede in virtute Domini Salvatoris. Comedit, & ab omni febre fanata est. ^K

De eo quod jannis clausis bis intravit ad Fratres.

13. Venit aliquando beatus pater ad quemdam religiosum conventum, postquam omnes lectos intraverant, & timens eos inquietare, prostratus ante portam cum socio rogavit Dominum, ut sine eorum inquietudine suis necessitatibus provideret. Mira res, sic enim prostratos ut erant foris, statim invenerunt se intus. Hoc idem ei accidit cum esset in conflictatione haereticorum cum quodam converso ordinis Cisterciensis viro valde devoto. Venit enim sero ad quamdam ecclesiam & clausam invenientes cum orassent ad ostium, subito se deintus invenerunt, & totam illam noctem orationi dederunt. ^L

De diabolo qui fecit super eum lapidem, sed ab oratione non retraxit.

14. Dum quadam nocte vir sanctus in oratione prostratus jaceret, diabolus invidens ei de tecto ecclesiae lapidem magnum projecit tam fortiter juxta eum, ut per totam ecclesiam sonitum faceret, ut scilicet eum ab orationis instantia deturbaret. Venit autem lapis tam prope, ut & tangeret caputium capae ejus. Cumque vir sanctus immobilis in oratione persisteret, diabolus mox voce terribili ejulans confusus abcessit. ^M

De demone qui eum frangere de nocte silentium fecit.

15. Existente item ipso in oratione dum jam Fratres dormirent, venit diabolus in specie Fratris quasi orans coram quodam altari: sanctus autem admiratus quod Frater ultra signum remaneret, manu ei innuit quod cubitum iret, cui ille caput inclinans recessit. Post matutinas autem monuit Fratres, ne post ultimum signum in ecclesia remanerent, sic tamen ille falsus Frater & secundo & tertio fecit. Tertia igitur nocte cum iterum orationem fingeret, accedens beatus vir & increpans eum dixit: quanta inobedientia ista est, jam toties dixi quod nullus remaneret, & te jam tertio deprehendi. Tunc ille cachinnans, modo inquit te feci frangere silentium. Cui vir sanctus deprehendens astutias audacter respondit, noli latari miser de eo quod tibi non proderit, quoniam ego super silentium sum, & possum cum mihi videbitur loqui, atque ille confusus recessit.

De demone quem circumventem officinas invenit.

16. Alia vice invenit sanctus diabolum omnia loca domus circumvenientem, cumque quareret, quare hoc faceret. Respondit, propter lucrum quod inde recipio. Dixit ei, quid lucraris in dormitorio? Respondit facio eos nimis dormire, tarde surgere

^K Id recte ad reditum sancti e Parisiis Italiam repetentis mense circiter junio MCCXIX refertur, cum hac vice tantum in urbem hanc regiam venisse ex antiquis monumentis habeatur, & cum per Burgundiam iter instituerit, ut annotatum supra ad Jordani n. 36 castrum Castellionis hic intelligendum quod ad Sequanam, non aliud ejusdem nominis quod ad Matronam, idque amplius patebit ex dicendis distert. IV seq.

^L Miraculum secundum Malvenda refert ad 1211 cap. 7: primum verò ad 1221 cap. 14. Falsus tamen utriusque tempus certo praefigi non possit.

^M Romae in ecclesia S. Sabinae id evenisse Romani sodales asserunt, ceu traditione acceptum: quod si verum, cum hanc ecclesiam non obtinuerit Dominicus, nec cum suis ingressus fuerit nisi mense februario MCCXIX stylo veteri novo MCCXX, ad hunc annum vel sequentem hoc factum revocandum est.

^N Simile quiddam refert noster Stephanus de Borbone P. III tit. 4 cap. 4. cod. Sorb. fol. 259. a. Dicitur quod quidam sacrista cuiusdam abbatis surrexit ut pulsaret ad matutinas, & vidit diabolum portantem sacrum plenum & librum in manu. Cum quareret dictus sacrista quis esset? Respondit quod erat circator officinarum, qui faciebat monachos in dormitorio vigilare, in ecclesia dormire, in refectorio mala signa facere & micas dispergere, de quibus sacrus quem ferebat erat plenus ut dicebat, & liber quem ferebat de negligentibus Fratrum. Sed dicebat quod super omnia oderat capitulum, quia saepe in capitulo amittebat quidquid laboraverat propter confessiones & accusationes ibi factas & poenitentias. Quae hic ceu ex ore demonis prolata narratur, absque ejus visione aut allocutione nemo non videt esse verissima, adeo ut su-

peris subditos suos admonentis figurata oratio tantum videatur: quod idem sentias de art. seq.

De his sic noster Stephanus de Borbone P. III tit. 7 cap. 1 cod. Sorb. fol. 283. d. De B. Dominico audivi a quodam Fratre, quod cum ipse per maximam partem noctis pernoctasset apud Bononiam in oratione, tunc ascendebat super quasdam caulas vimineas, quae erant juxta lectum dicti Fratris. Cum autem audivit gemitus crebros ejus & rugitus, & nunquam ita tarde intraret lectum, quod eum ibi inveniret, nec ita cito surgeret (quin jam ille surrexisset) tunc quaesivit a quodam alio Fratre quid poterat hoc esse? qui dicebat ei quod erat B. Dominicus, qui ibi cum esset prope matutinas veniebat ad aliquantulum pauandum. Assentiuntur testes in proc. canon. F. Radulphus Faventinus testis sextus: Quandoque jacebat in terra, quandoque super quamdam cratem, super quam ipse testis consuevit extendere quemdam pannum, super quem ipse jacebat. F. Paulus Venetus testis octavus: Nunquam recolat quod haberet certum locum in quo jaceret, de nocte, sed quandoque jacebat in terra, quandoque in crate de viminibus, quandoque in assero. Sic caulas vimineas Stephani, intellige crates vimineas. Caulas Gallicae clausae juxta ejus saeculi Latinitatem infimam.

17. Alia vice invenit sanctus diabolum manibus quasi ferreis tenentem cedula & ad lampadis lumen legentem: qui quarenti ab eo quid legeret, ait, peccata Fratrum tuorum. Praecipit ergo sanctus isti in Christi nomine ut chartam dimitteret, quod & fecit, invenit autem ibi plura, super quibus Fratres correxit.

18. F. Joannes Bononiensis vir discretus & bonus dixit, quod septem noctibus vigilaverat, ut videret qualiter beatus pater se habebat in nocte. Dixit ergo quod in oratione modo stans, modo ingeniculatus, modo prostratus in tantum perseverabat, quousque somnus eum arripiebat. Qui cum evigilasset, statim visitabat altaria, & ita usque circa mediam noctem agebat. Tunc autem Fratres dormientes quietissime visitans discooperitos cooperiebat: quo facto rediens in ecclesia continue orabat. Dixit idem Frater, quod cum frequenter juvaret eum ad missam, vidit quod cum post sumum corpus Dominicum se vertebat ad vinum & aquam, saepe fluebant lacrymae ab oculis ejus. ^O

19. Interdixit aliquando F. Bertrando socio suo, ne suas sed aliorum culpas desleret, attendens quod pro peccatis suis se nimis affligebat, & tantae virtutis verba fuerunt, ut pro aliis abundanter fleret, pro se autem flere non posset etiam volens. Cui dam usurario sibi mentienti justitiam & petenti eucharistiam sacram porrexit hostiam, quae mox quasi carbo ignitus ejus palatum adurere videbatur, ut mulcebris ignis puerorum refrigeravit viscera, & combussit Chaldaei nequitiam. Unde compunctus conversus est, quae male acquisierat restituens universa. ^P

^P Secundum articulum aliter refert Stephanus de Borbone P. IV tit. XI cap. 13 cod. Sorb. fol. 479. b. ubi sic habet: Legi in libro cuiusdam antiqui Fratris, quod in Lombardia B. Dominicus visitavit ad preces aliquorum quemdam legistam magnum advocatum & usurarium: quem graviter infirmum rogavit in praesentia sacerdotis B. Dominicus, quod usuras suas restitui praeciperet. Qui volebat acquiescere, dicens quod filios & filias volebat pauperes relinquere, & ideo recessit S.

Dominicus

De panibus multiplicatis.

20. Narravit F. Reginaldus D. papae poenitentiaris & post archiepiscopus Armachanus vir valde religiosus, quod ipse praesens fuit Bononia, quando procurator accedens ad virum Dei Dominicum cepit conqueri, quod non haberet quid apponeret ingenti Fratrum multitudini nisi tantummodo duos panes: quos Domini imitator Dominicus iussit in modica frusta comminui, dataque benedictione confidens in Domino, qui dives in omnes qui invocant illum, implet omne animal benedictione, fecit servitorem circueundo per mensas apponere duo vel tria frusta dicti panis: cumque sic circuisset, & adhuc superesset de pane, secundo circumvit ac tertio de dictis frustis parum sibi (codex alter similiter) apponendo, & iterum quod modicum fuerat abundavit. Quid plura toties circumvit & apposuit Fratribus, quod omnes satiati sunt: & multo plus de pane sublatum est divino munere, quam per homines appositum foret. ^Q

De angelis quos ad cruciatum Fratrum vidit.

21. Legista quidam Bononiae civis intravit ordinem, quem cum de domo carnales ejus amici vellet violenter extrahere, timentibus Fratribus & volentibus mittere ad quosdam milites patronos ut defenderent domum, ait B. Dominicus, non indigemus auxilio militum, quia ego plusquam ducentos angelos video circa ecclesiam, qui missi sunt ad custodiam Fratrum. Recesserunt ergo illi nutu divino territi & confusi, & novitius consolatus permansit.

De Fratre gulefo quem a demone liberavit.

22. Quidam Frater ad servendum infirmis Bononiae positus, carnes quae remanebant interdum & sine licentia comedeat. Quodam autem sero cum hoc faceret, a diabolo correptus cepit fortiter & terribiliter clamare. Concurrentibus igitur Fratribus beatus pater venit, & compatiens Fratri qui graviter vexabatur, arguebat demonem quod corpus Fratris sui intraverat. Dixit autem diabolus, intravi in eum quia meruit, nam carnes infirmorum occulte & sine licentia comedeat contra ordinationem constitutionum tuarum. Tunc B. Dominicus ait, Ego auctoritate Dei absolvo eum a peccato quod fecit: tibi autem demon praecipio in nomine Domini Jesu Christi ut exeat ab eo, & amodo non vexes eum, statimque liberatus est.

De compassionem ejus ad peccatores & cavenda nota.

23. Super peccatis hominum mirabiliter sanctus pater compatiens, quando appropinquabat villae vel civitati, quam posset a longe videre, recogitans miseras hominum & peccata quae fiebant in illa, totus in lacrymas solvebatur. Cum autem post laborem iuneris divertebat ad seculare hospitium, extinguerebat primo sitim ad aliquem fontem vel aquam vicinam, timens ne ex siti quae a labore accenditur, plus bibendo notam incurreret, quam non solum in hoc, sed in omnibus supra modum cavebat.

De abstractione a secularibus.

24. Amorem vero suum ita tenebat affixum in Deum, quod a rebus exterioribus non solum magnis sed etiam parvis & vilibus affectum retraheret, ut vestibus, libris, calceamentis, cingulo, cutello & aliis hujusmodi, quae vilia portabat, & curiositatem vel nimiam decentiam in illis reprehendebat frequenter.

Dominicus cum aliis & cum corpore Christi. Confusi autem sunt amici, rogaverunt eum ut promitteret usquequo communionem reciperet, & ne sepultura christiana careret, quod fecit sic eos decipere credens. Eis autem recedentibus postquam communionem receperat, cepit clamare se totum succendi, & quod posita erat gehenna in os ejus: ecce totus ardeo, & elevata manu dicebat, ecce tota ardet, & sic de aliis membris, & sic mortuus & consumtus est.

^Q Recte monet Malvenda ad MCCXX n. 6 hoc miraculum non in S. Maria de Mascarella, ut quibusdam placet, sed apud S. Nicolaum paratum, quod & ipsa narratio evincit. Primum enim B. Reginaldus Aurelianensis Bononiam veniret ad finem anni MCCXVIII paucissimi erant Fratres, adeo ut quidam ex illis augendum unquam numerum desperantes, ut habeatur in vitis Fratrum lib. 5 cap. 1 §. 1 ad alium ordi-

T O M. I.

25. Quaesivit quidam scholaris ab eo in quibus libris studuerat, (amplius alter codex) videbat enim eum optime praedicantem, & de scripturis ad placitum differentem. Cui vir sanctus respondit, Fili in libro caritatis plusquam in alio studui, hic enim de omnibus docet. ^R

26. Quidam scholaris Bononiae admodum lubricus venit in quodam festo ad domum Fratrum, ut missam & sermonem audiret. Qui cum B. Dominico celebrante ad oblationem accederet cum sociis, subito in osculatione manus ejus beatae tantam sensit fragrantiam, quantam in vita sua non senserat unquam. Mira res de odore percepto, sed admiranda magis de lubrico carnis in eo restricto. Sicut enim ipse testatus est, ex tunc tantam sensit temperantiam carnis quod sibi fieret facile continere, cum id prius sibi impossibile videretur.

27. Visitavit ipse beatus pater semel Bononiae scholares quosdam sibi multum familiares: cumque recedere vellet, eis inter caetera transitum suum praedixit, inducens eos ad mundi contemptum & memoriam mortis. Vos inquit carissimi modo videtis me sanum, sed antequam veniat assumptio Dominae nostrae, ego submotus ero de vita ista mortali. Quod rei probavit eventus, nam parum ante assumptionem Dominae a Domino est assumptus.

28. Cum B. Dominici corpus in ecclesia positum a filiis psalmis & canticis spiritualibus cum lacrymis plangeretur, felix memoria frater Albertus prior Bononiae sanctae Catharinae, qui beati patris fuerat valde familiaris affuit. Qui cernens amicum plangunt in jubulum commutasse, & ipse cepit gaudere. Verum sui miseratus ad corpus accedens in amplexu & oscula ruit, nec inde surrexit, donec mortis meruit habere responsum. Unde surgens priori Fratrum Bononiae gaudens & latus ait, boni rumores prior, magister Dominicus amplexatus est me dicens, quod hoc anno ibo post ipsum ad Christum. Quod sequens probavit eventus, nam ipso anno defunctus est.

29. Contigit quemdam scholarem honestum ab exequis ejus quadam occasione deesse, qui tamen obitum ejus audierat. Nocte subsequente vidit in somnis B. Dominicum in ecclesia B. Nicolai sedentem in cathedra gloria & honore mirifice coronatum: cui dixit, nonne vos estis magister Dominicus, qui mortuus estis? Respondit, non sum mortuus filii, quia bonum Dominum habeo, cum quo vivo. Mane facto pergens ad ecclesiam Fratrum in loco illo sanctum sepultum reperit, ubi eum inthronizatum in somnis viderat, quod tamen penitus ignorabat.

30. Narravit F. Chabertus de terra Sabaudiae fervens & graciosus praedicator, qui post mortem multis dicitur miraculis claruisse, quod cum esset scholaris Bononiae, in crastinum sepulturae B. P. Dominici vidit cum aliis multis quemdam demoniacum ad sepulcrum beati patris adduci: qui cum esset ingressus, clamare cepit demon, quid mihi vis Dominice? frequenter clamans & replicans, Dominice: & sic super sepulcrum tractus obfessus est a demonio liberatus.

nem se transferre voluerint: hic autem dicitur ingentem fuisse Fratrum multitudinem, quod invictum argumentum est istud evenisse, postquam S. Dominicus ex itinere Parisiensi anno MCCXIX mense augusto reversus Bononiam adivit, & magnum ibi Fratrum conventum invenit.

De F. Reginaldo, vel ut in altero codice nominatur, Raynaldo vide supra annotata ad Jordani n. 39. Archiepiscopus Armachanus electus est anno MCCXLVII sub Innocentio IV, mortuus est anno MCCCLVI. Alterum simile miraculum Bononiae etiam actum narrat F. Bonivius in proc. canon. testis quartus postea referendus.

^R Ex hoc articulo habes quae fuerit Dominico sermorum materies, nimirum sacra scriptura quam in promptu tenens pro libito versabat. Vir divinus non nisi certa, solida, divina populis annuunciare poterat.

Sac. XIII.
De studio ejus in libris caritatis.

De lubrico carnis odore mansus ejus restricto.

Quod obitum suum praedixit.

De socio qui ad Christum vocavit de sumum.

De scholario qui absens eum in gloria vidit.

Sic. XIII.
De Fratre
ab hemor-
rhoidis, &
post a ruptu-
ra ad invo-
cationem ejus
sanato.

31. Frater quidam plusquam sexagenarius, quem B. Dominicus recipi ad ordinem fecerat in conventu Lemovicensi, cum viginti (alter codex multis) annis hemorrhoidas passus fuisset, auditis miraculis quæ fiebant ad tumulum B. Dominici antequam canonizatus fuisset, ante altare se prosternens humiliter ait, Domine Jesu Christe qui per magistrum Dominicum ad hunc ordinem me vocasti, si vera sunt quæ audio, & dictus pater potest aliquid apud te, sicut & vere credo, quæso ut ejus meritis ab hac curpi infirmitate me sanes. Statim igitur sanatus Deo gratias egit, nec unquam postea cum per septennium vixerit, est illa infirmitate fœdatus. Idem Frater in Carucenſi conventu positus, ubi & obiit, cum beatum patrem canonizatum audisset, & cum Fratribus *Te Deum laudamus* ob hoc devote cantaret, a ruptura quam aliquibus annis habuerat, est subito & perfecte curatus, cum hoc tantum dixisset: O B. P. Dominice qui me ab alia turpi infirmitate curasti, ab hac quoque gravi meam libera senectutem.

De surda
qua ad invo-
cationem ejus
recuperavit
audium.

32. In eodem conventu cum prior Fratrum de miraculis B. Dominici populo prædicaret, quædam monialis quæ multis annis surda fuerat B. Dominicum invocans plene recuperavit auditum.

De litteris
canonizatio-
nis ejus qua
non sunt a-
quis destruc-
ta.

33. Dominus Bartholomæus cantor Tripolitanus, & veneranda persona reulit, quod cum transfretaret, & Fratres ei tradidissent litteras canonizationis B. Dominici de novo factæ, transmarinis Fratribus deferendas, contigit ex vi ventorum & tempestate navem circa quemdam portum fractionis sustinere jacturam: unde omnia quæ supra & infra erant, fuerunt deturpata & multipliciter lassa, litteræ autem prædictæ non sunt lassa in aliqua parte, cum secundum naturam solo tactu aliorum quæ madesacta erant, saltem debuissent deturpari. Quod non sine miraculo Dei providentia creditur evenisse, ut honor Dei in sancto suo in populis Syriæ non subtraheretur: nam si deleræ fuissent, annus & plus transiret, antequam aliæ perlata fuissent.

De libera-
tis a periculo
maris.

34. Dum quædam navis recessisset de Trapis civitate Siciliæ, ut Januam perveniret, orta est tempestat tam valida, & tanta insuper inundantia pluviae, quod & navi fractura, & omnibus mortis periculum imminerebat: jam velum cum remone perdididerant, jam navem alleviabant ab omnibus quæ tamen caraplurimum erant, jam omnes alterutrum sua confitentis peccata, sanctos quos in maris periculis invocari mos est, flentes uberrime invocabant. Contigit autem ibi esse quemdam ordinis Prædicatorum Fratrem, qui in illis invocationibus nullam audiens de B. Dominico fieri mentionem, quodam sancto zelo succensus, eos ad invocandum B. Dominicum hortabatur. Et cum respondissent se non consuevisse, nec eum agnoscere, Frater de sancti meritis concepta fiducia dixit, Invocate illum ex toto corde, & vovete aliquam reverentiam vos ei facturos, & pro certo ejus auxilium sentietis. Emiserunt ergo omnes votum communiter, quod si eis sanctus succurreret, omnes simul cum cereis ardentibus, cum nudis pedibus ad ejus ecclesiam

venirent. Emissio itaque voto cum omnes simul clamarent, *S. Dominice adjuva nos, mox serenatur aër, tranquillatur mare, sedatur tempestat, redditurque ipsa facies ponti jucundior: fit post metam rem læticia, exultatio post lamentum, aguntur Deo gratiæ in communi, & S. Dominicus commendatur. Cum autem omnes sani & incolumes Januam pervenissent, non immemores voti statim cum ipso Fratre & socio quod promiserant impleverunt, professionaliter discalceati cum cereis ardentibus ad locum Fratrum & ad altare B. Dominici devotissime venientes.*

35. Est apud Tripolim civitatem Syriæ quoddam monasterium fœminarum quod dicitur Magdalene, ubi quædam monialis nobilis nomine Maria de Bellomonte magnæ simplicitatis & innocentie fuit. Hæc post multas graves infirmitates quibus fuerat probata, tandem in femore & pede tanta percussa est passione, quod per quinque menses se non potuit vertere, nec sustinere quod ab aliis verteretur, sed jacebat continue resupina ex adhesionem lecti carnibus jam confuntis. Illorum autem quinque mensium tribus primis tam acutis cruciatur doloribus, quod ejus clamoribus miserabilibus multum inquietabantur Sorores: unde præ doloris vehementia septem diebus languit sine cibo, & singulis horis expectabatur exitus, maxime quia deficiente spiritu & vultu in pavorem (alter codex pallorem) converso aliquando sine sensu jacebat & motu. Verum post illos septem dies cepit aliquantulum respirare, quia femur cum tibia & pede factum est quasi mortuum, & quasi lignum insensibile pulvinari innixum immobile jacebat. Igitur de consilio medicorum mater ejus & consanguinei ordinaverunt, ut eam de monasterio deportarent ad domum propriam, ut liberius foveretur balneis & unguentis & aliis remediis medicinæ, petita super hoc licentia & obtenta a quodam abbate, qui erat ordinis illius visitator. Quod ubi intellexit puella religiosa recusavit omnino extra monasterium in domo secularium contra consuetudinem ordinis commorari, & ne in periculoso exemplum traheretur membra virginea per vicos & plateas ad balnea deportari. Super quo cum corripere a sorore germana, quæ erat ejusdem monasterii monialis & per ironiam diceret: modo sanabit te Deus per sanctitatem tuam, matre etiam asserente non esse modo tempus antiquum, in quo Deus miracula faciebat, recesserunt propter illius pertinaciam indignatæ, eam sibi relinquentes. Ipsa verò formidans ne eam juxta quod ordinaverant deportarent, totam se dedit ad Dominum deprecandum humiliter dicens: mi Domine Deus non sum idonea te rogare, nec digna exaudiri a te, sed rogo dominum meum B. Dominicum servum tuum, ut sit mediator inter me & te, & suis meritis & precibus mihi impetret beneficium sanitatis. Et tanta precum instantia tantaque abundantia lacrymarum interpellavit B. Dominicum, cui multum erat devota, quod data est ei in corde certa fiducia obtinendi. Siquidem pater harum virginum vir nobilis dum viveret, mul-

jacuerunt & lassa, litteræ autem dictæ inventa sunt illa sola ab aqua, in qua diu jacuerant in medio aqua, ac si eas aqua omnino non tetigisset. Sic cod. Sorbon. fol. 242. a. Rem itaque ab ipso Bartholomæo ore audivit F. Stephanus.

† *Trapis* cenſeo civitatem quæ Latine *Drepanum*, incolis vernaculè *Trapani*, in valle Mazare sitam, ubi portus jam olim celebris.

‡ *Apud Tripolim Syria.* Hæc civitas tum erat nobilis & opulenta de qua legendus Jacobus de Vitriaco Hist. Orien. cap. 33. In ea erat sacrum ordinis Cisterciensis gynæceum, ut scribit idem Hist. Occid. cap. 15 cujus sanctimonialium fuisse virginem hoc capite laudatam relatæ omnes circumstantiæ arguunt.

‡ *Contra consuetudinem ordinis.* Sic primus codex, alter verò sic legit, præter statuta loca & consuetudinem etc.

tum devotus fuerat B. Dominico, & ei filias & rotam commendaverat domum suam. Cum igitur dicta sanctimonialis in nullo se sentiret alleviatam, cepit familiari quadam objurgatione beatum inclamare Dominicum, eo quod ejus preces non statim exaudisset. Quem iteratis precibus & lacrymis interpellans in mentis extasi posita, vidit ipsum cum duobus Fratribus aperta cortina quæ ante lectum ejus pendeat intrantem. At illa cum esset ei datum cognoscere illum, suppliciter de sua sanitate rogabat. Cui cum sanctus diceret, quare optas tantum sanari, respondit quod hoc optabat, ut Deo devotius serviret, si tamen suæ expediret saluti. At ille, extendens inquit tibiam tuam in nomine Christi: cui cum illa diceret se nullo modo posse, ille de sub capa proferens unctionem miræ & inconsuetæ fragrantie manu sancta perunxit, & statim perfecte sanata tibi extendit libere & retraxit. Postmodum ait [illi] B. Dominicus, hæc unctio pretiosa & dulcis est, nec non & valde difficilis. Cujus verbi puella cum quæreret rationem, sanctus respondit, hæc unctio dilectionis Dei signum est & figura, quæ revera pretiosa est, quia nullo pretio comparari potest, & quia in donis Dei nullum melius est: dulcis est, quia nihil dulcius caritate: difficilis est, quia cito perditur nisi valdecaute custodiatur. Ipsa autem nocte apparuit B. Dominico sorori suæ in dormitorio quiescenti dicens, Ego sanavi sororem tuam. Quæ statim ad sororem currens invenit eam sanatam plene, Deo & S. Dominico gratias referentem. Cum autem dicta puella inveniret se unctam etiam sensibili unctione, extergens cum bombace per dies plures, apud se ex humilitate illam unctionem retinuit nulli dicens. Tandem cogente conscientia matri suæ & confessori suo viro religioso aperuit, ut doceret quid faceret de tam sacra apud se reposita unctione. Cum autem proculisset quod in bombace habebat, ipse confessor & mater & soror tanta & tam nova suavissimi odoris fragrantia sunt perfusi, ut nulla possent ei aromata comparari, sicut quatuor honestæ personæ senserunt [& alt. cod. retulerunt.] Puella verò sicut extra sanata est, ita intus est cœlesti unctione perfusa, & divino amore succensa, in humilitate multa Domino serviens & fervore. Hoc miraculum cum magna diligenter examinavit & scripsit F. Yvo prior provincialis Fratrum in Terra sancta, vir totius sanctitatis & religionis, apud Deum & homines gratiosus, & in linguis pluribus optimus prædicator: quem rex Franciæ & regina transeuntes mare invenerunt illic, & specialiter dilexerunt, & laudes ejus magnifice extulerunt.

De hydropico
sanato.

36. Fratres quidam transeuntes per terram de Pedemontis in Lombardia, prædicaverunt quædam miracula de B. Dominico, quorum prædicationi interfuit quidam qui habebat fratrem hydropicum monstruose inflatum, & rediens domum narravit fratri illa quæ audierat miracula, monens eum ut se B. Dominico devoveret, ut sibi sanitatem conferret, quod infirmus devotissime fecit. Et ecce illi dormienti apparuit B. Dominicus, ventrem ejus aperuit, immunditias extraxit, non inferens molestiam vel dolorem, & iterum manu sua sancta ventrem ejus solidavit. Igitur expergefactus infirmus, & se sanum inveniens visionem omnibus enarravit, &

‡ *Bombace.* Jacobus de Vitriaco Hist. Orien. cap. 86. Sunt ibi præterea arbuta quædam ex quibus colligunt Bombacem, quæ Francigena cotonem seu coronam appellant: est quasi medium inter lanam & linum, ex quo subtilia vestimenta contextuntur.

‡ *Alter codex sic incipit. Fratres quidam transeuntes per terram Italia quæ dicitur de Pedemontis prædicaverunt. Etc.*

‡ *Placia vel Platia* vernaculè *Piazza* municipium est insula Siciliæ in valle Nevi, in insula fere mediterraneo, ubi cœnobium ordinis ex antiquioribus ejus regni.

‡ *Castrium Johannis* duodecim miliaribus circiter a Placia distat versus Boream.

T O M. I.

contra omnium medicorum opinionem sanus & gracilis manens Deo & B. Dominico suo curatori gratias multas egit.

Sic. XIII

37. In Sicilia insula villa quæ dicitur Placia^A fuit mulier multum Deo devota, & Fratribus valde obsequiosa, suo viro tamen non modicum adversante. Contigit autem ut æstivo tempore vinum conventui Fratrum deficeret; unde ipsa nesciente viro singulis diebus eis vinum mittebat. Cum ergo processu temporis tum propter familiæ propriæ tum propter Fratrum multitudinem vinum in vegete defecisset, contigit virum dictæ fœminæ vinum petere de vase illo, & cum missum fuisset, & nihil aliud quam fæx ibi reperiretur, stupet ancilla, & dominæ suæ clanculo nuntiat. Quæ audiens remittit ad vegetem ancillam, & timens vehementer ne maritus tumultum faciat, & inventa occasione eam a Fratrum devotione retraheret, genibus in terra positis B. Dominicum invocavit, & firmam de meritis ejus fidem concipiens, tertio ad vacuum vegetem ancillam remittit. Quæ murmurando rediens (cod. alt. vadens) tantam vini abundantiam reperit, ac si nunquam aliquid fuisset extractum. Mirares & a Domino vere facta, vinum enim quod illi familiæ admensum & dimidium sufficere consueverat, tam familiæ quam Fratribus per quatuor menses illud Deo multiplicante suffecit. De quo cum vir ejus miraretur quamplurimum, audivit quemdam Fratrem tacitis personis in statione publica prædictum miraculum prædicantem, jam enim domina illa Fratribus narraverat illud totum. Unde domum reverſus requirit, quomodo vinum illud tantum durare potuerit, cum quadam caurela miraculum deridens: mulier autem ipsum pie redarguens, & miraculi seriem narrans Deo & Fratribus fecit eum esse devotum. Quod miraculum valde notum est in partibus illis.

De vino ad
invocationem
ejus augmentato.

38. In eadem patria castro quod dicitur Johannis^B fuit juvenis quidam, qui hydropicis morbo ventrem mira turgiditate inflatum, cæteris membris tanta gracilitate debilitatis habebat, ut jam mortem expectaret vicinam: attamen paupertate gravatus, cogebatur exire ad campos, ut fasciculum de lignis apportaret, qui seipsum vix portare valebat. Cum autem quadam die in campo jaceret, & suam miseriam querulis vocibus deploraret, inter fletus recolens quod B. Dominicus ad se clamantibus subveniret, fecit votum intra se, quod Fratribus ejus commorantibus in Placia serviret per annum, si ejus meritis sanaretur. Igitur antequam de loco surgeret in quo jacebat, vidit ut sibi videbatur Fratrem astantem sibi, qui extendit manum suam versus arborem sambuci sub qua idem jacebat & ait: accipe folia hujus sambuci^C, & tere, & bibe succum ejus, & sanaberis, quo dicto disparuit. Surgens autem statim cum lapidibus trivit, expressit, & bibit, & illico venter ejus solutus est, & ipse plene curatus, & fascem magnum de lignis bajulans incolumis ad sua rediit, miraculi seriem omnibus narrans, & valedicens matri ad domum Fratrum de Placia venit, & eis per annum ut voverat devote servivit. Per omnia benedictus Deus Amen.

De hydropico
ejus medicina
curato.

39. Civis quidam Lodiensis^D villicus ejusdem urbis^E fuit, qui cum fratre suo, qui extenderat manum suam versus arborem sambuci sub qua idem jacebat & ait: accipe folia hujus sambuci^C, & tere, & bibe succum ejus, & sanaberis, quo dicto disparuit. Surgens autem statim cum lapidibus trivit, expressit, & bibit, & illico venter ejus solutus est, & ipse plene curatus, & fascem magnum de lignis bajulans incolumis ad sua rediit, miraculi seriem omnibus narrans, & valedicens matri ad domum Fratrum de Placia venit, & eis per annum ut voverat devote servivit. Per omnia benedictus Deus Amen.

De aliis quibusdam
ex virtute reli-
quiarum ejus
curatis.

‡ *Civis Lodiensis.* Civitatem cenſeo indicari, quæ Latine *Lauda*, aliis *Laus Pompeia*, vernaculè *Lodi*, estque episcopalis sub metropoli Mediolanensi ad Adduam Italicè *L'Adda* sita, ubi cœnobium ordinis si Pio fides, jam anno MCCXX, certo ante MCCXXX erectum.

‡ *Non plura sunt in codice nostro antiquiori, in altero autem recentiori ejusdem tamen seculi XIII hæc etiam adduntur,*

F ij

Sæc. XIII. bis morbum patiebatur in collo, pro quo loca sanctorum visitaverat multa, & cum minime curaretur, rogavit priorem FF. Prædicatorum, ut secreto reliquias B. Dominici poneret super morbum, quo facto perfectam recepit continuo sanitatem. Hoc ipse prior mihi enarravit.

Alius de ditioribus ejusdem civitatis morbum gravem cum tumore magno & ulcere terribili patiebatur, ita quod de vita ejus sui penitus desperabant. Tantus enim erat ejus dolor & cruciatus, quod nec palpationem medici poterat sustinere. Frater autem Lambertus cum videret illius afflictionem permaximam, induxit eum ut haberet devotionem ad B. Dominicum, quia per eum Dominus fecerat mirabilia multa. Ille statim devote rogavit, ut afferretur ei aqua ablutionis reliquiarum B. Dominici, qua super locum aspersa statim incepit dolor minui & tumor evanescere, & sic est perfecte curatus.

De duobus Fratribus curatis.

40. Frater quidam in conventu Metensi ob os quod supercreverat ei in conjunctura, quæ est inter pugnum & brachium, graviter patiebatur in manu, ita ut timeret probabiliter amittere usum manûs: super quo frequenter a medicis & chirurgicis habuit responsum, quod non posset curari nisi per incisionem, quod tamen periculum erat propter venarum & nervorum ibidem concursum. Contigit autem in vigilia B. Mariæ Magdalene patronæ in conventu prædicto, quod duo Fratres venientes de remotis partibus Teutoniæ, hora qua parabatur altare post nonam introirent chorum ad benedictionem: Frater autem qui patiebatur in manu, unus erat de parantibus cum sacrista. Qui dimittentes altare Fratribus benedictionem dederunt, & surgentes a benedictione dixerunt, detulimus nobiscum de pulvere B. Dominici patris nostri. Frater ille qui patiebatur in manu audito nomine B. Dominici & adventu reliquiarum ejus, repletus devotione & mentis exultatione non modica cepit dicere corde & ore, pater pater bene veneritis ad nos, qui sequendo Fratres sacras reliquias ad altare deferentes, plaudens manibus post eos incessanter, pater pater bene veneris, clamabat. Et accedens ad altare, reliquias accipiens cum duabus manibus, & eas deosculans subito est ab ossis illius periculo liberatus. Et cum recederet ad altari, videns quasdam immunditias circa lampadem in medio chori, tangendo & mundando lampadem, manus aliquantulum fordidavit: & vadens ad lavatorium dum manus lavaret, scivit tunc primo ab illius ossis periculo se curatum, & præ gaudio illotis manibus currens ad priorem qui erat in capitulo, curatum in adventu reliquiarum B. Dominici se ostendit. Quod cum esset mirabile in oculis Fratrum, & divulgaretur per domum, Frater quidam decumbens in infirmitorio, qui tortionibus ventris gravissime torquebatur, hoc audiens petiit devote sacras reliquias B. Dominici

Ad benedictionem. Intellige preces quæ ex ritu ordinis super Fratres itinerantes ad terram prostratos, cum ad domum accedebant, a quolibet sacerdote obvio dicebantur: præter eas verò alia est simplex benedictio cum signo crucis a prælato accipienda.

De pulvere B. Dominici. Cum facta est anno MCCXXXIIII maii XXIV translatio corporis ejus, pulverem in capsâ inventum sodalibus qui ex omnibus provinciis Bononiam ad caputulum generale venerant, distribuit B. Jordanus: exinde haud dubie hi Teutones in patriam redeuntes veniebant sua dicti pulveris portione donati.

In chronico conventus Metensis anno MDXXI ab anonymo ejusdem alumno scripto, ubi de prioribus quartus laudatur F. Jacobus de Mandris primus ejus nominis, altis ortus natalibus, anno MCCXXV ad ordinem ascitus, prior verò electus anno MCCXLIX, & Kal decemb. MCCXXVII in munere defunctus, tantæ verò auctoritatis & famæ, ut comes Parvæ Petræ jura sua de bello quod cum Argentinensibus & Tullensibus ipsi erat ei commiserit, quod ille cum omnium partium approbatione composuit anno MCCXXX. Hunc facile

sibi deferri, & ad tactum earum alleviatum se a suis doloribus asseruit & sanatum.

41. Quidam Frater conversus in conventu eodem De qua ad quatuor annos febre quartana diutissime laborans, & tam gravissime afflictus, & valde turpiter habens caput inflatum, dum in vigilia primi festi B. Dominici horum suæ accessionis expectaret, prior eum visitavit, & dum quæreret ab eo Fratre, quomodo vobis est, respondit accessionem meam expecto? Et prior ad eum, potens est Deus meritis S. Dominici vos ab hac & ab aliis accessionibus liberare misericorditer: & Frater conversus ad priorem, credo firmiter quod si vos præciperetis febrî ex parte Dei & ex parte B. Dominici ne me amplius vexaret, quod curarer. Tunc prior sumta de Dei bonitate & meritis B. Dominici fiducia, imperavit febrî ut dimitteret eum & ne amplius affligeret Fratrem illum, & continuo dimisit eum febris, nec illam accessionem nec aliam sensit postea Frater ille, similiter & ab inflatione capitis est plene liberatus. Et hoc retulit prior prædictus Frater Jacobus vir magnæ famæ magistro ordinis.

EX COD. MS F. BERNARDI Guidonis in archivis conventus Carcassonenfis asservato.

Dicta testium super inquisitione facta de vita, obitu & miraculis B. Dominici.

Testes recepti super vita conversatione & transitu Fratris Dominici plantatoris fundatoris ordinis Fratrum Prædicatorum & primi magistri, auctoritate D. Gregorii papæ IX per magistrum Tancredum archidiaconum Bononiensem, & Thomam priorem sanctæ Mariæ de Rheno, & Fratrem Palmerium ecclesiæ de Campagnola Bononiensis & Regine diocesium: & sunt introducti a F. Philippo ejusdem ordinis canonico, constituto procuratore a F. Ventura priore conventus ecclesiæ S. Nicolai ordinis FF. Prædicatorum & capitulo ipsius ecclesiæ congregato more solito ad sonum campanæ in ipso capitulo: & super miraculis quæ Deus operatus est per merita F. Dominici ante obitum ejus & post. Et juraverunt coram dictis inquisitoribus sub anno Dñi MCCXXXIII Ind. sexta.

TESTIS I.

1. Frater Ventura Veronensis presbyter & prior conventus Fratrum Prædicatorum de Bononia juratus dixit quod XIIII anni sunt & plus, quod ipse testis intravit ordinem FF. Prædicatorum ad inductionem & admonitionem Fratris Dominici ordinis FF. Prædicatorum fundatoris & primi magistri, & in manu ejus fecit professionem, & ab eo habitum recepit. Et tunc temporis ipse F. Dominicus habebat plenam potestatem & dispensationem & ordinatio-

cenferim de quo agitur hoc n. nisi obstaret quod hoc dicitur evenisse vigilia primi festi B. Dominici, quod haud dubie anno ipso canonizationis MCCXXXIV celebratum. Itaque dicendum vel hunc Jacobum de Mandris jam ante MCCXLIX quibusdam annis præfuisse circa MCCXXXIV, & a munere solum ut ea ætate consuetum, locum alii dedisse ad MCCXLIX, quo ad idem munus resumtus fuit, vel alium Jacobum in hoc chronico omisum ad MCCXXXIV priorem egisse, quod creditur difficilium.

A De isto procuratore F. Philippo fusus agemus postea ad annum 1237, monendus hic lector, ut meminerit, qui hic nominetur, nempe *ordinis Prædicatorum canonicus*, quod argumentum invictum nostris ea ætate dictos fuisse canonicos.

B Cum S. Dominicus ex itinere Parisiensi rediret Bononiam primum accesserit sub finem augusti MCCXXI, aliquo ex mensibus sequentibus ejusdem anni, vestem ordinis ex ejus manibus Ventura induerit, & unâ vel paulo post professus fuerit: certò id actum ante pentecosten anni sequentis MCCXXI, cum comitiis primis generalibus tum habitis præsentem se fuisse testetur: sicque constant XXI anni & plus quam ordi-

nem, & correctionem totius ordinis FF. Prædicatorum post D. Papam. Et eodem anno fuit celebratum primum capitulum generale ordinis ipso teste præsentem apud Bononiam. Et tunc placuit ipsi F. Dominico, quod diffinitores constituerentur in capitulo, qui haberent plenam potestatem super toto ordine, & super ipso magistro, & ipsius ordinis diffinitoribus, scilicet diffiniendi, statuendi, ordinandi & puniendi salva reverentia magistrali. Et stetit cum ipso F. Dominico in civitate Bononiensi: & in eundo cum ipso extra civitatem per provinciam Lombardiæ, & multa familiaritate uniebatur ipsi F. Dominico in eundo, redeundo, stando, comedendo & bibendo, & jacendo, & orando.

2. Item dixit quod eundo per viam fere omnibus qui ibant secum volebat proponere verbum Dei per se vel per alios, & hoc scit quia sæpe vidit prædicta. Et semper volebat vel disputare de Deo vel conferre vel docere vel legere dum in via erat vel orare. Et etiam eundo fere singulis diebus celebrabat missam, si ecclesiam inveniebat. Et quando missam cantabat, multas lacrymas effundebat, sicut ipse testis vidit. Et quando veniebat ad hospitium, si erat ibi ecclesia, semper ibat ad orandum in ecclesia. Et fere semper cum esset extra conventum, cum audisset primam pulsationem matutini monasteriorum, surgebat & excitabat Fratres, & celebrabat cum multa devotione totum divinum officium diurnum & nocturnum, ita quod nihil dimittebat: & post completorium erat & faciebat socios suos esse in silentio in itinere, ac si essent in conventu. Et in mane dum ibat, servabat & faciebat Fratres suos fervare silentium fere omni die usque ad tertiam. Et dum erat in itinere jacebat in palea vestitus & calceatus, sicut ambulabat in die, tamen credit quod extrahebat forulares.

3. Item dixit quod eundo per vias observabat jejuniis continuum a festo exaltationis sanctæ crucis usque ad festum Resurrectionis, & etiam in ætate omnia jejunia ab Ecclesia instituta, & omnes sextas ferias: & in itinere ea quæ dabantur sibi ad comedendum patienter comedebat, excepto quod non comedebat carnes, nec aliqua cibaria condita cum carnibus vel sagimine scienter. Et si quando male procuraretur in via in cibo & potu, non inde conquerebatur, sed inde videbatur gaudere. Et scit, quia eundo cum eo prædicta videbat. Et cum erat in itinere, quando veniebat ad locum ubi Fratres habebant conventum, non ibat ad quiescendum, sicut quidam faciunt, sed convocatis Fratribus faciebat eis sermonem, & proponebat eis verbum Domini & multam consolationem.

4. Item dixit quod quando F. Dominicus erat in conventu, ubi moram deberet facere, conformabat se conventui in cibo & mensa, & observabat regulam integre & plenissime, & pro posse laborabat ut Fratres sui servarent. Et omnia prædicta scit, quia vidit, & nunquam recordatur quod viderit vel audiverit eum contraria facientem vel dicentem: nec audivit unquam vel vidit quod diceret verbum otiosum vel injuriosum, vel detraheret alicui. Item dixit quod idem F. Dominicus erat sapiens, discretus, patiens, benignus, & multum misericors, multumque familiaris, sobrius & justus, ita quod toto tempore vitæ suæ non credit se vidisse aliquem

nem intraverat, cum hoc testimonium reddebat mense Augusto MCCXXXIII.

C *Mediolanum & Columbam.* Locus hic ultimus idem videtur cum Columbaniano castro celebri a Friderico Enobarbo in imperatorum commodum ad Lambrum fluvium edificato anno MCXLIV, de quo Leandri Albertus in descriptione Italiæ legendus ubi de Lombardia Transpadana, edit. Venet. 1551 in 4 fol. 338. b. Vers. Kyriand. p. 646 quod per synopem Columbam forte vulgo dicebant.

D *Tunc fuit novus prior.* In alteris quæ S. Dominicus

hominem consideratis omnibus conditionibus, qui magis polleret omnibus virtutibus, licet multos viderit & noverit bonos religiosos viros in diversis partibus mundi. Et dixit quod audivit ejus confessionem in agritudine de qua migravit ad Dominum, generaliter de omnibus actis suis, præsentibus multis sacerdotibus & audientibus, & credit eum nunquam mortaliter peccasse: & credit eum semper virginem fuisse, & hoc credit per confessionem prædictam generalem, quam ab eo audivit: & postea dixit ipsi Fratri in secreto, Frater ego peccavi quia publice dixi de virginitate mea coram Fratribus, quod non debuissim dixisse.

5. Item dixit quod quando erat in itinere, visitabat loca religiosa, cujuscumque ordinis essent, & prædicabat eis, & hortabatur ad bonum, & hoc sapissime vidit. Item dixit quod si quis Frater sui ordinis vel alieni tentationem vel turbationem haberet, & iret ad eum locutus super hoc, valde bene hortabatur eos, ita quod fere omnes bene consolati recedebant ab eo: & hoc sapissime vidit per provinciam Lombardiæ, scilicet apud Mediolanum & Columbam, & alibi in multis locis. Item dixit quod fere omni die non magna necessitate impeditus faciebat prædicationem & collationem Fratribus, & multum plorabat, & provocabat alios ad plorandum. Item dixit quod zelator erat regulæ & rigide puniebat culpas Fratrum, tamen in tanta dulcedine & benignitate injungebat poenitentias, quod Fratres patienter sustinebant. Item dixit quod assiduus erat in officio, & sequebatur chorum in officio. Item dixit quod nescivit unquam quod haberet proprium locum jacendi nisi in infirmitate, nec de levi potuisset habuisse quin scivisset. Item dixit quod pro majore parte noctis erat in oratione, & sapissime pernoctabat in ecclesia, & multum plorabat in oratione. Interrogatus quomodo sciret, respondit quod sapissime invenit eum in ecclesia orantem & plorantem, & aliquando vidit eum a somno dormientem: & propter multas vigiliis præcedentes sapissime dormiebat in mensa.

6. Item dixit quod circa finem mensis Julii, sicut de tempore credit, fuit reversus de curia dñi Hugolini tunc temporis Ostiensis episcopi & apostolica sedis legati & nunc summi pontificis, qui erat Veneris, sicut ipse certissime credit de loco, & rediit F. Dominicus valde lassus, & licet sic fatigatus esset, locutus fuit cum ipso teste, qui tunc fuit novus prior, & F. Radulpho usque ad magnam partem noctis de facto ordinis: & dum iste vellet dormire, rogavit dictum F. Dominicum, quod iret ad dormiendum, & non surgeret in nocte ad matutinas, sed ipse non acquievit precibus istius, sed intravit in ecclesiam, & pernoctavit in oratione, & nihilominus interfuit in matutinis, sicut audivit a Fratribus & ab eodem F. Dominico: & post matutinas audivit ab eo quod dolebat caput, & ex tunc cepit languere manifeste de illa agritudine, de qua migravit ad Dominum. Item dixit quod dum jacebat in ipsa agritudine, noluit jacere in lecto, sed in saccone, & faciebat vocari ad se Fratres novitios, & dulcissimis verbis & alacri vultu consolabatur eos, & hortabatur ad bonum: & ita patienter sustinebat illam agritudinem & etiam alias, quod nec conquerebatur, nec

habuit Bononiæ anno MCCXXI comitiis generalibus constituta sunt ut supra observatum est, officiorum ordinis appellationes magistrum, priorum provincialium, & priorum conventualium id est eorum qui unius cœnobii regimini præficiantur, eum antea solo vicarii nomine gauderent. Itaque in iisdem comitiis hic F. Ventura primus Bononiensis prior videtur positus & a B. Dominico institutus, quo munere videtur continuo functus ad annum MCCXXXIII, certo eo anno surgebatur adhuc cum hoc testimonium reddidit mense Augusto, forte & ultra gessit.

gemitum emittebat, imo videbatur esse semper hilaris & jucundus.

7. Item dixit quod dum graviter infirmaretur, fecerunt eum portare ad sanctam Mariam de Monce, qui erat sanior locus, & cum crederet se mori, vocavit istum priorem & Fratres: & venerunt illic fere viginti Fratres cum dicto priore, & cum essent circa eum, ipse sic jacendo cepit predicare eis, & fecit eis valde bonum sermonem, & compunctivum, & nunquam audivit magis adinacivum sermonem ab ore ejus, & sicut credit, tunc inunxerunt eum. Et audivit tum a quibusdam, quod monachus qui erat tunc rector in dicta ecclesia dixit, quod si moreretur ibi, non dimitteret asportari eum, sed faceret eum sepeliri in dicta ecclesia. Sed cum ipse prior retulisset predicta F. Dominico, ipse F. Dominicus respondit: Absit quod ego sepeliar nisi sub pedibus Fratrum meorum: *Portate me extra ut ego moriar in vinea illa, ut possitis me sepelire ad ecclesiam nostram.* Et tunc fumantes eum reduxerunt eum Bononiam ad ecclesiam S. Nicolai, timentes ne in via moreretur. Et cum fuisset illic, stetit per bonam horam, & fecit vocari postea priorem, & dixit ei, *preparate vos.* Et cum ille prior & alii Fratres preparassent se solemniter ad commendationem animæ, & cum venissent circa eum, ipse F. Dominicus dixit huic priori & Fratribus: *Exspectate adhuc.* Et dum ista fierent, dixit ipse prior ei: Pater tu scis quomodo dimittis nos desolatos & tristes, momento nostri ut ores pro nobis ad Dominum. Et ipse F. Dominicus elevatis oculis in cælum & manibus dixit: *Pater sancte quia libenter perfeci in voluntate tua, & illos quos dedisti mihi custodiri & conservari, ego recomendo eos tibi, conserva & custodi eos.* Et dixit se audivisse a Fratribus quod dum rogarent eum de se, respondit eis: *Ego utilior ero vobis & fructuosior post mortem, quam fuerim in vita mea.* Et post paululum ipse F. Dominicus dixit huic & Fratribus: *Incipite.* Et inceperunt officium commendationis animæ solemniter facere. Et sicut credit ipse F. Dominicus dicebat officium cum eis, quia movebat labia: & dum officium facerent, vitam finivit, & credit firmiter quod dum dicebant verba illa, *Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu Altissimi,* quod tum emisit spiritum. Et sic credit, quod ex benignitate & providentia Dei factum fuit, quod D. Hugolinus Ostiensis episcopus & nunc apostolicus & D. patriarcha Aquileiensis & multi venerabiles episcopi & abbates interfuerunt sepulture ejus. Et ipse D. Ostiensis episcopus nunc apostolicus celebravit missam, & commendavit animam ejus, & fecit exequias. Et dixit quod in festo S. Sixti proxime preterito fuerunt XII anni quod migravit ad Dominum. ^E

8. Item dixit quod in eodem anno quo mortuus fuit, in hieme sequenti maximus odor sentiebatur in ecclesia veteri in qua sepultus fuit, & per to-

tam ecclesiam, sed precipue circa sepulturam, & ipse testis sensit ipsum odorem, & multi Fratres senserunt qui adhuc vivunt, sicut eos audivit dicentes, & duravit per multos dies, sed nesciebant quis odor esset, credentes firmiter quod de sepultura exiret. Item dixit quod sicut audivit & firmiter credit, Deus multa miracula operatus fuit per eundem F. Dominicum in morte ejus & post mortem ejus in eo anno & sequentibus annis. Et hoc ideo credit & dixit, quia multi viri & mulieres veniebant ad sepulturam ejus cum candelis & imaginibus & votis, dicentes quod Deus operatus fuerat miracula circa eos vel suos per merita B. Dominici. Et voluerunt quidam claudere sepulturam ipsius F. Dominici, & cooperire pannis sericis, sed Fratres timentes prohibuerunt, ne ordo inde propter multitudinem turbaretur, & ne aliqui dicerent, quod propter cupiditatem & jactantiam facerent Fratres, vel fieri paterentur.

9. Item dixit quod quando corpus predicti F. Dominici debuit transferri de loco in quo erat in locum in quo nunc est, ex mandato Potestatis Bononiensis multi honorati cives custodierunt arcam per multos dies, timentes ne subriperetur eis. Usque cum in nocte Fratres venerunt ad aperendam arcam prefate Potestatis & multis civibus Bononiensibus & aliis honoratis & religiosi viris clericis & laicis, invenerunt sepulcrum bene clausum & cementum durum & valde forte, ita quod vix elevaverunt lapidem superiorem. Et cum elevatus fuisset lapis, exivit inde mirabilis & suavissimus odor, & omnibus qui ibi erant incognitus, & talis qui videbatur superare omnia aromata, nec videbatur habere odorem alicujus rei humanæ. Et elevato dicto lapide invenerunt capsam ligneam bene clausam & firmam cum clavis ferreis, in qua dictum corpus F. Dominici quiescebat, quam similiter aperuerunt, & valde majorem fragrantium odoris statim senserunt: & ossa ipsius corporis quæ erant in antiqua capsula, posuerunt in nova bene firmata cum clave, quam semper tenebat Potestas & tenet, quæ postea in aurora in adventu archiepiscopi & multorum episcoporum aperta fuit, & eundem reddidit odorem, & deposita fuit cum ossibus per archiepiscopum & alios episcopos in novo sepulcro: quo clauso idem sepulcrum in octava die apertum fuit prefate Potestatis & multis aliis civibus & magistro Jordane & priore Provincia & multis aliis prioribus & Fratribus ordinis Prædicatorum: & tunc magistro Jordane tenente caput dicti F. Dominici in manibus suis, quasi trecenti Fratres de ordine Prædicatorum & ultra osculati fuerunt caput sentientes eundem inenarrabilem odorem: & mirabilis & inenarrabilis odor remansit in manibus magistri Jordani & hujus testis & omnium illorum qui tetigerunt de ossibus suis.

Interrogatus quomodo scit predicta omnia, res-

Turcis reportatam anno mcccxcvi. Vide postea ubi de F. Jacobo Gil seu Agida, qui jubente illo pontifice officium hujus solemnitatis concinnavit.

^F Cementum durum & valde forte. Idem habent sequentes plures. Intellego arenatum ex arena & calce confectis conctans, vel etiam ex testis tuis & calce nullis opus ut aiunt signinum.

Quandiu postea vixerit hic Ventura, non produnt annales nostri: cum anno mcccxxxvii primum canobus Luchis prefatum priorem concepit Malvenda Anad. p. 334. a. ex memoris ejus domus ad se missis, cui ascendi non possum. Cum enim hujusmodi primi priores in comitis cujusque provincie instituerentur, non videtur provinciam Romanam quæ vix ad regimen idoneis non carebat, ex provincia Lombardie hominem evocasse quem Lucha proficeret suis mandatis obsequi non astrictum. Itaque Ventura ille primus prior Luchensis alius fuerit. Nollet autem Veronensis qui vii sua ætate nominatissimus fuerit, de Ecclesia & ordine in sua provincia optime meritis, tanta ejus cum SS. Parente familiaritas ut dicitur non sint.

pondit quia interfuit omnibus predictis, & vidit, & sensit odorem non solum in ossibus, & vestimentis & capsula & pulvere, sed etiam in suis manibus & Fratrum qui tetigerunt supradicta, vel aliquid de predictis. Item dixit quod multoties usque ad hoc tempus sensit istum odorem incognitum.

Item dixit quod in tantum erat zelator animarum quod non solum ad fideles, sed etiam ad gentes & infideles & in inferno damnatos extendebat caritatem suam & compassionem & multum pro eis fiebat, & multum erat fervens quoad se ad predicandum & quoad alios in mittendo prædicatores, in tantum etiam quod desiderabat ire ad predicandum gentibus. Interrogatus quomodo scit hoc, respondit quia tractabat ab eo & ab aliis Fratribus, & in talibus tractatibus saepe fuit cum eo, & etiam in collationibus.

TESTIS II.

1. Frater Guillelmus de Monferrato de ordine Prædicatorum presbyter juratus dixit, quod XVI anni sunt vel circa tempus illud, quod ipse venit ad urbem Romanam, ut celebraret ibi quadagesimam, & D. Papa qui nunc est, qui tunc erat Ostiensis episcopus recepit eum in domo sua: & in diebus illis F. Dominicus ordinis Prædicatorum inventor & primus magister erat in curia Romana, & saepe veniebat ad domum D. Ostiensis episcopi, unde ex tunc ipse habuit notitiam ejus, & placuit sibi conversatio dicti Fratris, & cepit diligere eum, & multoties tractabat cum eo de his quæ pertinebant ad salutem eorum & aliorum hominum. Et videbatur sibi testi quod F. Dominicus esset multum religiosus magis quam aliquis homo quem unquam viderat, quamvis cum multis religiosis ipse testis locutus fuisset. Et videbatur ei quod magis esset zelator salutis humani generis, quam aliquis quem vidisset. Et in eodem anno ipse testis ivit Parisios audire theologiam, quia primo promiserat, & convenit cum eo, quod postquam audisset per biennium theologiam, & ipse ordinasset Fratres suos, ambo simul irent ad convertendum paganos qui morabantur in Pola (an Persia pro Persia, vel Græcia?) & aliis partibus Septentrionis. Et dum ipse studeret Parisius, venit præfatus F. Dominicus illic de Hispania, & tunc recepit habitum Fratrum Prædicatorum, & intravit ordinem, & ex tunc conversatus fuit cum eo pluribus temporibus diversis locis in eundo ad curiam Romanam & alibi, eundo, stando & redeundo, comedendo, bibendo, jacendo, orando, cum eodem Fratre Dominico sano & infirmo A. Et dixit quod toto tempore quo fuit cum eo, vidit eum servantem regulam Fratrum Prædicatorum & ordinem multum districte, & bene dispensabat cum Fratribus suis, sed secum non dispensabat. Et vidit quod jejunia statuta in regula omnia servabat & in sanitate & in infirmitate. Et vidit eum eundo secum Romanam patientem gravem infirmitatem scilicet fluxum ventris, & tamen propter hoc non fregit jejunium, nec carnes comedit, nec piscinam sibi fecit nisi de pomis sive de rapis aliquando: & hoc scit quia semper erant in comitione cum eo, & in infirmitatibus in quibus eum vidit, eodem modo se habebat. Interrogatus ubi eum vi-

dit aliàs infirmum? Respondit quod apud Viterbium, sed non recordatur quam infirmitatem patiebatur.

2. Item dixit quod quandiu fuit cum eo, licet saepe male procurarentur in cibo & in potu, & male reciperentur, & male jacerent, nunquam audivit eum conquerentem de his nec in infirmitate nec in sanitate. Item dixit quod quotiescumque debebat se collocare in lecto, prius incubebat multum orationi, & pluribus vicibus cum gemitu & lacrymis, ita quod saepe excitabat ipsum testem & alios cum gemitu & fletu suo a somno. Et firmiter credit quod majori spatio temporis erat in oratione quam in dormitione: & semper jacebat indutus & cum capa & cinctus, & cum caligis calcæatus, dum cum eo fuit, & semper sine calcitra, videlicet in terra, tabula sive palea vel alio stramine. Silentium semper horis confuere & debitis secundum ordinem observabat, a verbis otiosis abstinere, & semper de Deo vel cum Deo loquebatur. Interrogatus qualiter scit ista? Respondit quod tanquam principalis focus conversabatur cum eo die & nocte eundo & stando, & videbat & audiebat predicta sicut præmissa sunt.

3. Item dixit quod firmiter credit, quod idem F. Dominicus semper servaverit virginitatem: & hoc credit propter bonam conversationem quam vidit eum habere, & quia hoc audivit a multis viris religiosis, & ab aliis fide dignis qui cum eo longo tempore fuerunt conversati. Interrogatus a quibus hoc audivit? Respondit ab episcopo Oxomeni^B cujus canonicus fuerat & a canonicis suis cum quibus erat in seculo conversatus, & ab aliis de quorum nominibus non recordatur.

4. Item dixit quod ipse interfuit in translatione præfati F. Dominici, quando corpus ejus translatum fuit a priori sepultura in ecclesiam ad locum in quo nunc est. Et dixit quod prior provincialis & Fratres ecclesie S. Nicolai timebant ne factor esset in ecclesia ubi jacebat corpus, & ideo quia locus erat valde deprellus, & aquæ multæ pluviales defluerant ad locum sepulture, & propter hoc volebant quod laici & extranei interessent, quando aperirent sepulturam: sed non potuerunt facere, quin Potestas cum XXV nobilibus & honoratis civibus Bononiensibus interessent in apertione dictæ sepulture, quorum quidam custodierant ipsam sepulturam antequam aperiretur pluribus noctibus. Et cum sublatus esset lapis qui superpositus erat dictæ sepulture, & apparuit capsula in qua jacebat corpus dicti F. Dominici, exivit tunc de ipsa tumba odor suavis & delectabilis, nec potuit unquam pendere, cujus rei aromatica esset odor ille. Et ipse & omnes alii senserunt ipsum odorem: & inclinavit se & osculatus fuit capsam, & majorem sensit odorem. Hoc etiam alii fecerunt tam Fratres quam seculares qui erant ibi, & senserunt eundem odorem, & præ gaudio & devotione multum fleverunt. Tandem translatum fuit corpus ad locum in quo nunc jacet.

5. Item dixit se postea plures vidisse personas quæ dicebant se passas graves infirmitates & diversas, & se liberatas fuisse per merita B. Dominici, sed non recordatur qui fuerunt, scilicet qualiter nominarentur, quia non noverat eos ante, eo quod

^E Et dixit quod in festo S. Sixti proxime preterito. Hæc rursus confirmant B. Dominicum vii idus augusti mcccxxi feria vi nam erat Lit. Dom. C. obiisse. Ita vero si junxeris cum his quæ habet Testis v. F. Joannes Hispanus n. i in festo S. Augustini proximo venturo erunt &c. Recte colliges hos omnes testes auditos fuisse inter sextam augusti & xxviii ejusdem mensis anni mcccxxxiii sed & obiter animadvertite speciatim ab eo notati festum S. Sixti, non festum transfigurationis, quia scilicet festum transfigurationis est jam in quibusdam Ecclesiis celebraretur, non tamen ea ætate in ecclesia Romana, nec in ordine: neque enim in Calendariis nostris seculi XIII & sequentis XIV annotatur. Falluntur ergo qui hæcenus putarunt festum B. Dominici ab octavo idus ad nonas augusti a Gregorio IX translatum ratione festi transfigurationis, cum non nisi ob festum S. Sixti summi pontificis & martyris id factum fuerit: seculo vero xvi ob festum S. Mariæ ad Nives a nonis augusti ad pridie nonas a S. P. Clemente VIII rursus est translatum. Festum vero transfigurationis Calixtus III primus per totam ecclesiam Latinam jussit celebrari ob insignem victoriam sexta augusti de

^A Hanc narrationem sic intelligo. Quadagesima anni mcccxxvii, cuius prima dies vi idus seu viii februarii ea est, qua Guillelmus de Monferrato Romanam adierat, & apud cardinalem Ostiensem hospitabatur. Dominicus tum adhuc Romæ post confirmationem xxii decemb. præcedenti ordinem perficans, & eandem domum frequentans, cum eo necessitudinem junxit, imo & promissum accepit ordinem ab eo amplectendum, postquam biennium Parisiis theologiam audisset. Eodem anno Guillelmus Lutetiam se confert, & theologiam operatur. Anno mcccxxxix Dominicus ex Hispania Lutetiam circa pentecosten primam accedit, & ibidem Gui-

lhelmum duos annos studii complementem inveniens promissi admonet: quod ille non abnuens, imo intimis ex præcordiis concupiscens, vestem e Sancti manibus accipit, comitemque deinceps individuum se eidem adjunxit. Hæc acta Sancti plurimum dilucidant. Ab anno mcccxxvii ad mensum augustum anni mcccxxxiii quo testimonium hoc reddidit, anni xvi effluerant.

^B Quando & ubi episcopum Oxomensem viderit, non ita conjectis facile. Fortè ille non ab ipsomet episcopo, sed a canonicis non suam solum sed & ipsius episcopi olim sic sibi attestantibus fidem præstantibus audietur.

Sæc. XIII. erat unus de diffinitoribus ^c, & non poterat illis intendere.

TESTIS III.

1. *F. Amizo Mediolanensis* prior Paduanus & presbyter juratus dixit, quod magister Dominicus fuit homo humilis, mansuetus, patiens & benignus, & quietus, pacificus, sobrius & modestus, & in omnibus actibus suis & verbis valde maturus, pius, consolator aliorum & maxime Fratrum suorum, regularis observantia zelator precipuus, summus paupertatis amator tam in victu & vestitu Fratrum ordinis sui, quam in ædificiis suis & ecclesiis Fratrum, & in cultu etiam & ornatu vestium ecclesiasticarum. Multum enim ad hoc studuit in diebus suis & operam dedit, quod Fratres in ecclesiis non uerentur vestimentis purpureis vel fericis tam super se quam in altaribus, nec vasa aurea vel argentea haberent præterquam in calicibus.

2. Item dixit quod fuit assiduus in oratione tam diebus quando vacabat quam noctibus, & pernoctabat frequenter in oratione, ita quod parum vel nihil recipiebatur in lecto. Item dixit quod integre ordinem suum super omnes servabat, nec de levi sibi parcebat in aliquo, sed plene tenebat conventum suum in choro & in refectorio & in aliis. Item dixit quod erat multum frequens in prædicatione & zelator animarum, & ad hoc ipsum Fratres suos studiose invitabat. Item dixit quod religiones & viros religiosos multum diligebat & commendabat. Interrogatus quomodo sciret hoc? Respondit quia fuit conversatus cum eo aliquanto tempore, & ex prædictis plura vidit & cognovit in ipso, pluraque audivit, & firmiter credit ita fuisse.

3. Item dixit quod audivit & credit quod virgo semper usque in finem perseveravit, & de hoc erat fama publica inter Fratres. Item dixit, quod post translationem F. Dominici nuper factam quadam nocte præsentate Potestate Bononiensi cum multis militibus & magistro ordinis, & priore provinciali, aliisque multis Fratribus & prioribus ^A ad hoc instantibus, aperta fuit arca & capsula, & ostensa fuerunt ossa Fratris, inter quos unus ipse fuit, & sensit ibi magni odoris suavitatem in deosculatione ossium & aspectu & odoratu eorum, & talem odorem nunquam meminit se sensisse.

^c Capitulum generale Bononiæ anno MCCXXXIII habitum fuit diffinitorum primum, & ex hoc testimonio habetur Guilielmum in eo pro sua Lombardia provincia diffinitorem fuisse. F. Stephanus Hispanus de quo mox erat ejusdem eo anno prior provincialis.

Ad horum complementum addo hunc F. Guilielmum de Monteferrato anno MCCXXXV ad Saracenos a Gregorio IX missum, qui eis evangelium prædicaret, ut narrat Rainaldus ad eum annum n. 36: ex litteris autem F. Philippi Terræ sanctæ prioris provincialis de quo postea ad annum MCCXXXIII ad Gregorium IX scriptis, discimus eum anno MCCXXXII inter Saracenos qui Mesopotamiam & Chaldæam occupaverant, egisse cum duobus nostris fodalibus ejus lingue peritis, & *Jakelich* id est catholicum seu patriarcham Nestorianorum Seleuciæ ad Tygrum vel Bagdat seu Irenopoli sedentem eo adduxisse, ut fidem catholicam & Romanæ sedis obedientiam se amplexurum ei promiserit: de quo dictum Philippum pluribus epistolis certiorum fecit. Forsan & ibidem obierit Guilielmus noster, nam nulla ejus deinceps apud scriptores nostros mihi occurrit memoria.

^A Multis Fratribus & prioribus. Mos erat tum, qui & diu perseveravit in ordine, ut ubi celebrabatur capitulum generale, priores conventuales omnes ejus provincie eo accederent comitia provincialia post generalia habituri. Itaque ad hoc capitulum generale anno MCCXXXIII Bononiæ coactum venerunt priores omnes provincie Lombardiæ.

Istum F. Amizonem vel Amizium, ut alii vocant, indicavimus supra ad vitæ per Jordanum n. 36 in Annotatis B. Dominico ad ordinem allectum anno MCCXIX, dum Sanctus e Lutetia redux in Italiam, & Bononiam pergens, Mediolanum transiit. Rem hic narrat Taegius Mon. ord. P. VI fol. 16 pag. 1. Anno MCCXIX perveniens B. Dominicus in Lombardiam Mediolanum applicuit. & in canonica S. Nazarii ut dictum hospitatus est. Per quosdam autem dies ibi moram trahens prædicationis officio insistere cepit, & non modicum

TESTIS IV.

1. *Frater Bonvisus Placentinus* sacerdos de ordine Prædicatorum juratus dixit, quod XIV anni sunt & plures, quod intravit ordinem FF. Prædicatorum & fuit conversatus cum F. Dominico circa tempus quatuor mensium Bononiæ in claustris B. Nicolai & etiam Romæ, & eundo Romam & Mediolanum conversatus fuit cum eo, & in infirmitate custodivit eum. Et dixit quod habebat hanc consuetudinem, scilicet quod quando Fratres sui post completorium egrediebantur de ecclesia, ut irent dormitum, ipse F. Dominicus ut oraret se in ecclesia occultabat. Et ipse testis cum hoc cognoscere vellet, quid dictus F. Dominicus faceret in ecclesia, sæpius se occultavit in ecclesia, & audiebat eum cum clamore maximo & lacrymis orantem Dominum, & cum gemitu maximo. Interrogatus quomodo sciret quod esset F. Dominicus? Respondit quia videbat eum, cum esset lumen in ecclesia, & eum in voce similiter cognoscebat, ita quod bene certus est quod erat F. Dominicus. Item dixit quod firmiter credit quod sæpius pernoctabat in oratione Dei, & hoc erat famosum inter Fratres: & cum vellet scire locum ubi jaceret, non potuit invenire quem locum haberet ipse proprium jacendi, sicut habebant alii Fratres: sed quandoque inveniebatur in banco dormire, quandoque in terra, & quandoque in funibus cathedræ vel cadeleti. Item dixit quod ita jacebat indutus in nocte, sicut ambulabat in die. Interrogatus quomodo sciret hoc? Respondit quia vidit, & communis erat fama inter Fratres.

2. Item dixit quod veniendo Romam cum eo, quando F. Dominicus egrediebatur de aliqua civitate seu villa vel castro, discalceabat se, & nudis pedibus ambulabat, & ipsemet portabat sotulares super spatulas, & volebat dare ipsi testi qui paratus erat portare, donec venirent prope aliquam civitatem vel villam vel castrum, & tunc calceabat se, & exeundo iterum discalceabat, & discalceatus ibat donec venirent ad locum destinatum. Et cum venissent ad quemdam locum, ubi lapides erant acutissimi, tunc dixit ipsi testi: heu ego miser! hic fui coactus semel calceare. Et dictus testis quæsit quare, & ipse F. Dominicus respondit, quia tunc pluerat. Interrogatus quomodo sciret hoc? Respondit quia in

in populo illo fructum fecit. *Quosdam præclaros viros tunc temporis ad ordinem recepit, videlicet F. Amizonem de Solaro Mediolanensem jurisperitum, qui fuerat sacri palatii notarius, & in ordine (uit) prior Mediolanensis & Paduanus, & sanctitatis B. Dominici testis adjuratus, qui & B. Dominici socius aliquando fuit: F. Guidotum de Sexto Mediolanensem decretorum doctorem auditoremque contradictoriarum in curia, & in ordine unum ex primis inquisitoribus hæretica pravitate in Lombardia: F. Rogerium de Merate seu de Vicomercato doctorem juris famosissimum qui & postmodum in ordine prior Mediolanensis fuit. Tandem B. Dominicus Bononiam devenit. Quæ ex chronica ordinis a F. Gualvaneo de la Flamma circa MCC florentem scripta excipere se proficitur Taegius: Taegium verò exseribit Puricellus Dissert. Nazar. cap. 109 p. 551. Eadem fere habet Tritanus Chalchus Hist. Mediol. lib. XIII ad annum circiter MCCXVIII tres hos fodales a B. Dominico allectos, viros doctrina claros & juris scientia celebres fuisse testatus.*

Pius Amizium hunc refert notarium postea egisse in inquisitione adversus sicarios auctores necis S. Petri martyris anno MCCII, quod creditur facile. Addit idem Pius Amizium ad annum MCCXXXVIII pervenisse, eundemque esse cum B. M. Ardigho Mediolanensi eo anno mortuo & miraculis claro, de quo Leander agit fol. 223. a. proptereaque vult juniorem a B. Dominico ascitum. Verum his non facile assentiar, cum repugnare videantur ea quæ de istis tribus ordini ascitis docent Chalchus & Taegius, viros fuisse doctrina claros & juris scientia celebres, & speciatim Amizium jam egisse sacri palatii notarium, quæ x x x minimum aut etiam x l circiter ætatis attigisse arguunt, cum a B. Dominico ordini coopertus est. Alius itaque fuerit ab Ardigho, de quo revera Leander non dicit a B. Dominico vestem accepisse, quod non tacuisset si idem fuisset, alius inquam, & qui eo pluribus annis antea in cælum evolarit. Quæ tamen Eustorgianorum nostrorum diligentiori disquisitioni permittimus.

terfuit

terfuit & vidit. Item quod cum dictus testis ambularet cum dicto F. Dominico in eadem via, invaserunt eum inundationes aquarum & pluviarum, ita quod rivi & flumina plurimum creverunt, & tunc ipse cum esset gaudens in tribulationibus laudabat & benedicebat Dominum, cantando alta voce, *Ave maris stella*, & finito isto hymno incipiebat alium hymnum scilicet *Veni creator Spiritus*, & cantabat cum alta voce usque in finem. Item dixit quod quando veniebat ad aquas magnas, quæ creverant propter inundationes & pluvias, dictus F. Dominicus signabat aquas, & dicebat ipsi testi qui timidus multum erat in aquis, quod ingrederetur in nomine Domini, & ipse confusus de signaculo crucis ab eo facto, & obedientia securus intrabat aquas quæ periculosa videbantur, & prospere credebatur ei. Item dixit quod aliquando jubabat eum in celebratione missæ, & tunc inspiciebat vultum ejus, & videbat lacrymas decurrentes in faciem suam in tanta quantitate, quod una gutta non expectabat aliam: & hoc etiam vidit ei contingere in psalmodia.

3. Item dixit quod quando debebant alicubi hospitari vel comedere, non sequebatur voluntatem suam, sed voluntatem Fratrum suorum qui secum erant: & si male procurabatur, majora signa gaudii ostendebat, quam si bene procuraretur. Interrogatus quomodo sciret hæc? Respondit quia vidit & fuit præsentis prædictis. Item dixit quod cum esset Mediolani, & custodiret eundem F. Dominicum in infirmitate positum, & ipse haberet accessionem febris, non conquebatur de infirmitate, sed videbatur ipsi testi, quia ipse esset in oratione & contemplatione: & istud videbatur propter quædam signa quæ videbat in facie sua, quæ quidem signa consueverat ipse habere tempore sanitatis, cum esset in oratione & contemplatione, sicut ipse bene noverat. Item dixit quod quando febris recesserat, tunc loquebatur de Deo cum Fratribus, vel tenebat librum, vel faciebat sibi legi, & laudabat Deum, & de infirmitate gaudere, sicut moris erat ipsius gaudere semper in tribulationibus potius quam in prosperitatibus. Item dixit quod cum idem testis esset procurator Bononiæ, & procuraret Fratres in conventu Bononiensi in refectorio, & deficeret panis in refectorio quadam die jejunii, tunc F. Dominicus fecit signum ut apponeretur panis coram Fratribus: qui testis etiam dixit ei, quod non erat panis ibi. Tunc F. Dominicus alacri facie evavit manus suas, & laudavit Dominum & benedixit, & statim incontinenti intraverunt duo qui portaverunt duo canistra unum de pane

^A Ex hoc testimonio habetur hunc Bonvisum, quem ex *Stipe de Monachi* Placentiæ hand ignobili ortum volunt, anno MCCXIX e manibus B. Reginaldi Bononiæ vestem ordinis induisse, quocumque mense ante augustum ejus anni id acciderit: sic enim constant XIV anni & plus quam ordinem intraverat, cum mense augusto MCCXXXIII sic testaretur. Scio Flaminium legere annos XV, sed hæc lectio rejicitur tam ex eod. nostro MS genuino, tum ex eo quod ipsemet addit se fuisse novitium adhuc, cum S. Dominicus Bononiam advenit mense augusto MCCXIX, id est recens & forte ante quatuor aut quinque menses ordini ascitum. Rursus cum audis *novitium*, ne putes non professum ut censet Pius, nec enim verisimile a S. Dominico hominem votis nondum sibi devinctum ad prædicandum Placentiam missum fuisse: præterea in illis primordiis plerique vestem accipiendo unâ profitebantur, alii post tres menses, cujus multa habentur in hoc opere exempla. Itaque *novitium* intellige a paucis mensibus in societatem admittum, & nondum theologie scientia sat instructum, ut eum ex sacro pulpito tractare posset. Placentiam tamen patriam suam ivit ex obedientia, & favente Deo tanto cum fervore concionatus est, ut tres gentes suos ad ordinem adduxerit. Hos Petrus Maria Campi *Hist. Eccl. di Piacenza, P. II p. 119. b.* nominat FF. Joannem de Salomoni, Nicolaum de Parma, & Guilielmum Telusa. Ut ut sit cum sua felici prædicatione ad S. Dominicum reversus cum eo quibusdam mensibus convixit familiaris in primis & itinerum Romam, Mediolanum & aliàs locis. Ab eodem anno MCCXX videtur iterato Placentiam cum mox nominatis collegis missus, qui domum ordinis in patria erigeret. Cum enim conventus Mediolanensis

T O M. I.

& aliud de sicibus siccis, ita quod abundanter habuerunt Fratres: & hoc dixit se scire quia interfuit his. Item dixit quod fuit valde humilis, benignus, pius & misericors, patiens, sobrius, zelator paupertatis & salutis animarum, amator religiosorum & religionum omnium. Item dixit quod in se regulam rigide observabat, & dixit quod non reddebat malum pro malo, nec maledictam pro maledicto, sed maledicentibus benedicebat. Interrogatus quomodo sciret hoc? Respondit quia conversatus fuit cum eo in eundo & redeundo, stando, in sanitate, in infirmitate comedendo & jacendo.

4. Idem dixit quod post translationem corporis B. Dominici de prioris loco in quo jacebat ad locum in quo nunc est, a magistro ordinis ostensa fuerunt ossa dicti F. Dominici magistri ordinis Fratris qui non interfuerant translationi, quia multum illa desiderabant videre: & ipse testis fuit tum præsentis, quando dicta ossa ostensa fuerunt præsentate Potestate Bononiensi & aliis quibusdam civibus & priore provinciali & aliis omnibus Fratribus: & odorem mirabilem & suavissimum sensit egredientem de ossibus, sed cujus rei aromatica esset ignorabat, sed videbatur ei quod omnis rei aromatica odorem excederet, nec credit quod talis & tantus odor ibi posset esse, nisi miraculose a Domino cælitus esset datus. Et non solum iste testis persensit istum odorem, sed multi alii senserunt, sicut sibi dixerunt positi a remotis.

5. Item dixit ipse testis quod quando ipse erat novitius, & non haberet aliquam peritiam prædicandi, quod nondum in sacra pagina studisset, prædictus F. Dominicus præcepit ei Bononiæ existenti, quod deberet ire Placentiam prædicaturus ibidem: & cum ipse propter imperitiam se excusaret, dulcissimis eum verbis induxit quod ire deberet & dixit: Vade secure, quia Dominus tecum erit, & ponet verbum prædicationis in ore tuo: & ipse testis obediens ivit Placentiam & prædicavit, & tantam gratiam contulit sibi Deus in prædicatione, quod ad prædicationem ejus tres Fratres intraverunt ordinem Prædicatorum. ^A

TESTIS V.

1. *Frater Joannes Hispanus* sacerdos de ordine Prædicatorum juratus dixit, quod in illo anno quo confirmatus fuit ordo Prædicatorum in concilio D. Innocentii papæ III, ipse testis intravit ordinem istum, & in festo S. Augustini proximo venturo erunt octodecim anni, sicut Frater credit de tempore, quod recepit habitum de manu Fratris

sis non nisi XV martii ejus anni positus fuerit, Placentinus qui certo posterior est, imo & Brixienis post Mediolanensem erecto, ad hunc annum revocandus est, forte post primum capitulum generale eo anno Bononiæ habitum. Quamvis post latum eo anno MCCXXXIII de vita & moribus Sancti testimonium vixerit, nemo certo refert. Hist. Eccl. Placent. cit. p. 392 refertur instrumentum compromissorium cleri Placentini de electione sui episcopi ad arbitrium cardinalis Prænestini Jacobi anno MCCXXXVI ind. x die Dominica XI octob. præsentibus inter alios F. Jacobo de Castelarguato Priore FF. Prædic. & F. Viso Fratre dicti ordinis. Campius citatus hujus historiæ editor p. 154 hunc F. Visum putat verisimile nostrum esse Bonvisum per syncopen Italici familiaris sic dictum, ac proinde eo anno superstitem adhuc & sanum. Addo tamen mendum esse in die mensis & pro XI octob. legendum esse XII: nam anno MCCXXXVI Bissex. erat lit. Dom. F. E. ac proinde XI octob. sabbatum. Quod & evincitur ex prorogatione ejusdem compromissi inter manus ejusdem cardinalis anno sequenti MCCXXXVII ind. XI die veneris XVI mensis octobris facta, & ab eodem Campio relata p. 394. Plura habet idem Campius p. 117 & seqq. de Bonviso præclara & merito legenda, sed emendandus seu cum vult p. illa 117 jam anno MCCXVII ordini accensum, seu p. 123 cum cœnobium Placentinum erectum astitit ante Brixiense, quo certissime posterius est ut & Mediolanensi teste Bernardo Guidonis ex antiquis provinciæ utriusque Lombardiæ inferioris & superioris monumentis. Eiusdem Bonvisi meminit Rovetta ad 1217 eique ascribit sed sine teste.

Grande opus adversus hæreses valde eruditum.

G

S. c. XIII. Dominici plantatoris ipsius ordinis & primi magistri, & ipsa die fecit professionem in manu prædicti Fratris in ecclesia S. Romani apud Tolosam: & ex tunc conversatus fuit cum dicto F. Dominico, & stetit & ivit cum eo per diversa loca & per diversas terras tam de die quam de nocte. Et dixit quod prædictus F. Dominicus erat in oratione assiduus die ac nocte. Item dixit quod plus orabat quam ceteri Fratres cum quibus conversabatur, & plus etiam vigilabat, & majores disciplinas in corpore suo accipiebat & frequentiores, & hoc scit quia vidit eum prædicta sæpissime facientem. Item dixit se etiam audivisse a quibusdam de Fratribus, quod idem magister Dominicus faciebat se disciplinari, & etiam se disciplinabat cum catena ferrea, quæ habebat tres ramos, & de hoc erat fama publica inter Fratres, & dixit hoc se audivisse a Fratribus qui ei disciplinas dederunt. Item dixit quod Fratres peccantes secundum regulam puniebat, tamen peccantibus compatiebatur, & multum dolebat quando pro culpa aliquem puniebat.

2. Item dixit quod proximis compatiebatur, & salutem eorum ardentissime desiderabat, sæpe & frequenter ipsemet prædicabat, & Fratres ad prædicandum modis quibus poterat inducebat, & mittebat ad prædicandum, rogans & monens quod essent de animarum salute solliciti, & multum confidens de Deo mittebat etiam simplices ad prædicandum dicendo: *Ita secure, quia Dominus dabit verbum prædicationis vobis, & erit vobiscum, & nihil deerit vobis*; Et ibant & cedebat eis sicut dicebat. Item dixit quod cum esset cum dicto F. Dominico apud Tolosam in conventu ecclesiæ supradictæ, ipse F. Dominicus contra voluntatem comitis Montisfortis & archiepiscopi Narbonensis, & episcopi Tolosani, & quorundam aliorum prælatorum misit hunc testem quamvis invitum Parisius cum ullis Fratribus clericis & uno converso ut studerent & prædicarent, & conventum ibi facerent, & non timerent quia omnia eis prospere cederent; & prælati prædictis & comiti & Fratribus dicebat: *Nolite contradicere, ego scio bene quod facio*. Et tum alios etiam misit in Hispaniam, & similia eis dicebat & præcipiebat. Et dum ipse testis & socii studerent Parisius, data fuit ei & sociis suis a magistro Joanne decano S. Quintini tunc regente in theologia Parisius, & ab universitate magistrorum & scholarium Parisiensium ecclesia S. Jacobi posita in porta Anselianensi, ubi steterunt & fecerunt conventum, ubi multos bonos clericos receperunt, qui ordinem FF. Prædicatorum intraverunt, & multæ possessiones & redditus eis tunc datæ fuerunt, & omnia cesserunt eis prospere, sicut F. Dominicus eis prædixerat: & etiam temporibus ipsius data fuerunt ordini Prædicatorum castra & possessiones multæ in partibus Tolosanæ & Albigenisibus. Item dixit quod cum ordo FF. Prædicatorum haberet castra & possessiones multas in partibus supradictis, pecuniam portarent secum in via & equitarent, & superpellicea deferrent, præfatus F. Dominicus laboravit & fecit, quod Fratres ipsius ordinis dimitterent & contemnerent omnia temporalia & insisterent paupertati, & non equitarent, & viverent de elemosynis, & nihil secum in via portarent, & ita datæ fuerunt possessiones de Francia monialibus ordinis Cisterciensis & aliæ aliis. Et ut Fratres fortius intenderent studio & prædicationibus, voluit dictus F. Dominicus, quod conversi ejus ordinis illiterati præsentent Fratribus literatis in administratione & exhibitione rerum temporalium: sed Fratres clerici noluerunt quod conversi præsentent eis, ne contineretur eis sicut contigit Fratribus Grandimontensis ordinis de suis Fratribus. Interrogatus quomodo scit omnia prædicta? Respondit quia diu conversa-

tus est cum dicto F. Dominico, & vidit ea quæ de eo dixerat, excepta disciplina de catena ferrea de qua supra dixerat: & alia scit quia vidit & interfuit prædictis, & contigerunt sibi & suis sociis.

3. Item dixit quod omnibus divitibus, pauperibus, Judæis & gentilibus, quorum multi sunt in Hispania, se præbebat amabilem, & ut vidit ab omnibus amabatur, exceptis hæreticis & inimicis Ecclesiæ quos in disputationibus & prædicationibus suis insequabatur & convincebat: & tamen eos charitative ad penitentiam & conversionem fidei hortabatur & monebat, sicut prædicta audivit & vidit. Item dixit quod sicut ibat in die, sic jacebat in nocte, nisi quod extrahebat sotulares, & dixit hoc sæpissime se vidisse. Item dixit quod quando idem F. Dominicus ibat de una terra ad aliam terram, discalceabat se, & ibat discalceatus usque ad aliam terram, & tunc calceabat se, & iterum in egressu discalceabat se, & portabat ipse sotulares suos, & nolebat quod aliquis juvaret eum in his portandis. Interrogatus quomodo scit istud? Respondit quia hoc audivit a Fratribus, & sæpe vidit ea. Et si quando offendeat pedem ad lapidem, atque i facie sustinebat, & non turbabatur & dicebat, *Hec est penitentia*, sicut homo qui gaudebat semper in tribulationibus suis. Item dixit quod paupertatem multum dilexit, & ut Fratres eam diligerent eos studiosè monebat. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia vilibus vestibus gloriabatur, & quia temporalia omnia dimisit, & eo præfente Fratres sæpissime ad paupertatem hortabatur.

4. Item dixit quod in cibo & potu fuit parcus & in picantiis maxime, ita tamen quod licet cum aliis dispensaret, secum tamen dispensare nolebat, imo regulam in se totam rigide observabat. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia vidit hoc. Item dixit quod quando ambulabat per civitates & villas, oculos a terra vix elevabat, & hoc scit quia cum eo ambulavit per civitates & villas & vidit ea. Item dixit quod non habebat proprium lectum jacendi sicut alii Fratres: & interrogatus quomodo sciret hoc? Respondit quia si locum proprium habuisset, bene scivisset maxime cum studiosus fuit in quærendo. Item dixit quod bis vel ter electus fuit in episcopum, & ipse semper renuit, volens potius cum Fratribus suis in paupertate vivere, quam aliquem episcopatum habere. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia non solum de hoc communis fama erat tunc temporis inter fratres, sed etiam apud omnes alios laicos & clericos. Interrogatus ad Biterensem & Convenarum. Interrogatus quando hoc scivit? Respondit antequam intraret ordinem Prædicatorum.

5. Item dixit quod raro loquebatur nisi cum Deo scilicet orando, vel de Deo, & de hoc monebat Fratres. Item dixit quod semper vidit eum lætum in præsentia hominum, sed in orationibus frequenter plorabat, & hoc scit quia vidit & audivit eum plorantem. Item dixit quod audivit tempore vitæ ipsius F. Dominici & etiam post, quod permansit in virginitate usque ad mortem, & de hoc est fama publica inter Fratres. Item dixit se audivisse aliquando ab eo dici, quod desiderabat flagellari & frustatum incidi & mori pro fide Christi. Item dixit quod prædictus F. Dominicus sæpe monebat & hortabatur Fratres dicti ordinis verbis & literis suis quod *semper studerent in novo & veteri testamento*: & hoc scit quia audivit eum illa dicentem, & literas ejus vidit. Item dixit quod *semper gestabat secum evangelium Matthæi & epistolam Pauli*, & multum studebat in eis, ita quod fere sciebat eas corde tenus. Item dixit se audivisse a concanonicis dicti Fratris Dominici, & a multis aliis viris fide dignis, quod

quando ipse F. Dominicus erat in seculo, & studebat Palentiæ, invaluit fames in regione illa, ita quod pauperes fame affligebantur, & multi moriebantur: unde dictus F. Dominicus motus pietate & caritate vendidit libros & omnia quæ habebat, & dedit pro cibo pauperum, cujus exemplo sicut audivi multi multa dederunt.

TESTIS VI.

1. F. Radulphus^A qui fuit de Faventia de ordine Prædicatorum juratus dixit, quod ipse erat rector & capellanus ecclesiæ S. Nicolai de Bononia, quando data fuit Fratribus Prædicatoribus a D. Bononiensi episcopo dicta ecclesia S. Nicolai ad preces venerabilis patris Hugolini tunc temporis Ostiensis episcopi, & apostolicæ sedis legati, & nunc summi pontificis. Et sunt quatuordecim anni & plus quod hoc fuit. Et eodem anno venit F. Dominicus primus magister ordinis Prædicatorum & ejusdem ordinis inventor: & a dicto tempore ex quo venit Bononiam usque ad finem vitæ suæ stetit in dicta civitate Bononiensi, nisi quando ivit ad curiam Romanam, & visitavit quasdam villas terræ Lombardiæ & etiam civitatem Venetiarum. Et toto tempore quo F. Dominicus stetit in civitate Bononiensi, ipse testis conversatus fuit cum eo in ecclesia in officio, in dormitorio, in refectorio die ac nocte, quoniam ipse testis erat procurator domus & Fratrum, & unus de ordine qui fecerat professionem antequam dictus F. Dominicus veniret Bononiam, & bene novit personam & vitam dicti F. Dominici. Item dixit quod dictus F. Dominicus habebat consuetudinem sæpissime pernoctandi in ecclesia, & orabat & in oratione plorabat cum lacrymis & multo gemitu. Interrogatus quomodo scit prædicta? Respondit quia sæpissime sequebatur eum in ecclesia, & videbat eum, & stabat sæpe cum eo de nocte, & videbat sæpe sic orantem, & plorantem audiebat: & sæpe vidit eum stantem in oratione in infirmitate pedum, & tenebat manus suas elevatas quasi esset in oratione. Interrogatus quomodo vidit eum cum esset de nocte? Respondit quia lumen semper erat in ecclesia, & ipse testis ponebat se ad orandum prope ipsum, quia erat multum familiaris ei. Et pro certo dixit quod multum erat devotus & assiduus in oratione magis quam aliquis homo quem unquam vidisset.

2. Item dixit quod dictus F. Dominicus semper portabat catenam ferream cinctam ad carnem super lumbos, & portavit eam sic cinctam usque ad mortem. Interrogatus quomodo scit hoc? Respondit quia quando mortuus fuit, invenit eum cinctum dicta catena, & ipse accepit eam, & habuit eam, sed postea dedit magistro ordinis, scilicet magistro Jordani. Item dixit quod semper jacebat de nocte ita indutus sicut ambulabat in die, nisi quod extrahebat sotulares, & quandoque jacebat in terra, quandoque super quamdam cratem, super quam ipse testis confuevit extendere quemdam pannum,

^A Ex hoc testimonio habetur Radulphum hunc a patria vernacule Faenza Emilia civitate nuncupatum & ecclesiæ S. Nicolai de vineis Bononiæ rectorem dictam suam ecclesiam nostris non solum concessisse, sed & unâ ordini nomen dedisse simulque vel paulo post vota religiosa emisisse, quod factum circa quadragesimam anni mcccix. Eiusdem celebris mentio est in vitis Fratrum lib. i. c. 5. §. 2 ubi post relatam gravem illam in conventu Bononiensi commotionem pluribus sodalibus ad ordinem Cisterciensem transire volentibus, eaque mox sedata, sic legitur: *Sequenti autem nocte prædictum F. Radulphum qui de priori illa Fratrum commotione tristis admodum erat, hujusmodi visione est Dominus consolatus. Videbatur enim sibi videre Christum & ex una parte B. Mariam & ex alia B. Nicolaum qui manum sibi super caput ponebat dicens: Ne timeas Frater quia omnia prospere evenient tibi & ordini tuo, Domina nostra curam habente de vobis. Et statim vidit in aqua qua transiit juxta Bononiam navem ple-*

super quem ipse jacebat, & sæpissime ipse dormiebat sedendo. Item dixit quod sæpe dormiebat in mensa propter multas vigilias & pernoctationes quas faciebat in oratione. Item dixit quod assiduus erat in officio, & semper sequebatur conventum tam in officio quam in mensa, & reficiebatur eisdem cibis quos manducabat conventus: & quando ipse testis qui procurator erat, faciebat Fratribus pittantiam aliquam, ipse F. Dominicus vocabat eum, & sub silentio dicebat ei: *Quare interficis Fratres dando eis pittantias? Item dixit quod quando panis vel alia cibaria, sive vinum deficiebat in domo, ibat ad dictum F. Dominicum & dicebat ei, non habemus panem vel vinum: & ipse dicebat, vade & ora quia Deus providebit: & ipse testis ibat in ecclesiam ad orandum, & dictus F. Dominicus sæpe sequebatur eum: & sic faciebat Deus quod semper habebat idoneas sustentationes, & quandoque illum modicum panem quem habebant, de mandato ejus ponebat in mensa, & Dominus supplebat defectum eorum. Item dixit quod ipse F. Dominicus plenissime servabat regulam & ordinem Fratrum Prædicatorum quoad se & quoad alios in vestimentis in cibo & potu in jejuniis & omnibus aliis. Et hoc scit quia conversabatur cum eo, & sæpissime videbat prædicta.*

3. Item firmiter dixit quod nunquam vidit hominem, qui tantum sibi placeret in religione & devotione, quantum dictus F. Dominicus. Item dixit quod desiderabat salutem omnium animarum tam Christianorum quam etiam Saracenorum & specialiter Cumanorum & aliorum: & magis erat zelator animarum, quam aliquis homo quem unquam viderat: & sæpe dicebat quod desiderabat ire ad Cumanos, & alias gentes infideles. Item dixit quod erat jucundus, hilaris, patiens, misericors & benignus, & Fratrum consolator: & si quem Fratrem videbat in aliquo delinquentem, quasi non videret pertransibat: sed postea placito vultu & blandis verbis, Frater tu malefecisti confitere, & benignis verbis omnes inducebat ad confessionem penitentiam: & licet cum humilitate verborum graviter puniebat excessus eorum, tamen consolati ab eo recedebant. Item dixit quod dictus F. Dominicus multum diligebat paupertatem, & hortabatur Fratres ad paupertatem. Et scit hoc quia quando dictus F. Dominicus venit Bononiam dominus Hodoricus Galiciani volebat dare Fratribus quasdam possessiones suas, quæ valebant bene ultra quingentas libras Bononienses, & facta erat inde charta coram D. episcopo Bononiensi: sed ipse F. Dominicus fecit rescindi contractum, & noluit quod haberent illas vel quasdam alias possessiones, sed solummodo viverent de elemosynis & parce: quoniam si haberent in domo unde possent vivere in die, nolebat quod reciperent aliquid illa die, nec mitterent pro elemosynis. Et volebat quod haberent parvas domos & viles vestes, & etiam in ecclesia nolebat quod essent panni serici, sed essent indumenta de Buca-

nam multitudine Fratrum. Et ait ei B. Nicolaus: vides hos Fratres? Ne timeas quia tot sunt quod totum mundum implebunt. Retulit idem Frater quod cum quadam die defecisset vinum in quodam vasculo infirmorum, (nam sani aquam plerumque bibebant) veniens infirmarius cum multa compassione nunciavit B. Dominico qui tunc aderat infirmorum defectum: qui statim suo more ad orationem recurvens, Frates ad idem conventualis infirmario, quod illud vasculum elevaret, ut illam diem quoquo modo transfret. Qui veniens ut juxta mandatum faceret, illud invenit plenum usque ad summum: unde Frates glorificaverunt Deum qui curam habet de suis. Istius modi miraculum indicat ipse Radulphus n. 2 sui testimonii. Videtur autem mortuus hic Radulphus circa annum mccc. Videtur postea ubi de F. Rolando Cremonensi, eodem enim tempore ambo mortui sunt.

Sæc. XIII. ranno vel aliquo alio panno. Item dixit quod volebat quod Fratres intrmitterent se de temporalibus nec de factis domus, nec de consiliis temporalium, exceptis illis quibus fuerat commissa cura domus, sed volebat quod alii semper essent intenti lectioni, orationi & prædicationi: & si quem Fratrem sciebat utilem ad prædicandum, nolebat quod injungeretur ei aliud officium. Item dixit quod semper volebat in domo & in via loqui de Deo vel salute animarum, & nunquam audivit verbum otiosum vel nocivum vel detractionis exire de ore ejus. Et omnia prædicta dixit se scire, quia conversabatur cum eo de die & de nocte, & videbat & audiebat eum prædicta facientem & dicentem.

4. Item dixit quod multum erat sollicitus & devotus & assiduus in prædicationibus & confessionibus, & sæpe plorabat in prædicationibus, & movebat auditores ad plorandum. Item quod tempore quo primum capitulum FF. Prædicatorum fuit celebratum in civitate Bononiensi, dictus F. Dominicus dixit inter Fratres. Ego sum dignus depositione, quia ego sum inutilis & remissus & humiliavit se multum in omnibus: & cum Fratres nolent ipsum deponere, placuit ipsi F. Dominico quod constituerent diffiniatores, qui haberent potestatem tam super ipsum quam super alios & super totum capitulum statuendi diffiniendi & ordinandi donec duraret capitulum. Item dixit quod quando dictus F. Dominicus erat in infirmitate de qua mortuus est, Fratres erant circa ipsum & plorabant, & ipse testis tenebat ejus caput cum quadam toalia, & tergebat faciem ejus de sudore, & F. Dominicus dixit: Nolite plorare, quia ego utilior ero vobis ad locum ad quem vado, quam hic fuerim. Interrogatus qui erant præsentis? Respondit, Multi Fratres de quorum nominibus non recordatur. Item dixit quod unus Frater tunc interrogavit eum & dixit ei: Pater ubi vultis sepeliri corpus vestrum? & ipse dixit, sub pedibus Fratrum. Item dixit quod firmiter credit, quod cum dicebant Fratres qui faciebant officium commendationis ipsius F. Dominici, verba illa: *Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu altissimi*: quia tunc emisit spiritum. Et dixit quod ista dicta & facta fuerunt in quadam cella apud S. Nicolaum. Item dixit quod nunquam vidit ipsum jacentem in lecto plumæ, nec etiam in sacco, nisi tunc quando mortuus fuit, quia jacebat in sacco. Item dixit quod idem F. Dominicus cum erat in articulo mortis, dixit Fratribus, Parate vos: & Fratres iverunt & paraverunt se, & dum fieret commendatio animæ, emisit spiritum tenendo manus elevatas versus cælum.

5. Item dixit quod ipse testis fecit fieri sepulturam, & invenit lapidem qui fuit superpositus sepulturae, & fecit fieri capsam ligneam, in qua corpus fuit clausum cum clavis ferreis, & ipse clausit ipsum

^B *Nulla species, & postea apotheca specialium.* Norunt omnes his vocabulis significari aromata. Videtis Ducangium in vocabulario med. & inf. Latin. Ibidem, *duro cemento, & postea cum cemento firmatum.* Intelligit arenam ex arena & calce una confusis: vel etiam ex testis tuis calce addita signinum opus factum.

^A Ad marginem initio hujus testimonii addidit Bernardus Guidonis: *Iste Frater Stephanus fuit Hispanus natione.* Hinc cum ait xv annos & plus esse quod B. Dominicus noverat, sic facile intelligo cum anno mcccxxviii jam vidisse ac verisimiliter Romæ quo tum ut etiam nunc Hispani frequentes adibant: exinde verò B. Dominico eodem anno in Hispaniam pergente, Stephanum Bononiam studiorum causa se contulisse. Quod ibidem addit priusquam ipsius per visum notitiam haberet, jam a magnis viris de eo multa audivisse, nullum dubium quin ista audierit in Hispania, ac priusquam Romam se conferret. Sequentia Malvendæ occasione dederunt duplicandæ celebritas illius a B. Dominico factæ suorum librorum Palentiae venditionis in pauperum commodum, adeo ut prima vice id egerit secularis adhuc & studens, altera jam canonicus

corpus in capsula lignea cum clavis ferreis, & diligenter custodivit donec sepultum fuit. Et nullæ species^B nullaque res aromatica fuerunt posita in capsula vel sepultura, nec potuissent esse quin ipse vidisset, quoniam ipse procurator erat domus, & omnia ad mandata ejus fiebant. Item dixit quod fuit unus de illis qui aperuerunt sepulturam ipsius F. Dominici, in qua primò sepultus fuit, quando translatum fuit corpus ad locum in quo nunc est, & ipsemet cum malleis ferreis fregit murum sepulturae, qui murus erat multum fortis, & cum forti & duro cemento compositus, & cum palo ferreo elevavit lapidem superiorem, quia sepulcrum erat valde magnis lapidibus munitum, & cum cemento firmatum: quod diligenter fieri fecerat a principio, ne aliqui furarentur corpus illud. Et quando dictus testis elevavit lapidem illum cum palo ferreo & aperta fuit sepultura, magnus imo maximus & suavis & delectabilis odor & sibi incognitus exivit de sepultura, & non credit quod fuerit simili odori alicujus rei aromaticæ: & ita magnum sensit odorem, quod nec in apotheca specialium, nec in aliquo loco ita magnum vel delectabilem vel similem senserit odorem. Et hoc idem testabantur omnes qui erant ibi, scilicet episcopi, clerici, Potestas Bononiensis, multi honorati cives qui custodiebant sepulcrum, & odor ille remansit postea multis diebus in priori sepultura, & in rebus in ea positis, & in vestimentis & in manibus illorum qui illa tetigerant, & adhuc hodie durat in ossibus prædicti F. Dominici. Et prædicta scit quia vidit & interfuit, & manibus suis contrectavit.

TESTIS VII.

1. *Frater Stephanus*^A prior provincialis ordinis Prædicatorum provincie Lombardie juratus dixit, quod quindecim anni sunt & plus quod novit magistrum Dominicum fundatorem & plantatorem ordinis FF. Prædicatorum & primum magistrum, sed antequam haberet per visum notitiam personæ ipsius, audivit multa bona de eo a magnis viris fide dignis, scilicet quod cum esset prior vel superior Ecclesie Oxomensis cujus erat canonicus studebat apud Palentiam in divina pagina, & tempore illo incepit invalescere fames pessima in regione illa, ita quod multi pauperes ibi fame moriebantur: unde F. Dominicus motus compassione & misericordia vendidit libros suos manu sua glossatos, & pretium ipsorum & alias res quas habebat dedit pauperibus dicens, nolo studere super pelles mortuas, & homines moriantur fame: cujus exemplo quidam magnæ auctoritatis similia fecerunt, & ex tunc cum eo prædicare cœperunt. Et sicut intellexit post paucos dies venit F. Dominicus ad partes Tolosanas cum episcopo Oxomensis ad prædicandum, & præcipue contra hæreticos, & ibi instituit & ordinavit ordinem Prædicatorum.

& superior Oxomensis. Verum cum alii omnes Jordanus, Constantinus, Theodoricus, qui hoc Stephani testimonium legerant, non nisi semel id egisse B. Dominicum narrent, his assentiendum certius censio, eo magis quod Sanctus ex quo canonicus regularis allectus est, nihil proprium habuerit. Vide etiam supra Joannis Hispani testimonium v. n. 5. Itaque in hoc Stephani testimonio agnoscendum irrepressibilem apertum adeo ut quod occasio fuit (illa scilicet mira fumque ab omnibus laudata in pauperes caritatis effusio) ut Didacus episcopus Uxamensis Dominicum in suam collegium asciceret, putarit Dominicum jam priorem vel superiorem Uxamensem egisse. Neque verò mirum Stephanum in eo lapsam esse, qui a se tum adhuc seculari & juvene audita solum referat, & rem quidem gestam quod potissimum erat narret, quoad verò rationem temporis quod levius non ita certò doctus fuerit. Quod addit ibidem Stephanus viros illos graves, qui exemplo B. Dominici moti sua etiam venderunt & pauperibus distribuere, cum eodem prædicare cœpisse, probat quod supra dicebamus ad vitæ per Jordanum n. 6 in Annotatis, Dominicum Palentiae comorantem adhuc prædicationi operam dedisse.

2. Item dixit quod cum studeret Bononiæ ipse testis, præfatus magister Dominicus venit Bononiam, & prædicabat scholaribus & aliis bonis hominibus, & ipse testis continebatur ei peccata sua, & videbatur sibi quod diligeret eum. Et quodam sero dum ipse testis vellet cenare in hospitio suo cum sociis suis, præfatus F. Dominicus misit duos Fratres dicentes huic: F. Dominicus mandat vobis, quod statim veniat ad eum. Et ipse dixit, cum cenavero statim veniam ad eum. Et ipsi dixerunt, imo statim veniat: & surgens relictis omnibus venit ad eum, & invenit eum cum multis Fratribus apud ecclesiam S. Nicolai. Et dictus F. Dominicus dixit Fratribus, instruite eum qualiter petat veniam. Et venia facta misit se in manibus ejus, & antequam recederet induit eum habitum ordinis Fratrum Prædicatorum^B dicens: Ego volo dare tibi arma cum quibus toto tempore vitæ tuæ debeas pugnare contra diabolum. Et multum fuit ipse testis tunc miratus & etiam postea, quo instinctu ipse F. Dominicus sic eum vocavit & induit eum habitum FF. Prædicatorum, quia primò nihil tractaverat de conversione ipsius cum eo ad religionem: credit tamen quod divina inspiratione vel revelatione hoc fecit.

3. Item dixit quod dictus F. Dominicus fuit optimus & summus consolator Fratrum in tentationibus Fratrum & aliorum, & hoc scit quia cum in principio conversionis ipsius erat novitius, multas & varias tentationes habuit, de quibus per admonitionem & prædicationem ejus plenam consolationem recepit. Hoc idem contigit multis aliis Fratribus novitiis, sicut ab eis audivit. Et dixit ipse testis quod post conversionem suam stetit cum dicto F. Dominico in claustris S. Nicolai Bononiensis fere per annum, & magnam familiaritatem habuit cum eo: & toto prædicto tempore quo conversatus fuit cum prædicto F. Dominico, dixit non audivisse malum vel nocivum, vel otiosum verbum ab ore ejusdem F. Dominici. Item dixit quod in prædicationibus erat assiduus & sollicitus & verba habebat ita commotiva, quod sæpissime commovebat se & auditores ad fletum: ita quod nunquam audivit hominem, cujus verba ita commoverent Fratres ad compunctionem & fletum. Item dixit quod consuetudo sua erat ut de Deo vel cum Deo semper in domo & extra domum & in via loqueretur: & ad hoc idem hortabatur Fratres, & etiam in constitutionibus suis posuit: & hoc scit quia vidit & interfuit & audivit & conversatus fuit cum eo. Item dixit quod erat assiduus & devotus in oratione super omnes homines quos unquam vidit: hanc consuetudinem habebat, sicut dixit se vidisse, quia post completorium & orationem communiter factam a Fratribus, faciebat nos intrare dormitorium, & ipse remanebat in ecclesia in oratione: & in nocte dum orabat, ad tantum gemitum & planctum prorumpebat & movebatur, quod Fratres qui erant in vicino excitabantur a somno, & quidam eorum ad lacrymas commovebantur: & sæpissime in oratione pernoctabat usque ad matutinas, & nihilominus stabat in matutinis circumcundo utramque partem chori, monendo & sollicitando eos ut altè & devote cantarent: & ita pernoctabat in oratione quod nunquam recolit se eum vi-

^B De eodem Stephano sic addit ad marginem Bernardus Guidonis. Hic *intravit ordinem Bononia sub B. Dominico anno Dñi mcccix* (proinde post mensem augustum) *vel circa* (pura mcccxx) *& fuit prior provincialis Lombardie secundus ut puto.* Si secundus ut verisimillimum, B. Jordano qui fuit primus & ex eo munere ad supremum magistratum ordinis evedtus fuit anno mcccxxii, eodem anno susceptus fuerit. Prosequitur idem Bernardus Guidonis: *Fuit autem absolutus a provincialatu in capitulo generali Bononiensi anno Dñi mcccxxviii.* Adeo ut sexdecim annis circiter continuis hoc munere functus fu-

disse dormientem in lecto de nocte, licet quidam locus appropriaretur ei ad jacendum, ubi erat solummodo coopertorium extensum super cadeletum unum sine palea & sine sacco, quando tanto tempore steterit in uno claustris cum eo, & sollicitè perquisivisset & sæpissime, si eum invenire possent in lecto.

4. Item dixit quod sæpissime vidit eum celebrare missam, & semper in canone missæ vidit oculos & maxillas ejus lacrymis irrigari: & cum tanta devotione celebrabat, & orationem Dominicam in missa dicebat, quod bene poterant circumstantes devotionem ejus intelligere: & nunquam recolit eum se vidisse celebrantem, quin ita moveretur ad lacrymas, sicut superius dixit. Et hæc omnia dixit se vidisse & audivisse sicut superius testatus est. Item dixit quod ipse erat zelator & conservator ordinis & regulæ, & consolator Fratrum magis quam aliquis quem unquam viderit, & vix credit quod unquam similem sibi in prædictis habeat successorem. Item dixit quod ipse F. Dominicus erat amator paupertatis, & hoc audivit eum sæpissime prædicantem, & Fratres hortari ad paupertatem: & si quando sibi vel collegio Fratrum offerebantur possessiones, nolebat eas recipere, nec permittebat Fratres recipere: & volebat quod haberent viles domos & parvas, & ipsemet vilissimum habitum portabat & viles vestes. Interrogatus quomodo scit hoc? Respondit quia vidit eum sæpissime portare vilissimum habitum & curtum scapulare, nec volebat ipsum capa cooperire etiam in præsentia magnorum. Item dixit quod cum haberent Fratres apud S. Nicolaum cellas vilissimas & parvas, & F. Radulphus qui erat procurator Fratrum in absentia ejusdem F. Dominici quasdam cellulas cœpit per brachium elevare: sed F. Dominicus revertens cum videret cellulas elevatas cœpit cum fletu pluries prædictum Fratrem Radulphum & Fratres alios reprehendere, dicendo sibi & aliis Fratribus: Vultis tam cito paupertatem relinquere, & magna palatia ædificare. Unde injunxit eis quod prædictum opus dimitterent, & sic stetit imperfectum donec vixit. Item dixit quod sicut amaverat paupertatem in se, sic amavit eam in Fratribus suis, unde injunxit eis ut vilibus vestibus uterentur, & in via nunquam pecuniam portarent, sed ubique de elemosynis viverent, & hoc fecit in sua regula seu constitutionibus scribi. Item dixit dictus testis quod fuit parcus in cibo & potu. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia vidit multoties in refectorio, quod quando Fratres habebant duo pulmenta cocta seu duo fercula, quod unico erat contentus, & aliis Fratribus comedentibus ipse F. Dominicus quasi semper super mensam dormiebat propter nimias vigiliis, quibus adeo fatigatus erat, quia & parum comedebat & parum bibebat, & sic a somno super mensam quasi violenter occupabatur.

5. Item dixit quod firmiter credit quod dictus F. Dominicus fuit virgo mente & corpore usque ad finem vitæ suæ. Interrogatus quomodo hoc credit? Respondit quia & præfatus F. Dominicus sibi fuit confessus, & nunquam ex sua confessione potuit intelligere eum peccasse mortaliter. Item dixit quod erat patiens & gaudens in tribulatione. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia videbat eum in necessitatibus suis in indigentis suis & Fratrum

In actis cap. gen. Bononiæ anno mcccxxviii celebratis, ubi electus est magister ordinis S. Raimundus abfens & Barcinonæ agens, sic legitur: *Missi sunt pro magisterio* (nempe Raimundo) *presentando F. Hugo prior provincialis Francia &c. F. Stephanus Hispanus, qui in eodem capitulo fuerat absolutus a prioratu Lombardie quem diu rexerat, & alii multi electi Fratres, id est primores & illustriores.* Quandiu autem postea vixerit, quæ præclare gesserit aut etiam scripserit, ubi & quo anno quoque die obierit, nulla apud nostros mihi est memoria.

Sec. XIII. quas patiebatur in illo tempore in victu & vestitu jucundari & latari. Item dixit prædictus testis quod firmiter credit, quod gratia quæ his temporibus collata est Fratribus Prædicatoribus in Lombardia & in aliis provinciis, precibus & meritis F. Dominici sit collata vel etiam augmentata. Interrogatus quare hoc credit? Respondit quod ab illo tempore postquam F. Joannes Vincentinus cœpit prædicare revelationem sibi de F. Dominico divinitus factam, & vitam & conversationem & ipsius sanctitatem populo nunciare, & ipse testis cum aliquibus Fratribus cœpit tractare de translatione corporis prædicti F. Dominici, ex tunc manifeste refulsit & apparuit amplior gratia, tam in Fratribus qui ejus sanctitatem prædicabant, quam etiam in populis qui eos audiebant, sicut patet per effectum in civitatibus Lombardiæ, in quibus maxima hæreticorum multitudo combusta est, & plusquam centum milia hominum qui nesciebant utrum Ecclesiæ Romanæ an hæretici deberent adherere, ad catholicam fidem Romanæ Ecclesiæ per prædicationes FF. Prædicatorum ex corde sunt conversi: & hoc quia illi conversi hæreticos quos primo defendebant, modo persequuntur & abominantur. Et fere omnes civitates Lombardiæ & Marchiæ facta sua & statuta ordinanda & mutanda ad voluntatem Fratrum tradunt in manibus eorum, ut radant, addant, minuunt & mutant secundum quod eis visum fuerit expedire. Et etiam hoc faciunt de guerris extirpandis, & pacibus faciendis & componendis inter eos, & de usuris male ablatis reddendis, & confessionibus audiendis, & multis aliis bonis, quæ longum esset enarrare.

6. Iterum dixit prædictus testis quod ipse ordinavit de die & modo transferendi corpus prædicti magistri Dominici, & interfuit ipsi translationi cum multis Fratribus & Potestate Bononiensi, & multis honoratis civibus ipsius civitatis, & aliis multis aliarum civitatum, in quorum præsentia ipse testis cum aliis Fratribus palis ferreis & piconibus cœperunt fodere, & invenerunt terram duram & cæmentum fortissimum & durum cum quo clausum erat sepulcrum. Et elevantes lapidem qui erat superpositus sepulcro, tantam senserunt odoris fragrantiam tam ipsi quam omnes circumstantes, quod ipse ut asserbat narrare non posset, cum nullius rei mundanæ videretur habere odorem. Propter cujus odoris fragrantiam tam Fratres quam omnes circumstantes prostraverunt se ad terram cum lacrymis laudantes & benedicentes Deum, qui tam mirifice ostendit sanctum suum fore glorificandum. Et invenerunt capsam ligneam in qua corpus præfati F. Dominici reconditum erat clavis ferreis fortiter clausam & firmatam, quam similiter aperuerunt, & tunc ex ea major odor primo odore spiravit. Et tunc cum reverentia & devotione magister ordinis cum aliis Fratribus præfente D. archiepiscopo Ravennate & aliis pluribus episcopis & clericis & Potestate Bononiensi cum multis aliis civibus Bononiensibus ad sepulcrum marmoreum in quo nunc est transtulerunt. Item dixit prædictus testis quod plures dies postmodum sentiebat vestigia primi odoris tam in suis manibus quam aliorum, qui ossa dicti F. Dominici tractaverunt. Et hæc omnia prædicta scit, quia vi-

^A Ex die quo iste Paulus Venetus indicat se vestem ordinis induisse, colligitur fuisse Dominicum secundam quadragesimam, qua tum & tribus fere postea seculis apud nos legebatur evangelium Chananæ, ac proinde tertiam martii diem anni MCCXIX quo pascha fuit Aprilis VII: hanc enim solam quadragesimam B. Reginaldus Aurelianensis Bononiæ transiegit. Bernardus Guidonis ad marginem hujus testimonii scripsit: *Scilicet anno MCCXIX in principio vel MCCXVIII in fine*, & id propter varias gentium diversarum computandi rationem sæpius a nobis annotatam, aliis initium anni a die nativitate Christi, aliis a die annunciationis, aliis a festo paschæ ducentibus: ceterum certum annum fuisse qui nunc dicitur MCCXIX quo eodem anno

dit & interfuit, & suis manibus tractavit, & odorem in suis manibus & aliorum Fratrum, qui prædicta tractaverant, & tetigerant, postmodum pluries perferens.

TESTIS VIII.

1. *Frater Paulus Venetus* sacerdos de ordine Prædicatorum juratus dixit, quod quatuordecim anni sunt & plus, quod intravit ordinem Prædicatorum Bononiæ, & professionem fecit in manibus magistri Reginaldi, & recepit habitum^A Dominica, in qua cantatur evangelium Chananæ: & magister Dominicus in sequenti ætate venit Bononiam. Et ab eo tempore quo dictus magister Dominicus venit in civitatem Bononiensem dictus testis magnam familiaritatem habuit cum eo, & diu conversatus fuit cum eo stando in conventu Bononiensi, & eundo secum fere per totam Marchiam Trivisinam, comedendo, bibendo, stando, eundo, & in officiis tam de die quam de nocte fere per duos annos. Item dixit quod non meminit se audivisse ab eo verbum otiosum, vel detractionis, vel adulationis, vel nocivum: imo quando erat secum in itinere, vidit aut eum orare, aut prædicare, aut ipse vacabat orationi aut meditationi de Deo. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia dictus magister Dominicus dicebat ipsi testi & aliis qui cum eo erant, Procedite & cogitemus de Salvatore nostro, & audiebat eum gementem & suspirantem. Item dixit quod ubicumque esset dictus magister, de Deo vel cum Deo semper loquebatur, & ad hoc hortabatur Fratres suos, & in regula id est in constitutionibus Fratrum Prædicatorum hoc scribi fecit. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia diu conversatus est cum eo, & vidit & audivit hoc. Item dixit quod nunquam vidit eum iratum nec commotum, nec turbatum, nec in labore itineris, nec in fervore passionis, nec alibi: sed vidit eum in tribulationibus gaudentem & in adversitatibus patientem.

2. Item dixit quod diligebat paupertatem habere in se & in ordine, & ad hoc hortabatur Fratres. Item dixit quod quando dictus magister erat Bononiæ quidam Bononienses volebant dare possessiones ordini, & ipse noluit recipere, & prohibuit Fratribus ne reciperent, & posuit in constitutionibus suis ne possessiones reciperentur in ordine. Item dixit quod habitum vilissimum portabat, & in exitu viarum (f. *villarum*) & civitatum se discalceabat, & nudis pedibus itinerando ambulabat, & hoc sæpiissime vidit eundo secum per viam. Item dixit quod vidit ipsum F. Dominicum quandoque eundo ostiatim querendo elemosynas, & recipere panem sicut pauper: & apud Duliolium^B dum quæreret elemosynas, quidam homo obtulit ei unum panem integrum, quem ipse pater flexis genibus cum multa humilitate & devotione suscepit: & volebat & dicebat Fratribus sicut sæpe audivit, quod de elemosynis viverent. Item dixit quod eundo per viam cum eo, nunquam vidit quod ipse jaceret in lecto, sed aliquando jacebat in stramine, & quod cum venisset cum eo longo itinere & hospitati essent, ipse B. Dominicus & ipse testis cum socio apud plebem de Portu Lignatico^C, ipse F. Dominicus fecit præparari locum in quo jacerent socii, & ipse intravit ecclesiam & pernoctavit in ea mense augusto S. Dominicus ex itinere Parisiensi Bononiam prima vice accessit.

^B Duliolium mihi non occurrit in mappis nec in vocabulariis geographicis. An castrum aliquod ad amnem Doliam unde etiam vallis Dolia nomen ducit, qui & in Madiam infuit, de quibus Leander Albertus agit in Lombardia Transpadana edit. Venet. 1551 in 4 fol. 365. a.

^C Apud plebem de Portu Lignatico. In chartis Blaevv ad Athesim indicatur *Lignago Porro*. De quo sic Leander citatus in *Marca Trivigiana* fol. 373. a. *Salendo adunque longo la sinistra riva di Ladice, appare Lignago da i Latini Liniacum nominato, castello molto bello grande nobile & ricco & ben*

in oratione, & nihilominus fuit in matutino cum clericis ecclesiæ & sociis suis. Item dixit quod itinerando jejunabat ipse B. Dominicus, & faciebat socios qui cum eo ibant comedere propter laborem itineris. Item dixit quod licet steterit cum eo apud ecclesiam S. Nicolai sicut præmissum est, nunquam recolit quod haberet certum locum in quo jaceret de nocte, sed quandoque jacebat in terra, quandoque in crate de viminibus, quandoque in assero & sæpiissime pernoctabat in oratione in ecclesia, & orando multum plorabat. Et hoc scit quia vidit eum pluries sic facientem: & aliquando vocavit eum ab oratione, & vidit faciem ejus lacrymis perfusam. Et dixit quod ipse erat devotus & assiduus in oratione etiam eundo per viam, & omni die volebat cantare missam, si inveniebat ecclesiam idoneam ad hoc.

3. Item dixit quod multum desiderabat salutem animarum tam fidelium quam infidelium, & sæpe dixit huic testi: Postquam ordinaverimus & intruxerimus ordinem nostrum, ibimus ad Cumanos, & prædicabimus eis fidem Christi, & acquiramus eos Domino. Item dixit quod rigide & perfecte servabat regulam quoad se, & hortabatur Fratres, & præcipiebat eis quod regulam plene observarent, & delinquentes rigide puniebat, tamen cum tanta patientia & benignitate verborum corripiebat eos, quod nullus super correctionem commovebatur vel turbabatur. Item dixit quod ipse sequebatur conventum & in cibis & in officiis, & licet sæpiissime pernoctaret in ecclesiis & in orationibus, tamen semper erat cum Fratribus in matutino, & circuibat utramque partem chori, & hortabatur eos verbis & factis, quod bene & intente cantarent, & psalmos devote dicerent, & sic devote insistebat orationibus, quod propter tumulum aliquem velurbationem aliquam non movebatur ab oratione. Item dixit quod ipse fuit summus consolator Fratrum, & aliorum existentium in tribulationibus & tempestatibus, & hoc scit quia in se probavit & ab aliis audivit. Item dixit quod fuit patients & misericors, sobrius, pius, humilis, benignus, castus, & sicut firmiter credit & audivit semper virgo fuit, & prædictis virtutibus & aliis ita pollebat, quod non credit aliquem hominem tempore vitæ suæ meliorem fuisse, nec aliquem scit esse sibi æqualem. Item dixit quod cum ibat per viam, omnibus qui se adungebant ad eundem cum eo prædicabat, & hortabatur eos ad bonum & ad penitentiam.

4. Item dixit quod interfuit translationi corporis magistri Dominici de sepultura in qua dum moreretur sepultum fuit (cui sepultura ipse testis interfuit) ad locum in quo nunc requiescit, & quando debuit [aperiri] prima sepultura in qua a principio positum fuerat, & intererant ibi multi episcopi & multi alii clerici, & Potestas Bononiensis cum multis aliis civibus honoratis: & incipientes fodere invenerunt terram durissimam & murum fortem & cæmentum valde forte & durum, ita quod vix fregerunt illud cum malleis & palis ferreis, & cum difficultate leverunt lapidem qui superpositus fuerat sepultura: & quando ipse lapis separatus fuit a muro, & cœpit aperiri sepulcrum, odor maximus & delectabilis & suavis exivit de sepultura illa, ita magnus quod re-

popolato: del quale sono usciti molti virtuosi huomini, & massiamente dell'ordine de i Pradicatori. Que sic reddi Kyriander p. 715. Itaque lava sursum Athesis ripa Liniacum occurrit pernobile, frequens, lautum, amplum & splendidum oppidum, ex quo multi homines illustres præcipueque Prædicatorum ordinis prodire.

Quandiu postea vixerit hic testis, nihil certi habeo ex annalibus nostris: Venetorum nostrorum diligentia erit vetera SS. Joannis & Pauli monumenta excutere, & si quid de tam eximio piissimoque viro invenirent, posteris non inviderent.

^A Pennensis. Haud dubie sic a loco originis dictus: duplex autem Penna laudatur a Leandro Alberto jam citato, alia in Aprutio ulteriori sive in Samnitibus edit. Venet. 1551 fol. 211.

plevit totam ecclesiam, ita quod cum ipse testis sensit & alii qui ibi erant, prostraverunt secum lacrymas referentes gratias Domino de odore quem senserant, & nunquam tantum odorem in apotheca specierum vel in multitudine florum vel in aliquo loco sensit, & odor ille erat sibi incognitus & aliis sicut dicebant, nec videbatur similis odor alicujus rei temporalis. Et hoc scit quia interfuit apertioni, & vidit & sensit odorem, sicut prædixit.

5. Item dixit dictus testis quod die Dominica proxime præterita venit a Venetiis Bononiam pro isto testimonio faciendo, & eodem die in fero invasit eum dolor maximus renum & lumborum, qui confuevit eum affligere pluribus diebus: unde ipse timens ne posset facere istud testimonium ivit ad arcem B. Dominici, & devotissime rogavit quod juvaret eum & liberare dignaretur, & quasi in continenti fuit plenissime liberatus.

TESTIS IX.

1. *Frater Frugerius Pennensis*^A ordinis Prædicatorum juratus dixit, quod quatuordecim anni fuerunt in quadragesima proxime præterita quod ipse intravit ordinem Prædicatorum, & fecit professionem in manibus Fratris Reginaldi, & ab eodem recepit habitum apud ecclesiam de Mascarella^B, ubi primo fuit ordo Prædicatorum Bononiensis: & eodem anno in ætate sequenti venit F. Dominicus fundator ordinis S. Nicolai & primus magister Bononiam. Et quia de licentia magistri Reginaldi visitavit propria, & in Kalendis septembris rediit Bononiam, & invenit apud ecclesiam S. Nicolai de Bononia ordinis Prædicatorum dictum magistrum Dominicum. Et dixit quod conversatus fuit cum eo quatuor menses & amplius in conventu Bononiensi & in conventu Florentino, & in conventu Romano^C, in eundo cum eo Romam & per alias civitates, & stando secum & in officio & in comedendo, loquendo, & confessiones ejus audiendo, & in orationibus, & conferendo de Deo cum eo tam de die quam de nocte. Item dixit quod fuit assiduus & devotus in oratione tam in itinere quam in conventu, adeo quod nunquam potuit percipere, quod in lecto jaceret, licet aliquando pararetur sibi, nec in via, nec in conventu: sed aliquando fatigatus nimia pernoctatione, super se ipsum, vel super terram, vel super lignum aliquando dormiebat. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia vidit. Item dixit quod cum plures missas audiverit ab eo in conventu & in itinere, non audivit aliquam, in qua multas lacrymas non effunderet, & hoc scit quia vidit.

2. Item dixit quod pernoctabat in oratione & cum gemitu & lacrymis orabat, & quando faciebat sermonem Fratribus lacrymas effundebat, & propter hoc Fratres sæpius ad lacrymas movebantur. Item dixit quod nunquam audivit verbum otiosum vel nocivum, adulationis vel detractionis ab eo, sed semper de Deo vel cum Deo loquebatur, & cuicumque se adungebat in via, prædicabat de Deo, & ad hoc ipsum hortabatur Fratres suos, & hoc in Fratrum Prædicatorum regula fecit poni. Item dixit quod multum zelabat salutem animarum, quod

^A versionis Kyriandri p. 390, alia in Piceno seu Marca Anconitana fol. 230. a. Kyriand p. 424. Ex hac posteriori ortum Frugerium vult Pius Della progenie p. 77 cui libens assentiar.

^B Apud ecclesiam de Mascarella. Eo loci ab initio habitantur nostri a pascha MCCXVIII circiter ad pascham MCCXIX, quo circum circa collata eis fuit ecclesia S. Nicolai.

^C In conventu Bononiensi, Florentino, Romano. Per hanc insinuare videtur Frugerius se cum B. Dominico postquam accessit Bononiam, quandiu eo anno MCCXIX ibi stetit, tandiu cum eo mansisse, cum eo verò eodem anno primùm Florentiam tum Romam perrexisse: quæ confirmant a nobis dicta vitæ per Constantinum n. 33 in Annotatis.

ipse Fratres suis ordinatis disposuerat ire ad gentes & mori pro fide si expediret. Interrogatus quomodo hoc scit? Respondit quia vidit eum dicentem & facientem supradicta. Item dixit quod aspererat sibi in tantum, quod cum esset in via observabat integre jejunia ordinis, nec volebat comedere ante horam, socios tamen faciebat comedere bis. Una tunica hieme & aestate utebatur. Item dixit quod diligebat paupertatem, & ad hoc hortabatur Fratres suos. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia vidit eum portantem vilem habitum, & audivit eum hortantem Fratres suos ad paupertatem amplexandam & diligendam: & si inveniebatur aliquem Fratrem habentem vestimenta reprehensione digna quoad pretiositatem vel quoad formam, statim corrigebat & emendabat. Et in tantum dilexit paupertatem, quod noluit quod Fratres deberent recipere possessiones, sed de elemosynis viverent, & hoc in Fratrum regula fecit scribi. Volebat quod viles domos haberent, & viles discos ad legendum, ita quod quasi in omnibus vilitatem & paupertatem praterenderent.

3. Item dixit quod dictus F. Dominicus in se regulam integre & rigide observabat & volebat a Fratribus observari. Et si quos transgressores regulae aliquando inveniebat, cum maxima mansuetudine verborum & dulcedine puniebat, ita quod nullus scandalizabatur, licet penitentia esset multum gravis. Interrogatus quomodo scit? Respondit quia diu conversatus fuit cum eo, & vidit & audivit ab eo. Item dixit quod audivit confessionem ejus, & ex ea percepit & ita firmiter credit, quod nunquam inquinatus fuerit aliquo mortali peccato. Item dixit quod fuit humilis, benignus, patiens in tribulationibus, & gaudens in adversitatibus, pius, misericors, consolator Fratrum & aliorum, & virtutibus omnibus ita ornatus, quod per ea quae vidit & cognovit in eo, firmiter credit quod non habuit similem aliquem sibi, quem ipse viderit vel cognoverit.

4. Aldrevander quondam Tebaldi auctoritate imperiali notarius hos testes de mandato dominorum magistri Tancredi Bononiensis archidiaconi, Thome prioris de Rheno, & Fratris Palmerii de Campagnola judicum delegatorum a D. P. Gregorio IX recepit, & in publicam formam redegit, & scripsit. Deo gratias. Amen.

Exemplum Epistolae quam miserunt quidam abbas & duo archidiaconi de Tolosa venerabilibus viris magistro Tancredo archidiacono Bononiensi, & D. Thoma priori S. Mariae de Reno & Fratri Palmerio de Campagnola a Sede apostolica delegatis super examinatione vite B. Dominici, de his quae invenerunt & audierunt ab his qui conversati sunt cum praedicto viro Dei, sicut inferius continetur.

Viris venerabilibus & discretis magistro Tancredo Bononiensis ecclesiae archidiacono, & Thoma priori S. Mariae de Reno, & F. Palmerio canonico S. Trinitatis iudicibus seu inquisitoribus a Sede apostolica delegatis, P. dictus abbas S. Saturnini de Tolosa, Raimundus Donati archidiaconus S. Stephani de Tolosa, & Pontius archidiaconus Ecclesiae S. Saturnini de Tolosa, Salutem & reverentiam. Sicut per vestras literas nobis auctoritate apostolica manda-

^A Persecutor haereticorum. Qui hoc intelligendum vide postea n. 5.

^B Viden qui haereticorum assiduus persecutor fuerit, nempe redarguendo tam verbo quam exemplo bona vita, non jugulam petendo, non ferrum & ignem minitendo, quod sui non

visitis de vita & conversatione B. Dominici per viros reverendos Raimundum priorem de Pruliano & P. Agennensem Fratres ordinis Praedicatorum, necnon R. de Aura priorem S. Antonini & R. de Villario cellararium S. Antonini veritatem diligentius inquisitam cum sigillis nostris pendentibus discretioni vestrae duximus transmittendam.

1. D. P. abbas Bolbonensis ordinis Cisterciensis juratus dixit, quod ipse erat archidiaconus Tolosanus, & in eadem civitate etiam audivit a D. Fulcone bonae memoriae tunc episcopo Tolosano, & ab ipso B. Dominico & a multis aliis, quod archiepiscopus Auxitanus praesentavit B. Dominico praedicto episcopatum Coseranensem, qui ad ejus curam pertinebat, & ipse noluit recipere: ad cujus instantiam opposuit excusationem de novella plantatione Praedicatorum & sanctimonialium de Pruliano, quae ad ipsum spectabant, & credit quod electio ejus esset canonica & concors. Et novit quod ipse fuit zelator animarum, fervens in oratione & praedicatione, & persecutor haereticorum^A, amator paupertatis, parvus sibi, aliis benignus, castus, humilis, patiens, in persecutionibus securus, in tribulationibus latus, religiosus, sibi despectus, pater & consolator infirmorum Fratrum & eorum qui erant in tribulationibus, amator disciplinae, exemplum Fratrum in omnibus, fugiens gloriam mundi, largus, hospitalis, amator universorum religiosorum, vilis in vestibus, amator negotii fidei & pacis, & quod peccata aliorum cruciabant eum, ita quod de ipso dici poterat quod de apostolo, quis infirmatur & ego non infirmor? & credit eum fuisse virginem.

2. F. Guilielmus ejusdem loci sacrista juratus dixit idem excepta electione episcopatus, & excepto quod super hospitalitate. Dixit quod pauper erat dum ipse secum iret. Dixit quod largus erat in conferendis tunicis, quae sibi dabantur, Fratribus.

3. F. B. Clareti ejusdem loci monachus testis juratus dixit idem quod sacrista, & adjecit quod audivit electum fuisse in episcopum Coseranensem, & quod dum erat canonicus Oxomensis carnes cum Fratribus non comedeat nec respuebat, sed inter pulmenta abscondebatur.

4. D. M. abbas Appamiensis dixit idem quod abbas Bolbonensis, addens quod ipse novit visu & auditu ejulatum & effusionem lacrymarum in orationibus, & quod unicam tunicam ferebat.

5. Magister A. de Campranhano ejusdem loci sacrista juratus dixit, quod ipse vidit & audivit D. Dominicum persecutorem haereticorum^B assiduam & redargutorem tam verbo quam exemplo bonae vitae, & quasi viribus indefessis laborabat ad promotionem pacis & fidei, & ob hoc variis periculis se exponerebat: & credit omnia capitula praedicta esse vera.

6. Raimundus Major canonicus testis juratus dixit, quod scit praedicta capitula esse vera, & credit eum fuisse virginem: & dixit quod in impositione manus ipsemet sanatus est a febris.

7. Raimundus Galardus testis juratus dixit, quod novit & credit omnia capitula esse vera, addens quod cum iret cum eo & aliis per nemora, remanebat ultimus, & cum requireretur, saepius inveniebatur flexis genibus non obstante timore luporum rapidorum (an *ravidorum*) qui multos invadebant.

8. Guilielmus de Varnhola testis juratus dixit, quod ipse novit eum visu & auditu, ferventem in oratione & praedicatione, religiosum, sibi despec-

erat officii: vide supra vitam per Jordanum n. 12 13 14 15 19 20 & vitam per Constantinum n. 10 11 12 13 15 16 36 40 41 & supplem. n. 2. & alias: item laborando ad promotionem non belli cui etiam iustissimo non se immiscuit, sed pacis & fidei.

tum, castum, humilem, paupertatis amatorem, cujus lectus erat ecclesia praecipue, persecutorem haereticorum^C, & alia capitula credit esse vera.

9. Geraldus de Oleris testis juratus dixit se scire praedicta capitula esse vera, & credit eum fuisse virginem, & cum eum familiarem haberet, nunquam de eo aliquid novit vel audivit suspectum vel finistrum.

10. Bernardus de Baulhanis testis juratus dixit, quod B. Dominicus fuit zelator animarum, fervens in oratione & praedicatione, persecutor haereticorum assiduus^D, amator paupertatis, parvus sibi & aliis benignus, patiens, humilis, religiosus, & sibi despectus, amator disciplinae, & fugiens gloriam mundi, vilis in habitu, amator negotii fidei & pacis, omnia capitula alia credit esse vera.

11. Petrus Bruneti testis juratus dixit se scire & credere omnia praedicta capitula esse vera: & addidit quod cum quadam die aquam navigio pertransisset, nautae pro mercede sua petierunt denarium, & cum ipse non haberet unde solveret, ipsi instantes petierunt pignus aut denarium, & ob hoc eum detinuerunt: at ipse figens oculos in terra, ostendit eis denarium dicens, accipite de terra quod a me petitis, & accipientes denarium dimiserunt eum.

12. Guilielma uxor Eliae Martini testis jurata dixit, quod ipsa nebat pro cilicio, quod ad induendum ipsi parabatur: & scit & credit praedicta capitula esse vera, & credit eum virginem: & ducentis vicibus & plus comedit secum, sed non credit eum quartam partem frustati piscis in uno prandio comedere, vel ultra duo vitella ovorum, nec bibere ultra unum scyphum vini lympharum pro tribus aquae: nec etiam vidit eum comedere ultra unam lenam panis. Vidit etiam quod cum gravissimo dolore affligeretur saepissime, circumstantes eum in lecto ponebant, & ipse se statim in terra prostrabat, quia non consueverat in lecto jacere.

13. Tolosana Neguesa testis jurata dixit quod novit supradicta capitula esse vera, & eum credit virginem: & dixit quod ipsa nebat cilicium de pilis pardorum & hircorum ad usum ipsius.

14. Beceda monacha S. Crucis testis jurata dixit, quod novit supradicta capitula esse vera, & eum virginem: & congregavit caudas boum ad cilicium faciendum ad opus ipsius & D. Fulconis episcopi Tolosani: & non audivit ab eo unquam vanum verbum, licet multum fuerit ei familiaris: & cum ipsa fecisset saepe ei lectum, non jacebat ibi, imo mane inveniebat ita paratum sicut dimiserat quando straverat: & hoc etiam faciebat quando erat infirmus, imo etiam saepe inveniebat ipsum dormientem in solo discooperatum, & cum eum cooperuisset, quando redibat, inveniebat eum orantem vel stantem prostratum, magnam enim curam habebat circa eum. Dixit etiam quod cum ipse comedisset ultra ducentas vices in domo in qua ipsa habitabat, ad plus comedeat duo ova, licet plura cibaria pararentur ei. De omnibus autem supradictis capitulis est publica & celebris fama per episcopatum Tolosanum totum & Coseranensem, & undecumque ipse transitum fecit, si tamen moram aliquam ibi contraxit inter religiosos, clericos & laicos, viros & mulieres qui eum cognoverunt.

15. D. Guilielmus Petri abbas monasterii S. Pauli testis juratus dixit, quod B. Dominicus ardentissime studebat salutem animarum, & erat zelator maximus animarum: item fervens in praedicatione in tantum ut de die ac de nocte in ecclesiis, in domibus, in agris, in viis, & ubicumque volebat &

hortabatur Fratres, ut verbum Domini praedicarent, & non loquerentur nisi de Deo. Item dixit quod fuit persecutor haereticorum, & eis praedicando, disputando, & in omnibus quibus poterat se opponebat. Item dixit quod amator fuit paupertatis, in tantum quod possessiones, villas, castra, reditus, quibus in diversis partibus fuerat ordo ditatus respuerit, & eis abrenunciavit. Item dixit quod fuit sibi valde parvus in cibis, & praeter panem & unum pulmentum non comedeat, nisi propter Fratres vel circumstantes gustaret aliquantulum de pittantiis. Voluit autem semper alios secundum facultates domus & ut possibilitas permittebat abundare. Item dixit quod fuit virgo, sicut audivit a multis. Item dixit quod respuit episcopatum Coseranensem, nec voluit praesse illi Ecclesiae, licet in pastorem & praetatum esset electus. Item dixit quod nunquam in omnibus ita humilem hominem vidit, nec magis contemnentem gloriam mundi, & ea quae pertinebant ad gloriam temporalem. Item dixit quod convivia & maledicta & vituperia patientissime ac cum gaudio tanquam donum & exenium (sic *arri xenium*) magnum accipiebat. Item dixit quod in persecutionibus nunquam molestabatur, sed securus & intrepidus frequenter ibat inter discrimina, nunquam pavore perterritus divertit a strata. Imo quando somnus eum capiebat, in via vel juxta viam se projiciebat & dormiebat. Item dixit quod excellabat universos, quos vidit in religione. Item dixit quod se valde despiciebat, & tanquam nullum se reputabat. Item Fratres infirmos patenter consolabatur, & infirmitatem eorum erat mirabilis supportator. Item dixit quod quando sciebat aliquos in tribulationibus constrictos, ad patientiam admonerebat, & quando poterat consolabatur. Item dixit quod fuit amator disciplinae, & delinquentes patenter corripiebat. Item dixit quod Fratribus se praebuit exemplum in omnibus in dictis & factis, in cibis & in vestitu, & in moribus bonis. Item dixit quod non vidit hominem tam frequentem in oratione, nec qui tantum in lacrymis abundaret. Item dixit quod quando erat in oratione, clamabat in tantum quod undique audiebat, & in clamore dicebat: Domine miserere populo, quid facient peccatores; & sic noctes ducebat infomes, plorando & ejulando pro peccatis aliorum. Item dixit quod fuit largus & hospitalis, & cum pauperibus ea quae habebat libentissime dividebat. Item dixit quod religiosos & religionis amatores amabat & honorabat. Item dixit quod nunquam audivit vel scivit quod lectum haberet nisi ecclesiam, ubi commode poterat ecclesiam invenire. Ubi vero ecclesiam non habebat, semper vel in terra jacebat vel in scamno, vel in chordis lecti deposita culcitra & pannis quos posuerant in lecto ad jacendum. Item dixit quod nunquam vidit eum nisi cum una tunica, & illa erat pitaceata. Item dixit quod viliores capas volebat semper portare quam alii Fratres. Item dixit quod fuit amator negotii fidei & pacis & promotor quantum potuit fidelissimus & adjutor.

16. Haec omnia dixerunt & concesserunt dato & praestito juramento A. capellanus de Villario, qui & vidit daemoniacam a daemonio liberatam in Fanojovis mediantibus orationibus B. Dominici. Et A. Pontii capellanus, & Raimundus etiam de Villario sacerdos de Fanojovis, & R. clericus qui etiam meritis ipsius credit se a febris liberatum: & isti omnes & alii plures de Fanojovis dicentes una voce, quod nunquam tam sanctum tam honestum hominem viderunt in carne.

Humbertus in chronico *gladio verbi Dei*, dum contra eos comes Montisfortis pugnaret *gladio materiali*.

^E Ad istum articulum videtur alludere Humbertus *vita sancti cap. 43. ubi sic habet: Inventum est etiam per illos*

^C Persecutorem haereticorum. Intellige ut supra n. 5 verbo & exemplo, quae in illos gravior & potentior est persecutio.

^D Persecutor haereticorum assiduus, nempe ut postea dicit T o m. I.

SEC. XIII.

17. Frater Michael juratus dixit, quod omnia supradicta sunt vera, scilicet quod vidit & audivit. Item dixit quod B. Dominicus spiritu prophetico cognovit, quod oportebat recedere Fratres de Tolosa.

18. Frater R. dixit idem quod suprapositus: audivit autem de virginitate sua a D. Fulcone episcopo Tolosano, a Fratre D. Aniamino & a Fratre Johanne de Calagora, & quod respuit episcopatum Biterensem, & quod vidit quemdam liberatum a dæmone per ipsum.

19. Marcus diaconus juratus dixit quod episcopatum respuit, & ubi oravit invenit lacrymas & locum madefactum de lacrymis.

20. Berengaria jurata dixit quod ipsa oculis vidit & auribus audivit, quando B. Dominicus præcepit novem mulieribus hæreticis ab errore conversis prospicere in dæmonium, quod eas possidebat in specie cati, cujus oculi erant quasi bovis & velut flamma ignis, & linguam per dimidium pedem extrahentem quasi ignem & caudam quasi dimidium branchiam habentem, & magnum quasi..... canem: & ad præceptum ipsius per foramen chordæ campanæ exivit, & ab oculis earum evanuit: tamen primo prædixerat eis quod non timerent, quia ipse ostenderet eis, cui domino servierant. F

21. Raimundus de Sanchis dixit quod ad orationem ejus filia cujusdam mulieris restituta est sanitati: rogaverat enim eum ut visitaret eam, cui dixerat: recede & ego orabo pro ea, & in crastino ut dixit mater sanata est filia sua.

22. Raimundus & Zonzamias dixerunt quod audierunt ab eo quod ante fugeret de nocte cum baculo suo, quam acciperet episcopatum vel aliam dignitatē.

In fine autem hujus literæ posita erant ultra trecenta nomina virorum & mulierum sub juramento testificantium supradicta, inter quos erant multi religiosi & presbyteri & clerici & sanctimoniales & aliæ personæ honestæ & fide dignæ. Sed & super hæc omnia de his omnibus in partibus illis in quibus fuerat commoratus, erat tunc publica vox & fama de sanctitate & virtutibus ejus, sicut patet in litera sigillorum prædictorum dominorum munimine roborata.

De Miraculis quæ post hæc in diversis locis ostensa sunt, & primum de iis quæ in Lombardia contigerunt, & coram papa Gregorio probata fuerunt.

De curatione cujusdam scholaris a gravi dolore renium ac genuum.

1. Quidam scholaris nomine Nicolaus de Bosco Anglicus natione Vigoriensis A diocesis degens Bononiæ gravi renium ac genuum dolore

quibus post obitum viri Dei commissæ est inquisitio super miraculis perpetratis per eum in partibus Tolosanis, sacerdote quodam attestante, quem non solum officium, verum etiam ætatis reddebat maturitas fide dignum, quod in sua parochia homo fuerat, qui male dudum a dæmonio vexabatur: cum autem causa prædicationis illuc vir Dei Dominicus advenisset, oratione sua & devotione & dæmonem expulit, & hominem liberavit. Addebat præterea quod in eadem parochia multos a languoribus febrium orationum suffragio restituit sanitati.

F Hoc testimonium Humbertus a se forsan diligentius examinatum distinctius refert vita sancti cap. 44. Cum aliquando apud Castrum quod dicitur Fanumjovis in prædicatione quadam idem B. Dominicus fidem probans catholicam hæreticorum perfidiam multipliciter improbasset, post prædicationem more solito in ecclesia ad orandum remansit. Et ecce novem matronæ nobiles ex eodem castro intrantes ecclesiam ad pedes ejus procederunt dicentes, serve Dei adjuva nos. Si vera sunt quæ hodie prædicasti, jamdiu mentes nostras erroris spiritus excæcavit: nam istis quos tu hæreticos vocas, nos autem bonos homines appellamus, usque in hodiernum diem credidimus & adhæsimus toto corde, nunc autem in medio fluctuamus. Serve Dei adjuva nos, & ora Dominum Deum tuum, ut notam nobis faciat fidem suam, in qua vivamus moriamur & salvemur. Tunc vir Dei stans aliquandiu & intra semetipsum orans post aliquantulum dixit eis: Constan-

vexatus, a festo S. Michaelis usque ad pentecosten nec per se jam poterat surgere, nec per domum sine baculo, vel alterius sustentationis adminiculo ambulare. Denique invalescente morbi molestia xv diebus de lectulo non surrexit: sed & lævum femur ejus vehementi macie attenuatum emarcuit in tantum, ut omnis ab eo secundum medicorum judicia spes curationis abcessisset. Adhibitis enim pluribus medicinæ remediis nihil ei proderat, sed magis deterius habebat. Itaque humano destitutus auxilio Christo Domino se devovit & B. Dominico dicens, Ego me voveo Jesu Christo & B. Dominico, ut me ab hac infirmitate liberet, quod utique si voluerit & valebit. Volens etiam in signum devotionis offerre candelam juxta modum propriae quantitatatis, cœpit filo stupeo, de quo facienda erat candela corporis sui longitudinem & grossitudinem mensurare. Cùmque se totum mensus esset in longum, caput etiam & collum ac pectus, deinde renes ac femora, tandem genu filo ambiente cinxisset, invocato ad quamlibet mensurationem nomine Jesu Christi & B. Dominici, continuo se alleviatum sentiens exclamavit, Ego sum liberatus, & exurgens lacrymabatur præ gaudio, currensque sine baculo vel aliquo fulcramento venit non egens vehiculo ad ecclesiam S. Nicolai, ubi corpus B. Dominici quiescebat: distabat autem ecclesia ab ejus hospitio quantum jacere potest arcus. Recessit igitur restitutus pristinae sanitati, Christi Jesu gratias agens nomini, ac B. Dominici testimonium perhibens sanctitati.

2. Quædam puella Bononiensis nomine Thoma-sina gravem morbum & pene incurabilem diebus xv in sinistra patiebatur maxilla: cùmque multa putredinis sanie ulcerata ejus facies scædaretur, impossibile videbatur, quin aliqua cicatrice vel deformi macula turparetur. Tentatis igitur frustra variis medicinæ remediis, ad invocationem B. Dominici beneficium obrinuit sanitatis. Mane siquidem diei sequentis nec vestigium quidem morbi remansit in facie, excepta quadam rubedine nullam deformitatem præstante, sed tanti miraculi memoriam commendante.

3. Bononiensis quædam domina Gilla nomine octo annis dextri lateris a cingulo inferius vires prorsus amiserat, ita quod nec pedem nec tibiam movere poterat, nisi fortè manibus sicut lignum. Hæc invocato B. Dominico adepta protinus sanitate caruit omni morbo, gratias agens Deo.

4. Juvenis quidam de Manzolino nomine Manfredinus a festo S. Agathæ usque ad festum pentecosten omnium membrorum viribus destitutus, nec

tes estote & expectate intrepidæ, confido in Domino Deo meo, quod ipse qui neminem vult perire, jam ostendet vobis quali domino hætenus adhæsisistis. Statimque viderunt de medio sui cætum unum terribimum proflire, qui magni canis præferens quantitatem, habebat grossos oculos & flammantes, linguam longam latamque atque sanguinolentam & protractam usque ad umbilicum, caudam verò habens curtam sursumque protensam, posteriorum turpitudinem quocumque se verteret ostendebat, de quibus factor intolerabilis exhalabat. Cùmque circa matronas illas se per aliquam horam huc illucque vertisset, ad chordam ex qua campana pendeat exiliens, & per eam usque ad superiora conscendens, tandem per campanile lapsus disparuit, scæda post se vestigia derelinquens. Conversus autem ad matronas illas vir Dei Dominicus & consolans eas: ecce inquit per hoc quod coram oculis faciente Deo figurative comparuit, potestis advertere, qualis est ille cui hætenus sequentes hæreticos servivistis. Illæ verò Deo gratias referentes ab illa hora ad fidem catholicam perfectissime sunt conversæ. Quarum etiam aliquæ apud Sorores de Pruliano religionis habitum assumerunt.

A Vigoriensis. Alter codex habet *Wingoavensis*. Legendum censo Wigorniensis, quæ civitas episcopalis indigenis dicitur Worcester. Hujus miraculi meminit Jordanus in epistola quam de actis in translatione corporis B. Dominici scripsit. Salientem inquit vidimus Nicolaum Anglicum diu paralyticum in hac solemnitate.

ambulare per se poterat, nec super latus jacere, nec in terra nisi alio se deponente sedere, nec se nisi alio se trahente levare. Tibias quoque proprias frustra & quasi alienas portabat. Is cùm adhibita sibi medicamina expertus esset inania & nociva, invocavit B. Dominicum, & perfectæ sanitatis continuo affectus est donum.

De brachio arefacto & restituito cujusdam mulieri.

5. Gillina quædam mulier apud Manzolinum commorans ab introitu quadragesimæ usque ad translationem B. Dominici gravi totius corporis infirmitate detenta, brachii sinistri & usum pariter & sensum amiserat: quod ita erat emortuum & penitus arefactum, quod nec vulnus in eo causa minutionis illatum sentire poterat, nec ex ipso vulnere sanguinem emittebat, eratque ipsum brachium dextro gracilius, quia ipsum nimis extenuaverat longus morbus. Quæ ut B. Dominico se devovit, statim perfectæ curationis beneficium reportavit.

De curatione labii cujusdam mulieris.

6. Alia quoque manens apud Manzolinum B mulier nomine Menacheta labii inferioris jam per anni spatium privata erat officio, ut nec loqui posset nec sine magna difficultate sumeret alimenta, eo quod enormiter labium illud intumuerat, & quasi emortuum dependebat. Invocavit opem B. Dominici, & dudum amissæ reddita est continuo sanitati. Nec mirum si labia sanata corporis, cujus labiis sæpe curata sunt pestes mentis.

De quodam a gravi languore curato.

7. Sed & juvenis quidam nomine Geminianus per quatuor annos & amplius gravi languore detentus, ita ut capillis elapsis a capite & sanie defluente gravissimæ passionis præferret indicia, B. Dominici meritis potitus est beneficio sospitatis. Cùm enim juvari non posset a medicis, invocato B. Dominico a longo breviter liberatus est morbo.

De quodam liberato ab arista inhaerenti gutturi ejus.

8. Quidam Cambius nomine de Batitoribus apud Pragatu i, dum purgaret aream, ingressam in guttur arque inhaerentem rejicere non valebat aristam: octo denique diebus gravi gutturi dolore gravatus, per dies quatuor crescente gravamine nec cibum sumit nec sermonem emisit, cùmque sibi medicinæ remedio subveniri non posset, ad invocationem B. Dominici statim redditus est sanitati.

De quodam curato a lethali infirmitate.

9. Alius quoque nomine Marsilius de sua vita desperans febre continua & gravi pectoris dolore vexatus, & quasi jam in extrema vitæ suæ regula constitutus, B. se commendans Dominico statim convaleuit, admirantibus cunctis præ subitatione insperatæ salutis.

De digito arefacto restituito cujusdam mulieri.

10. Quædam mulier nomine Johanna Ultramontana usum digiti annis xx. amissum, incurabiliter siquidem arefactus fuerat & contractus, S. Dominici devota invocatione statim recepit.

De quodam rupto in inguine curato.

11. Raphanellus quidam nomine ruptus in inguine descenditibus quoque in virilia intestinis vehementer afflictus, invocato B. Dominico fuit continuo liberatus.

De eodem in quodam puero similiter curato.

12. Ante translationem autem corporis B. Dominici quidam puer nomine Petriciolus rupturam passus in inguine annis duobus defluentia in scrotum intestina gestabat. Cùmque nulla posset medicorum ope curari, matre ejus invocante B. Dominicum præter spem diu desperatam recuperavit salutem.

De muliere curata a scrophulis & glandulis & vesicis.

13. Quædam mulier Alda nomine quinque annis habens scrophulas & glandulas sub ascella, vesicas etiam circa mamillas in dextro latere scæda valde sanie defluentes gravi admodum affligebatur dolore, ita ut nec etiam super dextrum latus posset jacere. Hanc quoque ad invocationem B. Dominici Jesu Christi pietas omnino liberavit.

B Manzolinum de quo in tribus his numeris oppidum est agri Bononiensis ad viam Æmiliam inter præfecturas minores ejus recipiuntur censum.

C Scrotum. Codex ms legit *ocrenum* vel *ocrenum*, quod quidam T O M. I.

14. Scholaris quidam Guillelmus nomine Alarre de castro Vauri diocesis Tolosanæ studens Bononiæ duplici tertiana graviter cruciatus, cùm jam incurreret desperationem de recuperandæ remedio sanitatis, ad ecclesiam S. Nicolai veniens super lapidem superpositum sepulchro B. Dominici jacuit, perceptaque continuo sanitate surrexit.

SEC. XIII. De scholaris quodam a lethali infirmitate curato.

15. Quædam mulier nomine Bonafilia nasi & superioris labii tumore non mediocriter gravabatur. Obortus siquidem morbus qui *Ficus* dicitur D, sic labium ipsius & nasum inflabat, quod ad modum ovi gallinæ ori ejus deformis grossities inninebat, ac factorem horribilem exhalabat. Hoc malum igitur perpessa biennio, nec quicquam proficiens medicorum auxilio, B. Dominicum precibus adit, & diu desideratam salutem subito impetravit.

De muliere curata a quodam morbo, qui Ficus dicitur.

16. Puer quidam Johannes nomine gravissima per tres dies decubuit infirmitate, cùmque jam evidenter apparerent mortis indicia, omnis etiam medicinæ artis periti de ejus desperarent vita, mater ejus B. Dominicum petiit, & ab ipsis mortis januis revocatum incolumem filium mox recepit.

De puero de vita desperato curato.

17. Mulier nomine Cortesina gravi per annum & dimidium & amplius infirmitate contracta, omnium fere membrorum erat officio destituta, & inutilis prorsus effecta, ita ut non posset quippiam operis exercere. Invocationem autem facta ad B. Dominicum liberata continuo vires corporis recuperavit & usum.

De muliere curata ab infirmitate omnium membrorum.

18. Quidam puer Heimericus nomine per octo dies & amplius gravissima agrotatione decumbens, nec loqui jam poterat, nec cibum aut potum sumere prævalebat, totumque corpus ejus lethali jam pene frigore congelatum vicinæ mortis evidens præfererat indicium. Cunctis igitur de salute ejus desperantibus invocatur B. Dominicus, & subito rediit salus.

De puero a portis mortis rediit.

19. Alius quoque puer nomine Petrinus per xv dies & amplius gravissimæ infirmitatis molestiis occupatus miserabiliter intuentium molestabat aspectus: ab umbilico siquidem inferius grandi tumore inflatus siquidem impotens erat effectus, ita ut nec ire posset aut stare, vel aliquatenus se juvare, nec erat quisquam qui eum cerneret, qui non ipsum quasi unum ex mortuis reputaret. Facto autem voto ad B. Dominicum contra spem omnium adeptus est celerem sanitatis effectum.

De eodem miraculo in alio puero.

20. Languens per tres septimanas & amplius quidam puer Redulphinus nomine ad portas mortis evidenter & secundum rationem inferioris naturæ irrevocabiliter appropinquabat: denique diebus octo nec cibum sumere poterat, nec mamillam sugebat, eratque jam illud corpusculum summa confectum macie, naturali quoque calore adeo destitutum, ut nemo esset, qui ipsum ad vitam præsentem confideret rediturum. Facto autem pro ejus salute a parentibus voto ad B. Dominicum, invenerunt eum protinus liberatum.

Item idem miraculum in alio puero.

21. Mulier quædam Gilla nomine apud Imolam gravi dentium urgebatur dolore: itaque vehementissimi cruciatus aculeis agitata, nec quiescere poterat, nec somnum oculis capiebat, sed velut furiosa continuis clamoribus ululabat. Facto autem ad B. Dominicum voto incolunitatem obtinuit in momento.

De muliere a dolore dentium liberata.

22. Andulphus nomine de Manzanello periculo si admodum apostematis per mensem & amplius inflatione gravatus, ab omnibus videntibus judicabatur mali illius gravamine moriturus: erat enim apostema illud prætergidum in parte interiori dextri lateris

De quodam a lethali apostemate curato.

sit, cùm non occurrat, sic immutandum duxi.

D Morbus qui Ficus dicitur: eo vocabulo hic intelligitur marisca seu tuberculum ulcerosum.

Sic. XIII. sub ascella, nec videbatur ulla ei posse succurrere medicina. At verò factò voto invocatus est B. Dominicus, statim sanitatis effectrix affuit Dei virtus: nam protinus ulcus detumuit, & is de cujus vita desperabatur, homo sanus evasit.

De duobus pueris mutis a natiuitate curatis.
23. Duo pueri cujusdam Alberti de Tusignato ^E filii muti a natiuitate permanferunt, ætatis quidem alter supra quintum & dimidium, alter verò supra tertium & dimidium annum agens: factò autem voto pater eorum invocavit B. Dominicum, & statim utrique datum est divinitus expeditæ locutionis officium, & vetus absolvit silentium novum verbum.

De loquela restituta cui-dam puella.
24. Puella cujusdam Bertæ nomine lingua trans guttur bovis cornupetæ percussione discissa muti oris inutiliter occupabat claustra, coactoque pressa silentio nulla formare poterat prorsus verba: invocato autem B. Dominico fecit votum, & integritatem linguæ pariter recuperavit & usum.

De lumine restituo cui-dam mulieri.
25. Quædam mulier nomine Druda oculorum privata lumine, per tres annos & amplius extincti sustinuit damna visus, nec ullius potuit medicaminis exhibitione juvari: invocato autem B. Dominico votum fecit, & statim lumen oculorum recepit.

De auditu restituo cui-dam puella.
26. Quædam puella Gilboga nomine surditatem occurrerat, ita quod per mensem & amplius nihil prorsus intelligere poterat vel audire; clamans ejus mater ad B. Dominicum exaudiri meruit, & auditum filia impetravit.

De auditu restituo cui-dam alteri mulieri.
27. Quædam mulier nomine Ricaldina de Serra diæcesis Imolensis per annum & amplius tantæ surditatis sustinebat incommoda, ut nihil auditu perciperet, nisi quis super eam auribus ejus fortiter inclamaret. Invocatus igitur ab ea B. Dominicus, & clamoris precibus aures præbuit, & auditum surdis auribus restauravit.

De miraculis factis in Hungaria.

De resuscitatione cujusdam pueri.
28. In Similou ^F quæ Hungariæ provinciæ regio quædam est, vir quidam nobilis cum uxore sua devotionis causa ad reliquias B. Dominici, quæ in domo Fratrum habebantur visitandas accessit: cujus filius quem secum duxerat, parvulus infirmatus ibidem ad extremum vitæ moriendo pervenit. Queni pater mœrens ad ecclesiam deferens, & coram altari B. Dominici collocans voce flebili lamentari cœpit & dicere: Beate Domine lætus veni ad te, en tristis redeo, cum filio veni en orbatu recedo, redde mihi quæso filium meum, redde mihi lætitiæ cordis mei. Cùmque sic lugens usque ad noctem perseveranter insisteret, circa noctis medium puer revixit, lac fuxit, & per ecclesiam ambulavit, tandemque ad domum propriam a parentibus est incolumis cum lætitiâ reportatus.

De resuscitatione cujusdam juvenis suffocati in aqua.
29. Juvenis quidam domine Justinæ Michæ ^G comitis uxoris mancipium dum in Eris flumine ^H piscationi minus cautus insisteret, in aquam lapsus suffocatus disparuit: magno autem spatio temporis interjecto ejus corpus in profundo fluminis requisitum mortuum est eductum. At præfata domina ^I **Tusignatum.** Fallor aut legendum **Tausignatum** vernaculè **Tossignano**, quod castrum VII milliariis Imola seu Forocornelli distitum, de quo legendus Leander Alberti in Romanula.

^F **Similou** In altero meo codice legitur **Similiti**. Bernardus Guidonis in Notitia ordinis scribit **Similu**. Ferrarius Hist. Hung. p. 74 censet civitatem esse, quæ Similium vel Simigium dicitur, & caput est comitatus Simigienis, Hungaricè **Somogy**, apud Baudrandum **Zegzard** in Pannonia inferiori ad fluvium **Sarwitzam**. Verùm falli existimo, cùm Bernardus Guidonis domum nostram Simulensem collocaet in Transilvania: censurim potius castrum esse **Semlin** seu **Zemlin** in tabulis hodiernis dictum, ad confluentem fere fluviorum **Bodvoz** & **Labarez** situm, & caput est comitatus ejusdem nominis, decem circiter horis supra Tokajum. Exinde habetur domum ordinis in ea urbe jam ante annum MCCXXXIII creatam, nam nostri qui ex Hungaria Bononiam ad comitia ge-

per subtracti famuli nece tam miserabili condolens, pro resuscitatione ejus B. Dominicum invocavit, promittens se & ad suas reliquias in **Similou** visitandas personaliter nudis pedibus accessuram, & resuscitatum mancipium libertati daturam; statimque qui fuerat mortuus in medium videntibus omnibus vitæ redditus profilivit. Quem devota domina in **Similou** sicut promiserat veniens priori domus & Fratribus & suscitatum retulit & liberum præsentavit.

De resuscitatione cujusdam filii honesti viri.
30. Cujusdam viri nobilis Ladizlai nomine filius parvulus lethali febrium infirmitate præventus per mortis transitum ex hac vita discessit, cujus corpusculum pannis juxta consuetudinem involutum extra domum fuerat jam delatum. Mater verò nobilis domina inter nimiam qua absorpta fuerat tristitiam resumens spiritum, accessit fecit ad se continuo sacerdotem: coram quo emissò voto cùm B. Dominicum devote invocasset, quem plorabat mortuum, recepit filium vitæ protinus restitutum: tumque in Similou reverenter accedens præfente sacerdote coram quo puer fuerat suscitatus, viroque ipsius, & rei veritatem exposuit, & in sancto suo Dominico debitas egit gratias salvatori.

De resuscitatione cujusdam filii.
31. Vir quidam de castro Sounuch de villa Lelez ^J Gothard nomine orbatu filio Thoma nomine jam defuncto, superveniente nocte circa corpus ejus plorans & ejulans residebat: socio tandem qui secum aderat ad quiescendum pergente cùm remansisset solus, accenso lumine juxta caput adolescentis filii defuncti se collocans, habenas lacrymis relaxavit B. Dominicum ut patri redderet filium incessanter votis pariter & vocibus interpellans. Factum est igitur ut circa pullorum cantum qui mortuus fuerat se moveret, & apertis oculis patri dixit, quid est pater quod sic habes ^K faciem madefactam? Cui ille, lacrymæ patris tui sunt filii, quia tu mortuus fueras, & ego solus remanseram omni gaudio destitutus. At ille, multùm inquit flevisse pater, sed B. Dominicus desolationi tuæ compatiens, ut tibi vivus redderet suis meritis impetravit.

De quodam infirmo sa totaliter curato.
32. Crebrescente per totam Hungariam virtutum fama quam per merita B. Dominici super vivos & mortuos manus Domini frequentabat, vir quidam ad omnia infidelis prorsus & incredulus persistebat: contigit autem ejus filium quem habebat graviter infirmari, in qua etiam infirmitate tandem spiritum exhalavit. Quidam autem de his qui ad consolandum patrem, & ad assistendum nocte circa corpus defuncti filii ex more convenerant, dixit illi: crede B. Dominicum magni esse meriti apud Deum, virtutemque Dei in veritate operari per eum miracula quæ feruntur, nec non & ipsum invoca toto corde, forsitan qui plerosque mortuos suis meritis suscitavit, tuum etiam filium suscitabit. Tunc ille compunctus corde super incredulitate præterita amarè redarguit semetipsum, assumptaque fiducia ab invocatione B. Dominici per noctem illam cordis gemitibus ac oris precibus non cessavit. Igitur prima hora diei qui jacebat mortuus manum movit, & neralia eo anno coacta venerunt, digitum e corpore B. Dominici in ejus translatione avulsam acceperunt, & Similium secum detulerunt.

^G **Michæ.** Sic uterque codex meus: & istud nomen commune fuisse apud Hungaros certum ex historia gentis. **Michæ** fortè **Michael**. Flaminius legit **Nike** sed corrupte.

^H **Eris flumine.** In altero meo codice legitur **Cris**, Flaminius legit **Oris**. Nomen est haud dubie fluminis ejus regionis, forsitan quod **Keresz** jam in tabulis dicitur. Ferrarius sibi visus est rectius scribere sic emendans *in ora fluminis*: sed censco falli.

^I **Sounuch de villa Lelez.** In altero meo codice legitur, **Scimuc de villa Lelez**: Ferrarius citatus legit **Lelez**.

^K **Quod sic habes faciem.** Alter meus codex legit, **quod sic habeo**: quæ lectio correctior videtur, patris enim ad caput adolescentis inclinati lacrymæ in filii faciem haud dubie deciderant & totam lavabant.

velamen subjecit quo ejus facies involuta fuerat, ac surrexit, tandemque pater cum filio suscitato in **Similou** properans quanta sibi fecerat Dominus ad honorem gloriosi confessoris sui Dominici nunciavit.

De quodam languido & cæco curato.
34. Languidus & morti proximus lecto decumbens, qui etiam a decem & octo annis lumen amiserat oculorum, cùm audivisset sacerdotem cum parochianis suis proficisci velle ad B. Dominici reliquias visitandas confortatus spiritu voluit & ipse pariter proficisci. Cùm autem eum sacerdos tanquam rem impossibilem præfumentem modis omnibus prohiberet, tandem valitudinem corporis desiderio cordis exsuperans, tanquam tentans ire de lecto surrexit: tantamque subito sibi sensit infundi virtutem, quod passu concito gradi cœpit, tanto magis ac magis in convalescentia corporis & oculorum illuminatione proficiens, quanto quotidie in itinere procedebat, donec tandem ad locum destinatum perveniens, perfectam recepit utriusque beneficium sanitatis.

De quodam infirmo sa totaliter curato.
35. Quædam mulier de villa Chontondienfi ^M ab antiquo tempore dorsum habens monstruose contractum, ita ut quasi in dorsum versa statuta cætera corporis videretur, ad reliquias B. Dominici super currum posita ducebatur. In mente autem illi venit, ut quod petebat facilius impetraret, ut ex devotione quamvis non sine multa molestia pedes aliquantulum ambularet: igitur de curru deposita, dum vix attrahens spiritum, cœpisset incedere, subito fracto cingulo & in terram fluente, corpus ejus in directum extensum est, & ad statum debitum mirabiliter reformatum. Quam sacerdos suus & cæteri convicini qui secum venerant, accedentes ad locum Fratribus præsentaverunt, tam infirmitatis pristinae, quam sanitatis totaliter subsecutæ testimonium perhibentes.

Qualiter cujusdam curato per ipsum & ingratò apparuit in visione.
36. De villa Titulienfi ^N ecclesiæ quidam Requeren ^O nomine cùm propter infirmitates graves quas patiebatur in dorso scapulis atque brachiis reliquias B. Dominici visitasset, sanitatem ad integrum de omnibus reportavit. Post paucos autem dies morteri cœpit in conscientia, quod perceptæ beneficium sanitatis, quo Deo debitæ gratiæ redderentur, nequaquam Fratribus revelasset, unde & se promisit continuo rediturum. Cùm autem iterum ex negli-

gentia hoc differret, nocte quadam apparuit ei dormienti B. Dominicus, & ab eo sanitatis præstitæ premium exigebat. Quapropter expergescens a somno statim iter arripuit, ad locum venit, & coram Fratribus de ingratitude seipsum redarguens, quod factum fuerat totum, tam de sanitæ prius exhibitæ, quam de revelatione postmodum subsequita, devote simul & diligenter exposuit, audiente quam plurimo qui tunc aderat populo, & Deo gratias digne referente.

De curatione cujusdam in pedibus monstruose contracti.
37. Juvenis quidam tortos habens pedes, ita quod in superficie pedum cum afflictione non modica plantis contractis & inversis postremis ambulabat, ad B. Dominici sacrosanctas accedens reliquias curationis est integræ gratiam assecutus. Huic non solum mater & cognati vicinique quamplurimi, verum etiam ipsa postmodum pedum superficies figuram plantæ retinens ingrossatæ, infirmitatis pristinae testimonium perhibebat.

De curatione filii cujusdam comitis.
38. Filius cujusdam comitis curialis diebus plurimis graviter inhrimatus, ductus tandem ad reliquias sacrosanctas, & tactus eisdem, perfectam recepit in virtute Domini sanitatem.

De curatione pueri muti.
39. De villa Ondonio ^P puer quidam mutus, cuius pater vocabatur Mochor ^Q ad tactum reliquiarum B. Dominici loquelæ protinus beneficium reportavit.

De curatione alterius muti.
40. Vidua quædam Orodienfi ^R Pica ^S nomine post annum tertium maritalis thori loquelæ usum prorsus amiserat muta facta: hæc jam vetula tactis sacrosanctis reliquiis linguæ officium sibi sensit statim integre restitutum.

De curatione viri ab antiquo surdi.
41. Senex quidam clericus, qui ab antiquo gravem aurium incurerat surditatem, cum convicinis suis ad reliquias B. Dominici visitandas accessit: quas cùm osculatus esset, & ab eisdem iterum iterumque tactus, ad auditum integrum proficiendo pervenit.

De cæco illuminato.
42. De villa Resend vir quidam nomine Tybi filium surdum penitus Gurru ^T nomine ad reliquias sacrosanctas adduxit, quibus tactis audiendi beneficium incunctanter accepit.

De paralytica curata.
43. Cæcus quidam Paulus nomine de villa Urecha ^V in festo BB. MM. Abdon & Sennen meritis B. Dominici lumen recepit integrum oculorum.

De furioso a furia liberato.
44. Eodem die mulier quædam Lesena ^X nomine uxor Unonet paralytica perfectæ sanitatis gratiam est adeptæ.

De quodam ab infestatione demonum & ab infirmitate liberato.
45. De villa Tycha vir quidam Bulchum nomine tanta cordis vesania vexabatur, quod in omnes homines quos habebat obviam quasi canis rabidus insurgebat, & fere nihil comedens die noctuque agitated furis ferebatur. Hic ad reliquias ductus B. Dominici, ad earum tactum sanæ mentis statim compos effectus est rationi pristinae restitutus.

De quodam ab infestatione demonum & ab infirmitate liberato.
46. De villa Geneu juvenis quidam Sandur nomine Orodienfi præpositi dapifer gravissima quadam infirmitate detentus est, in qua manifeste contra se videbat irruere multitudinem demonum infinitam, nunc ad suspendium eum trahentium, nunc diversis generibus affligentium tormentorum. Ipse verò inter hæc inæstimabili timore depressus voto simul & voce qua poterat Deo se & B. Dominico commendabat: statimque in forma Fratris B. Dominicus aderat, qui

^L **Villa Pina** quæ est sub castro Karassu. An quod in tabulis **Keresz** jam indicatur ad fluvium **Keres** situm medium inter **Wardinium** & **Naz** oppida ad eundem fluvium?

^M **De villa Chontondienfi.** Ferrarius legit **Kotford**.

^N **Titul** in mappis exhibetur ad Tibiscum paulo supra quam in Danubium infuat, ex Ferrario verò citato collegium habet canonicorum sub præposito.

^O **Requeren**: in altero meo codice legitur **Tequeren**, Ferrarius p. 82 legit **Tequet** ex Theodorico de Appoldia, sed ut censco corrupte: verum res est parvi momenti.

^P **Ondonio.** Ferrarius legit **Ondod**.

^Q **Mochor.** Ferrarius legit **Morits** & interpretatur **Mauritius**.

^R **Orodienfi** comitatus Transilvaniæ hos habet in tabulis fines, a septentrione fluvium **Fekyerkeresz**, ab occidente **Tibiscum**, a meridie **Rhabonem** seu **Mariscum**, ab oriente montes **Sylmoz**.

^S **Pica** Ferrarius legit **Pirca**, & interpretatur **Prisca** an rectius?

^T **Gurru** Ferrarius legit **Gursu**: an rectius?

^V **Urecha**, aut **Vrecha**.

^X Sic meus codex. Ferrarius legit, **Lesena uxor Noues**.

sinu capæ collecto importunas ab eo dæmonum abigebat molestias, eorumque impetum virtuosa potentia coercerat, nec mora, simul eundem ab infirmitatis desperato gravamine penitus liberavit. Quapropter ad reliquias B. Dominici properans, de tanto beneficio coram Fratribus gratias retulit, & peccata sua humiliter confitens emendationi vitæ proposuit & promisit.

De miraculo exhibitio in candelis.

47. Matrona quædam de villa Pinar ætate pariter & honestate provecta, votivam missam ad honorem B. Dominici disponens facere celebrari, candelas tres ad hoc idoneas præparavit: sed hora debita sacerdotem qui missam celebrare debuit non invenit, quapropter candelas ipsas in vase quodam reposuit manutergio mundo pariter involutas. Cùm autem aliquantulum divertisset, post horam rediens candelas flammis patentibus ardere vidit. Stupefacta igitur foras exivit, vicinas undique convocavit: occurrunt omnes ad mirandum spectaculum, tamque diu ibi trementes pariter & orantes steterunt, donec prædictæ candelæ ipsis videntibus penitus arserunt. Sic autem usque ad extremum paulatim ardendo consumptæ sunt, quod manutergium vel aliquid quod in vase fuerat non læserunt.

De quibusdam aliis notabilibus, quæ contigerunt in diversis partibus Italia.

De curacione viri religiofi, qui prius detraherat B. Dominico.

48. Cùm de sanctitate B. Dominici, quæ in ipsius est translatione potissime patefacta varii varie loquerentur, contigit ut Frater quidam Prædicator quodam sero coram quodam viro religionis eximie Nicolao nomine origine Veronensi, per quem etiam hoc scripto est demandatum, B. Dominicum commendaret. Quem cùm e contrario prædictus Nicolaus verbis stomachantibus despexisset, eodem sero febris eum arripuit, quem & vexavit gravissime tota nocte: ad quem visitandum cùm supradictus Frater accederet, eique diceret, vide Frater ne quia despexisti S. Dominicum hoc tibi contigerit: non solum culpam præteritam non agnovit, sed indignans potius ad verba iterum contumeliosa prorupit. Sequenti verò die cùm febris violentia non cessaret, sed gravius convalesceret in augmentum, hora nona cùm vehementius æstuarer, ad se compunctus rediens secum dixit: vere vereor quod hoc idcirco mihi accidit, quod Sanctum Dei blasphemavi: voveo igitur Deo & sibi, quod si me liberaverit usque ad vesperras, nunquam de eo aliquid mali dicam de cætero, sed dicentibus contradicam. Mirum in modum vix verba finierat, & ab ipsa febre se sensit continuò liberatū.

De alio religioso liberato a gravi infirmitate.

49. Quidam vir magnæ religionis in civitate Bononiensi ætate septuagenarius vel amplius, herniosus defluentibus ad inferiora intestinis graviter nimis affligebatur: timensque ne fortè esset oneri Fratribus suis sedulo interpellabat pro curatione sua sanctos illos quos habebat familiares, videlicet S. Jacobum cuius limina visitaverat, cùm adhuc esset in seculo, aliosque nonnullos. Et cùm a nullo eorum præstari sibi sentiret auxilium, occurrit menti ejus B. Dominicus, qui de novo fuerat canonizatus, quem quidem bonum hominem fuisse audierat, & bene credebatur ipsum esse cum Christo in vita æterna, sed non tanti meriti ut posset invocantibus patrocinari, ut multi asserbant. Cùmque firmasset cor suum ad in-

vocandum eum, & promitteret se crediturum vera esse quæ de ipso dicebantur, & glorificaturum Deum in illo, si per ejus preces & merita sanaretur, post prolixam orationem aliquantulum soporato apparuit B. Dominicus, colligens in anteriori parte scapularis sui defluentia intestina ejus: & statim expergefactus sensit se penitus liberatum, gratias agens Deo & B. Dominico: & hoc Fratribus suis indicavit, per quos prædicatum & divulgatum est miraculum ad gloriam Salvatoris.

50. In Sicilia partibus apud Augustam² in festo translationis B. Dominici, cùm matrona quædam quæ in ecclesia Fratrum interfuere missarum solemnibus, domum redirent, invenerunt quamdam mulierem domus suæ sedentem præ foribus & filantem: quam cùm verbis caritativis arguerent, quare in festo tantipatris a servili opere non cessasset, illa protinus indignanti animo & turbata facie dixit eis: vos quæ estis bizotæ Fratrum ejus, festa colite Sancti vestri: statimque oculi ipsius in tumorem cum pruritu conversi sunt, & ex ipsis cæperunt vermes protinus scaturire, ita quod vicina quædam quam ad se perterrita convocavit, decem & octo vermes eduxit ab ejus oculis in instanti. Quapropter contrita spiritu ad ecclesiam B. Dominici cum ejulatu cucurrit, ante cujus januam se prosternens, & peccata sua confitens cuidam Fratri, facto voto quod de cætero sancto Dei Dominico nunquam detraheret, & festa ejus devotissime custodiret, continuò tumor cum pruritu disparuit, & in ejus oculis vermes amplius non fuerunt.

51. In eadem civitate devotæ cujusdam matronæ filia vitio lapidis longo tempore laboravit, nullo autem medicinæ consilio suffragante, solum sibi supererata remedium incisuræ. Cùm igitur dies esset statuta, in qua puellam oportebat incidi, mater timens periculum filia, præcedenti die ad ecclesiam B. Dominici perrexit, orationi se contulit, suamque filiam Deo & S. Dominico voto quo potuit commendavit. Sequenti ergo nocte dormienti puellæ B. Dominicus altitit, in manu ejus quo torquebatur lapidem posuit, & abcessit. Quem puella evigilans, & se liberatam inveniens matri dedit, & visionem per ordinem explicavit. Mater verò cum ingenti lætitia lapidem ad Fratres attulit, rem gestam coram multis exposuit: quem Fratres in ecclesia coram imagine B. Dominici in futuram memoriam tam stupendi miraculi suspenderunt.

52. Apud Placiam^A in Sicilia mulier quædam pauper habuit filium, qui graviter affligebatur infirmitate quadam scrophularum, quas in collo solent habere pueri: cùm autem super hoc nullum posset remedium invenire, accessit ad ecclesiam Fratrum cui vicina erat, & videns Fratres laborantes in opere ecclesiæ, fecit votum B. Dominico, & dixit quod faceret gratis in opere ecclesiæ Fratrum filium suum laborare, si ei sanitatem apud Dominum impetraret. Sequenti autem nocte apparuit ei in somnis quidam in habitu Fratris & dixit ei: mulier cognoscis hujusmodi res, nominans ei quatuor genera rerum, scilicet æs viride, & pilatrum, & lapatium, & succum porri^B. Et dixit mulier, cognosco: tunc ille, vade inquit, & accipe hæc, & conficias ea cum succo porri, & pone ea super baubantium^C, & impone collo filii tui, & sanabitur.

nis ex antiquioribus ejus regni.

^B *Æs viride* seu ærugo quid sit omnes sciunt: *Pilatrum* non invenio nisi fortè sic corrupte vulgariter dictum sit pro *Pyretho* herbæ speciei cujus radices usus est frequens in remediis hujus morbi. *Lapatium* corrupte, haud dubie *Lapatium* herba Gallis *Patience* dicta.

^C *Pone ea super baubantium*, sic intelligo, *fac emplastrum in linteolo*. *Græc.* Baubantium vox ipsi Ducangio in vocabulo inf. Latin. ignota. Ulcera seu vulnera puerorum a Gallis vulgari proverbio *Bobo* vocantur, quæ vox ætate auctoris Siculis etiam fuerit in usu ex Græco *βωβω* tumor, derivata: hinc forsitan emplastrum in linteolo quo ulcera involuebantur, *baubantium* dictum fuerit.

De miraculo quædam mulieris in phrenia.

De puella a vitio liberata.

De liberato scripto.

Evigilans autem mulier ivit mane ad apothecam, & fecit ut ei dictum fuerat, & sanatus est filius ejus. Et adducens eum ad Fratres fecit eum juxta votum gratis in ecclesia Fratrum laborare.

Multa quidem & alia tam in vita gloriosissimi patris hujus, quam post obitum perpetrata innouere miracula, quæ styli officio non sunt designata: hæc autem breviter annotata sunt ad astructionem sanctitatis ipsius, ad ædificationem fidelium, ad laudem quoque & gloriam ejus qui facit mirabilia magna solus, qui trinus & unus Deus vivit & regnat per infinita secula seculorum. Amen. Deo gratias.

Sequuntur in altero meorum codicum, scilicet in quo vita per Humbertum, miracula Rothomagi patrata.

ANNO Dñi MCLXI placuit Altissimo clarificare miraculis apud Rothomagum in Normannia B. P. Dominicum, & celebre facere nomen ejus, ex quibus multis aliqua pauca, quæ ad Fratrum plenioram notitiam pervenerunt, rudi quidem sed veraci stylo sunt conscripta examinatione diligenti præmissa.

1. Apud Rothomagum in parochia S. Eligii^A fuit quidam parvulus Johannes nomine circiter anni unius, qui cùm secunda feria in mane infra octavam B. Dominici coram matre luderet cum quodam urceolo ligneo^B, quod est pondus fusi nentium mulierum juxta satis grossæ nucis quantitatem, illum cum fuso in gutture infixit: extractoque fuso urceolus in gutture infixus remansit. Aspiciens autem mater parvulum coram se præ angustia volutantem digitos infixit in gutture, fortiusque urceolum infixit, quod sibi multi accurrentes faciebant, aliud facere non valentes, tundebantque parvulum per pedes suspensum sub gutture & super collum, nec educi valebat urceolus aliquatenus nec induci. Supervenit autem quidam chirurgicus qui omnem suæ artis expertus industriam, tandem, dixit hoc solum superesse remedium, ut guttur parvuli funderetur: quo audito & viso mater ejus quasi amens aufugit. Accurrens autem avia parvuli ad memoriam reducens miracula quæ per B. Dominicum fieri audierat, exclamata, S. Dominice redde mihi filium meum. Susceptusque parvulus ab una e vicinis ad Fratrum ecclesiam gestabatur, semper avia per vicos clamante, B. Dominice mihi redde filium meum. Sicque ad altare B. Dominici^C delato parvulo, conventu Fratrum missam de B. Dominico solemniter inchoante, sit concursus populi ad ecclesiam flentis & compatiens parvulo tam elegantis formæ in tanto periculo constituto, cui per humanum auxilium erat omnino impossibile subveniri. Sic enim urceolus gutturi parvuli adhærebat, intra gutturis angustias constrictus erat, ut carnibus intra urceoli foramina impactis, sicut in axe rota tangentium digitis in gutture volveretur. Missa itaque solemniter celebrata, dictaque sexta, jam ipsius carne præmortua, colore mutato, artubus rigidis frigidisque jam effectis, invicem dentibus constrictis,

^A Ecclesia S. Eligii non longe distat a domo Prædicatorum, cujus muros inferiores attingunt ejus parocciæ fines.

^B *Urceolus fusi*, hic intelligitur globus qui in aliis minor in aliis major pro nentium arbitrio ad extremitatem fusi superadditur, ut hic torquentis manui facilius obediat, & ad primam digitorum pressionem pluribus gyris sibi relictus circumvolvatur. Equè crassis ac qui in isto miraculo laudatur fortè & amplius etiamnum utuntur: cæterum iste globus e fuso facile elabitur.

^C *Altare B. Dominici*. Cùm primum erectum est templum nostrum Rotomagensis, odecum ut & in omnibus aliis basilicis erat ante majus altare: ad januam verò odeci hinc & inde duo erant altaria, unum sub invocatione S. Dominici, alterum sub nomine S. Petri martyris, quæ anno circiter MDCXXX ever-

anelitu intercluso, per os, nares, auresque sanguine defluente, cùm jam omni motu ac sensu privatus penitus videretur, a multisque mortuus indubitanter clamaretur, omninoque ab omnibus desperaretur de vita: ecce mirantibus omnibus subito redit vita, repenteque urceolum multo sanguine cruentatum in manum Fratris qui altabat cunctis cernentibus evomuit, vivificatoque & exhilarato vulnere quasi risum emisit plenarie liberatus. Quo viso clamor populi attollitur, laudes & gratiæ Deo & B. Dominico a populo & Fratribus non sine lacrymis exolvuntur: Urceolus autem super altare B. Dominici in testimonium tanti miraculi suspenditur, ad laudem ejus & gloriam, qui in sanctis suis mirabilis prædicatur.

2. Mulier quædam ætate & honestate provecta Agnes nomine, cujusdam servientis regis uxor de parochia S. Laurentii^D Rothomagensi gravi quadam gutta quæ dicitur arthritica in omnibus suis membris detinebatur per dimidium annum & amplius graviter cruciata, ita quod nec stare, nec surgere, nec aliquod membrorum suorum excepta lingua per se movere poterat ad momentum: sed nec etiam ab alio moveri valebat sine gravamine & dolore. Multis autem & variis remediis frustra adhibitis medicorum, cùm mulier nullum illorum sibi prodesse sed potius obesse sentiret, quasi de recuperanda sanitate penitus desperata, omnia medicamina abjecit penitus & rejecit. Sic itaque omni humano auxilio & consilio de recuperanda sanitate beneficio destituta, omnibus rite dispositis ad moriendum parata, B. Dominicum devote fufis lacrymis invocavit, votumque vovit se deinceps ejusdem esse servam & famulam, si ipsam a tanto discrimine liberaret. Fidelis sermo. Mox enim ut orationem votumque complevit, manus per se movere cæpit, assumtaque fiducia voce magna clamans, B. Dominicus me liberavit, per se de balneo in quo suorum manibus posita fuerat surrexit, per seque cunctis qui aderant stupentibus lectum intravit, quæ paulo ante si in aquam fuisset paululum inclinata se permisisset submergi, nisi alterius auxilio juvaretur. Sicque post modicum recuperatis a Deo per B. Dominicum plenarie viribus, altare B. Dominici devote visitavit, votumque reddidit, & a longo morbo in brevi liberata, devotas gratias egit de percepto plenariæ & integræ beneficio sanitatis.

3. Juvenis quidam Guillelmus nomine ætatis annorum xv de parochia S. Petri portarii^E Rothomagensi dominica in sexagesima iter faciens per locum quemdam in quo multitudo suspensorum erat, horrore nimio ac tremore percussus quadam mentis alienationem incurrit, unde ad domum rediens quasi alienatus lecto languidus per octo dies decubuit. Octava autem die cùm Christi corpus recepisset, assumtis quibusdam forcipibus^F illas in ventrem insigere & occidere se volebat, nisi fuisset prohibitus a quadam muliere matrona illi pro custodia deputata. Confestim autem privatus est sensu loquela & auditu omniumque penitus membrorum usu. Ipsum ergo factum tanquam animal brutum & inutile, ac in tali miseria decem diebus continue permanentem prædicta mulier multis sanctis devovit. Cùm autem adhuc ju-

sa fuere omnia, in aliam partem translato oedeo.

^D Templum S. Laurentii dictum in meditullio fere est civitatis. *Serviens regis* hoc est aula regis minister.

^E Templum S. Petri portarii sic dictum, quod aliàs proxima esset porta civitatis de *Calceia* dicta nunc occlusa in eodem vico *Brasere* dicto situm est, quo domus Prædicatorum.

^F *Rus forsan* ibat iste adolescens, & per eum montem ascendit urbi vicinum, ad quem latronum & sicariorum ultimo supplicii affectorum corpora deferuntur, & ibi ad malorum terrorem suspensa relinquuntur corvorum & hujusmodi rapacium avium esca futura.

^F *Exilimarim* autem *forcipes* hic scriptum esse pro *forcipibus*: non enim facile intelligitur qui forcipes in ventrem insigere tentavit.

Sæc. XIII. Venis semper in eodem statu miserabili peristeret, mulier quasi desperata de recuperanda ipsius juvenis sanitate, dixit quod ipsum nulli sancto de cætero devoveret. Decima autem die ad memoriam reducens miracula quæ Deus tunc temporis per B. Dominicum faciebat, calore fidei succensa ait: confido in Domino, quod Deus per B. Dominicum in isto faciet miraculum: & adjunxit, B. Dominice si unquam fecisti quod Deo placuit, & si quid potes apud eum, redde isti juveni sensum suum & verbum. Mane autem facto stans mulier coram ægroto ait, Guillelme, ego te vovi B. Dominico, & te ducam ad illum si tibi dederit sanitatem, nonne vis ire fili mi? loquere mihi in caritate. Cùmque idem verbum iterum repetisset, ecce subito juvenis sensu sibi reddito auditu recuperato linguæque soluto vinculo clara voce respondit, trade ergo mihi vestes meas in nomine Domini, & ibimus ad B. Dominicum. Confestim currens mulier attulit candelam longitudinis ejus cum gaudio. Continuo verò surgens juvenis se induit, seque ipsum per se calceavit, qui paulo ante nec ad modicum pedem aut manum movere poterat, signo crucis se muniens Deoque & B. Dominico recommendans, sicque ad altare B. Dominici ab amicis cum ingenti læticia deducitur proprio restitutus sensui & saluti.

4. Eadem hora qua cùm prædictum miraculum multis astantibus coram altari B. Dominici referretur, Deoque & B. Dominico gratiæ agerentur, affuit quidam civis Rothomagensis vir honestus Deo & B. Dominico pro se similiter gratias agens, asserens se per eum liberatum a gravi dolore & morbo tibiæ medullitis intercluso, qui nec curari valebat a medicis nec cognosci. Siquidem paulo ante se B. Dominico devoverat, & in signum devotionis tibiæ ceream obtulerat, spem suam ponens in Deo & B. Dominico, auxilio in hominibus non invento.

5. Frater quidam de conventu Rothomagensi vir religiosus & antiquus in ordine Fr. Johannes de Ergolio nomine, de civitate Rothomagensi, gravi dentis cujusdam maxillaris dolore torquebatur: vocatus autem quidam peritus artis extractoriæ dentium, cùm in extrahendo dente cum forcice^g ferreo non sine Fratris angustia, ter totum frustra exercuisset conatum quarta vice dentem medium fractum extraxit, reliqua parte media radicitus remanente. Cùm autem partem illam toto conamine extrahere bis attentasset nec posset, remansit dens cum vehementissimi doloris angustia, tumore nimio vultus & gutturis subsecuto. Paucis autem evolutis diebus cùm nec adhuc dolor cessaret, quin potius dens corruptione & fœtore os inficeret, mandavit idem Frater pro quodam alio qui se in hac arte peritorem dicebat. Cùm autem ejus adventum trepidus expectaret, non immemor pristini adhuc recentis vehementissimi cruciatus, adhuc expectans similem vel majorem, ad B. P. Dominicum ut tutum refugium se convertit ipsum devote invocans atque orans in hæc verba: B. P. Dominice miserere mihi servo tuo Deo tibi que in tuo ordine famulanti, & me a tanto dolore, quem jam tam anxium sum expertus, & quem iterum expecto pavidus, digneris misericorditèr liberare. Mox autem ut orationem complevit, dens ille evulsus radicitus sine om-

^g In isto exemplo contra quam in superiori 3. forcices scribitur pro forcipibus, his enim aliàs dentes evellebant, non secus ac nunc, quod instrumentum a Gallis *Davier* vocatur, huic verò operæ forcices gallice *ciseaux* nullius sunt usus.

^h Prædicatores anno MCCXXI circiter Rotomagi recepti primum domicilium habuerunt ultra Sequanam in suburbio S. Severi ad ecclesiam S. Matthæi, quæ eis data fuit, quæ nunc est Sororum ejusdem ordinis, quas vulgo *Immaratas* dicunt: nostri verò ad locum quem modo incolunt in vico *Brasque* dicto, se transfulerunt circa annum MCCXLIII. Ex

ni imo omni prorsus fugato dolore in manum ejus mira celeritate protinus exilivit: currensque Frater cum ingenti læticia ad altare B. Dominici, Deo & B. P. Dominico de tanto beneficio dignas laudes exolvit. Factum est autem hoc eo tempore, quo adhuc Fratres apud S. Matthæum ultra Sequanam morabantur.^h

6. In parochia sanctæ Crucisⁱ Rothomagensi fuit quidam puer Garnerus nomine contractas habens tibiæ & natis adherentes, quæ si aliquando extenderentur aliquantulum violenter, mox ad nates redibant. Accidit autem ut quadam die mulier quædam quæ parvulum ex sacro fonte levaverat, ipsum tenens super gremium, contracto filiolo compatiens diceret matri ejus: commater voveamus filiolum meum B. Dominico qui est ad S. Jacobum, sic enim Fratrum ecclesia vocatur, (*nimirum altera ad quam anno relato se transfulerant*) qui ut dicitur sanat pueros, ut sanet eum. Placet inquit mater. Tunc illa, filiolo voveo te B. Dominico rogans illum, ut tibi in tibiis tribuat sanitatem, & cum candela tuæ longitudinis te ducam ad illum. Mox ut verbum complevit, parvulus unam tibiæ extendit, qua appodiare se cœpit. Tunc illa assumpta fiducia exclamavit, B. Dominice, qui unam tibiæ reddidisti, redde & aliam. Confestim parvulus aliam tibiæ extendit, & juxta ætatis suæ modum ambulare cœpit. Quem mater & matrina ad Fratrum ecclesiam attulerunt gaudentes, dignas Deo & B. Dominico gratias exsolventes.

7. Puellam quamdam Anelinam nomine annum trium de parochia S. Salvatoris^k Rothomagensi quodam sabbato invasit subito horribilis infirmitas, ut toto corpore ac membris singulis horribiliter distenderetur, ac tremere, & sine voce apertis oculis nihil videns in colorem tetræ ac terrenum mutaretur. Cujus mater nimium stupefacta post longam moram continue invalescente molestia, ut puella mori morte horribili videretur, per quamdam vicinam suam admonita parum ante completorium puellam ad ecclesiam Fratrum coram altari B. Dominici cum lacrymis attulit. Quæ mox voce horribili clamare cœpit, adeo ut clamore terribili ac membrorum moribus intuentibus & audientibus terrorem inculceret ac horrorem. Appositis autem super illam B. Dominici reliquiis post modicum spatium antequam completorium finiretur, quievit, mammas suxit, & sugendo suaviter obdormivit. Totam noctem suaviter dormiens facto mane sana & incolumis exurrexit, cujus mater gratias agens Deo & B. Dominico puellam sanam & hilarem Fratribus præsentavit.

8. Parvulus quidam Durandus nomine cujusdam divitis filius de parochia S. Eligii Rothomagensi testam mediam conchæ marinæ, quas Gallice *monles*^l dicunt, habuit in gutture infixam profunde, ita quod nec rursionibus super collum & guttur, si ve aliquo alio remedio aliquatenus educi poterat vel induci. Imminente ergo parvuli morte, vultusque mutato colore, cùm jam omnino humanum deesset auxilium, invocavit mater B. Dominicum, ut sibi redderet filium. Continuo parvulus testam cruentatam evomuit, statimque ad altare B. Dominici defertur cum gaudio pristina redditus sanitati.

^l Hinc miraculum hæc relatam evenit inter MCCXXXIV, quo S. Dominicus canoni ascriptus fuit & annum MCCXLVIII.

ⁱ Duplex Rotomagi ecclesia sub nomine S. Crucis: altera quæ dicitur ad S. Audoënum, quæ etiam nunc intra urbem tum in suburbio erat, quam propterea hæc laudari non putem, sed alteram quæ de *pelletariis* nuncupatur, & in civitate semper numerata est.

^k Ecclesia S. Salvatoris non longe distat a templo Prædicatorum, quod in ea parochia situm est.

^l Gallice *monles* mutuli a Latinis dicuntur.

9. Sanctimonialis quædam de Bondevilla^m Rothomagensis diæcesis Mabilia nomine antiqua & devota femina apud Rothomagum acuta febre laborans gravissima, invalescente morbi molestia desperata est a medicis evidentibus signis mortis: in qua quidem infirmitate devore Deo & B. Dominico se devovit. In illo igitur discrimine constituta cùm aliquantulum in pectore sudare cœpisset, de lecto surrexit, & postmodum ad lectum rediens omnino sudorem se amisisse invenit. Cùm autem conquereretur nimium ac doleret de sudore perduto, ipsumque recuperare conaretur nec posset, levi quodam corripitur somno, visumque est ei, quod Frater quidam Prædicator similitudinem habens imaginis B. Dominici, quæ super ejus altare in ecclesia Fratrum decenter habetur insculpta, ipsam aqua suis digitis leviter aspergebat, blandisque verbis eam consolabatur dicens: Confide filia ne desolearis, quia tibi dabo fatis aquam: in qua asperione & jocunda visione miro delectabatur modo. Expergefata verò invenit sudore se adeo madefactam, ut in aqua immersa penitus videretur: in quo sudore convaluit, & Deo Beatoque Dominico gratias dignas egit.

10. Mercator quidam de parochia S. Eligii Rothomagensi in quibusdam existens nudinis quinquaginta leucis a Rothomago distantibus gravi cordis dolore per triduum vexabatur, eique videbatur quod cor ejus aculeis pungeretur, adeo quod nec valeret quiescere ad momentum. Die ergo tertia ad memoriam reducens beneficia, quæ Deus per B. Dominicum ipsum invocantibus apud Rothomagum exhibebat, B. Dominico invocavit, illicque se devote devovit, alleviatum liberatumque se continuo sensit. Qui postquam Rothomagum rediit, B. Dominicum adiit, votumque suum reddidit, liberatorique suo gratias egit.

11. In festo B. Mariæ Magdalene venit quidam filio de parochia S. Machutiⁿ Rothomagensi ad reliquias B. Dominici visitandas, quas cùm devote oscularetur, devote Deo & B. Dominico gratias exsolvebat, asserens se a magnis & gravibus doloribus, qui ipsum per triduum vexaverant liberatum. Testabatur etiam quod uxorem suam a febre quartana quæ ipsam per annum integrum vexaverat, mox ut se B. Dominico devovit, penitus liberavit.

12. Eadem hora astirit matrona quædam Rothomagea gratias agens & B. Dominici testimonium perhibens sanctitati, asserens se die dominica præcedenti in sero propter ulcus periculosum & grande quod super aurem habebat, graviter cruciatam, quæ invocato B. Dominico beneficium sanitatis obtinuit in momento.

13. Eadem die post prandium duæ mulieres ecclesiam intraverunt, quarum una matrona puerulum gestabat in sinu, quem inde extrahens super altare B. Dominici projecit. Cùmque a Fratribus qui astabant, an parvulus esset mortuus, nulla enim ejus vox audiebatur, quereretur: responderunt, absit inquam, sed per B. Dominicum vita vivit: nam cùm mater ejus in partu per triduum laboraret, plusquam decem galones aquæ sive quarras diebus singulis hauriebat, ita quod parvulum submersum indubitanter in utero credebamus. Heri ergo ipsam & parvulum B. Dominico devovimus, & continuo

parvulum istum sanum & incolumem ex matris visceribus suscepinus, propter quod non immerito Deo & B. Dominico gratias agimus.

14. Ante festum B. Dominici tribus circiter septimanis Robertus piscarius de parochia S. Michaelis^o Rothomagensi gravi dolore dentium cruciatus, invocato B. Dominico est continuo liberatus: qui tamen ex oblivione vel negligentia liberatori suo distulit reddere votum suum, unde factum est ut feria tertia ante dictum festum dolor idem rediret immanior, & adeo gravior, ut ab illa die usque ad sextam feriam nec dormire posset, nec nisi vix cibum sumere, nec ad momentum quiescere, dolore nimium ingravante, vultu ejus converso horribiliter in tumorem. Feria ergo sexta prædicta qua vigilia B. Dominici habebatur, infirmus ad se rediens ait uxori: Credo quod hæc tam gravis infirmitas mihi accidit, quia de sanitate doloris pristini dentium per B. Dominicum mihi reddita ipsi condignas non egi gratias, nec reddidi votum meum: vade inquit cito, & fac mihi fieri vultum cereum, si fortè eum inveniam mihi placatum. Quo facto ad ecclesiam Fratrum venit, votum suum super altare B. Dominici devote obtulit, & antequam ad domum redisset propriam, beneficium sanitatis obtinuit. In crastinum autem ad ecclesiam Fratrum rediit, Deo & B. Dominico gratias egit, & prædicta Fratribus nunciavit.^p

15. Mulier quædam Johanna nomine de parochia S. Eligii Rothomagensi in partu diebus xv laboravit: viribus ergo corporis penitus destituta, succumbente profus natura, deficiente voce, cùm jam se sentiret in extremo spiritu constitutam, B. Dominici memoria ejus menti occurrit. Cùmque ipsum devote ut poterat invocasset, illique votum vovisset, si ab instanti periculo liberaret, continuo prospere partum edidit, liberataque liberatori suo dignas laudes gaudens exsolvit.

16. Matrona quædam nobilis domina Elisabeth de Perches nomine de parochia S. Gervasii^q Rothomagen. in ecclesia Fratrum aliquando existens, videns populum devote ad altare B. Dominici confluentem, signaque devotionis plurima offerentem, audiensque quod Deus ibidem per B. Dominicum miracula & virtutes plurimas faciebat, devotionem hujusmodi & miracula contemnebat, & incredula per omnia existerat, nomenque B. Dominici retinere nullatenus poterat, sed quantumcunque sibi frequenter esset nominatum, oblivioni statim dabat. Ipsa igitur in tali cordis duritia persistente, diebus xii circiter ante festum B. Dominici invasit eam subito dolor gravissimus tibiæ in tumorem nimium repente conversæ, adeo quod tibiæ cruri in grossitie æquaretur, ulceribus lividis ac rubeis sparsim per totam tibiæ superfusis. Vocatur chirurgici, apponunt remedia & augent supplicia: quantoque plura remedia adhibebantur, tanto plus de die in diem dolor intolerabilis augebatur. Hujusmodi ergo flagello per dies circiter xii cruciata, ita quod nec quiescere valeret aliquatenus ad momentum, in sero quodam quo B. Dominici vigilia habebatur, severitatem divinæ justitiæ in se sentiens manifeste, adeo quod igne infernali comburi tibiæ æstimaret, ad se rediit, devoteque B. Virginem invocavit, vere confitens & arbitrans tantum & tam grave fla-

est, vicinumque est forum piscarium.

^p Cum verò miracula hæc relata ab anno MCCXXI numerari incipiant, istud anno MCCXXII factum fuerit, quo literæ dominic. A. & proinde festum S. Dominici sabbato quinta angustii, qua tunc celebrabatur.

^q Ecclesia S. Gervasii est in suburbio Calerensi, ad portam quam de *Cauchoise* vernacule dicunt. Area tum ampla nunc ob plura ædificia ultimo seculo erecta minor ante ecclesiam nostram extat: ad hanc aream muris cinctam est prima portæ.

^m Bondevilla bis mille & quingentis circiter passibus versus Caleres Rothomago distat: ibi in valle situm est antiquum ordinis Cisterciensis sacrum Gynæceum, cujus erat hæc Soror Mabilia, quæ superiorum permisso in urbem unde orta erat fortè venerat. De hoc monasterio iterum redibit sermo.

ⁿ S. Machuti idest S. Maclovii, quæ parochia ex amplioribus urbis, & in qua habitant fullones & hujusmodi artifices: ecclesia verò sita est in vico retro chorum basilicæ majoris.

^o Ecclesia S. Michaelis ad initium magni vici sic dicti sita est.

Sæc. XIII. gellum sibi propter peccatum aliquod accidisse. Cœpitque ipsam devote circiter centum vicibus salutatione angelica salutare: in qua oratione subito obdormiens vidit se in ecclesia Fratrum coram altari B. Dominici orantem in hæc verba, cum tamen de hoc nunquam ullatenus cogitasset, & festum penitus ignoraret: Beate Dominice propitius esto mihi peccatrici, quæ tibi & tuis miraculis detraxi, tibi que devotos tanquam fatua derisi: miserere quælo mei & indulge mihi. In quibus verbis excitata, si adhuc dies esset ad familiam exclamavit: comperto verò quod non dies esset, expectata luce cum desiderio, statim ceream tibiam fieri sibi iussit; quam assumens surgere cœpit dicens se velle ire ad S. Jacobum ad B. Dominicum, cunctis qui aderant stupentibus & clamantibus, quod hoc facere aliquatenus non valeret. Cum ergo domum egressa paululum processisset, mox in tibia sensit pruritus & quasi graves formicarum puncturas. Cum autem portam primam Fratrum fuisset ingressa, cessaverunt omnino punctiones hujusmodi & pruritus: ut autem ad B. Dominici reliquias accessit & adoravit, omnis penitus dolor aufugit. Rediensque cum gaudio sine difficultate ad domum, invenit tibiam ab omnibus ulceribus & doloribus penitus liberatam. Mirantur amici, vicini, insuper chirurgici, gratias agentes Deo & B. Dominico, qui sicut vult salubriter percutit & sanat, erudit & flagellat. Verumtamen præfata domina rem gestam fortassis ex quadam verecundia, quia sancto detraxerat, non statim Fratribus intimavit: sed postmodum per soporem frequenter admonita, diligenter de vita B. Dominici a Fratribus inquisivit, devote & cum lacrymis audivit, & totius rei gestæ seriem recognovit, se deinceps servam & famulam B. Dominici profitendo.

17. Mulier quædam Petronilla de Chaumont nomine de parochia S. Candidi^R junioris Rothomagen. in festo B. Augustini in sero carnes comedens, os quoddam ex utraque parte acutum & longum juxta fere duorum latitudinem digitorum transglutivit: sed profundum in gutture transversatum & infixum remansit, ita quod nullatenus educi potuit vel induci. Cumque vehementissimi cruciatus aculeis agitata multis se devovisset Sanctis, adhuc nihilominus instabat periculum mortis. In lecto ergo suorum manibus reposita cum nullatenus quiesceret, utpote quæ mortis instantis in se sentiebat indicia, a filia est admonita, ut se B. Dominico devoveret. Quæ mox de lecto confurgens cubitos & genua cum filia in terra posuit, B. Dominicum devotione qua potuit invocavit, illique vovit quod ejus reliquias nudis pedibus & sine camisia^S visitaret, si ipsam ab instanti mortis periculo liberaret. Mirum in modum mox ut verbum complevit, os mira celeritate evomuit, & hæc de cujus omnino desperabatur vita, sana gaudens evasit. Mane igitur facta sicut devoverat, devote ad altare B. Dominici venit, rem gestam coram multis retulit, Deo & B. Dominico gratias egit, osque prædictum Fratribus præsentavit.

18. Puella quædam septennis Johanna nomine de parochia S. Hermelandi^T Rothomagen. aliquo tempore amiserat usum linguæ: ducta autem a matre ad reliquias B. Dominici, mox ut de vino gustavit, in quo intinctæ B. Dominici fuerant reliquæ, integritatem linguæ pariter recuperavit & usum.

19. Juvenis quidam Guillelmus nomine de paro-

^R Duplex Rotomagi ecclesia & paræcia S. Candidi vernacule *Candré*; altera dicitur veteris, quæ exempta & diocesis Lexoviensis, altera junioris fortè quod recentior.

^S *Sine camisia*. An subucula, an potius ornamento quodam, quo supra vestes tum mulieres utebantur?

^T Ecclesia S. Hermelandi sita est in fine magni vici ante aream basilicæ majoris.

^V Ecclesia S. Gildardi & ecclesia S. Laurentii de qua supra

chia S. Gildardi^V Rothomagen. sabbato post nativitatem B. Virginis os quoddam grossæ perficæ usque ad ostomachi transglutivit, sed ultra nullatenus transire valens ibidem infixum remansit. Qui mox pene examinatus & spasmodum passus corruit, sed super collum ab astantibus percussus & concussus expergefactus est, admonitusque a circumstantibus ad altare B. Dominici prout citius potuit cucurrit. Cumque de vino reliquiarum in ejus esset stillatum ore, nec unam quidem guttam potuit transglutire. Volutabatur itaque coram altari B. Dominici miserabiliter, multis eum aspicientibus & compatiens in tanta angustia, & instantis mortis discrimine constituto. Admonitus autem a quodam Fratre, peccata sua tanquam mox moriturus prout potuit est confessus. Facta autem confessione Deo & B. Dominico emendationem vitæ prout loqui poterat promisit, devotèque se devovit, si eum ab imminentis mortis periculo liberaret. Facto autem modico intervallo populo & Fratribus Deum & B. Dominicum pro illo devote rogantibus, cum se jam suffocari sentiret & extingui, jamque anhelitum penitus intercludi, Deoque animam suam velut moriens commendaret, omninoque desperaret de vita, de vino reliquiarum in ejus ore est iterum instillatum. Hic is sermo, mox enim ut vinum transglutivit, mirabili facilitate multis astantibus coram altari super pavementum os illud evomuit adeo subito quod nec sensit. Clamor populi cum lacrymis præ gaudio attollitur, devotèque a populo & Fratribus Deus in sancto suo Dominico collaudatur.

20. In parochia de Doudevilla versus Fiscanum^X fuit quidam juvenis clericus Guillelmus de Fraxino nomine, cujus pater eodem nomine vocabatur, nomen autem matris ejus Johanna. Hic cum laborasset diuturna infirmitate febrium & lateris, tandem incidit in languorem. Qui cum vidiisset quod nulla humana medicamina nec in febre nec in languore ei aliquatenus profecissent, licet multa talia circa ipsum apposita fuissent, jam omni spe curationis destituti, non expectabant ipse & parentes ejus de ipso nisi ejus mortem, maxime cum ipse in tantum fœteret, quod vix poterat sustineri, & jam ita erat extenuatus, quod hanc suæ videbantur perforatæ, & per multum temporis omne quod comedebat per os rejiciebat, etiam quod in intestinis jam receptum erat. Accidit autem quadam die Domino volente, quod quædam mulier de Rothomago familiaris eorum veniebat per locum illum apud Fiscanum peregre proficiscens: & cum mater infirmi desideraret ire cum ea, filius hæc audiens prohibuit, dicens sibi mortem imminere, ita quod quasi certus erat, quod moreretur ea nocte. Sed tunc misericors Dominus qui non vult mortem peccatoris, misit in mentem mulieris advenæ miracula B. Dominici: & ait, ha quare morietur juvenis iste? & conversa ad infirmum dixit, eia carissime, devovete vos ad B. Dominicum, cujus altare & reliquæ sunt in ecclesia FF. Prædicatorum Rothomagi, qui tam crebra facit miracula apud nos. Qui desiderans salutem propriam corporis continuo votum emisit, quod requireret, & esset de cætero servus ejus, & statim melius fuit ei, & quod stupendum est, sensit quasi quoddam lignum aridum in corpore suo interiorius frangi, dixitque clara voce, ego sum totus sanus, & venit ad reddendum gratias Deo & B. Dominico cum sacerdote quodam honesto & Fratribus noto.

21. Apud Novum castrum in Braio^Y quædam mulier nomine Ydonia habebat quemdam puerum

ita vicinæ sunt ut solo cœmeterio xxx circiter passuum secerantur.
^X Fiscannum celebris est in ora Normanniæ portus, ubi abbatia dives. Doudevilla pagus est in archidiaconatu quem vocant parvi Caletensis decanatus Cauvillæ; quinque circiter miliaribus Gallicis seu leucis Fiscanno versus Rotomagum distans.
^Y *Braium* vernacule *le pais de Bray*, regio quadam est ad agrum Caletensem in Normannia diocesis Rotomagensis, ca-

masculum, qui erat malignosus & gravis mirabiliter ad educandum. Qui cum supra modum gravaretur amittendo somnum suum sæpissime & in aliis multis, quadam nocte instinctu diabolico licet esset mulier devota, cum esset valde tædio affecta præ gravamine quasi effrenata maledixit puero passione illa pessima, ad quam male assueti sunt multi, & quod horrendum est; statim illa passio occupavit puerum fortè tricesies vel quadragesies illa nocte & die sequenti vexans eum. Quod cum scivit soror sua devota mulier valde, recordata miraculorum B. Dominici emisit votum pro nepotulo suo ad sanctum Dei Dominicum, & ex tunc a morbo illo caduco liberatus est. Sed non multo post tempore ipsa pueri supradicti mater peracuta febre correpta in tantum vexata est, ut morte ut dicitur imminente, & ut credebatur muta est effecta. Quod videns dicta Beatrix soror sua, cum esset tenera conscientia, vehementer timuit ne moreretur dicta soror sua insufficienter parata: unde & B. Dominicum rogavit devotissime pro reddenda forori loquela, ut saltem posset sufficienter confiteri peccata, vel quod mallet impetraret ei sanitatem perfectam. Quod statim factum est, quia illico ei loquuta est, & in brevi recuperavit sanitatem.

22. Quædam puella circa xiiii annos ætatis habens Marota^Z nomine de parochia S. Eligii Rothomag. cum jam vexata fuisset febre quotidiana fere per totam quadragesimam, circa pascha recordata miraculorum B. Dominici venit ad altare ejus, & sicut videbat & audiebat ab aliis fieri, candela enta rogavit sanctum Dei ut sanaret eam, statimque curata est, ita quod ex tunc de illo morbo maculam non fenserat aliquam.

23. Mulier quædam erat Rothomagi quæ habebat filium parvulum quem permultum diligebat, maxime quia videbatur ei quod pro puero illo maritus ejus magis ipsam diligeret, cum prius eam potius haberet despectui: sed diabolus totius boni amulator procuravit, ut puer subito moreretur. Sed ipsa mater aliunde veniens, puerum mortuum deprehendens, vicinas convocans, & præ dolore in altum ejulans, devovit eum B. Dominico, & attulit & revixit.

24. Mulier quædam alia attulit filium suum quasi trium annorum ad altare B. Dominici, cujus brachium dextrum erat emortuum, ita quod pendeat ab lato ejus quasi quædam manica pellicea. Cum autem mater vellet offerre pro filio candelam accensam, mox puer extendit manum prius mortuam ad candelam, & cepit eam de manu matris, & ex tunc curatus est.

25. Alia quædam de parochia S. Gervasii habebat filium parvulum, quo lacte mammillarum pasto necesse habuit mater ire in civitatem: & non habens commode & prompte cui dimitteret filium custodiendum nisi Deo & B. Dominico, ipsum dimisit securæ commendans B. Dominici custodia. Cum verò post magnum temporis spatium eadem tamen die rediret, percepit fimum magnum exire de domo & loco ubi jacebat puer, & cum intraret deprehendens lectum suum jam inflammatum, clamans quasi furibunda, B. Dominice reddite mihi filium, appropinquavit ad puerum, & extrahens eum de lecto, invenit puerum sanum & incolumem, licet ignis fere omnia circa puerum confusisset videlicet stramen, culcitram & pannos super quæ jacebat, & etiam manicum circa brachium pueri ipso brachio illaeso remanente.

que pinguis & fertilissima, ubi plura non contemnenda oppida, inter alia Novum-castrum vernacule *Neuchatel* ad initia fluvii Arcæ vernacule *Arques* dicti situm.

^Z *Marota*. Sic Rotomagi puellas quibus non est Mariæ infra pubertatem vocare solent.

^A De Bondevilla vide supra n. 9.

T O M. I.

26. Monialis quædam de Bondevilla^A Maria nomine cognata de Vernone, cum fessè xii annis interius ad minus x in corpore quasi morbo qui dicitur ficus^B vel potius hydropisis infirmaretur, vultuque semper pallido manente debilis & aliis onerosa multum esset, nec aliqua medicinalia eidem valuissent, licet multa adhibita fuissent, tandem confirmata est in hydropisum, & tunc venit Rothomagum, & mansit ibidem per fere tres menses, ut haberet consilium medicorum. Sed cum tædio affecta in quærendo & sustinendo diversas medicinas jam esset, nec speraret aliqua medicinalia sibi valitura, maxime cum de die in diem deterioraretur, rediit ad domum suam, & quotidie plus & plus sentiebat se debilitari & inflari, & in corrigia sua percipiebatur inflatio excrevisse circa mensuram pedis. Dicebant etiam medici quod in brevi moreretur. Porro quia summus medicus reservabat eam a se per sancti sui Dominici merita sanandam, cum ei placuit missa sibi occasione venit ibi quidam Frater devotus Amicus nomine tunc lector in conventu FF. Prædicatorum Rothomagi, qui eam monuit de faciendo voto ad sanctum Dei Dominicum. Quo facto statim sensit se elevari in spem recuperandi sanitatem, & jam se melioratam, & in brevi quasi in tribus diebus perfecte curata est, infra enim triduum post votum sensit morbum quasi omnino eam reliquisse. Sed & ex tunc cœpit in B. Dominicum tantam fiduciam habere, quod in omnibus necessitatibus suis five corporalibus five spiritualibus & angustiis ipsum interpellans sensit semper sibi ab ipso subveniri.

27. Quædam autem alia monialis discipula supradictæ curatæ Ascelina nomine viso tanto miraculo, cum esset quartanaria, & vexasset eam febris quartana per menses circa viii, facto voto ad B. Dominicum perfectam ex tunc recuperavit sanitatem. Voverunt enim tam magistra quam discipula, quod si B. Dominicus impetraret eis sanitatem, facerent officium suum amodo in festis suis annuis.

28. Anno etiam dñi mcccxlvi circa nativitatem Domini supradicta Maria monialis de Bondevilla usu membrorum suorum omnino per tres dies destituta, cum se devovisset B. Dominico, quem multoties fenserat sibi beneficium in infirmitatibus suis tam spiritualibus quam corporalibus, continuo arripuit eam sudor suavissimus durans per tres dies, & in illis tribus diebus perfecte curata est, licet a multis paralytica judicaretur. Sed & discipula sua supradicta hoc viso, & a sua magistra de indevotione ad sanctum Dei Dominicum reprehensa, facto voto liberata est a tentatione & tribulatione maxima, diu tamen a talibus antea vexata. Quæ etiam cum esset in anxietate & fletu magno pro se & pro magistra sua, aliquantulum præ lassitudine soporata, apparuit ei quidam pulcher & venerandus fenex in specie Fratris dicens ei, ne timeas quia juvabo te.

29. Fuit apud vallem Rodolii^C quædam devota mulier a longo tempore dolore dentium acerrime vexata Ada nomine, erat autem priorissa hospitii Dei, & habebat unam sociam de Beguinis Rothomagen. Alesiam nomine, quæ hortabatur eam de faciendo votum ad B. Dominicum. Quæ cum ei non assentiret, fecit sibi dentem extrahi maxillarem a quodam chirurgico dentium, qui fere extraxit maxillam, remansit tamen gena quasi disjuncta cum media parte dentis, in quo dolore fenserat, dolore autem ultra modum augmentato. Sed tandem compuncta de consilio castellanæ de Vallerodolli

^B De morbo qui dicitur *Ficus*, ex hoc loco habetur sic aliàs dictam quamcumque distillationem seu tumorem vel epiphoram potissimum ventris, ut hic significat hydropisum.

^C Vallis Rodolii insignis est & frequens pagus diocesis Ebrouensis ad Aduram medius circiter inter Luparias & Pomtem arcus situs.

Ssc. XIII. devovit se sancto Dei Dominico, & continuo fuit curata, venitque statim Rothomagum ad memoriam sancti, dignas Deo & sancto suo Dominico gratias exsolvens.

30. Quædam juvenis Beguinna, quæ creditur multum simplex & devota nomine Johannâ, cum infirmaretur gravissime febre tertiana, & jam continuata esset sibi febris per sex septimanas, nec jam exspectaret nisi mortem sibi appropinquantem, deficiente sibi penitus cibi cujuscumque appetitu, & quasi rota virtute membrorum destituta, cum fiducia venit ad B. Dominicum prosternens se ante ejus altare, preces & devotiones suas Deo & sancto suo effundens, vovit quod si ab illa febre liberaretur, ipsa de cætero festivaret B. Dominici festum. Miræ res quia statim fuit a febre curata, cum illa hora esset in fervore suæ accessionis, nec deinceps habuit aliam accessionem.

31. In civitate Rothomag. erat quædam Burgensis, cui fati hujus seculi prosperitas ardebat nomine Johanna de Bourelles, quæ quemdam parvulum habebat, quem renerrime diligebat Thomam nomine; qui sæpe gravi laborabat infirmitate, & semel & iterum invaluit in eo, quod nihil aliud in ipso nisi mors sperabatur. Quæ cum filium suum quasi mortuum desereret, nec consolationem vellet accipere, nutrix pueri Matildis nomine ait matri: dñâ mi vovete filium vestrum B. Dominico per cuius merita Dominus multis patrocinatur. Respondit illa, quare petam quod obtinere non possum, en moritur puer. Secure ait nutrix vovete, quia inde nihil potestis amittere. Tunc mater, Dñe inquit S. Dominice succurrite isti matri miseræ, & reddite mihi filium meum si potestis, & ipse erit homo vester reddens singulis annis altari vestro quatuor denarios. Mira res vix verba ista finierat, & ipse puer pristinae sanitati fuit statim restitutus. Mater verò ingratitude oblivio propositum matris ita impedivit, quod infra usque ad annum ad B. Dominicum puerum afferre distulit. Unde accidit quod infirmitas gravissima puerum eundem arripuit, quæ in tantum eum vexavit, quod jam non nisi de sepultura & feretro cogitarent assistentes. Mater tamen ad se rediens animadvertit, quod vorum dudum factum pro puero non solverat, & ideo sibi merito hoc accidere debebat. Quæ accurrens cum magno ejulatu ad ecclesiam Fratrum venit, sed intrare non potuit quia nimis erat tarde, de voto tamen satisfecit: ipsa verò ad domum rediens putavit puerum invenire mortuum, sed per Dei virtutem & B. Dominici meritis invenit eum pristinae sanitati penitus restitutum.

32. Sub silentio similiter non est prætereundum, quod accidit in parochia S. Andreae^D extra portam. Quidam enim civis Rothomagensis Galterus de Ambianis nomine, & uxor ejus Gemmina habebant quamdam filiam parvulam, quam tenerrime diligebant. Hæc cum quadam die ascenderet solarium domus, in quo solarium erat quædam apertura, per quam in domum inferius respici poterat: & pater timens de casu filie, multotiens ea die ab illa apertura puellam fecerat reportari: insti-

^D Duplex Rothomagi S. Andreae parochia & ecclesia: prima in urbe inferiori versus portam: altera quæ vernacule dicitur hors de la porte extra portam scilicet Calatensem in ipso suburbio.

^E S. Maria la petite sic etiamnum vernacule dicitur, id est parva, ad discrimen basilicæ majoris.

^F Sanguini Fiscannum Sic forte tum ob rem vulgo notam compendio loquebantur: scilicet in sacrario monasterii Fiscannensis servatur phiala, quam plenam sanguine Christi ferunt à Nicodemò in Angliam transfretante apud Fiscannum relictam, quæ cum pluribus annis latuisset sub Richardo duce Normaniæ a monachis Fiscannensibus resecta est. Certius cum S. Thoma dixeris ejus rationis esse sanguinem, qualis in pluribus aliis locis habetur, qui ex aliqua imagine Christi percussa miraculose fluxerit, ex crucifixo puta Berytheni adeo

gante tamen inimico humani generis occupatis parentibus, filia sua iterum ascendit, & per dictam solarium aperturam respiciens, in aream domus quæ distabat a solarium plus quam xxv pedibus corruit, & quasi exanimis ad terram jacuit: pater verò casum intelligens accurrens & ejulans & jurans dicebat matri, verè accidit quod verebar, mortua est filia tua. Mater verò ponens in Domino & B. Dominico totam fiduciam suam, votum faciens ad B. Dominicum, quod si ei illam filiam suam sanam redderet, eidem vultum cereum filia singulis annis offerret. Quo facto Deus qui in Sanctis suis ostendit se mirabilem, dictam puellam prius omni motu & sensu destitutam ad honorem suum & sancti sui Dominici exaltationem, nulla apparente læsione vel livore, pristina reddidit sanitati.

33. Anno Dñi mccc. lxxv quodam sabbato Stephanus le Danois de parochia S. Machuti, (ejus uxor Johanna nuncupata est) filiam habebat nomine Petronillam, quæ monstruose & deformiter manus habebat inversas & penitus inutiles ad operandum: cuius pater recolens multa per merita B. Dominici auribus suis insonuisse miracula, eidem filiam suam assumpta fiducia devovit, & suam oblationem B. Dominico se redditurum promisit. Mirum in modum, vix verba finierat, & ecce puella statim usum dexteræ totaliter recuperavit; & in crastino videlicet dominica usum sinistræ & plenam ambarum manuum ad gloriam Dei & sancti Dominici sui recepit sanitatem.

34. Anno autem Dñi mccc. lxxvi accidit in parochia S. Mariæ dictæ la petite^E quod quædam mulier nomine Aviegne habebat quemdam puerum nondum anniculum Robinum: huic tradidit mater annulum suum cupreum, quem puer ori suo applicans in guttur recepit, quem cum non posset inducere vel educere, mutato jam colore propter constrictionem, gutturis angustiam & anhelitus interclusionem, quasi in extremo spiritu positus, vicinæ mortis eventum sentiens expirabat. Quo comperto a parentibus & dicente matre se credere quod haberet annulum suum in gutture, pater imposito digito tentabat annulum eripere. Quod cum non posset devoverunt se & puerum sanguini Fiscannum^F. Quod cum non sibi prodesse viderent, consilio cujusdam devotæ mulieris devoverunt eum B. Dominico. Quo facto vix etiam voto emisso puer evomuit annulum sanguinolentum recuperata penitus sanitate.

35. Eadem die & anno in parochia S. Petri^G Honorati fuit quædam puella quasi xv annorum Aeliesâ nomine quæ usum linguæ quoad loquelam omnino amisit, & propter curacionem in civitate sua Rothomagensi multa de consilio amicorum suorum, Sanctorum & Sanctarum petivit limina nec profecit: tandem ad reliquias B. Dominici veniens facta oratione & oblatione loquelam illico recuperavit.

36. Apud Bondevillam^H versus Fiscannum fuit quædam mulier, quæ os quoddam cum poretâ sua fati magnum ignoranter fumsit, quod ita fortiter gutturi inhæsit, quod nec inducere illud poterat, nec cibum nisi in liquida substantia sumebat, & fere deficiebat: factis autem votis ad plures Sanctos, videns

celebri, & ex Oriente a quodam Terræ-sanctæ peregrino allatus fuerit.

^G Tres sunt Rotomagi sub nomine S. Petri ecclesiæ & parochiæ, prima superius laudata Portarii dicta, altera elegans quæ Honorati agnomen habet, ad initium vici lebetum æreorum fabris dicati, tertia de castello in civitate inferiori non longe a statione navium sita.

^H Bondevilla de qua hoc n. uno tantum milliari Gallico seu leuca Fiscanno distat, proindeque altera est a Bondevilla de qua supra nn. 9, 26, 27 & 28. Erratum autem notavi censens ubi id accidisse dicitur anno mccc. lxxvi prædicto, nam nulla hujus anni in superioribus mentio. Legendum itaque censuerim mccc. lxxvi, qui indicatur n. 34 & ad quem alludit auctor ceu superius relatam.

se in nullo proficere, de consilio cujusdam alterius ad B. Dominicum se devovens statim usum comedendi recepit, & dolorem pristinum amplius non sensit: & interjecto temporis spatio doloris anterioris oblita, os illud quod tandiu gutturi suo inhæserat, absque humano adminiculo in manu sua cecidit, plena sanitate secuta. Hæc omnia dicta mulier cum marito adjunctis sibi pluribus promiscui sexus in ecclesia Fratrum coram pluribus Fratribus & plurimorum testimonio vicinorum asseruit esse vera. Habebat etiam in societate quamdam mulierem cum parvulo & patre, qui emisso voto ad sanctum Dei Dominicum, uxor ejus a quartana febre & puer a tertiana fuerunt protinus liberati. Hæc autem facta sunt circa nativitatem B. Joan. Bapt. anno Dñi mccc. lxxvi prædicto.

37. De parochia de Sottevilla^I juxta Rothomagum vir quidam nomine Guillelmus le Pilouer, quem gravis dolor guttæ in via S. Jacobi arripuit, vovit se B. Dominico, & fuit omnino liberatus.

38. Quædam mulier de Bosco Guillelmi^K cuius filius graviter infirmabatur, vovit eum B. Dominico, & continuo recepit sanitatem, & inde gratias Deo & Sancto referens obtulit in altari B. Dominici palmam unam.

39. In domo Sororum Ordinis B. Dominici Rothomagen.^L Soror quædam juvenula Perrera nomine neptis Fratris Gaufridi de Belloloco, gravi manus circa nodum percussa est morbo: invalescenteque molestia morbus usque ad totum brachium, postremò usque ad spatulam graviter se infudit. Adhibitis igitur per cujusdam Sororis magistræ suæ sollicitudinem multis & variis medicorum remediis non solum non convaleuit, quin immo morbus fortius invalescens continue augebatur, & in tantum postremò invaluit, quod brachium emortuum & omnino invalidum remansit. Desperantibus igitur de puellæ convalescentia medicis, videns præfata Soror humana omnino deesse juvamina se contulit ad divina. Unde de consilio & licentia confessoris sui puellam Deo & B. P. Dominico devotione qua potuit tradidit & devovit. Dum autem cum puella haberet colloquium ipsam monendo & instruendo qualiter a priorissa peteret licentiam B. Dominico se vovendi, subito manum extendit, quam ante tanquam penitus invalidam nec ad modicum movere valebat. Quo viso dicta Soror tanto repleta est gaudio pariter & stupore, quod pene nesciret, quasi extra se posita, ubi esset. Cum autem puellam ad priorissam perduxisset, sanum brachium invenerunt. Congregato igitur conventu Sorores campanam pulsaverunt, & Deo gratias agentes Te Deum laudamus devotis mentibus cantaverunt. Interim autem dum cantarent, puella flexis genibus salutationem B. Virginis frequenter repetens, fornicationes quasdam in brachio sentiebat. Finitis autem a Sororibus Te Deum, & a puella centies salutatione virginea, repertum est brachium ab omni infirmitate totaliter liberatum omnibus priorius doloribus effugatis. Hæc autem a priorissa dicti loci, & a prædictis puella scilicet de qua agitur & magistra ejus fide per omnia dignis audivi,

^I Sottevilla pagus est ad Rotomagum ex altera parte Sequanæ a delicata spuma lactis pinguioris & concretioris concinnatione in ea regione celebrior eaque ratione frequentatus.

^K Boscus Guillelmi sic etiamnum dictus vernacule Boguillaume pagus est amplissimus in monte ad & supra Rotomagum situs.

^L Domus Rotomagensis Sororum ordinis, quæ ob longum monasterii mutorum tractum Immurata vulgo dicuntur, ipsa est S. Marthæ in suburbio S. Severi ultra Sequanam, quam primo nostri Prædicatores inhabitaverunt, & quam in urbem se transfretans Odoni Rigaudi ord. Min. archiepiscopo Rotomagensi reliquerunt anno mccc. lxxviii: a quo postea anno mccc. lxxviii sanctus Francorum rex Ludovicus ix redemit, & in monasterium Sororum ordinis erexit, agente haud dubie confessorio suo F. Gaufrido de Belloloco hic laudato, qui propterea cujusdam aut germani sui aut germa-

& scripto fideliter commendavi. Actum est hoc anno Ssc. XIII. gratiæ mccc. lxx.

CHRONICON VULGO DICTUM Humberti v magistri ordinis.

Ex duplici cod. ms nostro antiquiori ad calcem libri vitas Fratrum ubi titulum habet, Chronica ordinis, altero monasterii regalis Piffiacensis circa mccc scripto, ubi est caput x partis quinta ejusdem operis vitas Fratrum.

ANNO Dñi mccciii B. Dominicus cum Oxomeni episcopo Didaco Tolosam venit, ubi ipsa die cooperante Deo hospitem suum hæreticum ad veram fidem reduxit. Deinde peracta legatione regis semel & iterum, & curia visitata ab ipso episcopo, remansit cum eodem quasi per biennium in prædicationis officio in partibus Tolosanis. A. D. mccc.

Post reditum Didaci episcopi ad suam diocesim B. Dominicus remanens quasi solus paucis sibi adherentibus sine professionis tamen vinculo per decem annos per diversa loca provinciarum Narbonensis, & præcipue Carcassonæ & Fanumjovis impugnano hæreticos catholicam fidem extulit, & animarum salutem datus totus officio prædicationis vacavit, multas vilitates & abjectiones & angustias læte sustinens propter nomen Domini Jesu Christi. Illis etiam temporibus domum Sororum de Pruliano instituit ante ordinis confirmationem.

Illo quoque in tempore comes Montisfortis pugnans contra hæreticos gladio materiali, & B. Dominicus gladio verbi Dei in partibus illis facti adeo familiares, quod voluit comes, quod ipse B. Dominicus benedictionem faceret in nuptiis uxoris filii sui^A, quam accepit, filia scilicet Delphini Viennensis apud Carcassonam, & filiam quamdam suam baptizaret, quæ usque hodie vivens & priorissa apud S. Antonium Parisius religiosissima & magnæ sanctitatis habetur. Dedit etiam quoddam castrum B. Dominico in sustentationem sui & sibi adherentium in prædicatione. Unde usque hodie genus illud dilectionem & familiaritatem haberet ad ordinem, in tantum quod quædam filia comitis prædicti scilicet dña Amicia de Joviniaco magni nominis & sancta mulier voluit multotiens, quod filius suus unigenitus & excellentis gratiæ intraret ordinem si Fratres voluissent: & in extremis agens ipse apud Cyprum in exercitu regis Francorum habitum nostrum suscepit & factus est Frater. Ipsa quoque sicut dixit quia homo non erat, nec esse Frater poterat, ut saltem Soror fieret, fecit domum Sororum de Monte Argis & bene dotavit, in qua taxatus est numerus quinquaginta Sororum, quæ speciali prærogativa sanctitatis & religionis fulgent in Francia, inter quas & ipsa sepulta requiescit. Fuit autem tanti fervoris & animi in domus prædictæ promotione, quod cum Fratribus nã filiam ad religiosam vitam aspirantem in eo monasterio collocavit.

^A Benedictionem faceret in nuptiis uxoris filii sui. De his sic Sernensis cap. 79 ad mccc. lxxv. Ipse verò comes (Montisfortis) cum suo primogenito Almarico descendit usque Valentiam, invenitque ibi duces Burgundia & Delphinum, habitoque super præfato matrimonio consilio & assensu, comes noster qui non erat tempus congruum ad contrahendum, nec ipse propter multimodas guerra necessitates ibi poterat facere multos dies, dictam puellam duxit secum Carcassonam, ibique fuerunt nuptiæ celebratae. Non addit Sernensis benedictionem a B. Dominico impartitam, sed quis post Humberti testimonium de eo dubitet? Hinc a Sernensis multa omissa colligas. Ista princeps Beatrix dicebatur, filia Andreæ Burgundi & a matre Delphini & ejus primæ conjugis Beatrix Claustral e stirpe Sabran. Sic Quercetanus in genealogia Delphinorum editi, alter. Parisiis, Cramoisy 1628. 4.

Sæc. XIII. multis se opponentibus licentiam construendi illam habere non posset aliquomodo ab ordine, in propria persona multotiens ivit ad curiam papæ, & obtinuit litteras efficacissimas ad suum desiderium consummandum.

Porro instante tempore quo prælati se parabant ad eundem ad concilium Lateranense, quidam de Tolosa Petrus Sciliani nomine se & domos nobiles quas habebat juxta castrum in eadem civitate obtulit B. Dominico, in quibus primò apud Tolosam ipse cum sibi adherentibus habitavit, & ibi moribus religiosorum se conformare cœperunt. Episcopus verò Tolosanus vir sanctus & fidei zelator Fulco nomine sextam partem decimarum cum consensu capituli dedit ad libros & necessaria, sperans se habiturum eos fideles pugiles ad hæresim expugnandam.

A. D. MCCXV. B. Dominicus Romam ivit ad concilium generale cum episcopo Tolosano Fulcone causa procurandi ordinis, qui diceretur & esset ordo Fratrum Prædicatorum, & tunc accepit responsum de redeundo ad Fratres, & regulam eligendi.

A. D. MCCXVI. Redeunte B. Dominico Romam Innocentio mortuo & Honorio substituto, concessus est ordo & confirmatus. Eodem anno data est Fratibus ecclesia prima quam habuit ordo scilicet S. Romani infra Tolosam, in qua fecerunt claustrum & cellas, & erant numero circiter sexdecim.

A. D. MCCXVII. Disponentibus Tolosanis insurgere contra comitem Montisfortis, disperit B. Dominicus Fratres, electo primo in abbatem F. Mathæo, alios mittens in Hispaniam, alios Parisius, & ipse Romam ivit, & illo tempore domum S. Sixti Sororum instituit.

A. D. MCCXVIII. Circa principium anni misit B. Dominicus Fratres de urbe Bononiam, & eodem anno in curia F. Reginaldi notitiam acquisivit, qui eodem anno venit Bononiam XII Kal. Januarii.

Eodem quoque anno B. Dominicus in Hispaniam rediens, duas ibidem domos instituit, & eodem anno data est Fratibus Parisius domus S. Jacobi, nam ante stabant in domo conducta intra domum episcopi & domum Dei.

A. D. MCCXIX. De Hispania venit B. Dominicus

B Mirum in re tam publica qualis fuit B. Dominici canonizatio, tantum inter scriptores & æquales & supares, imo eorumdem scriptorum varios codices, & bullæ ipsius varia exempla esse discernimus, ut nec quoad locum, nec quoad annum mensem diemve conveniant. Ambo codices hæc excepti nostrum & Pissiacense actam Perusii eodem translationis anno statuunt. Contrà Malvenda in suo cod. ms quem præstat antiquissimum, actam iugebat apud Reatem, cætera eadem.

Trivetius noster locum omittit, at cætera consentit, sic enim habet ad ann. MCCXXXIII. *Gregorius papa B. Dominicum, qui primus ordinem Prædicatorum instituit, catalogo sanctorum ascripsit, cujus corpus eodem anno in capitulo Fratrum generali Bononia ad eminentiorem translatus est locum.* Theodorici de Appoldia codices ms non conveniunt. In quo usus est Surius sic legit lib. 7 cap. 1. *Itaque a partu Virginis MCCXXXIII Romanus pontifex &c. presentibus archiepiscopis, &c. fidelem Christi servum Dominicum Perusii in sanctis numerandum pronunciauit &c.* In bulla verò quam refert integram ad finem lib. 8 sic legitur: *Datum Reate tertio idibus julii pontif. VIII.* Contrà in cod. ejusdem Theodorici ms apud nostros Tolosanos servato, in bulla quæ sequitur ad lib. 8 sic legitur: *Datum Spoleti v. Kal. Sept. pont. VIII.* Idem Datum legitur apud S. Antonium P. III Tit. XXIII cap. v § XVII.

Tholomæus de Lucha Hist. Eccl. Nov. lib. XXI cap. xxxv sic loquitur: *Propter quæ miracula (scilicet in translatione parata) Gregorius motus est apud Reate ipsum sanctorum catalogo adnotare.* De anno mense die silet.

Bzovius in Annal. ordinis ms omnia componere sibi visus est, dicendo canonizationem factam Perusii anno MCCXXXIII augusti xxviii seu v. Kal. Sept. diploma verò a Gregorio IX non prodidisse nisi anno sequenti Reate julii XIII. Idem tamen in Annal. Eccl. post Baronium, cætera omittens bullam simpliciter profert datam Reate III idibus julii pont. VIII.

Ferdinandus de Castilio Hist. Gen. lib. 2 cap. 9 videtur indicare rem actam Romæ anno MCCXXXIV julii XIII pont. VIII, sed typorum erratum crediderim, cum bullam citet

Parisius, & invenit ibi de Fratibus ferme triginta. Paululum ibi commoratus diverit Bononiam, ubi jam magnus erat Fratrum numerus sub F. Reginaldo congregatus apud S. Nicolaum: nam ante fuerant in alio loco a principio: qui cum cum mirabili gaudio receperunt, & ideo misit F. Reginaldum Parisius.

A. D. MCCXX. Primum capitulum generale celebratum est Bononiæ sub B. Dominico, cui interfuit etiam F. Jordanis missus ad istud de Parisius, ubi intraverat paulò ante ordinem in quadragesima præcedenti. In hoc autem capitulo inter multa quæ statuta fuerunt, fuit & hoc statutum, quod amodo possessiones & redditus non reciperentur, & quod illa resignarent, quæ habebant in partibus Tolosanis, & quod capitulum generale uno anno Parisius, alio anno Bononiæ celebraretur, quod longo tempore observatum fuit sed postmodum aliter est statutum.

A. D. MCCXXI celebratum est secundum capitulum generale Bononiæ sub eodem patre Dominico, & de illo capitulo missi sunt Fratres in Angliam, & Fratri Jordani qui præsens non erat injunctum est officium prioratus provincie Lombardiæ, ad quod officium exequendum cum iret de Parisius, F. Everardus archidiaconus quondam Lingonensis vir magna auctoritatis, qui suo exemplo ad ingressum ordinis multos commoverat Parisius, vadens cum eo desiderio videndi B. Dominicum, & ipsius F. Jordanis amore illectus, mortuus est apud Laufannam, ubi aliquando in episcopum fuerat electus.

Interim autem eodem anno mortuus est B. Dominicus octavo Idus augusti, & intra ecclesiam Fratrum honorifice sepultus.

Postea ubi de B. Jordano S. Dominici in magistratu Ordinis successore, sic habet:

Sub eo etiam A. D. MCCXXXIII translatus est corpus B. Dominici ad locum honorabiliorem, & eodem anno est Sanctorum catalogo^B aggregatus apud Perusium per papam Gregorium IX: in quo tempore tanta gratia prædicationis & mirabilium per Fratres effusa est in Lombardia, & alibi per Fratres inde venientes, quod totus mundus fere ex auditu stupebat.

Romæ apud Antonium Bladum anno 1556 editam, in qua certò legitur *Reate*: & Joannes Lopez Ferdinandum fere totidem verbis excipiens, & eandem bullæ editionem citans, legit *Reate*, cætera eadem.

Malvenda contendens litteras apostolicas non alia temporis nota consignari, quam ejusdem anni mensis & diei, quibus solemne canonizationis officium a papa peractum est, non dubitandum addit, quin B. Dominici in sanctorum album relatio facta sit Reate tertio idus julii pontif. VIII: sic enim haberi in registro Gregorii IX, ex quo has litteras sibi describi summa diligentia curavit. Malvendæ favet Bernardus Guidonis, qui sic habet in chronico ordinis: *Hunc B. P. Dominicum præfatus D. Hugolinus episcopus Hostiensis post mortem D. Honorii III factus papa & Gregorius IX appellatus canonizavit apud Reatem civitatem Tuscia III idus julii A. D. MCCXXXIV pontif. Gregorii papa anno VIII: a confirmatione verò ordinis XIX, & a felici ejus transitu XIII.* Idem totidem verbis habet in chronico pontificum.

Omnes tamen hæctenus relatos fatendum est rem ad unguem non attigisse, quamvis ultimi ad veritatem propius accesserint. Certissimum itaque habet lector, B. Dominicum sanctorum fastis inscriptum Reate anno MCCXXXIV quinto nonas julii pontif. VIII, sic enim habet Bulla ejus ætatis authentica sigillo plumbeo firmata & apud nostros Tolosanos servata. Sic antiquum bullarium ordinis apud eodem servatum ms in memb. in quo eadem litteræ apostolicæ integræ transcriptæ. Sic etiam eadem ibidem tertio habentur ad calcem vitæ B. Dominici per B. Humbertum v. ordinis magistrum concinnatæ. Odoricus Rainaldus qui eadem refert ad MCCXXXIV n. 24 & 25, haud dubie ex ipso Gregorii IX registro datas prodit *Reate quinto nonas julii anno pont. VIII.* Hanc eandem epocham confirmat Stephanus Salanhacus æqualis & jam anno MCCXXXVIII ordini ascriptus in suo de rebus Ordinis opere, quod bis habetur ms Tolosæ apud nostros in duobus variis Bernardi codd. ms, in utroque enim legitur bulla *Reate v. nonas julii pontif. VIII.* Verum est in alio ejusdem operis codice seorsum scripto legi *III nonas julii*, sed non dubium quin sit notarii erratum, nam codicem illum non ita

AD MAJOREM ACTORUM
S. Dominici illustrationem quædam visæ sunt addendæ dissertationes historica & critica, ex quibus historia nostra antiqua non parum lucis accipiet.

DISSERTATIO PRIMA.

An ex Reginaldi Aurelianensis S. Aniani decani visione indumenta priora S. Dominicus mutaverit, & novo cultu sodales suos induerit.

C Eleberrima est in ordinis annalibus, quæ supra n. 34 Jordani & 24 Constantini relata est, visio B. Virginis Reginaldo ægrotanti apparentis, & ut Prædicatorum ordinem amplecteretur excitantis: exinde Dominicum vestem priorem dimisisse, & novam ut volunt a B. Virgine Reginaldo ostensam induisse, ac sodalibus induendam iussisse, plures etiam antiqui narrant: alii non alteram sed eandem, qua jam Dominicus sive per Europam tum dispersi utebantur, a B. Virgine Reginaldo allatam, & ut acciperet ab eadem excitato contendunt. Utrorumque momenta visæ sunt referenda, ut quid tenendum peritiores antiquitatum nostrarum scrutatores judicent.

Qui immutationi favent isti sunt, F. Jacobus de Voragine sub finem seculi XIII clarus qui in sua SS. Legenda vitam S. Dominici ex ea quam Constantinus scripserat, in compendium contraxit, & laudatam visionem fere totidem verbis refert, sed ad hæc Constantini verba, *Mano autem facto ad eum (Reginaldum) S. Dominicus vieniens, cum sanum reperit, & ab eodem totius visionis seriem audivit, hæc addit quæ non habet Constantinus, & habitum quem virgo monstraverat, assumpsit, nam antea Fratres superpelliceis utebantur.*

Theodoricus de Appoldia vitæ B. Dominici lib. 2 cap. 11 apud Surius pag. 64, post relatam visionem sic commentatur: *Qua autem est pietate efferendus, & quanta veneratione prosequendus hujus instituti habitus, qui a matre Domini eidem Reginaldo in visione ostensus fuit &c. specialis enim caritatis argumento, singularisque gratia privilegio hujus sacri Ordinis filius ipsa habitum tribuit peculiari eos ornans indumento: cum enim initio canonicorum regularium vestibus uterentur, nunc beatissimæ Virginis vestiti amictu cælestis præ cæteris gloriantur.*

Clarius id explicat Bernardus Guidonis vitæ S. Dominici jam pluries laudatæ cap. 34: *Post prædictam verò cælestem visionem & habitus ordinis Prædicatorum ostensionem B. Dominicus & cæteri Fratres deponentes superpellicia, loco ipsorum alba scapularia pro habitu distinctivo induerunt, capas desuper tunicas albas retinentes, quas prius ut canonici regulares deferebant.*

Hinc saltem clare refellitur recens historiæ ordinum regularium cum imaginibus ex ære excusis idolorum varias vestes exhibentibus Gallice scriptæ editor. Quantum in aliis a vero aberravit, illis quos res tangit, discutiendum relinquo, nostra tantum attin-

esse accuratum aliunde mihi perspectum est, ut alibi moneo. Accedit ipse Bernardus Guidonis, qui eum alibi scripta emendans, sic habet in vita B. Dominici ex tribus antiquioribus concinnata & pluribus aucta cap. 66. *Fuit autem B. Dominicus canonizatus & sanctorum confessorum catalogo annotatus per Gregorium papam IX apud Reatem urbem Tuscia pontificatus sui anno VIII quinto nonas julii, Domin. verò Incarn. anno MCCXXXIV, a felici ejus transitu anno XIII decurrente.* Hanc vitam edidit Percinus in suis Monum. Tolos. ex cod. ms ejusdem domus, scilicet ex P. IV speculi sanctoralis: quæ eadem quarta pars Parisius habetur in Colbert. n. 748, qui idem est codex membræneus quem auctor D. tit. S. Stephani in Cælio monte presbytero cardinali dedit, ut initio annotatur, idem verò totidem verbis habet, quod Tolosanus.

Sæc. XIII. go. Huic igitur novo auctori ubi de ordine Prædicatorum, placuit imaginem primam cadere, in qua vir exhibetur tunica nigra ad talos usque demissa, & desuper rochetto cum manicis ad pugnum strictioribus, vixque ad genua descendente, brevi quale nunc episcopi & abbates gerunt, vestitus, cætera capite omnino nudo & libero, eamque S. Dominici & sodalium ad annum usque MCCXIX vult fuisse se vestendi rationem. At purum putum esse hominis aberrantis commentum, nullo veteri documento innixum, nulla antiqua imagine astructum evincunt allata testimonia, quæ S. Dominicum ex quo in capitulum Oxomenfense allectus est, tunica talari alba, & saltem capa desuper nigra cum caputio ejusdem coloris vestitum fuisse asserunt. Rochetum a Sancto nunquam gestatum parebit ex sequentibus, ubi genus hoc indumentum toto seculo XIII incognitum fuisse ostenderur. Itaque prosequamur.

Idem Bernardus in commentario rerum ordinis citato, sic habet: *Anno eodem MCCXVIII cum S. Dominicus esset Roma, M. Reginaldus S. Aniani Aurelianensis decanus a regina caldi perunctus esset Roma, ostenso sibi cælestis per B. Virginem habitum Prædicatorum. En inquit Virgo Maria habitus ordinis tui, scapulare quale deferimus, omnemque hujus ordinis habitum sibi demonstrans: & ex tunc tam B. Dominicus quam cæteri Fratres habitum quem virgo monstraverat assumerunt: nam antea superpelliceis utebantur, ipsique habitum Reginaldus a B. Dominico tam feliciter quam perseveranter accepit, &c.*

Præterea Stephanus de Salanhaco in suo libro de quatuor in quibus Deus ordinem Prædicatorum insignivit, ubi de illustri prole sic habet: *F. Reginaldus S. Aniani Aurelianensis alius decanus, quem Virgo Maria corporaliter visitans ad ingressum ordinis Prædicatorum monuit & induxit, habitumque nostrum ostendit, quia ante adhuc Fratres vestiebantur superpelliceis &c.* Quod testimonium magni esset momenti, si a Salanhaco scriptum esse constaret, sed cum Bernardus Guidonis ipse moneat hunc tractatum a se ubique interpolatum, & plura postea sibi cognita & a Salanhaco ommissa a se suis locis inserta, non aliam quam a Bernardo habet auctoritatem, cujus ætate ista de mutatione facta invaluerat opinio.

Hinc quidam ex nostris Anonymus, quem cenfeo Italum & sub finem seculi XIII viventem, qui scripsit *Tractatum de approbatione ordinis Prædicatorum*, (extat Paris. in Colbert. cod. ms 3118 memb. fol.) agens de indumentis ordinis, sic habet: *De habitus verò seu vestium eorumdem prærogativa sciendum quod eminet a duobus, scilicet ab instituentis dignitate seu nobilitate, & a convenienti officio significatione. Primum pater, quia Dei genitricis dignitati nulla alia valet comparari. Et post quædam ex scripturis sic prosequitur: *Ambrosius. Quid nobilius Dei matre, quid splendidius ea quam splendor elegit? Habitaque tam digna, tam nobilis, tam præclara, que suæ Virginis carnis talari tunica verum Joseph induit, etiam hujus ordinis habitum ap-**

Ex hæctenus dictis colligas non absolute verum quod astruit Malvenda, saltem seculo XIII non observatum, ut bullæ pontificiæ eo semper die datæ signentur, quo primum prodierunt, nisi id de primis intelligatur: nam in posterioribus exemplis & locus & annus & dies mensis apponantur, quibus qualibet vice rursus ex actis pontificiis prodibant. Hinc bullarum canonizationis S. Dominici varietas quoad locum annum & diem mensis: præter jam indicatas, mihi est præmanibus data Perusii II idus octob. ann. VIII: duæ sunt apud San-jacobos Parisienses a me visæ, Perusii datæ altera v. Kal. martii, altera v. nonas martii ann. VIII hæc proinde anno MCCXXXV tantum ex archivis pontificiis depromtæ, nam Gregorius XX aprilis MCCXXVII tantum electus est. Itaque cum omnibus antiquiores datæ ascribantur v. non. julii ann. VIII. is merito dies canonizationis statuitur.

SEC. XIII. *parens illi infirmo felici Reginaldo demonstravit & infirmis dicens, Hic est habitus ordinis tui. Nonne videtur tibi quod tanquam materfamilias familie sponsi sui curam gerens sollicitam, domesticos speciales vestivit duplicibus? duplicibus quia albo & nigro, ut infra dicendum est. O Frater qui a tam preclara patrona operatus es quasi pallio zeli, cogita diligenter, & perpende subtiliter, & revolve frequenter, quia nec Salomon in omni gloria sua operatus est sicut tu. Defer ergo regina cæli honorem cuius geris insignia, habitum ipsum tanquam de vellere Gedeonis manibus sacra Virginis transfusum dignis moribus & religiosis gestibus pariter ac motibus adorando &c. plura: quæ licet oratorie magis quam historice dicta doceant sub finem seculi xiiii visionem Reginaldi sic vulgo in ordine intellectam, quasi ex ea immutatio superpelliceorum in scapularia facta sit.*

Recentiores supervacaneum esset hic afferre, cum omnes, Jacobus de Sufato, Leander Albertus, Lufitanus, Michael Pius & ceteri, qui de actis S. Dominici scripserunt, hanc sententiam amplectantur, & ut indubiam habeant, præsertim cum sodalibus & pietatem erga B. Virginem ceu dulcissimam matrem, & reverentiam etiam erga vestem ut de cælo allatam inspiret, quod viris religiosis, ac potissimum candidatis & tironibus haud parum utile.

Non desunt tamen qui veteribus monumentis attentius & accuratius perpensis, nullam ex ea visione immutationem in vestibus factam, sed ipsam jam antea Dominicum usum contendunt. Notant enim antiquiores qui sancti gesta scripserunt, alium de ea immutatione facta silentium servare. Jordanus supra n. 34 hæc tantum habet: *Nihilominus etiam ei (Reginaldo scilicet B. Virgo) omnem huius ordinis habitum demonstravit.* Quæ facile sic intelligas, Reginaldum jam propensum a B. Virgine etiam excitatum, ut ad ordinem qui his vestibus uteretur, absque mora se aggregaret.

Constantinus post relatam unctorem addit n. 24: *Tum ei habitum ordinis Prædicatorum ostendens, enquit iste est habitus ordinis tui: statimque illa ab egrotantis oculis speciem suam visionis subtraxit.* Sane sic planus est sensus. En quo habitu induuntur sodales illius ordinis, cui te adscribendum cupio & moneo. Alioquin si diverso cultu Dominicum quem jam noverat, indutum vidisset, non ei sibi adhærendum putasset, sed alium sibi querendum ordinem, qui tali veste uteretur: unde mox subjicit Constantinus: *Recepta igitur taliter sanitate Deo se & ordini totaliter obtulit.* Nulla mentio Dominicum ac sodales ea ratione vestes mutasse: quod signum Reginaldum solum vestem jam in ordine usu receptam & a B. Virgine sibi monstratam e manibus B. Dominici accepisse. Constantinum totidem verbis excipiunt Vincentius Bellovacensis, & Humbertus supra relatus, de ulla in vestibus ordinis mutatione facta nihil addunt.

Sed audiendus Stephanus de Borbone anno MCCXXIII jam ordini adscriptus, & tum jam clarus, qui sic habet P. 11 de dono pietatis, tit. VI cap. 16 cod. Sorb. fol. 229. a. *Legitur in vita B. Dominici, quod cum magister Reginaldus decanus Aurelianensis ei (B. Virgini) devotus laboraret in extremis, & esset ab omnibus remediis quasi desperatus relictus, apparuit ei B. Virgo cum duabus puellis, quarum altera portabat ordinis Prædicatorum habitum, qui ordo novus erat & incognitus, & altera unguentum. Quem unxit B. Virgo supra membra singula exprimens certam formam verborum, & ostendit ei habitum ordinis prædicti, quem monuit eum suscipere: & cum pedes inungeret, dixit, ungo tibi pedes in preparatione evangelii pacis: cum renes dixit, constringantur renes isti cingulo castitatis, & promisit ei quod die tertia rediret, & plenam sani-*

tatem ei daret. Cum autem die tertia coram dicto magistro esset B. Dominicus & quidam Frater Hospitalarius, affuit B. Virgo, qua etiam non solum liberavit dictum Reginaldum ab infirmitate corporis, sed a tentatione carnis, ita ut postea factus Frater Prædicatorum ordinis & egregius Prædicator, primum etiam motum carnis ex ipsa unctioe ejus non sentiret, ut ipse postea fuit confessus. Quid clarius? Hæc solum perpendas: Apparuit ei B. Virgo cum duabus puellis, quarum altera portabat ordinis Prædicatorum habitum, nempe quo Dominicus ejusque sodales jam vestiti erant: qui ordo novus erat & incognitus, cujus proinde vestis Reginaldo exhibenda erat, ut etiam recens institutum Virgini admodum placere ille nosset: & ostendit ei habitum ordinis prædicti, quem monuit eum suscipere. Non dixit: Dic Dominico ut hunc habitum prius induat, & suis sodalibus tradat, postea eundem de manibus ejus suscipies: sed cum esset jam ordinis prædicti vestis, Reginaldum monuit ut eandem acciperet. Unde postea nihil addit de ulla mutatione in ordine circa vestes exinde sequuta, sed Reginaldum tantum ordini Prædicatorum continuè nomen dedisse. Hæc jam a pluribus annis scripseram, cum apud Joan. Petrum Puricellum in Dissert. Nazar. aliud querenti simile ratiocinium occurrit p. 556. Locum integrum placet referre.

Contendit ille jam a confirmatione ordinis anno MCCXVI Dominicum eadem veste usum quam gessit deinceps, sicque habet: *Reginaldus profecto priusquam in urbe Roma ager jaceret in lecto satis jam noverat Dominicum Prædicatorii ordinis fundatorem, cui se ordini jam tandem aggregare decreverat, posteaquam cum Dominico ipso familiariter colloquutus fuisset: qualibus item indumentis Dominicus tunc uteretur, quam optime viderat. Ex altera verò parte Deipara Virgo Reginaldi oculis observata omnem Prædicatorii ordinis habitum ei demonstrans sic eum alloquitur: Hic est habitus ordinis tui. Per hæc utique Deipara illum in suo Prædicatorii ordinis, quem Dominicus instituerat quemque profitebatur, suscipiendi proposito confirmare intendit, ejusdemque propterea ordinis habitum illi demonstravit. Non igitur habitum illi demonstravit alium & diversum ab eo quem Dominicus tunc gestabat, quemque Reginaldus in ipso proxime conspexerat. Si enim alium & diversum ab eo demonstrasset, quidni Reginaldus talem Deipara sermonem ita potius interpretari debuisset, ut non Prædicatorius sed alius & diversus ordo sibi secundum divinam voluntatem consecrandus proponeretur? Non enim ostensio ipsius habitus non adjecta verba significabant novum tunc habitum ab ipsamet Deipara pro Prædicatorio institui præscribere ordine: quocirca ne Reginaldus quidem prudenter exinde percipere hoc poterat. Sin autem supponamus (ut ipsamet ostensio & verba illa secundum propriam & usitatam significationem suam præferunt) ostensum illi tunc fuisse habitum illum, quem proxime in Dominico ipso conspexerat, quid pronius intellectu quid facilius, quam sibi quoque divino nutu capebundum esse ordinem ipsum a Dominico pariter ipso institutum & professum. Hoc argumentum sane videtur omnino peremptorium, quod & cætera omnia confirmant.*

Primò. F. Gerardus de Fracheto in vitis Fratrum, & F. Thomas de Cantimprato in libro de Apibus, etiam uterque ea sibi sumferit supplenda, quæ in vitis prioribus S. Dominici omissa fuerant, quæque ad laudem ordinis faciebant, neuter quicquam habet de mutato habitu: idque eo magis urget, quod primus P. 1. cap. 1 id susceperat probandum, quod Dominica nostra ordinem FF. Prædicatorum impetravit a Filio: & cap. 6 quod Dominica nostra speciali affectu & effectu ordinem diligit & procurat: Cantimpratus

tanus verò minuta quæque quæ ordini quomodo-cumque honori esse possunt colligit. Cum igitur ambo de ea mutatione silent, adhuc sua ætate in ordine nondum adinventam nec vulgatam indicant.

Secundò. Ipsi testes in processu canonizationis S. Dominici auditi, qui ab ipso plures ad ordinem asciti fuere, nihil de ea vestis immutatione loquuntur, quam tamen si vera esset, mirum foret ab iis silentio pressam. Laudandus inter alios venit F. Joannes Hispanus testis quintus, cujus hæc tantum repeto verba: *Juratus dixit quod in illo anno quo confirmatus fuit ordo Prædicatorum in concilio D. Innocentii papa III, ipse testis intravit ordinem istum, & in festo S. Augustini proximo venturo erunt decem & octo anni, sicut Frater credit de tempore, quod recepit habitum de manu F. Dominici plantatoris ipsius ordinis & primi magistri: & ipsa die fecit professionem in manu prædicti Fratris in ecclesia S. Romani apud Tolosam &c.* Facile omnes intelligunt Joannem testari se anno MCCXVI in festo S. Augustini Tolosæ in S. Romani & ad ordinem ascitum & unâ simul eodem die professum, quod tum commune: currebat enim tum annus quo in Lateranensi synodo mense novembri MCCXV habita Innocentius III S. Dominici consilium de ordine Prædicatorum instituendo approbavit: cumque hoc testimonium ferret anno MCCXXIII circa medium augusti, juxta communem loquendi modum in festo S. Augustini proximo XVII ab ejus in ordinem ingressu numerandus erat annus: ac proinde duobus circiter annis ante Reginaldi visionem quæ anno tantum MCCXVIII scilicet post pascha evenit. Perpendas autem quod ait habitum ordinis tum se de manu B. Dominici recepisse, habitum scilicet saltem quoad formam quem tum ferebat, cum hoc testimonium redderet, alioquin si ex visione Reginaldi immutatus fuisset, dixisset se & priorem anno MCCXVI Tolosæ induisse, & in posteriore cum aliis anno MCCXVIII jussu B. Virginis mutasse, quod honorificum erat nec silendum.

Tertiò. Qui primi immutationem factam scripserunt, quantis difficultatibus subjaceat, non videntur satis attendisse, videas enim. Ex Constantino n. 28 jam anno MCCXVII sodales XL in S. Sixti cum B. Dominico debebant, & plures fuisse anno MCCXVIII verisimillimum est: itaque ob novitium unum scilicet Reginaldum recipiendum non alia data ratione, quam id divino consilio fieri (nam ut scribit Humbertus, quem alii excipiunt ad S. Antoninum usque, adjuratus a Reginaldo fuerat Dominicus, ne visionem eo vivente alicui revelaret, quod secretum saltem in ipsis initiis servatum fuerit) tantum panni emendum pauperibus, quibus sæpius panis deficiebat, tot sciendæ, suendæ, innovandæ vestes: Dominicus summo pontifici ac cardinalibus notus erat in primis & acceptus, ac frequentius eos invisibat: ergo qui heri & nudius tertius alio cultu ad illos accesserat, qua recepit Reginaldum die, novo ac inviso hætenus vestis genere illis apparuerit: putas Ecclesiæ principes ratione allata contentos, nec sanctum virum arguisse levitatis? In Hispaniis, Bononiæ, Tolosæ, Parisiis ordo jam erat stabilitus, sodales a sancto per eas regiones dispersi quamplures sibi jam aggregarant: jubendum igitur erat, ut omnes prioribus in quibus professionem emiserant vestimentis rejectis, pannos novos pauperum ac panem ostiatim mendicantes emerent, seseque novo illo cultu adornarent. Quæ populorum admiratio: Quæ inter Fratres ipsos de ea novitate colloquutiones? Annon verendum ne quidam oblectarentur? Id non attenderunt primi immutationis scriptores, sed posteriores ut Jo. Ant. Flaminius, Lufitanus, & ex iis Malvenda videre, qui & narrat sodales Tolosanos, eos nimirum primogenitos Do-

minici filios immutationi revera obstitisse: & quidem ita pertinaciter, ut licet sanctus post admittum Reginaldum Hispaniam petens Prulio & Tolosa iter habuerit, & ex Hispania regressus Tolosa iterum Parisios petens transierit, eosque ut potest non amplius visurus tenerime amplexus sit, novum ejus habitum exhorruerint, ac induere detrectarint: Imo amplius. Etsi anno MCCXX in comitiis primis Bononiæ sub sancto habitis nova illa habitus forma præcepta fuerit, mortuo tum Reginaldo, & visione omnibus jam revelata, Tolosanos adhuc non solum non acquiescisse, sed summum pontificem appellasse, Romamque procuratores litem contestaturos misisse, quos nisi casu Bononia transeuntes Dominicus adhibito brachio seculari apprehendisset, ac severius castigasset, ordo nascens funestissimum schisma cum maximo Ecclesiæ scandalo passurus erat. Hæc referre visum est, ut quæ immutationis defensores fingere ac devorare coguntur, omnibus pateat. Nam ista omnia putidissimum esse fabulam certo certius est, cujus nec apud Jordanum nec in vitis Fratrum quo in libro nostrorum defectus nec omittuntur, nec palpantur, nec apud ullum scriptorem æqualem aut supparem vel levissimum vestigium. Tolosanos itaque sodales Dominicum summa animorum consensione conjunctissimos semper fuisse certissimum est: neque sanctis illis ordinis lapidibus primariis ejusmodi protervia nisi per summam calumniam tribui potest. Scio nostros Soëgium & Percinum fabulam illam Flaminianam ex eo refellere, quod velint Tolosanos ita sancto semper obsecutos, ut ad primas ipsius literas continud novum habitum assumerent: verum annon promptius revera non reluctatos, quia revera nulla facta est immutatio, factam enim nemine reluctante Flaminii sequaces sibi persuaderi difficillime poterunt.

Quartò. Ab immutationis propugnatoribus libens peterem, in quo innovationem factam esse velint. Malvenda ad 1218 cap 20 quem excipit Soëgius T. t augusti p. 351 censet ante Reginaldi visionem habitum ordinis fuisse tunicam talarem albi coloris, superpelliceum lineum & capam nigram absque ullo caputio. Verum ille licet aliàs accuratus seculorum XII, XIII, & XIV mores non attendisse certo dicendus est: nam iis temporibus non solum regulares, sed & seculares clericos & laicos, nobiles & cives caputis usos imagines ejus ætatis invicte probant. Percinus in Monum. Tolos. pagg. 24 & 25 vult habitum priorem Dominici hæc comprehendisse, tunicam talarem albam cum caputio albo more inquit Ecclesiæ Oxomensis, rochetum more canonicorum regularium, capam cum caputio nigri coloris: in immutatione verò habitus loco rocheti quod deposuit, caputio albo appendicem illam additam anteriorem & posteriorem quam scapulare vocant, non quidem a caputio divisam, qualem nunc gestamus, id enim novitium est, sed ipsi caputio assutam, qualem primis ordinis seculis tulerunt, unde in constitutionibus caputium & scapulare indiscriminatim pro eodem usurpantur. Tota igitur difficultas eo tandem redibit, an caputium illud album quo more Ecclesiæ Oxomensis juxta Percinum Dominicus utebatur, collo tunicæ assutum fuerit, an appendicium illud anterius & posterius habuerit quod scapulare vocant. Sane ejusmodi est ipso Percino teste oculato, quod apud sanctimoniales Prulianas etiamnum ut Dominici proprium servatur: & licet ejus anni sit jam ignoretur, ex iis unum esse verisimillimum est, quæ Sancto dum earum institutioni ab anno MCCVI ad MCCXI operam daret, conficiebant & lavabant ipsæ: nam post hunc ultimum annum, non nisi in transcurso dum iter Hispanicum conficeret, eas vidit. Rochetum verò a sancto Dominico nunquam gesta-

tum invictum argumentum est, quod genus indumenti sit toto seculo XIII & sequenti regularibus omnino incognitum & a nullis usurpatum, nam & ipsi canonici Victorini tum non rochetis, sed superpelliceis tantum utebantur tunica alba fere æqualibus, & quorum manica latiores duobus palmis ultra digitos prominebant, sic enim in eorum constitutionibus antiquis forma præscribitur.

Quintò. Caputium scapulare habens adjunctum inter vestes regulares initio seculi XIII non fuit ita rarum, ut eam habitus formam cælitus doceri necesse fuerit. Canonici Vallis Scholarium, qui teste Bernardo Guidonis in chronico pontificum ab Honorio III anno MCCXVII confirmati fuerunt, ubi capas nigras deponerent, mox caputia alba cum lato scapulari induerent, sicque ipsis præscribit summus pontifex in litteris confirmationis, ut *Fratres scapularia deferant laborantes*. In eorum verò rituali die cœnæ ad mandatum peragendum sic legitur: *Provideant Fratres ut ante illam horam induti sint scapularibus subius capis: tunc in choro debent omnes Fratres in sedibus suis capas deponere & sic in scapularibus ad lotionem pedum simul exire*. Quæ habitus forma processu temporis illis ita commoda visa est, ut semper & ubique scapularia illa deferrent. Actorum sanctorum eruditi editores T. I. junii p. 861 occasione scapularis Præmonstratensium notant caputium scapulare habens assutum non solum apud ecclesiæ Laudunensis canonicos, sed & in pluribus ecclesiis cathedralibus aliis in usu fuisse, & addunt: *Nam eos qui proprio titulo dicti fuere Prædicatores, uti a S. Dominico canonico Oxumensi instituti seculo XIII sunt, ita verisimile est sui quoque vestitus, adeoque & scapularis formam similiter ab Oxumensibus in Hispania canonicis retinisse*. Optandum esset ut curiosius quis inquireret, qualis revera Oxumensium canonicorum in reformatione Didaciana vestis fuerit, quod fortè illi eruditi editores præstarent aliquando, tum certò & non verisimiliter tantum locuturi. Quod autem ante Reginaldi receptionem Dominicus scapulare gesserit, asserit ipse Theodoricus vitæ ejus lib. 2 cap. 3 apud Surium. Sic enim ibi de populi Romani erga sanctum concionantem devotione legitur: *Itaque cucullus & caputium ejus adeo ab illis conscindebantur, ut vix sufficerent genibus obtegendis &c.* Caputium ad genua & infra descendens procul dubio caputium est scapulare habens adjunctum. Cum autem hæc ad annum MCCXVII referat, manifestum est ipsomet teste Dominico scapulare gestasse ante visionem Reginaldi, quem nonnisi anno MCCXVIII post pascha cognovit, ut ipse fatetur Theodoricus cap. II sequenti, & Jordanus, Constantinus, Humbertus uno ore affirmant. Hoc idem accurate annotavit Puricellus citatus pagg. 553 & 554.

Omnia componere haud esset difficile, dicendo habitum eundem ordinarium domesticum & civilem more ecclesiæ Oxomensis a B. Dominico ab ipsis initiis semper gestatum hæc scilicet complectentem, tunicam albam talarem laneam, cingulum coriaceum, caputium album scapulare habens assutum, capam desuper nigram cum caputio ejusdem coloris itidem assuto, & sodales ejus primores sic vestitus ab initio incedisse: cum verò chorum ingrederentur, vel altari ministraturi se pararent, non solum capa si fortè tum haberent, sed & caputio albo proindeque & scapulari ei adjuncto depositis, superpellicea more canonicorum induisse, quæ rursus e choro vel ex altari recedentes exuerent, resumto tum caputio albo, & sæpius etiam capa præsertim ubi coram secularibus comparere tenebantur. At post Reginaldi visionem, vel ut hoc Flaminio concedam & verisimilius videretur, in primis comitiis anno MCCXX Bononiæ habitis, ob reverentiam B. Virginis quæ Reginaldo apparens sola priora indu-

menta exhibuerat, a superpelliceis in choro deponendis ut omnes deinceps abstinerent, communi consensu decretum fuisse: quod cum paupertatem præterea maxime deceret, nemine refragante acceptum fuerit. Nec mirum videri debet, quod dico caputium etiam album nostrum exuisse, cum superpellicea aut alias sacras vestes induerent, siquidem ab ipsis ordinis primordiis ad usque saltem XIII seculi finem ita in rubricis præscribebatur, ut quoties ecclesiastica indumenta altari ministraturi acciperent, caputium album proindeque scapulare adjunctum prius exuerent. En rubrica ex officio ecclesiastico ab Humberto V ordinis magistro concinnato excerpta: *Quando missa in conventu fuerit celebranda, ministri altaris audito signo se preparare non differant, & in primis acolythi superpelliceis induti vel albis in duplicibus & totis duplicibus alios ministros juvent. Nihilominus tamen subdiaconus & diaconus juvent se mutuo & ambo sacerdotem. In hujusmodi autem preparatione semper sunt deponenda caputia a ministrantibus in conventu, nisi forsitan interdum propter frigus retineant, & tunc sic aptanda sunt sub vestibus ecclesiasticis, ne gibbus aliquis notabilis appareat in humeris Fratrum*. Quibus verbis indicatur, si scapularia ob frigus retinerent, caputia iis assuta sub sacris vestibus occultata fuisse, & sic decenter inter humeros aptata & compressa, ne gibbus facerent. Et in rubrica de processione ad *Salve regina* sic legitur: *Omni tempore præterquam in IV & V & VI feria ante pascha canentur post completorium antiphona Salve regina vel Ave regina præcedentibus duobus qui notati sunt ad acolythatum in missa cum candelabris & cereis in superpelliceis sine caputiis*. Quæ ostendunt jam a primordio ordinis sic fuisse observatum, & postea diutius custoditum. In cap. gen. Paris. anno MCCXXXVI tantum video inchoatum ut acolythi scapularia retinerent, & caputium album extra superpelliceum appareret. Sic enim in actis titulo *Ista sunt inchoationes*, legitur: *Item hanc in ordinario in rubrica de officio ministrorum altaris, ubi dicitur, in primis acolythi superpelliceis induti &c. addatur: quicumque autem Fratres sive ad officium missæ sive ad alia officia superpelliceis utantur, sub ipsis (scilicet superpelliceis) scapularibus sive suis sive communibus a sacrista preparatis, mundis tamen retentis, ita tamen quod caputium scapularis sit extra superpellicia inter scapulas ordinatum*. An verò ita tum inchoatum servatum deinceps fuerit, dubitaverim, nam in sequentibus capitulis id non lego nec approbatum nec confirmatum.

Jam ut ad propositum revertar, si Jacobum de Voragine & Bernardum Guidonis excipias, apud omnes antiquiores nullam lego in vestibus factam immutationem, sed apud quosdam sola superpellicea quæ antea deferebant exclusa, quod recte intelligas, ubi chorum ad laudes divinas canendas intrarent: idque alii ratione paupertatis, alii ob visionem Reginaldi præceptum indicant. Joannes Hispanus quintus in proc. canoniz. testis jam laudatus post alia plura sic habet: *Item dixit quod cum ordo Fratrum Prædicatorum haberet castra & possessiones multas in partibus supradictis (nota Tolosanis) pecuniam portarent secum in via, & equitarent, & superpellicia deferrent, præfatus F. Dominicus laboravit & fecit quod Fratres ipsius ordinis dimitterent & contemnerent omnia temporalia, & insisterent paupertati, & non equitarent & viverent de elemosinis, & nihil secum in via portarent*. Hic superpellicea ratione paupertatis dimissa, nullam aliam in vestibus immutationem factam innuit. Salinhacus citatus si non interpolatus sic loquitur: *Reginaldo virgo Maria habitum nostrum*

ostendit, quia ante adhuc Fratres vestiebantur superpelliceis. Hic videtur indicare B. Virginem ex prioribus indumentis superpelliceum Reginaldo non ostendisse, ideoque Dominicum & sodales ceu illi morem gesturos priori cultu ita se ornasse, ut a superpelliceis deinceps abstinerent. Verum illud quia &c. Guidonis additamentum esse facile suspicor, unde ad priora ordinis Bononiæ anno MCCXX comitia id potius revocandum cum Flaminio censuerim. Cæterum hæctenus dicta peritiorum ac in antiquis ordinis ritibus monumentisve magis veritatem arbitrio permitto, quicquid cuilibet opponere visum fuerit nunquam repositurus: si enim certiora protulerint, libenter amplectar, & ex nunc plaudo: si jurgia aut lites tantum moverint, silentium unum erit fortitudo nostra.

Addo solum pro iis qui aliquam in veste e cælo allata pietatis partem ponunt, nihil honorificentius de ordinis Prædicatorum veste dici posse, quam eam nos adhuc deferre propugnando, quam ab initio SS. parens gestavit. Quid enim honorificum magis, quam ea nos veste indui, qua sanctus Dominicus decem & amplius annis adversus hæreticos decertavit, quam tot sudoribus apostolicis consecravit, quam cælum ipsum tot visionibus illustravit? In ea scilicet Innocentio III beatus visus est ecclesiam Lateranensem humeris sustinere, ex quo summus pontifex ejusdem filios auguratus est in eadem illa veste Ecclesiam universam sustentaturos. In ea patriarcham eundem confirmationi ordinis anno MCCXVI instantem cum S. Francisco B. Virgo Filio suo præsentavit, quo ejus iram adversus mundum accensam mitigaret, ambos præstans omnium salutem impigre allaboraturos, quod & supremo judici probatum est: sane si prior illa vestis divinæ matri displicuisset, tum Dominicum ut eam mutaret, monere commodius erat. In ea eidem sancto confirmato tum primùm ordine oranti anno eodem MCCXVI Petrus & Paulus apparentes dederunt alter librum alter baculum hæc addentes. *vade & prædica, quoniam a Deo ad hoc ministerium es electus*, & statim filios suos in eadem veste vidit per orbem dispersos binos & binos incedentes, verbum Dei populis omnibus annunciantes: unde & visionem illam veluti cælestis monitum & prophetiam e cælo allatam interpretatus, quamprimum Roma Tolosam anno MCCXVII rediit, sodales quantumvis paucos in diversas Europæ regiones dispersit: si vestis immutata, prophetia falsa fuit. Quid supererat quàm ut B. Virgo quantum illa vestis prior sibi accepta esset, ipsa declararet, eam Reginaldo sibi devoto suamque expectanti voluntatem e cælo ipso afferri jubens, & ad eam induendum ordinemque amplectendum excitans. Hæc sunt si qua sunt Dominicanæ vestis decora, quibus nos spoliari, non ornari, qui factam immutationem volunt.

DISSERTATIO II.

De antiquis ordinis Prædicatorum vestibus.

AD complementum dictorum in superiori dissertatione, & illustrationem dicendorum in sequenti, discutiendum est quæ primis ordinis sodalibus vestes in usu fuerint: licet enim præcipue nota sint & hæctenus servatæ, est tamen in iis quiddam decursu longioris temporis neglectum, indeque etiam plerisque incognitum. Cum verò Anonymus superior laudatus, ac sub finem seculi XIII vivens in suo De approbatione ordinis Prædicatorum libro eas omnes sibi proposuerit explicandas, illas ex eo desumemus relictis tamen allegoriis, quibus eas ornare studuit, & ejus dicta tum ex constitutionibus tum ex antiquis nostris scriptoribus confirmabimus, unde

plana erit toto seculo XIII & sequenti XIV quoad vestes, ordinis facies.

Non abs re erit præmittere qua ratione motus ille Anonymus scripserit, eam autem in fine libri sic refert: *Hæc Frater carissime imo Pater in Christo reverendè, qui me hujus habitus tam præclara vestisti armatura, & gladio verbi accinxisti ad prælium, ad tuae precis exhortationem de ipsius ordinis & habitus qualitate ad juniorum informationem, non tam ex meo ingenio vel studio quàm sanctorum Patrum testimonio perstrinxi: rogans in Christo tuam paternitatem, & aliorum qui hoc legerint caritatem, quatenus pro me apud Christum & ejus beatissimam genitricem intercedatis, ut hoc quod alios de hoc ordine vel habitum monui, ipse quoque implere possim efficaciter & servare perseveranter, ut illius beatitudinis particeps efficiar, cujus meminit Joannes Apocal. I. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, ipse præstante &c. Explicit tractatus qui est de approbatione ordinis Fratrum Prædicatorum. Jam monui extare in Colbert. cod. MS 3118 foliis memb.*

Non immoror in colore albo & nigro, de quibus ille fufius, cum res sit omnibus nota. Vestes sex aut septem distinguit, quæ sic ab eo numerantur, tunica, cingulum duplex exterius & interius seu lumbare, scapulare, capa, calceamenta, & tonsura cum corona rasili, pleraque breviter perstringo.

Tunica inquit, qua primò induimur, & notandum quod tunica sub numero quaternario Fratribus conceditur &c. cui consonant constitutiones dist. I. cap. 10. de vestitu: *Nullus habeat plures tunicas quàm tres cum pelliceo in hieme, vel quatuor sine pelliceo*. His intelliguntur interula lanea carnem ipsam constringens, thorax interior, pelliceum in hieme vel ejus loco thorax alter, & vestis alba ad talos descendens.

Cingulum duplex remitto ultimo describendum, quia plura sunt de eo notanda.

Scapulare sic pingit, quod caputio operit caput, nos etiam ante pectus operit & a dorso: hæc pars posterior in parte superiori jungitur cum parte anteriori, & amba conjunguntur cum caputio. Quibus docet scapulare tum non fuisse ut his temporibus a caputio separatam. Hinc in constitutionibus loc. cit. pro eodem usurpantur: *Scapularia circa cooperaturam genuum descendant*, nihil de caputio dicitur, quia non distinguebatur. Prosequitur Anonymus.

Capa operiendo, & capiti servit, & protegit vestes sub se contentas, & sua capacitate corpus complectitur. His etiam docet quam vocamus capam cum caputio nigro assutam fuisse, non ut nunc divisam, quod etiam indicant omnes ejus ætatis imagines. De forma caputii nihil addit, quia eadem erat non solum regularibus omnibus, sed & clericis secularibus, canonicis, magistris artium, doctoribus, episcopis, laicis etiam communis, ea ætate acuminata qualem gestant qui proprio nomine vocantur Capucini: quod etiam probant imagines ejus seculi & sequentis: postea pro ratione qua variabatur apud seculares, apud regulares etiam varia fuit, ut & nunc qui regulares pileis utuntur, ea forma deferunt, quæ laicis est in usu, quia in his nihil sancti vel sacri unquam habitum est.

De calceamentis fufius agit, afferens illud apostoli Ephes. 6. *Calceati pedes in preparatione evangelii pacis. Nota quod non vult apostolus nudis pedibus evangelium prædicari, ne prætermisiss sanctorum vestigiis propria prudentia vel subtilitati tanquam nudo pedi innitatur &c.* quibus redarguit hæreticos suæ ætatis Valdenses forsan & Albigenes vel eorum reliquias, qui supra alios se jactabant

Christi & apostolorum maxime esse imitatores, quod nudis pedibus incederent. Videant ne forte sic imitantur propria cuti corporis, & sic humilitate postposita confidant in sensibus proprii cordis: sciantque nihilominus, quod melior est humilitas calceata quam discalceata superbia. Annon est superbia contra evangelium contra sanctos asserere Christum & apostolos non fuisse usus calceamentis? Et allato Joannis loco cap. 1 & explicatione Augustini lib. 83 QQ. cap. 70 cum eodem concludit, sit ergo obedientia, non subrepat superba jactantia. Et quæ sit illa jactantia subjungit. Ego evangelium impleo, quia nudo pede ambulo. Plura addit eximia ex SS. Patribus, præsertim ex S. Gregorio, & ex S. Augustino, quæ brevitati studens omitto. Addo solum in his de sacro Minorum ordine non agere, unde subjungit: Quod etiam apostoli calceamentis usi sint Marco cap. 6 referente cognoscimus, quia sandalia in pedibus, quod utique genus est calceamenti jubente Domino habuerunt. Concludit tandem: Sed de hoc satis ad præsens, cum sive calceato sive discalceato orandum sit cum propheta: Non veniat mihi pes superbia, quia ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem.

Agit postea de pilorum tonsura, & coronæ rasura. Sub hac tonsura, inquit, merito aures ordinantur situ propinquo, &c. & nota quod inter coronam rasilem & aures jubetur, ut non sit nisi trium digitorum distinctio &c. quæ omnia ad mores religiosos eleganter traducit.

Nunc pluribus agendum de cingulo, quod duplex distinguit, exterius & interius, exterius quod ad tunicam albam talem, & de corio est inquit, mortui animalis; interius quod lumbare vocat, quia ad carnem & supra renes portabatur. Secundum autem institutionem ordinis, inquit, lumbare hoc ex funiculo filis conferto componitur, & situm habet circa renes, sicut lumbare adheret ad lumbos viri, ut dicitur Jerem. 13 & addit: Nec abs re est, quod in die utimur duplici cingulo, unico autem de nocte. Quibus docet qua ratione intelligendum, quod dicitur in constitutionibus dist. 1 cap. 9. Cum tunica & caligis cincti dormiant. Manifestum enim cingulum noctu servandum non esse exterius quod ad tunicam talem, sed interius seu lumbare, quod ad carnem, & a renibus nunquam dimittendum. Quod cum fere in defuetudinem abierit, & a paucis cognitum sit, imo & Wadinghus de ea cæremonia perperam commentetur, accuratius est explicandum.

Ita sua ætate fuisse observatum docet Humbertus lib. Instit. de offic. vestitii cap. 32. Ad officium ejus pertinet habere curam de omnibus, quæ pertinent ad indumenta & calceamenta & annexa his ut sint capæ, caputia, tunica, pellicia, capelli; cingula &c. brachalia sive chordæ &c. Vides distinctionem cinguli a brachali sive chorda. Et de officio magistri novitiorum cap. 5 §. quoad vestes. Item novitii informandi sunt quod ad primam tunicam cingulum, & chordam pro brachali habeant &c. En cingulum a chorda clare distinctum, cingulum quod ad primam tunicam id est exteriolem, & quæ prima se oculis offert, & chorda pro brachali. Brachale inquit Joannes de Janua noster in vocabulario quod inscripsit Catholicon; idem est ac lumbare, hinc Gallicum Braier, quod certe super nudo: chordam igitur ad carnem & super lumbos in ipso ingressu novitii deferre docebantur. Idem testatur Stephanus de Salanhaco P. IV de securo modo profissionis & vitæ. Austerior est, inquit, quam appareat, quia magis est in existentia quam in apparentia: chordam enim portat intrinsecus ad carnem, non exterius ad hominem. Idem habet Cantimpratanius lib. 2 de Apibus cap. 10 §. 10 ubi austeriores ordinis Prædicatorum recensens hanc inter alias refert:

Ad nudam in Prædicatoribus durus super lumbos funiculus. Ad id attendebat capitulum provinciale provincie Provincie anno mclxvii celebratum, inter alia sic monens: Item quod a monialibus chordus vel cingula non quarant, nec tersoria. Hanc ordinis austeritatem tyronibus mollire satagebat Anonymus quidam mystagogus anno mclxxxiii florens opusculo sic inscripto, De consolatione & instructione novitiorum a quodam Fratre ordinis Prædicatorum, quod ms memb. in 4 foll. 247 constans etiamnum apud nostros Tolosanorum servatur, ubi sic habet particula 2 dist. 9 cap. 4. De duplici cingulo. Byssinum & cingulum cælestis vestiarium dedit Prædicatori dicens, cinxi te bysso & candore continentie & castitatis: propter quod quilibet Frater ordinis nostri portat duplex cingulum sive zonam, interiorum scilicet & exteriorum, ut interior & exterior sit præcinctus in signum duplicis castitatis corporalis simul & mentalis: ut videlicet quantum ad lumbos mentis & corporis sit præcinctus, juxta id quod idem cælestis vestiarium dicit discipulis suis, sint lumbi vestri præcincti, Luc. 12. Sed & B. Petrus dicit, succincti lumbos mentis vestre, sobrii & perfecti sperate in eam qua vobis offertur gratiam. 1 Pet. 1. Sed & B. Paulus dicit, state succincti lumbos vestros in veritate. Ephes. 6. Servit hoc genus vestimentorum ad fortitudinis firmitatem, quia scriptum est de muliere forti: Accinxit fortitudine lumbos suos. Proverb. ultimo. Quod opusculum ut ad calcem ejusdem legitur jubente magistro ordinis VI Joanne de Verzellis anno indicato examinatum fuit.

Hoc verò penitentia genus unde B. Dominicus acceperit, non longius arcessendum: nimirum is erat mos jam olim in antiquioribus receptus seu monachorum seu canonicorum regularium congregationibus, quarum consuetudines quasdam ascrivit sanctus. Hanc habebant tum, & nunc etiam observant Cartusiani, quorum in consuetudinibus sic legitur lib. 1 cap. 57. Ad vestitum habent tunicas tres &c. lumbaria duo &c. Idem repetitur lib. 2 cap. 15 lumbaria duo canabina & grossa. Et lib. 3 cap. 12 de vestimentis: Ad vestitum accipimus tria cilicia, duo lumbaria, id est funiculos, quibus renes super carnem præcingimus &c. De quo etiam legendus Petrus Sutor de vita Cartusiana lib. 1 cap. 5 ubi sic habet: Porro duplex cingulum gestant Cartusiani, extrinsecus unum, alterum intrinsecus. Quod exterius ostentant &c. Quod autem interius occulte geritur, lumbare dicitur. Est enim funis ex canabe cruda quo lumbi cinguntur &c.

Sed hac de re audiendus in primis noster Stephanus de Borbone P. V de dono consilii. Tit. de prudentia. cod. Sorb. fol. 616. b. ubi pastoribus Ecclesie proponit in exemplum duodecim conditiones pastorum ovium. Quinto pastor materialis non curat habere corrigiam de serico vel de auro vel argento, sed habet funem pro cingulo, quo constringit ventrem & renes: similiter pastores animarum non debent curare, quod pretioso cingulo vel vinculo constringant sacum stercoreum. Ideo multi nobiles & de genere regio se humiliant adeo propter Deum, ut veniant usque ad chordam intrando religionem paupertatis & vilitatis, ut ad literam religiosi constringuntur fune ad nudam carnem, quam non ferunt manifeste coram hominibus sed sub vestibus, ut sit eis memoriale, quod sicut chorda constringit eorum renes & ventrem, sic constringantur renes & venter eorum cingulo continentie, ut servent sic arctam castitatem & sobrietatem, ut possint digne verbo Dei populum eius pascere, & agnum paschalem suscipere. Unde eis qui debebant carnes agni suscipere dicitur Exod. XII. Renes vestros accingeris &c. Eis etiam potest competere quod Job XII dicitur: Baltheum regum dissolvit, & præcingit fune renes eorum: hoc facit Dominus, quando nobiles & divites addu-

cit ad humilitatem ordinis, in quo pro nobili baltheo constringuntur in renibus corda dura ad castigationem carnis, & ut eam redigant in servitutem, ne cum aliis predicaverint, ipsi reprobi efficiantur. Aliqui etiam religiosi ex ordinis sui statuto deforis super vestes suas deferunt dictam chordam ad humilitatis exemplum, & paupertatis indicium, & sobrietatis & castitatis servanda evidens monumentum. Quibus addendum quod habet Tit. seq. de Temperantia. cap. Incitativa ad virginitatem. cod. Sorbon. fol. 633. c. Hac autem duplex castitas carnis & cordis significatur in duplici cingulo religiosorum: cum uno debent religiosi dormire scilicet interiori, ut semper habeant soli in corde propositum castitatis, & rejiciant a se omnes cogitationes & delectationes noxias. Isu. XI. Erit iustitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus.

In his multa veniunt notanda, & ut ab ultimo loco incipiam, per cingulum interius proculdubio intelligit chordam illam ad renes, quam religiosi semper deferebant, & qua etiam dormientes cincti esse debebant, ut supra docebat Anonymus. Præterea cum de religiosi in communi loquatur in utroque loco, id non solum apud nostros, sed & apud alios ea ætate usu receptum fuisse insinuat, quamvis & nostros speciatim satis indicet, cum dicit corda dura in renibus constringi ad castigationem carnis, ne cum aliis predicaverint, ipsi reprobi efficiantur. Licet enim & alii prædicent, aliud est, ut recte Anonymus primus citatus, quod sit ex quadam accidenti imitatione, & aliud quod ex propria & principali institutione. Denique non negligendum quod ibidem addit Stephanus noster: aliqui etiam religiosi ex ordinis sui statuto deforis super vestes suas deferunt dictam chordam &c. ubi modus ille loquendi notandus, deferunt dictam chordam: is enim ostendit chorda præcingi apud religiosos fuisse commune, at cum ceteri occulte & sub vestibus, aliquos Fratres scilicet Minores etiam palam detulisse, quod & in aliis S. Francisci ingenium fuit. Nam cum aliorum ordinum regularium institutores austeritates suas ab hominum visu subducere curarint, Franciscus nova mundum arte aggressus, quæcumque abjecta quæcumque horrida omnium oculis objecit. Dominicum nudis pedibus sæpius itinera confecisse post institutum ordinem produnt scriptores, at quandiu tantum id secreto poterat, ex quo poterat videri, calceamenta refumebat: Franciscus palam calceos rejecit. Dominicus ut & ceteri ordinum institutores vili at honesto habitu suos indui voluit, quod quibusdam aliquando offensionem fuit, ut piæ illi feminæ de qua in vitis Fratrum P. 1 cap. 6 §. 4 quæ considerans ejus sodales juvenes & pulchros & in honesto habitu desepxit eos, existimans quod tales per mundum discurrentes non possent diu vivere continenter, quam nocte sequenti correat B. Virgo: Franciscus novis etiam vestibus segmina panni detriti super assui, quæ paupertatem ostentarent, commendavit. Hunc tamen & illos in his quantumvis diversis agendi rationibus a Spiritu Sancto edoctos nemo cordatus ac vere pius ibi inficias.

Ex hætenus dictis colliges Georgio Colvenerio in suis notis ad locum Cantimpratani supra citatum nostros sciscitanti recte respondisse eam se ex ordine consuetudinem habere, duro nempe funiculo ad carnem constringi: sed puram putam fabulam esse, quod ibidem Colvenerius subjungit ex Henrico Sedulio in commentario ad caput XII vitæ S. Francisci, & ex libro cui titulus Speculum vite ejusdem sancti, Dominicum cum Francisco aliquando congressum ab eo chordam nodosam qua cingebatur petiisse, & licet ægre tamen obtinuisse, qua mox sub interiori tunica se cinxit, nec deinceps dimisit. Primò enim licet B. Dominicus durum funiculum ad renes suis præscripse-

rit ex more apud religiosos communi, ipse funiculum nunquam gestasse legitur, sed catenam ferream. Sic enim Rodolphus Faventinus sextus in proc. canon. testis: Item dixit quod dictus F. Dominicus semper portabat catenam ferream cinctam ad carnem super lumbos, & portavit eam sic cinctam usque ad mortem: & quando mortuus fuit invenit eam cinctam dicta catena, & accepit eam, & postea dedit magistro ordinis scilicet magistro Jordani. Qui locus illic chordæ, ubi catena ferrea? Sane si & illa etiam fuisset, eam non secus ac catenam ceu depositum duplici ex capite sacrum Rodolphus servasset, & quod S. Francisco usui fuisset aliquando, & quod S. Dominico tam arcte tamque intime adhæsisset, cujus tamen nulla est memoria. Exemplum Dominici plures imitati sunt ejus sodales, qui funem quantumvis asperum suaviorem existimantes catenam ferream ei substituerunt. Sic sanctus ille Frater de quo in vitis Fratrum P. IV cap. 4 §. 3. Sic B. Jacobus de Mevania ut in ejus festi lectionibus habetur, sic innumeri alii, quod & infirmioris sexus non pauca aggressæ sunt. Secundò quod sibi fingit Colvenerius istum apud nostros morem fune ad carnem se præcingendi, ex illo Dominici cum Francisco congressu fluxisse, jam supra abunde confutatum est, ubi ostendimus istum morem fuisse religiosi antiquioribus communem, nisi velit Cartusianos qui jam antea annu m eundem cultum servabant, & etiamnum servant, & eum a S. Francisco centum annis & plus juniore accepisse. Memini me legisse Templarios in solemnem adversus illos instituto processu interrogatos, cur funiculo ad renes sub interula cingerentur, hujus ritus rationem dare non potuisse, nec id mirum in equitibus cætera parum piis, sed haud dubie ut religiosi id ferebant a majoribus acceptum, & ut verisimile a S. Bernardo qui illis regulam scripsit institutum. At quandoquidem Wadinghus non solum hanc Sedulii fabulam sustinet Annal Minor. T. I. ad ann. mcccix. n. 2, sed & id in capitulo generali primo Storearum dicto evenisse asserit, volens illi conventui Dominicum adfuisse & cum S. Francisco tum congressum. Nova ista fabula sequenti dissertatione refellenda est.

DISSERTATIO III.

Quo anno S. Dominicus iter Hispanicum & exinde Parisiense aggressus est & confecit, & an comitiis primis ordinis Minorum Storearum dictis affuit?

S. Dominicum post stabilitum Romæ in sancti Sixti institutum iter Hispanicum unâ & Parisiense suscepisse & confecisse certissimum est. Tempus hujus itineris sic definiunt Ferdinandus de Castillo, Joan. Ant. Flaminius, Thomas Malvenda & alii nostrates, ut Roma Dominicus egressus sit circa octobrem anni mcccviii, Segobiæ affuerit & prædicarit ante Natale Domini, hiemem & partem veris anni sequentis in Hispania egerit usque post pascha, tum Hispania relicta Galliam repetens Parisios usque excurrerit, unde in Italiam reversus Bononiam pervenit circa finem augusti ejusdem anni mcccix, tumque Reginaldum Aurelianensem Parisios misit.

Annalium ordinis Minorum parens Lucas Wadinghus fines suos egressus, non sua tantum sed & nostra cernere sibi assumens, Castillum & sequaces emendare aggreditur, illudque Dominici iter sic definit, ut Roma exiens anno mcccviii Hispaniam intraret, & eodem anno inde egressus per Galliam & Parisios Italiam repetens Romæ redux fuerit ante quadragesimam sequentem, quæ stylo nunc usitatum

Sæc. XIII. dicenda anni MCCXIX. Sic enim ille Annal. T. 1. ad MCCXIX n. 5 & seqq. Hæc autem ita statuit, ut Dominicum probet post pascha ejus anni S. Francisci visendi causa Perusium venisse, habitoque cum eo de multis colloquio ab eodem sancto invitatum ad numerosum illud capitulum generale Storearum Gallice *des nattes* dictum, cui quinque, vel ut habet ad hunc annum Brietas decem Minorum millia & amplius interfuisse narrat, etiam accessisse: quibus ita constitutis & ut putat demonstratis, plura superstruit Dominico ne quid gravius dicam, haud digna.

An capitulum illud Storearum revera habitum sit, seu potius, nam congregationem Fratrum suorum principum S. Franciscum convocasse nemo forsitan negabit, quam si capitulum generale appellare placuerit, fas esto: verum an tot millia fodalium suo cœtui jam tum allecta fuerint, unaque in illis comitiis convenerint, inquirere non est animus: erunt fortassis aliquando, qui rem a S. Bonaventura omisam, ac ei quantum conjicere licet, vel incognitam, vel non probatam scrutabuntur curiosius, legendamque trium S. Francisci sociorum nomine jactatam, quam se exscribere proficetur Wadinghus, ad lydium lapidem revocantes, quam fidem mereatur, pro suscepta provincia docebunt. De S. Dominico hic tantum ago, contendo plane commentitium esse relatum illud ab Wadingho ejus cum S. Francisco seu Perusii seu Assisii in capitulo Storearum colloquium.

Ipso Annalista Franciscano teste in eo tota vertitur quæstio, an anno MCCXIX festum pentecostes S. Dominicus in Italia celebrarit, quem proinde si in Hispania vel Gallia tum egisse demonstravero, narrationem Wadinganam funditus ruere necesse est. Rem conficere ex auctoribus æqualibus haud est difficile, sed priusquam afferro, monendus lector, ut semper ob oculos habeat in computandis annis styli veteris discrimen a novo, quod cum scriptores quidam recentiores & in iis Wadinghus sæpius non attenderint, in varias ambages sese intricarunt, & gravissime sunt allucinati. Scriptores itaque seculi XIII, & in iis nostrates, ubi de chronologia agunt, styli veterem semper sequuntur, quo annus vel a die Annunciationis xxv martii ad xxv martii sequentis, vel a festo paschæ ad pascha sequens computabatur, adeo ut januario, februario, martio & aliquando aprilis parte acta ad annum præcedentem referant. Hunc stylium sequebantur in Gallia, Hispania, & pluribus Italia civitatibus ut Florentiæ & Romæ, quod innumeris diplomatibus pontificiis ab Odorico Rainaldo relatis evincere facillimum. Legatur tantum ad annos 1217 & 1218, ubi litteras refert cardinalis Rainerii datas primas Laterani v. Kal. martii MCCXVI Honorii anno 1: alteras itidem Laterani vi idus febr. ind. vi MCCXVII Honorii anno 11, quæ juxta stylium novum data dicenda essent primæ anno MCCXVII, alteræ anno MCCXVIII, sed his non immorandum, cum in confesso sint apud omnes.

Præmittenda tamen est adhuc certa festorum mobilium in annis de quibus agendum notitia, neque enim ab Wadingho, nec a quibusdam aliis accurate notantur. Erant igitur,

Anno MCCXVIII Lit. Dom. G. Num. Aur. 3. Pascha xv april. Pent. 11 junii.

An. MCCXIX Lit. Dom. F. Num. Aur. 4. Pascha viii april. Pent. xxvi maii.

An. MCCXX Lit. Dom. E. D. Num. Aur. 5. Pascha xxix mart. Pent. xvii maii.

An. MCCXXI Lit. Dom. C. Num. Aur. 6. Pascha xi april. Pent. xxx maii.

Igitur quæ mensibus illorum annorum ante pascha acta sunt, ea seculi XIII scriptores ad annum præ-

cedentem referunt, sic acta jan. febr. martio ante pascha MCCXIX ad annum MCCXVIII pertinent, & sic de aliis. Novi Senis & Lucæ alium fuisse computum, sed de isto in præsentis non agitur. His ita præstitutis ad iter Dominici Hispanum & Parisiense venio, cujus tempus certo docebunt & cernent nostri seculi XIII & æquales scriptores, quibus accedent suppare & alii deinceps.

Primus laudandus est Jordanus, cujus hæc solum supra relata n. 37 recolenda sunt: *Anno eodem MCCXVIII perrexit in Hispaniam S. Dominicus, ibique duabus domibus instauratis, revertens inde Parisius venit anno MCCXIX &c. paululum autem ibi demoratus venit Bononiam &c. Transmisit autem inde Parisius F. Reginaldum.* Nihil clarius. Roma exivit anno MCCXVIII pergens in Hispaniam. Mensem quidem non notat quo Roma egressus est, sed ex quo exivisse & in Hispaniam venisse anno MCCXVIII asserit, satis monet apud Hispanos jam fuisse ante pascha anni MCCXIX. Præterea in vitis Fratrum P. II supra relata n. 6. Segobiæ fuisse & prædicasse instante festo nativitatis Dominicæ diserte affirmatur, tumque insigne illud miraculum de pluvia divinitus obrenta egisse, ex quo sequitur ita tempestive Roma exivisse anno MCCXVIII, ut jam Segobiæ adesset ante natale Domini. Addens verò Jordanus ex Hispania Parisios venisse anno MCCXIX docet Hispaniam reliquisse post pascha ejus anni quod fuit vii aprilis, & Parisiis affuisse circa finem maii vel initia junii, unde in Italiam rediit, ita ut Bononiæ affuerit circa finem augusti.

Idem habet Humbertus in chronico: *Eodem quoque anno MCCXVIII B. Dominicus in Hispaniam rediens duas ibidem domos instituit &c. Anno MCCXIX (ac proinde post pascha) de Hispania venit B. Dominicus Parisius, & invenit ibi de Fratribus ferme xxx. Paululum ibi commoratus diverit Bononiam, ubi jam magnus erat Fratrum numerus sub F. Reginaldo congregatus apud S. Nicolaum &c. & ideo misit F. Reginaldum Parisius.* Vides Humbertum convenire cum Jordano. Constantinus meminit quidem itineris Hispanici, sed nihil habet de Gallico.

Theodoricus lib. 4 cap. 8 sic habet stylo suo primigenio: *Cumque in Hispania duos instaurasset conventus, non sua sed quæ Jesu Christi jugiter quærens ad terras alias properavit.* Ex Hispania egressus Tolosa transiisse refert. Tolosa, inquit, proficiscens Lutetiam ad Rupemamatoriam venit, ubi in ecclesia B. maris Dei vigilans pernoctavit. Exinde Aureliam octavo die pervenisse narrat. Sic autem proficiscitur: *Anno reparata salutis MCCXIX B. Dominicus Lutetiam veniens in cœnobio S. Jacobi xxx Fratres invenit, apud quos ad breve tempus hærens eis valedixit, & gratiæ Dei eos commendans proficiscens est. Inde ad Castellionis castrum accessit &c. Tandem æstate B. Dominicus Bononiam ingressus est.* Et post plura: *Eodem anno quo Bononiam venit Dominicus, F. Reginaldus ab illo Lutetiam missus est.* Theodoricum licet annum non notet, quo Dominicus Roma exiit Hispaniam petiturus, facile tamen est ostendere in omnibus cum Jordano & Humberto convenire. Hæc enim attendas velim. Sanctum Lutetia in Italia reducem Bononiam æstate MCCXIX ingressum ait, nempe ut mox evinceretur ad finem augusti: Lutetiæ igitur sub finem maii vel mensis junii initiis aderat. Cum verò Lutetiam e Tolosa, & Tolosam ex Hispania anno MCCXIX venerit, post pascha Hispaniam reliquerit & hoc iter aggressus sit, hiems igitur quam in Hispania transegit, fuit anni præcedentis MCCXVIII, quo Roma egressus Segobiæ jam aderat ante Domini natale. Hæc enim omnia itinera continenter, & ut ita dicam uno contextu facta.

Nec piget referre quæ habet Bernardus Guidonis in ordinis chronico, licet Jordanum & Humbertum fere totidem verbis excipiat, ut testium multitudine narrationem Wadinganam evertam. Sic ergo Bernardus.

Anno eodem Domini MCCXVIII post receptionem F. Reginaldi ad ordinem Beatus in Hispaniam profectus est, ubi duas domos instituit, unam scilicet apud Matritum vel Majoricum, quæ modo est monialium Sororum ordinis nostri, & alteram in Hispania apud Segobiam, quæ domus FF. Prædicatorum prima fuit.

A. D. MCCXIX B. Dominicus de Hispania venit Parisius, & in domo prædicta S. Jacobi conventum xxx Fratrum invenit, & inde misit Lemovicis ad conventum accipiendum ibidem F. Petrum Cellan Tolosanum superius memoratum: qui cum ignorantiam & librorum penuriam allegaret, nam unum solum quaternum de homilibus B. Gregorii tantum habebat, respondit pius pater, cujus cor erat fiduciam habens in Domino, vade inquit fili, & confidenter vade, omni die bis habebis te coram Deo, & ne dubites multos acquires Deo & afferes multum fructum, cresces & multiplicaberis, & Dominus erit tecum &c. Revera idem Bernardus in catalogo priorum Lemovicensium sic habet: *Anno MCCXIX circa epiphaniam Domini F. P. Cellani Lemovicis veniens ab episcopo & capitulo Lemovicensis ecclesia benigne receptus fuit.* Ubi annum MCCXIX intellige stylo veteri, novo MCCXX. Proficquitur Bernardus in chronico.

Anno eodem D. MCCXIX de Parisius profectus est (B. Dominicus) Bononiam, & apud S. Nicolaum reperit magnum Fratrum collegium quos sub disciplina Christi F. Reginaldi cura & diligentia nutrebat: transmisit autem inde Parisius memoratum F. Reginaldum, qui semper & ubique indefesso mentis fervore Christum Jesum & hunc crucifixum verbo prædicabat & opere, sed cito de terra sustulit illum Deus &c. Mortuum fuisse initio februarii sequentis MCCXIX stylo veteri novo MCCXX postea ubi de eo probatur: at quantum ad iter B. Dominici Hispanicum & Parisiense, vides Bernardum cum supra citatis omnino consentire.

S. Antoninus P. III tit. XXIII cap. IV §. V idem habet: *Post receptionem magistri Reginaldi in ordinem, B. Dominicus in Hispaniam profectus est anno D. MCCXVIII &c. eadem. Post hoc veniens Parisios, anno D. MCCXIX (ac proinde post pascha) ibique paululum cum Fratribus demoratus &c. Bononiam adiit.*

Sed audiendi selecti illi in processu canonizationis ex ordine jurati & oculati testes. Guillelmus de Monteferrato testis secundus de se sic loquitur: *Dum ipse studeret Parisius, venit præfatus F. Dominicus illuc de Hispania, & tunc recepit habitum Fratrum Prædicatorum, & intravit ordinem &c.* Hic Guillelmus ut supra in ejus testimonio videre potes, B. Dominicum Romæ quadragesima anni MCCXVII noverat, ac de ordine amplectendo promissum tum fecerat, sed postquam Parisius annis duobus theologiæ operam dedisset: tempora conveniunt, anno MCCXIX post pascha jam duo anni effluerant.

Paulus Venetus testis octavus juratus dixit quod XIV anni sunt & plus quod intravit ordinem Prædicatorum Bononiæ & professionem fecit in manibus magistri Reginaldi, & recepit habitum Dominici in qua cantatur evangelium Chananæ (ea erat secunda Dominica quadragesimæ, quæ anno MCCXIX accidit tertia martii) & magister Dominicus in sequenti æstate venit Bononiam &c.

Id magis exlicat testis nonus Frugerius Pennensis: *juratus dixit quod quatuordecim anni fuerunt in quadragesima proximo præterita, quod ipse intravit ordinem Prædicatorum, & fecit professionem in manibus F. Reginaldi, & ab eodem recepit habitum apud ecclesiam de Majarella, ubi primo fuit ordo Prædicatorum Bononiensium: & eodem anno in æstate sequenti venit F. Dominicus. Sæc. XIII.*

sum: & eodem anno in æstate sequenti venit F. Dominicus. Sæc. XIII. fundator ordinis S. Nicolai & primus magister Bononiam: & quia de licentia magistri Reginaldi visitavit propria, & in Kalendis septembris rediit Bononiam, & invenit apud ecclesiam S. Nicolai de Bononia ordinis Prædicatorum dictum magistrum Dominicum &c.

Quadragesima quam unicam Reginaldus Bononiæ transegit, ea est quæ stylo veteri MCCXVIII numerabatur adhuc, & stylo novo MCCXIX diceretur, cui quadrant hæc duo testimonia, quæ anno MCCXXXIII mense augusto reddita fuere, quo a quadragesima jam XIV anni effluerant. Vides igitur testes cum chronographis laudatis convenire. Nempe chronologi Dominicum dicunt anno MCCXVIII Romæ egressum, instante natali Domini Segobiæ concionem habuisse, ex Hispania excessisse anno MCCXIX ac proinde post xxv martii vel post pascha, alterutro enim tum annus incipiebat, Parisios eodem anno venisse, unde in Italiam reversus æstate Bononiæ intravit. Testes narrant unus se fuisse Parisios cum ex Hispania venit Dominicus, & ab eodem tum ordini acitum, alii duo se Bononiæ illum æstate advenientem & ante Kalendas septembris jam ibi exstantem vidisse. Quis jam Wadinghi narrationem de congressu B. Dominici cum S. Francisco Perusii paulo post pascha MCCXIX, & deinde Assisii in capitulo Storearum maii xxvi, (qua non verò XIX die ut mendose habet Wadinghus festum pentecostes incidit eo anno) plane everfam non videat? Quis eum ferat sic obfirmate afferentem loco citato, se nullum ex veteris aut probatis recentioribus S. Dominici vite scriptoribus invenire, qui expresse aut asseveranter Hispania iter hoc anno MCCXIX reponat. Qui vestitiores probatiorive vitæ Dominici scriptores quam Jordanus, Humbertus, Theodoricus & alii jam adducti, quam apotheosi ejus asserenda testes adhibiti? An expressius asseverantiusve, luce ipsa meridiana clarius Hispanicum & Parisiense iter ad annum MCCXIX reponere potuerunt, quam ipsorum verbis mox retulimus?

At inquit Wadinghus, monumenta Hispana Dominicum testantur anno MCCXVIII in ea regione fuisse. Est in cœnobio Segobiensi antiqua inscriptio lapidi sacrarii insculpta sic habens: *Hic servantur multa reliquia Sanctorum, & corpus S. Corporalium socii S. P. N. Dominici, qui obiit in hac æde anno MCCXVIII.* Est & altera in æde monialium S. Dominici Matriti, quæ sic habet: *A. D. MCCXVIII venit P. M. S. Dominicus in hanc ædem, & rem sacram fecit in hac adicula, & in eadem plures puellas suo vestivit habitu.* Sed quid tum? Ergo Dominicus jam erat in Hispania anno MCCXVIII. Et id tantum abest ut negemus, quin supra moneramus Segobiæ eo anno jam affuisse ante natale. Adde & annum MCCXVIII stylo veteri numeratum ad xxv martii saltem aut etiam ad pascha sequens, quo incepit annus MCCXIX, tumque Hispaniam egressus venit Dominicus Parisios, unde Bononiam non accessit nisi mense augusto. In feriis igitur pentecostes anni MCCXIX quadringentis ab Assisio leucis aberat B. Dominicus.

Subruto fundamento ædificium superstructum ruat necesse est, quia tamen scriptores nonnulli Wadinghi fidei nimium tribuentes, ejus dicta suis historiis ceu authentica inseruerunt, cujus postea eos plurimum puduit, cum erroris admoniti & convicti fuere, agendum quantum sunt illa tam gravia quæ Dominicum rebus sui ordinis retraxerunt, ut S. Franciscum inviseret? Tria in colloquio Perusino inter utrumque acta narrat Wadinghus: primum ambos coram Hugolino cardinali præsentibus ab eoque interrogatos, an non e re Ecclesiæ censerent eorum fodales ad infulas abripi: alterum Dominicum a Francisco petiisse, ut ex ambobus ordinibus unus

Sæc. XIII. fieret, quod iste non probavit: tertium Dominicum tandem amica humilitate & sancta importunitate a Francisco saltem nodosam qua præcingebatur chordam obtinuisse, quam mox ille sub suis vestibus corpori circumdederit. Nænas scilicet istas tyrunculis Minoritis cum vestiebantur caneant, puerilia enim ejusmodi & insulsa pueris tantum conveniunt, verum sanctorum ad majorem Dei gloriam non nisi magna cogitantium haud majestate digna. Non chorda Dominicum, sed catena ferrea occulte cinctum, S. Franciscum verò quam antiquiores monachi sub vestibus ferebant chordam, suis ut aperte supra vestes omnium oculis objicerent præscripsisse differt. super. ostensum est. Alterum ut ex ambobus ordinibus unus fieret, quocumque modo intelligatur, in mentem Dominici venire non potuit: non quidem ut in Franciscanum suus transfirer, quem tot laboribus instituerat, per Europam jam disperferat, cælum tot visionibus approbarat, summus pontifex solemnè diplomate confirmarat, & multis privilegiis jam ornat, cum S. Franciscus nullam adhuc suæ societatis confirmationem scripto saltem obtinisset, nec nisi pluribus annis postea obtinuerit: neque etiam ut suo Franciscani accederent, Dominicus enim ut alter Paulus, quemque in sua vocatione permanere suadebat, sic ut differt. seq. ostenditur, varios ex variis ordinibus & monasteriis socios in prædicatione anno MCCXX asciscerat, sed in proprio quemque sui ordinis habitu, cur Minores suum deponere voluisset? Jam quantum ad cardinalis Hugolini propositionem, utrumque sanctum Wadinghus fateor summa-cum modestia respondentem exhibet, at idne tanti est, ut tota Dominici vitæ ratio propterea evertenda sit. S. Bonaventura quidem de his Hugolinum cum S. Francisco aliquando egisse refert: at cum nec ille nec scriptores nostri qui ante MCCCE floruerunt, Dominicum in eo congressu præsentem fuisse meminerint, istud postea adinventum credere est ab iis, qui res ut apud primos ac ingenuos auctores legitur, simpliciter narrare non sustinent, nisi novis pro libito circumstantiis augeant & adornent. Scio S. Antoninum qui in vita S. Dominici hujus congressus nullus meminit, eum in vita S. Francisci P. 111 tit. xxiv cap. 2 §. 2 referre. Verum nec S. Antoninus nec qui eum ex nostris excipiunt, Wadinghum quicquam juvant, ille enim non Perusii sed Romæ habitum hoc colloquium scribit absque nota anni. Soëgius noster Anni Dominicani Gallici T. 1 augusti p. 381 Romæ item collocat ante pascha anni MCCXX, quod cum chronologia vitæ S. Francisci nullo modo cohæret, nam post annum MCCXVI ambo sanctos Romæ convenisse negat & probat Wadinghus. Anno autem MCCXX vix e Palæstina vel Syria ubi annum circiter hæserat redux S. Franciscus, non Romam sed per plures Longobardiæ civitates pederentim Assisium, ubi plurima ipsi negotia erant, se contulit. Tot incerta S. Bonaventuræ narrationi standum evincunt, nihilque addendum.

Jam ad alterum in capitulo storearum colloquium veniendum, quo cum sola tam celebris quinque millium & amplius Minorum simul adunatorum cœtus visendi curiositate motum Dominicum cum septem suis accessisse velit Wadinghus, satis est ut non adfuisse censeamus, cum aliunde actorum ejus accurata ratio mox stabilita id non permittat. Hujusmodi enim curiositas fraterculos otiosos forsitan moveat, non grandes illas animas non nisi magna & excelsa cogitantes, & ad suorum consiliorum perfectionem redimendo tempore unice applicitas. Relationem illam Wadinganam Soëgius noster in vita S. Dominici loco citato sic evertit, ut addito non sit opus. Sed quid tandem de habitu

illuc colloquio narret Wadinghus expendere placeat. Vult tum primò Dominicum S. Francisci exemplo de redditibus in ordine non habendis, ac victu ostiatim emendicando consilium cepisse, cujus contrarium antiqua omnia monumenta evincunt. Videtur supra Jordanum n. 24 ubi de Prulii gestis post reditum a concilio Lateranensi in electione regulæ anno MCCXVI. *Proposuerunt etiam & instituerunt possessiones non habere, ne prædicationis impediretur officium sollicitudine terrenorum, sed tantum reditus eis adhuc habere complacuit*, scilicet quousque plenam & certam haberent ordinis confirmationem. Idem habet Constantinus n. 17 de deliberatione circa regulam eligendam: *Ne prædicationis cui summo opere debebant intendere, impediretur officium, proposuerunt ex tunc terrenas possessiones & reditus prorsus abjicere, quod postmodum in primo capitulo generali Bononia celebrato affectu pariter & effectu per constitutionem immobilem perpetua fuit executioni mandatum*. Quæ deliberatio certo habita ante donationem ecclesiæ S. Romani, quam acceperunt ætate anni MCCXVI, tum autem Dominicus nondum S. Franciscum noverat. Quibus addas quos exinde conventus erexit sanctus, sine redditibus voluisse, & ex mendicatio vivendum instituisse. Sic refert idem Constantinus n. 27. *Sub silentio, inquit, prætereundum non est, quod cum Fratres adhuc apud locum S. Sixti morarentur in Urbe, multamque necessarium propter ordinem apud homines nondum notum frequenter paterentur inopiam, contigit die quadam ut procurator Fratrum Frater scilicet Jacobus de Melle Romanus panem quem apponeret Fratribus non haberet: missi verò Fratres pro elemosyna, cum domos multas more solito circuisent &c. factum est ut panis vix modicum & valde modicum reportarent &c. erant autem in conveniu tunc temporis Fratres circiter quadraginta &c.* Viden Fratres pro elemosyna domos more solito circumeuntes: en jam igitur Romæ ab anno MCCXVII vitam mendicantem a Dominico institutam in ipso ordinis primordio.

Cætera conveniunt. Rodolphus Faventinus in proc. canon. testis sextus sic de Sancto loquebatur: *Quod dicitur F. Dominicus multum diligebat paupertatem, & hortabatur ad paupertatem, & scit hoc quia quando dicitur F. Dominicus venit Bononiam, D. Hodericus Galliciani volebat dare Fratribus quasdam possessiones suas, quæ valebant bene ultra quingentas libras Bononienses, & facta erat inde charta coram D. episcopo Bononiensi: sed ipse F. Dominicus fecit rescindi contractum, & noluit quod haberent illas vel quasdam alias possessiones, sed solummodo viverent de elemosynis & parce: quoniam si haberent in domo, unde possent vivere in die, nolebat quod reciperent aliquid illa die, nec mitterent pro elemosynis &c.* Id demonstrat Dominicum in itinere Hispanico & Parisiensi ex quo redibat cum Bononiam accessit, in erectione domorum per illa regna tum redituum omnium abdicationem, tum vitam ex mendicatio instituisse: neque enim dicas in Hispania aut Gallia permisisse, quod Bononiæ ubi primum ingreditur, tam severe prohibet. Quæ Wadinghum eo magis urgent, quod illud iter Hispanicum ante caputulum storearum exactum velit. Clariora hæc adhuc & certiora evadent ex actis capituli primi generalis ad sacra pentecostes MCCXX Bononiæ habitum, de quo sic chronicon Humberti: *In hoc autem capitulo inter multa quæ statuta fuerunt, fuit & hoc statutum, quod amodo possessiones & reditus non reciperentur, & quod illis resignarent, quæ habebant in partibus Tolosanæ.* Quod signum est Tolosæ solum bona, decimas scilicet ab episcopo Tolosano jam ante inchoatum ordinem collatas, non verò in aliis cœnobiis ad quadraginta circiter jam erectis recepta fuisse: alioquin tam istis quam Tolosanæ ut renunciaretur justum fuisset.

Illæ ipsæ litteræ episcopi Tolosani anno MCCXV datæ, quibus sextam partem decimarum Dominico

ejusque sociis nutriendis, vestiendis ac in valetudine procurandis, idque tantum cum prædicando discurrerent, contulit, votum ipsum de possessionibus non habendis ab illis jam conceptum ac propositum exprimunt. *Institimus, inquit Fulco, Prædicatores in episcopatu nostro F. Dominicum & socios ejus, qui in paupertate evangelica pedes religiose proposuerunt incedere, & veritatis evangelicæ verbum prædicare: & quia dignus est operarius cibo suo &c.* Unde si quid post annum supererat, non nobis accrescebat, sed ad parochiales ecclesias adornandas, vel in usum pauperum juxta episcopi beneplacitum refundebatur. Eane verò erat possessio? sed & ratio quam affert episcopus notanda: *Cum enim jure cautum sit, quod aliquantia pars decimarum debeat semper pauperibus assignari & erogari, constat illis pauperibus nos teneri partem aliquam decimarum potius assignare, qui pro Christo evangelicam paupertatem eligentes, universos & singulos exemplo & doctrina donis celestibus elaborant diare &c.* Viden illis decimas titulo paupertatis missionisque sustentandæ causa designatas potius quam datas, remanente scilicet penes episcopum dominio, qui quod supererat, ut sibi videbatur, aliis distribuebat: & tamen quia jus quoddam eo instrumento ad eas decimas acquisitum erat, & quamdam possessionis speciem prætendebat, & illud abdicandum præceptum est.

Itaque ut hæc dicta colligam, jam anno MCCXV, quo prima ordinis delineatio facta est & ante concilium Lateranense IV, simul & propositum de nullis possessionibus habendis a S. Dominico conceptum: anno MCCXVI in electione regulæ & constitutionum votum illud etiam ab omnibus unanimiter approbatum: anno MCCXVII sodales in diversa regna divisi absque viatico mittuntur, uno excepto Joanne de Navarra, cui ad duritiam cordis, cujus ipsum postea graviter pœnituit, verum adhuc neophyto tum & delicato duodecim denarii, ut Tolosa Parisios iret concessi: in S. Sixto Romæ annis MCCXVII & MCCXVIII ex pane ostiatim mendicatio vivitur: Bononiæ anno MCCXIX charta primi prædii oblata jam scripta mox ut rescitur, cum quadam horrois specie coram episcopo abrogatur: anno MCCXX in primis comitiis mendicatis lege perpetua sancitur: eo toto temporis decursu S. Franciscus non nisi semel Dominico visus sub finem anni MCCXVI, nempe Romæ, cum hic ordinis confirmationem instaret, quo in colloquio supra relato de paupertate nihil inter eos actum, & fateatur Wadinghus: a novembri MCCXVIII ad augustum MCCXIX Dominicus Italia absuit: a feriis pentecostes MCCXIX S. Franciscus per annum & amplius egit in Syria: quæ Wadingho venit in mentem Dominicum a S. Francisco de abdicandis possessionibus consilium accepisse?

Si hæc aliquando eruditi Actorum SS. editores Antverpiani legerint, ac pro criterio suo attentius perpenderint, non dubito tum ab ipsis longe aliter sentiendum, quam scripserint in appendice ad Tomum II maii in vita S. Angeli Carmelita cap. 5 pag. 828 col. 1, ubi sic habent: *S. Dominicum Romæ fuisse saltem usque ad martium MCCXIX demonstrat satis clare Wadinghus: docet etiam utrumque Franciscum & Dominicum intra festum paschalis & pentecostes fuisse Perusii apud cardinalem Hugolinum, & deinde Assisi in capitulo generali Minorum, cui initium ipsa die pentecostes xxv maii.* Erratum hic ut conjicio typonum, legendum enim xxvi. Hæc eadem repetunt Append. I in vita ex aliis conflata pag. 840 col. 1. Ubi inquam hæc ad examen revocaverint, fatebuntur si unquam aliàs, hic sane sibi accidisse, quod ejusdem vitæ S. Angeli Anacephaleosi pag. 835 col. 1 profitentur, multa quæ ipsis primò visa sunt solidissima atque inabitabilia, doctioribus postea factis judicata revera nihil aliud esse quam figmenta. Wadinghum jam ipsi maxima ex parte deserunt, nam iter Dominicum Hispanicum

T O M. I.

post capitulum Storearum collocat, ubi contra Sæc. XIII. Wadinghus totus in eo est, ut probet ex eo itinere jam quibusdam ante capitulum mensibus Romam rediisse. Viderunt nempe eruditi editores narrationem Wadinganam nulla ratione stare posse cum iis, quæ auctores æquales constanter unoque ore afferunt, Dominicum ex itinere Hispano & Parisiensi non recta Romam, sed Bononiam accessisse mensè augusti.

At quod iidem editores eo loci astruunt seu potius proponunt re nondum discussa, ubi diligentius inspexerint, veritati non magis consonum agnoscent. Sic enim illi pag. cit. 828 col. 1. *Ex illo capitulo (Storearum ad pentecosten MCCXIX, Dominicus in Hispaniam pedes iter instituit, & magna ætatis parte peracta Segoviam appulit, nec nisi sequenti anno mensè septembri Bononiam rediit, neque Roma fuit quoad vixit, id est usque ad augustum anni MCCXXI.* Hæc inquam se ipsis ruunt omnia. Si Dominicus post pentecosten anni MCCXIX tantum peracta jam fere ætate Segoviam venerit, nec ex eo itinere Bononiam redierit nisi mensè septembri anni sequentis, ergo anno MCCXX sacris pentecostes feriis primum suum capitulum generale Bononiæ non habuit, quod esset soli ipsi tenebras offundere, ipsique editores non probabunt, cum eorum meminerint, quæ Bollandus ad vitam B. Jordani mensè februario in commentario prævio præfatur. Quid eruditus viris imposuerit non ignoro. Noverant integram hiemem Dominicum in Hispania restitisse, nec inde per Parisios reversum nisi circa septembrem anni sequentis, & ob nimiam Wadingho fidem ut capitulum storearum salvarent, seu potius Dominici cum S. Francisco in illo capitulo colloquium, iter Dominicum Hispanum post capitulum prorogare maluerunt. At si unquam hæc retractent, tum iis ex ipso Bollandus constabit de capitulo primo generali Bononiæ ad pentecosten anni MCCXX a Dominico celebrato: hinc colligent septembrem anni præcedentis MCCXIX eum esse quo Dominicus ex itinere Hispano Bononiam appulit, ac proinde cum hiemem in Hispania ab eo actam negari nequeat & ipsi statuant, jam ab anno MCCXVIII saltem ante natale Domini Roma Segoviam accessisse certissime concludent. Ex quibus luce clarius ipsis demonstratum erit, colloquium illud a Wadingho adeo decantatum Dominici cum S. Francisco, seu Perusii coram cardinali Hugolino, seu Assisi in capitulo storearum ad pentecosten MCCXIX, inter tot quæ ipsis in decursu immensi operis occurrerunt figmenta, non aliam quam ex insulis Fratrum quorundam otiosorum confabulationibus originem habentia numerandum.

Quod autem addunt eruditi editores Dominicum ex quo Bononiam ex itinere Hispano accessit, Romæ quoad vixit non fuisse, id est usque ad augustum anni MCCXXI, cum ab ipsis absolute afferatur, & id cum gestis sancti non convenire jam superest demonstrandum.

DISSERTATIO IV.

Quo anno quove mensè B. Dominicus Neapolitanum Stephani cardinalis a Fossanova consanguineum suscitavit, & Sanctimonialia apud S. Mariam trans Tiberim degentes ad S. Sixti cœnobiū transfudit.

Neapolitanum nobilem juvenem Romæ apud S. Sixtum a B. Dominico suscitatum tradunt tres primi ejus vitæ scriptores Jordanus, Constantinus, & Humbertus, ut supra relatum est, at annum mensemve quo patratum hoc miraculum illi

L

Sæc. XIII. tres omiserunt. Mirum verò illos de translatione Sanctimonialium e S. Maria trans Tiberim ad S. Sixti domum cedentibus Fratibus & ad S. Sabinam transeuntibus omnino tacuisse, quamvis utrumque opus eodem tempore actum sit. De illa tamen translatione a Dominico summa prudentia ad finem usque perducta nullatenus est dubitandum, cum revera Sanctimonialia illæ domum S. Sixti quadringentis fere annis incoluerint, pluribus diplomatibus pontificiis in ea constituta & ornata, hujusque translationis fidem faciant ipse Humbertus non quidem in vita sancti ut dictum est sed in chronico, Theodoricus de Appoldia, Bernardus Guidonis in notitia ordinis, S. Antoninus & alii deinceps. Verum isti veteres alii tempus hujus translationis non annotarunt, alii ita retulerunt, quod vitio notarium ascribendum censeo, ut in innumeras ambages scriptores seculi XVI & XVII conjecerint, sicque cum omnes annum & mensẽ conentur indicare, neminem adhuc legerim, qui aliquid certi & ad rationem chronologiæ accurati astruat.

Ut pedetentim in re tam obscura procedam, illud in primis statuendum, in eo enim omnes conveniunt, translationem illam factam mense februario, adeo ut super sit tantum querendus annus quo acta. De tribus autem annis tantum potest esse quæstio, an anno MCCXVII stylo veteri novo MCCXVIII, an anno MCCXVIII stylo veteri novo MCCXIX, an anno MCCXIX stylo veteri novo MCCXX. Jam ex dictis dissertatione superiori explodendus est februario anni MCCXVIII stylo veteri novo MCCXIX, tot enim argumentis evictum est Dominicum jam ante natale Christi anni MCCXVIII ad augustum anni sequentis MCCXIX Roma abuisse & in itinere Hispano & Parisiensi egisse, ut in controversiam nunc venire non possit. Februario anni MCCXVII stylo veteri novo MCCXVIII eligit Malvenda, idque primum mihi magis arridebat, ceu quod commodum omnino videretur ad plura expedienda, quæ apud alios legebam haud parum intricata. Hac enim ratione miraculum Neapolensis suscitati inveniebam factum XVI Kal. martii die mercurii non quidem cinerum, sed septuagesimæ, translationem Sanctimonialium XII Kal. martii die Dominica non prima quadragesimæ, sed Dominica sexagesimæ, quod viris in hisce antiquis versatis forsitan non displicebit. Verum re attentius perpensa, pluribusque inspectis veteribus instrumentis & ille annus rejiciendus visus est.

¶ Superest itaque februario anni MCCXIX stylo veteri novo MCCXX ad quem translationem dictam censeo revocandam. Primum enim omnes qui annum distincte annotarunt, februario anni MCCXIX diserte exprimunt: certissimum autem illos stylo sua ætate vulgari usos esse, ac proinde mensẽ eum indicare qui nunc februario MCCXX diceretur. Audiendus Theodoricus de Appoldia qui primus tempus & miraculi & translationis retulit: sic enim ille vitæ S. Dominici lib. 2 cap. 4. *Per id tempus consentientibus cardinalibus constituerat Honorius pontifex omnes sanctimonialia per diversa urbis loca dispersa modo id fieri posset in unum redigere, ut & facilius possent regi & cautius custodiri. Porro illas ita adunatas decreverat apud S. Sixtum propter antiqui loci reverentiam & opportunitatem collocare. Cernens verò B. Dominicum per omnia virum religiosum & ad omnes gratiosum illi pium hoc opus committendum censuit. At ille nihil pontificis voluntati resistens id unum a pontifice modestissime petiit, quandoquidem tam grande opus ipsius unius vires sustinere non possent, adjuutores idoneos ut ipsi largiretur. Adjuncti sunt igitur ei a pontifice tres cardines, Hugolinus Ostiensis qui postea fuit pontifex maximus, Stephanus de Fossanova, Nicolaus cardinalis Tusulanus episcopus, quorum hac in re exequenda fidei opera & consilio usus est.*

Et post plura quæ hic non necessaria, sic prosequitur cap. 6. *Postea fidelis Domini servus & prudens ex consensu trium cardinalium, quorum regebatur & muniebatur auxiliis, id constituit ut apud S. Sixtum quarta feria in capite jejunii ipsi quatuor convenirent, & ibidem abbatissa cum monialibus omnibus præfens administrationem & jura omnia cardinalibus & ipsi resignaret, uti etiam factum est. Ecce autem sedente viro sanctissimo cum illis cardinalibus in media capitulari domo, abbatissa verò cum monialibus astante, ut ea res divinitus gesta evidenti miraculo declararetur, vir quidam ejulans & comam vellens voce horribili exclamat eheu eheu. Cunctis exterritis & sciscitantibus quid haberet, respondit, nepos Stephani cardinalis ab equo cadens mortuus est, dicebatur is Neapolon. Post relatas omnes miraculi secuti circumstantias, sic concludit: *Facerat Neapolon mortuus a mane usque ad horam nonam, suscitatus verò est ut opinor & conjicere possum XVI Kal. martii in die martyris Valentini. Difficultatem quam ingerit illa diei nota postea explicabimus, sed prius videnda sequentia**

Cap. 7 sic habet: *Ad hoc usque tempus in Urbe FF. Predicatores apud S. Sixtum manserant, ubi hæc & plura alia admiranda omnipotens salvator per S. Dominicum operatus est. At pontifex Honorius qui virum Dei haud vulgariter amabat, ecclesiam S. Sabinæ eis tradidit incolendam, ubi hodieque pontificum benevolentia perseverant. Eo libros & omnia quæ hæctenus apud S. Sixtum habuerant transfudere. Ad quam sane cum se contulissent ut diximus Fratres cum omnibus rebus suis, agente B. Dominico tempus præstitutum est, quo deberent sorores in ecclesiam S. Sixti ubi Fratres hæctenus habitaverant succedere. Cap. 8 sic prosequitur: *Anno ab incarnatione Dñi MCCXIX, XII Kal. martii, quæ tunc erat Dominica prima quadragesima, venerunt D. abbatissa cum sanctimonialibus suis de Transiberim accipientes in possessionem ecclesiam S. Sixti ubi habitare cæperunt Domino perpetuo servitura, inter quas erat quedam puella nomine Cecilia tunc XVII annorum juvencula, quæ in ipso porta introitu prima omnium habitum ordinis assumpsit a patre sancto, in manibusque ejus tertia vice obedientiam professæ est, post hæc abbatissa ceteraque moniales, nec non tota alia similiter induta & professæ sunt, quæ omnes numero XLIV existerunt &c. apud auctorem legenda.**

Quæ hæctenus referenda fuerunt, ut rei gestæ lector feriem habeat, in his verò annotandi potissimum sunt annus & dies miraculi Neapolensis scilicet suscitati, tum & dies translationis monialium. Annus statuitur MCCXIX & mensis februario, recte, nempe juxta computum seculo XIII Romæ usurpatum, quo annus incipiebat xxv martii, ille qui nunc MCCXX diceretur. At quantum ad utrumque diem assignatum error in tolerandus irrepit, quod vitio notarium ascribas. Dies suscitati Neapolensis indicatur feria quarta cinerum XVI Kal. martii, dies verò translationis monialium dominica prima quadragesimæ XII Kal. martii, quod utrumque impossibile est. Nam quod mireris inter annum MCLXXXIV & MCLXIII spatio octoginta annorum nullus fuit, quo pascha die prima aprilis eveniret, & consequenter quo dies cinerum fuisset XVI Kal. martii, & dominica prima quadragesimæ XII Kal. martii. Hunc itaque Theodoricus locum corruptissimum esse certissimum est. Quid igitur? Expungendi dies ab eo notati & standum in anno ab illo indicato nempe MCCXIX more Romano ejus seculi, qui nova nostri seculi computandi ratione MCCXX diceretur, adeo ut miraculum suscitati Neapolensis XVI Kal. februarii feria VI post cineres patraturum fuerit, translatio verò monialium acta XIV Kal. martii domin. prima quadragesimæ.

Huic nostræ sententiæ cætera omnia conveniunt. Theodoricus ipse cum Jordano & Constantino F. Tancredum miraculo præsentem exhibet & præcipuum actorem: at ipse Tancredus habitum ordinis

non induit nisi post pascha anni MCCXVIII, cum illum acceperit Bononiæ, quo S. Dominicus sodales non misit nisi circa pascha ejus anni, ut supra narrabat Jordanus n. 34. Cum igitur quadragesimam anni MCCXVIII stylo veteri novo MCCXIX Dominicus in Hispania egerit, superest ut miraculum & translatio evenerint quadragesima anni MCCXIX stylo veteri novo MCCXX. Favet S. Antoninus P. III tit. XXIII cap. IV §. VII ubi sic habet de miraculo: *Facerat autem Neapoleo mortuus a mane usque ad horam nonam, suscitatus verò est ut opinor XVI Kal. martii in die martyris Valentini. Ubi notandum non addere id factum feria quarta: dixerat quidem paulo ante abbatissam cum monialibus convenisse apud S. Sixtum in capite jejunii, sed id de feria sexta post cineres æque intelligi potest. De translatione verò monialium sic habet §. XI. Anno MCCXIX venerunt domina abbatissa cum suis monialibus de Transiberim accipientes in possessionem ecclesiam S. Sixti, ubi habitare cæperunt &c. Inferius verò docet hanc translationem factam dominica prima quadragesimæ. Sic enim ille: *Cum autem in secunda dominica quadragesimæ, scilicet post octo dies ab accessu earum ad dictum locum B. Dominicus ibi predicaret in ecclesia &c. ubi expulsionem demonis a sorore Amata refert. Nota rursum S. Antoninum non addere dominicam illam primam evenisse XII Kal. martii. Annus MCCXIX apud S. Antoninum Florentinæ scribentem, ubi stylus numerandi Gallicus erat in usu, ut multis exemplis evincetur in hoc opere, præsertim ubi de F. Jordano de Pisis, quoad tres menses januarium, februarium & martium ad pascha usque, ille est qui nunc MCCXX diceretur. Itaque juxta S. Antoninum miraculum factum fuerit anno stylo novo MCCXX die XIV februarii seu XV Kal. martii feria VI post cineres, translatio verò monialium domin. I quadragesimæ, quæ anno illo accidit XVI febr. vel XIV Kal. martii. Et cum S. Antoninus Theodoricum fere totidem verbis excipiat, licet non eodem ordine, colliges vel in suo codice Theodoricus duas illas notas quæ hæctenus scriptores adeo torserunt, feria IV cinerum XVI Kal. martii ad miraculum, & XII Kal. martii domin. I quadragesimæ ad translationem non legisse, vel si legit expungendas ut rem totam evertentes judicasse. Ego verò Antonini narrationi lubens assentior, existimoque verissimam, & talem a rei chronologiæ peritis habendam spero.**

Confirmatur ex Constantino, qui relata n. 13 B. Reginaldi mirabili curatione, & ad ordinem aggregatione, quod gestum vult cum S. Dominicus & sui sodales adhuc ad S. Sixtum morarentur, sic habet n. 24. *Sed adhuc libet ab Urbe nequaquam divertere, ea quæ in ea aliis quoque temporibus per eundem servum Dei Dominicum contigisse didicimus prosequentes. Et immediate subjungit suscitationem nepotis Stephani cardinalis de Fossanova apud S. Sixtum. Illud aliis temporibus denotat non eodem anno suscitatum Neapolonem, quo Reginaldus ordinem amplexatus est: ac proinde cum hic anno MCCXVIII post xxv martii nostris allectus fuerit, recte nos translationem Fratrum ad S. Sabinam & monialium ad S. Sixtum ad annum MCCXX prolatamus.*

Hæc amplius illustrabit F. Benedictus de Montefascone, qui ab anno MCCXXI ad MCCXVIII negotia monialium S. Xisti gessit, & chronicon ejus monasterii ab initio ad sua usque tempora scripsit. Sic autem ille: *Nota quod D. Innocentius papa III monasterium S. Xisti cum devotione animi edificare de bonis Ecclesie cepit, ut mulieres urbis ac moniales aliorum monasteriorum urbis per diversa vagantes possent ibi sub arcta clausura & diligenti custodia Domino famulari. Sed dum ad promotionem dicti loci ferventissimo instaret animo morte præventus, monasterium imperfectum remansit. Honorius autem papa III immediate successor præfati Innocentii ad in-*

T O M. I.

staniam B. Dominici fundatoris & institutoris ordinis FF. Predicatorum ipsum ordinem confirmavit, & eidem B. Dominico & suis Fratribus dictum locum S. Xisti ad eorum usum concessit. B. Dominicus processu temporis audiens dictum monasterium ad usum monialium fuisse adificatum, ductus teneritudine conscientie, noluit quod Fratres sui ordinis ulterius ibi manerent, sed cum multa sollicitudine multoque labore ecclesiam S. Sabinæ a summo pontifice sibi & suo ordini impetravit. Postremo vero ipse B. Dominicus, ne locus S. Xisti ad Dei honorem adificatus ad alios usus quam ordinatio adificantis intenderat, poneretur, & ne ipse cui prædictus locus dudum concessus fuerat, aliquo remorsu conscientie lederetur, cepit ex concessione sibi a summo pontifice facta per Urbem diversa sanctimonialium monasteria circumire, eisque verbum Domini predicare, & ad introitum dicti monasterii admonere, sicque ibi multas voluntarias tandem sub debita clausura locavit. B. ergo Dominicus omnes moniales S. Mariæ in Tempulo, & magnam partem monialium S. Biviana de licentia præfati Honorii papa & de voluntate ipsarum transtulit ad prædictum monasterium S. Xisti. Itaque uno die translata sunt XI moniales tam dicti monasterii, quam XXI de diversis aliis monasteriis urbis ad monasterium S. Xisti: multas & alias dominas seculares post hæc B. Dominicus ad ordinem recepit, & cum aliis in dicto monasterio reclusit. Idem quoque B. Dominicus eisdem monialibus sibi a papa concessis habitum sui ordinis quo utuntur induit, & velum tradidit, faciem cooperuit, ad ordinem recepit, professionem ipsarum secundam regulam B. Augustini & institutiones FF. Predicatorum admisit.

In qua narratione quæ ab ingenuitate plurimum allubescit, licet non ita cum dictis Theodoricis conveniat, illa saltem verba velim attendas: *B. Dominicus processu temporis audiens &c. & illa alia: Et ne ipse cui prædictus locus dudum concessus fuerat &c. Quæ arguunt non tam cito Dominicum destinationem Innocentii III circa locum S. Sixti cognovisse, & jam dudum id est duobus saltem annis solidis nostris illum incoluisse, cum de eo relinquendo Sanctus cogitavit: quod translationem monialium ad quadragesimam anni MCCXX stylo novo facile rejicit. Imo id evincunt, quæ ibidem addit dictus F. Benedictus. Sic enim prosequitur: *Post hæc B. Dominicus ad informationem dictarum monialium vocavit de monasterio de Pruliano, quod ipse adificaverat sororem Blancham cum septem aliis monialibus, quarum quatuor post aliquot tempora ad prædictum monasterium redierunt: prædicta verò soror Blancha cum aliis tribus usque in finem remansit in monasterio S. Xisti, ubi eam B. Dominicus priorissam instituit, quæ præfatas moniales de ordinis observantiis docuit, loqui per signum manuum indicavit. Ex archivo autem Pruliano habetur vocationem illam sororis Blanchæ & septem aliarum factam esse a B. Dominico anno MCCXIX nempe stylo veteri, novo MCCXX. Quæ confirmant eodem anno & non antea translationem monialium in S. Sixtum factam, incredibile enim est Dominicum eas duobus annis vel etiam uno anno solido sine præfecta nova & sui ordinis reliquisse: præsertim cum ibidem addatur abbatissam S. Mariæ de Tempulo intrando in S. Sixtum munus suum inter manus B. Dominici resignasse. Percinus qui in Monum. Tolos. hæc refert ex cod. ms. archivi Pruliani a se viso, addit hanc sororem Blancham ibidem dici origine Tolosanam nobilique viro prius matrimonio junctam, qui & ipse ordinem amplexus est, amboque bona sua monasterio Pruliano dedisse, ex quibus media pars dormitorii constructa est. Verum est Percinus ibidem pag. 22 b. non parum laborare, qui hanc Blanchæ vocationem anno MCCXIX componat cum Dominici itinere Hispano anno eodem facto, quia scilicet ad distinctionem styli veteris a novo non attendit: Dominicus enim ætate anni MCCXIX jam in Italiam redierat, & Romam mense decembri, januatio verò & februario sequentibus qui ejusdem**

L ij

Sec. XIII. anni MCCXIX tum adhuc computabantur, tractata est & completa monialium Romanarum in S. Sixtum translatio, tumque etiam ad eas regendas sorores e Prulio vocatae.

Sed quid plura. Rem conficiunt Honorii III diplomata duo. Primum quo S. Dominico & ejus sodalibus pontifex ecclesiam in S. Sixti donat, & sic a Rainaldo ad ann. 1219 n. 50 refertur: *Honorius papa III. Ligna pomifera in Ecclesia paradiso plantare ac fovere plantata, juxta quod ex officio nostri tenemur debito cupientes, dilecto filio F. Dominico & Fratribus sui ordinis ecclesiam S. Xisti de Urbe duximus concedendam, sperantes in Domino, quod tam ipse quam Fratres sui poma nova & vetera, qua sponfus legitur sponsa servasse, ministraturi sint esurientibus animabus &c. Datum apud civitatem Castellana XVI Kal. januarii pontif. nostri anno IV quod est XV dec. MCCXIX.* Cum igitur in hoc diplomate nulla fiat monialium mentio, sed Dominici tantum ejusque Fratrum, argumentum est inventum eos ibidem decembri MCCXIX adhuc mansisse, nec moniales in eam ecclesiam translatas nisi februario sequenti. Scio Fontanam in Mon. Domin. pag. 12 Breve datum legere anno III non IV, sed erratum esse haud dubium, cum ipse testetur se ex Rainaldo excipere. Deinde Rainaldus dicit epistolam esse 634 libri 4 quo ex libro epistolae omnes anni 4 Honorii depromit. Non mirum autem ecclesiam S. Sixti nostris tantum datam decembri MCCXIX licet a duobus annis & amplius eam incolerent: sic enim & Parisiis ecclesiam S. Jacobi nostri intrarunt mense augusto MCCXVIII, quae tamen ut Jordanus notat supra n. 31 non fuit tum eis absolute data, sed tantum mense maio MCCXXI.

Alterum diploma Honorii III in favorem monialium sic habet: *Dilectis in Christo filiabus priorissa ac conventui S. Sixti de Urbe &c. sane cum ecclesia S. Mariae de Tempore usque adeo in spiritualibus esset collapsa, & in temporalibus diminuta, quod nequaquam ibi abbatisa & moniales ipsius possent commode remanere, nos more industrii vinitoris, qui plantas fructiferas de loco sterili ad fertilem satagit transplantare, tam abbatisam quam moniales ceteras ad ecclesiam S. Sixti, ubi per Dei gratiam domus religioni aptissima cum multa diligentia sum fabricata duximus transferendas, translata etiam magna parte monialium ecclesia S. Bibiana de voluntate ipsarum, quae una vobiscum elegerunt Domino famulari &c. in quibus pontifex S. Sixti monasterio dat bona omnia monasterii S. Mariae de Tempore, & praeterque monasterii S. Bibianae, cui tamen ultimo aliqua relinquuntur ad earum sustentationem, quae ibi remanserant. Datum Laterani VII Kal. maii ann. v scilicet XXV april. MCCXXI: quod signum est ab anno superiori ad summum eas in S. Sixtum migrasse, neque enim credibile duos aut tres annos pontificem eas sacras virgines absque bonis ad victum necessariis reliquisse: post annum vero id urgebat, ut & secure earum villici solvere, & jure illarum debita exigere possent. Hoc diploma sanum & integrum cum bulla plumbea etiamrum apud dictas moniales ad SS. Sixti & Dominici de Magnanapoli nunc morantes servatur, videlicet Franciscus M. Torrigius, & refert in sua historia dell' imagine di Maria Vergine posta nella chiesa di dette monache. Romae Manceli. 1641 in 4.*

Solvendus jam est nodus quem proponunt eruditi Aetorum SS. editores loco ad finem dictionis superioris laudato, sic enim illi: *Dominicus ex Hispania mense septembri Bononiam rediit, neque Roma fuit quoad vixit, id est usque ad augustum anni MCCXXI.* At quibus documentis persuasi id alitruant, suspicari non possum: contrarium enim evincunt & testes in processu ejus canonizationis auditi, & diplomata plura Romae ab eo vel obrenta vel signata. Testes supra relati hi speciatim legendi: primus Ventura Veronenfis haec habet notanda: *& stetit cum ipso F.*

Dominico in civitate Bononiensi, & in eundo cum ipso extra civitatem per provinciam Lombardia &c. Et postea pluribus rebus de his quae sanctus in itineribus observabat, addit: *& hoc seipsum vidit per provinciam Lombardia scilicet apud Mediolanum & Columbanum & alibi in multis locis.* Quae probant Dominicum ex Hispania rediisse non ita sedem fixisse Bononiae, ut non inde saepius ad praecipuas Italiae civitates excurreret. Secundus Guilelmus de Monteferrato, qui Parisiis in S. Jacobi e manibus Sancti vestem induit anno MCCXIX sic habet: *Et ex tunc conversatus fuit cum eo pluribus temporibus diversis locis in eundo ad curiam Romanam & alibi &c.* Et postea: *Et vidit cum eundo secum Romam patientem gravem infirmitatem &c.* & rursus: *Interrogatus ubi alius eum vidit infirmum, respondit quod apud Viterbium.* Viterbium sane in via est itineris Romani. Testis quartus Bonvisus de Placentia juratus dixit, quod fuit conversatus cum F. Dominico circa tempus quatuor mensium Bononia in claustris B. Nicolai, & etiam Roma & eundo Romam & Mediolanum &c. Testis sextus Radulphus de Faventia dixit, quod nunc sunt XIV. anni (igitur anno MCCXXI) & venit F. Dominicus, & ex quo venit Bononiam usque ad finem vitae suae stetit in dicta civitate Bononiensi nisi quando ibi ad curiam Romanam, & visitavit quasdam villas terre Lombardia, & etiam civitatem Venetiarum &c. De isto R. Radulpho coenobii Bononiensis procuratore narrat Stephanus Lombardia prior provincialis testis septimus, illum absente aliquando B. Dominico aedificia quaedam ampliora extruxisse, quae Sanctus in reditu videns agre admodum tulit, & ne perficerentur severe prohibuit. Ad suscipienda autem hujusmodi aedificia quatuor aut quinque mensium spatium vix sufficit: unde conjectu pronum tum Radulphum hoc opus aggressum esse, cum Romae Sanctus translationi monialium relatam incumberet. Haec B. Dominici itinera adhuc magis explicat testis nonus Frugerus Perrensis, qui juratus dixit quod quatuordecim anni fuerunt in quadragesima proximo praeterita quod ipse intravit ordinem Praedicatorum & fecit professionem in manibus F. Reginaldi &c. c. proinde anno MCCXXI; & eodem anno in aestate sequenti venit F. Dominicus fundator ordinis Bononiae &c. & dixit quod conversatus fuit cum eo quatuor menses & a n. lius in conventu Bononiensi, & in conventu Florentino, & in conventu Romano, in eundo cum eo Romam & per alias civitates &c. ubi iter Dominici Romae sub finem anni MCCXXI eadem ratione narrat, quo supra a nobis constituebatur, ut scilicet Bononia Florentiam iverit, ubi coenobium jam erectum reperit, quo proinde F. Joannem Salernitanum antea miserat, & Florentiam ad curiam Romanam Viterbii agentem, denique Romam.

Acta plura proferre haud difficile est quae hactenus dicta confirmant. Jam supra relatum diploma donationis ecclesiae S. Sixti Dominicum probat XVII dec. MCCXXI pontificem in civitate Castellana convenisse. Aliud refert Rainaldus ad 1219 n. 54 quo Honorius archiepiscopus &c. Ecclesiarum praetatis commendat priorem Dominicum & Fratres suos ordinis Praedicatorum, datum Viterbii VI idus decem. pontif. anno IV, id est VIII dec. MCCXXI, & hoc probat pluribus diebus Dominicum in illis non longe a Roma civitatibus cum pontifice egisse: & forte tum consilium de transferendis in S. Sixtum monialibus captum, cujus exequendi causa Romam Sanctus progressus fuerit, & februario sequenti feliciter consummarit. Duo alia diplomata, alterum datum Viterbii XIII Kal. april. ann. IV, alterum ibidem pridie nonas maii ann. etiam IV, scilicet XX martii & VI maii MCCXXI refert Malvenda pagg. 294 & 295, quae forsitan obtinuerit Roma post stabilitas in S. Sixto moniales Bononiam capitulum suum primum generale ad pentecosten XVII maii celebratum redeundo. Aliud est quod ut pote rarum & a Soegio

primum editum visum est hic inferendum: *Honorius &c. Dilectis filiis magistro Roberto S. Victoris, Vincenzio de Sillia, Cattorgio de Mansu, Josepho de Flore, Jacobo Vallisumbrosa, & Domingo de Aquilari monasteriorum monachis &c. Quia qui seminant super aquas, & qui frumentum abscondunt, in populo maledicuntur, consulte agitis, si talentum vobis a Deo creditum in sudario non ligatis, cum a nemine accendatur lucerna ut ponatur sub modio, sed super candelabrum ut cunctis qui in domo sunt luceat, statuatur. Cum ergo dilectus F. Dominicus prior ordinis Prædicatorum magnum credat animarum profectum, si quam recepistis a Domino predicationis gratiam, juxta suam erogetis providentiam utilitatibus proximorum, discretioni vestra per apostolica scripta mandamus, quatenus pro illius amore qui propter nimiam caritatem qua dilexit nos, de secreto parvis ad publicum humana conditionis exivit, proficiscamini cum ipso F. Dominico ad proponendum quibus expedire viderit verbum Dei, quo lumine veritatis ostenso errantes ad viam justitiae revertantur, scientes quod vos concessimus Fratri prædicto, ut eidem in ministerio verbi Dei cooperari teneamini proprium semper habitum deferendo. Datum Viterbii xv idus maii pont. nostri ann. xv, scilicet xii maii mcccxx. Hoc diploma non putem Dominicum præsentem accepisse, cui non satis superfuisset temporis, ut Bononiam rediret, ubi xvii ejusdem mensis die pentecostes capitulum suum generale aperire debebat, sed saltem ad ejus preces dum Roma paulo ante reverteretur a pontifice obtentum. Porro ex his litteris Dominicum discimus etiam dum institutioni ordinis ardentius instaret, a prædicationis officio propterea non retardatum, sed perpetuo ac indefinenter ei defudasse, & quotquot ex aliis etiam ordinibus ad idem munus aptos viros graves & eruditos noverat allegasse, sibi que socios adjunxisse.*

Anno sequenti Dominicum non paucis mensibus Romæ fuisse acta plura probant. Diploma Honorii III refert Malvenda pag. 323 Dominicum priori ordinis Prædicatorum inscriptum, datum Laterani vi idus dec. anno v, scilicet viii dec. mcccxx. Idem Malvenda pag. 325 & 326 alia duo profert, primum in quo Dominicus dicitur canonicus ordinis Prædicatorum & præsentium lator, datum Laterani xv Kal. jan. anno v: alterum in quo idem sanctus dicitur prior ordinis Prædicatorum, & verbi Dei evangelizationi totaliter deputatus, datum Laterani iv Kal. april. anno v id est xxix martii mcccxxi, quæ ostendunt adventum & quadragesimam ejus anni & Romæ egisse, imo & ultra,

nam acta hæc habentur ibidem ab eo signata.

In nomine Domini. Notum sit omnibus præsentem paginam inspecturis, quod nos Fulco Tolosana Ecclesia gratia Dei episcopus donamus & libenter concedimus per nos & successores nostros in remissionem anime nostre & obtuitionem fidei catholicae, & ad utilitatem totius diocesis Tolosana tibi dilecto Dominico magistro Prædicationis & pro te tuis successoribus & Fratribus ejusdem ordinis ecclesiam B. Maria Fanijovis, quam eidem ordini Prædicationis cum decimis sive ad nos sive ad fabricam ecclesie sive ad capellanum ibidem instituentem quondam pertinentibus oblationibus & cum omnibus juribus suis & pertinentiis jure perpetuo possidenda integre assignamus: te & per te Fratres ejusdem ordinis cum traditione præsentis chartæ in possessionem inducentes, salvo tamen jure episcopali nobis & successoribus nostris tam in cathedralico quam in procurationibus, & in commissione cura animarum illi sacerdoti, qui a magistro vel priore in dicta ecclesia a dicto magistro instituto, vel Fratribus jam dicti ordinis nobis vel nostris successoribus fuerit præsentatus.

Et nos supradictus Dominicus magister Prædicationis per nos & successores, & Fratres ipsius ordinis, vobis D. Fulconi episcopo & vestris successoribus sextam partem decimam ecclesiarum parochialium totius Tolosana diocesis, quam nobis & ordini prædicto de consensu canonicorum S. Stephani Tolosani retroactis temporibus libere concessistis, sicut in instrumento publico plenius continetur, solvimus & desumpimus in perpetuum, ita quod dictum instrumentum sit penitus irritum & inane, renunciantes omni legum & canonum auxilio, quod nobis vel ordini prædicto ex donatione vestra vel alio modo super prædicta sexta parte decimarum posset competere vel valere.

Ut autem omnia supradicta omni firmitate subnixæ permaneant, sigillorum nostri & Domini magistri Prædicationis præfati munimine fecimus roborari. Actum in urbe Roma anno Dni mcccxxi indict. 9. xv Kal. maii. Præsentibus ad hoc convocatis Aimerico & Petro monachis Cisterciensis ordinis, & F. Bertrando converso ejusdem ordinis, & magistro Arnaudo de Campragnano, & Wilhelmo Calveto, & me W. Garrado, qui hac rogatus scripsi D. Amico Arelatensi archidiacono dicente.

Sic exscripsit Quetifius noster ex archetypo Tolosæ apud nostros etiamnum servato, cui pendunt tria sigilla, primum ecclesie S. Stephani, alterum episcopi, tertium Domini ministri Prædicationum hac forma.

Quibus addendum S. Dominicum jura omnia sibi & suis super dictam ecclesiam Fanijovis per hoc instrumentum acquisita, monialibus Prulianis cessisse, quæ iis ab eo tempore etiamnum potiuntur.

Aliud instrumentum eodem tempore Romæ cum sancto actum refert clarissimus Mabillonius Musei Italici T. I p. 74 ex veteri codice Bibl. Chigianæ, quod sic habet: *Magister Centinus Gregorii Ranpazoli in presentia Stephani cardinalis sanctorum apostolorum reverendo & per omnia referto Fratri Dominico priori venerabilis monasterii S. Sixti recipienti pro ipso monasterio & pro monasterio S. Maria in Tempulo & eorum servientibus in perpetuum concedit mille nonaginta libras prov. Sen. quas Dña Eugenia olim abbatisse dicti monasterii S. Maria in Tempulo mutaverat, & de quibus ipse pignus fecerat, scilicet in hortis ipsius monasterii de circulo maximo. Actum anno MCCXXI pont. D. Honorii papa anno v indict. ix. ac proinde saltem post xxv martii quo die annus Romæ tum incipiebat. Post tot acta & testimonia, quin B. Dominicus duobus ultimis vitæ suæ annis Romam bis saltem iverit, pluribusque mensibus qualibet vice commoratus fuerit, nemo jam ut existimo negabit: prima Fratres suos in S. Sabinam & moniales Transiberinas in S. Sixtum transtulit, quod actum mense februario MCCXX stylo veteri, novo MCCXX: altera sufficiens erat itineris causa, ut & Fratres & Sorores in suscepta religione magis ac magis stabiliret: utraque multa in gratiam ordinis a pontifice diplomata obtinuit.*

Non puto obijciendam mihi quæ nunc vifitur in ecclesia SS. Sixti & Dominici supra montem Magnanapoli inscriptionem ad imaginem B. Virginis, quam esse credunt a S. Luca depictam, & a S. Gregorio papa I in solemnibus supplicatione olim latam, cujus inscriptionis hæc est ultima linea: *Contigit ea translatio ad S. Sixti anno MCCXXI februarii xxiv prima dominica quadragesimæ*. Facilis enim responsio: nempe hoc monumentum opus est seculi ultimo elapsi, occasione novæ circa MDCXL imaginis B. Virginis in locum magnificentiorem & ornatiorem translationis erectum, & ab homine in veteri numerandi anni ratione non versato scriptum. Is legens apud Theodoricum de Appollida antiquam ejus imaginis e S. Maria trans Tiberim ad veterem S. Sixtum translationem factam anno MCCXX, XII Kal. martii dom. I. quadragesimæ, annum MCCXX juxta usum hodiernum accepit: sed ex ephemeridibus accuratis videns anno illo sic computato dominicam primam quadragesimæ non XII Kal. sed VI Kal. martii evenisse, Theodoricum corrigendum merito putavit, sed perperam correxit scribens XXI februarii factam translationem. Cum autem constet seculo XII & XIII & ultra diutius annum Romæ & alibi a die annunciationis XXV martii fuisse inchoatum, cujus præter exempla jam superius data, & hoc addendum ex Ughello Ital. fac. T. VI p. 499 ubi refert diploma Lucii III datum Velletri XII Kal. april. indict. I, incarn. Dom. anno MCLXXXII pont. anno secundo: nisi enim computum veterem a moderno distinguas, egregie falleris: Lucius enim electus fuit circa septembrem MCLXXXI: præterea anno MCLXXXII juxta computum hodiernum erat indictio XV: superest igitur ut ille annus MCLXXXII mense martio ante diem annunciationis sit ille qui nunc diceretur MCLXXXIII quo erat indictio I, & annus Lucii secundus: cum inquam hæc constent apud peritos, certo apud Theodoricum annus MCCXX mense februario intelligendus venit ille qui nunc MCCXX quo dominica I quadragesimæ fuit XIV Kal. martii seu XVI februarii, & sic emendandus erat Theodoricus, sicque corrigenda inscriptio Romana nobis objecta. In idem erratum impexit Torrigius supra citatus *Historia dell' imagine &c. cap. 5* ipse emendandus, dum Theodoricum seu potius ejus codicem mendosum non recte corrigit: quem tamen Torrigium cætera magni facio ceu virum

diligentem, & cui plura antiqua ordinis monumenta, inter alia supra relatam F. Benedicti de Montefiascone me debere libens & gratus agnosco.

Si supra relata omnia acta Malvenda vidisset, non ita in gestis B. Dominici per tres ultimos vitæ suæ annos recensendis ac in ordinem collocandis intricatum se exhiberet, qualem ipsum videre est pagg. 203 216 236 & seqq. nec dixisset extra omnem controversiam esse S. Dominicum non si post migrationem monialium in S. Xistum ivisse in Hispanias, quod abunde jam confutatum. Quæ verò addit eadem pag. 236 b. certum esse ex consensu auctorum S. Hyacinthum cum tribus focis ordinem intrasse anno MCCXVIII, & tamen post fuscitatum Neapolonem, nec veriora sunt nec certiora, imo ex jam dictis facile refelluntur. Ivonem electum Cracoviensem episcopum anno MCCXVIII Matthias Michovienfis ab eo citatus scribit quidem, sed quo mense non addit. Vel igitur Michovienfis annum numerat stylo novo, tumque etiam Ivonem statuat electum mense januario, impossibile videtur ut episcopus tantam familiam secum ducens, totque impedimenta trahens Romam advenire potuerit, ac jam ibi præfens negotia sua omnia expedivisse ut vult Malvenda ante miraculum fuscitati Neapolonensis, quod die S. Valentini martyris xiv februarii paratum narrat Theodoricus & S. Antoninus: vel quod verisimilius, Michovienfis ceu qui hæc ab antiquis scriptoribus excipit, annum MCCXVIII numerat stylo veteri, tumque Malvendam nihil juvat, nam februario hujus anni ille est, qui nunc diceretur anni MCCXX, quo S. Dominicum in Hispania egisse contendit & recte Malvenda. Itaque velit nolit ad nostram sententiam accedat necesse est, scilicet miraculum factum februario anni MCCXX sed qui ea ætate MCCXX tantum dicebatur saltem ad xxv martii.

Sed quid tum de Hyacintho ejusque focis? Veteribus instrumentis destituti, nam hæc nulla vidi a Polonis scriptoribus allata, nihil certi asserere possumus, at en quod probabilis videtur. Ivo sub finem anni MCCXVIII electus fuerit præsul Cracoviensis, parando itineri aliquot menses insumserit, Romam pervenerit anno MCCXX post pascha reliquum anni & menses aliquot sequentis expediendis negotiis moram fecerit, interea mense decembri ejusdem anni MCCXX Romam advenit B. Dominicus & februario sequenti xv Kal. martii feria vi post cineres Neapolonem suscitavit, XIV Kal. martii dom. I. quadragesimæ sanctimonialis e S. Maria trans Tiberim ad S. Sixti perduxit, his admirandis gestis Ivo cum suis familiaribus præsertim cum Hyacintho & Ceslao affuit, isti ambo juvenes tum his miraculis excitati, tum concionibus Dominici accensi nomen ei dederunt, ejusque institutum amplexi sunt, ad aprillem cum eo in S. Sabina permanserunt, fortè & cum eo Roma Viterbium & Bononiam iverunt, & capitulo generali ordinis primo ad pentecosten xvii maii assuerunt, hinc per Frizacum in patriam suam redierunt: id certe æque probabile imo longe verisimilius quam quod habet Malvenda, illos cum Ivone patruo rediisse, quibus jam Fratribus pedibus tantum non in curribus & equis ire liceret, præsertim cum Malvenda velit illos Frizaci totos sex menses substituisse, quo certo pedites & a patruo Ivone separati pervenerunt. Cum instituta a nobis narratione conveniunt omnia, stat & quod in litteris canonizationis legitur, *perexiguo tempore omni Dominici disciplina egregie instructum Hyacinthum*.

Quod verò per annum circiter Ivonem electum Cracoviensem retinemus Romæ, non mirabitur qui causam itineris noverit. Nimirum Vincentii episcopi Cracoviensis viri religiosissimi, & jam a XII circiter annis suo munere diligentissime perfuncti ab-

dicatio voluntaria pontifici probanda erat, sic enim refert Dlugossius Hist. Polon. lib 6 ad ann. MCCXVIII, hujusmodi autem cessationes ejus meriti episcopis ægerime semper summi pontifices permiserunt: adde & ea concessa, suaque ob egregias dotes cardinali Hugolino ab olim cognitæ facile probata in locum Vincentii surrogatione, Ivonem alia fors Ecclesiæ Sarmaticæ habuisse negotia pertractanda, quæ citius exequi non potuit. Unde Dlugossius sic habet loco citato: *Qui (Ivo) dum Romæ promotionis suæ pertractans negotia moraretur, B. Dominicum magnis jam prodigiis initia sua sanctitatis & religionis declarantem videre, ejusque familiari conversatione uti, & prædicationi suæ coram interesse promeruit*. Has fateor solum esse conjecturas, rem forsitan accuratius narrabunt Poloni, si quando episcoporum suorum seriem scripserint, & ex litteris pontificiis suisque archivis, & mensum quo electus Ivo, ut & illum quo ab Honorio probatus, ac diem tandem & annum quo ab Henrico Gnesnensi archiepiscopo consecratus fuit, prodant. Interim mihi satis est ut quidem opinor demonstrasse, illum Romæ Dominicum ante quadragesimam anni MCCXVIII stylo novo videre non potuisse, siquidem nondum erat electus, vel si electus in Urbem tam cito pervenire non potuit: Dominicum in Hispania egisse mense februario anni MCCXX stylo novo, ac proinde Hyacinthi vocationem ad ordinem in annum sequentem rejiciendam mense februario stylo novo MCCXX, sed stylo ejus seculi MCCXX.

Chronologiæ hæcenus tam apte ad tempora cinnatæ, unum tantum video quod objici possit, nempe quod habet Theodoricus lib. 3 cap. 7 ubi sic loquitur: *Tempore quodam rediens de Hispania S. P. Dominicus detulit Sororibus cochlearia cypressina unum pro qualibet Sorore*. Hæc enim jam in S. Sixtum translata moniales indicare viderentur, priusquam B. Dominicus iter Hispanum suscipere, adeo ut ille filiarum suarum vel Segobizæ vel Matriti memor singulis hæc xeniola compararit. Sed idne tanti est, ut propterea tota ratio itineris sancti tot momentis firmata sit evertenda. Itaque cum ὄστρον πτόρερον in narratione Theodorici necessario sit agnoscendum, ubi translationem monialium refert ante iter Dominici Hispanum, utrumque tamen ad annum MCCXX collocans, quod si verum ut mihi constat, iter præcessit, & translatio subsequuta est, ut supra a nobis constitutum: sic & in ista cochlearium delatione ac distributione aliquid in Theodorico necessario supplendum. Nam præterea incredibile est etiam si moniales illæ ante iter Dominici Hispanum translata asserantur, sanctum ex Hispania tot regiones peragrare pedes cogitantem, scilicet Galliam universam Parisios usque, exinde per Burgundiam in Italiam, tandem Bononiam, ubi tribus circiter mensibus substitit, priusquam Romam adiret, hujusmodi onus plusquam centum cochlearium, nam ab ipsis initiis plusquam centum Sorores apud S. Sixtum fuisse omnes product, centum inquam illa & amplius cochlearia suis humeris imposuisse: onus illud importunum & fastidiosum secum semper habuisse Tolosæ, Parisiis, in Burgundia, per Alpes, Bergomi, Mediolani, Bononiæ: sodales eum non interrogasse quid secum deferret, nullos ut sibi daret postulasse. Serio Dominicum alta omnia pro Dei gloria, pro majori Ecclesiæ incremento, pro stabilimento ordinis in toto hoc itinere cogitantem, ubique prædicationi indefatigabiliter insistentem, aliunde codicibus evangeliorum & epistolarum Pauli, quos semper secum in via ferebat satis onustum, ad cochlearia attendisse nemini sapienti probabitur. Quid ergo? En quod verisimilius videtur, nimirum quemdam e sodalibus Hispanis, qui ad prima ordinis comitia Bononiam anno MCCXX venerunt,

hæc cochlearia secum attulisse, a quo B. Dominicus dono accepta postea sub finem anni Romam ut dictum est se conferens Sotoribus Sanxistinis munusculum hoc Hispanum distribuerit: sicque verba Theodorici recte ordines: *Tempore quodam rediens Romam B. Dominicus detulit Sororibus ex Hispania allata cochlearia cypressina, unum pro qualibet Sorore*.

Adde forem Cæciliam ex cujus ore hæc Bononiæ anno MCCXXXVIII a F. Gerardo tum pro Teutonia in comitiis generalibus Luchæ habitis diffinitore, & postea ejusdem Teutoniarum priorie provinciali accepta sunt, octogesimum quartum ætatis tum excessisse, quæ & facile præ senio in quibusdam circumstantiis rei ante annos LXVIII gestæ errare poterit. Imo ut verularum est quæ sua juvenili ætate acciderunt non raro exaggerare, hinc evenisse haud immerito quis putet, ut prædicta Cæcilia quædam de B. Dominico retulerit, verbi gratia de dæmone in specie modò lacertæ, modò passeris moniales turbante aut terrente, vel etiam simiæ quam Sanctus candelam coram se tenere ad digitorum usque combustionem jusserit & alia similia, quæ ut verbo Ferdinandi de Castillo ad historiam generalem ordinis præfantis utar, a viris gravioribus ceu pueriles ineptiæ, *ninerias y cuentos* habentur. Hæc enim cum antiquiores & sancto æquales vel suppare scriptores Jordanus, & Humbertus ordinis magistri & Constantinus provinciæ Romanæ alumnus, ejus licet rerum vel minimarum curiosissimi non meminerint, de iis nil unquam vel a sororibus Sanxistinis vel a sodalibus qui vivum viderant se audisse ostendunt: ac proinde ceu viro sapiente ut Dominicum Bonifacius VIII vocare solebat, non satis dignis, ea saltem ratione qua a Theodorico narratur, si fidem omnino non adhibeas, haud injuria feceris: ita tamen ut in relatis aliquid veri latere existimes, sicque Melchiorrem Canum de locis theologicis lib. XI cap. 6 omnia susque deque habentem, & Malvendam ad MCCXX n. 24 omnia suspicientem ac propugnantem conciliabis.

O P E R A.

1. *Libellus rationes atque auctoritates in confirmationem fidei continens*. In disputatione apud Fanumjovis cum Albigenfibus habita a B. Dominico scriptus fuit, & omnibus aliis per prædicatores in illis partibus tum agentes scriptis plus cæteris commendatus & approbatus, quique palam in ignem projectus illæsus evasit. Sic Jordanus n. 14. Constantinus n. 11. Theodoricus lib. 1 cap. 6.
2. *Schedula auctoritates pro Ecclesia catholica fide exhibens*. Hanc in alia apud Montemregalem disputatione cuidam hæretico tradidit B. Dominicus, quam ille hæreticus focis suis præbuit, a quibus ter in ignem projecta, toties sana & integra resiliivit. Sic Petrus de Valibus Sernaii cap. 7. Quæstio erat an ecclesia Romana esset sancta & sponsa Christi ut sustinebant catholici, an Babylon meretrix & mater fornicationum ut objiciebant hæretici. Sic Guillelmus de Podiolaurentii. Fructus hujus scripti eodem teste fuit 150 hæreticorum in sinum ecclesiæ reversio.
3. *Acta ejus ut ministri prædicationis seu potius ut ministri reconciliationis hæreticorum in sinum Ecclesiæ redeuntium a legatis summi pontificis constituti*. Duæ sententiæ ab eo hujus officii auctoritate latæ supra in notis ad Jordani n. 17 referuntur, quæ multò plures hujus generis ab eo produsse indicant. Qui acerbiores censuerint, sic apud se existiment antiquam seculo XIII adhuc viguisse disciplinam, nec Dominico leges a legatis sibi præscriptas transgredi l'cuiffe, cum ipsi legati Raimundo comiti Tolosano duriores imposuerint. Hoc verò reconciliationis ministerium Sancto

Sic. XIII. per quam honorificum est, quod apostolus in se posuisse Christum tantum gloriatur.

Hac occasione quaeritur an S. Dominicus hæreticorum censor, & ut aiunt inquisitor fuerit institutus? Breviter respondeo certum esse apud omnes hoc munere non functum, imo nec ullum alium id gessisse ante concilium Lateranense IV. Hinc illi gravissime hallucinantur, & gestorum ejus ætatis profus ignaros se produnt, qui Petrum de Castellonovo primum inquisitorem fuisse asserunt. Legatus ille apostolicus fuit adversus Albigenes, sed non ideo inquisitor dicendus, alioquin legati omnes, imo omnes episcopi quibus ex jure competit in hæreticos animadvertere, inquisitores dicendi essent, quod nescio an facile paterentur. Sed est quid amplius. Nemo Petrus nullum revera inquisitionis actum exercuit: an & qui essent hæretici scrutandum non habuit, tum enim palam se prodebant fidei catholicae hostes, adversus legatos apostolicos, usque subministrantes prædicatores locis conditis ex aequo publice disputabant, suos errores pro virili propugnabant, ullum hæreticum Albigensem ad annum usque MCCIX captum, ullum brachio seculari traditum, ullum morti addictum nulla est memoria. Legati apostolici eorumque adjutores patientiam solam hæreticis objecerunt, & cum paterentur non comminabantur: imo ipse Petrus de Castellonovo ab Albigenibus, quibus tamen nihil unquam vel minimum intulerat mali, quos solum ad fidem revocare studuerat, impie interfectus est, verus Christi martyr & innocens victima circa finem anni MCCV. Jam vero ab anno MCCIX quo cruce signati in Occitaniam venerunt, ad concilium usque Lateranense nulla etiam hæreticorum perquisitio apparet. Bello acri fateor hæretici oppugnabantur, sæpius vincebantur, sed ipsi non se occultabant, imo fortiter & animose resistebant, & aliquando superiores erant: tum quidem multi rebelles ac in errore pertinaces flammis addicti, sed a principibus & ducibus cruce signatorum hæ strages fiebant, in his primorum Prædicatorum & speciatim B. Dominici assensus non perebatur. Huic multas contumelias illatas, multas structas insidias legimus, vim vi repulisse non legimus, imo martyrii sitibundum intrepidum apud eos mansisse, quod cum illi viderent, & persequi desierunt. Ut Christo & Ecclesie reconciliarentur hortabatur indefesse, quos ob paupertatem hæreticis addictos noverat, iis necessaria ministrabat, apud nobiles fœminas aliquando hospitabatur, ut sancta sua austeraque vitæ ratione ab hæresi revocaret, & tandem obtinebat: conversis vel de fide periclitantibus monasterium erexit in quo secure viverent, & in fide catholica instruerentur.

In concilio Lateranensi sui officii moniti sunt episcopi, ac in primis ut quisque hæreticos a sua diocesi ejicere satageret, unde inquisitorem tum B. Dominicum delegatum nemo statuit.

An vero post concilium hoc ei munus impositum fuerit, dubium: affirmant aliqui & litteras hujus institutionis se vidisse testantur, sed quas deperditas dolent: negant alii nec argumentis carent. Primum quod nullum in actis Vaticanis ejus ætatis superstiti instituti hujus officii vestigium. Secundò omnes illorum temporum historiae ecclesiasticae vel etiam vitæ B. Dominici scriptores altum de tribunali inquisitionis tum constituto servant silentium. Tertio mox a Lateranensi synodo finita hæretici in Occitania prævalere cœperunt, & annis sequentibus superiores catholicis fuerunt, usquequo illa provincia regi Franciæ cessit, quod non nisi post mortem B. Dominici evenit, adeo ut illo vivo nulla fuerit erigendi hujus tribunalis libera facultas. Quartò quia post illam synodum B. Dominicus non vitam statariam ullibi egit præsertim in Gallia, quod tamen ad hu-

jus tribunalis erectionem & officii executionem necessarium erat, sed in continua concursatione fuit ordinis sui stabiliendi causa, in Galliam & Italiam pluries eundo & redeundo, Hispaniam postea tum & Parisios petendo, Bononiæ denique sedem figendo, ubi tamen vix paucis mensibus hærebat, alternis exiens, ubique verbum reconciliationis ad ultimum usque spiritum populis annuncians, sed nullum tribunalis inquisitionis actum exercens, sed nullum prodant historici. Denique quia hujus tribunalis erectio a scriptoribus Gregorio IX asseritur, qui illud in Teutonia primum instituit ac magistro Conrado Marpurgensi commisit anno circiter MCCXXXI, Tolosæ vero anno MCCXXXIII, de quo sic Bernardus Guidonis in chronico pontificum: *In diebus autem legationis ejusdem episcopi Tornacensis (is erat Walterus de Marvis) per summum pontificem Gregorium IX commissa est Fratribus ordinis Prædicatorum inquisitio in partibus Tolosanæ, Albigenibus, & Carcaffonenibus, atque Agenensibus contra hæreticos faciendâ. A. D. MCCXXXIII pontif. sui anno VII, x Kal. maii &c.* Ipse vero Gregorius hujus consilii sui episcopos Galliarum antea idibus aprilis ejusdem anni monuerat, iis scribens se attendisse quod diversis occupationum turbinibus agitati, vix valerent inter inundantium solitudinum angustias respirare, ac per hoc dignum duxisse ut eorum onera aliis dividerentur, ejus exemplo qui & duodecim apostolos & alios LXX elegit &c. Primi virtute hujus diplomatis Tolosæ instituti inquisitores fuerunt F. Petrus Cellani de quo in vita S. Dominici, & F. Guillelmus Arnaldi, de quibus fufius agunt nostri scriptores legendi.

Cæterum qui ita sentiunt, B. Dominicum tamen agnoscunt perfectum inquisitorum exemplum innocentia & austeritate vitæ, accurata sanctorum scripturarum & sacrorum canonum peritia, ardentissimo pro Christi sponsæ Ecclesie decore zelo, odio in errores, in errantes caritate insuperabili, patientia in persecutionibus læta & gloriantem, constantissima in sedem apostolicam devotione, animo ad effundendum pro fide sanguinem paratissimo, virum denique omni virtutum genere fulgentem, quibus alterum se sui seculi Paulum exhibuit. Quæ vero ego hactenus, hæc tantum relative scribo, nam de munere inquisitoris quid certum ac tenendum a sapientioribus & rerum ordinis peritioribus libens docebor. Jam revertor ad opera.

4. *Constitutionum quas S. Augustini regule superaddidit, corpus ab ipso de primorum sodalium assensu ex antiquiorum ordinum statutis collectum & concinnatum.* Hoc ms in memb. etiamnum apud nostros Ruthenenses servari me monuit R. A. P. Melchior Thomas de Lermite ceu a se visum, dum provincia Tolosana præfectus visitationes suas obiret. Opus jam rarum, ex quo B. Raimundus tertius ordinis magister licet idem alia tamen ratione composuit.

Hæc præterea recensentur a Lusitano.

5. *In Pauli apostoli epistolas lectiones Romæ in palatio apostolico dictæ.*

6. *In psalmos & epistolas canonicas collationes Bononia habitæ.*

7. *Super Evangelium Matthæi enarrationes ac seorsim super caput VIII. Ascendente Jesu in naviculam &c. ubi omnia navis armamenta ad mores eleganter trahit.*

Vide quæ supra de eo habet Joannes Hispanus testis in proc. canoniz. quintus: *Item dixit quod prædictus F. Dominicus semper gestabat secum evangelium Matthæi & epistolas Pauli, & multum studebat in eis, ita quod fere sciebat eas corde tenens.* Qui Matthæi evangelium, qui Pauli epistolas continuo legebat, adeo ut corde teneret, integras, difficile

facile est quin de his plura commentatus sit, præsertim cum asserente Stephano in eodem processu teste septimo, juvenis adhuc & in schola Palentina agens codices plures, quos scripturæ sacræ recte conjicias, manu sua glossis illustrasset. Fatendum tamen rerum ac temporum seu vicissitudine seu incuria, ubi jam hæc ejus scholia habeantur, a nemine prodi. Hinc saltem discimus, quæ fuerit ejus prædicandi ratio, quæve auditoribus pro concione depromeret: cum enim ex abundantia cordis os loquatur, non nisi veritates evangelicas solidamque apostoli de fide & moribus doctrinam populis constanter annunciabat. Quod agebat & suis præscripsit, sic enim addit idem Joannes Hispanus: *quod prædictus F. Dominicus sæpe monebat & hortabatur Fratres dicti ordinis verbis & litteris suis, quod semper studerent in novo & veteri testamento, & hoc scit quia audivit eum illa dicentem, & litteras ejus vidit.* Idem habet Theodoricus lib. 4 cap. 4: *suadebat fideliter filiis ut semper studerent in novo & veteri testamento: ipse etiam beatus vir evangelium S. Matthæi & epistolas Pauli secum deferens, multum studebat in eis, ut eas fere corde tenens retineret.* Et lib. 7 cap. 7. *Matthæi evangelium cum septem canonicis epistolis tantum in prædicationem euntes deferrebant* Fratres ordinis: *divinus namque vir S. Dominicus hæc deferenda provida dispensatione decreverat, ut filiorum suorum prædicatio, & evangelica veritate firmaretur, & apostolica auctoritate roboraretur.*

8. *Laudantur varia ad suos epistola.* Ejus quam Parisios & Bononia scripsit, mandans ut ad sua prima comitia quatuor sodales Sanjacobi mitterentur, Jordanus meminit: similes Tolosam in Hispaniam & Romam misisse haud dubium. Plures alias circa studium Fratrum Joannes Hispanus mox citatus vidit. Quam ad Sanctimonialis Matritenses scripsit habent Malvenda & alii, utinam auro pretiosiores omnes servatæ fuissent. Caveas autem ne quam in fide Bzovii idem Malvenda refert, ceu a B. Dominico e suo altero capitulo generali ad provinciam Poloniæ scriptam, ejus esse credas: est enim magistri ordinis IV F. Joannis a Wildeshuzen e comitiis Londini anno MCCII habitis data, ut ex actis ubique servatis constat. Adde cænobia Poloniæ in provinciam distinctam non nisi in generalissimis Lutetiæ anno MCCXXVIII habitis fuisse erectam.

OPERA SUPPOSITITIA.

1. *Liber de corpore Christi.* Hunc ei tribuunt sepe mutuo excipientes Bernardinus de Buisis Marial. ferm. 5, Pelbertus de Temesvar Stellatii P. 1 art. ult. Galatinus de arcan. cap. 5, Cucarus in Elucid. Helmesus ferm. 7, Cocceius Thesauri lib. 3, Petrus Canisius de B. Virg. lib. 1 cap. 7, Salmeron in epist. ad Rom. Suarez Vasquez & alii, quos colligit Petrus de Alva, qui præterea hunc librum eundem esse contendit, qui in flammis ab hæreticis ter projectus, ter etiam illæsus resiliivit. Hos autem quorum antiquior sub finem seculi XV florebat, falli omnes ex eo facile probatur, quod libellus B. Dominici Fanijovis in ignem injectus, omnia fidei capita ab hæreticis impugnata continebat, sic enim refert Theodoricus lib. 1 cap. 6: *atque Albigenes non solam in sacramento eucharistiæ veram corporis Christi præsentiam negabant: scheda vero apud Montemregalem etiam igni tradita, teste Guillelmo de Podiolaurentii supra laudato, de sanctitate Ecclesie Romanæ agebat.* His omnibus, & si qui sunt alii qui idem astruant, hallucinandi occasio fuit, quod noster Dominicus de Pantaleonibus Florentinus librum scripsit hoc titulo *De corpore Christi*, & quod erat discipuli ob nominis cognationem magistro tribuerunt, Idque jam

TOM. I.

observarunt Joannes de Turre-cremata tractatu de conceptione B. V. Bartholomæus de Pisis opusculo de univ. corr. gen. hum. Malvenda lib. de Paradiso cap. 60, Theophilus Rainaud. de bonis & malis libris Erot. 10 n. 215, & Dyptica Mar. P. 2 punct. 2 n. 19 quibus astipulatur Nicolaus Antonius Bib. Hisp. vet. lib. 8. cap. 7.

2. *De gratia Dei homilia tres & totidem de ineffabili Trinitate.* Has in museo suo se habere Alphonsus Cicarellus aiebat, sed planum illum nullius fidei virum, impostorum coriphæum vocat citatus Nicolaus Antonius loco laudato.

Tabula brevem conspectum vitæ S. Dominici per annos digestæ exhibens hic reponenda n. 89.

B. M. F. REGINALDUS.

B. M. F. REGINALDUS olim ecclesie & capituli sancti Aniani Aureliæ in Francia decanus inter primitivos ordinis patres, & ardentiores feliciorisque promotores in nostris annalibus laudatus, hanc etiam bibliothecam merito ornabit. Ejus quidem supra in utraque S. Dominici vita celebris extat mentio, nunc vero actorum ejus accuratior exhibenda est chronologia. Quam Gallia civitatem patriam habuerit & locum natalem hæcenus incompertum. Quod enim ex municipio sancti Egidii dicto diocesis Nemausensis in confiniis Occitanie & provincie sex circiter infra Bellamquadram miliaris sito ortum quidam ariolantur, sola Antonii Senensis in chronico p. 43 fide innitur, cui primo eum de sancto Egidio agnominare placuit nullo veteri allato documento: apud quem erratum forsitan irrepsisse quis conjiciat, & de S. Egidio pro de S. Aniano scriptum, quod proclive: *Ut ut sit Academiam Parisiensem prioribus annis coluit & illustravit Reginaldus, & juris canonici in ea doctor laureatus, idem jus ibidem annis quinque & superior loco interpretatus est.* Exinde ecclesie & collegii canonicorum S. Aniani summo pontifici nullo medio subjecti decanus assumtus, eo titulo jam gaudebat anno MCCXII, ut constat ex instrumento ab eo cum capitulo dictæ ecclesie acto ejusdem anni mense januario, quod videtur apud Franciscum le Maire in hujus opere cui titulus, *Antiquitez de l'Eglise & diocese d'Orleans* tomo altero pag. 82 & incipit: *Reginaldus B. Aniani Aurelianensis decanus, & universum ejusdem ecclesie capitulum &c.* Cum Manasse II de Signelay nuncupato episcopo Aurelianensi summa animorum conjunctione vixit, quem Romam proficiscentem, exinde in Terram-sancam transfreturum comitatus est, & Romæ jam aderat initio anni MCCXVIII circa finem martii vel initio aprilis. Quæ tum in B. Dominici notitiam venerit, supra relatam est vitæ sancti per Jordanum nn. 34 & 35, & vitæ per Constantinum n. 24, & Dissert. IV ubi ejus ad ordinem coopratio accurate quoad licuit tractata est. Ordini igitur aggregatus, veste donatus & in manibus Dominici una professus, voti explendi causa in Terram-sancam abire a sancto permissus est puta mense maio, unde reversus forsitan circa octobrem, ejusdem sancti jussu vicarius etiam suus institutus Bononiam adiit, & ingressus est XII Kal. januarii seu XXI decembris ejusdem anni MCCXVIII, eamque urbem disertissimis & ardentissimis suis concionibus totam ita commovit, ut cum sodales initio hujus anni a sancto missi eo usque parum proficissent, quamplures ipse & illustriores Academia Bononiensis professores nostris allegerit: quos & mira suavitate regebat, ita tamen ut ne minimum adversus leges erratum impune transire permetteret. Cujus & hæc in vitis Fratrum habentur exempla par 4 c. 2. *Tantus rigor circa corrigenda vitia & maxime proprietatis vitium servabatur, ut modicum acceptum vel da-*

M

tum sine speciali licentia graviter puniretur. Unde contigit Bononia, quod quidam Frater conversus quemdam pannum vilem sine licentia recepisset: hoc comperto beata memoria magister Reginaldus conversum in capitulo fortiter disciplinavit, & pannum coram omnibus concremavit. Cum autem dictus conversus non recognosceret culpam, nec se vellet humiliare ad disciplinam, sed potius murmuraret: ait vir Dei Fratribus, ut violenter eum ad disciplinam pararent. Quo factò magister Reginaldus erectis ad cælum oculis ait cum lacrymis: Domine Jesu Christe qui famulo tuo Benedicto dedisti virtutem, ut per disciplinam a cordo monachi sui expelleret demonis aculeum, da quaeso ut hujus virtute disciplina ab hujus Fratris anima diaboli tentatio expellatur. Dedit ergo ei disciplinam tam magnam, ut Fratres moverentur ad stetum. Frater autem surgens cum lacrymis ait: Gratias ago tibi pater, quia vere a me diabolum expulisti: manifeste enim sensi quemdam serpentem exiisse a remibus meis: & sic proficiens valde factus est bonus & humilis Frater. Additur & hoc aliud exemplum. Quidam Frater tentatus de exitu ordinis, & deprehensus, cum domum vellet exire, ductus est ad capitulum coram F. Reginaldo Bononia: & ipso culpam recognoscente, dixit F. Reginaldus, ut se pararet ad disciplinam. Quo factò incepit eum fortissime disciplinare, & modo vertens se ad eum percutiendū fortiter, dicebat Exi demon: modo vertens se ad Fratres dicebat; orate Fratres, sic volens per disciplinam & orationem fugare demonem de corde illius. Cum autem sic diu fecisset, exclamavit ille & dixit, Pater audi me. Quo respondente, quid dicis fili? Ait ille: vere dico tibi, quod diabolus recessit, & promitto tibi stabilitatem. Quo audito gavisus sunt Fratres gratias agentes Deo, & ille in ordine confirmatus remansit. Cum primum sodales initio anni MCCXVIII id est circa finem martii vel initio aprilis a B. Dominico missi Bononiam advenerunt, data eis fuit ecclesia S. Mariæ della Mascarella dicta, ibique Reginaldus sub finem anni veniens quibusdam mensibus commoratus est, eratque adhuc quadragesima sequenti, ut ex supra relato Fratrum Pauli Veneti & Frugerii Pennensis in procef. canoniz. testimonio constat: at cum locus non esset commodus, ita cum episcopo Bononiensi favente insuper Hugolino Ostiensi episcopo & summi pontificis legato egit Reginaldus, ut ecclesiam S. Nicolai ad vineas obtinuerit, hujusque ecclesiæ rectorem etiam ordini aggregavit. Eo verò loci longè plures & insignes viros in gremium cooptavit, adeo ut B. Dominicus ex itinere Hispano & Parisiensi in Italiam redux, Bononiam intrans sub finem augusti ejus anni, magnum ibi repererit sodalium collegium. Hinc sanctus eximiam in promovendo ordine Reginaldi industriam miratus, Parisios remittendum censuit, sperans in patria futurum adhuc feliciorum, qui tantum profecerat in aliena. Verum aliter disposuit Deus, qui eum paulo post quam Parisios advenit, a suis laboribus requiescere voluit. Sed hæc narrante Jordanum audiamus: Venit itaque sancta memoria F. Reginaldus Parisius, & indefesso mentis fervore. Christum Jesum & hunc crucifixum verbo predicabat & opere, sed cito de terra sustulit illum Deus, & consummatus in brevi explevit tempora multa. Denique paucis post tempore correptus ab infirmitate, & ad mortem usque perductus obdormivit in Domino, pergens in gloriosas divitias domus Dei, qui dum hic viveret paupertatis ac vilis strenuum se exhibuerat amatorem. Sepultus est autem in ecclesia B. Maria in campis, eo quod nondum Fratres sepulturam haberent. Et jam subit animum, quod dum adhuc viveret F. Mattheus (nempe primus & ultimus ordinis Parisius abbas) qui ipsum in seculo gloriosum delicatumque cognoverat, aliquoties velut admirans requisivit ab eo: estne vobis magister servum hunc habitum assumpsisse? At ille vultu submisso respondit: nihil in hoc ordine mereri me reputo, quia nimis in eo mihi semper complacuit. Hæc de Reginaldo Jorda-

nus, qui cum addat se & F. Henricum Teutonico juniorem solos ab eo Parisiis ad ordinem adductos, manifeste probat eos falli, qui longè plures alumnos eidem ascribunt. Cum autem anno MCCXX dies cinerum quo Jordanus & collega suus Henricus vestem ordinis induerunt, in XII februarii inciderit, & paulo ante Reginaldus obiisset, circa initium ejus mensis mortuum colligas: emendandique tum auctor Anni Dominicani Gallici qui ad diem X martii prorogat, tum Andreas du Sauffay in martyrologio Gallicano, & hunc excipientes Actorum SS editores, qui ad XVII aprilis ascribunt. Non omittendum quod de eodem fervo Dei legitur in vitis Fratrum P. V cap. 2. §. 1. Narravit venerabilis pater primus & ultimus ordinis nostri abbas, & post multo tempore Parisius prior F. Mattheus, quod cum sancta memoria F. Reginaldus quondam decanus S. Aniani Aurelianensis morti propinquus esset, accessit ad ipsum, rogans ut se inungi permitteret, quia jam lucta mortis & demonum prope erat. Cui ille beatus respondit: Ego luctam istam non timeo, sed cum gaudio expeo & expecto. Mater quidem misericordia me Romæ innoxit, & in ipsa confido, & ad ipsam cum multo desiderio vado: tamen ne hanc ecclesiasticam unctionem contemere videar, placet & eam peto. Postquam igitur innoxit, coram postis Fratribus & orantibus in Domino obdormivit. Hæc sunt antiquiora & certiora de B. M. Reginaldo ordinis monumenta: quædam solum supersunt a Malvenda allata ad incudem revocanda. Omitto quod habet Reginaldum jam ante natale Dñi MCCXIX mortuum, eo quod Theodoricus de Appoldia lib. 3 vitæ S. Dominici cap. 10 sub finem ejus anni obiisse asserat: sed cum Theodoricus id a nostris Parisiensibus acceperit, apud quos finis anni erat finis quadragesimæ sequentis, constat quod supra notatum est paulo ante quadragesimam anni stylo veteri MCCXIX novo MCCXX defunctum. Circa titulum vicarii B. Dominici, quo Reginaldus insignitur in vitis Fratrum P. I cap. 5 §. 1 Malvenda interpretatur, quasi institutus fuerit vicarius generalis ordinis cum amplissima potestate: quod non placet, neque enim superiorem Romanum S. Sabinæ Reginaldo subditum quis dixit hactenus, aut ullo documento veteri probarit. Vicarium itaque intellige vicegerentem B. Dominici idque tantum Bononiæ. Addit Malvenda: *Hic nostris temporibus* (nempe quibus anales scribebat a MDCV ad MDCVIII) *effusum corpus ejus repertum est integrum & incorruptum, & in decentiore loco translatum.* Penes quem fides, nam nulla horum mihi aliunde memoria: scio tantum constantem fuisse populi Parisiensis ad ejus sepulcrum sex uncias a solo eminens per quadragesimos annos devotionem: quousque anno MCCXIV ecclesia S. Mariæ de Campis sanctimonialibus Teresianis concessa est, tum enim illæ sacellum ubi erat illud sepulcrum exteris clausurunt, & suis usibus religiosis aptarunt. Dicuntur & variis tabellis ornasse præcipua beati viri gesta representantibus: sic enim refert Joannes Franciscus Senault olim Oratorii Gallici præpositus generalis in vita ejus beati, quam ad instantiam dictarum monialium eleganti stylo Gallico scripsit & edidit Parisiis apud Petrum le Petit 1645 in 12 par. Rovetta ad 1220 Reginaldum suos inter scriptores Lombardos recenset, nec quin plura scripserit dubitaverim, *Sermones* præsertim aliaque opuscula, sed quæ temporum vicissitudine perierint: saltem ex hæcenus dictis chronologiam gestorum ejus accuratiorum quam tradita fuerit hactenus lector hic inveniet.

F. TANCREDUS BONONIENSIS.

F. TANCREDUS Bononiensis saltem a professione, nam ejus patria quæ fuerit hactenus incomper- tum cujus insignis est in utraque B. Dominici vita

superius relata memoria, hic speciatim laudandus venit, ne cum nescio quo F. Tancredo de Tancredis Senensi confundatur, ut a nostro Gregorio Lombardelli factum est, sed in hac parte inconsiderato. Tancredus itaque hic Bononiensis is est de quo in vitis Fratrum P. I v cap. 13 de intrantibus ex inspiratione B. Mariæ sic legitur: *Narravit F. Tancredus de quo fit mentio in vita B. Dominici, quondam prior Romanus, quod cum ipse miles esset in curia imperatoris (Frederici II) & quadam die considerans statum suum periculosum, toto corde orasset B. Mariam Virginem, ut eum dirigeret ad salutem, vidit in somnis ipsam dicentem sibi, veni ad ordinem meum. Cumque ille evigilasset Bononia existens, & iterum instanter orasset B. Virginem, & iterum obdormisset, apparuerunt ei duo viri in habitu Prædicatorum, quorum unus senex dicebat ei: Tu rogas B. Virginem, ut dirigat te ad salutem, veni ad nos veni & salvus eris. Evigilans autem & non inveniens hujusmodi ordinis habitum, quia nondum viderat Fratres, se delusum somno reputabat. Et surgens mane rogavit hospitem suum, ut eum duceret ad ecclesiam, ubi missam audiret. Qui duxit eum ad ecclesiam B. Nicolai, ubi de novo venerant Fratres Prædicatores. Cumque intrasset claustrum, statim occurrerunt ei duo Fratres, quorum unus erat prior Fratrum scilicet F. Ricardus senex, quem ille statim recognovit, quia ipse esset vere qui eadem nocte apparuerat ei, & disponens de rebus suis ordinem ibidem intravit. Quia in narratione duo sunt maxime attendenda, primum hunc Tancredi ad ordinem ingressum necessarium referendum ad annum MCCXVIII stylo veteri id est post XXV martii hujus anni: tum enim primò B. Dominicum sodales Bononiam misisse docent Jordanus supra relatus n. 33 & Humbertus in chronico. Inter sodales verò missos unus fuerit iste senex F. Ricardus, qui ratione antiquitatis & gravitatis aliis præfectus fuerit. Nec obstat quod dicitur ductus ad ecclesiam B. Nicolai, quam ordini non fuisse concessam nisi anno MCCXIX circa pascha supra statutum est, ubi de B. Reginaldo: fortè enim Gerardus auctor operis de vitis Fratrum, cujus ætate jam a pluribus annis apud S. Nicolaum debebant nostri, distinguere non curavit hunc posteriorem locum a priori S. Mariæ ad Mascarellam quem ab initio inhabitaverant. Unde per ecclesiam S. Nicolai rectè intelligas ecclesiam Prædicatorum quæcumque illa fuerit anno MCCXVIII, quo dictus F. Ricardus nostris præerat: nam ex quo illuc advenit B. Reginaldus XXI decembris ejusdem anni, præses fuit sodalium, & omnes vestis nostræ candidatos suis ipse manibus induit. Alterum notandum est de duobus illis viris qui Tancredo in somnis apparuerunt in habitu Prædicatorum illi eo usque non viso: quod argumentum est & B. Dominicum & socios jam ab ipsis initiis ordinis eandem vestem induisse quam modo gerimus, nullamque mutationem a visione Reginaldi Romæ anno MCCXVIII factam. Si enim aliam vestem habuissent illi Prædicatores in somnis a Tancredo visi, puta canonicorum regularium ut volunt, (id enim antequam Reginaldus nostris cooptaretur evenisse merito statuimus) certe Tancredus dubius non hæssisset, ad quem ordinem eum B. Virgo vellet accedere, cum nullus esset ordine canonicorum regularium ea ætate ubique clarior, nec vestis notior. In utraque vita B. Dominici prima per Jordanum n. 43, altera per Constantinum n. 25, laudatur iste Tancredus, ceu qui vivis sermonibus B. Dominicum ad suscitandum Neapolionem excitavit. Quod & supra differt. IV a nobis annotatum ut argumentum invictum miraculum suscitati Neapolionis & monialium e S. Maria Transiberim in S. Sixtum translationem non evenisse quadragesima anni MCCXVIII ut vult Malvenda, neque sequenti qua B. Dominicus*

agebat in Hispania, sed mense februario anni MCCXIX stylo veteri, novo MCCXX. Eundem Tancredum priorem Romanum S. Sabinæ fuisse constat ex loco vitæ Fratrum hic citato, eo verò munere functionem verisimillimum, cum anno MCCXXI augusti VI mortuus est B. Dominicus, quo die Roma exiens Tibur accessit, & F. Raoni socio suo celebraturo commendavit, ut beati patris quem de vita periclitantem audierant, in sancto sacrificio memor esset. Quandiū postea vixerit Tancredus, quæve præclare gesserit, ubi & quando obierit, nemo refert, eum tamen aliqua a se visa de B. Dominico scripsisse, aut aliis qui scripserunt aperuisse vix dubitaverim. Ejus præter citatos meminerunt Leander Albertus passim in vita B. Dominici & speciatim fol. 185. a. Pius P. I col. 19. Malvenda p. 195. b. quos tamen in quibusdam deserere antiqua nos coegerunt monumenta. Ex hactenus dictis quid sentiendum colligas de quodam.

F. Tancredo de Tancredis Senensi inter scriptores nostros ex fide Gregorii Lombardelli recensito. Hunc Tancredum is vult Senis nobili stirpe natum anno MCLXXXV, Parisiis ubi studia exegerat laureatum, ac apud suos reducem e manibus S. Dominici e synodo Lateranensi cum Fulcone episcopo Tolosano revertentis & per Senas transeuntis habitum ordinis accepisse anno MCCXV cum decem circiter gentilibus suis, & primum ordinis cœnobium ibidem erexisse tum apud S. Mariam Magdalenam, tum Romæ apud S. Sixtum priorem præfectum annis MCCXVIII & MCCXIX: mortuo verò B. Dominico ab ejus successore B. Jordano anno MCCXXII in Terram-sancetam missum cum F. Burchardo & F. Bene annis novemdecim ibi sterisse modo vicarium generalem, modo priorem provinciale, modo in variis quæ erexerat cœnobiis, Ptolemaide, Hierosolymis, Damasci, Bethlehem, Nazareth præfident, ac tandem anno MCCXXI cum fama sanctitatis obiisse. Quæ omnia sine ullo veteri documento astructa, pleraque etiam falsi arguuntur. Nam primò S. Dominicum e Lateranensi synodo revertentem nullum cœnobium erexisse prius quam Tolosam ad suos socios rediret, cum quibus regulam & constitutiones elegit anno MCCXVI in monasterio Pruliano, certius est quam ut in eo probando immorandum sit. Præterea cœnobium Senense apud S. Mariam Magdalenam primò institutum, non nisi anno MCCXX, vel etiam sequenti MCCXXI die XIV martii nostris concessum est, cujus instrumentum actum cum magistratu loci vidit Pius, ut refert *della progenie* p. 202. a. Tancredus qui priorem agebat Romæ vivente B. Dominico non Senis sed Bononiæ vestem induit. Anno MCCXXII plures ex nostris in Terram-sancetam transfretasse non negaverim, sed F. Burchardum illum nempe qui ejus descriptionem edidit, ac de quo postea, tum eo missum verum non est. Tandem cum provincia Terræ-sancetæ erecta est anno MCCXXVIII, primus in ea provincialis institutus fuit F. Henricus Teutonicus senior, cui successit F. Philippus, & huic anno MCCXXXIII F. Yvo Brito, de quibus postea ager singillatim, adeo ut nullus locus Tancredo de Tancredis relinquatur. Huic tamen Tancredo plura tribuit opera Lombardelli penes quem fides, cum ubi ferventur non addat.

1. *Commentaria super libros IV sententiarum.*
2. *Postilla super Cantica canticorum, jeremiam, daniellem & Pauli epistolas.*
3. *Tractatus de Dei misericordia, potentia, scientia, predestinatione, ac reprobatione, & de utilitate credendi.*
4. *Sermones quadragesimales, adventus, de tempore & de SS. per annum.*
5. *Centum Sermones de B. Virgine.*

6. *Commentaria in libros posteriorum, physicorum, de generatione & corruptione, de anima, ethicorum, politicorum, æconomicorum, metaphysicorum, de causis & parva naturalia Aristotelis.*

7. *Variarum questionum libri decem.*

Quæ ut verum fatear, omnia ficticia videntur.

F. MATTHÆUS GALLICUS.

F. MATTHÆUS Gallicus quæcumque ei fuerit patria, quam cum sileant veteres annales nostri, frustra quis jam arioleter, in academia tamen Parisiensi educatus, ubi B. M. Reginaldum de quo paulo supra, jus canonicum e superiori loco interpretantem, tum in seculo gloriosum ac delicatum cognovit, vir evasit ipse magnarum partium. Simonem Montisfortis comitem in expeditione crucis adversus Albigenses anno MCCIX secutus est, hic exercitus catholici imperatoris a sacris minister sicque acceptus, ut cum illi visum fuisset in ecclesia S. Vincentii apud Castra Albiensium collegium XII canonicorum instituire, Matthæus ab eodem hujus capituli prior nominatus sit. Quo dum fungitur officio, P. Dominicum annis illis adversus hæreticos strenue prædicantem hospitio pluries excepit, sanctissimæque ejus vivendi ratione adeo illectus fuit, ut cum vidit ordini Prædicatorum erigendo serio incumbentem abjecto prioratu totum se ei dederit, & ex sexdecim ejus primis sociis non ultimus fuerit. Anno MCCXVI cum eodem aderat in monasterio Pruliano, cum facta est regulæ & constitutionum electio, exinde cum aliis Tolosæ in S. Romani per annum demoratus est. Anno MCCXVII Roma post confirmationem ordinem B. Dominico reverso, ab eodem Matthæus prius a sodalibus abbas electus, Parisios cum sex sociis legatus est, in eaque urbe regia quam intraverunt alii pridie idus seu XII septembris, alii initio octobris in domo conductæ valetudinarium pauperum inter & palatium episcopale manserunt fere per annum. Interea Matthæus vir industrius & solers cum Johanne S. Quintini decano & theologiæ Parisiensi magistro ac regente agebat, & ab eo facellum S. Jacobi, ædesque adjunctas tandem obtinuit, sociosque suos eo transtulit VI augusti seu VII idus ejus mensis anni MCCXVIII. Cum nostri ferventissime verbo Dei instarent, & in primis Matthæus, quam plures in academia Parisiensi literis operam dantes ordini aggregavit, adeo ut triginta circiter sodales jam haberet, cum anno sequenti MCCXIX circa pentecosten quæ fuit XVI maii B. Dominicus ex Hispania Lutetiam prima & ultima vice accessit: quorum plures Sanctus ad varias urbes misit Remos, Metas, Pistavos, Aurelianum, ut domos ordinis in iisdem erigerent. Tandem anno MCCXXI V nonas maii Matthæus cum Johanne S. Quintini decano de Sacello S. Jacobi & ædibus adjunctis ultimo transegit, cujus instrumentum videtis supra in annotatis ad n. 31 vitæ S. Dominici per Jordanum. Quo in actu cum Matthæus non abbas sed prior Fratrum Prædicatorum nominetur, conciliendum relinquatur in actis primi capituli generalis a B. Dominico anno MCCXX celebrati statutum fuisse, ut suppresso deinceps abbatis titulo conventuum administri priores tantum dicerentur. Hoc verò munus prioris S. Jacobi ad mortem usque exegit idem Matthæus: unde emendandi qui primum Franciæ provincialem anno MCCXXI institutum volunt nullo veteri documento fulti: semper enim prior S. Jacobi Parisiensis, nunquam provincialis dicitur. Unde in vitis Fratrum P. V cap. 2 §. I sic legitur: *Narravit venerabilis pater primus & ultimus ordinis nostri abbas, & post multo tempore Parisius prior &c.* supra ubi de B. Reginaldo relata. Quæ verba non leviter prætereunda. Cum enim abbatis titulo po-

titus sit ad usque primum capitulum generale MCCXX & exinde prior tantum dictus multo tempore hoc munere functus asseratur, evidens est non tam citò mortuum ut pluribus nostris visum est, qui saltem anno MCCXXI volunt obiisse. Imo vivebat adhuc vegetus & alacer prioris munere fungens anno MCCXXV die S. Martini XI novemb. quo ex ejus manibus F. Gerardus de Fracheto Lemovicensis Parisiis vestem ordinis induit, ut iste propria manu scripsit in uno e codd. Carcassonensibus, & legit Soëgius noster: ex quo ad annum MCCXXVI & fortè etiam tardius mortem Matthæi prolatandam rectius existimarem. Perhonorifice sepultus fuit in eadem ecclesia S. Jacobi Parisiensi in oculo ante sedem prioris, quasi significare voluerint, omnibus qui eodem munere functuri essent, in eum semper aspiciendum ceu in perfectum exemplar. Quædam scripsisse haud dubitaverim præsertim *Sermones*. Quasdam parabolas seu historias ex ore concionantis auditas refert noster Stephanus de Borbone inter alia legendus. P. I de dono timoris T. I cap. 2 §. 2 quod Deus timendus est. cod. Sorb. fol. 140 col. 2 princ. *Ad hoc facit exemplum quod audivi a F. Mattheo primo Fratrum Prædicatorum Parisius priore, qui dicebat vel parabolice vel in veritate &c.* Et P. IV de dono fortitudinis tit. VII cap. V cod. Sorb. fol. 347 col. I. *Audivi a F. Mattheo priore FF. Prædicatorum Parisius &c.*

F. CLARUS BONONIENSIS.

F. CLARUS Bononiensis saltem professione e B. M. Reginaldi manibus vestem induit sub finem anni MCCXVIII, & in vitis fratrum P. I cap. 5 §. I his verbis laudatur: *F. Clarus vir bonus & magne auctoritatis, & peritus in jure civili, qui etiam in artibus & jure canonico rexerat, & postmodum fuit prior provincialis in Romana provincia, & D. pape penitentiarius & capellanus, exorsus est loqui ad Fratres, & eos multis rationibus confortare. Vix sermonem compleverat, & ecce magister Rolandus &c.* Ex quibus discimus tum quis fuerit ante ingressum ordinis, scilicet academiæ Bononiensis juris utriusque doctor & professor, virque auctoritate gravis, tum quæ in ordine gesserit munia, primus nempe in Romana provincia prior provincialis a B. Dominico in alteris suis comitiis Bononiæ anno MCCXXI institutus, exinde a summo pontifice Honorio III & Gregorio IX penitentiarius & capellanus ascitus. Unde autem ortum duxerit, dissident scriptores etiam nostrates. Romanum vult Prosper Mandozius, sed non alia ratione, quam quia primus Romanæ provinciæ præfectus fuerit. Gregorius Lombardelli noster Senensem contendit, uno ut videtur patriæ amore persuasus. Malvenda pag. 247 locum ex vitis Fratrum citatum sic legit. *F. Clarus de Sexto diocesis Florentina vir bonus &c.* eadem. At unde illud additamentum acceperit me later, non solum enim in duobus codd. ms meis sec. XIII sed nec in editione Duacena Belleri 1629 leguntur illæ voces *de Sexto diocesis Florentina*. Aliunde Bononienses Bononiensem vindicant, eo quod videatur puer educatus Bononiæ, proindeque natus, & eundem asserunt de quo sic legitur in vitis Fratrum citatis P. I. cap. 4 §. 4. *F. Clarus etiam restatus est, quod cum esset puer, & cum patre suo qui bonus & fidelis erat, juxta locum illum (Bononiæ) quem modo Fratres habent quadam die transiret, dixit ei pater suus: Fili in loco isto audisti sunt frequenter cantus angelorum. Cui cum dixisset puer, fortè sunt voces hominum ludantium vel monachorum B. Proculi. Respondit pater, aliæ sunt voces hominum, & aliæ angelorum & multum differentes. Quæ verba nunquam ab ejus memoria exciderunt. Et sane si idem est, lo-*

cus videtur peremptorius: verum ut subdubitem facit quod in antiquiori meo codice ms iste non *F. Clarus*, sed *F. Clarinus* dicitur, unde conjicere quis posset alium esse, qui cum junior esset altero, ad discrimen *F. Clarinus* dictus fuerit. Cæterum cum res sit parvi momenti, alterius otiosioris diligentiori disquisitioni id totum lubens permitto. Quandonam autem & ubi hic noster Clarus penitentiarius obierit, hætenus non produnt vetera monumenta, solusque Fontana vult ad annum MCCXLI pervenisse. Ejus meminerunt præter citatos Leander Albertus fol. 182. b. Lusitanus in Bibl. Fernandez, Altamura ad 1219. Roverta ad 1221. Gaspar Bombaci inter illustres sanctitate Bononienses pag. 59 edit. Bonon. 1640 in 4. Nicolaus Pasqualius Alidosius inter scriptores Bononienses. Bumaldus in Minerval. Bonon. a quibus ei ascribuntur.

Tractatus asceticis & spirituales.

Tum de jure canonico, de philosophia & de theologia quadam opera. At quæ omnia jam latere omnes fatentur.

Oldoinus anam ex eo arripiens, quod *de Sexto* a quibusdam agnominetur, suis asserit scriptoriis Liguribus, quasi ex alterutro fuerit oppido in ora Ligustensi, quibus nomen *Sestri di Levante*, o *Sestri di Ponente*. At præterquam quod *de Sexto* adjectivum esse jam monui, plura sunt alia in Italia ejus nominis oppida, in Lombardia ipsa Sextum ad exitum Ticini e lacu Verbano. Omnibus pensatis Bononiensibus litem adjudicarem.

B. JORDANUS SAXO.

B. JORDANUS Saxo alter a S. Dominico ordinis Prædicatorum magister, totius religionis speculum & virtutum exemplar, uti de eo legitur in vitis Fratrum P. III cap. I jam nobis est laudandus: omnis verò quæ dicta P. IIII tota in Actis SS. februarii T. II ad diem XIII pag. 720 relata legere possunt curiosi, vetera & certa quæ a nobis expectari aut etiam exigi possunt monumenta, vel nondum edita, vel editis accuratiora notis ubi necesse fuerit adjectis hæc dabimus: ac primò quidem quæ de seipso ipse B. Jordanus habet in suo de principiis ordinis Prædicatorum libello. Sic autem exorditur.

De visione quadam post obitum F. Reginaldi.

De visione quadam ante mortem ipsius

1. Ipsa nocte qua spiritus sancti viri (Reginaldi Aurelianensis de quo supra) evolavit ad Dominum, visum est mihi nondum quidem secundum habitum Fratri, sed in ipsius manibus jam professo, Fratres in quadam navi per medium aquæ vehi: submersa est autem navis qua vehebantur, ipsi verò de aqua incolumes exierunt. Hanc navem ipsum F. Reginaldum existimo fuisse, quem itaque Fratres tunc temporis suum bajulum^A æstimabant.

2. Visum est autem alii cuidam ante mortem ipsius, veluti si videret fontem quemdam limpидum obturari, pro quo alii duo fontes protinus eruperunt. Quæ visio an aliquid sibi verum voluerit, ego propriæ sterilitatis conscius^B interpretari non audeo. Unum scio neminem apud Parisius præter duos^C ipsum ad professionem ordinis suscepisse, quorum quidem ego primus, alter verò F. Henricus postmodum prior Coloniensis, mihi singulari affectu præcunctis ut puto mortalibus in Christo carissimus, tanquam vere vas honoris & gratiæ, quo gratiosior creaturam me in hac vita vidisse non recolo. Qui quam celeri maturitate festinavit ingredi in

^A Bajulum, quod interpretor tutorem, mystagogum, ceu penes quem erat cura & educatio sodalium.

^B Ego propriæ sterilitatis conscius. Quam visionem de se & F. Henrico interpretari non audeo Jordanus præ modestia, de illis explicat auctor vitæ Fratrum P. III cap. 4.

^C Neminem apud Parisius præter duos. Hinc patet eos fuisse qui volunt a B. Reginaldo ad ordinem adductos Brocardum Teutonem, Robertum Kilwardby Anglum, Guillelmum

requiem Domini, quantarum virtutum homo fuerit commemorare non erit inutile.

3. Hic ergo Frater Henricus bonis quidem secundum seculum ortus natalibus, cum esset in ecclesia Trajecti inferioris canonicus, ibidem ab annis puerilibus a viro quodam sancto ac plurimum religioso ecclesiæ illius canonico sub disciplina & timore Domini diligenter educatus est. Nam cum idem vir bonus & justus carnem suam crucifigendo seculi hujus nequam calcaret illecebras, & multis abundaret pietatis operibus, tenerum adhuc animum adolescentis ad omne virtutis opus imbuerat, faciens eum pedes lavare pauperum, frequentare ecclesiam, horrere vitia, spernere luxum, diligere castimoniam. Et iste cum optimæ esset indolis adolescens, in omnibus sese exhibuit ad disciplinam docilem, facilem ad virtutes. Sicque dum cresceret ætate, crescebat simul & moribus: usque adeo ut si cum ipso conversareris, velut angelum existimares, & quasi innatam ei crederes honestatem. Itaque processu temporis venit Parisius, & statim ad studium theologiæ se contulit, habens magnum ingenii naturalis acumen, & ordinatissimam rationem. Adjunctus autem est mihi hospitio, & commanentes in suavem ac validam convenimus concordia unitatem. Interea F. Reginaldo felicis memoria veniente Parisius, & strenue prædicante, ego divina punctus gratia concepì & vovi intra meipsum ordinem istum assumere, arbitrans securam me reperisse salutis semitam, qualem & ante Fratrum cognitionem in animo meo sæpe deliberando conceperam. Firmato igitur cordis mei proposito laborare cæpi tota sollicitudine, qualiter socium & amicum animæ meæ pariter mecum voto pertraherem, videns eum naturali simul & gratuita dispositione ad ministerium prædicationis perutilem. Renuebat ipse, & ego magis insistere non desii. Itaque procuravi ut ad F. Reginaldum confessionem facturus, & exhortationem accepturus accederem. A quo rediens ad me, codicem Isaia velut conjectandi causa aperuit, & in eum locum primum corjecti sunt oculi ejus, ubi dicitur: *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lapsus est verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem ut audiam quasi magistrum. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii.* Isa. 50, 5. Quæ verba prophetæ dum interpretarer ei veluti ipsius intentioni tam proprie respondentia, & quasi de cælo sonantia (erat enim linguæ facundissima) hortabar eum sub jugo obedientiæ suam redigere juventutem: Advertimus post paululum illud quod sequitur, *Stemus simul*, tanquam si admoneremur in hoc præclaro societatis genere alter alterum nequaquam deserere. Hujus occasione verbi^D postmodum dum essem Bononiæ, ipse de Colonia mihi scripsit: *Ubi nunc estis, stemus simul? Vos Bononiæ & ego Colonia. Dixi itaque ei: Quid nam quæso ad meritum ditius, quid gloriosus ad coronam, quam fieri paupertatis illius participes, quam in se ipso Christus exhibuit, & sui sequaces apostoli tenuerunt, si totum hoc seculum ejus amore spreverimus? Acquivit ergo rationis judicio, sed voluntas pigra recalcitrans suadebat contrarium.*

4. Eadem igitur nocte cum ad matutinas ecclesiæ B. Virginis perrexisset, perduravit ibidem usque ad diluculum, orans & deprecans matrem Domini, quatenus ejus voluntas ad hoc propositum de Peraldo & alios.

^D Hujus occasione verbi. Manifestum est hæc scripsisse Henricum cum priorem ageret Coloniæ, & Jordanus tum magister ordinis ageret Bononiæ: unde miror cuidam nostro scriptori excidisse, ut putaret ambos ante ingressum ordinis ab invicem discessisse, & Jordanum Bononiæ Henricum Coloniæ abiisse, unde hæc Jordano scripserit.

Qualiter mota fuerit voluntas F. Henrici.

Sæc. XIII. flecteretur. Et cum nihil ut sibi videbatur orando proficeret, sentiens adhuc cordis duritiam, super seipso compati cœpit, & parare recessum, dicens intra se: Nunc o Virgo beata, quod me non digneris experior, non est mihi pars in pauperum Christi collegio. Siquidem urgebat cor ipsius professionis illius appetitus, quam inesse sciebat voluntariæ paupertati: quoniam aliquando monstratum erat ei a Domino, quam secuta coram vultu districti iudicis paupertas assisteret.

De visione quadam & ejus interpretatione.
5. Nempe dum quadam vice in visione se coram tribunali Christi putaret assistere, immensam illuc judicandorum, & cum Christo judicantium vidit adesse multitudinem. Ipse autem inter alios judicandus, dum sibi de nullo crimine conscius securus & innocens putaret evadere, quidam a latere adversus eum extenta manu talibus alloquitur: Tu qui astas, dic quid aliquando pro Domino reliquisti? Exterruit eum tam districtum interrogationis examen, quoniam ad interrogata quid responderet non habuit, sicque visio illa disparuit. Hinc ergo admonitus magis optabat evangelicæ paupertatis fastigium, nisi voluntatis segnitie impediret. Itaque sicut memoratum est, dum jam pene de ecclesia se ipsum redarguens & mœstus ascenderet, subvertit fundamenta cordis ejus ille qui humilia respicit & obortis mox lacrymis ac resolutio spiritu se totum coram Domino cœpit effundere, & contrita est illa omnis durities in spiritu vehementi, ut suave jugum Christi, quod paulo ante gravissimum existimabat, jam computrefactum a facie olei leve per omnia fieret & jucundum. Surgens ergo in illius fervoris impetu, & ad magistrum Reginaldum properanter accedens votum emisit: moxque ad me rediens, dum in angelico ipsius vultu lacrymarum considerarem vestigia, & unde veniret requirerem, respondit votum vovi Domino & solvam. Distulimus tamen usque ad quadragesimæ tempus tyrocinium nostrum, lucrati interim unum ex sociis nostris Fratrem Leonem, qui F. Henrico postmodum successit in officio prioratus.

De ingressu F. Jordanis F. Henrici & F. Leonis.
6. Veniente itaque die quo cinerum impositione suæ fideles admonentur originis & reversionis in cinerem, disposuimus & nos congruo ad penitendum exordio quod Domino voveramus implere, ignorantibus tamen adhuc sociis ejusdem nobiscum hospitii. Unde cum F. Henricus egredere de hospitio, & unus sociorum requireret, Dñe Henrice quo itis? vado inquit in Bethaniam. Quod verbum ille non tunc quidem, sed facti postmodum explicatione intellexit, quid sibi voluerit: cum ipsum Bethaniam, quod est interpretatum, Domus obedientiæ, videret ingressum. Convenientes igitur nos tres ad S. Jacobum, Fratres jam decantantibus, *Immutemur habitum*, nos in medium eorum improvise quidem sed opportune advenimus: confestim veterem hominem exuentes ibidem novum induimus, ut quod illi voce psallebant, in nobis opere compleretur.

De revelatione quadam.
7. Post ingressum F. Henrici vir ille sanctus qui ipsum nutrierat, cum duobus aliis ecclesiæ spiritualibus & bonis viris, qui tres eum grandi affectu dilexerat, gravissime sunt turbati, ignorantes adhuc novam eisque inauditam religionem, & quasi perditum tantæ spei juvenem existimantes. Igitur in hoc pene convenerant, ut aliqui vel aliquis eorum vadens Parisius, ipsum ab hac indiscretione ut sibi videbatur averteret atque retraheret. Tunc unus ex eis; non sic ait præcipitanter agamus, sed hauc

noctem pari voto peragamus postulantem, ut suum nobis super hac re bene placitum Dominus aperire dignetur. Venit nox & orantibus eis vocem de sublimi sonantem unus eorum audivit, a Domino factum est istud & non poterit immutari. Itaque hæc revelatione divina facti certissimi jam non amplius conturbabantur, sed scribentes Parisius, ut perseveraret fiducialiter hortabantur, insinuantem ei revelationis hujus modum & ordinem. Quas litteras pietate plenas, suaves & melleas ego legi.

De Henrico gratia dicitur.
8. Hic est F. Henricus, cui multam atque mirabilem in verbo suo ad clerum Parisiensem Dominus largitus est gratiam, cujus sermo vivus & efficax audientium corda violentissime penetrabat. Non est visus ante ipsum nostræ recordationis temporibus apud Parisius in audientia omnis cleri tam juvenis, tam facundus, tam graciosus per omnia prædicator. Et quidem in hoc vas electionis multa contulerat Deus gratiarum insignia. Erat nempe obedientia promptus, patientia firmus, mansuetudine placidus, hilaritate gratus, caritate diffusus, nec deerat ei morum honestas, cordis sinceritas, & in carne virginalis integritas: si quippe qui in omni vita sua mulierem impudica cordis intentione non vidit nec contigit. Inerat ei sermonis modestia, linguæ facundia, acumen ingenii, gratia faciei, personæ venustas, scribendi habilitas, dictandi peritia, vocis angelicæ melodia. Nunquam tristem, nunquam turbulentum aspiceres; semper æquanimis, semper hilaris. Licentiaverat eum ab austeritate rigoris justitia, totumque eum sibi vendicaverat misericordia. Tanta enim facilitate cordibus omnium influebat, tam se cæteris exhibuit socialem, ut si cum eo conversareris ad modicum, dilectum te ab ipso præ omnibus existimares. Et necesse fuit quem perfuderat Deus gratia, ut ab omnibus amaretur. Et cum in omnibus prædictis sic omnes excelleret, ut singulariter bonus in quacunque gratia videretur, de his tamen nesciebat extolli, a Christo enim dicerat esse mitis & humilis corde.

De Henrico gratia dicitur.
9. Missus autem pro priore Colonia F., quam copiosum ibidem & uberem manipulum animarum in virginibus, in viduis, in veris penitentibus per assiduum prædicationem lucrificerit Christo: quamque diligenter ignem quem Dominus venit mittere in terram, in cordibus multorum accenderit, & accensum nutrierit, tota adhuc clamat Colonia. Nomen Jesu admonere consueverat omni reverentia cultuque dignissimum, nomen inquam quod est super omne nomen nominatum, ut usque hodie cum in ecclesia aut prædicatione sacrum hoc nomen sonuerit, multorum cordium ad alicujus exhibitionem reverentiæ confestim expergefiat devotio.

De Henrico gratia dicitur.
10. Tandem completo felicis vitæ cursu præsentibus Fratribus atque orantibus sancto sine quievit in Domino. Sed ante egressum animæ cum extremæ unctionis eidem exhiberentur officia, ipse velut unus ex Fratribus litaniis & suffragia vivaciter perorabat. Completo illo officio devotis verbis Fratres admonens, uberes eos provocavit ad lacrymas. Quanti autem in ejus morte fletus, quanti viduarum & virginum singultus ac gemitus, quot Fratrum & amicorum suspiria quis enumeraret? Multa quidem de ipso mens suggerit, sed ne forte nimis in longum pergat oratio, unum saltem ex iis quæ post mortem ejus plura per veritatem confessionis, & a personis sanctis & fidelibus intellexi, commemorare sufficiat.

11. Fuit in civitate Colonia venerabilis quædam matrona, quæ dum ipsum F. Henricum adhuc vi-

anno MCCXXIV Parisios reliquerit, nam eo anno cenobium Coloniaense fuit erectum.

Ex his habetur mortuum ante MCCXXXIV, nam ante hunc annum hæc scripsit Jordanus.

Henrico commemoratis jam residua prosequamur. **Sæc. XIII.**

Refert exinde Jordanus se missum ad primum capitulum generale a B. Dominico Bononia anno MCCXX celebratum: & qui in altero anno sequenti MCCXXI ibidem habito licet absens datus fuerit primus provincia Lombardie prior provincialis. Quæ videbis supra vita B. Dominici per Jordanum nn. 38 & 39. Sic autem prosequitur.

12. Intravit autem tunc temporis apud Parisius F. Everardus archidiaconus Lingoniensis vir multarum virtutum, opere strenuus, consilio providus: qui cum esset auctoritatis eximie, quanto latius fuerat notus in seculo, tanto plures assumptæ paupertatis ædificavit exemplo. Hic mecum ituro in Lombardiam, quem tenero diligere videbar affectu, iter arripuit desiderans videre magistrum Dominicum: & per omnes partes Galliarum & Burgundiarum, quas mecum pertransibat, in quibus ipse fuerat aliquando notus, Christum egenum & pauperem in corde suo circumferens prædicabat. Tandem infirmitate corripitur, & apud Lanfanam, ubi quondam fuerat electus episcopus, sed acceptare renuerat, vitam hanc criminofam & flebilem festino quidem, sed omnino felici fine complevit. Paululum verò antequam moreretur, cum jam certum ipsius obitum physicorum pronunciaret sententia, sed hoc ipsum celaretur ab eo, dixit mihi: si moriturus sum medicorum judicio, quare mihi non dicitur? Celetur ab eis mors, quibus mortis est amara memoria, ego morte non terreor: nihil ei timendum, qui si terrestris domus hæc misera carnis subruitur, domum non manufactam æternam in cælis felici commutatione consolatus expectat. Defunctus est igitur ibidem commendans terræ corpusculum, spiritum creatori. Felicis autem defunctionis ejus hoc mihi laudabile fuit indicium, quod in exitu spiritus ejus, cum me ad dolorem cordis & turbationem spiritus crederer excitari, quadam e contra devotione atque jucunda sum hilaritate perfusus: ut jam minime flendum eum quod migrasset ad gaudia, testimonio conscientie commoverer.

13. Itaque defuncto apud Lanfanam ut dictum est F. Everardo, ego procedens Lombardiam intravi, injunctum mihi per illam provinciam ministerium peracturus. Erat tunc quidam Frater Bernardus, qui obsessus acerrimo cruciaturus demoneo in tantum, ut die noctuque furiis exagitaretur horrendis, & supra modum omne Fratrum exturbaret collegium. Quam tribulationem haud dubie operandæ patientiæ fervorem suorum misericordia divina providerat. Sed referam quo ordine huic tale flagellum evenerit. Post ingressum enim suum ad nos, peccatorum suorum crebro doloribus stimulat, desiderabat a Domino aliquod sibi genus purgationis infligi. Suggerebatur cordi ejus an vellet affligi obsessione demoneis, & horrebat animus, nec poterat consentire. Tandem post multas deliberationes, cum quadam vice suis offensis esset gravius indignatus, assensit animo, ut corpus ejus operandæ purgationis causa demoni traderetur, ut ipse mihi retulit: & sic confestim factum est, ut idem quod corde conceperat permittendo, perficeretur in opere. Multa per os ejusdem demoneo evomit. Interdum quoque licet obsessus ille non foret in theologia peritus, & sanctarum velut inscius scripturarum, adeo tamen per os ejus profundas de scripturis eliciebat sententias, ut hujusmodi etiam per Augustinum edita laudabilia merito conferentur. Gloriabatur autem quamplurimum suggerente superbia, si quis aurem suis sermoni-

Hoc n. relata habentur etiam in vitis Fratrum P. 5. cap. 2. §. 2 & in actis S. T. 11 febr. p. 736 n. 91 sed compendiario.

De F. Everardo qui fuit archidiaconus Lingoniensis.

12. Intravit autem tunc temporis apud Parisius F. Everardus archidiaconus Lingoniensis vir multarum virtutum, opere strenuus, consilio providus: qui cum esset auctoritatis eximie, quanto latius fuerat notus in seculo, tanto plures assumptæ paupertatis ædificavit exemplo. Hic mecum ituro in Lombardiam, quem tenero diligere videbar affectu, iter arripuit desiderans videre magistrum Dominicum: & per omnes partes Galliarum & Burgundiarum, quas mecum pertransibat, in quibus ipse fuerat aliquando notus, Christum egenum & pauperem in corde suo circumferens prædicabat. Tandem infirmitate corripitur, & apud Lanfanam, ubi quondam fuerat electus episcopus, sed acceptare renuerat, vitam hanc criminofam & flebilem festino quidem, sed omnino felici fine complevit. Paululum verò antequam moreretur, cum jam certum ipsius obitum physicorum pronunciaret sententia, sed hoc ipsum celaretur ab eo, dixit mihi: si moriturus sum medicorum judicio, quare mihi non dicitur? Celetur ab eis mors, quibus mortis est amara memoria, ego morte non terreor: nihil ei timendum, qui si terrestris domus hæc misera carnis subruitur, domum non manufactam æternam in cælis felici commutatione consolatus expectat. Defunctus est igitur ibidem commendans terræ corpusculum, spiritum creatori. Felicis autem defunctionis ejus hoc mihi laudabile fuit indicium, quod in exitu spiritus ejus, cum me ad dolorem cordis & turbationem spiritus crederer excitari, quadam e contra devotione atque jucunda sum hilaritate perfusus: ut jam minime flendum eum quod migrasset ad gaudia, testimonio conscientie commoverer.

13. Itaque defuncto apud Lanfanam ut dictum est F. Everardo, ego procedens Lombardiam intravi, injunctum mihi per illam provinciam ministerium peracturus. Erat tunc quidam Frater Bernardus, qui obsessus acerrimo cruciaturus demoneo in tantum, ut die noctuque furiis exagitaretur horrendis, & supra modum omne Fratrum exturbaret collegium. Quam tribulationem haud dubie operandæ patientiæ fervorem suorum misericordia divina providerat. Sed referam quo ordine huic tale flagellum evenerit. Post ingressum enim suum ad nos, peccatorum suorum crebro doloribus stimulat, desiderabat a Domino aliquod sibi genus purgationis infligi. Suggerebatur cordi ejus an vellet affligi obsessione demoneis, & horrebat animus, nec poterat consentire. Tandem post multas deliberationes, cum quadam vice suis offensis esset gravius indignatus, assensit animo, ut corpus ejus operandæ purgationis causa demoni traderetur, ut ipse mihi retulit: & sic confestim factum est, ut idem quod corde conceperat permittendo, perficeretur in opere. Multa per os ejusdem demoneo evomit. Interdum quoque licet obsessus ille non foret in theologia peritus, & sanctarum velut inscius scripturarum, adeo tamen per os ejus profundas de scripturis eliciebat sententias, ut hujusmodi etiam per Augustinum edita laudabilia merito conferentur. Gloriabatur autem quamplurimum suggerente superbia, si quis aurem suis sermoni-

Cum mortuo jam B. Dominico Jordanus Bononiam adveniret, patet nonnulla post sextam augusti eo accessisse.

Sæc. XIII. bus inclinaret. Interdum hanc ut recolo mihi conditionem exhibuit, ut a prædicatione desisterem, & ipse a Fratrum omnium tentatione cessaret. Cui ego: Absit ut fœdus cum morte ineam^K, aut pactum faciam cum inferno. Tuis tentationibus te nolente Fratres proficient, & ad vitam gratiæ convalescent, quia tentatio est vita hominis super terram. Nitebatur autem sub quadam fraudulenta palliatione verborum & crebro aliquod in cordibus nostris suæ nequitiae seminare vestigium. Quod ego dum adverterem, dixi ei: ut quid nobis toties geminas dolos tuos? non ignoramus cogitationes tuas. At ille: Et ego cognovi figmentum tuum. Quod semel tibi oblatum respuis & contemis, tandem verò mea supplantatus improbitate facile & granter admittes. Audiant hæc milites Christi: non est colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in cœlestibus: ut discant ex ipsorum hostium sedulitate continua suum e contra continuare fervorem, & vitare spiritus in se torpentis ignaviam. Interdum quoque quod amplius est, tam efficacibus utebatur velut in modum prædicationis sermonibus, ut ipso pronuntiationis modo, ac pietate simul & profunditate verborum uberes elicuerit lacrymas de cordibus auditorum. Mirum in modum etiam ipsum Fratris obsessi corpus suavissimis aliquando super omnem humanam constructionem perfudit odoribus. Idemque tentationis genus mihi in memetipso nequiter intulit, simulans se torqueri graviter eisdem odoramentis velut ab angelo cœlitus procuratis: cum ipse foret omnino per quem ad fuscitandam temerariam sanctitatis præsumtionem huiusmodi tendebatur insidiae.

De tentatione odoris procurati per demonem.

14. Denique dum quadam vice Fratrem illum nobis præsentibus graviter afflisset, cepit simulare turbationem gravi voce & dicere: Ecce odor, ecce odor, ecce odor, & post pusillum effusa super illum Fratrem odoris illius suavitate, horrorem & despectum (in) se pari vultu simul ac voce simulatorie demonstravit. Dixitque mihi: Scisne quid modo abhorream? Ecce angelus huius Fratris suavissimis his eum odoribus consolatur advenit, & in ejus consolatione grave mihi tormentum incussit. Sed ecce profero tibi de thesauris meis alterius modi odoramenta, quibus ego visitare consuevi. Moxque ut verbum protulit, sulphureis aërem resperpsit fœtoribus, intendens eorumdem successione præcedentis illius suavitatis palliare fallaciam. Igitur cum & mihi fecisset similia, ego multa perplexus ambiguitate diffidebam quidem de meritis, sed tamen hæsitabam incertus, quocumque pergerem mira circumfusis fragrantia. Vix ipsas manus

^K Absit ut fœdus cum morte ineam. Digna Jordano responso, quæ & in vitis Fratrum P. 111 cap. 30, eadem habetur: adeo ut certissimum sit Jordano nec per levem temporis morulam pacto a dæmone proposito assensisse, sed mox exhoruisse & indignandum subito a se & a suis propulsa. Novi Thomam Cantimpratano lib. 11 de apibus cap. 57 §. 48 narrare Jordano primo dæmoni acquiescisse, cœlitus verò postea monitum fœdus fregisse. Sed cui potius credas an Cantimpratano, an Jordano de se testanti? Cantimpratano utique ut usu venit, & quotidie iterum, a quibusdam non recte audita, sed aucta & interpolata narrantibus hoc accepit & scripsit, sed jam Jordano ipso audito circumscribendum & omnino expungendum.

^L Historia prædicti Fratris obsessi in vitis Fratrum P. 111 per varios articulos divisa habetur, adeo ut nefcius an de eodem an de diversis narretur. Ex hac autem relatione patet de eodem obsessio eodemque dæmone agi. Vide Acta SS. citata T. 11 febr. p. 729 nn. 37, 38, 39, & pag. 736 n. 89, & p. 737 n. 8, & p. 738 n. 9.

^M Ex hac narratione habetur morem cantandi *Salve Regina* cum processione post completorium Bononiæ primum incepisse, quo autem anno non ita liquet. Certius existimarem id institutum, cum jam a quibusdam annis Jordano totius ordinis magister ageret. Nam dæmon ille de quo superioribus

audebam extrahere, veritus eandem (de) qua nondum conscius eram mihi, prodere suavitatem. Si gestarem calicem, ut interdum fieri solet, pro hostia corporis Domini deferenda, tanta de ipso calice prodire videbatur miri odoris suavitas, ut totus possem per immensitatem tantæ dulcedinis immutari. Sed non passus est spiritus veritatis maligni spiritus in longum durare fallacias. Nempe dum quadam die divina celebraturus in quodam loco psalmum istum, *Judica Domine nocentes me*, propulsandis tentationibus efficacem cum aliqua attentione spiritus perorarem, & jam istum ruminare vericulum, *Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tui?* repente tanta super me effusa est odoriferi dulcoris immensitas, ut revera viderentur omnes medullæ meorum ossium irrigari. Stupescens ergo & tali plus solito raritate percussus, oravi ad Dominum, ut si diabolicis hoc ageretur insidiis, sua gratia revelaret, nec jam calumniari sineret pauperem a potente, cui aliunde certus non erat adjutor. Mox ut oravi ad Dominum, (in ipso laudem refero) tantam recepi spiritus illustrationem intrinsecus, tam indubitatum per insulam veritatem plenæ securitatis indicium, ut jam omnino nihil ambigerem, cuncta hæc fraudulenti hostis exitisse figmenta. Jamque ex tunc revelato iniquitatis arcano, cum Fratrem istum de diabolica tentatione certum fecissem, ab utroque nostrum cessavit illius odoris immissio. Atque ex tunc mala loqui cepit & turpia, qui prius sermones multos devotione plenos nobis narrare consueverat. Cui cum dicerem: ubi nunc sunt pulchri sermones tui? Respondit mihi: manifestum est nunc meæ fraudis consilium, manifestam jam volo exercere nequitiam^L.

15. Huius prædicti F. Bernardi tam fera vexatio prima fuit occasio, qua permoti *Salve Regina* antiphonam post completorium decantandam instituitur apud Bononiam. Quod de domo eadem per omnem postmodum cepit Lombardiæ frequentari provinciam, & sic demum in universum ordinem hæc pia & salutaris invaluit consuetudo. Quantis hæc sancta laus venerandæ matris Christi lacrymas devotionis excussit, quot audientium pariter atque psallentium liquefecit affectum, emollivit duritiam & piorum cordibus invexit ardorem! Annon credimus matrem Redemptoris nostri talibus delectari laudibus, mulceri præconiis? Retulit mihi vir Dei religiosus & fide dignus frequenter se vidisse in spiritu, dum Fratres canerent, *Eia ergo advocata nostra*, ipsam matrem Domini ante filii sui prosterne præsentiam, & pro totius ordinis conservatione precari. Quod idcirco commemoratum sit, ut legitimum Fratrum devotio magis jam deinceps in laudem Virginis animetur.

nn. Jordano sæpius cæcum appellabat, ut videre est in vitis Fratrum P. 111 nn. 30 & 31, ideo ut videtur quod altero oculo captus esset, cujus oculi usum non amisit nisi post quoddam regiminis totius ordinis annos, ut habetur ibidem n. 21. Quæ autem de hac institutione refert nosster F. Stephanus de Borbone lib. de septem donis Spiritus Sancti visum est hic addere. Sic enim ille P. 111, de dono scientiæ, tit. v de satisfactione cap. 3. Quale debet esse jejunium cod. Sorb. fol. 271. c. Videns autem diabolus in principio ordinis Prædicatorum Fratres nimis affligi paupertate & defectu cibi & somni: & cum multum affligeret eos etiam corporaliter: Fratres statuerunt, ut in fine matutinarum cantarent, Te sanctum Dominum, ut boni angeli quos invocabant, malorum nocementum reprimerent. Clamavit diabolus per os cuiusdam Fratris, quem propter indiscretam abstinentiam arripuerat, cum cantarent. Cherubim quoque ac Seraphim &c. O miser vos nescitis quid cantatis, nescitis quàm sublimes isti sunt, sed ego scio qui de eorum consortio cecidi: & cum non haberem carnem, in qua possem facere poenitentiam, non possem illis ultra conscendere: sed certe si tantum haberem de carne, quantum est in pollice humano, tantum facerem in ea de poenitentia, quod adhuc ad altiore statum ascenderem. Magister autem Jordano videns dæmonis fallaciam, movens Fratres contra indiscretam abstinentiam. Idem clarius aperit

Cum B. Jordano nihil de sua in magistrum ordinis electione referat, addendum visum est quod de eo habetur in Chronico quinquæ priorum ordinis magistrorum; quod vulgo dicitur chronicon Humberti: ex meo cod. ms. sec. XIII.

1. Anno Dñi MCCXXII^N celebratum est tertium capitulum generale Parisius, in quo electus F. Jordano in magistrum, licet nondum compleisset in ordine duos annos & dimidium. Hic fuit Teutonicus de Saxonia villa quæ dicitur *Borberge* in diocesi Maguntina oriundus. Hic cum esset scholaris Parisius & probus in theologia^P cogitaverat in corde suo de huiusmodi vita Fratrum, quorum jam habebat notitiam, assumenda. Veniente ergo F. Reginaldo Parisius & prædicante ferventer, vocavit apud se se ordinem intraturum. Habebat autem apud se F. Henricum, qui fuit primus prior Coloniensis, juvenem utique angelicum, gratiosissimum in omnibus, & præcipue in prædicatione, qui totam universitatem Parisiensem multum commovit, de cujus laudibus mira scripsit in libello quem composuit supradicto. Hunc autem laboravit secum ad ordinem trahere, & emissio prius voto de ingrediendo ordinem in manibus prædicti F. Reginaldi ab utroque, intraverunt ambo in die cinerum, & receperunt habitum, dum in officio Fratres cantarent, *Immutemur in melius* &c.

2. In diebus ejus ordo fuit valde dilatatus in provinciis, in conventibus, in numero Fratrum, & multi viri & excellentes in nobilitate & divitiis intraverunt. Sub eo etiam fuerunt prius licentiatum Fratres Parisius ad legendum, & habuerunt duas scholas. Intravit etiam F. Johannes de sancto Ægidio Anglicus natione magister in theologia factus sermone prius. Fuerunt autem inter huiusmodi Fratres ab illo tempore multi valde excellentis gratiæ & doctrinæ, sicut eorum scripta & memoria usque hodie manifeste declarat. Ipse est etiam qui induxit consuetudinem de faciendis collationibus^R Pa-

rius scholaribus. Et sub eo etiam inducta est consuetudo de cantando *Salve regina* post completorium. Sub eo etiam celebrata sunt duo capitula generalissima Parisius, in quorum ultimo factum est statutum de silentio mensis. Ejus tempore etiam quatuor minores provinciæ^S coæquatæ sunt aliis octo in potestate quoad diffinitores & electionem magistri, quod antea non habebant.

3. Ipse etiam induxit consuetudinem quam habent magistri ordinis, de mittendo litteras de capitulo generali. Scribebat enim sæpe Fratribus, quos videre non poterat litteras dulcissimas sanctæ consolationis & exhortationis plenas, & modo omnibus modo aliquibus provinciis, conventibus, vel Fratribus sic scribebat. Sub eo etiam anno Dñi MCCXXXIII translatus est corpus B. Domitii ad locum honorabiliorem, & eodem anno est sanctorum catalogo aggregatus^T apud Perusium per papam Gregorium IX. In quo tempore tanta gratia prædicationis & mirabilium effusa est in Lombardia & alibi per Fratres inde venientes, quod totus mundus fere ex auditu stupebat. Fuit autem magister iste multum notus & dilectus a D. papa Gregorio prædicto, & ab aliis curialibus, & gratiosus apud magnates & religiosos; & clerum & populum & universitates scholarium ubique, adeo quod vix poterant satiari de verbis gratiæ quæ procedebant de ore ejus sive in sermonibus, sive in sanctis collationibus quas habebat. Unde quando erat Parisius, incumbere ei omnes sermones Fratrum facere, & quando prædicabat alius, & sciebant eum scholares præsentem, vix volebant in fine recedere, priusquam ipse aliquid diceret post alios.

4. Fuit autem ejus summum studium ordinem dilatari propter fructum animarum, propter quod totum se dabat ad trahendas personas bonas ad ordinem: & ideo immorabatur quasi semper in locis in quibus erant scholares, & præcipue Parisius, nisi quando enim ire ad curiam oportebat. Erat autem illi consuetudo, quando erat Parisius, quasi omni die quando non erat sermo facere collationem

P. 11 de dono pietatis tit. 2 de B. Maria, cap. 14 cod. Sorb. fol. 227. c. Cum in principio ordinis Prædicatorum dæmones totis viribus laborarent ad infestationem Fratrum non solum invisibiliter sed spiritualiter tentando & impugnando, imo etiam multos multipliciter & corporaliter affligendo, apparuit aliquando diabolus Jordano bona memoria dicti ordinis magistro, ut audiri ab aliis de eo, & ab eo de quodam errore non se nominando, dicens quod si vellet tantum facere, scilicet quod eum prædicando non molestarent sui Fratres, ipse eos in pace dimitteret. Quod autem respondisset ei, quod ipse propter eum a prædicatione non cessaret, sed fortius instaret, ipse quantum poterat fortius Fratres impugnabat. Unde ordinavit dictus Jordano, quod per totum ordinem finitis matutinis responsorium de Angelis, Te sanctum Dominum, cum alta voce cantaretur pro adjutorio bonorum Angelorum invocando. Per quod cum non cessaret dæmonum sevitia, statuerunt ut post completorium alta voce *Salve regina* misericordie, cantaretur ad adjutorium B. Virginis implorandum contra dæmonum sevitiam: & ex tunc per ejus misericordiam dæmones qui maxime solebant de nocte Fratres vexare, magis infranari sunt, ne possent deservire ut prius: & exemplo Fratrum multa Ecclesia idem facere statuerunt. Ubi notandum quod antiphona illa aliàs diceretur, nempe *Salve regina* misericordia tantum non addito vocabulo *mater*, ut & in fine, O dulcis Maria, tantum: quod & diutius observatum, ut ex antiquis codd. ms. expertus sum.

^N Anno MCCXXII erat aut. num. 7 lit. Dom. B. Pascha 3 april. Pentec. 22 maii, feria autem 2 sequenti 23 mensis facta est electio.

^O Borberge. Bollandus in comment. præv. dicit Ægidium Gelenium querenti sibi respondisse locum illum jam Borrenitick appellari, oppidumque esse haud procul Warburgo in diocesi Paderbornensi situm sub metropoli Moguntina.

^P Probus in theologia. Jam erat baccalaureus in theologia facultatis Parisiensis ex vitis Fratrum citatis cap. 42 apud Acta SS. citata p. 733 n. 65.

^Q Fuerunt licentiatum. Id primum evenisse conjicio anno MCCXXVIII, quo in primo capitulo generalissimo Parisius habito Johannes de S. Ægidio magister in theologia in me-

dio sermone vestem ordinis induit. Videtur postea ubi de eodem De faciendis collationibus. Ut id clarum fiat, sciendum est Jordani sermones in templis Parisiensibus a collegiis universitatis ad id nominatim designatis haberi consuevissent. Cum autem illi plerumque matutinis horis dicerentur, B. Jordano non ferens juvenes studii operam dantes de meridie verbum Dei non audire, sicque dominicis & festis pro libito vagari, obtinuit ut vespertinis horis fierent conciones quas collationes vocabant. Hinc in plerisque huius seculi XIII & sequentis sermonum collectionibus post quemque sermonem sequitur collatio. De his sic legitur in statutis universitatis pro facultate theologia: Item nota quod quando unus magister in theologia, qui est de ordine mendicantium facit sermonem de mane in universitate in domo ordinis sui, ipse tenetur eadem die facere collationem. Sed si faciat in domo alterius religionis sermonem de mane, tunc non tenetur facere collationem. Item nota quod quando unus prelati, vel unus magister in theologia facit sermonem de mane in universitate in aliquo festo in aliqua domo mendicantium vel alibi, tunc ille qui facit collationem post prandium, debet accipere illud thema in collatione, quod assumptum fuit per prelatum, vel per magistrum, qui fecit sermonem eadem die. Item nota quod quando theologi habent aliquod festum quo ipsi non legunt, licet in illo festo legatur in aliis facultatibus, nihilominus in illa die fit sermo de mane, & collatio in vespere in Cordigeris vel in Jacobitis. Hæc ex libro rectoris universitatis. Hæc igitur collationum consuetudo a B. Jordano initium cepit.

^S Quatuor minores provinciæ. Nempe Poloniæ, Daciæ, Græciæ & Terræ-sanctæ instituta fuerunt in capitulo generalissimo Parisius habito anno MCCXXVIII sub B. Jordano; sed non nisi post ejus mortem in cap. gen. Paris. MCCXXXIX sub B. Raimundo inchoatum est, ut in potestate quoad diffinitores & duos electores magistri ordinis cæteris æquales essent: quod Bononiæ MCCXL approbatum, Parisius tandem MCCXLI fuit confirmatum & in constitutionem redactum. Ex actis.

^T Sanctorum catalogo aggregatus. Supra de anno die & loco canonizationis B. Domitii abunde actum est, ubi videtur.

Sæc. XIII. novitiis, ad quam etiam alii majores libenter convenientes magnam consolationem & instructionem recipiebant in eis. Hic cum transisset mare ad visitandam Terram-sanctam & Fratres, in regressu cum festinaret in galea versus Neapolim^v ad prædicandum ibidem scholaribus, irruente tempestate defunctus est versus gurgitem Sataliæ, anno Dñi MCCXXXVI^x Idibus febr. Fratres verò Aconenses illuc pergentes corpus ejus beatum retulerunt in Acon, & in ecclesia sua honorifice sepelierunt. Plura verò alia de eo scripta sunt in libris hujus tertia parte, nec tamen sufficienter, quia laus ejus & gratia a quocunque scriptore non posset facile comprehendi.

Cum Bernardus Guidonis a plurimis præsertim a Malvenda citetur, at non accurate, placet & qua de B. Jordano habet in suo magistrorum ordinis catalogo hic addere.

Secundus magister ordinis dignus successor ac imitator B. Dominici sedulus F. Jordanis Teutonicus^v verus Israelita Dei. Hic electus fuit in magistrum in tertio capitulo generali ordinis, quod fuit Parisius celebratum anno Dñi MCCXXXII. Erat autem tunc temporis prior provincialis Lombardiæ. Sub isto autem magistro maxime fuit ordo & merito & numero dilatatus. Hic namque annis fere quindecim optime regens & dirigens ordinem mille & amplius manu sua fertur & scribitur ad ordinem recepisse & habitu induisse. Tempore quoque ipsius anno Dñi MCCXXXVIII in primo capitulo generalissimo ordinis, quod fuit Parisius celebratum, primis octo provinciis per B. Dominicum institutis fuerunt quatuor superadditæ, scilicet Polonia, Dacia, Græcia, Terra-sancta, sicut notatum invenit. Qualis autem & quantus fuerit pater & magister iste in libro tertio, qui vitas Fratrum inscribitur, plenius est descriptum. Hic consuetudinem de cantando antiphonam *Salve regina* induxit: duo capitula generalissima celebravit. Litteras de capitulo generali ad provincias primus misit. Sub eo Fratres ad legendum Parisius primo licentiatii fuerunt & duas scholas habuerunt. Hic B. pater dum ad Terram ad visitandum loca sancta & Fratres transiret, transivit ad terram viventium beatorum Idibus februarii anno Dñi MCCXXXVI^z. Non fuit autem celebratum generale capitulum in sequenti festo pentecostes illo anno. Locus autem ubi sancta corpora ipsius patris Jordanis & sociorum duorum, scilicet unius Fratris clerici Geraldii nomine, ac unius Fratris conversi, vocatur Albisium^A in littore insulæ quæ vocatur Sathaliæ, quæ dicitur Persilene: usquequo Fratres de Acon venerunt, & cum barca in suam ecclesiam transtulerunt, ubi dictus pater quiescit in Domino, & multa multis præstitit beneficia salutis.

OPERA.

De his sic noster Nicolaus Trivet in chronico ad annum MCCXXXII. Vide Spicilegii Dacheriani T. VIII pag. 572.

Hoc anno in capitulo FF. Prædicatorum generali tertio, quod Parisius celebratum est, successor B. Dominici in magisterio ordinis FF. Prædicatorum

^v Neapolim. Hanc Malvenda p. 577. a. putat esse Neapolim Pisidiæ, cui non assentior, cum non videatur ibi fuisse tum studentium gymnasium. Jordanum itaque e Terra-sancta revertentem galeam existimari ascendisse, quæ Italiam petebat, ut tum frequens, eo quidem animo ut Neapoli regni Siciliæ principe transiret, & ludum literarium ibidem frequentantibus prædicaret in transcurso. Fredericum imperatorem tum & Jerusalem & Siciliæ regem fuisse omnibus notum.

^x Anno MCCXXXVI stylo veteri, novo MCCXXXVII.

factus est F. Jordanus natione Teutonicus diocesis Maguntia, qui cum Parisius secularibus & præcipue in mathematicis magnus haberetur libros duos admodum utiles

Unum de ponderibus & alium de lineis datus dicitur edidisse. Postea ad studium theologiæ se transferens, tandem ad prædicationem F. Reginaldi de quo supra facta est mentio, ordinem Prædicatorum ingressus est in die cinerum &c.

2. *Super Priscianum minorem & quadam grammaticalia delicata.* Sic Laurentius Pignon & Leander Albertus. Quod scriptum servari censuerim Lipsiæ in Bibl. Paul. hoc titulo: *Optima notula magistri Jordani super Prisciani majoris volumen.* cod. ms memb. in 4. vide catalogum Felleri p. 290. Recensentur & Patavii apud S. Joan. in viridario. Piut. 28 *Glosse Jordanis super Priscianum.* Donum Petri de Montagnana. Sic Tomasinus in Bibl. Patav. p. 27. Cum de his scripserit Jordanus, priusquam ordini nomen daret, non mirum magistrum appellari.

3. *Postilla super Apocalypsin.* Sic Laurentius Pignon jam citatus, qui & innuit hanc ab eo scriptam, priusquam ordinem intraret, sic enim ille: *F. Jordanis natione Teutonicus scripsit Postillam super Apocalypsin, & super Priscianum breviorum, & legit evangelium Parisius Fratribus postea ibidem.* Et sane inter statuta antiqua universitatis de baccalaureis n. 10 sic habetur. *Item nota quod studentes in theologia si sint seculares, habent ibi audire per septem annos, antequam admittantur ad lecturam biblicæ.* Et n. 11. *Item nota quod admissi ad lecturam Biblia debent solum legere duos libros, & tales sicut voluerint eligere, unum de veteri testamento, & alium de novo.* Et postea tantum ad legendas sententias promovebantur. Cum ergo Jordanus jam esset baccalaureus priusquam ordinem amplexaretur, jam alicujus librorum novi testamenti lectione & interpretatione functus erat. Hunc autem librum Apocalypsis indicat Laurentius Pignon, qui præterea cum indicem scriptorum nostrorum testatur se anno MCCCLXXXIX jam incepisse, Jordanum nostrum confundere non potuit cum Jordano item Saxone eremita Augustiniano Viennæ anno MCCCLXXX mortuo forsan sibi non noto, qui & in Apocalypsin scripsit. Unde Bollandi nota in commentario prævio ad vitam B. Jordani nostri p. 722 n. 12 nobis non probatur, cum ex eo quod Jordanus Augustinianus in Apocalypsin commentus est, similem Jordano nostro scriptionem abrogat. Imò seculo XIII & XIV nihil communius quam ejusmodi commentaria.

4. *Postilla super Lucam quam legit Fratribus.* Sic Ludovicus a Valleoleri, & indicat Laurentius Pignon citatus. Hoc munus inpositum ei fuisse volunt in cap. gener. primo Bononiæ MCCXX habito, cui aderat.

5. *Corona B. Virginis ex his constans, primo hymno Ave maris stella, tum quinque psalmis, Magnificat, Ad te Domine levavi, Retribue, In convertendo, Ad te levavi, adjecta singulis salutatione angelica.* Quam in usu ei fuisse legitur Vit. Frat. P. III cap. 23. Sub ejus nomine sed antiphonis & orationibus auctam editam Placentiæ, Jo. Bazachii 1599 in 12 testatur Altamura: sed hujus erga

^v Jordanis Theutonicus. Nihil amplius in meo cod. ms. Quod verò Malvenda p. 287. b. addit quasi ex Bernardo acceptum, in Terra-sancta natum & in Jordane fluvio baptizatum, indeque Jordanem nuncupatum, undenam eruerit, nescio nisi forsan ex Sebastiano de Olmedo. Ut ut sit, non verisimile videtur.

^z MCCXXXVI veteri stylo, novo MCCXXXVII ut jam indicatum.

^A Albisium & Persilene geographis nostris jam nomina ignota, sed Persilenen conjicias insulam in sinu Sathaliæ sitam.

B. Virginem cultus Jordanum primum non esse auctorem ferunt. Vide Cantimpratatum de Apibus lib. 2 c. 29 §. 15 & notas ibidem Colvenerii, & Malvendam pag. 562 a.

6. *Oratio ad eandem B. Virginem & Oratio ad B. Dominicum piissimam,* quæ incipit: *Sacerdos Dei sanctissime, confessor alme &c.* Sic Malvenda p. 583 b. Hæc in breviario nostro Venetiis 1492 impresso edita est, legenda pro sex primis matutinarum lectionibus in festo S. Dominici.

7. *Volumen sermonum.* Et sane qui frequentissime concionabatur, difficile est quin ad omne genus hominum silvam dicendorum habuerit paratam. In catalogo codd. ms Angliæ T. II P. I n. 7647 28 laudatur *Jordani ordinis Prædicatorum generalis compilatio de superbia &c.* Patavii in Bib. Zabarella inter codd. ms chart. *Concio Fratris Jordanis.* an ejus? vide Tomasinum de Bibl. Patav. p. 91.

8. *Litteræ encyclicæ ad provincias e xv capitulis generalibus quæ habuit Parisius & Bononia alternativim data.* Mirum has nostrorum Stephani Salanhaci & Bernardi Guidonis diligentiam fugisse: nam cum actis periisse jam dolemus.

9. *Litteræ speciales ad quosdam conventus & monasteria quadam scriptæ.* Ad se datas servat monasterium Bononiense S. Agnetis uno volumine ms sic testatur Pius. Alias in aliis ordinis domibus haberi dicunt, & creditur proclive.

10. *De principio ordinis FF. Prædicatorum.* Hoc opusculum integrum tibi damus, majorem partem supra ubi de B. Dominico, reliqua hinc ubi de B. Jordano ex cod. ms & auctori æquali apud monasterium Prulianum servato. Solum primum prologum, ut nihil tibi desit hinc addimus.

Incipit prologus in descriptionem principii ordinis Fratrum Prædicatorum.

Filiis gratiæ & cohæredibus gloriæ Fratribus universis F. Jordanis eorumdem servus inutilis salutem, & in sancta subsequi professione letitiam.

Flagrantibus plerisque Fratrum & scire cupientibus, qualiter hic ordo Prædicatorum, quem horum temporum novissimorum periculis dispensatio divina providit, sumserit institutionis exordium: quales etiam extiterint, qualiterve nunc multiplicati fuerint & confortati per gratiam Dei primitivi ordinis nostri Fratres, jamdudum investigatum est & compertum ab eisdem Fratribus qui novellis interfuerunt primordiis, quique viderunt & audierunt venerabilem servum Christi^B magistrum Dominicum primum religionis hujus institutorem magistrum & Fratrem, qui in hac carne vivens inter peccatores, cum Deo & Angelis pia mente conversabatur, præceptorum custos, consiliorum æmulus, & ex omni quod scivit & potuit, æterno suo Creatori deserviens, & lucens in hujus mundi tetra caligine per vitam innocuam, & conversationis sanctissimæ celibatam. Igitur visum est mihi hæc omnia per ordinem affectu, qui licet omnino de primis non fuero, cum primis tamen conversatus sum, & ipsum sanctum magistrum Dominicum non solum extra ordinem^C, sed & existens in ordine satis vidi, familiariterque cognovi, qui ei confessus sum, & ad ipsum voluntatem suscepi diaconatus officium, qui etiam quadriennio^D post primam ordinis institutionem habitum hunc assumpsi: visum est

^B Venerabilem servum Christi. Modus iste loquendi indicat hoc opusculum a Jordano ante canonizationem B. Dominici scriptum.

^C Non solum extra ordinem. Cum B. Dominicus ex Hispania Lutetiam venit anno MCCXIX, cum tum vidit & concionantem audivit Jordanus vir tum academicus & sacre facultatis baccalaureus: peccata etiam tum ei in confessione aper-

T O M. I.

inquam mihi ea quæ vidi personaliter & audivi, ac primitivorum Fratrum relatione cognovi, de principiis ordinis, de vita & miraculis beati viri patris nostri Dominici, de aliis quoque quibusdam Fratribus, prout se memoriæ meæ talium ingessit occasio, sub scripto redigere, ne filii qui nascentur & exurgent, ordinis hujus ignorent primordia, & tunc frustra scire desiderent, cum inveniri non possit ex nimio processu temporis, qui de eisdem principiis certum aliquid enarrare sufficiat. Igitur dilectissimi in Christo Fratres & filii hæc quæ subsequuntur ad consolationem atque ædificationem vestram qualitercunque collecta devote suscipite, & primæ caritatis Fratrum nostrorum æmulatione fervete.

Hoc idem Jordani opusculum habetur Lipsiæ in Bibl. Paul. & illud esse cenfeo quod a Felleri recensetur Repof. Theol. III serie III inter codd. ms fol. pag. 159 n. 35 hoc titulo, *Vita S. Dominici, Jordani magistri ord. Prædic. Henrici Teutonici prioris Frat. Prædicat. in Colonia.* Rurfus ibidem p. 160 n. 41 *Vita S. Dominici. Revelationes quadam. Vita S. Jordani.*

11. *Epistola encyclicæ ad universum ordinem de actis in translatione corporis B. Dominici* anno MCCXXXIII die XXIV maii feria tertia pentecostes. Quam tamen missam non putem nisi anno sequenti post canonizationem dicti B. Dominici, cum hujus canonizationis in ea fiat mentio. Edidit Bzovius in Annal. Eccl. T. I ad 1233 n. 5.

12. *Officium quo utitur ordo Prædicatorum in festa ejusdem B. Dominici* Jordano tribuitur a quibusdam, sed certius ab aliis F. Constantino episcopo Urbeveto asseritur.

13. *Commentarium in quatuor libros sententiarum* ab eo lectum Parisius anno MCCXXV ei etiam tribuitur ab Altamura ad 1236, sed nulla fide: nec verisimile, cum ex quo Jordanus magister ordinis assumtus est anno MCCXXXII vitam statariam non egerit, nec theologiæ legendæ otium habuerit at solum concionandi.

Jordani præter citatos cum laude meminerunt Tritemius, Eifengreinius ad 1219, Volaterranus lib. 21, Pantaleo Profopograp. P. II ad 1234 p. 228, Simlerus, Possévinus, Caveus ad 1223, Dupinius seculo suo XIII & alii. Nostrates Leander Albertus, Castillus, Pius, Fernandez & omnes qui de rebus ordinis scripserunt.

Quandoquidem in hac Jordani relatione de F. Henrico Teutonico juniore dicto & primo prioris domus Colonienfis fufius agitur, addendum & hunc inter scriptores nostros recensendum: cum enim disertissimus & gratiosissimus fuerit prædicator, ut supra videri potest, & dicitur etiam in vitis Fratrum P. IV cap. 13 §. 3 nullus dubitaverit quin liquerit.

Elegantium suarum concionum volumen.

In Elencho codd. ms Belgii a Sandero collecto P. I p. 364. inter codd. monasterii Cambrensis numerantur *F. Henrici Theotonici sermones.* Sed an sint hujus an nostri Henrici Teutonici senioris de quo mox dubium. Cæsius Heisterbacensis Dialogorum lib. 6 cap. 37 post quamdam visionem relaxam sic habet: *Testis hujus visionis est Henricus prior Prædicatorum in Colonia, qui se eam a prædicti loci præposito audivisse commemorat.* Haud dubie in quodam sermone scripto. Eiusdem meminit noster Stephanus de Borbone lib. de septem donis, & quædam ab eo pro concione dicta & a se audita Remis

ruisse, & ad ejus consilium diaconatus ordinem suscepisse verisimiliter: difficile enim mihi persuadeo sacerdotem non fuisse cum anno sequenti MCCXX ad capitulum generale Bononiæ missus est.

^D Qui etiam quadriennio. Non integro sed circiter, nam ordo confirmatus fuit XXI decem. MCCXXVI, vestem autem induit Jordanus XII febr. MCCXX.

Sic. XIII. & alibi refert P. II de dono pietatis tit. 5 cap. 8 cod. Sorbon. fol. 215. c. & P. IV de dono fortitudinis tit. 12 cap. 9 cod. Sorbon. fol. 508. a. Vide etiam postea. F. Henricus Teutonicus senior.

F. JOSEPH.

† 234
F. JOSEPH quidam Gregorii IX summi pontificis notarius florebat anno MCCXXXIV, & licet ordinis Prædicatorum fuisse asserere non ausim, non levis tamen mihi conjectura nostrum dicendum. Extat ejus a me visa in cod. ms memb. fol. med. & eleganti Gymnasia Navarræ post plura, quorum primum *vita S. Martini per Severum Sulpitium*, ultimo loco, *Epistola Fratris Joseph D. papa notarii de S. Dominico de ordine Prædicatorum*. In ea refertur integra bulla canonizationis dicti B. Dominici.

F. JOANNES AGIDII.

† 1228
F. JOANNES AGIDII vel *Agidius*, at de *Sancto Agidio* in antiquis nostris monumentis nuncupatus, natione Anglus, physicus sua ætate celebris, a Philippo II Augusto Francorum rege in medicum ordinarium ex Anglia accersitus est & assumptus, Parisiis etiam tum medicinam professus est in universitate, deinde in Montepessulano cujus academiam non parum illustravit, sed & quod tum non infrequens sacræ theologiæ lauream Parisiis obtinuit. Hanc in una e scholis Parisiensibus docebat ingenti auditorum concursu & plausu, cum anno MCCXXVIII apud nostros Sanjacobeos habitata sunt generalissima ordinis comitia, ad quæ ille invitatus coram patribus congregatis, clero plurimo frequentissimoque populo concionatus est, ac institutum nostrum laudans, ut dicta factis probaret, in medio sermone e suggestu descendens habitum ordinis a magistro F. Jordano supplex postulavit, eoque mox indutus, ad suggestum reversus, sermonem paulisper intermissum profecutus est, & majori cum zelo complevit. Sed nec propterea cessavit a lectionibus, quas instantibus discipulis indefinenter resumit, tumque primum scholæ nostræ Sanjacobeæ erectæ sunt, nostrique ad gradus in sacra facultate promoti. F. Rolandus de Cremona primus sub eo baccalaureum egit, sententiasque legit eodem illo anno MCCXXVIII, tum & isto laurea insignito sub eo F. Hugo de sancto Charo anno MCCXXX, & sic deinceps: adeo ut exinde duas habuerimus scholas quas vocant magnas, cæteris ordinis provinciis unam, alteram provinciæ Franciæ speciatim addictam. Cum verò ea tempestate in partibus Tolosanæ Albigenium hæresis grassari pergeret, propterea que curante sancto rege Ludovico IX Parisiis Tolosam mitterentur sacræ theologiæ magistri, qui fidem catholicam doctrinam suam tuerentur, academiamque Tolosanam juxta leges Parisiensis instituerent, quo & post exactum triennium F. Rolandus prædictus anno MCCXXXI missus fuerat, isto ad suos Cremonenses anno MCCXXXIII recedente, successus ei fuit eodem anno noster Joannes de Sancto Agidio, qui duobus annis theologiam apud Prædicatores publice professus est, & inquisitionis officium suis consiliis suaque auctoritate non parum adjuvit, sed & tribulationis ea ratione in nostros excitatæ particeps fuit. Anno MCCXXXV ante mensem novembrem Tolosa cum sociis suis excesserat, dato ei cathedræ successore F. Laurentio de Filgeriis vernacule *Fougeres* Armorico sacræ facultatis Parisiensis itidem magistro, eodemque ante ingressum ordinem jam doctore medico: tumque in Angliam remeasse videtur Oxoniæ apud nostros sacras litteras publice interpretaturus. Certam ibidem

annis pluribus scholas nostras publicas rexisse, magnamque ei fuisse cum celebri Roberto Capitone Lincolnensi episcopo necessitudinem, quam epistolis, mutuo scriptis fovebant: adeo ut eum Robertus graviore morbo quo & mortuus est anno MCCLIII laborans accersierit, qui corpus quidem ut medicus consiliis suis levaret, sed animam præsertim in exitu ut sapiens theologus piis adhortationibus foveret ac solaretur. Quantum verò postea Joannes ipse noster vixerit, quo anno quove die obierit, non produnt quæ hæcenus videre licuit monumenta. Cum verò hic non pauca promamus, quæ quibusdam non videbuntur aliorum auctorum seu nostrorum seu extratum dictis admodum consona, quibus documentis hæc astruamus, operæ pretium est addere, ut fidem apud cordatum lectorem liberemus.

1. In catalogo magistrorum nostrorum Parisiensium a Salanhaco concinnato sic legitur n. 1. F. Rolandus Lombardus Cremonensis fuit primus licentiatum Parisius de ordine Prædicatorum. n. 2. F. Joannes de Sancto Agidio Anglicus, qui intravit ordinem Prædicatorum magister existens. Sub eo incepit præfatus F. Rolandus.

2. F. Guillelmus Pelhissio Tolosanus de quo postea scribens a se visa sic habet ad MCCXXXI: *Absoluto F. Joanne prædicto (nempe de Johanno priore Tolosano) fuit post eum prior F. Petrus de Alesto. Legabat ibi tum temporis theologiam magister Rolandus, qui venerat de Parisius ubi fuerat factus magister in theologia cathedralis. Et postea ad annum MCCXXXIII: In illis diebus absolutus est a prioratu F. Petrus de Alesto, & magister Rolandus recessit Tolosa, & iit ad terram suam, & in loco ejus legit theologiam in Tolosa magister Joannes de Sancto Agidio vir bonus & sanctus, & facies ejus & vita ejus gratiosa, qui magister fuerat in theologia Parisius cathedralis &c. Et postea ad MCCXXXV: Prior habito consilio cum Fratribus domus, & cum F. Laurentio, qui eadem die venerat de Parisius ad legendum in theologia, quia magister Johannes de Sancto Agidio jam recesserat de domo cum sociis suis &c. In sequente verò die feria tertia post festum omnium Sanctorum nonis novembris anno Domini MCCXXXV celebrata missa conventuali &c. Ubi erratum tamen fortè notarii & legendum feria secunda, nam eo anno erat lit. Dom. G. ac proinde Nonæ die lunæ non die martis. Hinc constat Joannem nostrum paulo ante Tolosa abiisse.*

3. Matthæus Parys ad MCCLIII. *Diebus sub isdem cum dies caniculares suam exercuissent malitiam, episcopus Lincolnensis Robertus apud Buchedonam manerium suum decubuit graviter infirmatus. Vocavit igitur ad se quemdam Fratrem de ordine Prædicatorum magistrum Joannem de Sancto Agidio in arte peritum medicinali, & in theologia lectorem eleganter eruditum & erudientem, ut ab eo corporis & animæ reciperet consolationem &c. legenda.*

4. F. Nicolaus Trivetum in chronico regum Angliæ Spicil. Dacher. T. VIII p. 573. *Circa ea tempora (nempe dum B. Jordanus ordini præerat) multi viri scientiæ & sanctiæ illustres abjectis secularium divitiarum copiis Christum pauperem imitari conantes ad Prædicatorum & Minorum ordines confluerunt, inter quos erant Joannes de Sancto Agidio & Alexander de Hales doctores in sacra theologia ambo & Anglici natione: quorum Joannes in domo Fratrum Prædicatorum sermonem faciens ad clerum, cum suavisset pauperem voluntariam, ut verba sua exemplo confirmaret, descendens de ambone habitum Fratrum recepit, & in eodem regressus ad clerum sermonem explevit. Occasione ejus habuerunt Fratres duas scholas infra (id est intra) septa sua, resumendo eo lectiones suas: post ordinis ingressum ad importunam instantiam auditorum. Suavissimus quippe moralizator erat, ut satis considerare poterit, qui libros ejus inspexerit manu propria emendatos. Fuit nihilominus in arte medicina expertissimus,*

ut pote qui tam Parisius quàm in Montepessulano revereat in eadem, de cujus curis & pronosticationibus referuntur plurima admiranda.

5. Auctor antiquitatum Oxoniensis academice & theatro Sheldoniano 1674 editarum in fol. T. I pp. 64 & 85 sic de Joanne nostro quem *Agidium* contendit non de S. Agidio cognominatum, habet ad annum MCCXXXI. *Philosophia scientia eminebat, deinde a Philippo Gallia rege ad curandam valetudinem accitus est. Philosophiam & medicinam Lutetia primo, postmodum in Montepessulano in summo auditorum conspectu præmonstrabat. Suscepit deinceps S. Dominici habitum Lutetia duobus in scholis ipsi illum in finem erectis, uti Lelandus T. IV p. 196 & Nic. Trivet MS in bibl. colleg. Meriton, fratres suos & alios plures ad artes, præsertim ad theologiam informabat.*

Dubium fors. n. quis moveat de anno MCCXXVIII ad quem ejus in ordinem ingressum ascribimus, cum plures ad MCCXXII referant. Verum ita censemus, quod cum a Philippo rege ex Anglia accitus sit, ut sibi ordinarius adesset medicus, non videatur ante mortem regis, quæ anno MCCXXIII die xiv julii accidit, ex aula recessisse. Aliunde si Montepessulano postea se transtulit, ut videntur innuere, & quibusdam annis ibi docuit. Sed & postea ut sacræ facultatis magister Parisiis evaderet, quidam anni illi necessarii fuerunt, quæ sane nos ad annum MCCXXVIII facile conducunt. Non autem tardius differendum ejus ingressus: nam Rolandus de Cremona Tolosam accessit anno MCCXXXI, eum probaturum primum suum magistrum triennium Parisiis unde veniebat in sacra facultate exegisse, quod certò nostrorum primum sub Joanne de Sancto Agidio jam tum Dominicano inceperat. Assentitur Boulaeus Hist. univ. Paris. T. III pp. 131 & 132: & idem censet de Alexandro de Hales, quem ex Baleo addit Joannis nostri excitatum exemplo ordinem Minorum intrasse. Verum Alexander de Hales non nisi post annum MCCXXX Minor factus est, cum eo anno tantum huic ordini locus ad habitandum ab abbate S. Germani a Pratis concessus fuerit. Trivetum verò supra laudatum non satis attente legerunt, qui eum putant Joannis de S. Agidio ad ordinem ingressum ad MCCXXII collocare. Nam ad eum annum B. Jordani electionem in magistrum ordinis secundum refert quidem, & quæ eo ad clavum ordinis sedente evenerunt ibidem addit: sed non propterea vult eodem anno contigisse, sed annis consequentibus, unde dicit, *circa ea tempora &c.* ut supra.

Ex hæcenus dictis habetur jam anno MCCXXVIII medio circiter mense maio, nam pascha fuit xxvi martii & festum pentecostes, quo habita Parisiis nostra comitia die xiv maii, nostros sacræ facultati ad gradus aggregatos fuisse & scholam primam publicam nostram videntem & consentiente universitate jam tum erectam, falsumque quod quidam postea fabulati sunt, occasione arrepta gravioris illius disturbance, qua moti magistri omnium facultatum Parisiensis urbem regiam deseruerunt, & in Angliam plures, Andegavos alii, alii Aurelianum vel Remos recesserunt, Sanjacobeos nostros in duas sacræ facultatis scholas involasse sibi que asseruisse: cum illa disturbatio non evenerit nisi anno MCCXXX circa pascha, & jam ab anno MCCXXVIII mense maio Joannes de Sancto Agidio Prædicator factus lectiones ad instantiam auditorum secularium resumisset, & cum plausu doceret. Alteram verò scholam paulo post sed reversus jam anno MCCXXXI ab exilio spontaneo academicis nostri crexerunt, ut externarum provinciarum ordinis itidem ut Franciæ sodales doctrina facultatis Parisiensis imbuti, eam apud nationes suas copiose refunderent. Quod cum sacræ facultati gloriosum esset, & auditoribus theologis undique Parisios confluentibus commodum & uti-

lissimum, probarunt sane cum episcopo & cancellario ecclesiæ Parisiensis ea ætate florentes & præsentis magistri seculares, neque enim ab anno MCCXXVIII ad MCCLIII spatio xxv annorum ulla legitur de duobus magistris regentibus, ac duabus illorum scholis nostris inscripta lis aut controversia. Adde excepta schola ecclesiæ Parisiensis, quam tres ejusdem canonici, vel ab iis instituti magistri regebant, gymnasium nostrum Sanjacobeum omnibus aliis seu secularium seu regularium esse antiquius. Nam gymnasium Minorum non prodit nisi post MCCXXXI: Cisterciense anno MCCXLVI: Sorbonicum anno MCCLI: Carmelitanum anno MCCLIV: Præmonstratense & Augustinianum anno MCCLV: Thesaurarium & Cluniacense anno MCCXIX: cætera longe posteriora sunt; adhuc ex duodecim Lutetiæ a summo pontifice institutis scholis theologicis, septem magistris secularibus integræ erant, quas & fortè non implebant omnes: nam anno MCCXLVIII in solemnibus ab Odone cardinali legato de libris Thalmudicis habito iudicio, ad quod invitati quotquot Parisiis erant alicujus nominis viri, vix septem affuerunt theologiæ seculares magistri, aliis forsitan per regni provincias ad sua beneficia præsentibus, cum contra quatuordecim adessent decretorum doctores, quam facultatem revera plures quàm theologiam frequentabant. Videtis postea ubi de Alberto Magno, Tantum abest igitur ut nostri scholas suas erigendo incommodum universitati crearent, quin potius maximam ei præstarent utilitatem assiduis suis lectionibus, & docendi laborem pluribus intolerandum diligenter & gratis subeundo, quem seculares plerique ad dignitates ecclesiasticas vocati vel deserere cogebantur vel non poterant sustinere. Quod si postea alii regulares nostros æmulati idem docendi munus attentarunt, quid hæc ad nos: an prævidere Prædicatores, an sibi fingere poterant illos aliquando idem aggressuros? Præsentem tum universitatis statum considerantes, utilitatis publicæ solam rationem habuerunt: unde & laudes episcopi & cancellarii ecclesiæ Parisiensis, imo & totius academice gratias tum meruerunt ac reportarunt. Joannis nostri præter citatos meminerunt nostrates Razzius, Pius, Fernandez, Altamura ad 1238, extrates Baleus, & Pitseus. Hæc ejus opera.

1. *Commentaria in quatuor sententiarum libros.*
2. *De laude sapientiæ divinæ, de productione rerum, de cognitione & de mensura angelorum: de prædestinatione & de prescientia: de paradiso & inferno, & de resurrectione mortuorum: & lectura alia scholastica.*

3. *Homilia & variae scripturæ sacræ morales interpretationes.* Sic Pitseus, qui ubi hæc serventur, aut a quo visa non addit. Certò tamen ætate Trivetum nostri qui circa MCC florebat, plures ejus eruditi ac pii libri propriaque manu emendati Oxoniæ habebantur. Hæc ms Lelandus testatur se vidisse ibidem, nec inerudita esse, & cuidam Agidio inscripta, sed an hunc nostrum parentem habuerint, se non temere pronunciat.

4. *In varia Aristotelis opera commentarios eidem asserit Pitseus, & tractatus de materia cæli & de ente & essentia.*

5. Medica hæc etiamnum servantur ms. *Experimenta Joannis de Sancto Agidio.* Laudantur in catalogo cod. ms Angliæ T. I P. I n. 2626 inter alia plura. Pitseus addit.

6. *De formatione corporis, pronostica & practicas medicinales.* Penes quem fides.

Vir clarissimus Johannes Albertus Fabricius in sua Bibl. Latina, sive notitiæ auctorum veterum Latinorum Hamburgi anno 1708 in 8 edita pag. 872 n. 12 recenset quemdam Joannem Agidium Athe-

SEC. XIII. niensem ex medico monachum Corbeiensem vel Corboliensem seculo Christi XII clarum, cujus duo sunt poemata, alterum de urinis, quod suis commentariis illustravit Gilbertus Anglicus; de pulsibus alterum cum commentario proprio. In Bibl. Lipsien. quam citat Fabritius apud Fellerum p. 278 sic tantum lego: *Egidius de urinis. Egidius de doctrina pulsuum metrica cum commento.* Idem p. 332. Sic etiam in catalogo codd. MS Angliæ ubi plusquam vigesies indicatur, semper Egidius nusquam Joannes dicitur. In Sorbon. Paris. hic est titulus: *Incipit commentarium super librum magistri Egidii de differentiis pulsuum metricæ comparatum.* Ut ut sit, si etiam dictus sit Joannes, id monendus erat lector, ne nostrum cum Corbeienfi confundat.

F. ANDREAS.

F. ANDREAS inquisitor in Cypro insula delegatus a Gregorio IX anno mundi juxta chronologiam apud Græcos usurpatam VI. M. DCCXXXIX, Christi MCCXXXI tredecim monachos Græcos sacramentum corporis Christi a Latinis in azymo confectum blasphemantes brachio seculari tradidit, a quo igni sunt adjudicati. F. Guillelmus ejus laudatur socius: acta verò hujus quæstionis haud dubie in archivis Vaticanis servantur, celebre enim factum fuit, cujus plures meminere. In primis Constantinopolitani nostri de quibus postea in tractatu in suis ædibus edito anno MCLII, quem videtis apud Stevartium pag. 570, ubi sic habent: *Hunc igitur Michaellem [Cæularium scilicet] Græci usque hodie sequentes, Latinos azymitas voce publica asserere non verentur. Unde in tantam excacationem & contemptum apud eos devenit mysterium sacramenti, ut non solum in mortis articulo ex eo sumere recusent, verum etiam incendii supplicium potius eligant sentire, quam simpliciter confiteri. Probat hoc Cyprus que nostris temporibus duodecim monachos Græcos isto errore laborantes novos diaboli martyres per flammam ignis produxit. Dicebant enim prædicti monachi sacramentum Latinorum lutum esse & non sacramentum, & quod sacrificantes vel sumentes ex eo more gentiliū demoni immolarent.* De eodem agens Leo Allatius *De perpetua consensione* lib. 2 cap. 13 n. 2 pag. 700. *Qui in insula Cypro, inquit, flammis exusti sunt, flammam sua pertinacia audaciaque prius commoverant. Non est injustus iudex qui factorum merita factis ipsis compensat. Hæreticorum ossa cum ossibus animalium commixta projicere, id quoque non indiligentia est. Tollitur delirantibus occasio ne furiosius insaniant.* Hæc inquam Allatius, ut cujusdam Anonymi Græci in Latinos ea de causa ceu crudeles oblatrantis malignitatem retundat, quem sic pag. 695 loquentem inducit: *Dicti mei testes sunt qui in Cypro insula certamen subierunt sancti monachi, quos eo quod nolissent cum illis communicare, per tres annos carceri manciparunt, & tormentorum omni genere divexarunt, tandem cum nolent suaderi, ut saltem ore facerentur eos [id est Latinos] bene sentire, furore perciti alios equorum caudis alligatos, perque confragosa atque avia loca raptatos contrucidarunt, primarios in ardentem pyram projectos excusserunt: abbatem verò Joannem per multum tempus in medio igne stantem orantemque quidam ex Latinis equitibus furore actus, clava in eum projecta mediis in flammis prostravit, & sic beatus ille sanctam Deo animam reddidit. Exincta pyra & reliquis integris compertis, ossa plurium animalium & immundarum ferarum collecta superposuerunt, & novo rogo incenso flammis protraxerunt donec omnia in cineres versa sunt.*

Quæ clarius utcumque narrat Anonymus Græcus ejus ætatis, cujus libellus servatur in Bibl. Reg. Paris. eod. MS 2503. Titulus est

Ἡ ἀποστολή τῶν ἁγίων πατέρων τῶν Λατίνων ἐν τῇ νήσῳ Κύπρου ἐν τῷ 5490 ἔτει anno scilicet mundi 6739. *Narratio de sanctis tredecim patribus, quos Latini igne consumserunt in insula Cypro anno Christi 1231.*

Hæc monachorum nomina Joannes, Conon, Jeremias, Marcus, Cyrillus, Theodistus & Barnabas hi ambo fratres germani, Maximus, Theognostus, Joseph, Gennadius, Gerasimus, Germanus. Ex eodem discimus inquisitori nostro nomen fuisse Andreæ, & ejus socio Guillelmi: & Andreæ quidem male omnino excipit, sic enim ille. *Ἡ γὰρ τῆς ἁγιωτάτης καίας καὶ ὀρθοῦν ἀνδρείαν ὀνόματι τῆς γυναικὸς λατίνων, ὅν οἱ τὰ γένης ἐώπασεν καλεῖν κήρυκα, & paulo post, καὶ ἐνα τῶν αὐτῶ ὁμοφρόνων καὶ ὁμορροπῶν ὄντων λατῶν τὸν ὄνομα Φιλιππον. Ἐξέτασεν ὁ διάβολος quemdam amulatorem & nequitiam organum Andreæ nomine genere Latinum ex iis quos Prædicatores vocare solent: qui secum accipiens unum ejusdem societatis & sententia nomine Guillelmuum &c. Postea identidem Andreæ vocat θεῖον ὁμότερον καταράσεν, τῆς καίας ἕδον ἢ μαλλονειπὴν τῆς ἀγορίας &c. bellis crudeliorem, ἐξέτασεν ἡ δὲ τιμὴν, παλιὰν seu potius iniquitatis filium &c. Contendit hoc solum nomine monachos in crimen vocatos, quod corpus Christi in azymo fieri constanter negarint: fatetur tamen non Andreæ solum, sed Cypri archiepiscopum, quem Στόργιον (mendum esse in cod. MS putat noster Lequienus & conjicit legendum Μαίsson ὄσον Mag. Hugonem, cujus nominis in Cypro archiepiscopum ea tempestate agnovit) vocat, ipsos ter diversis diebus interrogasse, & in sententia pertinaces iudicio inquisitoris reliquisse, qui deinde eosdem Henrico I regi tum adolescenti ejusque ministris tradidit puniendos, a quibus variis tormentis ac demum igne comburendi adjudicati sunt tanquam blasphemii. Cæterum cum hi soli ex Græcis capitis pœnam tulerint, manifestum est non quod ritui suo fermentati usus in sacrificio addicti essent, quod in suis gentilibus non legitur reprehensum imo libentissime concessum, sed quod in Latino azymi ritum blasphemii furiose insanienter plebemque Græcam excitarent, ideo in eos fuisse animadversum. Pluribus superfedeo, cum hæc acta confodalis & amicus noster Michael Lequien, a quo illa accepi, typis brevi sit editurus.*

F. HUGO & F. PETRUS.

F. HUGO & F. PETRUS ordinis Prædicatorum cum ambo FF. Aymone & Rodulpho ordinis Minorum nuncii a Gregorio IX summo pontifice ad Joannem Vatacium Orientis imperatorem & Germanum patriarcham C. P. missi, qui de concilianda utraque Ecclesia Græca & Latina tractarent, viti sua ætate graves & eruditi fuerunt, & in ipsi ordinis incunabulis inter nostros sodales asciti. Hugo cujus fuerit Gallus an Italus haud facile quis dixerit. Etsi enim a nostris recentioribus cum Hugone a sancto Charo confundatur, non alia ratione quam propter similitudinem nominis, alium plane esse mihi constat. Nam quo anno scilicet MCCXXXIII quatuor illi apocrisarii in Orientem missi sunt, Hugo a sancto Charo Parisiis agebat triennium suæ licentiæ ut aiunt decurrens, sententias e superiori loco publice interpretatus, sacrorum bibliorum correctioni ac interpretationi vel etiam concordantiis edendis sedulo incumbens, ut postea ubi de eo dicitur: neque verò tum in ordine deerant hujus nominis Hugones plures. Petrus ille certo est de quo sic legitur in vitis Fratrum P. IV cap. 23 §. 14: *Vir religiosus & verax F. Petrus de Sezana Gallicus qui fuit prior & lector in ordine conversionem cujusdam Saraceni scripsit & rescripsit in hæc verba. Tempore, inquit, piissimi imperatoris Johannis venerant*

Constantinopolim cum Fratribus aliis a Domino papa missis pro sedanda si fieri posset modernorum contradictione Græcorum &c. Dicitur de Sezana a patria oppido Briæ in finibus Campaniæ. Addit se venisse cum aliis a papa missis, quia ut dictum est erant quatuor nuncii. Id evenisse ait tempore imperatoris Johannis, qui alius excogitari non potest, quam Johannes Brennenis: hic enim anno MCCXXX data juniori Balduino II C. P. imperatori Latino filia Martha in uxorem Cæsar dictus est, & ob adolescentiam Balduini generi imperium administravit ad MCCXXXVII, quo circiter mortuus est. Non alia autem his annis legitur ad concordiam Ecclesiæ Græcæ cum Latina conciliandam destinata a summo pontifice plurimum religioforum ex utroque ordine missio. Unde mira mihi visa est Soëgii nostri in anno Dominic. Gallico ad XXI Julii sententia, contententis hunc Petrum non esse de Sezana dictum, quia inquit, Petrus de Sezana caput fuit suæ legationis, quod gratis dictum, ac præterea quatuor nuncii de quibus hîc agitur, pares in auctoritate & æquales omnino erant, ut constet ex actis. Longe magis idem fallitur cum ad XXI Junii hunc Petrum vult esse de Tarentasia dictum, qui postea summus pontifex Innocentius V fuit: hunc enim longe juniorem & anno MCCXXXIII nondum ordini ascriptum postea ubi de eo evincetur. Horum quatuor Gregorii IX nunciorum extant acta ab ipsis conscripta, in quibus nostros Hugonem & Petrum suam habere partem nemo negaverit. Ea Wadingus in Annal. Min. T. I ad 1234 dedit quidem, sed interpolata & innumeris mendis deturpata. In editione conciliorum generalium Parisiensis anni 1671 ex Wadingho totidem verbis habentur. Unde cum illa primigenio stylo exarata mihi occurrerint, operæ pretium duxi eadem hîc tradere: in illis enim originalibus & clarius & jucundius elucescunt, hinc Græcorum antistitum artes, fugæ, pertinacia, ut & Vatacii vel ut alii scribunt Baratzis imperatoris Græci versutia, illinc eruditio, solertia, animi præsentia, constantia & firmitas nunciorum. Breviculum tamen actorum præmitto, ut eorum rationem uno conspectu lector videat.

Anno MCCXXXIII Romæ acceptis suis litteris ac mandatis Constantinopolim venerunt nuncii. Mense Januario sequenti MCCXXXIII stylo veteri, novo MCCXXXIV Nicæam in Bithynia jam pervenerant, ubi magna illis fuit diebus quatuor cum patriarcha Græco ejusque clero concertatio, præsertim de processione Spiritus Sancti, additioneque ad symbolum (filioque) facta, & de Eucharistia in azymo vel fermentato conficienda. Post multas disceptationes sine fructu, obtendens patriarcha Græcus quæstiones esse arduas, de quibus absque Fratrum suorum Alexandrini, Antiocheni & Hierosolymitani consilio & assensu nihil posset statuere, rem distulit ad medium martii, quo synodum convocaret, in qua quid summo pontifici responderetur, ipsi ejus nuncii audirent. Isti Constantinopolim reversi litteras circa medium martium a patriarcha receperunt, quibus ut λέσχησαν usque accederent, invitabantur ad synodum ibidem habendam. Detrectarunt principio apocrisarii eo se conferre, sed iteratis a patriarcha litteris quibus & suas Græcus imperator addidit, sollicitus rogati, ne iter renuerent, cum aliunde res Francorum Constantinopoli magnoin discrimine periclitarentur, nisi Johannis Brennenis cum Vatacio induciæ prorogarentur saltem ad annum, consilio cum sanctæ Sophiæ clero Latino habito redire decreverunt. Dominica itaque tertia quadragesimæ quæ fuit ultima dominica martii (sic in actis quod indicat fuisse annum MCCXXXIV stylo novo, quo aur. num. 19, lit. dom. A, pascha XXIII april.) Constantinopoli discesserunt: dominica sequenti quæ dicitur *Lazarus*

secunda aprilis Lupadium pervenerunt, & die sequenti λέσχησαν, ubi steterunt. Verum alteris imperatoris Græci literis rogati ut ulterius procederent, dominica in passione iter arripientes Nympham (sic in actis, alii legunt Nymphæum) tandem quo vocabantur, feria IV seu XIII aprilis ingressi sunt. Verum ita egerunt Græci, rationem dierum paschaliū præterentes, quibus eos suis oportebat interesse ecclesiis, ut ad feriam secundam post pascha seu XXIV aprilis concilium dilatum fuerit. Quinque fuere sessiones. Prima dicta feria secunda paschæ, in qua præsules Græci recens aggressi de actis antea Nicææ nihil se scire contententes, quæstionem de processione Spiritus Sancti ab integro agitari voluerunt, & dies fere in altercationem abierunt. II. Habita est feria quarta sequenti, in qua Græci litteris initio moverunt de quibusdam loquendi modis in epistola Gregorii IX contentis, & cum iterum utrinque gravius altercarentur, imo & in verba quædam contumeliosa proruptum esset, ut sibi abire permitteretur ab imperatore petierunt apocrisarii, ad hujus tamen instantiam adhuc substiterunt. III. Habita est in palatio imperatoris eoque præsentē, & conclusio fuit, ut utraque pars scripto fidem suam de articulis propositis traderet. IV. Sabbato sequenti chartæ Græcorum & Latinorum in concilio lectæ fuerunt & mutuo traditæ, & post quamdam disceptationem utrinque discessum. Feria quarta post Quasimodo seu maii tertia ad palatium vocati apocrisarii, tentante eos imperatore, ut ex utraque parte facta cujusdam articuli cessione pax iniretur, strenue responderunt, cum de fide agatur, nec iota unquam a summo pontifice cedendum. Quinta & ultima sessio feria V sequenti, in qua cum Græcis episcopis innumero populo præsentē, post lectam illi Romanæ formulam, & quædam inter eos & nostros disputationes, utrisque se mutuo hæreticos proclamantibus, spes omnis concordiæ evanuit. Sabbato sexta maii cum permisso imperatoris Nymphæo recesserunt apocrisarii, impedimentum tamen eorum itineri afferentibus Græcis episcopis, donec scriptum de azymo ipsis a patriarcha datum reddidissent, quod & per vim ab iis abstulerunt, exinde Constantinopolim & postea Romam redierunt. Quæ singula amplius patebunt ex actis ab ipsis hoc titulo scriptis

Acta & disputatio nunciorum Dni pape ad Græcos.
Hæc acta Wadingus in Annal. Min. ad ann. 1234 refert, sed interpolata & recisa: ex eo tamen inducuntur in editionem conciliorum Parisiensium, quam vocant Labbeanam anni 1671. Cum verò acta illa qualia prodierunt, non solum non sint integra, sed & pluribus mendis fœdata, glossis etiam quæ ad marginem erant, in textum ipsum insertis ac sensum interrumpentibus, ea genuina ad finem hujus voluminis dabimus, ne hîc seriem nostrorum scriptorum longiori intervallo distrahant.

F. PHILIPPUS.

F. PHILIPPUS ex solo nomine in nostris annalibus notus e primis fuit, qui nascentem ordinem suis virtutibus & præclare pro Ecclesia gestis illustrarunt. Eundem censeo qui anno MCCXXXIII mense augusto a F. Ventura priore & toto conventu Bononiensi procurator institutus est, ut testis ex ordine coram delegatis a Gregorio IX commissis ad inquirendum de vita & moribus B. Dominici in ordine ad canonizationem produceret, quod & diligenter præstitit. Videtis supra *Diab. restum &c.* Anno sequenti MCCXXXIV in comitiis ordinis generalibus Lutetiæ habitis prior provincie Terracina videtur a B. Jordano institutus, & F. Hen-

Sac. XIII. rigo Teutonico seniori primo ejusdem provinciali suffectus. Hoc certe munus gerebat anno MCCXXXVI & anno MCCXXXVIII, quo ultimo in comitiis Bononiæ habitis & quibus aderat, ab eo se munere obtinuit liberari: tumque ad S. Raimundum de Penaforti Barcinone agentem cum aliis ex ordine primoribus viris legatus est, qui ut electionem suam ad magistratum ordinis ratam haberet, suaderent. Sic enim refert Salanhacus a Bernardo Guidonis exceptus in catalogo magistrorum ordinis n. 3 his verbis: *Missi sunt ad eum (F. Raimundum) apud Barchinonam pro magisterio presentando & suscipiendo F. Hugo prior provincialis Francia, F. Pontius de Sparra prior provincialis Provincia, F. Philippus qui prior fuerat Syria, sed in eodem capitulo (Bononiensi) fuerat absolutus, F. Stephanus Hispanus, qui in eodem capitulo fuerat absolutus a provincialatu Lombardia, quem diu rexerat, & alii multi electi Fratres.* Ex quibus colligas Philippum hunc nostrum inter graviores ordinis viros habitum. Extat ejus e Terra-sancta dum illic ageret ad Gregorium IX data epistola in qua de pro fide a se gestis rationem reddit, quam visum est integram hic dare ex chronico Alberici ad MCCXXXVII p. 562, sed additis ad marginem variis lectionibus Matthæi Parys, qui eandem habet ad eundem annum pag. 301.

Variæ lectiones Matthæi Paris. *Littera mirabiles Fratris Philippi prioris transformata de fide Jacobianorum & multis aliis, & de septuaginta provinciis patriarchæ Jacobianorum subiectis.*

1. Vocatio. " SS. Patri ac Dño Gregorio divina (1) miseratione summo pontifici, Frater Philippus Fratrum Prædicatorum in Terra-sancta prior inutilis in omnibus obedientiam devotam & debitam. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui vestris temporibus, Pater Sancte, oves a tantis temporibus erroneas sua clementia reduxit ad pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

2. Annum. " Pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

3. Secundam eandem formam. " Pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

4. Quoque qui præest. " Pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

5. Orientis. " Pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

6. Ecclesiæ. " Pastorem. Diebus enim nostris (2) donum suæ benignitatis demonstravit nobis, & campos suos implere fecit ubertate: & quia nationes quæ ab unitate Ecclesiæ recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ mirabiliter reduxit unitatem. Nam patriarcha Jacobitarum Orientalium vir venerabilis, scientia, moribus & ætate, cum maximo comitatu archiepiscoporum, episcoporum, monachorum suæ gentis in hoc anno venit adorare in Hierusalem: cui verbum catholicæ fidei exponentes ad tantum divina gratia cooperante pervenimus, ut in Ramispalmarum processione solemniter, quæ die illa a descensu montis Oliveti fieri consuevit, obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ promitteret & juraret, omnem hæresim patrienter abjurando, & confessionem & confederationem suam nobis tradidit litteris Chaldaicis & Arabicis in testimonium sempiternum: adhuc & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest Chaldaeis, Persis, Medis & Armenis, quas terras Tartari pro magna parte vastaverunt. Etiam in aliis regnis in tantum dilatatur ejus prælatio, quod septuaginta provinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles Christiani, servi tam men & tributarii Saracenis, exceptis monachis quos liberos dimittit a tributo. (3) Quem ad modum eandem formam fecerunt duo archiepiscopi, pi, unus Jacobita de Ægypto, & alter Nestorianus in Oriente, suas tamen prælationes habent in Syria subditas & Phænice. Et nos festinavimus quatuor Fratres in Armeniam transmittere ad linguam ad discendam, eo quod præces regis & baronum nos urgebant. De alio (4) quodam qui appellatur Jakelinus, qui præest omnibus quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem manentes, & per regnum sacerdotum Joannis (& regna) magis proxima (5) dilatatur, jam plures litteras recepimus, quod Fratri Guil-

elmo de Monteferrato qui cum aliis duobus Fratribus linguam illam scientibus apud eum aliquandiu commoratus est, promiserit quod velit obedire & redire ad gremium (6) Ecclesiæ & veritatis. Misimus etiam Fratres in Ægyptum ad (7) Pharaonem Jacobitarum Ægyptiorum, qui multum amplius errare solent quam Orientales, aliis erroribus circumcissionem ad modum Saracenorum addentes, a quo recepimus similiter, quod velit redire ad Ecclesiæ unitatem: & jam elisis multis erroribus suos subditos prohibuit circumcidi. Huic subdita est India (8) major, Æthiopia, Lybia cum Ægypto: & Æthiopes & Lybii non sunt subditi Saracenis. Maronitæ qui habitant in Libano, jam diu est quod ad Ecclesiam redierunt & in obedientia perseverant. Et cum omnes nationes prædictæ doctrinæ (9) veritatis & prædicationibus nostris acquiescant, soli Græci in malitia perseverant: qui ubique latenter & aperte Romanæ Ecclesiæ contradicunt: omnia sacramenta nostra blasphemant, & omnem aliam sectam a sua (10) pravorum hæreticorum appellant. Unde videntes tantum ostium apertum, ut veritas evangelii dilatetur, dedimus nosmetipsos ad linguas gentiliū addiscendas, & (11) ad studium in singulis conventibus statuimus, laborem novum veteri apponentes: & jam per Dei gratiam similiter Fratres nostri linguis loquuntur novis & prædicant, & maxime in Arabica, quæ communior est inter gentes".

Hactenus dictum Alberici chronicon, in quo litterarum finis deest, quem ex Matthæo Parys addere placet. Sic ergo prosequitur Philippus. " Sed heu huic tanto gaudio & latitæ spirituali de renovatione infidelium nobis ortæ, de abyssu judiciorum suorum Dominus nobis amaritudinem commisit de morte magistri nostri ordinis (Jordanani) nisi quod mors ejus in vitam infidelium conversa. Nam sic a multis accepimus qui præfentes fuerunt & viderunt, tanta miracula ibi dicuntur demonstrari, quod multo efficacius prædicat mortuus in miraculis, quam vivus prædicaret in verbis. Per omnia sit Deus benedictus. Unde ad illos Saracenos tres Prædicatores transmissimus ne gratiæ Dei deesse videremur. Vestrum est ergo Pater sancte adunationi & paci reverentium ad Ecclesiam providere, ne fortè si de brachiis nutricis ceciderint, utroque pede detentius inveniantur claudicantes. Quidam enim ex eis jam magis suis jurisdictionibus adversantur. Non audeo pluribus verbis aures vestras detinere, cætera quæ desunt, Fratres latores præsentium poterunt enarrare. Mortui sunt cum magistro socii ejus F. Gerardus clericus, & F. Juanus conversus. Tibi Jesu Christe laus & gloria & gratiarum actiones, honor & virtus & fortitudo in secula seculorum. Amen. Valere".

In his porro litteris plura veniunt annotanda, alia ad historiam ecclesiasticam, alia ad ordinis speciatim historiam spectantia. Quantum ad historiam ecclesiasticam ille patriarcha Jacobitarum Orientalium haud dubie successor erat illius patriarchæ, quem sibi seculo Christi VI præfecerunt Syri errori Eutichetis & Dioscori pertinaciter adherentes, & Antiochenum contra patriarcham Græcum (quem Melchitam seu imperatorium vocabant) dixerunt. Hic patriarcha Jacobitarum in plures antiqui patriarchatus Antiocheni provincias jurisdictionem suam reverè extendit, præsertim in Syria & Mesopotamia sitas. Qui in quâdam patriarchatus Hierosolymitani, seu etiam Alexandrini provincias ditionem suam dilatasse narrant, deluduntur. In his enim nullam unquam Ecclesiam obtinuerunt, præter facellum in basilica resurrectionis, quod in ur-

be Hierusalem eis concesserunt Mahumetani. Quæ autem sint septuaginta provinciæ, quibus patriarcha, de quo in istis litteris, præerat, haud facile dictu, nisi forte fuerit patriarchæ illius sociorum exaggeratio, qui ejus ditionem ex industria sic amplificare studuerint, vel nisi LXX parvas regiones intellexerint, quibus singulis caput esset aut urbicula quædam, aut oppidum aliquod populosum. Cæterum huic patriarchæ Gregorius IX epistolam de ejurato schismate congratulatoriam, & ut in catholica fide amplexa inconcussa staret exhortatoriam scripsit datam Viterbii v. kal. augusti pontific. XI, quam habet Rainaldus ad 1237 n. 88. Verum seu patriarcha ille brevi postea mortuus sit, seu fidei solum & metu Saracenorum fidem Romanam amplexus sit, quo solutus ad pristinum schisma redierit, ut vult Matthæus Paris, labor a nostris assumtus aut parum fructus, aut nullum habuit.

Jakelinus ille, sic corrupte dictus, rectius *Jakelichus* (id est *Catholicus*, quo nomine patriarchæ legatum intellegas) Nestorianorum omnium Orientalium successor erat Catholicus, qui Seleuciæ primum, tum ea everfa in civitate Bagdad dicta sedit, & exinde fidem christianam sed cum errore Nestoriano in ultima Orientis regna propagavit. Quam late pateret ejus jurisdictio, docet summa canonum synodalia Syriaci seu Chaldæo sermone scripta, in qua parte 2 sermone 6 cap. 19 de canonibus constitutis super episcopos & metropolitanos habetur canon Theodosii patriarchæ in hæc verba: *Hæc sex sedes capita provinciarum & metropolitana, videlicet Hiram, Nizivini, Prath, Assur, Bethgarmi & Halah, qui digni habiti sunt, ut ordinationi patriarchæ interveniant, nec absint, ut alii quarto quoque anno apud patriarcham conveniant: sic etiam episcopi magna provincia, nimirum reliqui metropolitana China, India, Palæstina, Maucaorum, Xan, Raziguorum, Herione (hæc est Cambaja) & Smarcandia (hæc est Usbec & Mogor) qui longissime absunt.* Sic refert Nicolaus Trigautius S. I. Exped. Sinicæ lib. 1 cap. 11, & Kirkerus China illustr. p. 57 b, ceu a Joanne M. Campori ejusdem societatis e Chaldæo Latine versum: ex quibus discimus hunc antistitem non solum vicinis sibi provinciis Elamitarum, Nisibis, Persiæ, Assyriorum, Mesopotamiæ nunc *Diarbeker*, & Chaldææ, sic enim priora nomina quidam interpretantur, præfuisse, sed & in ultima Orientis regna, Mogorum, Indiam utramque citra & ultra Gangem, Siamum, Chinam ipsam primatiam suam extendisse. Brocardus noster de quo postea ad annum 1283 de hoc primatu seu Catholico, ut loquuntur, agens sic habet in sua descript. Terra-sanctæ: *Archiepiscopos, episcopos, abbates, aliosque prelatos habent sicut & nos, eisdemque nominibus & titulis denominantur, excepto quod apud Nestorianos prelatu primus qui est loco papa Jakelich nuncupatur, cujus jurisdictio in Oriente latius extendi a nonnullis dicitur, quam tota Occidentalis Ecclesia.* Ex his etiam litteris habetur regnum presbyteri Joannis in Asia fuisse, & quidem vastissimum, & consentit chronicon Alberici ad annum MCCXXI legendum, confirmatque Kirkerus citatus China illustr. p. 47 & seqq. Habetur præterea Ægyptios Christianos circumcissionis ritum seculo XIII adhuc observasse, quod quidam recentiores facilius negarunt. Notandum etiam quod dicit de Maronitis, *jam diu esse quod ad Ecclesiam redierunt*, quibus verbis indicat aliquando ab ea divisos fuisse.

Quantum ad historiam nostram hinc colligo quot in illis ordinis incunabulis nostri sodales in eas Orientis partes missi fuerant, qui tot regnis sufficiebant, Palæstina, Syria, Armenia, Ægypto, Chaldæa & Mesopotamiæ & ultra, quot ordinis domos ubique erexerant: quam variis illis linguis addiscendis curam impendebant: quam illi gentibus seu schisma-

tis seu Saracenis ad fidem christianam & catholicam adducendis adhibebant diligentiam. F. Guillelmo de Monteferrato hic laudatus ille est B. Dominici socius, ab eo Parisiis veste donatus, qui & in canonizationis ejusdem processu testis fuit secundus, de quo videtur supra, & quem Raynaldus ad 1235 n. 28 ad Saracenos convertendos a Gregorio IX missum testatur, & qui tandem in illis partibus videtur diem suum obiisse. Ex his denique litteris duorum B. Jordani sociorum qui cum eo naufragio perierunt nomina discimus in annalibus nostris ommissa, & sacerdotem quidem Gerardum, conversum verò Juanum seu Joannem dictum.

F. GODEFRIDUS & F. REGINALDUS.

F. GODEFRIDUS & F. REGINALDUS ambo unâ penitentiarii munus Romæ apud Gregorium IX obibant anno MCCXXXVII. Cujas fuerit Godefridus non producit vetera monumenta: Reginaldus verò ille est, qui supra laudatur in supplemento ad vitam S. Dominici ex Vitis Fratrum P. II n. 20, exinde archiepiscopus Armachanus ab Innocentio IV electus & constitutus anno MCCXLVII, & quem propterea Hybernum conjiciebamus, qui tandem fati cessit anno MCCVI. Dum autem ambo in aula Romana degerent penitentiarii munere fungentes, Gregorius IX litteras a F. Philippo nostro in Terra-sancta priore provinciali accepit, quibus inter alia plura iste naufragium B. Jordani magistri ordinis nunciabat, quod illi per provincias ordinis significare curarunt. Sic autem ad priorem Parisiensem scripserunt.

Venerabilibus & dilectis priori & conventui Fratrum Prædicatorum Parisiensium, Fratres Godefridus & Reginaldus domini papa penitentiarii salutem & Spiritus Sancti consolationem. Noveritis quod inundante maris savitia, ac suo impetu propellente ad litus galeam, in qua dulcis pater noster magister Jordanus cum duobus Fratribus erat, ipse & nonaginta novem persona alia mortis vinculis liberati sunt ab hoc seculo nequam. Super hoc tamen carissimi non paveat cor vestrum, quia nobis orphanis pius pater & Deus totius consolationis remedium post tempestatem providit tranquillum. Nam dum jacerent corpora inhumata, ut restantur qui de illa naufragio evaserunt, & qui eos tradiderunt propriis manibus sepultura, luminaria de celo super eos singulis noctibus effulserunt: sed & cruces super eos multa visa sunt & a multis. Ad quod miraculum loci incolæ confluentes tanti odoris fragrantiam hausserunt, quod juxta testimonium eorum, qui post visa miracula eos tres sepelierunt, usque post decem dies odor nimis ab eorum manibus non recessit. Sed & per circuitum sepultura ejusdem odoris suavitas latius emanavit, quo usque Fratres de Acon venerunt cum barcha, & eos in suam Ecclesiam transtulerunt, ubi dictus pater coruscavit miraculis, & multa multis beneficia præstat. Per omnia benedictus Deus. Amen.

Sic legitur in utroque nostro codice MS seculi XIII de vitis Fratrum P. III n. 37, excepto quod ubi in priori dicuntur *nonaginta novem persona alia mortis vinculis &c.* in altero dicuntur tantum *vinginti novem persona alia mortis vinculis &c.* In actis SS. a Bollando collectis ad XII febr. p. 730 n. 43 legitur *propellente ad litus Galilea*: sed erratum esse sui cod. MS & legendum ut in nostris *ad litus galeam*, (quod genus navigii velocissimi, de quo legendus Ducangius in Glossario) hinc constat, quod non ad litus Galileæ, sed ad litus Sathaliæ, quæ a Galilea longius distat, naufragium fecit B. Jordanus idibus februarii MCCXXXVI stylo veteri, novo MCCXXXVII, quo hæc litteræ scriptæ.

Alteras litteras idem F. Godefridus tum ad gra-

Sec. XIII. nes ordinis provincias scripsit, in iisdem mittens exemplum epistolæ ad Gregorium IX a F. Philippo de quo mox e Terra-sancta scripta: de quo sic habet Matthæus Parys Anglus ad 1237 p. 301: *Anno quoque eodem venit jocundus rumor de Terra-sancta, quod scilicet quidam magnus Orientalium hereticorum princeps, relicta superstitione & errore suo, factus Spiritu Sancto ad christianam conversus est religionem, ad infantem & diligentem F. Philippum de ordine Prædicatorum in Terra-sancta prioris prædicationem & exhortationem. Qui sine dilatione hoc D. papa, Fratrisque Godefrido D. papa penitentiario, ut eosdem tam jucundo rumore exhilararet, significavit. Ipse autem F. Godefridus prioribus ordinis Prædicatorum in Anglia & Francia constitutis hac omnia significans, scripsit in hac verba.*

Venerabilibus in Christo patribus Fratrum ordinis Prædicatorum Francia atque Anglie, ad quos littere ista pervenerint, F. Godefridus Dni papæ penitentiarius salutem & gaudium in Spiritu Sancto. Noveritis dñm papam litteras F. Philippi ministri provincialis Terra-sanctæ in hunc modum recepisse &c. Epistolam supra videtis integram, ubi de F. Philippo.

Ex his emendandus Fontana in Theatro p. 471 scribens FF. Godefridum & Reginaldum non Romæ sed in Terra-sancta penitentiarios munus gefisse: ex his enim utriusque litteris constat eos Romæ in aula pontificia egisse, & a Gregorio IX quæ ei ex Syria scripta fuerant didicisse, ac toti ordini nunciassent. Ad quem annum postea vixerit Godefridus non notantur annales nostri.

F. S I G E R U S D E I N S U L I S.

1238. **F. S I G E R U S** de Insulis aliàs *Zegherus Flander* a patria sic & professione nuncupatus clarebat anno MCCXXXVII. Quædam ejus acta refert noster Hyacinthus Choquetius opusculo cui titulus, *sancti Belgii ord. Prædic.* a p. 40 ad 48: ex quibus virum fuisse mira vitæ sanctimonia, eruditione, animarum zelo conspicuum patet. Ab illo primo scripta est

Vita B. Margarita de Ipris. Hanc ipse a vanis mundi illecebris suis consiliis conversam virginem castam Christo desponderat, ac æmulatus Dei æmulatione ad ejus mortem quæ anno MCCXXXVII accidit, vitæ sanctioris ei magister fuerat. Sic enim refert Cantimpratani noster, cujus videtis epistolam ad eundem Sigerum scriptam quem his verbis alloquitur: *Rogante ergo me uno mane... e duabus membranis parvulis memorabilia vita illius te narrante suscepi.* Hanc igitur jam Sigerus in membranis scripserat. Vide Choquetium citatum p. 144. Ad quem annum ille postea vixerit, nemo refert, sed ultra MCCXXXVIII adhuc floruisse constat.

S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTI.

1238. **S. RAIMUNDUS** de Pennaforti vernacule *Pennafort* sic ab originis suæ loco in diocesi Barchinonensi in Catalonia, vel etiam a familia loci domina (ut vult Diagus) nuncupatus, tot & tantus nactus est vitæ ac gestorum scriptores, ut de his rursus scribere actum esset agere, ac omnino supervacaneum, maxime cum sanctos hic non sectemur sed auctores. Visa sunt igitur quædam solum hætenus inedita prodenda antiqua documenta, quibus addentur emendationes seu notæ ad annotata Bollandi in actis SS. ad diem vii. januarii, seu potius ad auctores ab erudito illo critico adductos, qui verum ubique non sunt assecuti.

Primus laudandus est B. M. Humbertus de Romans V ordinis magister synchronus, qui de eo sic habet in quinque primorum ordinis magistrorum

chronico. » Anno Dni MCCXXXVII electus est Bononiæ in magistrum F. Raimundus de provincia Hispaniæ Catalanus natione oriundus de diocesi villa quæ dicitur Hic fuit excellens doctor in jure canonico, in quo rexit Bononiæ. Hic ordinem ingressus, assumptus est in socium a Dño Joanne de Abbativilla cardinali legato in Hispania, & inde transiens cum eo ad curiam factus est familiarissimus & consiliarius secretus D. papæ Gregorio IX, & capellanus & penitentiarius ejus, & expeditor petitionum pauperum & de ejus mandato compilavit decretales in volumen unum quod hodie est in usu, cum essent per quatuor volumina distractæ. Habuit autem se ita sancte & prudenter in curia, per omnia servans humilitatem ordinis, & omnimodam honestatem; quod vix fuit unquam de curialibus, vel de euntibus & redeuntibus ab illa curia; qui de ipso bona non prædicaret, & ipsum virum sanctissimum [non] reputaret. Cum autem papa vellet eum cogere ad recipiendum archiepiscopatum quemdam in terra sua, tam constanter sancta quadam rebellionem restitit, quod revocavit papa coactionem quam cæperat, videns ejus tam contrariam voluntatem. Hic obtenta licentia licet cum difficultate ad propria recedendi a curia propter suas debilitates & infirmitates, quas incurrisse putatur in parte propter labores & vigilias quas ibidem sustinebat, & vitam asperam quam ducebat: tempore suæ electionis ubi tunc erat in conventu Barchilonensi missi sunt ad eum multi priores provinciales, inter quos fuit unus Dñus Hugo qui tunc erat prior in Francia, postea factus fuit presbyter cardinalis, & alii magni Fratres, ut eum inducerent ad officium recipiendum. Quibus licet cum difficultate, timens de periculo ordinis, si se subtraheret, acquievit. Fuit autem vir maximæ perfectionis, paupertatis & humilitatis & totius honestatis zelator maximus, & apponens curam maximam, ut in minimis rigor ordinis servaretur. Hic etiam compilavit summam de casibus totius Ecclesiæ per necessariam circa consilia salutis animarum. Per ejus etiam indulgentiam (sic in ms forte leg. diligentiam) constitutiones redactæ sunt ad formam debitam sub certis distinctionibus & titulis, in qua sunt hodie, quæ sub multa confusione ante habebantur. Cum autem quasi per duos annos rexisset ordinem, sentiens sibi vires ad hujusmodi officium omnino deesse, tantum institit apud Bononiam in capitulo generali apud diffinitores, quod ejus cessionem receperunt. Super quo tanta turbatio orta est in capitulo & per ordinem diffusa, quod dedit occasionem statuendi postea, quod a diffinitoribus amodo non reciperetur magistri cessio, nisi ex causis ex quibus posset absolvi. Hic igitur pater in conventu Fratrum de Barchinolia eligens commo-rari, licet infirmus & multum impotens adhuc vivit in omni sanctitate, religionis speculum, exemplar virtutum, consolatio provinciarum, zelator fidei propagandæ inter Saracenos, magnæ auctoritatis apud magnates, consiliarius religionis.

Nunc audiendus est F. Stephanus Salanhacus etiam synchronus in suo magistrorum ordinis chronico, qui eadem sed explicatius narrat. » Tertius magister ordinis successor Fratris ac patris Jordanis F. Raimundus de Pennaforti Catalanus natione Barchinonensis. Hic fuit electus in magistrum in capitulo generali Bononiæ celebrato anno Domini MCCXXXVII, cumque diligenter inclusis electoribus ut moris est, orantibus Fratribus cæteris ante sacrum corpus B. Dominici, vidit in visione imaginaria quidam devotus Frater illic orans omnes electores de camera exeuntes, & in medio Ecclesiæ maximam unam columnam erigentes, quæ erat

guttis sanguineis purpurata attingens a summo usque deorsum. Quod cum intuens lætaretur, ecce facto signo ad capitulum omnes electores veniunt, & electum concorditer ab omnibus in primo scrutinio eum nominarunt. Ipse verò præfens in capitulo non erat, sed in conventu Barchinonensi exitebat. Missi sunt ad eum apud Barchinonam pro magisterio presentando & suscipiendo F. Hugo prior provincialis Franciæ, F. Pontius de Sparta prior provincialis Provinciæ, F. Philippus qui prior fuerat Syriæ sed in eodem capitulo fuerat absolutus, F. Stephanus Hispanus qui in eodem capitulo fuerat absolutus a prioratu Lombardiæ quem diu rexerat, & alii multi electi Fratres. Præfatus F. Raimundus fuit doctor in decretis Bononiæ & dñi papæ capellanus, qui mandante D. P. Gregorio IX compilaverat decretales, fecit etiam summam perutilem de casibus sive de penitentia, item constitutiones nostras ordinavit per distinctiones & capitula. Hic cum biennium rexisset ordinem propter nimiam debilitatem sui corporis ad suam magnam instantiam fuit a magisterio absolutus in capitulo generali Bononiæ celebrato anno Dni MCCXL: ex cuius absolutione secuta est tanta turbatio, quod statutum fuit, quod magistri cessio non admitteretur nisi ob impedimenta perpetua. Supervixit autem vir humilitatis eximia & sanctitatis magnæ annis xxxv in conventu Barchinonensi, ubi quievit in Domino in die epiphaniæ viii idus januarii anno MCCXLV, ubi multam & magnam ipsius sanctitatem crebra miracula protestantur.

In actis verò capitulorum generalium ad acta cap. gen. Bononiæ MCCXXXVIII sic legitur: *A. D. MCCXXXVIII celebratum fuit xvi capitulum generale Bononiæ, in quo fuit electus in magistrum ordinis in die translationis B. Dominici (scilicet xxiv maii feria secunda pentecostes ut tunc mos erat, nam pascha fuit iv aprilis & pentecostes xxii maii) ab omnibus fere electoribus F. Raimundus de Pennaforti Catalanus natione, qui fuerat doctor in decretis Bononiæ, eratque capellanus & penitentiarius D. papæ &c.* In actis cap. gen. item Bononiæ MCCXLV tit. de suffragiis: *pro F. Raimundo de Pennaforti defuncto quilibet sacerdos tres missas.* Hæc verò omnia magnam nobis lucem afferunt ad annotata Bollandi ad vitam S. Raimundi ex Leandro Alberto & bulla canonizationis productam dilucidanda vel etiam emendanda.

1. Ad commentarium prævium n. 5, ubi recensentur plures qui S. Raimundi acta scripserunt Bollandus dubitat, an idem sit Jacobus de S. Joanne, qui anno MCCCLVI Barchinone inquisitorem agebat, cum Jacobo Dominico qui ad caput iv majoris vitæ citatur. Breviter respondeo duos esse, de quibus suo ordine agetur postea. Præter recensitos autem a Bollando, adhuc de S. Raimundo plures scripserunt: noster Nicolaus Trivet chronico regum Anglorum ad MCCXI Spicileg. Dacher. T. VIII p. 585: F. Andreas Perez Castellanus Legionensis qui vitam S. Raimundi edidit Salmantici 1601: F. Sebastianus Castellanus Romanus qui etiam vitam Italice edidit anno 1601: F. Antonius de Lorea Hispanus prælo paratam habebat: Franciscus Peña edidit hoc titulo, *Relazione della vita miracoli e canonizzazione di S. Raimundo di Pennafort.* Brixia 1602. 8. Extat Paris. in Regia. H. 2810. Bernardus Modonius concinnavit ex voto & edidit Tolosæ 1656. 8. Extat in eadem Regia H. 2377. Philippus Jacobus Maussacus comes consistorianus & cameræ rationum regiarum in Occitania primarius præfens vir eruditissimus de Raimundo pluribus agit in præfixis a se Pugioni fidei F. Raimundi Martini prolegomenis: Caveus, Dupinius, Nicolaus Antonius Bibl. Vet. Hisp. Tamaus Martyr. Hisp. Bernardinus & Gomezius in historia Jacobi I regis Aragoniæ lib. 19.

2. In Annotatis ad vitam ex Leandro Alberto p. 407 a ad e dicitur Albertus Magnus vicarius generalis ordinis vacante magistratu & Teutoniæ prior provincialis, hisque titulis cap. gen. Bononiæ MCCXXXVIII affuisse, quod nobis non probatur: ex quo enim mors Jordani innotuit, ex constitutionibus jus vicariatus ordinis ad provinciam Lombardiæ F. Stephanum Hispanum ceito devolutum fuit, religiosiores autem erant patres, quam ut terminos sibi præfixos transgredirentur. Præterea tum Albertum Magnum Colonia Theologiam cum ingenti fama legisse constat, sed Teutoniæ provinciam præfectum non fuisse nisi post lauream magisterii adeptam Parisiis anno MCCXLVIII certius est ex antiquis monumentis: itaque si comitiis Bononiensibus anno MCCXXXVIII affuerit, quod nullo veteri monumento astituit, ut elector tantum vel ut socius sui provincialis, nam erat capitulum provincialium, a sua provincia nominatus iverit & non aliter. Quod verò ibidem additur Yvonem Terræ-sanctæ provinciam in iisdem comitiis sedisse, explicatione indiget. Certum F. Philippum de quo supra virum egregium tum fuisse provinciam Terræ-sanctæ seu Syriæ, & hoc titulo in electione S. Raimundi vorum tulisse, & cum cæteris provincialibus durante capitulo diffinivisse, in fine autem actorum ad suam instantiam ab officio remotum: Yvo Armoricus potuit etiam adesse ut elector pro Francia vel pro Terra-sancta, sed an in iisdem comitiis Philippo suffectus fuerit, ut vult Malvenda ad 1238 cap. 3 nolim asserere. Certum enim jam tum in usu fuisse, ut provincialibus in capitulo generali amotis & ut aiunt absolutis, ipsæ provinciæ successores sufficerent & eligerent: cum autem provincia Terræ-sanctæ domibus conventualibus abundaret, cur jus sui provincialis eligendi sublatum ei fuerit, non apparet: res igitur rectius sub dubio relinquenda.

3. Eadem col. Annot. g. *Diagus, Castillo & Marietta scribunt post serium scrutinium statuisse patres cibo sumto in provincias suas discedere re infecta.* Istud recte admodum rejicit Bollandus, sed rectius adhuc narrationem Leandri Alberti de divisio inter Albertum Magnum & Hugonem de sancto Theuderio (non de S. Theodorico ut mendose Leander) electoribus, ceu puram puram fabulam rejecisset, quæ & facile confutatur. Videtur enim affirmare Leander, & re ipsa asserit Diagus electores non concordēs e conclavi exivisse, & sumto cibo iterum ad conclave rediisse indictis precibus, tumque Raimundum communi voto elegisse: quod totum falsissimum. Nam ex vi constitutionum tum etiam si unquam aliàs ad amissum observatarum, ita electores in uno conclavi firmiter includebantur, ut inde nullatenus egredi valerent, nec eis ullo modo aliqua alimenta ministrari, quousque magister ordinis secundam formam canonicam esset electus: idque tam ab electoribus quam a recludentibus præcipiebatur firmiter observari. Ipsissima sunt constitutionum verba & edicta, in quibus a principio ordinis nulla facta immutatio, nulla additio. Quod autem ita servatum fuerit in electione S. Raimundi, testis est omni exceptione major Salanhacus supra citatus, & in electione præfens. Cumque diligenter inclusis electoribus ut moris est, inquit, orantibus Fratribus cæteris &c. Imo nullam fuisse altercationem aut vocum divisionem satis innuit cum addit: *Eccæ facta signo ad capitulum omnes electores veniunt, & electum concorditer ab omnibus in primo scrutinio eum nominarunt.* Quæ docent qua prima vice electores in conclavi inclusi fuerunt, certi se exinde non egressuros, nec cibum habituros, quousque magistrum elegissent, non fuisse inter se divisos, sed statim primo scrutinio non tertio non quarto Raimundum concorditer elegisse, tumque e con-

XIII. elavi clamando *habemus magistrum* egredi permiffos, conventum Bononienfem totum & fodales advenas jure vocis non gaudentes ad capitulum convocaffe, electionemque Raimundi unanimem publicaffe. Idem habet Francifcus Peña in fcholiis ad vitam S. Raimundi lib. 3 c. 31 ex alio cod. ms Salanhaci, ubi fic loquitur: *In crastino ergo pentecofte, ficut tunc moris erat in ordine ac statutum, invocato devoto fpiritu fancto, Fratres tam de provincia Lombardiae, quam de provinciis aliis cum reverentia & timore dixerunt electores ad canonicam, in qua erat electio celebranda: quibus conclusis (nota) omnes ad ecclefiam redierunt, & orantes deprecabantur Dominum, ut eis de paflore idoneo provideret. Vix unum nocturnum dixiffes, ecce exeunt de camera electores, & vocantes ad capitulum Fratres, pronunciant F. Raimundum de Peniafort concluder ab univerfis electum in magistrum ordinis &c. Verba fidelia sunt & vera, qui praefens adfuit haec fcripfit & dixit F. Stephanus de Salanhac Lemovicenfis. Eadem refert ex Peña Malvenda p. 605 b. Illa itaque adeo decantata Hugonem inter & Albertum Magnum vocalium divifio ceu fabulofa explodenda. Nec quis canonizationis Raimundi bullam nobis objiciat, in qua fententiarum quoddam initio diffidium fuiffe memoratur: quod forfan fuerit priusquam conclave ingrederentur vocales de electione futura mutuo colloquentes, at ex quo primum in conclavi fuerunt inclufi, fententias fuiffe divifas, ter electores ad fcrutinium accessiffes, re infecta e conclavi egressos ad orandum in ecclefia confugiffes, post prandium regressos tunc tantum elegiffes, nec haberetur in bulla, nec verum est. Multo minus audiendus Sebastianus de Olmedo, qui in plerisque a vero aberrat, volens electores vigilia pentecofte conclave ingreffos, quod certo non intrarunt nifi feria 2 fequenti: tum cum horis matutinis non conveniffent, e conclavi exiiffe quod iis non licebat: denique sub vefperam ad conclave regressos tandem in Raimundum omnes confenfiffes: quae ceu constitutionibus & Salanhaci praefentis narrationi omnino adverfa, merito a nobis ut falfa rejiciuntur. Leandrum tamen & Olmedum ut auctores graves in rebus fuae aetatis plurimi facimus, fed in antiquis feculi XIII & fequentis vetera monumenta pluris habenda cenfemus.*

4. Pag. 411 Annot. m. *Idi Diagus conatur refutare &c.* Diago facile confenferim, fcilicet decretum ut magistro abdicare liceret, non latum in cap. gen. Paris. MCCXXXIX, neque enim in actis tale decretum legitur: ac praeterea in cap. gen. Bononiae MCCXLII immerito provinciales propter confensum abdicationi Raimundi datum puniti fuiffent, & a fuis muneribus amoti, quibus fi tale decretum latum fuiffet, repugnare non licuiffet.

5. Pag. 413 Annot. b. *Diagus cap. 20 vult folum fuiffe LXXXIX annorum* cum mortuus est Raimundus. Haec etiam magis aridet fententia, quam quae prope centenarium facit. Itaque anno MCLXXXVI natum cum Diago cenfemus, aetatis xxv circiter juri Bononiae operam dediffes, cum alii qui natum volunt anno MCLXXV nonnifi aetatis xxxv & amplius huic studio fe dediffes narrent, quae aetas tardior videtur, in qua jam homines funt quicquid erunt. Praedicatorum institutum amplexus est aetatis circiter xxxv, Christi MCCXXII die parafeves 1 aprilis, nam pascha fuit tertia hujus mensis. Hinc erratum forte typorum excidit apud Bollandum pag. 409 b. ubi Annot. a. diem anniverfarium quem putat professionis, accidiffe vult anno MCCXXXIII dnica *Latare*: cum enim pascha fuerit XXIII april. dnica *Latare* fuit fecunda mensis, ac dies professionis fi anniverfariam expectavit, fabbato praecedenti.

O P E R A.

1. *Compilatio decretalium quinque divifa libris juffu*

Gregorii IX. qui in proemio fcholaribus Bononiae & Parisiis regentibus testatur F. Raimundum capellanum & poenitentiarium suum illas in unum volumen refecatis superfluis redegeffe: atque eufdem Gregorii alias, quibus priora quaedam dubia declarantur adjeciffes. Rem fic explicat noster Vincencius Bellovacenfis Spec. doct. lib. VII c. 49. *Post compilationem decretorum factam per Gratianum, multa decretales epiftolae a Romana curia emanaverunt, quarum tempore Alexandri III primus fuit B. Papienfis praepofitus & etiam subtiliffimus ordinator, quae prima compilatio appellari solebat. 2. Tempore Celestini III & Urbani Joannes Galenfis quamdam edidit compilationem, quae solebat fecunda compilatio sive fecunde nuncupari. Sed quia quaedam decretales reperiebantur in illis, quas Romana curia non approbat, ideo Innocentius III per B. Beneventanum aliam fecit compilationem de his quae a principio fuae promotionis ufque ad XII annum in fuo continebantur registro, & quaestiones quas in generali concilio promulgavit, quae tertia & quarta compilationes appellabantur. Deinde crefcente hominum multitudine, & fe infinis quaestionibus, cavillationibusque immifcente, tempore Honorii III papa facta fuit quaedam compilatio, quae quinta seu Honoriana dicebatur. Gregorius IX adveniens decretales a praedecessoribus fuis compilatas, renovando superflua membranas frustra occupantia decurtavit, injungens super hoc F. Raimundo poenitentiarium fuo, ut de compilationibus veteribus constitutiones eliceret meliores in confonantiam luculentam: & vere in omnibus tam libris quam titulis & etiam capitulis ifta facta est decisio. Nam cum prius effent quinque volumina in quibus xxv diffinitiones habebantur, hodie per Gregorianam providentiam ad volumina unicum funt redacta, in quo folummodo quinque diffinitiones reperuntur. Decurtavit in titulis, nam cum in veteribus quinquies centum & viginti titulis comprehenderentur, ad nonies viginti funt redacti. Item in capitulis fed non multum, nam cum in antiquis bis mille & sexaginta duo effent, ad mille & nongenta reducantur. Quia vero tot compilationes errorem, tadium, confufionem, & juvenibus desperationem frequentiffime inducebant, propter hoc facta fuit haec compilatio, quae fufficit ad canonicarum quaestionum decisionem.*

Meminit Tholomaeus de Lucha Hift. Eccl. nov. lib. XXI c. 29. *Haec pontifex (Gregorius IX) per F. Raimundum ordinis F. Praedicatorum poenitentiarium & capellanum suum ex pluribus voluminibus decretalium compilavit unum volumen mandans ubique hio uti, ficut patet in principio decretalium. Quis autem fuerit ifte F. Raimundus ex aliis hiftoriis habetur, quia vir maxima fanctitatis, & in utroque jure perfectiffimus, per quem Deus multa miracula ostendit, natione Catalanus de diocefi Barcinonenfi &c. Hic F. Raimundus ad notitiam summi pontificis venit per D. Joannem de villa Abbatis cardinalem, qui tunc erat legatus in Hispania pro praedicanda cruce contra Saracenos: qui F. Raimundum in suam affumens societatem, ac probitatem considerans secum ad curiam adduxerat, & de ipfo summo pontifici in fuo reditu multa virtuosam retulerat. Meminerunt etiam nostri Laurentius Pignon catalogi n. 3, & Ludovicus a Valleoti Tabulae n. 4. Extrates Henricus Gandavenfis, Joannes Andreae & Nic. Antonius Bibl. Hisp. veter. lib. 8 cap. 4 p. 48 n. 135 & feqq. Codices ms hujus operis innumeri funt in bibliotecis antiquis. Editiones antiquae haec feruntur Basileae 1479 fol. & 1482 fol. quas aliae fequuntur funt.*

2. *Summa de poenitentia & matrimonio.* Opus plane novum, inquit Antonius citatus, nulli antea tentatum. Hanc cum aliis libris secum femper vehebat Benedictus papa XIII, fic in fua obedientia dictus, ut patet ex antiqua scheda in Bibl. Barber. fervata. Quandonam a Raimundo edita fuerit, non conveniunt auctores. Diagus contendit ab eo Barcelona fcriptam, priusquam a cardinali Joanne de Abbatifvilla in familiam afciceretur. Castillus & Marieta volunt Ro-

ma cum apud Gregorium IX ageret, ab eo editam. Ut ut fit praelo pluries prodiit. Lovanii, Joan. a Westphalia. 1480 fol. Parisiis circa 1500 in 4 quae editio apud nostros Insulenses. Elegans est hoc titulo: *Summa S. Raimundi de Peniafort &c. de poenitentia & matrimonio cum glossis Joannis de Friburgo.* Romae Joan. Tallini. 1603 fol. Quae eadem editio sub novo solum programme venit, fcilicet: *Joannis de Friburgo ord. Praed. de sacramentis poenitentiae, ordinis & matrimonii ad summam S. Raimundi commentariorum libri IV.* Romae. Andreae Phaei. 1619 fol. In utroque hoc titulo turpe erratum: glossae enim illae seu commentarii non Joannis de Friburgo factus funt, fed nostri Guillelmi Redonenfis Joanne longe antiquioris ut ex antiquis codd. ms postea vincetur ubi de utroque. Id monendum curavi R. P. nostrum Laget, qui novam hujus operis editionem nunc parat, & spero ab eo emendandum. Alva Sol. verit. Rad. 161 col. 1344 quaerit, quis ab omnibus istis editionibus fustulit clausulam de conceptione B. V. quae in codd. ms legitur. Facilis responfio. Sublata est ab iis qui typis praerant ob decretum concilii Basileenfis, quod & in pluribus antiquis fcriptoribus sibi permiferunt: id porro summi pontifices non de antiquis qui ante bullam Sixti IV fcripferant, fed de posterioribus tantum jufferunt. Ita autem negligenter fe gesserunt illi editores, ut clausulam tollendo a textu, glossam in margine reliquerint, cujus reclamatio aliquid in opere Raimundi resciffum manifeste indicat. Innumeri funt in bibliothecis hujus summae codices ms. Hi a me vifi Parisiis: in Regia n. 3891 codex elegans fol. med. membr. Item. n. 4493. In Colbert n. 2013 3342 5170 5228 6383. In Sorbon. quinque alii summam Raimundi solam, alii ad marginem apparatus ut loquuntur, id est glossas Willelmi Redonenfis exhibent. In Navarr. funt quatuor codd. ms memb. duo in fol. cum apparatu Willelmi: duo alii fol. par. sine apparatu, omnes a curiofo legendi. In Augustin. ad pontem novum codex fol. mag. mem. & elegans n. 276 vel 226 ex dono Gaufredi ex decano Parisiensi cardinalis. In Sangermanea a pratis codices duo fol. memb. nn. 325 & 557. In Victorina duo memb. fol. med. absque apparatu nn. 522 & 1127 hos vidit Alva citatus fed non recte legit.

Joannes Launois in Tractatu quem edidit hoc titulo *Tractatus de Ecclesia circa explicationem canonis, utriusque sexus*, pag. 22 refert responsum seu consultum magistrorum Parisiensium, quod ex cod. Sorbon. qui summa casuum conscientiae nuncupatur, se dicit excepiffes. Codex ille unus est ex laudatis Sorbonicis summae S. Raimundi fol. par. memb. n. 1 p. 1061 & quia mendose a Launoio refertur, placet illud quale a me lectum hic edere. Sic ergo in prima pagina legitur.

*Omnibus praefentes litteras inspecturis Magister H. cancellarius Parisiensis, caterique sacra fcriptura Parisiensis doctores, quorum sigilla praefentibus litteris funt appensa, salutem in Domino. Universitati vestra volumus esse notum, quod consulti fuimus a quibusdam, utrum sacerdote parochiali contradicente vel invito, parochianus ejus dno papa seu poenitentiarium fuis, vel fuo epifcopo aut poenitentiarium ipfius cum voluerit, peccata fua univerfaliter valeat confiteri, atque ab eisdem poenitentiam pro commissis recipere salutarem. Cui consultationi respondentes diximus & dicimus in hoc unanimiter convenientes praedicta licite posse fieri & debere. Si qui autem dicunt aut dixerunt contrarium, quantum in nobis est, reprobanus, erroneum reputantes. Actum anno Dni MCC. quinquagesimo fecundo mense Januarii. Quod intelligas stylo ejus aetatis, nostrae vero quinquagesimo tertio. Hujus responfi meminit noster Hannibaldus de Hannibaldis postea cardinalis in IV fentent. ubi fic loquitur: *femel requisiti magistri Pa-**

rifenses tam in theologia quam in decretis in hoc confenferunt, & fcripto editum fuit, cui omnes praedicti magistri appoferunt sigilla fua uno excepto, qui tamen tenore littera non contradixit, fed sigillum suum apponere noluit. Saltem fic refert noster Joannes Brehal Tract. de lib. auctorit. aud. confess. relig. mendic. concessa. cap. 4. Cancellarii hujus Parisiensis nomen erat Haimerici.

Ista S. Raimundi de poenitentia summa vel ab ipfo vel si ab alio certo eo etiamnum vivo in compendium redacta fuit, & etiam typis prodiit Caveo teste Coloniae. 1502. Antiqui & feculi XIII codices ms plures mihi occurrerunt in bibliothecis: in Colbert. nn. 6164 & 6220: in Victor. n. 775 memb. in 4 cum apparatu Willelmi etiam in compendium redacta: in Sorbon. codex est memb. fol. par. eleganti caractere ex legato Roberti de Sorbona, unde ante MCCXXXIV fcriptum conjicias. Adest & Willelmi apparatus itidem in compendium redactus. Titulus est: *summa de casibus abbreviata.* Est & alter. codex similis formae eufdemque tituli, sed absque apparatu. Hunc legavit Reginaldus de Suffensio socius forbonicus, qui florebat ante MCCXXXVIII.

3. *Dubitabilia cum responfionibus ad quaedam capita misfa ad pontificem. Consultationes intelligo*, inquit Nic. Antonius Bibl. ver. Hisp. p. 48. b. *Gregorio IX roganti directas*: addens se noviffe eas fuiffe inter libros membranaceos Antonii Augustini archiepifcopi Tarraconenfis, & hunc ducentorum annorum praese ferre antiquitatem in ejus catalogo cum confectus est doceri. In uno e codd. ms Sorbonicis laudatis n. 1 p. 1079 in 8 pellibus vitulinis caractere minutiffimo fed eleganti post summam Raimundi de poenitentia, adduntur ad calcem *Quaestiones de casibus*, cum responfionibus. Princ. *De temporibus & qualitate ordinandorum.*

Quaestio 1. *Queritur de iis qui scienter peccaverint peccatis enormibus &c.*

2. *Nunc quid furiosus, demoniacus, aut caduca morbo percussus.*

3. *An Fratres possint injungere publicas poenitentias? Quaritur an Fratres Praedicatorum possint injungere publicas poenitentias de generali commissione epifcopi? Respondeatur. Aliud est de poenitentia publica, aliud de solemnibus &c.*

4. *De epifcopis qui committunt Fratribus vices suas. Aliqui epifcopi committunt Fratribus vices suas &c.*

Sequuntur aliae plures, has vero indicare placuit, ut illi quibus occurrunt *Dubitabilia* ab Antonio laudata, collatione facta videant, an sint cum his quaestionibus eadem. Nam has esse Raimundi etfi afferere non audeam, non levis tamen est conjectura, non solum quia sequuntur ad eam summam, fed & quia ad earum calcem additur *Index quinque librorum decretalium* juxta Raimundi novam compilationem.

4. *Summa quando poenitens remitti debeat ad superiorem.* Extabat codice 412 Bibl. Thuanae, & laudatur a Labbeo specim. antiq. lection. p. 52. Habetur etiam in Bibl. Caesar. laudata a Lambecio lib. 2 pagg. 812 & 813.

5. *Tractatus de bello & duello.* Sic Lusitanus in Bibl.

6. *Tractatus de ratione visitanda dioecesis, & curanda subditorum salutis.*

7. *Modus juste negociandi in gratiam mercatorum.*

Hos duos ultimos tractatus laudat Diagus lib. 2 cap. 13 fol. 120 a. quem excipiunt Bollandus & Altamura.

8. *Constitutiones ordinis Praedicatorum ad mellorem formam redactae*, & sub duabus diffinitionibus concinatae, quae prius confusae habebantur. Sub ea ratione ab ordine acceptatae in capitulis generalibus per modum inchoationis Parisiis 1239: approbationis Bononiae 1240: & tandem confirmationis Parisiis 1241. Ex ipsis actis,

9. *Epistola plures præsertim encyclica ad totum ordinem*, prima cum magistratum capessivit anno 1238: altera e cap. gen. Paris. 1239. Sed hæc jam deperditæ. Unam ad Petrum Nolascum scriptam Bononiæ anno 1234 edidit Stephanus Corbera in vita Mariæ Cervellon, qua Petrum monet Raimundus, ne suo exemplo magistrum sui ordinis deponat. Sed hæc mihi valde suspecta est: nam anno 1234 Raimundus nondum ad clavum ordinis stabat, imo pœnitentiarius apud Gregorium IX Romæ agebat. Adde Corberam fateri, illam se dare ex codice anno tantum mccccxxx scripto, quod ejus fidem non parum elevat.

Et si B. Raimundus aula Romana relicta Barcinone moraretur, summi tamen pontifices eo plurimum utebantur, & plura ei negotia committebant expedienda. De quo sic lego apud nostrum Petrum Marfilium: *Currit post eum cordis affectione Romana curia, & quem multipliciter præsentem probaverat, de ejus sancta sinceraque circumspicione plenior gerens fiducia, committebat sibi exortis negotiis, nunc provisionem fiendam de archiepiscopo, nunc episcoporum & abbatum confirmationem, nunc examinatorum depositionem, ut cujusdam prævi episcopi Urgellensis, nunc absolutiones excommunicatorum, & dispensationem cum irregularibus. Sape mittebat sibi Romanis ancistes, quid certum fiendum determinans, sapius sibi si ei videretur fiendum committens.* Unde in registris pontificiis suæ ætatis plures invenientur epistolæ ad eum datæ, ut & in actis Vaticanis plures Raimundi de commissis responsiones. Rescriptum Innocentii IV quod originale servabatur clar. dñus d'Erouval, & anno 1664 nostro Jacobo Quetif commodavit, placet hic transcribere.

Innocentius Episcopus S. S. Dei. Dilecto filio, nobili viro Chaberto de Barbaran Elnensis diocesis salutem & A. B. Exhibita nobis tua petitio, continebat, quod cum dudum venerabili fratri nostro episcopo Elnensi, & dilecto filio F. Raymond de Pennaforti pœnitentiario nostro dederimus nostris litteris in mandato: ut cum nonnulli conversantes in Elnensi diocesi, convicti olim de macula hæreticæ pravitate, nunc advertentes errorem suum, & creatoris sui agnoscentes offensam, ad sinum redire matris Ecclesiæ affectarent: ipsi cum tribus ex eis de quibus per debita signa conjecturas probabiles, & illorum testimonia qui vitam noscerent, & conversionem nem eorum eis constaret, quod redire velint ad Ecclesiæ unitatem, prius ab ipsis hæresi publice abnegata, & sufficienti cautione recepta ne ulterius in hæreticorum contagia relabantur, agerent misericorditer, prout eorum discretio nosceret expedire, ac diligenter consideratis quæ ad munimentum fidei faciunt, & integritatem ecclesiasticæ unitatis, injungentes sibi pœnitentiam salutarem: ita quod murorum non clauderentur, ambitu, nec longa peregrinatione, aut nota infamie manifestæ vel exilio damnarentur: prædicti episcopus & pœnitentiarius provide attendentes nos ad instantiam clarissimi in Christo filii nostri Aragonum regis illustri pro te nobis sum, per hoc supplicantis litteras hujusmodi concessisse: circa te qui de hujusmodi execrabili errore fueras diffamatus agentes misericorditer, secundum traditam eis formam absolutionis tibi benesicium impenderunt, ac te reconciliatum reddiderunt Ecclesiæ matri tuæ, injungentes tibi pœnitentiam salutarem, prout in eorum litteris plenius continetur. Nos igitur tuis devotis precibus inclinati, quod a prædictis episcopo & pœnitentiario juste ac provide factum est in hac parte, auctoritate apostolica confirmamus & præfentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnium hominum &c. Datum Lugduni 111

idus Januarii pontif. anno IV. " Scilicet Christi MCCXLVII. Sigillatum in plumbo.

Diligentiæ nostrorum Romanorum esset hujusmodi acta ex registris Gregorii IX, Innocentii IV, Alexandri IV, & sequentium pontificum ad MCCXLV eruere, præsertim si quæ sint quæ ordinem de Mercede attineant eruere: certum enim huic erigendo non parvam operam Raimundum contulisse.

Danielem Keiser J. C. Germanum merito rider Nic. Antonius citatus, quod sibi finxerit Raimundum nostrum eum esse doctorem Parisiensem, qui e feretro caput extollens anno MCCCXVI S. Brunonis conversioni usum dedit: quod inquit Antonius, ille scripsit opusculo cui titulus: *Historia juris civilis feudalis, & canonici*, Colburgi edito 1603 in 4.

F. BARTHOLOMÆUS TRIDENTINUS.

F. BARTHOLOMÆUS Tridentinus a patria sic nuncupatus vir doctrina & pietate conspicuus circa ordinis primordia claruit, & vel ab ipso B. Dominico, vel ab ejus primorum sodalium aliquo vestem induit. Certe S. Antonium de Padua, qui anno MCCXXXI mortuus est, vidisse se ac cognovisse, & translationi primæ corporis S. Dominici interfuisse anno MCCXXXIII ipse asserit in opere mox laudando. Ejus meminerunt Simlerus, Possévinus, & nostri Taëgius, Lusitanus, Castillus, Pius, Fernandez ad 1256, Altamura ad 1225, Rovetta ad 1237, omnes pro libito, nec ubi ejus serventur opera indicantes. Præcipuum est:

Epilogus vite Sanctorum. Extat codex MS Romæ in Barberina, aut saltem ejus fragmentum. Ex eo exscripsit Lucas Holstenius vitam SS. Perpetuæ & Felicitatis, quæ inter alias plures prodiit curante Possinio S. I Parisiis. Caroli Savreux. 1664 in 8 p. 67. Ejusdem sit mentio p. 263. Exemplum hujus operis integrum habuit Petrus de Natalibus, quo & se usum passim fatetur in vitis SS. & in fine vite S. Ingueni febr. v. Sic addit, *Hæc F. Bartholomæus*, indicans totam ab eo exceptam. Eo etiam usus est Bollandus & Succenturiantes in actis SS. Videtur T. I febr. a pag. 669 ad 675. & T. II junii pag. 703 ubi breviculum vite S. Antonii Patavini ex eo transcribunt: & T. maii p. ubi quid habeat de translatione B. Dominici augusti IV se daturos promittunt. Cum autem Bartholomæus in vita S. Antonii Patavini dicat tum cum scriberet, magnificum sub ejus sancti invocatione templum Patavii inchoari, hinc eruditi editores conjiciunt circa 1240 scribendis vitis SS. incubuisse, quibus assentior. Hujus auctoris meminit Ludovicus Jacob in sua Bibl. pontif. p. 277 scripsisse dicens *quorundam SS. Romanorum pontificum vitas, quæ libro suo de SS. vitis leguntur*: sed quando vixerit, se reperire non potuisse falsus. Utinam Romani nostri ex Bibl. Barber. vel etiam Vaticana istud opus ediderent.

Rovetta suum Rivalium testem citans, aliud ei opus tribuit hoc titulo,

Summa theologica adversus sui temporis hæreses. Penes quos fides, cum ubi servetur, non doceant.

F. GREGORIUS FLORENTINUS.

F. GREGORIUS Florentinus a patria sic de more nuncupatus inter episcopos ex ordine assumptos laudatur a Bernardo Guidonis his verbis: *F. Gregorius Florentinus episcopus Fanensis in Marca Anconitana.* Ad eam autem sedem voluit a Gregorio IX evectum, & eam rexisse anno MCCXL, sed ut videtur eam jam antea obtinebat. Hinc emendan-

di S. Antoninus P. III tit. XXIII cap. XI §. I eumque excipientes Leander Albertus fol. 126 a. Lusitanus in chronico ad 1400, Razzius p. 90. Fernandez p. 464, qui Florentinum quidem ortu, ac proinde conventus S. Mariæ Novellæ alumnum agnoscunt, sed non recte asserunt episcopum Faventinum. In alterum errorem impegerunt Ughellus, & ex eo Fontana in Theatro & Rovetta ad 1248, qui Fanensem quidem antistitem fatentur, sed ortu volunt Faventinum: quos omnes refellit testimonium Bernardi citati, cui assentitur Taëgius P. I Mon. ord. relatus a Pio P. II lib. I col. 19. Ante MCCXLV obiisse videtur, cum alter hoc anno in ea Ecclesia constitutus episcopus legatur apud Ughellum. Rovetta primus hæc Gregorio tribuit opera,

1. *Grande volumen adversus hæreses sui temporis.*
2. *Opuscula varia.*

Cum verò non addat ubi serventur aut a quo visa, penes illum fides.

F. SIMON TAILLERUS.

F. SIMON Taillerus apud Thomam Dempsterum Hist. Scotiæ lib 18 n. 1135 Scotis asciscitur e Prædicatorum ordine scriptoribus ex Georgio Neutono, quem & ipsis ordinis exordiis floruisse volunt, & a B. Dominico regi Scotiæ Parisiis tum forte agenti cum F. Clemente Scoto Dumblanensi postea præfule commendatum, & in Scotiam ad erigendam ibidem ordinis coloniam institutumque propagandum missum. Quibus tamen seu Dempsteron seu Neutono ne assentiamur, prohibet chronicon Maylrossense MS in Bibl. Cotton. servatum, & a dño Ines Scoto Parisiis anno MDCXVII agente aliàs visum, quodque est seculi XIII, in quo sic legitur: *Anno Dñi MCCXXX primo ingrediuntur Scotiam Fratres Jacobini, quos allexit Alexander rex & in magna tenentitudine tanquam patronus & procurator singularis eis assignavit loca, ornavit ac fundavit.* De F. Clemente Dumblanensi episcopo vide postea ad ann. 1256, ubi de eo: de isto Simone Tailleri cognomen dubium quoddam suggerit: floruit enim jam aliàs & etiamnum claret & late patet in Hybernia Tailleri gens amplissima, quæ vernacule *Taylor*, audit & scribitur, cujus gentis antiquitatem, & pro catholica fidei defensione constantiam exponit libellus Latine Parisiis. Chevalier. 1629 in § editus hoc titulo, *Idea rogata constantia* auctore Joan. Molano Hyberno. Ut ut sit, Simon Taillerus iste laudatur ad MCCXL clarus, & adeo numerorum & musicæ peritus, ut Guidoni Aretino illum componere sua non dubitaverit ætas, facileque potuisset, inquit apud Dempsterum Neutonus, Scotia de vocis modulis & numeris cum Roma certare. Rudiores enim ejus seculi cantus ecclesiastici modulationem emendavit, ac etiam edidit.

1. *Libros duos Pentachordorum*, quibus illud seculum utilius nihil vidit aut elaboratius.

2. *Libros alios duos alterum de tenore musicali, alterum de cantu ecclesiastico corrigendo.*

Quæ opera fortè alicubi latent in Scotiæ bibliothecis, vel temporum vicissitudine perierunt.

F. JOANNES A WILDESHUSEN.

F. JOANNES a Wildeshusen vulgo *Teutonicus* nuncupatus magister ordinis quartus, vir doctrina, prudentia ac sanctitate clarissimus, ab omnibus nomenclatoribus inter scriptores laudatur, sed a plerisque domesticis & extraneis non accurate: propterea quæ de eo habent antiquiores nostri ipsis co-

rum verbis referenda visa sunt, ex quibus quæ alii perperam immiscent aut obtrudunt facile fuerit refellere. Sic ergo chronicon Humberti vulgo dictum.

Anno Dñi MCCXLI (feria 11 pentecostes ut tum moris erat xx maii, nam pascha fuit Kal. april.) electus est Parisius in magistrum F. Joannes Teutonicus natione de Saxonia, diocesis Osnabrugensis metropolis Colonienfis, de oppido quod dicitur Wildeshusen oriundus. Hic antiquus in ordine valde fuit receptus. Hic prædicator egregius in multis linguis, Teutonice, Italice, Gallice & Latina, multum fructum fecit in prædicando: propterea fuit ante multorum cardinalium socius & pœnitentiarius in legationibus papæ. Et cum esset prior provincialis in Hungaria factus est episcopus Bossinensis: sed postmodum post multam instantiam obtinuit a papa Gregorio cessionem, & nullam provisionem retenta ad Fratrum humilitatem & confortium est reversus, manens inter illos tanquam unus ex illis. Fuit autem postmodum prior provincie in Lombardia, & de illo officio assumtus est in magistrum. Cum autem ipse præfens existens ad refugiendum officium, pontificalem vellet ordinem allegare, porrecta est e contrario littera papalis, in qua mandabat, quod cum esset absolutus a cura pontificalis regiminis, & per consequens restitutus sub obedientia ordinis, debebat ordini in recipiendo officio obedire, per quam litteram compulsus fuit ad recipiendum officium prioratus prædicti (scilicet in Lombardia.) Hic fuit multum notus in curia papæ, & etiam domini Friderici, & in diebus ejus ordo multum sublimatus est, & roboratus est in diversis & magnis privilegiis a curia concessis. Sub eo etiam ceperunt celebrari capitula generalia per diversas provincias: & ipse plures provincias quam alii magistri consueverunt visitavit. Sub eo etiam B. Petrus factus est martyr. Cum autem esset inclusus cum aliis tempore electionis suæ Parisius, quidam Frater obdormiens in orando, vidit quod ipse ferebatur per claustrum in curru igneo, & evigilans dixit Fratri cuidam, Talis erit magister, quod postmodum rei probavit eventus. Sub regimine istius multum laboratum est in curia, quod ordo exoneraretur a cura Sororum, & licet super hoc bonæ licentiæ impetratæ fuissent, tamen tandem obtinuit, quod illæ quæ sub cura ordinis jam erant, remanerent in suo statu, sed de recipiendo de novo alias, cessaretur. Ejus quoque temporibus cum curia esset apud Lugdunum sepulti sunt duo cardinales apud Fratres, scilicet D. Otto Portuensis ejus specialis amicus, & dominus Guillelmus Sabiniensis, qui fuit amicissimus ordinis, & B. Dominici ab initio familiaritate cum eo in curia papæ contracta. Horum primus cum esset sepultus jam apud Fratres, & curia se pararet ut dicebatur ad eundem Januam, secundus qui fuerat amicissimus illius defuncti, in somnis erat sollicitus ut sibi videbatur de habendo hospitium apud Januam: & ecce primus apparens ei dicebat, Dñe ne fitis sollicitus de hospitio apud Januam, quia hic habebitis hospitium mecum, quod & ipse narravit papæ & cardinalibus: & post paucos dies infirmatus est & mortuus, & juxta eum (Ottonem) in ecclesia Fratrum sepultus. Acciderat autem paucis ante diebus, quod cum super sepulchri sui locum in consecratione ecclesiæ Fratrum, ipse deberet consecrare crucem, quæ erat ibi, & ungerendo diceret secundum ordinarium, consecratur hoc templum, dicebat, consecratur hoc sepulchrum: & sub illa cruce est sepulchrum suum. D. quoque Rainerius ibidem moriens elegit sepulchuram apud Fratres, sed monachi quidam nigri apud quos manens mortuus est, præstiterunt impedimentum, & delatus

est apud Cistercium. Post multos igitur labores & longos diu perpeffos in ordine vir iste beatus vita mundissima & valde innocentis, boni zelator & malitiæ persecutor in omni sanctitate migravit ad Dominum apud Argentinam, ubi multotiens demoratus fuerat, & multa bona fecerat, anno Dñi MCCCLII, & sepultus est honorifice in ecclesia Fratrum.

Eadem fere habet Salanhacus, *Hic*, inquit, *fuit vir in omni bonitate conspicuus*, in aspectu & affectu generosus, qui vivens & moriens fertur, & creditur miraculis claruisse. Hic prius fuit provincialis Hungariæ, ibique factus episcopus cessionem impetravit, & postea factus est provincialis Lombardiæ, & inde in magistrum ordinis est assumtus &c. In fine autem erratum irrepfit in quædam Salanhaci exempla, quale fuit illud quod usus est Leander Albertus, & quale Lingonense a me visum. Sic enim habent: „Hic bene rexit ordinem annis XII & dimidio fere. Migravit ad Dominum pridie nonas novembris A. D. MCCCLIII in conventu Argentinensi provinciæ Teutoniæ, ubi obiit & in Domino requiescit: nec fuit celebratum generale capitulum in festo pentecostes subsequente“. Quæ ultima verba demonstrant superius legendum *annis undecim* & non *duodecim*, & obiisse anno MCCCLII non LIII; nam anno MCCCLIV certò habitum est capitulum generale Budæ in Hungaria, ubi electus est B. Humbertus V ordinis magister, ut habent eadem exempla MS & constar ex actis. Anno verò MCCCLIII non fuit capitulum generale ob mortem Joannis, qui proinde IV novemb. MCCCLII obierat.

Sed longe major est difficultas, quandonam episcopatum Bosniensem inierit, quove anno reliquerit. Certò a vero longius aberravit Fontana in Theatro, ubi dixit ad eam sedem Joannem anno tantum MCCXLI evedum, eaque anno MCCXLIII cessisse, restem appellans Bzovium in Annal. ad 1253 n. 7 apud quem tamen id non legitur: nec rectius noster Sigismundus Ferrarius Hist. Hungar. p. 405. afferit sedem in Bosnia episcopalem anno demum MCCXXVIII a Gregorio IX erectam, & Joannem primum ejusdem præfulem electum, nam anno MCCXIII provincia illa sub ditionem regis Hungariæ redacta, & Græco episcopo tum mortuo, ab Innocentio III petitus est jam tum episcopus Latinus, nec verisimile id ab eo pontifice neglectum. Quoad Joannem verò nostrum licet quo anno datus fuerit antistes monumenta mihi visa non prodant, saltem ante MCCXXVIII jam abdicasse docent. Nam anno illo eidem suffectus est F. Ponzæ ordinis Prædicatorum ita jubente Gregorio IX litteris episcopo Cumanorum datis Laterani VI Kal. maii anno XII, quas videtis apud Rainaldum ad eum annum n. 54. Quod & amplius constat ex alteris ejusdem Gregorii litteris ad ipsum Ponzam postea scriptis, quas cum non referat Rainaldus, visum est hic transcribere ex Bzovio in Annal. ordinis MS.

Ponzæ episcopo Bosnensi. Sedi apostolicæ præfidentis ad hoc potissime dirigi debet intentio, ut ubique terrarum deletis hæreticæ pravitate maculis fulgeat gloria catholicæ puritatis, cujus effectu producat, quod post decursum in timore Dñi præsentis vitæ spatium, redemptoris operante clementia perveniatur ad gaudia supernorum. Cum igitur carissimi in Christo filii nostri Colomani regis illustris ducis Sclavoniæ ac aliorum fidelium circumpositæ regionis diligentia faciente provenerit, quod ibidem triumphante conditoris dextera confurgit religio Christiana: nos qui suscepti ratione officii gerimus in voto præcipuum, quod semper salus proficiat animarum, providere volentes, ut gloria quæ in hac parte prædictæ ter-

ræ provenisse dignoscitur, de bono in melius jugiter amplietur, ad hoc debemus adhibere remedia, quæ devotio dicti regis & aliorum Deum timentium nobis fore suggerit opportuna. Cum itaque spes nostra sit & pro constanti teneatur ab ipsis, quod jam dicta terra per te, quem lætanter accepimus & in Dei timore vigilem, & in promotione fidei diligentem, a perfidiæ maculis divina propitiante gratia omnino reddatur immunis: ple-næ tibi legationis officium in Bosnensi diocesi committentes, fraternitatem tuam rogamus & hortamur in Dño Jesu Christo, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus sollicitudinem reverentia suscipiens filiali, fideles in regno Hungariæ constitutos super datam tibi a Dño prudentiam exhorteris: ut tanquam zelum Dei habentes se viriliter & potenter accingant ad hæreticæ pravitate residuum de præfata diocesi penitus abolendum. Nos enim ut quod tam digne pro nomine regis æterni deposcitur, effectu facili compleatur, omnes ejusdem regni contra hæreticos dictæ diocesis suscepto propter hoc crucis signaculo processuros, nec non eorum familias & bona ipsorum, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sub protectione ac defensione sedis apostolicæ admittentes, illis ac aliis qui juxta facultatem & qualitatem suam illuc belatores idoneos in expensis propriis duxerint destinandos, vel qui de bonis propriis congrue ministraverint, aut in alienis expensis illuc accesserint ibidem ad tempus congruum servituri, juxta qualitatem subsidii & devotionis affectum, de misericordia divina confisi, suorum concedimus veniam peccatorum. Præterea ut idem negotium, quo pluribus contingit juvari remediis, prosperitatis optatæ suscipiat incrementum, tibi super ipsa, illam quam dilectus filius *Frater Joannes prædecessor tuus* ab apostolica sede habuisse dignoscitur, concedimus potestatem, presentibus post triennium minime valituris. Datum Laterani x Kal. januar. anno XII [scilicet XXIII dec. MCCXXXVIII] Ex his ultimis verbis clarum fit Fratrem Joannem nostrum, neque enim alter ab eo excogitari potest, F. Ponzæ fuisse prædecessorem. Sic ergo seriem gestorum hujus servi Dei recte ordines.

Cum dicatur ætatis jam maturioris ordinem amplexatus, demus ipsi XL circiter annos, cum anno MCCXX ut vult Leander Albertus, vel sequenti Bononiæ ab ipso Dominico vestem accepit.

Quibusdam annis postea pœnitentiarius a summo pontifice allectus fuerit, tum & a cardinalibus in Germaniam & Hungariam legatis socius in familiam ascitus.

Anno MCCXXVII aut XXVIII provinciæ Hungariæ præfectus electus F. Pauli primi hujus provinciæ prioris successor.

Anno MCCXXXII circiter Ecclesiæ Bosnensi datus fuerit episcopus.

Anno MCCXXXVII abdicandi facultatem obtinuerit, & ad ordinem redierit.

Anno MCCXXXVIII comitiis ordinis generalibus Bononiæ præfens in provincialibus ibidem continenter habitis de more, Lombardiæ provincialis electus fuerit, & F. Stephano Hispano ibidem amoto suffectus.

Anno denique MCCXLI Parisiis feria 2 pentecostes xx maii ad clavum ordinis regendum magister electus est, tum LX circiter annos natus. Sic enim omnia conveniunt. Annis denique XI paulo plus regiminis exactis,

Anno demum MCCCLII die IV novembris Argentinæ diem obiit suum.

In comitiis generalibus Argentinæ anno MCCXL habitis solemnibus facta est ejus corporis in decentior-

rem locum translatio, carimonix actore episcopo Metensi, Argentinensi unâ electo: ad patres etiam capituli litteras dederunt Bela IV rex Hungariæ ejusque conjux regina Maria, quibus gratias meritis beati viri sibi divinitus concessas significabant. Has ad calcem libri de vitis Fratrum Bellerus Duaci edidit, ubi videtis, sed & alii ut Malvenda & Federicus Steill referunt. Nunc qui de eo perperam domestici & extranei emendandi.

Tritemius, Lusitanus in Bibl. p. 134, Gesnerus, Simlerus, Eysengrenius ad 1250 fol. 113 b, Poffevinus, Caveus, Dupinius, & alii hunc Joannem cum Joanne de Friburgo Lectore vulgo dicto anno MCCXXIV mortuo confundunt, & quæ hujus opera illi tribuunt, ac vice versa quæ illius huic liberaliter dant. Altamura superiorum erratis nova superstruit, nam in tres homines ab illo dividitur: primus *Sernigatii* agnomine gaudens magister ordinis IV ad 1253: alter *Wildeshemensis* etiam magister ordinis ad 1241: tertius *Semeca* ad 1599 inter eos quorum ætas ignoratur, ceterum tres episcopi Bosnenses: quæ errata sic facile diluuntur. Joannes *Semeca* celebris jurisconsultus nec fuit ordinis, nec episcopus Bosnensis. Videtis inter falso nostris ascriptos, ubi de eo. Joannes *Sernigatii* vel *Stirlingatii* quidam laudatur a Joanne de Turrocremata & a Banello ac sequacibus in suis de conceptione B. V. tractatibus: sed palam est erratum esse notiorum, & hujus sic scriptum nomen pro *de Sterneastuz* vel *de Spernegassa* de quo postea ad 1390. Ceterum hunc nec episcopum Bosnensem nec magistrum ordinis fuisse certius est. *Wildeshemensis* denique corrupte dicitur pro *a Wildeshusen*. Cetera eruditus lector ex antiquis supra allatis documentis facile emendabit.

De hujus magistri nostri IV operibus nil certi habeo, præter ejus litteras encyclicas e capitulis generalibus quibus præfuit datas, quarum tamen pleræque perierunt, nec supersunt nisi.

Quarta e cap. Bonon. MCCXLIV Pr. *Exigit commisi nobis cura officii &c.*

Decima e cap. Londini MCCCL. Pr. *Quotidiana de omnium vestrum profectu & salute instantia solliciti, & annua vos exhortatione admonere consuevi &c.* Quæ verba innuunt e singulis præcedentibus capitulis similes ad universum ordinem scripsisse. Ceterum decima hæc relata illa ipsa est, quam a B. Dominico scriptam putant plures, & ceu ejus suis annalibus ordinis MS inferuit Bzovius ad 1221, Pius *Della progenie* lib. 2 c. 61 edidit, & constitutionibus nostris anno 1620 excusis in 8 præfixerunt Romani editores: cum ex actis capitulorum generalium MS adhuc ubique servatis certissimum sit non B. Dominici, sed nostri Joannis a Wildeshusen factum esse.

Scriptum in IV libros sententiarum eidem ascribitur Turrocremata & Bandellus citati. Revera extat hujusmodi opus sub nomine *F. Joannis Teutonici ord. FF. Prædic.* in Bibl. Florentina Servitarum: Venera SS. Joannis & Pauli: & Vaticana n. 1092, sed an sit hujus IV ordinis magistri, an Joannis de Friburgo vulgo Lectoris dicti quorum uterque simpliciter F. Joannes Teutonicus sua ætate audivit, curiosis incolis quibus patent codices, discutendum relinquo. Vide postea ad 1314 *F. Joannes Lector*.

Lambecius Bibl. Cæsar. lib. 2 cap. 8 p. 372 n. 255 codicem membraneum recenset, cui titulus *Chronicon a creatione mundi ad annum Christi MCCCLXII*. Sic enim monet auctor in ipso proemio. *Princ. Ab orbe condito usque ad diluivium fuerunt duo millia annorum &c.* Recentiori manu addita est codici hæc inscriptio: *Nihil dubito hujus opusculi auctorem fuisse Joannem Teutonicum ex Friburgo oriundum episcopum Bosnensem, & generalem sui ordinis quartum.* Quæ annotatio cuiusvis sit, certo hominis est rerum nostrarum prorsus

ignari. Joannes Teutonicus quartus ordinis magister episcopus quidem Bosnensis antea fuerat, at non e Friburgo verum e diocesi Osnabrugensi ortus, & cum mortuus sit anno MCCCLII, non potuit chronicon suscipere ab ipso principio ad annum MCCXXI deducendum. Joannes Lector de quo postea ad 1314 e Friburgo revera fuit, sed nec episcopus unquam nec magister ordinis. An chronicon scripserit, mihi hæctenus incomperum.

Præter huc usque citatos de hoc nostro Joanne legendus Thomas Cantimpratanus *de Apibus* lib. 2 cap. 57 §. 55 & seqq. ubi eum & ante episcopatum & episcopum, & magistrum ordinis a se familiariter cognitum testatur.

F. GUERRICUS DE S. QUINTINO.

F. GUERRICUS de Sancto Quintino Gallus ab Augusta Veromanduorum loco natali cognomen de more sortitus, qui & aliquando *Guericus* dicitur, e primis domus Sanjacobæ Parisiensis alumnis in ipsis ordinis initiis unus fuit: de cujus vocatione sic scribit F. Stephanus de Borbone æqualis in suo de septem donis opere. *P. 1 de dono timoris vit. VII De timore mortis. cap. 7 de memoria mortis cod. Sorbon. fol. 180 col. 4.* Dicitur quod Frater Guericus audiens legi in Biblia de antiquis, iste vixit tot annis & ille tot & mortuus est, mundum contemnens intravit ordinem Prædicatorum, ubi factus est maximus magister in theologia & contemptor mundi & sui. Quid explicatius habet *P. IV de dono fortitudinis vit. VII cap. 2 de superbia cod. Sorb. fol. 342 col. 4.* Audivi a F. Humberto magistro ordinis Prædicatorum, quod cum F. Guericus esset Parisius magnus magister (*in philosophia & medicina*) cum in quadam die audivisset legere de Adam & successoribus ejus, *vixit ille tot annis & mortuus est, & ille tot &c.* cogitans quod nec medicina corporea posset facere, quin mors concluderet omnibus, & finem imponeret: ad mortis meditationem relicta tumida & inani philosophia intravit ordinem Prædicatorum, ubi vacans summæ philosophiæ multis annis postea rexit Parisius in theologia. Quæ eadem in vitis Fratrum P. IV cap. x referuntur his verbis. *F. Guericus qui diu & in diversis locis sectatus studia in logicis & quadrivalibus & naturalibus, & in medicina excellenter, in ordine post rexit in theologia Parisius, retulit sui introitus ad ordinem hanc causam fuisse. Semel enim dum audiret legi in ecclesia: Vixit Adam nonaginta triginta annis & mortuus est &c. quæ sequuntur de mortibus illorum qui tantum vixerunt, stupefactus & perterritus & compunctus ait: Deus meus! omnes moriuntur, etiam illi qui tantum vixerunt: quid faciemus? & nos etiam moriemur. Hac ergo utili & sancta cogitatione compunctus ordinem intravit. Cujus vita quam sancta, doctrina quam utilis & clara fuerit, notum est toti ordini & Ecclesiæ Dei.*

Eundem censo de quo eadem parte quarta cap. 12 sic legitur *Frater quidam vir religiosus & Parisius in theologia magister, cum studeret Bononiæ, & F. Guericus qui tunc legebat ibi, per se & Fratres multos ad ordinem illum induceret, de die in diem magis indurabatur. Adveniente die paraesces cum ivisset audire officium ad aliam ecclesiam, quia timebat ne si veniret ad Fratres, eum moverent ad ordinem, & in tam compunctiva die timebat, quod se continere non posset, quin ad ingressum ordinis moveretur, invenit psalterium, aperuit, & ipsi statim ille versus occurrit, *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit* (sic legebant ea ætate etiam in Bibliis) *arum suum te**

Sec. XIII. *sendit & paravit illum* : ad quod verbum quasi ad se missum divinitus, (subito antequam dici) posset commotus & totus in lacryma resolutus) clausit librum : & surgens statim ivit ad F. Guerricum, & nullis aliis verbis præmissis, in quadam ebrietate spiritus ait : Frater Guerrice non taretis. Quod verbum cum non intelligeret Frater & miraretur, adiecit ille, Pullate ad capitulum. Tunc Frater intelligens motum animi ejus, & gaudens festinanter ad capitulum fecit pulsari. Et receptus est cunctis admirantibus & laudantibus Deum de tam mirabili & festina ejus conversione, qui non per mensem non per diem distulit, nec etiam ad suum hospitium est reversus. Hæc omnia ipse Frater Fratribus enarravit. Utinam illius profelyti, qui postea magister fuit Parisiensis nomen non tacuissent.

Ejusdem Guerrici meminit Cantimpratanus *de apibus lib. 1 cap. 19 §. 5.* & inter magistros sacre facultatis Parisiensis recenset, qui congregationi a Guillelmo Parisiensis episcopo in domo nostra capitali Sanjacobe adunata affuerunt anno MCCXXXVIII, & duo beneficia ab uno & eodem clerico simul teneri non posse definierunt. Ejus vero mors sic refertur in citatis vitis Fratrum P. v cap. 4 §. 12 : » Vir religiosus & verax F. Willhelmus de Miletona ordinis FF. Minorum magister in theologia Parisius narravit Fratribus nostris, quod quadam nocte vidit in somnis dolium christallinum plenum optimo vino ante se positum. Cumque admiraretur, subito fractum est dolium & vinum effusum. Cum autem visionem retulisset FF. & magistris Alexandro & Joanni de Rupella, interpretati sunt aliquem magnum (*alius codex* magistrum) in theologia moriturum in brevi. Post paucos autem dies F. Guerricus de sancto Quintino ordinis Prædicatorum magister theologiæ defunctus est. Qui ut ipse F. Willhelmus dixit, vere dolium fuit christallinum propter sapientiæ bonitatem, profunditatem humilitatis, & doctrinæ nitorem &c. merito legenda. Eundem laudat Salanhacus in indice magistrorum ex ordine Parisiis laureatorum, in quo sic legitur n. 18 : F. Guerricus de sancto Quintino Flandrensis, de quo habetur in vitis Fratrum lib. 4 cap. 10 & de revelatione ipsius facta lib. 5 cap. 4.

Omnia autem hæcenus relata sic colligo. F. Guerricus jam ætate maturus, ac emeritus in universitate Parisiensis philosophiæ professor, facultatis etiam medicinæ docteur, ordinem Parisiis in domo Sanjacobe circa MCCXXV amplexatus est : tum theologiæ se totum applicuit, adeo ut in sacra facultate ad gradus promotus fuerit, & pluribus annis gymnasi nostri regens fuerit, & ante MCCXXXVIII laurea donatus : aliquandiu etiam Bononiæ apud nostros sacras litteras publice interpretatus est : & tandem Parisiis diem ultimum clausit ante XXI augusti MCCXLV, siquidem eo die mortuus est Alexander de Hales qui ei superstes fuit. Cur autem Flandrensis dicatur, facilis est ratio. Scilicet cum Elisabetha Veromanduorum comitissa & hæres comiti Flandriæ nupsisset anno MCLVI, ætate Guerrici Flander ex pacto cum Philippo Augusto Francorum rege inito Veromanduorum Augustam adhuc tenebat cum Perona : hincque Sanguintinenses Flandri dicebantur : frustra & inanibus conjecturis noster Guillelmus Seguiet vir alioquin eruditus & criticæ peritus ex quodam pago S. Quintini juxta Ariam in Artesia, & ex stirpe dominorum loci comminiscitur ortum ac progenium Laureæ Belgicæ P. II p. 143. Hujus insignis viri meminit Leander Albertus fol. 153 a, & 253 a, & alii nostrates. Ego autem primus ejus indico opera, ex Bibl. Sorbon. in qua codex est fol.

mag. memb. n. 1 p. 558 ex legato Berneri de Nivella focii canonici S. Martini Leodiensis anno MCCXXVII jam laurea Parisiensis ornati. In eo vero codice hæc habentur.

1. *Commentarius in Proverbia.* Pr. Chromatio & Heliodoro. In prologo isto dicuntur tria. 1. Optat Hieronymus caritatem mutuam augeri. 2. Excusat se quod non transfudit &c. Finis. Facite vobis amicos. Rex qui judicat &c.

2. Sequitur. *In Cantica ejusdem auctoris.* Sic in codice prima manu. Pr. *Concentum cæli quis inveniet? Job. 38.* (Sic tum legebant, ubi nunc legitur, dormire quis faciet? Sunt verba Dñi ad Job. Possunt hic notari quatuor &c. Finis. Vel descende super montes id est sanctos & per ipsos ad nos. Explicunt Cantica canticorum secundum Fratrem Guerricum. Eadem manu omnia.

3. Sequitur immediate *Commentarius in librum sapientiæ.* Pr. *Incipit liber sapientiæ, Cantica, Comedite amici & bibite & inebriamini carissimi. In iis verbis quatuor ostendenda sunt &c.* Finis. *Ponuntur duo effectus sicut prius super malos.*

4. Sequitur in Ecclesiasticum, sed initia defunt. Incipit ab initio cap. 6. *Qui de luce vigilaverit. Ideo dicitur quod magna est sapientiæ &c.* Finis. *Et dabit gloriam ultra tempora, a suo metemus &c.* Duos hos postremos in Sapientiam & Ecclesiasticum commentarios, cum F. Guerrici nomen non ascribatur, ejus esse etiam verisimillimum, asserere non ausum, ut de duobus prioribus in Proverbia & Cantica, quibus ejus nomen affigitur. Lucubrationes hæcenus relatæ extant circa medium codicis: initio autem & prima fronte extant.

5. *Postilla Fratris Guerrici super epistolas Pauli.* Quarum initia singillarim referre vitum est.

Ad Romanos. Obviavit ros ab ardore vehementi Eccl. 43. Duo notantur. Primò conversio Pauli. 2. *Instructio aliorum &c.*

Ad Corinthios I. Enoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut det gentibus penitentiam. Eccl. 44. In primo notatur prerogativa apostoli quoad laborem prædicationis : In secundo quoad excellentiam contemplationis : In tertio quoad gratiam reconciliationis gentium & maxime Corinthiorum &c.

Ad Corint. II. Fortis in bello Jesus Nave successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel. Eccl. 46. In his verbis notatur causa efficiens in secunda ad Corinthios, materia, tota ordinatio materia sive forma, & causa finalis &c.

Ad Galatas. Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria, qui conservavit legem excelsi : Eccl. 44. Tria notantur hic : primò auctor seu causa efficiens hujus epistole : secundo causa materialis : tertio causa finalis &c.

Ad Ephesios. Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Verba sunt Domini ad Job 38. Quia enim multas obrinærat victorias per patientiam, ne opinione illarum extolleretur &c.

Ad Philippenses. Data sunt mulieri ala dua & quila magna, ut volaret in desertum locum suum. Apocal. 12. Per hoc, mulieri, intelligitur causa materialis hujus epistole &c.

Ad Colossenses. Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & edificavit ad aquam puteum. Eccles. 48. Per Ezechiam intelligitur auctor hujus epistole. Per hoc, civitatem suam, intelligitur materia, scilicet Colossenses &c.

Ad Thessalonicenses I. Assumsi mihi duas virgas. Zachar. xi. Hæc verba possunt coaptari duabus epistolis, quas scribit apostolus ad Thessalonicenses &c. Hujus postillæ sunt tantum tres columnæ, & relictum folium purum cæteris quæ forte tum notario deerant, postea ubi reperisset scribendis.

Ad Thessalonicenses II. Aperti sunt thesauri, & evolaverunt nebula sicut aves. Eccl. 18. Per thesauros apertos intelligitur materia hujus epistole &c.

Ad Timotheum I. Cum elevasset Moyses manus suas, percutiens virga bis siliem, egressa sunt aqua largissima. Num. 20. In his verbis notatur causa efficiens ejus epistole &c.

Timoth. II. Sol in aspectum annuncians in exitu, vas admirabile opus excelsi. Eccles. 43. Hæc exponuntur de sole ad litteram &c.

Ad Titum. Altitudinem cæli & latitudinem terre & profundum abyssi quis dimensus est? Eccl. i. Hic notatur contentia hujus epistole &c.

Ad Philemonem. Vidi angelum fortem descendentem de celo, amictum nube, & iris in conspectu ejus Apoc. x. Per angelum fortem intelligitur auctor hujus epistole &c.

Ad Hebræos. Hæc epistola dividitur in tres partes. In prima parte commendantur verba Christi &c.

Finis. Optat autem eis gratiam contra legis zelum, ut scilicet sint zelatores evangelii non legis : vel gratiam optat eis, qua possint complere omnia prædicta.

Post hæc Guerrici postillas sequuntur *commentarii F. Hugonis* nempe de sancto Charo in epistolam ad Romanos & in primam ad Corinthios : tum *Distinctiones & notabilia F. Gaufridi* (scilicet de Blevello, de quo nos postea ad 1250) *super epistolas Pauli.* Postea *commentarii in Proverbia, Canticum canticorum &c.* nostri hujus Guerrici superiorum laudati. Denique aliæ in variis scripturæ sacre libros postillæ absque nomine auctoris.

Guerrico autem nostro has lucubrationes ut asseram, his moveor rationibus : 1 quod sint commentarii Scholastici, nec antiquiori possint ascribi : 2 quod F. Guerricus vulgo absque addito vocaretur : 3 quod sint ejus ætatis a socio Sorbonico ejusdem seculi & suppari legati : 4 quod iis jungantur distinctiones F. Gaufridi de Blevello ejus symmytæ & collegæ : quibus addas a nullo alio asseri aut vindicari.

Præter hunc codicem eximium extat in eadem Sorbon. codex alius n. 1 p. 505, cujus sexterniones variaz latitudinis & longitudinis videntur varia olim volumina constituisse, suntque opera omnia imperfecta. Et primò apparet hic titulus : *Incipit summa magistri Joannis de Rupella super epistolas Pauli* : sed opus imperfectum, nam incipit ab eo capite secundæ ad Corinthios, ubi de resurrectione mortuorum agit apostolus. Postea sequuntur *Postilla in primam ad Corinthios, & in epistolam ad Romanos, & rursus in primam ad Corinthios* absque nomine auctoris, sed illæ eadem, quæ in codice superius relato F. Guerrico asseruntur. Quod monendum fuit, ne quis ex eo codice imperfecto illi magistro Joanni de Rupella tribuat has postillas, quæ tam expresse in codice 558 F. Guerrico inscribuntur.

Hujus nostri auctoris ejusque postillarum in epistolas Pauli meminit a me monitus D. Carolus du Plessis d'Argentré S. T. M. & socius Sorbonicus regi Christianissimo a consiliis & eleemosynis in suo *commentario historico de prædestinatione & reprobatione p. 90.* Nullus etiam dubito, quin hic sit ille magister Garricus doctor Parisiensis, quem Joannes de Turrecremata citat in suo tractatu *de conceptione B. V.* eum vocans profundum theologum, & ejus laudans locum ex *commentario in cap. 7*

TOM. I.

epistolæ ad Romanos. Revera Turrecremata monet se nescire, cujus status fuerit an secularis an regularis, quia scilicet in cod. ms quo usus est id non exprimebatur, nec viro maximis Ecclesiæ negotiis distento satis erat nota historia ordinis, ut ad F. Guerricum nostrum animum adverteret. Eundem citat *super Ecclesiasten cap. 7* : unde sequitur & in hunc librum postillam scripsisse : quod & proclive, cum super alios sapientiales libros scripserit. Bandellus in suo tractatu *de conceptione cap. 21* eundem Garricum magistrum Parisiensem laudat super Ecclesiasten, sed nostrum fuisse ipse etiam ignoravit, qui jam ex cod. Sorbon. plane detectus est : regularem enim fuisse constat, cum dicitur Frater, alius vero a nostro de Sancto Quintino frustra quæreretur, in quem præterea omnia conveniunt.

Ex his distantur omnia quæ Alva in Sole verit. Rad. 211 col. 1518 & seqq. de hoc auctore inaniter effundit. Garricus scholæ Parisiensis doctor, scriptor scholasticæ postillæ in Ecclesiasten recensetur à Possévino Bandellum testem citante, quem proinde non alium a nostro Guerrico cenleas. In elenco codd. ms Belgii a Sanderò edito T. 1 p. 105 inter codices S. Martini Tornacensis indicantur n. 26 *Postilla Fratris Guerrici super psalterium*, quem eundem cum hoc nostro facile existimes.

Caveat autem lector ne hunc Guerricum cum alio ejusdem nominis itidem apud nos celebri confundat, qui Metensem domum nostram erexit, cujus etiam meminit F. Stephanus de Borbone citatus P. iv tit. x cap 9 de motivis contra acidiam cod. Sorb. fol. 446 a. ubi sic habet : « Audi vi quod cum quidam dives clericus vigilaret Parisius ad fenestram studens, & quidam cantaret in vico quãdam cantilenam, quæ dicebat Gallice, tempus vadit & ego nihil feci, Tempus venit & ego nihil operator : incepit primo cogitare circa dulcedinem cantus, post circa verbi sententiam, cogitans quod sibi verbum competeret : quasi sermonem a Deo sibi missum illud accipiens, in mane omnia relinquens, ordinem Fratrum Prædicatorum intravit tunc cum primò Parisius domum habuerunt. Et audi vi quod ille fuit Frater Guerricus primus prior FF. Prædicatorum Metensem, & primus fundator domus illorum. In chronico domus Metensis idem narratur, & addit hunc Guerricum Metensem fuisse patria, anno MCCXVIII circa augustum Parisiis ordini nomen dedisse, anno sequenti MCCXIX a B. Dominico qui mense junio Parisiis aderat, Metas missum cum focii cœnobium in domo paterna ad viam novam sita primùm crexisse, quod postea in locum eminentiorem & commodiorem translatum ex augustioribus ordinis fuit : sed heu jam *hereditas nostra versa est ad alienos.*

F. PETRUS REMENSIS.

F. PETRUS Remensis Gallus a patria Campaniæ metropoli de more sui seculi agnomen sortitus, e primis fuit qui Parisiis mox ut illuc accesserunt F. Matthæus abbas & ejus focii a B. Dominico anno MCCXVII missi, ordini nomen dederunt. Ætate jam erat maturus, vir gravis & eruditus, atque inter regie urbis concionatores nominatus, quem & ex operibus conjicere est sacre facultati aggregatum, non quidem theologiæ magistrum, sed sacre scripturæ interpretem. Hinc quamprimùm ordini in duobus primis Bononiæ coactis capitulis forma data est, in primo anno MCCXX F. Marthæo ex abbate dato & constituto primò donus Sanjacobe Parisiensis priore, in altero anno MCCXXI in quo divisæ provinciæ Petrus noster primus Fran-

P ij

Sec. XIII. cia prior provincialis positus est & declaratus. Hoc munereungebatur anno MCCXXIV, quo sodales e Parisiis Insulas ad domum ordinis ibidem erigendam misit, quod literis instantibus ab eo flagitarent ejus ubi primores. Id testantur litteræ sequentes etiamnum apud nostros Insulenses servatæ. Sic autem habent.

» Viris venerabilibus & dilectis in Christo magistro P. ordinis Prædicatorum priori in Francia, & ejusdem ordinis Fratres Parisiis constitutis, Wilhelmus divina miseratione præpositus Insulensis salutem & indefinenter J. C. vestigiis inhærent. Gratiarum actiones vobis referimus copiosas, quod ad habendum conventualem domum apud Insulam benignum adhibuistis assensum. Nos igitur de consensu capituli nostri ac parochialis presbyteri, si domum vestram in personatu nostro infra parochiam S. Stephani decreveritis construendam, eam a jure parochiali decrevimus liberam, ac cæmeterium vobis concedimus sub eadem qua & alibi libertate gaudetis: concedimus etiam, ut in eadem domo de gratuitis oblationibus consuetudines teneatis, quæ in vestris aliis domibus observantur: pro quibus oblationibus arbitrio trium canonicorum nostrorum tam præposituræ nostræ quam parochiali presbytero recompensatio plena fiet, per personam aliquam, quam sibi Dominus jam providit. Ut hæc igitur firma permaneant præsens scriptum sigilli nostri fecimus appensione signari. Capitulum quoque nostrum in signum assensus sui eidem literis suum fecit apponi sigillum. Actum anno Dñi MCCXXIV mense decembri.

Hac autem littera P. non alius a Petro Remensis intelligendus venit, qui solus hujus nominis ætate prior provincialis Franciæ cognoscitur: allucinantur enim Stephanus Sanpajo & Nicolaus le Febvre, qui fingunt eum esse Petrum Cellani, illum scilicet, qui Tolosæ suam domum B. Dominico dedit. Hic enim ex quo e Parisiis Lemovicis anno MCCXIX a sancto missus est, ibidem XII annis solidis priorem egit, nec inde egressus est, nisi anno MCCXXXIII circiter, quo Tolosam rediit inquisitorem acturus: ut habet Salanhacus in indice priorum Lemovicensium.

Anno MCCXXVII circiter mortuo tum F. Matthæo supra laudato & S. Jacobi Parisiis priore, F. Petrus Remensis ei successit depositum provincialatu: certum enim hoc munere functum ex vitis Fratrum P. IV cap. 23 §. 2 ubi sic legitur: *Frater quidam conventus Parisiensis in oratione & lacrymis quasi continuis studium & scholas & sermones dimiserat, totus devotioni intentus: cui diabolus in forma B. Virginis apparens revelabat multa, & ejus statum multum laudabat. Cum autem hæc F. Petro Remensi tunc priori domus narrasset, injunxit ei &c.* Non potuit autem ad hoc prioratus officium citius eligi, quam post mortem Matthæi, qui quatuordecim annis vixit eo functus est, & ad annum indicatum usque circiter vixit.

Anno MCCXXX circiter rursus prior provincialis Franciæ repositus est: certo eo munere ungebatur anno MCCXXXIII, ut constat ex literis quas eo anno dedit Valencensis confirmans pacta inita de domo ibidem nostris erigenda. Hæ litteræ etiamnum in tabulis conventus Valencensis servantur integræ, quæ sic habent: » Universis præsentibus litteris inspecturis Frater P. Fratrum Prædicatorum in Francia prior qualiscunque salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod dilecti nostri in Christo, D. prior & conventus S. Salvii & presbyter parochialis B. Mariæ in Valencensis nobis liberaliter concesserunt, ut in manso Jacobi de Valencensis possimus ecclesiam ædificare, cæmeterium liberum habere, oblationes recipere,

& alia omnia facere, quæ nostri ordinis instituta requirunt. Nos autem eidem promissimus, quod procuracionem vel exactionem aliquam, vel aliud temporale ratione hujus concessionis, nisi aliqua nobis tanquam pauperibus in eleemosynam conferre voluerint, nec possumus exigere nec debemus. In cujus rei testimonium presentes litteras nostri sigilli munimine fecimus roborari. Interfuerunt autem huic promissioni Fratres nostri Jacobus de Halla, Hellinus de Templemare, Petrus de Querceto, & Nicolaus Anglicus, dñs comitissa Hannoniæ & Flandriæ, dñs Gerardus capellanus ipsius, & Hellinus miles de Alneto, & dñs Walterus canonicus sancti Joannis de Valencenis. Actum anno Dñi MCCXXXIII mense octobri.

Aliquo ex his annis acciderit, quod de eo refertur in vitis Fratrum P. IV cap. I ubi sic legitur: In quodam capitulo generali Parisiis, cum incumberet aliquos Fratres mittere ad provinciam Terræ-sanctæ, dixit magister Jordanis Fratris in ipso capitulo, quod si qui parati essent bono animo ire illuc, quod hoc signare haberent ei. Vix verbum impleverat, & ecce vix fuit aliquis in tanta multitudine, quin statim faceret veniam, cum fletu & lacrymis petens mitti ad illam terram Salvatoris sanguine consecratam. F. autem Petrus Remensis tunc prior provincialis in Francia hoc videns surrexit, & facta venia cum aliis locutus est magistro in hunc modum: Bone magister aut carissimos Fratres istos nostros mihi dimittatis, aut mittatis me cum eis, quia & ego paratus sum cum eis ire ad mortem. Malvenda p. 411 b id factum putat in tertio cap. gen. Parisiis anno MCCXXXIII celebrato: quod si verum, nemo dubitaverit, quin Petrus hic fuerit primus prior provincialis Franciæ a B. Dominico anno MCCXXI Bononiæ institutus. At cum de mittendis sodalibus non simpliciter ad Terram-sanctam, sed ad provinciam Terræ-sanctæ ibi ageretur, provincia verò illa erecta tantum fuerit anno MCCXXVIII: id potius evenisse censuerim anno MCCXXX, vel XXXII, vel XXXIV, quibus Lutetiæ habita capitula generalia.

Ex provinciali Franciæ assumptum episcopum Agennensem sub metropoli Burdigalensi docent vetera nostra monumenta. Id testatur Stephanus de Borbone æqualis lib. de VII donis P. I tit. v de purgatorio cap. 7 cod. Sorbon. fol. 162 col. 3 ubi sic habet: *Narrabat Frater Petrus Remensis episcopum postea Agennensem, quod quidam &c.* Idem testatur Bernardus Guidonis multis locis; primò ubi de episcopis ex ordine assumptis: *F. Petrus Remensis Gallus episcopus Agennensis anno MCCXLII tempore F. Joannis Teutonici IV magistri ordinis.* Idem reperit ubi de provincialibus Franciæ: *F. Petrus Remensis. Hic de provincialatu Franciæ assumptus est ad episcopatum Agennensem anno MCCXLII.* Idem tertio ubi de scriptoribus, ut mox dicetur, ubi de ejus operibus. Non mirum a Sammarthani in Gallia Christiana omissum fuisse, apud eos enim in episcopis Aginnensibus multa perturbatio ab anno 1235 ad 1245. Nam ubi de Radulpho de Pinis ex abbate Clarevallensi electo Aginnensi præfule, eum volunt esse qui in chronico Cluniacensi anno MCCXLV dicitur electus episcopus Aginnensis omisso nomine in comitatu Innocentii IV S. P. die S. Andreæ apud Cluniacum hospitantis, qui & dicitur postea consecratus a Tusculano episcopo sedis apostolicæ legato nempe Odone de Castroradulphi. Iidem tamen ubi de archiepiscopis Lugdunensibus eundem Radulphum de Pinis dicunt ex episcopo Aginnensi archiepiscopum Lugdunensem electum hanc sedem ascendisse anno MCCXXXV, & anno sequenti tertio nonas martii mortuum: ex quibus evincitur

illum non esse qui in citato chronico Cluniacensi dicitur electus Aginnensis episcopus: idque cadere non potest nisi in Guillemum de Pontoise ex abbate Cluniacensi ad sedem Aginnensem circa annum MCCXLV electo. Totos igitur & solidos decem annos a MCCXXXV ad MCCXLV sedem Agennensem episcopo vacuam relinquunt Sammarthani: his autem annis vel illorum decem aliquibus eam obtinuisse Petrum nostrum contendimus.

Jam ejus recensenda opera. Bernardus Guidonis ubi de scriptoribus sic habet: *F. Petrus Remensis episcopus postmodum Agennensis, qui de glossis maxime super Bibliam totam compendiosum opus & bonum & alia bene utilia scripsit. Hic fuit prior provincialis Franciæ, & inde factus est episcopus Agennensis tempore magistri Joannis Teutonici.*

F. Laurentius Pignon in catalogo provincialium Franciæ: *F. Petrus Remensis. Hic de provincialatu fuit assumptus in episcopum Agennensem.*

F. Ludovicus a Valleo et in Tabula scriptorum n. 68: *F. Petrus Remensis ex glossis SS. Doctorum ad plenum totam Bibliam commentavit.*

Cum de his glossis in universa sacra Biblia meminerint & Bernardus Guidonis & Valleoletanus, horum ætate hoc est seculo XIV & XV adhuc subsistisse & ab iis vifas verisimiliter conjici potest: ubi autem servantur, nemo refert: jacent forsitan nunc alicubi in angulis bibliothecæ alicujus neglectæ & pulvere obstræ. In Bibl. gymnasii Parisiensis *Magistri Gervasi* dicti vifus est a me codex fol. max. memb. & qui apparebat sec. XIII in quo inter alia quæ plura edita sunt sub nomine Hugonis a sancto Charo, extabat opus hoc titulo. Super XII prophetas. Princ. *Et abbat super XII boves &c. cap. I Temporis &c. Finis. Omnis qui non amat Dominum esum sit anathema Maranatha. Amen. Explicunt postilla Fratris Petri de Prædicatoribus super XII prophetas.* An sint nostri Petri Remensis, an alterius nolim asserere, hoc solum scio editas sub nomine nostri Hugonis a sancto Charo, ut & pleræque alias hujus codicis.

2. Henricus Gandavensis de scriptor. eccles. cap. 41 p. 170 sic habet: *Petrus ejusdem ordinis [Prædicatorum] provincialis Franciæ scripsit sermones de dominicis & festivitatis fere per totum annum quibus multi utuntur usque hodie.* Horum laudantur in variis bibliothecis exempla. Tornaci apud S. Martinum n. 95 fol. memb. Tum in monasterio Aquicinctino ad Duacum: quæ exempla a Petro de Alva vifa & memorata Sol. verit. Rad. 189 col. 1462. Recensentur etiam in catalogo codd. ms Angliæ T. II P. I n. 8175. Apud nostros Parisienses ad S. Honorati extat horum sermonum codex ms memb. fol. par. seculi ut videtur XIII. Donum est D. Antonii Waicthe abbatis Camberonensis. Princ. *Dom. I adven. Hora est jam nos de somno surgere.* Rom. 13. *Est triplex somnus, ignorantia. Pl. Dormierunt somnum &c. Isa. 29. Sicut somniat &c. 2. Pigritia. Proverb. 6 & 27 usquequo piger dormies? 3. Et culpa. Apostolus. Qui dormiunt nocte dormiunt &c.*

Lusitanum recte corrigi Malvenda p. 650 b. quod huic Petro Remensi asseruerit *Biblia carmine redita.* Quod opus est Petri Riga cantoris & canonici Remensis Petro nostro longe antiquioris, & qui ad MCLXX florebat. Sed & emendandus idem Lusitanus dum Petrum nostrum in duos dividit, alterum Remensem ad 1242, alterum Gallum ad 1262, utrumque Franciæ provinciam: neque enim toto seculo XIII præter Remensem & Tarentasensem ullus fuit hujus nominis Petri Franciæ prior provincialis. Errantem tamen Lusitanum exceperunt plures nostrates, & ultimo Altamura ad 1263.

Ex hæcenus dictis plane factum satis puto vitiligationibus Petri de Alva in suo *Pleyros de los libros*

p. 157 & seqq. erratum verò typorum, quod tantopere & inaniter exagitat Alva, Lusitano facile lector cordatus condonabit, cum Petrum Agnensem Agennensem episcopum vocat. Adde Leandrum Albertum uti aliàs sæpius Petri nostri duplici in loco meminisse; primò inter episcopos fol. 115 a. 2 inter concionibus illustres fol. 144 b. sed non ideo duos homines censuisse.

In cod. ms memb. forma 4 n. 249 bibliothecæ Eremitarum Augustinianorum ad Pontem-novum, & cui titulus, *Sermones collecti a bonis Prædicatoribus*, & qui a me expensi videntur ex ore dicentium reportati ut aiunt, & quorum auctores cum Petro nostro omnes floruerunt, quatuor sunt illi ascripti: nonus dicitur *Dom. IV* post epiphaniam, xxxiii in cæna Dñi: *LIX Dom. 6* post pentec. *Dñs fortitudo plebis sue &c.* & *LXXXVI Collatio in eodem die quam fecit Fr. Petrus Remensis.* Sic in singulis quatuor dicitur.

F. PETROS DE ALBENATIO.

F. PETRUS DE ALBENATIO Gallus ex eâ scilicet eleganti Narbonensis regionis civitate, quæ vernacule *Aubenas* dicitur, ortus & de more nuncupatus, Januam priusquam ordinem amplexaretur, se transtulerat, & in ea urbe in *physica practica* cabat, id est medicum agebat, tum enim ut etiamnum medicos physicos appellabant: Januæ itaque Petrus commorans, ibidem in cænobia S. Domini vestem nostram induit & professus est: postea verò in provinciam Provinciam translatus, in ea & prioris & lectoris muneribus functus est, & circa medium seculi XIII sanctissimo fine quievit. Hæc omnia patent ex duabus visionibus quas habuit, & quæ referuntur in vitis Fratrum P. IV.

1. cap. XI §. 5 sic incipit: » F. Petrus de Albenatio qui in Provincia (sic seculo XIII vocabatur provincia quæ initio seculi XIV in duas Tolosanæ & Provinciam divisa est) fuit prior & lector, & sancte & feliciter cursum suum consummavit in ordine, narravit se ad ordinem venisse in hunc modum. Cum ipse inquit in civitate Januensi in physica practicaret, essetque jam ordini obligatus, pauperes Lugdunenses, qui & Waldenses dicuntur, in tantum ejus animi perverterunt, ut in magno esset dubio, quos potius sequeretur. Inclinabatur tamen magis ad Waldenses, quos ibidem invenerat, eo quod plura humilitatis exterioris, & virtutum pietatis signa in illis videret: Fratres verò jocundos & nimis pomposos extra considerabat. Sequitur visio loc. cit. legenda, & qua dubium ejus solutum est, & post dies aliquot expeditis quibusdam ad quæ tenebatur, ordinem prædictum intravit. Hæc ego (F. Gerardus de Fracheto) ab ipso ore audivi, & plura alia, erat enim valde contemplativus &c.

Altera est cap. XIV §. 6. » F. Petrus de Albenatio vir sanctus & devotus, cum esset in conventu Januæ, & orationi ferventer instaret &c.

Harum ratione visionum scriptoribus nostris non annumerassem, nisi Oldoinus inter scriptores suos Ligures recensisset, qui præterea emendandus fuit, cum de *Albinganno* Liguriæ civitate pro *de Albenatio* Vivariensis tractus in Occitania municipio nuncupat: licet fatear quosdam ex nostris ei prævisse, & errandi causam dedisse. Corrigendus etiam venit Annus Dominicanus Gallicus ad XXV septemb. ubi dicitur Albenaci mortuus anno 1250, quod si verum, extra ordinem sepultus fuisset, nam in ea urbe non nisi anno MCCXLVI conventus fuit positus ex actis cap. provinc. Lemovicen. tum habitus: in cæteris non major diligentia, ut cum quod in vitis Fratrum dicitur hic Petrus *Janna* qua in *Liguriis*

in physica practicasse, interpretatur quod Genevæ in Allobrogibus philosophiæ operam dabat.

F. ROBERTUS BACUN & F. RICARDUS DE FITSACRE.

F. ROBERTUS BACUN & F. RICARDUS DE FITSACRE Angli ambo ut in vita & morte fuerunt indivisi, sic a nobis non sunt separandi. Oxoniam jam a festo assumptionis B. V. F. Gilbertus vel Gilbertus & duodecim ei adjuncti in cap. gen. Bononia MCCXXI focii a B. Dominico missi venerant, & domum ordinis erexerant, ut supra ad vitæ sancti per Jordanum n. 39 annotatum est. Inter eos verò qui eis ex academia Oxoniensi se adjunxerunt, illustriores fuerunt duo hic nominati: de quibus sic habet Trivetus in chronico T. VIII Spic. Dacher. p. 587 ad annum MCCXI, ubi agit de morte B. Eadmundi Cantuariensis archiepiscopi, qui inquit, in comitiva sua Fratres Prædicatores habebat continue, quorum unus valde senex & religiosus, hoc de eo nobis audientibus referre solebat &c. ibidem legenda: *Fuerat huic* (Eadmundo) *socius in schola magister Robertus Bacun, qui Oxoniis regens in theologia Prædicatorum ordinem est ingressus. Post ingressum verò lectiones suas in scholis sancti Eduardi per plures continuavit annos, sub quo primus de Fratribus incepit F. Ricardus de Fissacre Oxoniensis diocesis, legens unâ cum Fratre Roberto predicto in scholis, quas Fratres infra locum quem nunc habitant, habuerant.* Annum quidem non indicat, quo uterque ordinem amplexus est, sed paucis post erectam Oxonii domum nostram annis id accidisse conjectu pronum, adeo ut anno MCCXXVIII ambo simul Prædicatores facti jam publice legerent, cum Parisiis F. Joannes de sancto Egidio cum F. Rolando de Cremona sacram facultatem sua eruditione illustraret. Eorundem meminit Matthæus Parys ad MCCXLVIII. *Eo anno, inquit, duo Fratres de eodem ordine [Prædicatorum] quibus non erant majores, imo nec pares ut creditur viventes in theologia & in aliis scientiis, videlicet F. Robertus Bacun & F. Ricardus de Fissacre, qui egregie pluribus annis in eadem facultate legerant, & populis gloriose predicaverunt verbum Domini, ab hoc seculo migraverunt.* Jam utriusque opera recensenda.

Primo F. Roberto Bacun Pitseus hæc ascribit.

1. *Glossas in plures sacra scriptura libros.*
2. *Super Psalterium,*
3. *Sermonum variorum summam.*
4. *Vitam S. Eadmundi Cantuariensis archiepiscopi.*
5. *Lectiones ordinarias.*

Hæc verò ubi servantur cum non addat, neque etiam in catalogo codd. MSS Angliæ recensentur, vicissitudine temporum vel domorum ordinis in Angliâ everione fortè perierint. Etate provecum Baconum forte 50 annorum ordini nomen dedisse indicat Trivetus, sed non jam senem ut vult Pitseus, cui qui viginti annis in ordine vixerit, nam apud nostros anno MCCXXVIII legere incepisse docet historia academiæ Oxoniensis ibidem edita 1674 fol. T. I p. 64.

De alterius operibus quid certius habemus. *Hic Ricardus, sic profectus Trivetus*

1. *Super sententias scriptum temporibus suis perutile composuit.* Eiusdem operis meminit F. Laurentius Pignon in suo catalogo n. 4: *F. Ricardus Fissacher natione Anglicus magister in theologia scripsit bonam lectionem super libros sententiarum.* Idem F. Ludovicus a Valleoleti in sua tabula n. 20: *F. Ricardus Fissagra natione Anglicus scripsit notabiliter super quatuor libros sententiarum, & processit secundum Thomam.* Quod ita intelligas, sententias ejus cum S. Thomæ sententiis convenire collatione

facta postea inventas fuisse: alioquin Ricardus mortuus erat, cum vix S. Thomas auditor adhuc tantum e schola Alberti magni excesserat. Ad calcem indicis scriptorum ordinis a Bernardo Guidonis accurati sic legitur secunda manu sed antiqua in codice Tolosano: *F. Ricardus Fissacre natione Angli tempore (id est seculo) S. Thomæ, & eo antiquior, qui super sententias profundissime scripsit, cujus scripta S. Thomas desiderabat habere.* Quæ additio cujuscumque sit, certo hominis est post canonizationem Aquinatis scribentis.

Hujus commentarii duo sunt exempla Parisiis in Sorbona a me visa: ambo sec. XIII & memb. Primum fol. par. Pr. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei.* Roman. XI. *Constat quod non parum est admirabilis illa sapientia, quam admirans sic exclamat doctor gentium, qui raptus usque ad tertium celum audivit arcana verba &c.* Ad calcem primi sententiarum sic legitur: *Rogo te quisquis es ut roges Deum pro F. Ricardo de Fissacre qui hoc opus edidit, ut cum Dominus nunc & semper in anima custodiat, & in corpore vires præbeat, ut residuum operis ad finem prospere perducatur. Amen.*

Pr. in 2 sent. *Terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.* In primo libro *Deus terribiliter magnus quoquo modo innouit, ubi actum est de magnitudine terribili sue essentia &c.* In hoc codice imperfectum est hoc scriptum in secundum. Sed in altero fol. memb. est & primum & secundum integrum & tertium.

Pr. *Prov. 30 Tria sunt mihi difficilia & quartum penitus ignoro &c.* ubi notat tum vulgò lectum ut & nunc in littera, *viam viri in adolescentia.* Sed juxta Hebraicam veritatem legendum, *in adolescentula:* quia vox Hebræa sonat *Alma.* Desinit hic codex in Dist. 40 quæ incipit *Sextum præceptum:* ubi pauca de distinctione decem præceptorum: & postea, *de casibus in quibus licet jurare.* Finis: & ita absolvit eos, imo potius denuntiat absolutos. Hic alter codex est ex legato Geroudi de Abbatisvilla focii Sorbonici ad MCCXX clari.

Opus verò integrum præstant haberi in variis Angliæ bibliothecis: certò recensetur in catalogo codd. MS ejus regni. T. I P. II nn. 280, 883, 895 P. III n. 790. & T. II P. I n. 822.

2. Scripsit, inquit Trivetus *super psalterium usque ad psalmum LXX postillas pulcherrimas moralitatis intermixtas.* Extant Oxonii in collegio novo n. 248. *Fissacre in psalmos, codex imperfectus in principio.* Sic Thomas James Eclog. p. 9.

3. *De indulgentiis.* Recensetur in cit. catal. Anglic. T. I P. III n. 1517.

Plura alia addit Pitseus, ubi tamen servantur non monet, licet plurium principia indicet

Commentaria in sacra biblia.

In parabolas Salomonis. Pr. *Multipliori ratione audiendum.*

De penitentia. Pr. *Quia ut habet S. Augustinus.*

Postilla morales.

Questionum variarum volumen.

Et aliud Quodlibetorum.

De quibus penes Pitseum fides. Sepultus est in priori nostro templo Oxonii circa annum MCCXXI erecto, verum cum inde nostri anno MCCXLVIII alio transmigrarunt, & ipsius ossa ut & suorum sodalium simul asportarunt. De quo legenda historia universitatis Oxoniensis supra laudata p. 64. Eius scripta tanquam veritatis catholicæ illustris defensoris citat sapius Thomas Waldensis in *Doctrinali fidei*, inquit Pitseus. Iisdem usi sunt Guillelmus Voffordius contra Wicleffum & Guillelmus Bintreus in *Disputationibus ordinariis.*

Jam plurium nomenclatorum de eo scribentium errata emendanda. Primus venit Lelandus qui Ri-

cardum Parisiis aliquando studuisse vult, quod & libens concesserim. At sic profectus: *Insignis philosophus & theologus fuit, quibus nominibus tam charus erat Rogero Bacono viro undecimque doctissimo, ut comes illi individuis adhereret.* Et post plura de ea inter utrumque necessitudine addit: *Quid quod ut in vita socii conjunctissimi fuerit, ita ne morte quidem dividi potuerunt: nam ut turtur ereptam sociam lugens commoritur, ita extincto Bacono nec potuit nec voluit superesse Fissacrus.* Agnomine Baconi delusum fuisse Lelandum censuerim, duo enim fuerunt: Rogerus Baconus, sed hic junior & ordinis Minorum, quem doctissimum fuisse præsertim in mathematicis ferunt, qui & ætatis LXXVIII Christi MCCXXXIV ut vult Pitseus vel XCIV ut habet Caveus mortuus est: cum hoc amicitiam aliquam iniisse Ricardum non negaverim, præsertim cum istum Pitseus illum aliquando inter auditores habuisse asserat, de quo fides penes auctorem: at Baconus cui tanta necessitudine Ricardus devinctus fuit, non Rogerus sed Robertus nuncupabatur, Ricardus senior ejusque magister, amici ambo indivisi, ambo eodem anno MCCXLVIII mortui.

Alter corrigendus est Lusitanus qui hujus Ricardi agnomen corrupte scripsit *Phisaya*, & ad annum MCCXX prorogat, quem errantem magno agmine excipiunt Pius, Fernandez, Altamura ad 1265 & ad 1270 & alii: a quibus delusus Pitseus eundem Ricardum in duos dividit, primum Fissacre dictum ad 1248, alterum Phisaya nuncupatum ad 1270 referens. Hunc Possesvinus jam deprehenderat errorem, a quo sapiens sibi cavebit.

Tertius emendandus est Pitseus, a quo alter nobis tribuitur *F. Ricardus Fissacre*, quem eundem censet cum Ricardo Exoniensi sive Excestriensi a Sixto Senensi ad MCCXXX laudatum, & postilla in *Psalmos* auctore. De quo sic censemus nobis unicum esse Ricardum Fissacre ad MCCXLVIII mortuum, & cujus sunt certo opera a Pitseo huic secundo ascripta, nempe *Postilla super Psalmos* servata Oxonii in Bibl. colleg. Novi n. 248: & *scriptum super sententias* ibidem in collegiis Balliol. & Lincoln. & Cantabrigiæ in colleg. Caii: & *Tractatus de indulgentiis* Cantabr. in colleg. S. Bened. omnia supra recensita. Quis sit Ricardus Excestriensis a Sixto Senensi ad 1330 laudatus, nobis incertum, sed si idem est cum Ricardo Fissacre nostro, duplex erratum Senensi irrepperit, & quod Excestriensem seu Exoniensem faciat, quem Trivetus præstat Oxoniensem, & quod ad MCCXXX proroget, qui ad MCCXLVIII fuit revocandus.

F. JOANNES PUNGENSASINUM.

F. JOANNES PUNGENSASINUM vel etiam *Parisiensis* I nuncupatus, primo agnomine non dicitur ut quibusdam visum est, sed a familia vernacule *Poinlane* Parisiis seculo XIII clara sic dictus, eodem seculo medium circiter decurrente claruit. Quo anno nomen ordini dedit non produnt vetera monumenta, sed circa MCCXXX in domo Sanjacobeæ Parisiensi vestem induisse conjectu pronum. Ut ut sit sacre facultatis baccalaureus jam erat, & magistrum sententiarum publice interpretabatur saltem anno MCCXLIV ante Albertum Magnum, qui incepit anno sequenti MCCXLV. Nam in sententia quam Odo cardinalis de Castroradulphi legatus in Francia contra libros Thalmudicos tulit anno MCCXLIV idibus maii, inter facultatis theologiæ magistros, quorum in ea ferenda consilio usus est, hi tres nostri numerantur hoc ordine, *F. Joannes Pungensasinum, F. Albertus Teutonicus, & F. Stephanus Antistiodorensis ordinis Fratrum Prædicatorum.* Cum igitur Albertus Magnus eo anno triennium magisterii

fui compleret, ut evinceretur postea, ubi de eo, sequitur Joannem Alberto antiquiorem saltem anno MCCXLVII triennium suum complevisse, ac proinde saltem anno MCCXLIV incepisse. Favet Salanhacus, a quo in suo magistrorum Parisiensium catalogo n. 6. recensetur *F. Joannes Pungensasinum Parisiensis*, & ante Albertum Magnum, quem laudat tantum n. 8. Virum sua ætate in sacra facultate nominatum hæc docent, ad quem annum pervenerit postea non produnt annales: Tritemius laudat ad 1280: Lusitanus ad 1295, quem excipiunt Pius P. II lib. I col. 102: Fernandez omisso familia nomine Gallicum nuncupans: Altamura in duos dividit, alterum quem Parisiensem II dicit ad 1290, alterum Pungilasinum ad 1295 collocans: ad hos annos pervenisse difficile crediderim: imo cum anno MCCXXX in comitiis ordinis Parisiis celebratis habita fuerit de variis casibus solemnibus collatio, cui affuerunt quotquot erant in domo Sanjacobeæ nostri sacre theologiæ magistri præsertim ex provincia Franciæ, & ipse S. Thomas qui huc ex Italia venerat, nec inter eos nominetur Joannes noster, jam suum diem obiisse verisimilius. Eiusdem meminerunt veteres nostri nomenclatores Laurentius Pignon n. 40, & Ludovicus a Valleoleti n. 30. *F. Joannes Pungensasinum magister in theologia*, inquit primus: *F. Joannes Pungensasinum*, inquit alter scripsit.

1. *In quatuor libros sententiarum.*

Quod scriptum a nostris Guillelmo Carnificis & Joanne Bunderio ceu ab iis in Belgii & provinciarum adjacentium bibliothecis visum, in eorum catalogo codd. MS recensetur fol. 340 teste Alva Sol. verit. Rad. 218 col. 1547

2. *Item librum de unitate formæ.* Sic Valleoletanus

3. *Item librum de principio individuationis.* Sic Valleoletanus. Laudatur etiam in catalogo Carnificis & Bunderii citato.

Claritatem familiæ hujus scriptoris probat anniversarium perpetuum in ecclesia cathedrali Parisiensi a 500 circiter annis fundatum, de quo sic legitur in antiquo necrologio ejus ecclesiæ & ejus ætatis fol. membr. nunc in Bibl. Reg. n. 3883. 3 servato, idque prima manu. 2 idus febru. obierunt *Guillelmus & Eremburgis pater & mater Guillelmi Pungensasinum, qui dedit nobis 40 libras Parisiensis ad emendos redditus, de quibus canonici & majores altari servientes, qui vigilia anniversarii ipsorum, quod nos tenemur facere annuatim (aderunt,) sex denarios percipient &c.* Post obitum autem ipsius *Guillelmi & Emeline uxoris sue simul predictis eorum & benefactorum suorum fiet anniversarium in perpetuum.* Alteruter fortè istorum Guillelmorum is est *Poinlane*, quem Clar. Baluzius reperit in vetustissimo codice MS testem productum in inquisitione facta anno MCCXX vel XXI, utrum rex habeat multrum*, raptum & homicidium in burgo episcopi Parisiensis. Videtur ejus Papas Avenionen. col. 576 & seq. & 1411, ubi retractat, quæ prius minus consulte de hoc nostro Joanne dixerat. Mihi verò non dubium, quin Guillelmus ille a Baluzio laudatus sit ille idem testis nominatus in veteri instrumento domus nostræ Sanjacobeæ Parisien. circa MCCXXVI acto. Apocha est quæ sic habet.

Notum sit omnibus presentes litteras inveniuntibus, quod ego Baldovnicus de Campis recepi LX & 2 libras Parisiensis a Fratribus Prædicatoribus S. Jacobi Parisiis ante S. Stephanum d'egrés pro quadam domo mea, quæ sita est ante S. Stephanum d'egrés in curia illorum: quam ego & uxor mea Aleis eis vendidimus in presentia Joannis de Vineis præpositi Parisiensis, & Philippi Hamelin, & Willelmi Poinlane & plurimorum aliorum. Dies & annus deest, sed cum immediate sequatur ad instrumentum actum mense januario MCCXXV hoc est stylo novo MCCXXVI,

* Sic præ multrum.

Sic. XIII.

codem anno vel sequenti confectam hanc apocham verisimillimum, ut & hunc Willelmum Poinlane nostri Joannis Pungenfasinum vel patrem vel fratrem.

F. STEPHANUS DE VARNESIA.

* 12.4.2.

F. STEPHANUS DE VARNESIA vel etiam *Autissiodorensis* aliquando dictus a loco suæ originis in diœcesi Autissiodorensi clarebat Parisiis circa medium seculi XIII. In causa librærum Thalmudicorum ex sacre theologiæ magistris ab Odone cardinali de Castroradulphi in consilium vocatis, e nostris tertius fuit cum Joanne Pungenfasinum de quo mox qui primus, & Alberto Magno qui secundus, in sententia tum lata dicitur tantum *F. Stephanus Autissiodorensis*: hincque tum sententias publice legisse in gymnasio Sanjacobo, & in secundo sui magistris anno fuisse, attentis legibus tum servatis merito conjicimus. Antiqua est conventus Autissiodorensis traditio ex ejus veteribus monumentis ex eis fuisse quos S. Thomas tum Parisiis studens theologus in scholis audivit, quæ Stephani non parva laus talem habuisse discipulum. In catalogo magistrorum Parisiensium a Salanhaco accurato recensetur decimus *F. Stephanus de Varnesia Autissiodorensis*. Quantum vixerit deinceps, quove anno, mense ac die obierit, non produnt vetera monumenta. Quin plura scripserit, nullum mihi dubium, quamvis fileant nomenclatores nostri.

In Bibl. nostra Sanjacob. Paris. codex est fol. mag. memb. sec. XIII. Liber est Proverbiorum glossatus: sed cum latissimi sint margines, præter glossam ordinariam, adjectæ sunt postillæ caractere minutiori manu ipsius earum auctoris. Princ. *Parabola Salomonis. Jungat epistola. In hoc prologo Hieronymus non actor hujus operis, sed tantummodo translator, sex determinat &c.* In margine verò inferiori hujus primæ paginæ legitur manu antiqua *F. Stephani Autissiodorensis*. Quem hunc nostrum esse conjectu pronum.

In Augustin. ad pontem-novum codex est n. 249 fol. par. memb. & seculi XIII. Titulus: *Sermones collecti a bonis prædicatoribus*. Omnes verò in eo laudati simul floruerunt inter MCCXXX & MCCCL & plures sunt e nostris, Hugo de Sanctocharo, Petrus Remensis, Guericus de Sancto Quintino, Gaufridus de Blevello & alii: in hoc verò codice quatuor sunt hujus nostri Stephani sermones

24. *Sermo Dom. III. quadragesime. F. Stephanus Autissiodorensis. Erat Jesus ejiciens demonium &c.*

47. *Sermo Dom. IV post pascha F. Stephanus Jacobita Autissiodorensis. Cum autem venerit ille, arguet &c.*

82. *Sermo Dom. XXI post pentecosten. F. Stephanus Autissiodorensis. Erat quidam regulus &c.*

101. *Sermo F. Stephani Autissiodoren. in die S. Barnabe apostoli. Hoc est præceptum meum &c.*

In Sorbona codex est n. 1 p. 955 fol. par. memb. *Collectio* est sermonum ab insignibus concionatoribus eadem ætate qua in mox laudato Parisiis habitum. Unus est hoc titulo

F. Stephanus de ordine Prædicatorum. Audite quæso sermones meos, & agite penitentiam. Job. XXI a. Ne retineas verbum salutis in tempore salutis. Eccli. 4. Tempus salutis est verbum quadragesime &c. Sermo fultor, & quem nostri Stephani facile crediderim, cum ætas aliorum conveniat. Hæc in gustum sint & indicium longe plures ab eo relictos, sed quos temporum vicissitudo nobis eripuit.

F. GUALTERUS MAUCLERK.

† 12.4.2.

F. GUALTERUS MAUCLERK vel, *Malclerk*, Latine *Malus Clericus* agnominatus, Anglus natione, fuit seculo XIII clarus, seu priusquam

ordini se addiceret, seu postquam eum amplexus est. Quem cum scriptores nostri a 300 annis neglexerint nec meminerint, placet hic quæ de eo habet Matthæus Parisiensis in Hist. Angl. variis locis colligere ac ipsis ejus verbis referre. Sic autem pag. 119. *Anno 1223 circa festum dominicæ Ascensionis Walterus Malus Clericus consecratus est Carleolensis episcopus per manum Gualteri Eboracensis archiepiscopi.* Cum autem ob eximias animi dotes Henrico III regi Anglo esset acceptissimus, eodem anno ab illo magnus Angliæ thesaurarius & quæstor est constitutus. Anno 1225 cum Waltero archiepiscopo Eboracensi & Philippo de Albenaiio milite in Gallias ablegatus fuit, tum ut Britannicæ comitis filiam regi suo postulare sponfam, tum ut quarundam Galliarum provinciarum, quas suas asserebat Anglus, sibi subjecerat Gallus, magnates conciliarent & ad jugum Britannicum reducerent, unde post duos annos re infecta rediit. De quo sic Parisiensis ad 1227 pag. 232: „ Instante solemnitate paschali archiepiscopus Eboracensis & episcopus Carleolensis cum Philippo de Albeneio milite nuntii regis reversi sunt in Angliam de partibus transmarinis. Missi quidem erant ad magnates illarum regionum, quæ de jure antiquo ad regem Angliæ spectare tenebantur, quibus propositum fuerat ex parte regis, ut blandis exhortationibus cum promotionibus magnis eos inducerent, quatenus dicitur regem ad illos venire cupientem reciperent & recognoscerent ut Dominum naturalem. Sed ne diu & inaniter verba protrahamus, antequam nuntii regis ad partes illas pervenissent, Francorum rex Ludovicus, Blancha matre ejus partes suas interponente, cum baronibus illis pacem fecerat, & eorum homagia susceperat, distribuens affluenter ipsis terras & castella ad jus regis pertinentia. Comes verò Britannicæ, cujus filiam nuntii petebant per matrimonium regi copulandam, nuntii regis dedit in responsis, quod ipse cum rege Francorum pacis fœdus composuerat, quod nullo modo potuit violare. Nuntii autem ad regem reversi, quæ facta fuerat per ordinem indicabant. Et pag. 263. „ Anno D. 1233 rex Anglorum Henricus de consilio Petri Wintoniensis episcopi omnes naturales curiæ suæ ministros a suis removit officiis, & Pictavenfes extraneos in eorum ministeriis subrogavit. Walterum quoque Carleolensem episcopum idem rex per consilium prædictum ab officio thesaurarii prius expellens centum libras argenti ab eo cepit, & custodias quasdam, quas ei per chartam suam confirmaverat dum viveret contumeliose subtraxit. Et pag. 266: „ Eodem anno 1233 Walterus Carleolensis episcopus quibusdam injuriis sibi a rege illatis ut dicebat apud Doveram navem erat ingressus ut transfretaret. Supervenerunt autem quidam ministri regis ejicientes eum cum omnibus suis de navi, & firmiter ex parte ipsius regis prohibebant ne absque illius licentia de regno exiret. Applicuit autem tempore quo hæc facta fuerant ibidem Rogerius Londinensis episcopus a curia Romana reversus, qui videns injuriam quæ præfato inferebatur episcopo, excommunicavit omnes, qui in eum manus injecerant violentas: & inde profectus ad regem, invenit eum apud urbem Herefordiensem in Wallia cum exercitu copioso, ubi in præsentia regis & quorundam episcoporum de violentia Carleolensi episcopo illata supradictam excommunicationis sententiam innovavit non mediocriter rege murmurante, & ne talem ferret sententiam prohibente. Cum quo omnes qui affuerunt episcopi, etiam illos excommunicaverunt universos, qui hujus perturbationis occasionem præstabant. Postea tamen non solum ira regis deferbuit,

Sic. XIII.

deferbuit, sed & in pistinam gratiam Gualterum recepit. Nam » anno 1235 (pag. 285) procurante Karleolensi episcopo rex Henricus III sibi filiam comitis Vigornicæ cum juramento sibi subarravit, a quo tamen resiliit. Sed rege cum Eleonora filia comitis-Provinciæ matrimonio juncto, natoque ei filio anno 1239 (pag. 330) Carleolensis episcopus infantem catechizavit, postea Ottone (cardinali) legato ipsum baptizante, a Dominis Rogero Londinensi, Waltero Carleolensi episcopis & ab Willielmo Norwicensi electo, D. Ricardo fratre regis &c. a sacro fonte est levatus. Plura prætereo, ut ad annum 1245 veniam, quo cum ad concilium Lugdunense I episcopos Anglos invitasset Innocentius IV, ad petitionem regis, ne Walterus venire teneretur absolvit diplomate pontificio Lugduni 10 Kal. junii dato: cujus hæc præcipua pag. 444: „ Allegante sane per dilectum magistrum Laurentium nuncium tuum apud sedem apostolicam constitutum, & per litteras regias a nobis humiliter postulasti, ut cum instanti ætate proponens ad perfidiam quorundam tuorum bellium conterendam exercitu congregato dirigere gressus tuos, vener. fratrem nostrum Carleolensem episcopum & dilectum filium abbatem Westmonasteriensem custodiæ regni tui, quandiu in expeditione permanseris, provide deputaris ipsos & ne ad concilium veniant, quod in instanti festo nativitatis S. Joannis Baptistæ Deo dante celebrabimus, haberemus benigne ac misericorditer excusatos: Nos &c. concedimus postulata. Itaque mense Julio profecto in Walliam rege, regni habenas Londini restitans Walterus in palatio suo Carleolensi dicto cum abbate Westmonasteriensi moderatus est ad regis reditum, scilicet ad festum omnium Sanctorum. Quod sane & huic episcopo perhonorificum fuit, & summam in eo regis fidem demonstrat. At tum cum omnia ei ex parte aula ariderent, sublimiora salutique viciniora cogitans, non solum seculo se subducere, sed & insulam abdicare constituit. Pag. 477: „ Anno 1246 die apostolorum Petri & Pauli episcopus Walterus apud Oxoniam seculum quod diu & multum incoluerat, cum suis salutans secularibus, Prædicatorum Fratrum habitum & ordinem, eo quod timebat quod ingressum in ipsum episcopatum non habuerat legitimum suscepit, pallium suum Egyptiæ relinquens fugitivus. Pag. 500: „ Anno quoque sub eodem 1248 circa festum apostolorum Simonis & Judæ Walterus cognomento Maucleerc episcopus quondam Carleolensis, cum laudabiliter finales vite suæ dies deposito gibbo mundanarum sollicitudinum & divitiarum terminasset viam universæ carnis est ingressus. Eiusdem meminit noster Nicolaus Triveth in Chronico ad annum 1223. *Walterus Maucleerc sit episcopus Carleolensis, inquit, qui post aliquot annos impetrata a D. papa cedendi licentia ordinem Fratrum Prædicatorum ingressus est, nulla sibi de episcopatu provisione penitus reservata, qui inter Fratres in conventu Oxonia religiosa conversatione consensescens multa in adificiis & aliis memoranda reliquit.* Meminit & Godwinus de Præfulibus Angliæ in Carleolen. sed in pluribus ex Matthæo Parys & Triveto relatis emendandus. Pitseus recenset inter scriptores Anglos Append. p. 848 sacre theologiæ magistrum fuisse asserens. *Jam verò, inquit, quid egregius iste doctor scripserit, prorsus hæcenus non invenio: nam vel ipsi operum tituli perisse videntur, saltem mihi nequaquam inveniantur.* Joannes Henricus Heister in opus. suo de suffraganeis Coloniensibus, putat fuisse Engelberti archiepiscopi Coloniensis suffraganeum, quod ex mox relatis falsum evincitur. Verum est in ea legatione qua pro Henrico III anno MCCXXXII

Tom. I.

functus est, Coloniæ accessisse, ibidemque de licentia archiepiscopi in ecclesia SS Apostolorum capsam quamdam benedixisse, in ea plures sacras reliquias condidisse, eaque ratione indulgentias certis diebus concessisse, sed hæc in transcurfu. Heisterus litteras super his confectas refert. Pr.

Walterus Dei gratia Karleolensis episcopus &c. Finis. Acta sunt hæc anno Dni MCCXXX idus julii. Videtis etiam antiquas constitutiones regni Angliæ Londini editas in fol. 1672 fol. 100, b.

F. GUILLELMUS ANTARADENSIS.

F. GUILLELMUS ANTARADENSIS episcopus ab Ecclesia cui præfuit sic nuncupatus, origine enim Gallus fuit, sub Innocentio IV claruit, & ab eo summo pontifice cum F. Hugone de Sancto Charo cardinali delegatus est ad regulam Fratrum Carmelitarum recognoscendam & molliendam: de quo sic Bernardus Guidonis in chronico summorum pontificum: *Anno Dni MCCXLVII in Kal. octobris Innocentius papa pontificatus sui anno V confirmavit regulam Fratrum ordinis de Carmelo modificatam ex commissione ejusdem per D. Hugonem presbyterum cardinalem tituli S. Sabine, & per F. Guillelmum episcopum Antaradensem ex prima regula ipsorum, quam dederat eis Albertus patriarcha Hierosolymitanus.* Partim igitur opus illius est.

Regula Fratrum Carmelitarum melior facta.

Antaradus Græce *Αντιπάδης* civitas est Phœnicæ maritimæ contra insulam Aradon sita ad Eleutherum fluvium, cujus episcopus Græcus Tyri archiepiscopo suffraganeus erat: at tempore cruciatarum cum Latini has Asiæ regiones invaserunt, & Antiochiæ patriarcham Latinum instituerunt, inter suffraganeos episcopos quos ei dederunt, Latinum episcopum Antaradi eidem subjecerunt, & quæ adhuc in eo statu erant medio seculo XIII. Corrupte hanc diœcesim scribunt Leander Albertus vocans Antacatanensem, Lusitanus in chron. ad 1240 p. 67 Aniacatanensem: Pius P. 11 p. 56 Antacatanensem: paulo rectius Fontana in Theatro, & Altamura ad 1248 Anteradensem. Hic ultimus Guillelmum hunc vult ad annum usque MCCXLIII vixisse.

F. RAINERIUS LOMBARDO.

F. RAINERIUS LOMBARDO natione a quibusdam dictus, certò Italus, vir natalibus, doctrina, pietate, ac agendorum peritia commendatus, medio circiter seculo XIII claruit: qui ob eximias animi dotes Gregorio IX in primis acceptus S. R. E. vicecancellarius institutus est anno pontificatus sui XI, Christi MCCXXXVII. Exinde mortuo Lugduni anno MCCXLVII cum aula ibidem Romana moraretur, Joanne de Montelaureo vernacule de Montlor Magalonenfi episcopo, ei pro jure de morientibus in curia, ab Innocentio IV susceptus est Rainerius, qui eam jam Ecclesiam invertebat mense decembris MCCXLVII. At dum sponsæ suæ ornandæ optimisque fovendæ institutis totus incumbit, ab amulis & invidis horrendo æternique silentii tenebris involvendo sacrilegio e vivis eripitur idibus januarii MCCXLVIII. Chronologiam sequor Petri Cariel canonici ecclesiæ Montipessulani in sua episcoporum Magalonenfium serie, in qua Joannem de Montelaureo adhuc anno MCCXLVII viventem exhibet. Octodecim mensibus Magalona præfuisse vult quidem Fontana, sed & id facile conciliatur, si ratio habeatur styli ejus seculi quo annus incipiebat in illa regione a xxv martii. Sic enim idus januar. quo die mortuus est & stylo ejus ætatis dicebatur adhuc MCCXLVIII, stylo nunc vulgato est MCCXLIX. Si ergo ponatur constitutus

Q.

Sac. XIII. episcopus mense julio MCCXLVII, constant & XVIII menses episcopatus Rainerii, & eodem anno mense junio vel maio in vivis adhuc esse potuit Joannes. Bernardus Guidonis sic habet inter episcopos ex ordine: *F. Rainerius ecclesiam Magalonensem gubernavit. Hic fuerat vicecancellarius in curia Romana. Ejus feruntur alia plura*

1. *Statuta synodalia pro cleri populique sui recto regimine.*

2. *Compositio cum abbate Francorum vallium 3 id. dec. 1247.*

3. *Erectio officii vestiarii in beneficium 21 decemb. 1247. Erant Ecclesie sue canonici regulares.*

4. *Permutatio quarundam Ecclesiarum cum preposito & canonicorum suorum collegio 16 Kal. april. 1247 id est stylo novo 1248.*

Quæ omnia videlicet apud citatum Petrum Cariel.

5. *Dictionarium varia eruditione refertum.*

FF. ANSELINUS, ALBERICUS, ALEXANDER & SIMON.

* 1249.

FF. ANSELINUS LOMBARDEUS, ALBERICUS, ALEXANDER & SIMON de Sancto Quintino Gallus quatuor a nobis unâ junguntur, quia omnes quatuor nuncii in Orientem ab Innocentio IV missi sunt. De qua legatione sic habet Tholomæus de Lucha Hist. Eccl. Nov. ad annum MCCXLV post relata acta concilii Lugdunensis: *His temporibus summus pontifex Innocentius Fratres Predicatores mittit ad Tartaros pro ipsorum conversione ad fidem. Inter quos Fratres Predicatores & Minores duo erant principes: quia de Predicatoribus F. Anselinus Lombardus, de Minoribus F. Joannes de Plano &c. Tres priores Bzovius Polonos fuisse vult, sed post testimonium Tholomæi negari nequit Anselinum Lombardum fuisse non Polonum, cujates fuerint Albericus & Alexander vetera documenta non producit: Simonem de Sancto Quintino a patria scilicet Augusta Veromanduorum sic nuncupatum mos ejus ætatis evincit. Emendandi autem veniunt recentiores quidam, qui Minores duos iis junctos putant, unâque omnes eandem viam arripuisse asserunt, quod longe distat a vero & ex itinerum relatione falsum evincitur. Nam F. Joannes de Plano Carpin suæ legationis caput, & F. Benedictus Polonus ejus socius ambo Franciscani per Bohemiam, Silesiam, Poloniam, Russiam, Kioviam iverunt, exinde Tartarorum regionem emensi ad ipsum magnum Chan Cuine, sive Gogcham recens electum pervenerunt. Anselinus verò cum sociis mare conscendit, & primò Aconem seu Ptolemaida appulit, tum per Armeniam, Georgiam, Tiflis, in Persidem profectus est, neque enim ad magnum Chan, sed ad propinquiorum apud Perlas Tartarorum exercitum, ejusque ducem Baiothnoi ibi agentem se nuncium missum protestatus est semper, & revera accessit: ut eum juxta mandata in Christianas provincias savientem demulceret, & ad fidem adducere conareretur. Quo in itinere eundo & redeundo tres annos & septem menses infumst, illud aggressus circa Julium anni MCCXLV, & ad finem anni MCCXLVIII aut initium sequentis tantum Lugdunum reversus. FF. Albericus & Alexander tribus annis cum eo steterunt tantum, alicubi forsan in reditu detenti: F. Simon de Sancto Quintino duobus annis & sex septimanis. Quidam alii ex nostris hunc legationem se junxerunt: F. Andreas de Longumello celebris jam antea in Oriente missionarius, de quo postea ad annum 1253, & F. Guiscardus de Cremona, quem Tiflis transeundo secum assumerunt, ut harum regionum peritum: hic mensibus quinque tantum cum illis fuit, quia in reditu*

Tiflense cœnobium nostrum, ubi jam annos septem transegerat repetiit. An Anselinus postea in Tartariam redierit, etsi verisimile, cum videam & nostros & Minores ex quo semel ad infideles perrexerant, salutis eorum sibi succensos eas missiones ardentius appetivisse: ut & an martyrium ibidem passus sit, uti Bzovio placet & Fontana in Monum. ad 1255, cum nullo ejus ætatis documento proberetur, malim cum Malvenda in Ann. ad 1245 cap. 16 sub dubio relinquere. Reversus F. Simon de Sancto Quintino scripsit

Hoc iter Persicum F. Anselini & sociorum suorum, quod ab eo acceptum Vincentius Bellovacensis inferuit Speculi historialis lib. 30.

Et quidem ita Simonis quoad styllum hanc relationem esse intelligo, ut & alii nuntii præsertim Anselinus quoad acta suam partem habeant. In Elencho codd. ms Belgii a Sandero edito P. 1 pag. 130 n. 6 inter Vedastinos sic legitur

Gesta Tartarorum a F. Joanne de Plano Carpini & F. Benedicto Polono de ordine FF. Minorum: F. quoque Acelino de ordine Fratrum Predicatorum & tribus aliis ejusdem societatis a summo pontifice ad exercitum illorum missis descripta. Itaque utrumque iter hoc codice comprehenditur. Prodiit utrumque Gallice versus cum itinere etiam F. Guillelmi de Rubruquis & aliis iterum Tartaricorum tractatibus interprete Petro Bergeron. Parisiis. Ludov. Heuqueville 1634. 8.

F. HUGOLINUS DE ARIMINO.

F. HUGOLINUS DE ARIMINO Italus Emilinus a patria cognomen sortitus, inter viros seculi XIII illustres merito censetur, cum Gregorio IX ita placuerit, ut ab eo ad Ariminensis Ecclesie infulas evedtus fuerit anno circiter MCCXXXII, quam cum pluribus annis sanctissime rexisset, ad meliora transivit anno MCCXLIX. Concilio Lugdunensi I adfuisse volunt. Ejus meminerunt Ughellus Ital. Sac. T. II, Pius P. II, Fontana in Theatro Omedam citans in actis magistri ordinis IV F. Joannis Teutonici & alii. At quem inter episcopos hæcenus numerarant, Rovetta etiam scriptoribus accenset ad 1246, ut a quo hæc prodierint opera

Summa theologica brevis.

Compendium sacrorum canonum.

Sermones de tempore per annum.

Qui si ubi serventur addidisset, aut a quo visa, rem nostram litterariam non parum juvasset.

F. GAURITIUS.

F. GAURITIUS de quo nulla apud nostros hæcenus noticia, hic laudatur ex fide Thomæ James, qui in Ecloga Oxonien. p. 2 inter codd. ms collegii novi n. 18 sic legit

Gauricius forsan Mauritiis in Isaiam & Jeremiam & Barnuch. Erat hic de ordine Predicatorum. Scripsit autem anno Dñi 1249. Hoc notandum ex hoc libro. In amplo autem codd. ms Angliæ catalogo T. 1 P. 11 n. 1004 sic tantum habetur, Gauritius vel Gauritius in Isaiam & Jeremiam scripsit anno Dñi 1249.

Diligentius codicem explorari cuperem, quod si quis curiosus Anglus suscipiat, gratiam non mediocrem habebimus.

F. MONETA CREMONENSIS.

F. MONETA CREMONENSIS inter primos ordinis sodales illustre sibi fecit nomen: de quo sic legitur in vitis Fratrum P. IV cap. 9. «Cum sanctæ memoriæ F. Reginaldus quondam Aurelianensis decanus Bononiæ ferventer prædicationi insisteret, &

& plures magnos clericos & magistros attraheret, magister Moneta qui tunc in artibus legens in tota Lombardia famosus erat, visa conversione tantorum, cepit timere valde, ne caperetur in sermone illius: unde eum quantum poterat declinabat, & omnes scholares suos & verbo & exemplo avertēbat a prædicatione eius. In festo autem B. Stephani cum scholares magistrum prædictum ad sermonem attraherent, nec ipse vel propter scholas, vel propter aliud excusare se posset, dixit eis: Eamus prius ad sanctum Proculum, ut audiamus missam, Iverunt igitur, & non tantum unam, sed & tres audierunt. Tunc instantibus illis ait, eamus nunc ad sermonem. Veniens ergo invenit eum adhuc prædicantem, & majorem ecclesiam ita plenam, quod dicant non potuit. Unde stans ad fores ecclesiæ, & ascultans, in primo verbo est captus, quod tale erat: Ecce inquit, in præfenti in evidenti aperti sunt cœli ad introeundum; quilibet si vult potest per januas apertas intrare. Videat & timeant miserii negligentes, ne eis qui Deo claudunt cor suum & os & manus, regnum cœlorum claudatur, & introire non possint. Quid igitur carissimi tardatis? ecce aperti sunt cœli. Finita ergo prædicatione venit ad eum magister prædictus compunctus verbo Dei, & ei statum suum & occupationes exposuens, in manibus ejus professus est. Et quia erat multipliciter impeditus, de licentia ipsius F. Reginaldi per annum & amplius remansit in habitu seculari, non inutiliter tamen. Sicut enim multos prius ab ejus prædicatione averterat, sic postea quamplures non solum ad prædicationem sed etiam ad ordinem adduxit. Trahebat eos ad sermones, & modo hunc modo illum ad ordinem inducebat, & cum singulis quasi de novo profitebatur. Ingressus autem ordinem qualis in omni sanctitate fuerit, quantum in verbo & doctrina, & hæresum confutatione profecerit, non de facili scribi posset.

Festum S. Stephani MCCXVIII unicum est quod Bononiæ Reginaldus egit, ac proinde dies quo in ejus manibus votum ordinis amplectendi Moneta labiis suis distinxit: cum verò nonnisi post annum & amplius vestem induerit, recte id revoces ad quadragesimam circiter anni MCCXX. Eum verò pluribus commendat Leander Albertus fol. 184 a. dicens «sanctitate conspicuum, doctrina sacra politissimum, magni consilii, fidei pugilem egregium, maximis etiam fulsisse miraculis, qui theologiam in pluribus Lombardiæ cœnobiis diu uti iterque & cum omnium laude docuit: ad quem etiam & videndum & audiendum Bononiæ commorantem Romani proceres, literatque alii viri solerent accedere: qui tandem assiduitate studii lacrymarumque frequentia, quas devotionis affectus elicere solebat, velut alter Didymus oculis corporeis captus, lumine tamen intellectus optime vicens, multo tempore sic cæcus, in consiliis strenuus, & in omni sanctitate & patientia vitam ducens, optimumque aliis exemplum præbens bono & sancto fine quievit.

Annum mortis nemo certo refert, sed ex relatis Leandri verbis seculi XIII medium circiter attingisse facile conjicias. De eo sic lego apud Salanhacum P. III tit. VIII illustres in scriptis: *F. Moneta natione Lombardus, qui contra machinationes hæreticorum maximam & validissimam Summam scripsit: & in hujus lecto decubuit B. Dominicus, quando ad Christum migravit, quia lectum proprium non habebat: & in ejus tunica, quia eum qua mutaret eam quam diu portaverat, aliam non habebat, ut ab ipso F. Moneta narrante audivi. Operis ejus hic laudari insigne exemplum est Parisiis in Regia cod. ms. memb. fol. par. n. 4522. Pr.*

Incipit Summa contra Catharos & Waldenses compilata a Fratre Moneta ordinis Predicatorum ad fidei catholicæ

TOM. I.

corroborationem & eradicationem hæreticæ pravitatis, ad SER. XIII. honorem & gloriam Jesu Christi & B. Dominici institutoris præfati ordinis.

Incipit præfatio. Tempus faciendi Domine dissipaverunt legem tuam &c. & post plura. Quia dissipaverunt hæretici legem ejus, tempus quoque est propter eandem causam faciendi hoc opusculum ex testimonio divinis mihi gratia sua inspiratis, suffragante. . . . instantia, de copia meritum B. Dominici patris mei, cujus totum fuit desiderium & conatus per se suosque filios spirituales ipretis seculi nugis demoliri opere & sermone hæreticorum dogma perversum, & beatam credulitatem fidelium adaugere: ad quod felicitus consummandum, Sancti Spiritus consilio fretus, primum Prædicatorum excogitavit ordinem & erexit. Cujus ordinis devictus precibus, adjutus meritis, & documentis edoctus, imbecillis athleta ecce vibrare audeo gladium verbi Dei in confutationem hæresum, ad robur fidei catholica, Ecclesia firmamentum. Unum interea peto a lectoribus hujus operis, ut si qua argumenta, vel responsiones contra hæreticos sibi visa fuerint debilia, non me mordcant, sed potius inexperientia sua contra hæreticos, quod sibi talis videntur, ascribant: ubi contra me viderint ponere argumenta aliqua contra Ecclesiam aut responsiones pro hæreticis, non me lacerent dicentes ea non ab hæreticis duxisse originem, sed me proprio ingenio adinvenisse hujusmodi, qua possent nervire & augere hæreticam pravitatem, quia vel ex ore eorum vel ex scriptis suis ista habui. Opus sane non satis commendandum, quodque typos mereretur. Codex iste regius ætatis videtur auctoris, initio a vetustate & situ paululum detritus, adeo ut primam paginam difficile legas.

Archetypus auctoris ætate Leandri citati Bononiæ apud nostros adhuc integrum erat. Exemplum etiam extabat Neapoli in S. Dominici a Lusitano visum. Extabat & simile Vicinii apud Præmonstratenses ad Valencenas ab Alva visum & laudatum Sol. verit. Rad. 154 col. 1323. Recensetur etiam a Tomafino in SS. Joan. & Pauli Venetiis P. alt. plut. 2. Meminerunt Laurentius Pignon n. 76: *F. Moneta Lombardus scripsit librum de sectis hæreticorum. Ludovicus a Valleleti n. 63: F. Moneta fecit summam pulcherrimam in quinque libris discretam ad corroboracionem fidei catholica & eradicationem hæreticæ pravitatis, & specialiter contra hæreticos Catharos & Waldenses. Incipit. Tempus faciendi Dñi &c. Raphael de Pornasio Tractatu de hæresibus post Christum. Hæresi 87. Simlerus ex Dresseri catalogo codd. ms Germaniæ: Possévinus: Fernandez: Altamura ad 1222: Rovetta ad 1235: & alii.*

Apud Bandellum de concept. B. V. cap. 23 edit. 1481 gravissimum erratum, quod censuerim typorum, subrepsit, ubi hæc verba veluti Moneta lib. 3 cap. 3 referuntur: *Solus Christus in quantum homo semper fuit ab omni peccato immunis, & ideo per gratiam unionis fuit semper filius etiam adoptivus Dei. Quæ ultima verba plane hæretica, nec sic scripta a Bandello, certo non a Moneta, qui sic habet loc. cit. Alii autem homines ideo dicuntur filii Dei gratia adoptionis, quia cum essent non filii Dei, imò filii ira, ut dicit apostolus, per gratiam Dei facti sunt de non filiis Dei filii ejus. Christus verò in quantum homo semper fuit ab omni peccato immunis, unde nunquam ille fuit nisi filius Dei. Nec est ergo factus de non filio Dei filius Dei, & ideo non potest dici filius adoptionis, sed potius gratia unionis.*

Compendium logica propter minus eruditos a Moneta editum laudat Lusitanus, quod forsan alicubi ab illo visum.

F. NICOLAUS DE BYART.

F. NICOLAUS DE BYART vir quantum sua tempestate clarus, tantum nunc ex oscitatione scriptorum obscurus. Mirum enim quam varie agnomen ejus lacerent, alii de Briacho cum Lusitano, Baiardum alii cum Pitico efferentes: patriam au-

Q ij

dafter afferant, *Anglum* cum eodem Pitseo absque teste censentes: atatem perperam indicent, ad seculum xv revocantes: in lucubrationibus solis recensendis urcunquod accuratioribus. Quod non aliunde evenit, quam quod compendio studentes & celeritati, vetera monumenta, quod longius & tædiosius, evolvere neglexerunt. Gallus itaque fuit Byartus, teste Bernardo Guidonis vel eo saltem qui proxime ei succenturiavit, medioque circiter seculo xiii claruit, inter celeberrimos ejus ætatis concionatores habitus: idque ex eo evincitur, quod in collectionibus sermonum ejus seculi hætenus in Sorbona servatis, fere innumeri ejus sint cum sermonibus Guillelmi de Arvernia episcopi Parisiensis, Odonis de Castro Radulphi cardinalis legati, Guiardi ex cancellario Ecclesiæ Parisiensis Cameracensis episcopi, Guillelmi nostri Lugdunensis seu de Peraldo, & aliorum similium pulpiti ecclesiastici luminum regnante Ludovico IX Francorum rege sanctorum in album postea relato, Parisiis fulgentium permisti. Religionis vinculis astrictum fuisse invicte probat nomenclatio *Fratri* ejus nomini semper & ubique præfixa: difficultas esse potest an noster fuerit an Minorum? Nam ut ingenue fatear, in nullo antiquo codice legi quod fuerit ordinis Prædicatorum, imo excepto unico codice de quo mox, in omnibus quos viderim codicibus, & sane quamplurimos vidi, non aliter effertur quam *F. Nicolaus de Byart*, absque addito. Nostrium tamen dicere cogit auctoritas Bernardi Guidonis citati, qui sic de eo habet inter scriptores ordinis: *F. Nicolaus de Viardo* (sic in cod. Tolos.) *de Biardo* (sic in Carcaffon. & Ruten, sed idem est *b in u*) *Galicus* (scripsit) *sermones & distinctiones utiles & morales, & summam de abstinentia*. Excipiunt Leander Albertus fol. 144. b. sed delusus cum refert ad 1439 ducentis circiter annis antiquiorem; Lusitanus ex *prima parte Monum. ord.* atatem sapientium non addens, in quo sequacem habet Possévinum, qui tamen fallitur cum de *Briatho* nuncupat; Altamuram omitto qui cum Pitseo & *Anglum* & ad 1410 refert. Favet aliunde Wadinghus suis non accensens Minoribus. Cum enim vir clarissimus fuerit, vix concipi potest Byartum ab eo non vindicatum & assertum, si veste Franciscana ornatus fuisset. Hæc sunt autem ejus opera.

1. *Distinctiones*. (seu conceptus prædicabiles) Princ. *Abconditur malum a diabolo sub deletionibus sicut pedica sub folio &c.* Prostabat venalis Parisiis ante 1303 & anno ipso 1303, ut constat ex duplici catalogo codd. mss. tum venalium in libro quem vocant *Recltoris universitatis Parisiensis* hætenus servato. Laudantur duo harum distinctionum exempla in Bibl. S. Antonii Patavina apud Tomasinum pagg. 58 & 59. in catal. Anglic. T. I P. I. 2347. P. II 534, 719, 2286. P. III 2033, Parisiis in Victor. cod. 103. fol. par. memb. Ad calcem: *Expliciunt distinctiones F. Nicolai de Byard*, nec quid amplius. In Sorbona sunt duo exempla. I. fol. par. memb. n. 1 pag. 153. alterum in 4. n. 1 pag. 1035. memb. In Navarra, duplex. Primum fol. par. memb. In isto ut & in omnibus præcedentibus titulus: *Incipiunt Distinctiones Fratris Nicolai Byard*. In fine: *Expliciunt distinctiones Fratris Nicolai de Byard*. Absque addito. Initio: *Istum librum emi ego Guillelmus abbas Dolensis Parisius A. D. MCCCLXXXVI*, sed codex est sane antiquior. Alterum verò Navarrici gymnasi exemplum elegans sane & elegantissimo caractere Gothico in membr. scriptum fol. par. titulum sic habet: *Incipiunt distinctiones Fratris Nicolai de Biardo ordinis Fratrum Minorum*. Finis. *Expliciunt Distinctiones Fratris Nicolai de Biardo. Deo gratias*. Eodem volumine habetur aliud opus eadem eleganti manu scriptum, & est commentarium super Decretalem de summa Trinitate & fide catholica a Fratre Jacobo B. Proculi Bononiensis monacho compilatum anno pri-

mo Pontific. Urbani papæ IV & Ottobono diacono cardinali S. Adriani nuncupatum.

Codicem ætatis auctoris nolim omnino præstare, sed sane non admodum posterior est. An autem propter hanc in unico codice hætenus viso ordini Fratrum Minorum attributionem, quæ potest esse notarii visio, a nostris excludendus sit Biardus, quibus accenset Bernardus Guidonis, & Fratribus Minoribus restituendus, qui huc usque suum esse ignorarunt, nec inter suos numerarunt, peritiorum esto iudicium. Illud solum pependant, qui fieri potuit, ut virum sua ætate nominatissimum ita nescire potuerint, ut nulla sit in eorum annalibus memoria. Sitamen revolutis veteribus suis monumentis suum probaverint, quin recipiant, nulla erit in memoria, qui uni veritati litare didici.

Addo solum in Sorbon. esse exemplum non harum distinctionum, sed aliarum quæ incipiunt *Abjicere. Abjicit*. Ad cujus calcem sic legitur: *Expliciunt distinctiones F. Nicolai de Byart*, sed manifestum est erratum amanuensis: sunt enim certo hæc distinctiones F. Mauriti ejusdem ætatis concionatoris celebris. Id monendus fuit lector, ne hac inscriptione fallatur.

2. *Sermones de tempore seu de Dominicis*. Princ. *Preparate corda vestra Domino &c.* & de SS. Prostabat venales Parisiis ante 1303 & eodem anno 1303 ex Libro Recltoris supra citato. Recensentur in catal. Anglic. saltem priores T. II P. I. 848. Extant Parisiis in Sorbon. cod. ms. fol. mag. memb. n. 1. pag. 939. Titulus: *Hi sunt sermones Dominicales Fratris Nicolai de Biart, & primo quatuor historiales. Preparate &c.* ut supra. Postea *De sanctis*. A medio voluminis liber de conscientia Roberti de Sorbona, ut & alii tractatus & sermones doctorum ejus ætatis. Codex est elegans.

3. *Sermones varii* ejusdem extant in eadem Sorbon. variis concionatorum primi nominis seculo xiii medio clarorum sermonibus permisti. Hi a me visi codices n. 1 pag. 153 sex minimum. 253 ex legato Petri de Lemovicis plures de Byart. 945 plures. 953 item plures. 954 novem minimum. 978 quidam. 996 quamplures, inter alios fusior de B. Virgine, in quo tenet & probat sententiam de conceptione quam tenet S. Thomas, & ideo quis manu seculi, ut videtur, xv scripsit ad marginem: *Falsum*. Qui & ad marginem sermonis cujusdam ex ordine Prædicatorum anonymi eadem sententiam scripsit: *Memor*, quæ relative tantum a me dicta sint. 1500 quidam. Codices illi omnes seculi xiii. memb. Concionatores autem in his laudati, & quorum habentur sermones, sunt Guillelmus episcopus Parisiensis, Philippus cancellarius, Guiardus ex cancellario Cameracensis episcopus, Guillelmus de Peraldo, Hugo de S. Charo, Petrus de Tarentasia, Guilbertus de Tornaco ord. Minor. Odo cardinalis de Castro Radulphi, Robertus de Sorbona, & alii medio seculo xiii clari, ut de ætate Byardi quin ea fuerit nullum sit dubium.

4. *Summa de abstinentia*. Princ. *Duplex est abstinentia detestabilis & laudabilis*. Sunt 133 vocabula. Ultimatum: *Vita aterna*. Extat in Sorbon. fol. par. memb. n. 1 pag. 1019, sed absque nomine auctoris. In altera parte voluminis variorum sermones inter quos unus in *Parasceve F. N. Byart*. Codex est ex legato *Juannis de Essoniis socii Sorbon. qui vixit circa 1278 sub Odone de S. Dionysio provisoro, & electo Parisiensi episcopo*: in Navarr. bis codd. mss. memb. uno in 4 par. altero fol. med. auctor 152 titulis constans. Ceterum hæc Summa de abstinentia pluries a me visa sed semper absque nomine auctoris. Sic in Victor. cod. 1093 fol. par. memb. eleganti: item cod. 1112: item cod. 1114 ejusdem rationis: in quibus cum auctor multa identidem misceat Galli-

ca, Gallum se prodir. Sic etiam prostabat Parisiis anno 1303 ex libro Recltoris Univ. Paris. Extat etiam Venet. apud SS. Jo. & Paul. Pl. 6 in 4 memb. Imo & pluries typis prodit sub titulo *Dictionarius Pauperum*. Argentinae Joan. Knobloch 1518. 8. Et Parisiis 1530. 8. Quæ editiones apud nostros Parisienses ad S. Honorat. Fortè sunt & alia. Etsi autem desit nomen *Byardi* seu in mss. seu in impressis, auctoritas Bernardi Guidonis ei ascribentis sufficiens videtur.

F. ROLANDUS CREMONENSIS.

F. ROLANDUS CREMONENSIS a patria Insuabriam seu Cenomanorum ampla & insigni civitate sic nuncupatus primos juventutis annos Bononiæ qua studendo, qua docendo transegit. Clarissimus autem philosophiæ professor per omnium ora volitabat, cum Bononiam anno 1218 Decemb. 21 B. F. Reginaldus S. Aniani Aurelianensis antea decanus a B. Dominico Hispanias petente missus pervenit, & eam civitatem ardentibus suis concionibus totam commovit. Quibus allectus Rolandus ad ordinem ab eo recipi humillime petiit & obtinuit, quod anno MCCXIX evenisse circa quadragesimam verisimilius est. Exinde tum docendis Fratribus vel etiam externis, tum concionibus habendis occupatum ex instituto nostro facile conjicias. Comitibus generalissimis anno MCCXXVIII Lutetiæ a B. Jordano coactis, ad ea missus a sua provincia, cum unus esset ex primoribus ex eo conjicio, quod cum in iisdem Joannes de S. Egidius, vel Egidius Anglus sacre theologiæ magister Parisiensis de quo supra in publica concionis quam in ecclesia nostra S. Jacobi habebat medio vestem nostram induisset, & postea lectiones publicas theologiæ habere perrexisset, sub eodem illo ipso anno Rolandus baccalaureus institutus sententias interpretari cœpit, & suo tempore licentiatus ac laurea donatus triennium profectus est, ultimo suo anno F. Hugonem de S. Charo sub se baccalaureum nactus. Anno MCCXXI rude donatus Tolosam missus est, ubi duobus aut tribus plus minusve annis theologiæ publice docuit apud nostros, sæpius unâ conciones habens, & adversus Albigenes Waldensesque, quorum heresi primarii etiam urbis infecti erant, intrepide declamans egregieque revincens. Anno MCCXXXIII mense octobri in Italiam jam redierat, ac sacre fidei censor Placentiæ aliique circumjacentibus urbibus a Gregorio IX institutus, hæreticos pro concione acerrime percellerat, quo in munere S. Petro Martyri prævit non secutus est, ut quibusdam incautis excidit, ita tamen ut in aliis civitatibus S. Martyr, in aliis Rolandus censuram hanc egerint. Quandiu autem in illo perseveraverit officio non plane liquet: verum invictum se semper præstitisse adversus sectarios, & per ea tempora locaque sævientem Ezelinum pro fide & sede apostolica assertorem & vindicem ut Bzovius habet, indubium facile fuerit. Anno MCCXXVIII quo Fridericus imperator Brixiam a mense Julio ad finem septembris obsedit, nec expugnavit, Cremonæ agebat Rolandus, & licet podagra laborans, vividum se & promptum in omni scientia disputatorem præstitit, glorioso Cæsaris philosopho ad incitas redacto. Quo demum ille obierit anno & die variant auctores, quod certi nihil antiqua ferant ordinis monumenta. Leander Albertus, qui cætera de eo satis accurate agit, fol. 182 b. anno MCCLIX mortuum vult, excipitque Lusitanus, Pius & alii: sed pluribus annis antea puta circa annum MCCXL jam obiisse censuerim, eo quod in vitis Fratrum, qui liber inchoatus est anno MCCLVI & finitus anno MCCLX mors Rolandi & F. Radulphi Faventini de quo supra testis in canonizationis S. Dominici

processu, & F. Lambertii prioris conventus eodem anno Bononiæ ut jam aliquantulum antiqua narretur. Cum autem *μακαριστος* ille vir inter primos instituti ac præsertim scholæ nostræ fundatores numeretur, antiqua de eo ordinis monumenta ipso primigenio stylo, ut fidem faciant, hic legere haud pigebit.

In vitis Fratrum P. I c. 5 §. 1: "Eo tempore quo Prædicatorum ordo tanquam pusillus grex erat & ut novella plantatio, in conventu Bononiensi suborta quædam tentationis commotio inter Fratres in tantum eos dejecit a pusillanimitate scilicet & tempestate, ut multi eorum conferrent ad invicem, ad quos ordines se transferrent, timentes ne tanquam res nova & modicum robora in nihilum deveniret. Unde duo de majoribus impetraverunt literas a quodam legato, qui tunc erat in partibus illis, ut ad aliquod Cisterciensis ordinis monasterium transferre se possent. Quas literas cum F. Reginaldo quondam S. Aniani Aurelianensis decano, qui vicarius B. Dominici erat, repræsentassent, & ille in capitulo causam cum dolore multo exposuisset, fit fletus ingens, & commotio prædicta magis succrescere cœpit. Et F. Reginaldo in cœlum erectis oculis, & corde loquente ad eum in quo tota ejus fiducia erat; F. Clarus vir bonus & magnæ auctoritatis, & peritus in jure civili, qui etiam in artibus & jure canonico rexerat, & postmodum fuit prior provincialis in Romana provincia, & D. Papæ penitentiarius & capellanus, exorsus est loqui ad Fratres, & eos multis rationibus confortare. Vix sermonem compleverat, & ecce magister Rolandus Cremonensis, qui tunc regebat Bononiæ, cujus fama celebris & excelens in philosophicis habebatur, qui etiam postea primus inter Fratres in theologia legit Parisiis, succensus spiritu Dei de mundo fugiens, solus venit ad Fratres, & quasi ebrius spiritu nulla prolocutione præmissa se recipi postulavit. F. autem Reginaldus præ nimio gaudio vestes alias non expectans, exuto suo caputio statim induit eum; & sacrista pulsante campanam, quæ viginti solidos imperialium solummodo constiterat, & Fratribus cantantibus, *Veni Creator*, licet præ abundantia lacrymarum & gaudii uberrate cantare vix possent, fit concursus ingens virorum ac mulierum ac scholarium, & totius commotio civitatis: renovaturque devotio nova in Fratribus & omnis illa prior tentatio evanescit. Illi autem duo Fratres proficientes in medium maleficis fatentur, & renunciantes literis perseverantiam ordini profitentur."

De quo rursus sic lib. 4 c. 7 §. 1: "Cum magister Rolandus Cremonensis de quo in 1 libro supra facta est mentio, in festo quodam haberet de scarleto novas & pretiosas vestes, & in sollemnibus epulis interfuisset cum sociis, & totam illam diem in ludis & vanitatibus, & hujusmodi vana gloria transegisset; in sero ad se reversus & tactus a Deo intrinsecus ait: ubi est festum quod fecimus, & lætitia illa tota quo abiit? Videns ergo quod omnis mundi lætitia cito transit & in dolorem convertitur, sequenti die ordinem est ingressus: in quo multis annis deservivit Domino sanctitate & fama & scientia & doctrina præclarus. Qui Rolandi ad ordinem ingressus certo fuit anno MCCXIX, nam Radulphus Faventinus, qui eo anno suam parochialem ecclesiam S. Nicolai nostris cessit, simul seipsum ordini dedens, jam institutum erat amplexatus, & e præsentibus ad omnia narrata unus fuit. Hæc autem circa quadragesimam quæ accidit 20 febr. nam pascha fuit 7 April. evenisse vero propius: festum enim illud geniales & lætos ante sacrum illud penitentia tempus in

Sec. XIII. seculo solitos dies satis indicat. Adde quod cum S. Dominicus mense circiter augusto sequenti Bononiam accessit, magnum ibidem conventum Fratrum & numerosum invenit: vix igitur ad quadragessimam usque grex ille pusillus remansit.

In catalogo sacrae theologiae magistrorum Parisiensium Salanhaci & Guidonis: 1. F. Rolandus Lombardus Cremonensis, qui fuit primus licentiarum Parisius de ordine Prædicatorum. 2. F. Joannes de sancto Agidio Anglicus, qui intravit ordinem Prædicatorum magister existens. Sub eo incepit præfatus F. Rolandus. Hæc autem evenisse anno MCCXXVIII supra probatum est ubi de Joanne Agidio. Additur postea F. Hugonem de S. Charo incepisse sub F. Rolando prædicto. F. Guillelmus Pelhissio de Tolosa vir egregius e primitivis ordinis & Rolando æqualis sic de eo in suo libello de initiis ordinis in Francia ac præsertim Tolosæ. Anno MCCXXI absoluto priore F. Joanne [de Johannina] factus fuit post eum prior [Tolosanus] F. Petrus de Alesto. Legebat ibi tunc temporis theologiam magister Rolandus, qui venerat de Parisius, ubi fuerat factus magister in theologia. Quæ probant quod diximus Rolandum incepisse Parisius anno MCCXXVIII & anno MCCXXIX sub finem vel MCCXXX licentiatum sub se F. Hugonem de S. Charo Baccalaureum sententias legentem habuisse, cui locum relinquens anno MCCXXXI Tolosam venit studium resturus. Prosequitur Pelhissius: » Quadam autem die cum prædicaret quidam Frater noster dixit in sermone suo, quod hæretici manebant in villa, & faciebant ibi sua consilia & hæreses seminabant. Quod audientes homines de villa multum fuerunt inde perturbati & commoti. Unde consules villæ vocaverunt priorem in domum communi munem, præcipientes ei quod diceret Fratribus, quod de cætero non attentarent talia prædicare: & valde pro malo haberent, si dicerent, quod hæretici essent ibi, cum nullus ut ipsi assererant inter eos esset talis: hæc & similia comminantes intulerunt. Tunc Magister Rolandus hoc audito a priore despexit & dixit, certe nunc oportet quod nos magis ac magis contra hæreticos & eorum credentes prædicemus. Quod fecit ipse & alii simul viriliter & potenter.

In illis diebus mortuus est in Burgo Joannes Petrus Donatus S. Saturnini canonicus & sepultus cum superpelliceo in claustrum, qui prius hæreticus fuerat nescientibus canonicis; quod ut audivit magister Rolandus cum Fratribus & clericis illuc advenit, & eum extumulatum trahi fecerunt ad ignem & combustus est.

Eodem tempore est mortuus in dicto burgo quidam hæreticus Galvannus nomine archimandrita magnus Valdensium, quod magistrum Rolandum non latuit, & publice hoc retulit in sermone. Et convocatis Fratribus & clero & aliquibus de populo, iverunt confidenter ad domum ubi dictus hæreticus obierat, & eam funditus destruxerunt, & fecerunt eam locum sterquilini: & dictum Galvannum extumulaverunt, & de cimiterio Villanovæ, ubi sepultus fuerat, extraxerunt: corpus verò illius per villam cum ingenti processione traxerunt, & in loco communi extra villam combusserunt. Hoc ad laudem D. N. J. C. & B. Dominici actum est, & ad honorem Romanæ & catholicæ Ecclesiæ, matris nostræ. A. D. MCCXXXI.

Eodem tempore defuncto D. Fulcone episcopo Tolosano in die Natalis Domini sub eodem A. D. MCCXXXI electus in episcopum Tolosanum D. F. Raimundus de Miromonte prior provincialis, & intronizatus in sede, dominica quarta quadragesimæ, qua cantatur *Latare Hierusalem*, MCCXXXII & Frater Romæus [Catalanus de quo

postea] factus est prior provincialis in provincia Provincia.

In illis diebus (nempe MCCXXXIII ut habet Salanhacus) absolutus est a prioratu F. Petrus de Alesto, & M. Rolandus recessit Tolosa, & ivit ad terram suam, & in loco ejus legit theologiam in Tolosa M. Joannes de S. Agidio &c. qui magister fuerat in theologia Parisius cathedralis: & F. Pontius de sancto Agidio factus fuit prior Tolosæ: qui juxta catalogum Priorum ejus conventus apud Salanhacum æqualem, fuit electus prima vice anno MCCXXXIII.

Sic autem Petrus Maria Campi Histor. di Piacenza lib. xvii p. 149 ad annum 1233 refert ex Chronic. Placent. antiquo ms & ejus ætatis: » Eodem anno 1233 de mense Octob. cum F. Rolandus de Cremona ordinis Prædicatorum prædicaret in platea majoris ecclesiæ Placentiæ magnæ multitudini clericorum, monachorum & laicorum: ecce multitudo hæreticorum cum aliquibus fautoribus eorum advenientes, cum lapidibus & gladiis percusserunt ipsum F. Rolandum, [inquisitorem scilicet] & etiam quemdam monachum S. Savini vulneraverunt ad mortem. Et tunc Jacobus Maynerius de Mediolano erat potestas Placentiæ, qui præfens fuit ad prædicta. Sequenti verò die dictus potestas cum judicibus & militibus suis, & cum multis hæreticis & cultis in hoc, de mandato & exhortatione R. D. Vicedomini tunc episcopi Placentini, capti fuere & incarcerati: deinde ex jussu præfati D. episcopi, & exhortatione præfati F. Rolandi missi fuerunt ad D. Papam.

Ex eodem Campio p. 154 seq. hoc munereungebatur Inquisitoris ibidem etiamnum anno 1235.

Salanhacus & Bernardus Guidonis in catalogo scriptorum: » Cum F. Rolandus semel existens Cremonæ audisset a Fratribus quibusdam venientibus de exercitu Frederici tunc obsidentis Brixiam, quod philosophus ejus multum eos confuderat de sua philosophia, de qua nesciverant respondere: succensus zelo ordinis, dixit, sternite mihi asinum, podagricus enim erat, & pedes ire non poterat. Quod cum factum fuisset intrans exercitum super asinum cum quibusdam Fratribus incepit quærere ubi esset ille philosophus: & congregatis multis qui eum noverant & honorabant, magnis & honoratis verbis convocato philosopho dixit ei: Ut scias tu magister Theodore, quod ordo Prædicatorum habet philosophos, ecce do tibi coram istis optionem, ut objicias vel respondeas de quacunque philosophia volueris. Qui cum elegisset respondenti objicere, ita gloriose unica disputatione de eo triumphavit, quod ad magnam gloriam cessit ordinis & honorem. Quæ probant eum anno MCCXXXVIII Cremonæ arthritide laborantem egisse, eo enim anno Brixiam obsedit Fredericus imperator a mense julio ad finem septembris, sed incassum castra movere re infecta coactus. Videtur Odor. Raynaldum ad eum annum n. 71.

Tandem de ejus obitu sic habetur in vitis Fratrum lib. 5 c. 4 §. 14: » Cum F. Rolandus doctor quondam Parisius theologiae infirmaretur Bononiæ, lector Fratrum vidit in visu noctis, quod B. Dominicus scriberet tribus scilicet, R. & R. & L. Idem alia vice videbat quod dictus F. Rolandus in camera pulcherrima & tota depicta manebat. Hæc autem duo pluribus Fratribus revelavit, antequam Fratrum aliquis moreretur. Post paucos autem dies sancto sine defuncti sunt F. Rolandus primus, & F. Radulphus, qui fuerat ecclesiæ B. Nicolai capellanus secundus: & tertio F. Lambertus, qui erat prior Fratrum discretus vir & devotus. &c. hæc ipsi qui viderant retulerunt.

Qui narrandi modus rem non recentem sed a quibusdam saltem annis præteritam antequam liber ille scriberetur scilicet ante MCCLVI indicat ac circiter MCCI.

Denique de ejus operibus Salanhacus citatus: F. Rolandus natione Cremonensis, in seculo magnus philosophus, & primus de Fratribus ordinis Prædicatorum licentiatum & doctor Parisius. Hic summam quam fecit philosophia sale condidit.

Erat enim in theologicis ac philosophicis ad plenum eruditus. Ludovicus a Valleoleti in sua tabula n. 66. sic habet: F. Rolandus Cremonensis fecit summam notabilem de theologia ac philosophia.

Quæ nisi alicubi lateat in scriiniis, injuria temporum & lapsu perierit. Ejus meminere Altamura ad 1218, quo nondum ordini nomen dederat, Rovetta ad 1224. At præter antiquos hic citatos legendi potissimum F. Ubertus Locarus in sua Histor. Placent. F. Cyprianus Uberti Vercellensis inquisitor in Indice Inquisitorum ordinis: Malvenda in Annal. ord. ad 1234 c. 6 p. 533 qui circa annum 1234 Rolandum generalem in Lombardia Placentiæque inquisitorem institutum aiunt, ex quibus alios emendes.

F. PETRUS FERRANDI.

†
1250.

F. PETRUS FERRANDI a quibusdam Ferdinandus sed corrupte agnominatus Hispanus laudatur in vitis Fratrum lib. 5 c. 3 §. 12 in antiquo meo ms ubi sic de eo F. Agidius Lusitanus ad magistrum ordinis quintum V. M. F. Humbertum de Romans scribens: Cum F. Petrus Ferrandi qui a puero in ordine sanctissime nutritus fuerat, qui & vitam B. Dominici P. N. descripsit, & doctor in multis locis Hispania multis annis extiterat, tandem cum apud Zamoram infirmaretur, quidam devotus Frater vidit ipsum supra montem altissimum stantem, & faciem ejus resplendentem ut sol, & a dextris & a sinistris ejus duos juvenes stantes splendoris nimis. Cum autem die sequenti Frater mihi tunc ibi existenti (inquit Agidius) visionem hanc dixisset, quam viderat, intellexi F. Petrum in proximo moriturum &c. & post plura: Tunc rogavi me, ut Fratres omnes ad eum vocarem, quibus astantibus ait: Fratres, non est ordo quem Deus tantum diligit, tenete eum, & iterum ait: Quidam magnus odit Sion, sed nihil Fratres timeatis, quia vobis nocere non poterit. Finitis his verbis coram omnibus in Domino obdormivit. Cum autem hæc se provinciale præfectum in Hispania agente accidisse narret dictus B. Frater Agidius, munusque hoc a MCCXLIX ad MCC LXI gesserit, ut postea ubi de eo ex actis capp. genn. probabitur: aliunde quæ in vitis Fratrum ad ven. Humbertum scripta referuntur, ad eum inter MCC LXI & MCC LX, quo liber ille in cap. gen. Argentinæ approbatus missa fuerint, facile colligitur Petrum Ferrandi ante MCC LX & post MCC XLIX ad superos abiisse. Zamorensium nostrorum apud quos sepultus, diligentia erit diem & annum mortis accuratius investigare nosque docere. Petri nostri meminere Leander Albertus fol. 152 b & fol. 196 a. Lusitanus, Joannes Marieta fol. 209, Pius P. II lib. 1 col. 83, Fernandez, Castillus P. I lib. 1 c. 59. Altamura ad 1259 & alii inter quos Malvenda præsertim legendus p. 530. De eo etiam agit Vossius De Histor. Lat. inter Historicis incertæ ætatis p. 716 Edit. 1651 quos ex a nobis alatis emendes. Prodiit itaque ab eo scripta

Vita B. Dominici ordinis FF. Prædicatorum institutoris. Princ. B. Dominicus adhuc puerulus sub nutritricis custodia constitutus &c. Hanc vitam Malvenda citatus ex Bernardo Guidonis in commentario de rebus ordinis dicit fuisse in capitulo gene-

Sec. XIII. rali approbatam, sed quodnam illud capitulum non indicat: commentarium autem illum Guidonis mihi videre non licuit. Cæterum vita illa videretur curiosius investiganda, & ab iis penes quos est in lucem edenda: etsi enim ea usus fuerit venerabilis Humbertus, & quæ in ea præcipua vitæ a se scriptæ inseruerit, non parum confert ad factorum veritatem dilucidandam, hujusmodi aequalium vel supparium scriptorum prima & simplicia exemplaria genuinaque intueri. Secundus autem iste F. Petrus Ferrandi de B. Dominico fertur scripsisse.

Chronicon ordinis a B. Dominico ad Humberti tempora dicitur etiam scripsisse. Sic Lusitanus & sequaces, sed forte duplici titulo unicum Ferrandi numeratur opus & celebratur.

F. JOANNES DE MALLIACO.

F. JOANNES DE MALLIACO Gallus Burgundus sic a patria, quod castrum est vulgo Mailly le Châtean milliariibus quatuor Gallicis circiter Autifiodoro distitum, nuncupatus, & conventus Autifiodorensis alumnus circa medium seculum XIII claruit. Ejus meminit Stephanus de Borbone in prologo operis de septem donis, inter auctores ex quibus plura mutuatus est. Sic enim ille: De chronicis F. Joannis de Malliaco de ordine Prædicatorum, qui ea provendit usque ad sua tempora: quæ jam tum id est ante MCC LX Joannem hunc mortuum indicant, cum circa hunc annum Stephanus ipse decubuerit. Laudat & F. Ludovicus a Valleoleti n. 46: F. Joannes de Malliaco scripsit chronica ut patet in prologo libri de septem donis. Lusitanus refert ad 1290: Altamura in duos distinguit, alterum ad 1277, alterum ad 1290 exhibens: quos & sequaces ex certis & indubitatis allatis hic monumentis emendes. Scripsit ergo Joannes hic

Chronica ad sua usque tempora profensa. Quod opus alicubi fortè jam neglectum jacet.

F. GAUFRIDUS DE BLEVELLO.

F. GAUFRIDUS DE BLEVELLO vel Blavello vel Blavemo vernacule Bleveux, aut Bleveux, aut etiam Blavianus, sic enim varie scriptum legitur in veteribus monumentis, Burgundus & ut videtur Senonensis, ipsis non longe a primordiis ordinis academiam Parisiensem eximia pietate & eruditione plurimum illustravit. Inter præcipuos scilicet & primos ordinis in sacra facultate magistrum ac sacrarum litterarum professores apud Salanhacum numeratur, scholasque nostras Sanjacobeas publicas rexisse dicitur annum circiter MCCXXXVI & sequentibus. Solemni Parisiensis episcopi Guillelmi disputationi determinationique circa pluralitatem beneficiorum anno MCCXXXVIII interfuit cum nostris Hugone de Sancto Charo & Guerrico de Sancto Quintino & aliis sacrae theologiae magistris, in domo capitulari cœnobii nostri Sanjacobei habitæ, in qua duo beneficia si unum ad congruam hominis sustentationem satis esset, simul teneri non posse sancitum est: quod idem ante tres annos in solemniori magistrorum Parisiensium convocacione communi omnium calculo duobus exceptis Philippo cancellario, & Arnaldo Ambianensi postea episcopo conclusum fuerat, uti refert Cantimpratanus de Apibus lib. 1 c. 19 §. 5 ipse tum Parisiis agens. Cum verò Gregorius IX per apostolicas litteras Laterani XII Kal. julii pontif. anno XIII Christi MCCXXXIX libros omnes Thalmudicos comprehendit jussisset, & inter manus Prædicatorum & Minorum Parisiensium deponi, ut post examen diligens, si ut ferebatur, invenirentur blasphemias referti, publice comburereatur, Gaufridus ex censoribus unus fuit

S. c. XIII. Rem ut acta est Innocentio IV Lugduni tum agenti decennio post Odo Tusculanus episcopus & legatus in Francia litteris suis significavit, quæ cum rariores sint, & a nullo hæcenus editæ, nisi in dissertatione nostra cui titulus, *S. Thomæ summa suo auctori vindicata*, quæ jam rarior, eas placet hîc integras recudere, præsertim cum historiam ecclesiasticam circa hoc factum non parum illustrent. Sic ergo habent in codice Sorbonico, qui totus est de isto librorum Thalmudicorum regnante Ludovico IX Francorum rege negotio.

Hæc sunt transcripta litterarum super condemnatione Thalmud editarum.

» Sanctissimo patri ac domino I. Dei gratia summo pontifici O. divina miseratione Tusculanensis episcopi, apostolica sedis legatum, devota pedum oscula beatorum.

» Sanctitati vestræ placuit mihi dare nuper in mandatis, ut mihi facerem exhiberi Thalmud & alios libros Judæorum, & ipsos inspicere: & inspicens diligenter eosdem tolerarem in his, in quibus fecundum Deum sine fidei christianæ injuria viderem tolerandos, & magistris restituerem Judæorum. Ut autem sanctitatem vestram non lateat processus quondam habitus circa libros prædictos, & ne contingat aliquem circumveniri in isto negotio astutia & mendaciis Judæorum, noverit sanctitas vestra, quod tempore felicitis recordationis D. Gregorii papæ quidam conversus Nicolaus nomine dicto summo pontifici intimavit, quod Judæi legi veteri quam Dominus per Moysen in scriptis edidit non contenti, imo prorsus eandem prætermittentes, affirmant legem aliam quæ Thalmud id est doctrina dicitur Dominum edidisse, ac verbo Moysi traditam & insertam eorum mentibus dicunt tandiu sine scriptis servatam, donec quidam venerunt quos sapientes & scribas appellant, qui eam ne per oblivionem a mentibus hominum laberetur, in scripturam cujus volumen in immensum excedit textum Bibliæ redegerunt: in qua tot abusiones & tot nefaria continentur, quod pudori referentibus & audientibus sunt horrores: & hæc esse causam præcipuam quæ Judæos in sua perfidia retinet obstinatos.

» His auditis placuit summo pontifici scribere universis archiepiscopis per regnum Franciæ constitutis, ad quos ista littera pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem. Si vera sunt quæ de Judæis in regno Franciæ & aliis provinciis commorantibus asseruntur, nulla de ipsis esset pena sufficiens sive digna; ipsi enim sicut accepimus, lege veteri quam Dominus per Moysen in scriptis edidit non contenti, imo penitus prætermittentes eandem, affirmant legem aliam quæ Thalmud id est doctrina dicitur, Dominum edidisse: ac verbo Moysi traditam & insertam eorum mentibus dicunt tandiu sine scriptis servatam, donec quidam venerunt quos sapientes & scribas appellant, qui eam ne per oblivionem a mentibus hominum laberetur, in scripturam cujus volumen in immensum excedit textum Bibliæ redegerunt: in qua tot abusiones & nefaria continentur, quod pudori referentibus & audientibus sunt horrores. Cum igitur hæc dicatur esse causa præcipua, quæ Judæos in sua tenet perfidia obstinatos: Fraternitatem vestram monendum duximus & hortandam, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus primo sabbato quadragesime proximo ventura mane, quando Judæi in synagogis conveniunt, universos libros Judæorum vestra provincia auctoritate nostra capi, & apud Fratres Prædicatores vel Minores faciatis fideliter conservari, invocato ad hoc si necesse fuerit auxilio brachii secularis: nihilominus in omnes tam clericos quam laicos vestra jurisdictioni subiectos, qui libros Hebraicos si quos habent, per vos generaliter in ecclesiis, vel specialiter

moniti noluerint assignare, excommunicationis sententiam promulgando. Datum Laterani v idus junii pontif. nostri anno xlii.

In consimili forma scribit universis archiepiscopis in regnis Angliæ, Castellæ & Legionum. Dixit etiam scripta sua regi Portugallia in hæc verba: Gregorius episcopus servus servorum Dei. Carissimo in Christo filio illustri regi Portugallia salutem & apost. bened. Si vera sunt &c. ut supra. Cum igitur hæc dicatur esse causa præcipua, quæ Judæos in sua perfidia retinet obstinatos, serenitatem vestram monemus attentius & hortamur, quatenus primo sabbato quadragesime proximo ventura mane, quando Judæi in synagogis conveniunt, universos libros Judæorum regni tui tam tibi quam nobilibus regni ejusdem tuis fidelibus subiectorum, auctoritate nostra capi, & apud dilectos filios Fratres Prædicatores seu Minores faciatis conservari. Dat. Laterani. xii Kal. jul. pontif. nost. anno xlii. » In eadem forma scripsit regibus Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Castellæ, Legionum & Navarræ. »

Dixit etiam prædictus summus pontifex mandatum Parisiensi episcopo sub hac forma: Gregorius E. S. S. D. venerabili fratri Parisiensi episcopo salutem & apost. bened. Fraternitati tue presentium auctoritate mandamus, quatenus litteras nostras ad negotium super libris Judæorum tibi ac collegis tuis a nobis commissum spectantes, tibi ex parte nostra per dilectum filium Nicolaum quondam Judæum latorem presentium presentiam devote recipiens, ipsas venerabilibus fratribus archiepiscopis & carissimis filiis nostris Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Navarræ, Castellæ ac Legionum & Portugallia regibus illustribus destinatas a nobis, transmittas cum videris expedire. Dat. Later. v id. junii pont. anno xlii.

Item dedit in mandatis episcopo & priori Prædicatorum & ministro Minorum Fratrum Parisiensi, prout inferius continetur: Gregorius E. S. S. D. venerabili fratri episcopo & dilectis filiis priori Prædicatorum & ministro Minorum Fratrum Parisiensi salutem & apost. bened. Si vera sunt &c. ut supra. Discretionem vestram per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus universos Judæos in regno Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Navarræ, Castellæ & Legionum, ac Portugallia commorantes, ad exhibendos omnes libros suos facientes compelli brachio seculari, illos quos inveneritis errores hujusmodi continere, faciatis incendio concremari, contradicentes per censuras ecclesiasticas apostolica potestate compescendo, nobis quidquid inde feceritis fideliter rescripturi. Quod si non omnes &c. Dat. Later. xii Kal. jul. pont. nost. an. xlii.

Omnia verò quæ interclusa missa fuerunt sub bulla & singula, & multo plura inventa fuerunt in prædictis libris in præsentia bonæ memoriæ Galteri archiepiscopi Senonensis & venerabilium patrum Parisiensis, Silvanectensis episcoporum, & Fratris Gaufridi de Blevello capellani vestri tunc Parisius regentis, & aliorum magistrorum theologie, & etiam magistrorum Judæorum, qui prædicta in libris suis contineri confessi sunt in præsentia prædictorum. Facta etiam postea diligenti examinatione inventum est quod dicti libri erroribus erant pleni, & est velamen positum super corda ipsorum in tantum, ut non solum ab intellectu spiritali Judæos avertant, imo etiam a literali, & ad fabulas & quædam scelerata convertant. Unde manifestum est magistris Judæorum regni Franciæ super fallitatem sanctitati vestræ, & venerabilibus patribus dnis cardinalibus suggestisse, dicentes quod sine illis libris, qui Hebraice Thalmud dicuntur, bibliam & alia instituta suæ legis secundum fidem ipsorum intelligere nequeunt. Facta verò prædicta examinatione, omnium magistrorum theologie & juris canonici, & aliorum multorum habito consilio, juxta mandatum apostolicum omnes prædicti libri, qui tunc haberi potuerunt incendio fuerunt tunc cremati. Hæc tenus

tenus Odo cardinalis ad Innocentium IV.

Auctor codicis Sorbonici quem hîc excipio, qui & præfens erat, ista magis explicat, sic enim addit: *Collectis igitur auctoritate regia de toto regno Franciæ cunctis libris Thalmud & Parisius deductis, una die combustis sunt ad quatuordecim quadragesimas, & sex in alia vice.* Et postea quorum judicio hæc acta sint refert: *Denique nolo vos in futurorum cautelam & majorem certitudinem præcedentium hoc latere: quod cum super combustione librorum Thalmud præscripta mirabilia & iis similia (scilicet blasphemias in litteris Gregorii IX expressas) continentium coram christianissimo rege nostro Ludovico causa fuisset aliquandiu ventilata, tandem dedit nobis alios auditores, videlicet archiepiscopum Senonensem, episcopum Silvanectensem, cancellarium Parisiensem nunc autem Tusculanensem episcopum, & apostolica sedis legatum in Terra-sancta. Statuta itaque die nobis (haud dubie sacræ facultatis magistris & aliis) vocatisque peritioribus Judæorum magistris coram se citatis, ceperunt inquirere super præmissis veritatem.* Addit inquisitionem & responsiones Judæorum, a quibus abstineo brevitate ergo. Cum itaque & scriptor codicis Sorbonici & Odo episcopus Tusculanus ambo in judicio præfentes iste tum ecclesiæ Parisiensis cancellarius in gestorum relatione conveniant, quid sibi velit Cantimpratanus de apibus lib. i cap. 3 §. 6 rem aliter narrans, prorsus non intelligo; certe illis major mihi fides.

Jam ad Gaufridum nostrum redeo, quem ex his dicimus & illi convocati de libris Thalmudicis comburendis adfuisse anno MCCXII, tum ab Innocentio IV cum anno MCCXLV Lugdunum se recepit, capellanum & in familiam ascitum & allectum, proinde & concilio Lugdunensi I affuisse, & apud eundem pontificem adhuc anno MCCXLVIII egisse, nam hujus anni sunt litteræ Odonis relatæ. Obiit autem paulo post ibidem scilicet Lugduni, & apud nostros in domo capitulari in ipso ingressu sepultus sub tymbo lapideo cum hac epigraphe ad oram incisa & Gothico caractere inscripta a me anno MDCLXXXI lecta:

Anno Domini MCCL XVII Kal. augusti obiit F. Gaufridus de Blavemo (vel Blavello difficile enim ob vetustatem legebatur) qui vixit Parisius in theologia.

In ejusdem lapidis medio cujusdam etiam ordinis Prædicatorum habitu cœlara erat effigies, cujus circum caput sic legebam:

Item Fr. Durandus de Emer obiit II idus octobris.

Quod probat virum alium ea ætate insignem sub eodem lapide positum posterius.

Hujus Gaufridi cum laude meminit pluries F. Stephanus de Borbone eidem æqualis in suo de septem donis opere. P. I de dono timoris. tit. vi cap. x. cod. Sorb. fol. 172. a: *Audivi a F. Gaufrido de Blevex rectore theologie &c.* Et P. II de dono pietatis tit. vi cap. viii fol. 240. b. *Audivi a F. Gaufrido de Blevex &c.* Et P. III de dono scientiæ tit. vii cap. xviii fol. 296. d. *Audivi quod F. Gaufridus de Blevex referebat, quod in diœcesi Senonensi &c.* Et P. IV de dono fortitudinis tit. III cap. II fol. 317. a. *Audivi a F. Gaufrido de Blevex &c.* Et tit. x cap. xvii fol. 457. a. *F. Gaufridus de Blevex dicebat quod in diœcesi Senonensi &c.* Et tit. xii cap. xxi fol. 522. a. *Refererat F. Gaufridus de Blevex qui per multos annos vixerat in theologia Parisius &c.* Ex quibus colligas ambos familiares fuisse, & fortè Gaufridum Senonensi diœcesi ortum, de qua sæpe loquebatur. Auctor *Speculi moralis* sub eumentito Vincentii Bellovacensis nomine hæc eadem ex Stephano de Borbone plagio cum aliis multis accepta etiam refert, sed circumfusa appellatione Fratris, ne quis de sodali ordinis Prædicatorum eum loqui suspicaretur, & furtum deprehenderet. Meminit etiam F. Petrus de Prussia in vita B. Alberti Magni cap. 6 qui tamen

T o m. I.

fallitur, cum cenfer Alberto Magno posteriore, S. c. XIII. cum antiquior revera fuerit, & decem annis & amplius ante Albertum laurea Parisiensi donatus. Meminit & F. Antonius Mallet in libro cui titulus *Homines illustres du couvent de S. Jacques & alii plures.* Hæc ejus opera a me visa.

In epistolas Pauli apostoli Postilla.

Extant apud PP. Fulienses Parisienses ad S. Honorati vicum cod. MS memb. fol. par. sed molis spissioris & ætatis auctoris caractere minutissimo. Et quando quidem liber est rarus, principia omnia lubet hîc afferre, ut habeant unde cognoscant, apud quos forsitan fuerit, sed auctoris nomine suppresso. Is est titulus totidem litteris minio scriptus.

Hæc sunt postille F. Gaufridi de Blaviano super epistolas sancti Pauli: & primo ponitur prologus, postea sequitur epistola ad Romanos.

Vas electionis &c. Athrum ix. Commendatur divina electio ibi, electionis. Plenitudo gratiæ in Paulo ibi, vas electionis. Officium ejusdem designatur ibi, ut portet nomen meum. Hæc est electio de qua dicitur Ephes. I. elegit nos in ipso &c. & Rom. 8 quos autem prædestinavit hos & vocavit: & ibidem, quis accusabit adversus electos Dei &c.

I. Ad Romanos. Principia verum &c. Hunc prologum fecit magister non de verbis suis, sed Sanctorum, & habet octo partes: in prima ostendit quare post evangelium scriptæ sunt epistole. 2. Ostendit excellentiam epistolarum Pauli præ cæteris ibi, inter omnes verò. 3. De numero epistolarum & quare sunt XIV &c.

Paulus. Quoniam epistolarum materia una est destructio peccati, & edificatio fidei, & etiam in epistola ad Romanos. Modus tractandi talis est. in hac epistola ponit XIV materias.

Ad Corinthios I. Paulus vocatus apostolus. In præcedenti epistola destruxit superbiam de meritis operum, & construxit fidem: in hac specialiter agit contra schismaticos & errores contrarios fidei, quibus unitas fidei dissipatur & veritas, & de his tractat scribens Corinthiis.

Ad Corinthios II. Paulus apostolus. Hanc secundam epistolam scribit apostolus Corinthiis, quia quidam erant correcti propter primam, & multa passi propter Deum: alii verò erant obstinati in malo, & pseudo apostolo præferebant: Corinthiis autem fornicator correctus erat sufficienter: unde apostolus scribit eis propter quinque

Ad consolationem bonorum qui multa passi erant propter Deum, infra I.

Ad reconciliationem fornicatoris, infra II.

Ad eruditionem fidei & morum ampliorem, infra VI & VII.

Ad reprehensionem pseudo, infra III & IV, X, XI & XII.

Ad correctionem incorruptorum, infra ultimum.

Ad Galatas. Paulus apostolus. Supra scripsit Corinthiis, qui pseudo receperant, hic scribit Galatis qui plene ei crediderant: unde materia est hic legalium abolitio, & fidei vel morum instructio.

Ad Ephesios. Paulus apostolus. Supra Galatas debortatur a malo, hic Ephesios promovet ad bonum.

Ad Philippenses. Paulus & Timotheus. Supra Galatas dissuasit a malo, scilicet ne a pseudo seducerentur: postea Ephesios qui boni erant monuit ad profectum in bono: hic Philippenses monet ad patientiam contra tribulationes, & ad constantiam contra pseudo.

Ad Colossenses. Paulus apostolus. Supra Philippenses monuit ad tolerantiam contra tribulationes, & constantiam contra pseudo: hic verò Colossenses specialiter monet & munuit contra pseudo, qui prædicabant legem, & moraliter instruit.

Ad Thessalonicenses I. Paulus & Sylvanus. Supra monuit Colossenses ne seducerentur, hic commendat Thessalonicenses qui in fide perseverant, & pro ea sustinerant persecutionem etiam a suis, & instruit quosdam inter eos minus bene sentientes de resurrectione infra IV, & alios male viventes corripit.

R

Ad Thessal. II. Paulus & Sylvanus. Apud Thessalonicam post primam epistolam contigerunt tria: scilicet gravior tribulatio contra fideles quam prius: item quod putaverunt iudicium statim futurum propter illud verbum supra IV Nos qui vivimus: item quidam inquieti inter eos non fuerunt correcti per primam epistolam.

Ad Timotheum I. Precesserunt epistola missa ad Ecclesias, nunc sequuntur quae specialiter missae sunt ad quasdam personas, ut Timotheum, Titum, Philemonem: & I ad Timotheum qui majoris erat auctoritatis, quem ordinaverat pontificem, & propter scandalum Judaeorum circumciderat, cum natus esset de patre gentili & de matre fidei. Aetuum XVI.

Ad Timot. II. Paulus apostolus. Apostolus vicinus martyrio scribit a Roma de carcere Timotheo infirmitatibus & adversitatibus jam fatigato.

Ad Titum. Paulus servus Dei apostolus autem Jesu Christi &c. Pontificem duo decent, pietas vel mansuetudo qua attrahat, & severitas qua corrigat & puniat.

Ad Philemonem. Paulus vincens Dñi nostri. Primum plene instruxit Ecclesias, postea episcopus de toto officio, nunc speciales litteras mittit viro in plebe laudabili a Roma de carcere, scilicet Philemoni Colossensi pro Onesimo servo suo, qui fugerat ab eo cum damno ejus.

Ad Hebraeos. Multiphariam &c. Hanc ultimam epistolam scribit apostolus ad Hebraeos, & videnda sunt quinque: 1. quare ultimo ponitur haec epistola: 2. ratio scribendi: 3. materia: 4. intentio: 5. modus agendi: de auctore enim diffiniunt Sancti, quod apostolus eam edidit scribens a Roma de carcere per Timotheum &c.

Implent haec postilla 130 folia: & ad finem est index distinctionum omnium quolibet capite contentarum. Codice Sorbonico supra laudato, ubi de postillis F. Guericci de Sancto Quintino in eadem Pauli epistolas, ad finem istarum legitur hic titulus

Incipiunt distinctiones & notabilia Fratris Gaufridi super epistolas Pauli: & sequuntur illarum distinctiones. Facta autem a me utriusque codicis & Sorbonae & PP. Fulienfium collatione, omnino convenire inventi sunt. Primam & ultimam tantum indico. Cap. I ad Romanos

VII. notabilia de Christo.

Secundum carnem. In hoc verbo notaverunt Sancti VII differentias.

1. Quod habet aliam naturam, secundum quam non est factus, id est divinam &c.

Ultima ultimi capituli epistola ad Hebraeos.

1. Quatuor quae exiguntur ad castum concubitus inter conjugatos.

2. Tria quae debemus imitari in Sanctis.

3. Sex bona quae facit sanguis Christi.

4. Quatuor quae exire debemus.

5. Sex quae movent subditos ut obediant praelatis suis.

6. Quatuor pro quibus vigilant praelati.

Ad finem harum distinctionum in cod. Sorbon. sic habetur.

Explicunt distinctiones extractae ex opere Fratris Gaufridi super epistolas Pauli. Quod non exiguum argumentum opus esse nostri Gaufridi, quem F. Guericci nostri de Sancto Quintino collegam aequalem novimus.

Eodem codice Fulienfium post supra relata sequitur titulus ex minio:

Postille Fratris Gaufridi de Blavia super psalterium, & primum ponitur prologus.

Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius Psalmista Israel, Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam. II Reg. XXIII. In verbis istis ostenditur actor psalmodum secundum David & commendatur in quatuor &c.

Sequuntur postilla in singulos psalmos ex ordine ad CIII Benedic anima mea Dño: Dñe Deus meus magnificatus &c. nempe ad illum hujus psalmi versiculum Qui fundasti terram. Nam caetera prae vetustate perierunt. Haec postilla implent 149 folia.

Haud dubitaverim quin vir hic celebris plura alia scripserit, in alios puta scripturae sacrae libros & in sententias commentaria, quae alicubi jam occulta, ut haecenus fuerunt hic relata, quis curiosus forsitan aliquando reteget & revelabit.

F. JOANNES DE BRIXIA.

F. JOANNES DE BRIXIA patria scilicet & professione laudatur ad annum MCCI florens a Rovetta ex fide, inquit, Michaelis Pio, apud quem tamen mihi non occurrit, & Vincentii M. Rivalii in suo scriptorum provinciae Lombardiae catalogo, quem & praestat facundum & ardentem sua aetate fuisse concionatorem, Ezzelino ipsi tyranno reverendum, a reliquisse

Sermones quadragesimales, de Dominicis annuales ac de Sanctis & funebres.

Ubi autem servantur, aut a quo visi de more non meminit, penes illum itaque fides.

F. GUILLELMUS REDONENSIS.

F. GUILLELMUS REDONENSIS a patria quae Armorica civitas nunc est primaria, tum autem seculo XIII non ejus dignitatis nec adeo nobilis de more nuncupatus, & quem ex usu tum recepto, etsi forsitan Parisiis ad ordinem allectum, Dinanensis conventus alumnus & professus cenfeo, vir fuit doctrina insignis, utriusque juris admodum peritus, & medio circiter seculo XIII claruit, & clareret etiamnum, nisi oscitatione scriptorum factum esset, ut & nomen ejus fere oblivioni datum sit, & opus ejus in primis laudandum alteri etiam invito suppositum. Qua propter me meo deesse partem officio, nisi viri de Ecclesia optime meriti gloriam veluti excitarem, ac quas incauti oscitantem seu typhotheta seu editores offuderunt tenebras, luce veritatis dispellerem. Jam a Lusitano suppresso legitimo agnomine dicitur Celdonensis, & licet in erratis moneat legendum Cerdonenfem, quod vocabulum si rationem pronuntiandi quarundam nationum attendas, non procul distat a vero, id enim enunciabant quasi scriptum esset Cerdonenfem, quomodo etiam inflexione vocis dicebant Rhedonenfem: id vero negligentes Lusitani sequaces, Postevinus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1295 scribunt omnes Celdonensis absque sensu. Hinc nosse: Ghilbertus de la Haye in Bibl. Belgo Dom. ms auctores suos Belgas augendi cupidus, putavit legendum Geldonenfem, quasi ex Geldenaco vernacule in doigne Brabantia oppido originem duxerit. Non minus grave Bandello excidit erratum, in tract. de concept. B. V. ubi dicitur Metensis episcopus: quod Alva Sol. verit. Rad. 162 col. 1355 sapienter sibi corrigere videtur monens legendum Mimatensis, hincque hunc auctorem non alium esse colligit a Guillelmo Duranti Speculatore vulgo dicto. His omnibus expunctis certum habeas Guillelmum hunc nostrum Armoricum fuisse Redonis ortum, non Redonenfem conventus, qui seculo plus solido postea erectus fuit, sed ut a nobis jam insinuatim Dinanensis sodalem, S. Raimundi de Pennaforti magistri ordinis III aequalem, ipsique addictissimum, ejusque vestigia legentem, jam anno MCCI scriptis clarum theologum, ac sacrorum canonum clarum professorem, cujus opus praecipuum est

Apparatus in summam S. Raimundi, qui cum eadem summa vulgo editus prostat.

Verum hic ambages novae nobis discutiendae: cum enim Apparatum hunc editores Romani apud Tallinum 1603 fol. F. Joanni Lectori seu de Friburgo nostro, ipso quantumvis invito ac reclamante, supposuerint, ac sub ejus nomine excuderint, eorum seu oscitatione seu ignorantia id factum jam luce clarius demonstrandum, ac ne deinceps in eorum lector fallatur, Guillelmo Redonenfem opus indubitatum suum restituendum.

Ac primo quidem antiqui omnes scriptores Apparatum hunc citant sub nomine Guillelmi seu Wilhelmi Rhedonenfem, nullus sub nomine Joannis. Lyranus in suo tractatu de praeceptis decalogi citat glossam Guillelmi super Raimundum: quae verò verba laudat, leguntur in apparatu edito cum summa Raimundi. Tostatus T. XII p. 122 citat Guillelmum super summam Raimundi & locus ab eo relatus in terminis habetur in apparatu cum summa Raimundi edito. Henticus de Gandavo quodlib. I q. 39 fol. 26 laudat glossatorem Raimundi: ille igitur glossator senior erat Gandavensis qui obiit anno MCCXCIII, quo Joannes Lector junior erat nec dum scripserat. Omitto F. Angelum de Clavasio ord. Min. anno MCCXCIX, mortuum qui in summa sua casuum conscientiae apparatus citat sapius, semper sub nomine F. Guillelmi Rhedonenfem ordinis Praedicatorum Franciscum cardinalem Ximenes archiepiscopus Toletanum in suo Pastoralis P. II cap. 68.

Verum en testimonia luce meridiana clariora, ac quibus pervicacissimus nihil habeat opponendum. Joannes Lector ipse quem volunt apparatus auctorem, ubique in sua summa apparatus laudat sub nomine Wilhelmi, tantum abest ut se velit dici auctorem: ipse testatur se tantum indicem & summam Raimundi & ejus apparatus concinasse, non verò apparatus confecisse. Praeterea Vincentius Bellovacensis anno MCCXLIV mortuus, quo anno vix adolescentiam attigerat Joannes Lector, in suo speculo doctrinali lib. IX & lib. X, in quibus totam fere Raimundi summam convasavit, & apparatus fere integrum interuit, modo F. Wilhelmo, modo Rhedonenfem, modo utroque nomine juncto F. Wilhelmo Rhedonenfem auctorem laudans: ubi in Edit. Duac. mendum irrepsit, in qua legitur Rhodonenfem, sed in antiquis editionibus & in omnibus codd. ms diserte iis locis legitur Rhedonenfem. Denique summam S. Raimundi codices omnes ms quibus in margine additus apparatus, quorum plures a me visi Parisiis supra ubi de S. Raimundo citati, & ante MCCIX quidam scripti, hoc opus Wilhelmo Rhedonenfem constanter asserunt, cui proinde ceu factus suus legitimus restituendus, ac deinceps non Joanni Lectori invito nec alienam gloriam appetenti supponendus, cum denuo typis committere contigerit. Ex codd. ms Sorbon. unum tantum refero. Codex est fol. par. memb. & eleganter scriptus, & ex legato Roberti de Sorbonio, unde aetatem colligas. Est autem Raimundi de casibus abbreviata summa, inserto apparatu etiam abbreviato, sed a textu Raimundi hac littera W distincto: quo certe elemento Wilhelmo noster indicatur.

Hujus scriptoris nostri meminit Ludovicus a Valcoletari Tabula n. 55. Frater Guillelmus Rhedonenfem, inquit, fecit apparatus super summam Raimundi, & scripsit multa in utroque jure. Meminit etiam Laurentius Pignon n. 7, sed mendum irrepsit in codicem Victorinum, in quo sic legitur: F. Guillelmus Aurelianenfem (quod notarii videtur erratum) scripsit apparatus super summam Raimundi. Altamura qui Guillelmum sub agnomine Celdonensis ad 1295 ascripserat, non sapientius iterum sub nomine Rhedonenfem recenset ad 1367 delusus a F. Godofrido Languedoc & F. Antonio Malet scripserunt haud accuratis, qui domum suam Redonenfem

TOM. I.

circa hunc annum tantum erectam decorare volentes, virum hunc egregium in ipsis tantum hujus domus initiis ordinem ingressum & ibidem professum sibi finxerunt, cum seculo & amplius integro antiquiorem monumenta superius allata invicte demontrent.

Quae sint alia illa multa in utroque jure, quae Valcoletanus Guillelmum scripsisse asserit, nullibi reperio; temporum vicissitudine forsitan perierint. Inter codd. ms Belgii laudatur a Sanderio T. I p. 107 summa de casibus S. Raimundi ord. Praedicatorum. Eodem codice. Item summa F. Wilhelmi Redonenfem de articulis. Manifestum Redonenfem sic compendio scriptum atri Redonenfem. An sit apparatus in Raimundi summam, an alterum opus, doceant Atrebatenses nostri, vel potius Vedaftini monachi, quorum est codex.

F. YVO BRITO.

F. YVO BRITO sive Armoricus e primitivis ordinis sodalibus, vir ut de eo legitur in libro vitas Fratrum inscripto P. v. cap. IV §. XI humilis, graciosus & devotus, & P. II cap. XXXI vir totius sanctitatis & religionis, & in linguis pluribus optimus praedicator, priorem provincialem in Terra-santa agebat, cum illuc sanctus rex Franciae Ludovicus IX pervenit, eumque rex sed & regina singulari benevolentia ob virtutem complexi sunt. Scripsit

Relationem de morte cujusdam ex ordine sibi dum viveret arcta necessitudine connecti. Quae habetur loco cit. P. v.

Narrationem praeterea miraculi meritis B. Dominici apud Tripolim Syriae circa sanctimoniam parati. Habetur etiam loco cit. P. II videlicet supra ubi dictam partem edidimus p. 42 n. 35.

F. GUILLELMUS PERALDUS.

F. GUILLELMUS PERALDUS nulli prope scriptorum ignotus, sed nec satis notus, adeo in ejus aetate, patria, nomine, scriptisque sibi parum & veritati consentiant, aliis de Petraalta aliis a Peira vel Peyra aliis de Peyrauta, tum & Gallica inflexione Peraldi nuncupantibus, quae omnia vere synonyma sunt, vel prave inflexa detortaque nomina, quaeque incautos in errore inducant facile vel imperitos, ut unum in duos & plures dividant, quod Lusitano, Gozseo, Pio, Fernandez nostris & aliis citandis contigit. Gallus fuit Guillelmus hic noster diocesis Viennensis Allobrogum oppido vernacule Peraldi nunc, olim forsitan Peyrauta, Latine Petraalta dicto, quod in monte altiori ad Rhodanum infra Viennam ex altera fluminis parte situm sit, ortus. In ipsis ordinis initiis ei se aggregari voluit aetate jam maturus, sive Lugduni sive quod verius cenfeo Parisiis vestem Dominicanam induerit: eam tamen a B. M. Reginaldo Aurelianensi, ut quibusdam placet, accepisse verum non est, B. Jordano magistro ordinis II in libello suo de initiis ordinis Praedicatorum disertis verbis asserente non alios a Reginaldo ex quo Bononia Parisios accessit sub finem anni MCCXIX, mortuus mense Februarii sequenti, ad ordinem ascitos praeter ipsum Jordannum & Henricum Teutonicum juniorem, qui etiam ambo cum Leone tertio, Reginaldo jam e vivis erepro, feria IV cinerum habitum induerunt. Etsi autem Parisiis ordini nomen dederit Guillelmus, pro more tum usu recepto conventus Lugdunensis alumnus & professus habitus est, sic enim & ipse B. M. Humbertus magister ordinis V, & Hugo de Sancto Charo cardinalis ambo Viennenses, licet Parisiis ad ordinem allecti, Lugdunenses tamen professione censiti sunt. Quandonam diem suum obierit nemo certo refert, ante MCCIX tamen mortuum

R ij

conjicio, quod noster Stephanus de Borbone seu de Bellavilla & ipse Lugdunensis sic eum laudet in suo tractatu de septem donis, ut jam tum non fuisse in vivis indicare videatur: Stephanus autem vita functus est anno mcccxi vel circa. Archiepiscopus Lugdunensis fuisse antiquus est error, quem non solum excepit Altamura ad mcccvi, sed & in Append. acriter tuetur, quem tamen ex iis quibus eum collocat annis facile est revincere. Vult enim Petro nostro de Tarentasia anno mcccxxii e Lugdunensi ad Tarentasensem Ecclesiam translato, ei suffectum Guillelmum nostrum, & sedisse ad mcccxxv, quo & obierit: ubi quot fere verba tot errores. Mitto quod gratis fingitur Guillelmum ad mcccxxv vitam produxisse, ac certum est Petrum de Tarentasia non nisi anno mcccxxii circa festum Pentecostes ex provinciali Francia Lugdunensem archiepiscopum evectum, e qua sede non ad Tarentasensem, quam nunquam habuit, sed ad Ostiensensem anno mcccxxii translatus fuit, sed ita ut cum Ostiensi Lugdunensis etiam administrationem retinuerit, & gereret adhuc xv novemb. quam tamen paulo post reliquit, successoremque habuit Aymarum de Rosillon, qui ea ratione concilii Lugdunensis II custos fuit constitutus, ut constat ex actis, adeo ut nullus Guillelmo locus relinquatur. Quæ etiam constant ex Martino Polono, Bernardo Guidonis, & omnibus ejus ævi scriptoribus. Dixi autem antiquum esse errorem, nam non solum Leander Albertus & ejus sequaces, sed & centum annis & amplius antea scribens noster Laurentius Pignon in eundem impigit. Novi quosdam ut difficultatem elevent, ita definire, Guillelmum archiepiscopum Lugdunensem revera non fuisse, sed episcopum in partibus & Lugdunensis suffraganeum, ac cum id nullo veteri documento astruant, gratis fictum videtur. Enormis porro excidit Jacobo nostro Percin ἀντιχρονισμος Hist. conv. Tolos. ad ann. mxxx pag. 108 a. ubi Peraldum a Paulo III die 1x sept. mxxxix creatum ait episcopum Tarsensem, & Lugdunensem suffraganeum trecentis circiter prius annis mortuum. Testem quidem appellat Fontanam Theat. tit. 56 p. 83 col. 1. Sed is eo loci non de Peraldo agit, sed de F. Guillelmo Piatii seu Du Prat eo certo anno episcopo Tarsensi creato, & a Joanne cardinali a Lotharingia archiepiscopo Lugdunensi in Vicarium assumpto, de quo nos postea. Neque verò idcirco minus habendus Peraldus, quamvis infulis caruerit, qui propriis meritis doctrina, eruditione, religione, zelo, operibus, non solum quoad vixit, sed & seculis sequentibus abunde fulsit, & etiamnum claret. Hæc autem ejus opera.

Summa de vitiis & virtutibus. Prior sic incipit: *Tractatus iste continet novem partes, & post indicem generalem, Pr. Dicitur de singulis vitiis* Posterior verò sic incipit: *Præsentis operis habet quinque partes principales, & postea ipsa summa virtutum: Cum circa utilia studere debeamus &c.*

Genuinum hoc ejus esse opus omnes scriptorum nomenclatores concedunt. Sic de eo Salanhacus noster inter viros ordinis scriptis illustres: *F. Guillelmus de Peraldo vir devotus & verax diocesis Viennensis, qui quanta & quam utilia scripserit, libri ipsi testantur, scilicet summa de vitiis & virtutibus perutilis ad prædicationem.* F. Stephanus de Borbone seu de Bellavilla jam citatus ejus æqualis & contubernalis in prologo sui magni operis de septem donis spiritus sancti, inter auctores ex quorum scriptis profecit, sic habet, & maxime de summis de vitiis & virtutibus *F. Willelmi de Peraldo de ordine Predicatorum.* Et prima parte *De dono timoris. tit. 5. De purgatorio. cap. 11,* sic iterum habet: *Audivi a F. Guillelmo de Peraldo, qui composuit summas de vitiis & virtutibus &c.* Quæ pro-

bant unâ vixisse. Has autem summas easdem esse, quæ sub Peraldi nomine typis prodierunt, hinc evincitur, quod pleraque quæ de vitiis & virtutibus habet Stephanus cum summis Guillelmi omnino convenient stylo solum innovato. Eiusdem operis meminerunt nostri Laurentius Pignon, & Ludovicus a Valleoleti. *F. Guillelmus Lugdunensis & archiepiscopus ibidem* (erratum esse jam monui) *scripsit summam valde & bonam & utilem ad virtutes acquirendas.* Sic primus n. 48. Alter verò n. 13: *F. Guillelmus de Peraldo scripsit summam valde notabilem de vitiis ac virtutibus.* De ea verò summa sic Joannes Gerson referente celebri Dupino pronunciabat, hanc auctorem non ex proprio sensu, sed ex sacre scripturæ purissimis fontibus hausisse, cui si nova ab aliis excogitata conferantur, in fimos habeant, nihil certi præstantia, nihil veri. Quæ sane Dupinius de summa vitiorum ac virtutum sub nomine Peraldi edita intellexit, cujus & varias editiones licet non omnes in suo seculo xiiii refert. Quæ velim meminerit lector.

Hæc verò laudantur editiones, in Inc. Typ. absque loco anno & nomine typographi, sine numeris reclamant. & majusculis. *Incipit summa vitiorum edita a F. Willelmo episcopo Lugdunensi ord. FF. Predic.* Extat in Navar. Colonia 1479 quæ in Bibl. August. a Reifero recensita pag. 94. Rursus curis F. Rodolphi Clutii ord. Præd. typis Petri Cholini. 1618 4. Ibid. Ant. Boëtseri. 1629 4.

Venetiis. 1492 & 1497 hæc Romæ in Barber. Rursus. 1557 8 tom. duob.

Parisiis. Jo. Parvi. 1519. voll. duob. in 8. Ibid. Jac. Quesnel & Martini Durand. 1629 4. Iterum Ludov. Boulenger. 1648 4. Ibid. 1663 4.

Antuerpiæ. 1571 8 tom. duob.

Lugduni. 1554 hæc in Barber. Iterum 1585 8 tom. duob. hæc in Bodley.

Summarium ejusdem summæ, quod a nostro Jacobo de Voragine ferunt adornatum prodiit Basileæ 1497.8.

Summæ integræ innumera prostant in Bibliothecis ms exempla. Hæc a me Parisiis visa. In Sorbon. codices xii memb. & sec. xiiii. scilicet tres de vitiis & virtutibus, primus fol. par. n. 1 p. 573 minutiori caractere sed eleganti ex legato M. Matthæi Castelet anno mcccvi. Alter fol. med. pellibus vitulinis n. 1 p. 1063. Tertius fol. mag. n. 1 p. 1047. Sex de vitiis solum fol. med. & par. & quidam in 4 nn. 1 p. 489, 949, 1041, 1050, 1074, 1075. Tres de virtutibus solum fol. med. & par. nn. 1 p. 155, 813: hic ex legato Petri de Farbu, qui sec. xiiii floruit. Est præterea cod. fol. mag. memb. n. 1 p. 37, qui est collectio plurium, *summa de vitiis & virtutibus compendiose tractata & bene abbreviata*, quod compendium vulgo tribuunt nostro Jacobo de Voragine. Licet autem ab his omnibus codicibus absit nomen auctoris excepto 813, in quo titulus *summa de virtutibus Peraldi*, quin sit verus auctor dubium nullum esse potest, & evincitur ex alio cod. fol. par. memb. n. 1 p. 954 qui collectio est sermonum auctorum omnium mediæ circiter sec. xiiii, inter quos Guillelmus episcopus Parisiensis, & Guiardus episcopus Cameracensis, F. Nicolaus de Byard & alii omnes permittim. Singulis in inferiori margine subscribitur eadem manu nomen concionatoris: inter hos autem sunt duodecim aliis permitti, quibus subscribitur sigillatim, *F. Willelmus qui fecit summam de vitiis & virtutibus.* Quæ sane de alia summa, quam quæ codd. mss hîc relatis repræsentatur, nemo prudens intelligat.

In Victor. tres sunt codd. mss memb. sec. xiiii aut xiv. Scilicet n. 43 fol. med. *summa de vitiis.* Altera manu & recentiori ascriptum nomen nostri Guillelmi. n. 516 in 4. *summa de virtutibus* & secunda manu sed longè recentiori additum auctore

Guillelmo Peraldo episcopo Lugdunensi. n. 917 fol. par. eadem *summa de virtutibus* absque nomine auctoris. n. 790 in 4 memb. *summa virtutum F. Guillelmi de Peraldo.* v folia *summa de vitiis.* Quæ iterum n. 1028 fol. parv. memb. cod. eleganti & sec. xiiii

In Colbert. n. 1214 *summa de vitiis* fol. med. memb. sec. xiiii. n. 1913 *summa de vitiis & virtutibus* fol. mag. memb. caract. eleganti, ac sec. xiiii. n. 2518 *summa de vitiis* fol. mag. memb. caractere accurato. Ad calcem sic legitur: *ven. vir D. Hugo Barroti legum professor præcentor istius ecclesie Narbonensis, qui obiit A. D. mcccxi 26 die martii legavit michi in præsentis choro incantandum & perpetuo mansurum.* In margine inferiori manu recenti legitur: *Hoc opus est Guillelmi Peraldi episcopi Lugdunensis teste Severtio in archiepp. Lugduñ. & Bergomenfi in suppl. chronicor.*

Quæ sic placuit referre, ut quàm apud omnes certum sit opus esse nostri Peraldi lector videat; quantum verò ad auctoritatem Severtii de episcopatu ejus Lugdunensi, quem ascribit ad annum mcccxvi, minimi apud nos est ponderis, nec convenit cum actis. Tres sunt præterea in eadem Bibl. codd. memb. duo fol. par. ultimus in 4. nn. 3973 4131 & 6208. Sola *summa vitiorum* absque nomine auctoris.

In Bib. Eccles. Paris. C. 31. 4. *summa de vitiis* optimæ notæ. memb. sec. xiiii. eadem sed abest nomen auctoris. In Navarr. cod. ms in 4 memb. ad cujus calcem legitur: *Explicit summa de vitiis anno D. mcccxi* quæ ætas codicis. Ibid. codd. duobus in 8 memb. ac melioris notæ: in primo *Summa de vitiis F. Guillelmi de Peraldo*: in altero, *summa de virtutibus Peraldi.*

In Elencho codd. ms Bel. T. 1. p. 356 *Guillelmi Peraldi summa de septem vitiis capitalibus.*

In catal. Bibl. Angl. T. 1 P. 1 2662. *Guil. Peraldi tractatus de vitiis septem.* P. 11 700 *Guil. Peraldi episc. Lugduñ. & ord. Predic. tractatus moralis de septem vitiis capitalibus.* 731. *Tractatus de virtutibus cujusdam venditoris ord. Predic.* Nota. *Sunt qui affirmant prædicti codicis auctorem fuisse Guillelmum Peraldum episcopum Lugdunensem, & ord. Predic. antesignanum.* Quæ annotatio procul dubio secunda manu adjecta.

Prudens omitto cæteros sive in Anglicanis, sive in Belgicis apud Sanderum, sive in Venetis & Patavinis apud Tomasium codd. mss recensitos, seu quod prima manu nomen auctoris omisissum, seu quod secunda manu falso dicatur auctor episcopus Lugdunensis. Illud ratum habeatur ad dignoscenda Guillelmi nostri genuina exempla, & ab aliis quæ innumera sunt hujus tituli de vitiis & virtutibus fecernenda, quæcumque sic incipiunt *de vitiis. Tractatus iste continet novem partes*: & post indicem generalem, *Dicitur de singulis vitiis*: Similiter de altero, quæ sic incipiunt, *Præsentis operis habet quinque partes principales*, & post indicem, *cum circa utilia studere debeamus*: hæc certo esse Guillelmi de Peraldo.

His hæctenus positis, ex quibus summam hanc de vitiis & virtutibus tot codd. mss repræsentatam, ac toties typis editam Peraldi nostri opus esse quibuscumque constare debet, quam & ei asserunt seu auctores æquales, seu nomenclatores omnes seculis sequentibus ad hæc nostra tempora, obviamdum jam dubio quod oriri posset ex insigni hujus summæ exemplo, quod voll. quatuor fol. mag. memb. eleganti & majori caractere servatur in Colbert. nn. 1146 47 48 & 49 duobus prioribus *summa virtutum*, posterioribus *summa vitiorum*, quæ totidem verbis a cap. ad calcem cum hæctenus sub nomine Peraldi prolatis conveniunt. Ad finem autem cujuslibet quatuor voluminum alia manu alio caractere, alioque atramento liber dicitur *D. Guillelmi de Brocia archiepiscopi Senonensis*: qui nempe sedit a mcccviii quo electus ad mccclix quo mortuus, & reipsa in catalogo ejus Bibl. recensetur iste Senonensis quasi hujus operis auctor. Hinc ansam arripuit Casimirus

Oudin in suo supplem. pag. 533 quem sequitur clarissimus Dupinius, hujus Senonensis inter scriptores seculi xiiii numerandi: cui & concinit clariss. abbas Argentæus in Ind. comment. mss nondum typis editorum: qui ambo viri sane eruditi, quosque plurimum veneror, si quatuor illa volumina evolvisent, summam virtutum & vitiorum iis contentam non aliam ab ea quæ sub nomine Peraldi Lugdunensis sive in codd. mss sive in typo editis deprehendissent, agnovissentque erratum esse in catalogo ejus bibliothecæ, nec alia ratione fuisse Senonensis, quàm quod eam suis usibus scribendam curarit: ut pote qui ipsi egregie commendam summam vitiorum & virtutum nostri Peraldi, quæ tamen non alia. Enim verò si Senonensis verus fuisset hujus summæ auctor, nomen archiepiscopi adeo illustri per omnium ora volitasset, nec quis eam suo auctori abreptam nostro Peraldo viro quidem erudito sed tandem simplici Fratri ausus esset asserere, cujus tamen esse ex quo scripta est continua seculorum serie prædicatur, dum nomen Senonensis hæctenus inter auctores silentio pressum fuit. Quod erratum in indice Colbert. idem in Bibl. Augustinen. ad Pontem-novum. Guillelmus de Brocia hanc nostri Peraldi summam tanti faciebat, ut eam ceu pretiosum munus suis amicis daret. Illam itaque F. Joanni de Parisius Augustinensi *propter sua servitia*, ut initio legitur contulit, quæ etiamnum extat in illa Bibl. cod. 178 fol. par. memb. optimæ notæ. Bibliothecarius autem quidam quod munus tantum erat Senonensis, ceu ejus opus inscripsit. In ead. Augustin. cod. 300 vel 279 est eadem summa sed absque nomine auctoris.

2. *Sermones de diversis & de festis.* Sic Salanhacus & Bernardus Guidonis. Laurentius Pignon n. 48 cit. *Sermones de tempore super evangelia & epistolas Pauli dominicales.* Ludovicus a Valleoleti n. 13 cit. *Item fecit sermones de tempore & sanctis per totum annum.* Id est tam de dominicis, quàm de quadragesima & festis sanctorum.

Pluries typis prodierunt. Primò Parisiis. Udalr. Gering & Bertholdi Rembolt. 1494 quæ editio apud nostros Rotomagen. tum & 1498 8. Iidem Tubingæ, Federici Meybergen & Joan. Osmar 1494 fol. & 1498 4 mag. Postea curis nostri Bernardi de Croso qui ad exemplum ipsius auctoris manu correctum recognovisse se testatur. Avenione. Joan. de Channey, 1519 8. Lugduni. Caroli Peshnor. 1576 & 1586 8. Colonia. Hæred. Ant. Boëtzeri 1629 4. Iterum ibid. 1632 4.

Hi sermones aliquando & olim & recens editi fuerunt sub nomine Guillelmi Arverni episcopi Parisiensis, ut Tubingæ. 1499 4. *Monachii. Nicol. Henrici* 1643. 4. *Quam editionem quidam S. I. summaris ad caput sermonum & notis marginalibus illustravit.* Parisiis 1638. fol. & in novissima editione omnium ejus operum curante Bartholomæo le Feron canonico Carnotensi & socio Sorbonico Aureliæ. 1674. fol. tomo altero. At certo non sunt episcopi Parisiensis ejusque stylum non redolent, ut agnoscunt omnes eruditi. Præterea in Sorbon. plures sunt codices ms seculi xiiii, quibus habentur dicti episcopi sermones aliorum sermonibus ejusdem ætatis permitti, & illi quidem luce digni, sed longe ab istis editis diversi. Sunt igitur hi editi nostri Peraldi cujus etiam nomine repræsentant codices omnes mss. Venales prostabant Parisiis ante mccc ex libro Rectoris universi. *Sermones F. Guillelmi Lugduñ. de dominicis super epistolas & sermones ejus de sanctis.*

In Sorbon. codex est n. 1 p. 979. memb. fol. par. ac sec. xiiii Titulus: *Incipiunt sermones F. Willelmi Lugdunensis de epistolis. Hora est jam nos de somno surgere. &c. Hoc tempus dicitur tempus advenum &c.* ut in editis. Item in cod. articulo

Sec. XIII. superiori cit. n. 1 p. 954 sunt undecim sermones de Dedicatione Ecclesie, & duo in consecratione virginum, sub quibus in inferiori margine auctor dicitur, *F. Wilhelmus qui fecit summam de vitiis & virtutibus*. Illi autem omnes iidem sunt cum editis.

In Navarr. duo sunt codices ms memb. Primus in 4 hunc habet titulum *sermones Guillelmi Lugdunensis. Hora est &c.* ut in Sorbon. mox citat. Sunt tantum de epistolis. Alter in 8 sermones in dominicas. Dom. 1 adv. *Dicite filia Sion &c.* ut in editis. Sunt tantum in evangelia. Ad calcem *Explicit summa magistri Guillelmi de Luduno.*

Florentia ad S. Marc. Arm. 3 cod. 102. *Sermones ven. viri F. Guillelmi archiepiscopi Lugdunensis* (adeo hic inolevit error) ord. *Pradic.* memb. & cod. 103. item memb. *Sermones dominicales Guillelmi Peraldi ord. Prad.* Venetiis apud SS. Jo. & Paul. Pl. 4. *Peraldi sermones de SS.* memb. in 4 ibid. *F. Guillelmi de ord. Pradic. sermones in adventu.* memb. in 4. In Elenc. codd. ms Belgii apud Sanderum pag. 181. *Guillelmi de Lugduno sermones doctissimi ad populum.* Pr. *Hora est jam nos &c.* Ibid. *Ejusd. summa de vitiis.* Et pag. 356. *F. Guillelmi Lugdunensis sermones super epistolas & evangelia totius anni.* bis. Ibid. *eiusdem summa de vitiis.* Item pag. 129. *sermones F. Guillelmi de Lugduno* (sed leg. de Lugduno) *de dominicalibus evangelii.* Pr. *Dicite filia Sion.*

In Belgio apud nostros Antverpienses, sermones in epistolas & evangelia *F. Guillelmi de Peraldo Lugdunensis.*

In elencho codd. ms Belg. p. 356 bis, primò sub nomine Guillelmi Peraldi, deinde sub nomine Guillelmi Lugdunensis.

Alva Sol. verit. Rad. 133 col. 1232 ex eo quod in editis Peraldum agnominari legerit, at in codd. mss sapius de Lugduno vel Lugdunensem tantum, opera esse diversa contendit & diversos auctores: verum ex collatione utrorumque editorum cum mss constat in omnibus convenire, unumque & eundem esse scriptorem.

3. *Expositio professionis, que est in regula B. Benedicti.* Sic Salanhacus.

Extat in Victor. cod. 335. memb. in 4 par. hoc titulo: *Tractatus super regulam B. Benedicti editus a F. Guillelmo de Perault ord. FF. Pradicat.* Pr. *Cum displiceat Deo infidelis & stulta promissio.* Item in Sorbon. cod. fol. med. memb. qui est collectio similium opusculorum, quorum primum est nostri *F. Gerardi Leodien. De preparatione cordis*, opus autem nostri Peraldi est ordine 23 absque nomine auctoris. Item in Navarr. cod. ms in 8. memb. inter plura. Item in Colbert. cod. 80 fol. mag. memb. in med. volum. Titulus eadem manu opusculi: *Incipiunt capitula in tractatu de professione monachorum super regulam B. Benedicti, quem fecit F. Guillelmus de Perault ord. Pradicat.* Item Lipsie in Paulina pag. 87 n. 49. *Fratri Guillelmi prioris (forte Pradicatoris) Lugdunensis tractatus de professione monachorum.* Item in catal. codd. mss Angliæ T. 11 P. 11 371. *Tractatus F. Guillelmi de professione monachorum.* In Elenc. codd. ms Belg. apud Sanderum plura recensentur hujus operis exempla absque nomine auctoris, sed eodem principio. Videtis pag. 132 n. 16 & pag. 135 n. 18 & 24.

Parisiis in Sangerman. extat absque nomine auctoris prima manu cod. 400 fol. med. memb. Recens minus ex fide cod. Gemeticen. inscripsit: *F. Guillelmi Pictavien.* at erratum esse monui, ex fide tum Salanhaci qui hoc opus Peraldo asserit, tum codd. Sanvictor. & Colbert. Fortè in illo cod. Gemetic. scriptum *Peirata* cum nota abbreviatio- nis super literam i, quod significat *Peiranta*, quod

quidam haud facile legens interpretatus sit *Pictavienensis*. Sed & prodiit in incunabilis typographia hoc titulo: *Incipit tractatus de professione monachorum editus a R. P. F. Guillelmo de Peraldo cono. Lugdun. ord. FF. Pradic. 8 par.* absque anno & loco, licet suspicer circa 1500 apud Joan. Parvi. char. Goth. Quæ editio Paris. in Regia D. 1831.

4. *Liber de institutione religiosorum.* Sic Salanhacus, seu Bernardus Guidonis. Hoc opus illud est, quod de eruditione religiosorum vulgo inscribitur, quodque sub nomine ven. F. Humberti magistri ordinis v primi ediderunt Patres ordinis Minorum conventus sui Parisiensis reformatores initio seculi xvi Parisiis. Henrici Stephani. 1512. 8 char. Goth. quæ editio extat in Reg. D. 2909. Lusitanus iterum sub ejusdem Humberti nomine edidit Lovanii. 1575. 8 contendens se in Germania quædam exempla ms invenisse sub nomine Humberti: at simul falsus ab Ambrosio Taegio P. iv Mon. ord. Peraldo asseri, & Bononiæ exemplum ms antiquissimum apud nostros servari nomen Peraldi præferens. Lusitanum imitatus est F. Franciscus Goraceus de quo postea in editione quam curavit Lugduni 1585. 8. ut & ille qui postea edidit Parisiis, 1622. 8. Item editores Bibliothecæ Magnæ SS. PP. Lugduni, Anisfon & soc. 1677 fol. T. xxv pag. 665. At Humberto abjudicandum opus ex eo evincitur, quod illi non ascribant veteres nomenclatores, contra verò Peraldo asserant, cui favent antiqua omnia exempla ms cum citato Bononiensi. Primò antiquissimum fol. memb. Romæ servatum in archivo magistri ordinis: Tum codices duo Victorini 513 & 515 melioris notæ memb. in 4. sec. xiii quibus is est titulus prima manu: *Incipit prologus in libro de eruditione religiosorum, quem composuit Frater Guillelmus de Perault de ordine Pradicatorum. Erudire Jerusalem &c.* In monasterio Regio Pissiacensi nostro codex est fol. memb. eleganti caractere 400 annorum. tit. *De eruditione religiosorum liber, quem composuit Frater Guillelmus de Perault de ordine Pradicatorum.* literis ex minio manu eadem totius codicis. In Sangerman. Paris. cod. 414 prima manu legitur etiamnum *Peraldi* nomen ut auctoris, quamvis manus recentior inscripserit nomen *Humberti*. In catalog. codd. mss Ang. T. 1 P. 1. 1260: *Guillelmi de Perault liber de eruditione religiosorum.* Alia exempla hujus catalogi omitto, quibus non additur nomen auctoris, ut T. 1 P. 1. 2307 *Liber eruditionis religiosorum.* Pr. *Erudire Jerusalem.* & 2376 idem. & T. 11 P. 1. 9292 idem. Lipsiæ in Paul. catal. p. 185 absque nomine auctoris, & p. 195 n. 13 falso S. Thomæ inscriptum. Inter codd. mss Belgii apud Sander. p. 191. *Guillelmus Peraldi O. Pradic. de eruditione religiosorum.* Nullus dubito, quin codices omnes antiquiores si quod nomen habent prima manu inscriptum, Peraldi habeant non Humberti. Adde stylum eundem esse plane, ut & tractandi modum, quem Peraldi servat in summa de vitiis & virtutibus, nullatenus autem Humberto convenire, cujus legi potest *Epistola de vitiis & virtutibus religiosorum* omnino dissimilis. Ex hætenus dictis Leandrum Albertum fol. 38 a. & Possevinum hoc opus Humberto vindicantes emendes, major enim fides tum antiquis codd. mss tum Salanhaco Guillelmi æquali & Bernardo Guidonis. Visus est non omittendus licet non antiquus & seculi ut videtur tantum xv vel xvi ineuntis codex fol. med. pergamenus apud nostros Sanjacobeos Parisienses & non parvæ molis absque nomine auctoris prima manu, sed cui altera imperiti cujusdam manus Humberti de Romanis ut auctoris inscripsit, quod emendandum.

5. *Et de regimine principum.* Sic Salanhacus citatus seu Bernardus. Hujuscemodi opus Guillelmo

nostro omnes ascribunt, ubi verò servetur editum aut ms nemo aperit. De quo ut sensum meum prodam, illud ipsum est, quod inter opuscula S. Thomæ de Aquino in edit. Rom. anni 1570 primum prodiit, quod certo certius non est sancti doctoris: neque enim antea ullus illi asserere ausus erat, etsi passim in bibliothecis plura ejus prostant exempla ms omnium manibus obvia, licet absque nomine auctoris: est tamen cujusdam ordinis Prædicatorum seculo xiii florentis, cum id aperte profiteatur in prologo, addens se illud principis rogatu, & majorum imperio compulsus scripsisse. Quod ut clarius fiat, duo distinguenda sunt apud Aquinatem hujus generis opuscula: primum ordine xx cui titulus *De regimine principum*, & Pr. *Cogitanti mihi*, in quatuor libros divisum. Hujus duos priores libros Aquinati postea ubi de eo asserimus, posteriores duos Bartholomæo sive ut jam vulgo dicunt Ptholomæo de Luca vindicabimus. At aliud opusculum est aliis non annumeratum, sed inter xl & xli editum hoc titulo *De eruditione principum* in septem libros distinctum, quod sic incipit, *Cum pars illustris Ecclesie sit cæsus principum &c.* quod ex cod. ms Tolosæ reperto & anno mccciii scripto, eoque anonymo Romani editores inter opuscula sancti doctoris ut genuinum ejus partum referendum censuerunt, cujus tamen stylus adeo S. Thomæ extraneus est, ut mirum sit viros eruditos id non animadvertisse, ipsumque Bellarminum observat. 3 in opera Aquinatis in eo delusum. Excusandi tamen facile veniunt, quod rem levius attigerint omnes, nec attentius discusserint. Contra verò stylus ita convenit cum eo quo utitur ubique Peraldi, præsertim in summa de vitiis & virtutibus, ut ovum ovo non sit similius. Eadem tractandi ratio per divisiones, per auctoritates ex scriptura & ex patribus, dictio eadem humilis, non ut S. Thomæ, quæ cultior est & castigatior, quæ si lector perpendit per otium, quin meam in sententiam transeat, nullum mihi dubium. Scrupulum facere potest, quod de regimine principum opus Peraldi inscribat Salanhacus, non de eruditione principum, qualis est hujus operis titulus: sed facilis solutio, nempe Salanhacum non semper attendisse, ut librorum titulos accurate referret & ad amissum, modo rem ipsam exprimeret: Sic *De institutione religiosorum*, appellat opusculum superius nostri Peraldi, quod *De eruditione religiosorum* inscriptum exempla omnia ms exhibent. Duo tunc in Navarr. hujus opusculi exempla ms unum antiquius circa mccc scriptum fol. par. memb. quodque novæ editioni accuratæ haud parum prodesset: alterum charta in 4 ad cuius calcem legitur, *Explicit liber eruditionis principum completus A. D. mcccclx die xix julii*, utrumque absque nomine auctoris: Apud Feliterum de Bibl. Paul. Lips. pag. 303 n. 36 sic lego: *F. Agidii ord. Pradic. de eruditione principum libri vii. p. 321. Agidii liber de regimine principum.* Videtur idem opus, sed quis iste Agidius? For- san quem de Lessinis vocant: verum cum huic simile opus veteres nostri nomenclatores non ascribant, erratum facile crediderim, & Agidium scriptum pro Guillelmo hoc nostro, cui omnes antiqui asserunt.

6. *Et multa alia.* Sic tandem Salanhacus. Laurentius Pignon addit item *de scientia*, at non magis explicat.

Lipsiæ in Paul. Felleri p. 232 n. 45 inrer plura: *Fratri Guillelmi prioris (an Pradicatoris) Lugdunensis compendium contra vitium proprietatis monachorum.*

Leander Albertus fol. 86. a. sic habet, *Guillelmus Gallus archiepiscopus Lugdunensis, vir ingenio & doctrina clarus summam magnam tribus volumi-*

nibus distinctam de septem donis Spiritus Sancti scripsit, rationes suas exemplis præclaris confirmans. Verum ut allucinetur in titulo archiepiscopi quem Guillelmo nostro tribuit, sic & in opere, quod non ejus, sed nostri *Stephani de Borbone seu de Bellavilla* de quo postea.

Nomenclatores qui post Tritemium in eo delusum hunc auctorem in duos dividunt, alterum Peraldum ad mccciv, Lugdunensem alterum ad mcccxxvi, & utrumque sine ullo documento veteri Lugdunensi infusa ornatum, quales Lusitanus, Possevinus, Fernandez & alii plura alia ei ascribunt:

1. *De proprietatibus rerum.* Quod opus est cujusdam fodalit ord. Min.

2. *Super libros xv sententiarum.*

3. *De fide & legibus ac fide Sacramentorum*, qui liber dicitur a Simlero olim editus Augustæ in fol. sed allucinari censeo, & quod opus est Guillelmi episcopi Parisiensis, Lugdunensi nostro perperam asserere.

Altamura ad 1256 tum in Bibl. tum in Append. ubi errorem dividendum in duos videtur agnoscere, multo plura ex F. Godefrido Languedoc Armorico, de quo nos postea sec. xvi, scriptore certe haud accurato, refert opera

1. *Posillas plures.* 2. *Opusculum de SS. Sacramento.* 3. *De principio scientiarum.* 4. *De natura relationis.* 5. *De unitate formæ.* 6. *De conscientia.* 7. *De predicabilibus & predicamentis.* 8. *Physica.* 9. *In tres libros de anima.* 10. *De celo & mundo.* 11. *De generatione & corruptione.* 12. *Super metaphysicam.* 13. *De logica.* 14. *De grammatica.* Quæ unde acceperit, aut ubi serventur saltem ms, cum non aperiat Languedocius, arbitrio lectoris permitto. Tamen in Elencho codd. ms Bel. T. 1 p. 356 ei tribuitur *Posilla in Lucam.*

In Bibl. Augustana inter antiquas editiones apud Reiserum pag. 107 recensetur, *Guillelmi Lugdunensis episcopi opus de fide & legibus.* Sed censeo erratum in titulo & opus esse Guillelmi Arverni Parisiensis episcopi.

Ibid. pag. 110 Reiseri: *Fratri Guillelmi Lugdunensis episcopi expositio sacrorum evangeliorum & epistolarum de tempore diebus Dominicis, de Sanctis, & pro defunctis.* Ulma 1486. Aut fallor, aut hic etiam erratum, videtur enim opus nostri F. Guillelmi de Parisius II de quo nos postea sec. xv, qui scribebat anno 1485 hoc eodem fere titulo, quod discutiant indigenæ curiosi. Idem opus & ejusdem Parisiensis non verò Lugdunensis crediderim quæ ibidem refertur pag. 112. *Guillelmi posilla super epistolas & evangelia de tempore & de Sanctis, & pro defunctis. Item de passione Christi & de planctu Virginis Mariae &c.* Quod etiam discutiant indigenæ.

Virtutum vitiorumque exempla ex utriusque legis promtuariorum excerpta nunc ex duobus antiquissimis exemplaribus reformata, opusculum sub nomine F. Guillelmi editum Lugduni 1580 in 16, tum a Possævino tum ab Altamura laudatum: & iterum ibidem apud hæredes Guill. Rouillii 1616. 16: rursus nostra ætate ibid. typis Joan. Radisson, qui Bediano Morange socio Sorbonico & S. Nicetii canonico nuncupavit, 1677 in 12. Quisquis has editiones curaverit, a vero quàm longissime aberravit, nam ipsissimum est opus nostri Nicolai de Hanapis patriarchæ Jerosolimitani, cui ex fide omnium veterum codd. ms asserimus mox ubi de eo ad 1291.

Etsi verò Altamura concedam in pluribus codd. ms Guillelmum de Peraldo episcopum Lugdunensem dici, tamen in antiquioribus seculi xiii exemplis, qualia plura sunt hic Parisiis, id haberi pernego: quod si verum esset, nec Salanhacus, nec

Stephanus de Borbone qui ubique laudat, nec Bernardus Guidonis tacuissent.

Ex hæcenus dictis duo mirabitur lector, quæ in alio non facile occurrent: primum Guillelmo genuina illius fere omnia opera ipsi ablata, & aliis non penitentibus liberaliter data: nam summam virtutum & vitiorum Guillelmo de Brucia, sermones ejus omnes Guillelmo Arverno Parisiensi episcopo, expositionem professionis S. Benedicti nescio cui Guillelmo Pictaviensi, tractatum de eruditione religiosorum Humberto nostro de Romans, alterum tractatum de regimine principum S. Thomæ de Aquino incauti ascripserunt: contra verò & est secundum, illum titulis onerant & dignitatibus quibus ornatus non fuit, plura etiam illi asserunt opera quibus non laboravit. Utinam tandem ex allatis supra luce ipsa clarioribus documentis error finiatur, ac relictis illustri nostro scriptori indubitatis ipsius operibus, nec honores quibus caruit, nec alieni factus deinceps ascribantur.

F. GUILLELMUS COLONIENSIS.

* 1250. F. GUILLELMUS COLONIENSIS Teuto a nomenclatoribus cæteris omissus, laudatur a Laurentio Pignon catalogi n. 62 his verbis *F. Guillelmus Colonienſis dictavit*

Sequentiam de Ascensione, Omnes gentes plaudite.

Hinc colligas atate Laurentii id est ante mccc, nam hic scribebat jam anno mccc lxxxix, hanc profam Alberto Magno non ascriptam, ut postea quidam existimarunt, quibus assentitur Joannes Adelphus physicus Argentinensis in suæ sequentiarum interpretationis prologo: sed & hunc Guillelmum ante annum mcliv vixisse, quo hæc apud nos sequentia canebatur, ceu quæ extat in antiquissimo ordinis officio ecclesiastico a magistro ordinis V Humberto de Romans concinnato, & ad eum annum jam scripto. In vitis Fratrum P. iv cap. 24 §. 10 laudatur quidam *F. Wilhelmus Tentonicus valde religiosus & magnus animarum zelator*. Eundem esse sequentiæ scriptorem nolim affirmare, sed tempora conveniunt.

FF. CONSTANTINOPOLITANI.

* 1252. F. CONSTANTINOPOLITANI illi scilicet sodales nostri, qui domum nostram in ea imperiali urbe jam pluribus annis antea erectam anno mclii incolabant, Græcisque schismaticis ad pacem & concordiam cum Ecclesia Latina reducendis impigre desudabant, communi labore & opera scripserunt

Tractatum adversus errores Græcorum.

Edidit primus Petrus Stevartius Tomo singulari insignium auctorum tam Græcorum quam Latinorum ex variis Bibliothecis collectorum. Ingolstadii typis Ederianis 1616 in 4 a p. 535 ad 630 ex cod. ms Bibl. Bavaricæ. Ex quo in magnam Patrum bibliothecam intulerunt Colonienſes anno 1616 T. xv p. 1043 ad 1070: & Lugdunenſes Anissonii anno 1677 in supplemento p. 589 Titulus a Stevartio appositus is est: *Tractatus contra errores Græcorum editus Constantinopoli in edibus Fratrum Prædicatorum anno Dni 1252. De processione Spiritus Sancti. De animabus defunctorum. De azymis & fermentato. De obedientia Romane ecclesie.*

Cum autem meas in manus venerit codex ms longe correctior & emendatior, quam is quo usus est Stevartius, qui Bavaricum fatetur ipse per quam vitiosum, eruditus gratum me facturum putavi, si loca saltem quæ ille in Bavarico notat mendosa &

corrupta, ex eo qui mihi occurrit restituerem, & quomodo legenda indicarem. Codex autem iste quem laudo chartaceus est in fol. fuitque aliàs Ægidii Carlerii, idemque supra memoratus ad annum 1234 ubi de FF. Hugone & Petro de Sezana apocryphis Gregorii IX ad imperatorem Vatavianum & patriarcham C. P. Græcum missis. Tractatus autem de quo hic agitur, incipit codicis fol. 165. Prologum integrum do, ut cum editis conferat lector, & quis correctior judicet. Sic incipit

Prologus.

Licet Græcorum Ecclesiam virtutum floribus & philosophiæ studiis (1) dudum decoratam noverimus, necnon & sanctorum (2) præcedentium patrum prophetarum videlicet & apostolorum veterum loci cursu calcans vestigia, quamplures ex se vestros lapides & ignitos in ædificium supernæ Hierusalem olim eadem transmissit (3) constructum: nunc tamen hoc est in fine temporum quod sine gravi mærore proferre non possumus, (4) in miseris & diversis erroris obfusata turbidibus in eadem caligine suarum opinionum (5) divisa a sacrosancta Romana Ecclesia cæca perseverat. Et quamvis infinita hæsesum germina a (6) cccxcix annis & citra, hoc est a tempore Phorii vel Phortini hujus schismatis inventoris in diversis suis partibus tum propter defectum scientiæ, tum propter odii & invidiæ amaritudinem manifeste (7) pullulaverit, præcipue tamen in quatuor articulis generaliter seu communiter a nobis deviare cognoscitur. Quorum

Primus ab ipsa majestate divina temerarie inchoans ore polluto (8) nititur construere contra opinionem imo fidem catholicam tertiam in Trinitate personam, id est Spiritum Sanctum a Filio minime procedere, vel spirari vel existentiam habere.

Secundus autem (9) secundam theologiarum virtutem, id est spem virulento conamine intermere studens, asserit defunctorum animas nec parvissimi perfrui gaudiis, nec infernorum supplicis vel igne purgatorio citra diem judicii, aut a latam extremam sententiam (10) judicis posse subiacere.

Tertius verò ipsam omnipotentis Dei potentiam creaturæ hoc est fermenti termino volens coarctare, voce blasphæma prædicat non nisi in fermentati panis materia posse perfici mysterium sacramenti. His itaque fide & spe & caritate virtutibus a cordibus fidelium dicto studio & ordine deletis, (11) revolvitur in totius consummationem nequitia.

(12) Quartus sequitur viam præcludens reductionis, dum eam ad quam horum & similibus errorum spectat correctio, id est sanctam Romanam Ecclesiam (13) canino dente lacerat, eamque non esse caput Ecclesiarum, nec ei obediendum esse communiter asserendo prædicat, moribus affirmat, & factis (14) ostendit.

Contra quos errores pestiferos quamvis multorum jam fidelium (15) desudaverit labor, & plurima ad nostræ fidei defensionem scripta dimiserint perlegenda: quia tamen moderni Græci non vi pariter & antiqui (16) schismatis fautores, nec argumentis vel rationibus, nec sacra scriptura testimoniis, sicut nec suorum scriptis sanctorum, quibus plurimum innituntur tam apocryphis quam veris volunt superari, fraternis (17) itaque precibus inclinatus, qualiter ex suis libris eorum vincatur pertinacia, virtute qua potero ostendere (18) curabo. Si quid ergo vobis Fr. D. (an Fratres dilecti, an Fratres dilecti) in his gratum fuerit, ad fontem bonorum omnium Deum scilicet referentes, cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur,

» loquitur, oratione frequenti me sedule commende. Si qua verò præter meam utique intentionem minus veritati consona forsitan apparebit, vestrae correctionis lima (19) depurata, & ad lumen veritatis (20) caritative (21) adducta, & meæ imperitiæ, & brevitatis inopiæ veniam concedatis.

19. depuratis.
20. caritative.
21. reducuntur.

Incipit primus liber seu tractatus ab uno Fratre de ordine Prædicatorum compositus cum assensu plurimum ejusdem ordinis.

» Primum igitur articulum Græcorum Græci suis rationibus & auctoritatum testimoniis defendere volentes ita procedunt &c.

Nunc loca quæ in codice Bavarico Stevartius fatetur corrupta referenda, & quæ in codice Carlerii jam Gymnasii Navarrici legantur addendum. Primum lectionem Stevartii damus, cui nostram opposimus hac nota signatam. Nav.

Pag. 539 lin. 14 Stev. nec interdictum. Nav. intervallum.

P. 544 l. 19. Quia verò est bonæ expositionis. Nav. Quod verò bene exponamus, quod de veritate increata locutus fuit Christus, patebit in sequentibus.

P. 554 l. 33. Qui non lecta expletis sequuntur. Nav. Quæ non lecta ex lectis sequuntur.

P. 556 l. 12. In quinto namque concilio. Nav. In hoc namque concilio &c. nempe Ephesino paulo ante citato.

P. 557 l. 23. Majus & subsistens per medium. Nav. Pater quidem sine principio & ingenuus, & semper pater intelligitur: ex ipso autem secundum propinquum sine interstitio unigenitus cointelligitur: per ipsum autem unigenitum & cum ipso æquum aliqua inanis & insufficientis per medium intercedat intellectio, statim & Spiritus Sanctus copulative comprehenditur. Iste S. Basilii locus totus fere corruptus apud Stevartium.

P. 559 l. 24. Definit enim secundum concilium. Nav. Definit etiam quantum sanctum concilium sic: Condemnamus &c. & ad finem hujus articuli & Nestorii eidem scripsit.

P. 575 l. 12. Ergo Christus comedit azima pascha. Nav. Ergo Christus comedit pascha luna decima-tertia. Obiectum scilicet est Græcorum.

P. 580 l. 11 Item Græci in officio suo de apostolis &c. Nav. Item Græci in officio suo de Petro & Paulo talia testantur. Dicunt enim: Quibus laudum cantibus psallemus Petro & Paulo, qui divisi sunt corpore & uniti spiritu &c.

P. 585 l. 20. Quantam putas circa ducentos viginti sacerdotes &c. Nav. Quantam putas circa quingentos viginti sacerdotes inhabitationem ostendere & familiaritatem, qui etiam patriæ & labori cognitionem, quæ in confessione ipsius est præposita, quibus tu utique ut caput membris prædebas.

P. 588 l. 5. Nunc igitur & recursum &c. Nav. Nunc igitur & recursum qui ad sanitatem sit & restitutionem perfectam, nobis concedite justissime: & maxime cum infirmitas non occasione sive causa corruptionis suæ stabilimentum acceperit, sed ab extrinsecus coacto & improvise impulsu sive casu suum acceperit robur.

P. 690 l. 34. Istud testimonium invenitur passione sua confirmare. Nav. Istud testimonium invenitur in passione sua. (Id est in legendis ut aunt, seu in historia ejus martyrii.) Confirmare etiam aliquid aut infirmare ante legatos papæ non poterat concilium &c.

P. 591 l. 3. Et ideo non obediimus ei. Item quaritur ab eis &c. Nav. Et ideo non obediimus ei. Sed tunc quaritur ab eis &c. (& hæc est responsio ad obiectum, quam Stevartius putat abesse.

P. 593. Hæc autem scripta sunt &c. Nav. Hæc scripta sunt anno Dni mclii in civitate Constantinopoli a Fratribus ordinis Prædicatorum ad ædificationem Ecclesiæ & profectum animarum, ad laudem & gloriam Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen.

Alter pars tractatus sic incipit in Navar. Sicut in priori opusculo visum est, Græcorum (1) Ecclesiæ decor, qui olim sua venustate quam plurimos ad æmulationem fidei provocabat (2) & morum, (3) ita est nunc errorum caligine obfusatus, quod sua sæditate horrorem aspicientibus incutiat: ut jam non fidelium Ecclesiæ, sed congregatio potius non immerito possit appellari hæresiarcharum. Quod licet in jam dictis quatuor articulis legentibus monstratum sit, adhuc tamen plenius in his quæ sequuntur apparebit, quæ ex dictis magistri Hugonis Ætheriani nuper extracta huic operi necessario duximus inferenda.

Stevart. ubi dicit.
1. Ecclesia doctorque.
2. ut morum.
3. ita & nunc erroris.

P. 593 l. 27. Sed Calabri & cæteri orthodoxi sicut antiquitus &c. Navar. Sed Calabri cum orthodoxis sunt antiqui & apostolice Ecclesiæ nostræ alumni, ejus moribus sunt informati &c.

P. 596 l. 7. Nam cum anni quatuor tempora sunt &c. Nav. Nam cum quatuor sunt anni tempora aut temporum distinctiones, horum initia primorum mensium, martii videlicet, junii &c.

L. 37. Verum hæc de grecogice laicorum lapsum excerpti &c. monstrum verbi, inquit Stevartius. Nav. verum hæc de gurgite Latinorum lapsuum excerpti &c. correctioni vacent.

P. 598 l. 12. Sacerdotes eorum in plerisque locis viri sanguinum existunt, & inferunt sacratis manibus &c. Nav. Sacerdotes eorum in plerisque regionibus viri sanguinum existunt. Nam proficiscentes in Perfas mortem arcubus intentant & inferunt sacratis manibus: quod propriis oculis imperatorem sequendo per Cappadociæ &c.

L. 36. Sed errore vatis jucunditate traducuntur, quomodo apostolis sancitum esse &c. Nav. Sed errore satis manifeste traducuntur, cum hoc ab apostolis sancitum esse &c.

P. 599 l. 28. Cum igitur die Sabbatorum jejuniis valefaciant, & omnia illa de festivitate, etiam si major septimana reliquis numeretur &c. Nav. Cum ergo per dies Sabbatorum jejunia omnino detestantur, etiam si major septimana &c.

P. 600 l. 9. Mulieres fusco & puniceo facies suas pingunt &c. Nav. Mulieres etiam facies suas pingunt, fucorum variis coloribus insigniuntur.

L. 11. Sacramentum conjugii pro fatali reputant. Nav. pro vili reputant.

P. 602 l. 2. Similiter autem sancti Mantellis sanctique Koramidii locos &c. Nav. sancti Matilii & sancti Oramidii &c. Porro legendum sancti Mandelii vel Mantelii, Grece τοῦ ἀγίου μανδελίου, id est imaginis Christi, & sancti Oramidii.

P. 604 l. 28. & dominatorem. Quod ipsi sancti patres &c. Nav. & dominatorem, prout in simbolo continetur, quod sancti patres tunc divino spiritu inspirati condiderunt.

P. 607 l. 13. & alii sancti patres numero dcl. Nav. & alii patres dcl in margine codicis sic notentur. Alibi dicitur dclxxx, & revera postea sic legitur.

P. 608 l. 24. & doctrinis gentilium contemnent. Nav. contemnantur.

P. 614 l. 23. ut fieret patriarcha Ecclesiæ Antiochenæ sine irrita electione Flaviani, quem canones advocabant martyrem &c. Nav. Antiochenæ, cassata sive irrita electione Flaviani, quem canonici advocabant, infinitis scandalis &c.

P. 615 l. 8. Post istam fuit sexta &c. in Navar. deest iste articulus.

P. 618 l. 26. Tantum exercuit perversum dogma

Sz. XIII. &c. Nav. in tantum serpsit. *Vocabulum infime Latinitatis ejus seculi pro serpsit.*

P. 69 l. 6. In chartis bombacinis scriberentur, eo scilicet quod rasuram non sustineat hujus pergamini. Nav. in chartis bombycinis scriberentur, eo scilicet quod rasuram non sustineret hujusmodi pergamenum. *Nota. Haud displicet tamen, bombacinis, ratione habita ejus seculi: quod enim periti dicunt, gossipii vel xyli lanuginem, ea atate dicebant bombacem, bombax, ex quo etiam conficiebatur charta. Vide Jacobum de Virriaco Hist. Eccl. Orient. c. 86 & Ducangium vocabul. med. & inf. Latin.*

L. 30. Dicimus cum expositore canonum re & nomine maxime inter Græcos &c. *Sic etiam in Nav. Sed censuerim legendum re & nomine Maximo, quisquis sit ille canonum expositor.*

L. 33. & in multis locis libens veritatem condemnavit. Nav. etiam in multis libris veritatem depravando.

P. 624 l. 12. Quotiens illo sanguine confecto, quod ut credimus cipuncti vocant in suis epulis &c. Nav. quotiens cibo illo dicto sanguine confecto quod ut credimus cyprimen vocant &c. *An quod ex Cypro rationem conficiendi didicerint, an vocabulum infime Gracitatis & a Latinis corrupte scriptum?*

Loca hinc solum referuntur, quæ mendosa & corrupta notat Stevartius, innumera verò sunt, quorum lectio castigatio in codice Navarrico, quamvis & hunc sua etiam habere *σφάλματα* fatendum sit.

Cum tractatus mutilus sit in editione Stevartii, quæ in ea desunt, hinc addere visum est ex eodem cod. Nav. in quo hæc adduntur post illa verba quæ Stevartius p. 630 l. 5. non secundum pravum intellectum Græcorum.

» B. Joannes Chryostomus contra illos qui Latinarum consuetudines aspernabantur & vituperabant in suprascripta epistola sua (*cujus fragmentum P. I. reseruit & habet Stevartius p. 576*) quam Græcis de sacramento & aliis consuetudinibus Latinorum dubitantibus de Constantinopoli transmissit, in principio ejusdem epistolæ sic scripsit: Innotuit nobis edocti, digni sacerdotes, a quodam milite, quoniam contentiones inter vos sunt, & de quibusdam quæstionibus ecclesiasticis. Dico autem de jejuniis sabbati, de sacra communione, de conjugio matrimoniali sacerdotum, de rasura barbarum, eorum scilicet qui in sacris ordinibus sunt constituti. Narrabat insuper idem miles nobis multas contentiones alias inter vos & Latinos factas, rogabatque obnixè nos aliquid vobis scribere super iis. Nos autem propter caritatem Christi & vestram utilitatem consensus amicabilem postulationem. Viri Deo devoti ecce scribimus, & primùm rogamus vos, ut contentiones non recipiatis: nos enim secundum Paulum tales consuetudines non habemus, nec Ecclesia Dei: sed pacem cum omnibus sectamini, habentes pacem Christum, qui fecit utraque unum, & diligite Latinos, fratres, orthodoxi enim sunt & filii Ecclesie catholice & apostolice sicut & vos. Nam hujusmodi quæstiones & quædam consuetudines non connumerantur in articulis fidei. Omnia enim bona sunt, si in gloriam Dei facimus omnia. Nihil enim neque Latinorum consuetudo ecclesiastica neque vestra extra bonum aliquid vel indecens recepit aut tenet, sed divinitus habet intentionem & intellectum. Sane igitur intelligentibus omnia sunt (1) vita, ceteris autem sunt scandalum & offendiculum. Ex præmissis igitur colligitur manifeste, quod sancti patres antiqui tam de sacramento quam de aliis Latinorum consuetudinibus catholice & sancte senserunt: moderni verò Græci quia jugum obedientie Romanæ Ecclesie a col-

lo suo excutere voluerunt, multis eam erroribus involutam esse sine timore & verecundia prædicare non cessant. Alia verò discussione virorum peritorum & arbitrio relinquamus.

Et hic est finis tractatus in cod. Nav. Ubi notandum tum fragmentum hic allatum epistolæ sub S. Joannis Chryostomi nomine citatæ, tum aliud ejusdem epistolæ apud Stevartium p. 576 revera Chryostomi non esse, sed Theoriani philosophi seculo XII imperante Manuele Comneno clari, cujus Leo Allatius passim meminit, speciatim verò ultimum fragmentum hac pagina scriptum Græce fere integrum habet libro suo de utriusque Ecclesie Occidentalis atque Orientalis perpetua in dogmate de purgatorio confessione pag. 822 & ibidem elegantius Latine reddit.

Notandum rursus in editione Stevartii ad finem hujus tractatus, additam laciniam seu appendicem quæ sic incipit: *Tempore quo victoriosissimus imperator Constantinus cognomento Monomachus imperii perspicaciter moderabatur dignitatibus, erat quidam Michael C. P. sedis patriarcha &c. Finis. Hæc verò gesta sunt anno ab incar. Dñi milles. quinquagesimo quinto. indict. octava. Quod ego Pantaleon cum essem ibi Constantinopoli ubi hoc actum est, hoc idcirco memorabile feci &c.* Mirum quam hæc ultima verba scriptorum nomenclatores hæcenus torserunt, quibusdam Pantaleonem hunc tractatus superioris contra Græcos auctorem existimantibus: quorum alii * sodalem nostrum fuisse volunt & vocant Fratrem Pantaleonem ordinis Prædicatorum: alii non symmytam nostrum, sed Græcum quemdam, qui tractatum prædictum in ædibus nostris C. P. scripsit ac edidit, eundemque volunt cum Pantaleone diacono & Chartophilace magnæ ecclesie C. P. cujus extant duo sermones editi Græce in sancta lumina & in dominicam Transfigurationem, & cum Pantaleone presbytero monasterii Byzantinorum, cujus est sermo in Exaltatione sanctæ crucis editus Græce & Latine apud Gretzerum T. II de Cruce, Sic censet Oudinus in *Supplem. de script. Eccl. ad Belarminum*. De quibus hæc nostra est certa sententia.

Primò tractatus hujus contra errores Græcorum auctorem anonymum quidem, sed absque dubio ordinis Prædicatorum sodalem fuisse. Id evincit titulus in cod. Navar. post prologum ascriptus, quem iterum repeto: *Incipit primus liber seu tractatus ab uno Fratre de ordine Prædicatorum compositus cum assensu plurium ejusdem ordinis: ut & finis eidem libro primo adjectus: Hæc scripta sunt anno Dñi mcccii in civitate C. P. a Fratribus ordinis Prædicatorum &c.* qui & idem legitur apud Stevartium. Stevartius ipse sic monet initio: *Reperimus tractatum istum in Bibl. Bavar. absque speciali auctoris nomine: itaque neque nos de auctore divinabimus*. Libenter assentior, Anonymus est auctor, sed ex ordine Prædicatorum.

Secundò dico laciniam illam seu appendicem ad calcem tractatus apud Stevartium adjectam, quæ incipit, *Tempore quo victoriosissimus &c.* portionem non esse tractatus, tum quod non sit in cod. Navar. ac proinde aberat etiam a codice ex quo Cælerius sibi describendum curavit: tum maxime quod ea sublata tractatus manifeste sit integer & finitus, nullam cum eo habeat illa connexionem, sitque quid omnino *ἀπρρογ*: solemne enim aliàs fuit & frequens notariis codices scribentibus auctorum tractatibus vel aliena opera vel lacinias inventas adjungere, quod periti quotidie experiuntur. Nicolaus Antonius Bibl. Hisp. vet. lib. x n. 512 refert quidem in Bibl. Vatic. cod. 4066 ms qui plurimum est collectio, primò occurrere opus hoc titulo *Pantaleon contra hæreses Græcorum*: sed si is tractatus sit idem ac noster, & antiqua seculi saltem xv mediū manu scriptus,

contendo titulum secunda manu adjectum, ea solum ratione quod nomen Pantaleonis ad calcem latinæ bibliothecarius legerit, ut in codice Bavarico.

Quis autem iste Pantaleon, quæ ætate vixit? Certe ætatem suam ipse indicat sic scribens: *Hæc verò gesta sunt anno MLV indict. VIII, quod ego Pantaleon cum essem ibi C. P. ubi hoc actum est, hoc idcirco memorabile feci*. Et si enim involutus sit ille loquendi modus, vix aliter intelligas, quam eum testari se præsentem fuisse C. P. cum stupenda quæ narrat evenerunt. Cur enim dicit *cum essem ibi*, nisi ut sibi ceu oculato testi fidem astruat: aliàs si non fuisset præsens, a quo audierit, aut ubi legerit addidisset. Imo laudes quibus Constantinum Monomachum, & legatos ad eum a Leone IX missos Stephanum cancellarium & Petrum archiepiscopum Melphitanum ornat, circumstantiæ singulares ab istis gestorum quas refert, hominem præsentem & visa narrantem indicant: qui proinde ducentis circiter annis ante institutum ordinem Prædicatorum, & ante tractatum anno demum mcccii C. P. compositum & scriptum vixerit.

Pantaleonem diaconum Chartophylacem & agnominem presbyterum monasterii Byzantini non solum eundem hominem Oudinus, sed & hanc Combesii esse sententiam tradit: at tantum abest ut ita fenserit Combesius, quin id sibi non facile persuadendum palam pronuntiet: *Proclive nimis, inquit, duos ejus nominis C. P. vixisse sic officiis & rationibus distinctos*. Margarino hi Pantaleones sunt seculi VII, Coccio seculi IX mediū, Combesio incertæ ætatis, mihi ante XIII seculum floruisse certò videntur, orationes enim sub eorum nomine editæ coram clero Græco C. P. tum agente & dominante se produnt pronuntiatas, ab initio verò seculi XIII & Latinus imperator & clerus Latinus C. P. rerum potiebantur. Pantaleon verò scriptor latinæ supra relatæ non solum ex ipsa seculo XI medio vixisse ostenditur ut dictum est, sed & homo Latinus non Græcus ex eadem comprobatur, scriptam enim Latine quisquis attente legèrit, perspicier, non primò Græce, quis enim unquam vidit, aut ex Græco versam. Quibus addo Pantaleonis nomen illis seculis & apud Græcos & apud Latinos ita fuisse commune, ut ex varietate operum seu Græcorum seu Latinorum, aut etiam ex diversitate officiorum & dignitatum discernere, quàm ex eodem nomine in unum confundere certius & æquius videatur. Præter jam nominatos nunc mihi occurrit Pantaleon Justinianus patriarcha C. P. Latinus, qui ab anno mccciii electus cum Balduino II Latino Orientis imperatore ex illa urbe fugit anno mcccxi, eam Græcis seu invadentibus seu recuperantibus, quem quartum hujus nominis cum illis tribus superioris relatis non rectè confundas.

Tractatum Anonymi ordinis Prædicatorum adversus Græcos, de quo nunc agimus, Oudinus citat primò Græce scriptum, tum Latine versum ariolatur sed nulla ratione: imo contrarium evincitur ex ipso tractatu, in quo sic legitur apud Stevartium p. 615. l. 36: *Quorum [canonum] renorem diligenti investigatione considerantes, de Græco in Latinam pro legentium exercitatione tractabimus, hinc operi super immiscentes*. Quæ auctorem quidem Græce scivisse probant, sed opus Latine scripsisse, qui canones Græcos Latine vertit, ut suo infereret operi. Non negaverim e Latino postea Græcum factum, si quis ex veteribus monumentis probaverit.

F. HENRICUS SCACABAROZZI.

F. HENRICUS SCACABAROZZI Mediolanensis a nostris nomenclatoribus omissus, inter scriptores ordinis tamen recensetur a Philippo Pic-
TOM. I.

cinelli Athen. Mediolan. p. 170 ex fide Tristani Calchi in præfatione historię suæ Mediolanensis, ubi sic habet: *Pariter vitam & eadem novissimæ martyris Petri Veronensis didicimus ex actis publicis, & confessione conspiratorum in vinculis causam dicentium, & privatis annotationibus Henrici Scacabarozii illius æqualis temporibus*. Litem forsitan quis moveat, an sodalis ille noster fuerit, cum id non exprimat Calchus, sed nec iste Calvaneum Flamma, neque Stephanardum, quos immediate subjungit, Prædicatores fuisse meminit, cum id tamen certo certius sit. Adde Piccinellum verisimillimum esse nostris non adjunxisse, nisi fideis documentis astrictum, quod Eustorgianorum nostrorum diligentiam permitto amplius discutientium. Scripsit itaque Henricus

Privatus de vita & cade S. Petri martyris cujus æqualis erat, annotationes.

FF. BONUSHOMO, ELIAS BRUNETI & FLORENTIUS.

FF. BONUSHOMO BRITO sive *Armoricus*, ELIAS BRUNETI PETRAGORICENSIS & FLORENTIUS GALLICUS simul a nobis exhibentur, quia & eadem circiter ætate vixerunt, & quædam inter se habuere communia. Duo priores sententias Parisiis in gymnasio Sanjacobeo publice legabant anno stylo veteri mcccii novo mccciii mense martio, jam magisterii laurea donati & duarum scholarum nostrarum rectores, cum gravis illa tempestas ex parte academiæ in utrumque Minorum & Prædicatorum ordinem desæviret. Sic enim lego apud Salanhacum in catalogo magistrorum Parisiensium n. 4: *F. Bonushomo Brito & n. 5. F. Elias Bruneti de Brageriaco Petragicensis diocesis*. Isti duo immediate præfui regerant scholas nostras Parisius, tempore quo universitas studii Parisiensis insurrexit contra Fratres, incensore malorum Guillelmo de Sanctoamore, sicut patet in privilegio Alexandri IV, quod incipit, *Quasi lignum vite*. Ex quo diplomate xviii Kal. maii anno I Christi mccciv dato apparet præfatos Bonushominem & Eliam licet magistros in sacra facultate jam a biennio agnoscos & receptos, agente Guillelmo de Sanctoamore e gradu suo rejectos & a societate cæterorum magistrorum recisos: sed & eodem jubebat summus pontifex sub gravissimis pœnis illos in integrum restitui. Dissidium istud acerrimum fuit, nec ante octobrem anni mcccvi pacari potuit, ut fufius dicitur postea ubi de S. Thoma de Aquino: tum autem a regno Francie Sanctamoranano excluso, ac cæteris sacre theologie magistris Alexandro pontifici morem gerentibus, omnia in pristinum statum fuerunt restituta, suoque gradu Bonushomo & Elias deinceps pacifice potiti sunt. Quandiu postea vixerit Elias non produnt annales nostri, sed in provinciam Provincie cujus erat alumnus de more reversum esse, & in variis locis Tolosæ præfertim & in Montepessulano scholas rexisse conjicere est. Si quædam scripta reliquit, de quo vix dubitem, ea vicissitudine temporum perierunt. Bonushomo diutius in sacra facultate claruit, & anno mcccix adhuc erat in vivis: sed ejus acta priusquam proferam, de tertio hic indicato dicendum. Is est

F. Florentius Gallicus sic a Salanhaco dictus & in numero magistrorum Parisiensium XIV recensitus. A Ludovico de Valleoleti tabulam tum scilicet initio seculi xv in choro ecclesie nostræ S. Jacobi Parisiensis profstantem excipiente dicitur F. Florentius de Hedinio: an ab illa arce in continibus Artesie quæ vernacule *Hedin*, vel *Heslin*, ex qua etiam fuit sacre theologie magister anno mcccviii clarus F. Joannes de Hedinio ordinis Hospitaliariorum S.
S ij

Joannis in Hierusalem, cujus plura in sacrae scripturae libros aliquot commentaria ms servantur adhuc in bibliothecis, & quaedam a me visa in Navar. & in Sanjacob. nostra. Ut ut sit, Bonushomo & Florentius laudati comitiis ordinis anno mclxix Valencensis in Hannonia coactis aderant, & ex delegatis fuerunt ad statuta quæ in studiis generalibus servarentur facienda. Sic enim legitur in actis ejus capituli:

De mandato magistri & diffinitorum ad promotionem studii ordinatum est per Fratres Bonuhominem, Florentium, Albertum Teutonicum, Thomam de Aquino, Petrum de Tarentasia, magistros theologiae Parisius, qui interfuissent dicto capitulo, quod lectores &c. Sequuntur ea statuta pro illa ætate optima.

Ubi notandum quosdam oscitantes sic legere relata, Bonuhominem Florentium, quasi unus & idem sit homo Bonushomo Florentiæ natus, cum in veteribus ordinis monumentis nulla sit Bonihominis de Florentia magistri Parisiensis memoria, sed tantum Bonihominis Britonis seu Armorici. Distinguenti igitur homines, Bonushomo Brito, & Florentius Gallice Florent, quem forsitan aliqui Latine reddiderint & scripserint Florentium, quod proclive & allucinationi ansam dedit.

F. Bonushomo Brito florebat etiamnum an. mclxix aderatque comitiis ordinis Parisius eodem anno celebratis, & cum S. Thoma de Aquino, F. Petro de Tarentasia, aliisque ex ordine magistris Parisiensibus de pluribus circa secretum confessionis quæstionibus propositis iudicium doctrinale tulit. Has quæstiones ex cod. ms Victorino n. 635 F. Petrus Pelican de quo postea sec. xvii edidit inter opuscula S. Thomæ fol. 255 ubi videtis. Et si autem Bonihominis nulla alia jam extent opera cognita, quin tamen plura scripserit nullus dubito, præsertim juxta ætatis morem.

In aliquot Bibliorum sacrorum libros, & in 1 v libros sententiarum. Sed quæ vel vicissitudine temporum perierint, vel alicubi neglecta jaceant. Ejus & Eliæ cum laude meminerunt Leander Albertus fol 137. b. & Antonius Mallet *Hommes illustres du convent de S. Jacques* T. I p. 228. Sed hic quoad chronologiam minus accurate.

F. ANDREAS DE LONGIUMELLO.

F. ANDREAS DE LONGIUMELLO (ab aliis *Longiumel* corrupte, & a Fontana in Monum. ad 1248 *Losimer* corruptius nuncupatus) Gallus fuit diocesis Parisiensis, a loco originis oppido scilicet *Longiumeau* vernacule dicto & Lutetia duodecim circiter millibus seu leucis sex Gallicis distans agnomen de more sortitus, ac proinde juxta leges ordinis domus Sanjacobeæ Parisiensis alumnus. Claruit ille seculo xiiii medio vit strenuus, rerum agendarum peritus, studio fidei propagandæ incensus, eaque ratione variis qua pontificiis qua regiis legationibus egregie perfunctus. Et primò quidem Constantinopolim cum F. Jacobo nostri ibidem conventus antea præfecto a sancto Francorum rege Ludovico IX & Balduino II Orientis imperatore tum in Galliis agente missus est anno mcccxxxviii, qui coronam Jesu Christi spinæam a magnatibus imperii reciperent: quod ut ab eis industrie factum est, ambo C. P. Venetias cum sacro thesauro venerunt, eique custodiendo Andreas ibidem relictus, dum Jacobus Lutetiam venit de actis regi rationem redditurus: quo exinde iterum Venetias reverso, omnibusque cum senatu Veneto compositis, ambo pretiosissimum thesaurum Senonas usque attulere ad regem, qui eo obviam ierat, indeque Parisios cum summa veneratione detulit, & in sancta capella recens magnifice extructa collocavit xi augusti

ejus anni: hincque ortum habuit, quod eo die quotannis Sanjacobei sodales solemniter supplicatione ad dictam Sanctam capellam accedant, ac divinum officium de susceptione sanctæ coronæ ibidem vice canonicorum peragant, concionemque habeant inter sacra mysteria. Anno mcccxlvi post concilium Lugdunense I ab Innocentio IV F. Anselino & aliis de quibus supra ad annum 1249 adjunctus fuit, qui in Persidem se conferrent ad Baiothnoy Tartarorum ducem, ut eum ab ampliori Christianarum regionum populatione averterent, ejusque si potis esset furor mitigarent, sed furdo cecinerunt. Exinde rediens sub finem anni mcccxlvi Ludovicum Francorum regem in insula Cypro ad expeditionem Terræ-sanctæ properantem invenit, commodumque Nicosiæ aderat, cum David legatum se præstans Tartarorum ducis Ercalthey (Elhe-tay Yven legendum indicat in notis socius Sorbonicus Ludovicus Picques vir sua ætate linguarum Orientalium in primis peritus) litteras ab eodem sancto regi attulit. Hunc Davidem continuò agnovit Andreas noster, ceu quem in exercitu Tartarorum antea viderat, litterasque ab eo allatas & omnia ejus dicta interpretis vice functus Latine regi reddebat. Cum autem ille Tartarus plura & magnifica de magno Cham prædicaret, imò & tam ipsum quam Ercalthey jam baptismo initiatos assereret, Andreas cum duobus ex ordine sociis & aliis quatuor selectis viris additis splendidis & sacris muneribus ad magnum Chamum legatus a S. Ludovico missus est, ac xv januarii mcccxlvi iter aggressus longissimo itinere emenso ad aulam Tartarum tandem pervenit. Verum imperator seu Chamus nomine *Ken-Can* vel *Kuine* jam obierat, ejusque vidua regina Charmis dicta vices agebat, quam Andreas allocutus, in rem Christianam nihil aut parum retulit emolumentis, sicque re infecta rediit Aconem seu Ptolemaidam, ubi S. Ludovicum jam a captivitate Saracenicæ liberum & res Palestinæ regie curantem invenit. Ibidem cum rege stabat adhuc anno mcccxlvi, nam cum eo anno novam legationem ad recens electum Chamum instituisset, cujus caput fuit F. Guillelmus de Rubruquis ordinis Minorum, hic mores ejus aulæ ab Andrea nostro diligenter inquisivit, & in suæ legationis relatione omnia se reperisse narrat prout ab eodem Andrea audierat, cujus & pluries meminit, addens Andream iter per maris Caspii oras Meridionalem & Orientalem confecisse, se autem eundo per ejusdem maris Septentrionalem, redeundo per Occidentalem. Neque verò Guillelmus apud novum Chamum Mangu dictum plus obtinuit, litteras quidem ab eo ad S. Ludovicum retulit sed superbas admodum & ferociores, in quibus etiam Davidem de quo supra impostorem declaravit & nebulonem, quem potius ex ingenio Tartarorum exploratorem fuisse conjicias. Quæ sic minutatim referre visum est, quod ista confuse ac perturbate narrent Bzovius & Fontana. Hujus Andream meminere Galterus archiepiscopus Senonensis in Relatione susceptæ coronæ spinæ apud Andream du Chefne Retum Gallicarum T. v p. 407. Guillelmus de Nangis in vita S. Ludovici eodem T. v p. 347. Vincentius Bellovacensis lib. xxxi cap. xc & seqq. Bernardus Guidonis in chronico ad 1248 his verbis: *Inde verò (Cypro) misit rex Ludovicus F. Andream & F. Joannem cognominatum de Carcaffona (erat tamen Gallicus natione) ordinis FF. Prædicatorum ad regem Tartarorum cum magno apparatu & ornamentis ecclesiasticis pretiosis, ut invitaret ad fidem Christi: quia credebatur quod dictus rex ad fidem nostram suum animum inclinabat. Sed cum pervenissent dicti Fratres cum multis laboribus ad caput exercitus Tartarorum, invenerunt regem esse defunctum. Verum tamen regina & filius ejus viris & acceptis exeniis ecclesiasticis honoraverunt nuncios, &*

munera & exenia tribuerunt, sicque remissi sunt cum honore, nullo tamen effectu alio subsecuto qui principaliter querebatur. Et si autem itinera sua & legationum acta quin scripserit Andreas, non dubitem, ex quibus alii ea ætate profecerint, horum nulla jam est memoria. Superfunt tantum

1. *Littera Ercalthey seu vera seu supposita e Tartarico Latina ab eo facta*, quas videtis apud auctores citatos. Gallice redditas edidit Petrus Bergeron Parisius. Heuqueville 1634 8 p. 297 ad calcem itineris Guillelmi de Rubruquis certe lectu digni, & cum iis quæ jam de China sciuntur merito conferendi. Non omittendum hunc Franciscanum claris verbis dicere sibi ac proinde suis sodalibus in usu fuisse nudis omnino pedibus absque ullis vel calceis vel sandaliis ambulare.

2. *Littera ipsius F. Andream ex ultimo itinere nempe Tartarico ad S. Ludovicum scripta.* Quas hic rex ad Blancam reginam matrem Parisios misit, quæque aliàs in Museo regio servata.

Hunc Andream Bzovius in Annal. ord. ms ad 1247 eundem esse conjicit, quem Innocentius IV ad catholicos seu primates Orientales Jacobitarum & Nestorianorum misit, ut ad concordiam cum Ecclesia Romana reduceret, & a quibus epistolas quinque ad summum pontificem eorum fidei professionem exprimentes retulit, quas legere est apud Bzovium citatum, Wadinghum T. I ad 1247. n. x, Odoricum Raynaldum ad eundem annum n. 32. Iste nuncius revera F. Andreas vocabatur, nec eum suis Franciscanis Wadinghus accenset: hinc verisimillimum quod ait Bzovius nostrum fuisse sodalem, cum ea ætate in hujusmodi legationibus non nisi Prædicatoribus aut Minoribus summi pontifices uterentur. Sed si idem est de Longiumello dictus, necesse est ut ex exercitu Tartarorum sub Bajotnoy quem adiverat cum Asselino de quo supra rediens, ad catholicos Jacobitas & Nestorianos jussa Innocentii IV expleturus se contulerit, & in Cyprum impulsus has litteras ad pontificem miserit, priusquam ad Magnum Chamum nuntius a rege mitteretur: res clarior & minus intricata evadet, si alter F. Andreas dicatur, quod diligentiorum & otiosiorum examini lubens permitto.

F. GUIDOTUS DE SEXTO.

F. GUIDOTUS DE SEXTO Italus Mediolani ortus priusquam ordini nomen daret, insignis erat decretorum doctor, munusque auditoris contradictoriarum in curia summi pontificis egerat: S. Dominico autem anno mcccxxx Galliis relictis Italianam petente & ex itinere Mediolanum mense julio vel augusto aggresso, ejus concionibus quas plures in ea civitate habuit, excitatus Guidorus, totum se ei commisit, ac vestem ordinis ex ipsius manibus induit unâ cum Amizio de Solaro & Rogerio de Merate viris omni exceptione majoribus & in utroque jure doctoribus etiam famosissimis. Videtis supra ubi de Amizio egimus, nam de his tribus iidem auctores simul loquuntur. Guidorus itaque cum duobus sociis sanctum patriarcham Bononiam progressum secutus est, & cum eo reliquæ ejus vitæ bonam partem conversatus, duplicem ejus spiritum charitatis erga peccatores & zeli adversus hæreticos imbibit plenius, hinc teste Taegio ubi supra citato *unus fuit ex primis inquisitoribus hæretica pravitate in Lombardia*, a Gregorio IX circa mcccxxxiv institutus. Eodem munere functum adhuc anno mcccxlvi scribit Ballarinus in chron. Comensitatus a Fontana in Mon. ad 1253, ac jussu Innocentii IV in auctores cædis S. Petri martyris inquisivisse. Quandiu autem postea vixerit, nemo refert, Eustorgianorumque nostrorum, nam ex legibus tum in

ordine servatis eorum conventus licet anno sequenti tantum erecti xv martii mcccxx sodalis fuit ascriptus, illorum inquam diligentia est diem & annum mortis tanti viri ex veteribus suis chartulariis depromere nosque docere. Ejus meminit Oldoinus in Athen. Ligust. Ligurem fortè ariolatus a cognomine de Sexto, quasi fuerit a pago illo celebri in ora Ligustica *Sesri di Ponente* vernacule dicto oriundus, sed cum Mediolanensem asserant Chalcus & Taëgius supra laudati ubi de F. Amizio, e Sexto potius Insubriæ ad lacum Verbanum, de quo Ferrarius in Lexico, nomen & si velis originem traxisse censendus est. A Rovetta ad annum 1226 dicitur *Guido de Bononia*, fortè quod Bononiæ aliquandiu servatus fuerit, sed certum Mediolani ad ordinem ascriptum fuisse S. Dominico tum apud S. Nazarium hospitante sub spe domus in ea urbe ordini brevi erigendæ. Idem Rovetta hæc ei ascribit opera

Volumen eruditum & grande adversus hæreses sui temporis, & opuscula alia.

Supererat indicandam a quo & ubi visa, licet de re vix dubitem: saltem alicubi extent adhuc aut aliquando extiterint ejus

Acta adversus hæreticos Insubriam sua ætate vexantes.

F. HUMBERTUS DE ROMANIS.

F. HUMBERTUS DE ROMANIS a quibusdam *Imberius* vel etiam *Umbertus* aspirativa extincta nominatus, inter eximios ordinis adhuc asurgentis viros merito numerandus, ex oppido natali cognomen id habuit *de Romanis*, quod ad Isaram annem in Allobrogibus situm est prope Valentiam etiamnum in Delphinatibus haud ignobile municipium vulgò *Romans* ab indigenis appellatum. Burgundus verò etiam dicitur, quod sua provincia ea ætate regni Burgundici portio haberetur. Cujus verò stirpis & familiæ fuerit oriundus, clarissime vel obscuris ille parentibus, certi nihil apud auctores, quamvis conjectu propum eos etiam inter opulentos atque præcipuos ævi sui locique fuisse habitos, qui apud se Cartusenses etiam frequenti soliti essent excipere hospitio, ac Humbertum puerum studiorum causa Parisios mittere & alere curarunt: uti de eo suppresso tamen nomine narratur in vitis Fratrum P. iv cap. 9 *de intrantibus ordinem virtute verbi Dei* §. 2. *Frater quidam qui magnum locum diu tenuit in ordine, cum missus fuisset satis juvenis Parisius ad scholas, & vidisset tunc ordinem Fratrum Prædicatorum exurgere, & memor esset ordinis Cartusensis, cuius ordinis Fratres solebant recipi in domo patris sui, frequenter in orationibus suis petebat a Domino, ut concederet sibi mori in ordine Cartusensi, vel Fratrum Prædicatorum &c.* Studuit ergo Parisius adolescens & artium magister laureatus eadem professus est, tum & in jure canonico fuit auditor Hugonis de Sancto Charo de quo postea, quandoque etiam sed occulte theologicas lectiones frequentabat. Magna tum erat B. Jordani per orbem & academiam hanc apud populos sanctitatis & evangelicæ prædicationis fama, quem Humbertus libenter audiebat, nec tamen ad hoc institutum amplexandum ejus verbis aut aliorum etiam exemplo commovebatur, etsi christianis viveret admodum moribus: donec a peccato cujus intra paræciæ limites habitaret, sancti Petri de Bobus nuncupatæ, die quodam festo post auditas in ea ecclesia vespertinas horas interrogatus, utrum ipse de stando promissis in sacro baptisate quondam a se Deo datis cogitaret inter studiorum hos quibus defudabat ætus: moxque ad hæc verba pro defunctis ibidem clerici decantantis, *Heu mihi Domine, quia peccavi nimis in vita mea &c.* interius a Deo vocatus ad nostros Sanjacobeos

accessit, & de ingressu suo post solutionem debitorum quorundam ordinavit. Quæ fufius narrata videtis loc. cit. de vitis Fratrum. Quo anno vestem induit non conveniunt auctores, aliis annum MCCXXV aliis annum XXVI signantibus: neutris assentimur, cum enim ubique afferatur Hugonem de Sancto Charo in quadragesima festo cathedræ S. Petri XXII februarii ordini nomen dedisse, quod certo non accidit anno MCCXXVI nec sequenti, sed anno MCCXXV quo pascha fuit XXX martii, patet Humbertum qui festo S. Andree præcedenti jam ingressus erat, revera anno MCCXXIV habitum induisse. Unde in codice melioris notæ quem præmanibus habeo in chronico Humberti dicto legitur circa annum MCCXXV ordinem ingressus, quod recte intelligas de festo S. Andree MCCXXIV, sic enim omnia concinunt optime. Sacras litteras variis in locis interpretatum esse ferunt, præsertim Lugduni, ubi & priorem egisse aiunt. Provinciæ Tusciæ sive Romanæ assumtus est postea prior provincialis, quod anno MCCXXII contigisse conjector: tum vero sacro cardinalium collegio eruditione, prudentia, pietate, jurium Ecclesiæ studio, rerumque agendarum peritia ita se probasse asserit Cantimpratanus de Apibus lib. 2. cap. 57. §. 60: ut cum mortuo Gregorio IX de sufficiens successor ageretur, sua plures illi vota contulerint, de quo penes narrantem certe æqualem fides. F. Hugone a Sancto Charo ex provinciali Franciæ ad purpuram evecto Romæ in quatuor temporum pentecostes feriis anni MCCXXIV, mox ei in eodem Franciæ regimine subrogatus fuit Humbertus in proximis provinciæ comitiis eodem anno mense augusto vel septembri coactis: idque munus tam sapienter administravit annis circiter decem, ut anno MCCXXIV in comitiis ordinis Budæ celebratis ad supremum navis nostræ clavum regendum communi omnium voto fuerit assumtus. Verùm hæc ex Salanhaco audire satius erit. Sic ergo ille in catalogo magistrorum ordinis. » Quintus magister ordinis successor F. Joannis » Teutonici, F. Humbertus oriundus de villa quæ » dicitur de Romanis diocesis Viennensis prope Valentiam. Hic fuit Parisius in artibus magister, & » cum audisset jus canonicum, intravit in festo S. Andree ordinem, & in sequenti quadragesima traxit » ad ordinem magistrum suum, scilicet magistrum » Hugonem. Hic fuit in ordine lector & prior, ac » prior provincialis Tusciæ & postmodum Franciæ: » & diversis infirmitatibus & laboribus pluribus excoctus, & præ cunctis generationis hujus gratia » Dei plenus, quæ vere in eo lucebat. Hic compulavit officium ordinis ecclesiasticum, & librum de » omnibus officiis ordinis, & de prædicatione crucis. » Hujus patris electionem quædam foror ordinis » apud Argentinam in Teutonia, ubi præfatus magister Joannes obiit & quiescit, in visu noctis hoc modo prævidit. Videbatur enim quod magister » Joannes stans in scapulari ad portam Sororum dicebat: Ego autem iturus sum in regionem longinquam, & huc amplius non revertar. Nolite autem constirari Sorores de meo recessu, quia » prior provincialis Franciæ post me fiet magister, » qui multa faciet bona. Eodem die magister Joannes bono sine quievit, & in sequenti capitulo generali apud Budam Hungariæ celebrato A. D. » MCCXXIV dictus prior Franciæ F. Humbertus in magistrum ordinis unanimiter est electus. Dicti autem magistri Humberti instantia D. Alexandro » papa IV favente, & christianissimo Francorum » rege Ludovico juvante, dissensio grandis & gravis, quæ inter magistros Parisienses & Fratres orta fuerat, machinante magistro Guillelmo de » Sancto amore, finaliter & feliciter ad honorem » Dei & ordinis est sopita. Littera etiam quædam

quæ a D. Innocentio papa IV data fuerat contra ordinem ipso infra paucos dies defuncto a D. Alexandro papa in principio sui regiminis revocatur. » Cum enim dictus magister ad B. V. Mariam ordinis nostri patronam devotissime confugisset, ipsa expedivit feliciter, quod hominibus impossibile videbatur. Hic cum ordinem rexisset & direxisset annis novem cessit magisterio, & ejus cessio fuit admisa a diffinitoribus capituli generalis Londoniæ in Anglia celebrati A. D. MCCXXIII. Supervixit autem in honore & religione annis multis, plenusque dierum & operibus bonis ingressus est in abundantia sepulchrum in conventu Valentino in provincia Provinciæ A. D. MCCXXVII pridie idus julii. »

Ex quibus plura ab aliis non attentè scripta emendes. Primò cum & hic constanter dicatur Hugo de Sancto Charo in quadragesima ordinem ingressus, ut & in vitis Fratrum supra citatis: aliunde certum sit in festo cathedræ S. Petri XXII februarii habitu indutum, quod anno MCCXXV accidit, non autem in sequentibus, superest ut Humbertus qui in festo S. Andree præcedenti ordinem intraverat, anno MCCXXIV id egerit: Falli præterea Diagum in vita Humberti libro de Eruditione Prædicatorum præfixa, cum dicit Hugoni cardinali creato anno MCCXXIV Petrum Remensem in provincialatu Franciæ susceptum, tum enim hic si adhuc erat in vivis, episcopus Agennensis vel Aginensis (quod idem) a quibusdam annis erat: proximus igitur & immediatus anno MCCXXIV Hugonis successor Humbertus fuit.

Salanhacus titulo de Fratibus qui oblatas dignitates recusarunt, sic habet: *F. Humbertus de Romanis magister ordinis & renuit patriarchatum sancta civitatis Hierusalem, & episcopatum postea.* Quando vero id factum fuerit, non addit. Conjectu autem pronum patriarchatum ei oblatum fuisse, non ut habet Leander Albertus, a Nicolao III qui sedem Romanam non ascendit nisi XXVII nov. MCCXXVII, quo jam mortuus erat Humbertus: sed ab Urbano IV patriarcha ipso antea Hierosolymitano, qui mox ut pontifex electus est Romanus sub finem augusti MCCXXI, hominem quæsitivi sedi Hierosolymitanæ congruum, nec aptiorem invenit quàm Humbertum, tum ob eximias ejus dotes, tum quia res ejus Ecclesiæ optime perspectas habebat, ceu qui in Terram-sanctam aliquando transfretaverat, & totam visitaverat. Licet enim de hoc ejus itinere si leant scriptores nostri, ipse meminit in libro quem de agendis in concilio Lugdunensi II edidit, in quo sic habet P. 1. *De negotio Terra-sancta.* cap. 7. *Quàm sit dolendum super dejectione christianitatis facta a Saracenis.* Nam postquam sepulchrum Domini & cætera loca sancta ab illis impiis polluta retulit, sic addit: *Vidi ego oculis propriis qui tractatum istum conscripsi, capellam in qua se receperant Saraceni, qui ibant cum Frederico imperatore, & dicebatur pro certo, quod ibi dormiebant nocte cum mulieribus ante faciem crucifixi &c.* Hinc factum ut recusante Humberto, sedes illa biennium integrum vacaverit, ut habet Rainaldus ad MCCXXIII n. 14.

Denique ex verbis Salanhaci supra relatis habemus Humberti obitum non recte notatum ad MCCXXIV in parvo chronico ad calcem constitutionum addito, nec rectius a Leandro Alberto ad idus junii MCCXXVI revocatum. Salanhaco consentiunt acta cap. gen. Mediolani MCCXXVIII, in quibus sic legitur: *Item volumus & mandamus quod nomina venerabilium Patrum videlicet F. Rainaldi de Pennaforti, F. Humberti de Romanis, & aliorum magistrorum ordinis, in diebus obitus eorum in martyrologio reponantur, & in eodem die in Calendario recitentur: venerabilis autem pater F.*

Humbertus de Romanis obiit pridie idus julii A. D. MCCXXVII. Idem habet ejus epitaphium ad oram lapidis ejus corpori superpositi incisum, pro ut oculis propriis ipse legi, dum Valentia anno MDCLXXXI transirem, & hic addendum.

Hic jacet hortorum fons fertilis, arca florum, Regula doctorum, lux semita formaque morum.

Hic fuit Umbertus Romanis nomine dictus, Constans repertus, nullo discrimine victus.

VII cum binis annis fuit ipse magister Ordinis, & Fratrum rector lux gloria patrum.

M. CC ni Septeni LXX & i (id est Mille ducenti septeni Septuageni)

Anni post Christum tumula ... eligit istum

Quem fulgens sidus .. cætera sunt fracta.

Soëgius in Anno Dominicano ad XIV julii p. 590 sic ultimum versum complet, *sursum julii trahit idus.* Sed cum idus sint XV julii, ipseque Soëgius XIV julii obiisse consentiat, existimarim potius sic legendum *julii pridie trahit idus.* Est autem iste lapis ad gradus altaris majoris templi Prædicatorum, in quo & ipse Humbertus exhibetur insculptus liliæ manu dextra gestans. Diagus citatus ait annum MCCXXVII intelligendum de anno ab incarn. Dñi ante nativitatem inchoato, qui vere erat MCCXXVI: sed se ostendit in stylo Gallico parum versatum: ea enim ætate in Galliis non a die incarnationis nativitatem præcedente, uti Senis aliàs solemne, sed in quibusdam provinciis ut in Provincia & Occitania a die incarnationis seu XXV martii post nativitatem, in plerisque a festo paschæ annus numerabatur, quem styllum sequuntur acta capitulorum generalium, adeo ut hic certissime annus intelligendus veniat, qui ab omnibus historicis dicitur MCCXXVII. Eruditi Actorum SS. editores T. II junii ad diem XIV p. 783 Humbertum recentem inter BB. prætermisissos, a Leandro Alberto forsandeli, alioquin ad XIV julii tantum meminisse debuerant. Apparet autem illos Humbertum putasse Valentiam Aragonum fuisse sepultum, cum apud Ferdinandum de Castillo & Tamayum de Salazar auctores Hispanos incorrupti ejus corporis adinventi nullam haberi rationem annotant, nec mirum cum Valentiam Delphinatus sepultus sit. An autem corpus ejus incorruptum manserit ut videtur Pius indicare, nulla me docent vetera monumenta: sed etsi ita fuisset, in cineres redegissent Calviniani, cum seculo XVI & domum nostram Valentiniensem, & alia ejus urbis monasteria quondam florentissima solo æquarunt.

De Humberto in vitis Fratrum præter jam superius citata, agitur etiam P. IV cap. 2. §. 4, & cap. 16 §. 2, & P. V cap. 3 §. 6. Eiusdem meminerunt nostrates omnes, externi Tritemius, Bellarminus, Possévinus inter Humbertos & iterum inter Umbertos: Theophilus Raynaudus Indiculo SS. Lugdun. Labbeus, Miræus, Caveus, Dupinius. Hæc ejus opera

1. *Officium Ecclesiasticum universum tam nocturnum quàm diurnum ad usum ordinis Prædicatorum.*

Sciendum enim majoribus nostris curæ maximæ fuisse, ut ritus ubique per ordinem ecclesiasticus uniformis haberetur, pluraque in hunc finem fuisse in prioribus ordinis comitiis ordinata. Bononiæ anno MCCXXIV sic præceptum fuerat, *Item volumus & monemus, ut diffinitores proximi capituli generalis sequentis pro concordando officio portent secum ad dictum capitulum omnes rubricas & notulas breviarii nocturni & diurni & gradualis & missalis.* In sequenti vero Coloniz MCCXXV concordantia illa quatuor sodalibus diversarum provinciarum demandata fuit: *Item committimus quatuor Fratibus Franciæ, Angliæ, Lombardiæ, Teutoniæ, quod stan-*

tes in domo officium diurnum & nocturnum tam in littera quàm in cantu & rubricis corrigant & concordent, ac defectus suppleant, cum quanto possint dispendio minori: & quilibet eorum prædicatorum quatuor afferant tam diurnum quàm nocturnum officium secum de provincia sua, & hoc provinciales procurent, & sint in festo Remigii: & si qui non venerint, alii procedant. In sequenti vero Parisiis MCCXXVI sic legitur: *Item inchoamus hanc. Tota ordinatio ecclesiastici officii facta a quatuor Fratibus quatuor provinciarum, vel faciendæ usque ad annum, communitè per totum ordinem observetur: & si in aliquo discordaverint, sententia magistri teneatur. Item hanc ut liber lectionum tam de tempore quàm de festis, quem committimus provinciali Franciæ (is erat Humbertus) ordinandum universaliter per totum ordinem recipiatur.* Quæ inchoatio approbata est in Montepessulano MCCXXVII, & confirmata Parisiis MCCXXVIII. Quæ cum rursus statuta fuissent Metis MCCLI & Bononiæ MCCII sic demum Budæ MCCXXIV ubi electus Humbertus magister ordinis decrevit: » Committimus magistro ordinis totam ordinationem ecclesiastici officii tam diurni quàm nocturni & eorum quæ ad hoc pertinent, & correctionem librorum ecclesiasticorum, & quod corrigat litteram regulæ. Simulque hæc constitutio inchoata: » Totum officium tam diurnum quàm nocturnum secundum ordinationem & exemplar venerabilis F. Humberti magistri ordinis confirmamus. Quæ renovata in sequentibus Mediolani MCCLV, & Parisiis MCCXVI vim deinceps legis obtinuit ad hunc diem. Exemplum originale ad quod alia exscripta, extat Parisiis in domo Sanjacobeæ: codex est insignis fol. max. memb. & crassioris molis anno MCCXXIV finitus, minuto quidem sed eleganti & nitido characterè scriptus. Titulus litteris majoribus.

Ecclesiasticum officium secundum ordinem Fratrum Prædicatorum, in hoc volumine per quatuordecim libros distinctum hoc ordine continetur.

ORDINARIUM. Scilicet ordo & ratio generalis & specialis omnium dicendorum in officio divino tam de tempore quàm de Sanctis. Prima omnium dicendorum verba indicantur.

MARTYROLOGIUM. Nempe Ufuardi, quod apud nos in usu fuit ad seculum usque XVII. Ibidem Kalendarium speciale pro annotando magistrorum ordinis obitu: & revera ad XVII annotati sunt. Ibidem constitutiones ut a B. Raimundo concinnatæ & distinctæ.

COLLECTARIUM. Ea omnia continentur quæ ab hebdomadario dicenda, intonatio horarum, capitula omnia, antiphonarum ad Benedictus & Magnificat intonatio, collectæ seu orationes omnes.

PROCESSIONARIUM. Scilicet omnia in processionibus cantanda.

PSALTERIUM. Psalmi cL juxta ordinem bibliorum, quibus adduntur cantica juxta ordinem feriarum dicenda: cum antiphonis feriarum in cantu notatis.

BREVIARIUM. Scilicet antiphonæ omnes, historiarum dominicales & festivarum seu responsoria dicenda in fine lectionum de tempore & de sanctis, seu de proprio seu de communi.

LECTIONARIUM. Scilicet primò lectiones de tempore ex sacris bibliis, homiliæ dominicarum, nam aliis feriis nullæ tum dicebantur: neque in feriis quatuor temporum neque feriis quadragesimæ: sed librum Genesis prosequerantur a septuagesima ad dominicam IV quadragesimæ, quæ Exodum incipiebant & legebant per hebdomadam: a Dominica passionis ad cenam Dñi Hieremiam. 2. Lectiones in festis sanctorum, quæ tum omnes seu tres seu novem essent dicendæ erant de festo.

3. Lectiones pro breviariis portatilibus, quæ brevissimæ, nam quæ in choro legebantur, ad libitum superioris finiebantur.

ANTIPHONARIUM. Scilicet Antiphonæ, Responsorialia & generatim omnia breviarii cantanda in cantu notata.

GRADUALE. Omnia missas majores attinentia a choro cantanda in cantu notata. Apparet autem hujusmodi gradualia & antiphonaria superius laudata in odeo plura fuisse ad stalla ut loquuntur, per intervalla in pulpitis ita commode disposita, ut Fratres in suis sedibus stantes divinum officium cantare ac præscripta in rubricis servare possent.

PULPITARIUM. Omnia continet ab uno, duobus, quatuor in medio odei ad pulpitem canenda, Gloria responsoriorum octo tonorum, venite octo tonorum, intonationes antiphonarum, versus responsoriorum, litanias, versus gradualium post epistolam, tractus, alleluia, hæc etiam universa in nota.

MISSALE CONVENTUALE. Rubricæ omnes missarum majorum, & omnia a celebrante dicenda & cantanda. In his rubricis illud hic obiter venit notandum, quod de sacerdotis celebrantis communionem ordinatur. Sic enim habet rubrica: *Cum autem sacerdos dixerit; omni perturbatione securi, detegat calicem. & accepta hostia dicendo per eundem, dividat hostiam primò in duas partes, deinde partem quam tenet in dextra, supponat in transversum parti relicta in sinistra, & dividat eam in duas alias, ita si fieri potest quod digiti fracturam non tangant, & in sinistra retinens duas partes usque ad perceptionem &c.* Ex ea rubrica patet in ordine Prædicatorum jam a prima ejus institutione & ante annum mcliv, quo scriptus fuit hic codex, solemne fuisse, ut sacerdotes manu sinistra corpus Domini perciperent. Neque verò id nobis peculiare, nam episcopis etiam cardinalibus is erat mos. In cod. regio 4130 fol. par. memb. sec. xiiii cui titulus, *ceremoniale Romanum multiplex. fol. 75. De his quæ observanda sunt, quando episcopus cardinalis missarum solemniter celebrat: post alia plura, tandem fol. 92 a. ubi de communionem, sic legitur: Pontifex autem data pace ut prædictum est capellano, convertens se ad altare inclinet ante hostiam & calicem, & junctis manibus dicat reverenter illas orationes, Domine Jesu Christe &c. & alias orationes quæ dicenda sunt ante sumtionem corporis, prout habentur in libro: subsequenter accipiens cum digiti sinistra manus illas duas partes hostie quæ sunt supra putenam, sumat easdem cum omni reverentia, & dum habet in ore sacrum corpus Domini, teneat manus ante pectus junctas &c.* Ex quibus patet consuetudinem nostram ex more & ritu antiquo pontificum proinde & aliorum sacerdotum seculo XIII adhuc vigente descendisse. Eo codice regio post cærimoniale sequitur narratio gestorum in concilio Lugdunensi II a viro præsentate scripta, & codex est ejus ætatis. Id autem ea ratione institutum putaverim, tum ut dextra libera calicem & totum sacrificium adversus accidentia quæ inturbare possent, protegat, tum quia sola sinistra cavere potest, ne uti veteratur, digiti fracturam hostie tangant, cum ex parte dextra ex ritu antiquo apud nos etiamnum servato fracta sit.

EPISTOLARIUM. Epistolæ omnes de tempore & de sanctis a subdiacono canendæ cum lectionibus quæ ab acolytho vel aliis cani solent cum occurrunt.

EVANGELIARIUM. Evangelia similiter & alia a diacono canenda.

MISSALE MINORUM ALTARIUM. Id est omnia in missis privatis a sacerdote dicenda.

In quadrato in quo tituli omnes allati scripti ele-

ganti manu picto, ad quatuor angulos sunt quatuor figura: ad duos superiores hinc B. Virgo, inde angelus Gabriel: ad inferiores hinc & inde duo ordinis sodales in habitu ea ætate consueto caputio nempe acuminato ad instar fere Cartusianorum, scapulare habente assutum, manicis tunicæ ad pugnum strictioribus, capa nigri naturalis seu tannei ad caputium ejusdem coloris assuta, ut exemplum certum esset omnibus sequendum. Typum hic exhibemus.

Ad hoc primarium exemplum Sanjacobeum plura alia fuere exscripta, unum est Tolosæ, unum etiam Salmanticæ, fortè & Bononiæ & alia alibi. Porro quatuordecim libri hoc volumine conclusi totidem codicibus distinctis majori caractere exscribebantur, & in singulis ordinis domibus habebantur. Inter alia apud nostros Sanjacobeos extat codex fol. med. memb. sec. xiiii caractere majori & lectu facili quatuor minimum uncias spissus, cui titulus

Iste est liber lectionarius ordinis Fratrum Prædicatorum diligenter compilatus & correctus & punctatus & versiculatus. Nullus addat vel mutet vel minuat vel subtrahat aliquid transcribendo. Prima pars libri continet lectiones de tempore, prout legenda sunt in conventibus: secunda lectiones de sanctis: tertia lectiones de breviariis portatilibus.

De his sic habet Ludovicus a Valleoleti Tabula n. 5: "Sanctus pater magister Humbertus de Romanis Viennensis diocesis nationis Burgundiæ primò provincialis Franciæ, deinde magister ordinis Prædicatorum tantæ fuit sanctitatis atque famæ, ut a multis cardinalibus in papam eligere-

tur, ut ponitur in lib. 2 de Apibus cap. ult. Hic ordinavit totum officium Fratrum Prædicatorum, & a D. papa Clemente IV obtinuit confirmari. Bullam non omnibus obviam placuit hic addere ex cod. ms conventus Rotomagensis ante annum mccc scripto in memb. & optima notæ.

"Clemens episcopus &c. Dilectis filiis magistro & Fratribus ordinis Prædicatorum salutem &c. Consurgit in nobis spiritualis multitudo lætitiæ, quando personas deditas divino cultui concordique qualitate virtutum cernimus fœderari, & hoc in votis habere potissimum, ut ad divini honorem nominis in eis ita vigeat sanctæ studium unitatis, quod status earum sit firma pace ac devotione tranquilla præditus, & super his quæ regularis requirit honestas, semper appareat salubriter ordinatus, occurrente hinc inde gratulandi materia, dum in personis hujusmodi sic una splendet fides mentium & pietas actionum, ut hoc de ipsarum religione formosa possit assumi præconium, quod in se decus habeat perfectæ pulcritudinis, & prorsus ab omni macula decentissime sit immunis. Jucundo siquidem spiritu petitionis seriem audivimus continentem, quod cum præclarus ordo vester a mari usque ad mare jam per Christi gratiam suos palmites extendisset, propter varias diversarum provinciarum consuetudines contingebat divinum officium in ordine ipso uniformiter non servari: qua propter vos tanquam ministri Dei mites & humiles ac saluberrimæ unitatis sincerissimi amatores laudabiliter meditando, quod hujus prætextu differentie aliquid affectibus sanctis oppositum, vel fortè scandali gravis occasio in ordine ipso poterat evenire, dilecto filio Fratri Humberto quondam magistro ejusdem ordinis concorditer commisit, ut ipse prædictum officium ad illam uniformitatem reduceret, quam universitas Fratrum ipsius ordinis per orbis terræ latitudinem reverenter & humiliter observaret. Verum cum tandem prædictus Frater officium ipsum juxta commissionem hujusmodi prudenter ordinaverit & decenter, vos in tribus capitulis generalibus prædicti ordinis ex tunc immediate sequentibus diligenti deliberatione præhabita statuistis, ut ordinatio hujusmodi per universas partes ipsius ordinis debeat observari. Quare humiliter petebatis a nobis, ut pro hoc apostolici muniminis firmitatem adjicere dignaremur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, ordinationem eandem sicut provide facta est ratam & firmam habentes, eam quam in domibus vestris propriis duntaxat observari auctoritate apostolica statuimus, confirmamus & presentis scripti patrocinio communitus: districtius inhiabentes, ne aliquis sine specialia licentia sedis apostolicæ circa prædictum officium contra confirmationis & constitutionis nostræ ac ordinationis prædictæ tenorem aliquid immutare præsumat. Datum Viterbii nonis julii pont. an. tertio: hoc est julii VII mclxvii.

2. *Expositio regulae S. Augustini*
Meminerunt Ludovicus a Valleoleti, Laurentius Pignon, Leander, & abinde omnes. Prodiit typis Hagenæ, Jo. Rynman de Oringaw, 1505. 4. addita ad calcem Expositione ejusdem regulæ per Hugonem a S. Victore. Ejusdem rationis est editio Parisiensis apud Jo. Parvi 1513. 8. Elegantior prodiit Dilingæ apud Jo. Mayer, 1581. 4 hoc titulo: *Regula D. Augustini, Ugonis de Sanctovictore & Humberti v. ordinis Prædicatorum generalis magistri commentariis doctissimis illustrata. Opus ut antiquum ita diu desideratum, omnibusque religiose vite institutis valde accommodatum, nunc vero singulari methodo ac diligentia editum.* Quæ methodus in eo posita est, quod non divisim uterque commentarius

in aliis editionibus, sed permixtum ad singulos regulæ articulos primò Victorinus, tum Humbertinus adjicitur. Prodiit tandem in Bibl. Mag. Patrum Lugduni apud Annissonios 1677 fol. T. xxv a p. 567 ad 653. Extat ms Venetiis apud SS. Jo. & Paul. P. Sinist. Pl. 3 fol. memb. Item Paris. apud nostros Sanjacob. cod. chart. sed non antiquo, ceterum quem F. Rollandus Rousselli vicarius Patrum & Sororum regalis monasterii Piffiacensis scripsisse se testatur & complevisse in castro S. Ludovici anno MDII.

3. *Magistri Umberti generalis ordinis FF. Prædic. expositio super constitutiones ejusdem ordinis.* Sic habet titulus cod. ms Florentiæ apud S. Marcum Arm. IV n. 78. *Prologus*

"Ea quæ subscripta sunt sive ad declarandum quasdam constitutiones, sive ad supplendum quasdam minus plene posita, sive ad solvendum quasdam dubia, sive ad exprimendum quasdam consuetudines non scriptas, sive ad instruendum quorundam simplicitatem, sive aliis de causis, non sunt auctoritatis tantæ, quod aliquem obligent in aliquo ex vi scripturæ istius: Sed ad hoc scripta sunt, ut Fratres qui solliciti sunt de eis secundum quæ vivere voverunt, & circa hoc quærunt vel dubitant de aliquibus, vel student interdum relicti altioribus & magis utilibus studiis, materiam aliquam habeant exercitandi se circa hoc ad aliquem salutarem profectum. Proinde qui legere noluerit, vel lecta non approbaverit, ex hoc non judicetur in aliquo reprehensibilis: qui verò legere voluerit, agat gratias redemptori. Sciendum autem quod compilerator hujus opusculi diligenter respexit statuta religionum diversarum antiquarum, scilicet Cisterciensis, Cartusienis, Cluniensis, Præmonstratensis, Sanctivictoris, FF. Minorum, Templariorum, & aliarum multarum, ut experientia quam habuit in multis negotiis ordinis & exterarum religionum, securius definiret de eis quæ ad religionis naturam pertinere noscuntur: propter quod non sunt spernenda quæ hic dicuntur. Sciendum etiam quod hic omittuntur per quæ confirmari possent quæ dicuntur, tum causa brevitatis, tum quia alterius operis sunt ejusmodi confirmationes."

"Quoniam ex præcepto regulæ. Expositio. Notandum quod constitutiones Præmonstratensium eodem modo omnino incipiunt, & ex hoc dicitur, & verum est quod constitutiones nostræ extractæ sunt ab illorum constitutionibus, cum ipsi nos præcesserint, & hoc justum fuerit. Præmonstratenses enim reformaverunt & auxerunt religionem B. Augustini, sicut Cistercienses B. Benedicti religionem: & excedunt omnes illius religionis in vitæ austeritate, in observantiarum pulcritudine, in discreto maximæ multitudinis regimine per capitula generalia, visitationes & hujusmodi. Proinde B. Dominicus cum non potuisset obtinere a dño papa novam & arctam regulam, & elegisset B. Augustini, non immerito [ejus sodales patres nostri] cum illa regula de constitutionibus illorum, qui alios illius ordinis excedebant, assumerunt quod arduum, quod decorum invenerunt in illis, & sibi competens reputaverunt. Non contenti autem illis multa alia superaddiderunt, & addere non cessant in capitulis generalibus, prærogativam ordinis B. Augustini sibi non solum doctrinæ & prædicationis officio, sed etiam vitæ merito vindicantes."

Ex præcepto regulæ. Hic inducitur auctoritas regulæ &c.

Hæc expositio in cod. Flor. non progreditur ultra initium cap. 11 de inclinationibus ad illa verba *muniant se signo crucis.* Nec quid amplius extare

SEC. XIII. dicunt in cod. ms chart. apud Lovanienses nostros servato, adeo ut quod dolendum, opus ab auctore relictum fuerit imperfectum. Codex ille Lovaniensis scriptus fuit anno MDIV a F. Martino de Aerschot ejusdem domus sodali. Hujus expositionis meminit Valleoletanus & Leander Albertus. *Scriptis*, inquit, *super institutiones FF. Prædicatorum, sed morte præventus non perfecit. Tria duntaxat capita scholiis & glossematibus ornavit.*

4. *Liber de instructione officialium ordinis FF. Prædicatorum.* Nempæ a magistro ordinis ad singulos quosque vel minimam in domo curam gerentes. Meminerunt Salanhacus, Laurentius Pignon, Valleoletanus & sequentes. Parisiis apud Sanjacobeos extat hoc opus cod. ms fol. par. memb. ac seculi XIII, caractere sat accurato: nec dubium quin plura exempla alibi reperiantur. A prima constitutionum editione Mediolani 1505 & deinceps una ad calcem prodiit hic liber. Notandum autem in editione anni 1625 & deinceps in cap. de officio magistri novitiorum, ubi de libris ab illis legendis, commendata fuisse opera B. M. Ludovici Granatenfis, quæ pura additio editoris, nec legitur in antiquis editionibus Mediolanensi citata nec Veneta 1507 aut Lugdunensi 1515. Unde infulse omnino scripitor recens hujus ultimi seculi exinde anam arripuit hujus operis Humberto adjudicandi, cui asserunt & antiqui seculi XIII codices ms & scriptores ejusdem seculi & sequentium XIV, XV &c.

5. *De eruditione Prædicatorum.* Meminit Laurentius Pignon, & vocat *librum de arte prædicandi.* In partes duas secatur opus: prima de prædicatorum munere seu officio, & ad illud spectantibus formaque ac arte concionandi agit: altera de modo promte cudendi sermones circa omne hominum & negotiorum genus. Hæc altera pars eo gravior, quod statum omnium societatum & ordinum ejus ætatis doceat, & qui inducti essent defectus, ac in iis vulgo arguerentur, plane ac simpliciter exhibeat. Hæc posterior sola prodiit Haganoæ. Henrici Gran. 1508. 4. Rursus eadem in duos tractatus divisa curante F. Hieronymo Joannino de Capugnano nostro sub hoc titulo *sermones B. Humberti Burgundi Prædicatorum ordinis magistri* v, cujus & vita præmittitur. Venetiis, Marci Antonii Zalterii, 1603. 4. pagg. 99 & 143. Extat in Regia D. 1410. Cum autem magister ordinis F. Hieronymus Xavierre in quadam ordinis domo Lusitana primam partem hæcenus non excusam reperisset scilicet *de prædicatorum munere*, F. Franciscus Diago qui ab eo acceperat, novam totius operis editionem molitus est, præmissa etiam accuratori quam Capugnanus, auctoris vita. Titulum indidit, *De eruditione Prædicatorum.* Barcinone. Seb. a Cormellas. 1607. 4 pp. 494. Idem Diagus Capugnanus arguit, quod titulum parti a se editæ non recte nec ad mentem auctoris præfixerit, qui non *sermones*, sed materiam cudendis sermonibus accomodam præstare in animo habuerit. Denique idem opus in Bibl. Mag. Patrum intulerunt Lugduni T. xxv a p. 420 ad 567. Pars secunda seu *summa ad omnes status* extat ms in Bibl. Ecclesie Remensis cod. 152 fol. memb. Pr. *Omnis homo exhortandus est &c.* Ad calcem. *Explicit summa ad omnes status composita Lugduni a F. Humberto de Romanis de ordine FF. Prædicat.* Sic legebat F. Jacobus Quetif illac transiens anno MDLXXI.

6. *Liber de prædicatione crucis.* Meminerunt Salanhacus, Valleoletanus, Lusitanus & sequentes. Extat apud nostros Antverpienses exemplum ad antiquum codicem exscriptum XVII sept. MDXX manu F. Joannis Lusbord ejusdem conventus sodalis. Sunt capita 49 in tractatu & foliola 64 in 4. Vidit Quetivius citatus XXI maii MDCLXXI. Hujus operis meminit ipse Humbertus in opere sequenti P. I cap. 9

ubi sic habet: *De quibus omnibus plenius habetur in opusculo de cruce prædicanda contra Saracenos Tit. XI & seqq.*

7. *Venerabilis viri & religiosi Fratris Humberti de Romanis ordinis Prædicatorum magistri quondam generalis quinti liber de his quæ tractanda videbantur in concilio generali Lugduni celebrando sub Gregorio papa X sub annum Dni MCCCLXXIV.* Extat codex ms memb. Romæ n. 354 bibliothecæ Christianæ reginæ Svedicæ, nunc in Vaticanæ parte, quæ Alexandrina dicitur. Vidit clarissimus Mabillonius, ejusque exemplum non quidem integrum, sed præcipua continens obtinuit, quod mihi amicissime communicavit D. Ratus Massuet asceta Sammaureus. Opus dividitur in tres partes: I est de negotio Ecclesiæ contra Saracenos, & constat capp. XXVII, in quibus hæc potissimum tractat: quanti sit momenti ad Ecclesiam tuendam belli contra Saracenos susceptio, quàm inanes se huic expeditioni opponunt rationes, quibus auxiliis sustinenda: inter quæ hoc maxime eligit, ut in regione transmarina tot continuo teneantur pugnatore, quot ad resistendum Saracenis sunt necessarii, illi verò inquit, non homicidæ, non pessimi quique ut hæcenus factum est, sed homines a peccatis abstinentes, & zelum fidei habentes, quibus sustentandis hoc dat consilium, ut de superfluo thesauro ecclesiarum in lapidibus, vasis & vestimentis emantur redditus perpetui, de collegiis singulis una vel plures præbendæ, prioratus in quibus pauci aliquando cum scandalo morantur, abbatia destructæ quarum reformatio desperatur, illis applicentur.

Alter pars est de schismate Græcorum & capp. XIX constat. In ea verò primùm quam grave malum sit schisma explicat, tum Latinorum esse ac præsertim summi pontificis, schismati Græcorum tollendo incumbere monet. Postea quæ fuerint, & quæ sint adhuc causæ schismatis quærendo, hæc tres potissimas invenit, varietatem rituum in barba trienda, in materia Sacramenti eucharistiæ, in ministrorum Ecclesiæ continentia, gravamina Romanæ Ecclesiæ in exactionibus, excommunicationibus & statutis, oppressionem tyrannicam principum Latinorum in verbo & facto: hinc natos eorum errores de processione spiritus sancti, & alios, quos alibi se collegisse dicit. Remedia verò hæc proponit, in omnibus ritibus suis qui fidem non tangunt, tolerantur: cessent Latini ab exactionibus & oppressionibus ipsorum: si qui mittuntur nuntii, propriis sumtibus eant, non extorsiones faciant, plenitudo obedientiæ ab eis non requiratur, dummodo patriarcha eorum a papa confirmetur: inter magnates utriusque Ecclesiæ inquantur matrimonia. Commendat autem maxime studium linguæ Græcæ, nam fateretur vix in Romana curia inveniri, qui litteras ab eis missas sciat legere, & dolet curam in libris philosophiæ & juris transferendis adhibitam, nullam in theologicis quæ arma sunt militiæ nostræ.

Tertia pars est de corrigendis in Ecclesia Latinorum XII capp. constans, in iis verò hæc proponit, circa cultum divinum, non sint tot festa, vel exceptis majoribus in iis liceat operari: circa Ecclesiam Romanam, ne diu vacet sedes provideatur; circa religiosos, minuantur ordines mendicantium, nulla religio mulierum sustineatur cum mendicitate & discursu; circa prælatos, examinentur diligenter eligendi, pompæ eorum restringantur: circa eorum curias, extorsiones pro sigillo & aliis tolerantur: circa parochias, quædam sunt ita pauperes, ut nullus velit eas recipere, divites iis dantur qui nolunt residere: circa clerum, in multis vigent, gula, luxuria, pompa, prodigalitas, otium, & alia multa mala: circa usum clavium, committuntur ignorantibus, excommunicationes in multorum la-

queum multiplicantur: circa statuta patrum, concilia in metropolitanis Ecclesiis omnibus habeantur: circa imperium, rex Teutoniarum deinceps non per electionem sed per successionem esto, & illo regno contentus sit: duo reges constituantur in Italia, qui similitur per successionem regnent, & imperatorem Teutoniarum agnoscant ut vassalli. Multa alia proponit, quæ apud auctorem legenda.

8. *Vita B. Dominici.*

De ea sic Theodoricus de Appoldia in prologo ejus quam scripsit: *Succedens S. P. Humbertus magister ordinis quintus ex prædictis (Jordanis & Constantini) tertiam constans legendam multis superadditis non modicum ampliavit.* Meminit etiam Bernardus Guidonis a Malvenda citatus p. 530. b. *Scriptis nihilominus venerabilis P. F. Humbertus magister ordinis V recolligens & compingens omnia bene dicta & posita a præcedentibus, constans unam compilationem ex compilatione B. Jordani, F. Petri Hispani & F. Constantini, superflua refecans, bene posita alterius repetens, fideli stylo pulchro & ornato, & ordine valde rationabili & congruo, qui præminet cæteris in multis, sicut patet diligenter examinanti, idem assumens principium quod & F. Constantinus in suo prologo, addens & mutans multum convenienter & apte. Prologus incipit: Multifarie &c. Legenda verò incipit consequenter: B. Dominicus Fratrum Prædicatorum dux & pater inclitus &c.* Hanc Humbertum scripsisse conjicio ante MCCCLIV, nam extat in ecclesiastico officio supra n. I laudato, quod apud Sanjacobeos Parisienses servatur & eo anno finitum fuit, & ad usum erat pro lectionibus officii, cum de B. Dominico agebatur: extat etiam in Lectionario antiquo & ejusdem ætatis apud eosdem Sanjacobeos servato & supra memorato. Extat etiam apud nostros Tolosanos, & in ecclesiastico officio ad normam Sanjacobei eadem ætate scripto, & in codice altero speciali fol. med. memb.: nec dubium quin sit in omnibus ordinis domibus, ubi familia Ecclesiastica officia, ut Romæ, Bononiæ, Salmanticæ &c. Extat etiam apud nostros Parisienses ad S. Honorati codice sec. XIII memb. in 8 ex quo in notis ad vitam a B. Jordano & ad alteram a Constantino scriptam, quæ addidit, vel refecuit, vel familia habet lectorem monuimus.

9. In libro cui titulum indiderunt *Vitas Fratrum*, non modicam partem habet: nam & ejus iussu a F. Gerardo Lemovicensi compilatus est, & plura a se cognita & scripta eidem misit suis locis inferenda. Is est liber ut cenfeo, quem Valleoletanus vocat *De fundatione ordinis Fratrum Prædicatorum.*

10. *Chronicon ordinis ab anno MCCIII ad MCCCLV*, quod vulgo *chronicon Humberti* dicitur. Scio a quibusdam dicto F. Gerardo asseri, tum quia ubi de magistro Jordano remittit ad tertiam partem libri *vitas Fratrum*, tum quia in quibusdam codicibus, ut in Pissiacensi 400 circiter annorum dicitur caput X partis quintæ dicti libri. Ut ut sit neque enim contendendi est animus, Humberto potius ascribam, præsertim ex modestia qua de eo chronicon loquitur, cum plura Gerardus si auctor fuisset, haud dubie dixisset. Finis enim ubi de eo sermo est, hæc tantum habet: *A. D. MCCCLV electus est in magistrum in Hungaria apud Bugdam, ubi vivente adhuc magistro Johanne fuerat assignatum capitulum ob devotionem regis & reginæ, F. Humbertus natione Burgundus de diocesi Viennensi villa qua dicitur Romanis Burgundus. Hic cum adhuc juvenis missus fuisset Parisius, cum rexisset in artibus ibidem, & postea jus canonicum aliquanto tempore audivisset, ingressus est ordinem antequam redisset ad patriam circa annum Dni MCCXXV, prius D. Hugone cardinali, qui magister suus fuerat, cum eodem in eodem proposito concurrente. Orate pro me, si vobis est possibile.* Nec plura in codice meo ms memb. sec. XIII & melioris notæ. Sic etiam finit codex Pissiacensis citatus. Extat

TOM. I.

etiam Florentiæ ad S. Marci Arm. III n. 81.

SEC. XIII.

11. *Epistola encyclica ad universum ordinem scripta*, quarum septem adhuc super sunt. Duæ sunt e cap. gen. Mediol. MCCLV, una exhortatoria de more, altera circa querelas ab episcopis adversus nostros summo pontifici delatas, quibus singulis remedium adhibet. Tertia est nomine suo & F. Joannis de Parma ministri Minorum ad conciliandam inter utrumque ordinem pacem & concordiam: quæ quidem potentissimis affectibus referta est, & ex stylo Humberti dignoscitur. Data IV nonas febr. MCCLV stylo veteri novo MCCLYI. Quarta e cap. gen. Tolosano XIX maii MCCLVIII, & quinta XI junii ejusdem anni e monasterio Prulliano. Sexta Argentinæ e cap. gen. MCCCLX, & septima Bononiæ item e cap. gen. MCCCLXII. Quæ omnes ms habentur cum actis. Si quas ex aliis comitiis sub eo habitis scripsit, illæ perierunt. Sed non omnimoda quam Alberto Magno dedit, eaque gravissima, ut a suscipienda Ratisponensi infusa dissuaderet: hanc edidit noster Joannes a S. Maria T. III vitarum BB. ordinis ad finem vitæ dicti B. Alberti: aliarum relatarum sex edidit Soëgius in anno Dominicano Gallico ad julii diem XIV. Has epistolas licet verborum careant ornatu & lepore, tamen ut sententiarum gravitate refertas & succulentas laudat Leander Albertus.

12. *Epistola de tribus vocis religionis substantialibus.* Init. *Incipit epistola F. Humberti V magistri ordinis FF. Prædicatorum, quam scripsit de tribus vocis substantialibus religiosorum, & quibusdam virtutibus. Filiis gratia & coheredibus gloria Fratrum carissimis universis, vitam Deo gratam, sibi fructuosam, angelis jucundam, demonibus terribilem, hominibus exemplarem. Nulla sunt omnino reputanda &c.* Hujus opellæ meminerunt Leander & Lusitanus. Prodiit in Germania in incunabulis typographiæ absque anno & loco & nomine typothetæ, quæ editio extat in Bibl. August. & recensetur indicis Reiseri p. 112. Iterum Haganoæ 1508 cum sermonibus supra laudatis. Item cum iisdem sermonibus editionis Capugnani supra laudatæ Venetiis 1603. Rursus ibidem 1609. Item cum supra relata expositione in regulam S. Augustini Dilingæ, Mayer 1581. Eam etiam in Bibliothecam Patrum intulerunt Lugdunenses anno 1677 T. xxv a p. 653 ad 664. Habetur ms Parisiis in Sangermanea a pratis cod. chart. 415 & laudatur etiam in catalogo codd. ms Angliæ T. II P. I n. 3198.

Gallice reddidit M. W. Gaoult & edidit Duaci 1604 in 16, quæ editio extat apud nostros Insulenses.

13. *Libellus de septem gradibus contemplationis.* Meminit Laurentius Pignon. Ad finem codicis ms in quo liber cui titulum *vitas Fratrum* fecerunt, quique mihi est in manibus, est quidam tractatulus hujus rationis. Pr. *Contemplationum aquilinis obtutus acui, & ipsorum spirituale palatum perfundi dapibus æternæ dulcedinis affectans, septem contemplationis gradus in medium sensui deducendos.* Hi autem septem gradus sunt, ignis, unctio, extasis, speculatio, gustus, quies, gloria, qui breviter & dilucide explicantur. Quis auctor non additur, an is Humbertus? certe codex est seculi XIII.

14. Humberti etiam facile crediderim Compendium quoddam libri magni de septem donis Spiritus sancti a nostro Stephano de Borbone compositi, quod compendium titulum habet: *De abundantia exemplorum*, & incipit: *Quoniam plus exempla movent &c.* & plerumque absque nomine auctoris occurrit. Ut autem Humberto ascribam, hæc me movent: scilicet quod auctor nostras sit, ut ex prologo apparet: præterea in Bibl. Sangerman. a pratis codex est ms n. 400 membr. opus nempe illud cui titulus *Alphabetum narrationum*, quod nostro Stephano Bisuntino magistro ordinis VIII vulgo tri-

T ij

buitur : codex autem ille Sangermaneus id habet singulare, quod omnibus exemplis nomen auctoris ex quo quodlibet excerptum est additur : verbo autem *Abbas*, sic legitur ad caput cuiusdam exempli, ex *Hymberto de dono timoris* : revera illud exemplum totidem verbis legitur seu in libro magno de septem donis, seu in compendii ubi de dono timoris : cum igitur liber magnus sit Stephani de Borbone, Hymberto de Romanis, sic enim aliquando se scripsisse constat ex superioribus, compendium merito quis tribuat.

15. *De eruditione religiosorum* opus in sex libros divisum, cujus principium *Erudire Hierusalem*, Humberto a plerisque recentioribus tribuitur, & sub ejus nomine typis etiam pluries prodit, imo & in bibliothecam Patrum illatum est : at perperam & contra codicum omnium veterum seculi XIII fidem, qui illud nostro Guillelmo Peraldo de quo supra vindicant, & cui restituendum ibidem monuimus. Non dissimularim tamen jam ab anno MCCC hunc errorem apud aliquos invaluisse, nam Valleoletanus citatus Humberto asserit. Vide supra *Guillelmus de Peraldo*.

16. *Liber sermonum de fraternitate rosarii B. V.* ei tribuitur ab Altamura ad 1274 unico vade Jo. Andr. Coppenstein libro *de clavibus predicandi rosarium lib. 2. cap. 11.* Sed cujus in istis antiquis seculi XIII subleita fides. Cum ergo nulla sit fraternitatis rosarii ante Alani de Rupe tempora instituta apud veteres memoria, ejusmodi opus Humberto certo abjudicaveris.

17. *De veris & falsis virtutibus librum* ei tribuit Lusitanus, sed alucinari censo, hocque opus nihil aliud esse quam epistolam supra n. 12 indicatam, in qua non tantum de tribus votis, sed & de aliis virtutibus agit. Sic enim explicat Leander.

Apud Budæum in Annotationibus in Pandectas edit. Parisien. fol. 1526 fol. 62. b. Sic legitur : *Anno MCLVIII judicium peractum fuisse in monumentis nostris extat in parlamento ad natalem divæ Dei genitricis habitato de comitatu Claromontensi. Contendebant autem de eo cum rege comites Piclavensis & Andegavensis : in eoque judicio affuisse regem cum consilio regio, affuisse etiam episcopos Remensem, Rothomagensis, Trecentensem, aliosque non paucos episcopos abbatesque, & Maximum Fratrum Prædicatorum, ad hoc magistrum militum id est constabularium, comites ac primores nobilitatis, consiliariosque permultos tum sacerdotes tum profanos. Duo autem tum quotannis parlamenta cogebantur ad natalem purificationemque divæ Dei genitricis. Nomine Maximi Fratrum Prædicatorum non alius venit intelligendus, quam Magister ordinis, ac proinde Humbertus noster, qui in eo parlamento federit, ac cum aliis sententiam dixerit : quod quanti apud sanctum regem Ludovicum IX haberetur, ostendit. Imo eum volunt anno MCLVI ejusdem regis filium et sacro fonte levasse, illum scilicet qui Robertus comes Claromontanus dictus, stirpis Borboniæ nunc regnantis caput extitit.*

F. HENRICUS TEUTO SENIOR.

* 1254. F. HENRICUS TEUTO Senior sic dictus ad alterius discrimen de quo supra ubi de B. Jordano, & quod ætate provectior, & quod prior ordinem amplexatus est : dicitur etiam aliquando de Colonia, a professione scilicet, nam et si Parisius vestem acceperit, domus Colonienfis paulo post erecta alumnus juxta leges tum apud nos servatas habitus est. Sub fines seculi XII lucem primam vidit in civitate quam Martismontem vernacule tum *Marsberk* dicebant, nunc *Marpurg* vel *Marsbourg* aiunt in Saxonia : certe patruum ibidem habuit militem, quo vocabulo nobiles eo seculo designa-

bant, a quo nutritus est puer & liberaliter educatus. Adolescens verò acris ingenii & in grammaticis optime institutus, Parisios ab eodem missus est, ut in academia dialecticam arteque cæteras assequeretur. Mortuo interim patruo cujus sumptibus alebatur, in patriam rediit, & quas Parisius hauserat disciplinas, Martismonte publice docuit. Triennium id exegerat, cum crucem quæ tum prædicatorum assumptis, & in Palæstinam transfretavit : ea verò expeditione functus, Parisiosque anno MCCXVII reversus, paucos illos sodales quos Tolosa B. Dominicus eo miserat eodem anno, qui & a mense septembri ad augustum anni sequentis episcopium inter & domum Dei habitabant, invisit. Quorum vitæ sanctitate disciplinæque austeritate excitarus, iis adjungi confestim postulavit & obtinuit, egregiusque evasit theologus & ecclesiastes. Anno MCCXXIV erecta est domus nostra Colonienfis, ibidemque primus prior datus F. Henricus Teuto junior, ut dictum est supra ubi de eo, sed & additus ei iste senior in primum theologiæ lectorem, ut in libro de septem donis Stephani de Borbone legisse me memini, licet nunc locus exciderit. Anno MCCXXVIII quo in comitiis generalissimis Lutetiæ habitis octo antiquis provinciis novæ quatuor adjectæ sunt, Polonia, Dacia, Græcia, Terra-sancta, in hanc ultimam a B. Jordano, prioribus provincialibus, & diffinitoribus unanimi consensu delegatus est, & ut alicubi legi primus prior provincialis præfectus, in eamque implendi officii gratia iterum trajecit. Exinde rediisse videtur anno MCCXXXIII, & successore ei dato F. Philippo de quo supra ad 1238 Parisios reversus est, ubi verbi Dei insignem se præconem exhibuit, sancto regi Ludovico IX in primis acceptus : apud quem sic efflagitatu suo egit, ut libros Thalmudicos mandante Gregorio IX apud nostros Sanjacobeos & FF. Minores collectos & depositos flammis exuri jufferit, quod actum anno MCCXL, & una quidem die ad quatuordecim quadrigatas, id est vehes seu plaustra, altera verò ad sex combusti fuere. Anno etiam MCCXLVIII quo sub Innocentio IV eadem causa agitata est, ab Odone cardinali de Castroradulphi & in Francia S. P. legato in consilium ascitus fuit, & in sententia quam de iis libris legatus ille pronuntiavit, post magistrum in theologia & decretorum doctores, inter alios viros insignes qui judicio affuerunt, decimus numeratur. Eodem anno sanctum regem dictum sic volentem in sacra expeditione transmarina comitatus est, eique semper astitit quoad in illis hæsit regionibus. Cum autem inde Gallias repeteret, in ipso itinere Henricus noster ad supernam Hierusalem a Deo est vocatus anno MCLIV. Sic summam refero, quæ fusus leges in vitis Fratrum P. IV cap. XI §. 4 & cap. 24 §. 12, & apud Cantimpratanum de Apibus lib. 1 cap. 3 §. 6, cap. 19 §. 3 & lib. II cap. 10 §. 36 & cap. 43 §. 4. In vitis Fratrum dicitur *vir sanctus & predicatione clero & populo admodum graciosus*. Cantimpratanus sic habet : *Quantum vir iste predicatione profecerit in clero Parisius, quantumve consilio, aut etiam aliis ubi diversis clericis & populis predicavit, ad plenum posse neminem arbitror estimare*. Hinc sermones ab eo relictos non immerito conjicio, sed qui vicissitudine temporum perierint. In codice majoris conventus Eremitarum Augustinienfium ad pontem novum fol. par. memb. n. 249 cui titulus *Sermones collecti a bonis predicatoribus*, & ex serie videntur dicti anno MCCXXXVII, quo etiam florebat omnes in eo laudati, sequentes asseruntur cuidam *Fratri Henrico Jacobita*, quem hunc nostrum facile credas.

18. *Dom. in quinquagesima*. Ascendens Jesus Hierosolymum &c. Ex profundo enim consilio institutum est, ut hoc evangelium hodie in Ecclesia Dei legeretur &c.

22. *Dom. 2. quadrag.* Ecce mulier Chananæa a finibus Tyri &c. Tum Parisius & ex ritu ordinis etiam ea dominica hoc evangelium legebatur.

* Odonis an. 1244 cardinalis.

26. *Sermo in annuntiatione Dominica.* * O. cancellarii Parisiensis. Collatio eodem die, quam fecit F. Henricus Jacobita. Prov. ult. Facta est quasi navis institoris &c.

37. *Sermo in die pasche.* Mane surgens Jacob &c. Gen. 28 dicitur ibidem sermo bonus.

45. *Sermo in die B. Joan. ante portam Latinam.* Qui continens est justitiæ &c.

46. *Sermo Dom. 3. post pascha.* Mulier cum parit &c.

89. *Sermo in die B. Nicolai.* Estote parati, quia qua hora non putatis &c.

Indicatur ibidem fuisse diem Dominicum.

90. *Dom. 3. adventus.* Pauperes evangelizantur. Tum eo die hoc evangelium legebatur.

95. *Sermo in natali Dni in collatione.* Parvulus natus est nobis &c.

96. *Sermo in die B. Stephani.* Stephanus plenus Spiritu Sancto &c.

Sunt & alii plures in collectionibus sermonum de tempore & de Sanctis misti cum sermonibus celebriorum concionatorum ejus ætatis. Videsis in Sorbona codd. ms n. 1 p. 153 & 955 & alios. Hos fatendum est ut & supra laudatos tantum esse ab ore dicentis imperfecte ut aiebant reportatos, sed saltem indicium sunt accuratos auctorem apud se habuisse.

F. BENEDICTUS.

* 1254. F. BENEDICTUS quidam absque agnominem laudatur a nostris Ferdinando de Castillo Hist. Gen. P. I lib. 2 cap. 50 : Bzovio Annal. ad 1254 n. 1, Fontana in Monum. ad eundem annum & aliis, ceu qui missionariorum nostrorum apud Cumanos agentium præfectus scripserit

Epistolam magistro ordinis directam, qua eum de egregiis pro fide in ea regione per sodales actis, & de millium Cumanorum conversione monet. Quam epistolam legit Ferdinandus citatus.

F. CLEMENS SCOTUS.

† 1256. F. CLEMENS SCOTUS a patria sic nuncupatus Parisius, ubi plures ejus gentis tum maxime litteris operam dabant, ordini videtur nomen dedisse, ex iisque fuisse quos Alexander II Scotiæ rex e Gallia in suum regnum allexit anno MCCXXX propagandi ibidem ordinis causa. De eo sic legitur in chronico Maylrossensi in Bibl. Cotton. servato : *Anno Dni MCCXXXIII Clemens canonicus de ordine Prædicatorum electus est ad episcopatum de Dunblayn & consecratus a Willelmo episcopo S. Andrea apud Wedale in die translationis S. Andrea*. Quod canonicus de ordine Prædicatorum dicitur, novum argumentum est confirmans ea quæ supra ad calcem vitæ B. Domini per Jordanum, ubi caput Hist. Occid. Jacobi de Vitriaco relatum est, tot testimoniis evicimus, nostros canonicos vulgo ea ætate dictos. Eiusdem celebris est memoria in actis cap. gen. Londini anno MCCC celebrati, in quibus sic legitur : *Item concedimus F. Clementi ordinis nostri episcopo Scotia post mortem unam missam per ordinem a quolibet Fratre sacerdote : & in provincia Anglia fiat pro eo quod pro alio Fratre*. Quæ docent & quo affectu ille episcopus factus ordinem semper comlecteretur, & quantam eum in gratia totus ordo haberet. Annum mortis ejus docet chronicon auctoris æqualis in Bibl. gymnasi Edimburgensis etiamnum servatum, quod sic habet : *Anno Dni MCLVI obiit egregius prædicator de ordine Prædicatorum Clemens episcopus Dunblanensis*

variarum linguarum interpres eloquentissimus, vir potens opere & sermone coram Deo & hominibus, qui ecclesiam episcopatus sui cathedrali prædecessorum suorum incuria invenit aporiatam in tantum, ut in ea tanquam in rurali capella vix in hebdomada ter divina celebrarentur : quam ille in insigne sanctuarium construxit, terris & possessionibus ditavit, præbendis & canonicis exaltavit. Utriusque chronici Scoti hic laudati excerpta mihi J. E. amice communicavit anno MDCCIX clarus vir D. Ines Scotus sacerdos, & hoc anno MDCCXVII etiamnum vivus & in gymnasio Scotorum degens, historia Scotiæ ecclesiastica illustrandæ deditus. Ex hæctenus relatis certis & indubitatis plura præcipitanter ab aliis dicta facile refelluntur, ut quod constare vult Dempsterus lib. 3 Hist. Scot. n. 308 Clementem Dublinensem gessisse episcopatum, licet postea ex Alexandri Mylli historia Dunblanensem administrasse Ecclesiam seipsum emendans fateatur : & quod de eodem Leander fol. 116. a. ait vita functum anno MCL. Egregie porro eum extollit a litteris & pietate Philippus Wolpius lib. 3 de peritorum virorum vitis apud Dempsterum citatus. Ejus meminerunt nostrates Bernardus Guidonis, Lusitanus in chronico ad 1240, Sampaius, Pius, Fontana in Theatro, quorum tamen nullus, quæ fuerit ejus sedes, aperit. Hæc ei opera dantur a Dempstero

1. *Vita B. Domini.*
2. *De ingressu ordinis in Scotiam.*
3. *De peregrinatione ad loca sancta.*
4. *Summa concionum.*

Quæ vel perire, vel in bibliothecis Scotiæ jam latent.

F. ANSELMUS DE JANUA.

† 1256. F. ANSELMUS DE JANUA Ligur a patria professioneque sic nuncupatus, in eadem civitate sanctæ fidei quæsitorum generalem agebat anno Dni MCLVI, quo promulgavit

Constitutiones & ordinationes adversus hæreticos.

Has cum magistratus & reipublicæ principis auctoritate firmari vellent, atque in acta publica referri, illique recusarent, eos anathemate perculit. Licet ad pontificem delata, hic nempe Alexander IV eos coegit mandata inquisitoris sine mora implere, & de eorum cunctatione graviter increpavit. Sic refert Augustinus Justiniani Annal. Genuen. ad 1256, quem excipiunt Cyprianus Huberti, Pius della progenie p. 413, Fernandez, Altamura ad 1279, Rovetta ad 1278. Extrates verò abbas Michael Justiniani scriptori Liguri : Oldoinus Athen. Ligust. & alii. Philippus a Limborch in Hist. Inquist. rem paulo aliter narrat, nempe Philippum Turrianum tum Januæ rectorem & præfectum, antequam dies a summo pontifice præstituta adveniret, decreto Anselmi obsequutum, ejus statuta tabulis legum urbanarum inscripsisse, & juxta earundem præscriptum in contraventores animadvertisse. Legendus etiam Bzovius ad 1256 n. 7.

F. HUGO METENSIS.

† 1256. F. HUGO METENSIS a patria & professione agnomen de more sortitus, laudatur in chronico cœnobii Metensis, ubi sic de eo sub F. Waltrino de Furno, ejus domus priore quarto ad annum 1240 : *Magister F. Hugo Metensis regens Parisius cum S. Thoma tertius in ordine qui ibidem legit sententias, homo devotus scientiæque insignis.*

Credimus inque Dei positum nil lege probari,

Quod te contingat divæ latere pater.

Ubi tamen emendandum quod dicit tertium ex nostris Parisiis rexisse : certe in catalogo Salanhaci septimus tantum numeratur : cumque aliunde

constet primos illos sacræ theologiæ magistros non eo quo legerunt ordine, sed perturbate in hoc catalogo referri, vigesimum quartum aut quintum tantum censuerim. At cum S. Thoma unâ sententias legisse testatur etiam Boulæus Hist. univ. Par. T. III. p. 216, adeo ut Hugo sub Bonohomine Britone baccalaureus inceperit, & S. Thomas sub Elia Bruneti: sed & eisdem ambo molestias & difficultates a Guillelmo de Sanctoamore & fautoribus passi fuerint, nec ante finem anni MCLVIII laurea donari potuerint. Pergit auctor chronici Metensis:

Hic commentatus est quatuor sententiarum libros & quadam alia. Tandem exiit hominem Parisiis, & sepelitur honorifice in domo capituli, cujus in tumulo graphice hoc epitaphium insculptum est

*Hugo fui, claustrum tenui Metis
Vitis vestris precibus me quæso iuuetis
Qui docui mores, mundi vitare favores
Imer doctores sacros sortitus honores.
Verbis hic donor, & sic ostendere conor,
Quod sic ut ponor, ponitur omnis honor.*

Quo verò anno motem appetiit addere omisit auctor chronici. Eius opera haud dubie Metis servabantur, sed nostra domo ab alienis invasa, omnes etiam fere codices MS nobis perierunt. In Belgii tamen bibliothecis ejus scriptum in sententias adhuc aderat seculo XVI, cum ejus meminerint nostri Guillelmus Carnificis & Joannes Bunderius in celebri suo catalogo codd. MS fol. 323 teste Alva Sol. Verit. Rad. 220 col. 1557 & scriptum in tertium sentent, hoc habebat principium: *Audiu auris audivi te &c.* Job. 42 v. 5.

F. JOANNES DE VINCENTIA.

F. JOANNES DE VINCENTIA Italus a patria sic nuncupatus vir fuit seculo XIII gestorum gloria nominatissimus. E manibus SS parentis Dominici anno MCCXX vel sequenti Patavii vestem induisse volunt, ac exinde verbi Dei prædicatione Italia tota Bononiæ potissimum fulsisse. De quo sic in vitis Fratrum lib. 3 cap. 42 §. 5. "Tempore quo F. Joannes Vincencius Bononiæ prædicans fructum mirabilem fecit, & totam fere Lombardiam miraculorum & prædicationis gratia commovit, & ad se videndum & audiendum trahebat, venerunt nuntii Bononienses, quos vocant ambafatores magni & literati ad magistrum existentem tunc in capitulo cum diffinitoribus & aliis Fratribus, qui convenerant ad capitulum generale. Petierunt igitur ex parte totius communitatis, quod F. Joannem prædictum non removerent de civitate illa: inter multas rationes hanc prætendentes efficacem & multum ponderantes, quod seminaverat verbum Dei gratiose, & fructum qui sperabatur securus de ejus prædicatione, totus posset in ejus absentia perdi. Magister autem [nomen Jordanus] commendata eorum devotio & benevolentia quam habebant ad ordinem respondit in hunc modum: Boni domini illa ratio quam vos allegatis, ut F. Joannes debeat hic morari, quia seminavit vobis verbum Dei, & posset fructus perire si recederet, non multum moveret nos: quia non est consuetudo apud seminatores camporum, quod cum seminaverint agrum unum, apponent ibi lectum suum, & jaceant ibi quousque videant quomodo semina fructificent: imo potius commendant semen & campum Deo, & vadunt ad seminandum in alio campo. Ita fortassis expediret, quod F. Joannes iret ad seminandum verbum Dei alibi, sicut de Salvatore scriptum est, quia & aliis civitatibus oportet me prædicare verbum Dei. Veruntamen propter amo-

rem quem habemus ad civitatem, habebimus consilium super petitione vestra a sociis nostris diffinitoribus, & faciemus tantum pro vobis dante Deo, quod debeat sufficere vobis". Quæ petitio facta fuerit aliquo istorum annorum 1223, 25, 27, 29 aut 31 quibus capitula generalia Bononiæ habita.

Id autem eis tum concessum fuisse exinde conjicio, quod Bononiæ potissimam vitæ partem egerit. Placet autem hic quæ de eo varii auctores æquales narrant. In primis sic auctor chronici Paduani lib. 3 cap. 7: "Anno Dni MCCXXXIII electus est in potestatem Paduæ D. Ardizonus de Verellis. In hoc etiam tempore F. Joannes de ordine FF. Prædicatorum venit in Marchiam Tarvisinam de partibus Bononiæ, homo bonæ conversationis & honestatis. Ivit totum commune Paduæ cum carrocio & summa devotione obviam ei de partibus Montisilicis venienti, & positus in carrocio intravit cum magno gaudio & honore in civitatem. Hic habens dona faciundæ, apud Deum & homines graciosus, multas prædicationes fecit per Paduam, imo etiam per civitates Marchiæ, per villas etiam & per castra: erat enim cum illo Deus, & in cunctis suis negotiis adhærebat Virgini, laudabat crucem, benedicebat magnificentiam Jesu Christi. Habuit autem hic justus homo præ oculis illam auctoritatem, quæ dicit, beati pedes portantes pacem, & voluit cum auxilio Dei firmare pacem inter eos omnes & singulas civitates, viros potentes & nobiles Lombardiæ, Marchiæ & Romagnæ. Et convocatis primò principibus totius Marchiæ in pratium vallis in Padua, facta ibi prædicatione solemnî consuetudinis & ordinavit, quod in proximo futuro mensis augusti convenirent in campana Veronæ juxta flumen Atacis prædicti barones omnes, rectores, ambaxatores & communia civitatum. Quod cum factum fuit ut ordinavit, congregata multitudinem, quantam simul nunquam aliquis vidisse dicebat in partibus Lombardiæ, & mihi vere sic visum fuit, (quæ auctorem testem ocularum indicant) stetit prædictus Frater in eminentiori quadam specula lignaminibus artificiosè constructa, & fuit hoc artificium altitudine quasi per cubitus LX. Locum autem ubi hoc factum erat, distat a civitate Veronæ circa milliaria quatuor super Atacem, & locus ille Paquara nominatur. Ibi auctoritatem illam proposuit. Pacem meam do vobis pacem relinquo vobis, & auctoritatem eloquenter adaptans ad sui animi præconceptum, pacem Lombardiæ omnibus imo cunctis de Italia auctoritate Domini apostolici, qua fungebatur specialiter in hoc negotio ut dicebat, auctorizabiliter prædicavit, & iussit addens ad sua dicta, quod pacem illam nunquam aliquis audeat temerare: & posuit multas pœnas si quis pacem præsumeret in aliquo violare, quod absit, & rebellium maledixit fruges, vineas, arbores & bestias & omnia quæ haberent. Ultimo post omnia sua dicta quasi obliviosus fuisset, addidit quod D. Ecelinus de Romano esset civis Paduanus & reciperetur in citadantiam Paduanam. His itaque terminatis regressæ sunt cunctæ gentes & communia civitatum cum suis carrocis, quæ illuc conduxerant, & magnates omnes ad terras suas. Et erat quasi rumor in populo dum redirent, & diversi diversimode loquebantur: alii namque dicebant talem congregationem fuisse factam, ut una partium fuisset exheredata, cum multi occulta arma tulissent: alii firmiter asserabant, hoc factum esse propter metum adventus imperatoris in Lombardiam &c. Vix memorandum quod habet aliud chronicon cujusdam monachi Paduani: Anno Domini MCCXXXIII, F. Joannes de ordine Prædicatorum in tanta reverentia est habitus ab omnibus

Marchiæ & etiam Lombardia, quod ejus iussione Paduani Veronenses Brixienfes & Mantuani cum carrocis & aliarum civitatum maxima multitudo in campana Veronensi, infimul pacifice convenerunt. Et ibidem in die S. Augustini sententias coram omnibus populis super quasdam questiones auctorizabiliter promulgavit. Sed cito ejus potentia expiravit, nam quasi post unum mensem quicquid ordinaverat ad nihilum est redactum.

Sed rem fufius & accuratius narrat Gerardus Maurifius Historia DD. de Romano (scilicet Ecelini & Alberici fratrum) & Marchiæ Tarvisinæ, ubi sic habet. "Interim apparuit quidam F. Joannes de ordine Prædicatorum civis Vicentinus & Manelini caufidici filius vir valde religiosus, de quo mira sed in scena testificata loquar. Inauditum est enim quod a tempore D. N. Jesu Christi in nomine ipsius per alicujus prædicationem tot fuissent in simul homines congregati, quot & quantos sub occasione pacis fiendæ ipse congregavit in unum, unanimiter Jesum Christum laudibus & hymnis magnificantes. Venit enim primum Paduæ, & ibi prædicando pacem de omni discordia quam habebant, compromiserunt in eundem suo arbitrio determinandis. Venit Terentio visio, fecerunt Terentini illud idem, sic fecerunt Feltrini & Bellunenses, sic quoque Domini de Camino, sic & illi de Coneglano, & idem fecerunt DD. de Romano, idem quoque Vicentini, Veronenses, Mantuani, Brixienfes, & comes S. Bonifacii & ejus pars universa. Tantam habuit potestatem super omnes, quod in omni civitate, statutus ipsarum acceptis suo emendavit arbitrio addendo & detrahendo. Captivos autem ubicumque fuerant dimitti fecit, & statuit certum terminum pro pace faciendâ & firmandâ apud civitatem Veronæ præcipiendo prædictis civitatibus & personis, quod essent tunc ibi coram eo pro prædicatione audiendâ & laudum pacis intra omnes. Fuit ibi Brixia, Mantua, Verona, Vicentia Tarvisinum, Feltrini & Bellunenses & DD. de Romano, & illi de Camino, Paduani, & de aliis civitatibus castris & villis homines & feminae innumerati. Fuit & ibi Aquilegiensis patriarcha cum omnibus episcopis prædictarum civitatum. Fuit ibi marchio Estensis, & Frater Jordanus. (nota. Hic erat monachus S. Justine, tumque ad ejus nutum regebatur Padua.) Presbyteri quoque & clerici, milites & populares, omnes fere istarum civitatum inermes, & cum vexillis cruciatis fuerunt ibidem. Tanta fuit ibidem innumerosa multitudo, quod sicut dictum est, a tempore Jesu Christi in huc, per alicujus prædicationem tot non fuerunt congregati in unum, & in reverentiam ipsius pro majori parte fuerant discalciati. Erant quoque civitates cum carocis suis quamplures.

Prædicavit intra illos, & quod est mirabile vox illius ab omnibus audiebatur mirabiliter & clarissime. Facta prædicatione pacem pronuntiavit & laudavit intra omnes, & ordinavit tunc matrimonium intra dominam Adelenitam filiam D. Alberici de Romano & Rainaldum filium marchionis Estensis. Cujus dictum ab omnibus cum magnis laudibus fuit gratissimum confirmatum. Ipse autem transgressoribus anathematis pœnam, & Jesu Christi indignationem & omnem maledictionem indixit: conservantibus autem Dei omnipotentis gratiam & suam benedictionem concessit, & sic revertuntur ad patriam, quisque ad locum suum magnificantes Deum, & eidem gratias referendo. Multi enim mortales inimici proprio motu pacem faciendo osculabantur ad invicem, prædicatione ipsius ad hoc inspirati, habebatur enim quasi propheta per omnes. Hujus etiam tanta fa-

ma erat, quod etiam Dominus Apostolicus revebatur eidem: nec mirum quia Fratres Minores publice prædicabant, sicut & egomet ipsos audivi prædicantes apud ecclesiam majorem civitatis Vicentiæ, quod ejus precibus & orationibus decem fuerant mortui suscitati: & a languoribus suis infirmi per orationes illius mirabiliter curabantur.

Hoc facto venit idem Frater Joannes Vincencium, & dixit in pleno consilio, quod volebat esse dux & comes illius civitatis, & omnia suo arbitrio disponere, quod totum ei laudatum fuit atque concessum. Et Vicentini sperantes quod removeret & poneret ibi aliam communionem, per quam utraque pars communiter regeretur, ipse se hoc prætermisso factis statutis & ordinamentis ivit Veronam, ibique similiter petiit ducatum & potestatem illius terræ, quod factum est & concessum eidem. Fecit venire comitem & partem ipsius in civitate, accepit obsides ab utraque parte, accepit in se castrum S. Bonifacii & castrum Illaxii & Hostilium & omnes munitiones sicut voluit. Hic persecutor fuit ibi hereticorum, sic quod plures comburi fecit. Pluribus diebus rexit civitatem habendo se ducem atque rectorem, & tanquam dux & rector multa præcepta fecit & statuta. Tandem elegit Nicolaum Toniscum in potestatem Veronæ de Venetiis civem. Cum autem multum redargueretur quod sic reliquerat civitatem Vicentiæ potestatem non mutata, & vellent habere ducatum ibi sibi concessum, Ugutio Pili & illi de Camino & Paduani consilio Fratris Jordani, cujus consilio Paduani regebantur in totum, induxerunt potestatem Vicentiæ, & partem contrariam illis de Romano ad contradicendum eidem Fratri Joanni. Et sic fecit venire potestas custodes cives Paduæ, & munivit civitatem fortius solito. Hoc audito F. Joannes minus caute & cum parva militum quantitate venit ad civitatem Vicentiæ, cui obviavit maxima populi multitudo. Ipse autem credens habere favorem atque constantiam populi in propria persona, cepit ire per civitatem petendo domos turres & munitiones sibi dari. Cum autem venisset ad domos filiorum quondam D. de Zachame, illi sibi rebelles extiterunt. Venit ad domum communis turba quæ sequebatur ipsum & capta potestate suis iudicibus & familia & expositis & destructis libris statutorum & forbanitorum communis Vicentiæ, descenderunt de domo potestate & sua familia relictis expoliatis. Interim venerunt Paduani cum Ugutione Pili & adversa parte illorum de Romano, & in ipsum F. Joannem ad palatium episcopatus ubi erat fecerunt insultum, & bello commisso captus est F. Joannes, & sui omnes versi sunt in fugam. Veronenses autem audito quod captus erat F. Joannes, extimantes quod consilio comitis de S. Bonifacio & suæ partis illud factum fuisset, ceperunt omnes qui venerant ad civitatem de parte comitis, qui fuerunt alicujus valentiæ: sed reverso [Veronam] F. Joanne, & invento quod culpabiles non fuerant, omnes dimissi fuerunt in continentem. Ipsi autem timore perterriti fugiunt omnes de civitate. Ipse autem F. Joannes regit civitatem sicut potest sua potestate ibi posita pro nihilo reputata. Obsides autem Monticulorum & suæ partis hoc audito clam & occulte reversi sunt ad civitatem. [Vicentiæ.]

Instat nunc comes quod sibi reddat obsides suos & castra similiter: Frater autem Joannes munierat castrum Hostilium per Bononienses, & castra comitis & Illaxii per amicos suos Vicentinos: castrum Calderii & castrum S. Bonifacii restituit comiti, quamvis fuisset fictitè factum, quasi in-

Sac. XIII. "vitis custodibus fuisset ablatum: item obsides
" eidem restituit: castrum Illaxii restituit Veronensibus, sed castrum Hostilia non restituit Veronensibus: sicque dimissis Veronensibus & Vicentinis ivit Bononiam, & sic Ugutio Pili, Paduanis consilio Fratris Jordani, & illi de Camino fregerunt pacem Fratris Joannis, sicque pro nihilo reputatum est factum F. Joannis. Hoc totum propterea creditur accessisse, quod ambitiose petiit ducatum ab hominibus contra dictum Salomonis, qui dixit: *Non petas ducatum ab hominibus.*

Verum ipsemet Maurifius auctor hujus historiae & testis oculatus in sequentibus certiore refert pacis a F. Joanne actae everfionis rationem. Cum enim post F. Joannis seu excessum seu ejectionem, bello intestino exarsisset Vincentia, unde ultimum illi impendebat excidium: tunc temporis, profertur auctor, Otho de Mandello potestas Paduae pro communi Paduae & F. Jordanus de pace facienda inter Paduanos & illos de Romano & Vicentinos & Tervisinos & illos de Camino facti sunt mediatores. In qua pace Rainaldus filius marchionis Bonifacii desponsavit Adeleram filiam D. Alberici de Romano, quamvis Rainaldus non esset adhuc annorum duodecim: & omnia facta sunt inter Paduanos & dominos de Romano, & Tervisinos & illos de Camino sicut F. Joannes statuerat. Verumtamen hic Frater Jordanus invidus quod tantum bonum per alium posset explicari, impediendo primum quod statutum fuerat, fecit ipse postea volens sibi laudes quaeri atque honorem: sed certe malus fuit hypocrita sic perturbando, quoniam ante hanc pacem qua primo facta fuerat usque ad hoc tempus per guerram qua perseveravit, innumerabiles homines ex utraque parte gladio perierunt. Duxit autem Rainaldus ipsam Dominam in uxorem, solverunt Paduani dominis de Romano quinddecim millia libras denariorum Veronensium, & Tervisini illis de Camino sicut praeceperat F. Joannes, & tunc dominus Eccelinus fecit se civem Paduae. Ex quibus colligo gesta F. Joannis per invidiam & aemulationem solam everfa fuisse, non autem quod non aequa essent, siquidem postea in integrum restituta. Infeliciores autem quam nostri Joannis fuit istius F. Jordani ejus aemuli fors, nam ut habet idem auctor sub finem historiae, "Eccelinus providus & discretus invento quod F. Jordanus hypocrita cum pluribus contra imperatorem conspiraverat, volens civitatem Paduae de manibus & potentia imperatoris eripere, ipsum F. Jordanum captum misit in partibus suis custodiendum donec D. imperator venerit. Contra vero F. Joannes Bononiam reversus eadem fama eademque auctoritate conciones suas habere perrexit.

Omitto qua de his rebus habet Antonius Godi in sua chronica DD. de Romano & Marchiae Tarvisinae, cum Maurifium fere excipiat, nisi quod nostrum Joannem de Seledo agnominat. At auctor vitae Ricciardi a Sancto Bonifacio Guelforum ducis adversus Eccelinum Gibellinorum caput & antesignanum paulo aliter tum gesta narrat. "Pontifex, inquit [Gregorius IX] clades & detrimenta in dies magis ex factionum altercationibus & certaminibus in civitatibus gliscencia contemptus omni sibi possibili ratione providendum duxit, ne hydrae capita ulterius multiplicarent. Propterea F. Joannem Vicentinum ex ordine Praedicatorum theologum virum ea tempestate doctrina & sanctitatis opinione praestantem legatum in Marchiam & Lombardiam destinavit, quod summam ejus eloquentiam ac miram apud populos auctoritatem acceperat. Hinc ille Bononia quam tunc incolebat, Patavium progressus pacem inter dissidentes

cives composuit. Perspectis itidem Ricciardi & ejus partis animis haud quaquam a compositione averfis, ibique summo honore exceptus, pacem quanta maxima contendere eloquentia potuit, in foro persuadere perrexit, ac sic omnes concione sua permovit, ut Eccelinus etiam qui omnes homines morum immanitate eo seculo superavit, manantibus lacrymis promiserit se de omnibus controversiis, quae inter se & Ricciardum cederent, ipsius arbitrio staturum, quod idem quoque Ricciardus in urbem fide publica acceptus se facturum & servaturum esse juravit. Mox Ferrariensibus cum Salinguerra eorum regulo, Mutinensibus, Patavinis, Tarvisinis, Vicentinis, Mantuanis, Brixianis, Veronensibus, comite Ricciardo cum sua factione, Eccelino, Monticulis, comitibus de Camino, quorum omnium populorum animos facundissimis piisque concionibus jam antea ad pacem declinaverat, in suburbio Veronensi Tomba secundum Athesum advocatis congregatisque, ex suggesto inibi erecto inter civitatum carrocia elegantissima oratione habita, qua pacis bona discordiaeque mala & detrimenta cum disertissime subjecisset, pacem inter partes tractam & foedus pronuntiavit, legibusque foederis & concordiae recitatis, ipsam jurejurando atque osculis invicem utrinque oblati approbari & confirmari jussit. Et quo concordiae vinculum inter comites Sanbonifacios & Azonem aliosque factionis proceres & Eccelinum & factionem ejus arctius constringeretur, matrimonium inter filiam Alberici de Romano Eccelini fratris & Rainaldum Azonis Estensis filium statuit. Vix annus pacis transierat, tantis laboribus inita, cum Eccelinus Monticulis comitantibus Verona egressus castra Sanbonifaciorum invasit, cumque trajecto Athesi recepto prius Albareti castrum quod antea ab se desciverat, Coloniam proficisceretur, Azonis Estensis occurfu qui cum multa ac valida armatorum manu in eum ferebatur deterritus, Veronam retrocessit. Inde Ricciardus foedere jam ab inimicis violato Monticulorum oppida regionis Zilionis, Ponteposserum in primis & S. Michaelem occupavit, crebrisque incurfionibus pagos & eorum alia loca diripuit ac devastavit. Verum cum alia pariter Marchiae & Lombardiae civitates cruentis invicem certaminibus pacem quam priore anno juraverant violassent, Gregorius cladium tantum anxius Fratri Joanni episcopos Tarvisinum & Parmensem ad pacem denuo conciliandam coadjutores adjecit. Ii postquam Veronam adierunt, eloquentia & auctoritate obtinere, ut ambae factiones Ricciardi octuagintaque optimatum Veronensium cum Eccelino sacramento novae pacis foederata inirent: eoque pacto Ricciardus in patriam denuo receptus est. Caeterum istiusmodi concordiae auctoritate & reverentia potius suadentium inter jam maleficiis & injuriis invicem indefessos ingerendis viribusque destitutos inire, induciae ac ab armis secessiones, donec robur amissum repararetur spiritusque reciperent quam paces erant. Cui si fides auctori F. Joannes non solum pacis primum initae auctor fuit, sed etiam eidem post violationem resarcienda cum episcopis Tarvisino & Parmensi allaboravit: quaerant in eadem semper apud omnes sanctitatis opinione fuisse, ejusque ambitioni violatae pacis rationem Matthaeum Parisiensem Anglum monachum auctorem externum perperam ascribere, quam internecino partium Guelfarum & Gibellinarum ea aetate Italiam infestantium odio mutuo rectius tribuisset.

Anno mclxvi cum Philippus archiepiscopus Ravennas & Alexandri IV S. P. legatus in Marchia constitutus Paduam Eccelino eripuisset, & sub jugum Ecclesiae

Ecclesiae Romanae traduxisset, exinde de Vincentia etiam subigenda cogitavit, proptereaque cum copias undique accerferet, in ejus auxilium Venierunt Paduam electi quidam milites & pedites de Bononia cum venerabili viro F. Joanne ordine Praedicatorum; Sic refert auctor chronici Paduani primus scilicet supra citatus lib. 9 cap. 9. Qui addit tamen cap. xi quod cum legatus cum exercitu suo movisset versus Vincentiam, "Ecce primò Bononienses, nec inquiri potuit auctor comitum mota rixa, aperte lamentari coeperunt, quod soldum sive salarium a suo sibi communi promissum penitus habere non poterant, unde amplius illic manere volebant, nec potuit F. Joannes eorum magister & rector ipsos ad manendum ulterius confortare. Revera idem lib. 10 cap. 4 sic habet: "Milites vero Bononienses & pedites qui cum F. Joanne venerant ob sanctae crucis reverentiam ut dixerunt, ecce nunc cum ipso F. Joanne recesserant, D. legatum & alios qui pro cruce pugnabant in majori imo maximo necessitatis articulo relinquentes. Sed hoc ipsis impropere non audeo, quoniam apud ipsos Bononienses in scientia literali nutritus, in anno Dni mcccxi illic a Bonocompagno meo domino & magistro natione & eloquentia Florentino licet indignus accepi officium magistratus. Quod auctoris aequalis & a se visa narrantis testimonium quanta apud Bononienses in veneratione esset noster Joannes adhuc anno mclxvi id est plus annis viginti post negotium Vincentinum clarissime evincit, cui nempe copiarum suarum spirituales administrationem commiserant in bello illo papali.

Quamdiu postea vixerit Joannes, quo anno & loco mortuus sit, non produnt monumenta, Bononiae tamen obiisse conjectu proclive. Thomas Cantimpranus lib. de Apibus 2 cap. 1 pluribus de eo agit, miracula ab eo vivo patrata referens, & ex modo loquendi videtur innuere jam tum mortuum, cum scriberet ante mclxxiii. Bzovius tamen in Annal. ad mclxxxix n. 1 Gualvaneum Flamma in chronico ordinis testem citans contendit adhuc anno illo mense Junio fuisse in vivis, & electionem F. Joannis de Vercellis in magistrum ordinis Parisius 7 ejus mensis factam, per revelationem Bononiae agnovisse & miraculo probasse. Idem antea ex eodem dixerat Leander fol. 38 b. Quod discutiant Mediolanenses nostri, penes quos est illud Gualvanei chronicon. Idem Bzovius in Annal. ordinis mss ad annum 1233 plures Gregorii IX literas anno 7 datas refert, alias ad cives Bononienses ne F. Joannem quo ire voluerit impediatur, alias ad episcopos ut impediunt excommunicent, alias ad ipsum F. Joannem ut in Tusciam se conferat, pacem inter Florentinos & Pisanos conciliaturus: est & una x Kal. octob. data, qua eum cum Vincentia captus est & in carcerem conjectus, exemplo Christi Domini consolatur. Eiusdem Joannis nostri meminerunt quotquot abinde Ecclesiasticae historiae scriptores, quorum qui vituperant falsis Eccelini Marchiae tyranni fautorum rumoribus delusi sunt, & ex hac tenore dictis abunde refelluntur, ex iis enim constat apud summos suae aetatis pontifices sive ante sive post negotium Vincentinum bene semper audisse, & ab eorum partibus temporibus illis difficillimis constanter ad mortem usque steterisse. Ac ne quis miretur regimen civitatum Veronae & Vincentiae sibi assumisse, ea erat tum Italiae civitatum conditio, ut pleraque factionibus Guelforum & Gibellinorum intus divisae fere a viris religiosi ceu ab omni parte alienis regerentur. Sic F. Jordanus S. Justinae monachus citatus Paduam, sic F. Gerardus Rangonus ordinis Minorum vir sanctus titulo praetoris Parmam, sic idem nos-

ter Joannes quamdiu vixit fere Bononiam regerant: Sac. XIII. quod non eorum ambitioni, sed populorum de eorum probitate exillimationi & voluntati tribuendum. Legendus & de eo Leander Albertus fol. 184 b. Roverta ad 1233 haec ei ascribit opera *Sermones de tempore & de Sanctis. Commentaria in Pauli Apostoli epistolas. Summa Confessoriorum.*

Quae ubi serventur addere debuisset, praesertim cum ipse primus haec meminisset. Certius quis varia ejus acta in variis Italiae civitatibus, & statuta ab eodem praescripta numeret, quae in archivis Bononiae, Vincentiae, Verona, Florentiae &c. verisimillimum haberi, vel etiam in Vaticanis cum literis ab eo ad summos pontifices quibus gestorum rationem diligenter reddebat datis.

F. CONSTANTINUS MEDICES, Urbevetanus.

F. CONSTANTINUS MEDICES Urbevetanus vulgo ab episcopatu dictus ex Mediceorum Florentinorum illustri gente lineaque Tassulae originem duxit teste Francisco Zazzera *Della nobilita d'Italia* P. I. pag. 197. Paulo post mortem B. Dominici ordini nomen dedisse ex eo constat, quod cum sodalibus qui cum sancto & Romae & Bononiae convixerant, conversatus fuerit, pluraque de ejus gestis & miraculis ex ipsorum ore acceperit. Anno mcliv vel lv ad Ecclesiae Urbevetanae sedem evectus est ab Alexandro IV, & ut erat vir strenuus & rerum agendarum peritus ab eodem anno sequenti mclv in Graciam ad imperatorem Theodorum missus fuit nuntius, qui cum eo & patriarcha C. P. Graco de concilianda utraque Ecclesia Orientali & Occidentali tractaret. Quae a summo pontifice mandata acceperit, refert Odoricus Rainaldus ad eum annum n. 48, re tamen infecta rediisse aiunt. Videtur obiisse anno mclviii. Eum omisit Fontana in Theatro, sed meminit in Monum. ad 1255. Bernardus Guidonis recenset inter episcopos Tusciae Leander Albertus fol. 121 a. Lusitanus in chronico ad 1250 & in Bibl. & sequaces. Ughellus Ital. Sac. T. 1 inter Urbevetanos n. 28, sed tacet nostrum fuisse, quod & alias ipsi excidit. Haec ejus scripta

1. *Legenda B. Dominici primi fundatoris ordinis Fratrum Praedicatorum.* Habetur ms passim in ordine. Hanc vero nos supra integram edidimus ex accurato codice nostro ms seculi xiiii membr. characteribus minutissimo sed eleganti. Vitam hanc Vincentius Bellovacensis speculi historialis libro 32 inseruit, sed non integram & in editis praeterea mendis scatentem: hanc appellat *legendam novam* ad discrimen alterius a B. Jordano antea scriptae. Constantinum voluit ex jussu quarti ordinis magistrum Joannis ab Wildeshufen anno 1242 in comitiis Bononiensibus dato scripsisse, quod verisimile licet in actis ejus capituli quae nunc habentur, nihil de hoc legatur. Opus finisse ante mclvii fere mihi certum.

F. JUSTINUS quidam laudatur a Leandro Alberto fol. 152 b. cui eandem provinciam ab eodem magistro ordinis in iisdem comitiis anni mclxii datam vult, sed manifeste erratum est typorum, & Justinus pro Constantino positum, cuius non meminit inter historicos, licet ubi de episcopis fol. cit. 121 disertis verbis Constantinum asserat B. Dominici vitam egregie edidisse stylo ramentum mediocri. Nihilominus hoc erratum avari seu incauti exceperunt Lusitanus & sequaces, & ipse Malvenda pag. 530. Certum itaque habeat lector *Justinum* hoc nomine antiquis aequalibus & supparibus ignotum, cujus nulla unquam ab ullo visa B. Do-

Sac. XIII. minici vita, non alium esse a nostro Constantino.

2. *Officium ecclesiasticum dicendum die festo B. Dominici.* Licet enim quidam illud B. Jordano de quo supra asseruerint, Bernardus Guidonis Constantino vindicat: sic enim iste in catalogo episcoporum: *F. Constantinus qui compilavit legendam & officium B. Dominici fuit episcopus Urbevetanus.*

Adi possent *Acta ejus legationis in Græciam*, quæ inter acta pontificia in Vaticano aliàs saltem servata haud dubitaverim.

FF. SANJACOBEI PARIENSES.

* 1258. **F.** SANJACOBEI PARIENSES id est domus nostræ Parisiensis S. Jacobi dictæ sodales religiosi seculo XIII medio circiter florentes, ut saluti populorum toti incumbant, communi studio ex sanctorum Patrum doctrina, & ex Ecclesiæ legibus summam quamdam ediderunt de virtutibus & vitiis per modum institutionis catechisticæ, cui & addiderunt brevem rationem confessionis sacramentalis salubriter agendæ. Titulus est

Flos summarum. Pr. Diffinitio sive descriptio caritatis. Caritas est affectus ad Deum & proximum ferventer & ordinate porrectus &c. Finis. Quid per visum, quid per auditum & sic de singulis.

Hujus operis duplex exemplum ms memb. fol. par. unciam spissum a me visum est anno 1700 & 1710 in Sorbon. Et in altero ad calcem sic legitur: *Explicit summa super virtutes & vitia cum confessione noviter composita a quibusdam Fratribus S. Jacobi, qua dicitur, Flos summarum.* In altero verò additur præterea manu & caractere ejus ætatis: *Ex dono magistri Roberti de Sorbona.* Hunc notum est ante MCLXXIV mortuum, adeoque hoc opus quibusdam antea annis editum, nec a vero aberrasse me puto, cum ad MCLVIII refero, vel circiter.

Ejusdem operis extat exemplum elegans in Colbert. cod. 431 memb. fol. par. a media parte codicis. Idem est principium & finis, sed quantum observavi codices Sorbonici sunt emendatioris. Opus prælo dignum mihi videretur; præsertim vernacule redditum.

F. RAINERIUS SACCONUS.

† 1258. **F.** RAINERIUS SACCONUS Placentiæ in Gallia Togata natus. Primò hæreticorum antistes antequam ad sanam rediret mentem fuerat, & multa damna reipublicæ Christianæ in Emilia intulerat, tandem in se reversus orthodoxam sanctamque Christi fidem totis viribus, totoque animo complectens Prædicatorem togam accepit: qua accepta mox hæreticis quorum falsum dogma antea tam vehementer tutatus fuerat, bellum indixit, & quantum prius cæcutiens illi faverat, tandem & multo plus ex eis (censor fidei constitutus) supplicium sumsit. Suo enim jussu oppidum Gatha, cujus ruinam D. Petrus Veronensis postea martyr aliquando prædixerat, solo eversum est. Non timuit pro defensione catholicæ fidei subire exilium. Quippe ut egregius dux fidelium animadvertens Hubertum Palavicinum fortè seductum errore, hæreticis favere, & illi se non posse obistere, ut pote viro potentia & armis freto, ac cum Turrianis Mediolanum moderantibus artificibus summa conjuncto amicitia & necessitudine, eum detulit pontifici maximo. Quod ut intellexit pontifex iniquo ferens animo gravem animadversionem in Hubertum intulit, videlicet ipsum gravi notans anathemate, & se rei indignitatem ægre ferre Turrianis per literas intimavit. Ast Turriani quod

a pluribus principibus communiter fieri solet, pontificis præmonitionem haud æquo animo sufferentes, Rainerium in cœnobio D. Eustorgii exitentem verbis durissimis aggressi sunt. Quem cum ad singula intrepide respondere, atque minime de animo decidi viderunt, exilio mulctarunt. Qui minime animo motus, alacriterque pro Christo proque ejus sancta fide subiit exilium. Floruit vitæ insignis circa annum D. 1258. Hæc totidem verbis Leander fol. 148, quem excipit Lusitanus, Castellus, Pius, p. 11 lib. 1 col. 69 & lib. De progenie p. 81. Fernandez, & alii nostrates ad Altamuram ad 1258. Sigonius ann. 1259 & 1269. Petrus Maria Campi Hist. Eccl. Placentinæ lib. 18 & alii. Scripsit opus hoc titulo

Summa F. Rainerii de ordine Fratrum Predicatorum de Catharis & Leonistis sive Pauperibus de Lugduno. Hujus genuinum exemplum Jacobus Gretserus in Germania se invenisse existimavit, & ex cod. ms typis edidit Ingolstadii 1614 in 4, ex quo in suam retulit Binius SS. PP. Bibliothecam T. IV edit. Paris. P. 11 pag. 715, & editio Colonienfis 1618 T. XIII p. 295, & tandem Lugdunensis apud Anissonios 1677 T. XXV p. 262 repræsentant. Qua quidem in editione Gretseriana opus sic incipit: *Audistis quia Antichristus venit &c.* & in IX capitula distinguitur. 1. De commendatione fidei Christiana 2. Quis sit hæreticus. 3. De causis hæresum. 4. De sectis antiquorum hæreticorum. 5. De sectis modernorum hæreticorum, & articulis hæresum. 6. De nominibus sectarum. 7. Quomodo hæretici cognoscantur. 8. Quomodo hæretici familiaritati magnorum se ingerant. 9. De modo examinandi hæreticos. 10. Quomodo hæretici puniantur.

Quin opusculum hoc in eum modum, quo editum a Gretsero, a Rainerio nostro compositum etiam fuerit nullus dubito, si voces Germanicas identidem infertas excipias, quas ab homine Germano, ut inquisitoribus suæ regionis & nationis usui esset, subinductas facile crediderim. Verùm idem opus alio ordine confectum itidem ab auctore cogor ut dicam, cum duplex mihi occurreret exemplum alia ratione compositum. I. extat in cod. ms memb. fol. circa 1300 exarato tempore Bonifacii papæ VIII & fuit conventus nostri Rothomagensis, nunc notrorum Parisien. ad S. Honorati. II. extat in Hybernia in Bibl. colleg. SS. Trinit. Dublini recensitum T. II P. II 273, 133. memb. in 8 cujus scriptor consecutus sum ope viri eruditi Joan. Ernesti Græbe, per omnia simile Rotomagensi.

Titulus est idem supra relatus. Princ. *In nomine D. N. J. C. Cum secta hæreticorum olim fuerint multa, quæ omnino fere destructa sunt per gratiam J. C. tamen due principales modo inveniuntur, quarum altera vocatur Cathari sive Paterini, & altera Leonista sive Pauperes de Lugduno, quorum opiniones presentis pagina annotantur.* Hæc verò capita.

1. *De diversis sectis Catharorum.* 2. *De communibus opinionibus Catharorum.* In hoc cap. ubi in edit. Gretser. legitur cap. 6. *Item quod parvuli etiam non baptizati non levius aternaliter punientur &c.* in utroque cod. Rotom. & Dubl. legitur, *parvuli etiam baptizati, & est vera lectio.*

3. *De sacramentis Catharorum. De manus impositione.* 4. *De fractione panis.* 5. *De falsa penitentia Catharorum.* In hoc cap. sic de se habet: *Ego autem F. Rainerius olim hæresarcha, nunc Dei gratia sacerdos in ordine Predicatorum licet indignus dico indubitanter & testificor coram Deo qui scit quod non mentior &c.* & postea. *Præterea dico indubitanter quod in annis XVII, quibus conversatus sum cum eis &c.* ut in Edit. Gretser.

6. *De ordinibus Catharorum & officiis eorum.*

7. *Quot sunt Ecclesia Catharorum.* Notandum quod ait in fine hujus cap. *quod in toto mundo non sunt Cathari: utriusque sexus numero quatuor milia. Et dicta computatio pluries olim facta est inter eos.*

8. *De propriis opinionibus Albansenium.* 9. *De propriis opinionibus Joannis de Lugio.* Sic in utroque Rot. & Dubl. apud Gretser. de Lugduno. Notandum quod ait sub fine. *Errores predictos & multos alios, quos longum esset, & etiam mihi tedium enarrare sinxit saepe dictus Joannes de Lugio hæresarcha, & ex eis compilavit quoddam volumen magnum x quaternorum cujus exemplar habeo, & perlegi, & ex illo errores supra dictos extraxi.*

10. *De propriis opinionibus Ecclesia Catharorum de Concorrenza.* Notandum quod ait circa medium cap. *Nazarius vero quondam eorum episcopus & antiquissimus coram me & multis aliis dixit, quod B. V. fuit angelus &c.* Quæ verisimillime audivit, dum hæreticus apud eos versabatur Rainerius.

11. *De hæresi Leonistarum seu pauperum de Lugduno.* Ad finem hujus cap. A. D. M. C. C. L. compilatum est fideliter per dictum F. Rainerium opus superius annotatum. In cod. Rotom. per modum Append. sequitur, *Forma qualiter hæretici hæreticos suos.* Implet columnam paulo plus.

In cod. Dubl. abest illa appendix, sed sequitur alia: *Quatuordecim errores communes pauperibus Lombardis & pauperibus de Lugduno sive ciramontanis.* Qui titulus indicat auctorem in Galliis hærentem saltem non in Italia, alioquin dixisset *ultramontanis.* Sequitur & altera: *Isti sunt errores Valdensium in Sabbatorum.* Sequitur 3 opusculum hoc titulo: *Incipit disputatio catholici contra hæreticos supra articulis fidei, & aliis capitulis qua inferius subscribuntur.* Prologus. *Vergente mundo ad occidentum &c.* Princ. *Ut Patarinis per hoc opusculum via luceat resistendi, opponentium & respondentium more hinc hæreticum inde catholicum introducimus disputantes &c.* Quæ disputatio continet pagg. 104. Tandem post *Extractum ex summa nostri Moneta,* sequitur *Doctrina pro Inquisitoribus.* Quod opus etiam extat in cod. Rotom. & cenfeo nostri Bernardi Guidonis.

Ut verò ad summam nostri Rainerii redeam, cum fere tota qualis est in codd. mss Rotomag. & Dubl. exhibeatur in edit. Gretser. exceptis Teutonismis, in ista verò amplior sit & copiosior, vel Rainerius bina vice eam recognitam ediderit, vel quidam post eum rescissis pluribus sibi descriperint. Caterum opus est ad cognoscendas illas hæreses apprime necessarium.

In actis concilii Constantiensis ultimæ edit. Germanæ T. III pag. 663. in opusculo cui titulus, *Anonymi theologi tractatus anno 1415 sub Constantiensi concilio editus contra Jacobum de Misa Bohemum, & speciatim de communione sub utraque specie ex cod. ms Vindobon.* Longior est descriptio hæreticorum indolis ex Reinheri ord. *Predic. celebri theologi libro de erroribus hæreticorum sic: De quibus erroribus & signis cognoscantur homines qui declinant aut declinabiles sunt in errorem copiose ponit F. Reinherus ord. Predic. in suo libro quem composuit de erroribus hæreticorum: in quo confitetur fuisse xvii annis hæresarcha, ponens primo communia & generalia, & describit i quomodo hæreticus cognoscatur per signa, & quomodo cognoscantur illi qui declinant ad errores &c.* Quæ ostendunt opus Rainerii tum fuisse cognitum ea ratione qua profertur a Gretsero, nam ista non leguntur in codd. Rotom. & Dublin. Istud opus tenet a col. 663 ad 762 & videtur Anonymus ord. Præd. saltem S. Thomæ quem saepius citat doctrina addiditissimus.

Ex hæcenus dictis colliges quam præpostere quidam recentiores, in quibus Bailletus & Girius, qui vitas Sanctorum Gallice ediderunt, scripserint hunc Rainerium a B. Dominico tum juvene & Palentia

studii operam dante ab hæresiconversum, & ab Innocentio III ad plura postea hæreticis adhibitis hæreticos adhibuit. Nulla enim hæc monumenta docent Rainerium unquam in Hispania egisse; aliunde ejus conversio pluribus annis mox B. Dominici posterior videtur, & S. Petri martyris persuasionibus afflante numine potius ascribenda, si quæ non Innocentius III sed Gregorius IX & Innocentius IV ejus opera adversus hæreticos usi fuerint. Vicinitas vocum Palentia & Placentia forsan errandi occasio fuerit, ut quæ Placentia acta, ad Palentiam illi detorsissent.

F. BERNARDUS TEUTO.

* 1260. **F.** BERNARDUS TEUTO vir egregius in ipsius ordinis exordiis clarus Honorii III papæ vel Gregorii IX S. P. ascitus penitentiaris. Reverfus in Germaniam intimam contraxit cum sancta virgine Leutgarde ordinis Cisterciensis familiaritatem, a qua & gratiarum celestium omnium factus est particeps & conscius, ut testatur noster Thomas de Cantimprato lib. 2 cap. 7 *vita ejusdem Beate.* Sed & hanc vitam postquam scripsit idem Thomas Bernardo nostro tradidit recognoscendam, qui eidem inferuit

Additiones plures rerum sancta vel a se solo vel saltem clarius cognitarum. Quas videlicet editas in Actis SS. Junii ad diem 16 a PP. S. J. Antverpiensibus adornatis T. III ejus mensis pagg. 231 & seqq.

Magni habitus est etiam Bernardus hic a Sigerio III archiepiscopo Moguntino anno 1229 electo, qui ejus opera usus est in causa hæreticorum Stadingorum Valdensium & Manichæorum Germaniam infestantium, adversus quos magister Conradus de Marburch auctoritate apostolica inquirebat, voluitque sibi adesse in duobus episcoporum & principum Germaniæ conventibus ea de causa celebratis anno 1233, & ambo scilicet Moguntinus archiepiscopus & Bernardus noster acta in his conventibus simul Gregorio IX scripserunt. Sic enim refert æqualis auctor chronici sub nomine Alberici monachi editi: *Per Alemanniam verò facta est inquit, tanta hæreticorum combustio, quod non possit numerus comprehendere: & multi mobiles accusati sunt, & multi ut dicebatur injuste dehonestati. Et hæc de causa congregatum est concilium Maguntinum in presentia regis & archiepiscoporum regni & episcoporum & principum. Tertio verò die post concilium interfectus est magister Conradus de Marborg in die Abdon & Sennes, & cum eo duo Minores. Deinde diligenti facta inquisitione super ista pestifera secta Luciferianorum & super predictis archiepiscopus Maguntinus & Frater Bernardus de ordine Predicatorum quondam penitentiaris D. papa rescipserunt in hæc verba.*

» Quod magister Conradus contra pauperum Lugdunensium astutias zelo fidei armatus nefandam hæresim Manichæorum filiam olim absconditam ita putavit ex toto deprehendere, si testes qui se confitebantur aliquantulum criminis eorum conscios & participes in illorum absentia reciperentur, & dictis eorum simpliciter crederetur, ita ut semel accusato talis daretur optio, aut sponte confiteri & vivere, aut innocentiam jurare & statim comburi. Et ecce falsos testes ad hæreticos, ut credimus subornatos adduxit inimicus. Quædam femina vaga Alaidis annorum viginti casu veniens (i) Pigniam, finxit se hæreticam sectæ illius fuisse, suum virum apud Crancborch concrematum, & se velle cremari, innuens alacriter, quod si Ecclesia verbis suis credendum decerneret, hæreticos absconditos, & fautores eorum manifestaret. Hæc missa est a magistro Con-

Sec. XIII. "rado, qui nimis ei credidit. Et ipsa primo apud Clavio villam de qua oriunda fuit, cognatos & notos & affines, qui eam exheredare videbantur, fecit comburi, subornato etiam quodam Amfrido, quem modo fecimus in vinculis detineri, qui confessus est, quod multos innocentes alios ad ignem, alios ad tonsuram per testimonium suum coegerit, magistro Conrado iudicium fulminante. Et horum accusatio paulatim cepit ascendere a rusticis ad burgenses honorabiles & eorum uxores, inde ad castellanos & nobiles, & in fine ad comites prope & longe positos, & magister nulli quantumvis alta personæ locum dedit legitimæ defensionis, nec etiam confiteri proprio sacerdoti, sed accusatum oportuit confiteri se hæreticum esse, Bufsonem tactum, pallidum virum & huiusmodi monstra diffidentiae, pacis in osculo salutasse. Faliter quidam catholici abjudicati maluerunt innocentes cremari, & salvari, quam mentiri de crimine turpissimo, cuius non erant conscii & supplicium promereri, quibus ipse magister martyrium promittebat. Alii infirmi potius elegerunt mentiri quam comburi, quibus tamen oportuit scholas nominare, & respondebant, nescio quem accusem: dicite mihi nomina de quibus suspicionem habetis. Cumque proponeretur de comite (2) Seimensi, de comite Aneberg, de comitissa de Loz, respondebat evadere volens: Ita illi rei sunt ut ego, & illi in scholis fuerunt ut ibi fui, & sic frater fratrem, uxor virum, dominus servum & servus dominum accusavit. Alii dabant pretia tonforatis, ut docerent modum evadendi, & facta est confusio a seculis inaudita. Ego archiepiscopus magistrum Conradum primò solus, postea cum duobus archiepiscopis Colonienfi & Treverensi monui, ut moderatius & discretius in tanto negotio se gereret, qui non acquievit, sed tandem contra nostram monitionem crucem publice prædicavit Maguntiae. Quo viso quidam interfecerunt eum prope Marburg. Tandem congregati apud Frankenvoert cum archiepiscopis & episcopis usque ad viginti quinque, & multis imperii principibus in die Dominica Latere Hierusalem apud Maguntiam (3) examinavimus comitem Seimensem, & alios de quibus habita est quæstio, & restituimus eos famæ & possessionibus. Mendacibus pro perjurio inuncta est poenitentia septennalis. Eos qui innocentes accusaverunt ad pedes D. Papæ transmisiimus. Qui magistrum Conradum occiderunt, excommunicati sunt. De pueris scholaribus, qui cum aliis ad ignem concurrerunt, inquisitio si sint irregulares. De innocenter mortuis quæritur consilium papæ. Quid ad hæc dominus papa rescripserit, nondum scimus, nisi quod poenitet eum satis, quod tantam dicto magistro Conrado potestatem permisisset, unde talis confusio emerisset. Insuper visio quadam visa est in Alemannia, per quam convincitur, quod idem Conradus est damnatus. Hactenus Albericus ex cod. ms Colbert. 1452 fol. charta. Quæ eo magis referre visum est necesse, quod in conciliis generalibus etiam ultimo editis Parisiis anno 1671 desunt acta conventuum horum duorum Moguntinorum, qui tantum indicantur habiti, & quos hic reperiet lector curiosus, ut & in iis gesta, ex quibus jam facile intelliget duplicem quam de duabus illis synodis Germanis scripsit Gregorius IX epistolam in laudata conciliorum editione relata T. XI P. II in Append. col. 2346 & seq. Quod autem ait Albericus summum pontificem poenituisse, quod M. Conrado tantam contulerit potestatem, tantum abest, quin imo in scarios qui eum occiderunt tam leviter a synodo animadversum graviter tulerit, sed ita forsitan ex plebeio rumore acceperat Albericus, ut & de visione Conradi damnati fabulam Conradum de Marborg ordinis Prædicatorum fuisse nunquam dixit nec Gerardus de Fracheto in viis Fratrum nec Thomas de Cantimprato in libro de Apibus, quamvis ejus uterque æqualis sapius meminerit. Si qui dixerunt extranei antiqui, his nulla nobis fides, cum contrarium plane evincat Theodoricus a Turingia noster & ipse ejusdem ætatis in vita S. Elizabethæ Landgraviz. Videtur inter falso nostris ascriptos, ubi eum ex catalogo scriptorum nostrorum expungimus. Ceterum quantumcunque Gregorio IX displicuerint acta præsertim synodi Moguntinæ, relata, S. P. tamen gratiam non amisisse Bernardum nostrum ex eo constat, quod eum in vita S. Lutgardis continuo laudet Thomas de Cantimprato, & poenitentiarium D. papæ semper dicat, quod indicio est etiam sub pontificibus sequentibus Cælestino IV & Innocentio IV id munus gessisse, nam vita illa non nisi post annum 1246 scripta & post 1258 in lucem edita fuit. Hujus Bernardi meminit Fontana in Theatro inter Poenitentiariorum.

F. BONACURSIUS.

F. BONACURSIUS Græce ὁ ὀπάτωρ μαμωνάουρος dictus, Italus tamen ille, patriæque & professione Bononiensis, ubi adolescens ordinem amplexus est, seculo XIII maxime claruit. In provinciam Græciæ missus ætate florens, divinisque litteris egregie instructus, Græca lingua optime & accurate comparata, Græcis schismaticis ad idem Christi ovile, Romanæque Ecclesiæ concordiam adducendis strenue ac impigre totus incubuit. Cum autem annis quadraginta quinque circiter huic sancto operi desudasse dicatur, ut patebit ex sequentibus, eos sic numeramus, ut in Græciam appulsus circa annum Christi MCCXXX plus minusve, ibidem egerit seu in Creta insula, seu in Eubœa, seu etiam aliquando C. P. ad MCCXXX plus minusve, non autem ultra MCCXXX: sic enim conjiciendum innuit, quod de ejus opere mox laudando testatur F. Andreas Doto ejusdem provinciz Græciæ sodalis, ac sub Joanne XXII clarus, illud tum jam oblivioni datum, seque casu codices domus nostræ Eubœensis revolvendo neglectum reperisse: ut autem huiusmodi opera e memoria hominum excidant, certe xxxv aut etiam xl anni desiderantur. Bonacursium verò ad annum MCCXXI reducimus, quod tum maxime floruisse videatur. Edidit itaque tum alia plura Græce, eaque missionariis nostris ea ætate utilissima, tum maxime opus Græce Latina versione ex adverso addita, cuius titulus ὁ θησαυρὸς τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως Theaurus veritatis fidei. Hunc tractatum ut jam indicatum F. Andreas Doto in bibliotheca domus Prædicatorum Eubœensis inventum Joanni XXII nuncupavit & publicum fecit. Ejus verò duo extant exempla ms memb. fol. med. optimæ notæ olim gymnasi Fuxensis Toloiani, nunc verò Bibl. Colbert. nn. 2567 & 3285. Primum scilicet 2567 imperfectum, cui desunt epistolæ nuncupatoriæ, & quindecim priora operis folia: alterum 3285 integrum & sanum. Cum autem opus rarum sit, lectori haud displicebit tum epistolæ nuncupatorias, tum tractatus capita hic habere in promptu. Latina tantum exhibeo, licet & eadem Græca sint. Sanctissimo ac beatissimo patri & Dño Dño Joanni XXII divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo pontifici, modicus Frater Andreas Doto de ordine Prædicatorum provinciz Græciæ, devota sanctorum pedum oscula beatorum. Librum quem statui vestræ beatitudini præsentandum, in Græco editum & Latino pro ipsorum

Græcorum salute, ac volentium proficere in eodem, distinxit in generali per materias in hac tabula: primò ut scire possit in promptu vestra beatitudo, de quibus principaliter agitur in hoc libro: deinde per articulos in speciali prout dictæ materiæ per articulos distinguuntur, quem librum Theaurum veritatis fidei nominavi. Dignetur ergo V. B. diligenter inspicere, quàm salutifera, quàm pia, quàm recta sunt, quæ in hoc volumine continentur. Et cum inspexerit V. B. reperiet, quomodo faciliter moderni Græci possunt convinci, & de suis erroribus clare redargui per eorum. (hic dua linea fere deleta nec a me legi potuerit) & sancta Romana Ecclesia tenet docet & prædicat alta voce. Primò igitur tractatur in generali de processione Spiritus Sancti a Filio, quemadmodum & a Patre. Secundo de purgatorio, scilicet quod anima decedentium in caritate non perfecte purgata, purgantur post mortem in igne purgatorio. Tertio de paradiso videlicet quod anima fidelium decedentium in caritate perfecte purgata statim volat ad paradysum. Quarto quod anima decedentium in mortali peccato statim descendunt in infernum. Quinto quod Dominus noster Jesus Christus fecit pascha legale die & hora statutis, & quod corpus suum tradidit discipulis in pane azymo. Sexto de primatu & auctoritate Ecclesiæ Romanæ & summorum pontificum. Septimò quod licet fidelibus transire ad tertias nuptias, quartas sive ultra sine peccato, sicut & ad secundas. Hæc autem omnia. . . & proterve contra dicunt. Circa primum ergo ostenditur, quod Spiritus Sanctus procedit a Filio, quemadmodum & a Patre, non quasi ex duobus principiis, neque ex duabus processionibus, sed tanquam ex uno principio & ex una processione, & hoc continet XIII sententias diversorum Sanctorum, scilicet Chrysostrami, Epiphani, Symonis Metaphrastes, Didymi maximi doctoris Græcorum, Anastasii, Athanasii, Leonis papa IX in epistola ad Petrum patriarcham Antiochenum, & Leonis papa I. fol. 8. 2. Item quod Spiritus Sanctus est ex Filio, & continet XII sententias, id est Chrysostrami, Epiphani, Didymi, Anastasii, Athanasii, Cyrilli & Basilii. fol. 11. 3. Item quod a Christo est Spiritus Sanctus, & continet VI sententias, videlicet Chrysostrami, Epiphani & Didymi. fol. 14. 4. Item quod Spiritus Sanctus procedit a Patre per Filium, & continet VI sententias, scilicet Maximi, Origenis, Tharassii patriarchæ, Damaseni, & Gregorii theologi. fol. 16. 5. Item quod Spiritus Sanctus est imago Filii, & continet VI sententias, hoc est Athanasii, Basilii, Gregorii Casariensis, & Chrysostrami. fol. 18. 6. Item quod Filius est fons Spiritus Sancti, & continet tres sententias, scilicet Athanasii, Damaseni, & Andreae episcopi Cretensis. fol. 19. 7. Item quod Spiritus Sanctus est proprius Filii, & contra hoc est obiectio Theodori hæretici ad nonum capitulum Cyrilli, & defensio ejusdem Cyrilli. fol. 21. 8. Item quod hoc confirmatur per sextam synodum, quæ anathematizat omnes dicentes contra XII capitula B. Cyrilli. fol. 21. 9. Item hoc idem probatur ex synodo Ephesina CC. Patrum, & est sententia una. fol. 21. 10. Item hoc idem probatur per quatuor sententias B. Cyrilli. fol. 22. 11. Item ostenditur per B. Basilium quod præpositio (per) aliquando recipitur pro præpositione (ex) & converso. fol. 25. 12. Item ostenditur quod resplendere, provenire, mittere & lucere Spiritum Sanctum ex Filio, idem

est quod Spiritum Sanctum a Filio procedere, & Sec. XIII est sententia una. fol. 26. 13. Item quod licet addere in Symbolo edito in Nicæna synodo a CCCVIII Patribus, quod tamen Græci negant, & continet sententias quinque, Basilii Magni, Cyrilli, & Justiniani imperatoris. fol. 28. 14. Item XI paralogismi Eustathii in opere contra Latinos, quod Spiritus Sanctus non procedit a Filio, & responsiones Latinorum contra eosdem paralogismos, & continet tres responsiones: primas absque nomine fol. 30: alteras Fratris Jacobi, cuius ordo non indicatur fol. 34: tertias absque nomine auctoris. fol. 36. b. 15. Item responsio F. Bonacursii ord. Prædicatorum contra calumniam, quam Græci imponunt Latinis dicentes eos errare, quia addiderunt in Symbolo, (ex Filio) fol. 40. b. 16. Item assertiones per dicta Sanctorum & alias rationes, quod Spiritus Sanctus procedit a Filio, & sunt XXIX. fol. 43. b. 17. Item una responsio communis F. Bonacursii per communes rationes, & auctoritates sacras scripturas quod Spiritus Sanctus procedit a Filio. fol. 53. b. 18. Item exempla naturalia, quod Spiritus Sanctus procedit a Filio, & sunt X. fol. 61. Secundo principaliter tractatur de purgatorio. Et 1. quod purgatorium sit: ostenditur per rationes seu sententias XII confectas ex diversis auctoritatibus diversorum sanctorum Græcorum. fol. 65. 2. Item hoc idem ostenditur & probatur per multos & diversos cantus, quos Ecclesia Græcorum cantat & orat pro animabus defunctorum, & sunt LXXVI. fol. 69. b. Tertio tractatur de Paradiso. Videlicet quod animæ fidelium decedentium in caritate perfecte purgatæ statim ascendunt in cælum, & hoc 1. Ostenditur per rationes & auctoritates diversorum Sanctorum & Doctorum, & sunt XXVIII. quarum prima est ratio auctoris formata ex diversis auctoritatibus. 2. Alia verò sunt Athanasii, Epiphani, Gregorii dialogi, Hieronymi, Chrysostrami, Hesychii presbyteri Hierosolymitani, Cyrilli, Gregorii Nysseni, & Cypriani Carthagenensis. fol. 80 & seqq. 3. Hoc idem probatur per cantus, quos Ecclesia Græcorum cantat communiter pro Sanctis, & sunt XIV. fol. 91. 4. Item hoc idem probatur per cantus, quos Ecclesia dicta Græcorum cantat in quibus asserit sanctos & martyres esse in gloria, & sunt LVIII. fol. 94. Quarto agitur de inferno. Videlicet quod animæ decedentium in mortali peccato statim descendunt in infernum, & patet 1. Per auctoritates diversas collectas in duabus sententiis. fol. 102. 2. Item ex præmissis concluditur, quod anime statim post mortem recipiunt pro meritis poenam vel præmium, & hoc per tres pulcras sententias auctoris. fol. 103. Quinto quod Christus fecit pascha legale in die & hora debitis. 1. Et quod corpus suum tradidit discipulis ex pane azymo, & sunt sententia octo, scilicet Chrysostrami, Theophylacti Bulgaria, Epiphani, & B. Victoris presbyteri Antiocheni. fol. 108. 2. Item ostenditur per auctoritates novos & veteris testamenti, quod panis simpliciter sumtus intelligitur azymus panis, & sunt sententia decem auctoris, tres collectæ ex dilis veteris testamenti, dua verò ex cantu Ecclesiæ Græcorum. fol. 112. 3. Item ratio & causa quare Græci consueverunt

2 Sverinen- sem alii dicunt.
3 Hinc patet habitam hanc synodum 2 anno quidem 1233 stylo veteri, sed novo 1234 April. 9 nam eo annum. Aur. 19. Lit. Dom. A. Pascha 13 April.

Sec. XIII. fermentato, & Latini in azymo, & est sententia una. fol. 118.

In hoc capite refert historiam quam dicit in arcibus imperatoris Graci inventam de Judæis eum christianis convenientibus in templis in paschate, & azymum accipientibus, & postea canibus illud projicientibus; quod ut vitaretur, statutum fuisse ut deinceps in Ecclesia Graca in fermentato consecraretur. Quam narrationem ceu fabulam habeas, per me licet; & recitative tantum etiam refert auctor; ut a. se Constantinopoli scriptam reperam.

4. Item responsio auctoris contra Gracos, qui dicunt Latinos judaizare, quia conficiunt in azymo, & sunt sententia tres ex dictis Gregorii Dialogi, B. Georgii de Montefanilo, & Chrysostomi, ex quibus ostenditur, quod tam in azymo, quam in fermentato conficitur corpus Christi a veris sacerdotibus. fol. 119.

Georgius de Montefanilo hic laudatus, monachus erat ut videtur montis Atho, qui a Græcis dicitur mons sanctus. Ejus testimonium hic allatum est ex ejus vita scripta ut sancti.

Epistola sub nomine S. Chrysostomi hic relata ejus non est, sed Theorani philosophi seculo XII clari, ut jam supra annotatum ad ann. 1252, ubi de Fratrum Constantinopolitanorum tractatu adversus Gracos p. 139. Eadem enim Græce & Latine refertur, quæ Latine tantum in illo tractatu apud Stevartium a p. 576 ad initium p. 578 habetur.

5. Item tractatus S. Thomæ de Aquino contra Gracos de azymo & fermentato. fol. 117. b. Sic in indice, sed in ipso opere fol. cit. sic legitur: De libro Fratris Thomæ contra Gracos.

Hinc conjectu pronum hunc tractatum Joanni XXII ab Andrea Doto dicatum post S. Thomæ canonizationem, a Bonacursio verò scriptum sub Urbano IV, ad quem S. Thomas hoc opusculum miserat, & quod continuò pontifex Græce transferri curaverat. Locus autem hic ex illo opusculo adductus, ille est qui sub finem dicti S. Thomæ opusculi incipit, sicut autem prædicti errantes, & finit, efficitur corpus Domini nostri Jesu Christi verum, non vivi, ut in quibusdam editis, Græce ἀληθινόν.

» Sextò quod B. Petrus habuit prærogativam dignitatis super omnes apostolos, & plenitudinem potestatis & successores ejus.

1. Et de hoc una est sententia auctoris. fol. 130.
2. Item hoc idem ostenditur per octo sententias Chrysostomi. fol. 131.

3. Item hoc idem ostenditur per Euthalium episcopum Fulcis (sic mendose Latine scriptum, legendum enim Sulcis vel potius Sulces, patet ex Græco, in quo scribitur Σουλκίς) per vitam S. Stephani novi martyris, Cyrillum patriarcham Alexandrinum, Cyrillum Hierosolymitanum, Augustinum, Maximum, Cyprianum Carthaginensem, & per cantum Ecclesia Gracorum, & sunt sententia XIV. fol. 132. Euthalii testimonium hic allatum dicitur desumptum ex confessione fidei orthodoxæ ab eo scripta, sed an sit veri Euthalii, quem Arcadio quartum & Honorio tertium consulibus floruisse dicunt, merito dubitatur.

4. Item hoc idem ostenditur ex privilegio Magni Constantinii imperatoris. fol. 139.

5. Item hoc idem probatur per concilia, & sunt sententia dua. fol. 141.

» Septimo de matrimonio.
Quod ita licet tertio, quarto & ultra nubere sicut primo, & sunt sententia Hieronymi dua, & ratio una auctoris. fol. 142.

» Post indicem sequitur
Πρόλογος βιβλίου τοῦ ἠσαυροῦ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἐν τῆς ταξείας τῶν κυρίων.

Prologus libri thesauri veritatis fidei F. Bonacursii ordinis Prædicatorum. Nobilibus & sapientibus ac Deo devotis DD. Petro Dono & Francisco Alexandrino magnifica Creta Candida civitate, & Joanni Mauroceno de famosa magna civitate & prosperabili Venetiaram, F. Andreas Doto ordinis Prædicatorum minimus (in col. Græcæ ἀδελφὸς ἀνδρείος ἡρώδης ὁ ἐλάχιμος τῆς τῶν κυρίων ταξείας) salutem in Christo omnium Salvatore.

» Postquam summus opifex Deus cælum terramque creavit, distinxit, ac ornavit &c. « plura quibus creationem hominis, ejus casum, reparationem per Christum, prophetarum, apostolorum, successorumque missionem fufe decem paginis prosequitur, addit. » Sed misericors Deus qui neminem vult perire, produxit de finibus mundi herum ab occasu, scilicet B. Dominicum Prædicatorum ordinis institutorem, qui quasi alter Joannes Baptista secundum judicis prænunderet adventum & sedentes in tenebris peccatorum suæ doctrinæ illuminaret fulgore &c. « Et post plura ordinis ab eo instituti encomia, sic prosequitur: » Et ut fileam de magnis cedris Libani hujus, id est doctoribus summis ordinis prælibati, atque ad propositum veniam intentum, unius qui in littera Græca extitit eruditus in speciali faciam mentionem materia exigente ad præsens. Fuit namque vit quidam religiosus sanctitate & pietate plenus de ordine Prædicatorum F. Bonacursius nomine de civitate Bononiensi. Hic a primævo juvenutis suæ flore dictum ordinem intrans ad partes se transfudit Græciæ suam & Græcorum devote cupiens adipisci salutem. In qua fere per quadraginta quinque annorum spatia in Græca littera dedavit, ad cujus notitiam dum perfecte pervenit pro Græcorum salute ac volentium proficere utilitate diversa composuit opera in Græco non mediocriter bona. Inter quæ etiam composuit opus mirabile quoddam, quod cum magno & diligenti studio acquisivit, in quo quidem opere cunctorum sanctorum & doctorum Græcorum congregavit in ordine sententias, & eas in Latinam transferens linguam juxta Græcam in eodem volumine collocavit: per quas Græcorum modernorum errores validius confutantur, & fides vera sanctæ Romanæ Ecclesiæ salubrius roboratur. Et specialiter circa processionem Sancti Spiritus, paradysum, purgatorium, & infernum, sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, primatum & auctoritatem sanctæ Ecclesiæ Romanæ. Quod quidem opus ego inveniens quodammodo perditum & amissum, quia ignotum jacebat in arcinis librorum conventus Nigroponti ordinis memorati (Græce ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ τῶν τῆς ἐπιτοπῆς ἀδελφίσματος) curavi juxta meæ parvitatatis modulum reformare, & altius sublevare in publicum rediendo ad dictorum confusionem errorum & augmentum veræ fidei, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac fidelium devotionis. Cùm verò dictum opus cum fidei & devota reverentia instantè a me petierit pluries, judicavi dignum fore vestras admittere preces, & dictum librum vobis transmittere transcribendum. Qui quidem liber Thesaurus veritatis fidei F. Bonacursii ordinis Prædicatorum poterit merito ab omnibus appellari.

Sequitur opus de quo id generatim dicam, a viris eruditissimis discissum & examinatum, bonum & lectu dignum judicari, præsertim quoad primam partem in qua conglobatis Patrum Græcorum testimoniis processio Spiritus Sancti ex Patre & Filio evincitur: quatuor sequentes partes etiam laudant, sed sextam de primatu Romani pontificis leviolem censent, quod testimoniis SS. Patrum innitatur plerisque spuris & falsis. Duo potissi-

imum carpunt, primum Euthalii episcopi Sulcensis Arcadio quartum & Honorio tertium consulibus, hoc est circa annum Christi cccxvi florentis, quod ex confessione fidei orthodoxæ ab eo scripta excerptum dicitur, nam ejus non esse hoc opus contendunt: alterum est longius ex S. Cyrilli Alexandrini libro secundo thesaurorum adductum testimonium, quod nec apud Sanctum legitur, & iis plane confictum videntur. Revera quædam in eo sunt vocabula a SS. Patribus non vulgo usurpata, & quæ stylum regularium Latinorum redolent. Sic in ipso titulo S. Cyrillus dicitur μέγιστος τῆς σωῆδος διορισθῆς maximum synodi definitor: & in medio loci adducti διαβεβαιῶντες ἐν πίστει ἀδελφὸν τὸν Πέτρον ἀπὸ τοῦ κυρίου & τῆς ἐκκλησίας, & τῷ αὐτῷ δίδόντες τὸν ὄρον ἐν ἀπεντε κτεταλῶν & σωασορῆ, ἐν πίστει ἐκλογῆ & διαβεβαιῶσι: affirmantes in omni doctrina Petrum loco Domini & Ecclesiæ, & eidem dantes locum in omni capitulo & synagoga, in omni electione & confirmatione &c. Quis non videt inquit, hæc vocabula, maximum definitorem, capitulum, electionem, confirmationem, eorum regularium Latinorum stylum arguere, apud quos electiones, confirmationes, capitula sunt assueta, & definitores summa & ordinaria polent auctoritate? Ut ut sit de quo penes eruditos sit arbitrium, Bonacursium excusat, quod sua ætate illud testimonium sub nomine Cyrilli Alexandrini nemine reclamante circumferretur, & ceu genuinum haberetur. Illud idem jam Urbano IV propositum fuerat in libello, quem is pontifex S. Thomæ de Aquino examinandum dedit, illudque idem est, quod per particulas habetur apud sanctum doctorem opusculi contra Gracos parte altera, articulicis nempe illis fere postremis, in quibus de primatu summi pontificis agitur, sed cujus falsitatem videtur postea deprehendisse, siquidem in aliis suis operibus, quæ pleraque præsertim summam theologiam postea scripsit, hoc testimonio nusquam usus est: sed neque in illo opusculo contra Gracos usus est, quam quia primo cum aliis pluribus spuris SS. Patrum nomine licet falso ornatis in libello laudato ex parte summi pontificis sibi exhibitum fuerat: ac præterea jam sub nomine S. Cyrilli apud doctores vulgatum esset, unde & in scripto quarto sententiarum dist. 24, & in opusculo 19 contra impugnantes Dei cultum & religionem cap. 3 illud laudaverat. Neque verò exinde primatu Petri ac successorum quid decedit, qui non incertis his testimoniis innititur, ac quem nullus est catholicus qui non agnoscat ac revereat.

Notandum eadem circiter ætate, hoc est inter MCCI & MCCXXX alterum ejusdem nominis, sed provinciæ Terræ-sanctæ sodalem claruisse. Hic F. Bonacursius Ultramarinus nuncupabatur, quem idcirco vel Ptolemaide seu Acone vel Tripoli, vel etiam Tyri natum autumo, civitates enim illæ ea ætate inquilinis ritus Latini, Francis, Anglis, Italis, Teutonibus plenæ erant, & qui ibidem nascebantur, dicebantur Ultramarini. Ob præclaras autem dotes & egregia in Ecclesiam Romanam merita, dum apud nostros in aliqua dictarum urbium, & sodalis noster moraretur, a summo pontifice constitutus est Tyri archiepiscopus. Sic enim lego, apud Bernardum Guidonis, ubi de prælati in provincia Terræ-sanctæ: F. Nicolaus fuit archiepiscopus de Tyro. F. Bonacursius Ultramarinus fuit archiepiscopus ibidem. Qui modus loquendi Bonacursium indicat pluribus antequam hæc scriberet Bernardus annis jam fato functum ac proinde jam seculo XIII & priusquam Tyrus Latinis eriperetur & a Saracenis invaderetur, quod circa MCCXXX accidit. Tyrus ut omnes norunt civitas est Phœnicis ad mare sita, cujus antistes Græcus ἑρωτόδωρος sub patriarcha Anthiocheno censebatur, at in qua cruciatarum temporibus summi pon-

tifices Latinum archiepiscopum cum quatuor suffraganeis Acone, Sydone, Beryti, Cæsareæ Panææ vulgo Belinas posuerunt, & patriarchæ Hierosolymitano Latino addiderunt. Fontanam non moror hunc Bonacursium in Theatro ad 1330 prorogantem, quia non legit nisi S. Antoninum, qui de ætate non loquitur, & Lusitanum qui quidem ad decadem 1330 refert, fassus simul se tempus ignorare, & instar vagantis illic collocare, donec quis certius edoctus, verum locum assignet, quod me nunc præstare puto. Porro hæc monenda fuerunt, ne quis hunc Ultramarinum a quibusdam Ultramanum corrupte dictum cum Bononicis laudato confundat.

F. HIERONYMUS DE MORAVIA.

F. HIERONYMUS DE MORAVIA e regno scilicet seu principatu hujus nominis Boemiam inter & Hungariam sito ortus, a nullis quos sciam seu nostratibus seu extraneis nomenclatoribus recensitus, præterquam a Simlero, idque leviter & non accurate, e tenebris nunc eruitur & in apertam lucem producitur. Medio seculo XIII circa S. Thomæ de Aquino tempora claruisse videtur & saltem annis quibusdam in domo Sanjacobeæ Parisiensis egisse. Sic conjicio ex cod. ms memb. fol. par. n. 1 p. 896 in Sorbona etiamnum servato, ex legato Petri de Lemovicis ejus gymnasi socii & ipsius Roberti de Sorbona æqualis & ab anno MCCIX sodalis individui. Hujus codicis notionem habuit Simlerus, sed imperfectam, nam auctorem corrupte nuncupat Moravum, cum scribere debuisset Moravium: tacet præterea fuisse ordinis Prædicatorum, quod tamen ex ipso codice manifestum est. Principium, divisionem capitum & finem operis in gratiam musicæ antiquæ curiosorum referre operæ pretium visum est. Sic autem habet codex ille unciam spissus, & a me secunda decemb. MDCC visus & expensus.

Incipit tractatus de musica compilatus a Fratris Hieronymo Moravo ordinis Fratrum Prædicatorum.

» Quoniam ut dicit Boëtius in præmio super musicam, sicut in visu non sufficit eruditus colores formalque conspiciere, nisi etiam quæ sit eorum proprietates investigaverint; sic non sufficit cantilenis musicis delectari, nisi etiam quali inter se conjunctæ sint vocum proportionem discatur &c.

Et circa medium prologi post laudatam artem musicam & datam distinctionem musici a cantore sic prosequitur

» Ad honorem Domini nostri Jesu Christi & gloriosissimæ Virginis Mariæ matris ejus & Beati Domini præsentem summulam ex diversis majorum nostrorum dictis diligenti studio compilavimus: ut si quando Fratres ordinis nostri vel alii circa qualitatem cantus, an sit urbanus, an vulgaris, verus, falsus, judicare voluerint, & falsum corrigere & novum componere, per ipsius exercitium valeant, quod cupiunt, regulariter exercere. Non est ergo parva laus, non modica utilitas, non vilipendendus labor musicæ scientiæ, quæ præter infra dicendos effectus sui cognitorem compositi cantus efficit judicem, falsi emendatorem, novi inventorem. Quare dum consideravimus hujus scientiæ novitiss in his quæ a diversis conscripta sunt plurimum impediri partim propter Græcorum vocabulorum inutilium & figurarum multiplicationem, partim etiam quia ea quæ sunt necessaria talibus ad sciendum, non traduntur evidenter, sed potius obscure & difficulter: partim quidem quia eorum frequens repetitio & fastidium & confusionem generat in animis auditorum. Hæc igitur & alia hujusmodi evitare studentes tentabimus cum confidentia divini auxilii ea musicæ artis, quæ præcipue ad officium can-

SEC. XIII. » tantum pertinent, breviter ac lucide profequi,
» cuncta brevi volumine complicantes, ut non sit
» necesse quærenti numerositatem librorum evolve-
» re, cui brevitatis offert quod quæritur sine labore.
» Ut autem intentio nostra sub aliquibus certis li-
» mitibus comprehendatur

- Disco 1. quid sit musica.
2. Unde dicatur.
3. A quibus sit inventa.
4. Quot sint partes ipsius secundum sanctum I-
dorum Etimologiarum (sic, deest libro.)
5. De divisione musica secundum Alfarabium.
6. De divisione ejusdem secundum Boetium.
7. De subdivisionibus musica secundum Richar-
dum.
8. De effectibus siue de excellentia musica.
9. De subjecto ejusdem.
10. Dicendum erit de harmonicis clavibus simul
& vocibus.
11. De locis clarum clavium & vocum, & de
earumdem geminationibus.
12. De ipsarum vocum mutationibus.
13. De tribus vocum divisionibus.
14. De sonorum qualitibus & de eorumdem
proportionibus.
15. De ipsis modorum consonantiis siue consonis mo-
dulationibus.
16. De quibusdam arithmetis musicis necessariis
subtilitatibus.
17. De ipsorum sonorum ad arithmetiam reduc-
tionibus.
18. De campanarum in horologiis musicum sonum
debite experimentum formationibus.
19. De monochordi dimensionibus, & de ejusdem
utilitatibus.
20. De sedibus tonorum duplicibus.
21. De eorumdem tonorum tam parium quam im-
parium regularibus intensionibus & remissionibus.
22. De tonis ecclesiasticis in speciali & de eorum-
dem differentiis, antiphonarum inchoationibus &
psalmorum intonationibus.
23. De diversorum cantuum B durali & B molli
mutuis commutationibus.
24. De modo cantandi & formandi notas & pau-
sas ecclesiastici cantus.
25. De modo faciendi novos ecclesiasticos & om-
nes alios firmos siue planos cantus.
26. De modo diverso secundum diversos faciendi
novos regulariter, simul & cantandi omnes species
ipsius discantus.
27. De quibusdam grecorum vocabulorum, lite-
rarumque ad musicam pertinentium interpretationi-
bus, & per tria genera, & quinque tetrachorda se-
cundum Boetium de regularibus monochordi dimen-
sionibus.
28. Et ultimo in tetrachordis & pentachordis mu-
sicis instrumentis puta in viellis & similibus per
consonantias chordis distantibus mediis vocum inven-
tionibus.

Quid sit musica capitulum 1.

Musica est motus vocum congrua proportione inter
se consonantium &c. In capitulo 24 dicit Alleluia
Pie pater Dominice (nempe quod cantatur in mis-
sa S. patriarchæ) & antiphonam O lumen ecclesia
(quæ est ad magnificat in 2. versibus) propter no-
tas plagatas a cantatoribus intulari erroneas.

Sic autem finitur opella. Notum autem sit om-
nibus presens scriptum intuentibus, quoniam hæc om-
nia ad honorem dñi nostri Jesu Christi & gloriosissime
virginis Mariæ matris eius & D. Dominici diximus,
nec non & ad utilitatem studiosorum, & non ut aliis
contradiceremus, vel eorum scripta vel dicta elimi-
naremus, sed potius ut maiores nostros, si minus be-
ne diximus, ad dicendum melius provocaremus. Un-

de lector nobis peccatoribus esto benivolus, & affec-
tum nostrum considerans toxicata lingua non mordeas,
utilia soli Deo attribuas: & si quæ tibi minus utilia
vel profus inutilia videbuntur, dicas vel librum
mendosum, vel te non intelligere, vel a nobis præter
propositum inserta cogitans, caritate fraterna corrigas
& emendes.

Explicit tractatus de musica Fratris Hieronymi
de Moravia ordinis Fratrum Predicatorum.

Ex legato D. Petri de Lemovicis quondam socii
hujus domus, in quo continetur musica Fratris Hier-
onymi pretii 20 s. incatenabitur in capella.

F. JOANNES BALISTARII.

F. JOANNES BALISTARII Gallus Aquitanus patriaque Lemovicensis inter eximios ordi-
nis primos fodales domusque nostræ Lemovicensis
institutores a Salanhaco & Bernardo Guidonis me-
rito commendatur. Alter e duobus fuit, qui Ge-
rardo de Cardalhaco priori tum ac postea Obasi-
næ Cisterciensis ordinis abbati, olim diocesis Le-
movicensis, nunc verò Tutelensis Brivas inter &
Tutelas sitæ, post prandium apparuit in meridie
dormienti, cum recens institutum Prædicatorum
ordinem audivisset, nec dum quemquam illorum
vidisset, solis instar claustrum & officinas & mo-
nasterium ipsum integrum Obasinense suo splendo-
re collustrans, unâ cum F. Bernardo Alverno sup-
priori conventus Lemovicensis recens erecti, uti
narrat citatus Salanhacus Joanni huic synchronus
& contubernalis ubi De conventus Lemovicensis exor-
diis scribit, qui & eundem Joannem ait prædica-
torem ad clerum & populum extitisse omnino fa-
cundum atque fecundum, obdormivisseque feliciter
Lemovicibus VIII julii MCC LX aut circiter, ibi-
demque quiescere: scripsisse verò

Sermones in conventus ejusdem armario servatos,

Sed qui longa temporum vetustate ac vicissitu-
dine rerum jam perierunt. Visionis hæc allatæ me-
minit ex eodem Salanhaco Malvenda in Anna. ad
1217 n. 9, sed emendandus seu cum priorem Obasi-
næ Gregorium nominat pro Geraldo, seu cum sup-
priori nostrum Lemovicensem Gregorium Alum-
num pro Bernardo Alverno.

F. JACOBUS BONCAMPPIUS.

F. JACOBUS BONCAMPPIUS Italus Bononiæ nobili
loco natus, ætate jam maturus ordinem ample-
xatus est in patria F. Joannis Vicentini in ea tum
urbe maxime florentis concionibus allectus. Anno
MCCXXXIII vestem Dominicanam induisse ferunt,
sicque brevi eruditione & pietate claruisse, ut ab
Innocentio IV tum primùm summo pontifice elec-
to S. R. E. Vicecancellarius ascitus fuerit anno
MCCXLIII, & anno sequenti Bononiensis antistes
promotus. Sexdecim annis gregem suum verbo &
exemplo diligentissimus & integerrimus pastor re-
xit, & meritis gravis III nonas Dec. MCC LX a Deo
vocatus terras reliquit. Hunc hæctenus inter scrip-
tores non laudatum, iis accenset noster Josephus
de Sarabia in sua Historia Escolastica, in qua ejus
opera enumerasse se dicit in Annal. T. I p. 8.
At cum Annales tantum, non verò historiam il-
lam scholasticam videre hæctenus licuerit, ad hanc
lector a nobis necessario remittendus est.

F. RAIMUNDUS GRASSENSIS.

F. RAIMUNDUS GRASSENSIS ab episcopa-
tu ejus civitatis sic nuncupatus, ad eam sedem
a Gregorio IX anno MCCXL evectus dicitur, certe
Bernardus circa ea tempora promotum afferit: sic
enim

enim apud eum lego: F. Raimundus Ecclesiam
Grassensem gubernavit anno MCCXLII, huc translata
sede de Antipoli ubi erat, & primus sedit in Gras-
sens. Hanc translationem ab Innocentio IV factam
& confirmatam pontificatus anno 2 id est Christi
MCCXLV volunt quidam, alii tardius prolatant. Idem
Raimundus confirmationem omnium privilegiorum,
libertatum ac immunitatum a regibus, comitibus,
seu aliis quibuscunque suæ Ecclesiæ concessarum
obtinuit diplomate anno MCCXLIX dato præsentibus
F. Hugone tit. S. Sabinæ presbytero cardinali
summi pontificis legato & F. Joanne a Wildeshuzen
IV ord. Prædic. magistro. Viginti & amplius annos
Raimundus suam sedem sedulus administravit, &
inter MCC LX & LXV ad meliora transiit, hoc enim
ultimo anno successorem habuisse legitur in Gall.
Christ. Hinc Altamuram corrigas, qui eum concilio
Lugdunensi II præsentem præstat, sed Lugdu-
nensi I quin affuerit nullus dubito. Gallum eum
fuisse fatetur Fontana, Provinciale etiam seu Sa-
lyum facile crediderim, quamvis de ejus natalibus,
ut & de domo ordinis in qua professus est, nihil
hæctenus certi mihi occurrerit. Plura ejus acta in ar-
chivo sedis Grassensis servari fere conjicio: quis
enim in episcopatu xx & amplius annorum Syno-
dum aliquam ab eo habitam, ordinationesque ab eo
statutas non sibi persuadeat?

F. ROMÆUS DE LEVIA.

F. ROMÆUS DE LEVIA Catalanus origine in
castro vel villa Leviam altero a Podio Cerdano
lapide ortus, provinciæque Provincie alumnus insti-
tutum nostrum ipsis in ordinis primordiis ample-
xatus est vel Narbonæ vel Monspelii vel forsan
etiam Tolosæ. Ut ut sit virum jam gravem fuisse
oportuit, qui anno MCCXXXIII conventus Lug-
dunensis priorem agebat teste Stephano de Borbo-
ne seu de Bellavilla æquali & ejusdem Lugdunen-
sis conventus professo jam eo anno sacerdote in suo
magno de septem donis Spiritus sancti opere P. IV
De fortitudine Tit. I c. 6 cod. Sorbon. fol. 307 col.
4, videturque secundus illi conventui præfuisse, sci-
licet post F. Arnaldum qui ex eodem Stephano pri-
mus fuit ejus prior anno 1218. Quot annis munus
hoc egerit Romæus non inveni, sed anno 1232 a
magistro ordinis B. Jordano institutus fuit circa festum
paschæ suæ provinciæ Provincie prior provin-
cialis quintus, ac F. Raimundo de Falgario de Mi-
romonte electo episcopo Tolosano successus, quo
in officio annis quatuor dicitur perseverasse. In ca-
talogo priorum conventus Burdigalensis septimus
recensetur apud Salanhacum & Bernardum Guido-
nis, id est circa 1255. Obiit tandem Carcaffonæ 21
novemb. 1261. Sed hac chronologia certa præmis-
sa forsan ipsum Bernardum de eo loquentem non
pigebit audire. Sic ergo ille ubi de fundatione &
progressu conventus Carcaffonensis.

Istum etiam locum decorat & ornat non me-
diocriter venerabilis & devota sepultura F. Romæi
quiescentis in Domino ante altare B. Mariæ sem-
per Virginis, quam millesies in die devota mente
& ore sancto cum angelo salutabat. Qui natione
& Catalanus oriundus de villa, quæ dicitur Leviam
prope Podium Cerdanum ad duas leucas, in or-
dine Prædicatorum Prior Lugdunensis & Bur-
digalensis, ac prior provincialis hujus provin-
ciæ extitit conversatione cœlestis. Cujus
fuit simplex habitus, supplex vultus, gratosus
aspectus, sermo mellifluus, pius ad Deum & ad
homines affectus, specialiter ad B. V. Mariam de-
votus, cujus salutatione dulcissima non poterat
satiari. Hic cum Lugduni & Burdigalis prior con-

TOM. I.

ventualis, & in Provincia prior provincialis fuisse
ser, & multo tempore Domino defervisset in mi-
ra cordis munditia, tandem apud Carcaffonam
decumbens in mirabili patientia infirmitatem sus-
stinens, & cum gratia devotissime sacramenta
suscipiens puerum Jesum, & Dominam Mariam
matrem ejus ruminans & Fratrum inculcans ob-
dormivit in Domino, chordulam cum nodulis
quibus mille Ave Maria numerare solebat in die,
firmiter manutenens. Eadem hora quidam Frater
in cellis vocem audivit dicentem illum versicu-
lum psalmi, ad quem in vita sua multum affectus
fuerat, & cum diligentia observabat, quando
cum alio dicebat psalmum, ut ille versiculos ad
partem suam veniret, & de ore alterius aliquan-
do rapiebat, videlicet, Cum dederit dilectis suis
somnum, ecce hereditas domini, filii merces, fruc-
tus veneris. (Hic fuit F. Guillelmus de Grazaniis,
qui vocem prædictam audire meruit, vir religio-
nis eximia & magnæ devotionis ad Dominum,
& ædificationis ad proximum & utilis valde, qui
in senectute bona in conventu Carcaffonensi ple-
nus operibus bonis feliciter & dulciter in Domino
requiescit. Persona fuit spectabilis & veneranda &
simplicitatis columbinæ. Fuit etiam supprior in
conventu Carcaffonensi.) Et statim præfatus F. hoc
audito dixit in corde suo, quod dilectus Deo &
hominibus F. Romæus somnum mortis capiens ad
hæreditatem Domini possidendam intrabat, &
fructum ventris B. V. quam toties dulcissime sa-
lutaverat, revelata facie jam visurus, & de labo-
ribus tam utilibus mercedem tam felicem per-
cepturus abibat. Statimque dictus Frater ad in-
firmatorium currens, sicut audierat sic invenit.
Pleraque de B. patre Romæo devotione & ædi-
ficatione plena a fide dignis, qui eum viderunt &
audiverunt referri audivi. Opuscula quoque sua
vel profa vel metro in laudem Jesu & matris ejus
compilata ab eo in armario Carcaffonensi repo-
sita devotionem cordis ejus uberem uberius le-
gentibus protestantur. Videlicet

1. Regula honestatis vite monachi ab eodem forma-
ta & edita omni honestate sub compendio plena. Cujus
tenorem ad utilitatem legentium & imitantium duxi
inferius referendum. Sequitur in cod. ms Guidonis
Carcaffon. cujus egraphum mihi servatur in schedis.

2. Item extat liber profa & metro editus ab eo-
dem. De timendo & amando D. Jesu Christo per the-
mata & capitula distinctus verbis mellifluis exem-
plisque consolatoriis plenus qui incipit: Advocatum
habemus &c.

Est autem nunc sepultus in Ecclesia Fratrum
ante altare B. Virginis, sicut meruerat, prius enim
alibi fuit tumulatus; ad cujus tumulum ægroti
sanati sunt pluries. Sed quamvis refrigerit de-
votio multorum, non tamen decrevit virtus ejus
meritorum. Ejus autem tumba lapidea tres habet
super se versus inscriptos, non tantum arte me-
trorum decoros, sed insuper veritate Dei & vir-
tute viri plenos videlicet

Hæc sunt in fossa Fratris venerabilis ossa

Dicti Romæi qui fuit archa Dei

Hic Jesumque piæ dilexit valde Mariam.

Eadem fere repetit in catalogo Priorum provincie
Provincie, quæ omitto, sed hæc addit, quæ ad majo-
rem explicationem sunt necessaria: V prior provin-
cialis fuit F. Romæus Catalanus. Successit F. Rai-
mundo de Fulgario memorato anno 1232 per provi-
sionem magistri ordinis ut audivi referri a quodam
de senioribus. Præfuit in provincialatu annis quasi
quatuor. Carcaffonæ sancte mortuus est XI Kal.
dec. MCC LXI sepultus ante altare B. Mariæ V.
Post annos 20 sepulcro aperto corpus repertum
fuit integrum & incorruptum.

X

Elegantiori stylo quæ hîc nos verbis Guidonis, leguntur apud Leandrum Albertum fol. 185 b. exceptis opusculis, quæ non laudat. Franciscus Diagus *Histor. prov. Arag. fol. 271 c.* de eo accurate agit, sed scripta non recenset.

Notandum ille B. Virginem per mille *Ave Maria* quot diebus salutandi ritus, & per chordulæ nodulos in modum coronæ fixus, quod signum est eo seculo ad cultum quidem B. V. ardentem invitatos a nostris concionatoribus populos, sed numerum salutationum angelicarum non ad psalmodium numerum speciatim præscriptum, quamvis hic tandem ut facilius invaluerit.

Ejus pluribus locis meminit Stephanus de Borbone citatus, & quædam ab ejus ore audita refert. P. 1 de dono timoris cap. 6 cod. Sorbon. fol. 160 col. 2. *Audivi a F. Romcio viro perito & religioso, qui aliquando fuit prior provincialis FF. Prædicatorum in provincia Provincia &c.* Scilicet illud miraculum de novem matronis apud Fanumjovis a S. Dominico conversis. Item P. 11 de dono pietatis. Tit. 6 cap. 17 fol. 229 col. 2. *Referebat F. Romanus quondam prior provincialis Provincia vir religiosus, quod cum quidam confiteretur F. Joanni de Montemirabili de ordine Prædicatorum &c.* Item P. 1 v supracit. fol. 307 col. 2 post exemplum insignem relationem: *Hoc apud Lugdunum factum est, & hoc ipsa retulit mihi coram F. Remco quondam ibi priore FF. Prædicatorum circa annum Dñi MCCXXXIII.*

B. ALBERTUS MAGNUS.

B. ALBERTUS MAGNUS sic vulgo dictus clarissimum fuit seculo XIII Ecclesiæ totius & ordinis lumen, cujus tamen vitam tot fabulis dehonestavit, & contaminavit nostrates & extranei, ut gestorum ejus chronologiam visum fuerit prius simpliciter exponere, quibus postea ut in simili annotationes nostras subjiciemus, fabulas explorendo, & rei veritatem ex auctoribus æqualibus saltem certioribus statuendo & confirmando.

Urbs est Thuringiæ clara Lavinga Latinis *Lavingen* incolis vernacule dicta, ad Danubii ripam sita vix una leuca supra Dilingam, Ulmam verò inter in occasum Vertamque sive Donavertam media in ditione ducis Neoburgensis; ibi (1) natus est Albertus anno MCXCIII fortè sub finem ex illustri & antiqua regum Bolostatensium sive Bolstatensium stirpe. (2) Aptissimum disciplinis omnibus a natura sortitus ingenium, nitum illud excoluit tum sub cura parentum in patria, (3) tum in Gallia Parisiis, (4) tum in Italia Patavii avunculo ubique comite. In hac postrema urbe debebat omnigenis scientiis philosophicis, mathematicis, etiam medicinæ apprime institutus, (5) cum eo advenit Beatissimus vir Jordanus magister ordinis ab institutore Dominico secundus, cujus verbis excitatus, & adversus non perseverandi formidinem confortatus, ab eodem receptus est & ordini cooptatus ac veste donatus anno MCCXXII vel ut verius crediderim MCCXXIII ætatis annorum XXIX certe nondum XXX expleto. Ex more tum apud nos servato ibidem scilicet (6) Patavii, vel Bononiæ quibusdam annis theologiæ operam dedisse concilio. Adhibentibus superioribus in patriam redux ad scholarum regimen applicitus est, ac Hildeshemii, Friburgi Brisgoiæ, Ratisponæ, Argentinæ, Colonia philosophiam ac theologiam tandem e superiore loco docuit, quo tempore (7) F. Thomam Cantimpratanum inter discipulos habuit. (8) Inter hos etiam annos Parisios ad gymnasium Sanjacobeum in theologia perficiendum missum fuisse autumo, nam cum ex singulis provinciis tres quo-

rum major spes erat quot annis eo mitterentur, an Albertum tantis ingenii dotibus eminentem Teutonia neglexisset? Jam inde Coloniam redierat, & a pluribus annis studium Colonienſe regebat, cum anno MCCXLIV juvenis F. Thomas de Aquino eo advenit a magistro ordinis IV F. Joanne Teutonico ductus, ac sub tanti viri disciplina erudiendus. (9) Anno MCCXLV ex ordinatione seu magistri ordinis seu capituli generalis Colonia celebrati Albertus Parisios missus est ad gradus promovendus, & scholam nostram Sanjacobeam pro rata extraneorum rectorus, ac triennium solitum magisterij egit ibidem eundem Aquinate inter auditores habens. Anno MCCXLVIII solemnibus illi sententiæ, quam de comburendis libris Thalmudicis Odo cardinalis Tusculanus de Castro Radulphi in Francia tum legatus pronunciavit maii XV adfuit inter magistros theologiæ vocatos & ipse consultor allectus. (10) Sub finem ejusdem anni cum suo Aquinate Coloniam rediit, primarium lectorem ac studii generalis eo anno in comitiis ordinis Lutetiæ coactis erecti regentem acturus. Eodem anno stylo veteri Gallico, novo MCCXLIX Wilielmum Hollandum recens Aquifgrani coronatum Cæsarem Colonia transeuntem, ut festum Epiphaniæ seu trium Regum ibidem solemnissimum ageret, inivit, & qua erat apud eum seu ob natales, seu ob ingentem eruditionis famam existimatione (11) ab eodem visitatus est. Eundem (12) Cæsarem Ultrajectum petentem comitatus est, & ab eo cœnobium ordinis in illa civitate erigendum obtinuit. (13) Anno MCCLIV in comitiis Teutoniæ provincialibus Wormatii habitis priorem provinciam electum ferunt. (14) Anno sequenti Romam a summo pontifice vocatus qui Wilielmo de Sancto-amore magistrisque Parisiensibus ejus affectis, nostros a consortio universitatis ut & Minoritas excludere satagentibus responderet, se contulit, eorum objecta singula solidissime resolvit, (15) tumque publice S. Joannis evangelium exposuit petente pontifice cum universo cardinalium cœtu, qua ratione (16) magistrum sacri palatii saltem per annum egisse quidam & ut mihi quidem videtur verissimillime asserunt. Contententibus tamen obstinatius toto fere anno MCCLVI magistris Parisiensibus Albertus relicto pro causa defendenda nostro Aquinate, qui Romam eo anno advenerat, videtur in Teutoniæ muneris sui exercendi causa rediisse. (17) Anno MCCLIX comitiis ordinis quæ Valencenis habita sunt adfuit, & cum quatuor nostris sacræ facultatis Parisiensis magistris ad id a capitulo delegatis FF. Bonohomine Britone, Florentio Gallico, Thoma de Aquino & Petro de Tarentasia leges in studiis generalibus servandas tulit ac edixit. In eodem capitulo missionem ab onere provincialatus obtinuit, suamque Coloniam repetens, antiquum regentis ac primi lectoris munus resumit. Eo tranquillus, nec majora affectans fungebatur, cum (18) anno MCCLX oblata est ei ab Alexandro IV infula Ratisponensis. (19) Hanc non solum suavis magistri ordinis F. Humberti, sed & ex innata humilitate quantum in ipso fuit detrectabat, ac quantumvis renitens jubente pontifice induere coactus est: quam tamen Ecclesiam ubi duobus circiter annis integerrime sanctissimeque rexisset, tumultuum bellicorum quibus episcopi Germani involuntur pertæsus, suavissimique sui quondam musei memor, pedum pastorale inter manus Urbani IV resignavit, suamque Coloniam in cellam secessit, scholæ nostræ regendæ, scribendisque libris totus deinceps deditus. Cum hoc voluit archiepiscopus Colonienſis apud quem summo in honore habebatur, ut in sua diœcesi ubicunque rogatus esset, (20) in pontificalibus celebraret, & spiritualia pontificis munia

exerceret, quod & idem quandoque ab eo petierunt Argentinensis & Basileensis episcopi: hinc tot templa & altaria in his diœcesibus memorantur ab eo consecrata, tot ordines celebrati, tot reliquiæ Sanctorum recognitæ & venerationi fidelium solemniter rite expositæ. (21) Concilio Lugdunensi II affuisse quidam narrant anno MCCCLXXIV, quod nec incredibile, licet octogesimum ætatis jam superasset, cum & ferant (22) anno circiter MCCCLXXII iter Gallicum & Parisios usque suscepisse, quo SS. sui discipuli Thomæ de Aquino doctrinam a quibusdam impugnatam in consessu sacræ facultatis fartam tectam tueretur. (23) Tribus circiter ante mortem annis memoria lapsus incurrisset dicitur quoad scientias, ita tamen ut quoad divina ac regulatam sui semper compos, & sodalium exemplum ad ultimum usque spiritum extiterit. Obiit XV nov. MCCCLXXX ætatis LXXXVII fuitque in Odeo sepultus ad majus altare. Hæc nunc ad incudem revocanda, & fabulis explosis quæ certa sunt ex antiquis documentis statuenda & illustranda.

(1.) *Natus est Albertus anno MCXCIII.* Id constat ex anno ætatis, quo mortuus est Christi MCCCLXXX, quo tum annorum LXXXVII fuisse omnes asserunt Tritemius, Malvenda ad annum 1222 cap. 15 p. 413: Joannes Henricus Heister in suffraganeorum Colonienſium syntagmate edito Colonia 1641 in 8, ubi Alberti nostri ætatem & acta varios in annos digesta melioribus conjecturis ad legitimum satis chronologiam revocat: Petrus noster de Prussia, qui circa annum 1487 vitam Alberti scripsit anno etſi 1621 tantum editam in 8 legendus cap. 45 p. 330: & ante hos omnes Ludovicus a Valleolero in sua auctorum nostrorum Tabula, quam anno 1413 Parisiis scribebat. Hinc tum ipse Valleolanus tum Petrus de Prussia & alii emendandi, cum visionem B. Virginis Alberto sextum decimum tantum annum agenti factam referunt, qua sic eum monebat: *Alberte mundum fuge, Prædicatorum ordinem ingredi &c.* Nam 23 ætatis jam attigerat, priusquam ordo stabiliretur & confirmaretur: ad posteriores igitur annos prolata hæc si fuit visio.

(2.) *Aptissimum disciplinis a natura sortitus ingenium.* Id mox evincetur: hinc fabula est a nescio quo inventa, quam Joannes Antonius Flaminius, & ex eo Leander Albertus, alique referunt Albertum non acri admodum ingenio in adolescentia sua fuisse: quapropter primis illis mensibus post amplexum ordinem, cum hebes ingenio esset, & sodalibus inferior haberetur, de deferendo cœnobio, abjiciendaque veste cogitasse, sed cœlesti somnio a proposito deterritum, spondente ei Deipara egregium deinceps futurum philosophum: cujus visionis vel somni nulla apud antiquos memoria.

(3.) *Tum in Gallia Parisiis.* Sic Heisterus citatus verissimili satis conjectura, cum ad eam urbem regiam undique confluerent non solum Galli, sed & extranei præsertim Teutones, qui litteras avidius sectabantur, & in illis excellere cupiebant. Sic Henrici duo Colonienſes, sic Albertus comitis Falkenbergensis filius, sic ipse Jordanus & alii qui ordini postea nomen dederunt.

(4.) *Tum in Italia Patavii.* De Patavio sic ipse Albertus de natura locorum Tract. 3 cap. 2. *Patavium quæ nunc Padua vocatur, in qua multo tempore vixit studium literarum.* In ea urbe fuisse & experimenta quædam fecisse probat quod refert Meteor. lib. 3 Tract. 2. c. 12. *Ego autem vidi in Paduana civitate Lombardiæ, quod puteus ab antiquo tempore clausus inventus fuit, qui cum aperiretur, & quidam intraret ad purgandum puteum, mortuus fuit ex vapore cavernæ illius, & similiter mortuus est secundus: & tertius qui voluit scire quare duo moras agerent, inclinatus ad pu-*

teum adeo debilitatus est, quod spatio duorum dierum vix rediit ad se ipsum: cum autem exspirasset vapor putrefactus in puteo, factus est bonus & potabilis. Quæ juvenem non solum Patavii commorantem, sed & experimenta annotantem, ac proinde jam alicujus ætatis supra adolescentiam ostendunt. Clarius adhuc est quod habet de mineralibus lib. 2 Tr. 3 c. 1. *Volo autem narrare primò quæ vidi, & expertus sum ego ipse, & postea ostendere causam & modum per quem a natura efficitur imago &c.* Dieo igitur quod me effente Venetiis, cum essem juvenis, incidebantur marmora per ferras ad parietes templi ornatos: contigit autem in uno marmore jam inciso tabulis incisis sibi invicem applicatis apparere depictum caput pulcherrimum regis cum corona & longa barba: neque in aliquo peccare videbatur pictura, nisi in hoc solo, quod frontem videbatur in medio habere nimis altam ascendentem versus verticem capitis. Scivimus autem omnes qui aderamus, hoc a natura fuisse pictum in lapide. Et cum a me quæreretur causa inordinationis frontis, dixi lapidem illum ex vapore fuisse coagulatum, & in medio per calorem fortiolem vaporem inordinate ascendisse ultra modum. Fuit autem pictura ejusdem coloris cum lapide. Quod antequam ordini nomen daret evenisse verissimilius, cum ut mox dicitur tum jam esset 29 annorum, ex quo evincitur juvenem & adhuc in seculo detentum in rebus physicis fuisse eruditum, iisque scrutandis maxime deditum: quibus evertitur illa fabula de ingenio hebeti Alberti cum ordini nomen dedit, & de consilio vestis propterea abjiciendæ ab eo suscepto. Nota etiam hîc insignis basilicæ Venetæ anno MCLXX a duce Zeno inchoatæ parietibus marmore ornandis juvene Alberto fuisse laboratum.

(5.) *Cum eo advenit Jordanus magister ordinis.* Certum e manibus Jordani vestem accepisse. Jordanus autem anno tantum MCCXX die cinerum ordini cooptatus affuit quidem primo capitulo S. Dominici Bononiæ, sed tum non prædicavit. Anno sequenti MCCXXI capitulo secundo ibidem a S. Dominico coacto non aderat, in eo tamen absens & agens Parisiis provincia Lombardiæ institutus est prior provincialis, & cum muneris adimplendi causa Italian ingressus est, jam mortuus erat Dominicus VII idus aug. Fateor Jordanum inter augustum MCCXXI & pentecosten sequentem Albertum ad ordinem adducere potuisse: verum cum vulgò id Jordano jam ordinis magistro ascribatur, & ad eam præfecturam tantum assumptus fuerit in comitiis ordinis Parisiis ad pentecosten MCCXXII celebratis, vel antio illo solum, modo ante finem anni Italian repeterit, nec diutius ordinandis Galliæ rebus in eâ hæserit, vel anno MCCXXIII, quo Bononiam ad capitulum generale accedere tenebatur, id præstiterit. Ex quibus constat Albertum anno MCXCIII natum nonnisi ætatis XXIX, vel ad summum XXVIII completo ordini nomen dedisse, qua certe ætate homines sunt quidquid erunt.

In vitis Fratrum locus est, quem vulgò de Alberto interpretantur, qui sic habet P. IV cap. 10: *Frater quidam famæ eximie & excellentis staturus & scientiæ magnus in philosophia, cum adhuc juvenulus Paduæ studeret, ex admonitionibus Fratrum & maxime ex prædicationibus magistri Jordanis habebat voluntatem intrandi ordinem Prædicatorum, sed non plenam: avunculus enim ejus contradicebat illi, unde & jurare ipsum compulit, ne infra tantum tempus iret ad domum FF. Prædicatorum. Post quod transactum veniebat frequenter ad Fratres eosdem, firmabatque propositum, sed timor ne exiret faciebat eum vacillare multoties. Quadam autem nocte vidit in som-*

§.c. XIII. nis quod intrasset ordinem, postmodumque ex-
vissit: evigilans ergo mirabiliter gavissus est, eo
quod non intraverat, in animo suo dicens: nunc
video quia id quod timebam inde eveniret si un-
quam intrarem. Contigit autem eodem die eum
interesse sermoni magistri Jordanis, qui inter cæ-
tera loquens de tentationibus diaboli, dixit quàm
subtiliter decipiat aliquos. Sunt enim ait aliqui
qui relinquere mundum proponunt & ordinem
intrare, sed diabolus eis impressiones facit in som-
nis quod intrant & postea exeunt equitantes in
rubeis vestibus, vel se solos relictos inveniant,
ut sic scilicet eis incutiat timorem intrandi, quasi
perfervere non possent. Tunc juvenis miratus
vehementer post sermonem magistrum accessit &
ait: magister quis revelavit cor meum vobis, ex-
posuitque ei omnes suas cogitationes & somnium.
Magister autem firma de Deo percepta fiducia,
multis modis confortavit eum contra hujusmodi
tentationes. Ille autem ad verba ejus ex toto con-
versus, & omnem moram rescindens ordinem in-
travit. Hæc autem omnia ipse Frater enarravit. Ex
ea narratione infert Petrus de Prussia Albertum ju-
venculum ordini coopatum, quod & confirmat ex
ejusdem oratione in evangelium septuagesimæ, in
qua sic loquitur: *Dñe Jesu Christe summe paterfamilias,*
qui me primo mane in vineam tuam vocasti, dum me a
juventute mea ad laborandum in religione pro denario vite
æterna conduxisti &c. Verùm ut ut sit, ipse Petrus
de Prussia qui ponit Albertum mortuum ætatis
LXXXVII, & a Jordano ad ordinem ascitum, cogi-
tur ut & nos agnoscere ætatis XXIX veste indutum.
Nec verò mirum præsertim in gymnasiis in quibus
sunt venerandi senes, fœdatis qui nondum trigésimum
compleverunt, juvenes imo & juvenulos appellari.

(6.) *Patavii vel Bononia quibusdam annis theologia*
operam dedit. Conjectura nostra est ex more ordinis
sumta. Cùm enim jam esset in philosophia excel-
lens Albertus, ut theologiæ incumberet ipsi super-
erat. Quod si quis velit Coloniam potius eam au-
diisse, facilis non contendam.

(7.) *Thomam Cantimpratanum inter discipulos.* Ipse
Thomas de Apibus lib. 2 c. 57 §. 50 se multo tem-
pore Alberti auditorem fuisse gloriatur. Cùm autem
Thomas ordinem intraverit circa MCCXXXII annis se-
quentibus id accidisse verius, certe priusquam ju-
venis Thomas de Aquino Coloniam deduceretur.

(8.) *Iner hos etiam annos Parisios.* Præter ratio-
nem allatam id mihi persuadet, quod idem Can-
timpratanus refert eod. cap. §. 34 his verbis: « simi-
li prope modo magister Albertus theologus Fra-
ter ordinis Prædicatorum narravit mihi, quod Pa-
risiis illi dæmon in specie cujusdam Fratris appa-
ruit, ut eum a studio revocaret, sed mox crucis
virtute discessit. Cùm enim hæc difficillime in-
telligas de annis quibus magisterium capebat, jam
cognitum erat emeritus, annos LII natus, nec tam
longe, quàm studiorum uberrimos fructus de-
prombat, facilius referes ad priores annos MCCXXX
puta vel MCCXXXII, quibus totus studiis incumbere
debat. Mirabitur forsitan quis quod non meminimus vi-
cariatus ordinis, quem dicunt gessisse anno MCCXXXVI
in Terram sanctam transeunte Jordano, & ab hujus
morte ad comitia ordinis anno MCCXXXVIII Bononiæ
habita, in quibus etiam volunt vocales inter ip-
sum & Hugonem de Sancto-Charo divisos fuisse.
An Albertus a Jordano vicarius institutus fuerit, ut
affirmare sic negare non a sum, cùm in monumen-
tis antiquis nihil de eo repererim. A morte Jor-
dani vicarium egisse certus nego, cùm hoc jus es-
set provincialis Lombardiæ juxta constitutiones: di-
visionem denique illam vocalium Albertum inter
& Hugonem veluti meram fabulam expunximus
supra ubi de S. Raimundo. Si Albertus capitulo huic

Bononiensi affuit, quod mihi non certum, ut diffini-
tor vel elector pro Teutonia affuerit non alio titulo.

(9.) *Anno MCCXLV Parisios missus est ad gradus*
promovendus. Quin Albertus inter magistros Pari-
sienses coopatus fuerit, dubitari nequit, cùm de se
ipse sic testetur *Mineral. lib. 2 Tract. 3. c. 1.* post lo-
cum supra citatum: « Post hoc autem longo tem-
pore cùm essem Parisiis de numero doctorum &
grege, contigit advenire ad studium filium regis
Castellæ, cujus coqui cùm pisces emerent, præno-
minati nobilis famuli piscem emerunt, qui Latine
Peccet, vulgariter *Pleis* vocabatur, & erat maxima
quantitatis in illo genere piscis: cùm autem exen-
teretur piscis, in ventre ejus apparuit concha
ostrei maximi, quam ad me memoratus nobilis
fecit causa dilectionis adaptari: concha ergo illa
in concavo sui, quod est planum & politum, ha-
bebat figuram trium serpentum ore elevato opti-
me factorum, ita quod nec figura defuit oculo-
rum, cùm tamen essent valde parvi: exterius au-
tem in convexo quod erat asperum, habebat mul-
torum, decem videlicet & amplius serpentum
simili modo per omnia opere factorum, nisi quod
omnes exteriores nodo quodam in collo vide-
bantur colligati capitibus tamen & corporibus se-
paratis: neque fuit ulla istarum imaginum, quæ
non esset perforata foramine ab ore serpentis in-
cipiente, & inferius ad caudam serpentis exeunte: &
& erat foramen ita parvum, quod videbatur filo
factum fuisse. Hanc autem concham ego multo
tempore habui, & multis ostendi, & postea eam
mihi pro munere in Theotoniæ cuidam. Is prin-
ceps haud dubie ex filiis fuit Ferdinandi III regis
Castellæ & Legionis, qui ab anno MCCXVII ad MCCXXI
regnavit. Si annus quo princeps ille Parisios adve-
nit sciretur, & tempus certo sciretur quo Albertus
magisterium sacræ facultatis Parisiensis capebat.
Jacobus seu Diegus de Castejon y Fonseca in sua
Primatia Toletana T. 11 pag. 757 narrat Joannem
IV alius II archiepiscopum Toletanum anno MCCXLV
Lugdunum ad synodum I generalem ab Innocentio
IV celebratam venisse, ac ea finita Parisios usque
excurrisse, ut regis Ferdinandi infantes duos Phi-
lippum & Sancium Ecclesiæ dictæ Toletanæ ambos
canonicos in universitate Parisiensis studentes invise-
ret. Hæc autem omnino conveniunt tum cum nar-
ratione Alberti, tum cum iis quæ tuemur de annis
quibus magisterii tempus Parisios Albertus perficie-
bat. Verùm illud etiam aliunde explicari licet, nempe
ex sententia jam indicata Odonis cardinalis de
Castroardulphi adversus libros Talmudicos xv maii
MCCXLVIII lata: sed duo prius statuenda paucis co-
gnita, & tamen scitu necessaria.

Primum est ex quo universitati Parisiensis ordo
aggregatus est, hanc legem involare in gymnasio
Sanjacobeo fuisse observatam, ut baccalaurei & li-
cenciatii alternatim ex aliis provinciis & ex provin-
cia Franciæ assumerentur: cùm ex aliis provinciis ex-
traneum, cùm ex provincia Franciæ intraneum vo-
cabant. Equidem F. Joannes Ægidius Anglus, qui
jam sacræ theologiæ magister laureatus ordinem
implexus est anno MCCXXXVIII primus docuit salvo
jure & ex necessitate, nam scholæ theologiæ ma-
gistrum præesse necesse erat: sub eo autem F. Ro-
landus Cremonensis e provincia Lombardiæ primus
baccalaureus & licenciatius fuit. Sub Rolando ma-
gisterii laurea donato F. Hugo de Sancto-Charo
vel de Sancto Theudario e provincia Franciæ pro-
motus est & sententias legit, ac sic deinceps al-
ternatim e provinciis externis, & e Francia. Sic
cùm ingentes illæ adversus nostros a Guillelmo de
Sanctoamore excitatæ sunt commotiones, F. Bonu-
homo Brito e Francia primam, F. Elias Bruneri
Petragicensis e provincia Provinciarum secundam

scholam nostram unâ regebant. Quæ alternatio ita
constanter servata fuit, ut cùm aliquando nempe
anno MCCXXVI capitulum generale Montpelien-
se eam interrumpere tentasset, sub gravioribus pœnis
jubens, ut non habita ratione alternativæ sed solius
antiquitatis baccalaurei promoverentur, tantum
exinde tumultus excitatum est, ut in comitiis or-
dinis sequentibus Pampilonæ MCCXXVII omnia
in integrum restituere necesse fuerit. Sic enim in
actis ejus capituli legitur: *Item ordinamus quod in ba-*
chalaris Parisiensibus ordinariæ presentandis alternatio de
intraneo (id est de provincia Franciæ,) & extraneo
(id est de aliis provinciis) inviolabiliter observetur se-
condum consuetudinem communiter in ordine approbatam,
& hætenus observatam, & super hoc nulla alia licentia
expectetur. Ubi quod ait hætenus observatam, indicat
ab initio viguisse ac usu inolevisse. Eæque sunt quæ
tum in capp. genn. tum in magistrorum ordinis
diplomatis duæ scholæ magnæ dicuntur, quibus
incunte seculo XV duæ scholæ parvæ additæ sunt
Franciæ speciatim additæ, ac deinde etiam quin-
ta, sed de duabus primis tantum hîc agimus.

Alterum maxime notandum est qua ratione nos-
tri seculo XIII & sequenti Parisios ad magisterium
promoverentur. Multi enim historici, cùm videant
posteriori hoc seculo, ut quis sacræ theologiæ ma-
gister evadat, nihil amplius desiderari, quàm ut
agones quosdam scholasticos, seu actus ut vocant,
certo quodam annorum spatio sustineat, quibus
expleis rude donatur & laurea, etiam si nullam e
cathedra lectionem vel dederit unquam vel datu-
rus sit: ex his verò quosdam selectos ubi cathedram
in gymnasio aliquo theologiam semel conse-
cuti fuerint, ea ut beneficio quodam ad vitam
potiri, ac in eadem perpetuo si voluerint docere,
res eodem modo se habuisse olim arbitrantur, cùm
maximum intersit discrimen. Seculo itaque XIII
statutum hoc erat in universitate Parisiensis, *ne quis*
bachelarius in theologica facultate promoveretur ad cathedram,
(id est ne magister fieret) nisi prius seipsum
examinasset, saltem aliquos libros glossatos & sententias in
scholis alicujus magistri actu regentis diligenter legendo.
Videlicet Boulæum Hist. Univ. T. III p. 245 qui
id refert renovatum anno MCCLI mense feb. cum
aliis inter doctores theologicos tractatum fuisset & concorditer
inhibitum. Et inter statuta facultatis theologiæ
ab antiquo observata, & seculo XIV collecta, quæ-
que videre licet cod. MS 645 Bibl. S. Germani a
Pratis & Spicil. Dacher. T. VI p. 382 hoc legitur:
Item nota quod bachelarii in theologia qui debent legere
sententias, debent facere principia sua (id est præludia
ad quatuor sententiarum libros) infra festum exalta-
tionis S. Crucis & festum B. Dionysii &c. Et postea:
Nota quod illi qui volunt legere cursus suos in theologia,
debent facere in quolibet libro unum principium solemniter
in aliquibus scholis. Quæ collecta dico sec. XIV, quia
in calendario universitatis iisdem statutis adjuncto
præscribitur festum S. Thomæ de Aquino solemniter
celebrandum. Ex his autem habetur & omni
scholæ semper aliquem theologiæ magistrum præ-
fuisse, & nullum baccalaureum iis seculis ad ma-
gisterium promotum, qui sententias antea in scho-
la alicujus magistri publice non legisset.

Hoc autem magisterii stadium apud nostros
triennio concludebatur. Primo anno baccalaureus
vel a capitulo generali vel a magistro ordinis no-
minatus sententias in schola alicujus magistri lege-
bat. In fine anni prior Parisiensis cum magistris
actu legentibus baccalaureum illum cancellario
offerebat, affirmantibus illis etiam sub sacramento
se credere dignum illum esse, qui licentiam id est
facultatem docendi ut magister acciperet. Servatis
servandis examibus publicis & aliis licenciatius
ille principium solemniter habebat in aula episcopali,

cui magistri omnes aderant, unde id dicebant au-
lam suam habere, vel venturam in theologia re-
cipere, laurea que donatus secundo illò anno ut
magister in schola tunc sua sententias legere per-
gebat: tertio anno regebat adhuc scholam, quæstio-
nes quasdam prohibito tractando, disputationes ge-
nerales habendo, vel de quodlibetis responden-
do, unaque baccalaureum in schola sua habebat
sub suo ductu sententias legentem, cui in fine an-
ni testimonium reddebat, ut ipsi aliàs reddidit fue-
rat, eumque licenciatium præsentabat, ut & ipse
aliàs a magistro suo præsentatus fuerat. Hoc autem
triennio totum magisterii stadium absolutum fuisse
præsertim in extraneis id est in iis qui ex aliis provin-
ciis Parisios assignabantur, evinco ex iis quæ re-
ferunt historici tum de F. Rolando Cremonensi,
qui cùm anno MCCXXVII incepisset sub F. Joanne
Ægidio, anno MCCXXXI cursum expleverat,
& Tolosam ad regendum studium missus est: tum
de S. Thoma de Aquino, cujus triennium magiste-
rii pluries memorat Tholomæus de Luca, tum ex
actis capp. genn. in quibus nil amplius desideratur.
Cùm verò plura ad istud triennium magisterii præ-
paratoria requirerent in intraneis statuta facultatis,
ut quod aliquos scripturæ sacræ libros exposuissent,
& tot agones publicos sustinuissent, hinc conjicio
illis extraneis facultatem in rem numerasse acta quæ
in studiis solemnibus suarum provinciarum perfe-
cerant; adde quod hi extranei aliàs in gymnasio
Sanjacobeo plerique assignati fuerant ad proficien-
dum, ut jam monuimus de Alberto, & his prio-
ribus annis agones academicos plures haud dubie
exantlarant. Vix necesse est ut moneam lectionem
illam sententiarum ad quam illis seculis tenebantur,
non ita accipiendam, quasi ex quaternione scripta
sua auditoribus legerent, ut nunc fit, ac dictarent,
quod non nisi a reformatione Tutavillæana anni
MCCCLII indultum est ac permissum: alius plane
veterum illorum mos fuit, qui lectiones suas sum-
mo studio prius compositas memoriter profere-
bant, ac ea ratione qua sermones dicuntur, quasi
nullus scripto exciperet, quas tamen quidam audi-
torum celeri ad scribendum manu pollentes exci-
piebant, quæ dicebantur reportata vel reportatio-
nes, quales plures a me visa sunt inter codd. MSS
Sorbonæ. Hinc quam instructum eum esse omni ex
parte oporteret, qui sententias Parisios legendas
suscepit, rectus rerum æstimator perpenderit,
proptereaque ad id munus implendum non nomi-
nabantur nisi jam longo tempore exercitati, quique
alibi pluribus jam annis cum laude eaque non me-
diocri docuissent.

His ita præstitutis ad Albertum Magnum redeo,
quem anno MCCXLV Parisios missum ad legendum
pro forma & gradu, ut aiunt, propugno ex invictis
his testimoniis. Primum est nostri Cantimpratani,
qui ex primis ejus in Germania discipulis fuit. Ille
enim lib. 1 Apum. cap. 20 §. 10 sic habet de juve-
ne F. Thoma de Aquino: « Coloniam Agrippinam
venit, studuitque in loco illo, quousque præclarus
lector Fratrum ibidem Frater Albertus Parisios
translatas est, & pro incomparabili scientia theo-
logiæ cathedram sortitus est. Ex quibus certissi-
me constat Albertum cathedram Parisiensem non
prius ascendisse, quàm Coloniam venerit ac ali-
quandiu ibidem studuerit juvenis Aquinas: cùm
igitur iste eò tantum sub finem anni MCCXLV perve-
nerit, ut postea dicemus ubi de eo, ante MCCXLV
Albertum Parisios non docuisse pro comperto ha-
bendum est. Quod autem anno MCCXLV, vel
a capitulo generali Coloniarum tum ad pentecosten
junii IV celebratò, vel a magistro ordinis F. Joanne
Teutonico Parisios missus fuerit ad legendum,
colligo ex sententia anno MCCXLVII maii XV

Sæc. XIII. ab Odone cardinali legato adversus libros Thalmudicos lata, quam hic mox integram dabimus.

In ea enim eorum omnium nomina referuntur, quorum consilio in ea ferenda legatus usus est: inter magistros autem theologiæ hi tres ex ordine Prædicatorum recensentur hac serie, Frater Joannes Pungenfasinum, Frater Albertus Teutonicus, Frater Stephanus Autissiodorensis. Quod indicat hos tres solos tum fuisse magistros præsentés in gymnasio Sanjacobeo, scholæque nostras rexisse: nam si alii magistri adfuissent, illi proculdubio ad consilium advocati fuissent, cum alii non magistri, sed boni viri dicti acciti fuerint, ut Frater Joannes de Montemirabili olim archidiaconus magnus Parisiensis tum autem nostris ascriptus, Frater Henricus Teutonicus concionator ea ætate celebris, & sancto regi Ludovico in primis acceptus, ac de quo supra ad 1254, & alii. Igitur ex legibus tum ut præmonimus servatis, dicendum F. Stephanum Autissiodorensis (de Varnefia scilicet de quo supra) intraneum ex Francia in secundo suo anno lectionis sententiarum fuisse ut pote magistrum: Albertum Magnum Teutonicum extraneum fuisse in tertio suo anno, scilicet F. Stephano antiquiorem, nam tum quolibet anno unus tantum licentiabatur, ut ita loquar, ac proinde jam ab anno MCCXLV sententias ut baccalaureum legere incepisse, ut anno MCCXLVI magister fieret, & anno MCCXLVII in instauratione scholarum pro tertio anno docere pergeret, & sententias legentem sub suo ductu baccalaureum haberet. Non procul abest a dictis Egassius Boulaus Hist. univ. Paris. T. III p. 162: ibi enim postquam opinionem quorundam retulit Albertum anno MCCXXXVI Parisiis docuisse ac per tres annos, (nota triennium magisterii) munus illud exercuisse volentium, id continuo emendat ex Cantimpratani loco a nobis laudato, & anno tantum MCCXLVII laurea donatum astruit: ad hos igitur annos triennium magisterii Alberti revocandum est, quod nec aliter ac fecimus numerari potest. Consentit Petrus de Prussia ex eodem Cantimpratani loco Albertum non prius Parisiensem cathedram ascendisse contestatus, quam Coloniam juvenis Thomas de Aquino adductus fuit. Hunc secum Albertum duxisse Lutetiam, ubi de eo postea probabitur. Non existimo necessarium monendum fabulam esse a quibusdam decantatam & a nescio quo inventam, tanto auditorum concursu libros sententiarum exposuisse Albertum, ut cum discipulos schola non caperet, in platea publica docere compulsus sit, quæ ob id magistri Alberti platea (vernacule *la place Maubert*) etiamnum hodie nuncupatur: civibus enim Parisiensibus omnibus notum plateam illam sic dictam ab antiquo feodo *Maubert*, in quo sita est, quod & jam noster Natalis Alexandre in sua Histor. Eccl. notavit: amplissimas autem apud nostros Sanjacobeos fuisse scholas, quæque illis apud universitatem invidiam creaverunt, ex archivis conventus habetur, quas anno MCCCLVIII pro urbe claudenda destructas fuisse narrat continuator Nangii. Eodem anno, inquit, fuerunt destructa hospitia & domus quas FF. Prædicatores habebant extra muros Parisienses. Nam Prædicatores habebant innumerabiles & capellas, notatas aulas, & alias domos honorificas regias & solemnes, & illi ad domos istas per domos civitatis officiosissime subintrabant, similiter & ad hortos quos foris habebant speciosissimos & amœnos, & non solum domos quas edificaverant perdiderunt extrinsecus, sed etiam domus intra mœnia, & illas quæ muris ab infra jungebantur, ut inter ipsorum habitaculum & dictos muros aditus fieret atque via &c. Inter illas autem aulas notatas honorificas regias & solemnes scholæ nostræ intelligendæ, quas

ut & cœnaculum seu refectorium haud dubie sanctus rex Ludovicus IX erexerat, quæ ingenti auditorum Alberti concursui sufficiebant, ut ei necesse non fuerit in platea docere, quod nec apud ullum antiquorum refertur, nec apud ipsum Valleoletanum, qui anno MCCCLXIII scribebat, ut fabula posterior sit inventa, quam habet Petrus de Prussia anno MCCCLXXXVII scribens. Sed de his jam diutius, in sententia Odonis cardinalis legati adversus Thalmud promissa, quam ex cod. ms Sorbon. cui titulus, *Extractiones de Talmut*, ejus ætatis exhibeo.

Odo miseracione divina Tusculanensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, universis præsentibus literas inspecturis salutem in Domino. Novit universitas vestra quod nos Parisius anno Domini MCCXLVIII idus maii super quibusdam libris Judæorum qui Thalmut appellantur, præsentibus magistris Judæorum & ad hoc vocatis, diffinitivam sententiam protulimus in hunc modum.

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen.

Exhibitis nobis auctoritate apostolica a magistris Judæorum regni Franciæ quibusdam libris, qui Thalmut appellantur, quos inspeximus, & per viros discretos & expertos in talibus Deum timentes, & zelum habentes fidei christianæ fecimus inspicere diligenter. Quia eos invenimus errores innumerabiles, abusiones, blasphemias & nefaria continere, quæ pudori referentibus & audientibus sunt horrori, in tantum quod prædicti libri secundum Deum sine fidei christianæ injuria tolerari non possunt, de consilio bonorum quos ad hoc specialiter duximus evocandos, pronunciamus prædictos libros tolerandos non esse, nec magistris Judæorum restitui debere, & ipsos sententialiter condemnamus. De aliis vero libris nobis non exhibitis a magistris Judæorum, licet a nobis super hoc pluries fuerint requisiti, vel etiam non inspectis plenius cognoscemus loco & tempore, & faciemus quod fuerit faciendum.

Nomina autem illorum de quorum consilio prædicta sententia lata fuit, sunt hæc Venerabilis pater Willelmus D. G. Parisiensis episcopus.

Acelinus abbas Sancti Victoris Parisiensis.
Radulphus quondam abbas ejusdem loci.
Lucas decanus Parisiensis.

Et Magistri theologiæ, videlicet Magister Galterus cancellarius Parisiensis.
Magister Aimericus de Veire canonicus Parisiensis.

Magister Willelmus de Cramant.
Magister Petrus dictus Archiepiscopus.
Magister Radulphus de Montediferrii.
Magister Stephanus archidiaconus Meldensis.
Magister Robertus de Coton vel Cocon.
Frater Willelmus de Meliton de ordine Fratrum Minorum.

F. Joannes Pungenfasinum, F. Albertus Teutonicus, F. Stephanus Autissiodorensis de ordine Fratrum Prædicatorum.

Et Magistri decretorum videlicet M. Petrus Ligerii, M. Gaufridus cantor Dauratensis.

M. Joannes archidiaconus Trecentensis leg. Trecentensis.

M. Philippus archidiaconus Bituricensis.

M. Mattheus Guidonis de Atrabato.

M. Willelmus de Braio. M. Richardus de Tabulis.

M. Girardus de Corion. M. Theobaldus de Divione.

M. Henricus canonicus Rhemensis.
M. Stephanus de Lorritz. M. Petrus de Vireto.

M. Joannes de Sulhiaco. M. Nicolaus de Pondearche.

Item alii boni viri.
Magister Nicolaus archidiaconus Ecclesiæ Rothomagensis.

M. Garinus archidiaconus Ecclesiæ Belvacensis.

M. Thomas archidiaconus Bajocensis.

M. Hugo archidiaconus Bajocensis.

Magister scholarium Andegavenſium.

F. Joannes de Montemirabili. Hic ut legitur in lib. de septem donis ex archidiacono magno Ecclesiæ Parisiensis ordinis Prædicatorum sodalis.

F. Joannes Gardianus Fratrum Minorum.

F. Odo de Romaco. F. Reginaldus Carnotensis.

F. Henricus Theutonicus. Hunc censeo de quo supra seniore, ac primum ex nostris Colonia lectorem.

F. Theobaldus de Saxonia.

F. Simon minister S. Marturini Parisius.

Quorum sigilla apposita sunt præsentibus unâ cum nostro in testimonium hujus rei. Datum anno Domini MCCXLVIII mense maio.

Ex quibus juxta præmissa concludas hos tres in sacra facultate hoc ordine incepisse, F. Joannem Pungenfasinum Parisinum anno MCCXLIV. F. Albertum Teutonicum MCCXLV, & F. Stephanum Autissiodorensis MCCXLVI, sic enim omnia constant & conveniunt.

(10) Sub finem ejusdem anni Coloniam rediit. Ut enim anno MCCXLVIII maii xv Parisius præsentem Albertum ex mox laudata sententia tenemus, sic versus finem ejusdem anni reducem eum Colonia, ac studii theologiæ regentem non minus certo scimus ex omnium auctorum testimonio, qui de Willelmo Hollandiæ comite imperatore electo loquentes, hunc asserunt die Regum sequenti, qui veteri stylo adhuc annus MCCXLVIII numerabatur, novo MCCXLIX ad Alberti Magni Colonia regentis cellam venisse. Ubi graviter impegit ac castigandus venit aliâs sat accuratus Brietius in Annalibus, illud imperatoris cum Alberto colloquium ad annum præcedentem referens ob non attentum eo loco styli veteris ac novi discrimen. Quod ut ob oculos ponam, en rerum seriem. Henricus Thuringus imperator mense martio MCCXLVI veteri stylo, novo MCCXLVII moritur. Octob. 3 sequenti ei sufficitur Willelmus Hollandus, qui annum sequentem MCCXLVIII fere totum in Aquisgrani obsidione infumit. Eo positus novemb. 1 ibidem coronatur. Hinc in Hollandiam pergens Colonia iter facit, festumque trium Regum ejus civitatis patronorum in ea celebrat, ac Albertum invist, qui dies adhuc ut norunt omnes stylo veteri MCCXLVIII numerabatur, novo MCCXLIX dicendus est. Videtis Vincentium Bellocensem æqualem & Odoricum Raynaldum ad ann. 1248. n. 14.

(11) Ab eodem visitatus est. Narrat Joannes de Beka auctor sæc. XIV in suo chronico, quod ad annum MCCCLVI scribebat, Willelmum imperatorem ab Alberto Magno tum convivio magnifico exceptum fuisse, in quo Albertus hiemem eo anno asperimam in ver florigerum, & æstatem frugiferam commutatit, & expletis mira jucunditate epulis omnia veluti phantasmata evanuisse, ac hiemem gelu truculentam mox rediisse: hincque Albertum magnum in necromantia non veretur appellare. Sed hoc convivium meram esse fabulam evincitur, non solum quod ejus non meminerint Tholomæus de Lucca nec Bernardus Guidonis, quorum de Alberto testimonia his omnino adversa in fine harum annotationum dabimus, sed & quod ut recte monet Petrus de Prussia nullus fuerit necromantiis infestior, aut dæmonum hostis capitalior, ut recte Brietius citatus. Sic enim Albertus in speculo Astronomiæ cap.

10. *Isti sunt duo modi imaginum necromanticarum, quæ nobile nomen astronomiæ sibi usurpare præsumunt, & ex eis jamdiu est quod multos libros inspexi, sed quoniam eos abhorruis, non extat mihi perfecta memoria super eorum numero, titulis, initiis, atque contentiis sive auctoribus eorumdem: spiritus enim meus nunquam requiescebat in eis. Unde tantum volebam transeundo vidisse, ut saltem non ignorarem, qualiter esset miseris eorum sectatoribus irridendum, & haberem de suo unde repellerem excusationem eorum: & quod potissimum est, ut super similibus de cetero non tentarem, (an legendum, non tentarem) cum persuasiones suas invalidas & non admittendas censerem.* Ex quibus colligas libros necromantiæ legisse quidem, sed in transcurfu, ut vix auctorum, titulorum, & operum meminisset: qui præterea in toto tractatu artem illam non solum confutat, sed & intolerabilem & maledictam pronunciat, quamque nullus sanæ mentis præsumat excusare. Legendus idem *De mirabili scientia Dei P. II. Q. xxx*, & in Daniel. cap. 1. Similia habet in Postilla super Ezechiel. cap. 21 & super Isaiam c. 47 a Petro de Prussia visa & citata. Joannem de Beka, qui primus fabulam laudatam literis consignavit, emendat & refellit Arnoldus Buchelius J. C. Batavus heterodoxus licet, ut rudioris ætatis credulitate delusum, pro more inquit illorum temporum, quibus occultioris philosophiæ & matheos peritos necromantiæ labe infectos & magos putabant. Hanc narratiunculam (sic enim addit) licet fabulosam credam, referunt etiam chronicon magnum Belgicum scriptum anno MCCCLXXIV, Joannes Cuspinianus chronico de Cesaribus vernaculo, qui sub Maximiliano imperatore floruit, Tritemius Abbas, sed omnes ex Beka exceperunt, nec de veritate judicant. Opmerius ut verisimilem faciat, ex ingenio explicat in suo chronico generali. At ut id addam, Beka scriptor est minimi ponderis, parum solers & sagax, quem Gerardus Noviomagus ad rerum Germanicarum illustrationes præfatus, Gerardi Volpardi secutus judicium plane contemnit: nec de eo feliciter judicat Desselius Bibl. Belg. vanum & falsum scriptorem dicens. His assentiri videtur Willelmus Heda in Ottone III episcopo Ultrajectensi 36, ubi sic habet: *Cluruit hoc tempore Albertus Magnus episcopus Ratisponensis vir magnæ doctrinæ, de quo multa fabulantur in convivio, quod paraverat regi.* Sed de his jam nimium.

(12.) *Cesarem Ultrajectum petentem comita us est.* Sic refert non solus Beka citatus, qui sic habet ubi supra: *Adelbertus episcopus instanter exoravit regem, quatenus Fratribus suis Prædicatoribus claustralem aream in civitate Trajectensi vellet expetere, & eisdem pro stabilitate regni sui munificas elemosynas attribuere. Rex autem supplicatorias preces ejusdem reverendi patris clementer exaudiens, Trajectum descendit, quem Otto pontifex ejus patruus cum prælatis & civibus gloriose suscepit, qui de fidelium suorum consilio burgenſis effectus est, & ex tunc spatiosam campi planitiem infra civitatem nemine contraveniente mercatus est, quam ad structuram claustrum donavit eisdem Fratribus in elemosynam, in super & auri fulvi satis magnam copiam &c.* Sed & confirmat Willelmus Heda citatus. *Instituit, inquit, apud Trajectum ordinem Prædicatorum, ubi adhuc in vitris visuntur arma ipsius Wilhelmi regis, quibus ipse fundum coemit, & ad constructionem auri bonam quantitatem contulit.* Scio quamdam editam a Patribus nostris provinciæ Inferioris Germaniæ conventuum seriem, in qua conventus Ultrajectini seu Trajecti inferioris erectio refertur ad annum MCCXXXI circiter, sed erratum esse agnovit accuratus noster Ghilbertus de la

Haye Insulensis in sua Histor. Belgo-Dominic. ms. fassus ex æquocatione id ortum : & quidem cœnobium Trajecti superioris seu ad Mosam circa MCCXXXIII erectum, at cœnobium Trajecti ad Rhenum seu inferioris nonnisi circa MCCXLVIII positum fuisse, quod non solum auctoritate scriptorum laudatorum probat, sed & confirmat authentico senatus Ultrajectini instrumento ad concilium Mechliniense dato anno MCCCLXXVII in quadam causa Patrum Ultrajectinorum nostrorum, quo disertis verbis sui conventus originem solummodo ad annum MCCXLVIII referunt, stylo nempe veteri, & ad auctores Albertum Magnum, & Willelmum Hollandum imperatorem, cujus arma gentilitia non solum in ecclesia, sed & passim per officinas domus olim cernebantur.

(13.) Anno MCCLIV priorem provinciam electum ferunt. Sic Petrus de Prussia, qui ex actis comitorum provinciarum eo anno Wormatii & sequenti Augustæ Vindelicorum habitorem quædam refert, imo & literas encyclicas ejusdem Alberti Magni provincialis ad omnes priores & conventus Teutoniæ.

(14.) Anno sequenti Romam a summo pontifice vocatus. Hic erat Alexander IV creatus XXIII decemb. MCCCLIV. Sic refert Cantimpratanus lib. 2 cap. 10 §. 26 : "Accidit ergo ut facta dissensione inter universitatem cleri Parisiis & Fratres ordinis Prædicatorum atque Minorum citatisque partibus coram papa, ipse apostolicus magistrum mandaret Albertum, antequam ipse iter vellet arripere. Dissidium hoc Parisiense jam exortum fuerat ab anno MCCLIII ut dicitur, ubi de S. Thomæ; sed cum de eo actum non fuerit Romæ nisi sub Alexandro IV, ideo hoc iter Alberti in annum MCCLV visum est rejiciendum post habita Augustæ Teutoniæ comitia provincialia fortè circa septembrem de more.

(15.) Tumque publice S. Joannis evangelium exposuit. Sic Cantimpratanus citatus §. 24. "Sed post præfatas disputationes, cum ad petitionem D. Papæ & omnium cardinalium ipse magister Albertus evangelium Joannis, & epistolas canonicas miro & inaudito modo super omnem hominem exponendo legisset, &c. In antiqua editione in Inc. Typ. absque anno loco & nomine typothetæ, absque numeris & reclamationibus quæ extat in Navarra commentarii Alberti in Joannem dicitur initio *Postilla ad instantiam summi pontificis pro extirpandis hæresibus tunc vigentibus Roma lecta*. Commentarius in epistolas canonicas vel collectas non fuerit, vel perierit, siquidem a se visum nemo prodit. Alia verò Romæ tum se editisse prodit idem Albertus summæ P. II inter alia *Tractatum de unitate intellectus contra Averroem sic loquens: Hæc omnia aliquando in curia collegi existens ad præceptum D. Alexandri papæ, & factus fuit ibidem libellus, quem multi habent & instruitur contra Averrois. Pr. Quoniam apud nonnullos, qui philosophiam &c. vide T. v.*

(16.) Magistrum sacri palatii saltem per annum egisse. Cum officium hoc eo seculo fere lectione præsertim sacre scripturæ in scholis sacri palatii concluderetur, hoc addito quod lector esset summi pontificis theologus, hoc munere functum Albertum recte quidam videntur asserere, saltem quandiu Romæ restitit. Imo putat Petrus de Prussia cap. 32 primum fuisse lectorem sacri palatii, & ejus occasione evenisse, quod hoc munus in ordine habeatur. Sed ista laus S. P. Dominico non auferenda.

(17.) Anno MCCLIX comitiis ordinis Valencensis affuit. Erat capitulum provincialium, cætera vide supra ubi de FF. Bonohomine Britone, Florentio Gallico &c. ad 1253, ut idem pluries non repetamus. In actis ejusdem capituli sic legitur: *Absolvi-*

mus priores provinciales Teutoniæ & Terra-sanctæ & Provincia.

(18.) Anno MCCLX oblata est ei insula Ratisponensis. En literæ apostolicæ, quas ex archivo Vaticanico refert Bzovius in Annal. ordinis ms. "Alexander episcopus servus servorum Dei F. Alberto de ordine Prædicatorum lectori Colonien. susceptæ servitutis officium nos inducit, ut inter sollicitudines alias, quibus assidue premimur, specialiter circa Ecclesias solertiam adhibentes, ipsarum utilitatibus intendamus: in eo maxime ut viduatis ne longæ vacationis dispendia patiantur, de talium nostræ diligentia studio provideatur substitutione pastorum, per quos & spiritualibus proficiant institutis, & incrementis temporalibus augeantur. Sane cum Ratisponensis Ecclesia per cessionem ven. fratris nostri episcopi quondam ipsius Ecclesiæ pastoris, solatio sit destituta, nos ad revelandum statutum ejusdem Ecclesiæ patris, prout ad nostrum spectat officium, affectibus intendentes, de persona tua nobis & fratribus nostris merito tuæ probitatis accepta eidem Ecclesiæ de ipsorum Fratrum nostrorum consilio duximus utiliter providendum. Cum enim de divinæ legis fonte adeo salutiferæ fluentis doctrinæ potaris, quod ejusdem in tuo peccatore vigeat plenitudo, tibi que præsto sit in iis quæ Dei sunt iudicium rationis, indubitata spem gerimus, quod Ecclesiæ prædictæ, quæ in spiritualibus & temporalibus asserit multipliciter deformata, cicatrix obduci, & ruina per tuam diligentiam studium poterit restaurari. Quocirca tibi mandamus, quatenus nostris, quin potius divinis beneplacitis te coaptans, & provisionem acceptans hujusmodi ad Ecclesiam præfatam accedas, acturus juxta datam tibi a Deo prudentiam utiliter curam ejus. Nos enim in votis gerimus te in reformatione ipsius Ecclesiæ semper profectum qui favoribus opportunitis. Datum Anagninæ nonis Januarii anno vi. Eodem fere tenore & iisdem die & anno scripsit pontifex decano & capitulo Ratisponensis Ecclesiæ. Annus autem ille sextus Alexandri incidebat in annum Dñi MCCLX.

(19.) Hanc non solum suavis magistri ordinis. Epistolam ven. F. Humberti v. magistri ordinis ea de causa ad Albertum datam, in qua pluribus ab ea dignitate recipienda dehortatur, refert Petrus de Prussia, sed & apud alios communis est. Ipsum Albertum invitum & coactum humeros supposuisse testantur Tholomæus de Lucca & Bernardus Guidonis postea citandi: Tholomæus de Lucca indicat anno MCCLXII vel LXIII abdicasse, cum ait postea XVIII annorum spatio lectorem Coloniam egisse ad mortem usque quæ accidit anno MCCLXXX. Literas citat noster Ghilbertus de la Haye supra laudatus ab Alberto anno MCCLXIII datas, quibus se quondam episcopum signat.

(20.) In pontificalibus celebraret. Sic refert Petrus de Prussia legendus. Ecclesiam novam primariam Noviomagensem sub invocatione S. Stephani consecravit, destructa antiqua, quæ aliàs extravitatem: ne tamen hujus memoria lapsu temporum periret, statutum edixit, ut quotannis octavo post pentecosten die solemniter ad locum ubi sita erat haberetur supplicatio cum SS. Sacramento, ac sanctorum reliquiis quæ in urbe erant omnibus. Ad ecclesiæ novæ parietem olim legebatur hic versus: *Albertus Magnus templum hoc sacravit ut agnus*. Sic noster Ghilbertus citatus. Templum nostrum Antverpiense dedicasse anno MCCLXXI scribit in originibus Antverp. Scribanus. Altaria duo in nostra Lovaniensi æde etiam dicasse anno MCCLXXVI ferunt documenta domus. Sed de his plus satis.

(21.) Concilio Lugdunensi II. affuisse quidam narant. Id probat Petrus de Prussia ex eo quod in summa

summa sua P. II Q. 122, art. 2, Albertus referat in eo concilio Græcos errorem quo dicebant simplicem fornicationem non esse mortale peccatum, revocare coactos fuisse. Sed cum id aliunde disce-re potuerit, forsitan quis magis authenticum hujus facti desiderabit testimonium.

(22.) Anno circiter MCCLXXVII iter Galliam suscepisse. Sic refertur in actis canonizationis S. Thomæ de Aquino apud Bollandum T. I Martii p. 714 n. 82 : "Insonuit rumor (Colonia) quod scripta F. Thomæ Parisiis impugnabantur, unde F. Albertus dixit se illuc velle accedere pro defensione illorum scriptorum: Fratres verò decrepiti ætatis ipsius timentes, & longum viagium, dissuasunt illi prædictum iter per aliquod tempus &c. Finaliter tamen dixit idem Albertus se velle Parisius omnino accedere pro defensione tantobilium scripturarum, & ivit Parisius, in cujus societate F. Ugo de Luca accessit &c. Cum vero fuit Parisius dictus F. Albertus facta convocatione studii generalis Parisiensis dixit, quod ipse paratus erat in examine peritorum defendere scripta dicti F. Thomæ tanquam veritate fulgentia & sanctitate. Et post multa dicta idem Albertus rediit Coloniam, & dictus F. Ugo cum eo &c. ibi legenda.

(23.) Tribus circiter ante mortem annis. Hic asserenda quæ promissimus Tholomæi de Luca & Bernardi Guidonis de Alberto testimonia. Primus ei æqualis licet junior Histor. Eccl. Nov. lib. 22 cap. 17 sic habet : "Suo autem tempore (Alexandri IV) floruerunt duo magni doctores in ordine Prædicatorum, licet multi alii clari fuerint in eodem & eodem tempore tam in vita quam in doctrina: sed isti transcendunt, & ideo merito sunt omnibus præponendi. Unus fuit F. Albertus Teutonicus vir præclarissimæ vitæ, qui cum multa innocentia in eodem ordine Deo servavit, & qui etiam quantum ad generalitatem scientiarum & modum docendi inter doctores maximam excellentiam habuit. Hic factus est episcopus Ratisponensis in ducatu Bavarie, qui multum honorabilis est. Cæpit onera episcopatus suscipere, quæ in Teutonia nimis sunt militaria, quia conservari non possunt nisi cum ense, quæ sibi incubuerunt pro tempore illo. Considerans igitur statum tranquillum quem dimisit, & barathrum in quod incidit, non quievit, quousque accepta fuit sua renunciatio per summum pontificem: quod facilius impetravit ex sua gratiositate sermonis, & ex maxima fama suæ doctrinæ, quæ totaliter peribat cum ense & lancea curæ pontificalis Germaniæ. Cessione ergo facta elegit scholam Coloniensem, ibidemque lectionem usque ad tempora mortis suæ refumit, quod fuit spatium XVIII annorum vel circa: ubi multos bonos scholares fecit, & de prædictis operibus aliqua. Tandem anno Domini MCCLXXX & ipse plusquam octogennarius beato sine quievit. Et quamvis in scientificis pro exemplo aliorum in eis multum despue-rit circa tres annos a sua morte (id est ante mortem) quoad memorativa, cum ante alios transcenderit gratia singulari, vigor tamen devotionis ad Deum non defuit ad faciendum, quæ requirebat status suæ religionis.

Bernardus autem Guidonis inter ordinis viros illustres sic loquitur : "Dominus Frater Albertus Teutonicus episcopus Ratisponensis maximus in philosophicis & divinis. Hic multa & diversa volumina reliquit toti orbi, quæ ad expositionem sacre scripturæ & aliarum scientiarum scriptis, intellectu profunda, sensibus & sententiis alta, quorum numerum & nomina hic ponere esset longum. Circa finem verò dierum suorum librum de

sacramento altaris edidit, in quo evidenter ostendit & simplicitatem fidei suæ in Deum, & fervorem devotionis ad dominicæ incarnationis sacratissimum mysterium, & qua excellēbat scientiam divinarum scripturarum. Hic episcopatum Ratisponensem coactus recepit, sed paulo post tanquam carbonem ardentem manum adurentem obtenta cessione rejecit, & ad paupertatem rediit. Obiit autem anno Dñi MCCLXXX. In oede ecclesiæ nostræ Colonienis ad altare majus sepultus est hoc addito epitaphio: *Anno Dñi MCCLXXX XVII Kal. dec. obiit venerabilis Dominus F. Albertus quondam Ecclesiæ Ratisponensis episcopus ordinis Prædicatorum magister in theologia. Requiescat in pace. Amen.*

In dictis hæcenus chronologiam ut quæ ad nos spectet, persecuti sumus, acta virtutum heroica, visiones & miracula hagiographis quorum juris sunt enarranda relinquentes: verum cum Petrus de Prussia pluries citatus, quique plura ex nostro Ludovico a Valleoleti excepit, interpolasse videatur quæ iste de memoriæ lapsu Alberti triennio ante mortem visum est ipsa Valleoletani verba hic ponere. Sic ergo ille vitæ Alberti cap. 7. *De termino Alberti Magni.* "Cum igitur quadam die magister Albertus contritus senio in conventu Colonienis in scholis legeret præsentem auditorum copiosa multitudine, in colligendis ac dicendis quibusdam rationibus ipsius memoria vacillavit. Cumque omnes præsentēs essent ex hoc non modicum stupefacti, ipse magister modicum tacens, sed tandem cito spiritu confortatus in præsentia omnium dixit: Audite quæso fratres carissimi, referam vobis nova pariter & antiqua. Cum essem in annis juvenilibus constitutus, admonente gloriosa virgine matre Dei Prædicatorum ordinem sum ingressus, & ab ipsa ut devotioni & studio fideliter intenderem sum hortatus, & quod ex libris non valebam capere, sæpissime intelligendum orationibus impetravi. Frequenter autem matrem misericordie Dei genitricem gemitibus & orationibus rogavi, ut me lumine divinæ sapientiæ illustraret, & cor meum solidamento fidei confirmaret, ne philosophorum rationibus illaqueatus de fidei certitudine dubitarem. Tandem dignissima mater misericordie dignata est mihi visibiliter apparere, & consolando dicere: Esto fideliter in virtutibus & studio perseverans, nam Deus tanta suæ sapientiæ copia te dotabit, ut per libros doctrinæ tuæ tota illuminetur Ecclesia: & ne in fide valeas vacillare, ante mortem tuam a te omnis syllogistica astutia auferetur, & in innocentia puerili ac sinceritate & veritate fidei Deus ab hoc seculo te assumet. Notitia verò hujus temporis ex hoc scies, quod defectum memoriæ sustinebis in publica lectione. Et ideo Fratres amantissimi quod hoc mihi eveniat jam cognosco. Idcirco nunc coram vobis omnibus publice confiteor corde & ore omnes & singulos articulos fidei christianæ me firmiter credere, & supplico humiliter & devote mihi exhiberi ecclesiastica sacramenta tempore opportuno: & si quid dixi vel scripsi vel dixero in futurum, quod veritati fidei non concordet, volo ut nullius ponderis existat. Quibus dictis omnibus præsentibus profusus in lacrymas de cathedra descendit, & ex tunc nunquam aliquid scripsit aut legit, sed quasi puer quinque annorum innocens & columbinus inter Fratres quamdiu supervixit conversatus est, se orationibus continuis mancipando, & postquam multa miracula perpetravit, multos libros famosissimos compilavit, anno Dñi MCCLXXX consummatis vitæ suæ annis circiter LXXXVII inter Fratrum & filiorum suorum manus in conventu

Sec. XIII. » Colonienſi obdormivit in Dño, & in choro ante majus altare fuit ſolemniter ſepultus. Concordat cum aliis in anno mortis & ætatis, ſed quantum ad orationem Alberti ad auditores cum memoria lapſus eſt, undecumque eam acceperit Valleoletanus, cujus certe apud antiquiores nulla memoria, non convenit cum Petro de Prussia cap. 44. Equidem hujus narrationem legenti manifeſte patet Petrum Valleoletano uſum eſſe, ſed eum interpolaffe inferendo viſionem illam ſeu ſomnium, quo Albertus puer ordini aſcitus ſibi videbatur ſcalam muris conventus apponere ut fugeret, & a B. Virgine ter repulſum, ab eadem hebetis ingenii illuſtrationem & philoſophiæ ſibi antea occluſæ apertionem obtinere. Quæ fabula nondum anno MCCCXIII, quo ſcribebat Valleoletanus, inventa erat, quæque abunde revincitur ex annotatis, ſcilicet Albertum non puerum, ſed jam xxix annos natum, & in rerum naturalium ſcientia eruditum & expertum ordini nomen ſub Jordano ſecundo ordinis magiſtro dediffe, quod & fateri cogitur Petrus de Prussia qui anno Dñi MCLXXX ætatis LXXXVII mortuum agnoſcit. Quæ tamen cum ſummo ejus honore dicta velim, nam & multas alias de Alberto in vulgus ſparſas fabulas egregie refellit & plura de eodem Alberto vel ex ejus operibus, vel ex aliis auctoribus certa accurate collegit, quibus & nos utimur. Cæterum ut ad Albertum redeam, non mirum nec inſolitum, hominem LXXXIV annos natum vigiliis jejuniiſtudiis continuis fractum ac debilitatum memoriæ lapſum tandem incurrere, ac ſi velis repuaſcere, cum iſta ſint humanæ inſirmitatis, ut propterea non ſit ad viſiones & miracula recurrendum, ut nec recurrit Tholomæus de Luca eorum antiquior qui de eo ſcripſerunt, & ejus ætate jam clarus, cujus proinde temporibus nondum vulgata illa viſiones, nec producta miracula, ne dicam adinventata.

Laudem Alberti ex ejus nominis etymologia deſumptam, quam habet Petrus de Prussia cap. 57, accepit ex eodem Valleoletano vitæ Alberti cap. XII & quadantenus mollivit, ſed quam eſt rudiorum & abſonam cordatus lector facile condonet genio ſeculi XIII & XIV, quibus etiam doctiores uſi ſimilibus, ne extra argumentum ſaltare viderentur, plura revera bona & laude digna hujusmodi minutiis annectere ſolebant, quod jam tempora noſtra delicatiora non patiuntur. Ne ergo lector ad etymologiam Alberti attendat, quam uterque derivat ab *Al* quod eſt altum, & *ber*, quod eſt fons ſive puteus, & *thus* quod eſt ſpecies gummi odoriferi, quæ quæ forte rideat, & forſan ipſi auctores primi riſerunt ut puerilia, ſed his annexa ſeria & ſolida aſpiciat, nec contemnenda judicabit. Duplicem translationem corporis Beati invenio, priorem, cujus meminit Valleoletanus cap. XI, *longo tempore inquit factam poſt ſepulturam*, ac proinde ſec. XIV, tumque inventum eſt corpus ejus ſupinum, quod ille miratur, ſed forte hoc vocabulo aliud intelligebat, quam quod vulgo, alioquin non video quid in eo ſit miri, cæterum incorruptum & in omnibus membris & indumentis integrum ac ſuaviſſimo odore fragans, idque ſane mirabile, tum vero eodem loco repositum: alteram anno MCCCXXXIII aſtante & jubente magiſtro ordinis F. Salvo Caſſetta iij Idus januar. quam deſcribit Petrus de Prussia ipſe etiam præſens & legendus cap. 58 ubi ſtatim corporis late & accurate refert.

Alberti Magni acta plura laudantur, quæ quanta apud omnes valeret fama & auctoritate manifeſte probant. Anno MCCCXIX eo plurimum ſatagente præclara fori privilegia civibus Colonienſibus

ab eorum antiſtite Conrado aſſerta fuere. Vix biennium effluxerat, litigantibus iisdem Colonienſibus cum eodem archiepiſcopo Conrado, ac ſuper telonii monetarumque ratione contendentiſſimis, delectus eſt arbiter cum F. Hugone de Sancto Charo tum cardinali, ſuaque ſententia litem abſolvit. Anno MCLVIII vigilia SS. Petri & Pauli cum quatuor aliis Goſwino decano majore, Henrico S. Severini, Henrico SS. Apoſtolorum, & Philippo Suſatienſi præpoſitis iterum ſedit arbiter eundem archiepiſcopum inter & cives Colonienſes. Cum iidem poſtea inimicitias non parvas gererent cum comite Montenſi, qui nunc dux eſt Montenſis & Juliacenſis, ipſe pacem utrique parti ſua prudentia contulit ac compoſuit, ita ut etiam num ſenatus Colonienſis Alberti ſapientiam miretur, cum acta eo ſequeſtro compacta in ſuis archivis ſervata intuentur & legunt. Videſis Heiſterum citatum & Petrum de Prussia cap. 41.

Præter jam citatos ſcriptores alii plures Alberti cum laude meminerunt, in primis F. Ulricus Engelberti de Friburgo vir eruditus ſacræ theologiæ lector & baccalaureus Pariſienſis Alberti diſcipulus, vivo magiſtro ſcribens & mortuus de quo poſtea ſuo loco, cui in ſumma ſua *de ſummo bono lib. IV tract. 3 de ſubſtantiis ſpiritalibus ſive de Angelis, cap. 9 de modo apparitionis tam bonorum quam malorum angelorum, ſcilicet an fiat in corpore vel in ſpecie corporali* ſic habet: » Aliter autem ab omnibus præmiſſis ſentit doctor meus Dominus Albertus epiſcopus quondam Ratiſponenſis, vir in omni ſcientia adeo divinus, ut noſtri temporis ſtupor & miraculum congrue vocari poſſit, & in magicis expertus, ex quibus multum dependet hujus materiæ ſcientia &c. Ubi cum dicit in magicis expertus, ne intelligas has artes unquam exercuiſſe, alioquin non fuiſſet vir divinus ſui ſeculi ſtupor & miraculum, ſed tam vaſtæ fuiſſe ſcientiæ, ut nihil eſſet in quavis arte reconditum, quod non penetraret ac mente teneret omnia probando, quæ bona tenendo, ut expertum conſeſſarium dicimus qui conſcientiæ caſus omnes ita perfecte caller, ut de rariſſimis & difficiliſſimis extempore reſpondere poſſit.

Non minus eum ornat Tritemius. » Non ſurrexit, inquit, poſt eum vir ſimilis ei, qui in omnibus literis ſcientiis & rebus tam doctus eruditus & expertus fuerit. Quod autem de necromantia accuſatur injuriam patitur vir Deo dilectus.

Sixto Senenſi. » Vir eſt eruditionis admirandæ, quem divinarum rerum pauca, humanarum fortæſſe nulla latuerunt, ſimilibus ingenii ac memoriæ viribus uſque ad miraculum præſtans, in divinis ſtudiis longe erudiſſimus, & philoſophorum omnium quos vel ante vel poſt eum univerſa Germania protulit princeps: ob ſcientiarum multitudinem magnitudinemque Magni cognomen, quod nulli unquam eruditorum contigit ante mortem adeptus.

Joannes Aventinus lib. 7 *Annal.* impenſiſſime laudat, Germanum eum Varronem appellans, longèque Varrone doctiorem aſſerens, quem nihil penitus fugerit, omnia perfecte noverit, naturæ ſecundum Ariſtotelem veriſſimus interpres extiterit, adeoque ſingula, quæ de omnibus ſcientiis & facultatibus ſcripſit in ſuo genere abſoluta eſſe, ac ſi uni duntaxat operam navaret, cætera ne artigiſſet quidem. Mitto alios recentiores Gabrielem Naudæum Biblioth. Polit. Voſſium de ſcientiis Mathem. p. 362. Sebastianum Schefferum Introductione in Art. Med. p. 164 & alios.

Sed nec obſectatoribus ſuis caruit quibuſdam eum magum dicere auſis, quam calumniæ vir ſanctiſſimus patitur cum viris ſua tẽpẽſtate periculi-

miſ: ſic enim Guibertum qui ad ſumum pontificatum aſcendens Silveſter II dictus eſt magum celebrem & malis artibus infamem dixere plures, quos egregie revincunt Onuphrius Panvinus in *notis ſuis ad Platinam*, & Bzovius noſter *Annal. T. XX.* Sic Joannem Petrum Luſitanum ſumum pontificem Joannem XXI dictum magum appellat auctor *Annalium Colmarienſium* ad annum MCLXXVII ob inſignem medicinæ peritiæ. Sed quid Alberto opponant videamus. Convivium magicum imperatori Colonia exhibitum jam expunximus, quod & nemo paululum ſapiens credit, quod & ſeipſum deſtruit, ſicut enim cætera omnia fuerunt phantasmata, ſic & cibi fuiſſent imaginarii, quibus non gratiam ſed iram imperatoris & totius aulæ demeruiſſet ac in ſe provocafſet. Deinde excutiantur archiva civitatis Colonienſis, nam hujusmodi principum adventus in urbium regiſtris ſolent annotari, ut & ſolemnia iis exhibita convivia, an in iis vel umbra magicarum harum epularum reperiretur? nemo certe hæcenus prodidit. Libros objiciunt: ſed notandum non opera Alberti Magni indubitata quibus quicquid in eo fuit acuminis, quicquid ſapientiæ, quicquid habuit experimentorum conſuſit, ab his enim maxime cavent, ſed libellos quosdam ſpurios ut ſub magni nominis umbra facilius reciperentur, ab impoſitoribus & planis editos, vel anonymos, & ab imprudentibus perperam Alberto aſcriptos objicere, quos in ſequentibus ubi de ſingulis agetur, ſapientiſſimo doctori abjudicabimus, nec ab ejus vena fluxiſſe demonſtrabimus. Denique Androiden objiciunt, ſeu fuerit figura hominis integra carnea vel ænea, neque enim ſibi conſtant, vel ſolum caput hominis æneum tanta arte fabricatum, ut vocem humanam ederet, & cum de occultis ab Alberto interrogabatur, reſponſa certa daret: quod aliquando audiens juvenis Thomas de Aquino ſtupens & conterritus baculo conſregerit, unde ſolemnia illa a rudioribus accepta Alberti præceptoris ad Aquinatem increpatio, *Fili mi opus virginitatis annorum fregiſti.* Sed quis hujus fabulæ toto ſeculo XIII & ſequenti reſtiſſe aſſerit? certe nullus. Nam quod aliqui volunt ad hujusmodi fabricam alludere S. Thomam de Aquino contra gentiles lib. 3 capp. 104, 105 & 106 egregie allucinantur. Equidem illic Sanctus doctor ſtatuas arte magica fabricatas impugnat, ſed quas apud Auguſtinum lib. 8 de civ. Dei cap. 23 legerat ab Heremite ejuſque ſimilibus laudatas, quas non ſolum impoſſibiles ſecundum naturam invictè demonſtrat, ſed & ſi ſiant, opera eſſe intellectus non bene ſecundum virtutem diſpoſiti, imo ſceleratum, impudicorum, homicidarum fautoris: quod argumentum invictum ſimilem apud ſuum præceptorem Albertum nunquam vidiffe, nam ſi aliquando vidiffet, ut cujus innocentiam & pietatem noverat, ac quicum illi ſemper fuit ſumma ſtudiorum ac animorum conjunctio, & innocenter quandoque fieri addidiffet. Quem primum hanc calumniam in vulgus propalaſſe ferunt? Henricum de Haſſia, quem videre non licuit, ac mihi dubium ut cujus locum non indicant, ſed is mortuus eſt anno MCCCXVIII: Alphonſum Toſtatum anno MCCCXIV natum, & juvenem ætatis XI deſunctum in Genef. cap. 31 & Exod. cap. 14. Sed eſt virum aliàs peritum, nimis tamen credulum cenſent, & plurimum ſimilium narratorem ſeu collectorem fabularum: F. Bartholomæum Sibylla noſtrum *Peregr. Quæſt. Dec. 3 cap. 4 q. 3.* Sed hic relative tantum loquitur ex Henrico de Haſſia in Genef. imo revocat in dubium, ſic enim habet: *Quomodo enim homo per artem faceret corpus heterogeneum & tam tenerum quale requirit anima rationalis, qui facere non poſſet per artem groſſum & reſpectu hominis ignobile corpus præta aurum vel argentum.*

Quod ſi dicatur Albertum Magnum caput formæſe hominis loquentis arte & ſola naturalium virum operatione, illud negatur, & dicitur quod fuerit, ſi tamen fuit, latentis operatione demonum. Unde cum certo certius ſit Alberto Magno cum dæmonibus nihil unquam fuiſſe negotii, & hitoriolam illam ab impiis, ut malitiæ ſuæ ſanctiſſimum virum ſaventem haberent, adinventam pro comperto teneas. Adde ut jam indicavimus, teſtes adductos non convenire. Nam Henricus de Haſſia referente Sibylla volebat caput fuiſſe oſſibus nervis venis carne compactum, quale hominis vivi, Toſtatus citatus in Exod. dicit fuiſſe caput ferreum, recentiores nullo auctore imaginantur & fingunt fuiſſe æneum, & ubi illi antiquiores caput ſolum memorant, iſti ſtatuum integram ſub certis conſtellationibus compoſitam ariolantur: quæ linguarum diverſitas prudentem omnem cogit, ut iſta omnia cum Theophilo Raynaudo *Hoplo. ſect. 2 ſer. I cap. 14* ad Deum Fabulinum ableger. Legendus & Naudæus libro cui titulus *Apologie des grands hommes ſouſſonmez de Magie. p. 516 & ſeqq.*

Plures alias fabulas de Alberto Magno a viris otioſis conſictas refert Petrus de Prussia vitæ capp. 49, 50, 51 & 52 quas & egregie refellit: hanc unam placet annotare, qua dicunt ſtatuarum tam exiguarum Beatorum fuiſſe, ut ſtantem coram ſe putaret ſumum pontifex genuflexum, & ut ſurgeret iuſſerit, qui reſpondit inquitur, ſe jam ſtare in pedibus, addunt vero ab ea corporis exiguitate cum tanta divinarum & humanarum rerum cognitione conjuncta Magni nomen fortitum eſſe. Quod falſum eſſe contendit Petrus citatus & falſum eſſe ſcire poſuit, qui translationi corporis Beati anno MCCCXXXIII factæ ac ſupra laudatæ præſens aſſuit, oſſaque omnia numeravit ac dimenſus eſt. Sed de his plus jam ſatis, nunc opera recensenda.

Hæc triplici indice diſtinguimus. Primus opera exhibet, quæ in editione Lugdunenſi anni 1651 prodierunt. Alter opera in ea collectione non edita, ſed a noſtris Ludovico de Valleoleti & Laurentio Pignon laudata. Tertius opera ab iis omiſſa, ſed a typographis Lugdunenſibus in Indice a ſe edito indicata, ſingulis articulis codices MSS vel a nobis viſos vel ab aliis accuratis reſenſitos ut & antiquas editiones addendo, ſed & annotationes noſtras & criterium cuilibet ſubjiciendo.

B. ALBERTI MAGNI RATISPONENSIS epiſcopi ordinis Prædicatorum opera qua hæcenus haberi potuerunt ſub RR. PP. Thoma Turco, Nicolao Rodulpho, Joanne Bapt. de Marinis ejuſdem ordinis magiſtris generalibus, in lucem edita ſtudio & labore R. A. P. F. Petri Jammy ſacræ theologia doctoris conventus Gratianopolitani ejuſdem ordinis. Lugduni. Sumtibus Claudii Proſt, Petri & Claudii Rigaud fratrum, Hieronymi de la Garde, Joannis Antonii Huguetan filii 1651 fol.

T. I. hæc inſunt. *Vita Alberti Magni ex graviſſimis auctoribus excerpta epitome.*
Logica ac I. *De prædicabilibus tractatus IX.*
2. *De prædicamentis tractatus VII.*
3. *De ſex principiis Gilberti Porretani tractatus VIII.*
4. *Super duos libros Ariſtotelis Perihermenas tractatus VII.*
5. *Super librum priorum analyticorum primum tractatus IX. Super ſecundum tractatus VII.*
6. *Super librum poſteriorum analyticorum primum tractatus V.*

Super ſecundum tractatus V.
7. *Super libros octo topicorum.*
8. *Super duos libros elenchorum.*
Hæc omnia viderant noſtri Laurentius Pignon & Ludovicus a Valleoleti.

Logica seu interpretatio universi organi Aristotelis. Venetiis, 1494 fol. Extat Paris. in Sangenov. & Sorbon. & Romæ in Barber.

Rurfus Venetiis, Octaviani Scoti, 1500 fol.

CODICES MS.

Superiora omnia Coloniae apud nostros haberi testatur Petrus de Prussia, qui & addit super Logicam ipsius Alberti manu scripta fervari apud nostros Sufatenfes & Ratisponenses.

Venum prostabant Paris. anno mccciii ex libro rectoris universit. hoc titulo, *Commenta F. Alberti in veteri logica* XLII peciis. In libros priorum XVIII pec. posteriorum XXI pec. *Elenchorum* XVI pec. *Topicorum* XXI pec.

Venetiis inter codd. cardinalis Bessarionis Plut. 8. *Ars vetus logica.*

In catal. Anglic. T. I P. II n. 720: *Alb. M. super libros Porphyrii: Prædicamentorum, & metaphysicorum.* Et n. 752: *In universam Aristotelis philosophiam.* Et n. 329: *Super libros Elenchorum.*

Parisius in Sorbon. cod. fol. mag. memb. inter plura alia: *Incipit logica F. Alberti ord. Prædic. quondam episcopi Ratispon. Liber I de universalibus.* Codex est sec. XIV.

Super libros priorum in Victor. cod. fol. mag. n. 616. Item in Sorbon. cod. fol. med. Item in Navarr. fol. par. membr. hi omnes & sec. XII I vel XIV.

Super libros posteriorum in Victor. fol. med. memb. n. 932 ad calcem sic legitur: *Explicit liber posteriorum analyticorum secundum D. Albertum Magnum. Scriptum per me Jasparem Engelsunz de Argentina secunda die post festum S. Thomæ confessoris A. D. mcccviii die VIII martii.* Nota novo stylo 1409.

Super libros topicorum in Victor. cod. cit. n. 616. In Sorbon. cod. fol. med. memb.

Super libros elenchorum in Victor. cod. cit. 932 a fol. 65 ad 120 ubi legitur: *Explicit liber elenchorum ven. doctoris profundi D. Alberti Magni quondam episc. Ratisp.* In Sorbon. cod. eodem mox cit. in Navarr. cod. etiam eodem supra cit.

Catal. Anglic. T. II P. I inter libros impressos Joh. Mori nn. 41 & 42. *Epitomata sive Reparationes logica veteris & novæ Aristotelis, juxta viam & expositionem ven. D. Alberti doctoris magni acerrimique philosophi. Colonia 1494 4.* Non indicatur auctor, sed ejusdem adjiciuntur *QQ. quodlibet* Venetiis editæ. 1481 4.

T. II. 1. *Super octo libros Physicorum.* Pr. *Intentio nostra est in scientia naturali etiam satisfacere pro nostra possibilitate Fratribus ordinis nostri nos rogantibus ex pluribus jam antecedentibus annis, ut talem librum de physicis eis componeremus, in quo & scientiam naturalem perfectam haberent, ex quo libros Aristotelis competenter intelligere possent.*

2. *Super quatuor libros de celo & mundo.*

3. *Super duos libros de generatione & corruptione.*

4. *Super quatuor libros Meteororum.*

5. *Super quinque libros Mineralium.*

Laudant Pignon & Valleoletanus citati.

EDITIONES ANTIQUÆ.

In octo physicorum. Venetiis Joan. de Forlivio. 1488 fol. Extat in Sangenov. & Sorbon.

Ibidem ex fide Beughem. 1496 fol. Rurfus in *physicam generalem & specialem Aristotelis* ibid. 1494 fol. Sic enim lego in catalogo librorum editorum ante 1500 impresso anno 1643 in 16 in Regia Q. 649.

In libros de celo & mundo. Venetiis. 1480 fol. Extat in Sangenov.

Super libros mineralium. Vetus editio absque anno loco & nomine typothetæ laudatur Romæ in Barber. Augusta 1519 & Argentinx Baltaz. Beck. 1541 fol.

Delle cose minerali e metalliche libri cinque traditi da Pietro Lauro. Venetiis. 1557 8. Quæ editio Romæ in Barber.

CODICES MS.

Ex libro rectoris cit. Venum prostabant Paris. anno mccciii in libros *physic.* LII pec. *De celo & XLIV pec. De generatione* XI pec. *Meteororum* XXVII pec. *Mineralium* XII pec.

Venetiis cardinalis Bessarion. Plut. 8. Excipe super libros mineralium.

Ibid. apud SS. Joan. & Pauli *physicorum* fol. memb. & *mineralium* in 4 memb. Plut. 7.

Ibid. apud S. Antonium *De generat. & Meteor.* Plut. 7.

Florentiæ in S. Marci *physicorum* Arm. IV n. XI. memb. & in Medicea *mineralium* Plut. LXXXIII cod. I papyr. & Plut. LXXXIV cod. 19 memb. in 8.

Catal. Anglic. *Physicorum* T. I P. II. 270, 328 & 2226. T. II P. I. 717. *De celo* T. I P. II. 270, 873. P. II. 1996. T. II P. I. 698. *De gener.* T. I P. I. 1320. P. II 873. *Meteor.* T. I P. II. 1193, 1319. P. III 985. *Mineral.* T. I P. I. 1784, 7530, 7638. P. II. 880.

In abbata Claravallensi. *Physica.*

Paris. *Physic.* in Victor. cod. 25 fol. max. memb.

Item in Sorbon. fol. med. chart. scripto anno 1407.

Regia cod. 5121 fol. med. memb. Colbert. cod. 2069.

De celo. in Victor. cod. 38 papyr. Regia cod. 4841 fol. mag. chart. Colbert. cod. cit. 2069.

De generat. in Victor. cod. 32 papyr. ad cujus calcem plura adduntur de Alberto Magno ejusque diversis ab Aristotele sensis notanda. Regia cod. 4750 fol. mag. membr. elegant. Item 4859 fol. mag. chart.

Meteororum. in Regia codd. mox cit. & cod. 5786 fol. med. chart. scripto anno 1471.

Mineral. in Sorbon. cod. fol. med. membr. Item Regia cod. 4751 fol. mag. membr. & cod. 4859 mox cit. & cod. 4966 fol. max. membr. elegant. Item Colbert. cod. 3362.

In mineralium libris artem alchymicam fere funditus evertit. Vide lib. 3 tract. I cap. 9 ubi sic habet: *Propter quod ego experiri feci, quod aurum alchymicum, quod ad me devenit, & similiter argentum, postquam sex vel septem ignes sustinuerit, statim amplius ignitum consumitur & perditur, & ad facem quasi revertitur.* Non impossibilem quidam metallorum transmutationem statuit, si quis per artem naturam imitetur, sed artem hanc ab ullo ad sua usque tempora inventam aut opere completam negat.

T. III. 1. *In tres libros de anima.*

2. *Libri XIII metaphysicorum.*

Laudant utroque Pignon & Valleoletanus.

EDITIONES ANTIQUÆ.

Metaphysicorum. Venetiis. Octav. Scoti. 1494 fol. char. Goth. Paris. in Sangenov. Rurfus Venetiis 1498.

Ad finem hujus operis sic habet auctor: *Hic finis disputationis istius, in qua non dixi aliquid secundum opinionem meam, sed omnia qua dicta sunt, secundum positionem Peripateticorum: & qui hoc voluerit probare, diligenter legat libros eorum, & non me sed illos laudet vel reprehendas.*

CODICES MS.

De anima. Prostabat Paris. anno mccciii. XXXIII pec. ex lib. Rect. cit. Venetiis. Bessarion. Plut. 8.

Catal. Anglic. T. I P. I. 1320. P. II. 328, 358, 1193.

Apud Sanderum. P. II in valle S. Martini p. 209. *Metaphys.* Apud nostros Coloniae teste Petro de Prussia.

Venetiis SS. Joan. & Pauli. Pl. 7 fol. memb. Item Bessarion, Plut. 8.

Catal. Anglic. T. I P. II. 329 358.

Apud Sanderum loco mox cit.

Paris. in Victor. cod. 623 fol. med. memb. & cod. 32 fol. papyr.

Sorbon. cod. fol. mag. memb. & altero item memb. sed fol. med. emendatius quam in editis.

Regia cod. 4841 fol. mag. chart.

T. IV. 1. *In decem libros Ethicorum.*

2. *In octo libros Politicorum.*

Laudant Pignon & Valleoletanus.

EDITIONES ANTIQUÆ.

Venetiis. Octav. Scoti. 1520 fol. Paris. in Sangenov. & Sorbon. & Romæ in Barber.

CODICES MS.

Coloniae apud nostros teste Petro de Prussia. Florentiæ in Medic. Pl. LXXXIX cod. 29 fol. memb.

Catal. Anglic. T. I. P. III. 1000.

Apud Sanderum P. II in valle S. Martini. p. 209. Paris. *Ethicorum.* in Victor. cod. 24 fol. max.

memb. Ibid. cod. 958 fol. med. chart. cujus initio sic legitur: *Liber Ethicorum Ven. Alberti Magni ord. Præd. quem cum textu Aristotelis in margine scripsit Gerardus Marcelli magister in artibus Parisius ante ingressum religionis (S. Victoris, ut in fine dicitur) tunc socius pauperum magistrorum de Sorbona &c.* Ad calcem additur opus scriptum anno mcccxcix die S. Laurentii.

In Sorbon. cod. fol. med. chart.

In Regia cod. 4753 fol. mag. memb.

Politicorum. in Victor. cod. 24 cit.

Regia cod. 4752 fol. mag. memb. Item cod. 4753 cit.

Verior est, quam ad calcem politicorum habet, sententia. In studio inquit, semper sunt quidam amarissimi & felici magistri, qui omnes alios convertunt in amaritudinem, nec sinunt eos in dulcedine societatis quære veritatem.

T. V. *Parva naturalia.* 1. *De sensu & sensato.*

2. *De memoria & remissentia.*

3. *De somno & vigilia,* ubi lib. 3 agit de *divinatione & prophetia.*

4. *De motibus animalium.*

5. *De juventute & senectute.*

6. *De spiritu & respiratione.*

7. *De morte & vita,* ubi tractatu 2 agit de *causis longioris & brevioris vita.* Quod fortè opusculum illud est a quibusdam numeratum ut distinctum de *longitudine & brevitate vita.*

8. *De nutrimento & nutribili.*

9. *De natura & origine anima.*

10. *De unitate intellectus contra Averroem.* Albertus ipse summæ P. II Q. 77 memb. 3 hoc opusculum Romæ se scripsisse testatur.

11. *De intellectu & intelligibili.* Lib. 2 agit de *naturali perfectione intellectus.*

12. *De natura locorum.*

13. *De causis & proprietatibus elementorum.*

14. *De passionibus aeris.*

15. *De vegetabilibus & plantis.*

16. *De principiis motus progressivi.*

17. *De causis & processu universitatis a causa prima.*

18. *Speculum astronomicum, in quo de libris licitis & illicitis.*

Laudant Pignon & Valleoletanus exceptis 14 & 16 seu ipsos fugerint, seu sub cujusdam alterius titulo comprehenderint, ut verius videtur, ut & horum quædam in duo dividunt.

EDITIONES ANTIQUÆ.

Hæc opuscula omnia hoc eodem ordine prodierunt Venetiis. Hæred. Scoti. 1517 fol. char. Goth. Quæ editio extat Paris. in Sangenov. & Regia, R. 149.

12. *De natura locorum* prodit seorsim Viennæ 1514 ex fide Simleri. & Neapoli. 1592 4 quæ editio Romæ in Barber.

18. *Speculum astronomia* cum quibusdam alienis, de quibus postea Lugduni 1615 in 16. Quæ editio in Barber.

Opuscula hæc omnia Coloniae haberi apud nostros testatur Petrus de Prussia.

Ex lib. Rectoris cit. prostabant Paris. anno mccciii & 3, XIV pec. 4, V pec. 6, XIII pec. 5, 8 & II, simul X pec. 9, VIII pec. 12, VIII pec. 13, IX pec. 15, XXXIX pec. 16, V pec.

Florentiæ in Medic. Pl. LXXXIII cod. I fol. mag. papyr. fere omnia.

Ibid. Pl. LXXXIV cod. 20 papyr. *Alberti Magni contradictio adversus eos qui dicunt post separationem anima a corpore non remanere ex omnibus animabus nisi intellectum unum & animam unam.* Est decimus ex editis de unitate intellectus contra Averroem.

Ibidem in S. Marci, Arm. IV cod. 12 fol. mag. memb. *Albertus in parva naturalia.* Ibid. *De unitate intellectus* seorsim cod. 25.

Venetiis ad S. Antonii pleraque & Bessarion. Pl. 8, 13 & 15 etiam pleraque.

Catal. Angl. Omnia simul, quædam seorsim. Videtis T. I. P. I nn. 1320, 1702, 1821, 1911. P. II nn. 213, 880, 1193, 1284. P. III 709, 951, 985, 1877. T. II. P. I nn. 68, 698, 1466. Excerptum autem ex opusculo 15 de *vegetabilibus* existimarem, quod recensetur T. I P. I, 8345 hoc titulo: *Alberti Magni tractatus de plantationibus arborum, & de conservatione vini,* nisi sit erratum in nomine auctoris, nam hoc eodem titulo laudatur opella Arnaldi de Villanova. Vide Lambecium Bib. Casar. lib. 2. p. 841: & alterum P. II 1592: *Alberti de Colonia tractatus de institutionibus & plantationibus arborum:* quod tamen certius docebunt codd. possessores.

Apud Sanderum Bibl. Belg. P. II in valle S. Martini p. 209 laudantur fere hæc omnia opuscula licet non eodem ordine.

Claravall. *De causis. De somno & vigilia. De spiritibus & respiratione.*

Paris. extant in Victor. codd. 29 & 38 fol. papyr. exceptis paucis. *De unitate intellectus* seorsim cod. 930 fol. med. memb.

Sorbon. 9 de *nat. & orig. anima.* cod. fol. memb. ubi & quædam simul opuscula F. Thomæ de Aquino ex legato Godefridi de Fontibus S. T. M. æqualis, ac proinde sec. XIII. Iterum altero cod. fol. mag. memb. n. I p. 752 inter alia Perri de Alvernia & F. Thomæ de A. Item 17. *De causis & prog. universi* cod. fol. mag. memb. n. I p. 877.

Regia codd. 4750 & 4859 supracit. sunt exceptis 14, 15, 17 & 18: cætera sed alio ordine quam in edit. Lugdun. At. 14 de *passionibus aeris* est cod. 6380.

Circa 18 nempe *speculum astronomicum,* quædam est difficultas, sunt enim qui Alberto abjudicant. Catal. Anglic. T. I P. I n. 1682 sic legitur: *Philippus cancellarius Parisiensis de libris licitis & illicitis opus falsè Alberto attribuit.* Contrà Naudæus hunc tractatum F. Rogero Bacon ord. Minor. vito in hisce erudito asserere nititur. Verùm Pignon & Valleoletanus citati sub nomine Alberti Magni viderunt & laudarunt. Gerfonus cancellarius Parisiensis Trilogii sui epilogo sic habet: *Composuit super hæc res (de libris astrologicis qui sunt & non sunt tolerandi) Magnus Albertus opusculum, quod appellatur speculum Alberti &c.* Noiter Nicolaus de Dacia de quo postea suo ordine, qui anno mcccclvi de hoc argumento scripsit, hoc opusculum etiam eidem Alberto asserit.

Catal. Anglic. cit. T. II P. I cod. 6141 est *Alberti Magni speculum,* & astronomicum colligas ex seqq. Paris. in Regia cod. 5464 fol. par. est *Alberti speculum astrologia cum aliis auctoribus astrologicis.* Si stylium & methodum attendas, Alberto Magno vindicabis. Auctorem quidam arguunt, quod libros necromantiæ servandos non abolendos censuerit: sed consentientem in hoc judicio habet laudatum Gerfonum ad finem Trilogii cit. sic loquentem: *Ex*

Sec. XIII. pediens videtur, si sine periculo abusus servarentur libri Necromantici. Nempe medicis necessaria est venenorum scientia, ut casu dato adhibere possint remedia: præsertim cum hos libros ita aboleri contingere non possit, ut inter manus impiorum aliqui non supersint: unde ut eos revincere possint viri eruditi, quid in eis habeatur vel stultitiæ vel malitiæ ignorare non debent.

Prodiit typis cum libro de secretis mulierum & aliis de quibus postea Lugduni. 1615 in 16 quæ editio in Barb.

T. VI. *Libri xxvi animalium.* Notandus finis. Jam expletus est liber animalium, & in ipso expletum est totum opus naturarum, in quo sic moderamen tenui, quod dicta Peripateticorum prout melius potui exposui, nec aliquis in eo potest deprehendere, quid ego ipse sentiam in philosophia naturali &c.

Laudant citati Pignon & Valleoletanus.

EDITIONES ANTIQUÆ.

I. Eaque elegantissima charta & charact. absque majusculis tamen quæ manu additæ, item absque numeris, signaturis, reclamationibus, quorum loco in fine adjectum est registrum primi vocabuli a quo incipit quodque folium prodiit curante Hermando Cordubensi qui Sixto IV nuncupat. Ad finem sic legitur: *Hoc præfens Alberti Magni de rerum proprietatibus opus impressum per egregium virum D. Simonem Nicolai de Luca hujus laboratorii dominum Romæ 1478 pontif. Sixti anno VII die II mensis april.* fol. Extat Paris. in Regia. R. 147.

II. Manuæ per Paulum Joannis de Butschbach Maguntinen. fol. 1479 die 12 jan. quod intelligas stylo veteri, novo 1480. Extat in Regia. R. 146.

III. Venetiis. 1495 fol. ex fide Beughemii.

IV. Recognita & emendata per M. Ant. Zimaram philosophiæ publicum Paduæ professorem. Venetiis. Octav. Scoti 1519 fol. in Regia. R. 148 & in Sorbon.

Seorsum prodiit *Tractatus de Falconibus, Asturibus & Accipitribus.* Augustæ Vindel. Joan. Prætorii 1596 8. Excerptus scilicet ex lib. xxiiii de animalibus. Quæ editio Paris. in Reg. S. 856 & Romæ in Barber.

CODICES MS.

Coloniæ integrum haberi manu ipsius auctoris dicit Petrus de Prussia.

Paris. ex libro rectoris cit. prostabat anno mccccii constans cxxi pec.

Florentiæ in Medic. Pl. Lxxxiv cod. 18 fol. memb. in quo ad finem libri xix sic legitur: *Et hic terminatur totus liber Aristotelis de animalibus, libros vero septem sequentes addidit Albertus.* Revera Aristotelis sunt tantum decem libri de historia animalium, quatuor de eorum partibus, quinque de eorundem generatione: & ultimum caput libri xix Alberti commentum est ultimi capituli de generatione animalium eius philosophi.

In catalog. Anglic. T. I P. II. 264, 753, 1702. P. III. 1867.

Apud Sanderum P. II in valle S. Martini pag. 209 sed tantum XII.

Paris. in Victor. codd. duobus 30 & 31 memb. fol. med. sec. xv ineuntis, certo ante mccccxx. Ad finem adjicitur *Capitulum de his de quibus adhuc restat inquirere in scientia animalium.*

Sorbon. cod. n. 1 p. 874 qui libet elegantissimus imaginibus auro minio cyaneoque distinctis ubique illustratus, emptus anno mccccxxxiv.

Regia codd. 4965 & 4966 memb. fol. mag. qui libri elegantes. Opus in unoquoque integrum. Item cod. 4843 fol. mag. chart.

Colbert. codd. 283 & 800 fol. mag. membr. melioris notæ, & ex antiquioribus.

Catal. Anglic. T. I P. II cod. 1193 *De scientia Falconum secundum antiquos.*

Et P. III cod. 951 *De anatomia humani corporis, 2 de anima, 3 de monstris hominibus Orientis, 4 de animalibus quadrupedibus, 5 de avibus, 6 de monstris marinis, 7 de piscibus fluvialibus, 8 de serpentibus, 9 de vermibus, 10 de arboribus communibus, 11 de arboribus aromaticis & medicinalibus, 12 de herbis & earum virtutibus.* Quæ omnia tum ex his animalium xxvi libris, tum ex opusculo 15 de vegetabilibus & plantis tomo superiori recensito, tum ex aliis Alberti operibus excerpta, & in unum a quodam curioso sic collecta facile colligas.

His addendum est Tholomæi de Luca testimonium Hist. Eccl. Nov. lib. 22 cap. 18 ubi sic habet: *Hic (Albertus) commentatus est totam logicam Aristotelis, totam philosophiam naturalem, & quantum ad particularem experientiam naturarum clarissime & excellentissime tradidit.*

T. VII. *Commentarii in Psalmos.* Pr. *O altitudo divitiarum &c.* ad Rom. xi.

Laudant Pignon & Valleoletanus.

Editionem antiquiorem hæctenus non vidi.

CODICES MS.

Hi solum occurrunt Paris. in Victor. codd. MSS 412 & 413 fol. mag. memb. ex dono Adenulphi de Anagnia præpositi S. Audomari & canonici Ecclesiæ Paris. ejusdemque aliquando electi episcopi, qui obiit anno mccccxxxix, sicque sec. XIII. Ex his codd. facta est editio.

Extat etiam in Sorbon. cod. fol. med. memb. n. 1 p. 517 ejusdem circiter ætatis.

T. VIII. *In Threnos Jeremia.* Pr. *Isaia 33. Ecce videntes clamabunt, Angeli pacis amare stebunt &c.*

2. *In librum Barnabæ.* Pr. *Benedictus qui venit in nomine Dñi.*

3. *In librum Danielis propheta.* Pr. *Doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus &c.* Eccl. 24.

4. *In XII Prophetas minores.* Pr. *Duodecim prophetarum ossa pullulant de loco suo, nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis suæ* Eccl. 49.

Laudant Pignon & Valleoletanus.

Editio antiquior nulla mihi occurrit præterquam commentarii in XII prophetas minores. Coloniæ, Typis Quefnell. 1536 fol. quæ Paris. extat in Sangerov. & Sorbon.

CODICES MS.

Vidisse se restatur omnium F. Petrus de Prussia, nulli verò mihi occurrerunt hæctenus, notandum solum venit de commentario in XII prophetas quoddam eodem principio Stephano de Langueton Anglo ac seculo XIII florenti tribuit, cujus exemplum MS Paris. in Navarr. fol. parv. memb. ac melioris notæ servatur, sed collatione facta præter versiculum illum Eccles. quo uterque incipit, nihil habent commune, adeo ut unicuique suum opus constet.

T. IX. *Commentarius in Matthæum.* Pr. *Liber generationis.*

2. *In Marcum.* Pr. *Initium Evangelii Jesu Christi.*

T. X. *In Lucam.* Pr. *Quoniam quidem multi conati sunt.*

T. XI. *In Joannem.* Pr. *Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.* Ezech. 7.

2. *In Apocalypsin.* Pr. *Confiteor tibi pater Domine cæli & terra &c.* Matt. xi.

Pignon laudat in Evangelia solum, Valleoletanus etiam in Apocalypsin.

EDITIONES ANTERIORES.

Prodiierunt in Evangelia quatuor curis doctorum Coloniensium, præsertim Gerardi de Hardenwick S. Columbæ pastoris. Haganoæ, typis Henrici Gran, sumtibus Johannis Rimnam. 1504, 1505 & 1506 fol. voll. tribus. char. Goth. Quæ editio

extat Paris. in Navarr. In Joannem verò in Sorbon.

In Joannem seorsim antea prodierat in Inc. typog. absque loco anno & nomine Typographi, absque numeris reclamationibus. Quæ editio in fol. extat in eadem Navarr. In his editionibus ut & in Lugdunensi initio monetur hanc expositionem in Joannem ab Alberto Romæ lectam, cum eo ivit sub pontif. Alexandri IV occasione libri quem adversus nostros & Minores scripserat Guillelmus de Sancto-amore.

In Apocalypsin prodiit Basileæ. Jacobi de Phortzein. 1506 4 cum præfatione edentis nostri Bernardi de Lutsemburgo, qui & duas tabulas addidit, & tertiam qua loca aliàs corrupta & a se restituta indicat asteriscis: ac præter commentarium Alberti in prologum Gilberti Porretani aliud suum in eundem præmittit. Quæ editio apud nostros Rotterdamen. & Romæ in Barber.

CODICES MS.

Vidit omnium Petrus de Prussia, seorsim in *Matthæum* Coloniæ apud nostros manu ipsius Alberti, & eadem manu in *Lucam* Ratisponæ, in *Joannem* verò Noribergæ, utrobique apud nostros servari asserit.

Catal. Anglic. T. I P. II n. 253 in *Matthæum*. n. 254 in *Marcum & Lucam*. T. II P. I n. 1801 in *Lucam*.

Claravall. *Super quatuor evangelia voll. duob. fol.*

Apud Sanderum P. II in valle. S. Martini p. 209 jam citata laudatur in *Apocalypsin*.

In Sorbon. mox cit. extat codex fol. mag. membr. ex legato Joannis de Daventria, qui vivebat circa 1335 focus Sorbonicus, sed codex antiquior videtur: in eo autem I est *commentarius in septem epistolas canonicas* ille scilicet qui editus sub nomine S. Thomæ de Aquino & etiam sub nomine F. Nicolai de Gorran: 2. *Commentarius hic in Apocalypsin* sub nomine B. Alberti Magni editus totidem verbis a cap. ad calcem: sed in codice utriusque commentarii auctor siletur.

T. XII. *Sermones de tempore.* Pr. *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus &c.* Matt. 21.

2. *Orationes super evangelia Dominicalia totius anni.* Pr. omnium. *Domine Jesu Christe.*

3. *Sermones de sanctis.* Pr. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Matt. 4.

4. *Sermones xxxii de Sacramento eucharistia.* Pr. *Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miseri vobis.* Proverb. 9.

5. *De muliere forti.* Pr. *Laudes Ecclesiæ describit Salomon in figura mulieris fortis.*

EDITIONES ANTIQUÆ.

Vetus editio laudatur Catal. Anglic. T. II in Bibl. Johannis Mori hoc titulo: *Sermones notabiles & formales M. Alberti Magni O. Præd. de tempore & de sanctis per anni circulum impressi per Michaelem Gryffin in oppido Rutlingen.*

Iidem Coloniæ. Arnoldi Terhucuen. 1474. fol.

Iidem curis Jo. Andrea Coppenstein nostri Moguntia. Joan. Aleimen. 1616. 8.

Postea de tempore interpolati & ampliati per F. Simonen Okolski O. Præd. Cracovia. Lucæ Kupisz. 1649. 4.

Alva Sol. verit. col. 53 dicit a nostris Guillelmo Carnificis & Jo. Bunderio in suo indice codd. MS Belgii citari sermones Alberti de tempore alio principio, nempe: *Quoniam veritatis*: & reperit apud nostros Gandavi, item Nivellæ. Revera Bibliopolæ Lugdunenses in suo catalogo operum Alberti quadripartito ejusdem laudant sermones hoc principio *Quoniam veritatis*, quos & olim typis editos præstant. Ut ut sit de quo penes illos fides, aliud erit sermonum opus, & ex mox referendis

præter editos, alios Alberti sermones in variis bibliothecis servari constabit.

Sermones xxxii de Eucharistia prodierunt in 8 typis Gothicis in Inc. Typ. absque anno loco & nomine tythetæ. Quæ editio extat Paris. in Navarra. Item Moguntia per Joan. de Guldenschuff. 1477 fol. Hæc in Sorbon. vide T. XXI sequenti art. 3.

Postea Moguntia. 1615 in 8.

De muliere forti. Prodiit etiam opus in Inc. Typ. in 4 char. Rom. absque loco anno & nomine tythographi, quæ editio in eadem Navarr. Laudant Pignon & Valleoletanus.

CODICES MS.

Orationes super evangelia extare apud nostros Coloniæ asserit Petrus de Prussia. Ex Bib. Rhedonensi se dare restantur Editores Lugdunenses.

De Eucharistia etiam Coloniæ haberi docet idem Prussus partim manu notarii seu sodalis qui ad Alberti obsequium erat, partim manu ipsius Alberti castigantis immutantis vel addentis ut sibi videbatur.

Habentur etiam cod. in 4 in Bibl. Trajectina ad Rhenum recensiti a Sandero P. II p. 74.

De muliere forti Coloniæ apud nostros vidit Prussus cit.

In catal. Anglic. T. I P. II cod. 654 *Albertus de muliere forti.*

Claravall. *Super caput Mulierem fortem.*

Paris. in Sorbon. extat cod. n. 1 p. 505 fol. mag. memb. cum pluribus aliis ligatus.

Alva in suo comico *Pleytos de los libros* nostros ridet Pleyto ix p. 50 quod hunc *de muliere forti* commentarium Alberto ascribant, quem inquit, duo codices Corbeianus & Anglicus apud Thomam James p. 81 ubi recensentur libri MS gymnasii S. Benedicti n. 134 inter plura S. Augustini exhibent. Sed sane risit solus, nam ut ut sit de tractatu illo codicum Corbeianus & Anglicani quos videre non licuit, primo nulla editio operum Augustini, nequidem ultima amplissima & ex codd. Corbeianis. partim facta, nullum sub hoc titulo *De muliere forti* tractatum præsentat nec inter genuina nec inter supposititia. Præterea iste commentarius in cap. 31 Proverb. ut nec micam habet styli S. D. Augustini, ita proprium redolet Alberti, ut nihil magis, genuinumque ejus factum se prodatur.

T. XIII *Commentarii in Dionysium Areopagitam.*

1. *De cælesti hierarchia.* Pr. *Ad locum unde oriuntur flumina &c.* Eccl. 1.

2. *De ecclesiastica hierarchia.* Pr. *Quia per angelica hierarchia &c.*

3. *De mystica theologia.* Pr. *Vere tu es Deus absconditus &c.* Isa. 45.

4. *In undecim epistolas Dionysii.* Pr. *In hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me* Jerem. 9.

Laudant omnia Pignon & Valleoletanus.

Editionem antiquiorem nullus quod sciam meminit.

CODICES MS.

Super omnia opera Dionysii dicti Areopagita vidit Petrus de Prussia.

Paris. in Victor. cod. 958 chart. fol. scripto anno mccccix extat *de cæl. hierarc.* & principia sequentis. Item cod. 58 fol. mag. chart. extat *de myst. theol. & in epistolas.*

In Navarr. cod. fol. par. memb. *Expositiones D. Alberti de ordine FF. Præd. quondam episc. Ratisp. super omnes libros Dionysii, & super epistolas ejusdem.* Codex videtur sec. XIV.

In Augustiniana ad Pontem novum cod. 191 fol. par. memb. ex antiquioribus, extant *De cæl. hierarc. De myst. theol. & super epistolas.*

Stc. XIII. Adjecerunt Editores huic tomo opusculum celebre, cui titulus

Compendium theologica veritatis. Cujus Pr. *Veritatis theologica sublimitas &c.* Quia scilicet plures antiquiores editiones etiam in Inc. Typ. Alberto Magno asserunt: quia tamen S. Antoninus istud opusculum difertis verbis Alberto abjudicat, nec ejus meminerunt antiquiores Pignon & Valleoletanus ex genuinorum Alberti operum indice referendū & expungendum certius videtur. Vide postea *Hugo Argentinenfis & Thomas de Suttonia.*

T. XIV. *In librum 1 magistri sententiarum.* Pr. *Ego ex ore altissimi &c.* Eccl. 24.

T. XV. *In secundum.* Pr. *Vidi Dominum sedentem super solium.* Isa. 6.

In tertium. Pr. *Hic enim rationis ordo postulat.*

T. XVI. *In quartum.* Pr. *Sapientia edificavit &c.* Proverb. 9.

Libros quatuor laudat Pignon.

EDITIONES ANTIQUÆ.

Basileæ Jacobi de Phorzein 1506. fol. Quæ editio extat Paris. in Sangenov. Sorbon. & Navarr. & laudatur in Catal. Ang. in bibl. Joh. Mori: in Barber. verò absque loco anno & nomine typographi; an eadem an diversa?

CODICES MS.

Apud Sanderum P. 11 in valle S. Martini p. 209 *Albertus Magnus super primum sententiarum.*

Et in Corfendunck. p. 46. *Albertus Magnus in primum & secundum sententiarum.* Tomis duobus in fol. & pergamento.

Paris. in Victor. cod. 925 fol. memb. *in secundum sentent.*

Quod in quarto sententiarum Dist. 31 de usu conjugii turpes quasdam quæstiones tractavit, egregie purgat ipsemet, ita inquit, *cogentibus monstris qua in confessione audiantur. Ne ergo, ait Theophilus Rainaudus Hiclor. Sect. 2 de 3 cap. 10 confessarii rudes sint medicina quam facere debent adeo frequentibus morbis, justum censuit Albertus in illud oletum stylum demittere.* Neque est quod putet hujusmodi libros inter historias peccare docentes computandos, alioquin ipsa peccatorum confessio esset prohibenda, quod nemo catholicus sine horrore audiat. Non hujusmodi opera quærunt voluptatis amatores, ceu in quibus una severius redarguuntur. Si qui verò exinde sibi perniciem aliquando creant, cogitet unusquisque nihil esse tam bonum, quo vel ipsa scriptura sacra mali non abundantur.

T. XVII. *Prima pars summa theologiae.* Pr. *Mirabilis facta est scientia tua ex me &c.* Psal. 138.

T. XVIII. *Secunda pars.* Pr. *Exod. 34 dicitur quod descendens Moyses de monte &c.*

Laudant Pignon & Valleoletanus.

EDITIO ANTERIOR.

Basileæ. typis Gothicis Jac. de Pforzein 1507. fol. Extat Paris. in Navarr. & Sorbon. Et Romæ in Barber.

CODICES MS.

Coloniæ apud nostros utramque haberi asserit Petrus de Prussia.

Venetis ad S. Antonium. Plut. x apud Tomasinum.

Paris. in Victor. codd. 59 & 60 fol. mag. papyr. quorum primus scriptus anno mccccxvii vigil. Purific. alter mccccxxi sabbato ante festum Nativ. B. Joan. Bap. per manum Gerardi Martelli de quo jam supra T. iv.

Sorbon. Utraque pars codd. duobus fol. mag. memb. 1. Scripta anno mccccx 2. Scripta anno mccccxix, & completa xi januar. Ad calcem primi codicis sic legitur: *Explicit primus liber in nomine Jesu Christi de mysterio Trinitatis secundum*

F. Albertum professum ord. Predic. episcopum quondam Ratisponi sacra theologia magistrum in Colonia quiescentem in conventu FF. Prad. in choro ante majus altare. Ad calcem alterius. Explicit summa super secundum sententiarum a venerabili F. Alberto quondam episcopo Ratisp. O. P. scripta ut supra per manus Gerardi de Profonibus diocesis Cameracen.

T. XIX. *Summa de creaturis divisa in duas partes, quarum prima est de quatuor coævis scilicet materia prima, tempore, celo & angelo.*

Secunda de homine.

Laudant utramque Pignon & Valleoletanus.

EDITIONES ANTIQUÆ.

Prodiit utraq; pars typis Gothicis. Venetiis. Octav. Scoti. 1498. fol. Quæ editio extat Paris. in Sangenov.

— Rursus ibid. 1519 fol. Romæ in Barber.

CODICES MS.

Coloniæ apud nostros haberi utramque docet Petrus de Prussia.

Florentiæ in S. Marci Arm. iv cod. 10. fol. mag. papyr. *Clarissimi philosophi Alberti Magni commentatoris Latini sacri ord. Pradic. De homine.* Dordrecht anno D. mccccxlv. Nomen notarii. Sic tantum secunda pars.

Venetis. Bessarion. utraque codd. duobus in fol. memb.

Ibidem ad S. Antonium secunda pars de homine. Catal. Anglic. T. 1 P. 11 cod. 750 utraque & plura alia ejusdem.

Apud Sanderum P. 11 p. 138 in Viridi valle. *Albertus Magnus de quatuor coævis.*

At p. 209 in valle S. Martini utraque.

Paris. in Navarr. Secunda pars cod. fol. med. papyr. sed mutila.

Augustin. ad Pontem novum eadem secunda de homine integra cod. 132 fol. med. memb. videtur ante mccc scriptus.

Regia eadem secunda integra cod. 4842. fol. mag. chart.

Tholomæus de Luca æqualis Hist. Eccles. Nov. lib. xxii c. 18. Sic habet de supracitatis theologicis operibus: *Hic theologiam declaravit. Fecit enim scriptum super quatuor libros sententiarum. Hic summam theologiae inchoavit sed non complevit, fecit tamen duo volumina qua ad divinam naturam pertinent & emanationes creaturarum. Hic fecit librum de coæquævis, ubi disputantur materia naturales, & ponuntur sub quæstionibus philosophicis quantum dici potest in philosophia terminis & etiam ipsam ad theologiam adaptando.* Ubi sub titulo de coæquævis utramque partem complectitur.

T. XX. 1. *Super evangelium Missus est quæstiones cccxxx. Pr. Clara est, & qua nunquam marcescit sapientia.* Sap. 6.

2. *De laudibus B. Virginis libri duodecim.* Pr. *Universis Christi fidelibus &c.*

3. *Biblia Mariana.* Pr. *In principio creavit Deus celum & terram.*

Primum opus laudant Pignon & Valleoletanus sub titulo *De laudibus B. Virginis*, cum hoc principio *Nunquam marcescit &c.*

EDITIONES VETERES.

1. Mediolani. 1489 ex fide Beughemii.

2. Hoc titulo, *Summula de laudibus Christifera virginis magistri Alberti.* Coloniæ. Henrici Quentell. 1502 vi Kal. sept. in 4 char. Gothic. Quæ editio Paris. in Navarr. Romæ verò in Barber. extat alia Venetiis. 1504 in 8.

CODICES MS.

Catalog. Anglic. T. 1 P. 11 cod. 1288. *Albertus Magnus de laudibus B. V.*

Apud Sanderum P. 11 Amstelodami p. 71. *Alber-*

tus de laudibus B. M. Pr. *Nunquam marcescit.* Traject. ad Rhenum p. 1. *De Maria Virginis laudibus Albertus Magnus.* in fol. Idem codex est p. 83 recentius. Et in Tongren. p. 188. *Albertus Magnus super Missus est.* Et in valle S. Martini p. 209. *De laude B. M. V.*

Claravall. *Super Missus est.* Lipsien. S. Pauli apud Fellerum p. 97 idem & pag. 140. *Alberti Magni tractatus tripartitus super Missus est.*

Parisius in Victor. cod. 573 fol. mag. memb. sec. ut videtur xiv hoc principio: *Nunquam marcescit sapientia.* Ad finem sic legitur: *Explicit liber de laude B. Virginis Alberti Magni.*

Alterum opus libris duodecim constans certo non est Alberti Magni, neque inter ejus opera ullius veterum meminit nec Pignon nec Valleoletanus: ex catalogo itaque operum Alberti expungendum. Methodum tamen nostram in recensendis editionibus & codd. ms sequemur, & quid de vero auctore sentiant quidam addemus, ille enim ex industria nomen suum celavit, ne ut habet in fine secundi prologi cognito tractatore tractatus fortè vilesceret.

EDITIONES ANTIQUÆ.

1. Sub hoc titulo. *Opus insigne de laudibus B. Mariae Virginis, aliàs Mariæ appellatum.* Argentinae, Martini Simi. 1493 fol. Quæ editio extat in Bib. Casar. Vindob. teste Lambecio lib. 2 pag. 777.

Altera Coloniæ absque anno fol. mag. laudatur ab Alva Sol. Verit. Rad. 151 penes quem fides.

Alia item Coloniæ. 1509 fol. refertur a Lipenio Bibl. Theol. P. 11 p. 237. b.

Tandem seculo ultimum elapso idem opus typis prodiit hoc titulo: *Richardus a sancto Laurentio qui ante cccc annos floruit de laudibus B. Mariae Virginis libri xii.* Duaci, Joan. Bogardi. 1625. 4 mag. Lipenius loco mox citato laudat editionem ejusdem anni Antverpiæ, sed fortè eadem est, quæ ut solemne in his duabus civitatibus prostabat.

Editor ut Richardus de S. Laurentio assereret, hoc momento persuasus est: quod auctor quibusdam locis remittat ad alios tractatus a se antea editos. Sic lib. 2 col. 152 citat tractatum suum de confessione & fructu ejus: lib. 4 col. 233 citat tractatum suum de munditia cordis: lib. 7 col. 442 tractatum suum de contritione, tit. de exprobratione peccati: lib 10 col. 632 tractatum de scala Jacob seu de scala religionis, quos quatuor & plures alios ad numerum xxi dicti Richardi nomine insignitos ejusdem rationis ac styli editor præ manibus se habere affirmabat, & in fronte codicis sui ms quo continentur, titulo illum penitentiarum Rotomagensis Ecclesiæ insigniri.

Revera D. Franciscus de la Pommeraye asceta Sammaureus *Histoire de l'Eglise Cathedrale de Rouen*, Rotomagi 1686 in 4. edita, ubi de visitatione ab Odone Clement archiepiscopo facta pro reformatione capituli Prædeliacensis anno mccccxlv, in actis refert dici præsentem plures canonicos Ecclesiæ Rotomagensis, & in his Richardum a S. Laurentio, qui fortè sic dictus fuerit ab originis suæ loco castro nempe ejusdem diocesis in Caletibus, vel etiam ab ejusdem castri dominorum familia etiamnum illustri vulgo *de saint Laurens.* Ut ut sit ex fide Editoris Richardum a S. Laurentio operis hujus auctorem ultro annuunt Theophilus Raynaudus Dipryc. Mar. & Philippus Labbeus Dissert. de script. Eccl. T. 1 p. 31.

Emendandus autem hinc venit Casimirus Oudin in suo supplem. de script. Eccles. p. 506, ubi dubitans de fide Labbei citantis editionem Duacensem anni 1625, opinatur legendum esse 1525 & ejus esse antiquitatis, quæ inquit inventa fuit in cenobio Franciscanorum de Bernaio in Normania: in

T O M, I.

quo insigniter allucinatur, cum titulus exempli Bernaiani sit idem editionis Duacensæ 1625 a Labbeo laudatæ, quæque non apud Bernaianos quærenda fuit, ceu quæ ubique prostat, & cujus etiam exemplum apud nostros Parisienses ad S. Honorati habetur. Imo secum ipse pugnat, nam cum asserat in titulo exempli Bernaiani auctorem dici ante 400 annos floruisse, si editio esset anni 1525, Richardum remitteret ad seculum xii, & ad annum circiter 1125, quem tamen ipse collocat ad annum circiter 1230 vel 1245 quo revera auctorem circiter floruisse constabit ex sequentibus.

CODICES MS.

Paris. in Victor. cod. 811 fol. mag. memb. Titulus literis alternatim rubris & cæruleis: *Incipit novum Mariæ. Liber de laudibus B. Mariae* Bibliothecæ quidam ante 100 annos præfectus sua manu adjecit opus esse nostri Jacobi de Voragine, cujus erroris præfectum hujus ætatis monui: ibidem cod. 823 fol. pellibus vitulinis elegantibus rursum extat idem opus a fol. 1 ad 81: fol. autem 82 sequuntur sermones de evangelis & epistolis dominicarum totius anni absque nomine auctoris, sed qui ex cod. insigni Sorbon. sunt nostri Hugonis a S. Charo: quod non sine causa annotatum constabit ex mox dicendis.

In Sorbon. & Navarr. sunt codices insignes & ejusdem rationis ac Victorini, & hi omnes mihi videntur sec. XIII.

In Regia cod. 3683 fol. mag. pellibus vitulinis char. eleganti, in tabulis ligneis panno bombycino villoso coloris violacei coopertis ligato extat idem opus *De laudibus B. Virginis.* Pag. 2 sic legitur: *Hoc volumen est conventus Fratrum Prædicatorum Lugdunensium, quod fuit D. Hugonis iit. S. Sabinae presbyteri cardinalis, cui missum fuerat de Picardia ab auctore ejus mediantibus aliquibus.* Quod scriptum manu codici fere æquali & ejusdem seculi. Manu verò longe recentiori additum: *Mariæ Hugonis Minoritæ.* Ex quibus hæc habentur codicem hunc aliàs fuisse nostrorum Lugdunensium, quibus obvenerat ex hæreditate F. Hugonis de S. Charo ord. Præd. cardinalis anno mccccxlv exeunte creati & anno mccccxii mortui: præterea ab ipso auctore tum in Picardia agente inter annos notatos, quibus proinde florebat, præfato cardinali missum fuisse: quod sane convenit cum ætate indicata Richardi a S. Laurentio canonici Rotomagensis. Nullius verò ponderis est inscriptio addita *Mariæ Hugonis Minoritæ*, ut pote quæ recentior, præsertim cum apud nomenclatores ordinis Minorum iste Hugo sit omnino incognitus.

In Bibl. Casar. Vindob. extat etiam hujus operis exemplum chartaceum fol. sed recentius anno mccccxxxviii scriptum teste Lambecio cit. pag. 776. Notandum quod habet auctor ad finem prologi: *Et quia rogatus sum ab amicis meis tam monachis quam monialibus de ordine Cisterciensium, qui speciali affectu famulari solent virgini gloriosa, non prout debui, sed prout potui, profectus sum laudes ejus &c.* Opus itaque in gratiam Cisterciensium concinnatum fuit.

Tertium hujus tomi opus *Biblia Mariana* non recensetur inter Alberti opera nec a Laurentio Pignon nec a Valleoletano, nec quantum mihi sapit, stylum redolet Alberti, eique abjiciendum etiam videretur: peritiorum tamen esto judicium.

Prodiisse ferunt aliàs Coloniæ, Boetzeri. 1625. 8. Quæ editio Romæ in Barber.

Apud Fellerum de Bibl. Paul. Lipsien. pag. 148 n. 20 recensetur *Biblia B. Virginis*, sed absque nomine auctoris.

T. XXI. *Miscellanea.* De opusculis hoc tomo collectis visum est sigillatim agendum

1. *Philosophia pauperum, sive Isagoge in libros Aristotelis de physico auditu, de cælo & mundo, de generatione & corruptione, de meteoris & de anima.* Pr. *Philosophia dividitur in tres partes &c.* Recenset Valleoletanus: *Item scripsit parvam summam philosophiæ, quæ incipit. Philosophia dividitur &c.* ut in editis. Eandem censo quæ a Laurentio Pignon dicitur, *Introductio in libros naturales.*

EDITIONES ANTIQUÆ.

Brixia. 1493. Venetiis 1496. Quæ posterior ex fide Beughemii.

CODICES MS.

Parisi. in Sorbon. cod. fol. mag. membr. cum aliis doctorum ejus ætatis Sigeri de Corraço, Michaëlis de Brabantia, F. Roberti Kylwardby, F. Thomæ de Aquino, ligatum hoc titulo: *Commentum Alberti parvum. Incipit compendium de negotio naturali Alberti. Philosophia dividitur &c.* eadem. Notandum autem in codice isto seculi haud dubie XIII post finem qui idem ac in editis, sic addi: *Item finem compendii nostro imposuisse cogitabamus, & negotii studio valedixisse: & ecce quidam sociorum meorum pradilectus affuit, conspectifque negotii titulis in processum colla surripuit in membranam, nec finem imponere permisit, quousque sibi satisfaceremus de questionibus &c.* quæ scilicet ibidem sequuntur. Codex itaque novæ editioni si aliquando suscipiatur, & emendandæ & augendæ erit utilissimus. Finis. *Explicit compendium de negotio naturali Fratris Alberti.*

In Colbert. cod. 2101 fol. memb. Idem titulus qui in Sorbon.

2. *De apprehensione & apprehensionis modis.* Qui tractatus per modum dialogi. Hujus non meminerunt Pignon & Valleoletanus: stylum Alberti non refert, mihi que ejus non videtur, de quo tamen esto peritiorum judicium.

Sub nomine Alberti Magni prodidiisse dicunt seorsim Londini 1515. 8. Sic Caveus Hist. Litt.

3. *De sacrificio Missæ.* Pr. *Isa. 66. Dicit Dominus, Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis.* Et 4. *De sacramento Eucharistiæ.* Pr. *Quia de sacramento altaris.*

Ipse auctor horum alterum promiserat in priori Tract. 3 cap. 12. De secundo sic Bernardus Guidonis: *Circa finem verò dierum suorum librum de sacramento altaris edidit (Albertus) in quo evidenter ostendit & simplicitatem fidei sue in Deum, & fervorem devotionis ad dominicam Incarnationis sacratissimum mysterium, & qua excellere scientiam divinarum scripturarum.* Utrumque laudant etiam Pignon & Valleoletanus.

CODICES MS.

Coloniæ apud nostros utrumque fervari testatur Petrus de Prussia.

Apud Sanderum P. II p. 209 in valle S. Martini uterque recensetur: ac secundus rursus indicatur p. 211 in Traject. ad Rhenum.

Parisi. in Victor. cod. 42 fol. med. papyr. uterque habetur: & ad finem secundi adjicitur *Oratio ejusdem doctoris & episcopi de corpore Dñi. Omnipotens &c.* Ibidem iterum secundus cod. 68 fol. papyr. scriptus anno MCCCXXXVII.

EDITIONES VETERES.

Liber de officio Missæ. Summa de corpore Christi. Sermones de Sacro-sacramento Eucharistiæ sacramento. Moguntia. Joan. Guldenschaff. 1477 fol. Hæc uno volumine. Quæ editio Parisi. in Sorb.

5. *Paradisus anima sive de virtutibus libellus.* Pr. *Sunt quadam vitia, quæ frequenter virtutum speciem præstandunt &c.*

6. *De adhaerendo Deo libellus.* Pr. *Cogitavi mihi aliquid ultimatæ &c.*

Pignon & Valleoletanus laudant Alberti tractatum de perfectione vite spiritualis. Fortè idem sit cum illis duobus libellis hinc editis, vel illorum alterutro: si autem non sit idem, certe non meminerunt, unde & a quibusdam eruditis an sint Alberti dubitatur.

EDITIONES ANTERIORES, ET SPECIALES.

Primus prodit hoc titulo: *Tractatus Alberti Magni de virtutibus animæ.* Antverpiæ. 1489 in 4. Quæ editio extat in Bibl. Joh. Mori Catal. Anglic. T. II recensita.

Tum Coloniæ, Henrici Quentel. & Daventriæ. 1498 4.

Antverpiæ 1602. 12. Romæ in Barb.

Secundus Argentorati 1507. 4. Quæ editio Parisi. in Sangenov. Anterior indicatur a Beughemio absque loco anni 1500.

Antverpiæ, Moreti. 1621 in 8. cum vita Alberti per Petrum de Prussia.

Una ambo prodierunt Antverpiæ. Plantini 1581 in 16.

Elegans est alia quæ initio dicitur, *nunc primum ad varia MS exemplaria emendata, in qua etiam Patrum sententia ex ipsis auctoribus in longum producuntur.* Ad calcem adiectus est D. Anselmi Cantuar. archiepiscopi tractatus perelegans de XIV anima ac corporis dotibus sive beatitudinibus editus opera ac studio R. P. Henrici Sommalii S. J. Antverpiæ, Plantini. 1602. 12. pp. 345.

CODICES MS.

De virtutibus. Haberi in Bibl. D. Coëmans indicant Bibliopolæ Lugdunenses in suo operum Alberti catalogo. An idem cum edito?

Apud Sanderum P. I p. 327 apud Lovanienfes S. I. *Alberti Magni Paradisus animæ.*

Catal. Angl. T. I P. I cod. 2625. *Alberti Magni de adhaerendo Deo capita XVI.*

7. *De alchymia libellus.* Pr. *Omnis sapientia a Dño Deo est.*

Laudant citati Pignon & Valleoletanus. At Petrus de Prussia in vita Alberti cap. 16 contendit & pluribus probat ejus factum non esse, imo hanc alchimia artem in libro de mineralibus damnari & omnino elidi.

CODICES MS.

Catal. Angl. T. I P. I cod 1765. *Excerpta ex Alberto de lapide philosophico.* Et cod. 3902. *Alchymia magistri Alberti episcopi.*

T. II P. I cod. 3659. *Alberti Practica in alchymiam.*

Et 7677. *Semita recta alchymia Alberti.*

Apud Tomasinum Bibl. Patav. p. 136. in Bibl. Jo. Rhodii, *Alberti Theutonici semita recta.* 4. ch. verum an idem opusculum his locis indicatum cum edito? Certe aliud est, quod hoc eodem titulo Parisiis in Colbertina servatur. Scilicet

Cod. 1639 fol. med. chart. *Alberti Magni liber alchimia qui semita recta vocatur.* Pr. *Talentum mihi creditum negotiationis.* Finis. fol. 12. *nec vires ignis pertimescit. Explicit liber de semita recta Alberti Magni in secretis natura operibus & alchymicis introducens.*

Ibid. cod. 4447 inter alia. *Traité d'Albert le grand de la concordance des philosophes en la pierre.*

EDITIONES ANTERIORES.

De alchymia libellus prodit Basileæ 1561, & Urcellis 1602. 8. Sic Caveus Hist. litt.

Sed an idem opus quod prodit in edit. Lugdun. an quod ex Colbert. *Semita recta* dicitur, mihi incompertum. Cæterum neutrum eruditi Alberto Magno afferent, etsi alterutrum jam ante mccc ei ascriptum. Nimirum ea ætate quidam vigeant hujus artis curiosi, ne planos ac præstigiatores dicam, qui ut suis commentis ac sycophantiis auctoritatem adderent,

sub graviorum scriptorum nomine sua venditabant, adeo ut nedum Alberto Magno qui amplissima rerum physicarum experientia forsitan occasionem dederit, sed & ipsi Thomæ de Aquino ab his quam longissime abhorrenti similia supponere non dubitarent.

8. Opusculum in his miscellaneis T. XXI editum est, *Scriptum super arborem Aristotelis.* Pr. *Hæc est figura cæli.*

Nullus antiquus meminit, nullus operum Alberti index exhibet: itaque cum editores unde eruerint non doceant, mihi valde dubium est ne dicam supposititium, sed penes peritiores arbitrium esto.

Præter hæcenus relata in editione Lugdunensi contenta prodit nuper

B. *Alberti Magni episcopi. Raisboneii. tractatus incomparabilis de conditione creature rationalis, & qua illi sunt ad Deum seipsam & alias creaturas cognoscendas necessaria. Sive Dialogi eruditissimi quibus accuratissime ostenditur, quo pacto homo a semetipso alienatus ad sui cognitionem mediante trium graduum scala ad seipsum introire queat. Nempe 1. consideratione ordinis rerum creaturarum inter se. 2. Comparatione sui ipsius ad ceteras res penes convenientiam & differentiam earundem &c. 3. & ascensione ad seipsum & a seipso ad omnium conditorem Deum. Opus utilissimum lectuque dignissimum.* Editio altera auctior. Ambergæ. Franc. Craniti. 1705. 12. Sex sunt dialogi. 1. *De natura hominis.* 2. *De beneficiis Dei.* 3. *De amore ejus, viribus, conditionibus & fructibus.* 4. *De timore Dei.* 5. *De lapsu hominis.* 6. *De reparatione hominis lapsi, & quod per unum omnes consurgimus.* Locutores Ramondus doctor, Dominicus discipulus. Extat Parisi. in Regia D. 2908. 2. Facile vident omnes opus non esse Alberti Magni, sed Anonymi qui ex ejus scriptis profecerit.

Gallice verò *Graces privilégiées de la Vierge traduites en François* par J. Martin. Lugduni 1627. 12. Extat Romæ in Barber. Neque hic Alberti Magni.

SEQUUNTUR OPERA QUÆ IN SUPERIORI

laudata Lugdunensi editione non prodierunt, & a citatis Laurentio Pignon & Ludovico a Valleoleti recensentur, ita tamen ut posterioris ordinem sequamur, singulis nomen prioris addendo, ubi idem habet, adjectis codd. MS vel etiam editis, qui mihi occurrerunt. Sic ergo Valleoletanus:

1. *Scripsit Albertus super totam Bibliam per modum postilla.*

Hic inutile esset sacræ scripturæ libros omnes figillatim enumerare, ut quidam fecerunt, nam nec recenset Valleoletanus.

2. *Item super multos libros ejusdem modo quo scripsit naturalem philosophiam per tractatus & capitula ordine commentario.*

Catal. Angl. T. I P. I. cod. 947: *Albertus Magnus super aliquot textus veteris & novi testamenti.*

Apud Sanderum P. II in valle S. Martini p. 209: *Expositiones vocabulorum Biblia.*

Laurentius Pignon quid habet distinctius. Scripsit, inquit,

3. *Postillas super Job.*

In catalogo Bibl. Mediceæ Plut. XIII cod. 10 fol. memb. *Scriptum super Job* F. Alberti Theutonici de ordine FF. Prædic. opus ineditum, codex rarus cui adjicitur hæc nota: *Hanc Jobi explanationem anno MDCLXXX annuente serenissimo Cosmo III Magno duce Pater Maximilianus Deza Lucensis congregationis SS. Matris Dei tunc temporis discretissimus verbi Dei præco in ecclesia S. Laurentii sibi transcribendam curavit typis eam daturus quamprimum.* Sic ibi, quod an opere præstiterit clarus ecclesiasticis, mihi hæcenus incompertum. Simile exemplum vidit Petrus de Prussia.

4. *Super Cantica.* Dicunt extare MS in fol. in Bibl. Cisterciens.

TOM. I.

5. *Super Isaiam.* Dicunt haberi apud nostros Coloniaensi.

6. *Super Jeremiam & Ezechielem.* Vidit Petrus de Prussia & ex iis quædam fragmenta identidem refert in vita B. Alberti.

7. *Super omnes epistolas B. Pauli apostoli.* Noverat Petrus de Prussia virum doctum, penes quem erat hujus commentarii exemplum.

Audiendus hic Tholomæus de Luca Hist. Eccl. Nov. lib. 22 cap. 18 ubi sic habet de Alberto: *Hic exposuit magnam partem Biblia, quia postillavit Evangelia, epistolas Pauli, Prophetas majores & minores, libros Salomonis & Job.* Quæ non parum confirmant hæcenus dicta.

Prosequitur Valleoletanus addendo summæ theologicæ, cujus tantum habentur duæ priores partes, alias duas

8. *Tertiam scilicet de Christo & virtutibus.*

Quartam de Sacramentis & gloria resurrectionis.

Et quidem Albertum has prioribus adicere in animo habuisse dubitari nequit, cum divisionem illam quatrimumbram proponat P. I Q. 5. a. ult. ac variis etiam primæ partis locis indicet se de virtutibus & donis acturum, eoque remittat, at quicumque de causa promissis non stetit certum: primò enim Laurentius Pignon jam ante mccc scribens non nisi duas priores partes quæ typis prodierunt agnovit: at quod rem extra dubium ponit, Tholomæus de Luca loco mox citato sic habet: *Hic summam theologia inchoavit sed non complevit, fecit tamen duo volumina, quæ ad divinam naturam pertinent & emanationes creaturarum.* Nihil clarius.

9. *De perfectione vite spiritualis.* Sic etiam Pignon. Dicunt extare in Victorina. Vide supra T. XXI art. 6 ubi conjectu solum dictum fortè illud esse opusculum cui titulus *De adhaerendo Deo.*

10. *Contra Guillelmistas impugnantis religiofos.* Pignon contra Guillelmum de Sanctoamore. Alii vocant *Defensorium mendicantium*, & dicunt extare in Victorina; vidit saltem Petrus de Prussia in nostra Coloniensi.

11. *De partu hominis, & de formatione hominis in utero.* Sic etiam Pignon. Dicunt extare in Victor. Utrumque facile crediderim excerptum esse ex magno opere *De animalibus* lib. IX & X. Ut ut sit seorsim prodit *Alberti libellus de formatione hominis in utero.* Antverpiæ. 1538. 8. Quæ editio Romæ in Barber. & e re esset a peritis examinari.

12. *Liber multarum questionum determinativus ad Parisienses.* Pignon sic habet: *Determinationes quarundam questionum ad clerum Parisiensem.* Vidit Petrus de Prussia, & dicit esse circa undecim quæstiones, quas F. Egidius ord. Prædic. ad Albertum misit ejus judicio terminandas, tractatum verò esse notum, & hoc habere principium: *Intellectus hominis &c.* Vide postea *Egidius de Lessinia* ad finem.

13. *Multa prosa seu sequentia & alia devota.* Pignon: *Sequentia plures.* Dicunt extare in Victorina. Inter has numerant *Prosam de Trinitate*, quæ ad nostra usque tempora in ordine fuit in usu, & in nostris missalibus excepta ultima editione Romana anni 1694 habetur. Pr. *Profiteres unitatem.*

14. *Unum officium de corpore Christi, quod non est in usu communi Ecclesia cum diversis prosis de eodem sacramento.*

15. *Super librum Dionysii de divinis nominibus.* Pignon etiam meminit. Extare dicunt in Victor. fortè in aliis codicibus quam a me visis & supra T. XIII laudatis: at quantum memini extat in Navarr. & vidit Petrus de Prussia.

16. *Liber de arte prædicandi.*

17. *Liber de reparatione hominis lapsi.*

PHILOSOPHICA.

18. *De longitudine & brevitate vite.* Sic distinguit Pignon, sed non Valleoletanus, fortè quod idem

Sec. XIII. sit cum tractatu 2 opusculi de morte & vita. Vide supra T. v n. 7.

19. De differentia spiritus & anima. Sic Valleolanus, sed non habet Pignon.

20. Liber xv questionum contra Averroistas. Sic Valleolanus, Pignon verò, Problemata contra Averroistarum questiones.

21. De unitate forma. Sic etiam Pignon. Eandem questionem pluribus agit summa de homine. Vide T. xi.

22. De lapidibus & herbis. Sic Pignon, non habet Valleolanus. An quod prodiit cum libello de secretis mulierum, & ejusdem est furfuris. Vide catalogo sequenti n. 32.

Catal. Angl. T. II P. I cod. 9435. Liber de lapidibus quem composuit F. Albertus de Colonia. An idem, an excerptus ex libro de mineralibus. Vide T. II n. 5.

MORALIA.

23. De monastica libri quinque, & de economica libri quatuor. Extare apud nostros Coloniae testis est Petrus de Prussia.

Item exposuit ad literam omnes libros philosophia Aristotelis. Sic prosequitur Valleolanus.

24. Super libros decem Ethicorum. An repetitio operis de quo jam supra T. IV, an alterum quod Pignon inscribit, Questiones super libros Ethicorum. Petrus de Prussia dicit super hos libros scripsisse duplici modo per modum scripti & per modum commenti, & utrumque haberi apud nostros Coloniae.

Apud Sanderum P. II in valle S. Martini p. 209 Questiones Ethicorum.

In Claravalle etiam extant Questiones super Ethica.

25. Libros octo Politicorum. Idem de hoc ac de superiori iudicium.

26. Libros duos economicorum.

27. Libros duos magnorum moralium.

28. Item problemata Aristotelis. Dicunt haberi in Victorina.

29. Exposuit etiam tres libros Rhetoricorum.

MATHEMATICA.

Omnes scientias mathematicas copiosissime pertractavit, nam ipse fecit

30. Summam de scientia arithmetica.

31. Item aliam de scientia musicali.

32. Item aliam de scientia geometria.

33. Item aliam de scientia perspectivae.

34. Item aliam copiosissimam de astronomia.

Et quantilibet istarum in multos libros distinxit. Qui modus loquendi Valleolanus omnia ista ab eo visa indicat.

Catal. Angl. T. I P. I cod. 3467 laudantur Excerpta ex libris maxime astrologicis, inter alios ex Alberto. Beughemius citat opus Alberti Magni editum ab eodem loco anno & nomine Typothetae in Inc. hoc titulo De duabus sapientibus & de recapitulatione omnium librorum Astronomia.

35. Item commentatus est arithmetica Boetii.

36. Musicam ejusdem.

37. Geometriam Euclidis.

38. Almagestum Ptolemei.

39. Perspectivam Alacensis. Alii legunt Alcionis, alii Alensis.

De his omnibus Pignon sic solum generatim: Item exposuit Euclidem, Almagestum & plures alios libros mathematicos.

40. Item fecit librum de sphaera mundi. Pignon super sphaeram.

Nota. Ipse Albertus principio libri physicorum sic loquitur: Cum sint tres partes essentialis philosophiae, Physica, Metaphysica & Mathematica, intentio nostra est omnes praedictas partes facere Latinis intelligibiles. Primum complebitur Deo dante scientiam naturalem, deinde lo-

quemur de mathematicis omnibus, & intentionem nostram in scientia divina finiemus.

41. Librum de imaginibus astrologorum. An excerptum ex speculo Astronomico, ubi cap. 10 agit de imaginibus astronomicis, & quidem ita ut non videatur de iis quid amplius scribendum sibi proposuisse.

42. Fecit summam ubi improbavit scientias magicas, necromantiam, geomantiam, hydromantiam, aeromantiam, pyromantiam, aruspiciam, horoscopiam, augurium, maleficia, sortilegia, praestigia. An aliud opus a speculo astronomico, in quo cap. 16 has omnes artes reprobavit, Valleolanus tamen distinguit.

43. Librum qui dicitur de secretis secretorum Alberti, in quo mira & inaudita posuit. Pignon librum qui dicitur secretum secretorum Alberti.

Extat hujus opusculi editio antiqua in incun. ty. pog. absque loco & anno recensita Catal. Angl. T. I P. I cod. 1174. Et ibid. inter ms cod. 2063: Expositio libri Alberti de secretis mulierum. Est etiam Paris. in Regia cod. 5464 fol. par.

Prodiit typis cum commento Venetiis 1508. Iterum absque loco editionis, 1540 in 16 cum aliis opusculis. Rursus scholiis auctum Lugduni 1615 in 16, quae editio Romae in Barber. Amstelodami 1643, & ibidem typis elegantibus Janssonii. 1662 in 12.

De hoc tractatu in Ind. Rom. sic decernitur: Alberto Magno doctore egregio falso ascriptus libellus de secretis mulierum omnino prohibetur. Et sane falso ipsi suppositum evincitur ex eo quod ipse Albertus capp. 6 & 10 ut testis pluries adducitur cum Avicenna & quaedam ab eo experta & relata in libris de animalibus afferuntur sic: Sed in omnibus istis mirabilior est ille casus & effectus, quem Albertus recitat &c. & postea: Recitat enim Albertus &c. Ibidem: Recitant Avicenna & Albertus &c. Quae auctorem libelli alium probant. Non ignoro heterodoxum quemdam hujus nostrae aetatis maligne objicere, proclive esse ut se ipsos citent qui nomen suum in quodam opere premunt ex industria: etsi enim id forte de quibusdam callidioribus praesumi possit, de Alberto nemo cordatus cogitavit, quem ubique mira ingenuitate scripsisse, ut & semper egisse cuilibet non æmulo nec maligno obvium est. Adde verum hujus opellae auctorem a Simlero asserit Henricum de Saxonia seculo XIII clarum, sub cuius nomine typis prodiisse idem Simlerus testatur. Augustæ. Antonii Sorg. 1498. Ferunt autem istum Henricum Alberti fuisse discipulum, & quia magistri operibus in quibusdam usus est, hinc discipuli lucubrationem magistro ascribendi ansam arripuerunt.

44. Librum de natura Deorum in plures partes sive libellos distinctum.

45. Librum de homine immortali. Fortè idem cum eo cui titulus de origine & immortalitate anima. Vide indicem sequentem n. 8.

46. Librum de duodecim alphabetis. An opus distinctum, an collectio alphabetorum quae variis in operibus Albertus proponit, ab aliquo curioso concinnata. Sic T. II lib. 2 tract. 2 de mineralibus est alphabetum lapidum pretiosorum. T. v opusculo de vegetabilibus libro 6 sunt duo alphabeta, unum de arboribus, alterum de herbis. T. VI lib. 22 sunt quinque alphabeta, 1. de quadrupedibus, 2. de avibus, 3. de natatilibus, 4. de serpentibus, 5. de parvis animalibus sanguinem non habentibus. Quatuor alia ad complendum numerum duodecimium necessaria alphabeta fortè ex aliis ejusdem operibus a curioso eruta, & in unum digesta fuerint.

47. Librum de ingeniis purgandis & erigendis. Scio hæc alios aliter interpretari, ego verò censo his significari vel instrumenta bellica, vel machinas ad aquas aut alia onera gravia sursum attollenda. Sic enim ea aetate quae Gallice vocamus (engins) Latini

ne dicebant ingenia, quo sensu universitas Parisiensis scribens capitulo nostro generali Lugduni anno mclxxiv coacta, petebat sibi mitti opus ei a S. Thoma de Aquino promissum, De aquarum conductibus & ingeniis erigendis. Titulum a Valleolanus posuit corruerunt, qui sic referunt De magistris purgandis & erigendis. Legebis etiam Ducangium, vocabulo Ingenia.

LOGICALIA.

48. De logica sive dialectica. Scripsit logicam per longum. An opus diversum, an quod censere proclive, repetitio operum T. I editorum.

49. Super Boetii librum de divisionibus. Extat in Victor. cod. cit. 616 post commentum ejusdem in Topica Aristotelis, & ad calcem legitur: Explicit liber divisionum expositus a F. Alberto. Mirum typographos Lugdunenses Topicis non addidisse.

Cat. Angl. T. I P. II cod. 720: Albertus Magnus super libros divisionum.

50. Super libros posteriorum per modum expositionis literalis.

GRAMMATICALIA.

51. Fecit summam grammaticalem.

Cat. Angl. T. I P. I cod. 2256: Alberti tractatus de modo significandi, & P. II cod. 727: Alberti Magni de modo significandi & de passionibus sermonum. An idem?

52. Fecit librum de arte Rhetorica.

53. Item exposuit antiquos doctores grammaticales, scilicet Priscianum in majori & minori voluminibus, & alios auctores.

54. De intelligentiis ac substantiis separatis.

Catal. Angl. T. I P. II cod. 450: Alberti intelligentiarum metaphysica. Dubium tamen an opus distinctum, an ex aliis operibus excerptum, nam pluries Albertus de intelligentiis agit. Vide T. v Op. 17. De causis & processu universitatis lib. 2 tract. 2 & 3 ubi ex professo tractat de intelligentiis. Vide etiam metaphysicorum lib. XI, item summæ theologicæ par. altera ut & summæ de quatuor coævis tract. 4.

ARTES PRACTICÆ.

55. Liber de medicina.

Cat. Angl. T. I P. III n. 952 inter auctores Latinos medicos Alberti Magni opera in 19 libris, quos tamen non de medicina omnes agere putarim, sed plures esse ex supra relatis praesertim physicis.

T. II P. I cod. 3141 Alberti Magni experimenta medica.

Et cod. 3654, Alberti experimenta.

Et cod. 3681 Alberti experimenta rursus & inter medicos.

An opus distinctum an ex ejus variis operibus excerpta?

56. Libri de lanificio, de armatura (sic enim in cod. Victor. Valleolanus, quamvis alii inter quos Petrus de Prussia legant de aratura) item de agricultura: de venatione: de navigatione, de theatra.

Hos omnes credere est vidisse Valleolanum, sed ubi jam extent nemo refert. De agricultura quaedam habet T. v Op. 15 de vegetabilibus & plantis lib. 7 tract. 1. Tormenta bellica aenea ignivoma majora & minor adinvenisse quidam putarunt, sed horum inventionem longe recentiore esse certo asserunt eruditi, cujus evidens argumentum est quod Vincentius Bellocensis æqualis, qui & plura ab eo mutuatus est, horum in suo speculo doctrinali non meminerit, sed tantum armorum antiquorum. Hactenus index operum Alberti Magni a Valleolanus concinnatus.

SEQUITUR ALIORUM EJUSDEM OPERUM

index ex catalogo a bibliographis Lugdunensibus anno MDCXVI edito excerptus, adjectis etiam passim notis nostris illustratus.

1. De scriptura sacra. Haberi dicunt Romae in Barber.

2. Notula super evangelium Matthaei de epiphania Dñi. Haberi dicunt cum sequenti apud nostros Coloniae. Prodiit in fol. in Incun. Typ. absque loco anno nomine typothetae.

3. Passio magistralis D. N. Jesu Christi.

4. Annotationes in S. Augustini libros. Confessionum. De Trinitate. De quantitate & immortalitate animarum. Super Genesim. De disciplina ecclesiastica. LXXXI questionum. De heresibus. Retractiones. De vera religione. De ecclesiasticis dogmatibus. De beata vita. De libero arbitrio. Epistolae. De bono. De sancta virginitate. De perseverantia. De correctione & gratia. De natura boni. De videndo Deo. In libellum S. Joannis Chrysostomi, quod nemo laeditur nisi a seipso. In sententias S. Prosperi. Has dicunt servari in Barber. Utinam quis eruditus evolvet & diligentius recognoscat.

5. Tabula super quatuor libros sententiarum. In catalogo Bibl. Barber. edito sic lego: Index ms omnium operum sc. Alberti.

6. De bono & natura bonorum. Laudat Pignon citatus. Addunt verò haberi in Victorina. Petrus de Prussia testatur hoc opus apud nostros servari Coloniae, & in eo de virtutibus singularis, de legibus & aliis multis auctorem agere. Apud Sanderum P. II in valle S. Martini p. 209: Alberti Magni summa de bono.

7. De gratia Dei.

8. De origine & immortalitate anima. Dicunt ms servari in Victor. Beughemius asserit typis prodiisse Noribergæ 1493. 4. Quae editio teste Reifero pag. 114 servatur in Bibl. Augustana. Paris. in Regia cod. 4750 de quo postea fufius n. 52 inter alia Alberti Magni habetur opusculum de immortalitate anima. Hunc librum auctor ipse citat in libello de unitate intellectus contra Averroem cap. 1. Vide T. v n. 10.

9. De sacra theologia. Addunt servari in Barber.

10. Theologia positiva, moralis, scholastica, mystica, symbolica & concionatoria. Quid hoc titulo intelligant nescio, nisi fortè operum Alberti de theologia corpus univolum.

11. De timore multiplici.

12. Enchiridion de veris & perfectis virtutibus. Catal. Angl. T. I P. I cod. 2149: Albertus Magnus de virtutibus anime veris & perfectis, quas gratias vocat &c. est liber impressus. An diversum ab eo quod typis prodiit T. XXI cui titulus Paradisus anime?

13. Orationes super sententias. Extant Coloniae a Petro de Prussia visa.

14. An expediat homini vivere ingressum in religionem. Dicunt extare in Victor.

15. De quatuor virtutibus cardinalibus. Recensetur cum aliis Alberti Catal. Angl. T. I P. II cod. 750.

16. De arte bene moriendi. Laudant in Thuana, nunc Regia. In Colber. cod. ms 6104 Alberti Magni ars bene moriendi.

17. Parvi tractatus scilicet De libro vite. De evacuatione charitatis. De ordine charitatis in patria. De virtutibus cardinalibus. De donis. De combinatione donorum. De timore. De scientia. De sapientia. De vitiis in communi & specialiter de usura. De mendacio. Quomodo differant mansuetudo & misericordia. Dicunt haberi sic collecta in Claromontana Parisiensis S. J. Catal. Angl. T. I P. I cod. 1672: Alberti dona.

18. Volumen unum de sacramentis. In laudata Clarom.

19. Conciones diverse. In ead. Clarom. Catal. Angl. T. I P. I cod. 820 recensetur F. Alberti sermo de preparatione cordis. An Magni, an alterius?

20. *De doctrina dicendi & tacendi.* Verus titulus: *Tractatus venerabilis Dñi Alberti Magni de arte vivendi, loquendi & tacendi.* Princ. *Si fore vis sapiens &c.* Ad calcem: *Finit tractatus impressus Parisius. Adib. Sorbonicis aurei solis 1491 April. 7 in 8 pagg. 7,* typis Romanis nitidis & elegantibus Udalt. Gering & Berthol. Rembolt. Eiusdem ferè tituli, sed longe alterius rationis prodiit opus hoc titulo: *Incipit liber moralissimi Albertani causidici Brixienfis de ora S. Agathe super modo loquendi & tacendi. Quoniam in dicendo multi errant &c.* Prodiit pluries ex Beughemio Lovanii & Antverpiæ 1485. Daventriæ 1490. Lipsiæ 1491: ubique in 4. Aliam editionem vidi absque anno & loco sed cum privilegio ducis Sabaudia & cum aliis ejusdem Albertani qui florebat anno MCCXXXVI operibus in fol. ubi opus illud de modo loquendi pagg. 50 implet: hæcque editio ut & alterius Alberti Magni extant in Sorbon. Quæ monenda fuerit, ne quis hos tractatus confundat. Catal. Angl. T. II P. I. *Doctrina dicendi & tacendi per Albertum.* Vide n. 9312.

21. *De officio Missæ.* Vix tamen aliud crediderim ab edito T. XXI sub titulo *De sacrificio missæ*, nam in edit. Mogunt. 1477 fol. supra laudata hoc eodem titulo prodiit *de officio missæ.*

22. *De oratione Dominici.* Petrus de Prussia a quodam viro docto se didicisse testatur hunc tractatum specialem in Italia reperiri.

23. *Litania de tempore & de Sanctis.* Extant in Victor. cod. MS 1129 fol. chart. a fol. 99 ad 105. Titulus: *Letania F. Alberti episcopi de ord. Prædic. Pr. Candor lucis & speculum sine macula.* Ad finem: *Explicit Letania F. Alberti episcopi de ord. Prædic. Teutonici.* Coloniae apud nostros haberi a se visas testatur Petrus de Prussia, addens singulis quos invocat Sanctis singularem ab eo dirigi orationem. Sic etiam in cod. Victor. Apud Sanderum P. II in valle S. Martini p. 209 etiam recensentur.

24. *Oratiuncula de passione Domini.*

25. *De mysteriis missæ.* Idem censuerim cum edito T. XXI *De sacrificio missæ.*

26. *De capillitiis B. V. & in illa verba Regina Angelorum. Quindecim gaudia Virginis. Questio de speculo Mariae. Conciones de B. V.*

In Claravalle dicuntur extare *Alberti Magni sermones Mariales.*

27. *Commentarius in canticum Magnificat.* An aliud, an excerptum ex commentario in Lucam.

28. *Summa B. V. & tractatus de martyrii Sanctorum.* Laudant in Bibl. D. Coëmans.

Catal. Angl. T. II P. I. cod. 961. *Albertus Magnus de B. V. Maria & ejus miraculis.* An aliquod tribus his numeris ultimis laudatorum?

29. *De antepredicamentis. De contingenti & possibili. De postpredicamentis. De definitionibus.* Laudant Coloniae. An sint lucubrationes ab editis T. I *logicalibus*, docebunt forsitan sodales.

30. *Isagoge in Physicam.* Repetitionem censo & idem cum edita T. XXI philosophia pauperum, quæ & *Isagoge* dicitur. Idem existimes de his quæ ceu distincta opera numerant hie titulis: *compendium philosophia naturalis & parva summa philosophica: & summa philosophia.*

31. *De corpore mobili secundum locum.* Dicunt haberi in Bibl. Cornelierenfi.

32. *De gemmis. De lapidum quorundam virtutibus. De quorundam animalium virtutibus. De virtutibus quorundam herbarum.* Prodiit sub hoc titulo: *Liber aggregationum sive secretorum de virtutibus herbarum, lapidum & animalium,* Neapoli. 1493. 4. Sic Beughemius. Tum cum opusculo *de mirabilibus mundi* eidem Alberto supposito, Francofurti 1614 in 12. Rursus his subjecto libello

de secretis mulierum, Lugduni 1615 in 16. Quæ duæ editiones extant in Barber. Postea illis præmissio eodem libello de secr. mul. Amstelodami. 1643 & ibidem Janssonii. 1662 in 12 pagg. 218. Catal. Angl. T. I P. I. cod. 1638 sic legitur: *Alberti secreta de naturis quarundam herbarum, lapidum & animalium.* Et cod. 1748 sequenti: *Fratris Alberti de Saxonia secreta de herbis, lapidibus & animalibus.* Hæc probant incerto in editionibus relatis hæc omnia opuscula Alberto Magno fuisse tributa, cum codd. MS variant, & alii Alberto cuidam, alii Alberto de Saxonia vindicent, noster enim non Saxo sed Svevus fuit. Præterea qui Alberti Magni stylo paululum affluet fuerit, & ingenium notit ab istis vanis & futilibus alienissimum, ei non sine injuria tribui judicabit. Quamam verò indicentur ibidem cod. 1754: *Experimenta sive secreta Alberti*, docebunt periti indigenæ, ut & quæ cod. 1791 *Alberti Magni de lapidibus pretiosis*: quamvis hoc ultimum excerptum esse ex libro de mineralibus conjectu sit pronum.

33. *De scientia meteororum. De somniis. De natura animalium. De naturali perfectione intellectus.* Et hæc vix crediderim aliud esse quàm bis repetita aut excerpta ex aliis supra jam relatis. Primum ex commentario in *Meteora* T. II edito: alterum ex libro *de somno & vigilia* T. V op. 3 lib. 2 ubi plura de somniis, vel etiam ex *summa de homine* quæst. 44 & seqq. Tertium ex ingenti opere *de animalibus* lib. I. Quartum tandem ex opusc. xv T. V *De intellectu & intelligibili*, ubi lib. 2. agit de naturali perfectione intellectus, ut ibidem notatum.

34. *De secretis super Henricum de Saxonia de formato fœtu.* At tantum abest ut Albertus scripserit super Henricum, quin ipse Henricus a Simlero proditur fuisse Alberti Magni discipulus, & verus auctor libri insulsi de secretis mulierum. Vide sup. indice n. 42 annotata.

35. *De sensu communi & aliis potentiis anime.* Dicunt extare in Victor. Catal. Angl. T. I P. II cod. 880: *Albertus Magnus de sensu communi.* De eodem agit qq. 33, & 34 *summa de homine* T. XIX.

Et P. I. cod. 1911 *Alberti Magni de potentiis inter alia plura ejusdem.* P. III cod. 1705: *De potentiis anime. Codex mutilus.*

Colbert. cod. 2411 fol. par. memb. *Liber de viribus anime editus a F. Alberto Teutonico.* Pr. *Sicut dicit Damascenus impossibile est substantiam esse expertem aliqua naturali operatione &c.* foliis quatuor tantum. Finis: *facultas voluntatis & rationis.*

36. *De avium natura & de quadrupedibus.* Laudant utrumque in Regia. Revera extant cod. 5785 fol. med. chart. at non novum opus, sed duo libri sunt ex magno Alberti opere de animalibus seorsum scripti.

37. *De homine & diversis ejus definitionibus.* Laudant etiam in Regia. Revera extat cod. 4842 fol. mag. chart. Sed est idem opus cum edito T. XIX, & est Pars secunda *summa de creaturis.*

38. *Parvorum naturalium textus cum commentario ex Alberti doctrina collecto per Joannem de Mechlinia* anno MCCCCLX clarum, Coloniae. Quentell. 1498. Iste Joannes acerrimus fuit doctrinæ Alberti sectator.

39. *De perfectione anime.* Laudant in Regia. Revera ultimum est opusculum cod. 4750 de quo postea fusius n. 52. Hujus libri meminit ipse Albertus, & citat ut distinctum in libello de unitate intellectus contra Averroem sub finem cap. I.

40. *Philosophia moralis.*

41. *De directione astronomia & de astris.* Laudant in Regia.

42. *An licitum sit uti judiciis astrorum?* Laudant in Regia.

43. *In speculum astrolabicum.*

44. *Ephemerides.*

45. *De causis.* An aliud ab opusc. 17 T. V edito de causis & processu universitatis a causa prima?

46. *De ente & essentia.*

47. *De diversis questionibus.*

48. *De secretis natura.* Certo non est Alberti. Philippo Ulstadio medico & patritio Noribergerensi anno MDCXXV claro quidam ascripserunt, & sub ejus nomine prodiit Argentinae 1528 teste Simlero: at longius a vero aberrarunt illi, verus enim auctor est Michael Scotus mathematicus & astronomus Friderico II imperante clarus, quem valde senem ad MCCXC pervenisse ait Baleus de eo legendus. Prodiit autem ille libellus de *secretis natura* seu de *Physionomia* nam idem est, sub hujus nomine Venetiis. Jo. Bapt. Sessa. 1503: & postea Amstelodami, Janssonii 1662 in 12 cum supra relatis de secretis mulierum, de virtutibus quarundam herbarum, & de mirabilibus mundi a p. 219 ad 358. Præfixa est ad Fridericum imperatorem ejusdem Scoti epistola nuncupatoria, in qua illum ad physionomiæ studium amplectendum pluribus hortatur, & hujus artis laudes longius profectur. Sic verò opella incipit: *Prima pars secretorum naturalium. Utilitas physionomia. cap. I.* Hic auctor plura alia opera scripsit, quorum catalogum videsis apud Simlerum. In Sorbona duo sunt codices MS fol. memb. cujusque titulus: *Libri de caelo & mundo Aristotelis ex translatione Michaelis Scoti.* Pr. *Tibi Stephane de Pruvinis hoc opus quod ego Michael Scotus dedi Latinitate ex dictis Aristotelis &c.* In gratiam lectorum id placuit annotare, nam hujus translationis non meminit Simlerus.

Catal. Angl. T. II P. I. cod. 3060 sic legitur: *Albertus Magnus de oculis natura*: Sed si idem opus, ne dubites, supposititium est.

Paris. in Regia cod. 4963 fol. mag. memb. a fol. 79 ad 85: *Incipit Physionomia F. Alberti Teutonici. Pr. De capite & capillis. Videmus masculinum animum in pluribus &c.* Quisquis sit ille Albertus, Magnum esse nemo mihi suadebit. Cæterum opus aliud est a mox relato *de secretis natura.*

49. *De natura seu naturis rerum.* Aiunt esse in Victor. Sed falso ascribunt Alberto nostro, cum sit ejus olim discipuli F. Thomæ Cantimpratani. Vide postea ubi de eo.

50. *Varia questiones theologiae, & de universalibus principis.* Servari aiunt in Barber.

51. *De fato.* Haberi dicunt in Victor. In ea verò Bibl. cod. 56 quod sub nomine Alberti Magni servatur opusculum de fato, illud idem est quod inter S. Thomæ de Aquino opuscula est ordine XXVIII. Alberto Magno etiam asserit codex Sangevesianus circa MCC scriptus. Vide postea S. Thomas de Aquino, ne idem bis repetamus.

52. *Tractatus varii.* Scilicet sic legerunt bibliopolæ Lugdunenses, vel potius qui eis subministrabant, sic inquam legerunt in cujusdam bibliothecæ catalogo, novaque Alberti opera prodere putarunt, cum revera nihil dicant: tractatus enim illi varii tam bene possunt esse jam recensiti, quàm alii: nisi ergo quis codices ipsos lustret & evolvat, nihil teneret.

Catal. Ang. T. I P. II cod. 1451. Tractatus quidam Alberti cum aliis.

Apud Sanderum P. II in abbacia de Tongerlo p. 153. *Alberti magni varia opuscula.* Sed nisi bibliothecarum illarum præfati qui sint illi tractatus, & quæ sint illa opuscula prodant, certe nihil nos docent.

Paris. in Regia in catalogo codd. MS sic legitur cod. 4750: *Alberti Magni tractatus varii.* Qui indicem Lugdunensem confecerunt, istud solum legisse videntur, nec ultra quæsiisse. Porò in codice illo fol. mag. memb. hæc habentur, omnia jam supra recensita: *Commentaria in Meteora, De generatione & corruptione, & pleraque parva naturalia, De morte & vita. De somno & vigilia. De immortalitate anime. De spiritu & respiratione, de causis & proprietatibus elementorum, de nutrimento & nutritio, de natura & origine anime, de sensu & sensato, de memoria & reminiscencia, de motu & processu animalium, de perfectione anime.* Itaque numerus hic non nova opera, sed codices tantum alios indicat, quibus opera jam laudata continentur.

53. *De mirabilibus mundi.* Laudant in Regia. Vide supra n. 32 ubi supposititium esse dictum est, cujus præterea nullus antiquus inter Alberti opera meminit.

54. *Eulogium ecclesiasticum.* Laudant in Bibl. Carnoten. sed qua non addunt. Certo non est in Bibl. Ecclesiæ Carnoten. cujus indicem accuratum præstante clar. D. Gueau canonico confectus sum. Si nostræ ibidem domus intelligant, novi non exiguum in ea codd. MSS. numerum fervari, sed quorum indicem hæcenus obtinere non potui. Sed quid sibi vult Eulogium? an Euchologium? Apud Sanderum P. II in valle S. Martini p. 209 inter opera Alberti Magni recensentur *Canones penitentiales.* Utinam quis indigena curiosus evolvat & recognoscat, ac quid de iis sentiendum hîc addat.

55. *De proprietatibus rerum.* Laudant Coloniae. Verum istud opus non aliud censo a magno opere de animalibus libris XXVI distincto: hoc enim de proprietatibus rerum etiam inscriptum aliàs fuisse patet ex edit. Rom. anni 1478 supra T. VI relata: ejusdemque rationis existimo codd. MSS. qui in catal. Ang. indicantur.

T. I P. I. cod. 3522: *Alberti tractatus de proprietatibus rerum unâ cum animalium monstrorumque singulorum iconis more prisco depictis.*

T. II P. I. cod. 3040: *Albertus Magnus de naturis & proprietatibus rerum.*

Aliud autem opus est omnibus hoc titulo notum *De proprietatibus rerum*, cujus auctor est quidam F. Bartholomæus Anglus ordinis Minorum sub finem seculi XII clarus, de quo postea inter falso nostris ascriptos.

56. *De consideratione creaturarum liber.* Laudatur a Sandero P. II in valle S. Martini p. 208.

An ad aliquod supra relatorum operum sit referendus, puta ad summam de creaturis, an lucubratio sit omnino diversa, indigenæ codicem consulendo forsitan aliquando docebunt.

Indicem geminum operum Alberti Magni, alterum juxta ordinem rerum seu scientiarum, alphabeticum alterum edidit noster Petrus Louvet Divionensis Parisiis. Joan. Remy. 1642 in 4, sed utrumque non accuratum: in quibus scilicet eadem opera bis aut ter repetuntur, & ob aliquam in titulo vel a variis nomenclatoribus allato, vel ex variis codicibus desumpto diversitatem, ceu reipsa diversa exhibentur, nullo etiam fere adhibito criterio. Sed neque hunc nostrum omnino accuratum contendimus, nam vix nobis persuademus, quin seu Valleoletanus, seu bibliopolæ Lugdunenses eadem pluries repetierint, & ut distincta protulerint, quæ castigare non licuit, ea præsertim ratione quod codices MS indicatos plures videre ac explorare aut commodum aut otium non fuit. Lectorum itaque diligentia erit, si ipsis liceat, bibliothecas laudatas scrutari, codicum antiquitatem & sinceritatem probare, cum genuinis conferre, inventa ac probata hîc addere, nostraque errata si quæ agnoverint emendare.

F. STEPHANUS DE BORBONE, qui & de Bellavilla, e primis nostris patribus vir sua ætate & concionibus per totam Galliam habitis, & scriptis clarissimus, cujus tamen posterius proprium ac verum nomen aut ignorarunt aut omiserunt, aliud ei substituentes aut supponentes, dum opus insigne ab eo scriptum laudant omnes, jam nobis est ex ipsius opere accuratius representandus, & e tenebris pro merito vindicandus. Oppidum est in Burgundia septem circiter passuum millibus a Matiscone distans versus Lugdunum supra rivum *Ardiere* vernacule dictum qua parte influit in Ararim situm, quod Bellavilla dicitur, estque ditioris dominorum Bellijoci vulgo *Beaujeu*. In eo sub finem seculi XII honestis ortus est parentibus Stephanus noster a familia de *Borbone* a patria de *Bellavilla* ut frequentius nuncupatus. Puer Matiscone inter clericos ecclesie cathedralis S. Vincentii educatus fuit, ac pietate literisque humanis imbutus: adolescens Parisiis in universitate sub præstantissimis ejus ætatis artium & theologie magistris studuit, inter quos laudat Radulphum de Bully, qui suo tempore summus erat in artibus, inquit, & tum etiam mortuus est, theologie verò magistros Guillelmum Dorchuel, Guillelmum Dercymes, Joannem decanum S. Quintini, illum scilicet qui ecclesiam S. Jacobi anno MCCXVIII nostris concessit, cujus lectiones se excepisse gloriatur. Paulo post ibidem videtur ordini nomen dedisse, & institutum nostrum amplexatus pro conventu tamen Lugdunensi, cujus primum priorem vidit F. Arnaldum virum eximium, ac cujus præclare dicta refert, & ejusdem successorem F. Romæum de Levia de quo supra, quicum Lugduni erat anno MCCXXXIII, jam tum salutem animarum desudans, & de gravioribus conscientie casibus consultus, ac proinde tum xxx circiter annorum. Exinde verbi Dei prædicationi per varias regni provincias totum se dedit, ac xl circiter annos id est reliquum vitæ in hoc apostolico officio infumfit. Quam verò eo titulo claruerit, quot exaltavit labores, quantosque fructus reportavit, opus ab eo relictum & mox laudandum demonstrat. Ex eo enim discimus Campaniam, Lotharingiam, Burgundiam utramque ducatum & comitatum, Arverniam, Lugdunensem ac Segusianam provincias, Ruscinonem, verbum Dei ubique disseminando peragrasse. Alpes ipsas ascendit. *Vidi ego*, inquit, aliquos de illis qui æstate & hieme habitabant in montibus Alpium, non sub tecto asperitatem æstatis aut hyemis sustinentes, sed sub divo super humum nudam jacentes, non in lecto, per totam noctem multis excubiis circumveniendo gregem gyrantes, ne latro vel lupus se ingereret, ne aliqua ovium a grege discederet. Ex quo eximiam pro Ecclesie pastoribus doctrinam deducit. Inquisitoris etiam munus potissimum Claromontii in Arvernia, & in Lugdunensi provincia gessit, & quædam a se per xxv annos acta commemorat, quæ ejus prudentiam, sollicitudinem, ac solertiam testantur. Clarissimos suæ ætatis seu in officio seu in seculo viros cognovit, ac cum eis familiariter conversatus est, multaque de iis narrat, quæ historiam ejus seculi illustrare possunt. In ordine quidem eos vidit, qui S. Dominici in terris Albigensium prædicantis adjutores fuerunt: nostros Matthæum primum priorem Parisiensem, Reginaldum Aurelianensem, Jordanum magistrum ordinis II, socium hujus intimum Henricum primum priorem Colonensem, Guillelmum de Peraldo, Gaufridum de Blevello, Guericum sive ut scribit Guernerum de S. Quintino hos duos Parisienses S. T. magistros, Joannem de Montemirabi-

li vulgo *Montmirel* antea Ecclesie Parisiensis archidiaconum magnum, virum, inquit, magna literatura & consilio, Dominicum Hispanum S. Dominici socium virum eximie sanctitatis, Petrum Ferrandi Hispanie aliquando provincialem, Humbertum magistrum ordinis V, Joannem de Columna Messanensem postea præfulem, alium Othonis Candidi Portuensis episcopi & cardinalis nepotem, Philippum primum priorem Remensem, Milonem & Radulphum de Conarey priores hunc Claromontanum, illum Viridunensem, & plures alios quos laudat, vidit, audivit, & ex eorum ore accepta scripsit. In seculo verò horum meminit, Philippi de Montemirabili, qui multa monasteria albarum monialium (id est Cisterciensium) in Francia construxit; Sibyllæ filie comitis Hannonie, uxoris Domini Bellijoci vulgo *Beaujeu* sororis Isabelle Philippi II Augusti Francorum regis uxoris primæ, Nicolai de Flaviniaco theologie magistri archiepiscopi Bisuntini, Hugonis de Turre Alvernorum episcopi, Calonis de Fontanis loci domini S. Bernardi pronepotis, Jacobi de Vitriaco episcopi Aconensis & cardinalis, Alixiæ de Vergiaco Eudonis III ducis Burgundie conjugis, & Hugonis IV matris, Guidonis (sic enim vocat, quem alii Eudonem vocant) comitis Nivernensis & Foresti dicti Hugonis IV primogeniti, ejusque socii Guillelmi de Contres militis, inquit magna abstinentie & devotionis, Reginaldi archiepiscopi Lugdunensis qui ad annum 1227 mortuus est, Joannis abbatis Bellavilla, Guiardi universitatis Parisiensis cancellarii (quem nescio cur Tornacensem ubique dicat episcopum, cum omnes dicant Cameracensem, nisi fuerit memorie lapsus) Joannis de Vineis, qui tunc temporis, inquit, erat maximus prædicator & clericus in Francia. Hos inquam & alios plures vidit, cum iis familiariter conversatus est, multaque de iis narrat ad historiam sacram & profanam non negligenda. Cujusdam regis Francie aut Ludovici VIII, aut Ludovici IX unctioni Remis aderat, concilio etiam Lugdunensi I sub Innocentio IV adfuit. Hujus præclari viri, ut & operis ab eo scripti in altero codicum ms Carcassonensium nostri Bernardi Guidonis est memoria ad calcem catalogi de scriptoribus ordinis per modum additamenti, ubi sic legitur, ut ex schedis nostri Stephani Thomæ Soëges accepi.

F. Stephanus de Borbone oriundus de Bellavilla diocesis Lugdunensis, qui compilavit librum seu tractatum de donis, de diversis materiis predicabilibus, quem distinguit in septem partes secundum septem dona Spiritus sancti, & eorum effectus, per distinctiones materialium, per causas & effectus, refertur auctoritatibus rationibus & exemplis ad edificationem pertinentibus animarum, cujus prologus incipit, Quoniam multi multipliciter subtiliter & utiliter elaboraverunt &c. Tractatus verò de septem donis Spiritus Sancti incipit consequenter: Quoniam initium sapientie timor Domini &c. Est autem volumen magnum valde quamvis de quinque donis tantum fuerit profectus, cujus originale exemplar est in armario Fratrum Lugduni. Ex quo plures tanquam ex fonte exuberante hauservunt, componentes de septem donis Spiritus Sancti tractatus alios breviores. Hic F. Stephanus obiit in conventu Lugdunensi anno MCCXXI vel circa.

Hujus operis plura in manus meas venerunt in Bibliothecis Parisiensibus servata exempla. Primum illudque elegantissimum fol. med. memb. n. 1 pag. 944 ex legato Petri de Lemovicis S. T. M. & socii Sorbonici e primis Roberti de Sorbona auctoris, qui & auctorem videre potuit, saltem jam eo vivente florebat: unde codex censendus est ex antiquioribus. Numeri initio cujuscumque folioli ascripti eadem

eadem manu qua codex incipiunt fol. 1 a 137 & procedunt ad 686, ita ut in 60 sint 550 foliola per columnas scripta. Fortè cum primum compactus fuit, alteri tractatui conjunctus erat, cujus erant priora 136 foliola, & a quo cum iterum compactus est, ob nimiam voluminis molem sejunctus fuit. Ut ut sit, ubi numerum 137 citatum hinc videbis, memineris primum esse codicis foliolum. Magna cura scriptus quidem est varia tamen manu: a 137 ad 380 character minutior at elegans & lectu facilis: a 381 ad 557 minutus etiam sed minus accuratus: a 558 ad 686 grandior & accuratior, sed pluribus erratis scatenus. In hoc codice ad fol. 244 col. 2 in margine legitur hæc annotatio eadem manu prima: *De illo cui adhaesit bufo in facie, vidit F. Ste. operis hujus auctor plures, qui illum viderunt.* Ex quo Stephanum nuncupatum fuisse evidens est.

Apud nostros Sanjacobeos Parisienses haud dubie extabat aliàs integrum pluribus voluminibus fol. mag. membr. e quibus unicum jam superest habens a quartæ partis titulo VII ad finem dictæ partis 4. Tum sequitur *Quinta pars de iis quæ pertinent ad donum consilii*: Sed est tantum usque ad tituli secundum caput xxiiii de xi specie prudentie, quæ est deliberatio in acceptione cura ecclesiastica. Codex est melioris notæ, & sec. XIII, cujus initio præmittitur index generalis titulorum omnium & capitum singulorum cujusque partis totius operis, adeo ut aliorum codicum jactura nunquam satis æstimanda aut dolenda sit.

Alius codex fol. mag. memb. seculi XIII aut XIV ineuntis accurate scriptus a me visus est in Bibl. gymnasii Choletii, Titulus ex minio eadem manu operis indicat auctorem fuisse *F. Stephanum de Bellavilla ordinis FF. Predicatorum.*

In Bibl. gymnasii Navarræ est idem opus sed imperfectum voll. duobus chartaceis fol. med. 1 continet solum *Donum pietatis, & de dono fortitudinis mediam partem.* II. *Doni fortitudinis alteram partem & donum consilii* cum indice alphabetico copiosissimo, cætera detant: Hæc scripta fuere februarii mense 1430 stylo veteri novo 1431. *Ex dono magistri Alexandri quondam janitoris collegii.* Sic ad calcem.

Extabat adhuc anno 1681 in Bibl. nostra Massiliensi voll. duobus mss chara. in 4 sed neglectus & primis foliis avulsis a me visus.

In Bibl. Eccles. Toletana in Hispania extat voll. duobus mss memb. majoris molis teste F. Petro de Alva Sol. Verit. Rad. 228 col. 1577 ubi in iis codd. *Stephanum ordinis Predicatorum* auctorem vocari agnoscit. Extat etiam Paravii apud S. Antonium Pl. 19 a Tomasio recensitum p. 58 absque nomine auctoris *De VII donis Spiritus Sancti scriptum* 1408 fol. memb. Pr. *Quoniam multi.*

In catalogo codd. mss Angliæ T. I P. II n. 918 & in Eclog. T. James colleg. Oriat. n. 59 sic legitur: *Anonymus de ordine FF. Predicatorum de diversis materiis predicabilibus ordinatis & distinctis in septem partes secundum septem dona Spiritus sancti & eorum effectus currens per distinctiones materialium &c.* Pr. *Quoniam multi.* Sed hic erratum lectoris, qui vocem abbreviatam *Qm.* non recte legit, esse nullus dubito, cum legere debuerit: *Quoniam multi. Opus magnum.* Itaque & hoc volumen Stephani nostri opus esse non dubius auctor: ut & qui recensetur T. II P. I. 7634. *Tractatus de septem donis Spiritus Sancti.*

Apud nostros Parisienses ad S. Honorati insignis est codex ms memb. fol. mag. cujus præcipua pars collectio est bullarum apostolicarum in favorem inquisitorum, opusculorum adversus Waldenses, Albigenses &c. & de modo inquirendi adversus eosdem: & in quo omnia quæ de illis hæreticis habet

auctor noster, referuntur totidem verbis. Hicque est titulus: *Nota de libro Fratris Stephani de Bellavilla accipiuntur ista.* Ille codex certo ante annum MCCc scriptus est, & fuit alias conventus Rotomagensis.

Post tot testimonia quin *Stephanus* sit verum ejus nomen nemo dubitaverit. Fateor tamen aliter vocari a nostro Ludovico de Valleoleti, apud quem sic lego n. 18: *F. Robertus composuit summam notabilem de septem donis Spiritus Sancti, quam in septem partes divisit.* Hujus allucinationis non aliam esse causam censo, quam quod cum in titulo codicis ms a Ludovico visi nomen auctoris non esset inscriptum, ut nec est in fronte codicis Sorbonici, solum prologum legit, in quo de se ita auctor loquitur: *Ego Fr. R. in ordine Fratrum Predicatorum minimus &c.* ea litera R. Robertus designari ab eo putatus est. In similem errorem eadem de causa incidisse videtur qui codici Anglicano in catalogo mss Angliæ T. I P. II n. 561 & apud Thomam James in sua Ecloga Colleg. Merton. n. 170 recensito, titulum sic inscripsit: *Raymundus de septem donis Spiritus Sancti & eorum effectibus.* Nimirum ob literam R. qua sola se indicat auctor in prologo. Cum verò tot argumentis constet Stephani nomen ei fuisse, per literam R. non aliud significari putem, quam *Religiosus* ut sit sensus: *Ego Fr. Religiosus in ordine Fratrum Predicatorum minimus &c.* Qua enim ratione in eodem codice Sorbonico si R. in prologo *Robertum* significaret, postea fol. 244 citato scriberetur eadem manu *Fr. Stephanus operis auctor?*

Ex quibus emendandi tum Altamura non solum quod ab eo Robertus vocetur, & idem putetur cum eo Roberto de quo Lusitanus p. 217 qui scripsit *in sententias, sermones de tempore & de sanctis, & in plures Aristotelis libros*, quæ Stephanum nostrum tribui ejus vitæ ratio non patitur, sed maxime quod ad 1321 producat jam anno 1223 certo animarum ministerio desudantem, & circa 1261 mortuum: tum Joannes Major S. J. qui *speculum exemplorum* jam aliàs pluries editum sub nova forma ordine scilicet alphabetico & auctius, ac exinde sub novo titulo *Speculi Magni* prælo daturus Duaci 1608, exempla singula suis auctoribus in fine cujusque restituere satagens, librum illum de septem donis Spiritus sancti cuidam Nicolao Duncckelspiel in concilio Constantiensi clare ascribit. Nam ut ut sit de isto Nicolao quem *de septem donis Spiritus Sancti* etiam scripsisse aiunt, non illius tamen sed nostri Stephani opus est *liber magnus de donis Spiritus Sancti* tum in Speculo exemplorum Argentinae 1487 & antea Daventriae 1481 & pluries alibi edito, quod auxit Joannes Major, tum apud F. Joannem Juniorem O. Prædic. in sua *Scala celi*, tum in libro *de quatuor novissimis*, cui titulus *Cordiale* cujusdam anonymi ejusdem ordinis, tum apud alios plures laudatum, ut pote apud quos totidem verbis exempla illa & apud nostrum Stephanum legantur.

Cum moneat sive Bernardus Guidonis, sive qui ei succenturiavit ex eo grandiori opere tanquam ex fonte exuberante plures hausisse, & tractatus alios breviores de septem donis composuisse, revera plures a me visi, quos referre necesse est, ne quis in iis fallatur & compendium operis pro ipso opere accipiat.

Duplex est codex in Bibl. Gymnasii Navarræ, primus chartaceus in 4 post expositionem S. Vincentii Ferrerii: alter in 8 membr. seculi XIII vel sequentis ineuntis; in hoc est tantum *de dono timoris*, in priori est & *de dono pietatis*. In Sorbona sunt plures, unus præsertim in 4 memb. n. 1 pag. 966 ex legato Joannis de Effona socii anno 1278 florentis, in eoque codice est & *de dono timoris &*

SEC. XIII. *de dono scientiæ.* Extat etiam in Colbert. n. 1288 fol. med. memb. seculi XIV codex eleganti caractere, sed est tantum *de dono timoris.* & in Victor. cod. 1108 in 4 memb. quem F. Nicolaus de Esponio scribi fecit dum esset prior anno MCCXXXVIII sic initio codicis. In his omnibus titulus: *De abundantia exemplorum.* Prologus. *Quoniam plus exempla movent secundum Gregorium, & facilius intellectu capiuntur, & alius memoria insuntur, nec non a mulcudine sui que delectatione quadam plures attrahunt ad sermones, expedit viros prædicationis officio deditos in huiusmodi abundare exemplis &c.* & infra: *sicut & primus institutor ordinis Fratrum Prædicatorum B. Dominicus, de quo legitur, quod in exemplis huiusmodi abundabat in via cum sociis, & in familiaribus colloquutionibus ad omnes. Magister [Jacobus] de Vitrevo vir sanctus & literatus, primò canonicus regularis, deinde episcopus Aconensis, postmodum cardinalis & episcopus Tusculanus, prædicando per regnum Franciæ, & utens exemplis in sermonibus suis, adeo totam commovit Franciam, quod non putat memoria aliquem ante vel post sic movisse, &c.* tandem ad finem prologi: *Ad hoc quia omnis materia sermonis edificatorii reduci potest ad septem dona Spiritus Sancti vel annexa illis, hic tractatus dividitur in septem partes secundum illa dona spiritus scilicet septiformis &c.*

An compendium illud sit quod in cata!. codd. ms Angliæ recensetur T. I P I n. 1306 *de septem donis Spiritus Sancti*: & P. II n. 647. *Anonymi tractatus de donis Spiritus Sancti*: an ipse liber magnus Stephani, ex prologo citato discutient indigenæ. Certo compendium est quod ibidem P. III n. 748 laudatur *Tractatus de abundantia exemplorum ad omnem materiam. Agit præsertim de timore. Incipit Quoniam plus exempla, cum sint idem titulus & idem principium.* Apud Tomasinum de Bibliot. Patavin. p. 46 b. laudatur *Liber de septem donis Spiritus Sancti* in S. Justinae Ord. xxviii: videant possessores qualis sit.

In Victorina n. 790 forma 4 memb. post alia plura fol. 222. *Incipiunt capitula lib. 1 de VII donis Spiritus Sancti. Post indicem. Incipit liber 1 & 1 de dono timoris. Quia sunt VII dona Spiritus Sancti, qua hominem perficiunt &c.* Aliud est compendium a superiori ipsissimis Stephani verbis.

In cod. ms Sangerman. Paris. n. 400 cuius titulus *Alphabetum exemplorum sive Narrationum*, quod nostro Stephano Bisuntino postea vindicamus, & in quo ad quodque exemplum auctor ex quo excerptum est indicatur, vocabulo *Abbas*, ad quoddam exemplum legitur *Hymbertus de dono timoris*, quod cum totidem verbis legatur in istis compendiis, quis forsitan inde coniciat alterutrum esse nostri Humberti de Romanis V magistri ordinis. Est & aliud compendium in aliquibus codd. mss hoc titulo *Summa de acedia* quæ venalis prostabat anno 1303 ex libro rectoris universitatis Parisiensis. In aliis *De abundantia adaptionum ad omnem materiam in sermonibus secundum alphabetum ordinata Pr. Acedia.* Sic in Navarr. & in Victor. cod. 332 memb. sec. XIII.

Ut ut sit de horum compendiorum auctoribus nec enim placet ariolari, qui de ipso magno opere e tenebris eruendo solum sollicitus sum, huius prologum integrum e codice Sorbonico hinc legere curiosos non pigebit.

Incipit tractatus de diversis materiis prædicabilibus ordinatis & distinctis in septem partes secundum septem dona Spiritus Sancti & eorum effectus, currens per distinctiones materiarum, per causas & effectus, referens auctoritatibus & rationibus & exemplis diversis ad adificationem pertinentibus animarum.

» Quoniam multi multipliciter subtiliter & utiliter elaboraverunt auctoritates diversas veteris ac » novi testamenti, & expositorum eorumdem & » sanctorum diversorum sub diversis titulis & de » diversis materiis compilare, nec non & rationes

diversas auctoritatibus connectere, ut homines inf-
truerent, monerent, moverent, & promoverent,
ut mala futura metuerent & caverent, & per hoc
a peccatis recederent, & bonum appetere, &
de malis commissis veraciter pœniterent, tenta-
tiones viriliter repellerent, honeste viverent, dis-
crete agerent ut discrete bonum a malo elige-
rent, ut meliora bona & saluti viciniora aliis
prælugerent & præponerent, ut recte intelligen-
rent crederent & sentirent, ut Dei beneficia
frequenter recolerent & recognoscerent, ut bo-
na prout sunt bona gustando saperent appetere
& amarent, ut mala pœnæ præsentis patienter
propter Deum ferrent, transitoria & vana bona
contemnerent, æterna bona ardentè appetere,
instanter & prudenter quærerent, & perseveran-
tes ea obtinerent circa quæ consistit hominum sa-
lus, tota conversatio & prædicatio salutaris, de
quibus est etiam opus præfens.

Quia autem ad hæc suggerenda & ingerenda
& imprimenda in humanis cordibus maxime va-
lent exempla, quæ maxime erudiunt simplicium
hominum ruditatem & facilitatem, & longiorem
ingerunt & imprimunt in memoria tenacitatem,
(magis ut probat B. Gregorius in dialogorum li-
bro docent facta quam prædicamenta) ideo sum-
ma Dei sapientia Christus Jesus primò docuit fac-
tis quam verbis, & subtilitatem prædicationis &
doctrinæ grossam quasi corpoream & visibilem
reddidit, muniens & vestiens eam diversis simili-
tudinibus, parabolis, miraculis, & exemplis, ut
ejus doctrina citius caperetur, facilius cognosce-
retur, fortius in memoria retineretur, & effica-
cius opere adimpleretur. Imo cum ipse esset æter-
na sapientia, incorporea, invisibilis, etiam ab ho-
minibus incomprehensibilis, voluit temporaliter
incorporari & carne vestiri, ut ab hominibus fa-
cilius posset cognosci & comprehendi humanis
sensibus. Ideo *Verbum caro factum est & habitavit in
nobis &c.* Ad hæc dicit B. Dionysius: Sapientes
philosophi incorporant sermones suos vestiendo
eos similitudinibus & exemplis. Sermo enim cor-
poreus facilius transit de sensu ad imaginativam,
& de imaginatione ad memoriam. Ideo ego Fra-
ter R. in ordine Fratrum Prædicatorum minimis
secundum parvitatem meam cupiens in aliquo esse
utilis hominum saluti, relinquens altioribus altiora,
& subtilioribus & profundioribus subtiliora & pro-
fundiora, ad Dei honorem & matris & sanctorum
ejus, & animarum salutem & proximorum ædi-
ficationem, de eorum adjutorio confisus, non sine
multo tempore & labore, ad omnia utilia colle-
gi exempla diversa de diversis libris, & de di-
versis materiis, & sub diversis titulis, & a diver-
sis probis & doctis viris, a quibus plura eorum
audivi. Collegi autem hæc non attendens diffu-
sionem verborum, quam brevius potui sub brevi
verborum compendio, quæ erant in diversis libris
sine titulorum distinctione & ordine diffusa, &
per multa verba prolixius effusa.

Collegi autem de diversis libris historicis, ut
de Biblia, de historia scholastica magistri Petri
Manducatoris: de historia librorum Josephi xx
Judaicarum antiquitatum, & belli Judaici: de li-
bris Egesippi de cladibus Judæorum: de libris
Orosii ad Augustinum tendentis & prosequentis
historias diversas usque ad sua tempora: de di-
versitate & situ & mirabilibus diversorum loco-
rum: de historiis gentium diversarum, & maxi-
me Romanorum, & de cladibus seculorum usque
ad Christi tempora & sua.

De historia ecclesiastica Eusebii Casariensis
translata a B. Hieronymo de Græco in Latinum:
item de historia tripartita trium Græcorum sapien-

tissimorum translata in Latinum a Cassiodoro vi-
ro sapienti: item de historia Francorum B. Gre-
gorii Turonensis archiepiscopi: item de historia
Britonum cujus auctorem ignoravi: de historia
Anglorum cujus auctor & scriptor fuit Beda pres-
byter venerabilis & monachus: de historia trans-
marina, cujus scriptor fuit magister Jacobus de
Vitriaco episcopus Aconensis tandem Tusculanus
episcopus E. R. cardinalis: de historia Antioche-
na cujus auctor mihi incognitus fuit: item de li-
bro qui Pantheon dicitur Godefridi Parmensis im-
perialis aulae capellani, quem scripsit Gregorio
VIII de omnibus historiis gentium & regum &
regnum ab initio mundi usque ad imperium
Frederici I: de gestis maxime Romanorum im-
peratorum atque pontificum, & de situ & condi-
tionibus & descriptionibus urbis Romanæ: & de
historiis & gestis Hebræorum, Græcorum, & La-
tinorum, Christianorum aliorum usque ad annum
Domini MCXLVI.

Item collegimus hæc exempla de chronicis di-
versis Eusebii & Hieronymi, qui chronicam pro-
tendunt usque ad sua tempora: similiter de chro-
nicis Bedæ, & de chronicis Rheginonis abbatis
qui fuit tempore Caroli Magni: item de chro-
nicis Adonis Viennensis archiepiscopi & Hugonis
de Sancto Victore: de chronicis D. Romani car-
dinalis collectis de diversis libris historicis: de
chronicis F. Joannis de Malliaco de ordine Præ-
dicatorum, qui omnes protendunt chronicam us-
que ad sua tempora, de quibus omnibus aliqua
paucula collegimus exempla ad mores facientia.

Item de historia Turpini Remensis archiepif-
copi, quæ dicitur historia de Runcevallis, quæ est
de pugna Caroli Magni, & victoriis contra Sara-
cenos, & prodicione baronum ejus: item de li-
bro magistri Gervasii ad Othonem IV imperato-
rem de solatiis imperialibus & mirabilibus terra-
rum diversarum.

Collegimus etiam hæc omnia exempla de vi-
tis Sanctorum diversorum, de passionibus & mi-
raculis eorum prout ea legimus in diversis libris
& Ecclesiis. Item de vitis patrum in collationi-
bus eorum: de vita Joannis Eleemosynarii, & Bar-
laam & Josaphat quam scripsit Joannes Damas-
cenus, & de aliis vitis Sanctorum, de dialogis
B. Gregorii papæ: item de dictis & proverbiiis
philosophorum & libris eorum, & de libris na-
turalibus aliqua exempla naturalia, de libris Pe-
tri Cluniacensis & Petri Alphonfi: & de libro
quodam exemplorum vulgarium & aliorum ma-
gistri Jacobi de Vitriaco Tusculani episcopi car-
dinalis: & de libris miraculorum B. Virginis,
quorum plurimorum dicitur scriptor fuisse S. Pe-
trus Tarentasiensis archiepiscopus, & S. Hugo
Cluniacensis abbas & alii.

De libris B. Augustini: de homiliis B. Grego-
rii, & Joannis Chryostomi: de summis & li-
bris magistrorum, & maxime de summis de vi-
tibus & virtutibus F. Willelmi de Peraldo de or-
dine Prædicatorum: similiter & de calendariis
Bedæ & Usuardi monachi ad Carolum imperato-
rem: item de iis quæ audivimus a diversis doc-
toribus & prædicatoribus & viris fide dignis, quæ
judicavimus esse utilia animarum ædificationi &
saluti.

Et quia septem sunt dona Spiritus Sancti, donum
scilicet timoris, pietatis, scientiæ, fortitudinis &
consilii, intellectus & sapientiæ, quæ perficiunt
hominem viatorem in præfenti, & bene regunt
quantum ad ea quæ prædicta sunt: quantum ad
declinationem mali, & appetitum & adaptionem
& operationem boni: quantum ad activam &
contemplativam, quantum ad Deum & proximum,

quantum ad regimen sui & aliorum, quantum ad
amorem Dei & proximi: donum siquidem timo-
ris a malo pœnæ futuræ & a malo culpæ per quæ-
dam metuenda, quæ mentibus hominum suggerit
& ingerit, revocat & retrahit: donum pietatis
per quosdam spei funiculos ad bonum appeten-
dum & agendum attrahit: donum scientiæ dat
lugere & cognoscere, & bene conversari per pœ-
nitentiam, & a malo culpæ extrahit: donum for-
titudinis contra insulsus tentationum & vitiorum
pœnitentem roborat & munit: donum consilii quo-
modo eligat bonum, & præligat meliora & uti-
liora saluti cautum facit: donum intellectus in
bonis cognoscendis & maxime in credendis per
fidem illuminat & instruit: donum autem sapien-
tiæ affectum mentis in cognitione patet, & dul-
cedine bonorum illum afficit & reficit, dum ve-
ra bona prout sunt bona amare & gustare facit,
& suavitatis eorum dulcedinem sentire: secun-
dum hæc septem dona a quibus in rebus spiritua-
libus ordinantur & disponuntur bene & recte om-
nia, ordinamus opus præfens in septem partes
sive libros, dividendo libros secundum materias
per titulos, materias per causas & effectus divi-
dendo, describendo, distinguendo, & ea quæ di-
xerimus auctoritatibus Bibliæ & Sanctorum, ra-
tionibus & exemplis muniendo: & ponendo ubi
ista exempla legerimus, & a quibus audivimus ut
frequentius, supponentes ita esse ut alii boni viri
scripserunt & dixerunt, maxime in eis quæ non
incompetentia fidei sunt aut bonis moribus, imo
quæ sunt eis consona & conjuncta. Similiter au-
tem de Bibliæ auctoritatibus assignabimus capitula
& partes plurimum capitulorum. De auctorita-
tibus autem Sanctorum non assignabimus frequen-
ter loca vel originalia a quibus assumptæ sunt, quia
eas frequenter accipimus de aliorum scriptis, non
ab originalibus. Distinguiamus autem materias per
titulos, titulos per capitula, capitula per septem
partes secundum septem priores literas alphabe-
ti, a, b, c, d, e, f, g, ut citius possit inveniri
quod quæritur: ita quod a primam partem signi-
ficat capituli, b secundam, c tertiam, d quartam,
e quintam, f sextam, g septimam. In principio
autem materiarum & titulorum de quibus agimus,
ponemus aliquos versus continentes summam to-
tam sub brevi compendio eorum de quibus ibi
agitur, qui colorati sunt ut melius & citius me-
moriam imprimantur. Quia autem primò tractavi-
mus in primo libro & secundo de eis de quibus
ibi agitur, quam ibi versus componere propone-
remus, cogitantes postmodum quod versus fo-
rent ibi valde utiles ad summam membrorum bre-
viter comprehendendam & retinendam, versus
composuimus in quibus non potuimus membro-
rum ordinem omnino retinere.

Hic notatur brevis distinctio septem partium
& materiarum totius hujus operis.

Possumus autem septem partes hujus operis dis-
tingui breviter & materialiter hoc modo.

I. P. de dono timoris est præcipue de rebus
timendis, quæ hominem a malo culpæ retrahunt,
ut est Deus timendus, infernus, pœna purgato-
rii, judicium Dei, mors &c.

II. P. de dono pietatis est de rebus sperandis
& confidendis, in quibus maxime debemus spe-
rare & confidere, quæ operante dono pietatis
hominem ad bonum attrahunt, ut sunt verba Dei,
misericordia Dei, & incarnatio & passio, & vir-
tus crucis, & mater Christi &c.

III. P. de dono scientiæ est de rebus agendis,
ut est pœnitentia & partes ejus, quæ hominem
a malo culpæ extrahunt, & ad bonum promovent
& provehunt, & in medio præfens & perveris na-

S. c. XIII. » tionis operante dono scientiæ bene conversati facti sunt.

» IV. P. de dono fortitudinis est scilicet de rebus fortiter repellendis & vincendis & cavendis » ut sunt tentationes & gradus & progressus viti- » rum & occasionum eorum, & diversa species pec- » catorum diverforum, quæ dante dono fortitudi- » nis repelluntur & vincuntur.

» V. P. de dono consilii est de rebus eligendis, » ut sunt prælati & virtutes & status boni & me- » liores, & quæ dante dono consilii bene & caute » eliguntur & præliguntur.

» VI. P. de dono intellectus est de rebus cre- » dendis, ut de fide catholica articulis & sacramen- » tis, quæ illuminante dono intellectus recte cre- » duntur & custodiuntur.

» VII. P. de dono sapientiæ est de rebus diligen- » dis & super omnia appetendis & quærendis, quæ » sunt dilectio Dei & proximi, pax mentis & quies » contemplationis & finis bonus & transitus bono- » rum & beatitudo æterna, quæ est finis finium, » quæ erit finis operis nostri, ad quam utinam finis » noster terminetur. Et sic competenter opus hoc » quod est de donis septiformis gratiæ quærendis, » & terminatur ad æternæ beatitudinis gloriam, ter- » minabitur in ipsa, si Deus dederit cæptis finem. » Et hæc his versibus notantur.

Sequuntur versus tredecim, a quibus abstineo.

» Si quid autem in dicto opere minus bene scrip- » serimus, vel minus caute legerimus, & nos & » ipsum opus supponimus emendationi & correctio- » ni maxime peccatorum & majorum nostrorum, quæ » imputent legentes non malitiæ sed imperitiæ meæ » & insufficientiæ. Si quid autem idoneum & uti- » le ædificationi animarum invenerint, non mihi » imputent vel ascribant, sed ei a quo est omne » bonum, attendant ad intentionis meæ charitatem » & ad operis utilitatem. Experimento multo & » longo didicimus, quod illi qui exemplis abunda- » verunt, in dicto proposito majorem gratiam ha- » buerunt, & majorem fructum facere visi fuerunt. » Ipsa siquidem exempla valent ad omnes homines » & ad omnem statum, & ad omnem materiam, » & ad omne malum dissuadendum, & ad omne » bonum suadendum & adipiscendum & promo- » vendum in omni loco & tempore prædicatione » & monitione. Valent etiam exempla ad futuro- » rum malorum evitacionem, ad vitiolorum detesta- » tionem, ad desperatorum revocationem ad spem, » & ad præsumptuosorum humiliationem, ad per- » versorum conversionem & provocationem ad pœ- » nitentiam, ad pœnitentium eruditionem, ad con- » versorum promotionem, ad tentatorum commu- » nationem, ad tribulatorum & mœstorum consolati- » onem, ad debiliū corroboracionem, ad bonorum » temporalium debitam dispensacionem, ad bonorum » spiritualium acquisitionem, augmentationem, con- » servacionem, & debitam dispensacionem, & ad » amorem Dei & proximi inflammationem, ad bonorum » æternorum pragustacionem, impetrationem & » adeptionem, quod per totum opus poterit appa- » rere.

» De exemplis quatuor per quæ probatur, quàm » utilia sint exempla conversioni & ædificationi ani- » marum.

» Propter hanc tantam utilitatem exemplorum » ille tantus zelotypus animarum salutis B. P. N. » Dominicus apud omnes & de omni materia abun- » dabat in loquendo verbis ædicatoriis & exem- » plis, ut dicitur in vita ipsius in epilogo virtutum » ipsius, ubi legitur sic: *Ubiunque conversabatur B. Dominicus sive in via cum sociis, aut in domo cum hospite reliquaque familia, aut inter magnates & principes vel præla- tos, semper efferebat ædicatoriis sermonibus, abundabat*

exemplis, quibus ad amorem Christi seculari contemptum audientium animos invitabat, & vix ipsa communis ejus locutio a virtutis pondere vacua erat.

Sequuntur exempla conversionis Josaphat mi- nisterio Barlaam, Anglorum opera regis Odwaldi narrante Beda, & S. Augustini ex lectione vitæ S. Antonii, quæ ut & auctoris orationem ad Deum 23 versibus constantem, quo certe in genere minus va- lebat, omittere visum est.

Incipit liber vel tractatus, cujus I. P. est de timore.

Quoniam autem initium sapientiæ est timor Domini, ut dicitur Proverb. 1. b. Eccl. 1. c. imo » radix & fundamentum, fons & initium omnium » bonorum. Proverb. 14. f. *Timor Domini fons vitæ ut declinet quis a ruina mortis, & ejusdem 15. f. & 16. b. Per timorem Domini declinat omnis a malo Eccl. 15. a. Qui timet Deum faciet bona. Eccl. 1. d. Radix sapientiæ timor Domini est, & fundamentum quo deficiens quod ædificatum est corrui.* Eccl. 27. a. *Si non in timore Domini te tenueris cito subvertet Dominus te.* Quia, inquam, est initium & radix & fons & funda- mentum omnium bonorum, & primum donum » Spiritus Sancti donorum in via recedendi a malo, & » procedendi & proficiendi in bonum, a timore inci- » piemus tamquam ab initio & fonte & radice & fun- » damento omnium bonorum spiritualium, & de eo » erit primus liber, cujus sunt isti decem tituli &c.

Notandum auctorem in citatione sacræ scripturæ uti concordantiis primis S. Jacobi dictis, & a nostro Hugone de Sanctocharo primùm susceptis, in quibus quodlibet caput seu longum seu parvum per septem priores literas alphabeti dividebatur.

Notandum præterea etiam de septem donis tractatum se promiserit, de quinque tantum egisse, & de quinto etiam non complete, quia ut videtur morte præventus fuerit. Nunc autem quadam ab eo relata, vel præclare ab eo gesta in gustum operis visa sunt hîc lectori exhibenda, prout in opere occurrunt citatis foliis cod. Sorbon.

Fol. 148. d. » Dicitur in summa de virtutibus [nempe nostri Peraldii] conversus fuisse Fulco episcopus Tolosan[us] [ille scilicet S. Dominici amicissimus] qui cum » esset primò jocularior, incepit cogitare, quod si » daretur ei in pœnitentia, quod semper jaceret » in pulcherrimo & mollissimo lecto, non posset hoc » sustinere: quanto minus ergo in pœna inæstimabili, & factus est monachus Cisterciensis, & post » episcopus Tolosan[us].

Fol. 153. a. Meminit magistri Stephani de Cudo viri nobilis, » qui fuit magnæ vitæ vir & scientiæ, » quondam canonicus Parisiensis & archidiaconus » Autissiodorensis, tandem reliquit hæc omnia ac- » cipiens habitum regularem » Hic fuit auctori fami- » liarissimus.

Fol. 152. c. Auctor erat Claromonte Arvernorum cum » quidam hæreticus supra modum horribilis & » obstinatissimus dictus Alvernien[si] longe extra » urbem combureretur.

Fol. 155. a. » Audiui quod cum B. Bernardus » Clarevallensis convertisset omnes fratres suos, & » fecisset eos monachos solo patre magis indurato » in seculo manente, venit ad villam suam, & præ- » dicans ibi juxta truncum antiquissimum in præsen- » tia patris sui, cum videret ejus duritiam præcepit » hominibus, qui in circuitu trunci sicca ligna ap- » portaverant, ut ipse eis mandaverat, ignem suc- » cenderent, quo facto ligna sicca cito succensa sunt » & truncus tarde circa medium, ab extremis emit- » tens humorem fœdum & fumum terretimum, diu » ignem servavit: tunc incepit Sanctus loqui de pœ- » nis inferni. Patri dixit quod ipse esset similis illi » trunco, qui non poterat igne divino succendi, » nec flere peccata sua, nec suspirare ad Deum, sed » ipse in inferno nisi pœnitentiam ageret, in æternum »

» arderet, fleret, & fœtentem fumum emitteret. » Ad quæ verba pater dictus compunctus eum se- » cutus est, & monachus factus est. Hæc audiui in » loco ipso, ubi prædicatio facta est, a D. Calone » domino de Fontanis pronepote B. Bernardi in lo- » co nativitatis suæ Fontanis dicto. Hæc P. 1 T. 4. c. 9.

Fol. 163. a. Egregium refert exemplum cujus- dam hominis clari, » qui singulis diebus quin- » quagies flexis genibus B. Virginem salutabat, quod » audivit ab ejus filio monacho Cluniacensi dicto » Stephano de Marusiaco, qui non est defunctus, » inquit auctor. Quod argumentum est vigentis jam » initio seculi XIII B. Virginis per quinquagenam » salutationum cultus. tit. 5 cap. 7.

Eodem fol. d. » Audiui quod quidam puer de ma- » gno genere mortuus est circa ætatem novem an- » norum, qui a familia patris ac matris acceperat » mutuum, ut ludos suos faceret, qui in morte non » recoluit licet confessus esset, & sic nihil solvit, » qui post apparuit alicui suorum dicens se gravi- » ter affligi, eo quod non solverat quæ debebat: » illa autem persona cui apparuit, inquirens omnia » solvit &c. Iste autem puer fuit filius ducis Bur- » gundiæ Hugo dictus. Persona cui apparuit fuit » mater ducis, qua revelante hoc novi. Hæc Ali- » xia de Vergiaco vocabatur uxor Eudonis III Bur- » gundiæ ducis, cui etiam dubitent Sammarthani in ge- » nealogia domus regiæ Franciæ, asserit Du Tillet fi- » lium puerum obiisse; discrimen est quod hic dicat » puerum illum nomen habuisse Joannis, Stephanus » verò Hugonem dictum insinuare videatur.

Lib. 11 de dono pietatis, tit. 5 ubi agit de diver- sis effectibus & exemplis crucis & passionis Christi, cap. 4. *Quod curat infirmitates corporales & spirituales,* §. 9 cod. Sorb. fol. 211 col. 2 laudantur historiographi duo jam fere incogniti Gerlandus & Lan- fredus. Quis sit Lanfredus, mihi incompertum, sed Gerlandi opus extat etiam apud nostros Sanja- cobeos Parisienses. Codex est fol. med. memb. tres uncias minimum spissus 500 & amplius annorum. Titulus est: *Farlandus. Candela studii salutaris.* Hoc idem opus erat anno 1621 in monasterio S. Benigni Divionensis, & recensetur in catalogo cod. ms bibliothecæ Janninianæ, quæ sic dicta est, quia anno illo 1621 Nicolaus Jannin frater Petri Jannin senatus Divionensis præsidis abbas erat S. Benigni. Titulum hujus alterius codicis hunc fuisse ferunt: *Gerlandi canonici Chrysolitani candela.* Vefontionem Sequanorum caput seculis XI & XII dictam fuisse Chrysolim docet Joannes Jacobus Chiffletius in sua Vefontione parte prima p. 51 ex vita S. Bernardi & ex vita S. Petri Tarentasiensis archiepiscopi: unde hunc Gerlandum seu Farlandum vel etiam Farlandum, his enim variis modis scriptum legitur, eum esse conjiciunt, qui cum prius esset ecclesiæ S. Pauli collegialis Vefontione scholarum caput, hæc ecclesia in regularem S. Augustini anno MCCCXI erecta, ejus primus prior positus est. Opus verò ejus idem putant cum eo quod Joannes Justus Car- tufianus edidit Colonia Agrip. typis Eucharitii Cervicorni. 1527 in 8 sub hoc titulo: *Candela evangelica a viro quodam venerabili atque apprime erudito conscripta, qui apud homines optans magis nesciri quam predicari, nomen suum subiecit.* Sic enim post Verdenium refert Polleivinus verbo *Joannes Justus.* Hæc visa sunt monenda, ut lector auctoris jam fere incogniti nomen habeat, & ubi genuinum ejus opus lustrare possit, agnoscat.

Tit. 6 agit de festis B. Virginis, & cap. 1 de institutione festi conceptionis sapientissime. Hoc caput refert Alva Sol. Verit. Rad. 228 col. 1577 sed non integrum. Cap. 2 de nativitate B. V. loquens sic habet fol. 218. d. *Papa Innocentius IV in concilio*

nuper Lugdunensi octavas ejus instituit faciendas ubique S. c. XIII. &c. Quod si legisset Ludovicus Tomassin Stephani nostri oculati & presentis in concilio testimonium, non ita incertus in suo Gallico de festis tractatu de his Octavis locutus fuisset.

Fol. 223. a. De assumptione B. V. cap. 8 S. Elisabeth Colonien[si] ait » auctoritatem valde in » chronicis commendari, cui nunc revelatum fuit » corpus B. V. jacuisse in sepulchro per 40 dies & » 19 Kal. octob. tantum surrexisse, & modum e- » dem revelatum refert.

Fol. 225. c. Hoc miraculum refert cap. 12. » Cum » quidam clericus habuisset linguam amputatam ab » hæreticis Albigen[sibus] veniens apud Cluniacum » in ecclesia B. V. licet lingua non posset, corde » ut poterat eam laudabat, & laudes ejus libenter » audiebat. Unde cum in quodam festo alios audi- » ret laudantes, & affectaret cum eis laudare, B. » Virgo novam linguam in palato ei subito forma- » vit, & loquelam ei reddidit, & cum aliis subito » laudare cœpit. Cujus linguæ recentia in ejus osten- » sione apparebat, quem ego vidi factum mona- » chum, & plures eorum qui viderant linguam no- » vam & locum priorem, & interfuisse miraculo » se asserabant.

Ibidem & in seqq. multa refert de cultu B. Virgi- nis sua ætate usitato. Alios enim laudat salutatio- nem angelicam milies, alios centies, alios quin- quagesies in die, alios sine numero frequenter & quasi perpetuo eam dicentes: alios quotidie septies *Pater noster* & toties *Ave Maria* genuflexos: alios officium parvum B. V. quotidie recitantes viros & fœminas, sacerdotes ter quot septimanis de ea ce- lebrantes: clericos responsoria in ejus laudem com- ponentes & cantantes: magistros, & inter eos de- canum ecclesiæ Nivernensis Terricum nomine, con- ciones versus & ut loquitur dictamina de eadem scribentes: meminit etiam ut devotionis antiquæ, cujusdam qui septem gaudia quotidie ei offerebat.

Fol. 227. b. De jejniis in honorem B. V. hæc habet notanda. cap. 13. » Licet autem secundum » institutionem non fieret de ea nisi vigilia Assum- » tionis ejus, tamen multi ex devotione quam ha- » bent ad eam, omnium festivitatum ab Ecclesia » institutarum jejunant vigiliis, etiam multi in pa- » ne & aqua, hæc etiam intentione multi, ut ipsa » eis obtineat ne moriantur inconfessi. Et licet ma- » la sit in hoc superstitio, & abusio, & reprobanda » quam quidam habent circa ejus misericordiam » confidentia, hæc faciendo mala securius, quasi fa- » ciendo hæc jejunia non possint hinc migrare impo- » nitentes & inconfessi: devotio tamen pia circa » hæc jejunia est approbanda, ut in his jejniis inten- » dant, ut per suam misericordiam impetret eis gra- » tiam ad Deum convertendi, & penitentiam hîc » agendi.

Sic tandem addit: » Sunt etiam quædam vigi- » liæ & jejunia B. Mariæ non institutionis sed de- » votionis ut dies sabbati, quam quidam jejunant » in honore ejus in pane & aqua, aliqui ex astric- » tione voti, aliqui ex devotione mera & volun- » tate. Aliqui etiam jejunant diem illum per totum » annum absque carnibus, aliqui in quadragesimali » cibo, alii in pane & aqua, in quo evenit dies Do- » minicæ Annunciationis, confidentes quod B. Vir- » go si hoc usque ad septennium compleverint, per » hoc trahat eos ad bonum finem. Et quoddam mi- » raculum & dignum memoria audiui in Romana cu- » ria factum, cujus memoriam non teneo, per quod » permoti multi magni clerici ciales & alii, diem » illam per totum annum jejunabant, & ad alios per » multas terras hujus jejunii devotio devenit. Hu- » jusce jejunii meminit etiam Lucas Tuden[sis] Ste- » phano nostro æqualis lib. 3 cap. 20.

Inter peregrinationes laudat præfertim ecclesiam B. Mariæ Sueffionensem ut miraculis celebrem. At fol. 231. b. de ecclesia Carnotensi hæc habet notanda ejusdem tit. cap. 19 *De tunica B. Virginis sublata.*

Item anno Domini DCCC. 11c. Rolio dux exercitus Normanorum multas terras vastans stragesque Francorum faciens obsedit Carnotum: cujus episcopus Galcellinus nomine confusus in B. Virgine convocato Ricardo duce Burgundiæ & Eballo comite Pictaviæ cum suis aggressus est hostium infinitam multitudinem, habens tunicam B. V. pro vexillo quæ ibi servabatur, qua visa hostes sunt adeo excæcati, ut nescirent quo irent, quove se verterent. Carnotenses autem videntes eos insensibiles & quasi amentes, in eos nimis immisericorditer sæviunt, & eos cadunt & occidunt, dum se non possent juvare. Et quia B. Mariæ non placuit, sublata est de medio ejus tunica & dispersa, & hostes visu recuperato & viribus in fuga labuntur, & civitas liberatur viduata tam pretioso thesauro.

Primam hujus narrationis partem fere totidem verbis habet Rogerius ab Hoveden: at secundam de sublata divinitus illa tunica undenam auctor noster acceperit & an vera sit, discutiant & quærant quorum interest. Caterum ejus ætate ita vulgo creditum fuisse dubitari non potest, quandoquidem hæc in concionibus palam nemine contradicente prædicabantur.

Cum autem in toto isto tractatu de B. V. plura ejus miracula referat, sic lectori fidem suam probat auctores suos laudans.

Notandum quod ista miracula eorum plurima collegimus de libris diversis de miraculis ejus scriptis, quorum conscriptores non sunt mihi omnes cogniti, nec tituli librorum hoc declarabant, nec mihi constat de omni veritate: sed hoc scio quod mater Dei omnipotentis ista omnia bene facta misericordiæ potest facere, & longe majora & ampliora & potest facere & fecit. Hoc tamen sciendum quod eorum plurima dicitur S. Petrus Tarentasiensis archiepiscopus compilasse, quædam alia S. Hugo Cluniacensis abbas, & Petrus Cluniacensis, alia Urbanus papa, alia Petrus Damiani Ostiensis episcopus legitur scripsisse.

Ad quod attendant critici illi morosiores, qui Vincentium Bellovacensem & Jacobum de Voragine ob hujusmodi miracula relata severius arguunt, illi enim non secus ac noster Stephanus, non sua depromunt, sed a sanctis illis viris relata penes quos fides tantum exscribunt.

Notandum maxime & ad Historiam Ecclesiasticam Galliæ spectans eventum refert P. 111 de dono scientiæ tit. 1 de pœnit. cap. 5. *Qualis debet esse pœnitentia.* cod. Sorb. fol. 250. b. quod eo magis hic exscribendum visum est, quo pauciores accurati tamen ejusdem ætatis aut suppare auctores meminerunt: de quo sic habet Stephanus noster loc. cit.

Item audiui quod in diœcesi Cathalaunensi verus Montemhismerum fuit quædam vetula Albea sua nomine Manichæa re, quæ propter errorem suum non comedeat carnes, non ova, non caseum, & multis secundum sectæ suæ doctrinam abstinerebat, non propter Deum, tamen tantæ famæ erat, ut incolæ ex hoc eam sanctissimam judicarent: quæ etiam ad contegendum errorem suum singulis diebus dominicis communicabat, nec tamen in corpore Dominicum fidem aut devotionem habebat, quæ comprehensa & combusta confessa est in jure omnia opera ista esse diaboli, & infecta & inficientia animas, & ideo dicta pœnitentia non solum ei non proficiebat, sed nocebat juxta illud apostoli Rom. 14. g. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Hoc audiui ab eis qui ante eam de hoc con-

vicerant, & hæreticam judicaverant, & a filio sui Theobaldo nomine qui fuit hæreticus Manichæus & combustus apud Montemhismerum in sententia quæ data est ibi plusquam supra LXXX hæreticos Manichæos, cui sententiæ ego interfui, & fere omnes episcopi Franciæ.

Hoc idem factum repetit & magis explicat P. 14 de dono fortitud. tit. 13 de gula, cap. 8 contra frequentationem tabernarum fol. 341. d. Similes sunt gulosi canibus, de quibus audiui a multis illius patriæ, quod circa pedem castris dicti Montemhismeri comitis Campaniæ convenerunt canes de diversis partibus illius terræ circa annum Domini MCCXXX, qui se ibi mutuis dentibus impetentes lacerantes & compugnantes occiderunt, & parum post ibi capti sunt multi Manichæi hæretici circa CLXXX, quorum examinationi facta ibidem a prælati Franciæ ego interfui, qui ibidem fuerunt judicati condemnandi & combusti.

Mirari autem subit quæ factum est, ut congregatio illa episcoporum Franciæ adeo solemniter apud historiæ Gallicæ scriptores prætermissa fuerit. Ejus tamen meminit F. Joannes canonicus Victorinus in Memoriali Historiarum ad annum 1230, ubi sic habet: Hoc anno bellum canum occidentium secessit circa pedem Montis Wimerii in Campania, & cito post CLXXX hæretici inventi sunt & convicti & combusti. Sed luculentius rem totam narrat Albericus monachus in chronico a Leibnitio typis subjecto Lipsiæ, Forsteri, 1698 in 4 qui sic habet p. 568 & seq.

In anno isto [1239] hebdomada ante pentecosten sexta feria factum est maximum holocaustum & placabile Domino in combustione Bulgrorum siquidem CLXXXIII Bulgri sive Bulgari combusti sunt in præsentia regis Navarræ & baronum Campaniæ apud Montrimert (*Montimer*) qui ab antiquo Mons Wodemari dicitur, ubi affuerunt Remensis archiepiscopus Henricus, Sueffionensis episcopus Jacobus, episcopus Tornacensis Galterus, episcopus Cameracensis magister Guinardus theologus, episcopus Atrebatensis magister Alfo, episcopus Morinensis Petrus, episcopus Noviomensis Nicolaus, episcopus Laudunensis magister Garnerus, episcopus Silvanectensis magister Adam, electus Belvacensis Robertus, electus Catalaunensis Gaufridus patruus comitis de Grandiprato, episcopus Aurelianensis magister Guillelmus, episcopus Trecentis magister Nicolaus, episcopus Meldensis Petrus, episcopus Verdunensis Rodolphus de Torata, & frater ejus Legionensis episcopus Robertus, & multi alii Ecclesiarum prælati, abbates videlicet priores & decani non tamen omnes isti interfuerunt combustioni, sed in ipsa hebdomada cum fieret examinatio advenientibus aliis recedebant alii. Affuit etiam tanta multitudo populi utriusque sexus & conditionis, quod numerus eorum ad septies centum millia æstimabatur: & sicut antiquitus ut dicitur, canes in eodem loco undique convenientes bellum ad invicem habuerunt quodam præfatio futurorum, & se invicem laceraverunt, ita isti Bulgri peiores canibus uno die ibi ad triumphum sanctæ Ecclesiæ exterminati sunt, &c. apud ipsum merito legenda. Qui conventus episcoporum Franciæ inter synodos provinciales aut etiam nationales jure censeretur, si omnes ad finem usque perstitisse constaret.

Sed & valde annotanda quæ habet P. 14 de dono fortitudinis tit. VII de superbia c. 30 de errore vel hæresi Waldensium & Albigenium. Hæc tantum refero.

Fol. 391 col. 1. Item audiui quod quidam fuit nuper magnus princeps in Alvernia dictus Marchisus de Monteferrando acutissimi ingenii naturalis & antiquissimæ ætatis, qui cum crederetur

bene sex viginti annorum, quia multa fecisset dictamina de regibus & principibus & statibus diversorum hominum sui temporis, bene per XL annos posuerat curam & diligentiam congregare libros omnium sectarum, quascunque audiebat esse per universum orbem cum multo sumtu, quos diligenter legebat, & legi sibi faciebat: cum autem esset infirmus infirmitate qua mortuus est, Fratres quidam nostri visitaverunt eum, qui hæc mihi dixerunt. Cum autem inter alia quæ dixerunt ei, hoc auribus ejus ingessissent, quod timor habitus esset de eo ne esset hæreticus, propter libros eorum quos audiverant eum & legisse & audivisse, & affinitatem quam habebat terra sua cum terra Albigenium: respondit, verum est, curiosus fui bene per XL annos cum multis sumtibus libros sectarum omnium colligere, & lege re & studere in eis, quia videbam quod cum plus ibi aspicerem, plus in fide catholica roborabar, & plus hæreses abominabar, videns fallaciam traditionis earum. Et in signum hujus vilipensionis quam habebam ad alias sectas a fide, feci fieri scrinium ligneum, quod feci poni sub pedibus meis, quando sedebam in sede cameræ meæ priore: quasi non possem ipsas sectas magis vilipendere, nisi pedibus meis subessent quando sedeo vile naturæ officium expleturus: evangelia autem Domini mei in multo honore servavi. Ideo autem legi libros sectarum diversarum, quia terræ meæ affines sunt hæretici Albigenes, ut mihi ab eorum versutiis scirem cavere, & eos si mecum de suis loquerentur erroribus, scirem de suis jaculis repercutere & eos confutare per suas positiones & assertiones. Fecit autem dictos hæreticorum libros extrahi de loco dicto, & in oculis suis comburi. Qui multis annis ante mortem suam in memoriam passionis ejus & fidei, stigmata Domini Jesu in corpore suo portaverat, cum aliis pœnis quas faciebat, in memoriam passionis Domini cum quibusdam clavis carnem suam singulis sextis feriis usque ad sanguinis effusionem confagebat.

Quis fuerit dynastes ille Montisferrandi, disquirant rerum Arvernarum curiosi & periti, verum attendenda illa ejus ætatis religio stigmata in carne sua imprimendi ac singulis sextis feriis ope clavorum & ad sanguinis usque effusionem renovandi. An plures qui eo seculo stigmata feruntur in corpore suo portasse, ea clavis sibi impresserint, dubitare quis possit, quod tamen dictum velim salvis SS. Francisci, Catharinæ Senensis, aliorumque similium stigmatibus, quæ a Christo ipso confixa pie creduntur. Sic verò de Waldensibus & Albigenibus profectur fol. 395 a.

Audiui a quodam qui dicebat mihi se interfuisse & vidisse & audivisse quæ referam. In Lombardia antequam Fratres nostri ibi prædicassent, cum in quadam civitate convenissent diversarum hæresum hæresiarum divisi & adversi, convenerunt in quadam ecclesia maxima septem qui dicebantur eorum episcopi diversarum sectarum cum creditibus suis, ut quilibet rationibus suis astrueret sectam suam meliorem, & alias reprobareret & improbareret, ubi factum est communi consensu, quod quilibet septem episcoporum per ordinem rationes pro secta sua proponeret, & quod contra alias haberet. Tunc surgens primus rationibus quibus potuit sectam suam probavit, similiter ex scripturis dicens illam esse veram & catholicam fidem sine qua nullus salvari poterat, & excommunicavit omnes quicumque aliquid contra illam suam credentiam proponeret vel acceptaret. Quo sedente surrexit secundus repetens quæ primus dixerat & improboavit & reproboavit quantum va-

luit, asserens quod primus proposuerat non esse veram fidem sed sectam perversam & hæreticam suam autem proposuit & quantum valuit astruere, asserens eam veram fidem quam qui non teneret damnaretur, & excommunicavit & hæreticum judicavit priorem & credentes suos & suam sectam. Quo sedente surrexit tertius, & idem fecit de sua secta, alias & aliorum credentes damnans & anathematizans, & similiter fecerunt alii de suis sectis successive. Dicitur autem homo qui mihi retulit cum esset homo intelligens, videns eorum dissensiones & dissectiones ad invicem recessit, multum ut assererat ex eorum divisione in fide confirmatus [&] condunatus.

Item cum in diœcesi Bisuntinensi in villam quæ dicitur *Joinville* super Sogonam veniret quidam hæreticus transfiguratus ad modum alicujus balistararii, qui mittebatur ad credentes eorum consolandos & confirmandos & simplices patriæ pervertendos, cum major villæ esset in pratis suis cum operariis suis, cum videret dictum hæreticum venientem per viam, dimissis operariis nesciens quomodo intravisset ista suspicio in cor ejus, nisi quod credit Deum ibi eam posuisse, subito clamavit, video unum Waldensem hæreticum, accurrite, capiamus eum: quem cum cepissent, post multa ejus verba sophistica, cognoverunt quod bene erant XVII anni, quod ab illa terra recesserat causa hæresis addidenda. Qui ut ipse recognovit nobis per totum dictum spatium apud Mediolanum studuerat in secta hæreticorum Waldensium, firmans novum testamentum corde, & multa veteris per quæ posset sectam suam defendere, & nostram fidem impugnare, & simplices subvertere, similiter rationes quascunque poterat. Qui examinatus postquam per biduum disputatum esset contra eum, & probati fuissent scripti articuli errorum suorum, requisitus recognovit quod benenoverat apud Mediolanum XVII sectas a se invicem divisas & adversas, quas ipsi etiam de secta sua omnes damnabant, & eas mihi nominavit, & differentias earum.

Prima de qua ipse erat dicebantur pauperes de Lugduno, qui se etiam vocant pauperes spiritu, qui dicuntur Waldenses a suo hæresiarca, qui cum aliis erroribus suis damnant omnes terrena possidentes.

II. Item pauperes de Lombardia, qui possessiones recipiebant, de quorum erroribus infra dicemus.

III. Item alii dicti Tortolani, qui semel in anno & in cœna solum posse confici dicunt a magistro eorum solo perfecto: qui tortellum faciunt, de quo ab eo communicantur.

IV. Item alii qui dicuntur Gebù Rûq. (*Sic an Gens bona, an Gebennenses & Runquarii.*)

V. Alii Bnert Pn. a suis capitaneis dicti (*an Bernet vel Brunert.*)

VI. Alii dicunt omnes bonos viros sacerdotes non mulieres. VII. Alii non distinguunt in sexu. VIII. Alii qui communitati dicebantur, quia communia omnia dicunt esse debere. IX. Alii rebaptizati qui rebaptizandos ab Ecclesia esse dicunt X. Item Arnaldistæ. XI. Speronistæ. XII. Leonistæ. XIII. Cathari. XIV. Patereni. XV. Manichæi sive Burgari a suis inventoribus sic dicti.

Cap. 31. quibus qualitatibus malis sive conditionibus sint hæretici involuti. Hæc refert de origine Waldensium ut testis oculatus. fol. 404 b.

Quarto dicendum est de hæreticis nostri temporis scilicet Waldensibus & Albigenibus unde ortum habuerunt, & unde & quare & quomodo appellentur, & quibus erroribus involvantur & veræ fidei adversentur.

Sæc. XIII. Waldenses autem dicti sunt a primo hujus hæresis auctore, qui nominatus fuit Waldensis. Dicitur etiam pauperes de Lugduno, quia ibi incepterunt in professione paupertatis. Vocant autem se pauperes spiritu, propter quod Dominus dicit Matth. 5 a *Beati pauperes spiritu*, & vere pauperes in spiritu a spiritualibus bonis, & a spiritu sancto.

Incepit autem illa secta per hunc modum, secundum quod ego a pluribus qui priores eorum viderunt, & a sacerdote illo qui satis honoratus erat & dives in civitate Lugdunensi & amicus Fratrum nostrorum, qui dictus fuit Bernardus Ydros, qui cum esset juvenis & scriptor, scripsit dicto Waldensi priores libros pro pecunia in Romano (*id est Gallico*) quos ipsi habuerunt, transferente & dictante ei Stephano de Ansa (*cod. Rotomag. de Erasia*) qui postea beneficiatus in Ecclesia majore Lugdunensi [*cod. Rotom. promotus est in sacerdotem &*] de solario domus quam ædificabat corruens morte subita vitam finivit, quem ego vidi sæpe.

Quidam dives rebus in dicta urbe dictus Waldensis audiens evangelia, cum non esset multum literatus, curiosus intelligere quid dicerent, fecit pactum cum dictis sacerdotibus, alteri ut transferret ei in vulgari, alteri ut scriberet quæ ille diceret, quod fecerunt: similiter multos libros Bibliæ, & auctoritates sanctorum multas per titulos congregatas, quas sententias appellabant. Quæ cum dictus civis sæpe legeret & corde tenus firmaret, proposuit servare perfectionem evangelicam ut apostoli servaverant. Qui rebus suis omnibus venditis in contemptum mundi per lutum pauperibus pecuniam suam projiciebat, & officium apostolorum usurpavit & præsumsit, evangelia & ea quæ corde retinuerat per vicos & plateas prædicando, multos homines & mulieres ad idem faciendum ad se convocando firmans eis evangelia. Quos etiam per villas circumjacentes mittebat ad prædicandum vilissimorum quorumcunque officiorum. Qui etiam tam homines quam mulieres idiotæ & illiterati per villas discurrentes & domos penetrantes, & in plateis prædicantes & etiam in ecclesiis, ad idem alios provocabant. Cum autem ex temeritate sua & ignorantia multos errores & scandala circumquaque diffunderent, vocati ab archiepiscopo Lugdunensi qui Joannes vocabatur, prohibuit eis ne intromitterent se de scripturis exponendis vel prædicandis. Ipsi autem recurrentes ad repositionem apostolorum Actuum 5. e. magister eorum usurpans Petri officium, sicut ipse respondit principibus sacerdotum, ait, *Obedire oportet magis Deo quam hominibus*, qui præceperat apostolis, *Prædicare evangelium omni creature* in fine Marci: quasi hoc dixisset Dominus eis quod dixerat apostolis; qui tamen prædicare non præsumserunt, usquequo in virtute ex alto fuerunt, usquequo perfectissime & plenissime scientia perlustrati fuerunt, & donum linguarum omnium susceperunt.

Itaque ergo Waldensis scilicet & sui primo ex præsumptione & officii apostolici usurpatione ceciderunt in inobedientiam, demum in contumaciam, demum in excommunicationis sententiam. Post expulsi ab illa terra ad concilium quod fuit Romæ ante Lateranensem [*iv ut videtur*] vocati & pertinaces fuerunt schismatici postea iudicati. Postea in Provincia terra & Lombardiæ cum aliis hæreticis se admiscerent, & errorem eorum bibentes & ferentes, hæretici sunt iudicati Ecclesiæ infestissimi, hæretici infestissimi & periculosissimi, ubique discurrentes, speciem sanctitatis & fidei prætendentes, veritatem autem ejus non

habentes, tanto periculosiores quanto occultiores, se sub diversis hominum habitibus & artificiiis transfigurantes. Aliquando quidam maximus inter eos fuit captus, qui secum ferebat multorum artificiorum indicia in quæ quasi Proteus se transfigurabat. Si quæreretur in una similitudine & ei innotesceret, in aliam se transmutabat. Aliquando ferebat habitum & signacula peregrini, aliquando baculum pœnitentiarii & ferramenta, aliquando se fingeat futorem, aliquando barbiflorum, aliquando messorum &c. Alii similiter idem faciunt. Incepit autem hæc secta circa annum ab incarnatione Domini MCLXX sub Joanne dicto Bolesmanis archiepiscopo Lugdunensi. [*in cod. Rotom. m. c. LXXX sub Joanne dicto Bolesmanis*] &c. quæ lectio cod. Rotom. videtur certior, cum Jo. Bolesmanis non fedit ante 1180.

Errores eorum postea sigillatim explicat, quos si quis curiosus scire aveat, dissertationem nostram cui titulus *sancti Thomæ summa suo auctori vindicata* consulat, seu potius ipsummet auctoris opus, hanc enim hæresim jam fere incognitam nemo tertius ac clarius agnovit ac exponit, ut qui ipso testis per xxv annos inquisitionis officium in eos jam exercuerat cum hæc scriberet. Postquam egit de Waldensibus, tractat de Manichæis Patarenis & Burgaris sua ætate Galliam infestantibus.

Dicti sunt, inquit, Albigenes propter hoc, quia illam partem Provincie, quæ est versus Tolosam & Agennensem urbem circa fluvium Albam primò in Provincia infecerunt. Dicuntur etiam a Lombardis Gazari vel Patari, a Theonicis Kathari vel Katharistæ: dicuntur etiam Burgari, quia latibulum eorum speciale est in Burgaria. Gallice etiam dicuntur ab aliquibus *Popelicant*. Tarnis fluvius Albiam vulgo *Albi* alias *Albam Helviorum* alluens, & supra Agennum in Garumnam influens fortè tum dicebatur *Albæ* fluvius. Qui plura volet tum de Albigenibus, tum de aliis hæreticis ejus temporis, ac de signis quibus eos detegebant, adeat Dissertationem nostram citatam vel ipsum nostri Stephani opus, in quo accurata horum hæreticorum exhibetur notitia. Ad do solum ejusdem ut inquisitoris præclare gesta quædam.

Fol. 412 d. nempe eodem Tit. VII de superbia cap. 34 ubi agit de octo generibus superstitionis, specie v de ludificatione dæmonum sic narrat:

Item cum ego inquirerem in comitatu Forensi de hæreticis, quidam sacerdos adduxit mihi parochianam suam, quæ deponebat contra multos, dicens quod in domo in qua morabatur, mensa ponebatur vacua & maxima, ad quam multi conveniebant quos ipsa nominabat de villa sua & aliis remotis locis, & cum sederent ad mensas vacuas, canis niger & parvus veniebat, & super mensam ascendens pede suo elevato circumquasi rotam faciebat super mensas, & confestim mensæ replebantur diversis generibus ferculorum & comedere videbantur, & post recedere ad quemdam locum saxosum, post hinc inde diffugiabant. Sed cum ego locutus fuisset cum aliquo eorum qui bonæ famæ erat, & quem credebam bonæ vitæ, nec aliquid circa eum invenirem per quod hoc de eo præsumerem, credo quod fuit diabolica ludificatio & eorum transfigurationes ad infamandum bonas personas.

Item quasi simile accidit in Alvernia, ubi multi fuerunt capti apud Sanctum Portianum, & ducti apud Claromontem: ubi cum vocasset me episcopus ejusdem loci D. Hugo de Turre, quædam mulier capta in quibusdam maleficiis accusavit plures, & illos qui captivi detinebantur, dicens cum lacrymis quod magistrum quamdam

[habuerat]

[habuerat] quæ eam frequenter duxerat ad quemdam locum subterraneum, ubi conveniebat multitudo hominum & mulierum cum luminibus torticiorum & candelarum circumdantes quamdam cunam plenam aqua quæ erat in medio, in cujus medio erat hasta affixa, & magister eorum adjurabat luciferum per barbam suam & per potentiam quod veniret ad eos, & permulta alia. Ad quam adjurationem descendeat catus deterrimus per lanceam, & aqua cum cauda sua vadens in circuitu omnes aspergebat, & luminaria omnia extinguebat. Quo facto quilibet eorum accipiebat illum vel illam qui ei primo occurrebat, & cum eo turpiter admiscebatur. Propter hoc dicti homines erant capti, qui hæc omnia negabant, licet dicta mulier diceret eos ibi sæpe vidisse convenisse.

Hæc nostri inquisitoris lumen probant ac iudicium, muliercularum somniis plerumque ex malitia aut ex superstitione alios accusantium fidem denegantis, ac reorum innocentiam protegentis. At luculentius est quod sexta specie superstitionis refert & memoria dignum fol. 413 c. & seqq.

Sextò dicendum est de superstitionibus contumeliosis, quarum quædam sunt contumeliosæ Deo, quædam proximo. Deo contumeliosæ sunt superstitiones, quæ divinos honores dæmonibus attribuant, vel alicui alteri creaturæ, ut facit idolatria, & ut faciunt miserae mulieres sacrilegæ, quæ salutem petunt adorando sambucas, vel offerendo eis, (contemnendo ecclesias vel sanctorum reliquias) portando ibi pueros suos vel ad formicarios, vel ad res alias ad sanitatem consequendam.

Sic faciebant nuper in diocesi Lugdunensi, ubi cum ego prædicarem contra fortilegia & confessiones audirem, multæ mulieres confitebantur portasse se pueros suos apud S. Guinefortem: & cum crederem esse sanctum aliquem, inquisivi & audivi ad ultimum, quod esset canis quidam leporarius occisus per hunc modum.

In diocesi Lugdunensi prope villam monialium quæ dicitur *Novile* (an quæ nunc villa nova in *Dombarrum principatu*) in terra domini de Villario (*Villarium supra Calaronam quæ in mappis geographicis Chalarine seu Cialarine*) fuit quoddam castrum cuius dominus puerum parvulum habebat de uxore sua. Cum autem exivissent dominus & domina a domo, & nutrix similiter dimisso puero solo in cunabulis, serpens maximus intravit domum tendens ad cunabula pueri, quod videns leporarius qui ibi remanserat, eum velociter insequens & persequens sub cunabulo evertit cunabula, morsibus serpentem invadens defendentem se & canem similiter mordentem, quem ad ultimum canis occidit & a cunabulis pueri longe projecit, relinquens cunabula dicta cruentata & terram, & os suum & caput serpentis sanguine, stans prope cunabula male a serpente tractatus. Cum autem intrasset nutrix & hæc videret, puerum credens occisum & devoratum a cane clamavit cum maximo ejulatu, quod audiens mater pueri similiter accurrit, idem vidit & credidit & clamavit similiter. Similiter & miles adveniens ibi idem credidit, & extrahens spatam canem occidit. Tunc accedentes ad puerum invenerunt eum illæsum suaviter dormientem, inquirentes inveniant serpentem canis morsibus laceratum & occisum. Veritatem autem facti agnoscentes & dolentes de hoc quod sic injuste canem occiderant sibi tam utilem, projecerunt eum in puteum, qui erat ante portam castris, & acervum maximum lapidum super eum projecerunt, & arbores juxta plantaverunt in memoriam facti. Castro autem divina voluntate destructo, & terra in desertum

TOM. I.

reducta est ab habitatore relicta. Homines autem rusticani audientes nobile factum canis, & quomodo innocenter mortuus est pro eo de quo debuit reportare bonum, locum visitaverunt, & canem tanquam martyrem honoraverunt, & pro suis infirmitatibus & necessitatibus rogaverunt, seducti a diabolo & ludificati ibi pluries, ut per hoc homines in errorem adduceret: maxime autem mulieres quæ pueros habebant infirmos & morbosos ad locum eos deportabant, & in quodam castro per leucam ab eo loco propinquo ventulam accipiebant, quæ ritum agendi & dæmonibus offerendi & invocandi eos doceret eas, & ad locum duceret. Ad quem cum venirent sal & quædam alia offerebant, & panniculos pueri per duos circumstantes pendebant, & acum in lignis quæ super locum creverant figebant, & puerum nudum per foramen quod erat inter duos truncos duorum lignorum matre existente ex una parte & puerum tenente & projiciente novies ventulæ quæ erat ex alia parte, cum invocatione dæmonum adjurantes Faunos qui erant in silva *Rimite*, ut puerum quem eorum dicebant acciperent mortuum & languidum, & suum quem secum detulerant reportarent eis pinguem & grossum vivum & sanum. Et hoc facto accipiebant matricidæ puerum, & ad pedem arboris super stramina cunabuli nudum puerum ponebant, & duas candles ad mensuram pollicis in utroque capite ab igne quem ibi detulerant succendebant, & in trunco superposito infigebant, tandiu inde recedentes quod essent consumptæ, & quod nec vagentem puerum possent audire nec videre, & sic candles candentes plurimos pueros concremabant & occidebant, sicut ibidem de aliquibus reperimus. Quædam etiam retulit mihi quod dum Faunos invocasset & recederet, vidit lupum de silva exeuntem & ad puerum euntem, ad quem nisi affectu materno miserata prævenisset, lupus vel diabolus in forma ejus eum ut dicebat vorasset.

Si autem redeuntes ad puerum eum invenissent viventem, deportabant ad fluvium cujusdam aquæ rapidæ propinquæ dictæ *Chalarone*, in quo puerum novies immergebant, qui valde dura viscera habebat si evadebat, nec tunc vel cito post moreretur. Ad locum autem accessimus & populum terræ convocavimus, & contra dictum prædicavimus. Canem mortuum fecimus exhumari & lucum succidi, & cum eo ossa dicti canis pariter concremari, & edictum poni a dominis terræ de spoliatione & redemptione eorum, qui ad dictum locum pro tali causa de cetero convenirent.

Certamen canis cum serpente an verum sit, nihil ad nostrum auctorem, qui quod vulgo dicebant tantum refert: at superstitionem horrendam in usu fuisse nemini dubium esse potest, quam inquisitoris munere fungens deprehendisse se ipse testatur, acutum exustione ossium canis publica, tum edicto adeo solemniter abolevisse. Quod sane factum non minus memoria dignum, quam quod in vita S. Martini refertur de cultu supersticioso latronis ab eo reiecto & exterminato. Notandum historiam canis eum serpente pugnantis a F. Joanne Junio nostro quibusdam circumstantiis exornatam referri, & allegorice ad mores traduci in suo libro cui titulus *scala cæli* verbo FEMINA, quam proculdubio ex libro magno de septem donis, sic enim vocat, ut & alia plura exceptit.

Cum ætate auctoris electiones vigerent in Ecclesia Gallicana, de iisdem fusissime agit P. v de dono consilii. Tit. De prudentia a fol. 549 ad 618 ex ordine differens *De cautela in electione bonorum & reprobatione malorum prælatorum. Quibus modis*

Bb

c. XIII. *perpenditur voluntas Dei in electionibus. Quod electio debet esse pura. Quod attendenda est electi idoneitas. Quae sunt consideranda in eligendis. Quod electores debent spectare Ecclesiarum utilitatem. De prudentia praelatorum, diligentia in proficiendo, sollicita acquisitione ornamentorum spiritualium, de eorum obedientia, mansuetudine, spe, fide, patientia, poenitentia, abstinentia, misericordia, mediatione apud Deum, liberalitate, humilitate, zelo compassionis correctionis & reprehensionis, resistentia malo & malis, propugnatione boni, sollicitudine Deo serviendi, vigilantia super gregem, sollicitudine in custodia bonorum Ecclesiae temporalium, industria in pascendo grege, in exemplum eis proponens Christum, cum XII insignes pastores antiquae legis, Abel, fabel, Isaac, Ana, Jacob, Joseph, Moysen, David, Cyrus, Amos, Rechab, Jazir, ac denique ipsos pastores ovium, quorum XII conditiones eleganter transfert ad Ecclesiae pastores: quibus colophonem addit tractando de poenis malorum & premio bonorum. Quae concionatoribus ejus seculi & duorum sequentium luculentam sermonum sive in Synodis sive electionum tempore materiem praebuerunt, ut quibus in eo genere nihil dici possit accuratius.*

Quae fol. 574 a. habet de fabula papissae Joannae in chronicis suae aetatis jam vulgata commodius referentur postea, ubi de nostro Martino Polono, quibus hic figmenti adeo insulsi & putidi adinventi plane absolvitur: necesse autem non arbitror nostrum hunc Stephanum excusare, quod fabulam adeo male fabricatam operi suo inferuerit: historicum enim aut chronologum non agebat ille, sed concionatorem, neque eorum quae refert vadem se praestat, sed rem ut aetate sua circumferebatur, ac ut apud auctores a se visos legebatur, simpliciter narrat, adeo ut non tam auctoris quam seculi sui errorem fuisse nemo cordatus non fateatur.

Quantum vero ad res seculi XIII innumera habet seu mores ac consuetudines seu historiam Ecclesiasticam aut etiam utriusque ordinis Praedicatorum & Minorum spectantia, adeo ut opus & historicis & concionatoribus utilissimum typis nondum prodiisse mirum sit. Verum est auctorem speculi moralis Vincentio Bellovacensi haecenus falso asserti, ut suo loco evincimus, totum hoc Stephani opus destituisse, sic ut ex 1500 quibus in editione Duacena speculum morale constat columnis, septingenta circiter ex opere de septem donis de verbo ad verbum transcripta sint, sed inverso ac praepostero ordine, pluribus rescissis, factis historicis deurtatis, auctorum qui laudantur nominibus aut omissis aut mutatis, plurimis quae sibi ipsi in variis provinciis ac civitatibus acciderunt verbo Dei instanti, inquisitionis munus exercenti, confessiones excipienti, archiepiscopos & episcopos aut etiam principes seculares alloquenti Stephanus noster in propria persona narrat, quod eum sua ipsius deponere ostendit, illis iisdem, inquam, a plagiario illo eisdem verbis sed in tertia persona recitatis, modo a quidam ordinis Praedicatorum inquisitori nomine dicto contigisse, modo quemdam confessorium ita gessisse, modo id legi libro non indicato narrante, sicque lectori sua furta majore cum industria occultare satagente, quo factum est ut a duobus tribusve seculis compilator ille speculi moralis sub nomine eminentio Vincentii Bellovacensis quasi verus auctor laude sua non careret, & adhuc lateret, nisi latronem insignem favente numine deprehendissemus, & redditis suis auctori cuilibet quae ab iis non laudatis invereconde accepit, ita nudum statuissimus, ut jam nullius sit momenti, saltem litae ejus occasione exorta, maxime an S. Thomas ex speculo moralis potissimum suae summae partem accepit, omnino conticuerint. De quo

legenda nostra citata Dissertatio S. Thoma summa suo auctori vindicata, ac de eo etiam postea ubi de S. Thoma, & de Vincentio Bellovacensi agemus. Verum ista clarius adhuc appaterent, si tandem hoc opus de septem donis Spiritus Sancti typis prodiret, quod utinam aliquando magistris ordinis agentibus fiat.

Unum adhuc addo de quo tacere non possum, cum ad rem literariam spectet, de Alano magno cujus variis locis meminit auctor noster, quem & se multo antiquiorem, & non solum Parisiis ut habet Henricus Gandavensis, sed & in Montepessulano scholam theologicam pluribus annis rexisse testatur, & plures erexisse dicunt. Mirum in ejus aetate assignanda quam se torqueant scriptorum nomenclatores. Tritemius clarum refert ad annum mccc. Carolus Wischius qui plura ejus opera edidit, ex ejus sepulcro insculpta epigrapha ejus obitum statuit ad annum 1294. Caveus eo epitaphio non parum se angi indicat, licet in concilio Lateranensi IV anno 1215 celebrem agnoscat. Qui sane omnes & alii idem censentes gravissime allucinantur. Sic enim Albericus editionis Leibnitii pag. 429: *Apud Cistercium mortuus est hoc anno [1202] magister Alanus de Insulis doctor famosus & scriptor ille Anticlaudianus, qui in theologia fecit quandam artem praedicandi, & contra Albigenes, Valdenses, Juudeos & Saracenos libellum edidit succinctum ad Guillelmum Montispessulani dominum, & alia quaedam illius habentur opuscula.* Quod jam ex ejus chronico nondum tunc excuso annotarat Sanderus Elenchi codd. mss Belgii P. 11 p. 121 sed ex ipsis Alani operibus evincitur. Nam *librum de poenitentia* cujus Princ. *A a a Domine Deus &c.* Henrico Bituricensi patriarchae Aquitanorum primati nuncupavit, qui ab anno 1186 ad 1199 sedit, quam dedicatorem epistolam in schedis habeo servatam & ex cod. Sorbon. memb. n. 1 pag. 974 a me excusam 16 novemb. 1700. Praeterea opusculum contra haereses Wilhelmo Montispessulani principi dicavit: e quatuor autem hujus nominis ultimum anno 1204 obuisse produnt annales omnes. Quae Wischium non excusandum demonstrant: etsi enim prioris operis epistolam Henrico nuncupatorem forte non viderit, certe posteriorem Wilhelmo principi datam & inscriptam ipse typis subjecit. Quid ergo epitaphio respondeas? recens esse nulliusque momenti, nempe a Joanne de Cirreyo abbate anno 1503 defuncto teste Claudio Chalemot in sua Serie SS. Cisterciensium erectum. An autem Alanus, quod illi monachi volunt habitum conventuum apud eos induerit, & institutum revera professus fuerit, discutiant me peritiores & otiosiores, certe id Albericus non dicit.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS seculo XIII clarus, & Stephanus de Borbone aequalis scripsit

Tractatum de amore audiendi verbi Dei.

Quem idem Stephanus testatur se legisse, & ex eo exemplum refert in superius laudato *de septem donis* opere P. 1 Tit. x cap. 2 cod. Sorb. fol. 191 col. 2.

F. HUGO DE SANCTO CHARO.

F. HUGO DE SANCTO CHARO vel de *Santo Theoderio* vel etiam ut legitur apud Vincentium Bellovacensem. Spec. Histor. lib. 30 cap. 152 de *Santo Theoderio* a loco natali Vienna Allobrogum suburbio, ubi olim Ecclesia monachorum in collegium canonicorum nunc conversa, *Saint Chers* vernacule dicto nuncupatus, Gallus fuit origine Viennensis, & Burgundus, quia illa provincia seu Delphinatus sua aetate in regno Burgundiae compu-

tabatur. Hinc explodendi seu qui Barcinonae ad Ebredunum vallis cujusdam Delphinatus oppidulo natum, in quo propterea domum ordini erigendam curavit, ceu qui amplius delusi Hispani maxime Barcinone Aragonum emporio lucem primam vidisse & exinde Catalanum asserere ausi sunt: utriusque inepte profusus, & contra veterum omnium Hugonice aequalium fidem, qui uno ore Viennensem & Delphinatensem testantur. Tantum vero abest ut de domo ordinis Barcinonae construenda cogitarit, quin ea non nisi post annum mccc x a provinciae Provinciae sodalibus erecta fuerit. Qua vero familia quibusve parentibus ortus Hugo, etsi adhuc obscurum, honestis tamen & nobilibus natus videtur, ut ex documentis postea referendis conjicere licet. Ut ingenio erat ad litteras propenso ac facili, Parisios juvenis venit, emensisque philosophiae ac theologiae studiis, in sacra facultate baccalaureus admissus est, tum & juri utriusque operam dedit, quod & publice docuit, gerendis interea Wilhelmi principis Sabaudi Thomae I comitis filiorum quinti negotiis distentus. Verum Humbertum de Romans de quo supra gentilem suum inter auditores feliciter nactus, cum conceptum ab eo instituti Praedicatorum amplexandi consilium didicisset, non solum ad illud quamprimum exequendum incitavit, sed & eandem sibi inesse mentem aperuit, & se brevi secuturum spondit, quod & fecit. Cum enim Humbertus in domo Sanjacobeae vestem induisset in festo S. Andreae xxx novemb. mccc xiv, Hugo a principe Sabauda expeditus, cujus solae rationes ipsum retardaverant, festo Cathedrae S. Petri sequenti xxii feb. quod erat sabbatum post dom. i quadragesimae, idem B. Dominici jugum ibidem cum ingenti mentis fervore subiit. Ut autem vir erat jam maturus, praecelsisque animi dotibus praeditus, brevi compendio tyrocinium exegisse videtur: neque enim tum ab ejusmodi hominibus annus ante professionem integer exigebatur, ut vidimus supra de F. Gerardo de Fracheto ipsi aequali, qui indutus xi novemb. mccc xv in festo annunciationis sequenti xxv martii professus est. Anno mccc xvii F. Marthae primo S. Jacobi priore mortuo & F. Petro Remensi ex provinciali in Mathaei locum priore constituto, Hugo noster ad regimen aptissimus Franciae Provincialis dictus est & praefectus. Anno mccc xxx eo munere solus libros sententiarum sub F. Rolando Cremonensi sacrae facultatis magistro de quo supra publice legit, & suo tempore a cancellario ecclesiae Parisiensis licentiatas, tum & laureatus & rude donatus fuit. Exinde domus Sanjacobeae priorem praefectum antiqua quaedam documenta ferunt, tum & anno mccc xxxvi F. Petro Remensi jam laudato qui ei in provincialatu Franciae anno mccc xxx successerat ad insulam Agennensem promotus, Hugo provinciae administrationem rursus assumere compulsus est, quo munere certeungebatur in comitiis generalissimis Parisiis anno mccc xxxvi celebratis. Cum autem in comitiis ordinis Bononiae mccc xxxviii in locum B. Jordani anno superiori aquis submersi successor sufficiens esset, Hugonem ex propositis unum fuisse voluit: ut ut sit, aspirante numine B. Raimundo absente & Barcinone agente in primo scrutinio concorditer electo, Hugo cum aliis primoribus ordinis patribus ad eum delegatus fuit, qui ad capeendum magistratum inducerent, quod & ab eo licet reluctante tandem obtinuerunt. Circa annum mccc xl Leodiensem nostros visitans, (tum in ea urbe de novo corporis Christi festo ad instantiam B. Julianae instituendo agebatur) & ipse cum Guaiardo episcopo Cameracensi olim ecclesiae Parisiensis cancellario in consilium accitus est, vocatis etiam Aegidio, Joanne & Gerardo viris egre-

giis & nostris ibidem theologiae lectoribus, quaevis non solum festum probavit, sed & qua erat apud omnes eruditionis & sanctitatis fama auctoritate sua plurimum promovit. Quamplures ab eo domos ordinis erectas Divisionensem, Bituricensis, Autissiodorensis, Constantiensis in inferiori Neustria, Ambianensem, Turonensem, Bergensem S. Winoci, Tullensem & alias: ut & quae vicarius generalis ordinis per annum solidum post B. Raimundi abdicacionem pro disciplina regulari tuenda strenue gessit omitto, ut ad ea veniam, quae in rem Ecclesiae grandia egit & fortia, consiliarius ab episcopis & a summis pontificibus in difficillimis quae sua aetate acciderunt negotiis ut vis solers & integer adhibitus. Anno mccc xxxviii in congregatione sacrae facultatis magistrorum Parisiis apud Sanjacobeos in domo capitulari a Guillelmo Arverno Parisiensis episcopo coacta, de illa quaestione, *utrum plura simul eidem clerico liceat tenere sacerdotia*, e primis fuit & partem negativam ita defendit, ut ejus sententiae omnes adhaerent. Anno mccc xliv sabbato quatuor temporum pentecostes xxviii maii Innocentius IV inter xii cardinales quos in aede S. Petri Romae creavit, episcopos tres, presbyteros tres & diaconos sex, Hugonem tituli S. Sabinae presbyterum cardinalem nominavit, hicque de sua promotione monitus in occursum dicti pontificis Lugdunum venientis cum Odone ex cancellario ecclesiae Parisiensis episcopo Tusculano Segusium usque perrexit, jamque ibi erant ambo cum eam urbem Innocentius pridie idus novembris intravit, & ab eo tum sui cardinalatus annulos receperunt, eumque Lugdunum usque comitati sunt, quo iv nonas decembris tandem pervenit. Hugone deinceps ad graviora Ecclesiae negotia ut viro industrio & intrepido summus pontifex usus est. Quantum ei fuerit utilis in concilio Lugdunensi I anno mccc xlv celebrato narrat qui acta scripsere. Eodem tempore cum patres Carmelitarum primam sibi ab Alberto Hierosolymitano patriarcha datam regulam recognoscere, ac in meliorem formam suoque in Europa statui convenientiorem redigi a summo pontifice postulassent, haec ab eo cura Hugoni adjuncto eidem F. Guillelmo nostro Antaradensi episcopo, ut jam dictum supra, demandata fuit, idque ambo ita diligenter executi sunt, & ad sancti hujus instituti commodum ac profectum, ut quae ab illis sancita fuerant, pontifex anno mccc xlviii omnia confirmavit. Mortuo postea anno mccc l die S. Luciae Frederico II imperatore Hugo anno sequenti feria iv post festum resurrectionis xix april. cum Guillelmo Hollando Caesare qui Lugdunum ad pontificem venerat legatus in Germaniam missus est, qui Ecclesiae jura in illis regionibus tueretur, quod & inter adversantium insidias magno animo & intrepido ubique implevit. Inde vero rediens per Leodium itinere facto, quam ibidem alias probaverat corporis Christi solemnitatem auctoritate sibi commissa confirmavit, imo in omnibus legationis suae terminis servandam edixit, ac privilegiis auxit datis in id litteris iv Kal. januar. mccc li: sed & prima januarii sequentis in iisdem provinciis B. Dominici successor non minus carus fuit & acceptus: hinc cum huic pontifici ab episcopo Parisiensis denunciatum fuisset opus perniciosum sed & aequae ridiculum, cui titulus, *Evangelium aeternum*, hi fuere a pontifice dati cognitores, Odo Tusculanus & Stephanus Praenestinus episcopi, ac Hugo noster presbyter cardinalis, qui adjunctis sibi Fratre Bonevaletto episcopo Paduensi, & F. Petro lectore Praedicatorum Anagninae librum diligenter examinauerunt per plures dies mense julio mccc lv promotore Florentis episcopo Aconensi, totoque processu coram summo

SEC. XIII. pontifice relato, flammis ille opus addixit. Quantum verò in causa tum etiam magnis æstibus agitata Guillelmum a Sanctoamore ejusque alicuius in-ter & Minores nostrosque pro horum defensione apud pontificem laboravit, narrat ejus ætatis scrip-tores & felix controversiæ exitus abunde docet. Universum judicem incorruptum, recti tenacem, ac ne latum quidem unguem a justitia deflectentem ubique & semper quoad vixit experti sunt omnes, & uno ore prædicant qui de eo scripsere. Ut mi-ro erga sacras literas perpetuo arsit amore, quic-quid ei ab Ecclesiæ negotiis superfluo otii, totum legendo scribendoque impendit. Sed agendi tan-dem scribendique finem imposuit mors, quæ eum ad meliora transfudit Urbeveteri xiv Kal. april. mclxxii stylo veteri novo mclxxiii. Corpus ejus ibidem apud nostros sepultum fuit funus cohones-tante ipso S. P. Urbano IV cum univervo cardina-lium collegio, numerofoque omnium in aula Ro-mana prælatorum præsentium cœtu: ex priori ta-men hoc sepulcro idem corpus integrum omnino repertum Lugdunum translatum est, & in ec-clesia nostra ad latus sinistrum altaris majoris Gui-done episcopo Sabinensi de latere legato astante solemni pompa reconditum xviii decemb. mclxxiv. Nunc dictorum hæc documenta afferenda.

1. Quantum ad agnomen quod de Sancto Theode-rio, vel de Sancto Theodoro dicimus, sic legendum esse antiqua omnia monumenta probant. Sic legit Vincentius Bellovacensis æqualis jam citatus, sic legebat etiam sua ætate Ludovicus a Valleoleti. Si ad epitaphia ejus sepulcro insculpta recurratur, antiquum & primum Lugduni inscriptum jam non apparet, imo mutata quæ sua ætate fuerat altaris majoris structura, ubinam primò corpus ejus recon-ditum fuerit, certo deprehendi nequit: at antiquo epitaphio aliud brevius substitutum est, quod sic habet: *Hic jacet D. Hugo de Sancto Theodoro ord. FF. Præd. hujus conventus, sacre theologie doctor &c.* Sic enim legebam illac transiens mense novemb. mclxxxii. Denique legendum Theodoro vel Theo-dario vel Theodoro invictum argumentum est quod sit nomen loci ejus natalis, qui sic dicitur a patro-no ecclesiæ sancto Theodoro vel Theodoro Gal-lie filius Gheris vel sancti Theodor. Hujus sancti me-moria est in martyrologio Romano ad xxix octob. Baronius quidem Theodorum scripsit, sed eruditi om-nes conveniunt erratum esse & legendum Theo-darium. Hinc emendandus Leander Albertus cum se-quacibus, qui Hugonem de sancto Theodoro nunc-pavit.

2. Quantum ad diem & annum, quo ordini nomen dedit, præter supra dicta ubi de B. Hum-berto, quæ sententiam nostram invictè demonstrant, addendus hic locus ex vitis Fratrum P. iv cap. ix §. 2 ubi sic habet: "Locutus est (Humbertus) do-mino Hugoni, qui factus est postea cardinalis, qui fuerat magister suus, & revelavit ei propo-situm suum, confidens quod eum non impediret, quia bonus homo erat & bachellarius jam in theo-logia. Quo audito ipse gratias agens Deo confor-tavit eum dicens: scitis magister, quod etiam ego hoc eum proposui, sed non possum statim intrare, quia habeo expedire quædam negotia (in altero cod. ms additur Dni mei Guillelmi de Sa-baudia cum quo nunc sum, sicut ipsi scitis) sed intrate secure, & scitis certus quod ego vos se-quar. In festo igitur B. Andrea ipse, & dñs Hu-go in sequenti quadragesima in cathedra B. Pe-tri ordinem sunt ingressi." Solus annus inter mcccxxii & mcccxxviii, quo cathedra Petri incidit in quadragesimam est annus mcccxxv.

3. Quæ de alterna Petri Remensis & Hugonis in provincialatu Franciæ successione narro ex his

colliguntur, quod hi duo soli primi provinciales in actis ejus ætatis constanter asserantur. F. Mat-thæus primus & unicus ordinis abbas ab anno mcccxx abbas relicto nomine dictus est prior domus S. Jacobi coque munere functus est ad mortem usque quæ non accidit ante mcccxxvi. Certum præterea Pe-trum Remensem provincialem fuisse anno mcccxxii & aliquando tamen domus S. Jacobi fuisse præfec-tum priorem, quod intelligi nequit nisi a morte Matthæi fortè anno mcccxxvii proindeque Hugonem tum illi fuisse provincialem. Certum rursus Pe-trum Remensem anno mcccxxviii iterum provin-cialis munere functum, ad quod proinde assumptus fuerat anno mcccxxx dum Hugo licentiam suam ut aiunt decurreret in sacra facultate. Certum deni-que Hugonem provincialem extitisse in capitulo ge-neralissimo anni mcccxxxvi, ut mox constabit.

4. Stephanus Salanhacus in catalogo magistro-rum in theologia Parisiensium sic habet n. 3. "F. Hugo de Sanctochoaro Viennensis diocesis Bur-gundus, qui incepit sub F. Rolando prædicto, fuitque postmodum primus, quem de nostro or-dine habuimus cardinalem." Vide etiam Cam-pratanum de apibus lib. i c. 19 §. 5 de congrega-tione magistrorum Parisiensium anno mcccxxxviii. Idem Salanhacus ubi de scriptoribus ordinis: "Hic Hugo fuit secundus magister theologie de ordi-ne Prædicatorum Parisius, postmodum prior pro-vincialis Franciæ, unde promotus est in presby-terum cardinalem sanctæ Sabinæ &c." Quoad di-visions vocatum inter ipsum & Albertum ma-gnum in comitiis Bononiæ anno mcccxxxviii in quibus magister ordinis erat eligendus, vide supra ubi de S. Raimundo de Pennaforti, ubi hanc fa-bulam licet a pluribus cantatam egregie explosimus. De approbatione festi SS. corporis Christi vide Chapeauvilleum Hist. Eccl. Leod. T. ii p. 644 & 648.

5. Diem quo creatus est cardinalis certius quàm hæ-tenus retulerint chronologi omnes, excepti ex vita In-nocentii IV scripta a F. Nicolao de Curbio ordinis Minorum capellano & confessario ejusdem ponti-ficis cujus gesta prout vidit enarrat. Sic autem ha-bet n. xii: "Post hæc cernens D. papa se pluri-mum fratrum indigere consilio, cum non essent tunc, nisi septem in Ecclesia cardinales: primo anno pontificatus sui in ecclesia B. Petri apostoli de Urbe sabbato infra octavam pentecostes xii cardinalium, videlicet trium episcoporum, & trium presbyterorum, ac sex diaconorum ordina-tione decentissima Ecclesiam adornavit. Et vii die junii subsequenti egrediens urbem ad civita-tem Castellanam illico est profectus." In sequen-tibus minutatim & dieter iter pontificis per mare usque Genuam, exinde per varias terras ut imperatoris effugeret insidias refert Segusiam usque. N. xv circa medium sic profectus: "Apud Segusiam pervenit pridie idus novembris, ubi sex cardina-les præfati superius, videlicet Otto Portuensis episcopus, Petrus de Barro tit. S. Marcelli & Wil-helmus xii Apostolorum presbyteri cardinales, Agidius S. Cosmæ, Octavianus S. Mariæ in via lata, & Goffredus S. Adriani diaconi cardinales, qui venerunt per terram de Sutrio, & D. Otto episcopus Tusculanus ac D. Hugo tit. S. Sabinæ presbyter cardinalis, qui venerunt de Francia, & qui in eo castro Segusie sui cardinalatus annu-los receperunt, dicto summo pontifici occurre-runt. Addit postea qui pontifex cum illis omnibus & aliis qui cum eo per mare venerant, Lugdunum tandem intravit 2 die decembris. Hanc vitam nuper edidit Clar. Baluzius Miscellan. T. vii an-no 1715 a p. 353 ad 405. Porro ex his quotquot de prima creatione cardinalium ab Innocentio IV facta

scripsere ipso Oldoino non excepto saltem quoad tempus, quod plerique referunt ad quatuor tem-pora adventus, cum jam Lugduni adesset pontifex, emendabis.

6. Omitto a scriptoribus Cisterciensibus gravissi-me delusum dictum Oldoinum, cum Odonem de Castroradulphi vult dimissa cancellaria Parisiensi factum monachum Cisterciensem & ex abbate Grandisilvæ creatum episcopum Tusculanum, cum ex omnibus monumentis ejus ætatis constet cancella-rium etiamnum egisse anno mcccxliv, & ex can-cellario assumptum cardinalem. Sed non sine correc-tione dimittendi nostri Leander Albertus, Lusitanus & alii sequaces, qui Hugonem a Sancto Cha-ro volunt primò ad sedem Lugdunensem evectum, exinde in collegium cardinalium ascitum. Apud antiquos nostros Gerardum de Fracheto, Salanhacum & Bernardum Guidonis concors est sententia ex provinciali Franciæ factum cardinalem, nulla-que unquam episcopali insula dotatum. Salanhacum vide sup. n. 4. Gerardus sic habet in chro-nico: "Anno Dni mcccxliv (legendum xlv) Inno-centius IV fugit de Italia & venit Lugdunum." Cancellarium quoque Parisiensem & Hugonem priorem FF. Parisiensium cardinales facit. Ber-nardus in chronico: "Hic (Innocentius) sedes car-dinalium a multo tempore vacuas de personis ex-diversis mundi partibus electis, inter quos fue-runt magister Odo de Castroradulphi cancellarius Parisiensis, & F. Hugo de Sancto Caro prior provin-cialis FF. Prædic. in Francia & magister in theologia, qui totam Bibliam utiliter postillavit." Nulla archiepiscopatus Lugdunensis memoria, ut nec ullus ei inter archiepiscopos Lugdunenses locus.

7. De ejus obitu & sepultura sic Salanhacus inter cardinales: "Habuit sancta Romana Ecclesia cardinales ex Prædicatorum ordine qui sequun-tur: primum omnium D. F. Hugonem magistrum in theologia, quem propter vitæ & scientiæ fa-mam Innocentius papa IV assumpsit de provincia-latu Franciæ in presbyterum cardinalem tit. S. Sabinæ tempore magistri ordinis F. Joannis Teu-tonici A. D. mcccxliv. (leg. xlv.) Hic obiit apud Urbem veterem xiv Kal. april. anno Dni mcccxliv (nota veteri stylo, qui stylo novo mclxxiii) sepultusque fuit ibidem præfente Urbano papa in obsequio funeris cum cardinalibus, & aliis Ec-clesiæ prelatiis. Postmodum fuit translatus apud Lugdunum, quasi integer & sine corruptione re-pertus, & sepultus ibidem per manum D. Gui-donis tunc episcopi Sabinensis, & apostolicæ sedis legati, qui fuit postmodum papa Clemens IV decimo quinto Kal. januar. A. D. mcccxliv.

8. In Necrologio seu Obituario ecclesiæ Parisien-sis antiquo, quod nunc est in Bibl. Regia n. 383; 3 fol. memb. sic legitur caractere ejus ætatis: "ix Kal. april. Hic debet fieri anniversarium D. Hugonis de Saint Chier tit. S. Sabinæ presbyte-ri cardinalis, pro cujus anima D. Joannes de Vienna ejus nepos concanonicus noster dedit no-bis masuras, quæ fuerunt Thomæ dicti Barat apud Itevillam, & masuras quæ fuerunt Andreae Mo-netæ, Adæ noti Lesenæ, & Andreae filii ejus, & Guilloti dicti Guenard. Item dedit nobis duo ar-penta prati vel circiter, & partem jardini, quæ fuerunt Guerinum Danton, secundum quod muri præbendariorum de Itevilla se comportant in la-titudine. Item dedit nobis xx libras Parisienses ad clausuram murorum faciendam circa prædicta. Quæ omnia conjuncta sunt ex utraque parte do-mibus & pratis præbendarum de Itevilla. Et ista omnia tenent & possident dicti præbendarii, & tenentur solvere annis singulis pro prædictis cen-

tum solidos Parisienses super censum qui solvitur in die purificationis B. M. apud Itevillam. De quibus centum solidis quinquaginta solidi debent distribui in anniversario dicti Hugonis canonici & majori altari servientibus: & alii quinquaginta solidi in una missa de B. V. quoad dictus D. Joannes de Vienna vixerit: post decessum ve-rò ejus distribuentur in anniversario suo, & fiet anniversarium suum unâ cum prædicto anniver-sario: matricularii laici duodecim denarios ha-bebunt. Ex quibus habetur tum anniversarium fundatum pro Hugore in ecclesia Parisiensi: tum nomen ejus familiæ fuisse de Vienna: unde non mi-rum quod in codd. ms pluribus Hugo de Vienna nuncupetur. Quantum ad agnomen de Celdonio vel de Chelidonio a quibusdam recentioribus Hugoni tributum, nullam in antiquis monumentis memo-riam inveni, & lapsum esse antiqua oscitanter le-gentis pro de Theodoro facile crediderim. Nunc ejus opera discutienda.

1. Sacra Biblia recognita & emendata, id est a scrip-torum vitis expurgata additis ad marginem variis lectio-nibus codicum ms Hebraeorum, Græcorum & veterum La-tinorum codicum ætate Caroli Magni scriptorum.

Huic operi detudabat circa annum mcccxxvi, sic enim in actis capituli generalissimi eo anno Pa-riensis celebrati præcipitur: *Volumus & mandamus, ut secundum correctionem, quam faciunt Fratres, quibus id injungitur in provincia Franciæ, Biblia alie ordinis corrigantur & publicentur.* Horum Librorum insignis & elegans exemplar quatuor grandioribus volumini-bus constans servatur etiamnum in domo Sanjacobea Parisiensi, sed quod dolendum volumen quo Psalterium continebatur, jam non apparet. Piffiaci in Bibl. patrum confessoriorum regii hujus ex ordine monasterii extat codex fol. memb. sec. xiii in quo habentur duo libri Machabaorum & no-vum testamentum integrum hujus correctionis, at codex manu impia pessime tractatus, recisis gran-dioribus ad caput cujusque libri litteris & pluribus marginibus revera puris. Utinam quæ supersunt reliquæ majori cura serventur. Hujus ejusdem cor-rectionis exemplum in Belgio servatum laudatur a Luca Brugenis in suis notationibus ad librum Job cap. 3 v. 4: *Tertius codex, inquit, litterarum magnitudine conspicuus, qui ante annos trecentos ex Caroli Magni Bibliis undequaque collectis, jussu ut præfatio habet, I. Jordani magistri ordinis Prædicatorum, & F. Hugo-nis prioris provincialis in Francia correctus fuit.* Ricar-dus Simon horum codicum Parisiensium scilicet S. Jacobi & Belgici Luca Brugenis meminit in libro suo cui titulus *Nouvelles observations sur le texte & les versions du nouveau testament* P. ii cap. i p. 128 & seqq. ubi Sanjacobeum plurimum laudat, & ex eo multa loca utriusque testamenti cum notis margi-nalibus in exemplum profert. Sed deo videtur as-serere quæ animadversione indigent. Primum codices Sanjacobeos illi videri extypos codicis Belgi-ci: sic enim interpretatur Clar. Jacobus Lelong Oratorianus Bibliothecæ sacre sue. T. i p. 455. Sed contrarium sentiet quisquis æquus censor. Jordanus enim magister ordinis & Hugo provincialis Fran-ciæ hos codices Sanjacobeos tanta cura scribi fecerunt ut ceu exemplum esset publice Parisiis expo-situm ad quod sodales ordinis ex omnibus Europæ regionibus eo confluentes biblia sua emendare ju-bebantur, id enim sonat præceptum capituli gene-ralissimi supra allatum. Exinde verò & codex Belgi-cus & Piffiacensis prodierunt. Alterum animad-vertendum apud Simonum est illum putasse hos codices munus esse sancti Francorum regis Ludovici IX, & ita se a quodam domus Sanjacobæ inter eruditiores laudando audivisse. Antonium Gordin indicare voluit Simonius, theologum sane

eximium sacræ facultatis mihi que amicissimum, sed in hisce antiquariis haud ita peritum. Sumtus ad codices hos formandos sanctum regem suppeditasse libens annuerim, Biblia antiqua Caroli Magni ætate scripta ex variis bibliothecis Regia, Sandyoniana, Sangermanea &c. codices Hebræos & Græcos accuratioribus, ut nostris commodarentur, ad suas notas eruendas sollicitum fuisse concesserim: sed ex caractere constat codices Sanjacobeos non esse anno MCCXXXVI circiter antiquiores, manu perita sed ejus ætatis tantum scriptos fuisse: cujus & alterum argumentum invictum est, quod notæ marginales, quas sodalium nostrorum esse negari non potest attento relato capituli generalissimi mandato & fatetur ipse Simonius, notæ illæ inquam eadem manu scriptæ sint qua textus integer, ut omni legenti obvium est. Agnoscendum itaque curante ac universo operi præsentente nostro Hugone textum Bibliorum ab uno sodalium nostrorum perito notario, quales multi in domo Sanjacobeæ nunquam defuerunt seculis XIII & XIV ad Biblia anno MCCXXX vulgata scriptum fuisse: cui postea datæ fuerunt varietates codicum Hebræorum, Græcorum, Latinorum antiquorum vel etiam SS. Patrum Hieronymi, Ambrosii, Rabani & aliorum a pluribus sodalibus nostris collectæ opus totum dirigente Hugone ad margines suo quæque loco exscribendæ. Hoc opus ita accuratum, ita numeris omnibus absolutum, tanta sapientia concinnatum agnoscit Simonius, ut quale est typis edi ac sub prælo sudare e re Ecclesiæ esse fateatur: imo & dolendum addat, quod correctores Romani qui Biblia jam vulgata ediderunt, illud non viderint, alioquin utilissimum illis futurum.

Ita hæc Sanjacobeorum correctio viris sec. XIII eruditissimis, ut variantes saltem lectiones marginales multi sibi describendas curarint, hincque depromptum est celebre illud *correctorium Sorbonicum* dictum, quod cum a multis levius describatur, visum est accuratius explicandum. Codex est membraneus fol. par. Duo verò sunt in eo correctoria. Primi titulus: *Incipit correctorium Biblia secundum Hebræos, Græcos & Latinos*. Porro istud pinum collatione a me facta, ita convenit cum codicibus Sanjacobeis, ut ex iis exscriptum esse palam sit. In eo Psalmorum variantes lectiones etiam extant, quod argumento est & volumen Psalmorum apud Sanjacobeos olim fuisse. A medio codicis est correctorium alterum, in quo mentio fit correctionum tum Parisiensium scilicet primi correctorii, tum Senonensium, quibus uti nostris prohibitum fuit in actis cap. gen. Parisiis habiti MCCXVI: *Item correctiones Biblia Senonensis non approbamus, nec volumus quod Fratres imitantur illi correctioni*: tum denique cujusdam qui dicitur Brito, qui Biblia videtur etiam emendasse. Hoc alterum correctorium sane etiam laudandum nostris non tribuo. Ad finem codicis adjicitur *Tractatus quidam de ratione errorum in Bibliis & modo evitandi*. Pr. *Multipliciter apud Latinos erratur in sacra scriptura ex vitio translatoris, vel scriptoris & imperitiam lectoris, dum propter dictionum similitudinem ponunt unam pro alia, vel nesciunt qua sit verior &c.* Libellus ea ætate utilis paginas septem implet. Ad calcem: *Explicunt correctiones Biblia. Iste liber est magistrorum de Sorbona ex legato M. Petri de Lemovicis quondam socii domus hujus, in quo continetur correctorium Biblia secundum Hebræos, Græcos & Latinos*. Iste Petrus de Lemovicis jam florebat anno MCCXX. Acta eruditorum Lipsiensium anni 1690 p. 94 indicant in Bibl. Paulina Lipsi. olim nostra codicem membr. fol. haberi hoc titulo: *Correctio Biblia compilata cum summa diligentia a Fratribus ordinis Prædicatorum ex glossis Hieronymi aliorumque doctorum, ex libris Hebræorum, antiquissimis exemplaribus, qua etiam ante tempora Caroli*

Magni scripta fuerunt. Idem codex recensetur in catalogo ejus Bibl. a Fellerio edito p. 66 n. 6. Manifestum & hoc correctorium a nostris olim Lipsiensibus, quorum hæc erat bibliotheca ut & gymnasium ex codicibus Sanjacobeis exceptum esse & transfusum. In Bibl. nostra SS. Joan. & Pauli Veneta recensente Tomasino extat codex MS in 4 cui titulus: *Correctiones Biblia variantes juxta diversos textus litteræ*. An eadem cum Sanjacobeis ut conjectu pronum, docebunt forsitan aliquando Veneti sodales.

Alterum Hugonis opus nunquam satis laudandum *Sacrorum Bibliorum concordantia*, id est vocabulorum omnium sacræ scripturæ index alphabeticus. Sed quia plures postea Hugoni succenturiarunt & opus auverunt alii, alii refecerunt, vide ad finem hujus scriptoris titulum *Sacrorum Bibliorum concordantia*.

3. *Postilla in universa Biblia juxta quadruplicem sensum litteralem, allegoricum, moralem, anagogicum*.

Sat forsitan fuisset sic generatim indicare, nisi essent qui ei quedam auferrent aliique supponerent: unde visa sunt sigillatim ex principio & fine recensenda additis codd. MS antiquis ex quorum fide qui sint ipsius genuini fœtus lector convincatur.

Et primò generatim in catalogo codd. MS Angliæ T. I P. II n. 817: *Hugonis de Vienna* (sic a patria aliquando dicebatur, ut annotatum est supra, quo & ejus nepos nuncupabatur agnomine) *expositio super omnes libros veteris & novi testamenti*. voll. XVII. Thomas James Eclogæ p. 50 de iisdem codd. loquens sic habet: *Opera Hugonis de Vienna in omnes libros utriusque instrumenti voluminibus 18. Libri omnes sunt pari magnitudine, eadem manu, iisdemque fere characteribus exarati*. In eodem catalogo codd. MS Angliæ T. I P. III n. 699 ad 711 *Hugonis de Vienna in libros omnes utriusque testamenti*. Singuli jam sunt recensendi.

1. *In Genesim*. Pr. *Principium verborum tuorum veritas*. Pl. 118. Finis, *Adimplebis me letitia cum vultu tuo*. Parisi. in Victor cod. 185 fol. mag. memb. Tit. *Incipit expositio M. Hugonis prioris de S. Jacobo Parisiensi super Genesim, &c.* eadem. Legatum est Bertoldi Herbipolensis in gratiam pauperum studentium Parisius. Exinde munere prioris S. Jacobi functum colligo.

2. *In Exodus*. Pr. *Erunt quinque civitates &c.* Esa. 29. Finis, *Per cunctas mansiones suas*.

3. *In Leviticum*. Pr. *Sicut in principio &c.* Finis, *Sinai enim rubus interpretatur*.

4. *In Numeros*. Pr. *Pentateuchus liber unus est &c.* Finis, *Ut filiabus Salphaat supra 22.*

5. *In Deuteronomium*. Pr. *Est puer unus hic qui habet quinque panes &c.* Joan. 5. Finis, *Misit scilicet ut faceret*.

In catal. Angli. cit. T. I P. III n. 699: *Hugonis de Vienna cardinalis Postilla in Pentateuchum*. In elencho codd. MS Belgii. in abbacia Villar. Cisterc. p. 270 *summa abbreviata super Pentateuchum F. Hugonis de S. Jacobo*. fol. & hoc ex ejus agnominibus unum. Apud Sanjacobeos Parisienses cod. fol. par. memb. sec. XIII sunt illæ eadem in Pentateuchum postillæ, sed absque nomine auctoris. In prima pagina ad marginem manu secunda legitur: *Wilhelmus ab Alten*: quo nomine Guillelmum de Altono Anglum indicari facile conjicitur, quia forsitan ejus fuerit codex: nam non esse auctorem hinc evincitur, quod alia sit ejus in Pentateuchum postilla in Colbert. nunc servata, de qua postea. Est & ibidem eadem postilla in pentateuchum. cod. fol. med. memb. sed absque nomine auctoris.

6. *In Josue*. Pr. *Sexto loco inter libros &c.* Finis, *Centum agnis*.

7. *In Judices*. Pr. *In sex tribulationibus &c.* Job. 5. Finis, *Secundum alios post Samsonem*.

8. *In Ruth*. Pr. *Brevis in volatilibus apis*. Eccli. XI. Finis, *Pertinere Dñi nostri Jesu Christi*.

In catal. Angli. T. I P. II. 617. *Hugo de Vienna. Expositio in Genesim & seqq. ad Ruth*. Ibid. 302 *Hugo de Vienna super pentateuchum Josue, Judices & Ruth*.

9. *In 1. Reg.* Pr. *Judex sapiens judicabit &c.* Eccli. 10. Finis, *Omnes dies vita illorum*.

In 2. Reg. Pr. *Factum est autem &c.* Finis, *Ab habitatoribus terra*.

In 3. Reg. Pr. *Et rex David. Finitis duobus primis libris &c.* Finis, *Attenditur*.

In 4. Reg. Pr. *Prævaricatus est. Hic incipit liber quartus*. Finis, *Consilium Hieremias*.

10. *In 1 Paralip.* Pr. *Liber iste Græce censetur*. Finis, *Scripta sunt*.

In 2 Paralip. Pr. *Confortatus est ergo. Hæc conjunctio*. Finis, *Quod sequitur est oratio Manasse*.

In orationem Manasse. Pr. *Domine. Glossa. Invoocat Deum*. Finis, *Angelica famulantur. Amen*.

11. *In Esdras*. Pr. *Revertere revertere Samamitis*. Cantic. 6. Finis, *Quibus minus videretur*.

In Neemiam. Pr. *Verba Neemia. Qui interpretatur &c.* Finis, *Omnium bonorum commendat*.

12. *In Tobiam*. Pr. *Sagitta potentis acuta*. Pl. 119. Finis, *Ipsi possidebunt terram*.

13. *In Judith*. Pr. *Mortuo Cyro*. Finis, *Dum recordaremur tui Sion*.

14. *In Ester*. Pr. *Legitur Proverb. 18. c. Frater qui adjuvatur a fratre*. Finis, *Inter ceteros dies festos scilicet*.

15. *In Job*. Pr. *Legitur Osee XI b. In funiculis Adam*. Finis, *Quibus omnes electi adjuvantur*.

In catal. Angli. T. I P. II 620: *Hugo de Vienna in libros Regum, Esdras, Tobiam, Esther, Job*. P. III 700: *Hugo de Vienna super IV libros Regum, Paralipomenon, Esdras, Tobiam, Judith, Esther, & Job*. Parisi. apud Augustinenses ad pontem novum est codex fol. mag. memb. Titulus: *Incipit prologus super Job de opere magistri Hugonis. Sequuntur postilla Regum de opere magistri Hugonis de Prædicatione. Eiusdem in Paralipomena, Esdras, Neemiam, Tobiam, Judith, Esther*. Nota. Eo seculo XIII cujuslibet domus nostræ titulus erat *Prædicator talis*.

16. *In Psalmos*. Pr. *Egredimini filie Sion*. Finis, *Ad cuius laudis & benedictionis exercitium ille nos perducat Dominus Jesus Christus, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in S. S. A.*

In catal. Angli. præter codices supra generatim laudatos, quibus postillæ Hugonis nostri super libros omnes scripturæ continentur, ac proinde & in psalmos: isti speciales recensentur T. I P. II ... 618 *Hugo de Vienna super psalterium imperfecto*. n. 619. sequenti ejusdem postillæ a 51 ad finem. P. III 701 & 702: *Idem in psalmos*. Codices alios MS infra laudabimus. Nam hic occurrit Possévinus in Apparatu. Verbo *Alexander Halensis*, ubi de his postillis sic habet: *In Psalmos item commentaria luculenta (scripsit Halensis) falso Hugoni a sancto Theodorico (sic ille pro Theoderico) ascripta, qua Venetiis excusa sunt a Gregorio de Gregoriis*. Possévinus neque enim alium habent alicujus nominis auctorem, ambabus ulnis excipiunt Wadinghus & Alva. Sed utinam ipsum se emendantem secuti fuissent: idem enim Possévinus postea ubi de Hugone nostro sic loquitur: *Sciendum est autem aliquando Alexandro Alensi fuisse ascriptos commentarios in psalmos, qui vere sunt Hugonis*. Possévinus itaque doctior factus quæ prius incaute scripserat, retractavit. Revera jam Hugonis ætate sub ejus nomine omnium manibus versabantur. Testis locuples est Henricus de Gandavo, qui suum de scriptoribus ecclesiasticis catalogum scripsit certissime ante MCCXXXVI. Sic

autem habet cap. 40: *Hugo ordinis Fratrum Prædicatorum, qui primus ex illo ordine cathedram theologie meruit ascendere magistralem totum corpus veteris ac novi testamenti dicitur postillasse: diffusius tamen scripsit in Psalmos & in Lucam, & in Daniele prophetam*. Ubi verò de Halensi nullas ejus laudat postillas. Hoc Gandavenis testimonium clarum obscurare nifus est Miræus ex fide Molanfic scribens scholio ad cap. cit. Gandavenis: *an commentaria in psalmos sint hujus Hugonis non constat*. Nihilque amplius, imo postea ubi de Halensi sic habet: *Commentarium in psalmos multi Hugoni cardinali supra cap. 40 laudato attribunt*, sic incertum se testem præbens.

Unicum porro hujus incertitudinis momentum est audacia librarii cujusdam Veneti, qui hoc commentarium sub nomine Alexandri Halensis edidit anno 1496. Sed non prius prodiit ista editio, cum in eam & impudentem typographum insurrexerunt viri ejus ætatis eruditi. Joannes Cono sui seculi clarissimum lumen tam enorme plagium tacere non potuit: sic enim epistola ad Thomam Truchses Nemetensis ecclesiæ canonicum orationis Gregorii Nazianzeni in laudem Basilii magni a se Latine versæ nuncupatoria scribebat e Basilea anno 1512. Error enim nominis usque adeo nocere solet, ut hujus mutatione conditio & qualitas personarum deprimitur. Quamobrem non parum profecto admirandum venit, quoniam cæstro perciti quidam scioli nostræ tempestatas tam leviter & inhumane in præcos illos innocentissimos auctores deserviant, quorum nomina invertunt, transponunt, titulos inscriptionum corrumpunt, atque eosdem non tam misere aliorum famæ incumbere cogunt, quam etiam vel alienum ut ita dicam, partum ejus supponant, genuino ipsos partu & filii orbantes, aut ut honestiore vocabulo utar, alienis adoptantes. Cæterum ut de multis tam ægre affectis vel quosdam recenseam, cernimus Hugonis cardinalis egregiani in psalmos expositionem Alexandro de Ales Venetiis nuper suppositam, universis scriptis libris per Germaniam & Galliam rententibus: quod ideo potissimum falsarius iste egit, ne vir ille nomine & fama celebris, vel tali unico filio orbatus totius Bibliæ postillator primus deinceps haberetur. Haud dissimile facinus &c. Sixtus Senensis Bibliothecæ sanctæ præfatione non minus acriter hoc crimen insectatur & in typographorum bibliopolarumque avaritiam, refundit, „ qui nihil præter quæstum arte sua quærentes novos quotidie librorum fœtus emittunt, adulterinos, supposititios, pseudopigraphos & nothos, præpositis absque ullo judicio & padore in frontispiciis operum, quo ipsa & carius & citius vendant, falsis illustrium auctorum inscriptionibus“. Et post hujus audaciam plura allata exempla, addit *eisdem psalmorum explanationes, in prior editione Hugonis Churensis inscriptionem habentes, in posteriori verò Alexandri Halensis*.

Tria tamen opponit Alva *Pleytos de los libros p. 26 & 27, & Sol. verit. Rad. 78 col. 772*. Primò nostros Joannem Bunderium & Guillelmum Carnificis in suo codd. MS Belgii catalogo fol. 354 n. 74 sic legere: *Alexander de Ales doctor irrefragabilis ord. Min. &c. super psalterium*. Pr. *Egredimini &c.* 2. Exempla quatuor MS, unum a se visum in majori conventu Franciscanorum Parisiensium: alterum quod in eorumdem domo Lugduni Batavorum servabatur, priusquam ab heterodoxis expellerentur: atque alia duo sub nomine Alexandri Nexam in Bodleiana & in Trajectensi ad Rhenum: 3. nostros Robertum Holkot, Thomam Anglicum, Nicolaum Eymerici, Vincentium Bandellum & hunc excipientes eandem postillas citare sub

Se c. XIII. nomine Alensis. Quibus omnibus facilis responsio : quoad Bunderium & Carnificem Alva debuisset addere, in qua Belgii bibliotheca illi sub nomine Alensis repererint, nam id nunquam omittunt : quod cum non addiderit Alva, si tam cito ei non credatur, patienter ferat, certe mirum esset, si aliquando fuisset, jam nullibi reperiri : neque enim in Elencho codd. ms Belgii a Sanderio accurato earum postillarum sub nomine Alensis ulla est memoria, at frequens sub nomine nostri Hugonis. P. 1 in S. Martino Tornaci n. 26 : *Prima pars psalterii F. Hugonis*. In Dunensi ord. Cisterc. p. 154. *Hugo cardinalis ord. Præd. postilla super totum psalterium. Item super primam quinquagenam psalterii. Item super secundam quinquagenam psalterii. voll. tria.* In monasterio Bonæspei p. 310 : *Hugo cardinalis in psalmos 50 primos*. In abbacia Camberon. cujus index a Philippo Bosquier Franciscano accuratus p. 357 : *Hugo provincialis. Expositio super psalmos 51 primos. Eiusdem expositio super 80 ultimos*. In Alenensi diocesis Leodiensis T. 11 p. 238 : *Hugo ordinis Dominicani in psalterium tria voll.* Jam ad 2 nempe quatuor codices quos laudat, primus Franciscanorum Parisien. ipsomet teste Alva folio primo caret, quod jam antiquitus avulsam, & manu secunda nomen Alensis inscriptum, ut oculis ipse propriis exploravi & probavi. Alterum Minorum Leydenfium jam non comparat, de quo forsitan idem esset iudicium. Duo verò alia Alexandri Nexam quem ad annum 1227 florentem exhibet Pitseus, alterius sunt rationis, alterumque habent principium scilicet : *De horto deliciarum paradisi*. Hujus Nexam recensetur codices in catal. Angl. T. 1 P. 1 2339 & P. 11 2064. Tertio quoad nostros quos Alva postillas illas sub nomine Alensis citare ait, apud Holkotum seu Thomam de Walleys Anglicum lect. 40 in proverbiam quam citat Alva, quamque non solum sed & plures alias legi attentius, nusquam Alensem laudari vidi. Quæ ex Eymerico citat Alva, si vere citat, in postillis Hugonis non leguntur : unde de aliis postillis Eymericus locutus fuerit, quas existimavit Alensis. Bandellus Alensem quidem laudat in psalmum, *Deus noster refugium & virtus &c.* Sed cum ipsa ejus verba non referat, de quibus postillis loquatur, certo iudicari nequit : quod idem de Bandellum excipientibus dicendum, & fateretur Alva. Si qui tamen ex nostris sint, quod hætenus mihi ignotum, quine eisdem Hugonis postillas in psalmos sub nomine Alensis laudaverint, ita egisse censeas non quod vere Alensis existimarent, neque enim illis ortum erat, ut de hoc ad regulas criticæ inquirerent, sed ex præconcepto apud Franciscanos sec. xv queiscum illis negotium erat, sensu postillas illas esse Alensis, eisdem illis veluti argumentum ad hominem objiciebant. Quod idem putes de nostro Raphael de Pomasio, ubi postillas Hugonis in Ecclesiasticum citat sub nomine Alensis, quia Franciscani quos impugnabat, eas sui doctoris irrefragabilis scerum esse contendebant, quos proinde certiori ratione revincere non poterat. Cæterum ab exulta magis typographia, addito jam virorum peritorum criterio, nullus est qui postillas utraque in psalmos, quarum principium, *Egre dimini filia Sion*, & in Ecclesiasticum quarum principium *Summi regis palatium*, Hugoni nostro auferat, tribuatve Alensi. Stylus methodusque in utrisque postillis adeo cum cæteris ejusdem præsertim in Pentateuchum, Prophetas majores, Evangelia conveniunt, ut eundem prorsus auctorem probent, omnesque unâ vel Hugoni abjudicandæ quod nemo sanus senserit, vel eidem unâ omnes asserenda.

17. In Proverbia. Pr. Dicitur Eccli 19 a. Occulta proverbiorum &c. Finis. Cuiuslibet inspicere volenti.

In Ecclesiasten. Pr. *Beatus vir cuius est auxilium abs te*. Pl. 83. Finis, *Sive bonum sive malum sit, quod factum est supple.*

In Cantica. Pr. *Deus in gradibus ejus cognoscetur*. Pl. 47. Finis, *Qui vivit & regnat in æternum.*

In Sapientiam. Pr. *Fili concupiscens &c.* Eccli 1 d. Finis, *Liberans & salvans.*

In Ecclesiasticum. Pr. *Summi regis palatium*. Finis, *Alia ancilla est Esaias, quem post illum librum juvenio Dño proponimus nos lecturos.*

Codd. ms. In cat. Angl. T. 1 P. 111. 703 : *Hugo de Vienna in libros sapientiales*. 1974 Idem. T. 11 P. 1. 367 : *Idem super proverbiam, Ecclesiasten, Ecclesiasticum*. fol. Ibid. 1879 : *Hugo cardinalis in libros Salomonis*. fol. In Villarien. Belgii apud Sanderium p. 268 : *Hugo super proverbiam Salomonis, Ecclesiasticum & Hieremiam*. Ibid. T. 1 P. 11 621 : *Hugo de Vienna super Ecclesiasticum*. Tornaci ad S. Martin. Super Ecclesiasten expositio mag. Hugonis. Ibid. Expositio F. Hugonis super cantica canticorum. Ibid. F. Hugonis super Ecclesiasticum postilla.

In abbat. Camberonen. Sanderi p. 357 : *Hugo provincialis in librum sapientie bis*. Super proverbiam & Ecclesiasticum. Paris. in Colbert. cod. 1367 fol. mag. memb. Titulus : *Incipit prologus M. Hugonis Jacobita super quinque libros Salomonis*. Sequuntur iidem cum editis.

18. In Esaiam. Pr. *Habemus firmiorem &c.* 2. Pet. 1. d. Finis, *Cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum.*

In Hieremiam. Pr. *Apocal. 8. d. Et vidi & audivi vocem unius aquilæ*. Finis, *Perpetua &c. id est semper.*

In Threnos. Pr. *Hac dicit Dominus Deus exercituum &c.* Amos 5. e. Finis, *Ne irascaris Domine satis.*

In Baruch. Pr. *Hierem. 28. b. Benedictus vir qui confidit in Domino &c.* Finis, *Quas reprobi sustinebunt.*

In Ezechielem. Pr. *Apoc. 8. d. Vidi & audivi vocem unius aquilæ &c.* Finis, *Quam in circuitu tabernaculi fuerunt ordinata a Moyse in Numeris, & hoc satis patet ex glossa.*

In Daniælem. Pr. *Homini bono in conspectu suo &c.* Eccli. 2. d. Finis, *Hieronymus non habet ab hoc loco usque ad finem.*

Codd. ms. In catal. Angl. T. 1 P. 11. 303. *Hugo de Vienna super Hieremiam*. 304 : *Idem super Ezechielem*. P. 111. 704 : *Idem in Isaiam*. 705 : *Idem in Hieremiam & Ezechielem*. In Elencho codd. Belgii T. 11 p. 239 : *In Isaiam, Hieremiam, Ezechielem & Daniælem*. Voll. v11.

19. In XII Prophetas. Pr. *Stabat super XII boves*. 3 Reg. 7 d. Finis, *Sit anathema Maranatha. Amen.*

In Machabæos. Pr. *Residuum eruca comedit locusta &c.* Joel. 2 a. Finis, *Uguc ad captivitatem factam per Romanos.*

In cat. Angl. T. 1 P. 111 706 : *Hugo de Vienna in libros Machabæorum XII prophetas & Daniælem.*

20. In Matthæum. Pr. *Quatuor sunt minima terra &c.* Finis, *Quam exaraverunt in se.*

In Marcum. Pr. *Consummatio abbreviata &c.* Isa. 10 f. Finis, *Tertium consummatio iustorum.*

In Lucam. Pr. *Vidi & ecce quatuor quadrigæ &c.* Zach. 6 a. Finis, *Sortitus est formam vituli.*

In Joannem. Pr. *Ego ex ore altissimi prodii &c.* Eccli. 24. Finis, *Perambulatum in deliciis suis.*

Catal. Angl. T. 1 P. 11. 622 : *Hugo de Vienna super Marcum, Matthæum, Isaiam*. P. 111. 707 : *Idem super evangelium Matthæi & Luca*. Ibid. 708 : *super Marcum & Joannem*. P. 11. 1434 : *Idem in evangelia Luca & Joannis*. Ibidem 903 : *Idem super evangelium Joannis & psalmos XXIV priores*. T. 11 P. 1. 365 : *Eiusdem super IV evangelia*. fol. In Elencho codd. ms Belgii T. 11 p. 239 : *Hugo ord. Prædic. in Matthæum, Lucam, Joannem, Apocalypsim*. Parisiis in Navarr. Media seu altera pars postillarum in Lucam. Codex est fol.

fol. mag. pellibus elegantibus. Ad calcem sic legitur : *Explicunt postilla super Lucam secundum F. Hugonem de sancto Jacobo &c.* Sic etiam legitur ad finem codicis 115 fol. mag. membr. elegant. apud Augustinenses ad pontem novum : apud quos est & codex 111 fol. mag. memb. *Hugo cardinalis in Matthæum, Marcum & Joannem*. Apud Sanjacobeos Parisien. est codex fol. med. memb. *In Matthæum & Marcum* sed absque nomine auctoris. In Colbert. cod. 1564 fol. mag. memb. in Lucam. Idem finis ac in Navarr. & in Augustin. Idem cod. 1780 fol. med. memb. eodem fine.

21. In Actus. Pr. *Scribe visum & explana eum &c.* Habacuch. 2. a. Finis, *In quo tentus est & martyrio coronatus.*

In Pauli epistolas. Pr. *Benjamin lupus rapax*. Gen. 49. d. Finis, *Virtute verò omni privata.*

In Canonicas. Pr. *Facies & velum de hyacintho &c.* Exodi 26. f. Finis, *In requie opulenta.*

In Apocalypsim. Pr. *Aser pinguis panis ejus*. Gen. 49 c. Finis, *Et corrigat quicquid videris corrigendum.*

Cat. Angl. T. 1 P. 111. 709 : *Hugo de Vienna in acta apostolorum, epistolas canonicas, & apocalypsim*. Ibid. 710 : *In omnes epistolas D. Pauli*. Idem 1971. T. 11 P. 1. Idem 364 & 1880. Rufus T. 1 P. 11. 383. *Hugo de Vienna super Apocalypsim*. Idem 646. P. 111. 2079 : *Postilla D. Parisiensis sive Hugonis de Vienna super Apocalypsim cum tabula*. Idem 2188. T. 11 P. 1. 1625 & 4026 : *Hugo cardinalis in Apocalypsim*. Parisiis apud Augustinenses laudatos cod. 110 fol. mag. memb. charact. elegantis & majori : *Hugo cardinalis in apocalypsim*.

In elencho codd. ms Belgii P. 1. p. 153 : *Hugo cardinalis ord. Prædic. super Pentateuchum, Job & Matthæum*. Super Proverbia, Ecclesiasten & Cantica. Super librum Sapientie & Ecclesiasticum. In omnes prophetas uno volumine. Postilla super totum psalterium. Item super primam quinquagenam psalterii. In Isaiam & aliquot epistolas Pauli. Item super secundam quinquagenam psalterii. In Lucam. voll. ix. Plura horum omnium exempla Parisiis a me visa prætereo, quia in iis nomen auctoris filetur.

EDITIONES.

1. Postilla in quatuor evangelia prodierunt Basileæ, Bernardi Richel. fol. max. absque anno editionis. In exemplis Sorbonicis manu antiqua monetur esse anni MCCCCLXXXII.

2. Universæ voll. sex Venetiis & Basileæ 1487. fol.

3. Basileæ. Ant. Koberger. 1498. fol. voll. sex. Extat apud nostros Carnuti.

4. Ibid. Eiusdem & Jo. Amerbachii, Jo. Petri, & Jo. Frobenii, 1504. fol. voll. 6. Extat apud nostros Cadomenses. Huic editioni præfigitur epistola F. Conradi Leontorii Mulbrunnensis ad ipsum Koberger, tum & index a F. Georgio Eppio Wimpinensi ord. Prædic. concinnatus.

5. Parisiis. Udalrici. Gering & Bertholdi Rembolt, 1508. fol. voll. sex. Extat apud nostros Cadomenses, & Paris. in Sorbon.

6. Parisiis, Petri Vidovæi, Jo. Parvi, Ponceti le Preux, Ambrosii Girault, ac Joan. Mace, 1538. fol. voll. sex. Extat apud nostros Cadomenses.

7. Ibid. 1548. Laudant Caveus & Dupinius.

8. Venetiis Sessæ 1600. in fol. voll. 5. Extat in Teller. nunc Genovæ.

9. Colonia Agrippinæ, Jo. Gymnici, 1621. fol. voll. viii. Huic editioni præfigitur vita auctoris, sed non accurata.

10. Postilla super epistolas & evangelia tam de tempore quam de sanctis per totum anni circulum. Paris. Jo. Parvi, 1506. 4. T. 1 pp. 320. T. 11 pp. 606. T. 111 pp. 708. Extat apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Opus est ex Hugonis postillis a quodam in

commodum concionatorum excerptum. An sint iidem sermones de tempore & de sanctis, quos Caveus dicit prodierunt Zwollis, 1479. 4 videant penes quos hæc altera editio.

ALIA HUGONIS OPERA.

1. Sermones super epistolas & evangelia de tempore. Extant Paris. in Sorbon. codex est memb. fol. parætat auctoris. Sic legitur initio eadem manu totius operis : *In hoc volumine continentur tres tractatus sermonum Dominicalium totius anni compositi a D. Hugone cardinali tit. S. Sabina.*

Primus continet sermones de evangelis totius anni & incipit : *Dicite filiæ Sion.*

Secundus continet sermones de epistolis totius anni & incipit : *Hora est jam nos de somno surgere.*

Tertius continet sermones tam de evangelis quam epistolis & incipit : *Abjiciamus.*

Incipiunt Omnes sermones Fratris H. de ordine... cardinalis : *Dicite filiæ &c.* Ad calcem : *Explicit summa super epistolas & super evangelia totius anni in Dominicis diebus per distinctiones.*

Iidem sermones ibidem habentur altero codice similis formæ ex legato Roberti de Sorbona, sed in isto abest nomen auctoris.

Extant etiam bis in Victor. cod. 823. membr. & eleganti a fol. 82 ad 140 & cod. 1038 memb. a fol. 150 ad 237 absque auctoris nomine.

In eadem Sorbona in collectionibus sermonum celebriorum concionatorum ejus ætatis, ut Philippi Cancellarii, Odonis de Castroradulphi cardinalis, Guiardi Cameracensis episcopi, Guillelmi Arverni episcopi Parisien. &c. sunt plures nostri Hugonis illis permisti.

In Elencho codd. Belgii P. 11 p. 239. Eiusdem Hugonis (nempe cardinalis) sermones vol. speciali.

2. Commentarius in quatuor sententiarum libros. Meminerunt Laurentius Pignon & Ludovicus a Valleoleti.

Recensetur in catal. Angl. T. 11 P. 1. 7196 : *Hugo de sancta Clara in sententias*. Ubi erratum esse typorum & legendum de sancto Charo constat ex ipso codice, cujus hanc agente Clar. D. Grabe a viro erudito Joanne Battely bibliothecæ Cantuariensis præfecto accepi notitiam. Codex est memb. fol. mag. literis perexiguis scriptus, cujus ætatem hæc docet præfixa inscriptio : *Liber iste est Magistri Martini de Clyve monachi ecclesie Christi Cantuariensis, quem perquisivit, & eidem ecclesie dedit, & est scriptum satis bonum super IV libros sententiarum, quod composuit Frater Hugo de sancto Caro de ordine Prædicatorum, dum Parisius legeret in theologia, qui postea S. R. E. factus est cardinalis. Addit D. Battely : Martini de Clyve obiit v non. maii mccc. Professus erat ante septembrem MCLXIII ex illius ecclesie obituario. Sic codex est sec. XIII.*

Liber 1. Pr. *Juxta sanctorum traditionem quadam quæ unum sunt tria esse dicuntur, essentia persona & notio : & quicquid in Deo est, aut de Deo dicitur, aut persona aut essentia aut notio est : essentia una & indivisibilis, persona tres sunt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, & hæc tres una essentia sunt &c.*

Lib. 2. Pr. *Creationem rerum. Postquam magister egit de creatore, agit de creatis hoc ordine. 1. Auctoritate scriptura probat unum esse principium omnium contra philosophos quosdam, qui ponunt plura principia &c.*

Lib. 3. Pr. *In principio libri egit magister de creatore scilicet in primo libro, in secundo de creatura, & de lapsu sive perditione ejus : in hoc tertio libro agit de reparatione ejus in Christo & de bonis ejus &c.*

Lib. 4. Pr. *Dicit Ecclesiasticus 38. Unguentarius faciet pigmenta suavitate, & unctioes conficiet sanitatis. Unguentarius iste Christus est qui dicitur unguentarius, tum quia unctus, tum quia ungens, tum quia unguentum conficiens &c.*

Eodem cat. Angl. laudatur iterum in Append.

Sæc. XIII. T. II inter omisso p. 300 n. 1: Hugo cardinalis super IV libros sententiarum.

In Lipsien. Paulina apud Fellerum p. 183: Hugo in libros IV sententiarum. fol. memb. Nostrum autumo.

In Elencho codd. Belgii P. I p. 168: F. Hugo in IV libros sententiarum. Codex est abbatiae Dunensis.

Florentiae ad S. Marcum. Arm. IV n. 25. codex fol. memb. De trinitate personarum D. Hugonis cardinalis ordinis Prædicatorum. Idem conjicio ac scriptum in primum sententiarum.

Parisi. apud Sanjacobeos nostrorum codex est fol. par. pergam. & scriptum est in secundum sententiarum totidem ut in Cantuarien. laudato verbis. Absit nomen auctoris.

Præter hos commentarios addit Ludovicus a Valleleti Hugonem exposuisse libros sententiarum ad litteram, & quamdam abbreviationem libri sententiarum fecisse. Quas proinde lucubrations ille sua ætate viderit in Bibl. Sanjacob.

Laurentius Pignon asserit edidisse Aliquas breves expositiones super historiam scholasticam.

Elenchi codd. Belgii P. II p. 239 inter opera Hugonis volumen v laudatur in quo commentarius ejus in Hierarchiam Dionysii.

3. Speculum Ecclesie. Pr. Dicit apostolus ad Ephesios VI. Induite vos armaturam Dei &c.

Parisi. in Sorbon. cod. n. I p. 1052 fol. mag. memb. circa medium volum. Incipit tractatus super missam, qui dicitur Speculum Ecclesie, quem Hugo de ordine Prædicatorum dicitur composuisse. Folia septem circiter implet.

In Colbert. cod. 1641 fol. med. memb. a fol. 72 extat idem.

In Victor. cod. 1012 extat etiam, sed hic absque nomine auctoris.

Catal. Angl. T. I P. II. 1506 & 1622 & P. III 1529 & T. II P. I. 1138 & 9584: De officio Missæ. Extabat ms apud M. Dresserum, ut testatur Simlerus ubi de Jacobo a S. Jacobo, quem non alium a nostro Hugone contendo.

Elenchi Belgii P. II p. 39 Speculum Ecclesie sive tractatus super missam. Dicit apostolus ad Ephesios VI. ubi falso Hugoni de sancto Victore tribuitur. Hic quidem speculum ecclesie scripsit, sed non ita incipit. Ibid. p. 191: Hugonis Dominicani speculum Ecclesie. & p. 251 Speculum Ecclesie Hugonis cardinalis.

Prodiit etiam Lugduni typis Guillelmi Rouillii, 1554. Opellæ titulum non recte referunt, qui Speculum religiosorum nuncupant.

Meminit Ludovicus a Valleleti: Item fecit librum qui vocatur Speculum Ecclesie. Sed & Laurentius Pignon: Item scripsit librum qui vocatur Speculum Ecclesie, & compositionem brevem de missæ officio.

In Flandria apud nostros Insulenses extat opusculum ms chart. sic inscriptum: F. Hugonis ord. Prædicatorum Speculum Ecclesie. Pr. Tractatus de Symbolo apostolorum. Ad eruditionem simplicium est notandum, quod in apostolorum symbolo doctrina fidei &c. Hoc opusculum fortè illud idem est quod apud Simlerum ubi de Jacobo a S. Jacobo, quem postea ubi de concordantiis eundem cum Hugone nostro ostendemus, titulum habet: Speculum de institutionibus clericorum. ms apud M. Dresserum.

4. Regula Fratrum B. Mariae de Carmelo recognita & in usum ipsi commodiorem redacta, sicque ab Innocentio IV confirmata.

5. Processus in librum evangelii æterni. Ejus superest non exigua pars in Sorbon. cod. n. I p. 594 circa medium. Is est titulus: Exceptiones librorum viri eruditissimi venerabilis Joachimi primi Florentium abbatis de pressuris seculi & mundi finis, de signis & terroribus & ... seu etiam

de pseudochristis & pseudoprophetis, quorum plura scripta sunt in divinis sermonibus: sed idcirco non omnibus clara, quia multis sunt nodis perplexa, & occultis mysteriis. Quæ omnia spiritaliter intellecta ostendunt nobis multa, quæ futura sunt novissimis diebus, laboriosos scilicet rerum fines, & post multos & magnos agones, & certamina pacem victoribus impetrari &c. Exceptiones illæ implent a fol. 1 ad 78. Tum sequentia foliola desunt ad 90. Fol. autem 91 sic legitur: » Hæc notavimus & extraximus de introductorio in evangelium æternum missio ad dominum papam ab episcopo Parisiensi, ut tradito nobis tribus cardinalibus ad inspicendum ab eodem dño papa, videlicet O. Tufculanensi, Stephano Prænestino episcopis, & Hugoni S. Sabinae presbytero cardinali. Quod circa MCC annum incarnationis Dominicæ exivit spiritus vitæ de duobus testamentis, ut fieret evangelium æternum. Hoc probatur 15 cap. d. & 23 b. Quod liber concordiarum vel concordie veritatis appellaretur primus liber evangelii æterni probatur 17 cap. g. Et quod liber iste qui dicitur Apocalypsis nova appellaretur secundus liber ejusdem evangelii probatur 20 cap. & maxime g. Similiter quod liber qui dicitur psalterium decem chordarum sit tertius liber ejusdem evangelii probatur 21 cap. a & g & per totum. &c. plura inter quæ hæc notanda: » Quod evangelium æternum traditum, transmissum sit illi ordini specialiter, qui integratur & procedit aequaliter ex ordine laicorum & ordine clericorum probatur cap. 13 circa medium, quem ordinem appellat nudipedum 26 cap. in fine &c. Item in cap. XII versus finem ponit hæc verba. Usque ad illum angelum qui habuit signum Dei vivi qui apparuit circa MCC incarnationis Dñicæ, quem angelum Frater Gerardus vocat & confitetur sanctum Franciscum &c. Quæ excerpta sic tandem, finiunt, » Istos errores & fatuitates invenimus in isto libro, & quia totus liber istis & consimilibus respersus est, ideo nolimus plura scribere, quia credimus ista sufficere ad cognoscendum de libro. Sic autem processunt in processu: » Anno Dñi MCCLV, VIII idus julii Anagninæ coram nobis Odone episcopo Tufculano, & Fratre Hugone presbytero cardinali auditoribus & inspectoribus datis a papa, unâ cum R. P. Stephano Prænestino episcopo, (qui) se excusavit per proprium capellanum suum, & nobis quantum ad hoc vices suas committente, comparuit magister Florentius episcopus Aconensis, proponens quædam verba de libris Joachimi extracta, suspecta sibi ut dicebat, ne publice dogmatizanda aut prædicanda, sive in scriptis redigenda, ut fieret, nisi doctrina sive liber aut sui libri (damnaverentur,) prout sibi videbatur. Et ad hæc audienda & respicienda unâ nobiscum duos alios (adjunximus,) scilicet Fratrem Bonevalerum episcopum Paventensem, & F. Petrum lectorem Fratrum Prædicatorum Anagninæ, quorum unus tenebat originalia Joachimi de Florenti monasterio, & inspiciebant coram nobis, utrum hæc essent in prædictis libris, quæ prædictus episcopus Aconensis legebat, & legi faciebat per tabellionem nostrum, & incipiebat sic: Sequuntur exceptiones ex libris abbatis Joachimi, & notis Fratris G. In sequentibus expansit legitur F. Gerardus ubique nullibi Joannes de Parma. In sequentibus notatur judices illos quantumvis severos audiendo simplicitates & fatuitates illius evangelii æterni vix risum potuisse compescere. Et autem ad folium 105 pertingat iste processus, non tamen est integer in hoc codice, sed ad finem sic legitur: Residuum require in papyro post librum D. R. de gradibus electorum. Etiam diligenter

rius inquiserim, reperire non potui: felicior forsitan inveniet & postero docebit. Ad calcem dicitur hoc volumen esse ex legato Petri de Lemoviciis socii hujus domus & æqualis. Ex allatis saltem cognoscitur verus auctor evangelii æterni scilicet F. Gerardus ord. Min.

6. Diplomata tum de festo corporis Christi, tum de solemnitate B. Dominici celebrandis.

Habentur apud Chapeauvillium T. II p. 648 & in actis cap. gen. Bononiæ 1252. Hic est ultimi titulus: RR. PP. archiepiscopis ac venerabilibus PP. abbatibus, dilectis quoque in Christo prioribus, decanis, archidiaconibus, ecclesiarum rectoribus, & eorum vicariis universis, infra Alamaniam, Daciæ, Bohemiæ, Poloniæ, Moraviæ, ac alios legationis nostre terminos constitutis, F. Hugo miseratione divina tit. S. Sabinae presbyter cardinalis, apostolica sedis legatus S. in D. &c. Plures etiam SS. pontificum litteras sua subscriptione firmasse dicunt: Innocentii IV anno 1244, Joanni Cervensi episcopo, & 1245 Verziacensi, & 1248 Othoni præfati Parentino datas: Alexandri IV 1258 monasterio de Mireto, & 1259 magistro hospitalis S. Spiritus Pisarum.

7. Compendium theologie Lusitanus ei ascribit quem Oldoinus & Altamura excipiunt: at cum illud præterit quod dicitur veritatis theologice, ei omnino abjudicandum censeo. Vide postea: Hugo Argentinensis & Thomas de Suttonia.

8. Summa de casibus eidem datur a Tritemio, quem plures sequuntur, at cujus nulla nobis est in antiquis monumentis memoria, nisi fuerit Tractatus de penitentia, cujus meminit Simlerus, ubi de Jacobo a sancto Jacobo. Hunc jam monuimus non alium a nostro Hugone quem Jacobum corrupte nominat.

9. Hugonis de Vienna seminarium prædicationis. Pr. Ad suggillandum vitia. Sic Catal. Angl. T. I P. II. 818. Idem puto quod Thomas Jame Eclogæ p. 50 Coll. Exon. n. 2 vocat Librum circa studium theologicum.

10. De pugna virtutum & vitiorum. ms erat apud M. Dresserum teste Simlero, ubi de Jacobo a S. Jacobo, quem non alium a nostro Hugone pluries jam dictum & mox ostendetur, ubi de concordantiis Bibliorum.

Hujus scriptoris meminerunt omnes seu qui de scriptoribus Ecclesiasticis seu qui de cardinalibus scripsere, licet plura illis tum de vero ejus agnoscere, tum de patria, tum de certa ejus vitæ chronologia, tum de operibus exciderint errata, quæ ex certis a nobis allatis documentis emendes. Allucinatur in primis Lusitanus cum duplicem Hugonem distinguit, unum Burgundum, alterum Barchinonensem utrumque cardinalem: verum id a nobis supra expunctum.

SACRORUM BIBLIORUM Concordantia.

Quis harum primus auctor a multis seculo proxime elapso disceptatum est, & ut questionis primitus tollatur æquivocatio, quia vocabulum hoc Concordantia varie a variis accipitur, de laborioso illo ac per quam utili opere hic agitur, quo vocabula omnia & singula sacre bibliothecæ ordine alphabetico digesta exhibentur, horumque omnium index est accuratus: cujusnam verò menti hæc primum infederit cogitatio, ut hunc laborem assumeret ac conficeret quaeritur. Et quidem ad seculum usque XVII nulla de hoc fuerat controversia, Hugonique nostro a Sancto Charo hæc palma passim tradebatur, verum recentioribus quibus omnia etiam certiora placet in dubium revocare, visum est & id ad examen reducere, & Hugonis gloriam quasi eorum præstringeret oculos, infirmis tamen momentis ad alios transferre: infirmis inquam, quia

Stæ. XIII. nulla veterum historicorum aut codicum antiquorum auctoritate suffultis. Ea verò cum mihi visa sint & diligentius inspecta, rem jam placet ab ovo lectori curioso enarrare.

Seculo XIII jam adulto concordantiarum opus primum adinventum pro certo statuendum est, neque enim earum antea ulla mentio, nulli earum antiquiores visi sunt aut produntur codices: Parisiis verò in domo nostra Sanjacobeæ primum editas fuisse invicte probatur ex præfatiuncula, quæ in concordantiis seculo eodem vergente ms & vulgarioribus deinceps factis, tum in primis ad seculum usque XVI adultum id est ad MDXXVI fortè & ultra impressis exhibetur, quæ sic habet.

Cuilibet volenti requirere concordantias in hoc libro, unum est primum attendendum, videlicet quod cum in primis concordantiis, quæ dicuntur concordantie sancti Jacobi, quodlibet capitulum in septem particulas distinguatur, secundum septem primas litteras alphabeti videlicet a, b, c, d, e, f, g. In isto opere per eundem modum & in totidem particulas distinguuntur capitula longiora in septem partes aequales, capitula verò breviora tantum in partes quatuor distinguuntur, videlicet in a, b, c, d, ut breviori capitulo in quatuor partes aequales diviso, a primam contineat partem: b. verò secundam quæ a principio recedat, & usque ad medium protendatur: c. verò recedat a medio, & partem tertiam contineat capituli brevioris: d. verò post tertiam partem usque in finem capituli protendatur.

Ex hac inquam præfatiuncula constat primas concordantias dictas fuisse sancti Jacobi, cur verò nisi quia a nostris Sanjacobeis Parisiensibus primum concinnatae: illas autem esse in quibus universa sacre bibliothecæ capitula longiora & breviora per septem primas alphabeti litteras distribuuntur. Has ceu rariores pauci viderunt, aut si viderint parum ad earum rationem animum attenderunt, & hinc ambages quibus se involvere.

Illarum autem duplicis generis fuit seculo XIII editio. Prima in qua totus operis labor, continebatur codd. ms minoris molis, ejusque plura supersunt etiamnum in bibliothecis exempla certo ejus seculi. Duo sunt in Victorina nn. 749 & 750 fol. par. memb. eleganti licet minuto caractere: unum in Navarr. etiam a me visum: extabat olim unum in Sorbona, cujus meminit Andreas Chevallier ejus domus socius in erudita sua dissertatione Gallica Origine de l'Imprimerie: laudantur alia apud nostros Rutenenses, & apud Cistercium: ejus generis etiam crediderim recensitum a Sanderò Elenchi codd. mss Belgii p. 228 ut & aliud a Simlero & ex eo a Possévino de quibus postea. Extabant etiam aliàs apud nostros Sanjacobeos Parisienses cod. fol. par. memb. eleganti, sed arcæ librorum custos imprudens bibliopægis tradidit quo ad concinnandos libros uterentur: ejusque adhuc quædam folia in eadem bibliotheca videri possunt ad initium & finem codicis ms quo sermones S. Bernardi de B. Virgine continentur a 150 annis circiter compacti. Harum concordantiarum ratio hæc est: vocabulum quæsitum semel tantum ponitur, tum ei subjiciuntur loci omnes in quibus reperitur, liber caput libri & pars capituli distincta per a, b, c, d, e, f, g. Sed præstat hujus specimen ob lectoris oculos ponere, quædam referendo vocabula. Qualibet pagina per quatuor aut quinque columnas est distincta. Sic ergo incipit codex Navarræus.

AAA	Jos. II. b. xxiv. b.
Jerem. I c. xiv. d.	II Reg. xxii. b. d.
Ezech. I v. f.	IV Reg. vii. b.
xxi. b. Joel. I. f.	II Esd. iv. c. hinc qui nunc
TENEBRA	III Esd.
Gen. I. a.	Thob. IV. d. v. d.
Deut. IV. b. v. f. xxviii.	Judith. IX. c.
d.	Esther XI. e &c.
	C c ij

UNIGENITUS
Gen. XII. a, d, f.
Prov. IV. a.
Jer. VI. g.
Amos VIII. f.
Zach. XII. f.
Joan. I. b. III. d.
Heb. XI. d.

I Joan. IV. c.
UNIGENITA FILIA
Jud. XI. f.
ZOROBABEL
I Paral. III. b.
I Efd. III. a. d.
Et sic consequenter usque ad
Luc III. f. & hic finis.

Hoc etiam notavi plura loca esse in his concordantiis indicata, quam in Nuribergen. anni 1485: si quæ verò omiſſa in exemplis a me viſis, id crederim notariorum oſcitantioni aſcribendum. Quod verò dixi vocabulum ſemel poni tantum in capite ut ſupra, ita intelligas ut cum vocabuli adjunctum quid ſpecialius ſignificat, etiam vocabulum pluries iteretur. Sic vocabulum Terra infinities repetitur, Terra Jnda, Terra Moab, Terra Auſtralis, Terra Aquilonis, Terra peregrinationis, Terra aliena, Terra alienigenarum, Terra inimicorum, Terra horribilis &c. innumera: ſic etiam tempus primò ſimpliciter & ſine addito, poſtea Tempus partus, Tempus pariendi, Tempus natiuitatis, Tempus ſenectutis, Tempus meridianum, Tempus abundantia, Tempus pluvia &c. longe plura; ſic etiam particula velut, velut arena, velut inquinamentum, velut ſanum, velut ſomnium, velut nubes, velut fiſtula &c. plura. Cujus ultimi vocabuli (velut) ocaſione annotavi quod ſibi perſuaſerunt quidam in iis concordantiis primis voces indeclinabiles omiſſas fuiſſe, non eſſe uſquequaque verum, omnes enim alicujus momenti adſunt V. G. Olim, quaſi, ſicut, propter, abſque & ſimiles.

Has autem concordantias eſſe S. Jacobi dictas ex eo conſtat, quod in iis capita omnia ſacræ ſcripturæ breviora non ſecus ac longiora per ſeptem priores alphabeti literas diſcernuntur, idque loca hic citata expendent luce clarius patebit. Sic Aaa. Jer. I. c. & XIV. d. indicatur, quod in concordantiis ms poſterioribus & deinceps in impreſſis, quibus præfigitur ſupra relata præſatiuncula, ejuſdem utriuſque capituli ad literam b. refertur: nempe quia in his ea capitula brevia quatuor primis literis tantum a, b, c, d, designantur, in illis verò per ſeptem dividuntur: idemque in aliis locis indicatis pluribus experiaris. Imo in harum concordantiarum citatis exemplis quibuſdam præſtantur eſſe S. Jacobi: in Rutenenſi titulus eſt Concordantia S. Jacobi: apud Sanderum cit. pag. 228 Concordantia ſancti Jacobi. In Sorbon. teſte Cheyillerio laudato ſic legebatur ad calcem Expliciunt concordantia de ſancto Jacobo. Hincque colligit dictus Cheyillerius verum auctorem eſſe noſtrum Hugonem cardinalem, qui dum Pariſiis regeret vulgo dicebatur Hugo de ſancto Jacobo, ut conſtat ex ſine plurium ejus commentariorum ms ſupra relatorum in quibus ſic nominatur.

Nimirum ille totus illuſtranda ſacræ bibliothecæ intentus, ut quam emendatiſſima apud noſtros haberetur primum incubuit, ut ſupra oſtenſum eſt: exinde cum ſuis commentariis ſeu poſtillis dilucidare aggredederetur, loca omnia in quibus eadem vox iteratur, in promptu habere, quam eſſet neceſſarium utique vidit, ut iis unâ collatis quis quaque loco legitimus eſſet idem vel alius ſenſus perpendi poſſet, id verò perſpicere nunquam aſſequendum niſi ope indicis vocabulorum omnium accurati, ad eum conſiciendum ſe accinxit, plureſque ſodales qui operi iſiſmet adeo utili futuro ſecum allaborarent, ſacillime invenit. Rem autem ita geſtam evincitur, primò quia ante annum MCCXXX nullus proditur auctor, qui librorum ſacrorum capita per priores alphabeti literas diſtincta citet, nullus certe in tot codicum ms. evolutione mihi occurrit: poſt illum verò annum plures inveni, inter alios noſtrum Stephanum de Borbone ſeu de Bellavilla, qui ſcripſit inter MCCXI & CCLXI quo

circiter mortuus eſt. Hic enim in ſuo magno opere de ſeptem donis Spiritus Sancti, ubi quem ſcripturæ locum citat & citat quidem innumeros, citat inquam ſemper juxta concordantias S. Jacobi quocumque capite per ſeptem alphabeti literas diſtincto. Sic P. IV de dono fortitudinis cap. I cod. Sorb. fol. 304 inter plura alia citat hæc loca ſcripturæ Exodi XV. g. Tentavit eum (populum): Iſaia LVII. g. impio quaſi mare fervens: Eccl. XXXVII. g. Fili in vita tenta animam tuam: quæ loca in poſterioribus concordantiis quibus præfixa præſatiuncula relata iſdem capitibus ſed ad d. referuntur.

Revera Hugonem primarum concordantiarum auctorem eſſe affirmant quotquot veteres qui ejus operum meminerunt. Tholomæus de Lucha ord. Prædic. Hiſt. Eccl. Nov. lib. XXII cap. 2 ſic habet: Eodem anno MCCXLIV Innocentius multos fecit cardinales Lugdun, inter quos fuit D. Odo Gallicus de Caſtroſradulphi cancellarius Pariſienſis, & F. Hugo de ſancto Theodoro prior provincialis ordinis FF. Prædic. magiſter in theologia in vita & doctrina præclarus. . . Hic totam bibliam poſtillavit, & primas concordantias ſuper bibliam cum ſuis Fratribus adinvenit. Laurentius Pignon qui jam anno MCCCLXXXIX ſuum chronicon inchoarat in ſuo ſcriptorum noſtorum catalogo n. 6 ſic loquitur: F. Hugo de ſancto Theodoro magiſter in theologia & provincialis Francia, cardinalis ordinavit primas concordantias, quæ vocantur concordantia S. Jacobi præter conventum noſtrum Pariſienſem, ubi eas compilavit. Ludovicus a Valleoleti anno MCCCLXXXIII Pariſiis ſcribens in ſua Tabula n. 6 ſic habet: Dominus F. Hugo de ſancto Charo vel de ſancto Theodoro Viennenſis natione Burgundia legit Pariſiis ſententias & præceſſit D. Thomam. Hic fuit primò provincialis Francia, deinde primus de ordine Prædicatorum vocatus ad cardinalatum, qui ut habetur in chronica de ſummis pontificibus & imperatoribus fuit primus qui in Eccleſia Dei totam bibliam ex integro poſtillavit. Primus etiam auctor concordantiarum fuit, quæ quia erant breves poſtea per totum ordinem Prædicatorum in conventu Pariſienſi fuerunt dilatata & ampliatæ, & illis univerſaliter Eccleſia uſitur. Quibus verbis Valleoletanus noſtram exprimit ſententiam, ſcilicet Hugonem breviores illas concordantias, in quibus vocabulum ſemel tantum ponebatur, tum loca in quibus reperiendum erat ſola ſubjiciebantur, concinnaviſſe. S. Antoninus P. III Hiſt. tit. 19 c. 5 §. 2 ubi de Hugone cardinali & ipſe ſic habet: Primus concordantias Bibliæ invenit. Leander Albertus fol. 66: Hugo de ſancto Theodoro (corrupte pro Theodoro vel Theudario) indices per nomina & materias ſuper diſta inſtrumenta (nempe vetus & novum teſtamentum) fecit, quas concordantias vocant. Omitto Luſitanum & alios recentiores, ceu qui S. Antoninum & Leandrum excipiunt, nec novam lucem afferunt. Addendus ſolum auctor ſeculi ut videtur XVI, qui farraginem rerum antiquarum ſcripſit reſenſitam in catal. codd. ms Angliæ T. I P. I. 2067 & n. 73 ſic habet: Innocentius papa IV F. Hugonem de ord. Prædic. inſtituit cardinalem, qui totam bibliam poſtillavit, & magnas bibliæ concordantias compilavit anno MCCXLII. Cujus dicti forſan ibidem aſſeruntur commenta. Quod ait magnas concordantias compilaviſſe, ea ratione verum eſt, quod in ſuis brevibus totam magnarum texturam exhibuit, & ipſe Anglos noſtros ad has augendas excitavit. Quæ certior verò traditio, quam quæ a ſeculo XIII ad XVI & deinceps conſtanter prolata, & a tot cujuſque ævi ſcriptoribus unanimi conſenſu teſtata? Novi a Simlero quem excipit Poſſevinus, laudari quemdam Jacobum de S. Jacobo, qui ſcripſit concordantias minores Bibliarum, quæ ms habebantur apud M. Dreſerum, ſed nullus dubito quin erratum ſit, & ſcriptum Jacobum pro Hugone, cujus evidens argumentum eſt, quod alii tractatus eidem Jacobo ibidem aſcripti, & apud Dreſ-

ſerum ms ſervati, Speculum inſtitutionis clericorum, de poenitentia, de officio miſſæ, quod idem ac Speculum Eccleſiæ, de pugna vitiorum ac virtutum, ſunt revera noſtri Hugonis, qui ut jam monitum de ſancto Jacobo vulgo audiebat, aut ſaltem eo agente a noſtris Sanjacobeis exarati.

In eo ſtatu concordantiæ perſiterunt ad annum MCCCL circiter, tum verò cum ejuſmodi operis utilitatem noſtri in dies experirentur, illud tamen videretur incommodi, quod ſemper evolvida eſſet ſacræ bibliotheca, ut quid tali vel tali loco ſcriptum eſſet agnoſcerent, quibuſdam viſum eſt longe utilius fore, ſi ad quemque locum indicatum vocabuli quaſiti adjuncta ſeu voces quædam aut antecedentes aut ſubſequentes jungerentur: ſic enim ob oculos primo intuitu poſita loci ſententia, quid cuique opus eſſet in promptu haberent: idque haud difficile erat: nam cum in concordantiis illis primis loci jam indicati eſſent, reſtabat ſolus ad quemque locum addendarum & ſcribendarum ſententiarum labor. Hunc autem libenter ſibi aſſuſerunt ſodales in gymnaſio Sanjacobeo theologiæ operam dantes, poſitiſſimum Angli noſtri. Id jam innuebat Valleoletanus ſupra relatus, ſed expreſſius narrat in domus Sanjacobeæ dictæ chronico, quod ſuæ auctorum Tabulæ præfixit, ubi ſic habet Tit. Quod in iſto conventu compilata ſunt concordantia. In iſto conventu concordantia ſuper totam Bibliam compilata ſunt, quas totus ordo Prædicatorum, quia breves erant, dilatavit poſtea, & hic in uno volumine redegit, Fratribus in ſinu congregatis in quodam capitulo generali, & ideo vocantur concordantia ſancti Jacobi, ut ponitur in prologo concordantiarum. Poſtea verò in iſta Tabula n. 38: F. Ricardus de Stavenesby fecit concordantias ſuper totam Bibliam valde prolixas, quæ habentur in libraria hujus conventus, & vocantur concordantia Anglicana. Idem fere antea dixerat noſter Laurentius Pignon n. 98: Fratres & ſtudentes de Anglia concordantias Anglicanas compilaverunt. Neque verò hi primi hæc teſtati ſunt, ſed longe antea jam ſcripſerat noſter Nicolaus Trevet ante MCC florens, qui in chronico regum Angliæ ex ſtirpe Andegavenſi ad MCCCLXXVI ſic habet: Hoc anno Joannes de Derlingtonia ordinis Prædicatorum confeſſor quondam regis Henrici (nempe anno MCCCLXXI mortui) auctoritate papali in regno Angliæ collector efficitur decimarum: cujus ſtudio & induſtria edita ſunt concordantia magna, quæ Anglicana vocantur. Ex hæcenus dictis hæc tria colliguntur, primò concordantias Hugonis breviores a noſtris Sanjacobeis in ampliorum formam innovatas fuiſſe, ad quemque locum pure indicatum ſententia ſcripturæ adjecta: ſecundò huic labori Anglos gymnaſii S. Jacobi collegas, & in primis Joannem de Derlingtona, Ricardum de Stavenesby & Hugonem de Croyndonio poſitiſſimos deſudaviſſe: & demum atate Valleoletani circa initia ſeculi XV concordantias has majores adhuc in libraria Sanjacobeæ perſitiſſe. Revera in eadem earum etiamnum ſervatur pars inſignis, an aliâ uno volumine ut innuere videtur Valleoletanus, certe ſi ſic, fuerit molis immanis, nunc verò quatuor voluminibus ſol. mag. memb. diſtincta. In illis hæc obſervatu digna, primo non addeſſe præſatiunculam ſupra relata quæ in tertia tantum hanc ſubſequentem & de qua mox concordantiarum editione præfixa: præterea ſententiam ſcripturæ ad quem liber locum adjectam paſſim productiorem eſſe quam in concordantiis tertiæ editionis mox referenda ſeu ms ſeu impreſſis: tandem in his capita omnia ſacræ bibliothecæ breviora non ſecus ac longiora, itidem ut in primis Hugonis per ſeptem priores alphabeti literas diſtingui. Specimen ob oculos lectoris ponendum, addita e regione litera ad quam in concordantiis Nuribergen. anni 1485 locus refertur, ut exinde penſet diſcrimen.

Primo volumine habentur tantum litteræ A & B. Abest præſatiuncula Cuiſlibet volenti, quæ in aliis ſeu ms ſeu impreſſis, quod ſignum has concordantias eſſe anteriores. Pr.

AAA.
Jerem. I. b. Aaa Domine Deus ecce neſcio lo-
qui quia puer ego ſum. Nur. a.
XIV. d. Aaa Domine Deus propheta dicunt eis
non videbitis gladium, & fames in vobis non erit. N. b.
Ezec. IV. f. Aaa Dñe Deus anima mea non eſt. N. d.
Johel. I. f. Aaa diei quia prope eſt dies Dñi. N. c.
AARON.
Exo. IV. c. Aaron frater tuus Levites, ſcio quod
eloquens ſit. N. c.
g. Dixit Dñs ad A. vade in occurſum Moyſi in
deſertum. N. deſt.
VII. a. A. frater tuus erit propheta tuus. N. a.
XVII. f. A. & Hur ſuſtentabant manus. N. d.
Longe plura hujus vocabuli indicantur loca in
his S. Jacobi concordantiis, quam in Nuremb. &
etiam generatim plura hujus litt. A. Verbi gratia
Azuba & Azur deſunt in Nur. adſunt verò in his
Sanjac.
Ad finem hujus litteræ ſic legitur eodem caractere:
Explicit littera A, quam perfecit Frater R. de Stavenesby.
Sequitur eodem codice littera B.
BAAI.
Jof. XIII. d. & oppidum Baal. N. deſunt.
Jud. II. d. & ad iracundiam concitaverunt Dominum
dimittentes eum, & ſervientes Baal.
Cætera hujus vocabuli omitto, & ſequentia, hoc
unum vocis Beati referre placet.
I. Pet. IV. f. Si exprobramini in nomine Chriſti beati
eritis. N. c.
Iterum generatim moneo in his Sanjac. plura eſſe
hujus litteræ B. vocabula quam in Nur. in quibus
etiam ultimum eſt Buxus, in Sanjacob. verò adſunt
præterea Buz, Buzi, Buzites. Ad finem hujus litteræ
legitur ſimpliciter. Explicit littera B, nec additur
a quo facta.
Volumina quibus litteræ C, D, E, F, G, H, I, K, L
habebantur jam ex illa bibliotheca fugerunt. Altero
volumine ſunt litteræ M, N, O ad vocem Oſtendens.
M. verbo MACERIA.
Cant. II. f. Columba mea in foraminibus petrae
in caverna maceriae. N. d.
Ad finem legitur tantum, Explicit M. littera, nec
additur a quo fact. Sequitur N.
Incipit autem ab his vocabulis Naali Num. XXI.
d. d. Naad Paral. I. e, quæ omnino deſunt in
Nurib. Unicum locum referre placet vocabulo
NARES.
Amos IV. f. Aſcendere feci purretinem caſtrorum veſtro-
rum in nares veſtras. N. d.
Ad finem hujus litteræ legitur: Explicit littera N
a Fratre Ricardo de Stadenesby completa. Amen.
Sequitur littera O quæ ſic incipit.
Deut. XXXIII. c. judicia tua o Jacob & legem tuam
o Iſrael. N. deſt.
Unum tantum locum indico ex his qui in vocabulo
OPERARI.
Coloff. III. g. Quodcumque facitis ex animo
operamini ſicut Dño. N. d.
Reliqua hujus litteræ a voce Oſtendens ſunt in vo-
lumine ſequenti, unde conjicio primum fuiſſe ſimul
ligata. Ut ut ſit
Volumen ſequens incipit Oſtendens: tum Oſtenſus,
cujus plura indicantur loca quam in Nuremb. V. G.
II. Mach. XV. g. Oſtenſo capite Nicanoris. N. deſt.
Marc. XVI. e. Poſt hoc autem duobus ex eis oſtenſus
eſt in alia eſſigie exantibus in villam. N. c.
Heb. VII. c. Vide inquit omnia facta ſecundum
exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte. N. deſt.

SEC. XIII.
N. deest.

Actu. xvii. b. & viso per noctem Paulo ostensa est.
Ultimum vocabulum in Nur. est *Ozias*, at in Sanjac. sunt præterea *Ozan*, *Ozi*, *Oziel*, *Ozielita*, *Ozni*, *Oznite*.

Ad finem legitur: *Explicit O a Fratre Ricardo de Stavensby perfectum.* Sequitur P. Pr. *Pabulum*, cujus vocabuli adsunt omnia loca indicata in Nur. sunt & in his omnia, quale illud

Dan. iv. e. & cum feris sit ejus pabulum, donec VII tempora commutentur super eum.

Quædam alia hujus litteræ vocabulorum loca placet adjungere ut harum concordantiarum a posterioribus discrimen adhuc certius deprehendatur.

PURGARE. inter alia

N. d. Prover. xv. f. Per misericordiam & fidem purgantur peccata.

PUTATIO.

N. c. Cant. ii. e. Tempus putationis advenit.

PUTREDO inter alia.

N. d. Job. xiii. g. Qui quasi putredo consumendus sum.
Ad finem legitur: *Explicit littera P. quam perfecit Frater Ricardus de Stavensby.*

Volumen quo Q, R, S habebantur, jam in Bibliotheca non apparet. Est tamen ultimum quo exhibentur T, V, X, Y, Z. Singularum en specimen.

TABERNACULUM.

N. deest. Gen. ix. g. Habite in tabernaculis Sem.

N. d. xvi. f. E regione fratrum suorum figet tabernacula.

TURGENS.

N. d. Num. xvii. f. Turgentibus gemmis eruperant flores.

THUS.

N. d. Exod. xxx. f. Et thus lucidissimum.

Ad finem legitur tantum: *Explicit littera T. Sequitur V.*

VACH.

N. c. Job. xxxix. f. Ubi audierit buccinam dicit Vach.

N. deest. Isa. xliv. e. Vah calefactus sum.

VACCA.

N. b. Gen. xv. d. Sume inquit mihi Vaccam triennem.

N. d. Osee. iv. f. Quoniam sicut Vacca lascivians declinavit.

Neque hanc litteram quis fecerit indicatur. Omitto X qua non habetur nisi Christus, quem scribebant Xps: Christiani refertur ad litteram C.

Littera Z omnia sunt loca quæ in concordantiis recentioribus, unicum articulum refero hic necessarium.

N. d. Isa. iiii. g. Et pro zona funiculus.

Laceratum est ultimum folium, cujus tamen particula superstes reliqua scripta fuisse indicat. Addo solum univrsim plura fuisse in his Sanjacobeis concordantiis loca indicata quam in posterioribus & spectatim Nur. Has porro majores concordantias Anglicanas eas etiam esse, quæ in supra relata præfatiuncula *Cuilibet volenti*; dicuntur S. Jacobi, ex eo mihi constat, quod in his omnia sacrorum bibliorum capita breviora ut & longiora septem primis alphabeti litteris distinguantur, ut loca ea ratione hic relata expendenti luce clarius patebit.

Nemini puto in mentem venturum Stavensbium in illis laudatum Amanuensium tantum fuisse qui has concordantias sua manu exaravit, alioquin vel in fine singularum litterarum suum nomen addidisset, vel semel tantum ad finem operis cum eadem manu scriptum sit. Quod igitur ad finem tantum aliquarum spectatim dicatur talem litteram perfecisse vel complevisse, signum indubium est, illum privatim & in museo ad quædam tantum litteras operam suam contulisse, & ad loca in primis Hugonis concordantiis indicata sententias scripturæ adjecisse, tum adversaria sua notario qui totum opus eadem manu exaravit tradidisse suo ordine collocanda: idem a suis in ea opera collegis factum. Extabant aliâs hæ concordantiæ majores apud monasterium S. Eligii juxta Atrebatum & recensaban-

tur in catalogo codd. ms concinnato & scripto anno 1584, & apud Sanderum in Elencho codd. ms Belgii edito, ubi p. 340 sic leges: *Extrat ibidem antiquiss. ms concordantiarum Majorum S. Biblia, in quarum tergo sic legitur: Concordantia S. Jacobi, scriptum autem illud fuit jussu F. Hugonis de Hersin anno 134.* Quæsi an adhuc superessent, & officiosissimus abbas mense decembri anni mcccxxvi respondit incurfionibus bellorum seculi ultimo elapsi hoc exemplum cum multis aliis maximo eorum dolore perditum.

Quid exinde factum jam facile percipitur. Toto nimirum labore exantlato, omnibus sacrorum librorum locis, quod difficilior erat, in concordantiis Hugonis indicatis, sententiis scripturæ ad locos indicatos a sodalibus Angliæ adjectis, cum hæ secunda editio videretur prolixior & volumina majoris molis exquireret, non augmento aliquo, non locupletatione ulla, sed refectione potius visa est indigere: ac præterea inter capita breviora & longiora discrimen habendum, hæc quidem ut antea septem prioribus alphabeti litteris, illa verò quatuor tantum discernenda, quod levioris laboris, & notarium solummodo fidem & accuratum desiderabat. Id qui suscepit, monitum etiam voluit & testatum præfatiuncula relata *Cuilibet volenti &c.* quæ cum in omnibus exinde concordantiis qua ms qua impressis constanter legatur, argumentum est unicum hominem hujus tertie editionis concinnatorem fuisse. Hunc nostrum esse Conradum Halberstensem seniore plures asserunt, qui revera sub finem seculi xiii florebat, & anno mcccxxi vir jam gravis in capitulo generali Florentiæ suæ provinciæ Saxonie diffinitor sedit, ut dicitur postea ubi de eo: itaque juvenis, nam talium sunt ejusmodi lucubrationes, huic operi incumbere potuit circa mccc vel potius mcccxx, & sic refectionem quoad sententias in Stavensbians longiores, & levius redditum ita placuit, ut deinceps ab omnibus exceptum sit & ubique multiplicatum. De hoc Conrado sic Trithemius: *Hic etiam fertur concordantiam totius Bibliae novi & veteris testamenti primus ordinasse.* Quod dicit *primus* ita intelligas non absolute, nam non nisi tertie editionis concinnator haberi potest ipsius præfatiuncule testimonio, sed primum qui concordantiarum in quibus capita breviora a longioribus secreta sunt, quæque communiores exinde & magis multiplicata evaserunt, auctor fuerit. Extat vetus harum concordantiarum in ipsis typographiæ incunabulis editio licet a Beughemio ommissa, absque loco anno vel nomine typographi, quarum exemplum fol. max. charta regia Parisius in insigni Eremitarum Augustinianorum ad pontem novum bibliotheca servatur a me visum: ad cujus calcem sic legitur, *Fr. Conradi de Halberstat*, cujus fortè nomen in codice ms quem excipiebant editores, sic inscriptum invenirent.

In eodem statu concordantiæ ab anno mccc ad concilium Basileense remanserant, tum autem noster Joannes de Ragusio vir eximius Constantinopoli agens, quo a synodo legatus missus fuerat, cum plures & acres cum Græcis de earum particularum ex & per vera notione haberet concertationes: aliunde non minor illi antea fuisset Basileæ in ipsa synodo cum Bohemis occasione hujus questionis, an communio sub utraque specie sit omnibus christianis de præcepto, de alia illa particula *nisi pugna*: in mentem ipsi venit particulas omnes indeclinabiles sacre bibliothecæ, quæ in concordantiis supra relatis ommissæ fuerant, colligendas esse, ut facta locorum collatione quid ubique significet certius depremeret. Rem sic narrat Joannes de Secubia Hispanus & ipse in synodo præfens: *Ipsi igitur dictionibus indeclinabilibus, quarum significatio pro-*

SEC. XIII.

pria tunc inquirebatur; aliisque omnibus non tam in novo quam in veteri testamento: cum hoc majoris sit continentie multiplicatis occasio præstita est, ut perscrutatio fieret de omnibus, præterquam de adverbis descendens ordinarie a nominibus & participiis. Quod quidem Joannes ipse (Ragusinus) præter dictionem (non) & ex minus numerosis quasdam paucas, per semetipsum non fecit, sed in statu constitutus per capellanum suum Galterum Jonan Scotum magistrum in artibus theologiae instructum. Qui primo unum composuit volumen absque ordine alphabetico, sed prout ordine scriptura in libris Bibliae reperiebantur, abinde partes plures excerpens juxta initia & numerum dictionum non utique omnium. Nam quibusdam earum in quovis capitulo multiplicatissime repertis, una vel dua pro singulo capitulo annotata sunt. Majori autem parte in tribus fere annis per illum completa, post ejus recessum per alios duos consequenter finis operi est accommodatus, ad eam casu suo opere isto servienti utilitatem, ad quam dicitur liber servit concordantiarum. Joannes itaque Ragusinus novi istius vocum indeclinabilium indicis non quidem per seipsum ceu qui majoris momenti negotiis implicator esset, sed per amanuenses suos primus & certus est auctor: quod opus summo illorum labore confectum cum accepisset Joannes de Secubia ad summum quod facile, ordine alphabetico distribuit, & prologo cujus partem damus præfixo in lucem dedit. Primus typis commisit Sebastianus Brant-Germanus anno mcccxcvi Frobenio typographo usus, tum ipse Frobenius Basileæ 1525 ad calcem magnarum concordantiarum cum Joannis de Secubia prologo, in quo iste hæc omnia fuisi narrat. Idem præstitit Jacobus Mareschal in sua editione Lugdunensi anni 1526. Legendus & Chevillierius laudatus in sua dissertatione Gallica de origine typographiæ Parisiensis pagg. 132 & 134: quem tamen observabis primas Hugonis a Sancto Charo breviores concordantias tantum novisse, non autem magnas Anglicanas ad eandem formam scriptas & concinnatas, & illas putasse solum quæ dictæ sunt S. Jacobi, cum Anglicanæ magnæ etiam hoc nomine intelligantur.

Unum adhuc superest monendus lector, cum audit capita bibliorum per septem priores alphabeti litteras distincta, ne litteras illas existimet in bibliis ms ad quodque caput unquam appositas: innumeros dicere possum vidisse me bibliorum codices ms, at nullum in quo ad marginem additæ essent capitibus longioribus septem, brevioribus quatuor priores alphabeti litteræ; imo nec in primis typo expressis id factum, sed solum in posterioribus, quod ad hanc nostram ætatem servatum fuerat, a quibus tamen jam abstinere cœperunt solos numeros Arabicos seclusis alphabeti litteris versiculis præfigentes. Itaque quamvis in concordantiis sic distinguerentur, cum exinde in suis bibliis loca quærerent, sola mentis acie & oculorum intuitu illa distinctio in capite quæsito fiebat: quod & indicat Joannes de Secubia citatus in prologo, *per quatuor*, inquit, *aut septem primas alphabeti litteras distincto intellectualiter quovis capitulo canonis sacri.*

Hæc est igitur tota & certa Concordantiarum sacre bibliothecæ historia. Hugo de sancto Charo primus aggressus est & ope suorum sodalium perfecit locis tantum indicatis: Joannes de Derlingtonia & Ricardus de Stavensby & alii Angli sodales auxerunt ad loca indicata adjectis sacre scripturæ sententiis sed plerumque longioribus: hæc duæ priores editiones dictæ sunt *Concordantia S. Jacobi*. Conradus de Halberstat tertiam suscepit brevioribus capitibus per quatuor tantum litteras distinctis

& sententiis scripturæ ex parte recisis, sicque commodiorem & leviozem reddidit. Hæc seculo xiii vel sequenti ineunte confecta: seculo verò xv circiter medio Joannes de Ragusio particularum indeclinabilium in prioribus omissarum alteras concordantias tentavit & ope amanuensium perfecit: adeo ut si quæ utilitas ex hoc opere, quæ quidem fuit maxima, tota ordini Prædicatorum debeat. Quædam tamen obijciuntur, quibus faciendum est satis.

Quod de S. Antonio de Padua ord. Min. quidam dicunt ipsum concordantias collegisse non moror, sola enim ejus operis inspectione reselluntur. Titulus est, *Concordantia morales. Tit. I. Contra peccatum simpliciter*. Est igitur sacre scripturæ locorum collectio juxta vitia & virtutes digestorum, non vocabulorum index alphabeticus, ac proinde non opus de quo agitur.

Quidam Arlotus de Prato Tuscus ejusdem ordinis Minorum, quem voluit anno mcccxxxvi Parisiis mortuum, fertur, inquit Trithemius, *comportasse novi & veteris testamenti in unum concordantias*, quæ addit Wadingus dubius tamen, amanuensius sui opera prodierunt anno mcccxc. Verum & id facile diluitur. Omitto testem Trithemio antiquiorem ab Wadingo non proferri, quas Arlotus tribuet concordantias? An primæ & secundæ editionis supra relatas, in quibus capita omnia per septem primas alphabeti litteras divisa? Sed cur S. Jacobi dicerentur, si non apud nostros Sanjacobeos, sed apud Franciscanos elucubrata ambæ? Adde ipsas majores Anglicanas ante mcccxx jam perfectas profutasse. Si de tertia editione id contendat non aucta aut locupletata, sed potius resecta, lis ipsi erit cum nostro Conrado Halberstensi, cui tamen & veteres nomenclatores, & editio laudata in incunabilis typographiæ asserunt.

Quoddam dubium speciosius facit codex ms in monasterio Cisterciensis ordinis capite servatus, ad cujus calcem sic legitur: *Explicit concordantia Domini Hugonis de Cyst. quarum scriptoris anima requiescat in pace. Amen.* Quo fine attento monachus quidam schedulam pergamenam in interiori tegmine agglutinavit sic a se inscriptam: *Frater Hugo monachus Cistercii auctor hujus operis florebatur, ut ex Helinando quasi ejus coævo scribit Hugo Kykerstallensis celebris historicus Anglus anno mclxvi sub Gilberto Magno VIII abbate Cistercii, cui ex jussu dicti abbatis huic operi propemodum immenso conficiendo suppetias dabant vicarias & coadjutrices manus plusquam quinquaginta confratrum suorum seu monachorum hujus domus: quod scriptum & notatum esse velim ad majorem rei & historiae illustrationem anno Dni mdcclxxxvii. Porro volumen istud est omnium primum hujusmodi concordantiarum, & verum auctoris autographum, cujus adhuc extant duo exemplaria in bibliotheca Cistercii, unum in fol. & alterum in 8 valde crassum & spissum.*

Recentiorem hanc monachi notam insulam & crassam agnoscit ejusdem asceterii sodalis vir acer & nasutus sacre facultatis Parisiensis magister, & ipsemet resellit litteris ad amicum datis mihi que communicatis. Helinandus inquit Frigidi-montis monachus celebris revera suæ ætatis historicus fuit, sed in suis operibus a Tixerio Triumfontium abbate in Bibliotheca Cisterciensi editis Dni Hugonis de Cistercio aut concordantiarum nullus meminit. Hugo Kirkestallensis a Lelando & Pitseo laudatur quidem, ceu qui de rebus per monachos Cistercienses ad annum mcccxx gestis scripserit, sed nec minus certum ejus opera ab auctore notæ relata nunquam visa, cum Cistercii nunquam fuerint, & apud Ripodunum in Northumbria Angliæ veluti sepulta jaceant: qua er-

XXXI. go fronte monachus ille mendacium adeo impudens finxit & scripto prodidit, Kirkestallensem testem appellans quem nunquam legit, nec ab alio lectum sibi nunciatum refert. Nulla igitur notæ hujus recentioris & anno demum MDC LXXXVII scriptæ auctoritas. Ipse concordantiarum finis tantum expendendus, quem eadem manu scriptum dicunt qua totus codex. Sed & in eo bonam fidem notarii desidero.

Quis enim ille Dominus Hugo? Cùm sic legis, quemdam continuo Cistercii abbatem tibi proponis: at nullum hujus nominis abbatem ante seculum xv sed nec post Cistercii sedisse certissimum est. Fuit quidem aliàs ibidem monachus Hugo nomine, cujus erat codex ms etiamnum in illa bibliotheca servatus, ad cujus calcem sic legitur: *Ufus hujus libri est Fratris Hugonis monachi Cisterciensis dicti de Corberon, perpetuus verò B. M. Cistercii, a qua domo qui dictum librum alienaverit &c.* ut tum vulgare in codd. ms. *Continetur autem in isto volumine lectura quadam in Ecclesiasten & epistolâ canonicas, & quidam libri B. Bernardi:* & additur: *Hunc librum Frater Hugo multum diligebat, quia multa ibi continentur.* Quæ ultima verba innuunt hæc a morte hujus Fratris Hugonis scripta, sicque ad mortem usque Fratrem simpliciter dictum, ac proinde eum non esse qui in concordantiis dicitur Dominus Hugo, hæc enim denominatio virum in dignitate constitutum indicat, quæ est etiam, theologi Cisterciensis laudati animadversio.

Verùm ut ut sit de isto Domino Hugone de Cyst. cujus nulla apud Cistercienses memoria, concordantias quæ ejus dicuntur non esse primas invictæ & ineluctabili argumento demonstratur: scilicet ille codex ut & alii ejus generis incipit a præfatiuncula supra relata, *Cuilibet volenti*, quæ ut supra evincebam arguit præcessisse concordantias S. Jacobi dictas, seu breviores Hugonis de Sancto Charo, seu majores Anglorum nostrorum, quibus proinde codex Cisterciensis posterior est. Unde quædam mihi suboritur suspicio verba illa ad finem codicis scripta *Expliciunt concordantia Domini Hugonis de Cyst.* Si non sint notarii aberratio vel suppositio, sic intelligenda, *Expliciunt concordantia Domini Hugonis* nempe cardinalis de Sancto Charo ceu primi earum inventoris, & sunt domus de Cystercio &c. Quod de codice Cisterciensis hactenus, idem dicendum de simili olim Matthæi Molé senatus Parisiensis insulati præsidis in auctione ejus bibliothecæ anno MDC LXXVI venum exposito, ad cujus calcem sic legebatur: *Expliciunt concordantia Domini Hugonis de Cysterc. Deo gratias. Sciendum quod A. D. MCCCXXXIV circa festum pentecostes inchoatus est liber iste sub Dño Alberto de S... B. M. sed ipso abbatis regimine agritudine & rotalis invalentudinis causa libere resignante, successit eidem D. Henricus de Beningen, sub quo præsens volumen ab anno prædicto usque ad A. D. MCCCXXXVII ordinatum & VII Kal. septemb. ejusdem anni completum fuit per me Fratrem Georgium de Teckendorf monachum sacerdotem professum in monasterio Aldesparch diocesis Paraviensis Cisterciensis ordinis.* Ubi notandum quod supra monebam solos abbates Dominos dictos fuisse, cæteros non nisi Fratrum denominationem sibi assumisse. Porro codex ille ceu recentior ex Cisterciensi laudato vel alio simili fuerit descriptus, neque majorem fidem facit: imo cùm in eo sit etiam præfatiuncula licet in quibusdam mendosa, sic enim incipit: *Cum Biblia volenti requirere &c. arti Cuilibet volenti &c.* argumentum est invictum has non esse primas concordantias, sed Sanjacobeis utriusque primæ editionis posteriores esse.

Expediti a Cisterciensibus & Franciscanis, liberi jam abire putabamus, verùm occurrit nosque moratur Gaspar de Zamora Hispalensis S. I. vir laboriosissimus, qui Concordantiarum sacræ bibliothecæ numeris omnibus absolutam editionem, id est in qua nullum ne minimum quidem qualia sunt particulæ ab, de, ex, in, nisi, non, per, ut & similes infinites ut ita loquar repetitæ, vocabulum bibliorum omissum, Romæ suscepit, & elegantibus Zannetti typis anno 1627 edidit in fol. Hic in præfatione immensi illius operis quæstionem versat quam tractamus *De auctoribus primis concordantiarum cap. i.* & plura nobis ad verba profert: sed profecto auctores codiceque veteres se non vidisse prodit: nam si viro erudito ut & nobis fuissent in promptu ac legisset, tot compugnancia ipsi non excidissent. Se non latere ait opus concordantiarum a multis recentioribus Hugoni de Sancto Charo cardinali tribui. Jam ostensum est non a recentioribus tantum sed ab antiquis & Hugoni fere æqualibus ei asseri, & ab ejus seculo per ætates sequentes semper fuisse, qui ei vindicarunt ipsis codd. ms suffragantibus. » At inquit Zamora, S. Antoninus Hist. P. III cùm Tit. XIX c. v §. II Hugo nem asseruisset concordantias bibliorum invenisse, postea Tit. XXI c. XI §. II loquens de libro concordantiarum in dubium vertit a quo fuerit editus, neque ullam Hugonis mentionem facit. Sed hæc levia. En S. Antonini verba loco ultimo citato: *Librum concordantiarum valde necessarium ad inveniendum subito quotationes capitulorum circa auctoritates scripturæ sanctæ, non autem ad generandum scientiam, a Fratribus ordinis compilatum fuisse non dubitatur, sed a quo non clare invenitur. Dicitur a quibusdam fuisse commissum opus pluribus Fratribus in diversis provinciis, ut unus faceret unam litteram, alius aliam, quia per alphabetum est liber ille ordinatus ad citius inveniendum.* Certum itaque & indubitatum affirmat Antoninus a nostris uno præfide & committente tam laboriosum opus exantlatum: neque id pugnat cum iis quæ dixerat Tit. XIX Hugonem concordantias bibliorum invenisse. Hic enim sensus est & ambo loca sic conciliantur, Hugo primus fuit, cujus menti hæc infedit cogitatio indicis alphabetici vocabulorum omnium sacræ bibliothecæ concinnandi: cùm id solus non posset, ceu pluribus aliis implicitus majoris momenti negotiis, & Franciæ provincialatum præterea gerens, sodales Sanjacobeos ex omnibus ordinis provinciis adunatos ad id audendum excitavit, & inter illos literas & vocabula (crediderim potius libros sacros, aut cuique partem libri) distribuit, ut promptius & celerius opus prodiret. Neque verò hoc illi difficile, cùm ea ætate teste Humberto in actis capp. genm. ad sexaginta & amplius eodem anno ex omnibus Franciæ & aliorum regnorum partibus & Parisienses scholas frequentantibus vestem ordinis induerent. Hos novitios huic operi ab Hugone applicitos quid vetat, cùm iis labor esset dignissimus & jucundus, quia futurus utilissimus. Si qui verò ut noster Petrus Louvet, in præfatione concordantiarum Parisiis apud Dionysium de la Nouë anno 1635 editarum, quingentos sodales allaborasse dixerint, exaggerationem fateor, seu potius numerum certum positum pro incerto, adeo ut plurium Hugonis iussu & consilio ad id incumbendum fuerit opera.

Urget tamen adhuc Zamora. » Valde distinguendum est, inquit, inter opus concordantiarum, & marginales bibliorum concordantias, hoc est citationes diversorum locorum scripturæ in eadem sententiam, quæ in marginibus bibliorum conferuntur: & hujus distinctionis ignorantia scriptoribus aliquibus errandi occasionem præbuit.

Concordantias

Concordantias marginales bibliorum edidit Hugo non opus concordantiarum, ait ille, & evincere se putat auctoritate Platina, qui in vita Innocentii IV circa finem sic habet: *Hugo fecit concordantias in Biblia, unde initium sumit veteris Bibliorum titulus, Biblia cum concordantiis, qui tamen jam in desuetudinem abiit.* Qui hæc apud Zamoram legit, ipsissima esse Platina verba si putaverit, egregie fallitur, sunt enim pura puta Zamora glossa. Sic tantum habet Platina edit. Lovan. 1572 fol. *Scriptis idem Hugo & glossas in Biblia & concordantias, ut istorum vocabulo utar; nec quid amplius, ubi tantum abest ut nobis oblectetur, quin eximie favet diserte asserens concordantias opus esse nostri Hugonis: nam de indice vocabulorum omnium sacræ bibliothecæ se loqui satis innuit, cùm addit, ut istorum vocabulo utar, sic monens vocem esse barbam nec Latinam ad indicem exprimentum: alioquin si de marginalibus loqueretur, hoc monito opus non fuisset, cùm locorum variorum sacræ scripturæ concursus sententia vix aliter uno vocabulo exprimi queat. Sed est quid amplius: nam neque S. Antoninum neque Platina ad concordantias Bibliorum marginales animus & stylum intendisse invictum argumentum est, quod eorum ætate nondum prodierant. Antoninus nulla Biblia nisi ms vidit: at certe nullus codex Bibliorum ms proferri potest, qui has concordantias marginales habeat: ex innumeris quos vidi, nullus ejus rationis mihi occurrit, nec credam a Zamora visum. Imo neque in primis impressis apparent: primæ editæ eaque solum in novum testamentum, non autem in veteris excusæ sunt hoc titulo: *Biblia Latina cum canonibus evangelistarumque* (nota) *concordantiis Menardi Monachi.* Nurebergæ. Coburger. 1478 fol. Menardus itaque Monachus primus est auctor concordantiarum marginalium ad libros evangeliorum, non Hugo: concordantiæ verò marginales in universa Biblia non comparuerunt ante annum 1491 tumque rariores, ut videre est in editione Basileensi apud Frobenium hoc titulo. *Biblia integra, summata, distincta, superemendata, utriusque testamenti concordantiis illustrata.* Hæc postea auctæ sunt in sequentibus editionibus, sed quis earum auctor hactenus non deprehendi. Qui ergo ad illas marginales concordantias attendere potuisset Platina anno 1481 mortuus, & qui suam pontificum historiam saltem Innocentii IV longe ante 1478 finierat. Adde & concordantias illas marginales non nisi ope concordantiarum magnarum colligi potuisse, unde necessario istæ præcedere debuerunt.*

Conradum Halberstatensem agnoscit Zamora ceu concordantiarum quoad voces declinabiles collectorem & concinnatorem. Bene est, sed distinguere debuit. Conradus tertiæ editionis auctor fuit, id est ejus cui præfixa est præfatiuncula *Cuilibet volenti*, ut supra monebam, sed jam duæ prævereant nostrorum Sanjacobeorum. Vide supra annotata, ne idem ad lectoris fastidium reperere necesse sit. Quod verò addit de concordantiarum vocum indeclinabilium auctore, quem putat Joannem de Segobia, egregie refellit Chevillierius ipsius Joannis testimonio, sed & hæc supra satis & abunde declarata sunt, ubi videtis. Cæterum his exceptis Zamoram ab immenso suo & accuratissimo labore nunquam satis commendandum cum eruditis censemus.

Concordantiarum codices ms præter laudatos hi sunt Parisiis omnes editionis tertiæ nempe præfixa præfatiuncula *Cuilibet volenti*, in Navarr. tres fol. mag. memb. In Sorbon. quinque minimum aut sex: Augustin. ad pontem novum unus. Regia tres 3615 3707 & 3708. Colbert. duo 295 & 393. Victor. n. 394: universam nulla fere est antiqua bibliotheca, in

TOM. I.

qua non sit aliquod hujus rationis exemplum: editiones verò a nata typographia tot sunt, ut vix numerari possint. Hæc sunt præter citatas præcipuæ. Lugduni, Gryphii 1540, 4. Basileæ. 1543 fol. Tum ex recognitione Francisci Arola Lugduni, Gryphii 1551. 4. & recensente Joanne Galtio Basileæ 1551 fol.

Cùm tres hîc sodales ordinis Anglos Concordantiarum Magnarum S. Jacobi vel Anglicarum dicitur auctores indicemus, de primo F. Joanne de Derlington viro sui seculi laudatissimo ad annum 1284, ad quem pervenit fufus agemus, de duobus aliis pauca hîc habemus addenda.

F. RICARDUS DE STAVENESBY
& F. Hugo de Croynondonio.

F. RICARDUS DE STAVENESBY ille est qui a Lufirano corrupte nuncupatur *Stravanelius*, & ad 1295 claruisse dicitur, quem errantem excipit Pitseus: ab Altamura corruptius *Estravaneli* nominatur, & pro libito ad 1321 amandatur: ex dictis enim supra constat non solum de vero cognomine sed & de ætate, quandoquidem theologicis studiis jam apud suos perfunctus, pro rata provinciæ suæ studens honoris ut aiunt ad proficiendum Parisios missus, in gymnasio Sanjacobeo jam agebat circa MCCC cum F. Hugone de Croynondonio gentili suo & collega: tumque uterque concordantiis magnis exinde Anglicanis dictis edendis incubuerunt. Id præter jam supra relatos nos docet F. Simon Bertherius noster S. T. professor epistola Lugduni pridie nonas Julii 1500 data, quam operi trivio nostri Joannis Bromiardi Angli præfixit, ubi sic loquitur: *Inter quos (scilicet sodales Anglos pietate doctrinæque claros) a principio floruit Frater Ricardus de Stavenesby nobilis genere, nobilissimus autem religionis fervore, qui plantatus circa fluentia aquarum scriptura sacra impendio composuit Maximas concordantias, quæ Anglicane dicuntur circa annum 1252: quem aliquantulum juvit F. Hugo de Croynondonia etiam Anglicus natione.* Hujus ultimi nomen forsitan legerit ad finem quarundam litterarum in aliquo voluminum quæ jam temporum vicissitudine perierunt, anno vero 1500 adhuc in gymnasio S. Jacobi Parisiensi integra erant & salva. Quousque ambo vixerint non invenio, sed si utrique XXVIII aut xxx annos dederis anno MCCC quo Parisiis agebant, ad MCCCXCV pervenire poterunt.

IN BIBLIOTHECA SANJACOBEE Parisiensi extat codex ms fol. mag. pellibus vitulinis elegantibus, caractere accuratiori sec. XIII.

In eo verò sunt sacra biblia a Genesi ad Ecclesiasticum & Postillæ in utroque margine interiori & exteriori. Quisquis sit harum postillarum auctor, commentariis quidem Hugonis a Sancto Charo usus est, sed & aliis aliorum ejusdem ætatis celebriorum si non sui ipsius.

In Genesin. Pr. *Principium verborum tuorum veritas &c.* Hæc postilla tota ex Hugone a Sancto Charo.

In Exodum. *Erunt quinque civitates &c.* ut apud Hugonem, sed cap. ultimo plura sunt & alia ab editis. Idem de Levitico, Numeris, Deuteronomio, cujus plura jam desunt, nam a cap. 9 fit transitus ad 33.

Josue pleraque eadem sed & multa innovata aut addita. Liber Judicum imperfectus est & jam deest Ruth & initia libri primi Regum.

Postilla in Job alia omnino est a postilla Hugonis. Idem de postilla in Psalmos. Pr. *David prophetarum eximius digniori modo quam alii, quasi tubæ Spiritus Sancti prophetavit &c.*

D d

Idem de postilla in Proverbia. Pr. *Est hominis status triplex inchoationis, profectus, & perfectionis.*

Idem de Ecclesiaste. Pr. *Iste liber in quinque partes dividitur &c.*

Idem de Canticis canticorum. Pr. *Liber iste Sirhasim Hebraice dicitur, Latine Canticum amoris.*

Videtur compendium hujus ætatis postillarum ab aliquo nostrorum concinnatum in gratiam & usum lectorum biblicorum ut aiebant; nam hunc codicem ut sibi succedebant, sibi invicem tradebant. Revera ad calcem codicis lectores omnes qui ab anno MCCCLIV ad annum MDXXI librum aliquem sacræ scripturæ publice interpretati sunt, sua ipsi nomina inscripserunt, & solemniores eventus sive hujus gymnasi, sive rerum regni Galliæ plures addiderunt. Sic primus Anno Dñi MCCCLIV in hoc volumine legit biblicam ordinarie F. Joannes de Villariis conventus Lugdunensis pro primo anno in parvis scholis, & librum Genesis tunc legit, & anno LV legit supradictus in magnis scholis evangelium B. Matthæi. Id vero conjicias non primò tum inchoatum sed ex antiquo usu: ac præter hunc codicem alios fuisse ejusdem rationis, in quibus reliqui sacri libri similibus postillis illustrati habebantur, hujusmodi lectoribus biblicis assignati. Initio cursus principium quisque suum facere tenebatur: sic F. Abel de sancto Brioco Redonenfis conventus alumnus, qui anno MCCCLXXIV librum Genesios interpretatus est, dicitur Thema principii sui accepisse: *Respexit Dominus ad Abel & ad mœnera ejus.* Hic postea fuit sacræ facultatis magister, & ex actis dicitur licentiatu die martis XXVII Jan. MCCCLXXVII nempe stylo veteri novo LXXVIII, quo lit. Dom. D.

Sic etiam F. Stephanus de Villaribus conventus Trecentis qui anno MCCCLXXVIII librum Job ex hoc libro interpretatus est, accepit thema sui principii: *Elegimus Stephanum virum plenum fide:* & hic fuit sacræ theologiæ magister, & ex actis facultatis dicitur licentiatu xx decemb. MCCCLXXXV.

Hunc porro codicem insignem & melioris notæ ex nimio usu & tam varia per tot manus volutatione & assidua per duo secula integra & amplius contrectatione passim mutilatum ut jam apparet facile crediderim: imo & sequentes ejusdem rationis eadem fortè ratione deperditos.

F. ANTONIUS DE NAZARIO.

F. ANTONIUS DE NAZARIO Italus Insuber Vercellensis patria & professione ad annum MCCCLXII claruisse dicitur a Lusitano ex Susato, a quibus hæc ei ascribuntur opera

1. *Summa juris canonici per alphabetum, qua dicitur Lucerna judicialis.*

2. *Sermones de dominicis & de sanctis per annum.*

His addunt Altamura & Rovetta

Commentaria in universam Aristotelis philosophiam.

Per quos fides, cum hæc ubi servantur, aut cui videri nullus aperiat: adde hunc scriptorem non recentem a Leandro Alberti, qui tamen antiquos sodales Vercellenses seu in viris illustribus seu in Descript. Itæ studiosius refert. Hunc eundem esse cum Antonio de Azario sive de Parma de quo postea ad 1314 non levis mihi conjectura.

F. BENEDICTUS TAMACEDOS.

F. BENEDICTUS TAMACEDOS vel Tomacredus vel Tomacellus, sic enim varie a variis agnominatur, Etruscus Perusinus patria & professione, theologus, pontificii juris peritus & facundus Ecclesiasticus scriptoribus nostris accensetur a Lusitano & re-

fertur ad MCCCLXI. Excipiunt Possévinus, Pius, Fernandez, Altamura, & novissime Oldoinus in Athenæo Augusto post Ludovicum Jacobillium de Scriptoribus Umbria, qui omnes scripsisse dicunt

1. *De paupertate Christi contra Fratricellorum errores.*

2. *Commentaria super XV libros sententiarum.*

3. *Sermones de tempore & de sanctis cum collationibus pro seculi more adjunctis.*

Neque hæc ubi servantur aut a quo visa addunt: & hic auctor Leandri Alberti & Razzii diligentiam fugit.

F. EMMANUEL MEDIOLANENSIS.

F. EMMANUEL MEDIOLANENSIS a patria nuncupatus ad MCCCLXII clarus dicitur a Lusitano Albertum Venetum tæstem profereute, quos excipiunt Pius, Fernandez, Altamura, Philippus Picinelli Athen. Mediolan. p. 168, & Paulus Morigia Nobilit. Mediol. lib. 3. c. 29. quibus testibus scripti volumina sermonum.

F. GEORGIUS DE CASCANO.

F. GEORGIUS DE CASCANO Mediolanensis S. Eustorgii sodalis professus insignis philosophus ac theologus laudatur ad MCCCLXII a Lusitano Tægium prima parte monumentorum ordinis citante. Astipulantur Gozzeus, Pius P. II lib. I col. 58, & della progenie p. 241. b. Fernandez Altamura, Rovetta ad 1264, exteri Possévinus, Paulus Morigia Nobilit. Mediol. lib. 3. cap. 29, Petrus Crescentius Amphitheatr. I p. Philippus Picinelli Athen. Mediol. Hæc verò ejus opera ab iis relata

1. *Commentaria in universam Aristotelis philosophiam.*

2. *Scripta in quatuor sententiarum libris.*

F. MATTHÆUS DE GRITIS.

F. MATTHÆUS DE GRITIS Mediolanensis ejusdem S. Eustorgii cuius duo superiores sodalis & alumnus, Ecclesiastes eodem anno MCCCLXII clarus ab iisdem laudatur, ceu qui posteris scripserit ac reliquerit

Sermones de tempore & de sanctis per annum.

F. JOANNES DE VERCELLIS.

F. JOANNES DE VERCELLIS sic a patria civitate in Insucribus, arceque munitissima nuncupatus, domusque ibidem nostræ ex legibus ordinis ea ætate servatis alumnus, seu illic, seu quod conjectu pronum Parisiis in S. Jacobi vestem induerit: priusquam ordini nomen daret, in academia Parisiensis celebre jam sibi nomen fecerat: in facultate enim decretorum doctor renunciatus, jus canonicum publice cum laude profitebatur & docebat. Sed de eo audiendi Salanhacus & Bernardus Guidonis in serie magistrorum ordinis: "Sextus magister ordinis successor F. Humberti F. Joannes de Vercellis" provincie Lombardiæ, qui rexerat Parisiis in iure canonico, vir fuit magnæ prudentiæ & experientiæ, fama & opinione præclarus, ubique in optimis notus omnibus, omnium vultus & nomina quos semel noverat, quasi memoriter recolerebat: "instinctu quoque prudentiæ naturalis qua præditus erat personarum conditiones & merita ex propriis moribus singulorum mirabiliter & subtiliter discernebat, sua unicuique tribuens & impendens." Hic fuit electus ad magisterium in cap. gen. Parisiis anno Dñi MCCCLXIV (*vigilia pentecostes* v. 11

junii) erat autem provincialis Lombardiæ. Hic fecit transferri secundò corpus B. Dominici in arcam marmoream, quam ipse fieri procuraverat: quæ translatio facta fuit per archiepiscopum Ravennatensem & alios episcopos (*Octavianum Bononiensem, Tomasiolum Imolensem, Fratres Arnulphum Humanensem, Agidium Torcellanum, & Bartholomæum de Bregantiis Vicentium tres hos ultimos ex ordine*) in capitulo generali Bononiæ MCCCLXXII: Hic postmodum patriarchatum Hierosolymitanum a D. Nicolao papa III sibi transmissum accipere recusavit A. D. MCCCLXXVIII. Præfuit autem in magistratio annis fere XX: & post multos labores decumbens in conventu Montispeffulani diem clausit extremum pridie Kal. decemb. A. D. MCCCLXXXIII: sepultus in ecclesia Fratrum ad lavam altaris majoris juxta parietem in tumulo honorabili: ideoque juxta constitutionem non fuit anno sequenti generale capitulum celebratum. His addo sancto Francorum regi Ludovico IX in primis acceptum fuisse, cujus ut votis obsequeretur reliquias aliquas B. Dominici desiderantis, digitum sancti qui Asculanis nostris obrigerat, his ultro cedentibus ad regem ipse detulit, qui munus gratissimum habens, vice versa magistro ordinis unam e spinis coronæ Domini dono dedit, quam hic in sacrario domus Asculanæ nostræ servandam & colendam quodam gratiæ jure reposuit, ubi etiamnum servatur & colitur. Instrumenta antiqua & recentia hujus donationis referit Barbaranus Hist. Vicent. in vita B. Bartholomæi de Bregantiis de quo postea ad 1270. A summo pontifice vel Gregorio X vel Innocentio V nuncius cum F. Hieronymo Asculano ordinis Minorum ministro missus est in Galliam pro pace reges inter Franciæ & Hispaniæ componenda: quod negotium cum jam ambo multum promovissent, ad eosdem Joannes XXI scripsit congaudens inceptis, & ut omni diligentia insisterent ad finem usque hortatus: quod breve inter alia ejusdem pontificis habetur in Colbert. cod. 1545 fol. 64. d. At cum eo pontifice mortuo res nondum esset perfecta, utrumque Nicolaus III ut cæpto vacarent tractatu complendo imposuit brevi dato IV non. dec. pont. an. I Christi MCCCLXXVII, quod habet Wadinghus in Annal. ad eum annum. Quantum ad patriarchatum Hierosolymitanum agrè quidem tulit Nicolaus III, quod humeros oneri supponere recusavit, iteratimque litteris Viterbii Kal. octob. MCCCLXXVIII datis, quas Rainaldus habet n. 80, jussit ne amplius reluctaretur, verum emeritum senem in proposito constantem videns, non propterea minus acceptum habuit, imò regimen ordinis quod jam deposuerat resumere coegit, quo & ad mortem usque functus est. De nova quam curavit corporis B. Dominici translatione anno MCCCLXXII vide postea ad ann. 1270 ubi de B. Bartholomæo de Bregantiis, vel etiam Pium P. I col. 118. Erga doctrinam S. Thomæ mirum affectus fuit: hinc in cap. gen. Mediolani MCCCLXXVIII habito Raimundum de Medullione & Joannem Vigorosi primarios provincie Tolosanæ viros in Angliam legavit, qui de quibusdam adversus Sancti doctrinam minus sapienter prolatis inquirerent, & reos punirent vel etiam extra regnum eicerent. In cap. verò gen. Parisiis MCCCLXXIX sic ordinavit: *Item cum venerabilis vir memoria recolenda F. Thomas de Aquino sua conversatione laudabilis & scriptis suis multum honoraverit ordinem, nec sit aliquantulum tolerandum, quod de ipso vel scriptis suis aliqui irreverenter loquantur, etiam aliter sentientes: injungimus prioribus provincialibus & conventualibus, & eorum vicariis ac visitatoribus universis, quod si quos invenerint excedere in præmissis, punire acriter non postponant.* Non omitenda visa est quam ad eum scripsit Clemens IV epistola regesti ejus pontificis ordine 332, cum ad

historiam Ecclesiasticam spectet, ejusque non nisi particulas quasdam referat Rainaldus ad 1667 n. 72 & 81. Eam do ex cod. Colbert. 652

Dilecto filio magistro ordinis Fratrum Prædicatorum. Quantum & quotiens, quot etiam ministerio sapientum Romana Ecclesia laboravit ad Græcorum indomita colla domanda, scissamque ab eisdem Domini tunicam inconsutilem reparandam, nec te ipsum nec Fratres ordinis tui latuit, quorum aliqui non sine laboribus personibus, non sine vitæ propriæ discrimine, injunctum sibi per apostolicam sedem opus tam laudabili sollicitudine executi, licet propositum juxta votum assecuti non fuerint, nihil tamen de continentibus prout creditur, omiserunt. Licet autem multo labore sudatum fuerit circa episcopos, nec quod dolentes referimus, sit eorum rubigo consumpta: quia tamen ex quibusdam indicis, quæ per litteras & legatos insinuant, ad salubrem vendentur reditum anhelare, nos probare si ex Deo sint spiritus cupientes, suæ professione fidei quam miserunt accepta, quam in multis erroneam, & in multis invenimus diminutam, nuper eis in scriptis misimus, quæ cum tota Latina Ecclesia firmiter credimus & simpliciter confitemur, promittentes eisdem quod temporis opportunitate capata, apocrifarios nostros mitteremus eisdem, de ea quæ in nobis est fide & spe juxta verbum apostolorum principis paratos reddere rationem. Verum cum sit cordi nobis ad hoc mittere homines, qui testamenti scientia polleant utriusque, & ingenio nihilominus præditi naturali, nec sint in gestibus incompositi, nec in responsione præcipites, sed exacta potius gravitate laudandi, sciant in tempore proferre sermonem, & eorum jactantiam quorum scientia multum est tenuis æquanimiter tolerare: discretionis tuæ per apostolica scripta mandamus, quod tres ex Fratribus tui ordinis, quos ad hoc magis idoneos juxta dictas circumstantias esse noveris, ad nos mittere sine mora dispendio non omittas, quibus hujusmodi persecutionem negotii tute committere valeamus: ut si Deo placuerit, per eorum industriam Græci dudum per invium oberrantes, viam modo veritatis agnoscant, & profitentes agnitam ad sedis apostolicæ redeant unitatem: vel eorum detestis fraudibus & mendaciis manus nostras servemus innoxias: ne a nobis nunc vel in posterum eorundem sanguis a Domino requiratur. Denique ne credas ex his quæ tibi scribimus, quamdam tibi necessitatem indicis discutiendi per totum ordinem Fratrum merita, & ex universis tres eligendi ad hujusmodi ministerium potiores: sed scire te volumus nobis sufficere, si de illis quos tecum habes, vel intra fines Italiæ ad hoc credis idoneos, illos elegeris. Non enim Græci ad disputationem se offerunt, sed paratos se dicunt ostensam sibi recipere veritatem: suntque apud nos rationes eorum, quibus suum errorem fulciunt baculis arundineis innitentes. Datum Viterbii v. idus junii anno III, Christi scilicet MCCCLXXII.

Non dubitandum quin ad pontificis gustum viros huic gerendo negotio expeditos selegerit magister ordinis: qui autem illi fuerint Romanorum sodalium diligentia est ex actis vaticanis investigare. Hujus scriptoris meminere præter citatos Leander Albertus fol. 30, Lusitanus & sequaces, Altamura ad 1281, Rovetta ad 1283. Hæc ejus opera mihi cognita

1. *Sermonum volumen.* Quod teste Alva Sol. Verit. Rad. 312 col. 2065 extat Romæ in Barberina MS fol. memb. Pr. *Eccæ jam venit plenitudo temporis.* Sermo 2 est de assumptione B. V. *Qua est ista qua progrediuntur.* Est & suo ordine sermo de nativitate

D d ij

Sec. XIII. ejusdem. *Quasi stella matutina*, quorum particulas quasdam refert Alva citatus, ex quibus colligit ejusdem cum S. Thoma doctrinam fuisse.

2. *Epistola encyclica plures gravissima & luce digna ad universum ordinem*: quarum hæc cum actis capp. gen. quibus præfuit etiamnum habentur.

1. Parisiis 1264. Pr. *Contra spem a spe cadens.*
2. Treviris 1266. *Non pigrum nobis.*
3. Bononiæ 1267. *Quia promittuntur spiritus.*
4. Viterbii 1268. *Aequum videtur & pium.*
5. Mediolani 1270. *Credo vobis utile.*
6. Montepessulani 1271. *Vobis scientibus legem loquor.*

7. Florentiæ 1272. Sed deest in codd. ms a me visis.

8. Pesti ad Budam 1273. *Si juxta sapientis sententiam.*

9. Lugduni 1274. *Quia sapius cum utilitate repetitur.* Habebatur tum ibidem concilium generale, cui magister ordinis affuit cum innumeris suis sodalibus viris eximiis. Tres alias ibidem litteras ad ordinem dedit. Prima est de reverentia nomini Jesu cum pronuntiatur exhibenda 4 non. novemb. Altera super querelis episcoporum & curatorum adversus regulares 11i non. novemb. Tertia de antiqua cum FF. Minoribus concordia diligentius servanda. Nonis novemb.

10. Bononiæ 1275. *Ad illa cum gratiarum actionibus.*
11. Pisis 1276. *In seculorum fine.*
12. Parisiis 1279. *Solet affectus fervidus.*

13. Massiliæ 1280 vigil. epiph. stylo novo 1281 extra cap. gen. De bulla Nicolai III circa S. Francis regulam, ne scilicet bullam nostri contra pontificis præceptum interpretari aggrederentur.

14. Viennæ in Austria 1282. *In feri maris fluctibus constituitis.*

15. Montepessulani 1283. *Excessiva divina bonitatis.* Anno mclxxvi inter sodales nostros Massilienses & Minores grave ortum est dissidium, quod compescuit Clemens IV inter alia statuendo ne inquisitores Minores in nostros, nec inquisitores nostri in Minores agere præsumerent dato diplomate 11 idus junii pont. 11 quod ex parte refert Wadingus sed integrum habeo in schedis.

F. VINCENTIUS BELLOVACENSIS.

* 1264. F. VINCENTIUS BELLOVACENSIS vir fuit seculo XIII clarissimus, at mirum iis quæ de ejus vita & gestis habentur quantas tenebras affuderint a ducentis annis seu scriptorum ecclesiasticorum nomenclatores seu historici, quotque falsa veris paucis immiscuerint. Hæc ut ab illis discernam, tenebrasque omnes discutiam, quæ de ejus ortu, professione, officiis, dignitatibus, obitu, fama sanctitatis & eruditionis certiora in nostra disquisitione, cuititulus *Sancti Thomæ summa suo auctori vindicata*, ex ipsis fontibus hoc est ex ejusdem operibus, pleraque, indubitatisque monumentis hausta jam addimus, præsertim cum illius exempla fere jam dispersa sint omnia, visum est hîc tanquam in propriis repetere.

Quantum ad ortum sic de eo lego apud S. Antoninum P. III. tit. de claris ordinis Prædicatorum viris, *Frater Vincentius Belvacensis, Burgundus atque Gallicus*: quæ cum inter se revera pugnent, nec enim potis est eundem in Picardia simul & in Burgundia natum, auctores hæc tenent maxime torserunt. Dico igitur certo fuisse Bellovacensem, Bellovacis ipsi ut verisimilius natum. Equis enim unde fuerit: melius novit quam ipse? At ille ubicumque de se loquitur, nullibi Burgundum, Belvacensem semper se nominat. Sic in *epistola consolatoria ad S. Lu-*

dovicum regem Francorum super morte primogeniti, sic in *opusculo de regalium puerorum institutione ad Margaritam reginam S. Ludovici conjugem*, sic in alio *de morali principis institutione*, ubique F. Vincentius Belvacensis scribit, nihilque amplius. Sic eum antiqui omnes chronologi & historici, Martinus Polonus ipsi æqualis, Tholomæus de Luca, & Bernardus Guidonis ipsi suppres, Laurentius Pignon, qui suum scriptorum catalogum scribebat circa 1400, Ludovicus a Valleoleti qui suam tabulam anno 1413, appellant, nullus Burgundum. Morem autem hunc aliàs invaluisse nemo nescit, ut loci natalis nomen sortirentur non solum religionis votis astricri, sed & seculares, clerici maxime: sic theologiae magistri Parisienses plerique a patria seculo XIII nominabantur, ut Petrus de Lemovicis, Henricus de Gandavo &c. Hinc liquido constat, quod si e Burgundia ortus fuisset Vincentius, Burgundi aut certe alicujus Burgundiæ loci agnomen illi vivo omni alio prius adhæssisset: cum igitur nunquam Burgundus, Belvacensis semper vocetur, & vivus & per 150 & amplius a morte annos, invictum proculdubio argumentum est, e Bellovacis originem duxisse.

Unde autem S. Antonino primo venerit in mentem ut Burgundum diceret, quis suspicari posset Sanctum archiepiscopum in Italia degentem vel non satis accuratam provinciarum Galliarum notitiam habuisse, fortèque Burgundiam existimasse quam pateat latiore, & Bellovacensem diæcesim in ea comprehensam, quod & innuit verborum ejus ordo (*Vincentius, inquit, Belvacensis, Burgundus, Gallicus*) ab oppido natali ad provinciam & a provincia ad regnum quasi gradu facto: vel quod verisimilius ad eam illum quæ suo tempore attendisse nomenclationem, non ad illam quæ ætate Vincentii erat in usu: cum igitur Antonini seculo Burgundiæ dux non solum utriusque sic verè dictæ, sed & plerisque Belgii provinciis imperaret, in super & pro Francorum rege Picardiam administraret, hinc omnes qui huic principi obediebant, Belgæ ipsi & Picardi, Burgundi a principe denominabantur, qui mos etiamnum usurpatur: quod Antonino ansam præbuerit Bellovacenses tum cum scribebat, Burgundi partibus addictos, nempe ab anno 1410 ad 1440 circiter ei pro nutu obedientes, Burgundos appellare.

Quæ si non placent, erratum Antonino fatendum irrepsisse, quod deinceps pluribus allucinandi occasionem præbuit. Alii enim cum Tritemio verborum Antonini ordinem invertentes Vincentium Gallum natione Burgundum dictum Belvacensem scripserunt: alii ut repugnantiam mox obviam conciliarent, patria Burgundum, Belvacensem episcopali dignitate dixere: sic Leander Albertus & uterque Senensis Sixtus & Antonius, Altamura nostri, exteri Bergomas, Volaterranus, Miræus, Possévinus, Voslius: alii episcopali infula non insignitum certiores, natione Burgundum, Bellovacensem ex diuturna in ea civitate commoratione dictum finxere, sic Labbeus, Boulæus, Caveus, Dupinius: alii denique Burgundum non a patria, sed a familia cui nomen gentilitium Burgundio, quæ jam ea ætate floreret apud Bellovacos, & e qua ille esset oriundus, sic nuncupatum ariolantur. Quæ omnia cum non alio quam relato S. Antonini testimonio innitantur, id ne amplius fallat, Burgundi appellationem novam, antiquis plane incognitam a Vincentii titulis omnino expungas.

Jam autem ubi & qua ætate quove anno vestem Dominicanam induerit, certo haberi non potest, nec placet quod quibusdam visum est, eum ordinem in ipso conventu aggregatum fuisse Bellovacensem qui anno demum 1228 tantum positus fuit, cum

Vincentium in ordine multo antiquiorem plura postea referenda suadeant. Boulæum itaque in historia universitatis Parisiensis feliciter rem attigisse arbitror, qui Vincentium regnante Philippo Augusto Lutetiam ad studia venisse, & sub initia ordinis eundem amplexatum fuisse conjicit. Enim verò indefessum quo erga literas per totam vitam exarsit amorem, etsi a natura accensum, alibi tamen quam Parisiis excultum ac provecum credere non est: cumque tum apud nostros quam maxime florerent studia cum strictissima regularum observatione, ac confertim felicibus illis annis viri celeberrimi, theologiae magistri, baccalaurei, canonici, archidiaconi etiam magni in domo Sanjacobeæ nomen darent, horum exempla secuti philosophiæ ac theologiae auditores & ipsi ad eundem convolabant, inter quos Vincentium jam adultum ac florentis ætatis facile numeres. Quod tamen non obstat, quin de prædicatione Bellovacensi (sic aliàs conventus nostri dicebantur) censei debeat. Mos enim ille iis temporibus apud nos vigeat, ut etsi in Parisiensi Sanjacobeæ domo plerique recepti, ad eos tamen conventus attinerent, qui in sua patria aut jam erecti erant, aut postea erigebantur, cujus tot exempla in toto hoc opere allata sunt, ut supervacaneum sit hîc amplius lectorem morari. Vincentium itaque Parisiis nostris jam ascitum, domui Bellovacensi deinde anno 1228 erigendæ ac promovendæ missum facile concesserim: fortè etiam ille est F. Vincentius supprior anno 1246 ab Odone de Castroradulphi cardinali in Gallis legato cognitor lectus ac præfectus, qui simul cum Guarino archidiacono Fratrum ac Sororum Xenodochii Bellovacensis regulam conderet aut reformaret. De quo legendi Louvet Hist. Bellovac. Gallicæ P. 1 pag. 528 & Dacherius Spicileg. T. xii p. 68.

Ceterum præfecturas in ordine plures obtinuisse non crediderim, quem eo fatente literæ librique quoad vixit in totum sibi devinxerunt. Lauream in facultate Parisiensi non adeptum constat, cum in magistrorum catalogo nec a Salanhaco nec a Bernardo Guidonis recensetur: quin tamen aliquando theologiam suis legerit non dubitandum, illaque fortè sunt studia alia, quibus se ex imperio præfatis implicatum ac distentum cap. 3 prologi seu apologiæ refert, ac propterea manu notariorum, cum propria non vacaret, in scribendis libris suis uti coactum fuisse. Præcipuum tamen ad quod natura incitabatur studium, polymathia erat ac scientia universalis. Quantum librorum helluo fuerit, testatur triplex ejus speculum indubitatum ejus opus, quod etsi vastissimum, ac ex infinitorum fere auctorum, omnisque generis excerptionibus compactum, tertia tantum pars est eorum quæ paraverat, fuitque in eam ut loquitur compendiarium formam ad Fratrum preces consiliumque prælati sui redactum. Aliunde tamen ita libris legendis aut scribendis deditus, ut ab habendis concionibus non cessaret, imo exinde illi muneri aptior fieret atque paratior. Eo revera genere sic inclavit, ut fama ejus longe lateque diffusa in aulam penetrarit. Unde sanctissimus rex Ludovicus, qui Regalimontis monasterium magnificentia plane regia construxerat, in illudque frequentius se recipiebat, eo ad se Vincentium advocavit, ut lectoris munere fungeretur. Scio plures quos rem non satis perpendisse arbitror, munus illud lectoris, de quo ille toties, sic interpretari quasi monachis illius abbatiæ Cisterciensibus, qui plus centum in ea debebant, theologiam lecturus accersitus fuerit, quod ut negare nolim ita nec ausim affirmare.

Fortè enim quis contendat tum apud illos monachos theologis studiis janua adhuc apertam non fuisse, vel si aperta jam fuerat, iis quantum

a labore manuum vacabat, quoadque ipsis necessarium erat instruendis, sat præceptorum apud eos fuisse. Collationes autem iis habuisse aliquando non ibo inficias, hæc enim mutua caritate & a se & sibi invicem religiosi & exigebant & concedebant. Munus verò illud lectoris ad regem ipsum sanctum, familiam regiam aulamque universam spectasse potius crediderim, quod ministerium inter cætera regis domus etiamnum recensetur, & a viris varia perfectaque eruditione præstantibus tenetur semper ac impletur, & cujus plura quam modo sint, tum fuisse munia facile credas: adeo ut illius fuerit ad libitum regis coram eo concionari, & ad dicendum ex improvviso semper paratum esse: de scientiis vel de utraque historia si quæ quærebantur prompte ac expedite respondere, in familia regia veluti mytagogum agere, libros eidem necessarios aut componere aut ab aliis compositos, qui conducerent, discernere ac præstare, aliaque hujusmodi.

Ad hoc, inquam, munus lectoris regii evocatum Vincentium plura suadent: 1. quod tum in epistola consolatoria ad sanctissimum regem super morte primogeniti, tum in opusculo de morali principis institutione eidem sancto regi ejusque genero Theobaldo Campaniæ comiti regique Navaræ nuncupato, & in tractatu de educatione puerorum nobilium ad reginam Margaretam, illud lectoris munus sibi vindicet ubique, ac de eo non parum gloriari videatur. Si autem ad regem ejusque aulam illud non attineret, si monachorum solum lector fuisset, quorsum illud officium regi, imo regibus ac reginæ semper ostentare, de quo in aliis suis operibus, quæ promiscue omnibus scribit, omnino silet? 2. Munus illud lectoris juxta regis beneplacitum executum se profiteretur, at verisimile non est regem monachorum illorum regimini se immiscuisse, & sane qui nec abbatem illis nominabat, sed hujus electionem liberam ipsis permittebat, putas de lectore, cui audiendo vix illis spatium erat, ipsis providendo sollicitum fuisse? 3. Postquam dixit se ad exercendum lectoris officium juxta sublimitatis regis beneplacitum in eo monasterio commoratum fuisse, veluti exponens modum quo illud implebat, continuo addit, & regem & familiam regiam se concionantem diligentius ac reverentius audivisse, eundem libris suos lectitare solitum, ad comparandos scribendosque necessarios sibi codices suntus regia liberalitate suppeditasse: *Margaritam reginam, Philippum primogenitum, Theobaldum Navarra regem ejus generum ad scribendum sollicitius excitasse, ac opuscula quædam a se exegisse: ad id etiam potissimum laborasse, ut de multis libris, quos aliquando legerat, colligeret ad mores principum & curialium pertinentia: quatenus speciale quid in promptu haberet, ad quod opportune posset recurrere, quando illi incumberet hujusmodi generibus hominum, principibus, militibus, consiliariis, ministris, ac cæteris sive in curia residentibus, sive foris rempublicam administrantibus, ea quæ ad vitam honestatem & animæ salutem spectant, unicuique prout status suo competit, privatim vel publice suadere.* Itaque regi, familiæ regis, ac aulæ universæ operam solum dabat. 4. Si monachorum tantum lector fuisset, intra eorum claustrum haud dubie mansisset, iisque convixisset contubernalis: at verò etsi intra fines abbatiæ, non tamen intra septa monachorum videtur habitasse, sed domum suam peculiarem palatio regio vicinam in qua resideret habuisse. Sic enim loquitur in epistola consolatoria citata: *Itaque nec ut de loco sepulture (scilicet primogeniti regii in ecclesia monasterii illius humo mandati) ad domum nostram reversus sum &c.* quod indicat habitationem privatam non communem cum monachis. Denique aubitationem omnem tollit testimonium Bernardi Guidonis, qui Vincentium domesticum regis domus fuisse disertis verbis asserit, sic enim de eo inter scripto-

res ordinis: » F. Vincentius Belvacensis scripsit » epistolam consolatoriam de morte amici ad S. Ludovicum regem Franciæ super morte primogeniti sui, ut patet in ea, cujus regis fuit familiaris & domesticus quam plurimum. Qua autem ratione familiaris ac domesticus existimandus est, nisi quia in familiam regiam ascriptus erat, in eaque ministerium aliquod obtinebat: Quodnam autem illud nisi munus lectoris, cujus toties meminit, & quo se ad regis arbitrium functum fuisse ipsimet regi non semel scribit?

Præceptorem puerorum regionum etiam fuisse scribit Boulæus T. III hist. univ. Paris. in catal. illust. Academiæ, sed absque vade: imo in opusculo citato de eruditione puerorum nobilium refert auctor alios a se fuisse Philippi tum primogeniti regii ejusque fratrum didascalos ut loquitur ac præceptores: quorum fortè primum ac præcipuum laudat, Simonem scilicet clericum, quem dicti primogeniti principis eruditorem vocat, cujus etiam opera usus est, qui Margaritæ reginæ tractatum illum ad ejus petitionem a se compositum deferret. Ubi et addit quod licet pueri regii propter aetatem adhuc tenerent, ea omnia quæ in dicto opusculo tractantur, legere aut intelligere nondum queant, inde tamen eorum magistri argumentum accipere poterunt tradenda ipsis compositionis literaria seu soluta seu stricte. Hæc autem probant Vincentium non fuisse quidem puerorum regionum præceptorem, at ipsis præceptoribus quæ docerent aliquando saltem præstitisse ac subministrasse, tum ratione muneris quod gerebat lectoris regii, tum ex summa qua apud omnes florebat existimatione.

Ex hæcenus dictis jam facilis est duplicis illius quæstionis inter auctores tantopere vexatæ solutio, Vincentius scilicet an episcopus fuerit, & quo tandem anno obierit.

Quantum ad obitum, non ante annum 1263 accidisse ex supra laudatis tribus ejus opusculis constat, quorum primum epistolam scilicet de morte Ludovici primogeniti regii die 13 januarii 1259 stylo veteri novo 1260 sepulti consolatoriam ad sanctum regem Ludovicum scripsit: secundum de puerorum nobilium eruditione in Margaritæ reginæ principisque Philippi a fratris morte regni hæredis instantiam e majori opere secrevit, ac in lucem misit, quod proinde circa finem anni 1260, vel potius anno 1261 factum fuerit: tertium de morali principis institutione itidem a magno suo ea de re opere nondum consummato separatum sibi tandem e manibus elabi quamvis ægre passus est, Theobaldi Navarrae regis nimirum precibus, ac Ven. Humberti ordinis Prædicatorum magistri monitis ac imperio victus, quod ob eam consentiendi difficultatem edendique remoram ad annum 1262 rejicias licet, at non tardius eo quod Humbertus anno 1263 in comitiis ordinis ad pentecosten abdicaverit, ac magistratu cesserit. Ex quibus videas quantum allucinati sint a veroque aberrarint, tum nosse Franciscus Garcia, qui Vincentii obitum ad annum 1240 ascripsit, tum Antonius Senensis qui ad annum 1256 solum produxit citans Mastæum, quos excoere Bellarminus, Boulæus & alii, cum auctorem nostrum anno 1262 viventem ac scribentem teneamus.

Aliunde verò ultra annum 1264 vitam produxisse nullo satis firmo fundamento asseri videtur. Quod enim aiunt Vedastini monachi in prologo a se speculo magno Vincentii præfixo in edit. Duac. eum ad annum 1274 pervenire potuisse, imo & Aquinatis nostro esse superstitem, cum non ob aliud ab eis astruatur, quam ut sancto doctori plagii maculam abstergant, nullius est momenti, cum illud ipsum sit quod quaeritur: verisimilius quid asserri

posset ex nostro Tholomæo de Luca, qui in historia sua nova ecclesiastica Vincentium sub pontificatu Gregorii X adhuc in vivis videtur indicare. Sic enim ille ad Clementem IV: » Sedit annis tribus mensibus novem diebus 24, & vacavit Ecclesia annis duobus & mensibus novem. Vincentius dicitur annis tribus, quod fortè dicit, quia eo tempore quo Gregorius X fuit ultra mare, Ecclesia se habuit ut vacans. At Gregorius X anno tantum 1271 septemb. 1 electus fuit. Neque verò hic tantum Vincentium laudat Tholomæus, sed & pluries adhuc circa hæc tempora. Quod sane Tholomæi auctoris supparis & historici, ac Bellovacensem præ oculis habentis, eumque excipientis testimonium gravissimum est. Verum cum Vincentium historiam suam ultra quam modo in speculo historiali legitur, non produxisse codices manuscripti omnes fidem faciant, quæ in Innocentio IV desinit, neque ulla ejusdem ad Gregorium X usque continuatio sub nomine Vincentii hæcenus visa sit, quam proculdubio si quæ ab eo prodierit, ejus speculo historiali annexissent, nec interire posteri passii fuissent, certius videtur Tholomæum deceptum fuisse, & Vincentium hic pro Martino Polono scripsisse: hic enim posterior eadem illa habet, quæ quasi ex Vincentio narrantur in historia nova: vel fortè quis jam Vincentii historiam produxerat ad Gregorium X & sequentes pontifices, quam continuationem Tholomæus laudaverit quasi Vincentii, cum tamen recentioris opus esset.

Anno itaque 1264 mortem oppetiisse Vincentium probabilis est, sicque refert Ludovicus a Valleoleti in suo scriptorum ordinis catalogo pluries in hoc opere citato & anno 1413 Parisiis in conventu S. Jacobi collecto, in quo sic habet. » Sanctus Pater Frater Vincentius Belvacensis nationis Franciæ in vita & doctrina in toto orbe famosissimus &c. obiit autem anno Domini 1264 per decem annos ante B. Thomam, & sexdecim & amplius ante B. Albertum. Quod indicat Valleoletanum id in conventu Sanjacobeo quasi traditum & a majoribus acceptum audivisse, vel etiam in tabulis seu monumentis ejusdem conventus, ut ex iis alia plura se accepisse testatur, legisse, neque enim sic de aliorum morte meminit. Ab eo autem qui in Hispaniam reversus opusculum suum secum asportarat, haud dubie exceperit Ferdinandus de Castillo, & Alphonsus Fernandez, quos secuti sunt Michael Pio, Nazarius, Joannes a S. Thoma, Labbeus, Altamura, & rectius dici agnoscit Guillelmus Cave in sua Hist. Litterar.

Eundem annum mclxliv indicat quamvis obscure & ænigmatice epitaphium olim ejus tumulo insculptum, quod in antiquo codice ms Valencensis apud nostros servato legit & exscripsit Guillelmus Seguier vir curiosus & accuratus & Prædicatorum Audomarensum sodalis, non sine mendis, scriptura ob vetustatem in quibusdam vocabulis fere exela. Hæc tamen adhuc leguntur.

*Noscat qui nescit, Vincemius hic requisit,
Qui libros egit & in unum multa redegit,
Frater fumosus, humilis, pius, ac studiosus,
Corpore formosus, sapiens, ac religiosus &c.
Periulit iste necem post annos mille ducentos
Sexaginta decem, sex habe, sex mihi retentos.*

Verus iste ultimus ænigmaticus est, sed facile sic explicatur: *E decem annis sex excipio, nam & ego sex excipio.* Sicque indicatur mortuus anno mclxliv.

Porro hæc eadem quid de episcopali dignitate sentiendum ostendunt, ad eam scilicet illum nunquam evectum fuisse. Ubi enim & quando episcopum dicent? Scio eum inter Bellovacenses annumerari ab Antonio Senensi, quem Miræus, Vossius aliique transcribunt, & novissime Altamura ad

ejus Ecclesiæ administrationem ab Innocentio IV promotum ariolatus. At præterquam quod nec in ecclesiæ Bellovacensis monumentis ulla hujus extat memoria, nec apud Bernardum Guidonis inter episcopos ex ordine assumptos locum habet Vincentius, testis ipse est gravissimus episcopali se characterem nunquam insignitum fuisse: siquidem in tribus opusculis laudatis, quæ ad annum 1263 ad finem scilicet usque vitæ scripsit, non alios sibi arrogat titulos quam *Frater ordinis Prædicatorum & qualiscunque in monasterio Regalimontis lectoris regii.* Quod illud quoque elevat, quod aliquibus placet, non Bellovacensem sed Bellovacensis suffraganeum ac episcopum in partibus fuisse: neque enim præfulem solum sese non appellat, quod proculdubio non racuisset ob honorem gradus ecclesiastici superioris, si eo condecoratus fuisset, sed & sub magistri ordinis imperio constitutum agnoscit.

Quod autem ex Valleoletano mox referebamus, ipsum sanctum patrem vita & doctrina toto orbe famosissimum dicente, non leviter prætereundum. Quoad vitam licet id nostri non sit instituti, breviter dico omnia ejus opera pietatem spirare, ejus testari humilitatem, disciplinam observationem, morum integritatem inter aulicos incorruptam, religionis zelum, Fratrum amorem, studium salutis animarum ardentissimum: hinc sanctissimo regi Ludovico in primis carus & familiaris, & quod in aula mirum ac rarum, reginæ, pueris regii, regio genero Navarrae regi, universæ denique familiæ regis superis & imis æque gratus & acceptus. Hinc & cum sanctitatis fama decessit Bellovaci, adeo ut cum primùm in claustris fuisset sepultus, inde in ecclesiam juxta majus altare ad cornu evangelii pluribus episcopis aliisque regni magnatibus præsentibus solemnè pompa translatus fuerit, cujus fidem faciunt duæ quæ adhuc ibidem ad parietem visuntur picturæ.

Quoad doctrinam & eruditionem ubi de ejus operibus dictum fuerit, varia auctorum judicia commodius referentur.

Opus ejus præcipuum illud est, cui ipse *speculi majoris* titulum indidit, quod hæcenus quadripartitum prodiit, & in quatuor grandiora volumina divisum ac editum, quorum primum *speculum naturale*, secundum *speculum doctrinale*, tertium *speculum morale*, quartum *speculum historiale* vulgo dicuntur. Cum autem in speculo morali potissima pars summæ theologiæ S. Thomæ, scilicet prima secundæ, & secunda secundæ utraque fere integra, varie tamen mutilata sed iisdem plane verbis legatur, inde gravis illa nata est controversia, uter ab altero acceperit, an Vincentius a S. Thoma, an Thomas a Vincentio? Quæstio hæc a multis hæcenus incassum vexata, a nobis plane soluta est in dissertatione cui titulus, *sancti Thomæ summa suo auctori vindicata*, cujus partem dabimus postea ubi de nostro Aquinate, in antecessum verò pars aliqua hic necessario præmittenda, ut lectoris curiosi animus visa veritate plene conquiescat. Tria igitur hic luce clarius ostendenda mihi propono, primò Vincentium tria tantum specula, naturale scilicet, doctrinale & historiale edidisse, nec de quarto speculo morali illis addendo unquam cogitasse. 2. Speculum morale farraginem esse ex variis auctoribus qualitercunque concinnatam, quorum tres postea detegerunt ubi de S. Thoma, quid verò ex duobus aliis excerptum sit, juxta seriem distinctionum lib. primi & secundi aperiatur: 3. Speculum morale opus esse seculi xiv, nec nisi inter 1310 & 1325 a falsario editum & Bellovacensi nostro suppositum.

1. Quis fuerit Vincentii Bellovacensis scopus,

certius evinci non potest, quam ex vero & genuino & qualis ab ipso primùm prodiit prologo. Hujus autem quadruplex exemplum ad caput speculi doctrinalis præfixum in manus meas feliciter venit, primum in Sorbona duobus codd. ms ex legato Petri de Lemovicis pluries in hoc opere laudari, qui fuit e primis Roberti de Sorbona socii & convectoribus sacre theologiæ magister, & ab anno 1260 saltem ad 1300 circiter floruit, sicque Bellovacensem videre & audire potuit, adeo ut illi codices e primis speculi doctrinalis exemplis, auctorisque manus proximioribus censendi sint. Alterum est duobus itidem codd. mss in fol. in Bibl. Augustiniana ad pontem novum ejusdem fere antiquitatis. Alia duo sunt unum in Colbertina n. 292, alterum in gymnasio vulgo dicto Magistri Gervasii, hoc utrumque uno volumine sed grandioris molis in membranis ut & duo priora sed quæ crediderim tantum seculi xiv saltem ineuntis. Porro ex omnibus his codd mss evidenter constat prologum Vincentii, qualis legitur in aliis codicibus seu mss seu impressis fuisse corruptum, caput integrum & amplius resectum, præterea interpolatum ut quadrifaria operis divisio loco trifariæ ab auctore solum propositæ, eidem supponeretur: quæ ut suis oculis accipiat lector, capita tum resectum, tum illud in quo auctor sui operis divisionem instituit, hic referenda sunt.

Hæc itaque resecta ex fine cap. x & postea caput xi integrum. » Si quibus autem, ut aliàs dixi, prout invidorum ac superbiorum mos est nova quæque despiciere, ac ferali dente detractionis aliena decerpere, hæc ipsa mox audita vel leviter inspecta displiceant, legant obsecro prius, & cum originalibus suis conferant, ac postmodum si videtur eis despiciant, ne forsitan ante summi judicis occulta cordium intuentis oculos convinctur nequaquam judicio rationis examinata decernere, sed malignitate livoris ignota damnare, vel ea quæ fortassis ipsimet assequi non valent, arrogantia tumore depravare.

CAP. XI. *Apologia de unitate vel distincta vel divisa.*

Denique quia diversis diversa placent, & e contrario displicent, dum unusquisque abundat in sensu suo, sicut a quibusdam in hoc opere prolixitatis nimia redarguor, sic etiam a nonnullis e contra vel de brevitate nimia reprehendor. Nam verbi gratia si quis eorum, [qui] rerum proprietates per diversorum auctorum libros curiose scrutati sunt, alicujus rei naturam in hoc opere nostro sub titulo suo requirat, ibique fortassis aliquid minus de his quæ alibi legit inveniat, mox animus ejus fastidio quodam stomachans reverberatur ac resilit, ipsumque torum opus velut insufficiente ac inutile despicit & aspernatur. Verum operi longo fas est ignoscere somno. Noverit quoque qui hujusmodi est, in tanta rerum indagationum multitudine necessitati abbreviandi operis indulgere. Quis enim omnia, quæ de singulis rebus in tam infinita voluminum numerositate per orbem usquequaque dispersa reperiuntur, in brevi possit colligere, cunctaque perstringendo simul in unum volumen manuale redigere.

Sciant præterea quod ego licet, ut dixi, in prima hujus operis parte, quæ est de natura rerum, & in secunda quæ de universitate scientiarum, sub certis titulis cuncta redegerim, non tamen omnia quæ de una qualibet re prius excerptam, seram, sub uno & eodem capitulo, vel etiam eodem in libro pariter collocaverim: quin potius in diversis libris, prout eorum materia exigit, de eadem re diversa quidem frequenter inferuerim. Nam verbi gratia de naturis rerum, id est de qua-

tuor elementis, de passionibus vel impressionibus aëris, de terræ glebis & lapidibus, ac vineis & plantis, de cœli quoque luminaribus, & volucris & piscibus, & terris animantibus, non solum circa principium operis juxta seriem sex dierum, quibus hæc facta sunt, diversorum auctorum sententiæ conferuntur: verum etiam in secunda parte libro de philosophia naturali, quantum ejus materiæ competit plurima adjiciuntur. Præterea de corporibus mineralibus non solum in his duobus locis, ut dictum est agit, sed etiam postmodum in libro de mechanicis artibus tractatu de alchimia, de unoquoque prout eidem arti convenit tangitur.

Item in libro de œconomica quæ secunda practica species est, ubi de rerum familiarium sive domesticarum avium & animalium, sicut gallinarum, columbarum, phasianorum, anserum, & pavonum, equorum quoque & boum & mulorum & asinorum hircorumque & agnorum, nec non & apum educatione vel nutrimento inserruntur: de homine quoque toto, id est de anima humana & viribus ejus, ac de corpore humano & anatomia membrorum ejus, licet in opere sextæ diei plenissime disseratur, postea tamen in tractatu medicinæ, prout ejus theoriæ competit speculatio membrorum & virtutum atque spirituum, causarum quoque sanitatis & ægritudinum, plurima de eodem adjiciuntur.

Sed & de vitiis atque virtutibus in libro de Ethica id est morali scientia quæ a philosophis inventa fuisse probatur, dicta philosophorum & poetarum sub certis titulis colliguntur. Nihilominus tamen de utriusque etiam in eadem parte tractatu de scientia theologica flores sacrorum doctorum inserui. Post tractatum quoque de politica, libellos duos de criminibus in Deum vel in proximum commissis, quæ ad judicium seculare vel ad ecclesiasticum pertinent, ex legibus & canonicis & dictis sapientum breviter compegi: præter hæc etiam in fine primæ partis videlicet post lapsum hominis de cunctis vitiis, quæ ex illius originalis virulenta radice pullulaverunt, & universaliter & particulariter disserui.

Jam verò cur hoc caput a falsario refectum fuerit, ratio non longius arcessenda, scilicet quia testimonium invictum est Bellovacensem de speculo morali, quale nunc circumfertur, a doctrinali distincto edendo nunquam cogitasse. In eo enim ut videre est auctor ad amissim colligit omnia loca, in quibus de virtutibus & vitiis agit, & non contentus indicasse ubi ea tractarit in secunda parte speculo scilicet doctrinali, de iis monet se adhuc luculenter egisse prima parte in speculo scilicet naturali: hoc autem totum ut se apud eos purget, a quibus accusari verebatur insufficientis circa hæc doctrinæ, putans ab illo omissum speculum morale, in quo virtutes & vitia adeo diffuse explicantur, si illius auctor fuisset? An non promptum ac proclive erat responsum, se in illo morali speculo quidquid ad virtutes ac vitia pertinet, tam ample pertractasse, ut nihil desiderari possit cumulatus? Cum de hoc itaque alium silentium, sane invictum argumentum est, ipsum de speculo morali edendo nunquam cogitasse, illiusque auctorem non esse. Id vidit haud dubie adulter ille, qui speculum morale supposuit, ideoque caput hoc integrum refecare satius duxit, ut sibi nimium importunum. Quod clarius adhuc patebit ex cap. xvii in quatuor codd. mss. supra relatis, quod in codd. ms. corruptis ut & in impressis ob refecatum cap. xi est xvi, sic habet titulus.

CAP. XVII. De trifaria divisione totius operis.

Quoniam autem hoc ipsum opus causa jam dicta superius ad tantæ magnitudinis immensitatem

excreverat, ut in triplo quemadmodum opinor, a bibliothecæ sacræ mensuram excederet, ac per hoc sine labore vel sumtu nimio transcribi non posset, multorum rogatu Fratrum interveniente, insuper & priore meo favente, mihi que in remissionem peccatorum meorum pariter injungente, ut totum opus abbreviando ad librum manualementem ad modum unius bibliæ redigerem, hoc ipsum facere tentavi ut potui: sed vel nisi per nimiam longitudinem temporis, vel absque nimio dispendio ac depravatione ipsius operis implere non valui.

Quapropter ipsum opus univrsum quod speculum majus vocabatur, in tres partes principales tanquam in tria volumina vel opuscula perfecta, & a se invicem separata distinxi, quorum etiam unumquodque speculi nomine divisim intitulavi. Prima itaque pars continet totam historiam naturalem, & hæc vocatur speculum creatoris. Secunda totam seriem doctrinalem, & hæc vocatur speculum scientiarum. Tertia verò totam historiam temporalem, & hæc vocatur speculum historiarum. Prima siquidem profertur naturam & proprietatem omnium rerum, secunda materiam & ordinem omnium artium, tertia verò seriem omnium temporum. In prima quidem agitur de humani generis constitutione, in secunda de ipsius instructione, in tertia verò de ejusdem propagatione. Itaque prima non immerito vocatur speculum naturale, secunda verò speculum doctrinale, tertia quoque speculum historiale.

Igitur primæ partis est historia fundamentum sacra ab ipso principio usque ad ejectionem hominis lapsi de paradiso, cui videlicet historia interseruntur ea quæ pertinent ad naturam cæli & mundi, & in fine adjiciuntur cuncta quæ pertinent ad ruinam vel sequelam peccati. Porro fundamentum secundæ partis est reparatio lapsi. Fundamentum verò tertiæ partis est, primò quidem historia sacra a generatione primi hominis usque ad imperium Neronis: inde verò chronica Eusebii &c. ut in impressis, ad finem usque capituli, ubi rursus sic habet.

Hos in tertia parte [impressa legunt quarta] locis suis composui ac per capitula distinxi. Ceteros autem flosculos, quos vel ex eisdem vel ex aliis libris minutatim & incompacte per diversa loca excerpti, in prima & secunda parte sub diversis titulis congruenter inserui. Porro in fine tertiæ partis [interpolata legunt quarta] additur epilogus brevis de fine mundi.

Divisionem hanc trifariam solam profertur cap. seq. xviii. sic enim: In prima quidem parte de Deo & de angelis ceterisque, quæ ad theologia materiam pertinent, ex diversis auctoribus pauca capitula colligens, de singulis questionum articulis breviter ac succinte percurrere transivi &c. plura. In secunda quoque parte quasdam scientias vel artes profertur vereor etiam aliquatenus meum modulum excessisse. Porro in tertia parte [interpolata legunt quarta] quamvis abbreviata sint omnia, propter magnitudinem voluminis adhuc amplius minuendam, vellem si fieri posset, de sanctorum miraculis recidisse nonnulla. Denique si quis legentium us dixi, vel in prima vel in secunda, vel in tertia parte de his que forsitan ibidem requisierit, minus aliquid inveniat, necessitati abbreviandi operis, ut justum est, veniam concedat.

Vides divisionem trifariam solum propositam, tria tantum specula, naturale, doctrinale, historiale promissa, de tribus tantum partibus ubique fieri mentionem. Speculum ergo morale cujus nuncquam auctor meminit, a falsario illi suppositum.

Non omissum quod habet auctor in fine cap. xviii. Hunc autem libellum nostrum apologeticum propter prædictas causas a principio operis huc usque

protractum, quia pari ratione respondet cuilibet parti, totum in uniuscujusque capite inferendum judicavi. Et hic finis capituli, adeo ut cætera quæ leguntur in impressis sint interpolatoris additamentum. Porro hæc indicant auctoris mentem fuisse, ut libellus ille apologeticus cuique speculo veluti uniuscujusque liber primus præfigeretur: & revera in codd. mss omnibus ut & in omnibus antiquis editionibus, speculis naturali doctrinali historiali præfixus legitur, primumque cujuslibet speculi librum constituit. At speculo morali quod jam profertur nec unquam præfixus fuit, nec ut liber primus adaptari potest: quod signum evidens istud non ex mente Vincentii processisse. Adde aliam omnino rationem in speculo morali quam in cæteris observatam: nam alia tria dividuntur in libros, libri in capita, id etiam observatum, quod cap. 4 prologo promiserat his verbis: denique quoniam ut superius dictum est, ex diversis auctoribus hoc opus contextum est, ut sciatur quid ejus sit, singulorum dictis eorum nomina annotavi, ac ne facile transporentur de locis propriis, nequaquam in margine sicut fit in psalterio, & in epistolis Pauli (fortè glossatis a Petro Lombardo) & in sententiis, sed intra lineas ipsas sicut in decretis ea inserui: interdum etiam ea quæ ipse vel a majoribus meis scilicet modernis doctoribus didici, vel in quorundam scriptis notabilia reperi, nomine meo (id est auctoris) intitulavi. Hæc Bellovacensis sinceritatem & bonam fidem probant nihil sibi eorum quæ ab aliis accepit arrogantis: hinc est quod cum in speculo naturali lib. 26 quædam ex quæstionibus de veritate nostri Aquinatis inseruerit, singulis præfixit ejus nomen sic, F. Thomas de Aquino. Videtis cap. 74 quod est ex q. 11 de magistro a 3 & cap. 82 ad 95 quæ sunt ex q. 12 de prophetia aa. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, & cap. 101 ad 110 quæ ex q. 13 de rapis aa. 5. Nihil horum in speculo morali: grande illud opus aliis æquale in tres tantum libros, libri in partes, partes in distinctiones, distinctiones in articulos dividuntur: nomina auctorum ex quibus coagmentatus est totus ex industria omnino suppressa, adeo ut in concinnatione istius speculi morali nihil ingenii Bellovacensis agnoscas.

Nec leviter prætereundum quod initio cap. xvii supra relati habet auctor, scilicet opus suum quæ primum ratione & antequam abbreviaretur, confectum fuerat in triplo bibliothecæ sacræ mensuram excessisse. Cur autem in triplo nisi quia cum triplex tantum esset speculum, unumquodque sacra biblia integra superabat? Sin autem speculum quadruplex fuisset, cum unumquodque sit circiter æquale, in quadruplo biblia sacra & non in triplo tantum excedere dixisset.

Notandum etiam quod habet in epilogo (sic enim dicitur in quatuor codicibus mss laudatis quod in impressis est caput xx) In hac 2 parte simili modo de ejusdem naturæ deservita plenaria restitutione scribere breviter ut possumus affectamus, quatenus in hunc modum totius rei summam sub quodam compendio memoriter teneamus. Et quoniam hæc ipsa restitutio sive restauratio per doctrinam efficitur atque perficitur, ista quoque pars speculum doctrinale non immerito vocabitur, doctrinæ namque cuncta proculdubio subjacent, quæ vel ad tuendam vel ad recuperandam spiritualem vel temporalem salutem hominis pertinent, sicut plenius infra docebitur. Scilicet libro qui 2 dicitur in codd. mss & in antiquis editionibus, primus verò in Ed. Duac. cap. i. Ex quibus luce clarius patet Bellovacensem tum reparationem integram hominis sub doctrina conclusisse, tum speciatim reparationem hominis quantum ad affectum per virtutum praxim & vitiorum exclusionem in speculo doctrinali tractandam sibi

proposuisse. Et revera lib. 4 & seqq. de his quæ ad virtutes & vitia pertinent, diffuse & minutatim disserit. Hinc sequitur distinctionem illam reparationis lapsi quantum ad intellectum, & quantum ad affectum, cui in aliis exemplaribus innititur distinctio speculorum doctrinalis & moralis, esse contra mentem auctoris, & puram putam interpolationem falsarii, qui speculum morale commentus est, & Bellovacensi supposuit.

Denique alia interpolatio facta est in fine prologi, qui talis est in quatuor codd. mss laudatis: *Habet igitur iste liber numerum octodecim capitulorum juxta numerum totius operis librorum. Secundus liber epilogo præmissi de lapsu hominis agit universalliter de ipsius reparatione per doctrinam & studium philosophiæ &c. habet autem capp. 89 &c.* Sensus auctoris planus est, scilicet tot esse libros in speculo doctrinali, quot capita in isto prologo, & cum sint octodecim libri speculi doctrinalis prologum computando pro primo libro, sic octodecim esse capita prologi. At interpolator, quia novam sectionem capp. adoratus est, ita ut sint viginti, nec cum numero librorum speculi doctrinalis quadrent, hæc sic immutavit: *Habet igitur liber primus numerum capitulorum juxta numerum totius operis librorum, & deinde xxi capp. prologi exhibet, quibus continentiam cujusque libri sequentis addit, quasi tot essent nova capitula libri primi, cujus sic recensentur capp. xxxviii quod manifeste pugnat contra mentem auctoris, & omnino insulsum. Videtis antiquas editiones Argentinas 1473. Nurembergensem 1486. Venetam 1494. omnes interpolatas. Unde nullus dubito quin ob eam rationem Vedastini qui Duacenam editionem curarunt, illud totum ut ineptum refecerint.*

Hactenus evidenter demonstratum est prologum Bellovacensis corruptum fuisse a falsario, ut speculum morale infereretur, & auctori qui nec de eo cogitaret supponeretur, non desunt adhuc nova argumenta quæ ante 1300 speculum morale incognitum fuisse probent: In catalogo antiquo Bibl. Sorbon. scripto in membr. in quo recensentur codd. mss juxta ordinem scannorum in quibus catenati exhibebantur, sic legitur sub titulo: *Summa doctorum modernorum.*

Bancha † o. WI. H. Prologus totius speculi magni Vincentii. Quoniam multitudo librorum.

Bancha o. WI. Speculum naturale dicitur prima pars ejus.

Bancha L. WI. H. Secunda pars dicitur speculum doctrinale: continet ix libros. Item secunda pars speculi doctrinalis continet alios ix libros.

Bancha W. V. Tertia pars dicitur speculum historiale in IIII voll. & tenet xxxii libros.

Horum codicum jam non sunt in ea bibliotheca nisi duo speculi doctrinalis a Petro de Lemovicis socio legati, & supra a nobis laudati. Nullum est exemplum speculi naturalis, extat quidem exemplum historialis sed imperfectum, ut cui deest volumen 3 ex quatuor, ac præterea non videtur illud quod in catalogo recensitur, siquidem recentius est, prologus in eo corruptus, & speculum historiale in eo dicitur quarta pars, contra quam in catalogo Tertia pars dicitur. Igitur quo anno confectus est index ille codd. mss Sorbonæ (haud dubie post mortem Bellovacensis) speculi ejus magni non agnoscebantur nisi tres partes & historialis erat tertia, non moralis cujus nulla mentio. Idem legitur ad calcem codicis prioris speculi doctrinalis manu antiqua & seculi xiii: *In hoc volumine continetur prima pars speculi majoris videlicet novem libri primi ipsius. Quod quidem speculum habet tria nomina secundum tres ejus partes: quarum prima vocatur speculum naturale, secunda verò speculum doc-*

trinale, Tertia verò pars ejus vocatur speculum historiale.

Præterea Henricus Gandavenſis, qui indicem ſcriptorum eccleſiaſticorum haud dubie ſcribebat ante 1274; nam tum Albertum Magnum libris edendis maxime incubuiſſe teſtatur, quod poſt eum annum feciſſe non videtur aut admodum leviter, non agnoſcit niſi tria ſpectula. Sic enim ille: *Vincentius ejusdem ordinis (Prædicatorum) dicitur ſcripſiſſe quoddam opus magni ingenii & laboris, quod prætulavit triplex ſpectulum, hiſtoriale allegoricum & morale, ipſum hiſtoriale non ſolum per ſanctarum ſcripturarum ſeriem, ſed etiam per ſecularium hiſtoriarum ordinem uſque ad ſua deducens tempora, multaque hinc inde inferens ſtudioſis lectoribus profutura.* Ergo ætate Gandavenſis trifaria tantum adhuc erat operis Bellovacenſis diviſio, nec promde ſpectulum morale quale nunc circumfertur adinventum, ex quo enim in lucem editum eſt, quadrifaria diviſio ubique celebris fuit, & trifaria oblivioni tradita.

Scio Labbeo Diſſert. Hiſtor. de ſcript. Eccl. T. II pag. 481 poſt relatum Gandavenſis mox laudatum teſtimonium ſic addere: *Hinc diſcimus per allegoricum ſpectula duo, quæ ab invicem diſtingui ſolent, naturale & doctrinale a Gandavenſi fuiſſe intellecta.* Verum hæc a Labbeo non dicuntur niſi ex præconcepta & vulgata de quatuor ſpectulis ſententia. Nam ſi codicem Sorbonicum vel alium ex quatuor quos adeo feliciter reperi, ipſi ut mihi videre contigiſſet, ut guſtus erat in veteribus lectionibus accerrimi, proculdubio ab illa vulgi opinione reſceſſiſſet, quod ſatis innuit cum Gandavenſis verba relaturus ſic præfatur: *Notandum quoque arbitror aliam fuiſſe collectionis illius Vincentiane diviſionem ex verbis Henrici Gandavenſis.* Certiſſime alia fuit, nam ubi nunc eſt quadrifaria, tum trifaria tantum erat, quia triplex tantum ſpectulum vulgatum, nec quartum adhuc fabricatum. Trium quidem nomina non accurate refert Gandavenſis, quia non ex a ſe viſis ſed ex aliorum relatu ſcribebat. Sic enim ille, *Vincentius dicitur ſcripſiſſe.* Hiſtoriale bene laudavit. Naturale allegoricum nuncupavit, quia ut apud ipſum Bellovacenſem legitur prologi cap. xviii quantumcumque naturale ſit, totum per quaſdam rerum ſimilitudines & integumenta figurarum ad ædificationem morum referebant concionatores. Per allegoricum autem intellexiſſe non tantum naturale, ſed & doctrinale nemo ſentiet nullo præjudicio præventus, imo quocumque præventus præjudicio. Αλληγορικόν enim eſto doctrinæ ſit quædam particula, ſed non ſeries ſcientiarum, qualem ſuſcipit Bellovacenſis in ſpectulo doctrinali. Itaque per morale Gandavenſis ipſum intelligit doctrinale, quod revera juxta Bellovacenſis mentem ad inſtituendam chriſtiani hominis vitam totum reſertur, cum ſcientia in eo præcipue tractata ſit ethica univerſalis monaſticam, politicam, juſ utrumque, ac generatim omnia quæ ad hominis reformationem pertinent complectens.

Necque vitiliget quis contendens ex eo quod Gandavenſis ſpectulum morale laudet, id reiſſa intelligendum de morali, vel quod nunc circumfertur, vel alioquod jam perierit, ut volunt quidam, & cui iſtud quod nunc eſt ſubſtitutum ſit, certo tamen ab aliis tribus diſtinctum. Reſpondetur enim nomenclationem illam, ſpectuli moraliſ a Gandavenſi uſurpatam non magis probare agnitum ab illo fuiſſe morale a doctrinali diſtinctum, quam nomenclatio allegorici præbet ſua ætate fuiſſe allegoricum diſtinctum a naturali. Scilicet ille ut jam notatum, non nomina ipſa ſuis operibus a Bellovacenſi impoſita diligenter referre ſtudet, ut pote a ſe nondum viſa. Ad uſum igitur

ſpectulorum ſibi renunciatum attendit ille ſolum, unde ſicut per allegoricum non aliud a naturali, ita non aliud a doctrinali per morale intelligendum. Nimirum in hiſ ad ipſum principium recurrendum eſt, quam diviſionem agnoſcit Gandavenſis? Cum ergo trimembrem tantum meminerit, de diviſione trifaria in naturale, doctrinale, hiſtoriale, quæ in codd. mſs ſuæ ætatis qualis eſt Sorbonicus exhibetur, ſolum intelligendus, & quicquid addideris omnia evertis. Quæ amplius patebunt ex dicendis, ubi ſpectulum morale poſt annum 1300 conditum certo evincetur.

Ad alterum caput promiſſum nunc accedo, ſcilicet farraginis illius, cui ſpectuli moraliſ titulum indere placuit, auctores ex quorum operibus a falſario compacta eſt, & quorum tres S. Thomas, F. Petrus de Tarentaſia hi duo ordinis Prædicatorum, & F. Ricardus de Mediavilla ordinis Minorum poſtea reſegentur, duo hinc tantum commonſtrandi, alter eſt F. Stephanus de Borbone ſeu de Bellavilla de quo ſupra auctor illius magni operis de ſeptem donis Spiritus Sancti, ex quo fere media pars ſpectuli moraliſ accepta eſt, alter anonymus auctor tractatus de conſideratione noviſſimorum, qui florebat circa 1300, certo ſcripſit poſt 1291, ut in ſequentibus evincetur, & cujus opella fere tota in ſpectulum morale convaſata eſt. Hujus autem poſterioris duo ſunt codd. mſs. Pariſiis in Victorina, primus melioris notæ pellibus pergamenis vel vitulinis forma 8 ſeu 4 parva n. 326 ætatis auctoris 400 circiter annorum; ſecundus eſt chartaceus in 4 n. 1113 ſub ſinem ſæculi xv ſcriptus: typis etiam prodiit in incunabilis typographiæ hoc titulo *ſermones de quatuor noviſſimis* abſque nota loci anni & typhotetæ, quæ editio extat in Bibl. aliâs Telleriana nunc Sangeneſiana n. D. 815 in 4 parvo, reſenſeturque in catalogo Telleriano pag. 61 col. 1 unâ cum Cordiali compactus. Fortè ille idem eſt, qui in Stencho codd. mſs. Belgii apud Sanderum P. II inter codices canonicorum regularium Tungræſium indicatur pag. 198 lit. c. hoc titulo. *Conſiderationes quatuor noviſſimorum*, quod diſcutiant indigenæ curioſi. Jam utrique quod ſuum eſt in ſpectulo morali ab hujus auctore illis non laudatis inverecunde raptum reſtituendum, unaque ubi occaſio ſe dabit, ad oculum oſtendetur hos a ſpectulatore ſeu falſo Vincentio ſpoliatos, non ab illis ſpectulatore ſpoliatum.

Sic incipit ſpectulum morale: *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Ab illo themate ad ſinem tertiæ diſtinctionis totum totidem verbis ex dicto tractatu de conſideratione noviſſimorum exſcriptum eſt, ejuſque primam partem conficit.

Diſt. 26. De timore & audacia. Ab illis verbis col. 78. Ed. Duac. quam ſemper citamus, *Item aſſignantur a magiſtris & ſanctis ſeptem ſpecies timoris &c.* excuſio eſt moraliſ ex lib. de 7 donis verbo tenus accepta 1 p. de dono timoris tit. 1 fol. 139 col. 1 cod. Sorbon. Nota a. 3 de timore humano ſic in lib. de 7 donis cod. Sorb. fol. 140 col. 2: *Ad hoc facit exemplum quod audivi a F. Mattheo primo Fratrum Prædicatorum Pariſiis priore, qui dicebat vel parabolice vel in veritate de tribus militibus, quod querebant fortunam & cum ingrederentur &c.* Speculator ſeu Vincentiaſter, ſic enim placet appellare, ut a Bellovacenſi diſtinguamus, reſecans priores lineas ſic incipit: *Unde dicitur quod tres milites &c.* Rurſus a. 4 de timore ſervili. Sic auctor de 7 donis cod. Sorb. fol. 140 col. 3: *Unde audivi cantorem magnum (celebrem ſcilicet Petrum) Pariſiis prædicaffe, & a pluribus in ſermonibus, quod cum quidam ſcholaris videretur mori Pariſiis valde paenitens &c.* Vincentiaſter ſic immutat Diſt. quod

om quidam ſcholaris &c. Auctor de 7 donis a quibus audivit laudans ſinceritatem ſuam probat, Vincentiaſter occultans ſe inſignem plagiarium oſtendit, quod cum pluries deinceps occurrat, ſat ſit ſemel hinc annotaſſe.

D. 27 de objecto timoris a. 7 de Deo timendo, excuſio eſt moraliſ ex lib. de 7 donis 1 p. tit. 3 de Deo timendo cod. Sorb. fol. 143 item a 8 de periculis hujus mundi ex eodem lib. de 7 donis ibid. tit. 9 de præſenti periculo timendo cod. Sorb. fol. 186 col. 4. Rurſus 7 particula hujus a 8. *Timenda eſt demonum impietas* ex eodem de 7 donis ibid. tit. 10 de qualitate inimicorum humani generis fol. 189 col. 4 & tit. 4 de inferno c. 4 de demonum deformitate fol. 150 col. 4 ubi non ſolum illa eadem quæ Vincentiaſter, ſed multo plura & luculentiora.

D. 29 de effectu timoris, ex lib. de 7 donis ibid. tit. 2 de 25 effectibus timoris Domini in genere fol. 142. col. 1. Vincentiaſter ordinem invertit, pauca addit, quædam reſecat.

P. III D. 14 col. 203 ab illis verbis, *Ratio bene diſpoſita fidem noſtram eſſe veram oſtendit*, excuſio eſt longior, in qua afferuntur argumenta credibilitatis fidei eodem tenore transcripta ex lib. de 7 donis 4 parte de dono fortitudinis. tit. 7 de ſuperbia c. 30 de errore vel hæreſi. cod. Sorb. fol. 390 col. 3. NOT A. Sic auctor de 7 donis in 1 exemplo de Saceranis: *Cum in ſecreto a noſtris conſertur cum eis &c. ſicut audivi ab illis Fratribus, qui fuerunt inter illos &c.* & in 3. exemplo fol. 391 col. 1: *Item audivi quod quidam fui nuper magnus princeps in Alvernia &c.* & poſtea: *Fratres quidam noſtri viſitaverunt eum, qui hoc mihi dixerunt &c.* & fol. 392 col. 2. *Item audivi & legiſſe me memini in quibusdam credo geſtis Romanorum, quod temporibus Theodoſii imperatoris &c.* Vides ſinceritatem Stephani de Borbone ſuos auctores laudantis. Hæc ſic immutat Vincentiaſter ſe plagiarium probans: *Cum in ſecreto auris conſertur cum eis &c. ſicut audivi eſt ab illis Fratribus qui fuerunt inter illos.* Et poſtea col. 204: *Item quidam fui permagnus princeps in Alvernia &c.* *Fratres quidam viſitaverunt qui hoc dixerunt &c.* & col. 207. C. *Item legitur in geſtis Romanorum &c.*

D. 19 de effectu fidei excuſio eſt moraliſ longior integra excepta ex lib. de 7 donis tit. 7 mox citato de ſuperbia cap. 31 de bonis effectibus fidei & contrariis erroris fol. 397 col. 4. cod. Sorb. totidem verbis ſolo articuloſum ordine mutato, ſed multo plura habet Stephanus quæ Vincentiaſter reſecat.

D. 35 de prudentia a. 1. quid ſit prudentia eſt acceptus ex lib. de 7 donis p. v de dono conſilii tit. 2 de prudentia cap. 1 de multiplici acceptione hujus nominis prudentia, cod. Sorbon. fol. 547 col. 3 ordine articuloſum mutato, ſed totidem verbis.

D. 37. a. 1. de ſtudioſitate, eſt acceptus ex lib. de 7 donis tit. mox cit. cap. 2 de ſtudio eorum qui volunt fieri prælati fol. 550 col. 1.

§. 3 de conſideratione ex eodem de 7 donis loco mox cit. cap. 3 de 2 ſpecie prudentiæ, ſcilicet de conſideratione fol. 552 col. 1.

D. 38 de memoria ex eodem lib. de 7 ſpecie prudentiæ, quæ eſt memoria præteritorum fol. 567 col. 1 ſolo articuloſum ordine mutato.

D. 39 de providentia. Ab illis verbis paulo poſt initium: *eſt autem providentia multum utilis*, excuſio eſt eodem tenore excepta ex lib. & loc. cit. fol. 568 col. 4 de 9 ſpecie prudentiæ quæ eſt proviſio futurorum.

D. 40 de circumſpectione. Poſt initium additur excuſio moraliſ, cujus pleraque ex lib. & loc. cit. fol. 565 col. 1 de 5 ſpecie prudentiæ, quæ eſt circumſpectio, cujus uſus ſunt decem. Quædam aliena miſcet Vincentiaſter, quædam reſecat.

D. 42 de diſciplina. Tertius modus eodem tenore

habetur lib. & loc. cit. fol. 566 col. 1 de 6 ſpecie S. c. XIII prudentiæ quæ eſt diſciplina.

D. 44 §. 2 de diſcretione, excuſio eſt moraliſ ex eodem lib. & loc. cit. fol. 584 col. 1 ſolo articuloſum ordine mutato. Sic incipit Stephanus: *Quintus gradus prudentiæ & ornamentum cordis ſive pectoris ſacerdotalis eſt reſtitudinis diſcretio. Diſcretio autem eſt virtus &c.* eadem.

D. 80 de fortitudine ſecundum ſe. Tota accepta ex lib. de 7 donis 5 par. tit. de fortitudine cod. Sorb. fol. 633 col. 2. Notandum præſertim diſcrimen quo uterque factum quoddam ſancti regis Ludovici referunt: ex eo enim manifeſte convincitur plagii Vincentiaſter. Sic itaque Stephanus de Borbone cod. Sorb. fol. 659 col. 1.

„Unde iſte rex Lodovicus Franciæ dixit optimum verbum, ut audivi a Fratre qui interfuit cum dixit & audivit ab eo. Cum eſſet juvenis valde, & pauperes eſſent congregati in curia ſua, expectantes eleemoſynam, & crederetur quod ipſe dormiret in camera ſua, aliis dormientibus, ipſe exivit de camera ſua ſolus cum uno famulo portante maximam quantitatem denariorum, quam in habitu ſcutiferi diſtribuebat manu ſua egenis, & largiens eis quos credebat magis egere. Quo completo cum ipſe recluderet ſe in cameram ſuam, occurrit ei frater quidam, qui hoc de fenestra inſpexerat matri ſuæ (nempe Blanchæ reginæ) in ea loquens dicens ei: Domine rex, ego bene vidi facta veſtra (in mſ ſcûra.) Cui rex fatiſ verecunde ait: Frater cariſſime, iſti ſunt ſtipendiarii noſtri, qui pro nobis pugnant contra adverſarios noſtros, & ſervant nobis regnum Franciæ in pace, quibus non ſolvimus ſtipendia ut meruerunt.“

Videt lector Stephanum de Borbone in hac narratione originalem ut ita dicam eſſe, ut qui hanc a religioſo omnium teſte oculato didicerat. Præterea modo illo loquendi, iſte rex Lodovicus, indicat ſe vivo rege S. Ludovico hæc ſcribere, idem enim eſt ac ſi diceret, *Ludovicus qui nunc regnat in Francia, cum eſſet juvenis valde.*

Vincentiaſter col. 425 B. ut celet a quo acceperit, ſic immutavit: *Unde Ludovicus rex Franciæ dixit optimum verbum, cum pauperes eſſent congregati in curia ſua &c.* & poſtea occurrit ei *Frater quidam qui hoc de fenestra inſpexerat dicens ei, Domine rex &c.* nec addit a quo hæc didicerit, & cum plures facti circumſtantias taceat, de quo Ludovico Franciæ rege loquitur, quis divinet? Itaque ſibi fidem omnem detrahit, niſi ut libri de 7 donis deſpeculator habeatur.

D. 87 de diviſione patientiæ. a. 6 quomodo impugnatur, & a. 7 quod patientia multipliciter impugnatur, ex eodem lib. de 7 donis tit. mox cit. cod. Sorb. fol. 660 & ſeqq.

D. 88. A quibus juvatur patientia? ex eod. lib. tit. cit. fol. 664 col. 2. Qui ſic incipit: *Quarto notandum quod patientia ab his xxv rebus roboratur & juvatur.* Ordinem articuloſum invertit Vincentiaſter, & pauca addit.

D. 89 de utilitate adverſitatum. Excursionis eſt longior tota accepta ex eodem lib. tit. cit. §§. 9 & 10. Quod infirmitates corporis ſint patienter tolerandæ, & de multiplici tribulationis utilitate a fol. 676 col. 4 ad 686 ad ſinem ſcilicet codicis, inverſo ſolum articuloſum ordine.

D. 95 quoad 2 partem ab illis verbis col. 493 C. *Sciendum autem quod caſtitas dividitur in virginalem, virginealem & conjugalem &c.* Excursionis moraliſ longior ex lib. de 7 donis 5 par. tit. 3 de temperantia cod. Sorb. fol. 632 col. 3 de caſtitate poſt corruptionem carnis eodem tenore, niſi quod identidem Vincentiaſter quædam reſecat.

D. 96 de virginitate. a. 5 de his qua movere debent

Sec. XIII. ad amorem & custodiam virginitatis. Excurfus moralis longiffima eodem tenore accepta ex lib. cit. loco eod. de 2 specie temperantiæ scilicet castitate, §. 1 de virginitate fol. 621 col. 1. **NOTA.** In speculo morali col. 521 Vincentiafter proponit *sextum incitamentum. Multiplex utilitas &c.* moxque abrumpendo sermonem remittit ad lib. 3 in fine, ubi tamen nihil. Cur verò proponit, nisi quia vidit sequi in lib. de 7 donis fol. 629 ubi caput illud sex columnis integris Stephanus luculenter tractat.

D. 97 de continentia, a. 5 de ejus commendatione. Excurfus moralis ex eod. lib. & loc. tit. 2 de temperantia cap. 1 specie 1 temperantiæ cod. Sorb. fol. 619 col. 4 eodem tenore. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert: » De quodam » clerico audivi quod cum frequentissime in carnis » vitium laboretur, & cum confiteretur cuidam » sancto viro & multum litterato, quem bene no- » vi ego, cujus relatione hoc compertum est, fre- » quens lubricum suum, consuluit ei. &c. » Hæc probant Stephanum sibi cognita narrare. Vincentiafter exemplum sic immutat col. 523: *Item de quodam clerico legitur, quod cum frequentissime in carnis vitium laboretur, frequenter confitebatur, & cum confiteretur cuidam secundo viro & multum litterato, consuluit ei &c.* Si Vincentiafter bonæ fidei fuisset, non alibi se legisse dixisset quam in lib. de 7 donis.

D. 98 a. 5. *Quæ ad clementiam movere debent.* & a. 6 de mansuetudine. Excurfiones exceptæ eodem tenore ex lib. de 7 donis, loc. cit. specie 12 & 13 temperantiæ. cod. Sorb. fol. 636 col. 3 & seqq.

D. 101 a. 1 de taciturnitate, ex lib. de 7 donis ibid. specie 6 temperantiæ fol. 635 col. 4.

D. 103 de æquanimittate ex eod. lib. ibid. specie 17 temperantiæ fol. 639 col. 3. Item §. 2 de parsimonia. Ibid. specie 10 fol. 636 col. 2. Item §. 3 de mundi contentu ex eod. lib. par. 5 tit. 2 de prudentia cap. 4 de consideratione hujus mundi, ordine articulo- rum inverfo. cod. Sorb. fol. 553 col. 2.

D. 104 de paupertate. Excurfus moralis longiffima eodem tenore ex lib. de 7 donis accepta loc. supra cit. specie 20 temperantiæ fol. 640 col. 1. **NOTA.** Fere omnia exempla F. Stephanus de Borbone audivisse se testatur, unicum memoro cod. Sorb. fol. 648 col. 1 ubi sic legit. » Audivi a Fratre Jorda- » no magistro ordinis Prædicatorum in prædicatio- » ne ejus, quod cum quidam monitus fuisset ad » ordinis introitum, & deliberaret apud se &c. » & » in fine exempli. » Et hæc confusio eum ut æstimo » ad securiorem & perfectiorem statum adduxit. » Hæc Stephanum probant horum primarium aucto- » rem & propria narrantem. Vincentiafter hæc ead- » dem totidem verbis, sed nec se audivisse, nec leg- » disse testatur, unde ultimum exemplum sic narrat col. 575. E. *Item cum quidam monitus fuisset ad ordinis introitum &c.* Sic putans plagium suum celare, cum tamen reus convincitur, cum cæterum hæc & alia verbo tenus ut auctor libri de 7 donis referat.

Speculi moralis Lib. 1 P. 14 D. 4 de fortitudine. §. 2 de dono consilii a. 4 de excellentia hujus domi & de effectibus ejus. Excurfus moralis ex lib. de 7 donis P. 1 de dono consilii, cod. Sorb. fol. 544 col. 2. Quædam aliena miscet Vincentiafter.

D. 9 §. 1 de paupertate Spiritus, ex lib. de 7 donis P. v tit. 4 de temperantia. specie 23 quæ est voluntaria paupertas cod. Sorb. fol. 640 col. 1.

D. 10 de effectibus misericordie Dei. Excurfus moralis elegans & longior eodem tenore ex lib. de 7 donis P. 11 de dono pietatis tit. 2 de consideratione misericordie Dei, cod. Sorb. fol. 196 col. 2. Quædam identidem refecat Vincentiafter.

D. 11 de incarnatione filii Dei & sequentes ad D. 19 de militate passionis Domini, excursions sunt morales ex lib. de 7 donis P. 11 de dono pietatis tit.

3 de incarnationis Christi consideratione & seqq. cod. Sorb. fol. 199 ad 213 quædam eodem tenore, quædam articulo- rum ordine mutato, sed iisdem plane verbis pluribus tamen hinc inde omiffis. **NOTA.** inter plura alia. Stephanus de Borbone loc. cit. tit. 5 de diversis effectibus comparationibus & exem- plis crucis & passionis Christi cod. Sorb. fol. 208 col. 2 hoc exemplum sic refert. » Cum quidam cle- » ricus scholaris Parisius multum esset vitio carnis » subditus, & procrastinaret penitentiam facere, » quadam nocte apparuit ei Dominus in ea forma » in qua crucifixus est, ostendens vulnera sua cruen- » tata, dicens quod hæc pro peccato suo pertule- » rat, & eorum cicatrices retinuerat, ad corvos » maxime, id est procrastinatores maxime facien- » dæ penitentia ad faciendam penitentiam advo- » candos & a peccato revocandos. Qui ad hanc vi- » sionem motus Prædicatorum religionem intravit, » & hoc ab ipsius ore audivi. » Hæc narratio Ste- » phanum originalem auctorem probat. Hanc verò Vincentiafter iisdem verbis referens *Dist. 19 de utilitate passionis Domini col. 654. C.* sic immutat in fine: *qui ad hanc visionem motus religionem intravit, qui vitam bono sine consummavit.* Cætera refecans, sic se non solum plagium callidum declarans, sed & ab ordine Prædicatorum alienum, cujus omnia ex industria celat. Nam & Stephanus cod. Sorb. fol. 215 seq. col. 3 sic habet: » Pone exemplum de quo- » dam religioso, qui cum tentaretur de duritia or- » dinis maxime cibi & potus, cum vellet exire or- » dinem, cogitavit &c. usque, qui ex tunc tantam » recepit consolationem quod omnia dura cibaria » visa sunt ei dulcia. Hoc audivi a F. Henrico pri- » mo priore Prædicatorum apud Coloniam. » Vin- » centiafter hoc idem & totidem verbis exemplum referens col. 661 A. rescindit ultimam lineam. *Hoc audivi a F. &c.* Quod ab ordine Prædicatorum alienum indicat.

Liber II speculi moralis. Hoc 2 libro novam metho- dum inquit Vincentiafter. In superiori primo, ut & in sequenti tertio doctrinæ scholasticæ jungit excursions morales, hic totus est moralis, nihilque habet scholasticum. Quidquid autem habet, totum paucis exceptis ex his duobus acceptum est, scilicet ex anonymi supra laudati tractatu de considera- tione novissimorum, & ex parte prima libri de 7 donis, ubi de dono timoris. Et quidem in disser- tatione nostra laudata, cui titulus *Sancti Thomæ summa suo auctori vindicata*, articulos minutatim ex quoque acceptos lectori designavimus, quam proinde adeat curiosus lector, hic autem ne plures paginas implere cogamur, distinctionum serie solum relata, quæ ex quoque vel ex ambobus alternatim excerpta generatim solum indicabunt. Ubi videris ex tract. intellige de consideratione novissimorum: ubi de don. intellige librum de septem donis.

P. I D. 1 de novissimis generatim. Ex tractatu p. 2 ferm. 1 de distinctione novissimorum, totidem verbis.

D. 2 de morte natura. Alternatim ex tract. finis ferm. 1 & ferm. 2 & de dono timoris tit. 7 de timore mortis cod. Sorb. fol. 176 col. 3.

D. 3 de mortis angustia. Alternatim ex tract. ser. 2 de mortis angustia §. 1 & de donis loc. cit. cod. Sorb. fol. 178 & 179. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert: » Vidi ego nobi- » lissimum hominem, cujus cum mihi sepulchrum » pretiosum evolutum ostenderetur &c. » oculatum testem se sic præstans. Vincentiafter sic immutat col. 695. E. *Fuit quidam nobilissimus homo, cujus cum sepulchrum pretiosum evolutum ostenderetur.* An non manifeste plagarius?

D. 4 de presentia mortis. Alternatim ex tractatu ferm. 3 de mortis presentia: & de 7 donis tit. 7 de timore mortis c. 3 fol. 179 col. 3 & c.

7 de memoria mortis fol. 180 col. 3. **NOTA.** Stephanus de Borbone hæc exempla sic refert: » Item audivi a magistro Nicolao de Flavigni ar- » chiepiscopo Bisuntino, quod cum quidam pirata » prædas agerent &c. *Et postea:* Item audivi a Fra- » tre Galtero de Leris, quod cum quædam eccle- » sia consecraretur de Crespi, in qua erat comes » sepultus &c. *Rursus:* Item homo peccator similis » est illi qui somniabat, ut mihi postea dixit &c. » Hæc probant auctorem originalem. Sic autem im- » mutat Vincentiafter col. 702 E. *Item cum quidam pirata prædas agerent &c.* & col. 703 D. *Item cum ecclesia consecraretur, in qua erat comes sepultus &c.* & col. 707 C. *Item homo peccator similis est illi qui somniabat ut postea dixit.* Hæc plagiarium evincunt.

D. 5 de differentia morientium. Tota eodem tenore ex tractatu ferm. 5 & 6 simul junctis.

D. 6 de morte subita. Alternatim ex tract. ferm. 7 de morte subita: & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 6. Quare mors est timenda fol. 180 col. 1 cod. Sorb.

D. 7 ad 10 ex Tract. eodem tenore a fermone 8. ad 11 iisdem titulis.

D. 11 de purgatorio. Alternatim ex tract. ferm. 12: & de 7 donis tit. 5 de timendo purgatorio futuro cod. Sorb. fol. 156 col. 3.

D. 12. de panis purgatorii, quare timenda? Alternatim ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 4 de considera- tione quare pœna purgatorii sit timenda? cod. Sorb. fol. 157 col. 2 & ex tract. ferm. 12 & ferm. 13. **NOTA.** F. Stephanus hæc exempla sic refert. » Audivi a quodam Fratre sacerdote religioso & » sene Joanne nomine, quod cum quidam malus » præpositus esset &c. *Postea:* Item audivi a F. Ste- » phano de Firmitate, & legi in quodam libello, » quod cum quidam abbas moriens &c. *Rursus:* Item » audivi a quodam Fratre Apulo Joanne dicto, qui » hoc dicebat in partibus suis accidisse, quod cum » quidam in quodam monte juxta Vulcanum &c. » Item audivi a F. Guillelmo quondam priore Bi- » suntinensi, quod cum quidam capellanus apud » Novum Castrum &c. » Hæc sinceritatem ejus probant: suos auctores citantis. Hæc eadem exem- pla totidem verbis recitat Vincentiafter, sed rescis- sis principiis mox allatis, cur verò nisi ut plagi- um celet?

Sed est & aliud insigne plagii erga auctorem tractatus de consideratione novissimorum argumen- tum col. 745 D. *Tarde & male solvuntur &c.* hæc totidem verbis ex tractatu accepta sunt: addit Vin- centiafter: *Hic notari potest exemplum, quod in gestis Caroli scriptum est.* Miles quidam &c. *Require infra dist. 13 sub finem.* Cur enim has primas voces exem- pli affert Miles quidam &c. nisi quia tum ante oculos tractatum de consideratione novissimorum habebat, ex quo lineas illas octo excerperebat, & post quas exemplum illud sequitur integrum? Verum abstinere, & sic dure sermonem abrumpit, quia idem exem- plum dist. seq. non stylo tractatoris sed ex libro de 7 donis referre proposuerat. An aliter veteramen- tarii?

D. 13 de motibus ad compatiendum animabus in purgatorio. Alternatim ex tract. ferm. 13 & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 8 cod. Sorb. fol. 162 col. 2. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert. » Narrabat Frater Petrus dictus Remensis episco- » pus postea Agennensis, quod quidam Frater val- » de religiosus dictus F. Matthæus Hispanus nocte » apparuit &c. » Vincentiafter priora refecat, & sic incipit exemplum: *Religiosus quidam Matthæus Hispanus nocte apparuit &c.* totidem verbis: Postea affert exemplum de illo milite tempore Caroli Magni, ut est in lib. de 7 donis stylo longe diverso a stylo tractatoris. Exhibui utrumque in Dissert. cit. S.

Thomæ summa vindicata. Hæc probant & Stephanum & Tractatorem auctores veros, Vincentiastrum pu- rum putum plagiarium.

D. 14. *Qualiter juvanda anima defunctorum?* Integra eodem tenore ex lib. de 7. donis cap. 7 de his XII quæ profunt animabus, quæ sunt in purgatorio cod. Sorb. fol. 160 col. 3. **NOTA.** Stephanus hæc exempla sic refert: » Unde quidam pro- » bus homo, cujus nomen & locum & gentem be- » ne novi, dixit mihi quod hoc quod ego referam » accidit patri suo, quod pertinet ad præsentem » articulum & præcedentem. Ait enim quod cum » aliquando pater suus &c. Vocavit filium suum, qui » hoc mihi dixit, & sacerdotem &c. Hic in mor- » tis articulo filio suo, qui hoc mihi retulit coram » sacerdote suo &c. Hic Cluniacensis fuit, qui hæc » mihi retulit dictus Stephanus de Marusaco, qui » non est defunctus. *Alterum exemplum:* Item audi- » vi a magistro Nicolao de Flaviniaco archiepisco- » po Bisuntino in sermone quod cum quidam in- » junctam sibi penitentiam inchoasset &c. *Alterum:* » Audivi quod quidam puer de magno genere mor- » tuus est circa ætatem novem annorum &c. qui » post apparuit alicui suorum &c. Persona cui ap- » paruit fuit mater ducis (*Burgundie*) qua revelante » hæc novi. *Aliud:* Item cuidam militi valde devo- » to & bonæ vitæ, qui super hoc etiam me con- » suluit &c. Miles cui alius apparuit, dictus fuit D. » Guillelmus Decontres socius comitis Nivernensis » & Forestæ, qui miles magnæ abitinentiæ & de- » votionis mihi fuit familiarissimus &c. *Aliud:* Item » audivi a F. Huberto magistro Prædicatorum, quod » duo scholares de eadem natione socii & juvenes » religionem intraverunt &c. *Aliud:* Audivi a F. » Guillelmo de Perant, qui composuit summas de » vitiis & virtutibus, quod cum quidam flagitiosus » homo confiteretur episcopo suo &c. *Adhuc aliud:* » Item audivi a quodam magistro, qui totum hoc » luculenter metricè composuit, quod quidam mi- » les fuit raptor &c. » Manifestum est Vincential- » trum, qui omnia hæc exempla totidem verbis re- » fert, aliunde quam ex lib. de 7 donis habere non potuisse, tamen ut plagium celet, singula callide rescindit, quæ furem probare possent, ut ex colla- tione irox lector deprehendet si voluerit. V. G. Exemplum primum sic incipit: *unde quidam probus homo dicebat, quod cum aliquando pater suus intrasset lectum suum &c.* aliaque exempla sic circumcidit, ubi- cumque Stephanus se ipsum testem oculatum & au- ritum præstat.

Lib. 2 P. 11 D. 1 de persecutione Antichristi. Ex tract. par. 3 sermo 1 de tribulatione quæ erit tempore Antichristi. Eodem tenore.

D. 2 de mundi consummatione. Ex tract. ferm. 2 eod. tenore.

D. 3 de mundi purgatione. Alternatim ex tract. ferm. 2, 3 & 4: & lib. de 7 donis tit. 6 de judicio c. 5 cod. Sorb. fol. 166.

D. 4 de futuro judicio. Alternatim ex tract. ferm. 4 & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 1 cod. Sorb. fol. 164 col. 4 & seq.

D. 5 de terrore judicii. Alternatim ex tract. ferm. 2, 3 & 1 mistim. & ex lib. de 7. donis tit. cit. cap. 4, 7, 9, 12 permittim. Quædam aliena inserit Vin- centiafter.

D. 6 de meritorum discussione. Alternatim ex tract. ferm. 3: & de dono timoris tit. cit. c. 11 de consi- deratione rationis exigendæ, fol. 172 col. 4 & seq.

D. 7 de discusorum publicatione. Prima pars ex tract. ferm. 3 & de dono timoris tit. cit. cap. 9 fol. 169 col. 4. Altera alicunde corrasa.

D. 8 de promulgatorum attestatione. Alternatim ex tract. ser. 3 & de dono timoris cap. 10 de accu- satoribus & testibus fol. 170 col. 3 & seqq. **NOTA.**

ad amorem & custodiam virginitatis. Excursio moralis longissima eodem tenore accepta ex lib. cit. loco eod. de 2 specie temperantiae scilicet calitate, §. 1 de virginitate fol. 621 col. 1. **NOTA.** In speculo morali col. 521 Vincentiafter proponit *sexum incitamentum. Multiplex utilitas &c.* moxque abruptendo sermonem remittit ad lib. 3 in fine, ubi tamen nihil. Cur verò proponit, nisi quia vidit sequi in lib. de 7 donis fol. 629 ubi caput illud sex columnis integris Stephanus luculenter tractat.

D. 97 de *continentia. a. 5 de ejus commendatione.* Excursio moralis ex eod. lib. & loc. tit. 2 de temperantia cap. 1 specie 1 temperantiae cod. Sorb. fol. 619 col. 4 eodem tenore. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert: » De quodam clerico audivi quod cum frequentissime in carnis vitium laboretur, & cum confiteretur cuidam sancto viro & multum litterato, quem bene novit ego, cujus relatione hoc compertum est, frequens lubricum suum, consuluit ei. &c. » Hæc probant Stephanum sibi cognita narrare. Vincentiafter exemplum sic immutat col. 523: *Item de quodam clerico legitur, quod cum frequentissime in carnis vitium laboretur, frequenter confitebatur, & cum confiteretur cuidam secundo viro & multum litterato, consuluit ei &c.* Si Vincentiafter bonæ fidei fuisset, non alibi se legisse dixisset quàm in lib. de 7 donis.

D. 98 a. 5. *Quæ ad clementiam movere debent. & a. 6 de mansuetudine.* Excursiones exceptæ eodem tenore ex lib. de 7 donis, loc. cit. specie 12 & 13 temperantiae. cod. Sorb. fol. 636 col. 3 & seqq.

D. 101 a. 1 de *taciturnitate*, ex lib. de 7 donis ibid. specie 6 temperantiae fol. 635 col. 4.

D. 103 de *aquanimitate* ex eod. lib. ibid. specie 17 temperantiae fol. 639 col. 3. Item §. 2 de *parsimonia.* Ibid. specie 10 fol. 636 col. 2. Item §. 3 de *mundi contemptu* ex eod. lib. par. 5 tit. 2 de prudentia cap. 4 de consideratione hujus mundi, ordine articulo- rum inverso. cod. Sorb. fol. 553 col. 2.

D. 104 de *paupertate.* Excursio moralis longissima eodem tenore ex lib. de 7 donis accepta loc. supra cit. specie 20 temperantiae fol. 640 col. 1. **NOTA.** Fere omnia exempla F. Stephanus de Borbone audivisse se testatur, unicum memoro cod. Sorb. fol. 648 col. 1 ubi sic legit. » Audivi a Fratre Jordano magistro ordinis Prædicatorum in prædicatione ne ejus, quod cum quidam monitus fuisset ad ordinis introitum, & deliberaret apud se &c. » & in fine exempli. » Et hæc confusio eum ut æstimo ad securiorem & perfectiorem statum adduxit. » Hæc Stephanum probant horum primarium auctorem & propria narrantem. Vincentiafter hæc eadem totidem verbis, sed nec se audivisse, nec legisse testatur, unde ultimum exemplum sic narrat col. 575. E. *Item cum quidam monitus fuisset ad ordinis introitum &c.* Sic putans plagium suum celare, cuius tamen reus convincitur, cum cæterum hæc & alia verbo tenus ut auctor libri de 7 donis referat.

Speculi morali Lib. 1 P. 14 D. 4 de fortitudine. §. 2 de dono consilii a. 4 de *excellencia hujus domi & de effectibus ejus.* Excursio moralis ex lib. de 7 donis. P. 1 de dono consilii, cod. Sorb. fol. 544 col. 2. Quædam aliena miscet Vincentiafter.

D. 95 de *paupertate Spiritus*, ex lib. de 7 donis P. v tit. 4 de temperantia. specie 23 quæ est voluntaria paupertas. cod. Sorb. fol. 640 col. 1.

D. 10 de *effectibus misericordie Dei.* Excursio moralis elegans & longior eodem tenore ex lib. de 7 donis P. 11 de dono pietatis tit. 2 de consideratione misericordie Dei, cod. Sorb. fol. 196 col. 2. Quædam identidem refecat Vincentiafter.

D. 11 de *incarnatione filii Dei & sequentes ad D. 19 de utilitate passionis Domini*, excursiones sunt morales ex lib. de 7 donis P. 11 de dono pietatis tit.

3 de incarnationis Christi consideratione & seqq. cod. Sorb. fol. 199 ad 213 quædam eodem tenore, quædam articulo- rum ordine mutato, sed iisdem plane verbis pluribus tamen hinc inde omissis. **NOTA.** inter plura alia. Stephanus de Borbone loc. cit. tit. 5 de diversis effectibus comparationibus & exemplis crucis & passionis Christi cod. Sorb. fol. 208 col. 2 hoc exemplum sic refert. » Cum quidam clericus scholaris Parisius multum esset vitio carnis subditus, & procrastinaret penitentiam facere, quadam nocte apparuit ei Dominus in ea forma in qua crucifixus est, ostendens vulnera sua cruciata, dicens quod hæc pro peccato suo pertulerat, & eorum cicatrices retinuerat, ad corvos maxime, id est procrastinatores maxime faciendæ penitentiae ad faciendam penitentiam advocandos & a peccato revocandos. Qui ad hanc visionem motus Prædicatorum religionem intravit, & hoc ab ipsius ore audivi. » Hæc narratio Stephanum originalem auctorem probat. Hanc verò Vincentiafter iisdem verbis referens *Dist. 19 de utilitate passionis Domini col. 654. G.* sic immutat in fine: *qui ad hanc visionem motus religionem intravit, qui vitam bono fine consummavit.* Cætera refecans, sic se non solum plagiarium callidum declarans, sed & ab ordine Prædicatorum alienum, cujus omnia ex industria celat. Nam & Stephanus cod. Sorb. fol. 215 seq. col. 3 sic habet: » Pone exemplum de quodam religioso, qui cum tentaretur de duritia ordinis maxime cibi & potus, cum vellet exire ordinem, cogitavit &c. usque, qui ex tunc tantam recepit consolationem quod omnia dura cibaria visa sunt ei dulcia. Hoc audivi a F. Henrico priore Prædicatorum apud Coloniam. » Vincentiafter hoc idem & totidem verbis exemplum referens col. 661 A. rescindit ultimam lineam. *Hoc audivi a F. &c.* Quod ab ordine Prædicatorum alienum indicat.

Liber II speculi morali. Hoc 2 libro novam methodum in Vincentiafter. In superiori primo, ut & in sequenti tertio doctrinæ scholasticæ jungit excursiones morales, hic totus est moralis, nihilque habet scholasticum. Quidquid autem habet, totum paucis exceptis ex his duobus acceptum est, scilicet ex anonymi supra laudati tractatu de consideratione novissimorum, & ex parte prima libri de 7 donis, ubi de dono timoris. Et quidem in dissertatione nostra laudata, cui titulus *Sancti Thomæ summa suo auctori vindicata*, articulos minutatim ex quoque acceptos lectori designavimus, quam proinde adeat curiosus lector, hic autem ne plures paginas implere cogamur, distinctionum ferie solum relata, quæ ex quoque vel ex ambobus alternatim excerpta generatim solum indicabimus. Ubi videris ex tract. intellige de *consideratione novissimorum*: ubi de *don.* intellige *librum de septem donis.*

P. I D. 1 de *novissimis generatim.* Ex tractatu p. 2 ferm. 1 de *distinctione novissimorum*, totidem verbis.

D. 2 de *morte natura.* Alternatim ex tract. finis ferm. 1 & ferm. 2 & de dono timoris tit. 7 de timore mortis cod. Sorb. fol. 176 col. 3.

D. 3 de *mortis angustia.* Alternatim ex tract. ser. 2 de mortis angustia §. 1 & d. donis loc. cit. cod. Sorb. fol. 178 & 179. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert: » Vidi ego nobilissimum hominem, cujus cum mihi sepulchrum pretiosum evolutum ostenderetur &c. » oculatum testem se sic præstans. Vincentiafter sic immutat col. 695. E. *Fuit quidam nobilissimus homo, cujus cum sepulchrum pretiosum evolutum ostenderetur.* An non manifeste plagiarus?

D. 4 de *presentia mortis.* Alternatim ex tractatu ferm. 3 de mortis presentia: & de 7 donis tit. 7 de timore mortis c. 3 fol. 179 col. 3 & c.

7 de memoria mortis fol. 180 col. 3. **NOTA.** Stephanus de Borbone hæc exempla sic refert: » Item audivi a magistro Nicolao de Flavigni archiepiscopo Bisuntino, quod cum quidam pirata prædas agerent &c. *Et postea:* Item audivi a Fratris Galtero de Leris, quod cum quædam ecclesia consecraretur de Crespi, in qua erat comes sepultus &c. *Rursus:* Item homo peccator similis est illi qui somniabat, ut mihi postea dixit &c. » Hæc probant auctorem originalem. Sic autem immutat Vincentiafter col. 702 E. *Item cum quidam pirata prædas agerent &c.* & col. 703 D. *Item cum ecclesia consecraretur, in qua erat comes sepultus &c.* & col. 707 C. *Item homo peccator similis est illi qui somniabat ut postea dixit.* Hæc plagiarium evincunt.

D. 5 de *differentia morientium.* Tota eodem tenore ex tractatu ferm. 5 & 6 simul junctis.

D. 6 de *morte subita.* Alternatim ex tract. ferm. 7 de morte subita: & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 6. Quare mors est timenda fol. 180 col. 1 cod. Sorb.

D. 7 ad 10 ex Tract. eodem tenore a fermone 8. ad 11 iisdem titulis.

D. 11 de *purgatorio.* Alternatim ex tract. ferm. 12: & de 7 donis tit. 5 de timendo purgatorio futuro cod. Sorb. fol. 156 col. 3.

D. 12 de *panis purgatorii, quare timenda?* Alternatim ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 4 de consideratione quare pœna purgatorii sit timenda? cod. Sorb. fol. 157 col. 2 & ex tract. ferm. 12 & ferm. 13. **NOTA.** F. Stephanus hæc exempla sic refert. » Audivi a quodam Fratre sacerdote religioso & sene Joanne nomine, quod cum quidam malus prapostus esset &c. *Postea:* Item audivi a F. Stephano de Firmitate, & legi in quodam libello, quod cum quidam abbas moriens &c. *Rursus:* Item audivi a quodam Fratre Apulo Joanne dicto, qui hoc dicebat in partibus suis accidisse, quod cum quidam in quodam monte juxta Vulcanum &c. » Item audivi a F. Guillelmo quondam priore Bisuntinensi, quod cum quidam capellanus apud Novum Castrum &c. » Hæc sinceritatem ejus probant suos auctores citantis. Hæc eadem exempla totidem verbis recitat Vincentiafter, sed rescisis principiis mox allatis, cur verò nisi ut plagium celet?

Sed est & aliud insigne plagii erga auctorem tractatus de consideratione novissimorum argumentum col. 745 D. *Tarde & male solvuntur &c.* hæc totidem verbis ex tractatu accepta sunt: addit Vincentiafter: *Hic notari potest exemplum, quod in gestis Caroli scriptum est.* Miles quidam &c. *Require infra dist. 13 sub finem.* Cur enim has primas voces exempli affert Miles quidam &c. nisi quia tum ante oculos tractatum de consideratione novissimorum habebat, ex quo lineas illas octo excerperebat, & post quas exemplum illud sequitur integrum? Verum abstinere, & sic dure sermonem abruptit, quia idem exemplum dist. seq. non stylo tractatoris sed ex libro de 7 donis referre proposuerat. An aliter veteramentarii?

D. 13 de *motivis ad compatiendum animabus in purgatorio.* Alternatim ex tract. ferm. 13 & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 8 cod. Sorb. fol. 162 col. 2. **NOTA.** Stephanus de Borbone hoc exemplum sic refert. » Narrabat Frater Petrus dictus Remensis episcopus postea Agennensis, quod quidam Frater valde religiosus dictus F. Mathæus Hispanus nocte apparuit &c. » Vincentiafter priora refecat, & sic incipit exemplum: *Religiosus quidam Mathæus Hispanus nocte apparuit &c.* totidem verbis: Postea affert exemplum de illo milite tempore Caroli Magni, ut est in lib. de 7 donis stylo longe diverso a stylo tractatoris. Exhibui utrumque in Dissert. cit. S.

Thomæ summa vindicata. Hæc probant & Stephanum & Tractatorem auctores veros, Vincentiastrum putum plagiarium.

D. 14. *Qualiter juvanda anima defunctorum?* Integra eodem tenore ex lib. de 7 donis cap. 7 de his XII quæ profunt animabus, quæ sunt in purgatorio cod. Sorb. fol. 160 col. 3. **NOTA.** Stephanus hæc exempla sic refert: » Unde quidam probus homo, cujus nomen & locum & gentem bene novi, dixit mihi quod hoc quod ego referam accidit patri suo, quod pertinet ad præsentem articulum & præcedentem. Ait enim quod cum aliquando pater suus &c. Vocavit filium suum, qui hoc mihi dixit, & sacerdotem &c. Hic in mortis articulo filio suo, qui hoc mihi retulit coram sacerdote suo &c. Hic Cluniacensis fuit, qui hæc mihi retulit dictus Stephanus de Marusiaco, qui non est defunctus. *Alterum exemplum:* Item audivi a magistro Nicolao de Flavigni archiepiscopo Bisuntino in sermone quod cum quidam inunctam sibi penitentiam inchoasset &c. *Alterum:* Audivi quod quidam puer de magno genere mortuus est circa ætatem novem annorum &c. qui post apparuit alicui suorum &c. Persona cui apparuit fuit mater ducis (*Burgundie*) qua revelante hæc novi. *Aliud:* Item cuidam militi valde devoto & bonæ vitæ, qui super hoc etiam me consuluit &c. Miles cui alius apparuit, dictus fuit D. Guillelmus Decontres socius comitis Nivernensis & Forestæ, qui miles magnæ abstinentiæ & devotionis mihi fuit familiarissimus &c. *Aliud:* Item audivi a F. Huberto magistro Prædicatorum, quod duo scholares de eadem natione socii & juvenes religionem intraverunt &c. *Aliud:* Audivi a F. Guillelmo de Perant, qui composuit summas de vitiis & virtutibus, quod cum quidam flagitiosus homo confiteretur episcopo suo &c. *Adhuc aliud:* Item audivi a quodam magistro, qui totum hoc luculenter metricè composuit, quod quidam miles fuit raptor &c. » Manifestum est Vincentiastrum, qui omnia hæc exempla totidem verbis refert, aliunde quam ex lib. de 7 donis habere non potuisse, tamen ut plagium celet, singula callide rescindit, quæ furem probare possent, ut ex collatione mox lector deprehendet si voluerit. V. G. Exemplum primum sic incipit: *unde quidam probus homo dicebat, quod cum aliquando pater suus intrasset lectum suum &c.* atque exempla sic circumcidit, ubicumque Stephanus se ipsum testem oculatum & auritum præstat.

Lib. 2 P. 11 D. 1 de *persecutione Antichristi.* Ex tract. par. 3 sermo 1 de tribulatione quæ erit tempore Antichristi. Eodem tenore.

D. 2 de *mundi consummatione.* Ex tract. ferm. 2 eod. tenore.

D. 3 de *mundi purgatione.* Alternatim ex tract. ferm. 2, 3 & 4: & lib. de 7 donis tit. 6 de iudicio c. 5 cod. Sorb. fol. 166.

D. 4 de *futuro iudicio.* Alternatim ex tract. ferm. 4 & ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 1 cod. Sorb. fol. 164 col. 4 & seq.

D. 5 de *terrore iudicii.* Alternatim ex tract. ferm. 2, 3 & 1 mistim. & ex lib. de 7 donis tit. cit. cap. 4, 7, 9, 12 permistim. Quædam aliena inserit Vincentiafter.

D. 6 de *meritorum discussione.* Alternatim ex tract. ferm. 3: & de dono timoris tit. cit. c. 11 de consideratione rationis exigendæ, fol. 172 col. 4 & seq.

D. 7 de *discessorum publicatione.* Prima pars ex tract. ferm. 3 & de dono timoris tit. cit. cap. 9 fol. 169 col. 4. Altera alicunde corrasa.

D. 8 de *promulgatorum attestatione.* Alternatim ex tract. ser. 3 & de dono timoris cap. 10 de accusatoribus & testibus fol. 170 col. 3 & seqq. **NOTA.**

Sæc. XIII. Stephanus hæc exempla sic refert fol. 171 col. 1
 „Audiui a quodam Fratre religioso, cuius nomen
 „ & episcopi & loci tacendum esse arbitror prop-
 „ ter scandalum, audiui de quodam episcopo, quem
 „ aliquando vidi, quod cum ægrotaret apparuit ei
 „ diabolus dicens quod citabat eum &c. *Alterum:*
 „ Audiui quod cum quidam Frater noster prædica-
 „ set in quadam civitate Tuscia, & cum qui affue-
 „ rant recitarent verba eius, & commendarent eius
 „ prædicationem &c. *Aliud:* Audiui a F. Gaufrido
 „ de Bleve rectoris theologiae, quod accidit in
 „ Theotonia quod quidam archidiaconus ambiens
 „ episcopatum &c. *Aliud:* Item quod sancti accu-
 „ sant audiui ab episcopo quodam, quod quidam
 „ homo in civitate Turonensi consueverat &c. „
 Vincentiafter hæc exempla totidem verbis refert
 exceptis principiis, quæ eviderter demonstrant non
 ab alio quam a lib. de 7 donis excerpta fuisse.

D. 9 de attestatorum disceptatione. Alternatim ex
 tract. serm. 3 & ex lib. de 7 donis tit. cit. c. 8 & cap.
 10 & cap. 13 in quo refertur exemplum insigne cod.
 Sorb. fol. 175 col. 4. „Item ut audiui in quadam
 „ maxima abbatia Cisterciensis ordinis quidam fuit
 „ conversus multum contemplativus, qui cum esset
 „ in oratione visum fuit ei altare ante oculos suos
 „ divinum iudicium, & angelos assistentes multum ac-
 „ cufare peccata & facta enormia duorum magno-
 „ rum hominum, quorum alter magnus comes fuit,
 „ alter magnus prælatus &c. & *versus finem:* Laicus
 „ vitam emendavit, timuit & penitentiam egit, ci-
 „ licium ego ei tradidi, quo ipse cum fuisset deli-
 „ catissimus, ad carnem utebatur &c. *Ad calcem exem-
 „ pli addit Stephanus:* Hanc visionem & admonitionem
 „ factam esse audiui ab uxore dicti principis qui co-
 „ mes erat & uxor religiosa, devota & sancta,
 „ quæ hoc mihi retulit & loca & personas, nomi-
 „ na quorum reticeo propter scandalum aliquo-
 „ rum. Hoc exemplum Vincentiafter referens to-
 tidem verbis col. 802. D. sic immutat: *Item in qua-
 dam maxima abbatia Cisterciensis ordinis &c. & infra.*
Confessor suus ei cilicium tradidit &c. tandem refecat
 finem, historiae sic omnem fidem detrahens, quam
 asseruerat Stephanus se testem oculatum & auri-
 tum exhibens. Sed quid facias insigni plagiario?

D. 10 de sententia prolatione & D. 11 de sententia
 executione, & de iudicium subsequenter. Ex tractatu
 serm. 7, 8 & 9 iisdem titulis & eodem tenore.

Lib. 2. P. III D. 1. Quod infernus sit & de situ eius.
 Alternatim ex tract. par. 4 serm. 1 de inferno, &
 ex lib. de 7 donis p. 1 de dono timoris tit. 4 de
 inferno cap. 1, 3, 2, 6, 5 permiste omnia.

D. 2 de acerbitate poenarum. Alternatim ex tract.
 serm. 2 eod. tit. & ex dono timoris tit. 4 cap. 3.
 Nota. Stephanus hoc exemplum sic refert: „Vi-
 „ di ego quemdam religiosum sanctum virum, qui
 „ cum esset novitius traditus fuit diabolo &c. *finis*
 „ *verò sic,* qui referebat quasi de alio, quæ credidi
 „ completa in ipso. Vincentiafter idem narrans sic
 „ circumcidit: *Legitur quod quidam vir sanctus & reli-
 „ giosus &c. & in fine, qua credidit completa in ipso.*
 Quod absurdum, sed plagiarium demonstrat.

D. 3 de acerbitate poenarum inferni. Alternatim ex
 tract. serm. 3 ejusdem tituli, & de dono timoris
 cit. cap. 3. Quædam sunt aliunde corrasa.

D. 4 de poenarum recordantium utilitate. Excepto
 quodam loco S. Prosperi de vita contemplativa,
 qui desumptus ex tract. serm. 3 cit. §. 6 reliqua sunt
 de dono timoris tit. 4 cap. 9 de consideratione &
 meditatione poenæ inferni, sed articulorum ordine
 inverso. Nota. Sic Vincentiafter col. 829. D. nempe
 post exemplum magistri Jordani: *Item ibidem*
*parum ante. Cum B. Bernardus omnes fratres ad sua reli-
 gionis &c.* Fallor si quis unquam legendo speculum
 morale, attenderit ad illa verba (*item ibidem parum*

ante) & quid ille sibi velit, intellexerit. En myste-
 rium. Scilicet Vincentiafter indicat exemplum illud
 B. Bernardi in libro de 7 donis scriptum esse paulo
 ante exemplum M. Jordani, ut revera, paulo
 ante scriptum est: nam hoc Jordani est effectus 10
 cod. Sorb. fol. 155 col. 4. At illud Bernardi est
 effectus 3 folii ejusdem col. 1. Hanc itaque notam
 sibi privatim scripserat, dum distinctionis ordinem
 concinnabat Vincentiafter, nempe Bernardi exem-
 plum licet prius in libro de 7 donis scriptum, a se
 posterius referendum ne sibi excideret: notam ve-
 rò postea delere oblitus est, eamque scriptores dein-
 cept retinuerunt, insigne jam plagii indicium.

Non omittendum quod post allatum exemplum
 S. Bernardi addit auctor libri de 7 donis: „Hæc
 „ audiui, inquit, in loco ipso ubi prædicatione facta
 „ est, a Domino Calone domino de Fontanis pro-
 „ nepote B. Bernardi in loco nativitatis suæ Fonta-
 „ nis dicto.“

Nota iterum. Sic Stephanus hoc exemplum re-
 fert cod. Sorb. fol. 155 col. 1. „Item audiui quod
 „ cum quidam scholaris magnus clericus visitaret
 „ quemdam socium suum qui intraverat ordinem Præ-
 „ dicatorum &c. & *ad finem exempli:* Quod nec in ca-
 „ mera nec in lecto valens dormire aut quiescere
 „ compulsus est ordinem dictum intrare. Hæc au-
 „ divi a F. Huberto magistro ordinis Prædicato-
 „ rum. Idem iisdem verbis refert Vincentiafter col.
 829. F. sed rescindens quæcumque ordinem Præ-
 dicatorum spectant, sic se ostendens ab eo alienum
 & non tantum plagiarium.

D. 5 de acerbitate & eternitate poenarum, & 6 de
 revelationibus, integræ & eodem tenore ex tract. serm.
 4 & 5.

Libri hujus 2. Pars IV de premiis beatorum ipsissima
 est pars V tractatus de consideratione novissimorum
 a capite ad calcem nullo addito nullo rescisso.

Liber tertius P. I D. 2 de cogitatione. Ex lib. de 7
 donis parte 4 de dono fortitudinis tit. 2 cap. 1 de
 cogitatione mala cod. Sorb. fol. 315 col. 1.

D. 3 de custodia lingua. Pars 2 de cavendis pec-
 catis linguæ ex lib. de 7 donis loc. cit. tit. 3
 cap. 1 de peccato linguæ fol. 316 col. 2. Nota.
 Sic Stephanus fol. 317 col. 2. „Audiui a Fratre
 „ Gaufrido de Bleves, quod cum quidam in mari
 „ haberet uxorem suam secum linguatam &c. Sic
 „ immutat Vincentiafter. *Narratur de quodam quod cum*
ipse in mari &c. eadem.

D. 4 de silentio. Ex lib. de 7 donis tit. mox cit.
 cap. 6 & 7 de silentio fol. 320 col. 2 inverso ar-
 ticulorum ordine.

D. 5 de custodia sensuum. Ex lib. de 7 donis loc.
 cit. tit. 4 de corruptela & custodia 5 sensuum mu-
 tato ordine.

D. 6 de tentatione. Excursio moralis longior ex
 lib. de 7 donis loc. cit. tit. 1 de tentatione cod.
 Sorb. fol. 304. col. 1. Nota. Hæc exempla sic
 refert Stephanus fol. 306 col. 3. „Item audiui a
 „ F. Jordano ordinis Prædicatorum, quod cum di-
 „ vino iudicio quidam Frater arreptus esset a da-
 „ mone &c. *Alterum:* Item audiui in quadam civi-
 „ tate quamdam mulierem sic seductam, quæ etiam
 „ mihi demonstrata hoc verum esse quod dicam re-
 „ cognovit, cui satis fides super hoc adhiberi po-
 „ terat. Incepit ipsa aliquando apud se cogitare &c.
 „ & *in fine exempli:* Hoc apud Lugdunum factum
 „ est, & hæc ipsa retulit mihi coram Fratre Remeo
 „ quondam ibi priore Fratrum Prædicatorum circa
 „ annum Domini MCCXXIII. *Aliud:* Item vidi ego
 „ hominem in religione novitium, qui multum esset
 „ sollicitus de nocte evigilans & rogans, cum alii
 „ dormirent, Deum & B. Virginem &c. *Aliud:* Vi-
 „ di aliquem pium & religiosum & probum cleri-
 „ ricum in novitiatu suo tentatum, utrum mundus

„ aliud esset nisi somnium aliquod &c. *Aliud:* Item
 „ cum ego in quadam civitate essem contra hære-
 „ ticos, & inquirerem de mandato apostolico, quæ-
 „ dam nobilis mulier sancta & innocens accessit ad
 „ me dicens, quod offerebat se ad comburendum
 „ tanquam hæretica deterior omnibus, qui pro in-
 „ fidelitate comburebantur &c. & *postea:* Cum au-
 „ tem ego quærerem, si illis cogitationibus acquies-
 „ ceret &c. In his occultatum testem & actorem
 „ se præstat Stephanus. Vincentiafter qui certo aliunde
 „ habere non potuit, principia rescindens, &
 „ exempla in tertiam personam immutans, callidum
 „ tantum se probat plagiarium: nam in hac distinc-
 „ tione nihil habet suum præter quatuor exempla ex
 „ vita B. Francisci & B. claræ.

D. 7 de occasione tentandi. Integra ex lib. de 7 do-
 nis tit. cit. cap. 12 de 10 quæ dant diabolo occa-
 sionem tentandi fol. 311 col. 1 eodem tenore.

D. 8 de remediis contra tentationes. Integra ibidem,
 cap. 13 de 25 per quæ repugnat fortitudo contra
 tentationes. Solo mutato ordine.

D. 9 de utilitate tentationum. Pro maxima parte ibid.
 cap. 16 de multiplici tentationum utilitate fol. 314
 col. 2. Plura aliunde corrasa & intermixta.

D. 10 de verbo Dei. Integra ordine solum inverso
 ex lib. de 7 donis parte 2 de dono pietatis tit. 1
 de verbo Dei cod. Sorb. fol. 190 col. 1. Nota.
 Sic Stephanus de Borbone: „De B. Dominico pa-
 „ tre nostro dicitur in legenda ejus, quod videba-
 „ tur matri ejus prægnanti &c. Vincentiafter re-
 „ fecat has voces (patre nostro) sic se ex ordine Præ-
 „ dicatorum non fuisse declarans.

Lib. 3 P. 11 D. 19 de peccati diversis effectibus. Ex-
 cursio moralis longior integra eodem tenore ex lib.
 de 7 donis par. 1 de dono timoris tit. 8 de timore
 peccati cod. Sorb. fol. 181 col. 3. Nota. Exem-
 plum de contracto qui suadebat cæco, ut ad arbo-
 res eum portaret, Stephanus in fine, „hoc audiui,
 „ inquit, a Fratre Guillelmo priore Bisuntino quon-
 „ dam. Et in fine sequentis de duobus fratribus
 „ uno sapiente altero fatuo, „hoc audiui a F. Ste-
 „ phano de Firmate, & a pluribus aliis in sermo-
 „ ne. Utrumque finem refecat Vincentiafter.

Lib. 3 P. 111 D. 1 de superbia secundum se. Integra
 mutato solum ordine ex lib. de 7 donis par. 4 de
 dono fortitudinis tit. 7 de peccatis 7 mortalibus,
 & 1 de superbia fol. 342 col. 1.

D. 4 de ineptia laici. ex par. 4 cit. tit. 4 cap. 9 de
 risu fol. 328 col. 2. Sic Stephanus: „Item audiui ego
 „ a mag. Joanne S. Quintini decano in scholis theo-
 „ logiæ dicentem se vidisse in Anglia unum virum
 „ religiosum qui &c. Hoc principium refecat Vin-
 „ centiafter, & incipit sic: *Item in Anglia vir quidam*
religiosus &c. eadem.

D. 7 de consuetudine peccandi. Ex par. 4 cit. tit. 6
 cap. 1 de mala consuetudine & cap. 2 de septem
 quæ retrahunt a mala consuetudine eodem tenore.
 cod. Sorb. fol. 339 & seqq.

D. 8 de peccato inanis gloria. a. 5. circa qua habeat
 esse inanis gloria. a. 6. quare sit contemptenda gloria mun-
 dialis, & a. 7. qua mala vana gloria facit in anima,
 ex par. 4 cit. tit. 8 capp. 4, 5 & 6 inverso ordine.
 cod. Sorb. fol. 345 col. 2. Nota. Stephanus sic re-
 fert hoc exemplum: „Audiui a F. Matthæo priore
 „ Fratrum Prædicatorum Parisius, quod quidam cle-
 „ ricus &c. Vincentiafter hoc principium refecat,
 „ sic incipiens ex abrupto: *Quidam clericus cujusdam ec-
 „ clesie præbendarius &c.* Sed præterea cum Stephano
 sic promittit col. 1026 D. *Ad hoc faciunt duo exem-
 „ pla qua sequuntur:* primum tamen solum refert, al-
 „ terum refecat, quod tamen habet Stephanus.

D. 9 a. 2. Quæ ad ambitionis vitium detestandum mo-
 vere nos debent? Ex par. 4 cit. tit. 8 cap. 18 de am-
 bitione. cod. Sorb. fol. 359 col. 1.

D. 10 a. 2. Quæ movere debent ad detestandum vitium
 hypocrisis, & a. 3 de differentiis & modis hypocrisis. Ex
 loc. mox cit. cap. 19 & 20 fol. 366 col. 1 solo or-
 dine mutato.

D. 11 §. 2 de adulatione. a. 3. Quæ possunt & debent
 movere ad hoc vitium detestandum? Excursio maximam
 partem transcripta ex par. 4 cit. tit. 9 de invidia,
 cap. 7 de adulatione cod. Sorb. fol. 420 col. 2.
 Quædam aliena intermiscuntur. Nota. Mirum a
 Stephano Guiardum ex cancellario Parisiensi dici
 episcopum Tornacensem, quem omnes ejus ætatis
 Cameracensem perhibent. Cum idem erratum ha-
 beat Vincentiafter, & hinc indicat se illum exscripsisse.

D. 17 a. 9. Quæ movere debent ad scandalum fugien-
 dum? & §. 2 de scandalo passivo vitando. Excursiones
 morales ex par. 4 cit. tit. 5 cap. 1 & seqq. de malo
 exemplo & bono & scandalo: & cap. 7 de fatui-
 tate accipientium malum exemplum, fol. 330 & seqq.
 ordine tantum mutato.

D. 19 a. 5 de sacrilegio personali. Excursio ex par.
 4 cit. tit. 7 de superbia, cap. 24 de irreverentia,
 quæ est mater inobedienciæ & filia superbiæ, scilicet
 de sacrilegio fol. 376 col. 3. Nota. Sic Ste-
 phanus: „Beda presbyter dicitur de Roma veniens
 „ mortuus in quadam villa diocesis Lugdunensis,
 „ quæ vocatur Puane ibique sepultus &c. & *addit in*
fine: Ego in dicta ecclesia vidi sepulcrum, & de
 „ hoc est in loco illo fama publica, & credo quod
 „ in loco illo vidi plures, qui viderant eum pluries
 „ & diu ubi prius fuerat, & ab illo loco translatum.
 „ Quidam tamen dicunt illum fuisse Haymonem
 „ expositorem. Vincentiafter hunc finem totum
 „ refecat, sed cum exemplum ipsum referat, in-
 „ victe ostendit se non esse Bellovacensem: iste
 „ enim spec. histor. lib. 23 cap. 150 disertis ver-
 „ bis asserit Bedam mortuum esse in Anglia in suo
 „ monasterio, & suo tempore cum B. Cutberto Du-
 „ nelmi situm esse, cujus & refert epitaphium: quod
 „ sane oblitus non esset, si speculi moralis fuisset aucto-
 „ ror. Quantum ad Haymonem Tripemius testatur
 „ in suo monasterio Hirsaugiensi sepultum, nec de
 „ eo agit Bellovacensis in spec. histor.

D. 20 de sacrilegio locali. Excursio longior ex par.
 4 cit. tit. 7 cap. 25 de XII propter quæ loca sancta
 debent venerari fol. 381 col. 1 ordine mutato. Nota.
 Stephanus hæc exempla sic refert. Primum fol.
 384 col. 2. „Item archiepiscopus Reginaldus
 „ Lugdunensis (*hic sedit a 1195 ad 1227*) aliquando
 „ quæsit a me, unde erat quod loca sacra fulmi-
 „ nibus plerumque ferirentur, & citius quam loca
 „ profana? Cum ego respondissem ei, quod mihi
 „ occurrebat, respondit ipse quod expertus erat &c.
 „ & *sub fine exempli:* Et dixit mihi dictus archie-
 „ piscopus quod episcopus Podiensis ei postea dixe-
 „ rat &c. In quibus testem oculatum & auritum se
 „ præstat Stephanus. Exemplum sic immutat Vincen-
 „ tiafter col. 1086. E. *Item archiepiscopus Lugdunensis*
aliquando quæsit a quodam Fratre Predicatore &c. &
 „ postea: *Et dixit dictus archiepiscopus &c.* Quis Vincen-
 „ tiastrum plagiarium non videt? Et hoc probat al-
 „ terum exemplum, quod sic Stephanus: „Item
 „ audiui ab abbate Joanne Bellavilla viro sancto,
 „ quod in quadam abbatia, quam ipse mihi nomi-
 „ navit, quam exprimere nolo, ne eos videar an-
 „ notare male, accidit quod cum monachi essent
 „ similiter congregati in choro, tonitruum maxi-
 „ mum insonuit &c. & *ad finem:* Hoc tamen non
 „ recole, si aliqui eorum mortui ex hoc fuerint.
 „ Vincentiafter idem exemplum referens iisdem ver-
 „ bis, initium & finem refecat, sicque incipit ex
 „ abrupto col. 1087. c. *Item in quadam abbatia, ut di-
 „ cebat illius loci abbas, accidit quod cum monachi &c.*

D. 21 de sacrilegio reali. Ex tit. 7 cit. cap. 26 fol.
 385 col. 1 ordine tantum mutato.

D. 22 a. 3. *Qua movere nos debent ad peccatum inobediencia detestandum?* Excurfus moralis ex tit. 7 cit. cap. 21 de inobediencia, fol. 368 col. 4 ordine solum mutato.

D. 23 de *causis inobedienciae*. ex tit. 7 cit. cap. 22 de *eis qua inobediencia generant* fol. 371 col. 3 solo ordine mutato.

D. 24 de *consumacia*. Tota ex tit. 7 cit. cap. 23 de *superbia contumacia* fol. 373 col. 3 ordine solum mutato. **NOTA.** Sic exempla hæc refert Stephanus. » Primum: » Item audiui quod in ecclesia S. Vincentii Maticensis (*Maticonsens*) in qua ego puer pluribus annis fui conversatus multæ passeris solent intrare, & ecclesiam fœdere, & officium impedire. Cùm autem non possent excludi, episcopus illius loci Landericus nomine (*is sedit a 1074 ad 1097*) eas excommunicavit &c. *Et postea*: » nullam autem earum vidi in dicta ecclesia &c. » *Alterum* fol. 374 col. 1. Item audiui a pluribus Fratribus nostris quod cùm quidam episcopus Laudanensis haberet piscatores in lacu &c. *Aliud*: » Audiui ab aliquibus Fratribus nostris, quod cùm Alaisia ducissa mater ducis Burgundia emissit viduarium pulcrum a quodam sacerdote &c. & in fine *exempli*: Hoc Fratres qui hoc retulerunt, a dicta ducissa (*Vivebat vidua a 1218 ad 1251 filia D. de Vergiaco*) audierunt. *Aliud* fol. 376 col. 1. Item cùm prædicarem in Bellecensi (*Bellai*) diœcesi, & viderem in quodam loco silvam aridam iuxta stagnum, cùm quærerem causam illius ariditatis, dicebant incolæ, quod quidam miles vi abtulerat dictam silvam personis quibusdam religiosis &c. & in fine: Dicta silva per plures annos aruerat, & stagnum pisces non habuerat, ut dicebatur mihi. *Aliud*: Item in diœcesi Edicensi (*fortè Aduensis*) apud Marciniacum accidit, ut mihi retulit archipresbyter loci probus & peritus in jure, quod quidam miles in excommunicatione mortuus &c. Vincentiafter hæc eadem exempla referens totidem verbis, refecat principia, ut plagium celet, cùm tamen aliunde habere non potuisse pateat.

D. 25 a. 2 *Ex quibus oriatur in nobis presumptio*. Ex tit. 7 cit. cap. 29 de *presumptione* fol. 388 col. 1 ordine solum mutato.

Lib. 3 P. IV D. 3 a. 5. *Quæ nos movere debeant ad detractionis vitium detestandum*. Ex lib. de 7 donis par. 4 tit. 8 cap. 4 species 3 invidia fol. 416 col. 3 mutato solum ordine.

D. 4 §. 2 a. 3. *Qua movere debent ad derisionis vitium detestandum*. Ex eodem tit. cap. 5 de 4 specie invidia derisione fol. 419 col. 1 mutato solum ordine.

D. 5 de *temerario iudicio*. Ex eod. tit. 8 cap. 8 de temerario iudicio ex suspitionibus malis fol. 421 col. 3 ordine solum mutato.

D. 6 de *falso testimonio*. Ex eod. tit. 8 cap. 10 fol. 423 col. 4 mutato ordine.

Lib. 3 P. V D. 1 de *ira*. Integra solo ordine mutato ex cit. par. 4 de dono fortitudinis, tit. 5 de tertio principalium vitiorum scilicet de ira fol. 426 col. 3.

D. 2. *Remedia ad iram mitigandam*. Integra eodem tenore, tit. mox cit. cap. 4 de xx remediis contra iram fol. 429 col. 3.

D. 7 de *blasphemia illorum qui passim Deum negant*. Integra solo ordine mutato tit. cit. cap. 7 contra negantes Deum fol. 432 col. 3. **NOTA.** Hoc exemplum sic refert Stephanus fol. 433 col. 1. » Ponimus hic exemplum cuiusdam Saraceni in fide Neophyti, de quo audiui a quodam milite in societate & curia regis Francia magni, quod accidit cùm rex Francia & Franci cepissent nuper Damiatam &c. Sic verò immutat Vincentiafter:

Ponitur hic exemplum cuiusdam Saraceni in fide Neophyti, de quo dicitur quod quando rex Francia & Franci cepissent Damiatam &c. Attendat lector Stephanum loqui de expugnatione Damiatæ ut nupera, anno scilicet 1249, quod ei convenit ea arate florenti. At illud (*nuper*) Vincentiafter erasit, ut sibi longè juniori & post 1300 scribenti non conveniens: quod novum argumentum est Bellocacensem non esse auctorem speculi moralis, nam sane illud (*nuper*) non expunxisset.

D. 8 de *blasphemia eorum qui se diabolo reddunt*. Integra solo ordine mutato ex tit. cit. cap. 8 contra reddentes se diabolo fol. 433 col. 4. **NOTA.** Stephanus hæc exempla sic incipit: » Audiui quod accidit in Bisuntinensi diœcesi a personis nobilibus, quæ hoc asserbant & locum ubi acciderat vicinum sibi nominabant mihi, ubi homines sunt affueti Deum negare, & se per guttur diabolo reddere, quod cùm quidam luderet ad decios, & omnia amisisset uno denario excepto &c. *Alterum* fol. 434 col. 2. Audiui a F. Milone priore Virdunensi quod cùm quidam calciaret se, & difficulter intraret in sotulari &c. Sic ille auctores suos semper laudat: Vincentiafter eadem exempla totidem verbis exscribens, principia refecat sicque incipit: *Item cùm quidam luderet ad taxillos &c. cùm quidam calciaret se &c.*

D. 9 de *blasphemia proprie dicta*. Integra mutato tantum ordine ex tit. cit. cap. 9 de blasphemia locutionis fol. 434 col. 3.

D. 10 de *blasphemis annexis criminibus & penis*. Et quidem de *criminibus*. Ex tit. mox cit. cap. xi quot & quantis criminibus involvatur blasphemia fol. 436 col. 1 eodem tenore, licet pluribus rescillis. De *penis* verò ibid. cap. 12 quomodo diversimode puniuntur blasphemii fol. 436 col. 4 mutato ordine. Hæc exempla sic refert Stephanus fol. 437 col. 1. » Audiui ibidem a Fratribus, quod cùm quidam miles in diœcesi Remensi die cœnæ luderet cum taxillis &c. Item de alio audiui a multis fidelibus, cujus etiam genus agnovi, quod cùm luderet similiter, & horribiliter blasphemaret &c. *Aliud*: Audiui a multis tunc quando accidit Parisius, quod cùm quidam quadrigarius duceret in quadriga multas personas de Parisius ad S. Dionysium &c. *Aliud*: Item quidam nauta in diœcesi Cabilonensi cùm navem duceret & blasphemaret &c. quem frater suus, qui hoc mihi retulit, quærens &c. *Aliud*: Item de quodam audiui, quod in diœcesi Maticonsensi accidit, quod cùm blasphemaret, subito percussus &c. Vincentiafter hæc eadem referens expungit omnia quæ Stephanus ut oculatus & auritus testis addit exemplis.

Lib. 3. P. VI. D. 1 a. 3. *Qua movere possunt ad vitium acedia fugiendum*. Ex cit. dono fortitudinis tit. 6 cap. 1 de acedia fol. 437 col. 3 mutato ordine.

D. 2 de *filiabus acedia & 1 de dilatione*. Integra eodem tenore loc. cit. cap. 4 de dilatione, 3 specie acedia fol. 439 col. 4.

D. 3 de *ignavia vel pigritia*. Integra ex tit. 6 cit. ubi 8 species acedia est ignavia sive inertia fol. 442 col. 4. Species 4 est desidia sive segnitias fol. eod. col. 1. Species 7 est inopia fol. eod. col. 4. Species 5 est insensibilitas ibid. col. 2. Has quatuor in unam conflavit Vincentiafter.

D. 4. de *repiditate* est 2 species tit. 4 cit. fol. 439 col. 4. §. 2 de *pusillanimitate* est 13 species fol. 444 col. 4. §. 3. de *inconstancia* est 11 species fol. 444 col. 3. §. 4 de *mollitie* est 14 species fol. 444 col. 4. §. 5 de *inquietudine corporis* est 12 species fol. 444 col. 3. Quædam aliena interserit Vincentiafter.

D. 5 de *ignorantia ad salutem pertinentium*. Integra eodem tenore ex tit. cit. specie 29 acedia fol. 459 col. 2.

D. 6 de *otiositate*. Integra mutato solum ordine ex tit. cit. specie 16 acedia fol. 445 col. 1. **NOTA.** a. 5 sic Vincentiafter: *Otiosus perdit tempus suum, bona sua spiritualia, temporalia & eterna*. Licet autem hæc quatuor proponat, non agit nisi de primo, scilicet de *temporis amissione*. At Stephanus quem ille transcribebat, singula quatuor egregie prosequitur.

D. 7 §. 3 de *murmure*. Integer ex tit. cit. specie 20 acedia, fol. 447 col. 1. **NOTA.** Stephanus hæc exempla sic refert. Primum fol. 447 col. 3: » Audiui a quodam Fratre sacerdote & Prædicatore dicto Fratre Simone, quod cùm quidam eremita miraretur in corde suo murmurans &c. *Alterum*: Audiui a quodam Fratre P. Hispano, quod quidam ordinem intravit, qui noverat carnalem medicinam &c. Vincentiafter hæc eadem referens principia de more refecat.

D. 8 de *indiscretionem*. Integra eodem tenore ex tit. cit. specie 10 acedia fol. 443 col. 2. **NOTA.** Hoc exemplum sic habet Stephanus col. 4: » Item audiui ab eis ut credo quibus accidit, cùm hostes armati insidiarentur quibusdam transeuntibus per viam &c. Vincentiafter principium de more refecat.

D. 9 de *gravedine*. Ex tit. cit. specie 18 acedia, ultima 10 lineæ fol. 446 col. 4 §. 2 de somnolentia. Pleraque ex tit. cit. cap. 12 de somnolentia 24 specie fol. 450 col. 1.

D. 10 a. 3. *Quanta mala facit peccatum negligentia*. Integra ex tit. cit. cap. 16 de multiplici negligentia 28 specie fol. 455 col. 1 mutato ordine. **NOTA.** Hoc exemplum sic refert Stephanus: » Cùm Joannes quondam archiepiscopus Lugdunensis navigans per mare &c. *In fine addit*: Hæc audiui a dicto cantore, qui cum eo erat. Et fol. 608 col. 2 ubi idem repetit, hunc archiepiscopum vocat *Joannem Belesmanis*, qui sedit a 1182 ad 1194, & addit hunc cantorem postea fuisse episcopum Maticonsensem. (Hic fuit Pontius de Thoire electus 1199) Vincentiafter utrumque finem refecat.

D. 13 de *indevozione*. Integra eodem tenore ex tit. cit. specie 6 acedia fol. 442 col. 3. §. 2 de *langnore*. ex tit. cit. specie 22 acedia fol. 449 col. 2.

D. 14 de *impeditione bonorum*. Integra eodem tenore ex tit. cit. specie 25 cap. 13 de impeditione boni, fol. 451 col. 3. Vincentiafter ab artic. 10 pleraque refecat. §. 2 de *radio vite*. Ex eod. tit. specie 17 fol. 446 col. 4. §. 3 de *impenitentia*. Ex eod. tit. cap. 12 eodem tenore, specie 32 fol. 462 col. 3. **NOTA.** Vincentiafter ad finem sic legit: *Ad hanc materiam perveniat, quod habetur supra de imperseverantia &c.* Tamen certo supra nihil habet de imperseverantia. Cur ergo sic loquitur, nisi quia librum de 7 donis exscribit, ubi sic legitur, & merito: nam in eo imperseverantia est 23 species acedia, fol. 449 col. 3 quam refecavit Vincentiafter.

D. 15 a. 4 *motiva contra desperationem*. Excurfus integra & eodem tenore ex tit. cit. specie 27 cap. 15 de xii quæ dissuadent desperationem, fol. 453 col. 3.

Lib. 3 P. VII D. 2 de *detestatione avaritia*. Excurfus longior ex par. 4 cit. de dono fortitudinis tit. 7 de avaritia cap. 1 fol. 463 col. 2 ordine mutato.

D. 8 a. 2 *motivo ad detestandum perjurium*. Excurfus integra ex par. 4 cit. tit. 8 de invidia cap. 11 fol. 425 col. 3. **NOTA.** Hoc exemplum sic refert Stephanus: » Item ad idem & de retentoribus legatorum similis (*casus*) accidit similiter imprecantibus, secundum quod ego audiui in diœcesi Claromontensi in villa Revino. Audiui a Fratre Radulpho de Conare, qui tunc erat prior Claromontensis cùm accidit, quod cùm quidam usu-

rarius moreretur pœnitens &c. Vincentiafter idem exemplum referens, refecat ista, secundum quod ego audiui &c. usque cùm quidam usurarius.

D. 10 a. 4. *Quæ dissuadent furtum & rapinam*. Excurfus longior integra ex tit. cit. 7 de avaritia cap. 16 fol. 481 col. 2 solo ordine mutato. Hæc exempla sic refert Stephanus. Primum: » Vidi ego quendam latronem, qui confitebatur mihi in quadam silva, quod per septennium habitaverat in silvis sine tecto spolians transeuntes &c. & postea: » Cùm autem ego multum laborassem circa eum convertendum & ad terram transmittendum solus cum eo, quia nec patiebatur socium nostrum accedere &c. Sic autem immutat Vincentiafter col. 1287 E. *Quidam latro confitebatur cuidam Fratri &c. & postea, cùm autem Frater multum laborasset &c. quia nec patiebatur socium Fratris accedere &c.* Alterum: » Accidit in diœcesi Maticonsensi circa annum Domini mccc quod quidam Vicecomes habens ibi castra plura & fortia &c. & postea: Hic autem, ut audiui ab antiquis fidelibus, vel compulsus timore regis Francorum, vel voluntarius, nescio quo istorum, cruce signatus, cùm iter arripere transmarinum, dimisit terram suam & castra, scilicet castrum novum, & castellum Ducii & alia sua comiti Giraudo &c. cujus hæredes ut vidi satis laboraverunt pro dicta terra habenda apud regem, & non sunt auditi &c. Sic Stephanus. Vincentiafter verò refecat, ut audiui ab antiquis fidelibus, ut vidi, & nomina castrorum: sic non tantum se plagiarium præstans, sed & exemplis omnem auctoritatem detrahens. Omitto cætera.

D. 11 a. 5. *Quæ movent ad detestationem usurae*. Excurfus moralis longior ex tit. cit. de avaritia cap. 10 de usura fol. 474 col. 3. Hæc exempla sic narrat Stephanus: » Refero quod vidi oculis meis, cùm essem juvenis studens Parisius, & venissem ad ecclesiam B. Virginis die sabbati ad vespertas audiendas, vidi ibi hominem portatum in lecto, qui in aliquo membrorum suorum patiebatur &c. *Alterum*: Vidi ego in civitate Bisuntina quemdam usurarium magnum, qui cùm jocundus sedisset ad mensam suam & comederet, subita morte &c. Sic ille ocularem se testem præstat. At Vincentiafter eadem exempla totidem verbis referens, ista principia refecat, adeo ut an vera an ficta narret merito dubites.

D. 12 par. 2 de *acceptione munerum*. Fere tota ex tit. mox cit. cap. 31 de acceptione munerum illicita fol. 487 col. 1.

D. 13 de *avaritia advocatorum*. Exceptis 15 primis lineis integra ex tit. mox cit. cap. 13 fol. 488 col. 4 mutato solum ordine.

D. 15 a. 2 de *aliis penis simoniacorum*. Excurfus integra ex tit. mox cit. cap. 37 de penis quibus simoniaci puniuntur fol. 492 col. 4 ordine solum mutato.

D. 16. *Quam detestandum sit crimen simoniae*. Integra ex tit. cit. cap. 35 de xiiii quæ dissuadent simoniam fol. 490 col. 4.

D. 17 de *speciebus simoniae*. Integra eodem tenore loc. cit. cap. 38 per quæ male spiritualia acquiruntur fol. 493 col. 2.

D. 18 de *avaritia claustralium*. Integra ordine solum mutato loc. cit. cap. 40 de peccato proprietatis claustralium fol. 495 col. 3.

Lib. 3 P. VIII D. 1 a. 4. *Motiva ad detestationem gulae*. Excurfus moralis longior ex tit. 8 de gula cap. 1 fol. 530 col. 4 ordine mutato.

D. 2 P. 2 *ebrietas detestanda*. Integra ex tit. mox cit. cap. 5 de ebrietate quæ est prima species gulae fol. 558 col. 1 mutato ordine.

D. 3 de *frequentatione tabernarum*. Integra loc.

SEC. XIII. cit. cap. 8 contra frequentationem tabernarum fol. 541 col. 2 ordine mutato.

D. 4 a. 8. *Ludus confusiois*. Integra loc. cit. cap. 9 de ludo detestabili fol. 342 col. 1 ordine inverso.

Lib. 3 P. IX D. 3 *de detestatione luxurie*. Excursio longior tota ex par. 4 cit. de dono fortitudinis tit. 12 de luxuria cap. 1 de xx quæ ostendunt luxuriam valde detestabilem fol. 498 col. 3 ordine mutato. NOTA. Hæc exempla sic refert Stephanus. » Narravit F. Henricus Colonienfis, qui fuit in » Colonia primus prior FF. Prædicatorum, Remis » in quodam sermone, quod quidam qui multum » luxuriose vixerat, in fine niger factus ut carbo » &c. *Alterum*. De quodam magno comite audi » a fide digno viro religioso, quod cum dictus co- » mes inter alia flagitia sua fuisset enormiter lu- » xuriosus &c. *Aliud*. De alio autem magno prin- » cipe, qui prædicto fuit contemporaneus & fami- » liaris, retulit vir religiosissimus idem qui supra » quod habuerat a fide dignis, quod cum dictus » princeps in vita sua se effudisset &c. & *sub finem*: » Nomina autem personarum licet sciam, non ex- » primo, quia posset esse vel in periculum vel in » scandalum aliquorum. Sic ille res sua ætate gestas narrat ac fidem dictis astruit. Vincentiafter hæc totidem verbis referens principia refecat, & immutat in *dicitur, dicitur*, adeo ut an vera narret, locus sit dubitandi, sed non, an plagiarius.

D. 4 *de generantibus luxuriam*. Tota eodem tenore ex tit. cit. cap. xi de xx fomentis luxuria fol. 509 col. 2.

D. 5 *de fugienda societate mulierum*. Tota eodem tenore ex tit. cit. cap. xii. Quantum sit vitanda cohabitatio mulierum fol. 510 col. 3. NOTA. Hoc exemplum sic refert Stephanus: » Novi per- » sonas olim a quibus audiui quæ referam sibi acci- » disse, quæ pensata poterunt esse ad cautelam mul- » tis, & sunt ut æstimo plusquam xx anni quod ab » hoc seculo migraverunt. Fuit enim alter sacerdos » secularis habitu, qui religiosam vitam a pueritia » sua duxerat &c. Vincentiafter idem totidem verbis narrans principium refecat de more, & incipit ex abrupto: *Fuit quidam sacerdos &c.* Sed & in alio incommodum incidit col. 1594 A ubi longiorem enumerationem habet exemplorum quasi superius a se relatorum, quorum pleraque non retulit. Sic enim ibi legitur: *Item in isto tractatu de luxuria supra.*

De nobili muliere & advocato. Item de monacho ludificato.

Item de muliere versa in serpentem, sub cuius specie ludificavit diabolus militem.

Item de monacho decepto per mulierem sui generis & grilone subvertente se.

Item ibi ponuntur exempla multa de gaudio demonum pro ruina monachorum.

» Et de demonibus tentantibus in specie mulierum.

» *Item de eremita tentato per gallum.*

» *Item de casu S. Marthæ neptis S. Abrahami.*

Item de monacho sene & infirmo, & filio inobedientia quem habuit de virgine, quæ sibi ministrabat.

Item de deceptione Aristotelis per reginam.

Item supra de Fredegundi regina, quæ fecit occidi virum suum.

Horum exemplorum quæ caractere Italico exhibemus, nullibi meminit Vincentiafter: cur ergo laudat, nisi quia sic scriptum invenit in libro de 7 donis, ubi exempla illa revera locis indicatis narrantur?

D. 6 *de choreis*. Tota ex tit. cit. cap. 14 de fugiendis choreis fol. 513 col. 1 ordine inverso. Hæc

exempla sic refert Stephanus: » Audi a F. Philippo primo priore in domo nostra Remensi, quod in diœcesi Suesionensi, cum in ecclesia quadam, in qua factæ fuerant choreæ &c. & *sub finem*: » quem viri loci illius ostenderunt dicto Philippo in testimonium. Dictus autem homo a dæmonibus verberatus retulit coram magistro Joanne de vicinis, qui tunc temporis erat maximus prædicator & clericus in Francia. *Alterum*. Accidit in diœcesi Lugdunensi cum comes Forensis & Nivernensis Guido deberet transfretare, & vocasset magnam curiam in natali Domini, & multum post officium Dei vacassent in ducendis choreis &c. *ad finem*: Ego autem sequenti die ibi veniens, sic inveni. Primi principium & finem & secundi finem pro more refecat Vincentiafter. Cætera omitto. Partis decimæ seriem vide postea ubi de S. Thoma de Aquino.

Diducta jam & veluti ob oculos expansa tota Speculi moralis serie, indicatis auctoribus saltem præcipuis ex quibus farrago illa coalescit, ac unicuique quæ sua sunt redditis, ad punctum tertium a nobis propositum accedendum est, & Speculum morale opus esse seculi xiv ostendendum.

Primo enim, ut ex serie totius operis constat, tractatus de consideratione novissimorum totus in eo convasatus fuit, tres priores distinctiones Speculi moralis, illius tractatus sunt tres primi sermones totidem verbis: Libri 2 Speculi tres priores partes de morte, iudicio & inferno ex dicti tractatus 2, 3 & 4 parte & ex prima parte libri de 7 donis, scilicet de dono timoris permittis, totæ compactæ sunt & coagmentatæ: Libri 2 Speculi pars quarta eadem est totidem vocibus cum quinta parte dicti tractatus de consideratione. Superest igitur, ut quandonam scripserit tractator ille anonymus retegatur; quod ille clare indicat parte 3 *de iudicio extremo sermone 2*, in quo sic habet: *Denique nuper diebus istis etiam christiani nostri propter eorum peccata nefaria, quæ magis tacenda censui quam pandenda, iusto Dei iudicio per manus infidelium nefandorum trucidati, captivati, vel in fugam conversi, de Terra-sancta promissionis, quam Dominus Jesus sua benedicta nativitate, conversatione & morte sacratissima consecravit, turpissime sunt ejeti, quia fugitivam, eorum vitam non poterat amplius sustinere &c.* Quo igitur anno scribebat tractator, jam & nuper e terra sancta Christiani fuerant ejeti, quæ ejectio alia non potest intelligi, quam cum Aconem, aliàs Ptolemaida, Saraceni invaserunt. Quamdiu enim stetit illa civitas, Terram sanctam obtinere sese iactabant Christiani: ubi verò sub infidelium armis ruit, tum revera accidit quod ait auctor, fideles qui aderant trucidatos plerosque, alios in captivitatem abductos, paucos aut expulsos, aut fuga potius hostis gladio subtractos, quorum etiam magna pars cum patriarcha Hierosolymitano F. Nicolao de Hanapis ordinis Prædicatorum ob nimiam ejus in excipiendis in suo navigio fugientibus caritatem præ graviori pondere fluctibus submersa est. Ad hanc cladem ingenuit Ecclesia Occidentalis, seque tum agnovit, lacrymisque sanguineis luxit e Terra-sancta ejectam. De quo casu sic Tholomæus de Luca noster Hist. Eccl. nov. lib. xxiv cap. 23 *Acon deleta, delentur omnes in circuitu regiones, & sic de regno Hierosolymitano nec de tota terra promissionis remansit aliquid, quod non sit occupatum a Saracenis.* Quæ Tholomæi relatio mire concinit cum verbis tractatoris. Ex quibus plura infero: Primo cum anno 1291 contigerit excidium illud Aconis, ut vocant, post eum annum tractatorem librum suum de consideratione novissimorum scripsisse: 2 Speculum morale aliquo saltem tempore postea scriptum ab auc-

tore suo fuisse, ut pote in quo totus ille tractatoris sermo secundus de iudicio, verbo tenus eodem tenore transcriptus legitur *lib 2 par. 2 de iudicio dist. 2 de mundi consummatione, & speciatim locus laudatus de nupera ejectione Latinorum e Terra-sancta col. 765 C. Ed. Duac. Tertio Vincentium Bellovacensem anno 1264 mortuum Speculi moralis auctorem non solum non fuisse, sed nec esse potuisse: neque enim quandiu ille vixit, Latinos christianos e Terra-sancta nuper ejetos dicere potuit. Imo in Speculo historiali ubi S. Ludovicum dimissum e carcere liberum narravit, addit continuo eundem in Terra-sancta contra plurimum consilium remanere statuisse, ut civitates a Christianis adhuc occupatas muniret: quod & præstitit adeo egregie, ut post ipsius obitum annis pluribus festerint ad hunc, nec nisi anno 1291 clades illa luctuosa contingerit.*

Amplius. Ex ipso Speculo morali constat illud nonnisi post eisdem S. Ludovici regis in album Sanctorum relationem, (quæ anno tantum 1297 facta est 3 idus augusti,) a suo auctore scriptum ac editum: si quidem in eo *lib. 3 par. 3 dist. 1 de superbia secundum se*, edit. Duac. col. 992 C Beatissimus dicitur. Locum en exhibeo: *Ad idem etiam facit consideratio infirmitatis alienæ, sicut de Josaphat & Barlaam dicitur, quod cum Josaphat videret secum leprosum & decrepitem senem, & audivit quod humana miseria poterat ad hoc devenire, ingemuit intra se humiliatus. Item dicitur quod Odo episcopus Parisiensis cum comederet, despicabiliores pauperes faciebat ante se poni alios hinc & alios inde. Hoc etiam faciebat beatissimus Ludovicus. Ad idem etiam valent exempla &c.* Ubi notanda potissimum illa linea: *Hoc idem faciebat beatissimus Ludovicus.* Licet enim supra monuerim, hanc distinctionem totam esse corrasam ex libro de 7 donis, hanc solam lineam ex suo adjecit Vincentiafter loco exempli S. Martini quod affert Stephanus de Borbone, ille verò refecavit, ut hoc S. Ludovici infereret. Porro ex his verbis plura infero, primo auctorem Speculi moralis scripsisse post mortem S. Ludovici regis: si enim eo vivo scripsisset, dixisset, *hoc idem facit*, quandoquidem id misericordiarum genus ad ultimum vitæ exercuit: dicendo autem, *faciebat*, indicat cum hæc scriberet jam amplius non facere, ac proinde mortuum: 2 non solum mortuum, sed jam etiam Sanctorum albo inscriptum. Modus enim ille loquendi demonstrat usum vulgo receptum, adeoque sanctitatem jam decreto pontificio declaratam, cultumque eidem tum ut Beato exhibitum, ita ut auditis his verbis, *hoc faciebat beatissimus Ludovicus*, omnes intelligerent de eo hujus nominis nono, qui Gallis vivens imperaverat, sermonem esse. 3. Et hinc experiris quod pluries monui, falsarios nunquam ita sibi cavere, quin sibi ipsis mentiantur. Sic Speculi moralis auctor opus illud Vincentio Bellovacensi supponendo, fraudem suam occultam semper fore putavit: at quinque illis vocibus, *hoc idem faciebat beatissimus Ludovicus*, quas veluti aliquid grande de suo depromens acceptis ex libro de 7 donis inferuit, etiam alia deessent, mendacium revelavit, cum illæ in Bellovacensem cadere non possent, sex minimum annis defunctum ante sanctum regem, ac de quo non dixisset, *sic faciebat*, sed *sic facit*, & quem quantumcumque revereret, *Beatissimum* nunquam appellavit nec appellasset. His adde quæ postea ubi de S. Thoma dicemus, ubi nonnisi post annum mccc editum demonstrabitur.

Imo etsi forsitan hoc opus circa 1310 inchoatum fuerit, neque enim cuius est artis labor est unius anni, sed minimum decem annorum, nondum anno 1320 fuisse confectum, saltem nondum in lucem

T O M. I.

editum & commune conjicio, ex eo quod illo anno divisio tantum trimembris in prologo, non quadrimembris ut postea legeretur. Idprobo ex Tabula celebri, quam quidam presbyter Joannes Hautfuney dictus in Speculum historiale concinnavit, cujus tabulæ exempla mss patium occurrunt in bibliothecis antiquis. Laudatur a Tomafino in suis bibliothecis Venetis inter codd. mss S. Antonii: Item in Indice codd. mss Angliæ T. 1 P. 11 n. 1314 & T. 11 P. 1 n. 7327, nec dubium quin sit aliàs communissima. Hic solum Parisiis sub manus inciderunt exempla quinque, duo in Colbertina 1130 & 2378, duo in Victorina 988 & 595, unum in Augustiniana 272 & in monasterio regio Pissiacensi adhuc unum. In proemio autem quod huic tabulæ cura summa ordinatæ auctor præmittit, agens de Speculo magno Vincentii Bellovacensis, dicit illud in tres summas egregias & peritiles partium esse: quod argumento est, cum ea tabula confecta est, trimembrem adhuc tantum seu trifariam ut loquitur Vincentius in prologo, Speculi magni divisionem lectam fuisse. Nam si quadrifaria seu quadrimembris quæ nunc in eo legitur, jam tum fuisset, proculdubio Joannes Hautfuney non tres summas tantum, sed quatuor ut pote omnes fere sibi æquales laudasset. En ejus verba: » Quia verò breves dies hominis sunt, ac faciendi libros nullus est finis, & perferenda infinitati librorum nemo sufficeret, licet ad hoc cunctis occupationibus aliis prætermis penitus se præberet, F. Vincentius de Belvaco cum collegis suis ordinis Prædicatorum, ut & penuriæ seu defectui librorum plurimum qui communiter non habentur consulere, & humanum fastidium revolvendi plures magnos libros pro videndo uno facto vel auctoritate notabili in brevitate vitæ hominum relevarent, de floribus pene librorum omnium cujuslibet approbatæ facultatis vel artis, qui suis temporibus poterant reperiri, tres summas egregias ac peritiles compilarunt, in quibus communiter & appropriate tractantur ea, per quæ animæ suadet, ut ad infusionem gratiæ gratum facientis operando quod in se est se disponat, & per quæ partes imaginis per peccatum primi hominis deturpatæ possent aliquantulum reparari. *Prima enim dicitur Speculum naturale, in qua appropriate tractantur speculabilia, per quæ exercitatur intellectus in cognitione veri: secunda Speculum morale in qua tractantur moralia, per quæ excitatur affectus in operatione boni: tertia Speculum historiale, in qua tractantur gesta & dicta virorum illustrium, per quæ confortatur memoria, ut ipsa quasi prudens thesauraria specierum verum speculandum & bonum operandum intellectui & affectui repræsentet.* Ubi Speculum doctrinale vocatur ab eo morale, quia sic vulgo dicebatur, quamdiu trifaria tantum divisio in prologo Vincentii lecta est, ut constat ex dictis supra de Henrico Gandavenfi, qui & illud etiam morale appellat. Divisionem autem trifariam tantum a Joanne Hautfuney in prologo Speculi Historialis quem habebat præ oculis dum ejus indicem concinnaret, lectam ex eo constat, quod triplicis Speculi & triplicis summæ solum meminerit.

Quandonam verò Tabula illa edita fuerit, haud difficile est indicare: nempe eam S. tituli S. Priscæ presbytero cardinali (sic legitur in codd. mss Parisiensibus laudatis) nuncupavit: qui alius non est quam Simon de Archiaco Gallus Sanctonenfis archiepiscopus Viennensis: primus enim ille est ab obitu Bellovacensis, cujus nomen ab S. inchoetur, & rit. S. Priscæ cardinalis fuerit anno 1320 dec. 20 a Joanne XXII ad purpuram evectus, teste nostro Bernardo Guidonis præsentis & oculato: & revera in cod. ms ejusdem tabulæ monasterii nostri

F f ij

§ 11. XIII. Pissiacensis legitur (Simoni) ergo 20 dec. 1320 nondum interpolatus fuerat nec corruptus Vincen-
tium prologus, nondum divisio quadrifaria trifaria
substituta: nondum speculum morale quale nunc
circumferretur confarcinatum, saltem non publica-
tum nec vulgo cognitum.

Objiciet forsitan quis, in tractatu F. Stephani de
Salanhaco, de quatuor in quibus Deus Prædicato-
rum ordinem insignivit, non solum laudari Vin-
centium Bellovacensem, sed & quadrifaria divisio-
nis magni ejus Speculi mentionem fieri. Salanhacus
autem mortuus est anno 1290 & scribere cessave-
rat anno 1278. Quæ a nobis hæcenus astructa vi-
dentur evertere. Sic enim legitur in dicto tractatu
tit. *Fratres viri illustres in scriptis & doctrina.*
*Frater Vincentius Belvacensis compinxit opus insi-
gne & famosum toti orbi agnitione in agnitionem,*
*quod quatuor Speculis distinguit, vocans unum Spe-
culum naturale, aliud morale, aliud historicale,*
quartum verò doctrinale, in quibus totum orbem,
*imo totum universum possunt legentes lucide fide-
liter speculari. Item scripsit &c.* Sic enim legitur in
codd. mss Burdigalen. Carcassonen. imo & in uno
ex Tolosan. Hanc fateor notitiam nondum habue-
ram; cum dissertationem laudatam cui titulus, *S.*
Thoma summa suo auctori vindicata, in lucem
edidi, alioquin jam tum nodum solvissem, ut jam
facillime solvetur.

Sciendum itaque tractatum laudatum Salanhaco
modo purum non haberi, sed tantum a Bernardo
Guidonis interpolatum pluribus ubique insertis &
capitibus vel articulis integris & longioribus iden-
titem adjectis. Quod & ipse Bernardus monet in
titulo qui talis est: *Incipit tractatus brevis F. Ste-
phani de Salanhaco Lemovicensis diocesis, de qua-
tuor in quibus Deus Prædicatorum ordinem insi-
gnivit: sunt autem plurima superaddita que inventa
fuerunt, in eodemque ommissa fuerant, vel que post-
modum evenerunt, & addi etiam poterunt in futu-
rum secundum exigentiam suis locis.* Quod & idem
Bernardus repetit in præfatione quam præfixit ei-
dem tractatui, ubi sic habet: *in quo (tractatu) se-
cundum exigentiam materia nonnulla, que ommissa
fuerant & plura que postmodum evenerunt superad-
didi, prout ipse vir in principio operis faciendum
esse innuit, & similiter fieri poterit in futurum.*
Addita verò in margine sapius sunt signata. Quod
utinam semper & ubique factum fuisset. Attamen læ-
pious id factum in cod. ms Tolosano majori & an-
tiquiori in folio magno, in quo sæpius ad margi-
nem legitur *Additum*, imo aliquando in capite.
Sic sub titulo, *Fratres passi pro fide*, post pauca le-
gitur, *Addita pro majori parte que sequuntur*, &
sequitur longior narratio de laboribus nostrorum
pro Ecclesia: & sub titulo, *sequitur de quarto &
ultimo, scilicet de securo modo professionis & vite,*
*ad marginem sic legitur: F. Stephanus, sed multa
addita sunt locis suis: & postea identidem ad mar-
ginem: Additum ex chronicis, Additum ex chro-
nicis.* Ad titulum de prælati Ecclesiarum ex ordi-
ne assumtis sic habetur in margine: *Addita sunt
que sequuntur de prælati assumtis ex ordine Præ-
dicatorum.* Revera in ipso prologo innuit Bernar-
dus Salanhacum de illis nihil scripsisse, sed verbo
tenus ab eo sibi dictum in concilio Lugdunensi II
sub Gregorio X plusquam xxx episcopos ex ordine
assumptos affuisse. Porro sub titulo, *Fratres viri il-
lustres in scriptis & doctrina*, in margine indicatur
qui laudati a Salanhaco, qui postea adjecti. Ad arti-
culum ubi de F. Thoma de Aquino, legitur in mar-
gine, *Additum*: & postea ad articulum ubi de F.
Vincentio Belvacensi supra totidem verbis relatum,
legitur ad caput in margine, *Addita que sequun-
tur.* Et hæc qui Salanhacus, qui juxta Bernardum

scribere desit anno 1278 & vivere 1290 opus qua-
le est Speculum morale laudasset, in quo fit men-
tio bullæ Martini IV anno 1282 datæ & ejectionis
christianorum Occidentalium e Terra-sancta, quæ
non accidit nisi 1291, & sunt plus 50 articuli ex
commentario Ricardi de Mediavilla in sententias,
quod non prodit nisi post 1300.

Certum igitur esto articulum illum de Vincentio
Bellovacensi, ut & sequentes & plurimos antee-
dentes pura puta esse additamenta Bernardi Gui-
donis, qui cum catalogum episcoporum ex ordine
assumptorum dicat se tantum anno 1311 inchoasse, ac
deinde annis sequentibus auxisse, catalogum scrip-
torum qui posterior est in codice, verisimillime auxit
etiam post 1320 eique tum hunc articulum de Vin-
centio Bellovacensi addidit. Nam vixit ille ad 1331
& suis chronicis semper addidit, ut ex variorum
codd. mss collatione facile evincitur. Non omit-
tendum præter insignem hunc codicem Tolosanum,
in quo ad Tractatum Salanhaci annotatæ sunt ad
marginem additiones, alium esse minoris volumi-
nis, in quo idem tractatus, sed notarius has anno-
tationes marginales addere non curavit, quæ etiam
neglectæ fuerunt in codd. mss Burdegalen. & Car-
cassonen. & fortè in aliis ejusdem tractatus, quod
monendum fuit ne nostri Tolosani & alii in hujus-
modi codices non accuratos incidentes allucinen-
tur, & Salanhaco imprudenter asserant, quod est
additio & interpolatio Bernardi.

Qui si consulant majorem codicem Tolosanum,
cujus apographum accuratum diligentia eximii sa-
cræ theologiæ primarii ibidem anno 1710 lectoris
F. Josephi Roux sui conventus Lemovicensis exin-
de prioris assumti recepi, mecum assentientur non-
nisi a protervo & in quæstione facti adversus mo-
numenta ipsa reclamante articulum de Vincentio
Bellovacensi in laudato tractatu scriptum Salanhaco
tribui posse.

Cæterum huic nostræ conjecturæ Speculi moralis
fabricam circa 1310 susceptam, & circa 1320 perfec-
tam, ita ut tum in lucem prodierit, favet exem-
plum Speculi historialis antiquissimum quod viderim,
& in monasterio Pissiacensi laudato servatum,
quatuor voluminibus aliàs, nunc verò duobus tan-
tum voluminibus compactum: in quo sic legitur
in fine 24 libri eadem manu: *Explicit tertium vo-
lumen Speculi historialis per manum R. Gherondi:*
*Est nomen notarii. In fine verò 32 libri eadem etiam
manu: Explicit quartum volumen Speculi historia-
lis anno Domini mccc vicesimo sabbati post
festum beati Bar stoli. Deo gratias.* Præci-
sa nempe ea folioli particula, in qua numerus an-
ni inter 20 & 30 quo codex scriptus fuit, additus
erat. Hinc autem certum saltem est aliquo ex il-
lis intermediis annis exemplum illud in quo pro-
logus Vincentii exhibetur corruptus & cum divi-
sione quadrifaria scriptum fuisse. Adde Fratrem Jaco-
bum du Vingnay ordinis S. Jacobi de Altopassu
hospitalem jubente Joanna Burgunda Francorum
regina Philippi VI Valesii priori conjuge Spe-
culi historialis Gallicam translationem abornasse ei-
demque reginæ nuncupasse. Cum autem Joanna
anno 1348 obierit, & in ea hospitalarii versione
prologus non secus ac in editis interpolatus lega-
tur, id est & cap. xi præciso ac rejecto, & divi-
sione quadrifaria inserta, jam ante Speculum mora-
le fabricatum consequens est. Verum affirmare non
vereor nullum codicem repertiendum, quem ante
1320 aut saltem ante 1310 scriptum certum sit, in
quo quadrifaria divisio legatur.

Pro coronide hujus dissertationis literariæ duo
addenda: 1 auctorem Speculi moralis videri homi-
nem fuisse votis religiosis astrictum, quod ex his
colligitur, quæ identidem interferit ex Stephano

de Borbone acceptis sic lib. 1 par. 3 dist. 104 de pau-
peritate, col. 573 E. hæc habet: *Ideo Christus po-
suit eam primum fundamentum christiana reli-
gionis, dicens Matt. 5 Beati pauperes spiritu. Col-
locavit enim eam quasi primum lapidem in fun-
damento. Similiter & SS. Patres nostri Franciscus
& Dominicus religiones suas sanctas fundaverunt
super fundamentum solidum paupertatis exemplo
Christi qui dicit, Qui audit verba mea & facit ea,
assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum
suam supra petram, id est supra Christum pauperem,*
quam non potuerunt evertere nec pluvia irruens &c.
Jam monuimus supra hanc distinctionem longiorem
& columnas 18 impletem, totam ex libro de 7 do-
nis desloratam esse, nisi quod identidem Vincen-
tiafter aliqua resecat: at tres illas lineas ille tan-
tum de suo addidit, *similiter & sancti Patres nostri
Franciscus & Dominicus religiones suas sanctas fun-
daverunt super solidum fundamentum paupertatis.*
Has enim folas non habet liber de 7 donis, ubi antee-
dentia & consequentia totidem verbis leguntur. Qui
autem Vincenciafter in mentem venisset lineas illas
ex suo inferere, nisi ordini Mendicantium regu-
larium alicui professione alligatus fuisset?

At & est 2 addendum: Ordinis Prædicatorum
non fuisse auctaster pronuncio, hisque ducor con-
jecturis ex ea potissimum ratione sumtis, qua li-
brum de 7 donis deslorat, quo ex libro media
fere pars Speculi moralis convasata est

Primo enim distinctiones integras 4, 6, 10, 20
aliquando coll. ex eo exscribendo, quæcumque ordi-
nem Prædicatorum spectant supprimit. Ubi enim
liber de 7 donis Dominicanum laudat, ut a quo
exemplum aliquod auctor accepit, vel id omittit
Vincenciafter exemplum referens, vel eum iis spoli-
at titulis qui Dominicanum indicant. Amplius: Si
quod exemplum occurrit ex ordinis Prædicatorum
historia, vel illud omnino resecat, dum antecedentia
& sequentia exscribit, vel ita circumcidit, ut
de quo ordine loquatur, lector non agnoscat. Quod
utrumque opus conferenti ita videbitur ubique ac-
tum ex industria, ut Vincenciafter ab ordine Præ-
dicatorum prorsus alienum intelligat. En quædam
specimina.

Sic legitur in Speculo lib. 1 p. 1 D. 26 de timo-
re col. 80. A. Eccl. 4. *Timor Dei sicut paradisi
Dei in benedictionibus, & super omnem gloriam
operuerunt illum benedictiones: unde possumus di-
cere quod dicitur in Psal. 33. Inquirentes &c.* Vin-
centiafter exemplum resecat quod in libro de 7 do-
nis refertur post illam vocem *benedictiones*, sic:
*Ideo dixit Arnaldus primus Lugdunensium Præ-
dicatorum prior quibusdam dicentibus sibi, si istud
feceritis, quod scilicet pertinebat ad veritatem
doctrina, scandalizabuntur homines & necessaria
non habebitis. Nos, ait, non sumus sicut ceteri ho-
minum, quia habemus horreum quod non timet se-
veritatem, & cellarium quod non timet siccitatem.*
*Si his enim privaverimus nos non timemus, hic est
Deus provisor noster, unde possumus dicere quod
dicitur in Psalmo: Inquirentes &c.* ut in Speculo.

Ibidem de timore humano col. 82 B. Vincenciafter
exemplum trium militum quærentium fortunam
referens, resecat illud exemplum a F. Matthæo
primo priore Prædicatorum Parisiensium prædica-
tum fuisse, ex cujus ore se habuisse testatur auctor
lib. de 7 donis loco cit.

Lib. eod. 1 P. 3 d. 14 a 3 ubi afferuntur proba-
bilitatis fidei argumenta eodem tenore excepta
ex lib. de 7 donis, ubi Stephanus de Borbone sic
legit: *Fuit quidam nuper magnus princeps in Al-
vernia, & post pauca. Fratres nostri visitaverunt
eum, qui hoc mihi dixerunt &c.* Rem sic suo
tempore gestam, & a sui ordinis Fratribus accep-

tam narrans. Vincenciafter qui longe postea vixit, § 11. XIII.
non ausus dicere nuper, sic immutavit: *Fuit qui-
dam permagnus princeps: & postea, Fratres qui-
dam visitaverunt eum qui hoc dixerunt: conscien-
tia reclamante ne se ex ordine Prædicatorum dice-
ret.*

Dist. 19 de effectu fidei, quæ tota ex lib. de 7
donis, Vincenciafter resecat exempla tria ex histo-
ria ord. Præd. desumpta de victoria adversus hostes
spirituales. Sic enim legitur cod. Sorb. fol. 399 col.
4: *Item vincit etiam fides hostes infernales quibus
resistit & fugat. Pet. 4 cui resistite fortes in fide.* Hæc
etiam habet Speculum sed sequentia resecat: *Un-
de consuetudo Fratrum nostrorum, ut cum ali-
quis Frater laborat in extremis moriens, alii au-
dito signo statim accurrant dicentes symbolum ad
dæmones fugandos, qui maxime accurrunt & in-
sidiatur in morte.* Alia duo exempla brevitatis
causa omitto.

Et dist. 104 de paupertate, quæ tota ex lib. de 7
donis, sic legit Vincenciafter col. 575. E. *Item cum
quidam monitus fuisset ad ordinis introitum &c.*
circumcidens narrationem Stephani de Borbone, qui
sic legit: *Audivi a F. Jordano magistro ordinis
Prædicatorum in prædicatione ejus, quod cum
quidam monitus fuisset ad ordinis introitum &c.*
utique nostri.

Et eodem lib. 1 par. 4 dist. 10 de effectibus mi-
sericordie Dei, quæ tota eodem tenore exscripta
est ex lib. de 7 donis, ab effectu 1 resecat exemplum,
quod Stephanus testatur se a quodam F. Prædica-
tore Guillelmo Nivernensi audivisse.

Et dist. 19 de utilitate passionis Domini col. 654.
C. exemplum referens de quodam clerico ad me-
liorem frugem converso sic habet Vincenciafter, qui
ad hanc visionem motus religionem intravit, ubi in lib.
de 7 don. legitur, *Prædicatorum religionem in-
travit &c.*

Et ead. dist. 19. a. 11 col. 661. A. in exemplo de
quodam religioso propter duritiam & asperitatem
ordinis exire volente, Vincenciafter resecat quod
Stephanus ibidem subdit se illud audivisse a F. Hen-
rico primo priore Prædicatorum apud Coloniam.

Et ibid. col. 663. *Quod Christus per passionem
suam hostes spirituales effugit*, post exemplum de
Barlaam plura Vincenciafter resecat exempla: pri-
mum quod Stephanus dicit se audivisse a F. Guil-
lelmo Gebennensi, qui id narrat de quodam sa-
cerdote socio suo aliàs in seculo fol. 213 col. 1. Item
aliud quod Stephanus dicit se audivisse ab alio Fra-
tre, qui dicebat id accidisse nuper in diocesi Car-
notensi eo tempore, quo signatus est rex Ludovicus
Pius Francorum, & crucem prædicaret Odo
cardinalis legatus: tertium quidem refert Vincen-
ciafter de juvene qui SS. Trinitatem coram dæmo-
ne abnegare recusavit, sed tacet quod ait Step-
hanus se id tenere a F. Guillelmo de Constantiis le-
ctore theologo de quodam necromantico famoso
dicto magistro Melchita.

Et lib. 2 P. 1 dist. 4 de presentia mortis. Et dist.
12 de penis purgatorii. Et dist. 13 de motibus ad
compatiendum. Et dist. 14 qualiter juvande anime
defunctorum: ne jam dicta repetamus vide, supra
ad illas annotata, quæ in exemplis ex libro de 7
donis acceptis nomina auctorum ordinis Prædica-
torum a Stephano de Borbone laudata rescidit. Hoc
solum hic annotare placet. Quis legendo Speculum
morale dist. 13 col. 748 B. ubi Matthæus Hispanus
religiosus quidam tantum dicitur, quis inquam
puter eum ex ordine Prædicatorum fuisse? Attra-
men inter primores ille fuit & scientia & pietate
clarissimus, idque ex libro de 7 donis apparet, ubi
& hujus exempli auctor nominatur F. Petrus Re-
mensis primus provinciæ Franciæ prior provincialis, &

Sic. XIII. „quam secundo regens episcopus Agennensis circa annum 1237 est assumptus, quæ tacet Vincentiaſter. Sic enim avet ille ordinis Prædicatorum decora ſilentio premere.

Sic eodẽm lib. 2 P. 2 diſt. 6 de meritorum diſcuſſione, ubi legitur in lib. de 7 donis, „Quidam „Frater noſter optime reſpondit cuidam militi &c.“ Vincentiaſter idem tranſcribens col. 787 B. auſus non eſt dicere *Frater noſter*, ſed ſic immutavit, *quidam Frater Prædicatorum*, ſic ſe de eorum gremio non eſſe indicans. Unde & diſt. 8 ſeq. de promulgatorum atteſtatione, ubi ſic legitur in lib. de 7 donis: „Audiſi quod cum quidam Frater noſter „prædicaret in quadam civitate Tuſciæ &c.“ Vincentiaſter ſic immutat col. 707 B. *Item cum quidam religioſus in quadam civitate prædicaret &c.* eadem. Cur cætera verbo tenus exſcribens ea reſugit, quæ ipſum Fratrem noſtrum demonſtrarent, niſi quia revera noſter non erat? Vide etiam ſupra ubi diſt. 9 ſequenti: & P. 3 diſt. 1 *Quod infernus ſit*, in quibus reſecat nomina illuſtrium ordinis virorum ex quibus Stephanus exempla relata ſe accepiſſe teſtatur, inter alios F. Gaufridum de Bleveſſis S. T. magiſtrum Pariſienſem, F. Guillemum Peraldum auctorem ſummæ de virtutibus & vitiis, V. Humbertum de Romans quintum ordinis magiſtrum & alios. Videtiſ etiam ſupra annotata ad diſt. 4 ſeq. de pœnarum recordantium utilitate.

Plura liber 3 ſpeculi moralis ſuppeditabit. Vide P. 1 diſt. 3 de cuſtodia linguæ. diſt. 6 de tentatione. diſt. 10 de verbo Dei, ab exemplis eraſa virorum ordinis illuſtrium nomina, & ubi Stephanus ſic ſcripſerat „De B. Dominico patre noſtro dicitur „&c.“ Vincentiaſter reſecat *patre noſtro*, haud dubie quia ſub ejus ſignis non merebat. In eadem illa diſt. de verbo Dei multa reſecat exempla ex hiſtor. ord. Præd. deſumpta, inter alia illud de Didaco Oxomenſi epifcopo equos & falſum dimittente, ut pedes deinceps cum B. Dominico prædicaret.

Vide etiam P. 2 D. 19 de peccati diverſis effectibus, & P. 3 D. 8 de peccato inanis gloriæ, & diſt. 17 de ſcandalo, a. 9. In hoc ultimo Vincentiaſter col. 1064. C. reſert miſſionem legatorum & XIII abbatum Ciſterciienſium ad terram Albigenſium, nullam neque B. Dominici nec fociorum ejus mentionem faciens: at Stephanus de Borbone ex quo totus ille articulus acceptus, quod ibi narratur dicit ſe audiſſe a Fratribus illius temporis, illis ſcilicet qui cum SS. Patre apud Albigenſes prædicarent. Ibid. col. 1066. C. ſic Vincentiaſter: *Cuidam viro religioſo apparuit quadam domina pulchra valde &c. cujus dolor erat maximus, ſcilicet Eccleſia: nec laudat ſuum auctorem, cum in lib. de 7 donis Stephanus dicat ſe a quodam ſancto viro F. Petro Hiſpano id audiſſe, qui F. Petrus idem videtur cum F. Petro Ferrandi a puero in ordine ſanctiſſime nutritus, de quo in vitis Fratrum l. 5 c. 3.*

Vide eadem par. 3 diſt. 24 de contumacia, & par. 5 diſt. 8 de blaſphemia eorum qui ſe diabolo reddunt, & diſt. 10 de blaſphemia annexis pœnis: & par. 6 diſt. 7 §. 3 de murmure & diſt. 10. a. 3 *quanta mala facit peccatum negligentie*: Ubique Vincentiaſter nomina eorum tacet, quos ut ſuos auctores laudat ex ordine Præd. liber de 7 donis: unicuique nominat Vincentiaſter, ſed ut ita dicam exauthoratum: ſic enim ille col. 1234. D. *Gaufridus de Bleveſſis dicebat, quod in diœceſi Senonenſi &c.* Quis Speculum morale legens putet hîc ordinis Prædicatorum aliquem laudari? fuit tamen ex illuſtrioribus de quo ſupra ſuo ordine egimus, & quem Stephanus hîc F. Gaufridum de Bleveſſis appellat, alia ſæpius diu Pariſiis reſiſſe addens.

Vide etiam par. 7 diſt. 8 de perjurio, & diſt. 10

de rapina, & par. 9 diſt. 3 de deteſtatione luxuriæ, & diſt. 6 de choreis, & par. 10 diſt. 5 de qualitate pœnitentiæ, & diſt. 14 de confeſſionis effectu. Notandum in hac ultima hoc exemplum. Sic auctor lib. de 7 donis: „Cum duo Fratres Prædicatores oberrarent in montibus Hybernæ &c. Ad calcem: „Hoc mihi retulit quidam Frater illius terræ, qui venerat ad curiam Domini papæ apud Lugdunum“, ſcilicet Innocentii IV qui in ea civitate anno 1245 habuit concilium generale. Hæc plana ſunt. Sic immutat Vincentiaſter: *Cum duo Prædicatores oberrarent &c.* & finem reſecat. Jam quinam illi & cujus ordinis, ex hujus verbis nemo divinet. Omitto alia.

Et diſt. 34 de orationis effectibus ſic legitur in lib. de 7 donis: „Legi in quodam libro, quod cum quidam monachus Cartuſienſis ordinis in cella in extremis laboraret &c. Subjungitur immediate: „Item fere audiſi hoc accidit in quodam conventu noſtro a quodam Fratre religioſo, quod cum quidam bonus Frater & religioſus, quem ego bene novi, laboraret in extremis &c.“ Vincentiaſter illa duo exempla totidem verbis exſcribens col. 1534. A. ſic immutat principia: *Cum monachus quidam Cartuſienſis ordinis &c.* & poſtea: *Item fere hoc idem dicitur accidit in quodam conventu Fratrum Prædicatorum, quod cum quidam bonus Frater &c.* Si Dominicanus eſt, cur vereretur dicere in conventu noſtro? Cur voces has vertit in illas, in quodam conventu Fratrum Prædicatorum, de his in tertia perſona, ut de Cartuſianis indifferenter loquens? Sane qui ubique quæ ipſum noſtrum fuiſſe probarent tam diligenter fugit, ordini palam ſe declarat nunquam inſertum fuiſſe.

Addo in ultimis hiſ diſtinctionibus a 32 ad 39 quæ maximam partem ſunt ex lib. de 7 donis plura reſcindi exempla ordinis Prædicatorum, dum antecedentia & ſubſequentia referuntur. Sic diſt. 32 col. 1521 in exemplis orantium, quæ omnia ex 7 donis, omittitur exemplum B. Dominici noctes ſolidas in oratione peragentis, ac vix paululum ſuper quaſdam caulas vimineas quieſcentis. Et diſt. 33 col. 1530. C. poſt exemplum B. Macarii reſcindiſt illud, quod ſuaviſſimi tamen eſt odoris, & ſic reſertur in lib. de 7 donis fol. 287 col. 4: „Nota de fervore orationis. De ſacriſta quodam noſtro „audiſi a Fratre quodam, quod cum hauriret aquam, „fregit ſibi brachium. Cum autem ibi ſacro igne exorto ciſum ligaretur, conſilio chirurgicorum, „& audiret cum ligaretur pulſari ad horas, ait ligantibus & ſlentibus pro eo, faciatis cito ut eamus ad horas“. Quod ſane mirum, nec a Fratre Prædicatore inter tot alia minoris momenti deſlorata, ſiquidem fuiſſet, negligendum. Plura omitto brevitatis cauſa.

Verum etiamſi hæc auctorem Speculi moralis ordinis Prædicatorum non fuiſſe evincant, en alia adhuc evidentiora quæ id demonſtrant argumenta. Nimirum ubi S. Dominici nomen illi occurrit in libro de 7 donis, ſi nomen S. Franciſci ſubſequetur, hoc illi ordinem invertendo ſemper præponit ſi Franciſci taceatur, illud ex ſe addit & præmittit. Aliquando ubi nomen Dominici ſcriptum fuit in lib. de 7 donis, illud delet, & Franciſci ſubſtituit, vel re ipſa reclamante. Si quid ex vita Dominici narratur, illud reſcindit, & in vicem vite Franciſci factum aliquod ſupponit. Brevi quam quæcumque ordinis Prædicatorum ſunt ſilentio quaſi dedita opera prementem mox exhibebamus, hunc ubique videre eſt ex hiſtoria ordinis Minorum exempla diſſeminantem: eaque ſolum ſunt quæ in diſtinctionibus cætera ex lib. de 7 donis conſervatis integris de ſuo ille admifcet. Loca ſolum indico. Lib. 1 par. 3 diſt. 104 de paupertate col. 582. A.

poſt relatum exemplum Pauli I eremite, ut habetur in lib. de 7 donis, ſic proſequitur: *Ad hoc faciunt exempla multa videlicet Ambroſii, Franciſci, Dominici & hujusmodi.* Quæ non habet liber de 7 donis.

Lib. 2 par. 1 diſt. 13 *qualiter juvanda anima defunctorum*, quæ integra ex lib. de 7 donis, hoc ſolum Vincentiaſter ex ſuo proferit col. 755. A. *In ordine Minorum dicitur fuiſſe vir quidam religioſus & pius gardianus exiſtens, qui quandoque Frater aliquis in ſuo conventu expirabat &c.* Lib. 3 par. 1 diſt. 4 de ſilentio, quæ tota ex lib. de 7 donis, ſic legit Vincentiaſter col. 872. C. *ſecundum ſcilicet motivum ſilentii ſervandi, eſt regularis inſtitutio videlicet Benediſti, Auguſtini, Franciſci & hujusmodi, qui quaſi cuſtodem religionis ſilentium poſuerunt in clauſtro, oratorio, dormitorio & aliis officiis &c.* At ſic liber de ſeptem donis P. IV de don. fortitud. tit. 3 cap. 6 de ſilentio fol. 320 col. 2: „Primum ergo quod ad hoc nos „debet movere eſt regularis obſervantiæ inſtitutio, „primum ſcilicet Benediſti, Auguſtini & Dominici „& aliorum, qui quaſi cuſtodem religionis ſilentium poſuerunt in clauſtro, oratorio, dormitorio „& aliis officiis &c.“ ut in Speculo morali, quibus nihil dici poteſt excellentius de ſilentio regulari. Sed vilen Vincentiaſtrum nomen Dominici deleviſſe, ejuſque loco Franciſci ſubſtituiſſe? An ordinis Prædicatorum quis id auſus eſſet? Eo minus id ſit veriſimile, quod in horum conſtitutionibus caput ſpeciale ſit de ſilentio in locis laudatiſſime ſervando, quod noſtrum nullus ignorat: in regula autem Minorum nulla ſit de ſilentio ſpecialis inſtitutio: unde an in iſis locis tam ſtriſte apud eos tacendum, ut cuſtos religionis eorundem ſilentium cenſeatur, quæ Dominicanus reſciret. Itaque immutationi repugnat locus.

Lib. 3 par. 1 diſt. 6 de tentatione. Vincentiaſter plura reſert exempla ex hiſtoriis Minorum, eaque ſola ſunt quæ ex ſe proferit, cum antecedentia & ſequentia ex lib. de 7 donis excepta ſint. Vide col. 887. E. *Sicut etiam infra de B. Franciſco & de B. Clara patebit. Item de B. Franciſco legitur, quod ſæpe demonum pugnas horribiles ſuſtinebat &c.* & col. 888. C. *Item exemplum de B. Franciſco &c.* *Item exemplum de B. Clara &c.* & col. 890. A. *Sicut L. fecit B. Franciſco oſtendens ei burſam magnam &c.* & col. 892. E. aliud adhuc exemplum ex vita S. Franciſci: quæ omnia abſunt a lib. de 7 donis. Itaque ille qui excepto unico exemplo B. Dominici, cætera ita immutat, ut de ordine Prædicatorum ullibi agi nemo ſuſpicetur, omnia Dominicanorum nomina eradit, plura illius ordinis facta non contemnenda reſecat, contra tot ex ordine Minorum nihilque aliud ex ſe adducit, an Dominicanus cenſendus?

D. 8 de remediis contra tentationes col. 900 E. Vincentiaſter reſert exemplum vite D. Franciſci, hoc ex ſuo, reliquam diſtinctionem ex lib. de 7 donis excipit.

D. 9 de utilitate tentationum. In hac quæ maximam partem eſt ex lib. de 7 donis, plura tamen ex ſe aut ex alio accepta Vincentiaſter reſert, at in hiſ non omittit exemplum ex vita D. Franciſci col. 903 C.

P. 3 D. 2 de gradibus ſuperbiæ. Inter ea quæ aliunde adjicit, duo ſunt exempla ex vita S. Franciſci & ex hiſtoria Minorum col. 1001. C.

D. 22 a. 3. *Que movere nos debent ad peccatum inobediætiæ vitandum*, qui totus ex lib. de 7 donis, inſertit Vincentiaſter exemplum ex vita S. Franciſci col. 1004 E. loco exempli ex vita S. Dominici quod reſecat; & ſic habet liber de 7 donis cod. Sorb. fol. 371 col. 2: „De B. Dominico legitur, quod cum ædificaret quemdam Fratrum

conventum in Hiſpania, vidit in viſione quod quidam draco magnus abſorberebat quosdam de Fratribus quos ſecum habebat, & quos viderat abſorptos per viſum, vidit abſorberi per effectum, quia ipſi ab ordine egreſſi per inobediætiæ a diabolo ſunt abſorpti. Hos tamen per orationes ſedulas B. Dominicus cito poſtea a faucibus demonis ad ordinem revocavit. Item in vita B. Benediſti & 2 Dialog. xxv dicitur quod cum quidam juvenis &c.“ ut in Speculo morali.

P. 9 D. 3 de deteſtatione luxuriæ, quæ tota ex lib. de 7 donis, Vincentiaſter inſertit col. 1382 E. exemplum ex vita B. Franciſci, quod non habet liber de 7 donis, in quo totidem verbis leguntur antecedentia & ſubſequentia.

P. 10 D. 14 de confeſſionis effectu, quæ paucis exceptis tota ex lib. de 7 donis Vincentiaſter inſertit exemplum de muliere B. Franciſco devota. Hoc non habet liber de 7 donis, qui habet cætera.

D. 21 de effectu elemoſynæ. Integra ex lib. de 7 donis Vincentiaſter inſertit col. 1471 D. exemplum ex vita B. Franciſci, & col. 1476 repetit quod ſupra exemplum de muliere B. Franciſco devota, quæ duo liber de 7 donis non habet, cum tamen habeat cætera.

D. 24 de viſitatione infirmorum. Tota ex lib. de 7 don. Vincentiaſter col. 1486 D. duo miracula de Stigmatibus B. Franciſci & col. 1487 A. exemplum ex vita ejuſdem reſert, quæ non habet liber de 7 donis, ubi habentur cætera.

D. 32 de motivis ad orandum. Integra ex lib. de 7 donis. Vincentiaſter reſecat exemplum illuſtre B. Dominici noctes ſolidas in oratione vigilantis, & hunc locum ſic immutat col. 1521 C. *Item exempla SS confefforum Martini, Nicolai, Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, Benediſti, Franciſci, Dominici aliorumque monachorum &c.* ſolum Dominici nomen indicans, eique nomen D. Franciſci præponens, de quo non meminit liber de 7 donis, licet habeat cætera.

D. 34 a. 4 oratio eſt præſidium deſenſivum. Integra paucis exceptis ex lib. de 7 don. Vincentiaſter col. 1537 A. exemplum inſertit ex vita D. Franciſci, quod liber de 7 donis non habet.

§. 2 de utilitate orationis, qui fere integer ex lib. de 7 don. Vincentiaſter quatuor exempla ex vita B. Franciſci inſertit, quæ quatuor non leguntur in lib. de 7 donis, etiamſi cætera iſdem verbis legantur.

Nullus dubito quin ſi viveret adhuc F. Petrus de Alva hæcque legeret, videns Vincentiaſtrum, quæ ſunt ordinis Prædicatorum tanta industria occultantem ac reſecantem, tot verò ex hiſtoria Minorum intrudentem facta, articulos præterea plus 50 Ricardi de Mediavilla S. Thomæ articulis commiſcuſſe; nullum inquam mihi dubium quin ille qui tot ordinis Prædicatorum certiffimos foetus nobis abſtulit, & ſuis vindicare licet fruſtra conatus eſt, majori jure Speculum morale Franciſcani alicujus opus eſſe tueretur: nec reclamaret ordo Prædicatorum, hancque farraginem libens ipſi deſereret. Abſit tamen ut id auſim affirmare, mihi ſatis eſt, quiſquis Speculi moralis concinnator fuerit, eum ſi quid certi in hiſ haberi poteſt, certò ex ordine Prædicatorum non fuiſſe.

Ne quis tamen a me Speculum morale putet contemni, imo Speculis tribus Bellovacenſis gravius cum omnibus literatis cenſeo, & verbi Dei præconibus longe utiliſſimum, idque ratione operum ex quibus compactum eſt: malam fidem auctoris ſolum redarguo, qui non ſolum graviſſimorum auctorum quos expilabat nomina tanta industria celavit, ſed & ſub Vincentii Bellovacenſis larva in lucem edidit, non ſecus ac aliàs anonymus ille v

sec. XIII. seculi commentarios suos sub nomine Dionysii Areopagite S. Pauli discipuli vulgavit: eundemque uterque exitum sortitus est. Hic a seculo VI deinceps adhuc posteriora tempora etiam apud eruditores Ecclesie Patres nomine deceptos se verum Dionysium venditavit, & primi seculi doctoris auctoritatem obtinuit: at post innumera literatorum inter se diffidia planus tandem hoc ultimo seculo retectus, famam quam sibi a persona pepererat omnino exiit, ita tamen ut quæ apud eum Pseudo-Dionysium agnita bona sunt non repudientur sed suo sint usui: sic & iste alter XIV seculi planus Speculi moralis auctor, sub Bellovacensis a se corrupti persona latens, & Bernardum Guidonis & sequentes scriptorum nomenclatores ita decepit, ut exinde bellum exortum sit acerrimum ac fere internecinum. Quantum enim a 150 annis circiter ea de causa digladiatum utrinque fuit! Quæ apud literatos quæstio vexata magis quam ista? uter alterum desloravit an Bellovacensem Aquinas, an Aquinatem Bellovacensem? Quot in errorem inducti? Quot aliter sibi conscii ex secretiori quadam invidia partem Aquinati adversam amplexi sunt, aut amplecti se finxerunt? Nunc verò retecto mendacio, Bellovacensi ab soluto, Speculi moralis auctore ad initia seculi XIV reiecto, sua laude ac fama tranquillam fruenter deinceps quinque illi scriptores in illa farragine adeo pessundati, Stephanus de Borbone seu de Bellavilla, S. Thomas de Aquino, Petrus de Tarentasia seu Innocentius V, Ricardus de Mediavilla, & Anonymus scriptor tractatus de consideratione novissimorum, nec alia Speculi moralis habebitur memoria, quam ut farraginis ex illorum illustrium operibus seculo XIV ab impostore compactæ.

Jam ad Vincentii opera recensenda accedo. Neque enim accuratum hactenus eorum indicem apud scriptorum ecclesiasticorum nomenclatores legere est, qui alter alterum excipientes, nequidem editiones ipsas diligenter referunt.

Primum itaque est *Speculum majus*, quod rejecto Speculo morali ut spurio & supposititio in tria deinceps ex mente auctoris sic dividens: *Naturale, Doctrinale, Historiale*. Annotandum autem quod habet auctor cap. 3 prologi sub finem. *Quod, inquit, Speculum majus appellare decrevi, Speculum quidem eo quod quicquid fere speculatione id est admiratione vel imitatione dignum ex iis que in mundo visibili vel invisibili ab initio usque ad finem facta vel dicta sunt, sive etiam adhuc futura sunt ex innumerabilibus fere libris colligere potui, in hoc uno breviter continetur. Majus autem ad differentiam parvi libelli jam dudum editi, cujus titulus est Speculum vel imago mundi in quo scilicet hujus mundi sensibilis dispositio & ornatus paucis verbis describitur. Quodnam sit istud opusculum quæret forsitan aliquis: mihi autem indubium est illud esse quod *De imagine mundi* inscriptum editiones Anselmi Cantuariensis representant, Coloniensis anni 1612 T. III: Lugdunensis curante Theophilo Rainaud S. I. 1630 P. IV inter spuria. Idque evincitur ex eo quod caput primum Speculi naturalis, quod ibidem dicitur ex libro de imagine mundi acceptum, ipsum est etiam caput primum libelli apud Anselmum editi, cujus etiam postea passim, ut se dat occasio plura excerpta exhibentur tum in Speculo naturali tum in historiali. Et quia de auctore hujus libelli apud eruditos est controversia, gratiam iis me facturum putavi, si quod a me bibliothecam Sorbonicam scrutante inventum est, patefaciam. In ea namque codex est seculi XIII & fortè antiquior membr. hoc opusculum exhibens cum duplici epistola præfixa, quæ utraque deest in editis, sed ex qua auctorem deprehendas. Ambas hinc forsitan non pigebit legisse. Prima sic habet.*

» Honorio septiformi spiritu intima fide illustrato ac septenis rivis trifaræ philosophiæ inundato, H. post septimanam hujus vitæ septem beatitudinibus laureari, & in octava trinitatem in unitate contemplari. Quia ignorans cum ignorantibus ignorantia tenebris involvor, ideo meo tam lugubremque vitam ut cæcus ducere videor. Quare quia te immensa sapientiæ luce circumfulsum cognosco, cum multis aliis depesco, quatenus aliquam scintillulam tuæ flammivomæ scientiæ, cum tibi non minuatur, nobis impertias, quæ positionem orbis quasi in tabella describas. Inveniens enim videret propter nos facta quotidie spectare, & in mentibus insipientibus quid sunt penitus ignorare.

Altera responsiva sic habet.

*Sapientia alumno audita diligenter scrutari in scientia profundo, » Honorio utriusque hominis salute nunc vigere, & in Sion Deum in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi oculo ad oculum videre. Tum igitur lectioni studiosus incumbas, ac totius scripturæ medullam sitibundus exugas. Poscis amicissime a me quemadmodum vulgo dicitur, quod ovis a capra petierit lanam, totius orbis depingi tibi formulam, in qua sic oculum corporis reficere, sicut visum corporis soles in machina universitatis depascere. Quod negotium sudore plenum ipse melius nostri quam sit laboriosum quamque periculosum: laboriosum quidem mihi in aliis occupato, & multis ut scis animi molestiis prægravato, periculosum autem propter invidos, qui cuncta quæ nequeunt imitari, non cessant calumniari, & quæ assequi non poterunt, venenoso dente ut fetiger hircus lacerare non omittunt, & ea quæ publice arguunt in mente tegunt, atque de labore nostro sibi scientiam (acquirunt,) quam ut suæ margaritas proculcant. Enimvero cum non solum laborem meum sed etiam me ipsum tibi debeam, præsertim cum me non mihi soli sed toti mundo genitum intelligam, omittens invidos tabescentes, non me sed seipsum invidio corde corrodescentes, ardua aggrediar molimina, quia improbus labor vincit omnia. Ad instructionem multorum quibus deest copia librorum, hic libellus edatur, nomenque *Imago Mundi* ei datur, eo quod dispositio totius orbis in eo quasi in speculo conspiciatur: in quo etiam nostræ amicitia pignus posteris relinquatur: nihil autem in eo nisi quod majorum commendat traditio.*

Mundus dicitur quasi undique motus &c. ut in editis. Cæterum in eo codice opusculum non est integrum, ejusque non exigua pars temporum vicissitudine periit. At ex eo saltem nomen auctoris certo habetur, nempe *Honorii*: sive sit *Inclusus monachus Anglus*, ut placet Theophilo Rainaud, sive *Augustodunensis*, ut contendit Labbeus. Sed id præterit, redeo ad Vincentium, priusquam verò Speculi majoris editiones afferam, solvendus est nodus, qui plures hactenus torfit, ob finem maxime Speculi historialis, in quo auctor opus suum se consummare dicit anno Christi MCCXLIV Innocentii IV pontificis anno secundo, cum tamen ad annum Christi MCCXLII Innocentii decimum vel etiam undecimum, quo S. Petrum martyrem SS. albo inscripsit, historiam persequatur. Sed facilis solutio. Nimirum Vincentius priusquam vastum illud opus perfecisset, jam hunc finem præparaverat & scripsit anno MCCXLIV, tum nescius quousque opus deducere vita semper incerta permetteret. Cum autem postea diutius vivens quam primum putarat, Speculum majus tribus partibus naturalis doctrinali & historiali constans perfecisset, & ad annum MCCXLIII produxisset, ex grandiori ac impor-

tuna mole qua illud prius exaraverat, jubentibus superioribus, in eam formam qua nunc habetur reducere coactus est: quod cum ipse interea aliis studiis per obedientiam occupatus sua manu perficere non posset, aliorum opera ad id exequendum usus est, quibus adversaria sua omnia commisit, ut ipse testatur prologi cap. 3. Isti autem notarii ad opus contrahendum selecti, non attendentes Speculum historiale ad annum MCCXLIII productum, finem operis qualis erat jam ab anno MCCXLIV paratus, nihil in annis mutando addiderunt. Ut ita sentiam me movere codex MS fol. par. memb. sec. XIII bibl. olim Seguer, nunc Coislin, apud S. Germanum a pratis nunc servatæ. Opusculum autem illud foliis 176 tantum constans delineatio quædam est seu prodromus vel compendium trium Speculorum laudatorum, quod Vincentius in gustum sui operis majoris quod nondum publicum facere poterat, præcedere anno MCCXLIV voluit. Hoc est opusculi principium

Materia totius operis est mundus secundum quinque sui acceptiones. Dicitur enim primo modo archetypus mundus, id est principalis, qui omnium exemplaris &c. quæ totidem verbis leges Speculi naturalis lib. I cap. I ad illa verba: Mundus autem archetypus ipse est Dei Filius cum Patre & Spiritu sancto unus Deus. Sic autem immediate prosequitur:

Totum igitur opus summatim continet primo quidem de Deo Trino & uno creatore omnium brevem tractatum de generatione Filii & processione Spiritus Sancti, de nominibus divinis personalibus & essentialibus, deinde de celo empyreo & natura angelorum &c. totidem verbis ut in prologo Speculi majoris cap. 15 editorum sed 16 codd. MS genuinorum Sorbonici, Colbertini, Augustini, & Gervas. supra laudatorum. Postea sic prosequitur:

Deus itaque æternus simplex & incorporeus ineffabilis & incomprehensibilis, multifarie tamen utcumque nominabilis, cum sit unus in substantia, trinus est in personis &c. quæ totidem verbis leges Spec. Hist. lib. I a cap. I ad cap. 54 inclusive. Postea quædam sunt de scientiis quæ & totidem verbis habentur tum Spec. histor. lib. I tum Spec. doctrin. passim ubi de qualibet scientia aut arte agitur. Potissima verò opusculi pars est chronicon ab initio mundi ad annum MCCXLIV, quod & totidem verbis legitur in Spec. histor. passim suis locis & Spec. natur. lib. 32 speciatim verò ab imperatore Caio Caligula verbo tenus leges lib. 32 Spec. nat. a cap. 53 & deinceps. Attendendus autem potissimum finis qui sic habet:

Denique D. Innocentius IV in sede Romana staturitur, qui nunc secundum annum sui pontificatus agens graviter infirmatur. Hic jam sedes cardinalium plurimas ex longo tempore vacuas personis quibusdam nominatis ex diversis mundi partibus evocatis in brevi temporis spatio replevit, & Ecclesiam Romanam a tempore pape Gregorii multis ut fertur debitis obligatam per industriam suam exoneravit. Hæc de temporibus regni Ludovici junioris, prout ego vel apud meipsum recolare, vel ab aliis audire potui breviter hic adjeci: quia per negligentiam vel injuriam clericorum atque monachorum nostri temporis parum aut nihil usquequaque per diversas ecclesias & monasteria reperire valui. Ultimum quod de dicto Ludovico IX antea narravit, est solemniter susceptio coronæ spinæ, & paulo post partis crucis Dominicæ e C. P. Parisios a peregrinis transmarinis delata: quæ anno MCCXXVIII vel XXXIX acta. Immediatè verò post hæc a me excerpta subjungit.

Ecce tempora sextæ ætatis usque ad presentem annum summatim perscrutando descripsi, qui est an

*nus Christianissimi regis nostri Ludovici XVIII, imperii verò Frederici XXXIII, pontificatus autem Innocentii IV secundus: porro ab incarnatione Domini MCCXLIII, a creatione mundi MCCVI, & hoc duntaxat juxta minorem numerum, quem in hac tota serie secuti sumus: porro secundum majorem numerum ex antiqua translatione sumtum quem supra posuimus, annus præsens existit ab initio seculi VI M cccc XLIII. Porro VII ætas quæ animarum quiescentium est &c. verbo tenus ut in fine Spec. natur. lib. 32 cap. 102 integro. Cui subjungit auctor: *Legitur autem Antichristus in Babylone de tribu Dan nasciturus &c. totidem verbis ut in fine Spec. histor. lib. 31 a cap. 109 ad 125 inclusive, & finit his verbis: Et secundum hoc Ecclesia de angelis & hominibus collecta dicitur una sponsa non solum Christi sed totius Trinitatis. Cum igitur hic finis jam scriptus esset, notarii quos adhibuit Vincentius, non attendentes, opusculo quidem convenire, non verò majori operi quod ultra progredietur, qualem erat ab auctore anno MCCXLIV exaratum ad Speculum historiale addiderunt. Hinc ortæ illæ difficultates quæ Bellarminum, Vossium & alios ita torserunt, ut Bellovacensem putarint historiam suam ultra annum MCCXLIV non produxisse, ino & aliqui non ulterius vixisse; Labbeus verò finem illum inquinatissimum dixerit: qui si opusculum a me hinc laudatum vidissent, & unâ erroris originem deprehendissent.**

Supervacaneum censeo monere tractatum de electione imperatoris opellam prorsus insulsam & absurdam, quam in capite Speculi historialis præferunt editiones antiquæ, ad finem verò rejecit editio Duacensis, non esse Vincentii nostri factum, sed quisdam Germani circa finem seculi XV viventis, qui ignorantiam suam a capite ad calcem prodit, certe indignam quæ prælum pateretur. Hæc verò Speculi majoris editiones mihi cognitæ.

Prima ab aliis ommissa est Argentinenfis Johannis Mentelli vel Mentelin; habetur Paris. in Navarr. voll. IV chart. imper. quorum duo priora Speculum naturale, tertium Speculum doctrinale, quartum Speculum morale complectuntur. In tribus primis desunt locus, annus & nomen typographi, at cum charta & caractere sint omnino eadem cum quarto ex eadem officina prodiisse verisimillimum est. Sic autem ad calcem quarti legitur: *Vincentii Belvacensis S. T. P. ordinis FF. Præd. Speculum morale &c. fuit feliciter, impressumque in inclita urbe Argentinenfis, ac nitide terse emendateque referunt per H. D. Joannem Mentellin artis impressoria magistrum famosissimum anno 1476 die mensis novemb. 9. Speculum Historiale quod ex ea editione deest in Navarra citata, haberi testatur Reiserus in Augustana cum hac epigraphe: *F. Vincentii vulgo Belvacensis O. P. Speculum historiale &c. impressum per Joannem Mentellium 1473.**

Altera a Gesnero & Simlero refertur editio Basileensis apud Joannem Amerbachium totidem magnis voluminibus. Labbeus, Caveus, Dupinius, ac Cornélius a Beughem in *Incunab.* hanc eandem laudantes, anno 1481 prodiisse dicunt. Fortè ea sit quæ in Bib. Sangerman. Paris. Benedict. anno loco typographoque omisis. Obest tamen quod Gesnerus Amerbachianam voll. tot quot Speculis contineri asserat: in ea autem Sangerman. Speculum naturale voll. duo & Speculum morale duo item voll. spissiora constituent: præterea illa Sangermanea & charta & caractere cum Panthæologia Raineriana Noribergæ apud Koburger 1474 in eadem bibliotheca servata convenit ut ovum ovo non sit similis. Ut ut sit

Tertia editio est Noribergensis in qua Specula hoc ordine prodiisse refert Beughemius, *Historiale*

SEC. XIII. 1473. *Naturale* 1483. *Morale* 1485. *Doctrinale* 1486: penes quem quantum ad annos fides. Mihi Historiale visum in Navarra cit. charta imper. unico volumine compactum typis nitidioribus quam Argentinensia supra laudata volumina, in cuius fine sic legitur: *Speculum Historiale F. Vincentii O. P. per Antonium Koburger Nurembergæ incolam sinit feliciter, consummatum anno mccccclxxxiii vigilia S. Jacobi*. Sic etiam in indice Bib. Bentesianæ anni 1702 refertur. Editionis ejusdem Speculum doctrinale mihi visum apud nostros Ebroicenses charta imper. Nurembergæ impensis Ant. Kobergen anno 1486. apr. 17. Apud eosdem Ebroicenses est Speculum morale ejusdem formæ & ut videtur ejusdem editionis, at cum ultima folia sint avulsa, nil a se affirmare.

Quarta editio eaque prima Veneta anni 1484 laudatur a Caveo, Dupinio, & Beughemio & in indice Bibl. Heinsiam. anni 1682 recensetur.

Quinta editio eaque 2 Veneta prodiit anno 1494 voll. quatuor cura Hermanni Leechenstein Colonienfis, Speculo Historiali subicitur ex chronica nova, *Appendix gestorum ab Innocentio IV ad Alexandrum VI & Maximilianum regem Romanorum*. Extat in Sorbon.

Sexta editio quæ Veneta tertia apud Dominicum Nicolenum 1591 fol. prodiit. Laudatur in Bibl. Bodley.

Septima & ultima est Duacena typis Balt. Beleri 1624 voll. 4 in fol. eleganti charactere monachorum Vedastinorum laboribus accurata, sub hoc titulo, *Bibliotheca mundi*.

Præter illas operis rotius integras editiones, Speculum historiale ut quod magis in usu separatim pluries prodiisse ferunt. Reiserus Bibl. August. pag. 115 laudat editionem 1474, quæ ibidem servatur in membranis, quam Moguntinam facile crediderim a Joanne Fust insigni typographiæ parente adornatam, ut inter alios memorat Joannes la Caille in Hist. sua Typographiæ Gallica pag. 13. Caveus & Beughemius laudant ejusdem Speculi Histor. editionem Noribergæ anno 1473, quæ si fuit & privata fuit. Apud nostros Ebroicenses extat Speculum Historiale charta maxima sine ulla loci anni aut typothetæ mentione: sic solum legitur manuscriptum: *Pertinet liber iste conventui S. Ludovici Ebroicæ. O. FF. Prædic. de dono ven. pat. Fr. Michaelis Desperrois ejusdem conventus & regalis monasterii de Pissaco confessoris ac vicarii A. D. 1479*. Ex quibus constat editionem antiquiorem.

Idem Speculum historiale Gallice versum prodiit Parisiis sumtibus Antonii Verard 1495 voll. quinque fol. mag. Carolo VIII Francorum regi nuncupatum. Hujus editionis volumen primum vitulinis impressum extat in Bibl. olim Seguer, nunc Coiffin. Quæ versio licet novam præstet typographus ipsissima est quam Joannes Duvingnay hospitalarius S. Jacobi de Altopassu ad instantiam Joannæ Burgundæ Philippi VI Valesii Francorum regis uxoris prioris adornavit, innovata solum, & in quibusdam emendata. Fallitur Beughemius cum putat his quinque voll. non solum historiale sed & alia tria Specula Gallice versa haberi. Est & alia hujus versionis Historialis editio voll. duobus fol. medioc.

Finis in Speculo Naturali paulo emendatior est tum in impressis, tum in codd. mss quàm in Historiali: sunt tamen & quædam errata, sic enim legit lib. 32 cap. 102: *Ecte tempora atatis sextæ usque ad annum presentem summam perstringendo auxiliante Deo descripsimus, qui est annus ab incarnatione Domini 1250: a creatione mundi 5222*. (in cod. Victor. 987 legitur 5212, & sic legendum.) *Hic est annus pontificatus Innocentii IV*. (deest ut notat Labbeus in editione Duacena numerus Ogdo-

dis, » hinc, inquit, tenebræ illæ quibus involvitur Joannes Paulus Nazarius: at in codd. Colbert. 77 & 78, & in editione Argentinensi Mentellii diserte legitur *Octavus*: sicque in suo exemplo etiam legit Nazarius, ut si quæ sint illius tenebræ, inde non prodierint.) Sequitur: *Vacationis imperii Romani, scilicet a depositione Frederici quintus, regni vero Christianissimi nostri regis Francorum videlicet Ludovici*, XIV. Mendum esse recte monet Labbeus, & legendum xxiv ut supra cap. 101, & mirum hoc erratum in omnia exempla qua impressa qua mss a me visa irrepisse, tamen in Victor. 987 laudato legitur xxiiii.

Codd. mss tum a me visos tum ab aliis laudatos recensere quædam mihi necessitas incumbit, ne in quibus interpolatus est prologus & corruptus, lector fallatur. Itaque Parisiis hæc a me visa exempla ms.

In Regia Speculum Historiale T. 1. seu ix primi libri fol. med. memb. sec. xv n. 5227. Prologus est corruptus. T. iv. seu octo posteriores libri duplex nn. 4912 & 4913 fol. mag. memb. sec. xiv.

Idem Gallice ex versione Joannis Duvingnay laudati. T. 1 octo priores libros exhibens n. 6938 fol. mag. memb. Ad calcem sic legitur: *Cest volume fu achevé l'an de grace 1383 la veille de S. Catherine*. Sunt tres alii codices 6934, 6935 & 6937 T. 1, 11, & iv ejusdem versionis. Ad calcem prioris sic legitur: *Cy sine le 1 volume du livre dit Miroir historial escript par Raoulet d'Orliens l'an 1396 parfait, a Dieu graces rendy, de Juing le premier Vendredy*, id est 2 Junii cum esset lit. Dom. B. A. Codex 6936 est eadem 1 v pars fol. mag. memb. sed non ejusdem elegantia & ævi sequioris. Codices 6930, 31, 32 & 33 fol. mag. memb. sunt iv partes ejusdem Historialis ejusdemque versionis: ad calcem ultimi sic legitur: *Cy sine le Miroir historial, & fu accompli l'an 1455 le 6 jour de Septembre*. Tres priores tamen majorem antiquitatem præ se ferunt. Codices 6731 & 6732 memb. fol. max. ejusdem versionis quorum primus xi priores libros, secundus xi sequentes, at deest tertius qui x ultimos, videntur seculi xiv inclinati. Hic codices omnes ut pellibus vitulinis sic imaginibus elegantibus duobus exceptis ubique resplendent. Codices a 6939 ad 6949 fol. mag. chartacei ac seculi xv leviores solos 28 priores libros ejusdem versionis exhibent. In omnibus hæcenus laudatis corruptus est prologus.

Codex 5228 liber est primus Speculi moralis fol. mag. memb. & ut videtur sec. xv.

In Colbert. codices 77 & 78 fol. maj. memb. optimæ notæ sec. xiv continent Speculum naturale cum prologo corrupto. 2108 est iterum altera pars Spec. natur. a lib. 19 ad 27 fol. mag. memb. ejusd. atatis. Codices 293 Spec. Hist. a lib. xiii ad xxii & 3082 a lib. xxiiii ad finem fol. mag. memb. sec. xiv. Codex 292 est Speculum doctrinale citatum, in quo prologus purus & genuinus. Sed & cod. 1036 fol. mag. memb. spec. doctr. sunt libri 12, 13, 14, 15. Codices Sorbonicos jam laudavimus. In Navarra non est nisi Speculum Historiale voll. iv fol. mag. memb. sec. xiv. cum prologo corrupto.

In Augustin. ad pontem novum præter Speculum doctrinale supra laudatum voll. duob. fol. mag. memb. in quo prologus purus nn. 225 aut 275. Est & Speculum Histor. voll. duob. fol. par. memb. nn. 270 & 271, sed in his prologus corruptus. Sunt omnes sec. xiv.

In Gymnasio mag. Gervasii dicto sex sunt codd. fol. max. memb. sec. xiv. Primus Spec. Natur. libri xvi priores: sequentes quatuor Speculum Histor. integrum: in his prologus corruptus. Sextus Speculum Doctrinale integrum, in quo prologus purus.

In Victor. Naturale fol. mag. memb. voll. duob. 986 & 987 sec. xiv. Tum & Historiale voll. duob. fol. mag. item memb. 594 & 595 sec. xv. In his corruptus prologus.

In indice codd. mss Angliæ hæc exempla recensentur

Speculum Historiale T. 1 P. 1. 2435. P. 11. 590, 1312, 2321. P. 111. 1617, 1620, 2226. T. 11 P. 1. 597, 2370, 2667 hoc Gallice, 8257. P. 11. 782. Naturale T. 1 P. 11. 850 in quo Vincentius falso dicitur ord. Minor.

Doctrinale T. 1 P. 111. 2235.

In Elencho codd. mss Belgii a Sandero edito juxta paginas Elenchi.

Historiale T. 1 pag. 103, 188, 312, 328, 339, 366. T. 11 pag. 6 Gallice 256.

Naturale. T. 1 pag. 103 duplex 271. T. 11 pag. 248.

Doctrinale. T. 1 pag. 174 voll. duob. T. 11 pag. 40.

Venetis in Bibl. SS. Joan. & Pauli: & Patavii apud Erem. Augustin. extat Historiale. Indigenarum erit nos docere horum codd. quis prologum referat corruptum seu cum quadrifaria divisione, quis purum seu cum trifaria tantum.

Possevinus hæc venit emendandus in Apparatu verbo, *Guillelmus de Conchis*, ubi ait » eum triginta tres libros super opere sex dierum composuisse, typis etiam excusos, & tomum quo xix » liber ad xxxiiii continebatur a se visum mutilum » in fine, ut quis typographus fuerit, rescire non » potuerit, ut opus ipsum e philosophis atque theologis constatum uberem suppellectilem habere dignam, quæ legatur: nam & post creaturarum quæ » in mundo sunt hominisque tractationem, tertius » decimus (*legend. trigessimus tertius*) tandem liber » agit de locis hominis (*lege orbis*) habitabilibus, de » que temporibus sex ætatum mundi usque ad Antichristum, & de innovatione mundi. Hæcenus Possevinus graviter hallucinatus. Opus enim illud super sex diebus creationis ab eo laudatum, ipsum est Speculum naturale nostri Vincentii, quod in xxxiiii libros prologo in iis computato dividitur, & in quo a xix ad xxxiiii eadem illa tractantur, quæ a se lecta Possevinus monet in tomo sibi a patriarcha Aquileiensi misso, ad cujus calcem nisi ultima folia avulsa fuissent, non solum typothetæ sed & Vincentii Bellovacensis nomen legisset. Possevino causa hallucinandi fuit, quod liber ille Speculi naturalis xix in codd. mss & in omnibus editionibus antiquis, sed xviii in edit. Duac. sic incipit: *Guillelmus de Conchis. Piscibus itaque & avibus &c.* Hinc enim existimavit esse totius operis auctorem: cum excerptum tantum sit quod eo loci Bellovacensis affert ex libris dicti Guillelmi de Conchis, ut passim quam plurima ex eodem excipit. Nam aliunde Guillelmus ille de Conchis vir fuit sua ætate celebris, non ordinis Minorum ut conjicit Possevinus, & dubius tamen excipit Wadinghus, sed secularis juvenibus docendis Parisiis ut videtur applicitus, ac teste Alberico ad annum 1154 philosophus magni nominis habitus qui, multa opera scripsit non centonaria, qualia sunt Bellovacensis, sed ex eadem ipsius vena fluentia, quorum hoc a me visum in Victorina n. 769 cum hoc titulo: *Tractatus philosophiæ in particulas iv divisus, 1 de causa rerum sive de Deo, 2 de celo ac de sphaera, 3 de aere & zonis & meteoris, 4 de terra & homine præsertim seu secundum corpus, seu secundum mentem scientiis informandam*: qui & particulam 3 sic incipit: *Etsi studiis docendi occupati parum spatii habeamus ad scribendum &c.* Cujus & in Bodleyana recensetur: *Dialogus inter ipsum & Normanorum ducem*. Quos tractatus Bellovacensis excerp-

T. O. M. I.

SEC. XIII. pit hinc & inde in Spec. Natur. At certo jam non erat dux Normanorum, cum scribere cœperunt Minores. De Conchis dictum volunt ex oppido hujus nominis diocesis Ebroicensis in Neustria. Hæc monere necesse fuit, ne quis novus Alva ex narratione Possevini ansam arripiens, Speculum naturale Minoris alicujus opus esse contendat, cujus nomine eraso suum Vincentius supposuerit, eaque sola ratione factum alienum adoptarit.

Is non sum qui Vincentii opus velim plus æquo commendare. Vir laboriosissimus fuit, laborisque sui fructum non modicum reportavit, siquidem ex quo collectio seu compilatio ab eo suscepta publici juris facta est ad initia usque seculi xvii, nullum opus magis usu tritum fuit, nullum etiam a principibus magis exquisitum, ut quod tum instar vocabularii universalis habebatur, vel etiam instar integre bibliothecæ, in qua quidquid quæreretur, in promptu & ad manum erat. Exinde laudes ille ipsi a Tritemio & aliis plena manu datæ, quas in editione Duacensi legesit.

Quamquam autem a centum circiter annis & in scrutanda rerum natura, & in scientiarum encyclopædia dilucidanda, & in emendanda historia longius progressum fuerit, & major in dies accessio fiat: maximo tamen usui Vincentii Specula sunt adhuc & erunt semper: primo quod in eis plures habeantur auctores simul collecti, quos divisos haud facile reperiar. Imo plurium auctorum scripta posteris servavit, quæ vel in paucis bibliothecis delitescent etiamnum, vel sunt omnino deperditæ, in quibus non solum theologi, jurisperiti, historici, at & philosophi, medici, astrologi, chimici & alii sua ætate insignes.

Alius nec contemnendus accedit ex Vincentianis Speculis fructus, variæ nempe lectiones eorum auctorum quorum opera vulgo habentur, & quorum loca emendatius in Speculis leguntur, quam in pluribus editis. Hinc Vedastini in edit. Duac. non ad criticæ leges egisse se ostendunt, cum eam editionem ad eorum auctorum exempla impressa se correxisse testantur: non enim apud Bellovacensem quaritur, quinam illi auctores jam legantur in recens editis, sed qui eos sua ætate in suis codicibus ipse Bellovacensis legerit. Itaque ad codices ms Speculorum antiquiores recurrendum fuerat, & ex iis solum editio emendanda.

His duo adhuc breviter addo, quæ opus Vincentianum non parum commendat, primum quod quæ fuerit seculi sui facies, quod in toto orbe regimine ecclesiasticum, quod politicum, quæ in utroque foro leges, quæ in scholis sententiæ in philosophia & theologia vigerent, quousque in artibus singulis perficiendis progressum, qui genuini SS. Patrum libri agnoscerentur, uno videas intuitu, quæ rescire non modo volupe, sed & omnino necessarium. Alterum est quod historiam sui seculi catholicæ ecclesiasticæ & profanæ accuratius nemo, nemo certius, & ab omni adulatione remotius scripserit. Hinc origines suas non solum Prædicatorum ac Minorum ordines, sed & canonici regulares, Cluniacenses, Cistercienses, Cartusiani remotis fabulis petere & agnoscere possunt.

Non ignoro Vincentium a quibusdam inter alios a Melchioro Cano, an quia ejusdem familiae liberius de eo sibi permittente iudicium argui, ut qui non tam veris certisque scribendis dederit operam, quam ne nihil omnino præteriret, quod scriptum in schedulis quibuslibet reperiretur. Sed Cani censuram quisquis Specula percurrerit, utique pronuntiabit severiorem. Modo Possevinum audiebamus Speculum naturale sub nomine Guillelmi de Conchis laudantem, ut quod uberem suppellectilem habeat dignam quæ legatur: an verò idem opus

Gg ij

SEC. XIII. *gansi amorem tui & matris tuae denegare: veneretur ergo vos sicut digni estis mens mea, serviat vobis sicut debet caro mea, & in hoc consummetur vita mea, ut in aeternum psallat tota substantia mea. Amen. Explicit liber de laudibus virginis. Sequitur epigramma Petri Comestoris laudatum, cujus nomen in quibusdam codd. mss. præfigitur, in aliis postponitur.*

Hæc sãt sunt ut quantum opellæ duæ inter se differant videat lector, Bellovacensis stylo simplici & humili, Grenierana ornato & rhetorices floribus omnibus resperfo scripta. Non dubitaverim tamen quin hujus auctori, quem post restitutas in universitate Parisiensi a Nicolao Clemangio humaniores literas circa initia seculi xv ac Basileensis concilii tempora vixisse tum stylus tum doctrina indicant, opus Vincentianum sub oculis habuerit dum suum texeret, ex eoque plura Patrum loca transcripserit, ac etiam plures capitum titulos mutuatus sit, hæcque omnia stylo suo innovata ac mollita usui suo accommodavit: tantum abest ut canonicus hic Victorinus, cujus nomen Greniero incertum, Petrus Comestor fuerit, quem Bellovacensis Spec. Hist. lib. 29 cap. 21 Parisiensium magistrorum in theologia primum fuisse asserit, & ab anno 1154 circiter ad 1178 potissimum floruisse refert, cujus & versus supra relatos in laudem B. Virginis ea ætate plurimum decantatos ibidem cap. 1 inferens ab interitu vindicavit, a quo si alia de eadem Deipara prodissent, proculdubio non tacuissent. De Petro Comestore Joannes Parisiensis canonicus Victorinus sic in *Memoriali Historiarum* ad annum 1175. *Hic Petrus Manducator primò fuit in ecclesia Trecentensi præbendatus, demum fuit canonicus & cancellarius Parisiensis, post sepultus est in ecclesia S. Victoris Parisiensis.* Nec plura. Mirum si habitum regularem ibidem induit, ut quidam volunt, id Joannem siluisse, qui agens de Mauritio episcopo Parisiensi ad annum 1196 in morte canonicum ibidem effectum non tacuit, & idem de Adenulpho electo Parisiensi & de quodam episcopo Meldensi narrat. Albericus quoad ætatem Vincentio consentit, & anno 1169 Petrum Manducatorem Petro Piclavino cathedra theologica celsisse testatur, quod virum indicat jam non solum emeritum sed & senem, ut ad 1198 vitam porrexisset vix credibile sit, contra fidem Vincentii auctoris supparis qui ad 1178 concludit.

Tractatus hujus *de laudibus B. V.* ut & sequentis *S. Joannis Evangelista* innumeri sunt in Bibliothecis codd. mss. In Colbert. n. 1036 fol. mag. cum libris quibusdam Spec. Doctrin. & tractatu de eruditione filiorum regaliu ejusdem auctoris. In Sorbon. triplex: Primus fol. mag. memb. n. 1 pag. 1052 inter alia plura. Item alter fol. memb. n. 1 pag. 1063 post Summam Peraldi de vitis. Tertius fol. par. memb. n. 1 p. 1019 inter plura: in Navarr. cod. mss. memb. in 4. Recensetur a Sanderò in Elencho codd. mss. Belgii P. 1 p. 131 n. 13 & pag. 141 n. 27. P. II p. 65. Fateor in catalogo codd. mss. Victorin. n. 72 hoc opus Petri Comestori ascribi, sed erratum est contra fidem ipsius codicis in quo Comestor ad finem quidem ascribitur ut auctor epigrammatis ibidem adjecti, at nequaquam tractatus, idque constat ex seq. cod. 89 certo antiquiori, in quo epigramma indicatur exscriptum ex Spec. Histor. lib. xxx ut supra notavimus: neque verò solum illud erratum in hunc catalogum irrepsit. Sic n. 1165 liber *de natura rerum* Alberto Magno tribuitur, quem certum est opus esse nostri Thomæ de Cantimprato: Sic n. 607 F. Guillelmus de Melitona dicitur ord. Præd. quem Minoritam fuisse omnes norunt: sic n. 946 opusculum quoddam *de laudibus B. V. & S. Joan. Evangel.* nostro Bellovacensi

ascribitur toto cælo a superiori diversum, & cujus auctor in fine se dicit peregrinum, quondam modici regni Orientalis cancellarium (fortè Cypri) & nunc in sine dierum Parisius in orto Cælestinorum humilem solitariu. De quibus & aliis similibus canonicum bibliothecæ præfectum identidem monui.

Ex hæcenus dictis patet, quid ad illud alterum respondendum, quod objicit eminentissimus Rodrigo Rodriguez, de Petro Damasceno sub cujus nomine asserit tractatum de vita & gestis B. V. typis aliquando prodidisse, (de quo penes illum fides, nam in nullo librorum impressorum indice hæcenus videtur recensitum) & in Trajectensi bibliotheca Rhemana ms. servari teste Sanderò P. II pag. 83. Nam illud *Mariale* seu *Marionale* ut legit Sanderus vel aliud est a Vincentiano ab Amerbachio edito, ut pene innumera sunt ejus generis inter codd. mss. secul. xi ad xiv: & tunc quid probat Alva? vel est idem: & tunc cur in eo auctore ipse non stat? cur ad Petrum Comestorem postea & ad Grenierianum confugit? Adeo verum est illi Damasceno nec ipsum fidem habere.

Neque verò immorandum arbitror in eo refelendo, quod ultimo objicit adversarius, nempe neque Henricum Gandavensem, neque Sixtum Senensem ubi de Vincentio Bellovacensi hujus tractatus de vita & gestis B. V. inter ejus opera meminisse: nam illi etiam neque aliorum tractatum *de gratia Christi, de eruditione puerorum regaliu, &c.* meminere, quos tamen nostri Vincentii factus esse certissimum est. Itaque Gandavensem ipso teste in auctorum suæ ætatis operibus recensendis parum accuratum fuisse palam est, unde Miræus ejus scholiastes plura in eo emendanda & addenda habuit, inter quæ & hunc de B. V. tractatum non omisit, & Vincentio vindicavit. Quantum ad Sixtum Senensem cum non nisi de sacræ scripturæ interpretibus ageret, Speculum naturale solum, in quo Hexahemerone creationis explicatur laudavit.

Vincentii tractatus nondum typis excusi quinque mihi veniunt recensendi.

1. *Liber de Sancta Trinitate*, cujus ut antea a se editi ipse meminit lib. I Spec. Nat. cap. 1 sic enim ibi: *De mundo quippe archetypo sufficienter ut asserimus aliàs differimus, in libro videlicet quem de Sancta Trinitate communiter ex dictis Sanctorum & catholicorum doctorum nuper compegimus.* Servatur adhuc ms. in S. Martin. Tornac. E. 46 teste Sanderò P. I pag. 118. Pr. *Cum attestante propheta justus ex fide vivat &c.*

2. Tractatus duo in Bib. Victor. servati n. 920. Titulus: *Incipit expositio orationis Dominicae & salutationis Beatae Mariae per Vincentium qui fecit Speculum historiale. Incipit Prologus: Quia frequenter in evangelio monemur a Domino instanter ac sine intermissione orare, nec ulla ut arbitror inveniri potest utilior atque suavior, & ad impetrandum efficacior orationis formula, quam illa que dictata nobisque administrata est ex ore ipsius Dei sapientia & veritatis, mihi omnium Fratrum ordinis Prædicatorum minimo utile atque salubre visum est &c.* Pr. *Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se. Hoc dicitur nobis a Domino Matth. 7 &c.* Postea sequitur alter tractatus

Incipit prologus in salutatione B. V. Mariae ab angelo facta. Post dilucidatam a nobis utcumque juxta humilitatis & possibilitatis nostre modulum orationem dominicam, placuit etiam stylum veterem circa salutationem Beatae Virginis angelicam &c. Pr. *Salutate Mariam qua multum laboravit in vobis. Roman. 16.* Iidem tractatus in eadem Bib. sunt iterum n. 428 qui duo codd. fol. par. memb. sunt & in Sorbon. Primus quidem in collectione plurimum opusculorum ejus ætatis, quorum primum est

de preparatione cordis nostri Gerardi Leodiensis, & xi istud de commendatione orationis Dominica. Abest prologus & incipit: *Pater vester qui in cælis est dabit bona &c.* eadem ut in Victor. codex est fol. med. memb. Alter tractatus de salutatione B. V. est cod. n. 1 pag. 965 fol. par. memb. post plura alia, qui codex est sec. XIII & ex legato Petri de Lemovicis. Abest & in hoc prologus & incipit: *Salutate Mariam &c.* Stylus est idem ac in aliis Bellovacensis operibus totus ex dictis SS. PP. contextus.

4. *Tractatus de morali principis institutione.* Recensetur in Indice codd. mss. Angliæ T. I P. II n. 577 & P. III n. 1373. T. II P. I n. 25. Hic est prologus: *Vincentii Bellovacensis de morali principis institutione. Carissimis & religiosissimis in Christo viris & illustrissimis Dominis omni honore ac reverentia dignis principibus Ludovico Dei gratia regi Franciæ, ac Theobaldo ejusdem favore clementia regi Navarræ & comiti Campaniæ, F. Vincentius Bellovacensis de ordine Prædicatorum salutem in omnium Salvatore. Olim dum in monasterio Regalimontis ad exercendum lectoris officium juxta sublimitatis vestræ beneplacitum Domine mi Rex Francorum moram facerem, ibique vos & familiam vestram divinis eloquiis aurem pariter ac mentem præbere diligenter interdum adverterem, mihi quidem utile visum est aliqua de multis libris, quos aliquando legeram ad mores principum & curialium pertinentia summatim in unum volumen per diversa capitula distinguendo colligere: quatenus & ego & Fratres de ista materia, de qua nimirum pauca inventiuntur scripta, speciale quid in promptu haberemus, ad quod opportune possemus recurrere, si quando nobis incumberet hujuscemodi generibus hominum, utique principibus, militibus, consulariis, ministris, vallivis, præpositis ac cæteris sive in curia residentibus, sive foris rempublicam administrantibus, ea quæ ad vitæ honestatem & animæ salutem spectant, unicuique prout statui suo competet, privatim vel publice suadere. Quod ergo tunc temporis occasione * nostra Domine mi rex Francorum incepti, sed aliis præpeditis negotiis emergentibus intermissi, nunc tandem accedente vestra petitione Domine mi rex Navarræ non immerito vicem justionis apud nos obtinentes, quia videlicet postulatio vestra per venerabilem patrem nostrum Fratrem Umbertum totius ordinis nostri rectorem atque magistrum mihi innotuit, opitulante Domino placuit consummare. Verum quia pluribus aliis occupatus negotiis opus illud inceptum prout vellem, accelerare conموو de non possum, primum ejus libellum jam editum interim sublimitati vestræ transmittito per subjecta capitula distinctum. Sequuntur capp. xxviii tituli. Princ. *Sicut dicit Apostolus ad Rom. cap. 12. Multi unum corpus sumus in Christo &c.* Hæc agente carissimo sodali nostro Michaelè Lequien accepi ex Angliæ.*

5. *Tractatus de penitentia.* Extat in Colbert. n. 2057 fol. med. memb. ante 400 annos scriptus. Tit. *Liber Fratris Vincentii de penitentia totus ex dictis SS. doctorum collectus. Prologus.* *Quia peccantibus mortaliter post baptismum sola penitentia remedium est ad vitam, & ut ait Ambrosius, facilius invenias qui servaverunt innocentiam, quam qui congruam egerint penitentiam: ut a multis qui potius iridentes quam penitentes: ut a multis qui potius iridentes quam penitentes, plenius agnoscat, quæ sit vera penitentia forma, mihi quidem peccatori satis utile visum est ex SS. patrum sententiis, qui de hac materia scripserunt ante nos plurima, flores pauculos colligendo, penitentia modum ordinemque describere, & hoc*

ipsum opusculum per cxcv capitula subjecta distinguere.

Extat idem tractatus ms. memb. in 4 in monasterio nostro Pissiacensi hoc solo discrimine quod cxcv capita postea in xv partes seu continentias distribuuntur. In hoc posteriori codice. subjicitur Bellovacensis epistola consolatoria ad S. regem Ludovicum de morte filii eadem manu scripta. Codex est 400 circiter annorum. Licet autem auctor F. Vincentius tantum nominetur, nec addatur cujus ordinis, stylus tamen tum prologi tum operis totius ex SS. Patrum dictis compacti non alius quam Bellovacensis lucubrationem esse evincit. Titulos xv partium placet hic adiacere.

In prima parte agitur de penitentia in communi.

In II de cognitione peccati.

In III de confessione & pertinentibus ad eam.

In IIII de satisfactione in communi & partibus ejus. Idem in V.

In VI de elemosyna & conditionibus ejus.

In VII de oratione vocali depressa & ejus speciebus.

In VIII de oratione vocali sonora & ejus partibus.

In IX de oratione mentali & jubilatione.

In X de meditatione eorum que pertinent ad Deum.

In XI de meditatione eorum, que in hac vita pertinent ad miseriam humanam & ad statum proximi.

In XII de modo eorum que post mortem pertinent ad penam.

In XIII de modo eorum que post mortem pertinent ad gloriam.

In XIII de arrha anime in presenti, & quomodo in creaturis & moribus & scripturis debet aliquis meditari.

In XV de vigiliis & opere manuali.

Monendus autem hic lector, quemdam Anonymum Italum & provinciæ nostræ Lombardiæ sodalem hoc eodem seculo sed post Vincentium Bellovacensem claruisse, qui hoc idem opus innovavit. Eandem divisionem capitum cxcv in xv partes distributorum, iisdemque ubique titulis sequitur. Discrimen est quod licet eadem fere sint SS. Patrum sententiæ; tamen iste Lombardus eadem loca sanctorum modo breviora refert partem præscindens, modo productiora, quæ sequuntur & Vincentius omiserat adjiciens, aliquando non eodem ordine, aliquando nova & quæ non haberentur Vincentius inserens: adeo ut licet Vincentius agnosceretur sit primarius & verus auctor, Lombardus ex innovato opere non parvam laudem mereatur. Extat in Colbert. cod. 4524 memb. fol. par. caractere eleganti. Ad calcem sic legitur: *Explicit liber de fructibus penitentia editus & compilatus per quemdam Fratrem de ordine Prædicatorum in provincia Lombardiæ.* Et hinc etiam colligo seculo XIII vixisse, nempe ante divisionem provinciæ Lombardiæ in duas inferiorem & superiorem, quæ anno mccciii constituta est. Ut stylum hujus anonymi agnoscat lector, ejus prologum libet hic addere, quem cum prologo Vincentii conferat.

Titulus est. *Liber de fructibus penitentia. Quoniam peccantibus post baptismum mortaliter, sola penitentia remedium est ad vitam, ut a multis qui potius iridentes quam prudentes sunt, agnoscat plenius, que sit penitentia forma, mihi satis utile visum est ex sanctorum sententiis patrum, qui de hac materia in multis opusculis ante nos diffuse tractaverunt, flores aliquos colligendo, modum penitentia ordinemque describere, & hoc ipsum opusculum in xv portionibus dividere &c.* ut supra id est iisdem tituli.

Sec. XIII. Tractatum hunc ut viri doctrinæ sanioris factum commendat initio codicis sua manu Clar. Baluzius Bibl. Colbert. aliâs præfectus. Idem receptum videtur a Sanderò Elench. codd. ms Belg. T. II p. 198 lit. D. *Dominicani anonymi de fructibus penitentia*: & iterum p. 228 *Tractatus de fructibus penitentia*.

Epistolarum ad diversos librum unum Bellovacensis ante Tritemium laudaverat F. Laurentius Pignon: quod verisimile satis pro ea qua tum eruditionis & religionis fama clarebat, sed an aliæ jam extent quam nuncupatoriæ quorundam opusculorum relaxæ hæctenus inelater.

Cum nostri auctoris opera ex quo edita fuere, undique quærentur; hinc ea plures in varias formas verterunt, placetque hic indicare, ne quis in iis fallatur.

1. Opusculum pro varietate codicum vario gaudens titulo. In aliis enim dicitur *Flores Historiarum*, hicque genuinus est: in aliis *Speculum vel imago mundi*, & in istis Vincentio ascribitur, cum ejus revera non sit, sed Speculi historialis compendium ab Adamo episcopi Claromontensis clerico concinnatum Gregorioque X dictum. En principium.

Incipiunt flores historiarum ex historiali Speculo venerabilis viri Fratris Vincentii de ordine Fratrum Prædicatorum excepti a magistro Adam clerico D. episcopi Claromontensis. Sanctissimo P. ac D. Gregorio apostolica sedis summo pontifici, Adam Clericus Claromontensis episcopi pedum oscula beatorum, & in ejus oculis gratiam invenire. Quoniam inter causas rationabiles nihil censetur utilius beneficio literarum, quibus memoria reformatur, & in novitatem redit, quod oblivio obscuravit: vobis in solatium & recreationem spiritus quadam ex libris doctorum Ecclesie, quadam ex chronicis Eusebii, Bedæ, Sigiberti, Hieronymi, quadam præcipue ex historiali Speculo Fratris Vincentii de sacro ordine Fratrum Prædicatorum Parisiensium &c. Princ. Gesta prima ætatis. Deus ante omnem diem &c. Ubi refert catalogum regum Franciæ sic legit: XLIII Ludovicus filius ejus qui adhuc regnat, & jam regnaverat annis XLIII dum ista scriberentur, & liber præsens completeretur, qui completus est A. D. MCCLXX. Desinit opus in vacatione sedis Romanæ post mortem Clementis IV. Cui subjicitur idem finis qui in Speculo Natur. & Histor. sic: Vincentius. Septima ætas que animarum quiescentium est &c. ad finem usque ut in Histor. Expliciunt flores Vincentii ord. FF. Præd. excepti a magistro Adam Clerico D. episcopi Claromontensis.

Sub hoc titulo codd. ms duo sunt in Colbert. 5416 qui correctior est, & 2105, uterque membran. fol. par. At ab Othone III imperatore discrepant ambo & 2105 brevior est. Est & in Navarr. fol. med. memb. per omnia similis Colbertino 5416. Est & in Bib. Eccl. Paris. inter codd. in 4. memb. H. 7.

Idem opus sub alio titulo rescissa nempe epistola ad Gregorium X nuncupatoria prostat in multis Bibliothecis: Colbert. n. 2407 fol. par. memb. *Iste liber intitulatur Speculum vel imago mundi, editus a F. Vincentio ord. FF. Præd. Speculum gestorum mundi*. Idem tamen principium: *Deus ante omnem diem duo creavit &c.* omnino eadem ut in 5416. Sub hoc eodem titulo: *Speculum vel imago mundi*, extat duplex in Sangerman. a Pratis nn. 512 & 794. Sed uterque imperfectus, in utroque tamen est idem catalogus regum Franciæ, & dicitur liber completus anno MCCLXX. Plura Sanderus recenser exempla in Elench. codd. mss Belgii P. I. pag. 50 nn. 217 & 218 ubi errato fortè typorum dicitur *Adamus clericus episcopus Claromon-*

tensis, cum debeat legi *clericus episcopi*. Item pag. 188 sub altero titulo: *Imago*.

Non omittendum hunc auctorem laudari a Lanoio in opusculo *De vera causa secessus S. Brunonis in eremum*: at vir aliâs accuratus deceptus est sive cum Gregorio IX dictum opus asserit, quod Gregorio X nuncupatum est certissime, sive cum ad annum MCCXXX auctorem refert, qui anno tantum MCCLXX librum suum complevisse diserte asserit. Cum autem hujus libelli titulum legis *Speculum vel imago mundi*, cavetis ne eundem existimes quem supra recensui ex Bib. Coislinaiana: toto enim cælo differunt. Codex Coislinaianus ipsius Vincentii est & prima delineatio Speculi ejus majoris anno 1244 edita: at illi alii codices Colbertini 2407 & Sangermanei 512 & 794 sunt oppella Adam anno 1270 producta, sola rescissa ejus ad Gregorium X epistola.

Aliud opus extat in Regia n. 3909 codd. ms fol. mag. memb. uncias 4 spisso, estque compendium ex utroque Speculo naturali & historiali permixtis farnatum. Quidam libri integri insunt, rescantur quidam integri, plures circunciduntur. Prologus Vincentii redactus in compendium uti cetera, quadrifariam tamen divisionem exhibet, unde opus ex Speculis interpolatis coagmentatum colligas. Ubi catalogum pontificum refert desinit anno 2 Innocentii IV, ut in aliis tum impressis tum ms: at in catalogo regum Franciæ sic legit: XLVI filius ejus Ludovicus (nempe IX) regnavit annis... XLVII Philippus qui adhuc vivit & regnat. Quod indicat in hujusmodi catalogis quemque pro libito addidisse. Itaque operis hujus compilerator prologum ex codice post annum 1320 post additum scilicet Speculum morale, & catalogum regum Franciæ, ex aliquo dum regnaret Philippus III Audax scripto sumserit. Finis fol. 380 hic est: *Et nota quod hoc capitulum novissimum & quatuor que sequuntur, in originali, possunt superius plenarie reperiri. Illud autem caput est 91 libri 30 Speculi naturalis de peccati divisionibus. Duplex titulus operi: recentior tamen quam codex: primus quem genuinum crediderim, De creatore & eius creaturis; alter qui & in catalogo Bibl. exhibetur, Flores omnium scripturarum.*

F. RADULPHUS BOCKING.

F. RADULPHUS BOCKING Anglus Cicestria natus & ibidem ad ordinem allectus seculo XIII pietate claruit & eruditione: quibus nominibus excitatus S. Ricardus ejusdem civitatis episcopus arbitrium illum conscientie selegit, ac in omnibus & quæ sunt salutis & perfectionis mystagogum moderatorem. Hinc annis jam ante MCCLII pluribus (nam eo anno aprilis tertia mortuus est sanctus ille antistes) virum gravem apud suos habitum conjicio: sed & diutius postea vixisse, cum eundem Sanctorum fastis ab Urbano IV inscriptum viderit, & postea requirente Isabella comitissa de Arundelia, atavis regibus illiulti femina, sed pietatis operibus illustriori vidua juniori, jubente quoque suo Angliæ prior provinciali F. Roberto Kilwardby de quo in sequentibus scripserit hoc titulo

Vita S. Ricardi confessoris & episcopi Cicestrienfis.

Hanc Isabella laudatæ nuncupat, ac in prologo jussu dicti Kilwardby opus confecisse testatur, quod proinde ediderit inter MCCLXIV quo mortuus Urbanus & MCCLXXII quo Robertus ex Angliæ provinciæ præfecto promotus est archiepiscopus Cantuariensis. Ejus meminit Trivetus in chronico regum Anglorum ad MCCLII. Cujus, inquit (Ricardi) vitam sanctitate insignem ac virtutibus gloriosam rudi-

quidem sed veraci stylo scripsit Frater quidam de ordine Prædicatorum Radulphus nomine, quem dum adhuc viveret (Ricardus) suum elegerat confessorum. Vitam hanc ex cod. ms S. Martini Lovaniensis ad 111 aprilis referunt eruditi actorum SS editores a p. 282 ad 318, qui & in commentario prævio legendi p. 277. Laudat etiam Lelandus cap. 260 sub simplici nomine Radulphi Dominicani, aïens sua ætate non modo eruditi, verum etiam elegantis nomine insignitum, quod illis temporibus rariuscultum fuit, degenerantibus jam a sua puritate artibus fere omnibus unâ cum Latine lingua elegantia: & addit. *Liber quem de vita Ricardi Ceicæstrensis episcopi non invenit scriptum, extat & a Cisseus ecclesie canonicis religiose observatur.* Meminerunt Baleus, Molanus & Pitseus, hic ad 1270, ubi præterea ei tribuit

Sermones: sed ubi ferventur aut a quo visi non docet. Mirum esset a nostris nomenclatoribus omnibus omissum, nisi & alii innumeri illis excidissent.

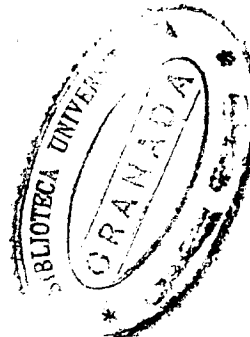
F. ÆGIDIUS LUSITANUS.

ÆGIDIUS LUSITANUS e primis nascentis Ordinis patribus unus, eundem, patriam, familiam in seculo clarissimam, vitæ innocentia, præclare gestis, miraculorum gloria longe nobilitavit. Et si autem ἀγιότην agere nostri non sit instituti, tamen de vitis SS. censere cum rei literariæ non parum interstet, a nobis non est alienum. Chronologiam itaque vitæ Ægidii breviter præmittere visum est, tum postea quid in ejus actis a Resendio scriptis jure displiceat, lectoris criterio subjicere. Vaoselæ Castro agri Scalabitani diocesis Vifensis sub finem seculi XII vel initia sequentis natus est Ægidius, patre Ruderico Pelagio Valladaris equite arcis & urbis Conimbricensis præfecto, matre Terasia Gilia paris nobilitatis femina. Domi sub cura parentum delicate educatus, & literis humanioribus egregie imbutus, variis etiam auctus est seu potius onustus sacerdotiis, inter alia canonicus & Theaurarius Ecclesie Conimbricensis allectus. Tum verò honorum cupiditate incensus, ἰερουργῶν ad eos consequendos plurimum conducere expertus, huic arti operam totam dedit, & quo perfectior evaderet, Parisios se contulit; ubi & in ea facultate lauream adeptus est. Florebat iis diebus a quibusdam annis erecta domus nostra S. Jacobi, multique omnium facultatum universitatis ad eam confluebant viri graves. Nam & quidam Laurentius de Filgeriis, vernacule *Fongeres*, Armoricus magister in artibus & medicina tum nomen ordini dedit, qui postea sub annum 1231 in sacra facultate laurea insignitus est, & expleto Parisiis docendi munere, Tolosam anno 1235 missus theologiam ibidem post F. Joannem Ægidium Anglicum de quo supra, publice profitebatur. Ægidius itaque noster Deo inspirante, fortè & sodalium exemplo motus, seculo valedicere constituit, & sacerdotiis seu abdicatis seu transcriptis, ipse jam presbyterii gratia inunctus in præfata domo Sanjacobeæ institutum nostrum amplexatus est circa MCCXXV. Sic enim de eo in Vitis-Fratrum P. 5 c. 3 § 6. » F. Ægidius Hispanus » supradictus vir auctoritatis & veritatis indubitata » F. Humberto magistro ordinis, cujus fuit circa » novitiatum Parisius socius carissimus, scripta mihi » sit quæ sequuntur. Quæ evincunt ambos fuisse in novitiatu sodales: Humbertum autem ex ipso constat circa MCCXXV ad ordinem ascitum. Qui sumtuose in domo paterna nutritus fuerat, sibi que deinceps vitam molliorem indulserat, non parum molestiarum ex victus mutatione regulæque austerita-

te passus est, dum tyrocini stadium excurreret: SEC. XIII. de quo sic rursus in iisdem vitis lib. 4 c. 16 § 1 quæ maxime pensanda. » Cum F. quidam Hispanus » magnæ auctoritatis & religionis (sic in meo ms cod. antiquiore, in altero autem paulo recentiori, & in impresso) cum F. Ægidius de Portugalia in suo novitiatu de vestium & lecti duritia gravaretur, ut pote qui multum in seculo fuerat delicatus, confessori suo hujusmodi tentationem humiliter revelavit, cui ille respondit: Frater carissime, recordare quod in seculo lascive vixisti, (id est carnem mollior tractasti) & ideo in redemptionem delicationis illius & peccatorum tuorum, modo duritiam istam non solum patienter sed etiam libenter suscipe, quia Dominus erit tecum. Quæ verba ita sunt cordi ejus infixæ, quod ex tunc prædicta tentatio cessavit, & quæ prius ei gravia videbantur, facilia facta sunt consideranti, quod propter hoc consequeretur remissionem omnium peccatorum.

Idem Frater (Ægidius in ms b. & in impresso) in seculo multum fuerat facetus & jocundus & hominibus affabilis valde. Cum autem in ordine se veller ad silentium coarctare, & vagos refrænare discursus, æstuabat & spiritum non poterat continere: imo videbatur sibi quod flamma quædam combureret pectus & guttur ejus si diutius taceret. Quadam igitur die illustratus spiritu, attendens quod hujusmodi ardor diaboli tentatio esse posset, summiter statuit apud se quod se in loco & in silentio contineret, etiamsi torus comburi, & si crepare deberet. Videns igitur Deus propositum & firmitatem animi ejus, spiritum vertiginis ab eo removit, ut jam in tantum ei dulce esset tacere, & in uno loco & libenter secum morari: & datum est ei in hoc super omnes habere gratiam specialem. Hoc autem scivit per eum magister ordinis, (Humbertus,) qui diu cum eo pariter in infirmaria steterit in una camera, nec recortatur quod unquam audierit eum otiosa dicentem, sed vel consolantem desolatos, vel de divinibus loquentem, vel humiliter tacentem: nunquam aliquid cum ægrotaret quasi continue & bonus medicus esset, nisi quod ei offerebatur quævis, sed omnia cum gratiarum actione summissæ, etiam quæ complexioni vel consuetudini vel infirmitati &c. contraria videbantur. Quia igitur omnem sollicitudinem suam projecit in Deum, ipsi fuit cura de eo; & post multas tentationes & infirmitates adeo fortificavit eum, quod postea gratiosus prædicator, & utilis lector, & laboriosus prior provincialis in Hispania multis annis permansit, in tot occupationibus parum aut nihil de priori sanctitate & religiositate omittens.

Quæ autem hic narrantur tum de ejus tempore tyrociniis difficultatibus, tum de infirma diutius valetudine cum theologia post professionem operam daret, ex modo loquendi satis innuit hæc omnia Parisiis in primis religionis annis accidisse, quæ Humbertus iisdem incumbens studiis, & valetudine haud meliori usus, & experientia & familiari cum intimo sodale consuetudine agnovit & scripsit. De quibus etiam videtis in iisdem Vitis-Fratrum lib. 4 c. 2 § 4. Sed & c. 5 § 5 sic legitur: *Duo Fratres Hispani qui Parisius in theologia studuerant, dum ad suam redirent provinciam, ad terram Piçtaviæ devenerunt &c.* In fine verò illius narrationis sic additur: *Hæc F. Ægidius de Portugalia scripsit, vir totius sanctitatis, qui fuit etiam prior provincialis in Hispania, fama, literatura & auctoritate præcipuus, qui fuit unus ex illis duobus.* Quæ probant Ægidium Parisiis theologiam audivisse, tum eam in provincia Hispaniæ e superiori loco professum, denique hanc provinciam totam diu rexisse. Cum

S. c. XIII. autem, quod & verisimilius, afferant mortuo F. Sugerio primo Hispaniæ provinciali anno MCCXXXIII ei suffectum nostrum Ægidium, hinc merito colligas eum anno MCCXXIX aut sequenti Parisiis in patriam reversum mox ad docendum applicitum, & post triennium præsertim eximia religione suffultam explicavit, ex eo ad munus provinciæ præfecti communibus votis assumptum. Quandoque autem hoc onus deposuerit nemo certo refert. In catalogo priorum provincialium Provinciæ apud Salanhacum id solum lego in cap. gener. Bonon. MCCXLII ab officio remotos provinciales omnes, qui in abdicationem S. Rainundi de Pennaforti consenserant, e quorum numero si fuit Ægidius, cum aliis & ipse depositus fuerit: sed & immediate rursus eligi potuit, sicut in Provincia F. Pontius de Sparra qui ex destitutis unus erat, eodem anno in cap. provinc. ad suum munus resumtus fuit: quo posito Ægidius ad MCCXLIX Hispaniam rexit: eo enim anno in cap. gener. Trevisis coacto legitur provincialis Hispaniæ ab officio remotus. Qui verò eo anno electus fuit, videtur ad MCCXXI perseverasse, cum non ante sed eo solum anno Barcinone in comitiis generalibus legatur provincialis Hispaniæ a munere exemptus. Ut ut sit certum est Ægidium in eo officio actu non fuisse constitutum inter MCCXXI & LX, quibus annis scriptum fuit liber cui titulus *Vita-Fratrium*. In eo enim ubique provincialis fuisse dicitur, quod tempus præteritum notat. Si autem magistratum hunc actum gessisset, diceretur, qui etiam modo est provincialis sic scriptis magistro ordinis Humberto. Quæ annotasse non pigebit: nam apud nostros historicos tempus ejus regiminis & incerte & valde confuse refertur.

Diem & annum mortis ex antiquis monumentis certo eruit Daniel Pappebrochius in Actis SS. T. III Maii in commentario prævio ad vitam Sancti p. 402 b. Extat, inquit, antiquum regum Lusitanorum diarium in Tumbensi turri asseruatum, in quo sic legitur: S. Ægidius ordinis Prædicatorum migravit ad Christum die XIV Maii A. S. MCCXLV. Denique in Calendario cathedralis Conimbricensis ista habentur: Anno a Nat. Dom. MCCXLV, XIV die mensis Maii, in qua die tunc temporis occurrit festum ascensionis Domini, obiit magister Ægidius presbyter quondam canonicus thesaurarius istius ecclesie, qui decessit Frater Prædicatorum, & reliquit capitulo LX libras, & pro suo anniversario hereditatem de Cernella, cum omnibus juribus & pertinentiis suis &c. qui jacet in monasterio Fratrum ordinis Prædicatorum apud Sanctarenum. Quæ videntur indicare priusquam ordini nomen daret, jam presbyterum ordinatum. De eo agunt nostrates omnes Castillus P. I. Hist. gen. Ludovicus de Cacegas Hist. prov. Portug. P. I. Malvenda in Annal. p. 510 & seqq. & alii. Sed cum omnes nostrum Andream Resendium excipiant, huic præsertim est attendendum. Sciendum itaque hunc vitam sancti hujus scripsisse quidem at non edidisse, quam fortè si ipse recognovisset in pluribus emendasset. Eam verò F. Stephanus Sampayo & ipse Lusitanus de quo postea, casu inquit inter manus militum inventam ms redemit & prælo subjecit Parisiis apud Thomam Perier anno 1586 in 8 cui titulum indidit: *Conversionis mirandæ D. Ægidii Lusitani doctoris Parisiensis ordinis Prædicatorum Libri IV*. Eandem Actis SS. inferuit Pappebrochius citatus additis suis annotationibus, ad quas & nostras hic visum est addere.

Lib. I n. 2 & seqq. Supponitur Ægidius vir jam in medicina clarus, dum Parisios peteret in ea arte peritior evasurus, a dæmone sub specie equitis

circumventus, & Toletum adductus, ubi in antro quodam ab hominum consuetudine remoto, Christo prius ejurato, quod dictu horrendum, sese dæmoni devoverit, chirographo sua manu suoque sanguine scripto, ac in testimonium illi dato: quo facto septennium solidum in ea specu manserit, ac sub dæmonibus magistris artem magicam seu necromantiam didicerit, quam post septem annos ex iis antris tandem exiens, & Luteriam progressus ibidem summa fama exercuerit, doctor etiam in facultate medica laureatus; sed miserescens Deo miraculose conversus combustis magicis omnibus libris, iter versus patriam arripens, Palentiam ex via aggressus anno MCCXX vel XXI habitum ordinis ibidem petierit & obtinuerit, anno tyrocini exacto in Lusitaniam redierit, ubi septennium integrum in conventu Scalabitano assignatus, summis precibus ac austeritatibus supra communes ordinis additis, rebus etiam catena ferrea cinctis, tandem ope B. Virginis chirographum quo Christum ejurarat sibi a dæmone reddi consecutus fuerit: exinde autem ac proinde circa MCCXXVII vel XXVIII Parisios a superioribus missus annis quibusdam theologiæ operam dedit. Quæ omnia ut sensum meum prodam pura puta sunt fabula, nullo æquali documento suffulta, nulla verisimilitudine ornata, iis quæ de Ægidio in vitis-Fratrium narratur plane repugnantia. Resendius a viro probo & religioso qui Ægidium adhuc in humanis agentem non modo familiariter novisset, verum etiam testis oculatus admirabilis ejus vitæ fuerit, eam scriptam asserit, cujus & codice ms usus est, sed vitæ seriem, patriam, parentes studia & conversionem ab altero recentiore descripta esse ingenue fatetur, quod non parum fidem historiæ elevat. Unde enim hic recentior fortè xv seculi ineuntis accepit, quæ antiquior & Ægidio familiaris ignoravit? Deinde in vitis-Fratrium, in quibus de tam stupenda conversione palam ut supponunt cognita loquendi locus erat, præsertim ubi de causis inducentibus ad ordinis ingressum & de tentationibus novitiorum, & de pluribus a dæmone circumventis aut etiam arreptis, cur de ista conversione nulla memoria? Præterea Hispaniæ historiæ scriptorum erit disquirere, an civitas Toletana tot virorum illustrium sanctitate fulgens eo dedecore conspurcanda sit, ut in ea vel ad eam loci subterranei fuerint, in quibus passim homines tanquam in academiis inferni sub dæmonibus magistris magiam docerentur, nec ulla fuerit ea ætate seu prætorum regionum, seu episcoporum de his inquisitio: sed an verisimile septennio solido Ægidium in his antris delituisse, nec parentes de eo sollicitos fuisse, canonicos Ecclesiarum in quibus præbendas tenebat, ubinam tot annis ageret non quæsitivisse, eas siquidem ut mortuum habere debebant, aliis non contulisse? nisi velis identidem dæmonem aliquem in specie servi aut nuntii vel tabellarii ab eo missum, qui parentes de salute merneret, & fructus e præbendis obvenientes a rei arariæ capituli præfecto exigeret, quod vir sensatus an tam facile deglutiat, videant qui hæc tanquam pro aris & focis tuentur. Certe ipse Ludovicus de Cacegas hanc septem annorum in specu Toletana commorationem sibi incredibilem fateatur: a qua tamen si vel modicum detraxeris, totam illam fabulam evertis. Ast quod maxime attendendum, quæ illi narrant, iis quæ in vitis-Fratrium de quibus ut certissimis nemo dubitet, omnino adversantur. Volunt illi Palentiæ ordini nomen dedisse: at in vitis dicitur fuisse B. Humberti circa novitiatum socius, quod indicat in tyrociniæ religionis utrumque fuisse sodalem unum altero prius ordini ascitum, sed ambos Parisiis indutos. Volunt illi primo septennio integro in Lusita-

nia austeritatibus supra communes se onerasse, corpus ferrea zona cinxisse ut chirographum execrandum a cælo sibi reddi obtineret; quæ hominem firmæ valetudinis ostentant: in vitis dicitur in suo novitiatu de sola vestimenta & lecti duritia gravatus: cur confessarius cui tentationem suam aperuit, solam vitam nimis delicate in seculo ductam opposuit? cur non antrum illud Toletanum objecit; in quo sane sub tyranno dæmone durius decubuerat? Si in Lusitania septennio integro sub austeritatibus voluntariis occaluerat, qui factum ut Parisiis ob solas communes ordinis diutius in valetudinario egerit? Nam præter jam relata ex vitis Fratrum hæc non omittenda lib. 4 c. 2 § 4. » De quodam Fratre Hispano viro eximia sanctitatis & auctoritatis præclaræ, qui in seculo fuit in statu magno (in impresso De F. Ægidio) narra- » vit venerabilis pater magister Humbertus, qui ejus » socius & valde familiaris fuit, diu in Parisius con- » ventu, & cum eo in eadem camera infirmus, » quod fuit tantarum virtutum, quod cum Fratres » essent in scholis, ibat ipse ad cameras, & quas » inveniebat deturpatas mundabat, fordes infirmaria efferebat: quæ apponebantur quamvis contraria & cum esset medicus, cum gratiarum actione sumebat &c. » legenda. Quæ iis juncta supra ex eodem libro relatis probant infirmitatem hanc diuturniorem in primis annis religionis Parisiis ob mutationem victus accidisse: non ergo post septem annos in quibus jam sub penitentia obduruisset, ut & re ipsa assuevit Parisiis, adeo ut inde validus & fortis in patriam abierit. Non negaverim catena ferrea corpus cinxisse, sed in posterioribus annis id fecerit, cum plane sui juris, non in prioribus religionis quibus sola vita communis viribus corporis etsi non animi promptitudini gravior erat, & qua zona confessarius cui infirmitates secreta detexerat ei proculdubio interdixisset. Itaque totam hanc de Ægidio olim mago deque ejus stupenda conversione narrationem eodem loco reponat lector per me licet, quo historiam doctoris Parisiensis damnati, quæ S. Brunoni Cartusæ erectori conversionis occasio seculo circiter xv adinventum est, reposuerunt editores brevissimi Romani a quo merito exclusa fuit, nec vereor me in hoc a sapientibus ordinis arguendum, quin potius probandum spero. Redeo ad vitam Ægidii juxta numeros editionis Pappebrochianæ.

N. 8 citantur ista verba ut ex vitis Fratrum lib. 4 tit. de virtute orationis. Hæc F. Ægidius de Portugallia scripsit vir simplex & rectus & timens Deum in seculo magnus in artibus & physica & in theologia in ordine doctor. Ex quibus colligit Resendius a cancellario Parisiensi laurea magisterii in theologia fuisse donatum. Quibus ut nolim adversari, sic nolim etiam tam facilis assentiri. Primum quia ex quo ms cod. vel ex qua editione ista verba sumserit Resendius non aperit: in codd. verò duobus nostris & in Pissiac, ut & in edit. Duac. anni 1619 legitur aliter ut supra relatum est: Hæc F. Ægidius de Portugallia scripsit, vir totius sanctitatis, qui fuit etiam prior provincialis in Hispania, fama, literatura & auctoritate præcipuus. Nullibi legitur in theologia doctor, sed tantum lector. Adde nomen doctoris in theologia eo seculo usurpatum non fuisse, sed magistri. Præterea non nisi anno MCCXXVII F. Joannes Ægidius Anglus jam ante nomen ordini datum sacræ facultatis magister scholam publicam in sancti Jacobi aperuit sub quo incepit F. Rolandus Cremonensis, & sub isto F. Hugo de S. Caro circa MCCXXX, adeo ut Ægidius Lusitanus revocandus esset ad MCCXXXI quo jam in patriam redierat & theologiam profitebatur inde anno MCCXXXIII assumptus provincialis. Nec video cur cum ejus toties iterata sit in vitis Fratrum men-

tio, & clarissimum esset ejus in ordine nomen, eum in serie magistrorum Parisiensium omisissent Salanhacus & Bernardus Guidonis. Fuit tamen doctor Parisiensis, sed in medicina seu physica.

Pag. 408 Annot. d. non ita difficile creditu Ægidium fuisse physicum regis & eum esse qui in instrumento a Cardoso laudato sic se subscribit. Nam F. Joannes Ægidius Anglus mox citatus & ipse doctor medicus Parisiensis post habitum religionis susceptum eo etiam officio functus est. Videtis supra ubi de eo.

N. 24 & 25. Quæ ibi narrat Resendius de juvene filio dominæ Castri S. Maxentii in agro Pictaviensi ad ordinem ascito clarius & accuratius referuntur in vitis Fratrum lib. 4 c. 5 § 5, nec casus videtur prorogandus cum Pappebrochio ad MCCXXI: Ille enim adolescens quem apud matrem ex studio Parisiensi primum rediens circa MCCXXX viderat F. Ægidius, adhuc juvenis erat & recens ordini ascitus, cum eum altera vice ad capitulum generale Parisiis coactum veniens vidit in conventu Pictaviensi. Itaque id potius ascripserim ad annum 1236, quo habitum Parisiis capitulum generalissimum, vel etiam antea nempe 1232 si constaret quod probabile, F. Ægidium fuisse sui provincialis socium: nam fuit capitulum provincialium.

Monendus superest lector a Leandro Alberto fol. 191 Ægidium nostrum Alarium dici, sed erratum esse typorum patet, omnesque conveniunt. Porro ille inter scriptores recensetur a Nicolao Antonio *Bibl. Hisp. Vet. lib. 8 c. 3 n. 117* & a Joanne Suarez de Brito in *Theat. Lusit. littera ms* propter

Epistolas ad Fratrem Humbertum magistrum ordinis V. datas, & in vitis Fratrum locis indicatis relatas.

Hæc jam scripseram, cum in manus meas incidit opus a nostro F. Josepho de Sarabia y Lezana S. T. M. susceptum hoc titulo *Annales de la religion de S. Domingo &c.* Is autem T. II Martini 1709 fol. p. 145 & seqq. acta Ægidii refert in omnibus Resendii narrationem simpliciter nullaque antiquiori adjuncta notitia secutus: hoc solum addit revera Toleti antrum extare *Herculis* dictum, seu potius viam subterraneam, cujus os seu ingressus in ipsa est basilica majori S. Genesii, & ad tria miliaria Hispanica protendi fertur; quales certe ad plures magnas urbes extant. Hanc autem Toletanam cum scrutari vellet & metiri cardinalis Siliacus & circa MDXLVI Toletanus archiepiscopus, homines ad tentandum ejus iussu demissi, aquarum sibi occurrentium copia ulterius progredi prohibiti sunt, ac retrocedere coacti: eam autem foveam magicæ artis scholam fuisse antiquis temporibus, cum in Hispaniis vigerent superstitiones præstat Saravicus citatus testem adducens comitem de Mora *Historia de Toledo cap. 14*. Verum hæc nimis generalia sunt & incertiora, quam ut in antro illo aquis redundante ac inhospito juvenem Ægidium voluptuose apud suos eatenus nutritum septennium sub magistris dæmonibus habitasse credamus. Deinde probandum esset ejus ætate superstitiones adhuc Toleti frequentatas, quod ægre sibi persuadebit qui archiepiscoporum Toletanorum ex quo illa civitas circa MLXXXV Mauris erepta jugum Hispanum subiit, diligentiam & zelum non vagi rumores, narrationesque commentitiæ. Eiusmodi censeo quam habet noster Stephanus de Borbone seu de Bellavilla seculi XIII auctor, qui circa MCCXX obiit, magno illo suo opere de

Sæc. XIII. *Septem donis Spiritus Sancti P. 11 De dono pietatis, tit. 5 cap. 6. Crux fugat demones: cod. Sorb. fol. 213 col. 2 & quam lectori haud injucundum erit hic integram legere. Licet enim auctor Speculi moralis falso Vincentius Bellovacensis creditur totum hunc titulum ut & pleraque alia desolaverit lib. 1 P. 4 Dist. 19 hanc tamen historiam ita in compendium redegit, ut vix quid sibi velit intelligas. Sic ergo Stephanus: "Item audiui a quodam Fratre qui assererat se audivisse a F. Guillelmo de Constantiis lectore theologiae, quod legerat, quod cum apud Toletum Hispaniae esset quidam magnus nigromanticus dictus magister Melchita, nobilis quidam scutifer genere, pulcher corpore, sed pauper rebus, erubescens paupertatem suam inter suos, accessit ad eum (*Melchitam*) dicens ei, quod si vellet ei benefacere libenter serviret ei. Quem cum ille retineret secum multa promittens ei si bene serviret ei, & acquiesceret ejus consilio, & ille (*nobilis*) diceret quod hoc faceret ipse per omnia, cum haberet eum familiarem sibi: dixit ei magister Melchita, quod acciperet avem venaticam in manu, & irent soli ad aucupium in silva. Ubi cum diu steterent facto vespere, visum fuit illi scutifero, quod coram eis maximus fluvius transiret, & quod castrum quoddam mirabilis structurae esset ultra longe, cujus similibus pulchritudinis non viderat: & cum stupens quaereret a magistro suo quid hoc esset, quia nec ante viderat quae videbat, nec audiverat de illis: ait magister iste quod castrum erat domini sui, qui multa bona fecerat ei, & faciebat omnibus volentibus ei servire: & dixit illi quod ad illud castrum declinarent & ibi pernoctarent, & consuluit ei quod paratus esset facere homagium regi qui morabatur in illo castro, qui amore ipsius multa faceret ei bona. Ille respondit quod ad consilium ejus faceret. Et cum ille non auderet transire fluvium, quia profundissimus & rapidissimus videbatur, magistro transeunte & illo sequente, tunc speculator castri clamavit quis esset qui transiret. Clamavit magister Melchita, sum amicus domini regis. Tunc statim portae aperiuntur, pons tornatilis inclinatur, bene xl juvenes pulcherrimi & ornatissimi cum torticis occurrunt, & eos in castrum introducunt. Occurrunt milites infiniti & domestici & principes dicentes: bene venerit amicus domini nostri regis. Introducunt eos usque ad palatium regis, qui descendit de throno aureo, facit magistrum sedere juxta se, quaerit causam viae suae: qui cum diceret quod propter socium suum qui pauper erat sed nobilis, ut eum reciperet ad homagium & magnum eum faceret: dixit quod hoc libenter amore ejus faceret. Cumque pro homagio suo, ut rex ille petebat, juvenis accessisset, & flexis genibus manus inter manus ejus poneret vel posuisset, ait rex quod hoc debebat dicere homagium faciendo: Ego autem nego Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Ille obstupuit, & dexteram retraxit signans se & dicens, Et ego reddo me Patri & Filio & Spiritui Sancto. Quo facto cum maximo sonitu tota illa curia cum rege & magistro, & omnia moenia illa praecipitata in abyssum descenderunt, ibi solo juvene perterrita remanente. Sane lectorem est hujus historiae catastrophe, quae quae nostri Agidii narratur, nec tamen veriorum quis censere. Neque verò ejus se vadem dat Stephanus noster, sed audita tantum refert a quodam Fratre, qui iterum non a se visa, sed a F. Guillelmo de Constantiis sive sint Constantia Normannae sive Rhehana accepta, & ab isto non Toleti oculis vel auribus usurpata, sed in quodam libro lecta de promebat. Quis verò ille libellus? nempe*

quales illo seculo circumferebantur hujusmodi historiis referti, bona quidem intentione adinventis, quibus scilicet ut parabolis concionatores utebantur, quo homines a vitiis acerent, &urgerent ad meliora, nec sine fructu, cum ejusmodi exempla plebs facilius capiat & mente retineat, sed quae ad veram historiam immerito, ne quid dicam amplius, traducas. Haec Constantiis per ccc minimum leucas a Toletum distitis legebantur, sed an Toletum ut acta dicebantur? an Melchita ille necromantiae magister juvene prodente in iudicium actus? & idem de B. nostro Agidio, an eo detegente de schola illa daemonum ad Toletum magica inquisitio facta? Revolvantur ejus aetatis acta Toletana, an quid simile in iis reconditum habeatur. Interea de tanto tam insigni tam sancto viro jamque priusquam nomen ordini daret presbytero ordinato, quod de eo in Vitis Fratrum memoriae proditum est, scire nobis satis sit.

F. GUILLELMUS DE ALTONO.

F. GUILLELMUS DE ALTONO vel *Antona*, a patria oppido Alton meridionali Angliae emporio haud obscuro vulgo nunc *Southampton* in diocesi Wintoniensi agnominatus, conventusque Wintoniensis alumnus seculo XIII claruit. In catalogo Salanhaci inter magistros Parisienses recensetur XIII his verbis: *F. Guillelmus de Antona Anglicus*. Ejus meminerunt nostrates omnes Joannes de Turrecremata & Vincentius Bandellus uterque in tractatu de conceptione B. V. Leander Albertus fol. 136. a: Lusitanus ad 1262 referens: Razzius pag. 233: Fernandez, sed allucinatus cum Gallis accenset: Altamura ad 1278: Sixtus Senensis Bandellum excipiens: extrates verò Possavinus ad annum 1320 prorogans & Pirseus ad 1330: sed antiquiorem & inter MCCIX & MCCXX Parisiis floruisse certum tum ex Salanhaco citato, tum ex codicibus jam referendis. Laudat etiam Laurentius Pignon n. 16 sic loquens: *F. Guillelmus de Halton natione Anglicus magister in theologia scripsit Postillas super Mattheum.*

De decem virginibus.

Item super Ecclesiasten.

Quae eadem caeteri supra laudati eidem asserunt, sed multo plura ejus opera inveni. Jam in codice ms memb. qui vulgo dicitur *Liber rectoris*, scilicet universitatis Parisiensis, vetus est instrumentum ante MCC scriptum, in quo recensentur codices tum apud Stationarium quemdam prostantes venales: inter hos autem hi leguntur

Item postilla Fratris de Alton. super Mattheum. pecie xxvii, id est xxvii quaternionibus constantes.

Item postilla ejusdem super Ysalaam. pecie xxvi. Manifestum, erratum esse & legendum Isaiam, ut mox constabit.

In Bibl. Colbert. extant duo codices fol. par. memb. nn. 3637 & 3638 ejusdem ambo characteris minoris & seculi certo XIII. Primus sic incipit eadem prima manu totius codicis:

Commentaria F. Guillelmi de Altona in sacram scripturam.

1. *Super Genesim.* Transte ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini Eccl. xxiv. In his verbis primò notatur ad sacram scripturam invitatio &c. Principium alterum speciale *super Genesim*. Multifarie multisque modis olim loquens Deus Pater in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio. Hebr. 1. *Hic notantur quatuor causa sacra scriptura &c.*

2. *In Exodum.* Haec sunt nomina filiorum Israel. *Hic agitur de lege data populo Israel liberato de servitute Aegyptiaca &c.*

3. *In Leviticum.* Vocavit autem Moyses. &c. *Quoniam legis est ordinare &c.*

4. *In Numeros.* Locutus est Dominus ad Moysen. *Cum lex dicitur quinque libris Moysi contineri, specialiter dicitur contineri in Deuteronomio &c.*

5. *In Josue.* Fortis in bello Ihesus Nave successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel. *Hec verba scripta sunt Eccl. xlv, in quibus primò notatur causa efficiens hujus libri &c. Cap. 1. Et factum est. In hoc libro principaliter agitur de acquisitione & distributione terra promissionis &c.*

6. *In Judices.* Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis miseretur. *Hec verba scripta sunt Deuteronomii xxxii in quibus & auctor & materia & modus agendi & finis libri Judicum insinuantur &c. Cap. 1. Post mortem Josue. In hoc libro primo ad continuationem historiae agitur de duce &c.*

7. *In librum Ruth.* Brevis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus illius. *Hec verba scripta sunt Eccl. xi, in quibus insinuat quadruplex causa hujus operis &c. Cap. 1. In diebus unius iudicis. Iste liber primò & principaliter dividitur in quinque partes &c. Finis. Pater filius nepos dicti sunt Booz, & ideo Mattheus tantum unum posuit.*

Sequitur *Sermo de Magdalena.* Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hic forsitan ejusdem auctoris.

Codice 3638 habentur sequentia

1. *In Isaiam.* Venio cum propheta. *Hieronymus in isto prologo &c. Pr. Isaias propheta spiritu magno vidit ultima & consolatus est lugentes in Sion Eccl. 48. Hic notantur quatuor causa &c. Cap. 1. visio Isaiæ. Iste liber primò dividitur in titulum & tractatum &c. Finis. Quod est signum sarietatis post prandium, cum aguntur gratia omni carni, id est Sanctis, qui sunt finis omnis carnis, quia omnia propter electos, II ad Timoth. 2. Explicit super Isaiam secundum Fratrem Guillelmum de Altona de ordine Fratrum Praedicatorum. Deo gratias & B. Virgini.*

2. *In Hieremiam.* Direxit opera eorum in manibus prophetae sancti. *Hec verba scripta sunt Sap. xi. in quibus hujus operis causa quadruplex insinuat &c. Cap. 1. Verba Hieremias. Iste liber dividitur primò in duas partes, scilicet in proemium & tractatum &c. Finis. Quando sponte se illi obtulit in transmirationem, vel quia iste Evilmerodach socius ejus fuerat aliquando in carcere, quod magis patet in historiis. Explicit super Hieremiam secundum Fratrem Guillelmum de Altona. Deo gratias.*

3. *In Threnos.* Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut plorem die ac nocte interfectos filiae populi mei. *Hec verba scripta sunt Hierem. ix in quibus Threnorum causa quadruplex evidenter insinuat &c. Quomodo. Affectuose vel admirative sedet humilis & abjecta, & onere doloris oppressa &c. Finis. Ecclesia sacerdotum, qui si peccaverint totus populus convertitur ad peccandum. Explicit super Threnos secundum Fratrem Guillelmum de Altona. Incipit super Ezechielem.*

4. Vidi & audiui vocem unius aquilae volantis per medium caeli, dicentis vae vae habitantibus in terra. Apoc. viii. *In his verbis tangitur quadruplex causa hujus operis &c. Cap. 1. Et factum est xxx anno. Secundum Augustinum. Et superfluit. Et est mos Hebraeorum secundum Hieronymum, non quia copulat dicta cogitatis &c. Finis in medio circiter capituli xxxii. Caetera perierunt.*

Ejusdem auctoris alia extant in Victorina cod. ms 976 fol. mag. memb. dato ab Adenulpho anno MCCCLXXXIX, cum in illud monasterium se recepit, canonicumque regularem induit, vitans episcopatum Parisiensem, ad quem electus fuerat. Fol. 99 sic legitur: *Hic liber scriptus est anno ab origine mundi 6465 anno Dñi MCCCLXVII. Idque prima & eadem manu totius codicis. Fol. verò 103 habetur*

Postilla super Ecclesiasten Salomonis. Pr. Memini me. Iste prologus primò dividitur in duas partes &c. Finis fol. 154 col. 1. Videba illum forsitan propitiabitur mihi, quam propitiationem nobis concedat, qui vivit & regnat Deus benedictus in seculo seculorum. Amen. Explicit supra Ecclesiasten secundum Fratrem Guillelmum de Altona. Deo gratias. Quae omnia prima manu. Notandum autem bibliothecae praefectum ante centum circiter annos inconsiderate initio hujus postillae scripsisse manu longe recentiori quam sit codex esse F. Guillelmi de Melitona: at alius sapientior suppar vel aequalis superscripsit de Altona. Qui autem novum indicem codd. ms confecerunt, errorem secuti sunt non emendationem: qui si ad finem postillae attendissent, eadem manu qua tota postilla, eadem vidisset scriptum esse F. Guillelmi de Altona. Nec illud solum in eo indice est erratum: nam & illidem ex fide Balei qui parcam meretur, Guillelmus de Melitona dicitur ordinis Praedicatorum, cum certo fuerit ordinis Minorum.

Eodem codice 976 fol. 155 immediate post superiorem sequitur

Postilla super sapientiam Salomonis: in margine verò superiori litteris ex minio sic legitur: Super Sapientiam secundum Fratrem Guillelmum de Altona ordinis Fratrum Praedicatorum. Nescio quis postea sub hoc vocabulo de Altona, scripsit de Melitona, sed alius punctis sub qualibet littera adjectis id delevit, nam is erat antiquitus mos delendi non legenda, in codd. ms vocabulis puncta subjicere.

Pr. Fons sapientiae verbum Dei in excelsis. Enli. 1. Sapientiam ait Ecclesiasticus xxxviii scribe in tempore nativitatis, insinuans nobis in quo praecipue sit studendum, & qualiter & quando &c. Finis fol. 206. Notandum autem excepto hoc prologo seu principio, ut tum loquebantur, postillam integram eandem esse cum alia postilla quae eodem codice habetur a fol. 50 ad fol. 93 cujus principium: Diligite lumen sapientiae, omnes qui praestis populis Sap. 6. & in cuius fine sic legitur, ut jam monui: Hic liber scriptus est A. D. MCCCLXVII. Postea secunda manu recentiori: Explicit lectura super librum Sapientiae per Fratrem Nicolaum de Gorran de ordine Fratrum Praedicatorum. Est quid amplius attendendum. Nimirum illa postilla cum principio Diligite lumen sapientiae, illa ipsa est quam sub nomine S. Bonaventurae T. 1 ejus operum ediderunt Romani. Ex his quaestio oritur, cujus trium sit illa postilla an S. Bonaventurae, an Nicolai de Gorran, an Guillelmi de Altona? In instrumento supra citato ex libro Rectoris prostabat venalis Postilla F. Bonaventurae super Sapientiam, unde quin aliquam scripserit non dubito, sed an genuinam & ab eo scriptam habuerint Romani editores, id in controversiam revocari potest, praesertim cum illos certum sit plura ei supposuisse opera adulterina, & quorum postea cogniti sunt veri auctores. Adde & vivo adhuc Bonaventurae scilicet anno MCCCLXVI sub alterius nomine inter codices Adenulphi viri gravissimi & S. T. magistri Parisien. extitisse. Nicolaum de Gorran etiam super Sapientiam scripsisse dicitur postea, sed aliud indicatur principium. An non solum principium Fons sapientiae &c. sed & Postilla integra sit Guillelmi de Altono ex hoc

Sec. XIII. solo codice argui non potest: videndi essent alii, quod mihi non obviunt, sed sperandum a peritioribus & curiosis bibliothecarum scrutatoribus dilucidandum aliquando, & cuique quod suum est reddendum.

Ex haecenus dictis egregie refelluntur omnia quae Alva Sol. Verit. Rad. 364 col. 2224 & seqq. inaniter effudit, contendens istum Guillelmum de Antona a Terrecremata primo productum fuisse, & antiquioribus incognitam ejus in Ecclesiasten postillam, & a nemine unquam visam: cum a quadringentis & amplius annis Parisiis in Victorina fervetur, ab innumeris & a me ipso visa, auctorque a Laurentio Pignon quadraginta circiter annis ante Terrecrematam scribente laudetur. Immorandum non puto in nostro Nicolao le Febvre refellendo, qui in suo *Prædicatore Carnuteo* suis augendis illustribus attentus, hunc scriptorem vult ex quodam pago *Aulton* vulgo dicto in diocesi Carnutensi ortum, & Carnutensis conventus alumnum; quae omnia ruunt ex catalogo Salanhaci, a quo Anglicus diserte asseritur.

F. PAULUS CHRISTIANI.

* 1265. **F. PAULUS CHRISTIANI** Catalanus natione & ibidem ordini ascitus vergente seculo XIII claruit, vir Hebraice Rabbiniceque ut ita loquar in primis peritus, qui Judaeorum salutis fruentissimus his ad fidem christianam adducendis omnem operam impendit. Per totum igitur Aragoniae regnum synagogas iniebat, & Rabbinos repugnantes ex eorum scripturis publice revincebat. Laudatur praesertim solemniter, quam praesente rege, astantibusque viris omnium ordinum sapientissimis habuit cum Moysse Gerundenfibus Barcinone disputatio xx julii MCLXXIII: in qua hi articuli propositi fuerunt

1. *Messias venit.*
2. *Deus verus & verus homo ille est.*
3. *Pro salute hominum passus est & mortuus.*
4. *Legis carimonia cum adventu Messiae cessant.*

Hos Paulus ita clare demonstravit, ut Rabbini qui ceu oraculum apud suos habebatur, ad incitas redactus ac mutus redditus, clam se subdlexerit & aufugerit. Cujus collationis acta in scriptis redigi iussit rex Jacobus, quae & etiamnum in archivo regio Barcinonensi servantur Registro T. fol. 109 ubi vidit Diagus legendus Hist. prov. Arag. lib. 1 cap. 15 fol. 31. b. & seqq. qui & ibidem plura refert regis ejusdem diplomata in gratiam Pauli nostri emanata. Rovetta in sua Lombardiae Bibl. ad 1263 hunc Paulum Lombardum contendit, & domus nostrae Fabrianensis alumnum, ex relationibus inquit Fabrianensis conventus. Cui ne fidem habeam prohibet quod anno MCCCVIII nondum erecta esset illa domus, sed eo anno tantum in actis cap. gen. Paduani acceptata, suo tempore in conventum erigenda. Sic enim refert Bernardus Guidonis, ubi de provincia Lombardiae inferioris. Catalanum vero ut censeam Paulum, moveor quod Jacobus I Aragoniae rex inquisitionis tribunal in suis ditionibus instituit: petens a summo pontifice, illud praesertim caverat, ne ei praeficerentur nisi indigenae. Tot vero favores ab eo Paulo praestiti, hunc monstrant ex ejus regno oriundum, licet cujus conventus alumnum fuerit, apud Diagum non reperiam.

F. PINAMONS PEREGRINUS BREMBATI.

* 1266. **F. PINAMONS PEREGRINUS BREMBATI** Italus Bergomas nobili genere natus jam aetate matura, doctrina insigniter excultus, juris praesertim

utriusque peritia, magnaeque apud cives suos auctoritatis & famae, cui praeterea opes aderant non mediocres a parentibus acceptae his nuncium remisit, ut summam in ordine paupertatem profiteretur. E manibus ipsius S. Dominici habitum suscepisse aiunt, quod si verum est, vel anno MCCXIX cum SS. patrens ex Hispania & Gallia mense septembri in Italiam rediit, vel aliquo ex duobus annis sequentibus quibus supervixit factum fuerit. F. Galæ Brixientis in prioratu Bergomenfibus successisse anno MCCXXVI, primumque priorem in S. Stephano, cum illuc e capella S. Mariae Magdalenae migrarunt nostri, institutum fuisse ferunt, quo munere XI annis solidis functus est ad annum MCLXXVI jan. ultimam, scilicet ad mortem usque: adeo ut conventus illius alias magnificentissimi, nunc vero ab anno MDLXI destructi fabrica ejus curis & laboribus potissimum debeatur. Obiit cum fama sanctitatis, cumque primo fuisset in ecclesia S. Stephani sepultus, e rudibus ejus corpus erutum in S. Bartholomaei nostris concessam translatum est, & sub altari majori conditum. Scripsit plura, quorum haec extant

1. *Gesta & vita SS. Alexandri, Grata viduae, Firmi & Rustici martyrum patronorum Bergomensium non ineleganti stylo.*
2. *Ordinationes & regula Ven. Consortii Miscricordiae Pergami. Princ. Haec sunt acta seu ordinamenta congregationis & fraternitatis S. Mariae ad honorem D. N. J. C. & B. glorioseque virginis matris Dei Mariae & omnium Sanctorum, ad confirmationem & exaltationem sanctae fidei catholicae, & ad confusionem & deprecationem haereticorum & omnis haeretica pravitate &c.*

Huic consortio in gratiam egenorum civium, juvenumque pauperum educandorum instituendo, hospitioque seu collegio magnifico ipsis constituendo auctor ipse primus fuerat, maximamque bonorum suorum partem huic operi donarat, cum ordini se addidit, unde & leges in eo servandas ab ipso fieri & scribi voluit F. Herboldus Hungarus episcopus Bergomenfibus ex ordine assumtus. Hujus auctoris cum laude meminere Bartholomaeus Peregrinus ejus gentilis in vinea sua Bergom. Pius degli *Huom. Illust. P. 1 lib. 1 num. 19 & Della progen. &c.* pag. 89. Altamura ad 1266. Rovetta ad 1282 sine teste: Donatus Calvus in *scena letter. de scritti. Bergam.* qui omnes etiam inquisitoris munere aliquandiu functum asserunt.

F. GUILLELMUS PELHISSO.

F. GUILLELMUS PELHISSO natione Gallus patria professioneque Tolosanus ex iis unus est, qui ordinem adhuc in incunabulis & recens institutum amplexi sunt, quique ab haereticis Albigenfibus gravissimas pro fide sustinere persecutiones, ab anno MCCXXIX praesertim ad MCCXXXVII, sed & strenue pro religione intrepideque decertarunt. Celebriorum nostrorum inquisitorum in partibus Tolosanensibus in eo munere obeundo socius fuit, in iis praesertim circa MCCXXXIII F. Arnaldi Catalani, quicum inquisitionem gessit Albiae. Cum vixerit ad MCCXLVIII, quo in actis cap. prov. Petragoricis domin. ante festum S. Augustini, scilicet 26 Augusti celebrati mors ejus nunciata fuit, nullum mihi dubium quin multo plura pro Ecclesia praecclare gesserit, & variis etiam in ordine functus sit munitis, quae temporum injuria in oblivionem abierunt: at ipse quae vidit & gesta sunt Tolosae partibusque vicinis annis citatis MCCXXIX & sequentibus in negotio inquisitionis memoriae commendare studeat, opusculo quod monumentis suis Bernardus Guido-

nis noster inseruit Tolosae apud nostros servatis, cujus trasumtum agente sodali nostro Claudio D'Usson mihi perfamiliari & rerum ordinis curiosiore obtinui, cujus hoc principium.

Erat F. Guillelmus Pelhiffo de Tolosa vir egregius de Fratribus primitivis, & scripsit manu propria qua sequuntur in papyro, qua de verbo ad verbum transcripta sunt in hoc loco ad memoriam futurorum. Sic Bernardus citatus. Sic autem Guillelmus noster.

*Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & B. Virginis Mariae matris Christi, nec non B. Dominici patris nostri, & totius curiae caelestis volo quadam per scripturam memoriae commendare, quae Dominus operatus est in Tolosa, atque in partibus Tolosanensibus per Fratres ordinis Praedicatorum, & per fideles alios in iisdem partibus, meritis & precibus B. Dominici, qui dictum ordinem instituit contra haereticos, & eorum credentes, Spiritu Sancto ordinante suis temporibus, D. Papa Honorio III concedente & D. Fulcone episcopo Tolosano felicitis recordationis adjuvante ex animo. Hoc autem scriptum nostram gloriam non querentes, sed ut successores nostri ordinis, alique fideles haec insipientes, sciant qualia passi sunt praedecessores eorum pro fide Christi, laudent Dominum, & inde fideliter sumant audaciam contra haereticos, & omnes alios infideles, & ut ad talia vel majora si opus fuerit vel necessitas se obtulerit, se praeparant faciendam, vel potius sustinendam. Post multos siquidem & innumerabiles labores, quos B. Dominicus & Fratres qui cum eo fuerunt in praedicta terra manentes, devote & viriliter perpessi sunt, non desinunt veri filii tanti patris, imo surrexerunt filii pro patribus. Anno Dni MCCXXXIX &c. Pagellas circiter 35 continet opusculum in 4, ubi multa scitu digna & quibus identidem utemur pro occasione nata. Sic autem scripsit ad finem Bernardus citatus: *Explicit quod scripsit manu sua F. Guillelmus Pelhiffo Tolosanus, qui vidit & interfuit, & tandem obiit Tolosa in festo Epiphaniae MCCXLVIII, nota veteri stylo, novo MCLXIX.**

Haec autem quae sequuntur, inquit idem Bernardus, quae in diebus illis contigerunt, scripsit ille qui vidit & interfuit in hunc modum.

Quod vidimus & audivimus fidei scribimus narratione. Accidit namque anno MCCXXXIV feria v post festum Pentecostes, quod F. Arnaldus Catalani de ordine Praedicatorum de conventu Tolosano tunc temporis secundum mandatum D. Papa a priore provinciali ordinis sui in episcopatu Albienfibus missus pro inquisitionibus haereticorum faciendis &c. Aditio est Fratris Anonymi ad ea quae scripsit noster Guillelmus de Pelisho quinque paginas circiter implens.

Scripsisse praeterea Guillelmum volunt Tractatum de rebus ordinis ab anno MCCXIV ad annum MCCXLVI praecipua de conventu Tolosani exordiis. Sic habet in schedis suis noster Stephanus Thomas Souèges, & laudat F. Jacobus Percin in Histor. ejusdem conventus, & ex eo plura refert, uti pag. 47 ad annum 1233 & seqq. pag. 48 n. 14 & seqq. Hunc vero Tractatum idem Guillelmus se scripsisse dicit anno MCLXIII mense octobri Tolosae, in qua domo fuit annis xxx inquit, in quibus fuit operarius annis xv sollicitus, laboriosus, & non mediocriter fructuosus.

F. JACOBUS THEATINUS.

* 1269. **F. JACOBUS THEATINUS** Siculus Aprutinus sacrae theologiae professor, & haereticae pravitate inquisitor in utraque Apulia, Daunia & Peuce-

Sec. XIII. tia, clarebat anno MCLXIX sub Carolo I utriusque Siciliae rege. Ejus est mentio in Actis ejus regis 8 fol. 129. r. in archivo R. Z. quem & laudant nostri Dominicus Gravina Cathol. Praeser. T. III P. 2 contr. 4 fol. 304: & Vallius in compend. pag. 30 ut & Toppius Bibl. Napol. Quid tamen scripserit, non referunt.

F. BALDUINUS DE MAFLIX.

* 1269. **F. BALDUINUS DE MAFLIX** Flamingus sic a Salanhaco nuncupatus, in hujus magistrorum Parisiensium catalogo recensetur decimus nonus. In histor. univers. Paris. T. III p. 388 dicitur *F. Balduinus de Tornaco ordinis Fratrum Praedicatorum facultatis theologiae doctor, & subscripsit cuidam instrumento universitatis procuratorio ad prosequendam si opus fuerit litem coram summo pontifice adversus officialem Parisiensem jam a Simone cardinali S. Caeciliae legato damnatum & appellatum. Quod actum coram notario VII julii MCLXXVII, quo proinde jam erat laurea insignitus. Affuit comitiis ordinis Parisiis anno MCLXXIX habitis, & cum aliis quinque sacrae theologiae magistris Parisiensibus, quorum unus erat S. Thomas.*

Censuram suam seu iudicium doctrinale tulit de quibusdam difficultatibus de secreto praesertim confessionis propositis.

Opusculum illud extat in Victor. cod. 635 fol. mag. memb. fol. 225 sed & typis editum fuit a sodali Petro Pelican S. T. M. inter opuscula S. Thomae, Parisiis. Jo. Jost. 1656 fol. nec dubitem quin plura seu de theologia seu in scripturam sacram de more scripserit, sed nunc deperdita vel alicubi neglecta. Ejus sed leviter meminere Guillelmus Seguer Laur. Belg. P. II p. 148. Si Tornaco ortus fuit, ut innuit hist. univ. Paris. proculdubio conventus Insulensis fuit alumnum.

F. ARNALDUS SEGARRA.

† 1269. **F. ARNALDUS SEGARRA** Catalanus patria Barcinonensis & professione anno circiter MCCXXX ordini nomen dedit, evasitque clarus sacrae theologiae professor, quam Coloniae sub Alberto Magno didicisse ferunt. Exinde provinciae Hispaniae assumtus prior provincialis praefuit ab anno MCCXLIX, quo in cap. gen. Trevisis coactus decessor ejus legitur absolutus ut aiunt ad MCCLI, quo & ipse pro more ordinis in cap. gen. Barcinone ab onere dimissus. Domum ordinis Gerundenfem erexit anno MCLIII juxta concessionem anno praecedenti in cap. gen. Bononiae factam. A Jacobo I Aragonum rege Maurorumque domitore nuncupato selectus est post F. Michaelis Fabra obitum conscientiae arbiter, istudque munus ea obiit animi fortitudine ac integritate, ut regem contra Mauros Murciam anno MCLXV proficiscentem ac confiteri volentem audire recusavit, nisi prius a se longius ablegata quam dudum adhaerentem habebat ac deperibar pellice Berengaria: vixque tandem adduci potuit, ut imminente praelio regem in his angustiis sua benedictione solaretur. Ab eodem rege antea unus e quatuor iudicibus fuerat constitutus, qui anno MCLXIII de libris Thalmudicis sententiam ferret. Clarebat etiamnum anno MCLXIX, quo sententia a F. Petro de Cadireta inquisitore Aragoniae adversus haereticos latae interfuit, & ad hunc annum etiam regi a confessionibus perstitisse verisimillimum. De eo legendus Diagus Hist. prov. Arag. lib. 1 cap. 5 & lib. II cap. 6. F. Petrum Marfilium nostrum aequalis Arnaldo temporis auctorem excipiens: quo tamen anno diem obierit suum Diagus aut non invenit aut omisit. Nulla ejus scripta

Sec. XIII. referunt, unde nec videbatur recensendus, nisi Altamura in sua Bibl. ejus ad 1283 in Append. meminisset.

F. BARTHOLOMÆUS TURONENSIS.

*. 1276. F. BARTHOLOMÆUS TURONENSIS sic a patria urbe Galliae Celticae ad Ligerim dictus, vel Parisiis, vel Turonibus, ubi domus ordinis circa MCCXLII erecta, institutum nostrum amplexus est, ceterum hujus posterioris ex legibus tum servatis alumnus. Insignem theologum evasisse argumentum est, quod magisterii lauream in facta facultate Parisiensi adeptus sit circa MCCXL, & XVI recensetur in catalogo Salanhaci. Sancti regis Ludovici IX confessarium egisse quidam volunt, quod non placet, cum eo munere se functum testetur F. Godefridus vel Goffridus de Belloloco annis XX ultimis ejus regis ac proinde ab anno MCCCL ad MCCCLXX, antea autem junior erat Bartholomæus, nisi velis Godefridi vices aliquando supplevisse, sed id e veteribus monumentis docendum esset. Diffinitorem pro Francia in cap. gen. Londini MCCCLXIII fedisse fertur, idque verisimilimum. Adfuit etiam comitiis ordinis Lutetiae MCCCLXIX habitis, & cum quinque aliis S. T. magistris, quorum unus erat S. Thomas judicium suum doctrinale tulit de quaestionibus tum circa secretum propositis. Vicarius etiam magistri ordinis sexti Joannis de Vercellis datus erat super eos sodales, qui cum cruce signatis ad Terram sanctam transfretabant: verum ut viri etiam sapientiores non semper sibi cavent, quid ei aliquando excidit praesertim in facto alicujus testamenti, quod dicto ordinis magistro vehementer displicuit: cumque ea aetate minores etiam culpa gravissime punirentur, audita F. Thomæ (quem de Aquino censuo, is enim anno MCCCLXIX Parisiis aderat,) F. Rachba, & F. Latini (quem de Ursinis postea cardinalem conjectu pronum) & postea F. Michaëlis prioris Insulensis, & F. Lamberti Leodiensis inquisitorum super eo negotio delegatorum relatione per litteras, severissime in eum actum est in actis cap. gen. Mediolani MCCCLXX habitis. Praeter graves enim inunctas ei poenitentias, & sigillo praedicatoris generalis, & vicaria supra laudata privatus, & ad omnia ordinis munia inhabilis declaratus fuit, donec a simili auctoritate restitueretur. Quod quidem ut quantus esset tum rigor ac vigor disciplinae appareat, referre visum est. Brevi autem errore correxisse Bartholomæum, ac in gratiam ordinis rediisse hinc conjicio quod cum laude deinceps ejus meminerint nostri. Ejus alia mihi non occurrerunt opera, quam

Sermones varii ms in variis Sorbonæ codd. ejus aetatis & cum aliis aliorum aequalium permisti.

Cod. n. 1013. fol. parvo. memb. tres sunt. I. de ascensione Exaltare super caelos Deus. Sermo fusior. Alter de exaltatione Christi super eodem themate. Tertius etiam fusior, Dom. in sexagesima: Scio hominem.

Cod. ejusdem formæ, in quo sermones a Petro de Lemovicis collecti sunt quatuor. Primus Dominica palmidarum. Bartholomæus Praedicatorum. Domine ne longe facias auxilium &c. Alter sermo de S. Joanne Baptista. Bartholomæus: sed in Latino. Quis putas puer iste erit. Tertius Dom. de Trinitate. Bartholomæus: Benedicat nos Deus, Deus noster &c. Quartus Dom. infra octavam epiphaniae. Bartholomæus Praedicatorum. Jesus proficiebat aetate &c.

Cod. n. 960 sunt tres. Primus: In annunciatione B. P. Koratè celi. Alter de ascensione. Ego Dominus exaltavi lignum humile. Collatio eodem

die. Tertius de S. Martino. Inveni David servum meum. Hic fusior cum collatione eodem die. In hoc codice sunt sermones permisti F. Thomæ de Aquino, F. Petri de Tarentasia, F. Bonaventurae & aliorum ejus aetatis.

Cod. n. 265 sunt novem. Primus. Dom. I. quadragesima. Cum jejunasset. Alter Dom. palmidarum. Egredimini in montem. Tertius in synodo. Si dixerit vobis Pharaos. Quartus Dom. XIV post pentecosten. Cum iret Jesus in Hierusalem, cum collatione. Quintus Dom. XIX de omnibus sanctis. Tertio anno imperii sui fecit rex Assuerus &c. cum collatione. Sextus Dom. VII Misereor super turbam. Septimus Dom. XXI Magister scimus quia verax es. Octavus De B. Catharina, Olivam uberem pulcrum &c. Nonus Dom. in passione. Qui ex Deo est. His omnibus nomen concionatoris praefigitur: aliis Frater Bartholomæus: aliis solum Bartholomæus: sed ex stylo collectoris in ceteris, eundem hominem esse mihi videor certo conjicere.

F. GERARDUS LEODIENSIS.

F. GERARDUS LEODIENSIS a patria sic & professione nuncupatus, quem natione Germanum nostri plerique vocant, fortè quod Leodium ad imperium Germanicum spectet: ceterum provinciae Franciae cujus erat domus Leodiensis ab initio & fuit ad hæc ultima tempora, allumnus multam sibi a pietate & doctrina famam seculo XIII comparavit. Celebris ejus est in vita B. Julianæ Leodiensis memoria, ubi de hujus instituendi corporis Christi festi desiderio agitur. Sic enim apud Chapeauvillum Hist. Leodien. T. II p. 644 veteris auctor ejus aetatis loquitur: » Exposita sunt igitur cuncta praemissa (nempe de illo festo instituendo) » F. Hugoni tunc priori provinciali ordinis Fratrum Praedicatorum, qui postmodum suis exigentibus meritis in R. E. cardinalem meruit promoveri: » nec non & R. P. D. Guiardo Cameracensi episcopo, qui in diebus illis veluti duo caeli luminaria magna vita & scientia in Ecclesia resplendebant. » Exposita sunt insuper omnia viro eruditissimo cancellario Parisiensi, nec non & Fratribus Aegidio, Joanni & Gerardo lectoribus FF. Praedicatorum » Leodien. insuper & multis aliis personis vita & scientia ad instar siderum micantibus &c. » Quin autem hic Gerardus sit idem de quo agimus, dubium nullum est, cum & aetas & munus lectoris Leodiensis, quo titulo passim ornatur, conveniant. Cum autem Guiardus anno tantum MCCXXXVIII ad Cameracensem Ecclesiam promotus fuerit, ista post eum annum accidisse necesse est. Aliunde cum ipse Hugo de sancto Caro ad annum MCCCLXIII vixerit, cur Gerardus lectorum tertius, recensitus, ac proinde aliis & ipso Hugone junior ad MCCCLXX non pervenerit, ut quibusdam placet, nullus video. Hinc delusum censeas Bartholomæum Fitzem in suo libello de Prima origine festi corporis Christi, Leodii 1629 in 8 edito: ubi dicit Gerardum teste Bzovio ad annum MCCXXXIX mortuum. Neque enim id eo loci habet Bzovius, nec alibi apud eum legitur, nec etiam si dixisset, ejus auctoritas nos multum urgeret. Hujus scriptoris plures cum laude meminerunt, Auctor supplem. chronic. & Guillelmus Eysingrein in catal. test. verit. uterque ad 1313, quos falli cenleo: Lusitanus certius ad 1270, Henricus Gandavensis, Possevinus, Valerius Andreas Bibl. Belg. Dupinius, Altamura ad 1270 & alii. Monendus lector in Actis SS. T. I. april die 5 in vita B. Julianæ, ubi eadem quæ nos supra ex Chapeauvillo, mendum typorum irrepsisse, pro Gerardo enim legitur Renardo, sed certo legendum est Gerardo,

Gerardo, & ita habet Chapeauvillus. Hæc verò ejus opera.

1. Liber de doctrina cordis.

In tractatus VII dividitur scilicet: 1 de preparatione cordis. 2 de custodia cordis. 3 de apertione cordis. 4 de stabilitate cordis. 5 de datione cordis. 6 de elevatione cordis. 7 de scissione cordis. Proemium sic incipit: Preparare corda vestra Domino. Verba sunt Samuelis in lib. I Regum cap. 7 Loquitur Dominus praedicatoribus per Isaiam dicens, Loquimini ad cor Hierusalem. Finis: illa autem qua expectantibus preparavit sunt cognitio aperta summa veritatis, dilectio perfecta divina bonitatis, securitas aeterna possessionis, qua in eo & per eum habebuntur. Faxit Deus, ut id nobis miseris eveniat. Amen. Innumera sunt hujus piissimi tractatus in bibliothecis antiquis exempla.

In catal. codd. ms Angl. T. I P. III. 1676 & T. II P. I. 3207.

In Bibl. Belg. apud Sanderum. Tornaci ad S. Mart. pag. 117 n. 44 & pag. 135 n. 19 & p. 104 n. 13 hæc memb. pag. 141 n. 33 charta. In Villar. p. 269 lin. II Gerardus de doctrina cordis in 4. In Camberon. p. 359: Joannes Divinus de doctrina cordis ubi erratum Joannes pro Gerardus qui ut dicemus postea suo seculo Divini titulum vulgo habuit. P. II in Publ. Lovan. p. 40 de doctrina cordis tractatus: auctor est Gerardus O. P. lector conv. Leod. In Balern. p. 135. In valle S. Martini p. 215. In Lips. Paul. apud Fellerum pp. 81 & 84. Florentiae in Medic. Plur. XIX cod. 17 papyr in 4. De instructione vel doctrina cordis tractatus septem Gerardi. Parisiis in Victor. codd. memb. 89 & 799 & 766. In Sorbon. tres sunt codices a me visi memb. Apud nostros ad S. Honorati extat papyr. exscriptus ex cod. vet. membr. Caestrinorum ad Meduntam,

Typis prodiit Paris. Jo. Petit & Gaspardi Philippe 1506 in 16, quæ editio apud nostros ad S. Honor. Est altera editio recentior curante F. Ludovico de Aquino Neapolitano O. P. viro vitæ sanctimoniam conspicuo Neapoli. Jo. Bap. Subtilis 1605 in 8 teste Nicodemio in Addizioni ad Bib. Napol. p. 159. Liber est stylo scriptus simplici, sed animæ ad cordis munditiam, veramque pietatem anhelanti omnino gratus & utilis, meritoque commendandus Sed & Gallice versus prodiit hoc titulo.

La doctrine du cœur pieuse excellente & utile a toute personne, composée passé trois cens ans par le P. F. Gerard Liegeois de l'ordre des FF. Prêcheurs, traduite par François de Latre chanoine de S. Amé de Douay, de nouveau augmenté & conseré avec exemplaires Latins par Walrand Caoult prestre, Duaci, 1601: & Lugduni, Petri Rigaud, & Jacobi du Creux Molliard, 1608, in 16 pp. 469, quæ ultima apud nostros ad S. Honorati.

2. Tractatus de Testamento Christi.

Sequitur ad librum de doctrina cordis in codd. ms S. Martini Tornac. & Viridis-vallis, & ejusdem auctoris dicitur a Valerio Andrea Bib. Belg. penes quem fides.

3. In catal. cit. Bibl. Mediceæ cum libro de doctrina cordis compactus est alius hoc titulo Religiois elucidarium, & additur fortè ejusdem. Pr. Religio est intelligentium principium. Finis, caelestium angelorum cui est perfecta gloria. Id verò discutiant nostri Florentini. Idem extat Paris. in Victor. cod. cit. 799 & sequitur immediate ad librum de doctrina cordis hoc titulo: Moralia pro religiosi a fol. 180 ad 183.

4. Sermones de tempore & de sanctis.

Laudant omnes, ubi servantur nullus docet: mihi autem visi sunt saltem plures in Sorbon. Codex est fol. par. memb. n. I p. 961 charact. elegantis aetatis auctoris. Titulus: Sermones sunt hic Fratrum.

tris Gerardi de Liege le Devin, vulgari nempe illius aetatis pro le Divin, Latine Leodiensis Divini. Sequitur index sic: Sunt 4 sermones in primo quaternario: Septem in secundo: Tres in tertio: Quatuor in quarto: Quinque in quinto: Sex in sexto: Sex in septimo: Sex in octavo: Sex in nono: Septem in decimo: Sex in undecimo: Sex in duodecimo. Quatuor in decimotercio. Universim LXX. Pr. Dom. I in adventu. Sermo. Deus autem patientia & solatii det vobis idipsum sapere in alterum secundum Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum. Rom. xv. Hoc nomen Deus in hac epistola construitur cum triplici genitivo. Dicitur enim Deus patientia & solatii & spei ad denotandum tres adventus. Deus patientia fuit in primo adventu, venit enim ad patientiam &c. Et sunt quidem primò sermones in quatuor Dominicis Adventus, sed postea libere vagatur modo de Dominicis, modo de B. Virgine, modo de festis Domini: ubique themata pro libito. Sapius Gallica intermiscet: sic fol. 3. Et obiabit illi ira a l'encontre quasi mater honorificata. Quaternario 12. Sic legitur in inferiori margine: Sermo in cena Domini F. Gerardi de Liege. Inter hos quaternario 13: Est sermo magistri Joannis de Abbevilla in cena Dñi in capitulo S. Quintini. Hic haud dubie Algrinus est episcopus Sabinensis anno MCCXXXVI mortuus. Ex hoc codice Divinum sua aetate dictum habemus ob eximiam nempe sanctitatem, & fluentem de divinis orationem.

Hujus scriptoris meminit Laurentius Pignon n. 81: F. Guillelmus Gallicus scripsit librum de preparatione cordis. Ubi erratum notarii cod. Victor. qui fortè in suo exemplari legens F. G. Gallicus, scripsit Guillelmus pro Gerardus. Hujusmodi errata haud rara.

F. NICOLAUS FORTIGUERRA.

F. NICOLAUS FORTIGUERRA, qui & Cecati etiam agnomine a quibusdam donatur, anno MCLXXX Senis natus, institutum nostrum amplexus est anno MCCXX ab ipso B. Dominico veste indutus, cum Roma rediens per Senas iter haberet, Bononiam properans primum suum capitulum generale in solemnibus pentecostes habiturus. Sacras litteras diutius apud suos professus, provincias etiam Graeciae & Terræ sanctæ superiorum jussu adivit, ubi pluribus pro fide laboribus perfunctus ab Urbano IV circa MCCXLIV Aleriensis in Corsica episcopus inauguratus fuit, ubi nonagenarium obiisse ferunt ipso S. Nicolai festo VI decemb. MCCCLXX. Sic habet Pius Della progenie pag. 203, in quibusdam Lombardellum & Nannium emendans, in pluribus fortè emendandos praesertim quoad aetatem. Bernardus Guidonis inter episcopos ex provincia Tusciae assumptos sic habet: F. Nicolaus N. episcopus in Sardinia, quem facile hunc crediderim. Sic enim ab eodem F. Guarrinus Gallus Cenomanus dicitur episcopus Sagonensis in Corsica Sardinia: fortè quod cum utriusque insulae dominium eo seculo penes Januenses esset, sub Sardinia ut insigniori utraque etiam intelligebatur. Ughellus Ital. Sac. T. III ubi de Aleriensibus vult Nicolaum anno tantum MCCCLXX promotum episcopum, cui si fides, non anno MCLXXX sed longe postea puta circa MCC vel MCCX natus fuerit. Quis enim putet XC annorum senem ad Ecclesiam multis difficultatibus obnoxiam, & quæ virium integritatem homine indigebat, promotum fuisse? Ut ut sit, hæc ejus a Pio & Altamura ad 1270 laudantur opera.

1. Postilla in quatuor prophetas majores, Evangelia quatuor, epistolae Pauli & apocalypsin.

2. In Dionysium de divinis nominibus commentarius.

3. *Tractatus de duabus in Christo naturis.*
 4. *Tractatus de officio pastoris, & alter de cœlibatu.*
 5. *Conciones quadragesimales, Dominicales totius anni, in orationem Dominicam, de sanctis, quæ omnia temporum lapsu perierunt.*

F. RICARDUS CASTRICONENSIS.

*
 1270. F. RICARDUS CASTRICONENSIS Anglus sacræ theologiæ magister assertus a Lusitano Albertum Venetum excipiente, ac proinde vel Oxonii vel Cantabrigiæ promotus: nam nulla ejus inter Parisienses memoria, ab eodem Lusitano anno mclclxx claruisse dicitur. Unde mirum ab Altamura qui eum excipit ad mclclxv revocari. Meminit ejusdem Pitseus ex Lusitano ad 1270, hæcque ab illis ei ascribuntur opera.

1. *Commentarius in apocalypsin litteralis & moralis.*
 2. *Commentarius in quatuor libros sententiarum.*
 Quæ fortè perierint, cum nulla ubi jam extant in catalogo bibliothecarum memoria.

F. THOMAS DE CANTIMPRATO.

†
 1270. F. THOMAS DE CANTIMPRATO, qui & Beati titulo a quibusdam insignitur, vir certe ob eximiam pietatem, ardentem animarum zelum, & diligens facta memorabilia suæ ætatis rem ecclesiasticam spectantia colligendi studium apud omnes nomenclatores laudatissimus, non tam nostro hîc indiget encomio, quam accuratiori quo vera discernantur a falsis examine. En igitur sinceriorum vitæ ejus chronotaxin ex ejusdem operibus erutam. Celebre est juxta Bruxellam in Brabantia municipium Leuwis S. Petri dictum: in eo anno 1201 natus est Thomas nobili genere, cujus pater militarem vitam professus cum Ricardo I. Anglorum rege in Palæstinam contra Saracenos pugnaturus transfretavit. Ab eo hinc in patriam reduce, quinquennis Thomas anno 1206 circiter Leodium missus est pietate & literis informandus, ubi & annis undecim stetit votis paternis sedulo incumbens, quo tempore Jacobum de Vitriaco canonicum tum regularem Oigniensem & insignem verbi Dei præconem, episcopum postea Aconensem, & tandem cardinalem episcopum Tusculanum, concionantem audivit, eique intimo animi affectu sic adhæsit, ut anima adolescentis Thomæ Jacobi animæ agglutinata videretur. Tum verò anno 1216 certo ante 1217 in asceterium canonicorum regularium Cantimpratense dictum ad Cameracum situm nunc bellorum furore ab anno 1580 dirutum, sed illo seculo florentissimum & religiosissimum secessit, vitamque canonicam sub regula S. Augustini, & constitutionibus S. Victoris Parisiensis professus est. Procedente deinde ætate ad sacerdotium promotus, mox juvenis licet jussus est confessionibus audiendis incumbere, quod ejus stylo & sensu episcopi erat vices gerere. Hinc interno animi correptus horrore, omnis supra vires æstimans, Lutgardem monialem in Aquiria sanctissimam, quam loco matris colebat, consuluit, a qua post preces ad Deum fusas in eodem obeundo munere firmatus, deinceps singulari Dei providentia & protectione perseveravit.

Quindecim annis solidis & amplius in ea prima professione transactis, divino inspirante numine perfectiora æmulatus, ad ordinem Prædicatorum prout ea ferebat ætas, se transtulit. Habitum anno 1232 induit in conventu Lovaniensi, mox verò a professione ut munitis ordinis promittor evaderet atque paratior Coloniam missus est, ubi Albertum

Magnum theologiam summo omnium plausu docentem pluribus annis minimum quatuor audivit. Anno verò 1237 de more pro rata suæ provinciæ Teutoniæ Parisios ad gymnasium Sanjacobeum majoris profectus causa delegatus est. Certo ibidem agebat anno 1238 cum habita est ab episcopo Parisiensi Guilielmo celebris illa magistrorum congregatio de pluralitate beneficiorum, & adhuc anno 1239 & 1240 quo ultimo mortuus est ille archiepiscopus, qui superiori, ne libros Thalmudicos rex sanctus Ludovicus sineret comburi persuaserat, quorum omnium se testem oculatum præstat. Tum verò ad suos Lovanienses redux lector apud eos de more institutus est, unde egregie falluntur qui volunt in scholis sodalem habuisse juvenem Thomam Aquinatem, qui anno demum 1243 ordinem amplexus est, & sequenti tantum Coloniam accessit: sed fortè solum intelligunt sub eodem magistro Alberto utrumque licet diversis annis studuisse, quod utique verissimum. Magisterii lauream non assecutum ex eo mihi videor certo conjicere, quod Salanhacus & Bernardus Guidonis qui eum optime noverant, inter Parisienses non omisissent, inter quos tamen locum non habet, sed prædicatoris generalis, ut aiunt, in sua Teutoniæ provincia insignium haud dubitem, ut qui ex quo nomen ordini dedit, animarum salutis promovendæ se totum addixit, variasque Teutoniæ, Belgii, Galliæ provincias, qua verbo, qua & opere & exemplo peccatores ad penitentiam, melioremque frugem adducendo, miseros & afflictos consolando, pastoralisque sollicitudinis vices implendo peragravit. Id enim nilque aliud intelligit, cum anno 1261 scribens sic loquitur, *sicut ipse expertus sum, qui a triginta annis in diversis regionibus vices episcoporum, confessiones audiens exequabar.* Quod non recte quidam interpretantur, quasi fuerit aliquando consecratus episcopus, vel alicui Ecclesiæ obstrictus, vel titularis solum & suffraganeus seu Cameracensis seu aliorum. Nam præterquam quod nullum extat hujusce rei aut Cameraci aut aliàs vestigium, nulla ejus apud Bernardum Guidonem inter episcopos ex ordine memoria, ipsa tota ejus vitæ ratio gradum illum sublimem nunquam attigisse demonstrat. Cum enim hæc scribens anno 1261 dicat se a 30 annis vices episcoporum executum, illos utique annos includit, quibus Colonia sub Alberto magno theologiæ dabat operam. Quis autem unquam vidit episcopum scholas frequentantem, & inter condiscipulos magistri auditorem? Adde quod post illum annum 1246 scribens se supprioris officio fungi in conventu Lovaniensi testetur. Licet autem quidam ex ordine ad infulas assumti, abdicatis Ecclesiis ad ordinem reversi, ad religiosa munia appliciti fuerint, non tamen ad aliquod provincialatum inferius: certè virum charactere episcopali decoratum suppriorum, quo nullum est apud nos minoris momenti officium, majores nostri non instituisent. Unde etiam ille non aliter episcoporum vices egisse se restatur quam confessiones audiendo, non autem actus hierarchicos sacramenti confirmationis, collationis ordinum, dedicationis ecclesiarum, consecrationis episcoporum, benedictionis monialium exercendo: adeoque merito eum Guillelmus Seguer noster ex Belgii sui & ordinis episcoporum numero delevit in suis Belgicis infulis, observatione ad calcem subjecta pag. 90 & seqq. quem adeat lector curiosus, rem enim videbit accuratius examinatam.

Quousque vitam produxerit, quoque anno diem obierit, nil certi apud auctores invenio, aliis ad 1263 tantum cum Lipsio, aliis cum Colvenerio ad 1280 pervenisse asserentibus: ad annum 1270 aut 1272 vixisse saltem mihi videor certus conjicere,

quod ultimo scribens se arthritide & podagra detentum & afflictum mortemque quotidie expectantem exhibeat, quæ senem probant 70 circiter annorum. Nam nil simile de se dicit in operibus circa 1260 editis. Ejus porro obitus die 15 Maii in antiquo Lovaniensi necrologio annotatur. Opera nunc enarranda.

1. *Opus de natura rerum in 20 libros distributum.* Cujus ipse meminit in prologo operis frequentis, asserens ipsum multo labore se per annos quindecim de diversis auctoribus utilissime compilasse. Extant in variis bibliothecis codd. mss. Parisiis in Regia n. 6590 codex elegans memb. in 4. Initio legitur: *Ce livre est de S. Eloi de Fontaine.* Abbatia est hujus nominis in diœc. Noviom. congr. Aroasien. cujus canonici regulares ibidem recensentur. Ad calcem verò eodem caractere minuto quo totus codex: *Hunc librum scripsit Frater Enjorranus anno Domini mclclxx sexto,* adeo ut fere sit ætatis auctoris. Alter est ibid. n. 5787 fol. par. memb. ejusdem ætatis, qui aliàs Caroli ducis Aurelianensis.

In Colbert. n. 6545 ejusdem rationis & ætatis. In Victor. cod. 1165 fol. med. memb. secunda manu falso Alberto magno ascriptum opus.

In Augustin. ad pontem novum fol. par. memb. circa 1300 scriptus codex n. 287.

In Sengenovef. v. 3 fol. par. sed chartaceus. Colvenerius codd. mss duos memb. antiquos Cartusie vallis S. Spiritus juxta Gosnauum in diœc. Atrebat. se vidisse restatur. Equidem in illis exemplis nomen auctoris tacetur, ut in plerisque aliis suis ex industria ille siluit; sed cum caput de apibus idem sit, quod in sequenti opere laudatur, clarum est ejus esse opus. Præterea illud sic incipit: *Naturas rerum in diversis auctorum scripturis late per orbem sparsas inveniens, cum labore nimio & solitudine non parva annis ferme quindecim operam dedi, ut inspectis diversorum philosophorum & auctorum scriptis, ea quæ de naturis rerum creaturarum, & earum proprietatibus memorabilia & congrua moribus invenirem &c.* Quæ omnino conveniunt cum iis quæ habet in prologo libri de Apibus. Licet autem hæcenus typis non prodierit quamvis luce dignissimum, maximam tamen ejus partem in Speculum naturæ convasavit Vincentius Bellovacensis, apud quem passim tibi occurret sub titulo *denatura rerum.* Ex quibus colligas quantum allucinatur, qui cum libro de proprietatibus rerum Bartholomæo cuidam ord. Minorum asserto confundunt: opera tamen omnino diversa, utrumque venale erat Parisiis ante mccc. *liber de natura rerum xli peciis constans & liber de proprietatibus rerum cxi peciis sive quaternionibus,* hicque ultimus etiam anno mccciii venum expositus tum centum peciis constans, quæ ingens inter utrumque discrimen arguunt. Ac *librum de natura rerum* prius editum existimo: librum autem de proprietatibus rerum posterius, & alterius omnino rationis.

2. *Bonum universale de apibus.* Pr. R. in C. P. F. Humberto magistro ord. Præd. Frater humilis quem ad præsens non urget necessitas nominari. Quod opus se inchoasse ait anno 1256, quo in comitiis ordinis Parisiis habitis jussum fuerat, ut quæ Fratres notatu digna scirent, ea memoriæ commendare haud differrent. Illud autem, ut verisimilius, perfecit anno 1261, adeo ut præfator Humberto obtulerit anno 1262. Duo tamen loca sunt quæ videntur indicare serius editum. Primum est lib. 2 cap. 29 §. 21 ubi sic legitur *Annus secundus m scilicet cclxv eo temporeolvebatur, quo ipsa Agnes a Judo occisa est &c.* ideoque juxta hanc lectionem sensus esset duobus ante 1265 annis sive 1263. Alterum est §. 22 seq. ubi sic habet: *Miraculum*

referam quod anno presenti ab incarnatione Domini mclclxxi factum est in villa Teutonia Pfortzein nomine. At verò licet sic in plerisque codd. mss & impressis legatur, utrobique mendum esse constat. In primo quidem, quia ibidem præmittit auctor ea quæ ibi narrat de cæde Agnetis manifesta facta fuisse archiepiscopo Coloniensi D. Conrado. Conradus autem ille ab Hoisteden anno 1232 electus archiepiscopus Coloniensis, apud D. Gereonem anno 1261 infirmatus obiit, cui suffectus eodem anno Engelbertus de Walkenburth uti scribit Merseus Cratopolius in catalogo Electorum Ecclesiasticorum. Itaque pro 1265 loco cit. necessario legendum aliter ut res Conrado nota esse potuerit, & ut verius cenfeo vel 1260 vel 1261. In altero verò loco faterur Colvenerius in notis exempla duo ms emendatiora Cameracense antiquissimum, & Duacense Prædicatorum recentius anni 1489 & duas priores editiones habere mclclxi & genuinam hanc sibi videri lectionem, quam & probat operis nuncupatio Humberto magistro ordinis facta, qui anno 1263 in feriis pentecostes abdicavit, nec deinceps magistri titulo usus est.

Duo sunt adhuc alia loca annotanda. I. lib. 2. c. 25 §. 10 ubi sic de se refert: *Mense augusto familia circa messem instantius occupata, facto mane prandio, ego & diaconus qui mecum religiose degerebat, rete sumimus, & ut tempus deduceremus, ad piscinam late diffusam accessimus ad piscandum. Remisso ergo diacono ad custodiam domus intravi solus naviculam piscaturus. Multo ergo nisu capere aliquid longa die frustra conatus sum, & circa occasum solis cum exire tentarem, ecce prædictus diaconus cum tribus Fratribus Minoribus hospitio susceptis veniebat &c. Et accepta chorda qua unus cinctus erat reti funiculo alligavi. Prima ergo vice jactato reti in terram traxi octoginta pisces talis qualitatis saporis & esus &c. Leti ergo domum perreximus cœnavimus: reversa de agro familia, quot quot erant in domo satiati sunt, missisque partibus his qui sibi non preparaverant &c. Qui sibi fingunt fuisse episcopum, in id locum illum trahunt: nam inquit, unde aliter illi prædium rusticum, unde illi messis, unde illi familia, unde diaconus socius? Non attendentes quæ illic referuntur juvenilem adhuc animum sapere. Quis episcopum putet totam diem solum inutiliter piscando exegisse? Itaque verisimilius id illi accidisse, dum in claustro Cantimpratensi adhuc agebat, adeo ut quadam ætate ad villam monasterii qualem optimam habebant in Bellenghen ut dicitur postea, cum diacono missus fuerit ille jam tum sacerdos, qui messi colligendæ invigilaret: canonici enim illi regulares ad modum Cisterciensium prædia vel villas suas per seipos administrabant.*

Alterum annotandum est de cultu B. Virginis per 50 vel 150 salutationes angelicas ætate auctoris publico & passim usurpato de quo lib. 2 c. 29 §§. 6 & 8. Non meminit tamen an cuilibet decadi oratio Dominica interfereretur. Hunc cultum autem non dubitavit inde ortum habuisse, scilicet sicut Deum per 150 Psalms colendi ritus erat potissimum usitatus, ita & B. Virginem per 150 salutationes veluti suum psalterium honorare ejus devoti cogitarunt, & in usum induxerunt. Cæterum materiam fuisse sermonum seu a nostris seu ab aliis nullibi dicit.

Prodiit hoc opus ter in incunab. Typograp. 1 Daventriæ ante 1478 ut conjicit Colvenerius ex collatione typorum cum Speculo exemplorum ibidem edito & aliis antiquis libris. 2. Absque anno loco & nomine typothetæ fortè in Germania. 3. Parisiis circa ea tempora. Harum aliqua extat in Navarra fol. desunt numeri, reclamaciones, literæ

§ c. XIII. initiales, quæ manu additæ. Postea curante Colvenerio S. T. D. & academia Duacensis cancellario, ac S. Petri præposito ad mss codd. emendante Duaci, Belleri, 1597 in 8. Rurfus ibid. 1605 & 1627 in 8. Quas editiones præclaris annotationibus idem Colvenerius illustravit, sed & vitam auctoris præfixit, in qua illud solum non probatur, quod Thomam episcopum velit, cum tamen non alio modo illud munus exercuisse fateatur, quàm confessiones audiendo, quod characterem episcopalem non exigit.

Præter codd. mss a Colvenerio laudatos plures sunt Parisiis antiquissimi & melioris notæ. In Colbert. n. 3086. In Victor. cod. 910 fol. med. memb. anno MCCCXX scripto.

In Navarra codex in 4 memb. melioris notæ. In Augustin. ad pont. nov. fol. med. memb. sed hic ultimus nullo exemplorum ordine servato.

In catalogo codd. mss bibliothecæ Caroli VI regis Francorum anno 1423 jussu ducis Bedfordiæ regni regentis concinnato n. 139 recensetur codex elegans hoc titulo *Le livre des mouches à miel* sive *la consideration des mouches à miel*, imaginibus illustratus, qui videtur liber de apibus Gallice tum translatus. Gallice etiam reddidit noster Vincentius Willart de quo postea. Belgicis Rhythmis reddidit olim quidam anonymus cujus codicem ms servat Lovanienses S. J.

3. *Vita Cristina virginis Mirabilis dicta*, quæ obiit 23 junii 1224. Hanc Thomas scripsit octavo ab ejusdem morte anno, scilicet 1232, cum recens ordini Prædicatorum nomen dederat, & stupendorum quæ in ea narrantur & se & alios viventes tum testes oculatos profert. Edita est sed interpolato auctoris stylo apud Surium ad 23 junii. Hanc verò primigenio stylo edendam promittunt in actis SS ad 24 julii. Extant varii codd. mss in Belgio apud Trudonenses in Brabantia.

4. *Vita B. Margarita Iprensis*, quam ὁ μακαρίτης F. Zegherus Insulensis noster ad meliorem frugem adduxerat. Edidit Choquetius noster inter Sanctos Belgii ordinis Prædicatorum a pag. 144 ad 200. Pr. *Amico & Fratri in Christo carissimo F. Sigero & actione & ordine Prædicatori in Insula Frater ejusdem ordinis, cujus nomen ad presens non utile nominari*. Pluribus codd. mss usus est Choquetius, uno Antverpiensi, altero Georgii Colvenerii ad Trudonensem, alium S. Martini Lovaniensem, & alium Auberti Miræi, collato; sed & aliis.

5. *Vita Pia Ludgardis virginis Sanctimonialis ordinis Cisterciensis in monasterio Aquiriensi*, ubi obiit anno 1246 junii 16. Pr. *Domine reverende, & in Christo plurimum diligende Hawidi concessione divina in Aquiria abbatissa, totique cum ea sanctissimo conventui, Frater officio supprior, sed Fratrum Prædicatorum minimus, salutem & bene hoc quod sibi. Officium persona & ordinis est non nomen proprium in salutatione posui, ut scilicet auctoritas in officio & ordine commendetur, nec tamen opus sequens nominis insinuatione vilescat &c.* Hanc primigenio auctoris stylo acta SS. repræsentant ad diem XVI junii Danielis Papebrochii annotationibus illustratam, cum stilo interpolato prius ad eundem diem edidisset Surius. Usus est autem Papebrochius tribus codd. mss. 1 gymnasii Soc. J. Brugen. 2 Rubæ vallis prope Bruxellas, 3 Auberti Miræi. Extant & passim in Belgio alii codd. mss ut apud S. Trudonem in Brabantia & aliis.

Prodiit eadem vita Hispanice hoc titulo: *Sponsa Christi instituta ex vita S. Ludgardis cum digressionibus exhortatoriis ad Moniales*. Madridi 1625. Postea Italice Venetiis 1661 teste Papebrochio.

Vitam hanc mox a morte virginis Thomam scripsisse certum est, cum ejusdem lib. 2 n. 39 Guiardi

episcopi Cameracensis, ut etiamnum in vivis agentis meminerit, quem tamen ferunt anno 1247 defunctum. Difficultatem movere quis posset, quod vir nobilis Jacobus Baro le Roy in serie abbatissarum Aquiriæ, quam exhibent Acta SS. citata in commentario prævio, & asserunt ex schedis ipsius monasterii exceptam, Hadwidem cui illa vita nuncupata est collocet a 1258 ad 1271: sed seriem illam non esse accuratam constat ex relatis vitæ lib. 3 n. 18 ubi Thomas narrat se pluribus annis ante mortem Sanctæ petivisse, ut si contingeret eam se absente mori, manus ejus abscissa sibi reservaretur, & in hoc licentiam venerabilis Hawidis ejusdem loci abbatissæ obtinuisse. Quæ probant jam annis ante Ludgardis obitum pluribus Hawidem ibidem antistitam. Adde quod in eodem commentario n. 2 Bartholomæus Fisen S. J. Hawidem mortuam ait anno 1248. At ut ut sit de hujus mortis anno, recte supra colligebamus ex officio supprioris quod tum agebat Thomas nequaquam episcopum fuisse. Si enim ex illo apud nos inferiori munere auctoritatem operi suo quæsitiv, quanto magis ex gradu episcopali, si ad eum evectus fuisset? Nam quod ait Henschenius in Annotatis p. 253. e. sub Guiardi successore Nicolao Cantimpratano coadjutorem fuisse seu suffraganeum, & a quibusdam e nostris non accuratis accepit, gratis omnino fingitur. Cum enim Thomas non distinguat in 30 annis quibus se ante 1261 vices episcoporum implevisse dicit, aut 30 annis continuis anno 1261 fuerat episcopus suffraganeus, quod falsum, aut nunquam fuit, quod verum, & amplius patebit ex dicendis.

Additiones ad hanc vitam passim inseruit F. Bernardus Teuto noster, pœnitentiarius SS. PP. Gregorii IX & Innocentii IV de quo supra, cui ut non solum amico suo sed & B. Ludgardis familiarissimo Thomas opus suum recognoscendum dederat, quas additiones etiam repræsentant Acta SS. citata suis locis uncinis a textu distinctas.

6. *Vita Joannis abbatis primi monasterii Cantimpratensis, & ejus Ecclesie fundatoris*. Cujus nomenclatorum nostrorum nullus meminit hæctenus, quæ verò Parisiis servatur in Sengenovehana n. DD. 14. 4 cod. chartaceo ms sub finem, paginas 62 circiter implens a me visa anno 1704 octob. mense. En prologus hic visus integer proferendus.

Reverendo in Christo patri Anselmo Dei gratia Cantipratensi abbati, totique sancto conventui Frater Thomas de ordine Prædicatorum minimus in Lovanio debite reverentie famulatus. Venit ad me ex parte vestra venerabilis Geraldus procurator providus domus vestræ in Bellenghen librum vitæ exposulans, quem olim apud vos annorum vix 23 ætatem habens imperito satis sermone descriperam: sed quoniam nondum vobiscum dictum librum compleveram, residuum quod de morte beati Joannis abbatis & fundatoris dignam relatione restabat, vix sub unius diei spatio accersito scriptore complevi. Suscipiatis Domini & Fratres charissimi manusculum quod transmittito: nec enim spernendum credimus iis, qui primordia vestræ fundationis desiderant.

Notandum autem est librum præsentem vitam B. Joannis abbatis sub triplici itatus editione distinguere. Est enim status inchoativus, progressivus & consummativus. Primæ ergo editionis liber inchoativus dicitur, quia in eo natus, nutritus & aditus asseritur. Secundus verò progressivus dicitur, in quo altiore viam caritatis assecutus, veræ Rachelis amplexibus per vitam contemplationis inhaesit. Tertius consummativus dicitur, quando ad decrepitam ætatis vitam per membra defatigata devenit, ut sic in labore diutino excussis carnis exuviis ad auras libens evolare.

» Nunc igitur in sine peto Carissimi, quatenus in audita die mortis meæ hoc beneficium impendatis, ut sicut Fratri defuncto solet fieri apud vos, idem fieri mihi concedatis. Licet enim aliter professionis Frater nunc sum, tamen apud vos sine ullo ut confido scandalo vel odio Frater vester annis quindecim & eo amplius vixi. Nunc autem languore diutino arthetice & podagrae detentus diu vivere non confido. Valet & mei memores incolumes vos tueatur Deus omnipotens. Amen.

Ex his habemus hanc opellam & primum ejus laborem & ultimum etiam exitisse: primum quidem quem juvenis 23 annorum scripsit in Cantimprato, ultimum verò quia non finitum complevit tantum senex Lovanii decumbens infirmitatibus pressus. Ex his etiam constat quæ diximus 15 annos & amplius vestem canonicam tulisse in Cantimprato, unde & agnomen ei deinceps adhæsit: huic etiam monasterio fuisse villam Bellenghen dictam, cujus redditus percipiebant, ubi erat sacellum ut in sequentibus pluries meminit, & in quam identidem quidam secedebant recreationis aut fanitatis recuperanda causa, in qua proinde vel in alia ejusdem monasterii villa Fontanas dicta, ei accidisse verisimilius quod narrat de felici in adventu trium Minoritarum piscatione. Tum etiam cum canonicis adhuc ageret, contigit quod narrat lib. 2 boni universalis cap. 10 §. 34 se Parisiis fuisse familiarem & una domo hospitatum cum quodam præposito solemnem ecclesie, qui ex sua civitate nostros ejici curaverat, qui postea factus est archiepiscopus, & tandem cardinalis episcopus, quem haud male conjicit Wadingus fuisse Petrum de Collemedio cui revera hæc conveniunt omnia. Fuit enim præpositus Audomarensis, cujus ratione ob viciniam potuit esse Thomæ cognitus & familiaris, postea Rotomagensis antistes & episcopus tandem card. Albanensis: unde disceremus nostros Audomarifani ante 1230 domum habuisse, a qua tamen ejecti eam urbem incolere deinceps non potuerint ante 1324. Tandem hinc rursus facile colligitur nunquam episcopum consecratum fuisse, qui in ultima senectute solum sibi vindicat titulum Fratris in ordine Prædicatorum & Lovanii minimi, cum si fides iis qui episcopum volunt, mori debuerit majoris alicujus prælati suffraganeus, & commodius procuratus.

Hujus vitæ B. Joannis lib. 1 cap. 6 ubi de initiis monasterii Cantimpratensis hanc affert loci etimologiam moralem potius quam grammaticam. Sic enim habet: *Ibidem concurrente undique populo predicabat [Joannes] Vocatum est autem nomen loci Cantipratum, quasi cantus in prato, eo quod inibi quondam juvenis civitatis ob amenitatem loci umbrorum amorum cantibus spatiosi solebat: sed mutatione dextera excelsi confunditur in loco mundi superbia in abolitione peccaminum, ubi prius male lata gaudebat &c.*

Cap. 14 Cantimpratam sub regula S. Augustini, & institutionibus S. Victoris Parisiensis docet sub Rogero episcopo Cameracensi fundatum, ac proinde inter annum 1180 & 1191, quibus Rogerus sedit.

Cap. 15 de sex primis qui cum dicto F. Joanne ordinem susceperunt agit, quorum primus & generis dignitate & morum prerogativa venerabilis Mattheus &c. Hic post precipuum nostri fundamini patrem pastor secundus cœnobium gubernavit. Hunc ipse in primordio conversionis meæ licet senio confectum vidi &c. plura de ejus conversatione, quorum le testem præsentem præstat, & tandem: *Obiit autem anno circiter ætatis sue LXXI octavo idus februarii A. ab incarn. D. MCCXVII. Hinc su-*

pra colligebamus Thomam Cantimprati nomen dedisse saltem anno 1216.

II. *Verò post hunc Walterus fuit vir mirabili sapientia præditus &c. Hunc in ultima ætate positum vidi, nec cessare tamen nec indulgere labori.* III. *Robertus &c.* IV. *Post hunc carissimus meus & compatriota Julianus fuit. Hic ex partibus Brabantie clara de stirpe originem ducens, vir mira devotiois & pia conversationis effloruit. Ab hujus itaque ore rem miraculo & relatione dignissimam tertio circiter anno antequam ex hac vita migraret audivi; sed me utique de ea quandiu maneret in corpore silere coegit. Hujus Juliani meminit de Apibus lib. 2 c. 52 §. 5.*

V. *Martinus quem Yburgis convertit. Hac Soror nostra fuit, qua in loco nostro qui Bellengyn nuncupatur reclusa lapide angelicam in terris vitam ducebat &c. plura de ejus meritis.*

IV. *Yliardus qui malum habuit finem: loco cuius successit Gaudefridus quidam, de cujus caritate & zelo mira dicit auctor. Hic in extremo positus apud domum nostram de Bellengyn &c. ibi mortuus est. Ibidem sacellum fuisse narrat.*

Cæteros omitto. Liber I habet capp. XVIIII.

Sequitur liber II cap. 3. Joannes I abbas, inquit, abhorrens murmur, si infra unius monasterii ambitum licet extrinsecus Sorores cum Fratribus morarentur, in loco qui Premiatus dicitur, congruam habitationem fieri imperavit, eoque transtulit Sorores &c.

Cap. 5. *Cognovit & audivit primam priorissam Premiati, veteram dictam, nobilem faminam & magnarum virtutum mira narrantem de Joanne I abbate.*

Cap. 10. Aliam villam laudat ejusdem monasterii Cantimpratensis duobus miliaribus distantem dictam Fontanas.

Cap. 24 & ult. *Opportune ergo agritudinis sue obrentum nactus [Joannes I abbas] adit venerabilem Joannem de quo in hac 2 editione [id est 2 libro] præmissimus Cameracæ sedis episcopum, allegans languorem continuum &c. unde a præfectura obtinuit exonerari; & addit: *Rexit autem [Joannes I] annis decem Cantipratensem ecclesiam. Joannes Cameracensis episcopus est hujus nominis II qui consecratus Domin. id. sept. 1192 sedit ad 1197. Hic erratum est in Gall. Christ. ubi ex Vincentio Bellovacensi Sp. Hist. lib. 29 cap. 22 Joannes hic dicitur mortuus anno 1180: id enim Bellovacensis citatus non dicit de Cameracensi, sed de Carnotensi episcopo Joanne S. Thomæ Cantuariensis socio, qui & vitam Sancti scripsit.**

Liber III cap. 1 refert insignem miraculum quo Joannes I abbas jamjam moriturus repente sanatus est, quod dicit se audivisse a Mattheo II abbate & a Thoma III abbate & a prima priorissa Premiati qui omnes præsentibus aderant. Cap. 4 agens de commissa Flandriæ quæ enixa est puellam nomine suo Joannam: *Hæc est Joanna illa, inquit, qua post modum Fredericum regis Portugallie filium virum accipiens, nunc usque Flandria & Hannonia gubernat felici moderamine comitatum. Quam & nuper ut optime credi potest, meritis sancti patris [Joannis I abbatis] ad castigatorem vitam cum omni familia sua & viro per Sanctos ac vere Christi servos Fratres ordinis Prædicatorum in Insula villa morantium conversam audivimus: qua & nuper juxta eandem villam monasterium muneribus magnis dotatum in honorem gloriosæ virginis Mariae fundavit &c.* Hoc sacrum Gynæceum de quo loquitur auctor est abbatia Marchetta dicta ord. Cisterc. cujus fundationem Gallia Christiana refert ad 1230, sed citius factam probat hæc auctoris narratio, qui hæc scribebat anno 1224 aut 1225 annos

23 natus, nisi fortè ea ætate tantum inceperit & postea auxerit. Nostri Insulis conventum habuerunt anno 1224.

Cap. 7 refert mortem Joannis I abbatis, quæ accidit post 1200, nam cap. 24 lib. 2 dixerat quod memorabilis magister Petrus scilicet de Corbuel tunc Cameracensis postea verò Senonensium archiepiscopus venienti sibi venerabili viro cum successore suo D. Mattheo dixisse fertur: Bene, inquit, veniant Domini mei dua substantia una persona &c. Petrus autem dicitur in Gall. Christ. ad eam sedem promotus anno 1200. Hoc caput 7 illud esse videtur, quod addidit auctor, cum ab eo jam fene hanc vitam perierat Cantimpratenses.

Finis opellæ. Tumulatus est igitur [Joannes] ante altare in Premiacesi ecclesia, quia in suo monasterio, eo quod civitas excommunicata erat, non poterat sepeliri. Notandum autem quod in morte & post mortem pluribus amicis apparuit, & gloriam suæ glorificationis ostendit, quæ quidem scribere & languore detentus omisi, & præ nimia (fortè infirmitate) plura. Cætera desunt in cod. Sangenov. sed ut videtur, admodum pauca.

Porro hæc vita digna est quæ locum habeat in Actis SS. quam si studiorum meorum ratio permisisset, integram exscripsissem, & eruditis editoribus mississem suis Menæis addendam, sed existimans fortè illis non incognitam, specimen illius hic dare satis habui.

7. Supplementum ad vitam B. Mariae d'Oignies a B. M. Jacobo de Vitriaco canonico regulari ecclesiæ Oigniæ, postea episcopo Aconensi, & cardinali episcopo Tusculano anno 1240 April. 30. defuncto scriptum. Pr. Patri in Domino per omnia reverendissimo Egidio priore de Oignies, Frater N. humilis canonicus Cantimpratensis cœnobii, salutem in auctore salutis nostræ Christo Jesu. Ex MSS potissimum uno Rubeæ vallis repræsentant Acta SS. ad 23 Junii a p. 666. b. ad p. 676. b.

Hoc supplementum quod *librum 111 vitam* alii vocant, quin opus esset nostri Thomæ cum adhuc Cantimprati ageret circa annum 1230 scriptum, Jacobo de Vitriaco recens ad cardinalatum assumpto, nemo hæc dubitavit: verum ei abjudicare Papebrochio visum est in commentario prævio ad vitam Beatæ n. 19 ea solum ratione quod auctor in principio se Fratrem N. dicat. Contendit enim Papebrochius ex more seculi XIII hanc literam esse primam nominis genuini, & indicare Nicolaum vel quid simile. Cui viro in primis æque libens assentiret, nisi me plura ab ejus sententia revocarent. Illud in primis notandum visum quod habuit Maria d'Oignies de suæ matris damnatione Supplementi n. 12 totidem verbis legi lib. 2 Apum cap. 54 §. 18 ubi tamen Cantimpratensis non dicit se alium exscribere, sed quod refert se ex ore Joannis de Nivella olim Leodiensis decani & postea canonici Oigniæ audivisse. In mentem autem non cadit, ut illud visum iisdem omnino verbis referat quibus supplementum, quin hoc exscribat, & fatetur Papebrochius exscripsisse. Verum si exscripsit & alius a se auctor fuit, proculdubio & laudasset, non solum Joannem de Nivella, nullum enim excipit Thomas quin continuo laudet, sic lib. 2 Apum cap. 29 §. 24 quoddam factum quod a Ricardo Normanno audierat, quia & legerat in scriptis cujusdam ordinis Prædicatorum in Belvaco, utriusque meminit: auctorem autem supplementi si alius a se fuisset eo libentius nominasset, quod sui ejusdem aliàs cœnobii ascerat gratus & propensus in omnes Cantimpratenses animus, quos ubi se dat occasio ex nomine & meritis extollit, tacere non permisisset. Cum igitur illius Nicolai nec hic nec aliàs ullibi, ne quidem in vita B. Joannis

I abbatis superius relata, in qua Cantimpratenses alicujus nominis recenser, meminerit, signum videtur invictum Nicolaum illum auctorem esse fictitium, & Thomam in Apibus eo supplemento ut pote suo usum idem verbo tenus exscripsisse. Adde eundem utriusque stylum. Epistolam nuncupatoriam sic finit auctor supplementi: *Valeat V. P. & mei in his memorem C. D. incolumem tueatur*. Nuncupatoriam vitæ Joannis abbatis sic supra finiebat Thomas: *Valete & mei memores incolumes vos tueatur Deus*. Attendat lector & ad has locutiones supplementi: *Mira res n. 7. Nec mora n. 10. Obstupesce lector, intueri miraculum n. 23*. Quibus similes in Apibus passim occurrunt. *Mira res* lib. 1 c. 22 §. 2, c. 23 §. 3, c. 24 §. 2 & lib. 2 c. 29 §. 19 & alibi. *Nec mora* lib. 1 c. 23 §. 3, Lib. 2 c. 1 §. 2 & postea centies: *Vide lector mirare miraculum*. Lib. 1 c. 19 §. 10 *mirare lector, obstupesce miraculum* lib. 2 c. 10 §. 26. Nec urget ratio Papebrochii elementum N. quo se signat auctor supplementi, ex more seculi primam nominis literam indicare: etsi enim fortè id aliàs verum, nihil probat erga nostrum Thomam, qui nomen suum in omnibus operibus suis ex industria celavit, præterquam in vita Joannis abbatis quam morti proximus in lucem tandem edidit, & in hoc supplemento fortè sub illa litera N. occultare voluit, ut auctor libri de septem donis Spiritus Sancti suum occultavit se signans Frater R. quamvis vocaretur Stephanus de Borbone de Bellavilla, de quo nos supra. Ambo eodem tempore florebant & scribebant. Vide etiam postea *Venturinus de Bergamo*, qui florebat anno MCCXXXVI, & qui scribens cuidam sanctimoniali Margareta dictæ sic titulum præfigit: *Carissima filia N. &c. Frater N. peccator &c.* Codex tamen est seculi XIV: nec dici potest hunc morem sub litera N. occultandi nominis tum primum incepisse, nec jam a seculo XIII in usum receptum. Quæ tamen omnia eruditorum & diligentiorum criterio libens subjicio: cæterum nobis suffragantur, ut nostros taceam, Molanus & Colvenerius supra citatus, quem excipiunt Bellarminus, & Labbeus & Oldoinus S. I. & alii plures.

Non immoror in iis confutandis qui Thomam hunc ad preces S. D. Thomæ de Aquino libros Aristotelis plures præcipue morales e Græco Latine reddidisse autumant: eæ enim versiones non Thomæ de Cantimprato, sed nostri Guillelmi de Moerbeka lucubrationes sunt: illi autem delusi videntur nuncupatione Brabantini, qua uterque aliquando & recte insignitur, cum uterque e Brabantia licet non ex eadem patria ortus sit, hic e Moerbeka & archiepiscopus Corinthiensis de quo nos postea fuisse, ille ex Leeuwis ortus & per totam vitam ab anno MCCXXXI simplex Frater ordinis Prædicatorum.

B. BARTHOLOMÆUS DE BREGANTIIS.

B. BARTHOLOMÆUS DE BREGANTIIS sive Bragantiis sic a gentili feudo Breganzensique castro & municipio (si Jacobo Marzario fides lib. 2 Hist. Vicent. p. 127) nuncupatus, antiqua nobilique apud Insulres & Vicentinos ortus familia, non minus vitæ sanctitate quam genere claruit & eruditione. Patavium adolescens studiorum causa missus a parentibus, ibidem aut certe Bononiæ institutum nostrum amplexatus est: quo anno certatur. Id ex actorum fide constare videtur ante annum Christi 1230 professum, & inter primos ordinis Fratres sanctique Dominici sectatores atque discipulos accensendum, qui primitias ab eo spiritus acceperunt. Etsi verò non adeo constet quod aliqui volunt, tamen verisimillimum est e manibus dicti sancti pa-

tris habitum suscepisse, quod si detur, factum fuerit vel 1220 vel 1221. Erat Bartholomæus ut religione sic & eruditione virtutumque omnium laude conspicuus, nec dubium quin apud suos plurimi habitus, varios obtinuerit obiveritque regiminis aut studiorum honores. Sacri palatii apostolici magistris functum ferunt communiter, quod & libens annuerim: verum S. Dominico proxime successisse, non tanta mihi Fontanæ nostro in *Theatro Dom. fides*, cum præsertim ejus tum non videatur fuisse ætatis, ut munus illud posset pro dignitate implere. Sic enim ipse in testamento suo de se loquitur: *In quo ordine (Prædicatorum) ab infantia nutriti & disciplina & moribus sub observantia nostri institutoris ordinis B. Dominici eruditi & informati fuimus &c.* Id itaque ad annos posteriores videtur prorogandum, quod non ex inanibus conjecturis vulgique rumoribus, sed ex certis actorum monumentis archivi potissimum Vaticanis Romanis nostris disquirendum accuratius relinquo. Certe Ughellus hoc munere functum sub pontificatu Gregorii IX refert, quod verisimilius de hujus posterioribus annis intelligas inter MCCXXV & MCCXXI & forsan ultra ad Innocentium IV. Circa MCCI ab Innocentio IV creatus est episcopus Nimosiensis in Cyprio insula, Ecclesiamque suam accessit cum S. Ludovicus IX Galliarum rex jam adversus Idumæos & Saracenos in Terræ-sanctæ subsidium moverat & transfretaverat. Hinc eundem e carcere jam liberum & Palæstinæ urbibus muniendis incumbentem convenit, & comitatus est: ab illo etiam dum navem ascenderet in Galliam remeaturus 1254 invitatus, ut & ipse Parisios se conferret aliquando, pretiosissima tum ab eo dona percepturus. Sic enim Bartholomæus ipse testatur instrumento anno 1260 confecto, quod citatus supra Marzarius & ab eo Ughellus *T. v Ital. sac.* referunt. Post hæc, inquit, rex christianissimus cum regina & fere tota domo regia christianæ religionis amore mare transiit, tempore quo nobis licet indignis Nimonicensis civitatis quæ in regno Cypri est, pontificatum apostolica sedes contulit. Navigantes ergo in Syriam regem atque reginam visitavimus, & in Joppe atque in Sydone & ultimo in Acone benignissime ab eis recepti fuimus, & tanto amore dilecti, ut in Franciam profecturi nos instantanter rogarent, quod eos Parisiis visitare curaremus, spem nobis tribuentes, quod ibidem sacra Dei nobis communicarent. Non erat quod Ecclesiæ huic Nimonicensi investiganda lectorem adeo seque torqueret Papebrochius *T. VII Maii p. 704* quam Ferrarius ipse lexicographus Baudranusque succenturiator ejus exhibent verbo *Neapolis. Est* inquit, & *Neapolis apud Græcos cognomento Nemesi urbs episcopalis Cypri ritus Græci in ora meridionali inter Curæum sive Curriadem & Citeum inde 12 hinc 27 M. P.* Quibus prævit omninoque consentit Stephanus noster e Lusignano Cyprius ipse rerumque patriæ suæ peritissimus, qui cap. 7 fol. 19 *Hist. Cyp.* quam Gallicè scripsit eadem omnino habet. *Neapolis*, inquit, *ad maris oram e regione sita m. 9. Curia, 6. verò Cury distans, Græcis hodie Limissa nova, Latinis verò Limonia sive Nemosia dicta &c.* & cap. 5. *Qui Cypri navigant in Terram-sanctam Nemosia que Limissa dicitur hodie mare conscendunt.* Ac ne quid in iis scrupuli lectori hæreat, habet & *T. XI Concil. gem. p. 2352* constitutionem Cypriam Alexandri IV anni 1260, v. non. jul. Ananiæ datam, qua Nimociensis episcopo tres assignat procuraciones. Et pag. 2409. Concilium Nimociense sub Gerardo archiepiscopo Nicosiensi ejusque suffraganeis episcopis Nicolao Paphensi, Bernardo Nimociensi, Famagustano remotius agente apud Nimocium celebrato die 22 sept. 1298. Le-

gatum de latere in partibus Syriæ Bartholomæum fuisse asserit Fontana, penes quem fides, sed ei non assentior, ubi ait hoc munere functum apud S. regem Francorum Ludovicum IX, apud quem & in exercitu Christiano ea dignitate tum insignitus erat Odo cardinalis de Castroradulphi, cui socium non legitur dedisse Innocentius. Nuncium ad mandata quædam pontificis ferenda non negaverim, si instrumento aliquo publico id niteretur. Quod idem Fontana cum aliis posterioris ævi addit, & ab eodem rege conscientia arbitrum assumtum æque caducum videtur, cum aliunde F. Gaufridus de Beloloco de quo postea, testetur se ultimis 20 SS. regis annis hoc munere functum, nec ab eo in expeditione illa transmarina unquam discessisse. At certum redeunte in Galliam suam rege, & Bartholomæum non cum ipso rege in Gallias, vel falso habet Altamura, sed ad sponfam suam rediisse, eamque ornare studuisse ad annum 1256, quo xv Kal. febr. ab Alexandro IV ad Ecclesiam Vicentinam translatus fuit teste Ughello ex *Act. Vatic. ep. 741 fol. 10*. Quot in hac labores sustinuerit, narrant auctores relati legendi. Verbo dixisse sat esto, bonos vindicavit, malos & in primis quemdam nomine Gallum refrænavit, imo & ad frugem reduxit, sed in his Ezzelini crudelissimi harum partium tyranni offensionem incurrens exulare coactus fuit. Qua occasione ab Alexandro IV pro fidei negotiis in Angliam nuncius missus cum ipso rege Anglo reginaque consorti in Franciam trajecit, Parisiosque aggressus, ut conditum aliàs in Terræ-sanctæ, S. regem Ludovicum convenit, a quo tum coronæ Domini spinam unam dono accepit. Sed præstat illum hæc referentem audire. « Cum, inquit, de regno Angliæ quo pro fidei negotiis profecti eramus cum ipso rege Angliæ pariter & regina Parisius venissemus, spes nostra desideratam suscepit effectum. Nam piissimus rex Francorum de spinea Domini corona spinam unam excludi fecit, & nobis regio flexo poplite, nostris ex opposito flexis genibus devotus obtulit, & de suis sacris regis manus pontificales ditavit. Quid ultra? dilectionis osculo dato pariter & accepto mutua recommendatione facta, hinc & inde nos abire permisit. Quæ anno 1259 acciderunt, quo eodem anno Ezzelino mortuo, sequenti 1260 Vicentiam rediit sanctus antistes pretiosissimum acceptum thesaurum secum deferens, cujus in honorem ecclesiam & conventum ordinis ea in urbe erexit, ubi venerationi fidelium deinceps exponeretur. Tanta verò gratulatione exceptus est a suis, ut ab iisdem civitatis princeps poneretur. Eum Smeregus in spiritualibus & temporalibus Vicentiæ Dominum appellat, fallitur autem Ughellus cum vicarium Imperii per Italiam constitutum asserit a Rudolpho Cæsare, qui non nisi 1273 electus fuit imperator. Anno 1254 Vicentiæ agebat ex chronico Nicolai Smeregi ea ætate viventis, & Gabrielem civitatis *Podestà* de regimine exeuntem prandio excepit. Anno 1267 solemnem corporis S. P. Dominici translationem e priori arca in qua anno 1233 a B. Jordano reconditum fuerat, in aliam magnificentiorum magistris ordinis vi F. Joannis de Vercellis curis erectam, in ipsis ordinis generalibus comitiis die pentecostes junii maxima cum pompa Bononiæ celebratæ interfuit cum Philippo archiepiscopo Ravennatensi, Octaviano Bononiæ, Tomasio Inolensi, FF. Arnulpo Humanensi, & Egidio Torcellanensi episcopis: & ex parte quidem Ravennatis archiepiscopi duorum annorum, ex parte verò episcoporum & sua, a quolibet unius anni indulgentiam perpetuo duraturam promulgavit, de quo & instrumentum publicum confici curavit die 9 intrante junio, ejus archetypum in archivo con-

Sec. XIII. ventus Bononiensis fervatur, & excusum legi potest apud Michaellem Pio *Lib. 1 n. 54 col. 118*. In quo illud notandum fere tantum dicere miseratione divina episcopum Vicentinum, ultimique episcoporum recensere. Arnulphus Humanensis, & Egidius Torcellanensis erant etiam ex ordine Prædicatorum, licet ultimus omisus a Fontana in *Theatro*. Quot postea vixerit annis Bartholomæus, quove obierit, variant chronologi, Fontana 1268, aliis 1269 aut etiam 1270 indicantibus: at Barbaranus ejus testamentum referens 23 sept. 1270 datum, non nisi 1 jul. anni sequenti 1271 diem obiisse contendit, quod postea discutietur. Hanc verò annorum seriem sic deducere placuit, ut certo certius constare demonstrarem Bartholomæum patriarcham Hierosolymitanum nunquam fuisse, etsi Papebrochius bona quidem fide sed non solito suo criterio id se evicisse putarit in *Append. ad seriem Epp. Hierosol. T. VII Maii pag. 703 & seqq.* Vult enim ille anno 1264 ab Urbano IV a Vicentina Bartholomæum ad Hierosolymitanam evectum sedem ad eam continuo profectum, sed 1266 in Italiam reversum inter manus Clementis IV abdicasse, & ab eodem in pristinam Vicentinam tum vacantem restitutum, quæ cum nullis diplomatibus pontificiis nitantur, ea se fatetur tantum conjectura assequi. Ita verò unico instrumento Bononiensi evertere haud esset difficile. Notum enim est, ubi quis episcopus ad superiorem dignitatem, archiepiscopalem puta, ac multo magis patriarchalem semel evectus est, etiam si postea Ecclesia illa cedat, nunquam e gradu & ordine dejici aut cadere. Si igitur anno 1264 ad Hierosolymitanam sedem provectus fuisset Bartholomæus, sane anno mcccxlvi in celeberrima illa corporis S. Dominici translatione non inter episcopos, sed & supra ipsum Ravennatensem sedisset, & non secus ac ille qui duorum annorum indulgentiam concessisset, non unius anni tantum ut episcopi, gradus præterea sublimioris mentionem injecisset aliquam. Verum validius premendus est nobis eruditus editor.

Potissima ratio qua ductus ille est ut ita sentiret, ea fuit quod seriem episcoporum Hierosolymitanorum Latinorum exhibere conatus accuratam, hiatumque qui ipsi occurrebat Jacobum Pantaleonem anno mcccxi die xxix augusti summum pontificem Urbanum IV dictum electum inter, & Thomam Agni de Lentino nostrum qui repleter dubius hærens, primo in *Hist. chron. Tomo III maii præfixa Thomam in duos dividerat, alterum Agni, alterum de Lentino agnominatos, distinctionem hanc etsi frivolam tum necessariam arbitratus. At postea accepta Bartholomæi nostri vita a Barbarano in lucem edita, & in eadem inscriptione tumuli eidem in prima translatione erecti, quæ sic habet versu quodam inter plures alios injuria temporum deletos etiam servato & legibili, Hierusalem patriarcha fuit, &c. commodum hoc illi visum est tum ut priorem de duplici Thoma sententiam, quam nec sine scrupulo protulerat revocaret, tum ut certum iis annis saltem a mcccxiv ad mcccxvi Hierosolymitanum patriarcham Latinum collocaret: idque ita certum ac fixum habet, ut an Bartholomæus in translatione corporis B. Dominici anno mcccxvii junii v præfens fuerit, & an instrumentum exinde confectum & primigenium adhuc in archivo Bononiensi nostro servatum, imo & testamentum ejusdem a Barbarano allatum non sint supposititia dubitare malit. Verum ut eruditus Actorum SS. Editor se veritatis unice amantem ubique profiteretur, a præjudiciis resiliere non renuit, ut equidem spero, ubi rerum gestarum seriem simpliciter narravero.*

Itaque Urbanus IV anno mcccxi augusti xxi x

ut dictum est papa electus, quem in sede Hierosolymitana sibi successorem institueret, non subito invenit. Hanc dignitatem Humberto de Romanis ord. Prædic. magistro v primum obtulit, ceu qui Terræ-sanctæ statum optime noverat, quam & adierat & lustrarat, ut supra ex ipomet ostensum est, ubi de eo. Verum ceu vir ab omnibus dignitatibus abhorrens constanter recusavit, quod docet Bernardus Guidonis, ubi de nostris qui episcopatus sibi oblatos accipere renuerunt: *F. Humbertus de Romanis, inquit, magister ordinis v patriarchatus sanctæ civitatis Hierusalem renuit, & episcopatus postea.* Tandem summus pontifex virum egregium strenuum ac rerum agendarum peritissimum invenit nomine Guillelmum, quem ad præfatam sedem evexit. Hunc ex Ecclesia Agennensi translatum fuisse ait Rainaldus ad 1263 n. 14; sed si ita est, non fuit ille Guillelmus olim prior charitatis & postea abbas Cluniacensis xxi v, quem Sammathani in Gallia Christiana exhibent circa mccciv electum, ac demum xv Kal. jan. mcccxiii Parisiis mortuum & apud S. Martinum a campis sepultum, sed alius qui fortè eo priusquam Parisios accederet abdicante successor datus fuerit & mox a consecratione ab Urbano IV ad sedem Hierosolymitanam evectus fuerit, qui quod Agenni non sederit, in serie episcoporum hujus civitatis non numeretur. Ut ut sit, nam apud Sammathanos omnia hinc perturbata. Quem enim ubi de episcopis Agennensibus dicunt anno mcccxiii mortuum, ubi de abbatibus Cluniacensibus anno tantum mcccxvii defunctum narant: quæ a Domino Dionysio Sammathano asceta Sammaureo S. Dionysii ad Parisios hoc anno mcccxvii priore viro diligenti & accurato spes est emendanda & illustranda: ut ut sit inquam, Guillelmus Hierosolymitanus patriarcha ab Urbano IV constitutus in Terram-sanctam mox se contulit, addita sibi Ecclesiæ Aconensis seu Ptolemaidis administratione cum potestate legati in Syria, Armenia, Antiocheno principatu & insulis adjacentibus, muneribusque sibi collatis diligentissime functus est ad annum mcccxx, quo diem obiit suum.

Extat epistola ad eum a Benedicto episcopo Massiliensi scripta, qua commentarium suum de Sancta Trinitate & fide catholica illi mittit ceu in illis regionibus utilissimum, quam Clarissimus Baluzius ex cod. suo ms 77 edidit *Miscellan. T. VI p. 351*. Hanc integram placet hic referre quod fortè Tomum illum vi non omnes ubique habeant ad manum.

» Sanctissimo in christo patri & reverentissimo Dño Guillelmo Dei providentia patriarchæ Hierosolymitano apostolicæ sedis legato B. Dei permissione dictus episcopus Massiliæ cum summa devotione ac reverentia promptum ad beneplacitum famulatum. Quia præcellenti splendore scientiæ ac salubri experientia jugis exercitii ad impugnandum errores infidelium & ad tuendam fidem catholicam & unitatem Sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ vos novimus præminere, firmiter credimus quod merito sanctitatis vestræ divina providentia vos vocavit ad purgandam Terram-sanctam ab erroribus infidelium & a spurcitiis vitiorum, quibus extitit, peccatis exigentibus, longis temporibus multipliciter prophanata. Et quia optamus fieri participes tanti meriti ac laboris, etsi majora non possumus ut vellemus, saltem vobis offerimus munus exiguum, sed utile ad impugnandum infideles & ad muniendum fideles auctoritatibus, rationibus & exemplis contra errores quos invenimus citra & ultra mare a puritate fidei aberrantes. Hos opus incepimus olim quando primò transfretavimus pro subsidio Terræ-Sanctæ. Quod opus misimus D. papæ Alexandro (IV) sicut patet in litera præcedenti, & postea derivavimus ad

diversas

» diversas provincias & dioceses & religiones, & ad dirivandum dedimus V. patri T. (Thoma Agni de Lentino) D. G. episcopo Bethlemitano sedis apostolicæ legato, quando ultimo reveri fuimus a partibus transmarinis, vos autem corrigite corrigenda, suppletes defectum, & quod minus bene fuerit indulgentes, nosque ac gregem nobis commissum habere dignemini in sanctis vestris orationibus ac meritis commendatos. Bene valeat vestra sancta paternitas, & sanctum vestrum propositum Deus dirigat, perficiat & confirmet, & per vos Terram-sanctam restituat cultui christiano, & adaugeat in vobis gratiam nunc & semper. Amen. Datum Massiliæ anno Dñi mcccxiii in vigilia S. Laurentii. Ex quibus constat si Guillelmus iste antea fuerat electus Agennensis, Guillelmum alium olim abbatem Cluniacensem de quo supra hanc Ecclesiam abdicasse, priusquam eodem anno xv Kal. jan. mcccxiii Parisius moretur.

Ad istum Guillelmum patriarcham in Terra-sancta morantem datas Urbani IV epistolæ prodit Rainaldus lib. 2 registratas scilicet 52 & 98, & præterea 104, 105, 106. Idem ad mcccxvii n. 69 epistolam refert patriarchæ Hierosolymitano a Clemente IV Viterbii datam xvi Kal. julii anno 1111 quæ est in Reg. 326, qua ei jubet ut Haitono regi Armeniæ adversus Babylonicum furorem impendentem omne quod poterit consilium & auxilium conferat salva tamen Terræ-sanctæ arcium custodia. Qui loquendi modus patriarcham indicat non recens sed ab aliquot annis in eas regiones appulsum & res ejus regni administrantem, nec in alium cadere potest quam in Guillelmum anno mcccxiii ab Urbano IV institutum, cum Clemens IV ullum patriarcham toto suo pontificatu Hierosolymis posuisse non legatur. Verum ut de hæctenus dictis nemo dubitet addo certum esse Guillelmum illum ab Urbano IV ad eam sedem evectum mortuum non esse nisi circa annum mcccxx. Id evincitur ex epistola Gregorii X ad archiepiscopum Nazarenum & Bethlemitanum Panadensemque episcopos data Urbeveteri ix Kal. novemb. anno 1, ac proinde mcccxxii, in qua conqueri videtur de F. Thoma Agni de Lentino a se patriarcha Hierosolymitano eodem anno posito, quod Hugonem regem Cypri regem etiam Hierosolymorum inaugurari permisisset, nulla habita ratione appellationis ad sanctam sedem Mariæ filiiæ principis Antiochiæ, quæ regnum illud de jure suum esse contendeat, & se reginam coronari petierat a bona memoria G. (quæ litera haud dubie Guillelmum præfatum indicat) patriarcha Hierosolymitano. Epistolam refert Rainaldus ad 1272 n. 19. Ultima autem verba Thomæ de Lentino G seu Guillelmum decessorem immediatum demonstrant. Revera Maria illa principis Antiochiæ filia non nisi a morte Conradini sub finem anni mcccxviii jubente Carolo Andegavensi utriusque Siciliæ rege ex Gallis primo capite plexi Hierosolymorum regnum ambivit, ut refert Stephanus Lusignanus noster Genealogiæ regum Hierusalem Tit. xvi, & regum Cypri Tit. vi, nec ante potuit, cum Conradinus quandiu vixit Hierosolymorum rex ab omnibus agnosceretur. Ex his constat Guillelmum patriarcham adhuc vixisse anno mcccxix, quo de illo regno contententibus Hugone Cyprio, & Maria Antiochena litem ille dirimere noluit, & utrumque ad summum pontificem remisit. At circa mcccxx seu illo eodem anno mortuum Guillelmum docet Martinus Polonus ad finem chronici imperatorum, ubi loquens de expeditione Aphricana sancti Francorum regis Ludovici IX anno mcccxx suscepta, cur ab hujus morte in Palæstinam itum non fuerit, inter alias ratio-

T O M. I.

nes hanc incommodam accidisse narrat, quod Terra-sancta ad quam ire debebant, gubernatore peregrinorum carebat, quoniam patriarcha qui legatus erat in Terra-sancta defunctus erat. Quæ Papebrochius in Bartholomæum nostrum detorque non potest, ceu quem vult jam anno mcccxviii Vicentiæ suæ Ecclesiæ restitutum: recte autem intelligas de Guillelmo anno mcccxix Acone adhuc vivente, ac legationis munere in tota illa regione fungente, & ab anno mcccxiii patriarcha instituto.

Hæc omnia confirmantur epistola 50 Nicolai IV ab ipso erudito Editore relata, in qua triplicis tantum patriarcharum institutionis meminit, primæ qua Urbanus IV Aconensem Ecclesiam Hierosolymitanæ conjunxit, & Guillelmum utramque administrare voluit: secundæ qua Gregorius X Thomam Agni de Lentino: tertiæ qua Nicolaus III Eliam ad utramque evexerunt: non est autem verisimile, si qua a Clemente IV facta fuisset eam omisam fuisse. Cum tamen aliunde toto Clementis pontificatu & ultra ad mcccxix scilicet, Clemente tertio Kal. decemb. mcccxviii defuncto, patriarcham in Syria viventem & res ejus regni administrantem habeamus, ille certo est Guillelmus, quem anno mcccxiii constituit Urbanus, quem Gregorius X qui ad mcccxxi in Terra-sancta perstitit, litera nominis prima G indicat, & anno mcccxix viventem præstat, quem denique Martinus Polonus anno mcccxx mortuum asserit, nullus proinde Bartholomæo nostro locus relinquitur. Revera Bernardus Guidonis etsi ubi de Terræ-sanctæ provincia, patriarchas Hierosolymitanos ex ordine assumptos diligentius numeret, in iis Bartholomæum non recenset: imo ubi de episcopis ex provincia Lombardiæ inferioris assumtis, in Marchia Tarvisina Bartholomæum innuit, ex quo ad Vicentinam Ecclesiam translatus est, hanc sedem ad mortem usque constanter tenuisse. Sic enim de eo habet: *F. Bartholomæus episcopus Vicentinus, ubi jacet in Ecclesia retro chororum Fratrum, quam edificavit in honorem corona spineæ Jesu Christi, & ibidem veneratur.*

Quid ergo inquires de sepulcrali epigraphe a Barbarano relata dicendum? Hierusalem patriarcha fuit. Urgeret quidem illa, si ea esset quæ primo ejus tumulo insculpta, cum ad superos evolavit; at cum longe recentior sit, & non nisi anno mcccxxii qui ab eius morte octogesima tertius erat, & novo in quod sacra ejus ipsana translata sunt sepulcro inscripta, nullam fidem facit repugnantibus antiquis & æqualibus monumentis. Potuerit tamen ea laude insigniri hac ratione, quod dum Nemosensem Ecclesiam administraret, partesque Syriæ peragraret, vices forsitan aliquando egerit patriarchæ. Sic ipso teste Papebrochio T. VII Maii pag. 703 a. Jacobum de Vitriaco episcopum Aconensem, & in Terra-sancta legatum Brocardus noster in *Descript. Terræ-sanctæ P. I cap. 7 §. 44* Hierosolymorum patriarcham vocat, quamvis eo honore non fulserit: vel etiam quod Urbanus IV hanc ei forsitan obtulerit sedem, sed quam constanter recusavit. Non puto hinc mihi negotium ab ullo facessendum de quodam Rodolpho, quem anno mcccxiv Vicentinum episcopum nominatum Ughellus reperisse se ait in veteri cod. ms cœnobii S. Salvatoris de Septimo Florentinæ diocesis: nam id solum memoria se tenere fatetur Ughellus, hanc autem sæpe sæpius fallere & in nominibus & in annis experiuntur, qui ut Ughellus de innumeris viris illustribus agunt. Adde Rodolphum hunc in tota historia Vicentina plane incognitum esse, nullamque ejus in chronico Nicolai Smeregi notarii Vicentini, qui res suæ civitatis ab anno mccc ad mcccxxix scripsit, haberi mentionem. Unde cassum omnino

K K

SEC. XIII. est & profus inane, quod exinde Pappbrochius ut probet Bartholomæum anno illo MCCLXIV sedem Vicentinam reliquissè & ad Ecclesiam Hierosolymitanam perrexisse regendam, ducit argumentum. Annus mortis episcopi nostri postea ubi de ejus testamento commodius discutietur.

Vitam ejus scripsit & edidit Barbaranus in Hist. Vicent. & antea scripserat sed hæcenus non excusam M. Antonius Thienæus in suo SS. ac BB. Vicentinorum catalogo, quam utramque prima junii a se dandam promiserant eruditi Actorum SS. Editores, sed in Actis junii iterum remiserunt ad primum julii. Ejus præter citatos cum laude meminerunt Leander Albertus Vir. Ill. fol. 115, sed plus rethorice quam historice & accurate, Lusitanus, Altamura ad 1268. Roverta ad 1267, & omnes fere bibliothecarii. Fontana quem plerique mox citati in Theatro excipiunt, in pluribus emendandus, præsertim cum Bartholomæum vult ab Innocentio IV episcopum Nimosensem designatum literis Perusii v Idus februarii anno quarto datis, qui fuit inquit Christi MCCXVI, ubi non unum erratum. Certum enim a fine anni MCCXLIV Innocentium Lugduni egisse ad MCCL, quo post Frederici mortem in Italiam reverfus est: Si ergo anno IV datae sunt literæ id fuit Lugduni anno MCCXLVII: si Perusii debet esse annus V III & Christi MCCL, in quem magis propendo. Errata cætera ex supra dictis corriges. Hæc verò ei a citatis ascribuntur opera

1. Scholia seu glossata in libros Dionysii vulgo crediti Areopagita.

2. Sanctorum vita in epitomen redacta.

Barbaranus verò Hist. Eccles. di Vicenza illis omissis sequentia testatur in Bibliotheca nostra Vicentina servari.

Hi glossati & postillati ejus manu

1. Genesis, Leviticus, Isaias, Ezechiel, Hieremias, Daniel, libri Machabaorum, liber sapientie, Matthæus, Marcus, Joannes, Actus apostolorum, epistola canonica.

2. Authenticum, tres libri Codicis, unum Digestum, & quidam alii libri juris canonici.

3. Quaterni quamplures sermonum quos dictus episcopus fecit, & notavit propria manu.

4. Liber de regressu anime in seipsam.

5. Liber de naturali appetitu dominii.

6. Liber de informatione regie prolis ad Margaritam illustrem Francorum reginam.

7. Tres quaterni chronicas atatum continentes.

8. Quædam nota super cantica sive commentum.

9. Item commentum super cantica breviatum.

10. Contemplationes cum rhythmis & versibus diversarum festivitatum.

11. Liber de suspectione mentis in radium divinum.

12. Liber de naturali appetitu divinae speciei.

13. Liber de Venatione divini amoris.

14. Libri naturales.

15. Ars nova & vetus.

16. Liber de animalibus ex multis collectus & compositus.

17. Expositio in cantica canticorum F. Bartholomæi Bregantii episcopi Nimonicensis ad illustrissimum regem Galliarum Ludovicum. NOTA. Tomassinus in suis Bibl. Venetis sic habet ubi de Bibl. S. Francisci a vinea: Expositio Bartholomæi episcopi ord. Prædic. in cantica. An sit hujus nostri Vicentini, quod verisimile, an alterius disquirant indigena.

Extant præterea quædam ejus instrumenta publica.

1. De spina corona Domini a se Vicentiam allata, & in ecclesia corone a se ideo constructa reposita.

Habes editum apud Pium lib. 1 P. 1 & apud Barbaranum.

2. Contractus seu Pactum conventum coram notariis publicis ipsum inter & F. Joannem de Verzellis tum priorem provincialem FF. Prædic. in Lombardia (postea totius ordinis magistrum) quo spinam illam sacratissimam & insignes alias reliquias, & plura ecclesiastica ornamenta templo nostro Vicentino dono irrevocabili inter vivos dat & tradit sub data anni MCCLXI indict. VI die XIV intrante martio. Sed hic erratum fortè typorum, nam anno MCCLXI non erat indict. VI. Itaque si non sit error in anno legi debet indict. IV. Excusum est apud Barbaranum. Monendum autem Leandrum Albertum de viris ill. fol. 115 narrare spinam in duas particulas a Bartholomæo divisam, & alteram ab eo cuidam ex nostris Asculano concessam in templo nostro Asculi reponendam & colendam, sed hanc narrationem a Barbarano falsi redargui, spinamque integram ut a S. rege acceperat ab episcopo cænobio Vicentino datam, licet fortè vicissitudine temporum quid acuminis exciderit: de spina verò Asculana rem ita se habere. Cum Asculi digitum S. Dominici servari & coli S. rex Ludovicus rescisset, & ejus habendi desiderium suum indicasset, mox magister ordinis F. Joannes de Verzellis jam laudatus de eo monitus, Asculum accedens digitum accepit, & ad sanctum regem detulit, qui gratissimum habens munus viceversa spinam ipsi coronæ Domini dedit, quæ ea est quam apud se venerantur Asculani nostri. Sic Barbaranus ex epistola Guardiani Capucinorum Asculanorum refert. Fortè non pigebit donationis a S. rege Bartholomæo nostro factæ legere instrumentum, quod sic habet:

Ludovicus D. G. Francorum rex dilecto sibi in Christo Bartholomæo eadem gratia episcopo Vicentino salutem & sinceram dilectionis affectum. Ad instantem petitionem vestram de pretioso ligno Dominica crucis & Sacro-sancta corone ipsius spinam unam vobis in signum dilectionis conferimus, dilectionem vestram rogantes attente, quatenus cum debito conservetis & conservare faciatis honore & pro nobis orare velitis, & orationes faciatis fieri speciales. Datum Parisius A. D. MCCLIX die jovis post festum S. Nicolai hiemalis, XI nempe decemb. cum esset lit. Dom. E. In cujus rei perpetuum testimonium presentes literas nostro sigillo præcepimus communiri. Sic refert Barbaranus ex archivo nostro Vicentino.

3. Instrumentum est de actis in translatione corporis B. Dominici anno MCCLXVII facta, quod primigenium etiamnum in archivo Bononiensi servatur & apud Pium citatum excusum legi potest, adeoque certum est, ut qui de eo subdubitare velit, ad impugnandum cum sol lucet an dies sit paratum se probet.

4. Eiusdem testamentum XXIII sept. MCCLXX actum, & apud nostros Vicentiae servatum, quod edidit ex parte Barbaranus, in quo verò discrete asserit se ex ordine Prædicatorum ad Nimonicensem & postea ad Vicentinum episcopatus Dei misericordia promotum, patriarchatus verò Hierosolymitani nullus meminit, quem etsi abdicatum non omisisset, si ad eum aliquando evectus fuisset, ut Nemosiensem Ecclesiam non omisit, etsi a se post aliquot annos relictam.

Jam insinuatum est supra veritatem hujus testamenti ab erudito Actorum SS. Editore in dubium revocari, ea scilicet ratione quod in chronico Vicentino Nicolai Smeregi supra laudati referatur anno MCCLXIX Federicum Caodelista electum fuisse Potestatem ejus urbis, & tempore ejus regiminis maximam fuisse inter duos episcopatum Vicentinum

affectantes contentionem, quod argumento est tum Ecclesiam illam vacasse. Sed facilis responsio Smeregum quidem dicere anno MCCLXIX electum Federicum, sed non addere quo mense munus inchoarit aut finierit: Verisimilius autem Podestariam ut aiebant non iniisse nisi mense novembri in festo S. Martini, ut in ea republica consuetum, & de pluribus ejusdem Federici decessoribus refert idem Smeregus, ac proinde in regimine ad idem festum anno sequenti MCCLXX substituisse. Jam si addatur paucis a testamento condito diebus post XXXIII sept. Bartholomæum obiisse, neque enim quid certi profert Barbaranus, cur ad primum julii sequentis MCCLXXI mortem ejus prolatet, tum nulla supererit difficultas. Quæ tamen majori curiosorum indigenarum disquisitioni permitto, eo magis hic necessariæ, quod Historia Ecclesiastica Vicentina & ante nostrum Bartholomæum & post, ipso teste Ughello sit valde perturbata.

F. GUILLELMUS BODERISHINENSIS.

* 1270. F. GUILLELMUS BODERISHINENSIS vel Boderishamensis ut habet Fontana in Theatro, vel Boderishamensis ut scribit Pitseus, a Lusitano nostris accensetur scriptoribus, diciturque natione Anglus, ac sacri palatii magisterium gessisse sub Urbano IV, agente cardinali nostro Hannibaldo de Hannibaldis, cujus Parisiis volunt fuisse in studiis collegam & sodalem, mortuum verò circa MCCLXX. Sic nostri Pius, Fernandez, Fontana in Theatro ex Lucarino, Altamura ad 1269, quos optandum esset solum, ut vetera ejus ætatis documenta produxissent. Hæc ejus opera

Commentaria in Cantica Salomonis, in Threnos & in epistolam ad Romanos.

F. ANDREAS DE MODOETIA.

* 1270. F. ANDREAS DE MODOETIA in Insubribus non longe a Mediolano vulgo Monza agnomen & ortum fortitus laudatur a Lusitano ad MCCLXX, & a Pio della progenie p. 242. a. inter illustres S. Eustorgii Mediolanensis alumnos anno MCCLXX clarus, quem antea P. II Lib. I col. 15 errans ut fatetur ad MCCXXVII revocarat. Errantem sequi maluerunt, seu se corrigentem legere omiserunt Altamura ad 1227, Roverta ad 1230 Andream collocantes. Hæc ab eo dicuntur relicta opera

1. Lectura super Joannem 160 collationibus constant & distincta.

2. Sermones varii ad clerum & populum.

3. Commentarii in logicam & physicam.

F. SIFFRIDUS DE ARENA.

* 1270. F. SIFFRIDUS DE ARENA ad annum MCCLXX claruisse dicitur a Lusitano, ac scripisse Super tres nocturnos Psalterii & super canticum Magnificat.

Quamvis autem Lusitanus nec gentem nec patriam indicet, Altamura ad eundem annum Sigisfredum aut Siffredum vocans, Italum asserit.

F. GERARDUS DE FRACHETO.

† 1271. F. GERARDUS DE FRACHETO Gallus Aquitanus ex castro Luceti ad Lemovicis ortus, ordinem amplexus est Parisiis in S. Jacobi, & e manibus Marthæi primi prioris accepit anno MCCXXV die XI mensis novembris die ipso S. Martini, sic enim propria ipsius manu scriptum in quodam ejus codice Carcastonæ servato legit Soegius noster, & die annunciationis B. Virginis immediate sequenti

TOM. I.

xxv martii inter manus B. Jordani professus est, ut notavit ibidem, neque enim tum annus probationis integer exigebatur. Ille autem ex primis nostris Patribus unus est, cui ob initia nostra literis consignata plurimum tenemur. Sed Bernardum Guidonis de eo loquentem audire fatius est. Sic ergo ille ubi de Lemovicensis domus prioribus. Secundus prior successit F. Petro Cellani F. Girardus de Fracheto Lemovicensis diœcesis oriundus de Castro Luceti (quod etiamnum ab incolis Chaluz vernacule dicitur) prope Lemovicis, graciosus & dilectus Deo & hominibus persona cunctis spectabilis, prædicator facundus & secundus anno Dñi MCCKXXXIII. Præfuit & profuit annis XII. Hic locum primum consulte dimisit, incommoda plura & ineptitudines prudenter advertens: & locum secundum in quo nunc habitamus, discrete & solcite emit, & B. V. Maria cum filio per suum Vicarium D. Aimericum Palmutz canonicum Dauratensem miraculo persolvit. De hoc require in Vitis Fratrum lib. I cap. VI §. XIV. Cum Fratres &c. Locum hunc multipliciter honoravit & promovit. Ubi verò de provincialibus provincie Provincie, sic habet: Octavus prior provincialis fuit F. Geraldus de Fracheto, qui successit F. Stephano Alvernhacæ, electus in capitulo provinciali in Podio B. Mariae (Anicii) celebrato anno Dñi MCCLII: erat autem tunc prior Massiliensis. Hic in pace & equitate rexit provinciam annis octo. Fuit autem absolutus in capitulo generali Valentiniensi anno Dñi MCCLIX. Hic fuit dilectus Deo & hominibus prædicator ad clerum & populum graciosus, & in omnibus quæ religionis sunt ad plenum instructus, & a primævis annis jugiter enurritus, gratia facundia, genere & opinione præclarus, verbo etiam edificationis semper & ubique affluens: gesta quoque Sanctorum & virorum illustrium, & antiquitates memorabiles gerens in pectore, & promens in tempore opportuno, vir ubique in optimis notus. Plenus dierum & operibus bonis in senectute bona migravit ad Dominum in conventu Lemovicensi anno Dñi MCCLXXI, IV nonas octobris, ab ingressu ordinis XLVI, sepultus in claustrum prope ostium Ecclesie. Ex quibus Altamuram emendes, qui vult anno 1219 e manibus B. Reginaldi Aurelianensis vestem induisse, tum enim ab ingressu ordinis anno 52 mortuus esset, non 46 ut habet Bernardus, qui mire convenit cum iis quæ de seipso Gerardus scripsit supra relata, scilicet ordini anno MCCXXV se nomen dedisse.

Idem Bernardus in indice priorum domus Montispeffulanæ narrat Gerardum mox ut a provincialatu dimissus est anno MCCLIX eodem mense junio electum priorem dictæ domus, eamque rexisse ad MCCLXVI. Clarissimus Baluzius Miscellan. T. VI p. 352 refert epistolam Benedicti episcopi Massiliensis scriptam venerabili & in Christo carissimo Fratri G. priori FF. Prædicatorum Montispeffulani, & datam ut videtur anno MCCLXIII, certo sequitur ad alteram ejusdem hoc anno datam. Hunc autem esse Gerardum hunc nostrum hinc evincitur, quod ante MCCLXXI v nullus alius huic cænobio prior præfuerit, cujus nomen incipiat a littera G. Ea verò epistola episcopus commentarium suum de summa Trinitate & fide catholica Gerardo mittebat, utilem nostris ibidem studentibus, qui plures erant, futurum sperans. Sequitur ibidem epistola ejusdem Fratris G. Lemovicensis ad eundem episcopum, qua illi gratias agit de beneficiis aliis ab eo acceptis, dum Massiliæ & in Montispeffulano priorem ageret: orat verò ut commentarium laudatum sibi jam Lemovicis agenti mittat per Aquitaniam & Galliam a se vulgandum. Quæ epistola data fuerit vel anno MCCLXVI vel aliquo ex sequentibus. Jam opera sunt recensenda.

K # ij

Hic liber qui Vitas Fratrum inscribitur de mandato ven. P. F. Humberti magistri ordinis compilavit, in quo sua religionis viventem imaginem legentibus posteris dereliquit. Sic Bernardus locis citatis.

Typis prodit hoc titulo: *Vita Fratrum ordinis Prædicatorum*, Duaci, Balt. Belleri, 1619 in 4. Laudatur & editio altera curante Nicolao Figueres Aragono ejusdem ordinis Valentia Aragonum 1657.

Extant verò innumeri codices ms. Hi a me Parisiis visi: apud nostros ad S. Honorati duo memb. in 4 ambo sæculi XIII. In Colbert. duo item memb. nn. 1556 & 2433. In Victor. n. 237 fol. mag. charta. anno 1455 scriptus. In monasterio regio Pissiacensi insignis & elegans fol. memb. circa 1300 scriptus. Laudantur & alii alibi, Tolosæ, Bononiæ, Neapoli, Venetiis, Bruxellis in Rubeavalle apud Sanderum recensitus T. 1 p. 23. Clarissimi editores Actorum SS. Antverpiani ms apud se se habere restantur, & partem tertiam, quæ est de gestis B. Jordani dederunt T. 11 feb. ad diem XIII.

Tempus quo editum fuit hoc opus, ex actis comitiarum generalium eruitur. Anno itaque MCCLVI Parisiis ordinatum fuit, ut quod memoria dignum rescirent sodales, illud magistro ordinis quamprimum scriberent. Cum autem exinde multa memorialia ex provinciis omnibus missa fuissent, ea Humbertus Gerardo commisit, qui laudabiliora seligens opus jam anno MCCLX confecerat, & eodem anno in comitiis Argentinesibus approbatum, per ordinem publicum redditum est: quæ ex ipso prologo constant. Postea autem quædam variis locis addita fuerunt, ut ad finem partis secundæ & ad initium capitis sexti partis quartæ, & aliâs, sed hæc addita & inserta ante annum MCCC.

In quibusdam codicibus post caput IX partis quintæ sequitur *Chronica ordinis*, seu chronica quinque primorum ordinis magistrorum. Hanc quidam Gerardi opus esse contendunt, & ex eo probant, quod in fine vitæ B. Jordani sic loquatur auctor: *Plura verò alia de eo scripta sunt in libri hujus tertia parte, nec tamen sufficienter, quia laus ejus & gratia a quocumque scriptore non posset facile comprehendere.* Quæ inquit, eundem esse librum arguunt, ac proinde eundem auctorem. Quorum sententiæ favet, quod in quibusdam codicibus ut in Pissiacensi titulus est caput X partis quintæ. Sed hæc parum urgent, quid enim obstat Humbertum hanc chronicam addidisse & sic loqui? Præterea si Gerardus hanc chronicam scripsisset, plura de Humberto narrasset, de quo tamen præter ejus in ordinem ingressum, & electionem ad magistratum ordinis nihil haberetur: quæ cum modestiæ Humberti de se parce loquentis conveniant, ejus opus esse demonstrant, unde apud scriptores nostros vulgo dicitur *chronicon Humberti*. Si in quibusdam codicibus laudatis titulus est caput X, arbitrium fuit notarii, in antiquioribus qualis unus ex nostris, ad finem capitis IX legitur: *Explicit Vitas Fratrum Prædicatorum*. Sequitur alter titulus, *Chronica ordinis*.

Scriptus & *chronicon ab initio mundi ad sua usque tempora*. Pr. In primordio temporis ante omnem diem &c. Cujus hi a me Parisiis visi codices.

In Colbert 6107 memb. in 4 melioris notæ, & fuit aliâs J. A. Thuani. Finis in coronatione Caroli I regis Siciliae his verbis: *Ab Ecclesia Romana in regem coronatur, & Tusciam & Campaniam & Apuliam & Calabriam & Siciliam & magnam partem Italiae Ecclesia subdit & sibi.* Quæ anno MCCLXV mense julio acta. Abest nomen auctoris, sed in fine sic legitur: *De mandato magistri Johannis de Nigella Physicani sanctissimi & invictissimi Dñi regis Caroli & capellani Dñi pape, ego Angelus Alberti notarius hunc librum scripsi & exemplavi.*

Colbert. 5419 memb. fol. par. Abest nomen auctoris, idem est finis ac superioris anno MCCLXV. Subjicitur: *Anno Dñi MCCXCV tres septimanae tres menses me tenuere.* Quæ ætas codicis.

Regius 5950 fol. par. memb. Abest etiam nomen auctoris, sed secunda manu initio additum *chronicam Lemovicensem* ab aliquibus dici. Finis ut superiores.

Colbert. 4933 in 4 memb. & 6635 in 8 memb. Non habent etiam nomen auctoris, sed ad mortem Clementis IV progrediuntur, de quo sic: *Hic sedit annis tribus, mensibus IX, diebus XXI. Mortuus Viterbii sepultus est in Ecclesia . . . & cessavit sedes.* Locus sepulture relictus est albus, quia cum auctor scriberet, inter canonicos & nostros lis erat, ubinam sepeliretur, quam demum juxta votum Clementis Innocentius V in nostrorum gratiam diremit. His concinit codex clar. abbatis Decamps fol. par. memb.

Colbert. 6318 memb. in 8 titulum habet initio scriptum secunda quidem, sed antiqua manu: *Chronica Fratris Gerardi de Fracheto ordinis Prædicatorum*. Hic alio succenturiante progreditur ad mortem usque Philippi Audacis. In regimine interiori codicis legitur: *Fr. Gulielmus Cotin a S. Vite.* Cujus forsitan aliâs fuerit.

Codex Ecclesiæ Remensis 281 teste Oudino titulum habet: *Chronicon F. Gerardi de Fracheto ordinis Fratrum Prædicatorum*. Et definit in coronatione Caroli regis Siciliae, ut Colbertini laudati 6107 & 5419.

Codex Venetus ad SS. Jo. & Paulum a Tomasino laudatur, sed hic absque nomine auctoris, & ab alio continuatus ad ann. MCCC.

Non abs re singulorum horum codicum datur hæc notitia, nempe ut dubia circa eam chronicam mota facilius solvantur. Nam primò quod quidam putant esse opus Johannis de Frasqueto monachi Autissiodorensis, ex ipsa refellitur. Toties enim agit de Lemovicis, ut Lemovicensem auctorem arguat. Inter alia hæc habet ad ann. MCCXXXIV: *Sequitur tanta mortalitas, quod tam igne sacro quam pestilentia multa millia hominum moriuntur. Ego una die semel & simul in cimiterio S. Geraldii Lemovicensis vidi centum pauperes sepeliri, frequentius autem xxx & l.* Tum Gerardus priorem Lemovicis agebat.

Nomen auctoris Gerardi fuisse præter codices Colbertinum 6318 & Remensem laudatos, in quibus etiam de Fracheto ord. Prædic. additur, indicat Bernardus Guidonis in sua chronica pontificum Romanorum, ubi agens de rebellionem Anglorum contra suum regem anno MCCLXIV addit: *Ita scribitur in hoc loco in chronica Guillelmi de Podio Laurentii, & etiam in chronica Gerardi.* Et postea: *Anno Dñi MCCLXXI pridie Kal. sept. secundum chronicam Martini, Guillelmi de Podio Laurentii, in chronica verò Girardi scribitur, quod in crastino assumptionis, Philippus S. Ludovici regis filius reversus in Franciam de castris Tunicii Remis inungitur & coronatur.* Quæ probant Gerardum suam chronicam quolibet anno auxisse, & ad MCCLXXI quo mortuus est mense octobri produxisse: quem ampliore codicem Bernardus & ipse Lemovicensis præ manibus habuerit, nam ultra eum amplius non laudat.

Ubi Gerardus de summis pontificibus agit, eadem fere totidem verbis habet, quæ Martinus Polonus, unde ambos ex eodem fonte hausisse clarum, non alterum ex altero, cum eadem ætate viverent licet Martinus junior, & eodem tempore scriberent. Gerardi meminerunt Ludovicus a Valleoleti n. 67 Leander fol. 152. a, Lusitanus & sequaces, Altamura ad 1267, extrates Possévinus, Dupinius & alii.

F. HANNIBALDUS DE HANNIBALDIS.

F. HANNIBALDUS DE HANNIBALDIS Romanus ex illustri & antiqua Hannibaldensium gente Romæ natus, ordinem adolescens in Urbe apud S. Sabinam sedente Innocentio IV amplexus est. Cumque quotannis ut pluries jam dictum ex qualibet provincia tres ex quibus major spes habebatur, Parisios sodales mitterentur, hunc etiam juvenem pro ratione provincie Romanæ eo aliquando destinatum conjectu pronum, eo magis quod ingenio præstaret excellenti, & ejusdem stirpis suæ patruus illi esset in purpuratorum collegio Ricardus de Hannibaldis diaconus cardinalis tit. S. Angeli a Gregorio IX jam ab MCCXXXVII aut saltem anno MCCXL creatus. In eadem academia ad gradus promotus est, ac sententias publice legit, tandemque magisterii lauream promeruit: cujus regendi triennium a MCCLVII ad MCCLX recte colloces, cum nonnisi post S. Thomam de Aquino eo munere functus sit, & fortè sub eo baccalaureus inceperit. In catalogo magistrorum Parisiensium a Salanhaco recensetur vigesimus tertius. In patriam reversus ita doctrina & pietate inclavit, ut ab Urbano IV cardinalis presbyter tit. XII apostolorum allectus fuerit: qua autem creatione? Nam duas hujus pontificis numerant Martinus Polonus, Tholomæus Lucensis, & Bernardus Guidonis. De eo sic habet Salanhacus: *F. Hannibaldum Romanum magistrum in theologia assumpsit in presbyterum cardinalem Basilica XII apostolorum D. Urbanus papa IV anno Dñi MCCLXI.* Quæ innuunt primæ creationis fuisse mensè decembri ejusdem anni factæ: hocque testimonium scriptoris æqualis, & quæ se vivo fiebant annotantis haud spernendum. Onufrio & Oldoino tamen placet ad secundam creationem quam statuit decembri MCCLXII differre, Ciaconio & Frizonio etiam tardius ad decembrem MCCLXIII. Ut ut sit ad graviora deinceps Ecclesiæ negotia a summis pontificibus admotus est. Præses fuit legationis cardinalium, quos Romanus ab Carolum I utriusque Siciliae regem jam ab Urbano IV electum & declaratum misit Clemens IV ad tradendam ipsi ejus regni pactis quibusdam possessionem sacramentumque ab eo tanquam Ecclesiæ beneficiario exigendum & recipiendum: quorum actorum instrumentum extat Parisi. in Colbert. cod. 754 memb. sicque incipit. *Excellenti & magnifico principi D. Carolo illustri regi Siciliae clara memoria Lodoici regis Francorum filio, Frater Anibaldus miseratione divina Basilica XII apostolorum presbyter cardinalis, Joannes S. Nicolai in carcere Tulliano, (Cajetanus scilicet Ursinus) Jacobus S. Mariae in Cosmedin diaconi cardinales salutem in Dño &c.* Declarant se constitutos a summo pontifice ad consummandum cum ipso investitura regni Siciliae negotium, cujus commissionis bulla seu diploma pontificum refertur integrum, conditiones eidem regi statuunt ac sacramentum ab eo exigunt. Finis: *Actum Rome apud Lateranum in basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantina ante sacratissimum altare ipsius Basilicae IV kal. julii anno Dñi MCCLXV pontif. D. Clementis papa IV primo.* In qua legatione notandum tres tantum cardinales recenseri, unde quæ auctoritate his quartus scilicet Ricardus de Hannibaldis diaconus cardinalis S. Angeli addatur a Rainaldo in Annal. hactenus non video.

In Hannibaldi nostri laudibus non omittendum intimum fuisse Thomæ de Aquino, quem ut magistrum venerabatur, & a quo ei post Urbani IV mortem pars altera catenæ aureæ nuncupata fuit.

Præclara quæ gessit alia, ut & vitæ integritatem ac sanctimoniam agiographis & historicis narranda relinquantur, sat sit pro nostro instituto testimonium Tholomæi de Lucha his addere: sic enim Histor. Eccl. lib. 22 cap. 23 ubi de Urbano: *Hic fecit duas ordinationes, in quibus fuerunt creati duo cardinales, quorum unus fuit nepos D. Ricardi de Hannibaldis, qui vocatus est F. Hannibaldus de ordine FF. Prædicatorum, qui fuit magister in theologia, & fuit vir magna humilitatis & veritatis, & sanctus homo, quem F. Thomas valde dilexit, fecitque scripta super sententias, quæ intitulatur Dño Hannibaldo, quæ nihil aliud sunt, quam abbreviatio dictorum Fratris Thomæ.* Cum Tholomæus non omnes cardinales ab Urbano IV creatos numerandos sibi proposuerit, ut Amcherium in prima ordinatione, sic Hannibaldum in altera assumptum innuit. Denique Salanhacus citatus sic de eodem: *Cardinalis vixit annis circiter decem. Hic obiit anno Dñi MCCLXXI: nempe Urbe veteri ubi apud nostros sepultus.*

Fontanæ conatus in recensendis sacri palatii magistris a B. Dominico sane laudandus, & in ultimis seculis sat rectus, at in prioribus non ad chronologiæ leges limatus & in multis emendandus, ut passim in hoc opere ostenditur, & certo fallitur in hoc nostro Hannibaldo, quem tertium vult a B. Dominico illo munere functum, ac B. Bartholomæo de Bregantiis ab Innocentio IV anno MCCLXVI suffectum. Quibus subscribere non possum, cum junior tum esset Hannibaldus, vixque fortè theologiæ operam dare cœpisset. Certè omnia eum demonstrant Thomæ de Aquino posteriorem, hic autem tum Parisiis Alberti Magni erat auditor, ubi & fortè tum studebat ipse Hannibaldus. Præterea hunc ipse Fontana Parisiensi laurea ornatum statuit, priusquam ad illud munus eveheretur, certum autem est nonnisi post Thomam de Aquino, ac proinde circa MCCLVIII licentiarum: unde rectè inferas cum Dupinio sub finem pontificatus Alexandri IV anno fortè MCCLX Parisiis rude donatum & Romæ reducem sacras litteras in palatio apostolico interpretari cœpisse, usquequo ab Urbano IV ad purpuram allectus est. Eum conveniunt omnes cum Tholomæo de Lucha scripsisse ac edidisse.

Commentarium in quatuor libros sententiarum & Quodlibeta. At quodnam sit illud commentarium, vel ubinam fervetur, videntur jam ignorare recentiores, certè nullus indicat nostratium, sed a nobis nunc est manifestandum. Certum igitur habes illud ipsum esse quod sub nomine S. Thomæ extat ejus operibus insertum & dicitur *Scriptum secundum in sententias ad Hannibaldum*. Quod quidem primo editum Basileæ typis Nicolai Kefer vel Kessler 1492 fol. Hanc verò primam editionem videtur ignorasse Thomas Nerius cum hortatu Pauli IV tum adhuc in minoribus constituti suam adornavit Parisiis apud Michaellem Sonnum circa 1560 hoc titulo *D. Thomæ Aquinatis ordinis Prædicatorum doctoris angelici secundum scriptum appellatum super IV libros sententiarum ad Hannibaldum Hannibaldensem S. R. E. cardinalem nunc primum in lucem editum cum duobus indicibus &c.* quo loquendi modo se ex cod. ms dare satis indicat. Prodiit postea in collectione omnium S. Thomæ operum T. XVII Romæ 1570: Coloniae seu Antverpiæ 1612 & aliâs: novissime verò recognitum & a mendis expurgatum curis F. Joannis Nicolai S. T. M. Parisiensis. Paris. sumt. societ. 1660. fol.

Allucinandi verò hæc ansam præbuerunt. 1. Conformitas doctrinæ hujus scripti cum genuino S. Thomæ in eadem sententias scripto, cujus majore

ris ac furoris hoc brevius videtur tantum compendium. 2. Amicitia & familiaritas Thomæ cum Hannibaldo ad quem inscriptum & nuncupatum putantur editores, ut eidem alteram partem Catenæ aureæ dicavit. 3. Testimonium Tholomæi de Lucha ab ipsis perperam intellectum, & contra ipsius mentem expositum. Cùm e contrario illæ eadem rationes D. Thomæ abjudicent & asserant Hannibaldo, quod evincitur ipsa Tholomæi verba expendendo. Sic habet: *F. Hannibaldus fecit scripta super sententias, quæ intitulatur D. Hannibaldo, quæ nihil aliud sunt quam abbreviatio dictorum F. Thomæ.* Cùm igitur nihil aliud sint quam abbreviatio dictorum F. Thomæ, en ratio conformitatis hujus scripti cum genuino & indubitato sancti doctoris scripto fusiori. *Intitulatur D. Hannibaldo: ex eo conjici posset scripta illa patrio suo Ricardo cardinali Hannibaldo nostrum nuncupasse, quæ cogitatio aliâs menti meæ infederat, & sic D. Argentæo S. T. M. socio Sorbonico elemosynario postea regio me insinuasse memini, quod & ille typis edidit: at cùm epistola nuncupatoria in nullo codice hæctenus visa sit, censuerim potius modum esse loquendi, cujus sensus sit, quæ vulgo sub nomine D. Hannibaldi circumferuntur. Qui modus loquendi bibliothecariis etiamnum familiaris est, cùm alicujus operis auctorem indicant. Hæc inquiunt tali vel tali inscribuntur vel inscripta sunt opera, id est sunt hujus vel illius auctoris.*

Quod autem certo non sint S. Thomæ opus, evidenter demonstratur, quia nostrorum accuratiorum nullus ante Thomam Nerium & Lusitanum ejus inter opera sancti doctoris meminit: nec Tholomæus de Lucha, nec Bernardus Guidonis, nec Guillelmus de Tocco, nec Laurentius Pignon, Ludovicus a Valleolero, S. Antoninus, nam Nerii & Lusitani sequaces nihil moror. Adde codicem ms nullum hæctenus visum aut prolatum S. Thomæ ut auctoris nomine prima manu insignitum. Contra verò commentarium illud passim sub nomine F. Hannibaldi cardinalis a pluribus antiquis citatur: a nostro Rainerio de Pisis in sua Pantheologia (scribebat hic anno mcccxxxiii) apud quem videtur verbo *Claves Ecclesie cap. 1* & alibi passim: a Bandello Tract. de concept. B. V. cap. 23: a Dionysio Carusiano quem videtur in 2 sent. dist. 1 q. 1 p. 9, & q. 2 p. 14: & Dist. 2 q. 1 p. 49: & Dist. 3 q. 2 p. 91: & Dist. 4 q. 1 p. 134: & Dist. 6 q. 3 p. 172, & q. 4 p. 174: & Dist. 8 q. 1 p. 220 & 222. Quæ illi ceu ex Hannibaldo referunt, totidem vocibus in scripto de quo agitur legas.

Addendi codices ms ejus ætatis Hannibaldi ut auctoris nomine inscripti. Extabat olim in Sorbona: sic enim legitur in veteri catalogo ms ejus bibl. fol. mag. memb. 400 circiter annorum, Scanno XIX n. 101: *Item opus Hannibaldi super sententias ex legato M. Stephani Burgundi. Incipit in 2 folio: Subjecti cujus.* Et n. cxviii. *Item tres sexterni questionum magistri Hannibaldi supra 14 sententiarum in 2 folio, sine medio: in penultimo xiv.* Collatione autem facta hujus notitiæ cum commentario de quo agitur, illæ voces seu reclamationes, *subjecti cujus & sine medio* eo loco leguntur, ut potuerint esse primæ secundi folii codd. ms lautorum, ut & numerus xiv primum vocabulum penultimi folii sextenorum in quibus solum scriptum in quartum. Cùm igitur qui legavit codicem Stephanus Burgundus ex actis Sorbonicis claruerit potissimum a mcccxxxvii ad cclxxxviii recte colligitur ea ætate opus cujus initium *Transite ad me omnes qui concupiscitis me &c.* Inter ceteras doctrinas Christianæ religionis &c. genuinum Hannibaldi scriptum habitum esse, non verò Thomæ de Aquino. Dolendum antiquum illum codicem jam

in illa Bibl. non superesse. Extat aliud ejusdem scripti exemplum n. 88 sed absque nomine auctoris. Præterea Guillelmus Carnificis & Joannes Bunderius in celebri suo catalogo codd. Belgii fol. 289 n. 6 teste Alva Sol. Verit. Rad. Sc. col. 1018 plura recensent exempla ms a se visa ejus operis sub nomine F. Hannibaldi cardinalis ordinis Prædicatorum. 1 apud Augustinianos Lovanii & Prædicatores Gandavi scriptum integrum super 14 libros Sententiarum: 2 apud Minores Aldenardæ & Ipris, & apud Prædicatores Groningæ & Montantiæ super primum & secundum: 3 apud Minores Aldenardæ & Ipris super tertium: 4 apud Augustinianos Augienses & Minores Ipris, & in oppido Deens super quartum.

Non scite prorsus rationem hujus commentarii expressit Nomenclator cardinalium, vel sub hoc nomine latens Rupiposæus, cùm dixit in eo *Hannibaldum D. Thomæ summam videri emedullasse*, quæ verbo tenus excepit Oldoinus in hist. cardinal. quæ ne quis oblique interpretetur ut Alva citato excidit, explicanda sunt. Hannibaldus itaque in scripto suo non summam theologiam S. Thomæ quæ nondum erat incepta cùm cardinalis promotus est, nec ultra secundam partem protracta cùm mortuus est, emedullavit, ut illorum verbo utar, sed scriptum sancti doctoris in sententias fusius in suo breviori in compendium redegit: sicque intelligendus Tholomæus cùm scribit opus Hannibaldi *nihil aliud esse quam abbreviationem dictorum Fratris Thomæ scilicet in sententiis*, quod & qui voluerit, sola lectione mox probabit.

Unum adhuc superest dubium solvendum: scilicet apud Carmelitas Parisienses extat hujus scripti in sententias exemplum ms fol. memb. ad cujus calcem sic legitur, *Explicit scriptum Hannibaldi super sententias.* Secunda manu quis addidit, de ordine Carmelitarum. Quæ additio seipsam falsi prodit: si enim prima scriptoris manu posita fuisset, sequeretur immediate post *Hannibaldi*, non post sententias. Tamen nescio quis imperitus hanc notam in codice superaddidit: *Auctor hujus voluminis est Annibaldus Romanus natione, professione & doctoratu Parisiensis Carmelita, qui ob maximam religionis & sapientie præliamina ex Carmelita abbas ordinis Cisterciensis deinde cardinalis Ecclesie creatus est. Floruit anno 1270 sub Clemente IV & Alphonso imperatore.* Hanc notam edidisse, refutasse est. Nullum enim in Hist. Eccl. vel minus versatum latet, toto seculo xiiii neminem hujus nominis Hannibaldi vel Cisterciensem vel Carmelitam in collegium cardinalium ascitum: solum nostrum Hannibaldum hoc honore decoratum. Sed en vera hujus codicis origo. Michael de Becco cardinalis tit. S. Stephani in Cælio monte, qui mortuus est Avenione vel Nemausi xxix augusti mcccxxviii testamento suo caverat se velle in nova Carmelitarum Parisiensium ecclesia sepeliri, quod & executioni datum xx augusti mcccxx. Eodem testamento inter alia plura quæ illis contulit & suos libros legavit inter quos numerantur *scripta Annibaldi super quatuor libros sententiarum in uno volumine.* Et hoc est volumen quod apud eos vidit Alva, ad cujus calcem cùm legeretur tantum *Explicit scriptum Hannibaldi super sententias*, impetito placuit addere *de ordine Carmelitarum*, & eidem vel alteri imperitiori notam subjicere supra allatam. Videtur Francisci *du Chesne Histoire des cardinaux François T. II p. 277 & 278* ubi accuratus index codd. ms ab eo cardinali legatorum. Tantum abest igitur, ut id quicquam prober contra nos, quin novum argumentum est hoc scriptum nostri esse Hannibaldi.

F. HERBORDUS HUNGARUS.

F. HERBORDUS HUNGARUS origine, sed qui priusquam ordini nomen daret, sedem in Italia fixerat seu sponte seu parentibus eo transmittentibus, Bergomi vestem induit, tantumque pietate & doctrina emicuit, ut ad ejusdem civitatis infulas promotus fuerit anno mclxxi. Hanc Ecclesiam annis circiter undecim administravit, & tandem reliquit ad superos vocatus anno mclxxxii, corpore ejus in sua cathedrali sepulto. Sic Ughellus Ital. Sac. T. IV & ex eo Fontana in Theatro: cui non levis irrepsit memoriæ lapsus, cùm postea in eodem Theatro sed & in Monumentis Herbordum inter eos recenset qui concilio Lugdunensi II anno mclxxxiv affuerunt. Hæc ei opera tribuuntur a Rovetta ad 1275

1. *Tractatus adversus hæreses.*
2. *Commentarium in septem psalmos pœnitentiales.*
3. *Sermones de tempore.*

Ubi verò hæc feruntur aut a quo visa nullus meminit: itaque penes illum fides. Eiusdem Herbordi mentio est apud Sigismundum Ferrarium Hist. prov. Hung. pag. 408.

F. MATTHÆUS DE CASTELLOMARIS.

F. MATTHÆUS DE CASTELLOMARIS vulgo *Castellamar di Stabia* sub Monte Gauro in Picentinis seculo xiiii claruit inquisitor sanctæ fidei generalis in Calabria, magna Græcia & regionibus adjacentibus constitutus, cujus muneris ratione tam ipsi quam tribus ejus sociis honorarium a rege Carolo I decretum fuit, ut legitur in registro cancellariæ ad annum mclxxii lit. c. fol. 40, & integrum diploma refertur a Vallio in Compend. p. 33. Vir itaque fuit ea ætate nominatus, & magna apud omnes auctoritatis, qui proculdubio plura scripserit, quamvis jam fortè lateant seu in bibliothecis regni Neapolitani seu in archivis regis præsertim inter sanctæ inquisitionis monumenta. Ideo fortè a Toppio inter scriptores relatus, ut nostrorum diligentiam ad ea inquirenda excitaret.

F. ROMANUS DE ROMA.

F. ROMANUS DE ROMA a quibusdam, ab aliis *Romanus* simpliciter dictus, quod & re & nomine talis esset Romæ natus, & in factis undis *Romanus* nuncupatus, cæterum ex illustrissima Ursinorum gente factus, Matthæi Rubei Ursini diaconi cardinalis S. Mariæ in Porticu ab Urbano IV anno mclxxii creati frater natu minor, & Joannis Caietani Ursini cardinalis tituli S. Nicolai postea sub nomine Nicolai III summi pontificis fratruelis seu fratris filius, a teneris adolescentiæ annis jugo ordinis collum subdidit, sicque innocentia morum, regularis disciplinæ laude, ingenii acritate & elegantia emicuit, ut post lectas de more in sua provincia Romana e superiore loco sacras literas, Parisios missus fuerit in sacra facultate promovendus. Revera inter magistros Parisienses recensetur in catalogo Salanhaci & Guidonis, ubi n. 24 cod. Lingon. sic legitur: *F. Romanus nomine & natione.* Quando licentiatu fuerit, non omnino certum, nam ut plures jam observantur, in illo catalogo licentiarum ordo ad mccc in plerisque est perturbatus. Hoc certo scimus quando secunda vice sanctus Thomas Parisiensem scholam nostram rexit a mclxxix ad mclxxxii, ei in hoc munere successisse Romanum, an jam antea an tum primum licentiatum, non pro-

dunt auctores. De eo sic Tholomæus de Luca *Hist. Eccl. Nov. lib. 23 cap. 16: Hujus etiam tempore pontificis (Gregorii X) floruit F. Romanus ordinis Prædicatorum germanus D. Matthæi Rubei ac nepos Nicolai III. Hic fuit vir magna excellentia in vita & doctrina, magister in theologia, cui F. Thomas (de Aquino) Parisius in cathedra cecidit.* Nimirum qua altera vice, ut dictum est supra, Parisius rexit. *Et sequenti anno dictus F. Romanus migravit ad Christum.* Scilicet anno mclxxxiii. *De quo dictus doctor F. Thomas talem habuit visionem. Apparuit ei F. Romanus in somno, & tunc querebat ab eo qualiter esset eidem: Ille verò respondit quod bene. Et tunc F. Thomas querebat ab eo de visione Dei per essentiam, si sic se haberet ut scribitur. Ille verò quasi subridendo respondit quod nobiliori modo: (sic codex Navarr. codex verò Colbertinus 2818. meliori modo:) & quod ipse in brevi sciturus erat hoc idem, & sic disparuit. Quod & rei postea probavit eventus, quia in sequenti anno gloriosus doctor migravit ad Dominum. Hanc autem visionem ego Neapoli audiui ab ipso referri, & cum quadam letitia. Paulo aliter hanc visionem refert F. Guillelmus de Tocho in vita S. Thomæ in Actis SS. T. I Martii p. 674. » Apparuit ei [S. Thomæ] F. Romanus magister in theologia existenti in conventu Neapolitano in ecclesia ad orandum, quem Parisius legentem dimiserat: cui cùm adesset F. Thomas & diceret: Bene veneritis, quando venistis? Ille respondit: Ego ex hac vita transivi, & concessum est mihi pro tuo merito apparere. Tunc prædictus doctor colligens spiritum, qui fuerat ex subita illa apparitione commotus, respondit: Ex quo Deo placet, ex parte ipsius te adjuro, ut ad quæsitam respondeas. Quæro de me quid est? & si Deo placent opera mea? Et respondit: Tu es in bono statu, & placent opera tua Deo. Tum doctor intulit: Quid est de te? Respondit: Ego sum in vita æterna, & fui in purgatorio sedecim diebus propter negligentiam, quam commisi in quodam testamento, quod expediendum cito episcopus Parisiensis commisit, & ego expedire ex mea culpa tardavi. Tunc addidit: Quæro quid est de illa quæstione quam frequenter disputavimus, utrum habitus in hac vita acquisiti maneant in patria? At ille respondit: Frater Thoma ego video Deum, & nihil aliud de hac quæstione peratis. Et iterum petivit ab eo: Ex quo vides Deum, dic mihi, si vides Deum sine media specie, vel mediante aliqua similitudine? Tunc respondit: sicut audivimus sic vidimus in civitate Domini virtutum. Et statim disparuit. Qui doctor remansit ex tam mirabili & insolita apparitione attonitus, & de placita responsione jocundus.*

Ex qua utraque narratione, cùm ambo conveniant S. Thomam cathedram Parisiensem cecidisse F. Romano, & F. Romano dum actu regeret Parisius anno mclxxxiii mortuum, manifeste colligitur S. doctorem altera vice Parisius regentem egisse a mclxxix ad mclxxxii circiter, ut etiam postea ubi de eo aliis invictis documentis probabitur. Infertur præterea F. Romanum five tum prima vice legeret Parisius, five altera, ut & S. Thomas, in decursu lectionum mortuum anno mclxxxiii, unde mirabatur S. doctor qui nesciebat mortuum, eum quem legentem Parisius reliquerat, tam cito rediisse, & a se Neapoli videri. Quoad reliqua colloquii amborum, narrationem Tholomæi relationi Guillelmi prætulimus, ut tantis viris magis dignam. Adde quod in Vitis-Fratrum lib. 5 cap. 4 § 4 quid simile legitur his verbis: *De duobus Fratribus juvenibus & valde ferventibus, qui se speciali affectione diligebant, narravit magister Jordanis, «*

quod unus post obitum suum apparuit alteri sole splendidior & ait, Frater, sicut audivimus & frequenter contulimus, sic vidi in civitate Dei nostri, & hoc dicto disparuit. Cum autem Jordanus magister ordinis II mense febr. MCCXXXVII obierit, hæc de S. Thoma & Romano intelligi non possunt, quæ tamen Guillelmus de Tocco ad eos videtur adaptasse. Meminit Romani F. Laurentius Pignon in suo catalogo n. 23 ubi sic habet: *F. Romanus magister in theologia scripsit*

Super quatuor sententiarum libros.

Tomafinus in Bibl. Patav. p. 68 testatur in Bibl. S. Francisci conventualium ejus servari scriptum super librum primum sententiarum. fol. memb. sed fallitur cum addit floruisse anno 1295, qui certo mortuus est ante S. Thomam anno 1273. Joannes Bunderus noster in suo codd. mss. Belgii catalogo fol. 578 recenset nostri Romani de Roma scriptum super sententias. F. Rainerius de Pisis in sua Pantheologia passim plura excipit ex illis commentariis. Videtis verbo *Eleemosyna cap. 3*, cujus titulus: *Eleemosynam valere ad satisfactionem pro peccato*. Sic habet: *Hæc magister Romanus ordinis FF. Præd. magister in theologia 4 sent. dist. 15*. Et cap. 4 sequenti idem Rainerius: *Hæc B. Thomas & F. Romanus ord. Præd. magister in theologia 4 sent. dist. 15, & cap. 9 seq. rursus eadem habet*. Quæ non solum in editis, sed & in codd. mss. Navarr. & Augustin. postea ubi de Rainerio citandis, unde mirum est Joannem Nicolai nostrum S. T. M. sane eruditissimum hanc notam locis illis Pantheologiæ a se editæ apposuisse: *Hujus Romani mentionem non invenio nec apud Possëvinum in Apparatu, nec apud Belarminum de Script. Eccles.* (qui sane de nostris auctoribus non erant consulendi) *nec etiam apud Leandrum de viris illustribus ord. Præd. ubi tantum Annibaldus Romanus in sententias commentaria edidisse refertur*. Sed Leandrum leviter sane percurrit Nicolaus, nam fol. 139 a. sic loquitur: *Nec longe abest, ut videre potes ille insignis vir Romanus theologus optimus Nicolai III P. M. nepos vir ingentis doctrine & sanctitatis, cui aliquando D. Thomas Aquinas Parisius cathedra cecidit, & post obitum prælibato sancto oranti Neapoli in ade Prædicatorum sese ante oculos videndum præbuit dicens, sicut audivimus sic vidimus &c. Scripsit hic super quatuor libros sententiarum*. Scripsit præterea Romanus

Sermones de tempore & de sanctis. Pr. Quasi diluculum &c. Vidit Bunderus laudatus & meminit Indicis sui fol. 578 teste Alva Sol. *Verit. Rad.* 198 col. 1287. Equidem Alva ibidem nullum non movet lapidem, ut Romanum hunc non alium esse ab Annibaldo nostro cardinali persuadeat, sed nugas agit, cum ambo & nomine & stirpe & dignitatibus adeo sint diversi, & ex monumentis ejus ætatis clarissime discernantur. Videtis Ciaconium & Oldoinum ubi de cardinalibus Urbani IV ad Matthæum Rubeum Romani nostri fratrem natu majorem.

F. JACOBUS DE VITERBIO.

* 1273. F. JACOBUS DE VITERBIO a patria sic & professione nuncupatus ex procuratore ordinis apud summum pontificem generali ad sedem evectus est Tarentinam anno MCCCLXX, qua sapientissime per triennium administrata mortalitatem exiit anno MCCCLXXIII. Sic referunt Ughellus Ital. sac. T. IX, & ex eo Fontana in Theatro, qui tamen hunc in serie procuratorum generalium postea omisit. Meminit Altamura ad 1273 & cum Fontana scripsisse allerit

Opusculum de venditione S. tum F. Thoma de Aquino nuncupatum.

Utinam ubi servetur indicassent. Rovetta ad 1265 contendit non Viterbii sed Urbeveteri natum, at exinde nihil promovet ut provinciæ Lombardiæ asserat, cum Urbevetana domus æque ac Viterbiensis Romanæ provinciæ semper addicta fuerit. Fa-teor autem alterum fuisse F. Jacobum de Urbeveteri virum clarum, sed Jacobo hic laudato recentiore, qui anno MCCCLXX F. Joannis de Polo archiepiscopi Nicofensis de quo postea socius fuit & administer.

F. GUILLELMUS TRIPOLITANUS.

F. GUILLELMUS TRIPOLITANUS a Tripoli Syriæ urbe cruciatarum temporibus clarissima, civibusque Latinis variarum rationum Italis, Gallis, Teutonibus referta sic nuncupatus, & in eadem ut verisimilius ex parentibus Christianis natus, ordinem in domo Aconensi amplexus est, egregiusque evasit in omnibus illis Palæstinæ seu Terræ-sanctæ regionibus evangelii operarius & præco, multamque infidelium Saracenorum & Turcorum turbam ad Christi fidem adduxit. Divino huic & præcelso ministerio jam sedulus ac strenuus incumbere, priusquam ad eas partes sanctus Galliæ rex Ludovicus IX anno MCCCL accederet, ut ex ejus scriptis certo mihi videor conjicere: id & postea fortiter profectus est, adeo ut cum anno MCCCLXXI Nicolaus Pauli cum Marco filio, & Mapheus Nicolai germanus celebres illi Orientis & Septemtrionis viatores ad Thealdum Placentinum Acone seu Premaide tum hærentem & prima septembris ejus anni electum Romanum pontificem accessissent, ab eo litteras ad Tartarorum imperatorem seu magnum Chanum accepturas, iis volens Thealdum Gregorius X nuncupatus ex Ecclesia ministros suos nuncios jungere, Guillelmum nostrum cum F. Nicolao de Vincentia selegit ad id muneris. Sed hæc satius est ex ipso Marci Pauli itinerario juxta triplicem versionem Latinam referre. Sic ergo in editione Basileensi cap. 6. Quibus (nempe Pauli tribus) & duos adjunxit Fratres Prædicatorum viros probitate & litteratura conspicuos, quorum unus Nicolaus, alius verò Guillelmus Tripolitanus vocabatur, qui tunc Anconæ (leg. Acone) moram trahebant. Abeuntes itaque unâ venerunt ad Glaciam portum maris in Armenia &c. In eod. regio 5235 lib. 1 cap. 6 versionis nostri Pipini legitur: "Duosque Fratres ordinis Fratrum Prædicatorum litteratos & probos qui in Accon erant misit cum eis, quorum unus dicebatur F. Nicolaus Vicentinus, alter verò F. Guillelmus Tripolitanus, cumque pervenissent ad Glazam, soldanus Babylonæ cum exercitu suo maximo Armenos invasit, Fratres verò illi propter guerrarum periculum & viarum discrimina meventes ad Tartarorum regem pervenire non posse, cum magistro Templi in Armenia remanserunt: nam pluries fuerant in mortis periculo constituti &c. Sed & idem si non elegantius, certe clarius exponitur in altero codice regio 4264 versionis anonymi: "Et eis dedit duos Fratres de ordine Prædicatorum valde eruditos, sapientiores qui in illis partibus sint reperti, qui ad magnum Kaam cum eis accederent, quorum unus F. Nicolaus de Vincentia, & alius F. Guillelmus de Tripoli vocabantur, quibus chartas & privilegia exhibuit, & ambaxiatas suas quas magno Kaam fieri volebat, imposuit: & dato benedictione dictis dominis Nicolao & Maseo ac Marco nec non duobus Fratribus, recesserunt de Achon, & pervenerunt insimul ad Layassum: ubi cum applicuerunt, quidam

dam nomine Bonduchdaire soldanus Babylonis cum maximo exercitu supervenit, intrinsecis civitatis guerram durissimam faciendo: dicti verò Fratres Prædicatorum qui fuerant eis dati, timore guerræ conterriti propter viarum discrimina, quibus pluries fuerant in mortis periculo, timentes ad magnum Kaam pervenire non posse, dictis dominis Nicolao & Maseo privilegia & litteras tribuentes non processerunt ulterius &c. Layassum ab aliis juxta pronuntiationem Italicam suæ ætatis Glaza vel Glacia dictum, civitas est Issus vel Issum dicta ad mare mediterraneum in finibus Syriæ & Caramaniæ, Layasso nunc vel Aiazza Italis, ab Antiochia magna ad 60 M. P. in occidentem distans. Antequam verò expeditionem hanc ecclesiasticam Guillelmus susciperet, scripserat hoc titulo

De statu Saracenorum & de Mahometo pseudopropheta eorum, & eorum lege & fide. Incipit: Venerabili patri ac domino Thealdo Leodiensis ecclesie archidiacono digno sanctæ terræ peregrino F. Guillelmus Tripolitanus Aconensis conventus ordinis Prædicatorum, ipsum in Christo pia peregrinationis adipisci votiva.

"Quoniam intellexi illuminatam fidem vestram cupere scire quid gens Saracenorum & liber eorum de fide sentiat Christiana, votis pia devotionis studui in Domino deservire, & offerre cupita, tria in medium adducendo & demonstrando, 1 videlicet quis fuit Mahometes memoratæ gentis dux & rector & pseudopropheta, unde surrexit, & quando cæpit habere honorem: 2 quomodo memorata gens ita potenter ac vehementer excreverit, sitque dilatata: 3 de lege eorum sive de libro qui dicitur Alcoranum, & quid in ipso de fide Christianorum contineatur &c. Quæ tria in hoc tractatu auctor profequitur. Finis. Et sic simpliciter sermone Dei sine philosophicis argumentis, sine militantibus armis, sicut oves simplices petunt baptismum Christi, & transeunt in ovile Dei. Hoc dixit & scripsit, qui auctore Deo plusquam mille jam baptizavit. Laus sit Deo in secula seculorum.

Extat hic tractatus Parisiis in Victor. cod. 654 fol. med. memb. a fol. 79 verso ad 87. Item in Colbert. cod. 5129 fol. par. memb. idem ac Victorini principium & finis. Laudatur etiam in catal. Angl. T. I P. 11 *De statu Saracenorum & de Mahometo pseudopropheta eorum & de ipsa gente & eorum lege & fide, Guillelmus Tripolitanus*. P. 111 1110: *Guillelmus Tripolitanus de statu Saracenorum & de Mahomete*. T. II P. 1 8325 *De statu Saracenorum*.

Ex titulo constare videtur scriptum prius quam Thedaldus summus pontifex electus saltem in illis regionibus sciretur, alioquin eum archidiaconum tantum & peregrinum Terræ-sanctæ non nominaret in epistola nuncupatoria. Tractatum tamen postea recognovisse auxisse ac innovasse non negaverim, cum in codice Montmoriano cujus excerpta seu fragmenta quædam edidit Franciscus du Chesne Andrea filius T. v Hist. Franc. a p. 432 ad 435 multa referantur, quæ nonnisi a pontificatu Gregorii X acciderunt: ut quod refer p. 433 de nostro F. Thoma Agni de Lentino ad sedem Hierosolymitanam evecto anno MCCCLXXI, & p. 435 ubi sic habet, unde ventum erat circa festum B. Mariæ Magdalene anno Domini, quo hæc scripta sunt MCCCLXXIII.

Hujus auctoris cum laude meminerunt Simlerus, Possëvinus, Vossius de Hist. Lat. p. 488, Oudinus suppl. pag. 542. Spondanus ad 1260, & ex isto Fontana in Monum. ad 1261 & Altamura ad 1297 ad quem annum tamen non censeam perven-

nisse. Ab his ultimis omisso tractatu superiori, qui tamen genuinus est ejus factus, aliud ei ascribitur opusculum hoc titulo

Clades Damiate.

F. PETRUS FULCONIS.

* 1273. F. PETRUS FULCONIS, aliis Falconis e Regio Lepido in via Æmilia ortus juris utriusque doctor tota Italia famosissimus ordini nomen dedit, primique nominis theologus evasit: cujus cum Gregorio X e Terra-sancta in Italiam appellenti præclaræ dotes innotuissent, mox pœnitentiarum major ab eo pontifice allectus est: sic Lusitanus, Fontana & Altamura Taegium testem appellantes, addentes non diu hoc munere functum ceu qui diem obierat anno MCCCLXXIII. Scripsisse dicitur

1. *Summam qua jus canonicum cum divino concordavit.*

2. *Jus civile ad certas conclusiones redactum.*

F. ÆGIDIUS DE AURELIANIS.

* 1273. F. ÆGIDIUS DE AURELIANIS Gallus a loco suæ originis celebri scilicet illa Franciæ civitate, quam Orleans vernacule dicunt, nuncupatus, & nostræ ibidem domus alumnus, insignis verbi Dei præco, regiusque concionator, seculo XIII claruit, quem Petrus de Lemovicis theologus Parisiensis & socius Sorbonicus, egregiusque ipse Ecclesiastes cum voluptate audiebat, peneque mirabatur, tum ob sententiarum delectum, tum ob modum dicendi. Hinc plures ab ejus ore exceptas conciones Parisiis variis in ecclesiis habitas sibi scribi curavit, quæ etiamnum in Sorbona servantur, simplici quidem latinitate pro more seculi fortè ab ipso Petro de Lemovicis donatæ, sed quæ & oratoris sacri excellent ingenium satis declarant, & desiderium ingerunt deperditi auctoris autographi.

Nimirum codex est ms memb. fol. par. n. 1 p. 1018 qui collectio est sermonum a theologis Parisiensibus a festo SS. Simonis & Judæ MCCCLXXII & toto anno sequenti ad octavas S. Martini habitorum, ut ex serie constat. Nam anno MCCCLXXII erat Aur. Num. 19. Lit. Dom. C. B. Pascha 24 april: anno verò sequenti MCCCLXXIII Aur. Num. 1. Lit. Dom. A. Pascha 9 apr. His autem omnino convenit ordo sermonum, quibus singulis auctoris nomen, locus & tempus præfixa sunt. Hi autem ad viginti tres sub nomine nostri Ægidii annotantur.

2. *Sermo F. Ægidii de Aurelianis Prædicatorum in festo Simonis & Judæ ad S. Paulum mane*. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Nimirum illa ætate eo festo de omnibus SS. incipiebant concionari, ut constat ex aliis sermonariis.

10. *Ejusdem ad S. Leffredum vel S. Paulum*. Multi sunt vocati, pauci verò electi.

11. *Ejusdem ad Beguinas in festo S. Martini mane*. Magnificavit eum.

19. *Ejusdem ad S. Leffredum Dom. post octavas B. Martini post prandium*. Redde quod debes.

22. *Ejusdem ad S. Antonium in festo S. Cathariæ mane*. Filia prudens hæreditas patris.

34. *Ejusdem ad Beguinas Dom. 3 adventus in mane, & fuit sermo peroptimus, in quo fuit magister Petrus Lemovicensis, & notavit ibi, quod modum bonum habet Frater: & quod plus sepe facit modus quam res: & quomodo de auctoritate transcurrebat, capiens quod faciebat ad suum propositum, quando tota auctoritas non faciebat*. Tu es qui venturus es.

54. *Ejusdem in die Regum in capella regis præsentis rege Philippo (nempe Audaci) Ubi est qui na-*

tus est rex Judæorum? Ad finem sermonis sic legitur: *Prædicatores tenentur ramentovoir statum Ecclesie, & orari facere pro ipsa & pro regibus, & ante omnes alios reges pro rege & pace regni Francie, quia hoc est quasi regnum regnorum, & pro pueris (sc. regiis) quia sunt thronus regni: & pro glorioso brachio & campione sanctæ Ecclesie Carolo (rege utriusque Sicilie) pro Terra-sancta, in qua Deus pro nobis effudit sanguinem suum, & pro illis qui illic eam defendunt, & fidem Christi gladio, sicut nos hic verbo & doctrina: pro laborantibus: pro defunctis specialiter pro Ludovico (IX rege Francie) licet enim credam quod eum tantum fecerit nichare nichier ad portam paradisi, usque modo tamen securum & bonum est, quod pro ipso oramus: & pro regina Alba (Ludovici IX matre) que non est obliviscenda, que multas elemosynas fecit. Pro omnibus istis dicatis bis Pater noster.*

67. *Ejusdem ad S. Antonium in conversione S. Pauli. Sufficit tibi gratia mea.*

73. *Ejusd. ad S. Gervasium Dom. ante purific. post prandium. Plenitudo legis est dilectio.*

77. *Ejusd. ad S. Germanum Autissiodoren. & fuit ibi M. Petrus Lemovicen. & Christianus (forte Bellovacen.) Dom. 2. septuagesima, (id est sexagesimæ) in mane. Sufficit tibi gratia mea. Nota ea ætate sic distinxisse, primam septuag. secundam septuag. id est sexagesimam: tertiam septuag. id est quinquagesimam, quod constat ex aliis sermonariis.*

82. *Ejusd. Dom. in quinquag. ad S. Gervasium mane. Cæcus clamabat.*

94. *Ejusd. ad S. Gervasium Dom. 3. quadrag. post prandium. Cùm fortis armatus.*

101. *Ejusd. ad S. Antonium in Annunciatione. A Luna signum diei festi.*

103. *Ejusd. ad Beguinas Dom. in Passione mane. Repromissionem accipiant.*

112. *Ejusd. ad S. Gervasium die Cænæ post prandium. Probet seipsum homo.*

113. *Ejusd. ibid. die veneris sancti. Egressus est Jesus.*

114. *Ejusd. ad S. Antonium vigilia pasche mane, & istum eundem sermonem fecit in die pasche ad S. Gervasium post prandium. Melius est pertinens ad diem. Resurrexi & adhuc tecum sum.*

122. *Ejusd. ad S. Antonium Dom. 2. post pascha. Christus passus est.*

146. *Ejusd. ibid. in ascensione Domini mane. Ascendit pandens iter.*

147. *Ejusd. Dom. 6. (scilicet post pascha) ad S. Gervaf. Estote prudentes.*

148. *Ejusd. ibid. eodem die post prandium. Ascendet pandens. Licet idem thema quod supra, alius tamen est sermo de Ascensione.*

162. *Ejusd. ad S. Paulum Dom. 3. quod fuit ante festum B. Joan. Bapt. Fuit iste sermo de B. Joanne. Deus omnis gratiæ vocavit vos.*

163. *Ejusdem ad S. Antonium in festo B. Joannis Baptiste. Erit magnus coram Domino.*

Cod. *Distinctiones Petri de Lemovicis, tres sunt hujus conceptus ad hæc verba. Pœnitentia perfecta. Sapientia perfecta.*

Curioso lectori fortè non displicebit eorum concionatorum, qui toto hoc anno Parisiis sermones habuerunt, indicem hic legere: sic enim & sacræ facultatis modus in suis alumnis ad habendos sermones designandis cognoscetur, & celebriorum virorum ætas aut etiam memoria suscitabitur. Hi fuerunt ex nostris, quos ordine alphabetico recensero.

I. F. ÆGIDIUS DE LEGIO, fortè de Leodio de Liege Gallice. Hujus sunt septem sermones.

4. *Ad S. Gervasium in festo apostolorum Simonis*

& *Judæ post prandium. Leva in circuitu oculos tuos & vide &c. Est sermo de omnibus sanctis pro more ejus seculi.*

26. *Dom. I adventus ad Magdalenam post prandium. Ecce rex tuus venit justus & Salvator.*

53. *In epiphania ad Beguinas in mane. Ite & interrogate diligenter de puero.*

61. *Dom. 2 post epiph. ad S. Nicolaum de Campis. Odientes malum, adhærentes bono.*

65. *In festo S. Vincentii ad Beguinas in mane. Certamen forte dedit illi.*

100. *Dom. in passione post prandium. Christus assistens pontifex.*

139. *Dom. v post pascha ad S. Gervasium. Petite & accipietis.*

Quæ in argumentum sint aliorum plurium ab eo relictorum.

II. F. ÆGIDIUS DE ORPIO a loco originis sic dictus haud dubie. Hujus unicus est sermo.

197. *Dominica infra octavas B. Dionysii ad Beguinas.*

Est & alius ejusdem inter *Distinctiones Petri de Lemovicis* voce *Mons*.

III. F. AMANDUS *Prædicatorum*. Hujus tacetur agnomen & unicus ejus est sermo.

96. *Dom. 4 in quadragesima ad Magdalenam post prandium. Est puer unus hic qui habet quinque panes.*

Sed inter *Distinctiones Petri de Lemovicis* duo sunt, 82 verbo *Peccatum* & 85 verbo *Peccator*. In utroque dicitur simpliciter in I. F. Amandus *Prædicator ad S. Gervasium post prandium*. In altero *Sermo F. Amandi Prædicatorum Dom. 7 ad S. Gervasium post prandium*.

IV. F. ANDREAS DE CAROLOCO sic a loco originis dictus: ex quo autem, an ex eo hujus nominis qui in insula Francie ad Silvanectum, an ex alio qui in finibus Burgundie ad Ligerim diocesis Matifconensis? Ut ut sit, hujus sunt sermones quinque.

50. *Die circumcissionis ad S. Germanum post prandium. Apparuit benignitas &c.*

62. *Dom. 2. post epiph. ad S. Leffredum post prandium, & fuit M. Petrus de Lemovicis. Nuptiæ factæ sunt.*

104. *Dom. in passione ad Magdalenam post prandium. Per proprium sanguinem introivit &c. Implet ad 20 coll.*

119. *Dom. Quasimodo ad S. Leffredum post prandium. Erant discipuli congregati &c.*

155. *In die pentec. ad Magdalenam. Paracletus autem Spiritus Sanctus.*

Sed sunt ejusdem octo cod. *Distinctiones Petri de Lemovicis*. Vocabulis

Passio Christi. Hoc sentite in vobis.

Idem in parasceve. Mementote diem.

Idem in Ramis. Adduxerunt asinam, & eodem die tres alii ejusdem. Plurima autem turba &c.

Aspicientes in auctorem &c. vidi afflictionem populi mei usque & descendi ut liberem eum.

Panis. Est panis naturæ &c.

Spiritus Sanctus vel Consolator. *Sermo F. Andree de Caroloco Prædicatorum ad Magdalenam in die pentec. post prandium*. Idem videtur qui supra repetitus.

V. F. ARNEUS DE GIF a villa hujus nominis quinque leucas Gallicæ Parisiis distita haud dubie sic dictus, & domus S. Jacobi Parisien. alumnus. Hujus sunt tres sermones.

64. *In festo S. Vincentii Martyris ad S. Leffredum post prandium. Justus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo.*

80. *Dom. Sexag. ad S. Gervasium post prandium. Sufficit tibi gratia mea.*

141. *Dom. 5 post pascha sermo. F. Harnei de Gif Prædicatorum ad S. Joannem in Gravia. Petite & accipietis.*

VI. F. DANIEL DE PARISIUS *Prædicatorum*, sicque domus Sanjacobeæ alumnus. Hujus sex sunt sermones.

16. *Dom. infra octavas B. Martini ad S. Leffredum post prandium. Scidi pallium meum &c. 1. Efdra 9.*

20. *Dom. 2 post octavam B. Martini ad S. Gervasium post prandium. Vidi Dominum sedentem &c. II. 6.*

42. *In die natalis Dñi ad S. Gervasium post prandium. Evangelizo vobis &c.*

52. *In die circumcissionis ad Magdalenam post prandium. Postquam consummati sunt &c.*

85. *In die cathedræ S. Petri ad S. Antonium. In via peccatorum non stetit, & in cathedra &c. Ex ipso sermone constat diem fuisse cinerum, ut revera exitit anno mclxxxiii: sic enim loquitur: Et hoc bene pertinet ad istud tempus, scilicet quadragesimæ, quia modo quicumque stetit in peccato, a modo debet relinquere: & hoc est quod sepe a modo incipit ab hodie (die cinerum) & infra mater Ecclesia nobis recordari dicens: Derelinquat impius viam suam &c.*

157. *In festo Trinitatis ad S. Gervasium post prandium. Gratia Dñi N. J. C. &c. Fuit xix Junii mclxxxiii.*

VII. F. BERARDUS DE SANCTO QUINTINO, sic a patria & a professione nuncupatus. Hujus sex sunt sermones

128. *Dom. III post pascha ad S. Gervasium. Plorabitis & flebitis, mundus autem gaudebit &c. In hoc dicitur quondam prior S. Quintini Prædicatorum.*

140. *Dom. 5 post pascha ad Beguinas. Usque modo non petistis quicumque &c.*

152. *In die pentecostes ad S. Gervasium. Emitte Spiritum tuum &c.*

159. *In die B. Barnabæ ad S. Antonium in mane. Erat Barnabas vir bonus &c.*

180. *Dom. xv post pent. ad S. Gervasium post prandium. Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.*

181. *Eodem die (fortan mane) ad S. Germanum Altissiodoren. Adolescens tibi dico surge.*

At in codice *Distinctiones Petri de Lemovicis* sunt quatuor ad hæc vocabula

Honor. Sermo F. Ebrardi S. Quintini in domo Dei Dom. octav. apostolorum Petri & Pauli. Nimis honorati sunt &c. Spiritus Dñi. Sermo ad Templum.

Plenitudo Spiritualium. Accedamus ad eum cum vero corde in plenitudine fidei.

Temporalium plenitudo. Hæc est verenda &c. ad S. Antonium.

In altera parte hujus posterioris codicis, ubi sunt sermones variorum a Petro de Lemovicis anno, ut expendent visum est, mclxxxiii reportati & ejus manu scripti,

Unus est hujus F. Ebrardi Dom. x post Trinit. de B. Dominico cuius festum eo die accidit illo anno v augusti; nam erat litt. Dom. G. & Pascha 1 april. Pr. *Rogemus Dñum ut ita det mihi proponere verbum suum, ut cedat ad honorem nominis sui, & ad B. Dominici commendationem, & ad nostram aliqualem edificationem &c.* Qui servat sicum comedit fructus ejus, & qui custos est Dñi sui, glorificabitur. *Prov. 27. Thema est sermonis.*

VIII. FRATER EPISCOPUS PARISIENSIS *Prædicatorum*, supple ordinis. Nomen miraris, & primus miratus sum, sed lustrale fuisse codd. ms evincunt. In hoc duo sunt sic inscripti

TOM. I.

81 *Sermo Fratris Episcopi Parisiensis Prædicatorum ad Beguinas in mane Dom. in quinquag. Major autem horum est charitas. Cæcus magis ac magis clamabat &c.*

194. *Sermo Fratris Episcopi Parisiensis ad S. Gervasium Dom. infra octavam B. Dionysii. In paucis vexati, in multis bene disponentur &c.*

In alio codice n. 1 p. 955 qui collectio est sermonum a variis & illustrioribus ejus ætatis habitorum, quales Guiardus Cameracensis episcopus, Odo de Castroradulphi cancellarius & postea cardinalis, Galterus de Castroradulphi, est & unus hujus scripti

Sermo Fratris Episcopi Fratrum Prædicatorum Dom. 1 post epiph. Omnis homo primum bonum unum ponit &c.

Tam ea ætate Episcopi nomen potuit dari in baptismo, quam nunc pro cognomine multis consuetum est. Si hæc non placent, meliora peritiores afferant, libens accipiam.

IX. F. GAUFRIDUS DE PULCROLOCO (Gallice de Beaulieu.) Unus est hujus.

25. *Dom. 1 adv. ad Beguinas in mane. Dicite filiæ Sion, ecce Rex tuus &c.*

Hunc eundem conjicio cum F. Gaufrido de Bello loco Ludovico IX a confessionibus, de quo postea.

X. F. GUILLELMUS ALTISSIODORENSIS *Prædicatorum*. Hujus tres sunt sermones.

49. *Die circumcissionis ad S. Antonium in mane. Postquam consummati sunt dies octo &c.*

58. *Dom. 1 post epiph. ad S. Gervasium post prandium. Videntes autem stellam Magi &c. Erat altera dies post epiph.*

59. *Dom. 2 post epiph. ad Beguinas in mane. Omnis terra adoret te. Sermo est de adoratione Christi.*

XI. F. GUILLEMMUS DE CARNOTO *Prædicatorum*. Tres sunt hujus

84. *Dom. ante purific. ad S. Leffredum post prandium. Accipe puerum istum.*

78. *Dom. sexag. ad Magdalenam post prandium. Sufficit tibi gratia mea.*

4. *Dom. in quinquag. ad Magdalenam post prandium. Major horum est caritas.*

Hunc Guillelmum eundem cenfeo qui aliàs appellatus Ludovici IX Francie regis ordinem amplexus est, & exinde socius fuit individui F. Gaufridi de Bello loco eidem regi a confessionibus. Vide postea ad annum 1280, ubi de eo fufius.

XII. F. GUILLELMUS DE LEXI *Prædicatorum*, a loco originis haud dubie sic nuncupatur, sed quem divinare non datur. Hujus est unus.

161. *In crastino pentecostes apud Minores in mane. Sol refulsit qui prius erat in nubilo &c. Sermo non contemnendus.*

XIII. F. GUILLELMUS DE TORNACO. Et hujus unicus est

118. *In octava pasche ad S. Antonium. Venit Jesus januis clausis &c.*

Hujus nominis sacræ theologiæ magister apud nos ea ætate florebat, de quo postea ad 1275, ubi videtis, nam eundem cenfeo.

XIV. F. HENRICUS DE PROVINS *Prædicatorum*. Sic a loco originis & professionis nuncupatus, civitate Briæ capite. Hujus quinque sunt sermones.

31. *Dom. 2 adv. ad S. Gervasium post prandium. Erunt signa in sole &c.*

36. *Dom. 3 adv. ad S. Gervasium post prandium. Tu es qui venturus es &c.*

60. *Dom. 2 post epiph. ad S. Germanum post prandium. Nuptiæ factæ sunt &c.*

66. *In die S. Vincentii M. ad Magdalenam post prandium. Confidite quia ego vici mundum.*

L l ij

76. Dom. in septuag. ad S. Gervasium post prandium. Voca operarios &c.

XV. F. JOANNES AGNELLI *Predicatorum*. Unus est hujus

41. In die natalis Domini post prandium. Filius datus est nobis. Sermo notandus. Vide postea Joannes Agni ad 1296, nam eundem conjicio.

XVI. JOANNES AURELIANENSIS *cancellarius* postea ordinis *Predicatorum*. Vide postea ad 1306. Hujus sunt octo.

69. Dominica ante purificationem ad S. Germanum Altissiodoren. in mane. Postquam impleti sunt &c.

88. Dom. i. quadr. ibidem in mane. Hortamur vos ne in vacuum &c.

97. Dom. 4 quadr. ad S. Eustacium in mane. Cum sublevasset oculos &c.

108. In Ramis palmarum in viridario regio in mane. Exulta satis filia Sion &c.

142. Die martis rogationum ad Dñam nostram de campis. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes &c.

168. In vigilia assumptionis B. M. in Domo Dei. Quæ est ista quæ ascendit de deserto &c.

170. In festo nativitatibus B. M. ad Beguinas, sed principium deficit. Orta est stella ex Jacob &c.

203. Dom. ante festum omnium Sanctorum ad S. Paulum. Sapientiam Sanctorum narrent populi &c.

XVII. F. JOANNES DE LEGIO *Predicatorum*, an Gallice de Liege, id est de Leodio? Hujus sunt duo.

105. In Ramis palmarum ad S. Antonium in mane. Hoc sentite in vobis.

169. Dom. infra octavas assumpt. B. Mar. ad Beguinas. Quæ est ista quæ progreditur &c.

XVIII. F. JOANNES DE MONTELETHERIC *Predicatorum*, sic a loco natali quinque aut sex circiter milliariis Gallicis a Parisiis distito (vernacule *Montlheri* dicunt) nuncupatus, eaque ratione domus Sanjacobeæ Parisiensis alumnus. Hujus sunt duo

3. In festo apostolorum Simonis & Judæ ad Magdalenam post prandium. Laudate Dominum in Sanctis ejus. Est sermo de omnibus Sanctis pro more.

35. Dom. 3 adventus ibidem post prandium. Tunc laus erit unicuique &c.

In codice *Distinctiones Petri de Lemovicis*. Verbo: *Misericordia Dei*: F. Joannes de Monteletterico *Predicatorum* in domo ipsorum in collatione. Ecce quanta est misericordia &c.

XIX. F. JOANNES DE VARZIACO *Predicatorum* in domo ipsorum quadam Dominica, & erat festum B. Barnaba. Sic evenit anno mclxxxiii.

158. In collatione. Erat Barnabas vir bonus plenus Spiritu Sancto & fide. *Dicitur fuit in mane qualiter fuit vir bonus, nunc restat dicere qualiter fuit plenus Spiritu Sancto &c.*

166. in festo Magdalene in capella regis. Ubi abundavit delictum &c.

In sequenti 167 qui notatur dictus sequenti die, additur fuisse dominicam, quod evenit anno mox citato.

Videbis postea ad annum 1278 Joannes de Varziaco, nam eundem cenfeo.

XX. F. LAMBERTUS DE LEGIO *Predicatorum*, an de Liege de Leodio ut supra de aliis annotatum? Hujus sunt tres.

87. Dom. i quadr. ad S. Germanum Altissiod. post prandium. Hortamur vos ne in vacuum &c.

136. Dom. 4 post pascha ad S. Gervasium. Ille arguet mundum &c.

178. Dom. 14 post pent. Ibid. post prandium. Abraham dictæ sunt promissiones &c.

XXI. F. NICOLAUS CENOMANENSIS *Predica-*

torum, sic ab origine & professione nuncupatus. Hujus sunt quinque.

131. In festo apostolorum Philippi & Jacobi ad Beguinas. Mihi autem nimis honorati &c.

134. In festo S. Joannis ante portam Lat. in mane ad S. Antonium. Protegetur sub regimine illius a fervore. Eccli. 14. Est 2 hujus festi in editis Gorrani.

150. In vigilia pentec. ad S. Antonium. Ascendens Christus in altum &c.

179. Dom. 15 post pentec. ad Beguinas. Bonum facientes non deficiamus &c. Est 3 hujus diei in editis Gorrani.

F. NICOLAUS DE GORRANT *Predicatorum*, quem eundem cenfeo cum dicto Cenomanensi. Sub hoc nomine sunt quinque

185. Ad S. Antonium. Angeli eorum semper vident faciem &c. Est xi in editis Gorrani die angelorum.

188. Dom. 17 post pentec. ad Magdalenam. Amice ascende superius. Est quartus hujus diei in editis Gorrani.

189. Dom. 18 post pent. ad S. Nicolaum de Campis in mane. Animam meam in manibus meis pono &c.

200. Dom. xx post pent. ad Magdalenam post prandium. Intravit rex, ut videret discumbentes.

211. & ultimus. Dom. infra octavas S. Martini ad Beguinas. Sol cognovit occasum suum. Est 2 S. Martini in editis Gorrani.

Vide postea ad 1295 Nicolaus de Gorrant.

XXII. F. PETRUS DE LEMET *Predicatorum*.

43. In festo B. Stephani 26 dec. ad Beguinas in mane. Ecce video celos apertos &c.

XXIII. F. PETRUS DE TORNARE vel DE TORNARE *Predicatorum* a loco originis sic dictus. Hujus duo sunt

129. Dom. 3 post pascha ad S. Leffredum post prandium. Amen Amen dico vobis quod plorabitis &c.

171. Dom. infra octav. nativ. B. V. ad Beguinas. Domum tuam Dñe decet sanctitudo &c.

XXIV. F. PETRUS DE VALLEAURATO *Predicatorum* a loco originis.

9. In die defunctorum ad Magdalenam post prandium. Multi enim sunt vocati &c.

XXV. PETRUS DE VERDUNO *Predicatorum* a loco originis, quem Verdunum Gallice *Verdun* civitatem episcopalem in Lotaringia conjector, sic dictus. Tres sunt hujus.

38. In festo S. Thomæ apost. ad Beguinas in mane. Venit Jesus januis clausis &c.

173. Dom. xiii post pent. ad Beguinas mane. Solutum est vinculum linguæ ejus & loquebatur recte.

210. In festo S. Martini ad S. Antonium. Oculi mei semper ad Dñm &c.

XXVI. F. PNCES DE REMIS *Predicatorum*. Est unus hujus.

174. Dom. 13 post pent. ad S. Gervasium post prandium. Solutum est vinculum linguæ ejus &c. Nota collectorem hîc addere: & placuit mihi multum & aliis.

XXVII. F. STEPHANUS DE BISUNTIO *Predicatorum*. Hunc tum juvenem eum cenfeo qui anno 1292 electus fuit magister ordinis VIII de quo vide ad illum annum. Unus est hîc ejus sermo

55. In epiphania ad S. Antonium in mane. Stella quam viderant &c. Sermo notatu dignus.

XXVIII. F. THOMAS DE CARNOTO *Predicatorum*, a loco originis & professionis sic nuncupatus. Ejus est unus.

125. Dom. 2 post pascha ad S. Germanum Altissiod. post prandium. Christus passus est pro nobis &c.

XXIX. F. THOMAS DE SENONIS *Predicatorum* a loco originis & professionis sic dictus. Hujus est sermo

75. Dom. i in septuag. ad S. Leffredum post prandium. Voca operarios &c.

XXX. F. THOMAS PRÆDIGATOR. Sic simpliciter dictus. Hujus est sermo

123. Dom. 2 post pascha ad S. Germanum Altissiod. post prandium. Christus passus est pro nobis &c.

Quatuor sunt quibus nomen concionatoris non præfigitur, sed dicuntur tantum esse cujusdam Fratris *Predicatoris*, sive idem sit, sive varii

33. Sermo cujusdam Fratris *Predicatoris* Dom. 2 adv. ad S. Leffredum post prandium. Tunc videbunt filium hominis &c.

90. Sermo cujusdam Fratris *Predicatorum* Dom. i Quadr. post prandium ad S. Leffredum. Ecce nunc tempus acceptabile &c.

121. Sermo cujusdam Fratris *Predic.* in octava Pasche ad Magdalenam. Quia vidisti me Thomæ &c.

209. Sermo &c. (idem) ad Magdalenam in die defunctorum. Iratus Dñus ejus tradidit eum tortoribus &c.

Ordinis Minorum hi nominantur, quos recensio juxta alphab.

I. F. Bonaventura. illorum tum minister generalis, cujus est 127 ad S. Antonium in festo S. Marci evangelistæ in mane. Ad calcem sermonis id habet notandum: »Oremus pro pace Ecclesiæ præcipue pro studio Parisiensi, quod modo cessat, & »puto quod diabolus fecit modo maximam partem »sux voluntatis, quando procuravit in cordibus »quod cessarent: quia hoc est unum de majoribus »damnis, quod ipse possit facere sanctæ Ecclesiæ: »quia studium Parisius est fons, a quo rivuli exeunt »per totum mundum, & episcopi & archiepiscopi »& alii Ecclesiarum rectores; & pro me & pro »omnibus istis dicatis ter *Pater noster* & *Ave Maria*. Duo me moverunt ad huc veniendum: primo quia habebam multam affectionem ad vos, »quia audiveram multa bona dici de vobis: aliud »est quia volebam quod mediante divina gratia »possem aliquid vobis dicere, unde melius esset »vobis de persona mea & meo adventu, & oreris »pro nobis. Et nos recipimus omnes quotquot hîc »estis in omnibus bonis factis in nostra religione, »postquam nos inde fuimus ministri, & volumus »habere partem in vestris orationibus. Ex isto sermone discimus quamdam fuisse anno mclxxxiii in universitate Parisiensi turbationem, quæ lectionum cessationem induxerit, cujus tamen non meminit Bonaventura in Histor. præterea S. Bonaventuram mense aprili Parisiis egisse. Alii hujus ordinis verbi divini præcones sunt

II. F. Droco de Provins Gardianus, cujus est 1.

III. F. G. de Bosco Jandonis, cujus est 183.

IV. F. Gosoinus, cujus sunt 30 & 56.

V. F. Guido de Templo, cujus est 46.

VI. F. Jacobus de Provins, cujus est 184.

VII. F. Joannes de Castellione, cujus sunt 13 & 99.

VIII. F. Joannes de Cenomanis, cujus sunt 8, 18 & 193.

IX. F. Joannes de Duaco, cujus est 196.

X. F. Joannes de Meth, cujus est 68.

XI. F. Joannes de Montibus, cujus sunt 14, 124, 135 & 191.

XII. F. Odo de Roini, cujus sunt 6 & 47.

XIII. F. Simon de Sens, id est de Senonis. Ejus est 86.

XIV. F. Simon Normannus, cujus est 151.

Ejusdem ordinis anonymorum sunt 32, 39, 40, 70, 72, 117, 149, 160, 164, 167, 172, 175, 187, 190, 192, 198, 206 & 207.

In sermone 99 F. Joannis de Castellione Dom. in passione in mane ad S. Antonium, notandum quod dixit in prologo: *Unde hodie incipit bellum passionis Dñi, & sero* (scilicet præcedentis sabbati) *cantabatur* (id est cantatum fuisset) *in vespere Vexilla regis* prodeunt, nisi festum B. V. impedisset. Ita evenit anno mclxxxiii, quo pascharum aprili

Cæteri seu seculares seu regulares, qui eodem anno conciones habuerunt, sunt hi

Episcopus Parisiensis Stephanus Tempier, non tamen hîc nominatus, cujus sunt tres 57 Dom. i post epiph. ad S. Joannem in Gravia in mane. De festo epiph.

89 In ecclesia Parisiensi statim post alium sermonem dictum apud S. Germanum Altissiod. Dom. i quadr. Cum jejunasset &c. Sermo notandus.

126. Ad synodum in choro B. Mariæ die jovis Dom. 2 post pascha, quæ cantatur *Misericordia Dñi*. Pr. *Deduxit de morte pastorem magnam ovium &c.* Hæc notanda in fine sermonis. »Sitis

omnes præparati respondere de præceptis synodalibus, quoriscumque peretur a vobis. Nam si non timeremus vobis confusionem facere, hîc etiam peteremus: non enim ibi sunt tot & tanta,

quin scire possitis & debeat. Intelleximus quod aliqui vestrum, dum putant facere sponsalia, perficiunt matrimonium. Ideo hæc verba præscribimus vobis in sponsalibus contrahendis, & si quis aliter de cætero fecerit, tanquam inobediens judicabitur, nam de hoc multæ altercationes sunt in curia nostra. Ideo hæc verba dicatis præsentibus personis coram vobis: *Tu Martine*

promittis tu per juramentum, quod duces Bertham in uxorem si sancta Ecclesia consentiat, & vice versa dicas mulieri. Si aliud amodo egeris, pœnam canonicam infligemus. Plus. Intelleximus aliquos vestrum extorquere a subditis, & clericos eorum: & de litteris modo lectis super hoc

faciemus copiam, quicumque petierit, vel pro seipsis, vel sub specie mandatorum nostrorum exequendorum. Ideo prohibemus ne aliquas exortiones faciatis, nec pro nobis, nec pro mandatis nostris adimplendis. Tonsuram clericalem non portant aliqui ut intelleximus: tales moneatis ut eam portent & habeant: quod si non fecerint, significetis nobis. Nos faciemus precem pro Ecclesia, primò pro capite & patre nostro summo pontifice: deinde pro patribus nostris & duobus cardinalibus: pro principibus, rege Philippo & regina, & amicis eorum, & universaliter pro omnibus tam clericis quam laicis, religiosis & secularibus: specialiter pro tota congregatione istius Ecclesiæ, & maxime pro congregatione sacerdotum & curatorum, quibus incumbit onus quasi intolerabile. Pro defunctis, specialiter rege Ludovico, regina Alba, pro statu studii Parisiensis: pro me episcopo vestro indigno, ut Deus mihi onus impositum vel permissum juvet me portare ad honorem suum & B. V. cujus servus sum indignus, ad salutem animæ meæ & totius populi. (Orabimus specialiter pro quodam speciali nostro dño Odone episcopo Tusculanensi cardinali & defuncto viro reverendissimo, viro veritatis, & qui semper exitit defensor istius Ecclesiæ qui decessit. Et scripsit mihi quidam amicus meus de curia tantum verbum: *Nescio si simis ei in mundo remanserit.* Hæc est veritas quod mirabilis fuit vita ejus, & multa fecit ultra mare & citra mare. Ideo etsi non indigeat precibus nostris ut credo, tamen faciamus quod in nobis est, & orabimus pro ipso & pro omnibus prædictis, sicut consuetum est in synodo. *Ad te levavi.*

Odo episcopus Tusculanus olim cancellarius Parisiensis mortuus est v Kal. april. mclxxxiii, quæ

est

est

est

est

est

est

est

est

est

est

est

est

est

§. XIII. novum argumentum eo anno omnes hos sermones habitos fuisse. Ceteri concionatores fuerunt

M. Adam Parisiensis, cujus 182.
F. Aegidius de Vallescholarium, cujus 106 & 115.
M. Anselmus de Buchiaco, cujus 95.
M. Angeroudus vel Anjorannus, cujus 130 & 186.
M. Arnulphus de Albanerio, cujus 107.

M. Arnulphus de Albumeria, cujus 12, 17, 44, 71, 92, 93, 98, 110, 120, 143. Scribitur aliquando de Albuneria, nec levis mihi conjectura illum esse, qui ab aliis dicitur Ranulphus de Hambluneria, electus episcopus Parisiensis anno mclxxxii.

M. Arnulphus de Crispeio, cujus 133.
F. Galterus de Vallescholarium, cujus 156.

M. Gerardus de Remis, cujus 15, 23, 29, 37, 132, 145, 205. Hic insignis fuit ejus ætatis evangelii præco, & ejus plurimi in aliis ejusdem Sorbonæ collectionibus habentur sermones.

F. Guillelmus de S. Bernardo, cujus 28.

M. Guillelmus de Monasteriolo, cujus 5, 7 & 24. An *Montreuil* ad Parisios.

M. G. de Monciaco, cujus 51. Cod. Victor. 762 sunt aliqui sermones M. Guillelmi de Monci canonici B. Mariæ Parisiæ & regentis in theologia. Fortè idem.

M. Hubertus de Sorboniensibus, cujus 48 & 101.

M. Petrus de Lemovicis, cujus 83 & 111, hic ultimus dictus in capella regis in die cæne post prandium.

M. Reginaldus de Remis socius M. Odonis de Dionysio. Ejus est 79.

F. Stephanus de Castro, cujus ordo non indicatur. Ejus est 202.

Quatuor sunt Anonymi regulares 138, 91, 27 & 102.

Ex hæcenus dictis conficitur anno illo unico ex sola domo Sanjacobeæ xxx minimum Prædicatores prodidisse, & undecim supra centum ab iis in urbe Parisiensi habitos sermones: ex domo Minorum xiv tantum nominatos a quibus ad 39 sermones: ex aliis collegiis simul septemdecim concionatores a quibus ad 43 habitus: & ex his de aliis annis iudicium facias.

Ex his intelliges quid sibi velit Joannes Gersonus cancellarius Parisiensis Epist. ad studentes gymnasii Navarr. cum lugens nostrorum ab universitate Parisiensi abscissionem, ob theses Joannis de Montefono, sic loquitur: *O utinam, omnes & benigna recordatione secum tractarent, quanta qualisve jactura spiritualis est & fuit, tot hæcenus sermones, tot lectiones, tot salubres instructiones, in universitate, & alibi exinde cessasse.* Nimirum cum e solo collegio Sanjacobeo plures concionatores asciscerentur quam ex omnibus aliis simul collegiis, illis exclusis multas etiam conciones deferri necesse fuit.

F. GAUFRIDUS DE BELLO-LOCO.

†
1273.
F. GAUFRIDUS DE BELLO-LOCO vernacule de *Beaulieu* Gallis, suis a nostro Nicolao le Febvre vindicatur Carnutenfibus in suo Prædicatore Carnutenf. idque probat ex fide martyrologii ejus ætatis in dicta domo servati, in quo dies ejus anniversaria januarii ix notatur, quod sodales ejus domus annotare non curassent, nisi ejus conventus fuisset alumnus: nam ibidem sepultum non producit. Ut ut sit, de loco natalium aut professionis, virum certe magnarum partium probat sancti regis Ludovici IX iudicium, qui suæ eum voluit arbitrum moderatoremque conscientiarum. Fuit enim illi pio regi annis viginti solidis & amplius ab intimis arcanisque consiliis & confessionibus, ejusque

semper hæsit lateri, in utraque expeditione transmarina eum comitatus. In prima quidem anno mcccxlvi suscepta, ei fuit individuus sive in Aegypto & in vinculis, sive in itinere ac commoratione Palæstina. Cumque Ptolemaide seu ut tum dicebant Acone rex moraretur, Gaufridum tertium solum affumit Odo cardinalis de Castroradulphi legatus sancto regi mortem Blanchæ matris ejus nunciaturus: recedentibusque legato & archiepiscopo Tyrensi quem secundum ille tum duxerat, Gaufridum solum secum rex ad suum in tanto mœre solamen retinuit. In altera verò Tunetana prostrata etiam ejus confessionem audivit, christianæ fidei sacramenta ministravit, ac piissime morientis ultima ejus excepit verba & suspiria anno mcccxxx. In Gallias autem cum Philippo III audaci primogenito & regni hærede remeans, ad sancti regis defuncti libitinam semper vigilavit & oravit, quousque in sepulcro majorum apud fanum S. Dionysii sacra reliquiæ reconditæ fuerunt. Quibusdam annis superstitem fuisse monumenta mox referenda producit, ante Gregorium X tamen fati cessisse anno forsan mcccxxxiv vel lxxxv ex iisdem conjicio.

Eumdem arbitror cum F. Gaufrido de Pulcro loco, qui IX supra recensetur inter concionatores Parisienses anni mcccxxxiii, ubi de F. Aegidio de Aurelianis, & cujus refertur sermo habitus Domin. 1. adventus mcccxxxii mane ad Beguinis. Collegium erat celebre fœminarum plus 400, a dicto sancto rege erectum.

Præterea jussu Gregorii X scripsit vitam & sanctam conversationem pia memoria Ludovici IX quondam regis Francorum.

Hanc Claudius Menard Andegavensis ex cod. ms domus nostræ Ebroicensis typis edidit Parisiis, ex officina Nivelliana apud Sebast. Cramoisy 1617 4 pag. 81. Quam postea in suam scriptorum Historiæ Francorum collectionem T. V Paris. 1649 fol. p. 444 intulit Franciscus Andreæ Quercetani seu du Chesne filius. Sed & ejus codex ms elegans 400 & amplius annorum a me visus est & expensus Parisiis in Navarr. anno mcccxi.

Ejus cum laude meminerunt plures, in primis F. Guillelmus Carnotensis de quo ad 1280, qui sic de eo loquitur: *Sanctæ memoria pater noster totius religionis speculum F. Gaufridus de Bello loco ordinis Prædicatorum ejus (Ludovici IX) confessor & conscius secretorum circa finem vite suæ ad mandatum D. papæ Gregorii, sicut patuit, vitam ejus & acta propria manu subscripsit, & scripta reliquit ipsi dño pontifici destinanda.* Quæ indicant eum ante Gregorium diem obiisse.

Guillelmus du Peyrat lib. 1 antiquitatum regii Franciæ Sacelli Gallicæ scripto & edito Paris. 1645 fol. p. 325. Vossius Histor. Latin. lib. 2 cap. 57. Petrus Maria Campi Hist. Eccl. Placent. T. II p. 320. b.

Jacobus Malbrancq de Morinis Morinorumque rebus T. III p. 614 ubi Gaufridum suis asserere tenet Morinis, volens e Bello loco ad Bolonesium Fielnis pago pene contiguo & nomen & originem dixisse. Sed levis conjectura, cum plures hujus nominis non desint in aliis Franciæ provinciis pagis. Laudat autem quod non spernendum, insignem a se visum codicem ms membr. in quo vita S. regis Ludovici a Gaufrido edita, sed amplior ea quæ apud Surium legitur, elegantibus insuper imaginibus ornata, inter quas una visenda sanctum regem omnino nudum, linteo solum circa tegenda circumcinctum genubus in tegete straminea acclinatis, ac junctis manibus exhibens, confessarium verò flagello armatum in curtem regiam durè sævientem. Similes codices plures ego etiam vidi in Regia.

S. THOMAS DE AQUINO.

*
1274.

S. THOMAS DE AQUINO, quem scholæ suæ magistram solemque splendidissimum habet ordo Prædicatorum, doctorem communem agnoscent academiæ orbis christiani universæ, inter Patres suos veneratur Ecclesia catholica, suæque fidei ac doctrinæ tutissimum ac fidelissimum ubique adhibet interpretem, omnes in hac bibliotheca recensitos auctores merito præcedere debuisset, solem quippe suum sydera norunt, ratione tamen ordinis a nobis statuti hæcenus prolatandus fuit. De quo sic ageamus, ut sanctitatem & doctrinam describendam relinquentes, cum nostri non sit instituti, chronologiam ejus vitæ a paucis accurate relatam ob oculos lectoris uno intuitu ponamus, tum deinde singula pro more nostro in similibus ad examen revocantes, quibus momentis in eam sententiam ducti fuerimus, addamus. Nam id licet in opusculo nostro cui titulus *sancti Thomæ summa suo auctori vindicata*, exegerimus, quædam tamen tum nobis exciderant, quæ postea majori disquisitione ac diligentia adhibita invenimus, quæque lectores necessarium est non ignorare.

Ex illustri ac præpotenti in regno Sicilia comitum Aquini gente originem duxit Thomas; Landulphum Aquini comitem castrorumque Montis sancti Joannis & Rupissicæ dynastam, & hujus paris nobilitatis conjugem Theodoram ex comitibus Theanensibus oriundam parentes habuit: germanos duos natu majores Reginaldum, & Landulphum in exercitu Frederici imperatoris duces clarissimos: sorores quatuor Mariam dominam Marani in Aprutio, Theodoram Rogerio Sanseverinati Marsicensi comiti nuptam, tertiam comitis Fundensis conjugem, & quartam sanctimonialem, monasterii S. Mariæ Capuæ abbatissam. Natus est Thomas vel sub initium anni mcccxxv ut quibusdam placet, vel secundum alios, quibus magis assentior, sub initium anni mcccxxvii. Quinquennis juxta morem magnatum ejus regni monachis Cassinensibus, quibus tum præerat abbas Landulphus ejus patruus, traditus est ad pietatem & primas literas informandus. Decennis circiter plus vel minus e Cassinensi monasterio eductus, Neapolim amandatur, ubi Petro Hyberno ac Martino ludimagistris operam dedit, sub isto literas humaniores, sub illo philosophiam addiscens. Anno mcccxlvi ordinem Prædicatorum ibidem in S. Dominici cœnobio amplectitur, ac vestem, ut verisimilius, circa mensem augustum e manibus non F. Joannis a sancto Juliano, sed F. Thomæ Agni de Lentino tum prioris induit. Hinc quantocius matris amantissimæ seu blanditias seu minas verentibus sodalibus, Romam primum, Romaque rursus quo eum mater insequeretur, in Gallias cum quatuor adjunctis sibi ex ordine sociis ablegatur. Verum Aquapendente ex itinere transiens, dum juxta fontem quemdam nihil finistri suspicatus paululum quiescit, a germanis suis ibidem in aula & exercitu Frederici imperatoris militantibus, quos scilicet irata mater literis monuerat, e manibus sociorum vi eripitur, & ad castrum paternum satellitibus stipatus remittitur: quæ circa septembrem videntur evenisse. Anno mcccxlvi postquam per annum circiter detentus, frustra de abicienda veste Dominicana tentatus fuisset, per fenestram dissimulante ac connivente utroque parente dimissus, ac sodalibus restitutus, Neapolim indeque absque dilatione Romam ad magistrum ordinis adducitur. Iserat venerabilis F. Joannes Teutonicus, qui eo ipso tempore in Franciam ac inde in Germaniam, ubi capitulum generale anno se-

quenti congregandum erat, cogitans, juvenem S. c. XIII. Thomam tenerrime amplexus, Parisios, ac vix ibi commoratus, rectâ Coloniam sub Alberto Magno tum maxime florente erudiendum secum ducit. Anno mcccxlvi Albertus Magnus, ut supra ubi de eo relatum, Parisiis ad legendas sententias assignatur, & cum eo juvenis Thomas ad studium illud tum unicum generale, ut vocant, mittitur. Ambo eo venisse videntur circa octobrem, quo fieri solebat scholarum instauratio. Cum autem ex constitutionibus nostris ea ætate per quatuor annos theologiam audivisse eum oporteret, qui eandem publice professurus erat Thomas, qui jam annum Coloniam egerat, tres sequentes in gymnasio Sanjacobeo perfecit: primum quidem sub Alberto baccalaureo in una e scholis nostris legente, & sub F. Joanne Pungensafinum dicto Parisiensi recens laurea donato docente in altera: secundum sub eodem Alberto tum licentiatum ac magistro, & sub F. Stephano de Varnesia Autissiodorensi baccalaureo in altera schola sub dicto F. Joanne Pungensafinum, qui annum tertium magisterii agebat, sententias legente: tertium sub eodem F. Stephano at jam magistro, ac sub Alberto pro tertio anno magisterii primario scholarum regente, habente sub se in schola sua baccalaureum legentem sententias, quisquis ille fuerit. Anno mcccxlvi finito cursu ambo magister & discipulus Coloniam reversi sunt; cumque ibi eo anno in comitiis ordinis Parisiis ad Pentecosten vii junii coactis studium generale positum fuisset, in eo deinceps Albertus regentis functus est officio, Thomas verò sub eo juxta leges ordinis de iis qui e studiis generalibus revertebantur, quatuor aut quinque annorum spatio philosophiam, scripturam sacram, sententias interpretatus est ac legit, iis etiam annis quosdam tractatus edidit scilicet *de ente & essentia* ad sodales, *de principiis nature* ad F. Silvestrum, fortè etiam alia opuscula. Anno mcccxlvi vel Coloniam iisdem defudans lectionibus perstitit: vel si quis Parisios ivisse contendat, sacras literas interpretaturus ut lector biblicus, sic enim vocabant, qui primus erat ad magisterium gradus, versus septembrem missus fuerit. Certum enim est anno tantum mcccxlvi in instaurazione scholarum versus octobrem lectionem sententiarum Parisiis ut baccalaureum aggressum esse, quam integro anno profecutus est in schola F. Helix Bruneti Petragoricensis tertium magisterii annum agentis, habens collegam in altera schola F. Hugonem Metensem F. Bonihominis Britonis S. T. M. successorem. Qui quidem Hugo laurea donari eo anno debuerat, sed ob acre ortum a quadragesima præcedenti academicos inter & nostros dissidium præsentari non potuerat, ejectis ipsis a gradu suo Bonohomine & Elia Bruneti quantumvis magistris jam agnitis & officio functis. Anno mcccxlvi licentandus erat, ac sententias pro secundo anno ut magister legendas habebat, nec dubium quin lectiones profecutus fuerit, verum ad magisterium ob turbas illas admissus non fuit. Anno mcccxlvii more veteri at novo mcccxlviii mense februario jam a cancellario licentiatum erat, verum cum ea ratione principium in aula episcopali habere vellet, quod necesse erat ut magister agnosceretur, obstitit academiis. Hinc in Italiam ad Alexandrum IV summum pontificem se contulit, vocante, ac ut credere proclive, itineris etiam comite venerabili F. Humberto de Romans quinto ordinis magistro, qui ad pentecosten IV junii Parisiis capitulum generale celebrarat. Certum est cum eodem & S. Bonaventura ordinis Minorum postea ministro generali, & Alberto Magno qui jam ab anno in curia ut aiunt Romana ea de causa commorabatur, Anagninæ ubi annum illum summus pontifex resedit,

Sac. XIII. mense septembri adfuisse, jura utriusque ordinis egregie propugnasse, omnia Guilielmi de Sanctoamore objecta solviffe, unde & adversus istum v. octobris sententia dicta est. Ex eo solemnii iudicium finis expectabatur, resistentibus tamen adhuc toto anno sequenti academicis, non ante octobrem anni mclvii Thomas ut magister in sacra facultate agnitus fuit. Interea quam Anagninæ pro utroque ordine pronunciaverat apologiam, recognovit, *contra impugnantes religionem* inscripsit, publicque juris fecit. Pacatis tandem rebus laurea donatus quaestiones de veritate disputavit, ut qui duobus illis quibus antea docuerat annis suum in quatuor sententiarum libros commentarium prælegerat. Eo etiam anno vel sequenti disputationes generales de more habuit, in quibus sex quodlibeta ut aiebant determinavit. Anno mclviii ab institutione scholarum ad vacationes sequentes scholam rex ut primarius regens, habens sub se baccalaureum fortè F. Hannibaldum de Hannibaldis postea cardinalem sententias legentem, dum ipse majores quasdam quaestiones tractaret, vel etiam quemdam librum sacrae scripturae seu Isaiam seu Matthæum aut alium publice exponeret. Nihilominus quadragesima illius anni, qui stylo novo mcllix, conciones habuit Parisiis, & ad pentecosten sequentem capitulo generali Valencenis junii celebrato affuit, vel ut socius Romanæ suæ provinciae; nam erat capitulum provincialium, vel ob graviores causas a magistro ordinis accersitus. Sane ibidem cum Alberto Magno, Bonohomine Britone, Florentio Gallico, Petro de Tarentasia sacrae theologiae magistris Parisiensibus omnibus cognitor delegatus fuit ad rectam studiorum institutionem, qui simul eas posuerunt leges, quas universus ordo tum amplexatus est. Anno mclx vivente adhuc Alexandro IV, vel mclxi Urbano IV ei suffecto in Italiam reversus primùm Romæ docuit, novumque scriptum super primùm sententiarum legit a se compositum, at quod deperditum: deinceps autem in illis in quibus summi pontifices pro libito agebant civitatibus, Urbeveteri, Anagninæ, Viterbii, Perusii, & ipse eos secutus commoratus est, scholam theologiam ubique regens apud nostros, ubique nova in rem Ecclesiae condens ac edens opera. Tempore Urbani IV die xxix augusti mclxi electi, hæc ab eo prodire; *commentarii in Aristotelis physica, ethica, metaphysica: Summa contra gentiles: Quaestiones de anima: Expositio libri Job: Officium festi corporis Christi: Contra errores Græcorum tractatus*, aliaque opuscula. *Catenam auream in quatuor evangelia* eodem jubente suscepit, Matthæumque ipsi nuncupavit, verùm illo xxx septemb. mclxiv e vivis sublato, Marcum Lucam & Joannem, qui citius compleri non potuerant, F. Hannibaldo superius laudato, at tum cardinali, quicum summa illi animorum conjunctio, dedicavit. Certum etiam in Italia quaestiones de potentia Dei & ultra disputasse, sed & partem alteram quodlibetorum seu quinque seu sex in concertationibus publicis determinasse, sive ad hunc pontificatum sive ad sequentem hæc videantur referenda. Clemente IV die v febr. mclxv electo, tum primùm edendæ *Summa theologica* consilium cepit, ejus ideam efformavit, duoque ipsius priora volumina, primam partem scilicet, & primam secundæ quatuor solidis annis a mclxv ad mclxix perfecit: ita autem isti operi ut omnium apici futuro incumbens, ut ab aliis edendis non cessaret, sed quæ satius est remittere laudanda, ubi de singulis opusculis ageretur. Anno mclxix capitulo generali Parisiis ad pentecosten xii maii celebrato affuit Aquinas, vel ut provinciae Romanæ diffinitor, quod verisimile, nam erat diffi-

nitorum primùm; vel alia ratione eo vocatus a magistro ordinis; tumque altera vice scholæ nostræ Parisiensis regens est institutus, quo munere tum biennium functus est, ac *quaestiones de virtutibus & ultra* disputavit: videtur etiam tum Evangelium S. Joannis, & epistolam S. Pauli publice exposuisse, utrumque enim opus auctorem præstat doctrinæ consummata. Iis etiam annis secundam secundæ quam in Italia inchoarat, perfecit, nec mihi dubium quin juris publici fecerit. Anno mclxxi cathedram Parisiensem F. Romano de Roma Joannis Caietani cardinalis, qui postea Nicolaus III S. P. fuit, nepoti cedens Italiam repetiit & Romæ iterum docuit. Tantum verò cum hac altera vice Parisiis professus est, sui desiderium universitati reliquit, ut ejus nomine Rector ad Patres ordinis anno sequenti in capitulo generali Florentiæ congregatos literas amantissimas urgentissimasque scripserit, quibus Aquinatam sibi reddi Parisiosque remitti instabat enixius: verùm Caroli utriusque Siciliae regis sanctique Francorum regis Ludovici IX fratris vota prævalere, obtinuitque ille ut Thomas Neapolim mitteretur, in eaque urbe patriæ suæ primaria, cujus archiepiscopatum olim sibi oblatum constanter detrectarat, saltem cathedram theologiam ascenderet, ac sapientiæ suæ aquas tandem aliquando divideret. Anno igitur mclxxii Neapolim adivit, & stipendiis regis publice professus est ad finem vitæ: iis verò annis ab exitu e Francia & in Italiam reditu, partim Romæ, partim Neapoli tertiam summæ partem scripsit, & ad quaestionem x de partibus penitentiae deduxit, imperfectam relinquens: neque enim a festo S. Nicolai vi decembri mclxxiii ut ultra scriberet persuaderi potuit. Anno mclxxiv ad concilium Lugdunense II generale a Gregorio X vocatus iter arripuit mense januario, castrumque Magentiæ Terracinenensis diocesis, cujus dominus erat Annibaldus de Cecano hujusque uxor Francisca de Aquino sua nepotis germani sui fratris filia, hos invisurus ingressus est; tamque infirmatus, cum morbum sentiret in dies ingravescere, ad monasterium Fossanovæ Cisterciensis ordinis non procul distans deferri se postulavit, ubi fere per mensem ægotans, ac mortem proximam prævidens, sacramenta sibi ministrari instante petiit, & tertio post die in osculo Domini placidissime obdormivit, quadraginta & octo annos tantùm natus juxta quosdam, aut juxta alios quinquagesimum ætatis a quibusdam mensibus ingressus. Cum toto ordine indoluit universitas Parisiensis, quod literis suis ad capitulum generale Lugduni eodem anno ad pentecosten xx maii coactum summa erga defunctum existimatione plenis testata est. Atque hæc est sancti doctoris vitæ seu annorum series, nunc autem singula ad examen revocanda.

Ex illustri ac præpotenti in regno Sicilia &c. Sic de eo Tholomæus de Luca noster Histor. Eccl. Nov. lib. 22 cap. 20. *Secundus doctor fuit F. Thomas de Aquino, qui auditor fuit F. Alberti, origine nobilis, quia de magnis comitibus regni Apulia natus, & infra ipsos dilatatus, cujus progeniem in parte Federicus destruxit, quia fideles Ecclesie, sed prævaluit tempore Caroli.* Cætera de hac familia vide apud Ferrantem della Marra *Discorsi delle famiglie di Neapoli.* Neapoli apud octavium Beltrano 1644 fol.

Natus est Thomas &c. Annum certo non indico, quia pender ab anno ætatis die obitus; is autem apud auctores admodum incertus est. Tholomæus de Luca jam citatus ipse tum Romæ tum Neapoli discipulus, eidemque familiarissimus Hist. cit. lib. 23 cap. 10 sic habet: *Obiit autem 50 vitæ sue anno, alii verò dicunt 48.* Primum numerum sequitur F. Guilielmus

Guilielmus de Tocco in vita sancti doctoris, & amplectuntur Aetorum SS. Editores T. 1 martii: secundo amplius favere videtur laudatus Tholomæus. Hinc lib. 22 cit. c. 20 sic habet: *Cum autem jam esset xvi annorum habitum Fratrum Prædicatorum assumpsit, quem certo anno tantùm mclxxiii induit, & in eo in pura innocentia vixit xxxii annis vel circa.* Favent & plures in processu canonizationis testes, qui vivum viderant. Sic enim in Actis SS. proc. canoniz. n. 42 F. Jacobus de Caiatia, ord. Præd. testatur se vidisse F. Thomam Neapoli & Capua, & tunc F. Thomam erat xlvii annorum & circa, quando primo eum vidit. At anno tantùm mclxxii Neapolim rediit ex Tholomæo. Bartholomæus de Capua logotheta regni Siciliae n. 76 dicit quod F. Thomas ut ad annos discretionis pervenit, multum anticipando nondum pubes adhuc intravit ordinem Prædicatorum: quod annum sane citra xvii indicat, neque enim hæc ad unguem accipienda. F. Jacobus de Viterbio Eremita Augustinianus & archiepiscopus Neapolitanus n. 83 miratur, quod F. Thomas, qui in xlviii anno finivisse dicitur communiter dies suos, tot & tanta scripserit.

Quinquennis juxta morem monachis Cassinensibus traditus est. Sic narrat Tholomæus cap. 20 cit. *Hic nutritus in sua pueritia in abbacia Montis Cassini, qui sunt monachi nigri, & secundum morem nobilium illius patriæ, ut patet de B. Marro & Placido, ibidem in sua pueritia in logicalibus & naturalibus optime profecit, habens semper secum specialem magistrum more nobilium regionis.* Id magis explicat Guilielmus de Tocco vitæ n. 5. *Quem sic nutritum libenter Deo offerunt, & quinquennem ad monasterium Montis Cassini per nutricem cum bona societate transmittunt, in quo instrueretur sanctis moribus &c. Parvulus adhuc a nobilium puerorum consortio, qui ibidem nutriebantur in moribus, ut moris erat patriæ, se frequentius absentabat &c.* Et n. 6. *Abbas autem prædicti monasterii providus, cum adverteret in puero tam certa & matura futura perfectionis indicia, advocato domino Landulpho patre prædicti pueri, provide ei consuluit, ut puer mitteretur Neapolim ad studendum: unde puer de utriusque parentis consilio Neapolim mittitur, & sub magistri Martini in grammaticalibus & logicalibus, & magistri Petri de Hybernia studii in naturalibus edocetur.*

Ex quibus plane ruit visus quibusdam ex fide Calendarii Cassinensis secunda manu interpolati, referente D. Mabillonio *Itin. Ital. T. p.* Benedictinus Thomæ monachus. Equidem eo fine a patre ambitioso Cassinensibus traditum, ut aliquando ibidem factus monachus & abbas tandem evaderet, non dissimulaverim: quo sensu intelligendus logotheta Bartholomæus citatus *procef. canoniz. n. 76* sic loquens: *Pater nobilis monachavit dictum F. Thomam puerum: id est, in monasterio nutriendum curavit, disponens scilicet, ut addit ibidem, eum abbacie præficere Cassinens: at non quod monasticam vestem, quamdiu ibi fuit, induerit unquam.* Nam præter quam quod puerorum a parentibus donatio seu oblatio in monasteriis speciatim in Cassinensi jam ante seculum xii desueverat, ex S. Petro Damiani a Mabillonio laudato Analect. T. III, Thomam Cassini nec frocum gestasse, nec ut monachum habitum, sed ut familiæ illustrioris puerum cum sui similibus in veste seculari educatum clarissime insinuant auctores citati. Ibi enim non sub magistro juvenum monachorum, & in horum societate, quam sane nunquam fugisset, sed in consortio puerorum nobilium regionis, a quibus non raro se segregabat, innutritur: habens specialem magistrum ceu cameræ præfectum non more mo-

nachorum, sed more nobilium puerorum; qui ibi educabantur. Nec de eo abbas aut de studiis ejusdem pleno jure ut de monacho suo statuere audeat, at Landulphum patrem advocat, monetque ut si filio suo consultum velit, mittat Neapolim, aptiores in ea urbe quam in monasterio essent, præceptores nacturum. Neapolim vadit ille non cum literis aut ex præscripto abbatis, sed ex imperio parentis utriusque, & ex quo semel Cassinum egressus est, ipsum ut pote nihil ad se attinentem haud curant deinceps abbas vel monachi. Quod enim Constantinus Caetanus, eumque excipiens in Martyrologio suo Benedictino Bucelinus aiunt, præceptores Thomæ Neapoli Martinum & Petrum Hybernum ordinis sui fuisse, quam gratis ab iis fingitur, tam facile ac jure rejicitur: imo contrarium innuunt auctores cum magistris vocant, quo titulo non monachos, sed pædagogos seculares ornare solent. Si Cassinensis erat monachus Thomas cum Prædicatorum vestem induit, cur patre, matre, sororibus, fratribus infrendentibus, quod mendicanti ordini se addidisset, abbas & conventus se parentibus non jungunt? cur suum sibi sublatum non conqueruntur? sane Cistercienses Fossanovani externum apud se sepultum sibi ereptum gravissime dolere, summumque pontificem appellavere: putas hos mortuum non suum tantis clamoribus repetiisse, vivum illos summæ spei adolescentem, cujus ingenium abbati ipsi horrore fuerat, ut nec parem ei apud se præceptorem agnosceret, ad maxima denique omnia natum, cucullo suo exutum, ac ab ordine vix nascente quasi subreptum neglexisse ac siluisse? Quod in domo paterna ceu in carcere detento meretricem obrudere veriti non sint, hoc est quia nondum religioni additum ac professum, at recens tantum & præcipitanter veste sancta indutum censebant, nec peccatum illud tanti faciebant in laico: at si Benedictinæ regulæ professione, vel saltem diuturniori ex voto parentum ejusdem habitus gestatione consecratum scivissent, ad tanti sacrilegii propositionem exhorruissent ipsi, nec instillare tentassent. Si jam monachus erat Cassinensis, cur pater ut referitur *proc. canoniz. nn. 76 & 77* monachales hinc, inde militares vestes offerens optionem dat, tantum ut nostras exuat, cui jam monacho a se devoto militem agere non liceret? Si jam monachus erat Cassinensis, cur nobis reddito Innocentius IV abbatiam Cassinensem, ut familiæ faveret, conferre volens priorem professionem non objicit? cur referente Cantimpratano *de Apibus lib. 1 cap. 20 § 10* ut suavius ad eam dignitatem ineundam alliceret, etiam in veste Dominicana Benedictino ordini præesse concessit? Aliunde hæc omnia animi firmitatem ac constantiam angelicam in Thoma etiam juniore testantia, argumento sunt cucillum Cassinensem si semel induisset, nunquam ab eo dimitendum fuisse, ut semel assumptum propositum ordinis Prædicatorum nullis aut vexationibus aut blanditiis, dignitatum etiam amplissimarum collatione ut desereret persuaderi potuit. Perpendat lector, quæ fides adjectivæ illi marginali in Calendario Cassinensi recentioris manus annotationi habenda sit, quæ nullo æqualis scriptoris testimonio fulcitur, cum tamen Thomæ in ordinem Prædicatorum ingressu nihil sit apud eos solemnius, cujus etiam circumstantias minutatim referre student, quique hanc ordinis mutationem si vera esset non tacuissent, ut aliorum plurium apud eos legere est: & an non potius ut pia monachi fabella distanda ac ridenda, quam serio refellenda videatur.

Anno mclxxiii ordinem Prædicatorum &c. Sic Tholomæus lib. 22 c. 22. *Hæc de ipso pro tempore Innocentii, quo ordinem intravit, nunc sint dicta.*

Sæc. XIII. At Innocentius IV die xxiv jun. MCCXLIII Anagninæ electus fuit. Incite verò quis dixerit, erratum esse amanuensis, & pro *Innocentio*, legendum esse, (*Gregorio*;) nam codices omnes ms quorum plures sunt Parisiis & antiquissimi constanter legunt (*pro tempore Innocentii*.) Neque ex hoc ulla sequitur apud Tholomæum dictorum pugna. Vult quidem anno ætatis xvi ordinem intrasse, sed addit xxxii annis tantum in ordine vixisse, & anno MCCXLIV ætatis XLVIII obiisse quæ conveniunt. Qui ætatis l obiisse voluit ut Guillelmus de Tocco, natu etiam majorem xviii aut xix annorum ordini nomen dedisse addunt, nam sub Innocentio non sub Gregorio id factum astipulantur, lexque historiæ ita exigit. Vide sequentia.

Neapoli ingreditur. Sic idem Tholomæus cap. 20. *Cum F. Joannes Theutonicus &c. de Neapoli F. Thomam adduceret, ubi ordinem intraverat &c.* Bartholomæus logotheta citatus *proc. canon. n. 76* sic loquitur: *F. Joannes de S. Juliano antiquus Frater valde, homo magnæ vitæ & humilitatis, dicebatur notorie dictum F. Thomam de Aquino recepisse in ordine Predicatorum.* Quod sic interpretor adolescentem Thomam consiliis suis ad ordinem adduxisse: nam cum F. Thomas Agni de Lentino tum priorem conventus ageret, eum veste induisse certum, & sic habet Bernardus Guidonis. Cæterum hinc emendandus Cantimpratanus, qui Bononiæ ordini nomen dedisse scribit.

Circa augustum mensem. Id probant Editores Actorum SS. ex quodam Reginaldo apud Odoricum Raynaldum citato & ex Ciaconio. Scilicet quandiu Fredericus fuit in Regno Sicilia, cum fratres Thomæ e primoribus aulae simul adessent, Thomas eos veritus ordini nomen dare ausus non est. Imperator autem anno MCCXL Viterbio potitus in Regnum secessit, nec in Tusciam rediit ante augustum MCCXLIII, quo Viterbium armis pontificiis sibi ereptum recuperaturus accurrit, ac repulsam passus mense septembri Aquapendentem cum copiis divertit: nihil ergo vero propius quam Thomam captata occasione exitus Frederici & cum eo fratrum suorum e Regno, tum habitum ordinis induisse. Hinc evertuntur omnia quæ habet Malvenda de Thomæ in ordinem ingressu, quæ nec cohærent.

Aquapendente ex itinere transiens. An laudatus magister ordinis Joannes Teutonicus in eo itinere Thomam duceret, dubium est. Affirmat Gerardus de Fracheto, sic enim in *Vitis-Fratrum lib. 4 cap. 16 § 3.* *Fuit Frater quidam valde nobilis de partibus Romanis, quem cum secum duceret magister ordinis F. Joannes Parisius ad proficiendum, consanguinei ejus ipsum rapuerunt in via, confidentes de domino Frederico, cum quo tunc erant &c.* Consentit Tholomæus lib. 22 cap. 20. *In suo autem introitu passus est a consanguineis. Cum enim F. Joannes Teutonicus magister generalis præfati ordinis vir maxime famæ pro tempore illo in orbe de Neapoli F. Thomam adduceret, ubi ordinem intraverat versus Parisius, veniens in Tusciam ad quoddam imperatoris castrum, quod Aquapendente vocatur, ibidem Fredericum invenit: & unus germanus F. Thomæ cum ipso dictus dominus Reginaldus vir probitatis non modica, & inter majores in curia Frederici, quamvis postea ab ipso fuerit imperfectus: qui statim ut sensit fratrem suum advenisse, Frederico dissimulante, dominus Reginaldus cum Petro de Vineis & suis familiis germanum suum subtraxit predicto magistro &c.* Aliunde tamen non solum Guillelmus de Tocco in illa priori juvenis Thomæ deductione non meminit magistri ordinis, sed & in eo non levis est difficultas. Nam eo anno MCCXLIII magister ordinis capitulum generale Parisiis ad pentecosten xxxi maii celebrat:

hinc Galliis relictis Romam & Anagninam se contulerat Innocentium IV junii xxiv electum veneraturus: anno autem sequenti MCCXLIV ad pentecosten capitulum generale Bononiæ habiturus erat, & revera eidem præfuit, ut ex litera ejus encyclica hinc scripta constat: quis putet magistrum ordinis tanta itinera difficillima anni tempestate pedestrem, ut illi solemne suscepisse, scilicet e Galliis Romæ reducem versus augustum MCCXLIII, iterum septembri vel octobri sequenti Parisios remeare aggressum, ut Parisiis Bononiam rediret, ibique adesset ante festum ascensionis sequens, quod xii maii eo anno accidebat? Hæc tamen conciliari possent dicendo magistrum ordinis Roma exeuntem juvenem Thomam secum assumisse, non quidem Parisios usque a se deducendum, sed postquam Tusciam simul trajecissent, dimittendum cum quibusdam sociis versus Gallias, dum ipse in Longobardiam progrediretur, eam provinciam visitaturus ante capitulum generale: quæ lectoris arbitrio permitto. Id rursus invicte demonstrat Thomam non nisi anno MCCXLIII ordini allectum, si quidem illo anno tantum Federicus Aquapendente castra posuit.

Anno MCCXLIV postquam per annum circiter detentus. Sic loc. cit. vit. *Frat. Ducentes autem cum ad castrum remoratum, ubi tenentes eum quasi per annum &c.* Tholomæus citatus hæc solum habet: *Impositum equo violenta manu cum bona comitiva ipsum in Campaniam misit Reginaldus ejus germanus, ad quoddam castrum ipsorum vocatum S. Joannis. Ibi longo tempore vexatus est ad habitum ordinis relinquendum. Nec a sancto proposito averti potuit sive minis sive blanditiis seu quibuscunque modis: prohibentes accessum cujuscunque Fratris.* Bartholomæus logotheta *proc. canoniz. n. 76.* *Potentia patris captus fuit in castro paterno detentus, in quo plusquam per annum exiit ardestrusus.* Id ipsum evincit rerum series, quæ aliter stare non potest, ut mox patebit. Unde Guillelmus de Tocco, qui fere per duos annos custoditum ait in carcere, sic intelligendus, quod partem anni MCCXLIII & majorem partem anni sequentis reclusus fuerit: quod verò narrat Cantimpratanus *lib. 1 de apibus cap. 20 § 10 annis duobus vel tribus in carcere perdurasse, cum exaggeratione ab eo dictum fatendum est, nec cum gestis convenit.* Toccus citatus addit de novitii Thomæ raptu ac detentione apud Innocentium IV tum in Tuscia commorantem ordinem conquestum esse, monitumque a pontifice imperatorem, ut se ad pacem pronum ostenderet, fratres Thomæ apprehendi jussisse. Hæc inter pascha scilicet tertiam aprilis MCCXLIV & festum S. Petri xxix junii accidisse necesse est. Nam Innocentius eo anno pacis cum Frederico ineunda causa VII junii Roma discessit, ut habet F. Nicolaus de Curbio ord. Minorum ejus confessorius in vita ejusdem, & in Etruriam venit, substititque partim in civitate Castellana partim Sutrii, tumque revera quædam fuerunt nunciorum utrinque missorum colloquia, multaque verba de pace ultro citroque habita: ipsa autem nocte S. Petri pontifex fugienti similis Civitatem-Veterem præcipiti cursu abiit, triremesque Januenses ascendit, a quibus Januam deportatus deinceps terrestri itinere circummeundo, ut Frederici insidias vitaret, Lugdunum appulit mense decembri. Itaque paulo post eas querelas a pontifice imperatori delatas Thomam liberum dimissum & ordini restitutum verisimiliter est.

Neapolim indeque absque intervallo Romam ad magistrum ordinis adducitur. Hic plura apud editores Actorum SS. emendanda. Censent enim illi Thomam Neapoli perstitisse ad capitulum generale sequens, quod Romæ anno MCCXLV celebra-

tum censent, tumque ad magistrum ordinis adductum fuisse, ut in eo capitulo ei provideretur de studio generali, & post illud capitulum Romanum Coloniam cum magistro ordinis ivisse. Sic enim capitula generalia sub Joanne Teutonico celebrata nuncrant *annis MCCXLIII Parisius, MCCXLIV Bononiæ, MCCXLV Romæ, quod inquitur XXXIII in ordine fuit, & III sub Joanne Teutonico, licet a Malvenda omissum, MCCXLVI Parisius.* Illa igitur expungenda omnia, hæcque certissima reponenda. Joannes Teutonicus electus fuit Parisiis ad pentecosten MCCXLI, habuitque tum primum suum capitulum generale: MCCXLII Bononiæ secundum: MCCXLIII Parisiis tertium: MCCXLIV Bononiæ quartum: MCCXLV in ordine XXXIII revera, sed Joannis Teutonici quintum, illudque non Romæ sed Coloniam, ubi prima vice cœperunt capitula generalia extra Bononiam & Parisios celebrari: propterea Malvenda de capitulo illo Romano MCCXLV meminisse non potuit, quod nullum ibi coactum. At dices, Guillelmus de Tocco sic habet de Thoma e carcere egresso: *Fratres eo recepto ipsum Romam ad capitulum generale miserunt, in quo provideretur ei propter spem futuri profectus in proximo de studio generali.* Hæc sunt sane quæ eruditus Editor in errore duxerunt, sed ordinis historiam tenenti facilem habent interpretationem. Sic enim construenda verba: *Fratres mox eo recepto ipsum Romam ad magistrum ordinis miserunt, qui ad capitulum generale anno sequenti MCCXLV non Romæ sed Coloniam celebrandum se jam accingebat, proptereaque Galliam meditabatur, ut hinc in Germaniam transiret, quod omnino commodum erat, ut eo juvenis Thomas duceretur, ubi & eidem propter spem futuri profectus non expectato alio capitulo generali, sed in illo proximo provideretur de studio generali, scilicet Parisiensi, quod tum erat unicum generale.* Cum ista sint luce ipsa clara, sic explicandum Guillelmum de Tocco nemo prudens negabit. Nam capitulum generale anno MCCXLV Coloniam habitum, nullumque ab instituto ordine Romæ ante MCCXII celebratum acta capitulorum generalium, ipsiusque Colonienfis anni MCCXLV, quæ ubique in ordine servantur, clamant. Narrationi nostræ assentitur Tholomæus citatus cap. 21: *Sed per præfatas (sic Navar. sed Colbert. privatas) personas ordinavit (mater vel Thomas ipse dissimulante matre) quod Fratres sui ordinis de nocte venirent ad murum castri, quod se cum fune dimitterent: (codex Colbert. 2818 quia se cum fune dimitteret) sicque factum est, ac statim animalia sunt parata ad ipsum reducendum domum.* Sic in ms Navar. at Colbert. 527 ad ipsum ducendum Romam.

Parisios, ac vix ibi commoratus rectâ Coloniam ducit. Guillelmus de Tocco sic habet: *Duxit ipsum Parisius, & deinde Coloniam.* Idem S. Antoninus. Tholomæus nec Parisiorum quidem meminit. *Inde, inquit, id est Roma, vadit Coloniam ad F. Albertum.* Tholomæum sequitur Pizamanus. Auctor vitæ præfixæ editioni Romanæ: *Ducitur Parisios, ibique parum moratus Coloniam tendit: & post pauca: nullam ibi moram (scilicet Neapoli) traxit, sed magnis itineribus ad eam urbem (sc. Coloniam) protendit.* Unde pauci menses quos Leander Albertus, seu potius Joannes Garço dicit illum tum remoratum Parisiis, ex mera ejus liberalitate sunt, aliis omnibus ibidem vix aliquot dies stetit, ac quantum necesse erat, ut paululum a grandiori itinere reficeretur, referentibus aut indicantibus. Et sane certum est Thomam sub Alberto Colonia primum studuisse, idque saltem per annum: tempus igitur urgebat, ut mense augusto vel septembri Roma egressus, Coloniam ante hiemem accederet, nec illi otium erat Parisiis vel mensum integrum remorandi.

Anno MCCXLV Albertus Magnus Parisiis ad legendas sententias assignatur. Vide supra ubi de Alberto.

Et cum eo juvenis Thomas. Duo hic probanda sunt, primum Parisiense studium tum fuisse unicum generale, quod facile. Nam anno MCCXLVIII tantum confirmata fuit Parisiis hæc constitutio: *Item ubi dicitur in constitutionibus, tres Fratres tantum mittantur Parisius de provincia, addatur: Quatuor autem provincia, Lombardia, Theutonia, Anglia, Provincia provideant ut semper in aliquo conventu idoneo sit generale studium & solemne, & ad illum locum quilibet prior provincialis potestatem habeat mittendi duos Fratres idoneos ad studium.* Et hæc habet tria capitula, scilicet Parisiense MCCXLVI ubi inchoata, & Montpeliense MCCXLVII ubi approbata, & hoc alterum Parisiense MCCXLVIII ubi confirmata. Cum autem constitutionis executioni mandari prohiberentur, usquequo confirmata forent, hinc constat anno demum MCCXLVIII & non prius hæc quatuor alia generalia studia præter Parisiense fuisse instituta, Bononiense in Lombardia, Colonienfe in Teutonia, Oxoniense in Anglia, & Montpeliense in Provincia. Alterum probandum est juvenem Thomam Parisios cum Alberto missum fuisse, de quo etsi quidam dubitent, est mihi certissimum. Jam consentit Boulæus *Hist. univ. Paris. T. III pag. 162.* Revera vult anno tantum MCCXLVII Parisios studiorum causa venisse, verum ita sentit, quia eo tantum anno Albertum existimat illuc accessisse. At extriennio magisterii duobus annis prius ibidem legere incepisse evicimus supra ubi de eo. Petrus de Prussia in vita Alberti Magni videtur indicare, dum iste Parisios ivit laurea donandus, Thomam in Italiam rediisse, unde a magistro ordinis Joanne Teutonico secundum reductus Coloniam fuerit, sub Alberto tum Parisiis reverso studia resumturus. Sed cum id exinde colligat tantum, quod Cantimpratanus meminerit circa hæc tempora Thomam ad summi pontificis curiam vocatum fuisse, iis non probabitur, qui norunt ab anno MCCXLV ad MCCLI Innocentium IV curiamque proinde Romanam Lugduni semper stetit. Colonia Aquinatem continuo studuisse censent alii, nec Parisios nisi ad legendas sententias primum accessisse: at sic sentiunt, quod Albertum Magnum quem pluribus annis antea Parisiensi laurea donatum ariolantur, istis annis Colonia pedem non movisse velint, ibique etiam continuo docuisse. Verum contrariam supra ubi de Alberto evicimus ex Cantimpratano, cui sub oculis suis gesta & in sua regione narranti fides videtur adhibenda. Sic enim ille *De Apibus lib. 1 cap. 20 §. 10: Coloniam Agrippinam venit juvenis Aquinas, studuitque in loco illo, quousque præclarus lector Fratrum ibidem F. Albertus Parisius translatus est, & pro incomparabili scientia theologia cathedram sortitus est.* Ut enim ex his verbis cum Boulæo *Hist. univ. Paris. cit.* evidenter concluditur, Albertum Parisios ad legendas sententias non ante missum fuisse, quam Coloniam Thomam adductus fuerit, sic ex iisdem colligere promptum est, & Thomam cum Alberto Parisiis assignatum fuisse. Si enim abeunte Alberto Thomas remansisset, dixisset Cantimpratanus, *studuitque in loco illo etiam postquam præclarus &c.* Illud quousque, si modum loquendi attendas, idem est ac si diceret, studuit in loco illo quandiu ibidem stetit Albertus, at cum hic Parisios translatus est, & ille cum eo etiam translatus fuit, nec amplius ea vice saltem studuit in loco illo. Favet quod si per annum tantum Albertum Coloniam audivisset, & per tres annos sequentes alium Coloniam regentem, hujus potius discipulus dicendus esset quam Alberti, cujus tamen κατ' ἐξοχήν discipulus jactatur, non alia

ratione quam quod eum diutius præ cæteris audierit, quandiu fuit auditor tantum. Favet quod ex Guillelmo de Tocco supra referēbamus, ad magistrum ordinis ideo potissimum missum, ut ab eodem in proximo capitulo generali, quod fuit Colonienſe anni MCCXLV ei de studio generali provideretur: at unicum studium generale, ut mox probatum, Parisienſe tum erat. Et sane cum quælibet provincia tres studentes in quolibet capitulo provinciali Parisios mittendi jus haberet, & mitteret revera, quem Romana misisset, si Thomam tantam spei juvenem neglexisset? Denique nullum scio prioribus illis ordinis seculis ad gradum in gymnasio Sanjacobeo Parisienſi promotum, qui antea in eodem duobus saltem aut tribus annis ut studens assignatus non fuerit.

Per quatuor annos theologiam audivisse &c. Sic enim in *constit. dist. 2 cap. 14 de studentibus* aliis legebatur: *Nullus fiat publicus doctor, nisi ad minus quatuor annis theologiam audiverit &c.* Et anno tantum MCCXL in cap. Argentinenſi hæc conditio sublata est. Præterea assignatio extraneorum, id est ex aliis a Francia provinciis in studio generali Parisienſi triennium durabat ut plurimum.

Primum quidem sub Alberto Magno &c. Hos tres Joannem Pungenſium, Albertum Magnum, & Stephanum de Varneſia, ab Aquinate Parisios auditos statuimus, quia ex sententia Odonis cardinalis legati adversus libros Thalmudicos supra ubi de Alberto Magno relata, hos tres scholam nostram Parisienſem rexisse annis illis a MCCXLV ad MCCXLVIII obvium est. Vide dicta ubi de singulis. Præterea traditio est conventus nostri Autisiodorensis in antiquis ejus monumentis a me visis servata, juvenem Thomam F. Stephani de Varneſia auditorem fuisse.

Ex hæcenus dictis funditus ruit visa illa quibusdam & adeo vane decantata Aquinatis nostri sub Alexandro de Hales ordinis Minorum educatio & disciplina, quandoquidem hoc vivo illum Parisiis diebus non plus octo aut quindecim ad summum stetit ex auctoribus æqualibus certissimum sit. Fabellam illam ita expunxit noster Natalis Alexander in eleganti sua cum Minore collatione, ut iterato opus non sit, ac deinceps superbam illam S. Thomæ præceptoris nomenclaturam inter Halensium titulos nemo sit annumeraturus, nisi qui tenebras soli offundere, sibi que ipsi illudere velit. Quamvis autem Wadingi argumenta in laudata collatione solo tenus erasa sint omnia, non possum abstinere, quin addam Wadingum ipsum secum pugnare. En ipsius verba non semel at bis & tertio variis locis repetita: *Alexander Halensis scholam Minoritanam rexit, usque dum ea cederet F. Joanni de Rupella, & F. Joannes de Rupella in eadem docuit continue usque eamdem S. Bonaventuræ resignaret*: Gonzagamque eadem narrantem testem adducit. Quam vera hæc sint, mox discutietur, at quod dant illi tam liberaliter, libenter accipio. Ex Gonzaga igitur & ex Wadingo Halensium tandiu solum in cathedra Minorum legit, quousque ea in gratiam Rupellenſis cessit, & ex quo iste eam ascendit, verum est Halensium in ea non amplius docuisse. Atqui anno MCCXXXVIII jam Joannes de Rupella Minoritana cathedra potiebatur: nam in convocatione de pluralitate beneficiorum eo anno a Guillelmo Parisienſi episcopo habita, cui theologiam magistri Parisienſes omnes adfuere, Joannes de Rupella jam magister aderat: imo solus ex Minorum familia laudatur a Cantimpratano *Apum lib. 1 cap. 19 §. 5*, quod indicium est tum apud eos celebriorem fuisse, ac fortè tum Parisiis absentem Halensium. Ut ut sit, jam anno MCCXXXVIII in schola Minorum regentem Joannem de Rupella tenemus,

siquidem nonnisi publica & solemniter sententiarum lectione ad magistrum gradum eo seculo ascendebatur: ergo ea tum cesserat Halensium, nec ab eo anno amplius in ea docuit. Qui igitur vel unicum ex ejus ore lectionem Aquinas audire potuit, qui anno tantum MCCXLIII ordini Prædicatorum ascitus, anno sequenti MCCXLIV nonnisi paucis diebus Parisiis stetit, celeri cursu Coloniam pergens, neque ad gymnasium Sanjacobeum anno MCCXLV reversus est nisi mortuo sepultoque Alexandro. Verum audiendus ipsemet Gonzaga a Boulæo *Hist. univ. Paris. T. 111 p. 202* exscriptus. Itaque, inquit, *F. Alexandri Halensis primi inter FF. Minores doctoris pietate ac celebritate permoti sacre facultatis Parisienſis proceres, virum monent rogantque, ut quem ex suis discipulis fratribusque optorem nosset, eidem facultati quotannis præsentaret ad libros sententiarum perlegendos, & insignia doctoris theologi tandem pro laboribus accipienda. Is secum perpendens quantum hoc ad Ecclesie obsequium & ordinis decus pertineret, orationibus ad Deum præmissis revelatione didicit F. Joannem de Rupella huic rei valde idoneum. Is igitur multis laboribus, studiis, virtutibus & scriptis publice editis clarus secundus in ordine doctor Parisienſis evasit, tertius S. Bonaventuræ &c.* Eadem habet Wadingus. Viden utrumque palam fateri ex præsentatione Halensium Joannem de Rupella ad legendas publice sententias a sacra facultate acceptum, & ex scriptis editis doctoris lauream promeritum ac consecutum. Atqui anno MCCXXXVIII jam illum doctoris gradum ascenderat ex Cantimpratano loco citato. Ergo anno MCCXXXVIII jam schola Minorum quæ unica illis erat, potiebatur: ergo anno MCCXXXVIII Halensium jam ea cesserat: ergo annis MCCXLIV & MCCXLV Rupellenſis juxta Wadingum, aut verius alter ejus successor in ea docebat non Halensium: ergo annis MCCXLIV & MCCXLV extranei qui nonnisi ad scholas publicas admittebantur, alium audiebant, non Halensium ante MCCXXXVIII rude donatum, ac deinceps publice ac ordinarie non legentem. Qui Aquinas discipulus ejus esse potuit, cujus vox sua ætate in schola publica Minorum non amplius audiebatur? Esto in privata Minorum schola, modo id documento antiquo probetur, lectiones habuerit, sed ad quas nullis nisi sodalibus Franciscanis accedere fas erat. His adde Thomam septemdecim tum annorum, aut si velis novemdecim ad summum natum professionis suæ ac sodalium societatis eo amantorem, quod e carcere paterno nuper egressus, ea vix frui eoulque concessum esset, adolescentem inquam totum verecundum & e superiorum nutu ex animo pendentem, nec Minores Parisienſes aut an esset & quis esset Halensium in hoc primo suo ad urbem regiam adventu agnoscentem, e gymnasio Sanjacobeo egrediendi, ut ad Minorum scholam vel publicam vel privatam se conferret, desiderio pungi potuisse, nisi sodalibus Sanjacobeis studio deditis libera tum fuisset a superioribus data facultas magistrum proprios & contubernales deserendi, & ad Minorum scholam accedendi, vel nisi astruatur Halensium a nostris advocatum in schola Sanjacobeæ etiam docuisse. Quis verò unquam talia imaginatus est? Quis sodalibus Sanjacobeorum Halensium fuisse magistrum vel cogitavit? Quis nisi demens & vecors rem tam præposteram sibi fingat?

Mire sane Wadingus ratiocinatur. *Quæ*: inquit, *S. Thomæ injuria, si Halensium discipulus dicatur?* Et quæ repono ego S. Francisco injuria, si quod Augustiniani contendunt, eremita fuerit? Non quod Francisci injuria sit, inquit, sed quod verum non sit, id nego, ac ex chronologia evidenter demonstrato. Responſionem ipse mihi cudit. Halensium disci-

pulum Aquinatem fuisse, non quia contumeliosum sit, esto: sed quia falsissimum est, ideo verò pernego, & ex chronologia duplici ex capite peremptorie evinco, & quod vivo Halensium Parisiis non steterit Aquinas, & quod cum Aquinas ordinem Prædicatorum amplexus est, jam amplius Halensium in schola vestra non doceret. Tantum abest ut Aquinatis magister ille fuerit, ut an ipſius fuerit Bonaventuræ anno tantum MCCXLIII Minoritanam togam induti difficultas sit non mediocris. Quod & ex chronologia, & ex antiquis ac æqualibus de Seraphico doctore testimoniis, quo scilicet an primo an septimo professionis anno Parisios accesserit, cui etiam scientiæ primum post emissa vota applicitus, philosophiæ ut innuit Wadingus T. 1 p. 622, an statim theologiæ, & ex seculi illius moribus de provinciarum extraneorum studentibus Parisios mittendis arguens illi Actorum SS. Editores solito critério discutient.

In bulla canonizationis S. Bonaventuræ a Sixto IV data dicuntur ambo & Thomas & Bonaventura coætanei discipuli & commagistri, sed quod notandum ibi nihil de Halensium nequidem ejus nomen adducitur: eo loci præterea Sixtus IV more aliorum pontificum loquitur supposita rei veritate: & verum denique habent sensum verba pontificis: coætanei fuerunt ambo, id est, ejusdem ætatis licet Thomas quibusdam annis junior: discipuli, id est, iisdem annis theologiæ operam dantes, Thomas sub magistris Sanjacobeis, Bonaventura sub magistris Minoritis, vel etiam iisdem annis baccalaurei & in facultate Parisienſi licentiam decurrentes: denique commagistri, eodem anno, forsan & mense laurea donati, nec quid amplius sonat pontificis oratio, qui eo sine hæc profert, ut simili honore utriusque festum colendum statuat, non ut in iis sanctitatem Bonaventuræ fundet, quam antea probaverat, & ob quam accurate perspectam eum jam sacro canoni inscripserat.

Esti autem meum non sit annales Minorum reformare, dicam tamen audacter honori familiæ suæ Wadingum parum consuluisse, ac incredibilia narrare, imo aperte falsa (quod præſcine velim accipi, nam Annalium Franciscanorum parentem eximie colo) cum xxv annorum circiter spatio, ab anno scilicet MCCXXXI juxta ipsum, aut juxta alios & certius ab anno circiter MCCXXX, quo tantum domum Parisiis habere cæperunt, tres nec plures Minoritas in schola sua publica magistrum docentes agnoscit, Halensium, Joannem de Rupella, sanctumque Bonaventuram. Illud, inquam, ordini Minoritano parum honorificum & incredibile, ut in numerosissima Ecclesiæ familia, ac doctorum virorum feracissima tot annis duos tantum habuerint, quos ad legendas publice sententias facultati præsentarent: nam Halensium priusquam ordini nomen daret, jam magistrum gradu insignitus erat. Quod si ita est, quam male ipsis, ut mox ex Gonzaga referēbamus, a sacra facultatis proceribus concessa libertate usi sunt, de novo quot annis ex eorum gremio baccalaureo præsentando. Imo verò illum aperte falsum est. An F. Odonem Rigaudi sacrae facultatis Parisienſis magistrum anno MCCXLVIII electum Rotomagensis archiepiscopum, an F. Giliellum de Melitona, qui jubente Alexandro IV summam Halensium magna ex parte complevit, & in sententia citata Odonis cardinalis prius nostro Joanne Pungenſium nominatum magistrum. Nullus enim nec ipse Boulæus in *Hist. univ. T. 111 p. 685* dicit prius laurea donatum quam ad Minores se conferret: an F. Joannem de Parma anno MCCXLVII ad supremum ordinis clavum promotum, dum actu teste Wadingo ad eum annum n. 4 scholæ Parisienſis præſect: an hos inquam negabit Wadingus publi-

ce sententias legisse? En tres saltem post F. Joannem de Rupella, & ante S. Bonaventuram cathedræ Minorum regentes. Itaque sic existimes, quæ apud nostros, eandem proportionem servata *παλιτρία* literariam apud Minores viguisse. Exaggerationem quidem esse certum est, cum Gonzaga & sequaces restantur in Halensium gratiam ad universitatem Parisienſi concessum fuisse, ut ex ordine Minorum novus quotannis præsentaretur, ut aiunt, licentianus. Neque enim eo jure potiti sunt illi nec eo seculo nec sequenti saltem ad MCCCLXXV. Illud fuit privilegium Prædicatorum solum, qui cum duas scholas haberent, novum revera quotannis licentianum præsentabant alternatim extraneum & intraneum. At Minores qui unica schola gaudebant, quolibet biennio novum ad legendas publice sententias baccalaureum produxisse nullus dubito. Hinc Halensium non alio modo apud eos se gessisse putandus est, quam Joannes Ægidius apud nostros. Hic quamprimum Rolandum Cremonensem magisterio insigniri procuravit, e scholis nostris se subduxit, & quotannis deinceps suo quisque ordine novi semper prodibant baccalaurei, quibus antiquiores exacto triennio cedebant, non aliter apud Minores. Primus eorum agonotheta Halensium fuit, qui tantum apud eos legit, quousque baccalaureum ex suis licentianum obtineret, sive ille Joannes de Rupella fuerit, sive alius antiquior: at quolibet biennio deinceps novi ex numerosa illa familia arenam intrabant athletæ, qui sententias publice quisque suo ordine legebant, antiquioribus post triennium magistrum schola cedentibus. Neque verò difficile foret plures etiam præter laudatos post Halensium & ante Bonaventuram theologiam in eorum schola publice professos in medium profere: verum alicui ipsorum id potius reservandum, qui heroas illos suos ab Wadingo & Gonzaga omisos aliquando fortè luci restitueret, ac laude merita non frustrabit. Meminerit autem ille, quod ad inveniendum adjumento erit, non ex privata aut inani quemquam sive Prædicatorum sive Minorum, sed ex certa & publica sententiarum lectione magistrum gradum eo seculo obtinuisse, ac sic quemcumque ex suis sacrae facultatis Parisienſis magistrum certo fuisse deprehenderit, hunc in schola Minoritana vice sua publice rexisse securus affirmet. Porro hæc omnia magis ac magis evincunt non Halensium modo, sed & Rupellenſem ante annum MCCXLIII in schola Minorum legere cessasse, ac utrumque ut emeritos & rude donatos privatim tum & annis sequentibus libris scribendis & in lucem edendis forsam operam navasse.

Gratum autem lectori me facturum arbitratus sum, si epitaphium Halensium primo ejus lapidi sepulchrali inscriptum, ac nonnisi mutilum quod sciam hæcenus editum, integrum exhiberem. En ut a me jectum est anno MDCC mense novembri in cod. MS. sec. XIII Bibl. Sorbon. fol. mag. memb. n. 1 p. 232 caractere miniori at emendato, qui est altera pars Summæ Halensium, quæ incipit, *Completiſ eracraribus*. Pag. 1 pura sic legitur:

In tumba qua de directo distat per unam tumbam ab introitu chori ecclesie FF. Minorum Parisius hæc scribuntur. In tabernaculo capitis imaginis sculpte in dicta tumba scribitur:

HIC JACET FRATER ALEXANDER DE HALES, QUI OBIT ANNO DOMINI MCCXLV. XII KALENDAS SEPTEMBRIS.

-In circuitu dicta tumba scribuntur ij versus.

Gloria doctorum decus & flos philosophorum &c.

Verſus quidem ab Wadingo relati; at superiora omiſſa, ex quibus certo diem obitus noveris, in quo tamen quidam variarunt. Tenes præterea lo-

cum, quo primum sepultus fuit, modo chori ac templi totius, quæ olim fuit *ixvozapaflav* prespectam habeas. Hinc etiam evincitur elegiam illam aliàs ad murum appensam, & a Boulæo *Hist. univ. Par. T. III pag. 201* laudatam, novitiam esse, antiquis plane incognitam, nulliusque momenti.

Ut tandem hunc articulum finiam, Halensem magistrum a S. Thoma agniti non omnino negaverim, ea scilicet ratione, qua qui nunc vivunt sacræ facultatis Parisiensis baccalaurei & magistri prædecessores suos jam vita functos, etsi nec viderint unquam nec audierint, sapientissimos magistros nostros, eo ipso quo majores, agnoscere & appellare summa etiam cum reverentia quotidie consueverunt: qua etiam ratione S. Bonaventura de Halensi, etiamsi docentem non audivisset unquam, vere dicere potuit, ut habet in 2 sentent. dist. 23. *Hic unus est de decem articulis ab universitate magistrorum reprobatis tempore . . . & F. Alexandri de Hales patris & magistri nostri.* Sic enim legitur in omnibus codd. mss & impressis, non verò *magistri mei*, ut Joanni de la Haye in prolegomenis ad Apocalipsin scribere placuit. *Magistrum*, inquam, *nostrum* appellare potuit, quod esset scholæ Minorum primus fundator & ut ita dicam primus aliptes. Unum hoc habeo addendum, nulla nobis de Bonaventuræ & Thomæ studiis quibuscumque cujusvis ordinis scriptoribus seculi xv & posteriorum fides solos, sec. XIII aut XIV audimus. Id ratum fixumque esto.

Anno MCCXLVIII post vacationes ambo magister & discipulus ad Colonia reversi sunt. Vide supra dicta ubi de Alberto.

Thomas verò sub eo juxta leges ordinis &c. Colonia Thomam multo tempore fuisse testatur Tholomæus citatus cap. 21. *Ibi*, inquit, *multo tempore fuit ac ibidem multa hausit, quamvis ex suo ingenio multa invenerit, quia in inventiva & judicativa omnem hominem transcendit.* Cum ergo per annum tantum ibi fuerit, antequam Albertus Parisios veniret promovendus, post ejus promotionem cum eodem rediisse consequens est. *Communi fama*, inquit Petrus de Prussia in vita Alberti Magni cap. 7 in *Coloniensi conventu dici solet B. Thomam Colonia sub Alberto novem annis studuisse.* Duo hic expedita: primum illud *novem annis*, nisi enim triennium magistrum Parisiensis numeret, quod juxta ipsum Prussium a primo Thomæ Colonia adventu exegit Albertus, novem illos annos non reperiet. Siquidem anno MCCXLIV sub finem in Germaniam primum advenit S. Thomas, & ad annum MCCLIII cum tardissime ibi egit. Itaque novem annis sub Alberto fuit, tribus Parisiis, sex circiter Colonia, tum ante tum post studium Parisiense. Alterum expendendum est illud *studuit*: quod non stricte accipiendum, quasi post reditum e studio generali Parisiensi, ut discipulus & novitius studens Alberti lectiones exciperet, sed largo modo, scilicet quod Albertus primarius esset gymnasii Colonienfis regens, Thomas verò juxta consuetudinem eorum qui e Parisiensi studio revertentur, philosophiam, scripturam sacram, sententias legeret ac interpretaretur, magistrique studentium, lectoris biblici, sic enim vocabant, cursoris, ac theologiæ secundarii munus obiret. Tum autem scilicet vel ipso anno MCCXLVIII cum Parisiis egressus Colonia cogitaret, vel aliquo sequentium cum jam Colonia pervenisset, accidisse vero propius est, quod de eo narrat Cantimpratanus *Apum lib. I cap. 20 §. 10*, scilicet ambitu fratrum carnalium & amicorum, quos in aula pontificia habebat, ad Innocentii IV præsentiam accitum fuisse, eique ab eodem præceptum, ut Montiscassini regimen susciperet, etiam servata si vellet Prædicatorum veste;

quod ille constanter detrectavit; unde ex aula pontificia clam elapsus Colonia ad Albertum suum redierit. Neque enim id ante concilium Lugdunense I anno MCCXLV mense julio celebratum fieri potuit, cum fratres ejus tum Frederici partes sequerentur. At post concilium tota cognatio comitum Aquinorum, ut & plures ejusdem regni Neapolitani, Fredericum depositum deferens, summo pontifici adhæsit. Hinc ira excandescens imperator eam familiam gravius infectatus est, Reginaldumque ipsum Thomæ fratrem virum ut nostri Tholomæi verbis utar, *probitatis non modicæ*, fortitudinis scilicet militaris gloria illustrem, & inter aulæ proceres e principibus unum morti addixit. Unde illi tum e regno fugisse, & Lugdunum ad summum pontificem accessisse videntur: quibus favere volens Innocentius abbatiam Montiscassini Thomæ ad se accessit conditionibus a Cantimpratano relatis obtulerit. Quod si placeat, apud Cantimpratanum eo loci *ὄσπον ἰσπότερον* agnoscendum erit, quod huic auctori non insolens: quique hic speciatim videtur omnia, quæ ad juvenem Thomam ab ordine extrahendum variis licet temporibus tentata sunt, simul ac semel congerere voluisse, proptereaque hoc ultimum tentamentum Parisiensi studio prius narrat, licet posterius factum. Favet Tholomæus Lucensis, qui idem referens, non quidem ad aulam Romanam accitum Thomam, sed ei Colonia studiis insistenti rem propositam scribit, sed eum præstat audire lib. 22 c. 21. *Et ibidem (Colonia) existens, oblata fuit eidem abbatia Montiscassini per Alexandrum gratia parentum, qui jam erant expulsi de regno, sed recusavit.* Ubi vides cum ea propositio facta est, parentes Thomæ a regno Neapolitano extorres factos fuisse, sicque hæc non nisi annis concilium Lugdunense I sequentibus evenisse: fortè etiam post mortem Frederici, qui sub finem anni MCCXL, ac Stephani II abbatis Cassinensis qui anno MCCLI obiit: nam antea Cassinum in miserissimo statu erat, omnibus fere a Frederico ejectis monachis, bonisque illius monasterii militum direptioni ac dilapidationi derelictis. Cæterum hic emendandus vel Tholomæus, vel potius ejus notarius qui Alexandrum IV scripsit pro Innocentio IV. Nam priusquam Alexander ad Ecclesiæ gubernaculum sederet, jam Colonia excefferat Thomas eò deinceps non reversurus.

Iis etiam annis quosdam tractatus edidit. Sic Tholomæus loc. cit. *Infra magistrum quosdam libellos composuit, unus fuit contra magistrum Guillelmum de Sanctoamore, qui incipit: Domine ecce inimici tui sonuerunt. 2 fuit de quidditate & esse. 3 fuit de principii natura.* Primum opusculum certum est Anagninæ compositum fuisse anno MCCLV, cum pro negotio Parisiensi, de quo mox, ibi adesset. At secundum & tertium nulli tempori aptius ascribere possumus, quam annis illis lectionum Colonienfium. Hinc Tholomæus lib. 23 c. 12 dicit Thomam tractatum de ente & essentia scripsisse ad *Fratres & socios*, qui loquendi modus indicat adhuc juniorem. Fortè & quadam alia opuscula edidit, ac in librum aliquem scripturæ sacræ commentatus est, at in primis scriptum suum in sententias inchoavit, quod postea Parisiis perfecit.

Anno MCCLII vel Colonia iisdem derentibus lectionibus perstitit. Perstitisse verius existimo, quia ibi longo tempore fuisse consentiant omnes, nec Parisios docturum venisse nisi ut legeret sententias restantur: quas lectiones certo Parisiis non incepit nisi anno MCCLIII. Attamen sic habet Guillelmus de Tocco: *Post hæc autem cum F. Thomas sic mirabiliter in scientia & vita proficeret, & magistro Alberto ex commissione R. P. F. Joannis magistri ordinis incumberet, ut Parisiensi*

studio de baccalario provideret, magister prædicti sui discipuli prævidens velocem in doctrinâ profectum, suavit per literas magistro ordinis, ut dictum F. Thomam Parisiis mitteret. Quem cum non duceret acceptandum, ignorans ejus sufficientiam, suavit Hugonis cardinalis cui erat de ipso per literas intimatum, prædictus magister ipsum in baccalarium Parisiensem acceptavit, scribens ei ut statim Parisios se conferret, & ad legendum sententias se pararet. Hæc literæ certò scriptæ fuerunt ante IV novemb. MCCLII, quæ die obiit dictus Joannes Teutonicus: unde si quis ex illis contendat Thomæ præceptum fuisse ut statim Parisios adiret, non repugnabo, tumque eo anno librum aliquem scripturæ sacræ interpretatus fuerit: quamvis responderi possit iis literis non præceptum sed monitum tantum fuisse, ut ad legendas anno sequenti Parisiis sententias se pararet, qui revera annus erat, extraneis debitus.

Anno MCCLIII &c. Audiendus hic Tholomæus lib. 22 c. 21. *Post hæc vadit Parisios. Viginti quinque autem annorum erat, cum primo Parisios venit.* Cum eam sententiam præferat Tholomæus, quæ anno ætatis XLVIII mortuum Thomam asserit, non mirum quod 25 ætatis paulo plus, scilicet anno MCCLIII Parisios docturum venisse scribat. Illud cum primo Parisios venit, sic intelligendum, cum primo venit sententias lecturus: nam primos ejus studiorum annos non ita scrupulose discussit, ut nec Alberti Magni.

In schola F. Helie Bruneti Peiragoricensis. Ex historia universitatis Parisiensis, ex bullis summorum pontificum, & ex catalogo magistrorum Parisiensium apud Bernardum Guidonis, F. Bonushomo Brito e provincia Franciæ, & F. Helias Bruneti e provincia Provinciæ ambo magistri scholas nostras regebant quadragesima anni MCCLII stylo veteri, novo MCCLIII, cum Guillelmus de Sanctoamore tantis in nos turbas excitavit. Igitur juxta legem alternationis Bonushomo tertium annum magisterii, Helias secundum decurrebant: hinc ulterius sequitur illo eodem anno in instaurazione scholarum circa octobrem Heliam tertium annum incepisse, jusque habuisse baccalaurei qui in sua schola sub suo regimine sententias legeret, isque fuit Aquinas noster.

Habens collegam in altera schola F. Hugonem Metensem. Bonushomo Brito anno MCCLII mense octobri tertium magisterii annum agens baccalaureum sententias in sua schola legentem habere debuit intraneum, id est ex eadem sua provincia: hunc autem Hugonem Metensem ea ætate celebrem fuisse contendimus, tum quod S. Thoma antiquior apud auctores, & apud ipsum Bernardum Guidonis indicetur, tum quod cum Aquinatè Parisiis docuisse traditio sit conventus nostri Metensis, quam testatur ejus historia a ducentis & amplius annis ex antiquioribus monumentis scripta mihi que in schedis servata. Assentitur Boulæus *Hist. univ. Paris. T. III p. 216.* *Hugo Metensis, qui cum D. Thoma aliquandiu rexit.* Alia autem quæ ibidem narrat Boulæus, puta de privata S. Thomæ suis Symmystis sententiarum lectione, & de F. Joanne Pungenfium, quem Hælix postponit, cum Alberto Magno sit antiquior, nullo innotuitur fundamento, nobisque non probantur.

Anno MCCLIV &c. nec dubium quin lectiones continuaverit. Lectiones publicas non obstantibus Guillelmi de Sanctoamore ejusque fautorum clamoribus, in scholis nostris fuisse continuatas certum est ex omnibus ejus anni & sequentis instrumentis. Vide *Hist. univ. Paris. T. III p. 257* ubi bedellus seu apparitor scholas nostras ingressus silentium professori voluit indicare, sed ab auditoribus repulsus est.

Vides etiam p. 281. Thomas igitur docere perrexit, nam ad id muneris destinatus erat, tumque cum secundum annum ageret, licentiam de jure petebat.

Anno MCCLV stylo veteri, novo MCCLVI mense februuario jam licentiatus erat. Id constat ex brevi Alexandri IV ad cancellarium Parisiensem dato Laterani v Nonas martii anno secundo. *Delectabile nobis est auditu percipere, quod te in his promtum reddis & vigilem, qua pietatem continent vel sapiunt honestatem, prout patenter agnoscitur, quod dilecto filio F. Thoma de Aquino ordinis Prædicatorum viro utique nobilitate generis, & morum honestate conspicuo, ac thesaurum literalis scientiæ per Dei gratiam assecuto dedisti licentiam in theologica facultate docendi, priusquam illuc nostra litera pervenirent, quas tibi super hoc specialiter mittebamus. Quia verò concedens est ut hujusmodi negotium a te laudabiliter inchoatum festinum habeat exitum & felicem, devotionem tuam attente rogandam duximus & monendam per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eundem Fratrem in prædicta facultate cito facias regiminis habere principium &c.* Quo in diplomate tria veniunt annotanda: primo quanta cum gloria Aquinas sententias duobus annis præcedentibus legerat, qui thesaurum literalis scientiæ assecutus dicitur: secundo nequicquam reclamante Guillelmo de Sanctoamore cum suis sequacibus, nec expectato mandato apostolico ipsi licentiam jam nimium, per annum scilicet solidum retardatam cancellarium ecclesiæ Parisiensis Haimericum dictum concessisse: tertio tamen ut magister agnosceretur & esset, ipsi necessario habendum principium. Hoc verò principium solemne habebatur in aula episcopali astante sacræ theologiæ magistrorum omnium conventu, quod etiamnum observatur. Breve relatum videsis *Hist. univ. T. III p. 231*, & apud Baluzium *T. II. Pap. Aven. p. 5.*

Non permiservunt academici. Sic refertur in bulla Alexandri IV data XVII junii sequentis MCCLV his verbis: *Nec non & illis, qui dilecti filii F. Thoma de Aquino voluerunt interresse principio, se nequiter opponendo.*

Quinta octobris sententia dicta est. Plures Aquinatem censent hoc eodem mense die XXIII, anni MCCLVI Parisiensem magistrum agniti. At ut ab eorum sententia recedam, & ut in annum sequentem id prorogem, hæc me convincunt. Primum conveniunt omnes Thomam Anagninæ v octob. præsentem fuisse, cum sententia adversus librum Guillelmi de Sanctoamore data est. Præterea die XVIII ejusdem mensis tantum Odo de Duaco & Christianus Bellovacensis universitatis ad aulam pontificiam legati Anagninæ coram notario publico manu propria se atrinxerunt, cum Parisios rediissent, Thomam magistrum recepturos, & ut ab universitate reciperetur bona fide curaturos. Hanc legatorum submissionem ac palinodiam, priusquam Anagnia abiret, Aquinatem expectasse verisimilius est, ne Parisios frustra reverteretur, ad magistrorum societatem non aliter recipiendus: sed etsi non expectasset, a die datæ sententiæ tam diligenter reversum esse difficile est, ut toto illo mense octobri Parisiis adesse potuerit. Tandem quandocumque Aquinas reversus feratur, verum est integro adhuc anno magistrum Parisiensem Guillelmi de Sanctoamore sequaces in pertinacia stertisse, noluisseque nec eum nec alios magistrum agnoscere. Unde a XV novemb. MCCLVI ad II octobris MCCLVII undecim minimum bullæ a sede apostolica emanarunt, quolibet fere mense Alexandro IV iteratis semper vicibus jubente, ut sententiæ Anagninæ latæ tandem acquiescerent: quod argumento est eos huc usque non obedivisse. Imo die illo II octobris MCCLVII

Summus pontifex episcopo Parisiensi mittit exemplum submissionis Anagninæ per Odonem de Duaco & Christianum Bellovacensem anno præterito factæ & supra laudatæ, & promissionis eorundem, & jubet nisi infra mensem promissis steterint, eos episcopus publice denunciaret esse perjuros. Igitur 11 octob. mclxvii promissis adhuc non steterant, neque Thomam in magistrorum societatem acceperant. At verò hæc ultima bulla lites omnes finivit, neque enim exinde ulla in actis hujus temporis apparet intercessio: hinc Thomam tum principium habere regiminis in aula episcopi permissum esse, & conventum ut loquebantur in theologia recepisse autumo. Unde in cap. gener. Tolosæ ad pentecosten xii mai mclxviii celebrato Humbertus magister ordinis V sic ad provincias scribebat: *Verum ne sub onere tali deficiat ipsorum humana fragilitas, eos in omni tribulatione sua consolatur dulciter (Deus) juvat potenter, & abbreviat dies malos. Quod quidem experientia vos docuit, his diebus. Ecce enim dilectissimi Fratres in multis & gravibus & longe lateque diffusis, quas in servitio Christi pro nostro modulo laborantes, passi sumus his temporibus, præter consolationem que intrinsecus in multorum cordibus est infusa, quantum consolatus est benignus marentium consolator in favore, quem beatissimus papa noster, cardinalium cætus, christianissimi regis Francorum Ludovici (gratia) aliæque innumera multitudo Deo devotorum fidelium ipso inspirante nobis in nostris vexationibus præstiterunt. Et post plura: Considerate quam cito pius Dominus, qui nos dereliquisse videbatur ad punctum post tempestatem tranquillum fecit, ventis & mari potenter imperans, in succursum fere periclitantis navicula sua dominatione mitigans fluctus ejus &c. Ita autem in præcedenti capitulo generali Florentiæ xxvii Maii mclxvii non scripserat. Quod signum tempestatem illam Parisiensem, quæ totum ordinem involvebat ac fere opprimebat, non ante octobrem mclxvii pacatam fuisse. Consentit Tholomæus citatus cap. 21: viginti quinque autem annorum erat cum primo Parisius venit (scilicet sententias lecturus, ut supra notavimus) ubi infra trigesimum annum & sententias legit, & conventum in theologia sive licentiam recepit. Jam monuimus Tholomæum in eam sententiam propendere, quæ Thomam xlviii ætatis anno mortuum statuit. Quo posito mense octobri mclxvii annum trigesimum parum excefferat: anno verò præcedenti mense februario mclxvi jam licentiatu erat, & xxix ætatis vix erat ingressus.*

Quæstiones de veritate disputavit. Sic Tholomæus citatus: *Infra magistrum, id est antequam fieret magister, quatuor libros fecit super sententias videlicet primum, secundum, tertium & quartum.* Et cap. 22 seq. *Post hæc ipso magistrato fecit quæstiones de veritate.*

Sex quodlibeta determinavit. Sic Trivetus. Vide postea ubi de his quodlibetis inter opera. De quodlibetis respondere inter agones theologicos magistrorum numerabatur, vocabantque disputationes suas generales. Videtis quodlibeta nostri Hervæi Britonis, Hentici de Gandavo, Godefridi de Fontibus &c.

Habens sub se baccalaureum. Quis ille fuerit incertum, præsertim cum discordia supra relata licentias non parum turbasse videatur. Hi in schola extraneorum Thomæ & sibi invicem successere, F. Guillelmus de Antona Anglicus ad mclxix licentiatu: F. Hannibaldus de Hannibaldis Romanus postea cardinalis, F. Guillelmus de Quinciaco Petragoricensis post mclxix licentiatu ex catalogo Bernardi Guidonis.

Conciones habuit Parisius. Sic Alexander IV in

bullâ vi Kal. julii anno quinto, scilicet xxvi junii mclxix data, quæ incipit *Ex alto. Predicantem dilecto filio F. Thoma de Aquino ejusdem ordinis Predicatorum in Dominica de Ramis palmarum proxime præterita.* Vide Hist. univ. T. III p. 352.

Isaiam & Matthæum publice exponeret. Hos libros Parisiis exposuisse referunt ejus vitæ scriptores. Vide postea ubi de his commentariis inter opera.

Capitulo generali Valencenensi celebrato affuit. Ita refertur in actis capituli provincialis provinciæ Provinciæ anno mclxix Biteris coacti: *Apud Valencenas anno Domini mclxix de mandato magistri & diffinitorum ad promotionem studii ordinatum est per FF. Bonumhominem, Florentium, Albertum Tonicum, Thomam de Aquino, Petrum de Tarentasia magistrorum theologia Parisius, qui interfuerunt dicto capitulo, quod lectores &c.*

Anno mclxix in Italiam reversus. Quo anno certo Thomas Italiam repetierit, non definimus, cum Tholomæus clare non loquatur lib. 22 c. 22. *Post tres annos, ita codex Navarricus, at Colbertinus, post tertium annum sui magisterii rediit in Italiam tempore videlicet Urbani IV.* Illud post tres annos sui magisterii indicare videtur annum mclxix, at quod addit tempore Urbani IV. indicat annum mclxix, nisi dicas intelligendum eo pontifice jam rediisse. Idem tamen cap. 24 postquam electionem Urbani IV narravit, addit: *Tunc F. Thomas rediit de Parisius ex certis causis, & ad petitionem Urbani multa fecit & scripsit.* In Actis SS. vitæ S. Thomæ n. 28 F. Raimundus Severus vel Salernus dicit se Parisius in studio cum F. Thoma septem annis fuisse, alius codex legit octo annis, maruo sibi per confessionem conscientiam detexisse: a mclxiii ad mclxix sunt septem aut octo anni. In proc. canoniz. n. 47 F. Conradus de Suesia Sacerdos ord. Prædic. senex lxxvii annorum anno mclxix testatur se Romæ & Urbeveteri tempore Urbani IV vidisse F. Thomam & lxxii annos jam transiisse ex quo primum viderat. Hæc annum circiter mclxix indicant.

Primo Romæ docuit. Sic Tholomæus lib. 23 cap. 15. *Scriptis etiam eo tempore quo fuit Romæ, de quo dictum est supra, jam magister existens primum super sententias, quem ego vidi Lucæ, sed inde subtractum nusquam ulterius vidi.* Jactura sane dolenda sed irreparabilis. Quæ autem hîc addimus de annis & locis, quibus opera sua edidit sanctus doctor, vide postea, ubi de singulis agimus.

Anno mclxix altera vice schola Parisiensis regens est institutus. Id nos fugerat aliàs, cum lucubrationem cui titulus *Sancti Thomæ summi suo auctori vindicata*, edidimus: sed monumentis veteribus diligentius inspectis & expensis jam est certissimum. Primo affuisse Aquinatem comitiis ordinis anno mclxix Parisiis ad pentecosten celebratis constat ex cod. ms bibl. Victor. n. 635 fol. mag. memb. qui collectio est opusculorum Aquinatis, in quo sic legitur fol. 255. *Quæstiones que sequuntur fuerunt propositæ in capitulo generali Parisius celebrato anno Domini mclxix maii xii coram magistro ordinis & diffinitoribus, inter quos erant septem lectores & unus magister; item coram magistris simul congregatis, scilicet F. Thoma de Aquino, F. Bonohomine, F. Petro de Tarentasia, F. Bartholomæo, F. Balduino, & F. Giliberto, qui omnes responderunt una voce, ut infra sequitur.* Et postea tamen, in quo F. Thomas ab aliis dissenserit, refertur. Quas quæstiones F. Petrus Pellicanus noster, de quo postea, facultatis Parisiensis magister edidit P. II opusculorum S. Thomæ juxta novum ordinem a se institutum inter opuscula moralia, cum pluribus tamen erratis altera editione ad cod. ms recognita emendandis. Tum autem Aquinatem

natem iterato regentem in gymnasio Sanjacobeo datum his momentis evincitur. Sic Nicolaus Trivetus noster habet, ubi de operibus S. Thomæ: *Scriptis & primam partem de Q. disputatis de veritate & ultra, quas Parisius disputavit; nempe annis mclxvii & seqq. Item secundam partem de Q. disputatis, de potentia Dei & ultra, quas in Italia disputavit. Item & tertiam partem de Q. disputatis, quarum initium est de virtutibus, quas disputavit, cum secundo Parisius legeret.* Igitur altera vice Parisiis regens positus est. Idem innuit Bartholomæus logotheta regni Siciliæ a Baluzio T. II Pap. Aven. p. 7 relatus: *De Q. disputatis partes tres, unam disputavit Parisius, scilicet de veritate, aliam in Italia, scilicet de potentia Dei & ultra, aliam item Parisius, scilicet de virtutibus & ultra.* Nisi altera vice rexisset Parisiis, istam tertiam partem distinguere non neceesse erat. Præterea idem logotheta proc. canoniz. n. 77 in Actis SS. *Item dixit dictus testis se audivisse a pluribus FF. Predicatoribus fide dignis, quod quando idem F. Thomas una vice disputabat Parisiis, ubi erat F. Joannes de Peckamo ordinis FF. Minorum, qui fuit postea archiepiscopus Cantuariensis, quantumcunque dictus F. Joannes exasperaret eundem F. Thomam verbis ampullosis & tumidis, nunquam tamen ipse F. Thomas restrinxit verbum humilitatis, sed semper cum dulcedine & humilitate respondit &c.* Revera extant Oxonii in collegio Mertonensi *Disputationes ms Thomæ & Peckami ex Thoma James Ecloga Oxoniocantabrig. p. 10 n. 12.* Has autem disputationes habere non potuit Peckamus cum S. Thoma, qua primum vice legit Parisius ab anno mclxiii ad mclxix, quia tum Peckamus junior erat & discipulus auditor S. Bonaventuræ, ut testatur Wadingus: itaque hæc concertationes referendæ sunt ad annum mclxix & sequentes, quibus Peckamus post studium Parisiense Oxonii laurea donatus, Parisios reversus est ad legendas sententias & ad gradus promovendus, ut habet idem Wadingus. Tum enim cum esset magister, contra Aquinatem oblectari potuit. Denique ab anno mclxix ad mclxxi Thomam Parisiis rexisse evincit visio, quam eum habuisse Neapoli anno mclxxiii referunt Tholomæus & Guillelmus de Tocco. Sic enim primus lib. 23 cap. 16. *Hujus etiam tempore pontificis (scilicet Gregorii X) floruit F. Romanus ordinis Predicatorum germanus D. Matthei Rubei, ac nepos Nicolai III. Hic fuit vir magna excellentia in vita & doctrina, magister in theologia, cui F. Thomas Parisius in cathedra cecit, & sequenti anno dictus F. Romanus migravit ad Dominum. De quo dictus doctor F. Thomas talem habuit visionem. Apparuit ei F. Romanus in somno, & tunc quærebat ab eo qualiter esset eidem. Ille verò respondit quod bene. Et tunc F. Thomas quærebat ab eo de visione Dei per essentiam, si sic se haberet ut scribitur: ille verò quasi subridendo respondit, quod nobiliori (sic cod. Navar. at Colbert. 2818 meliori) modo, & quod ipse in breve sciturus erat hoc idem, & sic disparuit. Quod & rei postea probavit eventus, quia in sequenti anno gloriosus doctor migravit ad Dominum. Hanc autem visionem ego Neapoli audiivi ab ipso referri, & cum quadam latitia.*

Quasdam addit circumstantias Guillelmus de Tocco, quæ rem clariorem faciunt; vit. S. Thomæ n. 46. *Alia fuit mirabilior dicto doctori visio revelata, non imaginaria, sed corporalis & aperta, cui existenti in conventu Neapolitano in ecclesia ad orandum, apparuit ei F. Romanus magister in theologia, quem Parisiis legentem dimiserat: cui cum adesset F. Thomas & diceret: Bene veneritis, quando venistis? Ille respondit, ego ex hac vita tran-*

svi, & concessum est mihi pro tuo merito apparere. S. c. XIIII. Tunc predictus doctor colligens spiritum qui fuerat ex subita illa apparitione commotus, respondit &c. Quid est de te? Respondit: Ego sum in vita æterna, & fui in purgatorio sedecim diebus propter negligentiam, quam commisi in quodam testamento, quod expediendum cito episcopus Parisiensis commisit, & ego expedire ex mea culpa tardavi.

Ex hac duplici relatione habetur tempore Gregorii X Kal. sept. mclxxi electi F. Romanus Parisiis floruisse, huic Aquinatem cathedra Parisiensi cecidisse, Romanum anno sequenti initio forsan anni mclxxiii Parisiis mortuum & sepultum Thomæ Neapoli apparuisse; hunc qui vivum putabar, mirarum quod quem Parisiis legentem dimiserat, tam cito rediisset non completo utique magisterii triennio, petiisse quando venisset: denique anno hanc visionem sequenti ipsum Aquinatem obiisse. Quæ certe aliter intelligi non possunt quam dicendo Aquinatem qui anno mclxix Parisios ad comitia ordinis venerat, constitutum altera vice regentem gymnasii Sanjacobei, hocque munere functum ad electionem Gregorii X.

Ex his ulterius sequitur, cum Tholomæus scribat sub pontificatu Clementis IV, & tempore vacationis sequentis que fuit spatio duorum annorum & novem mensium, Aquinatem tres priores partes Summæ theologiæ edidisse, scilicet primam partem, primam secundæ, & secundam secundæ, nos haud perperam colligere, quod secundam secundæ Parisiis ubi erat tempore dictæ vacationis, confecerit. Favere videtur Guillelmus de Tocco vitæ sancti n. 44 ubi sic habet: *Dicitur quod cum semel S. Ludovicus rex Francia ipsum ad mensam suam invitasset, & ipse se humiliter excusasset propter opus Summæ in theologia, quod dictaret tunc temporis &c. & postea, accessit ad regem &c.* Si ut conjicere proclive, id evenerit anno mclxix, & habemus Summæ theologiæ scribendam & accurandam Parisiis incubuisse. Scio editores Actorum SS. annotare in alio suo ms non legi propter opus Summæ in theologia, sed propter Summæ compendium: at præterquam quod hujusmodi opera levior non legitimum præbisset excusationem, non est quod huic alteri ms majorem fidem habeamus quam edito: et si facile credam isti compendio, quod socio suo F. Reginaldo de Piperno inscripsit, & incipit, *Æterni patris filius*, etiam tum unâ horis subcivis allaborasse. Ludovicus a Valleoleti hæc eadem transcribens ex Guillelmo de Tocho de Summæ contra gentiles interpretatur, & aliàs assentietur, sed si ita quis velit, id evenisse dicendum circa mclxix, cum prima vice Parisiis legeret Aquinas, nam Summam contra gentiles Parisiis in schedulis delineatam sub pontificatu Urbani IV in Italia consummavit ex Tholomæo.

Non omittendum quod habet Guillelmus de Tocco vitæ n. 18. *Unum videtur Deus in dicto doctore ostendisse miraculum, ut tam modico tempore fortè in viginti annis qui inter magistrum ejus & obitum in vita fluxerunt bis eundo Parisius & in Italiam redeundo, tot libros per suos scriptores in scriptis redegerit.* Cum viginti illi anni numerandi sint a mclxv sub finem quo licentiam jure petebat, ad mclxxiv quo mortuus est, primum iter illud censemus, quo anno mclxvi Anagninæ Parisios reversus est, & Italiam anno mclxix, vel sequenti repetiit: alterum iter cum anno mclxxix Parisios venit, & in Italiam anno mclxxxi remeavit. Unde quod quibusdam recentioribus placet Aquinatem xx maii mclxxiii Londini affuisse comitiis ordinis ad pentecosten coactis, & ut diffinitorem provinciæ Romanæ abdicationi venerabilis Humberti magistri ordinis V consensisse, mihi valde

S. c. XIII. dubium, nec hujus longioris itineris apud scriptores aequales vel suppare nulla memoria.

Denique annotandum ad visionem illam F. Romani, hujus Aquinati responsum a Guillelmo de Tocco aliter referri quam a Tholomæo: sed Tochus videtur Romano adaptasse quod in vitis FF. lib. 5 c. 4 § 4 legitur his verbis: *De duobus Fratribus juvenibus & valde ferventibus, qui se speciali affectione diligebant, narravit magister Jordanus, quod unus post obitum suum apparuit alteri sole splendidior, & ait: Frater sicut audivimus & frequenter contulimus, sic vidi in civitate Dei nostri, & hoc dicto disparuit.* Quæ sane de aliis at non de Aquinate & F. Romano narrare potuit Jordanus ordinis magister anno MCCXXXVII mortuus. Hinc Tholomæi narrationem narrationi Guillelmi de Tocco jure præferas. Idem Toccus n. 47 vitæ quædam juvenis novitii tentationem de pastillo sibi dato, & dæmone coram eo in choro tripudiantem refert, ceu quæ Neapoli acciderit, & ab Aquinate tum ibi morante ac præsentem agnita fuerit & sapienter correctæ. Quod factum integrum habetur in Vitis-FF. lib. 4 c. 17 § 3 ubi detectio illius tentationis cuidam Fratri spirituali tribuitur, qui non potuit ut videretur esse Aquinas, cum hic ante annum MCCXXXII Neapolim non redierit, & vitæ illæ FF. jam scriptæ essent & per ordinem vulgatæ anno MCCXX, nisi quis dicat id non Neapoli, sed alibi puta Colonia vel Parisiis accidisse.

Universitas Parisiensis literas &c. Has ad Patres ordinis Florentiæ anno MCCXXXII coactos scriptas jam perditas dolemus, at revera datas testantur aliæ literæ ejusdem universitatis ad capitulum generale Lugdunense anno MCCXXXIV coactum, quas ex Ludovici de Valleoleti opusculo seu Tabula scriptorum ordinis Boulæus edidit Hist. univ. T. III p. 408 in quibus sic legitur: *Cum a nostro collegio generali capitulo vestro Florentia celebrato requisivimus instanter, pro dolor non potuimus obtinere &c.*

Caroli utriusque Sicilia regis vota prevaluere. Cæsar Engenius in sua Neapoli sacra anno 1624 edita p. 268 refert ex Regist. Caroli I anno MCCXXXII Ind. I fol. I haberi Thomæ de Aquino dum in studio Neapolitano legeret, honorarium unius uncie auri quolibet mense ab eo rege constitutum fuisse. In cujus memoriam ad januam gymnasii nostri Neapolitani ad S. Dominicum marmor appensum est cum hac epigraphe: *Viator hic ingrediens siste gradum, atque venerare hanc imaginem & cathedram, in qua sedens mag. ille Thomas de Aquino de Neap. cum frequente ut par erat auditorum concursu, & illius seculi felicitate admirabili doctrina theologiam docebat. Accersito jam a rege Carolo I constituta illi mercede unius uncie auri per singulos menses. R. F. V. C. in anno MCCXXXII. D. SS. FF.*

Anno MCCXXXII Neapolim adivit. Sic Tholomæus lib. 23 c. 10. *Etiā quod vidi de ipso ad indicium sanctitatis ejus tacere non debeo. Cum enim ego cum ipso venire de Roma declinavit Molariam ad castrum domini Richardi cardinalis, ibique præfatus doctor infirmatus est de tertiaria, socius vero suus F. Rainaldus de continua gravi, & cum non apparerent in eo signa cretica, medici D. Richardi male judicabant de ipso. Tunc venerabilis doctor accepit reliquias Agnetis, quas ex devotione secum ferebat de urbe, & iussit dicto Fratri, quod super se poneret, & haberet fidem plenam in eis, quod & fecit & curatus est ultra spem omnium medicorum. Propter quam causam disposuerat singulis annis facere festum solenne de ipsa (B. Agnetis) cum bona refectioe Fratrum. Quod & illo anno fecit Neapoli, sequenti vero transiit ad Deum.*

Hinc habetur ex quo Neapolim accessit, duos tantum S. Agnetis festos dies accidisse, primum quem in ea urbe celebravit, alterum quo in itinere versus Lugdunum positus mortuus est. Cum igitur iste secundus anno MCCXXXIV acciderit, priorum anno præcedenti MCCXXXIII accidisse necesse est. Cum autem Neapolim studii regendi causa mitteretur versus augustum vel septembrem MCCXXXII Roma exivisse, & ad villam cardinalis Ricardi ex itinere divertisse probabilius.

Obdormivit. Pro coronide harum notarum placet hic Tholomæum transcribere lib. 23 cap. 8 & 9. *Hujus etiam tempore (Gregorii X) præclarus doctor F. Thomas de Aquino migravit ad Deum. Vocatus enim ad concilium per D. Gregorium ac recedens de Neapoli ubi regebat, & veniens in Campaniam ibidem graviter infirmatur. Et quis prope locum nullum ordo Predicatorum conventum habebat, declinavit ad unam solemnem abbatiam, qua dicitur Fossanova, & qua ordinis erat Cisterciensis, in qua sui consanguinei domini de Sicciano (Sic Colbert 527. Vide Famiglia di Napoli di Ferrante della Marra p. 52 ubi de affinitate DD. de Ceccano cum DD. de Aquino, codex tamen Navarr. arti de Sicciano legit de Aquino) erant patrum, ibique sua aggravata est agnatio. Unde cum multa devotione, & mentis puritate & corporis, qua semper floruit, & in ordine viguit, quam ego probavi inter homines quos unquam novi, qui sapius confessionem ejus audivi, & cum ipso multo tempore conversatus sum familiari ministerio, ac ipsius auditor fui, ex hac luce transit ad Christum. Tradunt autem quod ibidem multis miraculis claruit, & multis indiciis Deus suam sanctitatem ostendit. Propter quam causam sui consanguinei, cum sint potentiores de Campania, non permisissent corpus inde transferri. Imo cum viderent, quod Fratres sui ordinis hoc attentabant, corpus ejus occultaverunt, cum tamen prius sepultum fuerit valde honorifice in presbyterio altaris majoris monasterii prædicti. Tradunt autem monachi dicti loci, & Fratres qui cum ipso erant, quod cum morti appropinquaret, primo symbolum fidei confitetur cum multa devotione: deinde suam doctrinam asseruit per ipsum traditam, & conscriptam ad fidei robur & instructionem fidelium: (in quo modernos doctores transcendit sive in philosophia sive in theologia, sive in quacunque materia secundum communem omnium hominum intelligentiam & opinionem: & inde in schola hodie Parisiensi communitis doctor appellatur propter suam claritatem doctrine:) ad majorem tamen sui securitatem, & Ecclesie Romanae reverentiam & honorem, quia erit homo, qui etiam errare potuit, sicut B. Augustinus asserit de seipso, suos libros in manu exposuit Ecclesie saepe dicta, prout recta fides catholica & apostolica hoc exposcit, & post hæc verba in Domino obdormivit.*

Cum toto ordine indoluit universitas Parisiensis. Literas has ut jam monuimus habuit & servavit Ludovicus a Valleoleti, & ex ejus codice MS in Bibl. Victor. servato n. 616 & 278 typis edidit Boulæus Hist. Univ. Paris. T. III p. 408.

Vitam Aquinatis & laudes præter hæctenus citatos multi scripsere. Florent. in Medic. Pl. 29 cod. 8 MS memb. in 4. Inter alia plura extat carmen de ejus gestis. Pr. A teneris annis.

Chronologia gestorum S. Thomæ quantum licuit exposita & notis illustrata, ad opera ejus jam accedendum, quæ juxta editionem Romanam anni 1570 ut accuratorem visa sunt referenda: de quibus ad plenam lectoris informationem sic agetur, primò dabitur titulus, tum adducentur auctores veteres qui meminerunt, hi potissimum, Bartholo-

maus, per syncopen dictus Tholomæus S. Doctoris discipulus, Guillelmus de Tocco ejus item auditor, Bartholomæus de Capua logotheta regni Sicilia, qui & vidit, & in proc. canoniz. testis fuit, Nicolaus Trivetus, & Bernardus Guidonis eidem suppare, Petrus Rogerius Casæ Dei monachus, sacrae facultatis Parisiensis magister, archiepiscopus postea Rothomagensis, cardinalis & tandem summus pontifex anno MCCCLII Clemens VI, tum Laurentius Pignon qui catalogum scriptorum nostrorum inceperat ante MCCCL, Ludovicus a Valleoleti qui Parisiis scribebat anno MCCCLIII, denique S. Antoninus, qui mortuus est anno MCCCLIX: adduntur postea codices MSS ætatis fere auctoris plerique Parisiis servati: denique ubi se dat occasio, criterium nostrum adjicitur, & genuina a spuris separantur, sed & editiones privatae cujuslibet potissimum antiquæ indicantur.

D. THOMÆ AQUINATIS DOCTORIS Angelici ordinis Fratrum Predicatorum opera omnia gratis privilegiiisque Pii V pont. max. typis excusa. Romæ. Hæred. Antonii Bladi, & Joannis Osmarini. 1570 fol.

T. I. hæc insunt.

1. F. Vincentii Justiniani ord. Præd. S. R. E. presbyteri cardinalis, & F. Thomæ Marriques ejusdem ordinis sacri palatii magistri ad Pium V epistola nuncupatoria.

2. Prologus ejusdem Thomæ Marriques. Monet ex commentariis (quod intelligas de Cajetani in summam theologicam) expuncta fuisse omnia loca, quæ post decreta Tridentina synodi lectorem poterant tenere dubium vel suspensum, vel ipsemet commentator vivens emendaverat & si viveret emendasset &c.

3. Tabula aurea eximii doctoris F. Petri de Bergamo ord. Præd. in omnia opera D. Thomæ Aquinatis, cum additionibus conclusionum, concordantiis dictorum ejus, ac divina scripturae autoritatibus, nuper a vitis omnibus expurgata, atque quamplurimis propositionibus & allegationibus aucta.

4. Vita S. Thomæ Aquinatis ex plurimis auctoribus recenter collecta.

5. In libros perihermenias Aristotelis expositio. Pr. Sicut dicit philosophus in 3 de anima, duplex est operatio intellectus &c. Et in primum librum quidem commentum perfectum est, in alterum verò duæ tantum sunt lectiones in principia libri.

Hujus operis meminerunt Tholomæus de Lucha Hist. Eccl. lib. 23 cap. 15. Item tradidit quibusdam nobilibus artibus &c. Fecit commentum super librum (in alio MS libros) perihermenias. Idem Logotheta: Super primum perihermenias. Trivetus: Primum perihermenias, principiumque secundi edidit. Petrus Rogerius: Super librum perihermenias. Idem Bernardus Guidonis. Idem Laurentius Pignon & Ludovicus a Valleoleti. Idem S. Antoninus. Ejus verò extant in Biblioth. innumera MS exempla. In Victor. Paris. cod. memb. fol. num. 1012 fol. 10, sic incipit

Dilecto sibi præposito Lovaniensi F. Thomas de Aquino salutem & veræ sapientie incrementa. Diligentia tua, qua in juvenili ætate non vanitati, sed sapientie intendis, studio provocatus, & desiderio satisfacere cupiens, libro Aristotelis qui perihermenias dicitur multis obscuritatibus involuto, inter multiplices occupationum meatum sollicitudines expositionem adhibere curavi, hoc gerens in animo sic altiora pro posse perfectioribus, ut tamen junioribus proficiendis auxilia tradere non recusem. Suscipiat studiositas tua presentis expositionis munus exiguum, ex quo si profeceris, provocare me poteris ad majora.

TOM. I.

Quam epistolam nuncupatoriam, quia deest in omnibus impressis, visum est hic referre, ut ex ea cognoscat lector, qua occasione hanc lucubrationem susceperit S. D. tum sane docendæ theologiæ incumbens, & quantum conjici potest Parisiis: Hæc autem epistola extat in omnibus codd. MSS hujus commentarii a me visis, in altero Victor. n. 623, in Navarr. in Sorbonic. n. 804 cod. sec XIII & n. 867. Quod autem opus non complevit, mors non fuit in causa, sed vel nimia occupationibus ut ait obstiterunt, vel potius juvenis ille & sapiens præpositus forsitan præsens plura non postulavit, religionique habuit majoribus intentum in his tyronum propriis diutius distineret. Venum prostabat Paris. anno MCCCLII ex lib. Rectoris univers. VII pecias implens. Recensetur in Florent. Laurent. Plut. 71 cod. 27 in 4 memb. Ibid. ad S. Marc. Arm. 4 cod. 13 memb. sed cum eodem codice extant S. Thomæ super Isagogen Porphyrii & Prædicamenta, qualia opera nullus veterum ei ascribit, hinc codicem recentiorum conjicio, qui tamen in memb. ibid. Arm. 4 cod. 100 memb.

6. In primum & secundum libros posteriorum analyticorum Aristotelis expositio. Recensent omnes supra laudati. Tholomæus: Fecit commentum in libros posteriorum. Logotheta: Super librum posteriorum. Bernardus: Super librum primum & secundum posteriorum. Idem Trivetus, Petrus Rogerius, Pignon, Valleoletanus & S. Antoninus.

Extant in variis biblioth. innumeri codd. MSS. In Navarr. a me visus fol. memb. Tit. Thomas super posteriora. Pr. Sicut dicit Aristoteles in principio Metaphysica hominum genus arte & rationibus vivit &c. ut in editis. In Sorbon. fol. memb. n. 867. In Regia, cod. 4968 fol. memb. sec. XIII. In Victor. cod. 625 fol. med. memb. Venum prostabat Paris. anno MCCCLII ex lib. mox cit. XVII pecias implens. Florent. ad S. Marci Arm. 4 cod. 18 memb. Ibid. cod. 21 memb.

Prodierunt typis Venetiis Guillelmi de Tridino de Monteferrato, 1489.

T. II. 1. In octo libros physicorum Aristotelis expositio. Pr. Quia liber physicorum cujus expositioni intendimus &c. Meminerunt Tholomæus, cap. 11: Scripsit etiam super philosophiam. Logotheta: Super librum physicorum. Trivetus: Exposuit libros philosophia plurimos, puta physicorum libros octo complere. Petrus Rogerius: Super libros physicorum. Idem Bernardus & S. Antoninus. Pignon: Scriptum super libros physicorum. Valleoletanus: Item super octo libros physicorum. Extant codd. MSS in Navarr. fol. med. memb. Idem ut in editis, ad cujus calcem: Explicit sententia super librum physicorum secundum F. Thomam de Aquino ord. Præd. Ibidem alius cod. memb. fol. mag. In Sorb. eodem cod. art. super laudato, & in altero n. 825 seculi XIII. In alio etiam ejusdem ætatis n. 760 ex legato Stephani de Gebennis qui florebat circa 1280. Venetiis apud S. Antonium Plut. 22 fol. memb. Item card. Bessario Pl. 13. Item apud S. Franc. a Vineâ. Florent. ad S. Marc. Arm. 4 cod. 17 in Physica Aristotelis & parva naturalia. Ibidem cod. 20 super librum Physicorum. memb. & cod. 23 memb. Venalis prostabat Paris. anno MCCCLII ex libro Rectoris univers. XI pecias constans.

Prodierunt seorsum Venetiis Scoti 1480 & 1504.

2. In libros quatuor de celo & mundo Aristotelis expositio. Pr. Sicut philosophus dicit in 1 Phys. Tunc opinamur cognoscere unumquodque. Non complevit tamen S. D. nisi usque ad lect. 8 libri 3. Finis: Manifestum esse quod sint elementa, & propter quid sint &c. De quo sic Tholomæus: Et super de celo & super de generatione, sed non complevit, & similiter politicam, sed hos libros complevit ma-

Nn ij

Sec. XIII. gister Petrus de Alvernia fidelissimus discipulus ejus magister in theologia & magnus philosophus, & deum episcopus Claromontensis. De isto Petro de Alvernia, vide inter falso nostris ascriptos. Logotheta: *Super libros de celo tres*. Trivetius: *Cæli & mundi primum, secundum & tertium*. Petrus Rogerius: *Super 4 lib. de celo*. Bernardus: *Super tres libros de celo & mundo*. Idem S. Antoninus. Pignon: *De celo & mundo*. Valleoletanus: *Item super tres libros de celo & mundo, quia morte præventus non scripsit super quartum*.

Quantum ad ea quæ sunt S. D. cum Ed. Rom. conveniunt codd. mss. Est insignis in Sorbon. fol. med. memb. n. 867 jam laudatus, in quo idem finis qui in Ed. Rom. & in margine infer. sic legitur: *Non habetur plus de Thoma de isto*. Et in margine superioris sequentis paginæ, hic est titulus: *Incipit super tertiam partem tertii & super quartum cæli & mundi editum a magistro Petro de Alvernia*. Et in altero cod. fol. memb. seculi XIII ex legato Godefridi de Fontibus, Eadem. In alio autem n. 760 ejusdem ætatis non sunt nisi Thomistica & abest supplementum. In Regia cod. 4967 fol. mag. memb. eleganti Ferdinandi regis sumibus scripto Neapoli anno MCCCXCIII, in quo textus Aristotelis integer in medio pagg. & circumcirca expositio B. Thomæ in 1, 2 & partem 3 & additur compertum esse nihil amplius ab eo de hoc fuisse scriptum.

Equidem in cod. Victor. 626 fol. mag. memb. & in duobus codd. mss. memb. in fol. gymnasium Navarr. omittitur illa pars commentarii in tertium S. D. & Petrus de Alvernia auctor dicitur expositionis in tertium & quartum, sed legenti patet hunc commentum illud S. D. incompletum in tertium solum interpolasse, & ita stylo suo concinnasse, ut tamen mentem S. D. pro posse assequi conatus sit. Itaque alii codd. mss. Sorbonico similibus standum est. Vide annotata nostra ubi de Petro de Alvernia. Venalis erat Paris. anno MCCCIII ex libro Rectoris XVIII peciis constants.

An revera morte præventus libros istos non compleverit S. D. an ut opinor, majoribus distentus complere neglexerit, judicent peritiores. Rector & universitas Parisiensis in epistola, quam Patribus ordinis in cap. gen. Lugduni anno MCLXXIV congregatis mox referenda scripsit, testatur Aquinatem cum Parisios ultimo reliquit, ipsis promississe hos in Italia complecturum se ac illis missurum.

Prodierunt cum additionibus Petri ad Alvernia. Venetiis, Junta, 1516 & antea Scoti. 1495.

3. *In libros de generatione & corruptione*. Pr. *Sicut tradit philosophus in 3 de anima, scientia secantur quemadmodum & res &c.*

In 2 Pr. *Postquam philosophus in 1 lib. determinavit de generatione &c.* De quibus Tholomæus artic. præcedenti. Logotheta: *Super primum librum de generatione*. Trivetius: *De generatione & corruptione libros duos*. Petrus Rogerius: *Super librum de generatione*. Bernardus: *Super librum de generatione & corruptione*. Idem S. Antoninus. Pignon: *De generatione & corruptione*. Valleoletanus: *Item super libros de generatione & corruptione*. Guillelmus de Toeco in processu canonizationis testis citatus & juratus dixit, *quod vidit eum scribentem super librum de generatione & corruptione, quod credit fuisse ultimum opus suum in philosophia &c.*

Extat hæc expositio in Regia cod. ms. cit. 4967 cum textu integro philosophi in medio pagg. caractere grandiori.

Prodierunt Venetiis, Petri Liechtenstein, 1498. Item 1565 fol. quæ ultima extat in Barber.

T. III. i. *In 4 libros Meteororum expositio*. 1 Pr. *Sicut in rebus naturalibus nihil est perfectum &c.*

II Pr. *Postquam philosophus determinavit de his qua gerantur in alto*.

III Pr. *Postquam philosophus determinavit de tenuo &c.*

IV Pr. *Postquam philosophus in superioribus determinavit de particularibus transmutationibus &c.*

De hoc opere sic Logotheta: *Super duos libros Meteororum*. Trivetius: *Meteororum primum & secundum*. Petrus Rogerius: *Super duos Meteororum*. Idem Bernardus & S. Antoninus. Pignon: *Meteorologicorum*. Valleoletanus: *Item super duos libros Meteororum solum, quia morte præventus non scripsit tertium & quartum*. Quibus si fides ut vix neganda videtur, sequitur commentum in tertium & quartum hujus ed. Rom. non esse S. Doctoris. Cujus autem sit non ita facile astrui potest. In cod. Navarr. supra laudato de celo & mundo sunt commentarii Petri de Alvernia in quatuor Meteororum libros, & in primum ac secundum quidem sunt omnino diversi: in tertium autem est idem qui in Ed. Rom. in quartum verò est alius.

Prodii Venetiis. 1561 fol. Extat Romæ in Barber.

2. *Commentaria in tres libros Aristotelis de anima*. 1 Pr. *Sicut docet philosophus in XI de animal. in quolibet genere rerum necesse est prius considerare communia &c.*

II Pr. *Postquam Aristoteles posuit opinionem aliorum de anima in 1 libro &c.*

III Pr. *Hic incipit liber 3 apud Græcos, & factis rationabiliter, ex hinc enim Aristoteles ad inquirendum de intellectu accedit &c.*

De his sic Logotheta: *Super secundum & tertium de anima, & in fine indicis: Lecturam super primum de anima F. Raynaldus de Piperno post eum legentem collegit*. Trivetius: *De anima secundum & tertium*. Et postea: *Expositio super primum de anima, quam F. Reginaldus ejusdem socius recollectit*. Petrus Rogerius: *Super secundum & tertium de anima*. Idem Bernardus, sed addit: *Item reportavit super primum librum de anima F. Raynaldus ejus socius*. Idem S. Antoninus. Pignon: *De anima*. Valleoletanus: *Item super tres libros de anima*.

Quales in edit. Rom. exhibent codd. mss. Sorbonicus n. 838 fol. med. memb. sec. XIII ad quorum calcem sic legitur: *Explicit sententia super librum de anima secundum F. Thomam de Aquino ord. Præd.* Victorinus 274 fol. par. memb. a fol. 1 ad 66: ad calcem idem quod in Sorbon. In Sanjacob. cod. fol. mag. pellibus vitulinis caractere Italico eleganti scriptus. Titulus: *Commentum D. Thomæ de Aquino in [tres] libros Aristotelis de anima feliciter incipit. Bonorum & honorabilium &c.* Codex videtur sec. xv. Sequuntur eodem codice: *De sensu & sensato. De memoria & reminiscencia*. Altero cod. fol. mag. memb. sec. XIII extat in tres libros de anima post Sigeri de Brabantia commentum in libros de generatione. Ad calcem sic legitur: *Explicit sententia super librum de anima secundum Fratrem Thomam de Aquino ord. Præd.* Venetiis apud S. Anton. plut. 4. Inter codd. mss. Bessarionis pl. 13. *Super 2 & 3 de anima & duos seqq.* Florent. ad S. Marc. Arm. 4 cod. 26 memb.

Venum prostabant Parisiis anno MCCCIII ex libro Rectoris jam cit. & XIX pecias implebant.

Prodierunt Venetiis, Liechtenstein, 1503, & Bononiæ 1575.

3. *In eos qui parva naturalia Aristotelis dicuntur libros expositio, & 1 in librum de sensu & sensato*. Pr. *Sicut philosophus dicit in 3 de anima sicut separabiles sunt res a materia, sic & que circa intellectum sunt &c.* Laudant, Logotheta: *Super*

librum de sensu & sensato. Idem Bernardus, Trivetius, & S. Antoninus, Pignon & Valleoletanus.

Extat in Sorbon. cod. ms. mox cit. n. 838. Tit. *Incipit scriptum F. Thomæ de Aquino super librum de sensu & sensato*. Pr. & c. eadem. Est etiam in Navar. codd. supra cit. totidem verbis. Venetiis apud S. Ant. S. Thomas in parva naturalia. plut. 6. Florent ad S. Marc. Arm. 4 cod. 25 hoc & sequens.

Venum prostabat Paris. anno MCCCIII ex lib. Rectoris cit. x peciis constants.

4. *De memoria & reminiscencia*. Pr. *Sicut philosophus dicit in 7 de histor. animal. natura ex inanimatis ad animata procedit &c.* Laudant iidem Logotheta: *Super librum de memoria & reminiscencia*. Idem Bernardus, Trivetius & S. Antoninus. Pignon & Valleoletanus.

Extat in cod. Sorbon. mox cit. ad cujus calcem sic legitur: *Explicit scripta F. Thomæ de Aquino ord. Præd. super librum de memoria & reminiscencia*. Et idem in Navarr. mox cit. In Victor. cod. 626 fol. mag. memb. a fol. 212 ad 231: *De sensu & sensato, De memoria & reminiscencia secundum egregium expositorem F. Thomam de Aquino &c.* Hæc pars codicis fuerat aliàs F. . . . ab Extra de terminis Gardavensibus ord. FF. Præd. Est sec. XIII. Eadem opera cod. 1004 fol. med. memb. Hoc eodem cod. sequitur de juventute & senectute, & dicitur ejusdem. Pr. *Sicut dicit philosophus 1 Phys. Innata est nobis via ex nobis notioribus &c.* Sic etiam in Navarr. *Explicit sententia super libro de senectute & juventute edita a F. Thomæ de Aquino &c.*

Mirum veteres non meminisse.

5. *In librum de somno & vigilia expositio*. Pr. *In priori libro determinavit auctor de quibusdam proprietatibus &c.*

Non meminerunt Logotheta nec Bernardus, nec S. Antoninus qui Bernardum excipit, sed annis 50 ante S. Antoninum meminerant Pignon, *De somno*, inquit, & *vigilia*, Et Valleoletanus: *Item super librum de somno & vigilia*. Certo hic editus sub nomine S. Thomæ non est Petri de Alvernia, cui alius tribuitur in codd. Navarr. & Sorbon. laudatis, scilicet hoc princ. *secundum philosophum 2 Phys. quæcumque movent mota &c.*

6. *In librum de somniis expositio*. Pr. *Determinato de somno, in hac parte determinare intendit de passione ejus qua est somnium*.

7. *In librum de divinatione per somnum expositio*. Pr. *Determinato prius de somno & quibusdam proprietatibus ejus, his determinat de quodam consequente &c.*

Horum antiqui non meminerunt. Valleoletanus sic habet: *Item super librum de morte & vita, & super alia parva naturalia*. Pignon solum laudat *De morte & vita*. Quod indicat jam ante 1400 quædam S. D. asserta, quæ jam non habentur.

Prodierunt in Parva naturalia commentarii, de sensu & sensu, de memoria & reminiscencia, de somno & vigilia cum additionibus Petri de Alvernia, & libro Proculi de causis ab Aquinate illustrato Venetiis, a 1505. Item 1566 fol. adjecto libello quodam *De motu caloris & lumine*.

T. IV. i. *In XII libros Metaphysicorum Aristotelis expositio*. Pr. *Sicut dicit philosophus in politicis suis, quando aliqua plura ordinantur ad unum &c.*

Meminit Tholomæus Hist. Eccl. lib. 22 c. 24. Isto autem tempore [Urbani IV] F. Thomas tenens studium Roma, quasi totam philosophiam Aristotelis sive naturalem sive moralem exposuit, & in scriptum sive commentum redegit, sed præcipue Ethicam & Metaphysicam quodam singulari & novo modo tradendos. Quibus verbis libros naturalium supra recensitos laudat generatim quidem, sed speciatim hos metaphysicorum. Meminerunt & alii, Logotheta:

Super Metaphysicam. Idem Bernardus, Trivetius, Pignon & S. Antoninus. Petrus Rogerius: *Super libros metaphysica*. Valleoletanus: *Super XII libros metaphysica*. Extant variis in bibliothecis codd. mss. In Sorbon. fol. med. memb. n. 818 optimæ notæ & sec. XIII Ed. Rom. omnino conformis nempe in 12 libros. Alter similis formæ memb. ejusdem ætatis n. 838, item in libros XII; & ad calcem legitur: *Explicit Metaphysica secundum F. Thomam de Aquino ordinis Præd.* Est & in Navarrica bis codd. fol. mag. memb. ejusdem circiter ætatis. Tit. *Sententia super libros Metaphysica Fratris Thomæ*. Hoc eodem volumine parte altera sunt commentarii Petri de Alvernia in eodem XII libros, qui nihil habent cum opere S. D. commune, quod notandum fuit ne quis existimet hunc Petrum aliquid suum in hoc S. T. opus contulisse. In Victor. cod. 624 fol. med. memb. sec. XIII in XII libros. In Sanjacob. duplex: primus fol. mag. memb. ad cujus calcem legitur: *Explicit expositio libri metaphysica edita a Fratre Thomæ de Aquino scripta a Johanne de Hans anno Dni MCCXCVII feria tertia post festum B. Bartholomæi*.

Alter est fol. med. pergam. Nescio quis ita scripsit initio: *Hic liber fuit compositus a F. Alberto episcopo nostri ordinis conventus Senonensis: & cuique fol. in superiore margine adjecit: Conventus Senonensis*. Conventus Senonensis codicem aliàs fuisse libenter concesserim: sed ut ut sit de isto Alberto episcopo nobis penitus ignoto, certum est opus esse S. Thomæ in XII metaphys. libros. Tertius ibidem est codex fol. mag. memb. sec. XIII ad cujus calcem legitur, sed alia manu: *Explicit expositio S. Thomæ super XII libros metaphysica*. Venetiis apud S. Anton. Plut. 13 fol. memb. Florent. ad S. Marc. Arm. 4 cod. 22 memb. *super metaphysicam & physicam*. Item cod. 24 memb.

Hi commentarii venales erant Parisiis anno MCCCIII ex lib. Rect. univers. 53 peciis constantes.

2. *Liber de ente & essentia*. Pr. *Quia parvus error in principio*. In hac edit. Rom. adduntur commentarii Thomæ de Vio nostri cardinalis S. Xysti.

Hujus operis S. D. meminerunt & luculenter quidem Tholomæus Hist. Eccl. lib. 23 cap. 12. *Tractatus de ente & essentia, quem scripsit ad Fratres & ad socios nondum existens magister, qui sic incipit: Quia parvus &c.* Quibus verbis indicat a S. D. tum juvene editum ante 1253, quo Parisios venit sententias publice lecturus. Logotheta: *De ente & essentia ad Fratres socios*. Sed censeo erratum esse fortè typorum apud Baluzium & legendum *essentia*, ne bis idem repetatur. Bernardus: *Tractatus de quidditate entium, seu de ente & essentia ad Fratres & socios, qui incipit ut supra*. Idem S. Antoninus. Pignon: *De ente & essentia*. Valleoletanus ut Bernardus. Extant passim in bibliothecis innumeri cod. mss. Florent. in Medic. Plut. 84 cod. 20 in 8 papyr. Item ad S. Marc. Arm. 4 cod. 15 memb. & cod. 16 papyr. Ibid cod. 100 memb. sec. XIV.

3. *In librum de causis expositio*. Pr. *Sicut philosophus dicit in 10 Ethic. Ultima felicitas hominis consistit in optima hominis operatione*. Meminerunt Tholomæus lib. 23 cap. 14. *Item super librum de causis*. Idem Logotheta, & Petrus Rogerius. Bernardus: *super librum de causis & propositiones Proculi*. Idem S. Antoninus, sed legit *Procli*. Pignon: *De causis*. Valleoletanus: *Super librum casuarum*.

Extant passim in biblioth. codd. mss. In Sorbon. cod. jam cit. n. 858. Ad cujus calcem: *Explicit scripta F. Thomæ. Nota hunc librum de causis esse Procli, qui propositiones sibi invicem concatenatas, singulas incipientes ab omni, omne, omnia, omnes, ex ordine profert & deducit*. Item alio cod. jam

58c. XIII. cit. n. 1 p. 818 ex legato Petri curati de Farbu. Notatur ad calcem hunc librum ex Arabico esse translatum, & in Græco penitus non haberi, unde videtur ab aliquo philosophorum Arabum ex libro Procli qui intitulatur *Elementatio theologica exceptus*. Est & tertius codex absque numero ejusdem circiter ætatis ex legato Godefridi de Fontibus jam anno 1280 clari. Item in Navarr. duplex fol. med. memb. cum aliis ejusdem. Venum prostabat Parisi. anno mccccii ex libro Rectoris cit. vi peciis constans.

Venetis inter codd. card. Bessarion. Plut. 13 fol. memb.

T. V. i. In decem libros Ethicorum Aristotelis expositio. Pr. Sicut dicit philosophus in principio *Metaphys. sapientis est ordinare*.

Recentent Tholomæus jam supra laudatus. Logotheta: *Super librum Ethicorum*. Trivetus: *Ethicorum libros decem*. Idem Bernardus & S. Antoninus. Pignon: *Super Ethicam*. Valleoletanus: *Item super libros decem Ethicorum*.

Extant codd. mss innumerati. In Sorbon. duplex fol. med. memb. sec. xiiii & melioris notæ, unus n. 805, alter n. 761 ad quorum calcem legitur: *Explicit sententia libri Ethicorum a F. Thoma de Aquino edita*. Unus est ex legato Stephani de Gebennis circa 1280 florentis. Est & tertius ejusdem circiter ætatis absque numero fol. med. memb. Tit. *Scripta sive glossa super novam translationem Ethicorum Thoma de Aquino*. Sunt in Navarr. duo, primus fol. med. memb. Tit. *F. Thomas de Aquino super x Ethicorum libros*. Alter, sed recentior chartaceus scriptus 7 maii 1446 ut ibidem notatur. In Victor. cod. 1170 fol. par. memb. sec. xiv, sed abest nomen auctoris. In Reg. cod. 4752 fol. mag. memb. sec. xiv a fol. 1 ad 76. In Sanjacob. duplex fol. med. memb. uterque seculi xiv, sed post canoniz. scriptus. Item in decem libros. In Bib. Eccl. Turon. n. 188 cod. ms in papyr. fol. *super Ethica* sec. xv ineuntis. Venum prostabat Parisi. anno mccccii ex lib. Rectoris cit. xxxviii pecias implens & alias viii pro tabula. Venetiis apud S. Antonium fol. memb. plut. 2, 3 & 4, & apud nostros SS. Jo. & Pauli, in decem libros Ethicorum Plut. 4.

Prodierunt Venetiis 1519. Item 1595 fol.

Seculo xv quidam hos libros contraxerat, & extat codex chartaceus in Sorbon. fol. med. Tit. *Artificiosum compendium librorum Ethica Aristotelis & Thoma Aquinatis ejus expositio*. Pr. *Quia omnis ars quæ est recta ratio scibilibus*. Ad calcem sic legitur: *Explicit compilatio Ethica summe utilis omnibus hominibus inniti volentibus virtutibus, & bene regere proprias personas in vita ista sine crimine coram Deo & hominibus, alios dirigere & instruere salutaribus moribus, & vivere vita propria scilicet intellectus*. Qui liber prodit sub nomine sancti doctoris in incunabulis typographiæ absque anno & loco apud Laurentium Philippi char. Goth. Extat hæc editio apud nostros Rotomagenses.

2. In octo libros Politicorum Aristotelis expositio. Pr. *Sicut philosophus docet in 2 Phys. Ars imitatur naturam*. Editores Romani expositionem in octo libros ut S. D. proferre videntur, quamvis omnes antiqui solum in quatuor priores ei tribuant. Logotheta: *Super politicam libros quatuor*, Petrus Rogerius: *Super quatuor Politica*. Sic in Ms. Bernardus: *Super quatuor libros Politicorum*. Idem S. Antoninus. Pignon non distinguit, *super politicam*. Valleoletanus: *Item super libros Politicorum quatuor, quia preventus est morte, & alios non complevit*. Crediderim potius mortem non obtulisse, sed vel in quatuor priores expositionem sufficere existimasse, vel majoribus quæ moliebatur operibus Summa præsertim theologica dissentum hæc mi-

nora reliquisse. Fatendum tamen jam circa medium seculi xv Expositionem super quatuor posteriores libros sub nomine S. Thomæ profuisse, extat enim codex ms chartaceus in Sorbon. in quo exhibetur, & ad calcem sic legitur: *Explicit commentum politica eximii sacre theologiae doctoris B. Thoma de Aquino ordinis sacri FF. Predicatorum scriptum pro M. N. Guillelmo Ficheto A. D. 1455 die 28 oct. b.* In Regia codex est insignis n. 4752 fol. mag. memb. sec. xiiii vel xiv in x *Ethicorum*, & in libro *Politico Aristotelis*. De quo codice mox agemus. In Sorbon. item codex antiquus fol. par. memb. n. 1 p. * *ex legato Henrici de Ecclesia S. Martini Contracensis decani*, estque commentum F. Thoma de Aquino in 10 *Ethicorum libros & quatuor tantum Politicorum*: eodem cod. ejusdem Aquinatis in *tres libros de anima, & de memoria & reminiscencia*. Venum prostabat Parisi. anno mccccii ex lib. Rectoris cit. cumque xii pecias tantum impleteret, in iv priores tantum fuisse conjici potest. Apud nostros Sanjacobos Parisienses extant cod. ms fol. mag. memb.

Prodierunt Venetiis 1563 fol. quæ extat in Barber. Item 1595 fol.

Si fides Alvæ Sol. Verit. Rad. 81 col. 838 nostrarum Theophilus Cremonensis de quo supra, in Prologo super libros Physicorum S. D. quos edidit Venetiis anno 1471 fol. (neque enim hæc mihi occurrit editio) sic præfatur: *Erunt hæc D. Doctoris in Aristotelis libros commentaria, quæ a me diligentius pluribus simul exemplaribus collatis emendata &c. Primò videlicet Commentaria in octo libros physicorum, duos tantummodo de cælo cum tertio dimidiato, in duos de generatione, in duos Meteororum, reliquos enim duos arbitrator ipsum non commentasse, morte verante, sicut nec in ultimos cæli ob eandem causam commentationem perfecit. In tres de anima. In libellos de sensu & sensato, ac de memoria & reminiscencia. In decem libros metaphisicæ, quibus commentaria in librum de causis constitent. In decem libros Ethicorum: in duos solummodo Politicorum cum majore parte tertii: hos namque solos reperi D. Doctorem accuratissime me commentasse, licet nonnulli asserant ipsum in omnes Politicorum libros commentaria edidisse: sed si sic volunt, referant obsecro, unde tanta obrepit commentariis diversitas post dimidiatum tertii libri commentationem. Commentatio itaque illa non D. Doctori, sed doctissimo viro Petro Alvernati ordinis Prædic. qui in suis commentariis pro posse divinum Doctorem secutus est, ascribenda est, reliquis enim Petri commentationibus hæc in Politicorum libros commentationum suppletio plurimum alludit. In primum etiam librum perihermenias cum secundi particula, & in duos posteriorum Analyticorum. Quæ verò commentaria S. D. naturæ concedens imperfecta reliquit, ea vel ex commentariis ejusdem Petri, vel gratiæ Dei Esculani perficere curabimus &c.*

In ea verò censura Theophili quædam displicent, sed & quædam arident. I Quod in decem libros Metaphisicæ tantum scripsisse sanctum doctorem videatur affirmare non placet, nisi sit erratum Alvæ, nam in duodecim commentarios perfecisse testantur veteres catalogi, & codd. ms ejus ætatis fidem faciunt. II Quod in iv priores Politicorum libros integre S. Thomam non scripsisse asserit, ferre consentio: nam in codice Regio supra citato 4752 bonæ notæ commentarius solus in primum & secundum & in tertium ad finem lectionis sextæ tantum sancto doctori ascribitur: unde ibi sic legitur: *Explicit sententia libri politicorum*. Cætera

verò ad finem libri octavi, quamvis eadem sint quæ sub nomine S. Thomæ exhibentur in editis, non illi; sed Petro de Alvernia ascribuntur. Sic enim habetur ad calcem: *Explicit scripta super libros politicorum edita a magistro Petro de Alvernia*. Tamen propter auctoritatem tot testium, qui constanter asserunt S. Thomam in quatuor priores libros scripsisse, peritiorum ordinis virorum diligentiori disquisitioni & arbitrio id totum visum est relinquendum. Taceo quod Theophilus Petrum de Alvernia dicit ordinis Prædicatorum, licet non fuerit: antiquus enim est error a nostro Baltazare Werlino Add. II ad Tritemium primum prolatus, & a Leandro Alberto exceptus: in cæteris facile illi ascriptum. Altera hujusmodi editio fertur ibidem. 1493.

In librum Perihermenias & in libros Posteriorum, Venetiis 1496 cum QQ. nostri Dominici de Flandria.

In libros viii Physicorum Coloniae, 1480. In libros de cælo & mundo, 1486. In eisdem Venetiis, 1495. In libros de generatione & corruptione, Venetiis, 1498, apud, Lichtenstein.

In tres libros de anima, & de cælo & mundo commentarii prodierunt Parisiis, 1539 fol.

In Parva naturalia Paduæ, Hieron. de Durantis, 1493.

In xii metaphisicorum Venetiis 1560 fol.

In viii libros Politicorum cum præfatione Nimiræ, 1500.

Non omnittendum hic quod universitas Parisiensis post obitum S. Thomæ scribebat capitulo nostro generali Lugduni ad pentecosten anni mclxxiv coacta. Sic enim petebat in epistola: *Humiliter supplicamus, ut cum quedam scripta ad philosophiam spectantia Parisius inchoata ab eo, in suo recessu reliquerit imperfecta, & ipsum credamus ubi translatus fuerat complevisse, nobis benevolentia vestra cito communicari procuret: & specialiter super librum simplicii, super libros de cælo & mundo, & expositionem Timæi Platonis, ac de aquarum conductibus & ingeniis erigendis, de quibus nobis mittendis specialis promissione fecerat mentionem. Si qua similiter ad logicam pertinentia composuit, sicut quandorecessit a nobis, humiliter petimus ab eodem, vestra benignitas nostro communicare collegio dignetur*. Ex quibus colligas quanti Parisiis habitus sit ejus in libros de cælo commentarius, quem ab eo perfici tam instanter petierant academici. Cætera opuscula si inceperat, cum altera vice Gallias reliquit, jam deperdita sunt. De ingeniis erigendis interpretor machinas ad aquas vel alia gravia sursum attollenda, ut supra ubi de Alberto Magno, cui simile opus tribuunt, annotabam: librum verò simplicii illum scilicet quem hic super prædicamenta Aristotelis scripsit, ac tum recens e Græco Latine versus erat anno mclxvi.

T. VI. & T. VII. Scriptum in iv libros sententiarum Petri Lombardi. Principia.

I. Ego sapientia effudi flumina.

II. Spiritus ejus ornavit cælos.

III. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur.

IV. Misti verbum suum & sanavit eos.

Recentent omnes, Tholomæus lib. 22 c. 21. *Intra* (id est intra annos quibus legebat sententias Parisiis juxta modum loquendi tum usu receptum) *magisterium quatuor libros fecit super sententias, videlicet primum secundum tertium & quartum*. Et addit lib. 23 c. 15. *Scripti etiam eodem tempore quo fuit Romæ, de quo dictum est supra (scilicet circa 1262.) jam magister existens primum super sententias, quem ego vidi Luca, sed inde substratum nunquam ulterius vidi*. Logotheta: *Quatuor libros super sententias*. Trivetus: *In primis namque super libros sententiarum quatuor scriptum fecit*.

Petrus Rogerius: *Quatuor scripta super sententias*. Guillelmus de Tocco: *scripsit in Bacellaria, & in principio sui magisterii super quatuor libros sententiarum opus stylo disertum, intellectu profundum, apertum intelligentia, & novis articulis dilatatum &c.* merito legenda. Idem Bernardus, qui & addit de altero in primum sententiarum scripto eadem quæ Tholomæus, seu ut scribit Bartholomæus, quod fuit revera ejus nomen per syncopen Italis familiarem mutatum in Tholomæi. Idem Pignon, Valleoletanus, & S. Antoninus.

Innumeri prostant in Bibliothecis codd. ms. Venales erant Parisiis ex libro Rectoris universi. ante 1300. Sic enim in eo legitur: *Hæc sunt scripta F. Thoma de Aquino super textum sententiarum super 1 librum xxviii pecias. Super secundum xlvii pecias. Super tertium 1 pecias. Super quartum lxxxii pecias. Sic in 1 instrumento: in altero anni 1303. Item in 1 sententiarum Thoma xxxviii pecias. Item pro secundo sententiarum xlvii pecias. Item pro tertio sententiarum 1 pecias. Item super quartum sententiarum xxiiii & xiiii pecias. In Bibl. S. Catharinæ vallis scholarium juxta recensionem codd. mss qui aderant anno 1288 die jovis ante nativit. B. V. sic legitur in indice eo die confecto memb. *Item habebamus scriptum Fratris Thoma super 1 sententiarum in uno vol. Item scriptum ejusdem Fratris super 2 & 3 sententiarum in uno vol. Item scriptum ejusdem Fratris super 4 sententiarum cum aliquibus questionibus in uno vol.* In Vict. cod. 617 memb. fol. med. *In prim. sententiarum* scriptum anno 1304 ut ibi bib. prima manu legitur. cod. 628 simili & ejusdem antiquitatis; *secundum*. cod. 629 memb. qui videtur antiquior; *in quartum*. Antea hic fuerat nostrorum Sanjacobeorum sed Victorinis venditus a priore F. Martino Billorini S. T. M. de consilio patrum pro pretio sex scutorum in auro pro reparanda sua bibliotheca, ut in fine legitur, anno 1420. In Sorbon. quamplures ætatis auctoris, ut & in Navarr. in ista inter alios codex fol. memb. scriptus anno mclxxxii eleganti caractere, estque scriptum in quartum sententiarum.*

In Sanjacob. jam supersunt tantum codices ms memb. duo *super secundum sententiarum*. unus fol. mag. alter fol. med. Item duo *in tertium* fol. med. Item duo *super quartum*, alter fol. mag. alter fol. med. omnes seculi xiiii.

Florent in Medic. Pl. 26 in *secundum*. fol. In eadem Pl. 83 extat in *quartum* sed characteribus Græcis. Pr. *Σαφεινὸν* &c. Finis ad *ἰσχυρὰ ἀπειρά*. In S. Marc. Arm. 3 codd. 40, & 42. *Super quartum*. Venet. apud S. Anton. Plut. 13. *Super quartum*. Apud SS. Joan. & Paul. Pl. 7. *Super tertium*. fol. memb. & inter codd. card. Bessarion. Pl. 13 in *quatuor*. fol. memb. Apud S. Georg. in Alga. in 2. *sententiarum*.

In bib. Eccl. Turon. tres codices memb. fol. sec. xiv in *primum secundum & tertium*.

In bib. Eccl. Carn. codex unus in fol. memb. sec. xiv. in *quartum*.

Typis prodierunt in *quatuor sententiarum libros* Scripta, Moguntia, Petri Scoeffer, 1469 fol.

Venetis, Joann. de Colonia & Nicolai Genfon, 1481 fol. Iterum 1486 fol.

Rursus ex recognitione Timothei Veronensis, editionem curante Boneto Locatello presbytero typis Octav. Scoti, 1497 fol.

Ibidem 1500 & 1501 fol.

Ib. Octav. Scoti & Georgii Arrivabeni 1514 fol. Basileæ 1492.

Parisiis 1574 in 8.

Ibid. ex recognitione nostri Joan. Nicolai cum notis ejusdem, apud Societ. 1659. fol.

EDITIONES SINGULARES ANTIQUÆ. *Super secundum sententiarum*. Bononiæ, Benedicti Hæctoris, 1494.

- Super tertium.* Coloniae Joannis Coel. 1476. Basileæ 1489.
 Venetiis, Hermannii Liechtenstein, 1490.
 Ibid. Simonis de Luere 1503 fol.
 T. VIII. *Questiones que disputata dicuntur.*
 1. De potentia Dei *Q. Q.* 5.
 2. De malo *Q. Q.* 16.
 3. De spiritualibus creaturis. *Q.* 1.
 4. De anima. *Q.* 1.
 5. De unione verbi. *Q.* 1.
 6. De virtutibus in communi. *Q.* 1.
 7. De veritate *Q. Q.* 29.

De his sic Tholomæus lib. 22 c. 22. *Post hæc ipse magistrato [anno 1257] fecit questiones de veritate, scilicet Parisiis. Addit enim: Post tertium annum sui magisterii rediit in Italiam &c. Et c. 39 seq. Tempore Clementis IV fecit etiam tunc temporis Questiones de spiritualibus creaturis, de malo & de virtutibus. Et lib. 23 c. 11. Hoc etiam tempore [circa Gregorii X tempora] disputavit questiones de potentia Dei & creatura. Rem distinctius narrat Logotheta: De questionibus disputatis partes tres. Unam disputavit Parisius scilicet de veritate, aliam in Italia scilicet de potentia Dei & ultra, aliam item Parisius scilicet de virtutibus & ultra. Trivetius fere idem sed clarius: scripsit & primam partem de *Q. Q.* disputatis, de veritate & ultra, quas Parisius disputavit. Item secundam partem de *Q. Q.* disputatis de potentia Dei & ultra, quas in Italia disputavit. Item & tertiam partem de *Q. Q.* disputatis, quarum initium est de virtutibus, quas disputavit cum secundo Parisius legeret. Ex his supra evincebamus bis S. D. Parisiis studium Sanjacobeum rexisse, prima vice cum magisterii agones sustineret a 1257 ad 1259 aut 1260, tumque cathedram videtur cessisse F. Hannibaldo Romano postea cardinali amico suo intimo: altera vice a 1269 ad 1271, tumque cathedram cessit F. Romano de Roma de quo supra sibi etiam familiarissimo. Alii tempora non distinguunt.*

Bernardus: *Scriptis etiam idem doctor non parva volumina questionum de diversis materiis per diversos articulos distinguens & prosequens & elucidans veritatem, qua intitulatur Q. Q. de veritate, Q. Q. de potentia Dei, item Q. Q. de anima, item Q. Q. de virtutibus, item Q. Q. de malo, item Q. Q. de spiritualibus creaturis.* Eisdem numerat Pignon. Valleoletanus addit *Q. Q. de unione verbi incarnati*, quam ut pote unicum sub quodam aliarum titulo comprehendit, qui speciatim non recensent. S. Antoninus eadem quæ Bernardus. Ex libro Rectoris universitatis Parisiensis. venales erant ante 1300 fere totidem codd. mss & singulis pretium murui a studentibus solvendum præscribitur sic.

Item questiones F. Thoma de veritate continent lxxv pecias. Mutuum iij solidi.

Item Q. Q. de potentia Dei xxviii pec. mutuum xliii denar.

Item Q. Q. de spiritualibus creaturis v pec. iii den.

Item Q. Q. de anima & de virtutibus xxiv pec. xii den.

Item Q. Q. de malo xxviii pec. xliii den.

Idem fere habetur in altero instrumento ejusdem libri rectoris anni 1303. Ad illam codd. ms distinctionem pro diverso questionum titulo alludere videtur Petrus Rogerius in suo S. D. panegyrico, cum in totidem volumina discernit sic, *Questiones de veritate, item questiones de potentia Dei, item questiones de anima, item questiones de virtutibus, item questiones de malo, item questiones de spiritualibus creaturis.* Quas fortè totidem voluminibus distinctas in suo museo habebat. Nec scrupulum quis moveat quod non meminerit questionis de unione verbi: ea enim ut dictum est cum

aliquibus aliarum fortè cum qq. de potentia Dei juncta erat, sic in codd. ms *questio de demonibus*, modo cum *Q. Q. de spiritualibus creaturis*, modo cum *questionibus de malo* juncta reperitur.

Codd. mss innumeri extant in Bibl. Hi a me Parisiis visi. In Sorbon. i cod. fol. mag. memb. n. 131 ex legato Godefridi de Fontibus circa 1280 scriptus estque, prima secundæ S. D. ad cujus calcem *Questiones de potentia Dei F. Thoma de Aquino ord. FF. Præd.*

Alter fol. mag. memb. n. 26. ex legato Sigeri de Cortraco decani Cortracensis & socii Sorbon. qui ex actis ejus gymnasii ætate S. Thoma florebat. Infunt solum *Q. Q. de potentia Dei F. Thoma de Aquino &c. ut sup.*

III. Eiusdem formæ n. 137 sec. XIII. *Q. Q. de potentia Dei & de malo & de demonibus.* Ad singulas dicuntur Fratris Thomæ.

VI. Similis formæ ex legato Stephani de Bisuntio anno 1280 florentis. *Questiones de veritate F. Thoma.*

V. Similis ex legato Joannis Roerii 1480 florentis, sed codex longe antiquior & ut videtur sec. XIV. *Questiones de malo.*

VI. Similis n. 751 videtur sec. XIII. *Q. Q. de anima, de virtutibus, de unione verbi incarnati, de substantiis spiritualibus, de demonibus, de malo.*

In Navarr. tres sunt codd. mss fol. mag. seculi XIII aut IV ineuntis, at tantum *Q. Q. de veritate & de malo.*

In Sanjacob. tres codd. ms. Primus fol. mag. memb. emptus anno mccc sed antiquior. *Q. Q. de veritate. De spiritualibus creaturis. De potentia Dei. De anima. De malo. De virtutibus.* Alter fol. med. memb. *De veritate. Tertius fol. mag. memb. De spiritualibus creaturis. De virtutibus.*

Apud Augustinianos ad pontem novum cod. ms fol. memb. n. 219 vel 270 post quædam opuscula S. D. *Item Q. Q. disputata ab eodem doctore B. Thoma de Aquino, de virtutibus & de unione verbi.*

In Victor. cod. 630 fol. mag. memb. olim in duo voll. distinctus. Sunt primo *questiones disputate de potentia: 2. questiones de veritate, F. Thoma.* Codex est sec. XIII aut XIV ineuntis.

Alter ibidem codex 633 fol. med. memb. *Q. Q. de malo, de anima, de virtutibus, de spiritualibus creaturis.* Scriptus est post canonizationem: nam S. Thomas eodem caractere dicitur.

In ind. codd. mss Angliæ T. I P. I. 2048. *F. Thoma de Aquino Q. Q. de anima, de virtutibus, de amore [leg. de unione] verbi incarnati, de spiritualibus creaturis.*

P. II. 444. *De potentia Dei. De malo. De spiritualibus creaturis. De virtutibus. De anima.*

N. 563. *Q. Q. disputata Thoma Aquinatis de veritate. De scientia Dei [vid. leg. potentia.]*

N. 544. *Q. Q. 29. Aquinatis disputata de veritate, scientia Dei &c. idem erratum quod in art. super.*

N. 1335. *Q. Q. de veritate secundum Thomam de Aquino. fol.*

N. 1339. *Aquinas de veritate. fol.*

P. III n. 178. *Thomas Aquin. de veritate.*

N. 1782. *Aquinas de potentia Dei. De virtutibus. De unione verbi. De spiritualibus creaturis. De malo.*

N. 2022. *Q. Q. Fratris Thoma disputata.*

T. II P. I n. 1915. *Thomas Aquin. de spiritualibus creaturis fol.*

Append. in addendis ad n. 9237 de *spiritual. creatur. Q. Q. de anima & de virtutibus.*

Florentiæ in Medicea. Plut. xxvi n. 8 codex memb. fol. *Questiones de malo* Apud S. Marcum Ann. IV

Ann. IV n. 33. *Questiones de spiritualibus creaturis S. T. charta sec. xv.*

Venetiis apud S. Antonium, Plut. xiii, *Q. Q. disputata F. Thoma* fol. mem. Apud SS. Jo. & Paulum *Q. Q. disputata* fol. mem. Plut. vii. Inter codd. mss card. Bessarionis Plut. xiii *Q. Q. de veritate & de potentia Dei*, fol. memb. Ibid. omnes voll. 11 memb.

In Bibl. Patavina apud Tomasinum p. 7 a. *Q. Q. disputata de malo & de potentia Dei* voll. 11 fol. mem. p. 57 b. *de veritate* fol. mem. P. 7 *Q. Q. disputata* voll. 11 fol. mem.

Typis prodierunt omnes. Romæ, Arnoldi Panartz, 1476 fol. voll. 11: quæ editio extat Parisiis in Regia nn. D. 47 & 48.

Est antiqua alia editio hoc titulo: *Incipit liber de malo disputatus a ven. & illustri doctore S. Thoma de Aquino, quem per diversas divisit questiones, sive materias. Ad calcem: Impressum est totum opus ac completum per me Arnoldum thet Hoernen, fol. par. char. Goth. absque anno & loco: extat in Navarr. Ibid. sequens*

Q. Q. disputata angel. D. S. Thoma Aquin. ord. Præd. per sacrarum literarum professorem mag. Theodoricum de Susteren conventus Coloniae. ejusdem ordinis regentem in luculentam exerta consonantiam, de potentia Dei, De malo, De unione verbi incarnati, de spiritualibus creaturis, de anima, de virtutibus, fol. par. char. Got. absque anno loco & nomine tythothetæ, qui videtur idem.

Eisdem prodidisse certum eodem Theodorico curante cum altero volumine *De veritate*, Coloniae, Henrici Quentel, 1499, 1500 & 1508 fol.

Rursus revise & emendata per magistrum ordinis *F. Vincentium Bandellum de Castro novo*, Venetiis, Hæf. Octav. Scoti, 1503, fol. voll. 11. Quam editionem vidi apud nostros Cabellionenses anno 1681.

Rursus recognoscere F. Joanne Evinckel in conventu Argentinenfi theologiæ professore ac regente, Argentina, Martini Flach, 1507, fol. quæ editio apud nostros Rotomagenses.

Parisiis, Francisci de Honoratis, 1557 fol. Editio elegans, quæ apud nostros Parisienses ad S. Honorati.

Lugduni, 1569 fol. quæ apud nostros Rotomagenses.

T. IX. *Summa catholica fidei contra gentiles cum commentariis F. Francisci Ferrariensis ordinis Prædicatorum generalis magistri. Pr. Veritatem meditabitur guttur meum.*

Laudant omnes, Tholomæus Histor. Eccl. lib. 22 c. 24. *Scriptis etiam tempore ejusdem pontificis [Urbani IV] librum contra gentiles. Logotheta: Opus contra gentiles, quod continet quatuor libros. Guillelmus de Tocho: Scriptis etiam librum qui intitulatur contra gentiles stylo disertum & rationum novitate & subtilitate profundum, in quo miro modo ostendit, quod ex proprio ingenio habuit, & quod raptu mentis in Deum orationibus impetravit &c. plura. Bernardus: Scriptis & librum qui intitulatur Summa contra gentiles, quem in quatuor libros distinxit in uno tamen volumine. Est autem opus hoc stylo disertum & rationum novitate & subtilitate profundum &c. ut de Tocho: Nec videatur alicui absurdum, quod S. D. tam in scriptis quam in Summa sepius, ubi ad propositum venit, utatur scientiis secularibus & verbis ethnicorum philosophorum: cum ab eodem intellectu divino substantia omnium scientiarum prodeat, a quo divina scientia veritates emanant, cui omnes scientia jure subserviunt, ut ancilla domina. S. Antoninus excipit totidem verbis. Trivetius: Item contra gentiles iv libros scripsit. Petrus Rogerius: contra gentiles. Sic precise Pignon: con-*

tra gentes. Valleoletanus: *Scriptis & Summam que intitulatur contra gentiles, in qua sic hereticorum errores scripturae sue falce acutissima extirpavit, sic contra paganorum & gentilium stultitiam & artem & gladio doctrinae sue prevaluit, quod in tali conspectu sibi hactenus nullus similis fuit.* Quibus addit quæ Guillelmus & Bernardus, & tandem vult tum huic Summæ incubuisse, cum ad S. regis Ludovici mensam accumbens, erupit in hanc vocem, *modo conclusum est contra hæresim Manichæi, quæ fufius refert alibi legenda. In proc. canoniz. n. 67. Item dixit F. Antonius de Brixia ord. Præd. quod audivit a F. Nicolao de Marsiliaco consiliario & capellano regis Cypri ord. Præd. qui fuit Parisiis discipulus dicti F. Thoma, magna sanctitatis & scientiæ, qui dicto deponenti dixit cum lacrymis: F. Antoni ego fui cum F. Thoma Parisiis, & coram Deo dico, quod nunquam vidi hominem tante puritatis & paupertatis amatorem: quia cum scriberet & componeret librum contra gentiles, non habebat chartas, sed in schedulis scribebat ipsum, cum tamen certum erat quod potuisset habere, sed de temporalibus non curabat. Itæ testis idem dixerat superius n. 66. Sed si tum hoc opus meditabatur aut delineabat, certe ex fide Tholomæi non accuravit, nec ultimam manum admovit, nisi e Galliis in Italiam redux, quam jam repetierat anno 1262.*

Innumeri sunt in Bibl. codd. mss ejus ætatis, ubi suscipiatur nova editio merito consulendi. In Sorbona sunt minimum sex ab iis ejus collegii sociis legati, qui S. D. viventem viderant, omnes fol. memb. & optima notæ. Tit. in omnibus: *Incipit liber de veritate catholicae fidei contra errores infidelium editus a F. Thoma de Aquino ord. Frat. Præd. i ex legato Godefridi de Fontibus. 2 n. 1 Nicolai de Barroductis. 3 n. 89 Giraudi de Brolio in Alvernia. 4 n. 3000 Reignerii de Colonia. 5 n. 3001 ejusdem ætatis ac superiores. 6 n. 3002 ejusdem antiquitatis, sed in his duobus non indicatur quis legaverit. Notandum verò maxime quatuor operis libros quolibet codice eoque non mole magno contineri, licet in pluribus alia opuscula S. D. vel aliorum addita sint, quod & in sequentibus observabis. In Augustin. ad pont. nov. n. 216 ejusdem rationis.*

In Navar. sunt duo ejusdem rationis ac Sorbonici; in Victor. duplex, alter n. 631 sec. XIV post canonizationem S. D. scriptus, aliàs nostrorum Sanjacobeorum Paris. a priore F. Martino Billory venditus de consensu magistrorum & baccalaureorum pretio quatuor scutorum in auro de curo D. N. regis anno 1420: alter seculi XIII n. 632 ac melioris notæ. Apud nostros Sanjacobeos Parisiën. duo codices fol. mag. memb. alter videtur sec. XIII, alter verò sec. XIV & post canonizationem scriptus. In Colbett. n. 1090 etiam sec. XIII fol. med. memb. Ibid. alius codex n. 3171 & 2304 tertius, & quartus n. 1382 fol. mag. memb. Venetiis apud S. Anton. Plut. 13 fol. memb. & Pl. 14. Item card. Bessario Pl. 13. Item S. Georgii in Alga, semel. Item S. Francisci a Vineâ. Florent. in Medic. Plut. 26 cod. 9 fol. & 10 in 4 utroque memb. bis eodem titulo. Remis in Bibl. cathedr. Eccles. n. 140.

Venale hoc opus profatab Parisiis ante mccc & iterum mccciii ex libro Rectoris univers.

Prodiit hoc opus de veritate religionis Christianæ contra gentiles. In inc. typog. absque anno loco & nomine Typographi, in fol. chart. imper. absque num. & reclam. quæ editio in Navar. tum Romæ, 1476 fol.

Venetiis, Joan. de Colonia, 1480 fol.

Coloniæ, Henr. Quentell, 1497. Iterum 1499.

Lugduni, Juntæ & socior. 1521 8. Rursus 1566

fol.

fol.

fol.

fol.

fol.

fol.

fol.

fol.

fol.

Parisiis cum commentariis Silvestri Ferrariceni apud Joan. Foucher, 1552 fol.

Ibidem: *Quaestiones quodlibetales duodecim*. Pr. *Quaestum est de Deo Angelo & homine*.

Meminerunt Tholomæus lib. 23 c. 15 *Hic etiam notavit suas quaestiones de Quolibet, in quibus multa dubia declaravit, magnaque in eisdem scientia continetur*. Logotheta: *Undecim Quolibet disputati*. Guillelmus de Tocho: *Quaestiones de quolibet*. Bernardus: *Item scripsit undecim quolibet disputata*. Trivetus: *Item disputationes XI de quolibet, quarum sex Parisius, & quinque determinavit in Italia*. Petrus Rogerius: *Item XI quolibeta disputata*. Pignon: *Item duodecim quolibeta*. Valleoletanus: *Item scripsit undecim quolibeta*. S. Antoninus: *Item scripsit duodecim quolibeta disputata*.

Nec existimet lector inter *hōs ἀριθμῶν* esse quod alii XI tantum, alii XII numerent, non enim propterea plures ab his aut pauciores ab illis agnoscuntur. Qui enim XI tantum laudant, duo ex illis simul jungunt, ut in suis mss codd. copulata videbant: qui vero XII, illa eadem duo distinguunt, ut in suis codd. distincta erant. Quod ex pluribus codd. mss etiamnum servatis facile evincitur.

In Sorbon. est codex fol. mag. memb. n. 3003 ex legato Sigeri de Cortraco supra laudati anno 1277 clari, in quo est *prima pars Summae S. D.* & ad calcem *Quolibet S. D.* quæ XI tantum numerantur: sed sextum quinto adjungitur, ut non faciens numerum, unde in eo ponuntur 47 articuli, cum in impressis quintum habeat 28 tantum, sextum 19, qui simul 47 conficiunt. Aliud etiam est discrimen, scilicet quod octavum in impressis est undecimum in illo codice. Cætera eadem & universum numerus articulorum omnium quodlibetorum simul idem est & in mss & in impressis. Ibidem est alius cod. fol. mag. memb. n. 116 ex legato Nicolai de Barroductis locii Sorbon. sec. XII circa 1280: sunt *Quolibet F. Thomae* ejusdem rationis ac in superiori. Codex certe optima nota & novæ editioni utilissimus. In alio cod. ejusdem formæ n. 251 ex legato Godefridi de Fontibus jam anno 1284 S. T. M. inter alia aliorum *Quolibet* sunt *Fratri Thomae* a 7 ad undecimum. In alio cod. fol. par. memb. n. 490 ex ejusdem Godefridi legato inter alia plura, sunt quinque priora quolibet S. D.

In Navar. codex est fol. med. memb. in quo *Quolibeta XII Fratri Thomae de Aquino* distinguuntur.

In Victor. cod. mss 634 fol. mag. memb. Tit. *Incipiunt quolibeta S. Thomae de Aquino ord. Frat. Predic.* Sed iste titulus alia manu & recentiori quam codex. Ad calcem: *Explicit Quolibet Fratri Thomae*. Undecim tantum numerantur.

In Sanjacob. cod. fol. mag. memb. Post QQ. disputatas sequuntur *Quolibet undecim*. Cod. altero fol. par. memb. post opus nostri Joannis Parisien. II contra Guillelmum de Mara *Quare detraxistis sermonibus veritatis, Quolibet S. Th.* Sed quinque priora tantum sec. XIV. Venalia prostabant Parisiis ms ante 1300: *Item quaestiones de quolibet F. Thomae de Aquino in IV pecia*. Iterum 1303: *Item in toto quolibet F. Thomae XXI in I pecia*. Sic in libro rectoris univ. Parisi quod indicat aliquando non omnia simul sed separata venisse.

Venetis apud S. Anton. Plut. 13 f. memb. Item card. Bessarion Pl. 13 bis fol. memb.

In Victor. cod. 678 fol. par. memb. qui ante mclxxx videtur scriptus. Inter alias aliorum quaestiones circa mclxxv disputatas fol. 238 a. sic legitur: *Quaestio F. Thomae Predicatoris. Supposito quod charitas sit habitus in anima virtuosus, quaeritur utrum charitas sit habitus distinctus ab aliis habitibus aliarum virtutum. Ad hoc est dicendum quod sic. Quia*

dicit Damascenus quod res eo modo quo numerantur distinguuntur. Sed charitas alia est numerum ab fide & spe. Ideo &c. Quam quaestionem ulterius profecit. Finis: *Inter ceteras virtutes charitas causalitate est prior, diuturnitate major, mater in formatione, forma in apparitione, finis in remuneratione*. Ex quibus infero Aquinatem quaestiones plures publice tractasse, quas postea solitariis majori accuratione scribebat. Nam hanc eandem quaestionem tractat 2. 2 q. 23 a. 4 sed accuratius. Post istam quaestionem cod. cit. sequitur index ejus scripti in sententias, & ad finem: *Explicit problema magistri Thomae de Aquino Fratri Jacobita*.

Typis prodierunt *Quolibeta duodecim* seu *QQ quodlibetales*. Coloniae, Arnoldi thet Hoernen, 1471 fol.

Ibidem, 1485 fol.

Rurfus, 1491 fol.

Noribergæ, Andreæ Frisnes, 1474.

Ulmæ, 1475. Venetiis, Joan. de Colonia, 1476. Venetiis, Joannis & Gregorii de Gregoriis, 1485 fol. & 1495. Iterum, Marini Saraceni, 1486 in 4: Extat. in Bib. Sangenov. & Oct. Scoti, 1501. Lovanii 1487.

Lugduni 1513 8.

Parisiis unâ cum scripto altero in IV sententiarum libros, quod vulgo dicitur ad Hannibaldum, omnia ex recognitione Joannis Nicolai nostri, apud Societatem, 1660 fol.

TT. X. XI. XII. *Prima pars, Prima Secunda, Secunda Secunda, & tertia pars Summae theologiae cum commentariis R. D. D. Thomae de Vio Cajetani cardinalis S. Sixti*.

Laudant omnes, Tholomæus Hist. Eccles. lib. 22 c. 39. *Hujus autem tempore [scilicet Clementis IV. S. P.] præcipue clarebat F. Thomas de Aquino, de quo supra facta est mentio &c.* Et paulo post: *Hujus tempore dictus doctor scripsit Summam quam in tres partes divisit, videlicet naturalem, quia ibi diffinitur de natura rerum, & primo de divina, 2 de rebus creatis. Secundam partem vocavit moralem, quam divisit in duo volumina: unum volumen accepit in universalibus materiis, quæ & prima Secunda vocatur respectu scientia moralis: alia vero pars speciales materias continet virtutum omnium & vitiorum, tota fundata & ornata philosophorum dictis & rationibus, & doctorum sacrorum auctoritatibus, quam Secundam Secunda respectu ejusdem materiae appellamus. Tertia autem pars Summa, quæ est quartum volumen, sacramentalis vocatur, quia in ea de sacramentis agitur & incarnatione Verbi, & ultima pars dicitur, quia ultimo facta, sive quia finis est aliarum. Istius ergo Summa tres quasi partes scripsit tempore hujus pontificis [qui sedit a 5 febr. 1265 ad 29 octob. 1268.] & vacationis sequentis, quæ fuit spatium duorum annorum & novem mensium. Et lib. 23 c. 11. *Hic doctor tempore hujus pontificis [Gregorii X] scripsit ultimam partem Summae quæ sacramentalis dicitur, quia de sacramentis ibidem agitur & de incarnatione Verbi, in qua articuli fidei continentur secundum ipsius humanitatem, sed non completit morte preveniente*. Logotheta: *Tres partes Summae*. Et superius quod aliquando sibi acciderat sic refert: *Item dixit dictus testis [in processu canonizationis] quod cum ipse legisset aliquibus annis in scriptis dicti Fratri Thomae, occurrit sibi quadam vice memoria se legisse in eis, quod consuetudo populi Christiani pro lege servanda est. Et dum hæc verba idem testis studiose perquiret per plures dies, cum essent sibi opportuna, nullo modo potuit illa invenire. Finaliter tamen idem testis genuflexit & rogavit dictum F. Thomam, quod revelaret sibi. Qui statim aperto libro Secunda partis Secunda sine**

revolutione chartarum invenit ipsa verba in tractatu de jejuniis. [q. 147 a. 8.] Idem testis in proc. canoniz. n. 79. Ipse F. Thomas suspendit organa scriptoris in tertia parte Summae in tractatu de penitentia &c. Quæ verba Alvam confodiunt perpetram contententem nesciri qua in quaestione tertiae partis finierit Aquinas: ex his enim clare habetur eam eo usque deduxisse qualis in omnibus editionibus & codd. mss prostat. Guillelmus de Tocho: *Summam fecit quam distinxit libris materias quatuor librorum ordinans, quam compluribus articulis ampliavit, subtilioribus rationibus, ipsas determinans Sanctorum auctoritatibus*.

Bernardus Guidonis: *Scripsit etiam Summam totius theologiae, quam pluribus articulis ampliavit, & aliter quam in scriptis suis prioribus [&] secundum exigentiam materiae necessario & convenienti ordine per quaestiones & articulos distinxit subtilioribus rationibus ipsos determinans & declarans, quos sanctorum doctorum auctoritatibus roboravit: in quo opere cunctis theologiam scire desiderantibus sic utiliter laboravit, quod viam sciendi, intelligendi & comprehendendi facilem, modumque compendiosum prius ignotum adinvenit & tradidit, non absque infusione doni gratia specialis. Summam autem prædictam in tres partes distinxit videlicet in naturalem, moralem & sacramentalem. In prima agit & definit de naturis rerum, primo de divinis, secundo autem de rebus creatis, & intitulatur prima pars Summae. Secundam autem partem moralem divisit in duo volumina, in quorum primo agit & diffinit de virtutibus & vitiis, & alijs ad moralem materiam pertinentibus in communi, & intitulatur prima Secunda. In secundo vero volumine descendit ad materias virtutum & vitiorum, & diversorum hominum statum, & intitulatur Secunda Secunda respectu ejusdem materiae. Tertia autem pars Summae est quartum volumen ejusdem, quæ ideo sacramentalis vocatur, quia in ea agitur de Sacramentis Christi & Ecclesiae, & de toto mysterio incarnationis Filii Dei, & intitulatur ultima pars Summae, quia finis est aliarum, & ultimo facta fuit, in qua scribendi & vite suae finem fecit, & morte præventus incompletam reliquit.*

F. Nicolaus Trivet in chron. reg. Angl. *Item Summam theologiae, quam in tres partes divisit, & Secundam in duas partes: morte prevenitus tertiam totius & ultimam non complevit*. Pignon: *Summam theologiae in quatuor volumina*. Valleoletanus Bernardum totidem verbis transcribit. S. Antoninus de omnibus & singulis in quaque parte contentis fusius agit, quem adeat lector curiosus.

Ad calcem I P. S. Doctoris T. X ab Edit. Rom. exhibetur in librum B. Dionysii de Divinis nominibus expositio. Pr. *Ad intellectum librorum B. Dionysii considerandum est &c.*

Laudant Tholomæus lib. 23 c. 14 *Item scripsit super Dionysium de Divinis nominibus*. Logotheta: *Super Dionysium de Divinis nominibus*. Idem Guillelmus de Tocho. Bernardus: *Tractatus continens expositionem librorum Dionysii de Divinis nominibus*. Trivetus: *Libros Dionysii de Divinis nominibus exposuit*. Pignon: *Super libros Dionysii de Divinis nominibus*. Valleoletanus, idem S. Antoninus ut Bernardus. Non omitendum Valleoletanum citatum ibidem addere a S. D. etiam expositos libros de caelesti hierarchia, item de ecclesiastica hierarchia, de mystica theologia, & omnes epistolas ejusdem Dionysii. Sed cum horum commentariorum nullus meminerit alius, delusum Valleoletanum haud pudet fareri, & quæ Alberti Magni erant in S. D. duplicasse. Idem dicas de Laurentio Pignon, qui S. D. ascribit expositionem in librum de caelesti hierarchia.

TOM. I.

Extat hæc expositio ms in cod. Sangenov. H. SEC. XIII. 8 pluries laudando melioris notæ & sec. XIII inter opuscula S. D. ordine XVI. Tit. *Expositio F. Thomae super librum de Divinis nominibus*. Pr. *Ad intellectum &c.* ut in impressis. Est & in cod. Victor. 635 inter opuscula S. D. ordine primum, Pr. *Incipit opus F. Thomae de Aquino ordinis Predicatorum super librum B. Dionysii de Divinis nominibus. Ad intellectum &c.* ut supra. Prostabat venale Parisiis anno mccccii ex libro Rectoris univ. fol.

Prodiit seorsim hæc expositio Argentinae 1502 fol. Ad calcem ejusdem I P. in edit. Lugdun. anni mxxxii apud Joan. Crispinum in fol. extat quoddam opusculum hoc titulo

Angelici doctoris D. Thomae Aquinatis de præscientia & prædestinatione divina tractatus, multorum exemplarium fidelissima collatione cunctis quibus undique scatebat erroribus & mendis (deerat siquidem & permulta in integrum sententia) summo studio incredibilique diligentia explosis, integritati pristinae, nativoque suo candori plenissime restitutus. Prologus. Instantissime rogabis me carissime Frater &c. Sex paginas seu 12 columnas implet, & ad finem legitur: *hic tractatus per Joan. Danielis sacra pagina baccalarium Lovaniensem studiosissime revisus & correctus*. Quisquis sit hujus tractatus auctor certum est non esse sancti Thomae, cujus inter opera a nullo veterum laudatur: in nullis antiquis codd. mss sancti Doctoris nomen inscriptum præfert, unde quænam sint illa exempla ad quæ Joannes Danielis testatur hunc tractatum se contulisse & recognovisse, ubi ferventur ms vel typis edita proferre debuit, quod cum fileat, nulla aut parca ipsi fides. Ut ut sit, si ejusmodi proferantur exempla, quibus præfixum Aquinatis nomen legatur, falso inscriptum nemo dubitet, unde nec in editione Romana anni 1570 ulla ejus memoria. Caterum hæc lubricatio licet multum distet a stylo S. Thomae, non tamen ita discrepat ab ejus doctrina: nam & in ea astruitur præscientiam Dei adjuncta voluntate causam esse scitorum, & prædestinationem esse gratuitam & ante prævisa merita. Hinc mirum Thomam Campanellam famosum illum scholæ nostræ defertorem hanc opellam ceu genuinum S. Thomae fertum adoptasse, quo suam de prædestinatione post prævisa merita sententiam fulciret, a qua certe parum aut potius nihil illi præsidii. Eadem opella prodiit item ad finem ejusdem I P. in edit. Lugdun. apud Barthol. Honoratum typis Theobaldi Ancelin 1581 fol. & Venetiis apud Juntas 1588 fol. par. ad calcem primæ partis, & iterum ad calcem primæ Secunda.

Supplementum ut vocant ad tertiam partem sapientissimi Editores Romani prudenter omiserunt, ut pote ex quarto sancti Doctoris in sententias scripto totum excerptum, quod proinde in editione generali omnium ejus operum fuisset supervacaneum, & duplicata operarum impensa. Unde mirum in editione Antverpiana 1612 apud Joannem Keerbergium fuisse additum, nisi forte ita voluerit librarius, solam Summam theologiam separatim a cæteris operibus pluribus sic petentibus sperans a se vendendam, cujus proinde plura quam aliorum tomorum exempla prælo excuderit, tum enim hoc Supplementum haud parum commodum fateor.

Cujusnam menti primum hæc infederit cogitatio hujusmodi Supplementi condendi & addendi, etsi levis sit quaestio, cum in eo non alius sit labor, quam partem scripti S. D. in quartum sentent. amanuensi transcriptam ad calcem partis tertiæ Summae adjicere, tamen inquirere non erit inutile. Est qui eam operam F. Alberto de Brixia de quo postea tribuat, quod non aliunde ortum puto, quam ex

O o ij

Sæc. XIII. eo quod in suo *De officio sacerdotis* opere tractet non solum de incarnatione verbi in compendium redigens quæ de ea habet S. D. parte tertia, sed & de ecclesiasticis sacramentis, ubi finit S. Thomas cætera ex ejus scripto in quartum sententiarum totidem verbis, sed pluribus rescissis excerptis, qua ratione forsan Anonymus seu potius Vincencius Bandellus in prima sui libri de conceptione Virginis editione dixit Albertum tertiam partem Summæ S. D. complevisse: sed illud non est supplementum quod quærimus, ex ipso scripto quarto in sententias ad calcem partis tertiæ translatum nullo rescisso nullo addito. Unde ipse Bandellus in altera sui operis editione id totum expunxit. Sunt alii qui laborem hunc ascribant Petro de Alvernia, ea ratione forsan ducti, quod libros quosdam philosophiæ S. D. compleverit, sed vir insignis hoc proprio Marte perfecit, in quo quædam erat ejus gloria: Supplementum autem addere, cum non nisi notarii vel libellionis esset opera, hanc eum assumisse non verisimile. Adde nullum codicem ms. seculi XIII aut XIV integri indicari posse, qui hoc Supplementum exhibeat. Scio ab Alva in Sol. Verit. Rad. 169 col. 1393 laudari codicem monasterii S. Martini Lovanii lit. E. n. 4 sub hac inscriptione: *Incipit complementum quod Petrus de Alvernia Doctoris sancti sequens vestigia ex quarto scripto ejusdem super sententias consummavit.* Et ad finem dicitur: *Explicit tertia pars Summæ S. Thomæ de Aquino, quam ipse morte præventus incompletam reliquit, Deo aliqua melius de eo disponente, quam Petrus de Alvernia Doctoris sancti sequens vestigia ex quarto scripto ejusdem super sententias consummavit. Deo laus.* Sed cum iste codex sit tantum seculi XV, nil aliud probat, quam ita existimasse vel notarium, vel eum qui codicem scribendum curabat, sed nullo monumento antiquo fultum. Quid certius profert idem Alva in suis Funiculis Nodi indissolubilis pag. 54 ubi Henricum Gorrichen seu Gorcomium hujus Supplementi primum fuisse concinnatorem contendit ex duplici cod. ms a se viso Coloniae apud regulares Cruciferos, quorum primus hunc ferebat titulum:

Sequuntur quaestiones ex quarto scripto S. Thomæ de Aquino ord. Prædic. S. T. D. eximii per Ven. Mag. Henricum de Gorrichen doctorem theologiæ pro completionem materia in tertia parte supradicti S. D. declarande, ut in principio patuit compilata. Sequitur Supplementum idem quod nunc prostat. Ad calcem codicis sic legitur: *Explicit complementum III P. Summæ S. Thomæ de Aquino ord. Prædic. Doctoris eximii per M. Henricum de Gorrichen S. T. P. bonæ memoria compilatum, scriptum anno 1447.* In altero codice ad calcem sic legebat Alva: *Explicit III P. Summæ S. Thomæ de Aquino ordinis Prædicatorum quam ut intendebat non complevit immatura morte præventus, cujus suppletionem ex scripto ejusdem Doctoris M. Henricus de Gorrichen bonæ memoria compilavit. Henricus ille Gorcomius Batavus fuit a loco natali Gorcomio vernacule Worcum vel Worrichen, nuncupatus, doctor theologus Colonienfis anno mccccxx renunciat, & ejusdem universitatis vice-cancellarius Gymnasti, inquit Alva, Burslemontis collega, cujus sodales doctrinæ S. Thomæ fuisse mirum ad dictos & cultores mihi aliunde constat. Hanc itaque sibi assumisse operam Henricum, quo socios onere quærendi in scripto IV super sententias sancti Doctoris quæ dæcant in tertia parte Summæ leveret, libens concesserim, nam & longe ante Alvam id jam dixerat & typis ediderat Valerius Andreas homo illi non incognitus in sua Bibl. Belg. anno 1643 edita, adeo ut qua fide Alva asserat hoc semper a nostris silentio pressum non videam, nam Va-*

lerius ipse non alio documento istius operis concinnationem Henrico tribuit, quam ex fide Bunderii nostri in indice codd. ms Belgii, quem sexcentis laudat Alva ut a se visum & transcriptum: sicque evanescent illæ omnes imaginariæ Alvæ visiones eo loci de suppressa a nostris ex industria Gorcomii gloria, quæ certe non tanti esset ex hac opera, nisi ex aliis lucubrationibus fulgeret.

Sed instat Alva cur in tot Supplementi editionibus Gorcomii non legitur nomen præfixum? Ingrati animi est talis ac tanti benefactoris non meminisse. Quis putet hæc ab Alva serio opponi? Si ipsi fides Gorcomium crederes Supplementi & eorum quæ insunt auctorem, in quo ne verbum quidem vel minimum ex suo protulit. Partem scripti quarti super sententias sancti Doctoris ad finem tertiæ partis Summæ ejusdem a suo amanuensi curasse transcribendam hic tantus est ejus labor. Apud Franciscanos cum æditimus ornamenta ex sacrario ad altaria defert in die festo, an locupletiore facit Ecclesiam? vel ut aptiori utar exemplo, an qui Augustini epistolam ad Vitalem cum ejusdem libris de prædestinatione Sanctorum & de correptione & gratia extra ordinem aliarum epistolarum seorsum imprimendam curarunt, an beneficium Augustino contulerunt, an potius beneficio a sancto auctore accepto usi sunt? Adde Supplementum in nostris scholis nulli unquam usui fuisse nec esse, professoribus S. Thomæ opera in propria sede, & eo ordine quo ab eo emanarunt semper legentibus, adeo ut a doctis nunquam videas citari in Supplemento sed in quarto, & recte. Hæc necessaria non erant, nisi (absit verbo injuria sed res palam est) Alvæ iniquitas huc nos coegisset.

Parisiis in Navarr. codex est elegans fol. mag. pellibus vitulinis elegantissimis caractere miniori sed nitido. Hæc omnia simul insunt Summa S. Thomæ integra, Supplementum nec dicitur cujus opera adjectum, ut nec necessarium, cum cuilibet sibi struere sit obvium; adest & Summa contra gentiles. Hoc unicum exemplum mihi occurrit Supplementi ms. Codex est sec. xv. nam donum est, ut initio legitur nobilis D. ac R. P. D. Joannis de Beauveau quondam episcopi Andegavenfis, & Joannis de Lenoncourt canonici & thesaurarii Turonensis ejusdem nepotis. Amborum tessera gentilitiæ ad elegantem arborem prima pagina depictam pendent. Joannes de Beauveau vir sua ætate doctissimus, sed multum ille & terris jactatus & alto vi superum, anno 1447 ad sedem Andegavensem evectus fuit, de quo Galliam Christianam adeat lector curiosus. Cum autem Gorcomio laudato æqualis fuerit, vix putem hunc Coloniae morantem ab eo Parisiis agente & agones theologicos sustinente consultum, ut Supplementum Summæ S. Thomæ adjiceret, quod ipse sibi vel quivis theologus minimus concinnare poterat.

Typis prodiit ex Beughemio absque loco & nomine Typographi 1478. Deinde Venetiis Joan. de Colonia 1487 fol.

Ibidem Philippi Pincii 1493 fol. Extat Paris. in Regia. Postea Octav. Scoti, 1505, fol. Vidi apud nostros Cabellione. & 1518 fol. apud nostros Rotomagenses.

Deinceps fere cum tertia parte Summæ theologicæ in hujus singularibus editionibus.

Hæc Summa theologica, S. D. præstantissimum opus, ex quo tantam apud omnes orbis christiani universitates autoritatem sibi conciliavit, quo doctoris communis laudem sibi promeruit, an tamen genuinus ejus fœtus sit, a centum circiter annis quibusdam placuit in dubium revocare. Licet autem in Dissertatione speciali anno 1703 edita, cui titulus, *Sancti Thomæ Summa suo auctori vindicata,*

sive de V. F. Vincentii Bellovacensis scriptis dissertatio, quæcumque dubia hæcenus proposita ita solverim, ut res jam non solum in propatulo posita, sed & certo & invictè demonstrata ab eruditis censetur; quia tamen hujus dissertationis non nisi quingenta exempla excudit typographus maxima jam ex parte distracta, ut & eadem in illa lucubratione allata documenta cum novis exinde repertis hic tanquam in proprio loco referam, ipsa operis hujus ratio postulat, ne quid in hac parte superfluo lectori desiderandum. Sic autem procedam. Primo iis fiet satis, qui an sanctus Doctor unquam de Summa theologica edenda cogitarit subdubitant viri clari & eruditi nec contemnendi: Secundo difficultas quam tantopere quidam urgent de *Speculo morali*, quod a quadringentis circiter annis sub nomine nostri Vincentii Bellovacensis prostat, & in quo *Prima Secunda & Secunda Secunda* pro magna parte leguntur, ut inanis & vana plane solvetur: tertio denique quorundam puerilis & indigna, scilicet ab Alexandro de Hales Summam suam S. doctorem excepisse contententium imaginatio difflabitur.

Ac primo quidem clarissimus vir seculo proxime elapso XVII sacræ facultatis Parisiensis magister sociusque Navarricus Joannes Launoius, quem nescias a criterio an commendandum se magis an omnibus formidandum vivus præstiterit, Summam theologiam non a S. D. editam, sed eo jam mortuo, imo & in album Sanctorum jam relato, ab uno vel pluribus ordinis Prædicatorum theologis ex variis ejusdem commentariis collectam & concinnatam sibi suisque affectis pene persuasit. Ratio ei dubitandi fuit sermo panegyricus a Petro Rogerio tum tantum monacho & sacræ theologiæ magistro Parisiensi, postea per varios gradus, summo pontifice Clemente VI dicto in solemnibus canonizationis S. Thomæ coram Joanne XXII Avenione mense julio 1323 pronuntiatus, in quo ille opera omnia sancti doctoris seriatim referens Summæ theologicæ, ut putat Launoius, non meminit. Ac ne viro eximio imponere aut vim ejus argumentorum dissimulare videar, en ipsissima ejus verba tractatu cui titulus, *Veneranda Romana Ecclesia circa simoniam traditione, Parisiis apud viduam Edmundi Martini 1675 in 8 p. 290 & seqq.*

» Porro autem dixi B. Thomas, vel alius quis » sub illius nomine, quia ut id dicerem effecit Clementis papa VI in sermone, quem de B. Thomæ recens numero cœlum ascripto habuit. E multis » laudationis piæ capitibus, unum est multitudo librorum, quos sanctus doctor composuit. Clementis » verba sunt:

Dico quod est valde fertilis &c. Non enim scripsit unum librum solum, imo mirabile fuit, quomodo in tam parvo tempore quo vixit, tot opera componere potuerit. Scripsit enim tam super sententias, quam alias quaestiones XVI volumina, scilicet quatuor scripta super sententias, quatuor libros in Summa contra gentiles. Quaestiones de veritate. Item quaestiones de potentia Dei. Item quaestiones de anima. Item quaestiones de virtutibus. Item quaestiones de malo. Item quaestiones de spiritualibus creaturis. Item undecim quodlibeta disputata. Scripsit etiam super Bibliam. Super quatuor evangelia ex puris Sanctorum auctoritatibus mirabile opus conexum, ac si per unum hominem omnia essent dicta. Item postillas super evangelium Joannis. Item super epistolas ad Romanos, ad Corinthios & ad Hebræos. Item super Isaiam. Item super Job. Item super Hieremiam. Item super Threnos. Item super Cantica. Et super philosophiam super libros physicorum, metaphysica, super xv lib. de celo, super librum de generatione, & super duos meteororum,

super secundum & tertium de anima, super quatuor politica: super librum de causis, super logicam, super librum posteriorum, super librum peribermennias. Item sunt parva opuscula circiter xl.

» Hæc ex Clementis sermonum cod. ms quem habet bibliotheca Caroli Mauriti Tellerii Remensis archiepiscopi. Et primum quidem nescio an videri possit librorum catalogus diligentia & studio majori conscriptus, in quo tamen Summa tripartita desideratur. Quomodo opus tam grande, si B. Thomæ fœtus est, fugere potuit Clementis diligentiam, qui sibi sumit doctorem sanctorum a librorum quos edidit multitudine laudare? Quomodo tam insigne opus prætermisisset, qui tot minuta opuscula recensuit? Quis quæso sibi sumeret Augustinum a librorum quos scripsit multitudine commendare, & libros de civitate Dei omitteret in illorum catalogo quem conficeret? Quis sibi constitueret B. Bernardum ab excellentia librorum quos exaravit prædicare, & iis recensitis libros de consideratione ad Eugenium silentio convolveret?

Deinde Clemens Parisiensis erat theologus B. Thomæ ætate suppar, & forsan natus antequam Thomas de vita decederet, & eam ob causam facile nosse potuit, quæ opera Thomas conscripserat, & cum primis Summam tripartitam, quæ ab eo sub extremo vitæ tempore edita fuisset. Jam in isto articulo fallitur Launoius, nam ipse Clemens VI asserit se quinquaginta annos tantum natum, cum anno 1342 mense maio electus est summus pontifex. Anno igitur 1292 circiter primam lucem vidit octodecim annis a morte S. D. Videtur *Acta SS. T. IV Maii p. 578, & Baluzium T. I Pap. Aven. col. 835, sed hæc nihil ad rem.*

» Tum credibile non est Clementem usque adeo accuratum librorum Thomæ textuiffe catalogum inconsultis Dominicanis, a quibus quin adjutus fuerit, vix dubitari potest. Omisissentne Summam, si hæc inter opera illius tunc extitisset? Postremo non memini legere me, fuisse qui tunc Clementem de imperfecto librorum Thomæ catalogo accusaverit. Accusatus esset sine dubio, quia intereranda fuisset Clementis negligentia.

Non me latet in præfatione librorum Durandi super sententias Summæ mentionem fieri, eamque citari, sed non me quoque latet Durandi in sententias esse scripta duo, quæ extant in bibliotheca cœnobii S. Victoris ad Lutetiam. In priori nulla est præfatio. In posteriori est præfatio, quæ aliter esse potest quam Durandi, cum ex aliis, tum ex eo quoque quod in illis scriptis Summæ nominatim meminerit nusquam, etiam si Thomæ placita passim refellat. Deinde si Durandi esset, diceretur verisimiliter, unum vel plures fuisse, qui statim atque Thomas in Sanctorum numerum relatus est, Summam ex variis Thomæ commentariis jam confecerat, cum Durandus præfationem posteriori scripto adtexuit. Durandus verò relationi Thomæ in sanctorum numerum annis decem supervixit. Cæterum si vetustior Clementis scriptor operum Thomæ catalogum composuit, eique Summam indidit, illi potius quam Clementi assentiar. Sed recentioribus Clemente scriptoribus oppono Tertullianum, qui in libri de veritate virginibus cap. I dicit: *Veritati nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patria personarum, non privilegia regionum.* Oppono Baronium, qui Tertullianum secutus est ad annum 109 n. st. Jura, inquit, *veritatis nulla plurimorum seculorum valent præscriptione ledi, nec innumera testium multitudine obrui atque labefactari.* Sic apud Tertullianum & Baronium fidissimos patronos habito. Hæcenus Lau-

Sæc. XIII. noius, sed hæc quam firma sint & solida videamus.

In eo toto Launoii discursu duo veniunt annotanda, unum quod astruit, alterum quod offert. Primum est visum ei Clementis VI silentium, qui scilicet sanctum Doctorem ab operum multitudine laudans, eaque accuratius recensens, summæ theologicæ, ut putat, non meminerit, quod indicio est, inquit, tum anno 1323 mense julio nondum in lucem prodierit. Offert tamen, & est alterum in ejus verbis notandum, si vetustior Clemente VI scriptor operum Thomæ catalogum texens, ei Summam indiderit, huic se potius quam Clementi allensurum. Huic posteriori faciendum satis laudatus supra noster Natalis Alexandre sibi assumit, & quidem vivo tum adhuc Launoio, tantaque testimoniorum Clemente antiquorum congerie adversarium obruit, ut ad sententiam ex promisso mutandam redegerit censeatur, saltem ipsum quicquam reposuisse nulla est memoria. Itaque ne actum agam, testes ab Alexandro adductos nemo hinc expectet, quos apud ipsum quarat lector curiosus. Verum cum Summa S. D. theologica sit ut ita dicam ordinis Prædicatorum Palladium, quo salvo constet schola nostra, sublato ruat funditus, testimoniis ab Alexandro depromptis alia non contemnenda imo plane decretoria si adderem, lectori haud ingratum me facturum existimavi.

Et quidem quantum ad scriptores quos exigit Launoius, ut ei producantur Petro Rogerio antiquiores, jam supra id actum est, nam ex octo testibus a nobis allatis quatuor certo ante canonizationem scripserunt, Tholomæus de Luca mortuus anno 1321, Guillelmus de Tocco hi ambo S. D. discipuli & auditores, Nicolaus Trivet mortuus quidem 1328, sed natus 1258, quique chronicon suum regum Angliæ scripsit ante relationem Aquinatis in album SS. cum ab eo tantum Frater Thomas vocetur, denique Logotheta Neapolitanus quondam S. D. familiaris, & in processu canonizationis testis juratus, qui & alium ipse producit testem F. Rainaldum sancti Doctoris socium, qui videns eum anno 1273 a festo S. Nicolai decemb. 6. *Suspendisse organa scriptiois in tertia parte Summe in tractatu de penitentia, dixit ei: Pater quomodo dimissis opus tam grande, quod ad laudem Dei & illuminationem mundi cepistis, cui respondit dictus F. Thomas: Raynalde non possum &c.* Iste Raynaldus mortuus est circa 1300, & hoc ejus testimonium didicit Logotheta Anagninæ paulo antequam Bonifacius VIII papa caperetur, id est anno 1303, & eodem anno id revelavit & pluribus & potissimum Benedicto XI ex ordine Prædicatorum assumpto. Porro ex hoc clarissimo testimonio non solum adversus Launoium evincitur sanctum Doctorem Summam scripsisse, sed & tertiam partem ad quæstionem 90 ut nunc habetur deduxisse, quo *Alva* figmenta, ne dicam deliramenta, contentis tertiæ partis quæstiones plures, fortè inquit a 27 cæteras a F. Alberto de Brixia suppletas & adjectas fuisse, quem legesit *Sol. Verit. col. 919 & Funiculi p. 55 & 56*, plane dissipantur. His addendus ab aliis hactenus neglectus, quia non visus, & a me primum productus F. Joannes de Columna Romanus vir insignis de quo postea ad 1294 veste Dominicana a B. Jordano magistro ordinis secundo ante 1237 indutus, & S. Thomæ superstes, qui & seculi XIII fines attingit. Hic magni illius operis quod *Mare historiarum* dicitur auctor scripsit, & aliud de *vis illustribus Ethnicis & Christianis* in bibl. SS. Jo. & Pauli nostra Venetiis servatum, in quo inter alia Thomæ de Aquino scripta meminit Summæ theologicæ in quatuor volumina divisæ. Videtis postea ubi de eo, ne testimonium ejus bis repetam.

Testibus his quinque oculatis & æqualibus addenda sunt virorum illustrium quædam testamenta. Primum est F. Nicolai de Freauville conventus nostri Rotomagensis alumni sacre theologiæ professoris, Philippi pulcri Francorum regis a sacris confessionibus asciti circa 1296, & anno 1305 ad regis petitionem ad purpuram evecti, qui & anno 1324 febr. 14 mortuus est. Hic in tabulis ultimæ voluntatis Avenione 16 octob. 1321 datis inter alia sic cavet: *Item declaramus quod libri videlicet Biblia, Summa decretalium in duobus voluminibus, Summa contra gentiles, & secunda secunda, quos habebamus antequam essemus factus cardinalis, fuerunt dicti conventus ordinis Prædicatorum Rotomagensis, & ideo volumus & mandamus, quod dicti libri sine difficultate eidem conventui reddantur.* En jam secundam secundam in conventu Rotomagensi ante 1305, & quam haud dubie sibi commodari obtinuerat, dum in variis conventibus quos recenser, lectoris officio fungeretur. Videtis Balthazium T. II Pap. Aven. p. 411. Alterum S. Ludovici ordinis Minorum episcopi Tolosani, Caroli Claudi utriusque Siciliæ regis filii, anno 1298 mortui, de quo Antonius Pagi T. IV critica in Annal. Baronii p. 695 col. 1. Sic lectorem monet, se in calce sermonum S. Antonii de Padua illud publicasse, ex eoque demonstrasse Summam theologicam cujus in eo mentio, genuinum esse factum doctoris angelici. Tertium est Michaelis de Becco cardinalis tit. S. Stephani in Caelio monte 29 Aug. 1318 mortui, qui apud Carmelitas Parisienses tum recens prope crucem Haymonis, sive ad plateam *Maubert* nunc dictam translato sepeliri voluit, & præter alia plures libros illis legavit, inter quos recenseretur *secunda secunda F. Thomæ*, quam dictis Carmelitis cardinalis testamenti curatores Avenione miserunt 12 Julii 1319. Videtis Franciscum du Chesne *Histoire des Cardinaux François* T. II *Preuves* p. 278. Quisquis autem secundam secundam laudat, cæteras laudat in eadem citatas, priores ut jam editas, tertiam saltem promissam.

Jam ipsi codices ms ipsius seculi XIII recensendi, ac primo gymnasii Navarræ, cujus historiam Launoius diligenter adeo & eleganter scripsit. In eo autem codex est insignis fol. mag. memb. anno 1700 mense octobri a me visus & exploratus. Est Secunda Secunda Summæ S. Thomæ, sic autem legitur in fine: *Explicit Summa secundi Libri F. Thomæ de Aquino edita ab illo. Deo gratias.* Sequitur index, & ad calcem indicis: *Explicit ordo & signatio quæstionum secundi libri secunda partis F. Thomæ de Aquino. Benedictus Deus. Amen. Anno Dni MCC nonagesimo in tempore quadragesime.* Quæ ætas codicis; nam hæc omnia eadem manu qua totus codex, codicem hunc quin Launoius viderit nemo addubitet, qui bibliothecæ illius angulos omnes percuratus est: cur non meminerit, cum sermonem Petri Rogerii adeo severe expendebat, judicent veri æquique amantes. Tomasinus quem & ille legere potuit, in Bibl. Venet. apud S. Antonium Plut. 20 recenser *Secundam Secundam Fratris Thomæ scriptam* 1290, Ratisbonæ. Et in Patavin. p. 72 inter codd. Augustin. Eremit. *Secundi libri secunda partis F. Thomæ 1290 scripti exemplar geminum.*

Plures alii sunt in eadem Navarra codices æque, fortè etiam antiquiores, ac cum eorum ætas certo indicari nequeat, ab his scrupulosus numerandis superfedeo. Moneo solum in omnibus Summam S. D. theologicam dici semper *Summam simpliciter* & absque addito, & ubique etiam vel primum vel secundum vel tertium librum Summæ. Sic in fine codicis anno revera tantum 1437 a M. Nicolao Dauchy huic bibliothecæ donati, ac qui antiquissi-

mus mihi probatur ex colore cappæ Dominicani in prima litera depicti, nigro naturali ut aiebant seu castaneo, qui ætate Aquinatis adhuc erat in usu, & sub finem seculi XIII desit: Sic, inquam, legitur: *Explicit liber primus Summæ Fratris Thomæ de Aquino ordinis Fratrum Prædicatorum magistri in theologia.* Sunt quatuor alii codd. ejusdem formæ & ætatis circiter, in quibus sic legas: *Incipit prima pars Summæ F. Thomæ de Aquino.* Tres primæ secundæ: *Incipit secunda pars Summæ &c.* Tres secundæ secundæ: *Explicit ordo & signatio quæstionum secundi libri secunda partis F. Thomæ de Aquino.* Duo tertiæ partis: *Incipit*, vel *Explicit Tertia pars Summæ F. T. de A.* In his non numero septem aut octo alios codd. omnium partium, in quibus dicitur *Sanctus Thomas*, qui post canonizationem scripsi.

2. In Sorbona plura sunt antiquissima Summæ S. D. exempla, e quibus ea quorum ætas manifestior est seligo. Primæ partis sunt quatuor codices fol. mag. memb. primus n. 96. ex legato Petri de Farbur, alter n. 118 ex legato Clarini de Sedeloco Aduensis diœcesis: hi seculo XIII florebat. Tertius n. 103. Quartus n. 138, hi absque nomine legatoris, sed ex caractere proculdubio ejusdem seculi. Ad horum calcem ut plurimum: *Explicit tituli primæ partis Fratris Thomæ de Aquino ordinis FF. Præd.*

Primæ secundæ sunt octo codices quorum tres potissimum norandi, primus n. 121 ex legato Sigeri de Contraco decani ecclesiæ B. Mariæ Curtracensis, qui e primis Roberti de Sorbona sociis fuit ex actis gymnasii, sanctumque doctorem vidit. Alter n. 130 ex legato Berneri de Nivellis canonici S. Martini Leodiensis, qui cum Sigeri de Brabantia concanonico suo Leodium jam se receperat mense novembri 1277, ut constat ex actis F. Simonis de Valle Or. Prædic. in regno Franciæ tum inquisitoris generalis. Sic enim habetur in cod. ms memb. aliàs conventus nostri Rotomagensis ejus ætatis, ubi acta plura ejus inquisitoris. Tertius ex legato jam laudati Clarini de Sedeloco n. 249. Alii videntur æque antiqui nn. 3, 110, 128, 283 sed absque nomine legatoris. Est & unus sine numero ex legato Adalberti Rankonis de Eriçinio in Bohemia socii, quem dicunt vixisse circa 1335, sed codex est antiquior. In horum plerisque sic legitur: *Incipiunt capitula primæ partis secundi libri Summæ editæ a F. Thomæ de Aquino ordinis FF. Prædic.* Quod ideo annoto ut videat lector sapius Summam sine addito fuisse dictam.

Secundæ Secundæ quinque præsertim hic laudo exempla seculi XIII primum ex legato Stephani canonici Ambianensis n. 1 p. 136, cujus ætas facile colligitur ex alio codice ab eodem legato, nimirum sacrorum bibliorum n. 304 cujus initio sic legitur: *Ex legato domini Stephani de Abbativilla canonici Ambianensis, & fuit asportata ad domum anno Domini MCLXXXVIII, circa festum B. Martini hiemalis cum aliis libris nomine ipsius intitulis.* Codex igitur ille 2. S. D. ante 1288 scriptus, cum eadem sit manus quæ utrumque canonici bibliothecæ inscripsit. Est alius similis formæ n. 1194 ex legato Berneri de Nivellis jam laudati. Tres alii nn. 91, 250 & alius sine numero videntur ex caractere ejusdem seculi. In his ut in superioribus sic legitur: *Incipiunt capitula libri secundi partis secunda Summæ editæ a Fratre Thomæ de Aquino.*

Tertiæ partis quatuor sunt præcipui codices nn. 85, 108, 119 & 262, quorum ultimus ex legato Guidonis Britonis socii, qui ex actis gymnasii apud D. d'Estouilly socium servatis & a D. Hemeræo collectis floruit a 1274 ad 1287 cæteri sunt ejusdem circiter ætatis.

Verum inter relatos Sorbonæ socios nominandus sæc. XIII. præsertim venit Godefridus de Fontibus canonicus Leodiensis unâ & Parisiensis, sua ætate insignis sacre facultatis lumen, jam anno 1284 laurea donatus, a quo Aquinas noster quin vifus fuerit, vel etiam familiariter agnitus vix dubites. Ejus præterea testimonium nulli suspectum erit, quem in eo gravi negotio, quod a quibusdam Gallicanis antistitibus adversus regulares mendicantes, Prædicatores præsertim & Minores excitatum est occasione bullæ Martini IV *Ad fructus uberes*, certum est ex magistris qui cum prælatis nos impugnarunt, ardentior fuisse: de quo legendus Boulæus *Hist. Univ. Paris.* T. III p. 465 ubi & de congregatione prælatorum anno illo 1284 habita longa narratio. In Bibl. Colbert. cod. 3266, qui totus est de eo diffidio, refertur litera encyclica episcopi Ambianensis ad antistites Gallicanos ea narrans, quæ post præfatam congregationem Parisiensem evenerant, in qua inter alia hæc leguntur: *Verumtamen omnes doctores, qui hoc anno disputaverunt de quolibet, quibus facta fuit hæc quæstio, videlicet M. Henricus de Gandavo, M. Godefridus de Leodio, M. Savarus canonicus Montis S. Eligii, & M. Nicolaus de Pressorio pro nobis determinaverunt.* Annum illum 1285 fuisse necesse est: nam postea quæ sibi Aureliano Baugenciacum adeunti contigerunt refert: tum autem erat januarius 1285 stylo veteri, novo 1286. Ex quibus Godefridi ætatem rimari licet. Tum enim Henricus de Gandavo mortuus anno 1293 ætatis 76, sexagesimum octavum circiter decurrebat, quam ætatem S. Thomas non attingisset etiam ad annum illum 1285 usque superfuisset. Perpendat autem lector an Godefridus jam doctor ut & Gandavensis eundem quodlibetorum actum sustinens, multo junior censendus sit. Hujus autem Godefridi plures sunt in Sorbona codd. mss ab eo legati.

Primus est fol. mag. memb. n. 90 in quo sic legitur: *Summa Fratris Thomæ contra gentiles, cum prima parte Summæ ejus abbreviata.* Hujus autem compendii hoc est artificium. Primo afferitur titulus quæstionis, deinde singulorum articulo corpora sibi invicem connexa exhibentur, addita quandoque ad corpus articuli una vel altera responsione ad argumenta. In margine verò ad latus cujuslibet articuli ejus ab aliis distinctio annotatur, cujus specimen ut & cæterorum codicis in dissertatione nostra laudata dedimus. Verum quisquis sit hujus compendii auctor, satis est jam nos illud e manibus sacre theologiæ magistri Parisiensis S. Thomæ æqualis ejus in scholis vel socii vel auditoris, certe qui eo vivente ac florente vixit unâ ac floruit, habere: hinc enim primam illam partem integram antea, ac verisimillime ipso etiam vivo S. D. vidisse ac tenuisse Godefridum invicte demonstratur.

Alter codex est fol. mag. memb. n. 75 cujus initio sic legitur: *Hæc est Secunda Secunda Fratris Thomæ de Aquino collegii pauperum magistrorum de Sorbona in theologica facultate studentium ex legato magistri Godefridi de Fontibus pretii XII librar.* In fine verò: *Explicit Summa de virtutibus & vitiis edita a F. Thomæ de Aquino scripta sumtibus mag. Godefridi canonici Leodiensis laboris Henrici de Bavenchien.* Sequitur index quæstionum & articulo, & ad calcem: *Explicit ordo & signatura quæstionum secundi libri secunda partis Fratris Thomæ de Aquino. Benedictus Deus. Amen.*

Tertius codex geminus superioris eodem caractere eademque manu, quantum conjicere licet, n. 131 est Prima secundæ. Ad finem: *Explicit tituli quæstionem primæ partis secundi libri Sum-*

mae Fratris Thomae de Aquino ordinis Fratrum Praedicatorum. Ad calcem omnium: In hoc volumine continentur prima pars secunda partis F. Thomae de Aquino. Item quaestiones ejusdem de potentia Dei. Iste liber est collegii pauperum magistrorum de Sorbona studentium Parisius in theologica facultate ex legato mag. Godefridi de Fontibus pretii XII libr.

Ex quibus sic arguere licet. Godefridus has duas Summae partes scribendas curavit sub F. Thomae de Aquino nomine: ergo Aquinatis quem vivum noverat factum esse scivit: ergo haec exempla tum potissimum sibi comparavit, cum studiis theologicis navabat operam, ac in iis totus erat, quod ante 1284 fuit, quo florebat inter primos, ac apud praelatos summo in pretio erat: ergo alios codices antiquiores & ipso vivente Thoma scriptos antea viderat, unde ipsi similes habendi natum est desiderium. Hisce quaeso an est aliquid quod opponi possit?

Verum quia ex iis ille numeratur qui sancti doctoris sensum impugnarunt, quanta nihilominus reverentia eum prosequeretur, quantique doctrinam ejus faceret, nosse lectori non erit ingratum. Id evidentius probari non potest, quam referendo quaestionem 5 Quodlibeti ejus 12, cujus titulus ut intelligatur revocandum est in memoriam, quod sciunt omnes Stephanum Templier episcopum Parisiensem anno 1276 & iterum 1278 in quasdam propositiones censuram tulisse. At cum harum quaedam nostri Aquinatis censerentur, ac proinde nota quaedam ejus doctrinae inusta videretur, id plures Parisienses theologi impatienter ferebant, nec tacere potuit Godefridus. Post Stephanum Templier Joannes de Aurelianis cancellarius Parisiensis anno 1280 veteri stylo novo 1281 in quadragesima electus fuerat, verum eo ut onus commodius vitaret, ad Fratres Praedicatorum fugiente eorumque veste induto, Ranulphus S. T. magister episcopus Parisiensis evasit, & articulos a praedecessore damnatos eodem in statu reliquit. Huic anno 1289 suffectus Simon de Bucy canonicus Parisiensis aliis in Scaccario Rotomagensis cognitor regius, juris quidem peritus ille at in theologia hospes. De eo in dicto quodlibeto 12 q. 5 Godefridus hanc movet quaestionem:

Utrum episcopus Parisiensis peccet in hoc quod omittit corrigere quosdam articulos a praedecessore suo condemnatos?

Deinde ad quartum arguebatur, quod episcopus Parisiensis non peccet omittendo talem correctionem, ostendendo quod tales articuli non sunt corrigendi. Quia quod factum est de consensu sapientum non videtur corrigendum. Sed id quod circa dictos articulos est actum, factum est de consensu sapientum, ut dicit D. Stephanus quondam Parisiensis episcopus. Ergo &c.

Contrarium arguitur ostendendo quod sunt corrigendi, quia articuli qui sunt non intelligibiles, & qui manifeste videntur falsi & impossibiles, sunt merito corrigendi: sed inter praedictos articulos sunt plures tales, ut patet inspicienti. Ergo &c.

Respondeo dicendum, quod illud quod est impeditivum profectum studentium, & quod est occasio scandali inter studentes, & quod est in detrimentum utilis doctrinae, est merito corrigendum. Sed ita est in proposito. Ergo &c. Primum patet. Quia cum aliqua materia est sic indeterminata incertitudine veritatis, quod absque periculo fidei & morum licet circa hoc diversimode opinari absque temeraria cujuscumque partis assertionem, ponere vinculum vel ligamen, quo homines circa talia ad unam opinionem immobiliter detinentur, est impedire notitiam veritatis: quia propter diversas opiniones quae circa talem

materiam a viris literatis & scientibus tenerentur, per diversas disputationes ad utramque partem tendentes ad veritatem inveniendam, ipsa melius inveniretur. Ad hoc enim tendere debet intentio ratione disputantium circa talia, quae non omnino evidenter ad veritatem sunt determinata, ut per disputationem deveniatur ad istam partem, non quae magis placeat, sed quae recte rationi magis consona apparebit. Impedire ergo talem modum investigandi & declarandi veritatem videtur profectum studentium & veritatis notitiam inquiringium impedire.

Quantum ad articulos autem de quibus est quaestio, videtur dicendum quod plures sunt, de quibus diversimode opinari liceret. Sunt etiam alii qui qui videntur contradictoria implicare, nec potest inveniri modus docendi in talibus, quo ab intellectu possint capi, & sic impeditur intellectus a notitia veritatis circa illos. Item sunt alii qui qui secundum quod superficies literae sonant, videntur omnino impossibiles & irrationabiles, propter quod oportet illos exponere expositione quasi violenta & extorta. Hos articulos sigillatim discutit & carpit Godefridus, quos brevitate causa hic omitto.

Sunt etiam occasio scandali inter studentes tam doctores quam auditores, quia cum frequenter oporteat exponere aliquos de praedictis articulis, non quidem contra veritatem, nec contra intentionem, quam habere debuerunt illi qui praedictos articulos ediderunt, sed tamen contra id quod videtur praetendere superficies literae, alii qui minus periti & simplices reputant sic exponentes excommunicatos, & formant sibi conscientias, quod tales male sentiunt, & tales simplices bonos & graves tanquam notatos de excommunicatione & errore cancellario vel episcopo deferunt, & plura inconvenientia & schismata ex hoc inter studentes oriuntur.

Sunt etiam in detrimentum non modicum doctrinae studentibus perutilis reverendissimi & excellentissimi doctoris scilicet Fratris Thomae, quae ex praedictis articulis minus juste aequaliter diffamatur. Quia articuli supra positi, & quamplures alii videntur summi esse ex iis, quae tantus doctor scripsit in doctrina tam utili & solemni. Et ideo in hoc quod tales articuli tanquam erronei reprobantur dicta doctrina etiam suspecta a simplicioribus habetur, quia tanquam erronea & reprobabilis innuitur. Propter quod plures possent habere occasionem retrahendi se a studio in tali doctrina, in quo non solum ipsa doctrina laederetur, sed ipsi studentes vere damnum maximum sustinerent, quia salva reverentia aliquorum doctorum, excepta doctrina sanctorum, & eorum quorum dicta pro autoritatibus allegantur, praedicta doctrina inter ceteras videtur utilior & laudabilior reputanda: ut vere doctori qui hanc doctrinam scripsit, possit dici in singulari & illud quod Dominus dixit in plurali apostolis Matth. 5. Vos estis sal terra &c. sub hac forma: Tu es sal terra, quod si sal evanuerit, in quo salietur. QUIA PER EA QUAE IN HAC DOCTRINA CONTINENTUR, QUASI OMNIUM DOCTORUM ALIORUM DOCTRINAE CORRIGUNTUR, SA- PIDE REDDUNTUR ET CONDIUNTUR: ET IDEO SI ISTA DOCTRINA DE MEDIO AUFERRETUR, STUDENTES IN DOCTRINIS ALIORUM SAPPOREM MODICUM INVENIRENT. Propter hoc & plura alia non videtur multum laudabile in magno doctore, quod determinando aliquam materiam difficilem, non habeat

habeat alias rationes efficaces, suam determinationem talibus articulis confirmare conatur: cum ut praedictum est in praedictis articulis sint plures, de quibus non est multum manifestum, quod sint erronei, ut patet per supradicta, & etiam quod de illis licitum est contrarie opinari &c. Nec debent reputari leges communes efficaces ad determinandum quaestiones, quae vigorem debent habere per universum mundum, cum istae leges non habeant vim ligandi nisi in uno solo loco. Quia etiam majores qui sunt & fuerunt in dicto loco & ut puto erunt, non reputant nec per gratiam Dei reputabunt dictos articulos esse leges ligantes ad tenendum positiones, quas alii nituntur per dictos articulos confirmare, & ideo per tales articulos praebent suis opinionibus modicum fulcimentum.

Cum ergo quaeritur, utrum episcopus peccet &c. Dicendum quod licet D. episcopus Parisiensis sit homo eminentis literaturae in jure canonico & civili, & etiam sufficientis in theologica facultate, quia tamen in ista non tantum studuit, quin ad correctionem doctorum articulorum indigeret consilio magistrorum, qui in dictis articulis non sunt bene concordantes, a correctione illorum potest aliquantulum excusari. Sed cum sententiam sui praedecessoris ad dictos articulos positam posset sine periculo ad pacem & utilitatem plurimorum faciliter amovere, licet non videam quomodo nihil valeat sufficienter excusari, ipsum tamen in nullo audeo condemnare. Cetera omitto, quae si quis voluerit, legat dissertationem nostram citatam, in qua quaestionem integram dedimus.

At verò an quid unquam dictum est ad S. D. commendationem illustrius? an potuit ejus doctrina magis extolli? salva reverentia aliquorum doctorum (quosdam indicare videtur sua aetate Thomae amulos) excepta doctrina S. S. Patrum inter ceteras Aquinatis & utiliore videri, & laudabilior reputari: quod apostolis in plurali a Christo dictum est, id in singulari huic doctori vere dici posse, Tu es sal terra: per ea quae in ejus doctrina continentur quasi omnium aliorum doctorum doctrinam corrigi, lapidam reddi & condiri: ea sublata jam in ceteris theologorum libris saporis nihil reliquum esse, ea a scholis exclusa studium omne theologicum peritisse.

Aliunde verò famosa illa Stephani Parisiensis episcopi censura eo quod doctrinam Aquinatis aliquo modo laedere videretur, potuitne exagitari vehementius, aut etiam magis funditus percelli? doctrinam in ea catholicam & a catholicis doctoribus propugnatum reprobari: viam ad inveniendam veritatem claudi, dum sublata sentiendi libertate in re omnino libera ad unam opinionem intellectus immobiliter detinetur: contradictoria, impossibilia, irrationabilia, inintelligibilia, in ea statui: majores id est peritiores ac sapientiores, qui tum erant ante fuerant, theologos non reputare nec reputavisse sententiam illam ligantem esse aut fuisse, non solum in ceteris mundi partibus, sed nec in ipso in quo lata est loco, diocesi nempe Parisiensis: & ex gratia Dei sperandum idem a posteris futuris scilicet ejusdem facultatis magistris sentiendum: si qui autem ad doctrinam Aquinatis adversam statuendam ex ea censura arguerent, modicum exinde suis opinionibus fulcimentum praestare: denique scandalum maximum ex ea in universitate ortum esse, invidiam aut etiam calumnias viris sapientissimis quotidie creari, ac universim ingens studio allatum fuisse detrimentum, proptereaque episcopum Parisiensem etsi ob reverentiam in nullo condemnatur, aegre tamen excusari a pe-

cato, quod saltem poenas in ea sententia latas, ut erat ei facile, revocare tardaret. Quibus addas hanc quaestionem anno 1290 circiter a Godefrido publice propositam & defensam fuisse: certo ejus Quodlibeta anno 1303 octoginta duabus peciis constantia venalia prostabant ex libro rectoris universitatis Parisiensis.

Ex quibus duo infero, primum Godefridum etsi non in omnibus cum S. D. sentiat, imo pluries eum impugnet, id solum ea libertate agere, qua in his quae fidei non sunt aut morum, unicuique licet in suo sensu abundare, ceterum ubique servato Aquinatis honore, quem reverendissimum & excellentissimum doctorem appellat. 2. Etsi in questione alata nominatim Summam non laudet, de ea tamen cum doctrinam tam utilem & solemnem praedicat, praecipue intelligendum esse. Si quam enim S. Thomae doctrinam commendat, certe eam maxime quam legebat ipse in libris quos comparavit, quos grandi pretio sibi transcribi curavit, quos glossis ornavit. At inter S. D. libros ab eo Sorbonae legatos isti praecipui sunt, codex in quo prima pars in compendium redacta, eademque glossis explicata, prima secundae & secunda secundae quaelibet duodecim libris emta grandi ea aetate ut omnes norunt summa: quod igitur de doctrina S. Thomae omnibus anteposenda sapienter adeo praescribit, ad eam quae in Summa theologica continetur, praecipue referendum est.

3. In Victorina Summae S. D. quinque tantum codices a me visi, primus prima partis n. 636 fol. mag. memb. certo ante 1280 scripti, nam in litera majori initiali S. D. exhibetur ex cathedra docens cappa amictus coloris castanei tum nostris usitati, cum aliunde atramentum codicis sit etiamnum nigerrimum. Ad calcem legitur ut in superius laudatis: *Explicit liber primus Summae Fratris Thomae de Aquino ord. FF. Praed. mag. in theologia.* Secundus est prima secundae n. 637 ejusdem formae & aetatis. Tertius est secunda secundae n. 638 fol. majori quam mox laudati etiam memb. Sed recentior, & innuitur anno 1396 scriptus atramento debili. Quartus & Quintus nn. 639 & 640 sunt tertia pars hic ineunte seculo XIV ante canonizationem scriptus, in quo sic legitur: *Incipiunt capitula tertiae partis Summae Fratris Thomae de Aquino Or. FF. P.* Ille scilicet 639 imperfectus, & circa medium seculi XV scriptus. Verum in ea bibliotheca insigne est Summae S. D. monumentum. Codex est n. 121 fol. par. memb. Titulus: *Incipit abbreviatio Fratris Galieni de Orto super secundam secundae Fratris Thomae de Aquino. Pr. Quia sermones morales in universali sunt minus utiles &c.* Hujus compendii artificium postea exhibebimus ubi de isto F. Galieno ad 1288, sed non omittendus finis: *Explicit anno Domini M. CC. octuagesimo VIII mense Aprili.* Sequitur index quaestionum, & ad calcem sic legitur: *Articulos quaestionum particularium non scripsi, tum quia habita quaestione, in promptu articuli propter brevitatem eorum: tum quia qui voluerit, poterit ad originale recurrere, & inde absque difficultate poterit articulos abstrahere sigillatim. Explicit totum hoc opus.* Haec inquam omnia eadem manu codicis. En igitur jam anno 1288 mense Aprili, scilicet quarto decimo ad summum a S. D. obitu anno secunda secundae sub ejus nomine in compendium redacta. Ergo pluribus annis antea ipsa integra Parisiis & ubique habebatur, unde & qui hanc abbreviationem concinnavit, qui plura voluerint, ad originale, quod nempe omnium manibus versabatur, remittit.

In Colbertina plura sunt omnium partium Summae exempla nn. 2360, 2361, 2362, 2368, 2369, 2370, 3014, 3015, 4399, quorum quaedam ante

canonizationem videntur scripta; verum quia annus certo non indicatur, nec alicunde deprehendi potest, ab his expendendis abstinere. At codex est insignis scilicet 2316 fol. med. memb. nimirum compendium secundæ secundæ alterius artificii auctorisque alterius a Victorino laudato, ad cuius calcem sic legitur: *Explicit Summa utcumque abbreviata, & per quasdam decisiones dearticulata, excepta de secunda secunda S. Thome de Aquino ordinis Fratrum Predicatorum per F. Joannem Dominici ejusdem ordinis de expresso mandato SS. P. & D. N. D. Joannis divina providentia Sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ pape xxii: completa in Avinionie anno Domini mcccxxxiii pontificatus sui anno ... sabbato post festum venerabilis doctoris S. Thome prædicti immediate subsequente.* Ex quibus liquet compendium hoc sive ante canonizationem die 18 Julii 1323 factam sive postea inceptum fuerit, intra octavam a præfata canonizatione mensem, scilicet decima mensis martii sequentis (quæ fuit sabbatum, nam litera dominicalis erat A. G. & adhuc 1323 stylo veteri dicebatur, qui nunc 1324) finitum fuisse.

Jam id velim perpendat lector. Si quod contentit Launoio anno 1323 xv Kal. aug. quo in album SS. Thomas relatus est, nondum Summa extabat, si post eum diem tantum ab uno vel pluribus Dominicanis confarcinata est, qui Joanni xxii in mentem venit, ut eam in compendium redigi juberet? an de opere quod non extat abbreviando, dissecando, resolvendo cogitatur? verum antiquiora nobis non desunt adhuc monumenta.

Primo catalogus codd. ms prioratus S. Catharinæ vallis scholarium Parisiensis anno 1288 factus, & in archivo ejus collegii canonicorum regularium etiamnum servatus. Sic autem incipit: *Anno Domini mcccxxxviii in die jovis ante nativitatem B. Mariæ virginis habebamus in nostro armariolo Parisiensis libros inferius nominatos & compilatos, præsentibus Fratribus Laurentio de Pollengio, Jacobo de Brugis, Joanne de Castellione, Girardo de Trevis, Jacobo de Verturo, Joanne de Braio. Habebamus &c.* Sequuntur codd. mss circiter trecenti, & inter theologos scholasticos sic legitur: *Item habebamus scriptum F. Thome super primum sententiarum in uno volumine. Item scriptum ejusdem Fratris super 2 & 3 sententiarum in uno volumine. Item scriptum ejusdem Fratris super quartum sententiarum cum aliquibus questionibus in uno volumine. Item Summam ejusdem Fratris divisam in tribus voluminibus. Item Summam ejusdem Fratris contra gentiles in uno volumine. Item librum Guillelmi episcopi Parisiensis de universo. Item habebamus die prædicta scriptum F. Petri de Tarentasia super quartum sententiarum in uno volumine. Item scriptum F. Egidii de Augustinis super primum sententiarum in uno vol. &c.* Summam illam Fratris Thome in tria volumina divisam ipsam esse Summam theologiam, quæ sic Summa simpliciter dicebatur, nemo negaverit, ut pote cum a Summa contra gentiles distinguatur, quæ posterior hic ut & aliàs semper in codd. ms uno volumine eoque leviori continetur. Duo autem circa illud instrumentum annotanda; primum aut esse ipsum archetypum tum confectum; aut ejusdem apographum eodem tempore scriptum in eodem codice membraneo, in quo exempla habentur instrumentorum omnium adaptionum ejus collegii, quorum primum est charta de concessione porprisi a Giboio & ejus sociis anno 1228 mense martio, eaque ante 1300 scripta omnia. Alterum notandum est Fratrum illorum, in quorum præsentia dicitur confectus index, Laurentium de Pollengio fuisse Facultatis Parisiensis magistrum, annis 1281, 82 & 83, inter conciona-

tores Parisienses clarum ex cod. Victor ms 762, & tandem priorem Vallis, id est totius ordinis generalem præfectum anno 1297, ac Roberto Burgundia duci a confessionibus: Joannem de Castellione, Girardum de Trevis & Joannem de Braio etiam theologiæ magistros Parisienses, & hunc ultimum dictæ domus S. Catharinæ priorem anno 1304 die sabbati ante festum S. Lucie mortuum: e reliquis duobus alterum circa 1292 priorem, ac proinde & viros omnes spectatissimos fuisse, & plures saltem illorum sanctum Thomam vidisse aut pares vixisse. Istud instrumentum 4 novemb. 1704 amice mihi communicarunt ejus ecclesiæ canonici cum ejusdem historia a Nicolao Quesnel suo sodali eleganter æque ac pie scripta, & ex antiquis ibidem servatis monumentis ubique laudatis eruta.

Catalogo huic San-Catharinao duos alios adjungo ex libro Rectoris universitatis Parisiensis jam pluries laudato. Primi & antiquioris titulus est: *Tabula originalium & pretium quod debent habere librarii pro exemplari ipsorum concessio scholaribus.* Post plura autem recensita:

Summa Fratris Thome de Aquino super theologiam continet in primo libro lvi pecias lxxi sol. pretium est mutui.

Item in prima parte secundi libri prædictæ Summæ sunt xl pec. lxxi sol.

Item in secunda parte secundi libri sunt lxxxii pec. lxxi sol.

Instrumentum alterum recentius est & secundo loco refertur. Sic autem habet: *Anno Domini mccc tertio, die martis in festo B. Matthei apostoli (stylo veteri qui nunc 1304 quo litera Dom. E. D. ac proinde Matthias in diem martis incidebat) taxata fuerunt exemplaria qua sequuntur Andree dicti de Zenonis per magistrum universitatis ad hoc deputatos videlicet M. Henricum Amandi & M. Anacream de Monte S. Eligii magistros in theologia, M. Guillelmum de Cornubia regentem in medicina, M. Guillelmum Britonem cum procuratoribus.* Post 25 codices taxatos isti adduntur:

Item pro prima parte Summæ Fratris Thome lxx pec. xlvi denar.

Item in secunda parte secundi libri ejusdem Summæ lxxxii pec. v sol. & vi den.

Item in ultima parte Fratris Thome lv pec. 44 den.

Cætera S. D. opera ibidem laudata suo quaque loco indicamus, quid autem ex hæcenus dictis conficiatur, jam videt lector, nimirum systema Launoianum eversum plane ac confutatum. Non enim solum quod exigebat Launoio scriptores plures ante Clementem VI sive ante canonizationem S. D. proferimus, qui omnium partium ejus Summæ theologice meminerunt, sed & codices innumerum illarum omnium partium ante 1300 venales, imo ante 1288 scriptos quosdam etiamnum in Bibliothecis Parisiensibus servatos recensemus: quid quæso adversus tot sacra antiquitatis monumenta potest Petri Rogerii in sua S. D. pia laudatione silentium, etsi verum supponatur. Verum & hoc telum Launoio eripiendum, nego enim ac pernego Petrum Rogerii de Summa S. D. theologica tacuisse.

Sciendum itaque codicem sermonum Rogerii a Launoio laudatum aliàs bibliothecæ Tellerianæ, a pluribus annis esse nunc Regiæ n. 4137. 2 fol. med. memb. & sermonem de quo quæstio est, cuius thema, *Vir Dei es tu, &c.* quem in solemnibus canonizationis coram summo pontifice pronunciat Rogerius anno 1323 mense julio, bis in eo codice integrum scriptum esse scilicet fol. 79 & fol. 212. In eo sermone Rogerius Aquinatem a multitudine operum laudans, ea in tres classes paritur, primam theologorum quæ quæstionaria vocant, secundam glossarum sive commentariorum in scrip-

turam sacram, tertiam philosophicorum, quibus jungit opuscula. De theologicis agens sic loquitur utrobique: *scripsit enim tam super sententias quam alias questiones sexdecim volumina.* Nota sexdecim, nota volumina. Igitur ut Rogerii de Summa theologica silentium constet, in enumeratione sequenti distinguenda sunt sexdecim questionum volumina seclusa Summa theologica. At verò juxta quod legit Launoio, non essent nisi duodecim. Sic enim legit ille: *scripsit tam super sententias quam alias questiones sexdecim volumina. Scilicet quatuor scripta super sententias: en quatuor volumina. Quatuor libros in Summa contra gentiles.* Hæc Summa in codd. mss uno semper volumine eoque leviori coarctata fuit, itaque quintum volumen. *Questiones de veritate 6. Item questiones de potentia Dei 7. Item questiones de anima 8. Item questiones de virtutibus 9. Item questiones de malo 10. Item questiones de spiritualibus creaturis 11. Item undecim quodlibeta disputata 12, nec plura.* Nec est quod quis opponat quatuor libros Summæ contra gentiles a Rogerio pro quatuor voluminibus computari. Nam primo ut monui Summa illa in omnibus codicibus unico volumine eoque parvæ molis continetur, unde etiam in quatuor libros distinguatur, dicitur semper in titulo in singulari *Liber de veritate catholica fidei contra errores infidelium.* Secundo indigna esset exaggeratio opus levioris molis in quatuor dispescere, eaque quasi totidem volumina ostentare, ex quo sane non multum laudis Aquinati accessisset. At tertio peremptorium argumentum non sic legendum illud est, quod etiam quatuor illis Summæ contra gentiles libris pro totidem voluminibus computatis, adhuc non constet numerus sexdecim voluminum a Rogerio propositus, sed ad summum essent quindecim.

Itaque dicendum vel erratum esse notarii qui quatuor volumina Summæ theologice omisit, vel quod certissimum cenfeo, indicem male lectum a Launoio. Sic enim legendum: *scripsit tam super sententias quam alias questiones sexdecim volumina.* Nota ut jam monui sexdecim, nota etiam volumina: non dicit libros, indicans in eo numero non reponendos libros, nisi simul volumina constituant diversa: *sexdecim volumina*, inquam, *questionum*, ne cum commentariis in scripturam sacram confundas. *Scilicet*, inquit Rogerius, ut innuat se de questionum voluminibus solum loqui, *scilicet quatuor scripta super sententias.* Jam quatuor volumina. *Quatuor libros in Summa.* Hic punctum omisit Launoio & hinc error: *in Summa*, inquam, *theologica*, quam Rogerius simpliciter & sine addito vocat *Summam*, quia tum sic appellabant, ut etiamnum sic appellant, *Summa S. Thome*: propterea enim supra monebam in codd. mss Navarra, Sorbonæ, Victorinæ, Colbertinæ & aliis *Summam* simpliciter dici, quia sic vulgo efferebatur. *Quatuor libros in Summa* dicit Rogerius, quia sua ætate & diutius postea sic partes Summæ inscribebantur: *Liber primus Summæ: prima pars secundi libri &c. liber secundus secunde partis.* Relege titulos superius relatos. *Quatuor libros in Summa* theologica, cujus libri quatuor tot ea ætate constituebant volumina. En jam octo. 9. *Contra gentiles*, quod opus uno volumine eoque non mole magno semper comprehensum fuit. Cætera clara sunt. 10. *Questiones de veritate.* 11. *Item questiones de potentia Dei.* 12. *Item questiones de anima.* 13. *Item questiones de virtutibus.* 14. *Item questiones de malo.* 15. *Questiones de spiritualibus creaturis.* 16. *Item xi quodlibeta disputata.* En jam sexdecim volumina sed recensita Summa theologica, qua seclusa non constat numerus, quod invictum argumen-

tum lectionem Launoianam falsam esse, nostram S. C. XIII. legitimam.

Favet ipse codex ms in quo ut dixi bis sermo ille integer reperitur: in utroque sic legitur: *scripsit enim tam super sententias, quam alias questiones sexdecim volumina.* Quæ voces clavis sunt catalogi sequentis, ad quam exigendus. In primo sic leguntur sequentia: *scilicet quatuor scripta super sententias, quatuor libros contra gentiles.* Qua lectione posita cum non sint nisi xii volumina, patet Summam a notario prætermittam quæ numerum xvi compleat. In secundo sic habetur: *scilicet quatuor scripta super sententias, quatuor in Sma, id est in Summa, & hic prima manu punctum.* Postea: *Contra gentiles.* Ex quibus colligas Launoio ex utraque lectione tertiam conflasse sic, *quatuor libros in Summa contra gentiles.* Quod indicium est ipsum agnovisse in utroque loco erratum, & ex uno supplevisse, quod deest in altero. In primo deest *Summa*, in 2 *libros.* Jam ex hoc inferre debuerat codicem esse corruptum, nec ex eo quid certi expromi posse, nisi attendatur ad clavem *sexdecim volumina*: juxta quam si exigantur sequentia, ut res ipsa postulat, *per quatuor libros in Summa* necessario intelligendæ quatuor partes Summæ theologice, distinguendæ ab opere *contra gentiles.*

At Launoio seu potius Launoii assecclam, nam quin vir ille æpiscopus si viveret & hæc legeret a præconcepto errore rediret nullus dubito, Launoio inquam assecclam confutat, & ad incertum redigit alius sermo ejusdem Petri Rogerii eodem anno stylo veteri novo 1324 dictus in ecclesia S. Jacobi nostra Parisiensis in primo ejusdem Sancti a canonizatione festo die septima martii, coram universitate doctoris ac filii sui nova natalitia solemniter celebrante, concurrente nimirum eo anno feria quarta quatuor temporum quadragesimæ cum martii 7 (lit. Dom. A. G. pascha 15 april.) qua occasione hæc verba pro themate assumpsit: *Ecce plusquam Salomon hic Matt. 12 & in evangelio hodiernæ diei.* Extat hic sermo in eodem codice a Launoio laudato fol. 97 & seqq. ex quo hæc pauca in laudem S. D. excipio.

Pr. Ratio docet quando aliquis alteri laudabiliter aequatur &c. Et post plura: *Et ideo dicitur Eccl. 47 quod eruditus a juventute impletus est quasi flumen sapientia: & vere de isto sancto possumus dicere ista. Nam & ejus sapientia præcessit sapientiam aliorum doctorum, qui fuerunt in isto studio & quorumcunque plurimorum. Unde si per Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis, intelligatur mater nostra universitas, audacter dico, quod iste præcessit sapientia omnes, qui fuerunt ante eum, imo post eum in universitate ista &c.* Verum ad rem nostram, novum ille in hoc sermone operum S. D. catalogum instituit, sicque loquitur: *Ut de eo dictum Eccl. ult. Cum esset sapientissimus docuit populum, & investigans composuit parabolas multas, quæ sunt verba utilia, & circumspexit sermones doctissimos, ejus enim latitudo continentia & utilitatis est copiosa ambitu suæ generalitatis. Ipse enim non spernit modica, imo & libros logicales & morales excellenter exposuit. In theologia quatuor scripta super sententias. Post tres Summas, quarum scientiam tractantem de virtutibus in duas divisit, fere loquentes de omni materia subtilissime composuit. Postea de veritate & potentia Dei. De malo. Contra gentiles. Quilibet etiam determinavit. Job & Joannem pulcherrime postillavit. Super quatuor evangelia opus mirabilissimum ex dictis omnium SS. recollectit, ubi eorum dicta sic contexuit, ac si per unum solum ordinatissime essent facta, & multos alios libros composuit &c.*

Quo in breviori catalogo duo maxime attenden-

SEC. XIII. da : primo per tres summas, quarum scientiam (existimari erratum esse notarii & legendum secundam) tractantem de virtutibus in duas divisit, nihil aliud intelligi posse; quam tres partes Summæ theologicæ, quarum secunda in duas subdividitur. Nota secundo eundem Rogerii modum loquendi, ubi de opere contra gentiles, quod non vocat Summam, sed simpliciter & absque addito contra gentiles. Quo evincitur & in primo sermone, ubi opus illud recenset, contra gentiles simpliciter & sine addito nominasse, & vocem Summa præcedentem ad illud non pertinere, sed de Summa theologica revera intelligendam.

An Launoium quo erat criterio, sermo hic *Ecce plusquam Salomon hic*, præterierit, dum primum ante & post eodem codice scriptum tam diligenter tamque severe examinaret, nolim inquirere, ne viri nominatissimi manes sollicitare videar: at quisquis in ejus errore pertinax Summam S. D. theologicam a Petro Rogerio non agnitam contenderit deinceps, sic a me accipiat: si primum sermonem opposuerit, continuo ut sexdecim volumina questionum a Rogerio laudata depromat, ab eo exigendum, quod cum non poterit seclusa Summa, mox se deridendum omnibus & sibilandum dabit: sed & præterea ex altero sermone, *Ecce plusquam Salomon*, ubi eam Rogerius tam clare tamque luculenter profert, os ei obstruendum.

Addo solum, Alvam longe ante Launoium præfatam codicem eundem tum Bibl. Fouquetianæ vidisse ac expendisse, amboque ex utroque sermone S. D. operum indices transcripsisse *Sol. Verit. prologo p. 5. b. &* siquidem ille quo arsit S. Doctori Summam suam adimendi studio, quid lucis ad id conducens animadvertisset, jam Launoio palmam præripuerat, sed eam tam expresse in sermone secundo videns laudatam, nil finitri suspicatus est de primo. Verum in id totus incumbit, ut laudes S. Doctori a Rogerio impensius datas imminuat, nec ad verbum accipiendas inculcet, de quo aliorum esto iudicium.

Præter Tellerianum sermonum Rogerii exemplum olim Fouquetianum, & nunc Regium, aliud est in gymnasio Cholereo Parisiensi: sed in primo sermone, de quo quæstio, catalogus operum S. D. culpa notarii perturbate scriptus. Aliud rursus est Cantabrigiæ in Anglia in Bibl. S. Petri vol. 109 sub hoc titulo *Sermones archiepiscopi Rotomagensis*, & recensetur T. 1 codd. mss Angliæ P. 111 n. 1171 & eodem T. 1 P. 11 Oxoniæ in collegio Jesu n. 2023.

Circumscripita jam & expuncta priori difficultate a Launoio mota, an S. Thomas Summam scripserit, occurrit altera de *Speculo morali*, quod a cccc circiter annis sub nomine Vincentii Bellovacensis prostat, & in quo prima secundæ, & secunda secundæ pro majori parte leguntur, an scilicet sanctus doctor Speculum morale spoliaverit, an Speculum morale ex Summa S. D. medium factum sit. Quæstionem hanc a centum circiter annis tot moliminibus a variis utrinque vexatam in dissertatione laudata cui titulus, *S. Thomæ Summa suo auctori vindicata ita resolvi*, ut eruditorum omnium consensu jam nullus *reluctans* sit dubitandi locus. Momenta itaque in ea allata hic ut in propria sede lectori objicienda.

Primo enim Vincentium Bellovacensem nonnisi tria Specula; *Naturale* scilicet, *Doctrinale* & *Historiale*, edenda sibi proposuisse ex genuino ejus prologo tandem favente numine e tenebris eruro demonstratum est: Speculum autem morale ipsi fuisse suppositum a falsario, qui prologum ejus corrupit, ac loco trifariæ tantum ab auctore propositæ divisionis, quadrifariam intrusit, propterea impostorem

illum Vincentiastrum appellare placuit. Hanc partem videtis supra ubi de Vincentio Bellovacensi.

Secundo quod omnes hæcenus latuerat, feliciter reiectum, Speculum morale farraginem esse ex pluribus auctoribus ab illo falsario compaginatam, & singulas Speculi moralis a prima libri primi ad ultimam libri tertii distinctiones percurrere quid ex quoque a Vincentiastro raptum indicatur: qui auctores quinque sunt præcipui: 1 Anonymus auctor *tractatus de consideratione novissimorum*, qui certo post 1290 scripsit. 2 F. Stephanus de Borbone seu de Bellavilla noster qui circa 1262 mortuus est, & magnum illud opus de *septem donis Spiritus Sancti* edidit, fere totum in Speculum morale convasatum. De his duobus supra, ubi de Bellovacensi ad 1264 abunde actum est. 3 S. Thomas mortuus anno 1274. 4 F. Petrus de Tarentasia, seu Innocentius V mortuus anno 1276. 5 F. Ricardus de Mediavilla ordinis Minorum qui obiit circa 1300 aut 1302. De tribus his ultimis hic agendum, ac præsertim de S. D. luceque clarius patebit ex sola ratione qua quæstiones & articuli primæ secundæ, & secundæ secundæ in illis partibus habentur, & qua in Speculo morali leguntur, prius certissime fuisse in Summa, quam in Speculo, hujusque sarcinatorem Vincentiastrum putidissimi reum plagii apud literatos deinceps habendum.

Sciendum igitur primo ex quæstionibus 114, quibus prima secundæ constat, 77 in Speculo morali haberi, deesse 37, videlicet:

21 priores de ultimo fine, de actibus humanis, de bonitate & malitia actuum humanorum, in quibus numerantur articuli 134.

44. De effectibus timoris, in qua sunt articuli 49, 50, 51, 52, 53, 54. De habitibus in generali, de subjecto, causa, augmento, corruptione & diminutione, distinctione habituum. Sunt articuli 24.

90. De lege in communi quantum ad ejus essentiam. Articuli 4.

92. De lege quantum ad suos effectus. Artic. 2.
96. de lege humana quantum ad ejus potestatem. Artic. 6.

97. De lege humana quantum ad ejus mutationem. Artic. 4.

101, 102, 103, 104 & 105. De præceptis ceremonialibus & judicialibus veteris legis. Artic. 22.

Similiter ex quæstionibus 189 quas secunda secundæ complectitur, 155 in Speculo morali legi, abesse 34, scilicet:

6. De habitu fidei quantum ad ipsius causam. Insunt articuli 2.

7. De ipsa fide quantum ad suos effectus. Artic. 2.

15. De virtutibus oppositis dono intellectus, scilicet de cecitate mentis & hebetudine sensus. Artic. 3.

16. De præceptis pertinentibus ad fidem &c. Artic. 2.

22. De præceptis pertinentibus ad spem &c. Artic. 2.

42. De seditione. Artic. 2.

56. De præceptis pertinentibus ad prudentiam. Artic. 2.

130. De presumptione. Artic. 2.

133. De pusillanimitate. Artic. 2.

140. De præceptis fortitudinis. Artic. 2.

150. De ebrietate. Artic. 4.

158. De ira, articulo 7 excepto, quem habet Vincentiastrum lib. 3 P. 5 dist. 3. Sunt autem articuli 3. Itaque septem neglecti.

162. De superbia, lineis quibusdam articuli 4 exceptis, quas Vincentiastrum exhibet lib. 3 P. 3 D. 2. Sunt item in ea q. artic. 8.

166. De studiofate. Artic. 2.

Et a 170 ad finem. De præceptis temperantia, de

prophetia, rapta, gratis gratis datis, divisione vita per activam & contemplativam, officiis & statibus hominum quæstiones 20. Articuli 108, ita ut universim desint quæstiones 71 integræ, articuli 350.

Sciendum 2 earum quæstionum quæ in Speculo morali habentur, articulos plus 40 omitti suo quemque loco indicandos: eorum articulorum qui insunt majoris partis corpus tantum articuli referri: aliquando tamen corpori articuli affui modo *sed contra*, modo *responsionem ad primum*, modo *ad secundum*, modo *ad tertium*, modo *ad duo*, modo *responsiones ad omnia*: affui, inquam, at crasse, ac dure, nec expectatas, quod sola collatione agnoscer lector. Fateor aliquando at raro interferi argumenta, & ad singula responsiones addi.

Sciendum 3 in tanta articulorum multitudine multorum omnium, sex tamen reperiri, qui integri & a capite ad calcem ut aiunt, in Speculo morali ut in Summa leguntur, suntque isti ex secunda secundæ.

Primus ex q. 80. *Articulus unicus de justitia annexis virtutibus*, referturque in Speculo lib. 1 p. 3 dist. 60.

Secundus ex q. 138. *De mollitie articulus primus*, & habetur in Speculo lib. 1 p. 3 dist. 90 a 1.

Tertius ex q. 95 articulus 8. *De divinatione qua fit per sortes*, & habetur in Speculo lib. 3 p. 3 dist. 27 a. 7.

Alii tres ex q. 96 articuli 2, 3, & 4 *De superstitiosis observantiarum*, & habentur in Speculo lib. 3 p. 3 dist. 18 articulis 2, 3, 4.

Jam solum ex his non unum sed tot exurgunt argumenta Vincentiastrum a S. Doctore, non S. Doctorem a Vincentiastro accepisse manifesto probantia.

Nam si quæstiones utrique communes cum iis quas S. D. proprias habet, ejusque esse negari nequit, ut nec primam nec tertiam Summæ partem, quæ aliàs nullibi inveniuntur: si inquam quæstiones illæ in Speculo contentæ cum aliis extra conferantur, se germanas agnoscunt, sibi invicem aptæ & convenientes sese mutuo naturaliter ingrediuntur, unumque corpus ejusdem rationis constituunt: at si cum aliis ex quibus compactum est Speculum comparentur, jam eo se per vim detrusas clamant, neque album nigro magis est adversum. Verbi gratia, præter quæstiones de passionibus, de virtutibus, de vitiis, quas habet Vincentiastrum cum S. D. communes, alias ille passionum, virtutum, vitiolorum etiam species adinvenit Thomæ incognitas. Si igitur primarum quæstionum auctor esset, eas quas addit eadem methodo eodemque stylo tractaret. At enim verò quæ ex pectore suo promit Vincentiastrum puræ putæ divisiones sunt & subdivisiones ad nauseam usque similiter desinentes, quas ideo rhythmicis appellare placuit, gustumque dabimus identidem, ut quid valeat ille agnoscat: nam cætera mera sunt latrocinia postea fufius detegenda. Furem insignem tenemus, & an fur sit adhuc quæritur.

Secundo articuli in Speculo, exceptis sex, mutili omnes se testantur non ita primum factos fuisse: responsiones illæ ad corpus articuli tantum appositæ, (neque enim connexas dixeris, quas ad summum per nota, item, item, sciendum autem, & similia *mutuam* insulse & sæpe absque sensu conjunctas legis) responsiones, inquam, illæ argumenta ad quæ sunt postulant, relata sunt simul natura, partes sese invicem indicant & advocant. Cum igitur articuli illi apud Thomam integri sint, partibus suis omnibus constantes, sese moventes ut ita dicam, ac revera spirantes, apud Vincentiastrum contra truncati omnes, frustatim concisi, parte membrorum

ad corpus inanime appositæ, avulsæ & non comparate altera, hunc tortorem, parentem illum fatearis necesse est. Sic qui fratres illos septem in scriptura adeo illustres integros, sanos, elegantes vidit, matrem agnovit cito e cujus sinu tales prodierant: at cum lingua, manibus, pedibusque amputatis, & ad corporum latera in sartagine appositis tam impie fœdatis aspexit, nonnisi a tyranno in eum miserandum modum laniatos sensit. Aptius exemplum dari non potest.

Non urgeo non capi, qui responsiones ut revera responsiones sunt, quis comminisci potuerit adeo scitas, adeo eruditas, ac auctorem suum ingenii summi æque ac summi iudicii virum præstantes, & tamen vagas, & absque ullo ad argumenta respectu, id incredibile, id in cogitationem non cadit aliunde verò dato quod priores factæ fuerint, posito etiam quantumcumque supereminenti in S. Thomæ ingenio, excogitare adhuc difficilius est, qui argumenta adinvenire potuerit tam apte convenientia, ut pro illis responsiones factæ revera sint, & non solum videantur. Nam ad argumentum propositum ex doctrina auctoris responsionem suppletæ fortè non difficile: sed ad responsionem vagam quærere argumentum cui facta est, & de quo ipse auctor responsionis censetur non cogitasse, quærere, inquam ex tali scripturæ sacræ libro, ex tali auctore ecclesiastico, ex tali ratione, & id in articulis plusquam mille, id incredibile est, id plus est quam divinare, quam ænigma solvere, quam quod rex ille a sapientibus suis exigebat, somnium quod e memoria ejus exciderat, enarrare.

Verum sex illi laudati inter plus mille alios capite, brachiis, cruribusque truncatos integri relicti rem aperiant. Cur enim hic Vincentiastrum stylum immutavit? Cur hos sex speciatim modo scholastico & theologico tractavit (per videtur quod non, sed contra, *Respondeo dicendum, Ad primum*) nisi quia plagiarium difficile est ita sibi cavere, ut nihil ipsi excidat, unde plagium deprehendatur. Itaque sex illi qui felici sorte gladium exterminatoris effugerunt, signum sunt alios omnes, priusquam tortor ille tam impie conceperet, similes illis fuisse, & tales adhuc in parentis Thomæ sinu spirare.

Sciendum præterea 4 in quæstionibus illis primæ secundæ & secundæ secundæ quæ in Speculo habentur, & primam partem sæpissime, & tertiam aliquoties citari, adeo ut articuli sint, in quibus ter prima pars laudatur, suntque ut ita dicam *propinquæ* seu corollaria ex dictis in prima parte sequentia illidem vocibus constantia. Id non solum connexionem & catenationem omnium Summæ partium demonstrat, verum & S. D. methodum arguit rectam & veluti geometricam, qui nihil afferat antea non probatum. Unde ad doctrinæ perfectionem citationes illæ omnino necessariæ sunt, animo lectoris tum plane quieto, dum ejus assensus nulli propositioni exigitur, quæ antea dilucidata & demonstrata non fuerit. Vincentiastrum ne videretur Summam expilasse, citationes illas tum primæ partis tum tertiæ diligenter reseravit, at nec sic vitavit incommodum: nam dum doctrinam eximiam profert, obscuram reddit, quærere lectore cur talis propositio in medium adducatur, quæ nec probatur ibidem, nec antea probata indicatur. Deinde si S. Thomas harum quæstionum verus ac unicus auctor non sit, an non supra omne miraculum esset, ita suæ doctrinæ convenientes articulos apud Vincentiastrum reperisse, ut iis nil immutatis non aliud addendum habuerit ter etiam in eodem articulo præterquam, *ut supra in libro 1 habitum est, ut in primo dictum est, ut supra dictum est in primo*. At est aliquid amplius.

Sciendum 5 in quæstionibus illis primæ secundæ

S. c. XIII. & secundæ secundæ in Speculo relatis quæstiones alias laudari earundem partium, quas a Vincenciastro monuimus omittas. Ista frequentius apud Thomam occurrunt, ut supra dictum est dum de fine ultimo, dum de voluntario, dum de actibus humanis, dum de habitibus, dum de præceptis veteris legis ageretur. Tor erant sane scopuli Vincenciastro vitandi, ne plagiarius agnosceretur, hos sibi non cavit ille: ubique legit ut S. D. ut supra dictum est dum de voluntario, dum de fine ultimo &c. ageretur, nec tamen supra quæstiones illas habet, nec de his ex professo egit. Est amplius.

Sciendum 6 non eodem ordine quo apud S. Thomam, apud Vincenciastrum quæstiones referri: S. Thomas prima secundæ de virtutibus & de peccatis generatim agit, secunda secundæ de iisdem speciatis, & cuilibet virtuti vitia eidem opposita subjungit. Idem prima secundæ prius de virtutibus & de donis generaliter, postea de gratia tractat. Vincenciaster & contrario libro 1 quæstiones omnes de virtutibus sive generatim sive speciatis refert, ad librum 3 de peccatis & vitiis in genere & in specie omnes rejicit: libro 1 de gratia prius, posterius de virtutibus & de donis. Itaque S. D. sibi constans in quæstionibus sequentibus citat præcedentes, in quæstionibus de gratia, & in quæstionibus secundæ secundæ citat quæstiones de peccatis & de donis, sapientia verbi gratia, quia revera præcesserunt, recta sunt omnia & coherent. Vincenciaster nec hinc sibi cavit, legit ubique ut supra dictum est, ut supra habitum est dum de peccatis, dum de sapientia ageretur: & tamen has quæstiones supra non habet, habet autem postea, an evidentius plagii signum afferri potest, an auctor verus sibi sic illudit, adeo sui immemor est? Unde hoc illi excidit nisi quia præceptis Summam in Speculo transcribebat? Adde quæstiones esse in quibus S. D. plures articulos, tres puta aut quatuor aut amplius promittit statque promissis. Vincenciaster eandem quæstionem referens, eundem initio articulo numerum promittit, at postea aliquem vel aliquos omittit. Nempe difficillimum est plagiarius ad omnia attendere: proponit tres V. G. quia S. D. transcribebat tres proponentem, postea tertium sibi non convenire animadvertens refecat.

Sciendum 7 eas S. D. quæstiones quæ in Speculo leguntur puras non esse, sed alienis quamplurimis admixtas, & ut in F. Stephano de Borbone solum hinc exemplum ponam, apud Vincenciastrum distinctiones aliquando alternatim sunt ex S. Thoma una, altera ex libro de septem donis, vel ex uno plures, deinde plures ex altero: aliquando in eadem distinctione præit F. Stephanus, S. Thomas subsequitur, aliquando e converso. Sæpiissime Vincenciaster articulis 4 aut sex aut 8 S. Thomæ, quintum, septimum, nonum addit ex F. Stephano, at nullam neque quoad rem neque quoad commensum proportionem habentem cum prioribus, ita ut cum qui S. Thomæ vix simul columnas duas impleant, ille superadditus 4, 6, 8 columnas & ultra amplectatur, Stephaniana illa, inquam, non styli scholastici: enim verò, sed excursiones morales omnis generis mercium. Aliquando in medio hujusmodi excursionis moralis, articulo alicujus S. T. corpus includitur: aliquando corpus articuli ejusdem ad caput excursionis, & ad hujus finem alicui argumentum responsio, aliquando ad finem excursionis ex libro de septem donis integræ subjicitur articuli cujusdam Summæ corpus. Sunt & articuli ita variati, ut sex lineæ sint unius, sex aut paulo plus alterius, & sic alternatim ad finem usque, ut Carmelitarum XIII seculo cappa non fuerit magis ut aiebant barrata. Hæc solum videas, permitto postea iudicium, quem amborum plagiarium æstimes: an

ita censeas Thomam aurum suum hac & illac sparsum minutatim intra hos arenas cumulos collegisse, quæque deerant solum supplevisse? Hæc duo sunt certissima, hinc eum quisquis sit ille, qui articulos Summæ & Speculo communes excogitavit primus & scripto commendavit, hominem fuisse ingenii excelsioris, iudicii acerrimi, angelum potius quam hominem, contra qui articulos illos tam sapienter excogitatos alienis tot & tantis commisit revera nihili censendum. Hæc duo vide an in eundem cadere possint. Hæc quæ in Speculo moralis fabrica annotavi, nemo quem legerim hactenus indicavit.

Sunt & alia plura plagii signa evidentia, sed quæ clariùs suo quæque loco referentur. Ad illud verbi gratia attendat lector, S. Thomas quia cuilibet virtuti continuò sua subjicit vitia opposita, post quæstionem de virtute exactam sic subdit: *Deinde considerandum est de vitiis oppositis, de apostasia, de hæresi, de blasphemia & similibus*: ut proponit ita ibidem implet, bene est, nihil superfluum. Vincenciaster easdem quas S. D. quæstiones de virtutibus libro suo primo referens, iisdem subjicit etiam ut ille, *Deinde considerandum est de tali & tali vitio*: & post tres lineas, *Require libro 3*. Cedo, cur Vincenciaster ea ibi scribit principia, quæ illi non est animus proficere? Nam in partitione operis de vitiis libro tertio agendum rejecerat, igitur post quamlibet virtutem ut de vitio opposito tractet, nemo expectat. Non nescio aliquando auctorem sic loqui (hinc de tali materia agendum esset, sed alio remitto, ubi commodius.) Sed quod quis serio absolute in præsentia sic proponat: *Deinde considerandum est de vitiis oppositis fidei, caritati, justitiæ &c.* & facta quæstionum divisione, abruptus orationem subdat frigide, *Require libro 3*, id inquam apud nullum auctorem occurrit præter Vincenciastrum. Ad quid hæc projecturæ? quæ enim aliter appelles? Hujusmodi enim principia videas aliquando tria, quatuor & amplius se consequentia, tot verbo quot apud S. D. & ad quodlibet, *Require libro 3*. Cur lapides, inquam, illi projecti? An ut S. Thomas aliquando veniens iis inædificaret, & quas Vincenciaster quæstiones separaverat, paratum haberet ille unde adunaret? Hæc enim quantumvis ridicula, quantumvis puerilia cogites necesse est, tu qui S. Doctorem a Speculo accepisse fingis. Verum serio an quisquam est homo cordatus, qui neget quæstiones illas libro tertio Speculi relatas illis principiis libro ejusdem primo relictis pendentes prius fuisse alibi junctas, quam eo in opere sic dispercerentur, ac longius ab invicem sic collocarentur? Ubinam verò istud nisi in Summa Thomæ theologica, in qua quæstiones omnes suo quæque loco positæ, & ad principia sua præfata naturaliter alligatæ? Vidistin enim tu aliàs? Summa ergo Speculo antiquior, & S. Thomas auctor indubitatus, apud quem nihil hiulcum, nihil interruptum, pendens nihil, sed plena & perfecta omnia, Vincenciaster verò non auctor, sed summi ac divini destructor operis, apud quem nil nisi ruinæ undique aspectantur.

At hæc omnia nunc ex ordine per comparationem Speculi ad Summam lectori representanda, a mutilatione tamen articulo Summæ in Speculo exhibenda brevitatis causa abstinere, ut pote quam locis indicatis quisque facile experiri potest, vel in Dissertatione nostra laudata, *S. Thoma Summa suo auctori vindicata* legere.

Liber 1 Speculi moralis P. 1.

Distinctio 4. De operum principio principali. In hac distinctione quid Vincenciastri, quid S. D. facile est discernere. In 1 p. distinc. de motivo voluntatis ex parte Dei: *Deus est operum nostrorum prin-*

cipium principaliter operando, specialiter inspirando, efficaciter adjuvando, imperialiter astringendo, exemplariter excitando. En quos dicebam Vincenciastri rhythmos: hos ei nullus invidet. At in membro 1 scilicet principaliter operando, S. Thomas statim se prodit. Revera quod hinc habet Speculator legitur 1, 2 q. 109 a. 1 in corpore, prima scilicet particula.

In altera p. Dist. de motivo voluntatis ex parte objecti. Id desumptum ex 1, 2 q. 80 a. 1 in corpore scilicet particula 2. Quam pauper S. Thomas si in his angulis duas has particulas quærendas habuit, ut q. 109 & q. 80 ditaret.

D. 5. De operum seu actuum humanorum principii intrinsecis, id est de passionibus animæ. Ex 1, 2 q. 22.

a. 1 Speculatoris c. a. 1 S. T.

a. 2 primo sed contra, deinde c. a. 2 denique responsio ad 1 & 3.

a. 3 c. a. 3 cui annexitur sed c.

Hæc solum in gustum exhibeo, deinceps omisurus, ubique enim articuli sic mutili. Duo autem hinc veniunt notanda, primum immutatio styli in Speculo a præcedentibus, idque ex abrupto, nam antea nihil simile. Hinc purus fuit S. D. sic etiam in sequentibus identidem. Si Vincenciaster auctor est, cur non semper sic purus fuit? cur aurum suum tantæ arenæ alias immiscet, & quandoque cæno immergit? si S. D. hinc accepit, qui sit ut quæ supplevit hinc non accepta, siquidem hinc desunt, æque pura semper habeat, ut aurum auro, gutta guttæ similior non sit?

Notandum 2. S. Thomam a. 2 ad 3 seipsum citare 1 p. q. 78 a. 3 c. ubi revera ea doctrina statuitur, quæ hinc in resp. ad 3 depromitur. Vide quæ supra de hoc monuimus.

D. 6. De passionum differentia. ex q. 23.

S. Thomas a. 1 ter citat 1 p. sic loquitur: *Cum enim diversa potentia habeant diversa objecta, ut in primo dictum est* (scilicet 1 p. q. 77 a. 3) & infra. *Dictum est autem in primo* (scilicet 1 p. q. 81 a. 2) *quod objectum potentia concupiscibilis &c.* Et in resp. ad 1. *Dicendum quod sicut in primo dictum est, ad hoc vis irascibilis data est animalibus &c.* (scilicet 1 p. q. 81 a. 2) adeo ut hinc articulus totus constet ex dictis in 1 p. & corollarium sit tantum ad ea sequens. Speculator eas citationes refecat, quid inde inferendum supra indicavimus.

Sed est aliud hinc non negligendum. Scilicet S. T. a. 4 tres tantum conjugationes passionum numerat in concupiscibili (*amor & odium, desiderium & fuga, gaudium & tristitia.*) At Speculator quartam addit idque serio *delectationis & doloris*, quasi sint aliud a gaudio & tristitia in genere passionis: hinc ubi S. T. undecim passiones tantum, ille S. Thoma & Aristotele sapientior tredecim numerat. Id velim lector attendat, nam qui hinc postea ille se expediat, erit memorabile.

D. 7. De passionum animæ bonitate & malitia ex q. 24.

Nota a. 3 sic S. T. unde cum appetitus sensitivus possit obedire rationi, ut supra dictum est (q. 17 a. 7) Speculator legit etiam, ut dictum est & in cod. Reg. ms 5228 ut supra dictum est: nec tamen habet 21 priores quæstiones ut monuimus, nec etiam supra quicquam de hoc dixit.

D. 8. De passionum animæ ordine. ex q. 25.

Nota a. 2 in c. sub finem sic S. T. *Delectatio enim est fructio, quæ quodammodo est finis, sicut & ipsum bonum ut supra dictum est* (q. 11 a. 3 ad 3 in qua agit de fructione.) Speculator legit etiam; ut dictum est & in cod. Reg. cit. ut supradictum est, & tamen supra non egit de fructione. Unde hoc autem, nisi quia Summam incautus exscribebat?

D. 9. de amore. a. 1 quod multiplex est genus amoris. Hic articulus proprius est Speculatoris, nisi quod suspicor, alicunde corraferit.

aa. 4 cæteri c. aa. 4. S. T. q. 26.

Tuam hinc fidem lector appello. Si quatuor posteriores articuli Vincenciastrum auctorem haberent, sane cum illis primus conveniret, & ejus quod in illis est falsi, aliquid saltem in eo primo perciperetur. At vappa pura pura est. En principium: *sciendum quod multiplex est amor: est amor naturalis convenientia, amor carnalis attinentia, amor spiritualis colligantia, amor legalis, amor conjugalis adherentia, amor specialis amicitia, amor socialis.* O elegantissima! O eo digna quem voluit a S. Thoma spoliatum! sed quid hæc ad amorem de quo tantum ut passio est, hinc erat agendum?

Non omittendum S. Thomam a. 1 citare 1 p. q. 103 a. 1. *Res enim, inquit, naturales appetunt quod eis convenit secundum suam naturam non per apprehensionem propriam, sed per apprehensionem instituentis naturam, ut in libro 1 dictum est* (loco cit. ubi sublimen hanc doctrinam explanat ac stabilit.) Speculator citationem refecat, at ex eo se non auctorem prodit, ea enim est illa propositio, quæ amplius explicari indigeat.

D. 10 de causa amoris ex q. 27.

D. 11 de effectibus amoris ex q. 28.

Speculator refecat articulos 5 & 6. S. D. qui tamen eodem stylo scripti, eademque manu tornati ac reliqui.

D. 12 de odio ex q. 29. Speculator assumentum grande morale subjicit *De odio prosequendis*, quod alicunde corrafit, licet nondum occurrerit auctor, certo nec micam salis habet reliquorum ipsi cum S. T. communium.

D. 13. de desiderio. Hujus distinctionis duæ sunt partes, ambæ stylo toto cælo diversæ. En specimen 1 p. *Est desiderium reprimendum quia culpabile, est desiderium prosequendum quia laudabile. De 1 aliæ desiderant excellentias dignitatum, alii opulentias facultatum, alii affluentias voluptatum, & truculentias voluntatum. Et de 2. desiderare debemus sanitatem sanctorum, fortitudinem potestatis, claritatem sapientia, pulchritudinem honestatis, plenitudinem meritorum & dulcedinem gaudiorum.* Hi sunt articuli primæ partis.

2. Pars ejus dist. ex S. T. q. 30. Utramque conferat lector, si gustum habeat, an putet ex eodem corde eructatam.

D. 14 de abominatione vel fuga, de qua passione nihil S. Thomas. Hinc ingenium Speculatoris & quid possit deprehendas. Si ipse earum quæstionum auctor esset, in quibus aliæ passiones tam docte tamque dilucide discutiuntur, hanc etiam eodem stylo tractaret. En ipsius articuli: *sciendum autem quod solum peccatum abominari debemus, specialiter tamen hypocrisis falsitatem in regularibus, simoniacam pravitatem in clericis & presulibus, injustitiam in principibus, detractionis malitiam in curialibus, ornatus vanitatem & luxuria fedtatem in mulieribus.* Illa inquam de abominatione, hæc autem de fuga: *sciendum quod est quedam fuga miserabilis, quedam detestabilis, quedam commendabilis.* Sed præclarum quod habet col. 38 lin. 4. *Item coluber solo aspectu horrorem incutit.* Nota bene & applica. Illud sane est bene scripsisse. An non mirum S. Thomam in Summa sive in his quæ cum Speculo illi communia, sive in cæteris quæ ipsi propria, ubique sibi æqualem esse: contra Speculatorem ubi S. Thomam deserit, in excursionibus morales se diffundere styli diversissimæ, quæ opus ejus farraginem demonstrant ex variis auctoribus collectam, & tamen quis illorum utrique & Vincencia-

Hujus q. 4 articulum 2 refecat Speculator, qui tamen ex eodem fonte prodiit, ac alii.

D. 20 de vitiis oppositis fidei ex 2, 2, q. 10. Nota sic Aquinas a. 2. Dicendum quod sicut supra dictum est [1, 2, q. 74 a. 1, 2 & 5] peccatum dicitur esse in illa potentia &c. Et a. 3. Dicendum quod omne peccatum formaliter consistit in aversione a Deo, ut supra dictum est [1, 2, q. 71 a. 6 & q. 73 a. 3.] Et a. 4. Dicendum quod sicut supra dictum est [1, 2, q. 85 a. 1 & 2] peccatum mortale &c. Speculator ubique legit etiam, sicut supra dictum est. Falsissimum autem est id supra dixisse, at verum est quod dicitur postea, scilicet lib. 3 ad quem illas qq. de peccatis rejecit. Cur autem dicit sicut supra, nisi quia plagiarius Summam exscribat?

In fine hujus D. Speculator monet sequi de heresi, apostasia & blasphemia, sed rejicit ad lib. 3. Cur autem id monet, nisi quia qq. illas vidit in Summa hic sequi?

D. 22 de objecto spei ex 2, 2, q. 17.

D. 24 de caritate secundum se ex 2, 2, q. 23. Nota sic Aquinas a. 2. Hoc enim est contra rationem voluntarii, cuius oportet principium in ipso esse, sicut supra dictum est [1, 2, q. 6 a. 1] Speculator etiam legit, sicut supra dictum est, nec tamen habet illam q. 6 nec de voluntario egit antea. Vides ubique plagiarium.

D. 25 de caritate per comparationem ad subiectum ex 2, 2, q. 24 sed perturbate. Nota sic Aquinas a. 1. Cum duplex sit appetitus sensitivus scilicet & intellectivus qui dicitur voluntas, ut in primo habitum est, [1 p. q. 80 a. 2] Speculator refecat ut in primo habitum est, ne plagium detegatur. At a. 10 Aquinas Per cessationem quidem ab actu diminuantur virtutes ex actibus acquisita, & quandoque etiam corrumpuntur, ut supra dictum est [1, 2, q. 53 a. 3] Speculator legit etiam ut supra dictum est, nec tamen habet q. illam 53 nec id ullibi antea dixit, & hic plagium detexit.

D. 26 ad 31 ex 2, 2, q. 25 ad 30. Speculator indicat hic sequi de elemosyna. Cur autem id monet, nisi quia revera sequitur in Summa: aliter enim quod id in mentem ei venisset, qui de ea lib. 3 tantum agere decreverat.

D. 33 de correctione fraterna ex 2, 2, q. 33.

D. 34 de preceptis caritatis ex 2, 2, q. 44 sed perturbate. Monet hic Speculator considerandum de vitiis oppositis caritati, de odio, &c. etiam de offensione & scandalo, toridem verbis ut in Summa, mox addit: De his omnibus require infra in lib. 3, ubi de singulis agitur suis locis. Id esse plagii manifestum argumentum supra monuimus: quod eo magis urget hic, quod postquam illa vitia, scandalum etiam rejecit ad lib. 3 ubi p. 3 d. 17 quaestionem de scandalo exhibet integram, hanc eandem hic etiam repraesentat.

D. 35 de prudentia. Art. 1 ex libro de septem donis. Ceteri ex 2, 2, q. 47 cujus tamen a. 3 refecatur, & a. 9 alio rejecit. Sed qui hac una concitavit auctor, an tortor potius habendus? Nota sic Aquinas a. 5: cum plures habitus inveniuntur in una potentia ut supra dictum est [1, 2, q. 54 a. 1] Rufus a. 8. Nam consiliari est querere ut supra habitum est [1, 2, q. 14 a. 1] Speculator legit etiam ut supra dictum est, supra habitum est, nec tamen habet illas quaestiones, nec ullibi hac dixit. Summam exscribat.

D. 36 de partibus prudentia in generali ex 2, 2, q. 48.

D. 37 de partibus integralibus prudentia. Art. 1 de studiositate ex libro de septem donis. Art. 2 de docilitate. Hic alternatim ex lib. de septem donis & ex 2, 2, q. 49 a. 3. Placet hic specimen dare, quae prioris Italico, quae posterioris Romano cha-

ractere exhibendo, ut videat lector & judicet.

Secunda pars prudentiae est docilitas active scilicet & passive. Active quidem ut sit homo habilis ad competenter & prompte docendum. Passive vero ut sit homo habilis & voluntarius ad discendum. Ad prudentiam enim pertinet docilitas passive. [Hactenus ex lib. de 7 donis 5 par. tit. 2 de prud. c. 3 de 3 specie prudentiae, scilicet de docilitate. cod. Sorbon. fol. 558 col. 3.]

» Quia cum prudentia sit circa particularia operabilia, in quibus sunt quasi infinitae diversitates &c. usque: Et ideo convenienter ponitur docilitas pars prudentiae [ex a. 3 cit. in c.] Hactenus autem docilitas secundum aptitudinem quidem est a natura &c. usque: nec contemnens ea per superbiam. [Ibid. resp. ad 2.] Item ad prudentiam pertinet docilitas active dicta, quia ad prudentiam [in lib. de 7 donis legitur ad pralatos] pertinet esse aptos & habiles ad docendum subditos &c. ad finem usque. An auctor jam an tortor habendus? Art. 3 de consideratione ex lib. de 7 donis.

D. 38. Art. 1 de memoria ex lib. de 7 donis. Speculator rejecit q. 49 a. 1 de memoria S. D. ejusdem tamen rationis cum aliis.

Art. 2 de intelligentia ex 2, 2, q. 49 a. 2.

Art. 3 de solertia. Ibid. a. 4.

Art. 4 de ratione. Ibid. a. 5.

D. 39 de providentia. Initium ex 2, 2, q. 49 a. 6 cui assuitur excursio longior ex libro de septem donis. D. 40 de circumspectione. Initium ex eadem q. 49 a. 7 cui assuitur excursio ex lib. de 7 donis.

Art. 2 de cautione, ex variis auctoribus alternatim sarcinatus. » Decima pars prudentiae est cautio de qua dicitur ad Eph. 5 &c. usque: sic accipiantur bona quod vitentur mala, ex 2, 2, q. 49 a. 8.

Quae tamen quandoque speciem habent boni &c. usque: & remissio videtur esse clementiae & sic de aliis. Ex auctore qui non occurrit.

Cautio igitur facit ut homo via regia virtutum incedat &c. usque: nisi cautio ponat medium scilicet spem, & sic de aliis. [Ex lib. de 7 donis. cod. Sorb. fol. 565 col. 3 de circumspectione quod a Speculatore mutatur in de cautione.] » Unum de licet ad eandem virtutem pertineat providere vel prosequi bona &c. usque merito distinguitur a prudentia, cujus est providere bona. Ex S. T. resp. ad 2 loc. cit.

Debet autem homo cavere omne impedimentum salutis &c. Ad finem excursio est moralis columnam fere implens alicunde corrafa.

D. 41 de sollicitudine. Initium ex 2, 2, q. 47 a. 9 quem supra Speculator omiserat dist. 35. Subjicitur excursio moralis tres fere columnas implens, cujus auctor non occurrit, at in qua rhythmus soliti Speculatoris potissimum elucet; sollicitudo quam inducit necessitas, alia quam producit cupiditas, alia quam generat carnalitas, alia quam imperat caritas &c. similia.

D. 42 sequens ex libro de 7 donis integra.

D. 43 de speciebus prudentiae ex 2, 2, q. 50.

D. 44 de ebullia, synefi, & gnome ex q. 51 sed secunda pars ex lib. de 7 donis.

D. 45 de imprudentia ex 2, 2, q. 53. Speculator in fine monet sequi de negligentia, quia sic revera sequitur in Summa, sed remittit ad lib. 3.

D. 46 de vitiis oppositis prudentiae ex 2, 2, q. 55. Nota sic Aquinas in fine a. 1: dicitur sapientia esse terrena animalis diabolica, ut supra exposuit, cum de sapientia ageretur (scilicet q. 45) Speculator legit etiam ut supra exposuit cum de sapientia ageretur: nec tamen habet q. 45 nec supra egit de sapientia, ager tamen postea, quod ab illo indicandum erat, si verus auctor fuisset, nec Summam exscripsisset.

Rufus a. 2 Aquinas: cum impossibile sit esse plures fines ultimos, ut supra habitum est. [1, 2, q. 1 a. 5.] Speculator legit etiam, ut supra habitum est, nec tamen quaestionem illam primam habet, nec id antea ullibi dixit. An plagii desideras evidentius argumentum?

D. 47 ad 53 ex 2, 2, q. 57 ad 63 articulis pro more mutilatis.

D. 54. Initium est ipsum principium q. 64 in quo S. D. vitiis commutativae justitiae oppositorum distributionem facit, & ibidem ex ordine prosequitur, quod connaturale. Speculator isto principio relato & pendenti ut ita loquar, & interrupto relicto, quaestiones ibi propositas remittit ad librum 3 & continuo transfilit ad q. 67. Hinc manifesto arguitur plagii ut supra monebam. Nec his contentus sic quaestionis hujus 67 a. 1 interpolat. Quae character Italico ea aliena, quae Romano S. D.

» Dicendum quod sententia iudicis est quaedam particularis lex in aliquo particulari facto: & ideo sicut lex generalis &c. usque, nisi sit aliquo modo subditus ejus, vel per commissionem, vel per potestatem ordinariam. [ex S. D. a. 1 c.]

Per potestatem quidem ordinariam potest iudex omnes subditos suos licite judicare, nisi tale factum commiserint, propter quod oporteat ad superiorem recurrere: sicut patet quod propter majora crimina oportet recurrere ad episcopum vel ad papam, vel ubi per appellationem causa subditi ad superioris iudicium deferretur. [Hac ex auctore qui non occurrit.]

» Item per ordinariam potestatem potest aliquis judicare eum qui non erat subditus, ratione delicti &c. usque: potest per ordinarium iuste condemnari. [ex S. D. ibidem ad 3.]

Item per commissionem potest aliquis judicare non subditum suum tripliciter, scilicet per commissionem divinam, sicut Moyses judicavit Aegyptium injuriantem Hebraeos, & occidit eum, Exodi 2. [Hac aliena ex auctore qui non occurrit.]

» Et Daniel accepit potestatem ad iudicandum duos senes iudices impudicos quasi commissam ex instinctu divino. Quod significatur per hoc quod ibi dicitur, suscitavit Dominus spiritum pueri junioris. [Hac S. D. ibidem ad 1.]

Vel per commissionem humanam, & hoc potest fieri dupliciter. Uno modo quia iudex ordinarius potestatem suam committit alicui, sicut quotidie episcopi vel alii iudices committunt, vel in temporalibus, vel in spiritualibus vices suas. [Hac aliena.]

» Alio modo quia aliqui sponte sua possunt se subdicere aliorum iudicio, quamvis non sint eis superiores &c. usque: sicut etiam Leo papa iudicio se imperatoris subdidit. [Ex S. D. ibidem ad 1.]

Quam otiosum & puerilis ingenii Aquinatem faciunt, qui putant eum inter tot aliena articulum suum collegisse.

Articulo 3 hujus quaestionis assuit Speculator additamentum linearum 5 ex auctore qui non occurrit.

D. 55 ad D. 58 ex q. 68 ad 71. Ad finem monet Speculator considerandum hic sequi de injuriis verborum, & de peccatis quae sunt per voluntarias commutationes, & continuo remittit ad lib. 3. Sunt lapides illi quos dicebam relictos ab eo veluti projectitios, & signum plagii manifestum: cur enim sic monet, nisi quia vidit sequi in Summa?

D. 59 de integralibus justitia partibus ex 2, 2, q. 79.

D. 60 de justitia annexis virtutibus, ex q. 80. Hic articulus primus est ex sex quos Speculator

integros a capite ad calcem refert eodem prorsus modo quo in Summa leguntur, & signum sunt omnes alios sic integros fuisse, priusquam a Speculatore mutilarentur, ac proinde Summam antiquiorem Speculo.

D. 61 & 62 ex q. 81 & 82. Monet hic Speculator sequi de oratione, quia sic sequitur in Summa, fed ad 3 librum rejecit.

D. 63 de adoratione ex q. 84.

D. 64 de sacrificio ex q. 85. Nota sic Aquinas a. 2. Solus Deus est creator animarum nostrarum ut in primo habitum est [1 p. q. 118 a. 2.] Ibi solo etiam eo anima nostra beatitudo consistit, ut supra dictum est [1. 2 q. 2 & 3 a. 8.] Præterea a. 3. Dicendum quod sicut supra dictum est [1. 2 q. 18 a. 6] quando actus unius virtutis ordinatur ad finem alterius virtutis participat quodammodo speciem ejus. Speculator primae partis citationem refecat, sed ceteras legit ut in Summa sicut supra dictum est, nec tamen habet qq. citatas 1. 2 nec supra hac tractavit. Plagiarius.

D. 65 ex q. 86. D. 66 de decimis ex q. 87. Nota hujus a. 1 sic Aquinas: Est autem haec differentia inter ceremonialia & judicialia legis precepta, ut supra diximus [1. 2 q. 104 a. 3.] quod ceremonialia illicitum est observare tempore legis novae. Speculator legit etiam, ut supra diximus, nec tamen habet illam q. 104 nec id supra ullibi dixit. Plagiarius.

D. 67 ad 69 ex q. 88 ad 91 ad cuius calcem monet Speculator considerandum hic esse de vitiis religioni oppositis, & refert principia q. 92 & seqq. ad 100 ut in Summa leguntur: at omnia rejecit ad lib. 3. Projectura illa sunt quas dicebam pendentes ab eo relictas, & signum evidens Summam Speculo antiquiorem.

D. 70 de pietate ex q. 101. In responsione ad 1 art. 4 Speculator lineas 5 a Summa extraneas inserit.

D. 71 & 72 ex q. 102 & 103.

D. 73 de obedientia ex q. 104. Nota sic Aquinas a. 2. Non omnes actus virtutum sunt in precepto ut supra habitum est. [1. 2. q. 96 a. 3.] Speculator legit etiam ut supra habitum est, nec tamen habet illam q. 96. Subjicit etiam hic principium q. seq. de inobedientia, sed ad lib. 3 rejecit. Utrumque indicat plagiarium.

D. 74 de gratitudine ex q. 106 cui addit principium q. seq. de ingratitude, at rejecit ad lib. 3 & id plagiarium indicat.

D. 75 de vindicatione ex q. 108. Nota a. 4 sic S. D. Unde cum omne peccatum sit voluntarium, etiam originale, ut supra habitum est. [1. 2 q. 81 a. 1.] Speculator legit etiam ut supra habitum est: nec tamen id habet supra, nam qq. de peccatis rejecit ad lib. 3. Ergo postea dicendum erat non supra. Et plagii novum argumentum.

D. 76 de veritate & vitiis oppositis ex q. 109. Sic proposuerat cum S. Thoma, & in fine dist. refert principium q. 110 quae est de vitiis illis, & subito rejecit ad lib. 3. Cur hoc nisi quod Summam exscribat? Et quod mireris, & scriptorem inordinatum demonstrat, dum de mendacia ad 3 lib. remittit, hic tractat de jactantia & ironia quae species sunt mendacii: nempe D. 77 ex qq. 112 & 113. Additur

Appendix de amicitia quae affabilitas dicitur, & de vitiis oppositis adulatione & litigio, ex q. 114. Sed ad finem post adjecta principia qq. seq. de adulatione & litigio, ut leguntur in Summa, mox remittit ad lib. 3. Plagiarius.

D. 78 de liberalitate & vitiis oppositis avaritia & prodigalitate ex q. 117, sed quae de vitiis oppositis cum S. D. initio promiserat, rejecit ad lib. 3. Appendix de epicheia ex q. 120.

D. 79 de preceptis justitia ex q. 122.

D. 80 de fortitudine secundum se. Hujus distinctionis duæ sunt partes. Prior octo grandiores columnas implens excursio est moralis ex libro de septem donis totidem verbis accepta. Pars posterior ex 2, 2 q. 123 cuius tamen articulum 7 omittit Speculator. Qui priorem partem furatus est, dubitas an posteriorem rapuerit, & unde nisi ex Summa?

D. 81 ad 84 ex 2, 2 a q. 124 ad 129 quibus adjicit principium q. 130 & seqq. de vitiis oppositis magnanimitati, at mox rejicit ad lib. 3. Cur verò adjicit, nisi quia sequebatur in Summa?

D. 85 & 86 ex q. 134 & 135.

D. 87 de patientia. Prior pars columnas tres non implens ex q. 136 ita tamen ut a. 1 Speculator 16 lineas inferat ex libro de 7 donis p. 5 de dono consilii tit. 4 de fortitudine c. 7 de patientia §. 2 quomodo virtus patientia describatur cod. Sorbon. fol. 661 col. 1. Princ. Tullius etiam inter partes fortitudinis &c. Pars posterior distinctionis columnas 24 implens totidem verbis ex libro de 7 donis. In hac manifesto fur deprehenditur, in illa quis credat innocentem?

D. 90 de perseverantia. Pars prior ex q. 137. Posterior excursio moralis alicunde corrasa. Rhythmos solum Speculatori solitos agnosco: Debemus perseverare in operando, in tolerando, in pugnando & in orando. Hæc sane non sunt ejusdem fidelitatis: qui ista conjunxit, neutrius auctor est.

Appendix de vitiis oppositis perseverantia ex q. 138. Nota. Articulus 1 de mollitie secundus est sex quos Speculator integros refert, & alterum solum cæteros omnes prius ejusdem formæ fuisse, quam in Speculo mutilarentur, & ubi nisi in Summa?

D. 91 ad 94 ex q. 141 ad 149. Si excipias qq. de jejunio, de gula & de ebrietate, quas suis locis sequi monet Speculator, quia videbat sequi in Summa, sed mox rejicit ad lib. 3 quæ plagiarium arguunt.

D. 95 de castitate. Pars prior ex q. 151. Pars posterior excursio moralis longior ex lib. de 7 donis corrasa.

D. 96 de virginitate. Pars prior ex q. 152. Posterior columnas 19 implens & hæc totidem verbis ex lib. de 7 donis exscripta.

Adjicit Speculator principium q. 153 de luxuria, & mox rejicit ad lib. 3. Cur addit, nisi quia videbat sequi in Summa?

D. 97 de continentia. Pars prior ex q. 155. Nota a. 2 sic Aquinas: Oportet quod continentia sit sicut in subiecto in illa vi animæ cuius actus est electio, & hæc est voluntas, ut supra habitum est. [1. 2 q. 13 a. 1.] Speculator legit etiam ut supra habitum est, nec tamen habet illam q. 13 nec supra hoc dixit. Pars posterior de commendatione continentie excursio moralis ex lib. de septem donis corrasa. Adjicitur appendix de incontinentia ex q. 156.

D. 98 de clementia. Pars prior ex q. 157. Posterior excursio est moralis longior ex lib. de 7 donis excerpta totidem verbis. Speculator subjungit principium q. 158 de ira, moxque de more remittit ad lib. 3.

D. 99 de modestia ex q. 160.

D. 100 de humilitate. Pars prior ex q. 161. Nota articulum 2 Speculator fedat linearum 8 extranearum insertionem. Pars posterior excursio est moralis alicunde subrepta: rhythmos tantum Speculatori solitos agnosco: Motiva ad humilitatem, vilitas humana conditionis, vite presentis calamitas ærumnosa, claritas exemplaris instructionis, fructus frequentis utilitas copiosa. Subjicit principium q. 162 de superbia & pro more remittit ad lib. 3.

D. 101 de modestia in verbis. Pars prior de ra-

citurnitate ex lib. de 7 donis. Posterior de modestia circa exteriores motus corporis ex q. 168. Nota. Articulus 1 subjicitur additamentum linearum 22 ex lib. de 7 donis cod. Sorbon. fol. 639 col. 4 de specie temperantia 18 que est maturitas. Princ. Unde potest dici quod pertinet dicta moderatio &c. Id certe nullo modo sequitur, sed farnicatori quid non licet?

D. 102 ex q. 169. Speculator subjicit alias species modestiæ S. T. incognitas, æquanimitatem, parsimoniam, mundi contemptum, voluntariam paupertatem, omnia ex lib. de 7 donis deflorata, & 28 grandioribus columnis transcripta, quæ compilatorem probant non auctorem.

Lib. 1 P. 4 in qua subsultat Speculator a. 1. 2 ad 2. 2 & vicissim transiliens.

D. 1 de donis in generali ex 1. 2 q. 68.

D. 2 de timore ex 2. 2 q. 19.

D. 3 de dono pietatis ex 2. 2 q. 121.

Appendix de dono scientiæ ex 2. 2 q. 9. Tres articulos initio cum S. D. proponit Speculator, tertium postea refecat, nullius ex hoc se auctorem prodens. Nota sic Aquinas a. 1 ad 1. Sed in Deo est certum iudicium veritatis absque omni discursu per simplicem intuitum, ut in primo dictum est. [1 p. q. 14 a. 7.] Speculator citationem refecans necessariam, se declarat plagiarium.

D. 4 de fortitudine ex 2. 2 q. 139.

Appendix de dono consilii ex 2. 2 q. 52. Additur articulus 4 seu potius excursio moralis ex lib. de 7 donis corrasa.

D. 5 de dono intellectus ex 2. 2 q. 8.

D. 6 de dono sapientiæ. Pars prior ex 2. 2 q. 45. Posterior excursio moralis longior alicunde corrasa.

D. 7 de fructibus. Pars prior ex 1. 2 q. 70. Posterior excursio moralis longior alicunde excerpta cum rhythmis consuetis.

D. 8 de beatitudinibus ex 1. 2 q. 69.

D. 23 de beatitudinum correspondentia donis. Ad 2. 2 revertitur Speculator, articulos 7 hinc inde a se omissos recolligens, & pro more mutilans.

Lib. 3 P. 2 D. 1 de peccatis & vitiis secundum se ex 1. 2 q. 71 & 72. Ad hujus posterioris articulum 7 assuit Speculator additamentum 35 circiter linearum. Princ. Progressus autem peccati quomodo serpit &c. quod alicunde corrasum styli est omnino diversi a genuinis S. D.

D. 2 ex q. 73. D. 3 de subiecto peccatorum ex q. 74. Nota sic Aquinas a. 1. Cum autem proprium sit actuum moralium quod sint voluntarii, ut supra habitum est. [1. 2 q. 1 a. 1 & q. 18 a. 6.] Iterum a. 2. Actus autem voluntarii dicuntur non solum illi, qui eliciuntur a voluntate, sed etiam illi qui a voluntate imperantur, ut supra dictum est, cum de voluntario ageretur [q. 5 a. 4.] Speculator eadem habet, & tamen non habet illas qq. nec supra de voluntario egit. Plagiarius.

D. 4 ad 9 ex 1. 2 a q. 75 ad 80. Nota sic Aquinas in ultima a. 2. Potest etiam [diabolus] facere quod appetitus sensitivus concitetur ad aliquam passionem. Dictum est enim in primo libro [1 p. q. 110 a. 3.] quod natura corporalis spirituali naturaliter obedit ad motum localem. Speculator rescindit citationem plagium tegere ratus, quod prodit sola collatio cum Summa, quæ citationem ostendit & naturalem & necessariam.

D. 10 de causa peccati ex parte hominis. Principium solum q. 81 primæ secundæ, & subito Speculator transiit ad 2. 2 q. 165 de tentatione primorum parentum.

Appendix de peccato primi hominis ex 2. 2 q. 163.

D. 11 de pœna peccati ex 2. 2 q. 164. Articulum 2. quam misere discipserit, & alienis contaminavit, memoratu dignum est & exhibendum lecto-

ri. Quæ caractere Italico ea aliena, quæ Romano S. D.

Primo quidem corpus a. integrum refertur, at en quæ responsiones ad argumenta.

Quantum ad pœnas specialiter impositas mulieri ponuntur tres Gen. 3: prima videlicet Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos &c. usque non fuit secundum legem naturæ a primis parentibus derivatus. [Ex ref. ad 2 & 1 p. responsionis ad 3.]

Licet iniqui vehementer desiderent prolem concipere &c usque quæ sibi proficua sunt refugit, nociva appetit. [Hæc aliena nec scholæ nec concioni apta.]

Quantum ad 2. In dolore paries filios. Nam in statu innocentie fuisset partus absque dolore &c. usque: sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret. [S. T. 1 pars resp. ad 1.]

Post peccatum vero quantas anxietates &c. usque: custodit cum instantia & mœnore. [Hæc aliena.]

Quantum ad 3. Dicitur sub viri potestate eris. Hujusmodi autem subiectio mulieris ad virum &c. usque: etiam quandoque contra propriam voluntatem. [Ex S. T. 2 p. resp. ad 1.]

Ante peccatum enim mulier obediret &c usque: quodammodo scilicet velit nolit. [Aliena, an coherentem iudicet lector]

Si autem aliqua non concipit neque parit, paritur defectum sterilitatis, quæ præponderat pœnis omnibus ante dictis. [S. T. in med. resp. ad 3.]

Similiter viro imponuntur tres pœna &c. usque: nec ad nutriendum æqualiter efficaces. [aliena.]

Quantum ad secundum quod ante peccatum terra spinas & tribulos germinasset &c. usque: sicut dicit Augustinus 11 super Gen. ad lit. [S. T. 3 pars resp. ad 1.]

Quantum ad tertium dicitur in sudore vultus tui &c. usque: ut operaretur & custodiret illum. [aliena.]

Post peccatum autem oportet, ut quicumque terram operatur &c. usque non sine sudore vultus panem manducat. [S. T. pars 3 resp. ad 3.]

Similiter etiam imponuntur tres pœna &c. usque: fœtoris & penuria plenum dejiceretur. [aliena.]

Tamen locus ille post emissionem hominis in rerum ordine debuit remanere, quia quamvis non serviat homini ad usum habitationis &c. [Scienter S. T. ref. ad 4, 6, 7 & 8.] Adhuc tamen Speculator rescindit resp. ad 5 & 9.

Itane verò erudite lector, an S. D. articulos sic in Speculo laniatos, sic inter aliena quorum plura inepta permistos putaras? Sed quid ais, an inter hæc Thomam censes sua quæ Ecclesiam doceret, pueriliter collegisse?

D. 12 de peccato originali ex 1. 2 q. 81. Nota sic Aquinas a. 2. Et hoc modo justitia originalis sicut in primo dictum [q. 100 a. 1.] erat quoddam donum gratiæ &c. Speculator refecat citationem ut plagium tegat.

D. 13 ex 1. 2 q. 82. D. 14 de subiecto originali peccati ex q. 83. Nota sic Aquinas a. 2. Attingit autem origo animam ut terminum generationis secundum quod est forma corporis, quod quidem convenit ei secundum essentiam propriam, ut in primo habitum est. [1 p. q. 76 a. 1.] Speculator refecat citationem, ut plagium tegat, quod propterea non minus evidens est.

D. 15 ex q. 84. D. 16 de effectibus peccati ex q. 85. Nota sic Aquinas a. 1. Per actus enim humanos fit quedam inclinatio ad similes actus ut supra habitum est. [1. 2 q. 51 a. 2 & 3] Iterum a. 4. Dicendum quod sicut in primo dictum est [1 p. q. 5 a. 5] modus species & ordo consequuntur &c. Rursus a.

totum corpus [per originalem justitiam] continetur sub anima absque omni defectu, ut in primo habitum est [1 p. q. 97.] Speculator refecat citationem 1 p. ut plagium tegat, sed cum retineat citationem 1. 2 q. 51 illud satis retegat, quia 51 illam q. non habet, nec citat, nisi quia Summam exscribit.

D. 17 ad 21 ex 1. 2 a q. 86 ad 89. Art. 3 q. 88 assumentum subjicit Speculator alienum de timendis peccatis venialibus.

Lib. 3 P. 111 D. 1 de superbia secundum se. Excursio est moralis ex lib. de 7 donis deflorata totidem verbis 6 coll. implens, ad cujus finem ex 2. 2 q. 162 c. aa. 2 & 8.

D. 2 ad 8 sunt ex variis auctoribus confarnicata, plura ex lib. de 7 donis, quidam articuli ex 2. 2 q. 162, 167, 112, 132 hac illac dispersi, sed ita alienis obruti, ut nisi summopere attenderis, vix agnoscas.

D. 9 de speciebus inanis gloriæ, & de ambitione ex 2. 2 q. 132 & 131. Hujus posterioris a. 2 refecat Speculator, & ejus loco excursionem moralem subjicit longiorem ex lib. de 7 donis.

D. 10 de hypocrisis ex 2. 2 q. 111 tum postea grandis excursio moralis ex libro de 7 donis. Refecat verò Speculator aa. 1 & 3. S. D.

D. 11 de ironia & de adulatione ex 2. 2 q. 113 & 115. Primam jam supra fere totidem verbis retulerat lib. 1 p. 3 dist. 77, hic repetit. Secundæ subjicit Speculator excursionem moralem ex libro de 7 donis.

D. 12 ad 16 partim ex 2. 2 q. 37, 38, 78, partim in omnibus excursionses morales longiores rhythmicæ de more, quibus obruuntur quæ ex Aquinate.

D. 17 de scandalo ex 2. 2 q. 43 quam hic repetit, cum jam retulisset L. 1 p. 3 dist. 34. Additur excursio moralis longior ex lib. de 7 donis.

D. 18 de erubescencia bonitatis. Quædam ex lib. de 7 donis cod. Sorbon. fol. 358 col. 1.

Appendix de tentatione Dei ex 2. 2 q. 97 cui adjicitur de contemptu Dei excursio moralis alicunde corrasa.

D. 19 de sacrilegio ex 2. 2 q. 99. Adjicitur excursio moralis grandior ex lib. de 7 donis.

D. 25 de presumptione ex 2. 2 q. 21 & q. 14, sed perturbatissime & alienis immistis: inter alia excursio est moralis longior ex lib. de 7 donis.

D. 26 de superstitione ex 2. 2 q. 81, 92, 93 variis hinc inde collectis articulis.

Appendix de idololatria ex 2. 2 q. 94. Nota sic Aquinas a. 2 ref. ad 1. Secus est de imagine Christi, cui ratione divinitatis latría debetur, ut dicitur in tertio. [3 p. q. 25 a. 3.] Speculator rescindit citationem ut plagium operiat, quod ex collatione cum Summa mox retegatur.

D. 27 de divinitate ex 2. 2 q. 95. Articulus 7 adjicitur appendix ex libro de 7 donis de iudificatione mulierum que dicunt se ire de nocte cod. Sorbon fol. 413 col. 2, postea q. 95 a. 8 integer ut legitur in Summa, & hic est tertius, quem Speculator intactum reliquit, dum cæteros tam impie mutilaret.

D. 28 de superstitionibus observantiarum ex 2. 2 q. 96. Nota & hic articulos 2, 3 & 4 S. T. integros exhiberi, hique cum aliis tribus supra indicatis sunt sex, qui in tanta articulorum omnium multitudine gladium evaserunt, monumentumque sunt perpetuum cæteros sic integros fuisse priusquam in Speculo mactarentur: ubi verò nisi in Summa, quæ proinde Speculo antiquior? Nota rursus. Sic Aquinas a. 3 ref. ad 1. Et simile etiam esse posset, si quis timeret nocumentum alicui pueri ex oculo fascinante, de quo dictum est in primo libro [1 p. q. 117 a. 3 ad 2.] quæ citatio naturalis &

necessaria : hanc suo more refecat Speculator. D. 29 de infidelitate ex 2. 2 q. 10. Hanc lib. 1 P. 3 dist. 2 jam exhibuerat Speculator, cur hic repetit, nisi quia plagiariorum opera haud accurata?

D. 30 de heresi ex 2. 2 q. 11 & 12 & 39.

D. 31 de impugnatione veritatis agnita excursio est moralis alicunde corrafa. Alicubi tamen inferit corpus a. 3 q. 79, 1. 2.

Lib. 3. Pars 4 de invidia ex 2. 2 q. 36 cujus tamen omittuntur aa. 3 & 4. q. 73, q. 74 cujus refecatur a. 2. q. 75, q. 34 cujus rejiciuntur aa. 2, 3, 4, & 5. Singulis distinctionibus adjiciuntur excursiones morales pleræque ex libro de 7 donis excerptæ, ut vix inter tot extranea Aquinatam agnoscas.

Pars 5 de ira. Hac illac feminantur 2. 2 q. 158, q. 116, q. 72 cujus rejicitur a. 4, q. 76 cujus etiam a. 4 refecatur, q. 13, q. 14 cujus adhuc a. 4 omittitur, q. 41 cujus a. 2 refecatur, q. 40, q. 156, q. 65 cujus a. 4 refecatur, q. 64. Cæterum hæc omnia longioribus excursionibus moralibus plerisque ex libro de 7 donis exceptis obruta, ut vix Aquinatam distinguas.

Placet hic dist. 6 de blasphemia articulum 1 exhibere, qui alternatim ex Summa 2. 2 q. 13 a 1 & ex libro de 7 donis compactus est : quæ hujus characterem Italico, quæ Aquinatis Romano.

Circa primum sciendum est quod blasphemia est quando contumeliosa verba contra Dei bonitatem vel Sanctorum reverentiam proferuntur. Est autem blasphemia quadruplex scilicet cordis, oris, scripturae & operis. Prima ergo blasphemia est quæ in sola cordis cogitatione consistit, de qua dicitur Matt. 15 de corde exeunt cogitationes mala, blasphemia &c. ex lib. de 7 donis cod. Sorb. fol. 431 col. 4 & seq.

» Quicumque enim negat de Deo quod ei convenit &c. usque : est cordis blasphemia. « Ex Summa loc. cit. a. 1 c.

2. Est blasphemia oris, quæ ex corde perverso progreditur in verba &c. usque : Similiter filius qui natus est tibi morte morietur. Ex lib. de 7 donis loc. cit.

» Item ponuntur a quibusdam tres species blasphemiarum &c. a. 1 cit. arg. 3 integrum.

» Sed secundum ista tria non possunt proprie loquendo distingui diversæ species blasphemiarum &c. usque : est ipsum Deum dicere idem esse creaturæ. S. T. ref. ad arg. 3.

Item sunt quatuor modi vulgares blasphemiarum nimis apud homines assueti &c. usque : quia fere totus mundus istis quatuor blasphemiarum est repletus. Ex lib. de 7 donis loc. cit. fol. 432 col. 2.

Qui hac simul composuit, certo nullorum auctor est.

P. 6 de acedia. Hac illac etiam inferuntur ex 2. 2 q. 35 rejecto a. 4. q. 137 & 138 quidam articuli. q. 54 q. 79 cujus tamen refecatur a. 1. q. 107 q. 20. Hæc omnia perturbatissime. Singulis item distinctionibus adjiciuntur excursiones morales ex lib. de 7 donis pleræque.

P. 7 de avaritia. Idem quod supra. Hac illac insertæ ex 2. 2 q. 118 a. 7 refecato. q. 55 aa. 1, 2, 7 & 8 rejectis, q. 77, q. 110, q. 98 cujus a. 4 rejicitur, q. 66, q. 78, q. 100, q. 119. Hæc omnia etiam perturbatius, sed & ubique excursiones morales grandiores ex libro de 7 donis pleræque.

P. 8 de gula. D. 1 pars prior ex 2. 2 q. 148 cujus tamen rejiciuntur aa. 3 & 5. Pars posterior ex lib. de 7 donis, ex quo pleræque cætera.

P. 9 D. 1 de luxuria ex 2. 2 q. 153 rejicitur a. 4. D. 2 de speciebus luxuria ex q. 154 cujus omittitur a. 3. Nota sic Aquinas a. 2. Consequens est quod ista conjunctio maris ad feminam quæ matrimonium dicitur, lege aliqua determinetur. Qua-

liter autem sit apud nos determinatum, in tertia parte hujus operis dicitur. cum de matrimonii sacramento tractabitur. Præterea a. 5. Nullus enim est dormiens, qui non intendat aliquibus similitudinibus phantasmatum velut rebus ipsis, ut patet ex his quæ in primo dicta sunt. [1 p. q. 84 a 8 ad 2.] Hæc probant secundæ secundæ cum prima parte & tertia Summæ connexionem. Speculator late patans utramque citationem refecat.

Cæteræ distinctiones hujus partis 9 sunt excursionis morales grandiores ex libro de septem donis excerptæ.

Ex collatione hæc facta Summæ cum Speculo jam evidens est Speculatorem a S. Thomæ, non e converso S. Thomæ a Speculatore accepisse, cum præsertim Speculator insignis fur deprehendatur in tot excursionibus moralibus ex libro de septem donis nostri Stephani de Borbone de Bellavilla audacissime convasatis. Verum id luce clarius adhuc patebit, ubi duos alios scriptores celebres in eodem Speculo directos ostensum fuerit. Primus est noster Petrus de Tarentasia postea summus pontifex Innocentius V de quo supra. Id solum meminerit lector hunc anno 1267 tantum ad profecundas Parisiis sententiarum lectiones pro forma magisterii assignatum fuisse, sicque scriptum suum saltem in 3 & 4 sententiarum ad summum anno 1269 in lucem produxisse, si tamen tum ediderit, nec de more apud se perficiendum ac ultima manu poliendum retinuerit. Quid exinde conficiatur, mox aperiam, ubi de F. Ricardo de Mediavilla ordinis Minorum dixerò.

Inter sacre theologie magistros Seraphici ordinis celebris ille est, scholasque primum Oxonienses tum & Parisienses scientiæ suæ lumine illustravit. Unde cum veteres illos suo quemque titulo insignire mos fuerit, solidi copiosi fundatissimi Wadingo teste, aliis etiam perspicacissimi doctoris laudem commertit. Quod velim lector teneat, modo enim non erit inutile. At quod maxime ad rem attinet, ille anno 1283 baccalaureum tantum Parisiis agebat, ac sententias ea ratione apud suos legebat. Id Wadingus invicte probat in annalibus ad eum annum n. 1. Hinc ex legibus illius seculi sub finem ejus anni, aut sub initium anni sequentis licentiarum probabile est, ac sententias ut magistrum legere continuasse, scholamque Minorum suo ordine rexisset. Sed & aliud addit Wadingus non leviter prætereundum, nempe commentarii sui in sententias librum quartum eum nondum perfecisse, cum mortuus est anno 1300 ut vult Pitseus, & videtur probare Wadingus dum de eo inter familie suæ scriptores, etsi in annalibus in eam sententiam magis inclinasset, quæ ad 1302 ejus obitum rejicitur : Unde addit ad commentarium illum complendum operas suas Franciscum Georgium, & Dionysium Bononiensem Minoritas contulisse. Ex his enim evidenter colligitur commentarios illos Ricardi in sententias saltem in quartum ante 1300 sub incide apud auctorem etiamnum servatos fuisse, nec nisi post ejus obitum seculo sequenti lucem publicam aspexisse. Quod tibi amplius constabit, si memineris seculo xiii nondum eam consuetudinem in scholis viguisse quæ nunc est, lectiones suas auditoribus ex scripto dictandi, contra eas ita pronunciasse tum, ac si nemo scriberet, moreque concionatorum : unde si quæ reportata ut dicebant, ab aliquibus ad scribendum habilibus ex ore dicentis excipiebantur, ea valde imperfecta erant, nec eis fides habebatur, donec ab auctore recognita ac serio emendata fuissent.

At quorsum hæc, inquis ? nempe quod volebam jam confectum est. Nam cum in Speculo morali articuli ex quarto sententiarum Petri de Tarentasia plus viginti, & ex commentariis in tertium &

quartum F. Ricardi de Mediavilla plus quinquaginta totidem vocibus legantur, an quicquam certius, quam Speculum morale post annum 1269 quo Petrus de Tarentasia regebat adhuc, id est quinque saltem post Vincentii Bellovacensis mortem annis, quid aio ? post annum 1284 quo suum etiamnum commentarium legebat. Ricardus de Mediavilla, si tamen eo anno & non posterius legerit, imo post annum 1300 quo completus nondum erat ille commentarius ab auctore relictus imperfectus ac proinde plus 30 annis post S. Thomæ anno 1274 mortui obitum, ex horum trium & aliorum auctorum spoliatorum exuviis quoquo modo coagmentatum fuisse, quod illud ipsum est quod erat probandum. Stupes forsan ad hæc nova omnino & antehac inaudita hoc nimirum fatendum ab omnibus a quibus hæc quam præ manibus habemus, quæstio vexanda suscepta est, Speculum morale nonnisi oscitanter lectum fuisse. Et quidem S. Thomæ latere non potuit, quem nocturna versare manu versare diurna solent docti quique, sed aliorum auctorum qui jam vix aut omnino non leguntur, & in pulvere dormiunt, articulos articulis S. Thomæ intermistos latere vel suspicari non sunt, vel si viderent, quinam illi essent, quis divinaret ? labore improbo, nec labore tantum, sed & singulari attentione ad id disquirendum opus erat : alios id verò non tangebat, non erat otium aliis, omnes difficultas visa insuperabilis absterrebat. Hinc sancti Doctoris æmuli triumphare, hinc in eum turpissima plagii accusatio tota derivata est, a qua abstinentissimum proculdubio, si tot in causa celebres auctores esse scivissent.

At inquis, quid si illi alii quos laudas & ipsi plagiarum fuerint, & Speculum morale prout illis opus fuit corraserint ? verum quisquis id objicit, si cor habet, ita penset velim. Quinque illi laudati scriptores in Speculo convasati, auctor tractatus de consideratione novissimorum, auctor libri de septem donis seu Stephanus de Borbone, S. Thomas, F. Petrus de Tarentasia, F. Ricardus de Mediavilla suo quisque gaudent stylo. Si quæ quis eorum in Speculo morali habet, cum aliis ejusdem operum partibus extra conferas, eundem hominem censebis, lingua eadem loquentem, ipsi reddita in loco suo naturali posita videntur, id nemo eat inficias. Auctor Speculi morali contra variegatum habet stylum, pro eorum varietate quos deprædat. Quæ apud ipsum sunt non fluunt, non cohærent, vi sibi invicem impacta apparent, nulla proportio, distorta, extra se posita omnia.

Jam vidit lector distinctiones alternatim illas ex Summa Aquinatis, has ex libro de septem donis, quasdam etiam ex uno partim partim ex altero compactas, in libri 3 parte 10 quatuor posteriores alternatim loquentes experietur. Plus est. In una & eadem distinctione seu verius quæstione articulo modo sunt alternatim ex S. Thomæ & ex F. Ricardo de Mediavilla, modo ex hoc ultimo & F. Petro de Tarentasia, modo ex illis tribus. Sunt articuli ex media parte S. Thomæ, ex altera dicti F. Ricardi. Sunt articuli ex pluribus utriusque articulo sibi succedentes & proximi invicem contradictorii, ad eo ut quod Thomas stabilit in priori, id conetur evertere Ricardus in posteriori. In priori veritas Christiana enunciat & declaratur, in proximo sequenti error aut etiam hæresis audacter proponitur & defenditur. In uno & eodem articulo Thomas sententiam suam profert ac probat, in illo eodem articulo Thomæ sententia a Ricardo impugnatur. Oculis tantum opus est, ut ista sentiantur. An auctores illos adhuc plagiarum ac Speculi morali deprædatos censebis ?

Si plagiarum sunt sane ejus generis sunt, quales S. C. XIII. nulla unquam vidit aras. Audacissimos enim illos fuisse oportet simul & modestissimos, audacissimos inquam, qui Speculum morale plenis manibus populare non erubuerint : modestissimos tamen tanta erga se invicem verecundia usos, ut quisque sibi parata accipere contentus, ne verbum quidem attigerit in eodem etiam articulo, eorum quæ alteri destinata erant. Sic S. Thomæ argumenta adversus eam quam accipiebat sententiam proposita etsi viderit, ausus non est contingere nec sibi proponere enodanda, quia argumenta illa non ab ipso, sed contra ipsum a F. Ricardo de Mediavilla aliquando venturo proponenda erant. Aliunde verò dum auctorem Speculi morali vis ex propriis locutum, non hominem nobis sed monstrum objicit, non triplici jam dentium ordine in eodem ore, sed ore revera quadruplici aut sextuplici præditum, pretiosa ex uno ex altero vilia, ex eo fidem, errorem ex illo simul ac semel fundens, quod portentosius quiddam est, quam ex eodem ore calidum simul ac frigidum sufflare. Bellarminus cum eam quam nos tractaret quæstionem, se pro S. D. tuendo in angustiis positum fatebatur, vides nunc non jam nos in angustiis pro eodem coarctatos, imo ad quas sanctissimi præceptoris, si quos habet adversarios, angustias redigamus. Verum ad majores adhuc & ad ultimas cogendi sunt, & ad meam ut aiunt silentii.

Scilicet est articulus unus & Speculo morali & Ricardo de Mediavilla communis. Apud hunc habetur in 4 sent. dist. 17, a. 3 q. 2. In Speculo autem lib. 3 p. 10 dist. 10 a. 3. *Utrum illi qui confessi sunt alicui potestatem superioris habenti, teneantur eodem anno confiteri suo parochiali sacerdoti ?* In eo articulo mentio fit cujusdam bullæ summi pontificis. Summus ille pontifex est Martinus IV creatus 8 Kal. martii seu 22 febr. anno 1280 stylo veteri novo 1281. Bulla illa data est anno sequenti 4 idus januar. five 10 illius mensis anno 1281 stylo veteri novo 1282, & incipit, *Ad fructus uberes &c.* Jam non curo quem amborum plagiarum dicas & ab alio accepisse, aut Ricardum a Speculatore, aut Speculatorem a Ricardo : mihi fati est certissimum jam esse auctorem Speculi morali post mensem januarium 1282 vixisse, ac opus illud nonnisi postea editum fuisse. Responde nunc sodes. Qui sancto Doctori plagium affingis, & Speculum morale deflorasse accusas, cum eo vivo Speculum morale non extiterit, & testimonio adeo ineluctabili demonstrat nonnisi pluribus post S. D. obitum annis de eo opere edendo consilium captum fuisse ? Adde solum vix eam bullam datam fuisse, cum ejus occasione gravissimum inter episcopos Gallicanos & ordines mendicantium exarsit dissidium, quod sub eodem Martino & SS. pontificibus sequentibus duravit, vixque tandem sopitum est : de quo totus est codex 3266 Bibl. Colbert. memb. fol. mag. pluraque. legi possunt Hist. Univ. Paris. sec. XIII. Jam superest solum, ut hæc dicta ob oculos ponantur.

En speculi morali seriem lib. 1 P. 3 D. 14 de objecto fidei.

a. 1. *Utrum objectum fidei sit veritas prima ?* ex F. Ricardo de Mediavilla in 3. sentent. dist. 24 a. 1 q. 1 c. In eo a. sentit quadantenus aliter quam S. T.

a. 2. *Utrum objectum fidei sit verum complexum vel incomplexum ?* ex S. T. 2, 2, q. 1 a. 2 c.

a. 3. *Utrum objecto fidei possit subesse falsum ?* ex Ricardo cit. q. 3 c. Huic a. annectitur excursio longior octo fere columnas implens de motibus creditabilis ex libro de septem donis parte 4 de dono fortitudinis tit. 7 de superbia cap. 30 de errore vel hæresi & habetur cod. Sorbon. fol. 390 col. 3 & seqq.

a. 4. *Utrum objectum fidei aliquid visum possit esse?* ex Ricardo cit. q. 4.

a. 5. *Utrum objectum fidei possit esse aliquid scitum?* ex Ricardo cit. q. 5 & in hoc a. aliter sentit quam S. T.

a. 6. *Utrum objectum fidei possit esse aliquid opinatum?* ex Ricardo q. 6.

a. 7. *Utrum credibilia debeant distingui per certos articulos?* ex S. T. cit. a. 6.

a. 8. *De numero & distinctione articulorum* ex S. T. cit. a. 8.

a. 9. *Utrum in symbolo apostolorum sufficienter contineantur omnia, quae necessarium est credere ad salutem?* ex Ricardo cit. a. 2 q. 1.

a. 10. *de comparatione symboli apostolorum ad alia duo symbola.* Hic articulus unus est inter alios alternis tamen ab Aquinate & a Ricardo acceptis variatos, quem placet integrum exhibere ut lector Speculatoris industriam miretur. Quae Ricardi Italico quae S. T. Romano charactere.

» Dicendum quod illorum trium unum dicitur symbolum apostolorum, aliud symbolum Niceni concilii, & aliud symbolum Athanasii. Hoc principium est Speculatoris.

Symbolum apostolorum in conclavi ab apostolis ante dispersionem eorum fuit compositum ad veritatis brevem & necessariam expressionem. [ex Ricardo a. 2 q. 1 memb. 1 resp. ad 1.]

» Sic enim dicitur Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Non potest autem aliquis credere nisi veritas quam credit proponatur eidem. Et ideo necesse fuit veritatem fidei in unum colligi, ut facilius posset omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam a veritate fidei deficeret, & ab huiusmodi collectione sententiarum nomen symboli est acceptum. [ex S. T. 2, 2 q. 1 a. 9 c.]

» In sacra namque scriptura veritas fidei diffuse valde, & in aliquibus locis obscure & modis variis continetur, ita quod ad eliciendum certam fidei veritatem, longum studium & exercitium requiritur, ad quod vix possunt pervenire omnes illi, quibus necessarium est cognoscere fidei veritatem, quorum plerique aliis negotiis occupati studio vacare non possunt; & ideo fuit expediens, ut ex scripturae sacrae sententiis summarie colligeretur aliquid manifestum quod proponeretur ad credendum. [S. T. ref. ad 1.]

Symbolum verò Nicenum quod dicitur in missa fuit factum in concilio ad istius symboli explanationem & ad quarundam haeresum confutationem. Symbolum autem Athanasii compositum fuit maxime ad confutandam haeresim Arianam. Unde multum fuit Athanasius sollicitus ibi diligenter exprimere unitatem essentiae cum distinctione & aequalitate personarum. [ex Ricardo membro altero resp. ad 1.]

» In omnibus ergo symbolis eadem fidei veritas edocetur, sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate, ubi insurgunt errores, ne fides simplicium per haereticos corumpatur. Et haec fuit causa, quare necesse fuit plura condere symbola, quae in nullo alio differunt, nisi quod in uno plenius explicantur, quae in alio implicite continentur, secundum quod haereticorum instantia requirebat. [ex S. Thoma ibid. ref. ad 2.]

Inter omnia autem symbola apostolorum est principalis, & dicitur esse majus, non quia plus contineat in quantitate scripturae, sed quia articulos fidei continet plenius; omnes enim articuli continentur in eo: & quia de sententia plus continet in virtute, & quia conditum fuit ab apostolis qui majores fuerunt in auctoritate, quam patres illi qui Nicenum symbolum condiderunt &c. plura ad finem a. [ex Ricardo loc. cit. q. 2 c.]

Jam quisquis haec legis, cedo, quem ex his plagiarium censet? an Speculatorem stylo sic variatum, an Aquinatem & Ricardum? Hic ultimus perspicacissimus doctor audit in edit. Vener. anni 1517. Sane perspicacem esse oportuit, si in hoc Speculi angulo articulum suum invenit, ac inter ea quae S. Thomas ut sibi fingunt, jam acceperat, tam industrie collegit, ut ne quid illius tangeret. Indigna haec, imo indignissima sic risu potius quam serio refellenda.

a. 11. *Cujus sit symbolum fidei condere?* ex S. T. 2, 2 q. 1 a. 10.

a. 12. *Utrum omnibus qui Christi praecesserunt adventum, fuit necessarium ad salutem credere mediatorem?* ex Ricardo cit. dist. 25 a. 3 q. 1.

a. 13. *Utrum omnibus qui Christi praecesserunt adventum, necessarium fuit ad salutem explicite credere mediatorem?* ex Ricardo ibid. q. 2.

a. 14. *Utrum omnibus qui secuti sunt adventum Christi, necessarium fuerit ad salutem credere explicite omnes articulos fidei.* ex Ricardo ib. a. 4. q. 1.

a. 15. *Utrum eadem sit fides modernorum, & eorum qui fuerunt ante Christi adventum?* ex Ricardo. ib. q. 2.

a. 16. *Utrum fides creverit quantum ad numerum credendorum?* ex Ricardo. ib. a. 5 q. 1. Nota in hoc a. sic legitur: *Dicendum quod ex dictis in questione precedenti satis haberi potest &c.* Ille loquendi modus convenit Ricardo, qui articulos dividit in quaestiones, at nullatenus Speculatori, qui distinctiones suas dividit in articulos ubique, non in quaestiones. Itaque est hoc etiam signum plagii.

a. 17. *Utrum certior sit fides modernorum quam fuerit antiquorum?* ex Ricardo ibid. a. 5 q. 2.

Nota quaestiones 1 S. Thomae omitti articulos 3, 4, 5, 7. Unde autem hos habuit, si ceteros mutilos a Speculo morali accipere ei necesse fuit? Certe omnes se geminos ostentant, & ejusdem parentis factum.

Nota praeterea distinctionem 15 sequentem de actu fidei totam acceptam esse ex S. T. 2, 2, q. 2 ut supra indicatum. Non omittendum tamen Aquinatem quaerere a. 5. *Utrum homo teneatur ad credendum aliquid explicite?*

a. 6. *Utrum omnes aequaliter teneantur ad habendum fidem explicite?* & a. 7. *Utrum explicite credere mysterium incarnationis Christi sit de necessitate salutis apud omnes?* Quos Speculator refert aa. 4, 5 & 6 & tamen haec tria quaestiones illa eadem sunt, quae superiori distinctione discussas ex F. Ricardo aa. 12, 13, 14. Sic solent plagiarium *βατλογιαν*, modo aggerant etiam jam dicta, etiam non coherentia, sibi plaudunt.

D. 18. *de subiecto fidei.* a. 1. *Utrum fides sit in intellectu sicut in subiecto?* ex Ricardo lib. 3 sent. dist. 23 a. 6 q. 1.

a. 2. *Utrum sit in intellectu speculativo vel pratico?* ex Ricardo ib. q. 2.

a. 3. *Utrum angelus ante confirmationem, & homo ante lapsum fidem habuerunt?* ex Aquinate 2, 2 q. 5. a. 1. Nota. In hoc a. sic Thomas: *sed quia in primo [1 p. q. 62 a. 3.] jam diximus, quod homo & angelus creati sunt cum dono gratiae, ideo necesse est dicere, quod per gratiam acceptam & nondum consummatam fuerit in eis inchoatio quaedam futura beatitudinis, quae quidem inchoatur in voluntate per spem & caritatem, sed in intellectu per fidem.* Jam non in isto quod Speculator relevavit citationem primae partis, licet nemo non videat hic esse & necessariam & naturalem: mihi modo fat est & id lector meminert, Speculatorem eandem habere doctrinam cum S. Thoma.

a. 4. *Utrum demones habeant fidem?* ex Ricardo dist. 23 a. 6 q. 3. Te lector hic attentum volo, audi

audi quam bellam doctrinam Speculator hauserit ex hoc magistro: *Secundo modo & tertio loquendo de fide, dico quod in intellectu diaboli non est fides. Sic enim loquendo de fide, non habuerunt fidem ante lapsum, quia non infunditur sine gratia, quam illi nunquam habuerunt, nec post lapsum eis infusa est, quia digni non sunt.* Audi'n? demones ante lapsum fidem non habuerunt. Audi'n rationem quam affert? *quia fides non infunditur sine gratia quam demones nunquam habuerunt.* Primo haec doctrina est erronea, ne quid amplius dicam: nonne Christus de diabolo ait Joan. 8, v. 44 *in veritate non stetit: illud sic accipiamus, inquit Augustinus II de civ. Dei c. 14 quod in veritate fuerit, sed non steterit.* Si in veritate fuit, ergo & in gratia. Praeterea, potest-ne esse propositio magis e directo repugnans doctrinae articuli immediate praecedentis? In illo dicitur: *Homo & angelus creati sunt cum dono gratiae, habuerunt beatitudinem inchoatam in intellectu per fidem: in isto contra: demones ante lapsum, id est cum essent adhuc angeli innocentes, a Deo primum creati, non habuerunt fidem, nunquam gratiam habuerunt.* Contendo neminem esse, etiamsi maxime velit, qui sibi persuadere queat, articulos hos duos sibi invicem succedentes ac proximos ex eodem auctore primum produisse. Vir sapiens, qualem suum parentem fuisse demonstrat prior, eo dementiae tam subito venire non potuit, ut secum ipsemet tam turpiter in articulo sequenti pugnaret. Qui istos conjunxit, neutrum fecit, plagiarium isque imperitissimus fuit. Itaque hi duo articuli suo quilibet auctori restituentur, Aquinati primum, alter Ricardo, quibus conveniunt, quorum doctrinae cohaerent disjuncti. Si hi duo, ergo caeteri.

a. 5. *Utrum sit fides in haereticis errantibus in uno articulo fidei?* ex S. T. q. 5 a. 3.

a. 6. *Utrum fides possit esse major in uno quam in alio?* ex S. T. q. 5 a. 4.

Nota quaestiones 4 S. Thomae omitti articulum 2 *Utrum fides sit in intellectu sicut in subiecto?* & quaestiones 5 articulum etiam 2 *Utrum in demonibus sit fides?* quorum loco leguntur articuli, qui apud Ricardum locis citatis eadem habent quaestiones. Te jam convenio quisquis es, qui Aquinati & huic Ricardo fundatissimo ac perspicacissimo doctori plagii dicam scribis: si Speculum morale ipsis antiquius est, si inde ambo hauserunt, igitur Thomas aetate prior illa eadem quaestiones in Speculo morali vidit & vidit sibi necessaria, quandoquidem illa eadem habebat tractanda: cur articulos alios tam audacter accipiendo, ut criminari tibi placet, cur, inquam, duos istos reliquit? an contempsit ob non sibi nec caeteris articulis convenientem stylum, imo ob non satis solidam nec sanam doctrinam? en jam discipulum magistro sapienterem. An forte non sibi, sed cuidam ordinis Minorum aliquando venturo paratos divinavit, nec ausus est contingere? An post Aquinatem Ricardus de Mediavilla copiosus ac perspicax doctor Speculum morale legens, ut hinc inde racemos colligeret, alios articulos videns jam praereptos, hos duos quasi ex industria sibi servatos & apprime congruos avidus deglutivit? o dictum bene! o dignam Thomae amulorum sententiam! sane qui haec devorare, & ferrum digerere hic dicimus, de articulis 1, 3, 4, 5 quaestiones primae S. Thomae omittis, quorum loco totidem Ricardi sub eisdem titulis leguntur in Speculo, dictum puta. Sed & pluries idem recurret, & mox in sequentibus.

D. 21. *De spei habitu.* a. 1. *Utrum spes sit virtus?* ex Ricardo in 3 sent. dist. 26 a. 3, q. 1.

a. 2. *Utrum spes sit virtus theologica?* Pars prior

ex Ricardo loc. cit. q. 2. Posterior ex Aquinate 2, 2, q. 17, scilicet argumentum secundum a. 5 & ad idem responso, caeteris omissis. Vide'n elegantem figulum?

a. 3. *De distinctione spei ab aliis virtutibus theologis,* ex S. T. ibid. a. 6.

a. 4. *De ordine spei ad fidem & caritatem* ex S. T. ibid. aa. 7 & 8.

Nota quaestiones 17 Aquinatis articulos 1 & 5 omitti a Speculatore, & eorum loco substitui duos Ricardi sub eisdem titulis, vide quae in simili mox dicebam.

D. 23. *De subiecto spei.* a. 1. *Utrum spes sit in voluntate sicut in subiecto?* ex S. T. (2, 2, q. 18, a. 1.)

a. 2. *Utrum spes sit in beatis?* ex S. T. ibid. a. 2.

a. 3. *Utrum in damnatis in inferno possit esse spes?* ex Ricardo in 3 sent. dist. 26 a. 5, q. 1.

a. 4. *Utrum in viatoribus spes habeat certitudinem?* ex S. T. loc. cit. a. 4.

Et hic vides articulum 3 S. T. omitti, licet idem habeat quaestum. Jam observata non repeto.

Nunc ad Speculi morali libri tertii partem 10 transeundum est.

D. 1. *De poenitentia secundum se.*

a. 1. *Quid sit poenitentia secundum definitionem?* ex F. Petro de Tarentasia, in 4 dist. 14, q. unica a. 1 quaestione. 2, n. 1, 3 & 2 quibus assuitur responso ad 2 quaestum, & ad arg. 2 & 4.

a. 2. *Utrum poenitentia secundum rem sit sacramentum vel virtus?* Pars prior ex Ricardo in 4 dist. 14 a. 1, q. 1. Pars altera ex Petro de Tarentasia loc. cit. quaestione. 1. Tertia pars ex eodem Tarent. a. 2 quaestione. 1.

a. 3. *Utrum poenitentia sit virtus theologica vel moralis?* Auctoritas Augustini quae initio ex Ricardo dist. 14, a. 4, q. 1 arg. 3. Caetera ex Tarent. a. 3 quaestione. 1.

a. 4. *Utrum poenitentia contineatur sub iusticia?* ex Tarent. eodem a. 3 quaestione. 2.

a. 5. *De origine poenitentiae* ex Tarent. a. 5 quaestione. 1.

a. 6. *De ordine poenitentiae ad alias virtutes* ex Tarent. eod. a. 5 quaestione. 2.

a. 7. *Utrum poenitentiam oporteat esse perpetuam de quolibet peccato?* ex Tarent. a. 2 quaestione. 2.

a. 8. *Utrum possit homo resurgere per poenitentiam plusquam semel?* Alternatim ex Ricardo & Tarentasia. Placet integrum referre, ut gustum lector habeat.

Dicendum quod sic, sicut ostenditur de poenitentia dist. 3 multis auctoritatibus & exemplis. Quod etiam patet ratione: quia poenitentia est in subiecto vertibili, scilicet in voluntate, nec continuatio in futurum est de ejus essentia. Haec Ricardus dist. 14 cit. a. 9, q. 2.

» Quia cum esse virtutis sit simplex, & totum sit simul in instanti, de essentia nihil potest esse, quod non possit totum esse in praesenti. Unde de esse vera poenitentiae non est continuatio futuri temporis, sed propositum praesens continuandi in futurum, & sic patet quod a vera poenitentia potest quis excidere. Haec Ricardus dist. 14 cit. a. 7 q. 1.

Item a vera poenitentia excidens potest veram poenitentiam recuperare, & quandiu homo est in via, potest facere quod in se est, ut decur sibi a Deo vera poenitentia &c. lineae septem sequentes ad finem articuli ex Ricardo loc. cit.

Quis paululum eruditus non videt haec ex eadem vena non fluere & dure simul coagmentata?

D. 2. *De poenitentia mortalium peccatorum.* a. 1. *Utrum necessaria sit poenitentia de peccatis mortalibus ante baptismum?* ex Ricardo. dist. 16, a. 4, q. 1.

a. 2. *Utrum pœnitentia sit necessaria de omnibus peccatis mortalibus post baptismum sequentibus?* ib. q. 2.

a. 3. *De pœnitentia venialium peccatorum.* ib. a. 5, q. 1.

a. 4. *Utrum veniale remitti possit sine remissione mortalis?* ib. q. 2.

a. 5. *Utrum unum veniale possit remitti sine alio?* ib. sed dist. 15 a. 1, q. 6.

Dist. 3 *De effectu pœnitentia.* a. 1. *Quantum ad amotionem mali.* Alternatim ex utroque. Visum est saltem initia referre, ut facilius lector inveniat, si velit.

Sciendum quod pœnitentia potest accipi pro pœnitentia formata per gratiam, vel pro pœnitentia informi, & utroque modo potest accipi pro habitu vel actu, interiori vel exteriori. Ex Ricardo d. 14, a. 7. q. 1.

» Dico per pœnitentiam formatam gratia, delecti potest omne peccatum existens in anima, vel spiritu carni unito. Est enim differentia spiritus uniti carni, & separati a carne, quia spiritus carni conjunctus susceptibilis est pœnitentiæ, non autem separatus &c. sequentes 33 lineæ ex Tarent. dist. 14, q. unic. a. 6 q. 1.

Per pœnitentiam verò informem sive accipiatur pro habitu, sive pro actu interiori vel exteriori, sive pro omnibus simul, non potest remitti peccatum nisi dispositive &c. 37 lineæ ad finem articuli ex Ricardo loc. cit. q. 1 & 2.

a. 2. *Quantum ad collationem boni* ex Ricardo, ibid. a. 8. q. 1 & 2.

a. 3. *Utrum pœnitentia solemniter sit iterabilis?* ex Ric. ibid. a. 11, q. 1.

a. 4. *Quæ ad ritum illius pœnitentiæ requiruntur?* Idem ibid. q. 2.

D. 4 *De motivis ad pœnitentiam.* Pro maxima parte ex libro de 7 donis parte 3 de dono scientiæ Tit. 1 de pœnitentia quid sit, & quare sit faciendâ cod. Sorbon. fol. 244 col. 4.

D. 5 *De qualitate pœnitentiæ.* Integra a. 6 excepto ex lib. de 7 donis loc. cit. c. 5 Qualis debet esse pœnitentia? cod. Sorb. fol. 250.

D. 6 a. 1. *Utrum contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis sint partes pœnitentiæ?* Ricardus dist. 16 a. 1, q. 1. Deinde de contritione. Idem dist. 17 a. 1 q. 1.

a. 2. *Utrum attritio possit fieri contritio?* Ricardus ibid. q. 2.

a. 3. *De quibus debet esse contritio.* Tarentasia dist. 17, q. 1 a. 2.

a. 4. *Quantus dolor debet esse contritionis?* Idem Tarent. ib. a. 3.

a. 5. *Quantum debet durare dolor contritionis?* Idem ib. a. 4.

D. 7. *De motivis ad contritionem.* Integra ex lib. de 7 donis loc. cit. cod. Sorbon. fol. 251 col. 4. & seqq.

D. 8 *De effectu contritionis.* Maximam partem ex lib. de 7 donis loc. cit. c. 3 de 19 effectibus contritionis cod. Sorb. fol. 253 col. 2: ordinem tamen articuloꝝ invertit Speculator, & horum principia alicunde desloravit.

D. 9 a. 1. *Quid sit confessio* Tarentasia dist. 17, q. 2 a. 1 q. 1.

a. 2. *Utrum omnes teneantur confiteri, & quo jure?* Prior pars ex Tarent. ibid. a. 2. Altera pars ex Ricardo dist. 17 a. 2, q. 1.

a. 3. *Utrum illi qui confessi sunt alicui potestatem superioris habenti, teneantur eodem anno confiteri suo parochiali sacerdoti?*

Hic est celebris ille articulus Ricardi de Mediavilla dist. 17 cit. a. 3, q. 2 quem Joannes Launois theologus Parisiensis referendum existimavit in suo

opusculo, cui titulus, *Explicata Ecclesia traditio circa canonem Omnis utriusque sexus, cap. 3. Quid ab anno M. CCLXXX ad annum MCCLXXXV circa Lateranensem canonem ejusque materiam refertur* pag. 58. Et quia dictus articulus in quæstione quam versamus, decretorius est, & non omnibus præsto est nec opusculum Launoii, nec Speculum morale, nec commentarius in sententias Ricardi, illum visum est hîc integrum dare, sic itaque Ricardus.

» Dicendum quod episcopus habet ordinariam jurisdictionem super subditos sacerdotum parochialium. Illud autem quod convenit alicui ex ordinaria jurisdictione, ipse potest committere alii habenti ordinem convenientem ad illud officium exequendum. *Extra de consensu Ecclesie. A qua.* Illi ergo qui confitentur legitime habenti potestatem episcopi & absolvuntur ab eodem, verè sunt absoluti, nec eadem peccata in numero teneantur suis presbyteris parochialibus confiteri. Sed utrum eodem anno teneantur confiteri presbyteris parochialibus peccata, quæ post absolutionem incurrunt, opiniones sunt. Et aliqui dicunt quod non: quia per presbyterum parochialem non (tantum) intelligitur curatus inferior, sed etiam episcopus, unde episcopatus quandoque dicitur parochia, & episcopus presbyter parochialis. Quod probari posse videtur per illud, quod dicitur, *Extra de parochiis & alienis parochianis. c. Nullus.* Et 9, q. Nullus &c. Nullus primas &c. ult. Alii dicunt per presbyterum parochialem non intelligi nisi curatum inferiorem, quia verba debent accipi secundum quod sonant in usu communi. Præterea papa in privilegio concessio Minoribus & Prædicatoribus super confessionibus audiendis [hæc refecantur in Speculo morali, & Eremitanis ex privilegio speciali noviter emanato] declarando videtur dicere, quod in illo statuto, *Omnis utriusque sexus*, intelligitur presbyter parochialis ille, qui in communi usu sic vocatur, in hoc quod dicit, *quod confessi Fratribus, teneantur semel in anno suis presbyteris parochialibus confiteri, prout statuit concilium generale.* Cum enim dicendo presbyteris, excludat non presbyteros, & per hoc quod dicit suis, excludat non habentes jurisdictionem super eos, videtur quod per hoc quod dicit, *parochialibus*, excludit episcopos: aliàs illud verbum (*parochialibus*) ibi poneretur pro nihilo. Ubi quædam autem papa aliquid dicit per modum declarationis juris, sibi latum est, ad omnes se extendit, etiam si non sit insertum inter alias decretales. Ergo cum episcopus non sit super statutum, confessi sibi, vel alicui auctoritate ejus, tenentur eodem anno suo curato inferiori semel confiteri. Non sic autem dicendum est de confitentibus papæ, vel habentibus ejus auctoritatem absolute, quia papa est supra concilium generale. Prima tamen opinio rationabilior videtur.

Lectorem hîc attentum volo. Certum est primum privilegium Fratibus Minoribus & Prædicatoribus concessum, de quo in articulo agitur, bullam esse Martini IV quæ incipit, *Ad fructus uberes*: ipsissima enim bullæ verba referuntur. En ut Martinus IV loquitur: *Volumus autem quod si qui Fratibus confitebantur eisdem, suis presbyteris parochialibus confiteri saltem semel in anno, prout concilium generale statuit, teneantur.* Hæc eadem apud pontifices antiquiores frustra quæras.

Certum est 2 hanc bullam emanasse tantum 4 Idus januar. anno primo scilicet 1282 stylo novo. Quod enim Launois habet 1281, intellegendum, licet non notet, stylo veteri, ut supra monui.

Jam ergo ex unico hoc articulo luce meridiana clarius est, primum Speculum morale, Vincentii Bellocensis ab anno 1264 fatis functi factum esse non posse. Secundum opus illud post idus januar. 1282 confarcinatum, quocumque tandem anno prodierit, quod postea discutietur, a S. Thoma integris octo annis antea, septima scilicet martii 1274 in cælum assumpto visum non fuisse. Vide n modo quantum turbarum vitarum esset, si illi quibus hanc controverfiam movere ac tractare placuit, paulo attentius Speculum morale legisfent. In eo tamen absit, ut extraneos carpere velim, nostrorum quos hæc cura tangebatur, oscitatio fuit, nimiaque ex veri ac juris præsumptione negligentia, quam tandem refarcire Deo favente datum est: posthac enim angelico nostro præceptorum negotium ex hac parte facessendum non puto. Cætera nihilominus Speculi moralis percurrenda, ut quam male in eo S. Doctor habitus sit, ad finem usque videatur.

a. 4. *Utrum in casu necessitatis possit vel debeat quis laico confiteri?* Hujus auctor hæctenus non occurrat.

a. 5. *Utrum confessi confessori non sacerdoti, quem parochialis sacerdos posuit loco sui, credens eum esse sacerdotem, teneantur illa eadem peccata iterum confiteri, postquam confiterit eis, illum cui confessi fuerunt, non esse sacerdotem?* Ricardus dist. 17 a. 3 q. 3.

D. 11 a. 1. *Utrum quis teneatur confiteri omnia mortalia tam publica quam secreta?* Ricardus ibid. q. 4.

a. 2. *Utrum de venialibus teneatur quis confiteri?* Tarentasia dist. 17 q. 2, a. 4 q. 1.

a. 3. *Utrum teneatur homo circumstantias omnes peccatorum confiteri?* Ricardus loc. cit. q. 5.

a. 4. *Utrum statim habita opportunitate sacerdotis teneatur confiteri?* Ricardus ibid. q. 6.

D. 12. *De commendantibus confessionem.* Excursio moralis integra solo articuloꝝ ordine mutato ex libro de septem donis loc. cit. Tit. 4 de confessione, c. 11. *Qualis debet esse confessio?* Cod. Sorb. fol. 262 col. 4.

D. 13. *De motivis ad confessionem.* Integra ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 1. XII motiva ad confessionem. cod. Sorb. fol. 257 col. 2 mutato articuloꝝ ordine.

D. 14. *De confessionis effectu.* Paucis exceptis ex lib. de 7 donis loc. cit. c. 5 de multiplici confessionis effectu. Sunt & quædam ex cap. 3 fol. 258 col. 2 mutato articuloꝝ ordine.

D. 15. *De confessione inutili.* Integra eodem articuloꝝ ordine ex lib. de 7 donis loc. cit. cap. 15 cod. Sorb. fol. 265 col. 1.

D. 16. *De impedimentibus confessionem.* Et hæc integra totidem verbis ex libro eodem cap. 24 de impedimentis veræ confessionis, fol. 269 col. 3.

D. 17 circa primum a. 1. *Utrum satisfactio sit opus virtutis?* Tarent. dist. 15 q. 1 a. 1 q. 1 & 2.

a. 2. *De definitione satisfactioꝝ ab Augustino.* Tarent. ibid. q. 4.

a. 3. *De definitione Anselmi.* Idem ibid.

Circa secundum a. 1. *Utrum homo possit satisfacere?* Idem ibid. a. 2 q. 1.

a. 2. *Utrum de uno peccato mortali possit satisfacere sine alio?* Ricardus dist. 15 a. 1 q. 6.

Circa tertium a. 1. *Utrum per opera penalia debeat fieri satisfactio?* Tarent. loc. cit. a. 3 q. 1.

a. 2. *Utrum flagella quæ Deus immittit vel evenire permittit sint satisfactoria?* Ricardus citatus q. 4.

a. 3. *Utrum possit homo satisfacere pro opera extra caritatem facta?* Ricardus ibid. q. 5.

Circa quartum. *Utrum opera in peccato mortali facta per sequentem pœnitentiam sint satisfactoria?* Tom. I.

Lineæ sex priores ex Tarent. cit. q. 1 a. 3 q. 4. Sæc. XIII.

Lineæ 12 posteriores ex Ricardo cit. q. 5.

Circa quintum de numero & distinctione partium satisfactioꝝ. Tarent. ibid. q. 2 a. 1.

Ab initio hujus partis 10 S. Thomam Speculator reliquerat, hîc jam ad ipsum redit, ad secundam secundæ scilicet.

D. 18. *De elemosyna.* Ex Aquinate. q. 32 articuli quatuor primi.

D. 19 a. 5. *Utrum dare elemosynam sit in præcepto?* Ricardus dist. 15 a. 2 q. 2 quem tamen medium farcit Speculator octo lineis ex responsione ad 4 articuli S. Thomæ acceptis. Vides hîc lector gustum illius plagiarum Ricardum Aquinati præferentis. Nam etsi alia deessent, putasse hinc S. D. responsionem suam ad 4 accepisse, cætera Ricardus reliquisse? Si ita est, quam modestus hic, qui octo lineas medias, ut fingunt, a S. Thoma præreptas tam solerter distinxit, ac intactas dimisit.

a. 6 *De quibus debet elemosyna dari, utrum de quolibet bono?* Ricardus ibid. q. 5.

a. 7. *Utrum licitum sit cuilibet facere elemosynam?* Ricardus ibid. q. 6.

a. 8. *Cui sit elemosyna faciendâ?* Aquinas citatus a. 9.

a. 9. *De modo dandi elemosynam.* Aquinas a. 10.

a. 10. *Utrum possit homo elemosynam facere sibi ipsi?* Ricardus cit. q. 7.

Nota Aquinatis articulos quintum excepta responsione ad 4 laudata, sextum, septimum & octavum a Speculatore omitti, quos si cum sex in Speculo convasatis conferas, ejusdem parentis factum agnosces, non ita quatuor ex Ricardo illis substitutos.

D. 20. *De motivis ad elemosynam faciendam.* Ex libro de 7 donis P. 2 de dono pietatis. Tit. 6 de operibus misericordiæ. cap. 1 de septem propter quæ opera misericordiæ sunt faciendâ, cod. Sorb. fol. 234 col. 1. Ex illis 7 Speculator eligit quatuor.

D. 21. *De effectu elemosynæ.* Ex eodem libro & titulo cap. 2 cod. Sorb. fol. 234 col. 3, solo articuloꝝ ordine mutato.

D. 22. *De qualitate elemosynarum.* Libro eodem cap. 6. Qualis esse & qualiter fieri debeat, cod. Sorb. fol. 238 col. 1, solo articuloꝝ inverso ordine.

D. 23. *De hospitalitate.* Ex lib. eodem cap. 8 cod. Sorb. fol. 239 col. 1 & 240 col. 3.

D. 24. *De visitatione infirmorum.* Ex lib. eod. cap. 10 cod. Sorb. fol. 241 col. 2, solo articuloꝝ ordine inverso §. 2 de visitatione incarcerationum, ex lib. eodem cap. 11 fol. 242 col. 1, eodem articuloꝝ tenore. §. 3 de sepultura mortuorum, ex lib. eod. cap. 11 fol. 242 col. 3, eodem etiam articuloꝝ ordine.

D. 25. *De pietate erga parentes.* Integra totidem etiam verbis ex eodem libro cap. 12 *De pietate parentum*, fol. 243 cod. Sorb. col. 1.

D. 26. a. 1. *Utrum jejunium sit actus virtutis?* Aquinas 2, 2 q. 147 a. 1 & 2 quibus subjicitur asfumentum ex Ricardo dist. 15 cit. a. 3 q. 2.

a. 2. *Utrum jejunium sit in præcepto?* Aquinas cit. a. 3.

a. 3. *Utrum omnes teneantur ad observantiam jejunii?* Lectorem & hîc attentum velim: nam articulus ille sic alternatim ex Ricardo & ex Aquinate compositus est, ut videre curiosum sit. Ecce autem:

Dicendum quod jejunium non secundum quod est actus virtutis tantum, sed secundum quod est statutum ab Ecclesia, non est de jure nature, nec de jure divino, sed de jure positivo. Tali autem jure prohibentur, vel præcipiuntur illa, quæ aliàs bene

R i j

vel male possunt fieri: & ideo legislatoris intentio non est, vel esse non debet in condendo aliquid positivum, obligare homines ad illius juris observantiam, habentes causam legitimam & rationabilem non observandi. Hactenus Ricardus dist. 15 cit. a 3 q. 4 corporis particula 1.

Præcepta enim, quæ per modum statuti communis proponuntur, non eodem modo comprehenduntur omnes, sed secundum quod requiritur ad finem quem legislator intendit. Cujus auctoritatem si quis transgrediendo statutum contemnat, vel hoc modo transgrediatur, quod impediat finem, quem legislator intendit, talis transgressor peccat mortaliter. Si autem ex aliqua rationabili causa quis statutum non servat, præcipue in casu in quo si legislator adesset, non diceretur esse servandum, talis transgressio non constituit mortale peccatum. Hæc Aquinas q. 147 a 3 ad 2.

In quo tamen est distinctio adhibenda. Nam si causa sit evidens, per seipsum licite potest homo hujus statuti observantiam præterire, præsertim consuetudine interveniente, vel si non posset de facili recursus ad superiorem haberi. Si verò causa sit dubia, debet homo ad superiorem recurrere, qui potestatem habet in talibus dispensandi. Sic idem Aquinas a. 4 c. a medio.

Evidens autem causa non jejunandi est in pueris, mulieribus prægnantibus, egrotantibus, in multorum senibus, in operariis victum suum cum gravi labore lucrantibus, in peregrinantibus ad loca sancta, & in pauperibus victum suum mendicantibus ostentantibus. Hæc Ricardus loc. cit. partic. 2.

In pueris, inquam, est evidens causa, quare non debeant jejunare, tum propter debilitatem naturæ, ex qua provenit quod indigent frequenti cibo, & non simul multo assumto: tum etiam quia indigent multo nutrimento propter necessitatem augmenti, quod fit de residuo alimenti, & ideo quoad sunt in statu augmenti, quod est in pluribus usque in finem tertii septennii, non tenentur ad Ecclesiæ jejunia observanda. Conveniens tamen est, ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exercent plus vel minus secundum modum suæ ætatis. Quandoque tamen magna tribulatione imminente in signum penitentiae arctioris, etiam pueris jejunia indicuntur. Sicut etiam de jumentis legitur Jonæ 3 homines & jumenta non gustent quicquam, nec aquam bibant. Hæc Aquinas eodem a. 4 ad 2.

Mulieres prægnantes non tenentur jejunare propter duas rationes. Una est quia debent accipere cibum non pro se, sed etiam pro nutrimento fetus. Alia est quia prægnantes consueverunt habere varia & inordinata desideria ciborum diversorum, & quandoque ita intensa, quod nisi possent aliquo modo satisfacere appetitui, posset esse periculum periclitationis fetus, &c. ad finem articuli ex Ricardo, genera conditionum eximendarum indicata percurrente.

Tuam iterum lector fidem appello, ponamus argumenta alia deesse, putasse Aquinatem & Ricardum hunc articulum inter se divisisse, adeo ut hic avidus arripuerit, quod priori visum est ipsi relinquere. Verum si hæc attente legantur, non fluere non coherere manifesto deprehenduntur. Duæ v. g. priores particule, illa Ricardi, hæc S. Thomæ, divisæ sensum habent legitimam, junctæ puram putam batrologiam sonant, seque clamant non factas, ut simul jungantur, nisi fortè signo apposito indicante diversos auctores loqui, & articulum mentem centonem esse.

a. 4. De temporibus quibus jejunandum est. Ricardus loc. cit. a. 3 q. 8, ubi præcipue notanda ve-

nit hora solvendi jejunii ætate Ricardi: dicit enim jam invaluisse consuetudinem in multis locis comedere statim post horam sextam vel ipsa sexta. Id meminerit lector, nam mox necessarium erit.

a. 5. Utrum ad jejunium requiratur quod homo semel tantum comedat? Aquinas citatus a. 6.

a. 6. De hora comestionis. Aquinas a 7. Nota in hoc articulo statui contrarium ejus quod a. 4 mox citato dictum fuit. In hoc enim hora 9 præscribitur ad comedendum ad rationem jejunii, unde in resp. ad 3 addit S. D. Si id alicui in magnum gravamen cederet, cum eo dispensandum esse vel ut non jejunaret, vel ut horam præveniret. Unde sequitur quo tempore conditus est hic articulus consuetudinem fuisse hora nona tantum jejunii solvendi, nec tempus absque dispensatione præventum.

Contra a. 4 præcedenti dicuntur illi qui comedunt statim post horam sextam derogare quidem perfectioni jejunii, non esse tamen transgressionem hujus, quod est necessitatis in jejunio, maxime quia jam invaluit consuetudo in multis locis comedere quasi statim post horam sextam vel ipsa hora sexta. Certissime hi duo articuli non ex eodem auctore primum prodierunt. Certissime etiam non eadem ætate conditi sunt, & prior seu quartus longe post alterum scilicet sextum in lucem editus est, convenienterque extremis annis vitæ Ricardi. Nam intra spatium triginta annorum, qui fluxerunt inter editionem secundæ secundæ quæ circa 1270 completa fuit, & editionem quarti sententiarum, quem Ricardus moriens anno 1300 nondum perfecerat, illa relaxatio rigoris jejunii circa horam in multis locis invalere potuit.

a. 7. A quibus sibus jejunantes debeant abstinere? Et hic articulus partim ex S. T. partim ex Ricardo, sed ad rei memoriam referendus.

Dicendum quod sicut dictum est, jejunium ab Ecclesia statutum est ad carnis concupiscentias reprimendas, quæ quidem sunt delectabilium secundum tactum, quæ consistunt in cibis & venereis &c. usque: & ideo ab his cibis præcipue jejunantibus Ecclesia statuit esse abstinendum. Aquinas q. 147 cit. a. 8 c. integrum.

Sicut dicitur Decr. dist. 4 par est, ut qui in diebus his jejuniorum a carne animalium abstinemus, ab omnibus quæ sementinam trahunt carnis originem jejunemus, a lacte videlicet caseis & ovis. Ricardus dist. 15 cit. a. 3 q. 5 sed c.

Adverte tamen quod lactinia & ova interdum dicuntur jejunantibus &c. usque: Unde Hieronymus dicit de jejunii loquendo, unaquæque provincia abundet in suo sensu, & præcepta majorum leges apostolicas arbitretur. Aquinas citatus resp. ad 3 integra.

Item jejunantibus magis interdicitur esus carniæ quam potus vini, quia sicut dicunt quidam, esus carniæ magis commovet concupiscentiam, quam potus vini. Quia cum ad incitationem concupiscentie concurrant tria, scilicet abundantia caloris & spirituum & seminis, ex esu carniæ multiplicatur semen, quia in ea multum est de nutrimento, & ideo ex ejus esu maxime multiplicatur superfluitas tertia digestionis, quæ seminis est materia: ex esu ventosorum multiplicatur abundantia grossorum spirituum, ex potu vini caloris abundantia. Et secundum illos abundantia seminis magis est incitativa concupiscentie, quam abundantia caloris maxime causati ex potu vini, quia illa cito evanescit, & calor in semine manet.

Sed contra potest argui sic. In excitatione concupiscentie causa efficiens est calor, & materialis est semen: magis est autem causa rei efficiens quam materia. Ergo potus vini magis est causa excitationis concupiscentie, quam esus carniæ. Et si dicitur quod

cito evanescit, non obstat, quia non ita cito evanescit, sicut potus iteratur. Item ad hoc arguunt per experientiam. Quamvis enim in mulieribus magis abundet superfluitas tertia digestionis quam in viris, non tamen ita fervet per se in eis carnalis concupiscentia propter debilitatem caloris respectu caloris hominum, quamvis propter minorem usum rationis non fruantur concupiscentiam, interdum magis in eis fervet quam in viris. Phlegmatici etiam quamvis plus habeant de superfluitate tertia digestionis quam cholericis, tamen quia in cholericis est fortior calor, magis fervet in eis appetitus carnalis concupiscentie quam in phlegmaticis, quamvis phlegmatici propter abundantiam seminis plus possent illum actum exercere quam cholericis.

Secundum ergo istos dicendum est quod Ecclesia magis interdicit jejunantibus esum carniæ quam vini potum duplici ratione. Una est quia difficilius est abstinere a potu vini quam ab esu carniæ, & ideo si Ecclesia interdixisset vini potum, plures fuissent expositi periculo transgressionis, quam per interdictum esus carniæ. Alia est quia jejunium frequenter tristitiam excitat, & vinum lætificat juxta illud psalmi 103: Et vinum lætificet cor hominis. Et ideo congruentissime jejunantibus usus vini permisus est. Hactenus Ricardus citatus ref. ad 1.

S. Thomæ doctrinam ex professio in hoc articulo impugnari Monachi Vedastini in editione Speculi moralis Duacena ab ipsis curata jam animadvertent, unde ad marginem notam hanc ascripserunt: Probabile est vinum magis provocare ad libidinem quam carnes, contra D. Thomam 2, 2, q. 147 a. 8. An autem ille Aquinatis adversarius alius esset ab auctore Speculi moralis, quem Bellocensem putabant, non norunt. Nunc autem detecto larvato illo sententiæ S. Thomæ oppugnatore, etiam si alia non suppetent argumenta, ex hoc uno articulo Speculum morale post Secundam Secundam in lucem editam compositum fuisse invictè demonstratur. Vide enim quibus tricis, quot & quantis contradictionibus se implicent, qui Speculum a sancto doctore defloratum adhuc tueri velint. Ab ipsis enim dicendum est Aquinatem articulum modo relatum legisse integrum in Speculo morali: primam partem ut suæ doctrinæ styloque suo congruam in corpus articuli a se fabricandi accepisset: auctoritatem ex decreto his quæ accipiebat assutam non ausum esse contingere. Prævidebat enim ille scilicet necessariam fore F. Ricardo aliquando venturo, & ab eo in sed contra assumendam: sequentia tamen in pote adhuc ejusdem sui gustus sibi in responsonem ad 3 secrevisse, ac in carbonam misisse: alteram autem articuli partem cum videret sibi non esse paratam, sed celebri illi Minoritæ aliquando futuro, a se igitur non contingendam, sed integram illi servandam: sibi tamen ita componendam responsonem ad primum, ut omnino congrueret ejusdem impugnationi, quam in Speculo legebat jam effectam, & ut validiora essent argumenta ibidem adversus sententiam quam amplecti decreverat allata, ea absque responsonem relinquenda: venientem autem postea F. Ricardum solidum & copiosum doctorem, mortuis tum Aquinate & Innocentio V seu Petro de Tarentasia, grande hoc articuli frustum illis intactum, sibi quæ ex industria servatum corrasisse continuo ac suis assuisset. O excogitata sane bellissime! Nam velis nolis, ista quantumcumque ridicula sentias necesse est, quisquis est qui S. Thomam a Speculo morali mutuatum esse contendis. Eo scilicet nos adversariorum perveracia coegit, ut sic cum illis ineptiremus: at nunc serio, nemo est vel minimum eruditus, qui non videat articulum hunc secundam secundam jam ante Speculum morale editam arguere. Illud enim

quod altera parte articuli legitur initio, & Ricardi esse monebam nempe, dicunt quidam quod esus carniæ magis commovet concupiscentiam, quam potus vini, & postea secundum illos, certissime S. Thomam indicat q. 147 a. 8 citato ad 1, sic respondentem, ibi enim illa distinctio caloris, spirituum & humoris seu seminis, & ratio hic allata habentur vobis totidem, ut & responso, quæ hic impugnatur & articulus ergo ille 8 jam erat apud Aquinatem conditus integer, & proinde secunda secundam jam edita prius quam hæc ejus impugnationi in Speculo suspiceretur. Non igitur Aquinas a Speculo morali, sed hujus compilator ab Aquinate & hujus articuli corpus, & cætera omnia defloravit.

a. 8. Utrum gula frangat jejunium? Ricardus citatus q. 6.

a. 9. Utrum ebrietas frangat jejunium? Idem q. 7.

Nota in hac dist. Aquinatis rejici articulum 5 utrum convenienter determinentur tempora jejunii Ecclesiæ? cujus loco Speculator alium substituit ex Ricardo transumptum, de temporibus quibus jejunandum est. Tale est hominis judicium. Cæterum si articulus ille relictus cum cæteris q. 147 conferatur, qui ex eodem fonte fluere, quis ejusdem parentis factum non agnoscat?

D. 27. De multiplici jejunio. Integra eodem tenore ex libro de 7 donis p. 3 de dono scientiæ. Tit. 5 cap. 1 de jejunio. cod. Sorb. fol. 270 col. 1.

D. 28. De qualitate jejunii. Integra eadem tenore ex eodem lib. cap. 3 Quale debet esse jejunium? ejusdem cod. fol. 271 col. 2.

D. 29. De effectibus jejunii. Integra, sed articulo ordine inverso, ex eod. lib. c. 4 de effectu multiplici jejunii. Ibid. fol. 272 col. 2.

D. 30. De multiplici jejunio malorum. Integra eodem tenore ex eodem lib. cap. 6 De adversa conditione jejunii bonorum & malorum. Ibid. fol. 273 col. 4.

D. 31 a. 1 Utrum oratio sit actus voluntatis vel rationis? Aquinas 2, 2 q. 83 a. 1.

a. 2. Utrum oratio sit actus latria vel religionis? Aquinas a. 3 cui assuuntur lineæ sex ex Ricardo cit. dist. 15 a. 4 q. 2. ad 1 Ecciliæ: Et nota quod oratio est actus penitentiae, cum sit pars satisfactionis, & est actus religionis, sicut dictum est, sed alia & alia ratione. Quia in quantum homo Deum orat, ut ei satisfaciat de peccato, actus est penitentiae. In quantum verò orat Deum, ut ei reverentiam exhibeat in recognitionem summi dominii, actus est religionis.

a. 3. Utrum conveniens sit orare Deum? Aquinas a. 2.

a. 4. Utrum solus Deus debeat orari? Aquinas a. 4.

a. 5. Utrum in oratione sit aliquid determinate petendum? Pars prior ex S. T. a. 5. Posterior ab illis verbis: Illa autem oratio Dominica est omnibus aliis orationibus efficacior &c. ubi adjicitur explicatio omnium petitionum ejusdem orationis, id totum ex Ricardo citato q. 8.

Ex lectione hujus articuli duo manifeste constant: 1. Partes ex quibus componitur non fuisse ab origine factas, ut sic simul jungerentur. Quæsitum erat utrum sit aliquid a Deo determinate petendum? Id parte priori conclusum ac finitum. An autem oratio Dominica sit efficacior, aliud est quæsitum ad primum non spectans, nec nisi vi adactum ei jungitur. Hinc illa duo in Speculo adunata in statu coacto ut ita dicam videntur, contra separata, illud apud Aquinatem a. 5, hoc apud Ricardum q. 8 in centro suo sunt ac statu naturali. Ab his igitur sua quæque pars facta ac edita, a Speculatore verò utraque plagio accepta, ac infulse in unum corpus confata.

2. Quod jam pluries dictum, sed ad nauseam usque repetendum, ut Alva similes, si qui deinceps exoritur sint, S. Thomæ obloqui erubescant, si hic ex priori parte hujus articuli Speculi articulum suum quantum accepit, sane & posteriorem vidit: cur ergo explicatione orationis Dominicæ indigenis, hanc jam, ut volunt, factam inveniens non itidem arripuit? An Ricardo aliquando ea opus habituro relinquendam censuit? Modestum furem laudas, qui innumera deprædatus, in hac distinctione lineas lex articulo 2, & hanc orationis Dominicæ explicationem articulo 5 racemos universim duos intactos dimisit, quos Ricardus Minorita post vindictam veniens collecturus, perspicacissimus ille, continuo distinxit, ac avidus deglutivit. Quis hæc audiat absque stomacho, aut quis potius non rideat? Quis vel paululum sapiens elegantior illam & emunctior orationis Dominicæ explicationem, quam habet Aquinas propriam articulo suo 9, & quam contempsit Speculator, legens, non ejusdem factum agnoscat, qui caterorum quæstionis 83 articulo in Speculo defloratorum unicus ac verus est parens? a. 6 ad 13 ex Aquinate q. 83 cit. ab a. 7 ad 16 cuius tamen quæstionis a Speculatore refecantur articulo 6 & 10, at & 9 ac 12 quædam aliena intermiscuntur.

D. 32 *De motibus ad orandum.* Integra solo articulo ordine mutato ex lib. de 7 donis P. 3 cit. de dono scientiæ tit 7 c. 1. Quid ad orandum hominem movere debeat? cod. Sorb. fol. 282. col. 4.

D. 33 *De facientibus orationem Deo gratam.* Exceptis paucis initio cætera ex lib. de 7 donis loc. cit. c. 4, 6 & 7. Qualis debet esse oratio ad hoc quod Deum moveat? cod. Sorb. fol. 285 col. 2 & 287 col. 3.

D. 34 a. 4. *Oratio est presidium defensivum.* Integer ex eodem lib. loc. cit. cod. Sorb. fol. 284 col. 3 §. 2 de utilitate orationis. Fere integer ex eodem lib. transcriptus solo articulo ordine mutato, cod. Sorb. fol. 289 col. 2.

D. 35 *De tribus orationis speciebus.* Prima pars ex eod. lib. loc. cit. c. 14 de diversis divisionibus orationis, cod. Sorb. fol. 293 col. 4.

D. 36 *De decem orationis speciebus.* Integra eodem tenore ex eod. lib. c. 15 de oratione vocali, quomodo potest dividi in 10 species, cod. Sorb. fol. 294 col. 3.

D. 37. *Quare Deus sit laudandus.* Integra eodem tenore ex eod. lib. loc. cit. c. 18 decem species orationis, Laus Dei. Ibid. fol. 296 col. 1. Speculator suo more identidem multa refecat.

D. 38 *De gratiarum actione.* Integra ex eod. lib. ordine tamen mutato cap. 19 de gratiarum actione. fol. 298 col. 1.

D. 39 *De jubilatione.* Integra eodem tenore ex eod. lib. de septem donis loc. cit. c. 21 de jubilatione cod. Sorb. fol. 299 col. 3, multa Speculator ab exemplo B. Mariæ d'Oignies refecat.

Diducta jam & ob oculos expansa quantum ad Aquinate spectat, tota Speculi moralis serie, quod nemo ante nos suscipere ausus est, & in quæstione tamen quam versamus omnino necessarium erat, cum ex ejus ignorantia factum sit, ut tam præpostere quidam, tam maligne alii, tam leviter etiam plures etiam S. D. fautores sed conjecturis tantum innixi de hac difficultate censuram suam tulerint, jam cuilibet facillimum erit iudicium ferre. Hæc enim tria luce meridiana clariora jam parent: Primum Summam ex sola ratione qua Prima Secunda & Secunda Secunda in Speculo dilacerate continentur, seipsam probare non ex Speculo excerptam, sed longe antea editam, in Speculo pluribus postea annis condito a falsario fuisse macatam ut ita loquar, everfam, depravatam, fœda-

tam. 2. Speculum morale farraginem esse ex variis auctoribus hætenus incognitis, ut pote quorum nomina ab illo impostore callidissime celata fuerant, sed jam revelatis confarctam, quo nolum est evidentiis plagii argumentum. 3. Constat jam Speculum morale non nisi post annum 1269 quo Petrus de Tarentasia cujus in eo plus 20 articuli totidem verbis leguntur, sententias Parisiis legere finivit, imo post annum 1300 quo circiter mortuus Ricardus de Mediavilla nondum completo suo in sententias commentario, cujus tamen articuli plus 50 in Speculo articulis sancti doctoris immisti habentur etiam verbis totidem, & inter alios celeberrimus ille articulus in quo Martini IV S. P. bulla anno 1282 mense januario emanata tantarum origo discordiarum refertur lib. 3 P. 10 dist. 9 a. 3. Ex quibus sole ipso clarius est Vincentium Bellovacensem anno 1264 mortuum Speculi moralis fabricatorem non esse nec esse potuisse, opusque ipsi a falsario suppositum fuisse, quod & supra ubi de eo amplius demonstratur.

Supereft jam tertia difficultas ab Wadingo annalium ordinis Minorum parente, & a Joanne de la Haye ejusdem familiæ theologo Parisiensi nobis objecta, nempe S. Thomam ab Alexandro de Hales Summam suam excerptisse. Sic enim prior Annal. T. 1 ad 1245 n. 22 pag. 653. *Quod si quis opinionem præferre vellet rationi, dicat Speculum morale alicujus esse posterioris, & Vincentio & Thomam auctoribus, nihil salvat, nec huic accrescit, quod alteri surripitur, quia Summa virtutum Alensis esse constat utroque antiquioris.* Me sane Wadingi viri aliàs clari haud parum pudet, qui in tam præposteram sanctoque Doctore adeo injuriam sententiam abripi se nescio quo zelo siverit. Nam quæ adeo confidenter ille astruit, evertere haud difficile. Primo enim Speculum morale auctoris & Bellovacensis & Aquinate posterioris factum esse, jam ut ex hætenus dictis constat, non est rationi prælata opinio, sed dispulsis tenebris veritas manifesta, quæ rationis est regula. *At,* inquit Wadingus, *nihil salvat, nec Thoma accrescit, quod Vincentio surripitur, quia Summa virtutum Alensis esse constat utroque antiquioris.* Nimirum sic apud se constituerat Wadingus S. Thomam quantumcumque scribam in regno cælorum doctum eum non fuisse, qui ex thesauro suo haberet quæ proferret, & quod de suo Ricardo de Mediavilla dici non pateretur, id ipso iudice Aquinati velit nolit quacumque ratione subeundum turpissimum plagii crimen. Quapropter dubium de solo eatenus Speculo morali objectum videns ab omnibus eruditus cum Bellarmino longius rejici ac propulsari, licet quæstio tum nondum esset adeo sicut est jam a nobis superius dilucidata, ne Thomas immunis evaderet, ad nescio quam Halensis Summam virtutum Summæ ejusdem theologicæ supplementum recurrit, quam S. D. neque enim scilicet aliter poterat, expilarit. Hinc duplex nascitur quæstio, prima an Halensis præter Summam theologicam Summam virtutum scripserit, altera hoc dato & non concessio, an illa ab Aquinate spoliata, & in Summam suam corrafa.

Summa virtutum Halensis, inquit Wadingus, *esse constat.* Ubi quis sic loquitur, documenta sunt ab eo luce clariora proferenda. Quænam assert Wadingus? Ubinam gentium extat illa Summa? *Extat,* inquit, *Tolosa ms in bibliotheca Fuxensi.* Quis non expectarat dicturum passim in bibliothecis ordinis Minorum servari? Hos enim decebat tam pretiosi operis esse fidelissimos custodes: aut saltem celebrem aliquam Europæarum bibliothecarum, Vaticanam, Venetas, Patavinas, Florentinas, Regiam aut alias Parisienses, Anglicanas, Belgicas, Germanicas laudaturum? Sed heu infeliciter nec in

illis nec in ipsa Fuxensi quæ tota in Colbertinam transtulit, invenitur: nam nec in ea a se visam quis, aut ex ea ab aliquo subreptam meminit aut conquestus est. *At,* inquit Wadingus, *esta, desint codd. mss, ea typis prodiit Parisiis 1509 & alibi.* Sed si ita est, quo casu accidit, ut nullum nec editionis Parisiensis, nec aliarum quarumcumque exemplum in ulla orbis christiani bibliotheca superfit? Nam nemo nec ipse Wadingus, nec Joannes de la Haye ejus affecla, imo nec Petrus de Alva, qui se bibliothecas Europæ omnes lustrasse jactat, ullibi in manus suas venisse, eamque se evolvisse memorat, unde quotquot rei literariæ periti jam conveniunt opus esse pure fictitium. Revera opus est antiquis omnibus librorum nomenclatoribus Henrico Gandavensi, Tritemio, Gesnero, Simlero, Eysingrenio, & aliis incognitum. Possevinus quidem meminit, & cujusdam editionis anno 1509, sed urbem tacuit, & Wadingus primus Parisiense prælum ariolatus est. Præterea norunt omnes Possevinum etsi virum aliàs laudatissimum, tamen in recensendis scriptorum seculi XIII & XIV præsertim Minorum & nostrorum operibus non adeo accuratum, ut qui catalogos utriusque ordinis jam editos vel sibi missos excerpserit tantum nullo fere adhibito critério. Cujus in ipso Halensi dari potest exemplum. Ei enim opus illud celebre, cui titulus *Destructorium vitiorum* ascribitur, quia vidit Alexandro Anglo inscriptum, quem vetustissimum theologum putavit, quod opus si vel leviter evolvisset, auctorem mox deprehendisset vel abeuntis seculi XIV, vel etiam sequentis, ut apud quem passim citantur non solum S. Thomas in Summa, Jacobus de Voragine in Legenda, Joannes de Genua in Catholicon, sed & Robertus Holcot in sapientiam, Ricardus Radulphi Armacanus in sermonibus, quorum aliqui seculo XIV vixerunt & quorum ultimus florebat adhuc anno 1360. Omitto quod Halensi tribuerit commentarium in psalmos nostri Hugonis de Sancto Charo, quia doctor postea factus id retractavit. Bellarminus, Pictæus & Miræus Summam virtutum Halensis laudant, sed Possevinum excipientes, ita tamen ut ab indicandis codd. ms & ullis editionibus abstineant. Labbeus & Caveus Wadingus excipiunt. Momenti alicujus esset Joannis de la Caille in sua Gallica de origine typographiæ historia pag. 71 testimonium Summam hanc virtutum Parisiis apud Joannem Parvi anno 1509 prodiisse dicentis, si non alios quam a se visos ille libros laudasset, sed cum varios catalogos se excerpere fateatur, non major illi bibliopola, quam indicibus nundinarum Francofordiensium habenda fides. Hinc celeberris Dupinius etsi aliàs Caveo satis faveat, ubi de Halensi scriptorum ejus solam certam pronunciat haberi Summam theologicam, quæ eadem est cum ejus in sententias commentario ex fide codd. mss Victorinorum, (addo ego & Sorbonicorum, & aliorum omnium) si qua verò Parisiis anno 1509 Summa virtutum ejus nomine prodiit, hanc ei falso tribui. Quam Dupinii sententiam confirmat auctoritas Nicolai Trivet auctoris supparis, qui non alius ejus operis meminit. Sic enim in suo regum Angliæ chronico ad 1222. *Alexander verò de Hales qui Fratrum Minorum ordinem ingressus est Summam theologiae illis temporibus perutilem conscripserat cum diligentia maxima & labore.* Nec quid de eo amplius. Natalis Alexander noster in eleganti sua cum Minore collatione Parisiis apud Antonium Dezallier 1680 edita de hac controversia merito legendus, Halensem invicte probat non solum Summam illam virtutum ut Summæ theologicæ supplementum non scripserit, sed nec scribere potuisse, hoc ineluctabili argumento, quod ipsam Summam theo-

logicam Halensis non compleverit; unde necesse fuit, ut jubente Alexandro IV a Guillelmo de Melitona cum aliis sodalibus absolveretur. Qui Summæ suæ supplementum addere cogitasset Halensis, qui eam Summam nondum finierat, cum humanis exemptus est?

Sed argumentum Wadingi audiamus: *Summa virtutum Alensis esse constat, utroque & Thoma & Bellovacensi antiquioris.* Ergo eam S. Thomas verbo tenus plene sua secunda secunda insertam excipit. Quæ consequentia? Ea enim ut valeret, utramque Wadingus a se collatam asserere debuisset. At opus illud Alensis nec vidit ille unquam seu ms seu prælo editum, nec ullum refert qui viderit, & cum secunda secundæ contulerit. Quid est si hoc non est ventis pasci ac delectari, aliosque ut similibus pascantur cogere? si uspiam gentium illa est Summa virtutum Alensis, ex quacumque orbis bibliotheca proferatur, Secunda Secunda totidem in ea verbis expressa ostendatur; quod cum hætenus factum non sit, nec spes sit aliquando faciendum, fateatur Wadingus necesse est, ex quo Speculi moralis auctor sancto Doctore longe posterior demonstratus est, omnia jam apud nos salva esse, non equidem Aquinati accrescere quod Speculatori surripitur, sed Thomæ quod suum indubitanter est asseri ac vindicari.

At non quiescit propterea Wadingus. *Gerson cancellarius Parisiensis,* inquit, *in quadam epistola sua sic scribit de Alensi: Cujus doctrina quanta sit ubertatis dici satis nequit, de qua fertur respondisse S. Thomas, dum inquireretur ab eo, quis esset optimus modus studendi theologiam, respondit exercere se in uno doctore præcipue. Dum ultra peteretur, quis esset talis doctor. Alexander de Hales. Testor inquit Gerson, me ita legisse pridem in tractatu quodam de visione beata contra Joannem XXII. Testantur scripta ejusdem S. Thomæ maxime Secunda Secunda, quam intimum sibi fecerat & familiarem quem laudabat doctorem Alexandrum.* Hæc mox discutiantur. Sed quid inde Wadingus? *Intelligit,* inquit, *Summam virtutum scriptam ab Alensi familiarem potissimum fuisse S. Thomæ, ut quam verbo tenus plene Secunda Secunda hujus insertam excipit.* Hæc sunt Wadingi unius commentum, de quibus apud Gersonum nihil. *Intelligit Summam virtutum scriptam ab Halensi.* Id quis Wadingo revelavit, cum hujus Summæ virtutum Gersonus nec eo loci, nec aliàs uspiam meminerit? Imo sic arguo. Eam ibi Summam intelligit Gersonus, quam Minoritæ cui illa epistola est scripta, commendatam volebat: atqui Summam theologicam Halensis quæ omnibus obvia erat, illi commendabat, ut a lectione Scoti, cujus subtilitates ibidem severe castigat, revocaret & averteret: ergo Summam theologicam Halensis solum intelligit, non Summam virtutum nemini unquam visam.

Sed instat Wadingus. *Cur ergo Gersonus Secundam Secunda ait testari quam familiarem Thomam sibi fecerat Halensem? Nisi enim Summam virtutum scripserit Halensis quam defloraverit Aquinas, familiarem huic fuisse Halensem non plus probat Secunda Secunda, quam cætera ejus partes.* Sed facilis responsio. Scilicet Gersoni scopus attendendus est. Impatienter ferebat apud eximios viros quales Fratres Minores Scoti subtilitates majori in veneratione esse: has theologos sectari indignissimum censebat. *Mirum,* inquit ibidem, *& miserabile videtur, ne dicamus damnabile, quo pacto prælata sunt doctrina quadam alia sub specie subtilitatis, plus inquietantes quasi cyniphe Egyptia, quam sabbatum mentis incendio terra Gessen afferentes.* Et paulo post: *Extolluntur alii quidam, quorum sint utinam nomina in libro vite, non enim*

*studiosis invidemus: sed multa aliquos ipsorum litera fecerunt sub nomine subtilitatis insanire cum sequacibus ipsorum. Numquid non insania est &c. ubi plures Scoti propositiones suo iudicio non ferendas refert, de quibus penes ipsum fides, nullam enim mihi velim cum sacro ordine Minorum, quem ex animo veneror, de Scoto suo litem. Dolens itaque Gerfonus Halensem & Bonaventuram apud Minores videri quasi sepultos cum illis quorum non est memor amplius, sunt ipsissima ejus verba, doctores istos duos Bonaventuram & Halensem Lugdunensi Minoritæ commendat, & ut ad secundam lectionem suavius inducat, exemplum S. Thomæ a quo putabat, vere an falso, nihil ad rem, avide lectum proponit. Secundam autem secundæ præcæteris partibus commemorat, quia hanc aliis præferebat & quantum conjicere est solam legebat. Hinc Epistola ad studentes gymnasi Navarræ inter doctores ab illis legendos commendat potissimum Autissiodorensis, Bonaventuram, & Durandum nostrum. Postea addit: *Excellit quidem in suis quotlibet Henricus de Gandavo: excellit S. Thomas præsertim Secunda Secunda: Quod signum est hanc Secundam Secundæ Gersono fuisse familiariorem, cumque ea passim apud omnes magno haberetur in pretio, eam præ aliis Minoritæ nominat; non verò quod in ea quid ex Halensi acceptum sciret, alioquin non illam, sed ipsam Summam virtutum Halensis si qua fuisset, huic Minoritæ laudasset. Qua ratione igitur Secundam Secundæ testari ait quam Thomæ intimus fuerit Alexander: non alia quam quod uterque subtilitates theologo indignas non exquisierit, sed doctrinam solidam ubique fuerit consecutus.**

Quantum ad historiolum illam, quam in tractatu quodam adversus Joannem xxii scripto se legisse testatur Gerfonus, in fide auctoris tantum refert, non præstat veram, nosque fabellam censemus; cujus nulla apud nostros Tholomæum de Lucha, Guillelmum de Thoco, Nicolaum Trivet, Bernardum Guidonis & alios memoria. Imo tantum abest ut sanctus Thomas unicum doctorem legendum existimarit, quin contra sic habet in epistola exhortatoria, ad quemdam, in qua proponit idoneum modum salubriter acquirendi scientiam, quæ inter ejus opuscula est 68 & a nostro B. Venturino anno 1336 laudatur: *Tale a me tibi super hoc traditur consilium, ut per rivulos non statim in mare eligas introire. Postea: Non respicias a quo audias. Sed quicquid boni dicitur, memoria recommenda, & quicquid poteris in armariolo mentis ponere satage, sicut cupiens vas implere.* Non ergo volebat studentem in uno doctore exerceri, non solum volebat audiri vel legi Halensem.

Porro Thomam ab Halensi nihil accepisse invictum argumentum est, quod ubi primum ejus Summa palam prodiit, eam mox Minoritæ totis viribus impugnarunt, Guillelmus de la Maza Anglus sub finem seculi xiiii in primis librum scripsit cui titulum indidit, *correctorium Thomæ*, nostri autem vulgo nominarunt, *corruptorium*. In eo autem Guillelmus positiones 49 primæ partis, 12 primæ secundæ, 16 secundæ secundæ impugnat. Si Secundam Secundæ verbo tenus ut loquitur Wadingus, S. Thomas ex Summa virtutum Halensis, ut sibi visum est exscripsit, cur (Lamaris) se Halensem impetere non dixit, neque enim ejus Summam virtutum ignorare poterat si extabat, cur in Thomam insurgit? Idem putes de Scoto, de Francisco Maioris & de aliis pluribus æmulis. Cur nostri angelicum doctorem tuentes Joannes Parisiensis II vel si velis Ægidius Romanus Augustinianus Eremita, Joannes de Tortocollo, Durandus de Aureliaco Halensis auctoritate non defenderunt, quod

adversus Minoritas decretorium fuisset argumentum? Nempe nemo illorum seu Minorum seu nostrorum unquam de Summa virtutum Halensis quid audiverat, quam opus merito fictitium diximus.

Joannes de la Haye Minor & theologus Parisiensis, etsi antiquiora ordinis sui monumenta discussit in gratiam Halensis, non majorem quam Wadingus ut jam monui, tantum jactatæ illius Summæ virtutum notitiam eruderare potuit: tamen ut Thomam nostrum e manibus suis illæsum abire permitteret, animo suo non indulsit. Verum hujusmodi obruffas non veretur aurum nostrum, imo averti experiri, quo se purum magis ac magis, purgatamque septuplum probet. Quid itaque Lahaius? Nempe in vita Alexandri Halensis hujus commentario in Apocalipsin præfixa, nulla Summæ virtutum Halensis mentione facta, quam solam tamen proderi debuisse, quinque paginas in folio furtorum ut putat, ex Summa seu commentario in sententias dicti Halensis a S. Doctore in Summam suam intrusorum implet, identidem tamen ita monens, *ni fallit memoria, si recte memini, continet quoad sensum, fundamenta doctrinæ S. Thomæ habentur in sensu, resolutio est quasi eadem, aliquantulum colligitur, etsi contraria S. Thomæ sentiat Halensis, ab hoc tamen ille accepit, eadem quoad substantiam, & aliquantulum quoad verba, responsio non valde dissimilis, & hujusmodi insulsa & inepta, quæ retulisse, refutasse est. Plusquam decem typorum folia articulis Halensis & S. Thomæ a Lahaius citatis e regione utriusque lectori objiciendis necessaria forent, sed pro his tantum sumtum subire, torque bonas horas perdere probaret nemo. Si gustum lector habere voluerit, utrumque & Thomam & Halensem conferat, experieturque non solum in aliis, sed & in his quæ plane eadem Lahaius asserere audeat, ne lineolam quidem S. Thomæ verbis totidem apud alterum legi, Lahaiusque dicit revera non recte meminisse, suam eum memoriam certo sefellisse, imo sui omnino oblitum, cum de sancto Doctore tam indigna scriberet, quæ nec digna sunt, ut iis refellendis amplius immoremur. Qui plura de his volet, laudatam Dominicani & Minoris collationem a Natali Alexandro nostro editam consulat, in qua hæc & summo criterio, & pari elegantia, & servato inculpatæ tutelæ decore tractantur.*

Pro ea quam Aquinati & Wadingus & Lahaius exhibere se testantur reverentia, non putavi nec iis, nec suis nec lectoribus ingratum fore, si quoddam grati animi xeniolum offerrem. Non placet quidem quod ii dicunt Halensem Innocentii IV iussu Summæ suæ opus suscepisse, non solum quod Innocentii diploma non asserat Wadingus, sed quod grandior sit opera, quam ut intra duos annos quibus sub hoc pontifice vixit, nempe a festo S. Joan. Bapt. 1243 ad 12 Kal. septem. 1245 quo mortuus est Halensis primam partem solam explere poterit: eam itaque longe ante cum diligentia maxima & labore ut ait Nicolaus Trivet inchoarat. Non placet etiam quod dicunt hanc Summam ex mandato Alexandri IV a sacra facultate Parisiensi examinatam, & appensis 72 magistrorum sigillis signatis subscriptionibus approbatam, non quod eam approbationem non mereretur, sed quod horum nihil in actis Facultatis habeatur, & maxime quod ea ætate nempe circa annum 1257 nec verisimile est tot in sacra facultate magistrorum viguisse, quandoquidem anno 1248 in causa librorum Thalmudicorum Odo cardinalis de Castro-radulphi legatus vix undecim theologiæ & quatuordecim decretorum doctores ex omnibus Galliæ partibus congregare potuerit. Incertum etiam valde est, quod tamen illi asserunt, accessisse tandem ad plenum ejus confirmationis

firmationis robor ipsius Alexandri IV promulgatum diploma, cum nec istud proferat Wadingus. En igitur rei veritatem. Cum Halensis moriens Summam suam theologiam reliquisset imperfectam, iussit hic summus pontifex ut a Guillelmo de Melitona cum sodalibus sibi adjunctis absolveretur. Id quidem passim refert Wadingus, sed diploma pontificium non producit. En quale reperi in Sorbona ad caput cujusdam codicis Summæ Halensis a socio Sorbonico cujus erat transcriptum, & est xeniolum quod a me auferet Wadingus.

Alexander episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio ministro Fratrum ordinis Minorum in Francia sal. & apostol. benedict.

» De fontibus paradisi flumen egrediens, exuberans videlicet sacrarum intelligentia scripturarum per os recolenda memoria Fratris Alexandri ordinis tui temporibus nostris largo profuxit lotio impetu super terram, in lucem manifestius editis thesauris scientiæ ac sapientiæ salutariis. Idem siquidem frater, ut ex his quæ scripsit & tradidit comperimus Deo plenus, (nemo enim nisi in spiritu Dei loquens æternæ veritatis mysteria ea inquisitionis indagine attigisset) studia sua publicis utilitatibus commodavit, & laboriosius operis sanctum aggrediendo propositum super quæstionibus theologis, utiliorum utique quam proxiam molitus est Summam profectibus in lege Domini studere volentium compendiosius futuram. In qua sententiarum irrefragabilium ordinata sunt acies ad obtinendam veritatis pondere contentiosæ pervicaciam falcitatis. Prolixitatem quippe si quam in eadem Summa lector delicatus abhorret, studiosis vobis in ea sic reddit continua partium suarum utilitas brevem, ut in tanto verborum agmine, quod immensa videtur divinæ profunditatis eloquia continere, non aliud nos rationabiliter possit offendere, quam quod Deo ejusdem Fratris laboribus finem, antequam suscepti operis dietam perficeret, imponente, & ad statutum repositæ mercedis evocante denarium, perfectæ pietatis imperfectus est labor, quo & pauca videntur, & ad fatietatem animæ insufficientia universa quæ scripta sunt, nisi destinatum & ad quem animos legentium pars suspendit exhibita, principii sui finem molestanti operis fortiaur. Quo circa discretionis tuæ in virtute obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus considerans prudenter, quod indecenter relinquitur, si negligenter omittitur mutilum opus Dei, quod non nisi cœlestis sapientia per ministerium servi sui tam clara jam digestæ partis inuit venustate, de consilio discretorum fratrum studentium ad perfectionem ejusdem Summæ necessarios pro numero & idoneos pro merito convocos Parisius ex quibuslibet administrationis tuæ locis ordinis tui Fratres: quibus ex parte nostra in remissionem injungas peccaminum & ad suorum cumulum meritorum, ut dilecto filio Fratri Guillelmo de Milletona huic sollicitudini deputato sedule assistentes, ipsumque ac se mutuo adjuvantes sine dilationis dispendio prædictæ Summæ opus finaliter exequantur, ad hoc uno & eodem Domini spiritu, qui gratis mira scientiarum dona distribuit adjuvandi. Datum Anagninæ v Kal. augusti, Pontificatus nostri anno ij. Id est 28 Julii 1256, cum Alexander electus fuerit 21 Decemb. 1254.

Explicit copia de verbo ad verbum, quam ego habui, & tenui, & palpavi bullas papæ, & transcripsi, & fuit papa Alexander IV. Sic in cod. Sorbon. socius cujus erat codex.

Porro si iussu Innocentii IV vel alterius pontificis hoc opus suscepisset Halensis, id Alexander IV TOM. I.

non siluisset. Si etiam facultas Parisiensis 72 magistrorum calculo approbasset, aut Alexander IV aliud diploma ad confirmationem Summæ a Guillelmo de Melitona cum sociis expleta dedit, socius ille Sorbonicus erga Halensem mire affectus haud dubie transcripsisset. Sed post tantam qualis est in diplomate relato hujus Summæ commendationem, nulla alia desiderabatur. Et hic esto finis eorum quæ in defensionem nostri Aquinatis æmulum zelus, sed profecto non secundum scientiam, prolixitate fateor sed necessario nos afferre coëgit, in quibus hæc tria evidentè demonstrata jam puto: 1 adversus Launoium vere S. Thomam Summam suam scripsisse: 2 adversus Alvam & sui similes Summam antiquiorem Speculo morali, hocque ab illa excerptum, non contra: 3 adversus Wadingum & sequaces nihil ne lineolam quidem Thomam ab Halensi accepisse. Nunc ad alia S. D. opera proponendum.

Præter superius recensita Summæ theologiæ exempla, hæc adhuc laudanda. Florentiæ apud S. Marcum, Arm. 2 cod. 33 fol. memb. 1 P. & Arm. 3 codd. memb. 43, 44, 45. Venetiis apud S. Anton. Plut. 10, 1 P. fol. memb. Plut. 13, 1, 11, & 111 P. Summa fol. memb. Plut. 14, 1 P. exempla tria. *secunda secunda* bina. & 111 P. semel Apud SS. Jo. & Paul. Plut. 7, 1 & 11 P. fol. memb. Ibidem altera parte. Pl. 13, 1 P. bina exempla. *Prima secunda, Secunda Secunda.* 111 P. fol. memb. Item S. Georg. in Alga *Secunda Secunda & Prima Secunda* missæ ab Eugenio IV, anno 1443. Ibid. inter datos a cardin. Hostien. 1 & 111 PP. Parisiis Apud Augustin. ad pont. nov. quinque sunt exempla. *Prima Secunda & secunda secunda* a n. 208 ad 212, fol. memb. & n. 213 *Tertia pars.* In Sanjacob. quæ non omittenda, quatuor sunt codices *prima partis.* Primus fol. mag. memb. melioris notæ. Pr. *Incipit Summa de theologia edita a F. Thoma de Aquino ord. Frat. Prædic.* Ad calcem: *Explicit liber primus Summæ Fratris Thomæ de Aquino O. FF. P. magistri in theologia.* Nescio quis imperitus erasit vocabulum *Fratris* etiamnum tamen visibile & super scripsit *sancti.* Est sec. xiiii. Alter est fol. mag. memb. sec. xiiii elegantis characteris. In prima majori litera Thomas exhibetur docens ex cathedra plures prostantes habens sodales ex ordine omnes in prima & antiqua ordinis veste capa coloris tanei, qualis exhibetur in antiquo Humberti officio ecclesiastico, adeo ut si non vivo adhuc Thoma paucis ab ejus morte annis videatur codex scriptus. Tertius ejusdem rationis fere certe sec. xiiii finientis. In prima litera Thomas exhibetur etiam sodales docens, inter quos est & Franciscanus. Quartus item fol. mag. memb. & videtur etiam sec. xiiii ex characteris. Dicitur in fine *emptus a conventu vendente S. T. M. Joanne Fourre conventus Bellocensis allumno & Dni de Dunois confessorio anno MDV octob. v.*

Omitto exemplum quintum seu chartaceum & sec. xv quod fuit F. Radulphi des Marqués in sacra pagina magistri conventus Rotomagensis ord. Præd.

Codex fol. mag. memb. sec. xiiii *Liber secundus de Summa Fratris Thomæ de Aquino.* Quia sicut Damascenus &c.

Codex fol. mag. memb. sub finem sec. xiiii scriptus *Liber secundus secundæ partis.* In prima majori litera Thomas exhibetur docens prostantes habens auditores alios ordinis, alios seculares in veste rubra, omnes cum caputis acuminatis juxta illius ætatis usum.

Codex denique similis rationis sed seculi tantum xiv. Pr. *Quia salvator &c.* ad calcem: *Incipiunt capitula tertia partis Summæ Fratris Thomæ de*

Sæc. XIII. Aquino O. F. F. Præd. magistri in theologia. Nec jam plures in ea bibl. codices.

In Bibl. Eccles. Turon. tres codd. ms memb. fol. *Prima pars, Prima Secunda, Secunda Secunda* sec. XIV.

In Bib. Eccl. Carnot. codex unus ms memb. fol. *Tertia Pars Summa theologia.*

Notandum præter compendia Summæ theologiæ superius relata ex Bibl. Victor. & Colbert. & Sorbon. alia etiam ab aliis concinnata fuisse. Duo sunt unum *P.* alterum *Secunda Secunda* Florentiæ in Medicea Pl. 26 cod. XI ms memb. Ad calcem prioris sic legitur: *Explicit abbreviatio I. P. B. Thomæ scripta a xv Mai ad xxvi julii anno Dñi mccccxxvi Basilea sacro concilio ibidem sedente. Titulus posterioris: Compendium D. Thomæ ex eo libro in quo agit de virtutibus tam theologicis quam moralibus, & de statibus.* Ex annotatione ad finem adjuncta apparet opus susceptum pro Juliano cardinali S. P. legato, & concilii præfide. Parisiis in Navarr. est aliud, & cuius titulus: *Incipit Summarium 2° & A. A. secundi libri 11 P. Summæ S. Thomæ de Aquino eximii doctoris.* Ad calcem: *Finiuntur hic abbreviata super secundam secunda S. Thomæ per virum literatissimum M. Henricum Zomerem Parisius pro tunc clericum, una cum M. Nicolao de Trajæto SS. papæ Nicolai V. ipsis cujus obitus non parum obfuit.*

EDITIONES ANTIQUÆ SUMMÆ theologiæ & primo per partes.

Prima pars prodit Venetiis, 1477 in fol. Tum apud Antonium de Strata de Cremona, 1482 fol. quæ editio Bisuntii apud nostros. Postea ibidem 1484 fol. Tum typis Theodorici de Asula, 1490 fol. Deinde ductu Boneti Locatelli apud Octavianum Scotum 1495 fol. quæ Parisiis in Regia. Postea ibidem curis F. Matthæi Siculi nostri qui concordantias addidit in margine, 1508 fol. Extabat anno 1681 Cabellione apud nostros a me visa. Tum recognoscens F. Augustino Natali Ragusæ nostro, qui Marco Gradonico patritio Veneto nuncupavit ibidem typis Philippi Pincii Mantuani expensis Giunti de Giunta 1509 fol. Quæ editio Bisuntii apud nostros.

Prima Secunda Venetiis apud Franciscum de Hailbrun & Petrum de Gartua 1478 fol. Extat Parisiis apud Sangenovefianos. Tum apud Andream de Torcellanis 1483 fol. quæ apud Bisuntinos nostros. Postea typis præfidente Boneto Locatello apud dictum Scotum 1496 fol. Deinde typis Jacobi Rubei Vercellensis 1497 fol. quæ extat Parisiis in Regia. Tum apud eundem Scotum, 1500 fol. quæ apud nostros Rotomagenses. Deinde adjunctis ad marginem dicti Matthæi Siculi annotationibus & quotationibus, 1508 fol. quam vidi anno 1681 Cabellione apud nostros. Postea apud Giuntas 1509 fol. Rursus 1522 fol. quæ Bisuntii apud nostros.

Parisiis editionem accurante Antonio Coronel socio Sorbonico, qui F. Petro de Bruxellis aliàs Crockett ord. Prædic. sacre theologiæ magistro nuncupavit 1513 in 4.

Secunda Secunda. in incunabilis typographiæ absque anno & loco, quæ extat apud nostros Rotomagenses. Maguntia typis Petri Schoeffer 1467 charta imperiali. Extat Parisiis apud Augustinianos ad pontem novum, & Turonibus in metropoli.

Venetiis Francisci de Hailbrun & Nicolai de Francofordia 1475 fol. Extat Parisiis in Sangenovef. Tum 1479 quæ Paris. apud Clarissas *Ave Maria* dictas, & 1480 fol. Rursus typis Theodori de Rogazonibus de Asula 1481 & 1490 fol. Postea apud Johannem Rubeum, 1496 fol. quæ Pari-

siis apud nostros Sanjacobeos & Bisuntii apud nostros. Tum 1516 fol. quæ in Regia & 1522 fol. quæ Rotomagi apud nostros.

Romæ typis Simonis Nicolai Lucensis, & Udalrici Galli Alamani 1474 fol. quæ in Regia.

Coloniæ apud Henricum Quentel, 1480 fol. Tum typis Johan. de Colonia & Joan. Manthen de Gheretzen 1493 fol. quam vidi anno 1681 Cabellione apud nostros.

Parisiis editionem accurante supra laudato Petro de Bruxellis apud Claudium Chevallon 1512 in 8, & dicitur nusquam antea citra montes edita, id est in Gallis. Postea ibidem curis F. Jacobi de Bruxellis aliàs de Angia ord. Prædic. qui suo Teutoniarum provinciali F. Laurentio Hofflicher S. T. M. nuncupavit 1515 in 4. Rursus iisdem typis 1520 in fol. & in 4.

Pars Tertia. Tarvisii typis Michaelis de Manzolo de Parma 1476 fol. quæ extat Divioni apud nostros.

Venetiis apud Johan. de Colonia, & Johan. Manthen de Gheretzen 1478 fol. Postea cum Supplemento apud Bernardinum de Tridino, & Octavianum Scorum 1486 & 1493 fol. quæ extat Parisiis in Regia. Tum 1522 fol. quæ item in Regia.

Coloniæ item cum supplemento apud Johan. de Colonia & socium laudatos 1487 fol.

Summa tota simul prodit.

Basileæ, 1485 fol. voll. IV, quæ extant Parisiis apud Augustinianos ad pontem novum.

Venetiis apud Scotum laudatum 1505 fol. Tum curante Augustino Natali Ragusæ laudato apud Juntam 1509 fol. Ibidem apud Juntas 1588 fol. par. voll. sex. Elegans editio cum commentariis Cajetani, sed cui plura alia addita præsertim, *supplementum cum elucidationibus formalibus nunc primum exeuntibus in lucem, in quibus ultra egregiam textus enodationem, innumeras penè hæreses erroresque recensendo, ac e vestigio vel divinarum scripturarum summorumque pontificum, aut conciliorum sacrorum auctoritate ipsas interimendo, quam plena manu Ecclesia catholica angelicus doctor inserviat, sigillatim ostenditur per F. Seraphinum Capponi a Porretta S. T. M.* Cuilibet quæstioni præfiguntur loca in quibus de eadem quæstione agunt Albertus Magnus, Bonaventura, Capreolus; Scotus, Petrus de Palude &c. Subjiciuntur Quæstiones quodlibetales XII S. Thomæ: Opuscula omnia Thomæ de Vio cardinalis Cajetani in tres distincta tomos: Carechismus catholicus Augustini Hunnæi, & ejusdem de Sacramentis axiomata. Toti operi præfigitur S. Thomæ vita auctore Guillelmo de Tocho. Sunt & quædam alia falso sancto doctori ascripta, quæ rectius alibi referuntur.

Ibidem cum commentariis Cajetani, 1594 fol.

Hagonæ, Knoblochi, 1510 fol.

Lugduni, 1520 fol. Item apud Johan. Crispini, 1541 fol. cum commentariis Cajetani. Item apud Hugonem ac Haimonem a Porta 1547 fol. cum iisdem commentariis. Item apud Hæredes Giuntæ, 1548 fol. Item 1554 fol. Item apud Theobaldum Ancelin, 1581 fol. Item apud Guillelmum Rouillium, 1588 fol. Item apud Antonium Pillehotte, 1624 in 8. voll. quinque ad exemplar Hunnæi. Item apud Joh. Bapt. de Venetiis 1655 fol. voll. tribus.

Romæ, 1587 in 8. voll. sex ad exemplar Hunnæi.

Antwerpia cum commentariis Cajetani apud Stelsum 1568 fol. Item apud Christophorum Plantinum 1575 fol. Editio elegans ab Augustino Hunnæo curata, cui & sua in Secundam Secundam adjecit schemata. Item apud eundem antea 1569 in 8. Item 1624 fol.

Rotomagi typis Petri Olivier sumtibus Fran-

cisci Regnault bibliopolæ Parisiensis 1520 & 1521 editionem curante F. Joanne de Villerio Valence-nensi ord. Prædic.

Parisiis ex officina Triadelphorum 1608 fol. editionem curante Petro de Bessè S. T. M.

Duaci, Wyon, 1614 & 1623 fol.

Coloniæ 1614. Item Hierat 1622 fol.

Amstelodami sub emenditis Coloniæ Agrippinæ typis Cornelii ab Egmond, 1640 in 4, cum emendationibus F. Gregorii Donati ord. Prædic. editio elegans. Ibidem 1639 in 12, voll. decem: editio item elegans.

Editiones alias recentiores hinc omitto recensendas, ubi de iis qui eas curarunt, sermo habebitur.

T. XIII. 1. *Expositio in Job. Pr. Sicut in rebus quæ naturaliter generantur &c.* Laudant, Tholomæus inter opera quæ sub pontificatu Urbani IV edidit, sic: *Exposuit Job.* Bernardus Guidonis: *Scriptis quoque super Job ad literam, quem nullus doctor literaliter sic sicut ipse exponere attentavit.* Guillelmus de Tocco: *Scriptis super Job ad literam, quem nullus doctor literaliter tentavit exponere propter profunditatem sensus literæ, ad quem nullus potuit pervenire &c.* plura. Triverus: *Literalis etiam expositionis in Job edidit librum unum.* Petrus Rogerius citatus: *Item super Job.* Pignon: *Scriptis & postillas super Job ad literam.* Valleoletanus ut Bernardus totidem verbis. S. Antoninus: *Scriptis super Job ad literam, quod nullus attentaverat. Nam Gregorius Magnus in moralibus expositionibus fecerat moralem potius quam literalem pulcherrimam. Nicolaus de Lyra post eum exposuit, ab ipso multa furatus, & aliter contra eum impingens, sed sine ratione.* De hoc opere sic censet Sixtus Senensis: *Composuit quoque lucidissimos ac doctissimos in totum librum Job juxta literam commentarios, qui ceteris commentationibus ab eo in vetus testamentum editis eruditione, ac germana sinceraque historia explanatione præferuntur. Horum initium est: Sicut in rebus.*

CODD. MS.

Venalis prostabat Parisiis anno mccciv ex libro Rectoris: *Item in postillis super Job. xx pec.*

Extat in Sanjacob. fol. med. memb. *Postilla Fratris Thomæ de Aquino super Job*, ante canonizationem scriptus, licet ad calcem dicatur tantum a F. Martino Billori priore circa mcccxx datus.

In Regia duplex, alter fol. par. memb. n. 4121, sec. XIII. Titulus alternis minio cyaneoque distinctis literis majusculis scriptus: *Postilla Thomæ super Job.* Alter n. 4600.

Venetiis apud S. Antonium Plut. XIII in 4 memb. & Plut. xvii fol. memb. sed & apud S. Franciscum a Vineæ.

Florentiæ ad S. Marc Arm. III, cod. 126, memb. 2. *In Psalmos Davidis expositio. Pr. In omni opere suo dedit confessionem sancto &c.* Ultra psal 51 non progreditur.

Meminerunt, Guillelmus de Tocco: *Scriptis super magnam partem Psalterii.* Logotheta: *Item lecturam super quatuor nocturnos Psalterii post eum legentem recollegit idem F. Raynaldus.* Triverus: *Item lecturam super tertium nocturnum (sed erratum in edit. Dacher. & leg. super tres nocturnos) psalterii quam F. Reginaldus ejusdem socius recollegit.* Et postea: *Super tertium nocturnum psalterii inter reportata a F. Reginaldo ejus socio reperit. Bernardus: F. verò Raynaldus socius ejus dicitur reportasse postillam super tres nocturnos psalterii ipso legente, quæ incipit: In omni opere suo dedit confessionem sancto.* Pignon: *Item super primum, secundum & tertium nocturnum psalterii.* Valleoletanus: *Item incepit scribere super psalterium, & scripsit super tres primos nocturnos, &*

TOM. I.

preventus morte opus remansit incompletum. Incipit: *In omni opere suo &c.* S. Antoninus: *Circa finem vite scripsit super tres nocturnos psalterii: F. Reginaldus dicitur reportasse ipso legente postillam quæ incipit: In omni opere dedit confessionem.* Ex quibus colligas, vel cum secundo regeret Parisiis, vel post ultimum in Italiam reditum hos psalmos exposuisse.

Seorsim prodierunt Lugduni 1520 in 8.

3. *In Cantica Canticorum expositio. Pr. Salomon inspiratus Divino Spiritu, composuit hunc libellum &c.*

S. D. scripsisse in Cantica Canticorum referunt antiqui, Logotheta: *Super cantica.* Bernardus: *Scriptis & super Cantica canticorum.* Petrus Rogerius in sermone: *Item super Cantica.* Pignon: *Scriptis postillam super Cantica.* Valleoletanus: *Item super Cantica Canticorum.* S. Antoninus: *Scriptis & super Cantica Canticorum multum tamen breviter & ad literam.*

Haud exiguo labore nos levassent illi veteres, si postillæ in Cantica sub nomine S. D. ab illis laudatæ principium ut fere in aliis ejus operibus indicassent: nam aliam omnino Sixtus Senensis S. D. inscribit, quæ incipit: *Sonet vox tua in oribus meis &c.* quam & Amadeus Scotus typis edidit Lugduni apud hæredes Jacobi Juntæ anno 1562 in 8, ex antiquissimo inquit conventus nostri Fabrianensis in Italia codice, quam etiam noster Petrus Pellican S. T. M. Parisiensis in sua opusculorum S. D. sub novo ordine editione Parisiis apud Joannem Jost 1656 fol. repræsentat pag. 897 *sonet vox tua &c.* In principio cujuslibet libri &c. At quandoquidem sapientissimis illis editoribus Romanis visa est præferenda, & sub nomine S. D. præstanda, quæ incipit *Salomon inspiratus*, eorum censura eo libentius subscribo, quod ista magis convenit cum idea, quam S. Antoninus dat postillæ S. D. ac præterea quod postillam eandem, *Sonet vox tua.* In principio cujuslibet &c. idem Sixtus Senensis F. Egidio Columnæ Romano simul & semel tribuat, quæ tamen duorum non potest esse opera. Revera anno 1303 ex libro rectoris univers. Paris. prostabat postilla F. Egidii super canticum x peccis seu quaternionibus. Aliunde S. D. duplicem super cantica postillam edidisse nemo veterum astruit.

S. D. ultima ægritudine laborans in monasterio Fossæ novæ, rogatus ab aliquibus monachis qui capere poterant, ut aliquod memoriale sue scientiæ eis in sine relinqueret, breviter eis exposuit cantica canticorum, Sic totidem verbis refert Guillelmus de Tocho in ejus vita. Sed illam expositionem eam esse, quæ in hac Ed. Rom. profertur, licet asserat Amadeus Scotus qui & edidit Lugduni, Juntæ, 1562, in 8, difficile mihi persuaserim, cum sit opus completum, quod ærotanti & ad mortem paroxifinis vehementibus anhelanti non convenit. Illam itaque sanus ediderit, verficulos verò quosdam libri canticorum monachis perentibus, quoad permittebat aliquando morbus, quibusdam collationibus exposuerit, quas ex ejus ore exceptas monachi illi sibi privatim scripserint, sed non ediderint. Quæ tamen omnia sapientiorum censura libens permitto. Adde solum eundem Amadeum Scotum præmio ad lectorem alterius expositionis, cui principium *sonet vox tua &c.* etiam præstare, eam esse quam infirmus in cænobio Fossæ novæ confecit, quæ duo non possunt simul stare: sed & præterea ut notat noster Pellican, hujus expositionis auctor explicans illud cap. I vers. 2. *Oleum effusum nomen tuum*, sic loquitur: *Beatitudo verò spiritalis complete & consummative consistat in voluntate, ut suo loco poterit declarari.* Quæ promissio alterius operis, nam in isto de eo nihil habet amplius, vitio non convenit se jamjam moriturum præficienti.

Postilla cujus principium, *Salomon inspiratus &c.* extat MS in Victor. cod. 1091 fol. par. memb. ad fol. 143, absque nomine auctoris.

In antiquo catalogo bibl. Sorbon. memb. Tabula tertia, quam se concinasse ait quidam Joannes ejus gymnasii socius, ac post canonizationem Aquinatis scribens, sic legitur: *Bancha F. W. P. Item super cantica a Thoma de Aquino.* Osculetur me. Post: Hæc est vox Synagogæ. Quod ipsum est principium expositionis, quam exhibet editio Romana. Verum si commentarius in illa tabula notatus idem est, qui adhuc in eadem bibliotheca servatur cod. 533 memb. in 4, alius profusus est ab edito; sic enim incipit; *Osculetur me osculo oris sui. Hæc est vox Synagogæ, qua Christum venturum in mundum didicerat ab Angelis &c.* ab editis omnino diversa. Nomen auctoris filetur, est tamen codex sec. XIII, nam est ex legato M. Geroudi de Abbativilla, qui cum S. Thoma floruit. Ancipitem me & dubium fateor, ista codicum varietas reddit, standum tamen editioni Romanæ donec lux major affulgeat.

Expositio in Cantica, cujus principium, *sonet vox tua*, prodiit absque loco edit. apud Petrum Galterum, 1545, 8. Rursus Parisiis, Guill. Pelé, 1634, in 8, pp. 170.

Laudatur apud Tomasinum in Bibl. Venet. apud nostros SS. Jo. & Pauli, Plut. 7. S. Thomas in *Cantica Cantic.* fol. memb. sed quo principio non additur.

4. In *Esaïam prophetam expositio.* Pr. *Scribe visum & explana eum &c.* Laudant, Tholomæus lib. 23 c. 15: *Scriptis etiam super Esaïam, sed raro invenitur.* Logotheta: *Super Esaïam.* Trivetus: *Item super Esaïam, Jeremiam & Threnos postillas conscripsit.* Bernardus: *Scriptis super Esaïam postillam que raro invenitur, in cuius passu quodam textus difficili post orationes & lacrymas ejus sanctorum apostolorum Petri & Pauli qui ipsum instruxerunt habuit visionem.* Idem fere totidem verbis Guillelmus de Tocho. Petrus Rogerius citatus in sermone: *Item super Esaïam.* Pignon: *Super Esaïam.* Valleoletanus: *Item scripsit super Esaïam prophetam, & cum scriberet prophetia ejus mysteria exponendo, pervenit ad quemdam libri textum sibi difficilem, quem cum non posset intelligere: nec profunditatem sensus scripturæ prophetica penetrare, orationi se contulit, & SS. apostolis Petro & Paulo recommendavit, qui eidem visibiliter apparentes de textu dubio plenissime instruxerunt. O vere felix doctor, cui divina scriptura cæli clavicularius aperuit ostium, & ascensor cæli Paulus doctor ille mirabilis docuit in veritate secretum! O felix doctor hospes mundi & civis cæli, qui cum cælestibus civibus loquitur, dum adhuc in corpore peregrinatur!* S. Antoninus ut Bernardus.

Ex libro Rectoris univers. Paris. prostabat vernalis apud Andream dictum de Zenon anno 1303 die martis in festo S. Matthiæ apostoli, id est novo stylo 1304 quo lit. Dom. E. D. inter plura alia opera F. Thomæ de Aquino *Postilla super Esaïam xxxii. paginis* & pretium mutui a magistris universitatis per scholares solvendi constitutum est xvi denar.

Extat Florent. in Laurent. Plut. 26 cod. 5 memb. & papyr. eadem quæ in editis. Ad calcem legitur hæc annotatio: *Et sic terminatur sententia & expositio ad literam super Esaïam secundum F. Thomam de Aquino, quam transtulit ad literam legibilem cum complemento auctoritatum F. Jacobini Astensis de provincia Lombardia tunc temporis studens in studio generali Neapolitano. Ordinavit etiam collectiones certis locis super quaslibet lectiones: & hoc fecit ad utilitatem Fratrum ordinis nostri, & ut de sanctis scriptis copia haberetur.*

Laus ergo sit ei qui incipere dedit & consummare fecit. Amen. Hic codex certo scriptus est ante canonizationem: nam symmysta aliàs Fratrem Thomam non vocasset. Verisimilius etiam scriptum ante annum mcccxi alioquin non se dixisset Jacobinus de provincia Lombardiæ simpliciter, sed vel superioris vel inferioris, nam eo anno facta hæc divisio.

5. In *Hieremiam prophetam expositio.* Pr. *Hic est fratrum amator & populi Israel &c.*

6. In *Threnos Hieremie expositio.* Pr. *Ecce manus missa est ad me &c.* Laudant, Logotheta: *Super Hieremiam. Super Threnos.* Trivetus art. super. Petrus Rogerius in sermone citato: *Item super Hieremiam. Item super Threnos.* Bernardus: *Scriptis etiam super Hieremiam & super Threnos.* Pignon: *Super Hieremiam.* Valleoletanus: *Item scripsit super Hieremiam prophetam. Item super librum Threnorum.* S. Antoninus idem quod Bernardus.

De his postillis censuram suam sic profert Sixtus Senensis: In *Esaïam* quidem, plerique, inquit, ob eruditionis inopiam ipsius non esse arbitrantur. *Lyranus ex ejus dictis a studioso quopiam asserit concinnatam.* In *Hieremiam*: *Propter doctrinæ sterilitatem ejus esse non creditur.* Quibus ut respondeam ipsa sunt Lyrani verba adducenda in *Esaïæ* cap. 8: *Dixerunt aliqui, quod iste fuit filius Isaïæ de sua uxore, qua vocatur hic prophetissa, & hoc dictum videtur sequi Thomam de Aquino in quadam postilla, qua sibi attribuitur, tanquam ex ejus dictis reportata, ubi solvuntur argumenta, qua solent fieri ad contrarium.* Et addit postea: *Hoc dictum Thoma videtur favere nimis errori Hebræorum.* Paulus Burgensis, qui jam in prologo Lyrani redarguerat, quod sensa S. D. excipiens sæpius ejus dicta declinaret, ne quid ab eo sumere videretur, & hinc eum egregie refellit. *Ea, inquit, que continentur in postillis S. Thomæ, vel qua ei attribuntur, non videntur favere errori Hebræorum in aliquo, &c. legenda, quæ sic concludit: Ideo verba S. T. prædicta, vel eidem attributa, sunt manifeste rationabilia &c.* Nec omittendum Lyrani in sequentibus hanc postillam semper sub nomine Thomæ de Aquino citare. Ex quibus hoc saltem conficitur postillam quæ nunc exhibetur sub nomine S. D. eandem esse, quam circa 1300 Lyranus Thomæ de Aquino nomine circumlatam fatetur, nam ab anno 1293 ille suam postillam universalem inchoasse fertur, eandem etiam esse quæ ex libro Rectoris citato anno 1303 vernalis prostabat, ac proinde illam eandem esse quam laudant Tholomæus, Logotheta, Bernardus & ceteri veteres, cumque eam singulariter distinguant a reportatis S. D. ipsius genuinum esse scærum, Cornelium a Lapide hinc non moror, qui ex quadam convenientia hujus postillæ cum Lyrano, vult esse auctoris qui Lyrani legerit, & recentior sit, cum contrarium evincatur ex dictis, nempe Lyrano antiquiorem, qui eam aliquando ex professo impugnet, & si qua est inter eos convenientia inde oriri, quod eam legerit Lyranus, eaque illis locis non laudata usus fuerit. Quæ si perpendisset Labbeus, nec Sixti Senensis censuram fecisset tanti, nec Antonii Senensis has postillas, eadem enim omnium est ratio, S. D. vindicantis judicium ita susque deque habuisset. Denique sic habeat lector annotata tantum esse circa sensum literalem, in quibus non eruditionis copia, sed eruditio cum brevitate juncta quaeritur, hanc autem in iis non desiderari tuetur Paulus Burgensis testis in hac causa omni exceptione major. Quod fabulantur de facta mutatione Anglici in Angelici, ut huic ascriberentur quadam Thomæ Anglici nostri vel Jorsii, vel Walleys opera, discutietur postea ubi de his agetur.

Eodem cod. mox cit. Bib. Laurent. sed alia manu extat hic commentarius in Jeremiam. Ad finem sic legitur: *Hic codex scriptus est anno . . . xxxv manu Conradi Rutenmann.*

Hi super *Esaïam* & *Jeremiam* commentarii seorsim prodierunt Lugduni, Jo. Crispin, 1531 in 8.

T. XIV. 1. *Expositio in evangelium Matthæi.* Pr. *Matthæus ex Judæa &c.* Aliud Pr. *Inter evangelistâs Matthæus præcipue versatur circa humanitatem Christi &c.*

De hoc opere sic censent veteres, Logotheta: *Lecturam super Matthæum [recollegit post eum legentem] idem F. Petrus de Andria, [&] quidam scholaris Parisiensis, qua defectiva est.* Trivetus: *Item lectura super Matthæum completa, quam partim idem F. Petrus de Andria, partim secularis quidam recollegit ejus studio delectatus.* Bernardus: *Lecturam verò super Matthæum qua defectiva est, Frater Petrus de Andria dicitur reportasse.* Pignon: *In capitula Matthæi.* Valleoletanus: *Item scripsit postillam super Matthæum modo eodem, id est, per modum lecture ut superius de alio dixerat.* S. Antoninus idem quod Bernardus. Quis fuerit iste Petrus de Andria vernacule *Andri* in provincia Barense, dicemus postea ubi de eo.

At noster Hieronymus Vielmus Venetus vir sane eruditus sic suam censuram profert de scriptis S. D. agens lib. 2 p. 420: *Circumferuntur in Matthæum quoque, & in epistolas septem, quas canonicas vocant, atque postremo in Apocalypsim commentarii sive expositiones ejus nomini inscriptæ, quarum aliquot quaterniones earum scilicet que in Matthæum, ego adolescens, cum Verona in cœnobio S. Anastasiæ religioni & literis operam darem, deprehendi esse F. Petri Scaligeri ordinis nostri & Veronensis episcopi, cujus scripta in communi bibliotheca servabantur: & paulo post veluti repetendarum reum admonui magistrum nostrum & præceptorem meum clarissimum F. Bartholomæum Spinam, qui id opus omnium primus typis in vulgus dederat, quod lectori factum non indicasset.*

Ego verò quatuor minimum exempla commentariorum Scaligeri super Matthæum vidi, tria in Sorbona, quorum duo nomen F. Petri de Scala ord. Præd. ipsa prima codicis totius manu exhibent, tertium non representat: aliud in Victor. n. 418 ab Adenulpho de Anagnia electo Parisiensi episcopo, & anno 1289 mortuo legatum, in quo deest nomen auctoris, sed monetur esse ordinis Prædicatorum, cæterum omnia ejusdem omnino rationis, quæque nec stylo nec annotationibus conveniunt cum commentario sub nomine S. D. edito, adeo ut quamvis Vielmium virum accuratum æque ac elegantem suspiciam, in eo tamen allucinatum fateri cogar, & cum se adolescentem tum fuisse, cum errorem magistri sui Bartholomæi Spinæ deprehendere sibi visus est, agnoscat, proindeque nondum satis in auctorum nostrorum lectione versatum, F. Petrum de Scala accepisse pro F. Petro de Andria, cui posteriori fortè codex ille Veronensis opus ascribebat, ut in pluribus commentariis S. D. in Joannem F. Reginaldo ejus socio tribuitur. Adde Vielmium quaterniones tantum aliquot commentarii Scaligeriani deprehendisse cum commentario S. D. a Bartholomæo Spina edito communes. Cum autem lecturam super Matthæum a Petro de Andria & Scholari illo Parisiensi seculari collectam defectivam fuisse veteres asserant, utrum illos defectus ex commentario Scaligeri quis suppleverit, ut lectores certiores fierent, ambo a capite ad calcem conferendi essent, quod nostri non fuit otii: hoc tantum asseverare possum nec principia nec plura media nec omnino ultima venire: cætera forsitan aliquando me otiosiores &

eruditiores recognoscent, conferent, probabunt. Ex his conficitur expositionem in Matthæum inter opera S. D. editam a Labbeo & sequacibus non debuisset plane dici supposititiam, sed defectivam, imperfectam, lacunis forsitan nam id tantum vult Vielmus, & dico forsitan nam id mihi non exploratum, lacunis inquam fortè ex F. Petri de Scala opere suppletis. Cum stylo spirituve aut diligentia, quæ in suis scriptionibus B. Thomas adhibuit conferendam non esse hanc operam monet Possévinus, & excipit Labbeus, nec mirum, quantum enim discrimen inter reportata ex ore dicentis, & proprio auctoris pugno scripta norunt omnes, præsertim ubi auctor non recognovit, quod de hac postilla fecisse non dicitur S. doctor, qui ex dictis hæcenus expositionem hanc quocumque tandem anno videtur Parisiis publice legisse.

Extat MS Venet. apud S. Anton. Plut. 17 fol. memb.

Prodiit verò hæc in *Matthæum expositio* cum ejusdem S. D. expositione in *Esaïam, Hieremiam & Threnos* curis præfati F. Bartholomæi Spina, Venetiis, Octav. Scoti, 1527 fol. Quæ editio extat apud Bisuntinos nostros.

2. In *evangelium B. Joannis Evangelistæ expositio.* Pr. *Vidi Dominum sedentem super solum excelsum. &c.*

De quo opere sic Tholomæus lib. 23 cap. 15 inter reportata: *Item postillam super Joannem de qua ipse super quinque capitula proprio stylo notavit, totum aliud reportatum fuit, sed correctum fuit per ipsum.* Logotheta: *Si autem sibi alia ascribantur, non ipse scripsit & notavit, sed alii recollegunt post eum legentem vel predicantem puta &c.* *Item lecturam super Joannem, qua non invenitur melior, quam recollegit idem F. Raynaldus, sed correxit eam frater Thomas.* Trivetus: *Alia quidem inveniuntur sibi attributa, que tamen ipse non scripsit, sed post eum legentem vel predicantem ab aliis sunt collecta, ut puta &c.* *Item lectura super Joannem.* Guillelmus de Tocco: *Præter quod opus [scilicet quod vulgo Catena aurea] fecit postillam super evangelium B. Joannis, in qua ostendit quam alte de suo ingenio adjutus per gratiam ad profundum mysterii libri pervenerit, que Sanctorum auctoritatibus declaravit.* Bernardus: *Scriptis quoque postillam super evangelium Joannis, maxime super quinque capitula stylo proprio, residuum verò dicitur reportasse ipso legente F. Raynaldus socius ejus, quod postmodum idem doctor correxit & approbavit.* Valleoletanus: *Item scripsit postillam super Joannem. Incipit. Vidi Dominum sedentem. Et hoc per modum lecture.* S. Antoninus totidem verbis quot Bernardus.

Codices MSS elegantes Parisiis a me visos postea ubi de F. Reginaldo seu Raynaldo de Priverno annotabo. Non omittendum autem quod in illis Raynaldus testatur hos se ex ore dicentis excepisse ad mandatum præpositi S. Adomari, nempe Adenulphi de Anagnia canonici unâ ecclesiæ Parisiensis & episcopi anno mcccxxxix electi, sed qui ne infulam hanc accipere cogeretur Victorinam vestem induit, viri hujusmodi commentariorum cupidissimi: unde conjicio hanc expositionem ab Aquinate lectam cum Parisiis secundo regeret ab anno mcccxlx ad mcccclxi.

Extat Venet. apud S. Anton. Plut. 13 & 17 fol. memb.

Venale hoc opus prostabat Parisiis ante mccc hoc titulo: *Item postilla ejusdem (F. Thomæ de Aquino) super Joannem continent xlii pecias.* Sic in libro Rectoris univers.

Typis prodiit seorsim Parisiis, Joannis de Porta, 1520, fol.

T. XV. In *Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem Catenam auream complectens, ex sententiis SS. Patrum miro artificio connexam.*

I. *Super evangelio Matthæi epistola dedicataria. SS. ac reverendissimo patri domino Urbano divina providentia pape IV Frater Thomas de Aquino ordinis Fratrum Predicatorum cum devota reverentia pedum oscula beatorum. Fons sapientia unigenitum Dei verbum &c. Præfatio: Super montem excelsum ascende tu &c.*

II. *In catenam super Marci evangelio epistola dedicataria. Reverendo in Christo patri domino Hanibaldo Basiliæ XII apostolorum venerabili presbytero cardinali F. Thomas de Aquino ordinis FF. Præd. sc totum. Rerum opifex Deus solo sua bonitatis intuitu cuncta in esse producat &c. Pr. Deus meus factus est fortitudo mea &c.*

III. *In catenam super Luca evangelium præfatio. Induam cælos tenebris.*

IV. *In Catenam super Joannis evangelium præfatio. Vidi Dominum sedentem &c. Glossa: Divina visionis sublimitate &c.*

De hoc opere sic Tholomæus lib. 22 c. 24: *Tunc [Urbano IV sedente] Frater Thomas rediit de Parisiis ex certis causis, & ad petitionem Urbani multa fecit & scripsit, sed præcipue duo: unum fuit quod exposuit evangelia sub miro contextu diversorum doctorum, & unus auctor videtur, quod non fuit sine magna subtilitate tradentis. Tunc florebat in ordine Fratrum Minorum Frater Bonaventura patria Tuscanus & magister in theologia, de quo infra dicitur. Huic Urbanus duo evangelia glossanda dimiserat, sed excusans se propter officium quod habebat, quia minister generalis erat, idem doctor supplevit. Logotheta: Glossas super quatuor evangelia. Guillelmus de Tocco: Scripsit prædictus doctor opus super quatuor evangelia Sanctorum autoritatibus miro modo contextum, ex quibus sic evangeliorum continuavit historiam, quod quasi unius doctoris videatur esse postilla, in quo opere mirandum creditur Deus ostendisse miraculum, quia discurrens per diversa monasteria & diversorum Sanctorum legens volumina, pro majori parte ipsorum autoritates mente retinuit, quas in exponendo notavit: nam eodem agebatur spiritu cum legendo doctor colligeret, quo scribendo servaret. Trivetius: Quatuor evangelia continuata expositione de dictis Sanctorum glossavit. Bernardus: Scripsit etiam ad mandatum D. pape [Urbani IV] super quatuor evangelia opus insigni miro contextu ordine ex dictis & autoritatibus sanctorum doctorum, ex quibus sic uniuscujusque evangelistarum quatuor continuavit historiam, ut quasi unius doctoris videatur esse lectura. Pignon: Super *Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem*. Valleoletanus & S. Antoninus totidem quot Bernardus verbis.*

Innumera sunt in bibliothecis exempla ms. In Sorbon. duplex fol. mag. memb. & ætatis auctoris, utrumque voll. duobus. Primum majori & accuratiori caractere scriptum n. 452 vol. 1. & 500 vol. 2 ex legato Jacobi de Marli cantoris ecclesiæ Cameracensis. In priori hujus exempli litera est imago tenuiori penicillo picta, in qua S. D. exhibetur opus suum summo pontifici offerens cappa castanei coloris seu nigri non tincti, qualem nostri initio ordinis ferebant, quod antiquitatem codicis ostendit, nam brevi postea mos ille mutatus saltem in Galliis. Alterum exemplum ejusdem Sorb. est etiam ætatis S. D. nn. 501 & 502. Erafum fuit nomen legatoris. In Sanjacob. cod. fol. mag. memb. sec. XIII melioris notæ in *Matt. & Marc.* tantum. Apud Augustin. ad pont. nov. codd. 217 & 218 fol. mag. memb. In *quatuor Evangelistas*. Est etiam in Navar. fol. mag. memb. voll. duobus sed non anti-

quum, scriptum scilicet 23 aug. 1452. In Victor. cod. 641 fol. memb. in *Matthæum*. Est anni 1438. cod. 642 fol. memb. scripto anno 1395 in *Lucam & Joannem*. cod. 643 ante canonizationem in *Joannem*. cum prol. in *Mar.* & cod. 654 in *Marcum*. In Colbert. cod. 154 fol. mag. memb. sec. XIII ac melioris notæ. Tit. *Incipit expositio continua edita a ven. Fratre Thoma ordinis Predicatorum super quatuor evangelia*. Ex lib. Rectoris univ. Paris. prostabat venalis ante 1300 hoc titulo: *Item Matthæus glossatus per Fratrem Thomam de Aquino LVII pecias. Item Marcus XX pecias. Item Lucas XL pecias. Item Joanne XL pecias.*

Petrus Rogerius citatus in sermone quem habuit coram Joanne XXII in solemnibus canonizationis S. D. mense julio, cujus thema *Vir Dei es tu &c.* enumerans S. D. opera sic loquitur: *Scripsit super Bibliam, super quatuor evangelia ex puris SS. autoritatibus mirabile opus connexam, ac si per unum hominem omnia essent dicta*. Idem in sermone quem habuit anno sequenti 1324 martii 7 fer. 4 quatuor temporum, cujus thema: *Ecce plusquam Salomon hic Matt. 12 & in evangelio hodierno diei*, quædam S. D. opera recensens sic loquitur: *Super quatuor evangelia opus mirabilissimum ex dictis omnium Sanctorum recollegit, ubi eorum dicta sic contextum, ac si per unum solum ordinatissime essent facta &c.*

F. Corradus de Suesia sacerdos ord. Præd. antiquus testis citatus & juratus in processu canonizationis S. D. interrogatus quomodo scit prædicta (nempe quæ de modo agendi & vivendi S. D. asseruerat) dixit quod cognovit & vidit cum facerem prædictam vitam, & conversatus fuit cum eo pluribus annis Neapoli, Roma & in Urbe ceteri tempore felicis record. D. Urbani pape [IV] ubi de mandato suo idem F. Thomas fecit expositiones super quatuor evangelii. Sed quid alios testes quærimus lucubrationis hujus operosissimi ab eo certo confecta, cum testis ipse sibi sit locupletissimus, & omni exceptione major. Sic enim ille in epist. nuncupat. ad Urbanum IV Catenæ in *Matthæum*: *Et hujus si quidem diligenter studio vestra sanctitati complacuit mihi committere Matthæi evangelium exponendum, quod juxta propriam facultatem excutus, sollicitè ex diversis doctorum libris prædicti evangelii expositionem continuam compilavi, partem quidem certorum auctorum verbis ut plurimum ex glossis adjiciens, quæ ut ab eorum dictis possent discerni, sub glosse titulo prænotavi. Sed & in SS. doctorum dictis hoc adhibui studium, ut singulorum auctorum nomina, nec non in quibus habeantur libris assumpta testimonia describantur, &c. legenda, quæ diligentiam ejus & accurationem probant. In epistola verò ad Hanibaldum cardinalem expositionis in *Marcum, Lucam & Joannem* nuncupataria: *Hujusmodi igitur delectatus muneribus, evangelica sapientia a seculis in mysterio abscondita, quam in lucem produxit Dei sapientia incarnata, ministerium expositionis adhibui, sacrorum doctorum sententias compilando, ad quod me induxit primus felic. record. Urbani pape IV mandatum. Verum quia eo summo pontifice ex hac vita substracto, tria evangelia Marci, Luca & Joannis exponenda restabant, ne opus quod obedientia inceperat, negligentia imperfectum relinqueret, cum multo labore diligens adhibui studium, ut quatuor evangeliorum expositionem completem, eadem in omnibus forma servata in ponendis Sanctorum autoritatibus, & eorum nominibus præscriberendis. Et ut magis integra & continua prædicta SS. expositio redderetur, quasdam expositiones doctorum Grecorum in Latinum feci transferri, ex quibus plura expositionibus Latinorum doctorum interferui, authorum nominibus prænotati.**

Hoc opus quip S. D. genuinum esset cccc annorum spatio nemo in dubium revocaverat, laudeque sua pacifice Aquinas gaudebat, cum F. Petro de Alva & Astorga ord. Min. pluries in hac Bibl. citato & citando, illum placuit e sua possessione dejicere, & factum illum seu *Glossas*, seu *Expositionem continuam*, seu *continuum*, seu *catenam auream* appellare libuerit, uni fodalium suorum Franciscano vindicare: & id quidem non in loco quopiam solo & transcursum, sed in omnibus suis a 1660 operibus ad nauseam usque repetens *Sole veritatis certum quid. Nudo indissolubili* utraque omnium editione: sed ex professo duplici libello Hispanice edito, priori cui titulum indidit *Juicio de Salomon* sub nomine F. Martini Perez de Guevara ord. Minor. conventus de Sancta Gadea Guardiani iterum prælo subjecto Lovanii, 1663, in 12: altero hoc titulo *Respuesta sin respuesta, y sin que ni para que al papel intitulado su oro al Cesar, por el Hermano Jo. de Es no Es. Cæsaraugustæ*, 1663, in 12. Argumenta quibus præsertim innotuit ut S. D. abjudicet hæc sunt. Primo nullus veterum vel ex pulpito vel ex cathedra aut scripto hujusmodi opus S. D. tribuit. Sic enim in *Respuesta* pag. 347: *Dice el Hermano Jo. Yo confieso toto el argumento, porque me concedan tambien el mio, que es este: Ningun autor antiguo dixo, que esta Cadena era de S. Thomas en pulpito cathedra, ni libro: luego antiguamente no era de S. Thomas*. Secundo sexdecim a me, inquit visa sunt variis in bibliothecis exempla ms: novem equidem S. Thomæ nomen præferbant ut auctoris, sed illa post canonizationem scripta, sicque recentiora quam ut fidem faciant, septem verò alia antiquiora nomine auctoris carebant. *Juicio de Salomon* p. 232: *D'estos 16 originales ms los siete estaban sin nombre de autor, y los otros nueve con nombre de S. Thomas*. Tandem, inquit, aliud opus in quatuor evangelia confecit S. D. ac quæ in *Matthæum & Joannem* servantur adhuc, & T. xiv operum edita sunt, quæ in *Marcum & Lucam* periere: inauditum autem putat, ut quis Ecclesiæ doctor bis in aliquem sacræ scripturæ librum commentatus sit. *Juicio de Salomon*. p. 285: *S. Thomas hizo dos exposiciones sobre los evangelios tam largas y cumplidas como oy se ven entre sus obras, vemos tambien que en ninguna de ellas se refiere a la otra: si quiera en una palabra, luego debese presumir que alguna destas no es de S. Thomas*. Et p. 287: *De ningun santo de los antiguos se lee que aya echo dos tratados grandes sobre una mesma cosa*. Sed hæc argumenta negativa, videamus jam positiva.

Hoc opus inquit certo est F. Pontii Carbonelli ord. Minor. cujus duplex est in historiis seraphicis notitia. Prima est Pontium anno 1200 natum ubi quadragesimum circiter ætatis attigit anno 1239 Ludovico IX Francorum regi sancto 24 ætatis agenti & a quinque annis nupto allectum præceptorem, *Respuesta* p. 307. Interea quod jam ab anno seculi 1224 grande opus inceperat catenæ SS. Patrum in universa biblia a Genesi ad Apocalypsim diligenter profecutum, anno 1248 catenam in Evangelia inchoasse, ac finisse circa medium anni 1252, Apocalypsim verò ac universam catenam consummasse anno 1256, *Respuesta* p. 321. Tandem lucubrationem hanc egregiam Joanni patriarchæ Gradensi nuncupasse, ac in epistola ad eum præfulem data testari se in gratiam sacræ scripturæ studiosorum, ut eos a gravi operum SS. PP. legendorum fastidio & onere levaret tantum laborem suscepisse. Sic enim quod huc usque silentio presterat demum aperit in *Respuesta sin Respuesta* p. 341. *Dicen que en el Juicio de Salomon no se dixo a quien havia dedicado Poncio Carbonello su Cadena, y si importa a la obra*

el saber esta manudencia. Digo que la dedico a Juan S. c. XIII, patriarca Gradense, y que en la dedicataria afirma el que hizo este trabajo, para que alli se hallasen juntos los dichos de los santos padres y doctores, y alibiar el asan de los que quiesieren emplearse en el estudio de la sagrada escritura, que era nuevo, y como tal lo emprendia. Y paro en esto porque no digan que pintamos lo que queremos: quando la vean impresa, diran su parecer &c. Quibus ultimis verbis promittebat epistolam a se edendam, quod tamen an fecerit mihi incompertum: Denique Pontium jam ætatis decrepitæ mortuum circa 1290. Huic verò narrationi ut certiori se adherere satis innuit. Addit opus illud laboriosissimum octo grandioribus voluminibus comprehensum in cœnobio Minorum Toleti S. Joannis de los Reyes dicto etiamnum servari, & septimum volumen ipsissimum esse catenam auream in quatuor evangelia sub nomine S. Thomæ de Aquino editam: non posse autem dici ab Aquinate illam accepisse Pontium, qui antiquior longe fuerit, & jam eam compleverat priusquam Aquinas Parisios ad legendas Sententias accederet.

Alteræ notitia est Carbonellum non S. regis Ludovici IX præceptorem fuisse, quam fabulam utriusque putidam rejicit Wadingus & in *Annal.* & in *Bibl.* sed S. Ludovici confessoris Caroli II utriusque Siciliæ regis primogeniti, qui natus anno 1275 & a Bonifacio VIII anno 1296 electus episcopus Tolosanus, non se permisit inaugurari nisi assumpta veste Franciscana, in qua & obiit 19 aug. 1298. Quæ narratio iterum difficultate non caret. Quis enim nescit Petrum Aragoniæ regem Caroli II Claudi dicti, ut & ejus patris Caroli I capitale fuisse hostem? imo & Carolum illum II a Petro Aragono detentum in vinculis ab anno 1284? quis putet autem Carbonellum Catalanum & regis Aragoni subditum selectum Ludovici principis Caroli II primogeniti præceptorem? Hoc incommodum ut videret Wadingus ait, cum Ludovicus duodecim annos natus anno 1287 Aragono datus est obfes pro patre tum in libertatem restituto, tum etiam adolescenti principi datum esse Carbonellum carceris consolatorem, eique deinceps factum morum magistrum. Addit eundem Carbonellum F. Joannis Petri Olivi intimum, hujus libellos damnatos superioribus perentibus tradere recusantem in carcerem detrusum, indeque mærote concepto mortuum, non anno 1290, ut alii ferunt, sed anno 1297, non sine sanctitatis opinione. Licet autem his si vera sint totum evertatur Alva systema, siquidem Carbonello circa 1287 Ludovici principis selecto ut volunt præceptori vix 50 annos dederis, ac proinde S. Thoma multo juniorem agnoscas necesse est: id tamen usque deque habens Alva, etiam juxta hanc notitiam contendit Carbonellum Aquinate seniore, anno 1274 cum mortuus est S. D. jam 66 annos natum, ac 67 cum natus est princeps Ludovicus anno 1275, & cum hic carceres Aragoni regis intravit pro patre obfes cum eoque Carbonellus jam 79, *Juicio de Salomon* p. 280: *Respondo que quando murio el angelico doctor tenia ya mas de 66 años Poncio Carbonello, y... sacio por conclusion que con la segunda opinion de que fue maestro de S. Luis Obispo, no he perdido nada de mi derecho*.

Verum tandem Alva vehementer pressus epistolarum duarum supra relatarum initio Catenæ in *Matthæum*, & initio Marci præfixarum testimonio, quibus non doctorem veritatis qualis fuit & habetur, sed insignem exhibet se fycophantam si ejus Catenæ auctor non est, ut qui in priori dicat evangelium Matthæi sibi commissum ab Urbano IV exponendum, de quo non cogitaverit S. P. se ex di-

51 c. XIII. veris doctorum libris prædictam expositionem compilasse solite, cui nullam operam contulerit: in altera præter eadem repetita multum laborem diligensque adhibuisse studium ut quatuor evangeliorum expositionem completeret, quasdam expositiones doctorum Græcorum in Latinum curasse transferri, easque expositionibus Latinorum doctorum interseruisse, quorum nihil fecerit: in his inquam angustiis Alva fatetur & Catenam a S. D. ex mandato Urbani IV editam, & duplicem epistolam Matthæo & Marco ab eo præfixam, sed hanc eam non esse quæ typis prodit, quæve vulgo ms servatur in bibliothecis, eam verò a se vitam in Belgio in monasterio canonicorum regularium Corfendoncano ad Antverpiam quæ prælum nunquam passa est: typis verò ab incunabilis typographiæ prostantem esse Carbonelli factum legitimum, sodales verò S. D. in culpa esse, qui cum Carbonellam accuratorem viderent, hanc Aquinati supponerunt, eidem præfidentes epistolas nuncupatorias, quas pro alia sua ille scripserat, sic sibi & orbi literario universo imponere non veriti. Quæ omnia hæcenus abscondita pacifice, amico animo, ad honorem ordinis Prædicatorum, ad majorem Doctoris angelici gloriam tandem revelat, *Respuesta sin Respuesta* p. 303. Concedo, inquit, lo todo diciendo, que hubo cardenal Anibaldo, que hubo dedicatoria, que hubo padres Griegos, que hubo S. Thomas, que hubo Urbano IV, y que hubo una exposicion o cadena sobre los evangelios dedicada a el dicho pontifice: pero que no es esta exposicion o cadena sobre los evangelios que aora anda impresa con nombre de S. Thomas, si no otra que esta en la libreria del monasterio de los padres canonicos regulares de Corfendonc junto a Turnanto y Amberes, y con esto se ajusta todo. O egregium concinnatorem! O amicam nulli comparandum! Videamus tamen & ipsi pacifice, amice, & ad Alvæ honorem, an ut ipse putavit nihil superfit reponendum.

Et ut ab ultimis incipiam, fatetur Alva Catenam quamdam a S. D. editam ac Urbano IV & cardinali Hannibaldo nuncupatam, quæ in cænobio Corfendoncano servatur, sed quæ typis nunquam prodit. Atqui Catena illa Corfendoncana quatuor voluminibus scripta anno 1431 per F. Walterum *Vande Vliet* sive *Fliet* canonicum ejusdem asceterii regularem ipsissima est Catena quæ sub nomine S. Thomæ ab incunabilis typographiæ prælo prodit, ipsissima quæ passim in Bibliothecis eidem S. D. ascripta servatur, ipsissima quæ in antiquissimo illo cod. Sorbon. & ætatis Aquinatis a Jacobo de Marli cantore Cameracensi legato exhibetur, & in omnibus aliis laudatis ac laudandis ipsorum Corfendoncanorum canonicorum testimonio. Ergo Catenam quæ T. xv Edit. Rom. repræsentatur genuinum esse S. Thomæ factum Alva ejusque sequaces fateantur, necesse est, immeritoque Aquinatis sodales tam inverecundæ sycophantiæ rei arguuntur, ut epistolas S. D. nuncupatorias ab ejus Catenâ abstraxerint & Carbonellæ præfixerint, quo hujus factum illi assererent.

2. Quis sit F. Poncius Carbonellus, quæ ejus acta, quando natus aut mortuus, quamvis mea non interfit inquirere, breviter tamen annotabo duplicem notitiam ab Alva exhibitam nonnisi conjecturis inniti, nullo documento veteri fulciri, quæ de eo ab ipso Wadingo traduntur ad 1297 ejus obitum referente nullo comitiorum vel generalium vel provincialium ord. Min. testimonio, nullo archivorum provinciæ conventusque Barcinonensis, in quo dicitur sepultus instrumento probari, nec noster Antonius Vincente Domenec, vir utique accuratus in suis Catalanæ sanctis quicquam de eo reperire potuit nisi ex communi fama, quæ non satis est ad

faciendam fidem præsertim quoad chronologiam, ubi desunt instrumenta publica. Neque verò hæc leviter a me proferuntur, cum fere perspectum sit Carbonellum longe recentiore esse quam laudati auctores ferant, & seculo XIV tantum aut potissimum floruisse. Nam Nicolaus Antonius in sua Bibl. Hispan. veteri lib. 8 cap. 6 de Pontio Carbonello agens, postquam Alvam Catenam auream S. D. in evangelia Carbonello vindicantem acriter refellit, addit in comitiis generalibus ordinis Minorum Cadurci 1337 celebratis literas Benedicti XII lectas fuisse (quod & fatetur Wadingus) quibus summus pontifex ordini quasdam leges præscripsit deinceps servandas & a se statutas ex consilio cardinalium, & plurium ejusdem ordinis religiosorum inter quos nominatur *F. Pontius Carbonellus provincialis Aragoniæ*. Hæc notitia, inquit Antonius, legitur in ipsis ordinis constitutionibus. Quo posito vix natus erat Carbonellus cum Catenâ aurea S. Thomæ jam edita & Urbano IV cardinalique Hannibaldo nuncupata. His omnia Alvæ dicta funditus evertuntur.

Sed aliquid Alvæ concedamus amiceque tractemus. Carbonellus, inquit in *Respuesta* p. 341, catenam suam in sacra Biblia universa Joanni patriarchæ Gradenfi nuncupavit. Optime. Qui fuerint toto seculo XIII Gradenfes patriarchæ sic refert Ughellus ex archivis pontificiis.

1. Joannes Signale sedit a 1182 ad 1201 vel 1202. Huic non puto Alvam velle a Carbonello suum opus nuncupatum.

2. Benedictus Falerius post annum 1201 consecratus sub Innocentio III obiit.

3. Angelus Baroccus ab Innocentio III constitutus mortuus est anno 1238.

4. Leonardus Quirinus successit anno 1238, mortuus est sub Innocentio IV.

5. Laurentius quem aliqui, sed perperam ord. Prædic. dicunt, vixit ad extrema Innocentii IV tempora.

6. F. Angelus Maltraversus Venetus ord. Prædic. ab anno 1255 ad 1271 hanc Ecclesiam rexit.

7. Joannes Anconitanus a Gregorio X ad hanc sedem evectus est 5 Id. sept. 1272. Mortuus est anno 1279.

8. F. Guido Eremita Augustiniensis 8. Kal. junii 1279 positus mortuus est anno 1288.

9. F. Laurentius de Parma, qui certo ord. Prædic. licet non addiderit Ughellus, decemb. 25 die 1288 a Nicolao IV institutus, mortuus est Venetiis 1295 & apud suos Prædicatores sepultus.

10. F. Egidius de Ferraria ord. Prædic. a Bonifacio VIII 14 Kal. junii 1295 assumptus & inde anno 1310 patriarcha Alexandrinus.

Exinde nullus Joannes ante 1406. Si autem Joanni illi Anconitano velit Alva Carbonellum suum opus nuncupasse, cum id non potuerit ante finem anni 1272 supposito quod ea ætate vixerit, quid hoc concludit adversus nostrum Aquinatem, qui Catenam suam Urbano IV jam obtulerat ante octobrem 1264? Annon gratis fingit Alva Carbonellum grande suum opus complevisse anno 1256, cum teneatur fateri patrono non nuncupatum nisi circa 1273 ad summum. Non urgeo quod tamen ponderandum, cur S. Bonaventura cum ei Urbanus IV duo evangelia commisit catena SS. PP. exponenda, ut duo jam Aquinati commiserat, cur inquam se a ministerio generali sui ordinis quod gerebat nimis occupatum respondit, ut refert Tholomæus citatus, cur probe ille cognoscens Carbonellum si tum vivebat, pontificem non monuit rem jam esse ab illo confectam? Cur Carbonellus ipse hujusmodi lucubrationem ab Urbano desiderari resciscens, neque enim eum potuit latere (si tum florebat) post

propositionem a pontifice Bonaventuræ factam, cur opus integrum jam a pluribus annis, si Alvæ fides, confectum ipsi summo pontifici non dicavit? Bonus homo scilicet expectabat futurum patriarcham Gradensem nomine Joannem cui nuncuparet, nec ad solum apostolicum usque accedere ausus est. Quæ si perpendantur evincunt Carbonellum non hujus ætatis, sed seculi XIV ut indicat Nic. Antonius hominem fuisse.

Adde nullum nomenclatorem antiquum sive Minorum ordinis sive extraneum seculi XIII aut XIV ad 1337 ab Wadingo aut ab Alva citari, qui Pontii Carbonelli meminerit: primumque qui ejus opus in sacram scripturam laudavit, ab Alva adduci Gregorium XI, qui ejus exemplum a Guardiano Barcinonensi sibi concedi postulavit literis Avenione datis 18 Kal. martii anno 4 id est 1374, quod signum est nonnisi eo seculo jam adulto floruisse.

Ad argumenta negativa Alvæ ut respondeam vix adducor quæ seipsis ruunt. Nullus auctor antiquus legitur bis in eundem bibliothecæ sacræ librum scripsisse. Esto etsi forte verum non sit, sed quid hoc ad S. D. An aliqua lege ne bis scriberet prohibebatur: sed & bis scripsisse ipse fatetur Alva, qui catenam Corfendoncæ servatam & ab eo scriptam & Urbano IV dicatam ei tribuit. Adde Postillas in Matthæum lectiones puras ejus esse cum Parisiis illud evangelium ex cathedra interpretaretur ab ejus discipulo F. Petro de Andria & a scholari Parisiensi seculari ex ore dicentis reportatas, nec defectu carentes ut antiqui monent.

Ex sexdecim exemplis ms ab Alva visis, si septem Aquinatis ut auctoris titulum non ferebant, saltem in pluribus si non in omnibus de quo penes illum fides, neque enim bibliothecæ recenset ubi viderit ut examinari possint, in pluribus inquam erant duæ epistolæ nuncupatoriæ ad Urbanum & ad Hannibaldum: his verò quem titulum S. D. certius operam asserentem quærat Alva, non capio: certo alius non est in antiquo illo & eleganti Sorbonico laudato. Nullum veterum scripto vel ex pulpito aut cathedra hujus S. D. operis meminisse quam falsum sit patet ex supra relatis auctoribus. F. Corradus de Suesa testis juratus in processu canonizationis in Act. SS. T. 1. Martii p. 701 n. 47 asserit se vidisse Urbem veteri tempore Urbani IV huic operi incumbentem. Meminerunt Tholomæus Lucensis Hist. Eccl. nov. hic ante canonizationem mortuus, Logotheta apud Baluzium Pap. Aven. T. II p. 7. Guillelmus de Tocco, Bernardus Guidonis, omnes veteres, Petrus Rogerius qui fuit postea Clemens VI in duplici sermone citato.

Quæret forsitan quis an titulus quo vulgo nunc ornatur S. D. opus, *Catena aurea*, sit antiquus, & a veteribus usurpatus? Fateor ab auctore non inditum, qui in ambabus epistolis relatis *expositionem continuam in evangelia* tantum nominat, quo etiam titulo in pluribus codd. mss insignitur, a quibusdam dicebatur *Glossa F. Thomæ super evangelia*, ab aliis *continuum in evangelia*: tamen *Catenam auream* ab ipsis initiis saltem paulo post mortem S. D. apud nostros & extraneos audisse certum. Quod invictè probatur ex testamento F. Nicolai de Freauville ord. Prædic. cardinalis S. Eusebii, de quo postea, qui postquam jussit quosdam libros ex conventu suo Rotomagensi a se priusquam esset cardinalis extractos eidem restitui sic loquitur apud Baluzium T. II pap. Avenion. col. 411: *Item legamus eidem conventui FF. Prædic. Rotomag. Summam que dicitur Catena aurea pro communi studio, ita quod nulla ratione aliis usibus applicetur*. Etsi enim non addat S. D. nomen, non aliud opus ab ejus expositione in evangelia ex SS. PP. auctoritatibus contexta intelligi potest, ut superius lo-

quens de libris restituendis, *Summam contra gentiles*, & *secundam secundæ simpliciter appellat non addito S. D. nomine, quia ejus opera quin essent, nemini dubium esse poterat. Quod testamentum Avenione 16 octob. 1321 actum, ac cujus archetypum apud nostros Rotomagenses servatum, ostendit jam tum vulgo *Catena aurea* titulum in usu fuisse, nec recte Alvam ubique hujus tituli inventionem ad finem seculi XV rejecisse.*

Præter codd. mss supra laudatos hi a variis recensentur.

1. In Bibl. Vatic. in qua ipsomet exemplum a S. D. Urbano IV oblatum etiamnum servari testatur Antonius Bibl. Vet. Hispan. lib. 8 c. 6, saltem ita credi, cum sit antiquissimum & ejus ætatis.

2. In eleneho codd. mss Belgii hæc exempla a Sanderio numerantur T. I pag. 156. In monast. Dundenfi: *S. Thomas de Aquino in Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem*. voll. duob.

T. II. Præter Corfendonc. codd. jam citatos p. 87. Bib. Traject. ad Rhenum: *B. Thomas super Marcum, Lucam & Joannem*.

P. 155: *S. T. commentaria in Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem*. Scilicet in abbacia Tongerloen. ord. Præmonstr.

3. In indice codd. mss Angliæ T. I P. I n. 2733: *Thomæ Aquinatis Glossa super Lucam & Joannem*. n. 2745: *Th. Aquin. Glossa in Matthæum & Marcum*.

P. II n. 447: *Idem Thomas de Aquino in opere solemniter super quatuor evangelia*, voll. duo.

N. 865: *Thomas Aquinas super Lucam & Joannem*.

N. 1411: *Commentaria in evangelia S. Luca & Joannis e Chrysolomo, Hieronymo, Augustino &c. collecta, sive Aquinatis Harmonia evangelica*.

N. 2276: *Glossa Thomæ de Aquino in evangelia S. Matthæi & Marci*.

N. 2277: *Glossa ejusdem in evang. SS. Luca & Joannis*.

P. III, n. 294 & 295: *Aquinatis catena in evangelia*.

T. II, P. I, n. 109: *Thomas Aquinas super Matthæum, super Marcum*, fol.

In Bibl. magni ducis Florent. Plut. xxvi, cod. 3 memb. fol. *Glossa continua Thomæ de Aquino super Matth. Marc. Luc. & Joan. Pr. Fons sapientia &c.*

In principio & fine hujus libri habentur infra scripti versus:

Anno millesimo quatercenteno terquoque deno: Hartwich vocatus Panholtz de Cambia natus, hujus conventus pro tunc lector bene tentus, hunc librum struxit, manu sua propria scripsit, & huic donavit conventui rite legavit, Anniversario pro perpetuo facituro, ac pro Florenis Rhenensium bis quoque denis &c.

Florentiæ ad S. Marcum, Arm. III, cod. 124 memb. *Super evangelium Matthæi & Marci F. Thomæ de Aquino &c.* 1 vol.

Venetiis apud SS. Joan. & Paul.

In Bibl. Eccl. Turon. n. 179. Codex memb. fol. sec. XIV: *Catena Thomæ de Aquino in Matth. & Marcum*. n. 38 memb. fol. in *Lucam & Joannem*. sed hic codex anno tantum MCCCXLIII scriptus.

Hæc antiquæ recensentur editiones privatæ.

1. Ex recognitione Joannis Andreæ episcopi Alerianensis, Romæ in domo Petri & Francisci de Maximis, præfidentibus Conrado Sweinheim & Arnoldo Pannartz, 1470 fol. chart. mag. char. Rom. T. T. duo. Extat Parisiis apud Sangeneves. & nostros Prædicat. ad S. Honoratum. Titulus: *Continuum S. Thomæ*. Iterum ibidem, 1476 fol. mag. Vidit Alva in cænobio Montis-Lucis ad Trajectum

Sæc. XIII. Mofanum, cum alia editione antiqua absque anno.

Noribergæ 1474 fol. voll. duo.

Venetis eodem Tit. *Continuum*, 1474, 4. Item, Antonii de Strata, Hermanni Lichtenstein & Joan. Hammamen Spirensis 1482, fol. Rursus Gregorii de Gregoriis, 1484 & 1485 fol. Andr. de Afla & Thomæ de Alexandria, 1486, fol. Ibid. Benedicti a Fonte, 1494, 4, 1584, 4. quæ editio apud nostros Rotomag. Lugduni, Junta 1520 & 1530 in 8, voll. iv.

Coloniæ, Gymnici, 1535.

Parisiis, 1537, fol. Ib. Petri Regnault, 1540, 1552: *Catena aurea recognita per Antonium Senensem nostrum*. Ibid. Sonni, 1577, fol. est Rotomagi. 1598, 1637. fol.

Antverpiæ, Hæredum Steelfii, 1569. Iterum 1678 fol.

Catena vere aurea, opus videlicet insignis sanctissimi & excellentissimi doctoris D. Thomæ Aquinatis in quatuor evangelia subtilissimo vinculo connecta. Sic initio, ad calcem: B. Thomæ Aquinatis continuum in quatuor evangelistas multis mendis tersum felici auspicio finem sumit in Academia Parisiensi, expensis Joann. Petit &c. anno m. cccc. xvii. 2. Kal. sept. fol. Extat hæc editio Parisiis apud Clarissas Ave Maria dictas & in Navarr.

Postremo curante & a mendis expurgante nostro Joanne Nicolai, Parisiis, apud societatem, 1667, fol. Altera editio iterum recognita & emaculata per eundem Joannem Nicolai, eo mortuo agente S. T. M. nostro Francisco Chaussemer ejusdem ordinis prodiit Lugduni, Anton. Briasson, 1686, fol. Sed prior editio magis placet.

Notandum autem non levem controversiam olim inter dictum Nicolaium & nostrum Combesium fuisse, quæ legendus esset locus Hilarii super ista Christi verba *vos estis sal terra*. An apud Hilarium legendum esset *Salitores*, ut in antiquis editionibus *Catena aureæ*, an *Satores*, ut in omnibus S. Hilarii exemplis seu ms seu editis. Combesius contendebat servandum *Salitores* in Cat. Aur. imo emendanda sic Hilarii exempla, & hujus suæ censura non levem rationem in sua Bibl. Concion. dabat: Contra Nicolai mendum censebat in antiquis *Catena aureæ* editionibus, & restituendum *Satores*, ut in ms & editis Hilarii: & quamvis *Salitores* retinisset in prima editione, *Satores* in posteriori restituendum promiserat, quod tamen non præstitit: in ea enim non secus ac in prima reliquit, *Salitores*. Ut ut sit de ista virorum certe eruditorum contentione acite, miror ego unde *Salitores* in priores *Catena aureæ* editiones irrepperit: nam non solum in omnibus Hilarii editionibus etiam in ultima ad codd. mss a Clar. D. Coutant asceta Sammaureo recognita constanter legitur *Satores*, adeo ut nullæ circa hoc vocabulum sint variæ lectiones, sed & in omnibus *Catena aureæ* exemplis ms quæ Parisiis adsunt supra laudata & quæ omnia vidi constanter etiam legitur, *Satores*, nec unicum a me visum est, in quo legitur *Salitores*.

Epitome Catena aurea D. Thomæ in evangelia a Francisco Harao concinnata & scholiis illustrata prodiit Antverpiæ, Hieron. Verdussii, r 625, 8, pp. 836.

T. XVI. 1. *Expositio in omnes D. Pauli apostoli epistolas*. Pr. *Par electionis Act. 9. Homines in sacra scriptura* &c.

De quo opere sic Tholomæus lib. 23 c. 15: *Multa etiam alia scripta sunt ab eo viri, quæ magis habentur per modum reportationis, quæ ipse videns postea correxit, & inde postea ulterius approbavit, ut sunt postilla super omnes epistolas Pauli, præter Epistolam ad Romanos quam ipse notavit, quam ego*

vidi & legi. Quid amplius dicit Logothetæ: *Super epistolam ad Romanos. Super epistolam primam ad Corinthios, & addit: Si autem sibi alia ascribantur, non ipse scripsit & notavit, sed alii recollecterunt post eum legentem vel predicantem, puta lecturam super Paulum ab xi cap. primæ epistola ad Corinthios usque ad finem, quam recollectit F. Raynaldus de Piperno socius ejus. Excepisse Logothetam videtur Triverus. Prius dicit scripsisse super epistolam ad Romanos & super x capitula epistola ad Corinthios. Postea addit: Alia quidem inveniuntur sibi attributa, quæ tamen ipse non scripsit, sed post eum legentem vel predicantem ab aliis sunt collecta, ut puta lectura super epistolam ad Corinthios ab xi cap. usque ad finem. Guillelmus de Tocco non distinguit: Scripsit super epistolas Pauli omnes, quarum scripturam præter evangelium super omnes commendabat, in quarum expositione Parisiis visionem præfati apostoli dicitur habuisse. Bernardus Guidonis aliter rem narrat: Scripsit etiam postillas super epistolam Pauli ad Romanos. Item super epistolam ad Corinthios [utique primam.] Item super epistolam ad Hebraeos usque ad xi capitulum. Abinde verò sunt postilla ejus super sequentes epistolas Pauli reportata per prædictum socium suum [Raynaldum] post ipsum legentem, quas idem doctor fertur postmodum correxisse. Quæ si accuratius annotata, Logothetæ & Triveti calamo exciderit epistola ad Hebraeos, quæ illa est, quam exposuit ad xi cap. non autem ut scribunt epistola I ad Corinthios. Petrus Rogerius qui postea Clemens VI in ferm. cit. Bernardo assentitur: Item scripsit super epistolas ad Romanos, ad Corinthios, & ad Hebraeos. Pignon: Item super omnes epistolas Pauli. Ludovicus a Valleoleti dicit scripsisse in omnes Pauli epistolas, quas sigillatim numerat, & addit: Super quas epistolas cum Parisiis scriberet, & quipiam sibi obscurius occurrebat, emissis scriptoribus in oratione se prosternebat, & tunc clarum illi erat quod obscurum antea erat. S. Antoninus idem habet quod Bernardus.*

Ex quibus colligo has epistolas Parisiis a S. Doctore cum altera vice ibi regeret publice fuisse lectas & expositas, saltem earum partem, cum prima vice Rainaldum non videatur habuisse socium, ut postea ubi de eo dicitur, aliam verò partem post alterum in Italiam reditum seu Romæ seu Neapoli, ut videtur innuere Guillelmus de Tocco, vitæ sancti n. 61, referens visionem F. Pauli de Aquila ord. Præd. viri magnæ probitatis & famæ.

Haud lectori displicebit hæc legere quæ in laudem Doctoris sancti habet Erasmus Annotat. in cap. i epist. ad Rom. Sic autem apud eum lego: *Dictum mirum est, quam se torqueat hoc loco Thomas Aquinas, vir aliqui non suo tantum seculo magnus. Nam meo quidem animo nullus est recentium theologorum, cui par sit diligentia, cui sanius ingenium, cui solidior eruditio: planeque dignus erat, cui linguarum quoque peritia, reliquaque bonarum literarum supellex contingeret, qui iis quæ per hanc tempestatem dabantur tam dextre sit usus &c. Egregium sane testimonium ab eo, qui parce laudabat: Verius tamen locutus fuisset, si hoc loco nempe verba hæc apostoli, qui prædestinatus est filius Dei, exponendo, non se torquere S. Thomam, sed modos omnes quibus hæc voces intelligi poterant, & a variis exponerentur afferre, ut certiorum, saltem S. Augustini sententiæ conformiorem tandem eligeret: quod in re obscurissima erudit & accurati est interpretis.*

In indice codd. mss Angliæ hi recensentur.

T. I P. II, n. 1027: *Thomæ de Aquino commentarii in epistolas Pauli*. P. III, n. 2090: *Postilla super epistolas Pauli*. Princ. *Vas electionis*. Venetiis

apud S. Anton. Plut. 13 fol. memb. & apud S. Franc. a Vineâ, sed hic ad Hebraeos tantum. In Florent. Laurent. Plut. 26, cod. 4. *Super omnes*.

Lipsiæ in Paulina juxta indicem Felleri p. 75, n. 38: *Thomas in epist. ad Romanos, Corinthios, Ephesios, Galatas & Hebraeos*.

Hæc feruntur editiones.

Basilæ 1475, fol. Ibid. Wolfangi Lachner, 1495, quæ editio in Bib. Augustana.

Bononiæ, 1481, fol. hoc titulo: *Feliciter incipiunt commentaria clarissimi doctoris Angelici ac communis S. Th. de Aquino O. P. super epistolas Pauli &c. correctæ emendatæque per me F. Petrum de Bergamo O. Præd. &c. est in Navarr.*

Parisiis, S. Thomæ de Aquino ord. Præd. super epistolas Pauli commentaria præclarissima castigatissime impressa, & ab omnibus mendis studiosissime purgata, cura & sollicitudine Nicolai Savetier, impensis Joannis Petit, 1526, fol. Item 1529.

Ibid. Nicolai Prevost, 1532. Item 1541.

Ibidem Joannis de Roigny, 1563, fol. quam editionem elegantem curavit F. Jacobus Albertus Catrencis ord. Prædic. Item 1592 & 1654, fol.

Lugduni, 1541.

Ibid. Barthol. Honorati 1556, in 8, voll. duo.

Editio elegans.

Venetis ex vetustissimorum codicum collatione repurgata a F. Jac. Alberto, 1548, fol.

Ibidem 1555. Item 1586, 1593 & 1598.

Antverpiæ, 1591, fol.

Recens & nostra ætate accurante & ad antiquos codices recognoscere ac emendante nostro Joanne Nicolai S. F. P. M. attamen diutius ab hujus morte Lugduni edente Antonio Briasson 1689, fol.

2. *Sermones pro Dominicis diebus, & pro SS. solemnitatibus, qui ex Bibl. Vatic. nunc primum in lucem prodeunt*. Pr. *Dies autem appropinquavit. Potest intelligi hoc verbum de quadruplici die &c.*

Revera sermones S. D. inter ejus opera recensentur ab antiquis, sed ex ore dicentis reportati. Sic Logothetæ: *Dominicales aliquas & festivas & quadragesimales post eum predicantem recollectit F. Petrus de Andria*. Idem Triverus: *Item collationes Dominicales & festiva, quas collegit F. Petrus de Andria*. Bernardus: *Fertur quoque scripsisse expositionem super evangelia Dominicalia totius anni, quæ vix aut rarissime reperitur*. Pignon: *Sermones de Angelis. Item sermones quadragesima*. Valleletanus: *Item scripsit expositionem super evangelia Dominicalia totius anni*. S. Antoninus idem quod Bernardus, & addit: *Ego credo me vidisse, sed talem quod ut mihi videtur, est excerpta ex prædicto opere super evangelia quatuor*. Hinc patet illud opus quod vidit Antoninus, aliud esse ab isto Romæ edito, ut & ab aliis laudato.

Antonius Senensis de ista Ed. Rom. loquens sic habet. "Extant & sermones illius complures tam de tempore quam de Sanctis, qui inventi sunt in Bibl. Vatic. & multis eisque efficacibus argumentis, illius esse ostensum fuisse a viris doctis afferitur. In Flandria quoque in abbacia quadam, quæ est non procul ab Aldenardo, voluimus unum habetur ms & characteribus satis antiquis sub titulo F. Thomæ, & creduntur a viris gravibus ad D. Thomam Aquinatem pertinere: mihi autem cum in illos incidi jamjam fere profectio paranti Italiam versus, non licuit illos perlegere & evolvere." An quis hoc Lusitani monito excitatus, sermones illos perpenderit ac discusserit mihi incompertum.

Johannes Bunderus noster in suo indice codd. mss Belgii & vicinarum partium n. 67, refert Moguntiz extitisse sermones quadragesimales S. Thomæ hoc principio: *In multis eorum &c.* & apud

To m. I.

Minores Bruxellis alios hoc princ. *Tria sunt homini necessaria ad salutem*. Sic refert Alva Sol. Ver. Rad. 81 col. 853, ubi addit in monasterio Florentiensi ord. Præmonstrat. extare aliquos sermones sub nomine S. Thomæ Aquin. qui nullo modo conveniunt cum impressis. De quo penes illum fides, sed & propterea non sequitur editos non esse S. D. quem sæpius prædicasse scriptores ejus vitæ asserunt, alios proinde ab aliis reportatos.

In indice codd. mss Angliæ T. I P. II n. 202: *Thomæ Aquin. sermones inter plura alia, & n. 1500: Thomæ Aquinatis sermones de Sanctis, quibus hæc nota præfigitur: Quorum alii integri sunt, alii abbreviati sunt*. An isti cum Rom. Edit. convenient, docebunt aliquando curiosi indigenæ.

Parisiis in Sorbon. cod. n. 960 memb. fol. par. & molis spissioris, collectio est sermonum ex ore dicentium reportatorum, quibus singulis præfigitur auctoris nomen, omnesque sunt theologorum S. D. æqualium, ipseque codex est ejus ætatis. Inter eos autem est sermo *Thomæ de Aquino in navitate B. Mariæ*. Pr. *Lux orta est justo, & rectis corde letitia. Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum*. Verba ultima sunt in canonica Jac. I b., *Datum bonum sunt bona temporalia, datum melius, bona naturalia ut corpus & anima: datum optimum per quod intelligitur gratia, & omne donum perfectum per quod intelligitur gloria, sunt a patre luminum &c.* Hinc descendit ad orationem consuetam: *Lux orta est justo. Verbum istud est breve & est in eo multiplex sententia & est in psalmo. Legimus quod nativitas B. V. multis figuris in veteri testamento est præmonstrata, & inter alias figuras tribus est specialiter designata, scilicet in ascensu aurora, in ortu stelle, & in egressione virga de radice*. Quæ fusius & docte explicat. Divisio sermonis:

Notantur autem hic duo specialiter. 1. *Ortus gloriose virginis, cum dicitur, lux orta est*. 2. *Nativitatis fructus tibi justo & rectis corde letitia*. Quæ postquam docte & eleganter explicavit: *De hac parte, inquit, lux orta est justo erit sermo: de residuo erit collatio*. Nimirum quæ pro more eodem die circa vespas habebatur. Sermo implet coll. 7. Collatio coll. 4. In ed. Rom. deest specialis sermo pro hoc festo, & iste typis excudi mereretur, si quando nova suscipiatur S. D. sermonum editio.

Florentiæ ad S. Marc. Atm. 3 cod. 108: *Quaedam pulchra & utiles questiones predicabiles extractæ de diversis locis librorum S. Thomæ Doct. Ang.*

Apud Sanderum in elencho codd. ms Belgii p. 288 laudatur *Solemnissimum opus predicabile pro quadragesima extractum ex dictis gloriosissimi doctoris B. Thomæ de Aquino ordinis Prædic. vet. charact. in 4.*

Post hanc priorem editionem Romanam prodierunt rursus sermones S. D. Romæ, Accolti, 1571, 8. Quibus additum opusculum 58 *De venerabili sacramento altaris*. Pr. *Venite, comedite &c.* sed jam supra a nobis B. Alberto Magno vindicatum.

Parisiis, Seb. Nivellii, 1578, 8.

Moguntiz, 1616, 8.

Enarrationes evangeliorum Dominicalium & quadragesimalium ex catena aurea excerptæ, quæ illæ videntur a S. Antonino laudatæ: prodierunt Parisiis, Claud. Chevallon, 1538, 8, pp. 389.

Venetis apud S. Anton. in Pluteolis ad parietes: *Expositiones evangeliorum S. Thomæ in 8 memb. fortè eadem ms.*

T. XVII. Opuscula.

1. *Contra errores Græcorum*. Pr. *Libellum ab eis*

T t ij

Sec. XIII. *cellentia vestra mihi exhibitum, sanctissime pater Urbane papa, diligenter perlegi &c.*

Recentent omnes. Tholomæus lib. 23 cap. 12 Tit. *Item tractatus contra errores Græcorum ad petitionem Urbani IV pape, qui sic incipit: Libellum, &c. ut in editis. Logotheta totidem fere verbis. Bernardus Guidonis: Tractatus ad Urbanum papam contra errores, &c. ut in editis. Trivetus. Item ad Urbanum papam contra errores Græcorum. Pignon: Item contra errores Græcorum. Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.*

CODD. MS.

Unus tantum mihi occurrit Paris. in Navarr. chart. in conc. Basileen. scriptus, ex quo tamen plura editi errata corrigerentur. In Catal. codd. ms Angliæ T. 1, P. 111 recensetur n. 1500 inter opuscula S. D. n. 23.

Recentiores quidam inter quos Alva Sol. Verit. Rad. 81 col. 859 in hoc opere reprehendunt, quod pleraque Patrum Græcorum auctoritates in eo citatæ, in illorum libris jam non legantur; sed facilis responsio, nempe S. Thomam harum se vadem non dare. Continebantur in libello sibi a summo pontifice exhibitio, in quo dicebantur e Latino Græce versæ, fidem penes collectorem relinquens Thomas, in id solum incumbit, ut ad rectum sensum, & ad fidei catholicæ defensionem convertat. Id constat ex prologo, ubi sic loquitur: *Consideravi autem quod ejus [libelli a papa sibi dati] fructus posset apud plurimos impediri propter quadam in auctoritatibus SS. Patrum contenta, quæ dubia esse videntur, & unde posset materiam ministrare errorum, & contentioni dare occasionem & calumnie. Et ideo ut remota omni ambiguitate ex auctoritatibus in prædicto libello contentis vera fidei fructus purissimos capiatur, proposui primo ea quæ dubia esse videntur in auctoritatibus prædictis exponere, & postmodum exponere quomodo ex eis veritas catholice fidei & doceatur & defendatur. Idem repetit cap. 32: His igitur expositis ostendendum est, quomodo ex auctoritatibus in prædicto libello contentis vera fides docetur &c. Et in fine opusculi: Hac sunt pater sanctissime, quæ ex auctoritatibus doctorum Græcorum secundum vestram iussionem excepi & exponenda, & ad confirmationem vera fidei inducenda &c. Auctoritates itaque ab alio collectæ fuerant & jussu pontificis Thomæ datæ, an recte an falso excerptæ, nil hujus ad sanctum, qui solum exposuit, & qui ad fidem tuendam deservire possent, ostendit. Hæc sola ejus opera, quam nemo culpat. Addo Thomam non semel arguere interpretem quod Græca non accurate semper Latine reddiderit. Vide cap. ult.*

2. *Compendium theologiæ ad Fratrem Reginaldum socium suum. Pr. Aeterni Patris. Liber 1 de fide: habet capp. 248. Liber 11 de spe capp. 10.*

Opusculum hoc omnes S. Thomæ asserunt. Tholomæus de Lucha lib. 23 cap. 12: *Item tractatus de fide & spe, qui sic incipit, Aeterni Patris. Guillelmus de Tocho; Scripsit librum, quem nominavit, Compendium theologiæ. Trivetus: Edidit & tractatus diversos puta de fide, spe, & caritate ad F. Reginaldum socium suum. Logotheta: Brevis compilatio theologiæ ad F. Reginaldum de Piperno. Bernardus Guidonis: Tractatus qui intitulatur compendium theologiæ ad F. Reginaldum, qui incipit, Aeterni Patris. Pignon: De fide, spe & caritate, quod vocatur compendium S. Thomæ. Valleoletanus: Item scripsit librum qui intitulatur, Compendium theologiæ ad F. Reginaldum, qui incipit, Aeterni Patris. Idem S. Antoninus, Compendium theologiæ quod incipit, Aeterni Patris est S. Thomæ: aliud verò quod incipit, Theologicæ veritatis D. Thomæ non est &c. Istud alterum sep-*

tem libris distinctum illud est, quod Henricus Kalteisen in Replica ad Ulricum Hufstam in Basileen. concilio §. *Restat nunc*, negavit esse S. Thomæ, & recte, cum citaretur locus lib. 6, compendium verò B. Thomæ duobus tantum libris cogatur. Id si attendisset Labbeus in Diss. Hist. ad hanc difficultatem componendam Palamone non opus esse clare vidisset. Revera locus ab Ulrico citatus totidem verbis legitur, *Veritatis Theologica* lib. 6 cap.

CODD. MS.

Cod. Sangenov. H. 8, memb. fol. mag. qui est collectio opusculorum S. doctoris 400 & amplius annorum deinceps laudanda, istud est primum. Titulus: *Brevis compilatio theologia edita a F. Thoma de Aquino ordinis Predicatorum.* Post illa verba lib. 2 cap. 9 initio: *Dupliciter autem restat aliquid desiderandum, uno modo quando id quod desideratur, propter aliquid queritur: unde oportet quod. Sic legitur in hoc cod. Dubitatur istud quod sequitur usque ad principium alterius libri, utrum sit Fratris Thomæ de Aquino ord. Præd. Et postea sequitur ut in editis: *Eo obento desiderium non quiescat, sed feratur in aliud, &c. ad finem ut in editis.**

Cod. Victor. 635 est 33. Titulus fol. 225: *Incipit theologia compendium editum a F. Thoma de Aquino ord. Præd. Pr. Aeterni Patris. Finis lib. 1 fol. 255: Et hæc de fide dicta sufficiant. Sic autem additur: Hic deberet poni tractatus de spe, qui ante positus est, qui non fuit completus a F. Thoma, quia præventus morte, & deinde deberet sequi tractatus de caritate, de quo nihil fecit F. Thomas morte præventus, & hæc tria proponuntur in principio hujus libri.*

Ille verò tractatus de spe qui hîc addendus erat, extat eodem cod. fol. 177. Titulus: *Incipit tractatus F. Thomæ de Aquino de spe. Pr. Quia secundum principis apostolorum &c. Finis fol. 182 col. 1. Difficilius fuit. Quibus subjicitur hæc nota: Hic finitur tractatus de spe, quantum fecit F. Thomas, & non complevit præventus morte, & deberet statim poni, postquam tractavit de fide in quodam tractatu qui sequitur & intitulatur, Compendium theologiæ, ab aliis intitulatur, De virtutibus theologicis, & sic non fecit nisi de fide & partim de spe, & deficit ex toto de caritate. Nihil fecit de hoc morte præventus.*

Cod. Sorbon. n. 3001 fol. med. memb. extat tantum primus liber de fide.

Venetis inter codd. ms cardinalis Bessarionis numerantur Opuscula S. Thomæ, fol. memb.

Alva Sol. Verit. prologo litem movet de hoc opusculo, quod Innocentio III vindicare satagit ex duorum codicum fide, Regio Paris. n. 4516, & Lovaniens. S. Martini, in quibus sequitur ad libellum hujus pontificis de *vilitate conditionis humane*. Sed infirmum argumentum: omnibus enim notum est aliàs notariis solemne fuisse libellos ejusmodi eodem codice scribere ac compingere: cæterum stylus S. Thomam auctorem arguit, nec Innocentio III ullatenus convenit. In cod. regio cum vidit Alva, ne quis in eo erraret, jam S. Thomæ ut veri auctoris nomen erat inscriptum.

3. *Declaratio quorundam articulorum contra Græcos, Armenos & Saracenos. Pr. Beatus Petrus Apostolus.*

Recentent omnes, Tholomæus: *Tractatus de rationibus fidei ad cantorem Antiochenum, qui sic incipit: B. Petrus. Logotheta: De rationibus fidei ad cantorem Antiochenum. Bernardus: Tractatus in quo continetur brevis declaratio quorundam articulorum fidei, quos impugnant Græci & Armeni & Saraceni ad cantorem Antiochenum, qui sic incipit:*

B. Petrus. Ludovicus a Valleoleti: Item librum de articulis fidei contra Græcos, Armenos & Saracenos ad cantorem Antioch. Incipit. B. Petrus. S. Antoninus totidem verbis quot Bernardus.

CODD. MS.

Cod. Sangenov. est 14, fol. 104, col. 1. Tit. *de rationibus fidei.*

Cod. Victor. 635 est 16. Tit. *Incipit tractatus F. Thomæ de rationibus fidei.*

4. *De duobus præceptis charitatis & decem legis præceptis. Pr. Tria sunt homini necessaria.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus quod lex amoris fuit necessaria homini, ut daretur a lege amoris, qui sic incipit: Tria sunt homini necessaria ad salutem: & nota quod iste libellus ab aliquibus vocatur liber de præceptis. Bernardus: Tractatus de præceptis quod lex amoris fuit homini necessaria; qui incipit: Tria sunt &c. Pignon: De decem præceptis. Valleoletanus: Item librum de præceptis & necessitate legis amoris: Incipit: Tria sunt &c. S. Antoninus ut Bernardus.*

Logotheta verò sic habet de isto opusculo: *Collectiones de decem præceptis F. Petrus de Adria, scilicet post Thomam dicentem collegit, ut ait superius. Trivetus sic habet: Item collationes de decem præceptis, quas collegit F. Petrus de Adria.*

CODD. MS.

Cod. Sangenov. est 29. Incipit sine titulo, *Tria sunt &c. ut in editis.*

Cod. Victor. 53, fol. med. membr. extat fol. 96. Tit. *De decem præceptis. Tria sunt, &c. ut in editis. Finis fol. 104 col. 1. Non concupisces, non desiderabis, &c. ut in editis.*

Florentiæ ad S. Marc. Arm. 1 cod. x anno mcccxxxix exarato ut ad calcem legitur fol. memb. extat cum seqq. 5, 6, 7, 8 & 22. Ibid. Arm. 1v cod. xxv memb. extat cum seqq. 5, 6, 11, 15, 27, 33, 34, 35.

5. *De articulis fidei & sacramentis Ecclesiæ. Pr. Postulat a me vestra dilectio.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de articulis fidei & Ecclesiæ sacramentis ad archiepiscopum Panormitanum, qui sic incipit: Postulavit a me vestra dilectio. Logotheta: De articulis fidei & sacramentis Ecclesiæ ad archiep. Panormitanensem. Bernardus tot quot Tholomæus vocibus. Trivetus: Fecit & tractatum de articulis fidei & de sacramentis Ecclesiæ ad arch. Panorm. Pignon: De articulis fidei. De Ecclesiæ sacramentis. Valleoletanus & S. Antoninus ut Tholomæus verbo tenus.*

CODD. MS.

In Sangenov. est 9. Titulus ut a Tholomæo refertur. Victor. 635 est 24 & incipit fol. 182. Titulus idem, finis fol. 187. Florentiæ ad S. Marc. præter supra relata extat etiam Arm. 111 cod. 39 memb.

6. *Devotissima expositio super Symbolum apostolorum. Pr. Credo in unum Deum.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de expositione Symboli, qui sic incipit, Credo in unum Deum. Bernardus: Tractatus continens expositionem Symboli, Credo in Deum, qui incipit: Primum quod est necessarium Christiano, &c. ut in editis. Pignon: Super Symbolum. Quid de isto opusculo sentiant Logotheta & Trivetus, vide art. seq.*

CODD. MS.

In Sangenov. est 32. Tit. *Expositio de Credo. Incipit: Credo in unum Deum.*

In Victor. 635 est 27. Tit. *Incipit expositio super Symbolum.*

7. *Expositio devotissima orationis Dominicæ, videlicet Pater noster. Pr. Inter alias orationes.*

Recentent, Bernardus: *Tractatus continens expositionem orationis Dominicæ Pater noster, qui incipit: Inter alias, &c. ut in editis. Pignon: Super*

Pater noster. Valleoletanus: Item scripsit expositionem, &c. ut Bernardus. Idem S. Antoninus. De isto opusculo & superiori sic censent Logotheta & Trivetus: Collectiones de Pater noster & Credo in Deum post eum legentem vel predicantem collegit F. Petrus de Adria. Sic Logotheta. Trivetus: Collationes de oratione Dominica & Symbolo collegit F. Petrus de Adria.

CODD. MS.

In Sangenov. est 31. Tit. *Expositio de Pater noster.*

In Victor. cod. 635 est 28 fol. 197. Tit. *Expositio orationis Dominicæ a F. Thomæ de Aquino. Pater noster, &c. eadem.*

Florentiæ in Medic. Pl. xxv cod. 3 memb. una cum sequenti.

8. *Devotissima expositio super salutatione angelica, scilicet Ave Maria. Pr. In salutatione ista.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus quod B. Virgo excedit angelos in plenitudine gratiæ, qui sic incipit, Ave gratia plena. Bernardus: Tractatus continens expositionem salutationis angelicæ, Ave gratia plena, qui incipit, In salutatione ista, &c. ut in editis. Pignon: Super Ave Maria. Valleoletanus: Item scripsit super salutationem angelicam scilicet, Ave Maria. Incipit: In ista salutatione &c. S. Antoninus ut Bernardus.*

CODD. MS.

In Sangenov. est 30. Tit. *Expositio de Ave Maria. Quod B. Virgo excedit plenitudine gratiæ, familiaritate divina & puritate angelos & archangelos quoad quid. Incipit: Ave Maria gratia plena Dominus tecum. Ista salutatio triplicem partem habet, unam partem fecit angelus, &c. ut in editis.*

In Victor. 635 est 3. Tit. *Expositio F. Thomæ de Aquino de Ave Maria. In utroque codice profus eadem qualis in Ed. Rom.*

De hoc & superiori 7 opusculo litem scribit Alva Sol. Verit. prologo & Rad. 81 col. 858, duosque objicit codices Lovaniensem S. Martini, & Regium Paris. aliàs 690, nunc 4516 in quibus Innocentio III ascribitur. Rectius dixisset in illis codd. post tractatum ejus pontificis de *vilitate conditionis humane natura* scripta hæc duo opuscula, sed non ideo ei asseri, cui stylus ipse abjicit, etiam si alia deessent. Legendus Ludovicus Jacob in Bibl. Pont. ubi quæcumque illi pontifici seu vere seu dubio tribuuntur opera, accuratus refert, nec similitum opusculorum meminit. Præterea in Reg. cod. cum vidit Alva, jam annotatum erat opuscula esse S. Thomæ, non Innocentii, ne quis in auctore erraret. Denique præter codd. laudatos, in pluribus Belgii bibliothecis inter opuscula S. Thomæ hæc duo numerantur, in Parcensi apud Sanderrum P. 11 p. 170. In Conferdunk ibid. p. 69: & ita se vidisse ac legisse fateretur Alva, qui & addit Aquincinam a se lustratam.

9. *Responsio ad F. Joannem Vercellensem generalem magistrum ordinis Predicatorum, de articulis centum & octo sumtis ex opere Petri de Tarentasia. Pr. Primum considerandum est.*

Ut dubium minori caractere editum est. Revera nullus veterum meminit. Præterea non videretur hoc opus prodiisse nisi post mortem Innocentii V duobus annis post S. Thomam defuncti: nam aliàs si ipso vivo hæc dubia mota fuissent, ipsemet certò solvisset. Itaque ex operibus sancti doctoris merito expungas.

CODD. MS.

Non est in Sangenov. sed extat in Victor. 635 ordine 19 fol. 150. Tit. *Explanatio dubiorum de dictis cuiusdam edita a F. Thoma de Aquino. Idem ac in editis principium &c. ad finem usque.*

10. *Responsio ad M. Joannem de Vercellis de ar-*

Sec. XIII. ticularum XLII. Pr. R. in C. P. F. Joanni magistro O. FF. P. F. Thomas &c.

Recentent, Tholomæus: *Responsiva quarundam questionum ad F. Joannem de Verzellis magistrum ordinis, qui sic incipit, R. in C. P. Bernardus: Tractatus responsionum ad XLIII articulos ad magistrum ordinis, qui incipit R. in C. P. Logotheta: Declaratio quadraginta trium questionum ad magistrum ordinis. Trivetus: Item declarationem XL questionum ad magistrum ordinis. Pignon: Item determinationes quinquaginta duarum questionum ad M. O. sed proculdubio erratum est notarii cod. Victor. & legendum XLII. Valleoletanus: Item librum XLIII questionum ad M. O. S. Antoninus ut Bernardus, excepto quod XLII tantum articulos numerat, sed forte typorum erratum.*

C O D D. M S.

In Genov. est 28. Tit. *Responsiones ad articulos XLVI.*

Finis: *Hæc sunt pater reverende, qua mihi respondenda occurrunt. . . . debitum quod proprii officii. . . . nullatenus requirebat.*

In Victor. 635 est 21 fol. 160. Tit. *Incipit alia epistola missa a F. Thoma de Aquino F. Joanni M. O. Prad. R. in C. P.*

11. *Responsio ad lectorem Venetum de articulis xxxvi. Pr. Lectis vestris litteris.*

Recentent, Tholomæus: *Item responsiva super xxxvi articulis ad lectorem Venetum, qui sic incipit, Lectis &c. Bernardus: Tractatus in quo continetur responsio ad xxxvi articulos ad lectorem Venetum, qui incipit, Lectis &c. Logotheta: Declaratio xxxvi questionum ad lectorem Venetum. Trivetus ut Logotheta. Pignon: Item determinationes xxxvi questionum. Valleoletanus: Item librum xxxvi questionum ad lectorem Venetum. S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 26. Tit. *Responsiones Roma F. Thoma ad quosdam dubios articulos. Idem ut in editis.*

In Victor. 635 est 20 fol. 157. Tit. *Incipit epistola: Litteris vestris perlectis inveni, &c. ut in editis.*

In Sorbon. cod. n. 483 sec. XIII extat primum hoc titulo: *Responsio quadam F. Thoma ad articulos sibi propositos xxxvi. Deest initium, cætera idem ut in editis.*

12. *Responsio ad lectorem Bisuntinum videlicet de sex articulis. Pr. Carissimo sibi in Christo F. Gerardo.*

Recentent, Tholomæus: *Item responsiva quarundam questionum ad F. Gerardum Bisuntinum, qui sic incipit: Karissimo. Bernardus: Tractatus in quo continetur responsio ad multos articulos ad F. Gerardum lectorem Bisuntinum, qui incipit, Karissimo. Logotheta: Declaratio sex questionum ad lectorem Bisuntinum. Trivetus ut Logotheta. Pignon: Item determinatio sex questionum ad Gerardum Bisuntinum. Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 20. Titulus: *Solutio quarundam questionum ad F. Gerardum Bisuntinum.*

In Victor. 635 est 2 fol. 67. Tit. *Incipit liber ad F. Girardum Bisuntinum de quibusdam articulis. Carissimo &c.*

13. *De differentia divini verbi & humani. Pr. Ad intellectum hujus nominis &c.*

Recentent, Bernardus: *Tractatus de verbo seu natura verbi, qui incipit: Ad intellectum hujus nominis, quod dicitur verbum. Valleoletanus: Item librum de verbo. Incipit, Ad intellectum &c. S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Victor. 634 est 9 fol. 127. Tit. *De verbo.*

In Sorbon. cod. n. 1190 fol. mag. memb. sec. XIII extat ad calcem. Pr. *Videndum est quid sit hoc quod dicitur verbum, cætera ut in editis ad finem usque. Additur: Explicit tractatus secundum Thomam de verbo.*

14. *De natura verbi intellectus. Pr. Quoniam circa naturam verbi.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de verbo quid sit, qui sic incipit, Quoniam circa naturam verbi. Bernardus: Tractatus de natura verbi intellectus, qui incipit, &c. ut in editis. Pignon de verbo. Valleoletanus: Item librum de natura verbi intellectus, incipit: Quoniam &c. ut alii. S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 36. Tit. *Incipit tractatus de verbo. Pr. Quoniam &c. ut supra.*

In Victor. 634 est 10 fol. 128. *De natura verbi*

In Sorbon. sup. art. laudato præcedit opusculum superius. Tit. *Incipit tractatus de verbo compositus a F. Thoma de Aquino O. FF. Prad. Quoniam circa naturam, &c. eadem ut in editis. Finis: Explicit tractatus de verbo compositus a F. Thoma de Aquino O. FF. P.*

15. *Tractatus insignis de substantiis separatis seu de angelorum natura ad F. Reginaldum solum suum carissimum. Pr. Quia sacris angelorum solemniss.*

Recentent, Tholomæus totidem vocibus. Guillelmus de Tocho: *De substantiis separatis. Bernardus: Tractatus de angelis seu de substantiis separatis ad F. Rainaldum. Logotheta: De substantiis separatis ad F. Rainaldum de Piperno. Trivetus: Item ad eundem (F. Reginaldum) de substantiis separatis. Pignon: De angelis. Valleoletanus: Item librum de substantiis separatis scilicet angelis ad F. Reginaldum. Incipit, Quia sacris. S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 11 Tit. *Liber de angelis vel de substantiis separatis ad F. Rainaldum. Quia sacris.*

In Victor. 635 est 6 fol. 84. Tit. *Incipit libellus de angelis sive substantiis separatis a F. Thoma de Aquino editus. Quia sacris.*

In Sorbon. bis codd. n. 3001 & 3002 fol. memb. sec. XIII. Idem in utroque titulus: *Incipit liber de angelis editus a F. Thoma de Aquino O. FF. P. Quia sacris.*

Florentiæ ad S. Marc. Arm. iv cod. 33 papyr. 16. *De unitate intellectus contra Averroistas. Pr. Sicut omnes homines.*

Recentent, Tholomæus. Tit. *Tractatus contra errores Averrois circa intellectum humanum, qui sic incipit, Sicut omnes homines. Guillelmus de Tocho de hoc opere pluribus agit legendus in actis SS. T. I martii vitæ S. Doctoris n. 19. Suspicio autem erratum esse cod. ms quo usi sunt eruditi editores, cum sic legunt: Quem errorem cum essent scholares Garlandie imitantes &c. Cum enim ibi agatur de philosophis Parisiensibus, videtur legendum, scholares Garlandie. Garlandia feodum est in urbe Parisiorum, in quo est vicus stramineus Gallice du founarre, celebris olim quod in eo solo philosophiæ professores omnes docerent. Hinc illorum proverbium, fuimus simul in Garlandia, vel hoc tritum est in Garlandia. Vide Hist. univers. Paris. T. III. Vide & postea ad 1286 F. Joannes a S. Benedicto. Quod obiter annotare placuit. Bernardus: *Tractatus contra errorem Averroistarum de unitate intellectus, qui incipit, Sicut omnes &c. Logotheta: De unitate intellectus contra Averroistas Parisienses. Trivetus idem. Pignon: Contra unitatem intellectus. Valleoletanus: Item librum**

contra Averroistas de unitate intellectus. S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genov. est 6. Tit. *Tractatus de intellectu contra errorem Averrois.*

Victor. 635 est 7 fol. 100. Tit. *Incipit liber de intellectu a F. Thoma de Aquino ord. Prad. editus.*

In Sorbon. bis cod. 3001 cit. ad calcem. Finis: *Explicit liber de intellectu pluralitate secundum F. Thomam de Aquino O. FF. Prad. Et cod. n. 752 fol. mag. memb. Tit. Incipit tractatus F. Thoma de Aquino refecans errores circa intellectum. Finis: Explicit de intellectu F. Thoma de Aquino contra dicta Averrois & sequentium ipsum.*

17. *Contra pestiferam doctrinam retrahentium homines a religionis ingressu. Pr. Christiana religionis.*

Recentent, Tholomæus: *Item contra retrahentes a religione, qui sic incipit, Christiana religionis. Guillelmus de Tocho, qui etiam pluribus agit de hoc & duobus sequentibus. Bernardus: Tractatus de perfectione Christiana religionis, qui incipit, Christiana religionis propositum. Logotheta: Contra doctrinam retrahentium a religione contra Geraldos. Trivetus: Item contra doctrinam Geroldinorum & retrahentium a religione. Pignon: Contra impugnantes religionem. Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 4. Tit. *Incipit liber contra doctrinam retrahentium a religione. Pr. &c. eadem quæ in editis.*

Victor. 635 est 8. Idem titulus. Item in Sorbon. cod. n. 483 fol. mag. memb. sec. XIII.

18. *De perfectione vite spiritualis. Pr. Quoniam quidam perfectionis ignari &c.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de perfectione vite spiritualis, qui sic incipit, Quoniam quidam. Bernardus totidem verbis. Guillelmus de Tocho idem. Logotheta & Trivetus addunt contra Magistrum Geraldum. Pignon, Valleoletanus & S. Antoninus ut Tholomæus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 3. Tit. *Incipit liber de perfectione spiritualis vite.*

In Victor. cod. 74 eleganti memb. sec. XIII vel seq. ineuntis.

In Sorbon. jam cit. 3002. Florentiæ ad S. Marc. Arm. 111 cod. 41 memb. Venale prostabat Paris. ante MCC & iterum anno MCCCLIII ex libro rectoris. Extat etiam in gymnasio dicto mag. Gervasii cod. fol. mag. memb. ubi & *Questiones disputatae de anima, de virtutibus, de Spiritu. creat. de malo, F. Thoma.*

19. *Contra impugnantes Dei cultum & religionem. Quod quidem religiosorum omnium, sed permaxime mendicantium propugnaculum est, turrisque validissima. Pr. Ecce inimici tui sonuerunt &c.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus contra impugnantes religionem, qui sic incipit, Ecce inimici. Bernardus addit, videlicet contra Guillelmum de Sanctoamore & sequaces ejus. Logotheta: Primo contra impugnantes Dei cultum & religionem contra magistros Parisienses tempore Alexandri papa IV. Guillelmus de Tocho supra art. 17 citatus. Trivetus: Item contra magistrum Willelmum de Sanctoamore & impugnantes religionem tempore Alexandri papa. Pignon: Item Contra Guillelmum de Sanctoamore. Valleoletanus: Item librum contra impugnantes religiosos. Incipit ut supra. S. Antoninus ut Bernardus.*

C O D D. M S.

In Genov. est 2. Tit. *Incipit liber contra im-*

pugnantes Dei cultum & religionem.

Victor. 634 est fol. 157 caractere accuratiori sec. XIV. Tit. *Incipit tractatus S. Thoma de Aquino contra Guillelmum de Sanctoamore & ejus sequaces statum religionis impugnantes.*

Colbert. 4396 fol. par. memb. Tit. *Incipit tractatus S. Thoma de Aquino ord. FF. Prad. doctoris eximii factus Parisius anno Dñi MCCCLVII contra quemdam libellum diffamatorum contra religiosos compositum per M. Guillelmum de Sanctoamore magistrum in theologia, & quosdam alios suos sequaces.*

De tribus his ultimis opusculis haud inutile est lectorem monere quo ordine quave occasione a S. doctore prodierint. Primus Guillelmus de Sanctoamore nostros & Minores impugnavit anno MCCCLIII, & e consortio sacre facultatis ejicere tentavit, in id que opus suum *De periculis novissimorum temporum* composuit & in vulgus edidit. Librum rex Ludovicus IX ad Alexandrum IV misit, ut de eo censuram ferret. Diutina fuit coram pontifice discutatio. S. Thomas tandem anno MCCCLVI Romam & Anagninam profectus singulis a Sanctamoranis objectis coram pontifice respondit, & eidem librum suum *contra impugnantes religionem* obtulit, qui proinde prior editus. Censura in librum Sanctamorani lata pontifex mense octobri ejusdem anni Minores & nostros in omnibus sacre facultatis juribus tuitus est, & Sanctamorano Sequano ad patriam remisso, Franciam ne ingrederetur prohibuit.

Conticuit Sanctamoranus toto pontificatu Alexandri IV & Urbani IV: sed interea librum *de periculis* laudatum innovavit, & sub novo titulo *felicitate collectio catholica & canonica scriptura ad defensionem ecclesiastica hierarchia contra pseudo-Predicadores &c.* Clementi IV misit anno MCCCLVI; pontifex autem eidem respondit epistola xv Kal. novemb. anno II, Christi MCCCLVI eo libro *sub nova facie ipsum veterem vultum retinere, & anim alias oras decurrere vult videri, antiquum adversus religiosos mendicantes odium ubique sapere.* At simul pontifex eundem novum librum Joanni de Verzellis magistro ordinis sexto dedit in manus, & hic Thomæ de Aquino, ut si quid novarum difficultatum inesset, eidem responderet. Thomas cum nil quod antea non solvisset, videret, contempsit, nec responsione nova dignum judicavit: nisi forte dicatur opusculum suum 19 *contra impugnantes &c.* iterum vulgasse. Revera in quodam codice gymnasii dicti *magistri Gervasii* fol. mag. memb. sec. XIV extat opus illud alterum Sanctamorani, *collectio &c.* & immediate sequitur; *Tractatus S. Thoma contra impugnantes &c. Ecce inimici*, ceu illi priori abunde respondens.

Apparet etiam pontificem eundem librum ministro Minorum S. Bonaventuræ misisse, certe quidam Minor adversus Sanctamoranum & sequaces librum ea tempestate edidit qui incipit: *Manus qua contra omnipotentem tenditur, facile dejicitur &c.* Continuo anonymus, quem vulgo censent Geraldum de Abbatisvilla Parisiensem magistrum, duplici libello reposuit. Primi titulus est: *Incipiunt errores qui continentur in libello a quodam Fratre Minore composito, & ab ipsis Fratribus ut dicitur approbato, qui incipit sic, Manus qua contra omnipotentem &c.* Errores illi visi ad eix numerantur, & ad latus confutantur. Tum subjicitur alter hoc titulo: *Incipit liber presens contra adversarium perfectionis Christiana maxime prelatorum, facultatumque ecclesiasticarum inimicum.* In hoc vero opere seu nostri seu Franciscani errores ad cxxxiii notarunt, qui ibidem sigillatim referuntur. Ad singulos respondit Geraldus & dicta defendit,

Sec. XIII. & aliud præterea opusculum edidit hoc titulo: *Incipit liber apologeticus auctoris & libri editi contra adversarium perfectionis Christianæ, &c.* ut supra. Pr. *Testor conscientiam meam & Deum puris animis inhabitantem, in libello quem scripsi contra adversarium perfectionis Christianæ, nolle me sicut frequenter professus sum in eodem, aliquibus personis detrachere, alicui ordini sive statui, sicut falso mihi imponitur derogare &c.* Omnia hic relata eodem ordine habentur Paris. in gymnasio dicto *Magistri Gervasii* cod. ms. fol. mag. memb. & ejus ætatis.

Tum autem Thomas de Aquino videtur in arenam descendisse, & tractatum suum de perfectione vite spiritualis scripsisse ac Geraldus opusculis opposuisse, quem propterea non ante sed post tractatum contra impugnantes Dei cultum & religionem cudere debuissent editores Romani, sicut etiam habetur in codd. ms. Incipit, *Quoniam* ut supra.

Reposuisti illico Geraldus tractatu quodam cui titulum indidit: *Incipit prologus de perfectione status clericorum.* Pr. *Cum in manus nostras quidam libellus qui intitular de perfectione vite spiritualis devenisset, a quodam Fratre Predicatore editus, & publico traditus exemplari, in quo Sacrosancta subvertitur ecclesiastica hierarchia, status periculose dejicitur sacerdotum minorum, ut de facili in contemptum veniant subditorum, visum est nobis contra hunc libellum scribere oportere &c.* Ad calcem tractatus indicem prodit errorum, quos animadvertisse se putat in opusculo sancti doctoris, quorum primus est quod cap. 5 dixerit, *ad perfectionem dilectionis qua omnia in Deum tanquam in finem actu vel habitu referuntur, omnes ex præcepto obligari.* Huic sententiæ tam certæ tam veræ tam solidæ opponit Geraldus, neq; peccata nec que moventur a concupiscentia aut sunt ex ignorantia, sine quibus præfens vita non ducitur, directe in Deum referri &c. Quo ex specimine judicet lector, an immerito opellam contemserit Thomas. Hic Geraldus tractatus extat codice citato Gervasiano post supra relata.

Non contigit Geraldus, sed novum opusculum scripsit, quod ultimum est codicis Gervasiani hoc titulo, *Magister G. de T. L. archidiaconus de T. L. Parisius regens in theologia, prædilecto & fideli amico suo magistro C. de T. L. optat salutem.* Tractat verò hanc quæstionem, *an homines exercenti sint diutius in observatione præceptorum, priusquam viam consiliorum in religionibus arripere permittantur:* & affirmativam præsertim de adolescentibus acriter defendit. Tum S. Thomas tractatum n. 17 relatum edidit *contra doctrinam retrahentium a religione contra Geraldos, qui ultimus etiam horum trium excudi debuerat, ut est in cod. Genoves. trium postremus:* & ipse S. doctor indicat hujus cap. 12 initio, ubi sic loquitur: *Et quamvis de hoc plura sint dicta in alio nostro libello, quem de perfectione (nempe 18 supra) conscripsimus, hic tamen aliqua iterare non pigeat.* His tribus tractatibus, quibus certe in eo genere nihil uspiam legitur aut limatius aut cumulatus, deferbuerunt omnia dissidia. Notandum a Bouleæo Hist. univ. Paris. T. III p. 680 S. ipsum Bonaventuram dici auctorem libri laudati sub nomine Minoris, quem impugnavit Geraldus, sed fallitur cum ejus libri hoc vult fuisse principium: *Tantum sibi præsumptionis quidam homines assumerunt se ipsos amantes &c.* Hæc enim verba sunt ipsum principium tractatus, quem Geraldus scripsit contra Franciscanum, cujus liber sic incipiebat, *Manus qua contra omnipotentem, &c.* ut supra relatum.

20. *De regimine principum ad regem Cypri.* Pr. *Cogitanti mihi quid offerrem, regia celsitudini dignum &c.* sicut de ambrosio tribuisti coluani

Quatuor libris distinctum opus exhibetur in Ed. Rom. sed duos priores opus constituere absolutum & perfectum constat ex fine secundi, qui talis est, *Hæc igitur de pertinentibus ad regimen cujuscumque domini, sed præcipue regalis in hoc libro in tantum sint dicta.* Quibus verbis fati indicat auctor de dominio nihil sibi superesse addendum. Itaque duo posteriores libri aliud opus constituunt, in quo auctor alius a S. Thoma rem a principio redaspicatur, & iterum inchoat agendo de origine domini, quod a Deo esse probat. Ipsum principium a versiculo sacre scripturæ desumptum in his duobus posterioribus alium agendi modum alterumque auctorem arguit, neque enim sic Thomas in duobus prioribus. Adde plura in tertio & quarto haberi, quæ vivo Thoma nondum evenerant, Vide postea ad 1321 *Bartholomæus seu Tholomæus de Lucha*, cui utrumque vindicamus. Quod ad duos priores spectat, Thomæ genuinum esse factum invicte demonstratur & ex auctorum æqualium aut supparium testimonio & ex codd. ms.

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de regimine principum, qui sic incipit, Cogitanti mihi quid offerrem, quem librum scribit ad regem Cypri.* Logotheta, *De regno ad regem Cypri.* Bernardus ut Tholomæus. Trivetus ut Logotheta. Idem Pignon. Valleoletanus & S. Antoninus ut Tholomæus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 19 fol. 160. Tit. *Incipit tractatus F. Thomæ de rege & de regno ad regem Cypri.* Pr. *Cogitanti, &c.* eadem ut in editis ad medium capitis 4 libri secundi. Finis in his verbis: *Optimum est autem in conversatione humana modicum delectationis quasi pro condimento habere, ut animi hominum recreentur.*

Victorinus 635 paulo ulterius procedit nempe ad illa verba cap. 5 lib. 2 ac diffusius documentum eidem tradidit hinc. Cætera desunt.

Paulus Frigerius oratorii Romani sodalis in vita S. Thomæ Italice scripta & edita Romæ 1668 in 4, lib. 1 cap. 10 p. 58 testatur communicatum sibi ab Alexandro VII papa codicem ms antiquum hujus opusculi Italice versi, ubi ad illa verba cap. 4 lib. 2 relata, *ut animi hominum recreentur*, hæc ad marginem nota legitur: *Qui finisce secundo il B. Tomaso.* Tum sequi cætera ad finem libri 4, ut in editis & ad calcem sic legi *Qui comple il quarto libro del rè e del regno cominciato dal venerabile dottore S. Tomaso d' Aquino, poscia compiuto da Frà Tolomeo da Lucca del medesimo ordine, che fù Vescovo di Torcello.*

In Colbert. codex 1301 fol. med. memb. elegantia caractere Gothico quidem sed ita nitido scriptus, ut typis expressi non sint accuratior, qui & aliàs fuit Jac. Aug. Thuani idem opus exhibet Italice versum. Sic habet titulus: *Qui comincia il prologo di frate Tomaso d' Aquino maestro sovano dell' ordine de i frati Predicatori sopra el libro dello regimento derream. Ame che penso come i offera a la real grandezza dengna cosa & a la mia professione convenevole, & a l'oficio, questo venne a la mente specialissimamente a offerrire, che al rè libro del regno scriveffe &c.* Finis verò idem qui in Genoves. laudato & Romano Frigerii: *ma bisogno è nella conversatione humana pocho de diletto, quasi per condimento d' avere, a ciò che li animi de li omeni si ricevano recreatione oio e riposo.* Nec plura. Foliola 17 complectitur. Hic codex primitus erat egregii militis D. Nicolai marchionis Palavicini, ut legitur in fine.

Ex his colligo nec ipsum secundum librum a Thoma finitum, sed ex ejus schedis forsan a Tholomæo de Lucha completum, cui alios duos tertium

rium & quartum addiderit. Favet codex Florentinus Mediceus Plut. LXXVI n. 19 charta in 4 cujus hic titulus, *Liber de rege & regno, inceptus a ven. doctore S. Thoma de Aquino ord. Præd. postea completus a F. Prologo de Lucha ejusdem ordinis, qui tandem fuit episcopus Torcellanus.* Sequuntur libri quatuor. Itaque duos priores libros ad verba relata capitis 4 tantum confecerit Thomas, cætera addiderit Tholomæus. Codices alii ms quatuor libros sine ulla distinctione exhibent.

Victor. 55. Navarricus fol. mag. Turonensis ecclesiæ cathedralis, Florentinus ad S. Marc. Arm III n. 123: memb. omnes.

Quis ille rex Cypri cui opusculum hoc nuncupavit Thomas, quæri solet: censetque noster Stephanus de Lusignano Genealogiæ regum Cypri Gallicæ scriptæ fol. 17 b. esse Hugonem III e stirpe Lusiniana, principem primo Antiochiæ, & circa MCCXLVII Cypri regem, ac tandem post mortem Conradini Neapoli capite plexi, circa MCCXXXII Hierosolymorum regem: Id verò mihi non probatur, tum quod vix regnum Cyprium capessiverat, cum ambivit Hierosolymitanum, quod tamen ceu sibi debitum contendebat Maria princeps Antiochena, quæ tandem jus suum Carolo Andegavenfi Siciliæ utriusque regi cessit: non est autem verisimile S. Thomam Carolo intimum, ejus competitori librum nuncupasse. Adde Hugonem III ætatis jam provectæ fuisse, cum regnum Cyprium inivit, cujusmodi principibus præcepta ægre dantur. Itaque Hugoni II crediderim potius inscriptum opusculum: hic enim adolescens erat anno MCCXLVI quatuordecim circiter annorum: in gratiam autem ejus ætatis regum solent hujus rationis opera componi. Cum autem illo eodem anno vel sequenti MCCXLVII mortuus sit regni x, hæc fortè causa fuit cur Thomas opus inceptum non compleverit.

Alva Sol. verit. prologo sic habet: *Magister ordinis Predicatorum Seraphinus Caballi anno MDLXXI electus, quemdam doctorem eruditum Ambrosium Barbavaria dictum, Mediolanensem, quid de opusculis S. doctori attributis sentiret, consulit. Hic autem libello respondit, qui ms etiamnum servatur in Bibl. Ambr. Mediolan. vol. 6, & cui titulus: Censura opusculorum quæ sub D. Thomæ Aquinatis titulo hætenus prodire &c.* Sic autem ille de hoc opusculo censuit: *Ab auctore inferioris classis compositum esse pleraque fidem faciunt. Quæ reprehendat non addit Alva, finem tantum censuræ profert: Talia verò meditata D. Thomam ego nusquam crediderim, licet fuerit potestatis pontificia assertor gravissimus. Quæ me movent ut credam in libros tertium & quartum censuram cadere, hi autem certissime non sunt S. doctoris.*

Prodierunt speciatim Venetiis 1568 & Lugduni Batavorum, Joann. Maire, 1630 in 32.

21. *De regimine Judæorum ad ducissam Brabantia.* Pr. *Excellentia vestra recepi literas.*

Recentent, Tholomæus: *Item determinatio quorundam casuum ad comitissam Flandriæ, qui sic incipit: Excellentia vestra literas recepi.* Bernardus: *Tractatus de regimine Judæorum ad ducissam Brabantia, qui incipit, ut in editis.* Logotheta ut Bernardus. Pignon: *Item determinationes quarundam questionum ad ducissam Brabantia.* Incipit ut supra. Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 27 Tit. *Solutio quarundam questionum ad comitissam Flandria.* Idem ac in editis.

Victor. 635 est 32 fol. 222. Tit. *Incipit epistola Tom. I.*

F. Thoma de Aquino ad ducissam Brabantia de Sec. XIII. Judæis. Extat etiam cod. 654.

Prodiit seorsim in incunabilis typographiæ in 8. absque anno loco & nomine typothetæ, cum tractatu de periculis emergentibus circa sacramentum eucharistiæ & de remediis ex S. Thomæ Summâ excerpto a Bernardo citato. Extat hæc editio in Sorbon. & laudatur in August. p. 96. Reiferi.

Margareta a morte fororis suæ Joanne antiochitæ mcccxliv defunctæ ejus hæres, Flandriæ comitatum rexit ad mcccxxxix circiter.

22. *De forma absolutionis ad magistrum ordinis.* Pr. *Perlecto libello a vobis exhibitio.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de absolutione & modo ad magistrum ordinis præfatum [Joannem de Vercellis,] qui sic incipit, ut in editis.* Bernardus: *Tractatus de forma absolutionis sacramentalis ad magistrum ordinis, &c.* eadem. Logotheta de forma penitentia absolutionis, &c. ut Bernardus. Trivetus, Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus. Pignon de forma absolutionis.

C O D D. M S.

In Genoves. est 15. Tit. *Incipit tractatus de forma absolutionis penitentia sacramentalis editus a F. Thoma de Aquino.* Cætera idem.

Victor. 635 est bis: primo 3 fol. 67, iterum 14 fol. 134. Tit. *De forma absolutionis.*

In Sorbon. bis, primo cod. n. 483 & altero n. 490 inter plura alia.

23. *Expositio prima decretalis ad archidiaconum Cudestinum.* Sic errato typorum, legendum enim, *Tridentinum.* Pr. *Salvator noster discipulos ad prædicandum mittens.*

Recentent, Tholomæus: *Item tractatus de expositione prima decretalis, qui sic incipit, Salvator noster, ad archidiaconum Tridentinum.* Bernardus: *Tractatus continens expositionem prima decretalis de summa Trinitate, Firmiter credimus: qui incipit, Salvator noster.* Logotheta: *Expositio circa primam decretalem de fide catholica & summa Trinitate; & secundam, Damnamus ad archidiaconum Tudertinensem.* Hic iterum erratum & legendum *Tridentinensem.* Trivetus: *Exposuit & primam decretalem de fide catholica, & secundam, Damnamus, ad instantiam archidiaconi Tridentini.* Pignoni *super primam decretalem.* Valleoletanus: *Item scripsit primam decretalem de summa Trinitate.* Incipit: *Salvator noster.* S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 7. Tit. *Incipit expositio F. Thomæ de Aquino super primam decretalem, de fide catholica & sancta Trinitate, & super secundam Damnamus, ad archidiaconum Tridentinum.*

Victor. 635 est 30 fol. 215. Titulus idem.

24. *Expositio super secundam decretalem ad eundem.* Pr. *Damnamus.*

Recentent, Bernardus: *Tractatus continens expositionem secunda decretalis, Damnamus & reprobamus, qui incipit: Exposita forma catholica fidei.* Logotheta & Trivetus jam supra. Valleoletanus: *Item scripsit super secundam decretalem, Damnamus.* S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 8. Tit. *Expositio secunda decretalis ad eundem.* Damnamus.

Victor. 635 est 31. Titulus idem.

Alva citatus censuram Barbavarii sic refert: *Opusculum 23 quo decretalis Innocentii exponitur, in dubium aliqui revocant. Sed quid ipse censet, non subjicit. Nos autem post scripturam æqualium & supparium testimonia, ac etiam codd. ms ejus ætatis fidem certo S. doctori asserimus.*

25. *De fortibus ad Dominum Jacobum de Burgo.* Pr. *Postulavit a me.*

Recensent, Tholomæus : *Tractatus de sortibus*, utrum liceat eis uti ad D. Jacobum de Burgo, qui sic incipit, *Postulavit &c.* Idem Bernardus. Logotheta : *De sortibus ad D. Jacobum de Tolongo.* Trivetus : *Item de sortibus ad D. Jacobum de Bonoso.* Pignon de *sortibus.* Valleoletanus : *Item librum de sortibus, ubi scilicet illis sit utendum ad D. Jacobum de Burgo.* S. Antoninus ut Bernardus & Tholomæus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 5. Tit. *Incipit liber de sortibus ad D. Jacobum de Borego.* Cætera idem.

Victor. 13 fol. memb. ad fol. 133. *Tractatus F. Thoma de Aquino de sortibus.* Pr. *Circa sortes.*

Tolongo, Bonoso, Borego, videntur errata notariorum.

26. *De judiciis astrorum ad F. Reginaldum ord. Prad. socium suum carissimum.* Pr. *Quia pestifi ut tibi scriberem.*

Recensent, Tholomæus : *Tractatus utrum liceat uti iudicio astrorum ad F. Raynaldum, qui sic incipit &c.* ut in editis. Logotheta : *Item in quibus potest homo licite uti iudicio astrorum ad eundem.* Bernardus : *Tractatus de judiciis astrorum : utrum liceat eis uti ad F. Raynaldum, qui incipit &c.* ut in editis. Trivetus : *Item in quibus licite potest homo uti astrorum judiciis.* Pignon : *De judiciis astrorum.* Valleoletanus : *Item librum de judiciis astrorum ad F. Raynaldum, &c.* ut in editis. S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 22. Tit. *Tractatus F. Thoma de judiciis astrorum.*

Victor. 635 est 17. *Incipit tractatus ab eo de judiciis astrorum.*

Sorbon. cod. n. 747 fol. mag. memb. sec. XIV : est ad calcem.

Augustin. ad pontem novum cod. 219 fol. memb. Dicunt seorsim typis prodidisse Colonia, 1580.

27. *De aternitate mundi contra murrurantes. Pr. Supposito secundum fidem catholicam.*

Recensent, Tholomæus : *Tractatus de aternitate mundi, utrum esse potuerit, qui sic incipit, &c.* ut in editis. Bernardus : *Tractatus de aternitate mundi, utrum possit esse ab aeterno, qui incipit, &c.* idem. Logotheta, & Trivetus ut in editis. Pignon de *aternitate mundi.* Valleoletanus : *Item librum de origine & perpetuitate mundi.* Incipit ut supra. S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 13. Tit. *Tractatus quid sit possibile de aternitate mundi.* Cætera eadem. Rursus eodem codice ad calcem.

Victor. 635 est 12. Tit. *Tractatus de aternitate mundi. Utrum Deus mundum faceret ab aeterno.* Iterum cod. 50 fol. med. chart. circa MCCC scripto ad fol. 321.

Sorbon. ter cod. n. 490 fol. par. memb. sec. XIII inter alia. Item cod. n. 948 fol. mag. memb. sec. XIII. Denique cod. 3002 fol. mag. memb. ejusdem ætatis.

28. *De fato. P. Quaritur de fato an sit & quid sit.*

Recensent, Tholomæus : *Item tractatus de fato an sit, qui sic incipit, ut in editis.* Bernardus idem. Pignon de *fato.* Valleoletanus : *Item librum de fato.* Incipit, ut in editis. S. Antoninus ut Tholomæus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 34. Titulus. *Incipit tractatus de fato secundum Albertum: cætera eadem.* Ad calcem: *Explicit de fato secundum Albertum.*

Victor. 32 fol. med. chart. sec. XV : ad fol. 325 extat idem, & ad calcem sic legitur : *Explicit de fato secundum Thomam sanctum de Aquino.* Sed

fatendum esse inter alia plura aut eidem falso ascripta aut saltem dubia. In altero cod. Victor. 50 fol. mag. chart. sec. XV. Tit. *F. Alberti de ordine Prædic. Tractatus de fato.* Idem est totidem verbis.

Alva citatus censuram Barbavarii sic refert : *In horum dubiorum classem Fatum reponimus, &c. neque stylum neque ordinem Aquinatis retinet.* Esto peritorum arbitrium.

29. *De principio individuacionis.* Pr. *Quoniam dua sunt in homine potentia.*

Recensent, Tholomeus : *Item tractatus de principio individuacionis, qui sic incipit, ut in editis.* Bernardus, Pignon, Valleoletanus & S. Antoninus omnes ut Tholomæus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 37. Tit. *Incipit tractatus de principio individuacionis: cætera eadem.*

Victor. 634 est 3 ad fol. 110.

Barbavarius teste Alva cit. sic censebat : *Cæteranus testatur esse imperfectum, & in Bibl. Vatic. locupletius a se visum sub titulo de potentiis cognoscitivis : probat postea quod sub uno seu altero titulo minime congruat maiestati D. Thoma.* Sed cum momenta censuræ non afferat Alva, esto rursus peritorum arbitrium.

30. *De ente & essentia ex suo ordine abstractum editum est post commentarios in XII libros metaphysicorum, ubi videtis.*

31. *De principiis natura ad Fratrem Silvestrum.* Pr. *Quoniam quoddam potest esse licet non sit.*

Recensent, Tholomæus lib. 23 cap. 12. Titulus idem qui in editis : Idem antea lib. 22 cap. 21 hunc libellum tertium fuisse dixerat ex his quos Thomas ante magistrum edidit. Bernardus, Logotheta, Trivetus, Pignon & Valleoletanus ut in editis.

C O D D. M S.

In Genoves. est 12. Titulus idem qui in editis: Victor. 635 est 9 ad fol. 126. *Incipit liber de principiis rerum.* Cætera eadem.

Sorbon. fol. mag. memb. *Tractatus Thoma de principiis natura : inter alia plura ejusdem ætatis.* Florentiæ ad S. Marc. Arm. IV n. 14.

Prodiit typis seorsim Lypsiæ 1498.

32. *De natura materia & dimensionibus interminatis.* Pr. *Postquam de principiis sermo habitus est.* Minori caractere ut dubium exhibetur.

Recensent tamen, Tholomæus : *Item tractatus de natura materia qui sic incipit &c.* ut in editis. Bernardus & Valleoletanus ut Tholomæus. Pignon de *materia prima : de dimensionibus interminatis.*

C O D D. M S.

In Genoves. est 40. Tit. *De natura materia.* Victor. 634 est 4 fol. III *De materia, & 5 fol. 115 de dimensionibus.*

Barbavarius referente Alva citato sic de isto & seqq. ad 40 de modalibus censuram tulit : *Aquinatis ingenium prorsus redolent, nam qua ratione de 32 quod inscribitur de natura materia & dimensionibus interminatis aliqui dubitent, prorsus ignorare me fateor &c.* Nec ego qua ratione editoribus Romanis alio caractere excudere visum fuerit, quod Labbeo dubitandi solum fuit motivum.

33. *De missione elementorum ad magistrum Philippum.* Pr. *Dubium apud multos esse solet.*

Recensent, Tholomæus : *Item tractatus de elementis in misto quomodo sint, qui sic incipit, &c.* ut in editis. Logotheta ut in editis, addit *Philippum de Castrocelsi.* Bernardus : *Tractatus de missione elementorum, qualiter sunt in misto ad M. Philippum, &c.* eadem. Trivetus item de *missione elementorum.* Pignon de *elementis in misto.* Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 23. Tit. *Tractatus de missione elementorum.*

Victor. 635 est 10. Tit. *Incipit tractatus F. Thoma de Aquino, &c.* eadem.

Augustin. ad pontem novum cod. jam cit. 219.

34. *De occultis operibus natura ad quemdam militem.* Pr. *Quoniam in quibusdam naturalibus.*

Recensent, Tholomæus : *Tractatus quidam de actionibus & operationibus occultis natura, quem scripsit ad quemdam militem Ultramontanum qui sic incipit ut in editis.* Logotheta : *De operationibus occultis ad quemdam militem Ultramontanum.* Bernardus : *Tractatus de moribus naturalibus corporis seu de actionibus, &c.* ut Tholomæus. Pignon : *De operibus occultis natura.* Valleoletanus ut Tholomæus. S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 21. Tit. *Tractatus F. Thoma de occultis operationibus natura.* Cætera ut in editis.

Augustin. mox cit. eodem cod.

35. *De motu cordis ad magistrum Philippum.* Pr. *Quia omne quod movetur, necesse est habere motorem.*

Recensent, Tholomæus : *Item tractatus de motu cordis, qui sic incipit, ut in editis.* Logotheta : *De motu ordinis, sed erratum notarii.* Leg. *cordis.* Bernardus ut Tholomæus. Trivetus : *Item de motu cordis ad M. Philippum de Castrocelsi.* Pignon : *De motu cordis.* Valleoletanus ut Trivetus. S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genov. est 24. Tit. *Tractatus F. Thoma de motu cordis.*

Victor. 635 est 11 ad fol. 130 idem Tit.

Sorbon. cod. fol. mag. memb. sup. n. 31 laudato. Idem.

Florentiæ Medic. Pl. LXXXIV cod. 12 memb. in 4.

36. *De instantibus.* Pr. *Quoniam omnem durationem.*

Recensent, Tholomæus ut in editis. Bernardus : *Tractatus de natura instantis seu de instantibus &c.* ut supra. Pignon & Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 35. Idem titulus &c.

Victor. 634 est 7 ad fol. 119. *De instanti.*

37 *De quatuor oppositis.* Pr. *Quoniam quatuor sunt.*

Recensent, Bernardus : *Tractatus de quatuor oppositis, qui incipit : Quia quatuor sunt &c.* Valleoletanus & S. Antoninus idem.

C O D D. M S.

In Victor. 634 est 11 ad fol. 131. *De oppositionibus sive de quatuor oppositis.*

38. *De demonstratione.* Pr. *Ad habendum cognitionem &c.* Ut dubium minori caractere exhibetur. Recensent Bernardus & Valleoletanus ut in editis.

Barbavarius referente Alva ceu genuinum habebat.

30. *De fallaciis ad quosdam nobiles artistas.* Pr. *Quia logica est rationalis scientia.*

Recensent, Tholomæus : *Item tradidit quibusdam nobilibus artistis logicalia que scripsit, Modales & Fallacias; introductoria ad logicam.* Bernardus ut in editis : idem Valleoletanus & S. Antoninus. Pignon : *Fallacias minores.*

C O D D. M S.

In Genoves. est 41. Tit. *Fallaciæ.* Ad calcem : *explicunt fallacia F. Thoma.*

Venetis ad SS. Jo. & Pau. P. Alt. Pl. 3 fol. memb.

40. *De propositionibus modalibus.* Pr. *Quia propositio modalis.*

Recensent, Tholomæus art. sup. Bernardus, Valleoletanus & S. Antoninus ut in editis.

In Victor. 634 est 14 ad fol. 154. Tit. *De modalibus.*

Sequitur absque numero in Ed. Rom. *De eruditione principum tractatus, qui in Bibl. Vatic. repertus nunc primum in lucem editus est.* Pr. *Cum pars illustris &c.* Et infra : *Propterea ego in ordine Fratrum Predicatorum minimus, a quodam principe rogatus.* Ad calcem cod. MS sic legebant Editores Romani : *Ego Jacobus de Castello de Organiano Urgellensis diœcesis scripsi hunc librum Tolosa ad opus mei currente anno ab incarn. D. MCCCIII.* Opus ut ait Bellarminus utilissimum, sed addo ego quod nullus veterum S. Thomæ ascriptit, quod tamen cum sit gravissimum & absolutum, non omisissent, si ejus lucubratio fuisset. Vide supra ad 1250. *Guillelmus Peraldus : hic enim verus auctor.*

41. *De natura accidentis.* Pr. *Quoniam omnis cognitio humana.*

42. *De natura generis.* Pr. *Quoniam omnis creatura.*

Utrumque ut dubium minori caractere exhibetur. Recensent utrumque Tholomæus totidem verbis ut in editis. Pignon etiam meminit : *De genere & accidente.* Omittunt Bernardus, Valleoletanus & S. Antoninus.

C O D D. M S.

In Victor. 634 extat utrumque *De genere.* fol. 95. *De novem generibus accidentium.* fol. 108.

Barbavarius referente Alva sic censebat de *natura accidentis.* *Absit longe a puritate doctrina peripatetica; & consequenter ab indole Aquinatis.* De altero nihil habet.

43. *De potentiis anima.* Pr. *Ut adjuvatorium.*

44. *De tempore.* Pr. *Sicut vult philosophus 2 metaph.*

45. *De pluralitate formarum.* Pr. *Quoniam sanctum est.*

Ut dubia minori caractere cusa : revera non meminerunt Tholomæus, Bernardus, Logotheta, Trivetus, Valleoletanus, nec S. Antoninus. Pignon solus laudat *De unitate forma.*

C O D D. M S.

In Victor. 32 ad fol. 320. *Incipit de sensu communi S. Thoma.* Pr. *Quaritur de sensu communi.* Et postea immediate sequitur : *De quinque potentiis anima tractatus.* Finis fol. 325 in hæc verba : *De interioribus viribus sensitivis. Explicunt dicta S. Thoma de Aquino sensu communi, & de quinque potentiis anima.* Codex est circa 1400 scriptus; sed opus ab edito 43 omnino diversum.

In Sorbon. cod. fol. mag. memb. sec. XIII supra n. 31 jam laudato extat ordine x *Liber Thoma de sensu communi, & de sensibus quinque interioribus compositionis natura.* Idem principium & finis ut in Victor.

Florentiæ ad S. Marc. Arm. III cod. 107 fol. memb. idem extat inter plura alia.

In Victor. 634 est 6. *De forma in homine, inter alia S. Thomæ opuscula.*

Florentiæ ad S. Marc. Arm. IV cod. x sec. xv medii : *S. Thoma de Aquino de Formis.*

46. *De dimensionibus interminatis.* Idem est cum 32 supra recensito, quod Petrus de Bergamo, & antea Pignon in duo diviserunt.

47. *De natura Syllogismorum.* Pr. *Quoniam scire est causam rei cognoscere.*

Ut dubium minori caractere cufum, nullus veterum S. Thomæ tribuit. Extat in Victor. cod. 32 cit. fol. 343 b. absque auctoris nomine, sed cum aliis S. Thomæ.

48. De totius logica Aristotelis Summa. Pr. Omnes homines natura scire desiderant.

Ut dubium etiam minori caractere cufum : nullus veterum inter opera S. Thomæ numerat. Florentiæ ad S. Marc. Arm. iv cod. 14 fec. xv. Logica eximia doctoris S. Thomæ de Aquino &c. videtur idem opus, sed falso ei ascriptum. Prodiit typis seorsim Venetiis, Simon Bevilacqua 1496.

Barbavarius teste Alva sic censebat : Licet sit viri undequaque eruditi, habet tamen aliqua, propter quæ Thomæ in controversiam merito illud revocent.

49. De sensu respectu singularium, & intellectu respectu universalium. Pr. Circa considerationem sensus.

50. De inventionem medii. Pr. Quoniam principium syllogizandi.

51. De natura luminis. Pr. Considerandum est.

52. De natura loci. Pr. Ad sciendum naturam loci.

53. De intellectu & intelligibili. Pr. Sciendum quod de ratione ejus.

54. De quo est & quod est. Pr. In quibus est compositio.

Ut dubia minori caractere cusa. Horum nullus veterum meminit, Pignon solus recenset 54 De eo quod est, & quod est.

In Victor. 634 est 53. De intellectu & intelligibili ordine 12. ad fol. 134.

Victor. 32 est 52. De natura loci ad fol. 329. Ad finem legitur : Explicit de natura loci B. Thomæ de Aquino.

55. De universalibus tractatus I. Pr. Circa universalium multiplex.

56. De universalibus tractatus II. Pr. Quoniam dicit Aristoteles.

Nullus veterum meminit, ideoque minori caractere edita.

In Victor. cod. 32 cit. ad fol. 332 extat de natura universalis : & ad calcem : Explicit secundum S. Thomam de Aquino. Aliud est ab editis.

Barbavarius teste semper Alva sic de his censebat : Qui 55 D. Thomæ attribuendum voluerit, ipsum oneravit quam honoravit. In posteriori opusculo de universalibus plura adhuc sunt, quæ non obscure indicant auctorem alium quam Aquinatem.

Præter hæc spuria duo sunt editoribus Romanis incognita, & in Victor. servata, primum cod. 32 ad fol. 338 : Tractatus de Suppositionibus. Pr. Circa suppositiones tria sunt videnda. Ad finem : Explicit suppositiones secundum S. Thomam de Aquino.

Alterum cod. 634 ordine 8 ad fol. 125. De unitate & uno. Sed ambobus supposititia censeas, cum inveniuntur meminerint antiqui.

57. Officium de festo corporis Christi ad mandatum Urbani pape IV dictum festum instituentis.

Recensent omnes antiqui. F. Joannes de Columna pluribus annis ante S. Thomam ordini ascriptus, & ipse diutius superstes, qui & archiepiscopus Messanenensis anno mcllv promotus est, ac de quo postea ad 1290 in opere quod scripsit de viris illustribus Ethnicis & Christianis, ubi de Thomæ de Aquino hæc habet inter alia : Composuit autem & hic felix & sanctus doctor officium de corpore Christi, quo devotissime in Ecclesia Dei non dicitur nec cantatur. Sic legitur in ipso codice ms Venetiis ad SS. Jo. & Paul. servato eximius S. T. magister Parisiensis Jacobus Hyacinthus Serry gymnastii Patavini primarius theologus professor & reipub. Venetæ theologus, Hyacintho Ravacher anno 1717 sacre facultatis syndico eodemque anno defuncto, tum verum legato Gallo Venetis agente exscriptum dedit in manus, a quo in amantissimis suis litteris accepit hæc testimonium fidei equalis est sane peremptorium.

Tholomæus lib. 22 cap. 24 sic habet : Scripsit etiam tempore dicti pontificis (Urbani IV) &c. Officium etiam de corpore Christi ex mandato Urbani, quod est secundum quod fecit ad petitionem Urbani. Hoc autem fecit complete & quantum ad lectiones, & quantum ad totum officium tam diurnum quam nocturnum, quam etiam ad missam, & quicquid illa die cantatur. In qua historia, si attendimus ad verba scribentis, quasi omnes figure veteris testamenti in hoc officio videntur contineri, luculento & proprio stylo adaptata ad Eucharistiæ sacramentum. Notanda in hoc testimonio sequentia.

1. quantum ad lectiones. Nimirum tres primi & tres secundi nocturni, quæ tum dicebantur de sermone : Immensa divina largitatis, nam tres tertii nocturni erant ex homilia S. Augustini super evang. Caro mea vere.

2. In qua historia. Novem responforia matutinarum post lectiones videtur indicare, quia communiter in rubricis hæc dicuntur historia.

Denique quantum ad totum officium &c. ubi nihil excipit a S. Thomæ vel non compositum ut hymnos, vel non ordinatum, ut quæ a sacra scriptura excepta.

Guillelmus de Tocho : Scripsit officium de corpore Christi de mandato pape Urbani, in quo omnes quæ de hoc sunt sacramento veteres figuras & veritates quæ de nova sunt gratia, compilavit.

Bernardus : Item mandante sibi D. Urbano papa dictavit & ordinavit totum officium ecclesiasticum de corpore Christi tam diurnum quam nocturnum, quam etiam missæ.

S. Antoninus P. III Tit. xviii cap. x §. 2 : Mandante quoque eodem Urbano composuit totum officium tam diurnum quam nocturnum festi corporis Christi, ac etiam missæ.

Valleoletanus : Item ad mandatum D. Urbani pape dictavit & ordinavit totum officium ecclesiasticum de festo & octavis corporis Christi.

Quidam fabulantur S. Bonaventuræ idem officium componendum ut & S. Thomæ ab Urbano propositum fuisse, & utrumque suum obtulisse, pontificem verò a Thomæ confectum prætulisse, quod in gloriam S. doctoris cederet : sed hanc narrationem ullo documento nixam non invenio, imo si verum esset non tacuisset Tholomæus, qui ubi de catena in quatuor evangelia, duo utriusque æquo oblata fuisse exponenda narrat, a qua tamen opera ut supra relatum Bonaventura se excusavit.

Waddinghus ex fide F. Joannis Rioche Armotici Franciscani anno mdlxxvi florentis & scribentis, profam Lauda Sion Thomæ eripere & Bonaventuræ asserere conatur, & F. Jeremiam Buchium item Franciscanum in libro Conformitatum S. Francisci, ejusdem cum Riocho ætatis alterum testem adducit. Sic in Thomam involare illis lubet, sed procul abeat huiusmodi plagarii. Quo titulo Bonaventuræ affingunt? non alio certe, quam quo Summam suam Thomæ auferunt, & suo ascribunt Halensibus, de quo cordati cujusque & paululum eruditi sit iudicium, an ejusmodi scriptores trecentis annis posteriores sint audiendi aut memorandi.

58. De venerabili sacramento altaris. Pr. Venire comedite.

Vide supra Albertus Magnus, cui hoc opus a nobis asserunt. Certo nullus veterum sub nomine S. Thomæ meminit.

Barbavarius teste Alva sic censuit : Copiam quidem atque eruditionem Aquinate non indignam præ se fert, sed versatur in exemplis quibusdam objectionibus &c. non semel comparationibus indiscretis, & omnino vocibus barbaris utitur &c.

Prodiit speciatim sub nomine S. Thomæ in incun.

Typog. absque anno loco & nomine typographi : & recensetur hæc editio in Bibl. August. apud Reiserum p. 110.

59. De sacramento Eucharistiæ ad modum decem prædicamentorum ad petitionem quorundam prælatorum & baronum. Pr. Memoriam fecit.

Ut dubium minori caractere exhibetur. Nullus veterum sub nomine S. Thomæ meminit. Extat tamen ei ascriptum.

Florentiæ ad S. Marc. Arm. 111 cod. ms 125 sed codex est fec. xv.

Barbavarius teste Alva sic censuit : In altero ejusdem argumenti opusculo eadem deprehenduntur vitia. Ex hac censura colligit Alva, nostros falli, cum affirmant in operibus S. Thomæ editis sub nomine ipsius a primo usque ad ultimum verbum nullum esse vitium. Imo verò ex ea contrarium Alva concludo, cum vitium in aliquo opere deprehendisse argumentum sit illud a S. doctore procul rejiciendum.

60. De humanitate Jesu Christi Domini nostri. Pr. Christus Jesus venit.

Ut dubium minori caractere cufum, sed quisquis legerit subito agnoscat plane supposititium & scriptoris S. Thomæ recentioris, qui ejus tertiam Summæ partem de Christo Domino ejusque mysteriis, & ultimas sancti doctoris in quartum sententiarum quæstiones de judicio defloravit totidem verbis, quibusdam SS. Patrum locis hac illac additis : unde opus non contemnendum, imo concionatoribus utile. Ex hoc opusculo argumentum novum eruitur ab editoribus nihil in quæstione 27 tertiæ partis immutatum, cum iisdem vocibus utrobique exhibeatur.

61. De dilectione Christi & proximi. Pr. Magister quod est mandatum.

Ut dubium minori caractere cufum. Barbavarius teste Alva sic censuit : Nulla ex parte sapit Aquinatem. Ego verò pii monachi lucubrationem existimo : quis enim ut cætera taceam, Christum abbatis titulo veluti eximio decorare sibi in animum induxisset, nisi monachus sub tremenda abbatibus ferula vivens. Sic enim opus inquit auctor : Cum in ea (æterna vita) de serviente miles, de novitio professus, de sponsa subarrhata sit conjux consummata, per Jesum principem summæ majestatis, abbatem summæ sanctitatis, sponsum divina caritatis &c.

62. De divinis moribus. Pr. Perfecti estote.

Ut dubium minori caractere cufum. Barbavarius citatus sic censuit : Nullis adhibitis tormentis auctorem imperitum prodit. Et hoc ut præcedens pii monachi opus existimo, qui cap. 11 neminem despiciendum moneat, si non est in eo sanitas, forme pulchritudo, eloquentia vocis, habilitas ad cantandum & legendum, quorum debemus quantum possumus defectus supplere. Ista & alia S. Thomam non olent.

63. De Beatitudine. Pr. Beati qui habitant.

Ut dubium minori caractere cufum. Videtur auctoris qui seculo xiiii ineunte scribebat. Sic enim tertio principali dilectionis propter Deum, circa medium : O admirabilis fidelitas Jesu D. N. qui mille ducentis annis & amplius ab indigno conscientibus &c. Certo non est S. Thomæ, cui nemo veterum tribuit, & a cujus stylo longe abhorret.

64. De modo consistendi & de puritate conscientie. Pr. Quoniam fundamentum.

Ut dubium minori caractere cufum. Barbavarius sic censuit : E diametro repugnat majestati & doctrine Aquinatis. In Victor. cod. 774 memb. in 4 habetur fol. 69, sed nomen S. Thomæ secunda manu additum, & super quibusdam vocibus erassis scriptum. Nullus veterum inter opera S. doctoris

meminit, sed nec ejus stylum sapit. Videtur cujusdam pii regularis fœtus. Nam cap. de simulatione sic habet : Sic quidam religiosi de die quando videntur, ut putentur sancti & honesti, sensus suos valde componunt, & maxime in officio & in choro inclinationes profundas & similia faciendo, sed de nocte nulla signa devotionis ostendunt, dum non sentiunt se videri. Iltius modi S. Thomam annotasse nec verisimile.

Prodiit seorsim in incun. Typ. in 4 signat. foll. duor. a, b, c, absque anno loco & nomine typographi, absque majusculis & numeris.

Rursus Parisiis, Chevallon, 1527 & 1536 in 12 : Extant apud nostros Parisiis & Rotomagi.

Hoc idem opusculum ediderunt inter opera S. Bonaventuræ T. v 11. Waddinghus cuius sit non audeat definire, ac per nos licet ut Bonaventuræ, vel cui libuerit ascribant, nam S. Thomæ absolute abjudicamus.

65. De officio sacerdotis. Pr. Quia sacerdotis officium.

Ut dubium minori caractere exhibetur. Censura Barbavarii apud Alvam : Proculdubio vulgaris cujuspiam curati fœtus.

66. Expositio missæ. Quid significant illa quæ sunt ibi. Pr. In virtute sanctæ crucis.

Ut dubium minori caractere exhibetur. Censura Barbavarii apud Alvam : Præterquam quod nomen sacramenti & sacrificii imperite confundit, habet phrasim ab ingenio & majestate S. doctoris alienam : cui subscribimus.

67. De emptione & venditione ad tempus, & est absque dubio S. Thomæ. Sic editores Romani, etiam minori caractere exhibeant. Pr. Carissimo in Christo Fratri Jacobo Viterbiensi lectori Florentino F. Thomæ de Aquino, salutem.

Nullus veterum meminit. Penes eruditos arbitrium.

68. Epistola exhortatoria S. Thomæ ad quemdam, in qua proponit idoneum modum salubriter acquirendi scientiam sive humanam sive divinam. Pr. Quia quaesisti a me in Christo mihi carissime Joannes.

Nomenclatores veteres Tholomæus, Bernardus & alii laudati non meminerunt : ut dubium etiam minori caractere cufum est. Barbavarius apud Alvam sic censebat : Si quis concedet esse D. Thomæ, facile refelletur. Jam tamen anno mcccxxx ceu S. doctoris laudabatur, extatque inter epistolas B. M. Venturini de Bergamo hoc titulo, Exhortationes S. Thomæ de Aquino ad juvenes benevolos circa studium, cum quibusdam vocum varietatibus, sed parvi momenti. Plura ad calcem adduntur, sed quæ ipsius videntur Venturini. Valleoletanus etiam integram habet in gestis sancti doctoris, licet in indice operum non recenset.

69. Expositio in librum Boëtii de Hebdomadibus. Pr. Pracurre prior in domum tuam.

Recensent, Bernardus : Tractatus continens expositionem, &c. ut in editis. Trivetus : Librum Boëtii de hebdomadibus exposuit. Pignon : Super librum Boëtii de hebdomadibus. Valleoletanus & S. Antoninus ut Bernardus.

C O D D. M S.

In Genoves. est 17 eodem titulo &c.

Victor. 635 est 15 ad fol. 137. Tit. Incipit tractatus Fratris Thomæ super librum Boëtii de hebdomadibus, &c. eadem. Extat etiam cod. 50 ad fol. 317. Florentiæ in Medic. Pl. lxxxiv cod. 24 fol. memb.

Qui sancto doctori persuasit de hebdomadibus, idem esse ac de editionibus in suo cod. ms forsitan legebat ecdomadibus vocabulo barbaro & inaudito, quod ex voce Græca ἐβδομα putavit originem du-

cere, unde *Expositio* editio : cum contra de hebdomadibus *scilicet* quoniam significet de septem dierum spatio seu septimanis : idque indicat quod & libenter fatemur, Thomam Græce non peritum, sed hoc nihil ad ejus doctrinam.

70. *Præclara quæstiones super librum Boëtii de Trinitate*. Pr. *Ab initio natiuitatis*.

Recensent, Tholomæus : *Item scripsit super librum de Trinitate Boëtii*. Guillelmus de Tocho : *De Trinitate : de hebdomadibus Boëtii*. Bernardus : *Tractatus super librum Boëtii de Trinitate, qui incipit*, &c. ut in editis. Triverus : *Sed super librum ejusdem [Boëtii] de Trinitate expositionem inchoatam nequaquam perfecit*. Pignon : *Super Boëtium de Trinitate*. Valleletanus & S. Antoninus ut Bernardus.

CODD. MS.

In Genoves. est 18. *Expositio super librum de Trinitate*. Idem ut in editis.

Victor. 930 fol. med. memb. extat ad fol. 163. Apud nostros Sanjacobeos extat cod. fol. mag. memb. sec. XIII cum Quæstionibus disputatis ejusdem.

Florentiæ in Medic. Plut. LXXXIV cod. 24 fol. memb. inter plura alia.

Barbavarii apud Alvam hæc fuit censura de isto & de superiori de hebdomadibus : *Stylum & doctrinam D. Thomæ satis præ se ferunt*.

71. *De vitiis & virtutibus numero quaternario procedens*. Pr. *Quatuor sunt virtutum species*.

Ut dubium vel potius ut spurium minori caractere cufum. Nullus veterum meminit. Sub S. Thomæ nomine habetur Florentiæ ad S. Marc. Arm. II cod. 196, sed sec. tantum XVI.

Barbavarii apud Alvam censura : *Quaternarius ille virtutum & vitiorum numerus toties repetitus supersticiosam nimis affectationem & plerumque ridiculam ostentat, & proinde indignam mediocri theologo, nedum ipso Aquinate*. Cui lubens subscribo.

72. *De concordantiis, in quo concordat seipsum in scribibus apparenter contrariis*. Pr. *Pertransibunt plurimi*.

Ut dubium, verius dicam ut spurium minori caractere cufum. Ejus veteres non meminerunt, nisi Tholomæus qui incerto loquitur : *Item, inquit, dicitur fecisse tractatum de concordia doctorum suorum* : Innuens id sibi etsi ejus discipulo non notum, sed aliorum relatu auditum : quia nempe jam quis sancti doctoris scripta assidue legens, hanc lucubratiunculam sub ejus nomine jam vulgarat.

CODD. MS.

In Genoves. est ultimum. Tit. *Incipit tractatus de concordantia doctorum Thomæ*. Qui titulus ejus non asserit, sed opellam tantum sic vulgatam. Idem est principium quod in editis, sed in seqq. variat : in capp. 34 distinguitur, & alius est finis, nimirum : *Quia aliter non meretur, & in aliquo placet Deo, in quo alius non placet in passione sua*. Tenet a fol. 215 verso ad 218.

In Victor. est bis. I cod. 635 quartum a fol. 71 ad 79. Pr. idem, sed alius finis : *mereri vitam æternam*. 2 cod. 50 chart. sec. xv ad fol. 268. Tit. *Retractationes ab eodem Thoma compositæ*. Pr. idem, sed variat in seqq. Finis : *sed in passione*. Quæ varietates ostendunt opus esse variis vicibus variaque forsitan manu mutatum auctum vel recisum.

Certum itaque habeat lector nullam aliam suorum operum retractationem a sancto doctore excogitatam, quam summam suam theologiam, quæ ultimum ejus est testamentum, cui moriens adhuc desudabat : concordantias verò doctorum ejus omnes, nam præter istam sunt aliæ plures ejus discipulorum ab ejusdem morte esse commenta. Vide postea *Be-*

nedictus de Assignano, Durandus de Aveliac, Hervæus de Canda.

73. *De usuris in communi & de usurarum contractibus*. Pr. *Omnis homo a natura non degenerans*.

Nullus veterum sub nomine S. Thomæ meminit. Vide postea ad 1278 F. *Egidius de Lessinis*, cui hæc opella vindicatur. Barbavarii apud Alvam censura : *Degenerat ab Aquinate sive methodum sive stylium, & doctrinam qualitatem respiciamus*.

Opuscula superiora non quidem omnia, sed quæ genuina ab omnibus agnoscuntur cum quibusdam dubiis universum tantum XLIX typis prodierunt curante F. Paulo Barbo Soncinatè Mediolani, Bergii & Xantonii fratrum, 1488 fol.

Insigniora xxviii castigata Duaci, P. Borremans 1609 in 8, voll. duobus. Quæ editio apud nostros Paris. ad S. Honorati.

Omnia LXXXII curante Antonio Pizamano patrio Veneto, qui & vitam sancti præfixit, Venetiis, Octav. Scoti 1490, & iterum 1498 fol. Ultima editio extat apud nostros Paris. mox laudatos. Rursus ibid. 1587 & 1596.

Paris. Guillelmi Pelé, 1634 fol.

Theologica & moralia novo ordine distributa curante F. Petro Pelican Carnotensi S. F. P. magistro, Paris. Joan. Jost, 1656, fol. Inter moralia verò inseruit ex cod. Victor. 635 opusculum nunquam aliàs editum, cui titulus :

Quæstiones quæ sequuntur fuerunt propositæ in capitulo generali Parisiensi celebrato anno Dni MCLXIX coram magistro ordinis & diffinitoribus inter quos erant septem lectores & unus magister : Item coram magistris simul congregatis scilicet F. Thomæ de Aquino, F. Bonohomine, F. Petro de Tarentasia, F. Bartholomæo, F. Balduino, & F. Gilberto, qui omnes responderunt voce, ut infra sequitur. Quædam errata in editione dicti Pelican irreperunt, altera editione emendanda.

T. XVII edit. Rom. post opuscula sequitur, *Scriptum secundum D. Thomæ Aquinatis in quatuor libros sententiarum ad Annibaldum Annibaldensem ord. Prædic. S. R. E. episcopum [leg. presbyterum] cardinalem*. Pr. *Transite ad me omnes*. Vide supra Hannibaldus de Hannibaldis ad 1272, cui hoc opus gravissimis momentis asseruimus. Nullus veterum sub nomine S. Thomæ meminit.

Post hanc editionem Romanam omnium S. Thomæ operum, prodiit Venetiis 1594 : & rursus curante F. Cosma Morelles ord. Prædic. S. T. M. & Colonienfis sacræ facultatis regente ac primario moderatore, Antverpiæ seu potius Colonia 1612 fol. In qua editione xviii tomis Romanis additus est

T. XVIII complectens varia commentaria S. Thomæ ascripta, de quibus sigillatim est dicendum.

1. *Postilla seu expositio aurea in librum Genesis litteralem sensum atque spiritualem complectens &c.* Pr. *Liber iste dicitur Genesis*.

Nullus veterum inter opera sancti doctoris recenset : imo S. Antoninus nominatim rejicit. En ejus verba *Et ex his patet, quod postilla super Genesim, & Ecclesiastem, quas vidi sibi intinlatas & compendium quoddam theologia, quod incipit Theologicæ facultatis (leg. veritatis theologicæ) non sunt ejus, cum non connumerentur inter istos suprascriptos*.

Lusitanus tamen hoc opus Metelburgi vel Vlislingæ, nam ubinam jam non meminerat, contendit se invenisse ms in memb. apud Franciscanos S. Thomæ ascriptum, & primus typis edidit Antverpiæ apud Bellerum 1572 in 8, ducique Medinæ nuncupavit. Lugdunenses ediderunt anno seq. 1573, in 8. Ad allata ex S. Antonino respondet hunc postillam a se visam negare esse S. Thomæ, sed non omnem

ab aliis inventam. Quod negatorie ab illo dictum nemo non videt : qua enim ratione postillam a se visam rejicit Antoninus, eadem omnem aliam respuit, cum nulla in antiquis S. Thomæ operum catalogis recensatur.

Scio Nazarium hoc argumentum fusque deque habere, unde & *Postillam super Ecclesiastem* ms apud nostros Senenses servatam, ad cujus calcem sic legitur : *Expliciunt postilla beatissimi Thomæ de Aquino ord. FF. Prædic. super Ecclesiastem*, ceu genuinum ejus factum agnoscit, licet a S. Antonino rejiciatur ut spuria, eadem ratione quia in antiquis catalogis non laudatur. Licet autem Nazario plurimum concedam ceu viro inter insignes nostros theologos illustri, pace ejus dixerim S. Antonini argumentum eo efficacius esse, quod ab obitu sancti doctoris in id ejus discipuli imo omnes per ordinem sodales potissimum incubuerint, ut ne minimam quidem ejus chartulam oblivione deleri ac perdi sinerent : mirum autem esset majoris molis opera, qualia illa in Genesim & Ecclesiastem commentaria illis fuisse incognita, & in indicibus ejus operum ommissa, præsertim cum scriptores illi veteres tam accurate in postillis ejus fecerant, quas propria manu exaravit, & quas ex ejus ore in schola dicentis auditores reportarunt. Itaque S. Antonini de his duabus postillis judicio vir cordatus omnis stabit.

2. *Expositio in Daniele prophetam*. Pr. *Intelligentia opus est in visione*.

Hanc ms apud nostros Lovanienses inventam Cosmas Morelles censuit esse S. Thomæ, ea ratione quod in codice 200 circiter annorum id est circa mccc scripto cum expositione sancti doctoris in Job ligata fuerit. Addit tamen se non obfirmare ejus factum asserere, sed saltem operam eo non indignam. Nos verò argumento S. Antonini innitentes, cum nullus veterum inter opera S. Thomæ recensuerit, ei omnino abjudicandam censuimus.

3. *Expositio in 1 & 11 Machabæorum*. Pr. *Nova bella elegit Dominus*.

Prodiit primum typis Parisiis 1596 in 8 curis nostri Stephani Sampajo Lusitani, qui testatur ab Antonio Senensi cum expositione in Genesim de qua supra eodem codice ligatam ms inventam, & ab eodem Antonio nomen S. Thomæ ut auctoris in principio & ad calcem scriptum asserente sibi datam, quam propterea edendam judicaverit. Addit a Papirio Massono sibi dictum, *Egidium Romanum Augustinienfium lumen & decus & S. Thomæ auditorem super quartum sententiarum dist. 45 ubi agit de oratione pro mortuis hujus commentarii meminisse his verbis : sicut in expositione Machabæorum reverendus præceptor noster Thomas tradidit*. Ego verò totam illam distinctionem 45 *Egidii legens, id non inveni*.

Mirum præterea est Antonium Senensem si ipse primus invenit, ejus in suo operum S. Thomæ catalogo itidem ut expositionis in Genesim non meminisse. Itaque argumento S. Antonini cum nullus veterum recenset, & hanc sancto doctore expositionem abjudico.

Prodiit rursus Parisiis 1636, in 8.

4. *Commentarius in septem epistolas canonicas*. Pr. *Missa sunt epistola*.

Sub nomine S. Thomæ editus est Parisiis Jo. Bouille, 1543 & 1550 in 8. curis Claudii Spinei nostri S. F. P. Magistri ex cod. inquit ms. Lovanii apud nostros reperto, & ante annos xc id est circa medium sec. xv exarato, qui ipso in limine S. Thomæ nomen præferbat, quemque exscribendum curavit. Ab eo labore se expedivisset vir doctus, si bibliothecas Parisienses lustrasset, in quibus longe antiquiora nempe ipsius sec. XIII servaban-

tur, & etiamnum extant hujus operis exempla. Sæc. XIII. Nullus veterum inter opera S. Thomæ recenset, cui proinde censo abjudicandum. Vide postea *Nicolaus Gorranus* ad 1296 cui hanc operam assero, & objectis a Bellarmino, Labbeo & aliis auctorem Lyrano posteriorem contenditibus plane respondeo. Prodiit tamen postea pluries sub nomine sancti doctoris.

Lugduni, Honorati, 1556 in 8.

Parisiis Joann. de Roigny, 1563 fol. cum ejus commentario in Paulinas.

Antverpiæ 1592.

Nec plura Tomo illo xviii editionis Colonienfis sive Antverpiensis : sed quædam alia S. Thomæ afficta prodierunt, quibus & nostra apponenda censura.

1. *In B. Joannis Apocalypsin expositio nunc primum e tenebris eruta*. Pr. *Vox Dni præparantis cervos*.

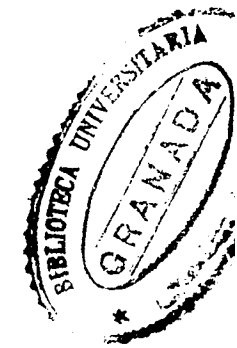
Edita est Florentiæ, Laurentii Torrentini, 1549 in 8 pp. 654. Qui editionem curavit, dicit se ex cod. ms memb. in nostra bibliotheca Perusina servato dare, genuinumque opus contendit, tum quod eodem codice contineantur S. Thomæ in Etsaiam commentarii, tum quod S. T. M. Thomas Rembottus Florentinus sodalis noster vir præstanti eruditione præditus, & in sancti doctoris operibus apprime versatus, ex stylo asseruerit ipsius esse certissime, & cum sibi objiciendum prævideret, in antiquis sancti operum catalogis non recenseri, hanc rationem ceu futilem contemnit. Hæc tamen qua moti editores Romani huic expositioni inter opera Thomæ locum non dederunt, ejus apud nos est ponderis, ut supposititiam absolute censuimus. In congregationibus de auxiliis Disp. 8 die 9 dec. 1602 habita, P. Bastida socius hunc commentarium sub nomine S. Thomæ citavit cap. 3 ubi dicit *Deum pulsare & expectare ut aperiat ei* : Sed continuo cardinalis Asculanus F. Hieronymus Bernerius noster & F. Thomas de Lemos reposuerunt : *non est S. Thomæ, non est S. Thomæ, sed cujuscumque sit, Molinæ non favet, quod & ultimus lecto loco demonstavit*.

Alva Sol. Verit. Rad. 81 col. 962 & passim alibi Gilberto Porretano hanc ascribit operam, sed egregie fallitur. Auctor enim hujus expositionis in prologo Porretani præfationem in Apocalypsin commentatur : quis autem unquam vidit auctorem sua ipsius opera commentantem ?

2. *Commentarius super libros Boëtii de consolatione philosophiæ*. Pr. *Philosophia servias oportet*.

Sub nomine S. Thomæ pluries prælum subiit, Tolosæ, Joann. Paris. 1481. Gandavi 1485 fol. Venetiis Ant. Koburger 1486 & 1489. Lugduni Joan. Dupré 1490 in 4, & 1493 in 8. Colonia 1493 & 1497 fol. par. grandiori caractere Romano. Tum Lugduni rursus apud Joannem Clein absque anno sed circa 1490, quo ille florebat, fol. par. inserta passim Ascensii grammaticali explanatione. Extat in Bibl. Seguier. nunc Coislin. cod. ms fol. med. memb. sub nomine S. Thomæ.

Ast alia plane ejusdem operis sub S. Thomæ nomine expositio a me visa est in eadem Bibl. Coislin. Paris. Codex est fol. memb. circa mccc scriptus. Duplex quaque pagina per columnas divisa expositio exhibetur : ad sinistram est nostri Nicolai Triver, cujus prologus incipit *Explanationem &c* : ad dextram altera est hoc titulo : *Prologus alius in librum Boëtii de consolatione philosophiæ secundum S. Thomam de Aquino ordinis FF. Prædic. Sicut dicit philosophus primo politicorum omnia appetunt bonum &c*. Expositio verò sic incipit : *Carmina qui quondam. Modus autem tractandi in genere est didascalicus, in quo duplex persona confingitur scilicet docti & docentis &c*.

Cæterum ob rationem allatam, quia nullus veterum inter opera S. Thomæ recenser, neutram nec primam typis editam quæ scabrosa, nec alteram ms quæ mollior ei asserere audeo, etsi fatear jam sub finem seculi XIV hujusmodi opus ei ascriptum recte Laurentio Pignon, qui inter opera Thomæ sic habet: *super Boetium de consolatione philosophia*.

In Bibl. Eccl. Turonens. n. 187 cod. ms fol. memb. sec. XIV recensetur *Thomæ de Aquino commentarius in librum Boetii de consolatione philosophia*. An idem cum editis, an cum 2 Coislin. conveniat, monebunt codicis possessores.

3. *Expositio in tractatum Boetii de scholarium disciplina*. Pr. *Solum hominem nexum fore Dei & mundi*.

Prodiit Colonia 1498 fol. par. Lugduni cum superiori, Joan. de Prato 1490 in 4, tum rursus ibidem Jo. Clein fol. cum superiori. Rursus ibid. 1514 in 4. Opella prorsus indigna quæ inter S. Thomæ opera numeraretur, cujus nulla in antiquis catalogis memoria.

Hæc omnia opera seu vera seu spuria & suppositicia typis prodierunt Parisiis apud Dionysium Moreau, voll. XXIII in fol. a 1636 ad 1641.

Præter superius allata adulterina, non defuerunt qui sancto doctore alia veluti certatim supponerent, quorum quædam edita, quædam hæctenus ms manserunt. Inter edita hæc mihi occurrerunt

1. *Breviloquium S. Thomæ de Aquino ordinis FF. Predic. de creatione SS. Trinitatis. Quomodo in unitate substantia est trinitas personarum*; Prodiit in incun. typogr. in 4 cum opusculo de modo confitendi, absque loco, anno, & nomine typographi, charact. Goth. Utrumque a sancto alienum, nec ab ullo veterum laudatum. Extat hæc editio Parisi. in Regia D. 975.

2. *Quæstiones duæ: prima: Utrum principium individuationis sit materia in corporalibus*; Altera: *De motoribus corporum celestium, & videtur quod moveantur immediate a Deo*: sed postea probat ab angelis moveri. Hæc curante nostro Thoma Buonsegni editæ fuerunt ad calcem Summæ S. Thomæ, Venetiis apud Juntas, 1588 fol. pagg. 8 ejusdem Buonsegni notis illustratæ. At postea errore ut videtur cognito inter opera Thomæ amplius non comparuerunt. Extat hæc editio in Regia D. 666.

3. In quodam libello cui titulus, *Dominica præcationis pia admodum & erudita explanatio*, Parisiis, Francisci Regnault 1538 in 16. In eo plura pia certe ex variis collecta, Joanne Chrysofomo, Hieronymo nostro Savonarola & aliis: fol. autem 149 & seqq. ad 171 editæ sunt *expositiones seu explanationes Dominica orationis, Angelicæ salutationis, in Te Deum laudamus, & Gloria in excelsis*, S. Thomæ Aquinati tributæ, verius dicam affictæ, ab ejus enim stylo abhorrent quam maxime.

4. In missalibus quædam orationes sub nomine S. Thomæ editæ fuerunt quarum præcipua rhythmus est, cujus principium, *Adoro te devote latens Deitas*. Has verò in antiquiori codice non inveni, nisi nostri Ludovici de Valleoleti, qui anno MCCCXIII licentiam ut aiunt in facultate Parisiensi decurrebat, & eas ceu S. Thomæ refert in sua *Tabula*. Rhythmus non ut in editis sed sic incipit, *Adoro te, digne latens Deitas*: quod non solum rectius ad leges sequentium versuum, sed & fortè quoad sensum nobilior, nam *digne* refertur ad *latens*. Idem Valleoletanus refert orationem, quæ incipit, *omnipotens & misericors Deus ecce accedo &c. quæ inquit, quancumque celebrabat, antequam indueretur, orabat*. Non habet alteram quæ in missalibus notatur pro gratiarum actione post

missam: sed alias duas, unam quam in *secretis contemplatione, flexis genibus sanctus dicebat*, quæ incipit: *Concede mihi misericors Deus quæ tibi placita sunt ardentem concupiscere, prudenter investigare &c.* 40 circiter linearum: alteram, quæ *antequam predicaret, studeret, legeret vel diceret sic orabat: Creator ineffabilis qui de thesauris sapientia tua &c.* 15 circiter linearum. Eæ quidem quoad stylum non elegantes, sed quoad sensum præfinitæ. Ex quibus discimus has orationes traditione acceptas sub nomine S. Thomæ in sacrario S. Jacobi publice omnibus sacerdotibus in exemplum præfisse, unde Valleoletanus exscripsit:

Sequentia ms sed & supposititia.

1. Cod. Victor ms 137 fol. par. chart. *De septem petitionibus orationis Dominice*. a. fol. 92 ad 94. Non convenit cum editis opusc. 7. aut mox relato n. 3.

2. Venetiis inter codd. ms S. Francisci a vinea apud Tomasinum recensetur *Mundi machina D. Thomæ cum aliis opusculis*.

3. Parisi. in Seguiet. olim nunc Coislin. cod. fol. med. chart. ms hæc habentur. 1. *Summa de essentiis essentialium a B. Thomæ de Aquino compilata*. Prologus: *Magnifico principi ac illustrissimo Dño suo Roberto primogenito regis Hierusalem & Siciliae Dei gratia duci Calabria ac in regione vicario generali, F. Thomas de ordine Predicatorum ejus capellanus ejusque factura, reverentiam cum humiliter devotionis obsequio*.

Hunc solum titulum retulisse, suppositionem detexisse est: Cùm enim S. Thomas VII martii MCLXXIV mortuus est, Carolus I Siciliae rex adhuc vivebat, & ad MCLXXXV vixit: quo solum anno Carolus II Claudus dictus rex nuncupatus est, tumque Robertus anno tantum MCLXXVII natus pro eo cum fratribus Carolo Martello & Ludovico nato majoribus anno MCLXXXVIII regi Aragon obfusus datus est, nec primogenitus evasit nisi anno MCCCXVI cum Carolo Martello nato majore jam Hungariæ rege, Ludovicus nato secundus Franciscanæ vestem induens, unaque episcopus Tolosanus consecratus, in eum jus suum in regnum Siciliae transtulit. Cætera hujus operis non minus salutaritatem tituli demonstrant. In duos libros dividitur, quorum *Primus est de realibus essentiis, secundus de intentionalibus*. *Primus continet novem tractatus.*

1. *De essentia creatoris & esse suo*.

2. *De essentia & esse creaturarum in generali*.

3. *De esse & essentia substantiarum spiritualium*.

4. *De esse corporum supercelestium*.

5. *De esse & essentia elementorum*.

6. *De esse & essentia mineralium*. Meminit Nicolaus Antonius Bibl. Vet. Hisp. P. 11 p. 94 n. 31.

7. *De plantis*. 8. *De animalibus*. 9. *De accidentibus*.

In his autem non solum doctrinam exhibet cum doctrina S. Thomæ e diametro pugnantem, sed & hominem se præstat fabulis addictum & ut verbo dicam insignem præstigiatorum. Sic tract. 4, cap. 2 loquitur: "Vidi librum quemdam antiquissimum mirabilis materiæ & mirabilis effectus, editum ab Abel filio Adæ quem Cain interfecit, qui sciens diluvium venturum posuit dictum librum in quodam lapide optime figillatum. Herimogenes verò post diluvium invenit dictum lapidem & fregit, & in dicto libro imagines septem planetarum invenit. Unde in illo libro ipse Abel posuit nomen intelligentiarum regentium ipsos planetas, & posuit septem intelligentias, & nomen intelligentiarum moventis primum cælum. Hæc igitur nomina tantæ sunt efficacitæ, ut si imagines secundum diversitatem planetarum in signis diversis & sub

diversis faciebibus existentibus, nomenque intelligentiæ sub quo dicta imago facta fuerit, in imagine scripseris, & nomen facti pro quo fit imago, voluntatem in omnibus exqueris. Ibi enim docet facere imaginem cum qua si tetigeris, metallum omne aurum fiet. Ibi etiam docet facere imaginem aliam, ita ut ille pro quo facta fuerit, non potest esse quin sit rex vel magnus prælatus, & quin sit de omnibus fortunis bonis & malis idem. Non tamen has imagines probavi nisi unam. Quia cùm multitudo equorum omni mane transiret ad aquam, non permittens me studere nec dormire, & me infestaret qualibet die, feci imaginem, secundum quod ibi præcipitur, equi, & illam in carriera sepelivi: & ex tunc equus nullus transire potuit, sed cùm perveniebant ad locum ubi erat imago, non poterant transire, quantumcumque stimularentur, ita quod habuerint viam mutare.

Quis hujusmodi fabulas non irrideat? quis sub nomine S. Thomæ prodi potuisse non indignetur? sed & non minus fabulosum quod sequitur. Vidi, inquit, quod cùm separassem quatuor elementa quibusdam corporibus, & quodlibet per se deperissem, in conjunctione ipsorum ponebam æquale pondus aeris aquæ & terræ, de igne verò non ponebam nisi quindecimam partem: & licet ista confectio esset ex elementis composita, tamen magis habebant naturam igneam quam alterius elementi. Quia ita erat acta, ut potius crederes esse primam formam elementorum omnium, quam habere aliquid materiæ. Nam projecta una parte supra mille argenti vivi, sensimus quod ipsum coagulabat, & rubrum faciebat, & istarum mille una parte supra 50 partes plumbi purgati sive deperati ut decet projecta, in aurum purissimum convertebat &c. similia, quibus fidem non adhibeant, nisi infani & hæctenus delusi lapidis philosophici ut aiunt investigatores.

Cæterum his omnibus contraria docet S. Thomas 2, 2, q. 77 a 2 ad 1 ubi in dubium revocat an alchimici verum aurum faciant, & q. 96 a 2 ad 2 sic loquitur: *Imagines quas astronomicas vocant ex operatione demonum habent effectum: cujus signum est, quod necesse est eis inscribi quosdam characteres, qui naturaliter ad nihil operantur: non enim est figura actionis naturalis principium. Sed in hoc distant astronomicæ imagines a necromanticis, quod in necromanticis sunt expresse invocationes & præstigia quedam, unde pertinent ad expressa pacta cum demonibus inita: sed in aliis imaginibus sunt quedam tacita pacta per quedam figurarum seu characterum signa. Quæ scribebat sanctus duobus aut tribus circiter ante mortem annis. Itaque & ex chronologia & ex doctrina constat falso huic operi nomen B. Thomæ & in capite præfixum & ad finem subjectum.*

Eodem codice continentur 2. *Liber quatuor quarum Raimundi Lullii, quem fecit Roma anno MCCCXII fol. 27*. Si recte annus, falso Lullio ascriptus, quem ferunt anno MCCCXV mortuum.

3. *Practica Arnaldi de Villanova fol. 30*.

4. *Disputatio Raimundi Lullii cum quodam monacho fol. 33*. Hos Raimundi libellos non recenset Wadingus, neque Nicolaus Antonius Bibl. Hisp. vet.

5. *Le Lucidaire de la theorique & pratique d'Arnaud de Villeneuve, fol. 35*. Ad calcem codicis sic legitur: *Antonius Leonis presbyter scripsit anno Dni MDI in vigilia S. Dionysii*.

Operis hinc falso S. Thomæ ascripti tractatus sextus de esse & essentia mineralium typis prodiit cum libro Lullii cui titulus *secretis secretarum*, Colo-

nia, Goswini Colin 1592 in 8: & iterum Argentinae 1622 in 8.

Similis sunt fufuris sequentia etiam typis edita, & in quibusdam bibliothecis extantia.

Aurora sive Aurea hora, Francofurti 1625 in 8. *Commentarius in turbam philosophorum breviorum*. ibid. pag. 243.

Secreta Alchemia magnalia de corporibus supercelestibus in inferioribus rebus inventis, Ursellis 1602 in 8. Iterum Lugduni, 1602 in 8. Rursus ibid: Edit. Dan. Brouchviffi, 1612 in 8.

De lapide minerali, plantali & animali. Ibid. *Theaurus Alchemie ad Fratrem Reinaldum*. Ibid.

Liber lilii benedicti. Argentinae. 1613. 8.

Sic quibusdam audacibus placuit non solum præstigiatores sed & sycophantas agere, S. Thomæ hujusmodi propudiosas lucubrations affingendo, ut suæ arti a tanto nomine auctoritate conciliata, ejus exercendæ pudorem procul amandarent. Sed nihil egerunt. Nimum omnibus persuasum est, quantum ab ea professione semper alienus fuerit vir sanctissimus, quantum eam ceu viro Christiano nedum theologo indignam nobile ejus ingenium exhorruerit: quod si vita ejus a puero ad finem usque castis & puris moribus peracta non satis probat, evincit & demonstrat constans in omnibus ejus certis operibus doctrina majestatem fidei ubique spirans. Præterea cedo: Undenam habent hos libellos a Thoma editos? quis scriptor aequalis aut suppar meminit? codices ejus ætatis producant. Sed pudet cum hisce impudoratis diutius morari.

Sequuntur opera S. Thomæ Græce reddita: sed prius monendum ejus agnomen varie in codicibus Græcis scribi; aliquando enim scribitur *τὸ ἀνὴρ*; aliàs *δὲ ἀνὴρ*, aliàs *τὸ ἀνὴρ*, aliàs *δὲ ἀνὴρ* vel *τὸ ἀνὴρ*, vel *τὸ ἀνὴρ* vel etiam *ἀνὸς τὸ νοῦν*, quæ diversitas quosdam incautos in errorem induxit, ut varios crediderint esse auctores. Sic Jo. Ja. Frisus in Bibl. sua univers. pag. 791 edit. Tigur. apud Christoph. Froschonerum 1583 hæc mendosa lectione delusus, veluti novum auctorem profert *Thomam Anchinum*: qui revera non alius est a nostro Aquinate, cui restituenda sunt absque dubio quæcumque illi Anchino fictio asseruntur, ut Clar. Lambecius recte annotavit Bibl. Cæsar. Vindob. lib. 1 pag. 146. Alii articulum a cognomine non distinguentes, cùm in Græco legerent *τὸ ἀνὴρ* oscitanter verterunt *Theacinum*, & *Thomam Theacinum* ut distinctum auctorem nobis obstruerunt: sic collector codd. MSS Græcorum in Bibl. C. P. extantium, quem incauti exceperunt Verderius in Apperd. Bibl. suæ Gallicæ, & Possevinus ad finem sui Apparatus pag. 46, quos emendat Lambecius loco cit. Ex ipsa verò operum ratione constat & Thomam illum Anchinum, & Thomam istum Theacinum ipsum esse nostrum Thomam de Aquino, cujus agnomen corrupte scriptum fuit. Quibus præmissis hæc mihi ejus opera Græce versa hæctenus occurrerunt.

1. In Florent. Medic. Plut. 71 cod. 33 chart. in 8. *Sapientissimi Thomæ Dialectica Græce*. Princ. *Ἐπειδὴ ἡ λογική*. Finis: *πρὸς τῶν σοφισμάτων ἀρκείτω*. Id est: *Quoniam logica*. Fin. *De Sophismatis suscipit*. Opusculum est in impressis ordine XXXIX hoc titulo: *De fallaciis ad quosdam nobiles artistas*. Hic codex, in quo plura alia, olim fuerat Angeli Politiani, ut monetur ibidem. Extat etiam in Palatina, nunc Vaticana cod. 235.

2. *Thoma in Physicorum libros duos priores commentarius sine mutilis*. Extat in Medic. cit. Græce Pl. LXXXVI cod. 19 ms & Plut. LXXXVI cod. 17. Habetur etiam in Palat. mox cit. cum sequenti eodem interprete, & eodem cod. 235.

3. *Thoma in Aristotelis libros de anima commentarius.* Pr. ὡςπερ ὁ φιλόσοφος διδάσκει. Sicut docet philosophus. Ibid. eodem codice cum superiori, & utriusque dicitur interpres Georgius Scholarius, qui scilicet synodo Florentinae affuit, & postea archiepiscopus C. P. factus est a Mahometo II Turcorum Imperatore, cum Gennadii nomen jam ante monachus factus assumisset.

Quaestiones disputatae de potentia Dei & de spiritualibus creaturis extant Graece in Bib. olim Seguer. nunc Coislin. cod. ms 312 fol. max. tres uncias & amplius spisso, chart. bomb. Sic incipit:

Ζήτησις ἐστὶ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως, καὶ δὴ πρῶτον ζητῆται πόθεν ἐστὶν ἐν τῷ θεῷ δύναμις. *Quaestio est de potentia Dei, & primo queritur utrum in Deo sit potentia.* Sequitur:

Βιβλίον τῶ σφωτάτου καὶ λογιστάτου τοῦ κυρίου Θωμᾶ καὶ προδιδασκτοῦ ἡτο κήρυκος περὶ τῶν αἰθέρων κτισμάτων τοῦ Θεοῦ. *Liber sapientissimi & disertissimi Domini Thomae ordinis Praedicatorum de creaturis Dei immaterialibus, seu de Angelis.*

In Caes. Vindobon. juxta Reimmannum lib. 5 cod. ccl. n. 27 extant Graece ex S. Thomae Aquinatis *Q. Q. disput. de potentia Dei excerpta de processione spiritus sancti.*

Contra gentiles. Codex ms Bib. Regiae Paris. fol. med. n. 2421. Pr.

Πίναξ τῶ ἀγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀκίνο κατὰ Γερμανόν βιβλία τῶ σφω. Τῶ ἀγίου Θωμᾶ τοῦ τῆς πατρὸς Λατίνους λεγόμενης τάξεως ἡδὲ ἀδελφῶν προδιδασκτοῦ καὶ κήρυκος, περὶ τῆς ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀληθείας ἢ κατὰ ἑλλήνων βιβλίον πρῶτον μετανεχθέν ἐκ τῆς Δατίνων γλώττης εἰς τὴν ἑλλάδα παρὰ Δημοσθένε τῷ Κυδωνίῳ.

Index operis S. Thomae de Aquino, in quo quatuor libri.

S. Thomae ordinis apud Latinos dicti FF. Praedicatorum sive evangelii praconum de catholica fidei veritate sive contra gentiles liber primus e Latino Graece versus a Demetrio Cydonio. Volumen est foliorum 523.

Idem opus Graece habetur in Vaticana, & in ejus catalogo ab Augustino Eugubino concinnato recensetur sub litera Θ, & sub litera N. variis codicibus. Laudatur & Venetiis inter libros cardinalis Bessarionis codd. tribus fol. par. papyr. in quorum uno liber 1, in altero 1 & 11, in tertio tres libri. Habetur etiam ibidem apud nostros SS. Joan. & Pauli.

NOTA in Vatic. cum uno ex his codd. ligatam esse celebrem Constantino donationem hoc tit. Δόγμα βυζαντικῆν γραφθὲν καὶ παραχθέν καὶ δεθέν τῇ ἱερᾷ καὶ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης παρὰ τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου τοῦ ἐκ βασιλείου πρῶτου χριστιανῶν.

In ead. Vatic. lit. Θ. τῷ ἀπὸ Θωμᾶ κατὰ αἰρέσεων. *Ejusdem Thomae adversus haereses.* Opus cum altero ex dictis codd. ligatum. Quale sit, indicabunt Romani & hic addent.

In Caes. Vindobon. apud Reimmannum lib. 5 cod. cclvii n. 4. Extant ex S. Thomae *libris quatuor de veritate catholicae fidei contra gentiles, & ex ejusdem Summae theologiae capita miscellanea 45 Graece.* Idem cod. cclxxxvii n. 4.

Summae theologiae Graece versa.
Prima pars extat in Coislin. cit. Paris. codd. mss duob. 392 & 289 quorum primo 43 priores quaestiones, altero reliquae ad 119 ultimam habentur. Codices sunt sec. xv in 4 charta bombyc. Pr. 392.

Προόμιον. ΟΤ τῶν παλαιῶν μόνον σεστίχει φροντιστῆς τὴν τῆς καθολικῆς σεσεσίμου ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ ἡδὲ εἰσερχομένων & ο. Προόμιον. Quia catholicae veritatis antistitem (seu doctorem) docet non solum provecos instruere, verum & incipientes &c.

Codex 189 sic incipit: Ἐπεὶ οὖν καὶ περὶ τῆς πρώτης

ἀιτίας τῶν ὄντων. α. εἰ πάντων ἐστὶν ὁ θεὸς αἰτία ποιητικῆ. *Quaestio 44 De prima omnium causa. Art. 1 An Deus sit omnium causa efficiens?*

Ad calcem hujus posterioris subjicitur: τῶ σφωτάτου Φιλίου διάλογος, Τιμώθεος καὶ περὶ διαίτησις sapientissimi Pselli dialogus, cui titulus Timotheus & de demonibus.

Prima secunda extat in Reg. Paris. cod. 2946 in 4 chart. hoc titulo: τῆς θεολογικῆς συντάξεως ἡδὲ δευτέρου τοῦ πρώτου σωτηριῶν παρὰ τοῦ σφωτάτου κυρίου Θωμᾶ τάξεως ἡδὲ ἀδελφῶν προδιδασκτοῦ. Sunt pagg. 496, & tantum priores quaestiones 71. Finis in q. 71 ὁ sic: πάλιν δὲ θεωρητικῶν αἰ ἐπὶ τῇ πάλιν καὶ ἡδὲ ἀδελφικῶν, καὶ ἂν εἰσὶν δεῖ θεωρεῖν. *Summae theologiae sapientissimi Domini Thomae ordinis FF. Praedicatorum Prima secunda.* Q. 71 Deinde considerandum est de vitiis & peccatis, circa qua sex sunt consideranda.

Integra verò recensetur in Vaticana, in indice citato Eugubini sub litera Θ hoc titulo:

Θωμᾶ δὲ ἀκύνου ἀιδῶς σφωτάτου ἡδὲ ἡδίκων τοῦ δευτέρου τοῦ πρώτου ἔχον κεφάλαια ῥεβ. *Thomae de Aquino viri sapientissimi Moralium prima secunda habens capita 122.* Cum tamen reipla non sint nisi quaestiones 114, interpres forsitan aliquas dividerit, vel alias addiderit, nempe priores quasdam secundae secundae, ut postea annotabitur.

Laudatur eadem Venetiis inter codd. mss cardinalis Bessarionis apud Tomasinum.

Secunda secunda Graece habetur bis in Regia Paris. Exemplum primum n. 2422 charta bombyc. caractere eleganti fol. med. Titulus post indicem:

ταῦ σφωτάτου Θωμᾶ τοῦ ἀκύνου τοῦ ἡδὲ Λατίνους διδασκάλου τῆς ἱερῆς θεολογίας τοῦ δευτέρου τοῦ ἡδίκων τοῦ δευτέρου. Μετὰ τῆν καθολικῆν καὶ ἀρετῶν &c. *Sapientissimi sacrae theologiae apud Latinos doctores Thomae de Aquino moralium secunda secunda.* Post communem de virtutibus &c.

Alterum exemplum n. 2422, 2 videtur priori antiquius charta jam vermibus corrosa. Idem est titulus, solum ἀπὸ τῆ ἀρχῆς legit ἡδὲ ἀκύνου. In utroque codice desunt duae ultimae quaestiones. In hoc altero initio in margine superiori primae paginae sic legitur:

Ἴδιε Θωμᾶ μὴ ἦθενα γενοῦς ἐν τῇ δύσει, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἵνα ἦθενα ὀρθόδοξος, καὶ ἵνα ἐφύρεις καὶ περὶ τῆς ἐκπερεύσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος ὀρθῶς, ὡς καὶ περὶ ἡδὲ ἄλλων καλῶς λέγεις. Quae sic interpretor: *Utinam o Thoma non in Occidente, sed in Oriente natus fuisset, ut esses orthodoxus, ac de spiritus sancti processione sic recte sentires, ut de aliis praclare differis.* Eadem verò pagina in inferiori margine est haec altera annotatio:

Οὗτος σφωδρὸς, πάλιν τοῦ εἶναι Λατίνος καὶ Βαβυλωνίτης: μάλλον ἢ ὁ Βαβυλωνίτης ἡδὲ καὶ Λατίνος, τὰ ἄλλα δυνατός. Id est: *Sapient est iste excepto quod est Latinus & Barlaamita, nisi potius Barlaam Thomista fuerit & Latinus, cetera admirandus, scilicet Thomas.*

Si annotationes duae mox relatæ sunt interpretis, ut verisimillimum, pro comperto habendum hanc Summæ Aquinatis versionem Demetrio Cydonio non ascribendam, ceu qui Latinorum dogma de Spiritus sancti ex Patre Filioque processione constanter tenuerit, Thomamque semper & in omnibus coluerit. Revera in Bil. Barocyniana, quae olim Venetiis, seculo verò ultimo praeterito xvii in Angliam transit, codex recensetur hanc theologiae Summam exhibens Graece versam, haecque translatio codice eodem Maximo Planudi viro, ait Bessarion cardinalis, disertissimo, ac in omni disciplina exercitatissimo, verum Latini dogmatis de processione spiritus sancti hosti acerrimo tribuitur. Quod &

mili maxime probatur, cum aliunde in nullo codice ms nomen Demetrii ut interpretis laudetur.

Florebat Planudes jam anno mcccxxvii, & S. Augustini libros xv de Trinitate Graece reddidit, ut & Thomae Summam Graecam fecisse non sit mirum. Demetrius Cydonius ei suppar florebat circa mcccxvii, qui forsitan theologiae Summam videns jam a Planude Graeco donatam, Summam contra gentiles, & alia Aquinatis sibi assumserit vertenda. Vide catalogum codd. ms Angliæ T. 1. Bibl. Barocyn. n. 105 ubi 49 priores primae partis Quaestiones dicuntur a Maximo Planude traductæ. Scio n. 65 praecedenti, ubi similis codex refertur, id verti in dubium ob auctoritatem Posslevini Cydonio hanc, ut putat editor catalogi, versionem tribuentis: at revera Posslevinus non de Summa theologiae expresse loquitur, sed in genere de operibus S. Thomae, quod verum de opere contra gentiles, & aliis hic citatis. Caeterum longe aberravit a vero Posslevinus, cum Planudem ad tempora concilii Basileensis revocat, qui certo seculo integro antea & amplius nempe sub Andronico utroque claruerat.

In Vaticana juxta indicem Eugubini citati sub litera Θ extat etiam *Secunda Secunda* Graecè, quam sic recenset: τῶ αὐτοῦ ἔτερον βιβλίον. ἡδὲ ἡδίκων βιβλία τῶ δευτέρου ὡς ἐστὶν ἐπιλοιοῦν. κεφάλαια πδ'. *Ejusdem scilicet Thomae de Aquino aliud opus, scilicet Moralium Secunda Secunda reliqua capita 184.* Cum tamen sint ad 189 hinc conjicio codice superius recensito ejusdem bibliothecae, in quo prima Secunda, priores Secunda Secunda etiam haberi.

In Caesarea Vindobon. apud Lambecium lib. 1 p. 146 cod. 204 ms chartac. extat opus hoc titulo: Θωμᾶ ἀκύνου λόγος περὶ τῆς θείας σαρκόσεως. Id est *Thomae de Aquino quaestiones de divina incarnatione.* Ex notitia autem quam Lambecius dat hujus codicis aliàs Joannis Sambuci, sunt vel priores quaestiones tertiae partis Summæ S. Thomae, vel quaestio inter disputatas de unione Verbi incarnati. Idem Lambecius Posslevinum emendans in catalogo quem ad finem Apparatus adjecit, codd. Græc. Bibl. Caes. p. 53 corrupte ab eo hunc codicem recensitum monet, dum sic legit: *Thoma Anort orationes de incarnatione: qui Thomas Anort scriptor est fictitius, nec legitur sic in codice, sed ut mox a nobis relatum.* Praeterea vox λόγος non debuit verti per istam *Orationes*, cum revera sint quaestiones, in quibus praemittuntur *objecta*, tum *responsio* quae probatur, & tandem *objectorum solutiones*, ut S. Thomae solempne.

In eadem Caes. Vindob. Indicis T. ix P. v pag. 178 recensetur cod. 128 chart. τῶ Θωμᾶ περὶ διαφορῆς οὐσίας καὶ τῶ εἶναι ἐρμηνευθέν, καὶ περὶ τὴν ἑλλάδα μετανεχθέν γλώτταν παρὰ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου. Σπειδὴ ἡ μικρὰ παρὰ τὴν ἀρχὴν μετὰ τὴν εἰς τὴν τέλει. *Thomae de ente & essentia & utriusque discrimine opusculum Graece interprete Georgio Scholario.* Quia parvus error in principio, sit magnus in fine. Idem extat in Palat. nunc Vatic. cod. cit. 235. Extat etiam in Medicea seu Laurent. Florent. Plut. 86 cod. 27 in 8 papyr. ubi & dicitur a Scholario ad Matthæum Camariotem nuncupata versio hoc principio: Αἴτι οὗ τῶ εἶς τὰ καλά. *Semper tuam in egregia.*

In Bibl. C. P. cujus index prodiit Argentorati apud Nicol. Wyrriot anno 1578 in 4, & quem exscripserunt Verderius & Posslevinus, uterque ad calcem hic sui Apparatus, ille Bibl. suæ Gallicæ N. 2 catalogi librorum hinc inde extantium a grammatico exhibiti n. 40 *Liber Thomae Theacini quem scripsit contra Gracos.* Et N. vi catalogi librorum Michaelis Cantacuzeni cod. 9 *Thomae Theacini liber magnus quem scripsit contra Gracos, & habet sectiones duas: charta bibacinā.* An erratum & legendum, *bombicina?*
Tom. I.

Recte autem monet Lambecius Bibl. Caes. Vind. lib. 1 pag. 146 vitiose scriptum Theacini, & certo certius in cod. Graeco scriptum Θωμᾶ τῶ ἀκύνου (vel ut ego ex aliis codd. mss conjicio δὲ ἀκύνου vel ἡδὲ ἀκύνου) & opusculum esse S. Thomae contra errores Graecorum ad Urbanum IV, quod primum in editione Romana editum T. xv i i in libros duos divisum & Graece versus fuerit. Addo tamen & forsitan esse duos priores libros Summæ contra gentiles, quae in codd. Graecis κατὰ ἑλλήνων vulgo inscribitur. Sed quid revera sit, soli possunt certo docere Inquilini curiosi.

In catal. Vatic. sub litera N τῶ μακαρίου Θωμᾶ κεφάλαια ἱ σέως πνα φάλτην Ἀγτιοχία, μετενεχθέντα ἀπὸ τῆς ἡδὲ Λατίνων γλώττης εἰς τὴν ἑλλάδα παρὰ κυρίου Δημοσθένε τῷ Κυδωνίῳ. *B. Thomae opusculum capitibus decem constans ad cantorem Antiochenum. E Latino Graece vertit Demetrius Cydonius.* Est in editis ordine tertium. Extat etiam in Caes. Vindob. cod. 14 chart. in 4 hoc titulo κεφάλαια συντάξεως περὶ ἡδὲ λόγων τῆς πίστεως παρὰ τοῦ μακαρίου Θωμᾶ τῶ ἀκύνου σέως πνα φάλτην Ἀγτιοχία. *Capita de rationibus fidei a B. Thomae de Aquino composita ad quemdam cantorem Antiochenum.* Laudatur etiam in Medic. Plut. 4 cod. 12, & Venetiis apud nostros SS. Jo. & Pauli, & inter codd. Graecos cardinalis Bessarion. referente Tomafino.

In Vatic. Ind. cit. lit. ἰωτα. Θωμᾶ τῶ μακαρίου ἀπὸ τῶ κύνου περὶ τῆς τῶ κόσμου αἰδιότητος ἐρμηνευθεῖσα παρὰ τοῦ ἐξουμαχῆς κυρίου Περχόρου. *B. Thomae de Aquino de aeternitate mundi interpretò domino Prochoro presbytero monacho.* Opusculum scilicet inter edita 27.

Ibid. sub lit. N. τῶ αὐτοῦ ἔτερον κεφάλαια εἰς διαφορῆς οὐσιῶν τῶ μακαρίου Βουτίου τῶ φιλοσόφου περὶ τῆς ἀγίας τριάδος. *Ejusdem scilicet Thomae in varias B. M. Boëtii philosophi de Sancta Trinitate propositiones alia capita.* Opusculum in editis 70.

Ibidem sub lit. Θ. Θωμᾶ σφωτῆ θεολογία. *Thomae prima theologia.* Quodnam sit hoc opus, docebunt curiosi nostri Romani & hic addent.

Ibid. Θωμᾶ θεολογία, Αὐγουστίνου καὶ Ἐρβαίου, καὶ ἑτέρον. *Excerpta theologica ex Thomae, Augustino, & Hervaeo & aliis.*

Ibid. sub lit. B. Θωμᾶ τῶ σφωτάτου δι' ἀκύνου ἐκλογῆ ἐκ τῶ περὶ ἡδὲ καλῶν, τῶ ἀειδύου καὶ τῆς συντάξεως ἡδὲ ζητημάτων πάντων περὶ ἀγαθῶν. *Excerptum ex quaestionibus de malo sapientissimi Thomae de Aquino numero & ordine articulorum omnium servatis.*

Ibid. sub lit. Δ'. Δημοσθένε τῶ Κυδωνίῳ σέως πνὸς τῶ Καβασιλα ἐλέγχους κατὰ ἡδὲ πει τῆς ἐκπερεύσεως τῶ ἀγίου πνεύματος κεφαλαίων τῶ μακαρίου Θωμᾶ. *Demetrii Cydonii ad Cabasilam argumenta contra B. Thomae capita de processione Spiritus Sancti prolata responsio.* Sive adversus Cabasilam Demetrii Cydonii pro S. Thomae de processione Spiritus Sancti apologia. Eadem habetur in Caes. Vindobon. apud Reimmannum laudata lib. v cod. cclxi n. 2. Habetur etiam inter codd. mss Bessarionis. Hic fuit Nicolaus Cabasilas archiepiscopus Theffalonicensis medio seculo xiv clarus imperante Joanne Cantacuzeno, Latinorum infensissimus hostis, qui adversus S. Thomam speciatim scripserat.

Venetiis inter codd. mss dicti cardinalis Bessarionis Pl. 17 recensetur D. Thomae Aquinatis *Speculator de verbis Petri Graece.* Quodnam sit opus, moneant Veneti nostri curiosi, & hic addant.

Florentiae in Laurent. Plut. 10 cod. 14 fol. papyr. *S. Thomae de Aquino ordinis Praedicatorum confessio e Latino sermone in Graecum traducta per Demetrium Cydonium.* Pr. ἐξομολογούμεαι τῷ κυρίῳ μῶ. Fin. τῆς μακαρίας ζωῆς. *Confiteor Domino meo. . . vita aeterna.* Ex quibus principio & fine constat opusculum hoc aliud esse ab eo quod inter edita prostat ordine lxiv. Quale autem sit doceant indigenæ.
X x ij

1274.

F. ANONYMUS, quem ex mox afferendis ordinis Prædicatorum sodalem & conventus Metensis alumnum conjicio, scripsit

Chronicon ab Abrahamo ad sua usque tempora, cujus hoc est artificium.

Ante Christum natum quæque pagina in quatuor columnas dividitur cuique præfixis his titulis, prima Abraham, 2. Regnum Assyriorum, 3. Regnum Sicyoniorum, 4. Regnum Egyptiorum: Denique quælibet pagina per quinquagenam annorum expansionem distincta: & sub quaque columna ad latus cujuslibet anni eventus celebriores, ut & nomina regum annotata.

A Filio Dei incarnato quæque pagina septem columnis distinguitur. In prima anni expansi per quinquagenas. In 2. Indictio. In 3. Concurrentes. In 4. SS. Pontifices. In 5. Imperium Constantinopolitanum. In 6. Imperium Romanorum. In 7. Regnum Francorum: & in quaque columna præter nomina imperatorum & regum eventus celebriores adduntur. Ex his hoc solum referre haud erit inutile. Sic legitur ad annum

DCCCXVI. Ind. IX. Conc. IIII. Leo IIII annis VIII mens. IIII dieb. VI. Et cessavit mens. II dies XV. In hac pontificum columna nihil amplius. Sed in pag. seq. sic legitur ad annum

DCCCLV. Ind. III. Conc. I. Benedictus III ann. II mens. VII d. X & cessavit dies XV. Nullus inter hos duos pontifices alius notatur, quod indicat historiam Joannæ papissæ etiam ætate auctoris jam vulgatam, ab eo cepe fabulam habitam.

Post istud chronicon sequitur aliud a Christo nato tantum incipiens, quod revera non est aliud, sed prioris solum rudis delineatio, unde initio legitur hoc monitum: *Ista chronica non sunt transcribenda pro exemplari, sed alia magis correctæ.* Eiusdem est rationis ac præcedens, nisi quod octava columna additur, in qua Episcopi Metenses ab anno Christi XLVI recensentur.

Opus esse cujusdam e nostris hinc colligo, quod plura de ordine Prædicatorum & speciatim de conventu Metensi narret, nihil de aliis. Sic ad ann. MCCII in col. Reg. Franc. *Hoc anno Joachim abbas Florentis in Calabria multa prædixit de futuris in statum Ecclesie infra hos annos, & maxime de futuris duobus ordinibus scilicet Fratrum Minorum & Fratrum Prædicatorum, & de adventu utriusque antichristi in expositione Hieremie & Apocalypsis.*

Ad MCCXVI Ordo FF. Prædicatorum confirmatur a papa Honorio.

Ad MCCXXI Moritur B. Dominicus. Ad MCCXXVI Moritur B. Franciscus. Præter hæc nihil habet de ordine Minorum.

Ad MCCXXVI Ludovicus filius Ludovici rex Francorum annis XLV.

Ad MCCXXXII Metis civitas ab episcopo Joanne & duce Lotaringie & comite Barrense obsidetur, sed non capitur.

Ad MCCXLI Cælestinus IIII diebus XVII. Vacat sedes duobus annis.

Ad MCCLI Capitulum generale Metis celebratur; nempe ord. Prædic. Ibid. S. Petrus de ordine Prædicatorum apud Mediolanum martyrio coronatur, de quo & quosdam versus habet.

Ad MCCLII Æstas & hiems gravissima, quare sequenti anno secuta est fames & mortalitas maxima in Lotaringia.

Ad hos annos etiam agit de seditione pastorum in Francia, & de crudeliter per eos perpetratis præcipue Turonis. Hæc solum annoto: Dicebant quod qui clericum vel sacerdotem occideret, pro

potu boni vini absolveretur. Et cum Fratres Prædicatores contraria prædicarent, quatuor FF. Prædicatores graviter vulneraverunt, & confractis sedibus chori & spoliata ecclesia decem Fratres per mediam urbem coram cunctis fustigantes extra urbem occidere voluerunt. Sed civis metu regis & regine non permiserunt. Et cum tot mala facientes usque ad LX millia convenissent, principalibus eorum suspensis, quorum unus in morte Mahometem invenit, & occisis cæteris paucissimi occulte fugerunt.

Ad MCCXXI Mortalitas maxima in Lotaringia. Illo anno XX Fratres in conventu FF. Prædicatorum Metis mortui sunt.

Ad MCCXXV Inventio corporis B. M. Magdalene: Nempe apud Maximinifanum.

Ad MCCXXIV Factum est concilium generale sub papa Gregorio in Lugduno. Nec ultra profequitur, quamvis anni sequentes parati essent ad MCCXXV, unde conjicias circa ejus concilii tempora vixisse.

Sequitur arbor genealogia S. Arnulphi episcopi Metensis, Tot specialia de Metis fere probant Metensem. Accuratam præsertim in antiquis non possum præstare, sed quoad res sui seculi saltem non contemnendum.

Ista autem chronica Parisiis servantur in Victor. cod. ms 824 fol. med. memb. post sermones Petri Pictaviensis Paris. Eccles. cancellarii fol. 218.

F. STEPHANUS DE EXONIA.

F. STEPHANUS DE EXONIA Hybernus ex illustri hujus agnominis familia Anglica, sed quæ in Hyberniam sec. XIII jam commigrarat, & apud Atheltan sedem fixerat, cujus & dominium comparaverat, originem ducens, natus anno MCCXLVI & XXV martii MCCXLIII ad ordinem ascitus in domo Stradensi ad Atheltan laudatur in catal. codd. MSS Angliæ & Hyberniæ, ubi sic legitur T. I I P. II n. 42:

Annales domus de Multifernam id est Montisfernandi ab anno XLV ad MCCXXIV. In iis nulla deprehenduntur vestigia sive auctoris sive loci ad quem olim pertinebant. Sed quia ibi crebra fit mentio de rebus Conaciensibus, & speciatim de antiqua familia d'Exceterorum sive de Exonia Atheltane dominorum, & cænobii Stradensis fundatorum, inde orta est suspicio ad cænobium Fratrum Prædicatorum Stradæ prope Atheltan in comitatu Maio pertinuisse, & ejus loci Dominicanum aliquem horum annalium fuisse auctorem: fortasse inquit Waræus F. Stephanum de Exonia, quem natum perhibent anno MCCXLVI & indutum MCCXLIII.

Duo alia exempla eorumdem Annalium ibidem recensentur n. 19 & n. 365.

Waræus de Script. Hyb. pag. 61 sic habet: *Annales ordinis Prædicatorum ab anonymo Dominicano perducti ad annum Christi MCCXXIV quo floruit. Annalibus adjicitur catalogus subsequens omnium illius ordinis conventuum qui in Hybernia fuerunt ante annum 1300, secundum tempus quo quisque conventus cepit dispositus.*

- Dublinii anno Dñi 1224.
- Pontana 1224.
- Kilkennia 1225.
- Waterfordie 1226.
- Limerici 1227.
- Corcagie 1229.
- Molingare 1237.
- Athenria 1241.
- Casselia 1243.
- Traleia 1243.
- Newtona in agro Dunensi 1244.
- Bannina aliàs Coltrana 1244.
- Sligoa 1252.
- Athletana aliàs Stradæ juxta Atheltan 1252.
- Athya 1253.
- Roscomania 1253.
- Trimma 1263.
- Arclœa 1264.
- Rossa aliàs Rossapontis 1267.
- Youghalle 1268.
- Lothoria aliàs Lurchœa 1269.
- Rathbranna 1274.

Deria nunc Londonde- Killochie aliàs Kilmalocry 1274.

Auctor annalium illorum (nempe mox laudatorum) quos vulgo annales Montisfernandi (sive Minoritarum Multifernana vocamus) incipit ab anno Dñi XLV & desinit anno MCCXXIV quo tempore ipse vixit, ut ex antiquitate characteris liquet. Non possum non suspicari auctorem fuisse Fratrem Stephanum de Exonia, quem narum perhibent annales illi anno 1246, & habitu ordinis sui indutum in die annunciationis B. Maria 1263.

In ista Waræi narratione apparet quiddam secum pugnant, scilicet quem prius annalium ordinis Prædicatorum auctorem dixerat, postea annalium Minoritarum concinnatorem dicit: quod animadvertisse videntur catalogi codd. ms Angliæ editores, unde & correxerunt, & Dominicanum pure agnoverunt. Revera quis putet Franciscanum domorum nostrarum Hybernarum chronologiæ scribendam fuisse sollicitum? Itaque immerito hunc suis Wadingus accenset scriptoribus.

F. PETRUS ANGELELLIUS.

1274.

F. PETRUS ANGELELLIUS sic nuncupatus a Fontana post Ughellum Ital. Sac. T. I a Bernardo verò Guidonis Lucanus a patria simul & professione dictus, cui fides potius adhibenda, quam Rovetta qui ad 1271 contendit & origine & votis fuisse Bononiensem, ab utroque & Fontana & Rovetta magister sacri palatii sub Clemente IV fuisse asseritur, in cujus argumentum utinam antiqua monumenta, Vaticana præsertim, protulissent. Episcopus fuit Lucanus teste Bernardo citato, ad quam Ecclesiam a Gregorio X fuisse promotum XIV maii MCCXXII ait Ughellus & ex eo Fontana in Theatro. Summum illum pontificem Lugdunum ad concilium generale properantem secutus est, & post ejus celebrationem anno MCCXXIV ibidem obiit. Hunc Rovetta primus scriptoribus accenset ceu a quo rei literariæ relicta fuerint

1. Commentarium in IV libros sententiarum.
2. Summa casuum conscientie.

An servata in Bibl. nostra Bononien. cujus domus relationes se excipere ait Rovetta.

F. FERRARIUS CATALANUS.

1275.

F. FERRARIUS CATALANUS sacræ theologiæ magister Parisiensis in catalogo Salanhaci recensetur XXV, videturque circa MCCXXII aut paulo post licentiatus ut aiunt. Cujus autem ille fuerit provinciæ alumnum ægre dixeris. Provinciæ Hispaniæ quæ tum partem Catalanæ majorem complectebatur, vix crediderim, cum ejus non meminerit Diagus scriptor in recensendis Catalanæ viris illustribus accuratus. Verisimilius fuisse provinciæ Provinciæ, quæ tum Catalanæ partem citra montes seu Ruscinonem intra suos fines tenebat, & domus Perpiniensis anno MCCXLIIII erectæ alumnum. Revera quidam ejusdem nominis sed antiquior laudatur apud Bernardum Guidonis his verbis: *F. Ferrarius natione Catalanus oriundus de Killalonga prope Perpiniannum ad unam leucam, prius inquisitor hereticæ pravitatis, vir magnanimus & constans, hereticorum terror, tum primus prior Carcastonensis anno MCCLIIII institutus, & post sex menses ad regendum Biterrensem translatus, post quatuor annos regiminis, tandem in patriam rediit obiit Perpinianni.* Eiusdem domus sodalem licet juniorem & hunc magistrum Parisiensem conjicere est. Ut ut sit in Victor. Paris. cod. ms 678 memb. fol. par. sic legitur:

1. *Istud quodlibet est determinatum a Fratre Ferrario Jacobita de paschate anno Dñi MCCXXX quinto. Circa nostram disputationem questum fuit de duobus, primò de pertinentibus ad Creatorem, secundò de pertinentibus ad creaturam &c. folia 12 implet.*

2. Ibid. fol. 237. *Questio est F. Ferrarii Jacobita. Utrum primi motus vel cogitatio de re illicita sit peccatum &c.*

Per Jacobitam intelligi ordinis Prædicatorum ex eo constat, quod eodem codice F. Thomas de Aquino, cujus refertur index quæstionum in sententias initio dicitur *Frater Prædicator*, ad finem *F. Thomas de Aquino Frater Jacobita*. Ferrarium etiam tum fuisse vel magistrum jam, vel saltem licentiatum evidens est, cum de quodlibetis Parisiis non responderent, nisi ad alterutrum gradum promoti. Denique eundem esse cum Catalano argumentum est, quod non alium ejus nominis & ætatis habeamus magistrum Parisiensem. Fortè & alia reliquit ingenii sui monumenta vel in scripturam sacram vel in sententias ut moris erat, sed quæ vicissitudine temporum perierint, vel neglecta jacent in bibliothecis.

F. GUILLELMUS DE TORNACO.

1275.

F. GUILLELMUS DE TORNACO a patria Flandriæ nobili civitate quæ seculo XIII imperio Gallico subjacebat nuncupatus, hincque ab aliis Flander, ab aliis communi iis regionibus ea ætate nomine Picardus dictus, provinciæ Franciæ, & ex lege tum in ordine servata domus Insulensis sodalis fuit. Inter magistros Parisienses qui ab anno MCCXX ad MCCXXX florere recensentur in catalogo Salanhaci vel Bernardi Guidonis & inter omnes ordine XXVI. Hujus scriptoris meminerunt Lusitanus & ex eo Possavinus, sed perparce: rectius Swertius & Desselius indicem a Bunderio concinnatum excipientes, in quo hæc ei opera ascribuntur.

1. *Tractatus de modo docendi pueros.*

Hunc in monasterio Thufano prope Brugas lectum fuisse asserunt: eundem cenfeo, quem vidi Paris. in Sorbon. cod. n. 1077 forma 4 membr. a Petro de Lemovicis socio Sorbon. ejusdem cum Guillelmo ætatis legarum. Lectori forsan non displicebit prologum & rationem opellæ hinc legere. Sic ergo habet:

Fratribus de ordine Prædicatorum, ejusdem ordinis Frater qualiscumque, salutem, & vitiis extirpatis pueros in fide & moribus instruere diligenter.

» Libellum de instructione puerorum ad præces plurium Fratrum ex dictis majorum & sanctorum auctoritatibus compilatum, ut detur occasio sapienti, nolo volentibus denegare. Et si rudia & parva sint & videantur quæ scripta sunt, secundum sapientem aperta & simplicia decent bonitatem: nota enim superbiæ judicatur subtilia magis quam utilia proferre, &c. plura. Sumat ergo qui voluerit, quod pro pueris instruendis est oblatum.

Hic autem est capitulum index.

1. De instructione puerorum.
2. De probationibus quod pueri sunt instruendi.
3. De probatione per auctoritates.
4. De probatione per rationes.
5. De probatione per exempla.
6. De illis qui tenentur pueros instruere.
7. De instructione per parentes.
8. De modis instruendi.
9. De instructione per paternos.
10. De castitate puerorum.
11. De charitate puerorum.
12. De instructione per magistras.

13. De moribus magistrorum.
14. & 15. De instructione in fide.
16. De multiplici acceptione fidei & symbolo, quare sit compositum & quibus auctoribus.
17. De instructione morum.
18. De honore parentum.
19. De moribus virginum.
20. De scientia qua pueri sunt instruendi.
21. De modo acquirendi scientiam.
22. De modo studendi.
23. De familia regenda.
24. De pauperibus.
25. De sermonibus ad pueros.

Cap. 1. De instructione puerorum. *Simon Joannis diligis me? Pasce agnos meos: pasce inquam quia mihi gratum, tibi lucrum, agnis necessarium &c.*

Opellæ subjiciuntur duo sermones ad pueros in exemplum.

Eodem cod. eodemque caractere sequuntur tractatus breves *De confessione, De oratione, De labore, sermones quidam & tractatus de oculo & perspectiva* : qui cum conveniant cum præcedenti, forsitan ejusdem sunt auctoris.

Hunc libellum ante mclxiv scripserat: nam eo anno in comitiis ordinis Parisiis celebratis, sic habetur admonitione penultima:

Item priores provinciales habeant curam, quod predicetur pueris in scholis, & confessiones eorum si ipsi confiteri voluerint audiantur. Et predicantibus dictis pueris fiat copia de libello, qui est compilatus de hujusmodi predicatione. Quæ de alio quam de superius relato non facile intelligas. Cui licet in cod. Sorbon. desit nomen Guillelmi, quin eum habeat auctorem, non dubitaverim, & quod sit ejus ætatis, & quod nostrorum alium de hac materie expresse tractasse non invenerim.

2. *Postilla in universa Biblia fere.* Carnutis apud nostros anno 1674 adhuc visebantur: in Matthæum verò Trevis apud nostros ms servari dicunt. De his sic Ludovicus a Valleoleti in sua tabula n. 32: *F. Guillelmus de Tornaco scripsit super epistolam Pauli, & super alios libros Biblie, & alia multa.*

3. *Commentarium in xv libros sententiarum.* Quod S. T. magistris fere in more.

4. *Sermones de tempore & de Sanctis.* Lovanii ad S. Martini dicunt haberi, licet in elencho Sanderi non recenseantur. Vide supra ad 1273 *F. Agidius de Aurelianis*, ubi in indice eorum qui hoc anno Parisiis concionabatur & ipse ex illis unus est.

Anno mclxxv provinciæ Franciæ comitia Cenomaniani coacta sunt, in quibus Patres litteram communem sacro cardinalium collegio scripserunt, qua B. M. Ludovicum IX Francorum regem Sanctorum factis inscribi enixissime postulabant, & post provinciæ præfectum F. Joannem de Castellione, primum subscriptum Guillelmus de Tornaco, quod argumentum est primum in capitulo sedisse diffinitorem. Pluribus annis vixisse postea, imo & ad annum mcccxi pervenisse, ad quem eum refert Lusitanus, libens concesserim: sed cum nec dies nec annus prodantur, quibus vivere desiit, ad annum mclxxv quo certo florebat, ejus meminisse visum est commodius.

F. FRANCISCUS DE ARIMINO.

* 1275. F. FRANCISCUS DE ARIMINO laudatur a Rovetta ad 1275 in suo indice ad quem tamen annum nihil de eo habet. Fuit quidem F. Franciscus Portius patria Ariminensis a Calixto III xv martii mcccclvi episcopus. Cervienis sub Ravenatensi promotus, qui & eam Ecclesiam rexit ad ad mcccclxxiv quo anno obiit. Ita Ughellus & ex

eo Fontana in Theatro, memineratque antea Leander Albertus fol. 126 a, sed nec ætas convenit, nec huic episcopo ulla inscribunt opera.

F. PETRUS DE TARENTASIA.

F. PETRUS DE TARENTASIA ab originis suæ loco, quæ civitas est Centronum metropolis, Monasterium in Tarentasia hodie dicta nuncupatus, illustri familia natus est circa 1225, ut vulgo ferunt. A puero etiam in ordine enutritus fuisse dicitur, quod si verum, etiam Lugduni vestem Dominicanam induerit, aut si Parisiis ut aliis placet, certo ex legibus tum in ordine servatis, conventus Lugdunensis nomine acceperit: Burgundus autem in annalibus nostris vulgo nominatur, seu quod ejus provincia natalis, ut & Sabaudia, Delphinatus, Provincia, sub regno Burgundia tum concluderetur, seu quod conventus Lugdunensis ad eam provinciæ Franciæ partem attineret, quæ natio Burgundiæ dicebatur. Literis verò applicitus Parisiis in gymnasio Sanjacobo ita emicuit, ut magnum sibi in universitate fecerit nomen. Anno 1259 jam in ea sacras literas interpretatus fuerat, sed & sententias ex superiore loco docere inceperat, unde & jam licentiatum & laurea donatum, sacra enim theologiæ magister dicitur in actis cap. gener. eo anno apud Valencenas habiti, & cum FF. Alberto magno, Bonohomine Britone, Thoma de Aquino, Florentio Gallico delegatus fuit, qui statuta pro studiis generalibus præscriberet. Ut magna vir erat prudentia, mox ad suorum regimen assumptus est, & circa 1265 etiam provinciæ Franciæ præfectus provincialis, at licet jam magisterii laurea decoratus, quia tamen ad complendum eo titulo muneris docendi triennium, duo adhuc anni lectionis sententiarum supererant exequendi, in comitiis ordinis Bononiæ 1267 diffinitorum secundis ab onere provincialatus solutus est & Parisiis ad legendum scholasque regendas assignatus: quod mox ut implevit, in comitiis provincialibus Parisiis 1269 continenter post generalia diffinitorum prima celebratis, iterum votis communibus prior provincialis electus est: ea porro in specula positus tantum sapientiæ fulgorem emisit, ut anno 1272 circa pentecosten assumptus fuerit antiestes Lugdunensis & Galliarum primas, continuoque temporalium ejus Ecclesiæ de more administrationem habuerit licet nondum consecratus. Quandonam autem inauguratus fuerit, non produnt tabulæ Lugdunenses, certum nondum fuisse 2 decemb. 1272, & an unquam fuerit, priusquam ad purpuram promoveretur, locus est dubitandi. Nimirum anno 1273 in collegium cardinalium ascitus est a Gregorio X, & episcopus Ostiensis ac Velletrensis renunciatus in quatuor temporibus sive Pentecostes quæ eo anno accidit 28 maii, sive septembris circa 20 mensis: certo jam consecratus erat 15 novemb. ut constat ex instrumento codicis ms Avenionensis, in quo sic se signat *Petrus Ostiensis & Velletrensis episcopus, administrator archiepiscopatus Lugdunensis*, uti refert Petrus Maria Campi *Histor. Eccles. di Piacenza lib. 19 p. 263 b.* quæ probant tum nondum Ecclesiam Lugdunensem abdicasse. Eam tamen reliquerat ante concilium Lugdunense II, siquidem Aymarum ejus successor ea ratione constitutus est concilii custos. Quantum verò in ea synodo œcumenica claruerit Petrus noster, narrat annales ecclesiastici legendi, in quibus refertur primæ sessioni 7 maii 1274 habitæ affuisse, & inter primos patres, sed post F. Bonaventuram ex ordine Minorum episcopum Albanensem sedisse, quod indicat hunc prius

consecratus. Plures in ea synodo omnium quæ unquam fuerunt numerosissima sermones habuit: laudantur præsertim unus 7 Junii dictus. Princ. *Leva in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Isa. 49.* 18. De concordia Ecclesiæ Græcæ, cujus antistites mox venturi nunciabantur. Alter die veneris 6 Julii in octava apostolorum Petri & Pauli sessione IV existentibus in loco ubi D. Papa cum diacono cardinali sedebat, nunciis imperatoris Græcorum a latere dextro post cardinales &c. & F. Petrus Ostiensis predicavit, qui D. papa pro presbytero serviebat, thema scilicet, *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis &c. Psal. 75, 5.* Sic cod. Reg. Paris. n. 4130 fol. 204 b. Tertius in exequis F. Bonaventuræ Albanensis episcopi, quibus interfuit ipse D. papa cum omnibus cardinalibus, & quasi omnibus prelatibus qui erant in concilio & tota curia, & F. Petrus Ostiensis celebravit missam, & predicavit pro postro themate, *Doleo super te Frater mi Jonatha &c.* Id verò die dominica Julii 15. Die 16 Julii facta est v. sessio, in qua antequam D. papa intraret ecclesiam, F. Petrus Ostiensis episcopus presentibus omnibus prelatibus baptizavit unum ex nunciis Tartarorum cum duobus sociis &c. ex eod. cod. reg. fol. 206, a. Quem Labbeus videtur exscripsisse in conc. gen. Terminato concilio laterani summi pontificis deinceps ædhasit Petrus, eratque cum eo Bellicadri 18 aug. 1275. Hinc eumdem Italiam repetentem comitatus est, eoque Aretii 10 Jan. 1276 defuncto, in conclavi 21 mensis ejusdem coacto, post missam de spiritu sancto primo scrutinio mox omnium votis, præterquam suis, nam præfens aderat, eidem suffectus est & pastor Ecclesiæ universalis salutaris. Romam Aretio citius progressus, in basilica S. Petri 22 febr. fuit coronatus: inde in palatium Lateranense secessit, ex quo literas encyclicas exaltationis suæ per orbem misit 6 Kal. martii anno 1 datas. At cum præclara omnia de tantarum virtutum pontifice sperabantur, bonorum vota elusit mors immatura, qua collectus est 22 Junii 1276 relicta non vulgaris sanctitatis opinione. Jam verò quia eruditus placet vetera monumenta legere, quibus in hac relatione usi sumus, visum est hic addere.

1. F. Stephanus Salanhacus in catalogo magistrorum Parisiensium. n. 16: *F. Petrus de Tarentasia de quo habetur supra, qui fuit postmodum archiepiscopus Lugdunensis, cardinalis & papa Romanus.* Adjecit hanc notam: *A principio usque ad 1259 fuerunt præcedentes.*

2. In actis cap. gen. Valencenis 1259: *De mandato magistri & diffinitorum ad promotionem studii ordinatum est per Fratres Bonohominem (nempe Britonem) Florentium (scilicet Gallicum de Hedinio) Albertum Teutonicum, Thomam de Aquino, Petrum de Tarentasia magistros theologiæ Parisius qui interfuerunt dicto capitulo, quod lectores, &c.* Ex his habetur Petrum nostrum jam anno 1259 fuisse laureatum.

3. Bernardus Guidonis in catalogo priorum provincialium Franciæ: *F. Petrus de Tarentasia diecesis Viennensis bis fuit provincialis, prima vice absolutus propter magisterii gradum, & ea de causa missus fuit Parisius in cap. gen. Bononia 1267.* Cum autem anno 1261 F. Rodolphus Labbé sive Abbas dictus electus fuerit anno 1261 in comitiis provinciæ Cadomi habitis, eo vel amoto vel ut conjicio verisimilius in officio defuncto, medio tempore circa 1265 citius vel tardius ad id munus evectum Petrum autumo.

Postea idem Bernardus ibidem: *F. Petrus de Tarentasia pro secunda vice successit F. Joanni de Castellione (in comitiis generalibus Parisius 1269*

amoto) fuitque de provincialatu Franciæ ad archiepiscopatum Lugdunensem evectus anno 1272: vacavit provincialatus Franciæ inter moras electorum anno quasi dimidio. Et hinc colligo circa festum pentecostes Lugduni constitutum præfulem: nam si quibusdam mensibus antea, etiam facta fuisset electio successoris ante pentecosten, cum autem ex eodem Bernardo facta non fuerit nisi in cap. provinc. Carnutis habito post generale Florentinum, sequitur circa pentecosten vel paulo ante vel paulo post Petrum ob electionem Lugdunensem provincialatum dimississe.

4. Extat instrumentum editum in Spicilegio Dacheriano T. VIII pag. 250, & relatum etiam a Claudio Francisco Menestrier S. J. *Histoire de Lyon* quod sic incipit: *Nos F. Petrus divina miseratione prima Lugdunensis Ecclesiæ electus, notum facimus universis, quod cum nos excellentissimo D. N. Philippo ejusdem gratia Franciæ regi illustrissimo offerremus fidelitatem debitam, dictum fuit nobis ex parte dicti D. regis, quod nobis non licuit gerere administrationem bonorum temporalium Ecclesiæ Lugdunensis circa Sagonam ante exhibitionem fidelitatis predictæ. Ad quod respondimus, quod proximus prædecessor noster &c. & alii prædecessores nostri gesserunt & administraverunt predicta bona temporalia antequam excellentissimis D. D. Franciæ regibus fidelitatem debitam exhiberent &c. Actum die veneris post festum B. Andrea apostoli. A. D. mclxxii.* Ex quo colligo 2 decemb. 1272 nam erat lit. Dom. B. nondum fuisse consecratus, & tamen jam ab electione temporalia gessisse & administrasse.

5. Bartholomæus, vulgo dictus Ptolomæus Lucensis *Hist. Eccl. nov. lib. 23 c. 2* de Gregorio X loquitur sic: *Hic fecit unam ordinationem cardinalium proborum virorum, inter quos fuerunt duo magistri in theologia, quorum unus fuit de ordine FF. Prædicatorum, quem ipse fecerat archiepiscopum Lugdunensem & factus est Ostiensis, vocatusque est F. Petrus de Tarentasia vir magne religionis & doctrina, qui multo tempore rexit Parisius in theologica facultate &c.* Et c. 17: *Anno autem D. 1276 Innocentius V in summum pontificem assumitur in festo S. Agnetis. Quis autem iste fuit, & unde originem traxit dictum est supra, sed quid egit nunc est dicendum. Hic subito promotus fuit, & subito defunctus, quia in eodem anno per Gregorium præfatum factus fuit archiepiscopus Lugdunensis, & nondum consecratus in dicta dignitate, factus est per eundem episcopus Ostiensis & infra annum defuncto Gregorio apud Aretium, ibidem a cardinalibus eligitur in papam. Sedit autem mensibus quinque & diebus duobus: & vacavit diebus 17. Recedens igitur cum curia de Aretio vadit Romam & in S. Petro coronatur & consecratur. Inde se transfert ad ecclesiam Lateranensem, & ibidem infirmatur, ac in 22 Junii moritur, & in magna gratia collegii, ac presente rege Carolo in eadem ecclesia honorifice sepelitur. In quibus nota (nondum consecratus in dicta dignitate) ideo dixi, an archiepiscopus Lugdunensis consecratus fuerit, priusquam episcopus Ostiensis, locum esse dubitandi.*

6. Quandonam autem ad episcopatum Ostiensensem promotus, mirum quam inter se variant auctores. Quidam enim volunt id factum in iv temporibus Pentecostes 1273. Sic innuit Salanhacus noster in Elencho nostrorum cardinalium, n. 3: *F. Petrum de Tarentasia magistrum in theologia, primo priorem provinciam Franciæ, deinde archiepiscopum Lugdunensem, inde assumpsit in cardinalem episcopum Ostiensensem D. Gregorius papa X A. D. 1273. infra octavas pentecostes. Consecratus*

anonymus auctor chronici ea ætate vivens a Petro Maria Campi citato laudatus, qui sic habet: *Post hæc ordinatus quinque sedibus episcopalibus, qua cardinalatus honorificentia decoratur, de ipsa Urbeveterana civitate iturus Lugdunum recedens, pervenit Florentiam &c.* Certum autem Gregorium X ex eo itinere Florentiam pervenisse 18 junii 1273, ac proinde illam cardinalium promotionem Urbeveteri antea factam 2 aut 3 junii feria 6, vel fabbato IV temporum Pentecostes. Accedit quod D. Vicecomes alter ex quinque cardinalibus tum promotis episcopus Prænestinus eo titulo ornatur in quodam instrumento Florentiæ dum illac eo anno transfret Gregorius transacto, ut refert idem Petrus Campi. Alii volunt promotionem illam factam in IV temporibus septemb. Id videtur innuere auctor anonymus chronici anno 1295 scripti: *Qui (D. Papa Gregorius,) inquit, die jovis proximo (nempe 12 octobris 1273) se movit de Mediolano, & ivit ad Morimundum ad hospitandum, & D. comes sequitur eum cum ambaxiatoribus communis Papiæ causa loquendi sibi. Qui D. papa in temporibus proximis præteritis fecit quinque cardinales scilicet D. Vicedominum Placentinum, item Bonaventuram ordinis Minorum, item archiepiscopum Lugdunensem &c.* Sic refert idem P. M. Campi. IV autem tempora proxime præterita septembria erant. Nec desunt qui velint eam promotionem Lugduni tantum factam, quo tandem circa initia novemb. 1273 pervenit pontifex. Sic enim Bernardus Guidonis in chronico, summorum pontificum codd. Colbert. ms 652 & 1521: *Hic Gregorius papa fecit unam ordinationem apud Lugdunum quinque cardinalium quos assumpsit, inter quos fuit unus F. Petrus de Tarentasia de ordine Predicatorum magister in theologia tunc archiepiscopus Lugdunensis, alter vero fuit F. Bonaventura magister in theologia, minister generalis ordinis FF. Minorum &c.* Verum est in aliis codd. Colbert. 735, 2555, 4086, 5982 abesse *td* apud Lugdunum. Quibus addi potest, quod F. Reginaldus S. Thomæ de Aquino ad concilium Lugdunense eunti circa finem anni 1273 vel potius initia sequentis dicebat ut legitur in Actis SS. T. I. Martii p. 712 b. *vos & F. Bonaventura eritis cardinales.* Quod signum est saltem promotionem S. Bonaventuræ tum nondum Neapoli cognitam. Si autem jam a pentecoste ad eam dignitatem evectus fuerat, qui ad finem ejus anni Neapoli publica non fuerit, difficile quis æstimer. Quæ concordari fortè possent fatendo promotionem quidem factam in feriis pentecostes 1273 sed non propalatum nisi ut quisque promotorum ad summum pontificem accebat: sic Vicedominus Placentinus qui cum eo erat Urbeveteri, & subito declaratus, S. Bonaventura qui pontifici occurrit mense septembri inter Mediolanum & Florentiam & tum propalatus, Petrus vero noster qui Gregorium expectasse Lugduni videtur, & tum solum publicatus, tamen ante 15 novembris, quo die ut supra dictum est se Ostiensem signat. Quæ tamen peritorum arbitrio permittito omnia. Non audiendos autem illos qui ad pentecostes 1274 hanc promotionem prolatant, egregie probat dictus P. M. Campi, tum quod & S. Bonaventura & Petrus noster federint inter cardinales sessione prima concilii Lugdunensis habita 7 maii, cum Pentecostes 20 ejus mensis acciderit, tum quod in pluribus pontificiis diplomatibus antea datis uterque nominetur cardinalis, ut in bulla ad archiepiscopum Magdeburgensem data 27 febr. 1274 F. Bonaventura episcopus Albanens. in altera pro confirmatione privilegiorum ordinis Cælestinorum data Lugduni 22 martii 1274, cui cum aliis cardinalibus tum præsentibus subscribit quartus F. Petrus

Ostiensis & Veletrensis episcopus. Vide Petrum Campi citatum p. 263 & 447.

7. De pontificatu vero Petri nostri sic Bernardus Guidonis cod. Colbert 152, 735, 1901, & aliis: *Innocentius V natione Burgundus de Tarentasia Sabaudia fuit electus in papam apud Aretinum Tuscia civitatem in festo S. Agnetis A. D. M. CC. LXXV secundum illos qui annos Dominica Incarnationis in Annunciatione Dominica incipiunt computare: secundum vero morem illorum, qui annos Dom. Inc. in natali Domini incipiunt computare scribitur A. D. M. CC. LXXVI, seditque in papatu mensibus v dieb. 11: vacavit sedes dies xviii. Hic prius nominatus est F. Petrus de Tarentasia, qui a pueritia sua in ordine FF. Predicatorum optima indolis conversatus, doctor & magister Parisius in sacra theologia efficitur, & inde provincialis FF. Predicatorum Francia: deinde in archiepiscopum Lugdunensem assumitur, & de archiepiscopatu eodem anno in cardinalem episcopum Ostiensem, tandemque in summum pontificem est elevatus in Aretio civitate. Veniens autem inde Romam coronam recepit in sancto Petro, & inde secessit in Lateranum. Hic prefecit episcopum Ecclesie Albiensis V. virum D. Bernardum de Castaneto de Montepessulano tunc sacri palatii auditorem, nonis martii pontif. sui anno primo. Hic licet multa facere proposuisset, morte præventus non potuit adimplere, sed proh dolor! in suo ortu exaruit flos decorus: cito namque tulit eum Deus. Obiit autem Roma sepultus in ecclesia Laterani A. D. M. CC. LXXVI xxii die mensis junii.*

8. His addit Tolomæus de Luca citatus c. 18: *Hic propter brevitatem temporis pauca fecit. Duo tamen referuntur de ipso: unum est quod misit duos legatos in Tusciam cum ambaxiatoribus regis Caroli, & pax est facta inter Lucanos & Pisanos per dictos legatos & ambaxiatores regis. Tunc enim quasi tota Tuscia conjuraverat contra Pisanos, sed per adventum dictorum legatorum & ambaxiatorum omnia sunt pacificata in Tuscia. Secundum quod fecit Innocentius predictus, fuit, quia prædicti: quæstionem quam habebat Ecclesia major Viterbiensis cum Fratribus Predicatoribus super corpore Clementis IV: quia mandavit dictum corpus dictis Fratribus restitui, cum inveniret apud ipsos elegisse legitime sepulturam. Dicit autem canonici memoratum corpus arrestatum tenuerunt usque ad tempora pontificis supradicti.*

9. F. Nicolaus Triver noster in chronico ad an. 1276 p. 638 T. VIII Spicilegii Dacheriani: *Gregorius papa apud Aretinum defunctus ibidem traditur sepultura. Succedit Innocentius V natione Burgundus de Tarentasia, dictus antea F. Petrus in ordine Predicatorum, studio scripturarum deditus, ac doctor theologie Parisius factus. Sapientia sua memoriam multa scribendo utilia posteris reliquit. Qui cum esset vir religiosus eximia expertaque prudentia, primo prior provincialis Fratrum suorum in Francia, deinde episcopus efficitur Lugdunensis, demumque a papa Gregorio ad cardinalatum assumptus, constitutus est episcopus Ostiensis. Factus autem papa sedit mensibus v, diebus duobus: moriturque Roma & in Lateranensi sepelitur, cui eodem anno succedit Adrianus V. &c.*

10. F. Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula n. 8: *Sanctissimus in Christo P. & D. F. Petrus de Tarentasia Sabaudia nationis Burgundia, ut habetur de libro de SS. Pontificibus & Imperatoribus, ingressus est ordinem Predicatorum anno ætatis sue nono. (A pueritia sua in ordine conversatum supra dicebat Bernardus Guidonis.) Ubi virtuose conversatus fuit, magister in theologia Parisius, demum provincialis Francia, & inde archiepiscopus Lugdunensis, & eodem anno Cardinalis episcopus Ostiensis, demum*

demum electus est in papam apud Aretinum Tuscia civitatem in festo S. Agnetis A. D. 1275 (stylo Gallico) vocatus est Innocentius V. Hic famosissimus doctor scripsit, quæ sequuntur, additis operibus quæ laudat noster Laurentius Pignon, quæ Ludovicus omisit.

1. *Super IV libros sententiarum.* Quod opus illud ipsum est & non aliud, in quo dicitur doctrinam D. Thomæ in compendium redegisse. Revera enim scriptum Petri est veluti compendium scripti S. Thomæ in sententias. Typis autem prodierunt hæc commentaria curantibus Tolosanis nostris ex cod. ms suæ Bibl. Tolosæ, Arnaldi Colomerii 1652 fol. T. I pagg. 398. II. 364. III. 357. IV. 493.

Innumera extant in Bibliothecis exempla ms memb. fol. Parisiis in Colbert. codices 2294, 2295, 2324, 2325, 2326, 3033. In Sorbon. codices quinque ætatis auctoris & melioris notæ. In Navarr. sex codices ejusdem ætatis. In Augustiniana ad pontem novum codices 234, 235, 236. In Sanjacob. nostra duo tresve codices in 2, 3 & 4. fol. memb. Præstant venales Parisiis circa 1300 voll. quatuor memb. ex libro rectoris universitatis.

In Bibl. S. Marci Florentiæ Arm. III nn. 27 & 28. Plura exempla recensentur a Tomafino in suis Bibl. Venetis & Patavinis, ut & in catalogo codd. mss Angliæ.

2. *Quodlibeta.* Sic Ludovicus a Valleoleti, qui proinde viderit. Venetiis apud nostros SS. Jo. & Paul. Alt. Par. Pl. 3 laudantur ejus *Quæstiones* cum scripto in 1 sent. compactæ fol. memb.

3. *Super Pentateuchum.* Sic omnes, sed quæ postillæ alicubi jam neglectæ jaceant, cum ubi habeantur nemo aperiat. Sixtus Senensis addit commentaria in psalmos & cantica, quæ de canticis anticorum interpretatur Altamura: penes quos fides, cum apud antiquiores altum de his sit silentium.

4. *Super Lucam.* Sic etiam omnes antiquiores & recentiores. Præstant venales Parisiis circa 1300 cod. ms memb. peciarum xxxii cum ejusdem postillis in Paulum peciarum lxx ex libro rectoris universitatis.

5. *Super epistolas Pauli.* Has postillas plurimum laudant antiqui scriptores Trivetius citatus, Bernardus Guidonis vocat gratissimas. S. Antoninus Hist. P. III Tit. xxiii, cap. xi, §. II: *Scriptis etiam super epistolas Pauli egregie cum distinctionibus septimembribus, ut plurimum in qualibet lectione, quæ valent ad materiam predicandi.*

Quenam illæ & ubi servantur quæret quis? Eas autem esse fere mihi certum, quæ sub nomine nostri Nicolai de Gorran typis prodierunt hoc principio *Dedi te in lucem gentium*, Coloniae, Joan. Koelhoff. de Lubex, 1478. Haganoæ 1502. Parisiis & Antonii de Bonnemere & Joan. Parvi 1521. Antverpiæ, Keerberg 1617: fol. ubique. Cur autem sic censeam hæc me movent, quia illæ postillæ editæ cum sententia de iis a S. Antonino prolata omnino conveniunt. Præterea extat in Bibl. Sorb. exemplar harum postillarum fol. memb. ætatis auctoris ex legato magistri Stephani de Bisuntio aliter de Gebennis focii Sorbonici, qui certo floruit a 1274 ad 1286. Ad calcem autem ejus codicis eadem manu prima sic legitur: *Expliciunt epistola apostoli Pauli secundum Fratrem Petrum de Tarentasia.* In indice antiquo ejusdem Bibl. Sorbon. & qui videtur sec. XIV recensetur sic: *Banc. D. vol. I super epistolas B. Pauli, Petri de Tarentasia. Dedi te in lucem gentium.* Præterea in catalogo codd. ms Angliæ T. I P. III in Bibl. publica Cantabrigiæ, 2229 laudatur *Petrus de Tarentasia in epistolas Pauli.* Requisitus autem a me præfectus ejus Bibl. respondit Principium esse *Dedi te in*

lucem gentium, & cætera omnino eadem ac in S. c. XIII. editis sub nomine Gorran: ad calcem autem legi eadem totius codicis manu: *Expliciunt epistola apostoli Pauli secundum F. Petrum de Tarentasia*; ut in Sorbonico. Qui exinde nulla Gorran fiat injuria ostenditur postea ad 1295 ubi de eo: *Recensetur & apud Tomafinum in Bibl. Venet. apud S. Antonium Plut. 18: Petrus de Tarentasia in D. Pauli epistolas, cum notis marginalibus fol. memb.* Item in Bibl. Ultrajectina in sacris Bibliothec. arcanis pag. 305 Lusitanus laudat alios duos codd. mss alterum apud nostros Bononiæ, alterum item apud nostros Toleti. Indigenarum diligentia est, quales sint hæc postillæ hic addere, nosque si verum non attigimus hic emendare. Etsi enim Altamura Bononiensis & Toletani codicum aliud esse principium asserat, scilicet *Illuxerunt corrusionnes tua*: non tanta ei fides ut quid non exquiram certius. Eidem Petro nostro aliam postillam super eandem epistolas tribuit Altamura, cujus Princ. *Vas electionis.* At cum omnes antiqui unicam ei vindicent, vel solum principium est diversum, vel alterius erit auctoris postilla ut S. Thomæ de Aquino, aut F. Gaufridi de Blevello, qui hoc principio utuntur.

Postilla *Dedi te in lucem &c.* extat Parisi apud Augustin. ad pontem novum cod. I 77 & 99 fol. mag. memb. secunda manu ascripta Gorran.

In Elencho codd. mss Belgii apud Sanderum P. II p. 54 inter codices Corfendoncanos sic legitur: *Glossa in epistolas Pauli sine nomine auctoris. Item solutiones dubiorum super epistolas Pauli, Petri de Tarentasia.* fol. pergam.

6. *Opuscula De unitate forme. De materia cæli. De æternitate mundi. De intellectu & voluntate.* Sic Laurentius Pignon, quæ fortè sua ætate viderit, sed quæ jam aut deperdita, aut alicubi neglecta.

7. *Decreta abbreviata perutili & fideli in summam parvulam coarctavit.* Sic refert Trivetius citatus. Extat etiamnum Parisi. in Victor. cod. 520 in 4 membr. ætatis auctoris. Titulus: *Decreta abbreviata, ut dicitur, a F. Petro de Tarentasia.* Prologus: *Verbum abbreviatum ait propheta, faciet Dominus super terram.* Ineffabilis abbreviatio qua immensum fit modicum, æternum transitorium, incircumscriptibile circumscriptum. Si sic pro capacitate humana Dominus breviavit unicum liberum suum, quanto magis multiplicia verba brevianda sunt hominum. Gaudet si quidem non immerito brevitate moderni. Hinc igitur librum decretorum velut breviarium quoddam studiosus suscipiat lector diligenter fideliter & utiliter defudatur: in quo quæ minus necessaria videbantur, sic inveniet refecata, ut servatis quantum lex breviandi patitur, partium, distinctionum, causarum, quæstionum, capitulorum, §§, sententiarum librorum integritate, ordine ac tenore, si quis in aliquo dubitaverit, quasi ad fontem de rivulo recurat ad ipsum authenticum consulendum. Hujus vero voluminis corpus unum quasi quoddam trinitatis vestigio in tres partes, distinctionum scilicet, causarum, considerationum considera distributum, in quo de officiis, de negotiis, de sacramentis ecclesiasticis sufficiens ex dictis majorum capere valeas documentum. Singulæ vero partes sectione triaria distinguuntur. Primo namque partium prædictarum constitutionibus, ordinationibus, executionibus immoratur. In constitutionibus juris peritia, in ordinationibus potestas legitima, in executionibus administratio canonica continetur. Secunda pars accusationum, actionum, obliga-

tionum ecclesiasticarum continet disciplinam. In accusationibus, in actionibus regula gerendorum, in obligationibus describitur copula nuptiarum. Pars III sanctificationem prosequitur rerum, temporum, personarum. In rebus locorum & hostiarum consecratio: in temporibus feriarum jejuniorumque observatio: in personis animarum per sacramentum & meritum purificatio declaratur. Consummati verò operis Deo gloria, actoris meritum, utilitas sit lectorum. Finis totius opellæ: *Nisi quod viderit patrem facientem*. Codex habet foliola 239, a me visus 9 Junii 1704.

8. Præter actiones laudatas quas habuit in synodo Lugdunensi II, hi ejus sermones ex ore concionantis excepti servantur Paris. in Sorbona aliis aliorum permitti, cod. fol. par. memb. n. 960: 16 *De trinitate. Benedicat nos Deus &c. Collatio eodem die. 21 De Magdalena. Anima mea liquefacta est. Item de Magdalena. Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.* cod. n. 1500 fol. par. memb. 9 *F. P. prior. Innocentes & recti adhaerunt.* 10 *F. Petrus prior provincialis de ordine Prædicatorum. In conversione S. Pauli. Saule Saule quid me persequeris?* cod. n. 1013 fol. par. memb. ex legato D. Stephani de Abbativilla canonici Ambianensis, cujus libri in Bibliothecam dicuntur alati anno 1288 n. 148: *F. Petrus de Tarentasia in die natalis Domini. Veritas de terra orta est.* n. 149: *Idem in die S. Joannis Evang. Quartum animal simile aquile &c.* Sunt & alii in similibus collectionibus sermonum celebriorum suæ ætatis concionatorum, quas quis otiosior in unum compingat, & edat si videbitur: hæc tantum in gustum propono, ut & facundia claruisse videatur.

9. *Compendium theologiae* quod incipit *veritatis theologicae* ei ascribitur a Ludovico de Valleoleti, ut & a Lusitano & Altamura: & revera quidam codices a me visi ejus nomen ut auctoris præferunt, sed cum a S. Antonino disertis verbis asseratur hoc compendium non esse Alberti magni, aut S. Thomæ de Aquino, quibus etiam tribuitur, sed cujusdam doctissimi viri, qui vocabatur *F. Thomas*, commodius de auctore hujus compendii agetur, ubi de *Thoma Sutton* Anglo.

10. *Registrum ejus epistolarum* paucis mensibus sui pontificatus: quarum aliquas refert Odoricus Raynaldus in Annal. Eccles. Omissam ab eo datam literarum creationis nostri Petri queritur Papebrochius in Propylæo Maii, sed hoc incommodum levat Soëgius noster mense Junio anni Dominicani, ubi eas referens præstat datas vi Kal. martii anno 1. Gravissima illa est quam ad ordinem Prædicatorum scripsit e Laterano v i Idus maii: quæ ab eodem Soëgio refertur ibidem, & ejus commentariis in sententias præfixa legi etiam potest. In ea se ad ordinem a tenera ætate vocatum, & sancte paupertatis deliciis nutritum fatetur. Duo diplomata ejusdem in causa canonizationis B. Margariæ de Hungaria refert Petrus Maria Campi citatus p. 488 & seq. Non omittendum Breve apostolicum Gregorii X datum xv Kal. sept. anno 4 idque Bellicadri, quo ei condendi testamenti licentiam facit, quod & hic visum est addendum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei. Venerabili Fratri Petro Ostiensi & Velletrensi episcopo, S. & A. B.

Quoniam humana fragilitas mortis imminenti præcipue cogitatione turbata, nequit plura memoria commendare, tuæ circumspectionis prudentia extremum vitæ tempus consilio prudenti præveniens, circa certam dispositionem bonorum, humani perplexitatem & incertitudinem exitus prævenire desiderans, supplicatione humili postula-

vit disponendi libertatem, quam in bonis ecclesiasticis juris censura non patitur, de gratia speciali apostolica tibi auctoritate concedi. Nos itaque quisque personam tuam specialis dilectionis brachiis amplectamur, quod & tuæ salutem animæ ferventius affectantes, circa ea quæ salutem ipsam respiciunt, desideramus tibi promptis affectibus providere, ut de bonis tuis tam ecclesiasticis quam mundanis licite condere testamentum concedimus facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Bellicadri xv Kal. septemb. pontif. nostri anno IIII.

Nobis autem non probatur quod laudatus supra Soëgius sibi persuasit Petrum nostrum illum esse Burgundum, de quo in Vitis-Fratrium P. IV, cap. 13 § ultimo in codd. ms.

Hic enim jam philosophiæ metas excesserat & de theologia arripienda cogitabat, priusquam de ordine intrando consilium caperet, quæ puero non conveniunt, qualis erat Petrus cum conventum ingressus est. Etsi enim ille Burgundus de quo in Vitis-Fratrium is dicatur, cujus conversatio sancta & sana doctrina fuit, & fama præclara, quot tales præter Petrum nostrum inter primos qui nostrum ordinem intraverunt: ut ibi dicitur. An non talis F. Guillelmus de Peraldo? F. Gaufridus de Blevello sacre theologiæ magister Parisiensis & Innocentii IV pœnitentiarius? & innumeri alii in ipsi initiis ordinis asciti & certo Petro antiquiores, & longe ante ipsum mortui? Multo minus placet quod omni conatu videtur contendere illum esse Petrum qui cum Hugone nostro & duobus Minoritis nunciis seu apocrifariis missus est a Gregorio IX ad Joannem Vatatum imperatorem constantinopolitanum de resarcienda Græcæ Ecclesiæ cum Romana concordia, & concilio Nymphæi affuit anno 1233. Nam ut omittam tum minimum annorum 30 natum esse debuisse ut eo titulo mitteretur, proindeque non videri conveniens, ut vir tantum dotum, qualem se præbuit ille nuntius ita retardatus fuisset, ut non nisi circa 1257 ad legendas sententias Parisiis assignaretur, & anno demum 1269 magisterium perficeret, cum alii interea juniores nec ejus meriti promovebantur, longe verisimilius est F. Petrum de Sezana de quo supra, qui de se narrat se cum aliis a Gregorio IX ad illum imperatorem missum, eum esse apocrifarium Hugonis focium: adde alios non defuisse tum in ordine Petros, qui hoc munere fungerentur. Itaque cum nemo alius id hæcenus de Petro de Tarentasia cogitarit, quem circa 1225 tantum natum communiter ferunt, eam narrationem inter piæ Soëgii meditationes reponito. Videtis acta ad caput commentariorum Petri nostri de ejus vita edita.

Ejus meminit Franciscus Augustinus della Chiesa inter suos Insulares scriptores, sed opera non accurate refert: cavetis etiam a Maraccio, qui vult scripsisse in Evangelium *Missus est*, & in canticum *Magnificat*, quod non accipias quasi quid divertum sit a commentario in Lucam. Hinc nomenclator est ubique cum magna cautela legendus, ac ferre negligendus.

F. THEODERICUS CATALANUS.

F. THEODERICUS CATALANUS seculo XIII claruit sub Aragoniæ rege Jaymio I expugnatore dicto, Valentiam sedem in eo regno occupante F. Andrea de Albalate ex ordine Prædicatorum assumpto, qui eam tenuit ab anno MCCXLVII

ad MCCXLVII. Virum fuisse pietatis non vulgaris, ac ejus eruditionis quam πολυμαθειαν vocant, præclararumque omnium dotum, probant quæ obivit capellani Romani pontificis & apostolici pœnitentiarii munia: tum quæ semper illi fuit cum laudato Valentino præfule gentili suo & symmysta inter illustres suæ ætatis nominatissimo consiliorum studiorumque conjunctio, ac denique quæ edidit opera, quorum hæc adhuc supersunt lingua sua Catalana scripta.

Primum sic incipit: *Le comensament del libre le qual compila Frare Thederich de l'orde delz Preicadors explanar per Galien correger de Mayoche: & content al comansament quina cosa es cirugia.* Id est Initium operis, quod compilavit F. Theodericus ordinis Prædicatorum, in quo primo explicatur quid sit chirurgia.

Al honorable pare e amich molt car an Andreu per la gracia de De bisbe de Valencia Frare Thederic, &c. Id est Honorando patri & amico carissimo Andreæ gratia Dei episcopo Valentino.

Opus in tres aut quatuor libros dividitur de chirurgia tractantes ad librum Hugonis de Luca hujus artis peritissimi. Ad hujus calcem addidit auctor tractatum eadem sua vernacula lingua *del sublimament del Arsenich*, seu de præparatione Arsenici sive salis Armoniaci.

Aterum sic incipit: *Asa comença la cirugia delz Cavalz, per so que sien curats, he nudrits, he engendrars secons la sua valor, que li porteyn;* id est de curatione equorum, ut habeantur, nutriantur, & generentur, ut decet, juxta sui generis nobilitatem. Sunt in hoc opere CIX capita.

Tertium sic incipit: *Assi comensa lo libre del nudriment he de la cura dells ocels los quals se portayen ha cassa;* id est de cura accipitrum aviumque accupum liber unus, in librum Isaaci filii regis jubente Almassore scriptum, ex Arabico translatum a Galieno de Cremona.

Quæ opera extant Parisiis in Bibl. Reg. cod. ms membranarum vitulinis in fol. n. 7249 sec. XIII F. Andreæ de Albalate episcopo Valentino ab auctore nuncupata, ut qui ejus hortatu ea scripserat

Recensentur etiam in catalogo codd. MSS Angliæ T. I P. 1, 7802: *Cirugia; id est chirurgia F. Theoderici ordinis Prædicatorum*, memb. 4.

Ejusdem videtur qui ibidem scilicet T. II P. 1 n. 8860 numeratur: *Tractatus de virtutibus aquæ vitæ per F. Theoricum ordinis Prædicatorum.*

Simlerus & ex eo Beughemius in incunabilis typographiæ primum Theoderici opus *De chirurgia* typis prodidisse testantur. Sic enim uterque: *Theoderici episcopi Cerviensis ordinis Prædicatorum chirurgia libri tres secundum medicationem Hugonis de Luca sermone barbaro impressi Venetiis anno 1499 cum aliis diversis chirurgis in fol.* Iterum ibid. 1513 & 1519. Quæ duæ ultimæ editiones extant in Bibl. Bodleiana.

At uterque allucinatur vel typhotheta, cum opus Cerviensis episcopo tribuit, quod est nostri Theoderici Catalani qui sermone vulgari suæ provinciæ illud scripsit. Alius verò est F. Theodericus Borgognonus (sic enim Leander Albertus fol 120 a.) *Lucensis Etruscus, vir omni religione ornatus, antistes Cerviensis, qui postquam annis duobus & septuaginta ord. Prædic. togam portaverat, & Cerviensi Ecclesiæ 42 præfuerat, & annos tres & nonaginta in humanis egerat, Bononia vita excessit, & sepultus in eade majori templi Prædicatorum ad levam majoris aræ sepulcro lapideo insculpto, quod adhuc cernitur a se constructo &c.* Dictam eadem prout præse fert inscriptio graphice in ejus sepulcro posita, egregie ipse a solo erexit, certe opus insigne & dignissimum prout videri potest, quod minime ab-

solutum fuisse arbitror nisi ingenti & grandi pecunia. Cujus epitaphium cum Fontana in *Theatro corrupte* referat, sic restituendum ex Ughello Ital. Sac. T. II: *Sepulcrum vener. P. F. Theoderici de Luca episcopi Cerviensis ord. FF. Prædic. Hanc capellam fecit fieri F. Theodericus de Borgognonibus de Luca ord. Prædic. episcopus Cerviensis qui habens in atate sua LXXXIII annos, in episcopatu verò. Obiit anno Domini MCCXXXVIII in vigilia natiuitatis Domini. Orate pro eo.* Quæ fere conveniunt cum Leandro. Sic natus anno 1205 ordini nomen dedit anno 1226. Discrimen solum erit quoad annos episcopatus, juxta Ughellum ad 32 circiter reducendos. Ut ut sit, licet opus de chirurgia e Catalano Latine reddere potuerit, cum nemo id referat, non nisi temere asserat quis. Unde ex cognatione nominis Theoderici delusum putem editorem Cerviensis quod erat Catalani qui episcopus non fuit ab aliquo barbare versum opus tribuisse. Longe abest a vero Altamura, cum hunc Cerviensem episcopum amandat ad 1491. An autem Catalanus annum 1309 ad quem eum producit idem Altamura sine teste, nam Lusitanus nullum indicat, attigerit, & eo usque vixerit, mihi incompertum. Ejus meminit F. Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula sic n. 60: *F. Theodericus scripsit Summam pulcrum de scientia chirurgia: Omisit verò vel ignoravit Antonius, neque enim eum laudat in Bibl. vet. Hispana.*

F. MORANDUS DE SIGNIA.

F. MORANDUS DE SIGNIA Italus a patria sic nuncupatus, (Signiam in Campania Romana seu in Latio reponit Leander Albertus fol. 121 b. edit. Ital.) S. Mariæ Novellæ Florentiæ alumnus fuit, & vir eruditione facundiaque præstantissimus sua ætate celebratur. Ab Alexandro IV ob eximias dotes ad Calliensem in Piceno sedem evectus anno MCCXLIX, non paucos habuit pro summo pontifice a Ghibellinis tolerandos agones: quibus invictè superatis, oves suas deinceps tranquille rexit ad MCCXLV, quo 14 non. octob. a Clemente IV ad ecclesiam Fanensem in eodem Piceno translatus, & hanc posteriorem sponfam egregiis virtutibus ornavit ad MCCXLXVI, quo vocatus a Deo ad meliora transivit. Concilio Lugdunensi II affuisse conjicit Fontana, & verisimillimum. Hunc Rovetta primus ad 1269 inter scriptores numerat, ceu a quo rei litterariæ relicta fuerint sequentia:

Volumen adversus Græcorum errores.

Sermones de tempore & de Sanctis.

Sed ubi serventur & a quo visa sint non monet: sed addit a S. Maria Novella ad cœnobium Fanense filiationem suam mutasse, qua ratione eum Lombardis suis accenset, penes quem fides.

F. H. DE LUCEMBURGO.

F. H. DE LUCEMBURGO eo solo primo nominis elemento designatus in codice ms mox laudando, quem ex urbe ducatus Lucemburgensis primaria ortum, nostrique in ea conventus provinciæ Teutoniæ alumnus conijcimus, claruit ad senium vergente seculo XIII: scripsit hoc titulo:

Constitutiones & ritus ordinis Fratrum Prædicatorum rhythmis Germanicis redditi.

Qui codex ms etiamnum servatur in celebri Sororum nostrarum monasterio quod Mariæ-vallis vulgo Mariamval seu Mariandal dicitur prope Lucemburgum: ad cujus codicis calcem sic legitur: *Anno Domini M. CC. LXXVI ætatis meæ XXVI, anno ab ingressu meo in ordinem VI sacerdotii 1. Ego Frater H. ordinis Prædicatorum * minimum hunc libellum* f. Minimus.

de Latino in Theutonicum transtuli Sororis Sollandis priorissæ Vallis S. Mariæ ac aliarum Sororum precibus devictus, & fraterna instructionis nihilominus zelo ductus. JESUS CHRISTUS, Alexander Wiltemius S. J. qui vitam Yolandæ dictæ scripsit ac edidit Antverpiæ, Marcelli Parisi, 1674 in 8, hunc auctorem eundem esse censet, de quo sic legitur in martyrologio dicti monasterii: xv kalendas septembris obiit Frater Henricus de Luxemburgo presbyter & confessor noster. Idem sentit noster Ghilbertus de la Haye in Bibl. Belgo Dom. ms. Quibus haud ita facile ego assentiar, præsertim cum velint Henricum hunc ipsi Yolandæ ab intimis fuisse, eique a sacris confessionibus: quæ certe in Fratrem H. non cadunt, qui anno 1276 vix attigerat 26 ætatis, & anno 1283 quo Yolanda mortua est trigésimum tertium ad summum agebat, quales monasteriis tum non præficiant, sed ætate graviore, & præcipuis ordinis muniis functos. Censerem potius hunc Fratrem H. non distinguendum a F. Hermanno de Lucemburgo de quo mox, qui vitam & gesta Yolandæ rhythmis Germanicis perpetuis scripsit, cum idem commentandi modus eundem auctorem indicare videatur. Verùm hæc lectoris arbitrio permittenda.

F. ULRICUS ENGELBERTI DE ARGENTINA.

1277. F. ULRICUS ENGELBERTI DE ARGENTINA etiam sapius simpliciter a patria & professione dictus, B. Alberti Magni discipulus fuisse vulgo fertur, exinde Argentinæ diutius lector, provinciæ Teutoniæ postea præfectus provincialis, quo munere videtur functus ab anno 1272 ad 1277: in actis enim cap. gen. Florentiæ 1272 coacti prior provincialis Teutoniæ absolvitur, cui Ulicus suffectus eodem anno fuerit, deinceps autem nulla Teutoniæ provincialis absolutio refertur ad annum 1277, quo in comitiis generalibus Burdegala habitis sic lego: *Absolvimus priorem provinciam Teutoniæ, & assignamus eum Parisius ad legendum sententias isto anno.* Hunc enim nostrum esse Ulicum jam jam patebit. Lutetiam autem ille cum accessisset, seseque ad legendas sententias accingeret, priusquam lectiones inciperet, Deo vocante transit ad meliora. Quæ confirmantur testimonio F. Joannis Lectoris seu de Friburgo ejus discipuli, qui de eo sic in primo Summæ confessorum prologo: *Sunt autem hæc collecta maxime de libris horum doctorum memorati ordinis &c. Item F. Ulicus quondam lectoris Argentinensis ejusdem ordinis, qui quamvis magister in theologia non fuerit, scientia tamen magistris inferior non extitit, ut in libro suo quem tam de theologia quam de philosophia conscripsit evidenter innotebit: & famosorum lectorum de scholis ipsius egressorum numerus protestatur. Unde & postea provincialatus Teutoniæ laudabiliter administrato officio, Parisius ad legendum directus ante lectionis inceptum ibidem a Domino est assumptus.* Eadem sed stylo mollito excipit Leander Albertus fol. 138 a. vocans Ulicum Teutonicum cognomento Engelbertum virum doctrine præstantissimum &c. Tandem postquam provinciæ Teutoniæ præfuerat omnium cum immensis laudibus, Parisium accitus ut literas profiteretur, priusquam id attingeret, vita excessit A. D. MCCLXXVII.

De eodem jam egerat pag. præced. ubi sic legitur: *& Hulrico Teutonico similiter baccalario cum Summa magna theologia subtili, & commentariis super sententias & libros Metheorum eodem anno fere florente: id est MCCLXXI. Eiusdem tertio meminit Leander fol. 139 b: Et illum Argentinatem Ulri-*

cum nomine num vides olim Magni Alberti discipulum deferentem Summam theologia cum nonnullis aliis opusculis a se conscriptis? Hæc Ulicus eodem capite triplici & diverso loco repetitio fere innumeret tres ejusdem nominis scriptores a Leandro agnitos: certe Lusitanus sic interpretatus est & tres laudat: primum Engelbertum agnominatum ad 1277: alterum Argentinensem ad 1280: tertium Teutonem ad 1262. Sed unicum esse hominem unumque scriptorem probant eadem opera. Revera antiquiores duo nostri nomenclatores circa 1400 scribentes unicum agnoscunt, & quæ tribus suis Lusitanus quodammodo dividit opera, uni & eidem asserunt. Sic enim primus scilicet Laurentius Pignon in suo catalogo n. 26: *F. Ulicus Theutonicus magister in theologia* (scilicet ad eum honorem designatus, licet non pervenerit) scripsit

1. *Super librum Meth.* (Sic in ms Victor.) An Metheorum, ut legit Leander, an Metaphysicorum, ut legit Lusitanus, ubi de Ulicis suo 3.

2. *Item super sententias.* Hoc opus 2 & 3 Ulicis suis ascribit Lusitanus.

Ubinam habeatur illud opus, quærit Labbeus *Differet. Histor.* cui respondeo Nyderum nostrum habuisse in Germania fortè Colonia vel Basilea: nam in suo *Consolatorio timor. conscien. P. III cap. XI Ulicum nostrum citat super 11 senten. dist. 22,* ubi dicit eum se concordare cum Summa sua.

3. *Item quamdam Summam theologia valde bonam & utilem.* Hanc suis 1 & 2 Ulicis tribuit Lusitanus.

Ludovicus autem a Valleoleti in sua Tabula n. 54 sic habet: *F. Ulicus qui nimis laudatur in prologo Summæ confessorum scripsit*

1. *Summam de theologia ac philosophia.* Eadem est de qua Laurentius 3 loco, & quam Lusitanus 1 & 2 Ulicis tribuit.

2. *Item librum de foro conscientia ac casibus juris.* Quod opus tertio suo Ulicis asserit Lusitanus: sed hinc deludi constat, cum Valleoletanus auctorem eundem esse de quo agitur in prologo Summæ confessorum asserat, qui certo est Engelbertus.

Hincque Fernandem, Pium, Altamuram, qui tres cum Lusitano, & Possévinum qui duos distinguunt, emendabis, & *commentarium in librum primum Aristotelis de anima,* quem suis 2 & 3 Ulicis tribuit Lusitanus, ac de quo non meminerunt Laurentius & Ludovicus citati, Engelberto etiam asseres, siquidem aliorum operum verus est auctor.

Non omittendum hujus auctoris nomen a variis varie scribi, a quibusdam enim ut a Lusitano, Belarmino, Labbeo dicitur *Uldaricus,* vel *Udalricus,* ab aliis *Huldricus,* sed idem est: quia verò præcipuum hujus nostri Ulicis opus, est *Summa theologica,* de qua plerique ut pote a se non visa haud accurate loquuntur, mihi visum est ejus prologum hic asserere ex ejus exemplo, quod duobus codd. mss pergamenæ & charta in fol. servatur Parisiis in Sorbona, ex dono M. Joannis Tinctoris doctoris in theologia & socii, qui utrumque volumen legavit anno 1469, ut legitur in prima pagina secundi codicis. Qui Tinctor ibidem dicitur patria Colonienfis. Titulus:

Summa Ulicis. Incipit liber de summo bono, cujus primus liber est de laude sacrae scripture. Tractatus primus de modis deveniendi in cognitionem Dei. Cap. I est proæmium, & de causis libri.

» Divinum nobis per organum sapientiæ resulat oraculum, *funiculus,* inquit, *triplex difficile* rompitur, quæ parabola est instantis temporis, cum funiculus charitatis affectuum varietate triplicatus, tanquam vinculum perfectionis nos cingens ducit nos quo nolumus & pertrahit reluctantes. Amor quippe Dei nos movet ad superiorum

» obedientiam, ut in doctrinis glorificemus Deum & totum quod in nobis est dictandi & scribendi officio convertatur in linguas laudes Domini modulantes, & dicere possumus cum psalmista, *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.* Affectus insuper charitatis non sinens nos ipsos diligere nisi propter æternam beatitudinem quæ Deus est, tanquam secunda plica hujus funiculi, attrahit nos ad prosequendum veridicum sapientiæ promissum dicens, *Qui elucidant me vitam æternam habebunt,* in speciali magnificentia præ participibus suis. *Qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur:* quam magnitudinem mirabilis splendoris gloriæ describit Daniel in fine sanctissimæ visionis, *Qui docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi firmamentum, & qui ad justitiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas æternitates.* Fraterno quoque amoris federe cogor exclamare cum apostolo 2 Cor. 6. *Os nostrum patet ad vos, o Fratres, cor nostrum dilatatum est.* desiderans non utilitati præsentium deservire, sed & distantium & futurorum, si fortè in nobis impleatur illud proverbium. . . . *Non fuit mortuus qui scientiam vivificavit, nec fuit pauper qui intellectui dominatus est: charitas enim Christi nos urget, ut dicitur 2. Cor 5.* Materia autem hujus libri est ipse qui dicit Hier. 9. *In hoc gloriatur qui gloriatur scire & nosse me,* & ab hac materia libenter hunc librum, De summo bono intitulamus: efficiens quoque causa est Spiritus Patris qui loquitur in nobis, quia sufficientes non sumus aliquid cogitare ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est: unde nos nihil esse cognoscimus nisi ineptum hujus spiritus instrumentum, & calamum scriba velociter scribentis. Finis hujus operis est illuminatio orthodoxæ fidei ad gloriam Dei, ut ad locum unde exeunt flumina revertantur ut iterum fluant, & liceat gloriari cum Ecclesiastico, & dicere, *Videte quoniam non solum mihi laboravi, sed & omnibus exquirentibus veritatem.* Eccl. 24.

» Forma verò sive modus hujus operis est tenebre consilium sapientis dicentis, *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui.* Proverb. 22. Hanc tamen differentiam servant inter auctores & expositores sacrae scripture, ut illis simpliciter credamus, quia sic dixerunt, & ideo eorum testimonia ponamus: aliorum autem sententias sequamur, quantum fides vel ratio expositulat, & ideo verbis eorum librum hunc non diffundemus nec discussionibus opinionum, sed magnum ducem divinum Dionysium imitabimur, qui dicit in epistola ad Polycarpum: *Sufficere arbitror sanctis viris, si verum ipsum in seipso possint cognoscere, & dicere secundum quod vere habet: hoc enim quodcumque est secundum legem veritatis ratione demonstrato & puro existente, omne quod aliter habet & veritatem simulat reprehenditur. Superfluum igitur est veritatis manifestatorem adversus istos vel illos dimicare.* Dicit enim unusquisque se habere numisma regale, & forsan habet quamdam deceptivam imaginem, & si istum redargueris, alius & rursus alius de eodem litigabit. Vera autem ipsa posita ratione, & ab aliis omnibus irreprehensibili permanente, onane quod non ita secundum omnia se habet, ipsum in seipso invincibili statione veræ rei deponitur. Hæc igitur forma est tractandi.

Sed forma tractatus quæ consistit in distinctione hujus scientia est quod ipsam distinximus in octo libris.

Primus est de iis quæ pertinent ad scientiam summi boni, quæ theologia vocatur. Duos tantum habet tractatus.

Secundus est de essentia summi boni, & concertantibus ipsum. Sex insunt tractatus.

Tertius est in communi de personis & partibus ad ipsas. Quinque insunt tractatus.

Quartus est de patre & de sibi appropriato effectu creationis rerum, & de creaturis. Sunt tres tractatus sed longiores.

Quintus est de Filio & de incarnatione & ejus mysteriis, quæ distincte conveniunt Filio, & non Patri nec Spiritui Sancto. Sunt duo tractatus item longiores.

Sextus est de Spiritu Sancto & de effectibus sibi appropriatis, sicut sunt gratia & dona & virtutes & similia eis. Sunt quinque tractatus.

Septimus est de Sacramentis, quæ sunt summi boni medicinalia vasa.

Octavus est de beatitudine, quæ est preparatio summi boni, in quantum est summum bonum & finis ultimus.

» Insuper ad magis distinctam dictorum intelligentiam libros distinximus per tractatus & tractatus per capitula & capitula per paragraphos, quorum quilibet exponit aliquid speciali utilitate necessarium ad cognitionem illius materiæ a qua capitulum intitulatur: & unus eorum ex alio concluditur: ita ut quicumque hæc opus studioso compendio compilatum breviare voluerit, seipsum & alios decipiet: eo quod non solum sibi tantum deest de notitia illius materiæ, quantum ipse breviando prætermisit: sed etiam hoc ipsum quod excepit non intelligat: quia dependet ejus intelligentia ab iis quæ excipiendo omisit.

Cum autem scriptum sit Sap. 7: *Optavi & datus est mihi sensus, & invocavi & venit in me spiritus sapientiæ, ego quoque qui novissimus vivilavi, & quasi qui collegi acinos post vindemias, in benedictione Dei & ipse speravi.* Eccl. 33. Primò omnium ad invocandum eum in cujus manu sumus nos & sermones nostri totum me convertito dicens: *Trinitas super substantialis &c.*

Volumine 1 Sorbonico continentur quatuor primi libri pagg. 710: Volum. altero duo sequentes quintus scilicet & sextus, hicque imperfectus, nam finis est in cap. 1 tractatus quinti, qui est de virtutibus intellectualibus: sunt autem pp. 525. An autem auctor imperfectum reliquerit opus, nec ulterius profectus fuerit quam exhibeat exemplum Sorbonicum, cum hoc anno 1718 alia exempla non viderim, quid certi statuere in me non est, donec responsum fuerit an quid amplius contingat exemplum abbatia canonicorum regularium Corfendoncanæ, in qua teste Sanderò Elenchi codd. mss Belgii P. II pag. 70 servatur *Ulicis de Argentina Summa de summo bono fol. & pergamenæ voll. duob. & speciatim indicatur volumen 2 sic incipere, Christus JESUS.* Quod idem initium est codicis 2 Sorbon. & Summæ lib. 5: *Christus JESUS, cujus persone hunc librum dedicamus quintum præcipue secundum mysteria incarnationis &c.*

Notandum autem Summam hanc recte dici a Valleoletano *Summam de theologia & philosophia,* & a Joanne Lectore ut & a Leandro Alberto citatis *Librum quo enodantur nodi plures tam in theologia quam in philosophia:* Et enim in ea potissimum de theologicis agit, tamen passim plures philosophiæ quæstiones attingit, speciatim verò lib. 4 tract. 2 fusc agit de creaturis, de causis, materia prima, forma, efficiente, fine, de substantia & accidentibus, & accidentium novem generibus &c.

Librum autem sextum ubi fusc agit de peccatis & virtutibus frequentissime citat Joannes Lector in sua *Summa confessorum* totidem verbis. Joannes verò Nyder noster in suo *de reformatione religiosorum* tractatu Edit. Antverp. 1611 in 8 pag. 38 ci-

rat *Librum 6 tract. 1 cap. ult. De peccato originali, & de pena sibi debita.* pag. 44 citat *lib. 6 tractatum 4 cap. 15 de obedientia.* & pag. 125 *libri 2 tractatum 3 cap. 4* ubi agit *De pulcro*: quæ ad amissum leguntur locis citatis in cod. Sorbon.

Ex hætenus dictis ad quædam quæ de hoc auctore moventur dubia facilis responsio. Nam primò quod *Compendium theologia* scripsisse a quibusdam dicitur: sic enim legitur in chronico monasterii Sororum ordinis in Adelenhusen juxta Friburgum in Brisgoia cod. ms in 4 lingua Germanica anno MCCCCLXXXII scripto, ubi fol. 237 nostri Engelberti fit mentio, per istud *Compendium*, inquam, nil aliud intelligendum, quam istam *Summam de summo bono*, de qua ipse auctor supra citatus pronunciat adeo *studioso compendio a se compilatam*, ut seipsum & alios fallat, qui amplius breviate tentaverit.

Quod verò ait Labbeus in *Dissert. Histor. T. 11 pag. 456 unum hoc se scire Compendium theologia, quod extat inter opuscula S. Thomæ a quibusdam huic Ulrico tribui*, profecto nesciens dixit: nam *Compendium theologia*, quod inter opuscula S. Thomæ secundum editum est, & incipit *Æterni Patris*, duobusque libris tantum constat, quin genuinum fit sancti Doctoris opus ad suum socium F. Reginaldum scriptum nemo unquam dubitavit, nullus Ulrico tribuit.

Scio quod idem Labbeus ubi de operibus S. Thomæ p. 427 refert in concilio Basileensi in causa Bohemorum, ab Ulrico presbytero orphanorum citatum esse sub nomine S. D. locum ex *Compendii theologia libro 4 (leg. lib. 5 cap. 69)* desumptum, qui sic habet: *Consilium affert premium, non servatum verò non adducit supplicium.* Sed hoc ipso quod citetur *liber 4* verius inferre debuisset vir eruditus non esse illud *compendium* quod inter opuscula S. Thomæ, quod ut dixi, duobus tantum libris constat. Istud itaque *Compendium* ab Ulrico Bohemo laudatum est illud celebre, quod vocant *Compendium theologiae veritatis* septem libris constans, & incipit, *Veritatis theologiae*, cujus auctor non ita certus est, ac de quo S. Antoninus ita pronunciat, non esse Alberti Magi, nec S. Thomæ, sed cujusdam doctissimi viri, qui vocabatur F. Thomas, quod propterea quidam nostri F. Thomæ Suttono de quo postea tribuunt: alii Petro de Tarentasia, alii S. Bonaventuræ, alii nostro Hugoni de Argentina, & noster Henricus Kalteifen in Republica ad Ulricum Hussitam s. *Restat nunc*, &c. edit. Labb. col. 1346 putavit esse *Ulrici de Argentina*: sed verissime asserunt non esse S. Thomæ de Aquino, inter cujus opera a nullo nomenclatorum nostrorum unquam recensitum est. Addo nec esse nostri *Ulrici Engelberti*. Videtis supra *Thomas de Aquino, & postea Hugo Argentiniensis, Thomas Sutton.*

Dupinius seculo suo XIII de hoc nostro Ulrico agens censet juvenem mortuum, eo quod ante lauream magistræ acceptam obierit; sed qui diutius jam Argentinæ e superiori loco theologiam docuerat, qui & annis quinque provinciam Teutoniam numerosissimam rexerat minor annis 45 vel 50 non videtur, cum Lutetiam ad legendum sententias & magistræ capessendum missus est. Idem cum Labbeo *Compendium theologia S. Thomæ de Aquino Ulrico tribuit*, & cum eodem etiam emendandus. Quantum ad *Alvam Sol. Ver. Rad. 85 col. 1013* de Ulrico tractantem, ejus objectis ex hætenus dictis abunde factum est satis, ut nil habeat, quod nos moretur.

F. THOMAS AGNI DE LENTINO.

†
1277. **F.** THOMAS AGNI DE LENTINO corrupte, rectius de Leontio, vernacule *Lentini* a patria insula Siciliæ civitate olim episcopali, nunc verò Catanensi adjuncta nuncupatus, in ipsi ordinis ini-

tiis id est paulo post 1220 ei nomen dedit, quem egregiis dotibus ornavit, & promovit plurimum novis erectis domibus, ac inter alias insigni S. Dominici Neapolitana, quam a fundamentis inchoavit anno 1231, & diutius prior præfectus administravit, eoque munere fungens, id habuit felicitatis, quo memoriam sibi peperit immortalæ, ut adolescentem Thomam de Aquino veste Dominicana induerit non anno 1238, ut quibusdam excidit incautis, sed anno 1243, Innocentio IV a junii 24 sedente, ac Magistro ordinis IV F. Joanne de Wildeshuzen, ut habet Tholomæus de Lucha. Tullia ut tum dicebatur seu Romanæ provinciæ prior provincialis postea electus fuit anno 1247 quantum conjici potest, eo enim anno qui antea præfuerat in comitiis ordinis apud Montepessulanum coactis legitur amotus: exinde autem licet provinciales destituti in actis accurate noverentur, nihil habetur de Romano ad 1255, quo noster Thomas ex officio provincialis ad sedem Berlehemitanam promotus fuit ab Alexandro IV. Tantam verò in ejus Ecclesiæ administratione inter medios barbaros fecit existimationem sui, ut eum Clemens IV ad archiepiscopalem Cusentinam in regno Siciliæ duxerit transferendum literis datis xiv kal. maii anno 111, proindeque anno 1267 non 1268 ut habet Ughellus errato fortè typorum, Clemens quippe electus fuit non febr. 1265. Post mortem Bartholomæi Pignatelli archiepiscopi Messanensis anno 1272 ab ejus Ecclesiæ capitulo Thomam nostrum postulatam defuncti successorem quidam volunt, quod ut negare non ausim ita nec asserere, cum id pendeat a die & mense obitus Bartholomæi, quos nullus profert, & aliunde certum sit xi kal. maii ejusdem anni 1272 Thomam a Gregorio X ad patriarchalem Hierosolymitanam morte Guillelmi vacantem electum fuisse. Quibus rationibus excitatus ad eam dignitatem illum promoverit pontifex, scripsit ipse Francorum regi Philippo III Audaci dicto, quia nempe *vir profundi pectoris, alti consilii, virtutum claritate conspicuus, & experientia multa probatus, in cujus manibus aliis virtus altissimi statum Terra [Sanctæ] prædita direxit, dum inibi tunc Berlehemitanus episcopus auctoritate sedis apostolicæ legationis munere fungeretur &c.* Quas literas videtis apud Ughellum *Ital. Sac. T. ix p. 297.* Ptolemaidis sive ut tum loquebantur Aconis Ecclesiæ jam aliàs ab Urbano IV Hierosolymitanæ juncta fuerat, quod Hierosolymorum urbem a Saracenis tum invasam accedere patriarcha non posset, Aconem igitur eodem anno appulit Thomas: moxque litis contestationem de regno Hierosolymitano, quod Maria principis Antiochiæ filia sibi jure competere aiebat morte Conradini circa novembrem 1268 jubente Carolo rege Siciliæ capite plexi, eoque titulo a patriarcha Guillelmo Thomæ prædecessore coronari ab eo tempore instabat, hætenus non decisam Hugoni Cypri regi adjudicavit, eumque Hierosolymorum regem inaugurari permisit: quod Maria conquerente summus pontifex ægre ferre visus est, literasque Urbeveteri ix kal. nov. an. i datas ad archiepiscopum Nazarenum, Berlehemitanumque ac Panadensem episcopos scripsit, quibus id factum improbat, laudatque bonæ memoriæ G. ultimum patriarcham, qui litem inter tantos principes decidere ausus non fuerat. De quibus videtis superius dicta ubi de F. Bartholomæo de Bragantiis, quem hinc constat Thomæ nostro in patriarchatu Hierosolymitano non prævisse, sed Guillelmum ab Urbano IV anno 1263 constitutum, quique ad annum 1270 vel 1271 in ea sede vixit. Cæterum postea Gregorius jus Cyprii regis juxta constitutiones (*Assises* vulgo vocant) Hierosolymitanas evidenter esse doctus, Thomæ judicium confirmasse videtur, gesta quoque ejus

sequentes pontifices ut viri integerrimi, prudentissimi, reique Christianæ studiosissimi eximie probaverunt. De eo sic Bernardus Guidonis in catalogo Prælatorum: *F. Thomas Agni de Lentino fuit patriarcha Hierosolymitanus & episcopus Aconensis. Hic fuit a Domino Deo suo semper & ubique directus, qui cum esset prior provincialis Romanae provinciæ episcoporum Berlehemitanum compulsus est recipere, & legatus in Terra-sancta factus multum bene se habuit, deinde ad archiepiscopatum Cusentinum translatus multo melius. Tandem ad patriarchatum electus bono principio optimum finem adunxit. Hic obiit anno Domini MCLXXVII.* Quod duplici loco reperit, proinde non 1276 aut 1278 ut quidam volunt. Acone seu Ptolemaide mortuum dicunt non sine opinione sanctitatis ibidemque apud nostros sepultum. Germanum habuit ejusdem ordinis Fratrem Raynaldum ab aliis, ab aliis Raynerium dictum de Lentino, de quo sic Radulpho Albanensi episcopo in regno Siciliæ apostolicæ sedis legato Clemens IV scribebat: *Fratrem Reginaldum de Leontino ord. Prædicat. Ven. Fratris nostri archiepiscopi Cusentini germanum episcopali dignitate decorare volentes, Fraternitati tuæ mandamus quatenus ipsum alicui episcopali Ecclesiæ legationis in episcopum consecrationis munus impendas. Datum Viterbii iv Non Aug. pont. an. 111, ac proinde 1267.* Verum sive sedes vacans tum non occurrerit, sive tanto viro non conveniens, ad eam dignitatem promotum non lego ante Gregorii X pontificatum, qui eum Ecclesiæ Messanensi post obitum præfati Pignatelli præfecit anno 1272 vel 1273: eam certo administrabat anno 1275, ut probat Rochus Pirro *Sicil. sac. Notit. II p. 337*, quam ad Nicolai IV electionem tenuisse videtur. Ejus meminit Bernardus Guidonis citatus: *F. Raynerius de Lentino archiepiscopus Messanus tempore D. Honorii papa IV. Hic fuit frater uterinus F. Thomæ de Lentino.* Hinc fortè hallucinationis occasionem sumferunt, qui Thomam ad eam sedem promotum volunt, quam nunquam obtinuit. Hujus nostri Thomæ meminit F. Guillelmus Tripolitanus de quo supra in suo libello *De statu Saracenorum.* Sic enim in Fragmento inter Historiæ Francorum scriptores a Quercetanis edito T. v p. 433: *Tempore illo (nempe quo regnabat in Ægypto soldanus Melech Elvahet circa 1257: nam Melech Elmehet electus anno 1250 & qui sanctum regem Ludovicum e carcere liberum dimisit, quinque annis regnavit, & filius ejus Melech el Manfor anno uno, cui successit Melech Elvahet) F. Thomas erat Behelevitanus (corrupte pro Berlehemitanus) episcopus apostolicæ sedis legatus in Acon, qui factus est postmodum patriarcha Hierusalem &c.* & paulo post loquens de soldano Bondogar, qui illum Melech Elvahet interfecit, sic habet: *Hic XII regnaverat annis, quando dictus F. Thomas venit ad terram sanctam.* Quod necessario intelligas de altera vice, quando patriarcha constitutus est anno 1272: alioquin illorum soldanorum regna, quæ tam accurate refert, non constarent. Hætenus dicta ex certis & antiquis actis prolata necessaria fuerunt ad nostrorum auctorum emendationem, apud quos gesta nostri Thomæ perturbatius habentur, ac præsertim ipsius Papebrochii in Actis SS. T. 111 Maii in *Hist. Patriarc. Hierosol. chronolog. p. LVIII* ubi non solum Thomam in duos dividit alterum *Agni*, alterum *de Lentino* agnominatum, sed & *Lombardia* provinciam dicit pro *Romana*. Quæ licet ex parte corrigat in *Append. ad Tom. 111 maii scilicet T. VII p. 703* Thomam Agni de Lentino unicuique hominem agnoscens, non recte tamen nostri Bartholomæi de Bragantiis successorem constituit in eo patriarchatu, quo Bartholomæus nun-

quam potitus est, ut supra ubi de isto evicisse me arbitror, & ab eo viro cordato, si nostra legisset, facile agnoscenda sperassem. Hæc sunt Thomæ nostri opera.

Vita S. Petri Martyris de ordine Fratrum Prædicatorum composita per Fratrem Thomam patriarcham Hierosolymitanum. Sic Titulus in cod. Colbert. 4079 fol. par. memb. pagg. 44. Princ. *Tres sunt qui testimonium &c.* Ad calcem codicis sic legitur: *Hanc legendam B. Petri martyris compilavit F. Thomas de..... ordinis prædicatorum, & sunt ibi LXXXIII miracula pulcra: & dividuntur per capitula sua, ut melius cognoscantur: & si semel in mense legerentur in mensa, esset utile valde Fratribus, & bona & utilis materia ad prædicandum & ad alia.* Quæ docent codicem alicujus conventus ordinis aliàs fuisse. In eo autem sunt duo prologi, quæ docent utrumque a Thoma præmissum. Extat & apud nostros Parisienses ad S. Honorati cod. ms in 8. in memb. sec. XIV. Extat etiam apud nostros Carnuteses cum aliis SS. ord. cod. ms fol. par. memb. a me visa mense decemb. 1668: & Florentiæ apud S. Marcum Arm. IV n. 95, nec dubium quin alibi plura sint exempla. Eam sed suo more stylo immutato edidit S. Hieronymus Aprili. Hujus compendium Papebrochius se habere asserit transcriptum ex Passionali Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris. In actis cap. gen. Pisis coacti anno 1276 sic statuitur: *Item volumus & mandamus, quod legenda B. Petri martyris a ven. P. patriarcha Hierosolymitano ad petitionem magistri ordinis compilata in omnibus conventibus habeatur, & ut habeatur, priores provinciales sint super hoc diligentes.* Quæ videntur indicare a Thoma non editam ante patriarchatum, sicque Gerardum de Fracheto ea non usum in *Vitis Fratrum.*

Eandem primigenio stylo sed ab Ambrosio Taegio passim pluribus auctam ex aliis monumentis ex ipsius ms in conventu Gratiarum Mediolani servatis Actorum SS. editores pralo subjecerunt & exhibent T. 111 aprilis pag. 686, ita tamen ut diligenter quæ sunt Thomæ ab insertis aliorum ubique distinguant. Sic n. 6 SS. virginum cum Petro colloquium, quod isti relegationis in conventum Æsinum & cujusdam speciei incarcerationis causa fuit, a Thoma non scriptum annotant, ut neque habetur in cod. Colbert. cit. neque in nostro S. Honorati. Cujus etiam fides penes auctores, certe hac prima vice SS. colloquia hominibus piis perniciem creavissent. Hæc etiam ad annotationes Papebrochii visa sunt admonenda: n. 14. Annot. a. Episcopus ex ordine Prædicatorum nomine Franciscus a Pio laudatus an Cæsenæ anno 1263 federit dubitavit Ughellus, & cum eo Papebrochius. Ego verò apud Pium ad eum annum hujus nominis episcopum non invenio, bene autem ad medium circiter seculi xv P. 11 lib. 3. col. 30 ex Taegio, de quo cum non meminerit Ughellus, incertum etiam habuerit. At apud Bernardum Guidonis citatum recensetur F. Everardus Brixienfis episcopus Cæsenæ, cujus & meminit Leander Albertus fol. 126 a. inter primos ex ordine assumptos, qui proinde circa 1270 floruerit, certo ante 1330 quo circiter tempore scribebat Bernardus, & forsitan ille est Honorardus de Saxonia sic a familia dictus, quem ad 1270 collocat Ughellus tacens fuisse ex ordine: nec dubito quin ille idem sit, quem loco non suo Ughellus refert ad 1383 cum centum annis & amplius sit antiquior. Razzium quidem auctorem citat pag. 90 de eo loquentem, sed ibi & in seqq. episcopi ex ordine recensentur confuse nulla servata ratione ætatis qua floruerunt, quam videtur ignorasse. Itaque ex Bernardo Ughellum & eum excipientem Fontanam in Theatro emendat.

N. 56 Annot. c. Certo magister ordinis IV F. Joannes Teutonicus obiit pridie nonas novemb. 1252 & ideo anno 1253 non fuit capitulum generale. Fallitur annotator cum dicit mortuum mense octobri. 1253.

Præter hanc vitam Thomas noster reliquisse dicitur *volumen sermanum*, qui citantur a nostro Vincentio Bandello *Tract. de concept. B. Virg. Alva Sol. verit. Rad. 202 col. 1498* nullum non mover lapidem, ut hoc alterum opus probet fictitium. Cui breviter respondeo de quæstione facti solum agendo, nullam Bandello fingendi causam fuisse, cui tot alii in causa quam tuebatur laudandi obvii erant, quos tamen omisit, ac proinde si hos citavit certo viderat, aliàs non meminisset. Quod verò Alva tam acriter arguit in Lusitano & Pio quod unicum Thomam in duos dividant, erratum fautor, non tantum Lusitano qui incerte loquitur, sed Pio facile donandum. Quoruscumque enim est cui in tam multiplici hominum nomenclatione ex lapsu memoriæ, idem repetere non accidat? Accuratissimos ipsos Actorum SS. editores mox videbamus Thomam Agni de Lentino ob duplex cognomen in duos distinguere, quod tamen postea correxerunt.

Præterea extat Epistola nostri Thomæ tum episcopi Betlehemitani ex Syria ad Henricum III Angliæ regem scripta, qua eum de periculis Terræ sanctæ imminentibus certiore facit, eumque ut auxilia promissa conferat, ipseque ut veniat, urget. Princ. *Excellentissimo ac christianissimo principi D. Henrico illustri regi Angliæ, F. Thomas de ordine Predicatorum miseratione divina Bethleemitanus episcopus, apostolica sedis legatus, ejus ad Deum orator assiduus, F. Hugo Revel humilis magister domus hospitalis S. Johannis Jerosolymitani, & pauperum Christi custos, F. Thomas Berardus humilis magister domus militie Templi: F. Mortymanus preceptor domus hospitalis S. Mariae Theotameor, (fortè Theotonico.) & magistri ejusdem domus in regno Syria vicem gerens &c. Datum Accone quarto die mensis april. sexto indictionis: ac proinde anno mcccxxxiii.* Refertur in libro cui titulus, *Antiqua constitutiones regni Angliæ*, Londini 1672 fol. p. 132.

Extat & epistola Benedicti episcopi Massiliensis ad Thomam nostrum episcopum Bethlemitanum & apostolica sedis legatum data Accon anno mcccxxi in festo S. Matthæi. Huic Benedictus mittebat commentarium suum de S. Trinitate & fide catholica, ut illum in partibus illis transmarinis multiplicaret & distrahi curaret. Vide T. VI Miscellan. clar. Baluzii p. 350 ubi illam epistolam refert.

In libro jam citato cui titulus, *Antiqua constitutiones Angliæ* p. 160 fit mentio cujusdam potentissimi principis Orientis Abagathan imperatoris *Magalorum* (sic corrupte, sed leg. *Abaka-Changentis* nunc *Mogolorum* dictæ regis) qui Gregorio X S. P. & regibus omnibus Christianis scripsit, eos hortatus, ut ad recuperandam Terram sanctam se accingerent, simulque promittebat vires omnes vastissimi sui imperii eorum exercitui se adjuncturum. Has litteras papæ & regibus, & in his regi Angliæ Edwardo I attulit F. David ordinis Predicatorum capellanus ut aiunt, & familiaris F. Thomæ patriarchæ Jerosolymitani: & per eundem F. Davidem illi Mogolorum regi rescripsit Edwardus litteris datis apud Bellum-locum regis die xxvi januar. mcccxxxiv stylo veteri novo lxxv anno regni tertio, quibus plurimum laudabat ejus regis ad christianam fidem affectum. Has videlicet loc. cit. videlicet etiam Bibliothecam Orientalem Gallice scriptam a Thevenotio verbo *Abaka-Kan*, ubi plura habet de isto Mogolorum rege illustra, ad-

dens Christianum fuisse a quibusdam asseri, quem proinde nostri & FF. Minores tum in illis partibus agentes ad fidem adduxerint.

F. ANDREAS DE ALBALATE.

F. ANDREAS DE ALBALATE Catalanus sive Aragonus Petri de Albalate Tarraconensis archiepiscopi germanus frater, (hos regia de stirpe Aragonum oriundos ex ipsis Ecclesiæ Valentiniæ monumentis & archivis auctor est Gaspar Escolano regius historiographus *Decade 1 lib. 3 cap. 9 histor. regni Valentini*) ut ut sit, urbe Valentia a rege Jaymio I expugnatore seu Conquestadore vulgo dicto expugnata, & Mauris erepta 28 septemb. mcccxxxviii: eisdemque regis auctoritate litteris xi april. mcccxxxix Valentia datis erecto ea in urbe ordinis conventu, mox in ipsis ejus primordiis Andreas eum ingressus est ac institutum nostrum amplexatus, magnisque claruit animi dotibus atque virtutibus. Hinc cum vacua per Arnaldi de Peralta secundi præfultis Valentini ad Casaraugustanam Ecclesiam assumti translationem facta est Ecclesia Valentina anno mcccxlvi, congregatisque tertio Kal. novemb. ad electionem canonicis tres in compromissarios unanimiter convenerunt, Petrum videlicet de Albalate Tarraconensem archiepiscopum laudatum, Martinum Valentini archidiaconum Ecclesiæ, & Dominicum ejusdem Cabiscol, seu scholarum rectorem, qui ex propositis sibi novem quem libuisset eligerent, inter quos primus erat e novem a capitulo designatis Andreas noster, quem & illi Valentini elegerunt unanimes antistitem, quæ fusc refert Diagus noster *Hist. prov. Arag. fol. 158 d. & seqq.* Ille autem inauguratus episcopus mox a rege apud quem jam olim magna valebat gratia, (ei a confessionibus fuisse Beutero vade refert Gaspar Escolano,) regni constitutus est cancellarius: qui tamen gregis sui curam nec abjecit nec alteri commendavit, sed optimi vigilantissimique pastoris partes implevit. Pro Ecclesiæ suæ redditibus dotationeque cum rege circa decimarum partem adeo viriliter egit, ut in compensationem Ecclesiæ rex anno mcccxxi plura contulerit castra loca & oppida cum eorum jurisdictione tam in Aragonia quam ad mare constituta. Sicque lis antea excitata æqua conventionem penitus extincta, Valentiniæque fuit Ecclesiæ dotationi abunde provisum Andree curis & opera. Sed & anno mcccxxi jam instituerat duodecim in dicta Ecclesia præbendas, quas vulgo Pavordias vernacule vocant. Regis nomine summum adiit pontificem Urbanum IV, quem Perusii invenit die 23 maii mcccxxv, a quo & crucem in Aragonia prædicari contra rebelles & Mauros obtinuit, quod archiepiscopo Tarraconensi Petro de Albalate ejus fratri demandatum a pontifice 13 aug. mcccxxv. Nec minor fuit Andree erga conventum Predicatorum Valentini affectus, quem extra mania civitatis positum ab initio, muro propriis sumptibus, qua parte fluvio vicinior erat, constructo fortissimo intra civitatis limites adjecit & collocavit. Cartusianorum ordinem ad hæc usque tempora in Aragoniæ Valentiniæque regnis ignotum primus in suam induxit anno mcccxxii diocesim, magnisque sumptibus domum illis erexit atque dotavit, cui *Porta celi* nomen inditum est, cujus erectionis & dotationis instrumentum eodem anno datum extat in codice constitutionum Ecclesiæ Valentiniæ ms qui & typis prodiit Valentini 1546. Anno verò dmcccxxxiv cum a Gregorio X Lugduni convocatum esset generale concilium, invitatus ad illud etiam ab eo fuit Aragoniæ rex Jaymius, qui eo iturus Valentia discessit circa quadragesimæ medium. Regem suum Andream

Andreas noster ejus cancellarius comitatus est; Lugdunensique interfuit synodo, & inter Patres sedit, cui etiam procuratoris onus fuit princeps Petrus Infans Tarraconæ agens suo nomine comparendi petendive & respondendi commiserat. Synodo eodem anno finita & soluta Gregorium X Italiam repetentem secutus est, ejusque pontificatus reliquum ac ejus successorum Innocentii V, & Adriani V, in aula Romana moratus est, viditque initia Joannis XXI, quo sedente Viterbii morbo correptus testamentum condidit coram Notario apostolico 22 martii 1276 veteri stylo, novo 1277 & post bidduum ibidem mortalitati valedixit. Corpus ejus Valentiam postea translatum est, & in sua sede ad latus majoris altaris conditum jacet. De quo legendi Diagus & Escolanus citati. Ejus opera præcipua sunt:

Constitutiones synodales ab eo late & edita in synodis sua dioceseos annis 1255, 1256, 1262 ad D. Luca ferias, rursus 1263, 1267, 1269, demum & anno 1273 habitis: quas admodum utiles & pastorales sui zeli testes in Ecclesiæ Valentiniæ codice ms vidisse se testatur Escolanus, suamque per analysim & summarie in historiam intulit.

F. PETRUS DE VALETICA.

F. PETRUS DE VALETICA (non Valerica, fut corrupte scribit Altamura) natione Vasco conventus Baionensis, ut conjicit Soëgius noster, alumnus seculo XIII claruit, vir inquit Stephanus de Salanhaco consodalis & synchronus, humilis & modestus, in consilio promptus & providus, statuta brevis virtute magnus, lucerna montium Vasconie in consinibus Prædicationis Morlanensis & sancti Severi, ardens devotione ad Deum. Bis provinciæ suæ Provinciæ præfuit prior provincialis: ac primo quidem anno 1263 Tolosæ electus in comitiis provincialibus, annisque tribus ad 1266 administravit, quo eo munere solutus fuit in actis cap. gen. Trevis habitis: iterum verò anno 1269 in comitiis provincialibus Biterris ante festum S. Magdalene electus, eaque vice septem annis præfuit ad 1276, quo per litteras magistri ordinis, quas ipse impetravit & legi fecit die sabbati sancto pentecostes in conventu Petragoricensi coram Fratribus in capitulo convocatis humiliter se prosternens, fuit absolutus a provincialatu. Durante interstitio bis etiam a provincia delegatus fuerat diffinitor generalis ad comitia ordinis Bononiensia illa celebria anni 1267, in quibus facta est altera corporis S. Dominici solemnissima translatio, & Parisiensis 1269 tum prior etiam Massiliensis. De anno & die mortis non ita constat. In actis cap. provinc. Burdegala 1277 ad marginem inferiorem cod. Burdigal. sic legitur manu ejus ætatis: *Ille pauper & modicus pater sanctus felix ac celeberrima memoria, videlicet F. Petrus de Valetica, qui erat lucerna ardens & lucens super montes Vasconie, nunc autem paupertatis altissima pretio regna possidens gloria, suum felicem spiritum post generale capitulum Burdegalense, existens in conventu Burdegalensi tradidit Deo patri A. D. M. CC LXXVII.* Quæ inveniunt mortuum sub finem maii, nam 16 ejus mensis erat festum pentecostes. In cod. Carcaillon. ubi de provincialibus: *Moritur hic senex & plenus dierum in conventu Burdigalensi anno 1278 in festo S. Lucie: quæ indigenis discutienda relinquimus.* Hunc idem Salanhacus testatur Lescurien. apud Benearnum sub Auscensi episcopatum sibi delatum constanter reculasse. De ejus operibus sic habetur in cod. Lingon. *Sua dictamina & carmina devota, in quibus non tam præmeditata cecinit, quam sa-*

porata primitus & gustata, lucensque præclaro ingenio inter cetera edidit

Promptuarium & tractatum valde devotum & brevem, De gradibus contemplationis, qui incipit, Notam fac mihi viam in qua ambulem &c. Ubi autem tum hoc tum alia ejus opera, nunc feruntur, nullibi reperio. Ejus meminit Leander Albertus fol. 147 a. quæ nos primigenio Salanhaci stylo retulimus, eadem proferens sed stylo elegantiore innovata, mortuumque dicens anno 1277. Laudant etiam Lusitanus & Altamura ad 1276.

F. PAGANUS DE BERGOMO.

F. PAGANUS DE BERGOMO a professione sic nuncupatus, nam Leuci, quod castrum erat ditionis tum Bergomatum primam lucem viderat, sic pietate & doctrina seculo XIII inclaruit apud suos, ut annis XI lectoris munere variis in conventibus & civitatibus functum asserant, dum unâ ex instituti sine verbi Dei prædicationi ardentius instaret. Adversus hæreticos inquisitor in Longobardia institutus, uti antea idem officium S. Petrus Veronensis obierat, eandem etiam martyrii lauream promeruit. Sic rem narrat Salanhacus: *Anno mcccxxxvii in natali S. Stephani protomartyris occisus est F. Paganus inquisitor in Lombardia de conventu Cumano, instigante quodam nobili Conrado de Venustata, qui multis vulneribus confossus, tandem exemplo Salvatoris in latere lancea perforatus est, tenens semper manus super pectus admodum crucis. Passi sunt cum eo duo, hi laici notarii, ut explicant alii t. F. Christophorus socius ejus fuit graviter vulneratus. Ubi cum de conventu Cumano fuisse audis, in civitate Cumana ratione officii sedem fixisse intelligas. In actis cap. gener. anno sequenti Mediolani celebrati sic fuit statutum: *Item volumus & mandamus, quod Fratres in suis prædicationibus F. Pagani martyrium populis studeant nunciare, & tam ipsius quam aliorum miracula conscribantur.* Cum tot annis scholas rexerit, non dubium quin & plura scripserit, sed quænam illa sint, nemo certo refert. Quidam illum cum altero Pagano confundunt, de quo nos ad 1323, & quæ hujus sunt Martyri affingunt, inter quos Bandellus, & ex eo Calvus *scena literaria de Scrittore Bergamaschi.* Sed saltem scripta ejus in scholis eo explicante dictata, ut & acta inquisitionis quandiu munus exercuit, nemo inficiabitur.*

Apud Augustinianos Parisienses ad pontem novum codex est 249 fol. par. memb. sec. XIII in quo sermones plerique nostrorum inter 1230 & 1250 florentium. At n. 53 refertur, *sermo Dom. IV post octabas pentecostes habitus, ad marginem legitur, F. Paganus* ceu auctor sermonis. Nostri de quo nunc agitur non assero, sed hinc conjicere liceret, quod plerique hujus codicis sermones sint nostrorum sodalium ea ætate florentium, & inter quinquaginta & amplius annos, quibus in ordine vixit Paganus hic, Parisiis aliquando fuisse, imo & prorata suæ provinciæ ad studia assignatum fuisse, ac etiam prædicasse haud sit improbabile. Jam si ejus sermo iste fuerit, in specimen sit & alios plures reliquisse, sed quos longa absumferit ætas.

F. MARTINUS POLOONUS.

F. MARTINUS POLOONUS auctor ætate sua & sequentibus celebris, posterioribus his seculis ex vario præcipiti & imperito plurium nomenclatorum criterio quoad patriam, ætatem, professionem, officia, dignitates, obitum, scripta tor tenebris aspersus est, ut jam vix agnoscat. Hæc

igitur singula diligentius perscrutanda, & ob oculos lectoris clarius exponenda. Illud in primis rejiciendum, quod apud alios passim ceu indubium legas, & tenebrarum omnium fontem cenfeo, Martinum Polonum & archiepiscopum Cusentinum unum & eundem scriptorem fuisse. Quem errorem non aliunde ortum crediderim, quam quod historiam ecclesiasticam novam Tholomæi de Luca non recte legendo, gravissime hallucinati sunt. Sic enim Tholomæus in suo prologo: *Sunt etiam & alii auctores historiarum hic introducti, ut est Orosius in libro contra paganos, Paulus diaconus &c. F. Vincentius Belvacensis, F. Martinus Polonus ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Cusentinus, Sicardus episcopus Cremonensis &c.* Ubi quod Martinum & archiepiscopum Cusentinum Tholomæus continenter scripserit, illi non attendentes ad virgulam qua distinguuntur, eundem hominem & auctorem putaverunt, cum tamen duo sint & homines & auctores diversissimi, ut ex ejusdem Tholomæi historia facile est evincere. Sic enim fere ubique habet: *Ut Martinus & Cusentinus in suis chronicis referunt. Hoc scribunt in chronicis summorum pontificum Martinus Polonus & Cusentinus. Ut multa historia dicunt sed precipue Martinus, Vincentius & Cusentinus.* Leges lib. 1 cap. 16. lib. 2 cap. 1 & 19 & 27. lib. 3 cap. 7 & 13 & 30. lib. 4 cap. 1, 6, 15, & 35. lib. 6 cap. 2 & 25. lib. 7 cap. 3 & 21. lib. 10 cap. 1 & 19. lib. 19 cap. 9 & alibi passim. Sed dubium omne elevat idem Tholomæus lib. 6 cap. 1 sic habens: *Ubi attende quia usque ad Damasum chronica summorum pontificum vigorem recipiunt Damaso scribente: abinde aliorum scriptorum, qui fuerunt multi, ut Sicardus episcopus Cremonensis, archiepiscopus Cusentinus cujus nomen ignotum, Bonzo episcopus Sutrinus, F. Martinus Polonus, F. Vincentius Belvacensis, Cassinensis, & Gottifredus Viterbiensis, & multi alii post Eusebium & Hieronymum &c.* Ubi vides non solum a Martino Polono archiepiscopum Cusentinum distingui, sed & hujus nomen Tholomæo ignotum. Et lib. 7 cap. 1: *Aliter Martinus, inquit, aliter Cusentinus.* Et lib. xi cap. 13 de Bonifacis papis: *Circa quos duos inquit, historia Francorum non concordant cum Martino, sed Cusentinus cum eis convenit.* Et lib. 12 cap. 1 de Honorio I agens sic legit: *Hic constituit, ut in omni die sabbati ad S. Petrum procederent litania, ut Martinus scripsit: Cusentinus autem dicit quod litania a S. Apollinari incipiebant &c.* Et lib. 18 cap. 44: *Hec refert dictus Cusentinus in suis magnis historiis, quas contexit composita serie multum ab Adam usque ad Frederici II tempora. Tandem ut hæc finiam lib. 20 cap. 43: sed & alia diversitas hic in domina Constantia, quia aliqui dicunt ipsam fuisse filiam regis Guillelmi, ut Martinus: alii sororem ut Cusentinus, cui plus credendum, quia de provincia & de regno natus, & ibidem conversatus &c.* Ex quibus evidens est Cusentinum Italum fuisse, e regno Sicilia ortum, in eodem diutius commoratum, chronicon edidisse a chronico Martini diversum, cum hoc non semper eadem narrare, eique majorem fidem in rebus regni Siciliae habendam: neque tantum chronicon, sed & magnas historias ab Adam ad Fredericum II summa cura composuisse: quæ homines hos duos & diversissimos auctores probant invicte, contra quam senserunt Suffridus Petri, Joannes Fabricius, Ughellus, Caveus, & quotquot fere hætenus nomenclatores. Etsi enim quidam ex illis Martinum fateantur ad Ecclesiam Cusentinam nunquam promotum, ut Vossius & Caveus, illi iidem Cusentinum archiepiscopum alterum a Martino scriptorem, aut negant aut saltem

non agnoscunt. Quis autem sit archiepiscopus ille Cusentinus, postquam ejus nomen ignoravit Tholomæus suppar, & ejus scriptis usus, illi jam inquirendo instare, operam esset & oleum perdere. Hunc verò si Cistercienses suum esse sodalem contendant, per me licet, sed Martinum dictum fuisse ne astruant nisi veterum & æqualium monumentorum fide.

Exclusa jam & levata quæ historicos hætenus adeo torfit difficultate, Martinus ipse nunc est expendendus. Quoad patriam non Scotus fuit, ut quidam volunt, Mariani Scoti forsitan nomine delusi, non Corfolanus, seu Curfulanus in Sabinis, ut fere alii nullius veteris documenti fide, sed Polonus ut habet Tholomæus citatus & æqualis ac Romæ convictor, seu vere Sarmata, ut indicat Starovolscius Hecatonta Venetiis edita in 4, 1627 pag. 29 elogio 13, licet nec provinciam nec locum designet, sed solum e nobili Streporum familia prognatum: seu saltem ex Polonia Bohemiaque confiniis ortus sit, Oppavia nempe vulgo *Troppau* ad flumen Oppam in Silesia superiori comitatus ejusdem nominis capite, quod Lambecio placet ex fide duorum codd. ms Bibl. Cæsar. de quibus postea: certo ordinis Prædicatorum Oppaviensis domus alumnus, ea siquidem ætate domus Bohemæ intra Poloniae provinciam omnes continebantur, qua saltem ratione Polonus præsertim Romæ agens vulgo nominatus sit, etiam si a Sarmatia proprie dicta originem non haberet: certo inquam ordinis Prædicatorum, tum ipomet teste seu in *Margarita* id est in indice Decreti, seu in chronico, in quorum prologo ita se vocat, in codd. ms ejus ætatis postea referendis, tum testibus Tholomæo qui unâ vixit & Salanhaco qui vidit, & Bernardo Guidonis suppari: ex quibus Ughellum, Arnoldum Wion, Gasparem Jongellinum & Carolum de Wisch recentiores & sec. xvii scriptores, qui Cisterciensem, & alios qui Benedictinum nullo veteri documento fulti contendunt, merito refellas.

Clementis IV pœnitentiarii ac capellanum fuisse docet chronicon, quod eo vivo primum editum, & in quo ea sibi munera vindicat, ut mox ostendetur ubi de ejus operibus: & iidem munitis sub sequentibus pontificibus Gregorio X, Innocentio V Joanne XXI & Nicolao III continenter functus est. Ab isto ultimo tum Viterbii agente ad Gnesnensem Poloniae primam a sex annis vacantem anno mcccxxxviii x Kal. julii promotus est & inauguratus. At dum Ecclesiam suam aditurus iter agreditur, Bononiæ morbo correptus eodem anno diem obit suum, & in templo nostro ad latus sacrorum quod tum erat sepelitur sub lapide cum hoc brevi epitaphio a Pio & Ughello qui legerunt relato: *S. Fratris Martini archiepiscopi provincie Poloniae.* Hæc ejus opera.

1. *Sermones de tempore & de sanctis F. Martini Poloni ordinis Prædicatorum*: omnes laudant nomenclatores. In Italia typis prodierunt Simlerus: certo editi sunt Argentinae 1484. Sic in catalogo librorum editorum ante 1500, qui catalogus editus 1643 in 16.

Hanc editionem vidit Petrus de Alva & laudat Sol. verit. Rad. 122 col. 1192 & seq. verba ejus simpliciter exscribo. *Veritas est quod Martinus Polonus scripsit sermones, qui typis mandati fuerunt sub hoc titulo: Sermones Martini ordinis Prædicatorum pœnitentiarii D. pape de tempore & de sanctis super epistolas & evangelia cum promtuariorum. 1. Sermo de tempore & de 1. dominica adventus incipit: scientes quia hora est jam nos de somno surgere. Hic hortatur nos apostolorum surgere a somno culpa &c.*

Sermones de SS. incipiunt a S. Andrea. Ore

confessio fit ad salutem. Rom. 10. *Secundum triplicem hominis statum triplex invenitur oris confessio &c.*

Addit autem Alva Editorem has notas apposuisse, in fine quidem sermonis 4 de nativ. B. Virg. qui incipit, *virgam virtutis &c.* Auctor hujus libri superius dicit, *Maria spina fuit propter originale in conceptione.* Sed hujus oppositum nunc tenetur. Ad finem quinti de nativ. ejusdem qui est 278, & cujus principium *Aufer ruginem*, addit editor: *In sermone immediato precedente dicit auctor hujus libri Mariam conceptam in originali peccato, & conceptionem ejus non celebrari, sed nunc in Ecclesia oppositum predicatur, & celebratur.* Ad finem sermonis de annunc. cujus principium, *Egredietur virga*, addit editor: *Superius in presenti sermone in duobus locis dicit Martinus auctor horum sermonum, quod B. Virgo sit concepta in originali peccato, cujus oppositum non predicatur in Ecclesia.* Sed hic, inquit, Alva, est error typographiæ, quia dicendum erat, *cujus oppositum modo predicatur in Ecclesia*, sicut dixerat in antecedentibus. Ad calcem sic legitur: *Explicunt sermones de tempore & de Sanctis super epistolas & evangelia F. Martini ord. Prædic. pœnitentiarii D. pape cum promtuariorum exemplorum, impressi Argentinae 1486 in 4: erratum fortè typorum quoad annum pro 1484.*

Huc usque Alva, qui postea in Vincentium Baudellum invehitur acriter, quod quemdam magistrum Marinum Cisterciensem citet in sermone nativitatibus B. Virginis, qui revera non alius est a F. Martino Polono ord. Prædic. cui Alvæ censuræ libens subscribo. Editionem laudatam vidit Alva in monasterio Latienfi Cameracensis diocesis in Hannonia.

2. *Index decreti*, seu quo prodit titulo *Margarita Decreti*, Argentinae 1486: iterum ibidem 1489 & 1493 fol. par. Parisiis, 1500 in 4, quæ editio apud nostros Insulen. Cusa etiam fuit initio Decreti Venetiis 1584 in 8, quæ editio Parisiis in Regia. Lugduni 1543 & ibid. per Hugonem Portam 1560 fol. Parisiis apud Guill. Merlin, Guill. Desbois & Sebastianum Nivelles 1561 fol. ad caput decretalium Gregorii IX: ibid. 1612 ad calcem Decreti.

Meminit Laurentius Pignon n. 110: *F. Martinus fecit tabulam super decretum & decretales & vocatur Martiniana.* Sed & Ludovicus a Valleleti n. 49: *F. Martinus scripsit super decretum per Abecedarium, & vocatur Summa Martiniana.*

Codd. ms innumeri sunt in bibliothecis Angliæ, Belgii, Germaniæ, Italiæ &c. unde ne lectori sim importunus, Parisienses solum a me visos recenseo.

Reg. cod. 4255 & 4265 memb. Titulus: *Vocabularium juris canonici a F. Martino O. Prædic.*

Colbert. cod. 2690 fol. mag. memb. Tit. *Incipit prologus in Martinianam decreti & decretalium.* Item cod. 4568 fol. par. memb. pellibus vitulinis elegantibus ut & caractere sec. circiter xiiii. Idem Titulus.

Victor. cod. 262 fol. par. memb. melioris notæ. Tit. *Incipit Margarita decreti a F. Martino D. pape pœnitentiarii & capellano compilata secundum ordinem litterarum alphabeti.*

Navarr. fol. par. memb. Omnes codices seu ms seu editi sic incipiunt: *Inter alia quæcumque ad fidelium Christi doctrinam scripta sunt &c.* Et infra: *Ego F. Martinus de ordine Prædicatorum D. pape pœnitentiarii & capellani, pro faciliiori inventione & comprehensione ad meam potissime utilitatem, voces quælibet hujus libri cum suis significationibus per alphabetum secundum ordinem cum multa diligentia & labore studii compilare &c.*

TOM. I.

3. Præcipuum Martini opus, cujus ratione telebre sibi fecit nomen, est ejus *Chronicon*, de quo hæc per ordinem discutienda.

1. Titulus, proœmium & finis, seu quod idem est, quot ejus a Martino prodierint editiones.

2. Quale ejus chronici artificium, & an adeo jactata de Joanna papissa fabula ab auctore suo chronico inserta fuerit.

3. Qui genuini qui spurii codd. ms habendi, quæve impressæ editiones laudandæ.

4. Eruditorum de Martino judicium.

1. Titulum ab auctore inditum non fuisse verisimilius est, tum quod in multis codd. ms nullus appareat, ut in vii Bibl. Cæsar. in Regiis Parisiis: 5224 & 5225. 2: in uno ex Navarr. qui omnes sic incipiunt a prologo, *Quoniam scire &c.* Tum quod fere in singulis variis, quæ diversitas in notariis pro libito fingentes videtur refundenda. Isti a Lambecio annotantur in Cæsareis.

1. *Incipit chronica Martiniana.*

2. *Incipit chronica F. Martini D. pape pœnitentiarii & capellani.*

3. *Hæc est chronica de constitutione Romæ tam summorum pontificum quam imperatorum Romanorum ex multis chronicis compilata.*

5. *Chronica de summis pontificibus & imperatoribus ex diversis gestis ipsorum per F. Martinum compilata.*

6. *Incipit chronica F. Martini ord. Prædic.*

8. *Chronica de summis pontificibus ex diversis gestis ipsorum per F. Martinum D. pape pœnitentiarii & capellanum compilata.*

Parisi. in Regiis 5225 fol. memb. *Incipit chronica F. Martini pape pœnitentiarii & capellani.*

5225. 3 fol. memb. *Incipiunt chronica F. Martini pape pœnitentiarii & capellani.* 5225. 5. Idem.

4503 in 4 charta. *Chronica Martiniana.* Idem in San-German. Prat. 520 fol. memb.

Colbert. 129 fol. mag. memb. *Incipit chronicon F. Martini pœnitentiarii D. pape.*

3341 *Incipit chronica F. Martini Romani pape capellani.*

Navarræis fol. par. memb. 2. *Incipit prologus in chronica summorum pontificum & imperatorum.*

3. *Incipit chronica F. Martini D. pape pœnitentiarii & capellani de ordine FF. Prædic.*

Florentino S. Mariæ Novellæ a me viso & expenso: *Chronica F. Martini pœnitentiarii & capellani D. pape ord. FF. Prædic. de gestis summorum pontificum & imperatorum.* Codex accuratus & sec. xiii.

Veneto SS. Joan. & Pauli: *Incipit chronica F. Martini pape capellani & pœnitentiarii de conditione & regimine Romæ urbis & gestis summorum pontificum & imperatorum.*

Nec quis revocet in dubium an verus auctor sit Martinus Polonus, eo quod in nullo codice Poloni agnomen addatur: neque enim ea ætate mos fuit ut quis de se loquens gentis aut nationis suæ nomen ad proprium adjungeret, ceterum ex quo ordinis Prædicatorum in multis dicitur, Polonum fuisse saltem a provincia sodalitatibus nostræ ejus nominis satis demonstratur: nam alium non agnoscunt antiqui nostri.

Duas a Martino chronici sui editiones prodierunt censet Lambecius Bibl. Cæsar. T. II p. 873, alteram quæ ad Clementem IV, alteram quæ ad obitum Joannis XXI seu Nicolai III electionem progreditur: cui assentior, in hoc tamen ab eo dissidens, quod priorem ille defuncto jam Clemente IV, ego verò eo vivo publici juris factam velim: idque hinc evinco quod in codicibus, qui etiamnum supersunt prioris illius editionis, de eo pontifice sic solum legatur: *Clementis IV natione provincialis de villa S. Egidii*

Z x ij

sedit annis. . . Nihil amplius : quod indicium est Clementem adhuc in vivis fuisse, alioquin si jam obierat, seſſionis annos procul dubio Martinus addidisset. Favet codex citatus Sangermaneus 520, in quo sic legitur ad Clementem IV : *Item nota quod hic fit finis de chronica Martiniana, quia dictus Clemens fecit eam compilare per F. Martinum confessorem suum magistrum in theologia, & hac de causa dicitur chronica Martiniana.* Fateor in columna imperatorum supplicium Conradini referri, quod quidam ad annum circiter post Clementis obitum collocant. Verum ut ut sentiant illi recentiores, & Martinus & Tholomæus de Lucha æquales illud ponunt sub Clementis pontificatu : unde & Caroli post victoriam gesta Clementi non probata ultimus asserit. Sic enim habet Hist. Eccl. Nov. lib. 22 cap. 37 : *Omnes autem nobiles qui capti fuerant de comitibus Conradini mandavit rex Carolus decapitari præter Henricum, quia nepos ipsius erat : voluit tamen, quod maneret in Apulia in quodam castro inclusus. Sed & Cunradinum, & quemdam qui dicebatur dux Austria, & comitem Gerardum de Pisis, qui capti fuerant apud Asturiam castrum in plagis Romanis transmitti iussit Neapolim, ibidemque de consilio sapientum quamvis alii contrarium dicant (sic cod. Navar. at Colbert. 2818 dicerent) ipsos in plagis Neapolitanis fecit decapitari.* Et cap. seq. 38 : *Abinde ad recuperationem terrarum intendit, quæ rebellaverant, sed non eas recuperavit sine magna hominum strage & mutilatione membrorum, & præcipue in Sicilia & Aprutio, quod papa Clementi non placuit, vir enim fuit virtuosus ac plenus omni benignitate &c.* Quæ probant post Conradini supplicium & non ante, Carolum ad recuperandas regni provincias animum convertisse. Hujus prioris editionis en prologus ex cod. ms Florent. S. Mar. Novel laudato :

» Quoniam scire tempora summorum pontificum & imperatorum necnon & aliorum patrum & ipsorum contemporaneorum quamplurimum theologia ac jurisperitis expedit, Ego F. Martinus ordinis Prædicatorum domini papæ pœnitentiarius & capellanus ex diversis chronicis ac gestis summorum pontificum ac imperatorum præfens opusculum per annos incarnationis Dñi a primo pontifice Jesu Christo, & ab Octaviano Augusto per pontifices & imperatores descendendo usque ad Clementem IV papam deduxi, in una pagina eo anno Dñi quo creati fuerunt ponendo pontifices, in alia pagina imperatores. Factum est autem eo compendiosius hoc opusculum, ut scholasticis historis a theologis, & a jurisperitis decreto vel decretalibus convenienter possit ligari. Et quia primo summo pontifici id est Christo in triumphanti Ecclesia tres hierarchiæ angelorum obsequuntur, & ad exemplar illius, id est in militanti Ecclesia catholica ex vicariis ipsius tria genera cardinalium obsequentium ipsis sunt instituta, de ipsis quot sint & qui sint & ad quid sint in principio breviter est præmittendum. Numerus ergo ipsorum primordialis est quinquaginta unus, &c. ut in impressis cum modico discrimine. Postea sic prosequitur.

» Ostenſo ergo quod sunt cardinales LI, & qui sunt, qui episcopi, presbyteri & diaconi suis titulis vel ecclesiis declarati : & ad quid sint, quia ad dñi papæ & quinque patriarchalium ecclesiarum ministerium, consequenter procedendum est,

(A) Bobini. Alii codd. legunt Boniti : a Tholomæo dicitur Bonzo : ab aliis Bonizzo aut etiam Bonizzus. Iste Sutrini in Tuscia episcopus florebat ad annum 1078, de quo legendus Ughellus Ital. Sac. T. 1.

(B) Gilberti. Quis hic fuerit Voslius ignoravit. Sandius conjectatur fuisse Gilbertum sive Gislebertum magnum dictum ex Ur-

ad pontifices quibus defervunt, incipiendo a primo summo pontifice videlicet Jesu Christo. Compilavi autem præfens opusculum

Ex chronicis Damasi papa de gestis pontificum. Item ex chronicis Orosii de gestis imperatorum. Item ex chronicis Pauli Romani diaconi cardinalis de gestis urrorumque.

Item ex chronicis Bobini (A) Sutrii episcopi de gestis urrorumque.

Item ex chronicis Gilberti (B) de gestis urrorumque.

Item ex chronicis Ricardi monachi Cluniacensis. Item ex chronicis Gervasii (C). Item ex chronicis Extodii. (D)

Item ex chronicis Gottifredi Viterbiensis. Item ex chronicis F. Vincentii Belvacensis.

Item ex decreto & ex passionibus Sanctorum.

Anno XLII Octaviani Augusti natus est Jesus Christus filius Dei, &c ut in impressis.

Finis pontificum : *Clemens IV natione provincialis de villa S. Agidii sedit annis. . . Finis imperatorum in supplicio Conradini : Per regem Carolum decollantur.*

Talis est prologus in codd. ms Vaticano, quem Allatius merito tantum laudat : in quatuor Cæsareis melioris notæ teste Lambecio : in eo quem Joannes Fabritius Cæsar prælo dedit Colonia Agrip. 1616 fol. cum varietate modica. Ab his omnibus exulat præambulum illud de quatuor regnis & de conditione urbis Romæ, quod legitur in aliis, & sane auctoris fini non congruebat, qui chronicon suum studebat brevius facere, ut vel historiæ scholasticæ, vel decreto facile posset adjungi & unâ ligari.

Opus suum Martinus auxit postea, ut novus pontifex succedebat : hinc codices occurrunt alii ad Gregorium X, ut tertius e genuinis Cæsareis, alii ad Joannem XXI, alii ad Nicolai III electionem usque progressi. Hic steterit nec ultra scripsisse Martinum certum est, ut mox evincetur, propterea eam editionem ceu ex auctis potissimum alteram appellare placet cum Lambecio. An grande additamentum de quatuor regnis &c. ab aliis laudatum, ab aliis despectum auctor ipse adjecerit, an alii ab ejus morte inferuerit dubium est. Suppositum ab interpolatore censent Jo. Fabritius & Lambecius laudati : & revera non solum abest ab editione prioris, quæ ad Clementem IV, & Gregorium X, sed & in quibusdam editionis posterioris codd. qui ad Nicolaum IV pertingunt non habetur. Unum ex Cæsareis profert Lambecius, talis est etiam Parisiensis Sangermanus, in cujus prologo legitur illa clausula, *factum esse compendiosius hoc opusculum, ut & scholasticis historiis, vel decreto aut decretalibus convenienter possit ligari, quæ deest in codd. in quibus est additamentum.* Ut ut sit, nam post tantum temporis elapsus istud definire haud facile, prologum qualis est in plerisque codd. posterioris hujus editionis exhibere visum est, ut cum superiori conferant curiosi. En qualem exscripsi ex cod. Navarr. fol. par. memb. & melioris notæ.

» Quoniam scire tempora summorum pontificum Romanorum ac imperatorum, nec non & aliorum patrum suorum contemporaneorum quamplurimum inter alios theologis ac jurisperitis expedit, Ego F. Martinus D. papæ pœnitentiarius & capellanus ex diversis chronicis ac gestis summorum pontificum & imperatorum præfens opus-

ficampi abbate abbatem Cistercii, & assentitur Hallewardius.

(C) Gervasii. Iste proculdubio est Tilberienſis Anglus, qui Orthoni IV imperatori chronicon nuncupavit inscriptum De oris imperialibus. Florebat initio sec. XIII.

(D) Extodii. Legunt alii Methodii. Horum nominum scriptor chronicorum mihi & aliis plane ignotus.

culum per annos incarnationis Domini ab ipso primo pontifice Jesu Christo, & ab Octaviano primo Augusto sive imperatore descendendo usque ad Nicolaum III deduxi inclusive, in una pagina eo anno Dñi quo creati fuerunt ponendo pontifices, in alia pagina e contra sub iisdem annis eo anno Dñi quo creatus quisque fuit ponendo imperatores. Et quia tam pontifices quam imperatores Romanæ urbis esse dicuntur, idcirco conveniens arbitratus sum de conditione & statu urbis aliqua præmittere, ut sic de ipsis pontificibus & imperatoribus ordinatius possum procedere. Compilavi etiam præfens opusculum

Ex scriptis Crasini. (E) Item ex chronicis Orosii de gestis imperatorum. Item ex chronicis Damasci papa de gestis pontificum & imperatorum.

Item ex chronicis Pauli Romani diaconi cardinalis de gestis urrorumque.

Item ex chronicis Gilberti. Item ex gestis Ricardi monachi Cluniacensis.

Item ex chronicis Gervasii. Item ex chronicis Estodii.

Item ex chronicis Godefridi Viterbiensis. Item ex chronicis F. Vincentii Belvacensis.

Et aliqua excepti ex decreto, & quadam ex passionibus Sanctorum. (F)

Non omittenda hæc quæ in omnibus hujus secundæ editionis exemplis ms & impressis ad Clementem IV legitur annotatio :

A Clemente prædicto præfens chronica stylum operis commutavit, nam cum a principio per annos decurrerit, & quilibet pontifex anno introitus sui positus fuerit : quia plures pontifices uno & eodem anno defuncti fuerant, & in eadem linea poni non potuerunt, prædictus modus servari non potuit, sed per annos Dñi non continuando sicut prius, sed distinctim ponendo statum cujuslibet pontificis declaravi, sicut patet in Clemente & consequenter.

Sane cum hæc scriberet auctor, attendebat ad Innocentium V, Adrianum V, & Joannem XXI, qui eodem anno pontificatum inierunt, nec in eadem linea reponi potuerunt.

Finis pontificum in cod. Navarr. laudato, & in pluribus aliis : *Nicolaus III natione Romanus cepit anno Dñi mcccxxxvii. Sedit annis. . . Finis imperatorum : Rex etiam Navarre, qui infirmus de Africa recesserat, in Siciliam veniens est defunctus.*

Martinum nihil amplius in suo chronico addidisse, & ex ejus morte quæ anno sequenti accidit, ut jam notatum est, & ex Bernardo Guidonis qui ei succenturiavit, constat. Sic enim iste in suo chronico inter Joannem XXI & Nicolaum III legit : *Hucusque chronica F. Martini Poloni ordinis Prædicatorum penitentiarii D. papa de Romanis pontificibus protenditur & finitur.*

In Colbert. codex 129 collectio est chronicorum plurium, quorum primum initio caret : secundum Damasi dicitur, sic enim tum censebatur. Sequuntur tabulæ pontificum & imperatorum per columnas distinctæ ac ita dispositæ, ut inter pontifices & imperatores tres sint annorum columnæ, ad quarum caput sic legitur : *Chronica Martini, chronica Tholomei, (sic) chronica Guidonis* : & ad nomen cujusque pontificis ac imperatoris is annus in quaque columna ascribitur, quo quisque horum scriptorum initium pontificatus & regni affixit, quorum ea ratione varietates uno intuitu aspiciuntur.

(E) Crasini. Hujus nominis scriptor a nullo recensetur. Alii codices vulgo habent Titi Livii.

(F) Hic omittitur ex chronicis Boniti &c. Deest etiam in quibusdam aliis codd. incuria forsitan notarii.

Cum autem in Navarr. Bibl. tria sint hujus Martini chro-

tur. Hic autem cujusque finis annotatur, Martini in Nicolao III mcccxxxvii, Tholomæi in Bonifacio VIII mcccxcv : Guidonis in Joanne XXII mcccxcvi. Subjicitur deinde Martini chronicon, cujus finis ut supra in Nicolai III electione.

Ante appendicem verò quæ sequitur, est hæc annotatio : *In præcedenti historia Nicolai III finitur præmissa chronica F. Martini Poloni : ea verò quæ sequuntur tam de prædicto Nicolao, quam de cæteris suis successoribus, de quibus infra sequitur, videntur a diversis diverso stylo & serie addita & compilata, in quibus libri communiter non concordant.* Codex est sec. xiv fol. memb.

Quæ ideo referenda visa sunt, non solum ut falli Suffridum Petri ostenderem, cum appendicem illam a Nicolao III ad Joannem XXII quæ in quibusdam codd. habetur, Martini factum esse legitimum putat, sed & contra quam aliqui censent, & videtur innuere Jo. Fabritius, quæ a Clemente IV ad Nicolai III electionem non aliena esse sed Martini genuina constet. Ex hac duplicis editionis ab ipso auctore sui chronici distinctione, evanescent illæ ambages, quibus se intricari aliqui fatentur ob alium & alium pontificem in prologo operis nominatum, ad quem usque chronicon deducendum promittitur, adeo ut iniquum, quale primitus ab auctore exaratum fuerit, vix in codicibus possit deprehendi. Ita enim habeas, quotquot in Clementis IV electione desinunt prioris sunt editionis : qui verò ultra ad Nicolai III electionem progrediuntur, posterioris sunt editionis : in quibus est quid amplius, illud omne supposititium.

Jam artificium chronici Martiniani explicatius revelandum est, licet enim aliqui jam indicaverint, in primis Leo Allatius, nemo tamen hæcenus ita expressit, ut lector clare apprehendat. Martinus itaque sic operis sui methodum excogitavit, sicque semper scribendum voluit ac speravit, nempe in una pagina ad lævam exhibet pontifices, in altera ad dextram imperatores. Quamque paginam in 50 lineas dividit, & in margine ad caput cujusque lineæ annum ascribit, adeo ut in quaque pagina anni sint 50 distincte notati, sicque chronicon per quinquagenas currat a Christo nato ad electionem Clementis IV : nomen cujusque pontificis ad initium lineæ positum est, cui junctus est annus, quo inivit pontificatum, totque sibi vindicat lineas quot sedit annis, licet non omnes plenas sed quandoque vacuas. Idem de imperatoribus. Ea ratione scriptum esse codicem Vaticanum Urbani VIII innuit Allatius, eadem suum Fabritius, eadem quosdam Cæsareis Lambecius, eadem Florentinum S. Mariæ Novellæ vidi ipse anno mdcxxxvi cum illac transferem : idque illud est quod auctor in prologo se observaturum promittit, chronicon scilicet per annos incarnationis deducturum, eo anno Dñi quo creati fuerunt ponendo pontifices &c. & in nota superius relata ad Clementem IV monet se eo usque observasse, deinceps autem a se non servandum, quia plures pontifices eodem anno creati & mortui in eadem linea poni non potuerunt.

Quantum autem id valeat ad Martinum a fabula Joannæ papissæ purgandum mox constabit : at illud in primis statuendum est, eam ab omnibus codicibus quos dicimus primæ editionis ad artificium auctoris scriptis a catalogo pontificum exulare, sed nec in eis locum habere posse. Sic enim sese res habet. Leo V (ita apud illum dicitur qui revera est IV, sed rem propius intuenti nulla est

nici exempla, quod hic laudatur, illud est in quo in primæ grandiori littera A, scilicet Anno XLII Octaviani &c. B. Virgo in lecto cubans, & pusionem Jesum præ manibus gestans picta exhibetur.

Sæc. XIII. difficultas, monet enim auctor Leonem a se dictum III inter pontifices non recenseri) Leo inquam a Martino dictus V in ea linea scriptus est, ad quam e latere signatus est annus DCCCXLVII, & cum sedisse dicatur annis VIII menses III d. VI, debentur ei quatuor anni ultimi, vel quatuor ultimæ lineæ quinquagenæ ejus paginæ, & quatuor anni primi seu quatuor primæ lineæ quinquagenæ paginæ sequentis, quas etiam implet in codicibus mox laudatis. Benedictus III in linea sequenti immediate collocatur ad annum DCCCLV, nulla Joannis Margantini mentio, nullus ei locus. Addo non solum in codicibus primæ editionis istum Joannem non memorari, sed nec in pluribus editionis secundæ quæ ad Nicolaum III protenditur. Talis est Navarraus supra laudatus in membr. 400 circiter anteriorum, & posterioris editionis, si quidem in eo & præambulum illud de urbis Romæ conditione, & finis in Nicolai III electione: nulla tamen in eo Joannis Margantini mentio nec in ordine pontificum nec in margine nec ullibi, nec unquam fuit, nam nihil erasum, nihil lacerum. Codex eo magis spectandus, quod cum ille non ad normam Martinianam scriptus sit, fabulam istam inferere facilius fuisset, quia pontifices non annorum aut linearum numero ligantur, sed in prima parte codicis pontifices continenter omnes, in altera imperatores exhibentur. Conjectu autem pronum hunc ex codice secundæ editionis exscriptum, in quo proinde deerrat etiam fabula, nam si semel inserta fuisset, eam notarius non omisisset, Ex quibus merito infero, vivo Martino qui paulo post Nicolai III electione mortuus est, fabulam in ejus chronico non comparuisse.

Addo amplius ex ipsis codicibus ms in quibus adest fabula constare, contra auctoris mentem eam intrusam fuisse, & turbatum totum ipsius artificium ut infereretur. Id luce clarius demonstratur ex cod. Victor. 597 & secundæ editionis & ad amissim Martinianam scripto, hoc est divisus in 50 lineas paginis, & ad quamque lineam annis 50 singularim notatis. In eo siquidem ut locum inter pontifices Joannæ papissæ reperiret notarius, duas integras paginas perturbavit, pontifices Leonem præcedentes annis superioribus collocando quam electi fuerint, paucioresque eis lineas & annos concedendo quam sederint, & eadem ratione Leonem subsequentes ad annos inferiores rejiciendo, & eorum pontificatum intra pauciores annos coarctando. Sic Gregorium IV qui anno DCCCXXVIII tantum collocandus erat ad DCCCXXVI ascendere cogit, & cum lineæ sexdecim ei deberentur, ceu qui totidem annis sederit, intra XII lineas continet. Ex quo fit ut lineis sex in ea pagina obrentis totum Leonis pontificatum in eadem concludat, qui quatuor saltem lineas & annos in sequenti habere debuisset. Præterea cum Joana non dicatur sedisse nisi duobus annis mensibus quinque, duabus aut tribus lineis coercenda erat, at septem & amplius implet, a DCCCL scilicet in priori pagina ad DCCCLVII in altera. Hinc Benedictus III qui ad DCCCLV renunciandus erat, ad DCCCLVIII relegatur: eumque consequentes pontifices similiter intra pauciores lineas constringuntur, quam pro numero annorum pontificatus requirerent. Sic Nicolaus I qui annos IX sedit ac lineas IX exigebat, intra septem limitatur, & cum ad annum DCCCLVIII juxta Martinum ascribendus esset, ad DCCCLXI rejicitur, & sic de consequentibus, adeo ut in duabus his paginis omnia sint perturbata. Præterea dictæ papissæ pontificatum in illo ipso codice ut fabulamentum referri illud arguit, quod non ad caput lineæ nomen ejus ascriptum sit, ut aliorum pontificum, sed in media lineæ 50 ut appendix ad Leonem. Neque etiam nu-

merum pontificum ejus nominis auget, nam Joannes eam sequens ad DCCCLXXI dicitur VIII, qui aliàs IX dicendus erat. Præfectus Bibl. Victor. ante annos LX circiter in margine superiori hujus paginæ quæ ab anno DCCCL ad DCCC annos expansos exhibet, hanc annotationem ascripsit: *Ibere sunt nenia quas hic Martinus vendit imperitis & Jobriis historiæ lectoribus de Joanne Anglico, quem & natione Maguntinum commemorat, quasi verò dicitur. locis potuerit nasci. Vide annotatiunculam nostram ad Belleforestii impressos annales minoris nostre bibliothecæ pag. 83, (nempe Victorinæ) præter multa quæ tibi Onufrius suppeditabit. Qui vir peritus si tantum attendisset ad ordinem pontificum in duabus illis paginis contra præscripta Martini adeo confusum, non in auctorem innocuum, cui potius indoluisset, sed in corruptorem qui ejus operam turpiter laceravit, stomachum erupisset. Nec mihi dubium quin in omnibus codicibus ad artificium Martini diligenter scriptis, id est pro numero annorum 50 in quaque pagina tot numero lineis, eadem deprehendatur perturbatio, nec enim fieri aliter potest, si fabula inter pontifices inserta sit.*

In cod. 159 Colbert. jam laudato eleganti, qui fuit aliàs Benedicti in sua obedientia Avenionensi XIII dicti, cujus tessera gentilitiæ initio pictæ conficiuntur, anni omnes in margine expansi dantur a I ad MCLXV, verum non ad linearum numerum alligati, sed soluti & liberi, totque in quaque pagina, quot gesta relata exigunt: quod ob diversum artificium alia est in pontificibus Leonem præcedentibus annorum confusio. Gregorius IV ad DCCCXXVIII collocatur quidem, & cum annis XVI sederit, XVI annos habet in margine ascriptos ad DCCCXLIII, hæc juxta sinceris Martini codices.

Sergius II qui tres annos sedit, & tres annos exigebat, unico contentus esse cogitur in margine DCCCXLIV.

Leo IV (sic, non V ut in aliis) ad DCCCXLV alligatur & sex tantum annos fortitur ad DCCCL & non ultra, cum octo desideraret, ceu qui octo annis sederit.

Joannes Margantinus (sic) quem duobus annis tantum sedisse ipsa fabula dicit, quatuor tamen habet sibi in margine respondentes DCCCLII, LIII, LIV.

Benedictus III ad DCCCLV & deinceps recta omnia.

Ubi & notandum in hoc cod. Colbert. ut jam monui de Victor. Joannem Margantinum adduci non ut pontificem qui post Leonem sederit, nam nomen ejus nec a capite lineæ, nec littera grandiori scriptum, ut pontifices omnes: sed continenter ad Leonem, ceu fabula ejus pontificatus adjecta; ad quem proinde anni illi quatuor pertinent non ad papissam, & a quo duo priores anni DCCCXLV & XLVI rescindendi, & Sergio cui debentur restituendi. Quæ confirmantur ex tabulis chronologicis ejusdem codicis 159 Colbert. supra laudatis & eadem manu scriptis, in quibus tria chronica Martini, Tholomæi & Guidonis ad invicem conferuntur. Nam in columna pontificum Martiniana papissæ non recensetur, sed Leoni Benedictus immediate subjicitur, & Leo juxta Martinum collocatur ad DCCCXLVII usque ad LV, & Benedictus ad DCCCLVI.

Cod. regio 5224 memb. fol. non quidem ad artificium Martini scripto, sed in quo ad quemque pontificem annus quo juxta Martinum incepit, ascribitur, Leoni apponitur annus DCCCXLVII, Benedicto III annus DCCCLVI, Joanni Margantino qui inter utrumque scribitur, nullus datur annus: quod signum manifestum non referri nisi ut fabulamentum.

Regio altero 5225 ad canones Martinianos scripto, recta omnia ad Leonem III seu juxta Martinum IV: sed quia hic qui xx annis sedit, lineas plures vacuas reliquerat in codd. sinceris, in isto confusio incipit anno DCCCXI, ad quem ascribitur Stephanus IV, qui tamen juxta Martini codices accuratos ad DCCCXVI differendus erat, & sic consecrator pontifices omnes extra locum positi ad Leonem IV seu V juxta Martinum, qui ad DCCCXXXIII ponitur cum nonnisi ad DCCCXLVII ascribendus fuisset, idque ut locus inveniretur Joanni Margantino, & deinceps extra ordinem posita omnia.

Itaque contendo ex vero criterio apud omnes harum rerum peritos, tantam tamque variam in his codicibus, contra quam est in sinceris, in Martini chronologia in hoc centenarij perturbationem, demonstrationem esse fabulæ illius putidæ in ejus chronicon post ejus obitum eoque reluctantem & invito intrusæ.

Sic autem rem evenisse obvium est. Cum chronicon Martini ea qua confectum est ratione commodum in primis videretur, & omnes quærenter: aliunde verò fabula illa jam a pluribus annis in vulgus esset sparsa, ut mox ostendetur, eam primo ad marginem sub Leone scripserunt, ut ut se res haberet. Sic in codice Florentino S. M. Novel. cit. etiam prioris editionis in margine inferiori paginæ quæ annos exhibet a DCCC ad DCCCL legitur: cæterum ita refertur, ut nullus ei sit locus in catalogo, Leone quatuor annos ultimos & quatuor ultimas lineas ejus paginæ, ut & quatuor primos annos, & quatuor lineas primas paginæ sequentis implente: & Benedicto III lineam quintam immediate obtinente; adeo ut narratio illa de Joanne Margantino ad marginem non videatur ascripta, nisi ut fabula tum vulgo decantata. Eiusdem rationis est codex ms Parisiensis abbatis Decamps: fabula in margine inferiori extra ordinem scripta. Postea verò illam ex margine in catalogum invexerunt, & ut locum ei facerent, pontifices Leonem antecedentes & subsequentes loco eis ab auctore dato moverunt, omniaque in duabus illis paginis perturbarunt. Nec ibi cessatum. Nam cum chronicon illud ad normam auctoris semper scribere esset molestum, quia id nonnisi in codd. in fol. servari poterat, & forma minori scriptum commodius videretur, alii chronologiam omiserunt omnino, sic Colbertini 3741 memb. & 2460 & 3786 charta. Regius 5225, 2 & tertius ex Navarrais: alii aliquem ex annis cujusque pontificis annotarunt, non attendentes scrupulosius an primus an alter vel tertius, sic duo Navarrai primus supra laudatus, & secundus ille scilicet in quo Martini chronico præmittitur compendium chronologiæ veteris testamenti. Hinc in ejusmodi codicibus tanta chronologiæ varietas ex incuria notariorum. Exinde etiam factum est, sive sit chronologiæ pars aliqua servata, sive omnino sit ommissa, ut adulteratio per intrusionem fabulæ difficile deprehendatur: sed ex quo nihil adversus Martinum concludas, qui non solum ex sinceris editionis utriusque codicibus fabula carentibus, sed & ex ipsis interpolatis at chronologiam integram exhibentibus abunde absolvitur.

At quæres, quisnam igitur primus auctor fabulæ, & quonam anno cepit vulgari? Huic quæsitio fateor me non posse facere satis: scio solum jam pluribus annis antequam Martinus scriberet celebrem fuisse, in antiquioribus chronicis scriptam, imo & a concionatoribus coram episcopis in eorum synodis, vel etiam coram canonicorum collegiis urgente episcopi electione prædicatam. Id constat ex nostro Stephano de Borbone de Bellavilla supra laudato, qui ad annum MCLXI circiter mor-

tuus est, & quibusdam saltem annis antea sic scripserat in magno suo opere de septem donis Spiritus sancti P. v de dono consilii. Tit. de prudentia, ubi agit de cautela in electione prælatorum, cap. Quod electio debet esse pura, § 10 ubi electionem ab usurpatione immunem esse debere ostendit cod. Sorbon. fol. 574 col. 1. Post plura relata exempla de electionibus summorum pontificum subjungit:

Accidit autem mirabilis audacia imo insania circa annum Dni MC ut dicitur in chronicis. Quædam mulier litterata & in arte nondi (sic quod divinet lector) edocta, assumpto virili habitu, & virum se fingens, venit Romam, & tam industria quam litteratura accepta, facta est notarius curia, post diabolo procurante cardinalis, post papa. Hæc impregnata cum ascenderet peperit. Quod cum novisset Romana justitia, ligatis pedibus ejus ad pedes equi distracta est extra urbem, & ad dimidiam leucam a populo lapidata, & ubi fuit mortua ibi fuit sepulta; & super lapidem super ea positum scriptus est versiculus:

Parce pater patrum papissa prodere partum.

Ecce ad quam detestabilem finem ducit tam temeraria presumptio.

Jam videt lector chronica a Stephano laudata non esse Martini Poloni, tum quia iste nondum chronicon suum scripserat, ceu qui illud non edidit nisi sub pontificatu & ut quidam aiunt justu Clementis IV: tum quia narratio Stephani seu quoad tempus, seu quoad alias circumstantias nullatenus convenit cum iis quæ in codicibus Martini adulteratis leguntur. Quæ igitur chronica laudat Stephanus, in quibus hanc historiam legit, antiquiora erant: unde luce clarius est Martini chronicon non esse primum, in quo figmentum adeo insulsum ac putidum referatur. Neceffe verò non est, ut Stephanum de Borbone purgem, quod fabulam adeo inconditam suo operi insuerit: historicum enim ille aut chronologum non agebat, at concionatorem, neque eorum quæ refert vadem se præferat, sed rem ut ætate sua circumferebatur, ac ut apud auctores tum legebatur, simpliciter narrat: adeo ut non tam ejus quam seculi sui errorem fuisset nemo cordatus non fateatur.

Hinc facilis responsio ad ea quæ quidam obijciunt, scilicet Tholomæum de Lucha Hist. Eccl. Nov. lib. 16 c. 8. testari, omnes quos legit chronicorum scriptores tradere Leoni immediate Benedictum successisse: at unum Martinum inter utrumque ponere Joannem Anglicum. Ex mox relatis enim constat Tholomæum chronica omnia Martiniano antiquiora non vidisse. Præterea inter annum MCLXXVIII quo mortuus est Martinus, & MCCIII post quem Historiam suam scripsit Tholomæus, nam Guillelmo de Baiona cardinali anno tantum MCCXXI purpurato nuncupavit, satis fluxit temporis, ut quis audax fabulam in chronicon Martini inferret, primo quidem ad marginem inferiorem ascribens tantum, quam alii notarii postea in ipsum pontificum catalogum invexerunt, totam ut ita dicam Martini machinam evertentes, ut supra demonstratum. Tholomæus autem in ejusmodi codicem adulteratum incidit.

Domnum Mabillonium virum nostræ ætatis eruditissimum semper ex animo veneratus sum, & mortuum cum omnibus litterarum studiosis lugeo: mirari tamen subit, quod ille Marianum Scotum & Siebertum Gemblacensem ex unius aut alterius codicis fide a turpi illa Joannæ papissæ fabula eximat, Martinum verò Polonum etiam fateatur antiquiora ejus exemplaria ea macula carere, quacunque tandem ratione illa velit oneratum. Omitto quæ habet Itin. Ital. p. 27, ubi post allatum Tholomæi testimonia mox expensum & explicatum

368. sic prosequitur: *Hinc patet quod ab aliis jam probatum Martinum Polonum primum esse hujus fabula si non auctorem saltem narratorem &c.* Et postea ubi de sella stercoraria p. 59: *eam ait fuisse in usu uno seculo ante natam fabulam de papissa, id est ante Martinum Polonum, qui primus hanc fabulam vulgavit, ut superius vidimus.* Fortè enim ista nondum discusserat, cum celebre illud iter prælo commisit: at sane dura sunt quæ habet in Anal. sui ordin. ad annum 855 n. LXXXVI: *Major est difficultas de Martino Polono, cujus hac in re variant exemplaria, in quibus antiquiora hanc fabellam non habent. At siue is primus ejus auctor est, seu quod potius crediderim, ejus continuator, fatendum est hanc fabulam ejus tempore, id est ab annis fere quadringentis natam fuisse.* Antiquiora Martini exemplaria, hoc est eo vivo scripta fabellam non habent: ergo fabellæ si non primus auctor est, saltem est continuator. Hanc arguendi rationem sane non capio. Ergo corrupti codices Martini, in quibus fabella legitur, sic alius argueret, & sic concludit doctissimus Pagius in Critica historico-chronologica ad annum 853 n. 14, ubi & Mabillonii dicta in Itinere Italico refellit, purumque omnino ac candidum præstat nostrum Martinum. Addo tamen non stare quod ait Pagius, figmentum de Joanna papissa inter annum mclxxviii quo Martinus Polonus obiit, & annum mcccxi (sic sed leg. xxi) quo Tholomæus de Lucha vivebat adhuc, proculsum: jam enim ante mclxi & vulgatam fabulam, & in quibusdam chronicis scriptam mox nos docebat Stephanus de Borbone: sed stat & semper stabit figmentum de Joanna papissa in Martini chronicon non infartum, nisi inter annum mclxxviii quo ille obiit, & annum mcccxi quo Tholomæus de Lucha historiam suam Guillelmo de Baiona eo anno in feriis adventus cardinali creato dicavit.

In qua autem editione Vincentii Bellovacensis Pagius legerit, ut ibidem narrat, fabulam Joannæ papissæ me latet. Non enim in codd. ms ullis extat, ut ipse fateatur, sed nec in ulla ex typo expressis a me visis editione occurrit lib. xxv Spec. Histor. qui in Duacensi est xxiv cap. xxxvi: ubi fit mentio tantum cujusdam pseudoprophetiæ Moguntiacæ circa annum 850 eam Ecclesiam turbantis, quam fortè fabulæ occasionem dedisse Allarius subodoratur. Si tamen verum sit aliquam Bellovacensis editionem ex inserta fabula fuisse fædatam, quam viderit Pagius, novum argumentum esset & inductæ invito & incio Martino in ejus chronicon corruptelæ.

Quamvis autem ex hæcenus dictis satis pateat, qui codd. ms spurii, qui genuini habendi, hæc tamen sub uno conspectu colligendi, ut & quæ ex typographia prodierunt editiones referendæ. Codices ms in quatuor genera partior.

Primi puri omnino ac sinceri sunt a quibus exulat fabula, quales Vaticanus Urbani VIII ab Allatio laudatus, Fabritianus, quatuor Cæsarei a Lambecio recensiti: Naudæanus a Labbeo Bibl. Nov. pag. 222 indicatus, quem ait desinere in Clemente IV Romano pontifice, & Frederico II Romanorum imperatore, ipsique visum ut in fine sic in multis aliis diversum ab excusis, ac in eo præsertim quod Joannæ papissæ ut vocant nulla in eo occurrat mentio, quamvis codex ipse sua potissimum vetustate insignis censeatur: extrema ejus verba hæc esse addit: *duo quoque cardinales Jacobus Prænestinensis & Otto pro subsidio Ecclesie contra Fredericum legati ultra montes missi, quum redirent ad curiam cum pluribus prelatibus per naves Pisano capiantur.*

Navarricus primus supra laudatus hic secundæ,

illi primæ editionis. Quin plures alii sint ejusdem rationis, nullus dubito.

Secundo loco ponendi, quibus fabula in margine addita, pontificum catalogo cætera intacto, qualis Florentinus S. M. Novel: talis etiam Parisiensis abbatis Decamps etiamnum hoc anno mcccviii florentis viri Mularum amantissimi; talis etiam indicatur a Suffrido Tongerloensis, in quo ait Joannem Anglicum nec nomen nec numerum habere in catalogo pontificum, sed ejus historiam Leoni subijci (adeoque in margine) tanquam appendicem & fabulamentum.

Tertio interpolati & a fabula e margine in textum inducta inquinati, sed ad artificium Martinianum scripti annis ad 50 lineas in quaque pagina singulatim annotatis, quales Victorinus 597, Colbertinus 129 & regii 5224 & 5225, de quibus verum est quod ait Suffridus, qui in eos inciderint, facile comperturos nempe ex chronologiæ perturbatione, fabulæ illi putidæ ne apud hunc quidem auctorem esse locum.

Quarto omnes fere minoris formæ, a quibus vel abest omnino chronologia annorum Christi, vel annus quis unus tantum seu in margine seu in textu appositus, in quibus plerisque fabula inserta, sicque corrupti censendi.

Hæc autem esto regula generalis. In quibus in prologo nomen pontificis Nicolao III posterioris legitur, quicquid in fine ultra lineam primam Nicolai III superadditum, extraneum est non Martini. Ad hæc quatuor vel quinque genera quotquot in bibliothecis codices, & sunt sane innumeri expendendi omnes. Hi præter relatos Parisiis a me visi.

Victorini 834 pergam. ad Joannem XXI fabula corruptus: 828 charta in 4. In isto multæ ad marginem annotationes & in iis quædam emendandæ. Ad Martinum IV hæc apponitur: *Multa hic truncata a quibusdam forsitan hereticis, quæ restant Suffridus.* Ad Cælestinum V fol. 224 hæc alia in principio falsa: *Huc usque Martinus Polonus, continuatio ab alio auctore & alio ordine, rebus scilicet imperii cum ecclesiasticis eodem contextu descriptis.* Ad Bonifacium VIII & Bonifacium IX sic legitur in margine inferiori: *Bonifacius hic VIII & Bonifacius IX nullibi typis dati, prout in hoc volumine scripti sunt, quamvis ab eodem ut arbitror auctore scripti sint, qui ea qua sequuntur a Clemente usque ad finem scripsit. Bosquetius enim in sua editione anni 1632 pontificum Romanorum incepit a Clemente ommissis duobus Bonifaciis præcedentibus. Titulus: Continuatio chronica Martiniana a papa Bonifacio VIII usque ad mortem papa Clementis VII scilicet usque ad annum mcccxciv.* Tenet a fol. 224 ad fol. 295.

Sorbonicus n. 742 fol. mag. memb. ad calcem annalium nostri Nicolai Trivet. In prologo promittit tantum ad Nicolaum III: postea tamen additamentum est ad Honorium IV inclusive. Et hic a fabula inquinatus.

Navarrici præter supra laudatum purum, duo sunt alii fol. par. memb. fabulam habentes: unus sistit in Nicolao III: alter ad Honorium IV producit.

Regii plures 4503.

5224 fol. med. memb. Post Joannem XXI sic habet: *Explicit chronica F. Martini ordinis Fratrum Prædicatorum de summis pontificibus & præclaris imperatoribus.* Sequitur appendix a Nicolao III ad Clementem V inclusive. Refertur mors Henrici VII, quæ ventris profluvio tribuitur. In isto codice est fabula sed absque ullo anno: contra Leo ad dcccxlvi ascribitur ad usque dcccly & Benedictus ad dcccly.

5225. 1 fol. memb. ad Joannem XXI: tum sequitur appendix ad Joannem XXII inclusive. Hic ad artificium Martinianum scriptus, sed corruptus ut supra notatum.

5225. 2 fol. memb. olim clar. Bigotii. In prologo Martinus dicitur ordinis Prædicatorum. Promittit ad Joannem XXI tantum: sequitur tamen appendix ad Joannem XXII inclusive, id est ad Nicolai antipapæ renunciationem coram Joanne XXII. Nulla est chronologia, sed a papissa corruptus.

5225. 3 fol. memb. aliàs ejusdem clar. Bigot. Promittit ad Joannem XXI tantum. Est tamen prima linea Nicolai III. Anni ad artificium Martinianum dantur expansi ad dcccxxxix, postea omittuntur. Adest fabula.

5225. 4 fol. memb. olim Antonii Faure theologi Parisien. Promittit ad Nicolaum III in prologo: pergit tamen ad Honorium IV. Adest fabula, sed chronologia ubique perturbatissima.

Colbertini præter 129 citatum hi sunt 2460 fol. par. charta: ad Nicolaum III. Postea Appendix 1 ad Benedictum XII inclusive, cum iis quæ hoc tempore in Gallia & Imperio gesta sunt. Appendix altera a Clemente VII papa Avenionensi ad Innocentium VIII. Nulla chronologia, sed adest fabula.

3341. fol. par. memb. ad Nicolaum III. Nulla item chronologia, sed adest fabula.

3786 charta in 4. Nec in hoc chronologia. Adest fabula. Finis in Nicolao III.

Florentini, ad S. Marc. Arm. II codex xi memb. Mediceus Plur. Lxv cod. 29 charta in 4 & 30 memb. Ad S. Mar. Annunc. Servorum codex 126.

Patavini apud S. Joannem in viridario Plur. xiv fol. adesse fabulam monet Tomasinus. Ibid. Plur. xxvi sed hic pars tantum.

Non omittendi Cæsarei præter quatuor sinceros & a fabula puros, quatuor alii licet inquinati a Lambecio recensiti, quibus adjungendus codex Cartusæ Gamingensis in Austria, qui & ipse ex sinceris & puris, & primæ editionis ad Clementem IV, non ultra. In isto, ut & in quarto ex sinceris, & in primo ex corruptis Cæsareis sic legitur eodem Lambecio teste: *Ego F. Martinus ordinis Prædicatorum D. papa penitentiarius & capellanus de regno Boemia oriundus, patria Oppaviensis &c.*

Lipsiæ in Paulina olim nostra sunt plures a Felero laudati p. 300 n. 32 fol. p. 314 n. 46. p. 376 n. 554. *Imperator usque ad interregnum, id est usque ad depositionem Frederici: pontificum usque ad Gregorium X: qui si sic videtur edit. prioris: rursus p. 385 n. 844.*

Erphordii in Saxonia quatuor codd. ms copiosiores quam prælo excusos habebat Matthæus Dresferus teste Simlero: sed proinde juxta prædicta ab aliis aucti.

Hi in Belgio leguntur apud Sanderum p. 50 ad ann. 1321. p. 251 alius p. 328 alius. Part. alt. p. 194 alius p. 220 alius.

In catal. codd. ms Angliæ T. I P. I 1272, 1411, 1495 hic ad Nicolaum III: 1496, 2402 hic definit in Joanne XXII: 2444, 2619. P. II 588, 589. P. III 164, 267 amplior quam vulgo habetur, 1170, 1343, 1588. T. II P. I 451, 1325, 1673, 1834, 2483, 2940, 3015, 3035, 3094, 3112, 3473, 3610, 6383, 6401, 8344, 8711, 9170, 9475, 9795, 9904, 9916, 10002.

Hæc mihi cognita editiones a nata typographia.

Prima Basileensis, curante Joanne Herold Germano, typis Jacobi Parci, expensis Joan. Oporini 1559 fol. pagg. 251 post chronicon Marianæ Scoti. Finis in Nicolai III electione juxta suum cod. ms. Additur ex antiquo codice Fuldensi appendix ad Joannem XXII annum, quo Thomas Erfordiensis

episcopus sanctorum albo inscriptus. Adest præambulum illud de quatuor regnis: adest & fabula.

Alter a curis Suffridi Petri Leowardiensis Frisii prodiit hoc titulo: *Martini Poloni archiepiscopi Consentini, ac summi pontificis penitentiarii chronicon expeditissimum ad fidem veterum ms codd. emendatum & auctum*, Anrverpiæ, Christophori Plantini 1574, in 8. ad ms codd. Lovaniensem S. I. Tongerloensem & Martiniensem revisum. Editor testatur se dare tertia parte locupletius; lacunas implevisse, errata correxisse. In ea autem editione plura non probantur, quod in quatuor libros opus contra mentem auctoris divisit: quod fabulam papissæ intra catalogum pontificum reliquerit, perturbata sic chronologia, quod appendicem a Nicolao III ad Benedictum XII electionem tam Martini opus ac ea quæ præcesserunt tueatur, in quo virum eruditum gravissime allucinatam esse jam omnibus constat.

Tertiam editionem accuravit Joannes Fabritius Cæsar ordinis Præmonstratensis canonicus Gladbachensis Colonia Agripp. apud Gravenbruck, 1616 fol. usus codice ms prioris editionis, ex iis scilicet a quibus abest & præambulum de quatuor regnis, & fabula papissæ, & qui ultra Clementis IV initia non progrediuntur. Artificium etiam Martinianum quadantenus observatum annis Dni singillatim in margine annotatis: illud solum deest, quod quæque pagina per quinquagenam annorum ac linearum non distincta. Cæterum hæc editio omnibus aliis præferenda.

Hanc eandem iteratis typis excuderunt Argentorati 1685 typis Josiæ Stedælii, & Jo. Frederici Spoor inter alia chronica ad calcem historiæ Frederici III imperatoris ab Aenea Silvio Piccolhomineo seu Pio II adornatæ: at in qua & prologus & anni expansi desiderantur: unicuique pontifici solum creationis annus, cui a Martino ascriptus est, diligenter appositus.

Monendus lector produisse opus hoc titulo: *Martini Poloni chronicon summorum pontificum & imperatorum, ac de septem aratibus mundi*, Taurini, Jo. Fabri 1477 in 4. At Martini nostri opus non est, sed scriptoris recentioris, alterius omnino styli, & longius productum. Extabat in Bibl. Telleriana, unde transit ad Sangenoves.

Florentiæ in Medic. Pl. xli n. 44 recensetur codd. fol. chart. cui titulus *Cronaca Martiniana, (alla quale manca in principio una carta) dagli anni di Christo lxx fino al mclxxvii*. Videtur chronicon Martini Poloni in vulgarem Italicam versum.

Aliud plane opus est quod ms mihi occurrit Parisi. in Regia n. 7513 Colbert. nn. 1317, 1886, & 3228, & Sangerman. Praten. n. 712 sub hoc titulo, *chroniques Martiniennes*, quod & typis prodiit Parisi. Antonii Verard 1503 fol. quæ editio in Regia. Pr. *Ci commencent les croniques Martiniennes extraites de plusieurs anciennes histoires commencées dez le commencement du monde jusques aux noces du roi d'Angleterre nommé Edouard, & de la fille du roi de France nommée Isabeau. Au commencement du monde depuis que Dieu et fait ciel & terre, tenebres & lumiere, & les quatre elements divisez l'un de l'autre, si fit diverses creatures &c.* Hunc titulum adeptum esse crediderim, quod plura a Christo ex chronico Martini in illud translata: at longe plura ex aliis, unde suum non agnoscit Martinus.

Alia utcumque vera translatio Gallica chronici Martiniani facta est a D. Verueron canonico Leowardiensi, qui se addidisse testatur a Nicolao III ad Clementem VII papam Avenionensem, & plura congerit de schimate ejus ætatis, de rebus Belgicis & Burgundiæ ducibus. Extat Parisi. in Reg. cod.

S. E. C. XIII. 7513 fol. papyr. tres uncias spisso. Hanc eandem postea ad instantiam Ludovici de Laval dñi de Chatillon & de Frivondour Delphinatus gubernatoris auxit & locupletavit Sebastianus de Mamerot Snelionensis, quam incepit anno 1458, & produxit ad Alexandrum VI inclusive, plura addens ex aliis chronicis Castelli, Gaguini & aliorum. Typis editit Antonius Verard Parisiis absque anno sed circa 1504, nam chronicon pertingit ad 1503. Extrat hæc editio in Regia in fol. G. 761. Titulus *La chronique Martinienne*. In ea versum præambulum de quatuor regnis cui plura adjecta. Postea incipit a Christo Domino, sed & hic & in sequentibus plura ex aliis adduntur. Ad mortem Joannis XXI sic legitur in utroque codice ms & impresso, *si fail- lent les croniques de Frere Martinien de Ponille*: sic Martini Poloni nomen interpretati sunt, notantes ultra Joannem XXI non progredi. Næterum non contemnendū scriptores ob plura addita quorum testes fuerunt.

Idem chronicon in Germanicam linguam conversum ms in membr. habebat Joannes Ludovicus Zolmannus Coburgi consiliarius Saxonicus teste Caspare Sagittario, *Introductione in histor. eccles.* cap. 7 §. 19.

Præter jam relata quædam adhuc Martino dantur opera:

De Mirabilibus Romæ. Quod ab alio interpolatum & gravibus mendaciis auctum quidam qui legerunt testantur.

De diversis miraculis. An aliud a Promtuariorum exploratorum ad calcem sermonum edito.

De Schismate Græcorum & Historia de Guelphis. Hæc in Vaticana servari ait Altamura, penes quem fides.

Descriptio Terra-sancta. Inter codd. ms Bibl. Lugduno-Batavæ recenseretur ad calcem ejus chronici in sacris Bibliothecarum arcanis p. 141.

Varia sunt peritorum de hoc scriptore judicia. Impense laudant alii, alii despiciunt nimium. Sic de eo Simon Starovoltcius in Hexaconta: *Virtutibus & doctrina fuit insignis, ut qui non familia modo streporum, sed totius Polonia fere sub id temporis lumen clarissimum fuerit: quod primus tum ex Polonis seu Sarmatis, isque solus scriptis inter extraneos inclaruerit: unde & Polonus agente cognominatus est, ac si Scylurus ille Scythia, quod alium a Scythia parem sibi ingenio non habuerit &c.* apud ipsum legenda.

Suffridus Petri in præfatione quam ejus chronico præmisit, torus est in exaggerando operis hujus fructu multiplici.

Bellarminus contra *cen virum simplicem despicit, & qui fabellas pro historiis obrudat.* At vir eruditus non alia ratione ita censuit, quam quod fabulam papissæ apud eum legit, & ex eo in chronicon Mariani Scoti & alterum Sigiberti Gemblacensis illatum putavit. Quæ gratis omnino & sine vade a Bellarmino finguntur. Cum enim ex dictis pateat fabulam pluribus antequam Martinus scriberet annis fuisse vulgatam, longe verisimilius prius in chronica Mariani & Sigiberti antiquiorum a quibusdam audacibus fuisse infartam: & postea cum ea careret prima editio chronici Martiniani, isto celebriori & communiori facto, post auctoris mortem, primum ad marginem solum a quibusdam additam, unde postea in textum ipsum ut vulgo fit ascendit. Cum autem simplicitatis Martinum arguit Bellarminus, non attendit ejusmodi accusationem in summorum pontificum Clementis IV, Gregorii X, Innocentii V, Adriani V, Joannis XXI, & Nicolai III: quales verò viros, certe quibus & scientia & sanctitate & rerum agendarum peritia nulli eminentiores sedem Petri ascenderunt, inju-

riam redundare: nam iis omnibus carus fuit in primis & acceptus Martinus, omnium continuus administrator & ita probatus, ut ab ultimo ad Ecclesiam Gnesnensem totius Polonia primam a sex annis vacantem, proptereaque antistite & perito & solerti & industrio æque ac singulari virtute præstanti indigentem promotus fuerit.

Certius est de eo Odorici Raynaldi in Annal. ad 1277 n. 19 testimonium fatentis scriptorem hunc in pangenda temporum suorum historia rerum gestarum veritati consentire se expertum esse, eoque se ubique usum. De Martino sat recte Tritemius, nisi quod ad annum mccccx prorogat, quem in scopulum impegere & Volaterranus, & Antonius Senensis, horumque sequaces. Simlerus tres Martinos Polonos numerat, quem castigat Labbeus. Simlero ex parte concinunt Arnoldus Wion, Carolus Vischius, & eos excipientes Vincentius Baronius & Altamura nostri duos astruentes, alterum Cisterciensem & Consentinum archiepiscopum, alterum ordinis Prædicatorum Gnesnensem primatem, sed in eo allucinati quod Consentino Martini Poloni nomen tribuant. Quis enim nomen hoc ei fuisse illis revelavit, quod Tholomæus eo usus sua ætate ignotum fuisse, imo quem e regno Sicilia ortum testatur.

Quæ tum de Joanna papissa, tum de Martino Polono scribit noster Natalis Alexander, ea sapientissime omnia. Laudandus & Dupinius & Caveus, nisi quod hic posterior Carsulanum ex communi recentiorum errore retinuerit. Vossius non negligendus, qui singula perpendit accurate, non probandus tamen ubi rationem mutationis Gnesnensis in Consentinum ex modo scribendi ortam putat: veram supra retulimus scilicet ex perpetua lecto Tholomæi nostri Hist. Eccl. Nov. prologo. Martinus Hanxius in Hist. sua de Silesiis eruditus ab anno 1165 ad 1550, quam edidit Lipsiæ apud Christianum Bauchiū 1707 in 4, omnia collegit, quæ ab aliis eo usque de Martino Polono dicta fuerunt, & in pluribus emendat, sed & plura ipse habet emendanda. Id verò nos docet non negligendum, ducatum Oppaviensem partem esse Silesiæ, licet ab anno 1246 a Wenceslao Bohemorum rege subactum. Unde cum Martinus ante hunc annum quo Silesia tota, etiam ducatus Oppavien- sis Polonici erant imperii, vestem ordinis induerit, merito Polonus nuncupatus fuit.

F. ÆGIDIUS A LESSINIA.

F. ÆGIDIUS A LESSINIA sive de Lessinis ille scilicet quem nostri plerique corrupte Jacobus de Sufato de *Liscinis*, Lusitanus de *Lasciniis*, Fernandes de *Lascinis* & Italum, Leander Albertus & Altamura de *Liscivis*, ipse Posssevinus *Liscinum* scribunt, Hanno fuit Lessinia (Lessinæ forte aliàs vel Lescinæ, aut etiam Lascinæ dicebatur, sic enim pro varietate temporum, ac pronunciationis, variant & locorum nomina) oppido in finibus Hannoniæ & Flandriæ sito ortus, ac ætate S. Thomæ de Aquino ejusdem forsitan auditor in conventu S. Jacobi Parisiis floruit. Hæc tantum ei auctores citati asserunt opera: *De unitate formarum libros duos*, ac *De immediata Dei visione librum unum*, nec ubi servantur, indicant. Quid rectius ac certius referunt Sewertius in *Arb. Belg.* & Valer. Andreas in *Bibl. Belg.* ex Bunderio nostro in Indice codd. ms Belgii, in quo hæc recensentur:

In I & II sententiarum Commentarius.

De usuris.

Flores casuum.

22. theologica.

De concordia temporum.

De Geometria. De cometis, & alia.

Quæ quidem aliàs Valencenis & Tornæi apud FF. Minores, ut & Bruxellis apud Cartusianos extitisse, nunc autem non amplius extare narrat. Verum cum de viro agatur inter sui seculi doctissimum habito, cujus & fœtus quidam inter D. Thomæ opera computantur, quæ de eo certiora mihi bibliothecas Parisienses scrutanti occurrerunt jam addo. Primo itaque sic de eo noster Laurentius Pignon catalogi n. 10: *Fr. Ægidius de Lessinis baccalaureus in theologia scripsit duos libros de unitate formarum. Item plura scripsit de theologia, & unum tractatum composuit de usuris.* In bibl. autem Sorbon. cod. 948 fol. max. memb. qui est collectio plurium, § loco sic legitur:

Tractatus Fratris Ægidii de Lessines de unitate forma. Quoniam in questione de unitate forma in uno ente, circa quam doctores tam in theologia quam in philosophia authenticæ & famosi diversimodè sentiunt, & diversa tenent ac tradunt, nonnulli eorum sic suam positionem conantur altruere, ut reliquos damnent & repro- bent, ac eam afferant nec ratione nec veritate subnixam: & non solum inopinabile esse, sed & hæreticum & contra fidem catholicam: ideo se- quens opus attentavimus & præsumpsimus scribere de unitate forma, de quo principaliter de- scribimus secundum intellectum nostrum.

Primo de positione pluralitatis formarum intendo ponere ipsam, & rationes positionis enucleare. Capp. 3.

Secundo de ipsa forma in se, & ratione ipsius in comparatione ad materiam, & ad productionem ipsius in esse, & ad subjectum de quo dicitur. Capp. 7.

Tertio de ratione unitatis forma, & ejus declaratione, & probatione, & responsione ipsius ad probationes adversariorum. Capp. 7.

Implet opusculum folia XII ad cujus calcem sic, *Completum est autem hoc opus anno Domini m. cc. lxxviiij mense julio.*

Tum additur Appendix, cujus hoc principium:

Quoniam in Tractatu quem composuimus de unitate forma, per plura loca visum est quibusdam legentibus & intelligentibus, quod minus clarè pateat intentio nostra, & quod quædam videntur redire ad intellectum pluralitatis formarum, ideo in hoc capitulo superaddito tractatu prædicto declaravimus quantum potuimus, ea quæ videbantur quibusdam legentibus obscura, & intellectum nostrum aperuimus auxilio Dei subnixi &c. Folium unum tantum.

Appendix illa haud dubium quin sit *Tractatus alter de unitate forma* quem illi tribuunt auctores citati:

II. In eadem bibl. cod. 528 charta. in 4 par. 5 loco:

Incipit tractatus de usuris quem fecit Ægidius de Lerines Prædicator. Omnis homo a natura non degenerans unitatem amat &c.

Ubi quod scribitur *Lerines* manifestum esse erratum notarii pro *Lescines* vel *Lecines*, ut & postea legitur *unitatem pro veritatem*, plenusque est codex hujusmodi sphalmatis. Ad calcem: *Scriptum in vigilia Pasche per manum Johannis Hugueti anno Dñi m. cccc. xlviiij VIII Aprilis.*

Qui tractatus (& id maxime notandum) ille ipse est qui inter opuscula S. Thomæ in edit. Rom. & sequentibus 73 numeratur, cui proinde abjudicandus, & restituendus Ægidio: quod & probat stylus Tractatu de Unitate formarum planè simillimus. Adde nullum veterum nomenclatorum D. Thomæ ascribere Tractatum specialem de Usuris, bene verò Ægidio. Unde & editores Romani operum S. Thomæ opusculum hoc minori caractere

TOM. I.

imprimendum curarunt, ejus non esse agnoscentes.

Quo ruit potissimum fundamentum F. Petri Pelican in nova sua novo ordine opusculorum D. T. editione hunc tractatum ei asserentis, idque se evincerè putantis testimonio Vincentii Justiniani magistri olim ordinis & S. R. E. cardinalis, tum & Thomæ Manriques S. P. A. magistri, qui ambo editioni Romanæ præfuerunt. Pater enim id verum non esse, neque etiam id dicit noster Petrus Bergomas in tabula aurea, licet a Petro Pelican citatus, sed tantum a peritis & antiquioribus Patribus se accepisse S. doctoris vera esse, quos in eo falsos fuisse non magnopere mirum. Addunt equidem & Bergomas & Pelican auctorem tractatus de usuris P. 111 cap. 19 remittere ad *Tractatum de præceptis* a se antea editum, scilicet præcep. 7, qui Tractatus, inquit, certò est sancti doctoris. Sed id non solum non urget, imo & contrarium omnino demonstrat. Sic enim cap. illo 19 loquitur auctor tractatus de usuris: *Et de his (nempe de restitutione usurarum) aliàs scripsimus in VII præcepto decalogi diffusius.* Atqui in opusculo illo de *decem præceptis S. Thomæ* quod quartum est in edit. Rom. ubi de 7 præc. *Non furtum facies* rationem quidem affert S. Thomas, cur usura non sit licita, sed ne verbulum quidem habet de *restitutione usurarum*, tantum abest, ut de ea ibi diffusius agat. Luce igitur clarius est *Tractatum de decem præceptis*, quem citat auctor tractatus de usuris, non eum esse qui apud S. Thomam, sed alium a se antea compositum, in quo super 7 præc. de usurarum restitutione diffusimè egerat: qui proinde & inter Ægidii opera recensendus, quamvis fortè perierit, vel potius alicubi lateat absque auctoris nomine, ut moris fuit aliàs auctorum nomina ex negligentia posteris molestissima, nec unquam satis deploranda in codd. mss plerumque omittere. Extrat etiam hic tractatus in Victorina cod. ms 835 fol. a p. 67 ad 93, & dicitur *Summa de usuris*; sed abest nomen auctoris. Codex est sec. xv.

III. In eadem bibliotheca Sorbonica cod. num. 313 memb. fol. mag. tertio loco est opus absque titulo, sed in margine inferiori sic legitur altera manu, sed antiqua: *Vidi sic intitulatum. Incipit liber de temporibus a Fratre Ægidio de La...* Cum autem nostro Ægidio ascribant hujusmodi opusculum *De concordia temporum*, deque illa concordia potissimè in isto tractatu agatur, magna mihi suspicio, imo & quasi certitudo hunc illius esse, & ex negligentia primam tantum ejus agnominis syllabam scriptam *De La...* pro *De Lascinis*: eo magis quod stylus & methodus omnino tum duobus superioribus conveniant. Is est prologus.

Cum in lectione sacre scripturæ jampridem adverterem varias & incertas latere temporum & annorum collectiones, & in expositioribus ejusdem exinde plures inveniri opiniones super numero annorum ab initio mundi usque ad incarnationem Dñi nostri Jhesu Christi, quæ secundum apostolos facta est in plenitudine temporis, & in undecima hora diei mundialis durationis: cum invenierim etiam post incarnationem tempora & annos annotari multis & variis modis apud historio-graphos authenticos: ex quibus omnibus, non tantum in scriptores & auctores scripturarum, quin etiam in ipsam veritatis scientiam redundare poterat vituperium: confidens in gratia Salvatoris, qui etiam parvulis sapientiam præstat, aggressus sum studiosius quam potui aliquid de hujusmodi temporibus investigare, occasionem tribuens sapientibus, ut eis addatur sapientia &c. Rogo ergo suppliciter lectorem ne judicet antequam perlegerit, & ne arguat antequam intellexerit: & ubi me errare cognoverit, me arguat.

Aaa ij

» & meum putet esse quod arguit : ubi verò veritatem compererit, Deum laudet, & Dei, & aliorum doctorum sciat esse quod invenerit. In tres autem libros hoc opus distinximus.

» In primo de verificatione temporum & collectione annorum ante Christum.

» In 2 de tempore incarnationis & de termino paschali & verificatione terminorum post Christum.

» In 3 autem facimus compotum naturale & ecclesiasticum secundum correctiones eorum, quæ errata videntur, & inveniuntur in aliis.

Titulos capitum cujusque libelli referre animus erat, nec fortè ingratus fuisset, quos tamen compendio studentes satius duximus omittere : quædam solum addimus, quæ auctoris & conditionem & ætatem & diligentiam declarant.

Lib. I P. III c. 4 in quo quærit, *Quæ potuerit esse causa tanta diversitatis inter interpretationem lxx & Hebraicam veritatem*, sic loquitur :

» Quarta causa potest esse in pluribus locis ex vicio scriptorum, quo non tantum in temporibus, sed in rebus gestis, & aliis frequenter mutata est scriptura, sicut & in nostris temporibus extiterunt viri religiosi & studiosi, qui amore veritatis condices sacræ scripturæ communiter inspicientes invenerunt in modernis & novis codicibus multa interposita, & alia immutata, & alia refecata, quæ ad exemplaria antiquorum librorum & originalium Sanctorum, & ipsius Hebraicæ veritatis quantum ad vetus testamentum, & Græcorum exemplarium quoad novum diligenter correxerunt &c.

Quibus verbis satis indicat se de ea sacrorum bibliorum correctione agere, quæ ex præcepto capituli generalissimi sub B. Jordano anno M C C X X V I Parisiis celebrati ab Hugone a S. Charo alii que ei adjunctis Ordinis sodalibus suscepta est, de qua antea. Horum autem operam an sic minutatim laudaret, nisi eorumdem fuisset contubernalis, omniumque conscius ?

» Lib. II cap. 3 sic habet : » Ex quo sequitur, quod si in aliquo tempore nostro sciverimus in aliquo mense, die, & hora loca superiorum corporum, seu aliquam eclipsium luminarium : etiam invenimus in aliquo anno, mense, & die præterita, sub aliquo imperatore seu propheta, aliqua loca consideratione certissima accepta eorumdem corporum seu eclipses aliquas : possimus necessariò invenire numerum annorum, dierum, & horarum, quæ præterierunt ab illo tempore præsignato usque ad hoc tempus nostrum. Exempli gratia statuamus in proposito pro termino noto in temporibus nostris anno Dñi secundum communem acceptionem Ecclesiæ Romanæ M C C L X I I I quamdam eclipsin solis, quæ fuit ejusdem anni, & mense augusto, quinta die ejus, quæ est nona ejusdem, & fuit dies Dominica, in anno cycli decennovales XII. Ergo & fuerunt luminaria secundum canones Arabum per medium cursum suum in Leone habentia XI gradus & XXVIII minuta & XXXVIII secunda. Argumentum verò Lunæ medium habens X signa, XXI gradus, XI secunda. Argumentum medium latitudinis V signa, XXIV gradus, & XXXVII minuta. Quæ postquam verificavimus inventa longitudo lunæ a sole habens IV gradus, XXX minuta visa & duo decima, hoc erat XXII minuta & XXV secunda. Ex quibus locus luminarium æquatus ad ipsam conjunctionem, inventus est habens in Leone IX gradus, & XXXII minuta, XIIII secunda. Et argumentum latitudinis ad horam veræ conjunctionis habens quinque signa, & XXI gradus, & XII minuta, & XII secunda. Et tempus æquatum ad horam conjunctionis fuit duæ horæ & quarta unius horæ post meridie prædictæ diei, & fuit eclipsatus (sol) in

civitate Parisiensi ad quinque sextas de diametro ad partem Australem ejus.

Ad hoc termino posito volumus usque ad quælibet eclipses præteritas retro & notas in tempore alicujus principis temporis quantitatem determinate demonstrare. Proponamus ergo considerationes trium eclipsium, sive quas Ptolomæus summus astronomorum consideravit tempore suo &c. Sed hæc satis sunt ad ætatem diligentiamque auctoris declarandam.

In tertia parte chronologiam quamdam exhibet per sex columnas in quaque pagina divisam.

In prima sunt anni a Christo nato per 50 in quolibet pagina expansi.

In 2 anni expansi cujusque pontificis Romani.

In 3 indictio & quarta indicatur respondens anno Christi XLVI.

In 4 cyclus decennovales, & secundus respondet anno Christi primo.

In 5 numerus imperatorum a Christo nato.

In 6 numerus annorum imperii cujuslibet.

In spatio inter 1 col. & 2 nomina pontificum, tempus cessionis & cessationis.

Inter columnam verò 5 & 6 nomina imperatorum & eventus celebriores.

Sic anno 444 : *Hic ut aestimo incepit regnum Francia.*

Anno 497 : *Hic mortuus est Clodoveus rex Francorum primus, & sepultus est Parisiis in capella S. Petri, qua nunc est S. Genovefa. Hic regnaverat annis 30. Ante eum verò Hildericus pater ejus annis 24. Et ab his primò Francia dicta est pars Gallia, quæ est inter Rhenum & Mosam. Deinde verò occupantibus (illis) Galliam usque ad Ligerim, nominata est pars illa Francia Occidentalis respectu prima : & prima Austria, secunda verò Neustria dicitur.*

Anno 849 : *Leo IV annis 8 mens. 3 dieb. 6, & cessavit mens. 2 dieb. 15.*

An. 849 : *Benedictus annis duobus mens. 6 d. 10, & cessavit d. 15.*

Nulla mentio fabulæ Joannæ papissæ.

An. 1276 : *Hoc anno auditum est tonitruum admirabile in hieme in serena die.*

An. 1304 ultimus est in quo factum aliquod memoretur, licet anni parati sint ad 1325, sed illi vacui : fortè quod ad 1304 auctor pervenerit, at non ultra vixerit. In universum opus dici potest eruditum, curiosum ac luce dignum.

Alias hujus auctoris lucubrationes aliquando quis deteget diligentior.

In vita Alberti Magni per F. Petrum de Prussia scripta cap. 32 laudatur quidam F. Egidius ordinis Predicatorum, qui occasione errorum Averrois, de quibus inter magistros Parisienses erant frequentes disputationes, Alberto Magno Coloniae agenti quæstiones XI circa istos errores in epistola misit, ut suam mentem super iis explicaret. Principium epistolæ sic habet : *Venerabili in Christo Patri ac Domino Alberto episcopo quondam Ratisonensi, Frater Egidius ordinis Predicatorum licet indignus cum salute glorificare Deum in doctrinis. Articulos quos in scholis proponunt magistri Parisienses, qui in philosophia majores reputantur, vestra paternitati tanquam vero intellectui illuminato transmittere dignum duxi, ut eos jam in multis congregationibus impugnatos, vos otio vestri imperii terminetis. Primus est quod intellectus omnium hominum est unus & idem numero &c. Addit Petrus de Prussia Tractatum Alberti super has quæstiones undecim notum esse, cujus initium est : *Intellectus hominis &c.* & laudatam epistolam F. Egidii ipsi præfixam esse, quam proinde ipse viderit Coloniae. Cum autem hæc epistola scripta fuerit inter M C C L X I I I post abdicatam scilicet ab Alberto infulam, & M C C L X V I I*

libens eam nostro Egidio de Lessinis ascriberem, ceu qui his annis Lutetiæ clarebat insignis philosophus : sed quia revera eadem tempestate ibidem florebat & alii ejusdem nominis Egidii, nolim quicquam certi statuere, mihi que sat est rem lectoris arbitrio relinquere.

F. JOANNES DE VARSIIACO.

F. JOANNES DE VARSIIACO, at de Verdiaco a Leandro, Lusitano & sequacibus dictus Gallus, a loco natali sic nuncupatus (Varsiacum oppidum est diocesis Autissiodorensis vernacule Varsy duodecim circiter ab Autissiodoro milliariibus Gallicis distitum, Clameriacum inter & Caritatem medium.) Hic, inquam, Joannes in domo Autissiodorensi inter sodales ascitus, Parisiis deinde circa M C C L X doctrina & facundia claruit. Neque enim in sacra facultate solum baccalauræi gradum, ut scribit Leander, sed & magisterii lauream promeruit, & in catalogo Salanhaci & Guidonis XXII recensetur sic : *F. Joannes de Varsiaco Gallicus Autissiodorensis.* Sed & iidem annis inter concionatores regis urbis celebris habebatur. Obiit tandem in eadem domo Sanjacobeæ Parisiensi, & in loco capitulari ad partem levam fuit sepultus sub lapide, cui hæc insculpta epigraphe : *Hic jacet F. Johannes de Varsiac ordinis Fratrum Predicatorum in theologia magister, qui obiit anno Dñi M C C L X V I I I.* Hæc ejus opera :

1. *Postilla super librum sapientia.* Extat cod. ms fol. memb. in Bibl. publica Basileen. olim maximam partem nostra, cui titulus : *Postilla super librum sapientia per Fratrem Johannem de Verdiaco ordinis Fratrum Predicatorum bachilarium in theologia.* Eodem volumine idem opus bis habetur & huic alteri exemplo idem fere titulus, sed alia manu & recentiore : *Postilla super librum sapientia ejusdem F. Johannis de Verdiaco.*

2. *Postilla super cantica per F. Johannem de Verdiaco ordinis FF. Predic. bachilarium in theologia.* Sequitur ad superiore eodem cod. ms cit. Huic operi præmittit prologum cujus initium : *Cantabo dilecto meo. Canticum triplex in novo testamento habetur, canticum Zachariae, Mariae & Simeonis. De duobus his in primo : de tertio hic. Primum pro mali evasione & boni inchoatione ; unde ait : Benedictus Dñs &c. quod visitavit & fecit redemptionem plebis suæ : ecce mali evasio. Et erexit &c. ecce boni inchoatio.* Post explicationem istius cantici, sequitur

*Osculetur me &c. Libro huic non præmittit proœmium vel titulum, quod hic agit de amore mutuo sponsi ad sponsam, qui fervens est : fervens autem amor præceptus est, & subito prorumpit ad exprimendum affectum. Item quod titulus & proœmium præmittitur ad alliciendum animum auditoris, & ad prelibandam materiam sequentis operis : sponsa autem sperat se libenter a sponso audiri, & quod cogitat, putat quasi a nemine ignorari. Unde scribitur illud evangelii Joh. xx : *Si tu sustulisti eum &c.* Sic librum totum explicat spiritualiter vel allegorice.*

Finis : *Fuge dilecte mi. Quasi dicat, ita fuge, ut tamen assimileris caprea hinnuloque cervorum, scilicet in crebro vel frequenti ascensu & descensu, id est ut sicut capra & hinnulus frequenter ascendunt & descendunt in montibus, sic frequenter a me recedas per subtractionem dulcedinis presentia tua, ut possim intendere utilitati proximorum ; & frequenter accedas, ut presentia tua dulcedine recreer, ne deficiam pro continuatione laborum, secundum quod promittis Joh. xiv : *Vado & venio ad vos. Item xvi : *Modicum & non videbitis me,***

& iterum modicum &c. *Supra montes aromatum. Id est sicut caprea & hinnulus supra montes in quibus abundantia bonarum herbarum, ita ut super mentes fidelium, qui debent esse montes per vitam eminentiam. Psal. Montes exultabunt a conspectu Domini. Jesaia 49 : *Subilate montes laudem. Montes aromatum per bona fama fragrantiam. Gen. 27. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni. Item 2 ad Corint. Bonus odor sumus Domino.**

Codicis hujus ms notitiam a Clav. D. Infelini Basileensi viro humanissimo ex ipso codice exceptam habui, quam & integram hic referre visum est, quia parum accurate de hoc auctore agunt nomenclatores etiam nostrates. Hunc codicem promulubio viderat Johannes de Turrecremata tempore concilii Basileensis cui aderat, unde & ejusdem meminit in suo de conceptione B. V. tractatu. Non mirum autem Verdiacum seu Varsiacum ab eo baccalauræum tantum dici, ceu qui gradum illum tantum ascenderat, cum has postillas scripsit, licet postea ad magisterium promotus fuerit ut constat ex actis.

3. *Super alios sacrorum bibliorum libros postillas* edidisse ferunt monumenta domus nostræ Autissiodorensis mihi a nostro Claudio Chapotin ejusdem conventus theologiæ magistro Parisiensi amice communicata, quæ sic habent : *F. Joannes de Varsiac vitam in conventu isto Autissiodorensi ducens regularem, ad legendum Parisiis sacram scripturam assignatus fuit, ipse inter doctores ingenti habitus gloria. Post editionem multorum voluminum super bibliorum libros, caelo spiritum reddidit.*

4. *Sermones.* Horum plures collegit Petrus de Lemovicis socius Sorbonicus æqualis, nempe ex ore dicentis reportatos ut aiebant. Duo sunt cod. ms Sorbon. 1018 pluries citato :

1. *Collatio F. Joannis de Varsiaci Predicatorum in domo ipsorum quadam Dominica & erat festum S. Barnabæ. Pr. Erat Barnabas vir bonus plenus Spiritu Sancto & fide. Dictum fuit in mane, qualiter fuit vir bonus, nunc restat dicere qualiter fuit plenus Spiritu Sancto &c. Quæ eum indicant eo die jam horis matutinis prædicasse.*

2. *In festo Magdalena in capella regis. Pr. Ubi abundavit delictum superabundavit & gratia.*

Quatuor sunt cod. ms altero ejusdem Bibl. cui titulus : *Distinctiones M. Petri de Lemovicis ordine alphab.*

1. Verbo *Humilitas falsa.* F. Johannes de Varsiac ad S. Jacobum in collatione. Matt. XI. *Discite a me quia mitis sum &c.*

2. Verbo *Mors.* Ad S. Gervasium. Pr. *Domine filia mea modo defuncta est &c. Et erat sermo satis bonus.* Sic :

3. Verbo *Plenitudo.* Idem qui supra S. Barnabæ.

4. Verbo *Venire.* Dom. 3. adventus : *Tu es qui venturus est, &c.*

Extat & alius ejusdem cod. Victor. ms 1012 fol. 9 Dom. 3. adv. *Cum audisset Johannes &c. dictus in collatione. Qui signum sunt aliorum plurium ab eo relictorum.*

Ex hæcenus dictis F. Petrum de Alva facile refellas, qui Sol. Verit. Rad. 255 col. 1616 totis viribus probare nititur hunc nostrum Johannem auctorem esse fictitium, nullaque ejus haberi scripta.

F. JACOBUS SCALZA.

F. JACOBUS SCALZA Etruscus Urbevetanus patria & professione claruit ad M C C L X I I vel L X I I I ex Lusitano & sequacibus & novissime ex Fontana Prov. Rom. & Altamura. Hunc facile dixerim eundem cum F. Jacobo Urbevetano, qui Sulmo-

mens & Valvensis Ecclesiarum vicariatus Romani in Aprutio citeriori simul junctarum episcopus ab Urbano IV die VII martii MCLXXIII promotus, eas sapientissime rexit ad annum MCLXXVIII quo transit ad meliora: de quo legendus Ughellus Ital. Sac. T. I. Ut ut sit, sive idem sive alter scripsisse ac reliquisse dicitur

Sermonum volumen.

F. BARTHOLOMÆUS DE AQUILA.

F. BARTHOLOMÆUS DE AQUILA a patria, quæ civitas est in Aprutio episcopalis, sic nuncupatus, vir fuit sua ætate illustris, qui a Nicolao III S. P. institutus est anno MCLXXVII generalis in regno Sicilia inquisitor. Ejus meminit Theodorus a Valle in Compendio p. 48, & Toppius Bibl. Napol. sed nulla ejus referunt scripta. Extat in archivo regio Neapol. in registro Caroli I anni MCLXXVIII diploma hujus regis, quo universis suis in toto regno ministris, ut huic inquisitori omne auxilium præbeant, datum XXVIII januar. Refertur a Vallio citato & accuratius a Toppio Bibl. Napol. p. 378.

F. ROBERTUS KILWARDBIUS.

F. ROBERTUS KILWARDBIUS vel Kilwardbi vel Kilwardbey ac etiam Kilewardebii, sic enim a Matthæo Paris appellatur, ab aliis verò Panvinium excipientibus corrupte Bilibri, Canvilvertim, Ridverbis nuncupatur, ac etiam in plures, adeo parum attentis & accuratis dividitur, uti Lusitano, Pio, Fernandez, Altamura excidit & alii, quod monere necessarium fuit. Anglus, inquam, ortu fuit hic noster Robertus, honesto loco natus, ab ineunte ætate literis deditus, quibus ut accuratius incumberet, Parisios se contulit, sicque profecit, ut in ea universitate magister artium promotus, scholas quibusdam annis rexit. Exinde in ordinem se recipiendi consilium cepit, quem & amplexus est seu Parisiis ut quidam volunt, non tamen in manibus beati viri Reginaldi Aurelianensis anno MCCXIX, cum F. Guillelmo Peraldo Lugdunensi & F. Brocardo Teutonico, quod absque ullo documento antiquo astruit Flaminius in vita B. Dominici, & excipit Malvenda in Annal. ad 1219 n. 39 (ut enim certo allucinetur Flaminius de Brocardo. Terræ Sanctæ peregrino, de quo postea ad 1283, sic & quin de Roberto fallatur nullus dubito, imo falsum evincitur ex B. Jordano in libello suo de *Init. ord. Præd.* ubi totidem verbis sic dicit de Reginaldo: *Unum scio neminem apud Parisios præter duos ipsum ad professionem ordinis suscepisse: quorum quidem ego primus, alter verò F. Henricus nimirum Teutonicus junior*) sed in manibus fortè magistri ordinis II B. Jordani circa 1230, seu quod alii verius existimant, nec displicet, in Angliam reversus Cantuarie vel Londini. Ut autem ad annum seculi XIIII trigesimum ad summum Roberti in ordinem ingressum prolatem, ea ratione cogor, quod FF. Roberto Bacun & Ricardo Fisaxri certo posterior fuit, qui primi in scholis nostris Oxoniensibus rexerunt, nec nisi circa MCCXXVIII institutum nostrum amplexi sunt, sub quibus Kilwardbius Oxoniæ sacras literas professus est, ac iis anno MCCXLVIII mortuis in cathedra successit. Cum autem non eruditione modo sed & regulari disciplina vitæque sanctitate clareret, provinciali Angliæ, eo quod extraneum provinciarum studentes Oxoniæ assignatos recipere renueret, ac durius tractaret, in comitiis ordinis Barcinone MCLXI

celebratis ab officio amoto, & in Teutoniæ ablegato, ei Robertus noster in comitiis provincie sue eodem anno habitis suffectus est, quam Angliæ provinciam annis XI sapientissime rexit. In actis cap. gen. Monspeli MCLXXI, quod erat provincialium, & cui affuit, inter viros ordinis præclaros presentes recenferur, diciturque *magnus magister in theologia*: anno verò MCLXXII in cap. gen. Florentie a munere simul & ab onere dimissus fuerat, sed eodem anno in cap. provinc. Angliæ quo erga illum animo affecti erant sui, ad idem officium resumptus fuit. Verùm vacante tum jam a duobus annis Ecclesia Cantuariensi, irritaque ac cassâ a Gregorio X declarata capituli electione ob electi Guillelmi Chillinden defectus, ab eodem pontifice auctoritate apostolica ad eam sedem promotus est Robertus noster v idus octob. MCLXXII, non MCLXXI, ut mendose Fontana in *Theat.* Neque enim ipse Gregorius ante 27 martii MCLXXII Romæ consecratus fuit. Sed de his audiendus Trivetus noster in chronico Regum Angliæ ex stirpe Andegavensi ad annum MCLXXI, ubi sic habet: *Hic autem (Gregorius pp. X) cassato electo Cantuariensi, pontificatum ejusdem Ecclesie contulit F. Roberto Kilewardeby, qui eodem anno a prioratu provinciali Fratrum suorum, quem undecim annis gesserat, absolutus fuerat, [scilicet in solemnibus pentecostes per acta cap. gener. secunda junii inchoati, & nona ejusdem mensis finiti] & etiam ad idem officium reelectus, qui non tantummodo religiose vitæ sanctitate, sed scientia atque doctrina præclarus habebatur. Nempe ante ordinis ingressum Parisios rexerat in artibus, cujus in iis peritiam, præcipue quoad grammaticam & logicam redacta in scriptis edocent monumenta. Post ingressum ordinis verò studiosus in divinis scripturis originalibusque SS. Patrum, libros Augustini fere omnes aliorumque doctorum plurimum per parva capitula distinxit, sententiam singulorum sub brevibus annotando &c. Concessit autem ei D. papa, ut minus consecrationis recipere posset a quocumque episcopo catholico, quem ad hoc duxerit eligendum. Elegit autem Wilhelmum Bathoniensem, qui fama sanctitatis inter ceteros plurimum effloreat, a quo presentibus undecim suffraganeis Dominica I quadragesima Cantuarie consecratur. Quod ex supra relatis de Dom. I quadr. 1273 quæ 26 Februar. accidit, necessariò intelligendum. Si qui verò sint, qui annum 1272 indicent, stylo veteri intelligendi sunt, quo annus a pascha ad pascham numeratur. Regnabat in Angliâ Henricus III Conquestor dictus, cum ad sedem Cantuariensem promotus est Kilwardbius, eamque nominationem a S. P. factam gratissimam habuit, verùm haud diu ea fructus est lætitia, qui paucis a nuncio Roma accepto mensibus nempe XVI novemb. MCLXXII abiit ad superos: cumque Eduardus III ejus filius & hæres ageret tum in Terra Sancta contra infideles bello detentus, & absens ut habet Trivetus, regni non valeret administrationem exequi, die proximo post patris ejus sepulturam, F. Robertus Cantuariensis præsul, & Gilbertus Glovernenfis comes cum aliis prælatis ac regni proceribus Londonas apud novum templum convenientes, Eduardum absentem Dominum suum ligium recognoverunt, paternique successorem honoris, ordinaveruntque de assensu regina matris custodes regni ministrosque fideles, qui regio sic præsent, & proventus regni ad opus regis novi ex integro reservarint. Interim Eduardus patris apud Aconem seu Ptolemaida audita morte, prædicatorios in locis Terræ Sanctæ, quos occupabant christiani, milites constituit, & in Angliam propeperavit, ubi inquit Trivetus ad MCLXXIIII a clero & populo cum gaudio receptus, maximo & honore*

Dominica infra assumptionem Virginis gloriosa XIV Kal. sept. Westmonasterii una cum Alienora consorti sua a F. Roberto Cantuariensi archiepiscopo in regem & solemniter coronatur: auctoritate summi pontificis accepta, ut volunt quidam, sed cum id non addat Trivetus, ecclesie suæ totius Angliæ primæ jure potius dixerim. Huic principi Kylwardbium in primis acceptum fuisse ferunt, sed nec minus gregi suo, optimi vigilantissimeque pastoris & episcopi partes implere qui sollicitus fuit, in omnes egenosque maxime benedixit, æqui tenax & amans. Provinciam ille suam omnem diocesimque peragravit & visitavit, ac academias Cantabrigiensem & Oxoniensem, in quibus etiam nova eruditionis dedit & pietatis argumenta. Tumque evenisse arbitror quod Trivetus ubi de B. Thoma Herefordensi episcopo, refert. *Hic, inquit, nobilibus ortus natalibus a puero vixit Deo devotus. Studii autem exercitatione literarum acquirens peritiam, primo in artibus liberalibus, deinde in jure rexit canonicus, tandemque ad theologiam totam intentionem transtulit mentis suæ: in qua licentiam ad magisterium, cum sub F. Roberto de Kilewardeby ord. Præd. (quem dum provincialis fuerat, admodum familiarem habuit) decrevisset incipere, incidit negotii dilatio medio tempore, præfato Fratrem assumto ad Cantuariensis Ecclesie præsulatum: sub quo tamen post consecrationem ejus Oxoniæ veniente, in ecclesia Fratrum Prædicatorum incepit juxta desiderii sui complementum. In cujus commendatione, qua solet ante principium post disputationem qua vespere appellatur, de Bachellariis fieri magistrandis, asseruit præfatus archiepiscopus quem dictus Thomas olim confessorem habuerat, nullius ipsum mortalis criminis unquam sensitisse contagium. Sanctis placuisse, imo eos ad sanctitatem evexisse non parva sane est nota sanctitatis. Annis sex non integris Cantuariensem Ecclesiam rexit Robertus, cum a Nicolao III S. P. VII cal. dec. MCLXXVII electo & VII cal. jan. Romæ coronato vocatus est ad purpuram, & cardinalis episcopus Portuensis renunciatus prima creatione IV Id. martii seu die XII martii MCLXXVIII. Sic enim Trivetus: *Anno MCLXXVIII F. Robertus Cantuariensis archiepiscopus ad cardinalatum assumptus, factus est episcopus Portuensis.* Cum autem de jure hac sola creatione & cardinalitæ dignitatis acceptatione archiepiscopatu caderet, sedesque vacaret, Robertum Burnell Bathoniensem & Vellensem episcopum, tum etiam Angliæ cancellarium Monachi Cantuariensis ei suffecerunt, sed Nicolaus papa (subdit ibidem Trivetus) *electione cassata, lectori curie F. Joanni de Pecham (Cicestriensis diocesis ordinis FF. Minorum) eandem contulit dignitatem.* Kilwardbius verò suscepto in Italiam itinere Viterbium ad pontificis curiam eodem anno profectus, ibidem anno sequenti III Idus seu die XI septemb. diem supremum obiit: quod & Trivetus accurate notat. *Anno Christi MCLXXIX inquit, F. Robertus jam episcopus Portuensis post adventum suum ad curiam graviter infirmatus post paucos dies in Domino obdormivit: apud suos etiam Prædicatores conventus S. Mariæ ad gradus Viterbii sepultum fuisse tradunt omnes, Ughellus Ital. sac. T. I. Fontana in *Theat.* & in *Prov. Rom.* Gofwinus de *episc. Angl.* Pitseus de *script. Angl.* & alii. Ex quibus Panvinium, Ughellum, & Pitseum qui anno 1280 mortuum ponunt, sed & Oldoinum in suo Ciaccono recensito qui ipso anno MCLXXVIII devixisse vult, recte emendes. Non omissenda hic quæ de eo in Elencho cardinalium nostrorum habent Salanhac & Bernardus Guidonis: *F. Robertum de Kilewardeby (sic corrupte codex Lingonenfis pro***

Kilwardbi) Anglicum magistrum in theologia, vi-
scientia perfectum, optimis moribus adornatum, primo archiepiscopum Cantuariensem, & primatem Angliæ per sex annos & amplius (numerando scilicet & annum quo electus; & annum quo cessit, quamvis illi non fuerint integri alioquin non omnino sex annis) inde assumptus in cardinalem episcopum Portuensem D. Nicolaus papa III prius dictus Joannes Gaetani anno D. M C C LXXVII, pontificatus sui anno I: ubi annum intelligas stylo vet. Gallico, qui sic dicebatur ad pascha MCLXXVIII. Quo verò ætatis anno obierit nemo certo tradit, vixque mihi persuadeam quod aliqui ariolantur octogenario majorem imo fere nonagenarium obiisse, scilicet ejus ætatem metientes ex anno MCCXIX, quo jam artium magistrum Parisiensem & plurimum jam operum auctorem putant ordinis nomen dedisse: at cum eam opinionem resellerim & ejus ad ordinem ingressum ad MCCXXX aut etiam serius prolataverim, aliunde verò hominem octogenario majorem patriam deserere & Romam se conferre a summo pontifice compulsum congruum non videatur, seculo suo ad summum æqualem vixisse censuerim, quod tamen peritiorum arbitrio permitto. Non sine suspitione veneni mortuum asserunt Gofwinus, Pitseus, & Ughellus, quod si verum, non ita senex capularis fuerit, qualem quidam exhibent: quis enim homini plusquam octogenario venenum propinet? cui ætas ipsa mortem quotidie tentat. Idem Ughellus Ciacconum arguit, quod Kilwardbio, quem Hilwardbium corrupte scribit, parmam gentilitiam dederit fictitiam, cum gentilitia ejus stemmata essent tres nucleæ rectæ regulæ scuti aream ex obliquo secanti affixæ, ut antiquæ Britannicæ auctor affirmat, ex quibus cujus ille fuerit in Angliâ gentis colligant curiosi feciales.

Ad majorem superiorum illustrationem quadam hic addenda ex libro cui titulus: *Antiqua constitutiones regni Angliæ circa jurisdictionem & potestatem ecclesiasticam*, Londini 1672 fol. Pag. 122 & 123, refertur protestatio nomine regis Edwardi absentis & in Terra-Sancta agentis a regiarum causarum administratore W de Merton, quando liberavit temporalia archiepiscopatus Roberto de Kilewardeby eidem facta & lecta Westmonasterii in vigilia S. Lucie virginis anno MCLXXII. Quæ eadem protestatio recenferur in catalogo Bibl. Cotton. p. 64 IV n. 56. Ex quibus discimus jam ante consecrationem Kilwardbium temporalibus archiepiscopatus gavissimum esse.

Ibidem electus tantum adhuc dicitur XVIII jan. MCLXXIII.

P. 157 refertur dialogus inter eum & Gregorium X in concilio Lugdunensi II habitus, in quo omnibus a S. P. sibi propositis assentiebatur, ex quibus constat illi synodo affuisse. Præterea Clar. Baluzius *Histoire de la maison d'Auvergne* T. II p. 113 refert concordiam initam inter F. Robertum archiep. Cantuar. & Robertum comitem Bononiæ de vexationibus mutuis, Lugduni anno MCLXXIV IV idus junii.

P. 152 sic legitur: Rex Edwardus anno MCLXXIV pacificatis quodammodo in Vasconia resistentibus inimicis post concilium Lugdunense consummatum ad Angliam properavit. Expectabat enim regni sui prælatos qui in concilio fuerant, quia in ipsorum absentia non poterat coronari. Mare transiens VIII Kal. aug. anno eodem Angliam est ingressus, ubi a clero & populo cum gaudio receptus est & maximo cum honore XIV Kal. sept. Westmonasterii ipse & uxor coronantur.

Ejusdem Kilwardbii plures literæ referuntur. Prima p. 129 data XV mai MCLXXIII die jovis

Sæc. XIII. in festo ascensionis Dñi, consecrationis anno 1 qua quosdam sub interminatione excommunicationis monet, ut sibi subditos ab illis in carcerem missos liberos dimittant.

Altera p. 160 data apud Lamberthe VIII idus novemb. MCLXXV anno consecrationis tertio ad regem ipsum scripta qua confirmationem abbatis de Feversham a se factam petit ab eo approbari.

Dux pp. 197 & 198 ad Edwardum Angliæ regem datæ anno MCLXXVIII, altera 11 nonas maii, altera 11 idus maii, in quibus cum se adhuc præter archiepiscopum, docemur 14 maii 1278 suam ad purpuram promotionem nondum rescivisse. Rescivit autem paulo post, nam p. 214 rex Angliæ suis literis approbat electionem ejus successoris sui cancellarii jam Bathonenfis & Wellensis episcopi vacante inquit sede per electionem ejus archiepiscopi in Portuensem & S. Rufinæ cardinalem episcopum assumpti. Data quidem hæc deest: sed p. sequenti 215 referuntur duæ literæ ejusdem regis quibus jubet, ut certæ summæ redituum Ecclesiæ Cantuariensis illi cardinali solvantur sub data xxvi julii, quæ docent inter 14 maii MCLXXVIII & 26 julii sequentis suæ promotioni ad purpuram assensisse: sed & præterea cardinalem eo mense adhuc in Anglia egisse. Quandiu autem postea illic steterit, & quo mense iter Romanum aggressus sit, non invenio.

P. 223. Rex scribit Cantuariensibus ut F. Joannem Peckam ord. Minor. a pontifice plenitudine potestatis institutum archiepiscopum agnoscat literis datis xxx maii proinde anno MCLXXIX. Cum autem harum constitutionum editor referat se literas ejusdem Peckami ex Anglia Kilwardbio suo prædecessori in Italia agenti datas vidisse, quibus eum orabat ut a pontifice obtineret se a solvendis ipsi quatuor millibus marcharum exonerari, sequitur Kilwardbium illis anni MCLXXIX mensibus adhuc in vivis fuisse, nec mortuum nisi xi septem. ejus anni.

Rem extra omne dubium ponit sanctio S. P. Nicolai III leges continens a canonicis basilicæ S. Petri in Urbe observandas, data Romæ apud S. Petrum per manum magistri Petri de Mediolano S. R. E. Vicecancellarii 11 nonas februarii indict. VII, incarnationis Dominicæ anno MCLXXVIII, pontific. verò D. Nicolai papæ III anno 11. Qui annus Christi ut indictio & annus pont. demonstrant, necessario intelligendus 1278 stylo veteri novo 1279, ut fatetur Raynaldus ad annum 1278. n. 79. Huic autem sanctioni ibidem legendæ cum S. Pontifice & cæteris cardinalibus suo ordine subscripsit *Frater Robertus Portuensis episcopus*. Cum igitur certum sit & omnes conveniant mortuum esse 11 idus sept. sequitur id accidisse mense septembri anni MCLXXIX, ut supra referebamus ex Triveto.

Kilwardbium Parkerus, Goswinus, & ex eo Editor constitutionum Angliæ citatus, tum & Caveus ordinis Minorum fuisse asserunt, sed gravissime alucinati, quos emendat, aut potius docere debuerat Lelandus, si omnibus antiquis monumentis fidem præstare volebant, ordinis Prædicatorum certo fuisse: unde quæ beneficia Goswinus illum Minoritis contulisse narrat, Lelandus nostris collata refert. *Londini*, inquit, *coemteris aliquot neglectis areis sed amplis, & ruinis castelli Baynardini adjacentibus, eo sodales suos Prædicatores ex antiqua sede traduxit, usque templum elegantis operis & ades magnificas posuit.* Sarisburix cœnobium nostris erexisse vult Godwinus, sed ut mox de Londinensi, de translatione in commodiorem locum intelligendum puto, nam inter antiquiores provinciæ Angliæ conventus Salisberienfis computatur, & septimus in catalogo Guidonis recensetur longe

ante Oxoniensem & Cantabrigiensem, qui tamen primus ante MCCXXX, alter ante MCCXL erecti erant.

Opera ejus quadruplicis generis veniunt distinguenda, Grammatica, philosophica, theologica, canonica. Hæc primi generis recensentur.

1. *De re grammaticali*. Sic enim Laurentius Pignon n. 7: *F. Robertus Kalverbi natione Anglicus magister in theologia & cardinalis scripsit super Priscianum minorem: item sophisticam grammaticalem*. Ludovicus a Valleoleti n. 19: *F. Robertus cardinalis natione Anglicus scripsit valde subtiliter super Priscianum minorem, & opus illud bonum & sophisticum*.

Horum supersunt etiamnum aliqua in Bibliothecis. In Sorbona cod. fol. med. memb. ex legato M. Stephani de Gebennis socii, qui sub finem seculi XIII florebat. Pr. *Sicut dicit Aristoteles in 2 de anima, lingua congruit in duo opera nature, scilicet in gustum & sonum &c.* Ad calcem: *Expliciunt scripta M. Roberti Anglici peroptimi philosophi super primum Prisciani de constructionibus*.

In catal. codd. MSS Angliæ T. I P. II n. 768: *Roberti Kylwardby super libros Prisciani de constructione*. Ibid. n. 1586: *Roberti Kylwardby de re grammaticali. Eiusdem notula in Priscianum de constructione*. Item P. III n. 1694: *Kylwardby in prologiam Prisciani sive de accentu*. Ibid. in *Donatum de vitiosis sermonibus*.

Pitfeus addit: *De modo significandi*. Pr. *Quoniam in ante expositis libris*, indicans ibidem ter vari.

Hæc philosophica.

1. *De ortu scientiarum, curiosus utilisque libellus*, inquit Trivetus citatus. Laudat etiam Laurentius Pignon. *Opus*, inquit Lelandus *tum elegantum ingeniosum*. Venale prostabat Parisiis ante MCC ex libro rectoris univers. Paris. XVIII peccis constans. Extat etiamnum in Sorbona cod. fol. mag. memb. n. 877 inter alia opuscula. In catal. Anglic. cit. T. I P. I n. 1805: *Tractatus Kilwardby de ordine Prædicatorum archiepiscopi & cardinalis de ortu scientiarum*. P. II n. 728: *Kylwardby de ortu scientiarum*.

2. *De divisione scientiarum*. Laudat Pitfeus. Extat in Sorbona cod. in 4. n. 296 inter alia opuscula. Pr. *Divisio scientiæ ut accipitur illa pars quæ est & dicitur philosophia. Scientiarum alia est divina alia humana &c.* Ad calcem sic legitur: *Expliciunt tractatus M. Roberti de Valleverbi (corrupte pro Kilwardby) de ortu scientiarum cum titulis ejusdem*. In catal. Angl. cit. T. I P. II n. 292: *Kylwardby de divisione scientiarum*, & n. 728 cum superiori *Tractatus ejusdem de philosophia divisione*. Hinc conjicio exemplum Sorbonicum aliàs cum superiori fuisse conjunctum, ut indicat *Expliciunt* a priori opere desumptum.

3. *In Isagogen Porphyrii*. Hunc tractatum censeo quem Trivetus inscribit *De universalibus*. Laudat etiam Laurentius Pignon sic, *super Porphyrium*. In catal. Angl. T. I P. III n. 1696: *Commentarius Kylwardby in organum Aristotelis*.

4. *In Predicamenta*. Sic Pignon *super Predicamenta sive de rebus predicamentalibus*.

5. *De relatione*. Laudatur a Triveto. Pignon de *natura relationis*. In catal. Angl. T. I P. II n. 292: *Kylwardby de natura relationis*.

6. *In librum æquæquias sive de interpretatione*. Sic Pignon. In catal. Angl. T. I P. II n. 1586: *Rob. Kylwardby annotationes in librum Aristotelis de interpretatione*.

7. *In libros priorum & posteriorum*. Sic Pignon. Extat Paris. in Navarra: *In librum primum priorum*. Pr. *Cum omnis scientia sit veri inquisitiva &c.*

Ad calcem: *Expliciunt notule super primum priorum M. Roberti Kilwardby. Sequitur in secundum. Pr. In primo libro Aristoteles determinavit de Syllogismo ostensivo, in hoc secundo libro intendit de Syllogismo ex hypothesi &c.* Finis: *Expliciunt notule super secundum priorum M. Roberti de Kilwardby*. Codex est sec. XIII fol. par. memb. minutissimo caractere. In catal. Angl. T. I P. II n. 747: *Sententiæ ipsius Kilwardby super libros priorum. Quæstiones bona super eundem librum*. Item n. 756 *Kilwardby super libros priorum*. Idem opus extat Florentiæ apud nostros S. Marci Arm. IV cod. 103 memb. & apud Servos B. Mariæ. cod. 153 & in Medicea plut. LXXI cod. 29 memb. in 4: *Notula libri priorum Aristotelis tradita a M. Roberto Anglico de Kiliurth: sic corrupte*. Idem Princ. ac Navarra. *Cum omnis scientia*.

In posteriorum analyticorum librum elegantissima commentaria prodierunt sub nomine Roberti Lincolnienfis archiepiscopi Parisiensis curante Gregorio de Gregoriis edita Venetiis, Pamphili Manutti 1514 fol. Sic refert Alva Sol. Verit. Rad. 188 col. 1454, ubi mendum suspicor, scriptumque Parisiensis pro Cantuariensis & delendum Lincolnienfis. Novi hoc opus a Pitfeo Roberto Grosthead Lincolnienfi episcopo asseri, sed eum idem Pitfeus tractatum super libros priorum supra citatum eidem Lincolnienfi tribuat, quem tamen codices omnes MSS Kilwardbio vindicant, in eumdem errorem circa hunc posteriorem impegisse conjicio, eo magis quod Grosthead non fuerit archiepiscopus, ut in edito dicitur. Quia tamen in catal. Angl. T. I P. II n. 759 laudatur *Lincolnienfis in libros posteriorum*, examinent indigenæ an codex MS conveniat cum edito, neque enim animus est nostros ex aliorum operibus ditare.

8. *Super libros Topicorum*. Sic Pignon. In catal. Angl. T. I P. III n. 1696: *Commentarius Rob. Kylwardby super libros topicorum*. Extat etiam Florentiæ in Bibl. Servorum cod. 154.

9. *In elenchos & Sophistria logicalis*. Sic Pignon. Pitfeus in duos tractatus distinguit, sed idem est opus. Extat Paris. in Navarr. cod. fol. mag. memb. Pr. *In hoc libro qui dicitur liber elenchorum traditur Sophistica, quæ si sit scientia habet principia & causas &c.* Ad finem: *Expliciunt notula Magistri Roberti super libros elenchorum primum & secundum*. Licet autem absit agnomen, ejus esse merito conjicio cum codex sit seculi XIII, & stylus cæteraque conveniat.

10. *In librum sex principiorum Gilberti*. Sic Pignon, & assentitur Pitfeus.

11. *In librum divisionum Boetii*. Sic Pitfeus, sed Pignon legit in *librum rhetoricorum Boetii*.

12. *In libros octo physicorum Aristotelis. De cælo & mundo. De generatione & corruptione. Meteororum. De anima. Parvorum naturalium omnium*. Sic Pignon, Lusitanus, & ex eo Pitfeus. Trivetus laudat speciatim *tractatum de tempore*, quem eumdem censeo a Lusitano & Pitfeo *de instantibus* inscriptum.

13. *In libros XII metaphysicorum*. Sic Pignon & Lusitanus, ad quos refero *De divisione entis* a Pitfeo laudatum.

14. *Super librum de causis*. Sic Lusitanus. Allucinatum autem censeo Pitfeum cum legit *De causis anima*, cum non alius liber intelligendus veniat, quam ille Procli, cujus propositiones omnes incipiunt ab his vocabulis, *omnis, omne, omnia &c.*

15. *De unitate formarum tractatus*. Sic Pignon & Lusitanus. De hac questione ea ætate multum in scholis vexata Robertum nostrum aliter sensitisse ferunt, quam sanctus Thomas.

T O M. I.

16. *In Boetium de consolatione philosophia*. Sic Sæc. XIII. Pitfeus penes quem fides.

De omnibus supra relatis Ludovicus a Valleoleti generatim tantum meminit. *Scripsit*, inquit, *super totam logicam, philosophiam naturalem & moralem*. In catal. Angl. T. I P. III n. 2280: *Kilwardby in magno libri XXI pertinentes ad logicam & philosophiam*. Inter quos ceu conjicere proclive, ut plures sunt supra recensiti, sic & alios esse non dubitaverim.

Hactenus recensitorum plura antequam ordini nomen daret, scripserat & ediderat Parisiis artium magister & publicus professor, hinc in pluribus codd. MSS ejus ætatis non Frater sed magister vocatur. Baleus a suis etiam agnitus scriptor efrævus & impudens Kilwardbium pessime excipit *garrulum vocans & Sophistam, qui Parisiis artium profanarum faces imbibitas ibidem docuerit, & in Angliam postea deportavit*. Sed Egatius Boulaeus T. III histor. Paris. Acad. p. 709 ista excipiens ex Baleo & laudans, imprudenter omnino vel etiam inique egit: quæ enim in Kilwardbium torquet jacula, ea in suam artium facultatem Parisiensem, in qua ille educatus, resiliere necesse est: nec dissimulavit, qui in eam historiam inquisivit, excussit, ac notis etiam confixit anonymus theologus.

Post amplexum ordinem studiosum in divinis scripturis Kilwardbium ac originalibus SS. Patrum evolvendis assiduum nobis exhibet Trivetus citatus, quo in genere multæ ab eo prodierunt lucubrations, quas libros theologicos appellamus, & est tertium genus operum.

1. *De divisione sacre scripture*. Sic Lusitanus. Hoc opus suspicor esse quod Parisiis servatur in Victorina cod. fol. mag. memb. n. 185 ad fol. 125 hoc titulo: *Capitula Cantuariensis archiepiscopi super bibliothecam*. Ejus inquam censeo, quia hoc ei fuit ingenium, Tabulas in libros sacros concinnare, eosque per capita distinguere, aliunde verò Joanni Peckam de quo dubium esse posset, Wadingus hujusmodi opus non ascribit.

2. Eodem cod. Victor. *Glossa Cantuariensis archiepiscopi super historiam scholasticam*. Incipit fol. 129. De hoc idem judicium ac de priori.

Eodem codice sunt *Glossa super Isaiam*. Pr. *Quatuor rota per bases singulas*.

In Daniele. Pr. *Sicut in tabernaculo Domini &c.*

Super XII prophetas. Pr. *Facies rationale judicii in quo sculpes XII gemmas*.

Sed glossas has an Roberti nostri sint, nolim affirmare, cum nomen auctoris non ascribatur.

3. *Commentarii in Ezechielem & Pauli epistolæ ad Romanos & duas ad Corinthios*. Sic Lusitanus & Pitfeus.

4. *Super quatuor libros sententiarum*. Sic Pignon, Lusitanus & alii. Venales prostabant Parisiis antemccc ex libro rectoris universitatis, ubi dicitur *F. Robertus de Kyleverdecky*. Servatur etiamnum insignis codex in bibl. Ecclesiæ Wigornienfis in Anglia, cujus hanc notitiam habui ope clarissimi viri Jo. Ernesti Grabbii, qui licet Germanus & Lutheranus natus tandem veritate agnita in sinum Ecclesiæ catholicæ rediisse fertur, & in fide Romana constans obiisse nuper in Anglia, quod illustre testimonium lubens & gratus ei reddo. Sic autem incipiunt quatuor illi commentarii.

In primum. *Sapientia edificavit sibi domum excidit columnas septem. Proverb. IX. In his verbis attendi possunt quatuor causæ hujus doctrinæ, & omnino totius sacre scripture. Efficiens per nomen sapientia. Sicut enim Deus per suam sapientiam orbis est conditor, secundum illud Proverb. 8 Dñs*

possedit me in initio viarum suarum &c. Sunt quaestiones 89, folia 31.

In secundum. Creationem rerum &c. Quia creationem qua hic in principio tangitur multi negant, cum tamen sit articulus fidei, ideo primo queritur an possit esse? 2. An res creata sint & an sit creatio? 3. An possibile sit res creatas esse ab aeterno? 4. De ordine ipsius esse, quod est in creatione ad non esse precedens. Finis: Aliter ergo punit Deus peccata actualia hujus status, quam per mortiferum qualitatis augmentum propter dictas rationes, & loquor de vindicta infligta in via, post mortem enim non restat peccatoribus nisi communis gehenne damnatio. Sunt quaestiones 172, folia 42.

In tertium. De incarnatione primo queritur an duo tam distantia possint uniri, scilicet Deus & homo? Quod sic Luc. 1. Non impossibile apud Deum omne verbum. Ergo non istud. Finis: Non sunt omnia vitia in illo, nisi sicut in quodam communi quod est ad omnium & singulorum: sed tale unum scilicet commune non facit actualem connexionem specialium suorum: quare non est simile de cupiditate ut superbia quoad vitia connectenda, & de caritate quoad virtutes connectendas. Quaestiones 194, folia 55.

In quartum. De Sacramentis in generali primo queritur an fuerint necessaria ad salutem? Quod non videtur, quia virtutes & dona sufficerent, quia eorum opera sunt salutis meritoria. Finis: Item ista ex amore, illa ex timore servili generatur. Item ista modicum minatur & raro, illa e contrario, Item hac levis, illa onerosa. Item hac ad emundationem spiritus, illa carnis. Item hac proprie ut sunt sacramenta, illa minus proprie. Item hac in rebus spiritualibus firmioribus, illa e contrario. Sunt quaestiones 51, folia 21. Quae ultima verba videntur dici de discrimine novae & antiquae legis, & ponderanda desideriumque ingerunt legendorum praecedentium.

Ad finem totius operis sic legitur: Lectura Kylwardby super librum sententiarum.

Præfiguratur index operis alphabeticus, ex quo discimus plura in eo scitu digna tractari. Ad calcem indicis sic legitur, Liber Fratris Johannis Hatfeld monachi istius loci scilicet Ecclesiae Wygorii.

Hic verò codex recensetur in catal. Angl. T. II P. I n. 718.

Ibidem sed T. I P. II n. 598 laudatur aliud exemplum extans in gymnasio Mertonensi, cujus eodem curante Clar. Grabbio hæc ad me notitia pervenit. Titulus: Kylwardby super sententias. In primum: sapientia edificavit sibi domum &c. Idem fere totidem verbis ac Wigorn. In secundum etiam idem sed finis diversus, sic enim Mertonen. Igitur superbia qua est radix omnium malorum est aversio qua inest actuali peccato, & hac aversio non est unum malum speciale, sed est commune omnibus, quoniam in omni peccato, &c. pauca sed lectu difficiliora.

In tertium est etiam discrimen in principio: De incarnatione Dei multiplex quaestio proponitur ad ostendendum quod ad hominis salutem fuerit necessaria Dei incarnatio. Primo ostenditur quod Dei propositum non potest frustrari. 2. Quod Dei propositum de homine fuit, ut beatificaretur ad aequalitatem beatorum angelorum. 3. Quod homo non potuit salvari post peccatum, nisi satisfaceret pro ejus peccato. 4. Quod homo non potuit post peccatum sublimari ad aequalitatem beatorum angelorum nisi per congruam satisfactionem. 5. Quod non potuit alius satisfacere pro peccato hominis, nisi solus Deus. 6. Quod non potuit congrue satisfacere nisi Deus homo. 7. Quod non potuit congrue satisfacere nisi homo de genere Ada. 8. Quod non

potuit congrue ad hoc negotium humanari nisi persona Filii. Neque verò mireris hoc discrimen, sic enim professores publici cum cursum novum iterant, vel cum vulgandum privatim recognoscunt, novas etiam tractant quaestiones.

In quartum de sacramentis idem ac Wigorn. Finis comparatio sacramentorum veteris ac novae legis. Ultima verba: Differunt in hoc quod nova plenam afferant salutem & justitiam, illa semiplenam: & inde est quod ista dicantur dare salutem, illa promittere vel significare, & post pauca eodem modo finit ac in Wigorn.

In isto codice Mertonen. ultimo folio quaestio est ejusdem Roberti De relatione prioritatis Dei ad creaturam. Finis: Prior est solitudo existentia unius, & posterior coexistentia alterius: & prius & posterius in tempore super tempus continue extantum, & in omnibus his ordo est id quod quodammodo rationaliter extantum dicitur priori & posteriori in terminis suis. Sit Deo Trinitati summa laus. Taceo in codice Mertonensi commentarium in tertium postponi commentario in quartum, id enim parum refert.

Alva Sol. Verit. Rad. 185 col. 1445 dicit se post incredibilem diligentiam a Joanne Francisco Montacutio hujus scripti Oxoniensis id est Mertonensis, (nam nullum aliud in gymnasiis Oxoniens.) notitiam habuisse, & excerptum ex tertio sententiarum dist. 3 accepisse, in quo citatur locus F. Thomae de Aquino 2, 2. q. 11 a. 1 his verbis, tanto magis quis alicui tenetur, quanto ab eo plura beneficia recepit. Hinc autem evincere se putat scriptum hoc Kilwardbio falso inscribi: nam, inquit, hic sententias legerat priusquam ad provincialatum Angliæ promoveretur, id est ante annum mcccxi, at illo anno S. Thomas nondum Summam theologicam inchoaverat, & secundam secundam non complevit nisi anno mcccxxii circiter. Belle omnino & argute, facilis tamen responsio. Omitto illa verba non haberi apud S. Thomam loco citato, sed nec q. 31 ubi agit de beneficentia, nec q. 106 ubi agit de gratitudine, unde excerptum illud ut indiligenter omnino exscriptum & nullius momenti habendum: Kylwardbium contendo Summam S. Thomae theologicam & vidisse & citare potuisse. Sententias quidem legerat priusquam provinciae Angliæ præficeretur, sed non ideo scriptum suum in sententias ediderat: at provincialis jam præfectus, imo archiepiscopus jam inauguratus, ut totus erat studio deditus, illud recognovisse & novis quaestionibus auxisse videtur, quod patet ex discrimine a nobis notato scriptum Mertonense inter & Wigorniense saltem quoad tertium sententiarum, de quo est quaestio. Itaque cum quinque aut sex annis Kylwardbium S. Thomae supervixerit, quin ejus secunda secundæ uti potuerit an dubium est? Durandus de S. Portiano sententias legerat priusquam ad insulas promoveretur, rationem tamen haberi noluit nisi ejus scripti, quod jam episcopus recognovit, auxit, polivit, vulgavit. Alexander de Hales sententias jam legerat priusquam ad Minores transfiret, scriptum suum in sententias non nisi ultimis vitæ annis vulgandum suscepit nefinivit. Sic & de Kylwardbio pensandum.

Idem Alva loco citato refert in Indice codd. MSS a Bunderio nostro concinnato fol. 570 b. scripti in sententias Kylwardbii aliud produci principium, quam in laudatis codd. Anglicis, nempe istud: Cum paupercula de qua Marthae (falso leg. Luca 21): sed nec hoc mirum, eidem enim operi varia pro variis quibus legebant annis præfigebant principia.

5. Expositio litera magistri sententiarum. Sic Pitseus.

6. Quodlibeta. Sic Pitseus.

7. De passione Christi. Catal. Angl. T. I P. I n. 1661 Roberti Kylwardby de Passione Christi. Sequitur Quaestio de mendicitate ejusdem & ei ascribitur a Pitseo.

8. De sacramento altaris. Sic Lusitanus & Pitseus.

9. De differentia spiritus & anima. Sic iidem.

10. Tabula in originalia Patrum. De quibus sic lego apud Trivetum: Studiosus in divinis scripturis originalibusque SS. Patrum libros Augustini ferre omnes, aliorumque doctorum plurimum per parva capitula distinxit, sententiam singulorum sub brevibus annotando. Cujus laboris hæc supersunt etiamnum monumenta.

Parisi. in Regia n. 3785 fol. med. memb. Tabula super libros de civitate Dei D. Augustini. Pr. Ut de infra scripta tabula notitiam habere plenior valeas &c. Sunt capitula 74. Duplex autem est tabula; alphabetica rerum, altera librorum & capitulum. Idem opus cod. 3786 fol. med. memb. eleganti, cujus fol. 1 in margine inferiori insignia civitatis Mediolanens. picta exhibentur: Tabula autem constat foliis 113. Sequitur Trivetii nostri expositio in libros de civitate Dei, ubi sic in prologo: Itaque F. Robertus de Kilwardby postea Cantuariensis archiepiscopus, ac tandem Portuensis Cardinalis, ut libri hujus lectionem faciliorem redderet, dum in ordine nostro sacra doctrina intendebat, præmissa singulorum librorum intentione etiam omnium capitulorum ab olim brevibus titulis distinctiorum sigillatim & compendiose annotavit. Primus itaque Kilwardbium libris de civitate Dei titulos argumentum cujusque præferentes adjecit, & primus libros in capita distinxit, quibus singulis & titulos rem de qua agitur breviter ob oculos ponentes præfixit. Idem opus in Colbert. cod. 2431 fol. mag. memb. Idem principium. In catal. Angl. T. I P. II n. 485. Idem opus.

Extant & in alios S. Augustini libros. In catal. Angl. recensentur T. I P. III:

N. 745: Conclusiones quorundam librorum B. Augustini secundum capitula eorum compilatorum per Robertum de Killewardby arch. Cantuariens.

N. 1834: Cujuslibet libri Augustini de Trinitate capitulorum intentio secundum Kylwardby.

Tabula ejusdem super eosdem libros.

Cujuslibet libri & capitulorum super genesim ad literam intentio per eundem.

D. Augustini super genesim ad literam libri XII & Tabula super eosdem secundum Kylwardby.

N. 1835: Tabula in varios libros Augustini & intentiones. Idem n. 1836.

N. 1838: Tabula in varios libros Augustini.

N. 1839: Tractatus Kylwardby in multos libros Augustini ac aliorum.

N. 1850: Tabula in D. Augustinum, Anselmum & Augustinum. T. II P. I n. 868: Tabula super Augustinum. An ejusdem ut conjectu proclive.

Pitseus laudat Originalia Patrum. Pr. Abimelech per somnium admonitus.

Super confessiones Augustini. Pr. In primo libro confessionum.

Distinctiones doctorum.

Quæ aut differant a relatis in superiori articulo, an eadem sint, codicum possessores discutiant, hæc que addant.

Quartum genus operum canonica.

1. Catal. Angl. T. I P. I n. 2245: Roberti Kylwardby quaestiones de conscientia. Laudat Lusitanus. Pitseus etiam, sed distinguit a tractatu de conscientia & synderesi, penes quem fides, nam nobis aliud non videtur.

2. Eiusdem catal. T. II P. I n. 8007: Robertus de Kylwardby cardinalis de confessione satisfactione &c.

TOM. I.

3. Eiusd. catal. T. I P. II n. 292: Kylwardby de gradibus sanguinitatis.

4. Eiusd. catal. T. I P. I n. 2642: Constitutiones provinciales archiepiscoporum Cantuariens. inter quas 4 loco Kylwardbiana. P. II n. 467: Rob. Kylwardby arch. Cantuar. constitutiones.

5. P. III ejusd. catal. n. 788: Collectio errorum in Anglia & Parisiis condemnatorum. Ad quem articulum apud Thomam James in Ecloga pag. 107 n. 181 additur: Et primo ponuntur errores Angliæ his verbis: Isti errores condemnati a F. Ric. (erratum leg. Rob.) de Kylwardby Cantuariens. de consensu omnium magistrorum tam non regentium quam regentium apud Oxoniam die jovis proxima ante festum S. Cuthberti in quadragesima anno Dñi mcccxxvi videlicet xv Kal. aprilis. Cum autem festum S. Cuthberti incidat xx martii, intelligendus hic annus mcccxxvi stylo veteri, novo lxxxvii, quo lit. Dom. C. & xv Kal. april. erat dies jovis.

Extat eadem condemnatio in Sorbona cod. 274. Primus error damnatus est hic Ego currit, & curro aque sunt perfecta & congrua orationes. Et hujusmodi plures grammaticales logicæ & physica conclusiones, quæ hac nostra ætate levioris momenti apparent, & contemnendæ fuisse potius quam tanta tamque seria censura dignæ videntur.

Nullus dubito quin plures præsertim nostri censuram illam ægre tulerint, ipsumque Kylwardbium etiam scripto monuerint levius latam, aut saltem explicationem ab eo censura lata postulaverint, & inter alios noster Guillelmus de Morbeka archiepiscopus Corinthiensis, præcipue cum ex notatis propositionibus quædam essent juxta S. Thomæ de Aquino doctrinam, quæ proinde peti ac percelli videbatur. Hinc Kylwardbium cum dicto de Morbeka explicare se habuit. Laudatur in catal. Angl. T. I P. II n. 734:

Epistola Roberti Cantuariensis ad archiepiscopum Corinthi de articulis condemnatis in Anglia. Extat etiam Florentiæ apud S. Marcum Arm. IV cod. 25 ad finem: F. Roberti Cantuariensis ad archiepiscopum Corinthi declaratio falsitatis quorundam articulorum Oxonia condemnatorum.

Hi penes quos sunt codices illi ms. quæ suam tueatur censuram, docere possunt, & quod oramus hæc addere. Cæterum fatendum exinde motus magnos in scholis Angliæ etiam inter ordinis sodales excitatos, aliis Kylwardbio morem gerentibus, aliis pro sancti doctoris sententia strenue pugnantibus. Unde in cap. gen. Mediolani 1278 delegati in Angliam fuerunt F. Raimundus de Medullione de quo supra, & F. Joannes Vigorosi viri ambo insignes & primi nominis theologi, qui turbas illas sub F. Joanne Peckam Kylwardbii in archiepiscopatu successore, & S. Doctoris ab olim æmulo auctas compescerent, & eos qui de venerabilis F. Thomæ de Aquino scriptis detraxerant, sic in actis, coercerent ac punirent. Adde hanc censuram in quantum S. Thomæ doctrinæ adversatur, nullam deinceps habitam fuisse, & seipsa ruisse.

Pitseus inter opera Kylwardbii numerat Tractatum de doctrina F. Thomæ de Aquino, sic enim tum vocabatur. Parvipendendus Alva Sol. Verit. Rad. 185 col. 1444, ubi contendit hoc esse impossibile, nimis enim fuit possibile, sed quaestio est an faveret, an adversaretur quod proclivius: & cum Pitseus non addat ubi servetur, fortè aliud non est, quam Oxoniensis illa constitutio, si hoc nomine conferri meretur, vel epistola citata declaratoria constitutionis nunc fere oblivioni tradita.

6. Catal. Angl. T. II P. II n. 357 recensentur Constitutiones de Reding per Robertum de Kylwardbii. An aliæ sint a laudatis supra n. 4, an etiam in illis contineantur, docebunt curiosi gentiles.

Bbb ij

7. Non omittenda *Acta inquisitionis super vita & miraculis* sive *miraculis Ricardi episcopi Cicerstrensis*, quam ab Alexandro IV unâ cum F. Adamo de Marisco ord. Min. & Waltero episcopo Wigornienfi delegatus fecit tum provinciæ Angliæ præfectus. De quo legendus noster F. Radulphus Boxing in epistola ad Isabellam de Albiniaco viduam comitis de Arundell vitæ ejusdem S. Ricardi præfixa, quam habet Acta SS. T. 1 april. ad diem tertiam p. 382.

8. Nicolai III S. P. nomine *litteras* ad Tartarorum imperatorem, ut ad fidem christianam amplectendam eum invitaret, scripsisse Kilwardium testatur Ughellus, Fontana in Theatro, & Oldoinus in suo Ciacono recensito, qui gratum utique fecissent, si Tartarum illum quis fuerit indicassent. Nam apud Rainaldum duas tantum literas lego ad annum mcccxxviii, unam Quobley magno Tartarorum Chaano seu imperatori 2 non. april. anno 1, alteram hujus filio Abaghæ Orientalium Tartarorum seu Mogolorum Chaano seu regi kal. april. anno 1 datas, quas cum nondum Angliam exivisset Kilwardius scribere non potuit. Aliæ igitur fuerint in actis hujus pontificis a curiosis nostris Romanis sodalibus requirendæ.

Alva in suo *Pleytos de los libros* pag. 218 litem nostris inscribit, quod hunc auctorem in plures multiplicaverint, cui sic breviter facimus satis. Kilwardius, Kamvilvertim, Ribervius, Bilibri ut jam monuimus sunt unus & idem homo, cujus agnomen corrupte scriptum quibusdam occasio fuit in plures dispescendi, erratum humanum & facile condonandum: cæteros de quibus ibidem agit & quos confundere tentat, satis distinguunt agnomina certa, ætas, munia, opera diversa, ut in hoc opere suis locis demonstramus.

Idem Alva Sol. Verit. Rad. 185, col. 1445 a vero aberrat quam longissime Robertum de Cortchum & Ricardum Anglicum Cantuariensem antistitem cum Kilwardio confundere satagens, quos ætas omnino diversos evincit. Robertus de Curson teste Matthæo Parys ad annum mcccviii florebat, & ab Honorio III cardinalis creatus in Orientem tum & in Angliam legatus ab eodem missus est, scripsitque summam theologiam, quæ non solum apud Cistercienses Dunenses in Belgio uti habet Alva, sed & Cantabrigiæ in gymnasio S. Petri servatur teste Pitseo. Catal. Anglic. T. 11 P. 1 n. 8160 dicitur Robertus de Curcun & laudatur ejus *Summa de questionibus moralibus theologiae*. Hanc nemo Kilwardio asserit. Quantum ad Ricardum Anglicum episcopum Cantuariensem a Bandello libri de concept. B. V. c. 21 laudatum ut auctorem scripti in sententias, Goswinus Ricardum Wetherferum archiepiscopum Cantuariæ nobis exhibet ad mcccxiix, virum gravem, eruditum, facundum, morumque elegantia ornatum: tum Pitseus Ricardum Wetherferum alium Cantabrigensis universitatis cancellarium ad mccccl laudat, plurium operum auctorem, adversus quem Adamus de Wodehamo Minori scriptis. Quis non facile credat utrumque Wetherferum aut saltem alterutrum in sententias scripsisse, cum sacrae theologiae magistris id esset solenne: quamvis illud scriptum jam vicissitudine temporum perierit, ut pluribus secundi Wetherferi operibus id evenisse testatur Pitseus. In Catal. Anglic. sic lego T. 11 P. 1

N. 6482: *Ricardus Wetherfer de disciplina ecclesiastica, de vitis & virtutibus.*
 N. 6664: *Ricardus Wetherfer (vel de Montibus) in illud. Qui bene præsent præbyteri.*
 De Christi incarnatione ejus initium, Licet secundum Hilariium comparatio
Summa historia utriusque testamenti.

N. 8000: *Summa magistri Ricardi de Montibus.* Utrius Ricardi an episcopi an cancellarii sint hæc opera non explicatur, sed hæc nobis satis sunt ad astruendum Ricardum a Bandello laudatum a Kilwardio scriptorem esse distinctum, cujus commentarium in sententias ille viderit etsi jam perditum.

De Kilwardio præter citatos agunt Leander Albertus fol. 67 a. omisso agnomine Anglicum nuncupans tantum, & quoad opera fere Laurentio Pignon congruens: Razzius, Polydorus Virgilius, Harpsfeldius Hist. Angl. sec. xiiii cap. 7. Lelandus in scriptor. Anglis cap. 271, ubi sic habet: *Chronicon Fani Albani in A. D. mcccxxiii hujus vitam & eruditionem breviter at interim significanter pingit.* Antea sic dixerat: *Quamvis in garrulorum Sophistarum inciderit seculum, multa tamen scripsit, qua ne nostro quidem tempore laude sua indigna sunt.*

F. ALDOBRANDINUS de Cavalcantibus.

F. ALDOBRANDINUS sive *Ildebrandinus* (sic enim se signabat teste Fontana *Prov. Rom. p. 80*) sive etiam *Hildebrandus* ut quidam scribunt, de *Cavalcantibus* agnomine dictus, clara nobilitate apud Florentinos Cavalcantiorum familia ortus est, cujus ex Vincentio Burghino de Famil. Florent. apud Silvestrum de Petrasancta Tesser. Gentilit. cap. 51 parma refertur argentea, cruculis aspersa miniatis, quam & gessit hic noster xiiii circiter ineunte Christi seculo natus Florentiæ, ubi adolescens ordinem apud S. Mariam Novellam amplectatus, ætate postea maturior factus, & apud omnes plurimarum virtutum laude conspicuus prior præfuit ordine septimus. Quo in munere quantum in ejusdem domus Fratrumque suorum contulerit utilitatem & spirituale temporalemque ædificationem haud facile dixeris. Ut enim & vitæ sanctimonia & eruditione plurima, dicendique ad populum gratia & animarum zelo commendatissimus erat, plurima in sui conventus obtinuit a magistratibus & republica incrementum ornatumque beneficia. Quumque jam huic erigendo, ædificando augendoque & ornando per quinquennium prior defudasset, tranquillioris vitæ desiderio, hisce liberari curis solvique onere postulavit enixius a patribus: quibus annuentibus suffectoque ei Henrico Massano viro utique egregio, isto post triennium abdicante, Aldobrandinus iterum in priorem eligitur, quo cum plures adhuc annos munere persundus esset, suisque Fratribus nova maximaque contulisset beneficia, dum a laboribus suis quiescere cogitat, provinciæ suæ Tusciæ seu Romanæ, quæ tum late diffusa per regni utriusque Siciliæ cis & trans Farum fines vastissima erat, prior assumitur provincialis, quod certe mira animi fortitudine magnoque religionis incremento sustinuit onus, sicque claruit, ut Gregorius X S. P. ejus fama & opinione delectatus, hominem se invenisse sibi necessarium arbitratus sit, ac Urbevetanæ Ecclesiæ præficiendum existimavit. Nulla quidem ratione se consensurum dixerat Aldobrandinus, sed tandem pontificis attractus præcepto, jamque recusare non valens, ejus Ecclesiæ pontifex ordinatus, a clero populoque multa frequentia est susceptus. Quæ anno mcccxxiii acta. Tum verò nihil a pristino rigore vitæ tenoreque remisit, verbo suas oves & exemplo pascens, sibi nihil nisi quod suprema veller exigeretque necessitas tribuens, cætera omnia largæ manu pauperibus elargiens. Hinc Gregorius pontifex, cum ad Lugdunensem synodum ire disponeret, anno mcccxxiv habendam, quem loco sui Romæ relinqueret vices suas iis in

regionibus acturum, Aldobrandino digniorem ac fide majori præpollentem reperit neminem. Litteras ipsas apostolicas Romæ ad sanctam Crucem à Gregorio datas xiiii kal. sept. pontific. anno 2, seu Christi mcccxxiii Ughellus refert integras *Ital. Sac. T. 1*. Hac autem Aldobrandinus auctoritate vicarii summi pontificis dum Romæ fungitur, concessa est Romanis nostris ecclesia S. Mariæ super Minervam ab abbatis & conventu monasterii S. Mariæ in Campo Martio de Urbe ordinis S. Benedicti ad S. Pancratium translata, datis ejusdem vicarii apostolici literis xvi nov. mcccxxv indict. 4, pontific. Gregorii anno 4, quas Fontana in *Theatro & de Prov. Rom. pag. 52* ex archivo Minervæ refert. Pro Florentinorum intestinis extinguendis dissidiis, & conciliandis Guelphorum Gibellinorumque animis adversa factione divisis apud Gregorium X sollicitus egit. Tandem ingravescente ætate cum ad suos accessisset Florentinos, & ad S. Mariæ Novellæ se recepisset, ad constantem in disciplina regulari perseverantiam adhortatus est Fratres suos, ne quam ille plurimum apud eos promoverat, imminui perireque permitterent, quamque illis omni sollicitudine populorumque pietate & elemosinis exererat amplissimam, omniumque prope civitatis elegantissimam domum & Ecclesiam vitæ prioris & fervoris obliti degeneresve longe aliis quam quibus extructa, habitata diceretur olim inquilinis, illudque Ciceronis illis objiceretur, *O domus antiqua quam dispari pares domino!* Concives verò suos & affines ad mutuam animorum concordiam, quam illis optaverat, totisque viribus indefesse procurarat, verbis excitavit ardentissimis. » Hæc ubi dicta » sunt ingravescente languore, Sacramentorum omnium munimine confortatus, multa devotione ac » fide integerrima suum Domino spiritum recommendans, coram orantibus Fratribus collacrymantibusque pariter & cognatis animam suo reddidit » Creati: homo certe singularis & præstant, & » qui plurimum suæ religioni ac domui profuit, & » virtutis exemplo, & earum rerum quæ religionis » opportuna sunt procuratore. Vita verò excessit » pridie kalendas septemb. anno christianæ salutis » mcccxxix. Celebratum est funus ingenti civium » pompa & cognatorum prosequutione, atque ut » arbitror, in veteri ecclesia primum veluti sub deposito tumulatum: procedentibus verò annis & » jam novo ædificato templo quod cernimus, in » meritum laboris assumti, in ejus loco præcipuo » ei sepulcrum insigne juxta illius ætatis morem » collocatum est. Hactenus noster Joannes Caroli, qui vitam & gesta Aldobrandini fufius scripsit apud Leandrum Alberti relata fol. 116 & seqq. quæ hic excipimus. De scriptis verò ejus ille omnino silet: at Altamura *Append. ad 1503* ex relationibus conventus dicti S. Mar. *Novel.* in eo servari testatur hujus nostri auctoris

Sermones MSS.
 F. Petrus de Alva Sol. Verit. Rad. 128 col. 1211 ait visum a se codicem ms in Bibl. Eremit. Augustin. Patavii, in quo post sermones F. Aldobrandini de Toscanella de quo ad annum 1314, continentur

Sermones quadragesimales completi ab Aldobrandino de Cavalcantes episcopo Urbevetano. Princ. Convertimini peccatores & facite justitiam coram Deo &c. Tobia 13. 8.

Ejusdem vel alterius seculo sequenti laudandorum hujus nominis, fortè sunt sermones, quos ms thalactere admodum antiquo Lusitanus pag. 10 vidisse se cursum narrat Neapoli in bibliotheca S. Severini *F. Aldobrandini ordinis Prædicatorum nomine* inscriptos.

Nora Pocciantium inter scriptores suos Florentinos quemdam recensere Aldobrandinum Cavalchantes ordinis Eremitarum S. Augustini anno mcccxxxv clarum, cujus in bibliotheca Sancti Spiritus servantur *Sermones quadragesimales hoc principio: Convertimini ad me.* Sed ex ipso principio manifestum hoc quadragesimale aliud esse a laudato nostro Aldobrandini episcopi Urbevetani dignitate non fuisse Augustinianus.

F. GUILLELMUS CARNUTENSIS.

F. GUILLELMUS CARNUTENSIS Gallus Carnutibus civitate episcopali clarissima ortus, priores vitæ annos in aula regis Gallicæ sequela consumsit, fuitque Ludovico IX sancto illi regi a sacris & ut aiunt capellanus. Unde in priori ejusdem regis expeditione sacra in ipso carcere ei fuit comes individuus, & cum uno ex nostris Arabice perito officia divina coram eo seu etiam cum eo persolvebat. E terra sancta cum rege reversus ab eodem thesaurarium pinguiorem in quadam ecclesia obtinuit, quam ei concedens rex ceu per jocum dixit: *Iste D. Guillelmus ludet modo de ista thesauraria per quinque vel sex annos, & post religionem intrabit.* Sed jocus verum fuit vaticinium. Nam eo beneficio quinque annos & dimidium potitus, licet dictum regis non animo tum oberfaretur, seculo nuncium remittens ordinem Prædicatorum amplexus est, nec nisi post plures a votis Deo nuncupatis annos verborum regis est recordatus. Cæterum nec sic sanctum regem reliquit, nam nostri Gaufridi de Belloloco socius ascitus, cum eodem regem semper secutus est. In expeditione Tunerana morienti individuus assistit ac ministravit, & ad ejus ossa sacra a Tuneto toto per Italiam & Galliam itinere ad S. Dionysium usque, donec sepultura data scere, cum F. Gaufrido indefesse orans vigilavit. Pluribus annis vixit postea, & Parisiis etiam floruit, ipsi Gaufrido, quem ut patrem venerabatur etiam superstes. Quo verò anno diem obierit suum, nulla mihi produnt documenta, licet ad mcccxxx pervenisse conjiçiam.

Idem mihi videtur F. Guillelmus de Carnoto, cujus tres sermones supra ubi de F. Egidio de Aurelianis referuntur habiti Parisiis anno mcccxxiii Dom. ante purificationem, Dom. in sexagesima & Dom. in quinquagesima, ubi videtis n. x.

Post mortem F. Gaufridi de Belloloco ad vitam quam iste scripserat S. regis Ludovici adjecit veluti supplementum hoc titulo

De vita & actibus inclite recordationis regis Francorum Ludovici & de miraculis que ad ejus sanctitatis declarationem contigerunt. Extat hac opella iisdem codd. ms, & iisdem impressis cum vita per Gaufridum edita, quem proinde consulat. Ex hoc libello quæ hic de Guillelmo dantur, sunt excepta.

An appendix *Miracula exhibens facta in domo FF. Prædicatorum Ebroicensium presidio S. Ludovici confessoris, que fuit prima Ecclesia in regno Francia dedicata in nomine sancti regis An. Dni mcccxcix*, cum superioribus actis ms & prælo etiam excusa, Guillelmi lucubratio sit, me latet, & vix credam ad eum annum usque pervenisse, unde Ebroicensium nostrorum diligentia videretur potius ascribenda.

Hujus scriptoris post Miram & Fontanam meminit bis Altamura, & ad 1276 quidem sat recte, antea verò ad 1271 profus inapte Cordubensem nuncupans, & ex homine uno duos fingens.

Sec. XIII. 1280.

F. REGINALDUS DE PRIVERNO.

F. REGINALDUS DE PRIVERNO verna-
cule da Piperno a municipio in Campania regni
Siciliæ hujus nominis unde ortus est sic nuncupa-
tus, Neapoli in S. Dominici ordini nomen dedit.
Cum autem circa mclxx Romæ in S. Sabinæ stu-
diis operam daret, S. Thomas de Aquino tum e
Gallia redux & in Urbe regens studiorum positus,
eum socium delegit & conscientiæ arbitrum, quod
ejus integritatis ac morum innocentia, ingenique
unâ acrioris non exiguum est argumentum. Comes
exinde Thomæ adhæsit individuus, arcanorum om-
nium conscius. Diu noctuque illi astabat, tum ut illius
curam gereret utpote sui quoad corporis necessa-
ria negligentioris, tum ut data occasione vocatus
etiam nocte lecto surgens amanuensem se
promptum exhiberet. Cum eodem Parisios venit an-
no mclxxix ad comitia ordinis, ibidemque cum
eo duobus annis quibus altera vice in gymnasio
Sanjacobeo sacras litteras interpretatus est stetit:
cum eo in Italiam rediit, Romæque cum eo erat
anno mclxxii, & tandem cum eo Neapolim quo
ad Caroli regis instantiam publicus professor mitte-
batur rediit. Quid ei tum acciderit in via apud Ri-
cardum cardinalem supra relatam est ubi de S. Tho-
ma. Cum verò Sanctus ad concilium generale Lug-
duni anno mclxxiv celebrandum vocatus est, &
ei tum se comitem præbuit, morbo ex itinere ar-
reptum. Postquam novam deduxit, ad ultimum usque
spiritum sedulus infervivit, ac in funere ad preces
sodalium ejus monasterii oratione funebri parenta-
vit. De quibus legenda S. Thomæ vita a Guillemo
de Tocho scripta, & acta inquisitionis de ejusdem
miraculis factæ adjecta T. I martii, nam fere ubi-
que F. Rainaldus testis adducitur. Ex iisdem actis
p. 670 n. 31 & p. 713 n. 81 colligitur, cum Nea-
politani studium regeret S. Thomas & Reginal-
dum sub eo lectorem theologiæ fuisse, quod mu-
nus ab ejusdem obitu implere perrexit. Quando-
nam obierit, nullus certo refert, sed ex actis ci-
tatis T. I martii p. 713 n. 79 inter mclxxx &
mccc fati cessisse facile colligas. Dulcissimo huic
& amantissimo sancti doctoris socio plura ejusdem
sancti debentur opera. Quædam Thomas ad socii
instantiam scripsit. Hæc sunt opuscula in editione
Romana, I *Compendium theologiae*. xv *Tractatus*
de Angelis. xxvii *Tractatus de judiciis astrorum*.

Quædam verò Reginaldus ex ore Thomæ publi-
ce docentis reportavit ut aiunt, vel in ipsa schola
audita scribens, vel memoria tenacissima præditus
postea in museo. Hæc sunt

1. *Postilla super Joannem*. Vide supra opera S.
Thomæ & ad T. XIV annotata. Hic solum addo
quæ in fine ejus postillæ scripsit ipse Reginaldus &
leguntur in codd. ms omnibus Parisiis extantibus,
Sanjacobeo, Ecclesiæ Parisiensis C. 49, Augusti-
niano ad pontem novum, Regio 5664 fol. memb.
singulis elegantibus: *Hæc ergo sunt, quæ ego F.*
Reginaldus de Piperno ordinis Prædicatorum ad pre-
ces quorundam sociorum, & specialiter ad manda-
tum R. P. D. præpositi S. Adomari post F. Thomam
de Aquino, quasi qui colligit racemos post vinde-
miam, vinum non diminute collegi. Ubi de bene-
dictis Dei inspiranti laudes, magistro dicenti gra-
tes a legendis referantur. Sed de minimis. (f. mi-
nus) benedictis mihi tantum attribuendis veniam la-
bor & imperitia impetenti, gratias vero quæ labor assu-
mitur, orationum suffragia mereatur. Expliciumt
apostille super Joannem.

Præpositus ille S. Adomari erat Adenulphus de
Anagnia, unâ canonicus ecclesiæ Parisiensis, cujus
& electus fuit episcopus, sed qui ne infulam

accipere cogeretur, ad Victorinos secessit, eorum-
que vestem induit, ac regulam professus est. Vi-
fuit commentariorum in sacram scripturam cupidis-
simus, quæ & eleganter codicibus membraneis in
fol. a notario sibi addicto scribi curabat. Quantu-
horum numerum bibliothecæ Victorinæ dederit
pluribus miratus sum. Florebat Parisiis ætate S. Tho-
mæ & tandem obiit anno mclxxxix.

2. *Postilla super epistolas S. Pauli* exceptis ad
Romanos, prima ad Corinthios, & ad Hebræos
ad xi usque capitulum, quas S. Thomas proprio
pugno exaravit. Vide supra annotata ad T. XVI
ejus operum.

3. *Postilla super tres nocturnos psalterii*. Vide
T. XIII supra.

4. *Lectura super primum de anima*. Vide dicta
supra ad T. III.

Ea tantum ratione intelligendi Laurentius Pignon
& Ludovicus a Valleolerti, licet non ita clare sese
explicent. Sic habet primus n. 57 *F. Reginaldus*
Romanus (id est ex provincia Romana) *complevit*
ultimam partem Summa S. Thomæ super Joannem
a cap. v deinceps. Alter verò n. 64 sic loquitur:
F. Reginaldus socius B. Thomæ scripsit super librum
de anima. Item super evangelium Joannis. Item
super epistolas Pauli. Item super magnam partem
psalterii, scilicet ex ore sancti docentis reportando,
ut accuratius alii. Eiusdem Reginaldi meminerunt
S. Antoninus Hist. P. III Tit. xviii §. x: Lusita-
nus & sequaces & ultimo Altamura ad 1290. Le-
gendus etiam Vallius in Compendio p. 43.

F. HENRICUS ESCHEBURNUS.

F. HENRICUS ESCHEBURNUS Anglus a
patria quæ ditio est in comitatu Derbiensi sic
nuncupatus laudatur in historia universitatis Oxo-
niensis lib. I P. 64 his verbis: *Philosophia ac theo-*
logia monumenta eo in loco sollicitis collustravit ocu-
lis, quo Isis vadum, vel ut nunc vocant Oxo-
nium eruditorum fovet, amat, celebratque nume-
rum. Composuit quosdam divinarum scripturarum
commentarios a se olim Oxonii atque alibi lectos,
& illos posteritati reliquit circa annum mclxxx.
Quæ ubi de claris gymnasi nostri Oxoniensis viris
referunt, & ex Lelando T. iv collectaneorum p.
238 excipere se testantur. In catalogo verò erudi-
torum Anglorum ab eodem Lelando concinnato &
nuper Oxonii edito sic legebam cap. 316 præter
mox relata dictum Henricum quem Escaburnum
agnominat *Deva fortè Devonshire in comitatu Al-*
bionis urbe celeberrima plurimum claruisse, post-
lectiones Oxonienses eo se contulisse, ac frequen-
tissimos auditores in collegio cui præerat habuisse.
Addit Pitseus ad Cestriensis domus nostræ regimen
assumptum, hæc tandem reliquisse ingenii sui monu-
menta:

Commentarium in Parabolas Salomonis. Pr. Si-
cut dicit Ecclesiasticus.

Item in Ecclesiasten. Pr. Salomon nos invitans
ad divina.

Lectura in sacra Biblia.

Processus in theologia.

Sermones.

Laudata in Parabolas & in Ecclesiasten commen-
taria vidisse se Lelandus citatus testatur. Ejus ex
Baleo & Simlero meminit Possevinus quem exci-
piunt Fernandez & Altamura in Append. ad 1280.

F. GAUFRIDUS EBRONENSIS.

F. GAUFRIDUS EBRONENSIS episcopus,
quem sic a sua sede nuncupare placuit, cum
cujas fuerit mihi sit incertum, ut qui a nostris

omittatur, circa finem seculi xiii in Terra-san-
ta floruit Eliæ Hierosolymitani patriarchæ vica-
rius, cumque Eduardus III Angliæ rex statum
rerum Christianarum in Palæstina edoceri optasset
has ei litteras dedit.

Excellentissimo & serenissimo Domino Edwardo
illustri D. G. regi Angliæ suo Domino speciali, Fra-
ter Gaufridus de ordine Prædicatorum miseratione
divina Ebron. episcopus, R. P. D. Eliæ divina
providentia patriarchæ Hierosolymitani vicarius,
cum Terra-sancta recommendatione seipsum & fe-
licis desiderii complementum.

» Apicibus vestra regis majestatis honore con-
» digno & debita devotione receptis cum summa
» solitudine in plena congregatione fidelium, præ-
» latis & religiosis viris magistris sacrarum domo-
» rum militiæ Templi, & Hospitalis B. Joannis
» Hierusalem, & aliis terræ hujus proceribus, &
» communitatum rectoribus publicatis, & vulgari-
» ter illis beato vestro desiderio & serenitatis re-
» giæ compassionis affectu, verbis inductivis & com-
» patientibus tam salubri negotio patefactis, corda
» convocatorum omnium ignita vestra caritatis
» igniculo, & eructaverunt communiter laudis so-
» lemne canticum Deo cæli, quod tanto principi
» inspiraverit devotionem negotii Terræ-sanctæ, &
» ultionem injuriarum Jesu Christi, & ad libera-
» tionem Terræ-sanctæ de faucibus hostium Chris-
» ti Celsitudinem vestram misericorditer excitavit.
» De rumoribus Terræ-sanctæ (quos felices deside-
» ratis audire, eo quod toriens lætiores effecti,
» quoties de terra ipsa & statu ejusdem vestris au-
» ribus insonat rumor bonus) tenore præsentium
» innotescat regis majestati, quod carissima magna
» est in terra de blado, & modo valet modius 6
» lib. & timetur ne valeat 10 lib. infra pascha, eo
» quod in Armenia & in Cypro est defectus & pes-
» tilentia locustarum, & propter guerram regis Ca-
» roli de Apulia & Sicilia subsidium non speramus.
» Treuga quæ est inter nos & Saracenos non du-
» rat nisi usque ad mensem martii, & interim non
» tenent fidem quam promiserunt: sed multas in-
» jurias & molestias inferunt Christianis. Inter Ac-
» con & Tyrum infra paucos dies 30 Christianos in
» strata publica occiderunt. De Thartharis rumo-
» res audivimus, nuper enim quemdam nuncium
» miserunt in Accon, & mandavit princeps exer-
» citus Thartharorum, quod ipse est in Thurcia cum
» 50000 equitum, & totidem ad suum subsidium
» expectabat, & mandavit nostris magnatibus, quod
» veniant ad eum cum plenitudine potestatis, &
» quod ei cibaria & alia necessaria in quantum va-
» luerint subministrant, & placeat ei in cujus nutu
» cuncta subsistunt, in cujus ditione cuncta sunt
» posita, ut talia nova possitis audire, quod hos-
» tes Christiani nominis confundantur, & sancta
» fides exaltetur & servi Dei inimicitias non ti-
» meant hostium crucifixi, qui non secundum ar-
» morum potentiam, sed prout ipsi placet, dat
» dignis victoriam: non enim in multitudine
» exercitus victoria belli, sed de celo victo-
» ria est. Ego presbyter vester humilis super hu-
» jusmodi apud Dominum suppliciter & humili-
» ter intercedam, ut pro vita regis & salute filio-
» rum, me tandem & miserabilis Terræ negotium
» magnificentia vestra suppliciter recommendet,
» quem Deus conservet incolumem regno suo per
» tempora longiora. Scriptum Accon quinto die
» octobris.

Deest quidem annus, sed cum initio ad margi-
nem hæc literæ dicantur datæ anno viii Edwardi III
sequitur scriptas fuisse anno mclxxx, Henricus
enim III ejus pater ex nostro Triveto mortuus est
anno mclxxii mense novembri die S. Edmundi

episcopi & confessoris xvi mensis, sepultus verò
die B. Edmundi regis & martyris, id est xxi ejus-
dem mensis. Gaufridum autem hunc Anglum ori-
ginem quis conjiciat, quod Edwardum non solum
Angliæ regem sed & Dominum suum specialem
vocet. Egregias ejus dotes commonstrat minus
quod gessit vicarii patriarchæ, & ut videtur in e-
jus absentia. Multas alias literas præsertim ad sum-
mum pontificem quin dederit, non dubitaverim,
quæ fortè in Vaticano. Hæc visa non negligenda,
quæ refertur in libro cui titulus *Antique constitu-*
tionis regni Angliæ sub regibus Joanne Henrico III
& Edoardo I circa jurisdictionem & potestatem ec-
clesiasticam, Londini, 1672 fol. extatque pag. 1232.
Qui hic vocatur Edoardus I, a Triveto & aliis di-
citur tertius, sed idem certo est.

F. GUIDO DE SOLIACO.

F. GUIDO DE SOLIACO illustri sanguine
dominorum de Soliaco (Gallice *Seuly*) patre
Archambaldo domino de *Seuly* &c. adolescens inge-
nii acris & ingenuæ indolis ordinem ut verissi-
milius Parisiis in domo Sanjacobeæ amplexus est:
sicque doctrina morum gravitate, in agendis præ-
sidentia conspicuum se præstitit, ut ad dictam do-
mum regendam assumtus fuerit. Hoc munere fun-
gebatur, cum mortuus est ejus germanus archie-
piscopus Bituricensis Johannes de Soliaco anno
mclxxi vel mclxxiii, eaque diutius vacante
Ecclesia dissentientibus inter se canonicis, Inno-
centius V olim ordinis Prædicatorum sub nomine
Petri de Tarentasia & provincialis provinciæ Fran-
ciæ præclaras Guidonis nostri dotes probe perspex-
tas habens, eum germano suo suffecit & archie-
piscopum Bituricensem selegit & dedit, & litteris
ad Philippum III audacem dictum scriptis vi
Kal. junii anno pont. i huic regi plurimum com-
mendavit. Guido onere suscepto vigilantissimi pas-
toris curas omnes implevit, clerum ad canones or-
dinavit, populum verbo pavit & exemplo, paupe-
res effusa in eos caritate sublevavit, sibi uni par-
cus vitam qualem in claustris duxerat severiorem
ad finem usque persecutus est. Obiit anno mclxxx
stylo veteri novo lxxxii die v martii. Nona ejus-
dem mensis in æde Prædicatorum sub lapide ad al-
tare majus sepultus est: de quo legenda Gallia
Christiana. De eo sic Bernardus Guidonis inter
prælatos: *F. Guido de Soliaco archiepiscopus Bitu-*
ricensis confirmatus ab Innocentio V in patriarcham
& primatem Aquitania, & in illa sede a multis
sanctificata sedet anno mclxxvi. Erat tunc prior
Parisis. Iste Guido fuit vir sanctus, humilis cor-
de, mitis, in rebus Dei constans & magnanimus.
Obiit Bituris anno mclxxx episcopatus anno v. Sep-
ultus fuit in conventu Fratrum. Eiusdem memi-
nerunt Leander fol. 83 b, S. Antoninus & desin-
ceps cæteri nostrates, quos excipit Fontana in
Theatro. In tam brevi annorum quinque non in-
tegrorum pontificatu duo tamen coegit concilia
provincialia, quorum acta quædam typis edidit
clar. asceta Edmundus Martene tomo iv thesauri
novi anecdotorum p. 189.

Primum habitum est anno mclxxviii die xxiii
augusti Aureliaci [Gallice *Orillac*] in diocesi Cla-
romontana, sicque incipit: *Nos Frater Guido mi-*
seratione divina Bituricensis archiepiscopus, Aquit-
tania primas, Frater Guillelmus (hic erratum,
nam legendum Guido) Claromontensis, G. Lemo-
vicensis, S. Mimatenst, R. Ruthenensis, B. Al-
biensis eadem miseratione episcopi ad æternam rei
memoriam &c.

Alterum habitum est Bituricis anno mclxxx
adversus clericos exercentes vilia opera.

F. HENRICUS DE HALLIS.

*
1280.

F. HENRICUS DE HALLIS Saxo a patria ad Salam fluvium inter Torgam & Lipsiam & a professione sic nuncupatus, sacre theologiæ professor, vir pius & eruditus ætate Alberti Magni florebat, nec diu ei superstes fuit. Scripsit libellum quo continentur visiones & revelationes factæ cuidam sanctæ virgini Machildi de Helpede dictæ ordinis Cisterciensis. Titulus:

Libellus spiritalis gratia. Prologus: Benignitas & humanitas Salvatoris nostri Dei &c. Princ. Fuit virgo quadam ab infantia a Deo in benedictionibus præventa &c.

Hanc opellam vidit Petrus de Prussia noster, & ex ea quædam BB. Albertum Magnum & Thomam de Aquino attinentia excepit, & refert vitæ Alberti cap. 56. Hanc virginem Mechtildem solo nomine notam Menologium Cisterciense ascribit ad xxv febr. Bollandus & Henschenius in Actis SS. ad eandem diem sibi penitus ignotam fatentur: nosse autem poterunt, qui eis succenturiant ex codice hujus nostri Henrici, qui vel extat Colonia apud nostros, vel in aliqua bibliothecarum Saxoniæ præsertim olim nostrarum.

F. JACOBUS DE AQUINO.

†
1280.

F. JACOBUS DE AQUINO, quem Vallius in compendio p. 162 ex Aquina fatum ac doctoris angelici consanguineum conjicit, eodem teste sec. XIII floruit. Assentitur Toppius Bibl. Napol. & quod mirum viro erudito excidisse, Sigebertum Gemblacensem testem adducit, quasi iste anno mcxiii mortuus ullius sodalium Prædicatorum meminisse potuerit. Volunt ambo hunc Jacobum scripsisse

Opusculum adversus Guillelmum de Sanctoamore pro defensione regularium mendicantium. Laudat Alamura ad 1280.

Fontana in Monum. p. 229 hunc scriptorem rejicit ad 1362 ex Pio, apud quem mihi non occurrit, & addit a Gennadio plurimum laudari. Sed quis ille Gennadius? certe non Massiliensis sec. xv clarus, non Scholarius patriarcha C. P. sec. xv florens qui nec de scriptoribus ecclesiasticis scripsit, nec eas quæstiones de regularibus attingit, sed solum de articulis inter Græcos & Latinos controversis tractavit. Itaque valde mihi suspectus est novus ille Guillelmi de Sanctoamore adversarius, & e scriptorum nostrorum numero censeo eradendum.

F. SERLUS DE JANUA.

*
1280.

F. SERLUS seu Serolus vel Servolus DE JANUA Ligur a patria sic nuncupatus domus S. Dominici Januæ alumnus, theologus sec. XIII clarus ob eximias dotes a Clemente IV ad Aprumiatensem Ecclesiam (*Brugneto vernacule*) sub Januensi anno mcccxxv promotus est: quam boni pastoris partes implendo rexit ad annum circiter mcccxxx ad superos tum vocatus. Synodo Lugdunensi II affuisse censet Fontana in Teatro. Legendus & de eo Ughellus Ital. Sac. T. iv. Hunc Rovetta primus scriptoribus annumerat, ceu a quo prodierit

Summa casuum conscientie in sui cleri usum & alia opuscula.

Cum vero hæc ubi servantur non addat, penes illum fides. Certe nec Sopranus nec Oldoinus ejus meminerunt.

CONCIONATORES VARI.

ANNIS MCCLXXXI, LXXXII, LXXXIII plures ex nostris insignes concionatores florebant Parisiis & sacre facultatis sermones in variis urbis basilicis habebant. Horum nomina & sermones cum ex ordine recensentur in cod. ms Victor. 762, visum est & hic ordine alphabetico edere, ut supra ubi de F. Ægidio de Aurelianis anno MCCLXXXI & LXXXII claro ex cod. Sorbon. egimus, tum ut usus sacre facultatis illo seculo a paucis cognitus memoria servetur, tum quia horum quidam ab Alva qui hunc codicem vidit injuste carpuntur, quos tueri necesse, tum ne virorum illustrium nomina oblivione perpetua deleantur: licet enim de quibusdam erit postea iterum agendum, plures tamen alibi non occurrunt.

I. F. AMANDUS DE SANCTO QUINTINO de quo postea ad 1301.

Hujus est sermo n. 45 dictus Dom. ante purificationem xxxi januar. MCCLXXXIII. Pr. *Domine salva nos perimus. Verbum istud est verbum discipulorum Christi &c.*

II. F. BERNARDUS Prædicator dispositio studentium. Sic.

Hujus sunt Sermones n. 18. Dom. I in adventu xxix nov. MCCLXXXII. Pr. *Surge & illuminare jerusalem &c. Hac verba possunt competenter convenire diei hodierna de adventu Christi &c.*

Item n. 160 die inventionis S. Crucis III maii MCCLXXXII. Pr. *Videbam & ecce arbor in medio terra &c. Daniel. 4. Sapiens dicit, sapientia abscondita & thesaurus invisus que utilitas in utroque &c.*

III. F. BLESUS (sic, f. Blasius) Prædicator qui fuit prior S. Jacobi. Hujus sunt quinque.

N. 23. Dom. III in adventu Domini xiiii dec. MCCLXXXII. Pr. *Nolite ante tempus judicare &c. in epist. hodierna. implet foll. tria.*

N. 55. Dom. in quinquag. ante carnis privium xxviii febr. LXXXIII. Pr. *Si linguis hominum loquar &c. foll. tria.*

N. 89. Dom. II post octavas S. Remigii xix octob. MCCLXXXI. Pr. *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? &c.*

N. 104. Dom. III in adventu xiv dec. LXXXI. Pr. *Veniet Dñus & illuminabit abscondita tenebrarum &c.*

N. 128. Dom. II in quadragesima xxi febr. MCCLXXXIII. Pr. *Accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes &c. Historia est de muliere Chananaea &c. Hoc evangelium tum & in Ecclesia Parisi. & apud nos ea Dominica dicebatur.*

IV. F. GUILLELMUS SCOTUS Prædicator magister in theologia. Hic in catalogo Salanhaci & Bernardi Guidonis inter magistros Parisienses non recensetur, quod eorum diligentiam plures effugisse præsertim extraneos & aliarum a Gallia nationum clarum est argumentum. Hujus sunt duo.

N. 96. Dom. xxiii post Trinitatem xviii nov. MCCLXXXI. Pr. *Salvatorem expectamus Dominum &c. in epistola.*

N. 106. In die natalis Dñi. die jovis LXXXI. Pr. *Parvulus datus est nobis &c.*

Hunc Scotum eundem suspicor cum eo quem Alva Sol. Verit. Rad. 311 col. 2064 carpit his verbis: *In quodam ms S. Victoris extra muros Parisienses n. 942 extant sermones sub nomine Guillelmi Corti ordinis Prædicatorum. Quis autem fuerit, aut quando vixerit mihi ignotum est, quia solum in quadam margine prædicti libri dicitur, a Fratre Guillelmo Corto ordinis Prædicatorum referente in theologia, ad illa verba: Non est talis mulier super terram &c. Et sermo iste in una parte habet*

habet titulum de conceptione, & in alia de sanctificatione, ac in utroque extant hæc verba: Exaltata est sancta Dei genitrix &c. Lineas 16 ejus sermonis refert Alva, tum addit: *Auctoritas ista sanctis ambigua & equivoca videtur, quia pro pia sententia loquitur de conceptione, pro altera opinione de sanctificatione, &c. apud ipsum legenda. Cum ex quo Victorinos codices vidit Alva, mutati fuerint numeri, quo numero jam ille codex collocatus fuerit, cum illos scrutari mihi licitum & otium fuit, absente bibliothecæ præfecto deprehendere non potui. Si Cortus mendose scriptum fuerit pro Scotus, idem erit ac Guillelmus hic recensitus.*

V. F. HUGO Prædicator regens in theologia. Eundem censeo cum F. HUGONE DE BILIO MO S. T. M. Parisien. qui his annis in gymnasio Sanjacobe docebat publice, & cardinalis postea assumptus est, de quo fufius ad 1297 agendum. Hujus sunt:

N. 41. Dom. III post epiph. xxiv jan. MCCLXXXIII etiam de S. Vincentio. Pr. *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. foll. tria cum pag. seq.*

N. 84. Dom. II post resurrectionem Dñi II maii LXXXIII. Pascha fuit xviii april. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. foll. 4 & amplius.*

VI. F. JOANNES AURELIANENSIS Frater Prædicator quondam canonicus & cancellarius Parisiensis magister in theologia. Sic ad quemque sermonum sequentium. De isto qui ne episcopatum Parisiensem admitteret, vestem ordinis induit in vigilia paschæ XII april. MCCLXXXI postea fufius ad 1306 agendum.

N. 24. Dom. IV in adventu Domini xx dec. MCCLXXXII. Pr. *Ego vox clamantis in deserto &c. Tum enim hoc evangelium & Parisi. & apud nos dicebatur. foll. tria cum pag. seq.*

N. 58. Dom. I in quadrag. scilicet ad brandones (sic) VII mart. MCCLXXXIII. Pr. *Ductus est Jesus a spiritu &c. foll. sex.*

N. 81. In die dedicationis alicujus ecclesiæ april. LXXXIII. Pr. *Dedicaverunt domum Dei rex &c.*

N. 102. Dom. II in adv. Dñi die Dominica I post festum B. Nicolai. (sic) VII dec. MCCLXXXI. Pr. *Respicite & levate capita vestra &c. Tum hoc evangelium & Parisi. & apud nos hac die dicebatur.*

N. 133. Dom. IV media quadrag. VIII martii MCCLXXXII. Pr. *Cum sublevasset oculos &c.*

N. 159. In inventione S. Crucis III maii LXXXII. Pr. *Qui me invenerit inveniet vitam &c. Notatur duplicem sermonem habitum eo die, hunc & supra relatum a F. Bernardo.*

VII. F. JOANNES DE SANCTO BENEDICTO Frater Prædicator regens in theologia. (sic) Vide postea ad 1286 ubi fufius de eo, vir enim fuit sua ætate illustris. Hujus sunt:

N. 6. in festo omnium sanctorum I nov. MCCLXXXII. Pr. *In charitate radicati & fundati &c.*

N. 62. Dom. III quadrag. XXI mart. MCCLXXXIII. Pr. *Eratis aliquando tenebre nunc autem lux &c.*

N. 150 verso. Dom. III post resurrectionem XIX april. LXXXII. Pr. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos &c.*

VIII. F. NICOLAUS qui fuit prior Prædicatorum. (sic) Hunc suspicor F. NICOLAUM DE GORRAN qui annis superioribus circa MCCLXXVI priorem Sanjacobeum egerat, ac de quo postea ad 1295 fufius. Hujus est:

N. 72. Dom. in ramis palmarum XI april. MCCLXXXIII. Pr. *Latetur Israel in eo qui fecit eum &c.*

IX. F. SIMON DE VALLE vel DE TREDIS Frater Prædicator, (sic) de quo postea fufius ad 1283. Hujus sunt:

TOM. I.

N. 105. Dom. IV in adventu & in festo Thomæ s. e. XIII. apostoli XXI dec. MCCLXXXI. Pr. *Venit Jesus januis clausis &c. Ista verba scribuntur in evangelio Joannis, & leguntur hodie de B. Thoma apostolo, cuius festum hodie celebratur &c. & postea dicit hoc evangelium convenire festivitati sancti secundum historiam, dei autem dominica secundum allegoriam &c. Unde sequitur ea ætate de B. Thoma celebratum, quando in Dominicam incidebat.*

N. 149. In octava paschæ, scilicet Dom. qua cantatur, *Quasimodo* (sic) V april. MCCLXXXII. Pr. *Gavisi sunt ergo discipuli.*

X. F. STEPHANUS DE BESENÇON (id est DE BISUNTIO) Frater Prædicator, de quo postea fufius ad 1292, fuit enim & S. T. M. Parisi. & totius ordinis magister. Hujus sunt:

N. 3. Dom. III post festum B. Dionysii xxv octob. MCCLXXXII. Pr. *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet &c. foll. tria.*

N. 22. In die S. Nicolai episcopi eodem anno. Pr. *Magnificate eum omnes &c.*

N. 30. In festo B. Joannis evangelistæ & apostoli eodem anno die Dominica. Pr. *Verbum caro factum est &c.*

N. 48. Mane concionem habuerat Dom. V post epiphaniam VII febr. MCCLXXXIII Magister Rinulphus episcopus Parisiensis magister in theologia (sic) super illa verba apostoli, *Pax Christi exultet in cordibus vestris. In eadem die continuatio sermonis in collatione de eodem themate a F. Stephano de Besençon Fratre Prædicatorum. Incepit ubi materia recontinuatur. (sic) Sic ergo apostolus in his verbis nobis exultandi duplicem materiam administrat &c. foll. duo.*

N. 51. Dom. in Sexag. XXI febr. ejusdem anni a F. Stephano de Besençon prædicator bono. (sic) Pr. *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis &c. foll. quinque cum pag. seq.*

N. 68. Die Dom. media quadr. xxviii martii ejusdem anni, a quodam prædicatorum, qui prædicavit *Verbum caro factum est &c. in die Joannis evangelistæ. (sic) foll. tria.*

Præter laudatos plures sunt quorum nomen taceatur.

XI. F. PRÆDicator ANGLICUS dispositio studentium. F. GUILLELMUS DE HOTHUN vel ut scribunt vulgo DE Odone Anglus his annis Parisiis agebat, nam de Quolibet respondit anno MCCLXXX, ut postea dicitur ad 1298. An ille? N. 76. Die sancto paschæ xviii april. MCCLXXXIII. Pr. *Jesus queritis Nazarenum &c. foll. 4.*

XII. F. PRÆDicator FLAMINGUS. In catalogo magistrorum Parisien. apud Bernardum Guidonis laudatur F. GUILLELMUS FLAMINGUS vel *Flandrensis*, qui cum F. Amando de S. Quintino legebat sententias circa mccc. An ille? Hujus sunt:

N. 73. Dom. in ramis palmarum XI april. MCCLXXXIII. Pr. *Dicite filia Sion &c. foll. 5.*

N. 74. Feria V in Cæna Dñi sequenti. Pr. *Cum dixerint vobis filii vestri, que est ista religio &c.*

XIII. FRATER quidam Prædicator legens sententias. (sic.)

N. 144. Die sancto paschæ xxix martii MCCLXXXII. Pr. *Florebit amigdalis &c.*

XIV. FRATER PRÆDicator prior S. Jacobi regens in theologia.

N. 13. Dom. II post festum omnium sanctorum xv nov. MCCLXXXII. Pr. *Filia mea modo defuncta est &c.*

N. 42. Die conversionis B. Pauli MCCLXXXIII. Pr. *Dñe quid me vis facere?*

N. 93. Dom. I post festum omnium sanctorum XXI post Trinit. II nov. MCCLXXXI. *State ergo, succinisti lumbos &c. ex epist. diei.*

Ccc

XV. FRATER PRÆDICATOR regens in theologia & principalis in ordine. (sic) Quid sibi velit hic titulus, divinare non possum.

N. 63. Die annunciationis B. M. MCCLXXXIII. Pr. *Quid faciemus sorori nostræ in die qua alloquenda est &c.* Ad finem adjicitur hæc nota: *In hoc sermone penitus tota evangelii hodierni sententia continetur de virginitate, prudentia, & obedientia vel humilitate.*

Idem an alius Frater Prædicator dispositor totius ordinis regens in theologia. Nec hunc titulum divino.

N. 70. Dom. in passione IV april. MCCLXXXIII. Pr. *Christus assistens pontifex futurorum bonorum &c.* foll. 4. Sermo eruditus.

XVI. FRATER PRÆDICATOR superior, (sic) haud dubie Sanjacobens.

N. 10. Dom. I post festum omnium sanctorum VIII nov. MCCLXXXII. Pr. *Crescentes in scientia Dei &c. in epist. hodierna.*

N. 38. Dom. I post epiph. x jan. MCCLXXXIII. Pr. *Reformamini in novitate sensus vestri &c. ex epist.*

N. 50. Dom. in septuag. XIV feb. ejus anni. Pr. *Quid hic statis tota die otiosi.*

N. 127. Dom. I quadrag. vel ad brandones (sic) XV febr. MCCLXXXII. Pr. *Hortamur vos ne in vacuum &c.*

N. 150. Dom. II post resurrectionem Dñi, qua cantatur, *Misericordia Dñi.* (sic) Pr. *Christus passus est, vobis relinquens &c.*

Sunt præterea Anonymi plures, & horum quique sermo indicatur habitus a quodam Fratre Prædicatore. Sic:

N. 14. Dom. III post festum omnium sanctorum scilicet in festo S. Cæcilie Virg. XXI nov. MCCLXXXII *Mulier gratiosa inveniet gratiam &c.*

N. 35. Dom. post natale scilicet in octava B. Joann. Evang. III jan. MCCLXXXII. *Sic enim volomane &c.* foll. tria.

N. 60. Dom. II quadrag. XIV martii MCCLXXXIII. Pr. *Egressus Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis &c.* foll. tria.

N. 80. Dom. in octavis resurrectionis Dñi XXV april. LXXXIII. Pr. *Pax vobis &c.* fol. 4. Sermo notandus.

N. 82. In festo B. Petri martyris XXI april. LXXXIII. Pr. *Vidi Angelum fortem prædicantem &c.* foll. 4.

N. 97. Dom. ult. post Trinit. XXI nov. MCCLXXXI. Pr. *Confide filia, fides tua te salvam fecit, in evang. hod.*

N. III. Die SS. Innocentium ejusd. anni. Pr. *Vidi supra montem Sion &c.*

N. 115. In octavis Innocentium MCCLXXXII. Erat Dominica. Pr. *Angelus Dñi apparuit in somnis Joseph &c.*

N. 132. Dom. III quadrag. I martii ejusd. anni. Pr. *Ut filii lucis ambulate &c.*

N. 139. Dom. in ramis pal. XXI martii ejusd. anni. Pr. *Benedictus qui venit in nomine Dñi.*

N. 155. Dom. IV post pascha XXVI april. ejusd. anni. Pr. *Vado ad eum qui misit me.*

N. 156. In festo S. Petri mart. Pr. *Esto vir fortis &c.*

Isti recensentur ex ordine Minorum.

F. *Egidius Bonusclericus* habuit 7 & 61.

F. *Droco de Pruvino* regens in theologia minister ordinis, 4 & 26.

F. *Guibertus* qui fecit Summam (sic) 56.

F. *Joannes Gallensis* regens in theologia 77 & 83, 95.

F. *Odo de Bueris* 15 & 71.

F. *Ricardus* 47, 69 & 98. Hic videtur de *Mediavilla* qui his annis Parisiis sententias legebat.

F. *Terricus de Saulis* 66.

Præter hos plures anonymi 8, 11, 12, 16, 25, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 40, 43, 53, 57, 59, 65, 78, 79, 85, 88, 92, 99, 101, 107, 108, 109, 112, 116, 123, 125, 130, 131, 136, 161, 162, 164, 166.

Ex aliis collegiis seu seculares seu regulares.

Adamus Picardus dictus de *la Vacherie*, 20, 117, 119.

Adenulphus præpositus S. Odomari (sic) canonicus B. M. Parisius, regens in theologia 21, & 46. Hic electus est episcopus Parisiensis, & ne cogereretur electionem admittere, Victorinus canonicus regularis effectus est & mortuus est anno MCCLXXXIX.

F. *Albertus* monachus Cluniacensis legens & regens in theologia 36, 49.

Archidiaconus Scotia regens in theologia 113.

Bertaldus de sancto Dionysio, 120.

Le Bestocier canonicus Ambianensis regens in theologia 39 & 141.

Girardus Remensis cantor Parisiensis regens in theologia 94, 124, 137 & 163 cognomen erat *Bruine*.

Godefridus Leodiensis 118. Hic videtur qui cognomen habebat *De Fontibus*, & his annis in sacra facultate clarebat, de quo supra ubi de S. Thoma sed & aliis pluries.

Frater Gregorius prior de Valle-scholarium regens in theologia 52. Hic in historia donus S. Catharinae de Valle-scholarium dicitur fuisse tertius prior, & mortuus additur ante MCCLXXXVIII.

Guillelmus de Moncy canonicus Parisiensis regens in theologia 2.

Henricus de Gandavo magister in theologia regens 17.

Frater Laurentius de ordine Fratrum de Valle-scholarium 64.

Nicolaus Normannus 100.

Renaldus Scotus 121.

Rinulphus episcopus Parisiensis magister in theologia 48.

Servatius de monte S. Eligii regens in theologia 5, 54, 75, 90, 129.

Quidam secularis regens in theologia 19, 44, 87, 91, 110, 135.

Quidam canonicus B. Mariæ Parisius regens in theologia 28, 126, 134.

Quidam monachus 9, 122.

Ut hujus codicis Victorini clarior habeatur notitia, sciendum binam in eo esse collectionem sermonum: prima est a Dominica XX post Trinitatem anni MCCLXXXII quo erat litt. Dom. D. aur. num. 10 pascha 29 mart. & Dom. illa XX fuit XI octob. & progreditur ad festum inventionis S. Crucis MCCLXXXIII quo litt. Dñic. C. aur. num. II pascha XVIII april. Posterior collectio quæ ejusd. occasionem qui compegit, hunc ordinem sortita est, cum primus ei deberetur, est a I Dom. post octavam B. Remigii, seu a XVIII post Trinit. XII octob. MCCLXXXI, quo litt. Dom. E. aur. num. 9. pascha fuerat XXI april. ad pentecosten anni sequentis MCCLXXXII scilicet ad XVII maii. Itaque sermones 85 priores sunt primæ collectionis, sequentes a 87 ad 166 sunt posterioris. Hoc verò ordine licet præpostero referre fuit necesse, quia numeri foliorum non folia sed sermones sequuntur, adeo ut idem numerus in foliis repetatur, quot habet quisquis sermo.

F. LAURENTIUS GALLUS.

F. LAURENTIUS GALLUS omnibus quos viderim nomenclatoribus domesticis & extraneis ignotus, vir tamen fuit seculo XIII primi no-

minis, pietate, doctrina & rerum agendarum peritia clarissimus. Philippo III audaci dicto Francorum regi S. Ludovici IX regis filio & hæredi fuit a sacris confessionibus, quod solum non exiguum est præclararum ejus dotum argumentum. Eum Petrus comes Alençonii alter S. Ludovici filius & Philippi III regis germanus inter testamenti sui curatores unum esse voluit: sic enim habent testamenti hujus tabulæ cum vita B. Ludovici IX dicti regis a D. de Joinville concinnata & a D. Ducange prælo data Paris. typis Mabrecremosianis 1668 fol. edita p. 185, ubi sic legitur: *Avecques ce nous nommons nos executeurs M. Pierre Chalton doien de S. Martin de Tours, qui porte le Seel notre chier Seigneur le roi de France &c. F. Simon Duval de l'ordre des Freres Precheurs, & post quosdam alios, Frere Lorens confessor notre tres chier Seigneur & Frere le roi de France, ou celui qui seroit son confessor en tans de notre mort &c. Actum anno MCCLXXXII.* Jussu autem dicti regis Philippi III tum jam scripserat Laurentius librum Gallicè, in quo doctrina christiana clare admodum & eleganter pro ætate, sed & erudite explicatur: unde & eo seculo & duobus sequentibus nullus fuit præsertim in aula & apud magnates celebrior & communior, identidem pro ratione mutationis in lingua stylo mollitus. Innumeri sunt etiamnum in bibliothecis codd. ms, licet in plerisque suppresso auctoris nomine. Titulus

Livre des vices & des vertus, vulgo La Somme le Roi. Sic nempe dictus, quod ad infantiam regis compositus & editus. Extat antiquissimus codex ætatis auctoris apud Franciscanos Parisienses. Pr. *Ce sunt li x commandement nostre Seigneur, que chescuns doit bien garder. Li premiers comandemens que Deus commande est teis: Tu n'aurais mie divers Deus &c.* Ad calcem sic legitur eadem totius codicis manu: *Cest livre compila & perfit Frere Lorens de l'ordre des Prechours confesseurs le roi de France, a la requeste dou roi Philippe: li quel livre est de vices & des vertus, des VII dons dou S. Esperit, & des VII beneurteis, en l'an de l'incarnation nostre Seigneur Jhesus Christ MCC soixante & dix & neuf. Deu graces.* Codex est memb. in 4.

In eo autem decem præcepta, Symbolum apostolorum, Oratio Dominica, septem peccatorum genera, varii usurarum modi ea ætate communes, septem dona Spiritus Sancti & septem beatitudines dilucide explicantur, & methodus rectæ confessionis erudita, clara & expedita traditur: adeo ut si ad styllum nostri seculi ab aliquo molliretur, nullus dubitem, quin eandem quam aliis apud omnes existimationem consequeretur.

Similis codex memb. in 4 est in Sorbon. n. 1040. Titulus: *Ci commence li livres Francois, qui est appellez li livres roiaux de vices & de vertus. Ce sont les x commandemens nostre Seigneur bailliis a Moise en la veille loi. Le premier commandemens que Dex commande, c'est cestuici.* Ad calcem sic legitur: *Cest livre compila & parfit un Frere de l'ordre des Prechours a la requeste le roi de France Phelipe en l'an de l'incarnation de nostre Seigneur Jhuchrist MCCLXXXI. Deo gratias. Ex legæte M. Petri de Lemovicis.* Quod indicat codicem ætatis auctoris, nam ut aliis monitum, hic Petrus floruit a MCCLX ad MCC circiter socius Sorbonicus.

In Genovef. codex est elegans memb. fol. par. n. m. 2 ætatis auctoris.

In Victor. plures 438 & 454 fol. par. memb. sec. XII & XIV. Item 495 charta: hic scriptus anno MCCLXXXIV stylo mollito & adjecta præfatione. Rurfus 903 & 265 charta & sec. XV.

TOM. I.

In Colbert. plures. 1965 fol. med. memb. scriptus anno MCCCLXIV pro Isabella filia regis Scotiae Britannia ducissa. Erratum est initio hujus codicis, ubi opus S. Thomæ de Aquino tribuitur. Finis ut in Sorbon. sed stylus mollitus.

Item 2881 fol. mag. memb. sec. XIV vergentis. Finis ut supra in Sorbon. In isto stylus mollitus, A medio voluminis adjecta sunt quædam opuscula ætica. I. *Cy aprez ensuit un petit livre qui traite & instruit des moralitez des philosophes. Pr. Talant & desir m'etoit pris que je racomprasse des enseignemens des philosophes, de celle clergie est appellee moralité.* II. *Le livret des sept degrez de Contemplation. Pr. Ascendam ad palmam &c.* Postea alia plura spirituali vitæ utilia.

Item 5358 fol. par. memb. sec. XIII. Ad hoc opus eodem codice sequitur aliud a fol. 159 ad 173. Initio imago est sodalem Prædicatorem exhibens genu dextro flexo librum regi sedenti offerentem & socium ad lavam habentem utrumque cum cappa tannei coloris, quod indicat antiquitatem codicis. Pr. *Nous avons parlé longuement dou vice d'orgeil & des branches qui en issent, & des ravisselles qui issent des branches &c.* Tractatus est de remediis septem vitiorum capitalium. Imago præfixa auctorem esse nostrum, vel ipsum Laurentium, vel saltem alterum Anonymum indicat.

Item 5372 papyr. in 4 sec. XV. A medio vol. sequuntur ætica scilicet *Le doctrinal aux simples gens.* 2. *Le livre de la tribulation* eodem characteri ista.

Regia plures. 7283 memb. fol. med. vere regius imaginibus ubique collucens.

Item 7283. 2 fol. med. memb. scriptus anno MCCCLXXVII. Ad calcem sic legitur: *Cest livre compila & fist & ordonna ung frere de l'ordre des Precheurs pay membres de S. Jacques de Paris a la requeste du bon roy Philippe de France en l'an de l'incarnation nostre Seigneur mil deux cent soixante & dix sept.* Sequuntur alii tractatus fol. LXXII: *De la vie active & contemplative.* fol. XCII: *De la confession. Je dis ma coulpe a Dieu &c.* fol. CI: *Sermones.* I. *Des bonnes œuvres.* II. *Nemo accendit lucernam.* III. *Dicite filia Sion:* pro Dñica palmarum. Non nominatur auctor.

Item 7284, 7289 membr. fol. par. 7293, 7332, 7337, 7873. In his iidem fere tituli, modo *La Somme le Roi* appellee des vices & vertus, modo *le livre des vices & vertus*, modo *le livre des vertus & des vices par un Frere Precheur*, modo *le livre des commandemens de Dieu.*

In Bibl. Eccl. Paris. K. 39 codex fol. par. memb. *Le miroir du monde, autrement la Somme le roi parlant des vices & des vertus, dont la reine Isabelle de France a fait mettre un exemplaire a l'eglise des SS. Innocens pour son excellence.* Ex antiquitate codicis conjicio hanc Isabellam fuisse filiam Jacobi regis Aragonia & Philippi III audacis conjugem.

Apud Sanderum Elenchi codd. ms Belgii T. II p. 6 n. 205 & p. 9 n. 406 *Le livre de la Somme le Roi.* Idem opus videtur.

Recensetur etiam in catalogo Bibl. Cotton. in Anglia p. 136: *Cleopatra. v. Liber de religione virtutibus & vitiis compilatus a quodam Fratre ex ordine Prædicatorum, rogatu Philippi regis Francia anno 1279. Gallice.*

Varia etiam nationes in suam linguam verti curarunt. De Itala vide scriptorem sequentem.

Catalana vel Narbonensi extat codex Colbert. 5526 papyr. in 4. Pr. *En nom de nostre Senyor Deus Jhu Christi comensa issi lo libre de vices e de virtutis. Primierament los x menaments que Deus dona a Moyses. Aquest es lo primer, &c.* eadem. Finis: *Aquest*

Sec. XIII. *libre fou un sffrare del orde dels Preycadors a la requesta del rey Phelipe de Franssa en l'a de la incarnation de nostre Senyor mCCLXXVIII.*

In Regia codice 7694 est eadem lingua Catalana. Codicibus 7801 & 7802 lingua Hispana, codice 8176 lingua Belgica.

Prodiit etiam typis hic liber non quidem integer, sed quantum ad illam partem in qua agit de virtutibus & vitiis. Extat hæc editio Paris. in Regia D. 1184 hoc titulo: *La Somme des vices & vertus. Pr. Ce present livre intitulé la Somme des vices & des vertus a composé un venerable docteur de l'ordre des Precheurs a la requeste du roi Philippe de France. Notre Seigneur J. C. dit en l'evangile de S. Matthieu ou 7 chap. que tout bon arbre fait bon fruit &c.* Paris. Ant. Verard. Annus non additur in 4 signat. duorum foll. ab a. ad r. Stylus ad ætatem mollius. Verard. hic typographus florebat Paris. a 1480 ad 1504. Hanc editionem laudat etiam Beu-ghemius p. 189.

F. ROGERIUS CALCAGNUS.

† 1282. **F.** ROGERIUS CALCAGNUS sic ab Ughello & Fontana dictus, a Pocciantio verò *Roggierus Calcagninus*, Etruscus patria Florentinus, & domus S. Mariæ Novellæ alumnus, seculo XIII clauit theologus eximius & facer orator facundus. Primum in Tuscia inquisitorem a Gregorio IX institutum aiunt, & exinde ab eodem Castrin Etruria episcopum promotum anno MCCXI, gravemque & antiquam ecclesiæ dictæ Castrensis cum monasterio S. Salvatoris de Monteamiato litem anno MCCXLV consulte composuisse, cujus sunt in archivo dicti monasterii vetera & certa documenta: tum exinde ad concilium generale Lugdunense primum sub Innocentio IV anno MCCXLV se contulisse. Sic Ughellus citatus, addens mortuum anno MCCXXXIV, cum eo anno successorem habuerit in sede Castrensi Angelum: Ughellum excipiunt Fontana in Prov. Rom. & Theatro, & Altamura ad 1274. Contra verò Pocciantius ait concilio Lugdunensi secundo anno MCCXXXIV etiam affuisse, nec mortuum nisi anno MCCXC Aretii ibidemque sepultum. Ambos conciliare forsan haud difficile est, dicendo Rogerium anno MCCXXXIV Ecclesiam Castrensem abdicasse, ac Aretium se recepisse, ubi anno tantum MCCXC diem obierit suum: nam ex opere sequenti anno MCCXXX adhuc in vivis fuisse constat. Scilicet F. Laurentii Galli superius laudati Summam Regiam seu librum de virtutibus & vitiis e lingua Gallica in Italicam vertere aggressus est, idque non potuit ante MCCXXX, cum illum non ediderit Laurentius nisi anno MCCXXXIX. Versionem enim in patrium sermonem non ipsum opus suscepisse fateatur ipse Pocciantius, qui tamen fallitur, cum vult id a Roggiero desiderasse Philippum Francorum regem, cum simul astarent in concilio Lugdunensi II. Allucinationis causa hæc fuit, quod in codice quem ad suas manus venisse ait, etiam Roggierius Italice verterit clausulam supra relatum, quæ in omnibus codd. ms Gallicis legitur hoc opus ad instantiam Philippi regis a quodam ordinis Prædicatorum sodali editum, & quod de auctore Laurentio scilicet regis confessorio dicitur, id ceu de interprete Etrusco dictum accepit. Ejus versionis Etruscæ extat exemplum Paris. in Regia cod. ms 7706 fol. par. chart. Sic incipit

Lo primo commandamento que Iddio commando si è questo, che tu non adori diversi Iddii &c. Finis: In questo libro sono i diexie commandamenti, e i XII articolli come si devono osservare particolarmente. E da poi questi seguisse i setti peccati mortali, e questi dichiara in quanti modi si comettono:

e da poi soggiunge i sette doni del Spirito Sancto, e come i se receveno, i quali sono a ripetto de i vii peccati mortali.

Hujus scriptoris meminit Rovetta ad 1289, & adversus Fontanam contendit non Florentinum nec de Calcagnis sed Ferrariensem ex stirpe Marchionum de Calcagninis fuisse: sed documenta vetera id astruentia nulla affert. Caterum res est exigui momenti. Possiveus hic emendandus, qui titulum operis sic ex suo concinnavit, *Everso virtutum & consequutio virtutum*, delusus haud dubie quæ apud Pocciantium legerit, *Everso de vitiis & virtutibus*, in quo titulo cum nullum videret immutandum censuit. Sed erratum esse manifestum est & legendum *Verfo de vitiis & virtutibus*, id est *Verfo libri Gallici de vitiis & virtutibus in patrium seu Etruscum sermonem*: quod ex hæctenus dictis & de Rogerio interprete & de Laurentio Gallo auctore luce clarius est.

F. AUGUSTINUS DACUS.

F. AUGUSTINUS DACUS, quo agnomine compellantur fere omnes seu Dani seu Sveci seu etiam Norvegi stylo ordinis antiquo, vir fuit sec. XIII religione, doctrina prudentiaque conspicuus: unde & provinciam Daciæ dictam, quæ tres illas gentes complectebatur, domorum & sodalium numero clarissimam, bis & universim xxi annis rexit summa omnium approbatione. Primæ vice ad illud munus electus circa MCCXLV, functus est ad MCCXLVI quo in comitiis ordinis Treviris habitis remotus & ut aiunt absolutus fuit. Altera verò vice ad idem munus assumtus anno MCCXXXII, in officio perseveravit ad obitum usque anno MCCXXXII. Sic enim ferunt acta capit. gener. & speciatim habent Salanhacus & Bernardus Guidonis. Ejus etiam mentio est in actis B. Christinæ Stumbelenfis a F. Petro Daco scriptis, in epistola ad eam virginem data, qua eam dictus Petrus de sui provincialis Augustini affectu certorem facit, addens quam benigne annuerit, ut ejus germanus in numerum Fratrum converforum admitteretur: quod & miraculo fere tribuit, quia hi non nisi ægre, & ubi maxima urgebat necessitas, recipiebantur. Videtis Acta SS. junii T. IV p. 324 n. 4 & p. 422 n. 40 & 43. Sic verò de eo Laurentius Pignon n. 99: *F. Augustinus provincialis Daciæ scripsit*

Libellum pro informatione prædicatorum, quem pugillarem rotulum nuncupavit.

Quod opus haud dubie viderit Laurentius & fortè nunc jacet in angulo bibliothecarum Sveciæ aut Daniæ neglectum.

F. CONRADUS.

F. CONRADUS quidam noster laudatur a Possevino Appar. pag. 381, & dicitur sub nomine *Peregrini* scripsisse ac reliquisse

Sermones ad populum.

Possevino excipiunt Fernandez inter Germanos, & Altamura ad 1290 in Append. Leandrum omnes testem appellantes, apud quem nullibi hic Conradus mihi occurrit, sed solus *Peregrinus Tolosanus* fol. 138. b cui nulla ascribit opera. Itaque penes illos fides, quæ mihi non parum notat.

F. GUILLELMUS DE MOERBEKA.

F. GUILLELMUS DE MOERBEKA sive *Morbeka* sic dictus a loco natali, quod oppidulum est vernacule jam *Meerbeke* Ninive Flandrorum vulgo *Ninove* tribus milliariis circiter distitum in Brabantia & Flandriæ confinibus, si que ex

legibus eo seculo in ordine servatis domus Lovaniensis provinciæque Teutoniarum alumnus fuit, hincque a quibusdam Brabantinus nuncupatus: Corinthensis etiam apud quosdam audit, quod ad sedem illam fuerit aliquando promotus. Ut autem vir erat pietate, religione doctrinaque insignis, sed & zelo animarum ac domus Dei æstuans, linguas quæ ad id maxime conducunt impense coluit, ac præter Latinam, Græcam & Arabicam familiares sibi fecit, cumque in Græciam plures tum fere quotannis ex singulis provinciis a capitulo generali mitterentur sodales graves & voluntarii, ex iis Guillelmum unum fuisse, ea quam sibi comparavit Græce loquendi facilitas persuadet. Quo si se contulerat ante MCCXLVIII ut conjicere est, eo saltem anno in Italiam remearat, nam eum apud Clementem IV Viterbii reperio tum agentem & ejus summi pontificis capellanum ut aiunt, & pœnitentiarum ascitum, quo munere functus est etiam postea sub Gregorio X. Circa id temporis suum ei de perspectiva librum nuncupavit Witelo Polonus, cuius epistolæ quod Guillelmi nostri dotes & studia genue narret, particulas aliquot non piget hic referre. Sic ergo ille: « Veritatis amatori Fratri Wilhelmelo de Morbeka, Witelo filius Turingorum & Polonorum æternæ lucis irrefracto mentis radio felicem intuitum, & intellectum perspicuum subscriptorum. Universalium entium studiosus amor te vinctum detinens, me tibi ut idem appetentem sic conjunxit, ut voluntas tua mihi sit imperium, voluntas quoque tua me arceat ab affectibus tibi displicentium passionum. Quia ergo tibi ut totius entis sedulo scrutatori, dum ens intelligibile a primis suis prodiens principiis entibus individuis sensibilibus per modum causæ astu mentis jungeres, & singulorum causas singulas indagares, occurrit divinarum virtutum influentiam inferioribus rebus corporalibus per virtutes corporales superiores modo mirabili fieri &c. Cum itaque tui solertis diligentia ingenii secundum hujusmodi cœlestium influentiarum divinarum virtutem respectu rerum capacium mutari prospiceret, & non solum secundum virtutes agentes, sed secundum diversitatem modi actionis vel actus diversificari videret, placuit tibi in illius rei occultæ indagine versari, ejusque diligenti inquisitioni studiosam animam applicare. Libros itaque veterum tibi super hoc negotio perquirenti occurrit tædium verborum Arabicæ, implicationis Græcæ, paucitas quoque exarationis Latinæ: præsertim quia commissum tibi officium pœnitentiariæ Romanæ Ecclesiæ, cujus curæ partem geris, credens plus intellectu practico quam speculativo pœnitentibus succurrere, quam ipsorum hominum ignorantias relevare: meque putans vacare otio, sub amoris nexu quo tibi conjungor, voluisti constringere, ut hoc laboris tibi placiti onus subirem, hisque materiis mihi nondum cognitis applicarem. At ego qui cunctis justionibus tuis obtemperare desidero, velle tuum suscipiens pro mandato, majoris negotii quod de ordine entium olim conscribendum susceperam, capitulum in tempus semovi, præsentisque operis dispendium pro meæ possibilitatis viribus, quibus hoc impar fateor adii conscribendum &c. Sic legebam cod. Victor. 813 fol. mag. memb. & ejus ætatis: & similes etiam extant passim in bibliothecis ms Galliarum, Italiæ, Belgii, Angliæ &c. & typis etiam prodiit opus Notimbergæ, Joan. Petreii, 1535. Ex his autem discimus Guillelmum multum in philosophicis rebusque naturalibus ac metaphysicis meditando defudasse, ea de causa Græcos, Arabes, Latinos evoluisse, quorum proinde linguam nosset, cum eruditus suæ ætatis qualis erat

Witelo maximam studiorum contraxisse necessitudinem, ab illisque plurimi habitum: tum verò iis studiis sepositis, pœnitentiariæ Romanæ muniis adimplendis totum incubuisse.

Anno MCCXXXIV Gregorio X Lugdunum concilii celebrandi gratia progressio, Guillelmus summo pontifici individuus astitit, ac suum sedulo præstitit ministerium, nec parum in ea synodo Ecclesiæ servivit, pro ea qua pollebat linguæ Græcæ peritia. Hæc solum ex actis referre placet: *Eodem anno MCCXXXIV mense junii die xxviii in vigilia apostolorum Petri & Pauli D. papa celebravit missam in majori ecclesia S. Joannis Lugdunensis existentibus ibidem omnibus cardinalibus & prelatibus, qui ad concilium fuerant evocati: lecta est epistola in Latino & Græco, & cantatum est evangelium per D. Othobonum in Latino, & quemdam diaconum Græcorum in habitu in quo Græci solent cantare, in Græco post eum. Quibus dictis F. Bonaventura fecit sermonem suum usque in finem. Postea verò cantatum est symbolum, scilicet Credo in unum Deum in Latino, incipientibus DD. cardinalibus & episcopis, qui sicut cantores seu primicerii tenebant chorum in cantu, & prosequentes canonicis ejusdem ecclesiæ. Post hoc verò immediate prædicatus patriarcha (Gregorius) cum omnibus Græcis archiepiscopis de Calabria & Frater W. de Morbecca de ordine Fratrum Prædicatorum & F. Joannes de Constantinopoli de ordine FF. Minorum pœnitentiarii D. papa, qui linguam Græcam noverant, cantaverunt solemniter & alta voce prædictum symbolum: & quando ventum est ad articulum illum, qui ex Patre Filioque procedit, solemniter & devote ter cantaverunt. Videtis Acta concil. gen. T. XI col. 958. Ad infulas exinde promotus est Guillelmus, vel ab Innocentio V, vel saltem a Joanne XXI, nam ea in dignitate constitutum reperio jam anno MCCXXXVII, quo xi kal. nov. dicitur archiepiscopus Corinthius, tum adhuc Viterbii agens: anno verò sequenti cclxxxviii idus aprili. v, ut habet Bzovius ad hunc annum n. 33 a Nicolao III per manus Jacobi cardinalis S. Mariæ in Cosmedin palium ei concessum. De quo sic Bernardus Guidonis inter prælatos: *F. Guillelmus de Morbecca fuit archiepiscopus Corinthi.* Sponsam suam quamprimum invisere non tardavit, & apud eam commorantem lego annis MCCXXX & LXXXI, ipsique ornanda, & schismaticis ad concordiam reducendis incumbentem, ac per otium libris e Græco Latine vertendis applicitum. Quamdiu postea vixerit, & ubi quove die & anno obierit, nullus refert, licet quoad locum Corinthi fati cessisse conjiciam, nec ad MCCo pervenisse credam. Successorem habuit immediatum sodalem F. Matthæum de Osenio (sic enim nomen ejus legitur apud Bernardum Guidonis,) non de *Costino* vel de *Constino*, ut corrupte habent S. Antoninus, Leander Albertus fol. 104. b, Fontana in Theatro & alii: qui Matthæus ad finem sec. XIII collocandus fuit non ad 1360 cum Lusitano relegandus: ut nec Guillelmus noster in duos a Fontana dividendus, Gallum unum ad 1278, alterum de *Morbeka* corrupte dictum & ad 1340 aut 1310 prorogatum, qui unus & idem est Guillelmus de Morbeka Brabantus hæctenus laudatus. De eo præter citatos agunt Pius, Fernandez, Altamura ad 1303: extranei verò Christianus Massæus in chronicis, Joannes Aventinus in Annal. Boiorum, Simlerus, Possevinus, Valerius Andreas Bibl. Belg. Swertius Athen. Belg. Colvenerius in vita Thomæ Cantimpratani, Labbeus in Dissert. ad Bellarminum ubi de Thoma Cantimprat. Sanderus de scriptoribus Flandriæ p. 34, Lambecius Bibl. Cæsar. T. I p. 147 omnes minus accurate, & plures allucinati, quos ex suprascriptis certissimis corrigas, nam singula eo-*

rum errata hinc referre & emendare longioris esset negotii aut etiam tædiofi. Cavetis præsertim ab eorum pluribus, qui Thomam Cantimpratani cum hoc Guillelmo confundunt, cum omnino diversi sint homines, licet fere æquales, & ejusdem Alberti Magni Coloniae auditores, Thomas senior & citius, Guillelmus junior & serius. Hæc istius feruntur opera.

I. *Libri omnes Aristotelis e Græco Latine versi* instante Sancto, sed tum F. Thoma de Aquino. Id ex codd. ms ejus ætatis probandum esset, quod difficile, quis enim bibliothecas omnes scrutari potest etiam si otium esset: aliquos tamen prodo, quos hujus novæ translationis facile credas, cum ea usus sit S. Thomas.

Parisi. in Navarr. codex est ms memb. melioris notæ in 4, scilicet *Libri Ethicorum decem*. Foliolum primum avulsam. Ad calcem sic legitur: *Explicit liber Ethicorum nova translationis Aristotelis Stagyræ. Actum anno Dñi mill. cc octuagesimo primo in festo S. Mauri*. Sic nempe veteri stylo, novo mccccxxxi. Quod tamen de anno quo volumen hoc scriptum est intelligas, nam cum ea translatione usus sit S. Thomas, jam ante mccccxii erat edita.

Extat similis codex, sed fol. mag. memb. apud Augustinianus ad Pontem novum, & dicitur de nova translatione.

II. In Sorbon. codex est fol. par. memb. n. 767. Titulus litteris minio cyaneoque alternatim distinctis hic est: *Istud est commentum Simplicii super predicamenta*. Pr. *Hic incipit commentum Simplicii super librum Predicamentorum*. Multi multas adhibuerunt sollicitudines in librum Predicamentorum Aristotelis, non solum quia proœmium est totius logicæ &c. Est etiam ejusdem commentum super postpredicamenta.

Ad calcem: *Explicit commentum editum super librum Predicamentorum a magistro Simplicio, qui fuit discipulus Aristotelis*. In exemplari Græco in precedenti capitulo de motu, stabant quadam perinentia ad ultimum capitulum de Habere, qua non erant signata ubi debebant intrare & non erant continua, & plena erant spatiis non scriptis & corrupta erant, & propterea non transtuli, erant autem quasi ad quantitatem columnæ hujus. Sciat etiam qui hoc opus inspexerit, exemplar Græcum valde fuisse corruptum, & in multis locis nullum subjectum potui ex littera trahere: feci tamen quod potui, melius erat sic corruptum habere quam nihil. Translatum anno Dñi mccccxvi mense martii per Fratrem Nomen deest aut omisum aut erasum, sed saltem hinc constat interpretem fuisse regularem, cur autem esse nostrum Morbekanum concijiam patebit ex sequentibus. Eodem codice sequitur *Ammonius in Peribermenis*. Pr. *Multum quidem inter sapientes*. Non indicatur interpres, forsitan idem fuerit. Codex est ex legato Jacobi de Padua in arrium, medicinæ & theologiæ facultatibus professoris.

Codex est alius in eadem Sorbon. fol. mag. memb. n. 1 p. 802. Titulus: *In hoc volumine continetur nota logica Aristotelis vetus & nova præter libros Dicitur cum prologo Simplicii supra predicamenta*. Hic Simplicii translatio eadem est quæ in superiori codice.

III. *Simplicii commentum in libros Aristotelis de celo & mundo ex translatione F. Guillelmi de Moerbecka*. Extabat in Bodeloensi monasterio juxta Gandavum Bunderio teste. Hanc translationem Simlerus typis prodidit a Venetiis 1540, sed agnomen ille corrupte scribit (Morbeta) pro Morbecka. Lambecius lib. 3 Bibl. Cæsar. p. 326 ex Jo. Jac. Frisso in Bibl. Univ. pluries editam postea asserit 1544, 1555 & 1563 fol.

IV. *Procli Diadochi Tyrii Platonici philosophi elementatio theologica*. Pr. *Omnis multitudo participat aequaliter uno &c*. Finis: *Explicit capitulum cxxi. Completa fuit translatio hujus operis Viterbi a Fratre G. de Morbecka ordinis Fratrum Predicatorum xv kal. junii Anno Dñi mill. cc sexagesimo octavo*. Unitas est indivisionis ratio, principum multitudinis, & ejus in ipsam reductionis. Sic habet codex Sorbonicus n. 800, in quo hic tractatus ordine quartus, codex verò ex legato dicti Jacobi de Padua. Eadem versio sub Moerbecani nomine extat in Victor. cod.

Recensetur etiam in catal. codd. ms Angliæ T. 1 P. 111 in domo S. Petri cod. 1678, & legitur in fine: *Completa fuit translatio hujus operis a F. Guillelmo de Morbecka ord. FF. Predic. xv junii anno mccccxviii*: ubi mendum xv junii pro xv kal. junii ut in Sorbon. Similis codex erat aliàs apud nostros Gandavenses visus & recensitus a Bunderio. Extat & in Cæsar. cod. memb. fol. 164 inter theol. Latin. & Lambecius lib. 1 p. 147 editurum se promittebat unâ cum codicum Græcorum variis lectionibus in supplemento quod parabat philosophiæ Platonice.

Cæterum cum S. Thomas in suo super hunc tractatum commentario illum testetur ex Arabico versum, nec textum Græcum sua ætate adhuc visum, hinc Arabice peritum Morbekanum supra arguebam, nam hujus versione usus est sanctus Doctor.

V. *Tractatus Galeni de alimentis*. Pr. *Incipit liber Galieni de alimentis continens libros tres*. Cap. proœmiale: *Viro provido & discreto magistro Rossello de Aretio medico præcipuo, Fr. W. de Morbecka ord. Predic. bene valere & semper optime agere*. In his qua per me ex Græco transferuntur operibus, hæc intendere consuevi, ut Latinitati luminis aliquid adjiciat labor meus, quem finem si in hoc opere attigi, illi gratias habeo agere, qui dedit & consummare. Si autem superfluum judicetur labor esse, excuset me vestra instantia, qui cum quanto affectu id exegeris tu ipse nosti. Ad calcem: *Explicit liber Galeni de virtutibus alimentorum translatus e Græco in Latinum a D. F. Guillelmo de Morbecka ord. Predic. archiepiscopo Corinthiensi, absolutus Viterbi mccccxvii mense octobris xi kal. novemb*. Extat in Colbert. cod. 55 fol. mag. memb. a fol. 92 ad 116.

VI. *Liber Hippocratis de prognosticationibus agritudinum secundum motum Luna traductus a Dño Fr. Guglielmo de Morbacha Corinthino (suppl. archiepiscopo) ordinis Predic. Pr. Sapientissimus & omnium medicorum peritissimus Hippocrates ait &c*. Extat in Colbert. cod. 1705 fol. med. charta. a p. 78 ad 84.

VII. *Procli Diadochi de decem dubitationibus circa providentiam*. Plato quidem magnus in decimo legum, adamantinis ut dicere est sermonibus nos coegit confiteri de providentia tanquam existente &c. Finis: *Propter bonum nostrum enim providentia & Deorum est, & eorum qua post Deos omnium, ut & res manifestant, & qua hic explicuit Plato, ut diximus inchoantes hunc sermonem*. Explicit. Expleta fuit translatio hujus libri Corinthi a Fratre Guillelmo de Morbecka archiepiscopo Corinthiensi A. D. mccccxxx, die IIII februarii, quod intelligas veteri stylo, novo lxxxx, sicque in seqq.

Ejusdem Procli de providentia & fato & eo quod in nobis ad Theodorum mechanicum. Conceptus quidem tua anima o amice Theodore, maturos esse puto, & congruos viro amanti entia speculati &c. Ad finem: *Expleta fuit translatio hujus Corinthi xiv die mensis februar. A. D. mccccxxx*.

Ejusdem Procli de malorum subsistentia Pr. naturam qua sit, & usum habet

generationem quasi verum quidam &c. Finis: *Expleta fuit translatio hujus Corinthi a Fratre Guillelmo de Merbecka archiepiscopo Corinthiensi . . . die febr. A. D. mccccxxx*.

Extant tria hæc opuscula apud Augustin. ad pontem novum cod. fol. med. memb. cum libris Augustini de Trinitate ad calcem ligata.

VIII. *Tractatus de arte & scientia Geomantia*. Extabat aliàs in Sorbon. Sic enim legebam in antiquo catalogo ms memb. Ind. 3 Bancha B. Vol. A. *Geomantia Fratris G. de Morbecka (pro Morbecka) penitentiarii pape*. Prologus: *Hoc opus scientia. Esse etiam in Cæsar. docet Lambecius lib. 3 Addit. 7 ad lib. 1 pag 147 hoc titulo: Hic incipit liber, qui est editus a F. Guillelmo de Morbeta (C in T pro Morbecka) penitentiario D. pape: & incipit prologus in artem Geomantia, qua incontinenti sequitur*.

Gallice versus aut ab auctore aut ejus jussu extat in Colbert. cod. 6446 in 8 chartac. foll. 123. Post quadam præludia ad artem necessaria, sic incipit fol. 9. a. *Cy commence pleine & parfaite traduite par F. Guille de Morbecka, laquelle il a commandée par secret a Maître son neveu. Prologue de l'auchteur. Je veis (id est je vai) commencer cette oeuvre de la science de Geomantie &c*.

F. GILIBERTUS DE OVIS.

F. GILIBERTUS DE OVIS vulgari Belgico *Van Ejen* Flander patria & professione Gandavensis provinciæ Franciæ, studiis Parisiis in gymnasio Sanjacobeo peractis sic emicuit inter sodales, ut magisterii lauream in sacra facultate ibidem obtinuerit. Inter magistros recensetur decimus nonus in catalogo Salanhaci, & ante mccccxix licentiatum fuisse & rude donatum constat, cum eo anno in comitiis ordinis Lutetiæ celebratis, inter septem theologiæ magistros ex ordine Parisienses, quorum S. Thomas de Aquino fuit primus, F. Gilibertus septimus numeretur, qui de quaestionibus pluribus circa silentium & accusationes censuram suam quilibet tulere, ut legitur in cod. Victor. 635, in quo illæ quaestiones referuntur, quæ & videri possunt typis editæ inter opuscula S. Thomæ in editione a nostro Petro Pelican curata. Paulo post in patriam reversus ibidem tandem obiit anno mccccxxxiii ex tabulis domus nostræ Gandavensis a Guillelmo Seguer Laur. Belg. T. 11 p. 151 & Ghilberto de la Haye Bibl. Belgo Domin. citatis, quos tamen supra narrata lauerunt. De eo inter scriptores nostros silent Lusitanus, Pius, Fernandez & Altamura, imo & Valerius Andreas in Bibl. Belg. at meminere Swertius in Athen. Belg. & Sanderus de Gandavensibus eruditione claris T. 1 virum uti eximia vitæ sanctimonia, sic & excellenti doctrina conspicuum præstantes. His verò omnibus antiquior Laurentius Pignon circa mcccc scribens laudat in suo scriptorum ordinis catalogo n. 28, ubi sic habet: *F. Guilbertus de Ovis de Conventu Gandavensi in Flandria scriptis*

Super evangelia & super epistolas Pauli quamplures postillas, que habentur in libraria communi conventus predicti.

Swertius & Sanderus numerant solum commentaria in Mattheum & Lucam, & in Apocalypsin. Pignon tamen Burgundus & duci Burgundiæ a confessionibus Gandavum non semel aut bis iverat. Ut sit hæc opera cum pluribus aliis ms furore Calvinianorum domum nostram Gandavensem sec. xvi vastantium flammis absunta periere.

F. BROCARDUS:

F. BROCARDUS aliis *Borchardus* vel *Burchardus* aut etiam *Burgardus*, sic enim varie a variis nomen ejus scribitur, quæ diversitas in diversam nationum pronunciandi rationem refundenda, seculo XIII claruit, vir itineribus ad Orientales regiones in Palæstinam præsertim illustris, Hanc ultimam quam decennium lustraverat describere aggressus est, cujus operis tum codices ms plures, tum editiones variæ prius afferendæ sunt, ex quibus quid de auctore pensandum certius eruatur.

CODICES MS.

Primus & cujus singularem agente Clar. D. Grabbe notitiam accepi, extat Oxoniæ in Anglia in gymnasio Mar. Magdalenæ n. 43. Titulus:

Ad honorem Salvatoris mundi incipit liber de Terra Sancta editus a Fratre Brocardo Theotnico ordinis Fratrum Predicatorum. Prologus: *Cum in veteribus historiis legamus, sicut dicit beatus Hieronymus, quosdam lustrasse provincias, maria transisse, ut ea que ex libris noverant coram posita viderent &c*. Idem post exordium prologi de se sic loquitur: *Ego Frater Brochardus ordinis Predicatorum videns quamplures fideles &c*. Finis prologi: *In singulis divisionibus posui civitates & loca in scripturis magis nota, ut singulorum locorum situs & dispositio posset de facili reperiri, ad quam partem mundi esset collocata*.

Incipit divisio Terra Sancta per loca & provincias.

» Sciendum tamen est in principio quod terra ista quam sanctam dicimus, quæ cecidit in sortem XII tribubus Israel, dicebatur regnum Juda, quæ erat duarum tribuum Judæ & Benjamin &c.

Finis opellæ in hoc codice: » Multum devoti sunt in ecclesia (Armeni,) clerici & laici. Nihil ibi faciunt nisi quod aut orant aut legunt & cætera quæ decore facere possunt. Nunquam videntur bis in Ecclesia dissolvi aliquem vel ridere nec clericum nec laicum, sive Græcus sit, sive alterius cujuscumque nationis. Officium missæ devotissimum est apud eos. Calix ad sinistram altaris est in muro ad hoc facto: quem ad offertorium diaconus cum panno serico pretioso valde reverenter levat super caput suum, præcedente eum subdiacono cum thuribulo & duobus acolythis cum cereis & incendentibus retrorsum, gyrant ascitate retro ad dextram altaris: & tunc suscipit eum episcopus reverenter, & offert eum sicut nostri faciunt sacerdotes infra canonem. Nota. Retro sacerdotem stant duo cum cereis accensis, & juxta eos duo cum thuribus induti albis. Duo verò diaconi stant in lateribus a dextris & a sinistris complois manibus devote adorantes, versis vultibus ad corpus Domini, quasi duo Cherubim respicientes versis vultibus in propitiatorium, & cantant melodiam quamdam valde devotam & dulcissimam, sibi altrinsecus respondentes. Istud absque dubio videre & audire devotissimum est. Et hæc de his dicta sufficiant.

Explicit libellus editus a Fratre Brocardo ordinis Predicatorum de discretionem & terminationem Terra Sancta, quam ipse totam perambulavit & vidit & diu stetit, quem scripsit in Heremo . . . Symon Heremita reclusus ob amorem illius, qui in Terra Sancta mortuus est pro nobis.

Alter codex in fol. chartaceus in sacris Bibliothecarum arcanis indicatus pag. 46 extat in Bibl. Basileæ. cujus hanc ab erudito viro D. Isselin ibidem commorante notitiam accepi. Titulus:

Liber de dispositione Terra Sancta, civitatis Jerusalem, & aliorum locorum editus per quemdam

SEC. XIII. qui oculis suis vidit. Pr. Cùm in veteribus historiis, &c. eadem ut in cod. Oxon. mox cit. Ad finem post supra relata de sacris Armenorum subjicitur: » Et post dies aliquos inde navigans per littus Palæstinæ sive Philistinæ pertransivi, Caypham, montem Carmeli, totam Cæsaream Palæstinæ, Antipatridam, Joppen, Jamniam, Accaron, Azotum, Alcalonem, Gazam, desertum totum arenosum, usque ad ostia Nili fluminis: inde veni Damiatam, quæ antiquitus Memphis dicitur. Hæc est terra Jesse, in qua olim filii Israel morabantur Pharaoni in luto & latere fervientes, in hac etiam postea lapidatus est Jeremias. Nec quid amplius. Licet autem in isto codice desit nomen auctoris, cùm cætera sit opus idem totidem verbis ut in cod. Anglico & Brocardo nostro merito afferendum est.

Tertius codex laudatur Florentiæ in Medicea Plut. LXXVI n. 30 fol. memb. ac sec. XIV. Titulus: *Libellus editus a F. Brocardo theologo ordinis Prædicatorum de discretione & terminatione Terra Sanctæ, quam ipse totam perambulavit & vidit & diu ibi ferit. Pr. Cùm in veteribus historiis &c. Finis: Et hæc de his. Idem ac Anglicus.*

Fortè & alibi plures alii habentur neglecti: sed præcipuus ille est in quem feliciter incidit noster Chrysofomus Javellus Casalensis: in eo enim non tantum omnia totidem verbis quæ in tribus jam laudatis exemplis, sed & tria amplius capita, in quibus compendiosa descriptio Ægypti: hoc autem exemplum idem Chrysofomus prius a se stylo aliquantisper innovatum & mollium & scripturæ sacræ locis passim auctum, nostro Joanni Host de Romberch Kyrspensi Westphalo sive Ithævoni dedit ut prælo edendum curaret, quod & hic diligenter fecit, de qua editione jam nobis agendum.

EDITIONES VARIÆ.

Prima itaque & magis genuina ea est quam curavit dictus Kyrspensis hoc titulo: *Veridica Terra-sancta regionumque finitimarum, ac in eis mirabilium descriptio, nusquam antehac impressa, Venetiis, Joan. Tacuini de Tridino 1519 april. 4 in 8. par. signat. A. ad M. Ad finem: Liber descriptionis Terra-sanctæ eidemque adjacentium regionum editus ab eruditissimo & devotissimo patre ordinis Prædicatorum professore Borchardo Alimano explicit.* Quid uterque Javellus & Kyrspensis in hac editione præstitit, initio docet. Kyrspensis F. Eberhardo de Clivis in Theutonia nostrorum prior provinciali nuncupat, & sub finem sic ei loquitur: *Opusculum in duas sectum partes per capitulum §§ distinxit, adjectis in margine literis longiores minutatim partiendo, quatenus tabulam absque annotatione factam materiis applicarem. Preposui toti libello summarium quo facilius pertractata colligerentur.* Primus est opellæ index. Javellus verò monito ad lectores sic præfatur ad finem: *Ut vobis innotescat hujus descriptionis fides & utilitas præcipue in indagandis divinarum historiarum libris, loca & capita & dicta formaliter inserui: disposui insuper universale inventarium Alphabetico ordine, in quo absque omni errore eadem allegata conspici possunt. Stylum hujus reverendi patris simplicis congruitate currentem, servato quidem omnimode suo sensu paululum elevare constitui, ne ex simplicitate sua lectio apud hujus seculi sapientes vilis habeatur.* Ut qua ratione immutavit, videat lector, principium solum affero. Sic ergo incipit: *Olim legimus in veteribus historiis, ut divus scribit Hieronymus ad Paulinum, quosdam lustrasse provincias, maria transfretasse, ut que ex libris noverant, cetera postea viderent.* Quæ conferas cum principio codd. ms supra allato. Hac eadem ratione iterum prodiit curante Reinerio Reineccio,

sed rescissis tum epistola Joannis Kyrspensis tum indice alphabetico Javelli, Magdeburgi, Pauli Donati, 1587 in 4 signat. A ad P. unâ cum itinerrario Hierosolymitano Bartholomæi de Salignaco. Quæ ambæ editiones apud nostros Parisienses ad S. Honorati extant suntque pluris faciendæ.

Alterius generis editio prodiit hoc titulo: *Locorum Terra-sanctæ exactissima descriptio auctore F. Brocardo monacho, Antverpiæ Joannis Steelfii, 1536 in 8.* Rursus cum tractatu Gasparis Peuceri de dimensione terræ, Wittembergæ 1554 in 8. Eandem repræsentavit Simon Grinæus in ea collectione cui titulus *Novus orbis*, Basileæ, Jo. Hervagii 1555, fol. a p. 314 ad 337. In hac editione stylus auctoris omnino innovatus, & in puriorem orationem conversus, reserctis præterea plerisque sacræ scripturæ locis & versiculis in superiori integris citatis, ut & factis quibusdam & miraculis ab auctore relatis, sed quæ ad descriptionem Terræ-sanctæ non spectant, servata cæterum a capite ad calcem fidelissime narratione. Quisquis sit hujus interpolationis auctor, quem ignotum dicunt, virum se præstat sane peritum, sed geographiæ solùm attentum. Hac eadem ratione edi nuperrime curavit Joannes Clericus in collectione cui titulus: *Onomasticon urbium & locorum sacra scriptura, Amstædam Francisci Halma, 1707, fol. mag. a p. 169 ad 192 eodem titulo, auctore F. Brocardo monacho.*

At verò initio seculi XVII F. Philippus Bosquierus Flander Minorita vir aliàs peritus illam ipsam prælo commisit sub hoc titulo: *Palæstina seu Descriptio Terra-sanctæ auctore F. Bonaventura Brocardo monacho Teutonico ordinis Prædicatorum, Colonia Agrippinæ, Joan. Chritthii 1624 in 8 pp. 67.* Ubi mirandum subit, quod Bosquiero visum fuerit Brocardo nostro Bonaventuræ prænomen addere, quod nullus codex ms, nullusque antea Editor ei asserit: nam & Simlerus quem sub Gesneri nomine laudat, ubi de hoc Brocardo sic appellat simpliciter nullo prænomine addito. Hanc autem existimo allucinationis causam.

Nempe ubi de Bonaventuris agit Simlerus, unum laudat Bonaventuram Brocardum nuncupatum, cujus Palæstinam dicit editam Parisiis apud Poncetum le Preux omisso editionis anno, quod indicat ab eo non visam, & addit, *hunc puto esse Brocardum monachum.* Sed Simlerum emendare non sequi debuisset Bosquierus. Ita enim se res habet. Fuit quidam adulto jam seculo XVI vivens F. Bonaventura Brochart Franciscanus conventus Bernensis in Neustria allumnus, quem in itinere Hierosolymitano anno MDXXXIII socium habuit Griffinus Arfagart vir nobilis & eques Normannus. Ambo exinde reversi suum iter unâ scripserunt, etsi Griffinus huic operi potissimum desudasse videatur. Utriusque meminit *La croix du Maine* in sua Bibl. Gallica lit. G. *Gressin Arfagart Sieur de Courteilles en Normandie &c. a écrit le voyage qu'il a fait en Jerusalem & au mont de Sinay l'an de grace 1533 avec Frere Bonaventure Brochart de l'ordre des Freres Mineurs de la province de France du convent de Bernay. Ledit voyage n'est encore imprimé. Il se void écrit a la main en plusieurs maisons du pays du Maine &c.* Ad literam vero B sic habet: *Bonaventure Brochart de l'ordre &c. ut supra a écrit le voyage de Jerusalem & du mont Sinay, lequel voyage il fit & accomplit l'an de salut 1533 avec le Seigneur Gressin Arfagart, &c. ut supra. Je ne say s'il est imprimé, je l'ai vu écrit a la main.* Cùm autem eodem tempore scriberent & Simlerus & *La croix du Maine* circa 1580, potuit & hic nescire editum si revera fuit,

fuit, & ille editum putare quod revera non erat. Hujus itineris Gallice scripti exemplum ms est Parisi in Regia n. 10265 fol. chart. & non parvæ molis. Itaque si quod iter Palæstinæ typis cumsum Parisiis sub nomine F. Bonaventuræ Brochart, illud est ei cum Arfagart commune & Gallicum & sec. XVI: nostri autem Brocharti Teutonici præposito Bonaventuræ nomine ante Bosquieranam nulli unquam alteram visam editionem, nullum codicem ms præsciscine affirmo. Tamen quod Simlerus tantum suspicando dixit, avide hauserunt & asserere non dubitarunt re non diligentius discussa Possévinus, Vossius, Olearius in Abaco, Caveus, Dupinius, quibus nempe incognitus fuit Franciscanus Bonaventura Brochart, qui si allucinationis Simleri causam novissent, eam proculdubio cavissent. Cæterum utrum restitutoris gloriam mereatur Bosquierus vir aliàs de re literaria optime meritis, & an opusculum e tenebris eruerit aliter peritum, judicent bibliothecarii quibus etiamnum tam præsto est in *Novo orbe*: illi interea ob iteratam editionem gratiam habemus plurimam, modo Bonaventuræ prænomen expungatur.

Tertii generis editio prodiit apud Henricum Canisium T. VI Lætionum antiquarum, Ingolstadtii, 1604, in 4, a p. 297 ad 322. Pr. *Incipit descriptio Terra-sanctæ. Dilectissimo in Christo Jesu patri F. Burchardo lectori ordinis Prædicatorum in Maydemburch F. Burchardus de Monte Sion cum omni devotione orationes in D. J. C. Ex collatione autem hujus editionis cum præcedentibus patet esse auctoris, qui in vero Brocardo stylum exercere voluit. Integrum interpolavit, plura reseruit, ordine alio refert, ad primæ partis caput septimum § 45 tantum progreditur, ubi describuntur portæ Hierusalem. Quicquid autem habet in ultimo capite de terra Hierosolymitana a p. 320 ad 322 de nationibus in Hierusalem habitantibus, ordine ecclesiastico Terræ-sanctæ, de ecclesiasticis & monachis illic sacra ministrantibus, vel ex suo petu vel ex auctore altero depromit, nam horum nihil est in præcedentibus. Canisius nos docet se primum in lucem dare ex bibliotheca Canonicorum regularium S. Magni ad pedem pontis Ratisponensis. Simile exemplum esse puto, quod inter codd. mss Bibl. Lipsiensis apud Fellerum recensetur p. 314 n. 49 hoc titulo: *Descriptio locorum Terra-sanctæ F. Burchardi de Monte Sion.**

Ut ut sit de tertii hujus generis exemplarium editione, ex duabus prioribus quid de auctore sentiendum jam depromo. Primo sodalem ordinis Prædicatorum fuisse abunde probant codices Anglicus, Florentinus, & ille quo usi sunt Javellus & Kyrspensis. Teutonem fuisse omnes conveniunt, e qua autem Germaniæ provincia aut civitate ortum non ita certum. Argentinensem plerique volunt, sic Possévinus, Vossius, Altamura ad 1238 & alii: Ithævonem seu Westphalum & Saxonem innuit Reinerius Reineccius, eo quod exinde fuerit Kyrspensis primus editor, dicens in epist. nunc. sibi a Javello ideo donatum *ceu ex patria proximo haredi*: quod tamen non urget, cùm in Italia & Venetiis tum ille moratus & scribens de quolibet Teutone sic loqui poterit, imo & in eadem epistola non alia ratione sibi propinquum suggerit, quam quod Germanus fuerit. *Hosce tibi*, inquit, *qualescunque sint moderator optime nuncupo labores, quatenus pater communis Alimanorum, filii Alimahi per confratrem Alimanum Alimanas excipias fruges.* Maximam vitæ partem peragrandis variis provinciis regionum Orientalium insumsit, ut ipsemet testatur cap. 2 § 13. Terræ-sanctæ lustrandæ annos decem solidos se dedisse asserit in prologo, in fine & alibi, sed & tempus explicat quo

illuc versabatur, ubi meminit concilii Lugdunensis II sub Gregorio X ut proxime celebrati par. 2 cap. 2 § 5: & clarius par. 1 cap. 7 § 10, dicens se prima novemb. die omnium sanctorum anno MCLXXXIII vice altera in monte Gelboe noctem sub divo egisse cum aliis multis ac dormiisse, roreque largiter madidos ac supra modum perfusos surrexisse, idemque alio tempore antea die S. Martini ei accidisse, eo monte ascenso ad cutem usque madefieri. Etatem ipse suam indicat cùm hinc reversus est sic scribens ad finem opusculi: *Peractis per decennium his longis & certe laboriosis peregrinationibus, nam non nisi navi vel pedibus tot regiones peragravi, quarens & saepe mendicans extrema victui necessaria, incepi corpore gravescere tum propinquante senectute, sum arduis laboribus perpessus. Quas ob causas statui gradum sistere nec ultra proficisci, erat enim mens etiam ultimos adire Indos. Revertendum igitur mihi persuasi in patriam patriam, ubi in residuo vita mea ac senectute quiescens, qua oculis vidi fidelibus enunciarum, ac posteris describens æternam rei memoriam relinquere possem. Quod conceperam, Deo clementissimo favente consecutus sum.* Quæ probant cùm reversus est quocumque post MCLXXXIII anno, nondum senem, sed senectutem ingruentem timuisse, id est annorum circiter LX tum fuisse: præterea ante MCLXXXIX jam in patriam remeasse reducem, imo & descriptionem hanc jam ab eo scriptam, cùm in ea civitates & castra plura memoret a Christianis Latinis & militibus Templariis dictis etiamnum possessa, quæ anno illo Saraceni jam invaserant, qui & illo ipso anno Tripolim expugnarunt, ut & anno MCCCXI Aconem seu Ptolemaida ceperunt trucidatis aut ejectis tum ab universa Terra-sanctæ Latinis. Ex quibus plane evincitur Brocardum hunc viatorem eum non esse, quem Antonius Senensis in chronico p. 36 & Joan. Ant. Flaminius in vita S. Dominici narrant falso a B. Reginaldo Parisiis anno MCCCX cum Roberto Kilwardbio Anglo & Guillelmo Peraldo Lugdunensi ad ordinem allectum, & anno MCCCXII a B. Jordano e capitulo generali Parisiensi in Palæstinam missum provinciæ Terræ-sanctæ erectorem fuisse, quibus annis hic noster fortè nondum natus vel puerulus admodum erat, nisi velis hominem nonaginta circiter annorum, (quos ad annum MCLXXXIII certe habuisset si idem esset) tranquille dicere se propinquantem senectutem formidare. Difficultatem vidit Malvenda nec solvit, & quod mirum, Flaminio tamen & Lusitano assentire videtur ad ann. 1219 p. 282 & ad 1222 p. 411: sed fatendum Malvendam suos annales non recognovisse, nec iis manum ultimam apposuisse. Patet etiam ut mihi videtur nostrum hunc viatorem eundem non esse cum canonista de quo postea, siquidem ille meliorem vitæ partem in regionibus Asiæ lustrandis exegerit. *Terram-sanctam*, inquit in prologo, *per decennium pedibus his calcavi*: & pri. par. cap. 2 § 13 de Tripolis amœnitatibus loquens sic habet, *quibus omnibus similia in reliquis mundi partibus me vidisse non memoro, etsi plures annos in variis provinciis peragrandis consumpserim*: sed & tota sua narratione id docet: unde licet canonum peritum facile concedam, ut de iis scriberet, vix ei tempus commodum fuisse crediderim: revera hujusmodi opus nec Lusitanus nec Fernandez nec Javellus aut Kyrspensis citati ei tribuunt.

Brocardo huic nostro alii alia opera vindicant. Eum Vossius arbitratur qui *Annales de gestis Frederici I imperatoris in Terra-sanctæ* apud Wolfgangum Lazium medicum & historicum Viennensem extantes, quorum meminit Simlerus, scripsit: sed Simlerus alteri Brocardo asserit.

Eundem vult Caveus ad 1283, cujus *Legatio in Egyptum* recensetur in Sac. Biblioth. arcan. p. 18 ut extans in Bibl. Basl. Sed longe alium esse me docuit vir eruditus Basileensis supra laudatus, qui & hanc hujus ms notitiam mihi misit. Initium hoc est: *Anno incarnationis Dominice MCCXXV Dñs Fredericus gloriosissimus Romanorum imperator misit me Burcardum Vicedominum Argentinensem in Egyptum ad Salahadinum regem Babylonia. Quodcumque igitur in commissa legatione vidi vel veraciter percepi, quæ habitabili terra nostra rara vel extranea videbantur per mare vel per terram scripto commendavi.* Addit tamen vir eruditus tantis promissis non respondere sequentia, narrare siquidem quædam levia de insulis Corfica, Sardinia, Sicilia & Melitha, tum de piscibus marinis, quorum unus ut conjicere potuit 340 ulnas habebat: postea de Alexandria Egypti, de regione Babylonica, de deserto, de Damasco cuncta vel fabulosa vel vulgatissima: tum miraculum tabulæ lignæ olim faciem B. Virginis pictam præferentis, ex qua nunc (id est ætate scriptoris) pictura intra lignum imbibita oleum odoriferum incessanter emanet. Finis verò hic est: *Dictum est mihi veraciter, quod in transmarinis partibus in Terra sancta quidam nomine Johannes Buddens, qui interfuit passioni D. N. J. C. adhuc sit vivens, & ultra vivere debeat ad novissimum diem.* Cæterum de gestis suæ legationis nihil præfert, narratio illa verò tota in codice membraneo forma 8 par. non ultra tres paginas habet. Excerptum fortè est majoris operis. Hinc saltem discimus Brocardi vel Burcardi nomen Argentinæ fuisse eo seculo usitatissimum.

F. SIMON DE VALLE.

F. SIMON DE VALLE Gallus in diœcesi Suesionensi anno circiter MCCXXVI natus & in domo nostra Trecenti ad ordinem ascitus, vir gravitate morum, doctrina & facundia conspicuus, inter insignes verbi Dei præcones Parisiis clarebat annis MCCXXXI & LXXXII, ejusque sermones duo laudati sunt supra ad 1281 ex collectione similium in Victor. servata eod. 762, alter dictus Dom. 4 in adventu MCCXXXI, alter Dom. Quasimodo anni sequentis. Hoc ultimo anno cum Pruvini priorem ageret, instituta est a Martino IV de vita & moribus ac miraculis Ludovici IX Francorum regis in ordine ad canonizationem inquisitio, duplexque ejus confectum est instrumentum, primum in quo de vita & moribus testes a die veneris XII junii ad diem jovis XX augusti (erat lit. Dom. D) auditi referuntur: alterum in quo de miraculis testimonia a maio MCCXXXII ad martium MCCXXXIII reddita unâ collecta sunt: præsentibus a summo pontifice delegatis Guillelmo archiepiscopo Rotomagensi, & Guillelmo Autistiodorensi ac Rodolano Spoletano episcopis in abbacia S. Dionysii ad Parisios ea de causa morantibus. Inter testes autem hi ex ordine Prædicatorum numerantur.

F. Egidius de la Rue de la Court presbyter e diœcesi Noviodunensi supprior FF. Prædicatorum Compendiensi 1271 annos natus.

F. Joannes du Bochet e diœcesi Bellovacensi Conventus Compendiensi Prædicatorum sodalis.

F. Joannes le Clerc e Compendiensi civitate ortus & ibidem commorans ætatis LX annorum.

F. Radulphus du Vornay e diœcesi Remensi Compendii etiam assignatus & manens LX item annorum.

E. Simon de Valle Gallice *du Val* presbyter e diœcesi Suesionensi prior FF. Prædicatorum Pru-

vinensium annos LVI circiter natus.

Horum omnium testimonia referuntur in vita S. Regis, quam scripsit Gallice Minorita quidam, qui suum nomen reticens, se Margaritæ reginæ dicti Ludovici conjugii octodecim annis, ut & Blanchæ utriusque filiæ confessorium fuisse dicit, & ad calcem acta duplicis hujus inquisitionis adjecit ceu ex quibus historiam suam confecerat. Fol. 224 b. sic habet nostri Simonis testimonium:

Homme religieux F. Simon du Val de l'ordre des FF. Prêcheurs & prieur du convent de Pruvins par son serment dit & affirmé, que jaçoit ce que eust été plusieurs fois avecques le benoit roi, & en longs parlemens que oncques en sa vie ne ly oy dire parole de lecherie ne oïseuse ne de detraction en male part, & que oncques ne vit homme de si grant reverence en parole & en regart: & jaçoit ce que ledit Frere eust parlé plusieurs fois a autres rois, & a autres princes seculiers & a prelates, & a grands personnes: & jaçoit ce que encore que il fust moult familiere, & moult privé a ce saint roy, non pour quant il ne venoit oncques en sa presence sans grant reverence, & sans une maniere de poour, ainsi comme se il alast a un saint. Et encore ledit F. Simon recordant par son serment moult de faits vertueux du saint roi, si comme ils sont écrits en certe presente œuvre en liex convenables, dit que pour ces choses & pour moult d'autres que il vit en li, & qui ne sont pas escriptes, que li benois roi fu un des plus sains hommes que il oncques vist, &c. plura ad fol. 226 integrum. Quæ sic ejus ætatis stylo scripta placuit hîc referre, Latine verò sic reddi possunt.

« Vir religiosus F. Simon de Valle ordinis Prædicatorum & conventus Pruviniensis prior juratus dixit, licet pluries & colloquiis longioribus egerit cum benedicto rege, nunquam tamen in tota vita sua ab ejus ore audivisse verbum aut minus decens aut otiosum aut maledicum ac ex iniquo animo: neque se aliàs hominem vidisse aspectu & lingua magis verecundum ac circumspectum. Addidit idem se cum aliis regibus, principibus, episcopis, & magnatibus sermonem habuisse, & tamen etsi huic sancto regi admundum familiaris esset, quoties eum adibat, non nisi cum magna reverentia, & intimo quodam timore ceu ad sanctum accessisse. Idem juratus gesta sancti regis plura virtutem ejus eximiam tantia retulit, quæ in hoc opere locis suis scripta sunt, & propter hæc & plura alia quæ in eo vidit nec scripta sunt, agnoscere tenetur benedictum hunc regem inter omnes quos unquam novit homines sanctissimum esse ».

Fol. 76 b. Dicitur sanctus rex domum nostram Compendiensem a fundamentis erexisse, (ea inter MCCIV & MCCXXII constructa est) quæ LX libris Parisiensibus supra XIII millia librarum ejusdem monetæ ei constitit, quæ summa ea ætate tanta erat, quanta nunc 140000 & amplius librarum: idque non computatis templi quod suis sumptibus dedicandum curavit, officinarumque omnium ornamentis, suppellectili, ac toto opere intefino, quæ magno ei constiterunt, sed animo regio nihil nimium erat.

Fol. 89. Narratur qui sanctus rex pluries scholas nostras Compendienses ingressus coram lectore, super pulvino ad nudam terram posito sedens lectionem audiebat, religiososque in subselliis circum sedentes, & præ-reverentia mox assurgentes, ac ad terram sedere volentes prohibebat, jubens ut de more in suis sedibus se continerent. Additur & pluries ibidem cœnationem tempore mensæ intrasse, & ascensis pulpiti in quo religiosus sacra-

biblia ut moris legebat gradibus pone sedisse, ac lectionem diutius & cum voluptate audisse, quæ sodales nostri testes oculati asseruerunt.

Codex est melioris notæ in pellibus vitulinis exaratus, figuris elegantibus ad quodque caput illustratus, gesta sancti regis repræsentantibus, ætatis auctoris, qui cum vivum etiamnum laudet F. Joannem Samoï Franciscanum episcopum Lexoviensem ex Redonensi, videtur circa MCCCI vel CCCII scripsisse. Erat codex D. de Ganieres viri nobilis & curiosissimi, qui nuper emerat cum mihi ante paucos annos communicavit, sed eo anno MDCCXV mortuo, ex ejus legato cum insigni ejusdem bibliotheca in Regiam transiit. Hujus codicis eo magis placuit notitiam dare, quod auctor Wadingo ignotus omnino fuerit.

Inquisitorem in regno Franciæ generalem adversus hæreticos egit etiam noster Simon de Valle, & in codice sec. XIII fol. memb. olim domus nostræ Rotomagensis, nunc verò ex permutatione pro aliis libris domus Parisiensis ad S. Honorati, sex sunt sententiæ ejus nomine latæ annis MCCXXXII & LXXVIII Cadomi, Aureliæ, Ebroticis & Quintiniani in Veromanduis. In hac ultima FF. Prædicatoribus & Minoribus committit, ut Suggestum de Brabantia & Bernerum de Nivella S. Martini Leodiensis canonicos de crimine hæresis probabiliter & vehementer suspectos, & qui in regno Franciæ dicebantur tale crimen incurrisse, juridice citent ad comparandum personaliter coram suo tribunali apud S. Quintinum in Veromanduis. Sigerus de Brabantia & Berner de Nivella erant S. T. magistri & socii Sorbonici ea ætate scriptis etiam clari, qui in suspicionem erroris venerant, quam tamen purgarint, cum in communione Ecclesiæ obierint, multosque codices Sorbonæ legarint, inter alios Sigerus primam partem Summæ S. Thomæ, primam Secundæ, Quodlibeta, & Quæstiones disputatas de potentia Dei, Bernerus primam Secundæ & secundam Secundæ, codices certe summi pretii.

Tandem magna in aula auctoritatis Simonem de Valle fuisse hinc colligo, quod eum inter curatores sui testamenti Petrus comes Alençonii S. Ludovici IX regis filius & Philippi III regis frater nominari etiam ante Laurentium ultimi confessorium, ut supra visum est ubi de *Laurentio*.

F. HERMANNUS DE LUCEMBURGO.

F. HERMANNUS DE LUCEMBURGO sic distinctionis gratia visus nuncupandus, & a nostro Ghilberto de la Haye Bibl. Belgo Dom. ms sic cognominatur: non quod ex ejus nominis urbe aut ducatu ortum constet, sed quod in domo ordinis Lucemburgensi, aut etiam apud sacrum gynæceum quod Mariævallis vocant altero ab ea arce lapide firmo diutius hæserit. Scripsit hoc titulo carmine Teutonico

Gesta illustris sanctimonialis Sororis Tolandæ Henrici comitis Vianensis & Margaritæ ex claro Curtiniacensium principum sanguine ejus conjugis filia.

Hæc anno circiter MCCXXX nata ætatis xv vestem ordinis in dicto monasterio induerat, sed mater qua infans id fecerat non probans vi secum ex confortio sacratum virginum rapuit, at tandem filia constantiâ devicta post tres annos scilicet VIII idus januar. MCCXLVIII ipsa filiam Deo in eadem domo obtulit: ubi post decem annos electa præfecta seu priorissa xxv & amplius annis solidis rexit summa cum omnium laude & approbatione, diemque obiit suum anno MCCLXXXIII die xv kal. jan. seu XVII decemb. cum sanctitatis non communis fama. Extat Hermannii codex etiamnum in præfatio monasterio membranæ manu ejus ætatis exaratus

tus rhythmis perpetuis Germanicis constans dialecto tum consueta, sed quod dolendum non exigua sui parte mutilus, adeo ut jam non ultra solemnem Yolandæ apud moniales receptionem progrediatur. Quæ supersunt Alexander Wilhelmus S. J. oratione soluta reddidit, non verbum pro verbo, sed sententias inquit & verborum intellectum ea fide reddens, quæ summa desiderari potest. Quæ desunt apud Hermannum Wilhelmus ex probatis veterum monumentis explevit, pluraque addidit non contemnenda ex ephemeridibus mortualibus dicti monasterii, & in fine genealogiam historicam comitum veterum Vianensium, vel ut scribit Viennensium & seriem priorissarum Mariævallis a principio ad annum usque seculi ultimo elapsi MDCLXXIV. Prodiit hæc opella sub hoc titulo *Vita venerabilis Yolandæ priorissæ ad Mariævallem in ducatu Luciliburgensi, cum appendice de Margaritæ Henrici VII imperatoris sorore ejusdem loci priorissæ, & genealogia historica veterum comitum Viennensium in Arduenna, Antverpiæ, Marcelli Parys, 1674 in 8 pp. 248.* Extat apud nostros Parisiensis ad S. Honorati exemplum manu cujusdam e nostris Mariævallis ministris aut confessoribus correctum.

Hermannum hunc eundem esse cum eo de quo egimus supra ad 1276, & quem F. H. de Lucemburgo sola prima nominis littera representat codex alius ejusdem monasterii, in quo Sororum ordinis constitutiones rhythmis Germanicis iidem reddita habentur facile mihi persuadeo. Vide quæ eo loci diximus. Wilremius verò vult alterius hujus opellæ auctorem esse F. Henricum de Lucemburgo illarum monialium olim confessorium. Cujus sit conjectura verisimilior, penes eruditos esto arbitrium.

F. ANONYMUS TOLOSANUS.

F. ANONYMUS TOLOSANUS sic a me dictus, quod opus ab eo relictum apud Tolosanum nostros servetur, & ex quo virum pium, vitæ regularis apprime studiosum, nec ineruditum, proptereaque tironibus informandis præpositum, vivebat hoc anno MCCCLXXXIII, & jam scripserat librum hoc titulo

De consolatione & instructione novitiorum a quodam Fratre ordinis Prædicatorum. Codex est ms in 4 par. memb. 247 foll. constans.

Pr. *Ego mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei. Cum ego pauperculus in scientia & in vita cogar novitiorum consolationi ex necessitate officii deservire &c.* In quatuor particulas divisum est opus, quarum prima est de charitate & adoptione filiationis. Ad calcem sic legitur: *Noverint universi, qui in hoc libello legere dignabuntur, quod anno Dñi MCCCLXXXIII venerabilis pater F. Joannes de Vercellis ordinis nostri magister sextus dulcis memoria mandavit hunc librum examinari.* Jam hujus scriptoris meminimus supra de B. Dominico agentes, Dissert. 2, ubi quid habeat de duplici Prædicatorum cingulo relatam est. Hunc librum prælo dare deberent Tolosani nostri, ex quo plures antiquas ordinis consuetudines discere liceret.

F. JOANNES DE DERLINGTON.

F. JOANNES DE DERLINGTON Anglus ordinem amplexus in patria, postquam aliquot annos apud suos studii operam dedisset, Lutetiam pro rata suæ provinciæ ad gymnasium Sanjacobum missus est, ubi jam agebat ante annum MCCL & quibusdam annis steterit. Exinde in Angliam reversus, non parvam sibi ab eruditione famam com-

paravit. Ab Henrico III suo rege conscientia arbitri & a consiliis ascitus fuit anno MCCCLVI: a summis vero pontificibus Innocentio V, Joanne XXI & Nicolao III colligendis in Terræ-Sanctæ subsidium concessis in synodo generali Lugdunensi II decimis apostolicus fuit per Angliam quæstor constitutus. Illo nondum liber erat munere, cum ad ecclesiam Dublinensem Fulconis Saunfordii anno MCCCLXXI defuncti præfulis morte jam annos prope septem viduam, frustra jam duobus electis, a Nicolao III evectus est & archiepiscopus constitutus anno MCCCLXXIX. Eodem anno in cœnobio Walthamensi a F. Joanne Peckam Franciscano Cantuariensi archiepiscopo, assistentibus Nicolao Wintoniensi, Roberto Bathoniensi & Willelmo Norwicensi episcopis consecratum fuisse omnes conveniunt, at de die variant. Quidam id factum volunt vi idus sept. ex. annalibus cœnobii Waverleiensis ms in Bibl. Cotton. servatis, & chronico Joannis de Oxmeden ibidem: alii cum Thoma Wikeo die Dominicæ proximo post festum S. Bartholomæi xxvii augusti, cum esset lit. Dom. A: quod ultimum verisimilius, cum diebus Dominicis consecrationes episcoporum ex canonibus fiant: at vi idus septembris eo anno erat feria sexta. An autem Ecclesiam suam inviserit, non produunt ejus ætatis annales. Non omitendum hic Derlingtonum ab Eduardo Anglorum rege legatum Romam ad Nicolaum III fuisse, qui a pontifice decimas sacerdotiorum Angliæ obtineret ad expeditionem Hierosolymitanam, quam ille rex meditabatur, quas Nicolaus III concessit litteris datis Viterbii kal. aug. anno I, Christi MCCCLXXVIII. Videtis Odoricum Rainaldum ad eum annum n. Bz. De eo sic habet Trivetus noster in chron. ad MCCCLXXIX: *F. Joannes de Derlingthona confessor quondam Henrici regis Angliæ (anno MCCCLXXII mortui) ex collatione papali efficitur archiepiscopus Dublinensis, qui nondum a collectione decimarum per summum pontificem sibi imposta totaliter exeditus, per annos aliquot in Angliam moras traxit.* Et ad annum MCCCLXXXIV: *F. Joannes Dublinensis archiepiscopus cum versus Ecclesiam suam iter arripisset, correptus infirmitate gravi ultimum diem clausit: cujus corpus in choro FF. Prædicatorum Londoniis est inhumatum. Nec multo post obiit eodem anno in Vindsfort Alphonsus regis filius juvenis optima indolis, & admodum Deo devotus, cujus corpus apud Westmonasterium, cor vero apud Prædicatorum Londoniis regina matre ordinante traditur sepultura.* Thomas Wikeus canonicus Osneiensis meminit etiam in chronico: *Decessit Londini Derlingtonius iv kal. april. MCCCLXXXIV consecrationis anno v morte repentina substractus, & in cœnobio Prædicatorum ibidem sepultus est.* Idem aiunt in Annal. ms prioratus de Dunstable in Bibl. Cotton. servatis referri. Ejus etiam cum laude meminerunt scriptores alii Angli. Matthæus Paris ad an. 1256 pag. 621 a *D. rex eisdem diebus vocavit F. Joannem de Derlingtona ad familiare consilium suum, qui de ordine Prædicatorum existens litteratura pollebat excellenter & consilio. Necesse enim habuit rex servare consilium & consolationem habere spirituales.* Lelandus cap. 291 eadem quæ supra de eo referens eum vocat Joannem Durolendum, ac virum probatissima vita, & maxima in litteris diligentia. Videndi etiam Baleus, Jacobus Varesus tum in scriptoribus tum in episcopis Hybernæ, Pitseus in scrip. Angl. a quibus hæc ei ascribuntur opera:

Disceptationes scholasticae.

Sermones ad clerum & populum.

Concordantia magna Bibliorum sacrorum Anglicane dicitur.

De hoc ultimo opere sic habet Trivetus ad

MCCCLXXVI: *Hoc anno F. Joannes de Derlingtonia ordinis Prædicatorum confessor quondam regis Henrici auctoritate papali in regno Angliæ collector efficitur decimarum, cujus studio & industria edita sunt Concordantia magna, quæ Anglicane vocantur. Vide supra ad 1262 Hugo de Sancto Chavo & Richardus Stavenesby, ubi de his abunde actum est.*

F. JOANNES RUFUS.

F. JOANNES RUFUS vulgo *Redade* Anglus patriæque Cornubiensis, vir pietate, ingenio doctrinaque clarus, & antiquitatis historicae studiosus ad MCCCLXXXIV vivebat, inquit Baleus Cent. IV p. 353, & Pitseus Ætate XIII p. 365. Scripsit:

Chronicon pontificum & imperatorum Romanorum.

Opus, inquit Lelandus cap. 400 *magna plane cura nec diligenter inferiori confectum, & annis ab hinc paucis Ventæ fœnerorum (sic Nordovicum appellat) in Bibliotheca Carmelitarum servatum.*

Cornubiensis patria sua annales. Ibidem olim fuisse aiunt.

Meminerunt Simlerus, Possévinus, Ludovicus Jacob Bibl. pontif. Altamura Append. ad 1290, & Oldoinus Athen. Roman. p. 676.

F. RAIMUNDUS MARTIN.

F. RAIMUNDUS MARTIN natione Catalanus in oppido *Sabirats* sic ab indigenis dicto natus, & ordinem in domo Barcinonensi amplexus, magnam sibi ab eruditione famam in Hispaniis sec. XIII peperit. Cum enim tum in regnis illis innumeri adessent Judæi, & in quibusdam Saraceni dominarentur, horum conversionis procurandæ in cordibus nostrorum exarsit studium: & idcirco linguarum Hebraicæ & Arabicæ studia variis apud nos locis fuerunt instituta, principum etiam auctoritate fulta, liberalitateque dotata. Referente Diago in actis comitiorum provincie Hispaniæ Toleti anno MCCCL habitorum inter ordinationes hæc legitur: *Cupientes satisfacere mandato magistri (is erat F. Joannes de Vildeshuzen magister ordinis IV) & attendentes utilitatem negotii presentis, præcipue vero futuri, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti assignamus ad studium Arabicum, hoc injungentes in remissionem peccatorum auctoritate magistri & nostra, idque imperantes virtute obedientia, F. Arnoldum Guardia, F. Petrum de Cadiveta, F. Raimundum Martin, F. Petrum Ariam, F. Petrum de Puteo, F. Petrum de Sanctofelice, F. Dominicum Estevan, & F. Petrum de Canoles: supra dictum vero F. Arnoldum de Guardia aliorum prelatum designamus. Numerum duodecimum complebimus, cum primum facultatem nobis Deus concesserit.* Inter hos octo assignatos qui viri omnes celebres fuerunt, non parum tertius Raimundus Martin emicuit, linguarum Hebraicæ, Chaldaicæ & Arabicæ peritissimus evadens. De eo sic habet Petrus Marsilius de quo postea ejusdem nationis & ætatis scriptor: *Multum sufficiens in Latino fuit, philosophus in Arabico, magnus Rabinus in Hebræo, & in lingua Chaldaica multum doctus.* Quibus linguis frater, multa que eruditione conspicuus, adversus Judæos & Saracenos indefesse verbo certavit & calamo. Ideo apud regem Aragoniæ Jacobum I conquestorem dictum magno in honore habitus est, & ab eo anno MCCCLXIV die xvii martii iudex unâ cum episcopo Barcinonensi & S. Raimundo de Pennaforti ad discussionem faciendam blasphemiarum in Deum, Christum, Mariam Deiparam & religionem Christianam in libris Thalmudicis contentarum constitutus. Tunetum postea cum F. Francisco Cendra viro eximio se contulit, Mau-

ris utique ad fidem adducendis operam daturus, quod iter non sine fructu fuit. Inde ambo reverentes ad Aquas mortuas appulerunt mense septembris anni MCCCLXIX unde per Montempessulanum pedites Barcinonem redierunt. Franciscus quidem mortuus est anno MCCCLXXXI, Raimundus vero superstes adhuc erat quinquagesimum in ordine annum agens, & optima valetudine usus anno MCCCLXXXVI, quo kal. julii instrumentum in domo Barcinonensi servato subscripsit. De quibus omnibus legendus accuratus noster Diagus Hist. prov. Arag. lib. I cap. 2 & 15 ut & lib. 2 cap. 28. Hæc ejus opera ex Monito codd. ms ultimi a notariis præfixo:

Primo composuit diversas summas Saracenorum. Intellige contra Alcoranum legem Saracenorum, ut interpretatur Lusitanus. Has fortè Arabice scripsit, & ideo neglectæ alicubi jacent.

Postea composuit in solo Latino opus quoddam compendiosum quod appellatur Capistrum. Lusitanus addit *Judeorum.* Hoc & alicubi jacet neglectum, nam se vidisse nullus nomenclator asserit.

Tandem considerans Judæorum astutam malitiam, qui parvipendunt quicquid illis Latine proferatur, edidit opus quod PUGIONEM vocavit, & hoc Latine & Hebraice totum manu propria scripsit. Huic vero operi scribendo incumbere auctor anno MCCCLXXVIII, ut constat ex P. II cap. x n. II ubi sic legitur: *Ad hoc est hic sciendum quod Christianis computantibus nunc ab incarnatione Domini annos mille ducentos septuaginta octo, computant Judæi ab initio mundi quinque millia triginta octo.*

Pugionis hujus plures in variis bibliothecis codices ms servantur. Unus Neapoli in domo S. Domini a Lusitano visus & laudatus. Alter Barcinone apud nostros S. Catharinæ martyris. Alius Majoricis. Alius Tolosæ apud nostros S. Thomæ de Aquino. Alius extabat apud Franciscum Vatablum teste Possévinus. Item alius apud Matthæum Beoraldum.

Sed præ aliis laudandum venit insigne exemplum tribus voluminibus litteris majusculis Hebraicis & Latinis in membrana perbelle exaratis constans olim in bibliotheca gymnasii Fuxensis Tolosæ asservatum. Franciscus Bosquet qui postea ad sedem Lodoensem promotus, tum & ad Montepessulanam translatus, sed circa MDCXX juvenis dicti gymnasii convictor sciendi inquit ipse libidine ardens, volumina illa quæ olim Petri de Luna in schismate Benedicti XIII Avinione fuerant rexit & evolvit, hancque inscriptionem solam primum vidit:

Pugio fidei christiana a Fratre R. editus.

Sed cum hæc ad cognoscendum auctorem parum lucis afferret, casu postea accidit, ut in suprarelatum sed minutissimis litteris scriptum monitum libro primo præfixum incideret, ex quo Raimundum Martin ord. Prædic. verum esse quem quærebat agnovit auctorem, & Jacobo Spieghel a Rozembach Germano viro sacrarum linguarum admodum perito integrum tradidit exscribendum, quod hic manu erudita pollens paucis mensibus absolvit. Postea vero ab eodem Rosenbachio simile sibi codicum Fuxensium *arri, ex pov* exscribi curavit vir non eruditione minus quam curuli majestate clarissimus D. Philippus Jacobus de Mauffac comes consistorianus & camera rationum regiarum Montepessulanae primus præses: quod prius ad originale a se diligentissime recognitum, & cum aliis præsertim Tolosano Prædicatorum, Barcinonensi & Majoricensi laudatis & ad jussa magistri ordinis F. Thomæ Turci Lutetiam allatis collatum, in ejus editionem typographicis operibus benevole concessit: illudque jam inter codd. ms Prædicatorum Pari-

sis utique ad S. Honorati servatur, cum prolegomenis originalibus & protæmiis D. Josephi de Voisin senatoris Burdigalensis viri eruditissimi & piissimi, qui editionem accuravit eique præfuit, atque præfuit egregie, ad quem proinde curiosum lectorem plura de Raimundo discendi cupidum remittimus. Prodiit autem opus agente dicto Thoma Turco sumtibus ordinis, Parisiis apud Fratres Mathurinum & Joannem Henault, 1651 fol. pagg. 744.

Iterum addito Appendicis vice Herimanni Judæi coaversi opusculo, Lipsiæ sumtibus Hæred. FridERICI Lanckisi, typis vid. Joan. Wittigaw 1687 fol. cui editioni qui eam accuravit Joan. Bened. Carpovius introductionem pagg 126 præmisit merito legendam. Extat Paris. in Regia B. 239.

Hujus operis aliâs meminerunt Nicolaus de Lyra ad illud Olex cap. 9, *Va eis cum recessero ab eis: & Porchettus de Selvaticis seu Selvago Genuensis Cartusianus Lyrano superior in sua Victoria contra Hebræos, quam demum prælo commisit Augustinus Justiniani noster Parisiis apud Ægidium de Gourmont 1520 fol.*

Jamdiu est cum eruditi annotaverunt Petrum Galatinum ord. Minor. anno MDXV clarum magnam partem & potissimam Pugionis fidei destituisse, & in suum de arcanis catholicæ veritatis intulisse: unde & illum plagii reum haud excusandum infimulant, quod auctorem quem inverecunde spoliabat, non nominarit. Sic Mauffacus, Voisinus & Bosquetus citati in prolegomenis, & ante omnes Josephus Scaliger epist. 84 ad Casaubonum data Lugd. Batav. III id. sept. MDCIII: sed idem Scaliger emendandus, cum Raimundum Martin confundit cum Remondo Sebunde doctore medico Tolosano, qui vixit ad MCCCLXXXI I sesquifeculo circiter recentiore.

Sed & ex nostris nomenclatoribus quidam emendandi. Primus Ludovicus a Valleoleti, apud quem n. 59 sic lego: *Frater P. Barchinonensis scripsit librum notabilem contra Judæos, & vocatur Pugio & contra Saracenos alium.* Quod erratum hinc forsitan evenit. Valleoletanus scilicet inscriptionem alicujus exempli Pugionis vel viderit, vel ab aliquo acceperit, qualem in Fuxensi legit Bosquetus supra relatam, qua sola prima nominis littera auctoris nomen indicabatur, & ipse vel qui ei nunciavit *arri R* scripsit P, qui lapsus in illis antiquis est facilis. Et cum parvus error in principio progrediendo fiat major, hinc non dubito factum, ut eundem auctorem Lusitanus in duos diviserit, alterum quem vocat *Petrum Barchinonensem, qui zelo fidei ductus & ab errorum tenebris errantes retrahendi cupidus scripsit librum contra Judæos, qui dicitur Pugio Judæorum, ex P fingens Petrum: alterum quem vocat Raimundum Martini natione Catalanum patria Barchinonensem, virum linguarum notitia clarum, qui composuit opus contra Judæos, & dicitur Pugio &c.* Possévinus Lusitanum excipiens, in eundem scopulum impedit. Licet enim fieri potuisse non negem, quin duo scriptores eodem titulo diversa sua opera ornarint, Raimundum tamen eundem esse cum Petro hinc evincitur, quod eadem quæ Raimundo Lusitanus ascribit opera, eadem Valleoletanus P. Barchinonensi asserit, nec alterius sub nomine Raimundi Martini meminit: unde & allucinatam Lusitanum ingenue fatetur Altamura ad 1306 ubi de Petro Barchinonensi.

Linguam Hebraicam docuit Raimundus non solum Symmystas, sed & extraneos, quos inter sub finem ejusdem seculi claruit quidam Anonymus Græce etiam peritus, qui & lingua Hellenica phura scripsit opuscula cod. ms memb. fol. par. Bibl. olim Seguiet. nunc Coissin. n. 379 contenta. Octavum & ultimum, quo gratiam suam erga Raimundum

dum ut præceptorem testatur visum est non omit-

rendum. Extat fol. 185 ad 222 ultimum. Αγγελια ομιλια επι τη σημασια του ενοματος του τετρα...

Incipit homilia de significatione nominis tetragrammati tam lingua Hebraica quam Latina ad declarandum mysterium Trinitatis, idque claris verbis & signis ad Fratrem Petrum Pugeti.

Παιδαγωγος επιθυμω μακροβιωτα πατερ, για το σωτηρια εικονο της εβραϊκης γλωσσας, ο ο ζυλος της ασησιας του...

Sapientia desideravi, beatissime Pater, ut semen illud Hebraica lingue, quod in hortulo cordis mei...

Δια υπεροχης και κοπης του περιηρημενου ανδρος, οπ περιεχει...

Per opus presati viri summo labore confectum, quod plura & clara de principiis nostra fidei...

Η προση αρα του αιωνιου διδασκαλου ε τοις εμοις ως ομοια...

Placuit igitur magistro aeterno, non meis quemadmodum sentio laboribus recte susceptis, sed diligentia maxime & recta ratione qua pronomatus...

Quæ referre visum est, ut celebrem fuisse eo seculo Raimundi famam, pluresque habuisse auditores pateat.

Δεδοται η ομιλια εν τη καστηρ Μεδυλλιονος ης η ημερα της...

Data est vel habita hæc homilia in castro Medulliones die tertia ante festum beata Domini amatrix...

Castrum Medulliones situm est in Provincia, estque diocesis Sistaricensis, tumque quod notandum F. Raimundus de Medullione ex illustri dominorum...

Plures sunt alia eodem codice ejusdem anonymi opella Græcæ omnes ejusdem styli & qui Latinum hominem arguit, ut observat clarissimus asceta Bernardus de Montfaucon in sua Bibl. Coislin.

Prima. Tractatus de Christianorum fide & moribus coram Carolo II utriusque Sicilia rege dictus a fol. 1 ad 16.

II. Ejusdem rationis. Quam præ omnibus necessarium sit saluti anime intendere a fol. 17 ad 50.

III. Synopsis vite spiritualis a fol. 51 ad 71.

IV. Tractatus similis argumenti ad quandam virginem a fol. 72 ad 80.

V. Dialogus de catholica fidei elementis. Species est catechismi. Quod argumentum hujusmodi libel-

los jam eo seculo fuisse in usu: a fol. 81 ad 112.

VI. Philosophia catholica & divina, seu ars detegendi veritates maximi Antichristi & membrorum ejus omnium ad sanctum Romanorum cæterum a fol. 113 ad 172.

VII. De judicandis veris & falsis prophetis divina sententia a fol. 173 ad 184. Postea Homilia relata.

Licet hunc Anonymum nostris non accenseam, hæc tamen rescire forsan haud pigebit.

F. PETRUS DE JANUA.

PETRUS DE JANUA Ligur a patria sic & professione nuncupatus, vir pietate & eruditione Hebraica maxime sua ætate clarus, in Aragonia pluribus annis degit, Raimundo Martini de quo supra in Judæis convertendis, revincendisque Rabinis socius & adjutor datus.

Opus adversus Judæorum errores accuratum. Penes quem fides, cum ubi serveat non moneat.

F. MUNIO DE ZAMORA.

MUNIO DE ZAMORA Hispanus a patria Senticæ olim seu Sarabri nunc Zamora vernacule dicta ad Durium fluvium Salmanticam inter & Pinciam sita nuncupatus, nobile loco natus, juvenis annorum circiter 20 ordini nomen dedit in conventu Zamorensi anno 1257, sicque pietate, scientia, disciplinæ regularis studio, fama intus & extra emicuit, ut ad regimen quamprimum potuit a suis evectus fuerit. Provincia sua tum non solum Hispaniam proprie dictam, sed & Aragoniam & Portugalliam complectebatur, eamque hætenus viri sanctissimi rexerant: vacante itaque per abdicationem prioris provincialis in cap. gen. Florentiæ 1281 factam magistratu, mox eodem anno patribus ejus provincie disciplinæ & gloriæ ordinis studiosissimis Munio dignus visus est, qui ad id munus assumeretur, & decessoribus doctrina & sanctitate illustribus pro meritis succederet. Cujus officii revera ita cum omnium approbatione implevit munia, ut mortuo 30 novemb. 1283 magistro ordinis F. Joanne de Vercellis viro omni exceptione majore, de quo supra hujus loco in comitiis generalibus 1283 Bononiæ coactis, ad clavum ordinis communi suffragio evectus fuerit regendum. Et mare quidem initio habuit satis tranquillum, verum brevi graviores expertus est tempestates, quæ non nisi ipsius ut alterius Joannæ demersione sedari potuerunt. Illud autem in ærumnis non ei parum attulit solatii, quod primores ordinis & in iis capita provinciarum omnia innocentiam ejus ac regiminis sanctitatem egregie rutati sunt. Sic enim lego in actis cap. gen. Burdengal. 1287, quod erat provincialium. Tit. Pœnitentiæ. Quia multi conventus Francia nobis suis literis insinuaverunt, quod quidam Fratres ejusdem provincie acuerunt linguas suas in derogationem fama venerabilis patris magistri ordinis, falso effundentes & disseminantes de ipso quadam, de quibus ipse magister est omnino innocens & immunitis, ordinamus quod Fratres Hugo de Villafana, & de Sanctafava, Jo. de Arenes, quos prior provincialis Francia propter hujusmodi linguarum suarum lubricitatem & detractionem de suis emisit conventibus, non redeant ad eosdem, & nisi omni voce

privati nisi in sui accusatione, nec ad alios tractatus ordinis admittantur, donec per generale capitulum fuerint restituti, duodecim insuper diebus abstinebunt in pane & aqua, & duodecim disciplinas recipiant. Et injungimus priori provinciali Francia, quod in provincia sua super quibusdam Fratribus, qui nobis de prædicto excessu fuerunt delati, & etiam de alijs Fratribus inquirat diligenter, & si quos invenerit deliquisse similiter, vel gravius exceßerint, ne tantus excessus remaneat impunitus. Postea etiam cum Munionis æmuli quidam nescio quo spiritu moti apud Nicolaum IV ex ordine Minorum assumptum prævaluissent, & cardinales duo ex ordine Latinus Ostiensis episcopus, & Hugo de Biliomo presbyter tit. S. Sabinæ auctoritate summi pontificis ad partes in comitiis generalibus Ferrariæ 1290 congregatos scripserunt, vel ut Munioni persuaderent magistratu se abdicare, vel renitentem ipsi abrogarent; tantum abest, ut illi obedièrent, quin ad ejusmodi literarum lectionem exhorruerint omnes, summumque pontificem instrumento publico cui singuli & omnes subscripserunt appellarent, coram sancta sede magistri causam defensuros se protestati. Acta omnia referuntur in Anno Domini. Gallico T. II Julii a pag. 65 ad 80. Verum quia summi principes a sententia semel concepta recedere sibi putant indecorum, ratumque esset ac fixum in mente pontificis Munionem ab officio omnino amovere, cum id fieri non posset ordine juris servato, id ex auctoritatis apostolicæ plenitudine tandem sancivit. Decretum pontificium, quod nostrorum auctorum nemo hætenus prodidit, placuit hic subjungere ex archivo conventus Sanjacobei Parisiensis depromptum.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Certis nuper emergentibus causis, propter quas statui ordinis Fratrum Prædicatorum expedire cognovimus, quod dilectus filius Munio magister ipsius ordinis a commissio sibi ejusdem magisterii quiete officio, cujus curam ex causis ipsis nec commode posse creditur, nec profectibiliter exercere, magistrum ipsum in nostra & fratrum nostrorum præsentia personaliter constitutum monendum duximus vivæ vocis oraculo attentius & hortandum, præcipientes eidem, ut pro quiete & statu prospero dicti ordinis in generali capitulo ejusdem ordinis proxime celebrando, in manibus diffinitorum futurorum in ipso capitulo absolute & libere hujusmodi resignet officium, eique cedat omnino: Diffinitoribus ipsis nihilominus per alias nostras sub certa forma literas injungendo, ut resignationem & cessionem hujusmodi faciendam ab ipso absque dilatio ne recipiant & admittant. Verbum itaque nostrum effectum in hac parte habere volentes, ex nunc auctoritate apostolica de prædictorum fratrum consilio statuendo decernimus & statuimus decernendo, ut si dictus magister resignaverit & cesserit ut prædicatur, si non, & si præfati diffinitores resignationem & cessionem eandem duxerint, si non duxerint admittendam, in omnem eventum, statim cum prædictum capitulum fuerit celebratum, seu tempus quo secundum constitutiones sæpe dicti ordinis terminari debet, effluxerit, sit eo ipso præfatus magister ab hujusmodi officio magisterii totaliter absolutus: quod secundum constitutiones assumatur eandem, ad memoratum officium exercendum. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Summi pontificis. Datum apud Urbem veterem II Idus April. S. c. XIII. pontif. nostri anno quarto.

Sigillatum in plumbo sub chorulis fericeis rubei croceique coloris cum figuris facierum SS. Apost. Pet. & Pau. ex una parte, & ex alia. scrip. Nicolaus Papa III.

Comitia ordinis eo anno 1291 Palentiæ in Hispania celebrabantur, ita enim petierat Sanctius Castellæ rex Magnus dictus, qui & iis affuit & conventum Patrum magnifice excepit: & post lectionem actorum finitaque diffinitione, erat capitulum Diffinitorum I.) F. Bernardum de Trilla S. T. M. Parisiensem Tolosanæ diffinitorem, ejusdemque provincie provinciam electum Munio confirmavit, qui fuit ultimus ejus auctoritatis actus, nam continuo aut paulo post vi decreti pontificii magistratu depulsus & in ordinem redactus mansit. Neque tamen hic steterunt adversus tantum virum excitata tempestates. Archiepiscopatuum Compostellanæ agente Sanctio Castellæ rege sibi delatum, imo & a Nicolao IV concessum recusasse aiunt quidam, penes quos fides: at sedem Palentinam ad quam electus fuerat circa 1294 cum licentia provincialis Hispaniæ admitterat, & literis Cælestini V acceptis consecratus fuerat. Verum non solum improbavit factum magister ordinis ejus successor Stephanus Bisuntinus vir austerus, qui in cap. gen. Montpelii 1294 sic de eo statuit: Quia prior provincialis Hispaniæ scilicet F. Nicolaus Salmanticus quibusdam Fratribus nostri ordinis F. Munioni episcopatum Palentinum & F. Guilielmo de Montecathono Urgellensem ut episcopatus reciperent, dedit licentiam inconsulte, ipsum in penam absolvimus ab officio prioratus, & eidem injungimus, quod usque ad annum abstineat una die in pane & aqua, & unum psalterium singulis dicat septimanis. Sed & Bonifacius VIII, qui Guilielmum Urgellensem probavit, eoque in quibusdam legationibus usus est, non ita erga Munionem se gessit; ad se enim Romam anno 1295 evocatum insignibus pontificalibus spoliavit, & privatam in conventu S. Sabinæ deinceps vivere iussit. Animum magistri & episcopi adversis his omnibus infractum, & virtutem vere Hispanam, seu potius ejus generis, quam S. Thomas ait in hac vita perfectissimorum, merito mirantur, qui hæc referunt auctores: nam nec in impatientia motum visus est unquam erupisse, nec ut sponte officio cederet, quia sibi bene conscius, vel ab ipso summo pontifice persuaderi potuit, nec apostolica auctoritate a magisterio primum, tum ab episcopatu, quia sic voluit, dejectus, unquam conquestus est. De quo sic noster Bernardus Guidonis æqualis:

Septimus magister ordinis successor F. Joannis Vercellensis F. Munio Hispanus. Hic fuit electus in magistrum in capitulo generali Bononiæ celebrato A. D. 1285, erat autem tunc prior provincialis Hispaniæ. Hic fuit persona venerabilis: non frangebatur adversitate quacunque, cum tamen multas perpessus fuerit. Hic præfuit magisterio annis sex, & septimus agebatur. Fuit autem absolutus per literam D. Nicolai papæ IV sibi & ordini destinatam paulo post generale capitulum Palentiæ A. D. 1291. Supervixit autem annis novem, postquam fuit a magisterio absolutus, fuitque assumptus ad honorem episcopatus Palentiæ in Hispaniâ Tandem ad curiam evocatus absolutus fuit ab honore episcopali a D. Bonifacio papa VIII A. D. 1295. Mansit autem in curia diu, ibique manens in conventu Fratrum & orantibus pridie Idus Martii A. D. 1299. (scilicet stylo veteri, novo 1300) sepultusque fuit in

Sec. XIII. „habitu solo Fratris, & non pontificalibus, sicut ipse vivens ita fieri petiit & ordinavit.“

Mirum autem tantum esse de die mortis ejus in veteribus monumentis discrimen. Jam ut mox relatum Bernardus Guidonis vult mortuum prid. Idus seu XIV martii. In actis cap. gen. Massiliæ anno MCCC celebrati sic legitur Tit. *Suffragia pro mortuis: Item pro F. Munione quondam magistro ordinis hoc anno Roma defuncto XI Kal. Martii A. D. MCCCXCIX quilibet sacerdos tres missas.* In antiquo tamen codice Sanjacobeo Parisiensi, cui titulus *Ecclēstasticum officium secundum ordinem FF. Prædicatorum*, in Calendario pro obitu Magistrorum ordinis annotando speciatim destinato ad XXVI martii ascribitur manu æquali sic: VII. Kal. april. obiit F. Munio magister ordinis septimus. Rursus epigraphæ tumulo ejus in S. Sabinæ ubi mortuus est insculpta aliter habet, nempe: *Hic jacet F. Munio Zamorensis natione Hispanus quondam ordinis Fratrum Prædicatorum magister VII, qui obiit septima die mensis martii A. D. MCCC, Pont. Bonifacii PP. VIII, anno VI.* In tanta monumentorum veterum diversitate nihil certi astrui potest, pro Calendario tamen Sanjacobeo ut pote a viris acerbatis scripto standum mihi videretur.

Unum adhuc superest addendum, quia historici Hispani & extranei, ut Nicolaus Antonius Bibli. vet. Hisp. & nostrates Ferdinandus de Castillo & recens F. Josephus Sarabia in Annal. ord. de Gallis & Italis conqueruntur, quasi ægre tulerint se ab Hispano regi, ideoque abrogationis Munionis auctores fuerint, id inquam elevandum. Præterquam quod enim eo primo ordinis seculo talis non fuit nationum æmulatio, sed ad magisterium ex quaque gente quærebantur & promovebantur pietate ac disciplina eminentiores: sic secundus fuit B. Jordanus Teuto, tertius S. Raimundus Hispanus, cujus abdicationem spontaneam ægerrime tulerunt omnes, quartus Joannes Teuto, quintus Humbertus Delphinus tum non ditionis Gallicæ, qui & ipse ob infirmam valetudinem voluntarie cessit: certo nulli Munionem acris defenderunt quam Galli, ut constat ex actis. Provincia Provinciam quæ tum Tolosanam amplectebatur procuratorem Romam misit F. Bernardum de Trilla S. T. magistrum Parisiensem virum primi nominis qui coram pontifice causam magistri tueretur: hunc verò electum suæ provinciam provinciam, & Palentiæ 1291 confirmatum ut dictum est, Romæ anno 1292 ab officio removerunt, quia Munionis partes, ut iis videbatur, fortius defenderat: vixque minis & pœnis compesci potuerunt sodales provinciarum Provinciam & Franciam, quæ duæ solæ tum erant in Galliis, ne de ea magistri abrogatione publice conquererentur, ut videre est in actis capp. gen. sequentium. Hæc itaque Munionis depulso cardinalium Latini & Hugonis imo potius Nicolai papæ IV opus fuit, quos sancta intentione id egisse credendum est, ut jubetur in actis cap. gen. Rom. 1292, sed ex quo nihil in magistri famam redundat dedecoris, adversus quem nil probatum fuit aut etiam objectum. Simile passus sunt postea viri omni exceptione majores Martialis Auribelli, Sixtus Fabri, Nicolaus Ridolphi, adeo summis principibus semper placere difficillimum. Quæ autem de ejus ætate & genere diximus ex actis ipsis deprompta sunt: Nam in instrumento appellationis adversus cardinalium commissionem Ferrariæ 1290 sic de eo legitur: *Nam ut veridica relatione accepimus ab hereditu ordinis annis videlicet triginta tribus carnibus non est usus, igitur anno 1257 institutum amplexus erat.* Et in libello supplicis Nicolao IV a Patribus Tolosanis in cap. prov. Appamiis eodem anno coactis oblato, magistrum ordinis nostri cer-

titudinaliter novimus secundum carnis originem excellenter natum, excellenter dotatum, excellenter sensatum &c. Hæc ejus supersunt:

1. *Epistola sex encyclica e capitulis generalibus, quibus totidem annis continenter presuit data.* Has videlicet editas in Anno Domin. Gallico P. 11 julii, in supplem. Martii pag. 55 & seqq. Extant verò MSS cum actis capp. gen. & recens editæ a D. Martene asceta Mauro in suo Thesaurio Novo anecdotorum.

2. *Regula Fratrum & Sororum de penitentia B. Dominici, quam nunc habent, cum prius sub quibusdam consuetudinibus a B. Dominico eis traditis viverent, & ordinem illum plurimum auxit & gratis communiavit:* Sic in chronico parvo ordinis etiam in prima editione anni 1504. Ejus cum laude meminerunt S. Antoninus P. 111: Leander Albertus fol. 38 b: Taëgius P. v Mon. ord. Lusitanus, Razzius, Fernandez, Fontana in Theat. & Monum: Altamura ad 1300. Videndus & Davila Theat. Eccl. de las Españas in Episc. Palent. Quod autem longe ante magistratum Munionis floruerit iste ordo de penitentia B. Dominici, clara habentur testimonia in vita B. Ambrosii Sanfedonii a quatuor nostris sodalibus scripta, in qua plures virgines & matronæ laudantur hujus instituti habitum publice deferentes. Videlicet Acta SS. T. 111 martii p. 192 n. 53, ubi dicitur Ambrosius diversas virorum & mulierum virginum ac viduarum confraternitates ad religiosum vivendi modum adjectis discretis constitutionibus congregasse sub regimine FF. Prædicatorum. Idem p. 212 n. 15, & p. 213 n. 18 dicitur de quadam Dña Mante de Liffignano Florentini tractus Ambrosii consanguinea, quam juvenem viduam exemplo Gallæ a Gregorio in dialogis laudatæ ille ita excitavit, ut habitum vestitarum FF. Prædicatorum induerit, inter quas tanta morum & prudentiæ maturitate excelluit, ut eam sibi pluries præficerint. Hæc autem conversio ante MCLXX apparet facta.

F. THOMASSELLUS DE PERUSIO.

F. THOMASSELLUS DE PERUSIO Etruscus vel Umbertus a patria & professione sic nuncupatus ab omnibus ad seculum XIII collocatur, sed in chronologia ea est apud nomenclatores varietas, ut quid certi vix depromi possit. Razzius qui domus Perusina nostræ monumenta diligenter scrutatus est, & eum excipiens Pius P. 1 col. 215 inter beatos numerant, & S. Thomæ de Aquino discipulum quidem volunt, sed juvenem eximie sanctitatis anno Christi MCLXX ætatis 28 obiisse, & Perusii ceu beatæ memoriæ ad altare majus honorifice sepulchrum. Nulla cæterum ei opera tribuunt. Fontana Lucarinum citans & Altamura ad 1285 ad eum Christi annum pervenisse narrant, & senem ætatis 82 mortuum, cum hoc tamen sancti doctoris auditorem astruentes. Quæ sane non conveniunt. Sanctus enim Thomas anno tantum 1248 docere cœpit Coloniam, & Parisiis 1253: quis verò puter Thomassellum annorum ætatis 45 aut 50, quos agebat annis 1248 & 1253 si ætatis 82 anno 1285 diem obiit suum, in scholis adhuc auditorem tantum fuisse? Unde fere non dubitem quin apud hos auctores in annis ætatis numerorum facta sit inversio, & pro 28 quod habent Razzius & Pius, scripserint 82. Id discutiendum Perusinis nostris permitto. Thomassellum postremi scripsisse voluit

Commentarium in magistrum sententiarum.

Jacobillus sic habet super lib. 3 sententiarum, quod interpretabar super librum tertium sententiarum, & juveni mortuo competere mihi videbatur. Oldoinus in Athen. Aug. aliter censet & vult

ut & Crispoltus scripsisse in tres primos libros magistri sententiarum, codicesque MS servari Neapoli, ubi & anno 1589 inventi fuerint apud nostros S. Dominici, testesque adducit Alexium in Elogiis & Alexandrum Balestrinum in Memoriis Perusinis & de gymnasio ejus urbis.

B. AMBROSIUS SANSEDONIUS.

B. AMBROSIUS SANSEDONIUS Etruscus Senis ex illustri Sanfedoniorum stirpe oriundus, nostris hinc non est orandus laudibus, ex eo jam satis spectandus, quod factis sanctorum nomen ejus Ecclesia inscripserit. Neque etiam vitæ ejus ac gestorum narrationem lector hinc expectat, quæ in Actis SS. T. 111 Martii pag. 181 & seqq. ex monumentis æqualibus non solum habet fulsissima, sed & notis uberibus ab eruditis Editoribus illustrata. At cum in illa quædam irreperint vestigia, quæ relata, seu ex interpolatione Ambrosii Taëgii qui ea exscripsit, ut ipsi monent eruditi Editores, seu ex compilatorum incuria, qui veritati magis Actuum studuerunt, quam chronologiæ accurate servandæ, quam tamen historiæ lumen esse nemo nescit, nostri visum est institui, qui rei literariæ dilucidandæ incumbimus, quæ ad Ambrosii præsertim studia spectant, ac perturbate narrantur, in ordinem reducere.

Natus est igitur Ambrosius anno MCCXX aprilis XVI: anno verò MCCXXXVII aprilis itidem XVI habitum ordinis Senis in S. Dominici induit, clara hæc, at quæ sequuntur turbidissima. Sic enim legitur vitæ n. 20: *Post multos autem dies Patres rogavit, ut eam Parisius dirigerent, quatenus sub Magno Alberto in theologica scientia proficere posset: annuere sua petitioni Patres &c.* At num. 24 seq. sic habetur: *Cum autem a teneris annis in grammaticalibus esset sufficienter instructus, in logicis & philosophicis studere nisus est, in quibus cum aliquo tempore operam dedisset, ad divina scripturæ studium se transtulit.* Quæ sanè præpostere narrantur, quasi prius Parisios missus sit, quam logicis & physicis disciplinis instructus fuisset. Hæc igitur ex regulis in ordine tum servatis sic restituenda.

Anno tyrociniæ XVI april. MCCXXXVII exacto, philosophiæ vel Senis ut vult Ugurgierius & verisimilius, vel in alio Italiæ studio applicatus est, qui cursus ea ætate quadriennio minimum perficiebatur. En jam annum MCCXLII attingimus, quo in sua etiam Romana provincia theologiæ operam dedit, neque enim nisi quibusdam annis in ea exercitati, & quorum magna spes futuros aliquando lectores Parisios perficiendi mittebantur; ut pluries in hoc opere monemus: eam itaque triennium apud suos audierit. Tum autem, & sic intelligas, quod dicunt quatuor vitæ compilatores, *Post multos autem dies*, postulavit Parisios mitti anno scilicet MCCXLV vel MCCXLVI jam 25 aut 26 annorum sub Alberto magno erudiendus, qui scilicet Albertus Magnus nonnisi anno MCCXLV Parisios venit sententias interpretaturus, & triennium magisterii completeretur, ut supra dicebamus ubi de eo, & jam antea demonstravimus in Dissertatione nostra, cui titulus, *S. Thomæ Summa suo auctori vindicata*: ex quibus inferas Parisios ejusdem S. Thomæ tum fuisse condiscipulum. His astipulatur F. Recuperus in vita quam privatim nostri Ambrosii scripsit, in Actis SS. T. 111 martii edita, ubi sic habet n. 4 pag. 211 a: *Post sufficientem ergo auditionem artium, nempe in sua provincia Romana, ad fontem theologiæ ac physice F. Albertum missus, avidè ad studendum se contulit.* Omittit quidem Recu-

T O M. I.

perius annos theologiæ in Italia datos, sed non omnia minutatim referunt semper scriptores, & quædam ex more ætatis & ex ratione temporum suppleta sunt. Cum ergo dicatur Parisios ad Albertum Magnum missus, hicque nonnisi anno 1245 Parisios docere cœperit, ad hunc annum revocanda est ad eum Ambrosii missio cui & cætera conveniunt.

Sic enim quatuor vitæ compilatores h. 25: *Postquam per biennium in theologia studio supra multos coaraneos suos Parisios profecisset, plurimum jussu, etsi pluries humiliter restitisset, prædicationis officium assumere compulsus est, 27 circiter juxta calculum nostrum annos natus, eaque cæteræ ætate juvenem Parisios tanto qualem referunt illi compilatores concursu & plausu audiri mirum erat.*

Anno MCCXLVIII Alberti magisterii laurea donato Coloniam redeunte, & ipse Ambrosius cum S. Thoma eo missus est, ibique sub eodem Alberto studii regente docere cœpit & superiori loco Thomam collegam habens. Sic habetur in catalogo SS. ordinis edito Romæ post librum de privilegiis ordinis, & T. 111 martii pag. 248 n. 49 citato: *Studuit Parisiis, mox Colonia rogatu imperatoris ac prelatorum jussu dōcuit.* Et ibidem n. 46 ex Nécrologio conventus Senensis: *S. Albertum &c. in conventu colonienfi provincie Teutonia cum S. Thoma de Aquino habuit condoctorum.* At S. Thomas Coloniam tantum docere cœpit anno MCCXLVIII.

Ibidem pluribus annis steterit qua docendo qua concionando ex vitæ ejus serie discimus: Hinc si verum est, quod compilatores vitæ narrant pag. 187 n. 26, *annis tribus in Parisiensi studio sacram theologiæ publice & gratiosè legisse*, quod idem dico quia in catalogo mox citato nulla hujus memoria, sed hæc tantum leguntur, *studuit Parisiis, mox Colonia docuit, deinde Roma*: si inquam Parisios docuit, quod & facile crediderim, eo tantum cum S. Thoma non autem prius missus fuerit circa MCLIII, scripturamque sacram aut etiam sententias interpretatus fuerit, non pro forma magisterii ut loquuntur, nullo enim gradu unquam se permisit insigniri, sed extraordinarius, quales plures ibi legisse certum est, & identidem in hoc opere indicamus. Quapropter etsi lectionem hanc Parisiensem fortè ob universitatis celebritatem, vitæ compilatores referant ante Coloniensem, posteriorem tamen fuisse tum ex studiorum ejus ætatis ratione, tum ex ipsis compilatoribus evincitur. Sic enim habent illo eodem n. 26: *Tunc temporis* (scilicet cum Parisios legebat) *catholicam Ecclesiam illustrabant summi & divini philosophi & theologi Albertus Teutonicus cognomento Magnus, & D. Thomas Aquinas Italus doctrinis sive scriptis & exemplis &c.* Qui tamen Aquinas Parisios anno MCLIII missus ad legendas sententias sua in eas commentaria, quæ priora fere ejus fuere opera, circa ea tempora evulgavit. Videtur etiam Parisios Ambrosius post illam publicam trium annorum professionem iterum Coloniam, & ad alias Germaniæ partes rediisse, siquidem eodem n. 26 dicitur exinde in Italiam revocatus a Gregorio Romano pontifice, quem X fuisse eruditi Editores rectè annotant.

Quod tamen haud facile concordari potest cum eo quod n. 38 dicitur: *Innocentium IV audita servi Dei Ambrosii fama jussisse beatum virum Roma commorari ut theologiæ legeret, & reipsa per triennium theologiæ Roma legisse.* Nisi dicamus Innocentium IV ibi positum pro alio pontifice, puta Urbano IV aut Clemente IV. Et sane cum Innocentius IV qui anno MCCXLV Lugdunum se receperat, nonnisi anno MCLLI Italiam repetierit, nec Romam eo usque a Fredericianis infestant,

E e e

sibi que non liberam nisi anno MCLIII intravit, paululumque moratus Neapolim se contulerit, ubi anno MCLIV mortuus est, hæc tempora turbida theologia in urbe instaurandæ ac reformandæ comoda non erant, quod tamen pontificis consilium fuisse dicitur, qui Ambrosium in ea docere iussit. Hinc Julius Sanfedonius in vita sancti hanc professionem Romanam ad eum pontificem refert, cuius tempore plura jam in Ecclesiæ utilitatem Ambrosius confecerat, quod ad aliquem ex Innocentii IV successoribus videtur spectare. Favent & ipsi eruditi Actorum SS. editores ad illa verba Recuperari citati in vita sancti n. 12: *Fuerunt autem schola ejus post decessum admiranda memoria F. Thomæ de Aquino solemniores, quibus præfuit fere per triginta annos in ordine.* Ubi sic Editores: *Atque adeo ab anno ætatis 37, quippe qui 67 (sic enim legendum non 87 quod typorum erratum) annum pene decurrerat, cum moreretur.* Quibus si assentiamur, anno Christi MCLVII tantum, id est tribus a morte Innocentii IV annis, præesse scholis in ordine cæperit, & cum Coloniensem & etiam Parisiensem rexerit prius quam Romanam, hanc certe non obtinuerit nisi sub Innocentii successore, quisquis ille fuerit. Juxta verò nostram supputandi rationem ætatis 28 seculi sui XLVIII legere ac scholas regere cæperit, Romam non nisi post MCLX accesserit, quoquo tandem anno in ea Urbe cathedram ascenderit theologicam, triginta fere quippe illos annos regiminis scholarum, quos ei tribuit Recuperus non continuos & solidos censemus, sed aliquando interruptos, præsertim cum quatuor fustis vitæ compilatores n. 38 dicant beatum quietis cupidum cum licentia pontificis & superiorum variis in Italia conventibus contemplationi & orationi vacantem annis quindecim moras traxisse: quod rursus non ad amissum accipiendum, sed circiter fortè decem paulo plus vel minus.

Sunt alia plura in his ejus actis *ἱερωῶν τε καὶ ἑσπερινῶν* scripta, quæ recensere ac in ordinem redigere fufius esset, sed nobis hæc ad studia ejus spectantia dilucidasse, ut ad annum mortis veniamus, de quo non minor est difficultas. Nocte ad diem 20 martii currente mortuum constat apud omnes, sed quoto anno dissident. In vita per quatuor compilatores jussu Honorii IV scripta statuitur annus MCLXXXV. Idem habet ejusdem vitæ Italica versio quam sequitur Flaminus apud Leandrum Albertum fol. 237, & Lusitanus in chronico. Aliunde verò anno MCLXXXVI obiisse asserit Recuperus pluries laudatus ac beati pluribus annis discipulus, quem excipiunt Necrologium Senense citatum, S. P. Pius II in chronico Senensi, F. Bernardus de Lutsemburgo in chronico, Julius Sanfedonius episcopus Grossetanus in vita sancti lingua vulgari eleganter & accurate a se conscripta, Breviarium ordinis Prædicatorum. Difficultatem augent Instrumenta de miraculis a sancto editis mense maio & junio mortem ejus immediate sequentibus confecta, quæ tamen annum præferunt MCLXXXVII. Hæc in causa fuerunt ut Actorum SS. Editores T. III martii citato pag. 181 commentarii prævii n. 10 revera anno tantum MCLXXXVII mortuum contenderint. Quæ tamen ambages facillè solvantur atenta varia apud varias nationes ea ætate incipiendi anni ratione. Romæ tum anni initium sumebatur a 25 martii Nativitatem Domini subsequente, sicque 20 martii erat annus adhuc MCLXXXV cum mortuus est Ambrosius, & 25 sequenti ejusdem mensis incepit annus MCLXXXVI. Hunc computum sequuntur compilatores quatuor citati Romæ scribentes, & qui eis assentiuntur alii. Senis contra incipiebat annus a 25 martii præcedente Nativitatem Christi per menses novem, sic Senis 20 martii quo mortuus est

Ambrosius erat finis anni MCLXXXVI, & 25 martii ejusdem mensis incepit annus MCLXXXVII. Quæ numerandi anni ratio non Senis solum, sed & Pisis & in aliis Etruriæ civitatibus diutius usurpata est: hunc verò computum Recuperus Senis scribens, & qui ei assipulantur, secuti sunt & probant instrumenta de miraculis confecta laudata. Revera autem secundum æram vulgarem quæ jam in usu, & juxta quam annus novus numeratur vel a Nativitate Domini ut Romæ vel a Kalend. januar. ut fere alibi, obiit Ambrosius anno MCLXXXVI. Leges Acta SS. T. II april. in prolegomenis ad vitam B. Claræ Gambacurtæ Pisanæ ord. Prædic. p. 506 b, ubi Editores eruditiores facti ex variis chronicis Etruscis mutata & correctæ optant, quæ in prolegomenis ad vitam B. Ambrosii T. III martii ad 20 mensis pag. 181 minus caute commenti sunt de anno mortis, quem anno MCLXXXVII statuerant. Quæ ut eorum diligentiam nos debere gratanter agnoscamus, ita hic monere lectorem debuimus, alias hæc ad prolegomena actorum B. Claræ Gambacurtæ non quæsiturum: qui & iterum monendus in his prolegomenis erratum typorum non semel sed in tota illa pagina 506 b. irrepisse, ubi semper legitur MCLXXXVI & LXXVII pro MCLXXXVI & LXXXVII.

Mirum autem virum tot nominibus celebrem qui tot annis scholas theologiæ rexerat, pulpita Germaniæ & Italiæ illustriora præsertim Senensia tandiu cum summa laude obtinuerat, nullis suis lubricationibus rem literariam ditasse. Sic enim quatuor vitæ compilatores n. 26.

Edidit tunc temporis (nempe cum Parisiis legeret) nonnulla opuscula, prout infra dicemus. At altum postea de iis silentium.

Eodem num. *Exhortatus aliquando, ut ad Ecclesiæ utilitatem aliqua & ipse diceret, hoc facere semper renuit, ne arrogantia ascriberetur: & ideo non multa ejus reperuntur opera.*

F. Recuperus ejus discipulus, ut ipsemet testatur vitæ specialis quam scripsit n. 12, sic habet. n. 10 præcedenti: *Conciones ejus nequaquam ab eo proferebantur, quales a quibusdam copiositate verborum suorum & facundiam capere non valentibus, sed multum defectuose collectæ sunt.*

Ibid. n. 11: *Pauca scripsit propter ineptitudinem manus ac scriptorum inopiam: quæ verò scripsit sic succincte & inculce, ut nequaquam leporem sua eloquentiæ & profunditatem sua sapientiæ conservarent.*

Ibid. n. 22: *Compilavit magnas sed magnificas letanias, quas quotidie dicebat.*

Hinc quos illi ascribit Altamura ad 1285: *Sermones de B. Virgine, de sanctis, de tempore & quadragesimales mihi visi non sunt recensendi.*

Acta potius ejus legationum seu ex parte pontificum ad Reges, Principes, Respublicas pro eorum dissidiis componendis, hæresibus confutandis, cruce adversus infideles prædicanda, vel etiam ex parte plurium civitatum, Senensis sue præsertim ad summos pontifices, ipsiusque Conradini ad Clementem IV pro obtinenda ab illo pace & reconciliatione mihi non viderentur omittenda, si ea in archivis qua pontificum, qua rerum publicarum servari cõstaret. At & quidni serventur? sed otiosi & curiosi est hæc indagare.

Cæterum cum hujusmodi illustrium virorum, qui vix scripserunt, sed multa egerunt præclara, ipsa vita sit opus clarissimum, qui gesta hujus nostri beati literis commendarunt videntur hic laudandi.

Primi sunt quatuor ordinis sodales beato æquales, qui unâ vixerunt, fueruntque aliqui ejus auditores, & jussu Honorii IV selecti qui ejus gesta

quam possent accuratius scriberent. Hi verò sunt: F. GISEBERTUS ALEXANDRINUS ab ea civitate hujus nominis episcopali quæ dicitur Statiellorum unde ortus erat, & in qua ordini nomen dederat sic nuncupatus. Hunc B. Thomæ de Aquino discipulum fuisse præstant antiqua monumenta, scientiaque maxime theologia ea ætate claruisse.

F. RECUPERATUS DE PETRAMALA Aretinus a diocesi & loco natali in Etruria sic dictus, aliquando etiam de Senis an a professione, ut ut sit vir fuit pietate, doctrina, zelo apostolico commendatissimus. Ambrosii auditorem fuisse jam supra notatum.

F. ALDOBRANDINUS PAPPARONUS Etruscus ortu Senensis e stirpe de Grandi, inquit Ugurgierius Pompe Sanesi T. I p. 336, & domus S. Dominici ibidem alumnus sanctitate vitæ illustris. Hunc a republica Senensis Sanfedonio socium datum fuisse quidam volunt, ut ambo Gregorium X convenientes, interdicti quo eam civitatem ligarat, solutionem obtinerent, de quo videlicet T. III Mart. p. 188 F. Idem ecclesiastes vere apostolicus fuit, qui Senis in funere B. Genovefe piissimæ fœminæ paucis post B. Ambrosium annis defunctæ & cujus confessiones audiebat ita peroravit, ut ad fletum cœtum celeberrimum commoverit: cujus etiamnum servatur memoria in fastis Academiæ Intronatorum die 24 decemb.

F. ODOARDUS VISDOMINI Etruscus ortu etiam Senensis e familia patritia oriundus, & ibidem etiam in S. Dominici professus, theologus eximius.

Ab his igitur quatuor unâ junctis compilata est & edita.

Vita B. Ambrosii Sanfedonii Senensis.

Quam ex cod. MS Senensi in sua ordinis monumenta derivavit, & exscripsit noster Ambrosius Taëgius. Italice reddidit Simeon Nicolaus Cartularius & typis tradidit 23 aug. 1509. Rursus ex Italica Latinam fecit Sebastianus Flaminus cultiori stylo, & Leander Albertus suis viris illustribus inseruit fol. 230. Primigenio verò quatuor laudatorum scriptorum stylo ex cod. MS Taëgii repræsentant Acta SS. martii T. III a p. 181 ad 200. Subjiciuntur miracula instrumentis publicis consignata, quorum originalia in cœnobio Senensi servantur.

F. RECUPERUS ARETINUS, quem eundem censent cum Recuperato de Petramala Aretino supra laudato, præter illud opus commune scripsit

Summarium virtutum & miracula dicti B. Ambrosii.

Sequuntur ad superiora in Actis SS. martii T. III a p. 210 ad 240. Ex miraculis narratis præsertim n. 87 constat hoc opus non completum nisi post annum MCCCXIII, quem proinde excesserit Recuperus. Prima autem pars quæ de virtutibus beati agit, stylo parænetico potius quam historico scripta est, & indicat ut accurate monet Bollandus, panegyricum esse dictam e pulpito in aliquo beati anniversario proximis forsitan a morte annis, cujus thema fuerit: *Fons parvus crevit in fluvium maximum &c.* Qui tamen prologus deest in codd. MS Senensi & Veneto SS. Jo. & Pauli, ex quibus in Acta SS. illata sunt.

In his verò actis a Recupero scriptis n. 35 laudatur F. Ildibrandinus de Papparonis, quem eundem censeas cum Aldobrandino tertio ex compilatoribus vitæ supra relato, & dicitur vir magnæ sinceritatis & magnæ literaturæ in jure canonico & sacra theologia, & ejus testimonium tanto efficacius, quanto difficilior fidem narratis beati miraculis adhibuit, donec miraculis ipse vinceretur. Ejus verò n. 36 refertur epistola ad sodales seu lamentum super morte B. Ambrosii. Ex hac epistola dis-

Sec. XIII. cimus cum tum fuisse senem, & diutius cum beato versatum. Hinc non levis mihi conjectura eundem esse, qui in vita B. Christinæ Strumbelenis pluries laudatur, & qui anno MCLXVIII Colonia agebat studens pro provincia Romana, diciturque F. Albrandinus: nam & tempora conveniunt, & eadem mira narrata credendi difficultas refertur. Vide postea F. Petrus Dacus, ubi id expenditur.

F. DIONYSIUS BECCI a Sancto Geminiano hoc eodem anno florebat, & ideo hic visus est non omittendus. A patria Etruriæ oppido haud ignobili sæpius nuncupabatur, & in S. Dominici Senis ad ordinem ascitus B. Ambrosii auditor fuit, & ex ejus disciplina prædicator famosissimus evasit. A morte beati plura de eo scripsit, præsertim

Miracula.

Quæ ex eo referuntur tum in vita per quatuor superius laudatos edita n. 67, tum in Summario Recuperi nn. 49, 193, 249, 255.

Quinque mox relati scriptores laudantur ab Altamura ad 1289. Præter hos autem de B. Ambrosii vita commentarios ediderunt Alexander Guillelmi, Romæ 1595 in 4. Julius Sanfedonius ex eadem beati stirpe Senensis episcopus Grossetanus, qui acta omnia superius relata, & plura alia monumenta a se collecta Italice reddita prælo subjecit Romæ, Jac. Mascardi 1611 & iterum 1615 in 4, quæ altera editio Paris. in Regia H. 1698. Extat etiam *Sommario della vita del B. Ambrogio de Sanfedoni Sanese*, Bracciani 1622 in 4. Est in Reg. H. 1699.

F. JACOBUS CASTELBONUS.

F. JACOBUS CASTELBONUS qui & de Alexii & Raynutii nuncupatur, Italus Umber, Perusinus patria & professione, cum morum gravitate eruditionisque laude clareret, priorem tum in domo Romana S. Sabinæ agens, ab Honorio IV Florentinus episcopus datus est: qui consecratione accepta mox in sponsæ suæ amplexus ruit VIII julii MCLXXXVI, latitiaque non vulgari ab ea est exceptus, ceu quæ a pluribus annis vidua erat, & præclara omnia ab illo sibi promittebat: sed in luctum brevi conversus est chorus, siquidem quadragesimo ab ingressu die ad superos vocatus, mœrentes amantissimas oves reliquit, fuitque apud S. Mariam Novellam sepultus. Ejus meminere Lusitanus & ab eo nostrates omnes, & ultimo Altamura ad 1286: sed & exteri Ughellus Ital. Sac. T. III, Jacobillus de Scriptor. Umbr. Oldoinus Athen. Aug. & Crispolus Perug. Aug. p. 357. Ejus habentur

Sermones Perusii & Forocornelii apud nostros MS servati.

Nota erratum apud Bandellum & ex eo apud Lusitanum p. 125 irrepisse, cum hunc dicunt episcopum Perusinum: neque enim ullus ejus nominis nobis fuit Perusinus præsul. Patria igitur Perusinum dicere debuerunt, dignitate pontificia Florentinum. Sed & manifesta apud Lusitanum unius ejusdemque hominis in duos divisio, cum p. 122 alterum nobis obrudidit *Jacobum de Perusio sermonum perusinum* itidem auctorem & ad 1262 florentem nullo vade allato, quem errantem excipiunt Pius P. II p. 59 & in Append. Fernandez & Altamura ad 1262 & 1286. Errorem vitavit Oldoinus unicum eo seculo in Athen. Aug. laudans.

F. GUIDO DE TURRE.

F. GUIDO DE TURRE clara Dominorum de Turre Pinu, vernacule de la Tour du Pin linea paterna, materna verò Viennensium Delphinatum e stirpe oriundus, Alberii I de Turre Pinu, &

Beatricis Hugonis Coligniae Beatricisque Viennensis Delphinæ filia natorum secundo genitus. Adolefcens vix annorum quindecim ordinem in conventu Claromontano amplexus est anno MCCXLVI. Triennio post ætatis 18 anno MCCI patruo suo Hugoni de Turre episcopo Claromontano apud Saragenos cum S. Ludovico Francorum rege profecto, ibidemque 28 decembris MCCXIX defuncto, communi capituli suffragiis, sanctissimo etiam favente rege suffectus est, ac subinde a Rothomagensi archiepiscopo aliàs tum cardinali Albano Petro de Collemedio consecratus. Hanc ille rexit Ecclesiam ad obitum usque, ad annum scilicet MCCLXXVI: cum antea fuisset postulatus ad Lugdunensem archiepiscopatum anno MCCXLVIII, quam postulationem ceu in divisione factam Clemens papa IV confirmare renuit & verbis amicissimis excusavit data ad illum 3 pontificatus sui anno 15 kal. febr. epistola, quæ est in codice 491. Summi pontificis sed & regis auctoritate fultus jam ab anno MCCLXXXV testamentum considerat, cujus curatores germanus ipsius frater Hugo Lugdunensis Ecclesiæ Senescallus & Ægidius Aicelinus sunt ab eo instituti. Inter alia verò, quod nostra solum hinc interest, suppellectilem literariam seu bibliothecas ita divisit: quæ in palatio episcopali Claromonti Arvernorum, eam conventus sui Claromontani Fratrum, quæ in castro suo apud Pulcrum Respectum, vernacule *Beauregard*, Ecclesiæ novæ S. Flori capitulo legavit. Et si autem ferant in cathedrali ecclesia Claromontana sepultum, Fratres nostri hoc ei in ecclesia sua grati animi monumentum posuerunt: *Frater Guido de Turre episcopus Alvernia xv agens annum, puer nobilis genere, ut pote Delphinorum Viennensium, qui contempto mundi fastu ordinem Prædicatorum est ingressus, anno verò XVIII ætatis suæ sub Ludovico Pio rege Francorum provehitur ad episcopatum Alvernia. In episcopatu suo ad honorem Dei & matris suæ, nec non ad Ecclesiæ exaltationem librum de statutis synodalibus Ecclesiæ Claromontensis edidit. Obiit A. D. MCCLXXXVI. Parma illi gentilitia Turrianæ gentis Alverniæ Turris argentea ad murum sita, Grypho aureo gradiente superimposita in area coccinea, quæ paterna: materna verò tessera coccinea, Aquila expansis alis argentea, rostro, cruribusque, & unguibus cyaneis, quæ est Castellonæ Coligniorum familiæ. De eo legendi Justellus in *Histor. geneal. stirpis Alvern. lib. 5. Jacobus Branche Histoire des SS. d'Auvergne. Savaro, qui quique ei succenturiavit Durandus Origines de Clairmont pag. 193. Gallia christiana. Baluzius Histoire de la maison d'Auvergne. Ejus meminere Leander fol. 115. Fontana in *Theatro* & in *Monum.* Altamura ad 1250 & alii nostrates. Edidit itaque**

Librum de statutis synodalibus Ecclesiæ Claromontensis.

Sermones plures. Ms bis habentur Claromontii apud nostros ut ex indice codd. Ms ejus domus mihi misso constat.

F. JOANNES A SANCTO BENEDICTO.

* 1286.

F. JOANNES A SANCTO BENEDICTO Galus ex celebri ad Ligerim supra Aurelianos oppido Benedictino vernacule *Saint Benoist-le-fleuri* dicto natus & a patria cognomen sortitus, Aurelianensisque conventus alumnus, vir fuit seculo XIII in sacra facultate Parisiensi nominatissimus. In catalogo laureatorum Parisiensium apud Bernardum Guidonis recensetur 39 his verbis *F. Joannes de Sancto Benedicto Aurelianensis.* Ex referendis autem constabit & circa MCCLXXX magisterio donatum, & pluribus academiæ comitiis affuisse votumque suum gravissimis de causis tulisse, & scholas nostras

Aurelianenses cum episcopi & universitatis tum ibidem maxime florentis laude & existimatione rexisse. Quod ut clarius fiat recolendum occasione bullæ Martini IV datæ 4 id. jan. anno 1 scilicet MCCLXXXII, quæ incipit *Ad fructus uberes*, qua regularibus mendicantibus certa quædam circa confessiones audiendas concedebantur privilegia, ingentes adversus Minores & nostros apud episcopos quosdam & in universitate Parisiensi turbas emerisse. Guillelmus episcopus Ambianensis in primis negotium ubique prosequatur acris. Is igitur Aurelianensis existens anno MCCLXXXVI mense januario sermonem habuit, quo dictorum regularium privilegia infringere natus est, quod ipse sic refert in epistola encyclica ad episcopos Galliarum: *Dum essemus in domo nostra prope Aurelianis, visum fuit nobis expediens, quod negotium & privilegia exponerentur magistris & scholaribus Aurelianensibus, qui sunt peritiores in jure quam Parisienses, & melius intelligentes. Quid & fecimus presentibus omnibus tam juris canonici quam civilis, presente F. Joanne de S. Benedicto magistro in theologia, lectoribus Prædicatorum & Minorum, & omnibus diligenter expositis, & finito sermone nostro: surrexit F. Joannes & dixit: Dominus episcopus dicit multa bona & vera, quadam dubia & quadam alia, & ad omnia ista respondebimus die Dominica sequenti: & prædicavit & multa dixit, & illa scripta fuerunt per multos scholares & tabelliones, quos ad hoc miseramus.*

Sermo F. Joannis a S. Benedicto a notario episcopi Ambianensis collectus & scriptus. Princ. Pacem & veritatem diligite.

Post distinctam cum glossa triplicem pacem, pectoris, temporis & æternitatis, sic loquitur: *Nos ordo Prædicatorum & Fratrum Minorum semper cum omnibus pacem habuimus, & præcipue cum prælati. Isti duo ordines semper ambulaverunt in pace quantum in ipsis fuit, & in futurum semper ambulabunt quantum in ipsis erit. Scio enim quod hanc triplicem pacem habuimus semper ego & Dominus Ambianensis episcopus, & simul fuimus bachalarii in Garlandia, & eruditi in artibus, licet unus plusquam alius, & simul magistri legentes in artibus, & multoties communicavimus actus nostros & facta nostra, & verba familiaria sæpe ad invicem habuimus, & in futurum habebimus. Domino concedente. Et postquam venit hic prope ad locum suum, misit nuncium pro me, & fui gratia honorifice me recepit. Si igitur familiares fuimus & amici ex quo eramus pares, pacem hanc volumus habere, & per Dei gratiam habebimus in futurum &c.*

Ex quibus patet magistrum in artibus fuisse priusquam ordinem amplecteretur. *Garlandia* tum dicebatur studium philosophiæ, quia magistri artium universitatis tum docebant omnes in vico stramineo (vernacule *du Foare*) qui vicus in Feodo *Garlandia* dicto Parisiis situs est.

Postea distincta triplici veritate vitæ, justitiæ & doctrinæ, hoc genus triplex veritatis, inquit, *scandalata non times &c. Quid ego curavi, quando intravi ordinem? utrum amici mei scandalizati fuerint necne? nihil &c.* Postea de veritate doctrinæ loquens, sermonis D. Ambianensis distinguit quinque portiones. 1. De religiosis qui student in naturalibus & philosophicis, quos reprehenderat episcopus. *Dico, inquit, cum eo & adhuc plus, quod quicumque sunt illi, qui student in illis ad pompam & ambitionem & ad apparentiam, & ad curiositatem sciendi, ipsi peccant sive sint religiosi studentes sive seculares. Et plus dico, quod plus peccant religiosi quam seculares. Sed qui student sive Prædicatorum sive Minorum, Saccati, Barrati (Car-*

melitæ scilicet tum vestibus barratis usi) & quicumque alii religiosi, monachi albi vel nigri, & regulares canonici etiam in talibus studentes ad inquisitionem veritatis, & ad Dei honorem & proximi sui ædificationem, meritorie student; quia nostra scientia theologica est sapientia, quæ ædificavit sibi domum ex septem columnis & vocavit ancillas ad arcem: unde omnes aliæ scientiæ nobis famulantur &c.

II Portio fuerat de potestate clavium Petro ejusque successoribus a Christo collata. Post plura optime expli cata sic ait. *Postmodum videns Spiritus Sanctus, quod Ecclesia patiebatur defectus, suscitavit duos ordines, scilicet ordinem nostrum & Fratrum Minorum, qui deputati sunt ad audiendum confessiones, & prædicandum universo mundo, & super his datum est nobis privilegium per D. Gregorium IX, qui fecit & copulavit decretales, in quo exhortantur prælati, & post per apostolica scripta eis mandatur, ut ipsos Fratres ad prædicandum populo sibi commisso gratanter & benigne recipiant, & confessiones audire sinant, & illud privilegium datum fuit Anagninæ, & fuit lectum.*

III Portio de arctatione potestatis ipsorum Fratrum edita per D. Clementem IV. *Scitote, inquit, quod temporibus Ambianensis episcopi error magnus populavit Parisius. Dicebant quidam quod nos non poteramus audire confessiones de sola licentia majorum prælatorum, imo a facerdote parochiali, ut Parisius a sacerdote S. Severini, hic a sacerdote S. Martini debemus licentiam confessiones audiendi postulare, quod est absurdum. Nam a primo anno quo intravi ordinem, nunquam a talibus fuit petita talis licentia. Unde super isto casu quidam congregavit magistros in theologia Parisius, inter quos fuit F. Thomas de Aquino, & judicaverunt hanc dogmatizationem erroneam, & miserunt pro hoc ad curiam tempore Alexandri IV. Qui Alexander bullavit, confirmavit, quod irrequisitis inferioribus prælati, ut est parochialis sacerdos, de licentia majorum prælatorum sine requisitione inferiorum, vel de licentia legati qui pro tempore esset, possemus audire confessionem omnium eisdem prælati subditorum. Et lectum fuit illud privilegium datum Anagninæ anno 5. (xv kal. febr. ac proinde anno 1259.) Hinc colligas congregationem illam magistrorum in theologia paulo ante habitam, tumque S. Thomam, qui ei adfuit, Parisiis adhuc stetit, & nostrum Joannem a S. Benedicto videri discipulum ejus fuisse. Postmodum successit Clemens IV qui vidit quod eramus in dangerio majorum prælatorum, ideo fecit declarationem, quam aliàs audivistis, & determinavit quod de his tantum casibus qui reservantur episcopis nos non intramitteremus nisi de eorum concessione seu voluntate, volens & ponens nos extra dangerium eorum in omnibus aliis. Et hanc licentiam in civitate ista & diocesi in illis casibus gratia D. Aurelianensis episcopi semper habuimus, & cum ejus benevolentia, qui nos semper protexit & fovit, fovet & protegit atque nutrit sicut gallina pullos suos. Unde non est diu quod ego misi ad D. episcopum Aurelianensem absolvendum, qui illum sui gratia ad nos remisit absolvendum. Si benevolentiam & gratiam episcoporum nostrorum nos hic & Fratres Parisius prosequamur, beneficimus: & hoc faciant Fratres Rothomagenses & Ambianenses & alii, si volunt (quod) Ecclesia tueatur ipsos &c.*

IV Portio erat de ampliacione potestatis Fratrum edita per Martinum IV. *Qui D. Martinus, inquit, attendens fructus uberes, qui proveniunt*

*ex ordine nostro: cujus tempore dum esset legatus in Francia, fuit factum concilium quoddam in Compendio & in præsentia D. Bonaventuræ, qui post fuit cardinalis; constituerunt archiepiscopus Remensis & ejus suffraganei quædam arctationes contra nos & Fratres Minores, ut non permitteretur Fratribus indistincte confessiones audire, vel etiam indistincte prædicare, sed illud officium committendum paucis ex nobis, scilicet prioribus, custodibus & guardianis, lectoribus & magistris in theologia) ille cardinalis legatus irritavit quod illi fecerant. Postmodum factus summus pontifex revolvit, & vidit quod prælati nimis erant duri ad commissionem sive potestatem nobis Fratribus (concedendam.) Videns & considerans fructus uberes, qui per ordinem producuntur in Ecclesia Dei, sicut ante sine dangerio sacerdotum poteramus prædicare, confessiones audire, ita sine dangerio majorum prælatorum ut episcoporum possemus illa facere, & in Ecclesia Dei fructus facere: & de hoc aliàs audivistis privilegium D. Martini, quod remanere [sic an remanet] inter vos ad caput *Omnis*, quod saltem semel in anno consistantur propriis sacerdotibus, in cujus privilegii impetratione & procuracione fui præsens. Hinc infero Urbe veteri 14 idus januarii anno 1 id est Christi MCCXXXII Joannem nostrum fortè a sua Franciæ provincia procuratorem missum exiisse, tum enim data bulla.*

*Unde dico absurdum & inconveniens, quod illa peccata quæ sunt nobis confessata, iterato sacerdoti debeant confiteri, quia non esset magnum quid in Ecclesia Dei nobis commissum, nec multum de hoc curaremus. Unde Parisius congregati fuimus coram episcopo Parisiensi [Radulpho de Homblonera,] qui nunc est & est magister in theologia: & ipse cum quindecim magistris in theologia consenserunt, & consensum dedimus unanimiter, [anno 1282 vel 1283] sigillavimus & scripsimus hanc veritatem quæ sequitur. Quæretur numquid peccata de quibus aliquis confessus est, & penitentia sibi injuncta, & perseverat in penitentia debeat iterum confiteri, & omnes prædicti, quorum nomina ignoro ego reportator (id est ego notarius episcopi Ambianensis, qui sermonem ex ore dicentis colligo & scribo) dixerunt quod non. Ad hanc veritatem confirmandam vocatus magistrum Arnulphum le Bescochie, qui respondit quod hoc erat sanitas & veritas doctrinæ: dicebat tamen, offenderem in Dominum meum Ambianensem episcopum sigillando, ideo rogo vos quod de hoc parcatis mihi. Quidam alius magister Gervasius dixit quod bonum erat & quantum illud statutum, sed non sigillaret, nisi primò fieret collatio inter magistros. At ego dixi quod non erat necesse, quia jam erat sigillatum & discussum inter XVI magistros. Noluit tamen sigillare. De hoc requisitus fuit similiter magister Henricus de Gandavo, qui respondit quod non apponeret suum sigillum, nisi apponeretur clausula scilicet quod illud erat verum * quod est ex virtute sacramenti. Et tunc ego quæsi ab eo, quid esset dicere? Et ipse dixit, quod hoc erat propter jus commune &c. plura inter quæ hæc non omittenda. Unde dictum est mihi, quod magistri in theologia & in decretis requisiti fuerunt ut hanc dogmatizationem sigillarent (scilicet quod confessus Fratribus, eadem iterum proprio sacerdoti confiteri tenebatur) quod noluerunt facere & bene. De intellectu alius statuti, *Omnis utriusque sexus &c.* tetigit vir venerandus & discretus officialis Aurelianensis in quadam repetitione dicens, quod statutum illud fuit factum propter differentes confessiones suas nimis, quia (non) nisi in extremis positi consistebantur: ideo etiam*

* f. quantum.

Sec. XIII. * quod. "providit ad evitandum deceptionem animarum, quia saltem semel in anno confiterentur. Item additum fuit propriis sacerdotibus propter hoc, quia quidam confitebantur eremitis exclusis in nemoribus, nec curabant, dum tamen essent sacerdotibus &c."

Ultima portio fuit super requisitione quæ fuit facta per prælatum Parisiensem a Fratribus, quod unanimiter scriberent summo pontifici super declaratione illius privilegii (Martini I V.) "Qui Fratres ut aliàs audivitis facere recusarunt, ut dicunt. Sed salva reverentia D. Ambianensis episcopi, non ita nude responderunt, ut ipse asserit. Dixerunt, quod privilegia mittebantur magistris ordinis & diffinitoribus capitulorum. Unde Minores dixerunt, quod non intererat eorum: unde cum nobis Fratribus Minoribus Parisiensibus negotium non sit commissum, sed magistris & diffinitoribus capitulorum, non possumus expedire, præcipue quia modo non habemus magistrum; sed creandus (est) in brevi apud Montempessulanum in pentecoste in capitulo generali, & de hoc tunc sufficienter capitulum respondebit. Prædicatores illud idem dixerunt, sed modo non poterant facere quia magister eorum erat absens in Flandria vel Hispania, sed sperabant ipsum esse in capitulo generali apud Burdegalam [ubi habitum 1287] & ibi tunc consulerent ipsum super hoc, & libenter uterque ordo adhibebit consilium, & sic fuit dictum. Item licet prælati hoc peterent, non tamen ideo erat recurrendum ad papam, nam propter calumniam cujuslibet, non est recurrendum ad declarationem papæ."

Unde vidi Parisius de quodam qui erat reputatus magister in theologia Parisius, qui legebat in domo nostra Matthæum. Deventum est ad *Pater noster*, & ad finem illum, *sed libera nos a malo*. Dixit ille: Hæc petitio implebitur in via in tantum quod veniet tempus in Ecclesia militante, in quo genus humanum liberabitur a malo, quia veniet ad statum, in quo statu homines non peccabunt, nec malum sustinebunt. Dicebatur ei: Habes tu aliquam auctoritatem pro te? nullam adduxit, unde fuit privatus cathedra magistrali. Credis tu quod propter suam calumniosam opinionem esset recurrendum ad papam ad declarandum *Pater noster*? certe non. Satis habemus *Pater noster* declaratum &c. Ad calcem sic legitur:

Iste sermo fuit factus Aureliæ per F. Joannem de Sancto Benedicto magistrum in theologia A. D. 1285 Dominica post festum B. Vincentii, veteri nempe stylo, novo 1286 januar. 27, nam erat Lit. Dom. F. Additur:

Hubertus de Sancto Valerico super mare Ambianensis diocesis reportavit: scilicet notarius ab episcopo Ambianensi missus, qui sermonem ex nostri Joannis ore scripto exciperet, quique Gallice dicta subitò Latine reddidisse videtur.

Ad hæc omnia respondit episcopus Ambianensis in sermone quem altero post die habuit, hæcque notanda visa sunt.

In res. ad 3 portionem, hæc habet. "Benedictur F. Joannes, quia tanquam doctor veritatis veritatem agnovit, quam nolunt alii agnoscere &c."

Ad 4 portionem. "Quod autem dicit F. Joannes quod D. Martinus cum fungeretur officio legationis, mutavit concilium Compendiense, ubi statutum fuit ut asserit per Remensem archiepiscopum & ejus suffraganeos, quod potestas episcoporum paucis committeretur: respondemus quod omnia concilia quæ fuerunt, facta a 30 annis citra palpavimus & vidimus in registris, & cum

novem annis steterimus in ordine episcoporum illius provincie, nunquam tale statutum vidimus. Præterea cum steterimus cum D. Martino IV dum fungeretur officio legationis in Francia, nec vidimus nec intelleximus, licet per nos suæ curiæ multa negotia expedirentur, quod in prima aut secunda sua legatione alia retractavit &c. Et infra de congregatione magistrorum ab episcopo Parisiensi facta, quam observavit noster Joannes: "Verum est, inquit, quod magistri sigillaverunt, prout generaliter fuit eis proposita, nec in questione erat mentio de privilegio, nec ad magistrorum notitiam pervenerat ejus concessio: nunc autem illi idem qui sigillaverunt, dicunt quod fallit in casu proposito &c."

Ad ultimam portionem tale damus responsum. Profecto prælati aliàs competenter & prout fieri debuit duobus annis elapsis magistros utriusque ordinis interpellaverunt, videlicet Fratrem Bienteviegne tunc temporis ministrum Minorum & F. Stephanus de Bisuntio doctor theologie (postea magister ordinis VIII) requisivit ex parte prælatorum magistrum Prædicatorum in generali capitulo, ut pro declaratione privilegii nunciis concorditer mitterentur: qui responderunt, sicut prælati relatum exitit, quod non mitterent, quia utebantur rite ut asseriebant secundum modum ordinatum ab eis. Et sic responsio facta Parisius fuit minus sufficiens, præsertim cum secundum hoc possent Fratres prælatos semper sub deliberatione tenere &c. Et postea: *De magistro Christiano* (illo scilicet qui *Pater noster* explicare tentavit) novimus veritatem &c.

Hujus Christiani Belvacensis & ejus expositionis super illa verba *sed libera nos a malo*, meminit Albertus Magnus super Matth. ad illa eadem verba: *Dixit tamen* (sunt verba Alberti) *Christianus Belvacensis, quod aliquando in ista petitione Ecclesia exaudietur &c. sed iste error ab ipsomet, & a nobis, & aliis multis condemnatus est.* Christianus autem ille inter magistros Parisienses & Guillelmi de Sanctoamore affectus fuit e primoribus, de quo legendus Cantimpratanus Apum lib. 2 c. 10 § 27 ubi ejus non solum respicientiam, sed & apud nostros Sanjacobeos sepulturam electam laudat.

Quæ non animo questionem illam retractandi refero, sed solum ut annotem quæ historiam illius temporis attinent & nostrum Joannem de S. Benedicto. Hæc autem legas fufissime relata Parisius in Bibl. Colbert. cod. ms memb. fol. n. 3266, ubi omnia acta in hac causa continentur.

Extant & quidam ejus *Sermones* in Bibl. Victor. cod. ms memb. 762 supra relati ad annum 1281, 82 & 83 inter alios concionatorum sacre facultatis Parisiensis n. VII.

Nec dubito quin alios imo plura alia scripserit vir eruditus, sed quæ in luctuosissima conventus Aurelianensis a Calvinianis solo æquati everfione perierint. In cod. ms memb. fol. conventus Rotomagensis laudatur quidam F. Joannes de Sancto Benedicto inquisitor hæreticæ pravitate in terris nobilibus viri comitis Tolosani: an autem idem sit cum hoc nostro in theologia magistro nolim asserere, cum ille collega dicatur F. Guillelmi Bernardi, qui isto munereungebatur anno MCCLVIII, sicque videtur antiquior, quam ut circa MCCLXXX ad agones scholasticos se transferret.

F. GALIENUS DE ORTO.

F. GALIENUS DE ORTO (sic, fortè de Horto Gallice *du Jardin* pro more ætatis agnomina Latine vertendi) sub finem seculi XIII florebat,

quo Secundam Secundæ S. Thomæ de Aquino in compendium contraxit, quod habetur Parisius in Victorina cod. 121 memb. fol. par. & partem alteram voluminis obtinet, & foliis 150 constat. Hicque est titulus minio scriptus ad latus prologi intra columnam, & eadem totius operis manu:

Incipit abbreviatio Fratris Galieni de Orto super Secundam Secundam Fratris Thomæ de Aquino. Quia sermones morales in universali sunt minus utiles &c.

Finis: *Projice te securus & excipiet te & sanabit te. Qui Deus benedictus & pater Domini nostri Jesu Christi nos qui securos in eum projecimus, sua benignitate recipiat ne cadamus: & sanet in presenti per gratiam, & benedicat in futuro per gloriam. Amen. Explicit anno Dñi MCC octuagesimo VIII mense aprili.* Sequentia supra relata sunt, ubi de S. Thoma, ubi videtis. Ex hac porro epitome tum eo loci, tum antea in dissertatione nostra, cui titulus *S. Thomæ Summa suo auctori vindicata* anno 1708 edita, contra Launoium evicimus Summam S. Thomæ jam ante MCCLXXXVIII communissimam fuisse, & doctorum omnium manibus versatam.

Artificium illius compendii in eo consistit. Solus titulus questionis apponitur minio quilibet scriptus, articuli autem omnes quantum ad corpus ut aiunt quam fieri potuit brevius contracti continua serie sibi invicem catenati exhibentur: ad finem verò cujusque articuli aliquando additur vel *sed contra* ut loquuntur, vel quædam ex responsionibus ad objecta, non integra, sed si quod in ea effectum vel principium ad mores spectans.

Galienum ordinis Prædicatorum fuisse non legitur explicite in codice Victor. ut neque de S. Thoma: verum votis religiosi astrictum fuisse constat, tum ex præfixa suo nomini Fratris appellatione, tum ex finis verbis relatis, *nos qui securos in eum projecimus*, quæ ex suo addidit, nam apud S. Thomam non habentur. Præterea ne quis Victorinum forsitan censeat, in monumentis ejus Ecclesiæ index est canonicorum regularium omnium ab ipsis initiis in ea professorum, nullus autem hujus nominis toto seculo XIII recensetur. Hinc nemini mirum videbitur, si auctorem epitomes secundæ secundæ S. Thomæ inter sodales nostros numerem: quem tamen si scriptor alterius ordinis suis recte vindicet, affectu saltem nostrum, & cum summa gratia prædicabo.

Character ejus codicis Gothicus est & minutior, sed elegans, accuratus & lectu facilis. In catalogo codd. ms. Angliæ T. I P. II n. 1612 fol. memb. recensetur *secunda secundæ S. Thomæ abbreviata*. An sit idem opus cum hoc Victorino docebunt indigenæ curiosi.

F. PETRUS DE DACIA.

* 1288. F. PETRUS DE DACIA sic a provincia ordinis decima, quæ Daniæ Sueciam & Norvegiam complectebatur, nuncupatus, Suecus natione, Wisbii in Gotlandia insula natus, ab infantia pietati deditus, ut primum per annos licuit de seculo relinquendo cum germanis fratribus deliberavit. Vix adolescens circa annum MCCXLV ordinem amplexus est in patria, studioque studiorum quod tum longius erat in provincia sua emenso, lecturisque quibusdam de more apud suos artium vel etiam theologiæ perfunctus, Coloniam Agrippinam ubi sub Alberto Magno vigeat studium generale, prorata provincie Daciæ missus est anno MCCLXVI, ibidemque non minus scientiæ sanctorum quam eruditionis sacre avidus, cum christianis ad perfectiorem vitam anhelantibus, cum mirabili præsertim B. Christina Stumbelenfi magnam in init necessitudinem. Triennio Coloniam peracto, ex assignatione capituli provincialis Daciæ, quo in doctrina docendique methodo perfectior evaderet, Parisios ad gymnasium Sanjacobeum ire iussus est, quod & intravit anno MCCLXIX feria sexta ante festum pentecostes x maii scilicet. Ibidem in ipsis sacris solemnibus habita fuerunt generalia ordinis comitia, quibus interfuerunt summi academiæ & orbis theologi, interquos ut cæteros taceamus, S. Thomas de Aquino, qui hoc anno & sequenti ibidem lector & regens studii fuit institutus. Hinc Petrus sub ejus disciplina, quo valebat ingenio, quantum profecerit facile conjicias. Annum integrum & duos menses cum dimidio circiter ibi moratus, inde exiit Dominica proxima post Jacobi apostoli MCCXX seu XXVII julii (erat lit. Dom. E) & per Stumbelen ac Coloniam transiens, ubi ægritante socio suo F. Nicolao Daco, sex aut septem septimanis hæere coactus est, xxx septembris iter arripuit, & Skeningiam tandem feria sexta post purificationem id est VI febr. MCCLXXI pervenit. In ea urbe præcipuum erat provincie Daciæ studium, in quo juxta morem de revertentibus a Parisiensi studio Petrus primarius lector institutus, quarta feria post Matthiæ, id est crastino ejus festi (erat lit. Dom. D) theologiam e superiori loco profiteri cœpit, eoque munere functus est ad annum MCCLXXV circiter. Tum verò ad aliam domum in profundo terræ sitam missus est, ut ipse ait, hoc est in loco ubi rarum ab exteris commercium: sed non diu ibi relictus fuit, nam Skeningiæ lector redditus est circa annum MCCLXXVII, eo enim titulo se ornat in epistola ad Christinam scripta XII octob. ut videtur anno illo MCCLXXVII: & eodem etiam titulo insignitur in epistola ad eum data a F. Laurentio Sweo studente Colonie in festo Magdalene anni MCCLXXVIII. Cum verò ipsum anno sequenti LXXIX cupido cepisset Coloniam imo Christinam revidendi, Westeras seu Arosiam (Westra-ros duplici nomine conjuncto vocat) urbem episcopalem in Westmania se contulit ad provincialem F. Augustinum ibi in domo nostra hærentem: a quo potestate sibi facta discessit feria altera pentecostes XXI maii, & in Gotlandiam insulam quæ ei natalis trajiens, & aliquandiu commoratus, exinde Lubecam ac tandem Stumbelen accessit XV febr. VI, concioneque ibidem crastino habita, tertio die Coloniam intravit. Rebus demum qua de causa venerat compositis, sacris reliquiis non paucis, novem præsertim SS. Virginum Colonienfium minimum capitibus collectis, spiritali solatio, qui præcipuus itineris scopus fuerat, Christiana mirabili non modico collato, vicissimque ab ea accepto, eam XXI octob. reliquit, Lubecam XXI circiter novemb. accessit, Kalmarniam fer. v post Lucie seu XIV decem. appulit, ibidemque in domo ordinis provincie Daciæ ac Teuronie viciniore hie-mavit. Toto vere sequenti & parte ætatis anni MCCLXXX de loco in locum transit fortis suæ incertus, donec Assoniam ubi comitia provincie habebantur, circa festum Laurentii advenit, & in actis in terram nativitate suæ inquit, scilicet in Gotlandiam remissus, Wisburgi vulgo *Wisby* lector institutus est. Anno MCCLXXXI comitiis provincie Skeningiæ habitis affuit, ubi per litteras a Christina datas rogatus ut germanum suum Sigwinum recipi curaret in provincia conversum, ei ut morem gereret, a F. Bertholdo Insulensis domus prior obtinuit ibidem recipiendum. Itaque F. Mauritius Petri amicus, & ibidem diffinitoris capituli generalis sequentis socius electus, Vienna Austriæ ubi habitum est anno MCCLXXXII rediens, Sigwinum ut in mandatis habebat, secum adduxit ad capitulum provinciale eo anno celebratum circa S. Laurentii in Gotlandia Wisby scilicet, eumque F.

S. c. XIII. Bertoldus prior Insulensis habitu converforum in sua domo induit xx augusti die S. Bernardi. Petrus postea & ut verisimilius circa finem anni mclxxxiii electus & institutus prior Wisbii eo titulo comitiis provinciae anno sequenti lxxxiv affuit, ex quibus ad Christianam scripsit ad ea se sanum advenisse, & cum provinciali (is tum erat F. Oliverius de quo postea) egisse, ut ejus germanus F. Sigwinus in professione dictus Gerardus Wisbii assignaretur, seque ut ante hiemem eo veniret curaturum: simulque orat, ut per diffinitorem cap. gener. sequentis anno mclxxxv celebrandi, vel per ejus socium F. Nicolaum quondam Coloniae studentem sibi ipsa Christina rescribat. Eidem Christinae scripsit iterum anno mclxxxv fortè per F. Nicolaum praedictum Bononiam pergentem, tum ipse quartana vehementi praegravatus, & ei promittens germanum suum Sigwinum eam visurum aetate proxima. Quod tamen an factum fuerit dubium, imò aliò a capitulo provinciali hujus anni apparet assignatum. Nam anno mclxxxvi idem Petrus prior Wisbiiensis e capitulo provinciali scribens Christinae se datum prioris provincialis socium ad capitulum generale Burdegala anno sequenti habendum, eaque occasione in reditu se eam visurum circa festum Joannis Baptistae, addit se a dicto F. Sigwino seu Gerardo literas accepisse, quibus sibi in domo in qua tum erat admodum placere significabat: quae probant jam ab anno non Wisbii sed alibi assignatum & morantem. Petrum autem anno sequenti mclxxxvii cum suo provinciali Burdegalam ad capitulum generale quod fuit provincialium ivisse hinc constat, quod in reditu Lovanii existens in octava Joannis Baptistae, Christinae scripserit se eam septimana sequenti invisurum. Quod an successerit, non est quod ambigatur tum ob propinquitatem loci, tum quod via esset in Sueciam redeundi: sed brevi ab ea se expedierit, illa secum auferre contentus, quae de virginis mirabilibus ad octobrem mclxxxvi scriptis tradita fuerant: quia provinciale suum in Daciam ad capitulum suum provinciale habendum properantem comitari seu assequi tenebatur, cum sociorum esset acta comitiorum generalium ad provincialia comitia deferre & legere. Quo anno tandem Petrus obierit certa non habetur memoria, conjicitur tamen ante pascha sequens mclxxxviii abiisse ad superos, tum quod nihil de eo post mclxxxvii sciat, tum quod F. Folquinus ejus quondam socius & Wisbii sub eo priore commorans Christinae in festo natiuitatis B. Virginis anni ut censent mclxxxviii scripserit Petrum mortuum quadragesima praecedenti. Scripsit autem hic praegrande volumen de virtutibus virginis Christinae Christi sponsae, cui inditus est ab ejus morte titulus:

Acta Christinae Mirabilis Colonienfis seu Stumbelensis, quae scripsit F. Petrus de Dacia ordinis Praedicatorum, qui fuit maxima scientiae & auctoritatis, & lector praecipuus inter lectores Praedicatorum, qui dicta puella Christina fuit divinitus datus in amicitiam, tutorem & curatorem, nec non consolabilem specialem & spiritualem.

Codicem ms membranaceum majoris molis servat collegium canonicorum Juliacensium, ad quorum ecclesiam corpus illius beata demum fuit translatum ac nunc requiescit. Acta autem illa non progrediuntur ultra octobrem mclxxxvi, quia Petrus vix sesquiannum ultra superstes fuit, nec alius quod fuisset in votis ei succenturiavit, cum tamen Christina non obierit nisi anno mcccxi. Etsi verò dies mortis ejus Virginis fuerit sexta novembris, Pappebrochio tamen visum est haec acta dare ad xxxi junii, seu quod dies sit ejus translationis, seu quod *avtgerov* Bollandi evanescenti paulatim

atraimento ad editionem mensis novembris ante quinquaginta annos non prodituri eo usque duratum non erat. Tenent porro acta illa longiora T. iv junii a p. 275 ad p. 426, hoc est pp. 151.

Ex illis actis seriem vitae Petri nostri sic placuit mutatum referre, tum quia non parum confert ad historiam ordinis dilucidandam, quae de provincia Dacia olim celeberrima tamen multum jejuna est: tum quia vix aliter intelligi possunt acta illa B. Christinae, quoad epistolarum in iis relatarum seriem: quatenus confusa, tum denique quia in suis annotatis vel Bollandus vel Pappebrochius ob ignoratam ordinis *παλιότητα*, quam nec scire illis obvium est, non semel caespitarunt, quorum & quaedam hic addo exempla.

Omitto quod in commentario praevio aiunt n. 4 post mortem B. Christinae anno mcccxi, comitem Clivensem Theodoricum reliquiarum ejus contactu a paralyti sanatum D. papae supplicavisse, ut canonizaretur *tunc Innocentio vel Honorio tertius*: manifestum enim per incogitantiam, quae viris eruditissimis in grandioribus praesertim operibus non raro irrepit, id eis excidisse; sed & Pappebrochius ipse postea emendat p. 426 n. 58, hanc supplicationem Clementi V, vel Joanni XXII oblatam scribens: sed vide sequentia.

P. 297. Annot. b. *Officium B. V. parvum pro ordine Praedicatorum, Ravate caeli desuper &c.* Clarum est hic non agi de Horis nostris quotidianis B. V. quae apud nos nunquam hoc initium habuerunt: sed de officio missae de Beata in Adventu, cujus introitus talis est apud omnes. Nimirum cum F. Gerardus de Griffone, & F. Petrus sub eventa ibi narrato magis Missa carere elegerint quam Christianam deferere, quia tempus meridiei appropinquarat, saltem officium Missae in ejus cubiculo recitandum duxerunt, quod aliàs nostris peregrinantibus erat familiare, & *Missam siccam* vocabant. Unde addit Petrus, *cum ad evangelium Missus est venissemus*, indicans jam epistolam & superiora recitata.

P. 321. Annot. b. *Skeningiam hactenus in tabulis non reperio* ait D. P. Jam tamen anno mcccvi in sua regnorum Daniae & Sueciae &c. tabula excuderat Guillelmus de Lisse academiae regiae scientiarum collega & geographus: est autem Skeningia vernacule *Skenningen* urbs diocesis Lincopiensis in Ostrogothia non longe a Vasteno. Domus ordinis in ea erecta secunda regni Sueciae numeratur a Bernardo Guidonis: sed & a Messenio in *Scandia illustrata*, & a Scheffero in *Hist. Eccl. Suedia* conventus noster Skeningensis laudatur.

P. 327. Annot. l. *Nusquam Westraaros potui reperire in tabulis novissimis & accuratissimis*, ait D. P. At n. 4 ad quem est haec nota legitur *Westraaros*, nec dubium quin civitas illa sit quam Sueci *Westeras* vel *Arosiam*, estque episcopalis Westmanniae primaria: adeo ut quae nomina nunc dividunt, tum unà conjungerent. Nobilem Suecum audivi eam *Westraaros* nominantem. Apud Messenium & Schefferum citatos laudatur conventus noster Arosiensis seu *Westeras*, licet a Bernardo Guidonis omisus. Aliud autem est *Arhusium* Arhusen in Jutia, aliud *Westmannia*, civitas utraque episcopalis, haec sub Upsalensi, illa sub Lundensi: in utraque erat nobis conventus.

P. 332. Annot. a. *Assonia fortasse est Assens Fionia insula oppidum occidentale*. Sic D. P. Hic haereo fateor, cum enim n. 22 ad quem haec nota agatur de capitulo provinciali ibi habito, certo indicatur domus ordinis. Apud Bernardum Guidonis in Dania laudatur tertius conventus *Aosensis*, fortè *Ahuis* vel *Ahusen* ad mare Balticum in Blekingia & esse potest qui dicitur hic *Assoniensis*, vel si hic

hic est alter, a Bernardo omisus fuerit, & erit *Assens Fionia*.

P. 344. Annot. K. Ad duplicem titulum F. Petro datum in epistola ad eum e Colonia a F. Laurentio scripta, 1 lectori Skeningensi, 2 priori Insulensi, sic D. P. *Suspicio quod epistola sub primo titulo jam scripta, supervenerit nuntius de electione Petri facta in capitulo Wisbeyensi, ideoque appendiculam istam sub ampliori titulo collocatam fuisse*. Sed ista non conveniunt. 1. Electiones priorum apud nos nunquam factae sunt in comitiis provincialibus, sed in quaque domo, mortuo vel amoto priore. 2. F. Bertoldus qui ceu prior Insulensis affuit comitiis provinciae Wisbii anno mclxxxii habitis, non fuit in iis amotus ab officio, imò ad Insulensem domum reversus prior, Sigwinum Christinae germanum xx augusti habitu converforum induit. 3. In epistola quam F. Petrus Christinae scripsit, & quae refertur in Actis p. 422 n. 43 de dicto Sigwino jam veste donato monet se ex relatione tantum scire, quod prudenter se gerat, neque seipsum aliter quam antea nempe lectorem Gotlandiae, hoc est Wisbeyensem, nominat: quae epistola videtur scripta anno mclxxxiii, cum jam saltem per sex menses aut amplius Sigwinus sui specimen dederat. Itaque ad hunc annum nullum est documentum F. Petrum priorem ullibi egisse. Quod ergo de duplici epistola titulo pensandum? Forlan falso rumore deceptus Laurentius Petrum priorem credidit, ac ut ut esset duplici titulo donavit: vel quod verisimilius cenfeo, erratum est notarii qui exemplum Juliacense exscripsit, qui in altero titulo scripsit Petro pro Bertoldo: ut enim uterque & Petrus lector Gotlandiae, & Bertoldus prior Insulensis e capitulo provinciali Skeningiae anno mclxxxii scripserat Christinae, sic pro ea F. Laurentius e Colonia eadem epistola utrique fortè rescripsit.

P. 423 n. 47 sic D. P. *Vidimus F. Petrum factum priorem in Wisby (hoc autem nomine dicitur primarius portus Gotlandiae, quae cum insula sit, merito suspicor priorem Insulensem & Wisbiiensem eundem esse) adeoque F. Petrum & antea sub annum mclxxxv & iterum intra decennium circiter eundem conventum rexisse post praememoratum F. Bertoldum*. Primò verum non est eundem esse conventum Insulensem & Wisbiiensem, utrumque clare distinguit Bernardus Guidonis, qui Wisbiiensem tertium, Insulensem septimum numerat in Suecia. A nobili Sueco rerum sui regni gnaro accepi Insulensem eum videri, qui in *Hist. Eccl. Suediae Eekholmensis in insula lacus Meter* dicitur. Secundò tantum abest ut antea in actis habeatur Petrum fuisse priorem Wisbiiensem anno 1275, quinimo p. 414 n. 15 se quasi in exilium missum queritur, addens *se habitare in profundo terra, unde raro peregrini sed mercatores nulli exire consueverunt*: quod nonnisi ad annos 1275 ac 1276 referri potest. Nam jam anno 1277 suo lectoris Skeningensis munerii redditus erat, ut constat ex epistola F. Laurentii data Coloniae mense julio 1278 relata p. 323 n. 1. Prioris igitur officio nullibi functum legitur in Actis ante 1283, quo fortè sub finem electus est Wisbiiensis, ubi antea lector agebat, nec successit F. Bertoldo qui conventui illi nullibi legitur praefuisse, sed Insulensi. Ex his expungitur D. P. nota F. p. 344.

P. 424 n. 50: *Interim contingit Joannem Vercellensem O. P. magistrum VI excedere e vivis Bononia in Italia anno mclxxxiii, & capitulum generale eandem in urbem pro successoris electione convocari, ad quod in socium diffinitoris electus F. Petrus tum prior &c.* Nec ista coherent cum Actis, nec cum chronicis nostris. Omitto Joannem

Vercellensem mortuum non Bononiae sed in Monasterio tepellano prid. Kal. dec. mclxxxiii, cui revera successor eligendus erat Bononiae anno mclxxxv: at verum non est Petrum delectum fuisse socium diffinitoris illius capituli: imò ex epistola ejus ad Christianam & alios relata p. 423 n. 46, quae necessario scripta est anno mclxxxiv e capitulo provinciali Daciae, constat F. Nicolaum quondam Coloniae studentem electum fuisse socium diffinitoris capituli illius generalis Bononiae anno sequenti celebrandi: unde ut sibi per eum vel per diffinitorem Christina rescribat eam monet. Praeterea in epistola illa p. 424 n. 50 relata non dicit se datum diffinitoris socium, sed a diffinitoribus capituli provincialis datum socium priori provinciali ad capitulum generale. Non dabatur autem tum sicut nec nunc, priori provinciali socius, nisi cum anno sequenti futurum erat capitulum generale provincialium. Sic ergo se res habuit.

Anno mclxxxv fuit capitulum generale diffinitorum I & in cap. prov. anni praecedentis datus est socius huic diffinitori scilicet F. Nicolaus, non priori provinciali, licet iverit de jure pro electione magistri ordinis, sed sine socio a diffinitorio dato. Anno mclxxxvi fuit capitulum generale diffinitorum II, & in cap. prov. anni praecedentis datus est socius diffinitori hujus anni alius a Petro. Anno mclxxxvii fuit capitulum generale Provincialium Burdegala habendum & in cap. prov. anni praecedentis lxxxvi datus fuit provinciali socius, & hic fuit noster Petrus.

Hinc colligo certo epistolam illam p. 424 n. 50 relata, nonnisi e cap. prov. mclxxxvi scriptam fuisse, contra quam sentit D. P. qui vult anno mclxxxiv datam, quia leges nostrae ab initio ad haec ultima tempora inviolabiliter servatae ipsi ignotae fuerunt. Hinc evanescunt fere omnia quae idem D. P. commentatur. p. 425 nn. 51 & 52, ubi putat Petrum prima julii Lovanii existentem ad iter Italicum se accinxisse pro capitulo generali adeundo, & idcirco dubitat an *Stumbelen* ad Christianam iverit. Contra enim est omnino. Prima illa julii erat anni mclxxxvii: tum non adibat capitulum generale quod semper in feriis pentecostes, sed ex capitulo generali Burdegalensi redibat, & in Sueciam revertebatur: unde nulla difficultas quin Christianam inviserit, ut ei promittit littera n. 51 relata, sed solum in transcurso, ut supra relatum in ejus elogio.

P. 425 n. 53. Epistolam hoc numero relatae recte monet D. P. a Petro Christinae scriptam priusquam prior Wisbiiensis eligeretur, sique datam anno medio mclxxxvii circiter: unde hic extra ordinem posita est.

P. 440 Annot. a, ad illa scilicet verba n. 34: *Item in festo Magdalene cum plures studentes sederent cum dña abbatissa &c.* Sic habet D. P. *Etiā in cœnobii virginum studentes dicuntur, quae probationis tempore discunt linguam Latinam & cantum.* Ut ut sit de hac nota, certum est eo loci per studentes non intelligi sanctimoniales, quae abbatissam suam comitabantur, sed quatuor illos sodales nostros ex diversis provinciis Coloniae studentes, qui coram abbatissa illa S. Cæcilie D. Geva collationem theologiam habuerunt, ut narratur p. 288 n. 48: utrobique enim de eodem eventu agitur.

Quando verò in historia nostra pauca habeantur de provincia Dacia, placet hic eorum ordinis sodalium, quorum in his actis est mentio, notitiam aliquam subicere ut quam floreret illa viris pietate, disciplina & doctrina praestantibus videatur, ubi & quidam postea aliarum provinciarum laudantur. Hos ordine alphabetico recenseo.

P. 284 n. 31 F. ABSALON prior provincialis

Daciæ laudatur, a quo F. Petrus dicit se tum novitium dono accepisse Diurnale, istudque B. Christinæ se dedisse. *Hic Absalon*, inquit Bernardus Guidonis, *vir fuit admodum reverendus & bonus, & provinciam rexit annis xx & amplius, & in officio obiit in Rusquillis anno mclv.* Cœnobium Roschildense indicari censeo, quod secundum ab eo numeratur in Dania. Roshildia civitas est episcopalis in Zelandia insula non longe ab Haptinia sita. Ex his habetur Petrum ante annum hîc notatum ordini nomen dedisse.

P. 324 n. 4 F. AUGUSTINUS Daciæ post Abfalonom prior provincialis laudatur, sed de eo vide supra ad 1282.

P. 313 n. 43 F. ANDRÆAS Aciensis pro rata provinciæ Daciæ e Colonia ubi quibusdam annis theologiæ operam dederat, Lutetiam ad gymnasium S. Jacobi ultimo perficiendus missus est, & sub finem augusti mclxx iter arripuit, quæ virum solertem indicant & spei non mediocri.

F. BERTOLDUS provinciæ Daciæ alumnus erat prior Insulensis seu conventus nostri in Insula (nempe lacus *Meler*, quem supra Eekholmensem dictum indicabamus) quo munere fungebatur annis mclxxxii, lxxxiii & seqq. Hunc specialissimum patrem suum vocat F. Petrus p. 343 n. 64: & ejus amicum specialem dicit Christina ibidem n. 65. Ejus etiam ad virginem refertur *Epistola* scripta e cap. prov. Skeningia anno mclxxxii circa festum Laurentii. Titulus:

In virginis filio Christo Jesu dilecta virgine Christina F. Beroldus dictus prior FF. Prædic. de Insula provincia Dacia.

F. CAROLUS expleto pro rata ejusdem provinciæ Parisiis studio, ad suos revocatus, Colonia transit mense martio mclxxviii, Juvenis a pietate & sacrarum litterarum studio commendatus p. 283 n. 29, 30, 31 & postea sæpius. Stumbelen & ipse adiit, & ex miris in Christina visis totus in Deum exarsit, & illi beatæ psalterium elegans & parvitate commodum, quod Parisiis emerat, dedit.

F. FOLQUINUS domus Wisbientis in Gotlandia alumnus F. Petri focus præsertim in itinere laudatus anni mclxxxix, de quo videlicet acta p. 324 n. 5, & p. 326 n. 12. Ejus duæ ad Christinam referuntur *Epistola*.

I. p. 418 n. 30. Titulus: *Carissima sibi in Christo Sorori Christina de Stumbele F. Folquinus O. FF. Præd. minimus in Gotlandia &c.* Gratiarum actio est pro beneficiis in se collatis in itinere præfatio.

II. p. 425, n. 54. Pr. *Religiose ac devota, sibi in Dei filio carissima sorori Christina &c.* Ei F. Petri prioris Wisbientis in quadragesima præcedenti defuncti mortem nunciat. Data est ix sept. ut conjecit pronum mclxxxviii. Germanos tres suos ejusdem ordinis Prædicatorum sodales ei etiam commendat WERNERUM qui obierat in Flandria, JOANNEM lectorem mortuum Revaliæ, ALBERTUM lectorem Wisbii adhuc in vivis.

F. HENRICUS pro provincia Daciæ Colonia studens agebat mense augusto mclxxx p. 314 n. 44. Rediit Parisiis Colonia anno mclxxxviii p. 324 n. 3. Vide in seqq. *Laurentius & Olaus*.

F. INGELDUS alicubi in Dacia prior augusto mclxxx Colonia accessit, & litteras a F. Petro ad Christinam attulit, sed ea non visitata recessit xxv mensis, de quo illa conqueritur p. 343 n. 63.

F. JOANNES DACUS amicus F. Petri specialissimus sic dicitur p. 418 n. 28, & in cap. prov. circa festum S. Augustini mclxxx electus pro comitiis ordinis anno sequenti lxxxvi Florentiæ i junii

habendis diffinitor, (erant diffinitorum prima) in reditu circa festum Magdalene per Colonia & Stumbelen transire debebat. Hæc notam D. P. p. 419 b dilucidant. Hic Joannes idem fortè est qui p. 296 n. 71 & p. 319 n. 60 laudatur, & cujus mors anno mclxxxii annunciat p. 422 n. 42.

F. JOANNES ESTBI Colonia in suam Daciæ reverfus affuit cap. prov. in Affonia anno mclxxx celebrato in vigilia Laurentii, & litteras a Christina ad F. Petrum datas attulit, p. 329 n. 22.

F. JOANNES HESPE pro rata Daciæ Colonia litteris sacris operam dabat annis mclxxx & lxx. Vide p. 297 n. 74, & p. 314 n. 44. An ille qui supra simpliciter *Joannes Dacus* dicitur & diffinitor capituli generalis? Certe videtur fuisse F. Petro admodum familiaris.

F. LAURENTIUS SWEUS item pro rata Daciæ Colonia studebat anno mclxxxviii. Quatuor ejus *Epistola* referuntur in Actis.

I. Nominè Christina. Titulus: *R. in Christo P. sibi que omnium reverendissimo & amantissimo suorum filiarum minima cum orationibus si quid salute melius & seipsam per fidelem vobis filium Fratrem L.*

Altera in superiori inclusa. Pr. *Carissimo in Christo patri F. Petro lectori Skenigiensi suorum filiorum minimus.* Ambas a F. Laurentio Sweo scriptas initio monet ipse F. Petrus. Datæ autem fuerunt die S. Magdalene. D. P. dubitat de anno an 1277 an 1278 & primum verisimilius credit, ego verò pro altero certus sto. In hac enim epistola mentio fit diffinitoris Daciæ, qui rediens e capitulo generali Colonia venit feria sexta post Margaritæ. At anno 1277 non fuit diffinitor: erat enim capitulum provincialium Burdegalis habitum: anno verò 1278 fuit capitulum diffinitorum I, & Mediolani celebratum 5 junii. Eodem D. P. teste festum Margaritæ Colonia fiebat xiiii julii, itaque feria illa sexta, qua Colonia venit diffinitor, erat xv julii cum esset lit. Dom. B. Ambas epistolas vide p. 323 n. 1, & p. 324 n. 3.

Tertia epistola illa est de qua supra, cui duplex titulus, sic: *Carissimo in Christo patri F. Petro lectori Skenigiensi suorum filiorum minimus.* Et immediate: *Reverendo & in Christo dilecto patri F. Petro priori Insulensi, F. Laurentius ejusdem conventus existens Colonia reverentiam & obedientiam filialem.* De hoc duplici titulo vide Superius notam nostram ad p. 344. Addo solum D. P. ad marginem notare casum in hac epistola narratum accidisse nocte natalis Dni 1281: quod tamen non convenit cum iis quæ habentur in actis p. 362 n. 59 ubi dicitur vigiliam natalis Dni illius anni Christinam cum magno gaudio transfegisse, & sequenti die ad ecclesiam lætam venisse & communicasse, nec quid his duobus diebus a dæmonibus perpeffam additur. Imo omnibus annis a 1279 ad 1285 infestationes dæmonum semper cessarunt die præcedente vigiliam natalis, quam & diem sanctum sequentem semper cum lætitia duxit. Itaque casus in hac epistola relatus ad annum his omnibus superiorem revocandus erit, & revera ipse D. P. p. 414 n. 18 illum collocat ad 1277.

Quarta refertur p. 422 n. 42. Pr. *Christina in Stumbele F. Laurentius Colonia constitutus salutem mentis & corporis &c.* Data anno 1282.

F. MAURITIUS DE REVALIA sic a patria urbe Livoniæ & a professione nuncupatus vir solers & expeditus anno mclxxviii Colonia pro rata Daciæ sacris litteris operam dabat, p. 286 n. 40.

Aderat Stumbele in collatione illa theologica coram abbatisa S. Cæciliæ habita de qua supra in nota nostra ad p. 440, & quæ in Actis refertur

p. 289 n. 49. Vide etiam p. 297 n. 75 & p. 298 n. 78, & p. 299 n. 83 & p. 300 n. 1.

Anno mclxx Parisiis assignatus est pro rata Daciæ in theologia ultimo perficiendus, eoque perrexit circa initia septembris, p. 313 n. 43.

Inde reversus in patriam Revaliam scilicet lector ibidem institutus est, postea & prior electus, & in cap. prov. anno mclxxxii Skeningia coacto socius diffinitori datus ad comitia ordinis Vienna Austriæ anno mclxxxii habenda, quæ fuerunt Diffinitorum II, quibus & affuit, & in reditu Sigwinum Christinæ germanum secum duxit habitu converforum induendum a Bertoldo de quo supra. De quibus vide p. 313 n. 43, p. 343 n. 64, p. 415 n. 20, & 423 n. 41 & 42. Quinque ejus in actis exhibentur *Epistola*.

Prima p. 305 n. 17. Pr. *Carissimo suo F. Petro Gothensi Parisiis studentis, F. Mauritius Colonia studens &c.* scripta sub initium anni 1270.

Altera p. 311 n. 36. Eidem *F. Mauritius suis intimus.* Est tantum fragmentum. Recepta fuit Parisiis 23 april. 1270.

Tertia p. 412 n. 10. Pr. *Virgini Christi devota & in Dño sibi carissima Christina de Stumbele, F. Mauritius studens Parisiis ord. Præd.* In hac dicit se Lutetiam intrasse 22 sept. mclxx, variis infirmitatibus impetum usque post pascha sequens: tandem ovis non ita recentibus ut aliâ Colonia se alluere. Data 15 junii 1271.

Quarta ibid. n. 12. Hæc ex pluribus aliis quas tum eidem virgini scripsit, sola jam superest. Pr. *Devote Christi sponsæ & in Dño semper diligenda F. Mauritius Parisiis degens in studio &c.* Data 14 feb. 1272.

Quinta p. 415 n. 20. Pr. *Devota ac dilecta in Christo Christina Dei famula, Mauritius lector de Seevalia O. FF. Præd.* Deest data, sed videtur scripta anno 1277. Dubitat D. P. utrum recte scripta sit vox *Seevalia*. Erratum scriptoris facile crediderim & legendum *Revalia*, e qua ortus erat, ut supra appellatur p. 288 n. 48, quod & ipse in epistola indicat dicens se positum in finibus patriæ, Livoniæ scilicet in cujus angulo remotiori sita est Revalia, ubi conventus ordinis a Bernardo Guidonis recentibus, nullus verò Seevaliæ.

F. NICOLAUS HENRICUS in cap. prov. Daciæ mclxxviii electus fuit diffinitor cap. gen. anno sequenti mclxxx Parisiis habendi, quod fuit diffinitorum I. Illuc pergens Colonia transit tribus circiter post pascha septimanis, id est circa medium aprilis, nam pascha fuit xxiv martii. Vide p. 299 n. 83.

F. NICOLAUS alter Dacus Colonia & Parisiis cum F. Petro studens, cum eodem rediit in Sueciam anno mclxx, & unâ Colonia ambo in reditu transferunt, & Stumbele Christinam inviserunt, quam miratus Nicolaus dedit illi suum *Pater noster*, quod personaliter quatuor annis portaverat. Vide p. 313 n. 42, 43 & 44. Cum per illud *Pater noster* aliud non possit intelligi, quam quod nunc corona vel rosarium dicitur, hinc argumentum est nostris tum in usu fuisse, coronas illas seu globulorum certo numero feriem filo trajectam & firmatam ad zonam continuo ferre. Idem Nicolaus focus datus fuit diffinitori Daciæ ad cap. gen. Bononiæ mclxxxv habendum quod fuit diffinitorum I. Vide p. 423 n. 46.

F. NICOLAUS DE WESTRADOS p. 323 n. 1 laudatus e Colonia venit in Sueciam, & F. Petro litteras a Christina & a Laurentio Sweo attulit datas in festo Magdalene mclxxxvii ut habet D. P. sed dubius, at mclxxxviii. Vide supra annotata, ubi de Laurentio Sweo.

F. OLAWS SKARENSIS a patria & profes-

sione sic nuncupatus, diffinitor vel focus diffinitoris fuit electus in cap. prov. anno mclxxxvii coacto ad capitulum generale anno sequenti mclxxxviii Mediolani celebrandum quod fuit diffinitorum I, quo cum pergeret, fortè ex patria transfretans, ad aliquem Gallia portum appulit, certo Parisiis iter habuit, & F. Helinrico Colonia jamjam ituro litteras a F. Petro ad Christinam & alios scriptas concedidit, ut eas redderet: ipse verò Olaus Mediolano rediens Colonia intravit feria sexta post Margaritæ eodem anno, indeque in Sueciam reversus est. Vide p. 324 n. 3, & supra Laurentius Sweus altera epistola. Skara civitas est episcopalis Sueciæ in Westrogothia olim florentior nunc pene jacens, in ea erat ordinis domus.

Nunc verò viri illustres aliarum provinciarum, de quibus in his Actis fit mentio visi sunt non omittendi.

FRANCIA.

P. 312 n. 41 in epistola F. Petri tum Parisiis agentis ad Christinam scribentis egregium habetur elogium domus seu gymnasii nostri Sanjacobei. Sic enim loquitur:

Noveritis quod Parisiis sunt novitii devotissimi, studentes litteratissimi, conventuales religiosissimi, & prelati benignissimi: inter quos ut lapides ignitos viros splendidos quasi opprobrium hominum, & abjectio plebis converfor &c. Hæc commentari necessarium non est, hac quadruplici distinctione numerosissimum conventum sed & universum complectitur, & quemque sodalium ordinem sua laude propria ac præter quam aliam non desideres, donat. Addo solum anno mclxxxii quo data epistola, magistrum ordinis tum in illa domo agentem fuisse Joannem de Vercellis virum omni exceptione majorem, priorem provinciam Petrum de Tarentasia quem præclaræ dotes ad sedem Lugdunensem, ad purpuram, ad summum pontificatum sub nomine Innocentii V postea evexerunt: priorem domus celebrem Nicolaum de Gorran. Conventualium, (intelligo alumnos provinciæ Franciæ & filios domus Sanjacobeæ speciales) nomina utinam temporum vicissitudo non delevisset, plures tamen in hoc opere laudantur: S. Thomas de Aquino regentem his annis egit gymnasii, quantus sub tali magistro litterarum fervor? quales ex omnibus ordinis provinciis adunati discipuli, quibus Petrus non mediocrium certè partium vir, ut ex opere quod versamus constat, inferiorem se agnoscat? Novitorum verò eo magis commendanda pietas, quod ea ætate eodem anno Parisiis ad septuaginta recipiebantur, ut testatur Humbertus V ordinis magister in suis litteris encyclicis.

ROMANA.

P. 288, n. 46 & seqq. ad 55, & n. 75 & 78 laudatur F. ALBRANDINUS pro rata provinciæ Romanæ Colonia ad studium assignatus, & de eo sic legitur: *Erat autem tunc temporis (ann. mclxxviii) Colonia studens pro provincia Tuscia F. Albrandinus vir litteratus & bonus predicator, qui rumoris fama prædicti commotus (nempe mirabilium quæ de Christina narrabantur) rogavit me, inquit Petrus Dacus, ut eum ad Christinam deducerem. Licentia ergo accepta per F. Albrandinum a priore, & me sibi dato in socium in die B. Mariæ Magdalene Stumbelen ivimus non curiositatis causa, sed devotionis &c.* Narratur ibidem quæ supervenientibus aliis duobus Fratribus de Colonia confudentibus F. Albrandini horis ferotinis post cœnam & deambulationem, coram abbatisa S. Cæciliæ quibusdam suis sanctimonialibus stipata, ad hujus instantiam hiquatuor Fratres studentes collationem theologiam habuerunt super illa quæstione, *utrum plus fuit, quod Dominus commisit Petro Ecclesiam, an Joannem*

Sæc. XIII. ni cui commisit B. Virginem. Et cum F. Albrandinus inter nos senior & in patrimonio B. Petri natus staret pro Petri dignitate, & ego, inquit Petrus Dacus, pro Joannis puritate &c. Sed collationem interrupit nuncius de miro casu Christinæ, ad quam omnes cucurrerunt. Et initio quidem F. Albrandinus homo multum fervidus cum indignatione conquestus est sibi data verba: postea tamen plura expertus quam sibi dicta fuerant, exclamavit, *Heu me infidelem!* idque pluries. Hinc magna reverentia deinceps mirabilem illam virginem coluit. Quæ & alia multa locis citatis relata merito legenda. Cum verò dictus F. Petrus anno MCCCLXX eam deferere coactus esset in suam Daciam revocatus, epistolam consolatoriam virgini e Colonia dedit ille, cujus titulus

Carissima sibi in Christo Christina F. Albrandinus Romanus salutem & consolationem recipere in adversis &c. Extat in actis P. 410 n. 5.

Hunc autem Albrandinum eundem censeo cum Aldobrandino de Papparonis, quem supra ad 1286 tertium ex quatuor scriptoribus vitæ B. Ambrosii Sandonii laudavimus. Conveniunt enim & ætas & mores, præsertim tanta illa mira relata credendi difficultas: adde quod in vita beatæ dictæ ab Anonymo scripta & quæ sequitur ad acta p. 431 Aldobrandinus nuncupatur. Videtis n. 34, 35, 36, 41 & aliâs. Nec obstat quod se Romanum in epistola dicat: nam eî ortu & professione Senensis, cum Colonia pro ratione Romanæ provinciæ studens assignatus esset, & Romanum Colonia se vocare potuit. Senis apud suos mortuum conjectu proclive, ubi senex vivebat adhuc anno MCCXCII, fortè & ejus seculi finem viderit.

TEUTONIA.

F. ARNOLDUS DE SANCTIS prior domus Argentinensis nomine provinciæ Teutoniæ affuit diffinitor in cap. gen. Parisiis 1269 maii 12 habito, eoque pergens Colonia transit Dom. in albis 31 martii ut Stumbele Christinam videret, & ibidem tum prædicavit de evangelio, *Stabat juxta crucem Jesu.* Vide p. 299 n. 82.

F. BALDWINUS DE FLANDRIA in studio Coloniensi F. Albrandini collega collationi theologicæ Stumbele coram abbatisa S. Cæcilie habitæ intererat. Vide p. 288 n. 48.

F. GERARDUS DE GRIFFONE erat Christinæ confessarius, *Vir morum honestate decoratus, laudabiliter litteratus, devotionis gratia præ multis privilegiatus, magister studentium in domo FF. Predic. Colonia.* Sic laudatur p. 282 n. 24. Videtis etiam n. 32 sequenti ad 44 & 67. Sed & p. 314 n. 46 & 47 dicitur homo magni fervoris: p. 320 n. 63 dicitur factus prior in Confluentia circa MCLXXII. Anno verò MCCCLXXIX mense septembri erat supprior Coloniæ, ut dicitur p. 325 n. 8. Hujus extat in actis epistola hoc titulo

Dilecto sibi in Christo F. Petro Gothenfi studenti Parisiis, F. Geraldus de Griffone &c. Hanc Petrus accepit IV octob. MCCCLXXIX cum aliis. Vide p. 301 n. 4.

F. HERMANNUS DE HAVELBRECHT anno MCCCLXXVIII erat prior Coloniensis, *vir mira mansuetudinis, & excellentis benignitatis, omnium virtutum decore præfulgens, qui fuerat diu socius magistri ordinis IV Joannis, [a Wildeshuzen] & decem provincias cum eo visitaverat, ut dicere interdum solebat, & bis exiterat in Teutonia prior provincialis &c.* Sic laudatur p. 292 n. 58. Et rursus p. 299 n. 82, ubi refertur ejus dictum de B. Christina, cum prima vice eam vidit april. MCCCLXXIX, *Hæc facies non est hominis super terram conversantis; in ea quid cæleste radiare insinuans.*

F. HIRDO vir mira maturitatis & morum re-

ligiosorum culmen attigerat, fama quoque & scientia illustris, novem annis fuit prior provincialis in Teutonia, & tum Dña abbatisæ (nempe S. Cæcilie supra laudatæ) erat confessarius & consiliarius specialis. Sic laudatur p. 313 n. 42, ubi dicitur Stumbele affuisse XIII aug. MCCCLXX.

F. JACOBUS DE ANDERNACO cum supra memorato Gerardo de Griffone aderat Stumbele circa finem anni MCCCLXXIX, & ambo plura stupenda in Christina viderunt: quæ postea testati sunt vide p. 314 n. 46. Andernachum castrum notum est ad Rhenum inter Coloniæ & Bonnam.

F. JOANNES DE CRUCINBURCH & alter F. JOANNES DE MUSSINDORP. Erant ambo simul Stumbele in adventu Dñi MCCCLXXIX, & graviter vulnerati sunt a dæmone qui Christinam exagitabat. Vide p. 319 n. 60. Iste de Mussindorp vir gravis erat, & aliquando Christinæ confessiones audiebat. Vide de eo p. 297 n. 75 & p. 319 n. 59, & p. 325 n. 8.

F. WALTERUS vir valde religiosus, ætate pariter & gratia provectus, capite canus, vultu decorus, & ab omnibus religiosis & secularibus approbatus, agebat Coloniæ anno MCCCLXXVIII, & primus Stumbelen F. Petrum Dacum duxit mense decembri. Vide plura de eo p. 279 n. 16 ad 21. Notanda nostrorum sodalium ea ætate consuetudo media nocte semper surgendi & matutinum officium tum recitandi etiam cum rure & apud seculares hospitarentur. Vide n. 21. Idem testatur Thomas Cantimpranus de Apibus P. II, cap. 57 §. 39.

F. WILHELMUS BONENTANT & F. GODEFRIDUS WERDE testes fuerunt plurium Christinæ a dæmone vexationum mense circiter septembri MCCCLXXIX. Vide p. 302 n. 7.

HUNGARIA.

F. SALOMON a suis Lutetiam ad studendum missus, Colonia iter habuit, & xxx martii quæ erat sabbatum ante Dñicam in albis MCCCLXXIX Stumbelen adiit pia curiositate ductus, ut Christinæ mirabilia videret. Hunc sibi familiarissimum fuisse asserit Petrus p. 299 n. 81. In actis capp. genn. laudatur F. Salomon qui comitiis Parisiensibus ordinis affuit anno MCCCLXXXVI pro Hungaria diffinitor, erant enim diffinitorum altera, & qui anno MCCCLXXXIX electus ejusdem prior provincialis, eo titulo anno sequenti MCCXC affuit comitiis Ferrariæ habitis, quæ erant provincialium, qui idem viderur.

ANGLIA.

F. WILHELMUS DE WERIGEHALE p. 418 n. 31 laudatur, & ejus ad Christinam refertur Epistola. Titulus

In Dei filio dilectissima Christina Christi sponse, F. Wilhelmus de Verigehale peccator, quondam studens in Colonia pro provincia Anglicana &c. Ei commendat. F. NICOLAUM ANGLUM epistolâ laterem, qui haud dubie pro eadem Angliæ provinciæ Coloniæ studens assignatus erat. Videtur data anno MCCCLXXXI.

POLONIA.

F. WIPERTUS BOHEMUS de provinciâ Polonia, tum enim Polonia & Bohemia unam provinciâ constituiebant, recens anno MCCCLXXVIII e curia Romana reversus, & Colonia transiens, mense decembri Stumbelen cum F. Petro adiit, & plurimum mirabilium in Christina testis fuit. Vide p. 292 n. 59 ad 66.

Præter hæc acta fusissima scriptus est a Petro Liber de virtutibus Christina panegyricus potius quam historicus, cujus exiguam partem sub titulo libri vitæ Sexti edidit D. P. eodem T. IV junii p. 429 & 430, ad cujus finem sic legitur. Hactenus descriptis ascribit manu sua Bollandus sequentia: *Deerant in codice MS (scilicet Juliacensi) folia 23, ut ex numero margini superiori apposito liquebat. Se-*

quebantur super singula verba præcedentis carminis (quod scilicet huic libro præfixit) tractatus philosophici, theologici, mystici, sed frigidissimi, ideoque a me neglecti, aliqui breves alii longiores. Sufficit inquit D. P. indicasse, unde illa possit talium curiosus habere.

F. ANONYMUS conventus Coloniensis alumnus (sic enim conjectatur D. P. in commentario prævio ad Acta B. Christinæ superius recensita n. 5) scripsit & ipse hoc titulo

Vita B. Christina ex Actis relatis, aliisque familiarum notitiis.

Alius porro hæc vita incipit, nam cum beatæ acta ab anno ætatis ejus xxv circiter F. Petrus Dacus referat tantum, hic Anonymus ea repetit ab incunabilis ab anno Christi MCCCLIII, quo circiter nata est. Revera quod desiderandum ab anno MCCCLXXXVI quo finit Petrus, pauca addit, id præcipuum habet post prælium inter Siffridum episcopum Coloniensem & Joannem Brabantiam ducem, quod datum v. junii MCCCLXXXVIII, omnem omnino in Christinam diaboli persecutionem cessasse, eamque in pace deinceps vixisse ad VI novemb. MCCCLXXI, quo ad superos abiit. Hanc vitam edidit D. P. immediate post acta superiora a F. Petro scripta T. IV junii a p. 431 ad p. 454, quem nos excipientes & hunc Anonymum continenter laudandum duximus, licet juxta chronologiam ad seculum XI V prorogandum fuisset, ad annum aliquem scilicet post MCCCLXXI cum scripserit post Beatæ mortem, sed ante MCCCLXXV quo obiit comes Clivensis Theodericus, si quidem ante elevationem corporis Beatæ ab hoc principè curam scripserit. Ipsa Acta SS. consule, ubi & alia in hanc rem argumenta. Hanc vitam habuerunt editores ex prima parte Novalis SS. seculo XV ex codd. MS collecta a Joanne Gillemanno canonico regulari Rubævallis ad Bruxellas. Conjicit autem D. P. fusioem ab Anonymo scriptam, & addita ab eodem miracula per Christinam seu viventem seu mortuam patrata, sed quæ omiserunt qui Gillemanno ex cod. MS descriptam miserunt.

F. OTTO TURINGUS.

F. OTTO vel Otho TURINGUS sic a patria cognominatus, provinciæ Teutoniæ quæ Saxoniam tum complectebatur alumnus seculo XIII florebat, quo anno e vivis abierit, nemo prodit, sed ante MCCCLXXXVIII jam mortuum auguror. Quod verò hæcenus prorogaverim, in causa est, quod a Theoderico nostro Turingo, qui solus ex veteribus ejus meminit, & de quo mox, separandum non duxerim. Sic ergo de illo Theodericus citatus in proemio vitæ S. Elisabethæ Ludovici Hassiæ & Turingiæ Lantgraviæ viduæ: *Legi*

Sermonem F. Othonis de ordine Prædicatorum doctissimi & devotissimi viri, qui sic incipit: Mulierem fortem.

Quem ille habuerit in quodam festo ejus sanctæ anno MCCCLXXXV a Gregorio IX SS. albo inscriptæ anniversario. Exinde nullum mihi dubium, quin idem plures alios ediderit, sed qui jam cum isto vel perierint, vel in bibliothecis Germaniæ aut Saxoniam lateant neglecti.

F. THEODERICUS TURINGUS.

F. THEODERICUS TURINGUS ab ea Saxoniam parte in qua natus est sic vulgo dictus, circa MCCCLXXVIII primam lucem vidit, & anno MCCCLVII ordini nomen dedit. Sic enim ipse nos docet dum anno MCCCLXXXIX sexagesimum ætatis

superasse, & quadragesimum secundum in ordine complevisse testatur in opere quod scripsit hoc titulo:

F. Theoderici Thuringi ordinis Prædicatorum libri VIII de S. Elisabeth Andree regis Hungarorum filia, Ludovici Landgraviæ Thuringiæ, principis Hassiæ, & Saxonie comitis Palatini uxore.

Hos sed interpolatos & stylo mollitos suis Meneis intulit Surius ad diem XIX novemb. Sed primigenia auctoris dictione edidit Canisius Antiquarum lectionum T. V Ingolstadii e typographia Ederiana 1604 in 4 p. 143 & seqq. duplici codice MS usus, altero monasterii Rebdorffensis ad Aichstadium, altero membraneo monasterii S. Magni ad pedem pontis Ratisponensis. Prologum verò hic referre placet, quod & scriptoris diligentiam, & ejus vitæ chronologiam exhibeat. Sic ergo incipit:

« Cum de vita & moribus & morte miraculique B. Elisabeth perscrutari cœpissim, oblata sunt mihi quædam scripta de prædictis, videret licet libellus de dictis quatuor ancillarum ejus confectus: secundo littera magistri Conradi de Martburg, quam de vita & morte & miraculis ejus D. Gregorio papæ IX scripsit, in quibus pura quidem & simplex fidei consona veritas continetur, sed nec provinciarum, locorum, temporumque varietates & vocabula ad historiam pertinentium sunt descripta, quæ illi licet nobis necessaria forent nunc, tunc sibi quasi notissima omiserunt. Quomodo ergo legenti satisfacient incompleta? Sed nec materiæ ad eandem rem pertinentis conjunctio ibi est sparsim cunctis positis, prout occurrerunt memoriæ referentis, sub juramento enim narrantium conscripta sunt, sicut dicta testium recipi consueverunt. Legi præterea sermonem F. Othonis de ordine Prædicatorum doctissimi & devotissimi viri qui sic incipit, *Mulierem fortem*, & cujusdam alterius alium sermonem qui incipit, *Ad decus & honorem*, in quibus aliqua de gestis reperi breviter introducta. Respexi etiam chronica scripta diversorum, invenire cupiens quod quærebam.

Igitur cum non invenirem ubi requiesceret peccatus affectus mei, visitavi monachorum & monialium monasteria, ivi ad civitates castraque & oppida, interrogavi personas antiquissimas & veraces, direxi litteras, historiæ hujus integritatem & rei gestæ veritatem in his omnibus investigans. Anno autem incarnationis Dominicæ MCCCLXXXIX, a transitu B. Elisabeth LIX ad laudem eorumdem scribere incipiens, paucissima de his quæ in scripta habui, deposui, sed incomposita & sparsa composui, inordinata ordinavi, indistincta distincti, & ornavi prout potui impolita: multa interserui & apposui, & sicut congruere credidi materiis adaptavi, personarum dignitates nomina & officia, locorum vocabula & tempora exprimendo. Testificor coram Deo & electis angelis ejus me nihil in hoc libello potuisse, nisi quæ ex scriptis probatorum habere potui, & nisi ea quæ a personis religiosis & multum veracibus intellexi. Dignissimum quoque duxi quod & feci, aliqua de pietate illustrissimi principis Ludovici Landgraviæ ejusdem B. Elisabeth mariti, qui omnis bonitatis ejus promotor & cooperato fidelissimus extitit annotare, quod hoc historiæ necessitas & profectio exposcebat.

Adhortantibus itaque quibusdam honestis & devotis personis, Ego Dietricus sacerdos Frater ordinis Prædicatorum, cum quadraginta duos in ordine complevissem annos, præfens opusculum scripsi. Sic in cod. Rebdorff. at in cod. S. Magni sic legitur: *Ego Theodericus minimus & indignus natione Thuringus cum plusquam sexaginta ætatis*

Sec. XIII. & quadraginta duos in ordine complevissem annos, præfens opusculum scribere inchoavi. » Pertractavi autem mente mea solus omnia conscribens, emendandoque rescribens plurima sæpius caligantibus oculis manu mea. Distinxi verò ipsum in octo libellos propter multam materiam, ne prolixitas tædium generaret, quæ tamen nondum plene exarata est juxta suæ exigentiam dignitatis. *Hactenus prologus.*

Monet Lambecius Bibl. Cæsar. lib. 2 cap. 8 n. 267 ad p. 878 codices ms quibus usus est Canisius, incompletos fuisse, & in dicta Cæsarea codicem haberi ms membraneum fol. ampliolem, quem & Ambrasianum vocat: & ideo quæ in isto codice habentur & desunt in Canisianis, ibidem edidit a p. 879 ad 886, ut præsto sint, si quis aliquando ejus operis novam editionem suscipiat, & librum octavum compleat. Tituli capitum hi sunt

1. *Incipit sermo Angeli quo instruxit B. Elisabeth de statu perfectionis.*

2. *Epistola Gregorii papa IX de canonizatione B. Elisabeth.*

3. *Littera D. Innocentii IV papa de translatione B. Elisabeth.*

4. *De translatione reliquiarum sacrosancti corporis Beate & constructa sub ejus nomine Ecclesia.* In hoc capite citat auctor libri 8 capita 10, 11, 12, & 13.

5. *De viro religioso cui in die mortis sue beata apparuit.*

6. *De magistro Conrado Lantgravio, id est de germano Ludovici Landgravii B. Elisabeth sponsi.*

Præter codices citatos hi adhuc laudantur a Felero in Lipsien. Paul. p. 160 n. 40 codex in fol. a nostro Frederico Steil Ephemerid. Dominican. ad maium mensem p. 5 in Bibl. Prædicatorum Confluentina codex membraneus, cui titulus, *Vita S. Elisabetha Landgravii Hassia compilatore F. Theodorico ab Holt*: quod notandum, nam ad sequentis dubii solutionem non erit inutile.

Quæritur scilicet an iste Theodericus Turingus idem sit cum Theodorico de Appoldia vitæ S. Dominici scriptore. Eundem esse putant Leander Albertus & Lusitanus, quos excipit Altamura ad 1288, nec desunt momenta quibus id astruant, nomen idem, eadem natio, ætas eadem, eadem utriusque vitæ in octo libris divisio, & quædam styli cognatio: ut enim caligantibus oculis & manu propria vitam S. Elisabeth se scripsisse ait Turingus, sic & Appoldiensis vitam S. Dominici propriis manibus oculisque caligantibus se scripsisse testatur. Sunt tamen qui utrumque distinguendum censeant: nam ut plura sint eadem, aliud tamen est utriusque agnomen, quod in viris ejusdem ætatis, regionis & societatis ad discrimen satis est, adeo ut ex industria ne confunderentur, alter a natione Turingus, alter a patria de Appoldia dictus fuerit. Adde utrumque eodem circiter anno scribere incepisse: Turingus enim post multos ad conquirenda certa documenta exantlatos labores tandem ad vitam S. Elisabeth scribendam anno 1289 se manum apposuisse ait: Appoldiensis verò post plura coæservata vel etiam pretio comparata de gestis S. Dominici monumenta, tandem anno 1288 acceptis a F. Gerardo in comitiis Lucanis pro Teutonia diffinitore, novis quæ iste Bononia transiens ex ore Cæcilie sanctimonialis audierat de beato notitiis, opus jam a se inchoatum reterxuisse atque instaurasse proficetur, nec monet se unâ in vita S. Elisabeth conficienda distentum. Hinc Vossio de Hist. Lat. lib. 2 capp. 60 & 62 utrumque distinguenti mihi potior fides, quam eum in suis notis emendant Sandio, qui si utriusque vitæ prologum attentius perpendisset, ejusdem scriptoris factum esse non ita prompte statuisset.

Discrimen utriusque confirmatur ex relato vitæ S. Elisabeth titulo in codice Confluentino, in quo Theodericus hic ab Holt nuncupatur, quod oppidum Turingiæ certe aliud ab Appoldia est, & forte quod in tabulis in ditione Vimariensi scribunt *Oleslet*: adeo ut etsi ejusdem uterque fuerit nationis, diversam tamen uterque habuerit patriam.

Ex hæcenus dictis Simlerum & eum excipientem Possesvinum emendabis, qui Theodericum ex libris octo vitæ S. Elisabeth a M. Conrado inquit scriptis epitomen contraxisse volunt: cum contra omnino sit, & Conradus epistolam brevem de Sanctæ gestis ad Gregorium IX scripserit, Theodericus verò ex documentis a se laboriosissime & diligentissime inquisitis vitam in octo libros ampliavit. Illud etiam notandum in tota illa vita quod Elisabetha institutum tertii ordinis Franciscani Pœnitentium dicti assumerit, aut pallium a S. Francisco sibi missum acceperit, nullibi haberi: unde quæ alia ratione quam ex eodem summæ paupertatis affectu beatam suis ascribant Franciscani, non video.

F. RICARDUS CLAPOEL.

F. RICARDUS CLAPOEL vel *Clapole, Clapwel, Clappewelle*, quæ agnominis diversitas ex varia gentium pronuntiatione orta: cæterum unus & idem Anglus, sacræ theologiæ magister Oxoniensis sub finem seculi XIII claruit, & vir Thomæ de Aquino doctrinæ addictissimus, eam adversus Guillelmum de Lamara Franciscanum ejusdem academici theologum egregie tutatus est. Hinc & multa passum ferunt a Joanne Peckamo Minorita aliâs Parisiis sancti doctoris æmulo anno MCCLXXVIII Cantuariensi archiepiscopo dato, sed quid pro causa tam justa non libenter ferendum? Videtis postea ad 1294 *F. Raimundus de Medullione*. Ricardi meminerunt Lelandus in suis Angliæ scriptoribus, Baleus, Pitseus a quo durius tractatur: laudant verò nostri Leander Albertus fol. 138 a, Lusitanus ex Gesneri Abbreviatore ad 1310 collocans, Altamura ad 1279, quem cum Pitseo annum 1290 attigisse facile credo. Omnibus verò citatis antiquior F. Laurentius Pignon sic de eo habet catal. n. 20: *F. Ricardus Chapoil (sic sed corrupte) natione Anglicus magister in theologia scripsit*

1. *Lecturam super quatuor sententiarum libros.* In catalogo codd. ms Angliæ T. 1 P. III n. 2197 recensentur, *Notabiliora super primum sententiarum usque ad distinct. XIX per Ricardum de Clappewel.*

2. *Item contra corruptorem S. Thomæ.* Apud Tomasinum in Bibl. Venet. apud S. Antonium Plut. XVIII recensetur codex membr. hoc titulo: *Correctorium F. Guillelmi de Mera ord. Minor. secundum dicta D. Thomæ de Aquino contra correctorium F. Joannis de Crapuel ord. Prædic.* Qui titulus an prima manu dubitaverim: cum enim ille Guillelmus certò non secundum sed contra dicta S. Thomæ scripserit, forte legendum *Correctorium F. Joannis (verius Ricardi) de Crapuel ord. Prædic. secundum dicta D. Thomæ de Aquino contra corruptorium F. Guillelmi de Mara ord. Minor.* Quod examinent Veneti nostri sodales.

3. *Item de unitate formæ.* Mirum quam hæc quæstio nostros & Franciscanos ea ætate inter se commiserit, adeo ut Peckamus adversus unitatem pene fureret, hanc verò nostri acris propugnabant.

4. *De immediata visione Dei.* Hactenus Pignon. 5. *Quæstiones xxxiv de Quodlibetis F. Ricardi de Clappewel.* Sic in catal. Anglic. cit. T. 1 P. III n. 1724 nempe in domo S. Petri n. 62. Has etiam laudat Pitseus, & addit

Quæstiones theologicas, Lecturas scholasticas & Additiones in S. Bonaventuram, libros tres, penes quem fides.

F. STEPHANUS DE SALANHACO.

F. STEPHANUS DE SALANHACO Gallus Aquitanus Lemovicensis diocesis ab originis suæ loco *Salanhac* vernacule dicto nuncupatus, vir est si quisquam alius qui non solum præclare gestis ætate sua patriam & ordinem illustravit, sed & cui ob incunabula ordinis quæ fere testis oculatus vidit scriptis mandata, antiquaque primi nostri seculi monumenta diligentissime collecta & servata plurimum tenemus. Circa annum Dni MCCX nata ordinem Lemovicis amplexus est circa MCCXXX, habitumque e F. Petri Cellani manibus accepit, primi inquam ejus domus erectoris & prioris, & primi etiam quem S. Dominicus aliâs Tolosæ anno MCCXV sua veste induerat, in ejusdemque manibus professus est. Anno MCCXLIX sui conventus nativi electus prior, decem annis solidis ei præfuit: exinde anno MCCLIX allectus prior Tolosanus, eo munere fungebatur, cum anno MCCLXI in Scotiam missus fuit domorum ejus regni visitator. Eo munere tandem anno MCCLXV solutum fuit eum Lemovicenses sibi iterum præferunt, qua vice sex annis circiter præfuit, ad MCCXXI scilicet quo in comitiis ordinis apud Montempeffulanum habitis exonerari obtinuit. Domum Anciensem postea quibusdam annis rexit, ac tandem annis jam gravis in Lemovicensem domum se recepit, ubi & diem obiit suum VIII januarii circa MCCXC. Hæc omnia nos docet Bernardus Guidonis, quem præstat audire. Sic ergo ille in catalogo priorum Lemovicen.

» Quartus prior fuit F. Stephanus de Salanhaco Lemovicensis diocesis a burgo suæ originis sic cognominatus. Hic fuit religionis speculum & imago, gratia prædicationis prudentia & sapientia regiminis præditus, facundia sermonis redimitus, » experientia multa doctus: in his quæ religionis » sunt optime instructus & instruens, narrator gestorum & exemplorum notabilium gratiofus & » pius, morum ac gestuum maturitate composi- » tus, famosus toti patriæ. Prima vice successit F. » Hugoni de Malamorte MCCXLIX, præfuit hac » vice annis x, fuitque inde translatus & factus » prior Tolosanus anno MCCLIX.

Easdem fere laudes repetit in catalogo priorum Tolosanorum, quo officio functus est ad MCCLXV. Pergit Bernardus in Lemovicen.

» Secunda vice F. Eliæ Navarra priori Lemovicen- » censi, sed in cap. gen. Montispefful. absoluto an- » no MCCXLV successit F. Stephanus de Salanhac: » præfuit hac vice annis sex, fuitque absoluto an- » no MCCXXI in cap. gen. Montispefful. Hujus » tempore intravit ordinem, & suscepit habitum » de manu ejus in conventu Lemovicen- » martio MCCLXVII venerabilis pater & Dns Pe- » trus de Sanctoasterio quondam Petragoricen- » episcopus, qui annis octo mensibus quatuor & » dimidio vixit laudabiliter & honorabiliter & obiit » feliciter in conventu Lemovicen- » pridie idus julii » MCCLXXV. Præfatus F. Stephanus fuit prior Tolo- » sanus & Podiensis.

In catalogo verò defunctorum domus Lemovicen- » sis sic habet idem Bernardus:

» F. Stephanus de Salanhaco cognomine & ori- » gine, vir totius prudentiæ, religionis speculum, » opinionis præclaræ in tota provincia, magni con- » silii, prædicator egregius, gestorum notabilium, » historiarumque ac exemplorum utilium recollec- » tor sedulus, & in tempore opportuno enarrator

facundus & facundus, affluens gratiâ & facun- » dia linguæ, ex propriis uniuscujusque status, gra- » dus, sexus, & ætatis super omnes generationis » nostræ, prior fuit Lemovicen- » quartus, item Po- » diensis & Tolosanus, quasi sexagenarius in ordi- » ne obiit Lemovicis VI idus januar. A. D. MCCLXXX.

In actis cap. gen. Barcinone MCCLXI sic legitur: *Pœnitentiam injungimus omnibus Fratribus de Scotia, qui dederunt aliquam operam, quod per regem vel per alios seculares scriberetur ad curiam D. papa vel ad nostrum capitulum generale pro negotiis suis ad ordinem pertinentibus promovendis.* Et additur: *F. Stephanum de Salanhaco priorem Tolosanum assignamus ad visitandam Scotiam & peragenda alia negotia, qua magister ordinis duxerit ei imponenda.*

Nomine suæ provinciæ comitiis ordinis generalibus pluries affuit, Mediolani 1255 diffinitor: Parisiis 1264 magistri ordinis elector: Lugduni 1274 & Burdegala 1277 provincialis socius: Parisiis 1279 diffinitoris socius. Quæ constant ex actis. Hæc ejus opera ex Bernardo citato:

1. *Tractatus brevis & devotus devotis de quatuor in quibus Deus Prædicatorum ordinem insignivit. Primò de bono ac strenuo duce S. Dominico. Secundò de glorioso nomine Prædicatorum. Tertid de illustri prole. Quard de securitate professionis. Principium:*

» Omnipotens & misericors Deus qui ab initio » omnis creaturæ nulla secula, nulla tempora, nulla » momenta, nulla loca sine testimonio bonitatis suæ » reliquit, tempore præordinato a se ordinem FF. » Prædicatorum produxit, quem bono & strenuo » duce, glorioso nomine, illustri prole, securo modo » professionis & vitæ, dono suæ gratiæ insignivit. » De quorum quatuor singulis pauca notavi, in » quo si alicui videor nimis, sciat me conscientia » teste minus a veritate dixisse. Si verò cuiquam » visus fuero diminutus, causetur meam tenuem in- » telligentiam, labilem memoriam, probabilem » ignorantiam. Ego enim malui quatuor hæc scribi » a me quam a nemine. Erit forsitan aliquis, qui sum- » ta occasione ex his, aliqua superaddens luculen- » ter & plene ista describat.

Notandum autem hoc opus jam non haberi purum & quale primo scripsit Stephanus. Bernardus Guidonis enim a Stephani morte illud innovare sibi permisit & plura inseruit, quod & ipse pluries monet. Sic enim initio: *Sunt autem plurima superaddita quæ inventa fuerunt, in eodemque ommissa fuerant, vel quæ postmodum evenerunt, & addi etiam poterunt in futurum secundum exigentiam suis locis.* Idem repetit in fine: *Explicit tractatus seu libellus F. Stephani de Salanhaco Lemovicen- » sis diocesis, in quo secundum exigentiam materia plura superaddidi quæ inveniuntur de his quæ ommissa videbantur de præteritis, tum etiam de multis quæ postquam ipse ultimo scripsit evenerunt, sicut patet supra. Ipse verò ultimo scripsit & scribendi finem fecit A. D. MCCXXVIII.* Nec his contentus idem tertio repetit in præfatione quam operi præfixit: *In quo, inquit, secundum exigentiam materia nonnulla quæ ommissa fuerant, & plura quæ postmodum evenerunt superaddidi, prout ipse vir in principio operis faciendum esse innuit, & similiter fieri poterit in futurum. Addita verò in margine sapius sunt signata.* Quibus verbis monemur non omnia addita fuisse in margine annotata: sed utinam saltem addita notata in primo codice a Bernardo Guidonis scripto, similiter in aliis ex illo primo exscriptis signata fuissent, nunc autem unicus mihi cognitus est codex Tolosanus major membr. fol. ab ipso Bernardo datus & recognitus, in cujus marginibus identidem est hæc nota: *Additum.* In altero ve-

Sec. XIII. rō Tolofano minori etiam membr. defunt istæ marginales notæ. Defunt etiam in Carcallonenſi, in Burdigalenſi, nec dubium quin in pluribus aliis qui paſſim habentur, ut in Mediolanenſi a Taëgio I. P. Monum. ord. infero, in Veneto SS. Jo. & Pauli idem ſit vitium. Hæc verò notariorum negligentia in cauſa eſt, cur jam ex illis codicibus quæ ſunt Salanhaci ab his quæ ſunt Bernardi diſcerni non poſſint, niſi ad primigenium illum codicem Tolofanum majorem recurratur, cujus hæc notitia lectori danda.

In prima parte quædam notantur addita, ſed plura non indicata conſpicere eſt, licet a Bernardo variis locis infera.

In ſecunda nihil notatur additum.

In tertia quæ præcipua multa indicantur addita. Ubi de inquisitione, iſ eſt titulus: *Addita pro majori parte qua ſequuntur.*

Ubi recensentur epiſcopi ex ordine aſſumpti, ſic legitur in margine: *Addita ſunt qua ſequuntur de prælatis aſſumptis ex ordine Prædicatorum.* Et ipſe Bernardus in prologo teſtatur ſe hæc ſcripſiſſe anno mcccxi.

Ubi numerantur illuſtres ſcriptis & doctrina, ut F. Thomas de Aquino, & F. Vincentius Belvacenſis, ad marginem legitur, *Additum*, vel etiam *Addita qua ſequuntur.* Quæ notæ maximi ſunt momenti: ex his enim evici, quæ ibi dicuntur de quatuor Speculis a Bellovacenſi ſcriptis, non a Salanhaco prodiſſe, qui anno mclxxviii ſcribere deſierat, quo Speculum morale nondum compilatum: ſed a Bernardo Guidonis qui anno mcccxi hunc tractatum augere cœpit & poſtea continuo auxit. Ad hunc enim primarium codicem mihi recurrendum fuit, ut quemdam pervicacem præfracte contendenteiſ iſta quæ de Bellovacenſi in hoc tractatu leguntur, ipſius eſſe Salanhaci, non verò a Bernardo addita, quia non iſtum majorem codicem, ſed alium minorem in quo defunt illæ notæ, ut & in pluribus aliis ſupra indicatis tantum viderat, argumento inexpugnabili convincerem, qui tum ſe victum faſſus eſt.

In quarta parte & ultima ſcilicet de ſecuro modo profeſſionis & vitæ, hoc monitum datur initio, *F. Stephanus, ſed multa addita ſunt locis ſuis*: quod indicat & hanc partem paſſim interpolatam & auctam. Et poſtea ad quosdam articulos, ad marginem, *F. Stephanus*, ad alios, *Additum ex chronicis*, idque pluries, ipſaque rerum ſeries probat tractatum fere totum a Bernardo innovatum. Plura enim in eo leguntur, quæ non ſolùm annum mclxxviii quo Stephanus ſcribere deſiit, ſed & quæ annum mccc ſuperant.

In hac quarta parte originem regularium ordinum in Eccleſia occidentali ſua ætate florentium reſert, ac primo ſub regula S. Auguſtini militantium, præter eccleſias cathedrales plures & qui vulgo canonici vocantur, Præmonſtratenſium, Eremitarum S. Auguſtini, Artigiæ, S. Crucis in Lotaringia, de Valle-Scholarium, de corona Domini, S. Viſtoris, ac tandem Prædicatorum, quorum exordium computat ab anno mcccii a primo ſcilicet S. Dominici Tolofani ingreſſu, cùm hoſpitem ſuum convertit: tum poſtea monachorum S. Benedicti, Grandimontenſium, Carruſianorum, Cisterciensium, Equitum S. Joannis in Hieruſalem, Templariorum & ſimilium ut Hoſpitalis Alemannorum, Galatinenſis, S. Lazari: denique Carmelitarum quorum inſtitutum & regulam primam aſcribit Amerigo Malafayda patriarchæ Antiocheno Latino e Lemovicis orto, Minorum quorum initium ponit anno mccvii, quo S. Franciſcus paupertatem amplexus eſt: Hoſpitalis S. Jacobi Burdegalenſis, Humiliatorum quorum tres diſtinguit ordines. Ea

ſolum hîc annoto quæ habet de Cartuſianis.

» Quasi per idem tempus (id eſt circa finem ſeculi xi) in monte Cartuſiæ magiſter Bruno ſeptimo mundum fugiens cœlum petiit. Hi ſep-tem acerrimi corporum ſuorum caſtigatores, imo inhumani tortores, quaſdam conſtitutiones quam plurimum aſperas aſſuſerunt ſibi, atque ſcripſerunt a Deo ſignis & miraculis approbatas, & ab Eccleſia Romana multis indulgentiis, favoribus & gratiis confirmatas: has autem modo profiterentur, ſub his in vita & in morte miraculis clauerunt. Ad marginem ſequentium legitur: *Additum ex chronicis*, a Bernardo ſcilicet.

» Legi quoque in chronicis pontificum Romanorum, quod S. Hugo Gratianopolitanus epiſcopus, qui in Galliis per annos lxxviii virtutum exemplis incomparabiliter floruit, vidit per ſomnium in ſolitudine Cartuſiæ Deum ſuæ dignationi habitaculum conſtruentem, ſeptem & ſtellas ducatum ſibi præſtantes itineris: & ecce ſanctitatis ejus odore attracti ad ipſum veniunt ſeptem viri, qui omnes uno deſiderio ſuccenſi locum eremiticæ vitæ congruum quærebant nec dum repererant. Horum primus erat magiſter Bruno, qui fuit Colonienſis, religione ſcientiaque ſamoſiſſimus, alii verò quatuor litterati, duoque laici, quos S. Hugo grater ſuſcepit & voti compotes fecit. Ipſo namque conſulente, juvante, comitante, Cartuſiæ ſolitudinem intrarunt atque extruxerunt. Sic cœpit ordo Cartuſienſis anno Dñi m lxxviii.

» Anno Dñi mclxxvii in feſto B. Barnabæ fuit factus prior in Glanderio Lemovicenſis diœceſis ordinis Cartuſienſis F. Joannes de Nobiliaco, ubi præfuit laudabiliter annis xxx. Hic obiit A. D. mcccvi.

» Hic ordo inter cæteros ordines pietate morum ac theoriæ ſtudio ſingularis effulſit. Hi præ cæteris continentes, peſti avaritiæ qua plurimos ſub religionis habitu laborare videmus, terminos poſuerunt, dum cœtum hominum, animalium poſſeſſionem, quos prætergredi nullo modo liceat, ſtauerunt: & ipſi ſinguli ſingulas cellas habentes perfectius mori mundo, & cæteris diligentius vivere Deo elegerunt. *Prædiſta ex chronicis re-collegi.* Iſtis obtulit Innocentius papa IV quod liceret eis debilibus & infirmis carnibus veſci, nec acceptaverunt.

Exemplum hîc habet lector, qui Bernardus totum hunc tractatum pluribus additis innovavit, & unâ hitoriam doctoris Pariſienſis damnati tum id eſt ſeculo xiv ineunte ceu occaſionem ſecceſſus S. Brunonis notam non fuiſſe addidit.

Ad finem elogium Stephani habetur fere idem cum jam relatis, ſed quodammodo accuratius. *Hic F. Stephanus fuit vita venerabilis, gratia prædicationis diſſuſa in labiis ejus, benedictus a Dño Deo, prudentia quoque & ſapientia regiminis multa præditus, facundia verbi plurimum redimitus, experientia doctus, in his qua religionis ſunt optime inſtructus, magni conſilii, opinionis & fama præclara in tota provincia, religionis ſpeculum & imago omni aſpicienti, morum ac geſtuum gravitate matura compoſitus ſemper & ubique in omni ſtatu ac motu ſuo: geſta quoque notabilia, hitorias laudabiles, memorabilia facta, exempla ſervorum Dei quam plurima novit, & ubicunq; expediens eſſe vidit, in promptu habuit ad narrandum; in cujus manibus ſum profeſſus anno Dñi mclxxx, vi Kal. octob. Hic quaſi ſexagenarius in ordine ſenex & plenus dierum obiit in conventu Lemovicenſi vi idus januarii anno mccc.*

2. *Tractatus de tribus gradibus prælatorum ordinis Prædicatorum: De ordinis magiſtris. De prioribus provincialibus præſertim provincia Provincia.*

De prioribus conventualibus dicta Provincia. Hic tractatus a Bernardo etiam innovatus fuit, & ad mcccxi usque auctus, cui alii poſtea ſuccenturiarunt.

3. *Collectio Actorum omnium capitulorum generalium, & capitulorum etiam provincialium Provincia a principio ad annum mclxxxviii, quo manu ſubtraxit e tabula.*

F. PETRUS DE SCALA.

F. PETRUS DE SCALA ſeu Scaliger ut alii placet, e nobiliſſima, quæ ſeculo XIII Veronæ principatum obtinebat, gente Scaligera ortus, ſed Bergomi natus, juvenis ex ipſius S. P. Dominici manibus ordinis veſtem induit, ut ferunt, quod ut alii aliter opinentur verſimilius poſt reditum S. Patriarchæ ex itinere Hiſpanico & Gallico Bononiam circa ſeptembrem mcccix aggreſſi evenit, qui fortè tum ibidem in ea celeberrima totius Italia univerſitate literis operam dabat, certo Bononiæ ſub oculis ſancti patris tirocinium exegit negandum non videtur. Evafit exinde vir magnarum partium, eruditione, facundia, auctoritate non minus quam pietate clariffimus. Sacras literas in ſcholis noſtris diutius e ſuperiore loco interpretatus eſt, ſed & tota Italia Eccleſiaſtes vere apoſtolicus auditus cum plauſu & fruictu. Profeſſionis annum 70 jam attigerat ut ferunt ætatiſque circiter 90, grandævus ſenex ſed firma valetudine & vegeto ſpiritu, cùm Veronenſis præful aſſumptus eſt anno mclxxxv, eamque Eccleſiam adhuc quinque annis circiter adminiſtravit, mortuus tandem anno mclxxxv. De quo legendus Ughellus *Ital. Sac. T. v. col. 822*, ubi Onuſtrium Panvinium & alios arguit, qui hunc noſtrum Petrum eundem cenſent cum alio Petro Scaligero Maſtini Scaligeri principis filio ſpurio ex canonico ad hanc ſedem anno mcccii evecto, & poſtea ad Laudemſem Eccleſiam anno mcccxxxviii tranſlato. De Petro de Scala vel de la Scala omnes nomenclatores qua extranei qua noſtri meminerunt, Bernardus Guidonis inter epiſcopos, ubi ſic habet: *F. Petrus de Scala de Pergamo epiſcopus Veronenſis*: Leander Albertus fol. 127 a. Luſitanus, Fernandez, Pius P. II lib. I col. 54, & della progenie p. 90 b. Altamura, Rovetta ad mclxxii, quos ex dictis vel emendes vel illuſtres. Hæc ejus opera.

1. *Postilla super Mattheum.* Cujus tres inſignes codices mss membr. fol. ſervantur Pariſiſ in Bibl. Sorbon. a me F. J. E. anno mdccii & poſtea etiam viſi & diligentius verſati. Primus elegans & ſeculi XIII, nam eſt ex legato ſocii ejus domus G. de Fercuntis, qui eo ævo ſub Roberto de Sorbona florebat, tres uncias ſpiſſus. Initio præmittitur duplex principium.

Primum: *Habet argentum venarum ſuarum principia & auro locus eſt in quo conſlatur Job 28, ſicut dicit B. Auguſtinus 4 lib. de Doctr. Chriſt. c. 2. &c.* quod principium in duas partes dividitur. 1. De officio prædicatoris, & de dignitate ſcripturæ ſacræ auctor agit in genere. 2. De ſingulis ſacræ ſcripturæ libris tractat, & quod cujuſque argumentum exponit.

Alterum principium: *Oſtendit mihi fluvium aqua ſplendidum tanquam chriſtallum procedentem de ſede Dei & Agni. Verba propoſita ſcripta ſunt 22 Apocal. In quibus verbis ſuper ſuſcepto opere in expoſitione evangelii ſecundum Mattheum cauſa quadruplex declaratur &c.* Finis commentarii: *Ecce ego vobiscum ſum; cùm ipſe corporaliter in cœlum aſcenderit? R. Intelligendum eſt quod nobiscum eſt uſque ad conſummationem ſeculi in ſacramento altaris, vel ſecundum Bernardum: dicit,*

TOM. I.

vobiscum ſum quantum ad divinitatem auxiliator ſec. XIII in tribulationibus ſemper veſtris: & vos ſimilis laboribus mecum regnabitis ſine fine per infinita ſecula ſeculorum. Amen. Expliciunt poſtilla ſuper Mattheum ſecundum Fratrem Petrum de Scala ordinis Prædicatorum. Hæc eadem prima manu.

In altero codice ejuſdem formæ & quantum conſpicere eſt ejuſdem circiter ætatis, excepto primo principio quod abeſt, cætera ſunt eadem addito eodem nomine auctoris *F. Petri de Scala* prima totius codicis manu.

Tertius codex ſimilis etiam formæ convenit cum ſecundo excepto nomine auctoris quod abeſt.

Extat etiam in Bibl. Viſtor. fol. mag. memb. n. 418 charact. grand. & eleganti. Initio ſic legitur: *Iſtum librum dedit monaſterio S. Viſtoris Pariſ. bona memoria magiſter Adenulphus de Anagnia quondam præpoſitus S. Audomari & canonicus atque electus Eccleſia Pariſienſis ſub tali conditione, quod abbas & conventus ejuſdem monaſterii non poſſint illum alienare vel vendere.* Quæ nota eſt in omnibus aliis codd. ab eodem Adenulpho donatis, quoſque dum viveret ſuis ſumibus ſcribi curarat: adeo ut cùm ille mortuus ſit anno mclxxxix, hinc colligas ætatem codicis. Abeſt quidem nomen auctoris, ſed manu antiqua legitur infra verba relata: *Postilla cujuſdam ordinis Prædicatorum ſuper Mattheum.* Sed quem ex duplici codice Sorbonico novimus eſſe Petrum noſtrum de Scala. In hoc Viſtor. abeſt primum principium, ſed incipit a ſecundo: *Oſtendit mihi fluvium &c.* cætera ſimilis omnino Sorbonicis, niſi quod correctior videtur.

Collatione autem facta hujus Poſtillæ cum commentario ſub nomine S. Thomæ de Aquino edito, patet opera eſſe omnino diverſa, nec alterum ab altero accepſiſſe. Præter jam relata. In poſtilla Petri de Scala ſic incipit cap. 23: *Tunc Jeſus locutus eſt &c.* Hæc eſt 2 pars a 22 cap. in qua declaratur juſtitia divina actionis &c. Apud S. Thomam verò: *Supra oſtenſum eſt, quomodo phariſæi & ſcribæ provocati ſunt ex gloria Chriſti, & etiam ex ſapientia &c.* Hinc itaque evincitur allucinatum graviter noſtrum Hieronymum Vielmium cùm commentarium S. Thomæ inſcriptum, & a præceptore Vielmii Bartholomæo Spina primum typis editum Petro de Scala vindicavit. Occaſio autem erroris fuit, quod non diſtinxerit Petrum de Scala inter & Petrum de Andria Neapolitanum Apulum de quo ſupra S. Thomæ diſcipulum, qui ex ejus ore *lecturam ſuper Mattheum, qua defectiva eſt, dicitur reportaſſe.* Errantem tamen Vielmium mirum quantum aviditate, ne dicam quam cæcis oculis exceperint critici hujus ætatis, Poſſevinus, Labbeus, Caveus, Dupinius & alii.

2. *Postilla in Joannem.* Princ. *Nunquid ad præceptum tuum elevabitur aquila?* Hanc ſe vidiffiſſe teſtatur Sixtus Senenſis apud Minoritas ſeverioris diſciplinæ Genuenſes. cod. ms. memb.

3. *Postilla super ceteros sacra scriptura libros.* Sic Luſitanus: ſed quæ exciderint, vel alicubi deſiſcunt neglectæ.

4. *Sermones de tempore & de ſanctis per annum.* Laudantur a Panvinio in ſuo de Illuſtribus Veronenſibus libro. Genuæ apud Minoritas eodem ſervari ait idem Luſitanus: & citantur a Bardello in Tractatu de concept. B. V. quos proinde viderit.

Fernandez noſter videtur duos hujus nominis diſtinguere, pagg. 410 & 411: ſed revera unus & idem eſt bis repetitus, quod non raro nomenclatoribus excidit. Mirum verò Petrum de Alva in ludicro ſuo *Pleyros de los libros*, p. 165 hanc nobis objicere auctorum multiplicationem, dum ipſe gravius impingit, Petrum de Scala & Petrum de An-

G g g

dria viros utique patria, ætate, officiis, & titulis diversissimos in unum eundemque hominem constando. Idem Alva Sol. Verit. Rad. 257 col. 1619 de Perro de Scala agens testatur in Indice Bunderii & Carnificis nostrorum fol. 509 b. laudari ejus *Postillam super Mattheum* cum hoc principio: *Dominus dabit verbum evangelizantibus*. Quod quidem diversum a supra allatis, sed ea ætate varia suis postillis principia præfigere non rarum, ut & nunc solent lectores, cum eundem tractatum altero anno docent.

F. BONIFACIUS SCALIGER quidam ortu Veronensis a Rovetta laudatur ad mcllxxx, ætatis jam decrepitæ patriæ suæ antistes a Nicolao IV promotus, cui & hæc opera ab eodem tribuuntur:

Commentaria in Mattheum & Joannem.

Sermones de tempore, de sanctis & quadragesimalibus.

Quæ gratis omnia ficta, nam episcopus eo anno Veronæ positus fuit noster *Petrus de Scala* mox recensitus, quem idem Rovetta præpostere ad mclxlx collocat. Silvester Prierias testis ab eo adductus sermone primo primæ dominicæ adventus, non Bonifacii, sed Petri meminit: Joannes verò Mariæ de Pelegrinis testis alter ab eo allatus anno tantum 1678 mortuus recentior est, quam ut ei absque veteri documento fidem habeamus. Itaque Bonifacium hunc, & ex syllabo scriptorum, & ex episcoporum Veronensium numero jure expungas, ceu hominem Bernardo Guidonis, Ughello, & aliis omnibus seu antiquis seu recentioribus ignotum.

F. JOANNES COLUMNA.

1290.

F. JOANNES COLUMNA Romanus ex antiqua Columnensium stirpe satus, inter primos nuper nati ordinis viros ac assertores laudandus, adolescens Parisios litteris erudiendus cum præceptore ac gubernatore missus fuerat a patruo. Is erat Joannes cardinalis de Columna tot summorum pontificum Honorii III præsertim & Gregorii IX legationibus decoratus, torque pro Ecclesia & pro sede Romana perbelle fortiterque gestis in historia clarissimus: quæ sane adolescentis nostri oculos percellere, animumque mollire, adque sese allicere poterant. Sed magistri ordinis venerabilis Jordani tum Parisiis prædicantis sermonibus intimius motus, Christi crucem sub Dominicæ vexillis divitiis & honoribus quibusvis præferens, ordinem in domo Sanjacobeæ Parisiensis amplexus est. Sensit consilium patruus de eo monitus, tulitque quam ægerrime, nihilque non egit obtentis etiam a Gregorio IX gravioribus fulminibus quo factum everteret, sibi que adolescens redderetur incassum tamen. Sed hæc narrantem libri de Vitis-Fraterum auctorem præstat audire P. IV cap. x §. 3.

» Frater quidam valde nobilis (nomen abest in meo cod. ms antiquiore, sed in altero ejusdem seculi & in editis dicitur) Joannes de Columna & nepos cujusdam cardinalis, cum juvenulus a patruo suo cardinali missus fuisset Parisius, & a sanctæ memoriæ magistro Jordane induceretur quod ordinem intraret, a quodam magno clerico co retracebatur. Cùmque illi promississet quod non intraret, priusquam ei super hoc iterum loqueretur, quadam die ivit ad locum in quo ille manebat, ut scilicet ei suum denunciaret ingressum, & hoc etiam de licentia magistri Jordani, qui dixerat quod confidebat in Deo quod non subverteret eum, & ecce invenit quasi subito defunctum in medio chori cujusdam abbatiæ Parisiensis jam delatum. Unde ex subita illius morte ipse magis accensus, quod conceperat complevit

devote. Hic autem tantæ constantiæ fuit & fervoris in suo novitiatu, quod cum data fuisset audientia magistro suo ut ei loqueretur, coram Fratribus multis adeo confudit eum in suis responsis, licet multum esset juvenis, quod ille stupefactus cum suis abcessit. Misit autem papa Gregorius ad instantiam avunculi sui litteras præceptorias ut veniret ad eum, & præceptum super hoc ad prælatos ubicunque inveniretur. Sed ille hoc præsciens cum Fratre quodam fugit per diversa loca per Franciam, per Teutoniæ latitans ne posset inveniri, nec aliquis ejus occasione incurreret excommunicationem. Quantos autem labores, quot paupertates sustinuerit sic usque ad tempus suæ professionis quis posset enarrare? Erat autem mirabile, quod interdum nuntii quærentes eum cum litteris papalibus & sententiis in eadem domo erant cum eo, nec eum poterant invenire.

Quæ annis mcccxxvi & xxvii evenisse auguror Joanne annos xx ad xxiv circiter nato. At demum ira patrii defervescente, imo propositum adolescentis probante ac laudante, mirum pietate religione ac doctrina crevit, ut inter illustriores ordinis columnas emicuerit. Hinc bis ad provinciam Tusciæ seu quod idem est Romanæ regimen evehctus, prima vice eo munere fungebatur anno mcccxxvi, eumque puto Joannem cui ceu Tusciæ provinciali domum ordinis Luchæ erigendam cives concesserunt, ut habet Fontana de prov. Rom. p. 112, cui circa mcccxl successerit Humbertus de Romans de quo supra: quod & indicat Constantinus Medices in vita S. Dominici supra relata n. 42 (eam vitam scribebat inter mcccxlii & xlvi) ubi dicit episcopum Alatrinum F. Joanni de Columna priori Fratrum tunc temporis in Romana provincia solite perquirenti scripsisse: hic enim loquendi modus annum monstrat ante mcccxi. Humberto de Romans verò ad regimen provinciarum Franciæ anno mcccxliv evocato, & altero qui ei in Tusciæ suffectus fuerat, in actis cap. gen. in Montepessulano anno mcccxlvii celebrati amoto, eodem anno Joannes noster prior provinciarum Tusciæ iterum assumus est. Certo eo munere fungebatur, cum egregiis illius dotibus persuasus Alexander IV anno mccciv Messanensem insulas ei conferendas duxit, ceu qui animi vir infracti Ecclesiam illam ab hæredibus Frederici II turbatissimam facilius in tranquillum revocare posse videretur, quod & præstitit ad nutum pontificis. Sic de eo lego apud Bernardum Guidonis inter episcopos: *F. Joannes de Columna archiepiscopus Messanus, erat provincialis Tusciæ anno mccciv, scilicet cum allectus est archiepiscopus. Idem fere ante Bernardum scripserat F. Conradus Gratia Dei de quo postea ad 1305 epistola quam anno mccc ad episcopum Catanensem dabat de rebus Siculis. Anno mccciv inquit Innocentius papa de licentia Manfredi principis intravit Neapolim, & ibi mortuus & sepultus est. Item in eodem anno Messanenses miserunt Romam & elegerunt potestatem D. Jacobum, & mansit in potestate usque ad mensem Martii prædicti anni, & cum eo venit D. Frater Joannes de Columnis ord. Prædic. archiepiscopus Messanensis. Nota in eodem anno, intellige, intra annum a morte Innocentii IV, qui obiit vii idus decemb. Id clarius Fazellus Hist. Sic. lib. 8 cap. 3 ad annum mccciv: *Li Messinesi nel mese d'ottobre per mezzo d'ambazzatori si diedero al pontefice. Il pontefice fece legato di Messina Giovanni Colonna arcivescovo di essa città, & Jacopo di Ponte fece governatore, sotto il governo de' quali si resta la città di Messina per spazio di sette mesi. Apparet menssem illum octobrem fuisse anni mccciv, quo Joannes & Jacobus Messanam trajecerunt, &**

ambo septem mensibus ad maium anni sequentis civitatem illam rexerunt. Veteribus his testibus consentit Taëgius I. P. M. O. F. *Joannes ex nobili Columnensium familia Romanorum ortus, archiepiscopus Messanus in Sicilia per D. Alexandrum IV pontificem assumtus ex provincialatu Romana provincia A. D. mccciv vir fuit omni laude dignus, religione conspicuus, doctrina clarus, vita sincerus, & fama celeberrimus, quo autem tempore recessit mihi restat ignotum.* Verisimile autem post rectam in pace septem mensibus Messanam, cum novas in insula videret exurgere ex parte Manfredorum turbas, ad pontificem rediisse, rebusque toto illo pontificatu & sequenti sedationibus non factis Romæ perstitisse. Ab Urbano IV constitutum suum in Urbe vicarium nos docet inscriptio antiqua in basilica S. Sabinæ ad sacellum S. Petri martyris etiamnum legenda, quæ sic habet ex Fontana in Theat. p. 342. a: *A. D. mcccxi pontificatus D. Urbani IV anno ejus secundo istud altare fuit consecratum ad honorem B. Petri martyris ordinis Fratrum Prædicatorum, quando est statio apud S. Priscam in tertia feria hebdomada sancta per venerabilem P. F. Joannem de Columna archiepiscopum Messanensem vicarium tunc temporis D. papa Urbani &c.* Anno mcccxiv Ecclesiam Messanensem jam dimiserat, nam Urbanus IV in diplomate dato v. kal. julii anno 111 quodque sanctimoniali Frisæ dictæ scripsit, ut monasterium S. Mariæ de Flomaria sub Cisterciensi disciplina institueretur, Ecclesiam Messanensem tum vacare asserit. Vide Rochum Pirum in Messan. Notit. p. 335: unde Joannem nostrum deinceps Romæ quietum perstitisse, ac scribendis historiis suis operam omnem collocasse conjecto pronum. Ex iis constat ad feros annos pervenisse, & ultra mcccxxx adhuc fuisse in vivis, & licet quo anno ad superos abierit nemo certo referat, id inter mcccxxx & cccc accidisse verisimillimum.

Hic quidam nostrates emendandi, in primis Leander Albertus, qui eundem hominem in duos videri dividere, primum Joannem de Columna recte dictum fol. 85 b ex præfectura Etruriæ provinciarum archiepiscopum Messanensem anno mccciv ab Alexandro IV assumtum, alterum fol. 86 b Jacobum Columna Romanum archiepiscopum itidem Messanensem: sed mendum esse in nomine & Jacobum perperam dictum pro Joanne nec alterum esse hinc constat, quod ex rectore provinciarum Etruriæ, factum archiepiscopum, & dum Humbertus ordinem regeret magister V floruisse addat, quæ in Joannem cadunt omnia. Errantem tamen excipiunt Lusitanus, Fernandez, Pius, Altamura & alii, primum Joannem ad 1262 circiter, alterum Jacobum ad 1340 contra Leandri mentem & contra omnia vetera monumenta collocantes: nam toto seculo xiv nullum hujus nominis Jacobi, nullum ex Columnis sed alios plane Messanæ sedisse ex antiquis diplomatibus & instrumentis evincit Pirrus citatus.

Alter emendandus est Stephanus Sampayo in Stemmate ord. Prædic. p. 257, ubi duplicem continenter laudat Joannem de Columna alterum Messanensem, alterum Nicosiensem archiepiscopos, sed isti secundo agnomen de Columna gratis & ex suo finxit Sampayus. Nam notandum illum primos suos archiepiscopos ex Laurentio Pignon cod. Victor. 650 exscriptisse, in quo sic legitur

F. Joannes Romanus fuit archiepiscopus Nicosiensis.

F. Joannes Columna provincialis Tusciæ archiepiscopus Messanensis. Itaque illud agnomen de Columna Nicosienfi ex suo addidit Sampayus, & revera ille non de Columna, sed de Polo dicebatur & Pisanus ortu & professione fuit, de quo nos ad annum 1325 agemus: dictus est autem Romanus a

TOM. I.

Laurentio Pignon non patria, sed quod esset Romanæ provinciarum alumnus. Ista tamen Sampayi aberratio plures nostrates delusit, alios qui Joannem de Columna ex Messanenfi ad Nicosiensem Ecclesiam ab Urbano IV translatum dixerunt, inter quos Altamura ad 1276, alios qui duplicem Joannem de Columna distinguentes primum ad 1263 circiter Messanensem antistitem & recte referunt, alterum ad 1363 ab Innocentio VI Nicosiensem præfulem evehctum volunt, quales Fernandez, Pius, Fontana in Theatro p. 91 & in Append. p. 626, quod gratis omnino fictum, & solo Sampayi testimonio superstructum, fundamento ceu castro & evanido everso, seipso ruit.

Tertius corrigendus est Philippus Bergomensis in supplem. chronic. qui ad mcccxi viros illustres ea ætate recensens, inter eos nostri Joannis de Columna meminit. Sed notandum Bergomensis non accurate designare annum quo quisque auctor floruerit, sic ibidem Ricardum de Medavilla laudat, qui vix ad annum mccc pervenit, ita eo anno Columnensem nostrum refert, quem vix crediderim annum mccc attigisse. Hæc ejus opera:

1. *Mare historiarum ab orbe condito ad sancti Gallii regis Ludovici IX tempora inclusive. Pr. Sicut dicit magnus pater Areopagita Dionysius, Deus est arcanum bonum rationi &c.* Laudat Ludovicus a Valleolero n. 44 sic: *F. Joannes de Columna Romanus fecit stylo eleganti chronicam a creatione mundi usque ad sua tempora.*

Hujus operis extant Parisiis in Regia exempla duo membr. fol. max. & crassioris molis characterè Gothico ad elegantiam. Primum n. 4684 olim familiaris Ursinæ: nam initio extant figuræ cardinalis Ursini cum bireto nigro cancellarii, & alterius militis Ursini cataphracti cum tunica tessera gentilitia Ursinorum distincta, scilicet balteo argenteo minioque sexies alternatim distincto, cui supereminet apex argenteus laciniolæ aureæ substratus: ipsum verò volumen figuris ubique elegantibus tenuiori peritæ manus penicillo pictis auro fulgentibus ornatum. Titulus: *Mare historiarum compositum a F. Joanne de Columna Romano ordinis Fratrum Prædicatorum.* Alterum exemplum ex Telleriana in Regiam illatum extat n. 4684, 2 ad cujus finem sic legitur: *Explicit liber intitulatus, Mare historiarum, quem scripsi ego F. Guillelmus de Verduno monachus monasterii S. Victoris Massiliensis reverendo in Christo patri D. D. G. de Agrifolio tit. S. Stephani in Caliomonte S. R. E. cardinali, tunc pro S. R. E. in partibus Alemanniæ legato sub A. D. mcccxxxix de mense augusti vigilia S. Bartholomei, pontificatus SS. in C. P. & D. N. D. Clementis divina providentia papa VII anno 111.*

Alia alibi extare exempla haud mihi dubium: certe S. Antoninus sec. xv viderat in Italia, & penes se habebat, nam eo usus est, eumque laudat Histor. P. III Tit. xxiii cap. xi.

Opus non contendo usquequaque accuratum, sed saltem quæ sua ætate apud doctos vulgatæ historiæ hinc discas, ac præterea seculi xiii gesta plura ab aliis omitta. Sic autem de se scribit lib. 7 cap. 161 ad annum mcccxxx ubi de ven. M. Jordano II ordinis Prædic. magistro: *Hic sua prudentia ac sanctitate ordinem in provinciis & Fratribus nimium dilatavit, multique viri excellentes & nobiles in scientia valde famosi sub eo ordinem intraverunt inter quos fuit Frater Joannes de Columna nepos D. Joannis cardinalis, qui fuerat legatus in Græcia, qui postmodum archiepiscopus Messanensis in Sicilia.* Sic in primo codice regio, in altero verò brevius: *Fuit Frater Joannes de Columna nepos D. Jo. cardinalis, legatus in Græcia, qui postmodum archiepiscopus Messanensis.* Quæ sane ambigua. St

Ggg ij

Sic. XIII. enim primi codicis lectio attendatur, cardinalis est de quo dicitur fuisse legatum in Græcia, ut revera fuit. Si autem ad alterum codicem oculos vertas, nepos est qui legatus in Græcia fuisse dicitur, priusquam ad sedem Messanensem promoveretur: quod & probabile.

Monendus verò lector, ne idem opus existimet Gallice versum & pluries editum hoc titulo, *La mer des hisfoires* Paris. Petri le Rouge 1488 fol. voll. duob. quod a creatione mundi historiam profequitur ad regem Gallie Ludovicum XI. Hæc prior editio elegans pellibus vitulinis in Regia C. 751 & 752. Iterum auctum Paris. 1516. Tertio recognitum & auctum Paris. Galliot Dupré 1536 fol. Opere Joannis Columna usum auctorem facile crediderim, sed aliud planè est revera opus & alius auctor, nimirum theologus nomine Brochart, qui Latine illud scripsit sub hoc titulo: *Rudimentum novitiorum* editum anno 1475: quod Gallice vertit quidam patria Bellovacensis, & edidit sub novo illo titulo *Lamer des hisfoires*, cui postea succenturiarunt alii. Quod idem opus Gallicum sub alio titulo *La fleur des hisfoires* typis prodiit eodem anno 1488. Idem præloquium &c.

2. De viris illustribus Ethnicis & Christianis. Pr. De vita & moribus virorum illustrium tam sanctorum quam aliorum &c. Primum agit de Socrate & de gentilibus philosophis, postea de Christianis. Extat Venetiis apud SS. Jo. & Paulum, & recenset Tomasinus in Bibl. Venet. Vidit ibidem Clar. asceta Montfauconius, & meminit Diarii Italici pag. 50 testatus opus non spernendum & luce dignum. Ex hoc codice quæ de S. Thoma de Aquino ejus pluribus annis convictor & symmyta æqualis in religione antiquior post mortem diu superstes Joannes de Columna scripsit, habui a R. A. P. Jacobo Hyacintho Serry reipublicæ Venetæ theologo Patavino, & hinc addere est necesse. Sic ergo de eo habet: *Scripsit super quatuor libros sententiarum cui non invenitur adhuc simile, nam plures alii post eum scripserunt: Summam contra gentiles fecit, Summam theologiam quam divisit in quatuor volumina: composuit autem & hic felix & sanctus doctor officium de corpore Christi, quo devotius in Ecclesia Dei non dicitur nec cantatur.* Quod testimonium scriptoris S. Thomæ æqualis ipsique familiaris ad asserendam sancto suam Summam theologiam quatuor partibus distinctam luce meridiana clarius est, & adversus Launoii quæstia dubia plane decretorium. Addebatur mihi eundem nihil habere de SS. Francisco & Bonaventura, sed B. Dominicum & Albertum Magnum laudare, unde a morte hujus ultimi id est post MCCLXXX scripsisse hoc opus conjiciebam. Utinam aliquando SS. Joan. & Pauli sodalibus Deus O. M. inspiret, ut opus hoc juris publici tandem faciant, & rei litterariæ ac scholæ nostræ adeo necessarium in tenebris diutius retinere in animum non inducant.

3. *Epistola ad diversos varia.* Sic Lusitanus & sequaces post Tritemium.

4. *Tractatus duo, unus de infelicitate curialium, alter de gloria paradisi.* Sic Prosper Mandosius Bibl. Rom. Centur. 7 n. 33, penes quem fides, cum ubi serverent non addat.

F. JOANNES ROMANUS quidam ceu a superiori de Columna diversus apud Lusitanum recensetur p. 132, quem ad annum 1262 claruisse vult & scripsisse

Speculum quoddam historiale ad instar Speculi Vincentii Bellovacensis.

Excipiunt Pius P. II lib. I p. 60 & alii nostrates, Fernandez, Fontana & Altamura ad eundem annum. Iis omnibus antiquior Ludovicus a Valleoleti quemdam Joannem Romanum n. 48 distinguit

a Joanne de Columna, sed non Speculum historiale ei ascribit, at Speculum sacerdotale ad instar inquit similis operis Bernardi Guidonis. Tot varia & incerta mihi suadent hunc Joannem non alium esse a Columnensi, qui pro more suæ ætatis a patria de Roma vel Romanus inter sodales nominabatur, quæ denominatio multiplicationi auctorum ansam dederit. Adde istud opus historiale a mari historiarum distinctum neminem a se visum testari.

F. GUIDO EBROICENSIS.

F. GUIDO EBROICENSIS sic vulgo nunc appellatus, quod in ea Neustriæ diocesi natus, qui & in cod. ms Sorbon. de Mesnillo nuncupatur, a loco originis castro leucis quatuor circiter Ebroicis distito vernacule *Mesville*: licet enim alia plura in eadem diocesi loca sint quibus Gallice nomen *Mesnil*, ea Latine vertunt *Menilum* non *Mesnilium*. Concionator fuit sub finem sæculi XIII celebris, ejusque sermones avide undique quærebantur. Laudatur a Bandello in suo de conceptione Virginis tractatu, ubi dicitur *doctor Parisiensis*. Quod non ad verbum accipias, quasi gradum illum in sacra facultate Parisiensi consecutus sit, neque enim inter magistros locum habet in catalogo Guidonis, sed late quod in gymnasio Sanjacobeo educatus, & ut cenfeo ad ordinem ascitus (nam domus Ebroicensis non ante MCCCLXXVIII erecta est, ille autem longe ante vestem nostram induerat) magnam sibi a theologia famam comparasset, imo eam variis in locis ut mos tum erat e superiori loco docuisset. Quod responsum nostrum sit adversus Alvam Bandello de hoc doctoris titulo litem moventem Sol. Verit. Rad. 134 col. 1240. Ad annum MCCXC pervenisse fortè & ultra patebit ex sequentibus. Hæc ejus opera:

I. *De clavibus divina scriptura, seu Annotationes ad Tichonii Aphricani regulas pro sacra scriptura intelligentia.* Ita Sixtus Senensis, Lusitanus & Razzius p. 233.

II. *Regula Mercatorum.* Recensetur in catal. codd. ms Angliæ T. I P. II n. 1337 *Regula mercatorum auctore F. Guidone de ord. FF. Prædicat. & P. III n. 762 Guidonis Fratris regula mercatorum.*

III. *Sermones de tempore & de Sanctis.* Quorum hic ordo in codicibus accuratioribus:

1. *Ponuntur sermones Dominicales totius anni sumti de epistolis.*

2. *Intitulatur themata de Dominicis totius anni.* Id est proponitur series versiculorum scripturæ sacræ quibus quisque uti potest ad libitum.

3. *Sequuntur themata de Dominicis totius anni divisa & concordata.* Quædam nempe logographia, ut ita dicam seu divisiones sermonum variis scripturæ auctoritatibus suffultæ.

4. *Themata de Sanctis per circulum anni & de omni casu & necessitate veluti in synodis, in visitationibus monasteriorum, in benedictionibus monialium, pro pluvia vel siccitate habenda.*

5. *Themata de omnibus Sanctis totius anni & de omni casu & necessitate, & dividuntur & concordantur per auctoritates.* Scilicet ut mox dictum est de Dominicis.

6. *Sermones integri de quibusdam festis & sanctis, scilicet de purificatione B. V. de S. Petro martyre: de S. Dominico: in assumptione, in natiuitate B. V. in festo angelorum: de quolibet confessore: in exaltatione S. Crucis: in dedicatione Ecclesie.*

7. *Denique index alphabeticus dictionum (hoc est vocabulorum) de quibus in toto opere sunt distinctiones & sermones.*

Hujus operis hæc exempla a me Parisiis visa. In Sorbona quatuor.

Primum voll. duob. in fol. par. memb. n. 965. Ad calcem prioris tomi sic legitur: *Explicit Summa sermonum Ebroicensium de epistolis totius anni, edita a Fratre Guidone de Mesnillo ordinis Fratrum Prædicatorum anno Dñi millesimo ducentesimo nonagesimo.* Et postea: *Ex legato M. Petri de Lemovicis: qui floruit a MCCXL ad MCC.* Quæ docent primam partem anno notato confectam.

Alterum exemplum fol. mag. memb. n. 1010. Ad calcem: *Anno MCCXCIX die veneris ante vigiliam B. Marie Magdalene completus est iste liber sermonum Dominicalium F. Guidonis ord. FF. Prædic.* Quæ ætas est codicis, in quo & alia plura.

Tertium fol. par. memb. n. 956. Titulus: *Incipiunt sermones Dominicales F. Guidonis de ordine FF. Prædicatorum quos compilavit in conventu Ebroicensi.* Ad calcem: *Explicit totum opus consummatum A. D. mill. cc nonagesimo tertio.*

Quartum huic tertio omnino simile n. 995 ex legato M. Joannis de Marolio quondam socii.

In Navarr. duo memb. in quorum altero fol. mag. & melioris notæ sic ad calcem: *Scripsum anno MCC.... Oscitatione nempe librarii qui sequentem sæculi annum omisit. Se vidisse hunc cod. narrat Alva Viçtorina codex 706 fol. par. memb.*

Augustin. ad pontem novum codex 247 ejusdem rationis.

Apud Prædicatores ad S. Honorati fol. par. memb. minus D. de Vaitte abbatis Camberonen. Ad calcem: *Explicit totum opus consummatum anno MCC nonagesimo tertio.* Qui idem annus ascribitur in Lipsiensi teste Felleri p. 168.

Extat similis codex ms in membr. Claromontii in Arvernia apud nostros.

Plures codd. a se visos in Belgio laudat Alva citatus: Leodii in abbacia S. Jacobi, Dunis. apud Cistercienses, ad Sueffionem apud Longumpontem, monens unâ Bunderium nostrum meminisse indicis codd. ms fol. 285.

In catal. codd. ms Angliæ recensetur T. I P. II n. 1322. P. III n. 2110: T. II P. I n. 856: ubique *Sermones Dominicales F. Guidonis de O. FF. Prædic. quos compilavit in conventu Ebroicensi.*

Apud Tomasinum in Bibl. Venet. apud SS. Jo. & Paul. Pl. IV.

Lusitanus asserit Neapoli apud S. Dominic. se vidisse.

IV. In Navarr. extat codex ms memb. in 8. In medio voluminis extat tractatus hoc titulo: *Incipit Summa F. Guidonis de Divinis nominibus feliciter.* Pr. *Sicut turris David collum tuum, qua edificata est cum propugnaculis, &c. Cant. 4. Collum Ecclesie sunt theologi &c.* Non habet plusquam foliola octo sed caractere minutissimo. Primum hujus codicis opusculum est Breviloquium F. Joannis Gualensis ord. Minor.. Ulterum *Tractatus de professione Monachorum nostri Guillelmi Peraldi.* Cum Guido Ebroicensis sua ætate F. Guido simpliciter & sine addito appellaretur, ejus facile crediderim hanc opellam. Si quis tamen contra contendat, repugnare non est animus.

Hujus scriptoris meminerunt nostrates fere omnes. Ludovicus a Valleoleti n. 51: *F. Guido fecit sermones de tempore & de Sanctis per totum annum.* Leander Albertus sub agnomine Gallici fol. 144 b. Idem Razzius p. 279, Lusitanus p. 95 quem excipiunt Possevinus, Fernandez, Altamura ad 1314, ad quem annu Guidonem pervenisse difficile mihi persuadeam.

F. PAPARONUS DE PAPARONIS.

F. PAPARONUS DE PAPARONIS stirpe Romana illustri ortus domus S. Sabinæ alumnus theologus insignis & juris canonici peritus, se-

culo XIII claruit. Procuratorem ordinis generalem agebat in curia Romana, cum a Clemente IV ad sedem Fulginatensem v. kal. julii MCCXLV promovus est, exinde ab Honorio IV ad Spoletanam XII kal. aug. MCCLXXXV translatus, quam utramque Ecclesiam optimi pastoris partes implendo tum rexisset, ad superos abiit anno MCCXC. Sic Ughellus Ital. Sac. T. I p. 753 & 177, quem excipit Fontana in Theat. Eiusdem meminit Bernardus Guidonis inter episcopos provinciæ Romanæ, apud quem sic lego: *F. Paparonus Romanus episcopus Spoletanus.* Item Leander Albertus fol. 127 a, & qui deinceps de episcopis ex ordine assumtis scripserunt. Prosper Mandozius Bibl. Rom. Cent. VIII n. 36 emendandus cum mortuum dicit anno MCCXXXIII, eum inter scriptores Romanos recenset, ceu a quo hæc proderint

1. *Statuta collegii discipline S. Feliciani a se Fulgimii erecti a presbyteris observanda.*

2. *Tractatus de septem peccatis mortalibus in usum confessoriorum sua diocesis.* Olim inquit Mandozius, apud Joannem Paulum Farnesium soc. J. servabatur ms.

Mirum Fontanam, qui ubi de Spoletanis episcopis agit, Paparonum procuratorem ordinis generalem fuisse asserit, tamen postea ubi de procuratoribus generalibus tractat, nullum ei inter illos locum relinquere. Quod discutiant Romani nostri:

F. CONRADUS TEUTO.

F. CONRADUS TEUTO provinciæ Teutoniæ prior provincialis a Leandro Alberto fol. 152 b laudatur, ceu qui claro & non ineleganti stylo scripserit

Vitam S. Dominici ordinis Prædicatorum institutoris ab eo editam circa 1290. Quam Lusitanus ex omnibus antea scriptis compilatam cæteris copiosiore præstat, & faciliores excipiunt Gozzens, Pius, Fernandez, Altamura nostri, tum exteri Possevinus, Vossius Histor. Latin. p. 497 & sequaces.

Mihi verò difficile probatur: mirum enim esset vitam hanc cæteris præstantem a nullo unquam vitam, a nullo veterum aut æqualium aut supparium laudatam. Theodoricus de Appoldia qui circa MCCXC vitam S. Dominici scribere aggressus est, & circa XCVI absolvit, auctores citans qui idem eatentis susceperant, Jordanum, Constantinum, Humbertum & Gerardum tum Teutoniæ provinciæ tantum memorat, an Conradum ut voluit suæ ejusdem provinciæ anno MCCXC præsentem omisisset? An saltem illi idem ac sibi esse consilium ignorasset? Bernardus Guidonis post MCC scribens, & quotquot vitam sancti scripserant enumerans, præter Theodoricum & ab eo laudatos non addit nisi Petrum Ferdinandi Hispanum & Jacobum de Voragine in Legenda Sanctorum: qui illum ista Conrad radi copiosior effugit?

Deinde quis ille Conradus? An is cujus mirum ad ordinem ingressum refert Constantinus vitæ S. Dominici n. 24? Ille quidem primus fuit Teutoniæ præpositus in cap. gen. Bononiæ MCCXXI, sed jam a pluribus annis ante MCCXL obierat, cum mors ejus Magdeburgi referatur in Vitis Fratrum P. v cap. 2 §. 3. Itaque si quid de gestis B. Dominici scripserit, non ignorasset Constantinus, Humbertus, Gerardus qui Vitas Fratrum scripsit, nec Theodoricus nec Bernardus Guidonis, qui tamen id siterunt. Conradus alter laudatur in Vitis Fratrum prior Constantiensis ad Rhenum, sed is non fuit provincialis & Friburgi Brisgoiæ mortuus erat longe ante MCCXL, ut habetur in iisdem Vitis P. v cap. 3. Apud Cantimpratanum tres Conradi laudantur, Lovaniensis de Apibus lib. 2 cap. 1 §. 12 cujus morti ille assuit,

SE. XIII. Friscacensis alter ibid. §. 22, sed hi non fuere provinciales: tertius cap. 57 §. 23: hic erat provincialis anno MCCXXXI, & forte ille idem est a B. Dominico primus institutus. Anno MCCXC F. Hermannus Teutoniae provincialis aderat comitiis ordinis Ferrariæ, & cum aliis a destitutione magistri ordinis Munionis appellavit, & in iisdem munere solutus est cui a quatuor annis inferviebat. Ejus qui ei suffectus est nomen non produnt, scio tantum anno MCCXCIII in cap. gen. Insulis coacto ab officio remotum. Illo autem eodem anno F. Gerardum electum provinciam hinc conjicio, quod Theodoricus de Appoldia de eo ut hoc munere actu fungente anno MCCXCVI in prologo vitæ B. Dominici loquatur. Si istum intermedium Hermannum inter & Gerardum Conradum dictum fuisse quis velit, iterum redibit quæstio, cur Conrado vitam Sancti aggrediente, id opus Munio Theodorico commisit? Cur hujus lucubratiō per ordinem viguit & approbata est? Cur Conradi opus siquidem præstantius & copiosius in ipso ortu extinctum, & ita neglectum ut nemo viderit?

Vehemens itaque mihi suspicio est Leandrum primum hujus auctoris assertorem allucinatum esse, & Conradum pro Gerardo scripsisse, cujusmodi errata nomenclatoribus etiam attentioribus aliquando & facile excidunt, idque eo magis allubescit, quod et si Gerardus plura ex ore B. Cæciliæ Bononiæ anno MCCCLXXXVIII accepta de gestis B. Dominici scripserit, ex quibus suam vitam Theodoricus ditavit & auxit, ejus tamen Gerardi Leander nullibi meminerit. Exinde delusi Lusitanus & sequaces, sed incautius Altamura, qui huic viso Conrado librum alium ascribit

De Rosario B. Virginis editum inquit Coloniae 1603 in 12.

Testem affert Coppensteinium Clavis Rosarii lib. 2 c. 7 p. 439: sed Coppensteinus ibidem non Conradum sec. XIII florentem laudat, at Conradum Zittardum initio sec. XVI clarum, de quo nos suo loco.

F. NICOLAUS DE HANAPIS.

† 129 f. F. NICOLAUS DE HANAPIS sic a loco suæ originis vernacule *Hanapes* in decanatu Ruminici Tierasciæ diocesis Remensis nuncupatus, conventum suum Remensem, in quo ordini ascitus, imo & Sanjacobeum Parisiensem, in quo sacris initiatus est literis, etsi non ad gradus promotus, egregiis suis meritis & amplissima dignitate plurimum illustravit. Claruit ille seculo XIII, nec dubium quin variis in provincia Franciæ, cujus alumnus erat perfectus sit muniis scholæ & regiminis. His instabat, cum Romam accitus est forsitan ab Innocentio V ex ordine assumpto Franciæque aliis provinciali, cui viri dotes apprime notæ erant, vel potius a F. Latino cardinali de Malabranca de Urinis ex ordine assumpto, cui socium fuisse discimus ex codice regio 3840 infra citando, & vel a Nicolao III, vel a Martino IV pœnitentiarius Romanus linguæ Gallicæ institutus. Certe eo munereungebatur cum ad cathedram Petri evectus est Nicolaus IV. Accidit etiam tum ecclesiæ Hierosolymitanam Latino patriarcha destitutam esse, ad quam Nicolaus noster visus est pontifici cum consilio sacri collegii promovendus. Rem sic narrat noster Bernardus Guidonis: *F. Nicolaus de Hanapiis de provincia Francia Remensis diocesis fuit patriarcha Hierosolymitanus. Hic cum esset pœnitentiarius in curia Romana, vir probatus Deo & hominibus, vita & moribus acceptus, D. Nicolao papa IV singulis cardinalibus imponente, quod quilibet in crastino nomi-*

*naret sibi tres viros idoneos, non sine nutu divino Frater Nicolaus fuit patriarcha a singulis nominatus, & sic per summum pontificem ad patriarchatum sanctæ civitatis Hierusalem est promotus. Ejus etiam meminit Laurentius Pignon in suo catalogo, ubi sic habet: F. Nicolaus de Hanapis episcopus Aconensis & patriarcha Hierosolymitanus. Nimirum a tempore Urbani IV hæc duæ Ecclesiæ adunatæ fuerant: & revera extant Nicolai IV ad Hanapium nostrum literæ Romæ 2 kalend. maii anno 1 datæ, id est MCCCLXXXVIII, quibus postquam dixit se eidem propriis manibus manus consecrationis impendisse, ac pallium per duos diaconos cardinales exhiberi fecisse, addit se cum Hierosolymitana, quam ei jam tradiderat, Aconensem ecclesiam unâ gubernandam, ut eam ultimus decessor Elias patriarcha possederat, committere. Has refert Raynaldus ad MCCCLXXXVIII n. 41. Legationem eidem in Syria, Hierusalem, Cypro ac Armenia contulit summus pontifex per alias literas VI kal. sept. datas, ut refert idem Raynaldus: qui & ad MCCCLXXXIX n. 69 habet literas, quas Hanapio idem pontifex scribit, ei 20 galeas quas postulaverat in auxilium Terræ-sanctæ promittens, Reate id. sept. anno 2. Nec omittendum quod narrat Philippus a Limborch in Histor. Inquisitionis. Anno, inquit, MCCCLXXX inquisitionis officium in Syria & Palestina institutum est grassantibus illic hereticis ac Judæis, quibus bellorum tumultus impunitatem promittere videbantur. Amplo dato diplomate ad Nicolaum patriarcham Hierosolymitanum apostolica sedis legatum, jussit papa, ut in terris sue legationis inquisitores heretica pravitate de consilio provincialium Predicatorum earundem partium, vel eorum vices gerentium deputaret. Quod mirum omisum a Fontana in Theatro. Anno verò MCCCLXXXI obfessa & tandem expugnata a Soldano Babylonis suisque Saracenis Acone, in ea nunquam satis lugenda clade periit noster patriarcha. De quo sic habet Bernardus Guidonis: *Hic obiit quando capta & desolata fuit civitas Aconensis anno Domini MCCCLXXXVIII: in alio codice MCCCLXXXIX, sed in utroque erratum, nam id accidit MCCCLXXXI ut habent omnes ejus ætatis auctores. Laudandus hic nobis visus est potissimum Anonymus, qui eodem anno vel sequenti cladis illius ingentis historiam scripsit prælo dignam, etsi nondum editam, quæ extat Parisiis in Victorina cod. ms memb. fol. mag. n. 974: capita solum perstringo. Hic titulus:**

Excidii Aconis in anno Domini MCC nonagesimo primo gestorum collectionis proœmium incipit. In eo sic monet: Non tamen me jactito rei facti interfuisse, sed sicut a diversis diversorum in cordis amaritudine resolutus gestorum relationem aure avida suscepi, eorumdem seriem juxta meum arbitrium ficta & mulcebre narratione duplici corda pie pungenti, facti tamen continenti veritatem adordior pandere cuilibet legere cupienti. Prima igitur narratio est de his, quæ ante Aconis obsidionem evenerunt, cujus hæc sunt capita:

1. Quomodo Soldanus desideravit Aconem.
2. Trengarum fractio qua Aconis excidii occasio.
3. Mandatum Soldani, ut Aconenses mitterent eidem eos qui trengas infrageverant puniendos.
4. Quomodo Aconenses per nuncios solemnes se Soldano excusaverunt super sua petitione.
5. Responsio Soldani ad nuncios super data excusatione ab eis.
6. Relatione responsionis a nunciis facta, consilium quod habuerunt Aconenses super responsione Soldani.
7. Quomodo patriarcha (F. Nicolaus de Hanapis) commendavit Aconenses super responsione & consilio dato ab eisdem.

» Hac igitur illata responsione laudabili stans

» erectus patriarcha in cælum fixis luminibus, manibus supra pectus compositis se totum super artuculos sustinens, gratias egit ad Dominum cum devotissimis ac flebilibus suspiriis dicens: Benedicta sit sancta Trinitas in sola Deitate, quæ ad sui honorem concordēs fecit Aconenses, & eorum corda receptacula munda, ut eos in tanti negotii consultatione spiritu consilii uniformiter collustraret. O viri Aconenses imitatores prudentiæ, constantia vestra verbo Lucæ in actibus apostolorum annotatur: Est enim ut videtur in vobis cor unum & anima una. Reddidistis enim vos commendabiles apud Deum & totum mundum. Nam cordium vestrorum affinitas, animorum paritas, & voluntatum uniformitas, quas secuta est vestra responsionis hilaritas, nos admonent & instruunt, ut consilium vestrum laudabile, Deo & hominibus acceptabile, cum totius curæ vigilantia proficquamur. Et vos quidem constantes estote, quia auxilium Domini videbitis super vos advenire. Et data benedictione quilibet ad propria remeavit.

8. Quibus personis fuit notificata obsidio Aconis futura pro subsidia impetrando, & ordinatione custodiarum manuum civitatis & munitione eorumdem.

Hoc caput curiosum. Inter alia. » Tunc, inquit, omnium civitatem habitantium, & quorumcumque ibidem adventitiorum in armis instructorum circiter nuncentum equitum & octodecim millia peditum repperunt: de quibus quatuor custodias supra mænia ordinantes &c. Harum autem custodiarum unam rexit tanquam capitaneus universi (id est civium) sæpe nominatus Joannes de Griliaco, qui sibi de Grandifono J. prædictum adiunxit. Secundam rexit rex Cypri qui ministrum militiæ Tentonicorum sibi sociavit. Sed tertiam rexit minister hospitalis Hierosolymitani, qui secum militiæ Spatæ ministrum advocavit. Et quartam rexit minister Templi, qui secum ministrum militiæ Sancti Spiritus adsumpsit. Hi sunt octo viri quorum prudentia & consilio ac solerti vigilantia civitas Aconis tunc regebatur, qui si concordēs fuissent, adhuc Deo teste civitas Aconis subsisteret &c. Sed patriarcha mitissimus dignitatis suæ officio sedulum divinæ prædicationis officium ad excitationem affectuum inter cives jugiter exercebat.

Secunda narratio quæ est de his quæ ad obsidionem Aconis, & in obsidione, & ejus excidio acciderunt continet tredecim gesta.

1. Egressus Soldani a Babylone adversus Aconem, & missio septem Amiratorum ante Aconem dum infirmaretur, & gesta eorum.

In hoc capite dicit quemlibet Amiratam habuisse suo sub imperio 4000 equitum, & peditum 20000. De pugnis tum factis sic habet: Duravit autem iste modus congregandi a medio martii (MCCCLXXX stylo veteri Gallico, Romano MCCCLXXXI) usque ad medium aprilis, nihil profusus factu, quod sit memoria commendandum. Pascha eo anno fuit 22 aprilis.

2. Creatio novi Soldani, & mors patris ejus.

3. Adventus novi Soldani ante Aconem, modusque congressionis, & evacuatio civitatis, & turpis fuga regis Cypri ab Acone.

In hoc capite dicit novum exercitum adductum a Soldano cum decem amiratis, quorum quilibet sub se habebat 20000 peditum & equitum 4000. Et postea: Sed & cives interim a civitate thesauros omnes cum mercibus & sacrosanctis reliquiis, senes quoque & debiles, mulieres speciosas & pueros, & alios ad pugnam inutiles in Cyprum procuraverunt navigio transportari. Quod si verum, ut vix dubitari potest, narrationem S. Antonini de sanctimonialibus Clarissis sibi nasum prædicentibus & in

ea obsidione trucidatis dubiam faceret, ut pote quæ inter alias fuerunt primæ deportandæ, quod alii discutiant.

Pergit auctor: » Multi etiam perpendentes quæ fiebant discorditer inter cives, cum tota fortitudine sua in nihilo læsi tam equites quam pedites recefferunt. Non igitur remanserunt in Acone, nisi viri qui erant in armis instructi, qui de jure civitatem defendere tenebantur cum paucis peregrinis, qui ardentes in fide remanserunt: qui cum omnes fuissent numerati 12000 vel circiter sunt inventi & non plures, quorum forsitan 800 erant equitum, & reliqui peditum strenui bellatores &c. Quintadecima die maii tam gravem impetum custodiis murorum dederunt Saraceni, quod fere regis Cypri cedente per eorum discordiam custodia nisi nox obscurissima intervenisset, & aliquantulæ defensionis aliunde venientis affuisset impetus, civitatem Saraceni mox intrassent &c. Idem rex Cypri caute non solum cum suis, sed cum tribus fere millibus aliorum nobiles se gerentium propter eandem discordiam discedentium per mare turpiter discessit.

4. Fractura muri Aconis & captio ejusdem. 16 maii.

5. Dum murus frangeretur & consilia fiebant separata, quomodo Frater Matthæus (Clarimontis) marescalcus hospitalis jam captam civitatem suo vigore recuperavit.

6. Unitis consiliis quomodo tota nocte omnes æquanimitè laborantes muri fracturam obturaverunt & muniverunt, & custodias ordinaverunt.

7. Consilium quid esset agendum, & consolativa persuasio patriarchæ ad paventes. Maii 17.

» Mane quidem ante diei auroram per horam unam nil profusus pigritantes, ad domum hospitalis convenerunt, qui talibus in negotiis magis esse videbantur experti viri consilii, ut tandem de paupere populo civitatis consilio & juvamine usque nunc destituto, quid hac die & alias sit facturus, concorditer ordinarent. Dicebant quidem eos non videre viam, qua populus civitatis assultus Saracenorum illa die possit aut valeat sustinere. Quod si possent eum per classim navium alibi transferre, per mare libentius educerent ad salutem: sed non nisi duos habebant parvos dromones, qui ad salutem ducentarum vix sufficere poterant personarum, propter quod amentes effecti quid agerent obstupebant.

Tunc amantissimus patriarcha surgens in medio indicto manu silentio ait: Audiatur prudentium serenitas quæ pauper spiritu consilii, minimus vestrum ut sibi videretur sunt agenda, mente concepit, vestra fidelitati recensurus. Si tamen principis istius rei radicalibus non omnino potuerimus resistere, ductu tamen rationis eorumdem nocituris effectibus nos fidelis operatione consilii opponere tenebamur. Qui habet aures audiendi audiat, & capiat qui capere potest & audire. Heu quæ diximus usque non fecimus & luemus. Licet igitur nunc istius gentis savitiæ omnino resistere non possimus, decet tamen juxta rei statum ponere quod incumbit ad effectum. Ecce enim vestris luce clarius resurget in sensibus, si a perfidis quoquo modo possimus intercipi, vel certe belli actione, vel quibuscumque pactis intervenientibus nos in manus eorum exponendo, nullam nos misericordiam ab eis percepturos: præsertim cum omnes divitias & merces civitatis, uxores quoque & filias concupiscibiles non invenient, cum quibus se jam jactaverant turpi concubitu commisceri. Est igitur eligendum potius nosmetipsos eisdem vendere justo cum eisdem certamine dimicando, quam nos

» **XXIII.** suæ supponere voluntati : præsertim cum locus vel
 » via quo vel qua manus eorum possimus effugere ,
 » non apparet. Nos igitur confidamus in Domino ,
 » cujus negotium nunc gerimus , cum non sit alius
 » in quo nunc habere confidentiam debeamus. Scrip-
 » tum est enim : Bonum est confidere in Domino
 » quam confidere in homine , bonum est sperare
 » in Domino , quam sperare in principibus : & in
 » ipso speremus ad unum de Christianis sex sem-
 » per vel plures belli jure interim Saracenos. Nam
 » cum rex Cypri cum suis & multis aliis , quo instinc-
 » tu Deus scit & nos scimus , a civitate recessisset ,
 » tunc remanserunt nobiscum 9000 defensorum ,
 » de quibus fortassis hodie 7000 perseverant , & per
 » vicos heri sero jacebant fere 20000 mortuorum.
 » Re igitur se habente in hunc modum , confortemur
 » mente animoque roboremur , & quod futurum est
 » expectemus in Dei dispensatione , virtutem quam
 » poterimus ad defensionem civitatis apponendo ,
 » sperantes in Domino nos semper civitatem tueri
 » nostra fideli defensione in ejus nomine virtuoso ,
 » qui suis ait apostolis sic & nobis , si fidem habue-
 » ritis , quæcumque petieritis in nomine meo fiet
 » vobis. Scitis enim quilibet vestrum de semetipso di-
 » judicans , ut si vestrum quispiam a suo esset ligio
 » electus Domino (ad) proprium honorem defen-
 » dendum contra unum vel plures conficturus ,
 » haud dubium quin potius in campo se diri mu-
 » crone gladii sineret interfici , quam reprobi con-
 » fessione vocabuli redderet se convictum : & hæc
 » tam propter fidem quam suo domino tenetur fer-
 » vare in sua integritate , quam propter opprobrium ,
 » quod ejus successioni remaneret. Scitis etiam quia
 » licet quæcumque auspicio non veniant pro sui
 » honore domini fideliter dimicanti , mori tamen
 » pro ipso & ejus honore in meritum vertitur ho-
 » noratum. Similiter viri Fratres haud procul disti-
 » mile , qui nos omnes Jesu Christi homines ligii
 » sumus , pro fide quam ab ipso tenemus , qua su-
 » mus omnes salvandi. Igitur pro Jesu Christo qui-
 » libet vestrum existimet Dominum seipsum ele-
 » gisse tanquam unum ex electis inter Christianos ,
 » & positum quasi in vallo contra gentem incredu-
 » lam hæreditatem suam defensurum jure servitu-
 » tis feodi , quem ab ipso diximus nos tenere :
 » præsertim cum non appareant alii defensores , &
 » mutetur pro merito temporalis hæreditas in æter-
 » nam. Quod si suam fortassis hæreditatem propter
 » peccata nostra vel aliena voluerit Dominus a ma-
 » nibus nostris eripere quod nescimus , non creda-
 » tis propter hoc eam debere dimitti maledictis
 » indefensam , quæ nullo jure profecto deberet
 » eidem. Dum igitur nullam videtis viam evasio-
 » nis , steteris dum licet in defensione vestra , & ven-
 » datis sanguinem vestrum quantum poteritis ante-
 » quam fundatur , & jam fustum innitami vindica-
 » re , in fide dico vera per quam omnia sunt possi-
 » bilia vere credenti , & in spe firma per quam da-
 » tur salus firmiter in fide speranti , & in alterius
 » in alterum inextinguibili caritate , per quam cum
 » Domino sit unio , Deum videlicet & proximum
 » propter justitiam sustinente. Per hanc enim viam
 » quam Dominus providit peccatoribus ad salutem ,
 » poteritis post mortem ad æternam vitam absque
 » alia poenitentia feliciter pervenire. Confitemini
 » igitur alter-utrum peccata vestra misericordiam a
 » Deo salvari vestro sperantes in transitu obtinere.
 » Et expletis breviter Missarum solemnibus , plu-
 » res eorum quibus placuit in se invicem & non
 » omnes pacis oscula tum suspiriorum pia intermix-
 » tione singultuosorum , in amoris amplexibus , in
 » vinculo caritatis , scientes se morti exponere pro
 » Domino illa die cum omni devotione corpus
 » Christi , participaverunt , &c. *plura.*

8. *Congressus perfidorum ad struem obturantem
 muri fracturam & ruinam ejus.*

Ad primum hunc congressum cum Christiani for-
 titer restitissent » postea obtupescentes agere quid
 deberent , hæsitaverunt , cum vir amantissimus pa-
 triarcha in vocem prorumpens luctuosam oravit
 dicens : Muro tuo inexpugnabili circumcinge nos
 Domine , & armis tuæ potentæ protege nos.
 Tunc fideles confortati &c.

9. *Confliktus in captione Aconis & ejus recupera-
 tione.*

In hoc cap. valde laudatur F. Matthæus mares-
 calcus hospitalis , & in sequentibus.

10. *Iterum conflictus in captione Aconis & ejus
 recuperatione.*

11. *Iterum alius conflictus in captione Aconis om-
 nino sine recuperatione.* 18 maii.

12. *Qui nobiles Christiani fuerunt interfecti , &
 qui evaserunt.*

» Minister hospitalis pluribus in locis lethaliter
 » vulneratus equo quem infederat interfecto a suis
 » vi subtractus usque ad mare portantibus recipi-
 » tur in dromonem. Patriarcha similiter se invito
 » suorum conatibus usque ad portum vi trahitur ,
 » voce reclamitans querulosa : En vobis delirus ego
 » sum , qui me invitum trahitis , & gregem mihi
 » commissum in tali dimittam periculo peremtum.
 » rum. (sic F. perimendum.) Similiter Joannes de
 » Grilliaco capitaneus Aconis , & Oto de Grandi-
 » sono jam dictus suas relinquentes custodias , cum
 » quibusdam se gerentibus gloriosos , integris arma-
 » turis in rei principio ad mare fugientes actus mi-
 » litares turpiter abnegantes , caritatisque terminos
 » inhumaniter exeundo navicularum conscenderunt.
 » Heu hi omnes in Galliis dum vigerent inter Gal-
 » los æque pares , factum simulantes , sera cum den-
 » tibus audacia corrosuri linguæ procacis jactitatio-
 » ne inaniter afferebant se potius mortem pati ,
 » quam fugere a conflictu quoquo modo. Vere non
 » fugerunt a conflictu , quia nunquam in conflictum
 » intraverunt , sed intacti recedentes , quos rege-
 » bant relinquendo , effugerunt præ timore , despe-
 » rantes ex seipsis sicut credo , nec quærentes quo
 » in Deo firmarentur. Sed F. Matthæus de Claro-
 » monte marescalcus hospitalis videns totam mili-
 » tiam tam ordinum interentam quam seculi fugi-
 » tivam , tantumque populum perfidorum ferita-
 » te jam consumtum , neque credens tantum armis
 » se facere , quo populi residuum quod paucum est
 » obtinere spem valeat respirandi , junctis equo cal-
 » caribus ruens per medium cuneorum tanquam fu-
 » ribundus , & transiens potestate dextrarii per B.
 » portam Antonii ultra totum exercitum multos suos
 » in terram ictibus ruit e perfidis morituros. Nam
 » equidem sicut oves ad ubi nesciunt ante lupum
 » confugiunt , sic perfidi ante ipsum se distrahunt
 » ad diversum. Et dum modo consimili usque in
 » mediam civitatem per eandem portam jam esset
 » reversus , dextrario quamplurimum fatigato , &
 » seipso non valenti plus salire , sed potius calca-
 » ribus resistenti , stetit in vici medio quasi fixus ,
 » hincque cum lanceis jaculatur , & in terram prof-
 » ternitur corruente dextrario mucronibus lancea-
 » rum transfoditur , sicque fidelis puginator miles
 » Christi suam suo animam reddidit creatori.

De his namque qui a conspectu Saracenorum
 in domum templi se receperant , plures eorum
 natando per mare , se maris periculis exponentes ,
 usque ad illos qui naves ascenderant , pervene-
 runt. De quibus pius patriarcha in sua navi tot
 recepit , quod navis fundum petens periclitata
 est præ pondere personarum , & sic submersa
 sunt universi , &c. *plura in auctore ipso legen-
 da.*

13. *Hortatio ad Ecclesiam ut lugeat super exci-
 dium Aconis , invahendo pralatis & principibus
 Christianitatis.*

Quæ autem hic ex 12 cap. ideo referre visum est ,
 tum quia non omnino conveniunt cum his quæ nar-
 rat Sanutus , qui regem Cypri & Joannem de
 Grelli videtur laudare , quasi qui rem bene ege-
 rint , cum contra hic dicantur ante conflictum eva-
 disse , tum ut servetur memoria F. Matthæi de Cla-
 romonte marescalchi S. Joannis equitum dignissimi ,
 & fortissimi suæ religionis herois , cujus nullam in
 illorum historia legi mentionem , quique occasio
 fuit istius problematis quod tum in sacra facultate
 Parisiensi disputationi publicæ propositum fuit :
*Utrum miles pravolans in exercitum hostium , faciat
 opus magnanimitatis , morti certa se exponens , dum
 alii fugiendo vitam servant.*

Videtur Henricum Gandavensem *Quodlib. ult.
 quæst. ult.* Quantum verò ad mortem nostri patriar-
 chæ , eam fere toridem verbis refert Sanutus , &
 astipulantur Guillelmus de Nangis ad mcccxxxix ,
 quia eo anno more Gallico incepta est obsidio , sci-
 licet ante pascha mcccxxxix , ubi relationem Ano-
 nymi videtur excepisse sed compendio : & Trive-
 tus noster in chronico ad annum 1291 , quem lege-
 tis *Spicilegii Dacheriani T. VIII pag. 656.*

Hujus nostri Nicolai meminerunt nostrates om-
 nes , sed plerique ex supra relatis emendandi , pri-
 mo cum duplicem distinguunt , alium de Hanapis
 a Martino IV anno mcccxxxix Kal. maii patriarcham
 selectum & post annos circiter quatuor mortuum ,
 & alterum Nicolaum de Hancinis ejus successorem
 anno mcccxxxv ab Honorio IV promotum , & an-
 no mcccxxxviii fatis functum. Sic Fontana in
Theatro , ubi citat libros *provis. utriusque pontifi-
 cis* , non quidem a se visos , sed ex MSS Memorial.
 Ughelli , sed quæ oscitanter legerit , vel in quibus
 ex oscitatione quæ viris aliquando accuratioribus
 subrepat , Martinus IV & Honorius IV scripti fue-
 rint pro Nicolao IV. Nam ab isto Nicolaum de Ha-
 napis in sede Hierosolymitana Eliæ successorem
 nominatum mense maio mcccxxxviii tantum , ex
 ipsius literis supra relatis certius est , quam ut pro-
 bari debeat amplius , assentiente præterea Bernar-
 do Guidonis , qui testatur a Nicolao IV ea infula
 donatum , in expugnatione Aconis obiisse.

Nec abs re *mss. p. 20* , erit hic notare aliud erratum
 ejusdem Fontanæ ibidem ubi de Radulpho nostro ,
 quem vult ad eandem sedem a Benedicto XI eve-
 ctum non Jul. mccciv , & pluribus annis postea
 vixisse : in quibus sane a vero quam nimium aber-
 ravit : ut & in *Monum.* ubi non ad Hierosolymita-
 nam , sed ad Constantinopolitanam anno illo 1304
 vult promotum. Sic enim se res habet ex Bernar-
 do Guidonis : *F. Radulphus Gallicus Burgundus fuit
 factus patriarcha Hierosolymitanus per Cælestinum
 Papam V anno Domini mcccxxxiv domino Carolo
 rege Sicilia procurante. Hic F. Radulphus fuit prior
 provincialis Terra-sanctæ. Hic obiit anno mccciv
 mense novembri patriarchatus sui anno x completo.*
 Ex quibus discimus ab excidio Aconis Nicolaum IV
 Hanapio nostro successorem in hac sede non suffe-
 cisse , quæ proinde tamdiu vacavit ac Romana. Nar-
 rationi tamen Guidonis aliquid addendum , quo lux
 major fiat. Sic ergo Joannes canonicus Victorinus
 in *Memoriali Histor. cod. Victor. 4 48* : *Anno
 mcccxxxiv F. Radulphus de Grandivilla natus
 Normannus de ordine Fratrum Prædicatorum , qui
 mandato Cælestini Papa infra adventum Domini Pa-
 risius in patriarcham Hierusalem fuerat consecra-
 tus , Roma proficiscens , auctoritate Bonifacii papa
 depositus est. Idem habet Guillelmus de Nangiaco
 ad 1294 : Radulphus de Grandivilla Frater ordi-
 nis Prædicatorum , qui jussu Cælestini papa depositi*

apud Parisius in patriarcham Hierusalem consecra-
 tus fuerat , Romam veniens a papa Bonifacio de-
 gradatus. Quæ tamen conciliare haud ita difficile.
 Nam cum certum sit Bonifacium VIII Radulpho
 neminem suffecisse , hunc quidem primo pontifex
 deposuerit , vel quod acta Cælestini rescindere in
 animo haberet , vel quod post Cælestini renuncia-
 tionem sibi Parisius existentem nondum notam munus
 consecrationis accepisset , verum paulo post suo
 gradui rege eodem Sicilia Carolo instante restitue-
 rit. Sic referente nostro Trivero idem Bonifacius
 F. Hugonem de Bilhomo episcopum Ostiensem jussu
 Cælestini consecratum pallio privavit , quod pau-
 lo post eidem reddidit. Radulphum autem a Boni-
 facio gradui suo restitutum fuisse ex eo evincitur ,
 quod Cælestinus post abdicationem a facie successoris
 fugiens , cum sese in finibus regni Neapolitani
 occultasset , regis Caroli jussu , qui tum res suas
 cum Bonifacio composuerat , ad eundem pontifi-
 cem deductus est cum magna veneratione comitan-
 te inter alios honoris causa patriarcha Hierosoly-
 mitano : ut refert Petrus de Alliaco in vita eju-
 dem S. Cælestini lib. 2 c. 16 , & ex eo Raynaldus
 ad 1295 n. 11. Novi Papebrochium in *Actis SS. ad
 vitam S. Cælestini in Annotationibus pag. 497* contendere
 patriarcham hunc Cælestini tum comi-
 tem fuisse Guillelmum Estandardum magnum regni
 Sicilia Cancellarium , vel ut rectius scribit *T. VII
 maii in Append. ad T. III* magnum comestabula-
 rium , quem proinde , (inquit , utrobique) Radul-
 pho degradato Bonifacius suffecerit. Verum hæc
 Papebrochio non excidissent , si qualis fuerit Gui-
 lielmus Estandardus comestabularius legisset apud
 Ferrantem della Marra *Famiglie di Napoli pag. 400
 della famiglia Stendarda* , vir nempe trium ux-
 orum , quique tertiam ducebat anno mcccii , hujus
 filias duas , (nam vidua erat ,) cum duobus suis
 primogenitis matrimonio simul jungens. Itaque Es-
 tendardus honoris causa etiam cum aliis Cælesti-
 num ad Bonifacium deduxerit , sed patriarcha Hier-
 osolymitanus ex comitatu illo unus alter a nostro
 Radulpho restituto intelligi nequit. Ac proinde La-
 lium Marinum hominem seculi xvii emendare de-
 buit Papebrochius non sequi in sua vita Italica S.
 Cælestini lib. 4 c. 4. Quibus omnibus pensatis stat
 Bernardi Guidonis auctoris æqualis narratio Radul-
 phum decem annis patriarchatum tenuisse saltem
 titularem , cum ad regionem Syriæ , quam aliàs diu
 incoluerat Terra-sanctæ prior provincialis , tran-
 sisse nulla ferant monumenta , neque res Palæsti-
 næ a clade Aconis omnino everse id permi-
 sisse videantur. Cum autem non solum Bonifacio
 VIII , sed & Benedicto XI supervixerit Radulphus
 mortuus demum mense novemb. mccciv , non mi-
 rum nullam patriarchæ Hierosolymitani post 1294
 electi & consecrati fieri ante Clementem V men-
 tionem. Qua autem ex gente fuerit Radulphus an
 Burgundus , ut scribit Bernardus Guidonis , an Nor-
 mannus , ut asserunt Guillelmus de Nangiaco &
 Joannes canonicus Victorinus , quis litem solvet ?
 His tamen potius assenserim , ut qui patriam Gran-
 dem-villam vulgo *Granville* in inferiori Norma-
 nia sitam a qua & agnomen accepit , indicent , quo
 posito juxta leges ordinis Constantiensis conventus
 alumnus fuerit. Sed ut ad Hanapium redeam hæc
 sunt ejus opera :

1. *Virtutum vitiorumque exempla ex sacris lite-
 ris excerpta.* Pluries typis prodierunt , & quidem
 bis ante 1530 , tum Tubingæ 1533.

Postea hoc titulo : *Virtutum vitiorumque exem-
 pla ex utriusque legis promptuario decerpta per R.
 D. Nicolaum Hanapium almi ordinis Prædicatorum
 patriarcham olim Hierosolymitanum , nunc duobus
 antiquissimis exemplaribus reformata per F. Mani-
 H. h. h.*

num Trochaum Tarvisinum ord. Præd. Venetiis, Joannis Patavini, & Venturini Roffinellis 1537 in 16.

Antverpiæ, Joan. Steelfii 1544 in 16. Colonia 1544 in 8. Parisiis 1547. Basileæ 1550.

Ibidem, Henrici Petri 1555 fol. Initio collectionis auctorum qui de exemplis scripserunt.

Parisiis, Hieronymi de Marnef 1560 in 16 pagg. 540.

Lugduni, Guillelmi Rouillii 1566 in 8. Ibidem 1599. Ibid. Rouillii 1608 in 16.

Ibid. Joan. Radisson 1677 in 12.

Herbipoli editionem curante Paulo Zichii canonico Javrinensi apud Joan. Hofm. Viduam & Engelbertum Streckium 1703 in 12, ad editionem anni 1533.

Ubi notandum in harum editionum quibusdam errore non ferendo hanc opellam nostro inscribi Guillelmo Peraldo Lugdunensi, qui & falso dicitur episcopus. Sic in cit. Edd. Lugduni 1608 & 1677 apud Joannem Radisson, qui Bediano Morange Doctori Sorbonico & S. Nicetii canonico nuncupavit.

Quia autem varia sunt opuscula eodem fere titulo insignita, monendus lector Hanapianum sic incipere: *Tanta pollet excellentia officium predicationis, quod Christus Dominus & Salvator noster dum vitam hanc viveret, illud exercere &c.* Caput verò primum sic: *De miraculis divina potestate factis. Creatio rerum fuit ita mirabilis &c.*

Esse autem nostri Nicolai de Hanapis probatur auctoritate nostri Ludovici a Valleleti in sua Tabula n. 33: *D. F. Nicolaus de Hancipis* (erratum est notarii qui scripsit codicem Victorinum pro *de Hanapis*) patriarcha Hierosolymitanus scripsit librum de exemplis sacra scriptura. Tum ex fide omnium codd. mss ætatis auctoris. Hi a me visi Parisiis. In Regia. n. 3840: liber elegans memb. fol. med. ad cujus calcem eodem caractere: *Explicit liber de exemplis sacra scriptura compilatus a venerabili viro F. Nicolao ordinis Fratrum Predicatorum socio D. Latini Hostiensis* (nempe Ursini de Malabranca ord. etiam Prædic.) postmodum patriarcha Hierosolymitano. Ibidem n. 5694. In Colbertina cod. 5118.

In Victorina cod. 1091 memb. fol. caractere majori & accurato. Ad calcem: *Explicit liber de exemp. Sac. Script. composuit a F. Nicolao de Hanaps ordinis Predicatorum patriarcha.*

In Sorbona cod. memb. fol. max. eleganter scriptus cum pluribus aliis ejus rationis. Idem finis: *a F. Nicolao de Hanapis ord. Præd. patriarc. Hierosol.* Est & alter fol. med. memb. eodem titulo & sine ex legato Jacobi Vulpis focii; circa 1300 ambo scripti.

In Bibl. Ecclesiæ Parisien. memb. fol. par. n. C. 29. 4: *Incipit liber de exemplis sacra scriptura composuit a F. Nicolao de Hanapis ordinis Præd. patri. Hierosol. De miraculis &c. Explicit &c.* ut supra.

In Navarra extat etiam, sed absque nomine auctoris.

In Bibl. Escl. Turon. recensetur duplex n. 220 & 228 sub nomine Nicolai de Hanaps.

In catalogo Bibl. Servorum Florent. n. 93: *Nicolai de Benagis* (erratum notarii pro *de Hanapis*) ord. Prædicat., exempla sacra scriptura.

In catal. Anglic. T. I. P. 1, 1241: *Nicolai de Hanapis*. 1860 & 1959 *Nicolai de Canapis*. Sciunt omnes quosdam pronuntiare H ut C, quod & ibidem monetur. T. II P. 1* 7172: *Tabula secundum ordinem alphabeti in lib. exemplorum sacra scriptura*. Deinde: *Liber exemplorum sacra scriptura. F. Nicolai de Hanapis ordinis Predicatorum.*

Append. T. II p. 200, 2 sub nomine Nicolai de Hanapis.

In Gothana inter cod. ms memb. minores n. XIII: *Nicolai de Hanaphis ord. Præd. patri. Jerosol. Liber de exemplis sacra scriptura.*

In Lipsien. apud Fellerum p. 414 sub nomine Nicolai de Hanapis.

In Elencho codd. mss Belgii apud Sanderum p. 182, 270 & 271: *Nicolai de Hanapis ord. Præd. patri. Hierosol.*

In Augustana apud Reiserum p. 48: *Nicolai de Hanapis patri. Hier. O. Præd.*

In Neapol. S. Dominici vidit Lusitanus cod. memb. & ætatis auctoris.

In Antwerp. Prædic. *Nicolai de Hanapis ord. Prædic. Pat. Hier.* fol. memb.

In catal. Bunderii p. 455 teste ipso Alva exempla quatuor laudantur apud Augustinianos Mechlinien. Minores Bruzen. & Diesten. Prædicatores Ganden. sub eadem nomenclatura.

Nullum hæcenus exemplum ms antiquum productum est, quod S. Bonaventuræ nomen ut auctoris exhibeat. Hinc falso ei tribui, & inter ejus opera T. VII sub titulo *Biblia pauperum* nulla auctoritate impressum fuisse conveniunt omnes antiquarii. Editionem quidem antiquam sub nomine S. Bonaventuræ asserit a se visam ejus operum Editor Angelus Rocca Augustinianus, nec id mirum, quid enim in eo genere non sibi permiserunt vel librarii, vel Editores, sed codices veteres ms proferre debuerat, quos si consulisset, fortè quidam anonymi occurrissent, sed nulli nomine auctoris insigniti, qui non Hanapo vindicarent: certe post torlustratas bibliothecas nullum profert Alva.

Editionem antiquam laudat Alva hoc titulo: *Incipit præclarum opus, quod Biblia pauperum appellatur editum a D. Bonaventura ordinis Minorum. Princ. Abstinencia. Uxori Manne conceptura filium populi liberatorem Angelus apprensus abstinencia indicit.* Finis: *Explicit exempla sacra scriptura ordinata secundum Alphabetum, ut possint facilius a predicatoribus inveniri, Venetiis, Joannis de Colonia & Gherreken 1477 in 4.* Quod opus si non sit aliud, ut asserit Alva & prima ex fronte apparet, quam ipsum opus Hanapi inversum, scilicet ut quod hic ordine quodam doctrinæ tradidit, in illo ordine alphabetico exhibeatur, erit hominis otiosi non magnus labor, sed non Bonaventura digna bonarum horarum lucubratio, unde nec inter ejus opera relata. Quibus quidem hæcenus simpliciter expositis, quisquis cordatus judicabit, si mea me non fallit opinio, momenti omnibus Alva in suo *Pleytos de los libros pag. 567* plene factum satis: neque enim ineptiis ejus & ludicris contemnendis potius quam serio refellendis operam perdere & lectorem morari vacat.

Hoc eodem ordine alphabetico repræsentat editio supra laudata curis Pauli Zichii Hungari canonici Javrinen. Herbipoli 1703 in 12, cæterum totidem verbis, ut ex collatione aliarum editionum mihi constitit.

Unum tamen superest adhuc monendum, Opusculum laudatum maxime distinguendum ab alio sub eodem fere titulo edito: *Virtutum vitiorumque exempla ex veteri ac novo testamento decerpta per R. D. Ugonem cardinalem, Venetiis, in vico S. Maria Formosa ad signum spei 1556 in 16.* Prologus: *Tanta pollet excellentia predicationis officium, quod Salvator noster Dominus Jesus non confunditur asserere se fuisse missum &c.* De abstinencia cap. 1. *Est meriti augmentativa, sapientia acquisitiva, religiositatis ostensiva, carnalitatatis refranativa &c.* per distinctiones ad finem usque similiter cadentes, ordine alphabetico. Que opella Ugoni

cardinali falso ascribitur, cum sit F. Bydonis de Senis Eremitæ Augustiniani, sub cujus nomine a me visa in Bibl. Augustin. Parisien. ad pontem novum n. 55 a vel 114 cod. ms memb. fol. med. præter prologum tamen, qui forsan ab Editore additus, nec præter primam lineam quid habet cum Hanapiano commune. Hujus verus titulus: *Distinctiones F. Bydonis de Senis &c.*

2. *Tabula super Legendam auream.* Extrat in Bibl. Navarr. ad calcem ipsius Legendæ cod. ms memb. par. fol. Princ. *Quoniam sicut dicit Isidorus lib. de summo bono ad conversionem & correctionem mortalium multum profunt exempla sanctorum, ideo ego qui sum de ordine Predicatorum, cogitavi ordinare ad utilitatem Predicatorum & consolationem peccatorum unam tabulam per ordinem Alphabeticum super Legendas sanctorum compilatas a F. Jacobo de Voragine Januensi de ordine Predicatorum &c.* Servatur etiam in Victorina cod. 236 fol. med. charta & pergam. ad folium codicis 200. Ad calcem sic legitur: *Explicit Legenda dico tabula super Legendas sanctorum edita a Domino patriarcha Jerosolymitano de ordine Predicatorum. Amen.* Et si verò nomen Nicolai non addatur, alteri non potest hic labor tribui, cum Jacobus de Voragine non ante annum MCLXX quo XL circiter ætatis attingerat, suam Legendam videatur edidisse, Thomas autem de Lentino de quo quis forsan suspicaretur, tum jam ex Bethleemita translatus Ecclesiam Cusentinam antiistes regeret, & anno MCLXXXII in Palæstinam patriarcha Jerosolymitanus creatus abiisset. Recensetur etiam hæc tabula in catal. Angl. T. I P. I Sarum * 1037. Novi a Labbeo Dissert. T. II p. 785 censerit operam nostri Petri Paludani, verum hunc tot aliis majoribus operibus conficiendis addictum, totque postea negotiis seu Ecclesiæ seu regni distractum exhibent ejus ætatis historici, ut tabulæ concinnandæ horas vacuas invenisse haud probabile videatur. Unde si non est Nicolai de Hanapis, erit vel Radulphi de Grandivilla, vel Raimundi Bequin, vel tandem Guillelmi de Militiis.

3. *Predicationes quæ fiunt sub evangelii & sub epistolis in quadragesima Fratris Nicolai de Anapis patriarchæ Hierosolymitani ordinis Predicatorum.* Codex ms memb. in Bibl. S. Marci Florentiæ Arm. III n. 117.

4. *Dieta salutis F. Nicolai de Hanapis ord. Prædicat.* Sic apud Fellerum de Bibl. Paul. Lipsien. p. 185 n. 41 cod. ms in fol. sed an revera sit illius fœtus, codex ipse consulendus & evolendus esset.

F. NICOLAUS DE HANCINIS a Lusitano, quod sciam, primum a præcedenti distinctus, licet non absque dubio, & tamen ut aiunt, ambabus unis a sequacibus exceptus Pio, Fernandez, Fontana in *Theatro*, & ab Altamura ad 1290 & ab aliis, patriarcha etiam Hierosolymitanus ab iisdem dictus & operis ejusdem tituli *De exemplis sacra scriptura* auctor laudatus, quod nobis non aliunde ortum videtur, quam ex corrupte scripto præcedentis agnomine, a Lusitano fortè in aliquo cod. ms viso: sic supra monebamus in cod. Victor. in Tabula Ludovici a Valleleti scriptum *de Hancipis* & in cod. Florent. Servorum *de Benagis*, & in quibusdam Anglicis *de Canapis* pro *de Hanapis*: ut ut sit hic non nobis est alius a superiori. Quod ut clarior fiat, erit seriem patriarcharum Hierosolymitanorum ab Urbano IV ex ipsis diplomatibus desumptam ad 1306.

1. *Guillelmus ab Urbano IV institutus anno 1263, mortuus circa 1270.* Videtur supra *Bartholomæus de Bragantiis*. Vide etiam T. VI Miscell. Clar. Baluzii. p. 351.

2. *F. Thomas Agni de Lentino a Gregorio X anno 1272 positus, mortuus circa 1277.*

3. *F. Joannes de Vercellis electus a Nicolao III 1277 mense decemb. sed ob constantem recusationem non consecratus.*

4. *Elias ab eodem Nicolao III 1278 promotus, mortuus 1287 circiter.*

5. *F. Nicolaus de Hanapis a Nicolao IV 1288 mense maio datus, mortuus demersus in mare anno 1291 maii 18.*

6. *F. Radulphus de Grandivilla a Cælestino V 1294 nominatus, consecratus Parisiis mense decembri, depositus quidem a Bonifacio VIII, sed ab eodem mox restitutus, & mortuus decemb. 1304.*

7. *Antonius Dunelmensis a Clemente V. 4 noni maii 1306 pont. anno 1.*

Quem indicem verum & genuinum, & ipsis diplomatibus pontificiis Urbani IV, Gregorii X, Nicolai III & Nicolai IV, scriptorumque æqualium auctoritate fultum, quemque adversus omnem opponentem tutari haud difficile, ludicro & irrisorio F. Petri de Alva in suo *Pleytos de los libros* indici visum est necessario objiciendum. Si verò ex scriptoribus nostris ab eo quidam deerrarint, aliosve interpofuerint ob nomen vel cognomen prave vel corrupte in monumentis a se visis scriptum ac lectum decepti, viris cæteroquin doctis & veri amantibus in re tam obscura facile condonabunt cordati quique lectores. Hos itaque patriarchas rejiciamus Thomam Brabantinum, Nicolaum de Hancinis diversum a de Hanapis, Bernardum de Hancinis, Thomam de Hanapis, Bernardum Nicolaum de Hancinis.

F. JOANNES UPSALENSIS.

F. JOANNES UPSALENSIS archiepiscopus ordine X numeratus, hujus verò nominis II ex ordine Prædicatorum & ex priore cœnobii Sigtoniensis, quod diu rexerat, episcopus primum Finlandensis, cujus caput est civitas Aboæ, Abo vulgo dicta, est assumtus, incertum quo anno, sed certo post MCLXVI. Exinde verò postquam a morte Fulchonis viri egregii non. martii MCLXXVII defuncti Ecclesia Upsalensis fere annis XIV vidua mansisset, ad hanc primariam regni Sveciæ insulam translatus est, qua certo potiebat initio anni MCCCXI. Cum autem eodem anno iter Romanum aggredere, palium a summo pontifice petiturus, viam per Franciam instituit, vixque Pruvinum quod caput est Briæ accesserat, cum morbo correptus diem obiit suum in festo nativitatis B. Virginis ejusdem anni MCCCXI. Honorifice ibidem apud nostros sepultus fuit, tumulusque adhuc visitur in oedeo quibusdam palmis a terra elevatus, quem circumdant figuræ plures lapideæ, inter quas & quædam sodalium ordinis habitum a nostris tum usitatum exhibent. Sui tamen corpus ejus ibi non reliquerunt, sed ex ejus ultima voluntate anno MCCCXIX in Sveciam transtulerunt, & in ecclesia nostra Sigtoniensi condiderunt, quem & ferunt miraculis claruisse. Ejus habentur

Litera seu diploma authenticum, quo unâ cum capitulo Upsalensi probat & confirmat donationem a M. Andrea Upsalensis Ecclesiæ præposito factam cujusdam domus Parisiis ab eo emta & in vico Serpentum (vernacule *la rue Serpente*) sita cum horis vicinis in usum seu potius in gymnasium scholarium Svecorum Parisiis studentium, quibus & præfigit leges ad pietatem & ad mores spectantes sub pena expulsionis ab ipsis servandas, & ut nihil eis de necessariis ad victum desit, decimas quasdam episcopales eis assignat & tribuit perpetuo recipiendas. Quod diploma sane sapientissimum datum est Upsalæ anno Dñi MCCCXI infra octavas Paschæ, quod eo anno accidit 22 aprilis. Refertur a Schef-

fero integrum in suis notis ad incerti scriptoris Sveci qui circa annum MCCCXLIV vixit, breve chronicon de archiepiscopis & sacerdotibus ceteris Ecclesie Upsalensis editum Upsalæ apud Henricum Curio 1673 in 8, a p. 129 ad 137. Nec mirum hujus gymnasii Svecici Boulæum in Hist. univ. Paris. non meminisse, cum ultra initia seculi XVI non steterit, & exorta hæresi Luterana penitus a Svecis derelictum fuerit, ædificiis in civiles domos conversis, monumentisque omnibus ratione bellorum internorum dissipatis ac deperditis. Vicus ille Gallice *la rue Serpente* dictus etiamnum sic nominatur in regione universitatis ad viam Cytharæ vulgo de *la Harpe*.

Hujus nostri Joannis plures meminerunt nostrates & extranei, sed plerique mendose. De eo sic lego in catalogo episcoporum provincie Dacie apud Bernardum Guidonis: *F. Joannes fuit episcopus Finlandensis, & inde fuit translatus in archiepiscopatum Upsalensem in regno Svecia per papam. Sepultus est in conventu Fratrum.* Leander Albertus fol. 104 b, inter primos antistites ex ordine assumptos numerat *Joannem primo antistitem Firilandensem* (errato typorum pro *Finlandensem* quem tamen errorem exceperunt oscitantes Fernandez, Pius, Fontana in Theatro) *postmodum archiepiscopum Upsalensem in provincia Dacia.* Sic Leander. Omitto alios nostrorum de eo errores, ut Lusitani a quo dicitur *Vislensis* & ad annum 1310 refertur: Fernandez, a quo dicitur Italus item ad 1310: Pii par. 2 lib. 2 col. 138 a quo dicitur *Baslensis* ex Mariæ & ad 1318 prorogatur, quos omnes incertus tamen excipit Fontana.

Vastovius in vite Aquilonia ex quibus nescio monumentis Polonum contendit, & a S. Hyacintho anno MCCCXXXIII in Sveciam missum, qui ordinem in eo regno propagaret, quod & ita feliciter profecutus fuerit, ut a Jarlero archiepiscopo Upsalensi cœnobium ordini Sigtoniæ extrui obtinuerit. Quæ mihi vix credibilia videntur. Cùm enim xxx saltem annorum esse debuerit, si anno illo a S. Hyacintho ad hæc officia missus est, jam fere nonagenarius fuisset cùm archiepiscopus assumtus est Upsalensis: quis verò putet hominem hujus ætatis iter Romanum anno MCCCXI suscepisse? Adde provinciam Dacie, cujus portio erat Svecia, jam anno MCCCXVIII constitutam, & in comitiis ordinis generalissimis eo anno Lutetiæ coactis confirmatam & acceptatam. Imo ex Historia Ecclesie Svecicæ Lincopingiæ, 1707 in 4 edita, habetur Ulsonem archiepiscopum Upsalensem Jarleri prædecessorem FF. Simoni & Nicolao nostris prohibuisse, ne conventum Sigtoniæ erigerent; ea ratione quod in Svecia jam essent decem erecta ordinis cœnobia: unde necesse non erat ut Polonus in illud regnum propagandi ordinis causa mitteretur. Jarlerus quidem quod a suo decessore negatum fuerat, libens concessit, ut Sigtoniæ cœnobium nostri erigerent circa MCCCXXV, sed ad hoc opus sufficiebant FF. Simoni & Nicolao laudati, vel aliarum domorum jam ante MCCCXVIII extructarum sodales. Nobis igitur videtur probabilius Joannem Svecum fuisse patriam conventus Sigtoniensis alumnum, & postea priorem circa MCCI vel MCLX, exinde episcopum Finlandensem ut tum loquebantur, (nam ejus successor Magnus Finlandus dicitur cathedralem de Rendamechi Aboam, vel ut alii scribunt Abogam, translulisse) ac tandem fortè septuagenarium anno MCCCXV vel initio sequentis electum Upsalensem dum Romanam pergeret, Pruvinis in Bria Franciæ provincia Campaniæ conjuncta mortuum. Sic innuunt Historia Ecclesie Svecicæ citata, & Messenius in episcopis Aboensibus & archiepiscopis Upsalensibus.

At quandoquidem scriptores nostri ipseque Fontana in Theatro parce omnino vel etiam perperam

de antistitibus Svecis ex ordine assumtis loquuntur, illos placet saltem Upsalenses & Aboenses ex historicis ejus regni accuratioribus citatis referre. Itaque præter Joannem nostrum

XIV archiepiscopus Upsalensis fuit *F. Petrus Philippi* prius prior provincialis ordinis Prædicatorum (Dacie,) qui fecit sacristiam lapideam in Arnoe, & perpeffus multas injurias a Minoribus, obiit anno Dni MCCCXLI Dominica infra octavas B. Laurentii, & sepultus est Sigtoniæ apud Prædicatores. Sic incerti auctoris chronicon supra citatum a Schefero editum totidem verbis. Messenius etiam XIV numerat, & circa MCCCXXXI a Joanne XXII confirmatum indicat. In Hist. Eccl. Svecica anno 1707 edita p. 104 sic legitur: *Petrus Philippi olim prior provincialis Dominicanorum archiepiscopus XVII Upsalensis mortuus MCCCXLI & sepultus apud Dominicanos.* Hic auctor numerat XVII, quia duos inter eos ascribit, quos alii non agnoscunt, *Joannem Adolphi* qui electioni suæ coram Martino IV renunciavit, & *Magnum Boëtii* cujus electionem Honorius IV improbavit, eique pallium conferre detrectavit, quo non obstante ille absens per suffraganeum diœcesim rexit septem annis.

Finlandensium verò tum sic dictorum, quia Rendamechi & nondum Aboæ sedebant, ante Joannem nostrum in Hist. Eccl. Svecicæ cit. pag. 388 legitur, *Thomas Anglus* ordinis S. Dominici IV episcopus Aboensis: & remittitur ad catalogum episcoporum Aboensium ab episcopo Paulo Justen conscriptum. Plus aliquid habet Messenius: *IV Thomas Anglus*, inquit, *ordinis S. Dominici, qui barbararum se subducens gentium excursionibus in Gotlandiam proficiscitur, ubi apud Wisbienses anno MCCCXLVIII de instabili vita circo migravit.*

Omitto *F. Martinum Skytte* conventus Sigtoniensis alumnus & aliquando priorem, quia licet anno MDCXXVIII episcopus Aboensis XXIV a Petro Magni episcopo Arosiensi catholico ipse catholicus consecratus, paucos post annos a fide Romana defecit, & Luteranismum amplexatus est.

F. BERNARDUS GERALDI.

F. BERNARDUS GERALDI Aquitanus Montebalbano diœcesis tum Caturcensis (anno quippe MCCCXVII tantum Mons-albanus in civitatem episcopalem erectus & a Cadurco divisus) ortus est ibidemque ordinem professus, in quo sic emicuit, ut provinciam Provincie antiquam ter rexerit communibus votis assumtus. Sed Bernardum Guidonis hæc narrantem in catalogo priorum provincialium audire sarius est.

» Prima vice electus in cap. provinc. Lemovicen. in nativ. B. V. celebrato A. D. MCCCXLV, fuit ibidem antequam Fratres de capitulo discederent, confirmatus per litteram magistri ordinis F. Joannis Vercellensis tunc in Burdegala existentis. Præfuit autem hac vice annis tribus, fuitque absolutus in cap. gen. Parisius A. D. MCLXIX, & lector Montispeffulani ibidem assignatus.

Secunda vice iterum electus anno MCLXXVI in cap. prov. Agenni (in festo assumptionis B. M. V.) & ibidem confirmatus a tribus antiquioribus electoribus de mandato magistri ordinis. Erat tunc lector Tolosanus, rexitque hac vice provinciam annis quinque absolutus in cap. gen. Florentino MCLXXXI. Quo absoluto vacavit provincialatus uno anno integro, quia bis fuit reelectus in illo ipso anno, & bis cassatus a magistro ordinis F. Joanne Vercellensi.

Tertia vice electus fuit in cap. prov. in festo S. Dionysii IX octob. anno MCLXXXV Condomii celebrato: confirmatus a magistro ordinis VII F.

» Munione Zamorensi, præfuitque hac vice annis septem. Hic exemplar fuit religionis, & norma rectitudinis in judiciis, vir magni consilii, magnaque experientie & experte prudentie, religionis probatæ, qui nec libenter monebat subditos facere, quod ipse non faceret cum eisdem. Plenus dierum & operibus bonis obiit in conventu Tolosano in officio provincialatus VIII kal. april. die annunciationis Dnicæ anno MCCCXI inchoante, qua die ordinem intraverat, sepultusque est in medio chori, qui & choro dicitur crediturque interesse angelorum.

Ipse & abbas Mofiaci ab Honorio IV delegati fuerunt ordinis Grandimontensis visitatores &

Statuta quadam in dicto ordine anno MCLXXXII ediderunt, postea a Clemente V auctoritate apostolica confirmata.

Ordo Grandimontensis ad pias preces hujus F. Bernardi Geraldii festum S. Dominici sub duplici ritu celebrandum statuit in dicto ordine. Sic ex archivo Grandimontensi referebat F. Hieronymus Barny abbas Grandimontensis, & generalis ordinis præpositus anno MDCXVI in ea quam magistro ordinis Prædicatorum F. Thomæ Turco obtulit supplicatione, ut vicissim apud nos festum S. Stephani eorum institutoris celebraretur. Bernardi hujus cum laude meminit Leander Albertus fol. 227, brevique perstringit, quæ hinc verbis ipsis Guidonis visa sunt narranda.

F. FLORIUS VICENTINUS.

F. FLORIUS VICENTINUS inter inquisitores Bononienses recensetur a Fontana ad MCCCXI in Theatro p. 632, a Rovetta ad 1287 diciturque regens fuisse gymnasii Bononiensis, ibidemque sacras litteras cum laude interpretatus, & ex relationibus domus Bononiensis & suæ Vicentinæ hæc reliquisse ingenii sui monumenta:

1. *Commentaria super IV libros sententiarum.*
2. *Summa casuum conscientie.*
3. *Varia alia opuscula.*

Sed hæc ubi servantur saltem ms Rovetta pro more non aperit.

F. STEPHANUS BISUNTINUS.

F. STEPHANUS BISUNTINUS Gallus Sequanus a patria Vesuntione comitatus Burgundiæ vulgo *Besancon* urbe principe agnomen fortitus, pietate, disciplina regulari studio, eruditione, facundia seculo XIII claruit. Anno MCLXXXII verbi Dei præcones inter Parisienses florescentes & primis habebatur cum plausu & fructu auditus, & circa ea tempora in sacra facultate magisterii laurea donatus. Anno MCLXXXI in comitiis provincie Franciæ Dinani circa septembrem coactis eidem regenda electus est & præfectus. Anno verò sequenti MCLXXXII vigilia pentecostes 24 maii in capitulo generali Romano totius ordinis magister est assumtus: quo munere tamen non diu est functus. Dum enim non solum afferendæ ubique regulari discipline satagit, sed & se potissimum paternarum institutionum absolutissimum ad unguem exemplum præbet, Lucæ in Etruria morbo correptus die S. Cecilie 22 novemb. MCLXXXIV circa tertiam pomeridianam obdormivit in Domino, die sequenti apud suos ad sinistrum cornu altaris majoris honorifice sepultus. Sed antiqua de eo ordinis monumenta haud pigebit hic legere.

Sic de eo Bernardus Guidonis in catalogo magistrorum theologiæ n. 34: *F. Stephanus de Bisuntio postmodum magister ordinis. Hic obiit in con-*

ventu Lucano in festo S. Cecilia A. D. MCCXCIII. SEC. XIII.

F. Laurentius Pignon in catalogo priorum provincialium Franciæ, n. 14: *F. Stephanus Bisuntinus Burgundus magister in theologia electus in capitulo Dinanensi, & confirmatus ibidem a tribus antiquioribus electoribus A. D. MCLXXXI, & post assumtus fuit in magistrum ordinis in cap. gen. in Roma anno sequenti.* Ideo autem confirmatus ab illis electoribus, quia ordo tum carebat magistro, Munione per literas Nicolai IV in fine actorum cap. gen. Palentiæ M C C L X X X I scilicet 17 julii lectas, nam pentecostes erat 10 junii, ab officio destituito.

Idem Bernardus citatus in catal. magistrorum ordinis. » Octavus magister ordinis successor F. Munionis F. Stephanus de Bisuntio magister in theologia Parisius, vir facundus & graciosus admodum prædicator. Hic fuit electus in magistrum in cap. gen. Romæ celebrato, quod prius fuerat apud Coloniam assignatum: sed auctoritate & mandato papæ fuit translatum de Colonia apud Romam A. D. MCLXXXII. Erat autem tunc prior provincialis Franciæ, præfuitque in magisterio annis duobus & dimidio fere. Cùmque proficisceretur ad curiam in conventu Lucano Romanæ provincie positus, in festo S. Cecilie ante horam nonam debitum nostræ mortalitatis exsolvens spiritum reddidit Creatori. In festo verò S. Clementis ad conventus altaris cornu sinistrum fuit honorifice sepulturæ mandatus A. D. MCLXXXIV: ideoque juxta constitutionem non fuit illo anno sequens generale capitulum celebratum.

In actis verò capp. gen. ad annum 1292 Romæ: *In hoc capitulo F. Stephanus Bisuntinus electus fuit magister ordinis. Erat magister in theologia egregius Parisius, ac doctor precipuus, & admodum tam clero quam populo prædicator graciosus, prior provincialis Franciæ, tunc presens in capitulo.* Quod erat diffinitorum II.

In fine verò actorum cap. gen. Montispeffulani 1294 sic apud eundem legitur: *A. D. MCLXXXV intermissum fuit capitulum generale propter mortem magistri ordinis F. Stephani de Bisuntio magistri in theologia Parisius, qui obiit post festum B. Michaelis in festo S. Cecilia & in conventu Lucano Romana provincia sepultus in die S. Clementis scilicet IX kal. decemb. Vir fuit magna facundia & religionis devota admodum præditus, & in eo lucebat gratia divina. Proficisceretur autem ad curiam Romanam.*

Ex alio codice: *Post precedens capitulum [Montispeffulani] F. Stephanus visitavit monasterium Prulianum, hinc Romam petens ut novum salutarer pontificem Cælestinum V ex eremo ad Petri sedem evocatum, cùm in itinere Lucam pervenisset, infirmatus obiit ibidem, & ibidem sepultus honorifice ad sinistrum cornu majoris altaris.*

In antiquo Calendario obitibus magistrorum ordinis scribendis peculiariter destinato, quod extat in magno illo volumine Sanjacobeo Patiensis cui titulus *Ecclesiasticum officium secundum ordinem FF. Prædic.* ab ipso Humberto V ordinis magistro concinnatum, sic legitur: *X kal. decemb. obiit F. Stephanus magister ordinis VII: idque manu ejus ætatis.*

Prior S. Jacobi Parisiensis mortem dicti Stephani ad quasdam provincias pro officio nunciaturus, epistolam encyclicam scripsit, in qua insigne ejus elogium habet merito annalibus ordinis aliquando inferendum. Hæc tantum excerpo, quæ chronologiam allatam confirmant. » Ut enim per prioris Bononiensis ac ejus conventus literas patentes accepimus, memoratus nostri ordinis pater in conventu Lucano Romanæ provincie post fructuosos labores quibus insudaverat supra vires, in festo

» S. Cæciliæ ante horam nonam, receptis prius hu-
» militer Ecclesiæ sacramentis, post salutaria moni-
» ta quibus filios quos orphanos relinquebat instru-
» xit, ipsis coram positus, & quantum lacrimæ pa-
» tiebantur orantibus, debitum nostræ mortalitatis
» exolvens impollutum spiritum reddidit Creatori.
» In festo autem S. Clementis de mane convenien-
» tibus prælati variis, populo confluyente mirabili,
» cum magna cleri frequentia, ad conventualis al-
» taris cornu sinistrum honorifice fuit sepultura man-
» data. Erratum itaque est in omnibus martyro-
» logiis nostris impressis ab edit. Venet. 1582 ad ult-
» timam Romanam 1695, in quibus ad XI kal. dec.
» seu ad XXI nov. obitus ejus ascribitur, ac profusus
» emendandum.

Ejus præter citatos meminerunt nostrates omnes,
inter quos Leander, Castillus, Pius, Fernandez,
& hos excipiens Altamura Stephanum mortuum di-
cunt die quidem S. Cæciliæ sed anno MCCXCV: quod
non aliunde accepisse videntur quam ex tabulis Lu-
censibus, sive ex inscriptione sepulcro insculpta. Un-
de patet Lucenses eo seculo stylo Senensi usos, &
annum incepisse a die annunciationis natalem Dñi
antecedente, cum Romani contra solum a die an-
nunciationis subsequente, Franci verò tardius a se-
quenti pascha inciperent. Quod & supra jam nota-
tum ubi de S. Ambrosio Sanfedonio Senensi. Hoc
verò ita posito, juxta stylo Senensem qui fuerit
& Lucensis, Stephanus mortuus est anno MCCXCV:
at secundum Romanum, Gallicum & aliarum na-
tionum anno MCCXCIII. Id verò annotasse non su-
perfluum, sic enim auctores conciliantur & lux af-
fertur chronologiæ.

Hæc verò ejus opera sic a Laurentio Pignon re-
censita:

1. *Postilla in Ecclesiasten & Apocalypsin.*
2. *Liber de auctoritatibus sanctorum & philoso-
phorum*, dictus ab aliis *Alphabetum auctoritatum*.
Notariorum ejus seculi negligentia nomen auctorum
plerumque omittentium in codd. quos scribebant,
in causa est cur inter quam plura hujus generis in
bibliothecis etiamnum servata, opus Stephani nostri
ab aliis fecerni jam nequeat.

3. *Alphabetum narrationum*. Sic Leander Al-
bertus, Lusitanus & sequaces. Quod opus in variis
bibliothecis mihi occurrit. Insigne est exemplum in
Bibl. Sorbonæ Parisiis cod. ms memb. fol. majori
forma cum aliis notariorum operibus compactum in
medio voluminis, impletque 31 folia minutiore cha-
ractere. Titulus: *Alphabetum narrationum*. Prologus:

» Antiquorum patrum exemplo didici nonnullos
» ad virtutes fuisse inductos narrationibus ædifica-
» toriis & exemplis. Refert enim de seipso B. Au-
» gustinus, quod Pontiano vitam B. Antonii coram
» eo recitante ad imitandum statim exarsit. Narra-
» tiones siquidem hujusmodi & exempla facilius in-
» tellectu capiuntur, & memoriæ firmiter imprimun-
» tur, & a multis libentius audiuntur. Utile igitur &
» expediens nimis est viros prædicationis officio de-
» ditos, proximorum salutem per terram discurren-
» do quærentes, exemplis talibus abundare, quibus
» modo in prædicationibus communibus, modo in
» locutionibus familiaribus ad omne genus homi-
» num salubriter excitandum utantur. Legimus etiam
» devotum prædicatorem Prædicatorum ordinis fun-
» datorem beatum videlicet Dominicum hoc fecif-
» se. De eo siquidem scribitur, quod ubicumque
» conversabatur, ædificatoriis affluebat sermonibus,
» abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi
» seculive contemptum audientium animus flecteba-
» tur. Usus insuper est hoc exhortationis modo B.
» papa Gregorius in pluribus suis libris. Sed quia
» exempla ad dictum officium necessaria omnia cor-
» de tenus est difficile [retinere] multoque & ma-

gnos secum per longa terrarum spatia deferre li-
» bro nimium grave: volui divina gratia assistente
» multa in hoc uno volumine compilare: de diver-
» versis tamen libris diversa quædam prout mihi
» magis placuit extrahi. Et ut quærenti facilius oc-
» currant, materias diversas eum exemplis sub or-
» dine literarum alphabeti parare satis ordinate cu-
» ravi. Sic etiam jamdudum auctoritates Sanctorum
» sub ordine alphabeti distinxit in libello, quem *Al-
» phabetum auctoritatum* appellavi, eodem modo
» & hunc *Alphabetum narrationum* appello &c.
Quæ referre necesse fuit, ut videatur & opus esse
nostri sodalis, neque enim alius ea de causa exem-
plum B. Dominici attulisset, & esse nostri Stephani
de Bisuntio, cui soli opera duo his titulis *Alphabetum
auctoritatum*, *Alphabetum narrationum* ascribuntur.
Codex dicitur in fine scriptus anno MCCXVIII.
Primum opus codicis est *Margarita nostri Guido-
nis episcopi Ferrariensis*. Ultimum *De exemplis sa-
cre scripture nostri Nicolai de Hanapis*.

Est in eadem Bibl. Sorbon. alius codex fol. med.
memb. n. 924 idem *Alphabetum*.

Duplex est etiam exemplum in gymnasio Navar-
ræ. 1 codex fol. par. memb. Ad finem legitur: *Ex-
plicit liber narrationum A. D. MCCXXIX*. quod de
anno quo scriptus est codex intelligas, nam per om-
nia similis Sorbonico. Alter codex in 4 memb. Ti-
tulus: *Alphabetum narrationum & auctoritatum*,
sed *Alphabetum auctoritatum* si aliàs fuit, jam deest.

Victor. cod. 523 memb. in 4 *Alphabetum narra-
tionum*.

Sangerman. a pratis cod. 400 memb. fol. med.
In hoc ad singula exempla additur auctor ex quo
desumpta sunt, & vocabulo *Abbas* quoddam exem-
plum excerptum dicitur ex *Hymberto de dono ti-
moris*. Quod revera totidem verbis legitur in libro
magno de septem donis nostri Stephani de Borbo-
ne, & in compendio ejusdem libri ab alio concin-
nato de *dono timoris*. Hinc in eam sententiam fere
adducor istud compendium operam esse nostri *Hym-
berti de Romans*, qui & nomen suum sæpius ipse
scribebat *Hymbertus*.

Florentiæ ad S. Marci Arm. IV n. 93. Initio codi-
cis membr. legitur hæc nota: *Hunc librum composuit
R. magister ordinis VIII magister Stephanus Bisun-
tinus qui obiit MCCXCV & quiescit in conventu Lu-
cano*. Qui annus mortis est tabulis Lucensibus haud
dubie desumptus, & confirmat superius dicta de sty-
lo Senensi Luca etiam usurpato.

Ibidem ad Annunc. Servitarum n. 90: *Alph-
abetum narrationum*.

In catal. codd. ms Angl. T. I P. II nn. 374, 551,
1745, & T. II P. I n. 3266: *Liber Alphabetum
narrationum dictus*.

In Venet. Tomasini ad S. Anton. Pl. 3: *Alph-
abetum narrationum*.

In plerisque codd. Parisien. citatis hic est finis:
*Et qui hunc librum lecturi sunt, orare devote di-
gentur, ut horum compilator, cujus nomen in pro-
logo continetur, eorum orationibus adjutus, si-
nem legatum consequi mereatur*. Quod nomen ta-
men cum in nullo a me visum sit, a notariis horum
codicum scriptoribus relictum fuerit.

Cum ab omnibus concionator sua ætate celebra-
rimus laudetur, mirum ejus sermones a nemine
referri. Aliqui ex ipsis dicentis ore reportati a me
in codd. Sorbon. & Victor. visi sunt & supra re-
lati. Vide supra inter concionatores ad *Ægidium
de Aurelianis* additis anno 1273 Parisiis claros. Rur-
sus ad annos 1281, 82 & 83 inter concionatores his
annis florentes. Hi saltem indicium sunt longe plu-
res ab eo relictos, sed quos temporum vicissitudo
& posterorum negligentia nobis inviderint.

Extant tres ejus *littera encyclica* e capp. genæ.

quibus præfuit scriptæ, Romano 1292, Insulensi
1293, Montepefulano 1294, & in fine Actorum
servatæ pietatem & disciplinæ regularis studium
spirantes. Extant cum actis in Novo Anecdotorum
Theauro a Domno Martene edito tomo quarto.

F. BERTHOLDUS TEUTO.

F. BERTHOLDUS TEUTO seculo XIII flo-
ruit, & Noribergæ theologiam e loco superiori
professus fuerat cum anno MCCXCII scripsit sequen-
tia:

1. *Rabani Mauri opus de Cruce præmissa inter-
cessione Albini*. Ad calcem legitur: *Hunc librum
ordinavit & conscripsit ex libro Rabani de sancta
Cruce diffuso in scriptura & difficili in intelligentia
ad honorem & laudem ipsius præclare ac salusifera
Crucis, Frater Bertholdus de ordine Fratrum Præ-
dicatorum, quondam lector Nurnbergensis anno Dñi
MCCXCII. Anima ejus per gratiam Jesu Christi re-
quiescat in pace. Amen*. Quæ indicant Bertholdum
non manum solam operi exscribendo commodasse,
sed & caput eidem illustrando apposuisse.

2. *Liber de mysteriis & laudibus intemerata vir-
ginis Maria cum figuris ab eodem Bertoldo lecto-
re Nurembergensi anno MCCXCII editus*. Folio ulti-
mo scriptum est: *O noli delere nomen compositoris,
ut nomen tuum permaneat in libro vite*.

Extat utraque opera eodem cod. ms membr. in
fol. in Bibl. Gothana n. LVI servata. Sic refert Er-
nestus Salomon Cyprianus in catal. codd. ms Bibl.
Gothanæ edito Lipsiæ apud Jo. Frider. Gleditsch
1714 in 4 p. 17 quem hic excipio, & cui gratiam
mecum habeat lector hujus scriptoris nostratibus &
exteris hætenus incogniti.

F. ROBERTUS ORPHORDIUS.

F. ROBERTUS ORPHORDIUS sic a Lean-
dro Alberto nuncupatus, a Laurentio Pignon
verò centum annis antea laudatus, sed *Robertus*
Anglicus simpliciter dictus, a Lusitano autem *Rodulphus
Orphodius* nominatus, sacræ theologiæ ma-
gister vel Oxonii vel Cantabrigiæ laureatus, a Lean-
dro citato fol. 149 b. floruisse dicitur ad MCCXLII,
sed erratum typorum conjicio, & legendum MCCXCII,
præsertim cum eum verba miscentem exhibeat cum
Guillelmo de Massebt, quem ad annum MCCXCII
ipse refert, quod ejus stylo est ambos æquales
fuisse. Lusitanus ex I. P. M. O. collocat ad 1290, Al-
tamura ad 1295. His certò annis florebat ex gravi-
bus quæ illi cum Henrico Gandavensi & Ægidio
Romano hac tempestate claris fuerunt concertationi-
bus. Acerrimus enim fuit Thomæ de Aquino doc-
trinæ propugnator, & adversus eam impugnantes
calamum acuit indefesse. Scripsit ut habent Leander,
Lusitanus & alii & ante omnes Laurentius Pignon
1. *Contra dicta Henrici de Gandavo, quibus im-
pugnat Thomam de Aquino*.

2. *Item contra primum Ægidii Romani Eremitæ
Augustiniani qui impugnat S. Thomam*.

Non plura Pignon, sed Pitseus qui Robertum
etiam vocat, & Oxfordium, quasi fuerit Oxoniensis,
& ad 1270 revocat, cum xx & amplius annis
etiam postea claruerit hæc addit:

3. *Contra Jacobum Viterbiensem*.

4. *Contra quosdam Sorbonicos, quo nomine haud
dubie intelligit quosdam theologos Parisienses,
adeo ut non videatur alia a superioribus opera*.

5. *Determinationum librum*.

Boulæus Hist. Univers. Paris. T. III p. 409 vult
decremum Stephani Templier episcopi Parisiensis
anno MCCXXVIII emanatum, quo propositiones
quædam S. Thomæ censura notari videbantur, huic

diffidio ansam præbuisse, & eo viso Orphordium
theologos Parisienses qui illud consuluerant, acrius
impugnasse. Ut ut sit multis laudibus ornatur a Le-
lando cap. 299 ubi sic habet: *Robertus Orstanfordus
vir Prædicatorii ordinis tanta cum eruditionis tum
ingenii felicitate præditus erat, ut sive de discipli-
na Aristotelica seu de sacris litteris quæstio esset,
copiose graviter docte potuerit differere. Creditur
autem hanc virtutem e fontibus Thomæ Aquinatis
cujus synchronus fuit hausisse. Illud constat Robertum
tam sancte in ejus verba jurasse, ut in Ægidi-
um Romanum Augustiniana secta professorem
Aquinatis dogmata subinde impugnantem scripsit.
Præterea Henricum Gandavensem simili de causa
mille telis confodere, quemadmodum ex edito libro
apparet, non dubitavit: Quæ opera proinde in
aliqua Angliæ bibliotheca viderit Lelandus, qui
cum alia non laudet, convenit cum Laurentio Pi-
gnon. Emendandus hic Possévinus qui eundem homi-
nem in duos dividit, Robertum Orphordium
alterum ad 1270, Rodulphum Orphordium alterum
ad 1290: quod erratum Altamura jam notavit.*

F. ANIANUS A SCHONAVIA.

F. ANIANUS A SCHONAVIA vulgo de
Schoonaw loco natali in Batavia nuncupatus,
seculo XIII claruit ab Anglorum rege Eduardo I
ob pietatem & doctrinam conscientiæ arbiter allec-
tus. Afaphensis in Wallia episcopus promotus &
mense octobri MCCXLXIII consecratus, regem
suum in expeditione Hierosolymitana comitatus est.
Hinc cum eodem reversus, sponsæ suæ orandæ
totus incubuit, ovibusque ad Christianæ vitæ for-
mam verbo & exemplo institutis, tandem obiit an-
no MCCXCII. Hunc inter episcopos a Fontana omif-
sum laudat Godwinus in præsulibus Angliæ p. 658,
ubi dicit vulgo nominatum *T brand o Nanni* hoc
est *Frater Nannius*. Jo. Baleus scriptoris Angli
etiam accenset, dicens scripsisse

Commentum in fabulas poetarum, Glascoviæ olim
asservatum ex ejus Ecclesiæ tabulario.

Alter etiam e nostris eidem Ecclesiæ præfuit pos-
tea, dictus *F. Alexander Bach* VI aprilis MCCXC
electus, quem a Fontana etiam omifsum visum est
ex eodem Godwino hic addere.

F. SIMON DE LEONTINO.

F. SIMON aliis *Simeon DE LEONTINO* a pa-
tria sic, quæ civitas est in Sicilia insula olim
episcopalis, nuncupatus, nobili loco natus, Alay-
mi magni justitarii ut aiunt regni Siciliæ filius,
Catanæ ad ordinem allectus, eximius fuit sua æta-
te theologus, & dum Messanæ priorem ageret,
episcopus a capitulo Ecclesiæ Syracusanæ electus est
anno MCCXLVIII, & a Clemente IV confirmatus:
quam sedem xxv circiter annis sanctissime rexit,
& anno MCCXCII vel sequenti vocatus a Deo abiit
ad superos. Ejus meminit Vallius in compendio p.
58, Fontana in Theatro, & Pirrus in Sicilia Sacra
inter episcopos Syracusanos. Hæc ejus opera:

*Quæstiones quodlibeticæ F. Simeonis de Leonti-
no*. Extant Parisiis in Regia cod. ms 5778 fol. memb.

Addenda *Acta legationis ejus ad Petrum Arago-
nia regem*, qui post luctuosam illam Francorum in
Sicilia stragem anno MCCXXXII ipso die paschæ pa-
tratam, vespertas Siculas vulgo dicunt, insulam il-
lam invaserat: tum enim Simon noster regi suo
Carolo I fidissimus, vir agendorum peritus & fol-
lers, orator præterea facundus, ab eo ad Arago-
num legatus missus est, qui eum a tam iniquo con-
silio averteret, & ad Siciliæ restitutionem sponta-
neam inclinaret. Quæ acta haud dubie in archivis

regni & Vaticanis. De ea legatione legendus Fazellus Histor. Sicil. & Ciacconus in Martino IV.

F. BERNARDUS DE TRILIA.

F. BERNARDUS DE TRILIA vel *Trillia* vel *Trilha* (sic enim ejus agnomen varie scribitur in veteribus monumentis) Occitanus fuit, Nemausique, vernacule *Nismes*, natus est circa MCCXL. Adolefcens ordini nomen dedit, cumque nondum nobis erecta esset in ejus patria domus, in viciniori forsan Montepessulana vestem induit: verum posito paulo post nimirum anno MCCXLIII Nemausi conventu, ad hunc pro more ordinis ceu alumnus aggregatus fuit. Vir evasit brevi religione & doctrina conspicuus, ejusque frequens in comitiis provinciae Provinciae antiquae mentio: in Lemovicensibus anni MCCXLVI licet tum juvenis ad secundam theologiae lectionem gymnasii generalis Montepellensis promotus est, & in Carcassonensibus anni sequentis MCCXLVII ad eandem Avenione habendam professor institutus. Exinde verò, nam acta sequentia mihi non adsunt integra, Parisios de more ad proficiendum missum conjicio, ubi duos tresve annos steterit. In comitiis provinciae anno MCCXXXIX apud Castras habitis sedit secundus diffinitor: sequentibus verò MCCXXX, LXXXI & LXXXII Parisiis sententias legit, & lauream per omnes scholae agones consecutus est. In catalogo Bernardi Guidonis XXXIII magister Parisiensis numeratur, immediate ante F. Stephanum Bisuntinum, qui iisdem annis licentiam ut aiunt decurrebat. Comitiis generalibus Lucae MCCXXXVIII affuit provinciae suae diffinitor, Appamiis MCCXC provincialibus praefuit absente priore provinciali vicarius a capitulo electus: generalibus tandem Palentiae MCCXCI iterum affuit suae provinciae diffinitor, cumque jam esset ejusdem prior provincialis electus, ibidem a magistro ordinis F. Munione in fine actorum confirmatus fuit. Verum non diu eo munere functus est quantumvis dignissimus. Nam anno sequenti XCII in comitiis Romae habitis quibus aderat, abrogatus fuit, cujus aliam rationem non afferunt, quam quod dicti Munionis Hispani a Nicolao IV S. P. magistratu depulsi innocentiam defendisset ardentius. Sed audiendus Bernardus Guidonis, ubi de provinciae Provinciae provincialibus: » Tertius decimus provincialis fuit F. Bernardus de Trilia Nemausensis » electus in conventu Biterrensi circa quindenam » paschae anno MCCXCI, confirmatus a magistro ordinis F. Munione in sequenti capitulo generali » Palentiae terminata definitione immediate in conspectu omnium, ubi erat ipse pro provincia diffinitor. Praefuit autem anno uno integro absolutus » in capitulo generali Romano anno MCCXCI. Hic » fuit magister in theologia solidus & famosus, vir » sensatus, naturali prudentia praeditus, ingenio » praepollens, clarus intellectu ad intelligentiam » sublimium & subtilium veritatum, clausus labiis, » animo circumspexit, dogmatibus ac doctrina » Fratris Thomae excellenter imbutus, qui in sacris » literis praeminens ac praecellens praedecessores » suos singulos praecessit in eisdem. Hic dogmata » clara studiosisque pretiosa in scriptis successoribus » postea dereliquit, scientia fama ac persona insignis & celebris in toto ordine, cujus dulcis memoria cum laudibus vivit & praconiis gloriosis. » Hic cum rediret de praefato capitulo Romano, » in conventu Avenionensi decembris feliciter & » imperceptibiliter in Domino obdormivit in vigilia B. Dominici (IV augusti) anno MCCXCII. Sepultus fuit ibidem, sed postmodum apud Nemausum civitatem nativitatis suae translatus est corpus ejus. « Ex quibus Leandrum Albertum emen-

des, qui non solum errat in anno dicens mortuum anno MCCXCV, sed & in die obitus, quem assignat IV nonas augusti, nisi dicas erratum esse typorum pro IV augusti, vel pridie nonas augusti: nam a principio ad usque fere seculum XVII festum B. Dominici ipsis nonis seu V augusti celebratum fuit. Idem repetit Bernardus Guidonis in catalogo scriptorum: F. Bernardus de Trilia, inquit, natione provincialis de Nemauso magister in theologia imbutus potissime nectare doctrina Fratris Thomae, clarissimo iudicio pollens, ingenio acuto promptissimus, altus & profundus intellectu ad intelligentiam sublimium veritatum edidit &c. mox referenda: & addit: Hic obiit in virtute sua in vigilia B. Dominici in conventu Avenionensi anno Dñi MCCXCII. Translatus inde jacet in Nemauso in ecclesia Fratrum. Quod ait mortuum in virtute sua, intelligas aetate virili firma & integra, puta aetatis circiter LII. Eiusdem meminerunt Laurentius Pignon & Ludovicus a Valleoleti, itaque ex his tribus ejus opera tibi proferimus:

1. *Postilla super psalterium pro una parte.* Sic Bernardus.

2. *Postilla super proverbialia, ecclesiasten & sapientiam.* Sic Laurentius.

3. *Item super cantica canticorum.* Sic Bernardus & Laurentius.

4. *Postilla excellens super Joannem usque ad XI capitulum.* Sic Bernardus & Laurentius. Meminit etiam Draudius Bibl. Class. p. 342.

5. *Item super Apocalypsim postilla bona.* Sic Bernardus. Extat in Bibl. nostra Avenion. codex MS fol. mag. pergam. crassioris molis. Pr. *Confiteor tibi Pater Domine caeli & terra &c.* Finis: *A iustitia cadet, quia peccabit mortaliter. Explicit postilla super Apocalypsin composita a reverendo doctore Bernardo de Trilia ordinis Praedicatorum, doctore inquam sacrae theologiae.* Ex quibusdam autem ab eodem codice excerptis mihi a R. P. Josepho Patin S. T. in universitate Avenionensi magistro, & cathedrae S. Thomae moderatore anno MDCCIX missis, sic de praefatis postillis censendum videtur, ut etsi dicti de Trilia opus esse negari non possit, ille tamen ante oculos semper habuerit commentarium sub nomine Alberti Magni editum, cujus ubique seriem sequitur, & conceptus aliis quidem quandoque, iisdem verò verbis saepius exprimit.

6. *Super sententias.* Sic Valleoletanus n. 77, Bernardum non Bertrandum de Trilia vocans, quod notandum: addens generatim, & alia multa. Parisiis in Victor. cod. MS 222 fol. mag. memb. optimae notae, & aetatis auctoris. Titulus: *Bernardus de Trilla ordinis FF. Praedicatorum super primum, secundum & quartum sententiarum.* Pr. *Supra primum sententiarum primo quaeritur utrum theologia sit scientia subalterna?* Finis: *Ad secundum dicendum quod voluntas Dei efficax respectu effectuum immediatorum excludit concursum secundarum causarum: sed quantum ad effectus mediatos non excludit, & ideo aliquando vult aliquos effectus elici mediantibus causis secundis voluntate efficaci, aliquando voluntate inefficaci, & secundum hoc proveniunt & non proveniunt.*

Fol. 91: *Incipit secundus liber sententiarum creationem rerum insinuans.* Dist. 1. *Supra quam quaeritur primo, utrum per creationem possit aliquid a Deo aeternaliter procedere?* Finis: *Unde semen puris naturalibus derelictum non potest generare nisi hominem infectum illo contagio peccati originalis, & sic patet ad totam quaestionem.* Explicit secundus.

Fol. 134. In 4: *Quaeritur utrum sacramentum circumcisionis fuerit institutum in remedium peccati originalis?* Finis fol. 235: *Ad aliud dicendum quod damnati desiderant mortem seu non esse, sicut in Apocalypsi*

Apocalypsi habetur, & habitum est, secundum rationem erroneam & obnubilatam, non secundum rectum consensum, & sic finitur tota lectura super quartum sententiarum. Sequitur index omnium quaestionum ad fol. 237.

Difficile mihi persuaserim non scripsisse etiam in tertium, sed mihi non occurrit.

7. *Quaestiones de cognitione anima conjunctae corpori, & excellenter declarata a F. Bernardo de Trilia magistro in sacra theologia de ordine Praedicatorum.* Extant hoc titulo in Regia cod. MS 4520 fol. par. pergam. foll. 95, olim Mazarinzo. Sunt QQ. XVIIII. Pr. *Quaeritur primo utrum anima conjuncta corpori intelligat veritatem universaliter cognoscibilem per qualitates innatas vel acquisitas?* Extat similis codex apud nostros Avenionenses. Extant & apud nostros Parisienses ad S. Jacobi, sed alio ordine i codice fol. mag. pergam. in quo primum opus est S. Thomae de Aquino super Boetium de Trinitate, post plura alia: *Quaestiones de anima edita a F. Bernardo de Trilia.* Sic titulus: Q. 1. *Utrum anima conjuncta corpori possit in vigilia intelligendo falli?*

Altero codice ejusdem rationis, qui est collectio plurium, & in quo i sunt Quaestiones in septem primos libros metaphysicorum & postea sex quaestiones quarum prima: *Utrum intellectus creatus producat rem intellectam in esse intelligibili?* & tandem singularis quaestio, quae sic incipit: *Ad evidentiam quaestiones, qua quaeritur utrum asserere Christum & apostolos habuisse in rebus temporalibus venientibus in usum humanae vitae proprietatem & dominium, sit hereticum?* Ita omnia absque nomine auctoris, qui si non est hic Bernardus, alius etiam noster ex doctrina est censendus, nam sententiam a Petro Joannis Olivi & quibusdam Minoritis sub finem seculi XIII propugnatam redarguit. Sequuntur Quaestiones diversae, prima: *Quaeritur utrum esse rei creatae sit in continuo fieri?* Ad harum qq. finem, quae plurimae sunt, sic legitur eadem manu: *Explicuntur quaestiones magistri Bernardi de Trilia de cognitione anima conjunctae corpori.* Sequuntur postea quaestiones absque nomine auctoris, quarum prima: *Utrum anima in tantum possit elevari per gratiam, ut essentiam Dei videat?* De his quaestionibus de cognitione anima conjunctae corpori sic habet Bernardus Guidonis: *Tractatus est peroptimus & completus.* Meminit etiam Laurentius.

8. *Quaestiones de cognitione anima separata.* Tractatum istum morte praeventus non ita completus. Sic Bernardus & Laurentius.

9. *Quaedam quolibet, sed quia illa nondum quando obiit ordinaverat ad votum suum ad plenum, & quaedam quaestiones particulares, & sexterni dispersi manebant, illi qui nimis praoccupaverunt, pro magna parte confuderunt, & truncaverunt.* Sic Bernardus citatus. Laurentius laudat *Quodlibeta tria.* In priori codice Sanjacobeo citato ante quaestiones de anima laudatas, extant hoc titulo: *Quaestiones magistri Bernardi de Trilia & sunt XXIX.* 1. *Utrum theologia sit scientia?* Ultima: *Quaeritur utrum per veram poenitentiam de mortali, poena aeterna mutetur in temporalem?* De quo quatuor aut quinque movet dubia. An illae quae dicuntur quaestiones quodlibeticae?

10. *Quaestiones de spiritualibus creaturis & de potentia Dei.* Sic Laurentius citatus, a quo forsan vix sunt, sed mihi non occurrerunt.

11. *Item Quaestiones de distinctione esse & essentiae.* Sic idem Laurentius. In Victor. cod. MS 278 chart. in 4 post tractatum ejusdem tituli F. Aegidii Columnae de Roma Augustiniani, sequitur fol. 193: *Tractatus super de ente & essentia.* Pr. *Ad*

habendam aliqualem notitiam pariter & intellectum sic XIII. circa materiam de ente & essentia secundum sententiam Peripateticorum, quam tribuit eis venerabilis Albertus &c. Hunc alterum tractatum forsan quis suspicetur esse nostri Bernardi Alberti Magni sectatoris non secus ac S. Thomae. Quia tamen abest nomen, non ausim asserere, cum & alii plures nostrates ejus aetatis similes tractatus ediderint.

12. In eadem Victor. cod. MS 762 in 4 pergam. qui collectio est sermonum a theologis Parisiensibus annis MCCXXXI, LXXXII & LXXXIII habitorum ut ex ferie patet, apposito cuique concionatoris nomine, sunt quidam quos huic Bernardo de Trilia facilis dederim: primus n. 18: *Dom. 1 in adventu a Fratre quodam Praedicatorum disposito studentium F. Bernardo. Surge & illuminare Jerusalem &c.* column. 8 implet. Alter. n. 160 *in die inventionis sanctae crucis a quodam Fratre Praedicatorum disposito studentium dicto F. Bernardo. Videbam & ecce arbor in medio terra &c.* coll. sex. Hos inquam ejus facile crediderim, cum omnia convenient & nomen, & tempus, & officium magistri studentium: cum aliunde plures sint F. Stephani de Beanson postea magistri ordinis, tum licentiam decurrentis, & Bernardi nostri in ea collegae. Sic enim dicitur in epistola quam ad eundem Stephanum tum ordinis magistrum de Bernardi morte scripserunt Patres Tolosani in comitiis provincialibus Brivae anno MCCXCII in festo assumptionis B. V. coacti: *Nobis congregatis & lamentantibus de tam inastimabili provincia nostra iactura, totiusque ordinis irreparabili detrimento, cum audivimus R. P. N. F. Bernardum de Trilia quondam provincialem, nec non doctorem praecipuum, & ad eam regimini admodum sufficientem & aptum, ab olim notum vobis & socium specialem (nempe in licentia, ut aiunt, Parisiensi) pro dolor ab hac luce subtractum &c.* Sunt & alii in aliis ejus aetatis sermonum collectionibus, quos ejus esse conjectu pronum, sed haec sat sunt ut & verbo valuisse & sermone plures reliquisse a superstitibus forsan convatos vel alicubi latentes, si non vetustate temporum deperditos, conicere liceat.

Non omittendum aliquando *Bertrandum de Trilia* nuncupari, sic in actis cap. provinc. anno MCCXXXVII Burdigalae post generale ibidem celebrati & in quo suae provinciae electus est pro seqq. comitiis generalibus Lucae habendis diffinitor, scribitur *Bertrandus*: sed eundem esse constat, ex ipsis actis & seq. anni XC supra citatis, nullaque ex eo multiplicandi hominis occasio accipi potest: sic ut dicitur postea noster *Bernardus de Parentinis* aliquando etiam *Bertrandus* nuncupatur. In eum tamen errore impedit Lusitanus unum Bernardum de Trillia p. 52 & ad annum 1292 referens, alterum Bertrandum de Trillia etiam p. 56 & anno 1296 clarum exhibens, quem incauti exceperunt Possevinus & nostrates Gozzeus, Razzius, Pius, Altamura ad 1295 & 1296.

Aliud longe majus erratum Leandro Alberto excidit, qui hunc eundem hominem in duos dividit, alterum fol. 136 a Bernardum de Trillia et Gallia Narbonensi, & cui omnia fere relata opera asserit, alterum fol. 137 a Bernardum ex Hispania oriundum, cui rursus eadem opera saltem majorem & praecipuam partem ascribit: quod sequaces Lusitanus, Fernandez & alii nostrates ad Altamuram ad 1263 & 1395, & ipse Possevinus praecipitanter nimis arripuerunt. Erroris originem censo quod Leandri forsan in manus venerit catalogus scriptorum ordinis a Laurentio Pignon concinnatus: hic autem revera sic habet n. 21: *F. Bernardus de Trillia natione Hispanus magister in theologia scripsit, & subicit opera supra relata.* Sed animadvertere debu-

SCRIPTORES

434

Sve. XIII.

rat Leander unicum a Laurentio Bernardum & de Trillia nuncupatum proferri : discutiendum itaque solum erat cur Hispanum vocet , quem Nemaufensem fuisse constat : id verò ea ratione evenisse putaverim , provincia scilicet Provinciae , ut & aliis ordinis , qua Laurentius ætate scribebat circa mcccc , in nationes sub uno quidem præfecto provinciali , sed sub sex aut septem visitatoribus divisa , natione Delphinatus , natione Vindafcinã , &c : conventus Nemaufensis ei nationi adjunctus fuerit , quæ conventus Montispessulani & Ruscinonis , Perpiniani scilicet , Podicertani , & Caucoliberis complectebatur : cum verò hæc quatuor ultimæ civitates , ubi primum erecta est provincia & divisa a Tolosana , regi Balæarium Jacobo , & postea Aragonum regi parerent , ea fortè natio habita fuerit ut Hispana : quæ ratio si non placet , nihil superest quam ut allucinatus eo loci dicatur Laurentius : nam & ex cognomine de Trillia , quod addit Laurentius , tacent vero Leander & ejus sequaces qui Hispanum obtrudunt , & ex operibus iisdem adhuc constantibus eundem scriptorem esse demonstratur , quem Nemaufensem Bernardus Guidonis & natione Hispanum indicat Laurentius . Nicolaus Antonius Bibl. Hisp. Vet. de isto scriptore agens lib. 8 cap. 6 n. 252 licet rem inquit obscuram in medio relinquat , in eam tamen se potius propendere insinuat sententiam , quæ eundem scriptorem ex iisdem operibus statuit , & p. 262 ubi de scriptoribus incertæ ætatis , quemdam Bernardum Hispanum ord. Prædic. recenset quidem ex fide Leandri Alberti & sequacium , sed lectorem ad ea remittit quæ de eo dixerat lib. 8 cit. Quod autem addit se non ignorare familiam de Trilla in Catalanis vel nunc esse , cujus est Leo Præmonstratensis , et si argumentum nihil probet , quid vetat quin aliquis gentis de Trillia Nemaufensis in Catalaniam migrarit , & genus ibi suum propagarit . His tandem ut finem imponam , certum habeat lector quatuor hos scriptores ab Altamura laudatos Bernardum Hispanum ad 1263 , & alium iridem Bernardum Hispanum ad 1395 , duos contra Gallos & Nemaufenses Bernardum & Bertrandum ad 1295 & 1296 ambos de Trillia nuncupatos unum & eundem esse hominem anno 1292 mortuum ; vel si Bertrandus de Trillia alius est a Bernardo , non esse inter scriptores numerandum : quibus sic statutis Alvæ vitiligationibus in suo *Pleytos de los libros* , *Pleyto* 53 p. 247 quisquis cordatus plane factum satis iudicabit.

F. HERMANNUS DE MINDA.

1293.

F. HERMANNUS DE MINDA a patria sic & professione nuncupatus a nostris omnibus laudatur , ceu qui provinciæ Teutoniæ aliquando præfuerit : duo quidem hujus nominis Hermannii feruntur Teutoniæ præfecti ac seculo XIII clari , primus supra indicatus ad annum 1288 ubi de F. Petro de Dacia , qui anno mclxxviii bis jam Teutoniæ rexerat , tumque prior domum Coloniensem administrabat , sed cum hic cognomen haberet de Havelbrech , de eo hic sermonem haberi non videtur . Alter fuit Hermannus qui anno mclxxxvi in cap. gen. Parisiensis Diffinitorum secundo , hoc titulo nomine suæ provinciæ sedit , amotoque ibidem Teutoniæ provinciali eidem in sequentibus Teutoniæ comitiis eodem anno susceptus est : quo titulo capitulis generalibus Burdigalæ mclxxxvii , & Ferrariæ mcccæ affuit , & in hoc ultimo cum aliis undecim provincialium prioribus , a Magistri ordinis Munionis de quo supra destitutione appellavit , tandemque in cap. gen. apud Insulas Mandrorum

anno mcccxciii a munere quod septem annis gesserat exoneratus fuit : istum verò Mindensem esse quem quærimus exinde videtur , quod alii hujus nominis toto seculo XIII in actis non exhibentur ejus provinciæ præfecti . Apud Anonymum chronici monasterii Sororum ordinis in Lothen diocesis Mindensis scriptorem , de quo nos postea , inter viros ex ordine primarios , qui sacri hujus gynæcei erectioni anno mclxxv operam contulerunt , laudatur F. Hermannus de Minda , quem eundem cum provinciali & scriptore de quo agimus facile dicas ; atatis enim xl tum illi circiter dato , sexagesimum secundum non impleverat anno mclxxxvii , quo eum Teutoniæ præfectum putamus . Ut ut sit quod discutiant Germani nostri , Hermannus Mindensis a Leandro fol. 149 b relatus ad 1271 , a Lusitano ex Taegio I. P. M. O. ad 1270 , ab Altamura ad 1277 quibus annis jam clarebat , si is est quem indicamus , sed postea etiam claruit , scripsit :

1. De interdicto.
2. De criminum inquisitionibus.
3. Epistolas complures ad varios.

Apud Laurentium Pignon n. 75 sic legitur , F. Bernardus de Mundo Teutonicus scripsit de interdicto . Nihil amplius . Cum constet de opere , aliunde codex Victorinus sit male scriptus & scateat erratis , mendum in nomine irrepsisse crediderim , & Bernardus de Mundo scriptum pro Hermannus de Minda , quem etiam aliqui vocant Hermanus , adeo ut lapsus fuerit facilis .

F. JOANNES LAMPUGNANO.

F. JOANNES LAMPUGNANO Italus Mediolanensis domus S. Eustorgii alumnus ecclesiastes sua ætate facundus & fervidus a Lusitano , Gozseo , Pio , Fernandez & Altamura laudatur ad mclxxii clarus , a Rovetta verò ad 1296 , ubi tamen fatetur anno 1293 obiisse , ac reliquisse

Sermones Dominicales per annum , Quadragesimales & de sanctis.

Meminerunt etiam Piccinellus Athenæo Mediolan. Crescentius Præsidii Romani P. 111 Narraz. I p. 61 & Morigia Nobilit. Mediol. lib. 111 cap. 29.

F. RAIMUNDUS DE MEDULLIONE.

F. RAIMUNDUS DE MEDULLIONE Gallus ex illustri & antiqua Medullionum loci dominorum in Provincia stirpe fatus & hæres , deliciis & divitiis quæ ipsum domi manebant crucem prætulit , paupertatemque ordinis Segeterone seu Sistaricæ vernacule *Sisteron* in finibus Delphinatus & Provinciæ , cujus erat diocesis , amplexatus est medio circiter seculo XIII , virque evaſt eruditione in scholis quas diutius rexit , facundia in templis quæ concionibus ejus sæpius personarunt , pietate , regularis disciplina studio , in agendis prudentia ac solertia clarissimus , ut ad graviora ordinis pertractanda negotia , primasque Ecclesiæ dignitates sustinendas admotus sit . In clauſtro majora quæque illi commissa sunt munia . Anno mclxxiv in comitiis suæ provinciæ Avenione habitis Prædicator generalis renunciatus est , qui gradus tum apud nos summus , exinde in comitiis totius ordinis pluries emicuit , Bononiæ mclxxvii provincialis socius delegatus , Mediolani mclxxx diffinitoris socius , tursus Bononiæ mclxxxv diffinitor , eodemque iterum titulo Parisiis mclxxxix . In superioribus Mediolani mclxxxviii sic de eo statutum legitur in Actis : *Item in iungimus districte F. Raimundo de Medullione & F. Joanni Vigorosi , quod cum festinatione vadant in Angliam , inquis-*

ruri diligenter super facto Fratrum , qui in scandalum ordinis de scriptis venerabilis F. Thome de Aquino (detraxisse dicuntur .) Quibus ex nunc plenam damus auctoritatem in capite & in membris , qui quos culpabiles invenerint in prædictis , puniendi , extra provinciam emittendi , & officio privandi plenam habeant potestatem . Quod si unus eorum casu aliquo legitimo fuerit impeditus , alter eorum nihilominus exequatur &c . Ricardus Simon scriptor seculi ultimo elapsi criticis suis in sacra Biblia clarus , cum excerpta quædam ex actis capitulorum nostrorum generalium veterum a bonæ memoriæ nostro Jacobo Queif sibi facilius communicata , & in iis hanc ordinationem legisset , ex ea recte concludere sibi visus est Bibliothecæ Criticæ Gallicæ sub nomine asciticio Sanjorii *Sainjore* editæ T. 11 p. 371 , doctrinam S. Thomæ non nisi ægre in scholis nostris prævaluisse , cum contrarium illi colligendum fuisset . Nimirum S. Thomæ adhuc vivus tantam sibi auctoritatem in ordine comparaverat , ut qui post ipsum sententias Parisiis , Oxonii & Cantabrigiæ , Bononiæ , Romæ , Neapoli , Colonia Agrippinæ legerunt , ejus commentariis fere uterentur , eâ stylo suo suaque scribendi ratione solum immutantes . Videtur supra Hannibaldus de Hannibaldis , Petrus de Tarentasia , Romanus de Roma , Ambrosius Santedonius , Ricardus Clapœl Anglus , Albertus Magnus qui licet Thomæ præceptor Parisios senex octoginta annorum venit , ut discipuli doctrinam publice defenderet . Neque verò in ordinatione citata dicitur scandalum illud in Anglia ortum ex scriptis B. Thomæ processisse , ut male ne dicam maligne interpretatur Simonius , imo hinc scandalum natum , quod contra communem & ordinis & provinciæ Angliæ sententiam quidam sodales nostri de scriptis sancti doctoris detraxissent . Paucos præterea fuisse sed petulantes illos doctrinæ Thomistica adversarios ex eo evincitur , quod gravius puniendi & etiam ex Anglia ejiciendi jubentur , quæ pœna si plures fuissent , sine magna illius provinciæ perturbatione , ac regis fortè etiam offensione non potuisset infligi . Paucos autem illos segreges continuo ad adventum sapientis nostri Raimundi ad frugem rediisse exinde conjicio , quod nulli in actis sequentibus legantur ejecti . Ordinatio autem in comitiis ordinis Parisiis sequenti anno mclxxxix facta , quæ sic habet : *Item cum venerabilis vir memorie recolenda F. Thomas de Aquino sua conversatione laudabili & scriptis suis multum honoraverit ordinem , nec sit aliquo modo tolerandum , quod de ipso vel scriptis suis aliqui irreverenter loquantur etiam aliter sentientes : in iungimus prioribus provincialibus & conventualibus & eorum vicariis ac visitatoribus universis , quod si quos invenerint excedere in prædictis , punire acriter non postponant .* Hæc , inquam , ordinatio argumento est omnes acquiescisse , neminemque cognitum qui oblectaretur , cui alioquin non paritum fuisset : sed ideo lata est communi patrum omnium sensu , ceu cautio & provisio ne quis deinceps obloqui auderet , & eo magis annotanda , quod in ipsa academiæ Parisiensis luce decreta , ubi paucis ante mensibus a Stephano Templier episcopo Parisiensi quædam sancti doctoris propositiones censura notata videbantur : ut ea ratione censuram hanc , licet in quæstiones pure philosophicas latam , Patres nostri unâ congregati sibi non probati , ordinisque sodales ea non teneri palam omnibus significarent . Tempeitas autem Angliæ de qua mox a Joanne Peckam ord. Minorum archiepiscopo Cantuariensi ab olim S. Thomæ adhuc in vivis & Lutetiæ agentis amulo excitata erat de ea quæstione potissimum , an in homine unica sit forma substantialis , de qua cum affirmativam Aquinas ad mortem usque tenuisset , ut patet ex Summa

TOM. I.

ejus theologica , & nostri acris propugnarent , sui antistes ille fere compositus non erat , unde eam obliterari volens , auctoritate sua quosdam e nostris ad sensum suum adduxerat , quod aliis in longe majori numero scandalo fuit , Thomæ dogmata in schola nostra deferri impatienter ferentibus : qui idcirco ad capitulum generale Mediolanense querelas detulerunt , a quo missis laudatis delegatis omnia in integrum restituta fuere , & pax subito reddita . Et ut semel objecta Simonii omnia refellam , falsum est quod ait multo labore sudatum , ut doctrina Thomæ in scholis nostris stabiliretur . Adducit ille ordinationem capituli generalis Parisiis anno mclxxxvi habiti quæ talis est : *Districte in iungimus & mandamus , ut Fratres omnes & singuli prout sciunt & possunt , dent efficacem operam ad doctrinam venerabilis F. Thome de Aquino recolenda memoriæ promovendam , & saltem ut opinio defensandam : & si qui in contrarium facere attentaverint assertive , sive sint magistri sive baccalarii , priores & alii Fratres etiam aliter sentientes , ipso facto ab officiis propriis & aliis sint suspensi , donec per magistrum ordinis vel generale capitulum sint restituti : & nihilominus per prelatos suos seu visitatores iuxta extinguentiam culparum condignam reportent penitentiam .* Tantum abest ut ex hac ordinatione sequatur quod vult Simonius , quin contrarium omnino evincatur . Exinde enim habetur provincialium ordinis omnium , quarum delegati diffinitores capitulo aderant , in sustinenda Thomæ doctrina concors animus : at quia superiorum est in futurum præcavere , viri illi sapientes probe consci , quam facile quidam ingenio plus nimium indulgentes curiosa non solida sectentur , præsertim cum iis annis non deessent extranei quales Henricus de Gandavo , Godefridus de Fontibus , Ægidius Romanus & Jacobus Viterbiensis & alii qui Thomæ pronunciata impugnant , ne horum speciosius revera invalidis argumentis sodales ordinis deludeantur & similia attentarent , hac ordinatione providere voluerunt , quam omnes jam illi assueti ita libenter amplexi sunt , ut nulla circa hoc penitentia in actis inflata postea memoretur . Sed ad Raimundum nostrum redeo , qui pro meritum visus est ad superiora promovendus , nam anno mclxxxii assumtus est episcopus Vapincensis , sicque de eo statutum lego in actis cap. prov. Carcassonæ mclxxxii : *Concedimus licentiam dño episcopo Vapincensi , quod possit de suis parentibus aliquem assignare , nempe physicæ lectorem in domo nostra Sistaricensi , quod signum plures ex sua familia juvenes in ordine habuisse & ceu dictæ domus patronum & protectorem habitum .* Ex ea verò sede ad Ebredunensem archiepiscopalem translatus est anno mclxxxix . Mira ejus in pauperes generatim & in regulares liberalitas commendatur . Comitiis ordinis in Montepessulano anno mcccxcv adesse voluit , & in Patres congregatos beneficium sed & magnificum se præstitit , at inde cum rediret , Buxi Delphinatus urbecula morbo correptus inter manus Fratrum sanctissime obiit xxviii junii : unde corpus ejus Sistaricam delatum apud nostros sepultum est ut iusserat in sacello S. Magdalene . Ejus inter episcopos meminit Bernardus Guidonis , qui sic de eo breviter : *F. Raimundus de Medullione episcopus Vapincensis anno mclxxxii , postea ad archiepiscopatum Ebredunensem translatus . In istis duobus præfuit circa anno XIII . Nobilis & sanctus obiit anno mcccxciv apud Buxum . Inde translatus , in conventu Sistaricensi in capella S. Marie Magdalena conditus est .* Hæc ejus recensentur :

1. Acta synodi Reatina in Sabinis , cui præfuisse dicitur .
2. Epistola xvii kal. decemb. mclxxxviii scripta , in qua meminit bullæ Nicolai papa IV

priori provinciali ordinis Prædicatorum directa, ubi mandatur, ne quis dicti ordinis religiosus, qui tempore sui noviciatus vestem abjecerit, ad ullam promoveatur dignitatem, nisi ex concessione summi pontificis. Sic legitur in Gallia Christiana recentis editionis monachorum S. Mauri ex tabulario Prædicatorum Biterensium.

3. Statuta pro regimine diœcesis Vapincensis a suo successore postea renovata.

4. Acta synodi provincialis Ebredunensis anno MCCXC habita, quorum initium sic refertur a Sammarthani in Gall. Christ. antiqua: Statuta que nos F. Raimundus de Medullione Dei patientia sancta Ebredunensis Ecclesiæ archiepiscopus per D. Henricum bonæ memoriæ Ebredunensem archiepiscopum & postmodum Ostiensem episcopum comperimus esse facta, unâ cum venerabilibus Fratribus G. Dinien- si, B. Glandaten- si, Lantelmo Grassensi, B. Senecensi, Hugone Nicien- si & Guillelmo Vencien- si Dei G. episcopis suffraganeis nostris, Fratre P. abbate Boschaudunensi, ac procuratoribus capitulorum Ecclesiarum ipsarum, constituti in nostro provinciali concilio apud Ebredunum A. D. MCCXC die sabbati ante assumptionem B. V. evocato &c. Extant in tabulario Dinien- si, ac mitum a Labbeo omi- ssa in sua conciliorum collectione. Hæc acta impressa videtis tomo 4 Thesauri novi Anecdotorum a Clar. monacho Edmundo Martene edito.

5. Interfuisse dicitur anno MCCXCII donationi factæ ab Anna Delphina & Humberto de Turre marito Joanni II Delphino Albonii comiti apud Viennam XIII Junii, præsentibus Willelmo archiepiscopo, Joanne Valentino & Dien- si, Guidone Anicien- si, Willelmo Gratianopolitano aliisque toparchis. Sic referunt Sammarthani in sua Gall. Christ.

Monendus hic lector hujus Raimundi archiepiscopi patrem Raimundum etiam nuncupatum baronia Medullionis toparcham mortua Sibylla uxore sua ordini & ipsum nomen dedisse ac vestem induisse circa MCCXIX idque Sitaricæ, & professum obiisse sub finem anni MCCXXIII, vel initia sequentis. Sic enim in actis cap. prov. Tolosæ anno MCCXXIV ad suffragia commendatur: Pro domino quondam Fratre Raimundo de Medullione seniore defuncto de consensu totius capituli, quilibet sacerdos tres missas, clerici psalterium, conversi centum Pater noster dicant. In iisdem actis sic legitur: Diffinitor capituli generalis, nempe anno sequenti LXXV celebrandi F. Raimundus de Medullione junior, cum hac nota Bernardi Guidonis ad marginem: Ad differentiam senioris patris sui: quam eandem jam antea apposuerat in actis cap. prov. Biteris MCCXXIX habita, ubi electus F. Raimundus de Medullione junior socius diffinitoris cap. gener. anno sequenti LXX habendi. Ex quibus emendandi Sammarthani in Gallia Christiana (quos tamen incauti exceperunt Fontana in Theatro & Altamura ad 1294) qui Raimundum de Medullione patrem post mortem uxoris ordinis Prædicatorum professum eum esse volunt, qui ad Vapincensem tum ad Ebredunensem sedes evedus fuit, quod falsum ex dictis evincitur, sed de filio adolescente ordini ascito nec unquam nuptiis irretito certissimum. Raimundus autem ille de Medullione quem Sammarthani aiunt anno MCCXX de juribus baronia Medullionis transgisse, nepos erat Raimundi senioris, & filius germani Raimundi junioris episcopi de quo hic. Ille verò Raimundus senioris dicti nepos insignis fuit ordinis Prædicatorum benefactor, & Buxi cujus dominus erat, domum nobis erexit: sic enim in actis cap. prov. in Montepessulano 1294 post generale ibidem habita legitur: Ad instantiam dñi F. Raimundi de Medullione archiepiscopi Ebredunensis, & Raimundi de Medullione nepotis sui (id est fra-

tris filii) concedimus quod mittantur Fratres apud Buxum ad recipiendum locum pro ordine: & nominantur missi qui ab eo anno diu steterunt. Tandem anno MCCXX dominus de Medullione de Buxo patronus emit locum, & domum edificavit. Primus prior F. Raimundus Michaelis de conventu Aurascien- si institutus. Sic Bernardus Guidonis ubi de conventuum erectione.

F. LATINUS MALABRANCA.

F. LATINUS MALABRANCA qui & de Frangipanis & Ursinis etiam agnomine dicitur, filius sororis Joannis Ursinii cit. S. Nicolai in carcere diaconi cardinalis, qui postea summus pontifex Nicolaus III dictus, & patris ex gente Malabranca æqualis nobilitatis conjugum fuit. Juvenis Parisios a parentibus missus est jure utroque instituendus, aiunt quidam, inde verò in Urbem reversus ordinem in S. Sabinæ amplexatus est & professus Studiis theologicis egregie perfunctus, Parisios pro ratione Romanæ provinciæ in gymnasio Sanjacobeo ultimo perficiendus delegatus est, certoque ibi aderat circa MCCXLIII, & inter concionatores sacræ facultatis clarebat, ad gradus tamen in eadem promotus non legitur. Romam redux sententias apud suos e superiori loco legisse fertur, sed & variis functus regiminis muneribus. Priorem agebat in S. Sabina, cum avunculus ejus supra laudatus summus pontifex electus est VII kal. decembris MCCXXVII & Nicolaus III dictus, exinde ab eodem idibus martii sequentis feria IV post Dom. III quadragesimæ in prima creatione cardinalium ad purpuram est assumptus & Ostiensis ac Veliternus episcopus declaratus. Inquisitoris generalis etiam officio donatum volunt Paramus, Fontana & Oldoinus. Rectorem urbis unâ cum Jacobo Columna cardinali pontifex Urbe exiens reliquit, & paulo post legatum Bononiæ & in tota Emilia constituit. In Tusciam postea Florentiamque legatum iterum destinavit componendis Guelforum Gibellinorumque difficultatibus, & ut erat rerum gerendarum peritus & solers, facundiæ præterea laude dicendique facilitate clarus, quod iustum erat brevi perfecit. Ibi- dem insignis templi S. Mariæ Novellæ fundamenta jecit, ac primum lapidem solemnî ritu posuit. Parmenses inquisitores turpiter acceptos pro jure vindicavit, & in fontes ex canonum severitate animadvertit: verbo Romani pontificis dignitatem & auctoritatem ubique constanter asseruit. Hinc a summis pontificibus sequentibus Martino IV, Honorio IV, Nicolao IV eodem in loco habitus est, eaque auctoritate apud eos valuit, ut ipso inconsulto nihil grave decerneret. Quod experti sunt episcoporum quorundam Galliarum missi ad Honorium IV theologi duo Parisienses Petrus de Ruthenas præpositus Mimaten- sis & Thomas decanus Pontifaren- sis, ut explicationem bullæ Martini IV Ad fructus uberes obtinerent. Rescripserunt enim prælatis Latinum cardinalem ea esse apud pontificem gratia, ut adversus regulares nihil sperandum esset. Petrus de Ruthenas in sua relatione narrat, dum coram papa rationes regularium vellet exponere, ut eas continuo refelleret, se tum a Latino cardinali interpellatum dicente: Nihil ad vos de rationibus eorum, vestras dicatis, quia ipsi bene dicent suas. Addit tamen se instante ab eodem comiter & officiose sibi permissum, ut quæcumque dicenda habe- bat, libere diceret. Grave postea illi a Nicolao IV impositum est onus magistrî ordinis VII Munionis de Zamora ab officio removendi, de quo cum jam actum sit supra, non est quod hic repetatur. Cum autem a morte Nicolai IV annos jam duos solidos mensisque quatuor cardinales XII Perusii adunati

diffident, nec de eligendo pontifice convenirent, non sine gravi Ecclesiæ scandalo & jactura, Latinus plenis comitiis peroravit, electores ad unam extra collegium affumendum excitavit ac flexit, & Petrum de Murone Eferniensem in Samnitibus eremitam & monachum proposuit eligendum, in quem omnes subito consenserunt. De quo audiendus Tholomæus de Luca lib. 24 Hist. Eccl. Nov. cap. 29. Sic ergo ille: » Anno igitur MCCXCV post festum » B. Joannis Baptistæ, hoc est VII kal. Julii, ad per- » suasionem D. Latini Ostiensis episcopi, & post » recessum regis (utriusque Sicilia Caroli) vota sua » dirigunt cardinales in quemdam Eremitam de A- » prutio, cui nomen F. Petrus de Murrone, ipsum- » que in summum pontificem elegerunt, qui voca- » tus est Cælestinus V &c. Et cap. 30: His igitur » peractis D. Latinus graviter infirmatur, in quo » totum pondus incumberebat super electione Cæles- » tini. Hic enim D. Latinus vir fuit magnæ religio- » nis & sanctitatis, & ex devotione specialiter con- » junctus fuerat F. Petro de Murrone, eidemque » singulis annis a tempore suæ notitiæ specialem » eleemosynam transmitterebat, suisque confratres » qui commemorabantur Romæ, ubi claustrum habe- » bat prope sanctum Petrum sustentabat &c. Ex hac » ergo familiari devotione & confidentia bonitatis » fuit motus ad suadendum de ipso, ut in summum » pontificem assumeretur. Aggravatus igitur ægri- » tudine moritur Perusii, de quo magna & virtuo- » sa dicuntur ac exemplo digna. Bernardus Guidonis sic habet in chronico: Eodem anno MCCXCV obiit D. Frater Latinus ordinis Prædicatorum cardinalis episcopus Ostiensis paulo ante resignationem Cælestini papa, cujus electionis ipse post Deum fuerat motor primus. In elencho verò cardinalium nostrorum tempus mortis indicat apertius: Fratrem Latinum Romanum prudentem & cordatum virum fecit cardinalem episcopum Ostiensem memoratus D. Nicolaus papa III A. D. MCCXXVII (stilo veteri, novo 1278.) Hic obiit anno dñi MCCXIV mense novembri cardinalatus sui anno XV. Consentiunt Leander Albertus & Bzovius. Fontana verò in Theatro & antea Ciaconius & Ughellus obiisse volunt IV idus augusti. Quibusnam potior habenda fides, etsi in Bernardum synchronum propendeam, penes lectores sit arbitrium. Romam delatum ejus corpus apud S. Mariam super Minervam, in sacratio conditum fuit, & in eumdem tumulum postea F. Matthæi de Ursinis ejusdem ordinis & itidem cardinalis illatum corpus. Seculo verò XVI circiter medio magister ordinis Nicolaus Ridolphi templi majestatem ornare, novumque sacrarium exstruere cupiens, tumulum aperiri jussit, ac repertas ambo- rum cardinalium exuvias plumbeis reclusas loculis in Ecclesiam ipsam transtulit, ubi ad oedei parietem in ipso vestibulo quo ad Romanum collegium iter est, eodem tumulo marmoreo reconditæ servantur, hac simplici insculpta inscriptione: Venerabili memoria FF. Latini & Matthæi Ursinorum ordinis Prædicatorum S. R. E. cardinalium. Sic de eo habet Ludovicus a Valleoleti n. 24:

D. F. Latinus cardinalis episcopus Ostiensis script super sententias.

Ab aliis illi tribuuntur: Prosa de B. Maria Virgine. Quarum duæ admodum piæ Romæ typis Manelphii anno 1651 prodierunt in fine Marialis Isidori Thessalonicensis ex antiquo cod. ms memb. Bibl. Torrigianæ in Urbe, uti asserit Oldoinus, quas & Martaccius suam iterum intulit in Purpuram Marianam. Eidem ascribitur prosa quæ incipit, Dies ira dies illa, quæ in missis defunctorum vulgo canitur. Hæc certo anno MCCLV nondum erat in usu, nam in exemplari primigenio officii ecclesiastici a magistro ordinis V Humberto de Romans concinnati, & hu-

jus curis eo anno scripto & in domo Sanjacobeæ Parisiensi servato, prosa illa non extat.

Præterea Orationes ad cæterum cardinalium habitæ, & sermones ad populum. Sed ubi ferventur nemo aperit. In cod. Sorbon. n. 285 cui titulus: Diffinitiones M. Petri de Lemovicis, quæ nihil aliud sunt quam sermones ab eo ex ore concionatorum tum Parisiis florentium reportati, & anno MCCXLIII collecti, ut in iisdem legitur: verbo Prædicatio est excerptum collationis a F. Latino in Ecclesia nostra S. Jacobi habita: hinc supra Latinum circa MCCXLIII Parisiis assignatum fuisse conjiciebam.

Concio solemnîs ab eo habita ad S. P. Q. Florentinum laudatur, cum eo legatus a Nicolao III missus est. De qua Paulus Cortesius opere de cardinalatu in Castro Cortesio per Nicolaum Nardum 1510 in fol. edito sic habet: Latinus Romanus sic dicendo illa atate valuit, ut Florentia seditionem discordiam oratione sedarit, plebisque intercessionem sublata, XIV viratum dicendo statuerit, cui esset a tota civitate parendum. Itaque eam orationem que ab eo est in concione habita scriptam reliquisset fertur, cujus tamen dictio cauta magis esset & prudens, quam verborum concinnitate nitens. Neque id mirum, alia fuit Italicæ linguæ ut & aliarum viventium, sec. XIII elegantia, alia sec. XV & XVI.

Quæ superius de Latini ad theologos ab episcopis Gallis Romam missos responsione dixi, ex cod. ms Colbert. 3266, qui totus est de isto negotio excerpta sunt.

F. BONIFACIUS E LAVANIA.

F. BONIFACIUS E LAVANIA seu de Fieschi comitibus illustri in Liguria gente ortus, quem Pius P. II lib. I col. 71 Innocentii IV fratris filium fuisse asserit, ordinem Genuæ in S. Domini amplexus est, & deterrente licet eodem pontifice, fortiter & animosè professus, virque evasit non solum pietate & doctrina conspicuus, sed & rerum agendarum peritus & solers. Hinc Gregorio X carus in primis & acceptus; ab eodem ad sedem Ravennatensem evedus est anno MCCXXIV, & legatus in tota Emilia constitutus, quo eodem munere fungebatur etiamnum sub Innocentio V. Ab Honorio IV nuncius in Galliam missus est ad Philippum III audacem dictum de pace inter eum & regem Aragoniæ componenda: Philippo III pri- die nonas octob. MCCXXV mortuo, apud Philippum IV ejus filium & successorem eadem officia profecutus est, aderatque adhuc idibus martii MCCXXVIII Burdigalæ, ubi testamentum condidit. Ad suam Ecclesiam hinc reversus vixit ad annum MCCXXIV, quo dec. XXIV spiritum Deo reddidit, die sequenti sepultus in Ursina basilica cathedrali sub tymbo marmoreo. Sic de eo Bernardus Guidonis inter episcopos ex ordine: F. Bonifacius de Lavania postea archiepiscopus Ravennas anno MCCXXIII jam erat scilicet, nisi sit erratum scriptoris, qui officians unum X addiderit, nam anno supra relato ad eam dignitatem promotum probat Ughellus Ital. Sac. T. II ex registris Vaticanis. Oldoinus primus fuit Liguriæ scriptoribus accenset, ceu a quo relictum sit

Volumen sermonum.

Addenda viderentur Legationum ejus acta haud dubie in scriiniis Vaticanis servata.

F. NICOLAUS DE GORRAN.

F. NICOLAUS DE GORRAN vel de Gorrain a loco natali, vel etiam ex stirpe dominorum loci, non in Anglia, ut Lelando & sequaci-

bus Baleo, Pitseo, Harpsfeldio placet, nec in Flandria ad Tornacum, ut Swertio in *Arhenis Belgicis*, Valerio Andrea Desselio in *Bibl. Belg.* Joanni Cousin in *Hist. Tornac. lib. 4 c. 45*, Guillelmo Seguier nostro in *Laur. Belg.* & F. Gilberto de la Haie *Bib. Belg. Dom. ms.*, sed in Gallia in confinibus Cenomanensium & Armoricarum nuncupatus conventus Cenomanensis alumnus & professor lumenque clarissimum seculo XIII floruit. Parisios ad gymnasium nostrum Sanjacobeum studiorum causa missus, ibidem deinceps potissimum vitæ partem egit, nomenque celebre sibi fecit, non scholasticis agnibus, neque enim in facultate Parisiensi sacræ theologiæ magisterium consecutus est, sed sacræ scripturæ interpretatione, & verbi divini prædicatione, quo duplici titulo ita sua ætate eminebat, ut nulli secundus haberetur. Conventui dicto Parisiensi S. Jacobi pluribus annis præfuit prior, eoque munere certo fungebatur ante MCCCLXXX. Sed provincia Franciæ provinciam aliquando præfectum immerito quidam dixerunt ac typis ediderunt, cum in serie provincialium, quam habemus accuratorem ab initio ordinis ad 1413 nullus sit ei locus. Virum pietate, doctrina sacra in primis, facundia, in agendis solertia, præclarisque omnibus quæ desiderari poterant dotibus ornatum & insignitum Philippus III Audax dictus S. regis Ludovici filius & successor selegit, qui Philippo filio suo Navarræ regi esset a conscientia secretis & arcanis, cujus insigne documentum habemus apud Joannem Parisiensem canonicum Victorinum, & ita clarum, ut mirum sit hætenus tot auctores, qui de Nicolao nostro scripserunt, & Philippi cujusdam Franciæ regis confessarium fuisse agnoscunt, quinam sit ille Philippus ita inter se digladiari. Sic enim Joannes Parisiensis in *Chronico*, sive ut habet titulus *Memoriali Historiarum* cod. Victor. 448 fol. par. memb. ubi de morte Philippi Audacis anno 1286 fol. 457: *Sed antequam sepultura traderetur ibidem* (scilicet Philippus in S. Dionysii) *magna dissensio inter monachos S. Dionysii in Francia, & Fratres Predicatores Parisius commorantes propter cor regis est exorta. Nam rex juvenis (15 scilicet annorum) Philippus IV ad petitionem confessoris sui Fratris Nicolai de Gorrenc (vel de Gorrena) de ordine Fratrum Predicatorum concesserat inconsulte cor patris sui ipsi Fratribus Predicatoribus ad ipsum Parisius in Ecclesia sua tumulandum, sed tunc ipsi Philippo regi novo per cardinalem Joannem Choletum & barones Francia fuit ostensum non licere. De hacque dissensione determinatum fuit postea Parisius in scholis a pluribus magistris in theologia, quod ipsum cor neque rex nec ipsi monachi dare, nec predicti Fratres sine dispensatione papa possent aliquatenus retinere. Regia tamen auctoritate prevalente dictum cor sepulchrum est Parisius apud Fratres Predicatores, corpore apud S. Dionysium humatum.* (Sic) Hæc eadem quæ in ipso codice Victor. legi, ex eodem refert Boulæus in *Hist. Univer. Paris. T. III p. 471*, ut jam sint omnibus obvia. Ex quibus discimus tum regibus patri & filio distinctos fuisse confessarios, nam Philippo III confessarius erat F. Laurentius Gallus supra laudatus, & Philippo IV etiam vivo patre noster Nicolai, qui interea suis in sacram scripturam commentariis edendis defudasse, nec tamen a concionibus habendis, quibus excellebat, abstinuisse merito conjicitur. Obitus autem ejus rectius refertur circa MCCCLXXXV, falluntur enim qui ad 1304 prorogant, cum jam a pluribus annis apud Philippum Pulchrum F. Nicolaus de Freauvilla munere confessarii fungeretur anno 1303, ut constat ex epistola Bonifacii VIII ad cardinalem Choletum data, & postea ubi de isto referenda. Astipulatur Leander Albertus, qui eum

refert ad 1295 fol. 136 a. Jam opera ejus tum ætate prælo excusa vera & genuina, quantum ex codd. mss. assequi datum est, recensenda, ex quibus superius allata adeo ab his quæ hætenus de hoc auctore alii prodiderunt diversa, magis ac magis constabunt: sed prius quæ de eo loquantur tres antiquiores nostri nomenclatores audiendum.

1. Qui Salanhaci nostri catalogo addidit, sive Bernardus Guidonis, qui vixit ad 1331, sive alius post ipsum, sed ad eum circiter annum clarus, sic habet articulo ultimo: *F. Nicolaus de Gorran Gallicus confessor D. regis Francia Philippi scripsit &c.*

2. F. Laurentius Pignon ad annum 1400 circiter scribens quid habet distinctius. Sic enim n. 37: *F. Nicolaus de Gorran natione Gallicus de conventu Cenomanensi tantum lector existens scripsit postilla valde bonas tam litera quam spiritum super totum vetus testamentum &c.* quæ ubi de singulis commodius referentur.

3. F. Ludovicus a Valleoleti anno 1413 suam tabulam scribens sic n. 10: *Doctor famosissimus F. Nicolaus de Gorran provincie Francia nationis Pictaviæ, scripsit super totam bibliam notabiliter: unde vocatur a doctoribus Excellens postillator.* Ubi cum doctorem dicit, ne laurea Parisiis insignitum æstimet, nam eum ipsemet in catalogo magistrorum Parisiensium, quem speciale habet ex tabula tum in choro S. Jacobi prostante exceptum, non recenset: sed ratione communi, quod sua ætate doctissimus audiret: sed neque Bernardus Guidonis illum laureatis annumerat, & Laurentius Pignon lectorem tantum fuisse asserit. Tum autem provincia Franciæ propter suam amplitudinem in nationes dividebatur, in quibus provincialis suos habebat visitatores & vicarios substitutos, nationem Burgundiæ, nationem Normanicæ, nationem Britannicæ, conventus vero Cenomanensis unicus tum in illa provincia ad nationem Pictaviensem spectabat cum Andegavensi. Hæc sunt ejus Postillæ & Bibliotheca in quibus dicuntur servari.

1. In *Pentateuchum*. Vidit Sixtus Senensis in *Bibl. SS. Joan. & Pauli Venetiis*. Pr. In principio. Recensentur in catalogo codd. mss. Angliæ T. I P. 1, 758 P. 11, 633. Si Editores catalogi principia indicassent, forsitan quorundam codd. mss. Parisiis extantium & seculi Gorrani, id est XIII verum auctorem haberemus.

2. In *Josue, Judices, Ruth, Libros IV Regum, Paralipomenon, Esdra, Nehemia, Tobia, Judith, Ester, Job*. In dicto catalogo Anglicano T. I P. 11, 633. In *Job*. Speciatim extat cod. ms. memb. fol. apud nostros Ruthenensium.

3. In *Psalterium*. Laudatur a Leandro Alberti. Princ. *Laudationem Domini loquetur os memm.* Vidit Sixtus Senensis in *Bib. dicta SS. Jo. & Pauli*. Vidit ego Parisiis in *Bib. Victor. cod. ms. memb. fol. mag. n. 417*. Item in *Bib. Sorbon. voll. duobus in fol. memb. melioris notæ*. Ad calcem sic legitur: *Expliciunt postilla super psalterium a F. Nicolao de Gorham.* Et additur manu bibliothecæ præfecti ejus ætatis: *Ille liber datus fuit a M. Petro de Lemovicis quondam socio domus hujus &c.* Iste autem Petrus certo floruit, ut pluries jam indicavimus a 1260 ad 1300: hincque certo etiam habetur ante 1300 Gorrani vixisse. Recensetur in *catalog. Anglic. T. I P. 1 n. 2135, P. 11, 634 & iterum 635: P. 11 1970: T. II P. 1, 315 & dicitur liber elegans fol. & 317.*

Prostabat venalis Parisiis anno 1303 apud Andream de Zenonis stationarium publicum peciis seu sexternionibus 32 ex codice qui dicitur *liber Rectoris universitatis Parisiensis*.

4. In *Proverbia*. *Catal. Anglic. T. I P. 11, 636* sed imperfectè.

5. In *Ecclesiasten*. Princ. *Aspexi terram*. Vidit ubi supra Sixtus Senensis. Ego vero valde dubiam hanc habeo postillam saltem quoad principium quod est Hugois de S. Charo: quamvis utrumque idem thema assumere potuisse non negem: sed commentarius commentario conferendus esset.

6. In *canticis canticorum*. Pr. *Cantate Domino*. Vidit ibidem Sixtus Senensis. Apud Fellerum in *Lipsien. p. 79 n. 8: Nicolaus de Gorran in Cantica Canticorum*.

7. In *Sapientiam*. Princ. *Si delectamini in sedibus & sceptris reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis. Reges populi, id est majores principes & prelati seculares. In verbis istis invitat Philo Sap. 6 judices & prelatos &c.* Finis: *Magnificavit eum in conspectu regum, & dedit illi coronam gloriæ, quam nobis concedat Deus &c.* *Postilla Gorran super libram sapientia*. Sic manu secunda sed antiqua. Extat in *Bib. Victor. cod. 412 fol. mag. memb. legato ab Adenulpho de Anagnina quondam preposito S. Audomari & canonico atque electo Ecclesie Paris. tali conditione quod abbas & conventus S. Victoris Paris. non possint illum alienare vel vendere anno 1289*. Eadem ibidem cod. 1137, sed hic absque nomine auctoris.

Vidi in eadem bibliotheca *Postillam aliam super sapientiam* cod. 976 fol. mag. memb. item legato ab eodem Adenulpho anno 1289, in cujus fine sic legitur: *Hic liber scriptus est anno ab origine mundi 6465 A. D. 1267, hæcque eadem manu qua codex. Princ. Diligite lumen sapientia, qui præstis populis Sap. 6. Quoniam eodem habet res formari &c.* Manu vero secunda scilicet bibliothecæ custodis antiqua sic legitur: *Explicet lectura super librum sapientia per F. Nicolaum de Gorran de ordine FF. Prædic. Sed cum hæc postilla edita sit sub nomine S. Bonaventuræ quem constat in Sapientiam scripsisse, de ista merito quis dubitaverit, an sit Gorrani.*

8. In *Ecclesiasticum*. Princ. *Sapientia edificavit sibi domum &c. sicut aternus artifex &c.* Finis: *alia ancilla est Isaias, quem post illum librum juvenante Domino proponimus prælecturos.* Hujus memoria est in catalogo Guidonis, & apud Leandrum Alberti, qui vocat opus egregium & rarissimum. Vidit Sixtus Senensis Venetiis in *SS. Jo. & Pau.* Vidi ego Parisiis in *Sorbon. fol. med. memb. hoc titulo Ecclesiasticum F. Nicolai de Gorran ex legato M. Petri de Lemovicis*. In Regia n. 3843 fol. memb. qui codex elegans pellibus vitulinis, ac præterea panno bombycino villosa chremesino coopertus, ut munus regium videatur. In nostra Sanjacob. sed alio principio scilicet *Omnis sapientia a Domino Deo est*. Et ex memor. mihi missis extat apud nostros Tolosæ & Ruthenens. charta. fol. In Victorina cod. 192 ex dono Adenulphi ut supra anno 1289. Apud Spizelium in Basileensi pag. 41. Apud Fellerum in *Lipsien. p. 71.*

Prostabat venalis Parisiis anno 1303 ut supra.

9. In *Isaiam*. Princ. *Nemo &c.* In hoc prologo ostendit Hieronymus modum prophetarum in scribendo & prophetarum generaliter, 2. *Isaiæ specialiter &c.* Extat a me visus codex in Victorina n. 1141 fol. med. char. grand. memb. ex legato Adenulphi anno 1289 ut supra. Initio sic legitur manu secunda sed antiqua: *Postilla M. Nicolai Gorran super Isaiam ab ejus initio ad caput 33.*

10. In *Hieremiam*. In Victor. n. 419 est Postilla cujus Princ. *Direxit opera eorum in manibus prophetae sancti*. Quæ cum sequatur ad Postillam Gorrani in Marcum, fortè est etiam ejusdem opus. Sequitur in *Threnos & Baruch. Ex legato Adenulphi. 1289 fol. mag. memb. Vidit Sixtus Senensis saltem in Threnos. Venetiis in SS. Jo. & Pau.*

11. In *Ezechielem & Daniele*. Recensetur in *S. c. XIII. catalogo Anglico citato T. I P. 11 n. 636*. In Navarræ Paris. post postillam in canonicas Gorrani sequitur in *Danielem Expositio*. Princ. *Anno 3 regni Joachim regis Juda &c. Joachim interpretatur Domino exaltatus*. In Augustin. ad Pontem novum, post eadem canonicas, extat etiam in *Danielem*. Princ. *Ego visionem multiplicavi in manibus prophetarum assimilatis sum, Osée. 12. Cum non adsit nomen Gorrani in utraque, ejus esse non asseruerim, sed peritioribus propono tantum ut discutiant.*

12. In *duodecim prophetas*. Princ. *Ossa XII Prophetarum*. In catalogo Angl. cit. num. eodem 636. Ex memor. mihi missis extat apud nostros Ruthenens. fol. memb. Hoc eodem princ. extat Postilla in Victor. sed absque nomine auctoris, & licet idem sit thema Postillæ Alberti Magni in eisdem prophetas, ex collatione utriusque deprehendi jam ab initio discrepare: sed conferendus esset codex Victorinus cum Ruthenensi, quod jam mihi non liberum, & otiosiori permitto exequendum.

13. In *Machabæos*. In *catalog. Anglic. mox citato n. eodem 636.*

14. In *Evangelium Matthæi*. Princ. *Liber generationis. Sicut flavius Paradisi &c.* Laudatur in catalogo Guidonis & Laurentii Pignon, & apud Leandrum Alberti. In *bibl. Navarr.* est codex insignis fol. mag. eleganter scriptus in memb. & a me visus. In Augustin. ad Pontem novum n. 176 & 198. Extat etiam Ruthenens. apud nostros. In *catalog. Angl. T. I P. 11, 637 & P. 111, 1416: Expositio in novum testamentum*, in quo proinde sequentes omnes.

Prostabat venalis Parisiis anno 1303 ut supra.

15. In *Evangelium Marci*. Princ. *Filii Sion exultate & letamini &c.* Finis: *Confirmante sequentibus signis. Expliciunt postilla super Marcum edita a F. Nicolao de Gorran de ordine Fratrum Predicatorum*. Sic legitur in cod. Victor. 419 eleganti fol. mag. memb. ex legato Adenulphi anno 1289 tali conditione &c. ut supra; & cod. 368 fol. mag. memb. ejusd. Adenulphi legato. Hæc omnia eadem manu, qua totus codex. Eadem postilla extat in Sorbona, cui cum abesset nomen auctoris, sequior manus inscripsit, *Postilla super Marcum F. Joannis de Rupella*. Sed major fides adhibenda codici Victorino ipso vivente Gorranno scripto, idque curis Adenulphi viri tam insignis & electi Parisiensis episcopi. In eadem Sorbona est alius codex, cui duplex principium, primum: *Similitudo vultus quatuor animalium &c.* Secundum: *Filii Sion exultate*, absque nomine auctoris, sed cætera omnino similis Victorino. Itaque non dubium, quin sit Gorrani. Ea ætate sic congeriebant principia.

16. In *Lucam*. Pr. *Disciplina medici exaltabit caput*. Laudatur in catalogo Bernardi Guidonis, & apud Laurentium Pignon, & apud Leandrum Alberti. In Navarr. cod. cit. sequitur ad postillam in Matthæum eademque manu. In Victor. cod. 420 fol. mag. memb. eleganti ex legato Adenulphi supra laudati anno 1289, abest nomen auctoris. In Sorbona duplex codex fol. memb. In primo aliud est initio principium scilicet: *Ad Coloss. 4 dicit apostolus, salutat vos Lucas medicus carissimus*. Sed principium, *Disciplina medici*, adest ad finem. In altero ex legato Petri de Lemovicis, principium & cætera eadem ut in impressis, sed ab utroque abest nomen auctoris. Apud nostros Sanjacobeos Parisiensi. cod. fol. mag. memb. Titulus: *Postilla Gorrani super Lucam*. Cætera eadem. In *catalog. Angl. T. I P. 11 n. 637 & 1017 & P. 111, 1973 T. II P. 1 316 & 1860: ubique Gorrani in Lucam.*

17. In *Joannem*. Pr. *Ecce intelliget servus meus*

quem elegi. In Sorbon. duplex est codex fol. memb. primus n. 521, alter n. 725, uterque absque nomine auctoris: cæterum idem cum impressis.

Has in evangelia postillas sub nomine Gorrani vidit Sixtus Senensis ms Venetiis apud nostros SS. Jo. & Pauli. Typis prodierunt Coloniae Petri Quentel 1537 fol. Pesselius noster editor primus allucinatus est cum Gorrani Franciæ priorem provincialem inscripsit; & sequentes in eundem errorem traxit. Edidit postea Antverpiæ Joan. Keerbergius 1617 fol.

18. In epistolas Pauli omnes. Bernardus Guidonis sic habet: *Scriptis Postillas super epistolas Pauli valde aptas.* Laudant etiam Laurentius Pignon & Leander: sed dubium est quænam illæ sint. Vulgo jam ei tribuitur postilla cujus principium, *Dedi te in lucem gentium*, quæ sub ejus nomine prodierunt pluries Coloniae, Joan. Koelhoff de Lubek 1478 fol. Haganæ, Joan. Rynman de Oringaw 1502. Parisiis Antonii Bonnemere & Joan. Parvi 1521 & Antverpiæ Joan. Keerberg 1617: ubique fol. Hæc tamen editiones parum me moverent ad postillas illas Gorrano asserendas, responderi enim facile posset erratum esse primi typographi, quem alii sequaces cæce exceperunt: at quod me vehementius angit & suspensum detinet, illud est, quod hæc postilla sub nomine Gorrani citetur a nostro Petro de Palude viro inter litteratos celebri, & qui ab anno mccc circiter ad mcccxli in Galliis claruit. Hic enim suis in epistolas Pauli commentariis, cuilibet epistolæ præmittit præfationem a Nicolao de Gorrano ut ait cuilibet præfixam, quæ præfationes illæ eadem sunt, quæ in editionibus laudatis exhibentur. Si enim illa postilla non est Gorrani, Paludanum supparem delusum dicere est necesse. Aliunde tamen haud parva sunt argumenta, quæ Gorrano postillam illam abjudicant, & Petro de Tarentasia seu Innocentio V asserunt. Gravissimum inter alia & ut videtur peremptorium dant codices ms. Insignis est & elegans in Sorbon. impressis omnino similis, ad cujus calcem sic legitur eadem totius codicis manu: *Explicit epistola apostoli Pauli secundum fratrem Petrum de Tarentasia.* Et additur esse ex legato magistri Stephani de Bisuntio aliter de Gebennis, qui certo floruit a 1274 ad 1286. Alios videtis supra citatos ubi de Petro de Tarentasia ad 1276. Neque tamen propterea Gorrano suus deerit in Paulinas commentarius. In Navarr. codex est fol. mag. memb. melioris notæ, & qui videtur seculi xiiii, in cujus latere hic est grandiori caractere titulus:

Postilla Nicolai de Gorrano super epistolas B. Pauli ad Romanos & ad Corinthios. Principium:

Vidi alterum angelum volantem per medium cæli habentem evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram. Apoc. xiv. Exodi xxv. Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies & utraque parte oraculi. Istud oraculum significat Ecclesiam: nam oraculum ideo dicebatur, quia orantibus ibi responsa dabantur. Ecclesia autem domus orationis dicitur Isaia vi: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Ad custodiam istius oraculi id est Ecclesiæ dicit Deus Pater Filio suo: *Duos Cherubim aureos & productiles facies &c.* quæ verba specialiter conveniunt Petro & Paulo. Ille autem alter est Paulus de quo dicitur in verbis propositis, *Vidi alterum angelum &c.*

Post prologum autem *Principia rerum &c.* expositum, sic eleganter & erudite distribuit omnium epistolarum doctrinam.

Paulus servus Jesu Christi. Cum secundum glossam in prologo materia epistolarum sit doctrina evangelica ad instructionem Ecclesiæ id est

corporis mystici, quod consistit ex membris id est fidelibus & capite Christo, convenienter distinguitur doctrina epistolarum in duas partes: in prima parte tangitur instructio pertinet ad membrorum utilitatem: in secunda parte tangitur instructio pertinet ad capitis dignitatem in epistola ad Hebræos. Unde glossa super principium ad Hebræos dicit, quod in epistola illa agit de eminentia Christi secundum utramque naturam.

Prima pars in duas partes dividitur. Sicut enim in corpore naturali sunt membra recipientia influentiam superiorum, & membra superiora influentia in inferiora: sic in corpore mystico sunt membra recipientia id est subditi, & membra influentia id est prælati. Ideo in prima parte ponitur instructio pertinet ad utilitatem subditorum, in secunda parte ponitur instructio pertinet ad utilitatem prælatorum, ut in epistolis ad Timotheum, ad Titum, & ad Philemonem.

Prima pars in tres partes dividitur. In prima ponitur instructio pertinet ad mali declinationem. In secunda ponitur instructio pertinet ad profectum in bono sive boni operationem in epistola ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses. In tertia ponitur instructio pertinet ad boni confirmationem, ut in prima & secunda epistola ad Thessalonicenses.

Prima pars in tres partes dividitur. In prima parte tangitur instructio pertinet ad declinationem superbiæ & provocationem ad humilitatem, & hoc quantum ad irascibilem ut ad Romanos. Vide in prologo. Vel potius ideo prima ponitur, quia primum gradum erroris destruit scilicet superbiam.

In secunda parte tangitur instructio pertinet ad declinationem schismatis vel divisionis & provocandum ad caritatem, & hoc quantum ad concupiscibilem, ut in duabus epistolis ad Corinthios: in quarum prima docet declinare malum schismatis, quo divisi erant inter se, quia de baptistis contendebant, ut patet 1 Corinth. 2 & 3. In secunda docet declinare malum, quo divisi erant a magistro suo scilicet apostolo, quia eum contemnebant, & pseudoapostolos ei præferebant, ut patet 2 Corinth. 11 & 12.

In tertia parte ponitur instructio pertinet ad declinationem erroris, & provocatio ad fidei veritatem quantum ad rationalem, & hoc in epistola ad Galatas: unde ibi dicitur, *O insensati Galatæ &c.* Quæ rursus fufius explicat, sed hæc satis sunt ad aliqualem gustum hujus commentarii.

In hoc codice Navarrico quem Martinus de Luftria dicitur scripsisse, sunt tantum tres priores epistolæ ad Romanos & ad Corinthios, sed in Sorbona idem est opus integrum absque nomine auctoris prima manu voll. duobus in fol. memb. n. 554 & 555 ex legato M. Giraudi de Abbativilla, qui claruit ab anno 1250 ad 1275 circiter, unde antiquitatem codd. metiaris. In iis tamen fateor altera manu & sequioris seculi legi *Petrus de Tarentasia*, quasi sit auctor. D. autem Nicolaus Viriot S. T. M. & socius Sorbonicus a me monitus de inscriptione codicis Navarrici sua manu utrumque volumen Gorrano inscripsit, cum simul essemus anno mdcciv, quod ad posteriorum memoriam visum est aperendum. D. autem Carolus du Plessis d'Argenté S. T. M. socius etiam Sorbonicus & paulo post regi ab eleemosynis, cui hæc omnia narrabam, cum anno 1709 codices Sorbonæ ms unâ evolveremus, in suo de prædestinatione & reprobatione commentario p. 100 ceu indubium asseruit Postillam cui principium *Dedi te in lucem gentium* esse Petri de Tarentasia, Postillam verò cujus principium, *Vidi alterum angelum*, esse Gorrani, quod certe ex his codicibus

codicibus evinci videtur: lectoris tamen peritioris & diligentioris, & cui alios codices qui ubique plurimi sunt expendendi sit otium, criterio id totum permitto. Addo solum ad illud quod supra allatum est ex Petro de Palude responderi posse, vel visum illi exemplum postillæ *Vidi alterum angelum*, in quo cuilibet epistolæ additæ fuerant præfationes Petri de Tarentasia, quas ideo putavit Gorrani: id enim ex eo conicere licet, quod ut videbis postea ubi de ipso Paludano, is suos in singulas Paulinas commentarios iisdem verbis incipit, quibus incipiunt in ista postilla *Vidi alterum angelum*, & eandem epistolarum divisionem mox allatam ad verbum sequitur. Vel jam ejus ætate quibusdam exemplis postillæ *Dedi te in lucem gentium* inscriptum fuerat Gorrani ceu auctoris nomen. Sic in eadem Sorbona codex est fol. med. memb. n. 556 sec. xiiii vel sequentis ineuntis, in quo solæ in epistolas ad Timotheum & sequentes omnes postillæ, quæ sunt pars postillæ *Dedi te in lucem gentium*. Ad calcem vero codicis eadem operis manu legitur, *Explicit postilla edita a Fratre Nicholao ordinis Fratrum Prædicatorum super epistolam ad Hebræos.* Adeo ut in tanta codicum ms varietate nihil certius lectori proponendum occurrat, quam hæc alternatio. Si postilla *Dedi te in lucem gentium* est Gorrani, altera *Vidi alterum angelum* est Petri de Tarentasia. Si contra ista *Vidi* est Gorrani, altera *Dedi te* Petro asserenda.

In Victorina cod. 979 fol. mag. est altera pars istius postillæ *Vidi alterum angelum*, scilicet ab epistola ad Galatas ad finem usque, sed abest auctoris nomen.

In catal. Anglic. recensetur *Postilla Gorrani in Paulum* T. I P. II, 638, 1025, & P. III, 6, 714, 1969, & T. II, 1862 ad Timotheum & seqq. solum. Curiosorum ejus gentis erit explorare quodnam principium habeant illæ postillæ, an *Dedi te in lucem*, an *Vidi alterum angelum*, & an Gorrani nomen eadem operis manu ascriptum.

19. In *Actus apostolorum*. Pr. *Scribe visum & explana eum &c.* Hæc postilla sub Gorrani nomine edita fuit Haganæ 1502. Parisiis 1521. Antverpiæ Keerbergii 1620, ubique fol. Sed Gorrano abjudicanda videtur, ceu quæ ipsissima sit totidem verbis a capite ad calcem ut aiunt Hugonis a Sanctocharo. In Victorina cod. supra cit. 419 ante postillam supra laudatam Gorrani in Marcum, extat postilla in *Actus*. Pr. *Actus apostolorum &c. Argumentum hoc in Actus apostolorum dividitur in tres partes &c.* Etsi autem desit nomen auctoris, Gorrani facile crediderim, non solum quod ejus in Marcum postillæ juncta sit, sed quod maxime stylum ejus redoleat, quod tamen explorent me otiosiores & peritiores. Hæc verò alia est a postilla Hugonis, licet ista illum usum non negaverim.

In catal. Anglic. T. I P. II, 639 laudatur *Postilla Gorrani in Actus apostolorum*. Utri harum similis sit, nos moneant indigenæ.

20. In *epistolas canonicas septem*. Pr. *Missa sunt epistola ex regis nomine &c.* Tria sunt in Sorbon. exemplum sec. xiiii fol. med. memb. Primum n. 553 ex legato M. Stephani de Abbativilla, qui mortuus est anno 1288. Alterum n. 434 ex legato M. Joannis de Daventria, qui florebat circa 1330. Tertium elegantius, omnia absque nomine auctoris. Apud Augustinianos ad pontem novum est simile exemplum n. 176 vel 198, fol. mag. memb. & sequitur ad Gorrani postillam in Matthæum. Apud S. Germanum a Pratis extat cod. 45 fol. med. memb. absque nomine auctoris: nec dubito quin sit eadem quæ sub nomine Gorrani laudatur in catal. Anglic. T. I P. II, 639 & 1025. Typis prodit cum postilla in Paulinas Antverpiæ Keerbergii 1620. Verum

quia etiam pluries typis edita est hæc postilla sub Sæc. XIII. nomine non Thomæ Wallensis ut mendose legitur in appendice ad Caveum, sed S. Thomæ de Aquino, huic certo abjudicandam & Gorrano asserendam nunc probandum. Et Aquinatis quidem non esse hinc certo evincitur, quod nullus veterum qui ejus opera diligentius scrutati sunt, hujusmodi opus ei ascripsit, nec Reginaldus de Priverno ejus intimus & familiarissimus socius nec Bartholomæus Logotheta, nec Tholomæus de Lucha, nec Guillelmus de Tocho, nec Bernardus Guidonis, nec Laurentius Pignon, nec Ludovicus a Valleoleti. Primus Claudius de Spina seculo xvi circiter medio clarus, viso hujus postillæ exemplo ms, a quo aberat auctoris nomen, S. Thomæ lucubrationem esse ariolatus est, & prælo sub ejus nomine commisit, quod alii postea imitati sunt. Contra Gorrano qui de eo scripserunt tale opus illi tribuunt. Venale sub ejus nomine prostabat Parisiis anno mccciii ex libro rectoris: in eo enim inter opera Fratris N. de Gorham, quibus impositum est pretium a scholaribus mutuo accipientibus dandum, sic legitur: *Item in postillis super epistolas canonicas xx peccis*, id est quaternionibus vel sexternionibus pergameni, xiv denarii. Laurentius Pignon expresse dicit Gorrano scripsisse *super epistolas canonicas*. Idem Ludovicus a Valleoleti, & Leander Alberti, Simlerus etiam, etsi fallatur in ætate qua vixit, Lusitanus idem & sequaces.

Difficultatem movent Bellarminus, Theophilus Rainaudus, Labbeus, Ricardus Simon, scilicet ad primæ Petri caput 2 v. 16 citari Lyranum, cumque hic ad mcccxx claruerit, exinde recte sibi concludere videntur postillam hanc hominis non esse qui seculo xiiii obierit, qualem Gorrano præstamus. Sed sapientes viros & in re litteraria ut ita dicam *impeccabiles* delusit Spinæ nostri hallucinatio, qui cum in suo codice ms legisset ly vocem, tamen in Garlandia, ut antiquo vocabulo utar, id est apud dialecticos tritam, legendum putavit *Lyra*, cum eo loci nihil minus agatur quam de Lyrano. En ipsum versiculum: *Quasi liberi scilicet ex amore non ex timore, unde ly quasi est expressivum veritatis: ly quasi id est τὸ quasi*, tantum abest ut advocetur Lyranus. Itaque *ly* est tantum particula indicativa, ut lector attendat ad vim vocabuli *quasi*. In edit. Antverp. citata pro *ly* posuerunt verbum *quasi*, moventes in margine in suo ms esse *l*: ego verò in omnibus codicibus ms Parisiensibus supra laudatis a me visis testor scriptum *ly quasi*, quod & clar. viris Petro Berthe bibl. Sorbon. tum præfecto & abbati d'Argenté, supra laudato, & postea D. Nourry ascetæ Sammaureo huic in Sangermanea in ipsis codd. legendum exhibui, qui *τὸ ly* etiamnum in scholis frequentatum in *Lyranum* converti potuisse stupuerunt.

Sed est quid amplius. In Victorina codex est 1192 fol. mag. memb. cujus prima pars quolibet M. Petri de Alvernia, secunda verò est hæc postilla quæ initio eadem manu dicitur *Postilla Gorrani*, est inquam sed non integra. Est eadem a prologo ad illum primæ Petri vers. 19, *quasi agni id est qui est quasi agnus*. Eo usque scripta est grandiori illo caractere, quo codices omnes ab Adenulpho legati. Deinceps autem ab illo versiculo ad caput 2 primæ Joannis minori caractere & non ita accurato sequitur veluti supplementum postilla alterius auctoris, propter defectum exemplaris inquit ibidem notarius, fortè quod deperdita fuerant prioris postillæ plura folia. A capite autem 2 primæ Joannis, nempe ab illis verbis, *Filioli mei hæc scribo vobis*, redit prior postilla eodem grandiori caractere ad finem usque. Quod autem notandum supplementum istud intermedium dicitur ibidem scriptum, & ut

verba eadem referam, *peractum anno dñi mclxxxii die veneris ante festum B. Laurentii*. Jam si supplementum codicis appositum fuit anno 1281, certe cetera antecedentia & consequentia postillæ Gorrani antiquius scripta erant. Adde margines omnes prioris postillæ seu ante seu post supplementum oneratas esse annotationibus eadem manu ipsius supplementi, ac proinde etiam anno 1281 scriptis. Omittendum non est initio supplementi, ubi explicatur illud Petri, *quasi agni immaculati*, sic esse scriptum: *vel li quasi dicit figuram vel similitudinem: immaculati id est sine macula originalis*. Non existimo cuicumque venturum in mentem per *li quasi citari* Lyranum. Sed hæc jam nimia sunt, ut evincatur postillæ illius ætas anterior anno 1281, & ætati Gorrani respondens anno 1295 circiter mortui, eamque ex hoc uno codice ejus esse factum nemo sapiens negaverit.

21. *In Apocalypsin*. In eam scripsisse Gorrani restantur Laurentius Pignon, Leander Albertus qui vidit & laudat ceu *excellentissima glossemata*. Parisiis anno mccciiii venalis prostabat ex libro rectoris citato, in quo inter opera Fratris N. de Gorham, quibus pretium mutui imponitur, sic legebam: *Item in postillis super apocalypsin xxvi pec. xviii den.*

In catal. Anglic. T. I P. I, 2237, P. II, 639 recensetur *Expositio Gorrani super Apocalypsin*. Curiosorum ejus gentis erit nos docere, an hi codices cum editione Antverpiana 1620 conveniant. Hæc sic incipit: *Cognovit Dominus omnem scientiam &c.* Post prologum verò: *Apocalypsis Ihesu Christi principaliter dividitur in tres partes &c.* Hæc ms Parisiis mihi non occurrit. In Regia cod. 2843 post postillam in Ecclesiasticum Gorrano ibidem incriptam, sequitur postilla in Apocalypsin absque nomine auctoris. Pr. *Confiteor tibi Pater Domine cæli & terra &c.* Eadem extat in cod. Sorbon. 434 citato art. super. item absque nomine auctoris, sed hæc ea est quæ sub nomine Alberti Magni produit.

Valerius Andreas, Desselius, & Ghilbertus noster *De la Haye* postillas fere omnes citatas in multis Belgii bibliothecis ms haberi asserunt, easque esse quas passim refert Sanderus in suo codd. ms Belgii elencho sub nomine *Nicolai Tornacensis*. Quod fortè agnomen secunda manu ei indiderint recentiores bibliothecarum illarum præfecti ea imbuti opinione Nicolaum nostrum ex villa *Gorrain* ad *Tornacum* ortum, quod ex dictis supra jam confutatum, & ex dicendis amplius confutabitur.

22. *In libros sententiarum*.

In catal. Anglic. sic lego T. I P. III, 766: *Quæstiones vel expositiones margini ascripte incipientes ad distinctionem 46 & continuata ad Dist. 6 lib. 3. Distinctiones Gorhami incipientes ad lib. 3 Dist. 6. Hi tractatus fere omnes scribuntur in margine libri sententiarum.*

23. *Distinctiones*. Sic ea ætate vocabant loca communia, sive conceptus pro concionibus expedite formandis ordine alphabetico. Extant Parisiis in Victorina cod. 279 fol. par. melioris notæ membr. & sec. xiiii. Titulus: *Hic incipiunt distinctiones F. Nicolai de Gorhan de ordine FF. Predic. secundum ordinem alphabeti edita. I. Abentium per hunc mundum &c.* sunt foll. 252. In Sorbona bis minimum, quorum unus legatus a Martino de Petra Normanno socio qui florebat circa mcccxy. In Navarra extat codex elegans. In Colbert. 6451, omnes fol. & memb. & idem titulus. Bis laudantur a Tomafino apud Augustin. Patavii pagg. 74 & 75 & Venetiis apud S. Georgium in Alga. In catal. Anglic. T. I P. I, 1072 & 2514 & 2669 & 4058, P. II 614 & 2176, P. III, 1732 & 2012, T. II P. I, 1720 & 8143. In elencho Sanderi pagg. 182, 270 & 311.

Ghilbertus de la Haye citatus, qui codices illos omnes a Sandero laudatos vidit, ait in altero Dunensium sic haberi ad calcem: *Expliciunt distinctiones F. Nicolai de Gorrania ordinis Prædicatorum. Anno Dñi mclxxxv die martis ante ramos palmarum opus istud fuit perfectum*. Quod de ætate codicis interpretor.

24. *Sermones de tempore & de sanctis seu Themata sermonum*. Laudant Bernardus Guidonis, Laurentius Pignon, Ludovicus a Valleoleti, Leander Alberti & alii. Veniebant Parisiis anno mccciiii ex libro rectoris citato, in quo sic legebam: *Item in thematibus de dominicis diebus & sanctis lxxiiii pec. xxxii den.*, mutui scilicet.

Prælo commisit primus noster Robertus de Bonomonte hoc titulo, *Fundamentum arcum omnium totius anni sermonum &c.* Paris. Nicolai de la Barre 1509 in 8. Ibid. Enguilberti de Matnef 1523 in 8 pagg. 388. Antverpiæ, Keerberg 1620 fol. Hi codd. ms a me visi.

In Sorbon. codex est n. 953 membr. fol. med. sex uncias minimum spissus, est enim plurium collectio, ex legato Petri de Lemovicis. Inter alia plura sermones sunt nostri Gorrani, sed qui hîc nuncupatur *de Mans* non de Gorrani, & dicitur actu prior *conventus S. Jacobi Parisiensis*, ut hinc pateat Cenomanum fuisse non Anglicum nec Tornacensem.

Et primo quidem post sermones de Mailly, est sermo de B. Michaeli F. Nicolai de Mans. Pr. *Angeli eorum qui in cælis sunt, semper vident faciem patris mei qui in cælis est. Michael unus de principibus primis venit in adiutorium mihi. Utinam ego veraciter dicere possem istud verbum, quod ultimo dicitur cum Daniele. Prædicator enim sapientia salutaris indiget triplici adiutorio &c.* Implet paginas 4 integras minuto characterè. Hic sermo non est inter impressos.

Post plura quæ sequuntur aliena, sunt *Themata pro sanctis & festis Dñi. In festo S. Andrea: In baculo meo transivi Jordanem istum*, suntque ipsa impressa ad sermonem 8 festi S. Michaelis: *Clamabant Seraphim alter ad alterum &c.*

Continenter sequuntur *Themata de tempore. Hora est jam nos de somno surgere &c.* Pr. *Sicut dicit sapiens Eccl. I. Omnia tempus habent, &c.* sicut in impressis. Ad calcem: *Expliciunt sermones Dominicales sive Themata F. Nicolai de Mans prioris in domo FF. Prædicatorum Parisiensium*. Hæc eadem prima manu.

Postea sequitur: *Incipiunt themata ejus ad religiosos, & postea ad religiosas, & ad diversa in synodo*. Eadem quæ impressa.

Postea: *Ejusdem de præcipuis anni festivitibus. In festo assumptionis B. Virginis, Fratris N. de Mans prioris FF. Predic. Paris. Ostendisti aurora locum suum & Collatio super eodem titulo.*

In purificatione B. V. Postquam impleti.

In epiphania Dñi. Gloria Dei celare verbum.

In Ramis palmarum. Egredimini in montem.

Dom. I in adventu. Aspiciens a longe.

In crastino pasche. Cognoverunt eum.

In nativitate gloriosa Virginis. Quæ est ista quæ progreditur?

In nativitate Dñi. Quis mihi te fratrem meum?

Dom. in septuagesima. Voca operarios.

In cæna Dñi. Lavamini mundi estote.

De omnibus sanctis. Beata terra cujus rex est nobilis.

In die pentecostes. Fluminis impetus.

Iterum. Repleti sunt.

Horum sermonum plures sunt fusiores, & non habentur inter impressos.

Ibidem codex est aliter membr. in 8 sed molis spissioris. Tit. *Themata de SS. F. Nicolai*. Eadem

quæ supra & quæ typis edita. Est ex legato Godefridi de Fontibus a mclxxx ad mccc clari.

In Victor. cod. 848 fol. mag. membr. eleganti & foll. 189 constanti *Themata de tempore & de sanctis & ad religiosos &c.* exceptis sermonibus solemnibus supra speciatim recensitis. Eadem cum impressis. Ad calcem legitur prima manu: *Anno Dñi mcc octuagesimo secundo die veneris ante festum B. Barnabe apostoli scripti fuerunt sermones isti. Quæ conveniunt cum ætate Gorrani a nobis statuta.*

Ibid. cod. 528 fol. par. membr. & sec. xiiii: inter alios sunt duo F. Nicolai de Gorhan xx *Dom. ante ascensionem*. Exivi a patre. Alter xxxiv. *Ambulate in omni opere bono.*

Apud Augustin. ad pontem novum cod. 303 in 4 membr. Titulus eadem manu prima: *Themata temporalium F. Nicolai de Gorham ordinis Prædicatorum.*

In catal. Anglic. T. I P. II, 614 & 1378 *Modus predicandi divisivus. Collationes Nicolai Gorram super Dominicalia in 8.*

P. III, 2012: *Sermones abbreviati ejusdem de Dominicis & Festivitibus*. Id scilicet sunt *Themata*. T. II P. I 1861 *Ejusdem Themata*.

In Elencho codd. ms Belgii Sanderi p. 182: *F. Nicolai de Gorran sermones & distinctiones, ha bis. Pag. 270: Ejusdem distinctiones.*

Vide supra *Egidius de Aurelianis* inter additos, ubi plures sermones Nicolai nostri modo *de Mans* modo *de Gorran* nuncupati anno 1273 pronuntiati, & ex ore dicentis reportati, quorum plures inter impressos etiam habentur ibi notati.

Cod. Sorb. 285 cui titulus *Distinctiones Petri de Lemovicis* jam laudato & pluries laudando circa mclxxiiii scripto & ordine alphabetico digesto, hi F. Nicolai de Gorran aliquando juxta ejus ætatis pronuntiationem de Gorgant dicti habentur sermones vocabulis, *Eucharistia fides recta, Exemplum, Errare, Facilitas, Esurire, Horreum, Humilitas vera, Humilitas, Mons, Dña Eva*. Hoc vocabulo ultimo familiarem se Petrus præstat cum Gorrano: sic enim habet *Mulier propter superbiam suam & stultitiam dejecit totum genus humanum &c.*

» Unde multa mala fecit & procuravit mulier homini. Unde dicebat prædictus Frater N., (nempe » Nicolaus de Gorran initio in scriptis) quod quidam magnus magister Frater eorum mirabiliter » prædicabat de hac materia, ita quod mulieres fugiebant sermonem suum tanquam diabolum: ita quod hoc devenit ad quamdam nobilem dominam, quam dicebat se vidisse, & » cum ea locutus fuisse dictus Frater N. Illa autem » Dña multum desideravit ab illo audire, qualiter » prædicabat de mulieribus: & cogitavit quod omnines viros faceret abesse a capella sua exceptis » paucis escuariis (ecuiers Gallice) familiaribus, & » postea mandavit pro illo rogans illum, ut quicquid posset dicere, diceret de mulieribus. Quo » facto dicit, Frater Guillelme volo quod prædicetis de mulieribus in præsentia mea. Nos non » erimus nisi femine præsertim, & ideo rogo vos » ut dicatis quidquid vobis placuerit, & quidquid » poteritis dicere de nobis mulieribus. Tunc ille » mirabiliter incepit se excusare dicens: Placeat » vobis Dña ab hoc desistere, quia bene cogitabat » quod nunquam placeret ei in fine. Illa autem magis ardentem instabat, ita quod ille concessit &c. » quæ omitto. Conclusio sermonis fuit, concionator referente post plura ex scriptura, mulierem » Pilati instigante diabolo voluisse impedire salutem » generis humani, Dña dixit Fratri in pleno sermone, A pro Deo rogo vos ut taceatis & ne amplius de mulieribus loquamini &c. Qui sane modus loquendi Gorrani ostendit Lemovicensi fuisse

per quam familiarem, ac proinde æquales a mclxx ad mcccxcv. Cæteri Gorrani ibidem conceptus sunt: *Mulier, Odium, Sapientia divina, Sanctitas, Semen, & dicitur collatio peroptima, Spiritus Sanctus, Surgere, Timor bis collatio F. Nicolai de Gorran.*

Videbis etiam supra ad annos 1281, 1282 & 1283 sermones ex cod. Victor. 762 Parisiis habitos, ubi n. 72 Dominica in ramis palmarum laudatur sermo a F. Nicolao qui fuit prior Prædicatorum habitus.

Laurentius Pignon rursus sic habet n. 104: *F. Nicolaus idem qui supra (n. 37 de Gorran) scripsit tabulam super decretum & decretales. Hæc nulli mihi occurrit, nec ab ullo alio laudatur; unde delusum censeo, & Gorrano tribuisse tabulam quæ est Nicolai de Anesiaco de quo nos seculo sequenti.*

In catal. Anglic. laudantur T. I P. I, 2237 *Nicolai Gorhani dialogus super epistolam ad Galatas.*

Ibid. 2502 *Notula quadam breviores partim de malo confessore ex Hieronymo, Augustino, Gorham, Lincoln. & elogium ejus ex Rogero Bacono.*

P. II, 2256 *Expositio in Te Deum, Benedicite, ceterosque hymnos juxta Lyram, & Gorhamum*. Sed hæc ex eo ab aliis excerpta.

Wadinghus in sua Franciscana bibliotheca quemdam *Nicolaum Goram* suis accenset symmytis, cui eadem apud suos munia & opera ascribit, quæ nos Gorrano nostro. Sic enim habet: *Nicolaus Goram minister prov. Francia scripsit in libros sententiarum, & in sacram scripturam commentarios breves. Habentur in bibliotheca Vaticana ms Themata predicandi, Postilla in evangelia, & distinctiones ejusdem. Quæ si quis perpendat, Gorrani Prædicatorem mirabitur in Minoritam transfiguratum. Nam quod dicitur minister prov. Francia ex eo constat, quod in editione evangeliorum nostri Gorrani eum Pesselius delusum, provincia Franciæ nostræ moderatorem appellavit. Quod cum jam falsum demonstraverim & ex catalogo priorum provincialium Franciæ, inter quos nullus ei locus, & ex veterum scriptorum nostrorum auctoritate Bernardi Guidonis, Laurentii Pignon, Ludovici a Valleoleti & Leandri Alberti fol. 136 a, quorum nullus hoc ei munus affingit, fortè jam Wadinghus & id de suo Goram negaret. Certe ex hac dignitate si ea potius est, ejus ætatem ei haud difficile erat ariolari, quam cum non prodar, indicat se sibi ignota scribere. Jam quoad opera, cum ipsissimo insignita sint titulo quo nostri Gorrani, codices Vaticani a Wadingo laudati inspiciendi essent, an revera Franciscano ascribantur prima manu.*

Monendus hic lector Parisiis in Victor. præter codicem 448 citatum *Memorialis historiarum Joannis Parisiensis* melioris notæ, alterum esse n. 901 ejusdem operis sed erratis scarentem: in quo inter alia, quoties fere de sodalium nostrorum aliquo agitur, notarius insulse ne dicam malitiose addidit vocem *Minorum*. Sic ubi legitur in codice 448: *Anno mccciv F. Radulphus de Grandivilla natus Normannus de ordine Fratrum Prædicatorum, qui mandato Celestini papa infra adventum Dñi Parisius in patriarcham Hierusalem fuerat consecratus &c.* in codice 901 sic habetur: *F. Radulphus &c. de ordine Fratrum Prædicatorum Minorum &c.* Quem tamen Radulphum certo certius est sodalem nostrum fuisse non Minorum. Sic etiam ubi in codice 448 legitur, ut supra relatam: *Rex juvenis Philippus III ad petitionem confessoris sui F. Nicolai de Gorrena de ordine Fratrum Prædicatorum concesserat inconsulte &c.* in codice 901 habetur: *F. Nicolai de Gorrena de ordine Fratrum Prædicatorum Minorum &c.* Quod insulsum, neque enim quis contendet confessorium Philippi Pulchri qui cor regis Philippi Audacis apud nostros Sanjacobeos sepeliendum obtinuit, fuisse Minoritam. Un-

SEC. XIII. de & antiquus hujus codicis Δοκιμασις seu censor lineae ex minio vocem illam *Minorum* jugulavit, ubicumque eam vidit contra fidem codicum sincerorum a notario inepte additam. Quod in codice 901 Victor. insulsus notarius ausus est, forsan in aliis alii vel etiam in codicibus nostri Gorrani sibi permiserunt, unde Wadingo errandi occasio.

Alva in sua historica opella cui titulus, *Pleyros de los libros*, dicam nobis scribit ac vitiligat de postillis sub nomine Gorrani editis, cui faciendum satis. Joannes Bunderius inquit, in suo codd. ms. elencho Postillam Gorrani in cantica hoc habere principium ait: *Cantate Dño canticum novum*. Idem Bunderius postillam Vercellensis hoc eodem themate incipere refert. Sed quæ sit in eo repugnantia non video. Imo quisquis veteres postillas discuset, plures licet inter se diversissimas, eodem scripturæ versiculo incipere reperiet. Sic Albertus Magnus & Gorranus suas ad XII prophetas lucubrationes eodem scripturæ versiculo incipiunt, nempe *Offa XII prophetarum*, & mox ab ipso themate variant.

Prosequitur Alva: Bunderius postillarum Gorrani XIV exempla vidit, & testatur hoc habere principium, *Egredimini & videte*. At quæ prostat impressa aliud habet, nempe *Sicut fluvius de loco voluptatis &c.* Facilis responsio. Fortè in illis exemplis a Bunderio visis duplex fuit principium, primum *Egredimini*, alterum *Sicut fluvius*: id enim ea ætate non rarum, imo & in hoc opere monitum. Videbis supra ubi de *Petro de Scala*. Addit Alva: Bunderius docet postillam in Marcum hoc habere principium, *Filii Sion exultate*: in excusis verò aliter incipit, nempe his verbis, *Quoniam secundum supradictum modum*. At conspicillum Alva forsan apponere omisit, cum Gorrani typis editum legeret, nam omnibus obvium est eodem versu incipere in excusis, quo vidit Bunderius in codd. ms. Tandem objicit Alva: Bunderius postillam in Paulinas Gorrani sic incipere ait, ad Romanos, *Obviabit ros ab ardore*: ad Corinthios, *Enoch placuit Deo*: Ad Galatas, *Abraham magnus pater*. Respondeo huic in epistolâ postillâ a Bunderio visâ, vel secunda manu ab ignaro Gorrani nomen inscriptum, vel si prima manu ab æque inepto inditum: revera hujus postillæ auctor noster est F. Guericus de sancto Quintino supra laudatus ad 1244 ubi videbis. Moneo solum etiam postilla primæ ad Corinthios eodem versu scripturæ, *Enoch placuit Deo*, incipiat, quo excusa sub nomine Gorrani, id solum probare auctorem impressæ usum postilla Guericus, cui tamen plura addiderit: sic idem in epistola ad Ephesios usus est commentario S. Thomæ de Aquino, prologum totidem verbis exscripsit, & cætera fere omnia, ita tamen ut identidem plura adjiciat. Hinc ut supra dicebam, mihi valde dubium est, an postilla cujus principium *Dedi te in lucem gentium*, sit Gorrani, licet sub ejus nomine edita: censuerimque potius esse Petri de Tarentasia, sub cujus nomine in codd. ms. Sorbonico & Anglicano invenitur: huic enim scriptis S. Thomæ uti familiare fuit.

Præter citatos Gorrani meminerunt Tritemius, Possesivus, Caveus, Dupinius & cæteri tam exteri quam nostrates, quos præsertim quoad chronologiam ex supradictis certis emendabis. Post superiora jam scripta opus Lelandi de illustribus Angliæ scriptoribus recens editum, mihi communicatum fuit XIX maii MDCCXIII, in quo sic legebam de Nicolao Gorhamio Dominicano: *Gallum scriptores aliquot contendunt, ego tamen conterraneum meum sua restitutum auctorem patriæ, atque ejus breviter perstringam vitam, adjutus inscriptione libelli cujusdam ab eodem editi, qui mihi excusanti bibliotheca pulverem Dominicana, ad Isidis vadum (Oxo-*

niam intelligit) *opportune se obrulit*. Mea non interest Anglus an Gallus dicatur Gorranus, veritati uni lito. Cujus ponderis sit illa inscriptio, non profert Lelandus, an prima manu an secunda? Si prima, fortè fidem faciet, sed si secunda, an præscribet adversus Bernardum Guidonis, Laurentium Pignon, Ludovicum a Valleoleti: sed quid his immoror, adversus codices Sorbonicos vivente Gorrano scriptos, in quibus non solum Gallus, sed & Cenomanus origine diserte legitur & nuncupatur. Quis sibi persuadeat Philippum III Audacem & ejus filium Philippum IV Pulchrum Franciæ reges Angliam sibi in conscientiæ moderatorem elegerit? eos inquam reges, quibus illa ipsa ætate tanta erant cum regibus Angliæ dissidia, & bella fere internecina. Anglum tamen ab Anglis dici non miror, eo quod licet Cenomania jam ab anno MCCI a Philippo Augusto occupata fuisset, in eum tamen conitatum reges Angli qui eo usque possederant, jura sua semper defendebant, donec circa annum MCCXXII quo circiter natus Gorranus, de eis Ludovico IX patris initis cesserunt.

B. NICOLAUS BOCASINUS.

B. NICOLAUS BOCASINUS vir triplici nobis nomine laudandus, ut alumnus ordinis, cui etiam universo præfuit magister, tum ut sacra purpura decoratus, & in partem curarum pontificiarum non modicam ascitus, demum ut summus pontifex in difficillimis Ecclesiæ temporibus assumptus, *Benedictus XI* dictus: quia tamen & inter Beatos merito recensetur, vitæ ejus, ut & virtutum ac miraculorum seriem fusiore hagiologis permittentes, antiqua solum quædam documenta, quantum necesse est ut cognoscatur, proferemus. Sic itaque de eo noster Bernardus Guidonis in chronico magistrorum ordinis: "Nonus magister ordinis successor F. Stephani Bisuntini Frater ac Beatissimus pater Nicolaus de Tarvisio. Hic fuit electus in magistrum in capitulo generali in Argentina in provincia Theutoniæ celebrato A. D. MCCXCVI. Erat autem tunc prior provincialis Lombardiæ. Hic in pace & humilitate rexit ordinem annis duobus & dimidio, magnus amator & sectator communitatis. Hic venerabilis pater, Dominus & magister quandoque retulit de seipso, qui noverat plenius veritatem, quod 14 ætatis suæ anno Prædicatorum ordinem est ingressus, in quo 14 annis primis studuit & profecit, & aliis 14 annis sequentibus exercuit officium lectoris, & 14 aliis annis in prælationis officio in ordine laboravit. Ex quibus discimus Tarvisit, nunc ditionis Venetæ, tum autem sui quodammodo juris sub imperio & speciali potestate, (sic præfectum vocabant) natum anno circiter MCCXL. Qua autem ex familia, cum non addatur, Bocassinam vulgo dicunt, alii quidem vilem & plebeiam ex matre lana & tela victum queritante, quod alii quibus major fides negant, patrem ejus notarium imperiali auctoritate publicum, munus in illis civitatibus imperii liberis majoris momenti, & idcirco Domini titulo insignitum afferentes, & patrum ejus sub quo literis humanioribus informatus est, Ecclesiæ S. Andreæ ex urbis præcipuis rectorem & parochum. Si autem verum est quod quidam narrant, illustri familia Venetæ Quirinæ pueris educandis præfectum ascitum, nec stirpis ejus honestati detraheret, & non parva ejus esset morum ac ingenii infra adolescentiam commendatio, cum anno ætatis 14 ipsomet teste vestem Dominicanam induerit. Cum 14 annis sequentibus studiis incubuisse se addat, quin ex iis unus fuerit, qui bini quotannis ex sua provincia Parisios mitte-

bantur, vix addubitem, quamvis lauream tum paucioribus concessam non reportavit: ut nec quin inter 14 annos quibus in provincia Lombardiæ e superiore loco docuit, aliquot nostrum gymnasium Bononiense rexit. Inter 14 annos quibus prælationis officium se gessisse ait, bis ferunt provinciam Lombardiæ administrasse, prima quidem vice id fuerit anno MCCLXXXVI, quo primum lego post 1282 in actis capp. genn. priorem provinciam Lombardiæ, ut loquuntur, absolutum, cujus in locum successus fuerit, ad annum MCCLXXXIX quo in actis capituli generalis Trevisensis provincialis Lombardiæ legitur absolutus. Successit F. Bertholdus, qui eo titulo affuit sequenti capitulo generali Ferrariæ MCCXC.

Præfens eidem aderat Nicolaus noster fortè ut provincialis socius, testimoniumque reddidit sanctitati morum magistrum ordinis ven. F. Munionis, quem Nicolaus IV S. P. volebat e munere dejici: ibidemque dicitur idem Nicolaus capitulo Burdegalesi MCCLXXXVII ut provincialis affuisse. Quando nam Bertholdus officio cesserit, certo non invenio, sed ante MCCXCVI vel morte vel alia ratione amotum constat, quandoquidem comitiis ordinis Argentinæ celebratis affuit ut provincialis iterum Nicolaus, ibidemque ad totius ordinis regimen assumptus. De quo sic Bernardus Guidonis in capite actuum: *In isto generali capitulo fuit electus in magistrum ordinis venerabilis semper & omni laude dignus pater ac vere Israelita F. Nicolaus de Treviso Lombardus, virtutum jubar, religionis speculum, devotione sanctus, zelo fervidus, sapientia clarus, Deo & hominibus gratus. Lucebat insuper in ipsius exteriori homine veneranda humilitas, admiranda sanctitas, multa benignitas, mira in conversatione simplicitas, accepta maturitas in incessu*. Ut vir erat magnarum partium, nec disciplinæ regulari tutandæ solum, sed & majoribus Ecclesiæ negotiis gerendis idoneus, in iis etiam eo usus est Bonifacius VIII de quo sic idem Bernardus:

"Fuit destinatus a papa cum generali Minorum ad pacem componendam cum regibus Romanorum & Angliæ. Nam rex Romanorum cum de Allatia pervenisset ad terram inferiorem congregavit exercitum, ut cum rege Angliæ terram regis Franciæ pro viribus demoliretur. Audiens hæc papa compassus hominibus, timens eorum occisionem, misit duos legatos, & magistrum ordinis Fratrum Prædicatorum ac ministrum ordinis Minorum ad reges supra memoratos, ut inter eos ad tempus facerent pacem, vel simpliciter concordarent. Cardinales cum duobus magistris ordinum litem regum quibusdam nobilibus commiserunt, ut ipsi infra annum amicabilem compositionem invenirent, quam postea papa confirmavit. Quæ anno MCCXCVIII acta.

Eodem anno jam ex ea legatione in Occitaniam redierat, & monasterium Prullianum ex munere visitabat, cum ad purpuram promotus est, quæ sic narrat Bernardus Guidonis in chronico: "Domini adventus in festo B. Andreæ apostoli incipit vehementer terræ motus Reate & in vicinis partibus, & diruit multa ædificia & castra, & unam civitatem funditus evertit noctu, & multos peremit, & timorem non modicum papæ & cardinalibus, & cæteris qui Reate erant, incussit, con fugitque papa ad claustrum FF. Prædicatorum qui in altiori & solidiori loco positi erant: ubi in prato claustrum facti tentoriolo festinanter de subtilibus asseribus conquevit: homines verò de nocte ibant & fugiebant ad campos sub divo manentes, ædificia ne super se corruerent formidantes, in timore magno expectantes, cadebantque passim homines & jumenta cum terra tremeret,

& motibus nutaret insolitis. In illis diebus eadem que hebdomada prima adventus Domini pridie nonas mensis decembris Bonifacius papa assumptus quatuor ad cardinalatum videlicet... & F. Nicolaus de Trivisio magistrum ordinis Fratrum Prædicatorum &c. In ferie verò capp. genn. sic habet Bernardus: "A. D. 1298 fer. v ante festum B. Nicolai, scilicet 4 die mensis hoc est pridie nonas ejusdem mensis ven. P. F. Nicolaus de Trivisio tunc magister ordinis FF. Prædic. intravit monasterium Prulliani & quatuor septimanis & duobus diebus fuit ibidem, & in die nativitate Domini missam conventualem Sororibus celebrans rumores primos & familiares hos & privatos recepit, quod factus esset presbyter cardinalis, non tamen publicavit. In octava verò S. Joannis Evangelistæ scilicet 3 die mensis januarii, hoc est 3 nonas ejusdem mensis sabbato inde recedens Carcaffonam ad prandium venit, ubi crebriores & quasi certiores per literas diversas recepit, & palam factum verbum istud, quamquam ipse in nullo modum suum & statum muraret: ubi duodecim diebus manens, 12 die in festo S. Felicis presbyteri, hoc est 19 kal. februarii, inde recedens versus Narbonam usque ad Lesinhanum pervenit, ubi eodem fero bullam papalem per destinatos a papa nuncios accepit, & sequenti mane Narbonam intravit feria v scilicet in festo Mauri abbatis: & eadem die in capitulo Fratrum nostrorum Narbonensium præsentibus canonicis majoris Ecclesiæ papæ bullam legi fecit: & delibere rato consilio cessit magistrum, & sigillum officii sui in conspectu omnium frangi fecit, & consensum ordinationi de se factæ per summum pontificem præbuit. Et qui vidit & audivit, præbuit testimonium veritati. Quibus verbis Bernardus se gestis omnibus præsentem fuisse significat.

Ibidem in ferie cardinalium: *F. Nicolaum de Trivisio Lombardum assumptis de magisterio ord. Prædic. in presbyterum cardinalem tit. S. Sabinae D. Bonifacius P. VIII Reate nonis decemb. (intellige circa nonas, seu pridie nonas ut supra) A. D. MCCXCVIII, quem postmodum transtulit & fecit cardinalem episcopum Ostiensem A. D. MCC. Cardinalis fuit annis quinque: Nempe circiter non integris.*

Quod ad ipsum Bonifacium Breve scripsit datum Reate non. dec. an. IV refert Fontana in Theatro, scilicet ex Bernardo Guidonis in ferie magistrorum ordinis, ubi habetur etiam epistola, quam hac occasione scripsit vir insignis ad ista omnia præfens prior provinciæ Provincie, quam ut pote a nullo hæcenus editam visum est hic subijcere.

In Jesu Christo sibi charissimis prioribus vel eorum vicariis & conventibus FF. ord. Prædic. Tolosan. Baionen. Agenn. Carcaffon. Ortesen. Condomien. Appamien. Riven. Morlanen. Altiwillar. Sanctiseveri. Lectoren. & sancti Gaudentii: F. Raimundus (Hunaudi) Fratrum ejusdem ordinis in provincia Provincia servus indignus salutem & incrementa continua celestium gratiarum.

"Auditum jucunditatis simul & tristitiæ auditum a Domino, & sicut audivimus, sic vidimus, quod vobis refero per præfentes. Reverendus namque pater noster & D. F. Nicolaus quondam magister ordinis, cujus religio laudabilis, conversatio dulcis & humilis, & prælatio perutilis erat nobis, utpote in magna sanctitate & tranquillitate, religionis observantia & correctionis efficacia ordinem regentis, subditosque sibi filios ad altiores virtutum profectus elevantis præclaris virtutum insigniis & exemplis, nuper nobis quantum ad præfidentiam sui regiminis est subtractus, non absque gemitu & tristitia filiorum. Crescentibus"

52. XIII. „namque sanctis ejus meritis famæque præconiis „circumquaque diffusis, mater universalis & apos- „tolica, sacrosancta videlicet mater Ecclesia, quæ „ut indubitata fide tenemus, Spiritu Sancto in suis „actibus & ordinationibus gubernatur, dignum du- „xit eundem patrem nostrum ad altiorem gradum „honoris & officii pro communi utilitate Eccle- „siæ, & pro immenso honore & exaltatione nostri „ordinis sublimare, assumens eum & ordinans in „presbyterum cardinalem. Litera enim & bulla pa- „pali 19 kal. feb. recepta, & in crastino mihi, & „multis prioribus lectoribus & aliis probis viris pro- „vinciæ in conventu Narbonensi presentibus ad „partem cum multa lacrimarum effusione negotio „communicato ac eorumdem consilio requisito: „utrum videlicet deberet ordinationem hujusmodi „acceptare, vel posset ab ea absque periculo resi- „lire, & pro revocatione ejusdem ad pedes sum- „mi pontificis supplicare? Ipse R. P. & D. de una- „nimi consilio & supplicatione humili eorumdem „rationes allegantium validas & diversas in capi- „tulo nostro presentibus Fratribus & multis solem- „nibus viris & dominis civitatis & Ecclesiæ Nar- „bonensis cessit totaliter officio magistratus, ac „ibidem in conspectu omnium sigillum officii fecit „frangi, & præfatæ ordinationi summi pontificis „suam præbens assensum, eam lacrymabiliter & la- „mentabiliter acceptavit &c. Datum Narbone in festo BB. M. M. Fabiani ac Sebastiani A. D. MCLXXXVIII stylo veteri Gallico.

Exinde continuo ad summum pontificem progres- „sus, apud eum per annum & amplius mansit ex ri- „tulo S. Sabinae interea ad episcopatum Ostiensem „promotus. Anno verò MCCC ab eodem gravissimis „de negotiis missus est in Hungariam & adjacentia „regna, Poloniam, Dalmatiam, Rasciam, Serviam, „Lodomeriam, Galatiam & Cumaniam de latere „legatus literis Anagninæ 3 id. maii an. 7 datis. De „qua legatione videlicet Odoricum Raynaldum ad 1301 „n. 4 & seqq. Ex ea verò reversus anno MCCCII „circa finem anni, vel initia sequentis, videtur deinceps „apud pontificem hæsisse: certe anno MCCCIII „septemb. septima cum ille a Sciarra de Columna „& Guillelmo de Nogarero Anagninæ a suis proditus „captus est, & tribus diebus veluti in carcere de- „tentus, cæteris fugientibus solus cum eo intrepidus „mansit noster Nicolaus cum Petro Hispano epis- „copo Sabinensi, qui ambo conviciorum & contume- „liarum ab illis impiis Christo Domini illatarum oculati „testes fuere, sed & ejusdem in tantis angustiis „reque tam incerta certi amici, veri consolatores, „solertesque consiliiarii. Videlicet citatum Raynaldum „ad 1303 n. 41 & seqq. ex nostris Guidone & S. „Antonino ista narrantem.

„ Tandem (sic prosequitur Bernardus) post mor- „tem Bonifacii supradicti assumtus est ad summum „pontificatum omnibus cardinalibus in eum con- „sentientibus & ut papatum reciperet humiliter „supplicantibus Romæ die martis XI kalend. no- „vemb. & coronatus ex more die Dominica subse- „quente, quæ fuit in vigilia apostolorum Simonis „& Judæ A. D. MCCCIII, Benedictus re & nomine „votatus. Hic Benedictus papa pontificatus sui an- „no I fecit cardinalem episcopum Ostiensem F. Ni- „colau de Prato de ordine Prædicatorum tunc „episcopum Spoletanum in jejunii 4 temporum in „adventu Domini, & F. Guillelmum Anglicum „magistrum in theologia, quem viventem esse cre- „debat in Anglia, ubi tum obierat in præcedenti „ætate: in quo attende rem novam aliàs inaudi- „tam accidisse, ut quis mortuus efficeretur cardi- „nalis Romanus. Postea in sequentibus jejunii & „ordinibus IIII temporum post cineres in loco præ- „fati F. Guillelmi fecit cardinalem presbyterum F.

Gualterum Anglicum de ordine Prædicatorum „Odoardi regis Angliæ confessorum.

Hic D. Benedictus papa & pius pater grave „statutum a prædecessore suo Bonifacio P. VIII „editum contra Prædicatores & Minores circa præ- „dicationem & audientiam confessionum & sepul- „turas in melius commutavit, faciens prava in di- „recta & asperas in vias planas suis dilectis filiis, „quantum commode cum cardinalium (supple con- „sensu) poruit, etsi non quantum in desiderio sibi „animæ fuit. Constitutionem edidit super hoc A. „D. MCCCIII XIII kal. martii quæ incipit: *Inter cunctas*, in qua totaliter revocavit constitutionem „prædecessoris sui Bonifacii, quæ incipiebat: *Super cathedram*. Hic quoque plura bona privilegia „ordini nostro dedit, & si diutius vixisset, amplio- „res gratiæ sperabantur. Hic quoque denunciavit „excommunicatos publicè & in scriptis auctores „sceleris & captionis prædecessoris sui Bonifacii „P. VIII, nominatim & expresse Guillelmum de „Nogarero, Sciarram de Columna, & quosdam „alios nominatim, & generaliter omnes alios com- „plices captionis & facinoris cum eisdem: quo- „niam ipse Benedictus papa cardinalis existens fide „viderat oculata. Hic papa reconciliavit ad eccle- „siasticam unitatem, non tamen ad cardinalatum „Jacobum & Petrum de Columna, restituens eis „ea quæ ipsorum erant, quæ Ecclesia tenebat.

Anno D. MCCCIII post pascha Benedictus pa- „pa recedit de Roma, & vadit Perusum cum cu- „ria sua. Hic quoque Benedictus similitatem & „dissidium, quæ suborta fuerant inter regem Fran- „ciæ Philippum & Bonifacium papam sedavit, & „privilegia ac libertates, quibus regem privaverat „Bonifacius prædecessor, eidem restituit & con- „cessit sicut antiquitus, in hebdomada pentecostes „presentibus regis nunciis in consistorio. Hic Be- „neditus obiit in Perusio nonis julii pontificatus „sui anno primo, sepultusque fuit in Ecclesia FF. „Prædic. ante altare, ubi divina virtus & bonitas „ejusdem (gratia Benedicti & nomine) merita cœ- „perunt evidentibus miraculis declarare &c. Sic Ber- „nardus citatus in ferie magistrorum ordinis, quæ „fere totidem habet in chronico pontificum, quod „exscribit Raynaldus, in Annal. quem consulas: ubi „plura notanda

Primum quod narrant quidam de pauperula ejus „matre annorum minimum 80 si superstes fuit annu- „sulum suum in sede Petri collocatum videndi cupida, „quam a matronis Romanis fericis vestibibus indutam „ad se accedentem agnoscere renuerit, fabulosum „omnino videri, cum hujus nec Bernardus citatus, „nec ullus auctor æqualis meminert, aliunde omni „verisimilitudine careat. Præterea non mirum quod „F. Guillelmi Mackelsfeldii Angli mortem ignora- „verit, proptereaque ad purpuram promoverit: ille „enim eodem anno MCCCIII in comitiis ordinis Bi- „suntii pro Angliæ provincia diffinitor adfuerat, & „sanus exierat, sed in reditu morbo correptus obie- „rat: hujusmodi autem diffinitorum in itinere de- „cumbentium mors non nisi in comitiis sequentibus „ad pentecost. ordini nunciabatur. Rursus etsi bre- „vis fuerit ejus pontificatus, mirum quot & quanta „negotia terminarit, quas per omnes orbis Ecclesias „solicitudines sibi assumerit, de quibus videlicet Bzo- „vium, Spondanum & Rainaldum. Major est de die „mortis difficultas, circa quam donec plus lucis af- „fulgeat, varias variorum sententias sat nobis erit refer- „re. Bernardus Guidonis ejus ætatis scriptor ubique „& in ferie magistrorum ordinis, & in catalogo car- „dinalium, & in utroque pontificum Romanorum „chronico fusiori & compendiario in omnibus codd. „mss constanter dicit nonis julii mortuum, proinde- „que septima mensis: quam sententiam tenet Soë-

gius noster in Diario suo Gallico T. I julii ad diem „VII p. 336: eamque ex eo confirmat, quod in om- „nibus codd. mss Tolosanæ & Carcaffonensibus dicitur „Guidonis die martis Benedictum obiisse annotetur, „quo certo posito, cum esset litera Dominica- „lis D. sequitur septima mensis e vivis ereptum. Con- „tra Henfchenius & Pappebrochius in Propylæo Maii „in conatu ad historiam pontificum erratum esse no- „tariū contendunt in citatis Guidonis mss & Bene- „dictum revera mortuum pridie nonas julii, quod „vincere se putant ex epitaphio ad ejus sepulcrum „apposito, quod sic habet ad finem: *Currebant mille „trecenti quatuor appostis dum transit hic homo mi- „tis. Mense die sexta julii sunt talia gesta*. Incre- „dibile autem videtur F. Nicolaum de Prato cardina- „lem a Benedicto creatum, qui hoc sepulcrum „benefactori suo erexit, diem ejus mortis nescivisse. „Alium tamen adhuc diem indicat vetus Kalenda- „rium cœnobii S. Jacobi Parisiensis cod. ms quo ritus „omnes nostri sub curis magistri ordinis quinti „F. Humberti de Romanis scripti continentur, ka- „lendarium autem pro tempore suo die additi fuerunt „manu æquali obitus magistrorum generalium: in eo „verò mense julio sic legitur: *d. III nonas. Obiit Be- „neditus papa prius F. Nicholaus Mag. ordinis*: adeo „ut juxta hoc kalendarium dies obitus sit ipse dies „Dominicus quem indicat lit. Dom. D. & quinta ju- „lii. Quæ fortè concordari possent dicendo spiritum „effluisse, ea scilicet noctis parte, quæ juxta Gallos „adhuc numerabatur quinta mensis, juxta Italos jam „sexta, his a sero præcedenti, illis a media tantum „nocte diem inchoantibus. Sed rem aliàs parvi mo- „menti fatius est in medio relinquere, & curiosi „lectoris arbitrio permittere.

Ejus meminerunt præter laudatos nostrates Lau- „rentius Pignon n. 11: Ludovicus a Valleoleti n. 9: „Leander Albertus fol. 39 a: S. Antoninus P. III Tit. „20 c. 9: Lusitanus, Fernandez, Fontana in *Theat. „& Monum.* Altamura ad 1304: Rovetta ad 1293, „cæterique historici & hagiographi nostri. Extrates „verò Eifengrein ad 1303: Possévinus, Bartholo- „maus Burchelatus Phycus *Commentariorum me- „morabilium multiplicis Histor. Tarvis. lib. 4 Elog. „80 p. 595, & lib. 1 pp. 223 & seqq.* qui & in *Indi- „cibus* p. 64 de Nicolao Mauro legum doctore, „qui obiit maio 1612 hæc habet: *Si aspexit de lui- „la vita di papa Benedetto XI &c.* Sed & alii plu- „res quos recenset Ludovicus Jacob in sua *Bibl. „Pontif.* Hæc ejus opera:

1. *In caput v Evangelii D. Matthæi absolutissima commentaria sive Enarrationes fusiores.* Has e veteri codice ms primus edidit in lucem F. Georgius Lazari de Tarvisio ejusdem ordinis, & in Patavino cœnobio præses S. T. M. episcopus postea Minorensis 13 julii MDCIV promotus, Venetiis, Damiani Zenarii 1603 fol. pagg. 429. Vitam B. pontificis a se concinnatam idem Georgius commentariis præfixit: & in præfatione duo ejusdem SS. papæ alia volumina ejusdemque argumenti promittebat, qui an promissio steterit, ut & an duo illi alii Tomi sint in alia capita Matthæi, vel in alios sacræ scripturæ libros, hæcenus mihi incompertum. Jacob citatus hoc opus ms se vidisse testatur Romæ in *Bibl. Barber.*
2. *Item in Psalmos commentarii.* Laudantur a Ludovico a Valleoleti, an sint in omnes an in partem tantum ut scribit idem Jacob, discutiant hincque addant Itali nostri, penes quos sunt codd. ms.
3. *In Job. & in Apocalypsin.* Sic idem Jacob.
4. *Sermones de tempore & de Sanctis.* Sic Lusitanus.
5. *Epistola tres encyclicæ e capp. genu. quæ habuit scriptæ.* Habentur ad calcem Actorum, easque in ejus vita edidit Georgius Lazari laudatus, &

Soëgius noster in anno Dominicano Gallico ad 7 ste. XIII. „julii.

6. *Acta legationum* quas gessit feni adhuc magister „ordinis, seu jam episcopus Ostiensis. Quin hæc „serventur in archivis Pontificiis vix dubito.

7. *Regesum ejus pontificatus*: e quo duas ejus „epistolas Ughellus edidit, unam ad abbatem Cister- „ciensem, *Ital. Sac. T. I p. 42*: alteram ad Carolum „regem Sicilia pro Ecclesia Lucerina, *T. VIII p. 452*.

F. BERENGARIUS NOTARI.

F. BERENGARIUS NOTARI Gallus Salyus „Arelatensis patria & professione theologus & „ecclesiastes celeberrimus seculo XIII claruit. Antiqua „de eo monumenta simpliciter refero. In Actis „cap. prov. Avenione MCLXXIV sic legitur: *Facimus „predicatores generales Fratrem Berengarium No- „tarii &c.* In indice magistrorum Parisiensium n. 28 „recensetur *F. Berengarius Notarii Provincialis de „Arelate*: n. 29 sequenti laudatur *F. Joannes de Tur- „no Normannus*, & mox subjicitur: *Isti duo imme- „diate præfati legebant simul anno MCLXX.* Sed hoc „eodem anno triennium sui magisterii Parisiis finiit. „se ex hoc infero, quod eodem qui sic numeraba- „tur ad 25 martii sequentis dicitur in ferie priorum „conventus Montepessulani electus *decimus F. Be- „rengharius Notarii Arelatensis magister in theologia.* „Qui titulus ei datus non fuerat in actis cap. prov. „Sistariici in festo apostolorum Petri & Pauli, ejus- „dem anni MCLXX, in quibus datus est priori provin- „ciali focius ad comitia generalia anno MCLXXI „in Montepessulano celebranda, quia scilicet XXIX „illa junii nondum cursum suum impleverat. Ad re- „gimen suæ provinciæ evehctus est postea, de quo „sic lego apud Bernardum Guidonis: *Quartus de- „cimus prior provincialis fuit F. Berengarius Notarii „Arelatensis magister in theologia Parisius. Successit „F. Bernardo Geraldi in cap. prov. Carcaffone A. D. „MCLXXXII. Præfuit annis tribus, fuitque absolutus „in cap. gen. Bononia celebrato A. D. MCLXXXV. Hic „fuit lector egregius, magna auctoritatis. Legit theolo- „giam annis XXXV, habuitque gratiam predicationis, „& obiit in Montepessulano III nonas julii MCLXXVI.* „In cod. ms Carcaffonensi quid amplius additur sic: „*Hic vir bone & magna parentia, bene persona- „tus, predicator gratiosus, diu servavit in officio lec- „tionis, legit in theologia annis XXXV, multumque „consensit.* Ejus cum laude meminit Leander Alber- „tus fol. 138. Mirum post tot ejus in scholis lectio- „nes & tot in templis sermones nulla fere ejus ope- „ra posteris relicta laudari. Mihi hæc pauca occur- „rerunt.

Quæstio Fratris Berengarii. Extat cod. Victor. „ms 678 ejus ætatis fol. 237: inter quodlibeta F. „Thomæ Jacobitæ, scilicet de Aquino: sed est ex- „cerptum tantum indicans aliquando Parisiis fuisse.

Cod. Sorbon. 285 inter Distinctiones Petri de „Lemovicis n. 69 est *Sermo F. Berengarii dictus „Dominica Quasmodo*; qui indicat Parisiis circa „MCLXIII pro ratione suæ provinciæ inter stude- „ntes assignatum, priusquam eo ad legendas senten- „tias pro gradu magisterii consequendo mitteretur.

Habetur ejus *Epistola encyclicæ ad Fratres provin- „ciae Provincia contra abusum equitationum.* Edi- „ta est in Anno Dominicano Gallico T. I julii p. 229, „ex actis ms cap. prov. in Montepessulano habiti an- „no MCLXXXIII.

Eodem anno ex Germano Lafaille consuetudi- „nes Tolosanæ per abbatem Mossiacum & Senescal- „lum Tolosanum post inquisitionem solemnem re- „ductæ sunt juxta potestatem eis a rege concessam: „cujus reductionis acta facta sunt in ecclesia S. Pe- „tri de Culinis presentibus & subscribentibus abba-

te de Bella-pertica, priore provinciali Fratrum Prædicatorum scilicet F. Berengario Notarii cum quinque aliis sui ordinis, & tribus Franciscanis: qui articuli continentur ad largum in libro albo cum processu verbali commissariorum. Sic habet noster Percinus in Monum. Conv. Tolof. ad 1283.

F. OLIVERIUS BRITO.

F. OLIVERIUS BRITO id est *Armoricus*, Trecorensis etiam a patria aliquando simpliciter dictus, & in Monterelaxo (*Morlaix*) ordinem professus, studiis Lutetia in gymnasio Sanjacobeo peractis, per omnes scholæ agones lauream tandem obtinuit magisterii, quantum conjici potest inter annum mcccxxx & xc. Inter magistros Parisienses quadragesimus sextus recensetur in catalogo Bernardi Guidonis. Paulo post ad regimen provincie Franciæ assumptus est, de quo sic idem Bernardus in elencho provincialium: *F. Oliverius Trecorensis Brito magister in theologia successit F. Guillelmo Altissiodorensi* (qui in officio obierat infra octavas S. Martini mcccxi) *confirmatus a magistro Stephano Bisantino post capitulum generale mcccxiv*, nempe in Montepessulano habito. Idem verbis fere totidem habet Laurentius Pignon. Nondiu tamen hoc onus sustinuit: nam ut addit ibidem Bernardus, *hic provincialis existens moritur Andegavis mcccxvi*. Ejus meminerunt Leander Albertus fol. 136 a, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1296. Extranei Argentæus *Histoire de Bretagne* emendandus tamen cum ad 1310 mortem ejus prorogat. Hæc ejus a Laurentio Pignon laudantur opera:

1. *Super omnes libros sententiarum.*

2. *Super omnes libros elenchorum.*

Simlerus ex Bostono Buriensi monacho Anglo addit

Expositionem evangelii Missus est: & *cantici Magnificat.*

Et *sermones de tempore.*

Parisi. in Sorbon. codex est n. 48 fol. mag. memb. circa mccc scriptus, & est Collectio quæstionum theologiarum a variis magistris sacræ facultatis disputatarum, cuilibet auctoris præfixo nomine.

Fol. 18 b. est Quæstio cui præfigitur hoc nomen *Oliverius Prædicator*. Quem hunc facile conjicio, cum hujus nominis hac ætate nullus alius laudetur licentiatius.

F. OLIVERIUS TEUTO quidam laudatur ex fide Gozzei a Pio P. 11 lib. 3 col. 100 sed ætatem qua vixerit se nescire profitente. Fernandez absque teste refert ad 1500. Altamura verò revocat ad 1292, & magistrum facultatis Parisiensis præfatur. Verum cum remittat ad Leandrum & Lusitanum, apud quos non alius ab Oliverio Britone mox recensito certe laudatur, Gozzeum plane delusum censeo, & sequaces secum in errorem duxisse. Revera eadem omnino Teutoni tribuit Altamura, quæ nos Britoni opera. Hunc igitur Teutonem e scriptorum nostrorum catalogo recte expungas.

F. JOANNES DE ARDEMBURGO.

F. JOANNES DE ARDEMBURGO a patria sic dictus municipio Flandriæ tertio ad Brugas milliari Sluxæque vicino, nobili stirpe *Utentune* sive *Utenhoue*, quod Latine reddunt *ex curia*, Gallice *de la Cour* ortus, Brugis ordinem amplexatus, Parisiis in gymnasio Sanjacobeo stadium literarium emensus est, ibidemque philosophiam tum & publice sacras litteras magistrumque sententiarum legit, unde & in sacra facultate laurea me-

ruit insigniri circa annum mcccxxxiii. A Bernardo Guidonis quadragesimus secundus in catalogo magistrorum Parisiensium numeratur. Ejus celebris est in antiquis domus nostræ Brugensis monumentis memoria, in quibus dicitur *magister* sua ætate *valde solemnibus* habitus. Laudant Leander Albertus fol. 136 b, a quo dicitur *theologus præclarissimus*, Lusitanus & sequaces, & tandem Altamura, sed hic gravissime allucinatus, cum ad 1547 prorogat. Meminerunt etiam Swertius in *Athenis Belgicis*, Valerius Andreas *Bibl. Belg.* Sanderus *de script. Flandr.* Ante hos omnes Laurentius Pignon n. 24 ubi sic habet: *F. Joannes de Ardenburch qui proprie vocatus est Utentune Flamingus natione de conventu Brugensi magister in theologia Parisius licentiatius scripsit*

Lecturam super sententias.

Item postillam super Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium. Item super omnes alios libros Biblia. Item lecturam super totam Bibliam.

Sepultus in dextera parte chori conventus Brugensis. In tabulis ejus domus obiisse dicitur x decemb. mcccxvi, & sepultus in choro ad latus sinistrum super gradus ante ostium sacelli, quod alias S. Petri nunc SS. Trinitatis dicitur: quod a Laurentii relatione discrimen translatione corporis fieri potuit. Quantum ad diem & annum obitus pater Jonkere sodalis Brugensis in historia provincie Germaniæ inferioris ms, & Ghilbertus de la Haye *Bibl. Belgo-Dom.* ms testes oculati ambo sic referunt: unde emendandus Guillelmus Seguiet Laur. Belg. P. 11 p. 152, ubi dicit errato fortè typorum mortuum 1290.

Quoad opera Joannes Nyder tractatu suo cui titulus, *Consolatorium timorata conscientia* parte 3 cap. 12 duplicem ejus in sententias lecturam distinguit, quæ proinde sua ætate communis fuerit in Germania. Sic enim habet loc. cit. *Pro enodatione scrupulosarum conscientiarum clarius adhuc cum prædictis concordanda dicit Joannes de Erdenberch nostri ordinis doctor satis antiquus exemplificando in materia communicandi super 14 Dist. 1x tam in prima lectura quam in secunda super sententias. Qui inquit non habet peccatum mortale, tamen crederet se habere, aut credit hoc firmiter ita quod est quiescens in illa opinione, accedendo ad eucharistiam peccat mortaliter. Si autem probabiliter credit se esse in peccato mortali, sed non firmiter nec acquiescit, ut si alicui dure locutus est & cogitat, tu peccasti mortaliter, sed tunc statim retrahit se & dicit intra se, non esse peccatum mortale, non est verum: & tamen non sufficienter potest se retrahere, quin sibi occurrat: dico quod in tali casu bene potest accedere, tamen semper retrahendo opinionem suam. Quia enim Deus non exigit ab homine impossibile, & non potest se retrahere: ergo potest bene accedere, tamen semper retrahendo opinionem suam. Sic ille in secunda lectura inquit Nyder:*

Similiter idem dicit in lectura sua prima in exemplificando de fractione silentii in religioso. Iste inquit qui non acquiescit in credulitate sua, sed quasi in quadam timiditate timet se habere aliquod peccatum, quo efficiatur indignus ad receptionem eucharistia: sicut si non credat simpliciter esse mortale loqui in claustris, sed timet quod frequentia aliquo modo potest esse mortalis, & ipse frequenter in claustris locutus est, & tamen non simpliciter credit hoc esse mortale, sed timet, talis non peccat. Imo etiam quilibet cum quodam timore debet accedere ad hoc sacramentum, reputans semper se esse indignum, facta tamen diligenti discussione in conscientia sua. Hæc ibi.

Quæ

Quæ visa sunt referenda, & ut pateat duplicem commentarium in libros sententiarum a nostro Joanne scriptum, adhuc medio seculo xv in bibliothecis Germaniæ integrum, cujus codices fortè etiam nunc ibidem latitant sub dominio protestantium neglecti: & ut perpendant omnes an in his Joannes probabilissimo faverit, ut putavit Stephanus Deschamps S. I. in suo tractatu de quæstione facti, Parisiis edito 1655 in 4 pag. 4. Certe scrupulosus de quo agitur probabilior sententiam sequitur, imo sibi certam contra levem timidam conscientiam scrupulum.

Quod verò tum a Nydero tum a Leandro agnomen Joannis hujus scribatur de *Erdenburch* vel *Erdenberch* ex pronuntiatione Germanorum antiqua ortum est, apud quos ut etiam nunc apud Anglos a pronuntiatione ut e apertum. Erratum est apud Lusitanum, cum ab eo dicitur *Ecdebergensis*, quod tamen excipiunt Fernandez, Altamura & alii quales Simlerus & Possévinus: corruptius adhuc Valerius Andreas & Swertius *Ecdebergensis*, & Sanderus *Eckendenbergensis* scribentes.

F. JOANNES AGNI.

F. JOANNES AGNI vel *Agnelli* vulgari Belgico *Lammens* Flandriæ Gandavensis patria & professione, pietate, doctrina, fauandia, salutis animarum studio, miraculorum etiam gloria claruit vergente seculo xiiii. Parisiis in gymnasio Sanjacobeo studiorum cursum exegit, aderatque etiam nunc anno mcccxxxiii inter concionatores sacræ facultatis cooptatus. Gandavum reversus verbi Dei prædicationi strenuus incubuit, cum fructu ubique certatim auditus. Suis aliquando Gandavensibus præfuit prior electus, & ex tabulis ejus domus anno mcccxvi transit ad meliora. De eo legendi Choquetius *Visterra materna B. V.* p. 232, & de SS. Belgii ord. Prædic. Fontana in Monum. Altamura ad 1296. Ghilbertus de la Haye *Bibl. Belgo-Dom.* ms. Jonkerius Brugensis in suis provincie Infer. Germ. Monum. ms. Swertius Athen. Belg. & Valerius Andreas *Bibl. Belg.* Ab eo prodiit liber hoc titulo:

Formula vite cuilibet Christiani.

Vide etiam supra ad 1273 ubi de F. Egidius de Aurelianis, nam inter concionatores eodem tempore Parisiis claros recensetur *F. Joannes Agnelli* ord. Prædic. & ejus sermo in die natalis Dni. Quod signum est & alios plures ab eo relictos, sed quos vicissitudo temporum nobis inviderit.

F. ROBERTUS DE USETIA.

F. ROBERTUS DE USETIA, aliis *Utica* ver-nacule *Uzez* sic a patria Galliæ Narbonensis civitate nuncupatus, nobilique loco natus, ab ipsis puerilibus annis spiritu prophetiæ donatus est, eoque per totam vitam deinceps actus. Litteris humanioribus cum operam daret, visionibus prophetiis identidem illustrabatur, & eas ad correctionem morum Dei jussu publice nunciabat: tandem necessarium ætatem affecturus, presbyter consecratus est. Post aliquod tempus nempe sub finem anni mcccxi bona omnia quæ apud Sadonem (Sic, an Salonem vulgo *Selon* ad Druentiam) hæreditario jure possidebat, reliquit, tumque pauper voluntarius penitentia in illis partibus præsertim Avenione prædicandæ totum se dedit. Anno mcccxi divino monitu ordinem amplexatus est Avenione, sed ubi tirocinium exegit, non ita leviter ad professionem admittendum censuerunt patres. An ex Deo esset qui eum agebat prophetiæ Spiritus ut probarent, in plenis provincie comitiis quæ Car-

T O M. I.

callonæ anno mcccxi habebantur, & ad quæ ductus fuit examinare & audire voluerunt. Tumque omnibus in capitulum congregatis responsis suis ita fecit satis, ut communi voto ad professionem admittus sit cum laude, imo & toti provincie vultus fuerit commendandus. De quo sic legebam in actis capituli titulo, *Suffragia pro vobis. Pro F. Roberto de Usetia fratre nostro qui in præsentis capituli provinciali professionem fecit, scilicet in festo S. Martini (tum apud nos fiebat xxvii Junii) quilibet sacerdos unam missam & quilibet conventus unam de B. Virgine. Apostolum deinceps unam & prophetam egit, provincias Gallia, Italia, & Germania percurrens, sibi a Deo revelata omnibus intrepide annuntians, religionis, principibus, regibus, summis pontificibus Celestino V & Bonifacio VIII, cui ultimo plura ex parte Dei comminatus est. Sed Brevis fuit viri Dei missio, cum e comitiis ordinis Argentinae mense maio mcccxvi habitis revertetur, Metis ex itinere transiens, in morbum incidit, quo & obiit uti prædixerat: idque in actis ejus capituli annotavit Bernardus Guidonis, addens ita se ex ore ejus socii audivisse. E claustris Metensi ubi primum sepultum fuerat, corpus ejus F. Bernardus de Juzico magister ordinis XI Cloniarum anno mcccxi electus, inde rediens secum Avenionem transtulit, ac in communi nostrorum cœmeterio sed in speciali sepulcro collocavit. Subsequentibus verò annis exinde in sacrarium illatum est, ubi in arca decenti reconditum modo religiose servatur: Extant ejus visionum libri duo.*

Unus hoc titulo: *Incipit liber sermonum Dni Jesu Christi, quos locutus est in sermo suo.* Sunt capita xxxiv.

Alter hoc titulo: *Liber visionum quas dedit videre Dñs Jesus sermo suo.* Constat capp. xxxviii. Huic hæc notam præfixit editor: *Sequens liber visionum factus est a dicto Fratre Roberto maxima parte ante religionis ingressum, & ideo ordine prior. Nihil tamen referat si posterior legatur, nam etiam continet quæ edificare possint non pauca, & utiles sunt non parum intelligentibus visiones.* Hoc opus edidit Jacobus Faber ex cod. ms a monachis S. Joannis in Rhingavia sibi collato Parisiis apud Henricum Stephanum 1513 fol. elegantibus typis. Titulus voluminis: *Liber trium virorum & trium fratrum virginum.* Hæc Hildegardis, Elisabeth Scho-naugiensis & Mechtildis: illi verò tres viri Hermas, Ugvetinus, & F. Robertus, cujus ultimi sermones & visiones tenent a fol. 19 a. ad 27 b.

Hæc de ordine Prædicatorum prophetia seu admonitio cap. x sermonum visa est hic referenda: *Filius catuli varicosi dic. Elevantes recessistis ab humilitate prima. Gloriamini in sublimitate scientiarum vestrarum, eo quod plures aliis habetis peritos. Humiliamini sub manu mea excelsa, dantes laudem nomini meo, quia docui vos, & enutrients creavi vos in medio caliginis. Patribus vestris dedi spiritum scientia, quem non auferam a vobis, si humiliter cognoveritis, quia ego Dominus scientiarum sum. Istud adjectivum *Varicosi* non facile intelligitur, ipsum codicem ms videre cuperem, nam in eo suspicor erratum.*

Notandum & quod habet cap. iiii visionum, ubi se dicit anno mcccxi in spiritu assumptum, & in civitate Romana juxta Tiberim collocatum. *Duxit me, inquit, spiritus ad Lateranensem palatium, & posuit me in porticu ante sedes porphyrii, ubi dicitur probari papa an sit homo &c.* Quæ indicant quantum ea ætate roboris accepisset fabula de Joannæ papissa, quam non a Martino Polono anno mcccxxviii mortuo inventam nec scriptam, ut supra demonstratum est, sed pluribus quam ille scriberet annis a maleferiato capite confectam & in vul-

LII

St. XIII. **gus** sparsam plures leviter nimis & avide exceperunt.

Roberti meminerunt Leander fol. 226 b & Lufitanus in chronico, emendandi uterque cum sequacibus de anno mortis quem MCCXXVII indicant, ut & de loco quem Avenione assignant. Nec rectius auctor chronici ad calcem constitutionum additi ejus obitum refert ad annum MCCXXII, quo in ordine vivere incepit. Accuratus de eo agit Soëgius Anni Dominicani Gallici mense junio ad diem IV. Legendus & Joannes Mahuet Prædicat. Avenion. p. 66 & seqq. ubi quædam de corporis hujus servi Dei translationibus, & ossium recognitione habet curiosa: excipe quæ ex Leandro, Lufitano & Bzovio exscribit, nam eodem laborant quem rejicimus *inaxvltup*. Sed potissime legendi ipsius Roberti libri, ex quibus vitæ ac gestorum seriem disces. Hos legerat noster Venturinus de Bergomo, & in sua ad F. Egnolfum de Ehenheim Argentinae morantem epistola visionem quam Robertus Parisiis habuit cum in cœnaculo S. Jacobi actu cum sodalibus pranderet, quæ & extat lib. 2 cap. 34, refert integram.

F. GERARDUS TEUTO.

F. GERARDUS TEUTO sic a natione nuncupatus, vir pietate insignis & apud suos nominatus, ac pluribus munitis egregie functus, ejusdem suæ provinciæ legatus diffinitor affuit capitulo generali Luchæ anno MCCXXXVIII celebrato, erat enim capitulum ut dicimus diffinitorum primum: tum anno MCCXXIII in capitulo generali apud Insulas Flandrorum priore provinciali Teutoniæ, quilibet ille fuerit, amoto, ei Gerardus eodem anno in comitiis Teutoniæ provincialibus suffectus fuit, quo in officio mortuus videtur circa MCC, cum nec in ullo capitulo generali legatur amorus, nec anno MCC comitiis ordinis Massiliensibus Teutoniæ provincialis affuerit, quod indicat tum vel mortuum vel graviter decumbentem, nam erant comitia electionis, anno verò MCCI quo erant etiam comitia electionis Colonix, alius nempe F. Hugo Teutoniæ provincialis nominetur ut præfens. Gerardus inter vitæ B. Dominici scriptores, quibus in eadem scribenda usus est, Theodoricus de Appoldia meminit in epistola ad magistrum ordinis Nicolaum de Tarvisio anno MCCXVI Argentinae electum nuncupatoria, & ut videtur eodem anno vel sequenti data his verbis: *Tandem dilectus pater noster Frater Gerardus prior provincialis Teutoniæ (scilicet hoc anno MCCXVI vel XVII quo scribo) rediens de capitulo generali in Lucha celebrato (anno scilicet MCCXXXVIII, cui interfuerat ut diffinitor) detulit quadam præclara gesta S. Dominici de Bononia, qua ex ore Sororis Cæcilia Romana, quam B. Dominicus ad ordinem receperat conscripserunt (a dicto F. Gerardo scilicet) qua (nempe Cæcilia) sicut vidit & audivit, plena fide sincerissime enarravit, & usque ad annum MCCXC religiosissimam & honestissimam vitam duxit.* Scripsit itaque Gerardus hic ideo inter historicos Latinos a Voffio p. 492 recensitus

Memorialia singularia ex ore sanctæ Sororis Cæcilia accepta de vita S. Dominici vite ejusdem a Theodorico de Appoldia inserta & simul edita.

An B. Cæcilia cujus hic mentio anno MCCXC ut nostri censent mortua sit, an verò ad annum MCCXVI pervenerit & ultra, ut contendunt Henrichenius & Pappebrochius, ubi de ea inter moniales nostras scriptis claras commodius discutitur.

F. ANGELUS DE TRANO.

F. ANGELUS DE TRANO Apulus anno MCCXCV clarebat tum auctoritate sedis apostolicæ institutus in regno Sicilia generalis fidei censor: & XXI julii indictione 9 quæ cadit in annum MCCXCV litteris regis Caroli II omnibus ut ei operam impenderent & auxilium injunctum fuit. De quo legendus Vallius p. 67. Hunc Toppius Bibl. Napol. inter scriptores recenset, fortè ut gentiliū Symystrarum diligentiam excitet, an eximius ille vir ingenii sui monumenta, aut muneris & officii acta reliquerit, ut adderent, qua ratione etiam ejus hic habetur memoria.

F. PETRUS DE BOBIO.

F. PETRUS DE BOBIO recensetur hic ex fide Possevini in Apparatu verbo *Rosario*, ubi inter eos laudatur qui de Rosario scripserunt. Excipit Rovetta ad 1533: Altamura verò ad 1525 hunc scriptorem sine teste adduci ingenue fassus, non alium putat a *Petro Placentino* quem ex ordine assumtum Bonifacius VIII ad Ecclesiam Bobiensem evexit anno MCCXCVI, ac cujus meminit Bernardus Guidonis inter episcopos ex ordine: de quo etiam Leander fol. 126 a, Ughellus Ital. Sac. T. IV, Fontana in Theatro & alii agunt. Bobium civitas est episcopalis in Alpibus Cottis, nunc ducatus Mediolanensis, sed sub metropoli Januensi. Porro si is est Petrus, domus Placentinae nostræ alumnus fuit, de Bobio a præfatu tantum dictus, & si scripserit quædam, certum habeas de aliis forsan scripsisse, at non scripsisse de *rosario*.

F. PETRUS METENSIS.

F. PETRUS METENSIS a patria celebri in Lotaringia urbe sic dictus, hic recensetur ex fide historix domus nostræ Metensis initio seculi XVI scriptæ, in qua ad annum MCCXVII sub F. Guillelmo Ludovici octavo priore sic lego: *Magister Petrus Metensis, qui plura ut dicitur scripsit, maxime*

Super quatuor sententiarum libros.

Doctrina quantum fuerit, quantum arte profunda, Edita qua fecit plurima scripta docent. Sic ibi.

F. HUGO DE BILHONIO.

F. HUGO DE BILHONIO seu *Bilomo* aliàs *Bilomo* vel etiam *Bilomio* sic a natali loco ex ejus ætatis usu nuncupatus, quod vernacule *Billon* antiquum est apud Alvernos nobileque municipium quinto circiter ad Clarummontem provinciæ caput lapide, claro fuit oriundus sanguine, gente scilicet Aicelina inter ejus regionis illustriores jam tum nominata, cujus etiam hodie clari eminenti posteri, suntque tesseræ gentilitiæ, *Tria leonum avulsa in atro lumine capita aurea, linguata coccinea.* Quinque illi fratres fuerunt, natu major Guillelmus Aicelini Dominus Montifacuti & de Bressolera miles Domini regis Francorum, sic enim primæ nobilitatis Gallicæ viri tum vocabantur: alter ejus natu minor Agidius Aicelini præpositus Ecclesiæ Claromontensis, anno MCCXC archiepiscopus Narbonensis consecratus, & MCCXI circiter Rothomagum translatus, præcipuus regis Gallix consiliarius: 3 Joannes abbas secularis Ecclesiæ S. Genesii Claromontanæ, tum & abbas Ecclesiæ ibidem cathedralis per compromissionem capituli in arbitrium nostri Hugonis, sed eo suo jure uti renuente a Nicolao IV inf-

titutus, demum Arvernorum sedis anno MCCXCVIII electus antistes: 4 Aubertus ante ipsum defunctus: 5 Stephanus miles. Quinque similiter et fuerunt sorores, natu major viro nobili sibique equali nupta, ex quo Raimundum Gros vel Cros Lemorgum domicellum filium genuit, altera Aicelina in abbacia Bellimontis ad Clarummontem sanctimonialis, tres alix Eldyna, Beatrix & Catharina itidem in abbacia *de Escheil* Eschalaria nunc Escalesia ord. Cisterciens. professæ. Noster verò Hugo secundus ut videtur marium genitus circa MCCXXX vel MCCXL, puer Biliomi in Ecclesia collegiali S. Syrenee nutritus, ac pietati literisque informatus fuit, sic enim a ducentis antea annis fortè & amplius quotquot ex stirpe Aicelina clericalis vitæ candidati in ea Ecclesia jure suo educari consueverant, quod nempe Biliomi Domini tum essent. Adolescens verò ordinem apud Clarummontium amplexatus est: tum philosophiæ theologiæque emensis juxta leges ordinis ac potissimum in gymnasio Parisiensi Sanjacobeo stadiis, ad easdem scientias aliis tradendas superiorum jussu variis in locis & conventibus, Aurelianis, Andegavis, Rothomagi, Aurifiodori præsertim incubuit. Hinc circa MCCLXXX in facultate Parisiensi ad gradus promotus, magistrum sententiarum ibidem interpretatus est, & annis MCCLXXXII & LXXXIII regentis munere fungebatur. Inter sacræ theologiæ magistros XXXVII recensetur in catalogo Salanhaci & Guidonis. Anno MCCLXXXII congregatione sacræ facultatis Parisiensis magistrorum de ea quæstione coacta, *utrum aliquis vere penitens & confessus, & rite absolutus ab eo qui potest, teneatur eadem peccata numero iterum confiteri, e sexdecim doctoribus, quorum quatuor ex ordine, interfuit ille & signavit: alii verò tres fuere F. Joannes de Alodio Aurelianensis olim cancellarius Ecclesiæ Parisiensis, F. Joannes de Turno prior conventus nostri Sanjacobei, & F. Joannes a S. Benedicto Aurelianensis. Anno MCCLXXXIV testamenti Guillelmi Laudunensis episcopi ex executoribus unus, cuidam bonorum defuncti venditionis instrumento sigillum suum de more cum aliis apposuit die mercurii ante festum S. Clementis id est 22 novemb. nam erat litera Domin. A. quod indicium eo anno integro adhuc in Galliis egisse. Anno sequenti MCCLXXXV vel a superioribus, vel ab ipso summo pontifice Honorio IV accersitus Romam adivit, itinerisque hujus Italici non leve momentum suspicor, ut in negotio, quod tum coram eo pontifice de sensu bullæ Martini IV *Ad fructus uberes*, summa partium contentione agebatur Sac. Facult. Paris. magistris episcoporum Gallorum legatis responderet, ordinisque jura tueretur, de quo vide supra ubi de F. Joanne a S. Benedicto ad 1286. Tum verò in conventu S. Sabinæ theologiæ professum esse ferunt, sed & sacri palatii magistrum egisse verisimillimum, cum Honorio IV ad sanctam Sabinam continuo commoratus fuerit. Sed & Viterbii apud nostros docuisse ipsemet testatur, quo verò tempore, ac quando apprehendere non potui. Cæterum Romæ eximias animi sui dotes ita comprobavit, ut a Nicolao IV ipso pontificatus anno I, Christi MCCLXXXVIII in vigilia pentecostes 15 maii prima creatione cum aliis quinque purpura decoratus fuerit, & S. Sabinæ titulo donatus: eodemque anno 3 non. septembris cum eodem S. P. privilegio abbatix Custodiæ B. V. Reate subscripsit. Anno MCCXC mense aprilii unâ cum F. Latino de Urfinis cardinali episcopo Ostiensis & Veliterno auctoritate Nicolai IV delegatus ad provinciales ordinis Ferrariæ eo anno congregandos scripsit de F. Munione ordinis magistro volente pontifice ab ipsis ab officio removendo, quæ literæ datæ sunt Romæ VI kal. maii ejusdem anni. De quo vide supra ubi de Mu-*

nione ad 1285. Electioni Cælestini V interfuit 10 julii 1294, ut pluribus placet, at ut scribit noster Prothomæus de Luca VII kal. julii, & ab eodem in locum F. Latini dicti paulopost mortui suffectus est Ostiensis & Veliternus episcopus: conclavi etiam in quo electus Bonifacius VIII 24 decemb. ejusdem anni præfens fuit, plurimisque tandem pro Ecclesiâ perfunctus laboribus vivere desit Romæ 30 decemb. MCCXCVI seu III kal. januar. Lectorem curiosum sequentia fortè legere juvabit de Hugone veterum testimonia, quibus hæcenus dicta non parum illustrantur. Sic autem de eo Bernardus Guidonis in Elencho cardinalium: *Fratrem Hugonem de Bilomo de Alvernia Claromontensis diocesis magistrum in theologia fecit presbyterum cardinalem tit. S. Sabinæ D. Nicolaus papa A. D. MCCXXXVIII: hunc postmodum transtulit & fecit episcopum Ostiensem D. Cælestinus papa V defuncto præfato D. Latino. Hic obiit anno Domini MCCXCVII cardinalatus sui anno VIII vel IX. His suffragatur noster Nicolaus Treves in chronico ad 1294 pag. 667 T. VIII Spicilegii Dacheriani, qui pag. 668 sequenti sic habet: *In vigilia autem nativitatis Domini apud Neapolim in papam eligitur Benedictus Cajetanus natione Campanus de Anania civitate. Hic Bonifacius VIII vocatus statim post suam creationem episcopum Ostiensem super quibusdam in præsentia cardinalium arguens durissime pallii usu privavit, & nihilominus ab eodem ante restitutionem pallii coronatus.* Sed quædam præcepta in animo pontificis commotio fuerit, paulo post sedata, nam ipse Hugo Bonifacium VIII seu in minoribus seu in pontificatu dilectionem ad se semper habuisse summam & vicissim se ad illum in ultimi testamenti tabulis profiteretur. Unde cum eum aliàs ultimæ voluntatis executorem nominasset, id jam non ausus a summo pontifice expetere, saltem id ab eo pro antiqua & viginti adhuc necessitudine exorat, ut sua auctoritate novos a se nominatos curatores tueri velit. In actis capit. gener. Metis MCCXCVIII ad pentecosten 25 maii celebrati ad suffragia pro mortuis sic legitur: *Pro D. Fratre Hugone de Bilomo quondam Ostiensis ac Veletrensis episcopo cardinali, & primo S. Sabinæ tituli presbytero cardinali quilibet sacerdos tres missas. Lis est conventum S. Sabinæ Romanum inter & S. Pauli Claromontanum, uter Hugonis nostri exuvias habeat, sed facile componenda: scilicet carnem & viscera pro seculi usu a scelerato separata sub tymbo æneo ante majus altare recondita tenet Ecclesia Sabinensis Romana epitaphio rudiori ejus ætatis more insculpto: at corpus seu caput & ossa Claromontium Roma translata probant invictissime tum conventus ibidem nostri documenta in archivis servata, & a F. Paulo Marchant supriori anno circiter MDCLX visa, in quibus commearum reliquias ab Urbe deducendum, ordoque ac pompa solemnium ejus exequiarum ab Arvernis nostris celebratarum seriatim referuntur, tum magnificentissimum & in primis videndum, in quod illata ejus ossa sepulcrum ad cornu altaris majoris ad latas epistolæ in Ecclesia nostra Claromontana erectum, cujus descriptionem videsis apud Franciscum Duchesne Andream filium in libro cui titulus *Histoire des cardinaux François de naissance pag. 306 & seqq.* Quæ corporis divisio ex legibus ab ipso in testamento præscriptis facta. Scripsisse Hugonem nostri passim asserunt plura, de quibus antiquiorum duorum hic proferre visum est testimonium. F. Ludovicus a Valleoleti sic de eo in Tabula sua num. 25: *Dominus Frater Hugo de Bilomo cardinalis scripsit super sententias.***

F. Laurentius Pignon in suo catalogo num 15: *F. Hugo natione Gallicus magister in theologia archiepiscopus (leg. episcopus) & cardinalis Ostiensis scripsit*

1. *Super omnes libros sententiarum.* Quod doctoribus ea ætate usitatum.

2. *Item de unitate formarum.*

3. *Item de immediata visione divinæ essentia.*

Quæstiones erant eo seculo maxima contentione agitata, præsertim an absque medio id est absque specie impressa ac expressa Deum videant beati?

4. *Item contra corruptorem S. Thomæ,* at tum nondum SS. albo inscripti.

Quæ illa eadem sunt opera ipsi a sequentibus nomenclatoribus nostris asserta, Joanne de Turrecremata, Vincentio Bandello & sequacibus, tum a Leandro Alberto fol. 67 b. Lusitano, Fontana in Theatro. Addunt verò post Guillelmum Eilengrein *catal. test. Verit. fol. 122 b & Posselinum, Fernandez & Altamura*

5. *Volumen sermonum ad populum.*

6. *Commentaria in threnos Hieremie.*

Ex quibus refellitur Alva tum *Pleyros de los libros lite 46 pag. 205, tum Sole verit. Rad. 220 col. 1555,* ubi opera relata fictitia contendit, quod nullus Turrecremata antiquior eorum meminerit, cum ex dictis pateat longe ante Turrecrematam nempe ante 1400 eodem numero recensita fuisse. In cod. Victor. ms 762 extant ex ore Hugonis nostri excepti sermones duo: 1. num. 41 dictus Domin. 3 post epiph. mcccxxxii stylo veteri, novo mcccxxxiii januar. 24 Parisiis, de evangelio leprosi & de S. Vincentio martyre intra ejus octavam. Pr. *Noli vinci a malo sed vince in bono malum &c.* 2. num. 84 Dom. 2 post pascha ejusdem anni scilicet 2 maii. Pr. *Bonus pastor animam suam &c.* Cui erit aliquando bibliothecas scrutandi otium, occurrent haud dubie plures. In his sermonibus dicitur *regens in theologia.*

Apud Franciscum Duchesne citatum T. II pag. 231 & seqq. inter Historiæ suæ documenta exhibentur duo nostri Hugonis testamenta eodem die 24 aug. 1297 apud Urbem veterem ab eò condita coram notariis publicis, alterum dicitur *citra montes,* quod nempe in eo de bonis suis Italicis potissimum statuat, alterum *ultra montes,* quod de bonis Gallicis decernat. Ex utroque merito legendo quæ de ejus familia, vitæ ratione, & chronologia supra retulimus, pleraque deprompta sunt. Nec omitrenda tum codicillus tum alia ibidem a Duchesnio alata instrumenta. A Baluzio verò T. II *Paparium Avenion. col. 10* refertur instrumentum determinationis xvi doctorum facultatis Parisiensis supra laudatum. Legendus idem Baluzius T. I col. 596, & 600 de familia *Aicelina,* vel *Ayselina,* utroque enim modo scribitur indiscriminatim.

Duo adhuc supersunt nobis errores confutandi, primus in quem impeggerunt Frisonius, Severtius, Ciaconius, Oldoinus, & nostrates Fontana & Altamura, *Seguin* agnominantes, quasi ex *Seguinorum* familia fuerit Biliomi ultimo seculo velim illustri, sed non ejus antiquæ nobilitatis, qualis est *Aicelinorum* certissimum non solum non agnomen habuisse *Seguin,* sed & nullam ei suo seculo cum *Seguina* familia cognationem fuisse. In utroque enim testamento ubi omnium sibi conjunctorum meminit, nullum appellat *Seguinum,* sed solum *Aicelinos fratres,* sorores ex iisque prognatos. Frisonius itaque in eo domino Seguin canonico Biliomensi complacere & adulari voluit, quem errantem exceperunt alii, quos egregie revincit Duchesnius citatus.

Error alter Ughelli est cum nomenclatore cardinalium & mox relatis auctoribus, & nostratium Leandri Alberti, Lusitani, auctoris chronici parvi ad calcem constitutionum, Stephani Sampajo, Fontana & Altamura qui sese invicem excipientes nostrum Hugonem archiepiscopum voluit fuisse Lug-

duensem, & per novem saltem menses annis mcccxxxix & mcccxc Joannem III inter & Beraldum eam Ecclesiam a Nicolao IV institutum administrasse. At refragantur Robertus & Sammarthani fratres in *Gallia Christiana,* Auberius *Histoire des Cardinaux,* Franciscus *Duchesne* citatus: & contrarium evincit tum auctororum omnium equalium, Bernardi etiam Guidonis silentium, qui cum Petri de Tarentasia Lugdunensem pontificatum meminisset, nec de Hugone quicum vixit tacuisset, si eam dignitatem obtinisset aliquando: tum quia illis ipsis mensibus scilicet prioribus anni mcccxc quibus voluit Lugduni sedisse, illis iisdem acta capituli generalis eo anno Ferrariæ celebrati tum nobis representant Romæ negotiis non Ecclesiæ Lugdunensis sed ordinis Prædicatorum cum Latino de Urfinis incumbentem, nec in literis ad capitulum generale scriptis sese archiepiscopum Lugdunensem nuncupat: tum quia in archivis Lugdunensis Ecclesiæ nulla hujus extat memoria, unde Severtius qui ejus scrutatus est antiquitates nullum in his fatetur se invenisse instrumentum quo id probetur, sed una Sampajo nostri auctoritate motus est ut id assereret in altera sua præfulum Lugdunensium editione, quod in priori omiserat: tum denique quia in utroque testamento, cum omnium Ecclesiarum meminerit, quibuscum aliqua ei fuit conjunctio, & quidam singulis legaverit, adeo ut nullam earum ad quas aliquando ex quo factus est cardinalis ex occasione accessit, prætermittam voluerit Romanam, Viterbiensem, Urbevetanam, Perusinam, Reatinam, Ostiensem ac Veliternam, nihil omnino Lugdunensi reliquit, nec ejus ullam mentionem habuit: & sane mirum esset eum in Narbonensi Ecclesia anniversarium sibi fundasse ea solum ratione quod ejus frater ibidem esset archiepiscopus, imo in pluitibus aliis Gallia locis, nec simile Lugduni constituisse, si eam quandoque rexisset Ecclesiam.

Non omitrenda visa est in ejus testamento de conventu Claromontano ipsique legatis clausula. *Tam ista, inquit, quam alia que legamus conventui suprascripto, legamus eidem spermanet de provincia Francia: in casu quo dividerentur provincia ordinis Fratrum Prædicatorum, vel etiam si fieret de provincia Burgundia, vel in eventu in quo fieret de provincia Provincia (tum Tolosanam complectebatur) vel aliquomodo transferretur ad eam, absolute & simpliciter omnia legata dicto conventui Claromontano facta per nos adimimus & penitus revocamus, nec in illo casu ibidem aliquo modo volumus sepeliri, sed sepulturam nostram simpliciter revocamus, & quicquid relinquebamus dicto conventui ratione dictæ sepultura, & in illo casu legamus Ecclesiæ Billonensi, quicquid legabamus pro sepultura dicto conventui Claromontensi.* Ex tota serie intentio cardinalis videtur ea fuisse, ne domus Claromontensis unquam a conventu Sanjacobeo Parisiensi disjungeretur.

In bibliotheca Sanjacobeorum nostrorum Parisiensium extat codex ms fol. med. memb. sec. ut videtur xii i. Titulus: *Postilla super Lucam a quodam Fratre ordinis Prædicatorum composita.* Pr. *Fuit &c. Luchas tractaturus de natiuitate præcursoris Domini digna narratione more historiographorum ponit tempus & gentem &c.*

Finis: *Bene Lucas materiam suam prosequitur, qui a templo Zacharia incepit, & in templo librum finivit. Isti (apostoli) quamvis de gratia Dei certi essent ex promisso Domini, non tamen amplius humiliter cessabant. Mirum est ergo quod nos qui de omni dono Dei incerti sumus, etiam sola hora sequi otium ausi sumus.*

Opus continet 40 folia. In interiori tegmine altera manu sed antiqua legitur: *Postilla super Lu-*

cam magistri Hugonis. Certum est non esse Hugonis a Sancto Charo, an sit hujus Hugonis de Biliomo an alterius, jam difficile dictu, eam indicasse sufficiat.

Eodem codice opusculum est non contemnendum. Titulus: *Manuale speculum peccatorum.* Est cujusdam monachi episcopi Lemovicensi scribentis, eundemque de moribus & officiis episcopi pro familiaritate qua ei conjunctus erat instruentis. Quinque tantum habet folia.

F. THEODORICUS DE APPOLDIA.

F. THEODORICUS DE APPOLDIA Saxo sic ab originis suæ loco nuncupatus, vernacule *Apolda Weilani* oppido Vimariam inter & Ienam sito circiter medio, adolescens in cœnobio Erphordienfi seculo XIII jam adulto ordini nomen dedit. Anno mcccxxxviii jam senex erat & plusquam sexagenarius, cum ipsomet teste jam ejus caligarent oculi, in vivis tamen adhuc agebat anno mcccxcviii, quando autem postea vixerit, mihi hæcenus incognitum, sed ejus seculi finem attingisse quis conjiciat, ut & apud suos Erphordia diem obiisse. Virum fuisse gravem, pietate, disciplina regulari, doctrina commendatum, ac erga ordinem miro studio accensum opus sequens ab eo editum evidens est argumentum. Titulus:

Vita Beatissimi Dominici ordinis FF. Prædicatorum primi institutoris. Hanc octo libris distinxit. Surius ad quintam Augusti edidit, sed stylo suo more ubique interpolatam, qui præterea septimi & octavi libri nonnisi fragmenta pauca exhibet. Eandem per partes representat S. Antoninus Histor. P. III Tit. xxiiii sed ordine immutato. Hi laudantur codices mss.

1. Apud Tolosanans nostros memb. Septimus liber & octavus adfuit fere integri. Titulos capitum placet referre, ut qui ex aliis codicibus edituri sunt, videant, an per omnia convenient.

Liber VII De miraculis B. Dominici.

Cap. I *De curationibus membrorum quorundam debiliam ad invocationem B. Dominici.*

C. II *De curationibus diversarum infirmitatum.*

C. III *De curationibus multorum cacorum & surdorum.*

C. IV *De his qui translationem corporis S. Dominici procuraverunt.*

C. V *De his qui interfuerunt apertioni sepulcri.*

C. VI *De odore suavissimo de sepulcro progresso.*

C. VII *De collocaione sanctorum ossium in novo sepulcro.*

C. VIII *De recapitulatione & contemplatione de predictis.*

C. IX *De inquisitoribus delegatis & dictis testium.*

C. X *De canonizatione solemnibus B. Dominici.*

C. XI *De quibusdam miraculis post canonizationem factis.*

Caput VIII integrum jam non est in codice, sed aliqua parte mancum, & tria sequentia jam defunt. *Liber VIII.* Deest initium capituli primi. Sequentia integra sunt.

C. II *De curatione multorum surdorum & aliorum.*

C. III *De curatione a demonibus, & miraculo facta in candelis.*

C. IV *De muliere blasphema, & puella a passione lapidis curata.*

C. V *De hydropicis a B. Dominico curatis.*

C. VI *De vino B. Dominici meritis augmentato.*

C. VII *De sanctimoniali quam Sanctus unctio salutifera curavit.*

C. VIII *De puero a mortuis suscitato.*

C. IX *De his que Fratres Minores ad commendationem S. P. Dominici FF. Prædicatoribus scripserunt & narraverunt.*

C. X *De Fratre sanato.*

C. XI *De abbate Dignaro Cisterciensis ordinis. Exemplar epistola quam D. Gregorius papa IX direxit per totam Ecclesiam de canonizatione B. P. N. B. Dominici.* Nota. Datum Spoleti v. kal. septemb. pontif. nostri anno VIII.

Revelationes factæ devotis personis de SS. PP. Dominico & Francisco & de ordinibus ab iisdem institutis.

De eximia sanctitate primorum parentum FF. Prædicatorum.

De gloria quam accepturi sunt in patria. Hoc ultimum aliqua parte ad finem mancum.

2. Alterum exemplum ferunt esse Bononiæ ad S. Dominici.

3. Eruditi editores actorum SS. testantur integrum codicem apud se esse, quem edituri sunt ad diem 14 augusti.

Principia referre placet, cum ad notitiam auctoris & ipsius operis non parum conducant. Præmittitur mandatum magistri ordinis auctori factum ut opus suscipiat.

Dilecto sibi in Christo F. Theodorico de Appoldia domus Erphordensis provincie Teutonia, F. Munio magister ordinis licet indignus, salutem & augmentum celestium gratiarum. In remissionem peccatorum, & in augmentum nihilominus meritorum vobis injungo, quatenus dictandi Legendam S. Dominici patris nostri secundum datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorum, meritum subeatis, ut non in vacuum Dei gratiam videamini accepisse &c. *Datum in Urbe veteri idibus Aprilis.*

Annus quo data litera omisus est; sed cum Munio in magistratu steterit ab anno mcccxxxv quo electus ad mcccxc, quo a Nicolao papa IV depositus, aliquo istorum annorum scripta fuerit, & si quis hinc conjecturæ locus, anno mcccxxxviii datam existimarem, cum ad habenda Lucæ comitia generalia Munio se accingeret vel exinde reverteretur. Sequitur epistola operis nuncupatoria.

Patri filiorum amabili Nicolao magistro ordinis FF. Prædicatorum venerabili, F. Theodorico de Teutonia provincia, per prosperitatem presentium meritum pertingere ad æternorum premia gaudiorum.

„Libellum quem de Patre divino Dominico & ordine ab ipso instituto compositum sibi deferri vestra dignatio imperavit, in abjectis quidem schedulis & petiis primum jam senex conscripsi propriis manibus oculisque caligantibus & compegi, de cujus materia præmium vos instruet, & docebit. Reperto igitur ex chronicis tempore, quo sancti hujus parentes extiterunt, ea quæ circa ortum & progressum & exitum vitæ ipsius gesta sunt secundum decursum temporis disponere curavi, ita tamen quod propter convenientiam materiam quæ postmodum acta sunt præposui, & quæ ante postposui subjungendo &c.“

Cum dictus Nicolaus Boccasius electus fuerit Argentinae mcccxcvi, & sub finem anni mcccxcviii cardinalis assumtus, horum annorum aliquo jussit hoc opus sibi nuncupari: unde septem aut octo annis solidis Theodoricum huic operi concinnando desudasse colligas. Quod autem ait auctor se jam senem cum scribere incepit, indicat se tum plusquam sexagenarium, nec mirum oculorum caligantium meminisse, cum ea ætate nondum adinventæ essent vitra illa oculis senum adeo accommodata: maxime etiam annotandum quod monet, se in narratione non semper feriem annorum quibus res actæ sunt sequi, sed multa videri & prout

gestorum cognitio poscebat se referre, ad quod maxime attendat necesse est, qui ἀναχρηστικῶς vitare voluerit. Deinde sic prosequitur:

» Capiens igitur statum ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem aviti generis intimare, paternæ sanctitatis ingenuitatem prout potui verbis simplicibus designavi, multa de verbo ad verbum sicut in exemplaribus reperi, posui, quandoque tamen propter consequentiam aliquid immutavi. Cumque ex iis quæ ad manum habebam exemplaribus omnia consummassem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & pretio comparavi, propter quæ opus præteritum ut illa infererem penitus dissipavi. Erant enim illa magnæ auctoritatis, ut pote dicta testium juratorum, quæ papa Gregorius IX approbavit, magnorumque meritum & exemplorum sanctitatis præcipue expressiva. Prævenit præterea me litera venerabilis patris nostri F. Munionis tunc magistri ordinis, mihi istum laborem injungens & studium pro peccatis.

Ex his habetur bis opus confectis, prima vice ex prioribus legendis, altera receptis novem testimonium ordinis in canonizationis processu juratorum responsonibus, aliisque certis documentis, quæ in causa fuerunt, cur huc usque scripta conscribens novum opus aggredere. Tum postea quibus in illo extruendo usus sit distinctius explicat.

» Sciendum quod venerabilis pater noster Jordanus II ordinis magister successor S. Dominici dignissimus libellum de initiis ordinis composuit, in quo primorum patrum & fratrum sanctorum gesta gloriosa & mirabilia opera conscripsit &c. de quo libello prima S. Dominici Legenda conscripta est. Hanc supra ubi de B. Dominico integram cum annotationibus videtis.

» Postea de mandato F. Joannis episcopi, qui IV a S. Dominico magister extitit, F. Constantinus secundam Legendam edidit, multa insignia superaddens. Hæc etiam supra totidem verbis ibidem exhibita est.

» Succedens sanctus pater Humbertus magister ordinis V ex prædictis tertiam consans Legendam multis superadditis non modicum ampliavit, qui etiam librum qui *Vitas Fratrum* dicitur, sua devotione & diligentia compilavit. Quam F. Petrus Ferdinandi Hispanus Gallecus ante Constantinum scripserat, non novisse videtur Theodoricus, cum ejus nihil meminerit, opus tamen Humberti hæc laudatum præstat Bernardus Guidonis ex his tribus Jordano, Petro & Constantino conflatum. Quid e præcedentibus Humbertus reseravit, quid iis addiderit, supra ubi de B. Dominico monuimus in notis. Vide etiam supra *Humbertus de Romans*.

» Tandem dilectus pater noster F. Gerardus prior provincialis Teutoniæ rediens de generali capitulo in Luca [anno mclxxxviii] celebrato, detulit quædam præclara gesta S. Dominici de Bononia, quæ ex ore Sororis Cæcilie Romanæ, quam B. Dominicus ad ordinem receperat, conscripta sunt, quæ sicut vidit & audivit plena fide sincerissime enarravit, quæ usque ad A. D. mcccxc religiosissimam & honestissimam vitam duxit. De isto Gerardo vide superius dicta, ubi de eo suo ordine, & annotatum in capitulo illo generali Luciano fuisse vel diffinitorem pro Teutonia quod verisimilius, vel diffinitoris saltem locum; namerat capitulum diffinitorum I: electum verò provincialem anno mcccxciii, quo munere functus est ad mcccxcix, quem eo titulo Theodoricus ornare debuit, quia quo anno hoc proœmium scribebat, Gerardus eo fungebatur munere circa mcccxcvii. Cæterum ex his habetur jam ante mclxxxviii totum fuisse in conquirendis ad vitam S. Dominici

scribendam documentis, ac proinde alium esse a Theoderico Turingo qui illis iisdem annis Thuringiæ & Hassiæ civitates & castella percurreret, ut de gestis B. Elizabeth notitias compararet. Prosequitur:

» Præterea dicta illustrium virorum videlicet novem Fratrum, quorum testimonia credibilia facta sunt, nimis auctoritate D. Gregorii IX approbata, & jam aliis præferenda, patris nostri eximiam prædicant sanctitatem. De istis novem agimus & suo quemque laudamus loco.

Denique notandum quod addit auctor: *Nec volo quod Legenda vocabulo censeatur, sed libellus de vita & obitu & miraculis S. Dominici & de ordine Fratrum quem inscribit, nominetur.*

Cum verò Surius stylum se immutasse fateatur, optandum esset ut quis eam vitam primigenio quo scripta est stylo quantumvis barbaro redderet, & prælo subjiceret ex codd. mss authenticis & melioris notæ, idque quamprimum: etsi enim hac ratione proditura sit in Actis SS. Antverpianis, vix speranda est ante xxv aut xxx annos. Addo ex codd. antiquis & non corruptis, nam vitio notariorum plura irreperere errata notum est apud peritos, ea verò nonnisi ex plurium codd. mss collatione deprehendi possunt. Sic codicem quo usus est Surius, corruptum fuisse hinc conjicio, quod quædam apud eum legantur, quæ non eodem modo referuntur a S. Antonino, qui tamen codice Theodorici præcipue usus est in vita S. Dominici. Videtis Dissertationem quartam supra additam ad vitam sancti patris, ubi de anno, mense & die quibus suscitatus est Neapoleon & Sanctimonialis Romanæ in S. Sixtum translata.

F. JACOBUS DE VORAGINE.

F. JACOBUS DE VORAGINE Liguriscalico natali nuncupatus, quod oppidum seu castrum est in ora Januensis, incolis vulgo dictum *Voraze*, a Leandro Alberto Latine *Virgium* aut *Voragium*. Natus est circa mcccxxx & adolescens Januæ in S. Dominici ordinem anno mcccxliv amplexatus, vir evasit pietate, disciplina regulari, doctrina, salutis animarum studio, prudentia rerumque agendarum peritia clarissimus. Sacras apud suos litteras variis in locis & scholis interpretatus est, tum qua valebat dicendi gratia, linguæque maternæ puritate & elegantia, celebriora Italiæ pulpita obtinuit per adventum & quadragesimam ubique cum plausu & fructu auditus. Suis etiam præfuit electus prior: anno verò mclxxvii ad totius Lombardiæ provinciæ, quæ unica tum & vastissima, regimen assumtus est, quam octodecim annis solidis & continuis administrasse docet Bernardus Guidonis, sed & amplius, cum anno tantum mclxxxvi in comitiis ordinis Parisiensibus ab officio legatur amotus. Affuit postea comitiis Luchensibus anno mclxxxviii habitis provinciæ suæ diffinitor, & deinde Ferrariensibus anni mcccxc, ubi unus e quatuor a cardinalibus Latino de Ursinis & Hugone de Biliomo delegatus fuit, qui provincialibus congregatis Nicolai IV mandatum significarent, quo Munionem magistrum ordinis ab officio ab iis jubebat removeri. Jussa verò ita implevit, ut unâ cum cæteris egregium innocentie Munionis testimonium reddiderit, læsamque hoc præpostero mandato ordinis dignitatem cum aliis ingemuerit. Nec propterea summo pontifici minus acceptus, ab eodem anno mcccxcii ad sedem Januensem evectus est, imo & Romam accitus, quod suis illam manibus ipse consecrare optaret. Verum eo morte prævento (die sancto parasceves aprilis iv obiit Nicolaus IV) ex deliberatione in cardinalium con-

istorio habita, in gratiam reipublicæ Januensis, ne suo pastore diutius careret, Dominica in albis aprilis xiiii Romæ a Latino supra laudato episcopo Ostiensis inauguratus fuit, & in eadem hebdomada pallio insignitus. Hinc absque mora in sponsæ suæ amplexus ruit, cui ornandæ moribusque optimis informandæ exemplo, verbo, institutis omnem operam impendit, nullique pepercit labori. Quædam præclare ab eo gesta referentur ubi de ejus operibus. Hæc generatim dicere sat esto, quod restantur omnes, sex annis quibus illam Ecclesiam administravit, vigilantissimum & amantissimum pastorem ad primorum temporum invidiam ovibus suis se præbuisse, cives capitali odio inter se dissidentes conciliasse, synodum provinciale summo apparatu Januæ celebrasse, reditus effusissima caritate in pauperum sinum necessariis vix sibi retentis large sparsisse. In his totus erat cum ad meliora vocatus, vitam hanc mortalem reliquit ætatis circiter lxx. Diem obitus xiv julii statuit Bernardus Guidonis, sed annum non recte prorogat ad mcccxcix aut mccc, siquidem successorem ei dedit Bonifacius VIII F. Porchettam Spinola ordinis Minorum diplomate dato 111 nonas februarii anno pontif. V, qui cadit in annum mcccxcix. Itaque dicendum jam obiisse anno superiori xcviij. Ejus cadaver ut jusserat in templo S. Dominici Januæ sepultum est ad latus sinistrum majoris altaris. Eum esse quidam narratur, cui Bonifacius VIII cineres in capite jejunii non capiti imponens sed in oculos jaciens dixerit, *memento quia Gibelinus es & cum tuis Gibelinis in nihilum reverteris*. At fabulam esse jam omnes consentiunt, cum nulla vel minima ei fuerit cum summo pontifice de hoc vel de aliis contentio, sed forsan id ejus successoris evenerit, cui non pauca fuerunt tempore sui regiminis difficultates. Jam ejus opera, sed ipso in sua civitatis Januensis chronica narrante, aperienda. Sic ergo de se loquitur: *Hic dum adhuc eset in ordine suo, & postquam fuit in archiepiscopatu opera plurima fecit: nam*

1. *Legendas sanctorum in uno volumine compilavit; multa adjiciens in eisdem de historia Ecclesiastica, de historia tripartita, de historia scholastica, & de chronicis diversorum auctorum. Istud opus post prologum sic incipit: Adventus Domini.*

Mirum qua aviditate illud opus ab omnibus quaesitum fuerit, adeo ut præter innumera exempla ms etiamnum in bibliothecis servata, infinitæ fere a nata typographia prodierint & prælo editiones. Præcipuas mihi quæ visas solum annoto.

1. Absque loco anno & nomine typographi, absque numeris, signaturis, reclamationibus, & majusculis. Extat apud nostros Sanjacobeos Parisienses.

Altera Venetiis typis Christophori Arnoldi 1478 fol. Gothica sed elegantissima. Extat in Regia H 253. Multæ vitæ superadditæ post completum Januensis opus, quod desinit in Dedicatione.

Ibidem. Antonii de Stata Cremona, & Marci Catanelli Schalicolæ 1480 fol. par. Extat Parisiis apud Clarissas Ave Maria dictas.

Ibid. Andreæ Jacobi de Cataro 1482 fol. apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

Ibid. 1488 in 4. Extat in Regia H 1127 Paris. Crantzii & Gering 1478 fol. Recenset typographus Jolly.

Nurimbergæ Anton. Koburger 1482 fol. Apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

Argentina 1486 fol. Apud Augustinianos ad pontem novum.

Ibid. 1496 in 4. Extat in Mazarin. Ibidem & ejusdem anni laudatur in catal. codd. ms Ang. Append. de antiq. edit. n. 46 & dicitur in fol.

Haganoæ Joan. Rinman de Oringaw 1510. Apud S. E. XIII. Remenses nostros.

Lugduni Stephani Balam 1510 in 4.

Ibid. Jacobi Saccon pro Jacobo Huguetan 1512 fol. par. In Victor.

Ibid. 1531 in 4. In Barbet.

Ibid. Nicolai Petiti & Hectoris Penet 1535 fol. In Victor.

Ibid Petri Luceii 1546 fol. In Victor.

Ibid. Eustatii Barricati 1554 in 4. Apud nostros ad S. Honorati.

Rotomagi ex recognitione & ad ms codd. emendatione F. Claudii a Rota ord. Prædic. per Nicolaum le Roux pro Petro Regnault 1546 fol. in qua editione plures vitæ additæ. In Regia H 254.

Alias editiones laudant Caveus & Dupinius Nurimbergæ 1478 & 1493 fol. Daventriæ 1479 & 1483; Basileæ 1486. Argentina 1518.

Alva plures inquit a se visas Colonia 1476 & 1478, & Conradi Vointers 1481 & 1483. Argentina 1483 & 1502. Nurimbergæ Koberger 1478. Venetiis 1503 in 4. Lovanii 1485. Basileæ Nicolai Keiser 1586. Haguenoæ 1501. Lugduni 1519 & 1540. & Jacobi Crozer 1554. In catal. Angl. cit. laudatur absque loco editio anni 1500 fol.

Legenda hæc nationum Europæ fere omnium linguis reddita fuit, & typis etiam edita.

Gallice typis pervetustis fol. mag. & charta pulcherrima absque loco, anno & nomine typothetæ. Est in Regia H 334 versio antiqua Joannis du Vignay, de quo mox ubi de codd. ms.

Item ex recognitione Joannis Bathalier ord. Prædic. & Juliani Erem. Augustin. Lugduni, Bartholomæi Buyer 1476 charta magna. Regia H 337 & apud Clarissas Ave Maria.

Item hoc titulo: *La legende des SS. en François imprimee a Paris sur velin avec figures & enluminees par Antoine Verard 1493 fol. Regia H 333*. Hujus versionis auctor nomen suum non prodit, sed illam in gratiam Caroli VIII Francorum regis se suscepisse asserit. Hæc verò editio licet Gothica, elegantissima est, & ubique tenuiori penicillo ac perita manu pictis imagine fulget.

Italice Titulus: *Legendario de i sancti composto per Giacomo de Voragine, Volgarizato per Nicolo de Manerbi Veneto Camaldolese abbate di S. Marthia Murano*, Venetiis, Nicolai Jenlon 1475 fol. max. caractere Romano elegantissimo. Licet autem fidelis sit interpretatio, quædam Legendæ hinc inde rejectæ, & harum loco aliam suffectæ: novæ etiam additæ quales Nicolai de Tolentino, Catharinæ de Senis, Laurentii Justiniani, B. Parisii, Vultus Luchani.

Item eadem ibid. Octav. Scoti 1481 fol. char. Goth. Extant ambæ in Regia H 255 & 256. Tres alias editiones laudat abbas Justiniani *Scriptori Liguri* p. 285 easque correctiores Venetiis, Francisci Bindoni 1551. Iterum emendatiores & auctores ibidem, Dominici & Jo. Bap. Guerra 1578 cum figuris: ambæ fol. Rursus ad linguæ Italicæ puritatem, Ib. Petri Miloco 1630 in 4.

Anglice. Londini Temblebar 1503 fol.

C O D I C E S ms a me visi Parisiis.

Regia 3864, 4188, 4189, 4192 & sequentes ad 4196: 4422 ad 4429: 4502 in quo ultimo nuncupatur F. Jacobus de Cumis ord. Prædic.

Colbert. 2528, 2560, 3571, 3688, 3897, 4163, 4257, 4315, 4340, 5157.

Sorbon. quinque sec. XIII aut XIV.

Navarr. tres ejusdem ætatis.

Victor. 95 ætatis auctoris & 1135 recentior.

Augustin. ad pontem novum 301 antiquissimus.

Germanea a pratis 271, 282, 283, 287.

Eccles. Parisien. G. 12 & 13.

Coislin. aliàs Seguiet. codices plures.

Omnes relati membr. & variarum formarum. Plures laudantur in catalogis bibliothecarum exter-
narum, quos recensere esset tædiosum.

Gallice in Regia 7020 ex versione F. Joannis du Vignay Hospitalarii S. Jacobi de Alto-passu ad infantiam Joannæ Burgundæ Francorum reginæ anno MCCCXLVIII. Ad Legendas Jacobi de Voragine sunt XLIII additæ, ultima de sancto Vultu Luchenfi.

Colbert. Eadem versio 51 fol. max. 668 & 669, 2811, 3196, 3293, 3324. Ibid. 581 fol. mag. membr. ad calcem hujus sic legitur: *Explicit la legende des SS. que maistre Jehan Belet translata de Latin en François.* Opus quidem est Jacobi de Voragine sed interpolatum. Quis sit iste interpres Johannes Belet alii docebunt, alium certe ab auctore Rationalis divinorum officiorum, & longe recentiore ac sec. XIV aut XV interpretem.

Apud Sanderum Elench. codd. ms Belg. T. I p. 290: *La legende & vie des Saints composee par F. Jacques de Fannez de l'ordre des FF. Prêcheurs.*

Italice in Regia 7711 sed interpolata a quodam ut videtur Franciscano.

Hispanice seu Catalane in Victor, 1060: *Vidas dos santos.* Excerptæ videntur ex Legenda Jacobi nostri sed absque ordine. Extat vita S. Francisci, nulla SS. ordinis Prædic. Index scribitur concinnatus mense decemb. MCCCXLVIII sed codex membr. videtur antiquior.

Germanice in catalogo codd. ms Angliæ T. I p. 1, 886.

Anglice Ibid. T. II P. I, 7004.

Varia fuerunt de hoc opere hominum judicia. Ex quo a Jacobo editum est ad usque fere seculi XVI finem nullum vulgarij, nullum omnium manibus magis tritum. Jacobus Lacopius Aldenardæ natus canonicus Præmonstratensis cum anno MDLXVI a catholicis ad Protestantes defecisset, adversus Legendam auream tum sic vulgo dictam (nam quod notandum hoc epithetum libro suo non indiderat auctor, neque etiam habent codices MS, aut primæ editiones, sed fructus maximus exinde reportatus tribuerat) libellum procaci stylo scripsit hoc titulo *Destoraciones Legenda aurea*: ipse tamen miserescens Deo ad frugem reversus, fidei catholice pugil fortissimus factus, IX Julii MDLXXI cum aliis martyribus Gorcomensibus dictis gloriosam mortem passus est, ipseque priusquam cruci appenderetur impij suum libellum in ignem conjecit. Claudius Espenseus Catalaunensis theologus Parisiensis & socius Navarricus Parisiis in templo S. Mederici dicto inter concionum æstus Legendam auream Legendam esse ferream & rebus absurdis plenam sibi ex ore elabi permiserat: sed continuo ex præscripto sacre facultatis male pronunciata revocare iustus est, quod & fecit XXI Julii & iterum Dominica sequenti XXVIII Julii MDXLIII dicta aut retractando aut emolliendo, & ad sanum sensum interpretando, ut refert Launojus Histor. gymn. Navar. T. I p. 297 & T. II p. 704. Fatendum tamen in hoc opere non pauca esse, quæ viris eruditis merito displicuerunt, neque solum Ludovico Vives aut Melchiori Cano seculi XVI scriptoribus, sed longe antea magistro ordinis XIII Berengario de Landora archiepiscopo postea Compof-tellano, qui propterea Bernardo Guidonis iussit, ut Legendam alteram ex sincerioribus actis colligeret ac ederet, quod & fecit ut dicitur postea ubi de eo: quod tamen non impedit ne Legenda Jacobi de Voragine sua brevitate commoda passim ab omnibus conquireretur, & avidè legeretur. Iusta porro Jacobi defensio est quam ipse innuit, vitas has SS. non a se compositas, sed ut ipse ait compilatas tantum, id est jam diu antea a variis scrip-

tas, sed & apud varios dispersas a se collectas, in ordinem digestas & ex historicis sacris qui sua ætate in pretio erant locupletatas in lucem prodidisse, additis passim suis annotationibus. Sic in vita S. Hilarii, quam qualem invenerat edidit, ubi agitur de concilio ficitio Romano, cui præerat nescio quis papa Leo, qui dicitur Hilarium tardius venientem duriter excepisse, Hilariumque eidem reposuisse, *Tu es Lea, sed non de tribu Juda*, & alia gravem contemtum indicantia, Jacobus de Voragine sapienter monet id totum fabulosum esse. Vita illa S. Hilarii Pictaviensis eadem legitur apud auctores Jacobo antiquiores, ut apud Stephanum de Borbone circa MCLX mortuum lib. de septem donis spiritus sancti P. IV cod. Sorb. fol. 3470 sed & aliæ plures, quas certo non composuit Stephanus, sed quales sua ætate circumserebantur suo operi inseruit. Historia XI millium virginum apud Jacobum de Voragine ea ipsa est, quam B. Elisabeth Schonauigiensis se revelatione accepisse testatur. Itaque ut paucis concludam, acta sanctorum qualia sua ætate vulgata erant, collegit, juxta ordinem Kalendarii disposuit ac edidit Jacobus, si quæ sint in iis fabulæ, harum auctor censendus non est, nisi quis in eos qui actis SS. edendis etiamnum operam dant, si quid in iis fabulosum, rejicere velit: quod tamen esset injurium, cum illorum editores se tantum, non vades profiteantur. Mirus semper mihi visus est Bailletus vir aliàs clarissimus, cum tanto æstu in Jacobum de Voragine stomachum effundit, & aliunde sanctimoniale Joannam Baptistam Boette ad altra extollit, quæ tamen totum Jacobi opus in suum convasavit. Sapientius Bollandus prologo in acta SS. § IV p. XIX ubi Legendam Jacobi adversus Wicelium eique similes egregie defendit, ibi legendus. Præfationes cuilibet vitæ a Jacobo additæ, quæ fere in nomine sancti lusus sunt, palato hujus seculi saniori non placent, sed is erat seculi XIII & sequentium gustus; & quid patribus nostris non condonandum, ubi de fide non agitur?

Compendium legenda Jacobi nostri Venetiis editum anno 1498 referunt Caveus & Dupinius.

Varia hujus rationis inter codices MS in meas manus venerunt. In Victor. cod. 244 hoc titulo *Legenda SS. abbreviata & passionale.* Prologus: *Omnium sanctorum dilectissimi laus & exaltatio &c.*

In Navar. cod. memb. in 4 sed alterius rationis. Pr. *Incipit Summa de vitis SS. Cum plurimi sacerdotes sanctorum passiones & vitas non habeant, & ex officio suo eas scire & predicare debeant &c.*

Simile in Sorbon. cod. 37. Tit. *Legenda SS. optime abbreviata pro sacerdotibus parochialibus.* Extat & in Augustin. ad pontem novum cod. 207 memb. in 8.

Quis horum compendiorum auctor, & quodnam cum impresso a Caveo laudato mihi non viso conveniat, ut deprehenderem in me non fuit. Jam ad Jacobum nostrum redeo, qui sic de suis operibus prosequitur.

2. *Fecit etiam duo volumina sermonum de omnibus sanctis, quorum festivitates per anni circulum ab Ecclesia celebrantur: unum volumen est multum diffusum, aliud est magis breve & angustum. Utrumque volumen sic incipit: Vestigia ejus secutus est pes meus.*

3. *Fecit etiam sermones de omnibus evangeliiis Dominicalibus, quæ per anni circulum in Ecclesia leguntur, de quolibet evangelio faciens tres sermones ad honorem individua trinitatis. Istud opus post prologum sic incipit: Præparare in occursum Dei tui Israel.*

4. *Fecit & sermones de omnibus evangeliiis, quæ in singulis feriis in quadragesima leguntur, scilicet a quarta*

a quarta feria cinerum usque ad tertiam feriam post pascha, de quolibet evangelio faciens duos sermones. Istud opus sic incipit: Filia populi mei induere cilicio.

5. *Fecit etiam librum qui dicitur Marialis, qui totus est de B. Maria compositus, & secundum ordinem litterarum alphabeti distinctus. Iste liber post prologum incipit: Abstinencia multiplex.*

Hi omnes pluries typis prodierunt, ac primo simul absque anno loco & nomine Typographi fol. Quæ editio extabat in bibl. clarissimi viri D. Gallois. Item absque loco & nomine typographi 1484 fol. voll. tribus.

Venetiis, Lazari de Soardis 1497 in 4. Iterum ibid. 1579, & 1582 in 8 voll. IV. Moguntia curis Rodolphi Clutii ord. Præd. apud Petrum Cholinum 1630 in 4 voll. IV.

PER PARTES.

De tempore & quadragesimalis. Paris. 1500.

Venetiis apud Floravantem de Prato 1589 in 8 voll. II. Extant in Regia D. 3755 & 56. Quæ aliàs fuerunt ad usum nostri Chrysothomi Javelli.

De Dominicis per annum. Venetiis Jacobi de Junta 1544 in 4. Ibid. Jo. Bapt. Sommal 1566 fol.

Quadragesimale & de sanctis. Venetiis Nicolai Poli & sociorum 1602 in 4 voll. II.

De sanctis. Ex recensione F. Cola Campani & F. Hieronymi de Cherio ord. Præd. Papiæ, Jacobi de Paucisdrapis de Burgofranco 1500. Venetiis Jo. Bapt. Somaschi 1580 in 8. Regia D. 3757.

Mariale. Venetiis Simonis de Lucretiis 1497 in 4. Moguntia, Cholini 1616 in 4.

CODICES MS.

Sorbon. codex fol. mag. membr. in quo 1. Tabula sermonum Dominicalium. 2. Tabula altera: *Incipiunt distinctiones super Dominicales sermones Jacobi Januensis secundum alphabetum.* 3. Tabula tertia: *Incipiunt distinctiones super festivos sermones Jacobi Januensis, secundum ordinem alphabeti, quas compilavit quidam studens in domo de Sorbona.* Postea: *Incipiunt sermones Dominicales F. Jacobi archiepiscopi Januensis ordinis Fratrum Prædicatorum.* Postea: *Sequitur tabula de SS. sermonibus, & ad calcem: Expliciunt thesmata sermonum de SS. F. Jacobi archiepiscopi de ordine, &c. ut supra & sunt CCCXIII.* Postea *Incipiunt sermones festivos &c.* Ibid. codex alter fol. mag. memb. in quo 1. *De sanctis, tum de Dominicis, & iste melioris notæ.*

Navarr. codex chartaceus fol. med. *Sermones Dominicales, Festivos & quadragesimales* scripti pro Nicolao de Mara soc. Navarr. prima augusti MCCCCLIII.

Victor. *De sanctis* codd. memb. Pars I, 1103. Pars altera 1098 & 99 *de Dominicis* codd. chart. Pars I, 1097. Pars altera 1096.

Augustin. ad pontem novum cod. 249 fol. med. memb. a medio voluminis *De sanctis.*

Colbert. codd. memb. 1026 *Sermones de tempore.* 2106 *Quadragesimale.* Et hæcenus mihi visi Parisiis.

Eccles. Remen. cod. 158 memb. fol. par. *Sermones F. Jacobi de Voragine.*

Romæ in Bib. Christina reginæ Suetiæ extabat ms *Mariale, & Quadragesimale.* memb.

Florentiæ ad S. Marc. Arm. III cod. 110 *Sermones Dominicales.* Ad Annunciat. cod. 129 *Sermones in visitationibus religiosorum.*

Venetiis ad SS. Jo. & Paul. Plut. IV *Quadragesimale.*

In elencho codd. ms Belgii T. II p. 40 *Sermones a paschate usque ad adventum.* p. 88 *Marionale:* sic.

Distinctiones Jacobi Januensis episcopi, quo titulo

lo themata sermonum intelligas, sæpius laudantur in catal. codd. ms Angliæ: T I P. I, 1419, 1807, 2214: P. II, 1083: P. III, 728, 1747: T. II P. I, 764. Has distinctiones seu themata vel etiam breviores sermones de SS. typis unquam prodidisse nemo refert.

Quidam Jacobi de Voragine *Sermones Gallice redditi* sec. XIII vel sequenti ineunte extant in Colbert. cod. 4154. Vide postea ubi de Godofrido seu Godofrido de Warrefort. Ad Jacobum redeo.

6. *Præsentem insuper chronicam compilavit.* Extat in Regia cod. 10106 fol. med. membr. a fol. 117 ad 197. Pr. *Incipit prologus in chronica de civitate Janua.* Ea verò quæ de se ipso habet, placet hic subjicere.

« Anno MCCXXXIX fuit tanta ecliphs solis, ut « nulla ætas meminerit tam magnam & tam tene- « brosam aliquo tempore extitisse. Stellæ enim in « cælo apparebant, quemadmodum consueverunt « nocte in sereno aere apparere. Nos etiam licet « tunc annos pueriles ageremus, ipsas tamen stellas « in cælo radiantem conspeximus. « Exinde conjicio « fuisse tum x circiter aut duodecim annorum.

« Postea » Isto anno MCCXLIV quo supradictus pa- « pa Innocentius IV Januam venit, ordinem Præ- « dicatorum inspirante gratia Salvatoris intravi, ubi « a nostra adolescentia usque ad ætatem senilem « fui enutritus, & maternis uberibus educatus &c. «

« Postea » D. Clemens papa IV dum apud Viter- « bium in ecclesia Fratrum Prædicatorum in festo « pentecostes solemniter celebraret & prædicaret: « & ego cum essem tunc prior provincialis Fratrum « Prædicatorum Lombardiæ ibidem occasione nostri « capituli generalis præfens essem anno MCLXXVIII, « dixit publice coram nobis: Ne timeatis (Con- « radinum) quia scimus quod iste juvenis a malis « hominibus sicut ovis ducitur ad mortem. « Ex qui- « bus colligebamus jam ab anno precedenti electum pro- « vincialem & decessori Bononia MCLXVII in altis « amoto fuisse susceptum.

« Sub finem chronica, ubi de archiepiscopis. » Fra- « ter Jacobus de Voragine (sic) de ordine Prædi- « catorum archiepiscopus VIII cœpit A. D. MCCXCII « & vivet quantum Deo placebit. Iste per D. Nico- « laum papam IV qui fuit de ordine Fratrum Mino- « rum, archiepiscopus est creatus. Qui quidem papa « ipsum per suas litteras ad suam præsentiam voca- « verat, ut sibi munus consecrationis impenderet, « & pallium sibi daret. Sed cum ille Romam in Do- « minica de Ramis palmarum intrasset, reperit ip- « sum summum pontificem gravi & periculosa ægri- « tudine laborantem, ita quod in pascheve animam « Deo reddidit, & sicut credimus in cœleste pala- « tium introivit. Collegium autem venerabile cat- « dinalium infra octavas pasche consistorium fa- « ciens ordinavit, ut propter honorem communis « Januæ archiepiscopus suus debeat in brevi totali- « ter expediri. Propter quod in octava pasche per- « ven. patrem D. Latinum episcopum Ostiensem « fuit consecratus, & in ipsa hebdomada palliatus, « & sic ad civitatem suam cum gaudio est reversus, « & a populo reverenter exceptus. «

« Hic secundo anno sui pontificatus scilicet A. « D. MCCXCIII in ecclesia S. Laurentii provinciale « concilium celebravit, ubi interfuerunt episcopi « Albinganensis, Bruniacensis, Naulensis, Mara- « nensis, Nebiensis: episcopus autem Bobiensis se « excusavit infirmitate & senectute gravatus, suum « tamen procuratorem & syndicum destinavit. Epif- « copatus verò Accienfis tunc vacabat. Interfuerunt « etiam abbates mythrati quamplures scilicet S. Sy- « ri, S. Stephani, S. Fructuosi, de Tyro: abbates « verò de Brofano & de Insula Galinaria se excu- « saverunt infirmitate & senectute gravati, suos «

Sæc. XIII. tamen procuratores & syndicos destinarunt. Interfuerunt etiam præpositi & archipresbyteri & ecclesiarum ministri in multitudine copiosa. In ipso autem concilio multa utilia fuerunt statuta, & multæ constitutiones editæ quæ usque hodie observantur.

Cæterum quia inter aliquos dubitatio videbatur oriri, si corpus S. Syri esset in arca marmorea, quæ est super altare S. Laurentii collocata, volumus super hoc scire plenariam veritatem. Quocirca præsentem concilio & præsentibus Potestate & capitaneo, abbate populi & multis aliis nobilibus civitatis Januæ, arcam illam fecimus aperiri, ubi invenimus arcam ligneam inclusam & diligenter firmatam. Quam aperientes ibi invenimus laminam plumbeam, & tabulam marmoream, & cedulam in pixide quadam repositam, & utrobique erat litteris exaratum, quod in illa capsula ossa S. Syri erant reposita. Nos etiam illam capsulam super altare S. Laurentii deduci fecimus, & ibi nostris manibus inquirentes omnia ossa invenimus, quæ ad compositionem humani corporis requiruntur. Insuper post paucos dies adveniente ejusdem S. Syri festivitatem, ipsam capsulam cum ossibus super magnum pulpitem ecclesiæ S. Laurentii deportari fecimus, & ibi epitaphia & ossa populo ostendimus evidenter. Quæ ab omnibus fuerunt cum maxima devotione visa & suppliciter adorata. Ordinavimus autem ut caput S. Syri in sacristia servetur, & ibi thecis argenteis includatur.

Anno Dñi mcccxcv de mense januarii facta est pax generalis & universalis in civitate Januæ inter illos qui dicebantur Rampini sive Guelfi, & inter illos qui dicebantur Mascarati sive Ghibellini, inter quos quidem fuerant multo tempore grandes animositates, multæ divisiones & periculosæ dissensiones. Quæ quidem dissensiones & partialitates per annos quinquaginta quinque duraverunt, sed faciente gratia Salvatoris omnes ad pacem & concordiam sunt reducti, ita quod facta est inter eos una societas, una fraternitas, unum corpus. De quo tanta lætitia est secuta, quod tota civitas fuit plena júbilo, plena tripudio, plena gaudio immenso. Nos quoque in publico parlamento in quo pax fuit jurata pontificalibus induti proposuimus verbum Dei, & ibidem cum clero nostro *Te Deum* laudamus cantavimus alta voce, habentes nobiscum quatuor myrthatos inter episcopos & abbates. Supposito verò prandio tota militia nos sequente pontificalibus induti super palafredum syndone coopertum per totam civitatem nostram læti & gaudentes equitavimus, Dei benedictionem ac nostram omnibus largiendo, & Deo gratias referendo. In signum quoque lætitiæ de tam nobili & inclita pace commune Januæ nobilem virum D. Jacobum de Carcano civem Mediolanensem tunc Potestatem Januæ militem accinctum fecit, & ipsum multis honoribus & muneribus cumulavit.

Sed quoniam in præsentem vitam nulla bona sunt pura, ideo pro dolor! cythara nostra cito versa est in luctum. Eodem siquidem anno de mense decembris, quinta scilicet die post natale Domini civibus nostris suprascripta pace gaudentibus, pacis æmulus humani generis inimicus in tantam discordiam & turbationem cives nostros commovit, ut per vicus & plateas manu armata confligerent, & diebus multis ad invicem dimicarent: ex quo securæ sunt necesse hominum, vulnerationes multorum, domorum incendia, rerum expoliatio & rapina. Et quoniam furor hostilis frænum non recipit rationis, in tantum processit ve-

hana turbatio, quod quidam ut turrem S. Laurentii habere possent, ausi sunt in ecclesia ipsius S. Laurentii ignem apponere, & ejus tectum totaliter concremare. Duravit autem tam periculosa feditio a quinta die post natale Dñi usque ad diem septimum februarii. Tandem creati sunt duo capitanei, scilicet D. Conradus Spinula & D. Conradus Auriæ, & sic civitas a præliis conquievit, & capitaneus qui deforis eligebatur, fuit deinceps intermissus.

Ante verò hæc omnia hæc narraverat. Anno Dñi mcccii, post captionem civitatis Constanti-nopolis a Venetis, Sancta Crux quæ dicitur Crux S. Helenæ, quia cum ipsa S. Helena crucem Domini reperisset, partem ejus laminis argenteis & aureis & margaritis ornavit, & Constantinopolim ad Constantinum filium suum deportavit. Verum cum Veneti crucem illam cum multis aliis reliquiis Venetias transferrent, contigit quod quidam civis Januensis, qui fuit de Fornariis nomine *Dundeclensibus* galeas duas contra Venetos armaverat, ex eo quod inter Januenses & Venetos tunc discordia erat. Dicitur igitur *Dundeclensibus* navem illam cepit, & illam sanctam crucem cum cæteris reliquiis Januam deportavit. Quam quidem crucem communi Januæ & ecclesiæ S. Laurentii pro magno munere dedit: cæteras autem reliquias sibi retinuit, sperans aliquo tempore ab aliquo principe pro ipsis thesaurum non modicum habiturum. Sed quoniam Deus novit quod de tanto thesauro Januensis civitas spoliaretur, ideo post multum temporis ad Fratres Prædicatores prædictæ reliquiæ nobis procurantibus devenerunt: quæ in ecclesia ipsorum Fratrum cum multa reverentia reservantur. Quas etiam nos fecimus in duabus tabulis cum laminis argenteis venerabiliter collocari.

Chronicæ finis est anno mcccxcv, ubi de bello Januensium adversus Venetos eo anno suscepto, ex quo inferas ab iis non visam qui aiunt ad mccciiii finiri. Januæ plures ms haberi monet abbas Justiniani.

Acta Synodi provincialis præside archiepiscopo hoc nostro Janua anno mcccxciii habita haud dubie in archivo Ecclesiæ Januensis ms servantur. Mirum Labbei & Costartii diligentiam effugisse: Cum Harduinus in recenti sua anni 1715 conciliorum editione etiam omiserit, Januensium maxime nostrorum digna esset cura, illis e tenebris eruendis & juris publici faciendis operam impendere, quod faxit Deus.

Præter opera ab ipso Jacobo sua laudata, quedam alia scripsit quæ sic numerantur:

Defensorium contra impugnantes Fratres Prædicatores, quod non vivant secundum vitam apostolicam. Venetiis, Lazari de Soardis 1504 in 8 pagg. circiter quinque, inter alia plura ad ordinem spectantia.

Summa virtutum & vitiorum Guillelmi Peraldi Lugdunensis in compendium redacta. Hujus compendii plura sunt passim in bibliothecis exempla: hæc mihi occurrerunt Parisiis sed absque nomine auctoris.

In Sorbon. cod. 37 fol. mag. memb. Tit. *Summa de vitiis & virtutibus compendiose tractata & bene abbreviata.* De vitiis, Pr. *Dicituri.* Finis: *Excoriatores subditorum.* De virtutibus verò Pr. *Cupientes.* Finis: *Cuique quod suum est.*

Victor. cod. 768. in 4 memb. Eadem. Ibidem cod. 488 fol. par. memb. a fol. 98 ad finem voluminis.

De operibus & opusculis S. Augustini episcopi Ecclesiæ doctoris summi liber. Augustinum revera adeo familiarem fertur habuisse, ut fere totum memoria teneret.

Historia Lombardica. Hanc plures cum *Legenda SS.* confundunt, cum in nullo veteri codice eo titulo insigniatur. Lombardica igitur historia non alia est, quam quæ in *Legendis ms & impressis vitæ S. Pelagii* papæ subjicitur hoc principio: *Tempore igitur primi Pelagii Longobardi in Italiam venerunt, & quia multi hujusmodi historiam ignorare probantur, ideo eam hic inferendam decrevi, prout in historia Longobardorum, quam Paulus Longobardorum historiographus compilavit, & in diversis chronicis explanata habetur.* Unde titulum habet, *Chronica inserta.*

Summa casuum conscientia pro clericorum suæ diocesis institutione. Sic Rovetta. Revera sic lego apud Nyderum Formic. lib. 1 cap. 10, ubi quosdam ordinis scriptores recenset: *Joannes Januensis episcopus Summam confessorum scripsit:* adeo ut quis erratum esse in nomine tantum sibi persuadere posset, & *Joannes scriptura pro Jacobo:* verum cum Jacobum de Voragine laudem immediate ante verba citata, ejus non tam cito oblivisceretur, ut in Joannem mox subito converteret. Itaque mendum in episcopatu potius esse dixerim, & Joannem Bosnensem episcopum postea relicta insula IV magistrum ordinis laudatum, cui simile opus quidam asseruerunt. De quo videtur supra ad 1241 ubi de eo actum est fuisse.

Sacra Biblia utriusque testamenti ex editione vulgata Italice versa. Sic habet Sixtus Senensis, qui cum diutius Januæ commoratus fuerit, fidem aliquam meretur. Sed si ita est, hæc versio jam ita latet, ut nulla sit ejus memoria.

Jacobi Januensis tabula super historias sacre scripture habens dictiones LX & capitula cccix. Laudatur pluries in catalogo codd. ms Angliæ: T. 1 P. 1, 2243: P. 11, 633, 823: P. 111, 1739, 1986, 2188, 2396.

Expositio in Symbolum Athanasianum Januensis laudatur ibidem T. 1 P. 11, 2256. An sit nostri Jacobi doceant gentiles.

Hujus scriptoris meminerunt nostrates omnes, Laurentius Pignon n. 65: Ludovicus a Valleoli n. 12: Leander fol. 85, & *Descript. d'Ital. Regione prima* fol. 11 b: Lusitanus, Razzius, Pius, Fernandez, Altamura ad 1290: Rovetta ad 1298: Augustinus Justiniani Annal. Genuen. lib. 3 fol. 112 & lib. 6 fol. 277: Bzovius Annal. ad 1292: Castillus Cent. 1 P. 11 c. 31: Fontana in Theatro: extrates Trithemius, Gesnerus, Simlerus, Possévinus, Vossius, quos omnes ex suprascriptis emendes.

F. GUILLELMUS DE HOTUN.

† 1298. F. GUILLELMUS DE HOTUN ab aliis *Hodon* vel *de Hozum*, ille idem qui *de Odone* in veteribus ordinis monumentis nuncupatur, (quæ diversitas ex varia idiomatum flexione pronunciandique ratione petenda) natione Anglus vir fuit pietate, doctrina, rerumque agendarum peritia sua ætate clarissimus, proptereaque regi suo Edwardo I in paucis carus & acceptus. Parisiis in gymnasio Sanjacobeo pro rata provinciæ suæ studens honoris assignatus, ibidem in sacra facultate ad gradus promotus fuit, & anno mclxxx jam erat licentiatum ad magistrum. Anno mclxxxii amoto in actis cap. gen. Viennæ Austriæ priore provinciali Angliæ, ei suffectus est Guillelmus noster, qui eo munere fungebatur etiamnum anno mclxxxvii: tum verò sic de eo statutum lego in actis cap. gen. Burdegalæ eo anno habiti: *Absolvimus F. Guillelmum de Odone provincialem Angliæ, & assignamus eum conventui Parisiensi ad legendum sententias.* Gravissimis negotiis distentum fuisse oportet, siquidem jussis non paruit, unde in comitiis ordinis anno se-

quenti mclxxxviii habitis sic habetur Tit. *Pœnitentia:* *Cum propter absentiam F. Guillelmi de Odone, qui non acquievit ordinationi præcedentis capituli Burdegalis celebrari de se facta, schola nostra Parisiensis diu vacaverit in maximam ordinis confusionem & studii jaçturam, ejus correctionem magistro ordinis committimus faciendam, & volumus & ordinamus, quod magistri in theologia actu legentes Parisiis non recedant de conventu, nec mitti valeant tempore lectionum nec vacationum nisi forte per tres septimanas, vel per mensem ad plus, & hoc in ipsis vacationibus pro causa necessaria, & de licentia magistri ordinis vel prioris provincialis Franciæ, ita tamen quod alter eorum semper remaneat in conventu.* Quæ ordinatio sapientissima, cum enim gymnasium Sanjacobeum esset publicum, & a secularibus maxime frequentatum, abesse non poterant magistri actu legentes sine gravi auditorum detrimento, quod pudorem ordini ac dedecus iniciebat. Rationem tamen absentia suæ magistro ordinis Munioni Guillelmo probasse, ac demum Parisios accessisse munusque impositum biennio complevisse hinc colligitur, quod in indice magistrorum Parisiensium a Bernardo Guidonis n. 33 recensetur. Altera vice provinciam Angliæ rexit, alteri Guillelmo qui rediens e capitulo generali anno mccc Ferrariæ celebrato in via obierat suffectus, tumque ad mcccvii in officio perseveravit teste Triveto postea referendo. Ecclesia Dublinensis a die 11 octobris mccciv mortuo tum Joanne de Saunford archiepiscopo vidua erat, licet enim Thomas de Chatsworth Ecclesiæ Patritianæ decanus electus fuisset, ratam Edwardus rex habere volebat electionem, Thomamque rejiciebat: quare Bonifacius VIII Guillelmum nostrum regi gratissimum ad hanc metropolitanam evexit die xvi junii mcccvii, data ei facultate munus consecrationis a quocumque mallet episcopo & ubicumque suscipiendi. Gandavi Flandrorum quo cum Anglo rege venerat, ab Antonio Beak episcopo Dunelmensi inauguratum scribit Thomas Walsinghamus rerum Angliæ scriptor accuratus. Tum autem inter Galliæ regem & regem Angliæ dissidentes sequester acceptus, nam & primo ex quo Parisiis studuerat & rexerat, notus erat & familiaris, ita dexteritate sua egit ac prudentia, ultro citroque ad ambos pergens ac rediens, ut inducias inter utrumque ad biennium pepigerit ac firmaret. Legatus exinde selectus qui articulos inter reges compactos Bonifacio VIII Romam deferret, ceu in quem non ut summum pontificem, sed ut Benedictum Caetanum rex Angliæ compromittebat, & arbitrum de pace inter se & regem Galliæ ineunda eligebat & volebat, itineri se commisit, ac Urbem aggressus res ita feliciter egit, ut xx junii mcccviii summus pontifex in publico consistorio sententiam suam arbitralem ut aiunt pronunciarit, pacemque certis conditionibus stabilierit. Verum Guillelmus in reditu per Burgundiam transiens Divione morbo correptus ibidem animam efflavit vi kal. sept. ejusdem anni. Corpus ejus exinde delatum, Londini in templo nostro honorifice sepultum fuit.

Bernardus Guidonis sic laudat in indice episcoporum: *F. Guillelmus de Odone Anglicus, magnus magister in theologia in toto ordine nominatus, archiepiscopus Dublinensis in Hybernia anno mcccviii circum circa.* Fuit prior provincialis Angliæ bis. *Hic legatus regis Angliæ ad summum pontificem, redeundo in conventu Divionensi moritur in vigilia B. Augustini mcccviii.* Idem habet in indice magistrorum in theologia.

Laudat & Trivetus in chronico ad ann. mcccvii. *Eodem anno idem papa F. Willelmo de Hotun priori provinciali FF. Prædicatorum Angliæ ar-*

chiepiscopatum contulit Dublinensem, indulgens eidem ut a quocumque episcopo catholico, & ubicumque decreverit, valeat consecrari. Hic F. Willelmus postquam ordinem ingressus est, efflet vir acutissimi ingenii, doctor in theologia Parisius factus est. Erat autem jocundus in verbis, in affatu placidus, religionis honestus, in omnium oculis graciosus, qui cum rege in Flandriam profectus, ibidem a domino Dunelmensi munus consecrationis accepit. Per cuius mediationem ex parte Anglicorum, & ducis Britannia ex parte Gallicorum inter reges Angliæ & Franciæ acceptæ sunt induciæ, & ultra datos terminos sæpius prorogata.

Non omittenda quæ de eo habet Sebastianus de Olmedo: *Hic F. Guillelmus de Odone cum in patriam rediret a curia legatus cardinalis futurus, apud Divionem Gallia vigilia S. Augustini quem unice coluit, ex hac luce discessit magna ordinis ac bonorum multorum mæstitia: cujus ossa in propria petente etiam Anglorum rege delata sunt.*

Videndæ & antiquæ consuetudines Angliæ Londini 1672 editæ, in quibus a p. 749 ad 761 instrumenta omnia legationem Romanam attinentia referuntur. Initium tantum litterarum quibus fides & auctoritas Willelmo nostro ejusque socii in agendis astruebatur hinc addendum visum est: *Summo pontifici Edwardus rex Angliæ &c. Sperantes per vestra sanctitatis industriam super discordiis inter regem Franciæ & nos dudum exortis salubriter provideri, venerabiles in Christo patres Willielmum archiepiscopum Dublinensem, Antonium Dunelmensem episcopum & nobiles viros Amadeum comitem Sabaudia consanguineum nostrum, Ottonem de Grandisano, & Hugonem de Veer milites, pacis & status nostri pacifici zelatores voluntatis nostræ conscios ac diligentius informatos ad vestram presentiam duximus destinandos &c. Datum apud Gandavum 18 die februarii anno Dñi 1297, nempe stylo veteri, novo 1298. Ex his litteris & cæteris omnibus instrumentis illic relatis constat nostrum archiepiscopum caput fuisse legationis. Hinc etiam emendantur, qui Willielmum Romæ solùm Dublinensem antistitem creatum & ab ipso Bonifacio VIII consecratum volunt, cum ex his omnibus diplomatibus pateat jam inauguratum priusquam de pace agenda Romam legatus progrediretur.*

Ejus cum laude meminerunt Laurentius Pignon de Honden nuncupans, S. Antoninus, Leander Albertus fol. 86 a, ubi vocat virum ingentis spiritus, Lusitanus, Pius, Fernandez, Bzovius, Fontana, Altamura ad 1298 & alii nostri: extrates verò Lelandus p. 239, Balæus, Simlerus, Possévinus emendandus cum in duos dividit alterum de Odone dictum, alterum de Hothun, Pitseus & ipse corrigendus ex supradictis, Varæus de script. Hybern. p. 121, ac de præsul. Hybern. p. 110: denique & Lobineau in Hist. Armoricæ Gallice recens edita p. 286, qui fallitur cum episcopum Dublinensem in Scotia nominat, pro archiepiscopo Dublinensi in Hybernia. Hæc ejus laudantur opera.

1. *Commentarii in 14 sententiarum libros, inter ejusmodi innumeros alicubi forsitan jam latentes & neglecti. Hos laudat Laurentius Pignon, ac præterea alterum in primum sententiarum scriptum, quos proinde viderit.*

2. *De immediata visione Dei tractatus, & hunc laudat dictus Laurentius & sequentem.*

3. *De unitate formarum tractatus.*

4. *Leitura scholastica.*

5. *Oratio de jure regis Gallicæ dicta & scripta. Laudatur a Caio p. 242 antiquitatum Cantabrigienfis academiciæ.*

Hæc eadem illi tribuit opera Bostonus Buriensis nomenclator accuratus:

6. *In tres libros de anima. Recensetur in catal. codd. ms Angl. T. I P. 11 n. 1574, ubi dicitur Guillelmus Heddonen aliàs Heddon vel Hothun. T. II P. 11 n. 5: Processio de electione archiepiscopi Dublinensis per priorem & conventum Ecclesiæ S. Trinitatis, & decanum & capitulum Ecclesiæ S. Trinitatis Dublin. post mortem Guillelmi de Hothun archiepiscopi anno 1298.*

7. *Quæstiones quodlibetales. Quædam extant in Sorbon. cod. 133 fol. mag. memb. Tit. Incipiunt quæstiones de quolibet Fratris Willelmi de Hozum Prædicatorum. Querebantur quadam de Deo, quadam de creaturis. Sunt xviii quæstiones. Finis: Explicunt quæstiones de quolibet disputata a Fratre Willelmo de Hozum die luna proxima post festum B. Nicolai, videlicet in crastino conceptionis B. V. anno gratiæ mcccxxx. Revera eo anno cum esset lit. Dom. G. F, nona decemb. erat dies luna. Plura sunt alia aliorum eod. cod. qui videtur circa initia sec. xiv scriptus.*

F. GUILLELMUS BERNARDI.

F. GUILLELMUS BERNARDI Gaillacensis dictus quod e Gaillaco nobili Occitanicæ ad Tarnem fluvium oppido diocesis Albiensis ortus sit, ad ordinem ascitus Tolosæ, non eruditione tantum, sed magno religionis & fidei zelo seculo xiii claruit. Hinc ad conventuum regimen pluries electus prior, præfuit quidem illis & profuit, sed iis muneribus se quantocius exolvit. Anno mccc domui Montisalbani electus prior præsidebat, intra annum dimisit. Anno mcccxi Albienses præfectum voluerunt, assensit & templum a fundamentis iis erexit, primum lapidem solemniter ponente Bernardo de Castaneto episcopo civitatis Dominica infra octavas Petri & Pauli, scilicet v. julii, nam erat lit. Dom. D. at anno revoluta abdicavit: Rutenenfes denique anno mcccxc sibi præfecerunt, ibique diutius moratus est, at biennio absoluto & eos dereliquit, ut totum se prædicationi daret. *Magna vir fuit abstinentiæ, inquit eidem æqualis & convictor Bernardus Guidonis, ex quo variis locis hæc depromimus omnia, zeloque prædicationis & salutis animarum æstuans in Greciam transfretavit, pervenitque Constantinopolim, ubi & locum ad habitandum accepit anno mcccxcviii ad prædicandum gentibus verbum crucis, & dilatandum nomen & fidem Dñi Jesu Christi: ibique in eam rem*

Libros F. Thomæ de Aquino e Latino Græcos fecit. Sic Bernardus citatus. Quinam verò illi libri non indicat.

Jam anno mcccxxxii & antea Constantinopoli domum habebat ordo, sed & postea duas habuit, hanc verò alteram Guillelmus erexit. In codice ms membr. sec. xiiii aliàs Rotomagensium nostrorum nunc verò Parisiensium ad S. Honorati, est tractatus de præctica inquisitionis, in quo legitur quidam F. Guillelmus Bernardi censoris fidei munere fungens cum F. Joanne a Sancto Benedicto in partibus Tolosanæ circa mccc. An idem sit cum eo de quo agimus, disquirant indigenæ curiosi.

F. STEPHANARDUS DE VICOMERCATO.

F. STEPHANARDUS DE VICOMERCATO Insuber a loco originis agnomen ducens, & Mediolani in S. Eustorgii ad ordinem ascitus seculo xiii claruit, de quo sic Leander Albertus fol. 152 b: *Intuere Stephanardum ex vico Mercato Mediolanensem virum doctrina clarum deferentem chronicam ab se metricè descriptam. Qui primus ex ordine Prædicatorum theologiam in domicilio*

Mediolanensi publico stipendio docere cepit circa annum salutis mcccxi. Quæ virum tum celebrem ac pluribus annis apud suos antea doctrinæ sacræ professorem & interpretem probant. Anno verò mcccxviii vita hac mortali functum asserit Lusitanus, qui monumenta vetera utriusque conventus Mediolanensis S. Eustorgii, & Gratiarum scrutatus est, quem excipiunt nostrates Pius, Fernandez, Altamura & alii. Hæc ejus opera, in S. Mariæ Gratiarum Bibl. servata, inquit idem Lusitanus.

1. *Postilla super Lucam.*

2. *Dialogus de apprehensione, seu de potentiis apprehensivis, & est distinctus in xii partes, & habet ccxx capitula.*

3. *Summa notabilis in jure canonico. Quæ a quibusdam dicitur Summa questionum in Decretales & earum Apparatum v. libris distincta.*

4. *Periarchon nominum, & nonnulla alia. De principii nominum. Quid hoc sibi velit, utinam quis explicet?*

5. *Chronica una metricè. Nempe rerum civitatis Mediolanensis, cujus hoc est principium:*

*Urbs antiqua fuit antiquis diruta bellis,
Ipsa reducta solo paucis contenta colonis,
Nobilitatis habens prisca vestigia. Servat
Delubra que reficit, prope mania sparsa per
agros &c.*

Quæ de Engleria dicuntur, ex cujus ruinis Mediolanum surrexisse censet. Auctorem hunc contra Gregorii X S. P. famam iniquiorem fuisse, & Othoni vicecomiti archiepiscopo Mediolanensi nimium adulando favisse scribit Petrus Maria Campi in Apologia sua pro Gregorii X innocentia edita T. II Hist. Eccles. Placent. p. 319. Revera hæc apud eum leuntur acriora, ubi post Gregorii X discessum e Mediolano Lugdunum ad concilium generale pergentis, facinus a Turrianis in vitam Othonis archiepiscopi ausum describit:

*Metropolis statuunt cives ut premia dentur
Plurima, lethali si vulnere decidat exul (nempe
Otho)*

*Antipater propriam presumens visere sedem.
Dedecus hoc aula est, grandisque injuria Deni
Gregorii, tantum facinus qui sidere clauso
Dissimulat, legi metuens obistere sævæ.*

Et postea de reditu ejusdem Gregorii a concilio Mediolano iterum transeuntis & Romam petentis loquens:

*Acta ubi Divorum Patrum celebrata fuerunt,
In reditu celeri sequitur quem præsul. At ille
Ipsus renuit comitatum. Stare Frigella
Elligit & profugus Seprii descendit in arva.*

Innuat Gregorium Othonem se sequi cupientem ac simul Mediolanum ingredi volentem a se ablegasse, ne Turrianis rerum potentiis displiceret, adeo ut archiepiscopus Brighellam secedere coactus fuerit. Quæ nolim excusare, qui Gregorii sanctitatis convictus sim, sed quæ fortè non ita Stephanardo aliisque Mediolani vicecomitum partes adversus Turrianos tuentibus perspecta tum fuerit. Hinc Othonis archiepiscopi tandem de Napo a Turre anno 1277 victoris triumphum sic celebrat:

*Religiosa cohors series distincta per almas
Obvia concentu modulaminis æthera lati.
Inde concutitur æther clangore tubarum.
Ambrosii fuditque preces demersus ad aram,
Grata tulit genibus flexis donaria miles.
Conveniunt, posuere diem celebremque beata
Agnæ civis redeuntis lege perenni,
Qua micuit sperata diu victoria bello.
Et hic finitur Fratris Stephanardi. Amen.*

Quod hujus chronicon seu carmen F. Gualvaneus Flamma, de quo infra suæ chronica ex variis auctoribus compilatæ, ac cui titulum indidit Manipulus Florum

fere totum inferuit, non continenter, sed per partes ut se dabat occasio. Nata exinde fortè allucinationo Pauli Jovii & eum excipientis Gerardi Joannis Vossii de Hist. Lat. lib. 2 c. 62, qui ex Stephanardo de Vicomercato, & Gualvaneo Flamma viris distinctissimis, nomen unius & alterius cognomen accipientes scriptorem unum conflavit Stephanardum Flamma ab ipsis dictum: neuter excusandus, non Vossius, qui ambos apud Leandrum Albertum distinctos vidit, nec Jovius cui Gualvanei chronica legere in promptu fuit, nec tamen videtur legisse, etiam si acriter redarguat occasione Gregorii X. Nam si vel leviter inspexisset, vidisset Stephanardum inter eos scriptores a Gualvaneo recenseri, quorum usus est opera; Stephanardum carmine, Gualvaneum soluta oratione scripsisse, Stephanardum antiquiorem ac anno 1298 mortuum chronicon suum non ultra 1277 prodaxisse, Gualvaneum anno 1299 adolescentem a fescui anno tantum ordini ascitum & a sex mensibus tantum professum ad 1371 chronica suam extendisse. Et ut tandem Vossii errata concludam, opus cui titulus Manipulus florum chronica est Gualvanei ex variis auctoribus excerpta quos laudat & conflata, at non hoc titulo ornatur chronicon metricum Stephanardi, quod apud nostros S. Eustorgii sua ætate servatum testatur idem Gualvaneus.

Stephanardi de Vicomercato Mediolanensis gentiles ejus meminerunt, ac laudant Joannes Petrus Puricelli in vita Laurentii Littæ archiepiscopi Mediolanensis fol. 117: Paulus Morigia Nobilit. Mediolan. lib. 3 c. 29: Philippus Picinelli Athen. Mediol. p. 496. Arguit verò duriter Tristanus Calco præfat. Hist. Mediol. ubi sic: *quorum alter [Stephanardus] accepti honoris gratiam Othoni archiepiscopo relaturus, ejus gesta carmine ornare, quam simpliciter ut ipse inquit, prosa committere maluit: & dum poetice furit, & in plerisque licentis evehitur, neque a præposterationibus temperat, alia verò plus equo exaggerat, alia silentio prætermittit, rem totam in fabulam vertit.* Quam censuram an Stephanardus mereatur, eruditi æquique amanti lectoris arbitrio permitto, ut & an Calco ipse ubique ab omni partium studio immunem se præstiterit. Interea curiosos moneo chronici Stephanardi maximam partem visuros si velint in Bibl. Reg. Paris. codd. mss 10113 & 10114 apud Gualvaneum de Flamma. Dupinium hinc non moror, qui in utroque & Stephanardo & Gualvaneo omnino peregrinum se ostendit.

Ut verò graviter offendunt qui utrumque confundunt, sic & Lusitanus & sequaces Pius, Fernandez, Altamura qui tamen se corrigunt in Appendice, Possévinus & alii non minus peccant, cum Stephanardum de Vicomercato a Stephano Mediolanensi distinguunt, quos eadem opera unum & eundem esse hominem satis evincunt. Stephano quidem hæc speciatim tribuunt

1. *De controversia hominis & fortuna metricè.*

2. *Tractatum de irregularitate.*

3. *De emanationibus opus in novem partes distributum.*

4. *De peste Mediolanensi carmen.*

Sed cum cætera conveniant cum iis quæ scribuntur Stephanardo, quin & hujus hinc mox relata sint, non video cur dubitari possit, donec majorem lucem his afferant nostri Mediolanenses utriusque domus ordinis. Nam quæ Roverta ad 1302 & ad 1307 profert, ut utrumque distinguat, nullius sunt momenti, eumque probant etsi in Lombardia agentem, nihil eorum quæ utrique asserit operum suis oculis lustrasse, quod negotiorum id non permittentium multitudini tribuendum. Chronica Stephanardi meminit etiam Bostonus Buriensis in suo

III. catalogo codd. mss Angliæ, ut hinc pateat in Bibliothecis ejus insulæ aliàs fuisse.

F. JOANNES DE JANUA.

1298.

F. JOANNES DE JANUA sic a natali solo communiter dictus, quem Balbi vel de Balbis quidam a familia nuncupant, gente Ligur, Januæque natus ordinem ibidem in S. Dominici amplectus est seculo XIII, florebatque adhuc anno MCCCLXXXVI, & ad annum MCCXCVIII pervenit teste Augustino Justiniano Annal. Genuen. lib. 4 fol. 109. Auctor chronici orbis universi citatus ab abbate Michaelæ Justiniani sic de eo habet: Joannes Balbus natus Januæ ordinis Prædicatorum per hæc tempora doctissimus, cum esset jam ætatis mature, temporalibus opibus haud parum abundans, substantiam omnem in pauperes distribuit, & religionem amplectatus est. Produunt autem non optime modo verfatum extitisse in sacræ scripturæ sanctorumque patrum libris, sed & vitæ sanctitate commendatum: quin & inter beatorum ordinem & seriem ejus imaginem asseruari in Ecclesia S. Thomæ Ticinensi, sed hæc ad hagiologos, nos de scriptore tantum agimus, ac de operibus ab eo rei litterariæ relictis. Hæc sic recensent Laurentius Pignon n. 66 & Ludovicus a Valleoleti n. 17: F. Joannes Januensis scripsit

1. *Librum theologiae qui vocatur, Dialogus de questionibus anime ad spiritum: non de anima & corpore ut mendose alii.*

2. *Item Summam grammaticalem valde notabilem, quæ catholicon nominatur.*

3. *Item quoddam opus ad inveniendum festa mobilia.*

Cum autem solum secundum typis prodierit & sit celebrius, de eo speciatim agendum est. Opus continet orthographiam, prosodiam, grammaticam, rhetoricam, etymologiam, proptereaque dicitur *Catholicon*, id est opus universale, cujus potissima pars est vocabularium voces omnes primæ mediæ & infimæ Latinitatis complectens. Titulus in codd. quæ ms, quæ impressis: *Incipit Summa quæ vocatur Catholicon edita a F. Joanne de Janua ordinis Fratrum Prædicatorum*. Ad calcem: *Immensas omnipotenti Deo Patri & Filio & Spiritui Sancto gratiarum referimus actiones, qui nostrum Catholicon ex multis & diversis doctorum texturis elaboratum atque contextum, licet per multa annorum curricula in MCCCLXXXVI anno Dñi nonis martii ad finem usque perduxit &c.* Hæc typis prodierunt editiones.

Prima in ipsis typographiæ incunabulis circa MCCCL Moguntia apud Joannem Fust fol. non quidem typis mobilibus nondum inventis, sed ad modum Sinarum tabulis ligneis sculptis. Sic enim refert Trithemius Chron. Hirsaug. T. II anno 1690 edito, ubi de Joanne Guttenber & Joanne Fust Moguntinis civibus primis artis typographiæ inventoribus sic habet ad 1450: *Imprimis igitur characteribus litterarum in tabulis ligneis per ordinem scriptis formisque compositis vocabularium Catholicon nuncupatum impresserunt: sed cum iisdem formis nihil aliud potuerunt imprimere, eo quod characteres non fuerint amovibiles de tabulis, sed insculpti sicut diximus &c.* Quæ Trithemius didicerat a Petro Schoeffer altero Joannis Fust socio. Videtis dissertationem Gallicam Andrea Chevillier socii Sorbonici de origine typographiæ p. 4.

Alteræ ex arte typographica tum perfecta, tamen absque numeris signaturis, reclamationibus, anno, loco, nomine typothetæ, absque litteris etiam initialibus, quæ omnes manu additæ & pictæ: quam Moguntia produisse conjiciunt. Extat ejus exemplum Parisiis in Genovesiana fol. max. charta regia.

Tertia Moguntia 1460 fol. ad calcem legitur: *Altissimi præsidio cujus nutu infantium lingua sunt disertæ, quique nimio sæpe parvulis revelat quod sapientibus celat, hic liber egregius Catholicon Dñicæ incarn. annis MCCCLX alma in urbe Maguntina &c. non calami, styli aut penna suffragio, sed mira patronarum formarumque concordia, proportionem & modulo impressus atque confectus est.* Deest typographi nomen, sed Joannem Fust & Petrum Schoeffer solos tum Maguntia typothetas auctores fuisse merito conjiciunt. Hujus editionis exemplum est Parisiis apud Fulienfes ad S. Honorati, alterum apud Minimos Nigeonii ad Parisios: recensetur etiam in catal. codd. ms Angliæ, Append. inter codd. Vet. Edit. n. 1. Plures exinde fuerunt editiones.

Venetis 1483 fol. Bibl. August. Vindel. Reiseri P. 117.

Ibidem 1491 fol. Extat apud nostros Parisien. ad S. Jacobi.

Rursus Octaviani Scoti 1495 fol.

Lugduni. Joan. de Prato 1489 fol. apud nostros Paris. ad S. Honorati.

Ibid. per Petrum Ægidium emendata & aucta typis Antonii Dury 1520 fol. In Sapiencia Romana. Parisiis Jodoci Badii 1506 fol. apud nostros Rotomagen.

Codices ms innumeri passim reperiuntur etiam in Biblioth.

Paris. Regia 3601, 4688, 5489. Colbert. 534. Germanea a pratis 590. Victor 156. Sorbon. 1154. Navarr. semel. Augustin. ad pontem novum 78. Sanjacob. Prædic. bis.

Romæ Vatic. ex abbate Justiniano ter 1472, 73 & 74.

Catal. codd. ms Angliæ T. I P. II, 129: P. III, 46, 1032, 1663, 2248: T. II P. I, 392, 1773, 3008, 4060.

Cæteros mitto brevitatis causa. Gallice etiam a quodam magistro artium versum ad usum scholarum Parisiensem extat in Victor. cod. 705.

Jam de auctore ut aliquid dicam, quidam nimium laudant, deprimunt etiam quidam nimis. Sunt qui non solum Latine sed & Græce peritum asserant, quod gratis alruunt, cum ipse de se sic ingenue fateatur p. 1 cap. 1: *Hoc difficile est scire, & maxime mihi non bene scienti linguam Græcam*. Inter censores verò eminet Erasmus, qui tum opusc. de ratione studii, tum in colloquiis ejus Latinitatem acerbe fugillat & ridet: cui & similibus ea ætate jam fecerat satis Leander Albertus Descript. Ital. Vers. Kyriand. p. 27: *Quod opus est tanto viro indignum censeant aliqui (aliqui sic Itala editio) habenda tamen illi gratia, quippe cum iis qua fecit fundamentis qualiacumque sint, ædificia videmus erecta nobilia, resque vulgata sermonibus humbeatur, inventis facile esse addere*. Quibus similia habet Illust. Vir. fol. 137 a. Addendum ut jam monui vocabularium esse non tantum primæ sed & mediæ & infimæ Latinitatis, quod & suo & nostro seculo apprimè necessarium. Sic enim ille in prologo: *De origine & significatione quarundam dictionum, qua sæpe inveniuntur in Biblia, & in dictionibus sanctorum & etiam poetarum secundum ordinem alphabeti ordinate subjungam*. Ne quis verò criticus de vocum quarundam Græcarum etymologiis non accuratis dicam scribat, noverit ille quisquis est, has Joannem nostrum non a se suove penè promississe, sed quales vel apud Isidorum legerat, vel a doctioribus sui seculi fingebantur retulisse, plerumque tamen falsis & fictis veras & genuinas subjecisse.

Præter laudata hæctenus opera Leander citatus ei ascribit

Postillam super Joannem.

Hanc præ manibus habebat noster Philippus de Barberis Siculus, cum circa 1480 suum opusculum de his in quibus Augustinus & Hieronymus dissentire videntur scribebat: nam sub finem bis eam citat. Primo quidem sic: *Et Johannes Catholicon sua in postilla super Joannem cap. 9. Dicitur enim epistola Pilati &c. & postea: Ceterum ut Johannes Catholicon in postilla super Joannem meminit adducens Damascenum lib. 4. Videns Abgarus &c.* Joannem nostrum a majori opere designat. Imo Sixtus Senensis scripsisse testatur *Postillas super quatuor evangelia*, quarum hoc initium: *Cur voluit Deus non plures quam quatuor esse evangelistas*. Et addit sua ætate Januæ ad S. Dominici ms extitisse. Oldoinus Athen. Ligust. addit ex Soprano *Tractatum de omnipotentia Dei*. Penes quos fides.

Emendandus hic Possévinus, qui Joannem hunc in duos dividit, alterum Balbum, alterum Genuensem agnominans, utrique idem opus *Catholicon* tribuens: quem errorem excepit Altamura primum ad 1280, alterum ad 1411 collocans. Turpius allucinatur Oudinus Supplem. ad Bellarminum p. 561, ubi Jacobum de Janua seu de Voragine, & Joannem Balbum de Janua unum & eundem hominem fuisse contendit: est enim ambo pares, distinctissimos tamen viros probant & opera & munia diversissima, ut & nomina expanse in codd. ms eorum ætatis scripta. Fallitur & Thomas James Eclougæ P. II p. 40 cum *Catholicon* asserit Antonio Rampogli Januensi Augustiniano in concilio Constantiensi anno 1418 claro, qui opus quidem *Figura Biblia* inscriptum edidit, sed *Catholicon* seculo integro & amplius se verustius sibi non vindicat. Est & erratum in catalogo Bibl. Colbert. cod. ms 1827, ubi *Canon eclipsum Joannis de Janua editus anno Christi MCCXXXI, & investigatio eclipis solis anni MCCXXXV* 1111, ejusdem nostri Joannis de Janua opus esse asseritur, quod sola ætas falsum evincit, nam nostrum anno MCCCLXXXVI jam senem vix XIII seculum excessisse crediderim. Quod monendum fuit & ne quis ab eo indice falleretur, & ut nomenclatoribus scriptorum Ligurum auctorem indicarem quem aut omiserunt aut ignorarunt.

F. GUILLELMUS DE TONNENS.

F. GUILLELMUS DE TONNENS, non Tonais ut aliqui corrupte, Gallus Aquitanus, non Neapolitanus ut falso Vallius & Altamura, ex oppido Tonnens in diocesi Agennensi ortus, domusque Agennensis alumnus, vir gravis fuit, inquit Bernardus Guidonis, *multum in sermone facundus & multis dotibus & gratiis a Deo dotatus*. Hinc ad conventuum regimen pluries & variis in locis electus: in indicibus Bernardi citati prior Orthensis tertius circa MCLVII, Agennensis sextus circa MCCCLXXV, Burdegalensis decimus tertius anno MCCCLXXXIV, quo eodem anno in comitiis Provincia Perpiniani habitis electus fuit, qui sequenti anno MCCCLXXXV in comitiis generalibus Bononia habendis magistri ordinis elector & diffinitor adesset & sederet: denique S. Maximini primus anno MCCXCV. De quo sic Bernardus citatus: *Primus prior S. Maximini destinatus fuit ad instantiam regis Sicilia per summum pontificem Bonifacium VIII F. Guillelmus de Tonnens diocesis Agennensis, qui tunc erat in Romana curia, qui tamen non pervenit ad locum prior, sed antequam recederet de Romana curia fuit absolutus, & alius substitutus, dimidio anno jam elapso a tempore sua*

institutionis. Vallius & Altamura eum censent qui Carolo II Sicilia regi a sacris arcanis fuit, & eidem capto & in carcere apud regem Aragonia anno MCCCLXXXIV detento individuus adhæsit; sed falluntur, siquidem illo ipso anno electus est in comitiis Perpiniani quibus aderat pro sequentibus generalibus Bononia habendis diffinitor: alius igitur fuit fidus ille Caroli consiliarius & concipivus; de quo sic Bernardus citatus: *F. Petrus de Alamanone factus Sistaricensis episcopus anno MCCXCII Dño Carolo rege Sicilia procurante, cuius regis in tribulatione particeps comes & confessor extiterat in captione, qua a Siculis captus & a rege Aragonia detentus fuit*. Huic tamen regi anno MCCCLXXXVII liberato Guillelmus noster ob eximias dotes acceptissimus fuit, ideoque ab eo primus prior S. Maximini quæsitus: Verum addit Bernardus *Hic senex & debilis & decrepita iam ætatis obiit anno MCCXCIX in conventu Massiliensi, ubi lector & prior fuerat ante*. Hunc Vallius & Altamura volunt scripsisse

In universam sacram scripturam.

De quo penes illos fides, nam alii omnes id silent.

F. ALBERTUS DE JANUA.

F. ALBERTUS DE JANUA Ligur a patria sic pro more dictus, Clavarus a familia nuncupatus conventus S. Dominici Januensis alumnus sic a Bernardo Guidonis laudatur: *Decimus magister ordinis F. Albertus Januensis baccalarius in theologia Parisius, vir magnæ religionis & observantia regularis, factor operis & sermonis*. Hic electus fuit in magistrum in capitulo generali Massilia celebrato A. D. MCCCLXXXVI sabbato sancto pentecostes, scilicet v Kal. junii in fine mensis maii die xxviii, (pascha fuerat april. x) ubi inclusus ut moris est electoribus in conclavi numero xxxix in universo, inter quos erant novem priores provinciales, scilicet F. Bernardus de Juzico Provincia, F. Guillelmus de Kaico Francia, F. Bertolus Lombardæ, F. Hugo Romanæ, F. Regni Sicilia, F. Thomas Angliæ, F. Ægidius vel Slidus Polonia, F. Oliverius Daciæ, F. N. Græciæ: (aberant Hispania, Hungaria, Teutonia & Terræ sanctæ) in scrutinio xxiv electores in ipsum F. Albertum tunc temporis lectorem conventus & studii Montispeffulani, qui unus de electoribus præfens erat, vota sua direxerunt, & ipsum rite & canonicè in magistrum ordinis elegerunt, aliis omnibus consentientibus in eundem. Qui inde capitulo celebrato versus Romanam curiam arripiens iter suum, cum esset Anagnina in conventu Fratrum positus, infirmatus in fine mensis augusti quinta die (scilicet a fine numerando) quæ fuit sabbatum scilicet vigilia vel in die B. Augustini traditus est ecclesiasticæ sepultura. Tribus mensibus tantum præfuit ordini, sabbato sancto electus ad laborem magisterii, sabbato quoque a laboribus in Domino requievit anno magnæ indulgentiæ Dñi prætaxato MCCCLXXXVI.

Ex quibus discimus sacræ facultatis Parisiensis baccalaureum tantum fuisse, dum autem vices suas regendi ibidem ut magister expectaret, interea in Montispeffulano, ubi vigeat celebre studium generale, primarium lectorem egisse: in capitulo verò electionis præter quatuor provinciales sex variarum provinciarum electores defuisse: tandem mortuum xxvi augusti quæ fuit sabbatum, nam erat litt. Dom. C. B. & sequenti xxviii sepultum. Concordat antiquum Kalendarium obitui magistrorum ordinis scribendo dictatum in magno rituali Humberti apud nostros Sanjacobeos servato, in

* 1306.

Sec. XIII. » te conjuncta, ut omnibus æque carus esset. Egit » omni cum laude plurimas præfecturas, optimus » concionator habitus est: ob ejus enim ingenii ac » eloquii dexteritatem ad constituendum cœnobium » Pisanum maximo fuit adjumento. Tanto verò in » pretio apud omnes fuit tam cives quam externos, » tam populares quam nobiles, ut nunquam peti- » tione sua frustratus fuerit. Floruit circa annum Dñi » mclxl. Nisi obstaret agnomen, eundem esse » hominem facile crederem: saltem examinent indi- » genæ curiosi annon familia Pulta, ramus fuerit Al- » bertæ: si verò alia est, hîc addant, & an opus » Pulteæ apud Pisanos nostros servetur adhuc, sicque » unicum.

F. ALBERTUS DE ROMA.

F. ALBERTUS DE ROMA a patria & profes- » sione sic nuncupatus, & hîc ab interitu a me » primum vindicatur, & hoc vel sequenti ineunte » seculo floruit. Scripsit

Commentarium in quatuor libros sententiarum.

Ejus meminit Rainerius supra citatus in sua Pan- » theologia. Videtis codd. ms vel editionem Lugdu- » nensem anni 1519. Tit. *Phrophetia*, cap. 65 de *res- » tauracione regni Christi*, ubi Rainerius sex affert » rationes, sic habet ad finem capituli: *Hæc B. Tho- » mas IV scripto sentent. dist. 41 a. 1 q. 2, ubi assi- » gnât tres rationes prædictas: & Dominus Frater » Albertus de Roma ordinis Prædic. IV scripto sen- » tent. dist. 47, ubi ponit tres alias rationes.* Cùm » Dominum vocet, & episcopum fuisse conjicio: in » antiquis enim ordinis monumentis foli episcopi & » cardinales eo honoris titulo insigniuntur: unde mi- » rum a nomenclatoribus omissum fuisse, sed non il- » lius unius fors est. Joannes Nicolai in sua Rainerii » editione antiqua capita ad pauciora contraxit, & » quæ in jam laudata habentur cap. 65, Joannes Ni- » colai refert cap. 28 §. 1 in medio pag. 420 b, & » rescindens titulum Domini sic solum habet: *Alber- » tus de Roma ord. Prædic. IV sentent. dist. 47, & » ad marginem, ubi tres primas rationes in corpore » indicat, scilicet S. Thomas, alias verò tres ratio- » nes dat Albertus de Roma.*

F. BARTHOLOMÆUS HISPANUS.

F. BARTHOLOMÆUS HISPANUS lauda- » tur ad annum 1265 ab Antonio Senensi Jacobum » de Sufato testem adducente, quem excipiunt Fer- » nandez, Pius, Altamura, & novissime Antonius » Bibl. Hisp. vet. lib. 8 cap. 3 n. 121, quid tamen » certius non afferens de ætate aut patria hujus aucto- » ris. Certum tamen illum hoc seculo vel initio se- » quentis vixisse, siquidem ejus meminit Ludovicus » a Valleoleri anno mccccxiii scribens, qui sic habet » n. 70: *F. Bartholomæus Hispanus fecit » Summam grammaticalem valde utilem.*

F. BENEDICTUS URBEVETANUS.

F. BENEDICTUS URBEVETANUS Etruscus » a patria & professione sic nuncupatus a Lusita- » no claruisse dicitur ad annum 1262, quem excipiunt » Possévinus & nostri Pius, Fernandez & Altamura. » Leander Albertus fol. 144 ubi eum concionato- » rem accuratum vocat, paulo recentiorum facere » videtur, cùm Guidoni Ebroicensi anno mcccxcii » florenti postponat. Ut ut sit seculo XIII floruisse » certum. Scripsit

Sermones de tempore & de Sanctis.

Extant Venetiis in Bibl. SS. Jo. & Pauli cod. ms » memb. in 4 scilicet Pl. vi, sic enim refert Toma- » sinus.

Rovetta hunc Benedictum non solum ad 1253 » revocat, sed & adversus omnem veri speciem Lom- » bardia scriptoribus accenset, siquidem domus Ur- » bevetana ab initio provinciæ Romanæ addita fuit, » & seculo XIII & sequenti constanter adhæsit, ut & » nunc ejus est.

F. BROCHARDUS TEUTO.

F. BROCHARDUS vel *Boucardus* aut etiam » *Burchardus* TEUTO natione patria Argentinen- » sis & professione vir juris canonici peritus seculo » XIII vel XIV floruit. Hunc plures cum superius » ad 1283 laudato confundunt, nullo tamen anti- » quiori teste quam Jo. Ant. Flaminiò, qui ut ita sen- » tiret, sola videtur oonymia motus. Distinguendos » verò ego censeo tum propter dicta supra de altero » quem viatorem & geographum appellare distinctio- » nis gratia placet, tum maxime quod Flaminio an- » tiquiores nostri qui de canonista agunt, descriptio- » nem Terræ-sanctæ ei non tribuant. De isto sic F. » Laurentius Pignon catalogi n. 53: *F. Boucardus » Teutonicus scripsit Summam communem*, nec quid » amplius. A Leandro Alberto inter illustres in jure » canonico fol. 151 a. laudatur *Burchardus Argenti- » nensis cum Summa juris*. Qui quidem Leander vi- » detur ad seculi XIII finem vel XIV initia revocare, » cùm Joanni Lectori seu de Friburgo postponat. Hujus » verò operis plura etiamnum servantur in va- » riis bibliothecis exempla.

1. Paris. in Regia codex est n. 4259 bombycino » panno villosa rectus memb. fol. par. qui aliàs fuit » D. Joannis Vicecomitis episcopi Novariensis & com- » mitis ut notatur initio, & cùm is ad eam sedem » anno mccccxix evectus fuerit, & steterit ad » mccccxlii, ejus saltem ætatis codex censendus est. » Titulus sed alia manu: *Manipulus episcoporum*. Ad » calcem verò eadem totius codicis manu: *Explicit » Summa de casibus Fratris Brocardi*. Princ. *De Si- » monia. Rubrica. Simonia dicitur hæresis, non quod » ipse actus sit hereticus, sed credere licentem posse » emi spiritualia vel eis annexa. Quid sit simonia? » Simonia est studiosa voluntas &c.* Liber 11 est de » homicidio. Liber 111 De clericis & ordinationibus, » & quales debent esse ordinandi. Liber 1v De pœ- » nitentia. Liber v De sponsalibus. In quo opere con- » dendo licet videatur auctor ad Summam S. Rai- » mundi attendisse, cujus ut plurimum ordinem se- » quitur, plura tamen habet sibi propria & singularia. » Alterum exemplum laudatur Patavii in Bibl. S. » Antonii Plut. xvii: *Summa F. Burchardi Teuto- » nici ord. Prædicat.* fol. memb.

Tertium Venetiis ad S. Antonii a part. finit. in » pluteolis ad parietem: *Summa de pœnitentia F. » Brochardi Theutonici* in 4 memb.

Quartum ibid. apud S. Franciscum a Vineâ: *Sum- » ma Burchardi de casibus conscientia*. Hæc tria ulti- » ma recenset Tomasinus in Bibl. suis Venetiis & Pa- » tavinis.

Quintum exemplum Cremonæ apud Eremitas » Augustinianos: *Summa F. Brocardi Teutonici or- » dinis Prædicatorum*. Sic Possévinus Append. p. 106.

F. CONRADUS.

F. CONRADUS qui *Conrardus* * a Lusitano » p. 62 dicitur & ad annum 1295 refertur, ab Al- » tamura verò ad 1321 ignotus inquit cognomine, na- » tione & patria, a Ludovico de Valleoleri longe » antea laudatus fuerat suæ Tabulæ n. 41 his ver- » bis:

F. Conrardus fecit Tripartitam per Abecedari- » um.

Agnomen quidem nec ille prodit, nisi ejus qui

codicem Victorinum scripsit, oscitationi id tribuas: » sed cùm dictam tabulam Ludovicus Parisiis scrip- » serit, non dubitarim quin opus indicare voluerit a » se in bibliotheca Sanjacobeâ visum, & in eadem » etiamnum servatum, & a me expensum xxvi sept. » mcccxv. Codex est ms memb. fol. par. seu 4 ma- » jori. Porro ex eo habetur & natio & patria hujus » scriptoris, is enim est titulus

Incipit Tripartitum Fratris Conradi de Halber- » stad ordinis Prædicatorum. Prologus: Sicut dicit » Tullius libro de paradoxis, ita vita & factis &c. » Alphabetum primum sic incipit: *Abjicere tem- » poralia*. Alterum brevius: *Arrium inventores &c.* » Tertium rursus incipit: *Abjicere & sequuntur ex » ordine Abstinentia, Acidia &c.* Codex est elegan- » ti caractere Gothico scriptus & videtur seculi XIII » finientis vel sequentis ineuntis, unciam circiter » spissus. Sunt loca communia pro concionatoribus, » & in his etiam quædam ex historiis curiosa.

Hæc verò certa conjecturam Rovettæ revincunt, » qui hunc auctorem ad annum 1326 suis nititur asse- » rere Lombardis, & de *Lauda* apud Insubres agno- » minat ex relationibus inquit conventus Bononiensis: » cùm ex ipso opere Saxonem fuisse constet, & pa- » tria professioneque Halberstadensem. Quod addit » Rovetta Conradum etiam reliquisse

Sermones de tempore & de Sanctis » facile crediderim, cùm id esset ea ætate vulgare, » sed qui nisi alicubi lateant, vicissitudine temporum » perierint. An verò hic Conradus alius sit a Con- » rado de Halberstad qui florebat ad 1321, & vivebat » adhuc anno 1342, ubi de eo agemus, licet verissi- » millimum sit, curiosis Germanis discutiendum per- » mittito.

FF. CABERTUS & P. DE ROSSET.

FF. CABERTUS & P. DE ROSSET viri gra- » ves hæcenus a nostris nomenclatoribus omitti, » e tenebris nunc eruantur, ceu qui seculo XIII flo- » ruerunt inter mcccxxx & xl, unâque agentes in » Provincia statuta Ecclesiæ Sistaricensis collegerunt, » & suæ collectioni titulum indiderunt

Manuale Ecclesiæ Sistaricensis.

Quod opus inveniens Henricus de Secusia famo- » sus ille juris canonici doctor episcopus Sistaricensis » anno mcccxi electus, qua in Ecclesia sedit ad mccc, » ita probavit, ut quibusdam tantum additis, quibus- » dam amplius declaratis in lucem emiserit, & in » synodo Sistarici habita jussit ab omnibus ad amu- » sum observari. Illud verò debemus diligentia cele- » brium acetarum congregationis S. Mauri D. Ed- » mundi Martene & D. Ursini Durand qui locum ei » dederunt sui thesauri novi anecdotorum tomo 4 a » p. 1079 ad 1096 & amplius. Pr.

In nomine sanctæ & individua Trinitatis. Ad » honorem ejusdem nos Henricus ipsius permissione Sis- » taricensis episcopus synodo nostra apud Sistaricum » congregata, Manuale quondam effectum per Fra- » tres Cabertum & P. de Rosset de ordine Prædicato- » rum aliquibus capitulis additis, aliquibus decla- » ratibus approbavimus, & ea qua inferius continentur, » ab omnibus subditis districte præcipimus observari. » Sunt ad 104 capitula seu statuta.

Quinam verò isti Cabertus & P. de Rosset, unde » orti, & cujus domus ordinis alumni, jam frustra » quæreretur, cùm illius temporis memoriæ perie- » rint. In vitis Fratrum P. §. 40 sic legitur: » In » conventu Lugdunensi fuit quidam Frater Chaber- » tus nomine zelator magnus animarum. Hic cùm » per annos xx & amplius prædicasset contra (*alius » codex* circa) montana Sabaudia quasi continue » (*alius codex & confinia*) tandem veniens ad vil- » lam quæ dicitur *Aqua bella*, in qua primam suam

Tom. I.

missam celebraverat, & in qua fructum multum » fecerat prædicando, sentiens se gravatum dixit: » Parate mihi missam, quia in hac villa primam mis- » sam celebravi, & ultimam credo me celebratu- » rum. Qua celebrata devore, fecit se ultima inunc- » tione inungi, & verbis sanctis & devotione fidei- » suæ multos qui affuerunt quammultum ædificans, » post modicum in Domino obdormivit. Factus est » igitur concursus populorum non modicus ad ejus » sepulcrum, & quamplurimi dicuntur a variis lan- » guoribus liberati: & Ecclesiæ canonicorum regu- » larium apud quos sepultus est ibidem, multum est » oblationum proventibus augmentata. An hic Cha- » bertus Lugdunensis domus alumni, sit idem cum » Caberto collectore statutorum laudatorum non au- » sim dicere, sed tempora conveniunt, & qui in con- » finis Sabaudia prædicavit, potuit & in Provincia » clarum sibi nomen facere.

F. GOTOFRIDUS DE WATERFORDIA.

F. GOTOFRIDUS DE WATERFORDIA » Hybernus a patria sic & professione nuncupa- » tus, quantum conicere est ex ejus operibus seculo » XIII floruit, nec solum Latine sed & Græce, Ara- » bice & Gallice peritus fuit, quem propterea & in » regiones Orientales profectum, & in Galliis Parisiis » potissimum non modico tempore hæsisse recte existi- » mes. Hæc enim e Latino, Græco & Arabico Gal- » lica lingua vulgari dicto seculo usitata reddidit.

1. *Daretis Phrygii librum de bello Trojano.* Ti- » tulus: *Chi comence l'epistle Cornelius, qu'il envoia » à Saluste Crespus de l'estoire des Troiens, laquelle » estoire fu escrite en Griu par Dares le Frigien.* foll. » 12 continet 12 fol.

2. *Eutropii Romanam historiam.* Prologus: *L'Es- » toire des Romains qui commencha puis le teus que » la cité fu establie, escrite par Eutropius le tres no- » ble ber, qui bien savoie les estoires. Ly premiers » livres comence a Romulus le premier fondor de la » cité, & dure tout l'estoire jusques a Jovinian l'em- » perrior, & contient veritablement les gestes des » natours & des ducs & des emperors, qui Cesar sunt » apellés, & contient les dignitez des conseilhez, & » l'ordene des chevaliers.* Chapitre 1. *L'empire Ro- » main tant etet petiz al comencement &c.* foll. 26 in » cod. ms. Quæ sic Latine reddas. » Historia Romana » ab Urbe condita per illustrem virum Eutropium » historicum peritum & accuratum scripta. Primus » liber incipit a Romulo primo Urbis conditore & » progreditur continuo ad usque Jovianum impera- » torem, gesta que senatorum, ducum & imperato- » rum, qui Cæsares sunt appellati sincere refert, & » unâ quæ consulum dignitas quisve ordo equitum » fuerit. Quod scribit Jovinianum pro Joviano, in- » dicit mendum fuisse in suo cod. ms. Idem revera » erratum etiam in quædam editiones irrepsit. Vide- » sis Basileensem Joan. Oporini 1559 in 8 etsi a viris » eruditis Antonio Sconbouq, Elia Vineti, & Hen- » rico Glareano dicatur curata & emendata. Videtis » inquam p. 135. Initium capituli primi non interpre- » tor, cùm apud Eutropium legi possit.

3. *Aristotelis ad Alexandrum librum, qui dicitur » secretum secretorum, seu de regimine regum.* Hujus » plura referre necesse est ad viri notitiam » pleniorum. Pr. *C'est li prologes de secré de secrés. » A noble bers prouz & sages, Freres Joffroi de Wa- » treford de l'ordene az Freres Precheors le mendre, » salus en Jhesu Crist & santei d'aulme & de cors &c.* » Quæ sic reddo. » Nobili viro strenuo & pruden- » ti, F. Goffridus vel Gotofridus ab Waterfordia » ordinis FF. Prædicatorum minimus, salutem in » Jhesu Christo, animoque & corpore bene valere » Cuidam magnati etsi in codice quem excipio non

Nnn ij

nominato operam nuncupabat, sic enim post plura profequitur: *Laquelle chose aparcheust la sutelitei de vostre engin, & por chon une fois soi porvoit & porpense d'armes, & d'autres choses deues abataillhes: autrefois se esbat en desdus de livres &c.* » quod subtilitate ingenii optime intellexisti: & » ideo modo atma aliaque in bello necessaria pararas, modo in lectione librorum deliciaris &c. » profequitur: *Pour laquel chose entre les autres bones livres que vous avez, desirez vous a avoir un livre Aristotele le tres saichant philosophe qui est apellez, segrez des segrez, ou livre du gouvernement des rois ou des princes. Et pour ce moi priastes, que cel livre ki fu translatei de Grieu en Arabic, & derechef de Arabin en Latin, vos translateisse de Latin en Franchois. Ce je a vous prieres al translatei ai mise ma cure, & avoiques le plus grand travail, ken autres hautes & parfondes esudes sui en besoignes. D'autre part savoir devez ke les Arabiens trop ont de paroles en corte veritei, & les Grigois ont oscure maniere de parler, & il me convient de l'un & de l'autre langage translatei, & por chon le trop de l'un escourcirai & l'oscurei de l'autre esclarcirai, solonc ce ke la matire puet soffrir: car lur entente sievrai, ne mies lur paroles. Saichiez derechief que souvent i metterai autres bones paroles les ques tot ne soient mie en cel livre, al mains sunt en autres livres d'autoritei, & ne sont pas mains profitables ke celles ki en cel livre sunt escrites, & quanque je i mettrai a la matire acordant sera. A la parfin saichies que les livres ki de Arabic en Latin furent translatei, furent fausement translatei, & por ce lairai je plusours choses ki ne sunt veritez ne profitables, & prenderai la * meule, & la veritei coterment. Por que ligierement troffe chascune matire du livre, ai les titles ou les thes mis al commencement.*

* medullam.

» Quamobrem ad alios bonos libros quos jam » habes, addere cupis Aristotelis sapientissimi philosophi librum secretum secretorum dictum seu » de regimine regum ac principum. Ideoque me » rogasti, ut opus illud ex Græco primum Arabice, » & rursus ex Arabico Latine versum, e Latino » tui gratia Gallice interpretarer. Id tuis precibus » motus agere curavi, majoremque laborem adhibui, quam in altioribus & profundioribus quibus » detineor studiis, soleam. Aliunde scias velim Arabes multo verborum circuitu pauca vera dicere, » Græcos verò in modo loquendi obscuros esse: quapropter ex utraque lingua vertendo, fusiora unius » rescindere, & alterius obscura illustrare conatus sum, quantum materies subjecta pati potuit, sensum verborum non verba consecutus. Noveris » amplius plura alia me addidisse, quæ licet eo libro non habeantur, ex aliis libris authenticis deprompta sunt, neque minus utilia quam hoc libro » scripta: hæc verò addita rei subjectæ prorsus » convenientia. Scito denique versionem ex Arabico Latinam non sinceram esse, ideoque plura nec » vera nec utilia a me ita resecta, ut medullam & » quod veritati consonum quam brevissime accepit. Ut levius currat materies libri, titulos seu » theses cujusque capituli initio posui. »

Sequitur index capitum. Cap. 1. *De la louange Aristotele. C'est livre qu'est apellez secré de secrez ou de gouvernement de rois &c.*

Finis: *Le livre de governemens de rois & de princes lequel Aristotele envoia al grant roi Alexandre par l'aide de Dieu avous translatei en romans, & plusours bones choses avous entees d'estoires antiques, & de philosophie, & nostre garant avous amenei, fors pris poi de lui: & fait a savoir que ce que j'avous mis de la nature & la diversitez de viandes & de boires est translatez des livres Isaac,*

qui sont appelez Dietes universales & pariculiers. Cens qui cest livre liront, prient por Frere Jofroi de Waterfordde, & por Servais Copale, qui cest travail empristrent, & par l'aide de Dieu l'ont a chief menei: & ainsi le livre Dares le Frigien de la gerre de Troi, & ainsi le livre de (hic lacuna in cod.) du regne des Romains.

» Librum de regimine regum ac principum, quem magno regi Alexandro misit Aristoteles auxiliante Deo in linguam vulgarem transfudimus, & plura alia bona & utilia ex historia antiqua & ex philosophia desumpta inferuimus, & auctorem nostrum ut propius fieri potuit ad lucem adduximus: & est sciendum, quæ de ciborum & potuum diversitate a nobis posita sunt, ea ex libris Isaaci quibus titulus *Dietæ universales & particulares* translata esse. Qui hunc librum legerint, orent pro F. Gotofrido de Waterfordia, & pro Servatio Copale, qui hanc operam susceperunt, & Deo adjuvante ad finem perduxerunt, ut & librum Daretis Phrygii de bello Trojano, & librum Eutropii de imperio Romano. Foliola 62 continet hoc opusculum.

Quæ opuscula tria servantur Parisiis in Bibl. Colbertina cod. 4154 fol. par. membr. caractere seculi XIII elegantis.

Eodem volumine *Sermones* sunt, qui in catalogo dicuntur nostri Jacobi de Voragine Gallice rediti: nempe

1. *In purificatione B. Mariae Virginis.*
2. *Super illud thema: Simile est regnum cælorum homini qui bonum semen &c.*
3. *In die cinerum.* Convertimini & agite penitentiam &c.
4. *Nolite diligere mundum neque ea qua in mundo sunt &c.*
5. *Homo quidam habuit duos filios.*
6. *Discamus humilitatem per quam Deo appropinquamus.*
7. *Misit Herodes manus &c.*
8. *Beatus homo qui corripitur a Domino.*
9. *Videns Jesus turbas ascendit in montem.*
10. *In principio creavit Deus cælum & terram.*
11. *Dixit Deus ad Abraham, Egredere.*
12. *Omnia in omnibus est Deus.*
13. *Dixit Jesus, Nisi abundaverit justitia vestra &c.*
14. *In nativitate Joannis Baptiste.*

Postea explicatio brevis articulorum fidei & orationis Dominicæ Gallice. Denique sermones, *Dominica 1 adventus*: Ecce Dominus venit & omnes sancti ejus cum eo &c. & deinceps de tempore super evangelia dominicarum totius anni: qui tamen nec cum sermonibus nostri de Voragine, saltem cum impressis, nec cum MSS codd. a me visis congruunt. Sunt autem evangeliorum explanationes faciles, morales & breves. Cum verò non solum eadem manu scripti sint, qua opuscula relata nostri Waterfordii, sed & idem stylus idemque orthographiæ modus libenter ei ascriberem, seu ab eo compositos Gallice seu ex alio Gallice versos: verum id nolim asserere absque vade, peritorisque inquisitioni ac arbitrio permitto. Idem esto iudicium de duobus opusculis eodem volumine contentis eodem stylo e Latino Gallice redditis eademque manu scriptis, quorum primi Latine titulus est *Libellus moralitatum*, Gallice, *Li petis livres de moralitez*. Alterius verò *Elucidarius*, liber nempe ille de cuius auctore tanta est apud literatos disputatio, Anselmo Cantuariensi aliis, aliis Honorio Augustodunensi ascribentibus; F. Guillelmi Conventriensis Carmelitæ anno 1360 florentis, quicquid dicitur Baleus, certo non esse constat tum ex codd. longe antiquioribus MS, tum ex ea versione Gallica quæ haud dubie XIII seculi, vel saltem sequentis.

Hic scriptor non solum nostris hætenus, sed & ipsi Varæo incognitus fuit: ideoque nobis visus est fufius expendendus, mirum enim hac nostra ætate futurum est, Hybernium seculo XIII ad versionem Gallicam suscipiendam quæsitum fuisse.

F. GUILLELMUS GALLICUS.

F. GUILLELMUS GALLICUS seu *Willielmus* laudatur a Laurentio Pignon n. 81, & eo teste scripsit

Librum de preparatione cordis.

Nullus dubito quin ille sit, quem Possévinus ait librum edidisse, quem prænotavit, *Preparate*. Possévinus excipiens Altamura refert, anceps tamen & dubius ad 1514: in Appendice verò suspicatur eundem esse cum Antaradensi, qui anno 1248 florebat. At ex titulo libri a Laurentio laudari, censuerim ego non alium a F. Gerardo Leodiensi, de quo actum est supra ad annum 1270, cujus nomen Laurentius ignorans ab aliquo imperito audierit esse *Guillelmi*, Gallicum autem nominari, quod domus Leodiensis ad hos ultimos annos ex provincia Franciæ fuerit. Revera Laurentius dicti Gerardi non meminit, quem tamen quoad opus si non quoad nomen non existimandus est omisisse. Quæ tamen omnia lectoris arbitrio libens permitto: natum eodem titulo quo usus est Gerardus, & alium Guillelmum Gallicum etiam usum nihil obstat. Ut ut sit, certum ante 1400 vixisse.

F. GUILLELMUS GALLICUS.

F. GUILLELMUS GALLICUS alter laudatur ab eodem Laurentio, & scripsisse dicitur *Postillam super Apocalypsin.*

In catalogo sacre theologiæ magistrorum Parisiensium apud Bernardum Guidonis n. XI recensetur F. Guillelmus Gallicus, & in codd MS Rutenensi & Tolosano additur *de Stampis*, quod insignne municipium est diocesis Senonensis leucis 14 Lutetia distitum, qui quidem Guillelmus videtur circa MCCI claruisse. Huic vero tum ob Gallici cognomen, tum ratione studiorum ejus ætatis opus allatum libens tribuerem. Cum tamen aliunde nobis non desint Galli magistri etiam Parisienses, quales Guillelmus de Costa Piétaviensis, aliis Ingolifmensis, anno MCCXXIV clarus, Guillelmus de Castroreginaldi Bituricensis, qui & Gallicus dicitur anno MCCXXVI florens, Guillelmus Caletot Normanus circa MCCXXX & alii plures, quibus idem opus tribui potest, fatius est rem dubiam relinquere.

F. GUILLELMUS KINGSAM.

F. GUILLELMUS KINGSAM vel *Kingsamensis* corrupte *Ringshamensis* ab aliis dictus, Anglus sacre theologiæ magister Cantabrigiæ laureatus scripsit testibus Baleo & Pitseo Bostonum Buriensem excipere se profitentibus

Commentarium super Ecclesiasticum. Pr. Magister & Dominus Gundisabovus &c.

Istud verò principium mihi dubium facit: nam commentarium hoc principio inter opera Roberti Holkoth de quo postea recensetur, & sub ejus nomine typis prodiit in incun. typograp. adeo ut cuius sit jam quæstio esset non facile dirimenda nisi ex codd. MS collatione, idque solis Anglis euriosis obvium.

In catal. codd. MS Angliæ T. II P. I n. 6656 sic legitur: *Guillelmus Kingsham, super Ecclesiasten.* Omittit Baleus & etiam Pitseus.

In IV sententiarum libros. Sic Pitseus.

Sermones de tempore & de Sanctis. Voll. duo. SÆC. XIII. Sic Baleus & Pitseus.

Mirum quam de ejus ætate varie sentiant, quam corrupte agnomen ejus scribant qui de eo loquuntur. Pitseus refert ad 1262. Razzius *Ringischin* nuncupat, & ad 1240 revocat. Pius lib. I col. 16. *Ringischinensem* etiam appellat, sed quoad annum convenit cum Pitseo. Altamura in duos dividit sine teste, alterum *Ringischin* ad 1239, & eundem rursus ad 1261, alterum *Kingsamensem* vel *Ringshamensem* ad 1262 cum Pitseo collocans. Quæ auctorum multiplicatio ad libitum non placet. Cæterum omnes nostri commentarium, non in *Ecclesiasticum*, sed in *Ecclesiasten* laudant, quod ultimum cum adhuc extet, vereor ne Baleus & Pitseus qui soli *Ecclesiasticum* laudant, non *Ecclesiasten*, delusi fuerint Bostonum legendo, unde decepti fuerint Simlerus Baleum excipiens & Possévinus utrumque.

F. HENRICUS KOSBEIN.

F. HENRICUS KOSBEIN e Germania seu inferiori seu superiori, ut ipsum sonat agnomen, conjecturaque pronum, ortus, hic ex fide ipsius ejus opetis recensetur, ad cujus calcem sic legitur:

Finit liber Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum interprete, (ut nonnulli astruunt) Fratre Henrico Kosbein ordinis Fratrum Prædicatorum, quem & omnes textus ejusdem philosophi traduxisse dicunt, adjuncta familiari explanatione literali per totum, ac per primos sex libros ad singulos tractatus interjectis questionibus & dubiis non minus fructuose quam succincte discussis. Ex Parisiis VI kal. octob. MCCCC. fol. char. Goth. pagg. 242. Extat apud nostros Parisienses ad S. Honoratum.

Certum non eundem esse & versionem textus Aristotelici & explanationis literalis quæstionumque seu dubiorum auctorem: versio enim eadem est qua usus est S. Thomas, & quæ antiqua apud eum legitur: auctor verò explanationis seu commentarii ac quæstionum ad summum clarebat sub finem seculi XV: nam fol. 70 c. versiones laudat Leonardi Aretini, & Joan. Argyropuli, quorum primus anno MCCXXI vel MCCXXIII mortuus est, alter verò anno MCCCLX etiamnum florebat. Apud nostrum Joannem Nyderum *Formicarii lib. I cap. 10* sic legitur: *Sileo de omnibus textibus philosophi, quos Henricus Kosbein (ordinis Prædicatorum, ut addit paulo post) de Græco transtulit.* Ex quo colligitur jam ætate Nyderi, id est circa 1430 Henricum hunc vulgo creditum Aristotelis librorum interpretem. Cui astipulatur in Annalibus Boiorum Joannes Aventinus lib. 7 sic scribens: *Anno Christi MCCXXI Henricus Brabantinus Dominicanus rogatu D. Thomæ e Græco in linguam Latinam de verbo ad verbum transfert omnes libros Aristotelis. Albertus usus est veteri translatione, quam Boethianam vocant.* An Kosbenius hic sit ille B. Henricus Brabantinus, quem Bzovius & Fontana in monum. ab Altamura in Ap. pend. citati ad 1286 ejusmodi versionem operum Aristotelis edidisse narrant, videant quibus ortum est. Cum autem apud omnes certum sit Guillelmum nostrum Brabantinum seu de Moërbexa libros etiam philosophi instante S. Thomæ e Græco vertisse, ut supra ostensum est, dicendum, si non est unus & idem interpres ab aliis Guillelmus, ab aliis Henricus dictus, vel ambos simul huic versioni desudasse, quod non incongruum, vel quemque suam partem operum interpretandam ex condito sumisse, ut usu venit inter æquales, posteros verò quæ essent unius alteriusve, non distinguentes unicuique versionem integram ascripsisse, quorum penes petitorum esto iudicium.

F. HUGO ARGENTINENSIS.

F. HUGO ARGENTINENSIS non solum a Joanne de Turrecremata & sequacibus, sed & a longe antiquiore Laurentio Pignon jam ante mccc scribente laudatur: ex quo refellitur Alva tum ludicro libello *Pleytos de los libros* lite 38 p. 173, tum Sol. Verit. Rad. iv col. 171 contendens auctorem esse fictitium, & ex Ulrico de Argentina multiplicatum, nec ante Turrecrematam ullum nostrum ejus meminisse. Imo cum Alva opus dicti Pignon apud Victorinos Parisienses se legisse non semel fateatur, & ex eo plura referat, malæ fidei arguendus videretur, nisi eum exploratum esset auctores qui ipsi occurrebant leviter percurrisse. Omisso itaque Alva, Hugonem alium ab Ulrico cum præster Laurentius citatus, non putem jam ab ullo negandum. An verò theologiæ magister Parisiensis fuerit, ut asserit Bandellus, non facile quis dixerit, cum in catalogo Salanhaci aut Bernardi Guidonis non recensatur. Ratione saltem latiori magister potuerit dici, qua sic vocabant primo & sequenti ordinis seculo, qui ex provinciis externis Parisios ad proficiendum missi, ad suos exinde reduces in majoribus collegiis, quale tum fuit Argentinense, lectores primarii & studii regentes instituebantur. Suo illi conventui nativo præfuisse asserit Leander fol. 138 a, & ad annum mclxxviii claruisse, quem excipiunt Lusitanus & alii; Altamura ad 1279 collocat, fortè & ultra pervenerit. Si quando aspirante numine domus Argentinensis ad ordinem revertatur, aut si saltem permittentibus illis qui nunc ea potiuntur, bibliothecam nostram, quam etiam nunc extare ferunt integram, lustrare liceat, tum de hoc auctore, tum de egregiis aliis ejus domus alumnis dari poterunt certiora. Hæc ei tribuuntur opera:

Commentarium in xv libros sententiarum.

Sermones varii. Hæc Lusitanus & Altamura cum Eysengreino.

Quodlibeta, Quaestiones, Disputationes & varia in divinos libros explanationes. Hæc addit Simlerus subjiciens circa annum Dni 1296 Hugonem hunc vixisse. Quæ haud dubie in indice quodam Germaniæ viderit. Quoad annum consentit ei Eysengreinius, sed excipit quoad omnia Possévinus.

Compendium theologia. Hoc laudant omnes, solum Laurentius Pignon & Leander Albertus, fortè quod hoc communius, & ubique diffusum, cætera extra Germaniam non prodierint. Porro hoc titulo omnes intelligunt compendium illud celebre quod incipit *Veritatis theologia sublimitas*, estque in septem libros divisum, cujus tot etiamnum exempla ms in bibliothecis antiquis, tot editiones typis prodierunt in Germania, Gallia, Italia. Difficultates tamen quædam moventur, quæ jam sunt discutiendæ.

Alvam non morarer Sol. Verit. loco supra citato, nisi vereretur ne sua verborum incantibus faceret. Nimirum quidam ordinis Minorum Joannes Rigaldi dictus opus edidit hoc titulo, *Compendium pauperum*, quod incipit, *Veteris ac novæ legis*: istud autem opus idem fere est totidem verbis paucis adjectis, ac Compendium veritatis theologicæ, unde planum est alterum ab altero exceptisse. Itaque fatente Alva eo devolvitur quæstio, quam ipse non solvit, uter altero antiquior. Sed clarum est Rigaldum juniorem fuisse: opus enim suum nuncupat Bernardo Narbonensi archiepiscopo, qui alius esse non potest quam *de Fargis*, qui ab anno mcccxi ad mcccxi sedit, habentur autem Compendii veritatis theologicæ codices ipsius seculi xiii. Præterea Rigaldus sic opus suum concludit:

In præcedentibus nihil vel parum de meo posui, sed doctorum approbatorum sententiam & opinionem secutus fui: nunc verò secundum diversa tempora materias & negotia, quibus indigent persona ecclesiastica aliqua themata dividam, quæ ad prædictas doctorum sententias secundum rubricas supra positas reducentur. Et sequuntur illa themata pro dominicis & festis totius anni. Certe post tam solennem Rigaldi confessionem nihil suum in compendio suo posuisse, recte colligitur & ea quæ cum Compendio veritatis theologicæ habet communia, ex isto accepisse, & cætera quæ ultra in suo posuit ex aliis summis, suaque tantum themata propria agnoscere. Rigaldi opus qui consulere voluerit, inveniet in Colbert. cod. ms 1479 fol. mag. memb. ætatis auctoris, aliàs gymnasi Fuxensis Tolosani.

Mirum autem est quot aliis hoc opusculum tribuatur. Wadingus S. Bonaventuræ asserit. Male tamen habet quod neque in indice Mariani Florentini accuratioris operum hujus sancti nomenclatoris, addere poterat, nec apud Trithemium, Eysengreinium, Bucchium ac Pisanum hos duos ultimos suos sodales, quos omnes ipse laudat, nec in duabus primis editionibus Argentinens. quas etiam citat, inter opera Bonaventuræ recenseri. Unde dubius addit si non est hujus sancti, esse Ægidii Romani sub cuius nomine quidam habentur codices ms: sed hæc parum firma.

Alberto Magno quidam etiam codices ms ejus nomine ut auctoris, insigniti laudantur in quibusdam bibliothecis, imo & plures editiones typis prodierunt Venetiis per Christophorum Arnoldum Alemannum 1476, iterum ibid. apud Gregorium Dalmatinum & Jacobum Britannicum Brixianum 1483, rursus ibid. apud Gabrielem Crassi de Papia 1485. Cum autem fere centum annis postea Joannes de Combis ord. Minor. Lugdunensis eandem opellam Lugduni apud Rouillium 1573 edidisset in 16, & iterum eadem sub nomine de Combis dicti Venetiis apud Petrum Duchinum 1575 in 16 prodidisset: Seraphinus Caponi noster pro Alberto Magno studio ardens tres antiquas editiones sub hujus nomine laudatas coram Desiderio Guidone Joannis Trivisani patriarchæ Venetiarum generali in spiritalibus vicario protulit, ab eoque litteras de veritate dictarum editionum testimoniales obtinuit xvii maii mdlxxxiv Venetiis datas: idque eo fine ut dictum Duchinum falsi argueret, qui sub nomine de Combis tum viventis librum ederet, centum antea annis sub nomine Alberti Magni pluries editum. Ita profecto se res habet, Joannes de Combis nunquam se libri auctorem ostentavit, sed annotationum tantum, quas ad marginem addidit: ne tamen lectores ejus nomen solum in capite videntes deluderentur, novam editionem Caponius adornavit sub nomine Alberti Magni Venetiis 1588, & similes quædam secutæ sunt: inter alias Lugdunensis apud Joan. Champion 1649 in 12 quam curavit Joannes Chastreaus canonicus S. Nicetii, qui in præfatione acriter invehit in anonymum, qui apud hæredes Rouilli Lugduni 1611 in 16 Joanni de Combis inscriptam ediderat. Quid tamen de hac Alberto hujus compendii attributione sentiendum, mox dicetur.

Nec defuerunt qui S. Thomæ vindicarint. Udalaricus Hussita Orphanorum presbyter testimonium ex hoc compendio ceu S. Thomæ protulit in synodo Basileensi his verbis: *Omne consilium Christi observatum affert primum, non observatum affert damnum: & probavit per S. Thomam 4* (erratum est & legendum 5 lib. cap. 69) *de veritate sacra theologia dicente: Consilium affert primum, non servatum verò adducit supplicium.* Cui respondit Henricus Kalteisen noster *negans primum librum esse*

S. Thomæ, sed ut creditur Ulrici de Argentina. Secundo notavit, quam perverte iste patronus Orphanorum allegaret doctores. Quia inquit, omnino non habetur ibi, quod iste dicit: sed consilium observatum primum affert, præceptum si non servatum adducit supplicium. Hæc ille. Alibi sic. (id est ut opinor in aliis codd.) *Consilium servatum affert primum, non servatum non affert supplicium, & sic est pro me.* Videhis concilia generalia edit. Labb. T. xii col. 1346 A. Ibid. B ad id quod objecerat Orphanorum ille presbyter eodem libro cap. 70, *Septimum consilium est compescencia verborum otiosorum &c.* Respondet Kalteisenius non ita haberi, sed hæc modo: *Septimum consilium est de simplicitate verborum ut ibi Matt. 5 Sic sermo vester est est, non non &c.* Quæ revera totidem verbis leguntur lib. 5 cap. 70. Itaque, ut tum quidam hoc compendium S. Thomæ assererent, apud nostros sodales certum erat non esse sancti doctoris. Quod verò ait Kalteisenius credi esse Ulrici de Argentina, si non est erratum codicis quo usus est Labbens & scriptum Ulrici pro Hugone: (nam non accuratum fuisse illum codicem ex pluribus mendis constat) deceptus fuerit Kalteisenius, aliud enim est Compendium Ulrici de Argentina, cui titulum indidit *De summo bono.* Vide supra ad an. 1277.

Tandem ut hoc dubium concludam, certum habetur hoc *Veritatis theologia Compendium* nec esse S. Thomæ de Aquino, inquit S. Antoninus Hist. P. iii Tit. xviii cap. xi §. 2 ad finem, neque enim ab ullo veterum inter ejus opera connumeratur: nec etiam Alberti Magni, non obstantibus tot sub ejus nomine editionibus, ut ibidem S. Antoninus. Quod autem addit ibidem esse cujusdam alterius doctissimi viri, qui dictus est F. Thomas, anam dedit Bandello & aliis ejus sequacibus Thomæ de Sutton Anglo de quo supra ad 1300 illud tribuendi. Verum cum nullus veterum nec etiam recentium quales Lusitanus & Altamura inter opera Sutroni numeret, Laurentio Pignon quinquaginta annis ante S. Antoninum scribenti fides potius habenda, cui suffragantur Joannes de Turrecremata Tract. de conc. B. V. ab Alva citatus, Joan. Ludovicus Vivaldus Tract. de tribus liliis Scuti Gallici quæst. 4, Leander Albertus citatus, Lusitanus & sequaces, denique Altamura ad 1279. Favent codd. ms.

Apud Sanderum Elench. codd. ms Belg. T. ii p. 55 sic legitur: *Hugonis de Argentina compendium theologia veritatis in fol. & perg. Incipit: Veritatis theologia sublimitas.*

Apud Fellerum Bibl. Paul. Lips. p. 94 n. 13: *Hugonis compendium theologia veritatis in 8 memb. P. 341 n. 16, idem in fol. & memb. ligatum cum Jacobi de Voragine sermonibus de Sanctis*

Scio Simlerum qui ubi de Hugone Argentoratensi ord. Prædic. hoc compendium illi asserit, mox art. seq. ubi de Hugone a Sancto Charo narrare hoc idem compendium sub hujus nomine extare apud M. Dresserum. Sed forsitan solum Hugonis nomen erat in cod. & Dresserum putavit esse Charenensis, qui illi magis cognitus erat: vel erratum fuit notarii: nam Charensi nullus veterum nec recentiorum istud opus inscripsit.

F. HUGO SÜETHUS.

F. HUGO SÜETHUS vel *Süextus* Anglus Oxoniensis theologus, magnæ inquit Baleus T. ii cent. x n. 39 p. 50 apud suos æstimationis post humanarum artium exercitia sacris profanisque auctoribus legendis incubuit, formandisque ad clerum & populum concionibus strenuus habitus est. Unde & multo labore inter cætera quæ scripsit, Latine prodidit hoc titulo

De arte prædicandi. Pr. Dilatandi modus est in serm. XIII. sermonibus.

Sermones item plures.

Opera vidisse Baleum hinc conjicio, meminitque ex eo Pitseus, sed neuter ætatem docet: nulla verò ejus apud nostros memoria.

F. JACOBUS DE CESSOLIS.

F. JACOBUS DE CESSOLIS vel *Cessulis*, qui etiam *Cezolis* & *Cessolis* quandoque scribitur, Gallus Remensis sacre theologiæ magister sub finem seculi xiii vel initia sequentis claruit, egregius concionator, & moribus hominum juxta cuiusque statum formandis in primis attentus & incumbens. Nomen suum posteris commendavit opere, quo nullum seculo xiv & sequenti fuit celebrius & cui titulum indidit

De moribus hominum & de officiis nobilium super ludo Scaccorum. Incipit prologus. « Multorum Fratrum ordinis nostri & diversorum precibus persuasus dudum munus non negavi requisitum, ut transcriberem solatium ludi Scaccorum, videlicet regiminis morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illud ad populum declamatorie prodidisset, multisque nobilibus placuisset materia, honori eorum ac dignitati curavi acscribere, monens eos ut si formas eorum menti impresserint, bellum ipsum ac ludi virtutem corde poterunt feliciter obtinere. Hunc autem libellum de moribus hominum & de officiis nobilium si placet intitulare decrevi. » Meminerunt Laurentius Pignon n. 114 F. Joannes (mendum est cod. Victor. pro Jacobus) *de Teriace de conventu Remensi fecit moralitates super ludum Scaccorum.* Ubi nuncupat *de Teriace*, nempe a patria Gallice *la Tierache* peritioribus Latinis *Teoracia*, aliis *Tirascia*, qui tractus est Galliæ in Picardia provincia Campaniæ fines attingens, & diocesis Laudunensis. Item Ludovicus a Valleoleti n. 72: *F. Jacobus de Cessulis fecit librum in quatuor partes distinctum de moribus hominum & officiis nobilium exponendo moraliter ludum Scaccorum.*

Emendandi hic veniunt, primo Trithemius a quo dicitur *de Thessalonia* corrupte, quod hinc ortum non dubito: nimirum quam in codd. ms seculi xiii & sequentium similia sint elementa C & T, ut proclive sit alterum pro altero sumere, norunt periti & experti: Itaque videns ille *Cessolis* legit *Tessalis*, hincque suum *de Thessalonia* finxit: Lusitanus errorem excipiens eundem hominem in duos divisit, alterum *de Cessolis* ad 1295, alterum *de Thessalonia* nuncupans, & hujus ætatem omittens: Idem imitati sunt sequaces Possévinus & nostrates ad Altamura qui primum ad 1291, alterum ad 1460 pro libito collocat. Unicum autem cum hætenus hujus rationis visum sit opus, & unicum esse auctorem certum habeas. Innumeri sunt in bibliothecis codd. ms.

Regia 6022 & 6616 memb.

Colbert. 1289 & 1748 fol. med. memb. 1750, 5270, 6234, 6278.

Victor. 1188 fol. par. memb.

Florentiæ ad S. Marci Arm. III n. 107 membr.

Ibid. ad Annunc. n. 60.

Angusta Vindel. indicis Reiseri p. 46.

Catal. Angl. T. i P. 1, 1632, 2006, 4054: P. II, 1768: P. III, 403, 719, 1081, 1362: T. ii P. I, 6566, 8497.

Gallice reddidit Joannes Ferron de quo postea ad 1347, & Joannes Duvernay Hospitalarius S. Jacobi de Alto passu de quo jam plures circa 1348 qui Joanni tum Normanniæ duci, postea Franciæ regi I ad cujus instantiam hæc versionem suscep-

Sec. XIII. rat, nuncupavit. Extat in Colbert : 1159, 3204, 4476, 4501, fol. par. memb. Catal. Angl. T. II P. I, 6633. Italice. Catal. Angl. T. II P. II, 972. Germanice. Seguier. Olim, nunc Coislin. Catal. impressi p. 60.

Typis etiam prodiit Latine hoc titulo, *F. Jacobi de Cessolis ord. FF. Prædic. liber de moribus hominum & officiis nobilium super ludos Schaccorum*. Mediolani fol. par. 1479. Quæ editio in Regia, laudata a Labbeo Antiq. lect. p. 352. Est etiam apud nostros Antverpienses.

Hinc scilicet ex editionis loco Beughemius Lombardum opinatus est leviufculo argumento, quem Gallum e Teoracia ortum & domus nostræ Remensis alumnum supra præstitit Laurentius Pignon.

Sermones varii eidem ascribuntur a Trithemio, quos forsitan viderit : nam alia ei ascripta se non vidisse monet.

F. JACOBUS TOLOSANUS.

F. JACOBUS TOLOSANUS patria sic & professione nuncupatus, cujus apud nostros & alios nulla hæcenus extat memoria, quantum ex ejus opere conicere est, vivebat seculo XIII, quo scripsit *Dictionarium theologicum*. Extat apud nostros Tolosæ codd. mss duobus in folio crassioris molis. In prima majori littera exhibetur religiosus in habitu ordinis primævo, & qualem ab initio nostri deferebant, & qui paululum immutari cepit initio XIV seculi. Character est ejus ætatis, at præ vetustate passim detritus, quod dolendum, cum ferant opus esse dignum, quod prælum subeat. Sic de se auctor in prologo : *Ego Frater Jacobus Tholosanus Dei & Dñi nostri Jesu Christi, & ordinis Fratrum Prædicatorum servus minimus, inutilis & indignus universis &c.*

Ratio est cujusque vocabuli varias notiones quas habet in sacra scriptura, vel apud sanctos Patres tradere in subsidium concionatorum. Verbi gratia. Vocabulum, *Excutere*.

Dicitur commate 1 pulverem carnalitat. Isa. LII, 2 : Excute pulverem & consurge. Et Matt. X, 14 : Excute pulverem de pedibus vestris, & Marci VI, 11. idem, & Luc. IX, 5, idem.

2. Manus avaritiæ & cupiditatis. Isa. XXXIII, 15 : Excute manus suas ab omni munere.

3. Verba detractiois & vanitatis. Dan. IV, 11 : Excute folia ejus : & Jud. VI, 11 : Excuteret & purgaret frumentum. & Jer. LI, 38 : Excutient comas veluti catuli leonum.

4. Opera iniquitatis. Eccl. XXII, 2 : Omnis qui tetigerit eum, excutiet manus, & Isa. XVIII, 5 & 6 : Excutientur & relinquentur avibus, & Act. XXVIII, 5 : Excuties bestiam in ignem.

5. Consortia præcipue societatis. 6. De bonis temporalibus debemus excutere opera pietatis. 7. Dicit modum bonitatis & equitatis. Ad quemque articulum plures addit scripturæ locos.

Sic vocabulo *charitas* omnes hujus virtutis formas & naturales notas tradit tum ex scriptura, tum ex SS. Patribus, præsertim Augustino. Sic me monebat noster Daniel Antoninus Mora professor Tolosanus literis Tolosæ anno 1715 datis. Hunc auctorem laudat quidem Percinus in Monum. Tolos. opusc. de Academ. & recenset inter doctores, quos cõglobatim nulla chronologiæ ratione servata refert.

F. JOANNES DE CASTILLA.

F. JOANNES DE CASTILLA Hispanus laudatur a Lusitano a 1262 florens, Pio in Append. ad P. II & sequacibus & recens ab Altamura, diciturque composuisse.

Officium Ecclesiasticum pro festo S. Dominici & ejus Legendam.

Cum autem Lusitanus illud idem esse præter, quo ab initio ordo usus est, plurimum mutat ejus fides, cum istud opus sit Constantini Medices episcopi Urbevetani de quo nos supra. Hinc Altamura ad 1234 aliud esse contendit, sed ab ordine non admittitur, penes quem fides, cum nullum testem laudet a quo visum fuerit.

Idem censo de Legenda seu vita S. Dominici accurata, inquit Altamura, nempe cujus nulla est apud veteres memoria. Videtis Malvendam Annal. p. 529 & seq. ubi antiquos omnes recenset qui vitam sancti scripserunt, quos inter locum non habet iste Joannes. Non negaverim quædam antiquis incognita quotidie detegi : sed tum unde eruta sunt unâ monetur, quod cum illi non aperiant, si parca eis fides non mirentur.

F. JOANNES DE HERDUCH.

F. JOANNES DE HERDUCH Teuto laudatur a Lusitano ad annum 1262 clarus, quem excipiunt Possévinus & nostrates Gozzeus, Pius, Fernandez, & Altamura ad 1263 nullo antiquiore teste allato. Itaque penes illos fides qui dicunt scripsisse

Commentarium in Genesim & plures alios sacrorum bibliorum libros.

FF. JOANNES DE MONTE ET THOMAS de Templo.

FF. JOANNES DE MONTE & THOMAS DE TEMPLO unâ sunt a nobis laudandi, nec ab invicem disjungendi, cum eadem de utroque fabulentur. Ambo dicuntur Hispani, ambo B. Dominici dum verbo Dei apud Albigenes instaret socii & comministri, ambo a sancto patre ad ordinem suum allecti, & sua veste donati, ambo gestorum ejus scriptores : primus scilicet Joannes in libro cui titulum faciunt

Mariale seu de laudibus B. Virginis.

Alter nempe Thomas in altero quem ei inscribunt *De miraculis rosarii B. Maria Virginis, & de prædicatione illius facta per B. Dominicum.*

Quæ opera laudant nostrates Lusitanus, Gozzeus, Pius parte 2, lib. I, col. 15, Malvenda ad 1215 p. 134, Fernandez *Historia del Rosario*, Altamura ad 1226, & alii, idque ex fide Alani de Rupe in suo de Rosario tractatu. Qua verò ratione Alani viri sane severioris vitæ opera in lucem venerint, dicetur postea ubi de eo ad annum 1475 quo mortuus est : interim hos duos scriptores homines plane fictitios sincerus veri amator habebit, & quæ ex iis de B. Dominico proferuntur, nulla veri specie fulcita, cum certis ejus actis non convenientia, imo omnino adversa deprehendet. Certe mirum esset, si S. Dominici socii fuissent, nullam amborum in antiquis ordinis monumentis esse memoriam. Nam nec B. Jordanus II ordinis magister, qui sexdecim ejus primos sodales tam diligenter ex nomine numerat, de his duobus quicquam habet : nihil Stephanus de Borbone seu de Bellavilla, nihil Stephanus de Salanhaco, nihil cæteri ejus ætatis Humbertus de Romans V magister ordinis, Gerardus de Fracheto, Vincentius Bellovacensis, Thomas de Cantimprato, Theodericus de Appoldia, Jacobus de Voragine, verbo nullus : quorum tamen plerique tractatus ediderunt speciales de cultu B. Virginis, de ejus miraculis, de salutatione angelica, de speciali ordinis ad eam devotione, & de gratiis ab ea acceptis. Gesta B. Dominici curiosius primitivi illi ordinis patres perscrutati

tati sunt, ut posteris traderent : qui factum est ut omnia ex illis duobus prolata, quæ solemnia & vulgatissima esse debuerunt, præsertim stupenda illa Tolosæ perpetrata eos fugerint ? Sed est aliud mirum libros illos Joannis de Monte & Thomæ de Templo apud Alanum solum si ipse revera meminit laudari, a nullo alio suæ ætatis visos aut lectos. Certe non meminit Jacobus Sprengerus, qui primam Rosarii sodalitatem anno 1475 Coloniae erexit, nec Cornelius de Snexis congregationis Hollandiæ circa MD Vicarius generalis, qui antiqua psalterii B. Virginis monumenta diligentius quæsit, & quædam etiam anni circiter MCCCXXX profert. Si libri illi ducentis & amplius annis antiquiores Alani ætate constabant adhuc, cur deinceps non visi, cur non multiplicati, cur non prælo dati, nam hoc e re erat. Hunc Joannem de Monte Altamura eundem conjicit cum Joanne de Navarra illustri B. Dominici socio : sed vereor ut hæc conjectura ulli placeat. Nam si quæ scripsit Navarræus, antiquos nostros gestorum S. Dominici scriptores non lauisset, sed avidius excepissent. Quam autem hæcenus dicta antiquitati cultus B. Virginis per unicam vel triplicem salutationum Angelicarum quinquagenam non officiant, & ex jam itentidem observatis, & ex postea dicendis constabit. Unam inquirimus veritatem, quam mendaciis non egere, non fulciri, imo potius deteri & obrui persuasi sumus. Vide supra Petrum de Dacia qui ab amplexu ordine suum *Pater noster* ad cingulum appensum habuit, idque moris apud nos fuisse indicat.

F. JOANNES OPPREMI.

F. JOANNES OPPREMI aliis de Oppreno Insulæ patria & professione Mediolanensis laudatur a Taegio I. P. Mon. ord. seu Ecclesiastes suæ ætate clarus. Excipiunt nostrates Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1262 & Rovetta ad 1270 referentes : extrates Paulus Morigia Nobilit. Mediol. lib. 3 cap. 29, & Piccinellus Athen. Mediol. p. 315, qui omnes scripsisse ac posteris reliquisse dicunt

Sermones de tempore, de B. Virgine, de sanctis, & de mortuis.

F. JOANNES DE TORTOCOLLO.

F. JOANNES DE TORTOCOLLO a loco originis sic de more nuncupatus cujusvis nationis fuerit, quamvis Gallum conjiciam, a Lusitano & sequacibus & tandem apud Altamuram ad 1300 clarus & sacre theologiæ magister laudatur. Eiusdem jam antea meminerat Ludovicus a Valleoleti n. 29 dicens scripsisse, quæ eadem illi alii ascribunt

Commentaria in libros sententiarum.

Contra Henricum de Gandavo.

Quodlibeta.

Idem Valleoletanus alibi monet sua ætate a quibusdam dicto Joanni de Tortocollo attributum fuisse opus hoc titulo celebre *Correctorium corruptorii, & incipit, Quare detraxistis sermonibus veritatis*. Sed de his postea fusius ubi de Durandello seu de Durando de Aureliaco. Id saltem probat toto seculo XIV Egidium Romanum hujus operis non existimatum fuisse auctorem, licet sec. XVI sub ejus nomine prælo datum fuerit.

F. LANFRANCHINUS DE JANUA.

F. LANFRANCHINUS DE JANUA Ligur a Castillo cent. I, Pio P. I col. III & Malvenda Ann. p. 592 b, inter Beatæ memoriæ viros laudatur, ceu qui vehementissimo erga Christum cruci-

T O M. I.

affixum amore arserit, ideoque B. Jordano tum ad clavum ordinis sedente ad Terram-sancam mitti obrinuerit, ubi & post paucos ab adventu dies felici morte functus fuerit, licet annus & dies non prodatur. Recens autem ab Oldoino Athen. Ligust. morum innocentia, pietatis ardore, ac perfecta omnium virtutum coronide præstans dictus, etiam scriptoribus annumeratur, qui scripserit *Orationes de passione Christi piissimas*. Pluries, inquit idem, typis prodire suppresso auctoris nomine. Has editiones utinam ille indicasset. Nostrorum diligentia erit eas scrutati & hic addere.

B. M. LAURENTIUS MENENDEZ.

B. M. LAURENTIUS MENENDEZ Lusitanus seculo XIII sanctitate & miraculis in Hispania effulgit, ac præsertim in domo Vimananensi, ubi sepultus jacet. Laudavit Laurentius Pignon in elencho SS & BB ordinis n. 4 his verbis : *S. Laurentius Hispanus, qui depingitur cum lauro*. Acta ipsius in antiquæ domus Vimananensis eversione deperdita dolent nostri. Quædam certiora collegit Ludovicus de Cacegas Hist. prov. Portug. P. I cap. 15 & seqq. quem consulat, non enim hagiographum hic ago, sed scriptorum nomenclatorem. His accenset Stephanus Sampajo libro cui titulus, *Triumphus Christianus*, ubi duo asserit, primo ea quæ in Vitis-Fratrum P. IV cap. 24 §§ 15 & 16 de quodam Laurentio referuntur, isti Menendio tribuenda, quæ Malvenda p. 176 a, Laurentio Anglico S. Dominici socio ascribit. Alterum est, quæcunque in Vitis iisdem de sancta conversatione B. Egidii Lusitani habentur, a Menendio scripta fuisse, & ad magistrum ordinis B. Humbertum missa : in quo fallitur Sampajus, nam illa vel ab ipso Humberto vel ab Egidio scripta & relata ibidem dicuntur. Unde Ludovicus de Cacegas citatus nihil de Menendio ex Vitis-Fratrum profert. Menendus lector in cod. Victor. Laurentii Pignon citati supra vocem *Hispanus*, altera manu & recentiori scriptum, *Lusitanus*, quam additionem interlinearem ab ipso Sampajo factam conjicio : nam ex eo codice plura exscripsit, quæ & edidit licet non accurate. Vide supra *Egidius Lusitanus* ad 1265.

F. LEONARDUS DE PISTORIO.

F. LEONARDUS DE PISTORIO Etruscus a patria sic nuncupatus a Lusitano, Pio, Fernandez, Fontana, denique Altamura ad 1280 floruisse dicitur & scripsisse

Summam theologiæ tomis duobus distinctam. Sed ubi servetur non indicant.

In indice Bibl. Florent. ad S. Marc. inter codd. ms memb. Arm. III n. 107 sic legebam :

Mathematica F. Leonardi de Pistorio ord. FF. Præd. videlicet tractatus de Arithmetica, & de practica Geometria.

Item de computo Luna secundum doctores Ecclesiæ liber editus a F. Leonardo ord. FF. Prædic.

An hic Leonardus idem sit cum eo quem laudat Lusitanus, discutiant gentiles curiosi, & qua ætate floruerit, quod facile ex ipsis tractatibus agnoscent, & hic addant.

F. MATTHÆUS.

F. MATTHÆUS Constantinopolitanus patriarchæ ordinis Prædicatorum totum divinæ scripturæ corpus rededit in quatuor locorum communium libros, quorum initium est, *Omnia poma nova*. Servatur Bononiæ in Bibl. nostra Prædicatorum. Sic totidem verbis Sixtus Senensis

OOO

Sec. XIII. Bibl. Sanct. quem abinde omnes excipiunt nostrates & exteri. Cujas fuerit, quove seculo ea dignitate ornatus fuerit, nemo detexit hactenus.

F. ODO GALLUS.

F. ODO GALLUS interpretibus sacræ scripturæ accensetur a Sixto Senensi, quem excipiunt Lusitanus, Razzius, Pius, Possveinus, Fernandez, Altamura, hic ad 1296, illi ad 1300: cæterum nihil plus alter quam alius afferens lucis, sed ex fide Sixti Senensis viri utique accurati asserentes scripsisse Venetiis ad SS. Jo. & Paul. servata

Commentaria in omnes Pauli apostoli epistolas hoc principio, De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo.

Mirum hoc opus a Sixto Senensi loco citato visum, a Tomafino in suis bibliothecis Venetis non recenferi, sed forsitan ipsi exciderit. Mihi Sorbonicam scrutanti duplex occurrit commentarium hoc eodem principio, utrumque anonymum. Principia in gratiam lectoris referre visum est. Primum n. 551 integrum sic habet:

De comedente exivit cibus & de forti egressa est dulcedo. Jud. XIII. "Hoc est problema Samsonis, quod non potuerunt Philistæi solvere per multos dies, & loquitur ad litteram de leone, in cuius ore invenit mel. Per hunc leonem significatur Paulus, tum quia fortis Rom. VIII. *In his omnibus superamus &c. Certus sum enim &c.* tum quia rugitu prædicationis terribilis. Hieronymus ad Pammachium. Quoties verba Pauli lego, non mihi verba videor audire sed tonitrua. Ipse fuit comedens, quando legem sub Gamaliele sibi incorporavit: nam evangelium non ab hominibus sed a Deo didicit Gal. I vel ante conversionem, quando sanguinem sanctorum sitiens persequebatur Ecclesiam Dei, vel post quando fideles Ecclesiam incorporavit. De hoc comedente exivit cibus sanctæ prædicationis. De hoc forti egressa est dulcedo doctrinæ epistolaris, quam nobis scriptam reliquit dulci nomine Salvatoris conditam: & sequitur ad Romanos.

2. *Corinthii sunt Achaici.* Legitur in Actibus XVIII quod Paulus peragrans regiones Græciæ, ut prædicaret gentibus evangelium, de Athenis venit Corinthum &c.

3. Incipit secunda ad Cor. *Post aeternam penitentiam.* Quia per primam epistolam quidam Corinthiorum correcti fuerant &c.

4. Incipit ad Galatas: *Galatae sunt Græci.* Galatia est quædam provincia in Græcia, in qua Galii olim venientes &c.

5. Incipit ad Ephesios: *Ephesii sunt Asiatici.* Hæc Asia non est illa quæ dividit orbem cum Africa & Europa, sed est quædam provincia specialis &c.

Ad Phil. *Philippenses sunt Macedones.* Philippis est quædam civitas in Macedonia, quam ædificavit Philippus &c.

Ad Colof. *Paulus &c.* Intentio apostoli in hac epistola est confirmare Colossenses in fide &c. Deest ultimum caput integrum hujus ad Colossenses, & medium primum caput sequentis primæ ad Thessalonicenses.

Ad Thessalon. 2. *Paulus hanc epistolam &c.* Iterum scribit apostolus ad Thessalonicenses: orta enim apud eos graviore tribulatione &c.

Ad Timot. 1. *Paulus Thimotheo.* Ille filius fuit mulieris fidelis patre gentili &c.

Ad Timot. 2. *Paulus jam a mundo transiturus &c.*

Ad Titum: *Paulus.* Hanc epistolam scribit apostolus Tito, quem creavit episcopum Cretæ. Nimis patientem monet hic de officio imperiosæ & potestative tractando &c.

Ad Phil. *Paulus.* Epistolam scribit Philemoni Colossensi, qui nulla dignitate ecclesiastica præditus erat, sed vir laudabilis &c.

Ad Heb. *Multifariam.* Apostolus ministerium suum honorificare volens, tentans si quomodo ad æmulationem provocet carnem suam, ut dicit ad Rom. XI, Hebræis hanc epistolam scribit &c.

Commentarium alterum seu potius initium alterius commentarii, nam non est nisi super XIII priora capita epistolæ ad Romanos extat ad finem codicis 505. Princ.

De comedente exivit cibus, & de forti dulcedo mellis, nec potuerunt solvere propositionem hanc per tres dies. Ita legitur in Judic. XIII. In his verbis notantur quinque, actor hujus libri, & quæ materia, quæ causa agendi, & quis modus agendi &c.

Codex uterque est fol. med. memb. sec. XIII. Si quando codex Venetus a Sixto Senensi laudatus in alicujus manus venerit studiosi ac diligentis, cum istis conferat, & an cum iis conveniat, hic addere curet.

F. PETRUS PAEZ.

F. PETRUS PAEZ Lusitanus ex bibl. Ver. Hisp. Antonii solum nobis notus ipsius verbis totidem laudabitur. Sic ergo ille p. 2 pag. 271: *Scriptis stylo semibarbaro*

B. *Ægidii Sanctarenensis viri sanctissimi vitam, que ms apud nostros Sanctarenenses servatur, ex qua suam confecit Andreas Resendius. Meminit Georgius Cardoso Hagiologii T. III ad XIV maii p. 352.*

Hoc de auctore nomenclatores Dominicani altum silent. Hactenus Antonius. His addo in vita Resendii ascripta, & a Sampajo edita, duplicem antiquum laudari vitæ B. Ægidii scriptorem, alterum qui cum sancto viro familiariter vixerat & æqualem, alterum recentiore qui de stupenda Ægidii conversione speciatim scripsit. Si Petrus Paez est hic secundus, non magni æstimandus, qui fabulam nobis dederit: Si primus, ejus opus quantumvis barbarum, ut prælo committatur quale est, percipimus.

F. RANERUS TUDERTINUS.

F. RANERUS TUDERTINUS UMBER provincie Romanæ alumnus, vir morum integritate conspicuus, nec minus eruditione præstans, philosophus & theologus eximius, qui & mathematicis aliquando deliciabatur, seculo XIII claruit, eique magna fuit cum Campano de Novaria studiorum & litterarum necessitudo & familiaritas. Extat Florentiæ ad S. Marc. Bibl. Arm. IV cod. 167: *Epistola responsiva D. Campani super quodam dubio de motu octava Sphæra.* Incipit: *Magne sanctitatis & scientia religioso viro Fratri Ranero Tudertino de ordine Prædicatorum, Campanus Novariensis de numero peccatorum, orationum suarum cum instantia reverenti deposcit suffragia &c.* Ex quo Ranerum ad Campanum litteras de hoc dubio scripsisse colligas. Plures sunt eo codice membr. Tractatus mathematici absque nomine auctoris. An omnes an saltem aliquis sit nostri Raneri discipulorum & doceant sodales, penes quos est codex.

1. *De Sphæra.* Pr. *Corpus Sphæricum est capacitas omni corpore æqualium & similium basium.*

2. *De eadem.* Pr. *Sphæra in quolibet polorum planum contingente.*

3. *Geometricus de triangulis.* Pr. *Continuitas est discretio termini cum terminandi potentia &c.*

Ex his saltem habetur Campanum non esse ita

antiquum ac vulgo existimatur. Trichemium omitto, qui refert ad annum MXXX, jam enim omnes conveniunt delusum. Vossius de Mathem. cap. 35 vult ad annum MCC vixisse, sed ex epistola ad Ranerum laudata clarum est ultra MCCXX imo ultra MCCXXX floruisse.

F. RIGAUDUS.

F. RIGAUDUS non aliunde mihi cognitus est quam ex ejus opere quod apud nostros Sanjacobos Parisienses servatur. Codex est ms fol. mag. memb. seculi XIII, & est

Commentarius in quatuor libros sententiarum.

Scopus auctoris is solum videtur ut breviter & dilucide textum Petri Lombardi exponat, quæ fuit primorum theologorum ejus seculi methodus, nullas verò fere moveret quæstiones, ut ab Halensi deinceps in more habuerunt: sed plurimas distinctiones præsertim in marginibus inferioribus easque haud contemnendas proponit, in gratiam ut opinor concionatorum. Principium & finem cujusque libri placet hic referre, ut qui codicibus ejusmodi evolendis curiosus incumbunt, si in suis bibliothecis habeant, majorem auctoris notitiam tradere haud de dignentur.

Rigaudus ordinis Prædicatorum in libros sententiarum. Hic titulus manu secunda sed antiqua.

1. *Cupientes aliquid de penuria scientia. Per prænam que attenditur in rebus exterioribus & acquisitis intelligitur defectus scientia &c.* Finis: *Et tamen Deus pati illum volebat, ita in passione Christi factum.*

2. *Quæ ad mysterium.* Proæmium in 2 librum Sententiarum: *Creationem.* Hoc dicit Aratus super Genesim. Finis: *Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit.*

3. *Dist. I. Jam nunc iis intelligendis.* Incipit prologus in librum tertium: *Conditionis rerum &c.* Finis: *Audistis decem chordas: Istud suscipit sententialiter de lib. Augustini de decem chordis post medium: Uterque sexus impr. Illud suscipit de quæstionibus super Exodum q. LVIII post medium sententialiter.*

4. *His tractatis quæ ad rerum. Samaritanus enim Luc. x.* Simile principium est hujus libri. Finis: *Referendum est ad corpus Christi secundum quod est in sacramento testum. Explicet liber quartus.* Thomas de Hybernia scripsit.

In quodam codice Eremitarum Augustinianorum ad pontem novum, qui certo est sec. XIII fol. par. pergam. cui titulus, *Sermones collecti a bonis prædicatoribus, & quorum plerique sunt nostrates ejus seculi Petrus Remensis, Hugo de Sancto Charo, Henricus Teutonicus, Gaufridus de Blevaix, Guericus de Sancto Quintino & alii, extrates verò Odo cancellarius Parisiensis deinde cardinalis Tusculanus, Joannes de Rupella ordinis Minorum & alii, inter hos inquam laudatur quidam Frater Rigaudus: denominatio Fratris ostendit alicui ordini addictum, cujusnam verò fuerit non additur: an ille sit commentarii auctor nolim asserere: Hinc saltem habetur ea ætate hoc fuisse nomen usitatum. Cæterum istum auctorem non ita ex titulo allato nostris vindico, quin si alii suum probaverint, non libenter illis deferam.*

F. ROMANUS VICENTINUS.

F. ROMANUS VICENTINUS quidam a Lusitano ad 1295 florens, & concionator egregius laudatur ex fide Alberti Veneti, excipiuntque Altamura & Rovetta, a quibus dicitur posteris reliquille

TOM. I.

Sermones de tempore & de Sanctis.

Penes quos fides quæ mihi non parum nutat, cum nulla hujus mihi sit apud veteres nostros nomenclatores, nec apud ipsum Leandrum Albertum notitia, nec ubi illi sermones servantur, indicent.

F. SIBITO VIENNENSIS.

F. SIBITO VIENNENSIS in Austria natus & ordinem professus, vir eruditus, & in sacris scripturis exercitatus laudatur a Leandro fol. 137 a, a Lusitano ex I. P. Mon. Ord. Taegii, & deinceps ab aliis nostratibus, ut & a Possveino, diciturque scripsisse

Opus egregium in Orationem Dominicam.

Qua ætate vixerit non conveniunt, Leander inter eos qui seculo XIV floruerunt recenfer, Lusitanus ad 1270 circiter refert: Altamura ad 1451 revocat. Utinam Viennenses nostri quid certius aliquando prodant, & hic addant.

ANONYMI THEOLOGICI.

F. ANONYMUS sub finem seculi XIII vel initium sequentis scripsit opus hoc titulo

Incipit tractatus in quo continentur errores Græcorum per modum dialogi inter Latinum & Græcum.

Princ. *Quod Spiritus Sanctus procedat a Patre & Filio probatur per scripturam.* Latinus: *In primis itaque gratia Spiritus Sancti humiliter invocata patenter ostendam tibi carissime Græce Spiritum Sanctum a Patre & Filio æqualiter procedere.*

Græcus: *Nos autem Græci simpliciter confitemur Spiritum Sanctum a Patre & non a Filio procedere. Vestras verò rationes silenter audiam, & in virtute ejusdem Spiritus Sancti ipsas sufficienter dissolvam: meæ quidem rationes ut credo insolubiles permanebunt &c.*

Cap. 2. Idem probat Latinus per dicta Græcorum, per concilia generalia, per rationes. Ubi de conciliis generalibus sic habet:

Item anno MCCXV Innocentius papa generale concilium Romæ apud Lateranum celebravit, ubi præsentialiter affuit vir evangelicus sanctus inclitus Dominicus, in quo sui ordinis confirmatio nem obtinuit. In hoc siquidem sancto concilio præter alia multa ibi diffinitè determinatum extitit Patrem a nullo, Filium a solo Patre, Spiritum Sanctum a Patre & Filio æqualiter procedere, sicut patet Extra. de Trinitate & fide catholica. Anno item Dñi MCCXXIV sub papa Gregorio X fuit celebratum concilium generale apud Lugdunum &c. In hoc verò sistit concilio.

Inter rationes hanc urget Latinus, quod si Spiritus Sanctus non procederet a Filio, non distinguereur ab ipso.

Cap. v. Latinus probat Christum pascha celebrasse suo die, & sic in azymo.

Cap. 9. Agunt de statu animarum post mortem. Extat hic tractatus in Victor. cod. ms 283 in 4 chart. a fol. 46 ad 63, sed sub finem quædam desunt fol.

Sodalem nostrum hinc conjicio, quod S. Dominici confirmationisque ejus ordinis in conc. Lateran. meminerit: cum enim id ad hanc disputationem conferret nihil, non norasset etiam ab ordine Prædicatorum extraneus, præsertim cum de S. Francisco ejusque ordine altum servet silentium.

F. ANONYMI vel hoc seculo vel sequenti florantes scripserunt opus quod ms in 4 servatur Lipsiæ in Bibl. Paul. & a Fellerio recenferur p. 210 n. 27. Titulus:

000ij

ANONYMUS sub finem hujus seculi vel sequentis initia scribens hoc titulo librum edidit *Incipiunt breves quaestiones & solutiones super quatuor libros sententiarum secundum Thomam de Aquino & Perrum de Tarentasia.*

Extat in Victor. cod. 93 fol. par. memb. a fol. 1 ad 34. Quaeque pagina in duas columnas dividitur: in prima angusta proponitur quaestio, in altera lata e regione exhibetur solutio secundum ambos doctores. Nostrium plane non assero auctorem, fuisse tamen non levis est conjectura.

F. ANONYMI duo hoc seculo vel sub initia sequentis viventes laudantur a Laurentio Pignon n. 84 his verbis:

Quidam Frater scripsit de auctoritatibus Sanctorum quod dicitur Speculum.

Et quidam alius librum de Secta Peripateticorum, quorum Fratrum nomina non habeo.

Sic Laurentius scribebat circa mccccxxxix, indicans hos longe antiquiores, quorum nomina ipsum fugissent.

F. ANONYMUS vel hujus vel sequentis seculi scripsit opus Patavii apud S. Joannem in Viridario servatum & a Tomasio in suis Patavinis Bibliothecis recensitum pag. 31 hoc titulo:

Summa catholica Fr. . . . ordinis Pradicatorum in 8.

ANONYMUS GALLUS licet non ordinis sodalis, ratione tamen opellae ab eo scriptae in defensionem scilicet doctrinae S. Thomae, visus est hic recensendus. Extat Paris. in Victor. cod. 49 fol. med. memb. ad pag. 130, & sic habet:

» Quia sanctus doctor Thomas de Aquino in doctrina sua theologiae aemulos quam plurimos habet & habuit, in tantum, quod secundum articulos aliquos credunt suam doctrinam esse erroneam, ideo ut veritas volentibus elucescat: queritur utrum licite possit doceri Parisius doctrina S. Thomae, quantum ad omnes ejus conclusiones. Et videtur quod non. Quia per talem doctrinam incurritur excommunicatio, cum multae conclusiones ejus sint sub poena excommunicationis ut erroneae condemnatae ab episcopo Parisiensis si Guillelmo ac Stephano, ut patet de ista, quod multi angeli non possunt esse in una specie, & de multis aliis. Igitur.

» Sed contra. Talis doctrina recipitur ubique tanquam probabilis, vera & nihil contra fidem catholicam continens aut contra bonos mores. Igitur etiam potest licite Parisius doceri: quia veritas doctrinae non est dimittenda propter quamcumque poenam etiam spiritualem, ut videtur.

» Respondeo. Videtur salvo meliori iudicio, quod nullus articulus Parisius pro errore damnatus sit contra doctrinam Fratris Thomae beatissimi, & per consequens quod licite possit ejus doctrina doceri Parisius sicut alibi tanquam catholica, nihil contra fidem aut contra bonos mores continens, & probabiliter vera. Quod patet discurrendo per illos articulos damnatos, qui videntur esse praecise contra ejus doctrinam: & ostendendo quod secundum veritatem non contrariantur ejus doctrinae, sed bene concordant.

Postea discurrendo per novem articulos principales, ostendit S. Thomae doctrinae non adversari, & sic tandem concludit:

Et credo quod propter hoc solum facti sunt praedicti articuli: unde patet, quod in nullo sunt con-

tra doctrinam S. Thomae: & per hoc patet solutio ad quaestionem, & ad argumentum ante oppositum.

Proposita publice & scripta videtur haec quaestio circa mccc, certe dum vigeret adhuc Parisius censura a Stephano Tempieri episcopo Parisiensis Dominica qua cantatur *Letare* anno mcccxxvii nempe stylo veteri, novo xxvii martii mcccxxviii (nam pascha fuit xvii aprilis,) lata, & antequam S. Thomas albo Sanctorum inscriberetur anno mcccxxiii, nam mox a canonizatione anno sequenti haec censura in quantum ejus doctrinam laedere videbatur, ab alio Stephano item Parisiensis episcopo revocata fuit, unde nulla fuit tum hujus quaestio occasio. Ceterum hinc perspicies quantam Thomas de Aquino & doctrinae & morum suorum Parisius reliquisset existimationem, qui etiam ante publicam summi pontificis declarationem & sanctus, & sanctus doctor, & beatissimus vulgo diceretur.

ANONYMI CONCIONATORES.

F. ANONYMUS TOLOSANUS sic a me dicitur, quod ejus opus etiamnum in bibliotheca nostra Tolosana servetur, cujusvis provinciae vel domus ordinis Pradicatorum fuerit alumnus, seculo xiii vergente vel xiv ineunte floruit & scripsit in gratiam concionatorum opus cui titulum indidit

Amor Dei. Codex est pergameneus forma 4 majori seu ut in eo genere indicant fol. par. foliis 143 constans, cui scriba lineas has initio praefixit:

Distinctiones compilatae ex diversis sermonum operibus, distinctae per alphabetum secundum materias in eisdem contentas, probatas per exempla & rationes naturales, fundatas in dictis sanctorum diversorum. Et quia in hoc opere multa continentur, quae devotam animam possunt ad Dei amorem inflammare, ideo hujus operis compilerator decrevit, ut praesens opus Amor Dei vocaretur. Istud autem opus continet quinquaginta tractatus juxta annum jubileum. Quae sequuntur sunt ipsius auctoris.

» Incipit prologus. Ad honorem Dni N. Ihesu Christi & ad laudem gloriosae virginis matris ejus, & ad utilitatem omnium, & specialiter illorum, qui aliis habent proponere verbum Dei, magno desiderio laboravi istud opusculum ex diversis sermonum operibus, nec non diversis Sanctorum auctoritatibus, prout melius potui compilare. Sed in hoc proemio B. Gregorii in fine moralium verbis utar. Dum radicem meae intentionis in hoc opusculo compilando respicio, Deo quidem ex ea summo opere me voluisse placere cognosco: sed eidem intentioni furtim se intentio humanae laudis interferit, quod cum postmodum tardiusque discerno, invenio me aliter agere, quam scio me aliter inchoasse. Et quidem mala me aliquando dixisse etsi non invenio, tamen quia omnino non dixerim non defendo: bona vero si qua divinitus accipiens dixi, meo utique vitio minus bene confiteor me dixisse. Quapropter lectorem humiliter exoro ac studentem, ut si in hoc opusculo aliqua invenerit minus recte ordinata sive dicta, hoc non malitiae, sed potius ineptiae imputet, pias apud Altissimum fundens preces, quatenus me Fratrem ordinis Pradicatorum humilem professorem in suo sancto servitio habeat conservare, & post hujus vitae stadium ad suam gloriam recipere sempiternam. Vocatur autem istud opusculum **AMOR DEI**, ex eo quod omnia quae in eo continentur, possunt & debent devotam animam ad Dei amorem totaliter inflammare. Ut autem compilata studenti clarius innotescant, hoc opus quinquaginta tractatibus & centum decem capitulis est distinctum, quae quidem volo breviter proponere in hunc modum.

Primus tractatus de amore Dei, & in hac quinque capitula continentur. Et sic consequenter. Opus vero sic incipit:

» Cum secundum doctrinam Augustini lib. 1 de doctrina Christiana quatuor sunt ex ordine caritatis diligenda, scilicet Deus, noster animus, proximus, & nostrum corpus, primo tamen & principaliter & super omnia Deus est diligendus: 2, noster animus: 3, proximus: 4, vero & ultimo amandum est nostrum corpus &c.

Ad finem operis duo sunt indices. Primus: *Incipiunt adaptationes hujus operis secundum quod conveniunt tam Dominicis diebus quam festivis.* Alter est alphabeticus juxta ordinem ipsius operis. Nullius fere excerpta refert praeterquam scripturae sacrae & SS. Patrum: aliquando tamen laudat Joannem de Abbativilla cardinalem episcopum Sabinaensem & nostrum F. Gaufridum de Blevech seu de Blevello de quo supra anno mccc Lugduni mortuum. Hinc cum nullibi S. Thomae meminerit, qui tamen ea egregie tractat, de quibus agit hic anonymous, eum seculo xiii & antequam opera S. Thomae ubique essent vulgata scripsisse creditur pronum. Certum autem ante annum mcccxxxiii floruisse: sic enim legitur in fine codicis: *Scripsit Helias Hebrardus de Valencia Agen. diocesis Tholosa pro Fratre Petro de Aspello de ordine Pradicatorum anno Dni mcccxxxiii.*

Hanc operis notitiam a R. P. Daniele Antonino Mora S. T. in gymnasio nostro Tolosano professore accepi, qui & literis ad me 111 sept. mcccxcv datis monet opus esse solidae doctrinae recte ordinatum, concionatoribus utilissimum.

F. ANONYMUS seculo xiii clarus, & Parisius in domo Sanjacoba degens suis concionibus celebre sibi nomen fecit. Harum tres doctae & pie a me visae sunt in Sorbon. in collectionibus sermonum ejus aetatis

1 cod. 996 fol. med. memb. sic: *Quidam Frater de ordine Pradicatorum in religione de castitate, in nativitate B. Mariae. Tota pulchra es &c. sermo fusior.*

2 cod. 954 ejusdem formae memb. *Quidam Frater de ordine Pradicatorum in religione contra proprietarios. Optimus sermo.* Sic in ms. Nisi quis renunciaverit &c.

3 ibid. *Quidam Frater &c. ut supra, in religione de obedientia.* Vir obediens loquetur victorias. Ex eodem in tribus titulo eundem sodalem concilio.

F. ANONYMI plures eo seculo in domo Sanjacoba clarebant, quorum sermones in collectionibus ejus aetatis servantur.

Augustin. ad pontem novum cod. 249 fol. par. memb. cui titulus *Sermones collecti a multis bonis pradicatoribus*, nempe qui inter mcccxxx & mccc l Parisius floruerunt, isti nostri numerantur.

38. *Sermo in die pascha quidam Frater Jacobita.* Resurrexi & adhuc &c.

84. *Sermo in die apostolorum Simonis & Iudae, quem fecit quidam Frater Jacobitanus.*

98. *Sermo Fratris Jacobita Dominica infra octavam Ascensionis.*

99. *Sermo Fratris Jacobita Dom. prima post pentec. & collatio facta eodem die & ab eodem Fratre.* Fili recordare.

100. *Collatio cujusdam Fratris Jacobita dicta post octavas pentecostes.* Nolite mirari si odit vos mundus.

Sorbon. cod. 285 fol. par. memb. ex legato Petri de Lemovicis: *Quidam Frater Pradicator Dom. 15 post pentec.* Nemo potest duobus Dnis servire.

Ibid. *Pradicator Dom. 20 post pent.* Videte quo- modo caute ambuletis.

Cod. 953 ejusdem formae memb. ex legato ejusdem: *Quidam Frater de ordine Pradicatorum in synodo Cameraci ad Presbyteros.* Tu vero vigila. Sermo fusior.

Cod. 1500 ejusd. for. ex leg. Roberti de Sorbonio: *In conversione S. Pauli quidam de ordine Pradicatorum.* Vas electionis est mihi iste.

F. ANONYMUS sacrae theologiae magister seculi clarus scripsit

Summam sermonum de tempore.

Extat in Navar. cod. ms par. memb. Pr. *Abjiciamus opera tenebrarum & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. Roman. xiii. Venientibus enim obviam Salvatori tria sunt necessaria. 1. Vitiarum egressus per lacrum poenitentiae &c.*

Sermones sunt super epistolas Dominicarum, vel absque discrimine super varia sacrae scripturae loca. Ad calcem sic legitur: *Hanc Summam fecit quidam magister in theologia de ordine Pradicatorum.* Est prima pars codicis tres uncias minimum spissi. Sequuntur eodem volumine sermones F. Guillelmi de Mailly, de quo mox inter dubios ejus aetatis.

F. ANONYMUS seculo xiii vel sequenti florens scripsit

Sermones de Dominicis & de festis permixtim.

Extant simul ad numerum centum sexaginta septem Paris. in Victor. cod. 1086 fol. par. memb. & ex stylo ejusdem auctoris probantur. Ordinis Pradicatorum fuisse constat ex sermone 146 de S. Dominico fol. 272 ubi sic loquitur: *Speculum totius humilitatis in ipsa (scilicet B. Virgine.) cujus fratres, & de cujus ordine sumus & debemus dici, cum ab ipsa habitum teneamus, sicut monachi a B. Benedicto &c. & postea: Ut non solum ipse Dominicus meruerit exaltari, sed & suis sequacibus, id est Fratribus Pradicatoribus viam & exemplum praebuerit pertingendi ad hanc exaltationem, sicut patet de Fratribus qui visi sunt sub chlamyde B. V. ut ob hoc ipse pater noster Dominicus sit ille pauper evangelicus, doctrinam evangelicam spargens per orbis cardinem &c. sunt folia 318. Initio codicis sic habetur: *Hanc Summam scribi fecit F. Nicolaus de Esconia quondam prior hujus Ecclesiae, dum esset scholaris.* Ex codice autem 1108 discimus priorem egisse anno mcccxxviii.*

F. ANONYMUS seculo xiii aut sequenti claruit & edidit

Sermones de tempore & de Sanctis. Pr. Dom. 1 adv. Ecce rex tuus venit tibi &c. Dicitur justus & salvator, & ascendens super asnam. Ostenduntur autem in istis tribus tria de isto rege, videlicet quanta sit sublimitatis & excellentiae, quia Rex regum & Dominus dominantium &c.

Extabat Massiliae anno mdcxxxii apud nostros cod. ms memb. in 8 optima notae, quem tum vidi illac transiens. Sunt duo sermones de S. Dominico, unus in die translationis, alter in ejus festo.

ANONYMI HISTORICI.

F. ANONYMUS CATALANUS scripsit vitam venerabilis Fratris Raimundi de Pennaforti magistri ordinis III. Hanc Franciscus Pena Rotae auditor praelo dedit hoc titulo:

Vita S. Raimundi de Pennafort a vetusto scriptore olim breviter collecta, a Francisco Pena notis illustrata, & duobus libellis aucta Roma, 1601 in 4 pp. 381. Extat Paris. in Regia H. 1693.

Hæc vita antiqua, quæ primum librum voluminis statuit, servatur apud Prædicatores Barcinone, inquit Peña, addens quosdam censere opus esse Nicolai Eymerici, quia tomo primo ejus operum Gerundæ initio inserta habetur, sed idem despicit ceu leve argumentum, & antiquiorem æstimat, nec styli Eymerici. Alterum librum adjecit Peña ex processibus & actis canonizationis fideliter collectum miracula continentem: & tertium in quo acta omnia seculis præcedentibus in ordine ad canonizationem diligenter refert. Opus ob notas a Peña adjectas merito legendum.

Mirum non solum a Petro Marsilio nostro de quo postea, sed & ab hoc anonymo stupendum illud Sancti a Majorica Barcinonem usque per mare absque navigio sed sola capa vecti miraculum silentio præteriri. Addit tamen Peña coram summo pontifice a se probatum, ceu præcipuus hujus canonizationis promotor.

Hanc eandem vitam Italice versam edidit idem Peña sed fœmotis notis hoc titulo, *Relazione della vita de' miracoli e degli atti della canonizzazione di S. Raimundo di Pennaforte*, Brixia, Polycreti Turlini 1602 in 8 pp. 71.

F. ANONYMUS HISPANUS seculo XIII vivens scripsit
Vitam B. Petri Consalvi Telmi ord. Prædic. anno MCCXL die resurrectionis Christi Dñi xv april. mortui.

Hanc Ferdinandus de Castillo laudat in prologo Annalium, & codice ms ante cccxvi annos se usum profiteretur, quod indicat annum MCCCLXXVI. Utinam hanc ipsam qualis est vel prælo committant Hispani sodales, vel eruditus Actorum SS. editoribus suis Menæis inferendam mittant.

F. ANONYMUS GALLUS sub finem hujus seculi clarus scripsit

De informatione regum & principum. Extat Latine variis in bibliothecis, & exemplum unum anno MCCCLXVIII scriptum charta & pergamento in fol. servatur apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Prologus hic exscribendus visus est, cum ex eo pendeat notitia ætatis auctoris, & in cujus gratiam scripserit. Sic ergo incipit

Regnabit rex & sapiens erit & faciet judicium & justitiam in terra. Hier. xxiii. » Si quis in præclarissimo juvene excel. entissimi principis ac domini præpotentis Philippi Dei gratia Francorum regis illustriissimi primogenito domino videlicet Ludovico diligenter attendat vivacem sensum, subtile ingenium, tenacem memoriam, voluntatem ad bonum promptissimam, præclaritatem indolis, & morum omnium venustatem, luculenter potest advertere, quam vere de dicto domino Ludovico possit intelligi verbum propositum, *Regnabit rex & sapiens erit &c.* & quam præclare & signanter propheta sanctus quasi demonstrans cum digito de ipso prænunciet, qualis sperandus sit esse futurus, & qualiter in regni regimine sit acturus. Prædicans autem propheta elegantes conditiones ipsius, breviter, sufficienter & clare, docet omnem regem, describens eum quantum ad statum excellentiæ, actum vel usum præsententiæ, lumen directivum, finem completivum. Primum intelligit, cum dicit; *Rex*: secundum cum addit, *regnabit*: tertium cum subjungit, *sapiens erit*: quartum cum ait, *faciet judicium & justitiam in terra*. Ista quatuor totidem partibus explicabimus: » in prima de regalis status excellentia præcellente: » in secunda de regiminis actualis vigilantia diligente: in tertia de sapientia dirigente: in quarta denique de utilitatis efficacia consequente.

Quidam putant hoc opus pro principe Ludovico Philippi III Francorum regis audacis dicti primogenito magnæ spei adolescente scriptum: quod si verum, editum fuerit anno MCCCLXIII vel sequenti LXXV, nam egregius ille princeps anno MCCCLXXVI mortuus est ætatis annorum circiter duodecim. Id tamen difficile mihi persuaserim, sic enim habet auctor P. I cap. xxvi: *Quod rex debet esse magnificus, circa medium: Beatus Ludovicus rex magnifice studuit exaltare honorem divinum, Ecclesiam honorare, monasteria complura, capellas, & hospitalia plura construere, ac venerandas toti mundo reliquias in propria capella Parisius venerabiliter collocare.* Quibus verbis Ludovicum IX Franciæ regem Sanctorum fastis jam inscriptum indicat, cum hoc opus aggressus est ac proinde post annum MCCCLXXVI. Itaque censuerim verius pro Ludovico Philippi IV pulcri dicti primogenito anno MCCCLXXVII vel LXXXIX nato, qui post patrem regnum cepessit anno MCCCLXXXIII, Hutinusque dictus est scriptum circa MCC.

Etsi autem hic auctor nomen suum ex industria celaverit, ordinis tamen Prædicatorum fuisse constat ex sequentibus codicibus regis sec. XIV, in quibus idem opus jussu Caroli V Francorum regis Gallicæ versum exhibetur.

Primus est n. 7416 fol. par. memb. Initio imago est elegans Dominicanum exhibens reginæ in throno sedenti librum offerentem. Pr. *Ci commence le livre de l'information des rois & des princes fait & compilé par un maitre en theologie de l'ordre de S. Dominique.* Regnabit rex & sapiens erit & ut supra. Ad calcem sic habetur: *Ci finit le quart livre & le dernier de cette presente œuvre intitulée &c. ut supra, composée par un excellent docteur de l'ordre S. Dominique.* Et infra: *Ce livre est au duc de Berry.*

Alter codex n. 7899 ejusdem rationis. Pr. *Ci commence le livre de l'information des princes transféré de Latin en François du commandement du roi de France Charles le Quint par son clergonnet F. Jean Golein de l'ordre de notre Dame du Carme maitre en theologie indigne.* Regnabit rex &c. Ad calcem sic legitur:

Henri du Erenou a écrit ce livre de l'information des rois & des princes, & l'acheva a écrire le juesdi xxii jour de septembre, l'an mil cccclxxxix pour le roi de France Charles son tres cher & redouté seigneur.

Ex his docemur auctorem operis esse Fratrem Prædicatorem, qui scripsit Latine, interpretem Gallicum fuisse Carmelitam Joannem Golein.

Extant in eadem regia alii hujus operis codices Gallici, unus n. 7417 ejusdem cum superioribus rationis. Abest nomen auctoris & interpretis, alter n. 7415 chartac. fol. Abest nomen auctoris, sed est interpretis.

Apud Sanderum Elenc. codd. Belg. T. II p. 8 inter codd. palatii Bruxell. duo hujus operis recensentur, unus Latine n. 337 *de informatione principum*: alter Gallicæ n. 313 *Livre de l'information des rois & des princes.*

ANONYMI HUMANISTÆ.

F. ANONYMUS scripsit hoc titulo *Tractatus Latinus de arte metrica e Donato majore & Beda & Isidoro, & Honorati cognomine Servii libro, quem de metrica arte scripsit episcopo Aquilino compostus a Fratre quodam ordinis Prædicatorum, ut in fine tractatus dicitur.* Pr. *Ultimo de arte metrica pauca subduntur.* Finis: *A quo hujus primordium, medium & ultimum, cui est honor &c.*

Extat Florentiæ in Medic. Plur. xxxi cod. 238 post plura.

QUIDAM INTER SCRIPTORES NOSTROS hujus seculi a variis recensentur, quorum alii dubii mihi videntur, alii plane extorres: de utrisque pro nostra sinceritate & veri amore agendum. Hos ordine alphabetico recensemus & primò duobus.

F. ANDREAS GALLUS.

F. ANDREAS GALLUS quidam ex fide Sixti Senensis a Lustrano & sequacibus inter scriptores nostros recensetur, & ab Altamura pro libro ad 1298 collocatur, diciturque scripsisse

Commentarium in libros IV Regum.

Cujus & expositionem super illa verba lib. I cap. xv. 8 *Septem diebus expectabis*, Lyranus refert & unâ refellit. Verum quidem est eo loci cujusdam Andream glossam a Lyrano impugnari, at Andream illum ordinis Prædicatorum fuisse ibi non additur: unde plurimum mihi nutat illorum fides, licet auctoritas Sixti Senensis magni sit apud me momenti, eo magis quod apud veteres nostros nomenclatores nulla sit ne quidem apud Leandrum hujus scriptoris memoria. Non levis mihi suspicio est Andream illum eum esse antiquum scriptorem, qui non solum in libros Regum, sed & in plures alios scripturæ sacræ commentatus est, cujus & codices plures ms in Bibl. Reg. Paris. : qui & citatur in prologo cujusdam postillæ in Exodum & Leviticum, quæ habetur Paris. in Victor. cod. ms 407 fol. mag. memb. ex legato Adenulphi de Anagnia electi circa MCCCLXXXIX episcopi Parisiensis. In eo enim prologo sic legebam: *Andreas dicit sic continuando, ut competenti de exitu filiorum Israel agat, breviter introitum eorum in Ægyptum recapitulat.* Fortè Andreas a Lyrano citatus idem est, & forsitan Andreas ille Anglus a Sixto Senensi laudatus discipulus Hugonis a S. Victore, qui in plures scripturæ sacræ commentarios edidit anno MCI clarus, quæ tamen sub dubio propono & sapientiorum arbitrio permitto.

F. ANTONIUS DE NAZARIO.

F. ANTONIUS DE NAZARIO quidam patria & professione Vercellensis ad annum 1262 claruisse dicitur a Lusitano Sufatum inquit excipiente, ac scripsisse sub hoc titulo

Summa juris canonici per alphabetum qua dicitur Lucerna judicialis.

Sermones de Dominicis & de Sanctis per annum. Quibus Altamura ad 1262, & Roveta ad 1286 addunt

Commentaria in universam Aristotelis philosophiam.

Penes quos fides, cum ubi hæc servantur, aut a quo visa nullus aperiat, nec ulla cænobii Vercellensis monumenta proferant. Imo & scrupulum injicit, & dubium reddit, quod hujus scriptoris non meminerit Leander nec in Viris Illustribus, nec in Descrip. Ital. ubi tamen claros ordinis sodales, qui Vercellis antiquitus floruerunt, studiosius refert. De hoc itaque scriptore penes lectores sit arbitrium, & annon auctor multiplicatus ex Antonio de Azario, de quo nos postea ad 1314.

F. BONVESINUS.

F. BONVESINUS Mediolanensis ex iis est scriptoribus, quibus usum se profiteretur F. Gualvanus de Flamma noster in chronico suo Mediola-

eo loquens: *Anno Dñi MCCCLXXXVIII sub dominio Marthai Vicecomitis sedente Ottone* (archiepiscopo) favente Rodulpho imperatore, ipse *Matthæus Vicecomes* sit cxxv Potestas Mediolani, & post eum *Jacobinus Perusinus*. Eodem anno quidam nomine *Bonvesinus Frater tertii ordinis*

Chronicam de magnalibus civitatis Mediolani composuit, cujus tenor talis est &c.

Cum non addat cujus tertii ordinis an nostri tum non solum apud mulieres, sed & inter viros maxime in Italia florentis, an Franciscanorum, inrer dubios referendum potius quam omittendum censui, non ingraturum me facturum ratus, & iis qui suum esse diligentiori inquisitione probaverint, & gentilibus suis auctorem iis incognitum aut saltem neglectum indicando.

F. GERARDUS DE REMIS.

F. GERARDUS DE REMIS insignis fuit Parisiis circa seculi XIII medium Ecclesiastes, cujus sermones quamplures etiamnum servantur in codd. ms So-bonæ, sermonibus nominatissimorum ejus ætatis concionatorum permisti. Cujusnam fuerit ordinis regularis hæcenus deprehendere non potui, at cum ea tempestate ex regularibus soli fere laudentur nostri vel Minores, qui verbo Dei instantes essent, nec suis Wadingus asserat Minoritis, saltem hic inter dubios referendum censui, ne viri eximii memoria oblivione deleatur, & ut curiosorum diligentiam acuerem, qui qualis fuerit si tandem retegere possint, rei literariæ aperiant. Itaque

1. Cod. 153 Sorbon. fol. par. membr. qui collectio est sermonum Guardi episcopi Cameracensis, Guillelmi Parisiensis episcopi, Odonis de Castroradulphi cardinalis, F. Nicolai de Byart, F. Henrici Teutonici ord. Prædic, Roberti de Sorbona, & aliorum, aliquot sunt F. Gerardi de Remis. Inter alios 128 Dom. 8 post Trin. Pr. *Hic recipit peccatores.*

2. Cod. 945. Sorbon. fol. memb. tres uncias minimum spisso ex legato Stephani de Abbativilla canonici Ambianensis socii, cujus libri anno MCCCLXXXVIII in Sorbonam illati, qui & collectio sermonum tum supra relatorum tum etiam Galteri de Lauduno cancellarii, Hugonis de Sanctocharo nostri & aliorum, hi F. Gerardi de Remis notantur. *Primus*: Estote misericordes sicut & Pater vester cælestis &c. *Alter Dom.* 8 post pent. Omnes unanimes in oratione estote. *Tertius*: Sicut exhibuistis membra vestra servire &c. *Quartus*: Deus in adjutorium meum intende. *Quintus Dom.* xiv post pent. Protector noster aspice Deus. *Sextus*: Omnis qui se humiliat exaltabitur. *Septimus*: Da mercedem Dñe sustinentibus te. *Octavus*: Ascendens Jesus in naviculam transfretavit &c. *Nonus*: Ambuletis digne Deo per omnia. Sunt omnes longiores.

3. Cod. 955 fol. uncias quatuor spisso memb. ex legato Roberti de Sorbona. Collectio est ut superiores. Sunt hi F. Gerardi de Remis. *Primus*: Abjiciamus opera tenebrarum. *Alter in vigilia Nativ. Dñi.* Cras egrediemini &c. *Tertius Dom.* infra Octav. epiph. Ego & pater tuus dolentes &c. *Quartus Dom.* iv post epiph. Dñe salva nos perimus. *Quintus Dom.* v post epiph. Simile est regnum cælorum homini qui bonum semen &c. *Sextus Dom.* septuag. Voca operarios. *Septimus Dom.* quinquag. Propter nomen tuum dux mihi eris. *Octavus Dom.* i quadrag. Ecce nunc tempus acceptabile. *Nonus Dom.* 2 quadr. Sanata est filia ejus in illa hora. Sed & plures sunt alii omnes fusiores caractere minuto sed eleganti scripti.

4. Cod. 985 ibid. fol. memb. ejusdem rationis ac superiores, sunt plures F. Gerardi de Remis, quorum primus Dom. in ramis palmarum: *Secundum gloriam ejus, multiplicata est ignominia ejus.*
5. Cod. 985 ibid. ejusdem rationis ex legato Roberti de Sorbonio, sunt & quidam F. Gerardi de Remis: inter alios, in die S. Joannis evangelista; Ecce intelliget servus meus. In die Innocentium: Herodes videns &c. & alii omnes fusiores.

Monendum alterum Gerardum de Remis eodem seculo claruisse, magistrum regentem in theologia, cantorem Ecclesie Parisiensis cognomento *Bruine*, qui & celebris fuit concinator, cujus & sermones plures referuntur in collectionibus Sorbonicis & Victorinis, sed hic junior fuit & circa MCLXXXII florebat, & semper dicitur magister Gerardus de Remis, vel de Remis *Bruine*, alter autem antiquior de quo hoc articulo circa MCCXL & semper *Frater Gerardus de Remis*. Videtis codicem Victorinum 762.

Inter viros graves in claustris S. Jacobi sepultos a Sampajo recensitos p. 264 stemmatis numeratur F. Gerardus Ren. errato fortè typorum pro Rem. id est Remensis, quod novum indicium esset hunc nostrum fuisse, sed id otiosorum disquisitioni accuratiori satius est relinquere.

F. GUILLELMUS DURANT.

†
1296.

F. GUILLELMUS DURANT qui vulgo *Speculator* audit ab eo quod eruditum edidit *Speculumque juris* inscripsit opere, sed & *Mimatensis* etiam nuncupari solet, quod huic ille præfuerit olim episcopus Ecclesie, a quibusdam e nostro rejicitur scriptorum catalogo, aliis quibus assentiri cogimur, eum meliori ut videtur titulo Prædicatorum ordini vindicantibus cum Bergomeni lib. 13 chron. ad 1296, Lusitano, Fernandez, Pio, Fontana, Altamura, & aliis. De illius ætate, patria, & operibus, uti de illius professione certatum apud auctores, quos hic paucis excutere lectori non ingratum fortè fuerit nec inutile. Italum eum autumarunt aliqui, quod maximam in ea regione duxerit ætatis ac vitæ partem, præclaraque gesserit, demum & tandem quieverit. Gallum tamen patriaque Provinciam Occitanumve seu Narbonensem plerique consentiunt; Philippus Probus J. C. Bituricus in ejus vita, Joannes Aloisius Tuscana epistola ad Tarasensem cardinalem Petrum Rationali divinorum officiorum præfixa & a Probo laudata, Simon Maiolus episcopus Vulturariensis in ejus vita; sed & ipsamet apertè de se patriaque sua palam in *Speculo Juris Tit. De Feudis § 15*, loquitur, seque Provinciam apertè declarat, hoc est e Provincie comitatu ditioneve ortum, cui tunc suberat Occitania, Narbonensisque Gallia, ubi sic ait, *Nos autem Provinciales nobiles feudatarios vasallos, plebeios verò nostros homines vulgariter appellamus &c.* Quod etiam ipse repetit in Rationali. Cujus verò sit Provincie civitatis ortus ab ipso facile colligitur ex ejusdem Speculi verbis ubi sic habet, *In Ecclesia nostra de Podiomissione &c.* quod oppidum est Rivenis diocesis a seculo XIV erectæ vernacule dictum *Pnyoiffon*, at ætate Durandi Biterrensis diocesis, ut & ipsa Rivorum urbs a Joanne XXII in episcopalem demum erecta. Quod & ipse testatur in *Repertorio sive Breviario aureo lib. 1. Rubr. 2. De rescript.* ubi sic habet: *Quid juris si impetrans contra me dicat, me Narbonensem, cum tamen ego sim de Biterrensi diocesi oriundus, per alia tamen in rescripto contenta constat de mea persona, ut quia dicitur ibi: Conquestus est nobis talis de magistro Guillelmo Duranti subdiacono & capellano nostro, nostrique palatii causarum*

generali auditore canonico Belvacensi & Narbonensi & doctore decretorum, Is enim nullus est nisi ego &c. Clarisne vel obscuris ille genus suum & originem duxerit parentibus dubitat ancepsque est Maiolus, quem Phil. Probus honesto splendidoque inter suos loco natum longe probabilius asserit, cui parvam hanc tesseramque gentilitiam ascribunt in Gallia Christiana Sammarthani fratres ex ejus ad Minervam Romæ sepulcro: nimirum in argentea parma balteos tres cæruleos Scutario superante pariter argenteo apice, cæruleoque inde nascente erumpenteque leone, ac sub apiculo substrato superiori cæruleo stellulis aureis tribus radiante. Ut ut sit quod feciales viderint, vel qui familiarum stemmata scrupulosius inquirunt, puer admodum, inquit Probus, parentum studio & diligentia optimis præceptoribus & eruditis operam dedit, idque variis ac diversis urbibus, Bononiæque Bernardi Compostellani & Henrici Secusiani postea cardinalis Ostiensis clarissimorum utriusque juris interpretum factus discipulus, miros in jure progressus egit, tantumque sese & indefessum præstitit factorum canonum ac legum studiis, ut quam citissime cæteris præcelluisse omnes uno ore prædicarent. Arduæ quæstionis explicatione proposita factoque periculo ab universo Bononiensi collegio fuit approbatus, ut ipsamet loquitur, ac lauream ibidem in jure canonico consecutus est, cui subinde suam ille contulit publice interpretando operam Bononiæ primum, uti Diplovatacius observavit ac deinde Mutinæ, factusque celebrior ab hujusmodi interpretandi professione sub Clemente IV Narbonense, cui familiarissimus ille fuit, uti Maiolus annotavit ad cap. 13. conc. Lugdun. II gener. capellanum apostolicum & sacri palatii generalis delectus est auditor, annos tunc fortè non amplius 34 natus, ut ipse testatur *Tit. de appell. § Nunc breviter. vers. Item justa causa est &c.* Quo magistratu pie & integerrime gesto, magnis ille multisque dignitatibus auctus est ecclesiasticis, canonicatibus, scilicet Belvacensi & Narbonensi, Carnotensique decanatu, ut ipsamet habet in *Speculo lib. 4. Tit. No sede vacante quid innovetur n. 7.* Mortuo verò Clemente 29 nov. MCLXVIII, Gregorius X post annorum duorum & mensium novem ac diei unius interregni vacationem electus concilium Græcis a schismate revocandis, refarciendæ Ecclesie disciplinæ, moribusque reformandis Lugduni coegit anno MCLXXIV, quod ut norunt omnes ex frequentia prælatorum fuit celeberrimum. Illi autem Guillelmum Durant interfuisse constat ex ipsomet in præmio ad constitutionum apostolicarum apparatus, ubi sic ait: *In quo (concilio) interfuimus, & aliquas de infra scriptis constitutionibus procuravimus.* Quod & ad Rubr. VIII de præbendis confirmat ad illa verba *Per seipos*, fol. 74 repetit, de Constitutione *Licet Clementis IV* in eo concilio revocanda proposita dicens: *sed quia constitutio illa fuit propter diuturnam Romane Ecclesie vacationem post obitum ipsius D. Clementis valde præjudicialis, prælati in concilio Lugdunensi instantissime petierunt illam per D. Gregorium revocari, & ego ipse etiam hoc efficaciter procuravi: Papa verò non revocavit, sed modificavit &c.* Ab eo verò pontifice Laudunensem quamdam obtinuit præbendam, ut refert in *spec. juris. Tit. de legato § nunc tractemus*, quam nepoti suo per Nicolaum papam transferri petiit, & jure regalæ alteri datam amisit, uti Rufus habet *Tract. de jure regal. privil. 9 n. 2.* Tum & iussu ejusdem papæ Gregorii intermisso causerum palatii auditoris munere, patrimonio B. Petri atque temporalibus curis spiritibusque præfectus est. Sic enim ille ad cap. 1 concilii generalis II. Si canonicum. 42 not. 6. *Et hoc de novo in Italia introduxi*

& in

& in civitatibus Forlivii, Mutine & Pisana, & in castro S. Miniati servari feci, & etiam in civitate Tuscanella, dum eram rector patrimonii, & capitaneus generalis &c. Quo etiam munere functus est sub Nicolao III & Martino IV Gregorii successoribus: unde cum Forlivienfes ab Ecclesie Romanæ reverentia descivissent & obedientiam, nonnullaque oppugnassent illius oppida, debellatum eos a Martino IV missus est, qui summa fortitudine & industria Flaminiam universam in ditionem Ecclesie revocavit anno MCLXXXIV, fuis & ad Pedemontanos Allobrogesque fugatis & ablegatis perduellionis auctoribus ac fautoribus, eorumque receptis obsidibus & filiis. Eadem etiam accidit tempestate, ut Urbinate arcem & castrum Riparum ac Massæ Trabariæ funditus everterint, cum Guillelmus D. papæ tunc esset nuncius ac Romandiolæ thesaurarius apostolicus, qui Romani causa tuendi nominis dirutum illud ipsum antea prærupto monti impositum, in apertam gratamque planitiem transtulit, & a fundamentis ipse restituit, suoque nomine *Castrum Durantis* in hunc usque diem appellari voluit, quod amne Metauro cingitur, irrigata atque in peninsula formam aquis circumducta planitie fecundissima & amenissima. Cujus rei marmorea servantur etiamnum in ipsius oppidi Prætorio monumenta antiqua, indeque *comes & marchio* nuncupatus est. A morte autem Martini IV, qui obiit 25 martii MCLXXXV sub Honorio IV qui 1 vel 2 aprilis sequentis suffectus est, iidem pontifice legationibus detentum nullibi lego: imo coniecere est Italiam reliquisse tunc & in Gallias remeasse, in iisque rerum humanarum vicissitudinis perasum, statum regularem amplexum, nostrum scilicet Prædicatorum, nam hætenus nullus quod sciam, alius sibi vindicat. Regularem autem fuisse eum ad sedem Mimatensem evectus est, constat ex *Actis visitationis provinciarum Burdigalensis & Bituricensis facta a Simone de Bello loco archiepiscopo Bituricensi ab A. C. 1284 usque ad annum 1291. T. IV miscellaneorum Stephani Baluzii pag. 344.* Ubi sic legitur: *Die veneris sequenti (scilicet immediate post festum Ascensionis anno MCLXXXVII quo pascha fuit 6 aprilis, ac proinde dies Ascensionis 15 maii, & dies veneris 16) in mare andovit Dominus missam in capella episcopi Claromontensis, que est in domibus episcopalibus. Qua audita ipse & episcopus Claromontensis, & multi alii tractaverunt de confirmatione Fratris Durandi electi Mimatensis, & fuit ibidem confirmatus. Baluzius ad marginem addidit: Guillelmus Durandi episcopus Mimatensis. Qui ex præfixo Fratris titulo evidenter professionis religiose vinculo astrictus demonstratur. Et reipsa in toto illo hodiernico non nisi religionis votis astrictis titulus ille præfigitur. Sic pag. 348 memoratur episcopus Claromontensis anno superiori mortuus *Frater Guido*, nempe de Turre ordinis Prædicatorum. Sic etiam pag. 209 episcopus Pictavenfis *Frater Galterus*, qui erat ex ordine Minorum. Et pag. 212 Prænestinensis episcopus apostolica sedis legatus *Frater Jacobus*, quia erat Cisterciensis. Ex eo verò quod tunc tantum scilicet 16 maii 1287. ab Archiepiscopo Bituricensi & episcopo Claromontano confirmatus fuerit Guillelmus Durant, evidens est difficultates non parvas circa illius electionem emerisse, nam ab anno præcedenti nempe 4 februarii 1286 a capitulo per compromissum electum jam fuisse Honorii IV anno primo narrat Ughellus, T. II Ital. Sac. ex Act. Vatic. & revera in *Actis visitationis* relatis pag. 330 de *visit. dioc. Mimatensis* sic legitur: *Anno MCLXXXVI die Jovis sequenti (post festum Trinitatis 13 junii, nam pascha fuit 14 april. ubi notandum tunc nondum saltem in Galliis**

TOM. I.

institutam solemnitate corporis Christi) intravit Dominus civitatem Mimatensem &c. *Ida die fuit procuratus ad expensas magistri Pauli procuratoris electi Mimatensis in Romana curia existentis in domibus episcopalibus ipsius electi.* Quæ indicant F. Guillelmum Durant tunc apud Romanum pontificem egisse, fortè ut difficultates illas elevaret, eisi verò electionem hanc probavisset Honorius IV ut refert Ughellus loco cit. in *Episcopis Urbana pag. 9.* ex summi Pontificis epistolis 281, 2 Nonas febr. 1286 anno 1, & 177 Nonis novemb. 1285 ad electum datis, cum tamen Honorio mortuo 3 april. 1287 lis adhuc penderet, propterea sede Romana vacante ab archiepiscopo Bituricensi & comprovincialibus die 16 maii MCLXXXVII tandem finita controversia est, & F. Durandus confirmatus. Hic verò sponsam suam deinceps ornare, ac optimis legibus informare tantum sollicitus adeo dilectus ac coluit, ut Bonifacio VIII viri meritum attendente, & inde avellere volente, ut ad archiepiscopalem Ravennæ sedem promoveret anno MCCXCV, animo constanti detrectavit, & translationem repudiavit. Eodem tamen anno vel potius sequenti MCCXCVI fortè ab ipso Bonifacio vocatum Italiam petiisse summumque pontificem aditum ex eo colligitur quod Romæ obierit 1 nov. MCCXCVI, ætatis circiter 67. Quod astruere videtur Bonifacius VIII epistola ordine 50 quam ad Guillelmum Durant juniorem Guillelmi nostri nepotem Romæ dedit die 17 Decemb. seu 16 Kal. Januar. pont. anno 2 MCCXCVI quæ incipit *In desideriis nostris*. Sic enim ibi: *Nuper siquidem Ecclesia Mimatensi per obitum bone memorie Guillelmi episcopi Mimatensis, qui apud sedem apostolicam diem clausit extremum Pastoris solatio destituta, nos de ipsius provisione sollicitè cogitantes, ac intendentes ei de tali providere pastore, per quem salubriter regi possit & utiliter gubernari, ad te ipsius Ecclesie archidiaconum, quem ejusdem episcopi prædecessoris tui, cujus nepos fuisti, consideratione, benevolentia gratiosa prosequimur, convertimus nostra considerationis intuitum &c.* Quibus verbis indicat Pontifex ad se provisionem Ecclesie Mimatensis de jure atinere, quod Guillelmus in curia Romana obiisset. Novi Maiolum episcopum Vulturariensem, virum eruditum & accuratum rem aliter narrare. Nimirum, inquit ille in vita Durandi Senioris nostri, a Bonifacio VIII nuncius ad sultanum (Egypti) decrevisse anno MCCXCVI peregreque proficiscens, hanc nactus occasionem ad SS. D. N. sepulcrum accedendi, suscepto D. Dominici habitu Nicosie, qua Metropolitana Cypri civitas est, clausit extremum diem, & in Dominicanorum eade depositus pridie nonas julii, quo loco in hunc usque diem epitaphium marmore inscriptum visitur, tandem post trimesstre cadaver Romam relatum est. Kal. novembris honorifice tumulatur in eade Minerva. Quibus quidem haud ægre assentiret, si monumentis antiquis vel ex Insula Cypro vel ex Actis Bonifacii VIII e Vaticano depromis fulcisset. Verum cum hæc illi desint, & quæ profert, aliunde non conveniant cum ipsius Bonifacii epistola mox relata, huic potius standum videtur, donec aliunde major lux affulserit. Hinc saltem habetur in habitu ordinis obiisse, eaque ratione apud nostros sepulcrum elegisse. Quæ omnia hætenus a nobis relata accuratioris criteriis viris libens subijcio. Hoc est Guillelmi epitaphium lapidi ejus sepulcrali in templo S. Mariæ super Minervam Romæ insculptum, quod est iudicium multa conditum, referre placet, cum pleraque ejus gesta exhibeat.

Hic jacet egregius doctor presul Mimatensis nomine Duranti Guillelmus, regula morum, splendor honestatis, & casti candor amoris.

PPP

Altum consiliis, speciosum, mente serenum, Hunc insignibant. Immotus turbine mentis, Mente pius, sermone gravis, gestuque modestus, Exiit infestus super hostes more leonis. Indomitos domuit populos, ferroque rebelles Impulit, Ecclesie victos servare coegit. Comprobat officiis, parvis Romania sceptro Belligeri comitis Martini tempore quarti. Edidit (ille) in jure librum, quo jus reperitur, Et speculum juris, patrum quoque pontificale, Et rationale Divinorum patefecit Instruxit clerum scriptis monitque statutis. Gregorii deni, Nicolai scita perenni Glossa diffudit populis, sensusque profundos Scire dedit mentes corusca luce studentum. Quem memori laudi genuit Provincia dignum, Et dedit a Podio missone diocesis illum, Inde Biterrensis. Prasignis carica Papa. Dum foret Ecclesia Mimatensis sede quietus, Hunc vocat obtutus Bonifacius, altius illum Promover, hic renuit Ravenna prasul haberi. Fit comes invictus simul hinc & marchio tandem. Et Romam rediit Domini sub mille trecentis Quatuor amotis annis tumulante Minerva. Subripit hunc festiva dies & prima novembris: Gaudia cum sanctis tenet omnibus: inde sacerdos, Pro quo perpetuo datur hac celebrare capella.

Ibidem extat & aliud brevius lapidi incisum epitaphium: *Hoc est sepulcrum Domini Guillelmi Durandi episcopi Mimatensis. Joannes filius magistri Cosmati fecit hoc opus.* Jam ad ejus scripta accedendum, de quibus varie varii scripserunt, propterea que certa nobis ab incertis videntur hic distinguenda, editaque ab ineditis expendenda.

Primum igitur ejus opus fuit *Repertorium aureum juris*, non ad modum indicis, ut titulus inquit, sed variis titulis distinctum, unde & in aliquibus editionibus hunc titulum habet: *Breviarium aureum D. Guillelmi Durandi speculatoris, utriusque censura doctoris libris v distinctum.* Matthæo Rubeo Ursino S. Mariæ in Porticu diacono cardinali ab Urbano IV circa 1262 creato auctor tunc D. Papæ (scilicet Clementis IV febr. 5, 1265 electi) subdiaconus & capellanus nuncupavit. Pluries typis prodit. Venetiis 1496. Lugduni 1516 & 1551. Parisiis Francisci Regnault 1519 in 8 Gor. charact. Francofurti 1592 cum opere sequenti.

Secundum opus ejus fuit *Speculum juris* tribus partibus tomive distinctum, scriptum ab auctore anno 1271, & Othobono de Flisco tit. S. Adriani tunc cardinali, Innocentii papæ IV ex fratre Theodisio nepoti, anno verò 1276 ad Petri sedem xi julii evecto Adrianoque V dicto nuncupatum. Opus omnium juris utriusque peritorum manibus tritum & adeo egregium ut ab iis *Pater Praxis* appellari meruerit & *Speculator* audierit: & si vel tota perisset Bibliotheca juris hoc uno reparari posse videretur, scilicet ex omnium veterum J. C. scriptis estepto & coacervato. Hinc Joannes Andreas J. C. celeberrimus grandia Durando furta objicit, & *Flacti corniculæ* dicitur objicit, qui longe turpius ipse plagii crimen idem incurrit. *Αλλὰ ταῦτα περιεργάζοιτο.* Prodit typis sæpissime.

Bononiae Baldazeri Azzoguidis 1474 fol. voll. iv. Lugduni 1533 in 4 voll. tribus Goth. Basileæ 1574. Venetiis, Valgrisi 1576 in fol. voll. iii. Francofurti 1592. Ibidem adjunctis additionibus & quæstionibus Alexandri de Nevo, Typis Seyleri 1668 in fol. voll. duobus.

Opus tertium *Commentarium in sacrosanctum Lugdunense concilium II sub Gregorio X celebratum anno 1274 & constitutiones ejus decretales*, quod opus auctor sub Nicolao III triennio post concilium absolutum edidit. Has autem Gregorii

decretales Bonifacius VIII in novam intulit sexti Decretalium libri compilationem. Unde Caroli Molinæ mordacitas eliditur, irridentis Maiolum non modo *Sexti* compilationem, sed etiam Lugdunensis concilii decretales Bonifacio VIII sequiori tribuentem. Hoc verò Durandi commentarium e tenebris eruit primus dictus Simon Maiolus, tunc J. C. ac Pio V sum. Pont. notis marginalibus & observationibus a se illustratum nuncupavit, ac Durandi genuinum opus ipsius auctoris verbis efficacissime probat. Sic ad cap. 1 *Ubi periculum* concil. gen. ii Lugd. n. 19 fol. 7. *De Romani pontificis electione* tractans ait: *Et vide in speculo nostro in Tit. de syndico vers. Item quod non est &c.* Et ibidem ad cap. 8 conc. Lugd. n. 1 & 4 p. 32. *De causis agens majoribus*: ad cap. *Quamvis* n. 4: *Nam majores causa absque aliqua appellatione & causa expressione ad sedem referenda, ut in concord. sup. in glo. prox. positus. Ridiculum est ergo dicere, quod appellatio illa referatur ad sedem apostolicam, cum nullus etiam legatus de latere de illa cognoscere possit, ut de offic. legat. cap. Quoad translationem. De causa autem episcopali nulla constitutione præterquam illa Alexandri cavetur, quod sit de majoribus causis quoad hoc: imo Metropolitæ, primates, patriarcha, & legati ex officio legationis de illis audiunt & desiniunt, prout plenius diximus in speculo in Tit. de officio legati. & superest. ver. sed quid doces. & §. Nunc ostendendum. vers. sed reliquum.* Sunt & alia quæ idem passim evincunt. Prodit Fani, Jac. Mascardi 1569 in 4 pp. 212. Extat Parisiis in Regia E. 248.

Quartum opus *Rationale divinorum officiorum libris vii distinctum*. Quod anno 1286 absolvit, ut ipse ait lib. 8 cap. 9. Typis verò pluries prodit.

Moguntia, Joannis Faustii & Petri de Gernsheim vel Schoeffer 1459 fol. pellibus vitulinis. Extabat apud Bernardum de Malincrot decanum Monasteriensis. Quod non quidem primum est ut aliquibus visum est, sed saltem secundum quod a nata typographia excusum fuit ut probat And. Chevillierius in erudita sua Gallica dissertatione *L'Origine de l'imprimerie* pag. 13. Rutlingæ 1473. Venetiis 1485. Argentina 1486. Basileæ 1488. Norimbergæ 1493 in fol. Lugduni 1516 cum *Repertorio & speculo*. Venetiis 1519 & 1572 in 4. Lugduni 1551, 1565, 1568, 1584, 1592. Antwerpia 1570.

Quintum opus sed ms tantum hætenus servatum nec typis editum *Pontificale*. Extabat in Bibl. Thuanæ Paris. Recensetur etiam in catalogo Bibl. Tellerianæ p. 156 memb. annorum 250 fol. Hujus mentio in ejus epitaphio & apud Augustinum Piccolomineum, Diplovataccium, & Maiolum.

6. Præterea scripsisse Durandum adhuc ætate florente *commentaria in Gratiani decretum*, cum adhuc Mutinæ juvenis publicum ibi juris interpretem ageret & professorem academicum asserit in ejus vita Simon Maiolus penes quem fides, nam nulla in epigraphe sepulcrali relata memoria.

7. *Commentarium in Nicolai III constitutiones*. Laudatur in ejus epitaphio, sed curiosioribus & diligentioribus hætenus non occurrit, censeturque vel deperditum vel alicubi latens & cum verbibus pugnant.

8. *Statuta pro cleri sui Mimatensis instructione* laudantur etiam in ejus epitaphio, quæ fortè in ejus Ecclesiæ monumentis reperirentur, si quis curiosus evolveret.

9. *De concilio librum elegantem* scripsisse cum a Gregorio X ad concilium Lugdunense vocatus est, ait in ejus vita Maiolus citatus, & excipit Fontana addens & typis proditisse, sed cum hujus operis nulla extet alia memoria, utrumque allucinatum arbitror, & patruo asseruisse quod est nepotis co-

gnominis, in quem scopulum & alii impegerunt. Itaque

10. *Tractatus de modo generalis concilii celebrandi* prodit Lugduni, Joan. Crispini 1531 in 4. Parisiis, Ponc. le Preux 1545 in 8 & iterum Ibidem, Cloufier 1617 in 8. Opus quidem luce dignum Philippus Probus J. C. Bituricus suis curis primus edidit, sed in eo erravit longius a vero, cum Guillelmi Durandi senioris ac speculatoris dicti scerum credidit anno 1296 certo defuncti, cum sit genuinum opus Guillelmi Durandi junioris nepotis & in eadem sede Mimatensi post patruum a Bonifacio VIII collocati. Quod ex ipso auctoris præmio constat, in quo se opusculum illud ideo suscepisse ait, quo se ad Viennense concilium vocanti Clementi V morem gereret, quod certe concilium data Pictavis prid. idus seu die 12 aug. 1307, pontif. sui 3 duntaxat ad kal. octob. anni 1309 Viennæ celebrandum primum indixerat: & alia postmodum Avenione die 4 seu prid. non. april. 1307, pontif. an. 5 data bulla Templariorum causa processuque pendente præpedienteque proximum inde ad biennium prorogavit, cui Guillelmus Durandus junior speculatorisque nostri nepos interfuit ac subscriptus.

De hoc auctore cum laude meminerunt post Trithemium scriptorum nomenclatores omnes; vitam scripsit Philippus Probus & præfixit tractatui relato *de conc. gen. celeb.* sed in pluribus a veritate aberrat, ut & Forsterus & Simlerus, qui ætatis 30 juvenem obiisse ad 1236 somniavit: Simon Maiolus omnibus accuratius ejus gesta ex ipsius Durandi scriptis probatisque ac veteribus collecta monumentis & historicis commentario ejus ad conc. Lugd. II præfixit, quæ excipit Fontana noster & integra repræsentat in Theatro. Laudant præterea Aloysius Tuscanus epistola ad Petrum cardinalem Tarafonsensem *Rational. div. offic.* præfixa. Jo. Bapt. Cantelmajus in *Selectan. Sac. Rot. Rom.* Romæ 1639 apud Phæum: Joannes Fichardus in *Vitis jurisconsultorum & alii plures.*

Alva in suo *Pleytos de los libros lite xi pag. 55* nullum non movet lapidem, ut hunc nobis eripiat auctorem, cujus hoc potissimum argumentum est, quod ante Jacobum Bergomensis nullus nequidem ex nostris eum ordini Prædicatorum ascripserit, nec ipse inquit Maiolus in ejus vita. Cui responsio facilis; primo Maiolum certum est disertis verbis asserere nostram induisse vestem saltem Nicolisæ in Cypro: quantum ad alios, illi nec regularem fuisse referunt Durandum, quem tamen ex *actis visitationis Bituric.* relatis in quibus *Frater Durandus electus Mimatensis* dicitur, votis religionis astrictum invicte probatur. Hinc patet plura scriptoribus excidisse, quæ tandem ex inspectione monumentorum æqualium deteguntur, & in lucem produntur. Quod quidam eum cum nostro Durando a S. Porciano confundunt, crassius est, quam ut in eo confundendo immoremur. Cæterum nam id repetere non piget, qui veritati uni litare didici, si viris eruditissimus Guillelmum Durandi ordinis Prædicatorum fuisse non satis probatur, hic saltem accuratorem gestorum ejus & operum seriem quam apud alios qui de eo egerunt, habebunt.

F. GUILLELMUS DE MALLIACO.

F. GUILLELMUS DE MALLIACO vernacule de *Mailly* aliàs *Mali* vel *Malig*, quod oppidum est in Burgundia quatuor circiter leucis Autissiodoro distitum, inter celebriores Parisiis seculo xiii circiter medio florentes concionatores emicuit, cujus sermones avidè quærebantur, pluribusque in bibliothecis servantur adhuc inter codices ms ejus ætatis. Nullibi quod ordinis Prædicatorum

fuerit distincte notarum legi, unde & inter dubios sæc. xiii. refero, cuicumque suum asserenti cedere paratus. Tamen ut nostrum suspicer, moveor his conjecturis. Primo regularem fuisse certum, cum Frater ubique fere dicatur: ex regularibus autem ea ætate universitatis Parisiensis concionatores non celebrantur nisi Prædicatores vel Minores: at verò nec Wadingus in suis recensendis ita solers, imò nec alii aliorum ordinum nomenclatores hunc sibi vindicant. Adde quod domus Autissiodorensis nostra viros egregios semper ac potissimum ea ætate protulerit, quales Stephanus de Varnesia, Joannes de Verziaco, Guillelmus Autissiodorensis, Joannes de Malliaco, quidam etiam Guillelmi de Malliaco dicti & alii in hoc opere recensiti. Quæ tamen omnia lectoris criterio permitto, qui otiosior veritatem aliquando forsitan detegat, hæcque addere curabit. Hi codices a me visi.

Sorbon 153 fol. par. memb. plures sunt hujus Guillelmi inter alios Nicolai de Byatt, Henrici Teutonici nostri qui cum S. Ludovico rege in expeditione Palæstina profectus est, Gerardi de Remis supra laudati, Roberti de Sorbona permisti.

Ibid. 953 fol. par. memb. in quo plura alia, sed primo *Sermones de Mailly de Sanctis*. Ad calcem sic legitur: *Explicit Suspendium de Mailly.*

Ibid. 981. Pr. *Abjiciamus opera tenebrarum &c.* Quoniam in presenti tempore recitat nobis mater Ecclesia adventum filii Dei in mundum, scilicet quia de celo exiliens a regalibus sedibus venit durus debellator &c. Sunt de Dominicis ab adventu ad Dom. iii post octavas paschæ: qui modus numerandi notandus, est enim ritui nostro specialis: suat autem super epistolas & evangelia. Ad finem *Explicit sermo Fratri Guillelmi de Malig de Dominicis*. Sequuntur sermones de Sanctis a S. Andrea ad festum annunciationis. Pr. *Suspendium elegit anima mea. Job vii.* Vulgariter dicitur, *Qui bien veit & mal prent, a bon droit se repent &c.* Ad finem: *Explicit Summa de Malliaco de diebus Dominicis & festis.*

Ibid. 1014 mox laudato omnino similis. Ad calcem: *Ex legato Joannis de Essoniis focii*, qui florabat anno 1288.

Ibid. 959 membr. ut omnes superiores: *Abjiciamus & suspendium*, sed abest nomen auctoris. Ex legato Stephani Gebennensis focii, qui circa 1280 florebat.

Navarr. codex est in 8 memb. spissioris molis, cujus prima pars sunt sermones Anonymi magistræ in theologia ord. Prædic. supra laudati, ut ibidem legitur: altera parte *Sequuntur sermones de Mailly. Abjiciamus*. Parte tertia de SS. *Suspendium*. Epigraphe: *Sermones Mailly ingeniosi.*

Ex duplici catalogo libri rectoris universitatis venales erant: ex primo ante mccc: *Sermones abjiciamus de Mali de Dominicis. Item sermones ejusdem de festis, scilicet, a festo sancti Andrea apostoli usque ad annunciat. Dñi*: ex altero anni mccciii: *In sermonibus de Malliaco de Dominicis & festis.*

Venetiis ad SS. Jo. & Paul. ex Tomasino Plut. iv *sermones Fratris Girardi de Malliaco*. Quod fortè erratum notari Girardi pro Guillelmi. Quod ex principis hic relatis examinent sodales nostri ejus domus.

F. IVONETUS.

F. IVONETUS vel *Iconetus*, utroque enim modo scriptum nomen occurrit, quantum conjicere est vel hoc seculo xiii vel initio sequentis clarebat. Ejus laudatur

Summa de secta Waldensium.

Franciscus Peña scribit *Ivonerum*, & in Directorio inquisitorum Nicolai Eymerici P. II Q. xii in notis ad xx errorem p. 273 edit. Venet. anni 1607 hujus Summæ Ivoneti citat partis quintæ caput 2 ex vetusto codice ms in memb. Bibl. Vatic. quo in codice plene agitur de erroribus Waldensium. Damianus Roscius noster, de quo postea agitur ad 1589 in suo opere *de hæresibus manifestandis & convincendis*, auctores qui de hæresibus scripserunt recensens sic habet, *Iconeti F. Summa hereticorum ms Romæ in Vaticana visitur*. Altamura ad 1308 hujus auctoris nomen *Iconectus* scribit, & nostris accenset, ea forsitan ratione, quod nulli præ nostris Waldenses ardentius verbo & scripto exagitarint, & quidem id satis probabile. Verùm ubi hujusmodi nomen *Ivoneti* nusquam aliàs usurparum mediator, virum video nusquam aliàs laudatum, scriptorem tamen celebris Summæ contra Waldenses in quinque libros distributæ: sensum meum dissimulare non possum, iste Ivonetus non alius mihi videtur a nostro Moneta vel ut quidam vocant, Simoneta Cremonensî, de quo supra actum p. 122, qui scripsit Summam contra Catharos & Waldenses in quinque libros distributam. Deludî verò facile potuit Franciscus Peña præ vetustate codicis litteris jam ex parte erasis, quod vix dubito, quin agnoscant fodales Romani si codicem iis inspicere liceat, & prologum cum prologo Monetæ cujus fragmentum dedimus velint conferre. Cæterum si is non est, sitque revera alius, non potui nisi inter dubios referre, cum sub hoc nomine antiquis nostris nomenclatoribus auctor sit plane incognitus.

F. MAURITIUS.

F. MAURITIUS DISTINCTIONUM auctor operis scilicet illius olim celebris, cujus tot in bibliothecis inter codd. mss exempla etiamnum supersunt, hoc fere solo titulo, *Distinctiones F. Mauriti*, vel *Fratris Mauriti distinctiones*, sic visus est indicandus, quod ea ratione potissimum cognitus sit. Sunt autem *Distinctiones*, (ne quis in voce allucinetur) quorundam factæ scripturæ vocabulorum communiorum explanationes juxta triplicem vel quadruplicem sensum quo in sacris Bibliis sumuntur, ordine alphabetico digestæ, concionatoribus ea ætate valde utiles, in quibus scilicet illis ex tempore dicturis præsto erat, unde sermones suos conficerent, ejusve partes promte referrent. Hæc verò *Mauriti Distinctiones*, ut a similibus aliorum secernantur, sic incipiunt

Abjeſtio. Circa Abjeſtionem nota qualiter in scriptura

Auctorem ordini alicui regulari votis astrictum probat denominatio Fratris, sed cuiusvis est non parva, illis Prædicatorem, illis Minorum, aliis Anglum, Gallum aliis vel etiam Hispanum contententibus. Lusitanus Bibl. pag. 175 nostris asserit, *F. Mauritius*, inquit, *composuit distinctiones quasdam per alphabetum valde utiles ad prædicandum. Et habetur hic liber ms characteribus antiquis Neapoli in conventu nostro B. Dominici, & continet 89 distinctiones. Claruit anno 1290. Eademque ex eo referunt Gozzeus, Pius, Fernandez, & alii ad Altamuram ad 1277: sed & ducentis annis antea nostris accensuerant tum Laurentius Pignon n. 79: *Frater Mauritius fecit Distinctiones, que suo nomine vocantur; Mauriti distinctiones*: tum Ludovicus a Valleoleti n. 37: *F. Mauritius fecit Distinctiones per abecedarium ad prædicandum valde notabiles, in quibus auctor Dictionarii pedem fixit. Quibus innuit Petrum Berchorium illius Dictionarii celebris auctorem Mauriti vestigiis instituisse, & ex eo profecisse. Ex quibus saltem circa**

1400 vulgo Mauritium ordinis Prædicatorum habitum fuisse constat. Cui favet, quod in catalogo cod. mss Bibl. Venet. apud Tomassinum: in Bibl. SS. Jo. & Pauli, in alt. parte ord. II, laudantur *Distinctiones F. Mauriti ord. Prædic.* fol. memb. Nam si prima manu id scriptum sit, non parvæ est auctoritatis. Quod discutiant penes quos est codex. Sic etiam appellatur apud Sanderum in Elencho codd. mss Belgii T. I pag. 360.

Aliunde verò Wadinghus suis vindicat Minoritis, quodque mireris, non alio teste laudato quam nostro Antonio Senensi, quem rotidem verbis excipit, quo certe iudice causa cecidit. Quid certius profert Alva in *Sole Verit. Rad.* 212 col. 1522, ubi laudat codicem Anglicum in quo *Mauritius* dicitur *ordinis Minorum*.

Jam quantum ad gentem Pitseus qui ordinis Prædicatorum censet, Anglum omnino vult ad 1290. Antonius in *vet. Bibl. Hisp. Inter scriptores incerti temporis pag. 269 col. 2* sic habet: *Mauritius ne Hispanus, an Mauritius de Hybernia Anglus magister Parisiensis uterque auctor fuerit Distinctionum quas vocant Mauriti ambiguum est. Meminit historia Acad. Paris. T. III in catal. Illust. Acad. & Joannes Lannoy. De varia Aristotelis fortuna in Univ. Paris. cap. 4. Hactenus nihil certi. De his post tantos viros censere mihi non arrogo. Equidem si numerum auctorum attendam, nostrum esse Mauritium facile mihi persuaderem: dubium tamen facit, visus a me Parisiis in biblioth. gymnasi Navar. codex memb. fol. med. seculi circiter xiv in quo sic legitur eadem manu totius exempli, initio quidem: *Incipiunt Distinctiones verborum diversorum per literas alphabeti incipientium edita a Fratre Mauriti*. Ad calcem verò: *Explicunt Distinctiones Fratris Mauriti Belvacensis ordinis Minorum*. Deinde continenter: *Incipiunt capitula in libro Distinctionum verborum per alphabetum incipientium a Fratre Mauriti Belvacensi ordinis Fratrum Minorum editorum*. Juxta quem codicem sane alicujus notæ lis finita videretur, & inter Anglos & Hispanos Gallus Bellovacensis isque Minorita gauderet, quæ omnia lectoris iudicio permitto.*

Adde solum Lusitanum, quem alii excipiunt, Possévinus ipse, allucinari cum Distinctiones 89 tantum numerat in opere. Equidem littera A sunt tantum 89, sed in quaque literarum sequentium sæpius plures sunt. Cum autem codicem Neapolitanum quasi unicum plerique hactenus laudarint, fortè bibliothecas alias rescire non ingratum erit, in quibus alii servantur.

Parisiis in Navarr. præter jam citatum, sunt & duo alii ejusdem rationis cum hoc solo titulo *Distinctiones F. Mauriti*.

In Sorbon. tres sunt a me visi fol. med. & par. memb. idem titulus.

In Victor. fol. par. n. 1037 memb. hoc titulo *F. Mauriti distinctiones* tantum.

In catalogo bibliothecarius addidit *ordinis Prædicatorum*, sic etiam in codice, sed secunda manu.

In Regia n. 5674 fol. par. memb. *F. Mauriti Distinctiones*, nec quid amplius.

In libro Rectoris universit. Paris. inter libros anno 1303 & annis præcedentibus venum expositos: *Distinctiones Mauriti*: quod invicte probat auctorem seculo XIII vixisse.

In Anglicanis T. I P. I, 2660: P. II, 569 & 615: P. III, 1738, 1977: In isto solo, *Distinctiones Mauriti de ordine Fratrum Minorum*. T. II P. I, 8032 & 8131. Ubi notandum certissime allucinatos eos qui Indices nominum auctorum ad calcem cujusque tomi *Catalogi codd. mss Angl.* concinnarunt & addiderunt, *Mauritium* hunc cognomine *Portu-Fildæi* nuncupantes, quasi fuerit magister ille *Man-*

vicus Hybernicus, qui post *Burlifer* additiones ad margines Scoti dicitur scripsisse.

Eti enim iis fere consentiat & etiam præluserit Wadinghus utrumque confundere non renuens, id tamen longissimè distat a vero; nam præterquam quod *Mauritius* de quo hîc agitur, in nullo codice *Portu-Fildæus* agnominatur, certum est *Portu-Fildæum* nonnisi circa initia seculi XVI floruisse, *Mauritius* autem seculo XIII florebat, imo & ante seorùm vixit.

In Bibl. Venet. Tomasini, præter laudatum Bibl. SS. Joan. & Pauli, in quo dicitur *ordinis Prædicatorum*, in eadem codex est alius I Parte Plut. 6: *Distinctiones Mauriti* in 4 memb. In Bibl. S. Antonii a parte sinistra in Pluteolis ad parietem Plut. 19: *Distinctiones F. Mauriti*.

PETRUS HISPANUS.

P.ETRUS HISPANUS operis illius adeo decantati & apud Logicos celebris, quod *Dialectica*, vel *Summula* dicitur, auctor, quem & medio circiter seculo XIII floruisse vulgo aiunt, ordinis Prædicatorum fuisse asseritur a Lusitano ex fide nostri Ambrosii Taëgii i *P. Monumentorum ordinis*: Lusitanum deinceps secuti, Pius P. II lib. I col. 34, Fernandez, Altamura ad 1249 in *Bibl. & in App.* & alii nostris accensent velut indubium scriptoribus, nullum tamen antiquius, quam seculi XVI cujus initio scribebat Taëgius, documentum proferentes. Duplicem ego centum annis vetustiorum produco testem: primus est F. Laurentius Pignon in suo scriptorum nostrorum catalogo, qui n. 91 sic habet: *F. Petrus Alphonſi Hispanus scripsit Summulas logica, que communiter traduntur pueris*: alter est F. Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula auctorum ordinis n. 14 sic scribens: *Frater Petrus Hispanus de natione Castella scripsit Summam logicalem, que ut communiter tractatus nuncupatur, in quo libro viam facilem ad dialecticam acquirendam invenit ac tradidit. Item dictavit & composuit eleganter historiam, & totum officium B. Dominici patris nostri*. Quantum ad hoc posterius manifeste delusus est Valleoletanus, nam & historia & officium B. Dominici certo non sunt Petri Hispani, at F. Constantini Urbevetani episcopi. At saltem ex his testimoniis inferre licet in gymnasio nostro Sanjacobeo Parisiensî circa 1400 Petrum Hispanum auctorem Summularum vulgo nostrum existimatum. Et ut hoc obiter dicam Valleoletanum citatum excepisse videtur, qui ad tabellam in regio Pissiacensium Sororum nostrarum monasterio scilicet in peristyllo depictam ante annos circiter centum, in qua Petrus Hispanus in veste ordinis exhibetur, hanc inscriptionem apposuit: *F. Petrus Hispanus auctor Summularum dicitur composuisse historiam & officium S. Dominici, & librum medicina, cui titulus, Thesaurus pauperum*. Quæ inscriptio hominis est sane imperiti duos aut etiam tres auctores diversos in unum conflantis. Sed hoc interim omisso

Aliunde Petrum Hispanum nostrum non fuisse plura evincere videntur: Primo silentium omnium auctorum æqualium, Stephani de Salanhaco, Bernardi Guidonis, Gerardi de Fracheto & aliorum, qui cum plures hujus nominis & agnominis laudent, nulli eorum hoc opus ascribunt, quod tamen sat erat celebre, ut ejus non obliviscerentur. Sic duo priores F. Petri a B. Dominico in Hispaniam anno 1217 ad propagandum ordinem missi meminertur, quem alii Matritensem, alii Madinum nuncupant, certo Hispanum: in Vitis Fratrum habentur plures: F. Petrus Ferrandi Zamoræ circa 1250 mortuus, qui lib. 5 c. 3 §. 12. *doctor* (id est lector) in multis

Hispania locis fuisse, & vitam S. Dominici, non verò officium scripsisse dicitur: *Lib. eodem 5 c. 9 §. 10* F. Petrus Gonsalvi in Tudenſi Ecclesiâ sepultus & miraculis clarus, quem vulgo Telmum nuncupant: *Lib. eodem 5 c. 3 §. 7* F. Petrus Lusitanus physicus seu medicus peritissimus Scalabi defunctus: *Lib. 4 §. 19* F. Petrus Sendre Catalanus ferventissimus prædicator miraculis illustris: *in lib. de Apibus* F. Thomæ Cantimpratani *Lib. 2 c. 1 §. 11* F. Petrus in Hispania miraculis clarus: horum nulli opus Summularum tribuitur, & siquidem alius fuit, cur etiam, ut & istos non laudant? Hinc nec Learder Albertus, nec Ferdinandus Castillus, nec Malvenda hujus auctoris seculo primo ordinis meminertur. Scio F. Joannem Lopez *Hist. Gen. P. III p. 297* narrare in conventu Stellenſi regni Navarra traditione antiqua teneri Petrum Hispanum auctorem Summularum dicti conventus Stellenſis alumnum fuisse, idque probari ex ea quæ ibidem in peristyllo in arcus concavitate legitur inscriptione: *Hic facit* (fortè legendum *jacet*) *reverendus pater Frater Petrus Hispanus*. Sed ut alia omittam quæ obijci possent, inter alia conventum Stellenſem nonnisi anno 1260 erectum, neque vero tam cito peristylum habuisse concameratum, non dubitatur quin plures floruerint in illa provincia Fratres Petri Hispani dicti, sed quæritur vetus documentum, quo quis illorum clare dicatur auctor Summularum, quod quidem non fert inscriptio relata.

Alterum argumentum meo quidem iudicio magis urgens nobis adferatur: scilicet in nullo codice seu ms seu impresso Petrum Hispanum titulo *Fratris* ornari, aut ordinis Prædicatorum dici, sed ubique magistrum Petrum Hispanum. Id autem semper caverunt nostri (de illis loquor qui seculo XIII ad seculum XIV medium claruerunt) ut saltem titulum Fratris suo nomini præfigerent, nec puto quemquam ea ætate inveniendum, qui omiserit: unde ille loquendi modus *magister Petrus Hispanus*, celebrem potius philosophiæ professorem ac magistrum artium universitatis Parisiensis indicat, quam virum religionis votis astrictum.

Eti autem ille non sit noster, non inde sequitur quod sit summus pontifex Joannes XXI, dictus antea Petrus Juliani, & quandoque Petrus Hispanus simpliciter. Ita quidem sentiunt Lusitani Joannes Barros & ex eo Acuña *Hist. Eccl. Bracar. P. 2 c. 35*: Cardosus *Hagiol. T. III maii p. 322*: Macedo *Lusit. Purpur.* sed & alii Gesnerus, Simlerus, Miræus, Ludovicus Jacob *Bibl. pontif. Ouldoinus in addit. ad Ciaconium de Vitis Pontif.* quorum auctoritate ut pote 300 aut 400 annis posteriorum moveri non possum, quandiu scriptorem æqualem non adduxerint, aut codicem ms ejus ætatis non protulerint, quo istud opus ei asserant, nec alia ratione nitantur, quam quod *Petrus Hispanus* vocaretur. Quot enim putas seculo XIII & sequenti fuere hujus nominis *Petri Hispani*? Adde Tholomæum nostrum de Luca *Hist. Eccl. Nov. Lib. 23 ad 1276* sic de Joanne XXI loqui: *Hic generaliter clericus fuit & præcipue in medicina. Unde & quadam experimenta scripsit ad curas hominum, ac librum composuit qui Thesaurus pauperum vocatur. Fecit & librum de problematibus juxta modum & formam libri Aristotelis, & quamvis magnus fuit in scientia medicus, tamen in discretionis [defecit]: præceptum enim fuit in verbo, & minus compositus in moribus &c.* Ex quibus colligas peritum illum physicum fuisse non Logicum aut Dialecticum: neque enim *Thesaurus* quem laudat *pauperum* aliud fuit, quam liber remedium facilius in gratiam pauperum scriptus. Quod si tot de *Dialectica* scripsisset tractatus, quot Petro Hispano tribuuntur, hos saltem generatim non omisisset Tho-

lomas. Non ignoro in altera editione Tritemii aucta præter supradicta opera Joannis XXI, addi tractatus in dialecticam aliquot vulgo jam olim notissimos: sed simul novi non Tritemii esse, sed additiunculam propterea cruce signatam alterius editoris, qui vel ex suo cerebro, vel ex aliquorum sensu sic censuit subjiciendum, sed nulla auctoritate.

Non omittenda hic fœda hominis heterodoxi Bartholomæi Keckermannii allucinatio *T. Operum. Præcognit. Logic. pag. 105 & 107 Edit. Genev. 1614* ubi contendit Petrum Hispanum purum putum plagiarium esse, qui opus Michaelis Pselli ad annum 1059 florentis Græce editum, hujus suppresso nomine Latine tantum a se versus quasi proprium fœtum vulgarit; ubi suam ignorantiam vel oscitantem prodit Keckermannus: falsissimum enim est aut opus illud Michaelis Pselli philosophi Platonici fuisse, aut a quoquam primùm Græce editum: ipsas enim priores lineas legere sat est, ut auctorem Græce nescisse colligas. Quis ferat hominem Græce peritum, ut Petrus Hispanus esse debuit si e Græco verterit, sic loquentem? Dicitur autem *Dialectica a dya quod est duo & logos sermo, vel lexis ratio, quasi duorum sermo vel ratio, scilicet opponentis & respondentis in disputatione. O bellum Græcum! At inquit, hoc opus Græce invenitur. Fateor, sed non Michaelis Pselli naris emunctioris viri opera. Cujus igitur? Maximi Planudis, qui claruit inter 1320 & 1350, & Summulas Petri Hispani apud Latinos celebres Græcas fecit, ut & suis usui forent. Sic enim lego apud Tomasium de Biblioth. Venetis, ubi de Barocyniana, nunc in Anglia: *Dialectica Petri Hispani Græca interprete Maximo Planude*. Et in catalogo codd. mss Angliæ in Bodley. n. 76: *Petri Hispani Summularum pars in Græcam traducta per Maximum Planudem fol. 123 ejus codicis. Pr. Διαλεκτικῆς τέχνης* &c. Michaelis vero Pselli *Compendium logicae*, quod ibidem refertur n. 71 aliter incipit: *Ἐπειδὴ τίς ἐστιν ὁ λόγος*.*

Postquam nobis dubium est an Petrus Hispanus noster sit, seriem ejus operum referre supervacaneum esset, quam fusiorem & plerorumque in Logicam refert Nicolaus Antonius in *Bibl. Hist. Vet. Lib. 8 c. 5* quem lector adeat curiosus: qui & extanto dialecticorum operum numero colliget facile Petrum Hispanum hominem fuisse totum in illis triticis versandis ac volvendis occupatum, & ut sic loquar immersum, quæ sane nec Petro Juliani physico aulico cardinali & tandem summo pontifici, nec ordinis Prædicatorum alumno conveniunt. Moneo solum Antonium referre quasi ex nostro Jo. Marieta *lib. 21 Hist. Eccl. c. 57*. sic in vol. ms. Bibl. Hispal. Eccl. legi ad finem Summularum: *Es in hoc terminatur lectio, & per consequens totus liber Bartholomæi super I P. magistri Petri Hispani de ordine Prædicatorum*. Quæ apud Marietam mihi non occurrunt: sed etsi ita sit, superest examinandum, an codex antiquus, an illud de ordine Prædicatorum scriptum prima manu?

FALSO NOSTRIS ASCRIPTI.

F. BARTHOLOMÆUS N sic ab Altamura ad 1486 designatus, ille idem quem Pius P. II lib. 2 col. 172 ad ann. 1343, & Fernandez p. 338 ad 1500 agnomine ignotum referunt, auctoremque omnes volunt operis aliàs celebris, cui titulus, *De proprietatibus rerum*, certo non fuit ordinis Prædicatorum sodalis, ut omnes illi putarunt, sed ordinis Minorum. At quod mirum, Wadingus qui suis recte accenset, sed & Lelandus, Pitseus, Wartomus seu Caveus, Olearius de eo scriptore quo ad

ætatem non accuratius loquuntur quam nostri: *Glanvillanum* enim dictum cognomine omnes asserunt, ac non nisi anno mccc x floruisse. Itaque a nostro instituto non alienum, imo & rei literariae studiosis pergratum fore censui, si de hoc auctore ejusque opere certiora proderem. An Glanvillani agnomen ei adhaerit, etsi levioris momenti sic quaestio, hoc solum dico in nullo codice ms me invenisse sic prima manu scriptum: & cum Glanvillanum vergente seculo xiv claruisse velint, certo eum non esse posse operis auctorem, quod seculo xiii jam publicum erat. Nomen igitur & aetas, & ordo ex ipsis codicibus ms eruenda sunt.

Parisi. in Regia duplex est codex fol. mag. memb. & melioris notæ. Primo n. 4974 eadem manu prima dicitur opus *F. Bartholomæi Anglici ordinis Minorum*. Alter n. 4974. 2 non habet nomen auctoris, sed dicitur scriptus anno mccc in mense martii.

Sorbon. codex est fol. med. memb. Tit. *Liber de proprietatibus rerum*. Abest nomen auctoris, sed dicitur ex legato Petri de Lemovicis, qui ab anno mccc ad mccc floruit. Est & alter ibid. ejusdem rationis, sed absque nomine auctoris n. 1170. Navar. codex est elegantibus pellibus vitulinis constans & melioris notæ. Tit. *Bartholomæi Anglici de proprietatibus rerum*. Est & alius chartaceus eodem titulo.

Ex duobus instrumentis libri rectoris univers. Parisi. primo ante mccc, altero anni mccciii venalium tum apud Stationarios prostabat: in primo sic, *Item liber de proprietatibus rerum continet c & ii pecias: pro mutuo 1111 solidi*. In altero de proprietatibus rerum c pecia pro mutuo, vi solidi.

Apud Sanctimonialia nostras Piffiaci ad Parisios codex est ejus circiter ætatis. Tit. *Bartholomæi Anglici ordinis FF. Minorum libri xviii de proprietatibus rerum*. Sic prima manu.

In catal. Angl. T. I P. I, 1613, 7534, 7540; in omnibus Tit. *Bartholomæus Anglicus de proprietatibus rerum*, & ultimus asseritur scriptus anno mcccxcvi. P. II, 200, 2270, 2338. P. III, 212, 942, 2287. T. II P. I, 1475, 1771, 2957, idem mox relatus titulus. 4156 additur *religiosi patris Fratris Bartholomæi Anglici de ordine Fratrum Minorum*. 9663, 9933 idem excepto ordine, sed 9937 addit *ord. FF. Min. P. II, 770 Tractatus de proprietatibus rerum novemdecim libris constans*.

Ex hæcenus relatis codicibus certum habemus auctorem hujus operis Bartholomæum dictum fuisse & Anglicum natione & ordinis Minorum, ac seculo xiii claruisse. In quibusdam codd. Anglis tantum ut T. I P. I. 2271, & T. II P. I, 3622 additur agnomen *Glanville*, sed dubium est an prima manu, & qua ætate. Dato vero quod *Glanville* dictus sit, certe alius erit & seculo integro antiquior, quam *Glanvillanus*, quem ad annum mccc x claruisse volunt.

Notandus hic venit laudatorum Wadingi, Pitsei, Warthoni seu Cavei, & Olearii gravissimus circa *Glanvillanum* error, quem præstant contra Laurentium Valla librum edidisse, quod certe contra omnem veri speciem affirmant. Cum enim *Glanvillanus* ad 1360 floruisse statuant, qui scribere potuit contra Laurentium Valla anno tantum 1415 natum, anno 1440 vix scribere incipientem & ætatis quinquagesimo anno Christi 1465 mortuum. Recensetur quidem catal. Angl. T. I P. II n. 367 *Bartholomæus contra Laurentium Vallam Grammaticum*. At non dicitur *Glanvillanus*, itaque hic alius fuerit. Operis de proprietatibus rerum hæ ab illis feruntur e prælo editiones. Prima absque loco 1480. Noribergæ & Coloniae 1483, Noribergæ rursus 1492, Argentinae 1488: aliam vidi in monasterio regio Piffiacensi absque loco & absque nomine ty-

pographi anni mccc lxxxii die x. decemb. olim ad usum Sororum Michaelæ, Claudiæ & Mariæ des Ursins ejus sacri gynæcei ord. S. Dominici sanctimonialium.

Idem opus jussu Caroli V Francorum regis anno mccc lxxii Gallice versus interprete Joanne de Corbichon Augustiniano Eremita extat ms in Regia bis n. 6869 & 6870 fol. mag. memb. & in Navarr. anno 1422 scriptum. Typis etiam prodit Lugduni. 1491 fol.

Ut tandem hunc articulum finiam, nostrates plures fateri haud pudet circa auctorem hujus operis allucinosos, quem alii Thomam Cantimpratenum, alii Guillelmum Brabantinum, alii Thomam Teutonem alii Helwicum aut etiam Umbricum asserunt, similitudine quadam tituli operum ab istis confectorum delusi. Sed quousquisque est scriptorum præsertim veterum nomenclator, cui similia ἐφαλματα non excidant? Ac ne abeam longius, de isto suo Bartholomæo in quantis erravit Wadingus seu quoad nomen, seu quoad ætatem seu quoad opera? quor qui eum exceperunt in eundem traxit errorem? Humana sunt ejusmodi peccata, in spiritu lenitatis corripienda, nec erat ut ea de causa tantas nobis Alva scriberet lites in suo *Pleytos de los libros p. 227 & seqq.*

CONRADUS DE MARBURG vel *Martburg* vel *Mariburch* a patria Hassiæ civitate sic nuncupatus, concionator vere apostolicus, & apud suos nominatissimus, S. Elisabethæ Hungaræ Ludovici Hassiæ & Turingiæ Langravii conjugis confessorius, & conscientia moderator a Gregorio IX datus, primus in Germania institutus ab eodem pontifice adversus hæreticam pravitatem inquisitor, quo munere dum acerrime fungeretur, ab impiis trucidatus est, & martyrio coronatus obiit anno mccc xxxiii.

Hunc post Tritemium in chronico Hirsaugensi & Sphanheimensi & Leandrum Albertum fol. 55 ordini Prædicatorum accensent nostrates, sunt ex adverso qui ordini Minorum asserunt: cum revera neuter fuerit, sed sacerdos in seculo degens, votis religiosis nunquam astrictus, sui vir plane juris ac omnino liber, beneficiorum ecclesiasticorum capax, licet omnia constantissime repudiavit sæpius oblata: quod ex auctoribus æqualibus potissimum nostris jam est demonstrandum.

De eo sic leviter habetur in *Vitis-Fratrum lib. iv cap. 22* initio: *Anno ab incarnatione Dñi mccc xxx predicante magistro Conrado in Teutonia contra hereticos, & ab ipsis feliciter martyrizato, hereticus quidam seductus a demonibus Fratrem quemdam Prædicatorem sic ad hæresim invitabat &c.* Ubi plura annotanda, primo annum mccc xxx ad initium prædicationis Conradi adversus hæreticos referendum esse, non ad ejus mortem, quam non nisi anno mccc xxxiii altero post S. Elisabethæ obitum anno eum oppetiisse certissimum est. Sed maxime attendendum est non Fratrem, quod prænomen in hoc libro semper præfigitur, quoties quis sodalis noster laudatur, sed magistrum Conradum dici: ac præterea de ejus martyrio non ex professo agi, sed in obliquo tantum, & in transcurso referri, ceu factum celebre & epochen aptam ad indicandum tempus, quo historia sequens de sodale nostro acta est. Idem apud Thomam de Cantimprato animadvertas. Sic enim de apibus lib. 2 cap. 57 § 23 habet: *Anno ab incarn. Dñi mccc xxxi predicante in Teutonia magistro Conrado contra hereticos, & ab eisdem felici morte perempto, hereticus quidam &c.* ut in *Vitis-Fratrum*. Quo modo loquendi ostendit se eum non sodalem ordinis agnoscere, aliàs de ejus gestis & martyrii circumstantiis ex professo

& fufius egisset. Verum omnem dubitandi locum & rationem tollit & elevat Theodericus de Turingia noster in vita S. Elisabethæ lib. 3 cap. 11 ubi sic habet.

» Erant eo tempore inter episcopos & sacerdotes quidam viri justis & perfectis, quorum exemplis & documentis Deus omnipotens suam tunc Ecclesiam sustentabat: inter quos magister Conradus de Marburch velur clarum sidus in Alemania præfulsit. Fuit enim eruditus scientia, conversatione purus, & vita evangelica, affluens doctrina, zelator catholicæ fidei, & expugnator validissimus hæreticæ pravitatis. Hic divitias & possessiones temporales, & beneficia ecclesiastica habere noluit, simplici modesto & humili clericali habitu contentus, gravis in moribus & maturus, aspectu austerus, bonis christianis gratus & benignus, pravis autem & perfidis in judicando justus & districtus fuit. Prædicabat autem per totam Teutoniam auctoritate apostolica, & sequebatur eum cleri & populi innumera multitudo: metuebantque eum utpote virum sanctum & justum omnes, alii amore alii timore. Hunc D. Ludewicus Langtavius tanto honore coluit & exultit, ut eidem omnia beneficia, quorum jus pariteronatus ad ipsum pertinebat, committeret conferenda. Consensit quoque quod D. Elisabethæ uxor sua ad manus dicti viri votum obedientiæ & continentia emitteret, lege & jure matrimonii sibi salvo &c. & lib. 5 cap. 9 de Gregorio IX qui quæns circa A. D. mccc xviii hæc addit. » Qui etiam magistro Conrado sacerdoti devoto & viro coram Deo & hominibus comprobato eam (Elisabeth) suis litteris diligenter recommendans, eundem sibi instituit defensorem. » Denique ubique etiam in prologo, ubi de littera quam Conradus ad Gregorium IX de vita morte & miraculis Elisabethæ scripsit, agit, semper magistrum, nunquam Fratrem, nec ordinis Prædicatorum vocat.

Quæ si attentius perpendantur, luce clarius est Conradum nec Prædicatorum nec Minorum vestem gestasse, sed presbyterum in seculo agentem clericali veste indutum, ac sui plane juris. Unde & cum martyrio coronatus est, ejus corpus non repeterunt nostri aut Minores, quod utique non omisissent alterutri, si suum agnovissent: sed ut vivens iusserat ceu vir omnino liber, sub pedibus B. Elisabethæ sepultus est. Sed & abbas Uspertensis de eo agens sic habet: *Anno mccc xvii jam repescere ceperunt prædicatores itineris Hierosolymitani propter mortem Innocentii papa. Sane episcopus Halberstatensis, & magister Conradus de Marburg in inferioribus partibus, & magister Salomon Herbilolensis in superioribus adhuc insisterant huic negotio.* Ex quibus Conradum ferventissimum crucis prædicatorem jam fuisse in Germania constat, priusquam in iis provinciis ordo Prædicatorum receptus fuisset vel etiam cognitus: postea autem regulari ulli ordini nomen dedisse nemo narrat. Quid plura? Conradus ipse in epistola ad Gregorium IX de miraculis B. Elisabethæ probatis scripta anno mccc xxxiii post festum S. Michaelis paulo ante mortem suam, se non Fratrem non ordinis FF. Prædicatorum aut Minorum, sed magistrum Conradum verbi Dei prædicatorem tantum nuncupat: quod ab usu eo seculo a nostris & Minoribus frequentato ita alienum est, ut neutris fuisse addictum clarissimum sit argumentum.

Seio auctorem chronici Senoniensis Spicilegii Dacheriani T. III editum lib. 4 cap. 31 sic narrare: *Erat temporibus illis quidam Frater de ordine Fratrum Minorum Conradus nomine satis honestus & religiosus. Hic illi felici marrone (Elisabethæ) familiaris erat, qui eam ad viam salutis quotidie anima-*

bat &c. Quod verò Conradum de Martburg intel- ligat, patet ex sequentibus. Sic enim ille: *Et non multo post* (mortem B. Elisabeth) *idem ille Conradus qui eam converti fecerat, ab hac vita decedens, in ipsa capella in alio latere sepultus esse dicitur.* Sed bono huic monacho parca fides, ceu qui plura insulsa & falsa ex vanis rumoribus, ex advenien- tium fortè hospitem stultiloquiis audita in chroni- con suum intulerit. Sic lib. 4 cap. 16 & 17 SS. Dominici & Francisci ordines a Gregorio IX dicit confirmatos: cap. 17 Franciscanorum conversatio- nem & vitam semper melius & sanctius quam Præ- dicatorum ad tempora sua nempe ad mccc. circiter perdurasse: quo scilicet ordo S. Dominici si un- quam clarissimis sanctitatis luminibus ubique efful- gebat: cap. 37 librum evangelii æterni flammis a summo pontifice additum Prædicatores compilasse vult, quem constat a quodam ordinis Minorum edi- tum. Mitto plura quæ narrat fabulosa, adeo ut vix fidem mereatur, nisi fortè ubi res sui monasterii & abbatum suorum gesta scribit. Ipse Wadingus Con- radum de Martburg nec in bibliotheca nec in Annal. ad an. 1226 n. 47 suis annumerat, imo ex nostro Theoderico de Turingia presbyterum secularem fuisse fusius probat. De hoc magistro Conrado videlicet chronicon Alberici ad 1233, & quæ supra re- tulimus, ubi de F. Bernardo Gregorii IX pœni- tentiario ad 1260. Non alia mihi hujus Conradi scripta cognita, quam

Epistola examinatorum miraculorum B. Elisabethæ ad Dominum papam. Leo Allatius edidit in Συμπληρωμα p. 169 ad 293, Coloniae Agrip. Jodo- ci Kalcovii 1653 in 8.

† 1260. **F. GUILLELMUS DE MELITONA** nostris accensetur scriptoribus a Sixto Senensi in sua Bibl. Sancta, ab eodem cancellarius Parisiensis præstitus tacita patria & ætate: quem cæcis ut aiunt oculis excipiunt Lusitanus, Razzius, pag. 233, Fer- nandez & Altamura ad 1296. Quæ quam longissi- ma a vero aberratio eo magis miranda est, quod nihil sit apud veteres nostros scriptores clarius quam hunc scriptorem ordinis Minorum fuisse. In confu- tando quod aiunt de cancellariatu Parisiensi illi col- lato non immoror, cum eorum qui hoc munere to- to seculo XIII functi sunt, catalogus habeatur ac- curatus, inter quos nullus ei locus: de ordine solum ago. Sic legitur de Vitis Fratrum P. v cap. 4 §. 12 *Vir religiosus & verax F. Guillelmus de Melitona ordinis Fratrum Minorum magister in theologia Parisius narravit Fratribus nostris &c.* Cantimpra- tianus de Apibus lib. 2 cap. 1 §. 10 sic habet: *Vir eminentis vita de ordine Fratrum Minorum & ma- gister theologia, qui vitam duxit sanctissimam, cum Parisius predicaret, obmutuit per horam, moxque verbum vita resumens omnibus valedixit serenissi- mo vultu, sicque in pace quievit.* In sententia quam Odo cardinalis de Castroradulphi contra libros Thalmudicos pronunciavit anno mcccxlviij, quam & supra videlicet ubi de Alberto Magno, inter ma- gistros theologiæ, ab illo cardinali in consilium as- citos laudatur *F. Guillelmus de Melitona ordinis Fra- trum Minorum*, qui ceu antiquior ante Joannem Pungensasium, & Albertum Teutonicum scilicet Magnum nostros collocatur. Extat & supra ubi de Summa S. Thomæ breve Alexandri IV datum Ana- gninæ v Kal. aug. pont. an. ij quo Guillelmo de Mil- letona jubet, ut Summam Halensis hujus præpro- pera morte mancami relictam absolvat, simulque ministro Fratrum Minorum in Francia injungit, ut eidem quot necessarios habuerit Fratres absque mora undique convocatos assignet operis adju- tores. Quæ omnia Guillelmi & ordinem & meritum & gradum & ætatem, nempe ante mcccxlviij floruis-

se & circa mccc. devixisse luce clarius demonstrant. Pitseum scio post Baleum & Simlerum, quos ex- cipit Posselinus, quemdam nobis Guillelmum de Melitona vel Melton aut Meltonum ordinis Præ- dicatorum obtrudere ad annum mxxx clarum, quem Frederico Nausea & Erasmo Roterodamo vult æqualem, iisque ab eximia theologiæ peritia, doc- trinaque multiplici commendatum: sed cum hunc eundem esse velit, quem Sixtus Senensis com- memorat, eademque ei asserat opera licet & qua- dam alia: recentior iste Guillelmus mihi valde sus- pectus est, cujus nulla nobis in monumentis seculi xvi memoria, & ille quem laudat Sixtus Senensis non alius ab antiquo illo Joannis Pungensasium & Alberti Magni synchrono videatur, errante ut sit sæpius calamo nostris ascriptus. Wadingo itaque seu potius sacro Minorum ordini suum Guillelmum de Melitona pacifice semotisque Alvæ insularum li- tium ambagibus possidendum relinquimus. Hæc ejus mihi occurrerunt scripta.

In Victor. cod. 607 fol. mag. memb. Titulus an- tiqus in super. marg. manu prima & minio: *Hic sunt scripta super xii prophetas secundum Fratrem G. de Mi.* Hic alius secunda manu & recentiori: *Guillelmi Militonensis secte Dominicane prædicatoris in xii prophetas.* Ad finem verò commentarii sic legitur manu antiqua: *Postilla super xii prophetas secundum Fratrem Guillelmum de Melitona ordi- nis Fratrum Minorum.* Quorum secum pugnan- tium rationem cum a præfecto bibliothecæ postula- rem, ingenue fassus est epigraphen quæ Dominica- num præstat, recentiore esse, & in fide Balei adjectam. An quid simile codici domus nostræ Pla- centinæ a Sixto Senensi laudato acciderit, quod ei ansam dederit errandi, disquirant sodales nostri.

Princ. cod. Victor. *Stabat mare super xii boves &c.* III Reg. viij. *Secundum litteram mare hoc dicebatur lavatorium &c.* Habet folia 391. Monen- dum solum thema idem esse, ac ejus qui sub nomi- ne Hugonis de Sanctocharo editus est, cætera di- versa.

Sorbon. cod. 570 fol. mag. memb. idem est opus, sed absque nomine auctoris. Rursus ibid. cod. 559 memb. fol. med. ac melioris notæ. Tit. *Introitus super xii parvos prophetas Fratris Guillelmi de Melitona.*

Ibid. cod. 1555 fol. mag. memb. sec. xliij *Com- mentarius in cantica canticorum. Pt. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Cant. 5.* Ad calcem: *Expliciunt cantica secundum Fra- trem Guillelmum de Melitona.*

Ibid. cod. 921 fol. mag. memb. sec. xliij. Titu- lus literis alternatim minio cyaneoque distinctis. *Prologus super Ecclesiasticum Fratris G. de Mil- itona: Multorum nobis. Operi principali duo præ- mia seu prologi præordinantur &c.*

Sixtus Senensis cum postilla in xii prophetas, nam aliarum a nobis relatarum non meminit, addit *Expositionem in epistolam ad Romanos*, hoc princi- pio: *Narrabo nomen tuum fratribus meis*, quam apud nostros Bononiæ haberi testatur.

F. JOANNES DE MOVETA Teutonicus qui- dam juris canonici peritia seculo xliij clarus laudatur a Lusitano Bibl. pag. 132, quem & scrip- sisse ait, sed quæ scripserit, aut omisit aut ignora- vit. Hunc eundem Gozzeus, Pius P. II lib. 3 col. 31, Fernandez ad 1450 & Altamura ad 1457 revo- cant, hæcque ei assingunt opera

Commentaria super Decretum, Decretales Gre- gorii IX, Sextum, Codicem, atque Extravagantes, & Summam moralem seu casuum conscientie.

Quæ cum nullo teste æquali nec ex codd. ms aut impressis fulciantur, nullam apud me fidem habent. Vide

Vide postea Joannes Semeca, nam in agnoscine de- lulos conjicio.

F. JOANNES PECKAM Anglus, patria Ci- cestriensis ab auctore anonymo Antiquitatum Britannicarum Francofurti 1605 editarum nostris accensetur scriptoribus, cui præverat Thomas James Eclogæ Oxon. & Cantabr. fol. 38, ubi inter codd. ms Bibl. Lincoln. Oxon. vol. 16 n. 9 refert, *Tractatum de numeris editum a F. Joanne Pec- cham ordinis Fratrum Prædicatorum.*

Sed Jamesius emendandus ex catal. Angl. T. I P. II n. 1337 ubi titulus tractatus aliter refertur, nempe, *Joannis Peccham de mystica numerorum in- terpretatione in sacra scriptura.* Ultro igitur hunc scriptorem ad suos Minoritas remittimus, eisque addicimus cum Pitseo, Godwino & aliis, jureque vindicatum ab Wadingo in sua Bibl. novimus, quos proinde adeat lector de hoc Joanne plura scire cupidus. Triverum etiam Peckamo supparem & conterraneum consulat in chronico ad mcccxxxviii.

1143. **JOANNES SEMECA** aliquando Teutonicus simpliciter absque alio agnoscine nuncupatus ab Altamura pag. 425 inter eos scriptorum nostrorum, quorum ætatem assequi non potuit, imme- rito accensetur, nulli enim ordini regulari addic- tus fuit, sed jurisconsultus in Germania ætate sua clarissimus. De quo sic lego apud Tholomæum de Lucha Histor. Eccl. Nov. lib. xxi cap. xx xviij: *Circa tempora istius pontificis (Gregorii IX) floret in jure canonico magister Joannes Teutonicus, qui discipulus fertur fuisse Hugonionis, & Apparatum fecit super decretum post ipsum.* Eundem enim esse colligo ex Joanne Alberto Fabritio Bibl. Lat. sive Notitia auctorum veterum Latinorum, ubi sic habet de corpore juris canonici loquens pag. 845: *Primus decreti glossator Johannes Semeca Teutoni- cus præsul (intellige præpositum) Halberstadiensis, cujus epitaphium vidi in templo cathedrali ejus ur- bis, quod testatur eum obiisse anno Christi mcccxlviij.* Laudat etiam Melchior Adamus in vitis Germano- rum jurisconsultorum & politicorum pag. 1 testes citans abbatem Upergensem, apud quem tamen nulla de eo mihi occurrit memoria, & Albertum Crantzium Saxoniz lib. 8 c. 27. Sed si vera refert Fabritius de anno mortis, ut post oculatum tes- tem, nulla apparet dubitandi ratio, & Adamus & Simlerus emendandi, qui ad 1267 vel 1269 usque vixisse volunt. His addo hunc eundem videri cum supra relato Joanne de Moveta, cujus nulla apud veteres memoria, & quem immerito Pius, Fer- nandez & Altamura ad seculum xv revocant, cum Lusitanus a quo acceperunt, inter eos numeret qui seculo XIII floruerunt.

1101. **PETRUS DE ALVERNIA** Gallus ab ea regni provincia in qua natus est nuncupatus, vir fuit seculo XIII in academia Parisiensi clarissimus, S. Thomæ auditor, certe ejus doctrinæ fautor ac sec- tator studiosissimus, philosophus sua ætate primi nominis, ac celebris etiam theologus. Exorto in- ter nationes universitatis anno mcccxxij de elec- tione rectoris graviori diffidio, liteque ad Simonem tit. S. Cæcilie presbyterum cardinalem apostolicæ sedis legatum delata, sic tandem ab eo finale judi- cium datum est die martis ante nonas maii mcccxxv. Petrus de Alvernia rector ab eo institutus, procu- ratores & bedelli novi ab eo etiam positi, de quibus videlicet Historiam universi. Paris. T. III pag. 418. An sacre theologiæ magister fuerit, nolim asserere, cum vetera monumenta id testantia mihi non occurrerint, sed licentiatum conjicio, quod de quod- libet variis annis responderit. Socius fuit Sorbo- TOM. I.

nicus & canonicus Ecclesiæ Parisiensis, vivebat ad- huc anno mccc. quo verò mortuus sit non inve- ni: in antiquo gymnasio Sorbonici missali ejus æta- tis, in cujus Calendario obitus sociorum & anniver- saria inscripta sunt, hæc solum legebam: *III Kal. april. Obitus magistri Petri de Alvernia socii hujus domus. Legavit valorem c. lib. Turon. Pitancia X. S. Paris.* Hæc ut & alia ubi de ejus operibus re- ferenda probant canonicum Ecclesiæ Parisiensis obiisse. Nostris autem Taegio P. P. Mon. ord. Leandro Alberto fol. 148 a, Lusitano & sequaci- bus ad Altamuram usque ad 1272 facile ignoscen- dum, quod nostris sodalibus annumerant: id enim iis persuasit mirus Petri erga S. Thomæ doctrinam affectus, neque hunc errorem male habebit colle- gium canonicorum Parisiensis Ecclesiæ, cui nunc restitimus. Revera nullus veterum nostrorum no- menclatorum nostris accensuit. Sic de eo Tholo- mæus de Lucha Hist. Eccl. Nov. lib. 23 cap. 11 ubi de scriptis F. Thomæ de Aquino super libros de cæ- lo & mundo de generatione & politicorum addit, *sed hos non complevit, sed hos complevit magister Petrus de Alvernia fidelissimus discipulus ejus ma- gister in theologia, & magnus philosophus, & de- mum episcopus Claromontensis.* Ubi notandum Pe- trum de Alvernia dici quidem S. Thomæ discipu- lum, sed non Fratrem nec ordinis Prædicatorum, quamvis ubicunque agit de sancto doctore, eum semper Fratrem Thomam nuncupet. Quod autem addit demum episcopum Claromontensem fuisse, non concordat cum necrologio Sorbonico: forsitan electus fuerit sed non confirmatus. Hæc ejus scri- ta a me visa.

1. *Supplementum commentarii S. Thomæ in li- brum tertium de cælo & mundo, & commentarium in quartum.* Hæc edita habentur cum operibus S. Thomæ. Codd. ms hi mihi visi.

In Sorbon. cod. 867 fol. med. memb. Ad finem commentarii S. Thomæ sic legitur: *Incipit super tertiam partem tertii, & super quartum cæli & mundi editum a magistro Petro de Alvernia.*

Quid distinctius haberetur in duobus codd. fol. med. memb. gymnasii Navarræ, nam ad calcem utriusque sic legitur: *In hoc completur expositio ma- gistri Petri de Alvernia in tertium & quartum cæli & mundi Aristotelis, ubi præventus morte ve- nerabilis vir Frater Thomas de Aquino omisit: in- qua quamvis non assequatur intentionem ipsius ali- qualis erit via aliis assequendi ipsam vel simpliciter vel in parte.* Quæ annotatio si Petri est ut videtur, ejus modestiam & reverentiam erga sanctum docto- rem ostendit, ceu cujus sensa & stylum an attinge- rit dubitat.

2. *Quæstiones super iv libros de cælo & mundo.* Extant in Navar. cod. fol. mag. memb. Ad calcem legitur: *Expliciunt quæstiones super librum de cælo & mundo disputata a magistro Petro de Alver- nia.*

3. *Super quatuor libros meteororum.* Ibid. cod. fol. mag. memb. Ad calcem: *Explicit sententia magistri Petri de Alvernia super librum Meteororum Aristotelis.* Extat etiam in Sorbon. ubi præ- terea, ejusdem *de Vegetabilibus & plantis.*

4. *De fomno & vigilia. De juventute & senec- tute, De morte & vita.* Ad calcem cujusque *Ex- plicit* ut supra eodem cod. Navar. Extant etiam in Sorbon. cod. 752 fol. mag. memb. ac præterea *De motibus animalium.* Hæc & plura laudantur apu Tomasinum de Bibl. Patav. p. 37.

5. *In xii libros metaphysicorum Aristotelis.* Ex- tant bis in Navar. codd. fol. mag. memb. Ad cal- cem utriusque: *Expliciunt quæstiones metaphysica reportata a magistro Petro de Alvernia.*

6. *Super totam logicam veterem.* Extat in Sor-

Sec. XIII. bon. cod. 752 fol. mag. memb. Ad calcem: *Expliciunt quæstiones super totam logicam veterem a magistro Petro de Alvernia.*

7: *Sex quolibet theologica.* Extant bis in Sorbon. cod. fol. mag. memb. post quædam quolibet Godfridi de Fontibus. Ad finem quinti sic legitur: *Expliciunt quæstiones de quolibet disputata a magistro Petro de Alvernia canonico Parisiensi.* 2 cod. fol. mag. 1195 eleganti, & ad calcem singulorum idem expliciit, quod in super.

Eadem in Victor. cod. 1192 fol. mag. memb. Ad finem tertii: *Expliciunt quæstiones de quolibet disputata a Magistro Petro de Alvernia A. D. MCCXCVIII ante nativitatem.* Ad finem quinti: *Expliciunt 22 de quolibet disputata a Magistro Petro de Alvernia canonico ecclesia Parisiensi.* Ad finem sexti: *Explicit ultimum quodlibet a Magistro Petro de Alvernia disputatum A. D. MCCCI.*

Colbert cod. 963 fol. med. memb. Ad finem: *Expliciunt quæstiones de quolibet disputata a Magistro Petro de Alvernia canonico Parisiensi anno Dni MCCCI primo.* Sic legebam in ipso codice, falluntur qui scribunt 1320.

Extant eadem Venetiis apud SS. Jo. & Paul. P. Alt. Pl. II fol. memb. & Patavii apud S. Anton. Plur. XXIV.

Venales prostabant Paris. anno MCCCLIII ex libro rectoris.

Venetiis apud S. Anton. Pl. v *Doctrinale cum glossis Petri de Alvernia.* Non vidi, & an idem sit nescio.

ROBERTUS LINCOLNIENSIS quidam archiepiscopus Parisiensis ordinis Prædicatorum inter decem scriptores antiquos agnomine Lincolnenses laudatur ab Alva Sol. Verit. Rad. 188 col. 1454, sub cuius nomine, inquit, prodierunt

In posteriora analytica Aristotelis elegantissima commentaria typis invigilante Gregorio de Gregoriis. Venetiis, Pamphyl. Manutii 1514 fol.

Penes quem fides, neque enim hæc editio usquam mihi occurrit. Ut ut sit, vel editor, vel Alva hallucinatus fuerit, hic si perperam auctoris nomen exscripserit, illè si ita titulum ediderit. Nam ante seculum XVII nullus fuit archiepiscopus Parisiensis, nullus inter episcopos hujus regie urbis *Lincolniensis* dictus, nullus unquam ordinis Prædicatorum. Quis fortè suspicetur hunc esse Robertum aliàs Rupertum Grouthead, qui licet ordinis Prædicatorum sodalis non fuerit, ordinis tamen hujus viros sapientes coluit & fovit, sed ille Lincolnensis episcopus mortuus est, nunquam archiepiscopus evasit, ac præterea in posteriorum libros scripsisse non legitur. Fortè Roberti Kilwardby archiepiscopi

Cantuariensis opus est; nam familia scripsit. Vide. fis supra ubi de eo ad 1279.

THOMAS N. id est sine agnomine saltem quod mihi hæcenus occurrerit, sed ut ex codd. MS conjicere est circa finem seculi XIII clarus certo ante 1300 scripsit vitam B. Virginis ex variis evangeliorum, & SS. Patrum auctoritatibus concinnatam, unicuique nomen præfigens ex quo desumpta est, in quibus ut plura certa & indubitata, ita & non pauca apocrypha, nec dissimulata auctor, referuntur. Duplex exemplum hujus opellæ a me visum. Primum seculi XIII est Parisientium nostrorum ad S. Honorati membr. in 8 ad calcem operis cui titulus *De Vitis Fratrum* nempe nostri Gerardi de Lemovicis, unde cuidam videri posset auctorem etiam ex nostris fuisse. Titulus est:

De genealogia gloriosa Virginis Maria per Fratrem Thomam de diversis sanctorum dictis compilata. Pr. Joannes Damascenus c. gg. Sancta & superlaudabilis, & semper virgo Dei genitrix Maria ab æterno prævisa &c. & sic consequenter adeo ut sit mera auctoritatum catena, identidem tamen quædam sua interferit auctor, quibus nomen suum præfigit sic: Thomas. Hic autem est finis: Thomas. Si hæc dixi ut debui, approba benignissime Jesu tu & tui. Si autem non ut debui, ignosce dulcissime Jesu tu & tui. Amen. Ave Maria dulcis Jesu mater. Explicit genealogia &c. ut supra in titulo.

Alterum exemplum ejusdem opellæ est in Bibl. Victorina. cod. MS 690 fol. par. memb. a fol. 80, sed in hoc est prologus qui deest in superiori, & sic incipit:

Vitam Virginis gloriosæ matris Jesu Christi Maria cum ejusdem omnipotentis Jesu Christi opulatione secundum seriem sancti evangelii cupiens ad similitudinem vita Beati patris nostri Francisci, necnon & vita S. Helena breviter ordinare, per capitula quaque distinguere &c. Quæ auctorem ordinis Minorum, ut qui S. Franciscum suum patrem nominet, videntur indicare. At id notandum in hoc exemplo cætera superiori per omnia simili, nullibi nomen auctoris proferri.

Porro hic codex eleganter eadem manu grandiori caractere totus scriptus in fine dicitur aliàs fuisse Majoris Monasterii vernacule *Marmoutier*, & revera hæc in eo habentur. 1. Miracula quædam B. Virginis. 2. Historia B. Martini archiepiscopi Turonensis. 3. Catalogus Historicorum abbatum Majoris Monasterii a monacho ejusdem. Tum vita laudata B. Virginis ultimo loco. Quinam sit hic F. Thomas & cui ordini ascribendus, quem certe Wadingus suis non accenset, quærat me otiosior, mihi auctorem indicare operæ pretium visum est, sed & sufficit.

Finis seculi XIII

SCRIPTORES ORDINIS PRÆDICATORUM RECENSITI, NOTISQUE HISTORICIS ET CRITICIS ILLUSTRATI.

F. BERNARDUS DE JUZICO.

FRATER BERNARDUS DE JUZICO Aquitanus Landarro oppido diocesis Valatensis vulgo *Bazas* ortus, sed domus Burdigalensis professus, vir fuit inquit Bernardus Guidonis æqualis, litteratus & discretus, hinc per omnes gradus ad supremum in ordine tandem evectus est. Primum ad philosophiam Petragoricis docendam lector institutus est in actis cap. prov. Biterrensis anno MCCCLXIX, tum in actis cap. prov. Castris MCCCLXXXII assignatus Agenni secundarius theologiae professor, ad primariam etiam lectionem postea promotus, dum interea verbo Dei instaret ardentius, nam brevi nempe in cap. prov. Brageriaci anno MCCCLXXXVI prædicator generalis evectus est, qui gradus ea ætate nonnisi eruditione & facundia præstantibus conferebatur. Anno MCCCLIII jam erat Burdigalensis suæ domus prior, quo nomine affuit cap. prov. Carcassonæ ad festum Magdalenæ, exinde anno MCCCLIV ad Tolosanam domum regendam translatus. Sed ipsummet Bernardum Guidonis juvat audire de eo scribentem. Sic ergo ille ubi de prioribus Tolosani:

„Bernardus de Juzico fuit XIX prior Tolosanus, præfuit annis quatuor, fuit autem absolurus per litteram magistri ordinis, quam ipsemet procuravit, & legit coram omnibus dicta diffinitione in cap. prov. Cadurcensi MCCCLVIII. Tempore sui prioratus fuit consummatum atque perfectum ædificium magnæ illius domus episcopalis de quo facta est mentio cum annexis, pro cuius constructione D. Hugo Mafcaro episcopus Tolosanus contulit mille libras Turonenses. Item fuit pinna-culum quantum est supra parietem Ecclesiæ prominens elevatum, & pariter consummatum. Item facta fuit magna illa campana pro universitate

TOM. I.

studii Tolosani. Item una pars magni dormitorii. „**SEC. XIV.** Dñus ilte episcopus Tolosanus Hugo Mafcaro magnus amicus & beneficus tantus Fratrum obiit in curia Romana II die decemb. MCCXCVI, fuitque ibidem apud Fratres nostros commendatus: tandem allatum est ejus corpus integrum, sicut ipse ordinaverat adhuc vivens, & in ecclesia Fratrum Tolosæ juxta altare majus ad dextram tumulatum die lunæ sequenti epiphaniam anni MCCXCIX, stylo nempe veteri, novo MCC „

Inter priores provinciales provincie Provincie sic idem rursus de eo:

„XIX prior provincialis F. Bernardus de Juzico electus in cap. prov. Perpiniæ xv kal. aug. sabbato post octavas apostolorum Petri & Pauli A. D. MCCXCIX, fuitque ibidem a tribus antiquioribus electoribus confirmatus, quia ordo magistro carebat, qui fuerunt isti, F. Raimundus Severi habens in ordine LI annum, F. Joannes de Gesteto quinquagenarius in ordine, & F. Joannes Vigorosi prior S. Maximini habens in ordine XLIX annos. II tres pertinebant ad prædicationem Montispefulani. Fuit autem provincialis annis fere duobus „

Denique inter magistros ordinis sic eum laudat: „Undecimus magister ordinis F. Bernardus de Juzico: hic fuit electus in cap. gen. Colonienfi A. D. MCCCI sabbato sancto pentecostes, scilicet XIII kal. julii per viam scrutini; cum essent XXIX numero electores a XVII electoribus nominatus, cæterisque omnibus consentientibus in eundem, factus est magister concorditer & in pace. Erat autem tunc prior provincialis Provincie. Hic fuerat prius lector & prior Burdegalensis jam semel & iterum, & prior Tolosanus. Hic præfuit magisterio annis duobus, mensibus quatuor. Cum visitaret provinciam Teutoniam propter labores &

QQQ ij

SEC. XIV. abſtinentias ad tantam debilitatem devenit, ut vix cibum fumere poſſet. Tandem præ debilitate deficiens in bona ætate & devotione exiſtens obiit in conventu Trevirienſi provinciæ Teutoniæ xv kal. octob. in feſto S. Lamberti die martis (erat litt. Dom. F.) fuitque ſepultus in caſtrino anno mccciii.

Hic Bernardus Guidonis dicit bis fuiſſe priorem Burdegalenſem, tamen ubi de prioribus illius domus, non niſi ſemel recenſet, neque alius ei locus apparet. Forſan electus fuerit ſecundo, nec acceptaverit. Ejus meminit Leander Albertus fol. 40, qui acta ſuperius relata ſtylo ſuo mollivit. Extant ejus

Epistoła encyclica dua. Prima e cap. gen. Colonia mccc data feria ſecunda poſt feſtum S. Trinitatis, ſcilicet xxix maii, nam paſcha fuit april. 11.

Alteræ e cap. gen. Bononiæ mcccii ſabbato ante feſtum Trinitatis, nempe xvi junii; nam paſcha fuit april. xxii. Illæ verò cum actis prodierunt in Theſauro Novo Anecdotorum D. Martene T. VI.

Si quam ex cap. gen. Biſuntini mccciii dedit, ea jam non habetur i.

F. AMANDUS DE SANCTO QUINTINO.

F. AMANDUS DE SANCTO QUINTINO Gallus Veromandus, a patria & professione ſic nuncupatus, ſacræ facultatis Pariſienſis magiſter apud Bernardum Guidonis n. 48 recenſus, ibidem dicitur ſententias legiſſe anno mccc i, quo nempe diſſidia Bonifacium VIII inter & Philippum IV Bellum dictum Franciæ regem cruduerant. Vir fuit ſua ætate, eruditione & ſacundia clarus, ejuſque meminit Leander fol. 138 b. Scripta quædam quin reliquerit, nullum mihi dubium, ſed vel longinquitate temporum deperdita vel alicubi latentia & neglecta. Hæc tamen ejus mihi viſa ſunt

Sermo in die pentecostes valde bonus. Magiſter Amandus Prædicatorum. Pr. Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto. Ejuſdem Collatio eodem die habita. Extat in Colbert. cod. 3725 fol. med. memb. qui collectio eſt ſermonum ſelectorum a variis præſertim noſtris circa mccc habitorum, ut annotavit Clar. Baluzius hujus bibliothecæ aliàs præfectus. Sermo cum collatione quinque folia integra implet a fol. 218, eſtque ordine 66 adeo ut non decurratur, ſed integer, & ab archetypo auctoris exſcriptus videatur, ut & aliis ſignis hujus codicis.

Videſis ſupra ad annum 1281, ubi laudatus eſt F. Amandus de Sancto Quintino, & ejus ſermo relatus ex cod. Victor. 762. Nam eundem tum juvenem xxx circiter annorum cenſemus.

F. DOMINICUS DE ALQUESSA.

F. DOMINICUS DE ALQUESSA vel Alqueſar Aragonus natione, patria & professione Caſarauguſtanus ſacræ theologiæ laurea in facultate Pariſienſi ornatus, ad ſuos reverſus poſt aliquot regiminiſ ſcholarum annos provinciæ Hiſpaniæ electus eſt & inſtitutus prior provincialis anno mcccxcvii, eoque titulo cap. gen. Colonia mccc i interſuit, ubi ſua in duas diviſa provinciæ, Hiſpaniæ alteram, alteram Aragoniæ dictas, ceſſit muneri quod a quadriennio gerebat. Obiit eodem anno Caſarauguſtæ inter octavas B. Martini, fuitque ibidem in communi Fratrum cœmiterio ſepultus. Apud Bernardum Guidonis inter magiſtros Pariſienſes recenſetur n. 35. Laudat Diagus Hiſt. prov. Arag. P. I cap. 2 & 9. Eum Leander Albertus fol. 138 b, celeberrimæ doctrinæ ingeniique acris fuiſſe præſtat. Nulla ejus ſcripta produnt.

F. GUALTERUS DE EXCESTRIA.

F. GUALTERUS DE EXCESTRIA Anglus a patria provinciæ Devonix urbe primaria ſic nuncupatus fortè & ibidem ordinem profeſſus, claruit ineunte ſeculo xiv. Laudatur a Baleo Script. Angl. cent. x, Voſſio de Hiſt. Lat. pag. 495, Pitſeo p. 387, qui eum præſtant virum non vulgari-ter doctum, & antiquitatis curioſum, qui apud S. Carocum in Cornubia diutius commoratus inſtante Baldwino Exoniienſi cive ſcripſit anno mccc i *Vitam Guidonis comitis Warwicensis.*

B. JACOBUS DE BLANCONIBUS de Mevania.

B. JACOBUS DE BLANCONIBUS DE MEVANIA vulgo dictus ab origine, nempe quod Mevania (vernacule Bevagna nunc dicunt) in Umbria natus, Spoletanæ domus germen fuit nobile, in qua primum ille nomen religioni dedit adoleſcens, claris etiam in ſeculo ortus natalibus, ut monumenta ferunt, ſed vitæ ſanctitate longe clarior. Quem poſt tanta patrata miracula, tot literas Deo animas, proſtratas ac debellatas hæreſes, & eximiam vitæ innocentiam & aſticitatem, mirum eſt etiam ita de ſua ſollicitum anxiumque fuiſſe ſalute, ut divinitus ſecurus reddi debuérat. Devixit Mevania xxii aug. mccc i, cujus corpus adhuc integrum perſeverat, tertio jam ut decentiori loco transferretur, amotum a priori ſepulcro, a populis ibidem in veneratione ſemper habitum & cultum: quibus ad ejus liſana ſacræ confugientibus olim Bonifacium IX indulgentiarum apoſtolicarum largitione beneficus eſſe voluit: cujus denique feſtum diem ex ſacræ congregationis rituum diſquiſitione ſolemni decrevit oraculo Clemens X in toto deinceps ordine Prædicatorum ad diem xxiii auguſti celebrari. Ejus vitam & miracula ſcripto proſecutus eſt ejuſdem beati genitilis & ſuppar F. Bonaventura Camalleus Mevanas noſter anno mccc lxxvii, ut reſert Jacobillus Bibl. Umbr. p. 74 & 143. Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 228, Luſitanus, Pius P. I lib. I §. 250, & P. II lib. I col. 113. Fontana de Prov. Rom. Altamura ad 1301, ſed & Poſſevinus. Quæ verò ſcripſit opuscula, & ms etiamnum ſervantur apud noſtros Mevanienſes, titulos hos habent:

Speculum humanitatis Chriſti in capita xxv diviſum: quo de Chriſti incarnatione, nativitate, circumciſione, baptiſmate, paſſione & ad inferos deſcenſu tractat.

Speculum peccatorum & de ultimo judicio in capita xxiii diviſum.

Mevanienſem noſtram domum ſuis curis exiit.

F. BERNARDUS DE ALVERNIA.

F. BERNARDUS DE ALVERNIA aliis de Claromonte, aliis etiam cum addito de Gannato dictus, quæ indicant tum patriam, ſcilicet Gannatum oppidum in confinibus ejus provinciæ, tum locum profeſſionis Claromontem, quæ urbs eſt caput Arvernorum, Arvernum vel Alvernum aliàs ſimpliciter nuncupata. Sub finem ſeculi xiii & ſequenti, ineunte floruit præſertim Pariſis in gymnasio Sanjacobeo, cui prior præerat anno mcccii junii xxvi, ut conſtat ex inſtrumento eo anno conſecto, in quo ſodales Sanjacobei omnes ad cxxx ſe ſigillatim ſubſcripſerunt; videſis librum cui titulus *Differens de Philippes le Bel & de Bonifacio VIII* pagg. 121 & 153. Sacræ facultatis Pariſienſis

baccalaureus fuit, & Eccleſiaſtes ſua tempeſtate clariffimus. A quibuſdam epiſcopus Claromontenſis dicitur, ſed certum non ſediſſe. Alicubi quantum memoria ſuggerit, quamvis jam locus me fugerit, legi electum fuiſſe, ſed quod electio in diviſione facta fuiſſet, non confirmatum. Quo anno e vivis abierit, non inveni. Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 124, Luſitanus in chronico ad decad. 1290 p. 152, Fernandez, Fontana, Altamura ad 1295, & ante hos omnes Laurentius Pignon n. 39 his verbis: *F. Bernardus Claromontenſis epiſcopus* (intellegi ut ſupra, forſan electum) & *baccalarius in theologia ſcripſit,*

Lecturam ſuper libros Sententiarum. Laudatur in primum diſt. 40 in Pantheologia Rainerii noſtri de Piſis, ubi de reprobatione cap. 3. Videſis edit. Lugdun. 1519 fol. 209 b.

Item contra diſta Hugonis (ſed leg. Henrici) *de Gandavo, quibus impugnat S. Thomam.*

Item contra Godefridum eadem de cauſa. Is eſt Godefridus de Fontibus magiſter Pariſienſis.

Item contra Jacobum Neapolitanum eadem de cauſa. Is erat F. Jacobus de Vitebio eremita Auguſtinianus, demum archiepiſcopus Neapolitanus.

Hæc verò ſcripta illa eadem cenſeo, quæ vocant *Quodlibeta*, quæ ad xv aliqui numerant. Sic etiam teſte Alva Sol. Verit. Rad. 239 col. 1593 noſtri Guillelmus Carnificis, & Joannes Bunderius Indicis ſui codd. mss Belgii fol. 79 legunt: *Bernardus de Claromonte de Gannato aliàs ordinis Prædicatorum ſcripſit Quodlibeta contra Henricum de Gandavo & Godifredum de Fontibus. Extant apud Prædicatores Audomarenſes, Trajectenſes, Colonienſes.*

Eadem citat noſter Henricus de Hervordia de quo poſtea, in ſua Catena aurea P. IX codicis Regii 5792 foll. 8 & 9 & ad 1v Quodlibeta laudat.

Eadem citat Joannes de Turrecremata Tractat. de concept. B. V. P. VI cap. 29 fol. 119. *Ad idem eſt, inquit, ejuſdem ordinis Prædicatorum pater & magiſter Bernardus de Claromonte magiſter Pariſienſis multum famoſus, qui in impugnationibus Henrici de Gandavo in quodlibet xv q. xiii* (at in ms cod. Turrecremata legitur q. 8, inquit Alva) *dicit ſic: Certum eſt &c.* Idem excipiunt Bandellus, Deza, Petrus de Vincenia &c. Ubi quod Bernardum vocant magiſtrum Pariſienſem, non ad litteram accipiendum, cum lauream conſecutus non fuerit, ſed latiori ratione quod Pariſis diutius commoratus, ſi non doctor, vir doctiffimus evaſerit.

Sermones etiam edidiſſe mihi certum. In Colbert. cod. 3725 ſupra laudato, ubi de Amando de S. Quintino, unus eſt hujus ſcriptoris, & eſt xvii codicis ad fol. 50. Tit. *F. Bernardus de Alvernia. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Hebr. 1111. Eſt adverſus hæreſes & videtur integer, obtinet enim xv coll. Alter eſt fol. 104 poſt ſermonem xxxiii. Tit. *Collatio F. Bernardi de Alvernia. Dom. iv poſt octavas paſche. Induite vos ſicut electi Dei in epiſt. hodierna. Sicut magiſter Cluniacenſis eleganter dicebat in mane, in illis verbis, Venite ad me tria tanguntur &c.* Integra etiam videtur, nam obtinet xii coll. codicis in fol.

In Victor. cod. 428 fol. memb. extat fol. 4 ſermo dictus in feſto S. Cæciliæ. Tit. *Bernardus jacobita. Mundam ſervavi animam meam.* Tob. 111. Hunc porro eundem noſtrum cenſeo, quod cætera ejus codicis ſunt pleraque noſtrorum, inter alios Joannis Pariſienſis II circa mccc ſcripta. Iſti verò indicium ſunt plures alios ab eo relictos quos diuturna abſumſit ætas.

Non omittendum hunc Bernardum frequenter citari a Joanne Capreolo in ſuo ſcripto in ſententias: ſed in edit. Venera anni 1589 T. I pag. 586 a,

irrepiit erratum, ubi citatur *Bernardus de Gannato tertia parte Summa contra Pelagium cap. 3.* Neque enim opus hujus tituli ſcripſit Bernardus. Itaque ibi legendum eſt *Bradwardinus* verus illius Summæ auctor, & pluries a Capreolo impugnatus.

F. GUILLELMUS MACKELELFIELD.

F. GUILLELMUS MACKELELFIELD cujus ob variam nationum prononciationem agnomen varie ſeſtunt, a Laurentio Pignon inter cardinales dicitur *Malliſvielt*, inter ſcriptores *Mafflet*, a Leandro fol. 137 a & 149 b *Maffebr*, a Luſitano *Meffelech*, a Fernandez *Maffet*, quod & anſam aliis præbuit eundem hominem in duos partiendi, vel etiam tres: nam a Pitſeo alius cenſetur *Maclefeldus*, alius *Meffelechus*, alius denique *Manuſfeldus*: ab Altamura verò duplex, de Meſſelech unus, & alter *Manuſfeldus*, qui certo fuit unus & idem & homo & auctor. Anglus fuit natione, patria Conventrienſis. Pariſios ad gymnaſium Sanjacobeum miſſus, in ſacræ facultate gradum obtinuit baccalaurei: exinde ad ſuos redux in Oxoniienſi academia magiſter fuit promotus. Provinciam Angliæ aliquando rexiffe voluit, quibus lubens aſſentior, vellem tamen annos ab illis indicari. Anno mcccii in cap. prov. Angliæ electus fuit diſſinitor cap. gener. anno ſequenti Biſuntii celebrandi, quod erat Diſſinitorum ſecundum. Interfuit revera, ſed in reditu priuſquam ad domum ſuam in Angliā perveniret, morte in itinere collectus eſt, ejuſque cadaver Londinum tranſlatum ibidem apud ſodales conditum fuit. Interea Benedictus XI aliàs Nicolaus de Tarviſio magiſter olim ordinis IX, cui Guillelmi dotes eximix perfectæ erant, ejus mortis ignarus, cardinalem creavit in jejuniiſ quatuor temporum decemb. ejuſdem anni mccciii: ſed caſſa fuit promotio, ceu qui jam ad ſuperos abierat fulgentiori purpura decorandus. Ejus obitus in cap. gen. Toſolæ anno mccciv ſic per ordinem nuntiatur in actis: *Denuciamus Fratribus univerſis, quod texentur ad ſuffragia pro Fratre Guillelmo de Maclefeld diſſinitore Angliæ in capitulo Biſuntino, deſuncto poſt ipſum capitulum, antequam ad conventum proprium perveniſſet.* Ejus meminit Trivetus in chronico regum Angliæ ad annum mccciii his verbis: *Papa Benedictus F. Wilhelmum de Makeleſfelde doctorem ſacræ theologiæ ordinis Prædicatorum natione Anglicum diæceſſis Conventrenſis tit. S. Sabine fecit preſbyterum cardinalem, qui antequam ad eum rumor perveniret, inſirmatus & ad extremam horam perductus in Domino obdormivit.* De eo præter citatos agunt Cianonius, Contelorius, Oldoinus, Poſſevinus, Baleus, Lelandus, Boſtonus Burienſis, a quo hæc ei tribuuntur ſcripta:

1. *Poſtilla in ſacræ Biblia.* Luſitanus ad aliquot libros id definiſt cum Leandro, quos nec ſpeciatiim uterque diſtinguit.

2. *In evangelium de decem virginibus.* Sic etiam Leander & Luſitanus.

3. *Queſtiones de angelis.* Sic Laurentius Pignon, & cum eo omnes.

4. *Queſtiones ordinariæ.*

5. *Contra Henricum de Gandavo, in quibus impugnat S. Thomam de Aquino.* Sic Laurentius citatus, & cum eo alii.

6. *Contra Corruptorem S. Thomæ.* Sic etiam Laurentius, qui indicat hunc eſſe Guillelmum de la Maſa Franciſcanum Correctorii, quod Corruptorium noſtri vulgo appellarunt, auctorem.

7. *De unitate formarum.* Sic Luſitanus & Pitſeus.

8. *De comparatione ſtaruum.* Sic Pitſeus ex Boſtono.

9. *Orationes ad Clerum.* Sic Pitseus qui & addit 10. *Varia problemata.*

Hæc jam scripseram, cum in manus meas venit opus Lelandi de scriptoribus Anglis recens editum. Revera cap. 302 de Guillelmo Maffet agit ut alio a Guillelmo Machelesfeldo de quo tractat cap. 306; sed huic secundo nulla tribuit opera: de Maffeto verò Leandrum nostrum totidem verbis excipit, nullam majorem notitiam asserens, illique omnia supra relata opera asserit, quæ certum est a Machelesfeldio prodiisse. Hinc non distinguendos evincitur, ut nec distinguit Leander.

F. JOANNES BALDUS.

† 1303. **F.** JOANNES BALDUS quidam incertæ originis & ætatis ab Altamura laudatur ad 1303 ex fide Timothei Carmelitæ in Chronohistoria ad eundem annum, ceu qui vir doctus fuerit & scripserit plura. Quid clarius videtur asserere Rovetta ad 1301 ex relationibus inquit conventus Eugubini, cujus hunc Joannem alumnum fuisse asserit, ac scripserit sequentia, quorum tituli

Totius orbis terrarum descriptio.

Divisiones regnorum atque provinciarum, & horum historia.

Historia sui temporis.

An hæc etiamnum integra subsistant, docebunt Eugubini sodales, & hic addent.

COLMARIENSIS ANNALISTA.

† 1303. **F.** ANONYMUS Colmariensis annalista vulgo dictus scripsit hoc titulo

Annales Dominicanorum Colmariensium. Opus est in duas partes divisum.

Parte prima continentur annales variarum rerum, quæ XIII seculo apud Alfas maxime contingere ab anno MCCXI ad MCCCLII.

Pars secunda continet uberiorem narrationem rerum aliquot memorabilium, quarum in annalibus concisior est mentio.

Edidit Christianus Urstifius Basileensis Francofurti apud hæredes Andreae Wecheli 1585 fol. inter historicos Germaniæ illustres, qui post Henrici IV imperatoris ætatem recentis annis scripserunt, parte altera a pag. 5 ad 62. Humilia quædam & frivola refecasse se fatetur Editor, cætera etiam levis præterit retinuisse.

Ex priori parte discimus auctorem anno MCCXXI natum, locum non addit.

A. D. MCCXXXVIII ordinem Prædicatorum intrasse, neque docet quæ in domo, certo non in Colmariensi, quæ ex ipsomet nonnisi anno MCCXXVIII erecta, sed fortè in Basileensi cujus frequens apud ipsum mentio.

A. MCCXXI Parisiis agebat.

A. MCCXXV mappam mundi descripsit in pelles duodecim pergamini.

A. MCCXXVIII maii x erat in Vrania pago Helvetiorum, quem Galli vulgo dicunt *le canton de Vry*, Germani *die oort von Vry*.

A. MCCXXIV Basileæ versabatur, ubi Sororum ordinis ad *Clingental* dormitorium sumtuosum & elegans intra xxi septimanas in festo S. Martini vidit consummatum.

A. MCCXXVI ibidem adhuc aderat, & plura ibidem toto anno gesta a se visa refert.

A. MCCXXVIII novemb. xxviii missi sunt qui cœnobium ordinis Colmaræ in domo D. Gliers erigerent, e quorum numero videtur fuisse, saltem ibidem reliquum vitæ aut maximam partem egit.

Dubium est an solus his annalibus manum posuerit. Alterum ei succenturiasse putant Vossius & Ur-

stifius: verisimile tamen eundem ad finem usque perduxisse, qui anno MCCCLII in quo finiunt, nonnisi LXXXII ætatis agebat.

Et si levioribus hic auctor quandoque immoretur, ceu qui hæc sibi & suis tantum scribebat, nec putabat unquam in lucem edenda, non contemnenda tamen ejus diligentia, qui plurium sua ætate gestorum epochas certo indicet, quas ex aliis frustra requiras.

Cum ad comitia ordinis generalia confluerent non solum duo vel tres vocales ex quaque provincia, sed etiam duo saltem ex quaque domo provincie in qua habebantur, numerosiorem fuisse conventum nostrorum in cap. gen. Trevirensi anno MCCCLXXXIX facile concipio, si quidem tum provincia Teutoniæ nondum divisa ad LXXXV domos numerabatur: an tamen ad CCC sodales ibi præsentem ascenderint, ut & in cap. prov. Basileæ anno MCCCLII habito; an ad DLXX ut refert hic auctor, difficile mihi persuadeo auxesin non esse. Conversi illi seu Begihardi LXXX, quos illic idem affuisse ait, erronei erant, qui has solemnitates captabant quæstus gratia, quos nostris maxime instantibus paulo post concilium Viennense damnavit.

Hujus scriptoris præter Urstifium Editorem meminere Joannes Stumpsius in operoso Rerum Helveticarum volumine, Vossius Histor. Latin. lib. 2 c. 6. Spondanus Annal. ad 1300 n. 10. Altamura in Append. ad 1300 & alii.

† **F.** JOANNES COLUMBARIENSIS Alfatius ab originis loco sic nuncupatus, vivente Alberto Magno (hic anno MCCCLXXX obiit, ut supra ubi de eo notatum) ad ordinem ascitus, qui & ipsi aliquot annis familiaris fuit, scripsit

Chronicam rerum sua ætatis.

Laudatur a Petro de Prussia vitæ Alberti Magni cap. 32, ubi hæc ex eo refert: *Tanta autem contra vitiosos cum necessitas requirebat, austeritatis in injungendis pœnitentiis Albertus extitit, sicut de ipso Frater Joannes Columbariensis, qui conversationem ejus noverat, refert in sua chronica, ut septennem pœnitentiam imponeret pœnitenti duram satiss, sciens quos aqua contritionis sufficienter mundare non valet, lima aspera increpationis a rubigine exuens ad puritatem perducit.* Ad quem annum suam hic scriptor perduxerit chronicam non docet Petrus de Prussia, hic tamen mihi visus est collocandus, propter nescio quod dubium mentis occursum, annon iste Joannes sit Annalium Colmariensium superius relatorum editor. In iis quidem jam non leguntur quæ laudat Petrus de Prussia, mentio Alberti fit tantum ad annum MCCCLXXVI, sed cum plura ex eis reciderit Urstifius, fortè & hæc rejecerit. Ut ut sit, si non est idem, habes scriptorem ab aliis hæctenus omissum, & a Petro de Prussia alicubi in Germania visum ac lectum.

F. AIMERICUS PLACENTINUS.

† 1304. **F.** AIMERICUS PLACENTINUS ex nobili de *Giliani* gente ortus magister ordinis XII jam nobis est recensendus, nec aliis certius quam ipsius Bernardi Guidonis auctoris æqualis verbis laudandus. Sic ergo ille in actis.

» Sabbato sancto in vigilia pentecostes, quæ fuit xvii kal. junii anno Dñi MCCCLV apud Tolosam congregatis & inclusis cum clavi juxta morem & consuetudinem electoribus magistri numero triginta sex in tertio scrutinio electus est ab eisdem canonicè in magistrum ordinis F. AimERICUS Placentinus natione Lombardus: erat autem tunc lector Bononiensis, electus in provincialem

» Græcè, non tamen elector magistri, sed præfens » in conventu Tolosano, xxxvii annos in ordine » habens, quem puer adolescentulus est ingressus. » Legerat tam in philosophicis quam in theologicis » xxv annis, ut ipsemet dixit ibidem. Prior fuerat Bononiæ.

» In serie autem magistrorum ordinis hæc addit de eodem: » Fuit sufficientis litteraturæ, magnæ religionis & discretionis. Quando autem fuit electus, » cum non haberet vocem in capitulo, & post electionem fuisset requisitus, inventus est in ecclesia » orans devote Deum pro successu electionis. Et » cum electio fuisset publicata, archiepiscopus Auxitanus (is erat Amanevus de Armaniaco longævus ille antistes qui sedem illam LVII annis rexerat ab anno MCCCLII ad MCCCLVIII) & episcopus Convenarum (Boso de Salignac) & capitularii Tolosani duodecim deduxerunt eum ad Ecclesiam summo cum honore & gaudio. Præfuit autem in magisterio annis septem, & cessit officio magistratus, e jusque seculo fuit admissa a diffinitoribus in capitulo generali in Neapoli celebrato anno Dñi MCCCLXI, VI idus junii.

De ea verò spontanea abdicacione sic legitur in fine actorum ejus capituli: » Admittimus cessionem » magistri ordinis, quam a nobis humiliter postulavit, ipsum a magisterio absolventes. Item volumus quod post mortem ejus fiat per totum ordinem, sicut pro magistro ordinis fieri consuevit. » Item volumus & ordinamus, quod post primum » priorem in locis omnibus primum locum teneat, » & ab omnibus oneribus ordinis sit exemptus, quantum duxerit acceptandum, & concedimus sibi cameram, & socium sibi gratum. Item omnes assignationes & gratias factas per ipsum in præcedenti capitulo vel antea confirmamus.

Ab abdicato magistratu vixit adhuc XVI annis in domo Bononiensi, ibique jacet in ecclesia ad januam sacrorum sub lapide cui insculpta ejus effigies cum hac epigraphe:

Hic sepultus est Frater Aymericus Placentinus magister ordinis Fratrum Prædicatorum XII, qui obiit anno Dñi MCCCLXXVII die XII augusti.

Sic enim Petrus Maria Campi scriptor diligens & accuratus testatur se legisse, & refert Hist. Eccl. Placent. P. III pag. 68. Dubitaverim tamen an quando eam Campius legit, quid in numeris diurnitate temporis ita detritum fuerit, ut legere non potuerit. Nam in antiquo illo volumine Sanjacobeo a B. Humberto V ordinis magistro concinato, in Calendario obitibus magistrorum ordinis scribendis speciatim dicato, & in quo cujusque obitus manu æquali fuit adjectus, sic legitur:

II idus augusti obiit F. Hemericus magister ordinis XII.

Secundo idus est pridie idus ac proinde XIV ejus mensis, unde huic antiquo codici & scripturæ æquali standum videretur. Variant martyrologia impressa, nam ab edito Venetiis anno 1582 ad editum Romæ 1649 obitus AimERICI ad xx augusti ascribitur: in recentius edito anno 1694 signatur ad XII aprilis: quod videtur ex Pio P. II lib. I col 125 exceptum: nam idem epitaphium referens, ultima verba sic legit, *qui obiit anno Dñi 1527 die 12 aprilis.* Verum ut erratum est typorum in anno, existimarim etiam erratum esse in mense, quod tamen excipiunt Fontana in Monum. Rovetta in Bibl. & etiam Soëgius Ann. Domin. Gall. ad 12 april. Chronico parvo ad calcem constitutionum edito parca fides: in editione Veneta anni 1504 obitus AimERICI ponitur sexta julii: in edit. Paris. anni 1625 septima julii: in Romana anni 1694 ponitur 12 april. ex Pio citato scilicet, qui omnes ad officium ecclesiasticum Sanjacobeum citatum vel saltem ad Campium videntur emendandi.

Aimericum concilio Viennensi adfuisse creditur Gravina in sacro deposito cap. 21: forsan quod a Clemente V magister ordinis eo vocatus fuerit: at cum jam sex antea mensibus abdicasset, non venisse certius pronunciat Fontana citatus: Ejus habentur

Epistola encyclica septem e septem primis quibus habuit capitulis scripta divino spiritu plena & elegantes. Has Soëgius edidit T. II. julii in suppl. april. & D. Martene Thesauri Novi Anecdotorum T. IV cum actis capp. gen.

Lufitanus *Indicem super libros S. Augustini de civitate Dei* ei ascribit, quod haud abnuerim: at primum esse ut addit Altamura, qui libros illos in capita diviserit, non facile assentiar, cum hanc operam Roberto Kylwardby asserat Trivetus. Quædam alia ei ascribuntur a Rovetta:

Tractatus adversus hæreses sui temporis.

Tractatus alter de perfectione religiosa sectanda, deque studio in ordine sedulo promovendo.

Tractatus alii plures in materia dogmatica, Scholastica & morali. Quæ ubi extant aut cui visa cum non addat, penes ipsum fides.

Munus magnificentum ab eo domui Bononiensi collatum est, *Pentateuchus* nempe Mosis Ebraice scriptus, Rem ut est ex Diario Italico eruditi asceta Bernardi de Montfaucon cap. 27 narrare visum est. » Ingens est volumen seu convolutus liber, est » que pellis vituli subacta & tractabilis: pauculæ » sunt recentiori manu marginales notæ. Litteræ vix » quicquam nigredinis amiserunt, quod pelli tribuitur atramenti retinentissimæ. Inscriptio hæc » legitur in medio volumine assuta.

Hic rotulus legis est quem scripsit Esdras scriba manu sua, quando sub Cyro rege redierunt filii captivitatis in Jerusalem, & edificaverunt secundum templum, quod fuit consummatum in quadraginta duobus annis, & duravit ccccxx annis, scilicet usque ad XII annos post passionem Christi. Quod autem sit ille idem numero habitum est per crebram famam Judeorum antiquorum, qui fuerunt confessi in diversis synagogis, ubi etiam conservabatur. Ab antiquo pro tali habebatur inter Judeos de generatione in generationem, & pro tali recepit eum reverendus magister ordinis frater Aymericus cujus est. Talem etiam probaverunt ipsum Judæi litterati habitis certis experimentis litteralibus in presentia mei fratris P. Marsilii, & lectoris Perpiniæ, & fratris Petri Lobii. Quæ quidem signa in aliis rotulis aut non talia, aut non tam perfecta habentur, ut ego probavi in multis rotulis valde antiquis & modernis. Certus itaque debet haberi, & cum reverentia tractari rotulus iste, quia a tanto auctore scriptus, & post combustam legem inspirante sancto spiritu ordinatus, & aliis rotulis pro originali datus, ac tantis temporibus conservatus, & quod non minus est, ut & Judæi credamus, in templo monstrabatur in præcipuis festivitatibus, præstante auctore legis ipso Deo & Domino Jesu Christo.

» Hæc ut ex charactere liquet, tempore Aymerici magistri ordinis conscripta sunt, qui eo officio fungebatur anno MCCCLIII. Hinc palam est aberrare eos, qui æstimant Hebraica biblia nulla occurrere ab annis plus quadringentis exarata. Nam anni quadringenti sunt, quam hic codex domino oblatu Aymerico fuit, qui tum perantiquus habebatur. At licet fabulam sapiat, quod auctore Esdræ ipsius manu exaratum, negari sane posse non videtur aliqualem saltem vetustatis tum fuisse cum traditus Aymerico fuit.

» Præter inscriptionem Latinam superius expressam adest Ebraica a perita manu exarata, quæ penes erasa est, eam hic pariter proferimus. » Latine sonat

Sec. XIV. Hic est liber legis Moysi, quem scripsit Esdras scriba, & legit eum in conspectu multitudinis a viro usque ad mulierem, & stabat in turri lignea, id est in suggestu ligneo.

» Hæc inscriptio eodem edita tempore putatur, quo Latina superius allata: nimirum Ebraei cum munus istud Aymerico afferrent, tale commentitiaz antiquitatis testimonium unâ protulerunt. Hactenus Montfauconius.

Quæ quidem omnia exscribere visum est, & quod huic ordinis magistro non parum honorifica sint, cujus testantur erga sacros codices & linguam sanctam studium, quod de eo vulgo prædicatur: & quod nostro in hoc opere conveniat instituto, eruditos a nobis rescire, quam pretiosum Bononiæ in sacratio Prædicatorum cimelium servetur.

Non solum in sacris litteris versatissimus fuit Aimericus, sed & liberalium artium peritus omnium, erga viros doctos optime affectus, & ab illis etiam cultus. Petrus Crescentius Bononiensis operis de re rustica tanti ea ætate habiti scriptor Aimerici hortatu illud se finisse testatur, nec nisi prius ab eo visum emendatum & approbatum Carolo II utriusque Siciliæ regi nuncupavit. Id legere est in epistola ad eum regem data, & in præcedenti ad ipsum Aimericum. Utraque habetur in editione Italica Florentiæ 1478 fol.

F. RAIMUNDUS GHILA.

1304.

F. RAIMUNDUS GHILA vel Guilha Gallus Salyus ortu & professione Tarasconensis inter theologiæ magistros Parisienses recensetur apud Bernardum Guidonis n. 38, hincque videtur circa MCCCLXXX licentiatus. Frequentior deinceps ejus in actis capitulorum provinciæ Provinciæ mentio, in Montepessulano anno MCCXCIV prædicator generalis conservatur, dum cassantur alii bene multi: in Castrensi anno MCCXCV sic de eo statuitur: *Ad promotionem studii Tolosani R. P. F. Raimundum Ghila professorem theologiae facultatis assignamus pro doctore conventui Tolosano.* In Tarasconensi anno MCCXCVII Domin. post festum Magdalene fedit primus diffinitor, & aliâs pluries. Bernardus citatus ibidem ait tandem Tarascone obiisse anno MCCCLV paulo post festum Magdalene. Hunc etiam laudat Ludovicus a Valleoleti inter Magistros Parisienses qui scriptis claruerunt, sed quæ ea sint non addit. Apud Laurentium Pignon quidam recensetur n. 31 F. Guillelmus Ghila magister in theologia, qui & scripsisse dicitur

Librum de unitate existentia in Christo.

Item de theologia quod sit scientia.

Item de subjecto theologiae.

Cum vero toto tempore ante ætatem Laurentii nullus in catalogis magistrorum occurrat hujus nominis *Guillelmi Ghila*, fortè erratum fuerit notarii codicis Victor. qui scripserit *Guillelmus pro Raimundus*. Quod si alicui non placet, erit alter scriptor hujus seculi XIV, quocunque anno vixerit.

F. GUALTERUS DE WINTERBURN.

† 1305.

F. GUALTERUS DE WINTERBURN Anglus, patriæque Sarisberienfis, ordinem quem adolescens induerat in patria, patriamque suam ac Ecclesiam ipsam eruditione, pietate, dignitatibus ac præclare gestis non parum illustravit. Ejus omnes qui scriptores ordinis ac historiam sunt profecuti, quique de viris illustribus Angliæ vel S. R. E. cardinalibus egerunt, cum laude meminere. Oratorem enim fuisse ferunt & poetam, philosophum atque theologum omnino consummatissimum, mo-

rum gravitate & puritate conspicuum, prudentia rerumque peritia commendatum, quem sibi rex ipse Angliæ Eduardus I conscientiæ suæ delegit arbitrum & confessarium, cui gentiles sui omnes ac symonistæ Prædicatores Angliæ curam sui provinciæque suæ Angliæ omnem detulerant ac auctoritatem: ad quod munus videtur assumptus anno MCCXC, suffectus F. Guillelmo, qui eodem anno rediens e cap. gen. Ferrariensi obierat, eoque sex aut septem circiter annis de more functus: certe eo solutus erat ante annum MCCCL, quo in cap. gen. Massilia F. Thomas de Jorz a duobus aut tribus saltem annis provincialis aderat. Cum autem in Romanæ sedis apicem evehctus esset anno MCCCLII die 22 julii Benedictus XI olim F. Nicolaus Bocasinus de Tarvisio magister ordinis, cui Gualteri doctes eximie probatæ fuerant, hunc mense februarii MCCCLV creavit S. R. E. cardinalem. De quo sic noster Bernardus Guidonis in Elencho cardinalium: *Fratrem Gualterum Anglicum confessorem D. regis Angliæ Edwardi assumpsit & fecit presbyterum cardinalem idem D. P. Benedictus XI in jejuniis quatuor temporum post cineres anno D. MCCCLII (scilicet stylo veteri, qui nunc MCCCLV.) Hic post novem menses a die qua fuit in cardinalem nominatus, & post fere quinque menses ab obitu memorati D. Benedicti papa pervenit ab Anglia Perusium civitatem, ubi adhuc curia morabatur sede vacante IV Kal. Decemb. Sabbato scilicet ante Dominicam I adventus A. D. MCCCLV: fuitque exhibitus sibi magnus & debitus honor a populo Perusino: & sine alio diverticulo declinavit ad conclave cardinalium, ubi inclusi propter electionem summi pontificis commanebant, a quibus cum magno favore & honore susceptus est, & in crastino sancti Andreae scilicet in Kalendis Decemb. ad scrutinium electionis summi pontificis tanquam cardinalis admissus quamvis nondum haberet nec annulum nec capellum.*

Hic post creationem D. Clementis Papa V qui creatus fuerat in vigilia pentecostes præcedenti, cum veniret ad ipsum citra montes nondum habens titulum, sed capellum & annulum per cardinales sibi traditum obiit Janua VII Kal. septem. in sabbato. (Existimo erratum esse in mense, & legendum octobris seu 25 septembris, quæ erat sabbatum, nam anno 1305 litt. Domin. erat C.) sepultus sequenti die Dominica per F. Nicolaum cardinalem episcopum Ostiensem in ecclesia Fratrum Prædicatorum Januensem A. D. MCCCLV. Elegit autem inde transferri & sepeliri in conventu Fratrum Prædicatorum in Londoniis in Anglia, unde fuerat assumptus. An autem recipia Londinum corpus ejus translatum fuerit, non conveniunt auctores, affirmantibus aliis negantibus. Sic de eo Nicolaus Triveth in chronico ad annum 1304: *Hoc anno Papa Benedictus intellecta morte F. Willelmi de Makelesfelde F. Walter. im de Winterburn similiter ordinis Prædicatorum regis Angliæ confessorem Sarisberienfis diocesis ad eundem titulum cardinalatus promovit.* Et ad annum 1305: *F. Walterus Winterburn nuper ad cardinalatum assumptus tendendo cum aliis cardinalibus in Galliam, moritur apud Januam, & in ecclesia Fratrum Prædicatorum traditur sepulturae.* Sed nil mirum si de translatione non loquatur, cum anno 1307 chronicon hoc absolverit, quæ annis sequentibus fieri potuit ut asserunt Godwinus & Pitfeus. Quod verò dicit *ad eundem titulum cardinalatus promotum*, sic intellego scilicet in cardinalium collegium ascitum, cum Bernardus Guidonis præfens saltem longe propinquior absque titulo defunctum asserat. Ex eodem Bernardo Leandrum Albertum fol. 68, & eum excipientes emendes, qui Kalendis septembris mortuum asserunt, quæ dies Mercurii erat, cum ita

Ex Actis cap. gen. Dec. 1291.

1305 julii 5, nam post cha fuit apud 18, litt. Dom. C. num. Aug. 14.

expressè notet Bernardus sabbato mortuum & dominica sepultum, quæ egregie conveniunt in v. 11 Kal. octobr. septemb. 25, cui fere consentit Conrelorius aiens 24 septemb. devixisse. A Clemente V delectum & delegatum unâ cum cardinali S. Lucie commissarium in causa F. Petri Joannis Olivæ ordinis Minorum, ejusque circa solemnem illam paupertatis evangelicæ quæstionem sententia, ex qua tot in illo ordine emanarunt dissensiones & schismata refert Wadingus T. III Annal. Min. ad ann. 1305 n. 3, cui assentiri non possum, cum Walterus obierit ante Clementis V coronationem, ac præterea F. Thomas de Jorz quem ibidem cardinalem S. Lucie nuncupat, non solum eo titulo nunquam ornatus fuerit, sed nonnisi a morte Winterburnii sacro collegio cooptatus sit. Hæc porro Gualteri nostri recensentur opera:

Commentarii in IV sententiarum libros. Sic Lufitanus. Quod & creditu facile, cum magistri theologiæ saltem celebriores hujusmodi conficerent, illudque opus facile censeo, quod Bandellus noster *Summam theologiam* appellat, & cujus citat librum III. Sic Summa Alensis adeo decantata nihil aliud est quam ejus in sententias commentarius. Communis erat tunc modus loquendi, nisi alia ratione opera distinguantur. Opusculum de peccato originali ei a Pitfeo & aliis tributum partem etiam ejusdem scripti haud difficile crediderim.

2. *Quæstiones theologice.* Quo titulo *Quodlibeta* conjicio, quæ ea ætate Magistri omnes theologiæ disputabant, & celebriores etiam rei literariæ scripto recognita commendabant.

3. *Sermones ad Clerum & coram Rege habiti, Aliaque.*

Quod autem jam non appareant hæc scripta non mirum, seu temporis edacitate rerumque vicissitudine perierint, seu alicubi neglecta jaceant inter innumera ejusdem generis, quibus & plerisque nomen auctoris deest. De Gualtero hoc nostro agit Alva in Sole Verit. Rad. 193 col. 1469 & seqq. sed quales nugas agat, ex his solum collige. *Quomodo est credibile*, inquit, quod Gualterus Winterbornus & Thomas Forjus ambo Angli ambo Dominicani eodem tempore scilicet in jejuniis quatuor temporum adventualium unus anno 1304 fuerit creatus cardinalis S. Sabine, & alter anno 1305 creatus etiam cardinalis S. Sabine? Si tu credis hoc, ego nolo credere? Quam sint hæc sensata, ex dictis supra penset lector, cætera sunt ejusdem judicii, & suo certe digna auctore.

In constitutionibus Regni Angliæ p. 1046 istæ referuntur literæ Eduardi I qui apud Triverum dicitur III: *Venerabili in C. P. D. Nicolao [de Prato ord. Prædic.] D. G. Ostiensi & Velletrensi episcopo, apostolica sedis legato, amico suo carissimo, Edwardus &c. Salutem & sinceram in Domino dilectionem.*

» Literas vestras quas nobis ex vestra grata benevolentia intimastis, quod S. S. in C. P. D. Benedictus S. P. dilectum nobis in C. Fratrem Gualterum de Wynterburne, confessorem nostrum ad cardinalatus apicem sublimavit, intelleximus » diligenter: & licet plurimum fuisset nobis cor- » di, quod idem Frater nostro lateri continuo attis- » tisset, vestram tamen paternitatem requirimus » cum affectu, quatenus eidem nomine nostro S. » pontifici velitis ex parte nostra gratiarum actio- » nes referre, prout honestius vestra noverit dis- » cretio faciendum, nosque id idem in brevi an- » nuente Domino facere intendimus per nostros » nuncios speciales: habemus enim pro constanti, » quod bona affectio, quam erga nos & regnum » nostrum gerit, eidem ad hoc faciendum inter » alia magnum præstitit inductivum. Datum apud

T O M. I.

villam S. Andrea in Scotia 4 die april. anno regni nostri 32 qui erat Christi 1304. Sunt & istæ aliæ ibidem.

S. S. in C. P. Domino . . . divina providentia sacrosanctæ Romane ac universalis Ecclesiæ summo pontifici, Edwardus ejusdem gratia rex Angliæ &c. devota pedum oscula beatorum.

» Dudum felices recordationis D. Benedictus papa XI ad religiosum virum F. Walterum de Winterburne confessorem nostrum, attendens ipsius merita & eminentiam probitatis suæ dirigens considerationis intuitum, ipsum ad cardinalatus apicem duxit Domino disponente vocandum. » Cumque idem cardinalis tanquam obedientiæ filius juxta mandatum apostolicum sibi inde directum se parasset ad iter ad præsentiam sedis apostolicæ veniendi, nos ipsum propter quædam ardua nostra, quæ sine eo tunc non poterant commode expediri, quasi compulimus moram contra- » here usque modo. Quocirca sanctitati vestræ humiliter supplicamus, quatinus moram præfati cardinalis dicta de causa contractam habere si placet dignemini propensius excusatam. Conservet vos Altissimus ad regimen Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora. » Dat. apud Jeddeworth in Scotia 23 die Aug. anno &c. 32, id est Christi 1304. Ex hujus epistolæ dato patet locum scribendo pontificis nomini purum & vacuum regem reliquisse, ut si fortè Gualterus Perusium adveniens papam electum reperiret, ejus nomen adderet, qui tamen electus non fuit nisi anno sequenti 1305 vigilia pentecostes Junii 5. Unde & illarum constitutionum editor Clementis quidem nomen inscripsit, sed intra parenthesin clausit, ut post factum additum indicaret. Porro hæc literæ quantæ apud regem Gualterus esset auctoritatis, eximie ostendunt.

A Lelando cap. 306 laudatur ut theologus magnæ gravitatis, judicii, & doctrinæ, ac de cujus gestis in Tinenfi chronico insignis habetur memoria.

F. JOANNES TASCHERIUS.

F. JOANNES TASCHERIUS Italus Longobardus Bononiæ ad ordinem ascitus, vir fuit fidei optimus zelator, inquit Leander fol. 148 b, & censor hæreticorum in patria propria circa annum salutis MCCCV. Scripsit si fides Bumaldo Bibl. suæ Bonon. p. 120

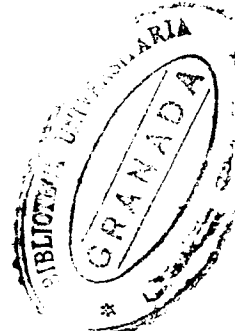
Commentaria in evangelia.

Quæ ubi servantur ms vel impressa silet, cujus operis nec Leander, nec alii nomenclatores, nec ipse Rovetta meminere. Cæterum emendandus Bumaldus cum Tascherium ad 1580 revocat, quem Leander sub initia seculi XIV vixisse tam certo definit.

F. ALEXANDER SPINA.

F. ALEXANDER SPINA Etruscus professione Pisanæ domus alumnus, a nostris virorum illustrium nomenclatoribus hactenus omissus, ex epistola quadam Francisci Redi Pisani intorso *all' invenzione de gli occhiali* scripta anno MDCLXXVIII, celebratur in actis eruditiorum Galliæ litteratorum anni sequentis Diario IV seu die lunæ XIII febr. MDCLXXIX. Nempe Redius tradit & asserit artem oclularium construendorum ab Alexandro Spina primum inventam exeunte seculo XIII, vel ineunte sequenti XIV: idque comprobatur dicit, primo ex pervetusto cod. ms memb. chronicorum Latina lingua Pisis in Bibl. Prædicatorum asserato, ubi fol. 16 narratur hunc Alexandrum ea animi solertia præditum fuisse, ut quicquid inventum ab alio vel elegantè elaboratum oculis intueretur, aut tantum

R r r

SEC. XIV. audiret, illud digitorum industria facile repræsentaret ac assequeretur: cumque tum ei fortè fortuna quis vitrorum ocularium auctor primus & inventor similia ei ostendisset, artisque modum & arcanum ei petenti negasset, hanc ille propria tandem industria solus consequutus est, eumque ibidem dicitur anno MCCCXIII vivere defuisse. Id confirmat idem Redius ex tractatu quodam ms anno MCCXCIX composito, quem penes se inter libros suos esse testatur, ubi de oculariis ceu recens adinventis fit mentio. Demum & istud ipsum asseri palam in libro concionum anno Dñi MCCCV habitam a F. Jordano de Ripaalta vernacule *de Rivalta* Pisano ord. Prædic. Pisifque anno MCCXI sepulto, ubi vitrorum ocularium artem non annos plus ante viginti inventam refertur. Videtis acta citata Eruditorum Gallorum, vulgo *Journal des Savans*, ut & vocabularium Historicum *Moreri* vulgo dictum voce *Spina Alexandre*. Hic verò visus est hic laudandus, non ut a quo quid scripto editum prodierit, sed ut a quo

Ars vitrorum ocularium aut adinventa, aut saltem juris publici facta.

Obiisse anno MCCXIII asserit Franciscus Redi in epist. cit.

F. HUGO DE MANCESTRIA.

F. HUGO DE MANCESTRIA vel *Mavecestria* Anglus sacre theologiae magister Oxoniensis prior provinciae Angliae quantum conjicere est electus anno MCCXXII & Roberto Kilwardby eodem anno in comitiis ordinis Ferrariensibus amoto suffectus, eo munere fungebatur adhuc anno MCCXXXI ex Triveto nostro aequali, sed anno sequenti in comitiis ordinis Viennae Austriae habitis eo onere quod decem annis portaverat cum laude solutus fuit. Vir fuit magnarum partium, Edwardo III Angliae regi in primis acceptus, ejusque in pectus rex curas & ægritudines domesticas familiariter effundebat, eoque etiam ad publica regni negotia libenter utebatur. Unde & legatum aliquando misit in Franciam cum Wilhelmo de *Geinesburn* ordinis Minorum theologiae itidem magistro ad Philippum III Audacis animum flectendum, obtinendamque ab eo quarundam in Aquitania terrarum restitutionem. De quibus videtis Trivetum citatum Spicil. Dacher. T. VIII pag. 664 & 666. Vivebat etiam anno MCCCV, ut constat ex his Edwardi regis laudati litteris in constitutionibus regni Angliae relatis p. 1110.

Rex omnibus ballivis & fidelibus suis ad quos &c. Salutem.

» Sciatis quod cum &c. Fratres de conventu » prædicto (Exoniensi) præfatum F. Stephanum de » Exonia subsequenter pro quodam delicto contra » ordinis sui regulam commisso, in carcerem sive » custodiam detruissent, juxta illius ordinis exi- » gentiam castigandum: ac Fratres Joannes de Lo- » cleveil, Robertus de Osery, Willielmus de Rei- » gny, qui diversis vicibus fuerant ibidem priores, » & ceteri Fratres de conventu prædicto coram di- » lectis & fidelibus nostris &c. jam sint de recep- » tamento prædicti F. Stephani, & non de aliqua » transgressione alia indictati, prout accepimus ex » testimonio F. Roberti de Bromyard prioris pro- » vincialis in Anglia, & Hugonis de Mancestria de » ordine memorato (FF. Prædic.) Nos ob amorem » & bonam voluntatem, quos ad dictum ordinem » gerimus & habemus, & per testimonium prædic- » torum Fratrum Roberti & Hugonis firmiter cre- » dentes &c. in quibus prohibet ne Fratres illius » conventus ea de causa molestentur. Datum apud » Bures II augusti anno XXXIII id est Christi MCCCV.

Ex quibus habetur Robertum de Bromyard tum priorem provinciae Angliae fuisse Thomae de Jorz anno MCCIII in comitiis ordinis Bisuntii habitis amoto suffectum, ac Hugonem de Mancestria tum adhuc in vivis fuisse. Caterum hinc emendandi veniunt Willotus, Eysengrenius, Simlerus, Posselinus, qui Hugonem nostrum Minoritis accenserent, quos omnes redarguit ipse Wadingus in sua ord. Min. Bibl. fassus non tantum nostris restituendum, sed & pro doctrina S. Thomae licet albo SS. nondum inserti strenuum pugilem se præstitisse, & adversus Joannem Pexam e Franciscano archiepiscopum Cantuariensem eam impetentem ex antiqua æmulatione, fortiter propugnasse. Ejus præter citatos meminit Pitseus, apud quem typorum erratum irrepit, cum dicit *Francisci institutum* amplexum, legendum enim *Dominici* argumentum est, quod & in principio elogii & in catalogo scriptorum nostris accenserent. Ejus hæc tantum laudantur scripta:

Compendium theologiae.

Contra phanaticorum quorundam deliria, ad infantiam iniquiunt Philippo Franciae regis.

F. CONRADUS GRATIA DEI.

F. CONRADUS GRATIA DEI Siculus circa finem seculi XIII claruit, & anno MCCXC erat monasterii S. Catharinae virginis & martyris, sanctimonialium scilicet ordinis S. Dominici prior: tum enim illæ sub regula S. Augustini & constitutionibus nostris erectæ, ordinis etiam regimini suberant, quæ jam a seculo XVI archiepiscopi Panormitani jurisdictioni subsunt, & reguntur arbitrio. Laudatur ab Antonio Mongitore in Bibl. insulæ Siciliae, ceu a quo scripta sit

Epistola ad B. (nempe Angelum Boccamaza) episcopum Catanensem de rebus in ea insula gestis ab anno XL antequam Nortmanni ad regnum Sicilia pervenissent, ab anno Christi scilicet MXXVII, XVI Kal. august. quo Gaytus Maymonus Saracenus de Hispania destruxit Paclas, & deinceps sub Saracenis, Nortmanis, Germanis, Gallis ad annum MCCXXXIII quo Gallis omnibus mense aprili trucidatis, mense augusto sequenti Petrus Aragonia rex Panormum intravit cum magno triumpho.

Princ. » Reverendissime Domine humili recom- » mendatione præmissa. Quia facta proborum & ma- » xime illorum qui Siciliam honoraverunt, ac etiam » de Saracenicis potestate liberaverunt, cor nobi- » lium Siculorum habeat ad gaudium aperire, hinc » est quod ad præfens, scilicet quod aliàs reve- » rendæ dominationi vestræ promisi, scribo & inci- » pio &c. »

Finis: » Ab isto Carolo usque ad hodiernum » diem fuerunt alia facta in nostra insula, quæ vere » non fuerunt probitates dominorum, sed potius cal- » liditates, ideo non debent homines in eis delec- » tari, sed simpliciter dimittere. Idcirco hinc finem » loquendi facio. Vos autem Dominus altissimus » conservet. Amen. Scripta Panormi die prima » april. indict. tertia. » Vester orator ac servitor Fra- » ter Conradus Gratiadei & vere, prior monasterii » S. Catharina. Reverendo in Christo patri & dño » dño B. Dei gratia & sedis apostolica Catanensi suo » domino & benefactori continuo.

Hanc epistolam integram refert Jo. Bapt. de Grossis in sua *Catana sacra* edita Catanæ apud Vincentium Petronium 1654 fol. Eandem laudat Franciscus Abela in sua *Melita illustrata*, ubi eam ms in cod. antiquo vidisse se ac legisse testatur. Sed fallitur Abela cum dicit scriptam anno MCCXXXIII, ex eo quod auctor ulterius non progrediat. Sed rationem cur hic steterit, dat ipse Conradus, quod deinceps gesta nimium ei displicerent. Præterea in-

dictio tertia qua epistolam signat, non cadit in annum MCCXXXIII, sed vel MCCXC, vel MCCCV, qui anni aliunde magis conveniunt cum erectione monasterii S. Catharinae, quod circa MCC fundatum narrat Fazellus in *historia Sicilia & Pirrus* ex eo in *Sicilia sacra*.

Anno 1344 in actis cap. gen. Podii in Velaunis five Anicii celebrati F. Jacobus de Nicofia prior monasterii S. Catharinae Panormitani destituitur, eidemque sufficitur F. Perronus de Augusta, qui & unâ sacre fidei inquisitor per insulam Siciliam instituitur generalis. Hæc probant illud monasterium ab initio sub regimine ordinis fuisse. Adde ne quis minus peritus fallatur, & in Sicilia esse *Nicofiam*, quam quidam antiquam esse Herbitam ad Heræos montes volunt. Est alia *Nicofia* civitas archiepiscopalis in Cypro geographis dicta *Leuctra* vel *Leucothea* vel etiam *Leucosia*.

F. ARNALDUS DE PRATO.

F. ARNALDUS DE PRATO Aquitanus natione patria Condomo ortus ordinem circa annum MCCIV amplexatus est: naturalibus exinde divinisque litteris optime instructus, iis docendis vitam pene omnem infumfit. Triginta circiter annis sacras est interpretatus litteras per varia provinciae suæ loca, præsertim in studiis generalibus Montipessulano & Tolosano. In hoc ultimo XI V annis solidis lectorem primarium egit, scilicet ab anno MCCXXXIV ad XCIV, & iterum a XCV ad XCIX, quo ipsius conventus Tolosani prior electus est, sed mox anno sequenti scholæ suæ regendæ redditus ad annum MCCCV, quo temeratae fidei vindex & censor Tolosæ datus, quæ sacri tribunalis erant onera fidelis & indefessus implevit ad obitum usque scilicet ad MCCCV, quo Cadilliaci ad Garumnam oppido non longe a Burdigala XVI sept. festo S. Euphemie vocatus a Domino requievit a laboribus suis annis XI in ordine exactis. Corpus ex ipsius voto Condomum delatum est, & apud sodales honorifice sepulturn, ut refert Bernardus Guidonis in catalogo priorum Tolosanorum, ex quo hæc omnia excipimus. Nec miretur quis quod eum dicat de prædicatione Condomensi, quæ tamen domus non fuit erecta nisi anno MCCXI, cum ille septem annis antea ordini nomen dedisset: jam enim pluries monuimus eum morem tum viguisse, ut alibi etiam indui, ex quo in sua patria domus ordinis erigebatur, ad eam mox tanquam alumni pertinerent. Scripsit

Officium ecclesiasticum in festo S. Ludovici regis Francie recens albo SS. inscripti cantandum. Pr. Ludovicus decus regnantium.

Quod Philippo Pulcro oblatum eximie placuit, ejusque auctoritate per ecclesias Galliae receptum est, eoque usa est Ecclesia Parisiensis ad initia seculi XVII, extatque etiamnum in antiquis breviariis: eo etiam diu usus est ordo Prædicatorum.

Musis amœnioribus deliciarum fuisse narrat idem Bernardus, ac subinde quædam metro scripsisse: nec dissimulandum cantilenas ei excidisse in eos, quos depositionis magistri ordinis VII F. Munionis auctores putabat, qua de causa in comitiis ordinis anno MCCXCIV in Montepessulano habitis, in eum iustum est inquiri, proptereaque forsan a cathedra Tolosana ejectus est. Sed attento hæc ex animo erga magistrum Munionem teneriore profecta, mox anno sequenti suo muneri restituerunt.

F. JOANNES DE ALLODIIS.

F. JOANNES DE ALLODIIS Gallus Aureliæ natus, sed Parisiis educatus & sacre facultatis magister, ac tandem Ecclesie & universitatis Parisien-

sis cancellarius anno MCCXXI promotus jam nobis **SEC. XIV.** est laudandus, & qua ratione sodalis noster effectus est, narrandum. Clarebat ille a pluribus annis in Urbe regia tum doctrina, tum facundia, frequenter ubique habens conciones, & inter primos suæ ætatis verbi Dei præcones habitus, sed nec minus a pietate commendatus. Accidit autem ut anno MCCXXXIX sept. 13 episcopus Parisiensis Stephanus Templier moreretur: tum canonici in capitulum adunati Odonem de S. Dionysio sacre theologiae magistrum & celebrem etiam Ecclesiastem communibus votis elegerunt, & episcopo defuncto quantum in ipsis erat ut sufficeretur perierunt: sed ob viri senium & manuum tremorem (sic enim scribit Joannes Parisiensis in Memor. Histor.) electionem ad se delatam Nicolaus III non solum non probavit, sed & cassam irritamque declaravit, & cancellario Joanni a præclaris animi dotibus fama sibi cognita has insulas contulit, litteris quoque urgentissimis ut acceptaret excitavit. Verum Joannes dignitatis oblatæ onera sentiens, ut importunas amicorum instantias vitaret, & spem flectendi unquam animi omnem præcideret, ad nostros Sanjacobeos confugit, in eorum sodalitate cooptari postulavit, & ordinis vestem induit sabbato sancto ante pascha anni MCCXXXI, quod fuit XIII aprilis. Sed Bernardus Guidonis hæc narrantem juvat audire. Sic ergo ille in catalogo magistrorum Parisiensium n. 32: *F. Joannes de Alodiis de Aurelianis magister & cancellarius existens, & electus in episcopum Parisiensem intravit ordinem Prædicatorum anno Dñi MCCXXXI in vigilia pasche. Hic Frater Joannes senex & plenus dierum, & doctrina & spiritu Dei, sicut unus ex patribus antiquis in seipso recolletus, & in Deum fixus, appositus est ad eos, migrans in festo S. Remigii anno Dñi MCCCVI, sepultus in choro Fratrum Parisiis juxta Fratrem Matthæum, illum scilicet primum & unicum ordinis abbatem, primumque S. Jacobi priorem. Ex quibus colligas Leandrum Albertum ex Bernardo citato hausisse, quæ de hoc illustri viro habet legenda fol. 221 a, sed emendandum cum dicit sancta toga vestitum anno MCCXXX post festum resurrectionis: nam codices ms Bernardi Tolosani, Carcaffonensis, & Lingonensis constanter habent *anno MCCXXXI in vigilia pasche*: ac vere MCCXXXI ad computum Tolosanum, quo utitur Bernardus, & quo annus a die annunciationis incipiebat: vel si velis anto MCCXXX, tum intelligas ad calculum Parisiensem, quo annus incipiebat a die paschæ, adeo ut sabbatum sanctum ad annum præcedentem pertineret. Emendandus etiam auctor anni Dominicani Gallici, qui ex eo quod festum S. Remigii in breviariis nostris seculo XVI impressis ad diem XII octobris translatum fuit, putavit & fuisse Joannis obitus diem: non enim erat ita antiquitas, sed prima octobris & in xalendaris & in breviariis omnibus nostris ms & impressis ad MDC notabatur juxta omnium Ecclesiarum ritum, qui & in ultimis editionibus breviariorum nostrorum ab anno MDCXCIV recte restitutus fuit. Non omittendum autem quod etsi aliàs Joanni nostro gravis fuisset de cancellarii juribus cum universitate contentio, adeo ut ab eo desciverint academici, aliumque sibi selegerint cancellarium scilicet Sangenovianum, nihilo tamen minus sive ante sive post ordinis ingressum, etiam qui maxime adversabantur, eximias ejus virtutes & agnovere semper & coluere. Ut concionibus inter primos claruerat cancellarius, sic & multo magis cum & veste fuit Prædicator. Has utinam ut ab eo scriptæ haberemus, jam verò iniquitate temporum factum est, ut non nisi quales ex ore dicentis mutilæ reportatæ in quibusdam codd. ms aliis permixtæ appareant.*

Vide supra ad ann. 1273 *Egidius Aurelianensis*: ibi enim plures Joannis tum cancellarii notatae sunt ex cod. Sorbon. 1018.

Cod. Sorbon. 285 cui titulus, *Distinctiones Petri de Lemovicis*, quaedam sunt Joannis de Aurelianis cancellarii.

Rursus cod. 960 sunt quidam magistri Joannis Aurelianensis.

In Victor. cod. 762 qui collectio est sermonum annis 1281, 82 & 83 habitorum sunt plures ejus jam toga nostra induti: singulis enim hic titulus apponitur: *A Fratre Joanne Aurelianensi Fratre predicatore quondam cancellario & canonico B. Maria Parisiensis magistro in theologia*. Vide supra ad hos annos, ubi singulos notavimus.

Ibid. cod. 515 fol. 6 b, *Sermo cancellarii Fratris Prædicatoris Dom. ante festum S. Martini*.

Rursus cod. 528 fol. par. memb. ut & superiores. Tres sunt. 1. *In die purificationis B. V.* 2. *Dom. xiv post pentecosten.* 3. *In adventu*. In his dicitur *Frater Joannes de Aurelianis ord. Prædic. quondam cancellarius*. Plures in aliis collectionibus ejus ætatis reperiendos si cui otium fuerit, non dubium.

Ex sodalibus ordinis cxxx anno mccciii in aula capitulari S. Jacobi præsentibus, & Philippo Pulcro contra Bonifacium VIII adhærentibus subscriptus secundus.

In necrologio antiquissimo Ecclesiæ Parisiensis fol. mag. membr. nunc Bibl. Reg. n. 3883, 3, sic legitur: *xiii kal. junii. Hic debet celebrari missa de B. V. pro venerabili viro Johanne de Aurelianis cancellario Parisiensi quandiu vivet, pro qua habemus lxxviii solidos Parisienses incrementi census annui redditus quatuor terminis Parisius consuetis super quadam domo sita Parisius supra magnum pontem. Post decessum autem dicti magistri fiet anniversarium & missa pro eo, & non amplius dicetur missa de B. V.*

Præter hæc citatos ejus cum laude meminerunt Hist. Ord. scriptores omnes, & Fontana in *Theat. Antonius Mallet Hommes illustres de S. Jacques T. I pag. 390*, qui fallitur cum eum vult fer. 2 pentec. anni 1280 veste ordinis indutum. Legendus & Boulæus Hist. univers. Paris. T. III passim, qui etsi ipsi iniquior ob litem supra relatam, præclaras tamen ejus dotes agnoscit in catalogo illustrium ejus seculi.

F. JOANNES PARIENSIS II.

F. JOANNES PARIENSIS II sic dictus ad discrimen antiquioris supra ad 1248 laudati familiaris agnomine *Pungensasium* quidem, sed ex usu ordinis a patria *Parisiensis* vulgo dicti, & qui nobis est primus, iste verò secundus a patria Parisiorum urbe apud sodales *Parisiensis* etiam dictus, & aliquando etiam *de Parisius*, in quibusdam codd. ms legitur modo *Quidort*, modo *Surdus* vel *de Soardis* agnominatus; quæ sic explicanda fuerunt, ne ex vario agnomine, varius homo quibusdam videatur: iste inquam Parisius in domo S. Jacobi adolescens xx circiter annorum ordini nomen dedit, nec parum in sacra facultate claruit. Licentiatum testatur Bernardus Guidonis in catalogo n. 51 anno mccciv. In Victor. cod. 428 fol. memb. ad folium 38 b, servatur adhuc *Commendatio Fratris Joannis de Parisius, quando habuit vespertias suas*. Ex ea verò quadam quæ ejus ætatem, mores, studia, diligentiam docent, placet excerptis & hic addere.

Pr. *Joannes hic venit in testimonium*. Inter alia hæc de eo dicuntur: "Fuit famosus magister in artibus in vico (A) stramineo antequam intraret religionem: fuit etiam & est famosus & excel-

lens bachelarius in theologia, sicut patet & patebit in legendo, in arguendo, in respondendo, in prædicando, & in alios actus scholasticos exercendo &c. *Ibidem*: Ab infantia sua (B) mundum relinquens adiit claustrum religionis, ut sanctus & mundus posset vivere & Deo servire. *Et postea*: "Unde dicitur vobis, quod F. Joannes qui hic est, non multum coactus, non multum angariatus venit ad perhibendum testimonium veritati theologiae, scilicet ad cathedram magistralem, non se occultando vel abscondendo, sed spontanea & liberrime accedendo. Sic etiam facerent multi si vocarentur. Unde de ipso possumus exponere illud quod scriptum est Cant. 4: *Ecce iste venit saliens in montibus transiens colles*: Unde dico vobis quod immediate ad hoc ut posset ad hunc statum venire, multos montes ascendit & descendit faciliter & libenter, multos gradus & multos passus fecit eundo & redeundo de scholis. *Et postea*: Et certe bene habet certitudinem bachelarius iste de theologia, cui debet perhibere testimonium in cathedra magistrali: quia longo tempore non cessavit addiscere & inquirere hujusmodi veritatem. Rimatus est in profunda difficultate scripturarum, ut intellectus posset attingere veritatem quam habet testificari, & de hoc possumus exponere quod scriptum est, *Joannes venit ut testimonium perhiberet veritati*. Ad hoc enim venit Frater Joannes ad dignitatem cathedrae magistralis, ut veritatem theologiae & sacrae scripturae prædicet & doceat, & sincere finaliter contra hæreticos defendat &c. Priusquam autem gradum hunc consequeretur, multis lucubrationibus eruditionem suam restatam fecerat, quæ sic recensentur a nostris Laurentio Pignon & Ludovico a Valleoleti: *F. Joannes Parisius magister in theologia*, inquit primus n. 34 scripsit

1. *Super primum sententiarum.*
2. *Item super omnes libros lecturam.* Sic etiam Valleoletanus n. 28, & recenset Bunderius in suo catalogo fol. 386 e, cum multis ejusdem tractatibus ut videtur saltem quibusdam sequentium. Vidit & Dresserus in Bibl. Germanicæ.
3. *Item Quodlibeta.* Sic Valleoletanus. In Bibl. Victor. cod. ms 1171 fol. memb. extat primum in ordine *Quodlibetum Johannis Parisiensis*, quod nostri censo, cum pleraque cætera sint nostrorum Hervæi Natalis & Durandi a S. Portiano ejusdem circiter ætatis. Pr. *Secundum ordinem rerum in nostro quolibet &c.* sunt QQ. 10: implet foliola 4.
4. *Item contra corruptorem sancti Thomæ.* Hoc opus ms habebat Dresserus teste Simlero, qui utinam saltem principium addidisset, ut ejus discrimen ab aliis similibus, nam plura sunt ejusdem tituli, agnosceretur.
5. *Item librum meteororum vel metaphysicorum.* Nam hæc vox compendio scripta vix divinari potest. Alii tamen vulgo primo modo legunt.
6. *Item de Iride.*
7. *Item de unitate forme.* Sic Valleoletanus. Quæstio erat illis temporibus magno æstu disputata.

8. *Item contra Henricum de Gandavo.* Sic Valleoletanus.

9. *Item de unitate esse & essentia in Trinitate.* Habebat ms Dresserus teste Simlero, verbo *Joannes Pysiensis* (corrupte pro *Parisiensis*.)

10. *Item de Christo & antichristo.* Extat Parisius in Bibliotheca Sangermanea a Pratis cod. ms 602 memb. in 4 hoc titulo: *Opus F. Joannis de Paris dicti Quidort de adventu Christi secundum carnem*. Quem titulum fateor manu antiqua quidem, sed secunda scriptum, sed hic est prima manu: *Frater J. de Paris dicti.* Quoniam occasione cu-

iusdam sermonis, quem ad clerum feceram de adventu D. N. Jesu Christi ut dicitis, me rogavit vestra dilectio, ut de libris gentilium testimonia colligerem de Christo, & ejus sacrosanctæ natiuitate de virgine & secta ejus, per quæ increduli qui auctoritatem Christi aut evangeliorum, aut etiam sacrae scripturae generaliter non recipiunt, disponantur facilius ad veritatem fidei suscipiendam & firmiter retinendam & etiam approbandam, vestrae devotioni licet in aliis occupatus responderem vobis in hunc modum decrevi: primo præmittens testimonia gentilium, seu dicta ex quibus potest argui nostræ legis & veritatis de Christo approbatio: 2 subjungens testimonia gentilium magis expressa &c. Opella non habet nisi 9 foliola. Finis; *Quidquid autem in prædictis vel imperfecte dictum est vel obscure, volo semper ad fidei regulam sic reduci, ut a veritate catholica non discordet. Explicit.*

Sequitur immediate.

Incipit tractatus de antichristo anno Domini mccc editus ab eodem. Transibunt plurimi & multiplex erit scientia. Dan. 12. Quamvis Dominus dicat Aq. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, quia scilicet nobis non est cognoscibile: tamen qui virtute supervenientis Sancti Spiritus acceperunt prophetare, & intelligere potuerunt quæ Filius eis voluit revelare, quæ plene de ultimis temporibus, vel non determinant numerum annorum vel dierum, sed substantiam rei gerendæ: vel si determinant numerum prophetiæ sunt obscuræ, nec sunt ab omnibus intellectæ, secundum testimonium angeli Danieli revelationem facientis: Transibunt plurimi, & multiplex erit scientia, id est e Christo. Et quamvis sermones sint clausi & signati usque ad tempus præfinitum, tamen ibidem subjungitur, quod docti intelligent: & ideo licet non sim propheta nec filius prophetae, tamen sub brevitate volo testimonia eorum hic ponere, qui prophetiæ dicuntur spiritum accepisse, & recolligere etiam humanas conjecturas de futuro tempore antichristi & fine mundi sine assertionem, & sine singularis diei vel horæ vel anni præcisa determinationem.

Habet opella 15 foliola. Finis: *Quibus & hoc adungitur, quod quidam in expositione tabulae Bedæ asseruit Bedam in libris suis dixisse, quod tabula Dionysii abbatis ultra tres vices non perficeretur. Tantum de tertia vice non remanent ab anno presenti, qui est ab incarnatione mccc, nisi ducenti 48 ut patet consideranti. Explicit tractatus de antichristo editus a Fratre Johanne de Paris ordinis Fratrum Prædicatorum anno Domini mccc.* Extat horum tractatum primum Oxonii in Anglia in collegio Lincoln. in catal. ms Angliæ recensitus T. I P. II n. 1337 hoc titulo: *Determinatio F. Joannis Parisiensis de secta Christiana per testimonium gentilium*. Eodem codice sequitur

Determinatio ejusdem de confessionibus Fratrum. Quem tractatum prælo edi esset in votis.

Cum operibus Joachimi Abbatis ac Thelesphori de Cusentia editis Venetiis 1516 in 4 simul prodit *Tractatus de antichristo Joannis Parisiensis*, teste Alva citato.

11. *Tractatus de potestate regia & papali. Interdum contingit, quod vitare volens aliquem errorem delabitur in errorem contrarium &c.* Prodiit unâ cum aliis ejusdem argumenti tractatibus F. Joanni Clerice nostro regio tum confessario postea magistro ordinis nuncupatis, Parisius, Joan. Parvi & Barbier 1506 in 4. Extat verò Parisius ms variis in Bibliothecis. In Sangerman. laudata cod. 294 memb. fol. Ad cujus calcem sic legitur: *Explicit tractatus*

de potestate regia & papali a magistro Johanne de Parisius de ordine Prædicatorum in theologia doctore tempore Bonifacii papa VIII & Philippi regis Francia compositus. In Victor. cod. 44 fol. memb. Ibidem cod. 231 & 331 & 1083 fol. memb. In hoc ultimo titulus: *Incipit tractatus Joannis de Parisius aliter Surdi de jurisdictionibus*. Ad calcem: *Explicit tractatus Joannis de Parisius aliàs le Sourd de potestate papali & regali de ordine Prædicatorum*. Hinc viderur de Soardis a quibusdam nuncupatus, inter alios ab Altamura ad 1277. Extat etiam in Colbert. cod. 3849.

12. *Sermones*. Quorum aliqui elegantes & integri extant in Bibl. Colbert. cod. 3725 fol. memb. inter plures concionationum ejus ætatis, quorum plerique ordinis Prædicatorum. Sermones autem videntur dicti circa 1300. Hi vero titulum præferunt *F. Joannis de Parisius ord. Prædic. fol. 160: Dom. 2 in Quadrag. De Chananaa*, juxta ritum Ecclesiæ Paris. & nostrum aliàs. Pr. *Domine adjuva me*. Implet coll. 10. *Dom. 3 in xl. Collatio*, fol. 166. Pr. *Ut filii lucis ambulate*. Implet coll. 7. *Dom. in octava pasche* fol. 194. Pr. *Stetit Jesus in medio*. Cum collatione, quæ de more fiebat eodem die implet. coll. 19. *Dom. 2 post Trinit.* fol. 236. Dicitur *Sermo valde bonus*. Pr. *Scimus quoniam transiisti sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Cum collatione implet coll. 22. Item *de annunciatione* fol. 277. Pr. *Ave gratia plena*. Sermo eruditus & elegans cum collatione implet coll. 22. Nec dubium quin plures alios ediderit jam vel deperditos, vel alicubi latentes. Codex hic melioris notæ & accurate scriptus.

13. *Determinatio F. Joannis de Parisius Prædicatoris de modo existendi corpus Christi in sacramento altaris, alio quam sit ille quem tenet Ecclesia*. Extat cod. ms Victor. jam citato 428, ubi ejusdem commendatio in suis vesperis. Ex quo codice typis editus fuit Londini J. Cailloué, 1686. in 8. Quæ opella turbas ingentes suo auctori excitavit, de quibus sic anonymus, qui Guillelmo Nangio succenturiavit. Anno mccciv Joannes de Parisius ordinis Prædicatorum magister in theologia vir admodum literatus & ingenio clarus circa veram existentiam corporis Christi in sacramento altaris novum ponendi modum introducere conatus est, dicens videlicet non tantum hoc esse possibile commutatione substantiæ panis in corpus Christi &c. verum etiam hoc esse possibile per assumptionem substantiæ panis vel panicitatis in Christo, nec credebatur primum modum ponendi, quem communis doctorum opinio tenet, esse ita necessario tenendum seu ab Ecclesia determinatum, quin etiam secundus possit teneri tanquam popularis, & fortassis ut dicebat magis rationalis & congruus veritati sacramenti, & per quem magis salvatur apparentia circa species sensibiles remanentes. Cæteris doctoribus contrarium astruentibus, primum modum ab Ecclesia determinatum præsertim per decretalem papæ *De Summa Trinitate & Fide catholica: Firmiter credimus*, necessario tenendum, & secundum tanquam veritati fidei & etiam sacramenti dissonum merito reprobandum. Examinata itaque opinione prædicta, dum ea quæ dixerat retractare nollet, sed magis videretur pertinaciter sustinere a Guillelmo Parisius archiepiscopi provecti theologi, ac magistri Bertrandi de S. Dionysio præcellentis doctoris & Aurelianiensis episcopi, & Guillelmi Ambianensis episcopi, nec non & doctorum in jure canonico pariter & Dominorum ad hoc specialiter vocatorum, perpetuum super hoc silentium dicto Fratri sub pena excommunicationis impostum, a lecturaque

Sec. XIV. „pariter & prædicatione privatur. Verum cum ob hoc ad sedem apostolicam appellasset, auditoribus sibi datis in curia, sed infecto negotio de medio sublatus est. Sic auctor additionum ad Nangium, sed ipse Joannes quid senserit rectius & certius explicat initio sui tractatus: *Intendo defendere veram existentiam & realem corporis Christi in sacramento altaris, & quod non est ibi solum sicut in signo. Et licet teneam & approbem illam solemnem opinionem, quod corpus Christi est in sacramento altaris per conversionem substantia panis in corpus Christi, & quod ibi maneant accidentia sine subiecto, non tamen audeo dicere, quod hoc cadat sub fide, sed potest aliter salvari vera & realis existentia corporis Christi in sacramento altaris. Protestor tamen quod si ostendatur dictum modum determinatum esse per sacrum canonem aut per Ecclesiam, aut per generale concilium, aut per papam, qui virtute continet totam Ecclesiam, quidquid dicam nolo haberi pro dicto, & statim paratus sum revocare. Quod si non sit determinatum, contingat tamen ipsum determinari, statim paratus sum assentiri. Probabiliter tamen potest aliter salvari vera & realis existentia corporis Christi in sacramento altaris, & si quis alium modum inveniat, paratus sum juvare ipsum ad sustinendum eum, ut sic fides nostra de vera existentia corporis Christi in sacramento altaris possit pluribus modis salvari & defendi. Ex quibus tria hæc colliget lector: 1. Joannem nostrum certam tenuisse communem catholicorum de transubstantiatione sententiam & in ea vixisse. 2. Possibilem sibi tantum visum alium modum salvandæ veræ & realis Christi præsentia in sacramento, scilicet per assumptionem substantiæ panis & vini in suppositum verbi. 3. Non sibi eo usque sat clare visam transubstantiationem de fide definitam, ubi vero sibi ostenderetur, vel ubi a summo pontifice, quem virtute totam Ecclesiam continere agnoscit, declararetur & definireretur, paratum esse continuo assentiri. Quæ sane ipsum omnis hæreseos & pertinaciæ suspicionis luculenter absolvunt. Non omittebam quod in codice relato ad calcem hujus tractatus eadem manu additur: *In presentia collegii magistrorum in theologia dictum est utrumque modum ponendi corpus Christi esse in altari tenet pro opinione probabilis, & approbat utrumque per & per dicta Sanctorum. Dicit tamen quod nullus est determinatus per Ecclesiam, & ideo nullus cadit sub fide, & si aliter dixisset, minus bene dixisset, & qui aliter dicunt, minus bene dicunt: & qui determinate assereret alterum præcise cadere sub fide, incurreret sententiam canonis vel anathematis.**

Hac fortè confusus Joannes sacrae theologiæ magistrorum Parisiensium declaratione, summum pontificem Clementem V appellavit Burdegala agentem, at dum ab eo causæ definitionem expectat, ibidem 22 sept. mcccvi diem obiit. Sic enim refert Bernardus Guidonis citatus, qui quæ ipsum pontificem Lemovicis transeuntem 24 aprilis ejus anni hospitio exceperat in domo nostra cujus tum erat prior. *Hic Joannes Parisiensis, inquit, obiit in curia Romana Burdegalis, ubi diffinitivam sententiam expectabat, anno Domini mcccvi in festo S. Mauricii.* Sicque mortalitatis cum ejus vita finem accepit, de qua post Lateranensis IV, & Tridentini conciliorum determinationem nec erat, nec est jam licitum disputare. Ex quo Bullæ erroris aperte revincitur, qui T. IV Hist. Univer. Paris. ad annum 1323 Joanni huic nostro tractatum tribuit De verbo impanato ad Guindonem Perpinianum Carmelitani inquisitorem, postea episcopum Majoricensem & Elnensem, ibidemque 21 august. mcccxxx factum, quod Joanni nostro non convenit jam ab anno 1306 mortuo.

Ejus meminerunt præter laudatos Leander Albertus fol. 138 a, ubi opera superius relata fere omnia numerat, Lusitanus sed perperam in duos dividens alterum ad 1294 pag. 134, alterum ad 1300 pag. 136, quod tamen exceperunt sui sequaces, & tandem Altamura corruptius, qui unum ad 1277 cum operibus superius recensitis & de Soardis etiam dictum, alterum ad 1325 sine scriptis refert. De isto an de superiore Pungensasinum dicto loquantur Tritemius & Eisengrenius ad annum 1280 vix dici potest, cum ei non tribuant nisi commentarium in sententias, quod uterque scripserunt suum. Possiveinus paulo rectius. Bellarminus & Labbeus leviter, iste potissimum cum Pungensasinum confundens ex Spondano allucinatus. Caveus ad 1290 paulo rectius, ut & Dupinius suo seculo XIV.

Apud Simlerum recensetur quidam Joannes Pifensis ordinis Prædicatorum, cui hæc tribuuntur opera, *Lectura super omnes libros sententiarum* 2. *Contra corruptorium B. Thoma.* 3. *De transubstantiatione panis & vini in sacramento.* 4. *De unitate esse & essentia in creaturis* (fortè leg. in creatore.) 5. *De adventu antichristi.* Ex indice M. Dresseri, nempe codd. mss quos hic viderat in bibliothecis Germaniæ vel etiam in suum museum collegerat. Cum autem hæc eadem sint opera nostri Joannis Parisiensis, patet erratum esse vel Simleri vel Dresseri, quorum alteruter inveniens hanc vocem (Parisensis) de more compendio scriptam Pifensis non attendens ad notam abbreviationis supra P positam in mss legit Pifensis pro Parisiensis, quod proclive. Errantem tamen excepit totidem verbis Possiveinus, quem nostri incauti secuti sunt Fernandez inter Germanos collocans, & Fontana errorem errori addens, dum revocat ad 1430 in *Monum.* cum Possiveinus ab ipso citatus nullum annum indicet. Similis allucinatio est apud eundem Fontanam in *Prov. sua Roman.* ubi Lucatinum excipiens quemdam Joannem Pistoriensem scriptorem laudat ad 1295, & excipit Altamura ad 1295 Pistoriensem I dicens, cui eadem eadem ascribant opera quæ vere sunt nostri Joannis, clarum est erratum esse in agnomine & scriptum Pistoriensem pro Parisiensis.

AUCTOR operis cui titulus, CORRECTORIUM corruptorii S. Thoma de Aquino.

NULLI non notum est F. Guilielmum de Mera Anglum ordinis Minorum S. T. magistrum Oxoniensem sub finem seculi XIII clarum, amulum fuisse doctrinæ S. Thomæ acerrimum, ac ubi primum sancti doctoris Summam theologiæ vidit, callamum in eam acuisse, librumque edidisse hoc titulo *Correctorium Fratris Thoma de Aquino*, sic enim nuncupabant, cum nondum esset Sanctorum albo inscriptus. Sed non desuerunt ejusdem sancti fidi & præstantes discipuli, qui præceptoris sui doctrinam strenue & acriter propugnarunt. Inter plura verò quæ adversus hunc Franciscanum edita sunt opera, celebre est in primis cui titulus *Correctorium corruptorii F. Thoma de Aquino*, ac cujus hoc est initium:

Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum ex vobis nullus sit, qui possit me arguere? Job vi. Quæstio proposita optime in persona F. Thoma de Aquino doctoris eximii cujus doctrina fulget Ecclesiæ, proponi potest quibusdam, qui ejus doctrinam imo veritatem quam docuit Parisius sermonibus veritate plenè & spiritu veritatis instigante conscripserunt detrahentes, depravare nituntur: & hoc ex eorumdem sententia de verbo ad verbum per singulos articulos digesta, & consequenter ex dictis ejusdem doctoris venerabilis terminata Deo adjuvante patebit.

Hoc opus Venetiis Octaviani Scoti typis anno 1516 fol. par. prodit sub nomine F. Ægidii de Columna Romani Eremitæ Augustiniani archiepiscopi Bituricensis theologi Parisiensis anno mcccxvi defuncti, sed ejus non esse jam plerisque eruditissimis id certum est, nec desunt argumenta quibus id evincitur. Primo enim ejus doctrinæ non convenit, ceu qui in multis a S. Thoma dissentiat; quod in causa fuit, ut plures ex nostris ejusdem ætatis eum impugnarint, inter quos Robertus Orphordius Anglus qui circa mcccxi floruit. 2. Nullus veterum hoc opus inter genuina Ægidii recenset: certe Joannes canonicus Victorinus in Memoriali hitoriarum ad annum mcccxiv de eo agens simul ac semel ejusque mortem referens sic ejus opera numerat: *Scriptis super primum sententiarum. Postillas super epistolam Pauli ad Romanos. Super 1 & 2 ad Corinthios. Tractatus plures de corpore Christi: de prædestinatione: de articulis fidei: de paradiso & inferno: de laudibus divina sapientia: de peccato originali: de formatione corporis humani: de esse & essentia: contra gradus formarum: de arcu & chorda: de differentia politica, ethica & rhetorica: scripta plura super libros physicorum, de anima, de generatione, de causis, de bona fortuna, elenchorum, posteriorum, rhetoricorum, de intellectu possibili: de regimine principum ad regem Francorum: expositionem decretalis Firmiter credimus: quæstiones de sex quolibet: quæstiones de cognitione angelorum, de resurrectione mortuorum, de materia cæli, quæstiones super metaphysicam.* Sic Joannes Victorinus totidem verbis, nec quid amplius, in his verò nulla operis de quo agitur memoria. Ne quis autem dicat non omnia Ægidii opera a Victorino recensita, juxta sapiens Labbei monitum in sua Dissert. de script. Eccles. ubi de Ægidio T. I p. 14, tum auctores æquales tum codd. mss veteres consulamus: certe editores Veneti nullum scriptorem ejus ætatis nullum codicem ms antiquum proferunt, cujus auctoritate ducti hoc opus Ægidio inscripserint. Nullum vidit Labbeus, nullus mihi occurrit, etsi plures in manus meas inciderint. In Bibl. quidem Victor. cod. 49 fol. med. papyr. sec. xv incuntes extat hoc titulo: *Correctorium corruptorii Thoma ab Ægidio de Roma incipiens, Quare detraxistis.* Sed ad oculum patet nomen alterius auctoris aliàs prima manu inscriptum fuisse, quo etiam secunda manus super litura scripsit has voces, *ab Ægidio de Roma:* quod fortè centum annis post codicem scriptum quis ausus fuerit, post visam nempe editionem Veneram anni 1516 laudatam, in qua Ægidio asseritur. Est & alius codex ms in eadem Victor. n. 695 fol. par. pergam. antiquior sec. xiv sed absque nomine auctoris. In Augustin. ad pontem novum operum Ægidii feracissima nullus est hujus operis codex ms.

Longe probabilis itaque uni nostrorum hoc opus ab eruditissimis vindicatur, sed quis ille non ita facile dictu, cum plures ejusmodi opera ediderint. Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula scriptorum ordinis, ubi de Durandello de quo nos postea ad annum 1382, postquam isti opus pro Aquinatis doctrina cujus principium, *Sedens adversus Fratrem tuum loquebaris* &c. asseruit, sic addit: *Aliud autem opus quod vocatur correctorium corruptorii, & incipit, Quare detraxistis sermonibus veritatis &c. Fecit Hervæus secundum aliquos, secundum alios Joannes de Tortocollo, in quo respondetur cuidam impugnanti aliqua dicta B. Thomæ.* Etsi vero nihil certi astruat Valleoletanus, ostendit saltem usque ad annum mcccxxxiii, quo hæc Parisiis scribebar, hoc opus Ægidio de Roma a nemine assertum fuisse, sed alicui nostratum constanter ascriptum.

Alter est F. Ricardus Clapoel vel Clapwelle Anglus de quo nos supra ad annum 1290, qui scripsisse fertur *contra corruptorium F. Thoma de Aquino:* sic habent Laurentius Pignon, & sequentes Albertus & sequaces. Ei verò hoc opus sequentia documenta videntur asserere. In Bibl. gymnasi nostri Sanjacobi. Paris. est insignis codex hujus operis fol. mag. pergam. Ad finem vero sic legitur: *Explicit correctorium Anglici contra dicta adversariorum Fratris Thoma de Aquino, & est (nempe codex) Fratris Jacobi de Capella, post cujus mortem redeat ad conventum Parisiensem, nam habuit a Fratre Johanne de sancto Laurentio bona memoria.* Unde colligo istum Joannem de S. Laurentio conventus Parisiensis alumnum fuisse, qua ratione omnia quæ ad usum ejus fuerant, ad domum Parisiensem redire debebant: cujus si annus obitus sciretur, & ætas codicis certo haberetur: etsi autem nulla hujus superstit memoria, codicem seculi xiv ineuntis censo. Eiusdem fol. post finem verò sic etiam legitur caractere tamen ex vetustate fere detrito: *Istum librum habeo a F. Stephano Buleti librario conventus Parisiensis Frater Lupus bachalaris in conventu Parisiensi, at conventus Lucensis nationis Gallie. Et infra: Emendatorium corruptorii, & est cujusdam Anglici respondentis prout ipse scribit & potuit ad ea quæ contra dicta solida S. Thomæ quidam perversa mentis impugnare nisi sunt. Iste liber est ordinis Prædicatorum, & pertinet ad parvam librariam, quæ est in magna libraria. Frater Lupus de Fontepario bachalaris Parisiensis. Neque horum Stephani & Lupi alia mihi in actis memoria. Scio solum duplicem fuisse in dicto gymnasio Sanjacobeo librariam parvam & magnam longe ante mcccxxx, nam eo anno ratione utriusque reparandæ quosdam codices ms, inter alios scriptum S. Thomæ in quartum Sententiarum, & ejusdem Summam contra gentiles de consensu magistrorum & bachalariorum studii F. Martinus Billorini magister ipse & prior vendidit religioso viro Fratri Johanni Lamassè priori Victorino, ut in iisdem codd. etiamnum in Victor. extantibus nn. 629 & 631 initio & ad finem legitur, teste signeto meo manuali inquit idem Billorini signatus.*

Hæc confirmari possunt ex codice a Tomasio laudato in suis Bibl. Veneti ad S. Antonium Pl. xviii, cujus hic titulus: *Correctorium F. Guillelmi de Mera ord. Minor. secundum dicta F. Thoma de Aquino contra correctorium F. Joh. de Crapuel ord. Predic. fol. memb.* Ex quo habetur revera nostrum Clapuellum seu Johannes seu Richardus dictus fuerit, adversus Guillelmi opus supra relatam in S. Thomam correctorium scripsisse, sed Minoritam non fuisse & altero correctorio in Clapuellum insurrexisse.

Est tamen & tertius noster cui & veteres scriptorum nomenclatores & quidam codices ms vindicant, nimirum F. Joannes Parisiensis II de Soardis a quibusdam, ab aliis Quidort dictus, de quo nos ad annum 1306. Sic enim de eo Laurentius Pignon n. 34: *F. Joannes de Parisius scripsit &c. Item contra corruptorem sancti Thoma.* Excipiunt Leander Albertus fol. 138 a. Joannes Picus Misandulanus quæst. 1 apolog. & sequaces. Extat etiam in gymnasio Sanjacobeo Paris. codex fol. par. memb. sec. xiv. Pr. *Quare detraxistis sermonibus veritatis &c.* ut in edit. Veneta. Finis: *Licet diversis viis habet ordo uterque. & continenter: Incipiunt tituli articulorum prima & secunda partis B. Thomæ de ordine Prædicatorum, contra quos objecerunt multipliciter, & objectionum solutiones per Fratrem Johannem Parisiensem magistrum.* Hæc eadem prima manu. Hic autem codex, licet sec. xiv scriptus est post canonizationem sancti doctoris, & præter-

ea non habet nisi quæ pro defensione articulorum primæ partis, primæ secundæ, & secundæ secundæ scripsit auctor : desunt verò quæ pro quæstionibus disputatis idem scripserat, & extant in codice superius laudato. Præterea teste Alva in Sol. Verit. col. 1548 Bunderius noster in suo codd. ms indice hoc opus a se inventum ait sub nomine Joh. Parisiensis. Simlerus ubi de Joanne Pysensi (corrupte sic scripto arri Parisiensis) ord. Prædic. ejus opus contra corruptorium B. Thomæ ms cum aliis quæ communiter eidem Parisiensi tribuuntur, super quatuor sententiarum libros : de transubstantiatione panis & vini in sacramento : de unitate esse & essentia in creaturis : de adventu antichristi itidem ms apud Matthæum Dresserum extitisse refert. Theophilus Rainaudus & ipse Erotemate X n. 184 & Ægidio abrogat, & Parisiensi fere vindicat.

Hactenus dicta, ut tandem concludam, evincunt nullum veterum ante editionem Venetam anni 1516 hoc opus Ægidio Romano tribuisse : nullis codd. mss ei asseri : traditionem antiquam gymnasii Sanjacobi Parisiensi. esse lucubrationem hanc ab uno ex nostris prodiisse : cujus verò sit an Clapwelli Angli, an Joannis Parisiensi. II non ita certo posse astrui, sed majori adhuc inquisitione indigere. Præter codd. mss citatos extat adhuc codex ms hujus correctorii in Sorbona n. 274 fol. med. chart. sed absque nomine auctoris. Præter editionem Venetam anni 1516 laudatam, quæ extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati; aliæ laudantur a Caveo Venetiis 1501 quam non vidi. Altera Colonia Agrip. accurante F. Gualtero Henrico Strevesdorff ord. Erem. Augustin. typis Jor. Wulffraht 1624 in 8, & recensetur Neapoli. Franc. de Thoma 1644 in 4. Hæc duæ posteriores extant Parisi. in Teller. nunc Genoves.

F. MARCUS DE NEAPOLI.

F. MARCUS DE NEAPOLI provincie Regni Siciliae & domus regie S. Dominici dicte civitatis alumnus, sacre theologie magister & cathedrae theologie in Gymnasio publico moderator & professor, laudatur in consult. 2, 1563 n. 4 fol. 19 nel grande archivio della regia camera: ubi fit mentio privilegii regis Caroli II annorum mcccii, & mcccvi de concessione cœnobii tribus S. Dominici, S. Laurentii & S. Augustini facta delle intrate sopra la Terzeria del ferro. Sic Toppius Bibl. Napol. pag. 302: tibi diligentiorum hujus insignis viri a suis Symmyctis inquisitionem de ejus gestis & scriptis exoptat: cujus si votis respondeant, & nostra implebunt.

F. RAMBERTUS DE BONONIA.

F. RAMBERTUS DE BONONIA ex nobili Primaditionum gente satus, inquit Leander Albertus fol. 120 a, vir, addit idem, ingentis literaturæ ingentisque spiritus, lauream magisterii consecutus est inter mccc lxxx & xc in sacra facultate Parisiensi, de quo sic habet Bernardus Guidonis inter magistros n. 44: F. Rambertus Bononiensis postmodum factus episcopus Venetiæ Castellanus per Bonifacium papam VIII anno Dni mcccii. Hic obiit Venetiis anno Dni mcccviii paulo ante festum S. Martini sepultus in conventu Fratrum, nempe SS. Joan. & Pauli in templo, ut addit Leander citatus. Ejus meminit Ughellus dicens agnomine Polum, & episcopum promotum x Kal. martii mccciii, quod convenit, nam Bernardus utitur stylo veteri Gallico: sed cum idem Ughellus addit mortuum tantum anno mcccxi, emendandus ex

Bernardo æquali, qui non semel tantum, sed & iterum inter episcopos repetit obiisse anno mcccviii. A Lusitano corrupte dicitur Kambertus, nec magis recte refertur ad 1314, at corruptius ab Altamura dicitur Lambertus & ad 1315 collocatur. Lusitanus ei ascribit

Apologeticum contra corruptorium S. Thomæ pro illius doctrina defensione. Ex Taegio I. P. Mon. Ord.

In Bib. Medic. Florentiæ Plut. xxvi n. 17 cod. ms memb. extat

Speculum exemplare magistri Rainaldi (forte Ramberti, ut in fine alia manu notatum est) Bononiensis ordinis FF. Prædicatorum. Pr. Ut facilius occurrant. Finis: Orationibus liberatum ad laudem &c. Sic in catal. ejus Bibl. a D. Monfaucon communicato.

F. OLIVERIUS DACUS.

F. OLIVERIUS DACUS sic a provincia ordinis Daciae vulgo dicta nuncupatus, vir fuit apud suos, & in ordine universo nominatus, qui dictam Daciae provinciam diutius rexit, prima vice electus anno mcccxxxii, quo titulo comitiis generalibus affuit Burdigalæ mcccxxxvii, & Ferrariæ mcccxc, innocentiaque ac sapientia magistri ordinis Munionis in suo regimine testimonium præstitit, & ab ejus depositione tum auctoritate Nicolai IV attentata cum cæteris provincialibus appellavit. Exinde in sequentibus ordinis Palentia mcccxi ab officio amotus fuerat, sed eodem anno in capitulo suæ provincie ad idem munus assumtus eo functus est ad annum mcccxi, quo tandem in actis cap. gen. Bononiae exonerari meruit, vixit postea sex circiter annis, obiitque plenus dierum & bonorum operum in domo nostra Nestwethensi in regno Danie, cujus forsan alumnus erat, ibidemque fuit sepultus anno mcccviii. Quæ omnia ex Bernardo Guidonis & ex actis capp. gen. Ejus meminit Laurentius Pignon n. 100. F. Oliverius inquit provincia Dacia provincialis scripsit Leituram super Lucam Item sermones de tempore.

F. RICOLDUS DE MONTECRUCIS.

F. RICOLDUS alii Ricoldus vel etiam Ricardus DE MONTECRUCIS Etruscus Florentinus domus S. Mariæ Novellæ alumnus, vir doctrina, ac pietate clarus, sed studio fidei propagandæ ardentissimo incensus, sub finem seculi xiii & initia sequentis floruit. Jussu summi pontificis in Asiam cum se contulisset, infidelium in illis regionibus Orientalibus degentium terras vastissimas peragravit, ubique divini verbi præconem apostolici plane pectoris se exhibens, ac innumeris pro religione exantlatis laboribus, gravissimisque apud Mahumetanos persecutionibus perpessis illustris. Sed præclara ejus gesta ex ejus operibus quorum l iqua supersunt certius cognoscuntur. Hæc verò sunt:

Itinerarium peregrinationis F. Riculdi ord. FF. Prædicatorum.

Latine mihi non occurrit, sed Gallice a F. Joanne Lelong Iprensi S. Bertini Audomarifani monacho anno mccccli redditum vidi Parisiis in Regia cod. 8389 aliàs XLII a Labbeo in Spec. antiq. lect. p. 309 recensito, qui codex fol. max. pellibus vitulinis elegantibus constat, & figuris auro minutis elegantibus constat, quæ regiones & urbes quas in Asia Ricoldus percurrit representant, ubique ad quodque caput ornatur ac micat. Opus Ricoldi sextum est

est eo codice contentorum. Titulus interpretis fol. 268 hic est: Ci commence le itineraire de la peregrination & du voiage, que fit un bon preudhomme des Freres Precheurs, qui ot nom Frere Bi ul (in superiori margine ubique legitur Riculd; sed erratum esse notarii evincitur ex fine operis, ubi scriptum est Riculd) qui par le command du saint pere ala outre mer pour precher aux mescreans la foi de Dieu: & sont en ce traitié par ordonnance contenu les roiaumes, païs, & provinces, les manieres des gens, les loix, les sectes, les creances, les hereses, & les merveilles, que li dis Freres trouva & vit es parties de Orient. Et fist ce livre en Latin, afin que ceux qui voudront en ce païs aler pour la foi de Dieu essancier puissent par cest livre savoir quelle chose leur a mestier, & en quel lieu, & en quel manere ils pourroient prouffiter. Et fut cest livre translaté de Latin en François en l'an de grace mccccli fait & compilé par Frere Jehan Lelong d'Ipres moine de l'evêque de Teroanne. Quæ stylo crassiori Gallico antiquo & servata interpretis orthographia antiqua exarata Latine sic reddas.

» Incipit religiosi viri ex ordine Prædicatorum » Fratris Ricoldi, qui mandato summi pontificis in » Asiam transfretavit evangelium infidelibus prædi- » caturus, itinerarium, in quo ex ordine referun- » tur regna, nationes, provincie, ritus gentium, » leges, sectæ, opinionones, hæreses, & mirabilia » quæ in Orientis regionibus vidit & expertus est. » Quem librum Latine scripsit, ut qui ad fidem » propagandam & exaltandam eo se conferre in » animo habuerint, quid sibi opus sit norint, qui- » busve in locis, quave ratione fructum reportabunt.

Prologus a me Latine redditus sic incipit: » Cum » ego minimus ordinis Prædicatorum infinitam di- » vini erga genus humanum amoris benignitatem » sapius olim mecum ipse tacitus animo revolve- » rem &c. & post plura: Cum præsertim quor aliàs » itinera, quam longa, quor labores clericis adhuc » secularis existens susceperam, ac libens exantla- » ram reminiscerer, solum ut artes liberales quas » vocant, scientiasque philosophicas addiscerem: » his sapius & minutatim in corde versatis ac re- » cogitatis, iter hoc Orientale mihi pro Christo ag- » grediendum duxi: mandatoque summi pontificis » cum ejus benedictione accepto, obedientiaque » magistri nostri Prædicatorum ordinis mihi data » munitus, mare ascendi, & ad Aconem primum » applicui &c. « In hoc vetò itineraire describuntur Galilæa, Nazareth, Judæa, Bethlehem, Hierusalem, sanctum sepulcrum, Tripolis, Turcia, Turcomannia, Tartaria, Balcideis, Baldacum seu Babylon, Ninive, Jacobitæ, Maronitæ, Nestoriani, Saraceni &c plura.

Finis fol. 299. » Cætera Mahumeti gesta, vitam, » mortem, doctrinam, & universa eum attinentia qui » rescire voluerit, aliud opus jam antea a me editum » consulat, nempe mox referendum. Hic verò finis interpretis: Explicit le itineraire de la peregrination Frere Riculd de l'ordre des Freres Precheurs, & sont en cest livre contenu par sobrieté les roiaumes & les gens, les provinces, les loix, les sectes, les hereses, les monstres & les merveilles, que ledit Freres trouva es parties d'Orient. Et fu cils livres translaté de Latin en François par Frere Jean de Ypre moine de S. Bertin en Saintomer en l'an mccccli accomplis. » Explicit itinerarium peregrinationis F. » Riculdi ordinis FF. Prædicatorum; in isto verò » libro compendio narrantur regna, gentes, provin- » cia, leges, sectæ, hæreses, monstra & mirabilia, » quæ dictus Frater vidit in partibus Orientis. » Quem librum e Latino Gallicum fecit F. Johan- » nes de Ipris monachus S. Bertini Audomarifani, » & anno mccccli complevit.

Similis codex recensetur in Bibl. Cotton. in Anglia Armario Otho inscripto, Tab. D: II cod. & idem est erratum quod supra in Regio Riculd. In indice ad calcem sic habetur: Liber iste elegantissimis figuris illuminatus pertinebat ad D. Jaquettam Luxemburgicam ducissam Bedfordia, ut illa propria manu in fine libri testatur.

2. Confutatio Alcorani. Extat in Colbert. cod. 2273 fol. memb. qui codex collectio est plurium ejus argumenti tractatum. Extabat etiam Venetiis apud SS. Jo. & Paul. ex quo F. Marcus Antonius Serafinus Venetus baccalaureus ejusdem domus sodalis primigenio auctoris stylo prælo commisit Venetiis typis Dominici de Imbertis 1609 in 4 pagg. 63. Titulum indidit Editor: Propugnaculum fidei toti Christiana religioni adversum mendacia & deliramenta Saracenorum Alcorani præcipue maxime utile. Pr. Quot sunt dies servi tui &c. Adjecta est huic editioni, Panoplia catholicorum contra hereticos auctore Renato Benedicto Andegavo Doct. Parisi. Scipioni cardinali Burghesio nuncupavit Serafinus.

Hunc tractatum Demetrius Cydonius medio seculo xiv florens e Latino Græce reddidit: quæ versio extat Parisi. in Reg. cod. 1836 fol. mag. charta Orient. Titulus

Ανατολή κεφαλαίως το νόμου Μαῦματ ὑπὸ μὲρ Ρι- νάρδου (sic sed leg. Ρικάρδου) τινὸς ἀπὸ τῆς λατινικῆς. Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τῆ δουλου σου &c. Confutatio summaria legis Mahometi a quodam Ricardo Latine edita. Quot sunt dies servi tui &c. Ad calcem sic legitur:

Χάρη σοι τῆς διαθέσεως ταύτης, ἀνθρώπη τῷ Θεῷ, ὅς τίς ποτε εἶ ὁ ταύτην συγγραψάς. μετὰ γὰρ εἰς ἕως ἂν τῶ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ συνέπεραν, καὶ τῶ διαποικίλθαι δυναμὸς οὐδενὸς δευτέρως ὄν. Ἀντίκρυ γὰρ τὸν Δαβὶδ ἐμίμησα, ὡσπέρ τινα Γολιάθ τὸν ἀλλόφυλον, ἃ ἕνα γὰρ Μαχόμετ τῷ ἰδίῳ εἶπει ἀνελεῖν, (Sic in cod. ed videtur legendum ἀνελευνὸν vel διαλευνὸν) ἃ τοῖς αὐτῶ λόγους τὰς κατὰ τῷ μω- χογῆδες τῷ Θεῷ φλυαρίας ἀνασκευασας. ὁ μείρη τῆς ὁ τῶ διαποικίλθαι πειουσίας ἀποδείξει. Τῷ μεταγλωττίσαντος σφρα- γάτου Δημητρίου τῷ Κυδωνίῳ ἀπῆν (sic, sed leg. ἀπῆν ut spiritus gravis in cod. appositus indicat) τῷτο ὑπὲρ τῶ συγγραμματος ἐγκόμιον τὸ πρὸς τὸν συγγραφέτη ἐκείνον Ρικάρδου, εἶπτεν διὰ πάμπαν ἐσθικημεν. Quæ sic interpretor: Gratias tibi de hac tua lucubratione, o homo Dei, quisquis es qui eam scripsisti: te enim ostendis & mysterii Christi maxime peritum, & in discernendi facultate nemini secundum. Davidem enim tibi ob oculos proponens imitandum, scelestum Machometum seu alterum Goliath spurium proprio suo ense confodis, ejusque de unigenito Dei filio ineptias ipsiusmet delirii refellis: quod maximum summa in arte cogitandi præstantia argumentum. Ricardo hujus operis scriptori plane verum hoc encomium accinebat interpret vir sapientissimus Demetrius Cydonius, philtrum quo captus est perpetua serie demonstrans.

Cur Riculdi nomen in Ricardi mutaverit Demetrius, ignorare me fateor, nisi forsan sua ætate a quibusdam Ricardus nominatus fuerit. E Græco Demetrii Latine se reddidisse gloriatur Bartholomæus Picenus de Montearduo, & in nitidiorum cultum elegantiorumque stylum, quam ab auctore primum prodierat transtulisse, quam translationem Ferdinando V Aragoniæ & utriusque Siciliae regi nuncupavit, ac edidit Romæ typis Joan. Besicken, expensis Stephani Guillereti 1506 in 4. Quæ editio Parisi. in Reg. D. 1554. Sed & prodiit pluries postea: Parisiis Henrici Stephani 1509 in 4 curante scilicet Jacobo Fabro, qui R. P. Guillelmo Parvi ord. Prædic. confessario regis Ludovici XII nuncupavit, quæ editio super pelles viculinas impressa extat etiam in Reg. D. 1555: chartacea verò eadem apud

nostros Rotomagi. Huic adjectus est *Libellus de moribus, conditionibus & nequitia Turcorum a quodam Christiano provincia Septemcastrensis diu in manibus Turcorum captivo editus*. Rursum hac eadem ratione Paris. Jodoci Badii & Fratrum de Marne 1514 in 4. Postea ut ferunt Hispali 1520, & Romæ 1606 in 8, quæ ultima in Barberina. Prodiit etiam in collectione plurium operum similis argumenti curis Theodori Biliandri Basileæ 1543 fol. tum & suppressis loco & typographo 1550 fol. T. II a pag. 121 ad 184. Quæ duæ postremæ editiones ratione lucubrationum ab hæreticis scriptarum, prohibentur in Indice Rom. sed Ricardo nostro prorsus intacto. Editionem in qua versio Græca & Latina e regione utriusque exhibetur curis Joan. Oporini Basileæ 1550 laudant Simlerus & Caveus, sed hæc in manus meas non venit.

Esti autem pure ex Græco se dare asserat Bartholomæus de Montearduo citatus, quin tamen codicem Latinum vel ms, vel impressum primigenio auctoris stylo ante oculos simul habuerit, vix mihi dubium est, adeo plura totidem verbis, uti ab auctore primum scripta fuerant, servavit. Imo utramque editionem unâ habendam certus pronuncio, cum quædam sint stylo primo auctoris clarius explicata, quam in versione Bartholomæi.

In prologo sic de se loquitur auctor. » Ego igitur F. Ricoldus minimus in ordine Prædicatorum » de tanta condemnatione condolens, cogitavi vias » antiquas, & converti pedes meos in testimonia » Dei. Unde cum transissem maria & deserta & » pervenissem ad famosissimam civitatem Saraceno- » rum Valdacum (*nunc Bagdet dicitur*) ubi gene- » rale ipsorum & solemne habetur studium, ibi » pariter linguam & litteram Arabicam didici, & » legem eorum diligentissime relegens, & studiose » in scholis, & cum magistris ipsorum frequenter » conferens, magis ac magis per experientiam ap- » prehendi perveritatem prædictæ legis, & cum » incepissem in Latinum transferre, tot inveni fa- » bulas, falsitates & blasphemias, & eadem per » omnia in locis creberrimis repetita, quod tunc » attædiatus dimisi. Et in attritione de prædictis » blasphemis scripsi quasdam epistolas ad Ecclesiam » triumphantem per modum querelæ amaricati ani- » mi &c. » Sic suo stylo humilli Ricoldus, a quo partum distat interpolatus & elegantior Bartholomæi Piceni. Cæterum hinc habemus Ricoldum

Alcoranum non integrum ut putavit Pocciantius, sed ex parte tantum Latine reddidisse.

Epistolas ad Ecclesiam triumphantem in suspiriis amari animi scripsisse. Præterea ejusdem

Libellus ad nationes Orientales de discrimine inter Judæos, gentiles & Mahumetanos, servatus ms apud S. Mar. Novell. laudatur a Pocciantio. Pr. *Messis quidem multa*.

Christiana fidei confessio facta Saracenis pia & spiritum apostolicum redolens ex stylo aliisque circumstantiis ab editore censetur nostri Ricoldi vel Ricardi. Hæc prodiit in collectione superius laudata ad calcem consutationis legis Saracenorum a p. 184 ad 192.

Obiisse dicunt Florentiæ xxxi octob. mcccix. Sic Pocciantius forsitan ex necrologio S. Mar. Nov. quem nempe ferunt ex Oriente a summo pontifice seu Benedicto XI seu Clemente V revocatum, qui quædam circa fidem illarum nationum dubia declararet. Insignis itaque fuit congregationis pro Christo peregrinantium sodalis, cujus præter citatos meminerunt Verlinus Addit. II ad Trithemium p. 485, Lusitanus, & nostrates sequaces: extranei Possévinus, Labbeus in Dissert. ad Bellarmin. ubi de Petro Cluniacensi. His omnibus antiquior Ludovicus a Valleoleti n. 58 ubi sic habet: *F. Ricoldus fecit*

librum contra sectam & stultitiam Machometi improbando Alchoranum, & incipit: Quot sunt dies &c.

F. DEMETRIUS RICHARDI quidam ab Altamura ad 1515 nostris accensetur scriptoribus, sed auctor est pure fictitius ex duobus conflatus hic modo laudatis, Ricardo seu Ricoldo Florentino & Demetrio Cydonio Græco viro illustri sed non ordinis Prædicatorum sodali: ex utriusque nomine Altamura suum *Demetrium Richardi* finxit, cui eadem opera tribuit, quæ sunt veri Demetrii Cydonii *Versioem e Latino in Græcum libri contra Mahumetanos*.

Item quorundam S. Augustini tractatum.

Item librum contra Palamam, sermones in pen- tecoosten, epistolas, & dialogos. Hæc omnia Græce.

Quæ extant in Italia & Romæ præsertim inquit, sed addo ego & Parisiis & in Anglia, & Vienna seu Vindobonæ in Cæsar. Sed opera omnia ab eruditis Demetrii Cydonii agnita.

F. REMIGIUS CLARUS.

F. REMIGIUS CLARUS ab aliis *Clari Hieronymi* agnominatus, sua ætate pro more Florentinus simpliciter a patria nuncupatus, domus S. Mariæ Novellæ alumnus, inter primi nominis theologos seculo xiiii & sequenti habitus est. Parisiis in gymnasio Sanjacobeo sententias legebat in ordine ad lauream, cum gravissimum illud Bonifacium VIII inter & Franciæ regem Philippum IV exarsit dissidium. Qua propter ab eo summo pontifice in sacram facultatem exasperato e studio Parisiensi ad aulam Romanam revocatus est Remigius, absque tamen ullo ejus agonum scholasticorum dispendio: nam quem noluit Parisiis promoveri Bonifacius, eum auctoritate apostolica Romæ magistrum inauguravit. Sic enim Bernardus Guidonis in catal. n. 48 vel 50 pro varietate codd. *F. Remigius Florentinus licentiatu per Bonifacium VIII anno Dni mcccii*. Procuratorem generalem ordinis apud Benedictum XI exinde egisse narrat Pocciantius ex Monum. Florent. quod & creditu facile: licet enim a Fontana non recenseatur, magnus est apud eum hiatus inter Nicolaum de Prato qui hoc munere cessit anno mcccix episcopus Spoletanus tum promotus & postea cardinalis, & Simonem Saltarelli qui in eo officio positus est a magistro ordinis Berengario de Landora anno mcccxi tantum electo, quo medio tempore locum hunc annis quibusdam implere potuit Remigius. Anno mcccix obiisse Florentiæ, & apud suos sepultum narrat Pocciantius ex necrol. ut videtur S. Mar. Nov. Quod verò idem addit S. Thomæ de Aquino auditorem fuisse, mihi difficile probatur: si enim annos xlv ætatis ei tribuas, cum Parisiis legeret sententias anno mccc, neque enim plures concedas homini ad agones illos scholasticos exposito, vix xix ætatis attigerat, cum sanctus doctor obiit annis antea duobus Neapolim reversus. At doctrinæ ejus sectatorem eaque ratione discipulum facile intelligo. Hæc ejus opera ms apud S. Mar. Novel. servata.

Questiones theologica per alphabetum. Pr. *Utrum angelus sit compositus ex materia & forma*.

De modis rerum, opus metaphysicum. Pr. *Omnis diversitas modorum*.

Quodlibeta septemdecim tractatibus distincta. Tit. primi: *De divisione scientiæ*. Pr. *Cum cognitio habeatur de re*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Sermonum duo magna volumina. I *de tempore per annum*. Pr. *Induamur arma lucis*. Rom 13. II *de sanctis*. Pr. de S. Andræa: *Domine qui habet sanctam scientiam*.

Hactenus Pocciantius, quem Possévinus & Altamura ad 1309 in Bibl. & Append. excipiunt: Sed ab iis omittitur

Quadragesimale ms charta in 4 caractere antiquo. Extabat anno mclxxxii mense augusto a me F. J. E. visum, cum illac transirem, & quibusdam diebus apud S. M. Novel. morarer.

F. GUILLELMUS DE KAIOCO.

F. GUILLELMUS DE KAIOCO vernacule *Cayen* vico Picardiæ ad oram maris quinque circiter milliabus a sancto Valerico disto, unde ille ortus, sicque a patria nuncupatus, domus Ambianensis alumnus, vir fuit sua ætate non solum doctrina, sed pietate & gravitate morum apud suos clarus, hincque ad regimen sapius assumtus: Anno mclxxxvi domus S. Jacobi Parisiensis prior jam agebat, eoque munere decem annis solidis functus est ad mcccvi, quo provinciæ Franciæ prior electus est. Sed Bernardus Guidonis audiendus: *F. Guillelmus de Kaioco Picardus de conventu Ambianensi bis fuit prior provincialis: prima vice successit F. Oliverio, eratque tunc prior Parisiensis anno mcccvi, fuitque provincialis hac vice annis sex, & absolutus fuit a magistro ordinis F. Bernardo de Fuzico post capitulum generale Bononiense anno mcccii: pro secunda vice provincialis successit F. Raimundo de Marologo in capitulo provinciali Parisiensi (post capitulum generale ibidem simul habitum) ibidem immediate electus & confirmatus anno mcccvi, & præfuit hac vice annis tribus, fuitque absolutus in capitulo generali Casaraugustano anno mcccix*. Eadem habet Laurentius Pignon in catal. provinc. Franciæ: cæterum inter sacrae theologiæ magistros non numeratur. Ejus meminit Lusitanus *de Raioto* corrupte nuncupans, sed in Erratis monens legendum *Kaioto*: errorem tamen secutus est Altamura, est eum corrigere potuisset Fernandez agnomen ejus recte scribens: at omnes allucinati, cum ad 1390 rejiciunt. Trithemius & Possévinus etiam recensent. Hæc ejus opera

Concionum variarum opus.

Summa casuum conscientie F. Joannis de Friburgo Lectoris vulgo dicti in compendium redacta.

Sic Trithemius penes quem fides, quæ mihi exinde nutare videtur quod licet ambo Guillelmus & Joannes eadem ætate floruerint, Joannes tamen junior fuerit, & nonnisi postremis annis *Summam confessorum* ediderit.

F. AICARDUS.

F. AICARDUS aliis *Aycardus* vel *Haycardus*, sic enim in antiquis ordinis monumentis varie scriptum legitur, nec minus varie a recentioribus *Ecardus, Eckardus, Ecchardus*, Saxo Parisiis in gymnasio Sanjacobeo sententias legebat publice pro forma ut aiunt & gradu magisterii, sed exorto tum graviore illo inter Bonifacium VIII & Philippum IV Franciæ regem dissidio, Aicardum ut supra dictum est de Remigio Florentino, Romam evocavit Bonifacius, & doctorem ipse inauguravit: sic enim a Bernardo Guidonis post Remigium laudatum recensetur *F. Haycardus Teutonicus licentiatu per Bonifacium VIII anno mcccii*. Tanta verò tum in existimatione erat, ut divisa anno sequenti ob nimiam amplitudinem provincia Teutoniarum, & Saxonia ab ea distracta, & in novam provinciam erecta, Aicardus primus hujus novæ provinciæ prior electus fuerit, & in comitiis ordinis Toloſæ anno mccciv habitis ab Americo Placentino in fisdem magistro ordinis electo confirmatus. Eam verò tantâ diligentia, eoque disciplinæ regularis

studio rexit, ut in comitiis ordinis Argentiniæ mcccvii sic de eo statutum legatur: *Cum multa digna examinatione & correctione audiverimus de provincia Bohemia, statuimus & ordinamus F. Aicardum provincialem Saxoniam nostram vicarium generalem in provincia Bohemia, dantes sibi plenariam potestatem tam in capite quam in membris in omnibus & singulis, etiam si de iis oporteret facere mentionem specialem, ut ipse ordinet & disponat secundum quod sibi videbitur expedire*. Verum ut præstantior non sibi semper cavent ingenia, propositiones quædam sive in sermonibus sive in scriptis ad theologiam mysticam spectantes illi exciderunt, quas Joannes XXII constitutione data Avenionē vi kal. april. pont. xiiii id est anno mcccxxix reprobavit, at Aicardi honore facto tecto, illum testante pontifice ante vitæ finem eas damnasse, nec expectata sententia revocasse, & tam se quam scripta & dicta omnia sedis apostolicæ censuræ submisisse. Hinc non blasphemæ, non hæresiarchæ nota inurendus, quam illi quidam impingit recentior, nec præcipiti voluntate, aut ad inanis gloriæ aucupium dogmata illa effutiisse arguendus: sed in eos errores sanctioris vitæ desiderio immodico ac non sobrio abreptus censendus. Quod & nostrâ ætate nonnulli primi etiam ordinis ecclesiasticis viris contigit, quorum tamen intacta mansit innocentia & fama, quod ejus opinionibus propriis Ecclesiæ judicio steterint indivulsi. Unde & post constitutionem Joannis XXII ubique promulgatam, nihil propterea de existimatione sua deperdidit Aicardus, passimque a viris illustribus suæ ætatis laudibus ornatus fuit, a B. M. Joanne Taulero, insignis ille theologus magister Eckardus dictus est, a Leandro Alberto fol. 138 b, *moribus & scientia probatissimus*, a Gerardo ab Hamont Cartusiæ Colonienſis priore, *vir omni laude superior*: nimirum quod his exceptis nævis cætera ejus scripta a vitæ sanctioris cupidis summa cum voluptate parique fructu legantur. Hæc ejus opera a Trithemio recensita, quem excipiunt Lusitanus, Possévinus, & Altamura in Append. ad 1309.

Commentaria in xv libros sententiarum.

Postilla in Genesim. Pr. *Exordium hoc scripturæ*. In *Exodum*. Pr. *Hæc sunt nomina*.

In *Cantica Canticorum*.

In *Sapientiam*. *Diligite &c. Judex semper*.

In *evangelium Joannis* Pr. *In principio*. *Aquila*. *Super orationem Dominicam*. Pr. *Ante Dominicam*.

In *capitulo ordinis Prædicatorum sermo*. Pr. *Ego quasi vitis fructificavi*.

Liber positionum suarum. Pr. *Benedictus Deus & pater*.

Sermones de tempore & de Sanctis. Pr. *Deus pater & dilectionis*.

Hactenus Trithemius, qui relata viderit in bibliothecis Germaniæ, si quidem principia tam accurate refert: addit & alia multa volumina scripsisse.

Quædam ejus ascetica typis prodierunt inter B. M. Joannis Tauleri opera, Colonia 1548 fol. & Parisiis 1623 in 4. Qua in posteriori editione sic distinguuntur.

P. 669. *D. Eckardi notabiles aliquot institutiones*.

P. 670. *Alia ejusdem institutio quam in extremis constitutus amicis rogantibus reliquit*.

P. 778 ad 785. *De duodecim magnis atque infabilibus bonis atque gratiis, quas divina clementia digne communicantibus largitur*.

Qui libellus Tauleri institutionum caput est 39, & legitur etiam in versione Gallica a PP. Minimis curata & edita Atrebat 1614 in 8, at non in ver-

Stc. XIV. sione Ludovici Chardon nostri Paris. 1650 in 8: sed in egregia illa quæ nomine novitatus nostri generalis Parisiensis edita Paris. 1665 in 8 fuit restitutum.

P. 831. *Convivium magistri Eckardi de paupertate spiritus.*

Fortè inter sermones Tauleri quidam sunt Aicardi licet nulla nota discreti, ut innuit Gerardus editor legendus in epist. nuncup. operum Tauleri Coloniae 1543 fol. ubi relata Germanice quinque annis antea typis prodidisse Coloniae & aliàs pluries lector monetur.

Propositiones Aicardi censura notatæ xxviii numerantur in constitutione Joannis XXII, quarum xv priores, & postremæ duæ ex suorum sono verborum labem hæresis continere, aliæ undecim licet sensum catholicum formare valeant, multum temerariæ de hæresique suspectæ declarantur: quas apud Odoricum Rainaldum videtis ad 1329 n. 70, qui annalista in censura Aicardi moderationem summi pontificis imitari debuisset.

Quo anno e vivis abierit, nemo certo refert, sed ante constitutionem relatam id est ante mcccxxix jam obiisse ex ipsamet constat.

Referente Friderico Steil nostro ad 28 januarii p. 179 Georgius Eppius noster de quo postea sec.

(A) *Thomam de Jorz.* Sic agnomen legitur in omnibus antiquis monumentis, præsertim in constitutionibus regni Angliæ, inter quas p. 1154 index est omnium cardinalium qui tum vivebant, ideo concinnatus ut eorum nomina & titulos in promptu haberet rex Edvardus III vel I, ubi quid haberet illi vel illi scribendum: in eo autem indice sic legitur, *D. Tho. Jorz Anglicus tit. S. Sabina presbiter cardinalis, & XI numeratur.* Hinc cur Baleus & alii *Joyce* agnominent, nullus video.

(B) *Anglicum.* Sic omisso cognomine plerumque dictus est, & in quinque vitis Clementis V a Baluzio editis, & a plerisque nomenclatoribus, Laurentio Pignon, Ludovico a Valleoleti, Lusitano isto tamen graviter allucinato, cum in tres homines distinguit, alterum Thomam Anglicum cognomento Jorgium cardinalem S. Sabinae, alterum Thomam Anglum etiam cardinalem tit. S. Petri ad vincula, cujus nulla est memoria, & tertium Thomam natione Anglum anno 1310 clarum quem abbreviator Gesneri Jorgium cognominat. Sed hi tres unus & idem sunt homo Thomas de Jorz dictus & Anglus.

(C) *Magistrum in theologia Oxonia.* De eo sic in historia ejus univerticatis anno 1674 edita in fol. p. 64, ubi de iis qui in scholis Prædicatorum Oxoniensibus floruerunt: *Thomas Joyce Gualteri frater germanus in cardinalate S. Sabina a Clemente V elatus, vir morum gravitate, religionis integritate, vita innocentia & eruditionis eminentia valde venerandus, imo verè plane admirandus.* Quæ Balci auctoris maledicentissimi calumnias plane revincunt. Aquinatis doctrinæ mirum affectus fuit Jorsius, eumque adversus Joannem Duns Scotum strenue defendit, ipse vicissim propterea a Petro Aureoli ord. Min. impetratus.

(D) *Fecit presbyterum cardinalem Clemens V.* Die xv decemb. mcccv promotum fuisse convenit omnes, de quo sic Trivetus in annal. ad mcccv: *Papa Clemens V ante navale unam ordinationem faciens, creavit xii cardinales, inter quos de ordine FF. Prædicatorum F. Thomas de Jorz doctor sacra theologia natione Anglicus tit. S. Sabina.* Fallitur verò Pitseus cum dicit ideo a summo pontifice Lugdunum vocatum: imo jam Lugduni aderat a rege Angliæ Edvardo de gravioribus negotiis cum aliis missus ad curiam Romanam, ut constat ex his litteris quæ in constitutionibus Angliæ referuntur p. 1070:

SS. in C. P. D. Clementi divina providentia S. R. ac universalis Ecclesiæ S. P. Edvardus eadem gratia rex Angliæ &c. *devota pedum oscula beatorum*, De circumspicione & fidelitatis integritate dilectorum & fidelium nostrorum Henr. de Lacy comitis Lincoln. Hugonis de Despenfer, Amaneni dñi de Lebreto, Ottonis de Grandisono, Fratrum Thomæ de Jorz & Joannis de Wrotham de ordine Prædicatorum, Joannis de Benetede, & magistris Philippo Martell. exhibitorum presentium fiduciam plenitudinem obtinentes: super quibusdam negotiis honorem statumque nostrum & coronæ nostræ tangentibus, quæ valde insident cordi nostro, vobis mentem nostram decorem aperire, sanctitati vestræ devotissime supplicantes, quatenus iis, quæ prædicti Henricus, Hugo, Almeneus, Otto, Thomas & Joannes, Joannes & Philippus, sepem, sex, quinque vel quatuor eorundem, quos præsen-

xv in suo de illustribus ordinis viris opere dist. i hoc de eo habet elogium: *R. P. M. Eckardus vita purissimus, expeditus doctor Ecclesiæ, suo tempore incomparabilis, eruditione fidei, conversatione & moribus insignis.*

F. THOMAS DE JORZ.

F. THOMAS DE JORZ aliis *Jorsius*, imo plerumque omisso agnomine Anglus vel Anglicus a patria pro more nuncupatus sub finem seculi xiii & initia sequentis pietate, eruditione, rerumque agendarum peritia emicuit: de quo cum varii varie nec accurate loquantur, quæ de eo habet Bernardus Guidonis scriptor æqualis verbo tenus placet hinc referre, quibus notas nostras subjiciemus. Sic ergo ille in elencho nostrorum cardinalium.

(A) F. Thomam de Jorz (B) Anglicum (C) magistrum in theologia Oxoniae de ordine Prædicatorum (D) fecit presbyterum cardinalem tituli S. Sabinae idem D. P. Clemens V in Lugduno, ubi præsentis erant feria iv in jejuniis quatuor temporum adventus xviii kal. januarii anno Dñi mcccv. Hic F. Thomas fuit prior Oxoniensis, & postea (E) provincialis Angliæ annis septem,

res esse contigerit, ex parte nostra super præfatis negotiis B. V. expresserint viva voce, fidem indubiam digni adhibere, ac ea votiva effectui juxta speratam fiducia mancipare. Conservet vos altissimus Ecclesiæ sanctæ per tempora prospera & longæva. Datum apud Westmon xxvii die mensis octob. anno gratiæ mcccv. De promotione hujus cardinalis agit etiam Mathæus Westmonasterien. ad mcccv.

Paulo post idem rex Thomæ jam cardinali per suum cancellarium scribi jussit, ut Roberti Grosseteste aliàs *Groscheak* Lincolnensis episcopi canonizationem apud Clementem V urgeret. Sic enim in iisdem constitutionibus p. 1183 legitur:

Edvard par la grace de D. roi d'Angleterre &c. al honorable pere en Dieu R. (Rodulphe de Balock) par la mesme grace evesque de Londres nostre chancelier, salut. Come le honorable pere en D. l'evesque de Nicole & le chapitre de l'Eglise de meisme le lieu soient en purcheussent devers nostre pere le pape le canonizement de seint Robert Grosseteste jadis evesque de Nicole, nous cantz la busoigne dudit canonizement most a cuer &c. & facez auzint faire autres lettres de nostre dit seial en bone forme & speciale de per nous a sire Reymon del Gout nevez nostredit pere le pape, a sire Pierre Lefpaynel, & a sire Thomas de Jorz cardenaux de la seinte Eglise de Rome, en priant que a la busoigne dudit canonizement avancer & exploiter ils mettent tote l'aide & le bon conseil qu'ils porront pur l'honneur de Dieu, de seinte Eglise, & de dit corps seint, & auzint pur amour de nous &c. Don souz nostre prive seial a Cardoill le vi jour de may, l'an de nostre regne xxxv, id est Christi mcccvii.

Aiunt etiam cum Petro de Capella episcopo Prænestino, Berengario Fredoli episcopo Tusculano, & Nicolao de Freaurvilla cardinali S. Eusebii delegatum, ut audiret testes, qui adversus Bonifacium VIII S. P. producebantur, & cujus memoriam Philippus IV Franciæ rex abolendam urgentissime instabat, ut refert Baluzius in notis ad Papas Avenion. T. I col. 583: tum etiam commissam ei a pontifice curam discutendæ Petri Joannis Olivi ord. Min. doctrinæ ut habet Wadingus ad 1310 n. 3.

(E) *Provincialis Angliæ annis septem.* Id revocat in dubium Gofvinius, putans F. Gualterum Winterburn eo munere functum donec in sacrum collegium cooptatus est a Benedicto XI mensè februario mccciv, sed manifeste fallitur, cum ex actis constet Thomam titulo provincialis Angliæ comitis ordinis Maffiliæ habitis anno mccc affuisse, & in electione magistri ordinis F. Alberti Januensis votum tulisse, ut & in sequentibus Coloniae mcccii ubi electus F. Bernardus de Juzico. Cum autem ab eo munere amotus fuerit in actis cap. gen. Bisuntii mccciii, nec de fide Bernardi Guidonis scriptoris æqualis dubitari possit, sequitur anno mcccvi Winterburnio officio cedenti Thomam successum fuisse, ut ipsi Thomæ anno mcccii successus est F. Robertus de Bromyard, de quo supra actum ubi de F. Hugone de Manceltria. Eidem Winterburnio cum ad purpuram evehctus est, successit Thomas in munere confessoriam regis Angliæ, ut tradit auctor vitæ secundæ Clementis V apud Baluzium T. I col. 24, quam hinc dedit sub nomine Pro-

(F) habuitque secum in ordine quinque fratres, quos eadem propago & professio vere fecit esse germanos. Hic cum mitteretur legatus a D. Clemente P. V. in Italiam ad D. regem Teutoniarum Henricum imperatorem Romanorum per Italiam dirigendum & promovendum in imperio, cum pervenisset apud Gratianopolim civitatem, ibidem infirmitate detentus, diem claudens extremum, legationis suæ viam terminavit in festo S. Luciae, quod fuit in Dominica tertia in adventu anno ejusdem Dñi mcccix, cardinalatus sui quasi quinquennio consummato. (G) Corpus autem ejus inde fuit portatum apud Oxoniam in Angliam in conventu Fratrum tumulandum.

Hæc ejus opera a Ludovico de Valleoleti sic recensita.

1. *Commentaria super xv libros sententiarum.* Exitisse adhuc seculo proxime elapso apud Sanctoebecos Parisiensis cod. ms fol. mag. membr. quàm æquali vel suppari characterè minutiori quâdam apud me servatæ schedæ ferunt, sed codex diligenter a me quæsitus in manus meas non venit: ab aliis me felicioribus aliquando forsitan reperietur.

Typis prodit in primum hoc titulo: *Reverendi & lucidissimi doctoris ordinis Prædicatorum F. Thomæ Anglici liber propugnatorius super primum sententiarum contra Joannem Scotum ordinis Minoritani, Venetiis, Octav. Scoti 1523 fol. pagg. 250.* In hoc opere primo ponit textum sententiarum: tum quæstiones Scoti super quaque distinctione: denique singulas impugnat, ubi Scotus a S. Thomæ recedit. Neapoli in domo S. Dominici ms se vidisse asserit Lusitanus.

2. *Quodlibeta.* Hæc se vidisse Lusitanus refertur Toleti apud nostros cod. ms pervetustum cum Summa nostri Alberti Brixienensis ligata. Licet enim hæc dicat de Thomæ Anglo cardinali S. Petri ad vincula, cum nullus nobis sit Thomas Anglus cardinalis alius a Jorsio, hujus esse illa Quodlibeta facile conjicias.

3. *Liber de visione beata.*
4. *De paupertate Christi.* Hæc quæstio magno æstu agitari cœpit sub Clemente V.

5. *Commentaria super totam logicam Aristotelis, super philosophiam naturalem & moralem.*

6. *Quæstiones cum tractatibus multis.* Hæc illa videntur quæstiones theologicæ, quas Lusitanus ms se vidisse asserit.

7. *Item incipit scribere super Psalterium, & morte præventus non complevit.* Hactenus Valleoletanus.

Hoc scriptum super Psalmos F. Sixtus Lamberus sodalis noster Lucensis putavit se invenisse, & hortante inquit magistro ordinis Augustino Galaminio postea cardinali reipfa edidit sub hoc titulo: *Commentarius super Psalmos F. Thomæ Jorgii Anglici ord. Prædic. S. R. E. cardinalis & episcopi Sabiniensis.* Ubi erratum, legendum enim presbyteri tit. S. Sabinae, non episcopi Sabinen. Venetiis, Evangelistæ Deuchini 1611 fol. pp. 311 & 148. Pr. *Beatus qui custodit verba prophetia libri hujus.*

Joanæi Lucensis nostri, cujus tamen non est, quisquis sit alius ejus auctor, nam Ptolomæus verius Tholomæus historiam suam ecclesiasticam novam non produxit ultra mcccxiv.

(F) *Habuitque secum in ordine quinque fratres.* Gofvinius citatus p. 171 inter cardinales Anglos dicit sex fratres, sed Bernardo Guidonis æquali major fides. Horum autem ejus quinque germanorum unus fuit F. Gualterus, de quo sic idem Bernardus inter præfules: *F. Gualterus germanus Jorsii F. Thomæ Anglici cardinalis fuit archiepiscopus Arimachanus per Clementem V in Pisavia anno mcccvi promotus.*

(G) *Corpus ejus inde fuit portatum apud Oxoniam.* De eo sic in Hist. univ. Oxon. cit. p. 65: *Porro Thomæ Jordocius vulgo Joyce (sed corrupte) fuit ejusdem Ecclesiæ (Prædic. Oxon.) choro inhumatus fertur anno mcccxi, qui in*

Apoc. 2. 2. Commentarius est in xxxvii priores S. c. XIV. Psalmos seu duos primos nocturnos, ut tum loquebantur.

Dubium tamen mihi haud modicum est, an ille commentarius sit Thomæ Jorzii, nam Thomæ Wallensii seu Guallensii hoc opus omnes notitiæ dant videntur asserere. De isto Laurentius Pignon dicit in duos nocturnos psalterii primos scripsisse. Codices Angli & Belgici Wallensis nomen præfixum habent. Principium idem, *Beatus qui custodit &c.* indicatur. Sixtus Senensis codicem ms Venetum SS. Jo. & Pauli laudans dicit præferre nomen Thomæ Anglici patria Galensis, idem esse principium, revera addit esse tantum in xxv primos psalmos, sed fortè codicem non accurate evolverat. Videtis postea ad 1340 ubi de Thomæ Wallensii: hic dubium meum lectoribus proposuisse sufficiat.

Præter superius relata & a Valleoletano recensita, hæc alia ab aliis illi dantur opera

1. *De conceptione B. Virginis.* Sic Lusitanus, sed difficile mihi persuadeo tractatum esse specialem, cum nondum esset tum hæc quæstio nata: fortè non aliud est, quam quod ut argumentum exigebat, scripsit in tertium sententiarum.

2. *Commentaria in Genesim.* Sic Lusitanus putans illa esse quæ Sixtus Senensis vidit Venetiis apud SS. Jo. & Paul. & quibus principium, *Non recedat.* Sed hæc Sixtus non *Jorsio* sed *Galensii* ascribit

3. *Super Boëtium de consolatione philosophiæ & de doctrina Scholarium.* An commentarii illi sub nomine S. Thomæ falso editi?

4. *De concordantia librorum S. Thomæ de Aquino.* An quod inter opuscula S. Thomæ numeratur & certo ejus non est.

5. *Adversus Iconoclastas.* Sed hoc Thomæ Wallensii.

6. *Possibile in proverbis Salomonis & in canticis Canticorum.* Sed hæc etiam Thomæ Wallensii.

7. *In libros S. Augustini de civitate Dei, & de statu animarum post mortem.* Sed & hæc etiam Thomæ Wallensii.

Hunc auctorem in quinque homines dividit Altamura.

Primus est Jorsius noster, de quo agit ad 1311, cui eadem opera tribuit, quæ nos supra, non tamen omnia.

Alter est F. Thomas Anglicus quem refert ad 1321 cui cum Sixto Senensi quædam tribuit commentaria, quæ sub nomine S. Thomæ de Aquino edita fuere: & cum eodem fingit ex Thomæ doctore Anglico lapsum proclivem fuisse ad commutationem in Thomam doctorem Angelicum, quo factum fuerit ut huic posteriori ascripta fuerint opera quæ erant prioris. Sed levior hanc conjecturam exinde facile est revincere, quod istud epithetum doctoris angelici non legatur S. Thomæ tributum ante seculum xvi: opera verò de quibus est quæstio, jam Aquinati ascribebantur seculo xiii & initio xiv, sed ea videnda. Hæc suo Thomæ Anglico II tribuit Altamura:

Postillam in Genesim. Hanc primus Lusitanus edidit

martyrologio quodam secundum ordinem Prædicatorum F. Thomæ Theobaldi appellatus occurrit, & in monasterio Oxoniensi in Angliâ contumelatus. Pitseus addit splendide sepultura. Martyrologium hic citatum fuit impressum Venetiis anno 1582 in 4 sed agnomen *Theobaldi*, cujus in antiqua nulla memoria, in seqq. edit. fuit expunctum. In chronico parvo ad calcem constitutionum edito dicitur fuisse S. Thomæ de Aquino sub Alberto Magno scholæ sodalis, quod mihi non probatur, annorum enim lxxx & amplius fuisse, cum anno mccc missus est ad Henricum imperatorem legatus, quod non verisimile. Verum & Albertum Coloniae, postquam jam inde exierat S. Thomas, & ipsum S. Thomam Parisiis circa mcccix docentem audivisse facile concedam: ea enim tempestate juvenes quorum maxima spes erat, ad studia extra provinciam suam generalia mitteri solebant.

Sec. XIV. dit sub nomine S. Thomæ: sed quisquis sit ejus auctor, sancto doctori abjudicavimus.

In *Isaiam & Hieremiam*. Hæ certo sunt S. Thomæ ex Tholomæo de Lucha, Bartholomæo Logotheta, Bernardo Guidonis, ipso Lyrano & aliis antiquis.

In *septem epistolas canonicas*. Si sermo sit de editis sub nomine S. Thomæ, has nostro Gorraño ex antiquis asseruimus.

In *Apocalypsin*. Hujus verus auctor ignoratur, certo non est S. Thomæ.

Tertius est F. Thomas Anglicus ad 1375 clarus. Huic ascribitur

Commentaria in quatuor libros sententiarum.

Sed neque hunc agnoscimus sine teste æquali vel suppari: nullum autem alium profert quam Pium auctorem seculi XVII.

Quartus est F. Thomas de Theobaldis Anglus cardinalis tit. S. Petri ad Vincula ab Urbano VI ad annum 1379 promotus, at cujus nulla in actis Urbani VI aut apud scriptores ejus ætatis aut suppari, nulla apud S. Antoninum, nulla apud Leandrum Albertum memoria. Scio Ughellum in additionibus ad Ciaconium, & Fontanam in Theat. quemdam Thomam Anglum ord. Prædic. Richardi II Angliæ regis confessarium prodece ab Urbano VI in collegium cardinalium cooptatum, sed nullo antiquiori teste quam Lusitano, qui nullum profert, nec annum quo id gestum addit, unde Fontana fatetur a pluribus hunc Thomam Anglum eundem existimari cum Jorzio, quæ etiam est nostra sententia. Adde Jorzium a S. Antonino & a Volaterano Theobaldum etiam nominari, & sic etiam dici in antiquo ordinis martyrologio supra citato anni 1382 & unâ dici anno 1305 promotum, quæ unum & eundem hominem esse evincunt. Huic suo cardinali Lusitanus hæc tribuit opera

Scripta super totam philosophiam Aristotelis, & Quodlibeta varia. Sed hæc Jorzio supra vindicavimus ex Valleoletano.

Altamura verò longe plura ei confert, ac primo ea omnia quæ ipse & Lusitanus Jorzio tribuerant: at præterea

Postillas super universa biblia, quas sigillatim recenset.

Sed ut auctorem fictum, sic & opera omnia fictitia censemus.

Quintus est F. Thomas Jorzus II quem ad annum 1398 collocat, cui illa eadem opera ascribit, quæ partim Jorzio I ad 1311, partim suo Thomæ Anglico II ad 1321 tribuerat. Fatetur tamen ab abbreviatore Gesneri & a Lusitano ad annum 1310 clarum asseri, id est non alium esse a Jorzio I, quibus & nos subscribimus. Sixtus Senensis hinc non rectè ut testis ab Altamura producit, nam ille loquitur de Galensi id est Walensi, cujus ætatem ignoravit, & de quo nos ad 1340. Itaque quatuor isti posteriores Thomas Anglici e numero scriptorum nostrorum expungendi.

F. THEODORICUS TEUTO.

1316. **F. THEODORICUS TEUTO** ille scilicet, quem *de Friburgo* a patria celebri in Brisgoia municipio quidam ut Lusitanus & sequaces agnominant, Simlerus verò ex Matthæo Dressero *Thaminum* nuncupat, sub finem seculi XIII & initia sequentis claruit. Sacræ theologiæ magister fuit in facultate Parisiensi, & in catalogo Salanhaci & Bernardi Guidonis ordine 39 recensetur, inter eos scilicet qui inter MCCXXX & XC licentiam decurrerunt, diciturque simpliciter *F. Thedericus Teutonicus*. Vivebat adhuc anno MCCXX, quo in actis cap. gen. Placentiæ in Longobardia celebrati sic de

eo statutum lego: *Ponimus vicarium in provincia Teutonia F. Thedericum magistrum in theologia, donec provincialis ejusdem provincie electus fuerit, & confirmatus & presens extiterit in eadem*. Hunc enim eundem esse hinc evincitur, quod nullus alius hujus nominis magister in theologia ea ætate apud Bernardum citatum laudetur. Ejus cum laude meminit bis Leander Albertus, primo fol. 137 b, inter illustres theologos, ubi vocat *theologia decorem*, errato ut censeo typorum pro *doctorem*, & ad MCCXXX claruisse vult, juvenem forsan, sic enim interpretor, xxx circiter annorum: secundo fol. 153 b, inter philosophos eruditione multiplici claros: de eodem enim homine utrobique agi argumentum evidens est, quod eadem utroque loco ei ascribantur opera. Id non attendens Lusitanus ex uno scriptore duos facit, alterum de Friburgo p. 232 vocat, & ad 1270 refert, alterum p. 233 Teutonicum simpliciter dicit, nullumque ei annum designat, inter eos verò opera mox subjicienda dividit, sed non ita accurate, ut non eadem saltem aliqua in amobus repetat, errantem excipiunt Gozzenus, Pius, Fernandez, denique Altamura qui Friburgensem ad 1277, Teutonicum ad 1309 collocat. Ego verò unicum & eundem hominem tueor, non solum ex citatis supra documentis certissimis, sed & ex Laurentio Pignon, qui unicum laudat, cui opera omnia a Lusitano inter duos divisa tribuit. Quod ut clarius fiat, cuilibet articulo quæ Leander utroque loco repetat, & quæ inter duos dividat Lusitanus addam. Sic ergo Pignon n. 29: *F. Theodericus Teutonicus magister in Theologia scripsit libros*

1. *De origine rerum pradicabilium.* Leander utroque loco. Lusitanus 1.
 2. *De tempore.* Leander utroque. Lusitanus 1.
 3. *De Iride.* Leander utroque. Lusitanus 1. Hic tractatus extat Lipsiæ in Paulina olim nostra recensitus a Fellerero p. 231: *M. Theoderici de Vriberg tr. de Iride.*
 4. *De mensuris rerum.* Leander utroque. Lusitanus 1.
 5. *De corpore Christi sub Sacramento.*
 6. *De corpore Christi mortuo.*
- Hos duos tractatus omittunt Leander, Lusitanus & sequaces.
7. *De entium communitate.* Leander 2 loco tantum ubi legit *De quantitativibus entium.* Lusitanus 2.
 8. *De defensione prelatorum ordinis.* Leander utroque legit *De defensione privilegiorum ordinis Pradicatorum*, & videtur rectius. Lusitanus 1: *De concessione privileg. ord.*
 9. *De tribus difficilibus.* Leander loco 1. Idem altero *De tribus diffinitionibus.* Lusitanus 1 & 2 *De tribus definitionibus.* Quis rectius? Simlerus ex Dressero qui habuit vel saltem vidit, legit *De tribus difficilibus.*
 10. *De quidditatibus entium.* Leander utroque. Lusitanus 1.
 11. *De generatione lucis.* Leander loco 1. Idem altero *De origine lucis.* Sed in idem recidit. Lusitanus idem 1 & 2.

Et quam plura alia. Hæc verò alia recenset Leander.

12. *De coloribus.*
 13. *De causis.*
 14. *De intellectu & intelligibili.*
 15. *De principio materialis.*
 16. *De natura elementorum.*
- Hæc quinque ultima opera Leander loco 2 tantum, Lusitanus suo 2.
17. *De visione beatifica.* Leander & Lusitanus primo tantum.
- Hic ultimus tractatus extat in Paulina mox laudata, recensitus a Fellerero p. 332 n. 41: *magistri*

Theoderici Teutonicus ord. Prædic. de B. visione Dei per essentiam. Tractatus cum laudato n. 3 ligatus. Tractatus ex hæctenus recensitis 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11 Dresserus teste Simlero vidit in bibliothecis Germaniæ, quod argumentum est & alios in quibusdam aliis latitare.

F. THOMAS SPERMAN.

1316. **F. THOMAS SPERMAN** Anglus theologus præstantissimus, inquit Leander, sub finem seculi XIII & initia sequentis claruit, iis enim ab eo jungitur, qui circa ea tempora floruerunt, inter alios Thomæ Walensi qui sub Joanne XXII vivebat. Assentitur Pitseus qui ad 1300 collocat, nec placet Altamura qui in Append. revocat ad 1277. Sixtus Senensis, Lusitanus, & Simlerus circa 1290 floruisse volunt. Scripsit ex Leandro, quem alii excipiunt

Commentaria in Genesim, in epistolam ad Hebraeos, & super Jacobi canonicam.
Addit Pitseus, *Questiones disputatas.*

F. PETRUS CALO.

1316. **F. PETRUS CALO** aliàs *Calotius* Venetus Fosæ Clodiæ, vernacule *Chiozza* vel *Chioggia*, natus ibidem in domo S. Petri martyris ordini ascitus, a Leandro fol. 152 b, laudatur ceu qui ad annum MCC claruerit: ejus etiam meminit Descr. d'Italia ad finem operis. *Ordo* inquit *questa città Chioggia Pietro Calo dell' ordine de' Predicatori, che scriffe molto minutamente in due grandissimi volumi le vite de i santi, come chiaramente si vede nella libreria di san Domenico di Bologna.* Editæ itaque ab eo fuerunt

Vite sanctorum ex antiquis monumentis collectæ, & duobus voluminibus ingentis molis comprehensæ.

Præter hos codices etiamnum Bononiæ apud S. Dominicum servatos, Alva Sol. Verit. Rad. 179 col. 1422 testatur duo similia volumina Romæ in Barberina se vidisse, ut mirum sit Bollandum in præf. gen. ad Acta SS. scribere unicum volumen nempe secundum tantum in eadem Barb. a se visum. Addit Alva in primo folio hujus exempli Barberini scriptum legi Calotium vixisse ad MCCXX: narrat præterea similes codices aliàs extitisse in Bibl. cardinalis Matthæi de Ursinis de Montejordano, qui obiit anno MCCCLV. Si autem verum sit quod ait idem Alva, Thomam de Aquino non Fratrem simpliciter, sed sanctum in eo opere appellari, indicium esset Calotium non ad MCCXX tantum sed longe ultra ad MCCXXXI nempe & amplius pervenisse, vel hanc Thomæ vitam ab alio operi adjectam: quod ex ipsa deprehendi potest: si sit Guilelmi de Tocho, vel Bernardi Guidonis opera.

Hujus scriptoris cum laude meminit S. Antoninus T. III Tit. xxiii cap. xi. Petrus de Natalibus in præfat. Legendæ suæ SS opus Calotii arguit ut fufius, & cui legendo vix hominis vita longior sufficiat. Sed in ejus modi operibus non odiosa est codicum moles, si adsit in actis veritas & delectus. Collectionis Bollandianæ nemo hæctenus conquestus est, quamvis sex priores menses ad xxiv aut xxv volumina crassioris molis ascendant.

Hæc præterea Calotii a Rovetta ad 1316 tribuuntur

1. *Tractatus de divinis mysteriis, quæ in dominica cœna ab Ecclesia catholica representari solent.*
 2. *Vita S. Dominici.*
 3. *Sermones quadragesimales, de sanctis, & variis.*
- Quorum testem profert Vincentium Rivalium, sed utinam ubi hæc extant, etiam monuisset.

F. JOANNINUS DE MANTUA. Sec. XIV.

F. JOANNINUS DE MANTUA a patria sic & professione nuncupatus ab omnibus nostris scriptoribus hæctenus omiffus, ineunte seculo XIV claruit, vir politionibus litteris excultus, & musis amicus. Ejus extat in collectione operum Albertini Mussati Paravini edita Venetiis, Pinelli 1636 foli: inter epistolas ad pag. 70

Epistola F. Joannini de Mantua ordinis Pradicatorum viri sui temporis præstantissimi in theologia & philosophia naturali & morali, quam misit Mussato poeta Paduano invehens contra poeticam. Incipit: *Ad litteram natam cur non mihi tanta poësis.*

F. HELBERTUS TEUTONICUS.

F. HELBERTUS TEUTONICUS a Laurentio Pignon laudatur n. 73 unde seculo saltem XIV claruisse colligas. Scripsit, inquit, *De eo quod est maximum mandatum.*
Item librum exemplorum.

Ex ratione primi operis nullus dubito, quia ille idem sit, quem Lusitanus Bibl. p. 104 tres inter Henricos Teutones tertium recenset absque agnominine, dicens claruisse ad 1355, & librum composuisse, in quo illud evangelii dilucidat: *Quod est mandatum magnum in lege?* Lusitanus excipiunt Possévinus, Fernandez, & alii nostrates & recens Altamura ad 1352: quibus omnibus præverat Leander fol. 147 b. An autem cum his *Henricis* dicendus sit, an cum Laurentio *Helbertus*, anceps sum licet in hunc ultimum ut antiquiorem propendeam. In chronico Mindensi, quod edidit Meibomius *Rerum Germanicarum T. I p. 554*, quod & Anonymi cujusdam sodalis nostri domus Mindensis circa MCCCLXXIV scribentis opus rectè censeas, ejusdem tomi p. 566 sic legitur: *Anno MCCXCV Dns Harbertus de Mandello decanus Ecclesie majoris (Mindensis) in jurè canonico licentiatu ordinem Pradicatorum Minda intravit, in quo officium præparatus annis xv laudabiliter & religiose tenuisse reportum est.* Hunc esse scriptorem de quo agimus, certo pronunciare non aulam, sed non levis conjectura, nam & nomen & ætas conveniunt.

F. PHILIPPUS DE FERRARIA.

F. PHILIPPUS sive *Philippinus* DE FERRARIA Italus Aemilius a patria & professione sic nuncupatus philosophus & theologus insignis ineunte seculo XIV claruit. Ejus meminit Lusitanus ex Alberto Veneto ad ann. 1310 referens, quem excipit Rovetta cum Vincentio Rivalio, Altamura vero ad 1301 collocat. Hæc ei dantur opera
Questiones super dialecticam Petri Hispani.
Narrationes & fabule ad omnem statum & materiam.

Summula theologica omnium catholicarum veritatum. Hæc a Rovetta additur silentibus aliis.

Hæc vero ubi servantur aut cui visa nemo prodit

F. FRANCISCUS LAMPUGNANI.

F. FRANCISCUS LAMPUGNANI Mediolanensis quidam inter scriptores Lombardos recensetur a Rovetta primo ad 1277, & ab eodem dicitur episcopus Cæsenatensis a Gregorio X datus & institutus, eoque titulo in concilio Lugdunensi II sedisse ac scripsisse

Summam brevem pro clericorum instructione.
Libellum doctrinæ Christianæ pro parvulorum atque simplicium institutione.
Manuale parochorum.

Sic. XIV. Ac de operibus quidem penes illum fides, cum ubi ferventur saltem ms aut cui visa non addat: at de episcopatu etfi consentientem habeat in aliquo Fontanam in Theatro, (dico in aliquo, nam non convenit in annis, volens promotum anno mcccxxx & mortuum anno mcccxxx) ego non assentior, cum hujus episcopi non meminerint Bernardus Guidonis, Leander, Lusitanus, nec Razzius: imo nullus ei locus fit in serie præfulum Cæsenatensium a 1270 ad 1310, ut apud Ughellum cuilibet insipienti patebit, aliusque ad 1274 annotetur, qui proinde concilio Lugdunensi affuit, si quis affuit. Verum est a Pio P. II lib. 3 pag. 30 laudari quemdam Franciscum Statum episcopum Cæsenatensem, sed is circa annum 1445 sedisse dicitur sub Magistro ordinis Petro Rochim, quod cum chronologia Rovettæ non convenit. Quædam mihi suspicio erratum esse in episcopatu & scriptum Cæsenatensis pro Cenetensis: fuit enim revera quidam Franciscus episcopus Cenetensis a Leandro & aliis laudatus, de quo cum non fat accurate Ughellus & eum excipiens Fontana loquantur, placet hic ejus epitaphium referre, ut legitur apud Bartholomæum Burchelati commentar. Hist. Tarvis. edit. Tarvisii 1616 in 4. Sic enim lib. 4:

1310. *Franciscus de Arpo civis Tarvisinus Frater Dominicanus episcopus Cenetensis religione insignis hoc anno migravit ad Dominum, quo & Frater Franciscus Tarvisinus ejusdem ordinis summi pontificis (nempe Benedicti XI) nepos dilectissimus lucis usuram amisit anno Dni mccc.*

Ex quibus emendes Ughellum & Fontanam, qui mortem Francisci hujus de Arpo ponunt ad mccc. Cenetæ civitas est ditionis Venetæ, in Marchia Tarvisana fere nunc destructa, qua de causa episcopus in oppido vicino Serravalle dicto moratur.

F. JORDANUS DE PISIS.

1311. **F. JORDANUS DE PISIS** Etruscus a patria nomen sortitus & ineunte seculo XIV clarus, cujus meminit Lusitanus in chronico ad 1310 inter beatos, ubi eum ait eximia sanctitatis virum, miraculorum virtute illustrem, jam antea a Leandro Alberto fol. 226 laudatus fuerat, ubi dicitur vita & miraculis illustrem obiisse 14 Kal. sept. mcccxi Placentiæ, dum ad legendas sententias Parisios missus proficisceretur: Placentia verò Pisas translatus, & in loculo marmoreo ad aram S. Petri martyris tumularum multis post mortem claruisse miraculis variisque cumulatam anathematibus, cereis iconibus ad sepulcrum ejus & tholum appensis populorum votis, quæ seu verustate temporum seu suorum incuria, seu etiam occasione cujusdam Pisani antistitis ad eandem aram postea sepulti tholo decussa perierunt. Hos exceperunt Castillus, Pius, & Altamura ad 1311: qui ultimus libros quidem ejus sermonibus refertos etiamnum reperiri affirmat, at ubi ferventur non prodit, a cujus tamen diligentia ut pote in Italia degentis, id expectandum erat. Extant autem hæc ejus opera a me visa.

Quaresimali due. Servantur Florentiæ in Bibl. nostra S. Marci, Arm. 3 n. 118, cod. ms Titulus: *In questo libro sono le prediche di Frate Giordano, quelle della quaresima, che comminciano a di 111 di Marzo nel mccciii, & prima si porranno quelle della mattina per se perche furono di una materia per se: & poi saranno scritte quelle della sera, perche furono di un'altra materia per se.*

Primus sermonum quadragesimalis prioris habitus in Ecclesia S. Mariæ Novellæ die cinerum sic incipit: *Cum jejunitis nolito fieri sicut hypocrita tristes. Questo tempo si è tempo santo, tempo di*

penitenza, di macerare la carne, e di vincere i vizii, e di operare opere sante e virtuose: & monstrare in queste parole Cristo insegnare dell' opere della penitenza, & dell' opere del guadagno &c.

Post istud Quadragesimale in Evangelia matutinis horis prædicatum, sequitur alterum in Genesim ferotinis horis pronuntiatum sub hoc themate: *In principio creavit Deus cælum & terram: & ultimus sic incipit: Diremo sta sera di quello che i demoni possono. Anno i demoni potentia di tentare e ancora per permissione di Dio, e nullo lascia Iddio fare sanza perche, perche ne sono utili &c.* In hoc codice sunt universim 88 sermones.

Hoc posterius quadragesimale extat etiam in Bibl. S. Mariæ Novellæ Florentiæ cod. ms eleganti memb. fol. med. a me viso & explorato anno 1681 mense augusto, cujus hic titulus: *Jhu. Al nome sia del nostro signore e Salvatore Jhesu Christo & della sua dolce matre vergine Maria, e di tutti i suoi santi e sante. Amen. Incominciano le prediche del venerabile religioso Frate Giordano dell' ordine de' Frati Predicatori sopra il Genesim incominciando il primo di di quaresima la sera in sancta Maria Novella nel mccciii a di VII di marzo, & il primo. In principio creavit Deus cælum & terram. Quattro cose furo create al principio, il cielo empirio, li angeli, i cieli di sotto, egli elementi, &c.*

Hoc idem posterius quadragesimale extat Parisiis in Bibl. Reg. cod. ms chartac. fol. par. n. 7707 a medio volumine hoc titulo: *Qui cominciano le prediche de la creatione del mondo, lequale Frate Giordano commincio una quaresima di VII di marzo cccciii proseguendo questa materia ogni sera. In principio, &c. ut supra.*

Post illas de creatione conciones sequuntur in eo codice duæ. 1. *Ductus est Jesus in desertum a spiritu ut tentaretur a diabolo. Queste furo due prediche, de le quali ricolsi quelle parole brevemente che più mi parvero da notare. Dico che in questa battaglia Cristo s'armò di quattro armi cioè il deserto &c.* Concio altera: *Cum jejunitis &c.* eadem quæ supra in codice S. Marci.

Eodem cod. reg. 7707 in priori parte voluminis est aliud quadragesimale ejusdem Jordani super symbolum apostolorum. Princ. *Al nome di Dio e de la vergine Maria e di tutti santi e sante di paradiso. Qui comincia il trattato sopra il Credo, il quale Frate Giordano da Pisa de' Frati Predicatori predicò in Firenze tutta una quaresima, nel quale si contiene la nostra fede, la quale fede è utilissima &c.*

Post concionem de resurrectione carnis est concio super illa verba: *Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.*

Quædam *ἀντιόχεια* codicem S. Marci inter & codices S. Mariæ Novellæ & regium quantum ad primam diem quadragesimæ videtur, quam primus ponit 3 martii, alii duo 7 ejusdem mensis anno 1304: sed facile elevatur. Nam certum stylo veteri Gallico, quem in usu tum apud Florentinos exinde probatur, anno 1304 novo 1305 quo num. aur. 14 lit. Dom. C. diem cinerum 3 martii fuisse & Dominicam primam quadragesimæ 7 ejusdem mensis, Pascha 18 aprilis. Itaque F. Jordanus conciones matutinas die cinerum, ferotinas Dominica 1 tantum, quæ tum primus dies quadragesimæ, ut revera est ex antiquis & ex ipso S. Thoma, statuebatur, inceperit, quod clarum.

Non omittendum autem quod in codice S. Marci citato initio scriptum sic legitur: *F. Thomas Caccinius magister (de quo postea vir lingua Etrusca elegans) hunc librum communi exposuit lectioni ob linguæ Florentine maximam puritatem, qua hic auctor (F. Jordanus) apprimè nitet: unde a Leonardo*

nardo Salviato equite præclaro inter scriptores nostra Florentina loquela, velut unus ex præcipuis recensetur.

Præterea: *Predica la quale predicò Frate Giordano lettore de' Frati Predicatori di S. Maria Novella mcccvi di xxii di Luglo giovedì mattina il di di S. Maria Madalena a la chiesa sua nella costa a san Giorgio, aggiuntavi la leggenda della medesima santa.* Extat Florentiæ in Bibl. Medic. Plur. 1. x1 cod. ms 28 papyr. fol. & in codice post alia n. 4. Princ. *Maria optimam partem.* Finis: *In questo libriciolo.*

T. I Sermonum F. Raphaelis delle Colombe in prologo p. 10, ubi a puritate linguæ Florentinæ plurimum extollitur F. hic Jordanus, sic lego ad marginem: Tofto manderà fuora il fig. Giouambatista Strozzi l'Oriuolo della sapienza di Fra Giordano ritrovato fra le antichità. Quæ promittebantur anno 1619.

F. JORDANUS DE RIVALTO.

1311. **F. JORDANUS DE RIVALTO** Italus an sic dictus a Ripa-alta ditionis Mediolanensis ad Aduam fluvium oppidulo magna Venetorum a Gallicæ cæde sub Ludovico XII Francorum rege celebri, an ab alio loco sic etiam nuncupato, cujus apud nostrates nulla certe memoria, laudatur a Francisco Redi in edito 1678 vernacula Italiæ lingua tractatu, seu verius epistola intorno all'invenzione degli occhiali, in Diario Eruditorum Gallico ad annum 1679 Febr. 13 Relat. iv commendata, ubi Jordanus hic noster vir perorandi facundia clarus dicitur, mortuusque anno 1311, Pisis jacere apud nostros, servarique apud eosdem quod anno 1305 scripserat

Volumen concionum

In quarum una Jordanus perspicilliorum usum & artem asserit non ante quam ille scriberet, annos viginti natam, & a F. Alexandro Spina Pisano de quo supra publicam in utilitatem evulgatam. Num tamen unus idemque Jordanus hic cum præcedenti de Pisis dicto non parvum mihi dubium est, cum pleraque conveniant, & annus mortis & sepulturæ locus, & conciones 1305 habitæ. Quod si unus idemque sit, cur de Rivalto nuncupetur gentilibus suis discutiendum relinquo. In Diario Veneto cui titulus, *La galeria di Minerva*, typis Hieronymi Albrizzi 1696 fol. edito pag. 16 sic legebam: *Lettera intorno all'invenzione delli occhiali scritta dal fig. Francesco Redi al fig. Paolo Falconieri, Florentia, Petri Martin in 4. L'autore (delli occhiali) fosse F. Alessandro Spina del convento di S. Caterina da Pisa, che morì nel mcccxi, il tutto deducendo (detto Reddi) da vari ms antichi, e da una predica di F. Giordano di Rivalto, che visse con il detto Spina nel proprio convento mentouato di Pisa e che morì nel mcccxi, il che pure scriffe F. Bartholomeo da S. Concordio.* In indice vero, quem vocant Errata, hujus Tomi primi, nullum ibi mendum corrigitur, unde sequeretur erratum in Diarium Gallicum irrepsisse, istumque de Rivalto ab eruditis Gallis dictum Jordanum, qui dicendus erat Gordianus, sicque alter a superius laudato. Ambiguum in quo versor ab eruditis Etruscis spero tollendum.

F. THEODORICUS SAXO.

1311. **F. THEODORICUS SAXO** cujus patriam & domum ordinis nativam annales nostri non produunt, sed provinciæ Saxonie alumnum præstant, eandem titulo provincialis a duobus tribusve annis regebat Aichardi de quo supra successor, cum an-

no mcccxi in comitiis ordinis Neopoli habitis ab ea præfectura exoneratus est; & Parisios ad legendas sententias pro gradu magisterii consequendo missus. Sic enim in actis: *Absolvimus priorem provinciam Saxoniam, & mittimus Parisius ad legendum &c.* & postea Tit. *Assignmentes: Assignamus ad legendum sententias Parisius. F. Theodoricum de provincia Saxoniam.* Cum autem ea fuerit ultima gratia a magistro ordinis Aimerico Placentino concessa, nam in iisdem comitiis magistratum abdicavit, eique hæc laus detur erga elegantia ingenia æquum & favorabilem fuisse, hinc conjiendum hanc Theodorico assignationem ob præclaras animi dotes ab eo datam. Eum facile crediderim de quo Laurentius Pignon sic habet n. 47: *F. Theodericus scripsit*

In quatuor libros sententiarum.

Scripserat antea

De radialibus impressionibus ad Aimericum Placentinum ordinis magistrum.

Ejus meminerunt Leander fol. 153 b. Lusitanus p. 233 & sequaces, tandem Altamura ad 1309.

F. GUALTERUS DE JORZ.

1311. **F. GUALTERUS DE JORZ** Anglus frater germanus Thomæ de Jorz cardinalis de quo supra ad 1310, postquam in ordine miro virtutum odore fulsisset, anno mcccvii ad Armachanæ sedis totius Hybernæ primatialis infulus evectus est, quas ille consecutus ac consecratus die xvi novemb. mcccxi abdicavit, uti Varæus refert, eique germanus alter, ejusdemque cum illo ordinis Prædicatorum sodalis Rolandus de Jorz dictus successit in eadem dignitate a Clemente V promotus, & ab Edwardo II (aliis est IV) temporalibus restitutus die xv sept. mcccxi inquit Varæus citatus, quam etiam infulam Rolandum abdicasse postea die xx martii mcccxxx idem ibidem addit Varæus, eique successum alium Walterum de la Pole, quæramen illi parum certa sunt & mihi. Ut ut sit, Gualterum de Jorz archiepiscopum Armachanum fuisse omnes consentiunt, & asserit speciatim Bernardus Guidonis supra relatus, ubi de Thoma Jorzio. In Hist. Oxon. Acad. p. 64 sic de isto legitur: *Gualterus foyce sive forse pietate & doctrina cum primis deprædicandus, qui cum hic (id est in scholis publicis Prædicatorum Oxoniensibus) aliquantisper docuisset, in archiepiscopum Armachanum & totius Hybernæ primatem anno plus minus mcccviii emerfit.* Ejusdem inter archiepiscopos meminit Leander fol. 86 b. Hæc ejus opera laudantur a Lusitano

Summa theologiae libris xv distincta.

Questiones varie.

De peccato originali.

His Pitseus addit

Promptuarium theologie libris tribus.

De peccatis in genere tractatum.

Fernandez addit *Scriptum in xv libros sententiarum*, idem forè cum Summa theologiae.

Altamura ad 1316 & ipse addit, *scriptum in primos psalmos Davidicos*, de quo silent alii.

Alva Sol. Verit. Rad. 193 col. 1469 contendit a Bostono Buriensi Jorzium hunc inter scriptores Anglos non laudari: sed cum ipsemet fateatur Bostonum a se non visum nec lectum, non ægre ferat, si ei fides tam facile non habeatur, quod præterea etiamsi verum esset, nihil probaret, nam non omnes qui scripserunt Anglos recensuit Bostonus. Emendandum Varæus cum ex Volaterrano lib. 1 comment. Urban. Gualterum hunc Jorzium Edwardo regi dicit fuisse a confessionibus, & Genuæ obiisse: id enim verum de Gualtero Winterburnio de

SCRIPTORES

514
S. c. XIV. quo supra, qui cardinalis existens Genue obiit anno 1305.

3311.
Hoc eodem anno mcccxi recensentur in catal. Angl. T. I. P. I. n. 1835
Acta Fratrum Prædicatorum & magistrorum universitatis Oxonia in curia Romana in causa statutorum de gradibus religiosorum. & n. 8563 idem, sed additur, Oxonii anno Dñi mcccxi.

F. MATTHÆUS DE PONCIACO.

3311.
F. MATTHÆUS DE PONCIACO Neapolitanus provincie Regni Siciliae alumnus, vir ut illustri Gallico sanguine DD. di Salice e Guagnano aliarumque in provincia Hydruntina terrarum ortus, sic & morum integritate doctrinaque & prudentia spectatissimus, anno circiter mcccxi constitutus est auctoritate apostolica per regnum Siciliae fidei quæstor generalis: ejusque mentio habetur in actis Roberti regis & Joannæ I reginæ Neapolitanæ in archivo regio Neapoli servatis litt. C. fol. 285, & in Extravag. Joannis XXII. Videtur Vallium compend. p. 104. Hunc Toppius laudat in sua Bib. Napol. fortè quod quædam ab eo opera produisse conjecerit, saltem

Acta ratione officii inquisitionis.

F. BERENGARIUS DE LANDORA.

3312.
F. BERENGARIUS DE LANDORA Gallus Occitanus natione fuit, patria Rutenensis, clara nobilique ac perantiqua stirpe Landora Rutenensium præcipua satus. Is anno circiter m c c l x i i apud Rutenas natus patrem habuit Arnaldum de Landora dominum de Salomedio vernacule *Solmiech* & de Ricostario vicecomitem de Cardacio. Adolescens annorum circiter viginti spretis avitæ nobilitatis fulgoribus ordinem ingressus est Tolosæ die SS. Gordiani & Epimachii x maii m c c l x x x i i, quæ erat Dominica, nam lit. Dom. D, & anno revoluta professus, continuisque profectibus seipso semper major evasit. Chronologiam ejus gestorum placet ex actis proferre.

Anno m c c x c in actis cap. prov. Appamiis lector Physicæ seu naturarum, ut tum loquebantur institutus est.

Anno m c c x c i i a cap. prov. Brivis habito Montepessulanum ad studium generale missus est ut studens honoris ad proficiendum: postea eodem titulo Parisios missum ad gymnasium Sanjacobeum conjicio.

Anno m c c c in cap. prov. Massiliæ post generale ibidem habito Prædicator generalis institutus est.

Anno m c c c i in cap. prov. Agenni datus est Tolosæ primarius theologiæ lector: quod indicat jam antea secundarii vices obiisse.

Anno m c c c i i in cap. prov. Carcassonæ sedit diffinitor semper lector Tolosanus.

Anno m c c c i v in cap. prov. Tolosæ socius diffinitoris electus est pro comitiis ordinis anno sequenti m c c c v Januæ habendis.

Anno m c c c v in actis dicti cap. gen. Januensis Parisios missus fuit sententias publice lectorus, ubi & in sacra facultate baccalaureus promotus.

Anno m c c c v i absens ad provinciam Tolosanae regimen assumtus est, electus vigilia Magdalene in cap. prov. Figiaci prior provincialis. Dum eo munere fungeretur anno m c c c v i i die x i i sive i v idus Octob. inveteratam Carcassonensium civium adversus sodales nostros sedavit tempestatem jam ante annos sex excitatam, qua furentes hæretici præpotentesque in ea civitate facti adversus inqui-

fitores & ideo etiam adversus Symmytas mire sævierunt, quos cum civibus Landora conciliavit, imposita his 500 librarum Turonensium in damnorum redemptionem multa Prædicatoribus refundenda.

Anno m c c c v i i i mense martio Parisios rediit sententias pro biennio quod ei supererat ad magistrum consequendum lectorus, quamobrem dicti mensis xxvi a cancellario Parisiensi fuit ut vocant licentiatus. Erat tum adhuc provincialis, sed ea de causa in cap. gen. Paduæ, quod fuit diffinitorum primum eodem anno in festo pentecostes de more secunda junii celebrato ab eo munere fuit exemptus. Sic enim in actis: *Absolvimus priores provinciales &c. Item Tolosana provincia ex eo quod cum sit licentiatus de novo ad magistrum theologia, debet in Parisiensi studio remanere pro officio magistrarii exequendo.* His non obstantibus

Anno m c c c i x affuit comitiis ordinis Cæsaraugustæ suæ provincie diffinitor, & in reditu eodem officio functus in provincialibus Petrocoræ circa festum Petri & Pauli habitis, hincque Parisios ad complendum magistrarii triennium reversus est.

Anno m c c c x in cap. prov. Appamiis julii xxix iterum electus est Tolosanae prior provincialis, quo munere dum fungitur, concilio Viennensi mense octobri m c c c x i habito ad vii maii sequentis interfuit vicarius tum ordinis generalis ob spontaneam Aimerici Placentini magistratus abdicationem.

Anno m c c c x i i in comitiis ordinis Carcassonæ sabbaro vigilia pentecostes x i i i maii ad universi regimen ordinis assumtus est.

Anno m c c c x v i i a comitiis ordinis Pompelone habitis abfuit, legatione tum fungens apostolica, a Joanne XXII de gravioris momenti negotiis ad regem Franciæ Philippum V missus. Apud quem dum commissa strenuus & solers exequitur, ab eodem pontifice designatur archiepiscopus Compostellanus, eique nominationi Parisiis existens in domo Sanjacoba consensum præbuit anno eodem septemb. xv, unaque magistratu cessit.

Anno m c c c x v i i i Avenionem reversus, legationisque ratione reddita consecratus est dominica in albis april. xxx.

Tandem summi pontificis cui acceptissimus erat, legati titulo decoratus apostolici Avenione relicta Hispanias petiit, Locroniumque x x i v augusti ingressus, ad regis Alphonso pupilli reginæque matris Mariæ qui tum Pincia sedebant, aulam properavit: suoque apud regem officio perfunctus, inde Compostellam profectus est Ecclesiæ suæ possessionem initurus: in quo longas & acerbas sustinuit, subditorum rebellionem nobilium, juris Ecclesiæ castra & municipia prædique per vim usurpantium, animi præriorumque molestias, quas fuscæ Castillus Hist. Gen. ord. P. II lib. i cap. 34 & seqq. ex cujusdam antiqui codicis apud Salmanticenses ut ait inventi & asservati fide describit, & ab eo Gil Gonzales Theat. Eccl. Hisp. T. I, quæ hic referre vel etiam perstringere nostri non est instituti, & fortè lectori odiosum esset & tædiosum. Compositis itaque tandem cum subditis rebus, gregem suum optime rexit, synodum habuit, erga miseros & pauperes liberalis & pronus, in Ecclesiam suam largissimus fuit, in cujus tamen sinu ultimo quiescere illi non contigit.

De illius obitu varie sentiunt auctores. Leander eum zelo fidei succensum contra Mauros strenue pugnans lethali accepto vulnere fauciarum Cordubæ inter preces & lamenta Fratrum religiosissime obiisse anno Christi m c c c x v scribit, quem Fontana Theat. p. 67 & Monum. p. 186 alique nullo sequuntur vade legitimo: quod Castillus citatus c. 38 rejicit ea ratione, quod per id tempo-

ris nulla sit expeditionis adversus Mauros apud historiam Hispanæ scriptores memoria. Itaque cum Castillo non Cordubæ, nec anno m c c c x v, sed Hispali anno m c c c x x x die xx seu potius x v i i i septemb. ut ex actis postea referendis constabit, in domo Prædicatorum obiisse, ejusque corpus ad tempus depositum fuisse pro certo asserendum. Quod & instrumenta authentica his mox adjungenda invicte probant, & ex eo confirmatur, quod ante annum m c c c x x i datus ei non est in sede Compostellana successor, ut videre est apud Gonzalem citatum. Hispali verò Rutenas ejus corpus ex ultimæ voluntatis tabulis fuisse translatum per ordinis magistrum in obedientia Benedicti XIII papæ Avenionensis Joannem de Podionucis anno m c c c x x die xxv aprilis ex mox referendis litteris accipimus, ubi in sacratio domus nostræ magna etiam num veneratione servatur, & miraculis virtutibusque claruisse traditur.

Quem tot annis theologiæ e superiori loco docendæ incubuisse vidimus, de ea tractatus aliquot, & saltem pro sæculi sui more scripta in iv sententiarum libros reliquisse facile crediderim, sed quæ posterorum incuria vel perierint, vel alicubi cum tineis & blattis neglecta pugnant. At extant adhuc ejus

Encyclica littera quinque e capitulis generalibus quibus præfuit data, pietate omnes condita & regularis vitæ studium spirantes.

Prima data Carcassonæ x x i i maii m c c c x i i: *In exordio mihi impositi muneris.*

ii Metis x junii m c c c x i i i: *Cura suscepti officii.*

iii Londonis ii junii m c c c x i v: *In verbis labiorum meorum.*

iv Bononiæ xviii maii m c c c x v: *Lapsus (fortè Sensus) humani facilis labilitas in peccatum.*

v apud Montepessulanum v i junii m c c c x v i: *Celsoris status conditio.* Omnes in fine actorum.

Acta ejus legationum Gallica & Hispana in archivis regis & Vaticanis servata.

Votum ejus doctrinale de articulis vestes & paupertatem Franciscanorum tangentibus Avenione datum anno m c c c x v i i vel xviii nondum consecratus unâ cum pluribus aliis sacre theologiæ magistris a Joanne XXII selectis. Videtur Clar. Baluzium Miscell. T. I p. 270.

Paeta conventa cum baronibus & civibus Compostellanis in archivo ejus Ecclesiæ servata.

Sequuntur acta authentica, quædam ab episcopo Montepessulani Francisco Bosquet vito non minori pietate quam eruditione clarissimo de eo ejusque familia collecta, quædam ex antiquis ordinis monumentis deprompta.

De familia.

« Gens de Landora ditionis Rutenensis præcipua fuit, & antiquioris nobilitatis, cujus nomen nullâ licet arx castrum aut oppidum habeat, ditio tamen apud Rutenos hoc nomen Landoræ usurpat, cujus & præcipuum oppidum ac feudum est Solomedium vernacule *Solmiech* vel *Solmiez*: quæ Landoræ familia jam ante annos ducentos in familia ejusdem gentis Rutenorum de Stagno, Gallice *d'Estaing* etiamnum florentem & præcipuam coluit & transit: unde & Stagnenses hodie cum Arpajonensibus vicecomitibus Rutenorum familia principis de loco & dignitate contendunt & præcellentia in comitiis provincie, ut communiter dicatur inde, ne gens & familia alteram præcedere videatur & antecellere, *Estain-Arpajou, Arpajou-Estain*, quasi nobilitate & antequitate pares & æquales.

« Anno m c c l x x x v i Berengarius de Landora erat canonicus sub Raimundo de Calmonte aliâs

de Calomonte episcopo Rutenensi, a quo commissarius delegatus est ad gravia negotia.

Anno m c c c x v i in actis cap. gen. Montepessulani post summum pontificem, cardinales, archiepiscopos, episcopos, reges & reginas speciatim singulos nominatos commendantur ad suffragia pro vivis dñs A. de Landora & ejus fratres germani Berengarii magistri ordinis, & ejus foror dña Hellis.

An. m c c c x v i i i Amalricus de Landora eraticanonicus Ecclesiæ Rutenens. frater germanus Berengarii nostri.

Ex antiquis ordinis monumentis.

Ex Bernardo Guidonis in indice magistrorum in theologia n. 55: *F. Berengarius de Landorra Rutenensis diocesis licentiatus in crastino Dominice annunciationis inchoato jam anno Dñi m c c c v i i i. Erat autem tunc prior provincialis provincia Tolosana Parisios ad hoc missus.* Quod monet inchoatum jam annum Dñi m c c c v i i i, indicat in Occitania initium anni ductum a xxv martii, cum in Francia proprie dicta ut Parisiis inciperet a pascha, quod eo anno accidit xiv aprilis.

Ex eodem in indice provincialium: « Tertius prior provincialis F. Berengarius de Landorra diocesis Rutenensis successit F. Bertrando de Claramonte Brageriacensi, electus a capitulo provinciali in vigilia B. Mariæ Magdalene in Figiaco congregato, & in sequenti mense augusti a magistro ordinis F. Aimerico confirmatus. Erat autem baccalaureus in theologia in conventu Parisiensi tunc positus & existens, ubi recepit litteras suæ confirmationis sequenti mense septembris anni m c c c v i. Prior provincialis fuit annis quasi duobus, fuitque absolutus propter magistrum theologiæ in capitulo generali Paduano in festo SS. Primi & Feliciani v nonas junii m c c c v i i i. Percinus in Monum. Tolos. p. 69 legit v i nonas junii, sed utrobique erratum, nam non datur nec v nec vi nonas: legendum itaque v idus junii, quo non solum in ultimis, sed in omnibus ab initio nostris kalendariis notatum fuit festum SS. Primi & Felic. & erat octava pentecostes, quo die legabatur acta.

Idem ibid. « Hic anno m c c c v i i i v idus octob. reconciliavit Fratres Prædicatores cum villa Carcassonæ ab anno m c c c i contra Fratres sæviente, quibus illa appendit in pœnam libras quingentas Turonenses pro reconciliationis gratia.

Idem ibid. « F. Berengarius de Landorra præfatus secunda vice successit F. Guillelmo de Hanchanis Tolosano electus in cap. prov. Appamiensi ultima die capituli scilicet in octava B. M. Magdalene anno Dñi m c c c x. Prior provincialis fuit annis fere duobus: fuit autem assumtus de provincialatu in magistrum ordinis in vigilia pentecostes tertio idus maii anno m c c c x i i.

Idem in indice magistrorum ordinis. « XIII magister ordinis fuit F. Berengarius de Landorra magister in theologia oriundus ex diocesi Rutenensi in provincia Tolosana, qui successit F. Aimerico Placentino, fuitque electus in generali capitulo Carcassonæ in vigilia pentecostes tertio idus maii anno Dñi m c c c x i i. Congregatis siquidem ex more electoribus & inclusis, inter quos erant xvii priores provinciales scilicet FF. Lupus Hispaniæ, Berengarius Tolosanae, Hervæus Franciæ, Conradus Lombardiæ inferioris, Philippus Romanæ, Raimoldus regni Siciliae, Nicolaus magister in theologia Oxoniensis Angliæ, Henricus Teutoniæ, Canutus Daciæ, Perègrinus Poloniæ, Terræ-sanctæ, Petrus Barbois Bitrensis Græciæ, Dislaus Boemiæ, Romeus magister in theologia Aragoniæ, Joannes de Bosco Saxonæ, Guillelmus de Lauduno Provinciæ, Barnabæ Lombard.

516. XLV. die superioris, cum essent XLV (*alibi dicit XLVI*) numero electores, in primo scrutinio XXXVI (*alibi dicit XXXVII*) ipsum in magistrum ordinis nominarunt, ceterisque omnibus accedentibus & consentientibus in eundem, electus est concorder & in pace. Erat autem tunc provincialis provincie Tolosane & vicarius ordinis, complevebatque triginta annos in ordine, ac praecedenti tertia die electionis praedictae XXXI annum inchoaverat quem Tolosae in adolescentia sua est ingressus anno Dni MCLXXXII mense maio in festo SS. Gordiani & Epimachi martyrum. Hic praefuit in magisterio ordinis annis quinque mensibus quasi tribus (*alibi dicit & verius quatuor*) fuitque factus archiepiscopus Compostellanus per provisionem D. papae Joannis XXII, cui provisioni consensum praebuit in conventu Parisiensi XVII kal. octob. MCCCXVII, & fuit a magisterio absolutus.

De eius morte, sepultura, & translatione ex instrumentis aequalibus.

In nomine Dni. Amen. Noverint universi, quod anno Dni MCCCXXX & die XX mensis septembris in Ecclesia monasterii FF. Praedicatorum Hispalensis in praesentia mei notarii & testium infra scriptorum, coram religioso viro F. Dominico Velasconi tenente vices prioris dicti conventus constitutus religiosus vir F. Bernardus socius quondam R. P. D. F. Berengarii archiepiscopi Compostellani, dixit, denunciavit, & protestatus fuit, quod cum R. P. D. F. Berengarius archiepiscopus Compostellanus ordinaverit in sua ultima voluntate, quod renes sui cum visceribus sepelirentur in dicto monasterio, & quod ossa sua portarentur ad monasterium FF. Praedicatorum de Rutena, ubi suam elegit sepulturam: ideo protestabatur dictus F. Bernardus, quod corpus dicti D. archiepiscopi tali conditione deponeretur in dicto monasterio, videlicet quod quandocumque ipse F. Bernardus, vel quivis alius ossa dicti D. archiepiscopi vellet portare ad dictum monasterium de Rutena, quod libenter permitterent & dimitterent portare ad dictum monasterium. Et dictus F. Dominicus dixit quod placebat, & quod nunquam dicta ossa impedirent per eum, nec per conventum dicti monasterii, dum modo ille qui dicta ossa voluerit portare, faciat quod non impediant per concilium dicta ossa. De quibus dictus F. Bernardus petit sibi fieri publicum instrumentum, praesentibus D. Aymerico thesaurario, Bernardo de Rupe, & Joanne Gui canonicis Compostellanis, Joanne Marino, F. Petro socio quondam dicti D. archiepiscopi, F. Bartholomaeo Hispalensi, F. Stephano & Joanne Sancy familiare dicti Dni Hispalensis. Et ego Raymundus Gondisalvi de Caldes dicti Compostellani publicus apostolica auctoritate notarius praesens fui.

Instrumentum translationis.

In nomine Dni. Amen. Noverint universi & singuli praesentis publici instrumenti seriem inspecturi, quod anno a nativitate ejusdem Dni MCCCIV. indict. XII die vero XXV mensis aprilis, pontificatus SS. in Christo patris & D. N. D. Benedicti divina providentia papae anno X: in mei notarii publici & testium infrascriptorum praesentia, existentibus & personaliter constitutis Hispalensis in Ecclesia monasterii ordinis FF. Praedicatorum R. in Christo P. & D. D. F. Joanne in sacra pagina, ac ejusdem ordinis magistro generali ex una parte: ac reverendis ac religiosis F. Bernardo Henrico priore provinciali provinciae Castellae ejusdem ordinis, ac F. Garcia priore & F. Alphonso in sacra pagina magistris, & F. Lupo, F. Martino, F. Didaco de omnibus Sanctis, F. Petro, F. Alphonso & F. Joanne Cordubensi doctoribus, &

F. Joanne Martino socio praefati Dni provincialis, & F. Martino de Sancto Luca, F. Joanne Hispalensi, F. Alphonso de Sancto Andrea, F. Petro de Nebula, F. Alphonso de Sancta Magdalena, F. Fernando de Sancto Joanne, F. Garcia Gondisalvi, F. Fernando de Sancto Vincentio, F. Roderico Fernandi, F. Alphonso Legion. F. Joanne de calle Catalanorum, F. Alphonso de Nebula, F. Joanne Roderici, F. Alphonso Hispalensi, F. Martino Hispalensi, F. Alphonso de Lucduena, F. Joanne de calle armorum, & pluribus aliis ejusdem monasterii Hispalensis Fratibus conventualibus parte ex altera: idem dictus generalis dixit, quod cum ipse ex devotione & reverentia quam habebat ad reverendum in Christo patrem & Dnum D. Berengarium de Landorra quondam magistrum praefati ordinis XIII, ac post archiepiscopum Compostellanum, vellet ossa ejus transferre ad provinciam Tolosanam & conventum Rutenensem praefati ordinis ob honorem dictorum provinciae & conventus, ac etiam propter reverentiam generis ac domus inclitae de Landorra de qua praedictus pater fuerat oriundus, in qua domo adhuc ista die nepotes praefati Domini supervivunt: ideo rogabat & mandabat praedictis dominis priori & fratribus, quatenus sepulcrum in quo corpus ejusdem domini archiepiscopi, tumulatum extitit sibi demonstrarent ac ejusdem ossa, ut eadem posset transferre, ut praedicta transferret. Praedicti vero prior & Fratres respondentes dixerunt, quod erat publica vox & fama, & ita audiverant dici a suis praedecessoribus ejusdem Hispalensis monasterii ac ordinis Fratibus, quod corpus praedicti Dni archiepiscopi fuit intumulatum in capitulo praedicti monasterii, & ibidem videntur arma & ejus insignia, videlicet vexillum, scutum, & capellum pontificalem, & adhuc hodie ibi apparent: postmodum fuit translatum in praesentem Ecclesiam dicti monasterii Hispalensis in capella B. Petri martyris sub quodam arcu in quodam tumulo, a quo postmodum nunquam fuit extractum, nec ante nec post quisquam fuit sepultus, & specialiter praedicti F. Martinus de Sancto Luca, & F. Joannes Hispalensis, & F. Alphonso de Sancto Andrea dixerunt, quod videntur corpus praedictum in eodem tumulo reconditum. Et illico praefatus Dnus generalis praedictum tumulum aperiri mandavit, & intus inventa fuerunt ossa praedicti Dni archiepiscopi involuta in vestibus pontificalibus & syndone, in quibus erant arma B. Jacobi vulgariter dicta Venetas. Nihilominus fuerunt reperta in eodem sepulcro chirothecae pontificales, & plura alia signa pontificalia. Et idem Dnus generalis reverenter recepit praedicta ossa ad transferendum ad dictam provinciam Tolosanam & conventum Rutenensem ut praedicitur, petens inde fieri unius & ejusdem tenoris duo publica instrumenta. Acta fuerunt haec ubi & quando supra praesentibus religiosis viris F. Petro de Cruce, & F. Durando de Boscomagno sociis, ac Petro Chaberti familiare ejusdem Dni generalis, & Michaele Roderici Barbitonsore, Lupo Sancii Lapidida, Didaco Sancii & Petro Sancii Lignifabro civibus Hispalensibus testibus ad praemissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Dominicus Luppi de Birano Ecclesiae Occitanae clericus publicus apostolica auctoritate notarius praemissis interfui: ideo praesens procuratoris instrumentum manu mea propria scriptum in hanc publicam formam redigendo signo meo solito signavi rogatus & requisitus in testimonium praemissorum.

Ex pervetusto necrologio in pergamenae domus.

Rutenensis ordinis Praedicatorum.

Anno Dni MCCCXVI & die XVII mensis maii iussu Joannis de Molendino reverendissimi magistri ordinis Praedicatorum, F. Joannes de Podionucis conventus Lemovicensis reportavit de conventu Hispalensi conventui Rutenensi ossa reverendissimi in Christo patris D. Berengarii de Landorra archiepiscopi Compostellani: & in retributionem tanti laboris Fratres conventus Rutenensis concesserunt ei, quod semel in anno in die praedicta missa B. Dominici pro incolumitate ipsius in conventu solemniter celebretur, & post mortem ejus in missam mortuorum commutetur. Dies vero obitus praedicti reverendissimi archiepiscopi fuit die XX septemb. anni MCCCXXX, fuitque post mortem miraculis clarus, ut notatur in eodem libro obituum conventus Rutenensis die XX mensis septembris.

In hoc excerpto ex necrologio Rutenensi duo sunt valde notanda: primum est magistrum ordinis XX Joannem de Molendino anno MCCCXIX electum, & mense decemb. sequentis MCCCXXI cardinalem creatum, anno demum MCCCXXIII mortuum voluntatem ultimam Berengarii de ossibus suis Rutenas reportandis scivisse, proptereaque pro singulari familiaritate qua ei viventi alias conjunctus fuerat, ut desiderium ejus quam primum impleretur jussisse, ac in scriptis ne e memoria laberetur praesertim reliquisset: quod cum varia incommoda eo usque non permisissent, tandem Joannes de Podionucis summa fide exequutus est.

Alterum notandum est de die mortis Berengarii, quem scriptores necrologii statuunt XX septemb. de quo tamen ut dubitem, facit calendarium obituum magistrorum ordinis speciatim scribendis destinatum in antiquo illo officio ecclesiastico a B. M. Humberto V ordinis magistro concinnato, & apud Sanjacobeos Parisienses servato: in eo enim manu aequali scriptum sic legebam: XIII kal. octobris obiit D. Berengarius magister ordinis XIII: quae obitum ejus ad diem XVII septemb. astruunt. Quis forsitan haec concordet dicendo Calendarium Sanjacobeum verum diem obitus indicare: Rutenenses vero diem quo actum instrumentum depositionis corporis inter manus Hispalensium accepisse pro die obitus, quamvis jam duos ante dies e vivis abiisset. Ut ut sit nam leve est discrimen, mirum est in martyrologiis nostris ab editione Veneta anni 1582 ad ultimam Romanam anni 1695 obitum ejus ad primam septembris collocari, quod ex allatis instrumentis emendandum.

Cujus conventus filius fuerit Berengarius dubitant aliqui: Percinus Monum. Tolos. p. 69 domus Tolosanae alumnum contendit, ex eo quod in ea indutus fuerit & professus: at ex lege quae tum in ordine vigeat, qua sodales non ad eam in qua induebantur aut profitebantur, sed ad eam diocesis cujus erant domum pertinebant, Tolosae indutum Berengarium & professum fateor, quod anno MCLXXXII nondum erecta esset domus Rutenensis: sed ex quo anno MCLXXXIV Rutenis ad civium preces positus fuit conventus, sic enim in actis cap. prov. Perpiniensi eo anno habiti legitur: *Recipimus conventum apud Rutenam, & institutum in primum priorem F. Joannem de Texieris Cadurcensem*, ex hoc Berengarium novae hujus domus alumnum habitum cenfeo. Lex enim illa in provincia Tolosana adeo severe servabatur, ut in actis cap. prov. Brageriaci anno MCCCXVII habiti sic legatur de novitibus recipiendis: *Inhibemus districte, quod nullus recipiatur nisi de terminis sua predicationis*. Praedictio tum dicebatur quaeque ordinis domus, cujus termini intra diocesim cujus erat concludebantur, vel si plu-

res erant in eadem diocesi, a superioribus constituebantur. Adde Berengarii etiam in Hispania archiepiscopi, etiam Hispali decumbentis domus Rutenensis praetolofana electionem, ut in illa sepeliretur, signum esse illam ab eo ceu maternum finem in quem se referri volebat, spectatam fuisse.

Legendus Clar. Baluzius Pap. Aven. T. I. col. 694, ubi plura selecta tum de familia tum de gestis Berengarii refert, quae hac ratione omitto, licet eadem mihi occurrerint & visa sint acta MS. Monacho solum illum in eundem errorem incidisse de morte Berengarii, in quem Leander & ab eo alii ordinis scriptores impeggerunt, quia ea de re hos solos legerat, nec instrumenta authentica supra allata viderat, ex quibus omnes emendandi.

In Bibl. August. apud Reiserum p. 126 sic legitur: *Berengarius archiepiscopus Compostellanus de eventibus rerum*, Augustae, 1518.

An Berengarii nostri opus sit, an alterius monachi nigri, qui ante nostrum federat, discutiant penes quos liber, nam praeter hos duos nullus hujus nominis alius huic Ecclesiae praefuit.

Parmam gentilicium familiae nostri sic describit Petrus de Stagno in paronympho Berengarii de Landorra nostri nepotis circa MCCCXXI laurea in jure donandi: *scilicet, in area coccinea Leo aureus rapidus*. Ex cod. MS. 763 Bibl. Colbert.

F. JACOBUS ARMANNIUS.

JACOBUS ARMANNIUS Italus Umbriae Engubinus (*Gobio* vulgo) nostris nomenclatoribus haecenus aut ignotus aut omissus, primus est plurium ejusdem nominis & gentis a Jacobillio in Bibl. sua Umbriae laudatorum, quem ad 1312 claruisse refert, & civitatis Bononiensis fuisse concionatorem & scripsisse opus MS in Bibl. ducis Urbini servatum hoc titulo

De nobilitate hominis.

F. FRANCISCUS GRAVANO.

FRANCISCUS GRAVANO Ligur Jaenensis inter scriptores recensetur a Lusitano, & ad MCCCXII claruisse dicitur, quem excipiunt Posssevinus, Gratianum corrupte nuncupans, Castillus P. I lib. 3 cap. 57 & P. II lib. I cap. 31, Pius P. II lib. I. Abbas Justiniani *Scriptori Liguri*, Oldoinus Athen. Ligust. Altamura & Rovetta ad 1312, a quibus haec ei dantur opera:

Postilla in evangelium Lucae, tum in idem collationes.

Sermones in Dominicis, quadragesimam & de Sanctis.

Opuscula nonnulla alia.

Penes quos fides, nam Leander hujus auctoris non meminit, nec ullus nomenclatorum nostrorum veterum: ut nec alterius Francisci Gravani Veneti, quem ad eundem annum 1312 Altamura, Rovetta ad 1317 collocant, virtum inquit Graece peritissimum & a Clemente V ad sedem Antibarensem in Albania evectum, eoque titulo concilio Viennensi praesentem, in idque citant Taegium I P. Monum. ord. de quo tamen silent non solum Pius, Fontana, & alii, sed & Leander & omnes antiquiores. Imo Bernardus Guidonis in indice episcoporum asserit F. Andream Hungarum sodalem nostrum anno MCCCVI circa festum omnium Sanctorum archiepiscopum Antibarensem a Clemente V Burdigalae tum agente promotum fuisse: apud quem scilicet Andreas ille legatus a rege Hungariae missus fuerat pro canonizatione B. Margaritae filiae Bela IV Hungariae regis, & sanctimonialis nostrae obrienda. Hanc vero sedem tenuit Andreas toto Clementis V pontificatu, nec nisi inter manus Joannis XXII deposuit. Ubi notandum erratum typorum

gravissimum irrepisse apud S. Antoninum, quod tamen exceperunt Leander, Lusitanus, alique deinceps, & ipse Fontana in Theatro, Andream archiepiscopum *Antiliarensis* (quæ nusquam est gentium Ecclesia) pro *Antibarenis* ut habet Bernardus citatus scribentes.

F. GUILLELMUS DE PARISIUS I.

F. GUILLELMUS DE PARISIUS I a loco natali primaria nempe regiaque Gallici imperii urbe de more nuncupatus, domus Sanjacobeæ alumnus ineunte seculo XIV claruit. Assumpto ad purpuram Nicolao de Freauville, qui Philippo IV Francorum regi a sacris erat conscientiarum arcibus, ad idem munus apud se implendum ab eodem rege selectus est Guillelmus anno mcccv vel vi. Quæritor fidei in regno Franciæ generalis constitutus, quo munere jam ab anno mccciiiungebatur, in equites Templi dictos jussu Philippi dicti regis comprehensos & XIII octobris mcccvii in carcerem detrusos volente eodem rege inquisivit, eosque in variis regni provinciis in Francia, Campania, Normania & aliis ex juris ordine interrogavit. Quod quidem primo non sine offensione accepit Clemens V, eo quod ordo Templi sanctæ sedi nullo medio subiciebatur, verum a rege conventus Pictavis probavit postea, præsertim ubi vidit acta omnia veritati consona & a reis confessæ. De quo legendi quæ de gravissima causa scripserunt historici. Anno mcccxi die xviii maii Philippus rex dictus Guillelmum confessarium suum unum ex testamenti sui curatoribus scripserat, sed eo ante regem mortuo, in codicillo ipsi suffecit priorem monasterii Piffiacensis Sororum ordinis, die jovis ante festum S. Andree mcccxiv, scilicet novemb. xxviii, nam erat litt. Dom. F. Videtur librum cui titulus: *Histoire des ministres d'Etat sous les rois de France de la troisième race par le baron d'Auteuil*, Paris. 1642 fol. pag. 364 & seqq. ubi referuntur fragmenta dictorum testamenti & codicilli. Hujus Guillelmi cum laude meminerunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1312, Possévinus & alii, sed & his antiquior Laurentius Pignon, qui sic habet n. 87: *F. Guillelmus Parisiensis scripsit*

1. *Tabulam juris*: a Lusitano dicitur, *Repertorium breve ad inveniendum facile in decreto & decretalibus quacumque notabilia*. Incipit: *Promte volentibus*.

2. *Dialogum de septem sacramentis*.

Hanc opellam quidam Guillelmo Alverno Parisiensi episcopo ascribunt, sed falso, cum hic mortuus sit xxx martii mcccxlx, auctor verò dialogi ad calcem testetur se ex scriptis F. Thomæ de Aquino, & F. Petri de Tarentasia libellum hunc confecisse. At Guillelmo huic nostro Parisiensi vindicatur a F. Claudio Spinæo in præloquio ad editionem hujus dialogi circa 1550 a se curatam, ubi docet ante ducentos annos a dicto Guillelmo compositum.

Aspiciuntur Theophilus Rainaudus *De bonis & malis libris P. I Error.* 10 §. 2 n. 223, & Philippus Labbe in Bellarmino suo recensito T. I p. 411: Dupin fec. XIII, ubi de Guillelmo Alverno, & fec. XIV, ubi de hoc nostro Parisiensi agit ex professo. Scio ab aliis alium asseri auctorem, sed prius afferenda sunt variæ hujus libelli editiones, tum & codices mss ex quibus de auctore certius judicet lector.

Prima a me visa fol. absque anno, loco & nomine typhothetæ hunc habet titulum: *Incipit liber Guillelmi Parisiensis de septem sacramentis*. Ad calcem: *Explicit tabula sacramentalis Guillelmi Parisiensis*. Extat Paris. apud Clarissas *Ave Maria* dictas. Nulla hinc mentio dignitatis episcopalis.

Altera item in incunabulis typographiæ etiam absque anno, loco, nomine typographi, absque majusculis & numeris. Titulus: *Tractatus de septem sacramentis Ecclesie sumtus ex scriptis S. Thomæ de Aquino, ac Petri de Tarentasia, qui per modum questionum discipuli ac magistri responsionum de cujuslibet sacramenti efficacia ordinate loquitur & distincte: in quo Petrus sub cujusdam discipuli nomine querit, & per Gregorium eidem ut a magistri vicem gerente respondetur*. Ad calcem: *Explicit tractatus de septem sacramentis*. Extat hæc editio Paris. in Regia in 4 D. 396 charact. Goth. sed eleganti & nitido. Non indicatur auctor.

Rursum alia est hoc titulo: *D. Guillelmi Parisiensis episcopi sacri eloquii doctoris clarissimi dialogus libri sui de sacramentis medullam funditus & compendiose complectens*. Sub finem: *Igitur Petre hæc paucula qua dicta sunt de septem sacramentis tibi sufficiant, qua ut potui brevius de scriptis Fratris Thomæ principaliter collegi, ac Petri de Tarentasia & quorundam aliorum dicta inferendo &c.* *Explicit Guillelmus Parisiensis super septem sacramentis*: impressus Parisius per Joannem Bonhomme anno 1489 in 4 foll. 73. Extat apud nostros Parisiæ. ad S. Honorati char. Goth. sed elegant.

Alia vetus editio hoc titulo: *Dialogus doctissimi viri Guillelmi episcopi Parisiensis de septem sacramentis*. Finis: *Explicit Guillelmus Parisiensis super septem sacramentis*, impressus Parisius per Georgium Mittelhuser 1494 in 8.

Prodiit postea pluries Parisiis: Jo. Petit circa 1500 in 16. Rursus ibid. 1587 in 8. Lipsiæ Wolfangi Monacæ 1512. Lugduni, Hæz. Jac. Junctæ, 1567. Ibidem Alexandri Marcilii Lucensis 1580 in 16. Florentiæ 1579 in 8, & sub nomine Guillelmi Parisiensis.

Hi verò codices mss a me visi Paris. In Victor. duo chartacei fol. par. primus n. 552 absque nomine auctoris hoc titulo: *Dialogi de sacramentis interlocutoribus Petro & Gilone*. Alter n. 1126 ejusdem rationis. Tres in Colbert. quorum duo scilicet 3600 & 6222 hunc habent titulum: *Guillelmi episcopi Parisiensis dialogus de septem sacramentis*. Tertius n. 3726 absque nomine auctoris sic inscribitur: *Tractatus de septem sacramentis per modum dialogi editus*.

Ex hætenus relatis exemplis seu impressis seu mss constat nomen auctoris hujus opellæ magis cognitum esse Guillelmi & quidem Parisiensis, qui post mortem Thomæ de Aquino & ante ejus canonizationem cum Fratrem simpliciter dicat, ejusque doctrinæ additus scripserit: quæ cum in nostrum Guillelmum Parisiensem conveniant, nihil verò propius quam eum esse hujus libelli auctorem, accedente potissimum testimonio nostri Claudii de Spina sacre facultatis Parisiensis magistri, qui domum Sanjacobeam Parisiensem rexit aliquando præfectus, & ex codice ms in bibliotheca ejus gymnasii reperto Guillelmi nostri Parisiensis nomen præferente edidit circa 1550. Non mirum autem in aliquibus seu mss seu excusis codicibus episcopi titulum additum fuisse, id enim & aliis accidit. Sic cum Guillelmum nostrum de Peraldo quidam viderent ad calcem ejus operum sic inscribi, V. G. *Expliciunt sermones F. Guillelmi Lugdunensis*, addiderunt *episcopi vel archiepiscopi*, quam tamen dignitatem nunquam adeptus est. Sic & in nostro Jacobo de Laulanna, quem ejus civitatis episcopum simili ratione fecerunt, cum tamen in officio provincialis Franciæ mortuus sit.

Scio quidem a Sanderò in Elencho codd. mss Belgii P. II pag. 115 alium astrui hujus opellæ auctorem, nempe Guidonem de Collemedio Italum episcopum

Cambracensem, quem aliquando Gilonem etiam vult nuncupatum, idque ex fide Joannis Garerii centenario 14 testantis codices quatuor mss vetustos Gilonis nomen ut auctoris præferre. Idem sequuntur Valerius Andreas *Bib. Belg.* & Swertius *Athen. Belg.* quem excipiunt Sammarthani *Gall. Christ. T. I.* Sed allucinationis originem facile est deprehendere: scilicet cum tractatum hunc per modum dialogi scriberet auctor, duos assumpsit interlocutores perentem seu interrogantem unum, alterum respondentem seu docentem: primum expressit litera P. alterum litera G. Sic enim in quibusdam exemplis ipse legi. Subsecuti verò literam P. Petrum interpretati sunt, litteram G. alii Gregorium, plures Gilonem, & cum iste rationem habeat docentis, & auctorem etiam dialogi censuerat, infirmo tamen argumento, cum in ejusmodi dialogis necesse non sit auctorem veluti ex interlocutoribus unum se proderet. Mirum est horum quatuor codicum a Garerio Belga citatorum, si in iis Guidonis Cambracensis episcopi nomen ut auctoris diserte inscriptum erat, nullum jam superfuisse anno 1643 quo scribebat Sanderus, nam nullum ejusmodi in tota serie codd. mss Belgii recenset. Quæ omnia eruditiorum arbitrio libens permitto.

3. *Acta hujus nostri Guillelmi de Parisius ut inquisitoris in causa Templiariorum*. Quædam referuntur in codice cui titulus: *Concordantia inquisitionum factarum adversus ordinem Templi ab inquisitore heretica pravitatis primum (is erat Guillelmus noster) tum a tribus cardinalibus, & demum ab ipso pontifice Clemente V.* Sic refert Labbeus *Bibl. Nov.* mss pag. 13, testatus hæc in codice 25 Naudæano haberi: quem codicem ms ex charta & caractere conjiciebat ipsomet inquisitionis in Templarios tempore scriptum fuisse. Plura etiam habentur in codice Sangenovæsiæ *Bibl. Paris.* ms n. DD. 22. cui titulus: *Histoire de la condamnation des Templiers*, merito legenda. Inter alia sic legitur: *Pendant que ces choses se passaient, le roi qui vouloit que le mal prenoit pied en son royaume, & que l'instruction du proces ne se faisoit point, craignant d'ailleurs que la preuve ne s'alterast en quelque chose, decerna commission tant au F. Guillaume de Parisius inquisiteur pour le pape en France pour vacquer a l'interrogatoire des Templiers, que a quelques gentishommes sur les lieux ou estoient prisonniers les accusez, pour assister de sa part avec cet inquisiteur &c.* Postea rex ipse sic loquitur: *C'est pourquoy aiant traité avec le pape, les prelates princes & barons de notre royaume, nous qui sommes constituez & ordonnez de Dieu pour la defense de la foi & liberte de l'Eglise, aiant été deputé pour ce fait a sa sainteté Guillaume de Parisius de l'ordre des FF. Prêcheurs inquisiteur de la foi &c.* Quæ docent Guillelmum a rege ad summum pontificem prius legatum, quam adversus Templarios ageret. Subditur postea: *En execution de ces commissions l'inquisiteur & les gentishommes ne perdirent point de temps, mais travaillerent sans intermission a ce qui leur estoit enjoint par le roi, & parce que nous est resté des actes nous apprenons, que l'inquisiteur assisté de plusieurs témoins out a divers jours 140 templiers du temple de Paris, qui convenoient tous &c.* & postea: *L'inquisiteur Guillaume de Paris étant a Troies out trois templiers en presence de deux gentishommes du pais qui dirent de même que les precedens &c.* *Le même interrogea cinq témoins a Baieux & a Caen &c.* Quæ diligentiam nostri Guillelmi probant, sed & integritatem & peritiam, nam cardinales postea a Clemente V legati ut acta examinarent, sincera illa ac ex regulis juris rite facta omnia agnoverunt ac probarunt, ut ibidem refertur.

4. Visum est non omittendum *Biblia Hebraica* s. c. XIV. ms melioris notæ ab eo Bibliothecæ nostræ Bononiensi in Italia donata fuisse, ut testatur epigraphæ initio voluminis scripta quæ sic habet: *Istam Bibliam Hebraicam dedit F. Guillelmus Parisiensis ordinis FF. Predicatorum confessor illustrissimi regis Franchorum conventui Bononiensi pro communi libraria Fratrum propter reverentiam B. Dominici anno mcccx pridie idus Febr. Quicumque legerit in ea, oret pro eo. Amen.* Sic refert Clar. D. Bernardus de Montfaucon *Diar. Ital.* p. 401.

Guillelmum de Parisius hunc primum dicimus ad discrimen alterius Guillelmi de Parisius etiam dicti, qui circa finem seculi xv floruit, & de quo nos ad an. 1485: ambos enim quidam inscite confundunt.

F. LUPUS DE BAIONA.

F. LUPUS DE BAIONA sic a patria Valconia civitate & a professione nuncupatus, pietate doctrina ac vitæ regularis studio jam clarebat sub finem seculi XIII, suoque dicto conventui nativo præerat anno mccc, exinde anno sequenti mccc i prior Tolosanus assumtus est mense augusto, eamque domum rexit ad an. mcccvi, quo in cap. provi Figiaci habito fuit liber dimissus. Anno mccc vii erat domus Castrensis prior, quo titulo capitulo provinciali Condomiensi aderat & diffinitorum tertius sedit. Anno mccc x iterum domui suæ Baionensi præfectus fuit, & iterum in cap. prov. Apamii habito diffinivit. Quæ omnia ex actis, ex quibus etiam habetur anno mcccii electum fuisse diffinitorem pro comitiis ordinis anno sequenti Bisuntii habendis. Annum & locum mortis monumenta mihi reposita non produnt, sed ad mcccxi fortè & ultra vixisse verisimillimum. Extat ejus *Epistola* quam ex cod. ms Carcaffonensi Soëgius edidit *Ann. Dominic. julii T. I* p. 414 ad 416. Incipit:

R. in C. P. ac D. suoque ac ordinis refugio singulari D. F. Nicolao de Prato D. G. Ostiensi ac Verulrensi episcopo cardinali ejus humiles ac devoti filii, F. Lupus prior & conventus FF. Predicatorum Tolose &c. In ea describitur atrocissima persecutio, quam nostris Carcaffonensibus inferebant hæretici Albigenfes fulti auctoritate Joannis de Pinquonio vicedomini Ambianensis: *Galice de Pequigni vidame d'Amiens.*

F. NICOLAUS DE MARIANIS.

F. NICOLAUS DE MARIANIS Italus patriæ & professione Mantuanus ab Alberto neto laudatur in chronico ad mcccxi clarus, quem excipiunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1315, & Rovetta ad 1312. Ab illis dicitur scripsisse

Opus de quarta funeralium.

F. RAIMUNDUS DE PONTE.

F. RAIMUNDUS DE PONTE Aragonus sive Catalanus Fragæ ad Ilerdam natus, priusquam ordini nomen daret, jam se vitæ ac morum integritate, rebusque præclare gestis, obitusque cum gloria dignitatibus & apud suos & apud externos commendarat. Juris utriusque doctor cum evassisset consultissimus, a summo pontifice sacri palatii causarum auditor est allectus, tum Marchiæ Anconitanæ datus legatus & præses. Cujus fama permotus Aragoniæ rex vel Petrus III, vel Alphonsus ejus filius & successor eum accersivit ceu subditum suum, & cancellarium regni sui instituit, ac paulo post Ecclesia Valentina antistitem elegit i maii

præbuit vigilantia in diœcesis visitationibus, effusa in pauperes liberalitate, sapientia in synodis, prudentia in gravissimis Ecclesiæ & regni negotiis, ut nec sanctos illos veteres ac primos episcopos desiderares, futurosque omnes illi cuperes simillimos. Jam annis quindecim sedem hanc sanctissime rexeat, cum perfectioris ac severioris vitæ in proprio palatio gerendæ cupidus, institutum Prædicatorum amplexus est, vestemque induit paulo ante natale Domini anni MCCCLIII. Exinde rituum ordinis ac constitutionum tenacissimus observator, officia etiam episcopalia majori studio visus est adimplere. Equitum Templi causam in regno Aragoniæ a Clemente V & a Jacobo rege sibi & episcopo Cæsaraugustano commissam diligenter cognovit & sapienter ac fortiter profecutus est: tum clerum inter & populum Aragoniæ dissidentes arbiter selectus, æqua utrumque sententia composuit, quæ ceu lex etiamnum observatur. Demum ad concilium generale Viennense accedens, qua erat apud omnes existimatione, unus e quinque viris fuit ad id selectis, qui graviores & majores in eo tractandas fidei & morum seu disciplinæ causas discuterent, & quorum judicio cæteri patres acquieverunt. Ad suos redux Tarraconam ad synodum provinciam tum coactam se contulit, vixque advenerat, cum ætate & laboribus fractus in morbum incidit, ex quo & obiit inter manus & fletus suorum Prædicatorum in eorum domo hospitatus XIII novemb. MCCCLIII: unde corpus ejus Valentiam translatum, in sua cathedrali ad altare Sacelli omnium sanctorum xx ejusdem mensis & anni sepultum fuit. De eo scripserunt F. Michael de Fraga ipsi carus in paucis ac de quo postea, Petrus Antonius Boterus, & qui ab eis accepit Diagus Hist. prov. Aragon. lib. 1 cap. 8, huncque excipiens Antonius Bibl. Ver. Hisp. lib. 9 cap. 2. Meminit etiam Bernardus Guidonis inter eos, qui jam episcopi ordinem amplexi sunt & professi, ubi sic habet: *In provincia Aragonia D. Raimundus anno MCCCLIII vel III paulo ante natale de episcopatū Valentino ad habitum nostrum convolvavit.* Laudant etiam Fernandez, Vincencius Blasco de Lanuza Aragoniæ chronic. T. I lib. 5 cap. 31 & 37, Curita ad MCCCLIX, Fontana in Monum. ad 1308 & alii. Hæc ejus opera:

Decreta & statuta synodi diœcesana Valentina XIV Kal. octob. MCCCLVI habita in ade cathedrali, quibus adjecit

Tractatum de sacramentis a se compositum & a synodo approbatum. Diagus a se visa testatur. Tum nondum ordinem amplexus erat, & Diagus contendit nonnisi anno MCCCLIII post mensem maium vestem ordinis induisse, quia non ante Fratris nomen suo præfixit, quod deinceps usurpavit.

Sententia de pretio ob jus rate emptiois terrarum seu prædiorum dominii ecclesiastici solvendo, qua abinde rationem legis obtinuit in Aragonia.

Inquisitio de Templariis, cujus acta servantur in archivis regni.

Testamentum ejus non omittendum XXXI octob. MCCCLIII actum & a Diago visum, quo inter alia codices ms legat & partitur inter conventus nostros Ilerdensem, Valentinum, & Setabensem, cui ultimo primam partem Summæ theologiæ a F. Thoma de Aquino editæ donat, & jubet apud eos servari, ex quo F. Michael de Fraga laudatus, cui eam commodaverat, Parisiis ubi in gymnasio Sanjacobeo studiis operam dabat, in patriam redierit: quod novum argumentum est contra Launoium, quod & ipsum confodit.

F. JOANNES DE PALMA.

F. JOANNES DE PALMA, quem ex agnoscimine Burgundum conjicio, ex eo nempe comitatus oppido ortum, quod *Baume* indigenæ vernacule dicunt: Sic enim magister ordinis XVIII ex eodem loco prognatus *Petrus de Palma* ab origine nuncupatur: Joannes inquam ille de Palma Parisiis clarebat inter selectos sacre facultatis concionatores circa initia seculi XIV, unâ cum nostris Joanne de Neapoli & Petro de Palude. Plures ejus extant in collectionibus sermonum ejus ætatis ab eo dicti. Hi mihi occurrerunt in cod. Victor. 681 fol. par. membr.

1. Fol. 147 b: *Dom. 2 adventus & fuit festum B. Nicolai a F. Joanne de Palma ord. Prædicatorum. Cum adhuc esset puer cepit querere Deum. 2 Paralip. Puer parvulus minabit eos. Isa. In verbo isto secundo proposito pro præambulo præmissio dicere possumus &c.*

2. Fol. 177 a: *De S. Vincentio a F. Joanne de Palma. Certamen forte dedit illi ut vinceret. Sap. 10. Dominus Jesus Christus princeps militia Christiana &c.*

Nullus dabit quin plures in similibus collectionibus quis me diligentior reperiat; forte & quoddam suorum sermonum volumen suis reliquerit Burgundis, vel quod jam perierit, vel alicubi neglectum jacet.

F. PETRUS MARSILII.

F. PETRUS MARSILII Aragonus seu potius Catalanus, domus Barcinonensis professus, vir egregius fuit, & seculo XIII exeunte ac sequenti ineunte multis nominibus commendatus, regi suo Jacobo II in primis carus, cui & a consiliis fuit & in gravioribus negotiis non parvam impendit operam. Cum enim animo rex induxisset Almeriam Granatenfis oræ civitatem elegantissimam ac munitissimam obsidere, Maurisque præripere, nec vires rei conficiendæ sufficerent Mauris contra valide propugnantibus: veritus rex ne terga vertere, reque infecta recedere, obsidionemque tandem solvere cogeretur, legatos ad Clementem V Petri sedem Avenione tenentem destinavit supplicat postulaturos, nec huic oneri parem alium habuit aut æstimavit Petro nostro, quem unâ cum Fortunio Martini milite misit oratorem ad pontificem anno MCCCLIX consiliorum suorum arcanorumque omnium optime conscium atque participem. Ipsas legationis hujus regis litteras, quod ad rei fidem & historiam utiles, præstat ex archivo regio Barcinonensi subijcere.

SS. ac reverentissimo in C. P. ac D. D. Clementi divina providentia sacrosanctæ Rom. & universalis Ecclesiæ S. P. Jacobus D. G. rex Aragonum, Valentia, Sardinia & Corsica, comesque Barcinona, ac ejusdem R. E. vexillarius, ammiratus, & capitaneus generalis, suus ac humilis filius P. O. B. Super negotio quod ad honorem & gloriam omnipotentis Dei & Ecclesiæ suæ sanctæ, ad ejus exaltationem fidei & totius Christianitatis utilitatem eximiam in nos sumimus contra regem Granatæ, gentes & terras suas fidei catholice imicas, religiosum F. Petrum Marsilii de ordine Prædicatorum, & dilectum nostrum Fortunium Martini militem exhibitores præsentium de nostra intentione informatos plenarie destinamus. Dignetur igitur vestra clementia dictos nuncios nostros, vel eorum alterum benigne suscipere, & suis relatibus fidem indubitam adhibere, ac

eos cum expeditione felici (cum qualitas negotii id vehementer exposcat) remittere ad nos celeriter expeditos. Qui cuncta propria dispositione gubernat, BB personam vestram diu & cum profperitate conservet. Datum in obsidione civitatis Almeria regni Granata secundo non. sept. A. D. MCCCLIX.

Hæc ad Clementem Jacobus, unde Petrum nostrum ei fidissimum administrum & carum non inepte colligimus. Quod autem non agendis modo, sed scribendis etiam discutiendisque rebus idoneum rex intelligeret, eidem injunxit, ut avi sui Jacobi I regis Aragonum Victoriosi dicti res præclare gestas describeret, quod & ille pro voto regis & jussu perfecit. Scripsit itaque

Commentarium de gestis regis Aragonum Jacobi primi libris quatuor, ac Jacobo II prioris nepoti nuncupavit ac obtulit anno MCCCLIII.

Codex autem ipse regi oblatu ms adhuc extabat sec. XVI apud Joannem de Aguilo nobilem Valentinum, a quo Hieronymus Zurita mutuo acceptum sibi exscripsit, & a Zurita apographo Diagus noster exemplum alterum sibi scribi curavit.

Antonius Bibl. Ver. Hisp. lib. 9 cap. 2 n. 66 existimat ex Vernacula Catalanorum lingua in Latinam Petrum convertisse tantum historiam, quam de rebus regni sui Jacobus I scripserat: sed etsi hanc in suum commentarium intulerit Petrus, plura tamen sua diligentia reperta addidisse ex eo constat, quod lib. 2 cap. 24 de Majoricis a Jacobo I anno MCCCLIX receptis & expugnatis agens, asserat se e captivis Saracenis tum factis, aliquos seniores in eadem insula relictos ac neophytos a se de illa expugnatione rogatos plura respondisse, inter alia his totidem verbis, *Maria & F. Michael ceperunt Majoricam*, nempe ille Michael de Fabrica olim unus e XVI primis B. Dominici fociis, sanctitate vitæ conspicuus, qui postea Jacobo I regi carissimus & a consiliis tum in ejus exercitu præfens, tam invocatus & requisitus erat, inquit Petrus, ut post nomen Dei & B. Virginis nomen ejus sapius adderetur: sed & sunt plura alia ejus curis ab oblivione vindicata & addita, ut quin opus ejus sit dubitari non possit.

Mirum a Petro prætermisum insigne illud S. Raimundi miraculum, quod ferunt, durius scilicet increpato Jacobo rege de sua in Berengariam pellicem libidine eoque propterea relicto, Balearicis ab insulis solo pallio ad aquas injecto & expanso vectum, Barcinonem usque ceu insitorio navigio trajecisse: cum tamen Histor. lib. 4 cap. 5 regis ejusdem vesanum in eandem pellicem amorem referat, addatque quo die collatis cum hoste signis conferere parabat, confiteri volentem a F. Arnaldo Segarra ord. Prædic. conscientia arbitro repulsum, negataque absolute relicto. Qui dubium movet Diagus, ipse solvit, aiens posterius factum non potuisse a Petro sileri, quando quidem Jacobus ipse rex gesta sua scribens illius meminisset, prius verò ideo non relatam, ne avi sordes in nepotis oculos faciemque Petrus projecisse videretur: cæterum stupendi hujus marini itineris extare monumenta antiqua & graviora. Videbis postea *Jacobus de S. Joanne.*

Vita S. Raimundi de Pennaforti ord. Prædic. per F. Petrum Marsilii olim conscripta, & nunc primum per F. Franciscum Diago in lucem edita, Barcinone, Cormellas 1601 in 8 pagg. 17. Extat etiam edita in Martyrol. Hisp. T. I ad VI januar. sed hæc opella excerptum tantum est e commentario supra laudato. Hujus scriptoris meminere Zurita Ann. Arag. lib. 2 cap. 74: Joannes Dameto Hist. gen. del reyno Balear. lib. 7 Tit. I §. 2 citati ab Antonio in Bibl. Ver. Hisp. ubi addit se suspicari Marsilii opus

T O M. I.

non visum a Bernardino Gomefio archidiacono Seguntino, & Ecclesiæ Valentinae canonico, quia de rebus gestis ejusdem Jacobi I regis scribens anno MDLXXII illud non laudavit.

F. PAULUS GUALDUCCI.

F. PAULUS GUALDUCCI, sic enim vocat Pocciantius quem *de Pilastris* solum cæteri agnominant, patria Florentinus, & professione S. Mariæ Novellæ alumnus, vir doctrina illustris, & communi fama mirabili in concionibus ac pene divina facundia præditus sub initia seculi XIV adhuc florebat, Nicolao de Prato cardinali summa animorum necessitudine devinctus: ita ut hoc agente ille fuerit a Clemente V ad sedem Gradensem patriarchalem promotus litteris die V april. MCCCLIII datis. Sed heu vix ad Ecclesiam suam accesserat, possessionemque inierat, cum quintodecimo post die ingenti suorum luctu morte præmatura sublatus est. Ejus meminit Ughellus ex regist. Vatic. Clementis V epist. 147 fol. 61 anno IX, ex quo certum habetur ipso anno MCCCLIII obiisse. Laudant etiam Leander fol. 104 b, & Razzius p. 67, hicque addit se a Modesto Biliotti ejusdem S. Mar. Novellæ sodali supra relatam summam ejus cum Nicolao de Prato familiaritatem accepisse, hincque eos redarguit, qui cum ad seculum XV prorogant. Novi Pocciantium quem excipit Possevinus, eum adhuc anno MCCCLX florentem exhibere: sed uterque emendandus ex Ughello, qui successorem ejus jam longe antea electum, licet vacante sede Romana non confirmatum probat, & a Joanne XXII litteras suæ confirmationis XXI novemb. MCCCLVI datas obtinuisse asserit. Hæc ei tribuuntur opera

Annotationes in novum testamentum.

Alia in philosophiam Aristotelis.

Hic Paulus anno MCCCLXI priorem S. Mariæ super Minervam Romæ agebat, & eodem anno amotus in comitiis ordinis Neapoli habitis provinciali Romano, vicarius generalis ipse institutus est. Sic enim in actis: *Ponimus vicarios generales &c. Item F. Paulum de Pilastris priorem S. Mariæ super Minervam in provincia Romana, quousque in dictis provinciis provinciales electi & confirmati fuerint & presentes.*

F. MATTHÆUS MEDICES.

F. MATTHÆUS MEDICES Etruscus ex Mediceorum Florentinorum stirpe ortus, S. Mariæ Novellæ alumnus sub finem seculi XIII religione, doctrina, prudentiaque jam clarebat, quas ob dotes a Bonifacio VIII ad sedem Clusnam (*Chiusi* incolæ dicunt vicariatus Romani, jam sub Senensi) in Etruria evehctus, oves suas sanctissime rexit ad annum usque MCCCLIII, quo ad superos abiit. Sic Ughellus T. III Ital. Sac. & ex eo Fontana in Theat. Frustra Rovetta hunc tentat suis accensere Lombardis ad 1311 ea ratione, quod domus S. Marci Florentina ad annum 1493 congregationi utriusque Lombardiæ manserit adjuncta: cum enim hæc domus nonnisi anno MCCCLXXXVI circiter ordini data fuerit, Matthæus ejus professus esse non potuit, sed juxta leges ejus ætate servatas S. Marci Novell. sodalis, ut jam dictum. Velim Rovettam certiora proferre, cum hæc illi ab eo tribuuntur opera

Postilla in Cantica servata, inquit, ms apud nostros Pisauri.

Volumen sermonum variorum.

F. JOANNES DE PARMA

F. JOANNES DE PARMA Italus a patria & professione sic nuncupatus provincie Lombardiæ inferioris sodalis nascente seculo XIV Parisiis cla-

SCRIPTORES

522

Sæc. XIV.

ruit, ubi in sacra facultate licentiatus anno MCCCXIII ex indice Bernardi Guidonis, in quo recensetur LXIII ante Petrum de Palude anno MCCCXIV licentiatus. Quæ ad suos redux præclare gesserit, quæve munia obierit, licet præsertim in scholis egisse conjectari sit proclive, ut & ad medium hujus seculi circiter pervenisse, cum desint vetera monumenta, suis gentilibus relinquo disquirendum. Ejus cum laude meminerunt Taegius I P. Monum. ord. Leander fol. 138 b, vocans eum sacrarum litterarum doctorem celeberrimum, Lusitanus, Altamura ad 1452, quem Rovetta merito redarguit, ex Vincentio Rivalio in catal. ms Script. Lombard. accusans, quod seculo plus integro juniorem quam fuerit, faciat. Nec minus ipse Rovetta emendandus, cum alterum Joannem de Parma ad 1454 videtur agnoscere magistrum etiam Parisiensem, qui certissime nullus tum fuit hujus nominis, frustra que restem appellat Lusitanum, qui non nisi unum agnoscit primum scilicet hinc laudatum, cujus revera ætatem non notat, sed quam aliunde perspectam habemus. Adde quod utriusque eadem Rovetta ascribat opera, quod argumentum unum & eundem esse scriptorem. Hæc porro ei tribuuntur

Volumen magnum cujus principium: Quæritur quomodo essentia.

Volumen præterea sermonum.

F. NICOLAUS BOTRONTINENSIS.

†
1314.

F. NICOLAUS BOTRONTINENSIS episcopus hoc uno nobis Ecclesiæ suæ notus cognomine, eodem hinc representatur. Est autem Botrontum seu potius Buthrotum Græcis Βουτροτόν, Italis *Butrinto* civitas episcopalis in secunda provincia Epiri, ab aliquibus sub Naupactensi, sed saltem a seculo XII sub Joannina (quam quidam Cassiopyæam dicunt) metropoli in exarchatu Macedonia ad litus maris contra Corcyram sita, pauperum piscatorum jam fere domicilium. Hanc obtinuit Nicolaus hic noster Ecclesiam sub Clemente V Romano pontifice, & Henrico VII Lucemburgio imperatore quibus acceptissimus fuit ac utilissimus administrat, gravioribusque negotiis ab iisdem applicitus. Gente fuit citramontanus & Teuto, & ut conjicere est patria & professione Lucemburgius, quod tum ex affectu singulari quo nostros Lucemburgenses subditos suos Henricus VII prosequatur, cum ex integra fide qua ei semper servivit, ejusque gloriam etiam post fata tutatus est, facile colligitur. Henrici enim Romam petentis in imperatorem coronandi in tota illa expeditione Italica comes fuit individuus, nec semel pro impositis sibi ab eo negotiis gerendis magna subiit vitæ discrimina. Quæ ex opusculo ab eo edito facile comprobantur. Titulus est:

Nicolai episcopi Botrontinensis relatio de itinere Italico Henrici VII imperatoris ad Clementem V papam. Nempe ab anno MCCC ad XIII.

» Sanctissime Pater infra scripta sunt quæ acta sunt in Italia, postquam Dominus Imperator felicis recordationis montes transivit, prout ego F. Nicolaus Dei & vestri gratia episcopus Botrontinensis possum testimonio meæ conscientia melius recordari ad præsens. In Taurino venit rex Romanorum mensis octobris, tunc pauci cum eo erant &c.

Ex cod. ms 9920 Bibl. Reg. Paris. fol. med. chart. typis dedit Clar. Baluzius Pap. Aven. T. II a col. 1146 ad 1230. Ad supradictorum verò probationem hæc annotanda, & ex opusculo excerptanda sunt.

Col. 1160 sic habet: Nos autem citramontani, in-

ter quos ego fui tunc &c. & infra: Ego frequenter de domo Prædicatorum (Mediolanensium) non audebam venire usque ad palatium propter maledictiones & vituperia, quæ dicebant de rege (Henrico) & de nobis citramontanis &c.

Col. 1164: Aliquos ego audivi clamantes, moriantur Theotonici omnes.

Col. 1171: Ab imperatore missus Brixiam a militibus Brixianorum stipendiariis captus fuit, & dum me ducerent sic, inquit, major inter eos magis curialiter me associabat, ne ribaldi tunc aliquo modo me turbarent. Ab illo ergo petivi, quare me ceperant, cum essem Frater Prædicator & episcopus, & in via eundi ad cardinales &c.

Col. 1185: Cum essem in Lastre villa ad Florentiam, Florentini milites ad cameram nostram venerunt cultellis evaginatis. De nostris familiaribus tunc aliqui fugerunt dimittentes se per fenestras, inter quos fuit socius meus Frater Prædicator &c.

Ex his constat citramontanum fuisse, & Teutonem, & ordinis Prædicatorum. Opus curiosum est & merito legendum. Quædam adhuc excerptentur in scriptore sequenti.

Emendandus hic Fontana, a quo in Theatro quidam F. Antonius de Rhegio ex actis cap. gen. Noviomagi anno MCCCCLX habiti dicitur modo *Bituntinus* episcopus, modo *Botudinensis*, & a Pio corruptius *Bondinensis*. Revera in actis ejus capituli episcopatus ille corruptissime scriptus est: in cod. Rom. ms legitur *Botudinensis*, in codice Insulensi ejus ætatis habetur *Bomdomitinus*: qui episcopatus cum nusquam terrarum sint, nam quoad *Bituntinum*, illusio est Ughelli, qui Botudinensem non inveniens putavit substituendum esse *Bituntinum*, non dubium est quin sit erratum ex notario rum oscitatione vel ignorantia. Legendum itaque *Botruntinensis* vel potius *Buthrotinus*.

F. JOANNES PICKARDI DE LUCEMBERG.

F. JOANNES PICKARDI DE LUCEMBERG, sic enim ejus ætate scribebant quod modo dicunt de Lucemburgo, a patria ducatus Lucemburgensis capite sic nuncupatus, (a pluribus corrupte, a Leandro de *Liechtenberg*, a Bandello de *Lindtiner*, ab aliis de *Lettemberg* aut *Littimber* dictus) domus Lucemburgensis alumnus, vir fuit religione & doctrina agendique solertia ineunte seculo XIV clarissimus. Anno MCCCXIII jam erat baccalaureus Parisiensis, siquidem in comitiis ordinis Paduæ tum celebratis, sic de eo legitur: *Ponimus vicarios in provinciis infra scriptis, quousque provinciales in eisdem provinciis electi & confirmati fuerint & presentes, in provincia Teutoniae F. Joannem de Lucemburg baccalarium Parisiensem.* In comitiis verò provincialibus Teutoniæ eodem anno habitis ad regimen ejusdem ipse fuit assumptus: quo tamen munere non diu functus est: nam anno MCCCX in comitiis ordinis Placentiæ habitis sic de eo statutum fuit in actis: *Abolvimus priorem provinciam Teutonia, quia mittimus eum Parisius ad recipiendum magisterium in theologia.* Hoc revera obtinuit eodem anno, ut habet Bernardus Guidonis in indice n. 57: *F. Joannes Picardi de Lucemburg Teutonicus fuit licentiatus anno Dni MCCCX tertia die mensis novembris.* Annos duos sequentes in gymnasio Sanjacobeo sententias de more publice interpretatum esse certum: at quæ postea egerit, silent vulgo qui de eo agunt. Quid verò invenerim, libens expono.

In opusculo artic. super. laudato, Relatione nempe itineris Italici Henrici VII imperatoris, fit mentio cujusdam sodalis nostri qui dicitur F. Joannes de Lucidomonte magister in theologia. Hunc au-

tem eundem cum hoc nostro cenfeo voce *Berc Teutonica* Latine montem significante, & *Lucemburg Lucidomonte* Latine reddito, præsertim cum non alium hujus nominis & iis annis magistrum in theologia vetera nobis prodant monumenta. Quo posito dicendum expletis lectionibus Parisiensibus mox anno ipso MCCCXII ad imperatorem in Italia agentem se contulisse, ac in ea expeditione non parum a consiliis & agendis ei utilem fuisse. En quædam ex illa relatione excerpta.

Col. 1193: Imperator habito maturo consilio ordinavit quod incontinenti D. Pandolphus, & magister Joannes de Venestringue utriusque juris professor, & Frater Joannes magister in theologia de Pisis recederent cum plena potestate & auctoritate perficiendi & complendi parentelam inter dicti regis Roberti filium & filiam regis Romanorum. Tunc fuit quibusdam visum quod duo sufficerent ad prædicta faciendam, & quod D. Pandolphus & ego (F. Nicolaus) iremus ad tollendam omnia impedimenta, quæ possent esse in receptione jocunda coronationis dicti regis. Visum etiam fuit quod prædictis duobus Fratri Joanni & magistro Joanni daretur ambassata sicut & nobis ad Dñum Joannem fratrem regis Roberti & ad Romanos, & quod ponerentur in littera. Factum est sic.

Col. 1194. Disto die (vigilia ascensionis 111 maii MCCCXII) Dñus Joannes prædictos magistrum Joannem & Fratrem Joannem conduci fecit versus Neapolim, sibi enim dixerant expresse & de mandato Domini (Henrici) quare ibant, quia ad complendam parentelam.

Col. 1200. Illis diebus reversus fuit Frater Joannes de Lucidomonte magister in theologia, & D. Joannes de Venestringue utriusque juris professor de Neapoli, & quid sibi respondit rex Robertus super parentela faciendam nunciaverunt &c.

A morte verò imperatoris, quæ accidit anno MCCCXIII, ad suos reversum episcopum Ratisponensem electum vulgo dicunt nostrates, Leander, Bandellus, Lusitanus & sequaces, Pius, Fontana in Theat. Altamura ad 1320: at refragatur Guillelmus Seguer in Insulis Belgicis, ea scilicet ratione quod nullum ei locum reliquerit Viguleus Hund, qui Ratisponenses episcopos omnes accuratius recensuit in sua Metropoli Salisburgensi. Existimat autem dictus Seguer si episcopus fuerit, fuisse tantum ut aiunt in partibus, & Ratisponensis præstulis suffraganeum, quod tum solemne. Verum id discutiant indigenæ curiosi, ut & ad quem annum vitam produxerit. Hæc ejus opera

Sermones quadragesimales, Dominicales & Sanctorum per annum. Ex quibus Turrecremata & Bandellus laudant sermonem de nativitate B. Virginis hoc themate: *Fons parvus crevit in fluvium.*

Summa theologica, inquit Lusitanus.

F. THOMAS LANGFORD.

†
1314.

F. THOMAS LANGFORD Anglus Essexiensis patria non procul a Maldona natus, inquit Pitseus, & ut addit idem, Cantabrigiæ laurea magistrum insignitus, inter illustres in scribendis historiis a Leandro fol. 152 b, recensetur, qui & præter citatos a Taegio I P. Mon. ord. ad 1314, Lusitano, Castillo, Gozzeo, Pio, Fernandez, Altamura ad 1317 laudatur, ab extraneis etiam Baleo, Possivino, Vossio de Hist. Lat. p. 514, ac de eo nulla mihi amplior notitia. Hæc ejus opera:

Chronica ab orbe condito usque ad suam ætatem. Sic Leander quem omnes excipiunt.

Posilla super Job non inrudita neque lectu indigna. Sic Lusitanus.

TOM. I.

Sermones per totum annum & varia disputatio. Sæc. XIV. Hæc addit Pitseus.

F. HENRICUS DE ARIMINO.

F. HENRICUS DE ARIMINO a patria Emilia civitate sic nuncupatus ibidemque ad ordinem alicuius laudatur a Lusitano ceu qui ad ann. 1313 claruerit, quem excipiunt Possivinus & nostrates omnes & novissime Altamura ad 1314, Rovetta ad 1313. His præverant Taegius P. I Monum. & Leander fol. 147 b, ad MCCCIV collocantes. Hæc ejus opera, quæ tamen illi ubi servantur non indicant.

Tractatus de quatuor virtutibus moralibus. Extat Venetiis in Bibl. S. Petri Mart. Muriani Pl. VI ad sinistram fol. memb. Pr. *Quia secundam sententiam apostoli ad Hebr. civitatem quam corporaliter possidemus &c.* Deest finis. Habetur etiam Patavii apud Erem. Augustin. sic refert Tomasius in suis Bibl. Venet. & Patav. p. 75.

Tractatus de politia Venetorum. Quidam tractatus *De nobilitate & politia Venetorum* recensetur a Sanderio in Elenc. codd. ms Belg. p. 213. An sit nostri Henrici discutiant curiosi nostri Tornacenses.

Quodlibeta varia theologica. Sic Rovetta. *Tractatus de septem capitibus draconis.* Pr. *Eccle draco magnus &c.* Finis: *In finem ultimum.* Extat Florentiæ in Medic. Pl. xx n. 33 cod. chart. in 8. Hæc ultima opera hætenus ab aliis ommissa.

F. JOANNES LECTOR.

F. JOANNES LECTOR, hoc enim agnomen ipse affectavit, qui ab aliis de *Friburgo* vulgo vel *Friburgo* ut plerumque scribunt Germani, nuncupatur, Friburgi Brisgoiæ clara diocesis Basileensis civitate & arce munitissima natus est, nostrumque ibidem seculo XIII vergente amplexus institutum. Quamvis autem theologiam scholasticam apprime calluerit, morali tamen & juri canonico potissimum incubuit, quoad illam partem scilicet quæ ad tribunal pœnitentiæ, regimenque spectat animarum, casus conscientia sibi sumens illustrandos, & ex puris fontibus enodandos. His scribendis ac publice prælegendis vitam videtur infumisse omnem, quo difficillimum confessarii munus, quantum in ipso erat, gerentibus facilius redderet, nec extra terminos a patribus positos evagarentur iudicio proprio consili. Hinc Lectoris cognomen ei adhæsit, neque enim aliis in ordine functum munus in veteribus monumentis habemus. De eo sic Leander fol. 151 a. *Adverte illum Germanum gravi passu ambulantem, is est Joannes Teutonicus, non ille quondam generalis magister ordinis (scilicet IV Joannes a Wildeshusen dictus) sed ille Lector Friburgensis vir devotus & literatura præstantissimus, portans super dorsum ingens volumen ab se confectum, plura opuscula ea quidem ingenio-fa docta & valde necessaria continens. Vita ex-cessit in Friburg in cœnobio Fratrum, & in æde ante aram majorem sepelitur anno Dni MCCCXIV vi idus martias.* Ejusdem antea meminerant Laurentius Pignon n. 67, a quo dicitur F. Joannes Lector de Friburgo Teutonicus: & Ludovicus a Valleolero n. 53 a quo dicitur simpliciter F. Joannes Teutonicus. Opera etiam omnes eadem referant, ipsummet auctorem eadem describentem placet audire. Sic ergo ille de suis scriptis:

» Primo tam de textu quam de apparatu seu glossa Summæ venerabilis P. F. Raimundi quondam magistri ordinis nostri, qui pœnitentiarios dirigit, Registrum sive Tabulam secundum ordinem alphabeti cum diligentia ordinavi. Secundo &c.

Vvvij

Sec. XIV. quæ ad emendationem vel declarationem tam textus quam apparatus ejusdem Summæ a posterioribus approbatis tradita doctoribus utilia videbantur, ipsi Summæ in spatio ascripti. In quibus etiam qui cum illis concordent vel dissentiant ibidem, quantum reperi, designavi. Sed de qua materia nihil ab aliis tactum adhuc legi, ea sicut scripta sunt, nec comprobando nec improbando reliqui, quia de mea propria sententia quasi nihil in hoc sicut nec in præsentis opusculo (nempe 2 loco mox referendo) posui: sed tantum aliorum famosorum in Ecclesia doctorum sententias referens, & ut plurimum etiam ipsorum verba ponens, librorum nihilominus eorundem, sententiarum, & scriptorum de quibus sunt assumpta, nomina & loca assignans, relator sum non inventor.

Ex quibus discimus in Summa S. Raimundi de penitentia vulgo dicta quatuor esse distinguenda.

1. Textum, & hoc est opus S. Raimundi.
2. Apparatum sive glossam ad marginem ascriptam, & hoc est opus nostri Guillelmi Redonensis, ut supra ubi de eo luce clarius demonstratum est. Itaque erratum est intolerandum in omnibus editionibus, in quibus hic apparatus F. Joanni Lectori tribuitur, qui hic ipsemet protestatur in eo nihil suum esse, quod & constabit amplius ex mox dicendis.

3. Registrum sive Tabulam alphabeticam tam super textum Raimundi, quam super apparatus Guillelmi, & hoc est opus nostri Joannis. Hæc Tabula quod sciam non fuit impressa hætenus, sed ejus quidam codices ms memb. in fol. in meas manus venerunt: unus in Sorbon. 1037 ex legato Thomæ Maziere de Tornaco quondam socii. Alter in Colbert. n. 2103 ad calcem Summæ S. Raimundi. Pr. Incipit Tabula super Summa Fratris Raimundi, quæ tamen sententiam textus Summæ, ut ita sit dicere, quam glossarum omnium, sub quadam brevitate sic comprehendit & aperit, ut etiam non habentibus Summam ipsam multum sit utilis. Implet folia xxvi. Apud nostros Massilienses anno M D C L X X I erat codex ms memb. Tit. Tabula abbreviata super Summa Raimundi. Pr. Abbas. Finis: Uxores. Compendium forsitan Tabulæ nostri Joannis.

Quartum est quod ait Joannes se tum Summæ Apparatum varias doctorum auctoritates illustrationis gratia in spatiis intermediis adjecisse. Hujus generis codices mihi non occurrerunt: sed aliqui forsitan invenirentur in Bibliothecis Germanicæ.

Alterum opus Joannis titulum habet, *Quæstiones casuales* de quo sic præfatur:

"In isto libello quæstiones casuales, quæ vel non continentur, vel minus plene continentur in ipsa prædicta Summa F. Raimundi & apparatu ejus, quas in pluribus doctorum libris & scriptis invenire potui, in unum collegi, easque sub titulis ejusdem Summæ & eorundem librorum & titulorum ordine disposui, aliquas insuper rubricellas de specialibus materiis quibusdam titulis supponendo. Sunt autem hæc collecta maxime de libris horum doctorum memorati ordinis: videlicet F. Alberti quondam Ratisponensis episcopi, F. Thomæ de Aquino, & F. Petri de Tarentasia postmodum summi pontificis Innocentii V: item F. Ulrici quondam lectoris Argentinensis. Item ponuntur hic aliqua de Summa Goffridi, & plura de Summa D. Ebredunensis quæ dicitur *Copiosa*, qui post modum fuit cardinalis Ostiensis, unde & a quibusdam nominatur Summa D. Ostiensis. Adduntur quoque hic aliqua de novis statutis summorum pontificum, sive in modernis conciliis sive in curia publicatis. Sed & hic considerandum est, quod cum secunda pars Secundæ de Summa F. Thomæ prædicti quasi pro majori

parte sit moralis & casualis, plurima de illa summata in hoc opusculo posui, & ideo ubicumque solum dicitur, *Respondeo secundum Thomam in Summa*, vel simile nullo addito, semper intelligendum est de Secunda Secundæ, nisi alia pars specialiter exprimat. Hoc alterum Joannis opus an typis prodierit ignoro, sed ejus super sunt exempla ms plura. In Bibl. Lipsien. apud Fellerum p. 243 tria recensentur n. 24, 25 & 26 in 4 & 8. Titulus: *Joannis Lectoris ord. Prædic. Quæstiones casuales ex Raimundi Summa & ejus apparatus*. In catal. codd. ms Angl. T. I P. III n. 1401: *Joh. Lector in libellum quæstionum casualium*. Pr. *Quoniam dubiorum &c.* Memineris & hunc scriptorem decem circiter annis ante canonizationem S. Thomæ de Aquino mortuum, ejus Summæ theologicæ partes omnes laudare & excerptare: quod testimonium iterum Launoium confodit.

Tertium opus ejus est *Summa confessorum* simpliciter dicta, cujus initio exhibetur, & idem prologus superioris: *Quoniam dubiorum*; & prologus postea specialis, qui sic habet:

"Saluti animarum & proximorum utilitati secundum ordinis mei professionem fraternam charitate proficere cupiens, votis quoque & precibus Fratrum annuens, post priora opuscula hanc compilationem magis completam omnipotentis Dei confusus auxilio sum aggressus. In qua verò non tantum casus qui in Summa R. P. F. Raimundi & ejus glossa scripti sunt posui, in quibus quæ a posterioribus doctoribus plus vel minus approbantur adjungens quantum reperi: sed etiam sub istodem titulo cum rubricellis additis quæstiones in priori libello (nempe superiori) positas & plura ex glossa D. Innocentii IV super decretales & aliorum doctorum addidi, ut in uno volumine collecta animarum medici multa de his quæ requirunt inveniant, & ex diversorum concordia doctorum sciant quid sit probabilius & securius judicandum."

Hoc in opere hi præsertim auctores præter Raimundum laudantur.

1. F. Thomas de Aquino potissimum Secunda secundæ partis Summæ.

2. F. Guillelmus seu Willielmus Redonensis in apparatu seu glossa super Summam Raimundi. Sic enim ille in prologo mox citato: *Similiter cum nominatur hic glossa, semper intelligendum est de glossa Willelmi super Summam Raimundi, nisi alia glossa specificetur, ut glossa Innocentii vel Ostiensis aut Bernardi*, nempe Compostellani. Quod argumentum est clarissimum Apparatum super Summam S. Raimundi opus esse F. Guillelmi Redonensis, & falso in editis F. Joanni Lectori seu de Friburgo ascribi: si quidem quæ citat ubique ex Willelmo, illa ipsissima sunt totidem verbis, quæ in Apparatu leguntur.

3. F. Petrus de Tarentasia seu Innocentius V super sententias.

4. F. Ulricus de Argentina in Summa de summo bono præsertim ex lib. 6.

Omitto SS. PP. Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, Isidorum, & alios, ut & summos pontifices, qui ubique casus dirimunt & illustrent.

Hæc Summa confessorum (seu confessoriorum) typis prodierit primum Reutlingæ, Joan. Othmari 1487 fol. Cujus editionis titulum corrupte referunt Beughemius, Caveus, Dupinius, Altamura ad 1314, qui tamen seipsum emendat in Append. Ab iis enim dicitur *Summa Prædicantium*, quo titulo non scripsit Joannes.

Nuribergæ.

Lugduni per Vortoman a mendis repurgata typis Jacobi Sacon, 1518 fol.

Parisis Joannis Parvi seu Petit 1519 fol.

Hujus verò sunt in bibliothecis exempla innumera ms Parisiis, Colbert. codd. 113 & 185. Sorbon. nn. 1048 & 1051. In hujus sine sic legitur: *Explicuit Summa confessorum scripta apud Parisius anno Dni mcccxxviii per Droconem Loquet. Victor. nn. 851 & 852. Navarr. semel. Omnes fol. mag. memb.*

Claromontii Arvernorum apud nostros cod. ms in fol. memb. qui fuit aliàs Durandi de S. Portiano ejusdem domus sodalis episcopi Aniciensis & Meldensis.

Patavia ad S. Antonium & apud Eremitanos, Tomasini pp. 57 & 78.

Florentiæ apud Servitas n. 119.

Lipsiæ apud Fellerum p. 227.

Angliæ. T. I P. I 991, 2473; P. II, 824; P. III 912 & 1767; T. II P. I, 422, 737, 788, 7976, 8188.

In Elenc. Sanderi passim.

Ex illo opere excerpta Regula mercatorum Gallicæ reddita prodierit hoc titulo: *La regle des marchands contenant trente questions par Jean le Liseur de l'ordre des FF. Prêcheurs*, Pruvinis in Bria, Guillelmi Tavernier 1496 in 4. Sic referunt *La Croix du Maine*, & *Verdier*, quilibet in sua Bibl. Gallica: & *Thomas de la Caille Hist. de l'Imprim.* p. 49.

Quartum opus est *Manuale collectum du Summa confessorum*. Compendium est superioris, quod an typis prodierit mihi incertum, sed extat ms Paris. in Regia cod. 430 memb. in 4. Apud Augustin. ad pontem novum n. 273. In Anglia T. I P. III n. 11.

Quintum opus est *Confessionale*. Prologus:

"Incipit confessionale F. Joannis de ordine Prædic. Lectoris Friburgensis. Simpliciores & minus expertos confessores de modo audiendi confessiones informare cupiens, aliqua in hoc tractatu ad eorum instructionem sub compendio posui, per quæ illis datur occasio de similibus cogitandi, nec oportet de omnibus de quibus in hoc opusculo fit mentio, a singulis quærere, sed de pluribus aut paucioribus secundum status & conditiones personarum. Hunc autem tractatum vel ordinationem in duas partes distinxit, ita quod primo quædam documenta generalia posui, & modum inquirendi de septem capitalibus vitiis, & de quibusdam aliis vitiis, quæ generaliter inveniri possunt in hominibus status cujuscumque: secundo autem de interrogationibus faciendis circa quosdam personas diversarum dignitatum, officiorum & statuum instructionem specialem tradam secundum peccata, quæ a talibus facilius committuntur, adjiciens in fine qualiter sanis sit penitentia imponenda, & morientibus ignoscenda. Nec ista putes tibi sufficere, cum malum sit omnifarie, hominumque malitia multis & variis peccatis, novisque adinventionibus & perplexitatibus se involvat. Hujusmodi ergo rara & dubia cum occurrerint, lege in Summa F. Raimundi, & in libello quæstionum casualium, specialiter autem & plenius in Summa confessorum, & alibi pro varietate casuum, requisito insuper, prout opus fuerit, consilio peritorum. Hoc quoque advertendum, quod licet in isto tractatu quædam inscripta fuerit remissio ad Summam F. Raimundi, & ad libellum quæstionum casualium, tamen modo in tractatu hoc qui ponendus est in fine compendii quod dicitur *Manuale* (art. super. laudato) tantum sit remissio ad Summam confessorum, & per consequens ad Manuale ipsum, cujus in materiis quæstionum ejusdem Summæ numerus prænotatur.

Quod opusculum curiosum, ritus enim quo ea

ætate fiebat confessio refertur ab hujus sæculi ratione paulo diversus. Primo sacerdos & penitens simul genuflexi orabant, tum excommunicationis dabantur absolutio, postea penitens sedens ad latus sacerdotis confitebatur peccata, genuflexo denique sacerdos sedens penitentiam imponebat juxta canones qui in fine operis exhibentur, ultimo absolutionem conferebat. Extat Paris. in Victor cod. 774 memb. in 4. In Augustin. ad pontem novum ad calcem Manualis supra laudati.

Venetiis ad SS. Joan. & Paul. Alt. Part. Plur. 2. memb. in 4.

Florentiæ ad S. Marci Arm. III n. 52: *Confessionale, Quæstiones casuales & Summa confessorum*. fol. memb.

Quidam Joannes Teutonicus noster a Leandro fol. 139 a, inter illustres nodos theologales solventes laudatur, & dicitur scripsisse super 14 libros sententiarum, nec ejus major ab eo datur notitia. Idem laudatur a Lusitano p. 134 & cum dicitur a an. 1250 claruisse, alius ab eo censetur a nostro Joanne Lectore. At cum Friburgensem cum Tactio P. I Mon. Ord. præster, nullumque alium Joannem de Friburgo vetera nobis prodant monumenta quam Lectorem dictum de quo hic, unum & eundem semem hominem, quem bis laudatit Leander ut illi non rarum, primo inter theologos, & iterum inter juris canonici peritos. Itaque hunc Joanni Lectori Friburgensi præter supra recensita opera tribuimus.

Scriptum in 14 libros sententiarum. Extat teste Alva Sol. Verit. Rad. 154 col. 1322 a se visum asserente in Vatic. Rom. n. 1092 fol. memb. sub hoc titulo: *F. Joannis Teutonici ordinis Prædic. scriptum super 14 libros sententiarum*. Pr. *Quæritur utrum theologia sit scientia*. Et idem Alva fatetur eadem habere in tertium, quæ ex eo citat Bandellus.

Venetiis apud SS. Jo. & Paul. P. Alt. Pl. v a Tomasino recensetur *F. Joannis Theutonici in quatuor sententiarum libros*. fol. memb.

Florentiæ apud Servitas idem habetur teste Possivino, qui tamen fallitur, cum hunc Friburgensem episcopum ait fuisse Bossinensem, quem errorem exceperunt Lambecius Bibl. Cæsar lib. 2: Caveus Append. p. 6: Dupinius sec. xiv. His fauor præverant Tritemius, & Pantaleo in Prosopographia P. II p. 237 ad annum 1254, sed omnes emendandi. Fuit quidem nobis Joannes Teutonicus aliquando simpliciter sic dictus episcopus Bossinensis, & postea relicto episcopatu magister ordinis IV, sed is Saxo erat & ab Wildeshuzen ortus anno mccciii mortuus, de quo nos supra ad 1241, sed Joannem Teutonicum e Friburgo episcopum Bossinensem vetera ordinis monumenta non produunt, imo nullum alium hujus nominis e Friburgo ortum & scriptorem præter hunc Lectorem dictum. Consentit Altamura in Append. ad 1314, ubi corrigit quod antea censuerat in Bibl. ubi duos laudat Joannes de Friburgo unum ad 1277, alterum ad 1314 veluti distinctos, agnoscens se delusum, & ambos in unum anno illo 1314 mortuum confundendos. Emendandus & Lusitanus, qui præter duos unum p. 134 & alterum p. 138, tertium jam numeraverat p. 131 anno 1262 clarum, qui tres unus & idem sunt homo, de quo hætenus hic egimus, falso & infeste in plures multiplicatus.

Glossa seu Apparatus in totum decretum suo alteri Joanni de Friburgo ascribitur a Lusitano p. 1343 sed novum illius est erratum, quo sodali nostro opus datur in quo non laboravit, & a vero auctore aufertur, qui etiam Joannes Teutonicus simpliciter vulgo dicebatur sua ætate, sed Semeca verum agnomen habebat, quem quidam ordni Prædicatorum,

sed falso accensent, cum præpositus Ecclesiæ Halberstatensis vixerit & obierit anno MCCXLIII. Vide supra ad finem sæc. XIII, ubi de eo inter falso nostris ascriptos.

Et si jam monuerim, iterare non piget delendum esse titulum omnibus Summæ S. Raimundi ex prælo editionibus præfixum, quo dicitur dari *cum glossis Joannis de Friburgo*, & infelicis adhuc in editione Romana apud Andream Phæum 1619 in fol. sub hoc novo programme: *Joannis de Friburgo ord. Prædic. de sacramentis ordinis & matrimonii ad Summam S. Raimundi commentariorum libri quatuor*. Delendus inquam hic titulus, ne amplius eo fallantur eruditi, nec Joanni de Friburgo deinceps tribuant, quod eo ipso teste ejus non est, sed nostri Guillelmi Redonensis, quem videtis supra.

Ultimum monendum. Fuit & quidam ordinis Minorum dictus simpliciter *F. Joannes Lector*, cujus opus a me visum anno MDCCIV Parisiis apud Augustin. ad pontem novum fol. med. memb. Tit. *In nomine SS. Trinitatis originis omnium rerum incipit Tabula originalium edita & compilata a F. Johanne Lectore Herfordiensi ordinis FF. Minor. Pr. Aaron*. Extat etiam in Victor. cod. 798 fol. mag. memb. sed absque nomine auctoris. Continet ad 360 foliola. Compilatio est auctoritatum ordine alfaberico. Hoc opus Wadingus in duo dividit, *Tabulam juris originalium*, & *Summam de casibus*. Pr. idem: *Aaron*, & revera unum opus est. Tertium opus suo censu eidem asserit, *Summam confessorum*, & simile opus etiam ascribit cuidam suo *F. Joanni de Saxonia*, quasi Herfordia non esset in Saxonia. Ut ut sit, exinde Alva in suo *Pleyros de los libros* p. 89 occasionem arripit dicam nobis scribendi de nostro Friburgensi, quasi ei asseramus, quod sui contendit esse vel Saxonis vel Herfordiensis. Nolim verò ego cum Wadingo contendere, sua habeant Minores per me licet: si Summam confessorum scriptis eorum quis Joannes vel de Saxonia vel de Herfordia, eam prælo subjiciant, qualis sit videbitur. At certe quantum ad *Summam confessorum* typis editam & supra relatam & omnia opuscula superius recensita, tot modis eorum nos ter de Friburgo Joannes Lector se prodit unum & sincerum artificem, id tot evincunt codices MS omnibus obvii, ut nemo sensatus ac nisi excors hæc ei abjudicaverit.

F. ALBERTUS DE BRIXIA.

F. ALBERTUS DE BRIXIA sic vulgo dictus a patria, *Mandugasinus* verò a familia cognominatus, Brixienfis conventus alumnus, non sacre theologie magister Parisiensis, ut putavit Bandellus, neque enim locum habet in Bernardi Guidonis catalogo, sed celebris & longe nominatus sacrarum litterarum in ordine professor, S. Thomæ fortè Parisiis, eo enim juvenem ut moris aliquando missum non dubium, vel etiam in Italia auditor, ejus doctrinæ sectator fuit studiosissimus, isque est cui de sancti doctoris morte plurimum anxio & oranti Thomas ipse cum S. Augustino gemmis ornatus apparuit, de quo in ejus vita seu potius in processu canonizationis in Actis SS. T. I martii p. 707 n. 66 & in officio festi juxta ritum Prædic. respons. ix. Claruit vir hic illustri vergente sæc. XIII & sequenti ineunte, de quo sic Leander fol. 149 b: *Diem suum sanctissime plenus bonis operibus obiit circa annum Salvatoris MCCXIII*. In descriptione verò Italiae ubi de Brixia & claris indigenis, *Delli quali*, inquit, è stato Alberto Mandugasino, che fece la Somma de' casi di conscientia dell' ordine de' Predicatori, nec quid amplius de eo. Unde plura quæ de eo habet ejus descriptionis inter-

pres Latinus Kyriander pura puta hujus est interpolatio ex Tritemio partim excepta, in hoc uterque emendandus, quod hunc Albertum sub Ludovico Bavaro ad annum MCCXXI claruisse velint, qui longe antea obierat. Quod evincitur ex testimonio F. Antonii de Brixia ejus discipuli in processu canonizationis S. Thomæ anno MCCXXIX confecto. Cum enim coram delegatis inquisitoribus visionem illam SS. Augustini & Thomæ Alberto factam & ab eo sibi narratam retulisset, interrogatus qui essent præsentés, unum F. Janinum de Brixia sodalem jam mortuum nominavit, qui haud dubie ad ipsum Albertum interrogantes remisisset, si fuisset adhuc in vivis. Sed & Guillelmus de Tocco in vita S. Thomæ anno MCCXX scripta T. I Martii n. 22 de illa visione agens, Albertum de Brixia ait in vita & post mortem miraculis claruisse. Jam igitur quibusdam antea annis obierat Albertus, & consentiunt nostri Lusitanus, Pius, Altamura ad 1314 ejus mortem cum Leandro collocantes. Hæc ejus scripta:

De officio sacerdotis, sive Summa casuum conscientia.

MS vidit Lusitanus Mediolani apud S. Mariam Gratiarum, & Toleti apud S. Petrum martyrem caractere auctori æquali.

Est & Florentiæ apud Servitas B. M. cod. MS 87. Vidit Alva in Belgio apud Florentium Præmonstraten. MS memb. sicque refert initium Sol. Verit. Rad. 168 col. 1390:

Incipit liber de officio sacerdotis compilatus a F. Alberto de Brixia ordinis Prædicatorum. Prologus:

« Quoniam ut ait Hieronymus, sacerdotis officium est respondere de lege, ut dicit Dominus per Malachiam prophetam, *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus, quia angelus Domini exercituum est, oportet sacerdotem esse instructum de his quæ pertinent ad legem divinam*. Hujus legis dignitatem & utilitatem spiritualem David propheta nobis insinuat dicens, *Lex Domini immaculata convertens animas*. Debent autem sacerdotes, quia animabus hominum divinæ legis observantiam consulunt, esse instructi de talibus, videlicet qui sunt actus virtutum, & qui sunt actus peccatorum, & de ecclesiasticis sacramentis &c. Et quia ut dicit Salomon in proverbiiis, *Frater qui adjuvatur a fratre quasi civitas firma*, ideo ego F. Albertus de Brixia de ordine FF. Prædicatorum ad honorem & gloriam D. N. J. C. & ad spiritualem profectum sacerdotum cum Dei auxilio hunc librum compilavi ex verbis & questionibus & tractatibus F. Thomæ de Aquino de ordine supradicto FF. Prædicatorum. In hoc autem libro qui de officio sacerdotis appellatur, cum diligentia collegi & aliquo ordine pertractavi questiones pertinentes ad consilia animarum &c. »

Opus in tres libros dividitur, in quibus tractatus cxv & capita ccccvi. Addit Alva idem extare Lovanii apud S. Martin. litt. E. n. 16. *Sed hoc exemplum*, inquit, *ab aliquo imprudenti vitiatum, unde licet clare loquatur pro pia opinione, me puduit locum transcribere, quod veritatem amem*. Quibus verbis indicat a Bandello recte citatum ex MS non corruptis. Postea idem Alva occasione accepta quod Anonymus auctor tractatus de conceptione, seu ipse Bandellus editione prima dixit Albertum hunc tertiam S. Thomæ Summæ partem complevisse, sic colligit quasi subsannando: *Ergo complementum tertia partis non est angelici doctoris, sed Alberti de Brixia: nec illi tertia parti debemus absolutam fidem præstare, imo cum ignoremus ubi fuerit illud complementum, an in principio, sine, aut medio, tota tertia pars manet suspecta*. Quod insulsum

omnes vident, si enim Albertus proprium opus totum ex verbis S. Thomæ contexit, ut faterur in prologo supra relato, an is fuit qui ad tertiam partem quid adderet? Deinde quis complevisse dicat, quæ etiamnum completa non est?

Itaque cum primam illam Bandelli editionem non viderim, qui se exprimat, in me non est ut dicam: sed si dixit Albertum tertiam partem complevisse, de additione ex quarto sententiarum, quam *supplementum* vocant, locutus fuerit, quod tum putabat ab Alberto primo adjectum: unde doctior postea factus & monitus *supplementum* longe postea adjectum, id rescidit & emendavit in editione altera. Videtis supra opera S. Thomæ, ubi quando adjectum fuerit istud *supplementum* discussimus.

Præter hoc opus de officio sacerdotis, quidam inter quos Altamura & Rovetta *Summam casuum conscientia* huic Alberto ascribunt: at certum non aliud opus sed idem omnino esse a Leandro variis locis vario titulo donatum. Addunt

Sermones de tempore quadragesimalis & de sanctis &

Commentarium in sententias

Quæ Vicentiæ apud nostros MS servari ait Rovetta.

F. ALDOBRANDINUS DE TOSCANELLA.

F. ALDOBRANDINUS DE TOSCANELLA quibusdam corrupte *Toscanota*, a patria scilicet sic nuncupatus, Latine Tuscania ad Martam civitate olim episcopali non longe a Viterbio sita, conventusque Viterbiensis antiqui alumnus seculo XIV ineunte floruit, & laudatur a Leandro fol. 144 a, Lusitano ad 1314, quem excipiunt Pius, Fernandez, Fontana, & Altamura. De eo agit ex professo Alva Sol. Verit. Rad. 128 col. 1211 & dicit citari a Bandello, Vincentia, Deza, Grifaldo & aliis, additque *sermones istius invenimus MS, nunquam enim fuerunt typis mandati, apud Augustinianos Eremitas Padua, habentes foris rubricam sequentem*.

Isti sunt sermones festivi F. Aldobrandini de Tuscanella ordinis FF. Prædicatorum. Et concludunt sic: *Expliciunt sermones festivi F. Aldobrandini de Tuscanella ord. FF. Prædic. Amen*. Faterur certo citari a Bandello in primo ex septem sermonibus de Nativ. B. V. cujus thema *Orietur stella ex Jacob*. Ibidem ait Alva sunt ejusdem

Sermones de tempore, qui incipiunt a Dom. I adventus sub themate Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse veniet & salvabit nos, Isa. 33. Nota duo: Filii dignitas &c.

Assentitur Tomasinus Bibl. Patav. p. 75 dicens primum codicem esse in fol. alterum in 4, utrumque membr. Addit p. 79

Tractatus super decem legis præcepta F. Aldobrandini de Tuscanella ordinis FF. Prædic. volumin unum & alterum 4 memb.

Lusitanus, Fontana & Altamura addunt scripsisse

Vitam S. Dominici in octo partes distributam, MS inquit Viterbii in domo Gradensi servatam. Verum illa jussu magistri ordinis Antonini Cloche diligentissime quæsitâ anno MDCCX nusquam reperta est, ut mihi responsum fuit eodem anno mense junio.

F. ANDRENTIUS DE CAMERINO.

F. ANDRENTIUS DE CAMERINO a patria Umbriæ civitate sic dictus a Lusitano laudatur ad 1214 clarus, quo nondum ordo confirma-

tus fuerat, nec in erratis mendum esse monetur. Sæc. XIV. Id tamen corrigunt Altamura ad 1314, Rovetta ad 1316, & Jacobillus ad 1312 collocantes. Hæc illi tribuuntur opera:

Commentarii in physicam Aristotelis.

Textus Aristotelis universus in formam syllogisticam reductus.

F. BORROMEUS BASACOMATRIUS.

F. BORROMEUS BASACOMATRIUS a Lusitano ad 1314 clarus recensetur nec natione nec patria indicata. Excipiunt Pius P. II lib. I p. 138 Gallum & Provinciale præstans, cui succinit Altamura ad 1316, Fernandez Italum volens, & Rovetta Bononiensibus asserens ex Vincentio Rivalio & catalogo illustrium Bononien. Titulus operis ab eo confecti sic fertur

Tractatus de philosophia & de philosophis.

F. DOMINICUS SINARRA.

F. DOMINICUS SINARRA Italus patria Fabrianensis in Piceno, ibique ordinem amplectus laudatur a Lusitano ceu qui claruerit ad 1314. Excipiunt Posssevinus, Castillus, Fernandez, & Altamura ad eundem annum. Rovetta in tres homines dividit, primum quem vocat Didacum Senarium ad 1314, alterum Dominicum Smarra vel Sinarra item ad 1314, tertium Dominicum de Fabiano ad 1324: quibus tamen cum eadem ascribat opera, unicum & eundem scriptorem facile colligimus. Ei tribuuntur

Sermones de tempore & de sanctis.

F. GEORGIUS ARRARIUS.

F. GEORGIUS ARRARIUS Insuber patria & professione Alexandrinus provinciæ Lombardiæ superioris alumnus, jure canonico & civili clarus laudatur a Leandro fol. 151 a, qui & indicat ad MCCXIV floruisse, eum incedentem exhibens cum Joanne Lectore de Friburgo, de quo paulo superius actum, & ferentem a se editum

Scriptum super Decretum.

Ejusdem cum laude meminerunt cæteri nostrates, eundem Taëgium I. P. Mon. ord. testem appellantes, & tamen in anno non convenientes. Lusitanus & Pius P. II lib. I col. 58, quos excipit Posssevinus ad 1262 referunt, Altamura ad 1318, addens in Append. Lusitanum quoad ætatem falli. Rovetta collocat ad 1325. Ut ut sit Leandro stabimus, donec major lux affulgeat.

F. HIERONYMUS FOROLIVIENSIS.

F. HIERONYMUS FOROLIVIENSIS a patria & professione sic nuncupatus, vir doctus & orator clarissimus, inquit Leander fol. 144 b, cujus præstantissimam doctrinam varia opera in bibliotheca cœnobii Foroliviensis seposita apertissime declarat. Sic ille, a quo & distinctius numerantur *Sermones varii, multiplices & opulentissimi ad diversa facientes tam de tempore & de sanctis quam pro mortuis.*

Quadam historiarum fragmenta ab se digesta.

De hujus auctoris ætate non sibi constant nomenclatores. Lusitanus quem excipiunt Posssevinus, Fernandez & Altamura, ad 1484 prorogit, Rovetta ad 1479, Pius P. II lib. 4 col. 189 circa 1530 collocant: at ut ut sentiant illi, Leandro major mihi fides in suis istis gentilibus longè accuratior. Cum ergo tres hosce simul loquentes & comites seseque manu tenentes inducat Joannem de Sane-

Sic. XIV. togeminiano, Antonium de Azario Parmensem, & Hieronimum de Forolivio, circa idem tempus claruisse statuendum est, scilicet circa 1314, ad quem annum trium primum refert. Quantum ad opera præter relata, nulla alia Foroliviensi a nostris assignantur. Hinc fabula est quam narrat Alva Sol. Verit. Rad. 302 col. 2041 ab ipso vel alio conficta, ut suggillandi causam haberet, sed risu potius contemnenda, quam serio refellenda.

F. JOANNES DE SANCTO-GEMINIANO.

F. JOANNES DE SANCTO-GEMINIANO a patria sic vulgo dictus, quem alii *de Goro* vel *Gorinum* a familia nuncupant, Etruscus fuit natione, Geminianifani primam lucem vidit, & Senis ordini in S. Dominici nomen dedit. Concionatorem circa MCCCLXIV tota Italia clarissimum, ac sacrum oratorem sermonibus perpolitus & levigatis præstantissimum laudat Leander fol. 144 a, & iterum *Descrittione d'Italia* fol. 43 a. Lusitanus collocat ad 1310, quem excipit Pius P. II lib. I col. 129 ut & Fernandez: Fontana in Prov. Rom. testem citans Lucarinum asserit mortuum anno 1323. Gravissime verò allucinatur Theodorus a Valle Compendii p. 21, & Altamura ad 1244, cum hunc esse volunt, qui Thomam de Aquino adolescentem ad ordinem adduxit, fovit in carcere, & per fenestram receptum Neapolim reduxit, illi tribuentes quod alterius est viri religiosi seculo fere integro antiquioris, nempe F. Joannis de Sancto Juliano Neapolitani, a quo exhibita hæc adolescenti Thomæ officia. Hæc ejus opera:

1. *Opusculum de quibusdam materiis predicabilibus, de operibus sex dierum, predicatum ab eo in adventu Domini in conventu Senarum.* Parisiis, Joann. Barbier & Joan. Petit, 1512 in 4 pagg. 110.

2. *Sermones pro altero adventu.* Laudat mox citandus F. Petrus de Tardito.

3. *Sermones quadragesimales in epistolas & evangelia,* Parisiis, Barbier & Petit 1511 in 4 pp. 198. Quam editionem curavit F. Petrus de Tardito, eamque F. Guilielmo Parvi ord. Prædic. confessorio regio nuncupavit.

Dialogi inter latronem & Christum, Cain & Christum, quos illi tribuunt, sermones sunt sabbati sancti, sed hos addunt sermonibus Goschalchi Eremite Augustiniani plagio insertos.

Opus integrum extat MS memb. in 4 in Navarr. Etsi enim ex industria quis eraserit nomen auctoris initio aliâs scriptum ut & in prologo & ad finem, tamen cætera prologus est integer in quo hæc leguntur: *ad reverentiam quoque sanctorum beatissimi patris Dominici & S. Geminiani originis mea patroni &c.* ut in editis, quæ nostri Joannis opus esse fat arguunt.

Extat etiam Claromontii in Arvernia apud nostros cod. MS fol. memb.

4. *Sermones epistolarum & evangeliorum Dominicalium secundum F. Joannem de Sanctogeminiano ordinis Prædicatorum a festo S. Trinitatis usque ad adventum Domini. Sermo 1 de epistola. Gratia Dñi nostri Jesu Christi, & caritas Dei, &c. 2 Corint. 4. Licet sanctissima Trinitatis mysterium &c.* Extat cod. MS fol. med. chart. in Navar. Extat etiam in Victor. cod. 1100 chart. qui ambo a me visi.

Sermones de Dominicis per totum annum laudatus F. Petrus de Tardito brevi a se edendos promittebat, sed an promissis steterit, mihi incompertum.

5. *Sermones de sanctis per annum.* Alva Sol. Verit. Rad. 152 col. 1302 testatur se vidisse Cistercii in Bib. & inter illos sermonem de Nativ. B. V. factum recte a Bandello citari. Extant etiam Floren-

tiæ apud Servitas cod. MS 33. Tarditus citatus a se etiam edendos promittebat.

6. *Conciones funebres.* Typis prodierunt Lugduni, 1510 & 1536 in 4. Postea curante Joachimo Furgemultio theologo Parisiensi Parisiis, typis Michaelis Nivellii 1611 in 8 pp. 1099. Quæ tamen ultima ab editore interpolata pluribus rescissis, multis additis etiam contra mentem auctoris. Stylus præterea omnino immutatus, ut ex collatione cum edit. Lugdun. anni 1510 quisque experietur. Adeo ut jam ad codd. MS sit recurrendum, si quis mentem auctoris assequi velit. Extant Florentiæ apud Servitas cod. MS 27.

7. *Collationes varia.* Sic Lusitanus quem alii excipiunt.

8. *Meditationes in Evangelia.* Sic Altamura ex Henrico Willot. An quid diversum a sermonibus?

9. *Ejudem distinctiones* MS extabant Rhegiæ apud Eucherium Bonettum ord. Prædic. teste Possivino Appar. Append. p. 108, sed forsitan non aliæ a quodam suorum sermonum volumine jam recensito, cum omnes per modum distinctionum sint exarati.

10. *Summa de exemplis & rerum similitudinibus libris decem constans.* Hoc opus sub ejus nomine jam anno MCCCLXXXI publicum erat, sic enim habet Ludovicus a Valleoleti n. 34: *F. Joannes de Tuscia fecit librum, qui intitulatur exemplare sive de similitudinibus rerum naturalium in decem libris distinctum.* Et exinde nomenclatores omnes, Leander & sequentes uno ore ei asserunt.

Difficultatem tamen faciunt hæc verba, quæ in prologo totius operis leguntur: *Prædicantium igitur commodo, curiosorum desiderio, simplicium auditorum profectui desiderans inservire, ego inter Fratres ordinis Prædicatorum minimus nomine Helwicus natione Teutonicus de multarum rerum exemplis, quæ diversis hominum moribus & actibus adaptantur, præfens opusculum edidi, & librum de exemplis & similitudinibus rerum ipsum intulavi, exemplum sequi desiderans patris nostri B. Dominici &c.* Hinc enim quidam aliâs sibi persuaserunt quemdam *Helwicum* nomine, natione Teutonem hujus operis esse auctorem, & re ipsa sub ejus nomine in prima editione in incunabulis Typographiæ prodiit hoc titulo:

Incipit opus perutile & validum prædicatoribus de quacunque materia dicturis venerabilis atque doctissimi magistri Helwici Teutonici sacre theologiae professoris ordinis Prædicatorum liber de exemplis & similitudinibus rerum. Voll. II in fol. absque loco, anno & nomine typographi. Recenset Beughemius in Incun. Typog. p. 177. Indicat Simlerus in sua Bibl. Gesneri aucta vocabulo *Helwicus*, tæcens ord. Prædic. fuisse. Vidit Alva Colonia Agrippinæ apud Carmelitas & meminit Sol. Verit. Rad. 152. col. 1303.

Hoc tamen nomen *Helwici Teutonici* fictitium esse, & a nostro Joanne de Sanctogeminiano forsitan occultare se volente adoptatum patet ex ipsomet opere, nam qui se *Helwicum* & Teutonem præstat in fronte, in decursu operis seipsum prodidit. Sic enim habet lib. 6 cap. 52 circa medium: *Sicut accidit in terra originis mea, scilicet in Castello Sanctigeminiani, quod est in partibus Tusciae quindecim milliariis distans a civitate Senarum.* Haud dubie id sciverunt, qui sequentes post primam laudatam editiones curarunt, in quibus omnibus licet in prologo idem nomen *Helwici Teutonici* ut auctoris legatur, titulus Joanni a Sanctogeminiano ceu vero ac genuino scriptori asserit. Hæc verò mihi cognitæ.

Venetiis 1497 in 4. Ibid. Damiani Zenarii 1577 & 1582.

Basileæ, Johan. Petri de Langendam 1499 in 4. Extat apud nostros Rotomagen.

Antverpiæ 1583. Ibid. apud Petrum Belleum 1599 & 1629 in 8.

Lugduni curis Egidii Gravatii Rocchenfis Eremitani, typis Q. Philippi Tinghi apud Symphorianum Beraud & Stephanum Michaellem 1585 in 4 pp. 522.

Opus sane eximium & utilissimum, cujus placet titulos cujusque libri referre. Exempla igitur & similitudines dantur

Lib. I. *De cælo & elementis.*

II. *De metallis & lapidibus.*

III. *De vegetalibus & plantis.*

IV. *De natatilibus & volatilibus.*

V. *De animalibus terrestribus.*

VI. *De homine & membris ejus.*

VII. *De visionibus & somniis, nempe in sacra scriptura contentis.*

VIII. *De canonibus & legibus.*

IX. *De artificibus & artificialibus.*

X. *De actibus & moribus humanis.*

Porro ex hoc opere ætas auctoris facile colligitur. Sic enim habet lib. 2 cap. 40: *Frater Ambrosius de Senis de ordine Prædicatorum singulari gratia præditus apud omnes, & ad cujus sanctitatem & merita declaranda multa post mortem ejus Dominus miracula ostendit, inventus fuit portasse lumbare de plumbo, omni enim ingenio usus est ad suam virginitatem Domino conservandam. Nec suo fraudatus est voto, quia prout ejus confessores testati sunt, integram & illibatam cordis virginitatem & carnis suæ custodivit.* Qui modus loquendi eum ostendit præsentem fuisse in domo ordinis Senensi, cum anno MCLXXXVI mense martio feliciter mortuus est B. Ambrosius: hæc enim ille præsertim de lumbari plumbeo, non ab alio didicit, nec ex aliqua Ambrosii vita excerptis, nec enim alibi leguntur, sed ut a se visa narrat. Adde ipsomet in prologo profiteri se nihil in hoc opere de exemplis historialibus etiam de vitis sanctorum per alios scriptis ponere: & revera præter hoc exemplum B. Ambrosii, & aliud supra indicatum quod in castello S. Geminiani dicit accidisse, nullum aliud apud eum mihi occurrit.

Imo facile crediderim hoc jam opus edidisse, priusquam quatuor compilatores vitæ B. Ambrosii, quam jussu Honorii IV scripserunt, eam complevisset, siquidem illud ipsum ex eo referunt, ut videre est T. III martii p. 193 n. 59, ubi sic habent: *De ejus etiam illibata virginitate testimonium reddit auctor libri, qui de similitudinibus rerum dicitur lib. 2 cap. 40 in hunc modum: F. Ambrosius de Senis &c.* ut supra. Novi Bollandum hanc notam huic numero adjecisse: *Apparet hunc locum a Taegio adjectum esse, vel saltem non posse compilatorum censerit.* Id enim dixit Bollandus, quia non tam antiquum putavit nostrum Joannem, saltem existimavit compilatores eo prius vitam Ambrosii Senensis finivisse. At licet Honorii IV jussu eam vitam scribendam susceperint, eo pontifice anno MCCCLXXXVII mortuo, verisimilius illos opus injunctum non tam celeriter inchoasse aut promovisse, nec ante MCC manum ultimam admovisse, dum interea Joannes suum de similitudinibus opus urgeret, adeo ut ante MCC ediderit. Tum enim 1 ætatis decurrebat, etiamvis ponatur ad annum MCCCLXXXIII qui longior est vitæ ejus terminus, pervenisse, & ætatis LXXXIII mortuus, quod committunt.

Ut ut sit sive hoc testimonium a compilatoribus ex libro de similitudinibus excerptum fuerit, ut mihi facile probatur, sive post ducentos annos a Taegio vel ab alio adjectum, ut Bollandus placet, neque enim is sum qui velim cum viris eruditis

TOM. I.

contendere, certum mihi est Joannem de Sancto-Geminiano experta & sibi visa prodere, cum de lumbari plumbeo Ambrosii Senensis testimonium reddidit alibi a se non lectum: præterea illud opus ante concilium Viennense quod habitum anno MCCCLXI mense octobri jam confectum: idque mihi evincere videor, quod in prologo lib. VIII de canonibus & legibus, ultimus liber ab eo laudatus & quo usus est, sextus est decretalium Bonifacii VIII, quem iste pontifex authenticum pronuntiavit v. nonas martii anno IV, hoc est Christi MCCCLXVIII stylo veteri novo XCIX. Si autem anno MCCCLXI opus illud non confecisset, & ipse longe ulterius vixisset ad tempora Joannis XXII, collectionem Clementinarum & Extravagantium sequentium anno MCCCLXVIII circiter factam non omisisset. Reverta in prologo lib. IX de artificibus & artificialibus Intet opera vitrariorum ocularium confectorem recenseret, sed supra ubi de Alexandro Spina ad 1305 monuimus hæc sub finem seculi XIII inventa.

Denique ut hunc numerum finiam emendandus venit Lusitanus, qui p. 120 ex Bernardo de Lucemburgo catalogi hæreticorum lib. I cap. 1: quemdam *Helwicum* seu *Helwicum* ordinis Prædicatorum sodalem ceu specialem scriptorem ac auctorem operis in libros septem divisi *de proprietatibus rerum* nobis obtulit: ex dictis enim hæc nunc constat hunc auctorem non alium esse a nostro Joanne de Sancto-Geminiano, qui sub nomine *Helwici Teutonici* initio operis sui non *de proprietatibus rerum*, sed *de similitudinibus rerum* latere voluit. Bernardum verò de Lucemburgo decipere potuit prima hujus operis editio sub nomine *Helwici* facta, ut supra monitum est, quæ & Simlerus in sua Gesneri bibliotheca aucta decepit, ut *Helwicum* tacens nostrum fuisse ceu scriptorem specialem recenseret, & ad annum 1365 vixisse affirmaret. Errantem Lusitanum secuti nostrates nomen auctoris magis corruperunt, *Humbricum* illum seu *Umbricum* vocantes; sic Gozzeus, Pius P. II lib. 4 col. 189, Fernandez inter Gallos, Altamura ad 1333, & titulum operis corrupte ut Lusitanus præferentes, quos omnes ex suprarelatis certissimis prudens lector & excusabit & corriget.

Istud idem opus ultimo prodiit sub hoc novo titulo: *Universum predicabile sive Summa R. P. F. Joannis de Sancto-Geminiano ordinis Prædicatorum sacre theologiae doctoris clarissimi de exemplis & rerum similitudinibus locupletissima, in qua quicquid a Deo patratum fuit in opere creationis mundi universi, concionibus quam clarissime adaptatum invenies, non solum verbi Dei prædicatoribus, verum etiam omnibus studiorum amatoribus perquam necessaria.* Editio novissima cum adjunctis sacre scriptura, SS Patrum aliorumque tum doctorum tum philosophorum allegationibus & indice triplici, uno concionum & thematicum per anni circulum currentium hactenus nunquam viso & diu desiderato, altero rerum & personarum, quarum exempla huic operi inseruntur, tertio capitulorum & materiarum ordine alphabetico disposito. Colonia Agripp. Jo. Arnoldi Cholnii 1665 in 4.

F. Albertus Sponleia sodalis noster editionem curavit, indices tres adjecit & Joanni Melchiori Domitopolitano episcopo electoris Moguntini ac principis Herbipolensis in pontific. & spiritual. vicario generali nuncupabat e Francofurto XXVI aug. MDCLXIII.

F. ANTONIUS DE AZARO.

F. ANTONIUS DE AZARO vel *Azarius Parmensis* inter sacri verbi oratores illustres laudatur a Leandro fol. 144 b, diciturque optimus con-

cionator. Annum quidem quo floruerit non addit, sed suo more satis indicat, eum cum Joanne a Sancto-Geminiano de quo mox loquentem, ambofque se manu tenentes exhibens, qua ratione homines æquales solet pingere. Lusitanus refert ad 1515 sed fallitur, nec rectius Altamura ad 1404: Rovetta verò propius ad 1303. Leander autem eum profert

Sermones morales super evangelia portantem.

Duplici editione prodierunt. Prima hoc titulo: *Incipit postilla notabilis F. Antonii de Parma super evangelia Dominicalia, qua leguntur per circulum anni.* Pr. Cum appropinquasset Jesus Hierosolymam &c. Matt. 21. Tempus quod hodie incipit & durat usque ad adventum Domini, vocatur ab Ecclesia, Adventus Domini &c. Colonia, Johan. Quelhoof de Lubecc 1482 fol.

Altera editio prodit hoc titulo: *Medulla sermonum recognita & emendata per FF. Joannem Lancelli & Joannem Nocat ejusdem ordinis, Parisiis, Reginaldi Chaudiere 1515 in 8 pp. 215.* Quæ editio apud nostros Parisiis ad S. Honorati, Cadomi, Lillerii in Belgio & aliâs. Inde forsan Lusitanus allucinatus ex hujus editionis anno ætatem auctoris suspicatus est.

Extat horum sermonum codex ms memb. in 4 Venetiis ad SS. Jo. & Paulum Plut. IV teste Tomafino in suis Bibl. Vener. Titulus: *F. Antonii Parmensis ordinis Prædicatorum sermones*

Tria alia exempla ms vidisse se testatur Alva Sol. Verit. Rad. 336 col. 1244. Primum Colonia apud Prædicatores.

Alterum Patavii apud Eremitas Augustinianos, sed hoc inquit incipit: *Ecce rex tuus &c. Adventus salvatoris ab antiquis fuit prænunciatus &c.* Recensetur etiam a Tomafino in Bibl. Patav. hoc titulo: *sermones quadragesimales F. Antonii Parmensis ord. Prædic. in 8 memb.*

Tertium Augustæ Vindelicorum ad S. Walderici. Quoad omnia alia impressa conveniunt cum ms. A Bandello & sequacibus citantur hi sermones, nec falso citatos arguit Alva.

Alia ipsi opera tribuunt Lusitanus, Altamura, & Rovetta, sed falluntur, illi enim dant ex oscitatione, quæ si cautius Leandrum legissent, ab eo vidissent Hieronymo Foroliviensi asseri, de quo continenter agit.

Verùm hîc quibusdam difficultatibus obviam eundum. Primam subministrat Leander, qui duos ejusdem nominis videtur distinguere. Nam præter hîc citatum Azarium ab eo dictum, alterum superius fol. 139 b, inter illustres solvendis theologalibus nodis laudaverat sic: *Nota &c. Antonium Parmensem virum rarum, prudentem, solertem & literatum, cumque collocet inter F. Jacobum de Regno generalem sub Eugenio IV ordinis procuratorem, & F. Joannem Capreolum anno mccccxv jam clarum, videtur hunc Parmensem ad hæc eadem tempora revocare, & ab Azario quem centum circiter annis antiquiorem exhibet secernere. Ut ut sit, duos enim ejusdem nominis Parmenses variis temporibus imo eadem ætate claruisse nihil prohibet, cum soli Azario tribuat opera Leander, nulla vero alia Parmensi, nec iste nobis visus est scriptoribus nostris annuerendus, licet Lusitanus & eum excipientes Pius, Fernandez, Altamura ad 1314 & 1404 duos distinguant, quibus eadem opera asserunt, & Rovetta aliis liberalior quatuor exhibeat sed operibus indistinctos ad 1303, 1317, 1403, 1516. Id unum ex his conclusas non usquequaque certam esse hujus Azarii ætatem, nisi quid accuratius ex suis antiquis monumentis profertant nostri Parmenses, quod in votis est.*

Altera major difficultas est, nimirum fuit qui-

dam ut volunt F. Antonius de Parma Camaldulensis ordinis prior generalis, quem & synodo generali Constantiensi affuisse narrat, de quo sic Leander Albertus *Descrizz. d'Italia* fol. 301 b, in Boiis ubi de Parma: *Uscirono quindi altresi &c. Antonio Camadulense orato di lettere Greche e Latine, si come fece prova nel concilio di Costanza.* Idem habent Tritemius *de script. Eccl.* Jacobus Philippus de Bergamo *supplem. chronic. ad ann. 1416*, sed & F. Augustinus Florentinus monachus Camaldulensis *Histor. Camald. lib. 2 c. 64 p. 237* Antonium scribens ab anno mccccx circiter ad mccccxix ordini præfuisse, exindeque postea episcopum Ferrariensem assumtum. Qui verò sermones sub nomine Azarii nostri editi prostant, hos eodem huic Camaldulensi asserunt. Sic enim Tritemius: *Antonius de Parma ordinis Camaldulensium prior generalis scripsit sermones de tempore, de SS. & per quadragesimam.* Pr. Cum appropinquasset. Excipiunt Bergomensis, Gesnerus, & Augustinus Florentinus citatus, Simlerus, Eysengreinius, Posssevinus, & tandem Lambecius T. II Bib. Cæsar. Vindob. p. 775 n. 36. Quibus addendum hos omnes ita Azarii nostri oblitos, ceu qui nullus fuerit.

Tantum virorum auctoritate pressus, hæsi fateor aliquantulum dubius, sed re penitus inspecta, hæc lectorem monenda visa sunt. Primo hujus Antonii Camaldulensis incerta est omnino fama, nam quod narrat Augustinus citatus ad sedem Ferrariensem promotum, falsum evincit Ughellus, Petrum Boiardum præstans ab anno mcccci ibi fuisse ad mccccxxi, quo abdicata dignitate successorem nactus est B. Joannem de Toffiniano, qui sedit ad mccccxvi. Hanc immediatam successionem probat Ughellus diplomate pontificio Eugenii IV, vi Kal. nov. mccccxxi dato. Toffiniano verò successit Franciscus de Lignamine anno dicto & stetit ad mccccxii, ut nullus sit Camaldulensi locus. Præterea quod dicunt concilio Constantiensi affuisse, in eoque ceu Græce Latineque peritum multum claruisse, non est extra dubium, cum in indice tot abbatum ac omnium congregationum religiosarum præfectorum generalium qui illi synodo assisterunt sat accurato nulla sit ejus mentio. Videtis acta ejus concilii recens in Germania edita T. V P. II p. 10 & seqq. Unde suspicor Leandrum Albertum, cujus unius testimonio innixi id alii asserunt, forsan scripsisse Antonium Camaldulensem pro Ambrosio Camaldulensi viro sane Græce Latineque peritissimo, qui ex Græcis bonis æque bona Latina fecit plurima, quem quidem Constantiensi synodo affuisse nemo certo refert, sed qui jam circa illa tempora florebat, & Martino V quam ejus jussu operis nostri Manuelis Caleca susceperat e Græco versionem nuncupavit. Tertio Leander Albertus qui cæteris accuratior utriusque & Azarii nostri & Antonii Camaldulensis meminuit cum laude, cur nullos huic sermones asserit, bene autem illi, nisi quod codices omnes Antonii ordinis Prædicatorum nomine inscriptos, nullum Camaldulensem viderit. Et sane nullum Bergomensis, Gesnerus, Augustinus Camaldulensis, Simlerus, Eysengreinius, Posssevinus codicem indicant ms Antonii præpositi Camaldulensis nomine insignitum, unius Tritemii qui in hoc falli potuit, omnes auctoritate utuntur: ipse Lambecius citatus in codice Cæsareo Camaldulensis nomen in titulo non haberi satis innuit, nec ei ascribit nisi ex Tritemio, ad quem remittit. Nos autem codices ms Antonii Parmensis ordinis Prædicatorum nomine inscriptos plures proferimus, Venetum SS. Jo. & Pauli, Patavinum apud Eremitas Augustin. in 8 memb. utrumque a Tomafino recensurum, Augustanum abbatæ S. Walderici. Adde celebrem F. Petrum de Alva hos omnes codices vi-

diffe, expendisse, nostrique Parmensis fateri, quod invictum argumentum nullum ab eo dubitandi locum animadversum, alioquin non omisisset, & lubens Camaldulensi vindicasset.

Alios itaque ut hoc concedam sermones scripsit Camaldulensis, sed non hos supra relatos editos & mss nequidem in cod. Cæsareo, qui incipiunt, *Cum appropinquasset &c.* quos Azario nostro asserimus. Porro hi sermones auctorem suum arguunt eruditum, sapientem, clarum, evangelio cui-libet integre juxta utrumque sensum literalem & moralem explicando attentum, nihil extra dicentem, adeo ut ejus ætatis inter meliores & utiliores facile censeas. Stilus humilis, & qualis eorum qui conciones lingua vernacula dicendas Latine sibi unis scribant: Græce scivisse ægre assentiar, nec enim id probat ejus oratio, quod novum argumentum Camaldulensis illius Antonii opus non esse, Græcis Latinisque literis, ut aiunt ornatissimi.

F. FERRICUS METENSIS.

F. FERRICUS METENSIS seculo XIII jam plurimum claruerat, & ad initia sequentis pervenit. Inter sacræ facultatis Parisiensis magistros apud Bernardum Guidonis recensetur n. 48, diciturque sententias in gymnasio Sanjacobeo anno mcccci unâ cum F. Amando de Sancto Quintino, de quo supra initio hujus seculi legisse. Emeritus jam erat cum hoc munus suscepit, & pluribus annis apud suos Metenses e superiori loco docuerat, ut constat ex hoc elogio, quod ex chronico illius domus placet hîc referre.

Magister Ferricus de Lunarivilla (vulgo *Lunaville*) prope Spinalium (*Espinal* in Lotaringia) regens Parisiensis, vir ingentis doctrinæ claræque scientiæ. Divinæ namque & humanæ legis doctor erat, cunctis amabilis, consilio magnus, animo constans, lenis verbo, vita sanctus, nobilis & clarus, justus, sapiens, gratus. Tantæ humilitatis munere claruit, ut in sigillo solo nomine Jhesu & non progenitorum, ut sibi licuisset, armis pro signo uteretur. Dedit duo volumina pro bibliotheca communi, videlicet *Concordantias magnas Biblia, Thomam super Job & epistolam ad Hebræos cum aliis* in eodem volumine. Ardebat hic vir zelo animarum, ut illas prædicando, informando, confessiones audiendo, de faucibus cruenti hostis eriperet. Unde visitare consueverat decumbentes, ut aliquid consolationis informationisque daret. Quorum plures eum patronum, executorem testamentorum delegerunt. Fuit enim cum magistro Dithero (*ordinis Prædicatorum domus Metensis alumno & Adolphi imperatoris fratre*) postea archiflamine Trevericæ provinciæ, executor testamentorum D. Jacobi de Jurne, nobilis item Dnæ Ponticæ aliorumque multorum. Erat in adversis casibus patientissimus & miræ constantiæ: nam præfulem Metensem Laurentium (*is electus est anno mccccxx, & mortuus mccccxxix*) qui Fratribus prædicationis officium interdixerat, ad Romanam citavit curiam, & ad revocandam sententiam constanter agens coegit anno mccccxxix, non formidans tanti antistitis potentiam. Hujusmodi ardua justitiæ zelo pluries aggressus est, pro qua utenda tandem occubuit. Anno siquidem christianæ salvationis mccccxiv feria præcedenti ascensionis Dominicæ festum tertia (*xiv maii*) Philippum de Gornaix cum induxisset, ut bona injusto titulo possessa restitueret, illeque annuisset, super qua re publicum instrumentum per D. Jacobum de Boilaive confectum est: ob hoc indignati hæredes, maxime ultimæ voluntatis dicti domini executores, viro sancto insultant. Sed ille nihil ti-

mens fortius eos arguit, & ut restituant exhortatur. Sic. XIV.

Hicque dolos dirumque scelus in pectore versant, de morte viri conspirant. Protelatur interim negotium ad diem apostolorum Simonis & Judæ usque. Tunc virum justum in quodam vico solitario aggrediuntur, & crudeliter occidunt: qui locus ab illo die dictus est, Forfait, quod sonat violenter factum, a violentia facta tanto doctori. Pater sanctus dum
Palpirat extinctus circum præcordia sanguis, ait
Hanc tibi summe parens animam commendo cadentem.

Accurrunt tunc ad lugubre spectaculum undique cives. Fit clamor ingens. Hæc ubi nota fiunt conventui, quis exprimat dolores, clamoresque, quos tunc Fratres ostenderunt? Portatur tandem corpus magno cum honore ad oratorium conventus, concomitantibus illud multitudine diversorum ordinum religiosorum & ecclesiasticorum atque secularium, ubi peractis more solito maxime solemnitate funeralibus officiis, defuncta piis laudibus membra in dextram partem sanctuarii conigramma scribunt.

Doctor Ferricus jacet hic virtutis asyllum, Consilio Nestor, speculum probitatis amœnum, Qui pro justitia gladio peremptus iniqui est Immundi mortis damnosa ruinaque anni Milleni deni quarti, Si. Tu. quoque festo Atque trecentini migrat, Deus huic pius esto.

Et ut illius Fratres semper memores essent, scripserunt nomen ejus in missalibus prope *Memento defunctorum*, ubi nomina aliorum excellentissimorum benefactorum conventus annotata sunt, ut comitissæ (*Margaritæ de Flandria matris Adolphi imperatoris*) filiarum Jacob, Alberici, ac Bernardi. Hactenus chronicon Metense, in quo quedam menda, sed quæ corrigi non poterunt. Inter prædicatores universitatis Parisiensis clarebat circa mccc, & in cod. Colbert. 3725 fol. memb. inter sermones illustrium ejus ætatis fol. 209 sic habetur *Sermo LXIII in die Ascensionis magister Ferricus de Spinetto ordinis Prædicatorum. Thema: Ascendet sicut virgultum coram eo. Isa. 53.*

Est integer, impletque 4 folia, adeo ut videatur ex ipso auctoris ἀποσπασµα transcriptus, cujus eruditionem arguit. Indicium est plures alios edidisse modo vel deperditos vel alicubi latentes.

F. BENEDICTUS DE SENTINO.

F. BENEDICTUS DE SENTINO Polonus patria Caminieensis, sic enim legendum non Cameracensis, ut corrupte plerique nostrates, Lusitanus eumque excipientes Gozzeus, Pius, Fernandez, Altamura, qui tres posteriores eum claruisse volunt ad 1420, cum Lusitanus collocet ad 1314. Hinc eorum plurimum apud me nutat fides, etsi Albertum Venetum testem appellent, quem ad manum non habeo. De hoc scriptore silent Leander & Razzius: a Lusitano verò ei ascribuntur tantum *Commentaria in logicam.*

Ab aliis Lusitanum oblique legentibus *Commentaria in xv libros Sententiarum*: nempe quod opus *Benedicto Crinigando* Lusitanus asserit, illi dant *Benedicto de Sentino*: contra quod ille dicto *de Sentino*, illi vindicant *Crinigando*: quod monendum fuit.

F. THOMAS NORWOD.

F. THOMAS NORWOD Anglus ex Lusitani fide ab omnibus nostris nomenclatoribus Castilolo, Gozzeo, Pio, Fernandez, Altamura inter scrip-

SIC. XLV. tores ordinis recenſetur, quem primi nominis theologum ſua ætate fuiſſe aſſerunt, aliis ad 1314, aliis ad 1317 referentibus. Pitſeus hos excipiens aſcribit ad 1320. Hæc verò ab eo prodiſſe præſtant
Commentarium ſuper epistolam ad Romanos.
Scriptum ſuper 14 libros Sententiarum.

F. WARNHERUS DE BOTIS.

F. WARNHERUS DE BOTIS vir, inquit Luſitanus, ob vitæ integritatem & multiplicis generis doctrinæ præſtantiam ad annum 1314 clarus ſcripſit
Super evangelia de tempore per totum annum voll. duob.

Excipiunt noſtrates omnes & tandem Altamura ad 1309, nullus patriam detegit, ſed ex nomine Teutonem facile crediderim.

F. GERARDUS WILICH.

F. GERARDUS WILICH vel *Vilichius* Teuto patria & profeſſione Trevirenſis laudatur a Luſitano ceu clarus ad 1314, & ab eum excipientibus Poſſevino, Pio, Fernandez, Altamura ad eundem annum, & ſcripſiſſe dicitur

Sermones de tempore & de Sanctis per annum.
Passionale alterum de Sanctis.

Eundem conjicit Poſſevinus, qui ab aliis dicitur *Veluyck* vel *Veluyckius*, cujus opus prodiit hoc titulo recenſitum a Simlero

Itinera deſerti, ſive de Judaicis diſciplinis & earum vanitate cum nonnullis ex libris Judæorum de ſide chriſtiana conſentientibus, Venetiis Bombergi 1539 in 4. Sed revera iſ non eſt nec idem nomen, nam auctor hujus operis Hebraice ſcripti dicebatur Gerardus Veltuyckus non Veluyckius, ut mendose apud Simlerum legitur: noſtrum præterea Wilichium Hebraice peritum difficile mihi perſuadeo.

F. GUILLELMUS VERIDA.

F. GUILLELMUS VERIDA Teuto Coloniensis ſcriptoribus noſtris accenſetur ab Altamura ad 1310, ubi teſtes adducit Caſtillum Cent. II lib. I cap. 31, Gozzeum, & Pium P. II lib. I col. 138, qui ultimus refert ad 1314. Dicunt ſcripſiſſe

Super epistolam & evangelia a Dom. 1 adventus ad Dom. paſche.

F. N. BERNENSIS.

F. N. BERNENSIS cujus nomen ignotum, Berna vulgo *Bern* Helvetiorum civitate ortus, ibidemque ordinem profeſſus vir pius laudatur Luſitano ad 1314. Excipiunt Poſſevinus, Fernandez, aliique & tandem Altamura, qui *Bernerium* pro libito vocat. Dicitur autem concinnariſſe

Antiphonam de B. Virgine ex diverſis partibus antiphonarum, reſponſoriorum, hymnorum &c. reinventibus tamen proprium ſonum cum propriis melodis. Princ. *Regina cæli quam pulchra es &c.* Finis: *Tuum precare filium pro tuo cætu pauperum.*

F. OTTO DE NIENHUS.

F. OTTO DE NIENHUS Saxo domus Mindenſis alumnus claruit circa mcccxy, de quo ſic ſcriptor anonymus, quem ejuſdem conventus profeſſum conjicere eſt, in chronico Mindenſi ſic habet. » Per idem tempus, nempe ad Ottonem comitem de Waldegge XXXVIII episcopum Mindenſem anno mcccxy electum, Otto de Nienhuss de conventu

Mindenſi recedens, nomenque ſuum mutans, Wilhelmum de *Boldenſleve* ſe nominavit: ex parte enim matris, quæ erat de genere illorum de *Boldenſleve* nobilis erat. Acceſſit ad curiam Romanam (qua tum *Avenione* verſabatur) & abſolutione pro apoſtaſia accepta, ad terram ſanctam perrexit, quam ad inſtantiam unius cardinalium gratioſe ſic legenti poſt deſcripſit. Hic poſtea in ſui reverſione ad ordinem redire diſponens, Colonia apud Fratres Prædicatores deſunctus eſt. Hoc chronicon edidit Meibomius *Rer. Germ. T. I.* Allata verò videtiſ pag. 567 edit. fol. Hic itaque Otto edidit

Descriptionem Terra-Sanctæ.

F. PETRUS DE ANDRIA.

F. PETRUS DE ANDRIA Apulus a patria ſe nuncupatus, B. Thomæ de Aquino dum Pariſiſ vel etiam in Italia ſacras litteras interpretaretur, auditor, vir magnarum partium fuit & apud ſuos nominatus. Hinc cum primum erecta eſt provincia regni Siciliae, & a Cæleſtino V a Romana provincia avulſa, primus ejuſdem ab eodem pontifice vicarius conſtitutus eſt & caput ac præſes capituli, in quo eligendus erat prior novæ provinciae ad feſtum exaltationis S. Crucis XIV ſeptemb. mcccxiv, quem pluribus in eadem provincia poſtea functum muneribus regiminis ſcholarum & domuum recte conjicias. Anno mcccvi idibus auguſti ad ſedem Aequenſem ſub Surrentina evectus eſt a Clemente V, quam Eccleſiam boni paſtoris partes implendo decennium circiter rexiffe fertur. Antiqui operum B. Thomæ de Aquino cenſores quædam ex ejus ore excepta reportaffe teſtantur: quorum hæc recenſet Bartholomæus Logotheta regni Siciliae teſtis auditus in proceſſu canonizationis ſancti doctoris legendus apud Baluzium Pap. Aven. T. II col. 9, ubi ſic loquitur:

Si autem ſibi (S. Thomæ ſcilicet) alia aſcribantur non ipſe ſcripſit & notavit, ſed alii recollegerunt poſt eum legentem vel prædicantem pura...

Collectiones de decem præceptis F. Petrus de Andria.

Lecturam ſuper Mathiam (leg. Matthæum) idem F. Petrus & quidam ſcholaris Pariſienſis, qua deſectiva eſt. Idem habet Bernardus Guidonis: Lecturam ſuper Matthæum, qua deſectiva eſt, F. Petrus de Andria dicitur reportaffe.

Tractatus de vita ſpirituali ei tribuitur a Pio P. II lib. I p. 83, cui præverat Luſitanus ex S. Antonino, & excipit Altamura ad 1280.

F. GAUFRIDUS DE ABLUSIIS.

F. GAUFRIDUS DE ABLUSIIS vel *Abluvius* Gallus oppido *Abluis* vel *Abluis* aliàs, nunc *Ablis* vernacule dicto, Pariſiis inter & Carnutes, cujus diœceſis eſt, medio circiter itinere ſito ortus, unde pro more agnomen traxit de *Abluis*, (ſic enim ſcriptum legitur in antiquis monumentis) domus Carnotenſis alumnus, fuit vir magnarum virtutum gloria conſpicuus infractique animi, ut quæ geſſit cum laude munia facile comprobant. Inter ſidei quæſitores generales Carcaſſonæ vigentiſimus primus ordine recenſetur, F. Nicolai de Abbativilla domus Ambianenſis filii & profeſſi circa mccc ſucceſſor: quo in officio ſocium ſibi aſcivit F. Hervæum de Aneto vulgo *Anét* ejuſdem diœceſis & domus Carnotenſis alumnus: ſed & coinquiſtorem Carcaſſonæ habuit ſibi adiunctum F. Fulconem de Sancto Georgio domus Viennenſis ejuſdem provinciae Franciæ. Qui tres vixit ut multas & graves

ex parte dictæ civitatis in officium inquisitionis impetravit a quodam F. Bernardo Delicioſi Minorita anno mccc excitate ac tumultuantis ſuſtinendas habuerunt perſecutiones, ſic in iis fortes & invictos probaverunt, nec a munere explendo deſtiterunt. Mortuo Bonifacio VIII eique die xxii octob. mccciii ſucceſſo Nicolao Bocafino Tarviſino ordinis Prædicatorum Benedicto XI dicto, accuſatus Bernardus Delicioſi comprehendi, Romamque vinculus duci a generali ordinis ſui miniſtro juſſus eſt, ita volente ſummo pontifice litteris Viterbii xvii kal. maii mccciv datis. At Delicioſus ſibi cavens comprehenſus non eſt, nec ſic deſeruerunt, ſed magis recruduerunt populi Carcaſſonenſis in inquiſitores & ordinis ſodales omnes iræ & gravamina. Eodem anno paulo poſt nempe nonis julii Benedicto XI cum ſuſpitione veneni e vivis erepto, & poſt mortem miraculis inclareſcente, Gaufridus noſter de iis juridice inquirere juſſus eſt, qui & quindecim a pontifice mortuo patrata comprobataque authentica miſit ad curiam xi x julii mccciv miracula, ut apud Bernardum Guidonis vetera tradunt ordinis monumenta. Anno mcccvii iv idus octob. eodem Bernardo teſte Carcaſſonenſes cives in gratiam cum noſtris redierunt agente F. Berengario de Landorra, ut ſupra dictum eſt ubi de eo, exindeque inquiſitor officiorum ſuorum implendorum ſpatium nactus eſt liberius ſaltem ad quoddam tempus: nam anno mcccviii delegati ab eo F. Gerardus de Plumato prior domus Carcaſſonenſis & F. Joannes de Fulgoſio ejuſdem ordinis, quæſtionem & proceſſum de fide inſtituerunt adverſus Antonium de Caſtro & alios cives, ut conſtat ex actis in Bibl. Reg. Pariſ. extantibus cod. 5104 ms fol. memb. Idem Gaufridus judex ſecundarius ſedit cum F. Bernardo Guidonis inquiſitore Tolofanus in hujus actis pluribus, anno mccc x nonis aprilis Dominica in paſſione in Eccleſia cathedrali S. Stephani: die etiam jovis ſequenti april. ix in ſententia contra Petrum Auterii Albigenſem: item anno mccc xii, x kal. maii ſabbato in ſententia contra Veſiadam Ponſenca, & Pontium Arnaldi hæreticos Albigenſes, & in aliis ibidem: ſed & cum eodem in ejus domo juxta caſtrum Narbonenſe aderat ſecundarius, cum damnavit Joannem de Salvetate pridie nonas martii ſabbato ſecundo quadrageſimæ mccc xv ſtylo veteri, novo mccc xvi, quo paſcha fuit april. xi. Nominatur etiam præſens in ſermone generali, quem habuit dictus inquiſitor Tolofanus. Quæ omnia conſtant ex actis, & legi poſſunt in hitoria inquisitionis a Philippo a Limborch Amſtelodami edita anno 1692 fol. Nec omittendum F. Hervæum de Aneto ſocium Gaufridi ſupra laudatum in iſdem actis præſentem indicari.

Interea tamen denuo exacerbatos in inquiſitores impulſore præfato Bernardo Delicioſi cives Carcaſſonenſes & Albienſes ex eo diſcimur, quod F. Fulco de Sancto Georgio in eo munere Gaufridi aſſeſſor in ea perſecutione deceſſit Carcaſſonæ, & ipſe Gaufridus ejectus & exul obierit Lugduni. Verum coram Joanne XII Bernardo Delicioſi malorum incentore accuſato, imo & intoxicati Benedicti XI reo delato, eoque a Tolofano archiepiſcopo, Apſaniſque & S. Papuli episcopis auctoritate apoſtolica commiſſis & delegatis perpetuo in pane & aqua carceri addicto, magiſtratus & communitas Albienſis cum Carcaſſonenſibus in dicta perſecutione juncta, priora facta ejurarunt, veniamque humiliter petierunt, quæ eis conceſſa fuit, abſolutioniſque beneficiſ ſolemniter impenſum anno mccc xix Indiſt. ii die xi martii Dom. iii quadrageſimæ in cœmeterio S. Cæcilie Albienſi ab episcopobernardo & a F. Joanne de Belna ordinis Prædicatorum in munere inquiſitoris Gaufridi ſucceſſore, hoc inter

alia ſatiſfactionis onere impoſito, ut in ſententia in archivis ejus inquisitionis ſervata legitur: *Item faciant Albienſes cives fieri duas tumbas lapideas, unam videlicet ſupra F. Gaufridum de Abluis in conventu Lugdunenſi, & aliam ſupra F. Fulconem de Sancto Georgio in conventu Carcaſſonenſi prædictos quondam inquiſitores, qui in magna paupertate in prædictis perſecutionibus deceſſerunt.* Ex quibus Gaufridum inter mccc xvi & mccc xix vita functum Lugduni colligo.

Ejus meminit Nicolaus *le Febvre* ſuo in Prædicatore Carnuteo, ſive historia conventus Carnutenſis p. 157 & 205: & ſi certis, ut credere eſt, inſtantur fundamentis, quæ de eo refert, magnum ei laudis & gloriæ pondus accreverit apud apoſtolicam ſedem & Gallicanam Eccleſiam, quod utriuſque conciliare diſſenſionem primus ipſe curaverit. Si qua enim ei fides, Gaufridus cum Petro de Bellapertica canonico Carnutenſi ſibi noto & amico de Philippi Pulcri regis cum apoſtolica ſede reconciliatione primum egit, in idque conſilii litteras ad Benedictum XI mox ut ad Petri ſedem evectus ſcripſit, regemque ipſum ut gratulatorias filialesque novo pontifici mitteret epistolam & oratores excitavit. Cujus rex acquievit conſiliis litteraſque & oratores ad Benedictum miſit, Bernardum ſcilicet Mercolii dominum, Petrum de Bellapertica canonicum jam nominatum, & Guillelmum de Pieſſia co militem, unde pax inter utrumque coaluit, & Benedictus Franciam interdecto Bonifacio ſolvit, cæteraque egit quæ apud hitoricos Francos videas. Quæ quidem ſplendida omnino in laudem hujus auctoris curioſos noſtros Carnutenſes excitate deberent, ut quibus antiquis monumentis id aſſeruerit Nicolaus noſter inveſtigent, & in lucem edant. Addit & ejus opera uſum Philippum ad Piſſiacenſe inſigne S. Dominici virginum aſceterium etigendum, quod & veresimillimum: denique ſcripſiſſe

Commentaria in 14 libros Sententiarum, breviam quidem, ſed optima methodo & dilucida, quæ in Bibl. conventus Carnutenſis ſervari teſtarur. Sacræ theologiæ magiſtrum etiam aſſerit, ſed cum ejus nomen in catalogo Bernardi Guidonis non legatur, parca in hoc ei fides, quod non impedit, quin theologiam in variis provinciæ Franciæ ſtudiis profeſſus fuerit.

Acta ejus ut inquiſitoris plurimi faciendæ, ceu quæ non parum deſerviunt ad hitoriam eccleſiaſticam & profanam ejus ætatis in Gallia cognoscendam. Hæc verò ſervantur partim Carcaſſonæ in archivo inquisitionis, partim Lutetiæ in Bibl. Regia, partim in Colbert.

F. HERVAEUS NATALIS.

F. HERVAEUS NATALIS Brito vulgo dictus, vir inſignis ſummusque ævi ſui habitus theologus natione Armoricus fuit, ſtirpe nobili quam de *Nedellec* vernacule dicunt, & exprime voluerunt vocabulo *Natalis*, in diœceſi Trecorenſi ortus, ordinemque in domo Montisrelaxi *Morlaix* adoleſcens amplexus & profeſſus. Poſt ſtudia Pariſiſ in gymnaſio Sanjacobeo conſecta, profeſſorque ſuperiori loco variis in provinciæ Franciæ ſtudiis utraſque diſciplinæ divinas & humanas, tandem ad legendas Pariſiſ ſententiæ baecalautreus promotus fuit: anno verò mcccvii circa paſcha licentiaſ annis duobus ſequentibus regentis & profeſſoris publici munere functus eſt. Sic enim lego in catalogo magiſtrorum Pariſienſium apud Bernardum Guidonis n. 56: *F. Hervæus Brito licentiaſ tempore paſchali anno mcccvii.* Anno mcccix in comitiis Franciæ Carnuti ad exaltationem S. Crucis habitis

- Sec. XIV. prior provincialis electus, ita se omnibus fidelem in ministerio probavit ad annum MCCCXVIII usque, ut in comitiis generalibus Lugduni eodem anno habitis sabbato vigilia pentecostes x junii, nam pascha fuerat XXIII aprilis, magister ordinis communibus votis electus fuerit. De eo sic Bernardus citatus: » XIV magister ordinis successor F. Berengarii F. » Hervæus Brito magister in theologia provincialis » Franciæ. Fuit electus in magistrum ordinis in ca- » pitulo Lugdunensi, & fuit electus ab omnibus » concorditer in primo scrutinio. Erat autem tunc » vicarius ordinis anno Dñi MCCCXVIII. Hic præfuit » magister annis quinque & tribus mensibus. Obiit » in conventu Narbonensi provincia Provincie re- » diens de capitulo generali in Barchinonia provin- » ciæ Aragoniæ celebrato anno Dñi MCCCXIII Do- » minica infra octavas B. Dominici. Cum autem » eo anno esset littera Dominicalis B, Dominica illa » infra octavas, hoc est juxta ritum breviorum » nostrorum & aliorum omnium infra octavas cade- » bat in diem VII augusti. Tamen in ingenti illo vo- » lumine Sanjacobeo Parisiensi, officio scilicet eccle- » siastico a B. Humberto concinnato, in calendario » speciali obitibus magistrorum ordinis scribendis » destinato, ubi quilibet prout e vivis abibat, manu » æquali adjiciebatur, sic legebam: v i idus augusti » obiit F. Hervæus magister ordinis XIII: quæ » indicant diem lunæ & VIII mensis. Sed leve est » discrimen inde forsan ortum quod nocte mortuus » sit, quam intermediam alii Dominicæ adhuc impu- » tabant, alii ad feriam secundam sequentem. In prio- » ribus editionibus martyrologii nostri mendose om- » nino ejus obitus ad x v i septemb. ponebatur, & » secutus est auctor anni Dñicani Gallici: id quadan- » tenus emendatum inultima martyrologii editione » Romana anni MDCXCV ubi ad mensum augustum » revocatus est: sed adhuc erratum est, nam ad iv idus » seu x augusti diem ascriptus est, cum ad VII vel » VI idus augusti annotari debuerit.
- Acta in ordine sub hoc magistro plura sunt ce- » lebria, unum nolim omittere eo magis quod sit om- » nino anecdotum, nec a quoquam quem sciam hac- » tenus memoriæ proditum. Vulgare est quantas in » ordine Minorum excitarint tempestates sedente » Joanne XXII Fratres quidam spirituales se præ aliis » ac pauperiores præstantes ad scissionem usque ordi- » nis. Nescio qui rumores apud nostros tum sparsi » fuerunt, & similes in provincia Romana nostra » furrexerunt. Hervæus novitatum hostis, an rumores » illi firmi essent an vani, omni diligentia adhibita » inquirendum censuit: tum demum cognita falsitate, » in eam communi omnium diffinitorum capituli » generalis Florentiæ anno MCCCXXI habiti voto ve- » nit sententiam, quam hic integram subjicio:
- Noverint universi presentes litteras inspecturi » quod nos Fratres*
- » Hervæus magister ordinis Fratrum Prædicatorum. » *Chorus dexter.*
- » Petrus de Palude magister in theologia diffini- » tor Franciæ.
- » Recuperus de Guardavalle Senensis diffinitor » provincie Romanæ.
- » Benedictus de Pesculo inquisitor diffinitor re- » gni Siciliæ.
- » Henricus de Grunick diffinitor Teutoniarum.
- » Stephanus diffinitor Poloniæ.
- » Nicolaus de Creta diffinitor Græciæ.
- » Bernardus de Pino diffinitor Aragoniæ.
- » Petrus Lamberti lector Montispeffulani diffi- » nitor provincie Provincie.
- » Gienisius de Brunna diffinitor Bohemiæ.
- » *Chorus sinister.*
- » Guillelmus Dulcini de Montealbano diffinitor » provincie Tolosanæ.

Rogerus de Martia diffinitor Lombardiæ in- » ferioris.

Benedictus de Vacca diffinitor Hungariæ.

Guillelmus de Ebruton magister in theologia » diffinitor Angliæ.

Laurentius Tylingenensis de conventu Silitunien- » si (an Sigtunienfi) diffinitor Daciæ.

Philippus de Cumis diffinitor Lombardiæ su- » perioris.

Conradus de Halberstat diffinitor Saxoniarum.

Sic soli aberant Hispania & Terra-sancta » diffinitores.

Auditis & etiam receptis in scriptis delationi- » bus contra Fratres aliquos de Romana provincia, » qui spirituales ab aliquibus vocabantur, diligenti- » prius inquisitione præmissa, examinando delatos » per sententiam excommunicationis & per præ- » ceptum & etiam juramentum: non invenimus in » prædictis esse probatum contra eos aliquid con- » tra fidem seu etiam bonos mores: nec etiam in » eis invenimus singularitatem vitæ fundatam in » aliqua hæresi vel errore. Volentes igitur finem » ponere in prædictis, & quos non invenimus no- » centes per aliquid contra eos probatum seu etiam » confessatum salvare & excusare, ut de jure te- » nemur, ac in posterum præcavere, ne in nostro or- » dine & maxime in Romana provincia de prædictis » & circa prædicta aliqua scandala oriantur, se- » cimur quæ sequuntur.

Primò determinamus omnes nemine discrepan- » te & ex conscientia & de jure nihil esse proba- » tum contra eos qui spirituales vocantur, seu con- » fessatum per eos contra fidem & bonos mores, » & circa singularitatem vitæ in aliquo errore seu » secta fundatam.

Secundò publice inhibuimus & districte, ne » aliquis Frater singularitatem haberet in modo vi- » vendi, quæ de se induceret in scandalum vel er- » rorem: & nullus Frater singularis in orationibus » five abstinentiis & modo vivendi quantumcum- » que virtuoso alios pro secta & colligatione facien- » da trahere audeat quoquo modo, & penas im- » posuimus contrarium facientibus valde graves.

Tertiò prohibuimus districte sub pœnis determi- » natis & gravibus, ne aliquis ex proposito vel de- » liberate & ex certa scientia Fratrem aliquem vel » aliquos in communi spirituales vel de spiritu seu » etiã spigolistas, vel quovis nomine significante sec- » tam vel colligantiam singularē appellare præsumat.

In horum autem omnium firmitatem & robur » ego Frater Hervæus magister ordinis præfentes » litteras sigilli nostri & sigillorum omnium prædi- » ctorum diffinitorum feci munimine roborari. Da- » tum Florentiæ post capitulum generale anno Dñi » MCCCXXI die xviii junii.

Erat Aur. Num. xi Lit. Dom. D. pentecostes VII junii.

Hoc instrumentum singulare exceptum est ex co- » dice ms Lingonensi fol. memb. in quo acta antiqua » capitulorum generalium scripta sunt, nec debuit in » oblivionem tradi, seu ad provincie Romanæ com- » mendationem, in qua nullus tum nœvus detectus » est, seu ad attentum Hervæi in omnibus quæ ad » ordinis decus pacem & unitatem spectabant, stu- » dium demonstrandum.

O P E R A.

1. *Hervei Britonis Prædicatoria familia antisti- » tis in quatuor Petri Lombardi sententiarum volu- » mina scripta subtilissima nuperrime in lucem casti- » gatissime prodeuntia*, Venetiis, Lazari de Sordis » 1505 fol. Quæ editio in Regia D. 99.
- Alteræ editio Parisiis, Dionysii Moreau 1647 fol. » pagg. 361.
- In primum extat Remis in Ecclesia cathed. cod. » ms 149 fol. memb.

In iv libros extat Claromontii in Arvernia apud » nostros ms.

2. *Quodlibeta quatuor magna*, Venetiis, Rai- » naldi de Noviomago 1486 fol. pp. 224. Quæ edi- » tio prodiit curis F. Benedicti de Utino ord. ejusd. » Eadem iterum prodierunt cum *septem Quodlibetis » aliis* ex his quæ parva dicuntur, Venetiis, Octa- » viani Scoti 1513 fol. pp. 372. Quam editionem ac- » curavit Antonius Zimara Sancti Petrinatenfis. Extat » Parisi. in Mazariis.

Codices ms plures sunt a me visi. In nostra San- » jacob. quatuor exempla membr. In primo fol. med. » sunt quatuor magna.

Altero fol. mag. sunt tantum tria priora.

Tertio fol. mag. *Quartum quodlibet Hervæi » contra Aureolum.* (sic.)

Quarto *Tria priora magna* tantum, & alia ejus- » dem postea recensenda. In Victor. cod. 1171 fol. » mag. memb. *quatuor magna*, & ex parvis impres- » sis *sexum & septimum.*

Navar. sunt tria priora magna cod. ms fol. mag. » memb.

Tolosæ apud nostros extare quatuor dicuntur fol. » memb.

Item Claromontii in Arvernia apud nostros bis » fol. memb.

Florentiæ ad S. Marci Arm. II cod. ms 59 *Qua- » tuor magna.*

Venetiis ad SS. Jo. & Paul. Pl. VI etiam. » Lusitanus in laudata edit. Venet. 1513 *Quodli- » beta XXIV parva* prodisse narrat, sed in exemplo » Mazariæ cætera integro plura quam septem non » vidi.

3. *Tractatus octo, videlicet 1 De beatitudine. 2 » De verbo. 3 De æternitate mundi. 4 De materia » cæli. 5 De relationibus. 6 De pluralitate formarum. » 7 De virtutibus. 8 De motu angeli.* Prodierunt unâ » cum quodlibetis laudatis, Venetiis 1513 fol. pp. 226. » Singuli jam expendendi & codd. ms referendi.

De beatitudine. Laudant Leander & Lusitanus. » *De verbo.* Laudant Laurentius Pignon & Ludo- » vicus a Valleolerti &c. Extat Florentiæ ad S. Mar- » ci Arm. II. cod. 59 cit. & apud S. Mar. Novell. » hic a me visus. In Catal. codd. mss. Angl. T. I P. » III n. 803.

De æternitate mundi. Laudant Leander & Lusi- » tanus. Extat apud Sanjacob. cod. ms. tertio supra » laudato. Tit. *Quæstio utrum mundus potuerit esse » ab æterno.* Ad calcem: *Explicit tractatus de æter- » nitate mundi editus a vener. doctore F. Herveo » Natalis.*

De materia cæli. Laudat Lusitanus. Extat apud » Sanjacob. citatos cod. quarto supra laudato a fol. » 100 ad 118. Tit. *Tractatus ejusdem magistri de ma- » teria cæli. Quæritur utrum aliqua virtus activa sit » in materia corporali?* In Catal. Angl. T. I P. I in » 2488.

De relationibus. Lusitanus. » *De pluralitate formarum.* Valleoletanus citatus. » In catal. Angl. T. I P. III cod. jam cit. 803. Pr. *Vi- » detur quod in uno & eodem supposito necessario sint » plures forme substantiales &c.*

Notandum autem præter hunc de pluralitate for- » marum typis editum, alteram ejusdem fere ratio- » nis ab Herveo scriptum, quem a Lusitano indicari » putò hoc titulo *De unitate formarum*: & quem » eum existimem a me visum in Victor. cod. lauda- » to 1171 fol. 116, cujus initium:

Tractatus de formis. Pr. » Ut ordinatius possit in- » veniri, & per consequens ad ea responderi ar- » gumenta, quæ solent fieri contra unitatem formæ » substantialis in eodem supposito, primo ponendæ » sunt rationes probantes in omni substantia creata » esse plures formas: 2. Ponendæ sunt rationes pro-

bantes in corporibus generaliter, & præsertim in » generabilibus & corruptibilibus: Tertio ponendæ » sunt rationes hoc probantes quantum ad mixta. » Quarto quantum ad animata generaliter, Quinto » & ultimo quantum ad homines, & ponentur » etiam ibi rationes quantum ad hominem Chris- » tum &c.

Finis fol. 125: » Quam de aliis, quæ videntur » esse eadem numero, de quibus satis supra dictum » est. » *Explicit tractatus de formis, editus a R. P. » Herveo magistro Natali ordinis Prædicatorum ma- » gistro ejusdem ordinis optimo.* (Sic in ms.)

7. *De virtutibus.* Leander & Lusitanus. Extat » cod. Angl. cit. 803.

8. *De motu angeli.* Lusitanus. » Hactenus de opusculis quæ in editione Veneta » anni 1513 prodierunt

4. *Tractatus de secundis intentionibus.* Typis pro- » diit in incun. Typog. Parisiis, Georgii Mittelhus, » 1489 in 4. Quæ editio in Regia R. 860.

Laudant Laurentius Pignon & Valleoletanus, » hic ultimus sic: *Liber de secundis intentionibus » junctis primis.* Extat ms Florentiæ ad S. Marci Arm. » IV. cod. 14. Tres tractatus de hac eadem materie » laudant Leander & Lusitanus.

5. *Tractatus de potestate Ecclesiæ & papali.* Pro- » diit cum aliis pluribus ejusdem generis Parisiis cir- » ca 1500 in 4 signaturis duorum foll. AA ad EE. » Iterum ibid. 1647 fol. ad calcem scripti in sen- » tentias.

Extant codices ms plures. Parisi. in Victor. n. 205. » Sangerman. a Pratis n. 733 fol. memb. Sorbon. fol. » chart. Venetiis Cardin. Bessarion. Plut. ad sinistram » XV. Florentiæ ad S. Marci Arm. III n. 12. Apud » Sanderum de codd. ms Belg. T. II p. 39. Catal. » Angl. T. II, P. I, n. 2507.

Tractatum alterum de eadem materie illi tribuit » Lusitanus a me non visum. Et hactenus quidem quæ » typis prodierunt, quæ sequuntur sunt tantum ms.

1. *De peccato originali.* Laudant Laurentius & » Valleoletanus. Extat Parisi. apud Sanjacob. cod. » quarto cit. ubi tria quodlibeta magna a fol. 66 ad » 72. Item catal. Angl. T. I P. III n. 803.

2. *De paupertate Christi & apostolorum.* Hunc » tractatum scripsit consultus a Joanne XXII. Extat » Romæ in vatic. cod. 3740 p. 195, & citatur a Rai- » naldo ad an. 1323 n. 58.

3. *De esse & essentia.* Lusitanus dicens scriptum » contra Henricum de Gandavo. Extat cod. Angl. » cit. 803.

4. *De speciebus.* Eodem cod. Angl. » 5. *De intellectu & voluntate.* Idem Lusitanus di- » cens esse contra eundem Henricum de Gandavo. » Habetur eod. cod. Angl.

6. *Tractatus de latitudine entium, & alter de » voto religiosorum.* Utrumque laudat Valleoletanus.

7. *De decem prædicamentis.* Sic idem Valleole- » tanus, qui addit multos Aristotelis libros exposuif- » se. Hæc mihi visa in Victor. cod. 1012 fol. memb. » Fol. 16. *Pars commentii super librum prædicamen- » torum.* Nempe a fine prædicamenti substantiæ, cæ- » tera deinceps.

Fol. 21. *Super librum 1 perihermenias.* Pr. *Quid » autem debeat dici subiectum in hac scientia.*

Fol. 24. *In 2 perihermenias.* Pr. *In libro præce- » denti auctor determinavit. Finis: Hæc est sententia » hujus libri, in his etiam terminatur scientia vete- » ris logicæ Hervei Britonis. Amen.*

Fol. 28. b. *Super librum divisionum Boetii.* Pr. » *Omnis scientia aut est de complexis aut incomple- » xis.*

Fol. 32. *Incipit tractatus super communitates » Porphyrii.* Pr. *In parte præcedenti Porphyrius de- » terminavit de quinque his libris in se, in parte ista*

Sec. XIV. agit de iis secundum quod comparantur hæc ad invicem &c.

His duobus ultimis non ascribitur nomen auctoris, sed cum hætenus citata ex hoc codice eodem minutissimo caractere & continenter scripta sint, videntur omnia ejusdem.

8. *Tractatus de cognitione primi principii*. Laudant Leander & Lusitanus. Extat integer apud Sanjacobeos cod. 4 supracit. in quo tria quodlibeta magna a fol. 73 ad 99. Tit. *Item quaestiones ejusdem disputata de cognitione primi principii*. Prima quaestio est, *utrum cognitione naturali possimus habere aliquam notitiam de Deo*.

Habetur rursus ibid. cod. tertio laudato, in quo quatuor quodlibet magnum tantum. Tit. *Tractatus de primo principio*. Prima quaestio, &c. ut in altero, sed hic non integer: nam post 20 folia legitur hoc monitum: *Hic deficit magna pars quaestionis precedentis*.

Sed in hoc cod. 3 sequitur continenter: *Septimo quaeritur, utrum ponere ea quae sunt fidei repugnare seu non posse stare cum apparentibus, sit ponere falsum subesse fidei nostra*. Implet 30 folia & amplius. rō septimo indicat ad easdem quaestiones disputatas pertinere.

Sequitur *Ejusdem de indulgentiis tractatulus*. Duo folia & quid amplius.

Idem. *Tractatus de cognitione primi principii* extat sed non integer cod. Victor. 1171 fol. 22 ad 24. Tit. *Quaestio Hervei*. *Utrum Deum esse possit demonstrative probari via causalitatis efficientiae? Finitis: Explicit quaestio magistri Hervei de causalitate effectiva*. Una tantum est ex quaestionibus tractatus.

9. *Tractatus de Sacramentis*. Sic Leander & Lusitanus. Non vidi.

DUBIA AUT SUPPOSITITIA.

1. Opusculum XLVIII inter alia S. Thomae de Aquino cui titulus, *Totius logica Aristotelis summa*. Simlerus a multis Herveo nostro asseri testatur, & excipit Labbeus in notis ad Bellarminum, penes quos fides: nam nulla hujus aliunde mihi notitia.

2. *Commentarius in epistolas B. Pauli*, qui aliās sub nomine S. Anselmi typis prodiit, Herveo nostro tribuitur a Bellarmino, Possentino, & Miræo, quorum iudicium quasi certum amplectitur Altamura ad 1323: sed Labbeus Herveo Dolensi monacho nigro circa annum 1130 florenti longe verisimilius asserit, & assentiuntur jam eruditi.

3. *Defensorium contra impugnantes Fratres Praedicatorum, quod non vivant secundum apostolicam vitam*, Venetiis, Lazari de Soardis, 1516 in 8. Herveo tribuit Labbeus citatus, sed hoc opusculum non Herveo, sed Jacobo de Voragine vindicant editiones omnes, & inter alias prima apud eundem Lazarum de Soardis 1504 in 8.

Alva in suo *Pleyto de los libros p. 102 & Sol. Verit. Rad. 93 col 1047* pluribus contendit Herveum Durandi a Sancto Portiano sobrinum fuisse, & ea ratione Durandellum aliquando nuncupatum, quod merum ejus mentis somnium, nullo teste, nulla veti specie adinventum: cum Durandus Arvernus fuerit, Herveus ex Armorica inferiori ortus. Addit Alva tractatum cui titulus, *Correptorium corruptorii*, & ejus primum. *Sedens adversus fratrem suum loquebaris &c.* quem Durandello nostri vulgo asserunt esse hujus Hervei. Id autem se evincere putat ex celebri Bunderii indice, in quo inquit ubi de hoc tractatu agitur, sic legi refert fol. 122: *Durandellus aliās Herveus ordinis Prædic.* & fol. 311: *Herveus Natalis Brito magister qui & Durandellus ordinis Prædic.* Sed est ita apud Bunderium legi concedatur, exinde nihil aliud inferas,

quam ejus operis auctorem non ita certum esse, & ab aliis Herveo, ab aliis Durando cuidam, qui quod junior esset, Durandellus dictus est, ascriptum. Hervei tamen non esse hinc quis arguet, quod cum primum scriptum est opus, jam Thomam fastis sanctorum inscripserat Joannes XXII: neque enim sanctum nominare contentus in prologo, insuper & quædam in ejus laudem ex bulla canonizationis desumpta refert, & ejusdem *Sancti suffragantibus meritis* contra adversarium se pugnaturum confidit. Videtis postea *Durandus de Aureliaco* ad 1334, cui illud opus ascribitur.

Ludovicus a Valleoleti n. 61 ubi de Durandello, postquam huic asseruit opus dictum cujus primum. *Sedens adversus fratrem &c.* addit: *Aliud autem quod vocatur Correptorium corruptorii & incipit: Quare detraxistis sermonibus veritatis, fecit Herveus secundum aliquos, secundum alios Joannes de Tortocollo*. Quod argumentum anno MCCCXIII, quo scribebat Valleoletanus, cuidam e nostris, non verò Egidio Romano sub cujus nomine e prælo prodiit, tributum fuisse. Vide supra ad finem sec. XIII Joannes de Tortocollo.

Hervei meminit Warthonus in Append. ad Caveum ad ann. 1312, sed non accurate, quem ex supradictis emendes.

F. RECUPERUS DE PETRAMALA.

F. RECUPERUS DE PETRAMALA Aretinus a loco natali, de Senis etiam aliquando a professione dictus, hoc anno MCCCXVIII etiamnum florebat, sed cum de eo jam supra ad 1286 ubi de B. Ambrosio Sanfedonio, egerimus, nihil addendum occurrit.

F. BENEDICTUS DE MONTEFIASCONE.

F. BENEDICTUS DE MONTEFIASCONE a patria in Etruria sic nuncupatus, provinciae Romanae, & domus Viterbiensis ad gradus alumnus, sub pontificatu Joannis XXII claruit, & Romae sanctimonialium nostrarum S. Sixti negotia gerebat adhuc anno MCCCXVIII. Scripsit volumen MS in memb. apud eas etiamnum servatum, cujus titulus:

Chronicon monasterii S. Sixti ab initio erectionis MCCXX ad sua usque tempora. In eo instrumenta pleraque integra referuntur tum privilegiorum iis a SS. pontificibus concessorum: tum donationum ab iisdem aut ab aliis factarum: tum adeptionum a monialibus partarum.

Hoc codice plurimum usus est Franciscus Maria Torrigius Romanus in sua *Historia della veneranda immagine di Maria Vergine posta nella chiesa del monastero delle reverende monache de' santi Sisto e Domenico di Roma*, Romae, Manelli 1641 in 4 pp. 86. Ibi p. 21 sic habet: *Frà Benedetto da Montefiascone, che visse nell' anno MCCCXVIII in un libro in pergameno originale, che si conserva nel monastero di queste venerande religiose ne fa fede*. Citat etiam p. 35 & p. 39 & 40. P. verò 41 grande fragmentum ejus codicis exscribit, quod supra ex ipso relatum est Dissert. IV ad vitam B. Dominici. Sed & plura alia ex eodem codice refert in seqq. quorum omittere non possum, quod habet p. 49, iudicium summi pontificis:

» Honorius III. Quia quaestio versabatur de ecclesia de Bamburgo inter D. Stephanum cardinalem, & canonicos ecclesiae S. Oswaldi de Nostle Eboracensis diocesis, renuntiante dicto cardinali ipsam ecclesiam in manu papae, concessit eam dictis canonicis, ita tamen ut dicti canonici eisdem cardinali in vita sua darent de fructibus ipsius ecclesiae annuatim libras centum sterlingorum,

rum, & monasterio S. Sixti de urbe decem marchas sterlingorum. Post mortem verò dicti cardinalis darent eidem monasterio quinquaginta marchas annuatim. Ad hæc autem omnia praesentes in Romana curia existentes subprior & cellerarius S. Oswaldi procuratores sui conventus libere consenserunt.

Hic cardinalis erat Stephanus de Fossanova, cujus nepotem B. Dominicus suscitavit, & ideo deinceps ordini affectissimus. Hujus verò præbendæ Anglicanae fructibus deinceps juxta sententiam Honorii sanctimonialia Sixtinæ potitæ sunt, & a se receptos testatur Benedictus ab anno MCCCXI ad finem usque potestatis suæ procuratoriae: sed & postea sodales qui in eodem officio successerunt, & ipsi fecerunt, ut annotat Torrigius ibidem. Hinc illustratur, quod de ea præbenda multum confuse refert Malvenda Annal. ad 1218 p. 204.

FF. FRANCUS DE PERUSIO, GUILLELMUS ADÆ, ET ANTONIUS.

FF. FRANCUS DE PERUSIO, GUILLELMUS ADÆ Gallus, & ANTONIUS absque agnominis, tres insignes apostolici peccatoris viri, simul hic veniunt laudandi, cum his annis unâ congregationi peregrinantium pro Christo animas suas devoverint, & in Armenia, Persia, Tartaria ingentem animarum fructum reportarint.

Primus Francus de Perusio sic a patria Etruriae civitate nuncupatus & ibidem professus incunte seculo XIV in Persiam & Tartariam perrexit, ibique innumeros infideles ad Christum adduxit & baptismi aquis tinxit. Alter Guillelmus Adæ, quem Gallum agnoscit Fontana, Franci socius iisdem factis laboribus perfunctus, ab eo Avenionem ad Joannem XXII missus est, qui pontifici tam læta nova nuntiaret. His anno MCCCXVIII intellectis pontifex, unaque edoctus Usbekum Tartarorum & Persidis quam sibi subjecerat, imperatorem non parum Christianis favere, Soltaniam urbem in Perside populosam in civitatem metropolitanam erexit, & Francum nostrum in iis regionibus evangelizantem verbum Dei, de cujus sanctitate vitæ, litterarum scientia, aliisque copiosis virtutum meritis magna fideque digna testimonia reddita ei fuerant, primum Ecclesiae dictæ Soltanienfi archiepiscopum præfecit, collata & extensa ejus in totum Tartari regnum vastissimum, & super Chaido ac Aethiopiae Indiaque regum seu principum dominiis jurisdictione ac auctoritate: & in adiutorium commissæ ipsi sollicitudinis, sex sodales nostros in iis partibus cum eo verbo Dei seminando instantes episcopos creavit, quos ei suffraganeos esse voluit, quorum nomina hæc sunt, Gerardus Calvensis, Guillelmus Adæ laudatus, Bartholomæus de Podio, Bernardinus de Placentia, Bernardus Moreti, & Bartholomæus Abaliati, qui & dicuntur viri in lege Domini eruditi, vita & religione præclari, & multarum virtutum titulis commendati. Diploma pontificium quod hic excipio datum est Kal. maii anno II, id est Christi MCCCXVIII. Adjecit pontifex archiepiscopo facultatem, si pluribus ad proferendos evangelii limites suffraganeis episcopis opus esset, quot sibi forent necessarii, accitis duobus antistitibus inaugurandi. Guillelmus Adæ tum Avenione præfens ibidem videtur consecratus, siquidem illi commisit pontifex, & ut Francum consecraret, & ut sacramentum Romano pontifici ab eo reciperet, & ut unâ cum F. Joanne de Florentia symmyta & socio palium ei deferret litteris datis Avenione Kal. Aug. ann. II. Quæ fusiùs relata videtis apud Rainaldum ad 1318 nn. 4, 5 & 6. Hujus archiepiscopi meminit Fontana in Theat. sed sedem corrupte scribit Sol-

darensem & Soldinensem vel Solidiensem nichil. Sec. XIV. pans, & hæc ceu duas indicans, quæ una est, & eadem Soldanienfis vel Soltanienfis recte dicta. Facendum errorem correxisse in fine Theatri p. 680 & in prov. Rom. Sed mirum Franciscum ab eo ubique nominari, qui Francus constanter a Rainaldo, imo in ipsis pontificis litteris dicitur, quibus & standum cenleo. Quot annis a consecratione vixerit, quæve præclara in illis regionibus deinceps egerit, non referunt annales nostri, quamvis rei Christianæ multum proficua, sed & gloriosa fuisse autemandum sit.

F. Guillelmus Adæ primum Franci suffraganeus eidem postea in archiepiscopatu successit, nam eo titulo se ornat in litteris quas *Vidimus* vocant bullæ canonizationis S. Thomæ de Aquino in domo nostra Tiburtina ad Romam etiamnum servatis: quarum initium sic refert Fontana: *Nos Fratres Guillelmus Dei gratia Soldanienfis archiepiscopus & Thaddæus Caphensis episcopus notum facimus &c.* Datum sic addit Fontana: *Anno nativ. Dni MCCCXIII ind. VI die II mensis octob. pontif. Joannis XXII anno XIII*. Ubi certo erratum in anno pontif. & legendum ann. V I I I quo erat indict. VI, nam anno XIII erat indic. XI & fuisset Christi MCCCXVIII. Ex quibus colligo Franco tum mortuo, Guillelmum in Occidentem rediisse, tumque anno dicto MCCCXIII Soldaniensem archiepiscopum a Joanne XXII promotum: non ut habet Fontana Franco in ea dignitate prævisse. Et hunc quot annis postea vixerit, non invenio, ut ut sit ei successit tertius

F. Antonius de Sultanea seu de Soltanah ab eo archiepiscopatu quem etiam gessit sic dictus: eo enim titulo insignitur in opere ab eo lingua Armena composito, cujus exemplum MS in una ex domibus nostris provinciae Armeniae servabatur adhuc, cum illic ageret Clemens Galanus Theatinus celebris in Georgia missionarius apostolicus, a quo visum & expensum & laudatum in sua conciliatione Ecclesiae Armenae cum Romana sub finem T. I. Titulus operis nostri Antonii:

Tractatus contra Machumetanam perfidiam.

Hunc ad MCCCX vixisse censuerim, neque enim diu postea substitit illa Ecclesia Soltanienfis. Nam Usbeko supra laudato mortuo successit alter Usbekus, quem Tamerlanus qui super Tartaros regnare cepit anno Hegyræ DCCXXXI, Christi MCCCIV, & Sultanea tandem potitus Hegyræ anno DCCXXXVI, Christi MCCCXXXIII, ea spoliavit ac ejecit, ut narrat Herbelotius in Bibl. Orient.

Alicujus istorum trium Sultanae episcoporum est opus hoc titulo:

Notitia regiminis magni Caan Cathai Tartarorum imperatoris cum descriptione vastissimi ejus regni jussu Joannis XXII ab archiepiscopo Soltanienfi Latine scripta.

Quis autem trium, difficile dicas, cum omnes sub illo pontifice floruerint. Si quis conjecturæ locus, est Francum ceu seniore & magis in illis regionibus versatum, materiam subministrasse congesserim, Guillelmum Adæ qui saltem bis ex illis partibus Avenionem ad Joannem XXII rediit, ab eo pontifice mandatum hoc accepisse, & ei obsequentem hoc opus scripsisse censuerim.

Illud verò e Latino Gallice vertit F. Joannes Long dictus de Ipris monachus S. Bertini Audo-marsiani anno MCCCXI. Extat hæc versio Parisiis in Regia cod. MS 8389 memb. fol. max. jam supra laudato ubi de F. Ricoldo de Montecrucis Florentino. Titulus:

L'Etat & la gouvernance du grand Caan de Cathai Souverain empereur des Tartares, & de la disposition de son empire, interpreté en Latin par

1318. un archevesque, qu'on dit l'archevesque Saltenfis, au command du pape Jean XXII de ce nom. Et ses livres transteez de Latin en Francois par frere Jean de Ypres moine de S. Bertin en S. Omer en l'an MCCCLI acomplis.

Clarum autem corrupte scriptum Saltenfis, cuius nominis nullus legitur in ea regione archiepiscopatus erectus, sed legendum Soltanienfis, vel Sultanienfis. Ea vero relatio ex aliis ab eo monacho versis & eo codice contentis est quarta. Laudatur a Labbeo in Bibl. Nov. codd. ms p. 309. Eadem versio extat in simili cod. ms Bibl. Cotton. in Anglia, qui codex supra etiam a nobis descriptus est, ubi de dicto Ricoldo. In hoc cod. est sexta.

Verderius Du Verdier hanc versionem typis produisse refert hoc titulo: L'Histoire du grand Can de Cathai & des Tartares. Plus la peregrination de F. Ricolt ex parties d'Orient, & le traitte de Guillaume de Bouldeselle de l'estat de la Terre sainte. Lesquelles traductions ont este faites en l'an 1351 par Jean de Long dit moine de l'abbaye de S. Bertin en S. Omer &c. Parisiis, Joann. a S. Dionysio 1529 fol. Vide Bibl. Gall. dicti Verderii p. 715. Saltem conjicio in hac editione non solum Haytoni Tartarorum historiam sed & archiepiscopi una produisse.

F. THADDAEUS CAPHENSIS.

1318. F. THADDAEUS CAPHENSIS episcopus hic visus est adjungendus, siquidem cum Guillelmo Adæ Sultaniensi archiepiscopo iisdem litteris Vidimus supra relatis subscripsit 11 octob. MCCXXIII: hinc discimus pluribus annis antea congregationi Peregrinantium pro Christo in terris infidelium se dicasse, unde perpensis summis ejus pro fide in Armenia, Persia, & aliis septentrionis regionibus dilatanda exantlatis laboribus cum Joannes XXII ad se Avenionem accedentem Caphensem episcopum promovit. Capha aliàs Theodosia urbs est in Taurica Chersoneso ad Pontum Euxinum in Scythia sita, tumque ditionis erat Genuensium, populosa, opulenta, & a mercatoribus frequentata, & antistite docto vigili & strenuo indigebat, qualem Thaddæum hunc a pontifice agnatum conjicere est. Cum B. Bartholomæo Parvo, de quo postea ad 1333 Armenorum ad Ecclesiam catholicam revocationi & conciliationi cum eadem defudavit, & congregationis Fratrum Unitorum a morte Bartholomæi fuit promotor & tutor. Ejus extat in conventu Abarener provinciae nostrae Nexsciovanensis Martyrologium e Græco Armenice versum.

Sic enim ad calcem legit notatum Galanus & sic testatur Concil. Eccl. Armen. cum Rom. T. I sub finem. Meminit etiam Fontana in Declar. Constit. P. II ubi de provincia Nexsciovan.

F. CONRADUS RUFFI.

1319. F. CONRADUS RUFFI Scorus patria & professione Sterlingensis, typorum errato a Lusitano dictus Esterlongensis, quod emendandum ipse monet in erratis & legendum Esterlingensis, vir divinum studiosus litterarum sedulus, & in scholastica Peripateticorum doctrina satis expertus atque versatus, eodem teste florebat anno MCCXXIX, quem excipiunt Fernandez, Pius & Altamura, ipse etiam Dempsterus lib. 3 n. 325. Possesivus refert ad annum 1519, sed apud hunc videtur typorum erratum: Hæc ei dantur scripta.

Compendium seu abbreviatio expositionis S. Thoma in evangelia. An opus illud de quo supra ubi

de sermonibus sancti doctoris quod S. Antoninus credebat se vidisse, & illi visum est excerptum ex Catena Aurea. Claromontii in Arvenia apud nostros extat in quodam codice ms Compendium S. Thoma super evangelia: An hujus Ruffi opus?

Homilia in evangelium, Stabat juxta crucem. Altera in evangelium, Extollens vocem quædam mulier.

F. JACOBUS DE LATERINA.

1319. F. JACOBUS DE LATERINA Italus provinciae Romanae verisimiliter alumnus ac sanctimonialium ordinis monasterii Montispolitiani confessorius circa annum MCCXX apud eas agebat. Laudat Laurentius Surdinus in vita B. Agnetis ejus asceterii fundatricis, & excipit Henschenius in Annotatis ad vitam ejusdem beatæ T. II april. p. 812 c, ceu qui scripserit

Miracula quadam B. Agnetis dicte a se experita. Codex ab eo scriptus etiamnum ibidem servatur, eoque usus est B. Raimundus de Capua magister ordinis XXIII in vita ejusdem B.

F. ANDREAS DOTO.

1319. F. ANDREAS DOTO an Græcus ritus Latini, an Italus & provinciae Lombardiae alumnus, ad eam enim seculo XIII & XIV spectabat domos nostras Eubæensem & Cretenses religiosis instruere, sicut Gallorum erat Clarentino & Thebano de sodalibus providere, licet & quidam in illis regionibus nati ad ordinem allegerentur, ut ut sit in domo Eubæensi vulgo Negroponte, & Candidensi Cretæ diutius egit sub finem seculi XIII & initia sequentis: nec Græce tantum fuit peritus, sed & in controversiis Orientalem inter & Occidentalem Ecclesias exercitator, Græcisque schismaticis ad concordiam cum Ecclesia Romana revocandis egregiam navavit operam. Hinc cum F. Bonacursi Bononiensis nostri opus invenisset in domo nostra Eubæensi, vel ut loquitur τῆς ἐπιτομῆς neglectum, illud refarcire ac in meliorem formam restituere conatus, juris publici fecit, additis Græce & Latine duabus epistolis nuncupatoriis, altera ad Joannem XXII S. P. altera ad Cretæ Candidæ pro Republica Veneta rectores ac præsidēs. Utramque dedimus supra ad ann. 1260 ubi de F. Bonacursio Bononiensi.

F. ROBERTUS BONONIENSIS.

1319. F. ROBERTUS BONONIENSIS Longobardus a patria & professione sic nuncupatus, theologus primi nominis sub pontificatu Joannis XXII claruit. De quo licet sileant nostrates omnes & exteri, ipsique Bononiensium scriptorum nomenclatores Bumaldus, Alidosius & alii, ejus tamen Parisiis in Colbert. cod. 506 fol. mag. membr. qui est collectio opusculorum de potestate ecclesiastica & civili, & de paupertate Christi & apostolorum tam pro Minoritis sui Michaelis de Cesena asselctis, quam adversus eosdem habetur fol. 121 b.

Determinatio F. Roberti Bononiensis de ordine Prædicatorum. Princ. Utrum Christus dederit nobis exemplum perfectæ paupertatis? Videtur quod non, quia habuit loculos. Joan. XIV. Sed hoc immunit perfectionem paupertatis, ut dicunt quidam &c. In conclusione seu resolutione dubii affirmativam statuit. Implet tres grandiores coll. & amplius. Sequitur ad tractatum Petri de Palude de eodem argumento, unde eadem ætate floruisse circa 1320 conjicias.

F. ROBERTUS N.

1320. F. ROBERTUS N qui Rupertus a Tritemio, a Lusitano Rubertus absque agnomine nuncupatur ab iis etiam dicitur claruisse ad 1320 & scripsisse Super 14 libros sententiarum. Sermones de tempore & de Sanctis. In plures Aristotelis libros commentaria.

Altamura cui placuit ad 1321 prorogare hunc esse conjicit, qui librum magnum de septem donis Spiritus Sancti edidit: Rovetta ad 1322 de Gabbiano agnominat, & Brixienfis diocesis ac conventus alumnus contendit, eique supra relata omnia opera etiam illud grandioris molis de septem donis asserere conatur. Sed ut ut sit de prioribus scriptis, opus de septem donis esse F. Stephani de Borbone de Bellavilla Lugdunensis domus alumni & anno 1261 vel 1262 mortui ex fide codd. ms supra evicimus ubi de eo.

F. ROBERTUS DE SANCTO VALENTINO.

1320. F. ROBERTUS DE SANCTO VALENTINO ab originis suæ loco in regno Neapolitano sic nuncupatus, & provinciae Regni Siciliae alumnus, in toto eo regno inquisitore generale hæreticæ pravitatis agebat anno MCCCVIII, ut ex actis habetur Neapoli in archivo regio, registri Caroli II, signato 1307, litt. B. fol. 217, vicarium etiam in ea provincia generalem institutum refert Vallius in compendio, & in quodam cap. prov. Cajetæ celebrato delegatum a Patribus cum F. Guillelmo de Tocho, ut ambo apud curiam Romanam pro Thomæ de Aquino canonizatione instarent, religiosumque illud negotium ad finem pro virili perducerent: Quod & refertur in Actis SS. T. I martii p. 681 n. 80. Ex quibus circa MCCXX claruisse adhuc & etiam ulterius colligas. Ejus meminere cum laude Vallius in Compendio p. 91, Toppius Bibl. Napol. Videbis etiam iusta inquisitionis de vita & miraculis B. Thomæ assu Joannis XXII factæ, & vitam ejusdem beati a Guillelmo de Tocho scriptam T. I martii citato. Laudantur etiam ejus

Acta ceu inquisitoris generalis præsertim adversus quemdam Petrum de Buclanico archipresbyterum hæreticum relapsum.

F. FRANCISCUS PIPINUS.

1320. F. FRANCISCUS PIPINUS Italus patriaque Bononiensis ut & professione ineunte seculo XIV clarebat, quo a sodalibus rogatus & a superioribus iussus, Marci Pauli Veneti iter Orientale e vulgari Italico Latine transtulit: quod in cap. gener. Bononiæ vel MCCII vel MCCXV celebrato conjicimus ei injunctum. Cum enim ad ea comitia ex omninatione confluerent nostri, ac ex omnibus provinciis sodales invitarentur, ut ad longinquas illas gentes pro ratione instituti se conferrent prædicandi evangelii causa, frequentesque missionem hanc propagandæ fidei studio ardentibus amplecterentur, qui Italice non audiebant, saltem Latine regionum quas petaturi erant, prius quam iter aggredierentur, descriptionem legere ac nosse quoddam censebant viæ compendium & incitamentum. Ipse Franciscus noster ex interpretatione operis eo studio exarsit, nam & in provinciam Terræ-sanctæ mitti obtinuit, & anno MCCXX in Palæstinam transtulit, fideles sub Saracenorum jugo oppressos in fide confirmaturus, & post plures annos in Oriente exactos reversus, itinerarium suum scripto consignavit. Quando autem & ubi obierit, quæve alia præclare egerit, suorum Bononiensium erit diligentius inquirere ac nos

docere. Hæc ejus scripta hæctenus mihi cognitæ s. c. XIV.

Iter Marci Pauli Veneti ex Italico Latine versum. Extat variis in Bibliothecis nusquam quod sciam typis editum, sed ms servatum.

Primò Patavii apud S. Joannem in Viridario Plut. XII cod. in 4 chart. sic refert Tomasinus Bibl. Patav. p. 17.

Secundò in Bibliotheca Marchionis Brandenburgici codice ex quo Pipini præfationem Andreas Mullerus edidit Coloniae Brandenburgicæ anno 1671 in 4, ac Marci Pauli itineri alterius versionis in Novo orbe Basileæ aliàs editæ, seu etiam Helmeftadii 1585 præfixit.

Tertiò Parisiis in Regia cod. 5235 fol. par. chart. extat ejusdem versionis insigne exemplum a fol. 307 ad 380, e quo operæ pretium facturum me putavi, lectorique haud ingratum, si Pipini nostri præfationem hic exhiberem, annotatis ad marginem varietatibus codicis Brandenburgici a Mullero editi. Sic ergo habet in cod. Reg.

» Librum prudentis honorabilis ac a fidelis viri dñi Marci Pauli de Venetiis de conditionibus & consuetudinibus Orientalium regionum ab eo in vulgari fideliter editum & conscriptum compellor ego Franciscus Pipinus de Bononia ordinis Fratrum Prædicatorum a plerisque patribus & dominis meis veridica & fidei translatione de vulgari ad Latinum reducere, ut qui amplius Latino quam vulgari delectantur eloquio, nec non & ii qui vel propter linguarum varietatem omnimodam, aut propter diversitatem idiomatum proprietatem linguæ alterius intelligere omnino aut faciliter nequeunt, aut delectabilius legant, seu liberius capiant. Porro per se ipsos laborem hunc quem me assumere compulerunt, perticere plenus poterant: sed altiori contemplationi vacantes, & infimis sublimia præferentes, sicut terrenas sapere, ita terrena describere recusant. Ego autem eorum obtemperans jussioni, libri ipsius continentiam fideliter, & integraliter ad Latinum planum & apertum transtuli, quem styli hujusmodi libri materia requirebat. Et ne labor hujusmodi inanis aut inutilis videatur, confideravi ex libri hujus inspectione fideles viros posse multiplicis gratiæ meritum a Domino promereri: five quia in varietate & decore & magnitudine creaturarum mirabilia Dei opera aspicientes ipsius poterunt virtutem & sapientiam venerabilius admirari: aut videntes gentiles populos tanta cæcitatibus tenebrositate, tantisque fordibus involutos gratias Deo agent, qui fideles suos luce veritatis illustrans de tam periculosis tenebris vocare dignatus est in admirabile lumen suum: seu illorum ignorantia condolentes, pro illuminatione cordium ipsorum Dominum precabuntur, vel indevotorum christianorum desidia confundetur, quod infideles populi promptiores sunt ad veneranda simulacra, quam ad veri Dei cultum prompti sint plurimi ex his qui Christi sunt caractere insigniti: five etiam religiosorum aliquorum corda provocari poterunt pro ampliatione fidei christianæ, ut nomen Domini nostri Jesu Christi in tanta multitudine populorum oblivioni traditum deferant Spiritu favente divino ad obcæcatas infidelium nationes, ubi messis quidem multa est, operarii vero pauci. Ne autem multa atque insolita quæ in libro hoc in locis plurimis referuntur, in experto lectori incredibilia videantur, cunctis in eo legentibus innotescat præfatum dominum Marcum horum mirabilium relatores, virum esse prudentem, fidelem & devotum, atque honestis moribus adornatum, a cunctis suis domesticis testimonium bonum habentem, ut multiplicis virtutis ejus merito sit ipse

Ed. Mulleri. A fidelissimi deest viri.

B Frater. C Fratris.

D in.

E compellens vel.

F deest, sicut, ita.

G intelligi-biliter.

H deest hujusmodi.

I hujus.

K deest opera.

L mirabilis.

M agent & hic rectius.

N quia.

O deest etiam.

P fidelium.

Q nobis.

R merito.

Y y y ij

Sic. XIV. » suis relatio fide digna. Pater autem ejus D. Nico-
 s provincie » laus totius s prudentie vir utriusque maturus devo-
 vir honestif- » tus & sapiens in mortis articulo constitutus con-
 simus hanc » fessori suo in familiari colloquio constanti firmi-
 omnia simi- » tate asseruit, librum hunc veritatem per omnia
 liter refere- » bat. Patruus » continere. Propter quod circa translationem ip-
 vero ejus de » sius laborem assumpsi conscientia tutiore ad con-
 quo meminit » solationem T legentium, & ad laudem Domini
 liber ipse vir » nostri V Jesu Christi cunctorum visibilium & invi-
 utique &c. » sibilium Creatoris. Liber autem X iste in tres li-
 T deest legen- » bros dividitur, qui per propria capitula distin-
 v deest J. C. » guntur. Quorum librorum principiis ad facilitio-
 X ipse in tres » rem contentorum in Y ipsis inventionem sunt capi-
 partes. » tulum tituli prenotati «.

ms Brand. » *Incipit liber primus Domini Marchi Pauli de*
 A De condi- » *Venetii A de mirabilibus Orientalium regionum. I*
 tionibus & » *Cap. Qualiter & quare D. Nicolaus Pauli de Vene-*
 consuetudi- » *tiis, & D. Marchus transierunt ad partes Orientales.*
 nibus Orien- » Tempore quo Balduinus princeps sceptrum
 talium regio- » Constantinopolitani imperii gubernabat anno sci-
 num. » licet B ab incarnatione Domini mccc. duo nobiles

B mccc. II & » & honorabiles prudentesque germani inclitæ ci-
 deest Duo. » vitatis Venetiarum incolæ, navem propriam di-
 » versis opibus & mercimoniis oneratam commu-
 » ni concordia in portu C Veneto conscendentes

C Venetia- » prospero vento flante duce Deo Constantinopo-
 rum condes- » lim perrexerunt. Horum major natu Nicolaus di-
 cendentes. » cebatur. Cum in Constantinopolitana urbe brevi
 » in tempore fuissent feliciter expediti, navigantes
 » inde D profectus (id est *lucris*) amplioris gratia,
 » pervenerunt ad portum civitatis, quæ dicitur Sol-
 » dadia «.

D profecti » Sunt innumeræ aliæ varietates, quas brevitatis
 pro quo Mul- » causa omitto, sed quæ si ederentur, non parum
 lerus indicat » lucis afferrent operi, præsertim quoad loca & ur-
 legendum » bes, quarum nomina videntur rectius exhiberi. Sed
 profectio- » ex relatis colligitur Marcum Paulum iter suum Ita-
 sed non ad » lica primùm scripsisse vel saltem dictasse, & Pipi-
 sensum auc- » num nostrum primùm esse qui Latine transfulerit.
 toris qui Ita- » Si enim Marcus Latine primùm scripsisset, ut qui-
 lica videtur » dam volunt referente Mullero pag. 9, cum vive-
 scripsisse pro- » ret etiamnum & Venetiis foreretur, quo tempore
 fito. » Pipinus Bononiæ agebat, istum vertere non opus
 » fuisset, sed illum orare tantum ut *ἀπογράφον* suum
 » transcribi & multiplicari pateretur. Sed rei totius
 » series clarior fiet ex præfatione, quam alter a Pi-
 » pino & fortè eodem tempore versio a se adorna-
 » tæ præfixit. Extat altera illa versio Parisiis in Bibl.
 » Reg. cod. 4264 ms membr. fol. par. sicque habet
 » ille interpres anonymus :

» *Incipit prologus libri descriptionis provinciarum*
 » *Armenia, Persidis, Turchia, utriusque India &*
 » *insularum quæ sunt in India editi a D. Marco*
 » *Paulo nobili sive Venetiarum currentibus annis D.*
 » *N. J. C. mccc. lxxxv.* » Domini imperatores, re-
 » ges, duces, marchiones, comites & milites om-
 » nesque gentes, volentes scire diversitates gene-
 » rationum gentium orbis, diversitates quoque re-
 » gnum & provinciarum ac regionum omnium
 » partium Orientis, hujus libelli seriem perlegatis
 » in quo reperietis maxima & mirabilia gentium,
 » præcipue Armeniæ, Persidis, Turchiæ, Indiæ &
 » Tartariæ. Hoc quidem narrat in præfati opuscu-
 » lo ordinate D. Marcus Paulus prudens Venetia-
 » rum civis & doctus, quæ vidit ut visa, & quæ
 » audivit ut audita ordinatè declarans. Iste enim li-
 » bellus erit veriloquens. Sciendum est igitur, quod
 » a creatione Adam usque ad præsentem diem nul-
 » lus paganus vel Saracenus aut Christianus, seu
 » quivis alius cujuscumque progeniei vel generatio-
 » nis fuerit, tot & tanta mirabilia vidit nec per-
 » scrutatus est, quot & quanta D. Marcus Paulus
 » superius memoratus. Qui suæ mentis cogitans in
 » arcano, volens ut visa & audita per eum, his qui

non possunt propriis luminibus intueri, per præ-
 sens opusculum conclarecant, dum anno Domi-
 ni mccc. lxxxv in carceribus Januensium foret in-
 clusus, per Ser. Rustichelum civem Pisani, qui
 secum in eodem carcere apud Januam morabatur,
 quæ continentur in presenti opusculo scribi fecit.
 Hoc opus dividitur in tres partes «.

» *Qualiter DD. Nicolaus & Mateus Pauli fra-*
 » *tres cives Venetiarum transverunt ad partes Orien-*
 » *tales. Cap. I.*

Anno Domini millesimo ducentesimo quinquæ-
 gesimo Balduino in Constantinopolitano imperio
 imperante DD. Nicolaus Pauli pater dicti D. Mar-
 ci Pauli, & Mateus frater dicti D. Nicolai, dum
 essent in portu Venetiarum, quamdam eorum na-
 vim diversis & caris mercationibus oneratam una-
 nimes intraverunt, & velis elevatis alto se pela-
 go committentes cum dicto eorum navigio &
 mercantia Constantinopolitanam civitatem appli-
 cuerunt incolumes : ubi cum lucro eorum merca-
 tionibus expeditis, causa quærendi lucris transire
 mare majus insimul decreverunt. Et emptis multis
 & caris jocalibus de Constantinopoli discesserunt,
 & navim intrantes Soldandiam appulerunt &c «.

Ex hæcenus relatis constat Nicolaum Paulum non
 anno mccc. lxxix ut corrupte legitur in editione Ba-
 fileensi *Novi orbis*, sed anno mccc. iter suum pri-
 mum aggressum esse uxore relicta prægnante : Pto-
 lemaidem quam tunc dicebant Achon (non *Anco-*
nam, ut rursus corrupte Basileensis) circa finem A.
 mccc. lxxviii reversum, ubi audivit Clementem IV
 obiisse novemb. 29 : Venetias inde reducem circa
 initia anni mccc. lxxix appulisse, ubi & uxorem mor-
 tuam, & Marcum filium se absente mccc. lxxxi natum
 jam annorum 15 & paulo amplius sanum repererit.
 Qui Nicolaus Paulus cum Marco filio anno mccc. lxxxi
 Ptolemaidem sive Achon regressus, Hierosolymam
 adiit iter suum in Tartariam profecturus, sed Pto-
 lemaidem revocatur a Thealdo sive Theobaldo ibi
 agente, quique nuntium electionis suæ 1 septemb.
 ejusdem anni factæ in summum pontificem acceperat,
 & Gregorii X nomen adoptarat. A quo literis &
 mandatis ad Tartarorum imperatorem acceptis, iti-
 nera sua deinceps cum Mattheo vel Matæo fratre
 & Marco filio confecit. Ex iis regionibus anno
 mccc. xcv Marcus tunc 44 circiter annorum Januam
 appulit, & subito in carcerem conjectus Itinera-
 rium suum ex memorialibus a se conscriptis com-
 posuit, & Rustichelo Pisano secum in carcere de-
 tento & scribenti Italo vulgari dictavit : quod ju-
 ris publici factum Marco jam libero & Venetiis
 agente Pipinus noster primus Latine reddidit cir-
 ca 1300. Sed & forsan eodem tempore alius ano-
 nymus quisquis ille sit versionem alteram aggressus
 est a nobis relata, quæ quidem stylo simpliciori
 & rudiori scripta, sed in multis præsertim in loco-
 rum & urbium nomenclatione, ut videtur, accurate-
 rior, imo & amplior, nam cum Pipiniana desinat
 cap. 53 de provincia Ruthenorum, (quod 50 est in
 edit. Basileensi) in altera hæc adduntur

Cap. 54. *De rege Caydu, qui est rex in magna*
Turchia.

Cap. 55. *De quodam ejus pralio, & quomodo*
Tartari incedunt armati ad pralium.

C. 56. *De alio pralio ejus quod habuit cum ma-*
gno Kaam.

C. 57. *De Argiol Chucor filia regis Caydu, &*
multis per eam gestis.

C. 58. *De quadam guerra, quam habuit Caydu*
cum Albaga domino Levantiis.

C. 59. *De morte Abaga regis, & qualiter Ar-*
chomac accepit dominium terra sua.

C. 60. *Qualiter Archomac se preparavit, ut*
obviaret Argon filio Abaga regis.

C. 61. *Qualiter Argon se preparavit contra Ar-*
chomac, & qualiter allocutus est gentem suam.

C. 62. *De responsione quam barones Argon sibi*
fecerunt & de ambaxiatoribus, quos misit ad Ar-
chomac.

C. 63. *Qualiter ambaxiatores Argon exposue-*
runt eorum ambaxiatam Archomac.

C. 64. *De responsione facta per Archomac dictis*
ambaxiatoribus.

Finis. *Descenderunt ad tentorium suum.*

Certe si non grammaticorum, at eruditorum pa-
 lato magis arrisisset, si utraque hæc versio vetus &
 Pipini nostri & alterius anonymi typis edita fuisset,
 quam Basileensis Novi Orbis interpolata erratis sca-
 tens licet styli purioris. Italica Ramusiana, quam
 ex stylo patet non esse ipsam Marci Pauli arche-
 typam, ut conjicere est, ex quo Latina facta est,
 neglectam & deperditam, videtur ex anonyma re-
 lata versa, ut pote quæ ad eam propius accedat.
 Quorum tamen omnium penes peritos lectores esto
 judicium.

2. *Tractatus de locis Terra sancta visitatis per*
F. Franciscum Pipinum de Bononia ordinis Prædi-
catorum anno 1320 in 4. Cui si annos 25 aut 30
 anno 1300 dederis, tunc 45, aut 50 ætatis non ex-
 cesserat. Extat codex ms in Bibliot. Joannis Gille-
 ni Bultelii Nipæi, referente Sanderi in *Biblioth.*
ms Belgicis pag. 284. In eadem Bibliotheca Gille-
 ni librum *Marci Pauli de Venetiis De conditioni-*
bus & consuetudinibus Orientalium regionum in 4
memb. haberi refert Sanderus, sed quænam sit versio
 an Pipini nostri, an anonymi relati indigenæ disci-
 tiant.

F. MEMENTILLUS DE SPALETO.

F. MEMENTILLUS DE SPALETO, an Spoleto, an po-
 tius Spalato, in Dalmatia fervens congregationis
 Peregrinantium missionarius his annis agebat in Indis
 Orientalibus. Ejus extat Florentiæ in Medic. Pl.
 lxxvi cod. ms. 72 chart. in 8 ad calcem

Lettera di Frate Mementillo di Spaleto allo in
Christo Frate Bartholomeo da santo Chonchordio,
ove lo ragguaglia de luoghi dell' India superiore
l'anno mccc. xx scritta in Mabar città dell' India
superiore.

Civitatem illam Mabar, ut conjectu pronum,
 eam intelligo, quam nunc scribunt saltem Latini
 Malabar, in Indiæ citerioris parte australi sitam.
 Annus notatus cum ætate nostri Bartholomæi a
 Sanctoconcordio convenit, nam jam tum florere
 cœperat, de quo vide ad 1347. Diligentia Floren-
 tinorum sodalium est eam epistolam legere, & si
 quæ sint hujus missionarii gesta in ea relata in lu-
 cem dare.

F. BARTHOLOMÆUS DE LUCA.

F. BARTHOLOMÆUS DE LUCA per syn-
 copen Italis familiarem *Tholomæus* primum dic-
 tus, & sic habent codices quidam ms, postea cor-
 rupte Ptolomæus, quo passim nomine vulgo nuncu-
 patur. Quæ varietas in causa fuit, ut unum & eum-
 dem hominem scriptores minus accurati in duos di-
 viderent : quem in scopulum impexit Lusitanus,
 qui Bibl. p. 41 Bartholomæum episcopum Torcella-
 num exhibet ad 1276 clarum, & postea p. 205 Pro-
 lomæum de Luca ejusdem civitatis episcopum ceu
 alterum ad 1268 viventem recenset. Eum excipiens
 Altamura correctæ paulisper chronologia Bartholo-
 mæum ad 1276, Ptolomæum ad 1321 utrumque
 Thomæ de Aquino discipulum, episcopum utrum-
 que Torcellanum, utrumque eorundem operum

auctorem ponit : qui tamen certo unus est auctor, sic. XIV.
 lustrico nomine dictus Bartholomæus, quo ut om-
 nis deinceps tollatur æquivocatio a nobis repræsen-
 tatur.

Is Luca in Etruria natus, ibique ordinem ample-
 xatus humanis ac divinis litteris egregiam navavit
 operam, ex illisque felicibus fuit, qui sub B. Tho-
 mæ disciplina educati, ex ejus schola fortissimi pro
 Ecclesiæ defensione athletæ prodierunt. Sub eo stu-
 debat Romæ anno mccc. lxxii, eodemque anno Nea-
 polim cum eo profectus est, ibidemque ejus audi-
 vit lectiones, quousque ille a Gregorio X ad con-
 cilium Lugdunense II accitus, ad iter se accinxit.
 Hæc enim ipse de se testatur Hist. Eccl. lib. 23 cap.
 8. *Qui sapius, inquit, confessionem ejus (Thomæ*
de Aquino) audivi, & cum ipso multo tempore con-
versatus sum familiaris ministerio, ac ipsius auditor
fui. Et cap. 10 : *Etiã quod vidi de ipso ad indi-*
cium sanctitatis ejus tacere non debeo. Cùm enim
ego cum ipso venirem de Roma, declinavit Mola-
riam ad castrum D. Ricardi cardinalis, & post nar-
ratam F. Reginaldi S. Thomæ focii valetudinem
ope reliquiarum S. Agnetis V. & M. restitutam,
addit, propter quam causam disposuerat singulis
annis facere festum solemne de ipsa cum bona refec-
tione Fratrum, quod & illo anno fecit Neapoli, se-
quenti verd transit ad Deum. Cap. autem 9 di-
 xerat se Neapoli fuisse, cùm nuncius venit de Cam-
 pania, nuncians nobis transitum dicti patris & doc-
 toris. Conventui suo Lucano præerat anno mccc. lxxii,
 nam eum verisimillime puto, de quo sic in actis capi-
 gener. Bisuntii tum habiti legitur : *Item super quib-*
usdam falso impositis F. Hugoni priori provincia-
li Romana provincia & quibusdam aliis Fratribus
nostri ordinis, ponimus vicarios & inquisitores F.
Tholomæum priorem Lucanum, & F. Nicolaum Pe-
rusinum quondam provincialem regni Sicilia.

Bibliothecarium pontificium fuisse quidam tra-
 dunt, quibus libens assentiar : certe bibliothecam
 summi pontificis & monata in ea servata appa-
 ret apprime novisse & evoluisse, sic enim habet
 Hist. Eccl. lib. 22 cap. 31 : *Et attende hic quod*
circa istam materiam est unus magnus Sexternus,
qui in archivis Romana Ecclesia contineri debet :
 adde & tot auctores historiæ ecclesiasticæ quos ci-
 tat, alibi legere non ita ei promptum & commodum
 fuisse : at sub quo pontifice eo munere functus sit,
 non ita facile dictu. Id Petrus M. Campi T. II
 Histor. Eccl. Plac. p. 305 sub Gregorio X putat
 evenisse, potuit etiam sub Innocentio V & sub se-
 quentibus pontificibus. Apud Joannem Ciampinum
 qui bibliothecariorum sedis apostolicæ catalogum
 ex veteribus monumentis eruit, ingens est hiatus
 inter annos mccc. xii & mccc. xvi, quo ultimo ponit-
 ur Joannes Lemovicensis Gallus : iis igitur locis
 vacantibus Bartholomæum nostrum proclive est col-
 locare : verum ut id asseram, instrumenta quæ fi-
 dem facerent, desiderarem antiqua. Idem censeo
 de munere confessarii Joannis XXII, quod eum
 gessisse quidam volunt : certum saltem huic ponti-
 fici acceptissimum fuisse, unde ab eodem ad insu-
 lam Torcellanam promorus fuit anno mccc. xviii :
 sequenti mccc. xix mense augusto licet jam conse-
 cratus agebat adhuc apud cardinalem de Baiona ex
 ordine assumtum, ex processu canonizationis S.
 Thomæ T. I martii p. 706 n. 60. Post quatuor
 autem circiter annos regimini obiisse ex eo conji-
 ciunt, quod in actis Ecclesiæ Torcellanæ F. Egidi-
 um de Gallutiis sodalis etiam noster episcopus
 anno mccc. xxi nominetur.

Ejus meminit Ludovicus a Valleoleti n. 451 : *Do-*
minus Frater Bartholomæus, inquit, episcopus Tor-
cellanus discipulus B. Thomæ scripsit chronicam eo-
dem modo, ut patet in Legenda B. Thomæ. At cer-

St. X. X. X. tum eum qui laudatur in Legenda B. Thomæ seu a Guillelmo de Tocho seu a Bernardo Guidonis scripta, esse hunc nostrum auctorem. Meminit etiam Laurentius Pignon n. 58 : *F. Ptolomeus de Luca compilavit notabilem tripartitam historiam in tribus voluminibus. Item librum de regimine Item Chronicas. Item Exahemerom.* Quæ opera jam sunt discutienda, ut & alia ab iis omissa.

Primo igitur sunt *Annales ab anno MLX ad MCCCIII.* Proderunt typis Lugduni, Jacobi Roussim 1619 in 8. Rufus ibidem in Bibl. magna Patrum seculo XIII sub finem apud Anissonios 1677 fol.

2. *Historia Ecclesiastica nova.* Tit. *Incipit chronica summorum pontificum & sacrorum doctorum, ac principum concurrentium cum eis Ecclesiastica historia nova sub brevitate edita.*

Hanc verò Guillelmo Petri de Godino cardinali de Baiona dicto tit. S. Cæcilie presbytero ex ordine Prædicatorum anno MCCCXII die XXI die decemb. a Clemente V creato nuncupavit, & eam cenfeo quam Ludovicus & Laurentius mox citati appellant *Chronicam* seu *Chronicas.* Progreditur a Christi ortu ad annum MCCCIV seu ad Bonifacii VIII electionem libris XXIV, finitque sic : « Hic (Bonifacius) duos legatos misit in Franciam & in Angliam videlicet Penestrinum & Albanensem, quia guerra superius dicta inter dictos principes inchoata nimis crescebat, in qua se habuerunt ut excedentes & excessi : quia rex Francie prævalet bello campali ut in Vasconia, sed rex Angliæ in mari victoriosus efficitur. Explicit ». Et hinc terminatur.

Quicquid ultra in quibusdam codicibus legitur, non Tholomæi nostri opus est, sed a terius anonymi quisquis ille sit. Hinc falluntur Natalis Alexandre qui eam ad 1337 januarii 14 se extendere scribit : Caveus in Append. ad ann. 1303 qui in morte Clementis V ait finiri : Clar. Baluzius T. I Pap. Avenion. ubi Clementis V vitam secundam edidit sub nomine Ptolomæi Lucensis ord. Prædic. cum hæc vita ejus non sit sœtus, sed anonymi qui hanc appendicem adjecit : denique illi ordinis nostri æmuli ac sycophantæ, qui de morte Henrici VII imperatoris multa fabulantur. ceu ex Ptolomæo depremta in vita Clementis V, quam ut nec Bonifacii VIII scribere cogitavit. Id autem ex codicibus ms pluribus facile est demonstrare.

Primus est Navarraeus melioris notæ fol. mag. memb. ætatis auctoris optimo caractere. Principium & finis ut supra relata sunt, nam ex eo exscripsimus.

Secundus Colbertinus 527 fol. mag. pellibus vitulinis caractere majori & accuratiori. Hic est titulus : *Historia Ecclesiastica nova Fratris Tholomei de Lucca.* Nota non Ptolomei. Finis idem supra annotatus. Cujus verò gratia scriptus sit adjicitur litteris majusculis sic : *Benedicti tertii decimi septimo anno, primoque Christi quadringentesimo nati, dieque vere secunda vicisima jani, Antonius dicitur Sancti cognomine fultus, hunc librum scripsit jussu sanctissimi patris.* Quæ probant & codicem pro Petro de Luna in sua obedientia Benedicto XIII nuncupato anno MCCCII scriptum, & ea adhuc ætate nihil Tholomæi genuinum agnitum nisi ad Bonifacii VIII electionem usque. Idque argumentum eo validius, quod post solum purum relictum, sequitur per modum appendicis, sed alio & minutiori caractere vita Bonifacii VIII, tum & vita Clementis V, illa scilicet quam sub Ptolomæi nomine Baluzius edidit, sed quis sit utriusque auctor, in eo codice non indicatur.

Tertius item Colbertinus 2818 memb. fol. med. optimæ notæ. Idem finis qui Navarraei, nec quid

amplius. In ultima pagina sic legitur : *Chronica F. Ptolomei de Lucca ordinis Fratrum Prædicatorum conventus Veronensis ordinis præfati : Cujus scilicet domus codex fuit aliàs. Postea additur hæc nota : Auctor iste noluit scribere acta per Bonifacium VIII propter infelicitatem illius pontificatus, qui tamen vixit saltem usque ad pontificatum Clementis V : nam volumen hoc dedicavit Guillelmo de Baiona cardinali ord. Prædic. qui a Clemente V ex magistro sacri palatii factus fuerat cardinalis, & postea per Joannem XXII factus fuit episcopus Sabiniensis.* Cujusvis sit hæc nota certe antiqua licet secunda manu, ex ea iterum constat Tholomæum non esse auctorem vitæ Bonifacii VIII nec vitæ Clementis V in quibusdam codicibus sequentium.

Quartus Regius 5229. 2. fol. par. chart. caractere Italico seculo XV scriptus, & in quo vita tum Bonifacii VIII tum Clementis V continenter sequuntur : postea verò hoc ordine vitæ Eugenii IV, Joannis XXII eadem quæ apud Bernardum Guidonis ad annum MCCCXX, exinde diversa, Benedicti XII, Innocentii VI, Urbani V, Gregorii XI & deinceps ad Martinum V inclusive, sed hujus collectionis auctor seu compiler recentior est, quam ut fidem faciat contra codices superius laudatos.

Quintus Vaticanus 3766 a Rainaldo pluries laudatus, & a Vossio Hist. Lat. lib. 2 cap. 67.

Sextus Barberinus ab Ughello citatus T. V Ital. Sac. p. 1443.

Septimus Florentinus Mediceus Pl. xiv cod. 19 fol. papyr.

Octavus Patavinus a Tomafino laudatus p. 7 cum hac nota : *Is (Tholomæus) perduxit suam historiam usque ad Cælestinum V, quo tempore se vixisse memorat ad annum 1274 (errato typorum pro 1294.)* Quod nostram confirmat sententiam de fine historię a Tholomæo scriptæ. Addit Tomafinus : *Continuatus fuit opus hoc ab aliis usque ad annum 1470. Ambrosius Gozzeus tribuit ei Tripartitam historiam nescio qua ratione, cum eam congesterit Aurelius Cassiodorus.* Sic Tomafinus, sed dubium ejus jamjam solvetur. Plures alios codices alibi haberi non dubito, & simul contendo, si genuini sint & antiqui, non ultra annum MCCCXIV progredi.

Hanc historiam nondum se vidisse ostendunt Actorum SS. editores, cum tomum primum martii prælo dederunt, & pag. 708 ad testimonium Guillelmi de Tocho sic loquentis, *F. Tholomæus episcopus Torcellanensis multa de Thoma de Aquino sanctitate scripsit, hanc notam apposuerunt, Hic est Ptolomeus Lucensis ordinis Prædicatorum cujus annales extant, in quibus nonnulla de Sancti obitu & de miraculis ad 1274.* Revera in annalibus de Sancto doctore habet pauca, at hos non citabat Guillelmus, sed Historiam Ecclesiasticam, in qua multa & præclara, imo & accuratiora refert Tholomæus, quam quivis alius de S. Thoma, quæ si legissent clari editores, acta Sancti dilucidiora dedissent, nec eis excidissent quædam emendanda.

3. Opus ejus *Historia Tripartita*, sic enim vocare ei placuit.

Hanc viderat Laurentius Pignon, siquidem tribus voluminibus constare asserit. Laudant etiam Leander, Lusitanus, Gozzeus, Fernandez & alii. Ubinam verò jam extet, nemo indicat : at quin revera ediderit, dubium esse non potest, cum ipse pluries eam citet, & aliquando ad eam remittat. Sic Hist. Eccl. lib. 1 cap. 1 : *Item non habuerunt (Romani) Æthiopiam, qua maxima est provincia, nisi partes Lybia, que sunt principium Æthiopia propter difficultatem accessus ejus, ut liquet in secundo libro nostre Tripartite : & tamen ibi prædicavit B. Mattheus.* Et cap. 18 : *Etenim de gestis*

istorum duorum apostolorum in actibus eorumdem satis copiose traditur, quos intendimus in XII libro nostre Tripartite copiosius declarare. Et lib. XIII cap. 24 : *Qua autem sint Alpes Cottie &c. require in nostra Tripartite lib. 2.* Et rursus lib. XXI cap. 25 : *Anno MCCXXII Tartari transferunt montes Russicos, ut habes in nostra Tripartite lib. 2, & postea : De provincia Vandalia require in dicto libro Tripartite.* Eandem Tripartitam citat auctor anonymus qui circa MCCCLXXXII scribebat librum dialogorum Hierarchiæ subcælestis, de quo nos ad eum annum agimus : quod signum ab eo visum.

4. Opus saltem promissum, *Catalogus imperatorum & eorum gesta.*

Sic enim habet ipse Hist. Eccl. Lib. 5 cap. 1, ubi de Constantino, de quo inquit, *diffusus agitur in imperatorum catalogo comite vita.* Et cap. 2 : *Utrum autem potuerit vel debuerit Constantinus Silvestro cedere Romam, gestis imperatorum relinquamus, cum agatur de Constantino.* Et cap. 14 : *De Athanasio sancto suo loco cum de Constantio agatur imperatore diffusus dicetur, & de operibus ejus multimodis, qua gessit quantum ad scripturam sacram.* Promittit & postea pluries. Videtis cap. 15 & lib. 6 cap. 12 & lib. 7 cap. 8 & lib. 9 cap. 27, & lib. 14 cap. 5 & lib. 15 cap. 21. Ex quibus colligas cum hæc scriberet, istud aliud opus in advertariis paratum habuisse.

5. Opus saltem promissum *Catalogus regum Francie.* Revera sic habet Hist. Eccl. Nov. lib. 7 cap. 11 : *Prius fuit Christianitas in Gallia, quam reges Francorum essent Christiani, ut in catalogo ipsorum dicitur.* Notandum autem Andreæ du Chesne T. V Hist. Francorum a p. 893 ad 898 fragmentum quoddam edidisse hoc titulo : *Excerpta ex chronicis F. Ptolomei de Luca ordinis FF. Prædic. super genealogia & posteritate Caroli regis Sicilie fratris Ludovici IX Francorum regis usque ad annum MCCCLXX.* Qui titulus scriptoribus etiam accuratioribus fucum fecit. Monendum itaque ab anno MCCCLXIII ad annum MCCCLXXXII eadem esse innovato tamen stylo cum iis quæ habet Tholomæus Hist. Eccl. mox laudata : at quæ ab anno MCCCLXXXIV ad MCCCLXX apud Duchesnum referuntur, certo non esse ex historia ecclesiastica excepta. Itaque si quid est Tholomæi nostri, forsitan in manus Duchesni venerit quidam codex ms hujus catalogi regum Francie, ex quo quædam excerpserit, sed sane non usque ad annum MCCCLXX cum Tholomæus non ultra MCCCLXXI vixerit. Idem dicas de Hispania illustrata Francofurti 1606 fol. edita, cujus T. III p. 373 exhibentur *Extracta de chronica Ptolomei de Luca quam scripsit de gestis SS. pontificum & concurrentibus tempore eorumdem super genealogia Roberti Guisardi & successorum suorum, ac aliorum regum Sicilia usque ad tempora ista per alios scientes generationem ipsorum.* Revera ab anno MLXXII ad MCCCLXXXII extracta sunt fere iisdem verbis ex Hist. Eccl. Tholomæi, sed sequentia certe aliunde desumpta.

6. Opus Tholomæi a Laurentio Pignon laudatum *De regimine* Hic lacuna est in cod. Victor. sed supplendum certo *De regimine principum*, sicque habent Leander, Lusitanus, Fernandez & cæteri deinceps.

Hoc autem opus non aliud esse cenfeo, quam complementum libri secundi *de regimine principum* apud S. Thomam opusculo 20, & tertium ac quartum a Tholomæo illi additos. Scilicet ut supra dictum est ubi de sancto doctore & opusculo ejus 20, hoc imperfectum ille reliquerat, nec ultra medium capitulum 4 libri 2 scripserat, mortuo tum juvene rege Cypri Hugone II cui nuncupabat : Tholomæus ven-

ro ex schedis Thomæ cætera ad finem libri a adjecit : tum & alios duos libros qui jam tertius & quartus dicuntur, sed revera opus sunt distinctum, ex propriis concinnavit. Vide supra S. Thomæ de Aquino & annotata ad opusculum 20, illa enim clare demonstrant, quæ hic contendimus. Id evincunt codices ms plures illic laudati : solius codicis Medicei Pl. LXXVI n. 19 titulum hic repero, qui sic habet : *Liber de rege & regno inceptus a venerabili doctore S. Thoma de Aquino ord. Præd. postea completus a F. Ptolomæo de Luca ejusdem ordinis qui tandem fuit episcopus Torcellanus, cum tabula in principio & epistola nuncupatoria ad regem Cypri. Libri IV.* Quæ autem certiori ratione istud opus dici potest a Thoma inchoatum, & a Tholomæo completum, quam illi primum & secundum ad medium cap. 4 tribuendo, cætera Tholomæo ?

Addo tantum esse inter duos priores libros & duos posteriores discrimen, ut diversum auctorem & opus omnino distinctum arguat. Duo priores simpliciter incipiunt, nullo ex sacra scriptura præfixo themate : pleræque auctoritates ex historia sacra proferuntur, ex prophana parce, nulla ex gestis sui seculi vel proxime præteriti : denique sic auctor librum secundum finit, ut nihil amplius regi commendandum sibi superesse clare ostendat. Hic enim est finis : *Hæc igitur de pertinentibus ad regimen cujuscunque dominii, sed præcipue regalis in hoc libro in tantum sint dicta.* Quæ verba nihil amplius ab eo expectandum indicant.

Contra de libris 2 & 3 dictis uterque a versiculo scripturæ incipit ceu dicendorum argumentum : Titulus cap. I libri prioris hic est : *Consideratur & probatur omne dominium esse a Deo Considerata natura entis :* Adeo ut rem rursus a principio inchoet, quod opus alterum manifesto arguit. Plura ex historia Romana & Germanica imperatorum referuntur, quæ historico qualis erat Tholomæus maxime conveniunt. Denique isti duo posteriores libri ita sunt concinnati, ut ex se perfectum opus efficiant, quod attente legenti continuo patebit. Adde plura libro 3 dicto referri, quæ post mortem Thomæ de Aquino acciderunt, ac proinde ab eo scribi non potuerunt, bene autem a Tholomæo : qualia sunt cap. 20 electio Rodulphi imperatoris sub finem anni MCCCLXXXII, & ejus mors anno MCCCLXI, hujus occisio ab Alberto Austriae duce anno MCCXCVII, quæ sua ætate acta dicit auctor, & invicte probant post illum annum hos libros 3 & 4 dictos editos fuisse. Nec leve etiam ad eos Tholomæo asserendos argumentum est septem electorum institutio, quæ cap. 19 lib. 3 Gregorio V tribuitur : nam Tholomæus primus est auctor cogitatus, qui Hist. Eccl. lib. 18 cap. 2 hanc institutionem ad eum pontificem referat. Unde & Platina a Gregorio V septem electores institutos narrans, unicum profert testem Tholomæum. Nec omittendum auctorem istius libri 3 dicere ab ea institutione ceteros circiter annos effluxisse, quod mire quadrat cum chronologia Tholomæi. Nam juxta illum Gregorius V electus fuit anno MXXI & mortuus est anno MXXIV, licet alii accuratiores aliter narrent : ab anno autem MXXIV ad annum MCCXCVIII quo electus est Albertus Austriacus sunt ceteros anni paulo plus. Itaque ex his omnibus nobis constat Tholomæum & secundum librum *de regimine principum* S. Thomæ completivisse, & tertium & quartum adjecisse.

7. Opus Tholomæi ceteri potest *dictorum librorum quatuor verso e Latino in vulgare Italicum sue ætatis.* Vide supra ad opusculum 20 S. Thomæ, ubi codices ms recententur.

8. Opus est illud quod Laurentius Pignon vocat *Exahemerom*, quod quale sit vel ubi extet, hæc nus assequi non potui.

Sic. XIV. Fortè non infucundum erit rescire, quibus auctoribus in historiis suis condendis usus fuerit Tholomæus: isti vero sunt.

1. Eusebius Pamphili Cæsariensis.
2. Damasus papa sub cuius nomine seculo XIII historia circumferebatur, quæ nunc agnita Anastasii bibliothecarii, saltem ab eo ex variis compilata.
3. Hieronymus.
4. Augustinus de civitate Dei.
5. Josephus.
6. Isidorus Hispalensis in historiis & illustribus viris.
7. Gennadius episcopus Massiliensis de illustribus Ecclesiæ scriptoribus. (sic ille.)
8. Gratianus. 9. Orosius.
10. Paulus diaconus cardinalis ac suppletor historiæ Eutropii, sic enim ea ætate putabant: at huius supplementi seu historiæ miscellæ auctorem non Paulum diaconum cardinalem, quo nomine nullus recensetur, sed vel Joannem diaconum vel Landolphum Sagacem vel alium incognitum plures sentiunt.
11. Paulus alius origine Longobardus in historia Longobardorum, nempe diaconus Aquileiensis Desiderio regi a secretis & monachus tandem Cassinensis. Huic Vossius quinquè primos libros supplementi Eutropii ex fide plurimum codd. MS asserit, cæteros Landolpho Sagaci.
12. Admonius (sic) revera Aimonius monachus in gestis Francorum.
13. Eginhardus monachus in gestis Caroli Magni & filii sui Ludovici.
14. Vincentius Bellocacensis.
15. Martinus Polonus.
16. Archiepiscopus Cusentinus. Hos duos posteriores plures etiam eruditi in unum hominem confuderant, eundem scriptorem arbitrati, sed Tholomæus ubique distinguit, & addit Cusentini in regno Siciliae nati nomen ignorari. Vide supra *Martinus Polonus* ad 1278.
17. Sicardus episcopus Cremonensis.
18. Ricardus monachus Cluniacensis.
19. Gestæ Tuscorum, Longobardorum & Germanorum.
20. Gotifredus alius Godefridus Viterbiensis cancellarius Friderici I.
21. Quædam Chronica quæ multum Damasum imitatur. Sic ille.
22. Plura hinc inde chronica, quibus deest nomen auctorum.
23. Bonzo Sutrinus episcopus, aliis Bonitus, vel Bonizzo, ab Ughello Bonizzus dictus, vir doctissimus seculo XI clarus qui scripsit ecclesiastica commentaria, de quo legendus Lambecius *Bibl. Cæs. T. II* p. 790 & seqq.
24. Gestæ Francorum, & plures aliæ historiæ in decursu operum citatæ quas recensere tædiosum esset. Præter hæc quæcunque potuit ubique lustravit archiva, vetera monumenta scrutatus est, in idque plura itinera suscepit, Galliam peragravit. Sic lib. 5 cap. 22. Ego inquit, inveni in archivis B. Hilarii apud Pictaviam, quod concilium Arianorum &c. lib. 6 cap. 6: Et attende quod in monasterio Gallia Aquitana inveni symbolum Constantinopolitanum &c. quæ ejus diligentiam probant.

* F. BARTHOLOMÆUS DE VENETIIS quidam S. Thomæ discipulus & episcopus Torcellanus a Rovetta laudatur ad 1284 clarus, cui ab eodem tribuitur *Chronicon ab initio mundi ad sua usque tempora*, sed ex testibus Lustrano & Altamura ab eo adductis certo certius est hunc non alium esse a Bartholomæo de Luca.

F. ISRAEL ERLANDI.

F. ISRAEL ERLANDI Svecus natione, vir natalibus illustris, ceu qui cognatione Sveciæ reges attingebat, sed pietate, eruditione, rerumque præsertim ecclesiasticarum peritia longe illustrior, ordinem juvenis vergente seculo XIII amplexus est Sigtoniæ, vel ut alii scribunt Sigtonæ, ubi ab anno MCCXXXV celebre erat nostris cœnobium a Jarlero archiepiscopo Upsalensi VII erectum, in quo & iste moriens vlti Kal. sept. MCCLV sepeliri voluit. Qui Jarlerus ut id obiter dicam, canonicos Ecclesiæ suæ antea regulares votorum vinculis solvi & in seculares mutari curavit, numeroque auxit. Apud magnates ut & apud populum Israel noster non parva fuit auctoritate & gratia, archiepiscopis Upsalensibus acceptus in primis, quos decem visitantes sæpius comitabatur. Anno MCCCLX conventui suo Sigtoniensi præerat prior, quo ex munere ad Ecclesiam Arosiensem (*Arosen* vulgo dicunt, aut etiam sæpius *Westeraos*) fuit evedtus, de quo sic apud Bernardum Guidonis synchronum lego in catalogo episcoporum: *In provincia Dacia Frater Israel fuit episcopus Arosiensis in regno Sveciæ factus per provisionem D. Clementis pape V anno Domini MCCCLX. Recensetur & a nostro Laurentio Pignon inter episcopos ex ordine assumptos his verbis: F. Israel episcopus Arosiensis. Quod amplius postea declarabitur. Anno MCCCLXIII ut episcopus duobus instrumentis publicis subscripsit, primo quidem ut sponsor seu fideiussor pactis conventis inter Byrgerum seu Bergerum Sveciæ & Ericum Daniæ reges in vigilia S. Matthæi apostoli, unâ cum Magno Byrgeri filio ac coronæ postea successore, Olao archiepiscopo Upsalensi, Magno episcopo Vexionensi & magnatibus pluribus: alteri autem Stocholmiæ dato die S. Benedicti abbatis XXI Martii sequentis, quo triennales induciæ inter eisdem Sveciæ & Daniæ reges Roschildiæ antea die festo S. Martini firmatæ vulgabatur. Ii autem subfignarunt Olau Upsalensis archiepiscopus, Carolus Lincopiensis, Benedictus Scarenis, Slynbernus Strenguenensis, & F. Israel Arosiensis episcopi. Sic refert Joannes Isaac Pontanus *Hist. Rer. Danic. lib. 7* pag. 422 & 425. Vivebat etiamnum anno MCCCLXXI, quo altare quoddam dedicavit, cujus instrumentum refertur in Olai Vereli auctario notarum in *Hervarar Saga* anno 1674 edito in fol. 2 me in Regia Paris. M. 1419 viso, quod sic habet: *Omnibus presentes literas inspecturis Frater Israel Dei gratia episcopus Arosiensis salutem in Domino sempiternam. Cum divina nobis clementia favente sub anno Dni MCCCLXXI feria sexta ante conversionem B. Pauli apostoli majus altare in ecclesia Lima in honorem S. Michaelis & BB. martyrum Laurentii & Erici, ac B. Scholastica virginis dedicassemus, Ecclesia ipsa presens & antiquiores de parochianis asseriebant per venerandum patrem D. Karolum olim prædecessorem nostrum dedicata. Cætera desunt. Quandiu postea vixerit, mihi hæc tenus incompertum. Scripsit tum prior Sigtoniensis**

Acta S. Erici regis Sveciæ & martyris, tum ejusdem miracula.

Hæc exhibent Henschenius & Pappbrochius in Actis SS. maii T. IV anno 1684 edito ad 18 mensis pag. 187 ad 197 ex præclaro codice MS Christinae reginæ Sveciæ in fol. memb. Latinoque sermone & vulgari Svecico exarata: at viri eruditi delusi sunt cum opus *Israeli canonico Upsalensi* inscribunt, quod evenit, quia codici reginæ deest finis. Integrum autem opus Joannes Schefferus antea & primus in lucem dederat & ex codice Upsalensi edi curaverat Holmiæ typis Nicolai Wankivi 1675 in 8 pp. 191 cum

eam notis. Quæ autem non habent Acta SS. loc. cit. operæ pretium est hic addere, quia exinde verus auctor agnoscutur. Sic autem post relata in Actis SS. legitur in editione Schefferi.

» Ecclesiam Christi alii sanctitatis exemplis, » alii scriptis, alii doctrinis illuminant & informant: sed sive scripto sive verbo erudiatur » Ecclesia Dei, cavenda est summe temeraria ambiguum assertio & relatio mendosa, quia secundum Sanctos non minoris reatus est dicere » Deum vel Sanctos fecisse quod non fecerunt, quam negare eos fecisse quod fecerunt. Confidenter » cum non solum visa sed etiam audita & referri » & scribi possint, quæ mores & fidem ædificant, » nec solum quæ discuntur attestacione plurium » prout soliditas veritatis exigit in examinandis miraculis sanctorum canonizandorum, verum etiam » sincera relatione unius fidelium quæ legentibus » seu audientibus ædificationem & consolationem » afferre possunt. Sic non solum B. Augustinus Beatusque Gregorius & Hieronymus, aliique Ecclesiæ doctores, nec non & ipsi evangelistæ sacre » paginæ scriptores authenticis inseruerunt literis, » quæ fidei relatione absque plurium adhibicione » testium audierunt, nec solum pure miracula, sed » etiam invocatis sanctis obtemperata beneficia, ut venturi prosperitas, convalescentia morosior, amissarum rerum inventio, pluvia, & hujusmodi ad » Dei gloriam & SS. laudem ipsis pie possunt attribui, & ad fidelium ædificationem in prædicationibus recitari.

» Ego igitur Frater Israel Erlandi filius ordinis » Prædicatorum prior Sigtunensis, rogatus a quibusdam canonicis Ecclesiæ Upsalensis sede vacante, ut miracula & beneficia, quæ B. Ericum invocantibus per ipsius martyris merita & suffragia præstiterit potentia Salvatoris, quæ relatu fide digna ad meam pervenere notitiam in prædicatione fideliter enarravi, & simplici stylo commendavi scripturæ: nihil Deo teste quantum mea dicavit conscientia mendacii seu falsitatis inserens » vel immiscens, nec in scribendo servans ordinem » quo contigerunt, sed vel ut mihi relata sunt, vel » ut animo cum mihi vacabat scribere subierunt. » Si igitur feci ut debuî gloria tibi Domine, qui » mirabilis es in sanctis tuis. Si autem ut homo ignorantia tenebris involutus propter defectum plenioris notitiæ erravi, ignosce errori summa veritas, misericordia mea, Deus meus.

Postea Schefferus ex codice suo additamentum sed manu inquit recentiori scriptum subjicit: *Anno Dni MCCCLXXI &c.* estque illud idem miraculum quod per modum appendicis exhibent Henschenius & Pappbrochius. Itaque ex fine allato quem non habent Acta SS. certo cognoscimus auctorem hujus vitæ non canonicum Upsalensem sed F. Israel Erlandi ord. Prædic. priorem Sigtunensem. Quod & probant quæ in narratione miraculorum de se ipse refert. Sic n. 26 apud Schefferum, at n. 12 apud Henschenium, ubi de miraculo quod anno 1305 accidit: *Hoc mihi F. Israeli retulit D. Rengborg prædicta.* Rursus n. 47 Schefferi, at 27 Henschenii de miraculo quod factum anno 1308: *Hoc mihi Fratri Israeli & pluribus fide dignis aliis pater pueri fideliter enarravit.* Iterum n. 52 & ultimo Schefferi & 30 ut & ultimo Henschenii: *Nobilis puella nomine Christina, cum mortis discrimen valde metueret, fecit ad se vocari Fratrem Israel priorem Sigtunia, qui tunc cum D. Nicolao archiepiscopo in Fundboharedhi erat &c.* Qui articulus si legatur integer & cum fine superius relato, sed in Actis SS. omisso conferatur, nullum dubium relinquunt, quin noster Israel verus & certus scriptor hujus vitæ habendus sit.

T O M. I.

Notandum autem, cum quædam ex his miraculis essent ab archiepiscopo Upsalensi authenticè excepta & examinata, & in Acta Ecclesiæ relata, ea ab Israele ex Actis ut erant excerpta addita ipsa auctoritatis archiepiscopi nota. Sic n. 45 Schefferi, at 26 Henschenii ad finem miraculi quod accidit anno 1306 legitur: *Premissa omnia prædicta Angredis nobis Nicolao archiepiscopo Upsalensi multis presentibus fideliter exposui anno Dni 1310 in die consecrationis Ecclesiæ Wendil, in cuius ecclesia parochia hoc miraculum est patratum.* Manifestum enim hæc ab Israele sic refertur, quia sic publicis monumentis erant consignata: Idem sensus de miraculo quod habetur n. 31 Schefferi & 16 Henschenii, ubi ad finem sic legitur: *Nos vero unâ cum capitulo nostro & aliis viris religiosis & clericis discretis, omni qua potuimus discretionè & sollicitudine prævia diligenter examinavimus hoc miraculum, & rei gesta veritatis testimonium perhibemus.* Quæ verba haud dubie sunt archiepiscopi miraculum a se examinatum restantis, & quæ ut literis publicis per scripta erant ab Israele referuntur.

Denique accedit auctor Historiæ Ecclesiæ Sveciæ lingua patria scriptæ & Lincopingiæ anno 1707 in 4 editæ, qui pag. 347 sic habet: *Israel episcopus Arosiensis sive Westeraos XIII antea Frater Prædicator & theologia magister Sigtunæ. Scripsit vitam & miracula S. Erici regis. Inveniuntur epistola ejus in archivo regio antiquitatum. Quidam legunt Jersl.*

Natalibus illustrem Israellem supra dicebamus, hanc vero tum ex hac vita, tum ex alio libello a Scheffero Upsaliæ typis Henrici Curio 1673 in 8 pp. 256 edito, cui titulus est: *Incerti scriptoris Sveci qui vixit circa annum Christi MCCCLIV brevis chronicon de archiepiscopis & sacerdotibus cæteris Ecclesiæ Upsalensis nunquam antea publicatum, nisi que necessariis adornatum*, familiæ ejus notitiam eruimus.

Israel patrem habuit Erlandum, matrem Joannis Angeli viri nobilissimi filiam, quæ tres fratres germanos & unam sororem habuit. Primus Magnus dicebatur, vir magnificus, cui ampla & numerosa familia, sacerdos in privato sacello ministrans, & plusquam xx familiares seu domestici, de quo vitæ Schefferi n. 34 Henschenii n. 18.

Alter Fulco dictus, qui primus fuit Ecclesiæ Upsalensis archidiaconus a D. Jarlero archiepiscopo de quo supra, institutus, postea ipsemet circa concilium Lugdunense II a Gregorio X archiepiscopo Upsalensis IX præfectus, qui sedem ex antiqua Upsalija ad novam transtulit, & obiit anno MCCCLXXVI. Sic chronicon verus laudatum: sive ut habet Messenius v non. martii MCCCLXXVII. Videlicet etiam vitæ Henschenii nn. 20 & 21, ubi auctor ita de se scribit: *Israel filius Erlandi dum scholas Lincopie frequentaret, quartana febris annis tribus & dimidio laborabat. Cum autem gratia visitandi parentes de Ostgotia redisset in Sveciam, Fulco avunculus suus bonæ memoriæ tunc archidiaconus, & postmodum archiepiscopus Upsalensis, venerationis & honoris B. Erici zelator præcipuus mandavit ei, &c. ibidem legenda, ubi se peregrinatione ad B. Erici reliquias narrat sanatum. Ex quibus colligitur circa ann. MCCCLXX adolescentem fuisse litteris humanis incumbentem, & nondum ordini ascriptum.*

Tertius Israelis avunculus matris ejus frater uterinus, sed ex alio patre, nempe Birgero Jersl Suecorum duce, fuit Benedictus, qui germano suo Fulconi præfato in archidiaconatu successit. Sic enim se ipse vocat in litteris Arusii anno MCCCLXXVIII datis: *Universis presentes literas inspecturis, Benedictus Birgeri quondam ducis Svecorum filius at-*

Z z z

Sæc. XIV. *chidiaonus Ecclesia Upsalensis &c.* Hic dicitur obiisse anno M C C L X X X I die nativitatæ B. V. sic enim habetur in chronico antiquo laudato. Addit tamen Schefferus in notis, quosdam velle anno M C C L X X V I I electum episcopum Lincopiensem, & anno tantum M C C L X X X I mortuum: quo posito in codice M S chronici a Scheffero editi unum X a notario omisum fuerit.

Soror matris vel patris Israelis nupsit D. Haraldo Aelgh (vel Arilgh) ex quo suscepit Christinam nobilem illam puellam, quam Israel consobrinam suam vocat, & de qua miraculum narrat vitæ Schefferi n. 52, Henschenii n. 30.

Hoc etiam monendum vitam ut a Scheffero edita est, videri accuratorem, & amplioem ea quam repræsentant Acta SS.

Difficultas est, quo anno Israel ad infulam Arosensem promotus fuerit, quia in catalogo Bernardi Guidonis citato factus dicitur anno M C C C X I: ille verò in fine vitæ a Scheffero editæ se priorem Sigtoniensem tantum nominat, addens se vitam illam scribere sede Upsalensi vacante, id est mortuo Nicolao Aelb vel Katelli archiepiscopo X I I, qui ex chronico antiquo citato & a Scheffero etiam edito obiit tantum I I I Kal. junii M C C C X I V per mensem & amplius post Clementem V qui obierat X I I Kal. mai sive X X april. ejusdem anni. Sedem Upsalensem diutius vacasse post mortem Katilli notat Schefferus, cum Olaus Sapiens de Fors ejus successore in litteris Birgeri regis anno M C C C X V I I I scriptis dicatur tantum *electus Ecclesia Upsalensis*. Itaque intra hoc interstitium vitam S. Eriici Israel scripserit. Sed quid tum de catalogo Bernardi? in quo dicitur factus episcopus a Clemente V anno M C C C X I. Erratum forsitan est notarii, qui a Clemente V scripserit, cum a Joanne X X I I scribere debuisset. Reverta R. P. Josephus Roux primarius lector gymnasii nostri Tolosani me monuit in codice M S Bernardi Tolosæ servato, hunc episcopum & alios provincie Daciæ secunda manu & alio atramento eoque nigriori additos fuisse, sicque forsitan ab homine rerum istarum septentrionalium non ita accurate perito.

Israelis hujus meminit Messenius in chronico pontificum Suecorum Stockolmiæ typis Gutterwicianis 1611 in 8 edito, sed in multis emendandus. Eum enim dicit nobilissimi viri D. Joannis Angeli filium, cum ex scriptoribus laudatis & accuratioribus ejus fuerit tantum ex matre nepos. Addit famosissimi viri M. Andreæ Upsalensis Ecclesiæ præpositi ac Ramfredis D. Israelis Birgeri conjugis clarissimæ fratrem fuisse, quibus libens assentiar. An illa Ramfridis uxor Israelis viri illustris anno M C C C X L V I I I mortui, cujus cum laude meminit Vastovius in vite Aquilonia edit. Upsal. 1708 in 4 p. 83. At longe aberrat a vero Messenius cum Israelicum episcopum Arosensem promotum anno M C C L X V I I I, & anno M C C X C I mortuum asserit, unde ejus chronologiæ nullam fidem habendam monet Schefferus, at quocumque tandem post M C C C X I anno Israel mortuus sit, Sigtoniæ apud nostros sepultum eidem Messenio ultro credimus.

Erratum quod censo typorum, apud Schefferum irrepit in Swecia litterata alterius editionis a Joanne Mollero Cimbro curatæ Hamburgi sumibus Gotofredi Litbezeit 1698 in 8, in qua Israel dicitur *ordinis Minorum*: quod mendum ipsi Scheffero æge tribuam, qui anno 1675 in vita S. Eriici ab eo prælo data auctorem se *ex ordine Prædicatorum* diserte profitentem legerat.

Ejusdem Israelis meminerunt nostrates Leander fol. 126 b, Lusitanus in chronico sed perperam ad 1490, Pius P. II lib. 2 col. 176 paulo rectius ex

Taegio ad 1343: Fernandez & Fontana aut omiserunt aut ignorarunt, quos omnes ex supradictis certis emendabis. Legendi de eo potissimum libelli duo citati & a Scheffero editi, primus hoc titulo, *Israel Erlandi filius de vita & miraculis S. Eriici Suecia regis*, alter *Incerti scriptoris chronicon* supra laudatum.

F. NICOLAUS DE ALBERTINIS.

F. NICOLAUS DE ALBERTINIS, de Prato a patria vulgo nuncupatus, patre Mainardo ex nobili Albertinorum in Etruria stirpe, matre Bartholomæa de Martinis æqualis nobilitatis femina circa ann. M C C L Prati in Etruria natus, adolescens annorum circiter XVI ordini nomèn dedit Florentiæ in S. Mariæ Novellæ, & ut acri erat ingenio, post studia apud suos peracta ex iis fuisse fertur, qui ut tum moris erat Parisios in sacris litteris perficiendis mittebantur. Florentiam exinde redux, tum ibidem tum in aliis provinciæ Romanæ gymnasiis, ac potissimum Romæ regens institutus magnam fecit existimationem sui. Ut erat vir solers magnæque apud omnes auctoritatis, ad regimen brevi admodum est, suæ etiam Romanæ provinciæ præfectus, & ut quidem conjectu pronum, F. Salvo in comitiis ordinis Ferrariæ M C C X C habitis amoto suffectus. A magistro ordinis Nicolao de Bocasfinis anno M C C X C V I Trevisis electo, quicum magna illi erat morum & litterarum necessitudo, procurator generalis apud sedem apostolicam constitutus est, sicque Bonifacio VIII ob agendi dexteritatem placuit, ut ab eodem Kal. junii M C C X C X Spoletanus episcopus renuntiatus & positus in Urbe vicegerens, mox ad Philippum IV pulcrum Galliæ & Edwardum Angliæ reges nuntius missus fuerit, qui dissidentes componeret. Quod & qua valebat dicendi facilitate & auctoritate, ita ab utroque obtinuit, ut amborum sibi conciliarit amicitiam, ambobusque ipse deinceps manserit devotissimus. Bonifacio VIII v idus octob. M C C C I I I mortuo, successor sine mora ei datus est VI Kal. novemb. Nicolaus Bocasfinus ex magistro ordinis jam cardinalis Ostiensis Benedictus XI dictus, qui statim Nicolaum de Prato sibi intimum purpura ornavit, de quo sic Bernardus Guidonis: *F. Nicolaum de Prato episcopum Spoletanum assumpsit, & fecit cardinalem episcopum Ostiensem D. Benedictus papa XI in jejuniis IV temporum in adventu anno Dñi M C C C I I I: id verò factum die mercurii XV Kal. januar. addit Oldoinus. Tum verò eum summum pontifex legatum de latere misit, qui pugnantes inter se Tusciæ civitates pacis sequester conciliaret, & VI id. martii M C C C I I I stylo veteri Florentiam ingressum scribunt Dinus, Compagnus & Joannes Villanus, ex quo colligas quod passim notamus Florentiæ ut & in Galliis annum a pascha inchoasse, ad quod si attendisset Oldoinus, Villanum & Compagnum non arguisset erroris ob non indicatum annum M C C C I V stylo novo. Cæterum exacerbatis nimium Florentinorum & vicinarum civitatum in se invicem animis, Guelfis præsertim & nigris adversus albos & Ghibellinos prævalentibus, etsi principio auctoritate sua & industria quid legatus obtinuerit: quia tamen Ghibellinus erat genere, non tantum nihil effecit, sed & ut vitæ consulere, pridie non. junii M C C C I V se subducere coactus fuit, & ad pontificem Perusium reverti. Quæ deinceps præclare pro Ecclesia gessit, fufissime narrant Antoninus P. III Tit. XX c. IX & ex eo Rainaldus ad pontificatum Clementis V & Joannis X X I I, Oldoinus T. II p. 350 & alii. Breviter dico mortuo nonis julii M C C C I V Benedicto XI, ac in eligendo successore*

divisus inter se cardinalibus, illis papam qui Bonifacii VIII partes tueretur, his qui Philippo IV Francorum regi faveret volentibus, cum sedes jam fere per annum vacasset, eum fuisse qui sagacitate sua & communicatis cum rege Gallo consiliis, omnes eo adduxit, ut nonis junii M C C C V archiepiscopum Burdegalensem Clementem V dictum concordantes nominarent: eidem Clementi quem Lugduni tiara pontificia redimivit, a consiliis præcipuum & intimum fuisse, eum multoties ita intricatum, ut qua emergere nesciret, facile expedivisse. Sic ut Bonifacii memoria aboleretur, & cadaver flammis daretur ceu hæretici exigente Philippo, cum Clemens qui id incautus promiserat, nec reluctari posset nec vellet tamen efficere, ne hoc Romanæ sedis inureret dedecus, suggestit Nicolaus noster, ut responderet rem esse in concilio generali definiendam, quo sapienter elusa est regis petitio. Eodem rege imperium Germanicum morte Alberti anno M C C C V I I I vacans vel Carolo fratri vel sibi ipsi affectante, cum iterum nec obitare palam ceu adeo de se bene merito, nec etiam favere, ne potentior evaderet, vellet Clemens, incerto quid ageret pontifici suavit Nicolaus, ut quam citissimis & quam secretissimis litteris ab eo moniti principes Germani Henricum Luxemburgium prius eligerent, quam eo pervenissent legati regii, quo consilio iterum nulla tamen injuria frustratus Philippus. Omittit cætera, V. G. ex eo cœtu cardinalium unum fuisse, quos in Italiam misit Clemens, qui Henrico V I I imperatori iter complanarent, & qui Romæ in Laterano coronarent: in electione Joannis X X I I primum fuisse vocum scrutatorem, eidemque in æde nostra Lugdunensi electo tiaram solemniter imposuisse: ab eodem Joanne Neapolim de latere legatum missum fuisse, qui Caroli regis filium Robertum, ejusque uxorem reges Sicilia coronaret: brevi trium horum pontificatum, Benedicti XI, Clementis V & Joannis X X I I, quandiu vixit ceu animam & primum motorem fuisse. Nec ordinis sui oblitus, plura in eum congesta beneficia: domum Prati in patria jam ab anno M C C L X X I I I inchoatam consummavit & perfecit, Avenionensem jam caducam in amplioem formam extruxit magnificentem & elegantem adjunxit peristylum. Unum addo supra omnia prædicandum effusissimam fuisse in pauperes caritatis, quibus jam omnia sua erogaverat, priusquam diem suum obiret. Vir fuit gravis, integer vitæ morumque sanctiorum, præstantis formæ, qui alloquentes solo aspectu sibi conciliaret. Ex ultima voluntate in æde ordinis Avenionensi ad majoris altaris sinistram latus sepultus fuit, honorifico ei tum imposito tumulo lapideo figuris Sanctorum marmoreis ornato, addita ejusdem cardinalis statua marmorea, quæ omnia imprudentes posterius ita diruerunt, ut ne vestigium quidem appareat. Epitaphium tamen eidem insculptum servarunt, & referunt Ughellus, Oldoinus & alii, cujus duos tantum versus annum & diem mortis docentes hinc addo:

*Virginis a partu numeratis mille ducentis
Annis bis denis, uno, quartisque kalendis.*

Hi versus, inquam, annum docent quo mortuus est a Christo nato M C C C X I, sed diem non ita clare. Oldoinus indicari putat diem primum aprilis, quasi quartæ Kalendæ intelligendæ sint de quarto anni mense incipiendo annum a januario, quod iis non placebit, qui sciunt tum Avenione annum non ut nunc a januario sed a X X V martii initium duxisse. Sed dubium elevat Soegius noster in anno Dominicano Gallico ad primum maii, ubi asserit se in altero codd. M S Carcassonensium Bernardi Guidonis legisse mortuum die primo martii: adeo ut erratum sit eorum, qui primi epitaphium ex tumulo excerpserunt, & non *quartis kalendis* legendum,

qui loquendi modus nusquam in usu, sed *martisque* Sæc. XIV. kalendis pronuntiandum.

Ejus meminit Albertinus Mussatus de gestis Henrici VII lib. 5 p. 26 ubi sic habet. "Quibus & Hostiensis cardinalis magno adjumento erat, in quo omnis spes eorum qui Gibolengi erant consistebat. Nam & ipse omnium ejusdem factionis princeps habebatur Tuscorum præcipue. Ipse quidem Pratenis erat pagi juxta Florentiam urbem plebeio genere magnæ virtutis ac sapientiæ vir &c." Ubi quod plebeio genere ortum dicit fortè intelligendum, non ex prima nobilitate, non autem non genere nobili. Certe ejus fratrualem Facium Albertinum Prati comitem Carolo IV imperatori carum ferunt, in quibus Oldoinus. Hæc ab eo scripta relicta recensentur

Tractatus de paradiso.

De comitiis pontificalium habendorum ratione.

Quibus addenda viderentur

Acta legationum ejus sub Bonifacio VIII, Benedicto XI, Clemente V & Joanne X X I I haud dubie in archivis Romanis servata.

F. JACOBUS DE LAUSANA.

F. JACOBUS DE LAUSANA sic a patria urbe celebri ad lacum Lemanum in finibus Allobrogum sita nuncupatus, conventusque nostri ibidem circa M C C X X erecti, nunc verò hæreticorum furore diruti alumnus, sub seculi XIV initia claruit. Sacras litteras pluribus annis Parisiis in gymnasio Sanjacobeo interpretatus est: sententias publice legere incepit baccalaureus anno M C C C X V I, sequenti verò M C C C X V I I circa festum B. Martini fuit licentiatus, ut legitur in catalogo Bernardi Guidonis n. 67 in cod. Tolos. Vir gravis & ad regimen aptissimus Hervæo Natali ex priore provinciali Franciæ ad supremum ordinis clavum evecto in comitiis ordinis Lugduni anno M C C C X V I I I habitis, eidem ibidem continuo suffectus est Jacobus, & ad provinciam Franciæ administrandam assumtus. Munus suum diligentissime exequatur, cum anno M C C C X I post habitum de more Bituricis provinciale capitulum circa festum nativitatæ B. V. conventum Pontensem in diocesi tum Malleacensi nunc Rupellensi ex officio visitans, in eodem circa finem anni mortuus est & sepultus. Sic enim habet Laurentius Pignon primo in catalogo priorum provincialium Franciæ sic: *F. Jacobus de Lausana natione Burgundus electus & confirmatus in capitulo generali Lugdunensi prædicto, & obiit in conventu Pontensi: & immediate subjungit: F. Hugo de Vaucemain de conventu Antissiodorensi fuit electus Parisius circa purificationem B. V. anno Dñi M C C C X I stylo nempe veteri, novo M C C C X I I. Postea verò in serie capitulorum id confirmat: Anno Dñi C C C X I capitulum generale fuit Florentia, provinciale Bituricis eodem anno. Anno Dñi C C C X I mortuus est provincialis, & electus est in provinciam F. Hugo de Vaucemain.* Ex quibus constat Jacobum in provincialis munere obiisse, eosque falli, qui Lausanensi Ecclesiæ antistitem præfuisse volunt. Quem errorem post Joannem de Turrecremata leviter nimis amplexi sunt deinceps fere omnes nomenclatores domestici & extranei, fatentibus tamen peritioribus nullum ei locum inter Lausanenses episcopos inventi. In novis litterariis Helveticis a Jo. Jac. Scheuchero collectis annorum 1705 & 1706 pag. 27 refertur excerptum epistolæ Abrahami Ruchar de chronico quod parat episcoporum Lausanensium 13 febr. 1705 scribentis & momentis in antecessum, se ex antiquis & sinceris Ecclesiæ Lausanensis documentis probasse, quemdam Jacobum a Caveo episcopum ejus urbis quibusdam visum, (hic certe

516. XIV. non alius a nostro Jacobo) esse mere ἀνέκδοτος & ἄποκομιμαίον. Idem Ruchat in libello Gallice edito cui titulus, *Abregé de l'histoire ecclesiastique du pais de Vaud*, Bernæ 1707 in 8 edito, qui catalogus est episcoporum Laufanensium, Petrum d'Oron anno 1313 electum statuit sedem illam tenuisse ad annum 1323, cum jam a duobus annis Jacobus noster obiisset. Eandem historiam, sed fusorem, & innumeris veteribus instrumentis & diplomatis ditatam brevi se typis daturum rursus spondet. Revera Fontana noster in Theatro ubi de episcopis Laufanensibus ex ordine assumtis hujus Jacobi Franciæ provincialis non meminit.

Laudatur a Leandro fol. 120 b, diciturque vir ingentis scientiæ, ingentisque literaturæ & sacris apprime litteris politissimus: a Sixto Senensi, divinarum humanarumque rerum cognitione clarus, & ecclesiasticarum declamationum fama clarissimus, sed ab eo non recte ad 1390 revocatur. Allucinatur Lusitanus cum in duos dividit, alterum Jacobum de Laufania præsulē Laufanensem ad 1317 clarum, alterum Jacobum de Ofana episcopum Ofananum ad 1314 viventem: nec rectius Fernandez Lusitanum excipiens primum Gallis dat, Italiam posteriorem, quod tamen sequuntur Possévinus & Altamura ad 1314 & ad 1334, imo iste tertium adhuc fingit ad 1282 Didacum de Laufania provinciæ Franciæ moderatorem, delusus scilicet ob non intellectum Ferdinandum de Castillo, qui Hispanie scribens Jacobum nostrum *Diago* sua lingua reddidit, sed non alium censuit a Jacobo de Laufana anno mcccxviii electo Franciæ provinciali, ut reipsa nullus antea hujus nominis fuit. Ratum igitur esto unicuique nobis esse Jacobum de Laufana a Joanne de Cruce in sua chronica de *Osana* corrupte nuncupatum, non episcopum, sed sacre facultatis Parisiensis magistrum, Ecclesiasten suæ ætate illustrem, in officio prioris provincialis Franciæ anno mcccxxi circa decembrem defunctum. Ejus opera sic recensent Laurentius Pignon n. 51 & Ludovicus a Valloleci n. 62.

1. *Super sententias lecturam Tomasi.*

Extat etiamnum in primum Parisiis apud nostros Sanjacobeos cod. fol. mag. memb. Pr. *Utrum theologia sit scientia. Arguitur quod non, quia scientia est de universalibus &c.* Ad calcem sic legitur: *Explicit primum Jacobi de Laufana.* Alva Sol. Verit. alicubi se vidisse testatur.

2. *Super quinque libros Moyfi, item super Proverbia, & multos alios libros Biblia.*

Sixtus Senensis hæc a se visa scribit Venetiis ad SS. Jo. & Paulum: *In Pentateuchum, Job, Proverbia, Cantica canticorum, Sapientiam, Ecclesiasticum, Esaiam.*

Parisi. in Victor. cod. ms 681 fol. par. memb. Titulus: *Lectura super quosdam libros sacre scripturae Fratris Jacobi de Laufana. Super Genesim a fol. 1 ad 21. Super Job ad 31. Super proverbia ad 69 & sequitur in Ecclesiasticum.* Et continenter commendatio sacre scripturae. Pr. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam &c.* an ejusdem? Certe inter sermones sequentes plures sunt Jacobi nostri.

Ibidem cod. 109 fol. par. memb. sunt plura ejusdem in utrumque testamentum, præsertim a fol. 385 ad 495.

Teste Alva Sol. Verit. Rad. 132 col. 1222 extat Ruremondæ in Gelta apud PP. Cruciferos codex ms in 4, cujus titulus: *Laufanensis moralitates super libros sacre scripturae a libro Genesim & deinceps super ceteros excepto Ecclesiaste.* Sic definit opus: *Finis moralitatum Jacobi de Laufana.*

Eodem teste similis codex extat Burdigalæ apud Augustinianos Eremitas.

Augustæ Vindelic. pag. 54 Reiseri n. 17 laudatur

Jacobi de Laufanna compendium moralitatum.

Parisiis in Sorbon. codex est 1010 fol. mag. memb. & crassioris molis, estque collectio plurium, quorum index initio codicis.

x in ordine est *Commentarius super Matthæum*. Pr. *Novum testamentum est in meo sanguine* 1 Cor. 11. *Acquisitio familiarium facit mutare testamentum &c.* implet folia 18. Finis: *Et eandem pretio sui sanguinis redemit. Explicit lectura magistri Jacobi de Laufanna ordinis Fratrum Prædicatorum super Matthæum.*

xi. *Super Joannem*. Pr. *Hic est Joannes evangelista. Joannes interpretatur, in quo gratia &c.* implet folia 13. Finis: *Explicit lectura super Joannem magistri Jacobi de Laufanna ord. FF. Præd.*

xii. *Commendatio theologiae ab eodem facta pro suo principio in aula episcopi, qua incipit, Thronus meus.* Sic in indice contentorum in codice, quod signum fuisse aliàs, nunc autem abest manu plagiarum abstracta.

Cæterum ille commentarius super Matthæum extat etiam apud Augustinianos ad pontem novum cod. fol. par. memb.

Moralitates in Genesim, in Exodum, in Proverbia, Ecclesiasten, Sapientiam, Ecclesiasticum, Job, Matthæum, Lucam, Joannem, epistolas canonicas, Apocalypsin, Psalmos, Prophetas minores, extant uno codice ms in fol. Claromontii in Arvernia apud nostros.

Prodiit typis hoc titulo *Opus moralitatum præclarissimum F. Jacobi de Laufana* (corrupte pro *Laufanna*) ordinis S. Dominici cunctis verbis Dei concionatoribus pro declamandis sermonibus per quam maxime necessarium, aliàs nusquam visum, nunc autem elimatam, studiosissimeque impressioni demandatum, ac in XII tomos segregatum seu divisum, Lemovicis, Claudii Garnier 1528 in 8. In fine sic legitur:

Moralitatum super Pentateuchum, librum Job, & super quinque libros sapientiales a postillis F. Jacobi de Laufana ordinis D. Dominici excerptarum, nec non super Esaiam & Apocalypsin &c. Impressioni demandatarum finis.

Ex quibus docemur non esse ipsissimum opus nostri Jacobi, sed esse tantum moralitates quas suis postillis passim inferebat, ex iis excerptas & in commodum concionatorum sic unâ junctas: sed longe plures ex codd. laudatis Victorino & Sorbonico eruerentur.

3. *Sermones de tempore & de Sanctis.*

Prodierunt typis hoc titulo: *Sermones Dominicales & festivales per totum anni circulum per F. Jacobum de Laufana ord. Præd. declamati, impressioni mandati per quemdam patrem professorem ordinis Minorum, Parisiis, Ambrosii Girault 1530 in 8.* Iterum ibid. Joannis Marnef.

Extant ms passim in bibliothecis. Parisi. apud Prædicatores ad S. Honorati. fol. par. memb. ex dono D. Antonii le Waitre abbatis Camberon.

Ibid. apud Augustin. ad pontem novum.

Atrebatii apud S. Vedastum.

Brugis apud Cistercienses Dunenses Classe 2 n. 99.

Leodii apud S. Jacobum.

In abbacia Balernensi comitatus Burgundiæ.

Toleti in Ecclesia cathedrali Arca 1 in fol.

Coloniz apud Cruciferos litt. E n. 10.

Alva Sol. Verit. loco cit. qui plerosque hos codices vidit, addit & plures alios laudari in indice Bunderii fol. 340.

Recensentur etiam in catal. Anglic. T. II P. I n. 863 & 9664.

Extabant etiam Regii Lepidi apud Eucherium Bonettum ex Possévino.

Cæterum hi sermones videntur potius auditoris ali-

cujus ex ore dicentis reportati, quales plerique ejus ætatis, aut si velis ex auctoris scrinio sic editos, certe non ultima manu donati, quod indicant phrasæ Gallicæ identidem insertæ: qui tamen ob egregias moralitates quibus sunt referti eo seculo & sequentibus a concionatoribus avidius fuerunt exquisiti. Comparationem unicam carpendam invenit Petrus a Valle-clausa, sed quotusquisque est ex omni parte absolutus. Si in hujusmodi opera quis velit inquirere, quot risu digna inveniet? Videtis Joannis Rho concionis de resurrectione prologum de missa venatorum. Attendendi sunt in his mores cujusque seculi. Quod bona mente dictum, auctori facile condonandum. Si quid displicet, relinquendum, utilia in usum proprium convertenda.

Quidam F. Jacobus de Lansy ord. Prædicatorum recensetur in catalogo bibliothecæ Camberonensis in Hannonia ord. Cisterc. apud Sanderum T. I p. 359, ceu qui scripserit

Sermones de tempore & de SS. ibidem servatos.

Sed erratum est Bosquieri qui catalogum illum concinnavit, & de *Laufana* compendium scriptum in *Lansy* convertit. Hic codex jam est apud nostros Parisi. ad S. Honorati supra relatus.

4. *Collationes, determinationes, variique tractatus.* Sic Tritemius addens tamen ad suas manus non venisse.

F. NICOLAUS DE ANESIACO.

F. NICOLAUS DE ANESIACO sic a patria nuncupatus, oppido scilicet Arverniæ de quo infra fufius, & Claromontii ad ordinem ascitus, Parisiis in gymnasio Sanjacobeo florebat seculo ineunte xiv, gradumque aliquem infra magisterium tamen consecutus est in sacra facultate. Ejus ut videtur, nam eadem ætas, est mentio in histor. univers. Paris. T. IV p. 188, scilicet cum esset cujusdam testamenti curator institutus, delatus est ceu cui verba quædam imprudenter prolata in dedecus facultatis artium excidissent, sed quæ ab ore suo nunquam prodiisse scripto declaravit v. id. sept. mcccxxi hoc instrumento. » Coram vobis viris » venerabilibus rectore & procuratoribus nationum » protestatur F. Nicolaus executor defunctæ Agnetis de Gruerus, quod nunquam fuit intentionis » ejus aliquid dicere aut facere, vel etiam attentare contra libertates venerabilis collegii, ac etiam » reverendæ universitatis Parisiensis. Si enim nunquam fuisset scholaris Parisiensis, reverentiam tantam dictæ universitati omnimodam exhiberet. Et si » per errorem quod non credit, aliquid ab ore ejus » emanasset, quod videretur dictæ universitatis libertatibus in aliquo derogare, paratus est ut justum » videbitur revocare. » In eodem instrumento coram notario publico acto vocatur F. Nicolaus de Anesiaco ordinis FF. Prædicatorum, sed ut conjicio corrupte pro de Anesiaco ex difficili antiqui hujus pergameni lectione. Sed five ille idem sit five alius, virum gravem, studio deditum & eruditum probat opus ab eo editum & ms in memb. fol. cod. 488 in Victor. servatum, & a me visum, cujus hic prologus:

Incipit tabula Fratris Nicolai de Anesiaco ordinis Fratrum Prædicatorum super decretales.

» Sicut spiritualia & temporalia differunt, Extra. De renunciat. c. Inter corporalia, sic jus canonicum & civile: quia canonicum ad regimen » spiritualium, civile ad temporalium regimen ordinatur. Et ideo rectores populi in spiritualibus, » sicut prælati præcipiendo, doctores in docendo, » prædicatores exhortando, confessores consulendo, non debent jus canonicum penitus ignorare: » ne si cæcus cæco ducatum præster, ambo in fo-

veam cadant. Mart. 15. Requiritur ergo de necessitate, ut saltem in quodam grosso de ipso habeant notitiam aliqualem. Ut ergo compendiose de qualibet materia in decretalibus contenta possit summam substantia faciliter inveniri, secundum ordinem alphabeti est hæc tabula ordinata &c. » Quem prologum sic tandem finit: *Et tanquam gratias ora pro Fratre N. de Anesiaco de ordine FF. Prædicatorum, qui non solum pro se, sed pro multis in hoc opere laboravit adjuvante Deo &c.* Princi tabulæ: *Abbatibus tenentur respondere pro conventibus suis &c.*

Hæc prima tabula sex solum priores decretalium libros complectitur, sed mox sequitur altera specialis in septimum. Pr. *Incipit tabula super septimum de summa Trinitate & fide catholica. Abbatibus debeant benedici, & negligant infra annum a confirmationis tempore benedictionem accipere, deponantur &c.*

Finis: *Explicit tabula super septimum.* Grandiori verò caractere Gothico: *Frater N. de Anesiaco ordinis Fratrum Prædicatorum anno Domini mcccxxix.* Folia LXIII complectitur opus.

Hujus auctoris meminit Simlerus, sed corrupte nomen ejus scribit, & filet ordinis Prædicatorum fuisse. Sic enim habet: *Nicolai de Anesiaco tabula secundum ordinem alphabeti in decretales Clementinas.*

Anesiaco oppidum est in Arvernia tribus milliariis Gallicis a Claromontio distitum, in quo collegium canonicorum sec. xii fundatum. In historia domus Arverniæ Gallice scripta & a Clar. Baluzio edita T. II p. 124 profertur testamentum Roberti de Montgâcon, qui uxorem habuit Beatricem filiam Imberti de Beaujeu actum anno mccciv die lunæ post octavam pentecostes, hoc est xxiv maii, nam lit. Dom. erat C, & pascha fuit xxviii martii. Hujus autem testamenti Robertus curatorem instituit germanum suum Aimericum decanum Anesiaci. Hoc est visum annotandum, quia quod sec. xiii & xiv dicebant Anesiaco vel Anezicaco dicunt jam Enezicaco, quod unico milliari Gallico distat a castro dicto Montgâcon.

F. JORDANUS.

F. JORDANUS absque agnomine sed congregationis ex ordine pro fide præpropaganda in terris infidelium Peregrinantium dictæ ardentissimus in Oriente missionarius, sedente Avenione Joanne XXII claruit, & epistolam tum de martyrio quatuor Fratrum Minorum, tum de suis in ea regione pro Christo gestis scripsit. Hanc ut legitur in cod. ms Colbert. 5496 memb. ejus ætatis hic visum est exscribere additis in margine variis lectionibus Wadinghi, qui alteram quoad initium similem refert in Annal. ad 1321 n. 13. Extat autem dicti cod. Colbert. fol. 182 ut sequitur:

Epistola Fratris Jordani de martyrio Fratrum.

» Reverendis in Christo Patribus & Fratribus Prædicatoribus & Minoribus . . . Taurisio . . . Tongano & Maroga commorantibus, Frater Jordanus de ordine Prædicatorum, omnium minimus seipsum & pro salute cum lacrymis oscula pedum beatorum. Noverit vestrum omnium paternitas veneranda me solum sine socio in India pauperculum peregrinum: ubi post passionem Sanctorum videlicet quatuor Fratrum Minorum, Thomæ, Jacobi gloriosi, Petri & Demetrii martyrum beatorum meis peccatis exigentibus vivere sum permixtus. Sit ipse Dominus qui omnia disponit optime, prout vult & quando per omnia benedictus. Ibidem post felix martyrium beatorum, quod quinta feria ante Ramos-palmarum dicto-

S. c. XIV. rum Fratrum Minorum fuit in Thana^c die (sic)
c India. ab eodem loco per decem dietas in contrada qua-
D Parroth. dam, quæ^D Parocço dicitur, nonaginta fere per-
E & adhuc sonas baptizavi, ^F & adhuc baptizabo conceden-
baptizare te Domino plusquam viginti: & inter Thanam &
non cesso, Superam baptizavi triginta quinque. Laus Christo
quia postmo- Domino creatori omnium.
dum plusqua- Si haberem socium, remanerem per aliquod
xx baptizavi. tempus, nunc autem præparabo Ecclesiam Fratri-
bus venturis, & dimittam meam & martyrum rob-
am & libros universos. ^F Veniam tum propter
Sanctorum supradictorum Fratrum canonizatio-
nem, tum propter fidei negotia & alia satis ardua
& difficilia. Labor poterit omnia quæ scribere ne-
quo præ temporis brevitate exponere. De fructu
breviter scribo, quod magnus esset & animaret.
Parent se Fratres ad veniendum, quia loca sunt
tria, ubi Fratres multum fructificare poterunt &
communiter vivere, quæ ego scio: & unus est
Supera, ubi duo Fratres poterunt stare, & alter
est in contrada de *Parrocco*, ubi duo vel tres ma-
nere poterunt, & alter ^F *Columbus*, exceptis mul-
tis aliis quæ ignoro. Verùm a nostris mercatori-
bus Latinis intellexi, quod via Æthiopiæ est aper-
ta: qui vellet ibi ire ad prædicandum, ubi quon-
dam sanctus Matthæus evangelista prædicavit.
Non tamen me permittat Dominus mori, donec
in illis partibus fidelis esse valeam peregrinus,
quod est totale mihi cordi. Valere ut opto & ora-
te pro me, & omnibus fidelibus commendate.
Datum in *Caga die XII octob. anno Dñi mcccxxi.*

^F Huc usque
 illa altera
 epistola apud
 Wadingum:
 sequentia a-
 lia.

^F Polumbus.

Ante epistolam mox relatam est alia F. Bartho-
 lomæi castodis Thaurisii ordinis Minorum ad F. Ga-
 leranum ejusdem ordinis ministri vicarium genera-
 lem, qui ad calcem sic loquitur:
 Vicarius verò Fratrum Prædicatorum F. Ni-
 colaus Romanus videns litteram sui Fratris (nem-
 pe Jordani) testimonium perhibentis, iter arri-
 puit, & versus Indiam properavit. Valete in Do-
 mino & orate pro me. *Data Thaurisii in crasti-
 no ascensionis Domini.*

Codex ex quo hanc epistolam damus titulum ha-
 bet: *Incipit liber de atibus & generationibus pro-
 cedentibus a primo homine, & de principiis regno-
 rum & regum veteris testamenti, & præcipue de re-
 gibus Israel & Juda.* Post 4 foliola est alius titu-
 lus.

In isto libro annotata sunt sub brevitate histo-
 riæ plurimæ veteris testamenti de Hebræis, Ju-
 deis, Gentilibus, Paganis Orientalibus, Occiden-
 talibus & Italicis & Romanis, & præcipue de bel-
 lis & victoriis Romanorum consulum, regum &
 imperatorum & senatorum in tribus principatibus
 mundi, quæ gesta fuerunt in Asia, Africa & Euro-
 pa. Postea de novo testamento historiæ de ortu &
 profectu religionis Christianæ & Sanctæ Ecclesiæ,
 & conversione Romani imperii ad Dominum Jesum
 Christum & pontificum Romanorum & imperato-
 rum perductæ usque ad annos Dñi mcccxxi.

Hoc chronicon Wadingus opus esse B. M. F. Odo-
 rici de Foro-Julio censet, quod mihi non ita probat-
 ur: nam post supra relata de quatuor FF. Minoro-
 rum martyrio subjungit auctor fol. 184: *Sanctus*
*Frater Odricus passionem Sanctorum quatuor Fra-
 trum Minorum sic descripsit.* Et hæc relatio Odo-
 rici ibidem sequitur, quod indicat cætera ejus non
 esse. Tamen auctorem Franciscanum facile annuo,
 multa enim eaque præclara & singularia de hujus
 ordinis viris habet maxime ad finem.

Epistolam alteram Jordani hujus refert Wadingus
 Annal. T. III p. 255 cujus initium fere idem est ac jam
 relatæ, sed post XII lineas omnino diversam &
 productiorem: nam gravia imo gravissima, quæ a
 morte SS. Minorum ipse passus est fusius narrat.

Hæc autem dicitur: *Data in Thana India in civi-
 tate ubi Sancti mei socii (scilicet IV Minores) mar-
 tyrizati sunt, anno Dñi mcccxxi in mense ja-
 nuario in festo SS. martyrum Fabiani & Sebastiani.*
 Quæ data stylo ejus seculi indicat stylo novo annum
 mcccxxiv. Mirum autem quod in hac altera annos
 duos & tres menses solidos post priorem scripta,
 adhuc se solum sine socio dicat, præsertim cum post
 priorem XII octob. mcccxxi scriptam, mox ut Tau-
 risii recepta est, statim F. Nicolaus Romanus nos-
 trorum in Asia vicarius & superior ad eum accur-
 rerit, nisi fortè hic in itinere obierit, vel ad eum
 pervenire ab infidelibus prohibitus fuerit.

Non omittendum quod in cit. cod. Colbert. im-
 mediate post epistolam Jordani relatam sub-
 jicitur: *Et cum fama hæc devota SS. Fratrum mar-
 tyrum ab Oriente in Occidentem transmissa per-
 sonaret, ubique corda Fratrum & fidelium devo-
 tione replevit, & in fervore Sancti Spiritus re-
 novavit, & in sancta Romana Ecclesia nunciata*
*a Fratribus, & D. Joanni papæ, ipse summus pon-
 tifex lacrymas devotionis effudit: & cum roga-
 retur D. papa, ut istos Fratres martyres sanctos ca-
 nonizaret, D. papa præventus a Fratribus aliorum*
*ordinum, qui Fratres suos aliquos viros Dei con-
 servos offerebant D. papæ ad canonizandum, su-
 peredit tunc papa in negotio super his maturius*
deliberandum. Ubi aliam plane hujus proroga-
 tionis causam affert hic scriptor æqualis, quam quæ
 ab Wadingo affertur loc. cit.

De Jordano agit Antonius Bibl. vet. Hisp. p. 268
 ubi sic habet: *Jordanus Dominicanus (Lusitanum*
atque Eborensem fuisse Lusitani credunt) scripsit
certamen gloriosum in Oriente fratrum Thomæ
*de Tolentino, Jacobi de Padua, Demetrii de Ti-
 folio, ac Petri Senensis martyrum Franciscano-
 rum anno mcccxxi, martyr & ipse postea, de quo*
*Georgius Cardosius agit T. II Hagiologii Lusita-
 ni fol. 307 in commentario.* Hactenus ille. Ut ut
 sit de patria Jordani sive Lusitanus, sive Italus sit,
 nota Antonium & Cardosium ad eundem annum
 mcccxxi quatuor Minorum martyrium referre, quo
 in cod. Colbert. ponitur. Hoc verò dato cum esset
 lit. Dom. D. & pascha XIX april. dies martyrii ab
 Wadingo v idus april. recte collocatur: editores ta-
 men Actorum SS. codd. ms se habere asserunt, qui-
 bus kal. ipsi april. ponitur, unde nonnisi anno
 mcccxxii, quo lit. Dom. fuit C, & pascha april. XI
 evenisse putant. Quæstio igitur erit utris fides po-
 tius habenda, an codicibus editorum, an epistolæ
 Jordani testis præsentis annum mcccxxi in tot codd.
 Hispanis, Italis, Gallis ferenti?

F. FRANCISCUS DE PISIS.

F. FRANCISCUS DE PISIS Etruscus a pa-
 tria sic nuncupatus a superius laudato Jordano
 visus est non disjungendus, cum ejus in India Ori-
 entali sodalis fuerit conjunctissimus & ipse evangelii
 præco ardentissimus. Videtur autem acceptis & lectis
 dicti Jordani epistolis vel anno mcccxxiii vel
 sequenti, quibus se solum Tanæ in India versari
 querebatur, Franciscus jam in Asia & fortè in Per-
 sia agens ad eum accurrisse, ac in ministerio ver-
 bi strenuum se illi adiutorem præstitisse. Scripsit &
 ille ad ordinis sodales

Epistolam de martyrio IV FF. Minorum, & de
ministerio illis in vita ac post mortem a F. Jordano
præfrito. Pr. Quoniam ut magnus ille dixit Raphael
ad Tobiam, sacramentum regis abscondere bonum
est &c.

Hanc laudat Wadingus Annal. T. III ad 1321 n.
 1 & seqq. & ejus prologo incipit narrationem de
 martyrio dictorum IV. Notanda autem sunt quæ

Franciscus habet de Jordano, nimirum studio fidei
 propagandæ ardentem cum IV dictis Franciscanis a
 Taurisio versus Cathag iter direxisse: nave conscen-
 sa ut irent Polumbum (*Columbum* potius) mari tem-
 pestuoso in Thanam deportatos fuisse. Apud Nesto-
 rianos illic hospitio recepti sunt, a quibus persua-
 sus est Jordanus qui linguæ Persicæ cæteris peritior
 erat, ut relictis sociis in urbem Paroch vel Paroc-
 ço se conferret, ibi animarum fructum plurimum
 facturum. Acquievit consilio, navem ascendit, Supe-
 ram appulit, ubi intra XV dies quibus catechizavit,
 nonaginta ad fidem adduxit & baptizavit. Dum in
 urbera Parocço ulterius ire parat, & jam in littore
 stat navem conscensurus, hæc nullis fluctibus acta
 in altum recedit. Divinitus id factum interpretatus
 Superam redit, & IV Franciscanis, nesciens jam mar-
 tyrio præreptos, epistolam scribit feria sexta ante
 Ramospalmarum. Nocte sequenti a nuncio monitus
 IV Franciscanos carceri addictos, Thanam continuo
 revertitur eo sine ut pro illis lingua quam egregie
 callebat, Persica judici responderet: sed ubi adven-
 nit, jam interemptos & seriem actorum didicit. Qua-
 tuor martyrum corpora adjuvante quodam juvene
 Genuensi secum Superam asportavit, & in Ecclesia
 eo quo potuit honore recondit. Quæ omnia fusius
 refert Franciscus in sua epistola, de his haud dubie
 & a Jordano, & a Christianis ejus regionis edoctus.
 Narrat etiam qui dictus Jordanus postquam pluri-
 bus annis in illis regionibus prædicasset, Soldaniam
 vel quæ ad lacum Mæotidem quæ ditionis erat Tar-
 tarorum, vel ad alteram Soldoniam sic ab Odorico
 de Foro-Julio dictam quæ in regno Persarum se con-
 rulerit, & in Ecclesia nostra, nam ibi ædem habe-
 bamus, partem maxillæ unius dictorum martyrum
 scilicet F. Demetrii conversi colendam exposuerit.

F. DOMINICUS SCEVOLINUS.

F. DOMINICUS SCEVOLINUS Italus Fab-
 riani in Piceno seu Marchia Anconitana ditio-
 nis pontificiæ oppido ad Apennini radices sito or-
 tus & ibidem ordinem amplexus & professus secu-
 lo XIV jam adulto claruit scripsitque

Commentarios de rebus Fabrianensibus ad sua
usque tempora.

Laudatur ab Wadingo Annal. T. II ad annum
 1251 n. 31 inter eos qui de B. Francisco Fabrianensi
 ord. Minor. eo anno nato scripserunt quattuor, ex
 ejusque commentariis Fabrianensibus plura referun-
 tur, quæ editores Actorum SS. T. III april. ad
 diem XXII ubi de eo Beato, suis annotatis inferue-
 runt: & cum in iis mentio fiat eventuum anni
 mcccxxii, eo etiamnum anno Scevolinum floruisse
 constare debet, & ultra. Non omittendum in eo
 Scevolini chronico piam quamdam feminam lau-
 dari, quæ rosarium suum ad corpus dicti B. Fran-
 cisci admovit, quod argumento est anno mcccxxii
 quo ille mortuus est, rosaria passim fuisse in usu.
 Commentarios illos præ manibus habuisse Wadin-
 gum certum est, ubi autem jam servantur, an in
 Vaticano, an in æde Aracæli dicta, an in archivis
 Fabriani gentilium erit inquirere, mihi satis est
 scriptorem a nostris nomenclatoribus omnium e te-
 nebris eruisse.

F. HUGO DE PRATO.

F. HUGO DE PRATO sic ab origine & quan-
 diu vixit tantum dictus, his verò posterioribus
 seculis de Prato-florido vulgo nuncupatus, Etruscus
 fuit, & Florentiæ in S. Maria Novella ordini no-
 men dedit, de quo sic Leander fol. 144 a: *Ec-*
ce video Hugonem ex Vinacensi familia satum,

oppidi præclarissimi Prati Etruriæ, qui fuit vir
 maxima eloquentia præditus. Quare maximus vir
 est habitus sacri verbi concionator. Porro ab ejus
 ore omnes auditores veluti a quodam oraculo de
 cælo misso pendebant, sicque pendebant, ut ab
 eo quantumcunque in longum sermo protrahere-
 tur, nequaquam tædio audientibus erat. Quod
 orationis ejus dulcedinem præ se fert & ostendit.
 Neapoli aliquando tam excellenter & om-
 nium cum favore professus est, ut nola majori
 templi cathedralis ad convocandum non solum
 scholasticos, doctores, & sacrarum litterarum
 interpretes, sed etiam promiscui generis laicos
 signum daretur. Quippe ad eum audiendum om-
 nes ejus verbis allecti confluebant. Fuit in con-
 versatione hilaris, in rebus agendis providus &
 solers, & in confessionibus utilis. Multam ope-
 ram cum Nicolao Pratenfe cardinale in cœnobio
 Pratenfi extruendo contulit, ubi anno ætatis suæ
 LX & ex quo Prædicatoriam togam sumserat XLVI
 prid. non. decemb. anno mcccxxii cum ingenti de-
 votione & humilitate spiritum efflavit, & sepul-
 tus in ingressu capituli cum magno honore, ut
 pote quod in ejus funere viri religiosi diversorum
 ordinum cum patriarcha Aquileiensi, qui ejus
 sepeliendi curam susceperat, & immensa tam pri-
 mario, quam popularium multitudine inter-
 fuere. Sermones egregios & peritiles tam de
 tempore quam de sanctis ab se editos post se di-
 misit. Hactenus Leander. Qui quidem sermones
 quamvis aliquam ejus ævi simplicitatem oleant,
 etiam hujus politioris delicatiorisque seculi non dis-
 placent auribus, avideque leguntur & conquiruntur
 a celeberrimis verbi Dei præconibus ob eximiam
 methodum rationumque pondus. Unde & variis lo-
 cis & formis typis prodierunt hoc titulo:

*Sermones Dominicales super evangelia & episto-
 las per totum annum.*

Abest locus editionis, at conjicio Lovanii, Joan-
 de Westphalia 1484 fol. Extat hæc editio apud nos-
 tros Cadomenses.

Sermones de sanctis, Heidelbergæ 1485 fol.

Utrique simul Lugduni 1511 in 4 Tom. duob.
 Ibid. Antonii du Ry 1528 in 8 Tom. duob. Paris.
 Oudini Petit 1542 in 8 Tom. trib. quæ editio in
 Regia D. 3758. Antverpiæ, Belleri 1617 in 8 Tomis
 IV. Editio elegantior.

Sermones quadragesimales, Venetiis 1578. Rur-
sus apud Joan. Variscum 1584 in 8.

CODICES MS.

Augustæ Vindelic. pag. 89 Eginheri nn. 36 & 37
 recententur codices MS duo in fol. nempe nostri
*Hugonis sermones Dominicales de evangelis &
 epistolis per annum.* Et p. 107 n. 15 *sermones de Tri-
 nitate, & de S. Laurentio.*

Florentiæ ad S. Marci Arm. II n. 156 *sermones*
communes F. Hugonis de Prato: Eiusdem sermones
de sanctis & de gratia. Eiusdem de octo vitiis. Isti
de vitiis & illi de gratia typis nondum prodierunt.

Nota auctorem in prologo sermonum de tempo-
 re sic de se loqui: *Ego oriundus de Prato de flo-
 rido Prædicatorum ordine minimus &c.* Hæc duo
 vocabula hic disjuncta posteri adunarunt, & agno-
 men illi concinnarunt de Prato-florido, quamvis non
 ad ejus mentem.

F. PEREGRINUS.

F. PEREGRINUS Polonus ex ducatu Silesiæ
 ortus & domus Wratislaviensis alumnus, vir gra-
 vis & eruditus, pluribus apud suos regiminis di-
 gnitatibus functus est, nam conventus Wratislavi-
 sem dictum & Ratiboriensem prior texit, tum ano-
 no mcccv Poloniæ electus est prior provincialis,

Sæc. XIV. eoque titulo comitiis ordinis anno mcccxi Carcaffonæ affuit, & in electione magistri ordinis Berengarii de Landorra votum tulit, ut haberetur in acris: quoad postea in officio prorogatus fuerit, quid certi non invenio. Nulla in actis capitulorum generalium legitur provincialis Poloniæ amotio ante annum mcccxi, sed cum Severinus Cracoviensis in suo provincialium elencho scribat Peregrinum instantissimis a magistro ordinis obtinuisse precibus ab eo munere liberari, an illo anno mcccxi in capitulo generali apud Viennam Austriæ quod fuit provincialium id factum sit, an jam antea, ex folis ejus provinciæ archivis eruendum est. Ejus meminit Starovolscius in *Enchiridionis* Elogio lxxv quod est Bernardi Paxilli etiam nostri, additque quod & habet citatus Severinus reliquisse

Sermones elegantes & pietatem redolentes de tempore & de sanctis per annum.

F. GUILLELMUS DE TOCCO.

F. GUILLELMUS DE TOCCO vel *Thoco* non ut quidam corrupte scribunt *de Zocco* e regno Sicilia ortus S. Thomæ de Aquino dum hinc Neapoli doceret fuit auditor, uti de se testatur ipse in actis inquisitionis pro dicti Aquinatis apotheosi obtinenda T. I. martii p. 705 inter Acta SS. editis, ut & postea sancti præceptoris sui præcipuus canonizationis promotor. Et quidem a vicario generali magistri ordinis F. Roberto de S. Valentino de quo supra, provinciæque Regni Sicilia diffinitoribus Caietæ comitia habentibus delegatus fuit ipse tum prior Beneventanus, unâque cum eo F. Robertus ejusdem conventus lector, qui ejusdem provinciæ nomine & ordinis apud summum pontificem Avenione agentem pro sancti doctoris canonizatione instarent: narratque ipse in Actis SS. citatis cap. 13 n. 80, qui in mari cum sociis ad invocationem ejusdem Aquinatis evaserit præsentissimum ad Argentarium montem sive Portum Herculis naufragii periculum, cum inquisitionis jam factæ processum & acta deferret ad Joannem XXII: apud quem sic efficaciter egit, satagentibus faventibusque maxime tribus ex ordine cardinalibus F. Nicolao de Prato episcopo Ostiensi sacri senatus decano, F. Guillelmo Petri de Godino episcopo Sabinensi, & F. Nicolao de Freauvilla tit. S. Eusebii presbytero, ut summus pontifex in consistorio angelici doctoris apotheosin ineundam & promovendam ultro proposuerit & statuerit, datis in id ad archiepiscopum Neapolitanum Umbertum, episcopumque Viterbiensem Angelum, ac Pandulphum de Sabello notarium suum apostolicis litteris Avenioni idib. sept. anno 111, quas & instante Guillelmo nostro frequenti mense julio xxi die mcccxi executioni mandarunt. Cum autem plura fuissent hac inquisitione priori prætermissa S. Thomæ patrata meritis & intercessione miracula, plurimumque subinde patratorem notitia claruisset, Guillelmus noster iterum ad pontificem accessit, litterasque apostolicas Avenioni Kal. junii, pontif. anno v, Christi mcccxi ad Petrum Anagninæ & Andream Terracinae episcopos, Pandulphumque de Sabello suprarelatis ejusdem litteris antea deputatum obtinuit ad ulteriorem miraculorum inquisitionem instituendam, quam urgente eodem Guillelmo die martii x novemb. ejusdem anni in Fossanovæ Cisterciensium asceterio constituti susceperunt, & die jovis xxvi ejusdem mensis & anni compleverunt. Quod tandem canonizationis negotium ad optatum exitum anno mcccxi julii xviii deductum est curis & sudoribus potissimum præfati Guillelmi: de cujus vita gestisque processus uterque Joannis XXII jussu

institutus Neapoli mcccxi & Fossanovæ mcccxi videndus, plura quippe de eo tum ipse tum alii narrant auditi testes ex occasione. Ex quibus facile conjicias eum vitum fuisse non religione modo & eruditione, sed & prudentia & rerum agendarum peritia commendatissimum. Cum autem adhuc anno mcccxi exeunte superstitem fuisse constet, & in primo processu inquisitionis cap. 7 n. 58 se sanctum doctorem audivisse testetur docentem & concionantem, etsi tum juvenem statuamus xxv aut xxx annorum, ætatis lxxv aut lxxv attigisse oportet, cum SS. albo inscriptus est Thomas, ac proinde non diutius ultra visivisse, licet quo die vel anno locove sileant omnes.

Cujus originis ille fuerit, ex iis quæ gentilis ejus Cæsar d'Engennius Caracciolus nobilis Parthenopæus I. P. Neapolis sacrae p. 23 sincere notavit & accurate, facile colliges. Plura quippe profert Toccorum sive familiæ Tocci monumenta atque decora. Guillelmi quippe meminit a nostro distincti quamvis æqualis de Tocco magistri Cambellani principis Tarenti die xxii septemb. mcccxxv de. functi, & Nicolai de Tocco abbatis hujus Guillelmi filii, qui die xvii april. mcccxlvi obiit, tum & Ludovici de Tocco junioris Roberti imperatoris C. P. Achaia Tarentique principis Senescalli, qui die xxi decemb. mcccxlvi obiit: alteriusque Petri ibidem in gentilitio Toccorum facello & tumulo sepulti cum hac inscriptione: *Magnifico Petro de Tocco de Neapoli militi comiti Martine mcccxlvi.* Cujus familiæ stemma descripsit Ughellus T. I. Ital. Sac. col. 281 Append. ad Bartholomæum de Tocco Neapolitanum episcopum XLIII Valensem & Sulmonensem anno mcccxi electum & anno mcccxi Sulmonem sepultum, scilicet *Baltea tria coccinea in aurea parma.* Sed famosas avorum imagines & Toccorum decora gentilitia scrutentur avidiores apud Franciscum de Petris in Hist. genealog. Toccorum Neapoli 1634 edita, & apud Carolum de Lellis de familiis Neapolitanis ibid. 1654, & apud Scipionem Amiratium de iisdem P. I. Florentiæ 1580 fol. ubi p. 10 sic habet: *Veggonsi in questo tempo adoperati quelli di Tocco, la cui fortuna fu poi maggior nella Grecia, che nel regno di Napoli:* quibus addimus Philadelphum Mugno *Teatro genealogico di Sicilia* Panormi 1655 fol. Ex quibus Guillelmi nostri non solum generis claritatem ambire liceat, sed & Theodorum a Valle emendare, qui eum patria Beneventanum ex eo fortè voluit, quod Beneventani conventus prior in actis inquisitionis vitæ & miraculorum S. Thomæ dicatur, cum Neapolitanum origine & professione longe verisimilius videatur. Ab eo scripta est

Vita S. Thomæ de Aquino ordinis Prædicatorum.

Ex cod. ms prodiit primum Veneriis 1588 in 4. Eandem ex cod ms Coloniae apud Crucigeros servata ad diem vii martii intulerunt Editores Actorum SS. Malvenda in Annal. ad 1237 p. 594 testatur exemplum ms membraneum vetustum se præ manibus habuisse.

Italice versa per Joan. Bapt. de Lectis proderat aliàs Firmi 1577 in 8, quæ editio ut & Latina Veneta laudata anni 1588 extant Romæ in Barber.

Tribui illi possunt ceu eo instante & urgente facti duo processus inquisitionis vitæ & miraculorum B. Thomæ de Aquino: primus anno mcccxi editus in Actis SS. T. I. martii p. 686, sed in multis corruptus, & etiam mutilus: habetur verò integer & emendatior Paris. in Colbert. cod. ms 1523. Alter anni mcccxi extat in ead. Colbert. cod. 1524.

B. AUGUSTINUS GAZOTHUS.

B. AUGUSTINUS GAZOTHUS e patria Gazotheorum gente, quæ Cassiotha jam dicitur & etiamnum floret, Tragurii Dalmatiæ civitate nobilissima, patre Nicolao magna probitatis viro & fenatore, matre Dragoslava Scensium primaria illustri- que Dragæviorum familia facta, circa annum mclxx natus est sub Bela IV Hungariæ rege, cui & tum Dalmatia parebat. Ordinem a pueritia amplexum restatur officium paucis ab obitu ejus annis concedente Joanne XXII in Ecclesia Lucerina in ejus honorem decantatum. In additamento ad marginem codicis Carcaffonensis Bernardi Guidonis de eo sic legi refert Soegius noster: *Oriundus de Traguria civitate quæ est in Dalmatia in lingua Slavonica, intravit ordinem anno mclxxvii vel mclxxviii.* Qua autem in domo etsi nullus refert, ex more ea ætate in ordine servato, Spalaten- sis quæ ejus patriæ proximior, alumnus facile crediderim. S. Thomæ auditorem fuisse quidam comminiscuntur, quod ex anno quo nomen dedit ordini omnino evertitur. Parisios missum studiorum causa anno mclxxxvi narrat Pius, & verisimillimum: id enim vulgare, præsertim de moratoribus provinciarum externarum, & de quibus major spes affulgebat, qualis erat. Egregium etiam Ecclesiastem evasisse ferunt, & in variis Italiæ & Regni Sicilia civitatibus cum plausu & fructu auditum: rebus itidem agendis strenuissimum, hinc Nicolaus cardinalis de Tarvisio antea magister ordinis IX a Bonifacio VIII legatus de latere in Hungariam missus Caroli Roberti jura super regni coronam curaturus, ejus opera quam solertem noverat ad conciliandos procerum animos usus est: idemque paulo post summus pontifex electus & Benedictus XI dictus, eundem ad Zagabriensem in Croatia Ecclesiam promovit anno mccciv. In ea autem dignitate constitutum Gentilis ordinis Minorum cardinalis a Clemente V ad Hungaros legatus socium sibi adjunxit, ejusque ad proceres oratione gravissima suavissimaque tum obtinuit, quod in priore de qua mox legatione infectum remanserat, ut communi sententia Carolus Robertus rex agnosceretur. Ad concilium Viennense exinde cum eodem legato accessisse aiunt, Zagabriam autem postea reversum, dum Ecclesiæ suæ jura vindicare studet, magnates quosdam offendisse, adeo ut Hungaro rege postulante ut alibi collocaretur, sic enim narrat Michas Madius, Neapolitano rege Roberto contra ut sibi concederetur instante, ad Lucerinam Paganorum Ecclesiam a Joanne XXII anno mcccxvii translatus fuerit. Hac verò sex annis piissime administrata, & ex Saracenicis fere tota in Christianam plane conversa sanctissimam cælo reddidit animam. De cujus obitu sic legitur in citato supra Carcaffon. codice ms: *Obiit tertia die mensis augusti in festo inventionis S. Stephani, fuit que sepultus A in vigilia S. Dominici in conventu FF. Prædicatorum in Luceria anno Dni mcccxi, ubi miraculis cæpit ejus sanctitas declarari, cum corpus ejus niveo candore refulgens apparuit, & odorem suavissimum ex seipso dedit: & clerici cathedralis ecclesiæ, qui corpus ejus auferre Fratribus & secum asserre conabantur, auribus & cæcitate percussis repulsi sunt.* Hactenus codex Carcaffon. a Soegio lectus. Quæ manu æquali scripta docent Augustinum non septuagenario majorem, ut scribit Tomcus episcopus Bossinensis in ejus vita apud Sigismundum Ferrarum in historia provinciæ Hungariæ edita, sed sexagenarium circiter aut paulo plus obiisse Carolus dux Calabriae Roberti Siciliae regis filius, ejusque in Apulia vices agens a

Joanne XXII petiit literis Neapoli xx octob. mcccxxv ind. ix datis, ut de ejus sanctitate in ordine ad solemnem inaugurationem inquireretur, quas litteras edidit citatus Tomcus ex archivo regio Neapol. Cætera videsis apud Hagiologos nostros. Cod. Colbert. 2104 hæc de eo refert Anonymus ordinis scriptor ejus ætate vivens in collectione exemplorum: *Respondit B. Augustinus nostri ordinis episcopus Gaçabriensis (sic) Fratribus dicentibus, ut rogaret quemdam baronem, ut eis daret tantam pecuniæ quantitatem, quam sibi legaverat talis dominus, putantes quod daret propter reverentiam ampliorem quam ad ipsum habebat, non enim per duos annos eis solverat: Pater meus (scilicet S. Dominicus) mihi reliquit in testamento, ut possessiones temporales non haberem, & pater illius (nempe baronis) a quo petebant, reliquit ut haberem. Prius volo & obligor servare jura testamenti patris mei quam sui.* Et petere noluit. A Tomco citato hæc referuntur Augustini orationes:

I. *Zagabriae habita ad Clerum suum cum eam invitavit Ecclesiam.*

II. *In comitiis regni Hungariæ in campo Rakos ad Danubii ripas de rege Carolo Roberto agnoscendo.*

An illæ ipsæ sint ab Augustino pronuntiatæ, an a Tomco loco verarum deperditarum confictæ, ut historicis solemne, nostrum non est decernere. Optandum erat ut Tomcus omnium quæ in vita Augustini eleganter scripta narrat, suos laudasset auctores.

F. PAGANUS DE BERGOMO.

F. PAGANUS DE BERGOMO a quibusdam duplex distinguitur, martyr unus, alter scriptor: ab aliis uterque confunditur, unusque & idem censetur. Hæc liti dirimendæ cum sat lucis hactenus non affulgeat, quid de ambobus ferant, qui distinguunt, simpliciter narro, lectoris judicio omnia permittens.

Paganus martyr Leuci quod castrum erat ditionis Bergomatium idque munitissimum natus, Bergomi e manibus B. Dominici vestem ordinis induisse dicitur. E quinquaginta septem annis quibus apud suos sodales vixit, quadraginta lectoris munere variis in locis functum asserunt, dum interea verbo Dei instaret ardentius. Hæc probant scriptorem esse potuisse. In Longobardia inquisitor institutus, uti aliàs idem officium S. Petrus martyr obierat, eandem etiam martyrii lauream promeruit, de quo sic apud Salanhacum legitur: *Anno mclxxvii in natali S. Stephani protomartyris occisus est F. Paganus inquisitor in Lombardia de conventu Cumano, instigante quodam nobili Conrado de Venusta, qui multis vulneribus confossus, tandem exemplo Salvatoris in latere lancea perforatus est. tenens semper manus super pectus ad modum crucis. Passi sunt cum eo duo laici notarii. F. Christophorus socius ejus fuit graviter vulneratus. Quod dicitur de conventu Cumano, ibi ratione officii censoris fidei sedem fixisse intelligas. Anno sequenti mclxxxviii in actis cap. gen. Mediolani habiti sic de eo statutum est: *Item volumus & mandamus quod Fratres in suis predicationibus F. Paganus martyrium populis studeant nunciare, & tam ipsius quam aliorum miracula conscribantur.* Hunc & scriptorem fuisse putavit Bandellus, eumque citat cap. 23 in sermone de B. Virgine. Excipit Calvus *Scena letteraria de Scrittori Bergamaschi.**

Paganus scriptor alter censetur a Leandro fol. 136 b, & dicitur ad annum mcccxxiii claruisse. Luffranus idem habet ex Taegio I. P. Mon. ord. &

SP. XIV. Alberto Veneto. Astipulatur Castillus P. II lib. I cap. 49. Altamura verò refert ad 1335, & Rovetta ad 1319. Ut ut sit scriptorem hujus nominis apud nos floruisse constat, cum istis omnibus centum annis antiquior Laurentius Pignon eum laudaverit n. 50 his verbis: *F. Paganus scripsit*

Postillas super Pentateuchum, super Josue, Judicum librum, super Paralipomenon, Esdras, Nehemiam, Tobiam, Job, Ecclesiasten, Parabolas, Cantica, Sapientiam, Ecclesiasticum, Psalterium, IV prophetas majores, super evangelia, & epistolas Pauli. Sic ille.

Leander addit *super Ruth, libros Regum & Apocalypsin.*

Lufitanus *super XII prophetas minores.*

Summam contra hereticos.

Librum de Adventu.

Sermones de tempore & de sanctis & plura alia.

Sed & testatur Postillam in Cantica canticorum haberi Venetiis apud SS. Jo. & Paul. Hujus Postillæ in cantica solius meminere Sixtus Senensis & Razzius, cujus principium dicunt hoc esse: *Sponsus & sponsa dicunt, Veni.* Hanc nisi jam perierat, omisit Tomasius in suis Bibliot. Venetis.

De hoc auctore gravem nobis dicam impingit Alva in suo *Pleyros de los libros* p. 339 contendens Lufitanum tot Paganus in sacram scripturam postillas ex suo cerebro & sine teste finxisse. At in Sole Verit. Rad. 224 col. 1566 scripta in sacra biblia a Gesnero laudari fassus, litem de sermonibus suscitavit acriorem, inquit vult a Bandello primo citatos, hincque hosque, *dubito de veritate, id est quod unquam extiterit talis auctor aut quod scripserit sermones.*

Qua fide Alva ista scripserit, qui Laurentii Pignon circa MCCC scribentis catalogum in Bibl. Victor. se legisse non semel profiteretur, ut pag. 207 *Pleyros de los libros*, judicet cordatus quisque. Quantum verò ad sermones, ita feruens erat seu Franciscanis seu nostris hujusmodi ms relinquere, ut nullum dubium esse possit, quin & ediderit Paganus. Nam aliunde nulla Bandello erat fingendi necessitas, cui si Paganus defuisset, innumeri alii suppetebant in Bibliothecis Italis, ut & infiniti mihi occurrerunt in bibliothecis Parisien. inter codd. ms.

Parif. apud Augustin. ad pontem novum cod. 249 pluries a nobis citato, cum sit collectio sermonum a variis Parisiis habitorum inter MCCXXX & MCCC n. 53 refertur *sermo Dom. IV post octabas pentecostes habitus. Pr. Petite & dabitur vobis.* Auctor dicitur Frater Paganus. Cum non addatur cujus ordinis, nostrum nolim asserere, sed hujus nominis nullum Wadingus suis Minoritis accenset: præterea nostrorum sunt plerique hujus codicis sermones & ætatis nostri martyris, quem inter LVII annos quibus in ordine vixit, Parisiis aliquando studuisse & prædicasse haud difficile credas. Jam si sermo iste ejus fuerit, in specimen erit & alios plures reliquisse. His ita positis opera relata sic dividenda essent ut Pagano martyri tribuerentur sermones, Pagano anno MCCCXIII florenti Postillæ.

F. BARNABAS DE VERCELLIS.

F. BARNABAS DE VERCELLIS Infuber a patria sic & professione nuncupatus, vir inter ordinis primos numerandus, & summo quod apud nos gessit imperio dignissimus, lector erat Januæ, cum ibidem habita sunt anno MCCC comitia ordinis generalia, tumque amoto Lombardiæ superioris priore provinciali, mox eidem suffectus est in comitiis provincialibus ibidem continenter cele-

bratis. Eo titulo affuit Carcaffonæ anno MCCCXI & in electione magistri ordinis Berengarii de Landorra votum tulit, & anno sequenti MCCCXIII Metis in comitiis ordinis a munere exemptus fuit: sed iterum ad idem resumtus anno MCCCXIX præfuit hac vice ad MCCCXXIV, quo ad summum ordinis magistratum in comitiis Burdegalensibus evectus est, cui electioni inquit Razzius, aderant XVII provinciales, quorum novem erant sacre theologiæ magistri. Sic de eo Bernardus Guidonis vel qui succenturiavit: "XV Magister ordinis successor F. Hervæi, F. Barnabas de Vercellis provincialis Lombardiæ superioris electus in magistrum ordinis in capitulo Burdigalensi, & fuit electus ab omnibus concorditer in primo scrutinio anno Domini MCCCXXIV. Hic fuit bis provincialis Lombardiæ superioris, & lector Januensis". Hactenus. In pace & æquitate ordinem rexit octo circiter annis omnibus probatus, nisi quod Joannis XXII offensionem sub finem incurrisse voluit, & in Italiam redire prohibitum. Sic Razzius. Cujus hanc Fontana rationem affert, quod de Visionis beatificæ dilatione ad finem mundi opinioni, cui favebat seu favere videbatur pontifex, totus ordo strenue adversaretur. Obiit Parisiis apud Sanjacobos die S. Pauli primi Eremitæ anno MCCCXXI stylo veteri, novo MCCCXXII, planxitque universus ordo planctu magno, ceu quem omnes non solum superiorem venerarentur, sed ut amantissimum patrem toto pectore complectebantur. In oede sepelientur eum sodales, ut in prospectu jugi perpetuum sancti patris nostri habeamus monumentum, inquit superior & conventus S. Jacobi in epistola encyclica, qua mortem ejus per provincias ordinis nunciarunt. Cum autem dies S. Pauli ea ætate x januarii in omnibus Calendariis nostris notaretur, quod & servatum saltem ad usque seculum XVI, patet erratum esse in martyrologiis hujus seculi, in quibus ad xv Kal. febr. seu XVII januar. ejus obitum ascripserunt. In sæpe laudato volumine Sanjacobeo, cui titulus *Officium Eccles. Ord. Prædic.* a B. Humberto concinnato, in Calendario speciali obitibus magistrorum ordinis scribendis dicato, manu æquali sic legitur: *VI idus Januarii obiit F. Barnabas magister ordinis XV: & postea in Kalend. SS: v id. Jan. Pauli eremita Memoria.* In gymnasio Bononiensi duas cellas apposito titulo pro duobus provinciæ suæ Lombardiæ superioris sodalibus studentibus designaverat: titulos quidam prior Bononiensis morosior erasit, quibusdam ab ejus morte annis, sed & hunc priorem in pœnam ab officio removerunt, & titulos restitui jusserunt patres in cap. gen. Podii in Velaunis anno MCCCXLIV sub F. Petro de Palma congregati. Ex Actis hactenus omnia. Ejus meminere Altamura ad 1331, Rovetta ad 1333, & ei cum Francisco Augustino in prælati Pedemontis tribuunt

Volumen concionum, & opuscula quadam theologica imperfecta

Extant ejus epistolæ quinque e capitulis generalibus quibus præfuit ad ordinem scriptæ, quarum hæc initia

I. *Inter pressuras.* Burdigalæ 1324.

II. *Impositum mihi.* Parisiis 1326.

III. *Inter officii mei.* Perpiniani 1327.

IV. *Quoniam dies mali sunt.* Trajecti ad Mosam 1330.

V. *Inter procellas.* Victorie 1331.

Pietatem, religionem, eruditionemque ejus spirant omnes. Has edidit Soegius T. II julii in suppl. Januar. excepta quarta, quam servo in schedis ex cod. Lingon. exscriptam.

F. NICOLAUS DE FREAUVILLE.

F. NICOLAUS DE FREAUVILLE Gallus Neustrius a gentilitio feudo Depam inter & Novum castellum vernacule *Neuchatel* in Caletibus diocesis Rotomagensis sito nuncupatus, corrupte verò de *Farinula* ab Italis dictus, stirpe illustri natus est circa annum Christi MCCC. Adolescens ordinem Rotomagi amplexus & professus, studiisque in gymnasio Sanjacobeo Lutetiæ decursis, sacras litteras in variis provinciæ Franciæ domibus gradatim sublektor, & lector primarius interpretatus est, præsertim Constantiis in inferiori Normania, Aureliis & Pictavis, eaque pietatis & eruditionis fama, ut mortuo F. Nicolao de Gorran de quo supra ad 1295, quem Philippo IV Franciæ & Navaræ regi agnomine Pulcro a confessionibus fuisse dicebamus, ab eodem rege eidem suffectus fuerit, & ad idem munus allectus, arbiterque conscientiæ, & a sacris consiliis ascitus. Non defuere qui regi suspectum reddere tentarunt, in primis F. Bernardus Deliciosi Franciscanus, cujus investigatione Arnaldus Gasias jurisconsultus Albiensis regi tum Tolosæ agentis dixit aliquando, *Domine non debetis confidere de confessore vestro qui hic est: nam omnia qua aguntur in consilio vestro, ipse revelat Flamenguis.* Id enim a se dolo malo dictum fassus est postea idem Arnaldus in quæstione adversus dictum Franciscanum instituta. Quæ tamen apud regem de confessarii sui fide bene conficium præconceptam de eo existimationem nihil minuerunt. Falsissimam verò accusationem sic probavit Nicolaus, ut neminem regi adlietorem se ostenderit, unde & Bonifacii VIII offensionem incurrit gravissimam. Nam hic pontifex litteris idibus aprilis anno IX id est MCCCIII datis Joanni cardinali Monachi tit. SS. Marcellini & Petri sic scribebat & jubebat: *Ceterum F. Nicolaus ordinis Prædicatorum olim confessori regis ejusdem ex parte nostra districte præcipias, ut infra trium mensium spatium hujusmodi præceptum sequentium quod sibi pro peremptorio termino studeas assignare, personaliter nostro se conspectui representet, recepturus pro meritis, aut suam si poterit innocentiam ostensurus.* An hoc præceptum denunciaverit cardinalis dubitatur: at quod certum cum rex & Ecclesia Gallicana futurum concilium generale adversus Bonifacium appellarunt, Nicolaus confessarius regius cum toto Sanjacobeorum sodalium ad cxxx conventu eidem appellationi adhærere se instrumto publico xxvi junii MCCCIII confecto testatus est. Mortuo verò paulo post illo pontifice crudelissimum & perniciosissimum, quod regem inter & aulam Romanam excitationum fuerat dissidium, facile extinctum est, novaque ac felix sese explicuit rerum facies. Nam post brevem Benedicti XI pontificatum Clemente V Romanam sedem adepto, mox in prima creatione cardinalium, instante rege sacra purpura donatus est Nicolaus. De quo sic Bernardus Guidonis in catalogo. "F. Nicolaus de Freauvilla Rotomagensis diocesis de ordine Prædicatorum confessorem tunc D. regis Franciæ Philippo fecit presbyterum cardinalem tit. S. Eusebii "D. Clemens papa V. in Lugduno, ubi præsentibus erant, feria quarta in jejuniis quatuor temporum adventus xvi kal. januar. A. D. MCCCIV". Idem habet in chronico ubi de eodem Clemente: "Hic eodem anno pontif. sui primo in adventu Domini subsequenti xviii kal. jan. in Lugduno fecit decem novos cardinales inter quos fuerunt... F. Thomas Anglicus magister in theologia tit. S. Sabinæ, F. Nicolaus confessor regis Franciæ tit. S. Eusebii ambo de ord. Prædic. presbyteri cardinales". Cùm autem eo anno esset Clittera Dominica

TOM. I.

certo certius est xviii kal. jan. seu decemb. 15 in feriam quartam incidisse, non in sabbatum ut vult Oldoinus. Nec omittendum quod illi annotant eum primum fuisse, qui ex aulæ Gallicæ ministris in sacrum collegium cooptatus fuerit. Ea verò dignitate ornatus qui præclaras animi dotes in rebus Gallicis ejus ætatis difficillimis ostenderat, ex eo superiori loco in negotiis Ecclesiæ longe difficilioribus luculentius explicuit. Nam Clementem V inter & Philippum Pulcrum veluti sequester positus, ita regis commodis & juribus inservire habuit, ut inde sedes apostolica ne vel minimum detrimenti aut dedecoris pateretur, ubi sane summa solertia opus erat, quam & præstitit, utrumque fatagens in inita concordia continere. Hinc cùm urgente Philippo rege quæstio tandem de Bonifacio VIII instituenda fuit anno 1310, cum Berengario episcopo Tusculano, & Thoma Anglico mox laudato cardinali S. Sabinæ, ipse tertius a Clemente delegatus fuit, qui testes productos audiret. Tum anno MCCCXIII legatus missus est in Gallias de bello sacro ad Terram-sanctam recuperandam suscipiendo, perhonorificis ad eum datis a pontifice litteris 3 id. febr. anno 8, in quibus inter alia sic legebatur: *Ad personam itaque tuam, quam dicto regi gratam credimus ac acceptam, nostræ mentis oculos dirigentes, illam cujus nobis sunt notæ virtutes, quamve in magnis & arduis dicta sedes diversis vicibus est experta, & de cujus operibus virtuosos fructus utiles provenisse conspiciamus &c.* Qui cùm exinde Parisios advenisset, ex ejus manibus rex universaque familia regia, innumerique omnium ordinum ac utriusque sexus crucem solemniter acceperunt feria quarta in octavis pentecostes. Eodem anno commissa est ei causa Templariorum finienda, ut & pax regem Franciæ inter & Flandros inita, ne perveris quorumdam consiliis infingeretur, qua valebat solertia conservanda & firmanda. Bulla ad eum data 12 kal. jul. an. 8. In conclavi quo post annos duos & amplius Vacationis sedis apostolicæ tandem per viam scrutini electus est Joannes XXII, Lugduni in conventu Prædicatorum, ut primus scrutator fuit F. Nicolaus de Albertis de Prato de quo supra episcopus Ostiensis & sacri collegii decanus; sic secundus scrutator fuit F. Nicolaus de Freauvilla tum caput ordinis presbyterorum cardinalium, & tertius Neapoleo de Ursinis diaconus cardinalis: fabella enim est compromisso a cardinalibus facto se papam saluturos, quem ipse Joannes eligeret, tum ipsum Joannem se nominasse. Huic verò pontifici non minus acceptus fuit, quam aliàs Clementi V, ab illo etiam ad graviora Ecclesiæ negotia admotus, apud quem sancti Thomæ canonizationem non parum promovit, quam & lætus tandem vidit universo orbi denunciata Avenione 18 julii MCCCXIII. Exinde Lugdunum cùm venisset, ibidem in morbum incidit, quo tandem huic luci subtractus est 14 februarii MCCCXIII stylo veteri, novo MCCCXXIV. Apud nostros ibidem sepultum quidam volunt, cor ejus tantum ad suum conventum Rotomagum delatum, quibus ut assentiar nullus adduci possum, sed corpus ejus apud suos Rotomagenses reconditum jacuisse constanter assero. Primo quia in conventu Lugdunensi nulla est memoria, quod ibi jaceat, nullus lapis sepulchralis, nullum epitaphium, ut & illic nullam legatum in testamento vel codicillo relictum. Credibile autem non est socios ex ordine quos secum habebat cùm e vivis abiit, viros provinciæ Franciæ gravissimos, ipsique addictissimos, quibus singulis munera pro ætate insignia legavit, ita patroni sui oblitos, ut nullum ei monumentum existissent. At quod magis urget, cardinalis noster testamento suo caverat se velle in conventu Rotoma-

Aaaa ij

genti sepeliri, eaque ratione plura illi reliquit legata. Sic enim in eo lego: *Item conventui Rotomagensi dicti ordinis Prædicatorum, in quo eligimus sepeliri, ratione nostræ sepultura legamus crucem nostram majorem de argento deauratam, ubi est imago B. Mariæ Virginis cum tabernaculo. Pro funeralibus nostris & exequiis ibidem faciendis, ut decet, expendatur de bonis nostris secundum ordinationem executorum nostrorum infra scriptorum. Item legamus pro elemosyna faciendâ minutim pauperibus die obitus nostri & sequenti pro luminari, pannis, aulais & aliis necessariis trecentos florenos auri, ita quod addenda vel minuenda summa sit, dicta cruce excepta, duorum millium & quingentorum florenorum auri. Volumus tamen, quod in hoc casu executores nostri prædicti possint addere aut minuere prout eis videbitur expedire. Item capellam nostram albam integram cum principalibus paramento meliori altaris argenteo & calice aureo, thuribulo, ampullis, candelabris, bassinis melioribus, & missali meliori proprio de ordine legamus prædicto conventui FF. Prædicatorum Rotomagensi. Superius sic edixerat: *Item legamus conventui FF. Prædicatorum Parisiensium ducentos florenos auri. Item conventui Rotomagensi dictorum Fratrum totidem scilicet ducentos florenos. Item ceteris conventibus ejusdem ordinis in Normania & aliis in quibus fuimus lector vel sublector, quibus aliquod non legavimus vel aliâs legaverimus, Aurelianensi, Pistaviensi & Constantiensi, legamus cuilibet ipsorum conventuum sexaginta florenos auri. Nusquam meminit conventus Lugdunensis. Præterea ex bonis suis residuis jubet emi reditus nomine conventus Sororum nostri ordinis de S. Matthæo juxta Rotomagum, ita tamen quod dictæ Sorores annuatim reddere teneantur & tenebuntur pro salute anime nostræ conventui FF. Prædicatorum Rotomagensium, videlicet pro singulis mensibus unum modium de sufficienti & bono frumento &c. Item manerium nostrum, quod fuit Guillelmi Courtoise situm Rotomagi inter domum FF. Prædic. ac fluvium Sequana, quod emimus & amortizari fecimus per D. regem Francia, legamus & concedimus cum omnibus juribus & pertinentiis suis quomodocumque ad nos pertinentibus conventui dictorum FF. Præd. Rotomagensium. Volumus tamen quod per executores nostros infra scriptos dictum manerium cum cunctis redditibus oneretur, videlicet in decem libris singulis annis die anniversarii nostri dicto conventui pro salute anime nostræ & in nostri memoria pro pietantia ejusdem conventus faciendâ. Hæc Avenione 16 octob. MCCXXI sic decernebat: executores suos instituens F. Guillelmum Godini ord. Prædic. cardinalem episcopum Sabinensem, Petrum de Arrelayo Gallum olim sigilli regii custodem presbyterum cardinalem tit. S. Sufannæ, Neapoleonem Ursinum diaconum cardinalem S. Adriani, F. Vincen-tium de Douvrendo ord. Prædic. socium suum (qui, inquit, diu & fideliter servivit nobis & vidit & scivit multa, de quibus ad præsens recollere non possumus, & cui propterea vult ut in omnibus credatur & fides adhibeatur: Michaelæm Mauconductum canonicum Parisiensem, ac denique F. Wiber-tum Bonelli ord. Prædic. suum olim socium, cum apud Philippum Pulcrum munere confessorii fungeretur, & in eodem successorem, ac regum Ludovici Hutini, & Caroli Pulcri confessorium. Quis putet cardinalem Avenione se mortuum Rotomagum transferri volentem, non idem de Lugduno jussisse? executores tam selectos, tam fidos, quorum & aliqui sui conventus Rotomagensis videntur fuisse, quod tam expresse caverat, nec sumptibus parcens, non executioni mandasse? Rotomagenses suos filium, fratrem, patronum tam munificum,**

conventus sui lumen & decus neglexisse, quique vivens tam diu ab iis avulsus fuerat, mortuum saltem in testimonium amoris singularis cum iis requiescere cupientem desiderio suo depulisse, ac spem frustratos esse? eo magis quod hujus e Lugduno translationis nulla esset difficultas, minime præterea sumtus, cum iter fere medium aqua peragi posset. Sed ingratitude hujus reos Rotomagenses nostros nemo existimaverit, qui magnificum ei juxta atatem non cordi tantum, sed corpori integro reponendo mausoleum sciverit ab iis erectum ad cornu altaris majoris sinistrum, in quo sub fornice eleganti columnis pluribus fulcitra videbatur ejus statua genibus flexis coram B. Virginit imagine: quæ omnia Hugonotti urbe potiti, ac sacra omnia miscentes, nec defunctorum manibus parentes everterunt, adeo ut prioris monumenti jam non superfit nisi arca lapidea sepulchralis duobus circiter pedibus regis a pavimento eminentis operis Gothici. Quæ autem nunc eidem arcæ superposita visitur genibus flexis ejusdem cardinalis statua, ut & objecta eidem B. Virginit imago lapidea operis sunt recentis, quod sui amantissimi fratris memores Rotomagenses nostri anno MDCXXX erexerunt, ut ex registris computorum ipsius conventus deprehendi. Qui volunt cor tantum ibi reconditum fuisse, corpus Lugduni relictum, eo unico argumento ducuntur, ut a senibus audivi, quod aperta ibidem curiosius terra nullæ reliquæ inventæ fuerint: at infirma ratio, nam nec cor, nec pixis plumbea, in qua condi debuit, inventa. Itaque quod nec ossa, nec vestium pretiosarum quibus corpus haud dubie involutum erat, reliquæ repertæ fuerint, in causa fuit Calvinianorum rabies, qui monumenta pleraque, & istud in primis foderunt, quid pretiosius in eo se reperturos arbitrati, plumbumque & alia si quæ fuerunt auferentes in armorum usum, ossa impie in sterquilinum projecerunt. Sic Aureliis Francisci II cor flammis ablutum, sic Clariaci cadavera Ludovici XI, & principum Longavillæorum eruta, combusta, dissipata: sic in cæteris urbibus quas occuparant, more Turcorum defævierunt.

Insignia gentilitia hujus cardinalis hæc sunt. Ex transverso bipertitum superius aureum, inferius cyaneum liliis aureis Gallicis superspersum, Leone coccineo insidente toti scuto imposito. Sic enim supra hospitii sui seu palatii Rotomagensis januam sculpta, vel etiam in vitrea lamina fenestræ sacrii ædis ibidem nostræ picta etiamnum visuntur. Sed & fortè illustris ejus familiæ notitiam quamdam hîc habere non displicebit.

Clara jam erat initio seculi XIII quo anno MCCXXX Thomas de Freauvilla decanus Ecclesiæ Rotomagensis electus est archiepiscopus Rotomagensis a majori parte capituli: altera tamen parte pertinaciter resistente Romam adiit, & tandem inter manus Gregorii IX jure suo cessit, cujus in locum pontifex Mauritium instituit, qui anno MCCXXXI die Dominico ante festum Magdalene xx julii, nam litt. Dom. erat E, possessionem iniit. Nec tamen inglorius abiit Thomas, nam eodem anno episcopus Bajocensis electus est, & ab archiepiscopo Mauritio Rotomagi in Ecclesia majori Dominica passionis xxviii martii MCCXXXI stylo veteri, novo MCCXXXII, pascha enim fuit xi april. consecratus. *Ex actis computorum.*

» Anno MCCXXII mense decemb. Dionysia de Freauvilla relicta venerabilis viri Ricardi Senescalli de Ango quondam militis defuncti dedit in elemosynam FF. Prædicatoribus Rotomagensibus quoddam tenementum integrum cum ædificiis integris & giardino ante monasterium dictorum Fratrum &c. *Ex instrumento donationis in*

archivis domus nostræ servato. Hæc amita nostri cardinalis erat.

Consanguineus fuit Enguetandi de Marignaco comitis Longavillæi, ac regnante Philippo Pulcro primi ac præpotentis rerum Gallicarum administri, qui non parum ad ejus promotionem contulisse fertur. Sic enim de eo in chronico Gallico ejus ætatis cui titulus *Chroniques abregees du commencement du monde, jusqu'au temps pape Jean XXII, jusqu'en MCCXXVII* legitur: *Cét Enguerrand fit un sien cousin cardinal de Rome*, qui non alius a nostro Nicolao. Extat hoc chronicon in Colbert. cod. 3228. Insignem basilicam Scoii vernacule *Esconi* in Neustria octo leucis a Rotomago versus Parisios castrum distito, addito canonicorum collegio, magnis sumptibus erexit dictus Enguerrandus & opulenter dotarat: ad ejus dedicationem solemnem invitati sunt & adfuerunt archiepiscopi Rotomagensis & Senonensis, episcopi Baiocensis, Constantiensis, Carnotensis, Autissiodorensis, Bellôvacensis, Lexoviensis, Parisiensis, Ebroicensis, Meldensis, Cenomannensis, & Vulfrannus Bethleemitanus affuit & noster cardinalis anno MCCXXIII: sic enim refertur in brevi Clementis VI anno IV octavo kal. maii dato, quo indulgentias tum a singulis prælatis concessas confirmat in perpetuum, & in capite omnium laudatur Nicolaus cardinalis, quem exinde putavit auctor historiæ Gallicæ scriptæ administorum status dñus d'Autueil ipsam dedicationis cæremoniam fecisse.

Ex ejus testamento hi erant ejus fratris germani filii, Nicolaus de Freauvilla canonicus Ecclesiæ Rotomagensis, Guillelmus & Joannes, quorum Joannes *Caignet* ab eo dicitur nepos suus primogenitus & hæres instituitur, ut & Cotinetus *Caignet* ejus filius, quibus dat terram, prata, nemora, & alias quascumque possessiones a se emtas in territorio de *Freauville*, ea lege ut in facello quod ædificaverat in æde sacra ejus loci, divina officia per presbyterum perpetuo curent celebrari. Ex quibus discimus agnomen familiæ fuisse *Caignet* dominorum de Freauvilla, sed & utriusque Joanni & Guillelmo plures fuisse filios & filias.

Verùm familiæ hujus illustris stirps major in maribus extincta, per sceminas affinitate juncta tum regiæ Gallorum stirpi comitum Drocentium (de *Dreux*) tum generosæ comitum de *Clere* genti Normannæ, ad has omnino devoluta est: quorum ideo posterius erga conventum Rotomagensem beneficos & patronos se semper præstiterunt, & plures circa cardinalem sepulturam elegerunt: inter alios Robertus de *Dreux*, in cujus tymbo ad latus sinistrum sepulchri cardinalis hæc legitur inscriptio:

Cy gist coste monseigneur le cardinal de Freauville, noble & puissant seigneur messire Robert de Dreux en son vivant chevalier son neveu baron & vidame d'Esneval & de Pavilly, seigneur de Beaufard & de Bereville, qui trepassa en cette ville de Rouen l'an MCCCCLXXVIII le jeudi xviii jour de juin a trois heures du matin. Que Dieu veuille avoir s'ame. Priez pour luy. Et emprez luy gist sa compagne noble dame Guillemette de Segrie veuve dudit seigneur qui trepassa l'an MCCC.

Annus ultimus non additur, sed ei scribendo relictus fuit locus ut cum eam mori contingeret, tum adiceretur, quod tamen hæredes neglexerunt. Hanc inscriptionem refert Andreas du Chesne, in historiæ genealog. domus de *Dreux*, p. 189 & 326, sed fallitur cum scribit mortuum Robertum die jovis 20 junii, nam certo ipse qui sepulchrum diligentius exploravi, legi xviii junii, & revera cum anno MCCCCLXXVIII esset lit. Dom. D, dies xviii junii erat dies jovis. In eundem tamen errorem impe-

gerunt Sammarthani fratres *Histoire genealogique de la maison de France T. II p. 432*. Ad eundem patris tumulum sub altero lapide jacent Joannes de Dreux ejus primogenitus & ejus conjux *Ægidia* Piccart. Plures verò barones & comites alterius familiæ de *Clere* in eodem facello in hypogeo seu conditorio speciali sibi addicto sepulti sunt, quorum epitaphia longius esset recensere.

Fuit & nostro cardinali germanus alter ante ipsum mortuus, qui filias quinque reliquit Guillel-mam, Nicolaam, Dofiriam, Mariam & alteram Nicolaam, quibus singulis ducentos florenos aureos legavit.

Fuit & soror Asselina dicta, eoque prius mortua, cujus filiis quatuor Ricardo, Guillelmo, Roberto & Petro, & eorum natis quædam legavit.

Hæc ejus opera:

1. *Sermones innumeri*, inquit Eysengrenius ad ann. 1306, sed qui jam alicubi latent, vel temporum vicissitudine perierunt.

2. *Libri rituales prisca disciplina rudius scripti*, inquit Cortesius, quod nondum mos esset splendidior statarum cæremoniarum. Sic ille, cujus de cardinalatu libri tres in fol. editi in Castro Cortesio 1510.

3. *Acta legationis Gallica* forsan in Vaticano servata. Clar. Baluzius T. II pap. Aven. col. 149 refert bullam Clementis V ad eum datam de pace inter regem Franciæ & Flandros firmanda. Sed & idem Baluzius de hoc cardinali legendus T. I pagg. 582, 599, 614, 636 & 717. Sed & Dachérius Spicil. T. X pagg. 363 & 365, ubi cardinalis noster episcopum Andegavensem a solvendis juribus procuratoris ratione legationis sibi debitis eximit. Guillelmus etiam de Nangis in chronico T. XI Spicil. Dacher. p. 649 & Bibl. Labb. T. I p. 384.

4. *Littera ab eo scripta* ad Patres ordinis in comitiis generalibus Lugduni anno MCCCXVIII congregatos, data Avenione die veneris in crastino ascensionis Dñi, scilicet 11 junii. Extat cum actis.

5. *Instrumenta duo*, primum quo donatione inter vivos, manerium suum Rotomagensis conventui tradit irrevocabiliter possidendum; actum Avenione xvi octob. MCCCXXII, alterum quo F. Wiber-tum Bonelli Caroli pulcri Franciæ regis confessorium symmyltam procuratorem constituit xxv ejusdem mensis & anni, qui sodales Rotomagenses in ejus manerii possessionem mittat. Extant Rotomagi apud nostros.

6. *Testamentum*, cujus duo extant Rotomagi exempla authentica a me visa, alterum in pelle nigra characteribus albis elegantibus licet Gothicis exaratum, alterum in pelle alba de more. Edidit Baluzius citatus T. II pap. Aven. col. 409. Quid de libris suis statuat, cum ad rem litterariam spectet visum est non omitendum. Sic ergo ille:

» Item declaramus quod libri videlicet Biblia, « Summa decretalium in duobus voluminibus, Sum- « ma contra gentiles, & Secunda Secundæ, quos « habebamus antequam essemus factus cardinalis, « fuerunt dicti conventus ord. Prædic. Rotomagen- « sium, & ideo volumus & mandamus, quod dicti « libri sine difficultate eidem conventui reddantur. « Nota en non solum Summam contra gentiles, sed & « Secundam Secundæ S. Thomæ scriptam ante annum « MCCCV, quo ad purpuram evectus est. Quæ rursus « Launoium revincunt, ne dicam confodiunt. Prose- « quitur:

» Item legamus dicto conventui librum nostrum « Homeliarum & Dialogorum (sc. Gregorii I) in « uno volumine pro lectura in refectorio, ita quod « non possit ad alios usus applicari.

Item legamus eidem conventui &c. Summam « quæ dicitur Catena aurea pro communi studio, «

Sic. XIV. " ita ut nulla ratione aliis usibus applicetur. "

Ejus cum laude meminerunt Spondanus, Bzovius, Rainaldus, Ciaconius, Frizonius, Oldoinus, Francisus *du Chesne Histoire des cardinaux François*, nostrates Fontana, Altamura ad 1323, Malletus, hi omnes ex superioribus emendandi, speciatim ultimus *Histoire des hommes illustres de S. Jacques &c.* ubi vult Nicolaum fuisse sacre theologie magistrum Parisiensem & priorem provinciam Franciæ, quibus dignitatibus etsi dignissimus ornatus non fuit, ut nec ulla memoria, quod comitiis ordinis Rotomagi anno mcccxx habitis interfuerit.

F. JOANNES DOMINICI.

* 3324. **F.** JOANNES DOMINICI Gallus provinciæ Provinciam alumnus florebat adulto jam seculo XIV, & anno mcccxxiii Avenione aderat mense julio, cum SS. albo Thomas de Aquino a Joanne XXII inscriptus est. Qua verò apud hunc pontificem erat gratia, & ob eruditionem existimatione, ab eodem mandatum accepit secundam secundæ sancti doctoris in compendium redigendi, quo eximium illud opus & minori pretio emeretur, & ad plures perveniret. Jussis ita diligenter obsecutus est, ut intra octavam a canonizatione mensem opus compleverit. Extat insigne hujus compendii exemplum Parisi. in Colbert. cod. 3216 fol. med. memb. ad cujus calcem sic legitur eadem prima manu Gothica, sed eleganti:

Explicit Summa utcumque abbreviata, & per quasdam decisiones dearticulata excepta de Secunda Secunde S. Thomæ de Aquino ordinis Fratrum Predicatorum per F. Joannem Dominici ejusdem ordinis de expresso mandato SS. Patris & D. nostri D. Joannis divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ pape XXII, completa in Avenione anno Dñi mcccxxiii pontificatus sui anno . . . sabbato post festum venerabilis doctoris S. Thomæ prædicti immediate subsequente. Hoc est decimo mensis martii quod fuit sabbatum, nam erat lit. Dom. A G anno mcccxxiii stylo veteri, novo mcccxxiv, cum canonizatio facta fuisset præcedente mense julio xviii die mcccxxiii.

Forfan lectori haud ingratum erit compendii hujus artificium ex prima quæstione cognoscere. Sic incipit:

" Utrum objectum fidei sit veritas prima? Respondeo quod sic secundum formalem rationem objecti, quia innititur veritati divinæ tanquam medio, cum non assentiat alicui, nisi quia est a Deo revelatum. Si verò consideremus materialiter ea quibus fides assentit, non solum est ipse Deus. Item quod objectum habitus cognoscitivi duo continet, scilicet id quod materialiter cognoscitur, & id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio objecti. Item quod formalis ratio sciendi sunt media demonstrativa per quæ conclusiones cognoscuntur.

" An materialiter credita cadant sub assensu fidei absolute? Responso quod non, sed secundum quod habent ordinem ad Deum, prout per ea homo adjuvatur ad tendendum in divinam fruitionem.

" An possit dici objectum fidei veritas prima, in quantum nihil cadit sub fide nisi in ordine ad Deum? Respondeo quod sic quodam modo, sicut objectum medicinæ est sanitas, quia nihil medicina considerat, nisi in ordine ad sanitatem. Q. 1 a. 1 in resp. principali.

" Item quod ea quæ pertinent ad humanitatem Christi & ad sacramenta Ecclesiæ, & ad quascunque creaturas, & quæcumque in scriptura conti-

nentur sacra, cadunt sub fide, in quantum per hæc ordinamur ad Deum, & eis assentimus propter divinam veritatem. Eod. art. in solut. 1 & 2 arg. "

Ex hoc specimine de isthoc compendio judicet lector, & ejus discrimen a compendio Galieni de Orto, de quo supra ad 1288 agnoscat. Istud antiquius non ita intricatum videtur, sed longe dilucidius.

Quidam F. Joannes Dominici ord. Prædic. anno mcccxxiii lector theologiæ domus nostræ Narbonensis laudatur a Rainaldo ad hunc annum n. 18, & dicitur a Joanne XXII missus cum Bertrando archiepiscopo Brundusiniensi & Bernardo de Parma canonico Averfano ad Orosium Serviam regem pro ejus regni ejurato Græcorum schismate reconciliatione cum Ecclesia Romana. Si iste idem est cum auctore Compendii, ut vix dubium esse potest, isti tres apocrifarii etsi anno mcccxxiii jam delegati, non nisi anno mcccxxiv post festum S. Thomæ de Aquino iter illud susceperint in Serviam, ubi Ecclesiæ egregiam navasse operam dicuntur. Videbis Rainaldum loc. cit. Servia ea est provincia, quam antiquitus Mæsiam dicebant, & quæ a conflente Savi & Danubii incipiens secundum Danubium tenditur in ortum.

F. SIMON CONSTANTINOPOLITANUS.

* 3325. **F.** SIMON CONSTANTINOPOLITANUS vir seculo XIII clarissimus fuit & ad seculum usque XIV jam adultum vixit, etsi a nomenclatoribus nostris qui ad res Occidentis solum attenti, Orientales negligentius tractaverunt, hæcenus omisus fuerit. De eo quidem vir in primis eruditus Leo Allatius agere tentavit, & scripta ejus quædam e tenebris eruit, sed nec ætatem attingit nec munia. Illa verò certius statui non possunt, quam ex iis quæ de eo habet F. Philippus de Pera de quo postea ad ann. 1359 in tractatu de processione Spiritus Sancti contra Græcos, ubi sic loquitur: *Frater Simon C. P. ordinis Predicatorum, qui satis erat imbutus scientia Græca magis etiam quam Latina, quem vidi nonagenarium existentem, qui multa scripta dimisit contra Græcos, ex cujus scriptis & libris initium habui contra Græcos disputandi, qui mortuus est me existente novitio: hic in quadam epistola sua contra Græcos &c.* Quæ Philippus ait se scribere anno mcccclix. Et in alio tractatu de obedientia Romanæ Ecclesiæ debita jam antea a se vulgato, se a xxv annis cum Græcis disputare testatur.

Ex quibus plura de hoc Simone mihi videor evincere: primum circa annum mcccxxv natum, & circa mcccxxv nonagenarium mortuum, Philippo tum Peræ existente novitio, cui si octo circiter studiorum a professione annos dederis, neque enim minus concedas, ut esset ad hujusmodi certamina aptus, jam anno mcccclviii habebis illos xxv colluctationis cum Græcis annos: secundò Simonem C. P. natum aut ex Græcis, aut e Latinorum genere, qui ab anno mccciv ad mcccclxi ibi rerum potiti sunt & domini fuerunt, idque colligo tum ex agnoscimine, neque enim alia ratio fingi potest, cur Constantinopolitanus dictus sit, quam quod C. P. patriam habuerit, tum etiam ex eo quod Græce magis quam Latine scivisse addatur, nimirum linguam Græcam a puero vel a matre saltem aut nutrice Græcis, vel ex usu & familiaritate cum pueris Græcis, quæcumque ludum litterarium frequentabat & præceptorem Græcum audiebat, facile adeptus: tertio Simonem in domo nostra C. P. vestem ordinis induisse & professum, jam enim ante annum mcccxxiii cœnobium nobis ibi erectum erat, ut constat ex dictis supra ad eum annum de FF. Hugone

& Petro de Sezana Gregorii IX apocrifarii: quarto Simonem vitam in collationibus perpetuis cum Græcis exegisse, iis ad concordiam cum Latinis revocandis continuo instantem, neque ad dignitatem episcopalem aut superiorem unquam promotum, alioquin Philippus de Pera id non tacuisset, quo majorem ei auctoritatem ascriberet: denique Simonem multa scripta, librosque varios ac plures epistolas de controversiis Græcam inter & Romanam Ecclesiam in hujus defensionem reliquisse. Hinc colligo non recte Allatium, etsi aliàs accuratum, Simonem C. P. cum nostro Simone Cretenfi confundere in suo opere *de Ecclesia Occidentalis & Orientalis perpetua consensione* lib. 2 cap. 15 n. 11: & rursus in sua *de Simeonum scriptis diatriba* p. 202: ut enim postea dicitur F. Simon Cretenfis floruit tantum initio seculi xv, cum Simon C. P. jam circa mcccxxv obiisset: neque etiam eundem esse cum Simone Tacumæo vel Jacumæo Gyracii primum episcopo postea Thebarum archiepiscopo, qui circa mccccl florebat. Jam verò quæ sint multa illa Simonis C. P. opera a Philippo de Pera laudata, ubi extent & lateant, nisi fortè in Vaticana post tantam in Oriente rei Christianæ everfionem conjicere haud datur. Trium tamen ejus tractatum meminit Allatius locis citatis, agens enim de Joanne Vecco ejusque discipulis, circa tempus concilii Lugdunensis II, quo Simon hic xl circiter annos natus jam florebat, immediate addit:

" Nec defuit opera Simonis Constantinopolitani ex Prædicatorum ordine, qui circa hæc eadem tempora de processione Spiritus sancti etiam ex Filio tribus tractatibus cum Græcis strenue conflavit

Primum Manuelli Olobolo, qui postea monachum induens Maximus dictus est inscripsit. Pr. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φιλίππου πλάττειται ὄν διὰ τὸ σφῆ σολομώντος. Spiritus Sanctus juxta sapientem Salomonem hominum amantissimus. Nota. Cujusdam Oloboli rhetoris qui C. P. tempore Vecci florebat, ex Pachymere Histor. lib. 7 meminit idem Allatius de consensione lib. 2 cap. 15 n. 12. Si is est ad quem scripsit Simon noster, ejus ætatem certam, ut supra relata est, habemus.

Secundum Sophonia. Pr. Μέμνημαι ὅς ὅτε ἡ μεγάλη ἐπινοή σου ἀπὸ τοῦ ἁγίου τῆς τοιοῦτης βασιλείας. Memini quemadmodum veneranda sanctitas tua a te maximo rege missa est.

Tertium Joanni Nomophylaci. Pr. Ἡ δὴ ἰστορία τῆς λόγων σου φωνῆ. Declaratio sermonum tuorum illuminat.

Hos verò tractatus quorum principia tam diligenter refert, Allatius in schedis habuisse conjectu pronum: & tertii quidem fragmenta quædam habet in Hottingero fraudis convicto pag. 322 & seqq. prolixius verò excerptum p. 334 ad 382 Græce & Latine.

Laudat Caveus Hist. Litter. ad ann. 1276 recte judicans Simonem C. P. alterum esse a Simone Jacumæo: sed qui ei succenturiavit Henricus Warton in errore supra confutatum recidit tres Simones C. P. Jacumæum, & Cretensem in unum hominem conflando. Olearius Bibl. Alphab. T. II p. 166 duplicem quidem cum Caveo distinguit Simonem Cretensem & Jacumæum, seu uti habet Sacumæum sed cum Caveo errans C. P. eundem cum Cretenfi putat, qui tamen seculo circiter integro dissident. De Cretenfi agemus ad 1418.

F. JOANNES DE POLO.

* 3325. **F.** JOANNES DE POLO sic a Leandro fol. 86 a, Razzio pag. 70, Lusitano in chronico ad decad. 1290 nuncupatus, ab Ughello verò Ital. Sac-

Sic. XIV. T. III *de Provincialibus* agnominatus, Etruscus patria & professione Pisanus, nobili loco natus, vir magnarum partium, a Bonifacio VIII ad sedem metropolitanam Pisanam evectus est Idib. febr. mcccxxix, quam ad annum mcccxxii integerrime administravit. Tum verò ad Nicosiensem in Cypro Ecclesiam a Clemente V translatus vi idus maii, novam hanc sponfam optimis sanctissimisque legibus instruxit, quanta enim sollicitudine, quanto studio tam cleri quam plebis grægisque sui mores aptare componereque sategerit, ordinationes synodales ab eo editæ manifeste comprobant. Has ex ejusdem Ecclesiæ Nicosienfis constitutionum codice ms optimæ notæ habes T. XI concil. Gener. P. II col. 2424 ad 2432 hoc ordine.

Ann. mcccxx die vii april. *Constitutiones novemdecim.*

Ann. mcccxxi die xvii junii. *Alia contra ingredientes monialium septa.*

An. mcccxxiii die xxxi augusti. *Contra Nicosienfis Ecclesiæ assisarios sive prabendarios. Item contra falsos in judicio testes. Item contra perpetuos ecclesiarum monasteriorumve &c. procuratores. stato stipendio perpetuoque conductos sive advocatos.*

An. mcccxxv die xxx martii. *Ne jura resve Nicosienfis Ecclesiæ sub excommunicationis penis ipso facto incurrendis usurpentur, & usurpata sex intra dies a datis sue constitutionis restituantur.*

In synodicis his actis duo laudantur ejus ex ordine Prædicatorum socii provinciæ Romanæ sodales, quos sibi in regimine afciverat administratos F. Benedictus de Burgo S. Sepulcri, & F. Jacobus de Urbeveteri.

F. PETRUS FALACHA.

* 3326. **F.** PETRUS FALACHA ab aliis varie & corrupte dictus *Ferracia, Foracha, Farracha, Ligur* Januensis origine & professione cœnobii S. Dominici alumnus, theologus sua ætate nominatus, ac inter primos Lombardiæ superioris habitus, cujus & diffinitor pro comitiis ordinis Parisiis anno mcccxxvi habendis electus fuerat, sed eo pergens priusquam perveniret, in itinere mortuus est. Sic enim de eo in actis capituli: *Omnes Fratres tenentur ad suffragia F. Petro Falacha de Janua diffinitori Lombardiæ superioris, qui mortuus est in via.* Scripsit opus hoc titulo

Compendium donorum vel bonorum. Summam esse dicunt copiosam ad omnes materias per alphabetum.

Meminere Lusitanus & sequaces, & tandem Altamura ad 1311, ad eundem annum Rovetta, qui exerrationem Vincentii Rivalii a quo ad 1464 relegatus fuerat, corrigat: extrates laudant Possévinus & Oldoinus Athen. Ligust.

F. JOANNES DE BAYON.

* 3326. **F.** JOANNES DE BAYON Lotaringus a patria oppido ad rivi Levronii confluentem in Mosellam sito sic nuncupatus, ac proinde juxta leges tum in ordine servatas domus nostræ Tullensis alumnus, scriptor nostris nomenclatoribus hæcenus ignotus, e tenebris jam eruitur ex fide operis ab eo scripti & in Mediano monasterio ad hoc ultimum seculum delitescens, cujus exemplum D. Hyacinthus Alliot ejusdem abbas regularis clarissimo ascetæ Mabilonio xxx maii mdcc Parisios misit, quo hic in condendis ordinis S. Benedicti analibus plurimum usus est: quem videbis T. II lib. xix n. 37, lib. xxiii n. 22, lib. xxv n. 60, lib. xxvi

Sæc. XIV. n. 83, lib. xxviii n. 27 & aliâs. Medianum monasterium abbatia est monachorum nigrorum diocesis Tullensis in Lotaringæ provincia, quæ Vosagus dicitur, sita, cui anno mcccxxvi præerat abbas Bencelinus. Hujus consanguineus vel affinis cum esset Joannes de Bayon eodem illo anno e domo sua in exilium pulsus, ad eum inter pascha & pentecosten confugit, a quo & liberaliter in hospitio exceptus, etiam rogatus est, ut Mediani monasterii annales & historiam contexeret: quod opus ille continuo aggressus scripsit hoc titulo:

Historia Mediani monasterii a F. Joanne de Bayon ordinis Prædicatorum.

» Prologus. Omnia quæ præcis temporibus gesta sunt, &c. plura generatim de historiis dicta, post quæ sic profecit. » Ego F. Joannes de Bayon ordinis Fratrum Prædicatorum cum Joseph » in exilium relegatus anno verbi incarnati mcccxxvi » inter pascham & pentecosten, dum penes dominum meum ac cognationis fœdere mihi unitum » R. in C. P. & D. Dominum Bencelinum Mediani cœnobii patrem gratiosum & rectorem, hospitalitatis gratia commorarer, ejus precibus communitus, quæcumque habere ad præfens potui, vel ex historiarum & annalium fastis, vel quæ ex veridicorum relatione auris vehiculo percepi &c. uno voluminis textu, licet inculto stylo & incomto sermone pro ingenio a Deo mihi collato breviter chronice loquendo coarctavi: maxime ea quæ de Mediani claustris fundatione & ejus fundatore & abbatum successione in eodem loco: & de his eventibus prosperis vel adversis quæ circa dictum claustrum contigerunt: & de sanctis inibi degentibus Hydulpho, Spinulo, Joanne, Benigno, Fortunato, Lazaro, & Aza, Bonifacioque martyre, quorum actus, vitam & gesta compegi & conscripsi, ut per ea ad amorem honorem & devotionem Dei & ipsorum sanctorum populus valeat excitari, potui reperire in diversis codicibus sparsim & confuse, huic operi annotavi: & etiam circumadjacentium fundationes ecclesiarum & fundatorum nomina vel dignitates, vel etiam aliqua ipsorum miracula, quibusque regibus vel cæsaribus claruerunt, more balbutientis infantis huic membranæ inserere procuravi.

Et post quædam de grandiori volumine vitam S. Hydulphi primigeniam continente monachorum negligentia deperdito, ita quod, inquit, vix vitæ B. Hydulphi media pars in dicto cœnobio continetur, addit:

» Sed ego F. Joannes prædictus penes quemdam monachum in cella Bellævallis commanentem Simeonem nomine quemdam libellum partim foricibus corrosum, partim foliorum abscissione seu deperditione divisum reperi. *Et infra:* » Multis aliis perditis plura in quibusdam codicibus & diversis piratiolis ac usitata relatione a præcedentibus relicta posteris de ortu & vita seu virtutibus & obitu Domini & sanctissimi patris & protectoris Mediani cœnobii Hydulphi, ac beatissimorum discipulorum ejus Spinuli, Joannis & Benigni, ac excellentis reginæ Azæ & Lazari patris ejus, qui ob supernæ vitæ bravium relicta mundi pompa ab Orientis partibus ad Medianum se contulerunt claustrum sub Fortunato patriarcha Jerosolymitano, qui inibi vices gerebat pastoris, reclusi, tandem cum palma victoriæ cœlos petiverunt laureati: & etiam prædicti Fortunati viri sanctissimæ vitæ, & gloriosi Bonifacii qui fuit rector illorum de legione Thebæa, qui Treviris sub Ricciovaro præfecto temporibus Maximiani imperatoris coronam martyrii immarcescibilem percipere meruerunt, cujus artus sacri in

prædicto cœnobio Mediano venerantur, habemus, quæ in memorato libro vitæ S. Hydulphi non continentur. Unde bonis desideris dicti Domni Bencelini Spinalensis & abbatis Mediani cœnobii, & domni Theobaldi de Fecocourt thesaurarii ejusdem loci claustris placuit, ut illa mea servitus ad ignorantium & subsequentium notitiam in unum colligerem &c.

Annales ejus monasterii profecit ad ann. mclxvi, in quibus plura de imperatoribus, principibus Germanis, ducibus Lotaringæ, episcopis illarum partium habet curiosa nec negligenda. Quæ ex aliis chronicis operi suo assuit, nota speciali monet lectorem. Accuratum esse scriptorem agnoscit abbas laudatus Hyacinthus Galliot ex collatione cum aliis auctoribus æqualibus. Exemplar primigenium membræneum Joannis perit, jamque in dicto monasterio habetur tantum exemplum chartaceum ex illo priori a domino Alberto ejus asceterii monacho & curato anno mdxlii exscriptum & xxv novembris finitum, quod & conjunctum ab eodem pluribus in locis interpolatum. Codex hic Mabillonio missus mihiq; xiv april. mdcxli amice communicatus pagg. 353 in fol. constat.

F. BERNARDUS LOMBARDI.

F. BERNARDUS LOMBARDI vel Lombardus agnomine familiæ non a natione sic dictus, provinciæ Provinciæ & conventus Perpiniæ alumnus, hincque in actis aliquando Gallo provincialis, aliquando Catalanus appellatus, vir fuit ineunte seculo xiv apud sodales illustres. Provinciæ laudatæ septimus fuit post divisionem a Tolosana prior, quod munus ab anno mcccxxiii egit ad mcccxxvii, exinde ad legatas Parisiis sententias missus, ubi & in sacra facultate lauream tandem est consecutus. Quæ constant ex actis. Sic enim in catalogo priorum provinciæ Provinciæ:

» Septimus in provincia Provinciæ divisa fuit F. Bernardus Lombardi de conventu Perpiniæ: electus autem fuit in cap. prov. celebrato in Carpentorato anno Dñi mcccxxiii in festo B. Domitiani, erat enim tunc prior Avinionensis & vicarius provinciæ (Constitutus nempe in actis cap. gen. Barcinone eodem anno habiti, amoto ibidem ejus prædecessore.) Idem autem F. Bernardus existens provincialis fuit assignatus Parisius in cap. gen. celebrato Perpiniæ ad legendum sententias anno Dñi mcccxxvii, non tamen fuit in ipso capitulo absolutus ab officio provincialatus: sed cum post ipsum capitulum provincialis existens iret Parisius ad legendum, D. papa Joannes XXII ad requisitionem quorundam Fratrum fecit eum absolvi ab officio provincialatus, dum actu esset in via eundo Parisius ad legendum. *Ex cod. Lingon. & alio regio 4506 qui aliâs fuit nostrorum Aquensium.*

In actis cap. gen. Paris. anni mcccxxvi sic habetur: *Assignamus ad legendum sententias Parisius anno sequenti, quantum nostra interest, F. Bernardum Lombardi priorem provinciam provinciam Provinciæ.*

In actis sequentis apud Perpiniæ mcccxxvii: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Bernardum Lombardi de provincia Provinciæ.* In catal. magistror. Parisien. recensetur 84. Ex dictis emendandi Lusitanus, Fernandez & alii, qui familiæ agnomen in nationis convertunt, & præstant origine Longobardum & ad 1292 collocant. Gravius errant Altamura & Rovetta in duos uterque dividentes: ille primum ignotum inquit patria & cognomine ad 1291, alterum ad 1321, referens: Rovetta

Rovetta verò primum ad 1292 Castro Laudensis diocesis ortum contendens, quod nullus testium ab ipso laudatorum dicit: alterum ad 1329 cujus patriam ignorat, quem suus Vincentius Rivalius solus corrigere debuisset, nam & hic unicum agnoscit. Possévinus Lusitanum excipit. Meminerat jam olim Ludovicus a Valleoleti n. 31 his verbis: *F. Bernardus Lombardus scripsit*

Super sententias scilicet in iv libros, ut alii omnes consentiunt.

Extat ejus scriptum in primum Lipsiæ in Paulina olim nostra, & recensetur apud Fellerum p. 182 n. 20 in fol.

Quodlibeta & disquisitiones theologice adduntur a Rovetta, & libens assentior, cum id esset præsertim magistris Parisiensibus solemne.

F. BARTHOLOMÆUS DE BARIO.

F. BARTHOLOMÆUS DE BARIO, a patria Apuliæ Peuceciæ civitate agnomen ducens, episcopus fuit Vigiliensis sub Tranensi metropoli, & capellanus ut aiunt Itali, id est a sacris & consiliis Carolo II Sicilia regi, ejusque fit mentio in actis regis ad ann. mcccxxvii, ut testatur Ughellus Ital. Sac. T. VII. Tacet quidem fuisse ordinis Prædicatorum, sed sodalem nostrum fuisse contendit Fontana in Theat. & testem adducit Taëgium apud quem sic legebat: *Eodem tempore F. Bartholomæus de Bario factus est episcopus Vigilianus in regno Sicilia.* Omittit Toppius in Bibl. Napol. Sed Altamura inter scriptores ad 1327 numerat, ipsi tribuens

Commentaria super Pentateuchum.

F. PETRUS MONTICELLUS.

F. PETRUS MONTICELLUS Italus patriæ que & professione Ferrariensis, ob præclaras animi dotes a summo pontifice ex ordine assumpto Benedicto XI ad sedem Comaclensem promotus, hanc Ecclesiam sapientissime administravit ab anno mccciv ad mcccxxvii quo mortem obiit. Ejus meminit Bernardus Guidonis inter episcopos ex provincia Lombardiæ assumptos, sic enim apud eum lego: *In Marchia Trivisina F. Petrus Ferrariensis episcopus de Comachio.* Idem habent Fernandez & Ughellus Ital. Sac. T. II, & ex eo Fontana in Theatro, ubi de episcopis, qui tamen parum sibi constans, ubi de Patribus in conciliis, eum recenset inter eos qui conciliis Pisano & Constantiensi assuerunt. Errantem secutus Rovetta hunc Petrum ad 1419 revocat seculo circiter solido antea defunctum, qui rectus in concilio Viennensi sedisse uterque dixissent. Aberrat iterum Rovetta dum Cremonensem asserit, quem Bernardus æqualis præstat ortu Ferrariensem. Hæc ei a Rovetta ascribuntur opera apud nostros Finarienses (an & hic erratum & legendum *Ferrarienses*) aliâs servata

Commentaria in Aristotelis philosophiam. Postilla super nonnullos psalmos.

F. RAIMUNDUS BEQUIN.

F. RAIMUNDUS BEQUIN Gallus Occitanus Tolosæ natus ordinemque amplexus, jam apud suos clarus erat anno mcccxi, quo in actis cap. prov. Carcassonæ post generale ibidem continenter habiti sacre scripturæ lector Tolosanus institutus est: exinde cum ingenio & eruditione emineret in sacra facultate Parisiensi visus est promovendus, de quo sic in actis cap. gen. apud Pampilonam an-

no mcccxxvii legitur: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. R. Bequini de provincia Tolosana.* In catal. magistrorum Parisien. apud Bernardum Guidonis recensetur n. 70. Tantam verò sibi famam in scholis peperit, ut Joannes XXI sacri palatii magistrum allegerit anno mcccxxi, & F. Guillelmo de Lauduno ex eo munere ad Ecclesiam Viennensem xi april. ejus anni evecto suffecerit. In eo verò officio ita dotes suas explicavit, ut ab eodem pontifice anno mcccxxii patriarcha Hierosolymitanus renunciatus fuerit, & ab ejusdem ordinis F. Guillelmo Petri de Godiño episcopo Sabinensi consecratus, unaque a Bertrando cardinali de Montefaventio pallio ornatus, data ei ut jam a pluribus annis in usu erat, Ecclesiæ Lemissensis seu quæ eadem est Nimociensis in insula Cypro administratione. Eo mox se contulit, & partes vigilantis pastoris sedulus implevit, donec vocante Deo anno mcccxxviii & regere & vivere desit. Ejus inter alios meminere Razzius pagg. 67 & 208, Fontana in Theatro, Percinus in Monum. conv. Tolos. omnes ex dictis emendandi: primus cum putat Petro de Palude in patriarchatu successisse, cui certo prævit: secundus & quoad chronologiam, & cum Nemausensem in Gallia Ecclesiam, & Nimociensem seu Lemissensem in Cypro datam ei in commendam scribit: tertius ad 1313 p. 69 ubi eum priorem Tolosanum egisse asserit, quo tamen munere nunquam functus est, nec ab eodem Percino in catalogo priorum ad finem chronici ullus ei locus datur. Legendus Rainaldus ad 1324 n. 44, & ad 1326 n. 28 ubi refert epistolam quam ad eum Joannes XXII scripsit de exercenda in Nestorianos Jacobitas censura, & ad 1329 n. 94 ubi ab ejus morte suffectum ei Petrum de Palude narrat. Ei a Nicolao Bertrando in Hist. Tolos. ascribuntur

Quodlibeta varia & alia quadam opuscula, sed quæ idem addit ad nos usque non pervenisse.

F. NICOLAUS DE TREVETH.

F. NICOLAUS DE TREVETH vel *Triveth* vel etiam *Traveth*, his enim variis modis agnomen ejus seu in codd. ms, seu apud nomenclatores legitur, Anglus gente fuit, origine Northwicensis, patre Thoma de Treveth equetris ordinis viro, sub Henrico III Anglorum rege justitiano itineris de corona, natus circa annum mclviii. A teneris annis ut aiunt Londini apud nostros educatus ac litteris humanioribus institutus, adolescens ibidem ordinem amplexatus est: cumque ingenio polleret acri & vivo, Oxoniam missus est philosophicis ac theologicis scientiis imbuendus. Exinde pluribus annis eisdem apud suos publice professus est disciplinas: tum ut moris erat eo seculo, Parisios ad gymnasium Sanjacobeum jussu superiorum venit ultimo perficiendus. Insulæ suæ redditus, Oxonii ad gradus promotus, lauream tandem obtinuit magistræ Londinensibus suis aliquando priorem præfuisse voluit, at potissimam vitæ partem litteris quæ docendo qua scribendo infumisse opera ab eo relicta evincunt. Anno Dñi mcccxxviii ætatis lxx circiter obiisse asserit Baleus, quem excipiunt Pitseus & Caveus gentiles. Hinc emendandi Gesnerus, & eum excipiens Lusitanus ac sequaces inter quos Possévinus & ultimo Altamura, qui ad 1360 revocant. Ejus præter citatos meminere antiquiores Laurentius Pignon n. 43, Ludovicus a Valleoleti n. 26, Leander fol. 137 a, sed ipsemet de se suoque patre legendus in chronico regum Angliæ Spicileg. Dacher. T. VIII p. 626. Opera ejus triplici ordine visa sunt referenda.

1. *Commentarii in Genesim. Pr. Corruptio humana natura.*

2. *In Exodum. Pr. Deus visitabit vos. Utrumque laudat Pitseus, sed neutrum ubi servetur aperit.*

3. *In Leviticum. Pr. Expositionem librorum legis Moyse.* Extat Oxonii in gymnasio Merton, & recensetur catal. Angl. T. I, P. II n. 655. Hoc opus nuncupavit magistro ordinis Americo Placentino, qui præfuit a mccciv ad mcccxi.

4. *De computo Hebraeorum. Pr. Expleta expositio Levitici.* Extat eodem cod. 655 mox laudato.

5. *In libros paraipomenon. Pr. Inter celebres veteris testamenti.* Sic Pitseus.

6. *In psalterium. Pr. In psalterio decachordo psallam tibi.* Recensetur in catal. Angl. T. II P. I n. 1791 hoc titulo: *Liber psalmodum ex translatione Hieronymi cum commentariis Nicolai Trivet, in 4.* Iterum T. I, P. I n. 2731: *Nicolai Triveth expositio litteralis super psalterium translatum a B. Hieronymo. Codex antiquus.* Extat & apud sodales ordinis Rutenis in Aquitania. Vidit etiam Alva Romæ in Barber. Opus priori provinciali Angliæ F. Joanni de Brissolis nuncupavit.

7. *In sacra Biblia catena ex SS. Patribus.* Laudat Ludovicus a Valleoleti his verbis: *F. Nicolaus Trivet Anglicus ex dictis SS. doctorum sequens modum B. Thoma super quatuor evangelia, scripsit super Bibliam.*

8. *In libros S. Augustini de civitate Dei.* Extat Paris. in Regia cod. ms 3786 fol. memb. eleganti: *Ubi i Tabula super libris B. Augustini de civitate Dei foliis 102, quam Trivetus ait opus esse nostri Roberti Kildewardby de quo supra. Postea: Incipit expositio historiarum extranearum, dictorumque poeticorum, qua tanguntur ab Augustino in libris de civitate Dei facta per F. Nicolaum Treveith ordinis Prædicatorum. Pr. Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei. Ps. 86. Cum Romani aliquando Gothorum irruptione affugerentur &c. a fol. 113 ad 161.* 3. *Expositio quorundam ambiguum in libris B. Augustini de civitate Dei postorum ejusdem Trivethi.* Vix coll. 2. Recensetur etiam in catal. Angl. T. I, P. I n. 2446: & P. III n. 1686.

Nota plures inter quos Lusitanus, Baleus, Pitseus & alii censere Treveithum in his commentariis conficiendis adjuvato usum fuisse consodali Thoma de Walleis, quasi amborum commune fuerit opus, sed a vero aberrant quam longissime. Uterque enim suam expositionem privatim edidit, Treveithus quidem in omnes XXI libros, cujus principium alterum, *Gloriosa &c*: Thomas vero suam quæ incipit, *Fluminis impetus latificat civitatem Dei*, in decem priores libros tantum. At post utriusque mortem notarii Thomæ commentarii complendi gratia, quæ illi deerant in sequentes libros ex Treveithi expositione acceperunt, & Thomæ addiderunt. Id dilucide explicatur in cod. ms. Augustin. Paris. ad pontem novum n. 202 fol. med. memb. Pr. *Incipit expositio F. Thoma Walois &c.* At post caput 29 lib. 10 sic legitur: *Finitur opus secundum F. Thomam Walois &c. Sequentia sumpta sunt de expositione F. Nicolai Triveth magistri in theologia ord. Prædic. Anglici, ne opus præfens imperfectum videretur. In cap. 30 declarat Augustinus &c.* Hæc igitur amborum conjunctio non auctorum ex condito consilium, sed pura putatoriarum audacia est, vel ut mitius loquar industria, qui lucubrationes auctorum duorum diversas in unam confluxerunt. Eiusdem rationis alii extant Parisiis codices ms. In Sorbon. 694. In Navarr. In catal. Angl. T. I P. I n. 1559. Ista etiam ratione Thomæ Walleis, expositio typis prodit Moguntia,

Petri Scheiffer 1473 fol. mag. quæ editio Paris. in Mazarin. Tolosa, Hentici Mayer 1488 fol. par. quæ apud nostros ad S. Honor. Venetiis 1489 & Friburgi Brisgoiæ 1494 fol. quæ in Mazarin. In his porro expositio Treveithi in decem priores libros non prodit, nec aliâs typis editam scio. Adde quæ in ea expositione Theophilus Rainaudus seu Petrus a Valleclausa in ludicro suo de immunitate Cyriac. libello p. 119 & seqq. carpit, Thomam Walleis tantum non Treveithum attingere, etsi ambos confundere satagat nam & ceu certum astrui potest Treveithum opus Thomæ nunquam vidisse, nimirum eo longe junioris, ac de quo nos postea ad ann. 1340.

9. *Flores super regulam B. Augustini.* Extat apud nostros Lovanii cod. ms fol. papyr. *Incipit prologus*: « Inter multas & varias religiosam profectum militiam regulas gradum primum illam obtinere credimus, quam suis observandam clericis præsul tradidit Augustinus &c ». Finis f. 66: *Explicit expositio magistri Nicolai Trivet super regulam B. Augustini episcopi. Anno Dñi MDV per manus F. Martini ab Aerschot ord. Prædic. conventus Lovaniens.* Aetas est hujus exempli. Recensentur antiquiora in catal. Angl. T. I P. I n. 3609, & T. II, P. I n. 7831. Alva dicit se vidisse Colonia apud canonicos S. Crucis. Habetur etiam Trajecti ad Rhenum in 4. sic Sacra Bibl. Arcana p. 305.

10. *In libros de consolatione philosophiæ Boetii.* De quo commentario S. Antoninus P. III tit. xxiii §. xi scribit non meliorem reperiri: nam monendus lector apud eum erratum esse typorum, cum legitur ibi de Trajecto, cujus nulla est memoria, pro de Traveith vel de Trivetho. Insignis est Paris. codex in Bibl. olim Seguier. nunc Coislin. fol. max. membr. n. 186, duplici columna quaque pagina distinctus. In altera exhibetur supposita expositio S. Thomæ de Aquino de qua nos supra: in altera expositio F. Nicolai Trevet, & sic quæque e regione alterius. Hæc posterior sic incipit: *Prologus in librum Boetii de consolatione philosophiæ secundum Nicolaum Treveti Anglicum ordinis FF. Prædicatorum.* « Explanationem librorum Boetii de consolatione philosophiæ aggressurus, votis quorundam satisfacere cupiens, qui me ex professione ordinis prædicti tam majoribus quam minoribus apostolico debito obligatum ad hoc propter nonnulla, quæ eis videbantur obscura, devota supplicatione compulerunt, historiam Theodorici regis Gothorum ex diversis chronicis collectam censui prælibandam &c ». Prologus alter ejusdem: *Consolationes tue latificaverunt animam meam. Psal. 113.* « Inter lætari & lætificari hoc inter esse videtur, quia lætari dicimus &c ». Met. i *Carmina qui quondam.* « Volens igitur Boetius agere de consolatione philosophica, primo inducit personam tam consolatione indigentem quam consolationem inferentem. &c ». Ex quibus liquet, quantum ille fallantur, qui ejus expositionem eam censent, quæ sub nomine S. Thomæ typis prodit: ista enim typis impressa non solum ab illa quæ in cod. Seguer. seu Coislin. sub nomine Treveithi, sed & ab illa quæ in eodem codice sub nomine S. Thomæ longe diversissima est, & indigna quæ prælum sub tanto nomine pateretur.

Extat adhuc hæc eadem Treveithi expositio Paris. in Regia cod. 4981 fol. med. memb. Iterum cod. 5817 fol. charta. Rursus cod. 5818 fol. par. memb. & cod. 6018.

Florentiæ in Medic. Plut. LXXVI cod. 28 memb. eleganti fol. Ad calcem liber dicitur scriptus secunda augusti mcccxciii pro Scolao Nepi de Spinis Aresii capitaneo pro communi Florentiæ. Rursus cod. 29 & 30 fol. memb. Ibid. ad S. Marci Arm.

II n. 103: & apud Servos B. M. n. 55. In catal. Angl. T. I P. I n. 2150, P. III n. 2416: T. II P. I n. 6411 & 6612. Alva dicit se vidisse in Hispan. in Escoriali 7 E 23.

11. *In ejusdem Boetii librum de disciplina scholarium. Pr. Boetius in lib. de Trinitate.* Sic Pitseus penes quem fides, nam aliâs mihi non occurrit.

12. *De officio Missæ, seu speculum sacerdotale.* In catal. Angl. T. I, P. II n. 655, P. III n. 1724 Tit. *Tractatus notabilis de Missa & ejus partibus secundum F. Nicolaum Trivet*: T. II P. I n. 7659. Caveus a se visum testatur in Bibl. archiepiscopi Cantuarien. Lamberhana eo artificio concinnatum, ut initiales capitum litteræ titulum hunc conficiant: *Frater Nicolaus Trivet de ordine Fratrum Prædicatorum hunc tractatum compilavit ad honorem Dei.* Pitseus hoc ait esse principium: *Fons sapientia verbum Dei in excelsis. Rogatus a quibusdam Fratribus.*

13. *De perfectione justitiæ. Pr. Insinuavit mihi super amicus.* Sic Pitseus. Idem fortè est cum eo tractatu cujus titulum sic refert Lusitanus: *Scutum veritatis contra impugnantes statum perfectionis.*

14. *De peccatis & virtutibus.* Sic Lusitanus & Pitseus.

15. *Quodlibeta theologica.* Citantur primi quæstio XII & quarti quæstio XIV a nostro Henrico de Hervordia suppari in sua Catena aurea P. X cod. Regii Paris. 5792 fol. 8 & 9. Aetate Bunderii extabant Antwerpæ & Lyræ apud Cartusianos, & ea recensent in suo indice fol. 460 teste Alva. Laudantur etiam a Turrecremata & a Bandello de conceptione B. V. Speciatim Quodlibet tertium q. 4. Sed apud hos erratum cum dicunt doctorem Parisiensem pro Oxoniensem.

16. *De fato cum opusculis theologicis.* Pitseus dicit extare Oxonii in Bibl. publ.

17. *Quæstio determinata per Nicolaum Trivet.* Catal. Angl. T. II, P. I n. 6383. *Quæstiones varias* laudat Pitseus, sed ubi extent non indicat.

18. *Super libros Dionysii.* Sic Laurentius Pignon.

PHILOGICA.

1. *Super Valerium Maximum ad Rufinum de uxore non ducenda. Pr. Mulier si primatum habeat.* Sic Pitseus. Leander *Super Valerium ad Rufinum.*

2. *In declamationes Senecæ.* Laudant Ludovicus a Valleoleti, Leander, Lusitanus. Recensetur a Tomafino in Bibl. Patav. p. 23 b, & in Venetis apud S. Anton. Pl. v 11 fol. memb. In catal. Angl. T. I P. I n. 2446. Vidit Alva in gymnaf. Complut. Extat Paris. in Colbert. cod. 1088 fol. memb. & in Sorbon. cod. 1144 fol. mag. memb. Opus sic incipit:

In Christo sibi dilecto F. Joanni de Levinha illustri regis Angliæ confessori F. Niclaus de Trevet FF. Prædicatorum minimus puram veritatem in æternitatis gloria contemplari.

« Exacto septenarii annorum natalium quadrato, cum domorum Jovis & Saturni Phæbus bruti mali statione signifero peragrato configeret, acutior solito paroxysmus ægritudinis ex diebus antiquis inolitæ, diris depascens membra doloribus, nervorum nexus, artuum juncturas, ac vitalium relaxato officio virtutum, corporis totius, quæ sydereo vigori per auream ut somniat Plato, catenam vincitur demisso, harmoniam dissolvere videbatur, ad mali cumulum &c ». quibus gravem morbum quo afflictus erat describit, cujus ratione opus hoc inceperunt pene deferuerat, sic concludit: « Denique tamen cum magni desiderii esse suggestum mihi fuisset, ut latentes prædictarum declamationum sensus absconditasque sententias in lucem producerem, librum repetii, animum resummi, & in Dei adjutorio confisus, Fratrumque

innixus meritis, quorum incrementis labores meos subservire affectavi, præfatum librum expositionis ne illustrandum aggredi ausus fui: quam pro viribus jam consummatam vestræ dilectioni transmitto, ut primum laboris percipiatis fructum, qui primum extitisti motivum. Mei autem qui inter mortem & vitam ego neutrius, in vestris orationibus habere placeat memoriam apud Dominum, in quo abundat misericordia, & peccatorum redemptio copiosa.

Quid quadrato annorum natalium septenario intelligat, non facile dictu, non existimarim tamen indicare septenarium septies ductum sive ætatis XLIX, sed septenarium tantum quater reperitum sive annum XXVIII ab ortu jam exactum potius censuerim, cui ætati ejusmodi opus conveniebat: nec dissiteor auctorem delusum, cum has declamationes Lucii Annæi Senecæ putavit, quæ sunt Marci, sed error erat eo seculo etiam apud alios eruditos communis, ut accurate monet Antonius Bibl. Vet. Hisp. p. 13 n. 45, in quem incidit & ipse Posselinus, licet Volaterranus jam distinguendos monuisset.

Omittendum non est codicem Sorbonicum hic laudatum, aliâs nostrorum Lemovicensium fuisse, ut constat ex hac inscriptione initio codicis manu antiqua apposita: « Iste liber est Fratrum Prædicatorum Lemovicensium ex dono D. Bernardi Bruni episcopi Cozeraniensis ejusdem ordinis, & continet declamationes Senecæ & expositiones eorum (locus hic abrasus) ejusdem ordinis provincie Angliæ magistrum in theologia ». Rursus in eadem prima pagina: *Iste liber est Fratrum Prædicatorum Lemovicensium, & fuit D. . . . Bruni episcopi Cozeraniensis, & habuit conventus ab illo.*

Idem habetur in fine codicis. Id autem annotandum visum est, ut memoriam fuscitem hujus episcopi ex ordine assumti, quem non solum Gallia Christiana & antiqua Sammarthano Fratrum recens a clarissimo auctore D. Dionysio ejusdem Sammarthaniæ familiæ monasterii S. Germani a patris priore edita, sed & nostri nomenclatores omittunt. Hic episcopus ad latus majoris altaris Ecclesiæ nostræ Lemovicensis sepultus est contra parietem ejus tymbo erectiori statua ejusdem imposita, nullo quidem addito epitaphio, sed solis insigni gentilitiis, nimirum cruce aurea in area cyanea. In libro vero obituum ejus domus veteris sic legitur: *Decimo sexto kal. decemb. anniversarium D. Bernardi Bruni, qui fuit frater & filius istius conventus, quondam episcopus Conseranensis, qui dedit conventui Graduale, & plures alios libros. Sepultus in dextera parte magni altaris, & conventus tenetur tali die facere suum anniversarium.* Expilata autem ab Hugonottis seculo XVI hac nostra Lemovicensi domo ex libris ab eo episcopo legatis, solum superest Graduale, quo etiamnum in cantando divino officio utuntur sodales, cujus initio insignia gentilitia superius relata picta conspiciuntur, nulla altera notitia adjecta. Illud solum observatum in litanis SS. patronos Ecclesiæ Conseranensis invocari. Hæc documenta quæ Bernardum Bruni episcopum Conseranensem aliquando sedisse evincunt, ad illustrissimum Ecclesiæ principem D. Isaac Jacobum de Verthamont nunc ejus sedis episcopum misi, ceu quem eruendis suorum prædecessorum memoriis attentum noveram: & ille litteris humanissimis respondit, non desperare se quin tandem annos reperiat quibus Bernardus dictus præfuit. Addidit & familiam illam Bruni adhuc Lemovicis florere, sed adjecta nomini syllaba, scilicet *Brunier* jam dici, quod idem annotavit in antiquis Lemovicensium familiis quæ etiamnum vigent, & aliâs per i vel o cognomen habebant terminatum, nunc adjecta syllaba suavius & ad pronunciationem Gal-

icam facilius redditum. Si quis conjecturæ locus Bernardus hic inter mcccxc & mccccviii eam sedem occupavit. Hoc *παραπομπή* in gratiam illustri sodalis nostri, ne æternis tenebris obrueretur, spero facile a cordato lectore condonandum.

3. *In decem tragedias Seneca*. Pr. Tria genera theologia distingui a Varrone narrat Augustinus lib. v. i de civit. Dei. Laudant Ludovicus a Valleoleti & alii. Extrat Paris. in Regia cod. 5632 fol. par. memb. Colbert. pluries nn. 2684 fol. mag. 2714 fol. med. eleganti caractere & 2780 fol. omnes memb. In catal. Angl. T. I P. I n. 2446, P. III n. 1677: T. II P. I n. 1556. Tomasinus in Bibl. Patav. bis recenset p. 31 & p. 76. Alva vidit apud Prædicatores Audomaren.

4. *In epistolâ S. Pauli ad Senecam & Seneca ad S. Paulum*. In catal. Angl. T. I, P. I n. 2446 sub dubio tamen, nec ejus credam, cum nullus meminerit.

5. *In alia Seneca opuscula*. Pr. ex Pitseo: Rudis adolescentia penulantiam. Cod. Colbert. 1088 supra n. 2 cit. post declarationem sequitur: *Collectio similitudinum, comparationum, & aliquorum exemplorum, quæ habentur in epistolis Seneca*, haud dubie a Triveto excerpta & concinnata.

6. *Super Titum Livium & super Juvenalem*. Sic Lusitanus & Pitseus. Ludovicus a Valleoleti generatim tantum super multos poetas.

7. *Super metamorphoses Ovidii*. In catal. Angl. T. I P. II n. 766: *Doctoris Triveti de fabulis iisque potissimum Ovidianis explanationes partim morales, partim theologica cum duplici tabula*. Rurfus n. 1829: *Nicolai Trivet commentarius in metamorphoses Ovidii*. P. III n. 719: *Expositio F. Nicolai Triveti in quadruplici sensu super xiv libros Ovidii metamorphoseon*. Pr. *A veritate quidem auditum averient, ad fabulas autem convertentur*. Quod opus etsi in his bibliothecis sub nomine Triveti profans, an tamen sit ejus vehementer ambigo, tum quia nullus ei hæcenus tribuit, tum quia principium operis allatum idem est ac similis nostri Thomæ de Walleis, qui in suo prologo testatur se ab alio ante ipsum has Ovidii fabulas moraliter explicatas nescivisse. Anglorum erit an iis codicibus nomen Triveti prima manu ascriptum sit disquirere, & an opus a Thomæ Wallensis opere diversum sit.

8. *Super problemata Aristotelis*. Sic Leander & Pitseus.

9. *F. Nicolai Trevet liber in canones conjunctionum & oppositionum & eclipsium*. Sic in catal. Angl. T. II P. II 316.

HISTORICA.

1. *Annales ab origine mundi ad Christum natum*. Laudant Valleoletanus, Leander & ceteri. Extant Paris. in Sorbon. cod. fol. mag. memb. ex dono S. T. M. Guillelmi de Sequavilla civis Rotomagensis cantoris Ecclesiæ Parisien. & canonici Rotomagensis scripti ut in fine legitur anno mcccclxvii mense septemb. Incipit:

» Reverendæ discretionis dño M. Hugoni Cantuariensis Ecclesiæ archidiacono, ac D. papæ nuntio in Angliâ, F. Nicolaus Trevet ord. Prædic. cum sui recommendatione humili reverentiam & honorem &c. *Et infra*: Ego autem præfati doctoris B. Augustini doctrinam diligentius attendens &c. editionem B. Hieronymi, qui veritatem Hebraicam immediate transtulit in Latinum sequendam elegi quæ ad annorum annotationes in quadam chronica, quam ab origine mundi scribere inchoavi &c. *Et postea*: Verum cum trium ætatum tempora percurrissem, per alias occupationes mihi impostas impeditus, opus quod cœperam imperfectum reliqui. Quod cum occasione

quadam vestræ R. dominationi præsentaretur, optatis plurimum ut rei cœptæ adderetur complementum. Voluntati autem vestræ juxta possibilitatem nostram affectans placere, ut teneor multiplici & me & meis a vobis præventis beneficio, cœpta de ratione temporum usque ad nativitatem D. N. Jesu Christi, quæ initium est sextæ ætatis produxi. *Et infra*: Opus autem istud secundum quinque ætates, Patrum præcedentium inhærendo vestigiis in quinque partes distinxit &c. *Et infra*: Annotationem verò hanc temporum si qui contemnunt, quia ab antiquioribus chronographis in quampluribus discrepat, eis ut ex doctrina Hieronymi & Bedæ didici qui a veteribus in pluribus discrepabant, debet sufficere, ut non legant. Quæ si aliquibus accepta fuerit, vestræ dominationis industria & diligentia imputent, sine qua incertum negotium aliis intentus penitus neglexissem &c.

Finis: In hoc anno finita est ætas mundi quinta, in quo promissum meum, quamvis fortè apud nonnullos modici valoris, sed tamen apud expertos non modici laboris, solum existimo ad honorem D. N. J. C. regnaturi in SS. A. Explicunt annales ab origine mundi descripti a F. Nicolao Trevet ord. FF. Præd. secundum annos in scriptura sacra annotatos secundum translationem B. Hieronymi ex Hebraica veritate.

In ead. Sorb. est aliud exemplum chartaceum eorundem annalium fol. & sec. xv ex legato Jacobi de Padua focii artium medicinæ & theologiæ magistri. In catal. Angl. recensetur T. II P. I n. 6498.

2. *Annales a Christo nato usque ad suum tempus*. Sic Pitseus & Vossius, neuter tamen ubi ferventur addit. In catal. Angl. T. II P. I n. 2955 indicatur *Nicolai Triveti historia usque ad tempus regis Henrici II in lingua Gallica conscripta*. An a Christo nato incipiat, docebunt gentiles. Rurfus n. 5522: *Chronicon Nicolai Trivet cum nominibus eorum qui intraverunt Angliam cum Guillelmo conquestore*. Iterum Append. inter omisso p. 391 n. 23 *Chronicon Nicolai Trivet. Les chroniques d'Angleterre par Nichole Trevet*. Quibus soli lucem afferre possunt earum bibliothecarum præfecti.

3. *Annales regum Angliæ, qui a comitibus Andegavensibus suam traxerunt originem secundum lineam masculinam*.

Edidit Dacherius Spicilegii T. VIII Paris. Caroli Savreux 1668 in 4 a p. 411 ad 728. Pr. *Athenensium Romanorumque res gestas &c.* Ex cod. ms Rebacensis monasterii, quem Dacherio vir clar. Emericus Bigot concessit ex paterna bibliotheca. In catal. Angl. T. I P. II n. 723, P. III n. 1336: T. II P. I n. 2945, & n. 9967, item P. II n. 76 *Ex annalibus ms Nicolai Trevet ab anno mclxix ad annum mcccxviii*, sive ipse sive alius succenturiaverit. Inter annales his codd. ms contentos Vossius putavit esse distinguendum, & alios esse qui regum Angliæ a comitibus Andegavensibus ortorum gesta describunt, alios qui historiam sex Angliæ regum exhibent, sed prorsus fallitur, iidem enim sunt ex titulis ad numeros allatos positus, quod & Sandius annotavit.

4. *Catalogus regum Anglo-Saxonum durante Heptarchia*. Sic Pitseus & Vossius, qui in Angliâ Oxoniæ in gymnasio Mertonensi aiunt servari.

5. *De gestis imperatorum, regum, apostolorum Gallicæ*. Sic Pitseus haberi Oxoniæ in gymn. Magdalen. testatus. Revera Thomas James recenset eum ibidem servatum p. 36 n. 138. In catal. Angl. lego solum T. I P. II n. 2186 *Nicolai Triveti chronica*. T. I P. I n. 5105, 131: *Excerpta ex cronicles de F. Nicole Trivet*. Item T. II P. I n. 5567 *Cronicles*

de F. Nicole Trivet. & T. II P. I *Nicolas Trevet chronicle*. Quæ ea sint, docebunt gentiles.

6. *Appendix ad chronica*. Pitseus asserit haberi ms in Bibl. Lumley.

7. In catal. Angl. T. II P. I n. 10006 laudatur *Nicolai Trivet opus Anglice redditum a dño Stow, ipsiusque manu scriptum*, quod quale sit, reterege gentiles.

8. In Bibl. Cotton. p. 58 x n. 3 *Chronica ab anno mclxxxvii ad annum mcccxxii inclusivæ per Nicolaum de Trivet*. Ibidem monetur ita inscribi, sed ab opere annalium ejusdem differre. Sequitur ibidem *continuatio M. Adæ de Murimouth ad ann. mcccxlvi inclusivæ*. Idem opus laudatur in catal. Angl. T. II P. I n. 711 *Nicolai Treveti annales cum continuatione Adami Murimut*. Quod horum a præcedentibus discrimen, vel quæ cum iisdem convenientia, docebunt forsitan aliquando indigenæ.

Lelandus in suo de illustribus Angliæ scriptoribus opere de Nicolao Trevet agens cap. 332 sic habet. » Fuit illud seculum non usque adeo felix, si linguarum puritatem, si splendida orationis ornamenta, si vim eloquentiæ spectes: non defuit tamen materia omnis gravitatis, ponderis, majestatis etiam plenissima, quæ virtutes quamvis aureum illud eloquentiæ flumen pleno alveo secum non deferant, habent tamen quod studiosi laudent. Hæc ego prælusi, ne si quisquam delicatulus offendat in Triveto, quod apud Latinissimos auctores non legerit, auctorem alioqui doctum prorsus repudiet.

F. BARTHOLOMÆUS DE PISCIALIS.

F. BARTHOLOMÆUS DE PISCIALIS Longobardus patriæque & professione Bononiensis post Ægidium de Gallutiis itidem nostrum anno mcccxxvii a Torcellana ad Cretensem Ecclesiam translatus, in dicta Torcellana episcopus constitutus est a Joanne XXII, & referente Ughello ex actis xxviii februar. mcccxxviii sacro collegio subsidium solutum solvit. Favet Leander fol. 124 a, ubi Ægidium primum & secundum Bartholomæum Bononienses ambos, ambos Torcellanos episcopos recenset. Hunc de Piscialis antea sacri palatii magistrum egisse putat Ughellus, & eo munere ab anno mcccxxvi ad mcccxxviii functum addit Fontana, exceptus etiam a Rovetta; sed repugnant antiqua documenta, ex quibus constat hos in eo munere sibi invicem successisse, Dominico Grima vel Grenier anno mcccxxvii episcopo Appamiensi instituto Armandum de Bellovisu, huic anno mcccxxiv Arnaldum de sancto Michaelo Tolosanum sacre theologiæ magistrum Parisiensem circa festum omnium Sanctorum, ut legitur in additis ad Bernardum Guidonis eadem ætate scriptis, licet hic a Fontana omissus fuerit, adeo ut nullus Bartholomæo locus super sit, qui forsitan in schola sacri palatii legerit ut baccalaureus, id enim tum solemne, sed non ut magister, Aliud majus est apud Ughellum & Fontanam erratum, cum hunc de Piscialis cum Bartholomæo Parvo itidem Bononiensi Armenorum Schismaticorum ut ita dicam apostolo confundunt: distinguendos enim & duos esse homines, ut & Leander loco citato discernit, ex certis monumentis evincetur ad ann. 1333 ubi de hoc altero. Huic Bartholomæo de Piscialis, sed Parvo agnominato a Sixto Senensi & a Razzino p. 232 tribuitur *Commentarium in evangelium Luca*. Pr. *Oblatio jessi impinguat altare*.

Alia verò omnino ei a Rovetta ad 1326 ascribuntur, nempe

Summa theologica adversus sui temporis hæreses. Tractatus de penitentia, & alter de fide.

Utinam ubi hæc ferventur vel qui viderit indicasset, nam quos citat testes id non habent.

F. ISNARDUS TACCONUS.

F. ISNARDUS TACCONUS Ticini apud Insu-
bres natus & ordini ibidem ascitus seculo xiv
ineunte jam pietate, doctrinâ, & rerum agendarum
peritia clarebat: nam Bertrandum de Argutis archiepiscopum Burdegalem Longobardia iter agentem & penuria pressum omnibus præstitis humanitatis officiis ita sibi devinxit, ut illo anno mcccv ad sedem apostolicam sub nomine Clementis V evecto, mox ab eodem beneficiorum acceptorum memore penitentiarius Urbis institutus fuerit, tum & anno mcccviii archiepiscopus Thebanus inauguratus, ac demum nonis novembris mcccxi patriarcha Antiochenus designatus cum administratione Ecclesiæ Papiensis ad summi pontificis beneplacitum, quam sapientissime rexit ad ann. mcccxi x. Tum verò Joannis XXII offensionem incurrit, quod Matthæi vicecomitis Mediolani imperantis & summo pontifici in visis partibus adhereret: ideoque & dignitate patriarchali & Ticinensi administratione exutus in ordinem redactus fuit. Aiunt tamen anno mcccxxv ad dignitatem patriarchalem restitutum, imo & superiorem congregationis Peregrinantium pro Christo, id est Missionariorum nostrorum in Oriente degentium præfectum, & tandem anno mcccxxix diem suum obiisse. De quo sic Bernardus Guidonis æqualis: » F. Hysnardus Papiensis fuit factus archiepiscopus Thebanus per Clementem papam V anno Dñi mcccviii circa festum pentecostes, qui fecerat eum prius penitentiarium. Ei Frater notus erat, quia in necessitate magna itinere sibi assisterat, cum esset Burdigalensis archiepiscopus, & quasi ignotus & solus per partes transiret Lombardiæ anno Dñi mcccxi. De eo legendi S. Antoninus Hist. P. III, tit. xxxiii cap. xi §. 2, Spondanus ad 1320 n. 1 & ad 1325 n. 7, Ughellus Ital. Sac. T. I, col. 35*. Fontana in Theat. Conc. gener. T. XI col. 1654. Lusitanus in chronico ad 1320, Altamura ad 1319, Rovetta pro libito ad 1370. Editæ ab eo feruntur

Constitutiones synodales pro Ecclesia Papiensi saluberrima: in ejus Ecclesiæ tabulis haud dubie servatæ.

F. LUCAS DE NEAPOLI.

F. LUCAS DE NEAPOLI sic a patria dictus a Benedicto XI ad Castrensem Ecclesiam in Salentinis sub Hydruntina promotus fuit viii novemb. mccciii, e qua post octodecim annos regiminis vigilantissimi ad Hydruntinam ipsam translatus est a Joanne XXII die iii febr. mcccxi, quam ad mortem usque, annum scilicet mcccxxix sapientissime administravit. Hunc Rovetta domus nostræ Anconitanæ alumnum contendit, penes quem fides, quæ mihi attenta eo seculo ordinis politia non parum mutat: addit primus & inter scriptores numerandum, ceu a quo relictus fuerint

Sermones de tempore & de Sanctis & quadragesimales.

Ughellus & Fontana de eo legendi.

F. ARNALDUS FRADETI.

F. ARNALDUS FRADETI vel Fredeti Aquitanus patriæque & professione Burdigalensis, priorem suæ dictæ domus agebat ab anno mcccvi ad mcccvi, tumque archiepiscopi Berrandi de Argutis gratiam pietate ac aliis præclaris dotibus adeo

Sæc. XIV. sibi devinxit, ut illo ad sedem Petri sub nomine Clementis V evecto, ab eodem continuo pœnitentiarius allectus fuerit, tum anno mcccix episcopus Conseranensis promotus. Sed hæc narrantem Bernardum Guidonis placet audire. Sic ergo ille in cod. Tolos. "F. Arnaldus Frateri Burdigalensis fuit factus episcopatus Conseranensis, cujus sedes S. Li-
"cerii appellatur, per D. Clementem papam V cu-
"jus erat pœnitentiarius & capellanus, anno Dñi
"mcccix circa festum S. Johannis Baptistæ. Hic est
"Conseranensis episcopatus, quem B. P. Dominicus
"oblatum sibi corde & animo recusavit, sicut infra
"notatum est loco suo. Hic sancte & devote obiit
"in vigilia ascensionis Dñi, quæ contigit illo anno
"ultima die maii in festo Petronillæ ann. Dñi
"mcccxxxix, & sepultus sequenti sabbato in Eccle-
"sia FF. Prædicatorum, quam ipse construxerat
"adhuc vivens". Scilicet Rivis, Gallice *Rieux*, in
"comitatu Fuxensi, ut patet ex hoc altero documen-
"to e veteri necrologio nostrorum Cadurcensium
"accepto quod sic habet. "xxxi maii obiit R. D.
"Frater Arnaldus Conseranensis episcopus, cui om-
"nes & singuli conventus provincie Tolosanæ obli-
"gaverunt se tempore quo vivebat, ad faciendum
"anniversarium singulis annis in die defunctionis
"suæ, propter multa quæ dedit singulis conventi-
"bus in vita pariter & in morte. Qui etiam fecit
"elemosynam singularem cuilibet Fratri de pro-
"vincia ista. Et est sepultus in Rivis in medio cho-
"ri Ecclesie FF. Prædicatorum, quam ipse fun-
"daverat". In inscriptione lapidi sepulcrali insculpta dicitur

Abbreviaſſe postillas in Genesim.

De consensu capituli Conseranensis certas duodecim canonicorum portiones constituit, quam legem Joannes XXII anno 11 pontif. IV kal. maii confirmavit.

Anno mcccxiii comitiis Occitanie affuisse videtur. Nam de his loquens Guillelmus Bardini in historia Parlamentorum Occitanie, sic habet: *In camera Ecclesiastica suspecti erant regi archiepiscopus Anxitanensis, Johannes de Convenis episcopus Magalonenſis, Arnaldus Fredetus episcopus Conseranensis, Ludovicus de Pictavia episcopus Vivariensis, Raimundus Galardi abbas Condomiensis, Raimundus de Verdala abbas S. Saturnini.*

Ejus nomine Augerius de Caudarasa canonicus & vicarius Ecclesie Tarbiensis convenit ad synodum provinciam Nugaroli habitam anno mcccxv.

Has omnes notitias diligentia D. Dionysii Samarthani jam antea a nobis laudati in sua nova Gallia Christiana nos debere profiterur.

F. NICOLAUS DE ASCULO.

F. NICOLAUS DE ASCULO vel *Esculo* Pice-
nus laudatur a Lusitano ceu qui claruerit ad 1342,
& ut alter a F. NICOLUCIO DE ASCULO quem
revocat ad 1262. Gravis autem mihi suspicio est
unum & eundem esse auctorem; primo quia certo
fallitur Lusitanus cum *Nicolucium* ad 1262 vixisse
refert. Eum enim Leander Albertus, cui major fides,
asserit floruisse ad 1330, & sic etiam consentiunt
Altamura & Rovetta, qui tamen utrumque
distinguunt. Præterea Leander unius tantum *Nico-
lucii* meminit fol. 144 a, quem virum ait, *sacris
litteris haud mediocriter eruditum: qui sua luci-
dissima doctrina & præclarissima vita, præsidens cœ-
nobio Asculano, multos coegit vanis mundi pompis
ac illecebris abdicare & sese religioni addicere. Ter-
tid & præsertim quia qui utrumque distinguunt non
alia ratione moventur, quam quod Nicolao opera
solum philosophica, Nicolucio sermones tantum*

tribuantur. Contrarium autem evincitur ex codd.
mss etiamnum servatis, quorum plures sermonarii
Nicolai de Asculo vel Esculo nomen præferunt.
Utrumque igitur visum est hic conjungere, ne si
unus sit dividamus: si duo sint, neque enim obstat
duos ejusdem nominis eodem tempore floruisse,
quod curiosorum gentiliū diligentia discutiendum
ultra permittimus, ne confundamus. Hæc Nicolai
Asculani philosophica recensentur a Lusitano & se-
quacibus

Compendium Logica.

Commentarii super totam artem veterem Aristotelis.

Questiones super libros Physicorum ejusdem: & nonnulla alia.

Quæ ubinam feruntur, nullus profert, sed for-
san quis gentilis curiosus reteget aliquando, hicque
addere curabit: quot enim hujusmodi opera ne-
glecta jacent in Bibliothecis?

Apud Tomasinum verò in suis Bibliothecis Ve-
netis: in catalogo codd. mss SS Joan. & Pauli Plur.
IV Latini

Nicolai de Esculo quadragesimale 4 memb.

Bandellus etiam noster *de conc. B. V. c. 23 n. 57*
citat *F. Nicolaum de Asculo ord. Præd. in sermone
Nativitatis Domini.*

Juvat hic transcribere quæ de hoc auctore habet
Alva in *Sole Verit.* Lucem enim afferent, an duo
sint auctores distinguendi, an unus sit, & qua ra-
tione dictus Nicolucius. Sic enim ille *Rad. 129 col.
1213*: "Sermones istius Nicolai Esculani de tem-
"pore inveni mss prius apud Patres Dominicanos Co-
"loniæ. (Nota extare etiamnum cod. ms fol. charta.
"tres uncias spisso) 2 in Bibl. ducis Bavaricæ Mo-
"nachii eosdem, & sunt sermones 89 sub hoc titu-
"lo: *Nicolai Lucii Esculani ord. FF. Prædic. ser-
"mones super epistolas & evangelia de tempore totius
"anni. Et incipiunt:* "Dilecto sibi in Christo F. Ni-
"colao ord. FF. Prædic. F. Nicolaus Lucius Escu-
"lanus prior Faventinus ejusdem ordinis salutem &
"animarum profectum, quem in nostro ordine ope-
"re intendimus, sicut ex vita beatissimi patris Do-
"minici colligere possumus &c". Ad finem libri ha-
"bentur ista: *Expliciunt prædicationes F. Nicolai Es-
"culani prioris Faventini de ord. FF. Præd. de epistolis
" & evangelis per totum annum, de tempore: per
"Joannem Moravium succentorem Leluba, supple
"notarium.* "Tertio invenimus eosdem sermones
"in civitate Augustæ Vindellicorum apud PP. Prædi-
"catores". Inter istos sermones facetur Alva duos
"esse de *Nativ. Domini.* Ex qua relatione Alvæ, si
"recte legit, ut vix dubium esse potest, cum semel
"& iterum repetat, imo etiam eodem modo legatur
"in codice Colonienſi citato, habentur

Sermones de tempore F. Nicolai Lucii Esculani
principio quidem sic nuncupati, in fine autem *F.
Nicolai Esculani* simpliciter dicti. In catalogo Bibl.
Servorum Florentie n. 35: *Nicolai de Asculo ord.
Præd. sermones Dominicales de epistolis & evangelis.*
Exinde quis conjicere posset *Nicolaum Escula-
num*, & *Nicolucium* sic per syncopen Italis familia-
rem ex *Nicolao Lucio* dictum, unum & eundem
esse: quod peritioribus ex antiquis monumentis
probandum tantum propono. A cæteris verò quæ
ibidem de hoc auctore commentatur Alva, absti-
neo, cum sub summi pontificis judicio lis pendeat,
cui ex animo omnes Prædicatores subjacemus, sem-
perque ex intimis obediemus. Adde solum ex horum
sermonum fragmentis quæ exscribit Alva, auctorem
eruditum facile colligi. Præterea in Bibl. Patav.
Tomasini apud Patres Eremitanos Augustinianos
pag. 74 b laudantur

*Sermones de mortuis per F. Nicolucium de Esculo
ordinis Prædicatorum S. Dominici scripti anno 1385.*

Hunc solum codicem hæctenus reperi sub nomine
Nicolucii. Cui tamen Lusitanus & sequaces, qui
omittunt *Quadragesimale* supra relatum, tribuunt
adhuc

Sermones de Sanctis alicubi fortè latent.

F. JOANNES DE NEAPOLI I.

F. JOANNES DE NEAPOLI I sic a patria
professioneque nuncupatus, seculo XIV ineunte
clarere cepit, magistrum sententiarum Parisiis in
gymnasio Sanjacobo publice interpretabatur anno
mcccxy, ac sequenti licentiatum, ut aiunt, fuit: sic
enim de eo in catal. Bernardi Guidonis n. 63: *F.
Joannes de Neapoli de provincia Regni Sicilia fuit
licentiatum anno Dñi mcccxy ante adventum Do-
mini.* Sic ex cod. Lingon. in cod. Carcasson. licen-
tiatum dicitur infra octavas B. Martini anno mcccxy,
etsi levius sit discrimen primum tamen verisimilius
apparet. In patriam reversus, variis apud suos func-
tus est cum laude muneribus, non minori vitæ in-
tegritate quam eruditione dicendique gratia con-
spicuis, annisque pluribus in studio S. Dominici
Neapolitano cathedram theologiae obtinuit & re-
xit. In processu prioris inquisitionis de vita & vir-
tutibus S. Thomæ de Aquino coram apostolicis dele-
gatis, Humberto de Monteureo archiepiscopo
Neapolitano, & Angelo de Tuneosi episcopo Tuf-
canensi, die mercurii kal. augusti mcccxxix confecto
votatus, testimonium reddidit, in quo cum non nisi
ex auditu loquatur & ex aliorum relatione, sanc-
tum doctorem nunquam a se visum clare ostendit.
Et sane ex anno quo Parisiis Joannes hic licentiam
meruit, eum vix natum cum mortuus est B. Tho-
mas, facile conjicitur. Quæ verò ætate quove anno
ille abierit e vivis, nemo hæctenus certo indicavit,
licet annum mcccxxx excessisse facile credam. Apud
suos ubi sanctissime vixerat ad superos vocatum, &
in regio S. Dominici cœnobio Neapoli sepultum
ferunt. De eo legendus Vallius Compendii p. 97,
ubi eum generis etiam claritate conspicuum ait, &
ex antiqua nobilique *Sicola* gente progenitum asse-
rit, a qua Neapoli erecta jam olim anno mcccxxv,
& ædificata scilicet a Leone *Sicola* Basilica S. Sal-
vatoris, & S. Mariæ de *Sicola* nuncupata, de qua
Cæsar d'Engenius *Neapoli sacra* p. 394, quæ gen-
tilibus discutienda permittimus. Hæc ejus opera.

1. *In IV Sententiarum libros commentaria.* Lau-
dat Ludovicus a Valleoleti n. 69. Extabant aliàs
Neapoli ad S. Dominici, sed furto sublata jam de-
siderantur.

2. *Quodlibeta XIII.* Laudat idem, extant etiam-
num Neapoli ad S. Dominici ab Alva visa & ex-
pensa, qui & Sol. Verit. Rad. 273 Quodlibeti VI
questionem XI de conceptione B. V. integram re-
presents a col. 1898 ad 1906, & facetur recte ci-
tari a Turrecremata, Bandello & sequacibus.

In catal. codd. ms Bibl. Lips. apud Feller. p. 182
recensetur *Joannis de Neapoli quodlibetum.*

Florentie ad S. Marci Arm. II *Ejusdem quodlibeta*
duo fol. memb.

3. *Questiones varia XLII Parisius disputate.* Has
ex cod. ms Neapolitano S. Dominici typis dedit Do-
minicus Gravina tum provincie Regni prior Nea-
poli e Constantini Vitalis prælo pro Secundino
Runcaliolo 1618 fol. pp. 406. Extant etiam Romæ
in Vatic. nn. 151, 152 & 772 teste Alva citato. Le-
genda in primis q. xv, *Utrum Deus operetur in
omni operante*, in qua ad mentem S. Thomæ ita
motum Dei in agentibus liberis exponit, ut non
aliter Bannez & sequentes præmotionem & præde-
terminationem physicam explicent ac defendant.

4. *Traſſatus de paupertate Christi, in quo F. Vi-
talis cardinalis ordinis Minorum argumenta omnia*

solvit. Extat in Vatic. cod. 3740 pag. 210. Laudat **Sæc. XIV.**
& plura ex eo excerptit Rainaldus ad 1323 n. 7.

5. *Sermones de tempore & de Sanctis, orationes
funebres, & alia varia.* Extant Neapoli ad S. Do-
minici cod. ms memb. ingentis molis, quem Lusita-
nus testatur a se visum. Inter has orationes duæ
sunt hoc titulo: *Sermones ad postulandam canoniza-
tionem F. Thomæ de Aquino.* Et postea: *Sermo-
nes in festo canonizationis S. Thomæ de Aquino.*

Hi ejus quos habuit Parisiis cum licentiam ut
aiunt decurreret, servantur in Victor. cod. ms 681
fol. par. memb. Fol. 141 b *In die Pasche.* Fol. 155
a *Dom. 1 post Trinit.* Fol. 156 b *Dom. 111 post Trin.*
Fol. 158 b *Dom. IV advent.* Fol. 161 a *In festo B.
Ludovici regis.* Fol. 163 b *Dom. infra octav. Epiph.*
Fol. 164 c *Dom. in passione.* Fol. 170 b *Petri apof-
toli.*

Ejus præter citatos meminerunt nostrates omnes,
Leander fol. 138 b, Razzius, Pius P. II lib. I col.
139, Gozzeus, Altamura ad 1323 & in Append.

F. GUILLELMUS DE SEQUAVILLA.

F. GUILLELMUS DE SEQUAVILLA vel
Saccovilla, vel *Sauquevilla*, sic enim ejus agno-
men varie scriptum reperio pro varia scribentium
pronunciatione, Gallus Neuftrius a loco natali dicitur
Rotomagensis oppido non ignobili *Sauque-
ville* vernacule dicto nuncupatus, cœnobique Ro-
tomagensis alumnus, sacre theologiae magister Pa-
risiensis fuit. In catalogo Bernardi Guidonis in cod.
Carcasson. recensetur inter F. Matthæum de Ur-
finis Romanum postea cardinalem, qui pro mcccxy in
cap. gen. Bonon. & Raimundum Becchini qui pro
mcccxvii in Pampilon. ad legendas Parisiis senten-
tias assignati fuerunt, & dicitur *de Sauquevilla*:
unde anno mcccxvi sententias eum legere incepisse
verisimillimum F. Michaeli de Furno Insulensi sub-
stitutum, qui pro eo anno destinatus quidem fue-
rat, sed ad annum mcccxviii fuit postea proroga-
tus. In cod. Lingon. numeratur 74 & dicitur *de
Sequavilla Normannus*, subjiciturque F. Hugoni
de Marchiaco Albiensi provincie Tolosanæ pro an-
no mcccxxi assignato in cap. gen. Florent. Cognomi-
nem habuit sua ætate D. Guillelmum de Sequa-
villa cantorem Ecclesie Parisiensis supra laudatum,
ubi de Nicolao Treveſth, an & consanguineum? Extat
in Bibl. Sorbon. codex fol. par. membr. n. 992
ex legato M. Gerardi de Trajeſto focii ejus domus
circa mcccxxx florentis. Titulus:

*Incipiunt sermones Fratris Guillelmi de Sacco-
villa. Pr. Dominus rex noster ipse venit & salva-
bit nos. Isa. xxxiii. Universitas Parisiensis gaudet
hoc privilegio &c. a Dom. I adventus ad ultimam
anni.*

Apud Sanderum Elenchi codd. ms Belgii T. I p.
183 inter Dunenses codd. idem laudatur *Wilhelmus
de Saccovilla*, ejusque

*Sermones Dominicales sic incipientes: Videns ci-
vitem, fleuit &c.*

Etsi autem utrobique non addatur ordinis Præ-
dicatorum, cum cætera convenient nomen, ætas,
professio religiosa, hæc opera Guillelmi nostri fa-
cile censuerim. Adde quod hujus nominis sodalem
nullus alterius professionis nomenclator suis asserit.

F. ANDREAS DE PERUSIO.

F. ANDREAS DE PERUSIO etsi non certo,
verisimillime tamen nostris annuerandus visus
est scriptoribus ea ratione, quod adversus Ludovi-
cum Bavarum calamum strinxerit, quod in ordine
sub pontificatu Joannis XXII fodalibus jubebatur.
Nec me movet quod a nostris nomenclatoribus

omittatur. Nam nec apud ullum alium ejus mihi occurrit memoria, nec apud ipsos Jacobillum & Oldoinum, qui de Perusinis ex professo agunt. Ita tamen eum mihi vindico, ut si quis alterius professionis suam esse demonstrat, restituere illico paratus sum. Venetiis itaque ad SS. Jo. & Paul. extat Plut. xv teste Tomafino hujus opus cum Hervæi Natalis Britonis nostri de potestate papæ libro & aliorum similis argumenti opusculis ligatum hoc titulo

Fratri Andrea de Perusio contra edictum Bavari. fol. charta.

Hinc colligas circa mcccxxx floruisse, sed ejus ut & operis major a sodalibus ejus insignis domus notitia expectanda, quam utinam hic addant, nosque si a vero aberraverimus emendent.

F. LUDOLPHUS SAXO.

F. LUDOLPHUS SAXO sic a patria cognomen adeptus, qua verò ex civitate ortum habuerit, jam dici nequit, eo magis, quod Saxonia sua atate longe latius pateret, ut quæ dioceses etiam Coloniensem & Moguntinam complecteretur: at quod certum, ordinem sive Coloniam sive Moguntiam sive in alia Saxoniam urbe adolescens circa 1300 amplexus est, in eoque tum pietate disciplinaque regulari, tum literis humanis & divinis sub optimis præceptoribus institutus non parum eminuit, præsertim cum hos mores prudentia, gravitas, agendorum peritia concomitarentur. Florebant tum in utraque Teutoniæ & Saxoniam provincia viri cælestium avidi, ac in ea quam spirituale vocant vita eminentes, quales uterque Aichardus, Henricus de Calstris, Egnolfus, Joannes de Tambacho, Joannes Taulerus, hi tres Argentinenses, Joannes de Swevia qui jam vulgo Henricus Suso audit & alii: Horum consuetudine captus Ludolphus ad eandem viam trahi se a Deo putavit, idque ut facilius consequeretur, ac divinorum contemplationi commodius deinceps vacaret totus, ordinem censuit mutandum: itaque postquam 26 aut ut alii volunt etiam 30 annis sub nostris vexillis militaverat, ad D. Brunonis castra transit, ejus sagum in Cartusia Argentinensi (quæ *mons S. Mariae* dicebatur,) induendo. Vix novam illam militiam professus erat, cum pii illi eremita hominem videntes egregiis dotibus ornatum, ac ingenii superioris, eundem sibi priorem præfererent, quo munere juxta morem videret ad mortem usque functus. Quandonam verò vel ubi obierit, nemo certo refert; quod enim in Bibl. Cartusiana ex Bostio narrat Theodorus Petreus Moguntiam diem obiisse & sepultum, ex ipsis tabulis Moguntinis probandum erat: hinc ut Argentinæ vixisse, ita & vivere desisse nobis est verisimilius, donec certior lux affulserit, si quando Cartusiam illius anno 1590 a Luteranis everta monumenta revelentur. Ejus cum laude meminere nostrates omnes a Sixto Senensi, Lusitanus, Fernandez, Altamura ad 1334 & alii: Extrates verò Trithemius, Gesnerus, Simlerus, Possevinus, Bostius & Petreus citati, Albertus Miræus in Auctario, Bellarminus, Labbeus, Auctor appendicis ad Caveum ad annum 1330, qui Moguntiam vult Cartusianum induisse, & Dupinius qui Coloniam, cum Trithemius & ceteri Argentinæ id factum referant. Hæc ejus opera studiorum apud nostros suorum dignissimi fructus, quorum sanam, eminentem, utilissimam omnibus doctrinam probant, & innumeram adhuc in bibliothecis servari codd. mss & editiones iteratis typis repetitæ, & in varias linguas versiones adornatæ: de quibus omnibus pauca hæc accipe.

1. *Vita D. N. Jesu Christi e sacris quatuor evan-*

geliorum junctorumque Patrum fontibus pie simul ac ample derivata. &c. Variis formis in fol. & in 4 prodiit. primo absque loco, anno, & typhothetæ nomine fol. etiam conjiciam annum 1472: extat Paris. in Bibl. Gymn. Navarr. Noribergæ, Koburger 1478 fol. max. tum 1493, 1495, 1522. Argentinæ 1483, Venetiis 1498, 1504, 1516, 1522, 1536, 1564, 1568: tum Dominici Guerrei 1572, 1578: typis Allobelli 1586, 1604.

Parisius 1509, 1529: tum a Joan. Dadræo recondita typis Bertholdi Rembolt 1580 fol. 1584, 1589. Lugduni 1519, 1530, 1641, fol.

Antverpiæ 1618 fol.

In Bibl. Eccl. Turon. Laudantur editiones, 1 absque anno & c. altera anni 1488 fol. Gallice hoc titulo: *Le grand vita Christi composé par F. Ludolphe de l'ordre des Chartreux translaté de Latin en Francois par F. Guillaume le Menand de l'ordre des FF. Mineurs*: Absque anno, loco, & nomine typographi, sed in cunis typog. Quæ editio extat Paris. apud Clarissas *Ave Maria*, & in Navar. Postea Paris. Anton. Verard fol. mag. circa 1490. Hujus extat elegans exemplum in Reg. voll. duob. & in pellibus vitulinis excusum. Tum Lugduni, Matthæi Hus 1493 fol. Secutæ sunt plures editiones recentiores, nam nullum opus ad ultimum usque seculum apud pios magis tritum extat Italice versum a Francisco Sanfovino, Venetiis 1607 fol.

Cavendum autem ne quis hanc Christi vitam a Ludolpho scriptam, cum alia ejusdem tituli confundat a F. Francisco Examinez vel Eximinez ord. Min. (Sic enim nomen ejus legitur in codd. mss licet Ximenius a Wadingo dicatur) adornata, cujus plura exempla Paris. in Bib. Reg. inter alia 6716 fol. max. memb. magnum enim inter utramque discrimen, Ximeniana apocryphis redundat, Ludolphiana tota ex evangeliiis & SS. Patribus collecta & contexta.

Codd. mss Paris. Regia 3681 & 3682. P. I & II fol. mag. memb. Item Gallice voll. tribus membr. 6841, 6842 & 6843 cum elegantibus ubique imaginibus. Item Gallice 7017 & 7018. fol. memb.

Latine in Sorbon. fol. max. memb. Item Navarr. fol. memb. Tomis II. Augustin. Erem. n. 79. fol. max. memb.

Seguier olim nunc Coislin. fol. mag. memb. Tomis duobus.

2. *In psalmos Davidicos enarratio ex SS. Hieronymo & Augustino, & ex Cassiodoro Petroque Lombardo collecta.* Prodiit in cunis Typ. absque anno, loco & c. extatque Romæ in Barberina. Spiritus altera vice, Wimphelinghi 1491 fol. Parisiis, Geing & Rembolt 1500 & 1506 fol. Extat in Navarræ. Item 1528. Venetiis 1521 f. Extat in Barberina.

Lugduni. Joan. Champion 1645 in 4.

3. In Bibl. olim Seguier. nunc Coislin. ad calcem 1 vol. vitæ Christi subjicitur Tractatus pius hoc titulo: *Documenta bona & utilia circa missæ officium pro sacerdotibus celebrare volentibus.* Princ. *In nomine Domini. Amen. Exigis a me Frater dulcis in Domino, ut circa missæ officium aliqua tibi preparativa depingam &c.* Finis: *Delicias vel divitias velut stercore reputares. Explicit tractatus de officio missæ.* Est proculdubio Cartusiani Cartusianum monentis de defectibus quos in monachis quibusdam expertus fuerat ad sacramentum penitentiae accedentibus. Dignus Ludolpho quidem, sed an ejus sit nolim asserere.

4. *Sermones quidam utiles ei ascribuntur a Petreio, & libens annuerim, si quis ubi servantur, aperiat.*

F. CONRADUS

F. CONRADUS DE ASCULO.

F. CONRADUS DE ASCULO seu Esculo a patria ditionis pontificiæ civitate episcopali Ascoli indigenis dicta in Piceno sic nuncupatus seculo XIV claruit. Ejus meminit Leander fol. 147, & ad annum mcccxxx refert, ac diutius provinciæ Lombardiæ inferioris præfuisse asserit. De eo Castillus Cent. II lib. I cap. 31, Pius P. II lib. I col. 138 ad 1314, Gozzeus, Lusitanus & Altamura ad eundem annum, Roverta ad 1321 addens tamen a Vincenzio Rivalio ad 1354 revocari. Nos Leandro standum censemus, donec gentilis quis diligentior priorum provincialium antiquæ provinciæ Lombardiæ inferioris seriem accuratorem ex veteribus monumentis ediderit. Hæc ejus opera:

Compendium libri Ethicorum a F. Conrado Esculano ord. Prædic. fol. chart. Extat Venetiis ad SS. Jo. & Paul. Plut. VII in altera parte sic recensitum a Tomafino.

Commentarium in libros Ethicorum F. Conradi Esculani ord. Prædic. fol. chart. Ibid. a parte sinistra Plut. II. An sint diversa opera docebunt sodales.

Horum operum nostri hætenus non meminerunt, sed sequentium tantum, quæ ubi servantur nec indicant:

In physica & meteoza Aristotelis per modum tractatus unius.

Commentarium in epistolam Jacobi.

Wadingus hunc scriptorem suis sodalibus absque teste asserit, & commentarium in libros Ethicorum laudatum ascribit, quod nostro Conrado codd. mss Veneti citati diserte vindicant.

F. PETRUS DE PENNIS.

F. PETRUS DE PENNIS Aprutinus a patria vernacule Penna sic ut volunt Lusitanus & sequaces nuncupatus, ab omnibus nomenclatoribus nostratibus & extraneis celebratur sed parum accurate, alii eum ad 1242 claruisse volentibus, inter quos Toppius *Bib. Neap.* aliis ad 1531 amandantibus, inter quos Altamura sui certe oblitus, cum ibidem Leandrum Albertum citet illum laudantem *Lib. de Vir. Illust.* anno 1516 scripto. Nos ex operibus ab eo scriptis ætatem ejus metientes ad medium circiter seculi XIV referendum censemus. Hæc autem ab eo prodierunt pleraque illis ignota, sed a nobis visa, quæ virum demonstrant pietate, eruditione non vulgari, zelo animarum, Ecclesiæque tuendæ ac propagandæ fidei studio commendatissimum.

1. *Liber contra Judæos nomine Thalamoth, qui dividitur in 15 capita. 1 De trinitate. 2 De aternitate. 3 De humanitate. 4 De majestate. 5 De conceptione. 6 De incarnatione & demonstratione (i. epiphania.) 7 De adventu Messie. 8 De circumcissione & baptismo. 9 De dignitate. 10 De celebratione. 11 De imaginibus. 12 De Thalamoth. 13 De lege. 14 De fide. 15 De Dominica passione.* Prologus: *Legitur in libro Regum, quod rex Assuerus spre-ta regina Vasthi, Ester elegerit in reginam, quæ fuit miræ pulchritudinis, moribus & scientia præfulgens, & ideo rex dilexit eam &c. Ad finem prologi: Intitulatur iste liber contra Judæos, quia agit contra eos. Judæus dicit: Vos Christiani temere creditis dicentes Deum esse trinum & unum, nos autem scimus unum esse Deum &c. Titulus tractatus: Dialogus inter Judæum & Clericum. Finis: Sic ergo fuit Jesus Christus filius Dei passus, cui sit laus & gloria in secula seculorum. Amen. Explicit liber contra Judæos nomine Thalamoth.*

T O M. I.

lamothe, vel nuncupatur Pharetra Judæorum com-pilatatus à Fratre Petro de Pennis ordinis Fratrum Prædicatorum.

2. *Tractatus contra Alchoranum & Machometum.* Prologus. Quia Prædicatorum ordo evangelicus per alumnum Christi confessorem virum apostolicum venerabilem patrem & doctorem sanctum Dei Dominicum ad salutem animarum principaliter est institutus, sicut in constitutionibus ejusdem ordinis manifeste continetur: idcirco ego Frater Petrus de Pennis minimus de numero Fratrum prædicti ordinis, confusus de prima veritate quæ Christus est, intendo in hoc præsentis tractatu improbare falsitates damnosæ legis Machometi pseudoprophetæ Saracenorum, & dare viam Fratribus commorantibus inter Saracenos sectatores prædictæ nefandæ legis; per quam facilius poterunt ipsos ad statum salutis revocare. Et ut hoc convenientius fiat totus prædictus tractatus per certa capitula distinguetur.

In 1 enim c. ostenditur, *qualiter Machometus Pseudopropheta ac lator mendacissimæ legis Saracenorum Arabes ad sui sequelam attraxit.*

In 2 c. ostenditur, *quod diabolus principaliter; & Machometus instrumentaliter fuerunt actores libri Alchorani falsissimæ legis Saracenorum.*

In 3 c. ostenditur, *quod Machometus in Alchorano ignoranter loquitur de Trinitate sanctissima; & ponit in divinis dualitatem.*

In 4 c. ostenditur, *quod Machometus in Alchorano libro legis Saracenorum imponit ipsi vero Deo multa mendacia: utique asserit ipsum nullatenus habere filium.*

In 5, *quod Machometus insufficienter & falso loquitur de D. N. Jesu Christo.*

In 6, *quod Machometus false scribit in suo Alchorano de nostra Domina virgine Maria; & de Angelis, & demonibus, & patriarchis, & ... Salomonis.*

In 7, *quod in eodem libro mendaciter loquitur de Apostolis & Judæis, & Christianis & hereticis, & de circumcissione & matrimonio.*

In 8, *quod bestialiter loquitur de vera beatitudine sive ultimo fine hominis.*

In 9, *quod Machometus nunquam fecit aliquod verum miraculum.*

In 10, *quod præcipit ut cogantur homines ad credendum sue legi.*

In 11, *quod ignoranter loquitur de natura & proprietate quarundam rerum.*

In 12, *quod falsissima tanquam vera asserit de seipso.*

In 13, *quod fingit quamdam incredibilem visionem de seipso.*

In 14, *quod expresse contradicit sibi ipsi.*

In 15 & ultimo, *quod ex dicta Alchorani lege Machometi, Saraceni potius tenentur sequi Christum, & ejus evangelium, quam Machometum & ejus legem.*

Opuscula illa duo relata Petrus Suberti S. Papuli episcopus anno 1428 promotus præclaro illi operi suo *De vifitatione episcopali*, seu *de cultu vineæ* in partes octo distributo, tanquam octavam addidit. Sic enim ille in prologo, postquam de quibus in septem prioribus partibus per allegoriam ad cultum vineæ acturus est explicuit. *Octavo, inquit, facta sunt evellendæ vel plantandæ: sic in hac parte extra opus præsentis compilationis subjiciuntur duo tractatus singulares ad confusionem errorum infidelium, Judæorum & Saracenorum, & attractionem eorum, de quibus mediante gratia Dei non est penitus desperandum: & ideo episcopi illos habentes in suis diocibus ad attractionem obnixè vigilare & laborare totis viribus*

Cccc

bus debent. Et quia sunt tractatus boni & utili-
ter compositi, ideo hic sunt additi. Sed quia ibi
colliguntur eorum errores, qui foris extra unita-
tem Ecclesie sunt, ideo ad partem extra præsen-
tem compilationem etiam superadditi tractatus
situantur, ne prælati in promptu desit materia cor-
rigendi in omni statu fidelium & infidelium igno-
rantias, & merito operis gratia, & facundia de-
tur operanti. Hæc ille quibus ad commendatio-
nem horum F. Petri de Pennis opusculorum nihil
dici potest illustrius.

Insigne est apud nostros Tolofanos hujus operis
Petri Suberti *De visitatione Episcoporum* exemplum
ms fol. memb. in quo ad calcem duo opuscula nos-
tri Petri de Pennis exhibentur, qualia retulimus.
Sic incipit: *Pro octava parte sequitur liber contra
Judeos nomine Thalamoth &c.* ut supra. Extat &
in Colbert. Paris. similis codex ms fol. med.
charta n. 978 olim Bibl. Fuxen. Tolof. Sed in hoc
exemplo non adest nisi primum opusculum foliis
sex absolutum ad signaturam G. Monendus verò
lector erratum irrepsisse in catalogum dictæ Bibl.
Colbert. in quo nomen auctoris dicitur *Petrus de
Paternis* contra fidem codicis ipsius ms a me F. J.
E. visi & explorati ubi legitur *Petrus de Pennis*, &
sic revera scriptum *D. Duchesne* tum Bibliothecæ
præfecto demonstravi. Quod confirmatur non
solum ex cod. nostro Tolof. relato, sed & ex cod.
ms. Insulis in Flandria apud nostros servato fol.
par. in quo inter plura opuscula contra Mahumeta-
nos extat & secundum superius relatum, & diser-
te scriptum est *F. Petri de Pennis ord. Prædicato-
rum*. Alius autem fuit F. Petrus de Paternis Galli-
ce *Paternas* Eremita Augustinianus sub Clemente
VI clarus, qui librum *De sufficientia & necessitate
humana vita* scripsit in eadem Colbert. servatum
n. 1517, quæ notario indicis Colbert. forsan allu-
cinandi occasio fuit. Lector iterum monendus opus
dictum *de visitatione* Petri Suberti typis prodidisse
anno 1503 in 4, qui & extat in dicta Colbert. sed
editorem rescidisse octavam partem scilicet duo
opuscula nostri *de Pennis* relata, vel quod abessent
a suo exemplo ms, vel quod non ita necessaria tum
viderentur, ut ætate Petri Suberti, qua Judæi &
Mahumetani adhuc vigeant, & in quibusdam His-
paniæ provinciis etiam dominabantur, fortè & ad
oras usque Occitanas aliquando excurrebant.

3. *Liber xxii capp. absolutus vias docens quibus
comprehendi potest Terra-sancta, & videri quare
deperdit fuerit, & qualiter recuperari possit.* Sic
Leander Albertus fol. 152 b, ubi de F. Petro de
Pennis. Quod opus ille haud dubie viderit forsan
in Bibl. Bonon. nostra. Et ex hoc opere conjic-
tio Petrum de Pennis, quem jam constat ante
mccccxviii (quo electus 23 jan. episcopus S. Pa-
puli Petrus Suberti,) vixisse, etiam ante schisma
Avenionense revocandum: toto enim illo tempo-
re de expeditione Terræ-sanctæ non actum: sed
cum circa mccccxxiiii magnis animis de ea expedi-
tione ubique, potissimum in utraque aula Ponti-
ficia & Gallica tractaretur, & quidam ex nostris
de modis recuperandæ Terræ-sanctæ tractatus tum
ediderint, inter eos nostrum Petrum de Pennis li-
bens accenserem, de quo tamen peritiorum esto
judicium.

4. *Fratris Petri de Pennis ordinis Prædicatorum
Tractatus de notitia verbi Incarnati capp. 25. Princ.
Sicut scribitur. Finis: Deus & homo perfectus.* Extat
Florentiæ in Bibl. Medic. Plut. 53 n. 1. Quod
opus diversum esse a superioribus probant initium
& finis & numerus capitum.

De hoc nostro celebri auctore præter citatos agit
Vallius in compendio p. 161 sed levissime parum sibi
cognitum ostendens.

F. ANGELUS DE BONONIA.

F. ANGELUS DE BONONIA Longobardus
patriæ & professione Bononiensis, gymnasi-
um ibidem nostrum generale magister ac regens
moderabatur sedente Joanne XXII. De hoc scrip-
tore varia fabulantur, quæ prius refellenda, quam
quid veri statuamus. Eum putat Fontana in Monum.
ad 1330, quem socium sibi allegit noster Bartholo-
mæus Parvus in Armeniam proficiscens, sed fallit-
tur, nam is socius in relatione hujus itineris apud
Galanum dicitur Joannes Anglus non Angelus,
Bandellus in suo tractatu de conceptione B. V. cap.
23 episcopum eum Florentinum facit in altera sci-
licet editione anni 1481, nam in priori magistrum
Angelum de Bononia tantum nominaverat. Id mox
avidè exceperunt Lusitanus, Fernandez, Altamura
ad 1417, Rovetta ad 1413, Bumaldus in Miner-
valiis Bononiens. ad 1352. Allucinatio anam dedis-
se censuerim, quod hujus Angeli ætate, alius etiam
noster Angelus dictus claruerit, ad Aquilanam pri-
mum anno mccccxviii, tum ad Florentinam Ec-
clesiam promotus episcopus, sed hic non de Bo-
nonia, sed de Florentia ex antiqua Acciaiolorum
gente ortus dicebatur. Angelo itaque de Bononia
nullus inter episcopos Florentinos locus, nec iis
annumerant seu veteres Leander, aut Razzius, nec
recentiores Ughellus, Fontana &c. Quæ sic discuti-
enda fuerunt, ut Alvæ rixis responderem, qui in
Sole veritatis nostros de dignitate episcopali huic
Angelo de Bononia levius innocenter tamen col-
lata suggillat acrius, sed qui ex eo quod hac infu-
la caruerit, non rectè colligit nec scripsisse, imo
nec unquam extitisse. Quin extiterit & scripserit
mihi non dubium, quando quidem id testantur
Leander fol. 139 b, Bergomensis in supplem. chron.
Razzius p. 293 & alii sequaces supracitati, sci-
licet

Commentaria in IV libros sententiarum.

Sermones addit Gryfaldus, Alva reclamatur, quod
disquirant Bononienses sodales, cæterum de his
non laboratur, nam nec citantur.

F. MATTHÆUS D'ATRI.

F. MATTHÆUS D'ATRI sive *de Atria* a pa-
tricia Aprucii civitate sic nuncupatus, & regiæ
S. Dominici domus Neapoli alumnus, egregiis ani-
mi virtutumque ornatus dotibus ordinem suum il-
lustravit, variisque in eo cum laude officiis & titulis
scholæque & regiminis dignitatibus functus est, Re-
gni etiam Siciliae institutus aliquando generalis fidei
inquisitor, demum ad Poligniacensem seu Polym-
niacensem Apuliæ littoralis civitatem & Ecclesiam a
Joanne XXII anno mccccxxx promotus, solitum præ-
latorum subsidium solvit die xxiiii febr. ejusdem an-
ni. Paucis tamen rexit annis, cum datus illi successor
legatur Bonajunta anno mccccxxii. De eo legendi
Vallius in compendio in quo citantur archiva S.
Dominici, Ughellus Ital. Sac. T. VII p. 1023 & T.
IX in Append. p. 1042, Fontana in Theat. Top-
pius laudat in Bibl. Napol. nulla tamen ejus opera
profert, quæ fortè a suis symmystis speravit reve-
landa.

F. NICOLAUS DE PAGANICO.

F. NICOLAUS DE PAGANICO, quem Ita-
lum facile conjicio a nostris hætenus omisus,
recensetur in bibliothecis Veneris Tomasini, cui
cujus etiamnum servatur inter codd. ms Petrarchæ
*Compendium astrologia a F. Nicolao de Paganico
ordinis Prædicatorum* compilatum anno mccccxxx
fol. memb.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS ordinis Prædicatorum Gallus,
qui anno mccccxxx jam per xxiv annos regiones
Orientales propagandæ fidei causa a SS. PP. Cle-
mente V & Joanne XXII missus pervaserat fere
omnes, scripsit opus cujus exemplum extat in Bibl.
Colbert. n. 2104 cod. ms memb. fol.

*In nomine P. & F. & S. S. Amen. Incipit Direc-
torium ad faciendum passagium transmarinum
editum per quemdam Fratrem ordinis Prædicato-
rum scribentem experta & visa potius quam audi-
ta, quod dirigitur serenissimo principi & Dño D.
Philippo regi Francorum, compilatum anno Domi-
ni mccccxxx.*

De celsitudinis vestræ sancto proposito Dñe
mi Rex in Romana curia fama celebri divulga-
to exultat & jubilat orbis totus, quod scilicet
tanquam alter provivus de superis Machabæus,
pro amulatione legis, pro zelo fidei, pro libera-
tione terræ Christi sanguine consecratæ, sumitis
bellum Dei. Et quia pauper ego non possum ob-
sequi vestræ regiæ majestati in curribus & in equis,
quod Deo teste libentius & uberius facerem si
haberem, cum hoc opusculo ad passagium direc-
torio in nomine Domini, qui in tabernaculum
testimonii pelles arietium & pilos caprarum præ-
cepit & docuit efferenda, & plusquam divites
longa munera exhibentes pauperulam commen-
davit duo tantum æra minuta in gazophilacium
offerentem, vestræ felicitatis pedibus humiliter
me proiterno.

In quo quidem directorio non tam aliorum re-
lacione audita, quam ea quæ per xxiv annos &
amplius, quibus fui in terris infidelium commo-
ratus causa fidei prædicandæ visa refero & ex-
perta. Licet igitur vestra potentia multos habeat
directores, & sit impossibile quod ad beatitudi-
nem tantæ præminentie informatores non con-
fluant undequaque, tamen hoc postulo, hoc sup-
plico mente tota, ut etiam mei fidelis ac devoti
hoc laboratum opusculum non repellat. Si enim
alii quicumque majora fortè descripserint vel pro-
miserint grandiora, puto tamen & certus sum
quod utiliora non potuerunt exhibere nec osten-
dere veriora. Si quis verò in his quæ inferius
differo & describo, punctum se reputet sive læ-
sum, non veritati nec ipsam dicenti, sed sibimet
irascatur potius quia talis. Non enim quisquam
palpari debuit aut vereri, ubi directio tanti exer-
citus aperitur, & de tutela ac salute agitur tanti
regis. Inter hæc cuperem, si mereor tui Dñe mi
vestigia persequi tam sanctum negotium exequen-
tis. non sicut unus de mercenariis, sed sicut unus
de illis, qui de micis quæ cadunt de mensa tua
capiunt saturari, ut sicut hæc describo literis, di-
gito demonstrarem.

Huic autem opusculo (Directorium ad passa-
gium) nomen dedi, quod ad significationem duo-
rum gladiatorum, quorum Dominus sufficientiam
attestatur, & ad typum apostolorum, quorum nu-
merus in duodenario consummatur, in duos libel-
los & duodecim partes distinctum exhibeo &
completum: ut sicut gladius vivus & efficax ver-
bi Dei ipsorum apostolorum ministerio durata cor-
da gentium penetravit, earumque colla indomita
sua subdidit jugo legis, sic secundus gladius ves-
træ invictæ potentie ac virtutis exemptus de pha-
retta regi vestri, velut alter gladius Gedeonis
tabernacula hostilium nationum dividat, dejiciat,
conterat & conculcet. Amen.

Primus itaque libellus continet octo partes.

I P. est de quatuor motivis ad passagium facien-

dum. I Exemplum prædecessorum vestrorum re-
gum Franciæ, qui semper inimicos crucis & fidei
attriverunt, ac se in istis exemplum alii Christi-
tianorum regibus præbuerunt. II Est desiderium
dilatationis fidei & nominis christiani. III Est
compassio super perditione maximorum christia-
ni nominis populorum. IV Est desiderium recupe-
randi terram Christi sanguine consecratam.

II P. est de quinque præambulis ante inceptio-
nem passagii ordinandis. I. Orationes fieri pro
prosperitate passagii per omnes mundi Ecclesias
ordinentur. 2. Illi qui hoc tam sanctum negotium
prosequuntur, vitam suam corrigant & emendent,
& deinceps in melius ordinent & disponant: ac
præterea se exercent & assuefaciant in his quæ
ad mores & disciplinam pertinent militares. 3. In-
ter illos qui dominium obrinent super mare, pax
& concordia reformetur. 4. De navibus & galeis ad
sufficientem numerum disponatur. 5. In primo fu-
turo vere duodecim galeæ pro maris custodia sint
armatæ.

III P. vias quatuor designat, ut ex eis possint eli-
gere meliorem. I Per Aphricam, quæ monstra-
tur & monetur penitus evitanda. 2 Per mare quæ
non est pro militibus, & pro equis ulla tenus fa-
cienda. 3 Per Italiam via tuta & bona, cujus pro-
gressus tangitur triplex, per Acquileiam & Istiam,
per Brandisium civitatem Apuliæ, per Ydrotum
[Hidrontum] civitatem similiter Apuliæ. 4 Per
Alemaniam & Ungariam via facilis & salubris.

IV P. est quæ istarum viarum sit pro rege & per-
sonam suam sectantibus, & quæ pro aliis diversa-
rum partium exercitibus eligenda. Pro rege via
per Alemaniam & Ungariam eligatur. Pro exer-
citus in mari & pro rerum custodia deputatis
quæ per mare portabuntur, via maris. Pro aliis
per viam Acquileiæ & per progressus Italiæ, si-
cut magis sunt propinqui.

V P. Quia monet per regnum Rasciæ & per Gra-
corum imperium transcundum continet in se tria.
I Quod non sit cum eis pactum aliquod facien-
dum propter has rationes, ex parte fidei quam
ipsi tanquam hæretici abjiciunt & impugnant, ne
videatur pars accipi contra Deum & pactum fieri
cum inferno, ex parte Romanæ Ecclesie, quam
ipsi ut meretricem & malignantem despiciunt &
contemnunt: quia denique non est præstandum
auxilium fidei & Ecclesie inimicis. 2. Quod non
sit in eis ulla tenus confidendum per quatuor ra-
tiones, a proprietate omnium Orientalium nul-
lius fidei: quia imperator Græcus nunc regnans
est de domo magis proditoria Orientis: quia do-
mus ejus quanto posterior tanto pejor progressu
successorio, sic & de rege Rasciæ: propter illa
quæ aliis Græci fuerunt contra nos proditorie ma-
chinati. 3. Declarantur causæ justæ, licitæ & ho-
nestæ ad eorum dominium invadendum, quia non
sunt de familia & linea imperiali, quod nullum
jus habent in imperio, quod detineret in damnum
domus Franciæ: vindicta effusi sanguinis Gallico-
rum fidelium innocentium.

VI P. continet quatuor facilitates imperium ob-
tinendi. I Quia Græci Deum, sapientiam, vitæ
sanctitatem, & probitatem armorum perdidit,
postquam a fide catholica discesserunt. 2 Est im-
perii lacrymabilis depopulatio & lamentabilis so-
litudinis. 3 Ex eorum inordinato temporali capite de-
monstratur. 4 Quia si inordinatus est eorum tem-
poralis Dñs imperator, inordinatior est sacer-
dos.

VII P. primo dat modum ad Thessalonicam &
Constantinopolim capiendas, quibus habitis totum
imperium obtinetur. Tum ostendit septem utilitates
evidentes, quas ex captione imperii passagium con-
Cccc ij

SEC. XIV. » *sequitur.* » 1 Quia Ecclesia tota Orientalis ad fidem & obedientiam Romanæ Ecclesiæ reduceretur. » 2 Quod de ipso imperio victualia copiose pro toto passagio habeantur. » 3 Quod exercitus non dimittet hostem post se, de cuius proditiionibus habeat dubitare. » 4 Quod totum navile habeat portus plures optimos & securos. » 5 Quod qui passagium imposterum subsequenter, habebunt loca ad quæ declinando poterunt recreari. » 6 Quod illud quod de terra sancta conqueretur, per istud imperium poterit conservari. » 7 Quod si contingeret exercitum sine capite remanere, ibi reduci poterit & tueri.

VIII P. continet sex ordinationes necessarias ad adquisitum imperium sub Francorum dominio conservandum. » 1 Quod omnes Latini, qui fidem Romanæ Ecclesiæ negaverunt, & Græcorum perfidiam adhæserunt, aut comburantur, aut de imperio expellantur. » 2 Quod omnes eorum monachi, qui fidem veram non receperint, de imperio ad partes Occiduas expellantur, & quod nullus ad illum ordinem in posterum in monachum induatur. » 3 Quod quilibet tradat unum de filiis suis Latinis moribus & literis imbuendum. » 4 Quod omnes eorum libri diligentius comburentur in quibus errores contra fidem catholicam continentur. » 5 Quod omnes in sancta Sophia congregati facta fidei confessione Francorum dominio spontanee se submittant. » 6 Quod Græcorum Ecclesiis quinque observantia auferantur, quas in subversio nem fidei & domini esse constat. » 1 Quia in tota Græcorum Ecclesia non est religio nisi una Calogorum scilicet perfidorum: » 2 quod nullus nisi sit Calogorum sit episcopus sive abbas: » 3 quod soli Calogeri confessiones audiunt omnium tam clericorum quam laicorum: » 4 quod sæpe pro quibusdam suis observantiis ad suas conveniunt ecclesias, & ibi liberius conspirationes inveniunt & pertractant: » 5 quod quilibet qui vult & potest, facit ecclesiam in suo prædio, sive domo, ubi secretius tractant conciliabula supradicta. » Continet etiam hæc pars quinque remedia contra quinque prædicta. Continet insuper & ostendit facilitatem regnum Rasciæ obtinendi.

Libelli secundi sunt quatuor partes.

I P. continet sex diversitates hominum a quibus quantum ad quatuor debetur pro nostri custodia præcavere, videlicet in revelatione secreti, in convitio contubernii, in familiaritate obsequii, & in commissione periculosi negotii. » Primi sunt Armeni, secundi Gasmuli ex patre Græco & matre Latina nati, tertii Assuriani, quarti Murtati (f. Mulatri) de Turco patre & matre Græca geniti, quinti baptizati, sexti assassini, qui tanto afferunt majus periculum & important, quanto minus ab aliis dignoscuntur. » Horum omnium mores depingit.

II P. ostendit brevissimi transitus locum maris, qui Hellepontus & Bosphorus & brachium S. Georgii nominatur. Continet autem hæc pars quinque rationes evidentes, quod ibi sit magis congruum & necessarium hostes crucis invadere, quam in aliqua parte mundi. » 1 Quia a Francia usque Hierusalem non est plus de mari, nisi ille brevis transitus, navigandum, qui ita brevis est, quod fere de una ripa ad aliam vox clamantis hominis audiretur. » 2 Quia ibi possunt hostes invadi cum minori nostrorum periculo. » 3 Quia in toto illo gyro maris omnes alii portus per hostes crucis possidentur, in quibus posset tute exercitus recreari. » 4 Quia caput hostile est primitus conterendum, ubi Turchi plus caput esse Saracenorum quam Soldanus per respectum ad armorum potentiam ostenduntur. » 5 Quia facilius & utilius est Turcos prius invadere quam Soldanum: quia Turchi possunt Sol-

dano subsidium exhibere non e converso, quia posito quod Soldanus Turchis subsidium exhiberet, nostris obistere parum posset, cum Egyptii sint effæminati & viles propter otium & delectationes carnis assiduas quibus vacant. Quod probat factum Petri Eremitæ, qui multa regna in brevi acquisivit, quia prius Turcos diminuit & attrivit.

III P. ostendit loca quorum pro exercitu victualia habebuntur, ab Aquilone, ab Occidente, a Meridie, ab Oriente.

IV & ultima P. est de Turchis facile triumphandis. » 1 Quia ipsorum malitia est completa, & Dominus minus est vobiscum. » 2 Quia Turchi in seipso multipliciter sunt divisi. » 3 Quia electa capita sua, quibus bella noverant, perdidit. » 4 Quia suam malitiam instauraverunt de Græcis Saracenatis captivis emptiis atque servis. » 5 Quia sine armis defensivi sunt, & modum bellandi & industriam nullam habent. » 6 Prophetiam habent tam ipsi quam alii Saraceni, quod his temporibus per quemdam Francorum principem debent destrui & deleri.

Auctor est curiosus & lectu dignus sive ob geographiam sive ob historiam. Sic I P. Mot. 2 ita habet:

» Ego pro mea parte per me visum & expertum adjicio. Cum enim proficiscerem inter gentes causa fidei prædicandæ, transiens infallibiliter sub & ultra tropicum æstivalem, sub æquinoctio me inveni. Quod probatur ex tribus. » 1 Quod in loco illo in quantitate diei ac noctis nullo tempore alius horæ seu etiam momenti sensibilis differentia notabatur: » 2 Quod existente sole in primo gradu Arietis & Libræ erat ibi in meridie umbra recta: » 3 Quod stellas illas (tutuerunt) propinquiores [ad] polos mundi videbam in aliqua parte noctis, istas scilicet ad Aquilonem, illas autem ad meridiem, super circulum orientis simul & æqualiter elevatas. Processi ultra meridiem, ad locum ubi polus nostrum arcticum non videbam, & videbam polum antarcticum circa 24 gradus elevatum. Ab isto loco ulterius non processi. Mercatores vero & homines fide digni passim ultra versus meridiem procedebant usque ad loca, ubi asserbant polum antarcticum 54 gradibus elevari. Conjuncta autem minori latitudine climatum, quæ est 22 graduum, quibus principium primi climatis, vel circa ab æquinoctio distat, cum illis 54 gradibus quibus polus antarcticus elevabatur in loco, ad quem mercatores supradiximus pervenisse, constat (hæc desunt quedam in cod.) Per quod partem quatuor conclusiones diligentius inveni. » 1 Quod plus sit extra climata versus orientem atque meridiem habitatum, quam sit totum spatium infra minorem & majorem latitudinem climatum assignatam. » 2 Quod major est pars Asiæ quam communitur assignetur. » 3 Quod non est frivolum neque falsum antipodes assignare. » 4 Quæ magis veniunt ad propositum, quod nos qui veri sumus christiani, non dicam, decima, sed & vicesima pars non sumus. » Ex his habetur ætate nostri auctoris, & jam antea antipodas agnitos fuisse, illasque regiones Orientales & Meridionales a mercatoribus vulgo frequentatas.

Motivo 3 postquam descripsit gentes quæ ritum Græcorum sequuntur & ab Aquilone versus Orientem protenduntur, quales Bulgari, Slavi, Blagui (seu Valachi) Garbi, Ziqui, Scythæ, Avogasi, Mandali, Soani, Uni, seu Hunni, Alani, Georgiani &c. addit: Ultra versus meridiem procedendo est quadam insula in mari Indico satis magna, ubi populus circumcissionem obtinet pariter & baptismum. De qua quidem insula dicere quomodo aut qualiter illuc pervenerim, & de conditione illius gentis, & de moribus ac modo vivendi & de con-

suendinibus & legibus & modo extraneo dominantibus, si ad nostrum propositum conveniret, esset audientibus curiosum. Quæ sit illa insula geographis permitto inquirendum.

P. II præamb. 3 dicit actu esse guerram gravem inter Catalanos (in Græcia) quibus dominatur rex Aragonia Fridericus, & Genuenses, quibus favet rex Sicilia Robertus: & hortatur regem ut pacem inter eos componat, quia quantum ad vasa sunt in Oriente potentiores.

Præamb. 4 dicit Venetos possidere insulas Cretam, Nigropontum, & fere omnes alias numero plusquam viginti in mari Ægeo: » Januenses habere civitatem muratam & fortem nomine Pera in populo copiosam juxta C. P. sitam ita prope quod eam solus portus dividit, & aliam in imperio Tartariæ Aquilonaris nomine Capha.

P. V a. 3 sic habet: » Postremo cum omnes nationes Aquilonis & Orientis de Francis magna existiment & commendent, omnes obedientes Romanæ Ecclesiæ Francos vocant, de quacumque gente vel progenie sint exorti, ac propter hanc existimationem quam de nobis habent, omni quæ sub cælo est nos præferunt nationi. Græci soli nos præpostulant & rejectant & tanquam mortuos a corde nos judicant relinquendos, & tanquam vasa perdita nos contumeliant & infamant. » Hinc colligo Gallum eum fuisse.

P. VI. Facil. 1. » Hæc quæ narro (scilicet de infirmitate Græcorum) cum in C. P. sive Pera, quod idem est degerem, contigerunt. Turcorum vix duo millia imperatorem Michaellem patrem istius qui modo illic imperat cum decem millibus & amplius militibus existentem in campo quem vallabat peditum maxima multitudo, viliter devicerunt & turpiter fugaverunt &c. Cathalani etiam qui modo vocantur societas, quæ nunc est in ducatu & dominio Athenarum, qui non habebant duo millia quingentos equites, ex quibus non erant ducenti homines de sanguine militari, eundem Michaellem cum 14000 existentem, & cum peditum multitudine copiosa aggressi fuerunt cum audacia desperata, & ipsius ordinatas acies destruxerunt, fugaverunt &c. Michael imperator iste filius fuit Andronici senioris & pater Andronici junioris, & quæ hinc de eo narratur circa mcccxi contigerunt. Eadem fere habet de societate Catalanorum noster Lauterius de Batineis in suo Capistro Judæorum. Videlicet infra ubi de eo. Hinc discimus eam societatem adhuc anno mcccxxx perstitisse in Achaia.

Facil. 2. » Ego cum in partibus Persidis commorarer, vidi sæpius Græcorum multitudinem captivorum utriusque sexus, ætatis & gradus, qui cum gemitibus & suspiriis ducebantur, & quasi jumentum in foro pure vendebantur &c. & infra: Nunquam fui ad quantumcumque extraneas nationes, ubi Græcos non viderim captivatos.

Facil. 3. De imperatore qui nunc præest, (quod intelligas de Andronico seniore, vel de juniore ejus nepote) » Ipse factus est Cathalanis de ducatu Athenarum, qui vocantur societas, & Turchis ac Tartaris plusquam servus.

Facil. 4. » Et licet apud eos idem patriarcha tantæ auctoritatis & excellentiæ habeatur, tamen ego vidi quatuor simul vivos per imperatorem depositos & abjectos, & quintum qui viventibus & videntibus quatuor supradictis patriarchale nomen & gradum ac præminentiam obtinebat, non sine timore depositionis & tremore.

P. VII. Sæct. 1. » Hoc ædificium (quod descripsi ante) vidi prius, quando bellum contra Turcos, cui ego interfui, gerebatur per D. Martinum Zachariæ civem Januæ industrium utique proba-

tum ac strenuum hominem & fidelem, qui de Turchis me præsentem plures victorias obtinuit & triumphos, qui fuit nepos D. Benedicti Zachariæ quondam, cujus in factis maris adhuc celebris fama vivit. Præfatum ergo D. Martinum tenet imperator nunc dictus Græcorum proditoraliter captum & indebite ac injuste in carcere vinculatum &c.

P. VIII. De regno Rasciæ. » Nunquam vidi ibi aliquod palatium seu domum de lapide nec de terra, nisi in civitatibus maritimis Latinorum. » Ibidem regionem totam & incolarum mores late describit.

Libello altero P. I art. 1 de Armeniis. » Et quamvis Armeni de minori Armenia, quæ quondam Cilicia dicebatur, quamdam unionem fecerint cum Romana Ecclesia & confessionem fidei verbo expresserint, & in scriptis, quarum quidem unionis & confessionis ego motor, operator atque receptor unus extiti de duobus Fratribus Prædicatoribus quos D. Joannes Papa XXII ad hoc specialiter destinavit. » Quæ videntur referenda ad annum mcccviii. Vide Rainaldum infra citatum.

Et paulo post. » Armeni dum potentia Turcorum oppressi vel Saracenorum tributis & mansionibus fatigati ad Romanam Ecclesiam crebro veniunt & recurrunt, eos certe non tantum vinculum amoris & reverentiæ ad hoc attrahit & inducit, quantum cogit & impellit [necessitas.] Ad hoc autem clarius ostendendum, quiddam exempli causa breviter hinc subnectam. Armeni quidem isti Minoris Armeniæ de quibus textitur sermo præfatus, coronam & nomen regni a Romanis pontificibus & imperatoribus habuerunt, & tunc in signum subjectionis de pacto & de conventionem quædam optima castra & fortia Romanæ Ecclesiæ donaverunt, duasque Latinis archiepiscopales Ecclesias erexerunt & eas redditibus & possessionibus dotaverunt, monachorum nostrorum monasteria construxerunt, pueros suos Latinis imbuendos literis tradere promiserunt. Postquam verò adepti sunt regni nomen & gloriam affectam, manum quam ad aratrum extenderant, retraxerunt. Castra enim per ipsos prius data Ecclesiæ sunt ablata, monasteria ædificia & habitatoribus desolata, bona Cartensis Ecclesiæ, quæ de præfatis sola & unica tantum restat, pro parte maxima occupata. Ego autem cum apud eos essem pro causa superius memorata, in quadam ecclesia cujusdam monasterii, quod fuerat Latinorum, a quo monachi expulsi fuerant & fugati, vidi per eos fieri stabulum jumentorum. Tunc etiam socius meus & ego duo pacta ab eis recepimus & firmata, videlicet quod conventus Prædicatorum & Minorum ordinum construerent, & ibi Fratribus mansuris de necessariis providerent: item quod pueros suos instrui facerent Latinis literis ac moribus edoceri, quæ omnia usque hodie perficere neglexerunt. Legendus Odoricus Rainaldus ad annum mcccviii n. 15 & seqq. ubi Joannem XXII narrat, ne fides inter Armenos exolesceret, putasse aperienda in Armenia gymnasia, in quibus Armeni linguam Latinam discerent, eamque provinciam FF. Prædicatoribus commendatam: additque literas quas ea de causa pontifex regi Armeniæ scripsit, dicens se ei F. Raimundum Stephani ordinis Prædicatorum & quosdam alios socios suos mittere, qui subiectum sibi populum verbo salutiferæ prædicationis instruant, sanctæ conversationis exemplo ad amorem patriæ cælestis accendant, & Latini sermonis peritiam functi præceptoris officio gratis atque copiose diffundant: regemque urget, ut certa loca in regno suo, & præcipue in civitate Ajacii prædictis Dei famulis assi-

gnet, in quibus devotum & debitum servitium Deo reddant, confluentem plebem instruant, & Latini sermonis copiam valeant ministrare. Adjacium civitas est in extrema Cilicia ora maritima sita. Quæ Rainaldi narratio ita cum nostri auctoris relatione convenit, ut eum ipsum esse F. Raimundum Stephani fere conjicerem. In actis cap. gen. apud Trevirum anno 1266 coacti sic legitur: *Item concedimus provincia Terra-sanctæ unam domum ad petitionem regis Armenia in Armenia.* Nec dubito quin illa ex cœnobiis sit, quæ auctor dicit se vidisse fieri stabulum jumentorum. In actis verò cap. gen. apud Perpignanum 1327 sic lego: *Item concedimus provincia Terra-sanctæ unam domum ponendam in Rhodo, & aliam in Armenia.* Fortè quia ita promiserant Armeni, sed quod auctor docet cum scriberet adhuc non implerunt.

P. IV rat. 6. "Quandocunque audiunt (Sara-ceni) passagium ordinari, excidiosum præstolantur cum magna formidine finem suum. Quod & ego veraciter sum expertus cum essem in Perside, ubi propter remotionem terrarum a nobis, minus debet passagium formidari. Cum enim D. P. Clemens [scilicet V] passagium indixisset, & apud illos de Perside verbum hujusmodi sonuisset, tantus timor & tremor eorum corda percussit, ac si jam Francorum gladios ad spatulas habuissent. Ex his discimus auctorem jam anno mcccviii in Perside egisse, nam eo anno ut habet Raynaldus n. 32 passagium seu bellum in Saracenos a Clemente indictum.

In Epilogo: *Ego qui vix est natio in toto Oriente, quam ad bellum non viderim processisse &c.* Pellicibus 22 constat opus, ex quo præterea nomina illarum regionum, populorum, civitatum eo seculo usitata discas.

Idem opus recensetur in catal. Angl. T. I P. II n. 2184: *Directorium Terra-sanctæ per quemdam Fratrem ord. Predic. ad Philippum regem Francie anno Dni mcccxxxii ad passagium faciendum.*

Et T. I P. I in collectaneis Ricardi Jameſii p. 260: *Excerpta ex directorio passagii ad Terram-sanctam.*

Relationem hujus operis factam fuisse in consilio regis Francorum discimus ex registro cameræ regie computorum vol. 2 Bibl. olim Seguer. nunc Coſlin. quod incipit ab anno mccc in quo sic legi:

Dans une deliberation du chemin a tenir pour aller en la Terre-sainte par le roi de France neveu du roi de Naples. Is erat Philippus Valesius dictus seu VI, qui anno mcccxxviii morte Caroli Pulcri rex evasit. Item est bien a voir, que aucuns avis ont été baillez au roi sur cette besogne par maniere de livre, que l'en dit qu'un sage prelat, qui jadis fut de l'ordre des Precheurs, & est a present archeveque en l'empire de Constantinople, & ez marches dela, a composé & la envoié: lequel semble conseiller au roi, qu'il aille le chemin d'Allemagne & de Hongrie par terre, & qu'il passe par le royaume de Rascie & par l'empire de Constantinople, & par une partie de la terre que les Turcs tiennent, & qu'il aille passer la mer au bras de S. Georges, la ou il y a peu de mer a passer. Mais si comme il appert clairement a ceux qui lisent celui livre, l'entente de celui qui l'a fait, est que le roi passant par les terres des mecreans conquise avant soi toutes icelles terres, cest a savoir toute la terre du royaume de Rascie, l'empire de Constantinople & celles terres que les Turcs tiennent en une partie de terre nommée Asie, & que cette deliberation fut faite pour l'annee mcccxxx le vii des Kal. Aug. auquel jour se devoit commencer le passage &c. Quarum omnium regionum subigendarum consilium nimis difficile visum est attentio rerum Gallicarum statit. Verùm ex hac deliberatione discimus auctorem hunc

nostrum archiepiscopum in illis regionibus Orientalibus a Joanne XXII constitutum.

Aliud opus se confecisse innuit auctor P. I Mot. 2, in quo demonstrat si mundi pars habitata per homines in decem divideretur partes, Christianos non esse decimam partem. Quod fortè servatur in Bibl. Vatic.

F. RICARDUS TEUTONICUS.

F. RICARDUS TEUTONICUS laudatur a Laurentio Pignon n. 95 & a Leandro fol. 147 b, ad annum mcccxxx collocatus, & tandem a Lufitano p. 210 & 211, sed absque agnomine Teutonici, & omisso ætatis qua vixerit anno: hunc verò illi tres asserunt duos tractatus edidisse

Unum de virtutibus.

Alterum de interpretationibus vocabulorum Hebræorum Biblie

Ex quibus emendandi tum Altamura qui Ricardum hunc ad 1453 relegat, cum Laurentius qui ejus meminit, jam ante mccc scriberet: tum Rovetta qui non solum ad 1456 prorogat, sed & Longobardum diœcesis Brixienſis & de Lonato agnomatum fingit, cum Teutonem & Laurentius & Leander diserte pronunciant.

F. GUIDO VICENTINUS.

F. GUIDO VICENTINUS a patria, a familia verò de Pileo nuncupatus, illustri comitum Montisbelli stirpe satus, sua plurimum eruditione, facundia, præclareque gestis patriam ordinemque quem ibidem amplexus est nobilitavit. Ut enim ille magno animarum fideique æstuabat zelo, miraque dicendo pollebat efficacia, primus Ferrariæ positus est adversus hæreticos generalis inquisitor: tum & sublato e vivis Ottobono de Cartetto Ferrariensis Ecclesiæ præfule v Id. Januar. mccciv, a Benedicto XI ex ordine assumpto mox suffectus est ejus loco, Ferrariensisque nominatus episcopus eodem anno ante pascha, quam sedem annos 27 solidos sanctissime administravit. Hermannus cujusdam impurissimi, qui pro sancto colebatur, ossa conterere ignique devoranda publico curavit, quæque in ea civitate ditoneque tota late propagaverat impietatis & sectæ reliquias pastoralis vigilantia & fortitudine profligavit & extinxit. Meritis denique gravis & annis ad bravium a Domino vocatus, piissime decessit e vita anno mcccxxxi non uti typorum fortè lapsu legitur apud Ughellum Ital. Sac. T. II col. 583 anno mcccxlx, nec Bononiæ sed Ferrariæ sepultus in templo Prædicatorum ad sacrarium, hoc illi posito cælaroque lapidi cœnotaphio vetustate fere abraſo

De Montebello

fuit nomine Guido

Ordinis erepto postquam gradum tribuit Ferraria pontificatum

Doctrina scripsit tenore

tumulatus mille trecentis

annis.....

Sacras olim apud suos annis pluribus literas interpretatus fuerat, eratque theologus insignis, sed & humanioribus aliquando deliciabatur uti literis, strictaque facile venusteque utebatur oratione, quod ea quam inducente Benedicto XI, dum adhuc Ostiensis esset & Velletrensis episcopus inceperat, & Clementi V absolutam nuncupavit, utriusque testamenti metrica ac eleganti expositione restatum fecit. Huic operi titulum Guido indidit

Margarita Biblie.

Lucubrations autem suæ discrimen ab aliis simi-

libus, quas antea ediderant Petrus Riga in libro qui dicitur *Aurora*, Tobias, Anterius Clalidianus (sic in cod. ms mox laudando) & alii, sic ipse aperit in prologo, "quod licet prædicti auctores libros "historiales Bibliæ vel omnes vel aliquos eorum "versibus hexametris & pentametris secundum "quod unicuique complacuit egregio stylo depinxerint, profundas etiam allegorias & pulcras moralitates addendo, sicut maxime Petrus de Riga, "qui non solum libros omnes historiales, sed aliquos alios describit luculenter, nullum tamen reperi, qui libros omnes bibliæ metrico sermone descriperit. Psalterium enim & proverbialia salomonis & ecclesiasten & librum sapientiæ & ecclesiasticum, & tres prophetas majores, scilicet Isaiam & Hieremiam & Ezechielem, & duodecim prophetas minores, & epistolas Pauli, & epistolas canonicas & apocalypsim quilibet intermisisse videtur. Servaverunt etiam præfati auctores in libris bibliæ magis ordinem rei gestæ, sicut fecerunt magistri in historiis scholasticis, quam ordinem librorum & capitulorum, qui communiter in Biblia observatur: mea verò intentio fuit de omnibus & singulis capitulis librorum bibliæ aliquos flores colligere & ordinem ac modum servare, qui traditur in divina scriptura, & communiter in Biblia continetur: & ideo non laboravi verbis exquisitis seu rhetoricis & poeticis uti, sed verbis illis quantum commode potui, quibus utitur divina scriptura, ut melius valeant in memoria retineri: nec de meo aliquid apposui nisi ponendo interdum verba æquipollentia propter necessitatem metri &c.

Demum advertat quod in qualibet pagina lineæ fiant pares. Ulterius est sciendum quod tempore felicitis recordationis D. Benedicti papæ XI dum adhuc Ostiensis & Velletrensis episcopus esset, & pro solatio suo me familiarem suum licet indignum interdum ad versificandum induceret, hunc libellum incepi: sed quia fuit in brevi de hac vita subtractus, & mihi postmodum impedita menta gravia & innumera occurrerunt, opusculum intermisi. Tandem ad preces sociorum & instantiam amicorum resumpti, & auxiliante gratia divina perfecit. Ipsum verò libellum Margaritam nominare decrevi, quia sicut margarita de conchis maris extrahitur, ita libellus iste de pelago scripturæ sacre colligitur, & sicut margarita est gemma parva candida & virtuosa, ita libellus iste habet puritatem & brevitatem in verbis, habet candorem splendide veritatis, & habet in sententiis excellentem virtutem: & sicut margarita pretiosa non vilibus & immundis, sed nobilibus & excellentibus personis debet exponi, ita libellus iste non competit infidelibus nec detractoribus & indignis, sed intelligentibus & polentibus scientia & virtute &c.

Igitur SS. Pater præfens opusculum, quod ad solatium vestri prædecessoris incepi, admittere vestra beatitudo dignetur apostolicæ sapientiæ discutiendum censura & judicio corrigendum, ut margaritæ libellum, quem apostolica benedictio habuit inchoatum, apostolica clementia suscipiat consummatum. *Explicit prologus.* Quibus ultimis verbis, ut videt lector, ad nomina Benedicti XI & Clementis V alludit auctor: inferas præterea sensum non allegoricum ut putavit Sixtus Senensis, & excipit Posselinus, sed quod & opus ipsum probat, literalem tantum nostrum auctorem profequi in animo habuisse.

Princ. SS. & BB. Patri & D. D. Clementi divina providentia sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici V, F. Guido in Ecclesia Ferrariensi humilis sacerdos obedientiam fidelissimam &

pedum oscula beatorum, Per scripturam sacram hominibus sanctis divinitus inspiratam &c. cujus epistolæ nuncupatoriæ plura supra relata sunt. Postea: *In nomine D. N. J. C. & gloriosa Virginis Mariae matris ejus incipit liber qui dicitur Margarita compilatus a F. Guidone Vincentino ordinis Prædicatorum episcopo Ferrariensi ad retinendum aliquantulum memoria omnia capitula & per consequens omnes libros divina scriptura contentos in sacrosanctâ bibliotheca. Incipiunt capitula libri genesis numero 50.*

Nobile principium cæli terra referatur, Ordine quoque Deus distinguens cuncta creavit, Omnia perficiens requievit. Præcipit Ada. Opus ad mille quingentos circiter versus ascendit, hicque finis:

Explicit liber qui dicitur Margarita. Ecce Ihesu Christi claudo pietate libellum, Latitia cupiens cælestis habere lucellum. Sit benedictus homo Deus & de virgine natus, Credentes sacris verbis salvare paratus.

Hæc ex cod. ms memb. fol. max. ac melioris notæ gymnasii Sorbonici, qui videtur scriptus anno 1308: nam ille annus designatur ad calcem *Alphabeti Narrationum* eodem volumine cum aliis opusculis comprehensum: omnia verò eadem manu videntur scripta. Notandum autem in eo exemplo ad marginem ad caput fere cujusque versus ascribi vocabulum ex eo carmine quod F. Alexandro Villadeo ord. Min. tribuitur, & quo ccxvi versibus omnia biblicorum capita expressit incipitque

Sex, prohibet, peccant, Abel, Enoch, archa fit, intrant.

Præter hoc exemplum Sorbonicum sunt alia plura: Regium 4406 fol. par. memb. Colbertinum 5212 simile: Ruthenis apud nostros. Lipsiæ laudatum a Fellerio pag. 343: nec dubium quin sit in Vaticana & aliis.

Hujus nostri Guidonis meminit Bernardus Guidonis inter episcopos ex ordine assumptos, ubi sic lego: *F. Guido Vincentinus episcopus Ferrariensis per Benedictum XI anno mccciii. (Scilicet stylo veteri Gallico nunc mccciv.) Erat provincialis Lombardiæ: nempe inferioris, adeo ut primus fuerit ejus provinciæ, quæ anno superiori in comitibus generalibus Bisuntii habitis a Lombardia superiori divisa fuerat, præfectus electus. In chronico verò SS. Pontificum sic habet idem Bernardus æqualis ad annum mccc: Eodem anno corpus cujusdam nomine Armanni, quod annis xxxi tanquam sanctum in Ecclesia Ferrariensi extiterat veneratum, fuit studio & mandato inquisitoris hereticæ pravitatis in illis partibus exhumatum pariter & combustum, tanquam heretici & damnati, & ejus ara pretiosa satis, fracta fuit publice & destructa. Inquisitor autem qui erat illo tempore Frater Guido de ordine Prædicatorum factus fuit postmodum episcopus Ferrariensis. De eo agit etiam Sixtus Senensis patriam tacens & Ferrariensem episcopum solum designans, quod non satis attendens Lusitanus Ferrariensem etiam ortu putavit, hincque delusi plures, in primis Augustinus Superbi, qui suis eum claris accensere frustra nititur Ferrariensibus. Rovetta ad 1306 alia eidem ascribit opera*

Memoriale divinarum eloquiorum, quod non aliud a Margarita.

Summam theologiam adversus hæreses, sed ubi servetur non aperit.

At quandoquidem plures hic noster poeta recenset, qui sacra biblia carmine reddiderunt, inter quos non vulgo cogniti quidam ut Tobias & Anterius Clalidianus, alius etiam mihi venit laudandus ob elegantiam dictionis, cujus duplex mihi occurrit exemplum, alterum in gymnasio Navarræ, ab-

Sac. XIV. que auctoris nomine, alterum in Regia in quo auctor dicitur *Leonius presbyter Parisiensis* n. 3847, utrumque fol. par. memb. Titulus

Biblia metris reddita a Genesi ad Ruth inclusive. Pr.

Historia sacra gestas ab origine mundi Res canere & versu facili describere conor Quas habuere satis Moses Mosemque secuti Auctores mandare prosa verbisque solutis Lege metri : sed me iuvat uti carmine, gratum Auribus ut sit opus, nec sit minus utile menti, Quae brevitate metri, quae delectata canore Firmiter id teneat, quanto jucundius haustit.

Sequitur invocatio ad Deum, deinde sic ad monitorem operis abbatem S. Victoris:

Tu quoque quem nulla subnixum laude parentum,

Sed morum & vita meritis, ea denique laus est. Obscurum genere & clarum virtutibus, ardens Non sane ambitio quaesitaque gloria multis, Sed studium verae probitatis & inclita fama Propositi tenor & custos regula sacri Ordinis ad regimen toto radiantis in orbe Ecclesiae tanto dignum provexit honore, Hortatu meditata tuo tu mente benigna Prosequere, atque tuae virtutis robore firma Hac mea praetrepido titubantia carmina gressu

&c. plura

Initium operis:

Principio massam pariter congesta sub ima &c.

Finis:

Sed cum propositi jam pars exhausta laboris Sit non parva mei, pars major & altera restet, Sinque satis magno bis sena volumina libro Bisque quater deni bis septem millia versus Ne tibi sint operis lector fastidia longi, Fessaque ne medio solvatur in aequore navis, Hic standum est portuque licet figenda remoto Anchora, cum pelagus & adhuc mihi grande superstit.

Post oblationem operis Deo O. M. iterum abbatem S. Victoris compellat:

Tu quoque quem falso generis non lumine splendor

Sed virtus meritique illustrat gloria celsi, Nobilitasque animi melior, Victoris ut unum Martyris aequale sacra sibi religione Repererit patrem domus hoc te tempore dignum, Hac oculis lege digna tuis, fautorque benigno Hunc res divinas animo tuearis habentem, Quem tibi pro magno quaesisti munere, meque Magnus adegisti monitor componere librum &c.

Quae auctoris rarioris notitia lectori curioso forte non displicebit, sed an opus ultra librum Ruth profecutus fuerit, mihi incertum, praesertim cum istud primum XII libris distinctum sit, nec plures ejus recensent Labbeus *Nova Biblioth.* pag. 62, ubi ejus meminit. Sed & qua aetate vixerit, quisve ille S. Victoris abbas mihi incertum.

F. BERNARDUS GUIDONIS.

F. BERNARDUS GUIDONIS vir sua aetate de republica literaria Ecclesiastica bene meritus, eo diligentius a nobis seu quoad gesta, seu quoad opera discutiendus est, quod de utrisque minus accurate a nomenclatoribus seu nostris seu exteris agatur. Eum Leander Albertus fol. 152 de Castris S. Vincentii appellat, quod certe agnomen nunquam illi fuit, nisi quod priorem aliquando in conventu Castrensi egit. Hinc ansam arripuit Lusitanus duplicem Bernardum distinguendi, alterum Guidonis ad 1296, alterum de Castris S. Vincentii ad 1305, quem errorem imprudenter hauserunt

deinceps Pius col. 127 & 166, Fernandez, Altamura ad 1305 & 1331 & alii. Sed & gravius allucinat Toppius in *Bib. Napol.* dum suis accenser Siculis, & Castra S. Vincentii in Occitania vertit in Castellum di *San Vincenzo* in Regno. Ratum ergo esto unicum esse Bernardum agnomen familiae gentilitio Guidonis dictum vernacule *de la Guyonne*, (Castellum est prope Roeriam versus Rupem apud la Roche abeille 4 aut 5 leucis Lemovicis distans) illumque eundem esse, quem falso de Castris vel de Castro S. Vincentii, aut etiam *del Castello di Sanvincenzo* quidam appellant. Sed praestat hic breviculum ejus vitae ab auctore suppari, uni ex ejus voluminibus insertum hinc quale est referre. Sic autem se habet

Brevis chronica de vita & moribus ac scriptis & operibus D. episcopi Lodovensis actoris & compilatoris hujus libri, qui intitulatur Speculum sanctorale. Fuit vir venerabilis modernis temporibus de terminis Fratrum Praedicatorum conventus Lemovicensis, Dominus videlicet F. Bernardus Guidonis ordinis FF. Praedic. episcopus Lodovensis, qui in presbyterio Ecclesiae Fratrum Lemovicensium ad sinistram altaris in decenti ac eminenti tumulo fabricato ex letone (id est ex cupro seu are, quod Galli de letone dicunt, sed fuit in desolatione conventus ablati) requiescit. Hic ex vico vocato Roeria prope rupem Apis ejusdem Lemovicen. diocesis oriundus juxta proprietatem sui nominis, tanquam nardus odorifera, vita pariter & doctrina odorem suavissimum Deo & hominibus emanavit. Fuit liquidem vir magni consilii, magnae experientiae, expertaeque prudentiae, ac religionis probatae: vir modestus atque sensatus, ac humilitate profundus, fama, gratia, scientia, ac eloquentia clarus, gesta quoque sanctorum & illustrium virorum, atque antiquitates notabiles, & memorabiles gerens in pectore, & promens in tempore opportuno, ac commendans per scripturam memoriarum cum diligentia ne perirent. Assimilatus insuper in fidei fervore in zelo ac sinceritate religionis patribus primitivis. Hic ex lectore FF. Praedicatorum Albiensium factus est ibi prior, utrumque officium lectoratus & prioratus tam ibi quam in conventu Carcassonae, ubi praefuit prior, videlicet tribus annis in Albia (a 1294 ad 1297) & duobus in Carcassona (a 1297 octob. 12, ad 1301 julii 29) simul gessit, & laudabiliter adimplevit. Fuit etiam prior Castrensis (sive Castris in Occitania, ubi conventus Ecclesia Deo sub nomine S. Vincentii sacra) annis quatuor (a 1301 Aug. 16 ad 1305) & duobus annis in conventu Lemovicensi (scilicet a 23 Aug. 1305 ad januarii 16 anni 1306 stylo veteri, novo 1307.) Deinde inquisitor Tolosanensis fere 18. (Fui autem, inquit ipse inter Priores Lemovicenses, absolutus ab officio prioratus per litteram magistris ordinis, & factus Inquisitor Tolosanensis per litteram prioris Provincialis Franciae receptis inde litteris Lemovicis in festo B. Marcelli papa & martyris scilicet 17 Kal. Februarii A. D. 1306: quod intelligendum stylo veteri.) Qui etiam simul cum officio Inquisitionis officium procuratoris ordinis in curia Romana annis fere quatuor gubernavit, (quo in ultimo munere anno 1317 F. Simoni Sartarello successit a magistro ordinis F. Berengario de Landorra institutus, quodque gesserit ad 1321, quo ei successor datus fuerit F. Guillelmus Dulcini.) Hunc misit & destinavit D. Joannes Papa XXII pontificatus sui anno primo (Christi 1317) dum praefatis officiis Inquisitionis & procuratoris fungeretur, pro pace reformanda ad urbes & partes Italiae, & postmodum in Franciam pro pace inter regem & Flamingos confirmanda. Tandem cum 35 annis

35 annis in supradictis officiis, ac in ambaxiatis per Romanam Ecclesiam sibi commissis per omnia laudabiliter se gessisset, factus fuit per eundem D. Joannem papam XXII in regno Castellae primo Tudenensis episcopus, (anno 1324) ac deinde infra annum per eundem translatus octo fere annis episcopatu praefuit Lodovensi in provincia Narbonensi. Hic D. Bernardus mente devotus & sermone jocundus solitus erat dicere suis familiaribus, quos post pressuram studii ac negotiorum circa horam noctis interdum ad se advocabat, ut proponeret aliquis eorum aliquod verbum honesti & jocundi solatii: asserens non esse probum virum, qui vadit ad dormiendum nisi semel in die fuerit jocundatus. Sed hic sobrie illo solatio utebatur, ut tandem verbis edificatoriis, quibus mirabiliter affluebat, in devotione hujusmodi solatium terminaret. Hic etiam fuit vir in verbo & scripto multa facundia praeditus, in omni bonitate conspicuus, in aspectu & affatu gratiofus, & in his quae ad religionem & labis haereticae extinctionem pertinere possunt, plenissime eruditus. Et post quorundam ejus operum enumerationem de quibus postea: Hic etiam Dominus tam sinceri affectus erat ad matrem suam religionem, quae ipsum educaverat, ut ipse existens Avenioni cum multa devotione fecerit professionem inter manus magistri ordinis Praedicatorum F. Barnabae, dicens formaliter positus manibus suis inter manus Magistri ordinis, Ego F. Bernardus Guidonis episcopus Lodovensis facio professionem & promitto obedientiam Deo & B. Mariae & B. Dominico, & tibi F. Barnabae magistro ordinis FF. Praedicatorum, quod ero tibi obediens, tuisque successoribus usque ad mortem. De isto D. F. Bernardo testatus est focus suus F. Petrus Sicardi, qui plusquam 15 annis confessionem suam continue audierat, quod ipse esset paratus jurare, quod nunquam confessus est sibi aliquam culpam, in qua ipse cognoverit seu judicaverit esse mortale peccatum. Hic tandem pontificatus sui anno octavo post multa virtutum opera & laudabilia & insignia facta quae gessit in episcopatu Lodovensi, tam in eleemosynis, quam in aedificiis, quam etiam in libris ordinandis pro conservatione perpetua jurium illius Ecclesiae, sicut haec latius notata reperiuntur in chronica episcoporum Lodovensium, quae in catena in choro ejusdem Ecclesiae ante sedem episcopalem conservantur: habita prius & obtenta a suo confessoris auctoritate D. Joannis papae XXII plena indulgentia peccatorum suorum, susceptis devotione Ecclesiae sacramentis in nocte subsequenti festum S. Thomae martyris circa diei auroram (ae proinde 29 Decembris, non 13 ut legitur in Gallia Christiana ex ejus epitaphio sed mendose transcripto, quem errorem sequuntur Fontana, Altamura, Caveus, Dupinius) expletis 52 annis ab ingressu ordinis Praedicatorum in castro de Larosio Lodovensis diocesis feliciter in Domino obdormivit anno scilicet Domini mcccxxxii aetatis vero suae anno 70 vel 71, portatus inde per suos sicut ipse vivens ordinaverat, post solemne funeris executionem in Ecclesia sua cathedrali Lodovensi, ad conventum praedictum Fratrum Praedicatorum tumulandus. Hic quoque vivens & moriens fertur miraculis claruisse.

Quis sit auctor hujus breviculi nemo aperit, at antiquum esse & qui Bernardum nostrum viderit, patet tum ex narratione, tum ex eo quod Speculi ejus sanctoralis exemplarium MSS alteri in pluribus codicibus licet & in aliis adjunctum legatur: hincque suspicaret fere F. Petri Guidonis ejus fratruelis, qui vitas SS a patruo compositas, ordinandas, & juris publici faciendas per codd. MSS multiplicatio-

nem sibi aliquando assumpsit, factum esse. Quibus tamen addenda visa sunt quaedam, quae ipse Bernardus Guidonis de se testatur, quaeque ad relata haec tenus dilucidanda non parum faciunt. Sic ergo ille ubi de conventu Lemovicensi: A. D. mcccxxxix Ego F. Bernardus Guidonis intravi ordinem Praedicatorum Lemovicensium in festo B. Eufemia virginis & martyris in septembri, existente Priore F. Petro de Mulceone &c. Ubi vero de Prioribus Carcassonensibus: Quintusdecimus successi ego F. Bernardus Guidonis. Fui autem assumptus de prioratu Albiensi, ubi insufficienter praesueram annis tribus, & quartus annus tunc temporis agebatur ibidem lector antea immediate fueram duobus annis: & Lemovicis secundam lectionem legeram anno uno. Confirmatus & translatus Carcassonam fui anno D. mcccxxvii sabbato post festum B. Dionysii in Pruliano. Ubi scilicet Carcassona nunc prior existens, lectoris quoque officium hoc anno & procedenti aequaliter supplens, quartumque agens annum ibidem in officio prioratus videlicet anno D. mcccxi mense Aprilis eo latius narro &c. & ubi de Prioribus Castrensis: 18 prior successi Ego F. Bernardus Guidonis Lemovicensis praefato F. Pontio A. D. mcccxi in crastino Assumptionis B. semper V. M. confirmatus in priorem per priorem provincialem F. Arnaldum Joannis Caturcensem tunc vicarium provinciae &c. Denique ubi de prioribus Lemovicensibus: 19 F. Bernardus Guidonis successit F. Stephano Laurelli in vigilia B. Bartholomei Apostoli Burdegalis confirmatus anno D. mcccvi Paschali vero tempore subsequenti A. D. mcccvi in festo B. Georgii martyris, qui fuit in sabbato D. Clemens Papa V venit cum octo cardinalibus Lemovicam, & ad domum FF. Praedicatorum declinavit sine diviticulo ad manendum: ubi concessit priori praesenti gratias agenti, & postulanti, quod confessor, quem sibi eligeret, & ipse prior super Fratres & confessores, quos ipse Fratribus deputaret pro illa vice, eandem & tantam haberent in omnibus potestatem in foro poenitentiali absolvendi & dispensandi ab omnibus culpis & poenis circa purgatorium, quantum ipse papa super eos habebat. Dominica vero sequenti visitato prius corpore S. Martialis, deinde populo benedicto recessit apud Solemniacum versus Burdigalam dirigens gressus suos, &c. quae supra retulimus. Ex quibus certissimis tum nostris, tum qui de eo agunt exteris quoad chronologiam emendabis.

Opera eo ordine recensere placet quo 1x voll. ms memb. in fol. Tolosae apud nostros servantur, simul indicando quanam illorum alibi praesertim Parisiis ms habeantur.

Vol. I continentur sequentia.

1. Catalogus seu chronicon summorum pontificum a Ihesu Christo D. N. ad Joannem XXII annum tertium completum scilicet mcccxi.

Sic enim ipse in epistola ad Joannem XXII nuncupatoria, sed postea auxit ulterius, ut habent alii codices praesertim Colbertini, qui plures.

735 Progreditur ad annum mcccxxvii. Item 1901. Item 4086, hic cum Appendice alterius Anonymi ad finem concilii Constantiensis.

1521 Initia desunt, sed a m cx l vii progreditur ad 1x Kal. junii mcccxxxii ab ipso Bernardo auctus, ut ibidem legitur.

2555 Finis anno mcccxxiii mense julio. 2763 ad an. mcccxx. 2770 ad ann. mcccxxx tum appendice Anonymi Galli ad Clementem VII, qui Urbanum VI antipapam vocat. Denique 3982 ad conspirationem leproforum anno mcccxxi cum appendice Anonymi ad mortem Clementis VI.

Duo sunt codd. in Regia 1027 ad ann. mcccxxi memb. hic, alter charta 4204 ad ann. mcccxx.

2. Catalogus alius brevior, & ut loquitur Quae D d d

Sic. XIV. *dam quasi chronica manualis pontificum Romanorum ac imperatorum & regum Francorum.*

Extant plures in Regia. 1026 Pontif. ad MCCCXVI, imperatorum ad MCCCXIII, regum Francia ad MCCCXVI. 1028 pontif. ad MCCCXX, cætera idem. Item 1029.

Colbert. 652 ad MCCCXXIX. Item 735 supra cit. 1521 ad MCCCXXX.

1857 Finis in sede vacante post Clementem V, hic charta. 748 & 4086 Imperatorum solum. 1901 imperatorum & regum Francia solum ad MCCCXXXI. 2464 pontificum ad Clementem V: imperatorum ad Henricum VII, regum Francia ad Ludovicum X anno MCCCXV. 2742 pontificum & imperatorum solum. 2770 imperatorum & regum Francia tantum. 4383 pontif. imperat. & reg. Franc. hic chart. 5076 & 6315, hic ultimus olim fuit nostrorum Pictaviensium, utriusque finis ann. MCCCXVI.

3. *Genealogia regum Francia & de ejusdem regni origine.*

In Regia 1026 & 9620 cum arbore genealogica eleganter picta.

Colbert. 2464, 2763 & 3276, elegantes omnes & picti ut regii. Pr. *Primus omnium de Francis assumptus in regem, coronam sibi imposuit Pharamundus.* Finis anno MCCCXVI.

4. *Genealogia comitum Tolosanorum.* Regii citati 1026 & 1029 & Colbert. 2763 & 6315.

His addenda *Brevis descriptio Galliarum*, quæ in Colbert. citatis 735, 2763 & 3276.

5. *Nomina apostolorum & discipulorum D. N. J. C.*

Regius citatus 1028. Colbert. 735, 1857, 1901, 2763, in isto officium missæ LXXII discipulorum, 4383 & 6315.

6. *Tractatus brevis de tempore celebrationis generalium & particularium conciliorum.*

Regii 1026, 1028 & 1029 citati. Colbert. 735, 788 hic charta, 1521, 1857, 1901, 1923 hic etiam charta & imperfectus, 2763, 4383 & 6315, 1359 hic habet adjunctam appendicem conciliorum generalium tempore schismatis Avenionensis habitorum a Pisano MCCCXIX ad Basileense.

7. *Vita quorundam episcoporum sanctorum Ecclesia Tolosana.*

Colbert. 2763 nempe S. Saturnini fusior, ac lectiones pro ejusdem officio, S. Exuperii, S. Germarii, S. Papuli martyris, & S. Berengarii.

8. *Nomina episcoporum Lemovicensium.*

Colbert. 735, 3276 & 6315.

9. *Nomina sanctorum, quorum corpora in Lemovicensi diocesi venerantur.*

Colbert. iidem.

10. *Nomina episcoporum diocesis Tolosana.*

Colbert. iidem. Finis in Johanne de Convenis ann. MCCCXVII. Adjecta est ab anonymo appendix ad MCCCXXXIX.

11. *Tractatus de fundatione ordinis Grandimontensis in diocesi Lemovicensi, & nomina priorum Grandimontis.*

Colbert. iidem.

12. *Fundatio ordinis Artigii in diocesi Lemovicensi, & nomina quorundam priorum.* Colbert. 3276.

13. *Fundatio & progressus monasterii S. Augustini Lemovicensis.*

Colbert. 6315.

14. *Tractatus de ordinatione sacrificii missæ a D. Jesu Christo & SS. ejus discipulis, & demum per summos Romanos pontifices successive.*

Regius 1028. Colbert. 735, 1901, 2763 & 6315.

15. *Casus qui in celebratione missæ accidere pos-*

sunt: qualiter ipsis occurrendum fuerit si contingant, ex dictis venerabilis doctoris Fratris Thomæ in ultima parte summa, q. 83. Regius & Colbert. iidem.

Typis prodiit in cunis typographiæ in 8 absque anno, loco, & nomine typographi, quæ editio in Sorbon. a me visa. Hoc opusculum Bernardus certo scripsit ante canonizationem S. Thomæ, & est argumentum adversus Launoium demonstrativum.

16. *Libellus brevis & utilis de articulis fidei & sacramentis Ecclesie & præceptis decalogi cum quibusdam annexis aliis in fine, nempe de operibus misericordie corporalibus & spiritualibus & de dotibus gloria beatorum, pro rectoribus & curatis Ecclesiarum nostræ diocesis ad erudiendum plebes fidei sua commissas.* Colbert. iidem.

17. *Dicta sanctorum atque doctorum Ecclesie loquentium de peccato originali &c.* Regius 1028 & Colbert. 735.

Alva hujus libelli meminit Sol. Verit. Rad. 366 col. 2229, sed auctoris nomen ignoravit, estque primus e septem anonymis nostris illo radio ab eo laudatis.

Vol. II quod Johanni XXII etiam nuncupatum, habentur

1. *Tractatus de Dominicis, feriis, & festis de tempore.*

2. *Tractatus de festis SS.*

Istud opus Persinus noster appellat *Rationale divinorum officiorum*

Vol. III sunt *Sermones de tempore & de sanctis.*

Volumina IV sequentia sunt *Speculum sanctorum*

le in IV partes divisum, quæ non possunt accuratius quam ipsiusmet verbis explicari. Sic ergo ille.

» In prima parte præsentis Speculi sanctoralis agitur de his quæ per ordinem consequuntur. 1. De festivitatibus spectantibus ad D. Jesum Christum, qui est caput totius Ecclesie, & causa omnium festivitarum dierum & temporum, quas sancta Ecclesia tam rationabiliter quam salubriter instituit & celebrat per anni circulum ab adventu Dñi in officio ecclesiastico inchoando. 2. De festivitatibus pertinentibus ad ejus sacratissimam genitricem, ex qua natus est ipse Deus & homo. 3. De duobus festis pertinentibus ad Dominicam crucem, in qua passus est Christus pro salute generis humani. 4. De angelis, de festo omnium SS. & de commemoratione omnium fidelium defunctorum, ultimo de festo Dedicationis Ecclesie, & est continentia primæ partis.

» In secunda verò parte Speculi sanctoralis describuntur ea quæ per ordinem sequuntur. 1. Præcursoris Dñi S. Johannis Baptistæ prænunciatus conceptus per angelum, & ejus nativitas gaudiosa, & sanctitatis ejus præclara præconia, & prærogativæ honoris ejus. 2. Decollatio ejusdem & martirium sub Herode Antipa, impia Herodiade suggerente. 3. Verò describuntur SS. apostolorum acta & gesta & incluta trophæa, sumendo exordium ab apostolorum principe Petro, & coapolo ejus Paulo, prosequendo de aliis per anni circulum sub eodem ordine, quo eorum natalitia celebrantur in Ecclesia, ac de evangelistis duobus Luca videlicet & Marco. In fine verò partis ejusdem conscribuntur Legendæ aliquorum de LXXII discipulis D. N. J. C., illorum quorum gesta reperire potui & habere, quia non omnium ad manum habere potui sed paucorum, nec etiam nomina singulorum. Poterunt autem postmodum aliorum discipulorum Legendæ conscribi suo ordine in eodem volumine ab illis qui eorum gesta invenerint & habuerint temporibus opportunis. Et hæc est continentia secundæ partis.

» In tertia verò parte Speculi sanctoralis con-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit auctoritas superioris mei prælati magistri ordinis Prædicatorum R. in C. P. F. Berengarii, qui dum adhuc in ordine magisterio fungeretur, a quo interim in Compostellanum archiepiscopum est assumptus, vivæ vocis oraculo id ipsum mihi imposuit & injunxit: absens quoque cohortatus est me sapius literis iteratis.

His quatuor Sanctoralis partibus, quintam adjecit Bernardus Tolosæ apud nostros servatam, in qua hæc habentur, miracula B. Virginis, vitæ S. Bernardi abbatis, S. Francisci confessoris, Lucæ evangelistæ, XI millium virginum de Colonia passio. Tractatus B. Hieronimi de assumptione. Vitæ Philiberti abbatis, Licerii episcopi, Augustini episcopi, Ægidii abbatis: tractatus exaltationis S. Crucis, Salvini Albicæ episcopi (leg. Salvii vita) tractatus de revelatione S. Michaelis, S. Hieronymi presbyteri, S. Geraldii confessoris: tractatus de festivitate omnium SS. S. Amantii episcopi Autunensis (id est Eduensis vita), S. Martini episcopi, S. Britii episcopi, S. Joannis Eleemosinarii, S. Nicolai episcopi. Hæc est continentia libri V F. Bernardi Guidonis episcopi. Quæ ceu pura actorum sua ætate vulgatorum collectio æstimanda est, ita ut eruditorum judicio quam fidem singula mereantur, permittat.

Præter vitam S. Thomæ de Aquino parte IV hujus Sanctoralis editam, aliam fusiores seorsim edidit hoc titulo *Legenda S. Thomæ de Aquino*, in duos libros divisam: primo agit de ejus ortu, vita, gestis & obitu, altero de ejus miraculis & operibus. Hujus vitæ ritulos capitum tantum, quia in plerisque Guillelmum de Tocho excipit, & partem libri secundi editores Actorum SS. intulerunt ad VII martii ex cod. Ms Vaticanis duobus 1218 & 3847, tertio gymnasii Pictaviensis S. I, quarto Pragensi & quinto Victorino 641. Hunc ultimum integrum Jacobus Boetius ejus Ecclesie canonicus re-

scribuntur agones & triumphus ac coronæ martyrum purpuratæ utriusque sexus cujuscunque ordinis & ætatis incipiendo a protomartyre Stephano & levita, & SS. Innocentibus, prosequendo de aliis eo ordine quo in kalendariis seu martyrologiis dies singulorum natalitii per anni circulum sunt notati. Et hæc est continentia tertiæ partis, quæ propter sui magnitudinem ac multitudinem martyrum habeatur in uno volumine separato.

» In quarta autem & ultima parte Speculi sanctoralis describuntur vitæ ac Legendæ SS. Confessorum & Virginum utriusque sexus incipiendo a B. Silvestro confessore atque summo pontifice, prosequendo de reliquis eo ordine quo per anni circulum occurrit uniuscujusque ipsorum felix transitus de hoc mundo, seu natalis dies in kalendariis annotatus. Hæc autem pars ultima ex causa consimili habeatur in uno volumine separato.

Ista quarta pars extat Paris. in Colbert. cod. 748 fol. med. memb. qui codex ille ipse est quem Bernardus Petro cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte dono dedit, ut legitur ipsa auctoris manu scriptum in fronte voluminis. Prologum sic finit auctor:

» Ea igitur necessitas laboris in præsentis opere fuit, quoniam in modernis compilationibus Legendæ SS. veteres, rerumque gestarum historia per ipsos compilatores brevitati studentes sic in pleisque decisæ sunt, ut videatur pars non modica detruncata. Item de pluribus SS. nulla præsertim habetur mentio in iisdem, de quibus agitur in præsentis, quod diligens lector animadvertere poterit & videre clarius, hujusmodi Speculum cum illis ad invicem conferendo. Impulit quoque me ad hoc ipsum obedientiæ meritum & astringit a

T. II *Nomina ac gesta Lemovicensium episcoporum a protopresule & primare Aquitania B. Martiale ad annum mclxxxiii ex antiquo exemplari Speculi Sanctoralis compositi circa annum mcccxxx per F. Bernardum Guidonis episcopum Lodovensem jussu D. Berengarii magistri ordinis Prædicatorum (non Minorum, ut errato typorum excidit) & postea archiepiscopi Compostellani, dedicati D. Joanni S. R. & universalis Ecclesie pontifici anno mcccxxx a p. 265 ad 271.*

Item de ordinibus Grandimontensi atque Artigia, & monasterio S. Augustini Lemovicensi. a p. 275 ad 279.

Item vita F. Bernardi Guidonis episcopi Lodovensis ex apographo Francisci Bosqueti episcopi Montpelienensis. a p. 511.

Item præfatio Speculi Sanctoralis ex eodem apographo. p. 513.

Vita S. Justini confessoris cujus corpus in partibus Vasconia, in vico qui vocatur Pertiniacus, cujus transitus celebratur pridie nonas maii, ex eod. apogr. a p. 579 ad 582. Hanc vitam fabulosissimam dicunt editores actorum SS. T. I Maii p. 48. Sed has fabulas Bernardo non tribuas, qui qualem in illis partibus invenit, & collegit:

Vita & miracula S. Eparchi confessoris. pag. 519. Celebratur kal. julii.

Vita S. Genii sive Hygini confessoris Christi. p. 564.

Passio S. Juliani martyris Brivatensis in Arvernia. p. 567. Ejus festum 28 aug.

Vita S. Licerii Conseranensis episcopi & confessoris. p. 588. Ejus festum 27 aug.

Vita S. Sacerdotis episcopi Lemovicensis. p. 661. Hanc vitam clar. Baluzius ante Labbeum ediderat ad calcem Disquisitionis eruditæ de seculo, quo sanctus ille episcopus vixit.

In actis SS. T. II febr. p. 711 ex ejus Speculi Sanctoralis cod. ms Prageni collato cum Tolosano edita est

Vita S. Fulcranni episcopi Lodovensis & confessoris. ad XIII febr.

In his actis erratum irrepsit quod editores multum torserunt, nimirum in suo cod. ms sic legerunt Fulcrannum consecratum episcopum pridie nonas februarii mccccxlix, qui dies revera fuit Dominicus, cum lit. Dom. esset G; postea verò dicitur obiisse anno Dñi mvi, idus februarii 1v feria, viii hora diei transacta: mansisse verò in episcopatu annis lxi & diebus ix, quæ certo non constant, neque enim a mccccxlix ad mvi invenias lxi annos. Istud mendum pro sua diligentia eruditi editores sanare ac restituere laborant, nec scopum attingunt. Erratum non est in annis Christi ut putant, sed in annis episcopatus signatis. In codice Colbert. citato 748 certe accurato, & ab ipso Bernardo ad cardinalem misso sic legitur non numeris Romanis, sed expansis & distinctis: *Mansit autem in episcopatu annis quinquaginta septem & insuper diebus novem*: quo posito nulla superest difficultas. In eundem errorem tamen incidit Claudius Chastellain canonicus Ecclesie Parisiensis in suo martyrologio Romano Gallice verso, in notis ad diem xlii febr. ubi S. Fulcranno annos lxi episcopatus tribuit, cum non sederit nisi lvii.

Vitam S. Glodesinde a Surio xv julii editam Dupinius putavit ex eodem Speculo sanctoralis nostri Bernardi exceptam, sed Surius se illam dare testatur ex quodam Bernardo abbate vel Alberto monacho. Hanc postea Labbeus Joanni cuidam abbati asseruit & edidit Bibl. Nov. T. I.

Baluzius citatus T. I Pap. Aven. ex duplici Bernardi SS. pontificum catalogo fusiori primo, altero breviori edidit

Vitam duplicem Clementis V, quæ apud Baluzium sunt tertia p. 55 & quarta p. 62.

Vitam duplicem etiam Joannis XXII, quæ apud eundem sunt secunda p. 133 & tertia p. 151.

Du Catel Tolosanus ad calcem historiae suæ Gallice scriptæ Comitum Tolosæ, Tolosæ Petri Bosc 1623 fol. inter alia monumenta vetera edidit Bernardi nostri

Genealogiam seu chronicon Comitum Tolosano-rum.

F. HENRICUS DE TRAJECTO.

F. HENRICUS DE TRAJECTO laudatur hic ex fide Fontanæ in Monum. ad ann. 1332 p. 201 a, ubi tamen omisit, cujus fuerit an superioris ad Mosam, an inferioris ad Rhenum, docet tantum censuras a pontifice in Fredericum (forte erratum & legendum in Ludovicum Bavarum) latas per totam Germaniam superiorem & inferiorem strenue promulgasse, & adversus FF. Michaellem de Casena, Guillelmum Oxam, & sequaces scripsisse *Tractatum de auctoritate papa.*

Horum omnium testem profert Taëgium in Mon. ord. ad eundem annum.

F. HUGO DE VAUCEMAN.

F. HUGO DE VAUCEMAN vel Vaucemain Gallus patriæ & professione Autissiodorensis vir natalium splendore illustris, sed pietate, doctrina, & paternarum traditionum studio longe illustrior, exactis Lutetia in gymnasio Sanjacobeo studiis, in comitiis ordinis Caturci mcccxi & in sequentibus Rotomagi mcccxx habitis pro hoc eodem anno ad sententias in facultate Parisiensi legendas assignatus fuit, & in catalogo post Bernardum Guidonis aucto 74 numeratur inter magistros. Mortuo verò circa finem anni mcccxxi F. Jacobo de Laufana Franciæ priore provinciali, eidem in convocatione Patrum habita februario sequenti Hugo noster suffectus fuit, eoque munere functus est ad ann. mcccxxxiii, quo in comitiis ordinis Divioni coactis sabbaro vigilia pentecostes xxii maii communi electorum voto ad supremum ordinis regimen ascendit. Hæc narratam Laurentium Pignon placet audire: *"F. Hugo de Vaucemain de conventu Autissiodorensi fuit electus Parisiis circa purificationem B. V. anno Dñi mcccxxi (scilicet stylo veteri, novo mcccxxxii.) Hic laudabiliter rexit provinciam annis undecim: postea assumptus in magistrum ordinis in capitulo generali apud Divionem anno mcccxxxiii." Hactenus. In catalogo verò magistrorum ordinis n. 16, postquam dixit rexisse ordinem annis octo, addit: "Hic defendit ordinem nostrum viriliter contra papam Benedictum XII, qui novis & mirabilibus & duris ordinationibus & statutis voluit aggravare ordinem, & magistrum ordinis cogere ad regulam & constitutiones novas: sed prædicto magistro cum rationibus efficacibus sibi obfistente, non prævaluit: pa de his quæ contra ordinem attentaverat." Clarius adhuc hæc explicat, qui Bernardo Guidonis succenturiavit in catalogo magistrorum ordinis, ubi sic lego: "XVI magister ordinis successor F. Barnabæ fuit F. Hugo de Vaucemain de provincia Franciæ, natione Campanus (nota Autissiodorum quod nunc censetur ducatus Burgundiæ, tum comitatu Campaniæ accensum) magister in theologia, fuitque vir magnæ prudentiæ & experientia, fama & opinione ubique omnibus notus, in optimis institutus, quique prudentia naturali con-*

ditiones personarum mirabiliter discernerebat. Hic fuit electus in magistrum ordinis in capitulo generali apud Divionem anno Dñi mcccxxxiii, erat enim tunc prior provincialis Franciæ. Præfuit autem in magisterio octo annis vel ultra, quantum est a festo pentecostes usque ad festum S. Dominici. Post multos autem labores, quos quatuor annis continuus in Avenione, ubi tunc erat curia, sustinuerat, occasione immutationum, multarum novitarum, quas papa Benedictus XII motu proprio contra voluntatem ordinis volebat in ordine introducere, secunda die augusti incepit graviter infirmari de febre acuta, & in crastinum S. Dominici (tum celebrabatur quinta mensis) scilicet viii idus augusti receptis prius devotissime ecclesiasticis sacramentis, debitum mortalitatis exsolvens impollutum spiritum tradidit Creatori. Septima autem die augusti scilicet in crastinum obitus sui, convenientibus omnibus cardinalibus de mane & aliis prælatis curiæ & populo mirabili confluentia, cum magna cleri & religionum frequentia sepultus fuit in ecclesia ante majus altare. Hactenus.

Porro Avenione Autissiodorum instante cum sodalibus illustri familia corpus ejus translatum fuit anno mcccxxxviii, & in medio oedeo ante majus altare reconditum sub lapide cui insculptæ etiamnum visuntur gentilitiæ ejus tesserae. Suum ei B. M. Henricus Sufco sic vulgo nunc dictus sapientiæ æternæ dialogum nuncupaverat. Extant verò ejusdem

Littera encyclica ad universum ordinem scripta pietatem & regularis disciplina ardens studium spirantes e capp. genn. datæ

i Divioni 1333. Pr. *Humana conditionis infirmitas.*

ii Lemovicis 1334. Pr. *Ille gloriosus agricola.*

iii Brugis Flandrorum 1336. Pr. *Inter procellas.*

iv Valentia Delphinatus 1337. Pr. *Advesperante die seculi.*

v Claromontii Arvernæ 1339. Pr. *Sacra religionis plantarium.*

vi Mediolani 1340. Pr. *Amator hominum.*

vii Avenione 1341. Pr. *Sanctorum Patrum.*

Extant ms cum actis, easque Soëgius edidit in anno Dominicano Gallico ad viii augusti, secutus erratum martyrologiorum recentium, in quibus ad hunc diem obitus ejus refertur, cum certum sit non solum ex documentis allatis, sed & ex antiquis martyrologiis ms obitum ejus accidisse viii idus seu sexta augusti. In officio ecclesiastico B. Humberti apud Sanjacobeos servato, in calendario obitibus magistrorum ordinis scribendis destinato sic legitur manu æquali, viii idus obiit F. Hugo doctor in theologia magister ordinis XVI. Idem habetur in antiquo martyrologio ms cœnobii Cathalaunensis curis F. Joannis Clerée magistri ordinis XXXVIII scripto, quod argumentum eo die ad seculum usque xvi sic semper fuisse annotatum.

B. M. F. BARTHOLOMÆUS PARVUS.

B. M. F. BARTHOLOMÆUS PARVUS Armenorum Schismaticorum doctor in fide & veritate, ut ita loquar, hic potissimum est laudandus, sed & unâ duo ejus ex Occidente adducti socii F. Joannes de Florentia & F. Joannes Anglus, quibus addendi duo ex primoribus Armenis eorum studio & opera conversis F. Joannes de Cherna & F. Jacobus: de quibus omnibus simul agit Clemens Galanus in opere suo *De conciliatione Ecclesie Armenicæ cum Romana*, Romæ anno 1650 edito T. I cap. 30, quem excipit Fontana in Constitutionibus P. II Tit. 34 p. 255, & in quibusdam ex certioribus relationibus emendat. Cum utriusque narratio ex mo-

numentis antiquis in domibus nostris Armeniæ etiam servatis a Galano visis & Latine veris desumpta sit, ac fidem proinde mereatur, ad eam lectorem curiosum plura sciendi cupidum remitto, hæc pauca quæ chronologiam spectant, satis habens hic annotare.

Bartholomæus Parvus, an a familia, an a statu sic dictus, Bononiam patriam habuit, ibidemque ordinem amplexus, initio seculi xiv in magnum jam sibi a pietate, doctrina & animarum Christo lucrandarum ardenti studio nomen fecerat. Eximiarum viri dotum certior factus Joannes XXII, eum Avenionem ad se accersivit, & Christianorum Orientalium reconciliationi quam meditabatur, cum Romana Ecclesia aptissimum judicans, Maragacensem episcopum inauguravit. *Maraga*, vel *Maratha* civitas est in *Azerbeyan* seu majori Armenia inter Armenorum Parthorumque confinia sita, milliariibus xxxvi circiter a Tabresio vulgo *Tauris* distans, in qua fedit episcopus Armenus suffraganeus archiepiscopi *Macu* sub patriarcha *Ecsmiasin*. Eo se contulit illico Bartholomæus cum quibusdam ex ordine sociis, inter quos præcipui erant F. Joannes de Florentia domus S. Mariæ Novellæ alumnus & F. Joannes Anglus, sic enim hunc vocant Galanus & Fontana in Constitutionibus, quamvis isti in Theatris & Monumentis Anglum mutare placuerit in Angelum de Bononia, sed sine teste. Iter arripuisse videtur circa ann. mcccxx, certo jam eo quibusdam ante mcccxxviii annis pervenerat, nam jam tum Persicam linguam didicerat, plurimos ad fidem catholicam reducerat, domum sibi suisque sodalibus exererat, ejusque fama longe lateque per vicinas regiones diffundebatur. Ea excitatus magister Joannes abbas monasterii S. Basilii in Cherna, confanguineus principis Georgia, ad eum anno illo mcccxxviii venit, & post quatuor dierum iter eum in suis ædibus reperiens & amplexus, sesquiannum cum eo commoratus est, ab eo cum fide catholica linguam edoctus Latinam, eumque vicissim docens Armenam, quo tempore libros plures Latinos Armenice simul verterunt.

Anno mcccxxx Joannes ille abbas Bartholomæum secum adduxit ad suum monasterium in Charna in provincia *Erinciach* nunc vulgo dicta *Alincia*, quo plures Armenorum magistros convocavit suos olim sub abbate Isaia condiscipulos, tum verò synodum cum illis habens Bartholomæus, omnes vivis suis rationibus ita commovit, ut schisma ejuraverint, & sanctæ Romanæ Ecclesie obedientiam ex animo promiserint: quo factum est ut novellæ huic plantationi fovendæ & ad perfectum adducendæ reliquum vitæ infundendum statuerit. Tribus annis solidis seu verbo seu scripto seu versione plurium librorum in id operam contulit indefessam, tandemque meritis & laboribus gravis in dictis ædibus de Charna anno mcccxxxiii diem obiit suum & ibidem in templo sepultus miraculis claruit, adeo ut exinde & etiamnum ab omnibus circumquaque populis ceu Sanctus colatur. Ejus documentis & sanctissimis exemplis debetur licet ab ejus morte tantum instituta celebris illa *Fratrū unitorum* congregatio sub regula S. Augustini nostrisque constitutionibus militans, quæ per vastas illas Orientis & Septentrionis regiones fidem catholicam propagavit, & quæ etiamnum in majori Armenia in medio Mahumetanæ perfidiæ in provincia Nexciovanensi, a qua & nomen accepit, ordinis provinciis a tribus & amplius seculis aggregata floret ac viget, nullo alio quam ex S. Dominici familia inibi archiepiscopo & presbytero. Quæ fufus ex antiquis codicibus & instrumentis Armenis, potissimum ex præfatione quam laudatus Joannes abbas de Charna primus ad fidem catholicam conversus, & primus etiam congregatio-

nis unitorum superior, constitutionibus nostris Armene redditus præfixit, narrat Galanus, quem consulas. Hæc autem ibidem a Bartholomæo & sociis laudatis Armene reddita vel scripta recensentur opera.

1. *Sermones*. Hos Latine scripsit Bartholomæus, & mediante interprete Perfa Armene reddidit Joannes de Charnâ.

2. *Summa casuum conscientia & tractatus de septem sacramentis*. Eadem ratione hæc Armene reddita.

3. *Epistola eruditissima eaque lingua Armena primum a Bartholomæo scripta, sed a dicto Joanne elegantiori stylo concinnata ad magistros Armenorum suos aliquando discipulos, ut ad synodum in Charnâ convenirent, de sua cum Ecclesia Romana reconciliatione tractaturi*.

4. *Post schisma ejuratum & obedientiam summo pontifici præstitam B. Bartholomæus & F. Joannes Anglus unâ cum Armenis magistris Joanne dicto & Jacobo ad translationem sacrorum librorum ex Latino in Armenum idioma sese totos dedere, quibus etiam F. Petrus Laicus scribendi peritus in iisdem libris scribendis maximo adjumento fuit*. Sic Galanus. Sacram scripturam integram eos transulisse nostri communiter asserunt, quin partem saltem magnam verterint, in dubium nemo revocat. Hujus translationis extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati

Liber Psalmorum ms charta. fol.

Qui codex a Fratre Matthia Maracca Armeno domus nostræ de Charnâ in Armenia priore non scriptus, neque enim id in eo legitur, imo longe antiquior est, sed ex ea regione secum allatus & grati animi causa dono datus, dum anno MDCLVI die xvi aprilis ob rationes suæ provinciæ Parisios venit, & apud nos hospitaretur. Extat &

Breviarium ordinis Armene versum ms charta in 8.

Donum ejusdem Matthiæ, in quo sed manu recentiori legitur ante cccxvi annos sic fuisse translatum a B. Bartholomæo ordinis Prædic. archiepiscopo Nexsciovanensi: (hic erratum, non enim Nexsciovanensis, sed Maragacensis antistes fuit,) at anus convenit cum anno mcccxxx. Extat &

Horarium precum diurnarum Armenum ad ritum ordinis, & ad usum Fratrum Armenorum ms chart. in 24.

Donum ejusdem Matthiæ. In utroque hoc & breviario eadem est psalmodia versio, quæ in codice in fol. supra recensito.

Missale & libros omnes ordinis rituales ab eodem Bartholomæo cum prædictis sociis Armene translatos testantur, quibus exinde usi sunt & etiamnum utuntur sodales provinciæ Nexsciovanensis.

» Galanus addit ex iisdem testimoniis tantum in hoc laboris ac studii contulisse, ut mirabile dictum sit, quot quantaque traduxerint volumina spatio trium annorum, quibus post dictam unionem vixit Bartholomæus. Ex codicibus ab illis in Armenum conversis multi adhuc extant apud Patres Dominicanos Armenos, ut & in præfatione libri casuum conscientia præfens quam narravimus historia, quæ & in aliis Armenis codicibus, latius continetur. Hactenus Galanus.

Inter hæc Armene versa Altamura numerat *Summam contra gentes, & tertiam partem Summæ theologica S. Thomæ*. Idem & eum excipiens Rovetta eidem Bartholomæo tribuunt

Commentarium in evangelium Missus est, & in canticum Magnificat, penes quos fides.

Jam emendandi auctores qui de Bartholomæo secus quam veritas poscat scripserunt. Hunc enim Ughellus Ital. Sac. T. V, Fontana in Theat. Alta-

mura ad 1333 auditorem fuisse volunt S. Thomæ de Aquino, anno mcccxxvi magistrum sacri palatii a Joanne XXII ascitum, tum anno mcccxxviii episcopum Torcellanum consecratum, denique anno mcccxxxiii in Armeniam ab eodem summo pontifice missum, ubi & martyrio vitam consummarit. Quæ omnia nec cum fidem relationibus supra allatis conveniunt, nec inter se coherent. Nam si huic Bartholomæo xv annos ætatis tantum dederis, cum mortuus S. Thomas, jam anno mcccxxxiii quo eum volunt in Armeniam missum, lxxv ætatis attingisset: quis verò putet capularem senem in extremas mundi oras a pontifice missum, dum tot laboribus exantlandis vix integræ hominis robustioris vires sufficiant. Præterea jam ante ann. mcccxxviii in regiones illas penetrasse, fidem catholicam ibidem prædicasse, ac anno mcccxxxiii tot librorum translationibus exactis mortuum in monasterio de Charnâ monumenta Armena evincunt, quibus fidem nemo detrectet cordatus: alius ergo est iste Bartholomæus episcopus Torcellanus anno mcccxxviii designatus, quem alii de *Pisoiatis*, alii etiam *Parvum* agnominant, ac de quo nos supra ad 1328. Quantum verò ad martyrium illi a Turcis illatum, cum in sua epistola ad Fratres unitos non meminerit Joannes de Charnâ, qui sui magistri laudes & acta describens id non tacuisset, Pio & Fontana ad ann. 1339 in Monum. illud collocanti pasca nobis imo nulla fides: ac multo minus eidem Pio qui anno 1254 & Bzovio qui anno 1316 narrant in Armeniam missum ibidem jam anno 1318 obiisse. Verum istis ultimis hæc errata facile condonanda, qui monumenta Armena non viderant, postea tantum a Galano in lucem data.

De hoc scriptore inter alios legendus Leander fol. 124 a, ubi dicitur Bartholomæus Bononiensis Armeniæ minoris (errato fortè typorum, nam legendum *majoris*) sidus & sol fulgentissimus, vir vita & moribus præstantissimus declaratus antistes Armeniæ &c. (Clare distinguitur eadem pagina a Bartholomæo in episcopatu Torcellano Ægidii itidem sodalis nostri successoris,) ac tandem plenus bonis operibus sancto sine quievisse, atque ibidem sepultus etiam miraculis clarere. Nulla martyrii mentio, nulla magisterii sacri palatii. Quas autem ejus laudes fufus prosequitur, haud dubie a venerando patre Gregorio Armeno sodali nostro, qui archiepiscopus Nexsciovanensis electus in patria, Bononia anno MDXI transivit ad Julium II properans ab eo confirmationem accepturus, didicerat.

Esti B. Bartholomæi socii jam cum eo laudati sint de singulis tamen adhuc agendum, eo magis quod de iis non sat accurate loquantur nostri nomenclatores.

F. JOANNES DE FLORENTIA.

F. JOANNES DE FLORENTIA occurrit primum, de quo sic Galanus citatus. « Ecclesiæ Tephlicensi apud Georgianos præfuit D. P. Fr. Joannes episcopus, qui unus fuerat ex sociis ejusdem B. Bartholomæi, ut constat *ex libro quodam ab eodem F. Joanne traducto*, in cujus fine hoc ipsum legitur annotatum: quem proinde in ædibus nostris Galanus viderit, cujus ratione inter scriptores est recensendus. Eundem laudat Joannes abbas de Charnâ in prologo, quem constitutionibus nostris Armene redditus præfixit. Sic enim in eo testatur, « se emisisse religionis professionem in manu cujusdam D. Joannis genere Latini, qui a Romano pontifice missus fuerat cum plenitudine potestatis episcopus urbis Tephlicis: ex quo juxta facultatem ab eodem episcopo traditam dictus Joannes a Charnâ a sociis primus superior provincialis elec-

» tus est. Fontana qui non legit nisi Galanum, hunc Joannem Bononiensem sibi finxit & de Bononia agnominat: sed ex diplomate Joannis XXII ad hunc ipsum Joannem dato Florentinum fuisse docemur. Sic enim habet: *Dilecto filio Joanni de Florentia electo Tephlicensi*. Primo narrat pontifex locum insignem Tephlicensem in regno Jorgianorum constitutum in civitatem episcopalem a se erectum. Tum postea addit: « In te ordinis FF. Prædicatorum professorem in sacerdotio constitutum, in sacra pagina eruditum, qui conditiones & qualitates illarum partium præfentialiter & pabiler expertus, & per tuam rationem verbi divini multorum jam fidelium lucrificasse animas diceris D. Jesu Christo: cuique sacra religionis zelus, vitæ munditia, morum gravitas, discretio nis maturitas, aliaque dona virtutum, prout etiam testimonia fide digna perhibent, commendabiliter suffragantur, oculos convertimus nostræ mentis, & de persona tua Ecclesiæ præfatæ de dictorum Fratrum consilio auctoritate apostolica providemus &c. Datum Avenione xiv kal. novemb. anno xiv, hoc est Christi mcccxxxix. Quæ Joannem non solum Florentinum asserunt, sed & pluribus jam antea annis in illis Orientis partibus cum B. Bartholomæo versantem & verbo Dei instantem demonstrant. Qui voluerit diploma integrum legere, Rainaldum adeat ad 1329 n. 94. Litteræ ad me Florentia datæ sic habent, Joannem hunc ex futuro ad habitum conversorum primò fuisse receptum, sed studio ita diligenter incubuisse, ut ex converso ad clericorum habitum translatus fuerit, & promorus ad presbyteratum, cujus cum laude meminerit necrologium domus S. Mariæ Novellæ n. 394 ejus enim erat alumnus: in chronica verò dictæ domus fol. 40 lit. A sic de eo legi: « Litteris ardenti desiderio cœpit insistere, nec ulli labori parcens die noctuque vertebat libros, donec ad eam tandem devenit litterarum peritiam, quod omnibus miraculo erat: propterea datus & illi fuit clericorum habitus, & sacris fuit initiatus. Claruit prædicatione, humanitate & gratia apud omnes, quousque volente Deo ad Tephlicensem promotus fuit episcopatum. Obiit Beræ anno mcccxlvi, cum multis Orientalium ad verum Dei cultum sua prædicatione duxisset. Hactenus chronica citata, in necrologio dicebatur additum tria perfecte calluisse idiomata, quæ Latinum, Græcum & Armenum licet conjicere. Fontana rursus emendandus in Theat. ubi *Tephlicis* vel *Tiphlicis* ab eo in insula Creta collocatur, cum civitas insignis sit in Georgia *Tebile Cala* etiam dicta in qua sedent & Georgianorum patriarcha, & episcopus ejusdem ritus, & episcopus alter Armenorum sub patriarcha *Esfmiasin*, ac tandem seculo xiv episcopus Latinus a Joanne XXII primum institutus, domus verò ordinis erat jam ante mccxl. Vide supra *Anselinus*.

F. JOANNES ANGLUS.

F. JOANNES ANGLUS ab origine in Anglia ut videtur sic dictus, alter fuit ex sociis quos B. Bartholomæus secum in Armeniam duxit, fidelis ejus comminister, & laborum omnium particeps, iisdemque sacris libris & Latino in Armenum vertendis suam cum eo contulit operam, quapropter & inter scriptores recensendus. Mirum Fontanam qui in Constit. declarat. ubi de provincia Naxsciovan. cum Galano *Joannem Anglum* nominaverat, postea in Theat. & in Monum. ad 1333 agnomen mutasse, & *Joannem Angelum* dixisse. Sed cum non alium testem proferat quam Galanum, ex eodem & ex seipso emendandus est, unaque cum eo Altamura ad 1333 & Rovetta ad 1334 *Joannem Angelum* de

Bononia vocantes. An iste Joannes Anglus in Oriente episcopus etiam fuerit, nolim contendere, ac antiqua non dicunt, certo non fuit Tephlicensis primus a Joanne XXII institutus, sed Joannes de Florentia supra laudatus.

FF. JOANNES ET JACOBUS ARMENI.

F. JOANNES ET F. JACOBUS ARMENI ambo de Charnâ orti & in ejusdem loci monasterio sub regula S. Basilii educati, ex sociis B. Bartholomæi veniunt adhuc laudandi. Sub magistro Isaia, qui apud Armenos schismaticos ceu oraculum audiebatur, sacras litteras didicerant, & schisma unâ imberant, ab eodem suæ ecclesiæ, verius sectæ, magistri per baculum & librum inaugurati, Joannes etiam postea dicti sui monasterii abbas electus & constitutus. Illucescente tum gratia Joannes angoribus non levibus intrinsecus agitatus, ac fidem in qua nutritus erat suspectam habens, quaquaversum oculos levabat, unde vera sibi Ecclesia revelaretur. Dum hæc sollicitus cogitaret, anno tandem mcccxxviii ad cum fama B. Bartholomæi Maragæ agentis, ac ingenti cum fructu prædicantis pervenit, ad quem mox relicta Charnâ se contulit, cæteraque cum eo egit quæ supra relata sunt. Præter sacrorum librorum versiones illi cum dicto Bartholomæo communes, prologum fusiores constitutionibus nostris Armene versis præfixit merito legendum. Nam in eo historiam suæ conversionis late describit, Armenorum schismaticorum errores prodit, decem magistrorum ejus gentis suorum olim sub Isaia discipulorum qui in synodo Charnâ affuerunt & schisma ejurarunt, congregationi unitorum sub regula S. Augustini & constitutionibus nostris se dederunt, quorum & plures ad dignitatem episcopalem in illis regionibus promoti sunt, nomina enumerat, inter quos unus e primis fuit F. Jacobus ex oppido Charnâ, qui vertendis libris supra laudatis non parum adjumento fuit. Denique narrat qui post B. Bartholomæi obitum in Occidentem ad summum pontificem & ad aulam Romanam accesserit, ubi de regimine ordinis plenius edoctus, & ad asserendam disciplinam saluberrimum judicans, illud apud suos & in tota unitorum monasteriorum congregatione sancire constituit, quod & in Armeniam redux fecit, primus ille inter manus Joannis de Florentia supra laudati regulam nostram professus, & primus dictæ congregationis rector electus. Quantum postea ille vixerit, ut & dictus Jacobus, quasve alias dignitates ecclesiasticas consecuti sint, non docent monumenta. Videtis Galanum citatum & Fontanam Constit. declarat. Tit. xxxiv cit.

F. ARMANDUS DE BELLOVISU.

F. ARMANDUS DE BELLOVISU vel *Pulcrovisu* Gallus a loco suæ originis in Provincia Gallice *Belleveüe* dicto nuncupatus, vir fuit toto Joannis XXII pontificatu clarissimus: ab eo laurea magisterii circa ann. mcccxx aut xxv Avenione insignitus, sic enim in catalogo theologiæ magistrorum post Bernardum Guidonis aucto legitur, inter alios his annis Parisiis promotos n. 80: *F. Armandus de provincia Provincia per D. Joannem papam in curia*. In gymnasio ordinis generali apud Montepessulanum regens agebat anno mcccxxvi, tum enim ab inquisitore Carcaffonensi F. Joanne de Prato ord. Prædic. delegatus fuit in causa fidei ad audiendum reum in Montepessulano detentum. Ex archivo ejus inquisitionis. Anno mcccxxvii F. Dominico Grima sacri palatii magistro ad sedem Appamiensem evecto, mox ei successus fuit Arman-

Sec. XIV. dus & sacri palatii magister a pontifice institutus. Certo hoc munere fungebatur initio anni mcccxxviii ut constat ex epistola suarum collationum in psalmos nuncupatoria ad Raimundum cardinalem tit. S. Eusebii, in qua sic eum alloquitur: *In tantum autem vestra dominationi & paternitati preclara, in novitate vestra assumptionis tam digna, tam utilis, & tam grata ad celi cardines ad tantum collegium &c.* Quæ docent has collationes Armandum Raimundo recens in cardinalium collegium allec- dicasse: ille autem ex episcopo S. Papuli (non S. Pauli Tricastensis ut habet Oldoinus delusus) a Joanne XXII cardinalis creatus fuit xviii decemb. mcccxxvii. Præterea ad finem plurium ex his collationibus, ut ad finem lxxxiv sic legitur: *Explicit collatio de mortuis F. Armandi Fratrum Predicatorum ordinis lectoris sacri palatii.* Sic in codice antiquo & ejus ætatis postea laudando habetur. Ex quibus colligere licet, cum eam habuit collationem & antequam Raimundus purpura donaretur, jam tum sacri palatii magistrum egisse. Hoc munere fungebatur adhuc annis mcccxxxii & mcccxxxiii, cum efferbuit celebris illa quæstio de visionis Dei dilatione ad diem judicii. Nam in responsione ad xix articulos sibi a pontifice iis annis missos postea laudanda, seipsum signat magistrum sacri palatii. Ad annum mcccxxxiv in ea dignitate perseverasse, & ante mensem novembrem ejus anni defunctum hinc conjicio, quod F. Arnaldus de Sancto Michaële de provincia Tolosana, qui ad commendationem Joannis XXII in actis cap. gener. Cistericis anno mcccxxxix ad sententias eo anno Parisiis legendas assignatus fuerat, & in catalogo post Bernardum Guidonis aucto licentia- tus dicitur anno mcccxxxiii, ibidem dicatur ab eodem pontifice *lector sacri palatii factus.* Sic in cod. Lingon, sed clarius in Carcasson. *vocatus ad lectionem curia circa festum omnium sanctorum anno Dñi mcccxxxiv.* Utrum autem ille hoc munere diu functus fuerit, mihi non liquet, cum Joannes XXII paulo post obierit, scilicet lxx non. dec. ejusdem anni, & Benedictus XII eodem mense electus nempe xiiii Kal. januar. dicatur ad hoc officium F. Petrum de Pireto Caturcensem theologiæ magistrum Parisiensem allegisse, quem exinde idem ad episcopatum Mirapincensem promovit. Ex hac- tenus dictis emendandus Fontana, seu potius a quo nimium facilis hausit, Sebastianus Olmeda, qui Armandum de Bellovisu a Benedicto XII primum putat sacri palatii magistrum donatum & Petro de Pireto suffectum, cum contra sit, & Armandus a Joanne XXII sacri palatii magister Dominico Grenier successor datus fuerit, & Armando a Benedicto XII Petrus de Pireto. Hæc ejus opera

1. *Declaratio difficultum terminorum tam theologia quam philosophia ac logica.* Operis notitiam dat ipse auctor in præfatione ad Joannem episcopum Brixensem.

» Sane in hoc tractatu in propriis viribus ve- lut in arundineo baculo non confidens, vestigiis doctorum inhæreo meliorum, & præcipue doctoris communis reverendissimi & præclarissimi Thomæ... Hunc ergo tractatum in tres partes principales judicavi ad utilitatem studentium dividendum «.

» Prima pars continet sex brevissima præambula, quæ sunt fundamenta introductoria ad sequentia declaranda «.

» In secunda subsequuntur declarationes dictio- num & vocabulorum communium, quæ ex phisicis seu theologicis sapiunt ad manum &c «.

» Pars tertia in quodam generali determinat, quæ & quomodo nomina Deo convenient &c «.

Quis sit ille episcopus Brixienfis cui dicat opus haud

facile dictu, neque enim toto seculo xiv episcopum Joannem nomine profert Ughellus Brixie sedentem. Cæterum opus pluries typis prodiit semper paululum immutato titulo.

1. Sic: *Magistri Armandi de Bellovisu ord. Predic. tractatus de declaratione difficultum dictorum & dictionum in theologia & philosophia.* Vetus editio absque loco anno & nomine typothetæ: fol. par. charact. Goth. sed eleganti, absque numeris, majusculis, reclamationibus, sed cum signaturis duorum foliorum ab a ad h. Extat in Regia D. 96.

2. *Compendium terminorum difficultum theologiae & philosophia*, Basileæ 1491 in 8. Extabat apud Thevenot. recensita ejus Bibl. p. 23.

3. *Elucidatio dictionum ac dictorum quorundam magis difficultum in philosophia & theologia ut vocant scholastica, quæ simpliciores passim lectores solent a genuino illius intellectu remorari, collecta ex opere F. Armandi Dominicani S. T. P. ac palatii apostolici quondam magistri*, Venetiis 1584 fol. ad calcem scripti in sententias Dionysii Cartusiani: sed hæc editio non integra. Extat altera Venetiis 1586 in 8, quæ habetur in Barb.

4. Argentorati, Antonii Bert 1605 in 8. Extat apud nostros Rotomagi.

5. Witembergæ 1623 in 8. Hæc a Caveo laudatur.

C O D D. M S.

In Victor, n. 764 memb. in 4. Tit. *Summa de declaratione nominum difficultum theologia ac philosophia edita a F. Armando de Pulcrovisu ordinis &c.* Item in Navarr. cod. chart. in 8.

Item Patavii apud Tomasin. p. 6 qui in eo codice Armandum Bononiensem dici monet, sed non crediderim sic prima manu scriptum: ut ut sit, id falsum mox evincetur. Quod autem additur jam anno 1296 claruisse, facile assentior tum xxx circiter annos natum. Extat eodem teste Venetiis apud S. Georgium in Alga.

Hujus operis meminuit Ludovicus a Valleoleti n. 40 & ab eo dicitur de Pulcrovisu.

II Opus *Collationes xcvi in Psalmos.* Typis prodierunt,

1. Hoc titulo: *F. Armandi de Bellovisu &c. sermones plane divini assumtis ex solo psalterio David thematis per totum fere annum declamabiles &c.* Parisiis, Jodoci Badii 1519 in 4, signat. duor. foll. Alph. integ. & aliæ duæ signat. Editionem curavit F. Joannes de Vero O. Præd. baccalaureus, & F. Petro Martini S. T. M. priori Franciæ provinciali & Dominarum de Borbonio principum confessorio ejusd. ord. nuncupavit. Prodiit postea Lugduni, Jo. Moylin de Cambray 1525 in 8, pp. 382. Ad calcem utriusque editionis sic legitur: *Explicunt sermones compositi per F. Armandum de Bellovisu ord. Predic. ac S. T. M. actu legentem ordinariæ in sacro palatio apostolico in civitate Avenionensi, ubi tempore SS. D. N. D. Joannis D. G. pape XXII sancta Romana Ecclesia tenebatur, quos in præfata civitate & curia compilavit: qui tamen inventi sunt in honesto & religioso FF. Predic. conventu Belvacensi &c.*

Extat & alia editio, Brixie 1610 in 4, quam habebat Thevenot, Bibl. p. 27 recensita.

Has collationes ubi de conceptione B. V. in favorem piæ sententiæ immutavit editor, omnes verò quæ de B. V. agunt Alva in suam Bibliothecam Marianam intulit T. III a p. 166 ad 242. Cæterum hoc opus etsi eruditionem ac pietatem exhibeat auctoris, stylum tamen qualem ea ferebant tempora sapit simpliciorum, non qualem Editor repræsentat ita politum, tersum, mundum, concinnum, ut nihil insulsum, incongruum, inspidum, & imbelles sit in eo &c.

Extabat aliàs ms Tolosæ in Fuxensi cod. memb. fol.

fol. tum integrum, sed jam mutilatum translatum in Colbert. n. 1288. Superfunt tantum collationes quadam, nempe Præfatio. Tit. *Incipit introitus magistri Armandi in Psalterium*: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. *In prologo Hugo super angelicam hierarchiam, philosophiam distinguunt in tres partes &c.* Exceptis paucis initiis lineis totum hunc prologum auctor intulit in suam epistolam nuncupatoriam Raimundo cardinali tit. S. Eusebii, quæ habetur in impressis.

Sequitur *Collatio super scripturam sacram in generali. Rubrica*: In principio creavit Deus cælum & terram &c. Ad calcem: *Explicit introitus magistri Armandi in Psalterium.* Hæc non habetur in impressis.

Sequitur *Sermo de magna arbore Nabuchodonozor.* Videtur ejusdem auctoris, sed cum desit finis, ei non ausim asserere. Collationes sequentes ad lxxxiiii manus plagiaria abstulit. Post plura substituta codici sequitur:

Incipit collatio lxxxiiii de mortuis M. Armandi lectoris sacri palatii. Eadem quæ in impressis, & ad finem ut supra indicatum.

Sequentes item subreptæ, sed adest xcvi de Angelis eadem quæ impressa, ad cujus finem legitur: *Explicunt collationes magistri Armandi lectoris sacri palatii &c.* Quod argumentum cæteras eo codice aliàs fuisse.

Porro ex hoc opere natio auctoris facile demonstratur, nam has collationes perspergit promiscue lemmatibus & paræmiis Galloprovincialibus, quæ inde natum ostendunt. Sic collationem lxxvi incipit: *Unum vulgare proverbium dicitur in nostro Provincialico ad nostrum propositum &c.* Videsis collationes lxxvii, lxxv, lxxxvi, xci, quæ eodem modo incipiunt. Joannes de Vero editor has paræmias ex idiomate Provinciali Gallicas fecit, sed in codice Colbertino citato, quales ab auctore scriptæ referuntur. Collatio lxxxiiii sic incipit: *In nostro vulgari Provincialico dicitur tale proverbium, Maix val amies in rocha que deniers in forsa: hoc est dictu, Melior est amicus in casu gravi, quam thesaurus in conclavi.* Quibus aperte Galloprovinciale & Salyum se proficitur.

III Opus: *Commentarium in librum S. Thome de ente & essentia.*

Typis non prodiit, sed habetur ms. Florentiæ ad S. Marci Arm. iv n. 15 *S. Thoma de Aquino de ente & essentia cum scripto Armandi memb.* Rursus n. 16 *Thoma Aquinatis de ente & essentia: & Ermandus super libello entis & essentia S. Thoma de Aquino char.*

IV Opus: *Commentarii in iv sententiarum libros.* Omnes laudant, ubi habeantur, nemo aperit.

V *Orationes sacre.*

Has Caveus prodidisse ait hoc titulo, *Preces & meditationes* (& addit Bumaldus in Minerval. Bonon.) *devotissima de vita & beneficiis Salvatoris nostri Dñi Jesu Christi.* Moguntiæ, Henrici Br. 1503 in 12.

VI *In hymnum Veni creator.*

VII In catal. Angl. T. I, P. III n. 2359 post duos sermones Johannis XXII habitos anno mcccxxxi ambos super illa verba, *Memento operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis* 1 Machab. 2, sequuntur, *Responsiones magistri Armandi magistri sacri palatii de ordine Predicatorum ad xix articulos ex parte beatitudinis apostolicæ missos Armando rectori sacri palatii.*

Eodem codice n. 13 *Epistola magistri Armandi de Dominica visione.*

VIII *Sermones de tempore & de sanctis.* Sic Ludovicus a Valleoleti.

Revera auctor sub finem epistolæ collationum in

T O M. I.

psalterium nuncupatoriæ sic promittebat. « Scriptum » inquit nihilominus alibi de sanctis & de tempore non hinc (nempe non ex psalmis) assumtis thematicis, secundum quod me contigit clero vel populo proponere verbum Dei, quæ tamen hæc non inferui. *Et postea*: De festis omissis itaque vitæ & opportunitate comitibus perfecte intendo scribere, ut per totum annum de singulis lector valeat aliquid invenire. Hactenus ille, sed an promissis steterit, locus est dubitandi, cum ubi ser- ventur nemo aperiat: Valleoletanus autem intelli- gi potest de collationibus quæ reipsa sunt sermones de tempore & de festis.

IX *Tractatus de conceptione.* Sic Fernandez, quem excipit Maraccius in Bibl. Mar. Sed is tractatus non aliud est quam quatuor collationes quas eo die habuit, supra laudatis insertæ.

X *De transcendentibus predicamentis, secundis intentionibus.*

Super predicamenta extat Parisiis apud nostros Sanjacobeos cod. ms memb. fol. par. ætatis auctoris. Pr. *Ut circa omnia ordinatius procedatur &c.* Ad finem adest hoc monitum: *Hic de Armando deficiunt xiiii folia, ideo quare.* Quod docet opus mutilatum.

XI Bumaldus laudatus monet apud Allatum Romæ extitisse anno mdcxli codicem ms hoc titulo: *Fiorina d'Italia raccolta delle cose d'Italia cominciando da i Troiani d'Armano da Bologna, intitolato a M. Bosone novello cittadino da Gubbio.* Ut sit Armandum hunc Bononiensem ordinis Prædicatorum fuisse ibi non dicitur, nec aliunde apparet, multo minus eundem esse cum Armando de Bellovisu nostro, qui toties se Provinciale & Salyum proficitur.

Emendandi plures nostrates, Fernandez qui Armandos a Bellovisu duos distinguit, unum Bononiensem ad 1296, Catalanum alterum & Barcinonensem ad 1530: Altamura qui præter hos duos ad eisdem annos, tertium fingit Hispanum ad 1340: Rovetta qui duos Bononiensem ad 1305 & Hispanum ad 1537 obtudit: certo enim certius unus tantum nobis fuit Armandus de Bellovisu Galloprovincialis. Quod & veterum testimonium qui unicum agnoscunt, Leandri fol. 139 b, & Lusitani, & eadem opera istis duplicatis aut triplicatis assera extra dubium ponunt. Nobis assentitur Clar; Baluzius Pap. Aven. T. I p. 759.

F. JOANNES DE BELNA.

F. JOANNES DE BELNA Gallus a patria vulgo *Beaulne* præclaro ad Araris ripam Cabilonem inter & Divionem oppido nuncupatus, domusque nostræ Divionensis alumus, vir fuit pietate doctrinaque insignis, proptereaque a priore provinciali Franciæ, cui hæc a SS. pontificibus data erat facultas, fidei quæsitore Carcassonæ institutus ordine XXIV ad annum Christi mcccxxvi, quo munere æquali prudentia & studio functus est ad annum mcccxxxiii. Quæ ex actis Carcassonen. Extant ejus:

1. *Sententia plures ab eo ut inquisitore lata.* Hæc ex antiquo eod. ms edidit Philippus a Limborch ad calcem libri cui titulum indidit, *Historia inquisitionis*, Amstelodami, Henrici Westenii 1692. fol.

2. *Sententia solemnis die xi martii mcccxxix stylo veteri, novo mcccxx Dom. xii quadragesima lata a D. Bernardo episcopo Albiensi & ab inquisitore Joanne una judicantibus, quæ cives omnes & civitatem Albiensem universam ob violatam episcopi aliàs Albiensis Bernardi de Castaneto dignitatem, & inquisitorum Carcassonenfium FF. Gaufridi de Abluis; & Fulconis de Sancto georgio ord. Predic. auctori-*

Eccc

SEC. XIV. *tatem ante annos circiter xviii diris apostolicis interdicto censurisque gravissimis suppositam, ad ejusdem civitatis humilem enixamque supplicationem, imposita idonea satisfactione & multa, liberarunt. Extat in archivis inquis. Carcasson.*

3. *Acta alia plura contra hereticos Albigenfes anno mcccxxviii mense maio & martio sequenti. Extant in Bibl. Seguer. olim nunc Coislin. anno mcccxxa me visa cod. 543 fol. memb.*

4. *Sententia a Bernardo Narbonensi archiepiscopo & hoc inquisitore adversus quosdam hereticos Albigenfes lata Narbona xiv octob. mcccxxix &*

Opusculum seu censura quam a Joanne papa xxii rogatus tulit de doctrina F. Petri Joannis Olivii ord. Minor. Ex antiq. cod. ms edidit Clar. Baluzius Miscell. T. I Paris. Muguet 1678 in 8 p. 211 & a p. 285 ad p. 292. Ubi ad calcem indicat de his quaestionibus alia opuscula scripsisse.

F. ANONYMUS SAXO.

F. ANONYMUS SAXO domus nostrae Mindensis alumnus seculo xiv florebat, & anno mcccxxxiii vivebat adhuc, quo scriptum a se finivit

Chronicon monasterii Sororum ordinis S. Dominici in Lothen primum erecti, post in oppidum Lemego translati, ab anno Dni mcccxlvi ad mcccxxxiii. Finis: Acta sunt haec feliciter anno Dni mcccxxxiii ad laudem ipsius, qui liberat pauperem a potente & pupillo adjutorium praestat in tempore opportuno. Huic laus sit & gloria. Amen. Quae indicant & in his finem esse chronici, & eo anno terminatum. Ex veteri cod. ms edidit Meibomius filius T. II Rerum Germanicarum Helmeftadii 1688 in fol. a p. 526 ad 531. Adjecta est Appendix de gestis ab anno mcccxlvi ad mcccxlvi a Theodorico de Morfa archiepiscopo Colonienfi, aliisque Germaniae principibus, sed alterius Anonymi ejusdem domus Mindensis forsitan alumni & alterius seculi est opella.

Hoc chronicon ad historiam ordinis in Germania dilucidandam utilissimum est. In eo plures ordinis viri illustres laudantur, inter alios Henricus de Brema martyr circa mcccxlvi, Hermannus de Minda eodem anno Teutoniae provincialis de quo supra ad 1288 ubi de Petro de Dacia, ubi nuncupatur de *Havelbrecht* & prior erat Colonienfis anno mcccxlvi, Joannes sapiens vir eximia pietatis monasterii hujus in *Lothen* primus erecto, quo agente quaedam Sanctimonialia ordinis ex monasterio *Wedensfede* educta & in *Lothen* posita, quarum haec nomina, Johanna prima priorissa anno mcccxlvi, Margarita, duae ejusdem nominis Mechtildis, duae Adelheidis, & una Elisabeth: Henricus & Johannes ambo de *Hamel* dicti eodem anno Mindae florentes, Joannes de *Busche* vel *Buschius* secundus provincialis Saxoniae anno mcccvi, sub quo moniales xxxix non computatis sororibus conversis cum Hermegardi priorissa e *Lothen* in *Lemego* translatae eodem anno: Joannes de *Melberga* prior Mindensis anno mcccxxxiii exinde anno mcccxxxv Parisios ad legendas sententias missus. Laudatur & Mechtildis filia Adolphi comitis de *Schawemborch*, quae in *Lemego* ordinem amplexa.

F. DURANDUS DE SANCTOPORCIANO.

F. DURANDUS DE SANCTOPORCIANO sic ab originis suae municipio Gallice *Sainpourcin* diocesis Claromontanae in Arvernia nuncupatus, ac in domo nostra Claromontana adolescens ordini ascitus, sic inter sodales gymnasii Sanjaco-

bei Parisiensis emicuit, ut ad legendas publice ibidem sententias promotus fuerit: de quo sic Bernardus Guidonis n. 59: *F. Durandus de sancto Portiano diocesis Claromontensis fuit licentiatum anno Dni mcccxi, fuitque vocatus ad lectionem curiae sacri palatii infra annum circa quadragesimam subsequentem: hoc est stylo novo anno mcccxi. Sacri palatii magister institutus & F. Guillelmo Petri de Godino ex eo munere cardinali assumpto successor a Clemente V datus, cum summo omnium plausu eo pontifice docuit, & postea cum singulari Joannis XXII approbatione in eodem officio perseveravit ad annum mcccxvii. Tum vero Ecclesiae Limosiensis Gallice *Limoux*, quam recens hic pontifex erexerat, sed quam mox anno sequenti Alextum transtulit, episcopum primum assumptum quidam volunt, ut verò censent alii anno mcccxviii tantum & non antea ullibi Aniciensem antistitem renuntiatum. Quam Ecclesiam annis octo sapientissime rexit, celebri etiam habita anno mcccxxi synodo: exinde ad Meldensem ad Parisios anno mcccxxvi translatus, hancque ultimam Aniciensi relicta non servata, ut quibusdam excidit incautis, tenuit ad mortem usque quam obiit xiiii sept. mcccxxxiv, ubi & fuit in oede basilicae suae majoris sepultus. Vir fuit ingenii praestantia clarus, omni scientiarum genere excultus, tenacis memoriae, facili praeditus eloquio, quo mire ac feliciter mentis conceptus exprimebat: Sed qui tantis dotibus fretus, privatis suis sensis nimium adhaesit. Unde relicta quam in scholis imbiberat S. Thomae doctrina, hoc fræno coerceri non patiens, genio se totum permisit suo. Haec ejus opera.*

1. Commentaria in iv libros sententiarum.

De quo opere sic ille ad calcem: *Scripta super iv sententiarum libros juvenis inchoavi, sed senex complevi. Siquidem quod in primis dictaveram & scripseram, fuit a quibusdam curiosis mihi subreptum, antequam fuisset per me sufficienter correctum. Propter quod hoc opus solum, quod per omnes libros incipit, Est Deus in celo revelans &c. tanquam per me editum & correctum approbo &c.*

Extant ambo Parisiis ms. Primum quod sibi praemature subreptum queritur in Victor. cod. in fol. 946 memb. a fol. 31 ad 206, in primum, secundum, & tertium. Habetur verò in quartum cod. fol. memb. 943. Scriptum autem illud esse quod ab eo vocatur, *Prima sua lectura*, ex eo arguitur, quod in fine secundi sententiarum libri id totidem verbis habeatur, quod in posteriori scripto ii sententiarum dist. 44 q. 5 se in illa prima lectura dixisse asserit. Collato autem hoc scripto primo cum secundo, easdem utrobique reperi sententias, nec aliud discrimen, nisi quod secundum auctius est & accuratius.

Ejusdem primae lecturae scriptum in tertium extat adhuc Paris. apud nostros Sanjacobeos cod. ms fol. mag. memb. inter alia plura. Ad calcem sic legitur: *Explicit tertius liber sententiarum magistri Durandi, quem scripsit F. Petrus Reginaldi ord. FF. Praedicatorum*

Scripti secundi insigne est exemplum quatuor voluminibus membr. fol. med. charact. elegant. in Sorbon. auctoris episcopi tum Meldensis donum, quod & ad finem cujusque manu aequali annotatur. In eadem Sorbon. aliud est exemplum fol. mag. memb. in quo accurate distinguuntur quaestiones adjectae in scripto secundo, & quae deerant in primo. Item in Sangerman. a Pratis cod. fol. mag. memb. n. 321.

Extat & in Navarr. hoc secundum scriptum ms Voll. duobus in fol. memb. elegant. Compendio studens codd. ms innumeros in Bibliot. Galliae,

Italiae, Angliae, Belgii, Germaniae extantes omitto, editiones praecipuas & certas tantum adjicio.

Paris. Joan. Parvi 1508 fol. char. Goth. editionem hanc curante F. Guillelmo Parvi ord. Praedic. cuius praeficitur epistola nuncupatoria ad F. Antonium de Furno ejusd. ord. Ludovici XII confessarium.

Ibid. apud eumd. 1515 fol. curis Jacobi Merlin S. T. M. & socii Navarr.

Ibid. 1533, 1539 recognoscante Jacobo Alberto Castrensi: 1547 curis Nicolai de Martimbos socii Navarr.

Lugduni 1533, 1536: Rouillii 1569, 1587, 1595.

Aniwerpiæ 1566. Venetiis apud Guerræos 1571: ubique in fol.

Tribus vicibus in iv libros sententiarum scripsisse ait Ludovicus a Valleoleti n. 16, quod si intelligat ter idem scriptum ad incudem revocasse, emendasse & auxisse, libens assentior, sed si diversa tria scripta ab eo produsse velit, certe non convenit cum auctore.

Non mediocris laus ejus est quod eum Gersonus cancellarius Parisiensis praeter sententiarum commentatoribus theologis Navarræis commendabat.

2. *De jurisdictione ecclesiastica, & de legibus tractatus.*

Typis prodit Paris. Joan. Barbier & Joan. Petit 1506 in 4 unâ cum aliis ejusdem generis Petri de Palude, Joannis Parisiensis, Hervæi Natalis omnium ord. Praedic.

Extat ms in Sorbon. fol. chart.

3. *Synodus diocesis Aniciensis anno mcccxx celebrata.*

Extat ms in tabulis ejus Ecclesiae. Statuta Galliae reddita edidit Odo Giffey S. I. In libro cui titulus *Discours historique de la devotion a N. D. du Puy en Velay*. Lugduni, L. Muguet 1620 in 8, lib. 3 cap. 21.

4. *Quaestiones sexdecim theologicae varii argumenti.* Extant cod. Victor. 946 a fol. 207 ad 232.

5. *Quodlibeta quatuor.* Sic Valleoletanus.

Unum extat in Victor. cod. 1171 fol. memb. & incipit fol. 5. Habet qq. 18. Quæst. 9 *Utrum religiosus electus in episcopum possit compelli ab abbate, quod episcopatum accipiat?* Sic habet in resp. *Unde & ego Frater Durandus vidi rescriptum papae, in quo continebatur, quod monacho non licet consentire electioni factae de se sine consensu abbatis, cum non habeat velle aut nolle &c.* Tria alia alibi latent, ut sunt innumera in biblioth. absque nomine auctoris.

6. *Tractatus de statu animarum sanctarum postquam resolute sunt a corpore usque ad reunionem earum cum corporibus in resurrectione, compilatus per F. Durandum de Sancto Portiano episcopum Meldensem ordinis FF. Praedic.* Extat hoc tit. in Victor. cod. 64 in 4. chartac. a fol. 247 ad 256. Pr. *Cum merces quam expectant a Deo in Christum credentes &c.* Finis: *Et tunc glorificabitur anima non solum quantum ad mentem videndo Deum & fruendo ipso, sed & secundum vires inferiores quibus corpus admiscetur.*

7. *Postilla aliqua super evangelium.* Sic Laurentius Pignon n. 55.

8. *Sermones.* Sic idem Pignon.

Cod. Victor. 681 fol. par. memb. inter alios sodalium nostrorum ex eorum ore reportatos, isti sunt F. Durandi hujus cum in facultate Parisiensis ageret

2. *In annuntiatione Dñica:* Pulcherrima seminarum eligitur ei.

3. *In assumptione B. V.* Posuit diadema regni in capite ejus.

4. *In annuntiatione Dñi.* Hodie in domo tua oportet me manere.

TOM. I.

5. *In nativitate B. V.* Judæis nova lux oriri visa &c. XIV. est.

8. *In nativitate B. V.* Sicut sol oriens mundo &c.

12. *Dñm. xxi post Trinitatem a Fratre Durando in capitulo nostro (haud dubie S. Victoris) acceptus ad commendationem omnium SS. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Porro annotatio relata docet a collegio canonicorum S. Victoris invitatum fuisse, ut instante festivitate omnium SS. iis concionem haberet.*

18. *Dñm. in quinquagesima.* Ecce ascendimus Hierosolimam.

46. *Dom. post pascha.* Non obliviosus auditor factus, sed factor operis.

Sed hæc pauca sunt, & Laurentius Pignon *Summam sermonum* videtur ei tribuere; sed quæ jam non apparet.

9. *Commentarii super veterem logicam.* Pr. *Secundum quod vult Algazel in metaphysicis:* Sic Pignon citatus.

Extant in Sorbon. cod. 843 nempe *in quinque universalibus, decem predicamentis, perihermenias, de grammaticis Donati, & de arte sophistica:*

10. *Summa notabilis.* Sic Trithemius, quod autem sit opus nemo docet. In Sorbona, ad calcem iv sententiarum Durandi ex legato Girardi de Trajecto socii ad mcccxxx clarè extat, *Compilatio de libris naturalibus & aliorum quorundam philosophorum de rerum natura quinque partibus divisa;* ad cuius finem sic legitur: *Explicit compendium philosophiae anno mcccxx.* An sit illa Summa notabilis, cum nomen auctoris non ascribatur, aliis discutendum permitto.

Hic plures emendandi. Primò Simlerus, qui in duos dividit, alterum Meldensem episcopum auctorem tractatus *de origine jurisdictionum*, alterum ordinis Praedicatorum cui praeter quaedam superius laudata ascribit tractatum *de concilio celebrando*, qui ejus certo non est, sed Guillelmi Durandi Mimatensis episcopi.

Secundò Possévinus qui sat recte de eo in prima Apparatus editione anni 1606, sed in altera anni 1608 hunc Durandum episcopum Meldensem in unum conflavit cum Durando episcopo Leodiensi trecentis annis antiquiore, qui epistolam scripsisse dicitur *de corpore & sanguine Christi adversus Berengarium*, licet falso ei tributam asserat Labbeus: ut sit, tam insulsum anachronismum torque intra paucas lineas *avrologias* virum gravem & eruditum, qualem omnes Possévinum agnoscunt, concessisse vix mihi persuadeo, malimque eorum sententiae adherere, qui hanc alteram editionem auctore tunc sene ab eo juvenis cujusdam fidei curaque commendatam, qui opus sic fecerat.

Tertiò Altamura qui in tres dividit Durandum juniorem ad 1331, Durandum Meldensem episcopum ad 1333, & Durandum seniore ad 1334. Fuit revera Durandus junior, quem Leander fol. 39 a, anno mccc lxxxi collocavit, ac de quo nos mox agemus, quia istis annis florere jam coeperat, sed Durandus senior alter ab episcopo de quo hic, homo est antiquis omnibus incognitus, ac ex numero scriptorum nostrorum plane expungendus.

F. DURANDUS DE AURELIACO:

F. DURANDUS DE AURELIACO Gallus loco apud Arvernos insigni & claro, (*Aurillac* vel *Orillac* indigenæ vulgo dicunt) natus, & ab eo agnomen de more sortitus domus Claromontanae, ut & supra laudatus alumnus fuit, & Parisiis in gymnasio Sanjacobeo litteris divinis & humanis instructus. De eo sic legitur in actis cap. gen. Trajecti ad Rhenum anno mcccxxx maii xxvii celebrati

Ecccij

Sec. XIV. ti: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Durandum de Aureliaco de provincia Francia.* In catalogo magistrorum theologiae post Bernardum Guidonis aucto in cod. Carcaſſon. n. 91 recenſetur. In convocacione magistrorum ſacrae facultatis Parisienſis apud Vicennas Dom. 1 v adventus xx dec. mcccxxxii habita praefente rege Philippo VI Valeſio de celebri quaestione tum vehementius agitata, an anime SS. Deum clare videant ante diem extremi iudicii, e conſultoribus unus fuit, & diplomati ea de re confecto ſecunda Januarii ſequentis cum aliis magistris ſigillum ſuum appoſuit. Videſis Hiſtor. univerſ. Paris. T. IV p. 238 & Spondanum ad hunc annum. Hunc eundem facile autumo, quem Leander fol. 139 a alterum, Luſitanus in Bibl. p. 76 juniorem, ſicque deinceps Fernandez, Altamura & alii nuncupant, cum nullus alius hujus nominis in antiquis ordinis monumentis memoratur, & aetas caeteraque conveniant. Imo & Soegio nostro in anno Dominicano Gallico in praefatione T. I mensis auguſti libens aſſentior, cenſenti illum eum eſſe, qui *Durandellus* a poſteris forte & vivens dictus eſt ad diſcrimen a Durando de Sanctoportiano ſeniore & antiquiore de quo ſupra actum eſt. An vero huic alia cognatione quam gentis & nominis conjunctus fuerit, ejuſque revera conſobrini, ut vult Luſitanus, plane incertum iudico, & fruſtra jam quaerendum. Ad quem annum pervenerit, variant noſtrates, aliis annum mcccxxx, aliis cum Leandro lxxxii indicantibus, quod non impoſſibile, etiamſi xl circiter aetatis ei dederis, cum anno mcccxxx ad legendas Parisius ſententias assignatus eſt, ſed in re dubia ſat nobis eſt anno quem indicamus clariſſe. Haec ejus opera:

Scripta in xv ſententiarum libros & duo quodlibeta. Sic Leander.

Haec ubi ſerventur nemo refert, & niſi alicubi lateant, ut ſunt ejuſmodi innumera in bibliothecis jam neglecta, viciffitudine temporum perierint. At cum eum cenſeamus, quem Luſitanus & ſequaces, & ante illos omnes Ludovicus a Valleoleti n. 61 Durandellum vocant, praefertim cum iſte non alium nominis Durandi laudet a Durando de Sanctoportiano diverſum, huic de Aureliaco haec adhuc opera addenda. Sic habet Valleoletanus:

F. Durandellus fecit librum contra Durandum, eo quod improbavit in aliquibus dicta B. Thomae. Incipit liber:

Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuae ponebas ſcandalum: exiſtimavi me inique, quod ero tui ſimilis, arguam te & ſtatnam contra faciem tuam. In psalmo XLIX.

Prologum integrum do in gratiam lectoris curioſi.

» Quoniam ut ait Auguſtinus contra Fauſtum, » nihil eſt acutum ingenium & lingua expolita, niſi » a Domino grefſus hominis dirigantur, quod multis tardioribus & invalidioribus occulta aequitate » divinae miſericordiae praestitum eſt: cum multi » cundiffimi deſerti adjutorio Dei velociter & per- » tinaciter currebant, ut a veritatis via longius » oberarent: ideo grefſus illius venerandi docto- » ris ſancti Thomae de Aquino ſequendo, qui di- » vinitus directus eſt, prout ſanctae Romanae Eccle- » ſiae firmavit auctoritas, tarditatem & imbecillitatem » ingenii mei non formido, ſperans, quod ille qui » eſt vera lux & veritas imbecillitati & tarditati » meae occulta aequitate ſuae miſericordiae acutiem » & robur praestabit, ut juxta quod ſonant verba » praesumpta in persona S. Thomae doctoris eximii » fratrem ſuum & filium matris ſuae, id eſt ordi- » nis ſui profeſſorem doctrinae ſuae adverſantem ar- » guam reſponſis & rationibus contra faciem ſuam, » ut ſibi ipſi contrarium veritate cogente, gratia » Jheſu Chriſti opitulante, & praedicti S. Thomae

ſuffragantibus meritis maniſteſtius ſtatuenſo. Quod ut verius fiat, illa vera lux illuminet, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In ſequentibus igitur articulis, prout a venerabilibus magistris & bachalariis ordinis noſtri ſunt extracti, commode arbitror hunc ordinem obſervandum, ut prius ponatur ſancti doctoris ſententia, ſecundo ſubjungatur impugnantis inſtantia, tertio inveſtigetur inſtantiarum fallacia.

Circa prologum ſunt duo articuli, primus contra id quod B. Thomas dicit in quaestionibus diſputatis de veritate quaest. xiv art. ix, quod de eodem non poteſt eſſe ſimul fides & ſcientia &c.

Sic diſcuntur articuli xxxviii ſuper primum ſententiarum, articuli l v i i ſuper ſecundum, articuli xxxvii ſuper tertium, & articuli xxxviii ſuper quartum.

Finis: » Sic igitur patet quod ſolo Deo qui eſt ultimus finis omnium tanquam immediato obſecto fruendum eſt cui honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Expliciunt evidentiae ſuper quartum ſententiarum, & per conſequens ſuper omnes quatuor libros ſententiarum.

Extat in Victor. cod. 50 fol. chart. a fol. 1 ad 183. Titulus manu ſecunda additus hic eſt: *Durandellus ſuper xv libros ſententiarum contra corruptorem Thomae editus.*

Ex his habetur hoc opus poſt canonizationem S. Thomae recens factam, & in gymnaſio Sanjacobeo magistris & baccalaureis in ejus doctrinae deſenſionem conſpirantibus editum fuiſſe.

Hoc idem opus Neapoli ad S. Dominici Luſitanus ſe vidiffe teſtatur hoc titulo: *Incipiunt ſolutiones, reſponſiones ac reprobationes rationum S. Thomae F. Nicolai Medenſis.* Qui titulus haud dubie corruptus, nam ejus facilis non eſt intellectus: pro quo ſuſpicarer legendum: *Incipiunt ſolutiones ac reſponſiones ad reprobationes rationum S. Thomae fratris N. Meldenſis:* ut N ponatur loco veri nominis, & ſenſus ſit opus eſſe contra Durandum Meldenſem epiſcopum confectum.

Correctorium corruptorii. Extat in Victor. eodem cod. 50 a fol. 187 ad 266. Item in Sorbon. cod. 274 fol. chart. Princ.

» Sciendum eſt igitur prima parte ſummæ quaest. xii quaerit Thomas utrum eſſentia divina videatur ab intellectu creato per aliquam ſimilitudinem &c. Articulo viii ſic incipit editor: Ad declarationem hujus articuli, an ſcilicet in rebus incorruptibilibus non ſit niſi individuum unum in una ſpecie, id ad praesens oſtendatur in corporalibus, quia in ſpiritualibus jam oſtenſum eſt. Nempe in opere praecedenti in annotatis ad ſecundum ſententiarum art. 6, ubi de corporalibus ad hoc alterum opus remiſerat his verbis: *De hoc in corruptorio.* Quod notandum fuit, & ut utriuſque operis eundem eſſe auctorem pateat, & ut Luſitani dubium levem ambigentis an hoc correctorium ſit idem quod ſub nomine Aegidii Romani ediderunt, collatione enim facta licet eundem ordinem utrumque ſequatur & plura habeant ſimilia, absolute tamen diverſa ſunt.

F. ARNALDUS BERNARDI.

F. ARNALDUS BERNARDI Gallus Aquitanus patria & profeſſione Caturceniſis, hinc de Caturco vulgo agnominatus, inſignis fuit ſeculo xiv ſacrae theologiae profeſſor, quam in ſcholis S. Stephani Tolofae pluribus annis docuit ex Nicolao Bertrandi in Hiſt. Com. Tolof. quem excipit Percinus noſter in Monum. conv. Tolof. p. 71, ubi tamen emendandus, cum Arnaldum Tolofae natum & profeſſum aſſerit, nam omnia antiqua documenta

Caturceniſem evincunt. Addunt circa mcccxxxiv diem obiſſe ultimum. Plura forſan quis curioſus ex archivo Eccleſiae S. Stephani aliquando proferet. Ejus meminit Valleoletanus n. 75 his verbis: *F. Arnaldus Bernardi Tolofanus* (ſic vocat a provincia, non ab urbe aut profeſſione) *ſcripſit Solemnem poſtillam ſuper Apocalypſim.*

Extat etiamnum apud Tolofanos noſtros hoc titulo: *Expoſitio libri Apocalypſis compilata & ordinata per lectiones per F. Arnaldum Bernardi magiſtrum in theologia ord. FF. Praedic. conventus Caturci.* Ex monum. Tolof. a Soegio collectis mihiſque communicatis.

Et fecit lectionem & ſermones ſuper ſeptem psalmos principales. Sic Valleoletanus in cod. Victor. ubi forte erratum, & legendum ut volunt alii *penitentiales.*

Bertrandus citatus plura ei aſcribit ſcilicet *Commentarium ſuper aliquos alios psalmos, & ſuper officium defunctorum.*

Item ſermones varios & valde notabiles pro clericis & multa alia.

Percinus putat quosdam ſermones Venetiis apud SS. Jo. & Paul. ſervatos ſub nomine cujuſdam Arnaldi ord. Praedic. eſſe hujus Caturceniſis, ſed ne ſuſcribam, obſtat quod in iis annis mcccxi ceu epoche ſignetur, adde innumeros hujus nominis apud nos clariſſe.

Hunc quidam volunt aliquando Tolofanae provinciae praefuiſſe, ſed inter hoc munere functos nullus ei locus.

Emendandi autem Poſſevinus & Altamura, qui eundem hominem in duos dividunt, alterum inverſis nominibus Bernardum Arnaldi cum Luſitano errante ad 1324 vocantes, alterum aequae corrupte Poſſevinus Alvardum, Altamura ad 1514 Alvarum Cadurceniſem nuncupantes, quibus ut hic error facile condonandus, ita certum habeat lector nullos nobis eſſe ſcriptores horum nominum, nullum Bernardum Arnaldi vel Arnaldi, nullum Alvarum aut Alvardum Caturceniſem.

F. ANGELUS PORTASOLE.

ANGELUS PORTASOLE Etruſcus patriae & profeſſione Peruſinus annos tredecim tantum natus ordini nomen dedidit & veſtem induiſſe, dicitur. Emenſo ſtudio ſtadio celebris evaſit theologus & Eccleſiaſtes, & qualem in ſcholis docendo comparaverat famam, tantam ſibi peperit concionando in celebrioribus Italiae pulpitis. Penitentiarium Romae a ſummis pontificibus conſtitutum quidam narrant, quod vel ignoravit Fontana vel omiſit: Anno mcccxxxiv ad Eccleſiam Sulcieniſem in Sardinia a Joanne XXII evectus, tum anno mcccxxx ab eodem ad Roſetanam vernacule *Groſſeta* in Etruria tranſlatus, utraque ſapientiffime adminiſtrata, Iſchia non in inſula Aenaria ſinus Puteolani, ut deluſus habet Oldoinus in Athen. Aug. ſed caſtello ad Umbronem fluvium Roſeto quatuor circiter millia diſſito ejuſdemque dioceſis, ut narrant Razzius & Ughellus, obiit cum fama ſanctitatis anno mcccxxxiv, adeo ut a Jacobillo inter beatos Umbriae ad xxii febr. numeretur. In Baſilica conventus ſui Peruſini ex ſuprema voluntatis tabulis ſepultus quiet ſcit, & ſub ejus imagine in perſtylio ejuſdem picta haec legitur epigraphe a ſodalibus appoſita, & ab Oldoino relata, licet non admodum antiqua videatur:

B. F. Angelus Peruſinus ob eximiam virtutem ac vita ſanctitatem a Joanne XXII Roma penitentiaris electus, & ab eodem epiſcopus Groſſetanus creatus. obiit mcccxxxiv Hiſchia.

Ejus meminerunt Razzius in Vitis BB. ordinis, Ughellus Ital. Sac. & alii, ultimo Aetorum SS. edi-

tores T. III feb. ad diem xxii inter praetermiſſos. Sec. XIV. Scripſiſſe ferunt

Regulam tertii ordinis FF. Predicatorum vulgo de penitentia.

Fortè a magiſtro ordinis VII Munione de Zamora Latine ſcriptam Italice reddiderit, quod diſcutiant indigenae.

Statuta quarundam ſocietatum ſeu confraternitatum.

Florentiae apud Annunc. Servitarum cod. ms 24 habentur

F. Angeli Peruſini ordinis Predicatorum ſermones de tempore. Ex catal. ejus Bibl. quem noſtrum facile puto Peruſinum de more vulgo nuncupatum.

F. LAUTERIUS DE BATINEIS.

F. LAUTERIUS DE BATINEIS ille idem eſt qui ab Antonio Senenſi in Bibl. & a ſequacibus dicitur *Laurentius vel Lauterius de Valdinis ſeu de Ubaldinis*, Etruſcus gente, patria Florentinus, & ad annum mcccxxviii clarus, & ſcripſiſſe librum hoc titulo

Capitulum Judaorum.

Ut ut ſit autem de gente & patria, certo falluntur in caeteris, extat enim apud noſtros Parisienſes ad S. Honorati codex ms fol. par. memb. elegans & aetatis auctoris cui titulus literis uncialibus auro caeruleoque alternatim diſtinctis hic eſt:

Fratri Lauterii de Batineis ordinis Predicatorum opus, Capitulum Judaorum appellatum feliciter incipit. Is eſt autem prologus:

» Quaeſtio quam intendimus diſputare eſt primo, utrum Meſſias Jeſus venerit. Si quid tamen non bene vel inſufficienter determinavi, ſcientiae catholicae & apoſtolicae Chriſti Eccleſiae correctio- ni ſubjicio. Unum tamen vos ſcire opto e ſacris omnem materiam hujusmodi in quaſtione, non autem ſermone prolixiori cum Judaeis propoſitam tractare. Quia in hac quaſtione unum ſupponitur ſcilicet quod Meſſias promiſſus eſt, & alterum quaeritur, ſcilicet utrum venerit, ideo in hac quaſtione ſic procedam. In tres partes dividam opus iſtud: in quarum prima adducam auctoritates quibus probatur Meſſiam promiſſum eſſe: in ſecunda vero quod Meſſias nondum venerit: & in tertia probo quod Meſſias jam venerit, & etiam respondebo ad argumenta, quibus probatur quod Meſſias nondum venerit. Solvendo enim argumenta etiam probatur, quod Meſſias jam venerit. Prima & ſecunda pars breviores ſunt, tertia fuſior. Folioſis 82 conſtat opuſculum.

Aetas auctoris ex ſequentibus clare colligitur. Sic enim P. II fol. 9:

Quod igitur Meſſias nondum venerit, probatur per rationem ſumtam a tempore prophetato ſui adventus. Propheſatum eſt ipſum debere venire poſt deſolationem Jeruſalem factam per Titum & Veſpaſianum annis mcccxxv. Ait enim Daniel xii, 7: *Complebuntur univerſa haec cum completa fuerit diſperſio manus populi ſancti:* Sed nunquam fuit completa diſperſio manus populi ſancti poſt reditum a captivitate Babylonica, poſt quam loquitur Daniel, niſi tempore Titi & Veſpaſiani: ergo poſt Titum & Veſpaſianum Meſſias debet venire. Et de quantitate temporis adventus Meſſiae poſt deſolationem Jeruſalem, & Judaici populi loquitur Daniel dicens: *A tempore quo ſublatus fuit juſte ſacrificium dies 1290. Beatus qui expectat & pervenit ad dies 1335,* accipiens diem pro anno. Sed [a] tempore quo ſublatus fuit juſte ſacrificium tempore Titi & Veſpaſiani uſque in annum Chriſti 1335 non venit Meſſias, ſed Ottomanus Turca. Ex quibus videtur ſequi haec auctorem

Sec. XIV. scripsisse anno Christi mcccxxxv vel circiter.

Præterea fol. 21 sic loquitur. » Cathelani quosque qui nostris temporibus sunt in Romania, [per] jus ensis multas terras Græcorum sibi in servitutum vendicarunt, mactantque, vendunt & de prædantur eos. Quin imo & cum semel quingenti milites forent tantum, & Græci quindecim milia, Cathelani obtinuerunt ense. Vice verò alia hi quingenti cum viginti millibus eorum præliati sunt, & obrinuerunt hi de Cathelanis, nec non & semper obtinent contra Græcos. Et tamen constat hujusmodi Cathelanos pravorum morum esse & virtutum fevarum. Latrones enim sunt & homicidæ, adulteri, fornicatores, perjuri, & Deum sæpius blasphemantes &c. Ex quibus constat auctorem tempore famosa illius conjurationis Catalanae circiter scripsisse: illa autem ex Rainaldo incepit circa mcccxl vel mcccxl & pluribus annis duravit.

Præterea fol. 75 Ratione 20 ad probandum quod Messias jam venerit sic habet. » Præterea quod verba Moyfi in cantico solum pro captivitate Babylonice oppressionis sunt posita, & non Romanæ manifestum est. Ait enim Dominus: *Celabo & abscondam faciem meam in die illa propter omnia mala que fecit, quia secutus est deos alienos.* Sed celare & abscondere pro tempore pauco dictum est, prætereaque dicitur (in die illa) quæ fuit 70 annorum: Romana enim fuit jam annorum mcccxx. Hic clare annum notat quo scribebat scilicet Christi mcccxx, nam juxta sensum auctoris completa quidem fuit captivitas per Titum & Vespasianum, sed inchoata fuerat jam a nativitate Christi, vel circiter.

Cæterum hoc nostrum exemplum non videretur integrum, cum desint ad quædam objecta responsiones, sed alia alibi esse exempla hinc colligo quod in hoc nostro lacuna quædam secunda & recentiori manu fuerint restitutæ, profecto ad aliud similis rationis.

Fortè scire non displicebit, quod habet auctor fol. 62 b, respondens ei quod sibi ex parte Judæorum objicit, nempe dictum Jeremiæ 2, Machab. 2 relatum: *Ignotus erit locus donec congreget Deus cognationes (sic sed vulgata congregationem) & propitius fiat &c. Respondeo, inquit, quod jam impletum est. Roma enim est arca Domini & tabernaculum, & altare incensæ, & etiam phiale in quibus est manna, & unctiois phiale olei & due tabulae Moysi.* Quæ docent ætate auctoris existimatum fuisse vulgo ista omnia Romæ extare & servari.

F. JOANNES CHRISTOPHORI.

1335. F. JOANNES CHRISTOPHORI Teuto, quem Saxonem & domus nostræ Mindensis alumnum præstat Leander fol. 136 a, & excipiunt Lusitanus, Fernandez, & Altamura, hic tamen incertus, me illis quoad patriam assentiente, non tam antiquus videtur, ac illi faciunt. Nam cum ab omnibus factæ paginæ doctor eximius, profundus theologus, philosophus subtilis prædicetur, illum potius existimari, qui in chronico monasterii Sororum ordinis primum in Lothen erecti & inde in Lemego translati ab anonymo scripto de quo supra ad 1333, dicitur eo anno prior conventus Mindensis Joannes de Meleberga appellatus, ac de quo in actis cap. gen. Lemovicis anno mcccxxxiv habiti sic præscribitur: *Item assignamus quantum nostra interest pro anno sequenti ad legendum sententias Parisius F. Joannem de Meleberch de provincia Saxonia.* Quæ assignatio in actis cap. gen. seq. Londini mcccxxxv pro anno præsentis renovatur. Idem in catalogo magistrorum in theologia recensetur n. 93 in cod. Lingon. 95 in Carcasson. & agnominatur

tantum de Saxonia. Hanc tamen conjecturam nostram certiora documenta afferentibus subjicimus: nam apud alios nomenclatores nihil nisi incertum quantum ad ætatem vidimus. Sixtus Senensis collocat ad 1240, Eysengrein qui Maguntinum vult ad 1253, Trithemius patriam tacens ad 1260, Leander laudatus ad 1271, Bergomas in suppl. chron. ad 1285, cui potius standum censet Lusitanus, sed in istis seculi xiiii & xiv hi omnes non sunt præfertim quoad chronologiam ita accurati, ut eis fides habenda sit, nisi cum vetera monumenta proferunt. Ut ut sit, de quo penes lectorem arbitrium, hæc hujus scriptoris opera laudantur:

Postilla super xv evangelia, epistolas Pauli omnes & septem canonicas.

Scripta super xv libros sententiarum.

Item in Elenchos Aristotelis & ejusdem libros de anima.

Hunc Swertius in Athen. Belgic. & Valerius Andreas in Bibl. Belg. suis, sed frustra Belgis asserere conantur.

F. HENRICUS DE LUBECH.

1336. F. HENRICUS DE LUBECH a patria in inferiori Saxonia celebri ad mare Balticum emporio, & a professione sic nuncupatus seculo xiv jam adulto apud suos pietate & doctrina clarebat in primis, unde in actis cap. gener. Brugis Flandrorum anno mcccxxxvi habiti de eo sic statutum lego: *Item facimus vicarium generalem in provincia Saxonia F. Henricum de Lubech, donec prior provincialis illius provincia electus fuerit & confirmatus, & presens extiterit in eadem.* Hujusmodi vicarii non instituebantur, nisi viri in eadem provincia nominati, qui theologiam in majoribus gymnasiis diutius professi erant, qui & sapinus exinde provinciales assumebantur: talem Henricum fuisse haud dubie colligas, ac eum esse ejus apud Mathæum Dresserum erat Simlero referente

Quodlibetum theologicum ms inter veteres codices Turingiæ & Misniæ adinventum.

Ejus meminerunt Possévinus & Altamura, hic ad 1514 falsus simul non esse ejus locum, sed incertus ac ignorans qua ætate vixerit.

F. GAD DE OUCIU.

1336. F. GAD DE OUCIU natione Polonus nostris nomenclatoribus hæctenus ignotus, hoc eodem anno mcccxxxvi in Galliis agebat. Parisios fortè de more pro ratione provinciarum suarum missus ad gymnasium Sanjacobeum, linguam Gallicam qualem tum loquebantur, familiarem sibi fecit, & quinque libros Boetii de consolatione philosophiæ rhythmicis Gallicis reddidit. Extat hoc opus Par. in Colbert. cod. ms 2260 fol. med. memb. foll. 54 complectens. Titulus:

Cy commence Boece de consolation. Hic autem finis:

*Si prennent fin & sont delivres
De Boece tous les cinq livres.
Se vous voulez le nom avoir,
Et la religion savoir
Du Frere cui Dieux enclina
Cest petit Roman qui fin a,
A commencer & a parfaire,
Qui n'est pas fait sans paine traire,
Le prologue premier luissez,
Et les grands lettres arrissez.
Car se vous les mettez ensemble,
Elle vous diront ce me semble
Le nom & la ville du Frere.*

*La religion toute clere
Et toute expresse vous dira
Cilz qui prologue luira.
Se vous voulez savoir l'annee
Et la ville & la journee,
Ou li freres parfist sentence
L'an mil ccc & chix & trente
Le darrenier jour de may.
Si saurez quant a fin menez
Fut cil romans a Pouloignie
Dont li Freres c'est pourloignie,
Qui le romans en rime a mis.
Dieu quart au Frere ses amis &c.*

Ex quibus discimus auctorem in Polonia natum, sed ab ea tum longius abscessisse, opus hoc anno mcccxxxvi maii ultima finivisse, ac ejus nomen & patriam ex majoribus litteris ad caput cujusque strophæ prologi ascriptis per modum acrostichidis expiscanda. Revera hæ litteræ simul junctæ id reddunt: *Frere Gad. de Ouciu.* Quis autem locus ille *Ouciu* dictus, quæ in Polonia provincia situs, soli possunt docere indigenæ. Excusat postea quod non pure Gallice scripserit, quia in Francia non primum nutritus, nec educatus: sodalem etiam ordinis se profitetur his verbis *Qui Frere Prescheur fist, quod opus ego Frater Predicator feci:* denique rationem susceptæ versionis hanc affert, ut cuidam nobili ac piæ feminae, sed adversis præstæ solatio esset.

Ejusdem operis extat exemplum in Bibl. olim *Sequier.* nunc *Coslin.* a me visum 111 decemb. mcccxx, sed in hoc codice integra non est acrostichis, quæ nomen & patriam auctoris exhibet.

F. ANONYMUS HUNGARUS.

1336. F. ANONYMUS HUNGARUS scripsit *Vitam B. Mauricii confessoris ord. Predic. filii Demetrii de genere Chak Pannonia sive Hungaria Bani, id est supremi exercituum ducis.* Qui obiit hoc anno mcccxxxvi mense martio die mercurii post Dominicam passionis, hoc est xx mensis, nam pascha fuit xxxi

Hanc M. Antonius Flaminius tum adolescens, sed egregiæ indolis & politoribus litteris ab ipso patre Joanne Antonio Flaminio institutus, rogatus a Leandro Alberti cultiori stylo reddidit, & Leander in suum illustrium ordinis virorum opus intulit fol. 217. Sed sapientes Actorum SS. editores ad xx martii primigenio auctoris stylo simplici quidem, sed ad faciendam fidem magis idoneo, ex prima parte ms Monumentorum ordinis ab Ambrosio Taegio collectorum repræsentant. Erratum quod typorum censeo, in commentarium historicum ab editoribus præfixum irrepsit, ubi n. 2 Bernardus Guidonis chronicon ordinis scripsisse dicitur ad annum mcccxlxiii, quo sane longe antea mortuus erat: legendum itaque mcccxlxiii.

Esti autem præstare non possim scriptorem hujus vitæ, eam mox a beati morte edidisse, non diu tamen postea id fecisse censeo, quia si illum non vidit, ab iis qui viderant omnia didicit. Vitam ipsam adeas n. 7 ubi sic habet, referunt qui viderunt.

F. GUILLELMUS DE GODINO.

1336. F. GUILLELMUS PETRI DE GODINO vel ut alii sed corrupte de *Godivo* vir fuit ad senium vergente seculo xiiii sequentem xiv usque quaque clarissimus, ac cum ejuscemodi hominibus res ab ipsis incunabilis cognoscere volupe sit; eas juvat hic ex veteribus monumentis erutas referre. Patria fuit Baionensis, sive ut scribunt alii, Boianensis, quod idem est, civitate *Baionne* vulgo dicta

in confinijs Gallia & Hispania ortus, adolescensque ibidem ordinem amplexus est. Ut vivacissimi erat facillimique ingenii, ita emicuit inter æquales, ut absoluto philosophiæ theologiæque studiorum curriculo, mox fuerit ad easdem disciplinas aliis tradendas applicitus. Priores jam ante mcccxxxii docere cœperat, cum eo anno in cap. prov. Carcasson. philosophiæ naturalis seu physicae lector institutus sit in conventu Burdigalensi, quod deinceps egit Condomii & aliis in locis: in capp. verò prov. Burdigal. mcccxxxvii Appamien. mcccxc. Biterren. mcccxi ad theologiam profitendam evectus, consequenter in conventibus Baionensi, Condomiensi & in studio tandem ipso generali Montispefulani secundarius professus est. Qua etiam erat apud suos dicendi ex suggestu gratia, & existimatione, prædicatorem generalem promovere tentarant anno mcccxxxiiii in cap. prov. Perpiniæ, at cum id patribus capituli generalis sequentis Bononiæ mcccxxxv probatum non fuisset, seu quod junior esset, resque immatura videretur, seu aliis de causis, nam non solum ille, sed & omnes in ea provincia sic a duobus annis promoti exautorati fuerunt & loco moti, ad idem munus revocatus fuit ac restitutus in cap. prov. Narbon. mcccxxxix. Pro rata provinciarum suarum studens, ut aiebant, cum duobus aliis Parisios missus fuit anno mcccxcii a cap. prov. Brivenfi, hincque colligas, quantum domus Sanjacobeæ floreret, in qua discipuli esse inciperent, qui alibi pluribus jam annis magistri egerant. Ibidem verò tantam sui existimationem fecit, ut diutius, & ultra quam aliis concessum, retentus fuerit ad divinas literas interpretandas sententiasque legendas adhibitus, unde & tunc baccalaurei gradum reportavit. Anno mcccxcviii ad suos reversus erat: nam in cap. Provinc. Cadurcen. unus fuit ex diffinitoribus theologiæ lector insignitus, quam fortè ibidem profitebatur, & professus est deinceps sive in eo studio, sive in aliis ad annum mcccxi quo communibus votis ad regimen totius provinciarum assumptus fuit. De quo sic Bernardus Guidonis: *» Vigentibus prior provincialis fuit F. Guillelmus Petri de Godino Baionensis, qui successit F. Bernardo de Juzico, electus in capitulo provinciali Agenensis in vigilia B. Mariæ Magdalena A. D. mcccxi, fuitque a magistro ordinis F. Bernardo prædecessore suo in provincialatu confirmatus paulo post festum S. Michaelis, fuitque absolutus in capitulo generali Bisuntino A. D. mcccxi, divisa tunc provincia in duas provincias, & factus ibidem in actis ejusdem capituli vicarius in provincia Tolosana. Erat autem bachelarius (facultatis Parisiensis, ut dictum est.) Hic fuit ultimus prior provincialis in provincia Provinciarum nondum divisa. Et postea: Hujus ergo provinciarum Tolosanae (re-cens erectæ) fuerunt priores provinciales sequentes. Primus F. Guillelmus Petri de Godino Baionensis supra memoratus. Hic fuit electus primus prior in hac nova provincia Tolosana in capitulo provinciali in Montealbano eodem anno mcccxi in vigilia S. Michaelis xviii septemb. & fuit confirmatus a F. Arnaldo Joannis Caturcensis prioris tunc Prulliano ex parte magistris ordinis F. Bernardi de Juzico per literas expressas, & fuit absolutus anno sequenti mcccxi in cap. gen. Tolosano in crastino S. Trinitatis (cum pascha fuerit 29 Mart. crastinum S. Trinitatis erat xxv Maii.) missusque fuit Parisius pro magisterio theologiæ per capitulum generale.*

Ex ea igitur ordinatione Parisios eodem anno accedens licentiatu fuit, ac pro biennio magisterii sententias interpretatus est & studium rexit ad annum mcccvi, quo rude donatus, a Clemente V cui eximia ejus dotes jam erant perspectæ, acces-

Sec. XIV. ficus est, & sacri palatii magister declaratus & institutus. Sic enim in catalogo magistrorum theologiae apud Guidonem num. 52: "F. Guillelmus Petri de Godino Baionensis de provincia Tolosana licentiatum A. D. mccciiii, postea factus est lector curiae A. D. mcccvi, (in ms Ruten. Magister sacri palatii lector Ecclesiae,) & inde assumptus est in presbyterum cardinalem. De quo sic idem in catalogo cardinalium: "Fr. Guillelmum Petri de Godino Baionensem ordinis Praedicatorum magistrum in theologia Parisiensem assumptum in presbyterum cardinalem tit. S. Caeciliae idem D. P. Clemens V sabbato in juniis IV temporum in adventu x Kal. januarii A. D. mcccxi pontificatus sui anno viii. Erat autem tunc lector sacri palatii, ubi legerat jam sex annis, fueratque prior provincialis in Provincia tota simul ord. Praed. ac deinde prior in provincia Tolosana. Anno mcccxvii septemb. xii a Joanne XXII ad episcopatum Sabinensem evedtus, legatus de latere, ut aiunt, ab eodem in Hispaniam missus est anno mcccxx, ibique quibusdam annis stetit rebus tum regni componendis, tum Ecclesiae resarciendis invigilans, solemneque concilium provinciale habuit Pintiae anno mcccxxii. Avenionem anno mcccxxiiii jam redierat: nam ibidem F. Raimundum ord. Praed. Patriarcham Hierosolymitanum consecravit: ac ne in actis ejus omnibus recensendis lectorem diutius moremur, uno verbo dicere satis sit in gravioribus omnibus Ecclesiae negotiis a summo pontifice, quando vixit, occupatum fuisse. Obiit vero Avenione IV juniis five pridie nonas junii mcccxxvi ut refertur in vita Benedicti Papae XII a Boschetto edita, indeque Tolosam ex ejus testamenti praescripto translatus, & in ecclesia nostra ad latus epistolae post sedes ministrorum altaris majoris sepultus uti iusserat, sub sepulcro marmoreo, quod posteriori saeculo xvii loco moverunt nostri, & ad latus evangelii transtulerunt, ubi etiamnum visitur. Haec ei a nomenclatore cardinalium tribuuntur opera:

1. Sermones plures ab eo variis locis habiti.
2. De nuptiis Christi Domini & Ecclesiae.
3. Insigne volumen quo iura omnia concessionem & privilegia Romanae Ecclesiae amplexus est. An opus istud sit distinctum a sequenti, videant eruditi, mihi vero idem videtur. Titulus:

Tractatus de principe & praelatorum Ecclesiae potestate compositus per D. Guillelmum Petri cardinalem episcopum Sabinensem. Princ. Circa potestatem a Christo collatam praelatis Ecclesiae sex per ordinem sunt videnda &c. Finis: Haec autem omnia dicta sunt nihil temere asserendo, sed dando aliis peritioribus materiam cogitandi, & ut per sedem apostolicam in illis qua dubia sunt, veritas declaretur, aut declarata aliis, conservetur. Explicit per manus Ny de Luccemburch nuncupatus Reffingeyrs Porc. Explicit tractatus de potestate papae & praelatorum Ecclesiae per D. Guillelmum Petri cardinalem episcopum Sabinensem compositus. Qui codex in bibliotheca S. Germani a Praesidi ad Parisios num. 294 extat memb. fol. med. optimo caractere, estque collectio opusculorum similium de potestate Ecclesiastica & Regia, inter quae istud nostri cardinalis folioli 40 complectitur, quod & illud idem est quod laudat Petrus Bertrandi cardinalis S. Clementis in proemium lib. vi Decretal. his verbis: Praedicta extraxi de quodam tractatu, quem fecit D. G. Petri Sabinensis cardinalis, quem tractatum intitularunt de causa potestatis Ecclesiae. Nam quae ex illo citat in caput Quoniam. De renunciatione in sexto, totidem verbis leguntur in codice Sangermano Ad quartum articulum. Ad secundum dicendum. Sed & ille tractatus idem est totidem verbis, si errata typorum excipias, qui editus est cum aliis ejusdem

argumenti, Parisiis Joannis Petit 1506 in 4, sed sub alio nomine scilicet nostri Petri de Palude Patriarchae Hierosolymitani. Utrius sit, quamvis dubitari possit ob codices quosdam ms Paludano inscriptos, gravissimum certe praedictum est pro cardinali Baionensi testimonium Petri Bertrandi cardinalis supparis anno 1361 defuncti.

4. Inter ejus acta numerari potest concilium apud Vallemoleti Palentinae diocesis anno 1322 celebratum, quod sic incipit: In nomine D. N. J. C. A. Iste sunt constitutiones per nos F. Guillelmum Dei permissione episcopum Sabinensem apostolicae sedis legatum, facta ac edita in concilio celebrato per nos apud Vallem Oleti Palentinae diocesis, praelatis omnibus nostrae legationis ad celebrandum dictum concilium convocatis anno a nativitate Domini 1322 quarto nonas Augusti, qua die praefatum concilium fuit terminatum. Extant in Edit. ultima conciliorum Labbeana a col. 1682 ad col. 1707, T. XI: & in Edit. conciliorum Hispaniae a cardinali de Aguirre adornata. Quae constitutiones a sacrorum canonum peritis magni aestimantur.

5. Causa cognitor delegatus fuit a Joanne XXII in gravi eo negotio, quod ea aetate in ordine Minorum tot scandala excitavit de paupertate Christi & apostolorum, praesertim F. Bonamgratiam inter & F. Ubertinum de Casali utrumque dicti ordinis anno mcccxxv, de quo legendus Baluzius T. I. Miscellan. pag. 293, & Odoricus Raynaldus ad 1325 n. 20. Delegatus similiter fuit cum Petro de Arrablayo cardinali S. Sufannae, & Bertrando de Montefaventione diacono S. Mariae in Aquiro in causa non minus gravi quorundam clericorum Gallorum de Carolo IV Franciae rege magicis artibus ad mortem praecipitatorum denunciatorum: quibus in causis plura proculdubio ab eo acta prodierunt in archivis summorum pontificum servata. Videtes dictum Raynaldum ad 1327 n. 44.

6. Testamentum suum condidit XXI Decemb. mcccxxv, quod apud suos Baionae servari asserit aut auguratur Franciscus Duchesnius in Histor. cardinalium Francorum, quod tamen obtinere se non potuisse queritur. Hujus varia fragmenta Baluzius citatus se reperisse narrat inter schedas Arnaldi Oihenarti, quae & refert T. I. Pap. Avenion. col. 671 & seqq. In his notandus articulus, quo erga conventum Parisiensem Sanjacobeum testatur affectum & gratitudinem, quod in eo educatus extitit & promotus, ideoque jam est diu quod eidem assignaverit, & donaverit mille florenos auri de Florentia pro emendis redditibus expendendis infra (id est intra) ipsum conventum in emendis torticis pro altaribus omnibus quae sunt infra (intra) dictorum Fratrum Ecclesiam vel prope tam aliis quam majori &c. Executores fuere Petrus Hispanus presbyter S. Praxedis, Neapoleo de Ursinis S. Adriani & Bertrandus de Montefaventione S. Mariae in Aquiro diaconi cardinales, Bernardus de Liposca fororis ejus filius, alius archidiaconus Xantonensis, tum episcopus Aquensis, Bernardus de Novodompno canonicus Bellovacensis suus & sacri palatii apostolici auditor, & Petrus de Godino ejus camerarius, & ut videtur vel frater, vel fratris filius saltem consanguineus.

Quae ipsi tribuitur ex Frisonio ab Oldoino referta gentilitia re ipsa est ordinis Praedicatorum insignem, non familiae nostri cardinalis, quae sic etiamnum visitur in templo nostro Tolosano in fornicibus & in fenestrarum laminis vitreis; scutum nempe bipertitum, in 1 aureum tribus fasciis coccineis exaratum: in 2 transverse dissectum, superius argenteum cum castello turricellis tribus superimpositis pinnatis coccineis, furvis commissuris: inferius argenteum arbore foliato prasino cum suo monticulo,

F. UGO DE CASTELLO.

F. UGO DE CASTELLO vel Umber Tiphernoque *Citta di Castello* vernacule ortus, & ab ea civitate agnomen sortitus, vel Etruscus & S. Mariae Novellae alumnus professor, certe in hoc posteriori caenobio agebat anno mcccxxxvii, quo & scripsit opus hoc titulo:

In sphaeram Joannis de Sacrobosco. Pr. Perfectum omniquaque sive modis omnibus inter creaturas sensibiles dicitur &c. Finis: Demonstrat per mortem ipsum solem justitiae eclipsatum. Explicit scriptum super libro de sphaera mundi a F. Ugone de Castello ordinis FF. Praedicatorum editum, inchoatum Parisius ad postulationem studentium, sed perfectum Florentiae anno Dni mcccxxxvii.

Extat hic codex Parisiis apud nostros ad S. Honorati, ms fol. med. pp. 96 partim pergameno partim charta aetatis auctoris, figuris mathematicis necessariis a manu eleganti delineatis ornatus. Auctor est nostris hactenus incognitus, sed hac accepta noticia accuratorem forsitan dabunt curiosi gentiles.

F. JOANNES DE PRATO.

F. JOANNES DE PRATO Gallus Normannus, (patriam hactenus reterege non potui an Rotomagum, an Ebroucas, an alteram hujus provinciae civitatem,) sacrae theologiae certo magister fuit in facultate Parisiensi: de eo enim sic in actis capp. gen. Neapoli mcccxi: *Item providemus quantum nostra interest de F. Joanne de Prato pro sequenti anno legat sententias Parisius: & Carcaffonae mcccxi: Assignamus ad legendum sententias isto anno F. Joannem de Prato de provincia Francia.* In indice vero magistrorum theologiae inter additos post Bernardum Guidonis, recensetur n. 68 *F. Joannes de Prato Normannus.* Ea vero fuit pietatis, eruditionis, & agendorum peritiae fama, ut Adamo de Insula episcopo Ebroucensi 1x Kal. april. mcccxxvii veteri stylo novo xxviii, quo pascha 111 non. april. mortuo, huic fuerit suffectus, ac ordinatus ejusdem Ecclesiae antistes XII Kal. martii mcccxxviii stylo veteri, novo mcccxxix. Ejus mentio est in instrumentis monasterii S. Taurini Ebroucensis annorum mcccxxx & sequentium. Anno mcccxxxi pacta capitulum Vernonsense inter & capellanum ac thesaurarios S. Genovefae ejusdem civitatis sua auctoritate sancivit, ut legitur in Gall. Christ. Emendandi tamen Sammarthani qui ordinis Minorum praesant, hoc solum argumento moti, quod in iis actis se semper Fratrem nominet, quasi unis hoc Fratris praenomen usitatum sit Franciscanis nec nobis commune. Idem erratum incurerat antea Joannes *le Jan* penitentiarius & canonicus Ebroucensis in sua serie episcoporum Ebroucensium, Ebroucis, Ant. le Marie 1622 in 8 edita. At nec ipse Wadingus suis accenset, noster vero Laurentius Pignon in episcoporum nostrorum catalogo jam anno mcccxciii inchoato sic habet: *F. Joannes de Prato magister in theologia episcopus Ebroucensis.* Hic tamen abdicavit anno mcccxxxiv, quo regalae jura in ea ecclesia aperta in actis leguntur, & ad ordinem revertisse est, eodemque anno inquisitor Carcaffonae reversus, id munus gessit ad ann. mcccxxviii. Extat in archivo inquisitionis Carcaffonensis breve Joannis XXII, quo Joanni d'Altre ord. Minor. inquisitori Avenionensi, Aquensi &c. jubet, ut Joanni de Prato inquisitori Carcaffonensi exemplum tradat cujusdam sententiae olim adversus Bernardum Maurini Fratricellum a Joanne de Belna de quo supra latet, ffff

culo, & canterio superimposito ejusdem coloris. Unde certe mirum Francisco Duchesnio nullo teste visum eum ex ignobili gente infimaque plebecula oriundum, quem contra non solum tesserae gentilitiae relatae, sed & ipsae testamenti tabulae claro sanguine, parentibusque Baionae spectatis procreatum arguunt. De quo legendus Baluzius T. I. *Papar. Avenionen.* col. 674, & 675, ubi plures ejus consanguinei utriusque sexus illustres referuntur. Ejus praeter citatos cum laude meminerunt nostrates omnes Leander Albertus fol. 69 a: Lusitanus in chronico ad 1310: Razzius *Viri Illust.* pag. 50. Fernandez, Altamura ad 1336, Ciaconius in *Histor. pontif.* Sed & omnes ex superioribus emendandi. Noster Joannes Jacobus Percin in *Hist. conv. Tolos.* plura haeret notatu digna & accurata, sed & quaedam corrigenda praesertim de primo sepulturae loco, & quantum ad chronologiam, in qua sibi non constat, alicubi dicens mortuum anno mcccxxxv, alibi mcccxxxvi, quod ultimum solum verum. Gravissime vero fallitur Fontana in *Theatro*, ubi Guillelmum vult jam ab anno 1288 a Nicolao IV sacri palatii apostolici magistrum ascitum, quo vix ab anno superiori theologiae profiteri coeperat, quem proinde ex nostra chronologia superius relata certissimaque ut pote ex actis emendes. Auctor vitae Benedicti XII apud Bosquetum, quae & prima est apud Baluzium *De papis Avenion.* sic de eo: *Anno Domini mcccxxxvi die quarta mensis Junii obiit D. F. Guillelmus Petri de Godino ordinis Praedicatorum episcopus Sabinensis cardinalis, qui diu fuerat legatus in Hispania, ubi multa bona & salubria ordinavit. Hic quanquam esset modica imo quodammodo deformis statura, fuit multum literatus & cordatus ac virtuosus in omnibus factis suis: deditque etiam sibi Deus multa bona temporalia, de quibus fecit opera mirabilia quae sequuntur. Construxit enim tres ecclesias mirabilis pulchritudinis, adeo quod ordo suus non creditur habere pulchriores, & solemniores ubicunque, unam videlicet in conventu Avenionensi, aliam in conventu Tolosano, in qua jacet tumulatus, & aliam in conventu Baionensi, in quo fuerat vestitus & educatus. Fecit etiam tam in dictis conventibus, quam in aliis dicti ordinis multa alia bona admodum commendabilia & memoria digna.*

F. AICARDUS SAXO.

F. AICARDUS vel *Eckardus Saxo* junior laudatur cum seniore de quo supra ad 1309 a Gerardo ab Hamont Cartusiano in epistola operum Tauleri nuncupatoria, & ambo viri dicuntur supra omnem laudem. Is videtur de quo Leander agit fol. 223 b & sic habet: "Eckardus Teutonicus sacrae theologiae doctor divinis eruditionibus praeditus, sanctimonia conspicuus, atque doctrina christiana clarus, post obitum suum Henrico discipulo aeternae sapientiae apparuit, dicens se esse in conspectu SS. Trinitatis aeternaliter victurum. Idem etiam de quo in actis cap. gen. apud Claramontium Arvernorum anno mcccxxxix celebrati legitur: *Denunciamus Fratribus universis, quod F. Aicardus diffinitor cap. gen. Valentia* (Delphinatus mcccxxvii) celebrati pro provincia Saxoniam mortuus est redeundo de capitulo generali. Quod sane mire convenit cum visione Henrici dicti, qui his annis sanctitate plurimum florebat. Huic juniori ascribitur

Epistola inter Taulerianas xxv *De perfecta resignatione & oblivione nostrum ipsorum, & omnium quae in schola Dei addiscuntur.*

T O M. I.

Sæc. XIV. quo facilius adversus scelerum socios agere posset. Videtur Soegii Annum Dominic. augusti P. II in præf. p. xl. Ex hæcenus dictis Fontanam in Monum. ad 1312 de hoc Joanne præpostere narrantem emendabis. Hæc ei ascribuntur opera:

Scripta in IV sententiarum libros. Quod ea ætate familiare.

Sermones eruditi.

Acta ut inquisitoris in archivo Carcaſonensi servata.

F. SIMON DE BURNESTONA.

F. SIMON DE BURNESTONA sive de *Borastone*, Anglus ab originis loco sic agnominatus, vir doctrina pietate virtutibusque clarus, sacræ theologiæ doctor Cantabrigiensis, verbi Dei præco eximius, circa annum mcccxxxviii florebat, ac circa eadem tempora provinciæ Angliæ præfectum Provincialem egisse fertur. Ejus meminerunt Bostonus Burienſis in suo scriptorum Anglorum Catalogo, Pitseus ad annum 1337, Thomas James in *Ecloga*, Posssevinus, Oudinus in supplemento script. Eccles. ad Bellarminum, Altamura in Append. ad 1336. Quando verò mortuus sit nemo refert. Hæc ejus operum apud Jamesium citatum tum in Indice codd. ms Angliæ recensita & in Bibliothecis illius regni extantia:

1. *Compilatio de ordine judiciario per F. Simonem de Boraston qui vixit anno Domini mcccxxxvii.* Recensetur in Indice Anglico citato T. I P. II n. 1337. Idem opus P. III n. 2320 hoc titulo: *Tractatus Simonis de Boraston de ordine judiciario circa crimina corrigenda.* Cujus operis meminit Diagus noster in *Hist. prov. Arag. fol. 52 b*, addens a dicto de *Borascana*, (sic enim scribit, & præterea non Simonem simpliciter, sed F. Joannem Simonem vocat,) addens, inquam, ab eo compositum in conventu Oxoniensi mense Augusto mcccxxxviii, & a nostro F. Jacobo seu Jaynio Dominici de quo postea ad 1367 Ruscinone conventus Coquiliberi alumno, tum in Anglia studiorum ratione agente exscriptum: quod idem Jacobus suæ rerum ordinis collectioni adjunxit, ut pote in quo ratio iudiciorum inter Fratres servanda præscribatur.

2. *Tractatus de unitate & ordine Ecclesiastica potestatis extractus de doctoribus in theologia constantis capp. xi.* Extat eadem P. II n. 1337, & P. III n. 2320.

3. *Tractatus de mutabilitate mundi: cui adjunguntur Auctoritates & rationes desumptæ ex sacra scriptura, quæ videntur impugnare contemptum temporalium, & solutiones earum.* Extat iisdem nn. P. II & III.

4. *Distinctiones theologica Borastoni secundum ordinem alphabeti compilata.* Extant P. III citata n. 819, sed hinc suo principio destituta. Ibid. n. 1744 hoc titulo: *Distinctiones pro sermonibus faciendis Simonis Boraston, sive Burneston.* Ibid. n. 2030: *Distinctiones Boraston.* & P. II n. 683: *Alphabetum de vocabulis predicabilibus cum concordantia auctoritatum doctorum.*

5. *Sermones Simonis Boreston de epistolis & evangelis Dominicalibus. Eiusdem sermones pro quibusdam suffragiis.* P. II cit. n. 683.

6. *Thematia Dominicalia.* P. III cit. n. 819, sed hæc an differant a sermonibus explicabunt amplius indigenæ.

F. ALPHONSUS BONIHOMINIS.

F. ALPHONSUS BONIHOMINIS vernacule *Buenhombre* Hispanus Conchenſis, ut conjicit Higuera Hist. Tolet. ms lib. 16 cap. 5 eo quod etiamnum in ea civitate familia perſtet hujus agnominis: aliis Toletanus, ut suspicatur Thomas Tamajo in elogiis Toletanorum scriptorum, ut ut sit, Parisiis agebat anno mcccxxxix, seu studens honoris ut aiebant pro ratione provinciæ Hispanæ, ut tum mos erat, seu alia de causa quæ ad res ordinis pertineret, eo missus. Vir fuit linguarum Ebraicæ & Arabicæ peritus, quas ut & alii nostri Hispani ea ætate, ideo addiderat, quod de Judæis & Mahumetanis, quibus plena tum erat Hispania, ad Christum adducendis esset sollicitior, unde & pro fide ab illis plura perſessum esse scribit Joannes de Marieta Hist. Eccl. lib. xiv cap. ult. Ex Arabico Latine reddidit, ac magistro ordinis Hugoni de *Vaucemain* nuncupavit

Epistolam Rabbi Samuelis Israelite ad Rabbi Isaac.

Qua prophetarum testimoniis Christum Dominum verum Messiam venisse, passum, mortuum esse, resurrexisse, ad cælos ascendisse, ejusque futurum secundum adventum demonstratur. Mille annis post everſam Hierosolymam hanc se scribere testatur Samuel, unde Alphonsus colligit multis temporibus, nempe cclxix annis a m lxx ad mcccxxxix a Judæis ex industria occultatam, eo quod gravioribus in ea ex sacris codicibus testimoniis premerentur: sibi autem cum in manus casu fortuito evenisset, vertere ac edere operæ pretium visum esse. Addit autem se translatione Bibliorum non vulgata seu S. Hieronymi, sed Arabica ipsius Samuelis uti, ne quid in suo auctore immutasse a Judæis accusaretur. Pluries prælum passa est hæc epistola, hæcque a me visæ editiones.

I. Mantuæ 1475 fol. Extat Romæ in Barber. & laudatur a Beughemio in Incun. Typ.

II. Hoc titulo: *Tractatus magistri Samuelis Israelite oriundi de Fez civitate regis Marachii ad Rabbi Isaac magistrum Synagoga, quæ est in Sa..... in eodem regno, Coloniae apud Liſterychen in 4 foll. 12 signat. A. B. C. typis Gothicis.* Extabat anno 1671 apud nostros Colonien.

III. Hoc titulo: *Tractatus contra Judæos a quodam Judæo nomine Samuel editus sermone Arabico, translatus autem in Latinum a F. Alphonso Bonihominis Hispano ord. FF. Prædic. & ab eodem F. Hugoni ordinis magistro nuncupatus, Parisiis, Guill. Eustace in 4 char. Goth. Sequitur: Dialogus Christiani contra Saracenum, eodem ut videtur Alphonso vel auctore vel interprete.* Extat Paris. in Regia D. 1556.

IV. *Epistola Rabbi Samuelis Judæi ad Rabbi Isaac Judæum de prophetiis veteris testamenti secundum translationem eorum, quibus lex Judaica destruitur, Christianaque religio approbatur, Lugduni, Claudi Nourry aliàs Le Prince 1527 in 8 signat. A. B. C. D. Post nuncupatoriam Alphonsi est hic titulus:*

Epistola quam scripsit magister Samuel Israelita oriundus de..... civitate in Arothitan regis ad Rabbi Isaac magistrum Synagoga, quæ est Subulmeza in regno prædicto. Ad calcem: Explicit epistola Rabbi Samuelis missa Rabbi Isaac &c. sub anno Dni millesimo, translata de Arabico in Latinum per F. Alphonsum Bonihominis ord. Prædic. sub anno Dni mcccxxxix. Postea sequitur epistola editoris: R. in C. P. ac D. D. Michaeli de Erandia præfati apud S. Paulum in Delphinatu, Daniel Camerlus

S. D. P. En adest præsul integerrime bonis uti spero avibus, libellus jam olim tibi votis summis exoptatus &c. Extat in Regia B. 1459. Quam dicit *Subulmeza* in tabulis dicitur *Sugelmesse* vel *Sugulmeſſa*. v. *Libellus sane doctus Rabbi Samuelis veri Messie parastasi continens, Coloniae, Jo. Gymnici 1536 in 8.*

Abest Alphonsi ad magistrum ordinis nuncupatoria, sed editoris hoc præmittit præmium: "Quod Judæi Messiam qui venit ceu venturum temere expectent, libellus sane doctus Rabbi Samuelis. Candido lectori S. Accipe &c. Alphonsio Bonihominis Hispano interprete, qui magis proprietati linguæ Arabicæ, illa enim scripta est, studuit, quam ut lenociniis picturatisve excoleret vocalis: credens & nudæ veritati suam deberi lauream &c."

Ad calcem: "Nota quod iste libellus videtur fuisse occultatus per Judæos ultra cc annos & xxx: quod conjicitur ex hoc, quia cum iste doctor Samuel scriberet Rabbi Isaac, solum dixit fluxisse mille annos a tempore, quo per Titum expugnantem sanctam civitatem Judæi sunt dispersi &c. per contenta in hoc libello qui translatus est sub annis Dni m c c x x i x, ubi erratum pro mcccxxxix: unde occultationis tempus amplius augendum, quam hic editor designavit. Extat in Regia B. 1504.

Prodiit præterea in plerisque editionibus chronorum S. Antonini ad calcem P. II.

Recens prodiit Antverpiæ, Joan. Frederici Gleditsch 1711 in 8 p. 92. Quæ editio dicitur facta ad omnium primam Macerata a Francisco Griffon presbytero Matelicensi in Piceno curatam.

Hispanico idiomate donata est ab Alvaro de Villacusa petente viro nobili Joanne de Villafuerte Salmantino, teste Hieronymo de la Higuera citato in Hist. Tolet. ms.

Codices quosdam ms indico. Paris. in Victor. cod. 283 papyr. in 4. In Navarr. bis: primo cod. fol. par. papyr. cum Dialogo Petri Alphonsi, hic dicitur scriptus xxx maii mccccli. Altero papyr. in 8 inter plura alia, quorum primum est vita S. Athanasii Joanne Arefino interprete & Eugenio IV nuncupante. Florentiæ in Medic. Pl. xx cod. 35 papyr. in 8. Ibid. apud Servitas cod. 61.

Antonius de hoc scriptore in primis legendus Bibl. Ver. Hisp. Lib. ix cap. v, ubi sic addit ex mox laudato Higuera: "Samuelem Rabbinum præfatum aliquando in Marocchum venisse, & cum Alfacuino ut vocant Albutaleb de re salutis longam disputationem habuisse, quo de historiam scripsit Arabice, quæ in Bibl. Reg. Escorial. servatur." In catal. autem Angl. T. II P. In. 8715 sic lego:

Disputatio Abucalis Saraceni & Samuelis Judæi, quæ fides præcellit, an Christianorum, an Saracenum vel Judæorum, translata per F. Alphonsum de Arabico in Latinum. fol.

Quæ proinde translatio altera est nostri Bonihominis opera: neque enim alius laudatur Alphonsus hujusmodi versionum studiosus. Eum Fontana episcopum Marochii a Clemente VI promotum anno mcccxlvi, & a Gancelino episcopo Albanensi consecratum asserit in Monum. p. 214 & testes adducit Bzovium ad ann. cit. n. 62 & Ughellum in adversariis.

F. BENEDICTUS DE ASSIGNANO.

F. BENEDICTUS DE ASSIGNANO Insuber professione Comensis hoc seculo xiv jam adultus claruit. Anno mcccxviii in actis capi gen. Lugduni coacti sic de eo legitur: *Item quantum nostra interest providemus de F. Benedicto Cumano provinciæ Lombardia superioris, quod legat sententias Parisius anno futuro, & ipsum pro hoc ex nunc eidem*

conventui assignamus Quod confirmatum fuit in **Sæc. XIV.** actis cap. gener. sequentis Cadurci mcccxiix habiti: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Benedictum de Cumis de provinciæ Lombardia superioris.* In indice magistrorum theologiæ apud Bernardum Guidonis recensetur n. 73. Anno mcccxxviii kal. januar. a Joanne XXII ad infulas Comenses promotus fuit, ubi victis tandem quæ initio occurrerunt difficultatibus, eam Ecclesiam pacatissime & sanctissime rexit ad ann. mcccxxxix, quo vocatus ad superiores in templo domus nostræ Comensis, quam non parum auxerat & ornarat, sepultus est. Ejus cum laude meminerunt Taëgius P. I Mon. ord. Leander fol. 120, ubi virum appellat multa doctrina multaque peritia litterarum fultum. Sed Lusitanus inscite prorsus in duos dividit alterum magistrum in theologia & episcopum Cumanum ad 1262 clarum, quo certissime nullus Sodalitatis ordinis ibi præfuit, & alterum Novocomensem magistrum in theologia Parisiensem ad 1318 florentem: quem errantem excipiunt Fernandez & Rovetta, sed hic mutatis annis unum ad 1318, alterum ad 1335 collocans. Unicum itaque & eundem hominem pro certo habeas cum Leandro & Altamura, & quod plus est cum veteribus monumentis. Hæc ejus opera:

Questiones theologicae variae. Has apud Bononienses nostros ms servari asserit Rovetta.

Concordantia dictorum S. Thomæ, ubi contraria aliquando videntur.

Primum hujusmodi opus aggressum esse dicunt, præsertim Leander, qui tamen non addit ubi habeatur. Forsan illud est quod inter opuscula S. Thomæ lxxii editum proſtat, cujus principium: *Pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia. Dan. 12.* Quod certo non est S. Thomæ, & hujusmodi operum antiquius est, cujus meminit Tholomæus de Lucha qui ante mcccxvi scribebar.

Aliud ejusdem rationis opus servatur in Victor. cod. 50 papyr. fol. a p. 284 ad 316, cujus princ. *Veritatis & sobrietatis verba eloquar. Verba sunt doctoris gentium scilicet Pauli apostoli, & habentur Act. xxvi &c. Finis; Hæc igitur sunt prout ad præfens occurrerant de concordantiis centum articulorum ad librum sententiarum pertinentium, quæ dicta sufficiant adjuvante Deo, qui concordiam facit in sublimibus.*

Neutrum Benedicto certo asseri potest, cum ejus nomen nullum habeat: si quis tamen conjecturæ locus, attenta notitia quam dat Leander, primum *Pertransibunt* illi libens darem: sed peritioribus satius est arbitrium permittere. Alterum cujus principium, *Veritatis & sobrietatis &c.* laudamus inter anonymos ad finem hujus seculi.

F. HUGO DE DUCTONA.

F. HUGO DE DUCTONA Anglus sacræ theologiæ magister Oxoniensis, his etiam annis florebat, sic enim de eo in actis cap. gen. Claromontii Arvernorum anno mcccxxxix habiti legitur: *Item facimus vicarium generalem in provinciæ Angliæ F. Hugonem de Ductona magistrum in theologia de provinciæ Angliæ, donec prior provincialis electus fuerit & confirmatus, & præfens extiterit in eadem.* Hinc in sequentibus Angliæ comitiis, quibus præerat, ipsummet electum priorem provinciam, nam id muneris gessisse dicunt, libens crediderim. Ejus cum laude meminerunt nostrates Leander fol. 138 b, virum præstans ingentis literaturæ, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1340, sed & extranei Tritemius, Eysengreinius, Simlerus, Posssevinus, Pitseus a quibus hæc ei dantur opera:

Certaminum scholasticorum liber.

Lectura theologiae varia.

Lelandus in commentariis de scriptoribus Britannicis eum recenset p. 321, & de *Introductio* nuncupat, sed nihil habet singulare, & Leandrum unice transferibit. Quod Altamura conjicit hunc eundem esse cum *Udone* vel *Hugone de Vittonio* a Lusitano laudato, non placet: quis iste sit, dicitur postea ad 1371 ubi de Yvone de Begaignon.

F. MATTHÆUS URSINUS.

* 1340. F. MATTHÆUS URSINUS e Monte Jordano seu de Campo Floræ Romanus Francisci Neapolensis Ursini cardinalis S. Lucie in Silice fratruelis, quæ gens inter Romanas sane illustrissima, tum adhuc adolescens canonicatu jam in Ecclesia Gallie S. Stephani dicta potiebatur (Tolosanam censet Oldoinus, & verisimilius, certe non S. Stephani de Egressu Parisiensem ut putat Soegius) & Parisiis juri canonico operam dabat, cum divinitus illustratus, spretis mundi suæque familie certis honoribus, ordini nomen dedit in domo Sanjacobeæ, ut aliàs patruus suus tum adhuc in vivis F. Latinus de Ursinis Malabranca episcopus Ostiensis de quo supra, fortiter fecerat. Philosophiæ ac theologiæ peractis pro more ibidem studiis, ad suos Romanos redux, eandem in provinciæ suæ variis locis, Florentiæ & Romæ ut ferunt e superiori loco docuit disciplinas. Exinde ceu qui egregium & non commune sui dederat specimen, Parisios ad gradus promovendus remissus est: de quo sic in actis cap. gen. Bononiæ anno mcccxcv decernitur, ut in superiori anni mcccxiv Londini jam prænunciatum fuerat: *Assignamus ad legendum sententias Parisiis isto anno F. Matthæum de Ursinis*. In indice theologiæ magistrorum apud Bernardum Guidonis recensetur n. 71. Laurea donatus primarius lector & gymnasii regens Bononiæ dicitur institutus, quod & tum solemne. Amoto in comitiis ordinis Viennæ Austriæ anno mcccxxii habitis provinciali Romano, ad idem munus in sequentibus provinciæ Romanæ eodem anno Urbeveteri coactis assumptus fuit, eoque titulo capitulo generali Burdegalenfi anno mcccxxiv affuit, & in electione magistri ordinis Barnabæ de Vercellis votum tulit. Tantam verò religione, doctrina, prudentia & in agendis solertia sibi intus & extra comparavit famam, ut oratorem & legatum ad Joannem XXII selegerint anno mcccxxvi Romani proceres, qui pontifici ut Avenione relicta Romam reverteretur, persuaderet. Non acquievit pontifex, quod partes Ludovici Bavari adhuc in Urbe potentiores essent, sed oratorem acceptissimum habuit, & virum eximiarum dotum expertus, ad sedem Agrigentinam promovit, cujus jam consecratus erat episcopus die xxiv octobris ejus anni, cum eo die solitum subsidium collegii cardinalium solverit: mox intra annum scilicet mense maio anni mcccxxvii ad Siptontinam archiepiscopalem transtulit, demum cardinalem tit. SS. Joannis & Pauli creavit mense decembri sequenti. De quo sic lego apud Bernardum Guidonis: *F. Matthæum de Ursinis Romanum assumptum in Avenione papa Joannes XXII in presbyterum cardinalem tit. S. Sabina in jejuniis quatuor temporum in adventu Dñi anno Dñi mcccxxvii: postmodum autem papa Benedictus XII fecit eum cardinalem episcopum Sabinensem. Erat autem archiepiscopus Siptontinus, quando assumptus fuit in presbyterum cardinalem. Ubi quod tit. S. Sabina presbyter dicitur erratum est notarii cod. Lingon. nam titulum SS. Joannis & Pauli sub quo certo creatus est deinceps servavit usquequo a Benedicto XII anno mcccxxviii die 18 decemb. promotus*

est episcopus Sabinensis. Tum verò ex quo in purpuratorum patrum collegium ascitus est, Siptontina Ecclesia relicta summorum pontificum lateri deinceps adhæsit Avenione, eosdem in universalis Ecclesiæ regimine suis consiliis non parum juvans. Ibidem obiit xv kal. septemb. at de anno certant inter se auctores, nam Seraphinus Razzi incertus dicit circa 1339: videtis pag. 51. Fontana indicat annum 1340, Ciaconius verò & Ughellus asserunt fuisse annum 1341. Sed res est parvi momenti: certum vivum adhuc fuisse anno mcccxxxix in solemnibus pentecostes, nam inter suffragia pro vivis in actis capituli generalis eo anno celebrati commendatur, at in sequentibus cum notarii qui codicem a me visum scripserunt, perpercerint operæ, nec sigillatim suffragia pro vivis aut mortuis retulerint, at solum in globo, nihil exinde certi haberi potest. Romam corpus ejus delatum fuit, & in eodem cum F. Latino Cardinali Malabranca de Ursinis tumulo reconditum, eandem subit loci mutationes: de quo videtis supra ubi de Latino. Ejus cum laude meminerunt omnes, qui de S. R. E. cardinalibus scripserunt, virumque præstant integerrimæ vitæ & non sine sanctitatis fama defunctum. Quædam etiam eidem ascribunt opera scriptorum nomenclatores. Fontana in *Theatro & Prov. Rom.* ex Lucarino, Altamura ad 1341, Prosper Mandosius *Bibl. Rom. cent. 2 n. 5*, qui asserunt scripsisse:

1. *De auctoritate Ecclesiæ seu summi pontificis*. Vereor tamen ne sit allucinatio, nam celebris Ludovicus Jacob in sua *Bibl. Pontif.* opus hoc titulo refert editum a Mathæo de Rubis Ursino Urbani IV cardinali: videtis pag. 398. Nostri autem nullus meminit Matthæi. Non diffiteor quin Carmelitæ diligentiam effugere potuerit noster Matthæus, & aliud ejusdem tituli opus cum suo avunculo etiam edere, sed certiora desiderarem monumenta.

2. *Nonnulla ejusdem epistolæ servari dicuntur Bononiæ in monasterio S. Francisci tabulario*. Sic Mandosius ex Tosignano.

3. *Quædam Theologica*.

4. *Testamentum ejus non omittendum, quod celebrat Oldoinus*. Quod certo aliàs in archivo ordinis servabatur, nam ejus frequens in actis capp. genn. memoria.

In rubricis anni tertii pontificatus Benedicti XII cap. 348 sic legitur *Judicibus*: *Dantur conservatores Matthæo tituli SS. Joannis & Pauli presbytero cardinali. Gratis pro persona cardinalis*. Item cap. 357: *Patriarcha Aquilegensis. Mandatur quod Matthæo tit. SS. Joannis & Pauli presbytero cardinali faciat justitiam contra Joannem de Bellasio militem Tridentina diocesis super eo quod a quodam nuncio dicti cardinalis centum libras, & quemdam equum extorsit, & in monasterio S. Laurentii Tridentinensi sibi damna intulit. Gratis pro D. cardinali*. Quæ breviter scripta anno mcccxxvii probant titulum SS. Joannis & Pauli semper servasse, nam anno sequenti xviii decemb. factus est episcopus Sabinensis.

F. MICHAEL DE FURNO.

* 1340. F. MICHAEL DE FURNO, vernacule *du Four*, qui & aliquando *de Insulis* simpliciter a patria & professione pro more dicebatur, natione Flander, & etiam ob viciniam Picardus dictus, id enim tum erat in usu, vir fuit suo seculo clarissimus. Studiis Lutetiæ in gymnasio Sanjacobeo peractis ad gradus in sacra facultate visus est promovendus. De quo sic in actis cap. gen. Lugduni anno mcccxxviii legitur: *Assignamus ad legendum sententias Parisiis isto anno F. Michaellem de Furno de provincia Francia*. In indice verò magistro-

rum theologiæ apud Bernardum Guidonis n. 72 laudatur *Frater Michael de Furno Gallicus*. Quo anno obierit incertum, licet medium circiter ejus seculi atigisse facile conjiciatur. Dies mortis ejus in veteri necrologio domus suæ Insulensis ad kal. decemb. annotatur sic: *Obiit F. Michael de Furno sacerdos & professor magister in theologia*. Ejus meminit Laurentius Pignon n. 116 his verbis: *F. Michael de Furno de conventu Insulensi in Flan-dria magister in theologia scripsit plures postillas scilicet*

Super Cantica, quam laudat etiam Sixtus Senensis. *Michael*, inquit, *de Insula Picardie ord. Prædic. scripsit lecturam scholasticam in Canticum canticorum incipientem*, Cantabo dilecto meo &c. & eam apud SS. Jo. & Paulum Venetiis servari indicat.

Super Lucam.

Super Joannem. Hæc habetur Parisiis apud Augustinianos ad pontem novum cod. ms 170 fol. med. memb. Tit. *Postilla super Joannem F. Michaelis de Furno. Pr. Factum est verbum Domini super Joannem Baptistam*. Finis: *Quia ex abundantia cordis os loquitur*. foll. 35. Opus videtur imperfectum.

Super Apocalypsin.

Præter has postillas a Laurentio recensitas, laudatur a Sixto Senensi

Postilla in Daniele, quæ incipit, *Abcondita produxit*.

Hæc Parisiis apud eosdem Augustinianos habetur eod. cod. 170 & eodem principio allato. *Abcondita produxit in lucem Job xxviii. Rabi Moyses. Tria sunt quæ ut ait Alexander, impediunt hominem apprehendere virtutem rei &c*. Finis: *De lacu leonum*, Eccl. ultimo, *liberasti me secundum magnitudinem &c*. *Explicit postilla super Daniele edita a F. Michaelle de Furno ordinis Prædicatorum. Anima ejus requiescat in pace. Amen*. Quod eadem manu qua postilla, & indicium est paulo post mortem auctoris codicem exaratum. Illa verò tenet a fol. 36 ad 73. Ex fine allato, addito Sixti Senensis testimonio, patet esse mendum notarii, qui initio scripsit, *Postillam esse secundum magistrum Jacobum de Lausana ordinis Prædic.*

In eadem Bibl. cod. fol. med. memb. cui titulus *S. Augustini epistola*, ad calcem: *Frater Michael bachelarius super Matthæum*. Pr. *Erant fructus ejus in cibum, & folia ejus in medicinam &c*. Cum auctoris agnomen non addatur, nostro Michaeli non ausim asserere, sed id monendum visum est, ut cujus sit curiosus & otiosior aliquando disquirat.

Collationes de Sanctis F. Michaelis de Furno ord. Prædic. Extabant Rhegii in Italia apud nostrum Eucherium Bonetum teste Possævino in Append. p. 108 codd. ms. Laudantur etiam apud Sanderum Elenchi codd. ms Belg. P. II p. 135 *Michaelis de Furno ordinis Prædic. collationes*, fol.

Bandellus in tract. de concept. B. V. falsus est, cum hunc Michaellem de Furno inter doctores seculares recensuit: quem tamen errorem exceperunt sequaces, Deça &c. quod & ipse Alva annotavit Sol. Verit. Rad. 223 col. 1564, ubi & addit Bunderium in suo codd. ms catalogo fol. 444 asserere *Michaellem de Furno conventus Insulensis ord. Prædic. scripsisse plura super sacram scripturam, præsertim sermones de Sanctis*.

Ex hæcenus dictis patet Lusitanum duos hujus nominis *Michaelis* de Insulis, recte distinxisse: verum est utriusque ætatem ignorasse, sed sequaces qui non magis compertam habebant, ejus sobrietatem imitari debuissent, nec eam temere assignandam sibi usurpare. Inter hos qui amplius erravit, est Altamura, qui in Append. ad 1476 duos diver-

simos homines & seculi seculo integro a se invicem divisos in unum conflat, hunc scilicet Michaellem de Furno magistrum Parisiensem, de Insulis dictum, & Michaellem Francisci magistrum Coloniensem episcopum Salubriensem Insulis etiam anno mcccxxxv natum & postea professum, anno vero MDII mortuum ad quem de illo agimus.

F. ÆGIDIUS DE GALLUTIIS.

* 1340. F. ÆGIDIUS DE GALLUTIIS Italus Bononiæ natus & ordinem amplexatus, quem quidam cum esse volunt, de quo Leander fol. 124 a, agit, & episcopum ait fuisse Torcellanum anno mcccxxii promotum, quod tamen Ughello dubium, ut ut sit certo Cretensis fuit archiepiscopus, ut constat ex epigraphæ tumulo ejus insculpta in æde sacra nostra Bononiensi visenda, ex qua eum vi decembris hujus anni obiisse habetur. Laudat idem Leander fol. 104 b: « Citabimus inquit post hos Egidium ex nobilissima Gallutiorum familia Bononiensi ortum, virum scientia & religione clarissimum, Cretensem archiepiscopum, qui vita excessit anno Dñi mcccxl Bononiæ, inque se pulchro tanto viro digno sepultus, quod adhuc cernitur ante aram majorem basilicæ Prædicatorum ». Legendus & de eo Fontana in *Theatro*, ubi vult anno mcccxxviii ex Torcellana ad sedem Cretensem translatum, quamvis id non habeat epigrapham Egidii ab ipso relatum. Hæc ejus opera ex Rovetta ad 1340 Vincentium Rivalium testem citante:

De Christi Domini & apostolorum paupertate.

Adversus Begardos & Beguinos.

Summa casuum conscientie ad formam sacrorum canonum & juxta S. Thomæ principia.

Quæ præstat in Bibl. nostra Bononiensi servari ms.

F. THOMAS WALLEIS.

* 1340. F. THOMAS WALLEIS seu *Vallensis* ab aliis *Gualois* vel corrupte *Valois*, verius *Gualensis* a principatu illo Angliæ qui indigenis *Wallia* vel *Gualia* dicitur, sicut videtur nuncupatus: ad quod plures non attendentes hunc Thomam in duos diviserunt, alterum de Walleis vel Wallensem, alterum de Gualois vel Gualensem: sic enim Lusitanus & sequaces & tandem Altamura, qui primum ad 1332 alterum ad 1410 collocat: qui tamen certo unus est & idem Thomas sub pontificatu potissimum Joannis XXII clarus. Hic igitur seu *Walleis* seu *Gualois* appellare placeat, Anglus natione, proptereaque Anglicus aliquando simpliciter dictus, vir fuit dum vixit pietate, eruditione sacra & profana, fidei ardenti studio, & invicta animi constantia conspicuus. Sacræ theologiæ magister Oxoniæ renunciatus, academiam illam suis lectionibus plurimum illustravit, tum & ad aulam Romanam quæ Avenione morabatur se conferens, magnam sub Joanne XXII in fidei defensione animi fortitudinem demonstravit: quæ omnia in ejus operum recensione clarius patebunt. In iis autem referendis sic agere visum est, ut primo ea quæ adhuc supersunt, & quorum certa habetur notitia, indicentur, tum alia quæ ei a variis ascribuntur, subsequantur.

1. *Opus F. Thomæ Walleis de ord. Prædic. super Isaiam, Numeros, Deuteronomium, Josiam, Judices, Ruth, Exodum, Leviticum*.

Laudatur in catal. Angl. T. I P. II n. 994. An ille codex amplior sit quam a me visus Parisiis, docerunt indigenæ. En specimen codicis apud Augustin. ad pont. nov. n. 170 a fol. 74 & deinceps: *Incipiunt moralitates magistri Thomæ Anglii super libros sequentes*.

Super Exodum. Pr. Ecce populus filiorum Israel minus & fortior nobis est. Philosophus libro de animalibus cap. 6 dicit quod apes &c.

Super Leviticum. Pr. Masculum immaculatum offeres. Solus Christus immaculatus &c.

Super librum Numerorum. Pr. Recensiti sunt filii Israel omnes qui poterant ad bella procedere.

Super librum Deuteronomii. Pr. Filiabus fratris vestri dares possessionem debitam patri. Possessio patris nostri D. N. Ihesu Christi est regnum celorum &c.

Super librum Josue. Pr. Transi Jordanem istum. Volentibus terram promissionis ingredi.

Super librum Iudicum. Pr. Post mortem Josue consuluerunt.

Super librum Ruth. Pr. Amaritudine replevit me omnipotens.

In Ecclesiasticum (sic in ms, sed leg. in Ecclesiasten.) Dixi igitur in corde meo vadam & consulnam.

Super Isaiam. Beatus vir qui custodit verba prophetiae hujus libri.

Incipit liber Job. Cogor per omnes scripturam divinam &c.

Alva Sol. Verit. Rad. 149 col. 1280 de hoc auctore agens sic habet inter plura: *Vidi ms Parisiis hoc titulo: Moralitates magistri Thomae Anglici super novem libros scripturae.* Licet bibliothecam non indicet in qua viderit, ex libris scripturae & ex principiis librorum ab eo allatis suspicor non alium esse quam codicem hunc Augustin.

2. *Walleys super duos nocturnos psalmorum.*

Extat bis apud nostros Claromontenses in Arvernia. Titulus: *F. Thomas Anglicus ord. Praedic. in Psalmos.* Et codices in fol. & memb. dicuntur scripti anno MCCCLVI.

Laudatur in catal. Angl. T. I P. II n. 852 & P. III n. 1975. Item apud Sanderum Elenchi codd. ms Belg. P. I p. 156 apud Dunenses.

De hoc opere sic habet Laurentius Pignon n. 107: *F. Thomas Wallois Anglicus magister in theologia scripsit bonam postillam super duos nocturnos primos psalterii.* Hoc est super xxxvii primos psalmos, qui noctu matutinis Dominicam & feriam secundam dicuntur. Hinc vehemens mihi suspicio commentarium a Sixto Lamberto Lucensi sub nomine Thomae Jorzii Venetiis 1611 fol. editum hujus non esse, qui in primum nocturnum seu in xxv priores psalmos tantum scripsisse fertur; sed Wallensis asserendum, qui duos nocturnos seu xxxv i i psalmos dicitur commentariis suis illustrasse. Favent Trithemius & Pitseus, qui Wallensis commentarii hoc esse principium dicunt: *Beatus vir qui custodit &c.* quod idem est commentarii a Sixto Lamberto editi. Sixtus Senensis codicem Venetum laudat hoc eodem principio sub nomine Thomae Anglici patria Galensis ord. Praedic. Fateor addere esse in xxv psalmos tantum, sed forsitan codex ille mutilus. Quid accuratius dabunt otiosiores, ac quibus codices ms expendere licebit.

3. *Thomas Walleys, Sermones de tempore & de SS.* Sic in catal. Angl. T. I P. I n. 847.

4. *Tractatus doctoris Thomae Walleys de theoria predicandi.* Catal. Angl. T. I P. II n. 1388: P. III idem n. 1761; T. II P. I n. 9423 *Thomas Walleys de modo componendi & dilatandi sermones cum specialibus aliis documentis.* Non negligendum quod in eodem catal. T. I P. I pag. 259 a n. 17 legitur ex collectaneis Richardi Jamefii *De arte concionandi per F. Thomam Aley (corrupte av'n Walleys) de ordine Predicatorum ad Theobaldum de Ursinis archiepiscopum Panormitanum.* Si enim verum est, quod asserit Rochus Pirrus in Sicil. Sac. Theobaldum Panormi sedisse ab anno MCCCLXIII ad

MCCCL, Thomam hunc ultra MCCCLXXXVIII vixisse necesse est.

Paris. in Victor. cod. 85 ad fol. 25 est tractatus de arte predicandi. Pr. *Oro ut caritas vestra magis ac magis abundet &c.* Finis ad fol. 50 b: *Explicit libellus artis predicatoria editus a quodam Fratre ordinis Predicatorum.* An sit idem cum Anglicanis citatis, docebunt indigenae. Codex iste Victor. est chartaceus sub finem seculi XIV vel initia sequentis scriptus.

5. *Thomae Walleys tractatus de natura bestiarum cum moralizatione.*

Laudatur in catal. Angl. T. I P. II n. 663. Hujus operis auctor ipse meminit in prologo sequentis, ubi sic habet: *Congruum mihi visum est post moralizatas rerum proprietates, postquam ad mores reducta natura opera, etiam ad moralizandam fabulas &c.*

6. *Metamorphosis Ovidiana moraliter a magistro Thomae Walleis Anglico de professione Predicatorum sub SS. Dominico explanata.* Typis prodit Parisiis, Ascensii 1509 in 4 charact. elegantissimi. Iterum Thomae Laisné 1521 in 8. Utraque editio extat apud nostros ad S. Honorati.

Hoc opus Gallice versum jam antea typis prodierat hoc titulo: *Cy commence Ovide de Salmonen son livre intitulé, Metamorphose contenant xv livres particuliers, moralisé par maistre Thomas Walleys docteur en theologie de l'ordre de S. Dominique translate & compilé par Colard Mansion en la noble ville de Bruges,* Brugis typis ipsius Mansion interpretis 1484 fol. mag. charact. grandiori, absque numeris, reclamationibus, signaturis. Extat in Regia Z 3290.

In prologo sic loquitur Wallensis: *Non moveat tamen aliquem, quod dicunt aliqui fabulas poetarum aliàs fuisse moralizatas, & ad instantiam Dñae Joannae quondam reginae Franciae dum in rhythmum Gallicum fuisse translatae: quia revera opud illud nequaquam me legisse memini, de quo bene doleo, quia ipsum invenire nequivi &c.* Interpres mox laudatus Mansion meminit etiam hujus versionis antiquae rhythmicis Gallicis adornatae, & dicit Rotomagi factam. Ista autem regina tum mortua, cum hoc opus suscepit Wallensis, vel est Joanna Othenini Burgundiae comitis filia Philippi V Longi Franciae regis conjux, quae obiit anno MCCCLXIX, vel quod potius crediderim Joanna Roberti II Burgundiae ducis filia Philippi VI Valentii Francorum regis altera uxor, an. MCCCLXVIII mortua litterarum amans, in uxorem gratiam plura fuere e Latino Gallice versa, ut Legenda SS. Jacobi de Voragine, Speculum historiale Vincentii Bellovacensis & alia plura, quam si ultimam laudet, ultra MCCCL vixerit. Fateor & fuisse priorem his Joannam filiam regis Navarrae Philippi IV Pulcri sponsam anno MCCCLIII mortuam, de qua Wallensis loqui potuerit, quo posito jam nulla esset de ejus aetate difficultas.

Hujus operis insigne exemplum ms fol. mag. memb. recenferur in Bibl. Gothana hoc titulo: *Moralitates M. Thomae de Anglia super libros metamorphoseos cum figuris.* Qui codex dicitur ibidem Roma e bibliotheca quadam cardinalitia allatus.

7. *In decem primos libros e xxii de civitate Dei S. Augustini expositio.* Pr. *Fluminis impetus latificat civitatem Dei. Fons sapientiae verbum Dei &c.* Et infra: *Expositionem quamdam super decem libros primos de civitate Dei, in quibus est major obscuritas quam in sequentibus propter historiarum & fabularum multitudinem per paucis notam composui &c.* Typis prodit Moguntiae, Petri Schoeffer 1473 fol. Finivit in lib. x cap. 29. Ad hujus calcem sic legitur: *Finitur opus secundum Tho-*

mam Valois Anglicum natione. Sequentia sunt sumpta de expositione F. Nicolai Cerferth (corrupte av'n Treverth) Anglici ordinis Praedicatorum, ne omnis sequentium librorum expositionibus opus praesens imperfectum videretur. Itaque ambo seorsim quilibet sodalis sui consilii nescius suam expositionem in illos libros susceperunt, Nicolaus in omnes, Wallensis in x primos tantum, illaque unius ad alterum additio opera est sola posteriorum, quam neuter praevitit faciendam.

Prodiit iterum Friburgi 1494 fol. charact. Goth. Postea Lugduni 2re Jo. Koburger, typis Jac. Saccon. 1520 fol.

Quanto eruditorum plausu acceptum fuerit opus, probant innumera, quae adhuc supersunt in bibliothecis exempla ms, haec a me Parisiis visa. In Sorbona unum. In Navarr. codex elegans. In Victor. n. 952. In Augustin. ad pon. nov. n. 202. Eccles. Paris. C. 21. Colbert. n. 1094: omnes fol. memb.

Codices alii laudantur in catal. Angl. T. I P. I n. 1126: P. II nn. 243 & 498. In Patavinis Tomasini p. 47 a. In Elencho Sanderi, pp. 165 & 167. Mitto ceteros.

Quosdam novos in hanc expositionem irrepsisse fateor, qui merito displicuerunt eruditibus: Verum hi aetati auctoris tribuendi, qua veterum Latini seu etiam SS. Patrum libri habebantur quidem, sed non ubique & in promptu accurati, imo erratis notariorum scateantes: quod in causa fuit ut scriptores ejus seculi aliquando allucinati sint. Ceterum majoribus nostris hi errores eo facilius condonandi, quod nullius sint momenti, praesertim cum iis debeamus quod per eos fides steterit inconcussa, facta rectaque ab iis ad nos pervenerit. Inter hos verò fidei acerrimos pugiles numerandus hic Thomas, ut jam patebit ex sequentibus.

8. *Epistola F. Thomae Walleys de instantibus & nomenis.*

Laudatur in catal. Angl. T. I P. III n. 2359. Ibidem habentur

1. *Sermo ejusdem.* In fine illius sermonis sic habetur: *Et ego F. Thomas Walleys Anglicus praedicator cavi praemissa publice coram multis, qui in excusationem mei dico sic: Aut opinio quae dicit animas sanctorum ante resurrectionem non videre Deum facialiter, est error manifestus, periculosus & scandalosus, ut pote de cujus praedicatione tota Ecclesia Dei scandalizatur: aut non. Si sic, videtur quod debeam excusari, quia conscientia me urgente talia praedicaui. Si non, paratus sum omnem poenam subire a quocunque iudice ponendam.*

2. *Contra F. Thomam Walleys actum quoddam.*

3. *Aliud contra eundem.*

4. *Confessio dicti Thomae coram inquisitoribus.*

5. *Articuli hereticales dicti Thomae in libello suo de nomenis.*

6. *Responsio ejusdem Thomae ad articulos sibi obiectos.*

7. *Epistola Joannis Lotterell Anglici doctoris de ratione faciali.*

8. *De septem quae opponebantur D. papa & de responsione illius.*

9. *Epistola magistri Armandi (nempe de Bellovacensi) O. Praedic. de quo supra ad 1334) de Dominica visione.*

Quae omnia illam controversiam tum tanto aestu agitatum de dilatione beatitudinis SS. ad diem iudicii accurate & certo nosse volentibus necessario sunt legenda. Et quia de Sermone multi scripserunt sed temere & non juxta rei veritatem, ejus placet hic quaedam referre.

Sermo itaque ille dictus fuit d'e S. Joannis evangelizatae xxvii dec. MCCCLXXI, & principium fuit,

Implebit illum spiritu sapientiae & intellectus. Ec. Sic. XIV. cl. xv.

Aderant multi cardinales, quos ex more aetatis Reverendos Dominos vocat, & identidem alloquitur, & innumerus auditorum caerus, sed non aderat papa, ut quibusdam visum est. Post plura generalia sic propositum agreditur:

Unde enim procedunt errores modernorum temporum, nisi ex superbia & inani gloria? Quia volebant quidam apparere singularis scientiae, ut apparet de paupertate Christi, & quod Deus potest homini praecipere quod odiat Deum, & quod homo sine gratia & caritate potest mereri &c.

Quae deinde pluribus argumentis confutat. Ad marginem hic eodem caractere legitur: *Contra Minores.* Quod intelligendum non contra ordinem, sed contra illos qui tantas de paupertate turbas seculo excitarunt, quos ordo ipse acrius punivit. Sed potissima pars sermonis est de illo errore cui pontifex favere videbatur *animas SS. Deum facie ad faciem non videre ante resurrectionem & diem iudicii;* cujusdam verò Hannibaldi, qui vel scripto vel verbo in praedicatione dictum errorem sustinuerat, octo rationes refellit ac confutat, sicque incipit:

Sed hic forsitan diceretur: Ergo tu tenes quod animae SS. ante resurrectionem vident Deum visione faciali. Respondeo pro me & pro meis similibus juxta illud Deuter. 4. *Haec est nostra sapientia & intellectus coram populo: & semper praedicabimus & docebimus Domino concedente, sicut praedicaverunt alii sive seculares sive religiosi si tam praelati quam alii, & Domino annuente quoad durabit [mundus] taliter praedicabunt.*

Sed obiicitur contra nos. *Ad marginem. Ira Hannibaldi.* Quia sic dicere est contra B. Gregorium, qui dicit quod animae post mortem nesciunt quae hic aguntur, nisi forsitan per revelationem specialem. Si autem viderent Verbum, omnia viderent in Verbo. Antequam ego respondeam ad istud praemitto unum. Rogo enim vos quod non reportetis dicta mea, sicut quidam reportaverunt alio die dictum cujusdam Fratris (haud dubie ord. Praedicatorum, siquidem ejus defensio nem suscipit) in loco isto praedicanis de B. Lucia. Aptavit enim Frater ille auctoritatem illam Isaiae: *Erit lux luna sicut lux solis, & dixit sic: Erit lux luna, id est gloria hujus B. Virginis secundum animam, sicut lux solis, id est gloria Christi.* Et reportatum fuit, & postea publicatum quod ipse debuerat praedicasse, quod gloria B. Luciae fuit tanta, quanta est gloria Christi: cum tamen hoc adverbium, *sicut*, dicat similitudinem non aequalitatem. Unde salvator Matt. v: *Estote perfecti sicut pater vester caelestis perfectus est,* non intendens suadere eis, quod ipsi conarentur habere perfectionem aequalem Deo. Et praeterea Frater ille dixerat immediate, quod pro diversitate meritum erit diversitas praemiorum: ex quo poterat clare haberi, quod non intendebat aequare B. Luciam Christo in praemio. Rogo vos si dicta mea reporteris, quod ea fideliter reporteris: & si quis haesiter super aliquo, veniat ad me, & ego dicam sibi veritatem. Quia non est verisimile quod illud quod hic dicam in praesentia tot magnorum, velim occultare. Hoc ergo supposito dico ad dictum B. Gregorii, quod ipse in libro moralium xii super illud Job XIII, *Sive fuerint filii ejus nobiles sive ignobiles, dicit de animabus primo sic: Sicut adhuc qui viventes sunt, mortuorum animas quo loco habeantur, ignorant: sic & mortui vitam in carne viventium post eos qualiter disponantur, nesciunt.* Ibidem subiungit, quod de animabus sanctis sciendum non est,

SEC. XIV. „quia qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quod foris sit aliquid quod ignorent. Considerate ergo rationes domini (sc. Hannibaldi) utrum B. Gregorius sit pro me vel contra me.“

Post explosa istius dñi Hannibaldi octo argumenta, transit ad aliud, quod in margine dicitur, *Ratio D. pape*, eodem caractere, quem tamen in sermone non nominat & sic prosequitur:

„Adhuc arguitur, quia Ecclesia orat pro omnibus sanctis dicens, *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos precesserunt cum signo fidei & dormiunt in somno pacis*. Sed non oraretur pro eis, si iam essent beati. Ergo. Quantum ad istud argumentum dico, quod si haberem aliquam causam arduam coram aliquo iudice, quam vellem (f. nollem) iudici esse suspectam, nullo modo producerem testem ita vitiosum, sicut est ista ratio. Quia si interrogaretur illi, qui faciunt istud argumentum, utrum in missis suis, cum venissent ad locum prædictæ orationis, ubi sacerdos sibi ad memoriam [revocat] animas eorum pro quibus orat, ipsi unquam ex intentione cogitassent de anima Petri vel cuiuscunque sancti. Diceretis ut credo, quod nunquam audistis de aliquo, qui diceret sacerdoti, quod diceret unam missam pro anima cuiuscunque sancti. Secundo quia oratio quam Ecclesia facit pro eis est ista: *Ipsi & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerii, lucis & pacis &c.* Ubi sciendum quod sicut duplex est malum scilicet culpæ & pænæ, ita dupliciter impugnamur. Quantum ad primum malum non impugnantur animæ in purgatorio, quia non habent tentatorem: sed quantum ad secundum, adhuc quodammodo impugnantur. Prima ergo est quæ supponitur, secunda vero petitur. Multa autem possent hîc dici, sed transeo. Videte ergo reverendi domini, si ista sint argumenta, pro quibus nos debeamus deserere illam sanctissimam doctrinam, qua cum ipso lacte matris imbuti sumus, & ab infantia nobiscum crevit, ita ut jam sit in nobis inossata & incorporata.“

„Sed dicunt alii nos habemus auctoritates sanctorum pro nobis, & decem contra unam. Respondet deo. Ego legi auctoritates vestras, & revera vidi multitudinem illarum minime esse formidandam. Scio enim quod ibi allegantur quædam, quæ tantum sunt ad propositum, quantum illud psalmi scilicet, *Quare fremuerunt gentes &c.* Aliquæ vero auctoritates accipiuntur ex dictis S. Thomæ de quo tamen notum est iis qui legerunt ipsum, quod ipse non tenuit opinionem præmissam: imo dicit quod pro hæresi habenda est &c. Postea prosequitur auctoritates sibi objectas explicando, & alias claras adversus errorem proferendo, quæ brevitate causa omitto. Qui plura scire voluerit, codicem Colbert. 3545 in fol. chart. adeat, in quo integer habetur a fol. 79 ad 86: eundem enim esse cum citato ex cod. Anglic. hinc constat, quod ad finem eadem totidem vocibus legatur Wallensis declaratio supra relata.

Propter hunc sermonem & epistolam ei adjunctam de instantibus & momentis Wallensem iussu Joannis XXII in carcerem conjectum narrant omnes, & probant acta contra eum relata in cod. Anglic. cit. Præterea Gobelinus Persona anno mccc florens in Cosmodromio seu chronico universali pag. 246 de Joanne XXII loquens sic habet: „Ipse postquam senex effectus est desipuit, prædicans animas separatas a corporibus non videre essentiam divinam visione faciali ante diem iudicii. Contra quem Thomas Walleys de ordine Prædicatorum se exponens periculo propter fidem ca-

tholicam publice prædicavit: ita quod propter hoc papa misit eum in carcerem, & ibidem factus me cruciatus est, sed tandem liberatus magno cum honore. Papa etiam anno xx Ludovici regis [Bavari] in extremis constitutus ad instantiam amicorum suorum prædictum errorem revocavit.“

Wadingus Annal. T. III ad ann. 1331 n. 5 contendit Wallensem carceri mancipatum, non ob prædicationem veritatis, sed ob irreverentiam prædicatoris, qui præsentem pontificem eum non obscure perstrinxerit, divinam maledictionem assertoribus illius sententiæ imprecatus. Verum ut jam monui, nihil est in toto sermone, quod præsentem summo pontificem dictum indicet. Unde nostri qui cum Bzovio Joannem XXII astitisse narrant, sermonem non videntur legisse. Nullibi enim pontificem sed solos Reverendos Dominos, quo nomine intelligi cardinales, alloquitur. Sed rem ut acta est explicatius scire non pigebit.

Quidam ordinis Minorum ante Wallensem concionem habuerat, in qua summo pontifici obsequens opinionem de dilatione visionis Dei pro viribus probare ac defendere conatus erat. Fuerunt & alii præter Hannibaldum citatum concionatores, qui idem Avenione aggressi sunt. In hos itaque non in summum pontificem cadunt, si quæ duriora, sed pro ratione fidei necessaria in suo sermone protulit Wallensis. Id ex his ipsius verbis evincitur: nam hæc præcipue offenderunt:

„Reverendi Domini rogo vos ex corde, quod si aliquis talium cuiuscunque vestrum sic dicat, respondeatis, sicut & ego respondebo: Interrogabo eum qui sic dicit, quæ est auctoritas sancti, quæ te magis movet ad credendum sic? Respondebis forsitan Bernardi vel Gregorii aut alius sancti. Et ego dicam sibi: Salva reverentia tua non dicis verum. Et postea: Et ego rogo Deum quod illud *Fiat Fiat*, id est excommunicatio & maledictio Dei patris descendat super caput illius, qui sic motus negat veritatem quam credit, & dicat omnis populus *Fiat Fiat*.“

Maledictio illa non in summum pontificem, absit, sed in eos qui contra conscientiam & propter solam obsequentiam in concionibus falsam illam opinionem sustinuerant, intorta est: & propter illud *Fiat Fiat* ex industria iteratum ceu in præfatum Franciscanum, qui in suo sermone istas voces geminando altius inclamarat, pronunciata, accepta est.

Id patet ex sermone quem monachus Cluniacensis B. Mariæ de Caritate nomine Franciscus capellanus cuiusdam cardinalis habuit xviii januar. mcccxxxiii in æde sacra ipsa nostra Avenionensi, in quo sermonem Wallensis die S. Joannis evangelistæ præcedenti habitum refellendum sibi proposuit. Arguit enim Wallensem quod Franciscanum non malignum, inquit, sed hominem cordatum re & nomine vexarit, & addit: „Inepte ut videtur de Fratris conscientia iudicasti, imponens eidem quod propter *Fiat Fiat* in tam ardua materia tantamquam adulator nequam contra veritatem & suam conscientiam sit locutus. Quando Fratris conscientiam *Fiat Fiat* perentis sic vulnerasti, nunquid patris innocentiam *Fiat Fiat* scribentis linguæ jaculo sagittasti? Fortè dicit mihi ille David senior illud ij Reg. viij: Dimitte illi ut maledicat mihi &c. & postea: Inepte ut videtur maledictionem Fratris intentasti, & ineptius ad hoc populum concitasti, & ineptissime scripturam sacram ad hoc applicasti, illam scilicet, & dicit omnis populus *Fiat Fiat*.“

Ex eodem sermone Cluniacensis discimus concionem Wallensis magna populi acclamatione exceptam fuisse. Sic enim ille: „Rogo quare fremuerunt gentes, quare populi inania meditati? Quare reges“

„reges adversus Dominum astiterunt, quare principes adversus Christum ejus convenerunt, nisi quia tumultuasti populum? De Christo loquor, de quo & ejus similibus dictum est, *Nolite tangere Christos meos &c.*“

Ex his jam clarum est concionem Wallensis ita tunc acceptam fuisse, non ut in summum pontificem, sed adversus quosdam in sermonibus suis veræ fidei doctrinæ adversantes prononciatam: licet ex ea factum fuerit, ut principes cum rege Franciæ contra opinionem cui favere videbatur Joannes XXII insurrexerint, & ejus condemnationem sint profecuti. Non omittendum postquam Cluniacensis sermonem, quem ut dictum est, in æde nostra habebat finivit, priore domus nostræ coram universo cœtu assurrexisset, & alte contestando omnia a concionatore adversus Wallensis doctrinam effutita se denunciare declarasse. Cluniacensis die xxv mensis qui erat conversionis S. Pauli, apud Franciscanos secessit, & ex eorum cœnaculo provocationem misit ad nostros, ut eodem die hora nonæ in dicto cœnaculo comparerent, coram DD. inquisitoribus si quid in ejus concione adversus fidem & bonos mores arguerent, exposituri. Cum locus nostris non esset tutus, & aliunde illis suspecti essent iudices opinioni summi pontificis saltem sic putatæ devoti & adherentes, nullus comparuit. Hinc Cluniacensis mox ut hora ab eo præscripta sonuit, de his ab inquisitoribus sibi fieri petiit instrumentum & obtinuit: & quia illi objiciebatur, ideo adversus Thomam Anglum prædicasse, quod nationem Anglicam odio haberet, se ipsum origine Anglum declaravit, & S. Thomam martyrem Cantuariensem olim archiepiscopum suum abavunculum dixit. Quæ acta, sermo Cluniacensis, provocatio e Franciscanorum cœnaculo, instrumentum hora dicta confectum extant cod. Colbert. 758 in medio voluminis. Cæterum ille conflictus Wallensi eo gloriosior fuit, quod non solum e carcere victor egressus est, id enim parvi pependisset, sed & ipsos adversarios rejecto errore & amplexa quam defenderat veritate secum fecit victores. Cum his tamen qui veritati soli lito, agnosco sermonem Cluniacensis curiosum esse, hominisque non ineruditi, ac pro ætate non infacundi, causam licet difficilem & periculofam tum defenderit.

9. Cod. Colbert. cit. 3545 a fol. 1 ad 78 sunt *Excerpta moralia ex philosophis, poetis & SS. Patribus de virtutibus & vitiis*. Horum compilator Thomas hic Wallensis indicatur sed manu recentiori: quod & verisimile sit ex catal. Angl. cit. T. II P. In. 9423, in quo post ejusdem Thomæ tractatum de modo componendi sermones, similia sequi monentur *de superbia & aliis vitiis & de virtutibus*. Cum tamen nomen Wallensis prima manu ascriptum non sit, quid certi nolim asserere.

Addo eodem cod. post sermonem Wallensis relatum sequi sermonem F. Philippi de Montecalerio ord. Min. anno mcccxl clari de SS. Innocentibus, & postea plura moralia, in quibus citatur opus de proprietatibus rerum F. Bartholomæi Anglici Franciscani, quod eum longe antiquiorem evincit, quam faciant Wadingus & alii.

Præter hæctenus relata hæc Waldensi a variis adhuc ascribuntur opera:

1. *Questiones super multos libros physcorum*. Sic Laurentius Pignon.

2. *Multi tractatus logicales de diversis materiis*. Sic idem Laurentius.

3. *Super iv libros sententiarum scripta*. Sic Leander fol. 137 a, ubi errato typorum dicitur *de Maleis*, pro de Waleis.

4. *In proverbialia Salomonis*. Pr. *In absconditis parabolarum*. Sic Trithemius. Hoc opus typis pro-

diit Parisiis, Francisci Regnault 1510 in 4, sed cum dubio an Wallensis sit an Roberti Holcoth de quo ad 1349 ubi videtis.

5. *In Cantica canticorum*. Sic idem Trithemius.

6. *In Genesim*. Pr. *Philosophus in libro de animalibus*. Sic Pitseus addens haberi Oxoniæ in collegio novo Merton. & Magdalenæ: sed falli censeo ex catal. Angl. T. I, P. II n. 994 qui est colleg. nov. 30, ubi recensetur quidem postilla in Exodum sed non in Genesim. Præterea principium a Pitseo allatum ipsum Exodi est principium supra indicatum.

7. *In Ecclesiasten*. Pr. *Dixi igitur in corde meo*. Sic Pitseus. Sed hæc postilla jam supra indicata est, ubi auctores emendavimus, qui titulum indiderunt *In Ecclesiasticum*.

8. *In xii prophetas minores*. Sic idem Pitseus, qui & sequentia:

9. *Super Matthæum*. Pr. *Tria insinuatur hoc loco*.

10. *In epistolam ad Hebræos*. Pr. *Beatus homo qui sperat in te*.

11. *Lectura sacrorum Bibliorum*.

12. *De statu animarum post mortem*. Pr. *Memento mirabilium ejus*.

13. *De quatuor predicabilibus ad omne genus hominum*. Sic idem addens haberi Cantabrigiæ in domo S. Petri. Revera Thomas James Eclog. p. 116 n. 87 ejus domus recenset Wallensis opus hujus tituli, sed an sit Thomæ nostri an Joannis ord. Min. dubium.

14. *Contra Iconoclastas*.

15. *Campus florum juris canonici*. Pr. *Disciplina claustrali*.

Ex hæctenus dictis quam clarum est Wallensem & Gualensem unum & eundem esse hominem, quem nulla ratione nulloque veteri documento Luitanus dubius tamen & sequaces & tandem Altamura ad 1332 & 1410 in duos dividunt, (Wallensem Angli prononciant Gualensem:) tam parer eos falli, qui duos scriptores distinctissimos Jorzium & Wallensem in unum conflant, cum Wallensis ultra mcccxxxviii vixerit, Jorzium anno mcccxi mortuus sit, hic cardinalis fuerit, ille nulla dignitate alia quam magistri theologiæ insignitus. In hunc errorem tamen impegerunt Labbeus Dissert. histor. T. II p. 435, Tirinus in indice commentariorum suis in sacram scripturam scholiis subjecto, & Alva Pleytos de los libros, Pleyto 83, & Sol. Verit. Rad. 149 ubi omnia perturbat. Non negaverim allucinandi occasionem fuisse, quod uterque pro more ætatis aliquando Thomæ Anglicus simpliciter dictus sit, unde ut utrique sua distincte opera redderem, antiqui nostri nomenclatores, & veteres codices ms consulendi fuere.

An autem quæ sub nomine S. Thomæ de Aquino typis edita sunt, sed illi falso ascripta, *Commentaria in Genesim, in libros Machabeorum, in Apocalypsim & in Boetium de consolatione philosophiæ, & de disciplina scholarium* Wallensis aut Jorzii partus sint, ut insinuare videtur Sixtus Senensis, & excipiunt Labbeus & Tirinus citati, decernere in me non est, nisi ex inspectione antiquorum codicum ms, quod non sperat animus, lux major affulgeat. Nam aliunde non placet, quæ Sixto Senensis visa est facilis Thomæ Anglici in Thomam Anglicum commutatio, ut ideo quædam Aquinati ascripta fuerint, quæ certo erant vel Jorzii vel Wallensis. Hanc Sixti Senensis conjecturam, quam Labbeus, Tirinus & alii ultro amplexi sunt, merito rejicit Luitanus ceu pure fictitiam: cui addo Thomam de Aquino doctorem angelicum dictum nullibi occurrere ante seculum xvi, bene autem doctorem communem, quæ non minor est laus: Thomam verò Angelicum simpliciter & sine addito nunquam vo-

catum nimis notum erat apud nostros, ut in eo fallerentur, & Thomæ Anglico inscripta opera Thomæ Angelico asserenda censerent. Itaque si Aquinatus quædam data sunt, quæ ejus non erant, id factum vel quia codices ms ejus nomine licet falso inscriptos invenerunt, vel ob quamdam operis inventi sine nomine auctoris cum veris Aquinatis operibus doctrinæ sibi visam analogiam, vel ob quorundam pruritus sub claro nomine aliena opera edendi, ut iis auctoritatem concilient. Quot Augustino, quot Ambrosio, quot Hieronymo & aliis hujusmodi supposita sunt? Quantum ad *Expositiones in Isaiam, Hieremiam, & Matthæi evangelium*, de quibus simile iudicium ferunt, eas sancto doctori supra ex veteribus monumentis asseruimus, ut & Nicolao Gorano *Expositiones in septem canonicas*.

Lelandus cap. 345 de Thoma Walleis agens, hanc de eo fert censuram: *Non illa tempora pompam orationis aut eloquentia phalaras curioso perquirebant labore: querebant potius bonarum scientiarum nervos, qui non ori sed animo ornamento essent. Quam rationem & hic noster Thomas in studiis suis secutus est, homo aliàs nec lucido dicendi ordine, nec mediocri destitutus facundia.* Addit quas supra laudavimus in verus testamentum postillas, se in Verodunensi bibliotheca vidisse.

F. HENRICUS DE CALSTRIS.

† 1340. F. HENRICUS DE CALSTRIS Belga Brabantinus ex Calstrensi patritiorum apud Lovanium ortus familia, magna sanctitatis laude fulsit hoc seculo XIV apud nostros Lovanienses, inter quos ordini nomen dederat, & ut probabilis etiam obiit die XVIII octobris; sic enim legitur in ejusdem domus necrologio anno omisso, etsi non desint qui Coloniam mortuum asserant, sed nullis documentis. Ejus vitam ex Rubeaquis monasterii canonicorum regularium vetusto codice ms scripsit ejusdem asceterii sodalis Joannes Gillemans, quam & Hyacinthus noster Choquetius Insulensis repræsentat libro a se edito *De SS. Belgii ordinis Predicatorum*, in qua Henricum hunc Joannis Tauleri symmystæ familiarem fuisse & intimum ferunt: quod & verisimillimum, ut pote in quibus ut & in pluribus aliis ejus ætatis similis erat rerum spiritualium affectus. Hinc plura Henrici operibus Tauleri permista simul prodierunt a Surio Latinitate donata. In his notanda quæ inter Tauleri epistolas est XXIX. Titulus:

De sex quibusdam qua faciunt hominem immobiliter in divina unione persistere. Pr. *Qui perfecte Dei sui esse voluerit &c.* Henrici esse ad marginem notatur in editione Colonien. Quentell. 1553 fol. & 1613 in 4. & Paris. 1623 in 4. Scorsum edente nostro Andrea Turu S. T. D. Lovaniensi prodiit hoc titulo: *Epistola aurea B. Henrici de Calstris Lovaniensis ordinis FF. Predicatorum omnem vitæ spiritualis doctrinam continens*, Lovanii Everardi de Witte 1647 in 8.

Ejus meminere Valerius Andreas Bibl. Belg. & noster Gilbertus de la Haye Bibl. Belg. Dominic. ms. Non dubito quin ille sit, quem ex Bzovio & Fontana laudat Altamura in Append. ad 1286 B, Henricum Brabantinum appellans, sed cui aliis studiis plane dedito, falso ascribit opera, quæ nostri Guillelmi de Moerbeke Brabantini supra evicimus esse genuina.

F. GUILLELMUS ENCOURT.

F. GUILLELMUS ENCOURT vel *Dencourt* Anglus sacrae theologiae magister in academia Oxoniensi, sed & Cantabrigiæ clarus divinarum litterarum interpres, nostris accensetur ex fide Bostoni Buriensis, quem accuratum scriptorum nomenclatorem omnes præstant, & ad mcccxi pietate, disciplina, doctrina, literisque divinis & humanis egregie instructum floruisse ferunt. Bostonum excipit Pitseus p. 445. Ejus extat:

Commentarius in Ecclesiasten. Recensetur in Catal. Angl. T. I P. II n. 386 *Guillelmus Dencourt super Ecclesiasten*: at T. II P. I n. 6509 *Guillelmus Encurtus in Ecclesiasten*.

Sermones ad populum. Sic Pitseus ex Bostono, Eadem refert Simlerus.

F. GUILLELMUS DE SOUTHAMPTONIA.

F. GUILLELMUS DE SOUTHAMPTONIA non Gallus, ut opinatur Fernandez, & excipit Altamura ad 1340, sed Anglus ut agnomen aperte indicat, quod celebre est emporium *Trifanton* Latine dictum in diocesi Wintoniensi, ordinem amplexus est in patria si fides Pitseo, ubi proinde domus nobis erecta fuerit post annum mcccx, vel saltem in Wintoniensi ex antiquioribus ejus insulæ. Laudatur & a Simlero & a Possævino ex fide Balei, quem facile crediderim ex antiquis documentis & hunc auctorem & ejus opera eruisse, licet ubi nunc ferventur, nemo referat. In catalogo magistrorum S. T. post Bernardum Guidonis aucto n. 123 sic legitur: *F. Guillelmus Anglicus in Avinionis per papam scilicet Clementem VI promotus.* An hic ille sit quem de *Southampton* nuncupant suspicandi locus esset, cum tempora conveniant, sed otiosioribus disquirendum satius est permittere. Hæc illi a relatis dantur opera:

Postilla in Isaiam. Isaias propheta magnus. *In moralia Gregorii.* Abstinentia. Solus in illicitis.

Sermones de sanctis. Sapientiam SS. narrent *Sermones de tempore.* *Super IV libros sententiarum.* De uti, I. Quæritur cum sit.

Quæstiones theologice.

F. MICHAEL DE FRAGA.

F. MICHAEL DE FRAGA Aragonus a loco originis Flavia Gallica Latine dicta urbe sic nuncupatus domus Valentiniæ alumnus, pro rata provincie suæ studens Parisios missus, in gymnasio Sanjacobeo theologiae operam navabat anno mcccxi. Pluris ob excellentes animi dotes habebatur apud F. Raymundum de Ponte episcopum Valentiniæ: unde hic qui episcopus jam a pluribus annis consecratus, nec abdicata dignitate ordinem professus est, ejus meminit in testamento, quod Tarracone xxxi octob. anni præfati condidit, & declaravit primam partem Summæ F. Thomæ de Aquino, quam dictus Michael Parisios detulerat, mutuo ipsi a se traditam, in studiis profuturam: jubetque cum redierit, ut conventui Satabiensi detur, ac ut quotannis dicto Michaeli, quandiu Parisiis steterit, certus nummorum ex suis bonis numerus solvatur. Vivebat Michaël etiamnum anno mcccxi, & scripsit:

Librum de beneficiis collatis & aliis donationibus domui nostræ Valentiniensi præstitis.

Sic refert Diagus Hist. prov. Arag. Lib. I cap 8, ubi se ex eo Michaëlis libro plura mutuari fatetur,

præsertim gesta dicti Raimundi a Ponte episcopi. Laudat etiam Antonius Bibl. Vet. Hisp. lib. 9 c. 2. Notanda illa prima pars Summæ F. Thomæ de Aquino ante mcccxi scripta, quod Achilleus Launoi argumentum jugulat: eo magis quod eodem testamento Raimundus nostris iisdem Satabiensibus leget Summam contra gentiles & alios codices.

F. PETRUS ANGLICUS.

F. PETRUS ANGLICUS suis ex agnominem accensetur Anglis a Baleo T. II cent. XI n. 22 p. 55 edit. Basil. quem auctorem mutuatur ex F. Philippi Wolfii nostri libro de vitis virorum peritorum, ubi iste Petrum laudat ut philosophiæ sacrarumque litterarum doctorem eximium, vitæque & moribus, & omnigena scientia clarum, ac floruisse ad mcccxi ac scripsisse

Tabulam notabilem super glossam ordinariam. Baleum Pitseus excipit ad 1340.

F. GRATIADEI ÆSCULANUS.

F. GRATIADEI vel *Gratiadens Æsculanus* ab *Æsculo* Samnitum Præcutinorum civitate sic nuncupatus, ut habet Leander Albertus in *Descriptione Italie Reg. XII Abruzzo*, Ed. Ital. fol. 219 a, etsi a Strabone & aliis non in Samnitibus, sed in Piceno Æsculum illud collocetur, eximius fuit & celebris sua ætate philosophus & theologus. Idem de eo jam dixerat in *Viris Illustr.* fol. 153 b, addens hinc ex annalibus eum floruisse ad annum 1341. Ex quo emendes tum Alphonsum Fernandez qui ad 1480, tum Altamuram, qui ad 1314 collocant: tum etiam Kyriandrum in versione Latina *Descript. Italia pag. 404*, ubi contra mentem auctoris dicit ordinis Minorum. Scripsit

1. *Commentaria in totam artem veterem Aristotelis* edita Venetiis. Princ. *Quemadmodum Aristoteles dicit in 2 Metaphys.* Ad calcem verò sic habetur: *Explicunt præclarissima commentaria Gratiadei Æsculani sacri ordinis Predicatorum in totam artem veterem Aristotelis, nec non in Prædabilia Porphyrii, ac sex principia Gilberti Porretani, correctioni quam diligentissime tradita per ven. virum F. Theophilum Cremonensem vita regularis ejusdem ordinis professorem. Impressum verò in inclita Venetiarum urbe mandato atque impensa in famosa officina magistri Manfredi de Monteferrato anno &c. supra millesimum & quadringentesimum nonagesimo tertio, die verò primo mensis martii, fol. char. goth. absque numeris & reclamationibus: signaturis verò trium foll. A ad M inclusive. Extat Parisiis in Bibl. Mazarin. colleg. Anterior editionem Venetiis, Boneti de Locatellis Bergomensis 1481 laudant Lusitanus & Altamura.*

In Bibl. nostra S. Marci Florentiæ, Armario IV n. 32 opus superius ms memb. habetur hoc titulo: *Lectura Gratiadei ordinis Predic. super totam artem veterem.* In fine legitur: *Nota quod quando iste Gratiadens fecit has sententias Fratri Guidoni de Prestano, erat 27 annorum: & in disputationibus semper obsistebat Ægidio ordinis Eremitarum: qui Ægidius per totum orbem disputando ibat, ut augeter suum ordinem. Vixit autem iste Gratiadens per annos 30 & mortuus est.* Est & alius ibidem codex eadem continens n. 35 memb. In principio sic scriptum est: *Iste liber est conventus S. Marci de Florentia ord. Predic. quem habuit ex persona Fratris Petri Pauli Domini Poggii de Florentia conventualis & fratris nativi dicti conventus.* Est ibidem codex tertius n. 36 charta. Titulus: *Scriptum F. Gratiadei de Æsculo ord. Præd. super posteriora*

Tom. I.

Aristotelis. Item Venet. apud SS. Jo. & Paul. P. Sin. 8 ec. XIV. Pl. 4 in *artem veterem*, memb. 4, & ibid. inter codd. ms cardin. Hostien. *Logica.*

2. *Quæstiones super octo libros physicorum.* Extant in Bibl. cit. S. Marci, Armar. eodem n. 33 charta. Sunt & Patavii in Bibl. S. Joannis in Viridario ad lævam, ord. xxxi, Donum Joannis Marchanovæ. Sic Tomasinus in Bibl. Patav. pag. 36 b. In catal. codd. mss Belgii a Sandero adornati pag. 154 partis II in abbacia Tongerloënsi, *Gratiadei de Æsculo O. P. Quæstiones philosophicæ*: fortè eadem.

3. *Quæstiones in tres libros de anima.* Sic Leander citatus. Ubi autem ferventur nemo aperit. In Bibl. S. Antonii Venetiis, in pluteolis ad partem Pl. 2 apud Tomasinum laudatur codex fol. memb. *F. Gratiadens Æsculanus in Aristotelem*: at in quos philosophi libros non additur, quod discutiant indigenæ.

4. *Quæstiones theologice & metaphysicæ quas disputavit in studio Patavino.* Sic Lusitanus & ex eo Altamura: qui asserunt editas Venetiis 1484, penes quos fides.

5. *Commentaria in parva naturalia Aristotelis.* Sic Lusitanus & Altamura ex Epitome Gesneri.

6. Simlerus in Bibl. Gesneri aucta addit scripsisse, *Supplementum commentariorum S. Thomæ Aquinatis in librum 2 Perihermenias Aristotelis.* Item in *Sextam Hebraicam, & nominatum etiam Joannem Baptistam Gratiadei.* Penes quem fides, nam horum nulla mihi aliunde memoria: Possævino enim qui horum meminit, videtur Simlerum solum excepisse. Erit nostrorum Italarum diligentia hæc ex veteribus monumentis comprobare, & in rem literariam aperire.

F. PETRUS DE PALUDE.

F. PETRUS DE PALUDE vernacule de la *Palu* Gallus, magnum ordinis gentisque suæ & ætatis ornamentum, omnium prope scriptorum commendatione clarus, pluribus tamen qui de illius ortu, præclare gestis & scriptis, ac de illius obitu tam varie scripserunt, non satis pro viri dignitate notus, propterea hinc nobis accuratius repræsentandus est. Patrem habuit Gerardum de Palude dominum de *Varembone, Richemont & Bouligneux*, equitem, virum utique strenuum anno mccc fati functum, cui gentilis parva fuit *Herminea crux aræa coccineam aque dividens & occupans, quam ornaæ unicornis argentea pro apice, atlantisque vice gemina item sustinet*: qui Gerardus ex uxore paris cum eo virtutis ac nobilitatis femina sustulit liberos Aimonem de *Varembone* dominum & Joannem equitem ejusdem familiæ propagatores, Joannem alterum ac *Percevallum Ecclesiæ Lugdunensis inclitæ canonicos & comites*, hunc quidem 2 junii mcccxlvi mortuum, illum verò 15 sept. mcccviii, & apud Prædicatores Lugduni sepultum, & Margaritam Gaudesidi de *Granmont* uxorem: sextus liberorum fuit Petrus noster, qui Burgundus quibusdam, Insuber aliis audit, quod *Sebuliani Segusiani* que Insucribus finitimi Burgundici regni pars olim fuerint populi. Quo certo Petrus lucem hauserit primam anno, nullus indicat, ex ejus tamen vitæ contextu natum eum conjicere licet inclinato jam xiiii Christi seculo, seu ad annum circiter mcccxxv vel mcccxxx. Petrum porro nostrum non ita generis splendor a vitæ, quam præclaræ animi dotes & mores ingenui nobilitarunt, nec dubium quin generi suo quantumvis claro, plus contulerit gloriæ quam acceperit. Ex legibus tum in ordine servatis Lugdunensis conventus alumnus fuisse mihi fere certum est, unde Parisios ad gymnasium Sanjacobeum

Gggg ij

Sec. XIV. missus juvenis, sacre theologie lauream in ea consecutus est academia: de quo sic lego apud Bernardum Guidonis in catalogo magistrorum n. 60 cod. Lingon. *F. Petrus de Palude fuit licentiatum die jovis post festum B. Barnabe A. D. mcccxiv: nempe 13 junii, nam erat lit. Dom. F. In actis vero cap. gen. Pampilonæ mcccxvii: Item ordinamus & volumus quod Bachalarus qui primus incipiet Parisius, incipiat sub F. Petro de Palude magistro in theologia, & illi dictus F. Petrus in cathedra cedere teneatur.* Alia quam scholæ regiminis apud nos munia habuisse non dicitur, nisi diffinitoris pro provincia Franciæ in capitulo illo generali Pampilonensi, quod erat diffinitorum I, in quo absente magistro ordinis F. Berengario de Landora graviorum a pontifice præpedito legatione, præses capituli a vocalibus juxta constitutiones electus fuit, qua ratione non verò aliàs magistri ordinis durante illo capitulo vicarium gessit. Sic enim totidem verbis Bernardus Guidonis in cod. Tolos. *A. D. mcccxvii fuit celebratum a diffinitoribus capitulum generale Pampilonia in provincia Aragonia absente præfato magistro Berengario, quem D. Joannes papa XXII miserat in Franciam tunc legatum, feceruntque diffinitores ex se ipsis vicarium magistri ordinis in ipso duntaxat capitulo juxta tenorem constitutionum F. Petrus de Palude diffinitorem provincia Franciæ magistrum in theologia.* Quæ ex cod. præfato refert etiam Baluzius *T. I Pap. Aven. col. 696.* Fallitur verò Malletus noster *Hist. conv. S. Jacob. Paris.* cum eodem munere in cap. gen. Montepessuli mcccxvi functum narrat, cum esset capitulum provincialium, nec in eo jus vocis haberet, ac præterea adesset magister ordinis, ut ex epistola encyclica ab eo hinc data evincitur. Sed qui præfecturas in ordine videtur exemplo S. Thomæ diligentius fugisse, majoribus a summo pontifice pro Ecclesia implicitus est occupatusque negotiis. Cum enim ex diffidio Flandrorum cum Francorum rege gravè suboriri doleret Joannes XXII expeditionis Terræ-sanctæ propositio consilio impedimentum, de iisdem conciliandis & a mutuis armis revocandis serio decrevit, legatumque ad Flandros selegit anno mcccxviii Petrum nostrum duobus ex ordine Minorum adjunctis illi collegis. Quam etsi legationem maxima prudentia & integritate obiisset, suspectam tamen illius fidem ipsi pontifici reddere conati sunt æmuli, ipsumque pontifici detulere, quasi non ex ejus voluntate commissam sibi provinciam & infideliter gessisset: eam verò ipse accusationem coram pontifice mira sinceritate modestaque 2 julii diluit, ac iterum mense septembri se juramento plenissime purgavit, præsentibus F. Guiljelmo Petri de Godino cardinali episcopo Sabinensi, ex ordine assumto, & magistro ejusdem ordinis F. Hervæo, non Henrico, ut habet Baluzius apud quem acta illius inquisitionis adversus Petrum nostrum a Joanne XXII institutæ videtis *Miscellan. T. I, a p. 165 ad 195.* Legendus & Rainaldus *Anal. Eccles. ad 1318 n. 20.* Exinde Parisios reversus quid toto decennio egerit, non produnt auctores, sed quem facile conjicias scribendis in sacram scripturam fusioribus commentariis, tum & concionibus habendis operam impendisse. Anno verò mcccxxxix Joannes XXII, cujus singularem sibi benevolentiam demeruerat, ad se accitum patriarcham Hierosolymitanum F. Raimundo Bequini Tolosano suffecit. De quo sic Chronicon magnum Sandionysianum ms quod præ manibus habeo: *Anno mcccxxix post festum SS. Trinitatis Petrus de Palude Predicatorum ordinis & doctor theologie Avenionem est profectus, quem Hierosolymitanum papa creavit patriarcham.* Licet enim Fontana ex Ughelli ms schedis mense martio creatum asserat, hæc facili concili-

entur negotio, si Petrum a pontifice creatum mense martio patriarcham & vocatum ad curiam, post Trinitatem Avenionem advenisse tumque tantum consecratum dixerimus. Commendatam ei simul Ecclesiam Nimociensem in Cypro, aliàs Lemissensem, ut decessori suo fuerat, sustinendæ dignitatis gratia narrat Raynaldus *Anal. Eccles. ad 1329 n. 94:* cui astipulatur noster Laurentius Pignon in catalogo Prælatorum ex ordine, ubi in cod. Victor. dicitur unâ patriarcha Hierosolymitanus & episcopus Aniciensis, errato scilicet scriptoris pro Nimociensis: neque enim ei locus inter Anicienses. Eodem verò anno ineunte circiter julio, Petro nostro sedem suam Hierosolymitanam invisere meditati, unaque cum alio episcopo multoque peregrinantium comitatu in Terram-sanctam transfretanti, cura demandata est Mariam Ludovici I ducis Borbonii filiam Guidoni principi Cypri regis Hugonis Lusiniæ primogenito & hæredi desponsatam in Cyprum deducendi, quo Massilia solvens annuente summo pontifice profectus est: & in Palæstinam trajiciens Soldanum aggressus est, iram ejus & rabiem in Christianos leniturus, sed frustra. De quo sic Chronicon citatum Sandionysianum Gallicum: *Anno mcccxxxi F. Petrus de Palude patriarcha Hierosolymitanus a Soldano ad quem legatus missus fuerat rediit, dirum adversus Christianos Soldani animum, pertinacissimumque propositum exposuit, regisque Francorum (nempe Philippi VI Valerii tum regnantis) auleque dynastarum & Baronum animos ita commovit, ut statim de transmarina expeditione Terræ-sanctæ recuperatione suscipienda simul omnes unâ decreverint. Quod ut summus intellexit pontifex, id etiam ipso Rege Franciæ petente, patriarcha prædicto mandavit & injunxit, prelatisque ceteris omnibus, ut quocumque ditionis sua loco cruce ipsi promulgarent, promulgarique curarent: cruceque signatos omnes quo se confestim ad iter accingerent, quantociusque transfretandum paratiffent, diligenter admonerent.* Quæ tamen consilia initio visa calidissima incassum abiit. Cæterum magna tum erat Petri nostri apud regem auctoritas & gratia, magnumque illius nomen ob singularem pari cum integritate morum & vitæ innocentia eruditionem: unde & in arduis quæ tum occurrerunt negotiis annis præsertim mcccxxxix & xxxxi rex ejus usus est opera & consilio, sed quæ rectius mox referentur ubi de ejus operibus. Iter alterum in Cyprum suscepisse postea quidam asserunt, quod mihi non probatur, certum enim habeo ex monumentis postea referendis ubi de ejus operibus illum relicta Nimociensi Ecclesiam Conferanensem administrandam suscepisse, quo munere fungebatur anno mcccxxxviii, ut postea dicitur: addunt anno sequenti xxxviii Avenione adfuisse, & qua valebat apud Benedictum XII gratia, egisse licet frustra, ne quod ceperat consilium summus pontifex constitutiones nostras immutandi, executioni mandaret, quem nec ejus monita magistri ordinis F. Hugonis de Vauceman instantiis juncta deterruerunt, sed unâ mors a proposito impedivit. Ut ut sit certo non in Cypro, ut post nostrum Stephanum de Lusiniæ *Corona Lusignana p. 53* narrant plures, Nicosiæ sepultum aientes, sed Parisiis diem obiit suum, & in sancti Jacobi templo nostro ad eam partem, ubi nunc sacellum B. V. de Pietate sepultus est, cujus sacelli cum fundationes foderentur anno mdcxxxi, ossa ejus feretro ligneo inclusa reperta sunt cum parva gentilitia supra laudata, ut refert Malletus noster testis oculatus: hocque nostri ad parietem erexerunt marmoreum epitaphium ex antiquo haud dudie exceptum: *Hic jacet Petrus de Palude ordinis Predicatorum doctor in theologia, quondam patriarcha Hierosolymitanus, cujus anima per misericor-*

diam Dei requiescat in pace. Obiit autem anno a partu virgineo mcccxxxix ultima die januarii, stylo scilicet veteri, novo mcccxxlii. Cui fere consentit Chronicon Sandionysianum citatum, in quo sic lego: *En cet an (mcccxxli certo stylo veteri, novo mcccxxlii) le premier jour de Fevrier mourut Frere Pierre de la Palu docteur en theologie de l'ordre des Freres Precheurs, & patriarche de Jerusalem homme de tres sainte vie, & de tres grant louange.* De eo ejusque operibus sat accurate meminit F. Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula anno 1413 Parisiis in gymnasio Sanjacobeo scripta n. 11: *Dominus F. Petrus de Palude magister Parisiensis nationis Burgundia patriarcha Hierosolymitanus scripsit copiosissime juxta omnes sensus scriptura sacra super totam Bibliam. Item super quatuor libros sententiarum. Item scripsit Quodlibeta. Item librum de potestate pape. Item sermones de tempore & Sanctis per totum annum. Item librum historiæ, & intitularur Liber bellorum Domini. Iste doctor requiescit in Ecclesia hujus conventus sub imagine B. Marie ad introitum Ecclesie: & ejus libri pro majori parte sunt in libraria istius conventus.* Quo testimonio auctoris supparis rursus exploditur eorum sententia, qui volunt Nicosiæ in Cypro sepultum. Sed quantum ad opera diligentius sunt examinanda.

In universa sacra Biblia præfationum liber amplissimus. Pr. *Constituens Bibliothecam &c.* Extabat Lugduni a Possævino visus.

I. *Commentaria in universa Biblia*, non solus Valleoletanus, sed & Petrus de Novimagio & Lusitanus sua ætate apud nostros Sanjacobeos Parisienses adhuc servata testantur, multis voluminibus magnis membranis contenta, & ab eruditissimis ut in lucem prodeant, jam diu expectata. Extabant ibidem adhuc ætate Antonii Possævini ab eo visa.

I. *In Genesim.* Prin. *Hic est liber Adam.* Extabat Lugduni apud nostros eidem Possævino visum cod. ms memb. fol.

II. *In Exodum.* Pr. *Deus eduxit eos.* Extabat ibidem teste eodem Possævino cod. ms memb. fol.

III. *In Leviticum.* Pr. *Parabola est temporis instantis, juxta quam munera & hostia offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectam facere servitutem.* (Sic. Vulg. *perfectum servientem*) *Hebr. ix c. Glossa Rabani. Hieronymus. Singula sacrificia &c.* Extat codex ms fol. mag. memb. seculi xiv molis majoris & quatuor uncias minimum spissus, Parisiis in Bibl. gymnasiis vulgo dicti *Magistri Gervasi* a me F. J. E. visus anno 1710 mense julio. Titulus: *Postilla Fratris Petri de Palude ordinis Predicatorum super Leviticum.* Finis: *Apparentia vanitatis vel ejus amore.* Cæterum prologum hujus commentarii a F. Dominico Grenier videtur excepisse, nam ejus plures suis præfixit commentariis.

IV. *In Numeros, Deuteronomium & ceteros sacros libros ad Tobiam inclusive Postilla*, sic enim ipse vocat, nusquam mihi occurrerunt, quas alicubi latentes conjecerim.

In librum Judith. Extat apud nostros Parisienses ad S. Jacobi. Præmittuntur in hoc codice fol. mag. memb. plures præfationes: 1 *Dñi Hugonis cardinalis scilicet de Sancto Charo, quæ sic incipit, Mortuo rege Persarum: 2 Præfatio cujusdam innominati doctoris (sic.) Princ. Lucerna splendens: 3 Præfatio Fratris Dominici Apamiensis episcopi, (is est noster Dominicus Grima Tolosanus, qui jam ante annum mcccxxii scripturam sacram Tolosæ interpretabatur) incipit, Tu gloria Jerusalem: 4 Præfatio Rabani de tempore Judith, Princ. Quaritur quo tempore &c.* Denique ipsius nostri Paludani expositio prologi S. Hieronymi in hunc librum: demum ejusdem Paludani pro more literalis, allego-

rica & moralis totius libri expositio. Pr. *Liber iste qui dicitur Judith eo quod narrat victoriam quam Judith de Holoferne obtinuit, dividitur in tres partes &c.* Ad finem voluminis sic habetur: *Explicit postilla super librum Judith compilata a F. Petro de Palude ordinis FF. Predic. magistro in theologia patriarcha Jerusalem.*

In Esther & Job postillæ in manus meas non venerunt.

In psalmos fufissima & eruditissima commentaria. Pr. *Implemini Spiritu Sancto.* Joannes de la Batterie abbas insignis monasterii Acquinçtini vulgo *Anchin* dicti in Belgio in insula annis Scarpæ ad Duacum sibi, qui anno mcccxxv Atrebatim ad solemnia justaque x octob. pro Elisabetha Baviaræ Caroli VI regis Franciæ vidua, & Caroli VII matre xxx sept. ejus anni defuncta jussu Philippi Boni ducis Burgundiæ persoluta præsens interfuit, horum commentariorum exemplum elegantissimum membranis exscribi suis sumibus curavit tomis novem in fol. quod adhuc in successoris ejus domini d'Espierre abbatis d'Anchin possessione perseverabat anno 1651: uti docet Joannes Collart ordinis Hierosolymitani pag. 285 in notis suis ad Diarium initæ pacis inter Carolum VII regem Franciæ, & Philippum ducem Burgundiæ xxxi mcccxxxv Atrebatim per Antonium de la Taverne S. Vedasti Atrebatensis tum monachum & præpositum descriptæ, editæque Gallice Parisiis apud Joann. Billaine 1651 in 12: sed & litteris 10 nov. 1715 datis a duobus ejus monasterii religiosi theologiæ professoribus Georgio Roussel & Gerardo Galland hæc novem volumina ibidem adhuc servari accepi. Extabant Lugduni apud nostros septem voluminibus ms memb. fol. a Possævino visa. Superfunt etiamnum in bibliotheca Parisiensium nostrorum ad S. Jacobi variis voluminibus ms in fol. mag. memb. distincta, quæ recensere visum est.

Cod. 1 habentur in xxv priores psalmos. Pr. *Incipit compilatio super psalterium edita a Fratre Petro de Palude ordinis Predicatorum contexta ex glossis ordinariis & dictis aliis sanctorum & doctorum authenticorum. Primo de nominibus libri & partium ejus.*

Cod. 2 *Postilla Fratris Petri de Palude super secundum nocturnum.* Ps. xxvi *Dñs illuminatio mea &c.* At est tantum ad xxx: ipsius autem psalmi xxxi est tantum prologus. In margine inferiori hoc legitur monitum: *Deficiunt Beati quorum. Exultate justi. Benedicam. Judica Dñe. Dixit injustus. Noli amulari. Domine nē in furore.* Sequitur ibidem postilla a psalmo lxi ad lxxiii, & postea a lxxviii ad lxxiv. Itaque hic codex jam mutilus, cum præter laudatos desit nocturnum tertium integrum.

Cod. 3 habentur a psalmo lxi ad lxxix. Titulus: *Postilla Fr. Petri de Palude super quartum nocturnum: Dixit insipiens in corde suo, Ps. 52. Hebraus victori per chorum eruditio. Dicendum quod in Hebræo ponitur: Al mahelath, pro quo hic habemus per chorum. Est enim notandum quod Al proprie interpretatur super: mahelath verò vel est proprium nomen hominis, & secundum hoc significatur, quod de tali homine factus est psalmus, vel quod ille sit ad cantandum institutus &c.* Ad psalmum 68, *Salvum me fac Deus*, legitur idem qui supra titulus: *Postilla Fr. Petri de Palude super quintum nocturnum psalterii.*

Cætera volumina quibus in cæteros psalmos ab octogesimo ad ultimum expositio habebatur, jam apud Sanjacobeos Parisienses desiderantur.

Defunt etiam in libros sapientiales, in Prophetas majores & minores, in Machabæos, in quatuor evangelia, & actus apostolorum.

Postilla in omnes Pauli apostoli epistolas. Has integras etiamnum extare in monasterio Aquicinctinensi cod. ms memb. fol. mag. me monent iidem eruditi ascetæ supra laudati iidem litteris.

Apud Sanjacobeos Parisienses nostros jam non supersunt, nisi hæ aliarum reliquæ cod. fol. mag. memb. in sequentes Pauli epistolas.

Primam ad Theffalonicenses. Præfatio: *Cor suum dabit ut consummet linitionem, & vigilia sua emundabit fornacem.* Eccl. 38 sub parabola figuli hic ad litteram posita prædicatoris officium &c.

Alteram ad eosdem. Præfatio: *Doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus.* Eccl. 24g. *In quolibet opere concurrunt quatuor causa &c. Paulus & Sylvanus & Timotheus.* Finita prima epistola ad Theffalonicenses in qua confirmat eos in bono tempore prosperitatis, hic incipit secunda in qua confirmat eos tempore adversitatis &c.

Sequitur *Postilla Fratri Petri de Palude super epistolas ad Timotheum.* Præfatio: *Qui docet filium suum in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo, Eccl. 30 a.* Post præfationem commentarius sic incipit: *Paulus apostolus Christi Jesu.* Finita prima parte epistolarum in qua ponitur instructio pertinens ad utilitatem subditorum, hic incipit pars secunda in qua ponitur instructio pertinens ad utilitatem prælatorum &c.

Sequitur *Postilla F. Petri de Palude patriarchæ Jerusalem & magistri in theologia super secundam epistolam ad Timotheum.* Præfatio: *Machabeus primus sumtis armis ceteros exhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis, 2 Mach. 11 b.* Secundum philosophum omnes transferentes secundam similitudinem aliquam transferunt &c.

Sequitur *Præfatio F. Nicolai de Gorran ordinis Prædicatorum in epistolam ad Titum.* Erudit homo filium suum, Deuter. 8. Scire autem arbitramur unumquodque cum causas cognoscimus &c. Post præfationem: *Incipit epistola ad Titum.* Paulus servus Dei, apostolus autem Ihesu Christi: Finita parte illa in qua instruit Timotheum in his que pertinent ad pietatem, hic incipit epistola ad Titum, in qua Apostolus instruit eum in his que pertinent ad severitatem contra nimiam remissionem &c.

Sequitur *Præfatio in epistolam ad Philemonem.* In tempore iracundia factus est reconciliatio, Eccl. 44. *Ista verba ad litteram scripta sunt de Noe &c.* Deest epistolæ ad Hebræos expositio.

Præfationes omnes in has Pauli epistolas accepit Paludanus ex eo commentario, quod jam prostat editum sub nomine nostri Nicolai de Gorran, nec in his quicquam sibi assumit, imo & ex nomine laudat ut videre est in epistola ad Titum: solam igitur sibi vindicat epistolarum explanationem quam compilasse se affirmat.

Non supersunt expositiones in epistolas canonicas nec in Apocalypsum.

Jam monui Nimociensi in Cypro relicta, Ecclesiæ Conseranensis in Aquitania sub Ausciensi administratione accepisse.

Eo verò munere dum fungeretur, statuta sui olim prædecessoris Augerii sua etiam auctoritate confirmavit, & rata esse voluit. Princ. *Ego Fr. P. ordinis Prædicatorum permissione divina & apostolica sedis gratia patriarcha Jerusalem & administrator Conseranensis Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus ab eadem sede specialiter deputatus, omnes & singulas constitutiones contentas in libello synodali prædictæ Ecclesiæ Conseranensis, qui inscribitur bone memorie Dño Augerio quondam prædecessori nostro, & sic incipit: In honorem &c. Nos Augerius sola Dei patientia episcopus Conseranensis &c. laudamus, approbamus &c. Datum anno Dñi*

mcccxxxvii die martis post Dñicam in qua cantatur, Ego sum pastor bonus, in quo fuit festum S. Joannis ante portam Latinam. Quæ conveniunt, nam anno mcccxxxvii erat Ind. v, Cyclus Dionys. 273, Cyclus Solis 2, Num. aur. 8, Lit. Dñic. E, Pascha xx april. ac proinde dies martis post Dñic. Pastor bonus v i maii. Hoc ἀνεκδοτὸν in Ecclesiæ suæ archivo anno mdcxcv reperit illustrissimus D. Isaac Jacobus de Verthamont episcopus Conseranensis, qui & has constitutiones cum selectis notis & observationibus brevi daturus est in lucem: cum verò in iis Augerius Stephani B. M. quondam prædecessoris sui meminerit, de his R. P. D. Dionysium de Sainte Marthe monasterii Parisiensis S. Germani a pratis priorem, qui immenso illi operi Galliæ Christianæ recognoscendo, a mendis purgando, seu potius novo omnino edendo strenue ac feliciter incumbit, litteris suis monuit, ut dictos Stephanum & Petrum de Palude hæcenus in catalogo episcoporum Conseranensium omisos restitueret, ac saltem in supplemento tomi sui primi jam editi meminisset: quod idem clarissimus Sammarthanus ob nostrum Petrum de Palude, cujus administratio Ecclesiæ Conseranensis a nostris scriptoribus neglecta est, mihi amice communicatum esse voluit.

Commentaria in I & II sententiarum, quæ nondum typis prodierunt, voll. duobus memb. in fol. ms servantur Venetiis in nostra SS. Joan. & Pauli Bibl. recensita a Tomafino in Bibl. suis Venetis, quorum exemplum ms in papyro extat apud nostros Parisienses ad S. Honoratum, & simile apud nostros Suburbii S. Germani. Primum sic incipit: *Circa prologum sententiarum quaruntur quinque, 1 utrum theologia sit speculativa vel practica? pagg. charta max. 748. Alterius Pr. Circa primam distinctionem secundi sententiarum queruntur quinque. Primo utrum aliqua creatura potuerit esse ab æterno? charta communi, pp. 459 minutiori caractere. Utraque ms habuit Damianus Zenarius, quæ typis suis promittebat brevi proditura.*

In 3 sententiarum typis prodire editionem accurante F. Petro de Novimagio ord. Prædic. Parisiis, Claudii Chevallon 1517 fol. pp. 283. Editor cod. ms ex Germania allato usum se monet. ms Coloniae se vidisse testatur F. Petrus Alva Sol. Verit. Rad. 90 col. 1031.

In quartum sententiarum typis prodire Venetiis, Boneti Locatelli & Octaviani Scoti 1493 fol. pp. 480. Editor noster F. Paulus Soncinas in epistola F. Thomæ Donato patriarchæ Venetiarum ex ordine assumto nuncupatoria exemplis compluribus ex Etruria, Venetia, Infubria comportatis usum se proficitur, operam conferentibus & recognoscentibus per annos tres viris ex ordine clarissimis F. Bartholomæo Charavagino, & F. Thoma Mediolanensi. Laudatur & altera editio Parisiis eodem anno 1493 fol. Ibid. recognoscente ad ms codd. & lacunas resarciante F. Vincentio de Hatlem de quo postea, typis Claudii Chevallon 1514: & postea apud Joannem Parvi 1518 fol. Utriusque in III & in IV recensetur editio recentior Paris. 1530 tomis duobus fol. Commentarium hoc in IV sententiarum quoad practicam casuum conscientiarum plurimum laudat, & aliis omnibus præfert S. Antoninus P. III Tit. 23 c. 11 §. 2. Quod argumento est ms penes se habuisse. Ad summam S. Thomæ adjectæ sunt concordantia, quibus uterque auctor commode conferri possint, Salmanticæ, Andree Portonarii 1552.

Anno mcccxxx i circa finem cum de falsis literis regis a Roberto III Artesii comite & principe in causa comitatus hujus adversus amitam suam in iudicio coram rege productis quæstio capitalis age-

retur gravissima, Robertique prædicti principis confessorius ord. Prædic. seu falsationis conscius in vinculis interrogatus, sigilli confessionis prætextum obtenderet, notamque falsitatis & industriæ criminis veritatem aperire nollet: vocatus ad consilium Petrus noster dicitur censuisse, quod ipse poterat istud sine peccato vel periculo revelare, quoniam ut dicebat sola peccata sub sigillo confessionis cadunt, & quia istud non erat peccatum &c. Tunc duxerunt eum (confessorium) cum patriarcha prædicto ad capellam episcopi (Parisiensis) juxta aulam: & ibi in presentia eorum, qui ad hoc vocati fuerant, ea que de prædictis literis, & earum inventione sciebat plene revelavit. Quid tamen sigillatim dixerit non fuit vulgariter scitum: hoc tamen bene fuit vulgariter scitum, quod facta confessione sua ipse iterum ad carcerem unde exierat reducit, & de eo postea memoria vel mentio non habetur, & quid de eo factum fuerit penitus a communi populo ignoratur. Sic refert Continuator chronici Guillelmi de Nangis. Cui fere concinit Chronicon magnum Sandionysianum Gallicum nostrum p. 782: *Item en ce meme temps (nempe mcccxxxi circa septembrem) le confesseur de M. Robert d'Artois, qui etoit prisonnier fut appellé en la presence d'aucuns du conseil du roi, & lui fut demandé quelle chose & quoi il pouvoit savoir des fausses lettres devant dites. Lequel respondit & disoit n'en savoir rien fors en confession, ne il ne pouvoit bonement reveler sans peril de conscience. Mais a l'enortement de maître Pierre de la Palu patriarche de Jerusalem & autres maîtres en theologie, & aucuns secretaires du roi, lesquels se confessoient & disoient qu'il le pouvoit bien reveler selon ce que l'en dit, mais c'est doute grand: & il le revela: lequel fut arriere mis en prison, mais qu'il devint, le commun ne le sut.* Ut ut sit de utraque illa narratione, ei deesse aliquid mihi non dubium, & fictum sacri sigilli confessionis obtentum qua Petrum qua ceteros existimasse: cum Nangii continuator fateatur Prædicatorum (id est nostros) potissimum eam sententiam quotidie & totis conatibus propugnasse qua dicit, quod ea que sub eodem contextu cum peccatis dicuntur, licet peccata non sint, sub eodem sigillo confessionis cum peccatis habentur. Præterea Petrus noster in suo scripto IV sententiarum ad dist. 21 Q. 3 a 2 & 3 sigillum confessionis a confessorio servandum adeo severe exigit, ut nemo magis, quem idcirco non putes tum destruxisse quod tam valide astruxerat. Adde quid dixerit ille confessorius ex ipso Nangiano neminem scivisse, neque ex ab eo revelatis Robertum damnatum, sed ex plurium aliorum testium depositione, quos ipse Nangianus affert. Itaque non erat ut videtur, cur scriptor ille adversus Petrum nostrum adeo excandesceret, & quasi aulicum palpatorem traduceret, quem non legimus a summo pontifice, (quod tamen aliàs iste non neglexisset, præsertim cum ejus opinioni, ut mox dicemus, tum aperte restiterit Petrus) de hoc facto reprehensum. Videtur Natalem nostrum Alexandrum Histor. Eccles. ad sec. xiv c. 5 a. 4.

Quodlibeta. In Bibl. Basileen. apud Spizelium p. 22 recensentur Petri de Palude varia. An in iis sint Quodlibeta examinent indigenæ, & quibus est otium.

Tractatus de causa immediata Ecclesiastica potestatis. Pr. Circa potestatem a Christo collatam prælati Ecclesiæ sex per ordinem videnda sunt: 1 De potestate Petri, 2. De potestate apostolorum, 3. De potestate discipulorum, 4. De potestate papa, 5. De potestate episcoporum, 6. De potestate curatorum. Adjectus est articulus circa confessos Fratribus de superiorum licentia generali sine licentia curatorum &c. Prodiit cum aliis ejus argumenti tractatibus Pa-

risiis, Barbier & Petit 1506 in 4, ab A ad H inclusive signaturis duorum foil. Codices mss passim extant in Bibl. In Vaticana, cod. 4109, p. 216. Patavii in cathedrali apud Tomafinum p. 8. In Catal. Anglic. T. I, P. II, 1426. Parisiis in Colbert. n. 2190 cum aliis ejusdem argumenti. In codice verò Sangermano 294 fol. med. memb. idem tractatus habetur sed nostro F. Guillelmo Petri de Godino cardinali episcopo Sabinensi ascriptus. Utrius sit quis arioletus? Vide superius dicta, ubi de hoc cardinali ad 1336.

Hoc opus Altamura absone profus in tria multiplicat & dividit.

Sermones de tempore & de sanctis per annum.

Quos postea reliquisse post testimonium nostri Ludovici a Valleolero extra dubium est: sed an ii sint qui sub hoc titulo *Theaurus novus* prodierunt non parva est controversia. F. Petrus Alva in suo *Pleytos de los libros, Pleyto primero, & Sol. Verit. Rad. 90 col. 1036*, pluribus contendit non esse nostri Paludani, 1. Quia non solum in prima editione, sed & in pluribus subsequentibus absque nomine auctoris prodierunt: 2. Quia in recentioribus editionibus, in quibus Petrus de Palude ascribuntur, non docetur qua auctoritate, vel quibus documentis id adjectum. 3. Quia in illis sermonibus citantur passim auctores Petro nostro recentiores, Simon de Cassia anno 1348 mortuus, Thomas de Argentina Augustinianus mortuus 1357: Petrus de Candida ord. Min. postea S. P. Alexander V electus 1409: 4. Quia sæpius scriptores ordinis Minorum S. Bonaventuram, Alexandrum de Hales, Joannem Scotum &c. citat auctor quam ordinis Prædicatorum; imo deserto S. Thoma, Scoti sententias amplectitur: sic Dom. I Adv. Ser. 6, seu Enarrat. 6, quæstionem illam tractans *num secluso peccato Christus venisset*, S. Doctorem in sua Summa deserit & falli simpliciter asserit, & S. Bonaventuræ quæ etiam Scoti sententiam amplectitur, & pluribus asstruit, nimirum Christum tum venturum in carne impassibili, cujus oppositum, inquit Alva, Paludanus tenet in sententiis. Omitto sermones de conceptione, in quibus auctor opinionem sequitur plane adversam his quæ Paludanus docet in 3 sent. d. 3. Omitto decretum concilii Basileen. quod in I Edit. refertur, potuit enim ab Editore intrudi. Ex his & aliis concludit Alva sermonum horum auctorem non *Dominicanum* fuisse sed *Franciscanum*. Cui & ego lubens assentior, eo magis quod licet in iis sermonibus laudanda plura habeantur, tot tantaque sunt admixta puerilia simplicitatem auctoris & levitatem redolentia, ut non nisi per injuriam Paludano nostro viro non erudito tantum & facundissimo oratori, sed acris iudicii criteriique homini tribuantur. Editiones tamen varias hic placuit referre, ut de iis sermonibus lector facilius censeat. Itaque

Sermones thesauri novi de tempore doctoris & prædicatoris famosissimi sed incogniti, prodierunt Argentina, Martini Flach 1491 fol. pp. 355. *De sanctis* Ibid. 1485 fol. signat 4 foll. a & A ad Q. *Quadragesimale* Ibidem 1493, & Noribergæ 1496 fol. In editionibus sequentibus plures rescissi fuerunt sermones, sublata historia fabulosa & pueriles, præcisæ fere omnium sermonum capita, sed tamen relicta plura quæ a Paludano abhorrent; sicque prodierunt Parisiis, Francisci Regnault 1572 & 1573 voll. tribus in 8, Anonymi *cujusdam eruditi nec penitenda censura theologi* fœtus dicti. Ibid. Hieron. de Marnef 1574 in 8, Anonymo *ant e Dominicana aut e Franciscana familia* inscripti. Lugduni, Guillelmi Rouillii 1575 & 1576 in 8, Tomis tribus sub nomine *Petri de Palude*. Plures alias editiones refert Petrus Alva citatus, quem consulat.

In cod. Victor. Bibl. Paris. n. 681 aliàs 141 fol. par. memb. inter plures sermones magistrorum Parisiensium ex horum ore exceptos tres sunt nostri *Petri de Palude*. I. fol. 134 c: *In Annuntiatione B. M. Pr. In rore caeli desuper erit benedictio tua*, Gen. 27. II fol. 135 d: *In nativitate B. M. Pr. Egredietur virga de radice Jesse*. III. fol. 145 d: *De pluribus sanctis*. Princ. *Laboraverunt in evangelio cum Clemente*. Scio Petrum Alva Sol. *Verit. Rad.* 189 col. 1460 contendere contra fidem cod. ms hos non esse Petri de Palude, quia, inquit, non conveniunt cum editis in *Thezauro Novo*: unde censet esse nostri Petri de Palma. Qua certe in censura mirum se prodit: cum enim *Thezaurum novum* Petro de Palude abjudicet, cur hos sermones in eo reperiret? Petri autem de Palude esse convincitur, quod sermonibus magistrorum ejusdem ætatis committi sint Durandi de S. Porciano, Joannis de Palma, Joannis de Neapoli, Jacobi de Laufanna nostrorum, quibus longe posterior est Petrus de Palma; tum vix studens theologus. Adde in cod. ms eadem manu *F. Petro de Palude* asseri.

Liber Historiarum cui titulus Liber Bellorum Domini. Hunc in conventu Sanjacobeo Paris. non solus vidit Ludovicus a Valleleti citatus, sed & noster Stephanus Sampajo qui sic refert in compendio vitæ B. Laurentii Menendii Lusitani ord. Prædic. ad 1300 sanctitate clari his verbis: *civitas verò Antiochena ab infidelibus fuit expugnata A. D. mclxxviii ut restatur B. patriarcha Petrus de Palude in libro Bellorum Domini, & servatur in hoc conventu nostro Parisiensi, quamvis aliqui auctores affirmant quod anno 1290 hoc evenerit &c.* Vidit etiam F. Stephanus de Lusignan, & citat in libro cui titulus *Les droits &c. que prétendent auroisane de Jerusalem les princes cy nommez &c.* edito Parisiis 1586 in 4: citat inquam fol. 29, & fol. 30 paginam integram mendis quidem scarentem excipit & passim laudat. Jam verò in ea bibliotheca desideratur, certe a me diligentissime quæsitum hoc opus non invenit.

Tractatus Fratris P. de Palude de paupertate Christi & apostolorum contra Michaelem de Cezenia. Pr. *Constitutionem contra contradicentem canonum quidam nituntur multipliciter ut sequitur impugnare &c.* Hujus exemplum extat in Colbert. cod. ms memb. fol. mag. n. 506, a fol. 36 ad 60 inclusive: sed plura sunt notarii errata.

Epistola ad magistrum ordinis F. Hugonem de Vauceman Campanum data responsiva ad consulta, quomodo Fratres Predicatores possint redditus & anniversaria retinere. Editam anno 1561 vidit Altamura in Bibl. nostrorum Materani. Quæ videtur scripta cum Benedictus XII Constitutiones nostras immutate decreverat.

Joannis de Poliaci doctoris Parisiensis socii Navarri summi pontificis auctoritatem convellentis censura seu iudicium laudatur ab Eysengrenio, ut extans in Bibl. Cæsar Vienn. Sed an sit opus distinctum a tractatu de potestate ecclesiastica supra relato, an idem ut credere pronum est, doceant indigenæ.

Tabula alphabetica super Legendas sanctorum de Voragine in Bibl. Victor. Paris. cod. ms memb. n. 874 a Labbeo visa & laudata T. II Dissert. Hist. de Script. Eccl. p. 785 non est, ut ille putavit, *Petri Paludani*, sed nostri *Nicolai de Hanapis*. Videtis supra ubi de eo ad 1291

Inter præclare acta nostri Paludani non omittendum celebre illud Facultatis theologicæ Parisiensis iudicium doctrinale, cui ille tum patriarcha Hierosolymitanus præfedit, ac præcipuus actor fuit. Rem sic narrat Chronicon magnum Sandionysianum Gallicanum citatum. Anno scilicet mcccxxi Dom.

1. Adventus (1. Dec. nam erat lit. Dom. F.) Joannes XXII Avenione concionem habens sententiam illam asseruisse dicebatur, justorum in gratia decedentium animas non nisi post extremum universalis iudicii diem clara Dei visione fruituras: unde graves oborti sunt in Ecclesia catholica tumultus, quæstiones agitatae, persecutiones inductæ ipsa etiam in aula pontificia, F. Thomas Gualensis noster, quod contrariam non in ipsa ecclesia ut quidam narrant, sed in urbe præsentis pontificis sententiam prædicasset, ipse vinculis onustus & in carcerem detrusus. Cum autem hujusce rei rumor in Gallia crebuisse, & ad regis aures pervenisset, summus pontifex duos ad eum legatos misit anno mcccxxxiii circa junium, quorum alter ordinis Minorum eandem Pontificis de visione beatifica sententiam in publica concione Parisiis asseruit, magnumque exinde subsecutum in academia inter doctores scandalum. Quod cum alter collegatus ordinis Prædicatorum emollire sedareque postea publica concione frustra conatus esset, asserens hanc a Joanne XXII non uti certam omnino & veram habendam, sed ceu privatam & suam opinionem recitative tantum omnibus propositam, mox dicta concione reversus est Avenionem ad pontificem, eorum quæ gesserat, quæque viderat & audierat fidem facturum. Ille verò ordinis Minorum legatus regis indignationem ob excitatos prædicatione prædicta motus intelligens, apud regem aliqua se purgare excusatione conatus est: verum hunc accitis coram se præsentibusque decem sacre facultatis magistris audiri voluit rex & interrogari. Quibus assertam in concione a legato Minorita sententiam unanimiter hæreticam conclamantibus, iussus est eam revocare, quibus ille tandem coactus & invitatus assentire visus est. Verba Gallica sunt: *Adonc le devant dit Frere Meneur aussi comme par contrainte si se y consentit*. Rex autem paulo post Dom. iv Adventus (19 Dec. nam erat lit. Dom. c.) quotquot erant Parisiis, prælatos, episcopos, abbates ad se accivit ad suum manerium de Vicenis, & coram iis se præsentem convocatos etiam sacre facultatis magistros Petrum nostrum Hierosolymitanum patriarcham ducem & antesignanum habentes juramento præstito iussit, quid de animabus sanctorum in cælo existentium juxta fidem sentiendum palam & clare enunciare. Qui omnes uno ore præstita summo pontifici debita filiali reverentia, quem dixerunt se a fide dignis audivisse non asserendo seu opinando, sed recitando solum sententiam de qua erat quæstio protulisse, in eo convenerunt animas sanctorum non in spe sed in re jam esse beatas, nec expectata resurrectione aut iudicio extremo, sed ex nunc visione Dei facie ad faciem nunquam evacuanda perfrui. Altera subinde eorumdem congregatio Parisiis habita est die S. Joannis Evangelistæ, in qua conclusum est, quando id exigebat rex, ut deliberatio superior Vicenis habita in scriptis redigeretur: tria exempla confecta, quibus 2 januar. sequentis apud S. Maturinum triginta magistri qui assuerant singuli more tum consueto sigilla sua apposuerunt, primusque Paludanus, & suo ordine alii quinque ex nostris Petrus de Palma, de quo mox, prior provincialis in Francia, Guillelmus de Castro Reginaldi, Garinus de Gyaco, Guillelmus Calrot Rotomagensis & Durandus de Aureliaco, de quibus suo loco agimus. Horum exemplorum unum ad pontificem misit rex, ei scribens sibi magis probari theologorum Parisiensium sententiam quam jurisconsultorum Avenionensium, seque ab eo pro summa dignitatis officio aliter sentientes emendandos sperare ac postulare. Quæ omnia pro fide & Ecclesia gesta non parum Paludani eruditionem, sapientiam & auctoritatem demonstrant. Cæterum præ-

fatorum

fatorum exemplorum unum originale in membranis cum sigillis in cera ad chordulas sericeas appensis singulorum magistrorum integrum & sanum etiamnum inter cimelia Bibliothecæ Achillis de Harlay olim senatus Parisiensis primi præsidis servatur a me F. J. Q. 31 Aug. 1673 visum. Typis verò ediderunt plures, Boulaeus Hist. Acad. Paris. T. I V p. 236: Launoius Hist. Gymn. Nav. p. 61: Coëffetaus noster *Reponse au ministere d'iniquité* p. 1040.

Paludani præter citatos cum laude meminerunt quotquot scriptorum nomenclatores, etsi plures non admodum accurate, quos ex superius allatis certis documentis emendes.

F. GERALDUS DE DOMARO.

F. GERALDUS DE DOMARO magister ordinis XVII plurimum in historia nostra commendatur, quod paucis mensibus quibus navis nostræ clavum tenuit, eam a tempestate qua sub decessore jactata fuerat, & naufragium fere passa, servaverit incolumem, & in portum deduxerit tranquillum. Unde vitæ ejus chronologia paucis cognita, aut non accurate relata, visa est ex veteribus & certis monumentis lectori exponenda.

Lemovicensis igitur ille fuit nobilique loco natus filius Dñi locorum de Guardia, quæ parœcia est diocesis Tutelensis, & de Daumario quod feudum in eadem parœcia situm: hinc de Domaro vel de Daumario passim in antiquis actis nostris ejus agnomen scriptum legitur, in Clementis VI gestis verò & in cardinalium historia frequentius dicitur de Guardia. Dicitur Clementis VI sororis filium asserit Leander fol. 42 a, quem excipiunt Panvinius & alii vulgo, quod Baluzio non placet Pap. Aven. col. 852, tum ob rationes ibi ab eo allatas, tum quod ejusdem fere ætatis cum illo summo pontifice fuerit. Ejus igitur consanguineus fuit, ut legitur & in prima & in quarta Clementis vita apud Baluzium pp. 245 & 301, filius vel avunculi, cujus sorori nupsit pater Clementis, vel amita ejusdem quam conjugem duxerit dominus de Guardia Geraldus pater. Adolescens ordini nomen dedit in domo Brivensi, utque erat ingenio ad virtutem & litteras propensissimus, recens a studiis philosophicis in comitiis Tolosanæ Ortesii anno mcccxxvi lector artium Lemovicis assignatus fuit, & anno mcccxxviii in comitiis ejusdem Brivæ studens in theologia Tolosæ.

Post aliquot annos etiam regiminis scholæ theologicæ de more, Parisios ad proficiendum ut aiebant, studens pro rata provincie missus est, & eo titulo in gymnasio Sanjacobeo aderat prima julii mcccxxvi, qua ut testis affuit testamento cujusdam Haudrici, ut ex chartulario Ecclesiæ Parisiensis refertur in Hist. univer. Paris. T. IV p. 213. Exinde ad suos reversus in actis cap. prov. Lactorati mcccxxxi datus est Lemovicis primarius theologiæ lector cum F. G. de Sanctoaredio secundario. Eodem munere functus est postea Tolosæ, institutus in actis cap. gen. Claromontii in Arvernia anno mcccxxxix. At in comitiis ordinis sequentibus anno mcccxl Mediolani sic de eo statuitur: *Assignamus quantum nostra interest pro anno sequenti ad legendum sententias Parisius F. Gerardum de Domaro de provincia Tolosana lectorem Tolosanum*. Quod & anno sequenti mcccxli Avenione in comitiis ordinis confirmatum fuit: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Gerardum de Domaro de provincia Tolosana*. Legit revera, sed dum licentiam decurreret, ad superiora fuit vocatus, de quo sic in actis:

» Anno Dñi mcccxlii fuit celebratum capitulum generale in Carcaffona, in quo fuit electus F. TOM. I.

Geraldus de Domaro in magistrum ordinis, qui præfens non fuit in capitulo, sed erat Parisius legens sententias, quibus finitis de mandato Clementis VI papæ factus est magister in theologia. Fuit autem celebratum prædictum capitulum per provinciales & diffinitores & per F. Petrum de Palma provincialem Franciæ electum in vicarium secundum formam constitutionum. Propter quod quia magister non fuit præfens, nulla littera fuit missa. Anno dicto erat num. aur. 13, litr. Dom. F, pascha xxxi martii, vigilia pentec. maii xviii, qua facta electio. Hæc magis explicantur in indice magistrorum ordinis post Bernardum Guidonis aucto ex cod. Lingon.

» XVII Magister ordinis fuit F. Geraldus de Daumario magister in theologia de provincia Tolosana natione Lemovicensis de conventu Brivensi. Hic actu legebatur sententias Parisius, nec dum erat formatus baccalarius, quando in vigilia pentecostes electus fuit absens a capitulo generalis in primo scrutinio per omnes electores apud Carcaffonam anno Dñi mcccxlii. Dñs autem papa Clemens VI, cujus prædictus F. Geraldus erat consanguineus, audita electione ipsius mandavit immediate per bullam cancellarium Parisiensi, ut prædictum F. Geraldum magistrum ordinis licentiatet ad magisterium in theologia, non obstante quod cursum suum nondum terminasset. Et sic ante festum Joannis Baptistæ factus est magister in theologia. Post festum autem Joannis de Parisius apud Avenionem ubi erat papa venit. Hic fuit vir innocens, gratus & humilis, pallidus facie, & totus mortificatus in membris. In alio codice dicitur *vir magna devotionis*. Hunc ubi summum pontificem primo invisit, omnium quæ decessor ejus Benedictus XII in constitutionibus nostris innovare statuerat frustra majoribus ordinis reluctantibus, revocationem illico obtinuisse narrant, de quo legendum Leander citatus. At non diu præfuit, nam eodem anno inter purpuratos patres fuit cooptatus, de quo sic in indice cardinalium ex eodem cod. Lingon.

» F. Geraldum de Domaro assumpsit de magisterio ordinis in presbyterum cardinalem tit. S. Sabinae D. P. Clemens VI anno Dñi mcccxlii in jejuniis quatuor temporum ante festum B. Michaelis. Obiit autem in Avenione anno Dñi mcccxliiii. Fuit autem sepultus & positus in deposito in conventu Avenionensi, inde transferendus ad conventum Brivensem provincie Tolosanæ, ubi elegerat simpliciter sepeliri. Ex quibus eos emendes, qui Tolosæ mortuum & sepultum dicunt. Clar. Baluzius sepulcrum ejus apud Tolosanæ nostros se diligentius inquisivisse narrat sed frustra, nec mirum cum Brivas ex ultima voluntate translatum & in templo nostro sepultum constet.

De die mortis quædam est difficultas. Baluzius laudatus p. 853 ex libro obligationum & ex veteri calendario præfixo missali Joannis Infrevi episcopi Ancienensis, qui Colbertinae codex jam est 730 docet mortuum Avenione xxvi sept. seu v kal. octob. mcccxliiii: nullum de loco & anno dubium, sed quoddam de die; nimirum in antiquo domus Sanjacobeæ calendario obitibus magistrorum ordinis seorsim scribendis destinato & jam pluries laudato, sic legitur manu æquali: *iiii kal. octobris obiit Dominus Geraldus magister ordinis XVII*. Quod indicat diem xxviii septemb. sed leve est discrimen: hinc saltem emendandum martyrologium ordinis hodiernum, in quo ejus obitus ad xxvii julii præpostere ascribitur.

Idem Baluzius p. 852 narrat Geraldum anno mcccxlii Brivæ priorem egisse, & post tres menses regiminis theologiæ lectorem ibidem institutum, H h h

Sac. XIV. quibus libens assentior : at quod addit se in veteri membrana reperisse, theologiam anno mcccxxvii Lutetia docuisse, explicatione indiget, ita ut sensus sit lectorem biblicum ut vocabant institutum quosdam sacrae scripturae libros interpretatum esse : in his enim initiabantur ea ætate & primum exercebantur, sed quantum ad sententiarum lectionem publicam, non nisi anno mcccxi expositum constat ex supra relatis : eo nempe munere in gymnasio Sanchabeo viri tantum exercitatissimi ea ætate fungebantur. Ex Cortesio hæc illi ascribuntur opera :

*Quaedam theologica erudita.
Sermones docti & elegantes.*

De Geraldo agunt præter Leandrum nostrates Lusitanus in chronico, Fernandez, Pius, Fontana in Theat. & Monum. Altamura ad 1345 : Extrates Panvinius, Ciaconius, Frizonius, Contelorius, Franciscus du Chesne, Possévinus, quos omnes præsertim quoad chronologiam ex dictis hæcenus emendes.

Sodalis noster Ludovicus Antonius Boyer in historia Ecclesiae Tricastinensis, quam nuper scripsit, vult hunc Gerardum ex antiqua & illustri gente d'Adhemar de la Garde ortum esse ; sed procul dubio fallitur, gens enim illa in diocesi Albiensi sedem & titulos habet : Gerardus autem noster non de Adhemaro & de Garda, vel de S. Adomaro, ut quibusdam placet, dicebatur, sed de Domaro vel Daumario & de Guardia, quæ sunt dominia nobilia in diocesi Tutelensi. Fucum Boyero fecit vicinitas cognominum de Adhemaro & de Garda cum illis de Domaro & de Guardia, sed sunt loca omnino diversa & distita. Non negaverim inter utramque familiam illustrem affinitates & matrimonia inita fuisse.

F. CONRADUS DE ALBERSTATT.

F. CONRADUS DE ALBERSTATT, ab aliis Conradus, sic enim in codicibus ms quibusdam & apud Lusitanum nomen ejus legitur, ut & apud hunc Halberstadenfis, ipsomet in erratis emendante, quod vitio typorum mendum irrepserat Hartadensis nullo sensu, inter viros ætatis suæ celebriores ab omnibus laudatur, licet de annis quibus floruit non certo nec accurate scribant omnes. Trithemius & eum excipientes Gesnerus & Simlerus nullum annum signant. Leander fol. 147 b. indicat sub Carolo imperatore claruisse. Sixtus Senensis ad 1290 collocat, cui assentitur Lusitanus citans Tægium I. P. Mon. Ord. Hos magno agmine sequuntur Razzius, Pius, Eysengrenius, Fernandez, Altamura & alii. Possévinus utrorumque sententiam unâ conjungit, & sub Adolpho Cæsare circa 1290 claruisse scribens, & opus quoddam Carolo imperatori, quem non aliam quam IV conjicere licet, anno mcccxlvi electum & imperium tandem anno mcccxlviii tantum pacifice adeptum nuncupasse. Hæc verò secum pugnare attendens Vossius de Histor. Lat. p. 799 primam sententiam rejicit, ac alteram amplexus sub Carolo IV Conradum de Halberstet floruisse definit. Etsi verò inter tot insignes scriptores pronunciare sit difficile, quid tamen ex certis monumentis, maxime ex actis capitulorum generalium mihi occurrerit, sincere referam. In his igitur duplicem reperio Conradum de Alberstatt, seniore unum, alterum juniorem dictum.

Primus aderat cap. gener. Florentiæ anno mcccxxi habito, quod fuit diffinitorum secundum sub magistro ordinis Hervæo Natali, & cum eo aliisque diffinitoribus sodales quosdam Romanæ provinciæ singularis cujusdam spiritualitatis notatos & delatos absolvit ordine ultimus sic signatus Conradus de Alberstatt diffinitor Saxonie. Vide supra

ad 1318 Hervæus Natalis, ubi sententiam integram dedimus ex cod. Lingon.

Alter junior laudatur in actis cap. gen. Carcaffonæ anno mcccxlii quod fuit priorum provincialium : in his enim Tit. *Assignationes* sic lego : *Item assignamus lectorem in conventu Magdemburgensi F. Colradum de Alverstat juniorem.* Quæ indicare videntur seniore Florentiæ diffinitorem adhuc fuisse in vivis, ad cujus discrimen hic dictus fuerit junior. In indice magistrorum theologiæ n. 120 cod. Lingon. inter promotos a Clemente VI post annum mcccxlvi sic lego : *F. Corraldus Saxo in Montepeffulano per papam.* Quod de Conrado de Alberstat juniore facile intelligas cum tempora conveniant. Denique in actis cap. gen. in Montepeffulano anno mccccl habito quod fuit diffinitorum primum, in quo provincialis Saxonie absolutus est ut aiunt, hoc est ab officio amotus, additur : *Ponimus vicarium in provincia Saxonie F. Conradum de Alverstat magistrum in theologia, donec prior provincialis electus fuerit & confirmatus, & presens extiterit in eadem.* Quæ rursus de juniore solum intelligenda veniunt, nam de seniore non legitur ad magisterium in theologia promotum fuisse, qui præterea hoc anno censendus est jam mortuus.

Jam horum duorum quis scriptor, difficile discernas, cum ambo viri illustres fuerint & eruditi, imo quod verisimilius ambo scriptores, & senior saltem primos annos Caroli IV videre poterit, nam si ætatis quinquagesimum circiter attingerat anno mcccxxi, septuagesimum septimum non excessit anno mcccxlviii. Forfan inter eos dividenda opera, sed quis in his tenebris hanc divisionem suscipiet ? Itaque id curiosorum maxime indigenarum diligentia ex codicibus ms, qui forsan etiamnum in bibliothecis Germaniæ latitant, disquirendum relinquo : opera sub nomine Conradi de Alberstatt sive senioris sive junioris sint, sive pars unius sit, & pars alterius numero tantum, quæ hæc feruntur apud Leandrum :

1. De vera beatitudine.
2. De consolatione mæstorum.
3. De visione beatifica.
4. De virginitate.
5. De senectute.
6. De bono mortis.
7. De paupertate.
8. De viduitate.
9. De muliere bona & mala.
10. *Glossemata super Josue ad Carolum imperatorem.*
11. De numero duodenario ad eundem.
12. De origine regnorum & de regno Romanorum.
13. *Quadrupartitum morale & nonnulla alia opera.*

A Trithemio qui superiora omnia tacet, hæc tantum laudantur, quæ in suas manus venisse innuit : *Summa studentium.* Pr. *Hoc opusculum in tres. De trivio.* Pr. *In tribus beneplacitum.* *Lectura in Job.* Pr. *Usque in tempus susinui.* *Sermones.*

His addit Lusitanus *Commentaria in plures Bibliorum libros.* Sed quæ sic generatim tantum ille indicavit, Altamura extendit sigillatim ad omnes solis exceptis psalmis, duplex etiam super Job ; & duplex super Josue illi ascribit, penes quem fides, quæ mihi non parum nutat sine antiquioribus documentis.

Sed non omittendum visum est quod de hoc auctore habet Trithemius in Annalibus Hirsaugiensibus anno m d c x c tandem impressis, sed quos his ultimis annis tantum comparare ac legere licuit. Sic autem ille ad annum mcccxc :

» Conradus etiam Saxo dictus de Media civitate vulgariter de Halberstat ordinis Fratrum Prædicatorum, vir undecunquē doctissimus, hæc ipsa tempora eruditione simul & lucubrationibus suis plurimum illustravit. Qui cum esset in divinis scripturis egregie doctus scripsit.

Super sententias lib. iv.

Volumen quoque insigne quod Summam studentium prænotavit lib. iiii.

De trivio lib. i.

Commentarium in librum S. Job opus notabile composuit, quod legendo suis discipulis publice recitavit.

Sermones quoque tam de tempore quam de Sanctis libros ii.

Concordantias Bibliae novi & veteris testamenti, quas Repertorium haud improprie nuncupamus, ipse primus juxta ordinem alphabeti excogitasse dicitur, ad commodum non modicum quidem eorum, qui vel in cathedra docent, vel in ecclesia sermoinando prædicant.

» Post plures annos hoc ipsum Bibliæ repertorium per multos viros eruditos fuit ampliatum, & maxime tempore concilii Basileensis per Joannem de Ragusio, deinde per Gualterum Scotum, ac postremo per Joannem de Secubia sacrae theologiæ doctorem studiosissimum consummatum est, & in ea forma qua nunc impressum cernitur, perfectum.

In multos denique sacra scripturae libros idem Conradus elegantes commentarios scripsit : edidit simul & alia nobis ut ferunt incognita. Quæ scribebat Trithemius circa ann. MDXIII.

In his verò ejus de Concordantiis modum loquendi observet lector : eas Conradum primum excogitasse non dicit absolute, sed ita dici se audivisse solum indicat. Videtis igitur supra Hugonem de Sanctocharo ad 1262, ubi triplicem Concordantiarum formam distinximus : primam breviorē, cujus primus inventor & auctor dictus Hugo : fusiorem alteram, quam alii sodales in gymnasio Sanchabeo Parisiensi susceperunt : tertiam ex illa altera recisa commodiorem & communiorem factam, cujus ultimæ formæ adinventor potuit esse Conradus de Halberstat senior circa mccc tum annos circiter xxx natus : quæ addit de Joanne de Ragusio & aliis tempore concilii Basileensis, loco citato ita explanata sunt, ut his quicquam amplius adjicere sit omnino importunum.

F. SIMON SALTARELLI.

F. SIMON SALTARELLI Etruscus Florentiæ circa m c c l x i i nobili loco natus, ordinem ibidem in S. Mariæ Novellæ anno m c c l x x x adulescens amplexus est, sicque morum integritate, doctrina, in agendis prudentia emicuit, ut ad varia scholæ conventuumque ac inter alios etiam sui nativi regimina admotus, omnibus se probaverit. Anno mcccxi quo in comitiis ordinis Neapoli habitis provinciæ Romanæ prior amotus, eodem anno ei successit fuit provincialis, exinde a magistro ordinis Berengario de Landorra anno m c c c x i i electo procurator generalis apud summum pontificem nominatus & institutus. Dum hoc munere fedulus fungeretur, gratiam Joannis X X I i ita sibi conciliavit, ut ab eo anno mcccxvii episcopus Parmensis datus fuerit, exinde vii idus junii mcccxxiii ad Pisanam Ecclesiam translatus. Hanc cum incredibili Pisanorum, licet ea ætate Florentinis maxime adversantium, laude administrabat, cum gravis eum suborta tempestas exulare coëgit. Nempe Ludovicus Bavarus Cæsar anathemate percussus, Italiam ingressus, Pisas sub finem anni mcccxxvii qua

TOM. I.

invitas qua volentes sibi subjecit : hinc Romam progressus ac imperator coronatus, Petrum Corbarium Franciscanum xii maii mcccxxviii papam contra Joannem XXII creandum curavit, & idolum suum omnibus venerandum oblaturus per varias Italiæ urbes circumducens, Pisas sub finem septembris rediit, ac sibi rebelles inventasiterum expugnavit. Inter hos Ecclesiae suæ turbines Saltarellus qui uni vero pontifici Joanni X X I i invidiata fide adherēbat, se non securum sentiens, Florentiam se recepit, Aleriensemque episcopum Gerardum a Bavaro & Corbario in suam sedem intrusum non sine gemitu patienter tamen tulit. At Corbario mense maio anni mcccxxx in Joannis X X I i potestatem redacto carcerique mancipato, Saltarellus in Ecclesiae suæ sinum rediit, ac ut cœperat sanctissimis præceptis eam pascere ac ornare perrexit ad mortem usque, quam obiit ix kal. octob. mcccxlii ætatis lxx x relicta non parva sanctitatis fama. Ut jusserrat cadaver ejus in templo nostro Pisano, quod vivens pluribus ornamentis auverat, sub marmore conditum jacet. De eo legendus Joannes Caroli apud Leandrum fol. 86 b, ad 94, licet quoad chronologiam non omnino accuratus. Meminerunt etiam Razzius p. 72, Pius, Fontana in Theat. Monum. & Prov. Rom. Altamura ad 1342 : Rainaldus in Annal. ad 1330, Ughellus Ital. Sac. T. III. Ejus opera præcipua laudantur :

Alia Pisis in causa Petri Corbarii antipapa, quem penitentem delegatus a Joanne X X I i de censuris absolvit. Videtis Rainaldum cit.

Apologias plures pro summo pontifice contra Ludovicum Bavarum ei tribuit Altamura : nec dubium quin iis annis plura scripserit pro re Ecclesiae in archivis Romanis servata.

F. BERNARDUS DE PARENTINIS.

F. BERNARDUS DE PARENTINIS Bearnus Orthesii natus & ibidem ordinem amplexus, provinciæ Tolosanae sodalis medio circiter seculo xiv claruit. Ex actis cap. prov. Brageriaci anno mcccxxvi infra (hoc est intra) octavas Petri & Pauli habitus, unus fuit e duobus Parisiis in studio perficiendis missis. Anno mcccxxxix stylo veteri, novo mcccxl in quadragesima sacras litteras Albige in Ecclesia cathedrali publice interpretabatur, eaque fama ut lauream magisterii a Clemente VI obtinuerit, sicque post anni mcccxlii diem xix maii, qua creatus hic pontifex. In actis cap. gen. Carcaffonæ eodem anno eodemque die festo pentecostes celebrato sic legitur : *Item assignamus lectorem sententiarum in conventu Tolosano F. Bertrandum de Parentinis.* Ex quo Bernardi & Bertrandi nomina tum promiscue unum pro altero usurpata colligas, nisi sit notarii erratum : & ne dubium quis moveat, sic habetur in catalogo magistrorum theologiæ post Bernardum Guidonis aucto n. 139 : *F. Bernardus de Parentinis factus in Tolosa per Clementem VI.* Reliqua ejus gesta, ut & diem, annum, locumve obitus, si non omnem memoriam exedit temporum vicissitudo, gentilium suorum erit disquirere & posteris non videre. Saltem hæcenus relata virum exhibent sua ætate principibus & seculi & Ecclesiae acceptissimum, quoque seculo vixerit, quibusve annis floruerit, certo indicant. Ejus nomine inscriptum habetur opus hoc titulo :

Bernardi de Parentinis tractatus super missam.

Reverendissimo in C. P. & suo præ cæteris D. speciali D. Pichavino divina providentia episcopo Albiensi, vester humilis famulus F. Bernardus de Parentinis ord. Prædic. & conventus Orthesii &c. Ad finem hujus epistolæ nuncupatoriæ sic habetur : *Datum & completum Tolosa in vigilia B. Dominici* Hhhh ij

S. c. XIV. anno Dñi MCCCLII. Post: *Incipit tractatus utilis super totum officium missæ editus & compilatus per F. Bernardum de Parentinis ord. Prædic. provincie Tolosana, & conventus Orthesii de Vasconia, sicut legitur in Albia pluribus auditoribus, solemnibus doctoribus, canonicis, religiosi, baccalariis, & clericis aliis anno Dñi MCCCLXIX (stylo veteri, novo MCCCL) & incepit feria v post cineres, accipiendò thema quod sequitur de evangelio illius diei, & continuavit usque ad festum S. Petri martyris in modo & forma qui sequitur.*

Incipit prologus: Quoniam clamitat sapiens &c.

Hi codices ms a nobis visi, in Colbert. n. 3190 fol. med. chartac. In Remensis Ecclesiæ Bib. n. 150 fol. par. memb. Exemplum unum laudat Lambecius in Cæsar. T. II p. 775 n. 33 fol. chart. in isto ultimo auctor corrupte dicitur Eberhardus. Recensetur etiam in Catal. Angl. T. I, P. I n. 2627.

Typis prodit pluries. Vetus editio Colonia 1484 fol. charact. Goth. laudatur ab Alva Nod. Indissol. edit. alt. 1663 p. 471 ceu ab eo visa.

Alter editio Paris. Jo. Parvi 1510 in 8 hoc titulo: *Lilium missæ emendatum per Ludovicum Vasorium*. Extat Paris. in Teller. nunc Sangenovæf.

Tertia editio Paris. 1517 in 8 laudatur in Bodley. Angl.

Quarta ed. Paris. Jo. Parvi & Ambros. Girault 1531 in 8 quæ communis. Titulus: *Lilium missæ, in quo omnes difficultates officii missæ sacræ canonis secundum S. Thomam summopere enodantur*. Postea titulus alter: *Elucidarius omnium difficultatum circa officium missæ occurrentium F. Bernardi de Parentinis, &c. ut supra, qui in hoc opere sequitur illustrissimi ac eximii doctoris S. Thomæ de Aquino determinationes & dicta quoad conclusiones, qui aliter Lilium missæ nuncupatur, incipit feliciter: nuperrime per M. Ludovicum Vasorium in artibus & sacra pagina magistrum elimatus, ac ad unguem emendatus. Incipit epistola: R. in C. P. ac dño P. divina providentia episcopo Albiensi.*

Constat autem anno MCCCLII Albiensem episcopum fuisse Pictavinum de Montesquivo a Clemente VI postea XVII decemb MCCCL cardinalem creatum, cujus præterea nomen expanse legitur scriptum in codd. ms superius relatis: anno verò MCCCLII nullus Albiæ sedebat episcopus, cujus nomen a littera P inciperet, sed duo nempe Bernardus de Cassiliaco anno MCCCLXXV electus & a concilio Basiliensi confirmatus & in eodem consecratus, & alter Robertus Delphinus ab Eugenio IV promotus, qui etiam consecratus fuit, ambo inquam illi de episcopatu Albiensi inter se contendebant, quælis ante MCCCLXI finita non est. Ex quibus sequitur erratum esse in editione mox relata, cum in fine epistolæ nuncupatoriæ sic legitur: *Datum & completum Tolosa anno Dñi MCCCLII*, additione unius c superflui pro MCCCLII. Quod in errorem induxit Trithemium & sequaces, Lusitanum, Eysengrenium, Possevinum, Fernandez, Altamuram, qui Bernardum nostrum ad 1442 referunt seculo integro antiquiorem.

Alva citatus mire torquetur ob relata a Bernardo nostro doctrinæ S. Thomæ ex ore crucifixi approbationem, & in omne latus se vertit, ut eam pessum det, sed in cassum, cum ex hoc scriptore pateat non recens inventam, sed mox a Sancti canonizatione palam prædicatam. Præter opus relatum alia plura scripsit Bernardus, inter quæ

Sermones. Extant in Colbert. cod. cit. 3190 hoc titulo: *Expositiones introituum missæ, epistolarum & evangeliorum Dominicarum a prima Dñica adventus ad Dominicam lætare Jerusalem exclusivæ.*

Ejus præter citatos meminit Warthonus in Append. ad Caveum ad 1342. Dupinius, sed qui non

solum sermones, sed & *Lilium missæ* inter opera perdita recensens, ostendit se quaternam operis huius editionem non novisse. Pocciantius verò emendandus, cum Florentinis scriptoribus perperam accenset.

F. DOMINICUS GRENIER.

F. DOMINICUS GRENIER, vel *Grinia* vel etiam *Grima*: his enim omnibus modis ejus agnomen in antiquis monumentis legitur: at & frequentius de Tolosa seu *Tolosanus* a patria in Occitania, ut & a professione dictus, primi sua ætate fuit nominis theologus, S. Thomæ doctrinæ mirum addictus, sacris præterea literis exponendis totus incumbens. Has Tolosæ profitebatur anno MCCCLIII, quo eodem Albiæ comitiis provincialibus affuit in festo Magdalene coactis, in iisque sedit diffinitor. Exinde sacræ theologiæ magister renunciatus est non Parisiis, ut habet Fontana in Theatro, sed Avenione licentiatu auctoritate Joannis papæ XXII, ut expressis verbis docet Bernardus Guidonis in catal. n. mihi 76. Ibidem sacri palatii magister ascitus ab eodem pontifice asseritur, his totidem verbis: *F. Dominicus Tolosanus magister sacri palatii fuit licentiatu per eundem dñum in Avenione*. Art. super. Joannem XXII nominaverat. In hoc munere F. Raimundo Bequini anno MCCCLXIV patriarchæ Hierosolymitano consecrato successit, ac functus est non duobus mensibus tantum ut ait Fontana, sed duobus annis solidis, ad annum scilicet MCCCLXVI tum ab eodem summo pontifice Appamiensis episcopus martii XIII positus & datus. Ecclesiam hanc pluribus annis sanctissime rexit, nec sui interea conventus Tolosani oblitus, in quo tum hospitibus tum infirmis elegantes sed religiosas extruxit ædes, & iidem sepeliendis insigne ad peristylum Antonino martyri sacellum, in quo se iussit cum Fratribus post mortem recondi. Epistolas summorum pontificum ad eum scriptas Joannis XXII anno MCCCLXXX & Benedicti XII anno MCCCLXXXV Tolosæ apud nostros servari ferunt: anno verò MCCCLXII junii XI die S. Barnabæ subscripsit cum Gastone comite Fuxensi confirmationi privilegiorum civitatis Appamiensis: eodem anno in cap. prov. Carcassonæ post generale ibidem feriis pentecostes XXI maii habitum celebrato, cuilibet sacerdoti demandata est pro *F. Dominico Grinia episcopo Appamiensi benefactore nostro una missa*. Quando verò diem obiit nemo certo refert: Annus Dominicanus Gallicus prodit mortuum XVI jan. MCCCLXIII: at alii prolatant ad MCCCLXIII, quod ejus successoris nulla sit ante MCCCLXVIII memoria, quid certius ex ejus Ecclesiæ tabulis expectandum. Ejus meminerunt Leander Albertus fol. 136 b, virum eum vocans literatissimum, Lusitanus, Razzius, Pius P. II lib. 2 col. 159, Fernandez, Altamura hic non accurate in duos dividens, alterum Tolosanum ad 1314, alterum Grenier ad 1347 referens, quos omnes ex supra relatis præsertim quoad chronologiam emendes. Scripsit ac edidit

Commentaria juxta literalem & mysticam sensum in sacra biblia universa, quorum hæc servantur etiamnum in bibliothecis Colbertina ex Fuxensi, & nostra Tolosana.

1. *In Genesim*. Incipit principium super totam Bibliam: *Hæc omnia liber vita, & testamentum altissimi, & agnitio veritatis*. Eccl. 24. In eo tractat auctor de libris sacris generatim. Postea sequitur: *Incipit super Genesim. In principio creavit &c.* Codex est fol. mag. membr. n. 114. Bibl. Colbert.

2. *Incipit principium super Exodum. Deus convertens de Agypto, cujus fortitudo similis est Rhinocerotis*. Num. 23. In Bib. Colbert. cod. n. 115 fol. mag. memb. cum sequenti.

3. *Incipit principium super Leviticum. Parabola est temporis instantis juxta quam munera & hostia offeruntur &c.* Hebr. 9 c.

In Bibl. nostra Tolosana commentarius in *Exodum* constituit volumen singulare, & alterum volumen commentarii in *Leviticum, Numeros & Deuteronomium*. Tertio continetur in *Josue, Judices, Ruth & quatuor libros Regum*. Quarto in *Paralipomenon, Esdra, Tobia, Judith, Ester & Machabæorum libros*.

Super proverbia. Prologus: *Jungat epistola &c.* Extat in Colbert. n. 116 fol. mag. membr.

In *Ecclesiasticum*. Pr. *Sapientia edificavit sibi domum &c.* In Colbert. codd. duobus fol. max. memb. nn. 117 & 118, quorum alter habet a cap. 30 ad finem. Videndus etiam codex 2521.

In Bibl. Paul. Lipsiæ. extant in *Genesim & Exodum*, & recensentur apud Fellerum p. 179 n. 17. Ibid. p. 420 *Liber vita seu lectura super Bibliam Dominici ord. Prædic. origine Tolosani*. Nempe ut conjicio, levior quædam pars, cum codice in folio quidem, sed compluribus aliis immista continetur.

Similis alicui ex præcedentibus & forsan primo extat Venetiis, quem Tomalinus in suis Bibliothecis Venetis recenset apud S. Francisci a Vineæ cœnobium hoc titulo: *Lectura literalis atque mystica super Biblia F. Dominici ord. Prædic.* Idem enim est titulus quem Grenierius suis commentariis voluit esse præfixum, ut patet ex ejus epistola nuncupatoria, quæ sic habet cod. Colbert. 114:

Incipit epistolæ præfatio in totum opus lectura super Bibliam.

SS. P. ac D. extra cujus obedientiam in hac valle miseria non est salus, D. Joanni digna Dei providentia S. P. XXII sua sanctitatis servulus F. Dominicus O. Prædicatorum Tolosanus origine, parvus corpore, sed minor mente, ut patebit ex subsequenti operis ruditate, seipsum quantillus est ad devota pedum oscula beatorum.

» Dudum vestræ celsitudinis filius F. Berengarius tunc magister nostri ordinis, nunc autem vestri gratia Compostellanus archiepiscopus mihi per suas literas imposuit, quod ordinarem lecturam super Bibliam literalem pariter & mysticam &c. Et post plura in eam rem & in laudem pontificis, prosequitur: » Sic igitur vestra studiositate semper in vobis cum dignitate crescente merito provocatus, confusus de benedictione Dei & vestra, & de expositorum canonis vos præcedentium adjutorio magis quam de proprio ingenio prædicatum opus aggredior, in qualibet lectione continuationem præmittendo, & divisionem in partes notabiles subjungendo, singulas partes ad literam exponendo, contrarietates textuum apparentes ad concordiam reducendo, quæstiones literales pertractando, accentus difficiles determinando, obscura vocabula declarando, figuras etiam interdum & modos loquendi inusitatos assignando, literarum verò diversitates, & varias ejusdem literarum punctuationes ex toto non prætermittam: in fine autem literalis cujuslibet lectionis sensum mysticum ubi differt a litterali & maxime moralem perstringam, & tandem super textum ad minus duas movebo quæstiones, & pro earum determinatione ad aliquod operum DOCTORIS COMMUNIS scilicet F. Thomæ de Aquino nostri ordinis, doctrinæ cujus a pueritia sum imbutus, lectorem remittam. Nec per hoc quisquam restringitur, quominus motas quæstiones determinare valeat secundum opinionem propriam, vel illius doctoris, qui magis sibi placuerit in hac parte. Revera ad finem cujuslibet lectionis indicat quæstiones plures F. Thomæ de Aquino ac plerumque ex ejus Summa theologica, ad hoc caput scripturæ sacræ ratio-

nem habentes & agitandas. Ex quibus invictum & novum adversus Launoium exurgit argumentum Summam illam theologiam Aquinatis jam longe ante ipsius canonizationem genuinum ejus fuerunt agnitam & vulgo omnium manibus tritam, nam ut mox referemus hæc scripta anno MCCCLXIX. Sic verò prosequitur:

» Distinguitur autem præsens opus in octo partes, quæ sex communis quantitatis voluminibus capientur, quorum artificiosa distinctio in subjec- to generali principio totius operis plenius apparebit. Nec cuiquam videatur otiosum, si canon totus divinæ legis communia volumina sex requiratur, cum etiam lex civilis vix in quinque voluminibus pro majori parte longe majoribus capi possit, ut sic Domina ancillam in uno saltem cedat volumine &c. In fine verò cujuslibet voluminis subscribetur alphabetum omnium vocabulorum, quæ in illo volumine exponuntur cum assignatione libri & quoratione capituli &c. Datum Tolosæ anno gratiæ MCCCLXIX, pontificatus autem sanctitatis vestræ anno tertio. Ex his colligitur in universonum canonem sacrum scripsisse, adeoque quæ inter relatos codices non habentur, ea vel iniquitate temporum periisse, vel alicubi in pulvere dormire neglecta.

Præter relata commentaria extat apud Eremitas Augustinianos Tolosæ codex ms fol. par. membr. cui titulus:

Rituale Ecclesiæ Appamiensis a F. Dominico Grenier ord. Prædic. episcopo ordinatum: in quo non tam rubricæ seu ritus ejus Ecclesiæ, quam varii casus ex juris canonici regulis enodantur.

F. JOANNES DE CORS.

F. JOANNES DE CORS Allobrox patria & ut verisimilius professione etiam Gebennensis, unde aliquando de Gebennis abjecto familiaris nomine nuncupatus, ex ea scilicet urbe quæ olim catholice fidei addictissima, Calvinianæ sectæ facta est seculo XVI arx & propugnaculum, quam Gebennam vel Gebennas posterioribus seculis minus recte dixerunt, rectius alii Genevam vel Genebam dicunt vernacule *Geneve*: Joannes hic, inquam, noster vir fuit seculo XIV pietate ac doctrina conspicuus, magna apud suos auctoritatis, rerum agendarum peritus & solers, conventui Gratianopolitano præerat prior cum anno MCCCLXIII Humbertus II Delphinus e Neapoli redux mense decembri obvencum sibi Guigonis fratris morte principatum capessivisset, seu potius tum ad id munus electus est, nam ex quodam computo Joannis de Ponciaco thesaurarii dicti Delphini apparet Joannem nostrum huic principi adhuc Neapoli agenti anno præfato vel etiam antea jam fuisse a sacris confessionibus, ipsumque comitatum quando ivit cum imperatrice sive illa Catharina Valefia sit quæ Philippo Tarentino principi conjugi suo imperatoris Græci titulum in dorem attulit & mortua est 25 nov. MCCCLXXI: sive quod verisimilius, Maria Borbonia Roberti dicti principis Tarentini primogeniti & a morte matris imperatoris C. P. dicti uxor. Tam gratus & acceptus Delphino deinceps fuit Joannes, ut eo curante episcopus titularis Tiniensis in Bosnia sub Spalatenfium a Benedicto XII promotus sit, tumque non solum confessarius, sed & consiliarius imo consilii sanctioris præses & cancellarius allectus, ad quæ munera jam evectus erat sub finem anni MCCCLXXIV, nam in computo jam relato, ubi de expensis illius anni sub finem legitur iste articulus: *Item F. Joanni episcopo Tiniensi cancellario & confessori Domini. XL flor.* Et revera in quadam sententia eodem anno a Delphino lata, ut videretur, mense octobri,

alius ab eo legitur prior domus nostræ Gratianopol. scilicet *F. Joannes de Campo*. In alio verò instrumento quo administratos omnes palatii sui Delphinus constituit & ex ordine recenset anno mcccxxxv, ac cui titulus, *Ordinatio pro hospitio D. Delphini*, sic legitur: *Videlicet primo persone in nostro hospitio residentes vel nostram comitivam sequentes D. episcopus Tiniensis confessor & consiliarius & cancellarius noster cum uno socio, uno scutifero, uno clerico somelario & camerario suo, duobus garciferis & quatuor equis*. Et inferius: *Item F. Simon de Vienna & F. Johannes Revolli ordinis Prædicatorum cum duobus equis & uno clerico vel garcifero eorumdem*. Hi duo videntur principis capellani fuisse ut tum dicebant seu facelli administrati, quorum alter Revolli postea episcopus fuit Araficanus & Delphini ad mortem usque individuus. Et postea: *Consiliarios verò nostros de nostro magno consilio retinendos, quos in eo loco providebimus remansuros, in quo ipsius consortis nostræ [Dalphinæ] hospitium residebit, in nostro dum præsentem fuerimus, vel nobis absentibus, in ipsius Dalphina consortis nostræ hospitio comedere volumus &c. inter quos consiliarios sit præfatus D. episcopus, Tiniensis scilicet, non enim alius supra numeratur*. In omnibus deinceps actis Delphini alicujus momenti laudatur semper præfens Joannes episcopus Tiniensis. Anno mcccxxxvi Delphinus in comitatum Burgundiæ pergens cum exercitu ad auxilium comitis Falconii *Fauconey* confortem suam reliquit regentem procuracione data xvi jul. ejus anni, *subjungens expresse quod omnia & singula faciat, gerat, procuret & exerceat de consilio D. episcopi Tiniensis &c.* Eodem anno cum de quibusdam limitibus lis esset Delphinum inter & Sabaudia comitem arbitri ab utroque selecti sunt episcopus Bellicensis a comite, & Tiniensis a Delphino, qui ambo juxta amplissimam sibi datam potestatem diffidium solverunt. Anno mcccxxxvii kalendis octob. ex Tiniensi ad Tiburtinam in Campania Romana translatus est a Benedicto XII Joannes noster, & tamen apud Delphinum perseveravit iisdem fungens muneribus ad mcccxlvi: nam anno sequenti cccxxxviii die xiv martii literis Delphini eo die datis e visitatoribus reformatioribus & vicariis ad terram Fucigniaco missis primus fuit. In plerisque actis sequentibus laudatur præfens: in sententia per Delphinum arbitrum lata inter comitem Valentinum & episcopum ejus civitatis xxv april. ejusd. anni: in confirmatione privilegiorum Cartusie Calesii ipse relator x martii cccxxxix: in pactis & conventionibus Delphinum inter & abbatem S. Eugendi xxvii julii ejusdem anni: in receptione Delphini in canonicum Aniciensem, Anicii 1x octob. ejusdem, & dicitur confessor & cancellarius: in eliminatione fabricarum ferri e finibus Gratianopolis in gratiam studii generalis in ea urbe recens erecti ipse relator & cancellarius x maii mcccxi. Quod non negligendum, scilicet anno superiore studia generalia a summo pontifice Gratianopoli erigenda curarat Delphinus, nec dubium quin huic consilio plurimum contulerit noster episcopus, gymnasium juris utriusque & professores cum dote constituti, gymnasium etiam artium philosophiæ & theologiæ hoc in ipsa nostra domo, quod ad hæc ultima tempora vixit, & quoad philosophiam & theologiam etiamnum viger, sed sublato universitatis titulo: in *affranchimento* (sic loquuntur) pro subditis Delphinatus a Focagiis 1 sept. mcccxi: & in multis aliis quæ brevitas causa omitto. At cum tandem Ecclesiam suam Tiburtinam accedere decrevisset, eum & duos alios scilicet Franciscum de Fredulphis de Parma in utroque jure licentiatum & Petrum de Loyes militem procuratores suos con-

stituit Delphinus, qui cum Roberto Jerusalem & Sicilia rege avunculo suo de negotio magni momenti agerent. Instrumentum datum est in Sancto Spiritu ad Rhodanum anno mcccxlvi die xxvi martii, pontific. Benedicti XII octavo, ind. x præsentibus inter alios nostris FF. Victurino de Bergamo (is est B. Venturinus) Henrico de Montebellardo & Jacobo de Altacuria. Progressus igitur Joannes noster in regnum Neapolitanum ac negotiis cum rege Sicilia brevi compositis, Tiburim quamprimum se contulit, sed paucis postea mensibus morte præmatura collectus est, obiit enim mense augusto ejusdem anni, fuitque apud Prædicatores ad cornu epistolæ altaris majoris in capsa lignea sepultus sub tymbo lapideo ejus effigiem exhibente cum hoc ad margines in circuitu cenotaphio:

Hic requiescit vener. P. & D. F. Joannes Gebennensis ord. Præd. provincie Francie episcopus Tiburtinus confessor Dalphini, qui obiit A. D. mcccxlii mense augusti, cujus anima requiescat in pace. Amen. Sic referunt Fontana in *Theatro & Ughellus Ital. Sac. T VII in Append.* & abbas Michael Justiniani, *Vescovi di Tivoli*, Romæ 1665 4. qui propriis oculis ita se legisse testatur.

Anno verò mdcxliiii die vi maii quæ fuit Dominica intra octavam ascensionis aperto nescio quo casu, ejus sepulcro visum est corpus ejus integrum mento solo corrupto, vestibus ordinis integris excepta tunica in inferiori parte tantum lacera indutum, & zona coriacea ita salva ut recens apposta videretur, præcinctum, una ex pontificalibus mitra supra caputium ornatum, cujus tamen sola tela superstes erat ornamentis sericeis corruptis. Ad hoc spectaculum venit Marcellus cardinalis Santacrucius ejusdem civitatis episcopus, vidit etiam cum cæteris nostris F. Vincentius Maria Fontana qui hæc refert ut testis oculatus, accurrit & totus populus Tiburtinus mirabundus cadaver post 321 annos incorruptum.

Hunc autem Joannem visum est inter scriptores non omittendum, quod Acta ejus non parum ad historiam ejus seculi conducant, tum ut tanti viri de quo apud auctores nostros præter Fontanam alium est silentium, memoria quodammodo suscitetur & posteris commendetur. Quæ autem de eo hic referuntur, debemus clarissimo D. de la Valbonnais primo cameræ regiarum rationum Gratianopolitanæ præfidi in accurato & nunquam satis laudando suo opere cui titulus: *Memoires pour servir à l'histoire de Dauphiné*, Parisiis edito 1711 fol. in actis Humberti II Delphini, ejus scilicet qui principatu primogenitis regum Franciæ collato religionem Prædicatorum amplexatus est. Testatur idem Clar. Valbonesius inter acta cameræ Gratianopolitanæ haberi instrumentum Lugduni apud Petram Incisam xii junii mcccxlvi datum, quo Humbertus tum adhuc Delphinus a canonicis Tiburtinis repetit mitram quamdam & baculum pastoralem, quæ ornamenta F. Joanni de Cors episcopo suo olim cancellario mutuo tantum tradiderat, non donarat.

F. PETRUS DE PALMA.

F. PETRUS DE PALMA sic ab originis suæ loco nuncupatus vernacule *Baume*, quod Latine *Balma*, sed ob consuetam tum prononciationem *Palma* dicebant, oppidumque est apud Sequanos non procul a Bisuntio situm, adolescens in conventu Bisuntino nomen dedit, indeque Parisios ad gymnasium Sanjacobeum missus ita emicuit, ut in sacra facultate visus fuerit promovendus. De eo sic lego in actis cap. gen. Florentiæ anno 1321: *Quant-*

*tum nostra interest, providemus de F. Petro de Palma de provincia Francia, quod legat sententias Parisius anno futuro: quo & munere functus est egregie, recenseturque a Bernardo Guidonis in cod. Lingon. 77 inter magistros his verbis: F. Petrus de Palma Burgundus. Hinc post varias scholæ conventuumque regiminis vices, provinciæ suæ Franciæ præfectus assumtus est Divioni in comitiis provincialibus ibidem post generalia anno mcccxxxiii habitis: & tandem ad ordinis totius clavum gubernandum evectus in comitiis generalibus, Parisiis anno mcccxlvi celebratis: de quo sic in catalogo magistrorum ordinis aucto post Bernardum Guidonis in cod. cit. Lingon. XVIII magister ordinis fuit F. Petrus de Palma magister in theologia de provincia Francia natione Burgundus de conventu Bisuntino. Hic pluribus annis præfuit in officio provincialatus. Electus autem fuit concorditer in magistrum ordinis per omnes electores in capitulo generali celebrato Parisius A. D. mcccxlvi excepto F. Parisio tunc provinciali Provincia, qui votum direxit in F. Garinum provinciam Franciæ: libere tum & sponte accessit ad alium. Præfuit autem in magisterio anno uno & mensibus decem, quatuordecim diebus minus. Migravit autem Parisius prima die martii A. D. mcccxlv, & ob hoc anno illo non fuit celebratum capitulum generale. Fuerat autem electus sabbato sancto (vigilia) pentecostes scilicet idibus maii xv die ipsius mensis. Qua tamen in relatione quædam annotanda & emendanda. Primo cum dicitur F. Garinus provincialis Franciæ, non ita accipias quasi jam eo munere fungeretur, cum facta est hæc magistri ordinis electio, sed quod electo Petro in magistrum, ejus loco mox in comitiis provincialibus ei suffectus est Garinus. Petrus enim tum provinciam fuisse cum electus est, constat ex nostro Laurentio Pignon in chronico provincialium Franciæ, ubi sic habet n. 23: *F. Petrus de Palma magister in theologia natione Burgundus conventus Bisuntinensis electus Divioni anno quo supra (1333.) Hic laudabiliter & pacifice rexit provinciam annis decem, & assumtus fuit in cap. gen. Parisius ad magisterium ordinis anno mcccxlvi.* Et idem in chronico capp. gen. A. D. mcccxlvi fuit capitulum generale Parisius, ubi electus fuit in magistrum ordinis F. Petrus de Palma provincialis Franciæ. Et capitulum provinciale ibidem, ubi electus est in provinciam Franciæ F. Garinus de Giacomo de conventu Autissiodorensi. Emendandum verò in superiori narratione ex codice post Bernardum Guidonis aucto gravissimum erratum, ubi Petrus dicitur electus magister sabbato vigilia pentecostes xv maii mcccxlvi. Nam cum eo anno esset num. aut. 14, lit. Dom. E, pascha fuit xiiii april. ac proinde vigilia pentecostes xxxi maii quo die facta electio: quoad diem mortis verò sic etiam habetur in Officio Ecclesiastico antiquo Sanjacobeo, *kalendis martii obiit F. Petrus magister ordinis XVIII, idque manu equali: sicque sedit tantum anno uno mensibus novem.* De ejus operibus parum accurate hæcenus scripserunt nomenclatores, quæ ex codd. mss. diligentius inspectis jam exhibemus.*

Postilla in quatuor evangelia.

Et quidem in Matthæum, Lucam, & Joannem habentur in Bibl. Publ. Basileæ duplici codice membrano, altero in fol. altero in 4 & in utroque ad principium annotatur opus esse *F. Petri de Palma ord. Præd.*

Postilla in Matthæum cod. in fol. sic incipit: Matthæus ex Judæa. Præfens prologus dividitur in tres partes: in prima testatur Hieronymus auctorem, in secunda operis distinctionem, in tertia innuit ejusdem utilitatem. Aliter habet codex in 4: *Matthæus ex Ju-*

daa. Matthæus intelligitur donator consilii, & competit eius officio. Ratio: Magister discedens a schola consuevit dimittere talem vicarium, qui sciat parvos instruere scholares. Sic pater familias recedens a domo dimittit domum in manu talis, qui sciat ipsam prudenter gubernare. Sic Christus fecit &c. Ad calcem sic legitur: Expliciunt moralitates secundum magistrum Petrum de Palma ordinis Prædicatorum super Matthæum.

Postilla in Lucam cod. in fol. sic incipit: Lucas natione Syrus. Huic evangelio præmittitur duplex prologus, quorum unus est ignoti translatoris, alius est Luca scriptoris sive actoris, qui incipit, Quoniam quidem multi &c. Primus prologus dicitur, Quod posuit ignotus: unde primo ponit actoris multiplicem descriptionem, secundo operis explanationem &c. Idem est cod. in 4.

Postilla in Joannem, quæ solum habetur cod. in 4 sic incipit: Hic est Joannes &c. Vide expositionem Dionysii, quæ est Parisius in bibliotheca cum expositionibus aliorum prologorum &c.

Quam accuratam horum codicum notitiam debeo humanitati clarissimi D. Iffelin Basileensis viri eruditi, & qui alia hujus bibliothecæ Basileensis arcana summa benevolentia referavit.

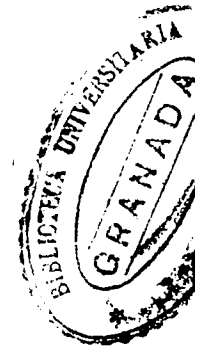
Hos codices haud dubie viderat noster Joannes de Turrecremata præfens in concilio Basileensi, cum in tractatu de conceptione B. Virg. p. 6 c. 29 fol. 120, quem edidit tum, & concilio obrulit, citet postillam in Lucam sic: *Item ad idem est ejusdem ordinis magister Petrus de Palma in postilla sua super Lucam, tractans illud Luca 1, cui nomen Nazareth, de filio Dei loquens, ita ait &c.* Excepit Vincentius Bandellus in suo de eadem conceptione tractatu cap. 23, ubi tamen errato typorum legitur pro Petro de Palma *Petrus de Polonia*, quod erratum agnoscit Alva Sol. Verit. Rad. 189 col. 1438: & tamen cæcis oculis secuti sunt Lusitanus, a quo dicitur Petrus Polonus, Pius, Fernandez, Altamura, qui ultimus eundem hominem in duos dividit, alterum Petrum de Palma ad annum 1342 ex nostro Turrecremata, alterum Polonum ad 1465: quæ hallucinatio non aliunde orta, quam ex illa falsa lectione *de Polonia pro de Palma*.

Earumdem postillarum alia citantur exempla: *F. Petri de Palma ord. Præd. super Lucam, Joannem & Marcum. aliasque quamplures partes scripturæ expositio seu postilla extabat ms Ipris apud nostros ineunte seculo xvi, recenseturque a nostro Joanne Bunderio in suo celebri catalogo codd. mss toties laudato fol. 497, Alva testè oculato sic faciente loc. cit. col. 1460, qui tamen addit jam non reperiri: nec mirum post tantam adversus nostras in Belgio domus exercitam ab hæreticis stragem. Hinc habemus postillam in Marcum, quæ deest in mss Basileens. in isto Iprensi extitisse. Sed &*

Petri de Palma moralitates in quatuor evangelia extant Turonis in Gallia in Bibl. eccl. metro-pol. cod. in 8, annorum circiter 300, & recensentur in catalogo n. 216. Qui hunc edidit bibliothecæ præfectus Guillelmus Jouan archidiaconus major non prolixas, sed concinnas satis & eruditas præstat in notis. Addit de auctore sibi aliunde ignoto audivisse a Turonensibus quibusdam magistrum in theologia fuisse, sed quod illi subjecerunt & Turonensem origine, ex nimio patriæ amore conjectum non recte, siquidem Burgundus fuit & Sequanus.

Eadem Petri de Palma Postilla in 8 recensetur in catal. codd. mss Angliæ, T. II P. I n. 1900.

Quid amplius habebat Joan. Jacobus Chiffletius, sic enim loquitur in sua Vefuntione P. II pag. 260: *Scriptis hic Petrus de Palma librum eruditum in*

Sic. XIV. *epistolas & evangelia, quem cum aliis manuscriptis in mea bibliotheca servo.* Unde discimus non solum in evangelia sed & in epistolas Petrum hunc commentatum esse: in quas verò an in Paulinas, an in canonicas, an in utraque discunt forsan aliquando Bisuntini nostri curiosi ex laudati Chiffletii hæredibus, hæcque addere nosque docere curabunt.

Extant præterea *Epistola duæ encyclica* ab eo ex capp. gen. duobus quæ habuit Parisiis 1343 & Anicii 1344 scriptæ de more. Prima quidem levior ut pote ex fragmentis epistolarum præcedentium magistrorum solum compacta: altera satis gravis, quam Soëgius noster edidit Anni Domin. Gall. T. II julii suppl. martii p. 52: utramque servo in schedis cum actis capp. gen. ex cod. Lingon. exscriptam.

Non omittendum nostrum hunc Petrum tum jam Franciæ provincialem ex sacre facultatis Parisiensis magistris unum fuisse, qui anno mcccxxxiiii Dom. 4 adv. 19 dec. a rege Philippo acciti apud castrum Vicennarum affuerunt, & opinionem de beatitudine essentiali sanctorum ad diem iudicii prolatanda a Joanne XII ut particulari doctore & recitative tantum propositam, ex qua tanta in Galliis conturbatio excitata, sibi non placere, sed se aliter omnino sentire declararunt. Quam suam censuram exigente rege in congregatione generali Parisiis apud S. Mathurinum secunda Jan. mcccxxxiiii stylo veteri novo xxxiv in scriptis redactam singuli suis sigillis firmarunt, quo in diplomate octavus numeratur *Petrus de Palma prior provincialis Fratrum ordinis Predicatorum in Francia.* De quo fufius ubi de F. Petro de Palude supra ad 1342.

Ad horum omnium complementum addo Petrum hunc ab aliquibus quandoque scribi *de Parma* sed corrupte: unde Alva citatus col. 1460 quemdam *Petrum de Parma ord. Cisterciens.* a Bandello laudatum in sermone de Nativitate B. V. & de Passione Domini, censet auctorem esse multiplicatum, nec alium a nostro Petro de Palma. Cui & eo lubentius consenserim quod Wischius in Bib. Cisterc. non accuratam hujus Petri de Parma Cisterc. notitiam tradat. Montalvus enim & Maurolycus quos testes profert, ex Bandello acceperunt, quem in Cisterciensibus enumerandis fatendum est non satis diligentem, ut cum Hannibaldum doctorem Parisiensem iis ascribit, quem verisimiliter non alium esse ab Hannibaldo nostro cardinali. Certo allucinetur Rovetta, cum Petrum hunc de Palma a Turcremata laudatum suis accenset Lombardis ad 1343, cujus nec opera recte indicat.

Apud Tomasinum in Bibl. Venet. apud S. Antonium Plut. 4 habetur, *Questio de recto & reflexo Petri de Parma ord. Prædic.* Cujusnam sit an hujus *de Palma* corrupte scripto *de Parma*, an alterius Itali ac revera Parmensis discutiant codicis possessores, vel gentiles curiosi.

F. MARCHESINUS DE MONOPULI.

1343. F. MARCHESINUS DE MONOPULI a patria quæ civitas est episcopalis sub Barenfi in Apulia Peucecia sic dictus, provinciæ Regni Siciliae alumnus, quæsitorem hæreticæ pravitatis in Apulia generalem agebat anno mcccxlvi, Joanna I tum Neapoli regnante, quæ in confirmationem actorum ab hoc nostro inquisitore adversus Judæos quoddam relapsos dedit diploma regium signatum Neapoli xxiiii novemb. mcccxlvi indict. XII regni I. Videtis Vallium in compend. p. 105. Scripsit

Opus grande de Cambis.

Quod Altamura ad hunc annum testatur apud nostros Tarentinos servari & a se lectum.

F. BONJOANNES DE MESTANA.

F. BONJOANNES DE MESTANA laudatur a Lusitano p. 57, qui nec nationem nec ætatem addit. Excipiunt Gozzeus, Pius, Fernandez, & tandem Altamura ad 1343, qui tamen nullam ampliorum ex veteribus monumentis lucem afferunt. Itaque penes eos fides. Scripsisse dicunt

Volumen quadripartitum per fabulas figurarum moralium.

F. GUILLELMUS LON.

F. GUILLELMUS LON circa seculum XIV medium florebat provinciæ Franciæ ut videtur alumnus, scripsitque opus hoc titulo

Commentarius in xxxvii primos psalmos.

Ad calcem sic legitur: *Explicit hoc totum in nomine Dñi nostri Ihesu Christi B. M. & omnium sanctorum per magistrum Fratrem Guillelmum Lon anno Dñi millesimo ccc quadragesimo tertio in die B. Marcelli post lectionem meam, dum essem Adeg (an Andegavis?) lector in tertio anno.*

Extat Piffiaci apud Patres sanctimonialium nostrarum confessarios a me visus codex fol. med. membr. Quo in opere auctor pluries citat Vincetium in Speculo naturali, sæpius Albertum Magnum, sæpiissime SS. Joan. Chryostomum, Ambrosium, Augustinum, Bedam, sed & Plinium & Senecam.

Huic codici subjicitur alius ejusdem formæ item membraneus hoc titulo:

Tabula copiosissima ordine alphabetico super expositionem duorum nocturnorum psalterii, que tabula signata est duobus numeris, quorum primus significat quoto psalmo, secundus verò quoto versu psalmi illud quod queritur pertractatur.

Ad calcem codicis: *Explicit tabula ordinata per F. Gerardum Berelli vicarium Piffiaci super expositionem duorum nocturnorum psalterii.* Intellige vicarium monasterii illius regii.

F. PAULUS GUASTAFERRUS.

1344. F. PAULUS GUASTAFERRUS Umber Perusinus patria & professione, vir apostolici pectoris, studio animarum Christo lucrandarum ductus, in Orientem se transtulit circa mcccxxx, ac Constantinopoli, Peræ, Chalcide in Eubœa vulgo *Nigroponte* verbum Dei non sine fructu seminavit. Exinde in Asiam trajiciens Theodosiam quam Caffa nunc dicunt progressus evangelizavit ubique. Ephesum postea se conferens & inde in Cyprum sermonibus & facundis & ardentibus alterum se vas electionis præbuit. In patriam demum redux, apud suos sodales cursus suos sanctissime finivit circa mcccxlvi. Sic Razzius *Istoria de' santi e beati*, & ex eo Pius P. I lib. 2 col. 1320, Bzovius ad 1330 n. 60, Fontana in Monum. ad eundem annum. Favent non solum annales ordinis, sed & Wadingus, qui anno illo mcccxxx plures ex utroque ordine Minorum & Prædicatorum in Orientem a Joanne XXII ablegatos narrat. Razzio autem qui Perusiæ diutius commoratus est, & antiqua ejus domus archiva diligentius lustravit, fides videtur potius habenda quam Lusitano, quem tamen plures sequuntur, Pius P. II lib. 1 col. 84, Fernandez, Altamura, Jacobillus, Oldoinus, qui nullo documento innixi revocant ad 1275. Paulus hic reliquisse dicitur

Sermones quadragesimales & Dominicales per annum.

F. NICOLAUS

F. NICOLAUS DE SANCTOVICTORE.

1344. F. NICOLAUS DE SANCTOVICTORE a Vallio inter illustres Regni Siciliae commendatur, ceu qui hæreticæ pravitatis inquisitorem egerit generalem regnante Joanna I, cuius ab eo diploma refertur, quo regina suis omnibus subditis jubet, ut dicto Nicolao ejusque nunciis promte in his quæ ad tribunal fidei pertinent pareant, eumque consilarii sui titulo ornat, ex actis ejus regniæ annis 1343 & 1344 litt. C. fol. 185. Videtis compendium Vallii p. 111. Toppius etiam in suam intulit bibliothecam Neapolitanam; neuter tamen ulla ejus opera prodit, quæ iste forsan a suis sodalibus speravit diligentius quærenda, aut acta ipsius ut inquisitoris & in archivis Regni Siciliae servata ceu opera habuit.

F. BORNASIUS.

1344. F. BORNASIUS Siculus inter scriptores nostros laudatur a Lusitano p. 58, qui tamen nec patriam aliter, nec ætatem, nec a quo acceperit refert: quem nihilominus excipiunt Gozzeus, Pius, Fernandez, denique Altamura ad 1344. Ab eo dicitur scripta

Vita S. Dominici ex illis omnibus que testes adjurati super illius sanctitate cum fuit sanctorum ascribendus consortio, de illo testati sunt: in qua multa continentur notabilia quam in aliis chronicis, quibus de gestis beati tractatur.

Si ita est, nullis curis parcendum esset, ut in lucem ederetur: sed ne relatis plenam fidem adhibeam, obstat quod hujus scriptoris non meminerint Leander, Malvenda, nec Vallius in compendio, nec Toppius Bibl. Neapol. nec Mongitorius Bibl. Sic.

F. GUALVANEUS FLAMMA.

1344. F. GUALVANEUS FLAMMA Insularis patria Mediolanensis gente illustri *de la Flama* satus, conventus S. Eustorgii alumnus seculo XIV claruit, licet de anno dissentiant scriptorum nomenclatores. Leander Albertus fol. 153 b, eum præstans virum ingentis spiritus & doctrinæ, ac primum omnium ex sodalibus, qui philosophiam, ex quo gymnasium (publicum) ibi institutum fuerat, Mediolani docuit, ad 1315 refert: Lusitanus ex prima parte Mon. Ord. ad 1340: hunc excipit Altamura. Idem censet Vossius de Histor. Latin. pag. 512: at & ulterius fortè vixerit, & ad annum mcccxxi pervenerit, scilicet qui anno mcccxcix vix a seculi qui anno vestem Dominicanam induerat adolescens, ut ipse in sequentibus docet. Ut ut sit, Lusitanus emendandus, qui in duos dividit, alterum Galvanum Flama ad 1340, alterum Franciscum Galvanum Mediolanensem ad 1262 ascribens, utriusque eadem tribuens opera. Eiusdem cum laude meminit in *Athen. Mediol.* Philippus Picinelli pag. 231: ubi dicit ortu nobilem, ac ex Puricello in *vita S. Arialdi lib. 1 c. 4* claruisse circa mcccxxx, eaque eruditionis fama ut ad publicam in universitate Ticinensi lecturam vocatus fuerit, ubi sacros ille canones annis aliquot magno auditorum plausu & concursu docuit. Quibus ille detentus occupatusque laboribus, nihilominus ea fuit ingenii felicitate & feracitate, ut egregia plurimamque scripserit, posteritatisque reliquerit, quæ hæc ab eo recensentur:

1. *Chronica extravagans in tres partes distincta.*

2. *Politia novella.*

3. *Azonis vicecomitis gesta.* Quæ tria opera etiam in membranæ descripta in Ambrosiana biblio-

T o m. I.

theca servantur codice grandiori, quem laudat Puricellus Dissert. Nazar. cap. 107 pag. 537.

4. *Historia universalis.* Quod ipse Azoni vicecomiti Mediolanensi Duci nuncupavit anno mcccxxx.

5. *Chronica ordinis Predicatorum.* Meminit etiam Leander Albertus, & Lusitanus qui afferit in conventu Gratiarum Mediolani haberi. Taëgius tamen qui ea usus est, Monum. Ord. P. VI fol. 253 pag. 1 dicit se eam vidisse in conventu Mantuano S. Lucae satis dilaceratam & dissipatam que incipit a natiuitate B. Dominici anno Dñi mclxx & terminatur in anno Dñi mcccxliv tempore magistri Petri de Palma magistri generalis XVIII. Quæ probant eo anno adhuc in vivis fuisse. Sic refert Puricellus Dissert. Nazar. cap. 109 pag. 553.

6. *Chronica Imperatorum.* Laudant etiam Lusitanus & Vossius, qui ultimus innuere videtur extare Mediolani apud Franciscum Ellium Patritium cod. ms optimæ notæ, in quo est & opus sequens. Picinellus verò chronicae imperatorum addit chronicam præfulum, quam, inquit utramque nuncupavit auctor Joanni II Vicecomiti vulgo Visconti, qua & ms etiamnum habetur in Bibl. metropolitana Mediolanensis Ecclesie: Sed & apud filios Aloysii ab Ecclesia anno mdciv defuncti ms servabatur Puricello visa.

7. *Chronica civitatis Mediolanensis:* quæ a quibusdam dicitur titulum habere, *Flos Florum.*

In codice Francisci Ellii citati, quem præstant accuratam, refert Vossius teste Laurentio Pignorio viro clarissimo in epistola ad ipsum data sic legi in fine: *scripsi anno mcccxxvi.* Quod indicaret Gualvaneum non ultra progressum. In *Bibl. antem Reg. Paris.* duplex est hujus chronica exemplar: Primum num. 10113 fol. par. charta. Titulus: *Chronica civitatis Mediolanensis antiquitatum, nuncupata manipulus Florum, Fratris Gualvanei de la Flamma ord. Prædic. S. Eustorgii, falso aliis ascripta Joanni de Monte ex eo quod hic fortè fuerit illius amanuensis.* Qui titulus secunda manu, at sequens prima & qua totus codex: *Chronica compilata & extracta a quam pluribus libris & historiographis appellata manipulus Florum.* Prologus:

„Si autem fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, nullus morderet, nullus detraheret: nunc autem quia illustris urbis Mediolani longum exordium, ejusque triumphales victorias ac ingenua gesta super omnes coætaeos meos diligentius exquiro, moribus caninis remuneratur labor, sermonibus veritatis detrahitur, sudori sris superadditur in præmium. Et licet ista calamum velociter scribentis ab inceptis sæpius retraxerunt, amor tamen generosa patriæ incitat acutius. Postposito ergo omnium larrantium strepitu, Christi Jesu fultus juvenamine, ad exhibendum hujus opusculi effectum me contuli. Præsertim cum mos fuerit antiquus, serpentum nodis indulgere, vestibus & armis onustum dilaniare. Nunquid lux doctor Ambrosius hæresum infertione (in) dictis obnubilatur? Nunquid lingua Christi Gregorius ignium voragini in suis libris condemnatur? Nunquid scriba Augustinus numerosa librorum traditione fabularum compilerator acclamatur? Nunquid cœlorum vox Hieronymus in sua Hebraica veritate falsidicus appellatur? Certe reor quod nec mihi veniam dabit o filii hominum, quorum dentes sunt arma & sagittæ, & lingua gladius acutus. Discant ergo obrectatores mei, quorum labia caninis dentibus sunt vallata, prius legere hanc chronicam, quam detrahere. Quid sibi demeruit liber iste? Nullius opprobrium, nec malum exemplum inferitur: Deus in sanctis suis, civitas ista strenuis

Hic lacuna in codice. F. leg. doctus in regno cœlorum.

» commendatur. Igitur jactis verborum ambagibus
» narrandi sumamus exordium, illius Spiritus Sancti
» invocantes auxilium, qui omnem docet nos ve-
» ritatem. Amen. Sed ut materiam detrahendi,
» quantum in me est, detraham ab æmulis meis,
» libros ex quibus hanc chronicam extraxi enume-
» rare curabo.

*Numerus chronicarum a quibus opus præfens com-
pilatur in sequenti reperitur capit.*

- » 1. Nam liber Gotofredi, qui dicitur memoria
» seculorum est apud S. Ambrosium.
- » 2. Titus Livius apud Joannem de Cermentate.
- » 3. Jacobus Januensis & 4. Paulus apud Cresen-
» tium.
- » 5. Historia Ecclesiastica, 6. Historia Romana,
- » 7. Stephanardus ordinis Prædicatorum, 8. Bon-
» vesinus apud S. Eustorgium.
- » 9. Jacobus Laudensis, & 10. Registrum com-
» munitatis apud Joannem de Cermentate.
- » 11. Ptholomæus episcopus ordinis Prædicato-
» rum apud episcopum de Torcelo.
- » 12. Sicardus episcopus Cremonensis apud Pa-
» piam.
- » 13. Acucipius apud Freiscum de Medicis.
- » 14. Martiniana ordinis Prædicatorum, 15. Eu-
» tropius, 16. Graphia aureæ urbis, apud fratrem
» Lanzalotum Crotum.
- » 17. Dacius & 18. Arnulphus apud S. Nazarium.
- » 19. Chronica Paduana apud presbyterum Am-
» brosium de Valnexia & Vassalinum Boffium.
- » 20. Registrum potestativum Mediolani apud Pa-
» nigayrolos.
- » 21. Historia Beati Barnabæ in ordinaria.
- » 22. Historia omnium archiepiscoporum Medio-
» lanensium apud S. Eustorgium.

*Ex his xxiiii chronicis hanc chronicam annotavi
quam manipulum Florum appellare placuit.*

Ex quibus ultimis verbis patet quædam deesse in
enumeratione relata in hoc exemplari, saltem duos
auctores aut etiam tres, si *Graphia* seu descriptio
(ut interpretor) aureæ urbis sit Eutropii juxta sen-
sum Gualvanei. In hunc auctorem acriter invehitur
Petrus Maria Campi canonicus Placentinus in apologia
sua Gregorii X pag. 320, eumque maledicentiam
contra S. P. famam accusat. Hæc illi ob-
ciuntur certe dura cod. Reg. fol. 120: *Isto anno
Gregorius Papa celebraturus in Lugduno concilium,
de Roma cum tota curia Italiam intrans Othonem
archiepiscopum secum adduxit. Tandem papa Me-
diolanum intravit, & ad petitionem Turrianorum
Raimundum episcopum Cumanum fratrem Nappi
fecit patriarcham Aquilegiensem. Othonem archie-
piscopum Mediolani in Placentia stare mandavit,
quousque de concilio rediret, promittens eum tunc
infallibiliter in suam sedem collocare. Recedit pa-
pa: & Turriani datis magnis pecuniis ipsum Otto-
nem interfici procuraverunt, sed non potuerunt,
quia ad concilium properavit. Attendenda est hic
magna verecundia pape, qui ipsum Ottonem sua pro-
missione frustravit. Et paulo post: Anno Domini
mccclxxiv sub Domino Nappi de Laturre exulante
Otone Guillelmus de Quto Vercellensis fuit 103
potestas Mediolani. Isto tempore Gregorius papa re-
diens de concilio, & intrans Lombardiam Ottonis
archiepiscopi comitum prævit, & ut in Brigella
commoraretur mandavit. Quo audito Brigellam
ivit exul & tristis ab omnibus derelictus. Quæ sane
de tam sancto pontifice dicenda non erant: etsi
enim promississet a se Ottonem in sedem restitu-
endum, quis nescit SS. pontifices eo præsertim se-
culo ab Italarum urbium tyrannis multa ferre coac-
tos fuisse, quæ corrigere ac emendare in ipsis non
erat, etsi voluntas non deesset. Fol. 133 b, hæc
habet, unde ætatem ejus rimeris: Anno mcccxcix.*

*Ista Beatrix (Sorum Marchionis Estensis sponsa Ga-
leæ filii Marthæi Vicecomitis) dum Mediolanum in-
grederetur, tanta fuit solemnitas, quod nunquam
dici posset. Sed quia ego Frater scribens præfens eram:
nam in ordine Prædicatorum eram habens annum
unum cum dimidio, quid oculis vidi enarrabo. Ad
marginem hic sic legitur: Adverte lector quod in
alia simili chronica extante penes hæredes Aloysii
Ecclesia olim hujus civitatis a secretis legitur ita
scilicet: sed quia ego Frater Gualvaneus scribens:
Unde aperte colligitur auctorem hujus chronice non
Joannem de Monte, sed Fratrem Gualvaneum de
Flamma extitisse: qui binas alias chronicas con-
scripsit penes me causidicum Joannem Baptistam
Blanchinum etiam extantes. Anno igitur mcccxcix a
sesqui anno tantum ordini nomen dederat ut veri-
similius adolescens. Ad annum vero mcccxi sic ha-
bet: Isto tempore quidam magnus ignis palatium
communitatis in quo Marthæus [Vicecomes] habi-
tabat combussit, unde emptis ab illis de la Flama
pluribus magnis domibus a tergo palatium readifi-
catur. Quod indicat gentem de la Flama fuisse
Mediolani opulentam & illustrem. Finis: Anno
mcccclxxi Dñs Galeas die xii novembris terram
de Casale obtinuit, quam supra scriptus marchio
pluribus annis occupaverat. Sunt in universon 148
folia. Nihil est quod indicet auctorem finisse anno
mcccxxxvi quo annorum 50 aut 55 ad summum
erat. Omnia ejusdem apparent styli: revera in pos-
terioribus annis pauca refert, ut quasi senex & las-
sus scribere videatur.*

Extat in eadem Regia codex alter n. 10114 fol.
par. chart. scriptus Mediolani anno mcccxciv ut
notatur ad finem, sed prima foliola desunt.

Apparet ubique hunc scriptorem familiæ Vice-
comitum addictissimum fuisse, cujus originem &
genealogiam describit. Ab eo plura mutuatum
exempla Baptistam Fulgosium asserit Gesnerus. Trif-
tanus Calchus in præfatione Historiarum Mediola-
nensium culpat, quod fabulosa de origine illius ci-
vitatæ & principatus narret: sed etsi id conceda-
tur, certum pleraque potissimum quæ de Christiā-
nis seculis habet, esse commendatione digna, his-
toriamque scribentibus utilissima.

De eo sic Leander loc. cit. *Mediolani in uno
anno Aristotelis Ethicam, politicam, æconomicam,
rhetoricam, & libellum de sphaera enodavit.* An de
his aliquid scriptum reliquerit, quod proclive, mi-
hi tamen ignotum.

Lufitanus Francisco suo Galvano præter chro-
nicam ordinis tribuit sermones de tempore & de
sanctis, quos huic scriptori proinde asseras. Ex F.
Galvano id est Fratre, Franciscum Galvanum fec-
isse facile crediderim.

Idem Gualvaneo Flamma ascribit *Summam ca-
sum conscientia*, & excipit Posslevinus.

In Bibl. SS. Joann. & Pauli Venetiis P. II Pl. I
recensetur, *Fratri Galvagni vita S. Dominici,
fol. memb.* Sic refert Tomafinus. An sit opus dis-
tinctum a chronica ord. Prædicatorum supra n. 5
laudata, doceant ejus domus sodales, nec quasi fer-
ro vincam in tenebris retineant, sed in lucem exi-
re patiantur.

Puricellus citatus vitæ SS. Arialdi & Herlembal-
di lib. 1 cap. 4 sic de eo habet. "Gualvaneus Flam-
"ma religiosus fuit ex ordine sacro Prædicatorum,
" & in Eustorgiano urbis hujus conventu, flore-
"batque anno Dñi mcccxxx. Mediolanensibus verò
"de rebus scripsit multa, quæ tamen typis adhuc
"inedita sunt, quæque ms conservantur in biblio-
"theca præsertim Ambrosiana, & apud filios viri
"clarissimi Aloysii ab Ecclesia urbi nostræ a secretis,
" & binos tantum abhinc annos defuncti. Hæc scri-
"bebat Puricellus anno 1657. Addit: "Ingens no-
" "

"mnatm extat volumen, quod ego chronicon ma-
"jus appellare soleo, in quo tamen alia quædam
"opera nimirum, *Politia Novella, Chronica ex-
"travagans, & Azonis Vicecomitis gesta* continen-
"tur. In eo igitur chronico Gualvaneus a cap. 764
"usque ad 785 multa narrat de Arialdo & Herlem-
"baldo &c. *Horum fragmenta refert Puricellus.*

Sub finem hujus capituli p. 19 addit Puricellus
apud filios Aloysii ab Ecclesia laudati extare Gual-
vanei volumen hoc titulo in fronte:

*De archiepiscopis & aliis memorabilibus Eccle-
sia Mediolanen. cui operi assutum est aliud opuscu-
lum ejusdem hoc titulo:*

*Infra scripta Sanctorum corpora jacent in civita-
te Mediolani & comitatu & districtu.*

F. ALFINUCIUS.

F. ALFINUCIUS nostris nomenclatoribus hac-
tenus incognitus, hic recensetur ex fide catalo-
gicod. ms bibliothecæ Paulinæ Lipsiæ. olim nostræ
a Fellerio editi Lipsiæ 1686 in 12, in quo sic legi-
tur pag. 315 n. 50:

*Legenda de S. Antonio, quam Frater Alfinucius
ord. Præd. de Arabico transtulit in Latinum anno
1345 excerpta de magna Legenda.*

F. JOANNES DE HASELA.

F. JOANNES DE HASELA a patria sic agno-
minatus, quam Valerius Andreas Bibl. Belg.
Hasselerum ditionis Leodiensis oppidum conjicit,
ipsum verò ordinis Prædicatorum ex opere inspec-
to præstat, licet ætatem deprehendere non potue-
rit, a Simlero dicitur Joannes Hasalanus & ad
mcccxlvi floruisse. Scripsit opus hoc titulo: *Quæ-
stiones casuales*, vel ut habet codex ms apud cano-
nicos regulares vallis S. Martini ad Lovanium ser-
vatus, & a Valerio visus:

*Libellus de questionibus casualibus, qua in Sum-
ma S. Raymundi & apparatu ejus vel non continen-
tur, vel minus plane explicantur. Codicem Sande-
rus recenset Elench. P. II p. 219.*

Addit Valerius auctorem in prologo Ulrici de Ar-
gentina cum laude meminisse. Ghibertus noster de
la Haye Bibl. Belg. Dom. vult aliquando Lovanii
stetisse, ac sacras litteras docuisse.

F. GARINUS DE GIACO.

F. GARINUS vel *Guarinus DE GIACO* Gallus
magister ordinis XIX, vir sua ætate celebra-
rimus, ex oppido *Guy l'Evêque* vulgo, Latine Gia-
co castro diocesis & ditionis episcopi Autissiodo-
rensis ortum habuit & agnomen. Ordinem ample-
xus Autissiodori, studiisque in collegio Parisiensi
Sanjacobeo perfolutis, ad legendas ibidem sententias
assignatus fuit in cap. gen. Tolosæ anno mcccxxviii.
Laurea jam donatus erat anno mcccxxxiii, nam e
sacra facultatis magistris unus fuit, qui eo anno
Dom. 1 v adventus a Philippo Valesio Francorum
rege apud Vicenas convocati fuere omnes, de sen-
tentia Joanni XXII vulgo tributa circa visionem
beatificam, judicium suum doctrinale dicturi, ac
exigente rege censuram cum iis latam & in scrip-
tis redactam die secunda januarii sequentis viginti
trium decimus quartus, & ex ordine sex illi congre-
gationi astantium quartus sigillo suo firmavit. De
quo legendi Nicolaus Coeffeteau noster *Response
au ministere d'iniquité* pag. 1040, & Egacius Bour-
laeus Hist. Univ. Paris. T. IV pag. 236: apud quos
tamen erratum fortè typorum irrepit, in priori apud

quem legitur *de Greco pro de Giaco*, in altero ve-
rò *Hyacinthus pro Garinus*. Frequens ejus exinde
mentio in comitiis generalibus ordinis: Brugis
mcccxxvi cum F. Peregrinus de Mercatore To-
losanus S. T. M. & regens Parisiensis visus esset ad
studium generale Tolosanum regendum avocandus,
qui ejus vices interea suppleret in Parisiensi datus
est. Benedicto XII multa in cætibz omnibus reli-
giosis innovante, ac quædam etiam in constitutio-
nibus nostris immutare volente, proptereaque anno
mcccxxviii F. Hugone de Vaucemain ordinis ma-
gistro Avenionem ut se conferret compulsus cum pri-
moribus ex ordine, in iis fuit & Garinus noster,
qui ibidem restitit quibusdam annis, studii nostri
Avenionensis regens etiam institutus a cap. gen.
Carcassonensi mcccxlvi. Parisiis verò mcccxlvi
F. Petro de Palma in magistrum ordinis ex Franciæ
provinciali assumto, huic in capitulo provinciæ ibi-
dem continenter habito communi omnium voto suf-
fectus est, & prior Franciæ provincialis allectus.
Quod fere idem contigit Brivæ in Lemovicibus
mcccxlvi, ubi eidem F. Petro de Palma defuncto
in magisterio successit. De quo quid habeat Auctor
additionum ad chronicon Bernardi Guidonis refer-
re placet: *Decimus nonus magister ordinis successor
magistri Petri de Parma fuit F. Garinus de Giaco
de provincia Francia natione Campanus de conven-
tu Antissiodorensi magister in theologia. Hic erat
provincialis Francia quando electus fuit in magi-
strum per viam scrutinii in capitulo celebrato Bri-
væ in provincia Tolosana A. D. mcccxlvi. Cum
enim esset in numero quadraginta quatuor electo-
res inclusi ut moris est sabbato sancto pentecostes ter-
tio nonas junii, in primo scrutinio viginti quin-
que electores vota sua direxerunt in eum, & rite
ac canonice ipsum in magistrum ordinis elegerunt,
omnibus aliis electoribus accedentibus & consentien-
tibus in eum. Hic obiit in conventu sancti Miliani
post capitulum generale celebratum Lugduni A. D.
mcccxlviii in provincia Francia. Quod & de
loco obitus repetit in serie capp. gen. sic: *Obiit
autem magister generalis hoc anno (mcccxlvi) in
conventu sancti Miliani, quo autem mense ac die
non refertur in chronico. Ex quibus Leandrum Al-
berti & alios emendes, qui Gratianopoli occubuisse
narrant. Ne verò putes sanctum Milianum, ut le-
gitur in codice Lingonensi manu æquali scripto,
quemque hic excipio, esse sancti Emiliani Fanum
in Aquitania ad Burdigalam vulgo *saint Emillon*,
ubi conventum habemus ab anno 1265 erectum: sed
ut insinuat Pius ex Razzio P. II col. 179 Montem
melianum Allobrogum, qui ea atate sanctus Milia-
nus etiam dictus sit, & ubi a 30 circiter annis ex-
structus fuerat ordinis conventus recens tum post
incendium instauratus a comite Sabando, cum ob-
graviora negotia cum Delphino & Sabando trac-
tanda utrique acceptissimus ordinis magister in illis
partibus eo anno videatur a comitiis Lugdunensibus
detentus. Revera in literis ejusdem Delphini Hum-
berti II apud Quiriacum ad Rhodanum in Delphi-
nato 26 julii mcccxlviii datis, quibus titulus:
*Ordinatio Delphini pro reducendo numero monialium
Montisfloriti ad lxx, & FF. ord. Præd. pro divi-
nis in dicto monasterio celebrandis ad tredecim*, præ-
sentes & acceptantes leguntur F. Garinus major ma-
gister totius ordinis Prædicatorum, & sequentes,
" F. Guillelmus de Castroreginaldi prior pro-
"vincialis Franciæ, ac F. Guillelmus de Paredo
"prior dicti monasterii, & unâ etiam conventus no-
"stri Gratianopolitani, fundationem recipiens per
"annulum aureum sibi a Delphino traditum, &
"continenter homagium ligium præstans inter ma-
"nus ejusdem Delphini manibus junctis intervenien-
"te oris osculo in signum perpetui fœderis & amoris "**

SEC. XIV. » &c. Hinc colligas intra mensem sequentem Garinum non longius abfuisse. Dies ejus obitus a nemine certo relatus, in martyrologiis nostris etiam antiquioribus 31 Julii ascribitur, cui & standum videtur. De eo autem sic legitur in cod. ms Carcaſſon. *Iste fuit valde gratioſus, magnus clericus, & egregius prædicator.* Extant ejus

1. *Vita B. Margareta regis Hungaria filia ordinis Prædicatorum*, quam Surius stylo paſſim mutato, sed primigenia phraſi Bollandus edidit ex cod. ms collegii Paderbornenſis S. J. & interuit *Actis SS. T. II januar. pag. 900.* Hic titulus: *Legenda ſubſcripta de vita & miraculis B. Margareta virginis ordinis Prædicatorum filia regis Ungaria, de rotulis ſeu diſſuſis dictis teſtium juratorum coram prædictis inquisitoribus a ſede apoſtolica ſuper hoc datis, compendioſè, & quaſi per puncta extracta eſt A. D. MCCCLX in curia Romana Avenionis per Fratrem Garinum magiſtrum in theologia, de mandato F. Hugonis magiſtri XVI ejuſdem ordinis.* Hujus operis ratione eum Voſſius inter Hiſtoricos recenſuit *De Hiſtor. Lat. pag. 512*, ſed eundem eſſe, qui poſtea magiſter ordinis, ignoravit, ut Bollandus, & noſter Altamura ad 1333. Sed ipſiſſimum eſſe conſtat, tum quod Avenione tunc adeſſet, tum quod nobis nullus alius ſit ea ætate F. Garinus magiſter in theologia, tum ex Summa ejus cum ordinis magiſtro Hugone de *Vaucemain* ſymmyſta & ejuſdem conventus Autiſſiodorenſis alumno conjunctione.

2. *Epistoſa tres encyclica ad univerſum ordinem e capitulis generalibus, quibus præſuit ſcripta.* Bri-væ 1346, Bononiæ 1347 & Lugduni 1348.

3. *Proſa in die S. Vincentii martyris* vel ab eo compoſita, vel aliunde accepta. Id enim ei a cap. dicto Lugdunenſi commiſſum.

Ejus cum laude meminerunt at non operum Leander Albertus fol. 43 a, & inter theologos fol. 138 b. Caſtillus *Hiſtor. gener. P. I lib 2 c. 80.* Pius P. II col. 176. Fontana in *Monum.* De eo etiam agit Antonius Mallet noſter *Hommes illuſtres du convent de S. Jacques T. II. pag. 99*, emendandus cum *du Mans* agnominat, id eſt de Cænomanis pro *de Giaco*, vel *De Gy l'Evêque*: qui plura in capitulis generalibus ab eo conſtituta referunt: inter quæ mihi videtur maxime notanda, quam tamen illi neglexerunt, capituli Lugdunenſis ordinatio prima, qua jubetur, ut qui deinceps ad ordinem reciperentur, non pro conventu ſuæ diœceſis ac domicilii, ut hæctenus ab initio ordinis conſtitutum fuerat & ſervatum, induerentur: ſed cujuſcumque nationis eſſent, ejus conventus alumni & filii haberentur & eſſent, in quo veſtem noſtram reciperent, exceptis ſtudiis generalibus. En ordinationis contextus: *Cum bona conſiſtentia noſtri ordinis in perſonis idoneis conſiſtat, & Domino permittente Fratrum noſtrorum numerus per communem peſtilentiam ſit in multis partibus diminutus, rogamus Fratres univerſos, & eis imponimus, quod in attrahendo bonos & aptos juvenes ad ordinem ſollicitudinem exhibeant diligentem: & recipiantur ad præſens in quibuscumque conventibus etiam ſi ſint de terminis alienis, ſic tamen quod juvenes ſic recepti ad illos conventus perpetuo pertineant, in quibus & pro quibus fuerint recepti. Et hoc * intelligi volumus de*

* Videtur
deſſe etiam. *Fratribus jam receptis: priores verò provinciales compellant efficaciter priores conventuales & eorum conventus ad ſatisfaciendum Fratribus, qui expenſas fecerunt tam in veſtibus quam in aliis pro receptione juvenum prædictorum. Hanc tamen ordinationem extendi nolumus ad conventus generalium ſtudioſum, in quibus recepti novitii pertinent ad conventus pro quibus non in quibus ſunt recepti, & provideantur eis de veſtibus & neceſſariis per coſ-*

dem. Quam ordinationem integram placuit referre, quod ad filiationem ſcriptorum noſtrorum tum ante tum poſt iſtud capitulum ſtatuentiam ac deſinendam plurimam lucem afferat.

Duo etiam conventus in eodem capitulo conſeſſi fuerunt extruendi in provincia Terræ ſanctæ, alter Hieroſolymis, alter Bethlehem.

Quandoquidem de fundatione monaſterii Montisfluriti facta eſt mentio, non omittendum in ordinatione ſupra relata, quam videliſ apud Clar. Dom. de la Valbonnais in ſuo opere cui titulus: *Memoires pour ſervir a l'hiſtoire de Dauphiné.* Sic legi de veſtibus monialium & Fratrum: *Singulis annis ſingulis perſonis monaſterii ſiant & dentur circa feſtum omnium Sanctorum de ſargico tunica & ſcapulare nova cum duobus peduliorum paribus, & duobus paribus caligarum, & unum per ſotularium in capite quorumlibet triam menſum, pelliceæ & pellicoli novi de triennio in triennium, novi mantelli de bono panno & capa de eodem panno dentur prædictis Fratribus præſbyteris.* Vocem *Pedula* Valbonnaisius interpretatur crepidas vel ſoleas Gallice *mules de chambre* ſeu *pantouſtes*: ſed rectius *Ducangius avant pied de chauffes* ſeu *chauffons*; in noſtris conſtitutionibus dicuntur *focci* ſcilicet lanei ſolum pedem involventes & a caligis ſeu tibialibus ſeparati, qui moſ ſeculo XIII ubique etiam apud ſeculares in uſu, in ordine ſemper commendatus fuit, ut nocte foccis ſolis depoſitis cum tibialibus dormirent: unde in actis viſitationis monaſterii Prulliani per provincialem Tolofanum anno 1340, ubi de ſartoria ſic habetur de Sororibus: *Quolibet anno habebant ſcapularia & tunicas cum caligis & foccis, & poſtea idem de Fratribus eis ſacra miniſtrantibus.* Sed & additur: *Unus pannus integer Gallice une piece de drap datur pro amore Dei & elemoſyna quotannis conventui noſtro Tolofe pro foccis.* In libris rationum ſeculi XV ad medium XVI conventuum noſtrorum Ebroicarum & Catalauni legi ſapius *tantum panni Gallice drap pro novis foccis ſeu pro reparatione foccorum.* In pluribus imaginibus XIII & XIV ſeculi codd. mſſ variarum bibliothecarum exhibentur viri & fœminæ nobiles cum ſimilibus pedulis ſeu foccis vix ſupra cavillam pedum, aliquando tamen paulo plus aſſurgentibus, ſed qui certo ſunt a tibialibus diſtincti, & globulis aſtricti.

In eodem opere Clar. Valbonnaisii mox laudato p. 608: *Item die 22 april. [MCCCLXVII] in monaſterio veſtro Montisfluriti quatuordecim moniales videlicet ſeptem de Poiffy & ſeptem de Stavayer, & quatuor converſe celeberrime cum honorificentia multa per magiſtrum ordinis [F. Garinum] & me, præſentibus D. Gratianopolitano, D. Abbatiffa Ayarum & mirabili alia congregatione populi, introducæ, que bone ſunt Domina & honeſta & de loco multipliciter conſolata. Prioriffa vocatur ſoror Cecilia de Monte, celleraria ſoror Johanna de Ligneris & eſt conſanguinea veſtra & mea, ſapiens & elegantiffima Domina. Vicarius eſt valde honeſtus & bonus homo ac prudens Frater, & non dubitetis, quia bene providebitur eis.* Sic ad Humberto Delphinum tum in expeditione Turcica agentem ſcribebat ejus locum tenens in Delphinatu conſtitutus Henricus de Villariis archiepiſcopus Lugdunenſis & comes. Ex quibus monaſterii Montisfluriti initia a magiſtro ordinis F. Garino ſapienter poſita & decreta diſcimus.

B. M. F. VENTURINUS DE BERGOMO.

B. M. F. VENTURINUS DE BERGOMO a patria Venetæ jam ditionis in Cænomanis ſic nuncupatus, ibidemque ad ordinem aſcitus, ſeculo

XIV ſub ſummis pontificibus Joanne XXII, Benedicto XII, & Clemente VI maxime claruit. Vir fuit apoſtolici plane pectoris, qui zelo animarum fervens præcipuas Italiæ civitates verbum Dei ſeminando percurrit, ac innumeros ad meliorem frugem convertit. Plura hominum millia ſecum aliquando Romam adduxit e Bergamo penitentia causa, unde Benedicto XII ſuſpectus, cum ad eum Avenione ſedentem acceſſiſſet, ab eodem officio prædicationis interdictus eſt, & Morologium vernacule *Marneges* (urbs eſt in tractu Gabalenſi) relegatus. Exilium octo annis ad mortem ſcilicet uſque pontificis illius patientiſſime tulit. At Clemente VI menſe maio MCCCLXII electo, ſuis ab eo Venturinus reſtitutus eſt muneribus, imo ad prædicandam crucem in expeditionem Hieroſolymitanam delegatus. Quod ille mandatum ſtrenue implevit, multa militum millia ad bellum illud ſacrum conſcripſit, exinde ipſe cum exercitus imperatore Humberto Delphino in Eubœam inſulam trajecit anno MCCCLXV circa natale Domini: ſed cum princeps ibi moram traheret, donec copiæ convenirent, ille in antecceſſum cum epicoſcopo Smyrnenſi conſenſa navi Smyrnæ appulit prima martii die, quæ anno MCCCLXVI fuit prima quadrageſimæ. Tum verò continuis laboribus fractus ægritudinem contraxit, qua & oppreſſus ſanctiſſimam efflavit animam XXVIII ejuſdem menſis. Miraculis in vita & morte plurimis claruiſſe ferunt. Vitam ejus eleganter ſcripſit Jo. Ant. Flaminus, quam ſuis viris illuſtribus inferuit Leander Albertus fol. 238. Ejuſdem meminit idem Leander *Deſcript. d'Italia fol. 334 a.* Legendi & de eo alii noſtri Hagiographi, præſertim Pius P. I col. 347, ubi plura de eo haud parvi momenti ex noſtro Hieronymo Borſelli, ſed & *Cereſoli* a familia agnominatum præſtat. Mentio eſt ejus in Actis SS. T. III martii ad diem 28, inter prætermiſſos pag. 710 b, ubi ſic eruditi editores: *Beati titulo paſſim eum ornant Seraphinus Razzius, Michael Pins, aliique, & imprimis coævus vite ſcriptor, quam ex Ambroſii Taſſii codicibus tranſcripſimus &c. dignam ſane que lucem videat: ſed huic operi non prius inferendum, quam vel a ſede apoſtolica Beati titulus ei noviter conſeratur: vel conſeſſet Smyrnæ, ubi hoc anno MCCCLXVI hoc die ſanctè obiit, paſſagii contra Turcas prædicator & comes, congruum tali appellationi cultum eidem a fidelibus fuiſſe delatum, dum eam adhuc urbem Latini tenerent.* Ab eo relicta dicuntur ſequentia:

1. *Sermones plures*: ſed ubi jam habeantur nemo refert.

2. *Epistoſa divino Spiritu plena.* Harum quædam ſervantur Parif. in Navarra cod. ms in fol. memb. ad calcem ſcilicet a fol. 259 ad 274. Cum autem *Morale ſomnium Pharaonis ad Theobaldum regem Navarra, Campania ac Vrie (la Brie) comitem Palatinum a Joanne Lemovicenſi nuncupatum*, quod præcedit dicatur ſcriptum per manum Joannis Nicolai de Neuleyo anno D. MCCCLXVIII, & eadem videatur manus quæ Venturini epistoſas ſcripſit, ejuſdem etiam ætatis hanc ultimam codicis partem conjicio. Quas epistoſas in meum uſum tranſcriptas menſe novembri MDC c hinc ex ordine referre viſum eſt, quæque in iis ad ejus vitam ſpectant breviter annotare. Hic eſt titulus.

1. *Tractatus F. Venturini de Spiritu Sancto.* Rogasti me dilecta filia in Chriſto, ut tibi in ſcripto reponerem, & Latino plano & facili, aliqua quæ dixeram tibi & aliis monialibus de illo dulci hospite animarum noſtrarum ſcilicet de Spiritu Sancto &c. Videtur ſcriptus in exilio ad ſanctimonialem in Italia existentem, nam dicit ab ea & ſodalibus ſe receſſiſſe corpore ſed non mente.

2. *Item alia doctrina ejuſdem F. Venturini.* In

psalterio decachordo psallam tibi. Mi dilecte ſa- tagenus hoc psalterium decem chordarum, quæ ſequuntur, habere præ manibus &c. Videtur ad quemdam religioſum miſſa.

3. *Ad F. Egnolfum de Ebenheim.* Patris & filii ac pluralis numeri vocabulis hinc & inde omiſſis, tibi reſcribit ille pauperculus Venturinus, quem charitativa litera prævenire curasti &c. Hanc literam agnoſcit ſe accepiſſe in octavis patris noſtri Auguſtini, & eadem die ſe reſcribere: licet autem annum non addat, innuit ſatis ex loco exilii ſe reſponſum dare, cum meliora ſibi promittit a Deo tempora. Ille Egnolfus alicujus noſtri in Alſatia conventus erat, quem Venturinus de ratione converſationis, ſtudioſum, ac concionum inſtruit, optimaque illi tradit documenta. Inter alia hæc ſcribit: *Recolo ante annos octo me vidiffe quamdam puellam de qua mihi videbatur omnino, quod Spiritus Sanctus per os ejus loqueretur, & videbatur multa prædicere, ac de modo prædicandi me informare: cui archangelus Gabriel videbatur apparere, dicebatque mihi, quod per certa indicia cognoscebat ipſum veraciter angelum eſſe: cui & quædam oſſa tanquam Sanctorum reliquiæ portabantur, nec non in quadam iconia B. V. lapides prætioſi, de quibus hujusmodi videbantur ſcaturire: ita quod patrem & matrem, quibus erat unica, induxit ad vendendum bona ſua, faciens fieri oratorium quoddam in proprio hoſpicio. Tanta innocentia puritas in ea eſſe videbatur, quod non poteram imaginari, quin omnia hujusmodi eſſent a ſpiritu Dei bono. Poſt duos annos rediens ad illam civitatem, inveni puellam illam in alio ſtatu, & cognovi certiffime omnia illa ex illuſione diabolica proveniſſe, qui me per talia ſeducere nitebatur, licet benignus Jeſus fecerit in bonum animæ meæ omnem machinationem diabolicam redundare. Hoc idcirco dixeram, ut non ſis promptus fidem talibus adhibere &c. plura præclara in hanc rem conſilia.*

4. *Item ad eundem.* Suo illi in Chriſto, ille homo tepidus quicquid ſibi. Ad tuam literam ſcriptam circa feſtum Lucæ, quam recepi in litera illius alterius noſtri dilecti Auguſtini in fine menſis februarii duxi taliter reſcribendum die illo, quo Salvator Centurionis puerum temporaliter ſolo verbo reſtituit ſanitati &c. Et poſtea: Non poſſum quin dicat in mentis refulgentia, quod æterna Dei bonitas maxima mirabilia noſtris temporibus deſcreverit operari: Et ſtudioſe dico noſtris temporibus mei & tui, & eorum qui ſunt coætanei vel inferiores vel quos ſpero pro majori parte a Dei ſpiritu aſſumendos tempore definito: nam ego quatuor pedibus te præcedo, ut puta xxxvi annum completurus die nono intrante aprili, jam xvii annis Chriſtum ſecutus in fervore voluntaria paupertatis, aliis quinque conſumtis in fervore elationis, præſumptionis & cupiditatis. Nam & ego tunc temporis ambulabam in magnis mirabilibus ſuper me, æſtimans plus omnibus me valere in ſcientia & in gratiis gratis datis. Unde & ex tunc exiſtens juvenis xviii annorum credebam me finaliter debere eſſe de majoribus Fratribus provincia meæ. Sed gratias ago Deo meo, qui me ſua benignitate reſpexit, mihi inſpirans ſine doctore extrinſeco, ut ſequerer veſtigia patris mei Dominici circa ſalutem animarum, zelum caritatis habendo, humilitatem ſervando, voluntariam paupertatem cum omnibus ſuis appendiciis, quæ ſunt fames, ſitis, frigus, contemtus, indigna & cætera talia poſſidendo, in hoc triplici fundo velut a patre Dominico jure hæreditario delegato, jam xvii annis inſtiti juxta poſſe &c. Omitto quod habet de noſtro Joanne Taulerio, quia poſtea

Sec. XIV. refertur, ubi de eo. At si mortuus est, ut ferunt, anno ætatis XLII, hæc litera scripta fuerit die Jovis post cineres anni MCCCXXXIII, ac proinde ex exilio. Colligo insuper ex calculo ab eo constituto ætatis XIV ordini nomen dedisse. Huic epistolæ adjecit: *Exhortationes S. Thomæ de Aquino ad juvenes benevolos circa studium*. Pr. *Quia quaesisti a me &c.* Opusculum est inter edita 68, quod proinde jam ea ætate genuinum S. Doctoris agnoscebatur. Exhortationibus autem S. Thomæ alias quædam addit, ut videtur, suas.

5. *Ad Moniales monasterii de Prulliano.* "Om-nibus Christi ancillis in monasterio de Prulliano cupientibus toto corde diligere dulcissimum Jesum, Virginis filium, virginum sponsum, pro salute humani generis in ligno crucis clavissimum, corona spinea coronatum, aceto & felle potatum, lancea vulneratum, talique morte crudelissima condemnatum, Frater Venturinus peccator salutem, Spiritus Paraclæti consolationem. Si quodammodo videor præsumtuosus & audax, rogo vos ð electæ & dulcissimæ Christi sponsæ, ut me in cordibus vestris ipsa sincera caritas qua hæc scribo, habeat excusatum. Nec immerito præsumtionem & audaciam dixerim, ut homo peccator ignotus & advena suis scriptis veluti rana loquax ad tam sanctam congregationem accedat, & præcipue non vocatus. Sed fateor, quod etsi præsumtuosus & garrulus, non tamen & malevolus. Quin potius Christi caritas urget me, quia utique omnes existentes in statu perfectionis perfectè vivere concupisco, licet heu miser in statu perfectionis positus, a perfectione sim valde remotus &c. *Et post plura*: Væ mihi si non evangelizavero: nam etsi ad præsens evangelium nequam sit mihi creditum, ut publice prædicem, sed quod erat creditum sit ablatum, non tamen ea tenus mihi prohibitum est ne scribam: etsi enim peccatis meis exigentibus Christus Domini ligavit os meum, non tamen æque ligavit & manum &c. Patet scriptam tempore sui interdicti & loco exilii: porro excellens est forma vivendi sanctimonialis ordinis ad perfectionem anhelantis.

6. *Ad F. Rodolphum.* (Eum fortè de quo postea in ultima epistola, sed cum hæc scripta est Parisiis agentem.) "Suo in Christo dilecto F. Rodolpho ordinis Prædicatorum F. Venturinus peccator, salutem, & ad perfectæ perfectas salutis semitas derelictas quotidianis gemitibus, suspiriis & singultibus anhelare. Jam diu est, quod de te desiderabam audire, & jam pluries tibi scripsissem, si me per tuas literas invitasses: sed quemadmodum arreptas perfectionis semitas reliquisti, ita & in hoc quoque tuam negligentiam demonstrasti &c. plura amice & suavissimè oburgantis. Et postea: "Queris inter alia mi dilecte de statu meo, utrum spem habeam redeundi Bononiam? O si scires quid altissimus de me statuerit, in cuius manibus me ex toto posui! Non credas quod Christus velit me continue in his montibus habitare. Iste Rodolphus ut dicitur in eadem epistola, antea Bononiæ studuerat, & ibi Venturinum cognoverat. Sub medium sic habet: "Queris quomodo sim in his montibus consolatus? Tibi respondeo quod non inveni me toto tempore vitæ meæ sic per Christi gratiam consolatum, sicut modo reperio. Video enim quod mihi voluit Christus istud tempus concedere longo tempore exoptatum, ut aliquantulum possim reficere mea retia, quatenus laxata suo tempore in capturam minime dirumpantur, ut possim vel ad modicum vacare & videre, quomodo suavis est Dominus. Nam hic per Christi gratiam totum tempus diurnum pariter & nocturnum meum est, ut possim

legere, orare & meditari & contemplari: ut potest nulla vel pauca secularium inquietudine stimulat. Studeo in dictis theologiæ & originalibus Sanctorum. Tu recessisti extra provinciam tuam, ut posses intendere studio, licet forsitan favoris aura te traxerit: voluit & me Christus transalpinae, ut in utroque jure studerem, non utique canonico vel civili, sed domestico & forensi, dum videlicet spatium habeo intendendi virtutibus acquirendis, & etiam multis scibilibus ad proximum utilitatem in memoria recondendis. O quæ commoda video mihi & proximo suo tempore ex ista stantia provenire. Multa vidi in partibus transalpinis de moribus & conditionibus personarum, de quibus penitus nihil sciebam, ex quibus potest uti utilitatem proximo suo tempore efficacius procurare. Quia si in Lombardia permanissem, certe credo quod si fuisset cujuslibet ordinis, in studiis forsitan nunc socium in studio Parisiensi me possideres. Habeant ergo nunc patientiam de absentia mea, qui me in Lombardia diligunt, sicut & tunc eos oportuisset habere. Et post plura, quibus eum ad meliora revocat, sic verbum finem: "Credo quod multos socios habeas de utraque Lombardia & Tuscia, quos si scirem Parisius esse, tibi nominatim exprimerem, ut eos meo nomine salutes, sed tamen salutes eos sigillatim nomine meo, ac si eorum nomina expressissem, quia vere eos diligo, & pro ipsis oro licet negligens & peccator. Etsi enim omnes Fratres de ordine diligam, specialiter posuit Deus in corde meo quemdam caritatis amorem ad juvenes, & singulariter ad studentes: juvenes dico qui sunt mecum ejusdem ætatis, in ætate scilicet qua Christus mortuus est, vel infra vel supra usque ad xxxv annum vel etiam xl. Salutem in sequentibus speciatim F. Simonem Neapolitanum, F. Joannem de Antisa & quemdam F. Bremundum de provincia Provinciae, de quo sic habet: "Diligo eum ex auditu a socio meo, licet colloquium ejus non habuerim. Scio quidem quod quædam sibi scripta fecerunt eum aliter sentire de me quam prius, sed tempus veniet quo veritas apparebit &c. Finis: *Scriptum in festo Abrahe patriarchæ prout in martyrologio recitatur, nono die intrante octobri MCCCXXXVI.* Proinde e loco exilii, ad quem missus est anno MCCCXXXV vel initio sequentis.

7. *Ad monialem Margaretam. Sue in C. dilectæ & carissimæ filia N. dulcissimi crucifixi ancilla Frater N. peccator &c.* Formam ei tradit vitæ sanctioris. Ex hac epistola discimus literam N. seculo XIV ex antiquo haud dubie more a notariis apponi solitam, pro quocumque proprio nomine, etiam si ab illa litera non incipiat, ut hic supponit pro Margareta, & pro Venturino, cujus tamen oppositum ascribebat supra Pappebrochius ubi de Thoma Cantimpratano.

8. *Ad moniales monasterii de Comps. Omnibus Christi ancillis sacratis virginibus in monasterio de Comps cupientibus toto corde diligere dulcissimum Jesum Christum &c. F. Venturinus peccator &c.* Sacrum illud gynæceum videtur fuisse in Italia, cum aliàs sæpius illud invisisse dicat, ab eis verò recessisse, cum in exilium missus est. Exhortatio est ad officia disciplinæ regularis, & vitæ sanctioris adimplenda. Finis: *Scripta in festo Barnabæ MCCCXXXVI.*

9. *Ad quamdam virginem nomine Martham. Sue in Christo dilectissima filia Martha Christo Dei ac virginis filio desponsata per virginitatis propositum, F. Venturinus peccator &c.* Hanc primogenitam filiam suam dicit in Alvernia & a mundi vanitatibus ad religionem adductam: unde epistola scripta fuerit ex loco exilii. Præscribit ei formam vivendi, inter alia pro matutinis media nocte 25

Pater noster & totidem Ave Maria, pro aliis horis septem, pro vespere decem: unde infero in illo monasterio officium divinum Romanum non fuisse in usu, sed addit plura monita spiritualia.

10. *Ad moniales monasterii de Subtilia in Theronia.* Est ordinis ad Columbariam magnum & opulentum. "Receptis literis vestris infra octavas penitentes, o sacrae virgines Christi, sponsæ Domini mei Jesu, cor meum interno tripudio exultavit, & ut vobis rescriberem intima mentis meæ viscera divino spiritu aflata persens, cujus me regimini jam ex toto commisi. Surgens igitur a strato ubi me posueram pro quiete somni necessaria corpori, lumen accendi, & manum ad scribendum apposui, ut pote qui etsi voluisset, non potuisset torpere, spiritu ad caritatis exercitia vehementius instigato. Nunc igitur ego pauperculus Venturinus peccator, illius quem patrem habetis scilicet B. Dominici utinam imitator & filius, vestris desideriis satisfaciens vobis scribo &c. Exhortatur eas ad paupertatem, obedientiam, orationem, humilitatem, caritatem. De eo quod inordinato timore prophanaverat sacra, propter quod a sacris erant suspensæ consolatur. In fine sic narrat. "Volo autem vos scire, quod per Christi gratiam a quinque annis citra in Pergamo civitate mea inceptum est monasterium ad honorem B. Marthæ, & aliud in Bononia sub mirabilibus observantiis, sine vino sine carnibus, sine ovis, sine caseo, sine piscibus, ubi expecto me visurum plusquam tria millia virginum: & est meæ intentionis, quod non content illæ sorores Kyrie eleison, nec Alleluia, nec alia cantica: sed habebunt lectiones & alia quædam cantica in vulgari, cum quibusdam modis excogitatis, per quos eorum mentes poterunt devotionis & non vanitatis pinguedine laginari. Se denique & suum socium, cujus nomen est F. Nicolaus earum precibus commendat. *Scriptum in sabbato post pentecosten.* Annus & locus desunt. Hunc socium Flaminius vocat Nicolaum Faventinum, qui annis XII non modo per Italiam, sed quocumque ivit, & usque in Graciam comitatus est: an vitæ ejus scriptor, quam ex Taegio habent Actorum SS. Editores?

11. Sequitur specialis simul missa ad priorissam prædicti loci. *Saluto te ex intimis cordis mei o Dei electa Catherina &c.* Optima dat illi ad bene regendum monita, & super tribulatione relata consolatur.

12. *Ad F. Dietericum de Columbaria.* "Saluto te o alter ego affectuosissime in illo dulci Jesu quem desideramus amare &c. Docet eum de mortificatione corporis per disciplinas moderanda. "Non igitur inquit inter alia, æstimo expedire, quod laceret homo cutem disciplinis, quasi volens acerbitate doloris cum Christo contendere. Inconvenientia ex hoc sequentia subjicit, & congruentem castigationis hujus voluntariæ usum docet. Sub finem sic habet: *Patrem tuum F. Joannem Tambach, & F. Joannem Arzembach, & tuum filiolum Radolphum recepi in visceribus caritatis.* Non dubium quin primus ille sit noster Johannes de Tambacho de quo postea Taulerii intimus: tertium illum conjicio, ad quem postea Parisius studentem supra relatam scripsit epistolam, proinde ista ultima antiquior esset, & ut videtur ex Italia ante exilium data. Finis: *Scriptum illa die qua in vespere cantamus O SAPIENTIA. Servus Christi inutilis F. Venturinus.* Scripta proinde juxta ritum nostrum xv i i decemb. Sed annus & locus latent.

In hac eadem epistola meminit duorum tractatum a se editorum. De primo sic: *Tractatum de*

religione inceptum non possum tibi mittere, quia non habeo apud me, nec ad præsens possum habere.

De altero verò: *Libellum de humilitate & illius sentimentis tibi mitto.*

Inclusa erat cedula F. Joanni ostendenda: & F. Egloso inscribenda & danda, an Egnolfo ad quem epistolam tertiam supra relatam scripsit?

Nec plures in hoc codice epistolæ, sed multas ejus alias in Italia haberi innuit Flaminius, & alii laudant.

F. BARTHOLOMÆUS A SANCTOCONCORDIO.

F. BARTHOLOMÆUS A SANCTOCONCORDIO Etruscus natione, patria professioneque Pisanus ad medium circiter seculi XIV claruit, vir gravissimus, religione & doctrina præstans, juris canonici & civilis in primis peritus, musis ad hæc Latinis & Etruscis excultus, quem anno MCCCXLVII fati functum asserit sat verisimiliter Altamura. Laudant nos fratres omnes Laurentius Pignon n. 112: Ludovicus a Valleoleti n. 56: Leander Albertus ad 1314 floruisse asserens fol. 151 a, quem excipit Razzius p. 267: Lusitanus & Pius P. II lib. 2 col. 152: uterque ad 1320: Fernandez & Fontana de prov. Rom. ad 1338, quo certo scribebat, sed & extrates Tritemius, Eysingrenius, Possévinus, Bellarminus, Labbeus, Caveus & alii, sed in his emendandus Simlerus, qui eundem censet cum Bartholomæo Pisano ordinis Minorum, quem de Albizis agnominant, & qui libro conformitatum S. Francisci cum Christo Domino anno 1399 a se edito ac vulgato, ut habet vadingus nomen suum fecit celebre, cum hic noster longe antea obiisset, cujus hæc recententur opera:

1. *Summa de casibus conscientie*, ordine alphabetico. Pr. *Quoniam ut ait Gregorius super Ezechielem, nullum omnipotentem Deo tale sacrificium, quale est zelus animarum &c.* Ad calcem tum in codd. mss tum in impressis sic legitur: *Consummatus fuit hoc opus in civitate Pise A. D. MCCCXXXVIII de mense decembri: tempore SS. P. D. Benedicti papa XII, per F. Bartholomæum de Pisis ordinis Prædicatorum.* Typis prodiit in incunabulis Typographiæ, dicta Bartholina & Magistrucia, fol. charact. Goth. absque majusculis, reclamationibus, numeris, signaturis: desunt & locus, annus & nomen tythothæ. Quæ editio extat Paris. in Navarr. & in sacro gynæceo Sororum ab Ave Maria dicitur apud earum confessarios, ubi annotatur jam ab anno 1496 octob. 6 illatam. Beughemius has alias refert editiones Parisiis 1470 & Reutlingæ 1482, vel 1484 fol. Alii has etiam laudant Venetiis 1476 in 4, 1481 & 1483 in 8. Mediolani 1494. Januæ, Matthiæ Novelli fol. absque anno. Lugduni 1519 in 8.

Innumera servantur ubique hujus operis exempla ms. Hæc a me Parisiis visa: In Victor. codex 909 fol. med. memb. scriptus anno MCCCCLXX: Iterum codex 940 fol. mag. ejusdem circiter ætatis. In Navarr. codex fol. mag. memb. scriptus anno MCCCXXVII die mercurii ultima junii. (erat eo anno lit. Dom. c.) Ad finem indicis sic legitur: *Explicit tabula ad summam de casibus conscientie secundum compilationem R. P. F. Bartholomæi de Sanctoconcordio ord. Frat. Præd.* Est ibidem codex alter fol. memb. in quo Summæ de casibus præmittitur *Tractatus de instructione confessorum de Summa confessorum extractus, & in presenti Summa juxta materias coarctatus.* Pr. *Cum aliquis petit suam confessionem audiri &c.* 13 folioli tantum obtinet. Ejusdem Pisani facile credas, at quem ex nostro Joanne Lectore exceperit. Est & codex tertius pa-

624. XIV. pyræus fol. par. scriptus v 111 februar. hora secunda noctis mccccxix, scilicet stylo veteri novo mcccc. In Sorbon. codex fol. med. membr. & alius chartaceus fol. uterque circa mcccc scriptus. In Augustin. ad Pontem novum codex 274 fol. med. membr. liber elegans ante mcccc scriptus. In Regia codd. 4529 & 5691 hic fol. med. charta. scriptus & finitus xiv febr. mccccxlix. Ille in 4 membr. anno mccccxlviii, vi Kal. Feb. In bibl. Eccl. Paris. codex C. 12 fol. par. charta & pergamenico circa mcccc scriptus. In catalogo codd. mss Eccl. Turon. indicatur n. 341, & dicitur completa anno mccccxlvii, quæ fortè ætas est codicis.

In Bibl. Italis hi laudantur codices: Florentiæ S. Marci Arm. III nn. 53, 54, 55 & 56, hic ultimus scriptus mccccxxix mense Maio. Ibidem ad Annunciatam nn. 114 & 115. Medicea, Plut. 14 n. 7 fol. memb. Venetiis. Ad S. Anton. in 4 memb. Ad SS. Jo. & Pau. in 4 memb. Patavii, S. Mariæ in Vantio fol. memb.

Belgicis: Tornaci, S. Martini n. D. 17. Dunen. Cisterc. Classe 4 n. B. Lovanii Bibl. Publ. Acad. Trajecti ad Rhen. n. B. fol. duplex. Tungris Canon. Regul. p. 3 n. 8. Lovanii Vall. S. Mart. n. B. Laudatur & in Gothana inter codd. memb. minores n. 36.

Anglicis T. I P. I nn. 860 & 2727: P. II nn. 613, 1849: P. III nn. 1812, 2163 & 2332: T. II, P. I, n. 4012.

Alva Sol. Verit. Rad. 170 col. 1393 ait extare Toleti in S. Joan. Reg. Plut. z. n. 91 memb. in eoque codice non legi de conceptione B. Virg. quæ in aliis omnibus ms & impressis leguntur & citantur a Turrecremata & sequacibus: sed & idem faretur F. Joannis Egidii de Zamora Minoritæ codicem ejusdem Bibliothecæ, ubi de eadem conceptione, ex industria corruptum fuisse.

Idem Alva addit Summam hanc Hispanicè translata prodiisse absque anno & loco, cujus & fragmenta refert.

Monendus autem lector F. Nicolaum Auximanum ord. Minor. Summam hanc auxisse ac interpolasse, cui operi titulum indidit *Supplementum*. Princ. *Quoniam Summa qua Magistrucchia seu Pisanella vulgo nuncupatur propter ejus compendiositatem apud confessores communius inolevit &c.* Additiones tamen distinxit per elementum A in principio & B in fine, quod opus primus edidit Venetiis Vendelinus Spiræus Sixto IV sedente fol. Extat Paris. in Regia D. 397. Item apud nostros Sanjacob. Paris. Item ad *Ave Maria* monasterium laudatum. In Telleriana aliàs nunc Genovesiana. Prodiit ibidem 1481 apud Bartholomæum de Alexandria Andream de Asula, & Mapheum de Salo socios in 4: Quæ editio extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati. Iste autem Minorita in fine dicit supplementum se perfecisse ad Mediolanum apud S. Angelum anno mccccxliiii novemb. xxviii Sabbato proximo ante Adventum hora quasi sexta: proindeque centum & amplius annis post editam a nostro Bartholomæo Pisanellam.

Notandum rursus F. Angelum de Clavasio ordinis etiam Minorum, qui ex Wadingo mortuus est anno 1495, fateri se casus omnes conscientia ex Summa nostri Bartholomæi excepisse, & in Summam suam Angelicam dictam derivasse.

2. R. P. F. Bartholomæi de Pisis ord. Prædic. De documentis antiquorum. Quod opusculum prodiit sollicitudine ac diligentia R. P. F. Alberti Clavii Civitatisensis ejusdem ordinis Aurelio Novalio Tarvisiensis Ecclesiæ canonico nuncupatum Tarvisii, Evangelistæ Dulcini 1601 in 8, pp. 266. Extat Paris. in Reg. D. 2637.

Idem Italice: *Ammæstramenti degli antichi rac-*

colti e volgarizzati per F. Bartolomeo da Sancto-concordio Pisano dell'ordine de' Frati Predicatori. Ridotti alla vera lezione col riscontro di più testi a penna dal Risiorito Accademico della Crusca. Firenze, Alla stella 1662 in 24 pp. 489. Extat Paris. in Reg. D. 2638.

Sex codicibus mss usum se monet eruditus ac diligens editor, primo emendatori membr. & ætatis auctoris, qui nunc est Jo. Bapt. Guadagni: quatuor academiæ della Crusca, quorum primus chartaceus accuratior: uno tandem S. Mariæ Novellæ.

Extat & duplex exemplum ms. Florentiæ ad S. Marci. Primum Arm. III n. 13 charta pecora, hoc titulo: *Ammæstramenti antichi libro ordinato per Frate Bartolomeo da Pisa e per lui volgarizzato*. Alterum Arm. IV n. 143 charta. hoc titulo: *Libro degli ammaestramenti degli antichi composto e fatto e volgarizzato per Frate Bartolomeo da Sancto-concordio detto Pisano dell'ordine de' Frati Predicatori*. Mirum Academicum Editorem hos codices latuisse, sed fortè fat illi fuerunt sex ab eo laudati.

Cæterum hoc opusculum a puritate linguæ Etruscæ plurimum commendat. De eo sic Leonardus Salviati vol. 1 de' suoi Avvertimenti della lingua sopra'l Decamerone lib. 2 cap. 4: *Lughi e favellari estratti dal libro degli Ammaestramenti degli antichi, ne quali l'efficacia, la brevità, la chiarezza, la bellezza, la vaghezza, la dolcezza, la purità, e la semplice leggiadria si vede espressa della favella della migliore età*. Idem cap. 12: *Gli ammaestramenti degli antichi mostra che sia favella del tempo del Villani, ma la più bella e la più nobile, che si scrivesse in que' tempi, e se fosse gran volume, benaventurosa la lingua nostra*. Sic refert Academicus editor in suo prologo. Sed & de his legendus noster Raphael delle Columbe volum. 1 suarum concionum, Prologi p. 10.

3. De virtutibus & vitiis. Sic habet Laurentius Pignon in suo catal. n. 59. Extat Italice ad calcem superioris Florentiæ ad S. Marcum, Arm. IV n. 143 sic indicatus: *E appreso il libro delle IIII virtù cardinali*. Videant etiam gentiles an non idem sit, qui Arm. III n. 107 refertur hoc titulo, *Tractatus de quatuor virtutibus cardinalibus, quibus thronus Ecclesiæ presidentis tanquam columnis quatuor sustentatur & roboratur*.

4. L'Arte della memoria artificiale. Sequitur ad opusculum degli Ammaestramenti cod. cit. S. Marci Arm. III n. 13, cum his opusculis S. Bernardi fortè ab eodem lingua Tusca versis, scilicet: *Libro di san Bernardo sopra la contemplazione della passione di Cristo: & Meditazione del medesimo sopra il pianto della vergine Maria gloriosa*. Quod tamen indigenis curiosis accuratius disquirendum permitto.

5. Opusculum quod a superioribus est diversum, servatur Parisiis in Colbert. cod. 2974 fol. med. charta, & ætatis circiter auctoris. Princ. *Incipit compendium moralis philosophiæ. Libellus iste continet quedam, que assumta sunt de quodam libro, qui dicitur de regimine principum, magis quidem secundum sententiam, quam secundum verba propter prolixitatem vitandam, additis nihilominus quibusdam aliorum dictis, que quasi loco glossarum separatim sunt posita, (scilicet in marginibus.) Appellatur autem liber iste Compendium moralis philosophiæ, & dividitur in decem partes, ut in processu patebit. Pars I est de ista scientia, & de ultimo fine & quibusdam aliis, quomodo aliquod regimen perpetuetur. cap. 1. Sententia est politicorum &c.* Foliolis 36 univrsim constat. Ad calcem: *Explicit compendium moralis philosophiæ compilatum per Fratrem Bartholomæum Pisanum ordinis Prædicatorum.*

6. De

6. De pronuntiatione vocum Latinarum & de Orthographia, Tractatuli duo. Extant Parisiis in Regia cod. 4506 fol. parv. memb. Sic primus incipit: *De proferendis in prosa dictionibus sociorum instructioni volens intendere &c.* Paginas duas tantum implet. Ad calcem: *Explicit tractatus de dictionibus proferendis secundum Fratrem Bartholomæum Pisanum ordinis Prædicatorum. Sequitur: Incipit Orthographia. Post tractatum de dictionibus restat, ut de scribendis aliqua breviter videamus &c.* Paginas quatuor iste habet & amplius. Finis: *Explicit Orthographia F. Bartholomæi de Sancto-concordio Pisani ordinis FF. Prædicatorum. An isti tractatuli iidem sint, qui in Bibl. S. Marci laudata Arm. III n. 107 recensentur post tractatum citatum de virtutibus cardinalibus. hoc titulo, Tractatus de accentibus & de Orthographia, examinent indigenæ curiosi.*

7. Tabula ad inveniendum Pascha. Sic noster Pignon citatus n. 59.

8. In Virgilium & in Senecam Tragedum scripsisse dicunt Lusitanus, Fernandez & Altanura.

9. Sermones quadragesimales ei ascribuntur a Labbeo in *Dissert. Histor.* ad Bellarmin. & excipit Altamura: Caveus addit typis prodiisse Lugduni 1519 in 8 unâ cum Summa, penes quem fides, cum hæc editio non mihi occurrerit.

Vide supra F. Menentillum a Spoletio, cujus est epistola ad hunc nostrum Bartholomæum ex Marbar in Indiis Orientalibus data anno mccccxx.

F. PETRUS GUIDONIS.

F. PETRUS GUIDONIS Gallus Lemovicensis patrum habuit nostrum toties laudatum F. Bernardum Guidonis & ex eodem castro ortus in eodem Lemovicensi conventu ordini se addixit, ac deinceps ejus persequi vestigia fatigavit. Post lectam e superiori loco apud suos annis pluribus præsertim Lemovicis theologiam, ibidem electus fuerat & præfectus prior anno mccccxxvi, sed anno sequenti in cap. prov. Tolosæ habito post generale ibidem eo munere solutus fuit, & capitulo ecclesiæ S. Stephani cathedralis Tolosana concessus, qui canonicis sacras literas interpretaretur. Hinc prior Carcassonensis ascitus hanc domum regebat anno mccccxxvi, & sequenti xviii martii provinciæ Tolosana caput & pastor electus, ac a magistro ordinis F. Hugone de Vaucemain Barcinone tum agente cito confirmatus, spartam hanc ad diem xx i i julli anni mccccxliiii diligentissime adornavit. Tum verò adversus hæreticam pravitatem inquisitor generalis Tolosanus institutus, dum hoc manus intrepidus exequitur, Geruntifani ad Pyrenæos moritur circa mccccxlvii, unde corpus ejus exigentibus suis Lemovicam delatum est, & ibidem sepultum. Hæc ejus opera:

1. *Vite sanctiorum a patre suo F. Bernardo Guidonis edita*, curis ejus voluminibus duobus elegantibus memb. collectæ & scriptæ.

2. *Vita illustrium ordinis virorum ad suam usque ætatem*. Sic enim in actis cap. gen. Brugis mccccxxvi celebrati: *Significamus quod F. Petrus Guidonis prior conventus Carcassonensis in provincia Tolosana, ex devotione quam habet ad sanctos & illustres viros ordinis nostri, assumpsit sibi studium componendi libellum de miraculis & gestis insignibus prædicatorum. Quapropter rogamus Fratres omnes & singulos, quatenus quicumque habent in notitia miracula vel facta memorabilia Sanctorum & Fratrum nostrorum, qui ex hoc seculo transferunt, current ea solcite mittere, quam cito poterunt prædicato Fratri. Difficile quis existimet. Petrum hoc suum consilium capitulo generali aperuisse, nisi jam pluri-*

ra de his apud se collecta servasset; ipsumve s. c. XIV. opus jam inchoasset, utrum autem compleverit, incertum, certe ubi habeatur, nemo refert.

3. *Acta visitationis monasterii Sororum nostrarum de Pruliano ab eo tanquam Priore provinciali provincie Tolosana xxv octobr. mccccxl instituta*. Servantur etiamnum in archivo Pruliano; quorum & exemplum apud me servo in schedis, ex quibus æconomiæ in celeberrimo illo sacro Gynæceo ea ætate observatam; multaque in eodem a S. Dominico instituta perspicere licet.

Omittendum non videtur ejusdem familiæ virum insignem eo seculo, & in eadem provincia Tolosana claruisse. Hic vocabatur F. Arnaldus Guidonis natione Lemovicensis; ejusdemque conventus alumnus, sacra theologia magister promotus in capitulo generali Argentina anno mccccxlviii jubente S. P. Innocentio VI. Sic enim refertur in cod. ms. Lingoniensi, & recensetur 144 inter additos ad catalogum Bernardi Guidonis. Idem in calendario conventus Lemovicensis dicitur *pœnitentiarius D. papa*, & ejus mors legitur vi Kal. junii omisso anno. Qui addendus Pœnitentiarius catalogo a Fontana collecto, in quo & plures alii desunt. *Ex actis capp. provinc. Tolos. & capp. gen. & aliis documentis citatis hæc omnia.*

F. JOANNES FERRO N.

F. JOANNES FERRO N. Gallus Parisinus patria & etiam professione, in domo & gymnasio S. Jacobi ad ordinem allectus medio seculo xiv claruit, vir gravis sacro pœnitentiæ tribunali addictus, sed & concionator lingua Gallica pro ætate facundus & elegans, quod ex versione concijitur, quam fecit operis nostri Jacobi de Cessolis de ludo Scaccorum cujus hoc principium:

A Noble & discret homme Bertrand Aubery eschquier de Careston Frere Jehan de l'ordre des Freres Precheurs de Paris son pere & humble chapelain soi tout. La sainte escripture dit que Dieu nous a fait a chacun commandement de pourchacier a tous nos prochains leur sauvement &c. Postquam stirpis dicti Bertrandi nobilitatem laudavit, sic prosequitur: *Pourtant je votre petit chapelain a votre requeste, que je tiens pour commandement, vous ay voulu translater de Latin en François le jeu des eschechs moralise, que fit un de nos Freres, Frere Jacques de Cessoles maistre en Divinite, si que vous l'entendiez plus legierement &c.* Et infra: *Or priez nez donc tres chiers Sire ce petit present commencié le quatrieme jour de mai l'an mil trois cent quarante sept &c.* Extat hujus operæ exemplum ms 1 memb fol. med. Parisiis in Segurier. olim. nunc Coislin. a me visum. Est etiam in Colbert. n. 3942. Simile recensetur a Sandero in Elencho codd. Belg. T. I p. 289, sed titulus corrupte ab eo sic refertur: *Livre intitulé, l'Eschequier moralise composé (legit) traduit) par F. Jehan Ferron de l'ordre des Precheurs de Paris, dédié a noble homme Bertrand Auboy (pro Aubery) eschquier de Tarascum.* Certo in Coislin. legitur Careston.

Hoc idem opus iidem circiter annis Gallice vertit F. Joannes du Vignay hospitalarius S. Jacobi de Altopassu, ut supra monuimus ubi de Jacobo de Cessolis: sed ex collatione utriusque versionis clarum est alterum alterius consilii inficium fuisse.

F. ROBERTUS EBORACENSIS.

F. ROBERTUS EBORACENSIS Anglus philosophus & theologus sua ætate nominatus ad mccccxlviii vel xlix clarus laudatur a Simlero tum

S. G. XIV. & a Lusitano; ceu qui scripserit sequentia his titulis:

Tractatus de magia ceremoniali.

Correktorium alchimya. Pr. Cum omnis rerum emendatio.

De mysteriis secretorum.

Excipit Altamura ad 1348. Jacobus Gaffarellus in praefatione in libros medicinalium Thomae Campanella, quos praelo edendos curavit Lugduni 1635 in 4, plures religionis voto astrictos recenset, qui de re medica scripserunt, & inter alios sic hunc scriptorem laudat: *Robertus Eboracensis Anglus Dominicanus theologus, summaque cura abdita secretioris medicinae theorematum ita est perscrutatus, ut doctissimis quibusque medicis admirationem moverit singularem.* Lelandus vir, inquit Pitseus, in scriptis suis ubique modestus & veridicus, scribit Robertum nimis anxium fuisse in omnibus philosophiae penetrabilibus perscrutandis. Pitseus ipse addit ingenium fuisse admodum curiosi, tam accuratum mathematicarum scientiarum omnique philosophiae scrutatorem, ut inde cognomen *Perscrutatoris* non immerito consecutus fuerit, quo & eum agnomine illum ipse exhibet ad 1326, praeter superiora haec ei alia tribuens opera

De impressionibus aeris. Pr. In anno Christi 1325 in civitate &c.

De mirabilibus elementorum tractatus.

Sed haec omnia ubi jam servantur, nemo aperit.

F. NALLUS.

F. NALLUS Italus provinciae Romanae ut videtur alumnus laudatur a B. Raimundo de Capua in vita S. Agnetis de Montepolitiano ms & primigenia teste nostro Laurentio Surdino in vita ejusdem sanctae, diciturque vir magnae sanctitatis & miraculis clarus, qui proinde vixerit inter mcccxvii quo illa mortua & annum mccccl quo circiter Raimundus vitam illam edidit. Scripsit autem Nallus

Miracula quadam dicta Beata a morte ejus parata. Hinc Henschenius T. II April. p. 812 in Annot. ad lit. W colligit vitam a se datam esse quadrantenus mutilam, & supplementum aliquod desiderari, cum Nalli in ea non fiat mentio.

Hic autem ille videtur idem Nallus Urbevetani conventus alumnus, cujus meminit Pius inter sanctitatis opinione claros *P. I lib. 2 col. 359*, & Fontana in *Prov. Rom.* ubi de conventu Urbevetano p. 101, quem dicunt Bononiae & Parisiis studuisse, ac insignes inter theologos nomen sibi fecisse, ac tandem anno mcccxlvi devixisse. A Vallio vero *Compendii p. 47* censetur ille Reginaldus ex illustri gente comitum Montismartii ac Viterbii dominorum satus, quem dicunt anno mcccxi Titiniani ad Urbevetanum natum, adolescentem Viterbii vel Urbevetani ordini nomen dedisse, ac post multa doctrinae suae ac pietatis specimina edita, miraculis etiam clarum Priverni anno mcccxlvi mense Aprilis ad superos abiisse. De quo legendus D. Thadæus Terzi abbas Camaldulensis SS. Cosmae & Damiani Bononiae libro suo cui titulus: *Vite di tre beati della famiglia de' Montemarti, cioè Guido Camaldolese, Reginaldo dell'ordine de' Predicatori, & Angelina religiosa e fondatrice del Terzi ordine di S. Francesco*, Bononiae, Joannis Bapt. Ferroni 1659 in 4, ubi a p. 89 ad 106 habetur *Elogio brieve del detto B. Reginaldo dal Signor Francesco Gianotta nobile d'Aquapendente.* Libri hinc citati extant Paris. in Regia, Surdini, H. 1709: Thadæi Terzi H. 1249.

F. BONAVENTURA DE TOLOMEIS.

F. BONAVENTURA DE TOLOMEIS Etruscus Senis natus est die S. Michaeli Archangelo dicata, unde & Iustrale Archangeli nomen illi inditum xxix sept. mcccxxx. Patrem habuit Franciscum Tolomei, & matrem hujus conjugem comitisfam Bononiensem. Porro Tolomea gens antiqua est Senis, nobilissima & patritia, a qua prodire viii pietate, eruditione, dignitate, & sanctitate insignes plurimi, de quibus historiae Senensis scriptores nostrique Gregorius Lombardellus, & Isidorus Ugurgierius videndi. Ex hac ortus Archangelus vix ætatis quintum attigerat, cum sodalibus Dominicanis Senensibus traditus est pietate & literis informandus, quod plures ejusdem Tolomeorum familiae in eo conventu jam aliàs vel etiam tum florent. Duodennis habitum ordinis petiit, & instantissimis obtinuit precibus, Bonaventura tum dictus, & ut acri præditus erat ingenio ac eleganti, pertinaci addito studio Ecclesiastes evasit inter primos nominatus, Italiamque universam prædicationis suae fulgore illustravit, eo majori animarum fructu, quo sanctioris vitae verba fulciret exemplis ac testimonio. In hujus muneris laboribus quinquaginta circiter annis desudavit, omnibus seu apud suos seu extra oblati sibi dignitatibus aut præfectoris constantissime semper recusatis. In maxima illa quæ universam fere Europam anno mcccxlvi demersit epidemia, ea lue contactorum spirituali se devovit ministerio, in iisque caritatis summae officii & ipse tandem eodem contagio affectus piissimam caelo reddidit animam ejusdem anni decemb. xxvi. Cujus vitam ut Beati scripsit noster Gregorius Lombardelli, quam Hispanice versam Lopez Historia suae intulit P. III lib. 1 pag. 56 ad 93. Plura feruntur ejus ingenii simul ac pietatis monumenta apud suos Senenses forsitan servata ms.

Tractatus de contemptu mundi, seu de mundi vanitate.

De gravitate peccati & recidiva damnis.

De cognitione sui ipsius. Item de castitate.

Sermones de adventu, quadragesima, dominici & sanctis per annum, & plures de defunctis.

Varia pro re nata exercitia spiritualia.

De B. Ambrosii Sansedonii Senensis miraculis.

Ejus præter citatos meminerunt Fernandez, Altamura ad 1348: Fontana de *Prov. Rom.* & in *Monum.* ad 1340, quo anno vult obiisse contra fidem auctorum superius allatorum, & ut videtur accuratiorum.

F. AENEAS TOLOMEI.

F. AENEAS TOLOMEI eadem patritia de gente qua superior Senis natus, & eadem ætate florens laudatur apud Ugurgierium *Pompe Sanefti Tit. xiv n. 13*, ceu qui conventum Florentinum S. Mar. Nov. sua eruditione illustraverit. Celebris enim ille per omnem Etruriam habitus est theologus, & utriusque juris maxime canonici peritissimus: cujus & scholæ in tota Romana provincia famosiores erant, inquit Ugurgierius ex necrologio conventus Senensis S. Dominici, in quo demum anno mcccxlvi mortalitatem explevit. Addit idem Aeneam a Malavolto Senensium antistite fidei quaesitorem apud Senenses institutum ex Gregorii Lombardelli sed parum accurati scriptoris fide in vita ms Bonaventurae Tolomei. Scripsit

Tractatum de paupertate Christi.

Quem Ugurgierius elegantissimum præstat, plurimamque scripturae sacrae, SS. Patrum & Ecclesiae canonum notitia testimoniisque confertum, & in *Bibl. S. Dominici Senis ms asservatum.*

F. CONSTANTINUS DE ASCULO.

F. CONSTANTINUS DE ASCULO Picenus hic recensetur ex fide Gozzei, & Pii P. II lib. 2 col. 181, quos excipit Altamura ad 1348 a quibus ei tribuuntur

Varia quaestiones.

Has Rovetta ad eundem annum distinguit in *Philosophicas, theologicas & canonicas*: ubi verò servantur saltem ms, altum apud eos silentium: unde quid certius a gentilibus desideratur, præsertim cum Leander & Lusitanus hujus scriptoris non meminerint.

F. ELIAS DE FERRARIIS.

F. ELIAS DE FERRARIIS Aquitanus conventus Cadurcensis alumnus suae provinciae Tolosanae prior provincialis electus anno mcccxxxiv in cap. prov. Burdigalis post generale ibidem habitum, eo munere functus est ad januar. anni mcccxxxvi stylo veteri, novo xxxvii, quo munere cessit prior monasterii Pruliani a magistro ordinis Hugone de Vaucemain institutus. Utrumque munus cum summa tranquillitate administravit Fratribus & Sororibus intus & extra æque probatus. Ultimum adhuc agebat anno mcccxlvi, quo sic de eo in actis cap. gen. Lugduni legitur: *Facimus vicarium in provincia Tolosana F. Eliam de Ferrariis priorem monasterii Pruliani, donec prior provincialis electus fuerit & confirmatus & presens fuerit in eadem.* Eodem anno qui dicitur magnae mortalitatis sortem subitum communem. Quæ omnia ex actis. Scripsit libellum cui titulus:

De doctrina Fratrum.

De quo sic legitur in actis cap. prov. Altvillari habitum anno mcccxxxv: «Cum autem R. P. prior provincialis quemdam libellum de doctrina Fratrum multa propriae & proximorum salutis utilia continentem per provinciam miserit, & in vadium nisi Fratres proficerent in eodem: volumus & ordinamus & districte imponimus, quod omnes Fratres nisi xl annos habeant in ordine, vel in solemnibus conventibus priores fuerint aut lectores, ad prædictum libellum habendum & in eodem proficiendum arceantur & compellantur. Statuentes tempus eisdem trium vel quatuor mensium aut pluris juxta capacitatem ipsorum, intra quod in eodem libello contenta communiter mente sciant: inhibentes ne de cætero fiat aliquis prædicator vel confessorius extraneorum, nisi in prædicto libello instructus fuerit competenter. Quod idem renovatum fuit in cap. prov. seq. Brageriaci anno mcccxxxvi & additum: *Qui jam ipsum nesciverit, si studens fuerit privilegio privamus: si prædicator, ab officio suspendimus, quousque in præfato libro profecerit.*

Eum librum quidam præstant illum esse qui e prælo prodit Venetiis apud Arrivabenum 1517 in 8 hoc titulo: *Recollektorium rudimentorum sacrae theologiae pro prædicatoribus & confessoribus per quemdam Fratrem ordinis Prædicatorum editum.* Prologus: *Quia frequenter contingit quod novi prædicatores &c.*

Hæc editio extabat Brugis Flandrorum apud nostros anno 1671 mensis julii 20 a Jacobo Quetif visa, ad calcem confessionalis Hieronymi Savonarolæ, cui a quibusdam asseritur, cum non sit ejus, sed Eliæ de Ferrariis.

De isto scriptore sic refert Hentius noster de Hervordia Caenæ aureæ P. x Ansa v fol. 58 cod. regii 5792: «Vidi hominem sexagenarium nominem Eliam ordinis Prædicatorum quondam provin-

TOM. I.

cialem provinciae Tolosanae, & tunc priorem Pruliani, & diffinitorem capituli generalis Mediolanensis (anno mcccxl habitum) qui neglecta solutione cum confipatus esset, & vomitu cum molestia provocato mansit confipatus per xii annos, per quos etiam cibum quem sumit, post digestionem per os rejectit sicut per anum & fortis mansit &c.

F. GALGANUS DE SENIS.

F. GALGANUS DE SENIS Etruscus & in domo S. Dominici in patria ad ordinem allectus, postquam in sua provincia Romana pluribus locis & conventibus præfuisset, ejusdem etiam quando assumtus est provincialis. Hic cum eruditione clarus esset & facundia atque Senensibus acceptissimus, quibus verbum Dei sæpissime magnoque populorum confluxu & fructu prædicaverat, ex provinciali Romano tandem anno mcccxxxii consecratus est episcopus Massensis & Populoniensis in Etruria, quam ille sedem annis sexdecim solidis integerrime administravit, magnoque Senensis magistratus & populi mærore ex hoc seculo subtractus est xix martii mcccxlvi, & apud suos S. Dominici sodales Senis sepultus. Ejus cum laude meminere Razzius, Ugurgierius *Pompe Sanefti Tit. VIII n. 92*, Fontana in *Theat. Monum. & Prov. Rom.* Altamura ad 1348 ex Pio & Lucarino. Legendas etiam Ughellus *Ital. Sac. T. III col. 796 n. 25.* Scripsisse dicunt:

Sermones quadragesimales.

Commentaria in libros xxii S. Augustini de civitate Dei.

F. JOANNES ANDREÆ.

F. JOANNES ANDREÆ Bononiensis, famosissimus ille scilicet juris utriusque doctor e nobili stirpe de *Calderinis*, Tuba juris dictus, qui Martinum Solimanum in jure civili & Aegidium Foscherarium in jure canonico præceptores habuit, & clarissimorum virorum ipse per quinquaginta annos Bononiae, Patavii & Pisis magister fuit, inter quos recensetur Franciscus Petrarcha, sic enim de eo Bualdus Minerval. Bonon. p. 107, nostris accensetur a Ludovico de Valleoleti n. 71 his verbis: *Famosus doctor in jure Johannes Andrea, sectator doctrine B. Thomae, in fine vite suae fuit Frater Prædicator in conventu Bononiensi, & ibidem requiescit.* Cum Joannes Andrea mortuus fuerit die vii julii mcccxlvi, & Valleoletanus hæc scriberet anno mcccxlvi, ista ante annos sexaginta circiter gesta facile rescire potuit, adeo ut fides ei deneganda non videatur. Qui autem id intelligatur, sive ultimo vite anno nomen ordini dederit in æde Bononiensi, sive in ultimo quo mortuus est morbo veste B. Dominici indui petierit & unâ professus fuerit, certum habetur sodalem ordinis obiisse, ut & certissimum apud nostros sepultum fuisse. Hunc autem ideo hic recenseo post Valleoletanum, non ut scriptorum nostrorum numerum augeam, sed ut virum scriptis suis in seculo jam illustriorem Dominicanum effectum. Opera ejus non laudo, & quod extra ordinem composita, & quod jurisperitis suis omnibus notissima & obvia.

F. JOANNES DE MOLENDINIS.

F. JOANNES DE MOLENDINIS vel de *Molinis* ab aliis de *Molendino*, vel de *Molino*, quod idem est, nuncupatus, corrupte verò a quibusdam *Morlandinus*, Gallus Aquitanus in dicecesi Lem-

*****ij**

vicenti primam lucem vidit circa finem seculi XIII: ex ea vero quæ summa illi fuit cum F. Geraldo de Domaro vel Daumario magistro ordinis XVII & postea cardinali de quo superius, animorum conjunctione, conjicit Baluzius ex eodem fere loco ortum, scilicet ex feudo quodam, quod Molendinariam vocant vulgo *la Molineyrie* a loco de Daumario in eadem parochia Gardiensi non longe sito, indeque agnomen accepisse, quod sane non abhorret a vero. Ut ut sit, quod parum refert, in eodem conventu Brivatensi & eodem fortè tempore circiter adolescens ordini nomen dedit: tum vero quas acceperat disciplinas seu philosophicas seu theologicas, ut in scholis nostris traderet, videtur maximam vitæ partem applicitus, cum in iis tantum legam non autem ad regimen conventuum electum. Ex iis etiam qui bini quotannis ex sua Provincia Tolosana Parisiis studentes assignabantur ad proficiendum, quod volunt quidam, libenter concesserim; non tamen in ea facultate sed in Avenionensi laurea magistræ donatum. Sic enim in catalogo inter additos ad indicem Guidonis ex cod. Lingon. n. 101: *Frater Joannes de Molinis factus in Avenione de licentia pape Clementis VI.* Ad quem gradum proinde promotus fuerit anno MCCCLII. Certe eo titulo jam fruebatur anno MCCCLIII Julii 22, nam in actis cap. prov. Albiæ in festo Magdalene celebrati electus dicitur *Diffinitor sequentis capituli generalis F. Joannes de Molendino magister in theologia*: quod generale capitulum Podii seu Ancii MCCCLIV habitum fuit. Circiter id temporis inquisitorem Tolosanum egisse & F. Petro Bruni qui hoc munere etiamnumungebatur anno MCCCLV successisse verisimilius, at non diu in hoc sterit officio, nam anno MCCCLV ab eodem summo pontifice allectus est sacri palatii magister: tum exinde in comitiis ordinis Barcinone MCCCLIX coactis unanimi suffragio absens licet generalis magister renunciatus, ac tandem anno MCCCL sabbato quatuor temporum adventus XVIII decembris in collegium cardinalium ascitus. Quæ constant omnia ex additis ad Guidonem manu æquali ex cod. Lingon. cit. ubi sic legitur in catal. magistr. ord. *XX magister ordinis fuit F. Joannes de Molendinis magister in theologia de provincia Tolosana natione Lemovicensis, ac magister sacri palatii in curia, electus concorditer ab omnibus electoribus inclusis ut moris est in conclavi sabbato sancto pentecostes per viam scrutini in capitulo generali Barcinone celebrato in provincia Aragonia anno Domini MCCCLIX penultima die mensis maii. Præfuit autem in officio magistræ anno integro & ultra quantum est a festo pentecostes usque ad festum natiuitatis Domini: & tunc in jejuniis quatuor temporum assumtus fuit in Avenione ubi erat curia Romana per D. papam Clementem VI in presbyterum cardinalem tit. S. Sabina, & illo anno (id est MCCCL) supersedit ordo a capitulo generali celebrando in conventu Castrensi provincia Tolosana. Non omittendum quod quidam referunt, ex Olmeda, in cap. gen. Brivæ MCCCLVI celebrato plurimum vota in eum tum jam sacri palatii magistrum ad regimen ordinis evehendum concurrisse, sed F. Garinum de Giaco Provinciale Franciæ numero vicisse, ad quem alii accesserunt. In catal. verò cardinal. ex eodem cod. Ling. sic legitur n. 15: *F. Joannem de Molendinis magistrum in theologia ac magistrum ordinis assumpti in presbyterum cardinalem D. Clementis papa VI tit. S. Sabina A. D. MCCCL, xv. kal. Januarii in adventu Domini in jejuniis IV temporum.* In codice verò Tolosano additur: *Et ante fuerat lector sacri palatii & inquisitor Tolosanus hæretica pravitate, sed & conventus Brivensis alumnum fuisse ibidem dicitur. Accidit anno MCCCL**

Barcinone quod F. Franciscus Bajuli Minorum guardianus feria sexta parasceves in templo sui ordinis prædicans publice asseruerit sanguinem Christi in passione effusum a divinitate fuisse separatam, & proinde non esse in triduo mortis adorandum cultu laiciæ: F. verò Nicolaus Roselli noster tum in Aragonia quæstitor generalis, qui postea cardinalis, de re tota Joannem nostrum de Molendinis cum monuisset, ab eo responsum accepit, summum pontificem die XX Julii vivæ vocis oraculo sibi dato iussisse, ut ad palinodiam cogentur, qui ita prædicaverant, iudicatumque opinionem hanc hæreticam omnino censendam. Compacto processu inquisitor his cardinalis nostri literis innixus, in guardianum egit pro munere, atque ut incautius prolata revocaret, in aula & præsentia episcopi Barcinonensis compulit. Ita tum absque ulla difficultate peractum conclusumque negotium. De quo legendus Wadingus ipse ad eum annum n. 13. Quod verò ibidem addit Wadingus Clementem VI avunculum fuisse Joannis nostri, imprudenter ei excidit, nullo enim documento nititur. Quandiu autem postea vixerit noster cardinalis, ut & quo loco mortalitatem exuerit sepultusve fuerit, variant auctores, multis etiam ex nostris asserentibus ad annum MCCCLVIII superstitem fuisse, & Tolosæ sepultum. Verum Avenione XXIII februar. MCCCLIII diem obiisse verius censet Baluzius ex Contelorio. Tolosæ verò conditum etsi contendat Soëgius noster in Diario ad tertiam maii, cum nulla sit apud Tolosanos nostros memoria, nec agnoscat Percinus in Historia ejus conventus, mihi non probatur. Aliunde verò cum nec Avenionenses nostri tumulum ejus apud se exhibeant, crediderim potius Geraldii de Domaro cardinalis amici & symmystæ exemplo corporis exuvias Brivam ad suos referri iussisse & sodales superstites ei morem gessisse. Ejus hæc recensentur opera:

1. *Tractatus de reparatione hominis lapsi.*

Paris. in Navar. cod. quodam ms fol. par. pergam. & chart. unâ cum Sermonibus FF. Vincentii de Mareugio & hujus socii Andreæ est quidam *Tractatus de reparatione lapsi* absque nomine auctoris, qui tractatus nihil aliud est quam sermones super evangelia quadragesimæ, quæ omnia ad parabolam adolescentis prodigi adaptantur. Pr. Circa tractatum de reparatione lapsi tria sunt videnda, & secundum hæc habebit tres distinctiones. An verò hic tractatus sit FF. Vincentii aut Andreæ dictorum, an Joannis nostri, quis divinet? Hoc solum annotatum convenire, nam primum opus hoc volumine contentum est *Postilla super epistolam ad Titum* auctore F. Joanne de Hildinio equite S. Joannis Hierosolymitani, qui dicitur sacre theologiæ doctor promotus anno MCCCLXII, & immediate sequitur, *De reparatione lapsi.*

2. *Sermones de tempore & de Sanctis.*

Cum absens fuerit a capitulo Barcinonensi MCCCLXIX in quo electus, nulla fuit litera ad ordinem encyclica: quin tamen ex Avenione ubi degebat, accepto electionis nuncio miserit de more, ut & ex capitulo Montispessulani MCCCL, cui certo præfuit, nullus dubito, licet illæ vel perierint, vel alicubi neglectæ jaceant. Acta utriusque capituli rarissima habeo in schedis ex cod. Lingon. citato a me transcripita. De eo agunt nostrates omnes & extrates qui de cardinalibus scripserunt, ex supradictis emendandi, inprimis Fontana in Theatro in Elencho sacri palatii magistrorum, ubi eum in duos plane errans dividit, Joannem de Lemoyfi alterum ad 1346, alterum Joannem Morlandinum ad 1347 appellans, qui ex ipso Olmeda ab eo laudato luce clarius agnoscere poterat unum & eundem hominem esse. Quod verò ait Joannem de Le-

moysi Franciæ provincialem & Philippo IV Galliarum regi a confessionibus fuisse ex ipsa serie Franciæ provincialium & Philippi Pulchri IV anno 1314 defuncti confessorum inter quos nec locum habet nec habere potest, falsissimum evincitur. Legendas Baluzius in notis ad Papas Avenionenses T. I col. 906.

F. ODO DE COLLEALTO.

F. ODO DE COLLEALTO sic a patria in Aprutio ulteriori sita nuncupatus, provinciam regni Siciliae alumnum inquisitorem adversus hæreticos generalem in eo regno agebat anno MCCCLXIX teste Toppio in Bibl. Napol. qui sic se legisse asserit in Antiquis Ecclesiæ Pennensis tabulis, a Nicolao Joanne Salconio summa diligentia a MLIX ad MCCCLXXXVI ad ipsa prima diplomata exscriptis, & in unum volumen, quod instar originalis habetur compactis, cujus & penes se exemplum fidum servare addit. Nulla quidem Toppius hujus Odonis laudat opera. Sed eum in sua Bibl. recensendo, videtur vel ejus acta ut inquisitoris pro operibus habuisse, vel ejus sodalium diligentiam, ut si quæ sint illius quærent, acuire voluisse.

F. ROBERTUS HOLCOTH.

F. ROBERTUS HOLCOTH Anglus Northamptoniæ (quæ Avonia Borealis a Lelando dicitur) natus, ordinemque professus, in universitate Oxoniensi, vel potius Cantabrigiensi, (sic enim in codice Sorbonico legitur infra referendo, etsi Oxonienses sibi vindicent) sacre theologiæ magister, ac diutius regens, acerrimi vir ingenii, literarum humanarum divinarumque studiosissimus, multique laboris, industriæ incredibilis, tantæque lectionis, ut antiquiores pene omnes melioris notæ theologos perlustraverit, floruit seculo XIV, & in luctuosa illa quæ totum pene orbem invasit, peste eadem ipse ictus interit anno MCCCLXIX Northamptoniæ apud suos sepultus. Quem laudant omnes scriptorum nomenclatores, qua nostrates, qua exteri, ipsi etiam heterodoxi: Laurentius Pignon in suo catalogo n. III: Ludovicus a Valleoleti in sua Tabula n. 27: Leander Albertus fol. 136 b, *virum vocans præstantissimum & moralissimum*, qui tamen fallitur, cum ejus exitum refert ad MCCCLXIV: Tægius prima parte Monumentorum ordinis mortuum asserens anno MCCCLXIX: Sixtus Senensis, Lusitanus, & alii deinceps nostri ad Altamuram de eo sat accurate differentem ad 1349 in Bibl. & in *Append. Tritemius Rupertum* dicens, quod ex varia pronuntiatione ortum, at virum præstans in divinis scripturis eruditissimum, secularium literarum non ignarum, clarum eloquio, declamatorem quoque sermonum egregium, anno MCCCLXIX sub Carolo IV imperatore peste extinctum. Eiusdem cum laude meminerunt Gesnerus, Baleus *Centuria 3 Scrip. Britan.* Lelandus cap. 411 *Haldecorum nuncupans*, Simlerus, Possévinus, Pitseus, Caveus, Dupinius; & alii, ubi de ejus operibus opportunius citandi. Hæc autem sunt pleraque tanta aviditate undique conquisita, ut eorum innumera sint in Bibliothecis exempla ms, sed ab iis quæ typo etiam edita incipiendum.

1. *Super quatuor libros sententiarum questiones.* Pr. *Utrum quilibet viator existens in gratia &c.* Hujus duo sunt exempla ms fol. memb. Paris. in Sorbona manu Henrici Anglici Stationarii & apud eum emta anno 1374 ut ad calcem utriusque legitur. In Victorina cod. 945 fol. med. memb. *Holkot in sententias.* Ad calcem fol. 116 sic legitur: *Finitus fuit iste liber A. D. MCCCLXXXIX in vigilia S. Laurentii martyris, quæ ætas codicis. Extat*

etiam apud nostros Sanjacobeos Paris. cod. fol. 51c XIV. med. memb. sec. XIV.

2. *Quædam conferentia.* Pr. *Sex sunt articuli, quos in diversis materiis dixi, contra quos quidam socii reverendi institerunt rationabiliter.* Paris. in Navarr. duo sunt exempla scripti in sententias, & in altero etiam isti sex articuli.

3. *De imputabilitate peccati questio longa.* Extat etiam in codd. mss laudatis.

4. *Determinationes quarundam aliarum questionum.* Pr. *Utrum aliquis in casu possit ex precepto obligari ad aliquid quod est contra conscientiam suam.* Extant in citatis codd. Sorbon.

Quæ simul typis prodierunt Lugduni, Jo. Badii Ascensii, & Jo. Trechel 1497 fol. got. char. sed eleganti. Ibid. 1510. Ibidem Joan. Clein 1518 in 4. Et in catalogo codd. ms Angliæ recensentur T. I, P. II nn. 250, 580, 867, 1605: T. II, P. I, 7987. Vitiò editoris aliquoties dicitur *Thomas Holcote*, pro *Robertus*. Joannem Picum in Apolog. Q. VIII aientem doctrinam Holcothi esse, quod ad merendum libertas arbitrii necessaria non sit, citat Possévinus in *Apparatu*. Cui opinioni ita adversatur Holcothus, ut in toto scripto super sententias nihil habeat solemnius, quam ista principia: primum Augustini 3 de lib. arb. c. 28: *Nullus peccat in eo quod vitare non potest*: alterum *Nullus actus est meritorius vita æterna, nisi sit actus liberi arbitrii, & quod sit in gratia*: ut passim statuit ubique. Vide lib. 2 q. 32, 2 princ. & lib. 1 Q. 1 a 2. Verum est quod lib. 1 q. 1 a 4 dicit quod *Deus si vellet posset acceptare ad vitam æternam omnes actus naturales alicujus hominis*. Quis de hoc dubitat? Sed legem hanc a Deo statutam non agnoscit, imo contra. Si quid meo sensu culpandum in Holcotho, illa est nimia subtilitas in questionibus de absoluta Dei potentia, Si hoc Deus faceret, si hoc juberet, si hoc revelaret, quod seculi non solum sui, sed etiam nostri pluribus condonandum: quod tamen in quodam clericorum regularium seu Theatinorum theologo Italo severissime damnavit nostra ætate sacra facultas Parisiensis. Fatendum etiam in questionibus de scientia Dei & prædestinatione a S. Thomæ placitis videri discivisse, nisi excusetur dicendo has questiones ab eo non recognitas, nec ultima manu finitas, quod & initio monetur. Sic enim ibi legitur: *Sequuntur determinationes quarundam questionum ejusdem magistri, quas licet nonnulla earum simpliciter sint, prætermittas tamen non oportuit. Non desunt qui eas a discipulis Holkot collectas putent, aut ab ipso inter profectum in gymnasio publico dictas, cum alii etiam scriptas ab eo velint, postmodum quod neglexisse videtur recognoscendas & perficiendas.* Cum omnia sint incerta, ex his adversus antiquam Thomistarum sententiam cordatus nemo arguat.

2. *In librum sapientia prælectiones* CCXIII. Opus adeo ab omnibus desideratum, ut pluries typis prodierit. In incunab. typograp. absque anno & loco vidit Alva Colonix apud Minores conventuales, Spiræ Petri Drach 1483. Postea hoc titulo: *Opus præclarissimum eximii D. Mag. Roberti Holkot sacre theologia moralissimi & doctissimi professoris ordinis FF. Præd. supra sapientiam Salomonis, quam Philo disertissimus collegit, continens postillam accurate & summa enucleatione elaboratam cum singularibus questionibus ad omnem materiam tam scholasticam atque disputabilem, quam ad populum predicabilem, non modo utilissimis, atque solemnibus non modo divinarum literarum, verum & philosophorum atque famosorum poetarum ad easdem materias congruenter applicatas allegationes: impressum A. Inc. Dom. MCCCLXXXI, XXXI octob. in 4.* Quæ editio extat Paris. in BB. Sengenovef. & Clarissarum *Ave Maria*. Cum autem locus non

St. XIV. laudetur, fortè ea est quæ dicitur facta Reutlingæ 1489. Laudantur altera Hagenoæ 1494: aliæ Venetiis 1483, 1500, 1509, 1515, 1586 fol. aliæ Basileæ 1489. Postea hoc sine: *Opus præclarissimum Roberti Holkot viri doctissimi ord. FF. Præd. in sapientia librum æterni patris sapientiam elucidantis per Mag. Jacobum de Pforzense Basileæ elaboratum finit feliciter anno &c. 1506 fol. par. quæ extat Parisiis apud dictas Clarissas Ave Maria. Rursus ibid. curis Jacobi Ryteri ad codicem ms Basileensem sec. XIV, & Reutlingensem anni 1489 editionem recognitum, typis Sebast. Henricpetri 1586 fol. Parisiis Francisci Regnault 1511 in 4, quæ apud nostros Rotomagenses. Ibid. 1514 & 1518.*

Codices ms hi a me visi Parisiis, apud Augustinianos ad Pontem novum tres: I memb. fol. mag. n. 146: *Incipit postilla super librum sapientia edita a F. Roberto Holkot. Dominus Petra &c. Ad calcem: Explicit tabula postilla memorata, quam ego simplex sine nomine, Dei adiutorio perfecti anno Domini MCCCCL die mercurii post festum sanctæ Trinitatis.* Alter n. 147 fol. mag. memb. charact. quadrato. Idem initium, & idem monitum ad calcem tabulæ. III n. 148 fol. med. memb. eodem initio, est & eadem tabula, sed non monitum. In Sorbona codex fol. med. memb. num. 510: *Incipit postilla a solemnissimo magistro Roberto Holkot super libris Sapientia ordinis FF. Præd. doctoris Cantabrigiæ de Anglia. Dominus Petra mea &c. Ad calcem: Guillelmus Lovevan scripsit.* Sequitur tabula, & ad finem: *Explicit tabula super postillam super librum sapientia Salomonis editam a F. Roberto Holkoth ordinis S. Dominici doctore in sacra theologia anno Domini MCCC quinquagesimo tertio. Qui annus haud dubie est ætatis codicis pretii 20 florenorum de Florentia. Anno 1360 ex legato M. Joannis Gorre de Parisius doctoris theologi quondam socii hujus domus.* In Victorina cod. 859 fol. 121: *Incipiunt postilla Holkot super lib. Sapientia. Imperfectus codex & prave scriptus. Apud nostros Sanjacob. Paris. extat cod. fol. med. memb. Holkot super Sapientiam. Dominus petra &c.* Est ibidem alter codex fol. mag. memb. sec. XIV. Titulus: *Incipit postilla super librum Sapientia a solemnissimo magistro Roberto Holkot ord. FF. Præd. doctoris Cantabrigiæ in Anglia. Dominus petra mea &c.* Istam postillam Sapientia dedit communi libraria F. Bartholomæus Vinemen de conventu. isto. Sic in codice.

In catalogo codd. mss Angliæ hi codd. recensentur. T. I. P. II 386, 579, 628, 629, 653 hic abbreviatus, 1342, 2289: P. III 311, 715, 826, 1924, 1925, 1975: T. II P. I 803, 358, 830, 1875, 8230: Omnes nomen Roberti Holkoth præferentes, uno excepto anonymo. Patavii apud Augustin. Erem. recensitus a Tomafino p. 75 b: Apud Spizelium p. 299 in Traject. Bibl. *Roberti Holkoth in librum Sapientia*: Apud Sanderum in Elencho codd. mss Flandriæ in monast. Corfendonc. lit. R: *Robertus Holcot in librum Sapientia*, fol. memb. scrip. anno 1472. In monast. Alnensi ord. Cisterc. cujus codd. mss elenchum abbas ad Sanderum misit Classe I Decuria VIII: *Robertus Holcot Dominicanus in librum Sapientia*.

Quos codices visum est sigillatim referre, ut qua fide Swertius in *Athen. Belgic.* & Valerius Andreas in *Bibl. Belg.* asserant Reginaldo de Alna monacho Cisterc. Alneñ. in multis codd. mss tribui commentarium in Sapientiam, qui vulgo Roberto Holkoth vindicatur, videat lector. Certe illi vel unum codicem ms laudare debuissent, & non multos generatim non indicatis locis ubi servantur: adde nec qua ætate vixerit ille Reginaldus, illos docere. Si alicubi hujus monachi reperienda esset memoria, proculdubio in suo Alnen-

si monasterio, ubi tamen nulla, imo quod in eo exemplum commentarii in Sapientiam ipso abbate teste nomen præfert Holcothi. Reginaldus ille adeo apud suos incognitus est, ut Carolus Wischius in sua *Bibl. Cisterc.* nullam ejus habuerit notitiam, quam ex Swertio & Valerio, quos primos hujus dubii nullo documento allato auctores nemo prudens audierit: mirumque tanta facilitate a Labbeo & Caveo, Dupinio, Oleario exceptos. Sed nec tacendus Petrus de Alva, qui certe nostris non faveret, ubi alicujus operis eis cripiendi se dat occasio: ille autem plerosque codd. mss supra laudatos & alios quos recenset *Sol. Verit. Rad.* 107 col. 1127 & seqq. diligentissime exploravit, omnes sub nomine Roberti Holkoth, nullum sub nomine Reginaldi, se vidisse testatur: ex quibus Reginaldum illum vel hominem fictitium, vel ad summum libellionem, quales aliàs perique monachi, qui manum suam operi Holcothi exscribendo commodarit & ad calcem codicis addiderit, F. Reginaldus de Alna scripsit, ut supra in cod. Sorbon. legitur, *Guillelmus Lovevan scripsit*, recte censeas.

Major est difficultas de 16 lineis quæ leguntur in editis, ac in editione quidem Basileen. 1586 p. 532 Lect. 58 inter illa verba: *Et hæc fuit prima sanctificatio in utero matris suæ*: & illa alia p. 533: *Sed secunda fuit in conceptione filii.* Nam ex 16 lineis absunt ab omnibus codd. mss ipso farente Alva, qui tamen duos excipit, alterum monasterii S. Crucis Colonia lit. E. n. 3, alterum Cartusie Ruremundensis lit. B. 47: in quibus eas haberi testatur, sed non addit an in margine an in contextu, an eadem manu totius codicis, quod exploret indigena, ut & codd. ætatem, an ante an post concilium Basileense scripti. Certe non leguntur in antiquis seculi XIV codd. Itaque ob decretum illius concilii qui primam Spiræ apud Dracum 1483 editionem curarunt, lineas illas auctori suppulerunt: quod an recte factum penes summum pontificem judicium esto. Id non permisit tamen Index Romanus in auctoribus bulla Sixti IV anterioribus, intactos manere jubens, sed hæc monuisse satis.

3. *F. Roberti Holkoth vel ut alii F. Thomæ Wallois ordinis Præd. de Gallia Anglicana explanationes proverbiorum Salomonis.* Parisiis Franc. Regnault 1510 in 4. Quæ editio apud nostros Rotomagenses. Addunt & aliam ibid. 1515 in 4, quæ editio in Bibl. Barber. & nostra Paris. Rufus Lavingia 1591 in 8. Utriusque sint haud facile censeas, cum non occurrant codices mss ex quibus judicium ferri possit. Roberto tamen potius tribuerim, cum Ludovicus a Valleoleti num. 111 testetur *scripsisse valde notabiliter super omnes libros sapientiales* quod non dicit de Wallensi. Astipulatur Leander Albertus *Commentaria elegantissima omnique eruditione refertissima super sapientiales libros* Roberto tribuens, quæ sapientiorum arbitrio libens permitto. Equidem Alva *Sol. Verit. loco cit.* 1133 laudat codicem ms Oxon. qui apud Jamecium pag. 22 n. 32 colleg. Balliol. & in indice universali Angl. T. I P. II n. 193 in *Parabolas Salomonis*, sed ille commentarius non Wallensi sed Thomæ Ringstedio nostro tribuitur. Laudat alium codicem ms in Bibl. Traject. ad Rhenum, qui & apud Spizelium recensetur p. 305 lit T sub nomine Thomæ Anglici, qui vulgo Wallensis censetur: de quo nihil mihi superpetit aliud nisi conferendos esse codices cum mss sub nomine Ringstedii & editis sub nomine Holkothi & Vallensis, ut quid sit discriminis, vel an eadem videatur, quod soli præstare possunt codicum possessores. Litem alteram mover Alva loc. cit. nimirum in *lect.* 140 hujus commentarii in Proverbia citari Alexandrum super psalmum XXI *Deus meus respice in me &c.* ad illum versiculum

Enne a franea &c. Ex quo jure sibi videretur ac recte concludere Alva commentarium in psalmos. qui typis prodiit sub nomine Hugonis de S. Caro, esse revera Alexandri Halensis. Bene est, iter in hoc Alva. Omitto quod quem longiorem locum exscribit, manifeste prodit interpolatum ea libertate, quam sibi ob decretum Basileense permiserunt veterum auctorum editores, ut supra notatum: de ipso commentario tantum loquor. Si is quem citavit Holcothus, est Alexander Alensis, proculdubio ille non est auctor commentarii in psalmos, qui sub nomine Hugonis de S. Caro prostat, nam in hoc ne verbum quidem eorum omnium quæ tam diligenter ex Holcotho Alva excerptis. An autem sit Halensis quem laudat Holcothus, etsi mea non interit, valde dubium. Alexandrum vocat, sed non Halensem. Imo Alexandrum Neckamum esse verisimilius, qui ante Minorum & Prædicatorum ordinem neutrius ipse florebat jam, quique egregium super psalmos commentarium edidit, quem Holcothus pluries lectionibus in sapientiam Salomonis a. 2 laudatis citat vel alium Alexandrum. Porro commentarius Holcothi in proverbialia sic incipit: *In abscondito parabolarum conversabitur.* Eccl. 39. *Jocondissimus ut ait Polycarpus, (Altera editio Polycratus) cum in multis sit literarum fructus &c.*

4. *In Cantica Canticorum.* Prodiit Venetiis 1509 cum sequenti.

5. *In Ecclesiastici capita septem priora.* Prodiit in incunabilis typographiæ fol. par. absque anno & loco & nomine tythothetæ, hoc duplici titulo: *Robertus Holkot super librum Ecclesiastici recognitus, mendisque ac erroribus purgatus quam plurimis, ac pulcherrimis annotationibus ac marginibus ornatus, atque membratim peroptime distinctus.* Titulus alter: *Celeberrimi ac clarissimi viri F. Roberti Holkot Anglici ordinis Prædicatorum sacra theologia professoris in librum Ecclesiastici Jesu filii Sirach expositio subtilissima. Prologus auctoris: Omnis sapientia a Domino Deo est. Magister & Dominus Gundisalvus libro suo de orni scientiarum &c.* Ad calcem sic legitur: *Clarissimi sacra theologia professoris M. Roberti Holkoth Anglici ord. Præd. viri doctissimi super septem prima capitula Ecclesiastici postilla eruditissima explicit, quam doctor ipse præclarus a Deo vocatus ac morte præventus explere non potuit.* Quæ antiqua editio extat Parisiis in Navarra. Alia laudatur cum expositione in Cantica canticorum Venetiis 1509 fol. Sic referunt Caveus & Lipenius, extatque Romæ in Barber. Extat ms Paris. apud nostros Sanjacobeos cod. ms fol. papyr. falso Gorran nostro ascripta.

6. *Moralizationes historiarum.* Pr. Theodostius &c. Prodiit cum lectionibus in sapientiam Basileæ 1586. Antea jam edita fuerant addita *Tabula aurea D. Thomæ super evangelia & epistolas totius anni*, curante & recognoscente F. Matthæo Mantuanano ord. Præd. ac priori S. Dominici Venetiarum F. Marino patrio Veneto nuncupante, Venetiis 1505. Parisiis 1507, 1510 in 12. Iterum Paris. Joannis Parvi 1513. Codices ms laudantur in Bib. August. Reiseri p. 50 n. 4 & p. 53 n. 14. In catal. mss Angliæ citato T. I P. III 3272. Florentiæ in Bib. Servorum cod. 194.

De origine, definitione & remedio peccatorum. Opusculum editum curis F. Joannis de Monte ord. Minor. Parisiis, Reginaldi Chaudiere 1517 in 8 signat. a. ad e. Extabat Brugis Flandrorum apud nostros anno 1671.

Philobiblon seu de amore librorum & institutione Bibliothecarum tractatus editus sub nomine Ricardi de Bury episcopi Dunelmensis, Spiræ 1483. Paris. 1500 in 4. Postea recognitus a Thoma James appendice addita de mss Oxoniensibus, Oxo-

nia, Josephi Barneji 1599 in 4 pp. 62. Quæ ultima editio extat Paris. in Regia Q. 197. Quod quidem opus etsi Ricardi de Buri ceu auctoris nomen præferat, nostri tamen Holcothi illius episcopi familiaris & intimi lucubrationem esse hæc innuunt. I. noster Laurentius Pignon Holcotho suppar hoc opus ei ascribit, sic enim habet n. 111 cit: *Item distavit Philobiblon.* Assentitur Lusitanus sic loquens, *Tractatum de amore librorum ad episcopum Dunelmensem inscripsit.* Præterea in catalogo codd. mss. Angliæ T. I P. II n. 1634 sic legitur: *Ricardi Dunelmensis episcopi Philobiblon cum hac nota præfixa: Quem librum compilavit Robertus Holkot ordinis Prædicatorum sub nomine dicti episcopi. Et hac nota in fine: Explicit Philobiblon D. Ricardi Aungervyle cognominati de Bury quondam episcopi Dunelmensis. Completus est autem tractatus iste in manerio nostro de Ankeland xxiiii die januarii A. D. MCCCXIII ætatis nostræ LVIII præcise completo, pontificatus vero nostri anno XI siniente in 4. memb.* In opere verò est caput integrum in quo Prædicatorum ordinem miris laudibus effert, sed & simul inducta per illam ætatem vitia non molliter arguit, quæ a paterna cura librorum & studio subtraxerant &c. & alio cap. seq. suam ipsius historiam texit, & incensum erga libros studium aperit: tum postea regulares mendicantes pluribus encomiis ornat: sicque profequitur: *De istis ad statum pontificalem assumti, nonnullos habuimus de duobus ordinibus Prædicatorum & Minorum nostris assistentes lateribus, nostræque familiaris commensales, viros utique tam moribus quam literis insignitos, qui diverforum voluminum correctio-nibus, expositionibus, tabulationibus ac compila-tionibus indefessis studiis incubabant. Sane quamvis omnium religiosorum communicatione multi-plici plurimorum operum copiam tam novorum quam veterum assecuti fuerimus, Prædicatores tamen extollimus merito speciali præconio in hac parte, quod eos præ cunctis religiosis suorum sine invidia gratissimæ communicationis invenimus &c.* Holkotum ex nostris unum fuisse Buriensi acceptissimum, & in familiam ascitum haud immerito conjicias: & episcopum quidem sua de re libraria sensa Holcotho aperuisse, quæ hic in ordinem redegerit, ac librum composuerit, quem ab episcopo recognitum ejus nomine vulgavit, ut quæ in eodicta in regulares inertes, vanos, ignaros duriora sed vera & utilia imo necessaria facilius acciperentur. Quæ tamen sapientiorum censura libens permitto. Plura alia recensentur hujus operis exempla in catal. cit. codd. Angl. mss. T. I P. I, 1748: P. II 1747: P. III 312, 706, 1547: T. II P. I 3224, 8063. Parisiis sunt quædam a me visa in Regia cod. 4107 fol. med. chart. a fol. 169 ad 185 anno circiter 1472 scripto. In Colbert. cod. 2167. Apud Tomafinum in Bibl. Vener. scilicet in nostra SS. Jo. & Pauli: *Philobiblon M. Roberti Holkot Angli ord. Præd. Quem miror (inquit Tomafinus) hic Gernerum non observasse.* Quod novum argumentum opus jam sua ætate a Roberto prodiisse existimatum, licet sub nomine Ricardi Buriensis.

Jam quæ typis non prodierunt & ms solum in Bibliothecis servantur enumeranda.

1. *Quodlibeta.* In catal. codd. ms. Angl. T. I P. II 405: P. III 2036. In Bib. nostra S. Marci Florentiæ, Arm. II n. 162: *Roberti Holkoth ord. Præd. Quodlibeta super 14 libros sentent. memb.*

2. *In Ecclesiasten.* In Bibl. S. Pauli Lipsiæ apud Fellerum laudatur p. 340 n. 11.

3. *In XXI Prophetas minores.* In cat. Angl. cit. T. I P. II 385: T. II P. I 1573. Pitseus hoc dicit esse Pr. Libri 12. *Prophetarum &c.*

4. *In quatuor Evangelia.* Et rursus in *Matthæum.*

SEC. XIV. Sic Lusitanus ex P. I & V Mon. ord. Ambr. Taëgii, quem excipit Pitseus. Codd. ms non indicantur.

5. *Allegoria utriusque testamenti*, seu *Moralizationes sacre scripturae pro evangelizantibus verbum Dei*: Sic Lusitanus cit. In catal. Anglic. T. I, P. II 2209, *Moralitates F. Roberti Holkot*: P. III 1924, *Allegoria historiarum utriusque testamenti*: T. II P. I 3272, *Roberti Fratris Holcot moralitates*. Quod opus idem cenfeo cum *Exemplis scripturae* a Pitseo tamen distinctis.

6. *Sermones de tempore, de sanctis & quadragesimalis*. Meminit Laurentius Pignon citatus. Item, inquit, *sermones de tempore & de sanctis*. Etiam Lusitanus. In catal. Angl. cit. T. I P. I 2501, *Sermones Dominicales quinquaginta tres Holkoti vel Wallensis*: P. III 1769, *Sermones Roberti Holcot per annum*.

7. *Distinctiones*. In catal. Angl. T. I P. I 2206, *Roberti Holkoti distinctiones alphabeticæ*: P. III 424, *Distinctiones Holkot*. Idem fortè opus quod Pitseus vocat *Dictionarium* hoc princ. *Adulator est nutritrix diaboli &c.* licet distinguat.

8. *De predicatoris officio opusculum*. Pr. juxta Pitseum: *A sacro canone tanquam a fonte &c.*

9. *Concordantia Anglicana F. Roberti Holcot*. Pr. *Primus liber agit de his &c.* Recensetur a Sanderò in Corfendonc. P. II Elenchi codd. ms Belg. p. 50, sed & in Gothana pag. 101 inter codd. ms memb. minores eodem titulo. Porro ex principio a Sanderò allato patet hoc opus aliud esse a concordantiis sacrorum bibliorum.

10. *Tractatus de stellis*. In catal. Angl. T. I P. I 3557. Quod idem opus cenfeo laudatum a Leandro Alberto hoc titulo, *Questiones de naturalibus motibus & effectibus stellarum*; & a Lusitano *De umbra, natura, motibus, & effectibus stellarum*.

11. *De serpente*. In cat. Angl. T. I P. I 7637. Præter hæc laudantur a Lusitano duo tractatus: 1. *De immortalitate animæ*. 2. *De libertate credendi*: a Pitseo: 1. *Lectura scholastica*. 2. *De prescientia & predestinatione*. 3. *De fautoribus hereticorum*. 4. *Super universalia*. Sed ubi serventur neuter indicat.

Sed & aliqua eidem falso tribuuntur: 1. *Tractatus de ludo Scaccorum*. Pr. *Multorum Fratrum ordinis nostri* qui Holcoti non est, ac multo minus cujusdam F. Roberti Carmelitæ Galli, sed nostri Jacobi de Cessolis. Videtis supra ubi de eo. 2. *Reductorium morale in Avenione factum & Parisiis correctum & tabulatum A. D. 1342*. Sic in catal. Anglic. T. I P. II 2299 & 2300: sed Petri Berchorii opus esse constat.

3. *Dieta salutis per Robertum Holcott, vel Guilelmum Aquitanicum*. Sic eodem cat. Angl. T. II P. I 6638 & 6644. Pr. *Hæc est via &c.* Editus est tractatus sub nomine S. Bonaventuræ: ut & sequens.

4. *Ibidem 7674 Breviloquium Thoma Holcot*. De hoc nostro sic Lelandus: *si non facundiam undecunque luculentam, redundantem, variam, rerum saltem comparavit sibi sublimium cognitionem altam, certam, exactam, qua nisi accedat, quid aliud est eloquentia quam purpureus fucus disorto corpori male conveniens.*

F. STANISLAUS DE CRACOVIA.

F. STANISLAUS DE CRACOVIA sic a patria & professione nuncupatus inter sodales Polonos medio circiter seculo xiv claruit, & librum scripturæ

De vita & miraculis S. Hyacinthi ordinis Pra-

dicatorum. Codex ms eam continens antiquissimus dictus est Romæ in congregationibus pro canonizatione sancti habitis anno MDLXXXIX & seqq. in quibus cardinalibus in hac causa delegatis traditus fuit. Id testatur passim Severinus Cracoviensis sodalis libro de vita, miraculis & actis canonizationis ejusdem anno 1594 Romæ edito, speciatim lib. 4 ubi acta canonizationis refert p. 351 in qua sic lego: *Hæc omnia probantur etiam per supradictum antiquissimum librum ante cc annos a F. Stanislao Cracoviensi ordinis S. Dominici conscriptum, & in thesauro Cracoviensis ecclesie diligentissime asservatum &c.* Superius pag. 348 sic legitur de legatis Romam e Polonia ad istam canonizationem profecturam: *Inter diversas scripturas duo processus exempla produxerunt, unum &c: alterum e Polonia, unâ cum libro vetustissimo vitam & miracula ejusdem Beati continente &c. qui per multos annos maxima cum diligentia in archivio conventus Cracoviensis tanquam verus & fidelis asservatus fuerat.*

Certe vitam illam qualis est & primigenio suo stylo, nec minimum mutata typis committere necessarium esset, eo magis quod sancti hujus gesta prima & antiqua manu scripta non habemus hæcenus. Stanislai meminit Malvenda Annal. ord. lib. 1 cap. 10 & 11. Altamura etiam ad 1333 sed leviter. Nos ad hunc annum MCCCXL referendum duximus ea ratione, quod in actis canonizationis relatis hæc vita dicatur ante cc annos scripta.

F. CONRADUS DE HALBERSTAT III.

F. CONRADUS DE HALBERSTAT III seu junior hic esset collocandus, sed cum omnia quæ eum attinent supra retulerim ubi de seniore hujus ejusdem nominis, videtis ad ann. 1342.

F. JOANNES COCHINGER.

F. JOANNES COCHINGER Teuto Brisigavus gente, patria & professione Friburgensis, ille idem qui a Lusitano Cacheng, & ab Altamura Chachengda ad 1335, ab utroque corrupte nuncupatur, suo vero & certo agnomine hic donatur ex fide codd. ms duorum, altero Bibl. Prædicatorum Claromontensium in Arvernia, altero Augustinianorum Parisien. ad pontem novum, in quibus extant ejus

Lectiones in epistolam ad Romanos. In cod. Paris. quem licuit evolvere, & est n. 55 fol. med. memb. post distinctiones seu concordantias F. Bydonis Senensis ordinis dicti Augustini. fol. 69 sic incipiunt:

Accepimus gratiam. *Quod enim possidemus absque meritis ex gratia est. Sed plura sunt quæ possidemus, & ex meritis non habemus, sed ex gratia est. Igitur veraciter dicere possumus, gratiam accepimus.*

Probat sigillatim majorem & minorem: tum accedit ad divisionem lectionis, tria proponens quæ habemus a Deo absque meritis, quam divisionem tota lectione profequitur: & eam methodum in sequentibus servat, quamque finiens, ut sermones ad populum terminari solent.

Ultima lectio in hoc codice est super illa verba apostoli ad Rom. cap. vi vers. xi. *Servi facti estis. Post principium brevius hanc proponit divisionem: Sunt servi ambitiosi, dum ad honores vocantur: pecuniosi, dum opes eorum augmentantur: voluptuosi, dum in deliciis delectantur.*

Ad calcem hujus lectionis legitur: *Et sic ad presens de ista postilla sufficiat. Hanc postillam composuit Joannes Cochinger ordinis Fratrum Prædicatorum*

rum conventus Friburgensis provincia Theotonia. Deo gratias. Finis fol. 114 charac. minuto.

Hæc proculdubio est *explanatio elegans epistola ad Rom.* quam Altamura suo tribuit *Chachengda*, & commentarium quod Lusitanus suo *Cacheng* ascribit ad 1355. Revera ætas convenit, nam in codice mox laudato post opuscula quædam Lyrani contra Judæos, Breviloquium Joannis Gualensis, & postillam anonymi in partem psalmodum, quæ sequuntur ad Cochingerum, subjicitur, index universalis in totum volumen, ad cujus calcem sic legitur: *Finis tabula istius libri xii die maii mcccxcvii.* Ex quibus conjicitur hunc auctorem circa medium seculi xiv claruisse. Cæterum hic scriptor sensui morali potius quam litterali studet. Præter hanc postillam ei tribuuntur

Tractatus de quarta funerali: & alius de tractatibus.

F. JOANNES GOBII.

F. JOANNES GOBII vulgo Junior dictus ad 1350. Ejus hand dubie discrimen ab alio ejusdem nominis seniore. Revera quemdam invenio antiquiorem Joannem Gobi Alestem patriam, id est Alesie vernacule *Alais* aut *Als* in inferiori Occitania natum. Hæc civitas parva olim diocesis Nemausensis, agente & petente Ludovico XIV rege Christianissimo in episcopalem erecta est anno MDCCXIV. In ea itaque natus iste senior Joannes Gobi & ibidem ordinem amplexus, vir fuit apud suos magna auctoritatis. Priorem agebat anno MCCCII Avenioni, unde eodem anno assumtus est ad idem munus in Montepessulano gerendum, ibique præerat, cum anno MCCCIII a delegatis regis Franciæ Philippi Pulcri requisitus est, ut appellationi ad futurum concilium generale contra Bonifacii VIII constitutiones ab omnibus regni ordinibus interjectæ cum suo conventu adhereret. De quo videtis librum hoc titulo: *Differens de Bonifacio VIII & de Philippe le Bel.* Ex Montepessulani priore ad S. Maximini cœnobium regendum translatus anno MCCCIII, prior provincialis Provincia electus est in comitiis provincialibus Arausicæ in festo B. Mariæ Magdalene MCCCXII coactis, & a magistro ordinis Berengario de Landorra præfente continuo confirmatus, quo in officio tamen non plus annis duobus stetit. Hujus Joannis germani filius fuit Joannes Gobi junior hic laudatus, qui certo post canonizationem S. Thomæ de Aquino claruit & scripsit hoc titulo:

Scala cœli de diversis generibus exemplorum. Pr. Venerabili ac carissimo in Christo patri Hugoni de Colubereis sancte Aquensis Ecclesie præposito F. Joannes Gobii Junior ordinis Fratrum Prædicatorum filius vester humilis &c.

Extant plures codices ms. Hi mihi cogniti. Claromontii in Arvernia apud nostros in fol. membr. Alter apud Cisterciensium monasterii Dunensis in Belgio a Sanderò recensitus Elenchi T. I p. 191. Tertius a me visus Paris. in Sorbon. chart. fol. Sed in hoc deest nuncupatoria & nomen auctoris.

Pluries etiam typis prodiit. Lubecæ 1477 fol. sic Beughemius.

Ulmæ 1480: Sic Lusitanus, quem excipit Altamura ad 1481.

Argentina, Jacobi Eber 1483 fol. absque numeris, signaturis & majusculis: quæ editio apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

Ex annis quibus e prælo prodiit hoc opus, ætatem auctoris metiuntur Lusitanus, Fernandez & Altamura qui ad 1480 aut 1481 referunt, sed plus centum annis antea floruisse certum est. Hanc itaque certius eruas ex annis quibus Hugo de Colu-

SEC. XIV. breiis præpositum Aquis Sextiis in ecclesia Metropolitana agebat. Hunc omisum fateor in Gallia Christiana etiam recens recognita: sed mihi non dubium quin hac dignitate ornatus fuerit inter Gauridum l'nar anno 1320 hoc beneficio poritum, & Guillelmum IV de S. Severino ad 1363 notarum, nepos aut certe ejusdem familiæ cum Guillelmo de Colubereis qui anno 1296 hoc munus gerebat: unde & ad annum circiter 1350 Joannes hic Gobii Junior visus est collocardus. Opus historis ex Vincentio Bellovacensi & libro magno de septem donis plerisque defumtis & ad mores apratis constat, quas simpliciores aliàs cum voluptate & fructu legerint, sed quas non facile sustineant viri acrioris judicii ac criterii.

F. PETRUS DE CARITATE.

F. PETRUS DE CARITATE ab insigni illo in ditione Nivernensi municipio, *la Charité* vulgo dicunt, sic nuncupatus, & ut æstimo hinc ortus, in Parisiensi verò Sanjacoba domo ordinem amplexus, medio circiter seculo XIII claruit, sacre facultatis Parisiensis magister: de quo in actis cap. gen. Claromontii Arvernorum anno 1339 & Mediolani 1340 sic legitur: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Petrum de Caritate provincia Francia de conventu Parisiensi: cui consonat catalogus magistrorum post Bernardum Guidonis auctus, in quo recensetur n. 106 in cod. Lingon. Inter scriptores verò numeratur a Ludovico de Valleoleti n. 50 his verbis: F. Petrus de Caritate fecit*

Chronicam a principio mundi. Quam proinde ille viderit apud Parisienses S. Jacobi.

Teste Alva Sol. Verit. Rad. 232 col. 1583 pluries laudatur apud Nicolaum Eymerici in suo tractatu contra calumniantes præminentiam Christi: unde quis conjiciat scripsisse ut solemne plerisque magistris

Commentarium in sententias vel sermones ab Eymerico laudatos.

F. LAURENTIUS BRACIFORTE.

F. LAURENTIUS BRACIFORTE sic vocatus a Petro Maria Campi Hist. Eccl. Placent. P. III Lib. 21 p. 88 b, dictus etiam *Branchfordius*, patria fuit & professione Placentinus, & apud suos theologiam profitebatur ad annum MCCCXII, quo cum episcopus Cremonensis ex ordine assumtus F. Ugolinus de S. Marco patria Parmensis a Benedicto XII diploma accepisset, jubens ut varias omnis generis & in diversis Italiæ partibus dispersas personas, excommunicationis vinculo irretitas absolveret, perpendens ille quam sibi difficile foret imo impossibile singulis ut pote innumeris attendere, pro facultate sibi tradita tres selegit, quos ad pium hoc officium delegavit, scilicet, abbatem S. Sabini Placentinum, Jacobum de Fabiano ordinis Minorum patria quidem Placentinum sed Cremonæ apud suos lectorem, & Laurentium hunc Braciforte Placentiæ tum theologiæ lectorem, qui tres mandata sibi data ad amissim & studiose perfererunt. Hæc ejus recensentur opera:

Commentarius in psalmos.

Sermones varii & collationes de sanctis.

Principia theologica.

Quæ omnia apud suos Placentinos forsan servata ms.

Ex his nomenclatores nostros, & eos excipientem Possevinum emendabis, errantes tum quoad agnomen quod varie efferunt: dicitur enim a Lusitano *Branchfordius* & *Branchfordius*: a Pio P. II

SzC. XIV. Lib. 3 col. II *Brancfordius*, at P. III della *progenie*, ubi de conventu Placentino p. 486 a, *Brancfordius*: Lusitanus imitantur Fernandez, Altamura ad 1422, & Roverta ad 1423, qui ex Campio citato agnomen habebat *Braciforte*: tum quoad chronologiam, cum ad seculum xv jam aduatum prorogant, qui ad medium seculi xiv certo collocandus sit. Sed & Fontanae hiatum supplebis, qui nullum in Theat. ex nostris episcopum Cremonae sedentem recenset, cum eam Ecclesiam a xxi martii mcccxxvii ad mcccxl ix sapienter & fortiter administravit Ugolinus laudatus, qui & tum abdicavit, & apud nostros ibidem secedens paulo post mortuus sepulcrum obtinuit ad partem templi nostri laevam hac brevi epigrapha ornatum: *F. Ugolinus de S. Marco de Parma ord. Prædic. episcopus Cremonensis obiit mcccxl. Videtur Ughellum Ital. Sac. T. III. col. 830, ubi Campium emendat, qui hunc Ugolinum nostrum cum altero Ugolino de Ardengeriis patria etiam Parmensi nostri successore qui a mccccl ad mcccclxi sedit, confundit.*

F. BONIFACIUS DE CREMONA.

1350. **F.** BONIFACIUS DE CREMONA Longobardus vel Insuber laudatur a Bandello, eumque excipientibus Deça fol. 42, Petro de Vicentia & Gryfaldo: sed & ejusdem meminerunt Taëgius P. I Mon. Lusitanus p. 57, Possévinus, Pius ad 1507, Fernandez ad 1350, Altamura ad eundem annum. Roverta duplicem distinguit, & ad 1352 alterum, alterum ad 1507 collocat, quæ tamen mera est auctorum multiplicatio, cum ex ipsis quos citat testibus, unus & idem sit eorumdem operum scriptor. Ante ætatem Bandelli vixisse imo & obiisse certum habendum, nam scriptores vivos ab eo citatos verisimile non est. Quo autem seculo & anno certo clauerit, gentiliū & præsertim Symmystarum erit ex veteribus suis monumentis reterege, ut & an ei ascripta opera vel apud eos vel alibi etiamnum ferventur. Alvam non moror Sol. Verit. Rad. 2 40 col. 1594 contententem scriptorem esse fictitium, eo quod nulla sit ejus apud Bunderium, Sanderum, Tomasinum, Jamesium memoria, quod argumentum futillissimum. Quis enim nescit hos Belgii, Venetiarum, Patavii, Angliæ codd. ms sua ætate extantes solos recensuisse? Quot alibi servati quotidie deteguntur, quorum nulla apud eos mentio? Itaque Bonifacium hunc scripsisse ferunt

Sermones de tempore & de sanctis. Quorum qui purificationis, annunciationis, & nativitatis B. V. apud Bandellum citantur.

Quidam *F. Bonifacius de Pinchona* vel de *Pichona* vir insignis & eximius theologus medio circiter seculo xiv florebat: de quo in actis cap. gen. Brievæ anno mcccxlvi sic legitur: *Quantum nostra interest assignamus Parisius ad legendum sententias pro anno sequenti F. Bonifacium de Pinchona de provincia Romana: & in actis cap. gen. seq. Bononiæ mcccxlvi: Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Bonifacium de Pichona de Romana provincia.* Hujus etiam meminit Leander fol. 139 a, his verbis: *Bonifacius de Picena* (sic corrupte) *Romana provincia optimum ingenium natus.* Cum hunc ut pote S. F. P. magistrum scripsisse verisimillimum sit, discutiant gentiles, an non apud Bandellum erratum typorum, & de Cremona scriptum pro de *Pichona*. Certe ætas convenit.

F. CHRISTOPHORUS MOLHUSENSIS.

1350. **F.** CHRISTOPHORUS MOLHUSENSIS Anglus ex oppido in comitatu *Surrey* ad Molam ubi in Tamesum influit sito (*Molesey* incolæ vulgo

dicunt) ortus, a Pitseo Bostonum Buriensem refertem proferente ad ann. 1350 clarus collocatur, & excipit Altamura. Ea circiter ætate floruisse certum, cum ejus meminerit Laurentius Pignon n. 105 his verbis: *F. Christophorus Molhusensis scripsit*

Postillam super quatuor evangelistas.

Super apostolum totum.

Super omnes canonicas.

His Pitseus addit. *In apocalypsin, sermones de tempore & de sanctis, & in elenchos Aristotelis.* Ex his Altamura non recenset nisi *sermones varios.*

F. GUILLELMUS BRUNYARDUS.

1350. **F.** GUILLELMUS BRUNYARDUS Anglus, a Pitseo ad ann. 1350 clarus laudatur ex fide inquit Bostoni Buriensis. Non levis tamen mihi suspicio hunc non alium a nostro Joanne Bromyardo, cum utriusque opera maxime conveniant. Ut ut sit hæc huic Guillelmo scripta tribuuntur:

Summa theologia.

Distinctiones. Scilicet ejus seculi more conceptus concionatoribus utiles.

Determinationes. Quæstionum scholasticarum forsan vel casuum conscientiarum.

F. GOTSTHALTUS TEUTO.

1350. **F.** GOTSTHALTUS TEUTO Turingus Erphordiensis patria & professione theologus insignis ad medium circiter seculum xiiii claruit, cum a Leandro fol. 147 b. laudetur ante Conradum de Alberstat Seniore, qui anno mcccxxi jam florebat, & anno mcccxxii adhuc erat in vivis. Huic autem major mihi fides quam Lusitano, Pio, Fernandez ad 1420 revocantibus, aut Altamura ad 1390 collocanti. Apud Lusitanum p. 92 typis errantibus *Bascalus* dicitur, sed in erratis monetur legendum *Goschalcus*. Hæc si consuleret Altamura in similem errorem non impegeret. Affinitas elementorum c & t in codd. ms in causa est, cur alii scribant *Gostaltus*, alii *Goschalcus*: sat nobis est scire eundem esse hominem, a quo fertur editus

Libellus pro sanctimonialibus maxima eruditione refertus.

F. JACOBUS DE TONNERRA.

1350. **F.** JACOBUS DE TONNERRA Gallus Burgundus a patria scilicet Ternoduro vel Tornodoro vernacule *Tonnerre* in Burgundiæ ducatu oppido, vini generositate & feracitate clarissimo, comitatus titulo etiam insignito, loco natali nuncupatus conventus Autissiodorensis alumnus, claruit seculo xiv annum scilicet mcccxxiii post S. Thomam de Aquino SS. albo inscriptum, inter & annum mcccxxx. Opus celebre edidit, quod eum præstat in jure præsertim canonico exercitissimum, cui titulum fecit

Questionarius super quinque libros decretalium.

I. Pars super tres priores libros extat Parisiis in Bibl. Colbert. ex bibliotheca collegii Fuxensis Tolosani allata & emta: estque codex ms n. 88 fol. max. memb. titulo quidem casu avulso sed intra volumen servato, qui sic habet, *Questionarius F. Jacobi de Tonerra* in tres priores libros decretalium. Princ. *Trinitas gloriosæ. est causa prima omnium rerum* &c. Vidi & expendi xiv julii mcccxx. II. Pars in Lib. 4 & primam partem libri quinti ad Tit. *De clerico venatore* exclusive extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati.

III. Pars ab illo titulo *De clerico venatore* ad finem Libri v extat apud eosdem: qui duo codd. ms

fol. med. pergameno partim, partim charta, nobis a viro qua pietate & eruditione, qua muniis & dignitate præstantissimo Francisco Bolquet episcopo Monspelienfensi concessi fuerunt & dono dati. Opus sic concludit auctor: *Hic notabis lector, quod ego Frater ordinis Prædicatorum parvus ingenio, contractus senio ab annis multis præteritis insistens arti scribendi atque disputandi. . . . præsentem librum cum magnis & plurimis laboribus nec non cum multis vigiliis, instantiis, studiis & examinationibus compegi, descripsi, & Christo duce ad eius honorem, simplicium instructionem, prudentum excitationem, in sine debito consummavi.*

Postea manu secunda sed antiqua & xiv seculi vel sequentis ineuntis: *Opus Fratris Jacobi de Tonnerra ordinis Prædicatorum super decretalibus in tribus voluminibus. In quo quidem opere procedit auctor super quolibet capitulo sicut S. Thomas super sententias, vel in libro Summa sua, formando quæstiones super quolibet capitulo tituli decretalium, & arguendo pro & contra, decidendo dubium in corpore quæstionis juxta intentionem & sententiam decretalis, & postmodum respondendo ad contraria juxta veritatem juris.*

Dicti autem libri fuerunt dudum accommodati D. cardinali Pampilonensi per D. Julianum de D. decretorum doctorem, nunc collectorem apostolicum in provincia Kemensi, prout idem collector pluries mihi dixit tam in civitate Meldensi, dum revertebar de Francia nuper, & dum postea ipse venit Avenionem, & ad pontem Sorgie, ubi fuit factus collector Remensis, & hoc idem de mutuo dictorum librorum mihi pluries replicavit Albiensis.

Porro duo laudantur cardinales Pampilonenses, primus Martinus de Calba aut Salva decretorum doctor celebris anno mcccxc a Clemente VII in sua obedientia Avenione sic dicto cardinalis creatus, qui anno mccccliii obiit: alter prioris nepos Michael de Salva in sede Pampilonensi successore anno mcccclv & a Clementis VII successore Benedicto XIII cardinalis creatus, qui anno mcccclvi obiit juris canonici doctor item famosissimus. Quæ a nobis referuntur, quod antiquitatem codicum indicent.

Hujus scriptoris meminerunt fere nostri omnes sed in nomine errantes, & agnomen corrupte plerique referentes. Sic de eo Laurentius Pignon in suo catalogo n. 108: *F. Guillelmus de Tonodoro de Conventu Autissiodorensi scripsit super totum jus lecturam cum quæstionibus secundum ordinem alphabeti. Et est opus sumptuosum, quod habetur ibidem in illo conventu.* Ludovicus de Valleoleti in sua Tabula n. 52: *F. Guido de Tonodoro scripsit opus valde notabile super quinque libros decretalium modo disputativo & vocatur Questionarium.* Lusitanus pag. 94: *F. Guido de Cenodro &c. scripsit super libros v decretalium modo disputativo opus notabile, quod vocavit Questionarium.* Claruit circa annum 1300. Pius P. II lib. I col. 115: *Guido de Cenodro.* Fernandez inter Italos *Guido de Cenodio*: *Castillus de Centodro*: Altamura ad 1299 *Guido de Cenodro*, cætera eadem quos excipit Possévinus, sed omnes ex supra relatis certissimis emendandi.

Præter illud insigne opus addit Lusitanus, quem alii excipiunt, scripsisse ac reliquisse *Sermones per totum annum.*

F. RAINERIUS DE PISIS.

1351. **F.** RAINERIUS DE PISIS a patria celebri Etruriæ civitate ut & a professione sic nuncupatus, vir fuit seculo xiv medio circiter currente

SzC. XIV. clarissimus, vitæ spirituali ac ad perfectionem anheliati addictus, cum hoc tamen in lectione librorum vigoris indefessi. Obiit non sine fama sanctitatis circa ann. mccccli, ut habet Leander fol. 138 a. Opus scripsit ex famosioribus qui ante ipsum vixerant theologis, sacra scripturæ interpretibus & canonicis concinnatum, & in commodum lectorum ordine alphabetico digestum, cui posterius titulum indiderunt

Pantheologia.

Ita verò utile visum est ut mox ac in lucem prodit, ejus exempla sibi describi curarent eruditi, & a nata typographia pluries prælum subierit. Codices ms mihi cognitos adhuc extantes postea referam, sed ab editionibus placet incipere.

Antiquiorem a me visam curavit F. Jacobus Florentinus ordinis Minorum, qui fateretur in prologo a se præfixo se quædam subtraxisse, & multa addidisse. In ea non notantur locus editionis, nec annus, nec nomen typhothetæ. Est absque numeris, signaturis, reclamationibus, majusculis, & titulo in fronte paginarum, nam qui in iis habetur manu additus est: In initio indicis monetur lector hunc non esse omnibus Pantheologiis accommodatum, sed illis tantum quæ post annum 1459 e Gandavo duxerunt originem. Quibus innuitur hanc non esse primam, sed paulo post 1459 priorem Gandavi præcessisse, quam tamen a nemine video laudatam. Porro hæc constans duobus ingentis molis voluminibus charta imperiali extat in Navarr.

Alter editio est Bibl. Sangerman. a pratis duobus item ejusdem molis voluminibus. Ad calcem sic legitur: *Anno mcccclxxiiii, iiii non. augusti finita absolutaque est hac dilucida ac præclara Summa F. Rainerii de Pisis ord. Prædicat. quæ & Pantheologia, per Antonium Coberger civem Nuribergensem, curante F. Jacobo Florentino ordinis Minorum.*

Aliæ ab aliis referuntur editiones. Apud eundem Coberger. 1477 & 1486.

Colonia, Hermanni Lichtenstein 1486.

Postea ex recognitione nostri Lamberti Campestris, Lugduni, Constantini Fradin 1519 fol. Tomis duobus.

Brixia 1529 & apud Thomam Buzzolam 1580, Tom. duob.

Venetis 1585 in 4, Tom. etiam duob. In hac prologus uterque & Rainerii auctoris, & Jacobi Franciscani primi editoris omisus, sed quem in prioribus legas.

Ultima prodit recognoscente & a mendis expurgante nostro Joanne Nicolai sac. facult. Paris. magistro, qui in ea plura sibi permisit, nam in multo ordinem mutavit, & quam plurima addidit. Bis hac nova ratione prodit Lugduni Petri Rigaud 1655 fol. voll. tribus. Rursus ab eodem aucta ibid Joan. Girin. 1670 fol. voll. trib.

Purum igitur opus & quæ ab auctore prodit, jam haberi non potest nisi ex codd. ms, qui plurimi etiamnum extant ubique. Duo a me Parisiis visa exempla memb. tribus voll. in fol. quodque.

Primum in Navarr. alterum apud Augustin. ad pont. nov. sec. xiv utrumque. Item apud nostros Claromontii Arvernorum voll. iv in fol. memb.

Extat Florent. ad S. Marc. Arm. III nn. 61, 62, & 63 scilicet tom. trib. Hoc elegans dicitur, cum effigie auctoris initio erudita manu expressa.

In Catal. Angl. laudantur plura T. I P. II nn. 76, 79 & 80. Deest tertius ab I ad P. Item nn. 81 & 1316 Pars I & IV: P. III nn. 215, 216, 237 & 238: T. II P. I nn. 7991, 7992 & 7993.

Alva Sol. Verit. Rad. 178, col. 1418 hos in Hispania codices laudat, in Eccles. Pampilon & Tolleti ad S. Joannis Regii.

Sec. XIV. Cum prologum auctoris ex ultimis editionibus eliminari, illud visum est hic lectori offerendum, & ut ingenium auctoris cognoscat & ut certam habeat ejus chronologiam. Talis verò est in codd. Parisiis.

A a a Domine Deus ecce nescio loqui quia puer ego sum. Hier. 1. Quoniam tria sunt, quæ studiosos viros retrahunt a studio scripturarum sanctarum, & difficultatem sciendi afferunt ingeniosis addiscentibus, peritis verò & doctoribus grave jugum & accuratorem magnam imponunt: quæ quidem tria amicos scientiæ ita reddunt ignorantibus & ineptos, ut quilibet per se dicere possit, *A a a Domine Deus &c.* Horum primum est diversitas opinionum: secundum est multitudo librorum: tertium est difficultas inveniendi materiam. Et ratio hujus est, quia diversitas opinionum confundit intellectum humanum: multiplicitas autem librorum facit fastidiosum affectum studentium: difficultas autem inveniendi materiam præcipitem reddit actum & sollicitudinem acquirendi. Idcirco quidam illuminatus doctor de ordine Prædicatorum Pisanæ civitatis oriundus, ne videretur cum sermo pigro talentum divinæ gratiæ involvere in panno per oblivionem, vel condere in terram & abscondere per negligentiam operis, proposuit in hoc opere omnibus prædictis remedium imponere, tanquam emplastrum ex multis medicaminibus conficiens.

Nam primo contra diversitatem opinionum, sequitur in hoc opere opiniones magis communes & magis approbatas per Ecclesiam catholicam, quales S. Thomæ de Aquino, & doctoris antiqui Alexandri de Halis, atque doctoris Seraphici Bonaventuræ & aliorum doctorum multorum catholicorum tam antiquorum quam novorum: & in hoc videretur tanquam implens cum Petro ad Jesum Dñi Ihesu rete magnis piscibus, id est opus suum fulciens approbatissimis sententiis.

Secundo contra multipliciter librorum fecit istud parvum volumen, velut enucleans aliam volumina, in isto reponens eorum medullas, ita ut quicquid difficultatis, quicquid utilitatis vel edificationis est ad sciendum vel demonstrandum, credimus hic posse sufficienter enumerari: & præcipue circa illam materiam, quæ magis convenit moralibus viris ac devotis: ut sic possint sine perturbatione orationis & contemplationis se ipsos multis fulcire sententiis ac veritatibus, ac alios docere secundum omnes istos modos, quibus soler fieri demonstratio, & dari doctrina prædicationis & lectionis, per rationes, per persuasiones, & per exempla practica, & per auctoritates expositas, ut patet ipsum opus lucide intuentibus. Et hoc dignum est in omni opere exerceri, eo quod ratio confert scientiam, auctoritas firmat credentiam, exempla præbent experientiam: quibus modis datur noticia clara cujuslibet rei. Et secundum hoc videtur doctor iste cum pauperula suum parvum munus in gazophylacium mittere.

Tertio contra difficultatem inveniendi materiam, ordinavit iste doctor opus suum secundum ordinem litterarum alphabeti, ut facilius materia desiderata reperiri.

Hoc autem superveniente Dei altissimi gratia per quam omnes hujus doctoris conatus fuerunt excitari, incepit ipse sub anno Dñi millesimo cccxxxiii: & eadem Dei gratia cooperante per quam omnes ejus conatus fuerunt adjuti, continuavit suam compilationem nocte & die orando & postulando sapientiam a vera sapientia cum Hieremia dicens: *A a a Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum, ac si diceret: O om-*

nipotens sapientia, o splendor patris, da fervorem in corde, lumen in intelligentia, veritatem in eloquentia: quia aliàs loqui nescio tua secreta mysteria. Et tandem gratia Dei consummante complevit opus suum præstante eodem Ihesu Christo, cui est honor in sæcula sæculorum. Amen.

Ex his patet mendum typorum forsan apud Leandrum irrepsisse, cum Rainerium dicit hoc opus inchoasse anno mcccxiv, quod ipse auctor se anno mcccxxxiii tantum incepisse tam aperte declarat, sed longe magis falluntur Trithemius & auctor Append. ad Caveum qui ad 1300 vel 1301 jam clarum exhibent, quo vix forsan puer erat: toto autem cælo a vero aberrant Lusitanus & sequaces, qui ad 1414 prolatant: Altamuram qui ad 1314 collocat, decepti mendum apud Leandrum annotatum. Quæ ratione Sopranus & ex eo Oldoinus Rainerium Liguribus accenseant, me latet, qui apud Virgilium aliàs me legisse memini Æn. lib. x vers. 179 *Alphæa ab origine Pisa urbs Etrusca solo*, sed iis parva mihi fides aut potius nulla cum *Summam casuum conscientia* ei tribuunt a Pantheologia distinctam.

Cæterum scriptor pius est æque ac doctus pietatem ubique spirans ac studium salutis animarum verum & secundum scientiam: modestus, nihil sibi arrogans, sed auctores omnes quos excipit laudans ex nomine: sapiens eorum quos citat delectum habens, nec nisi sanæ doctrinæ viros proferens.

F. SIMON LINGONIENSIS.

F. SIMON LINGONIENSIS Gallus a patria in Campania & Burgundiæ confiniis civitate episcopali de more agnomen sortitus, in eaque ordine amplexus, vir fuit seculo XIV clarissimus. De eo sic legitur in actis cap. gen. Carcassonæ anno mcccxlvi: *Assignamus ad legendum sententias Parisius anno isto F. Simonem Lingonensem.* Exinde suo ordine in sacra facultate laureatus recensetur inter additos manu æquali ad catalogum Bernardi Guidonis n. 99 in cod. Lingon. his verbis: *F. Simon Lingonensis Burgundus.* Ad munia ordinis deinceps ceu vir in rebus agendis expeditus & solers applicitus est. Anno mcccxl ad regendam provinciam Franciæ assumptus fuit, sic enim in indice priorum provincialium habet Laurentius Pignon ad mcccxl: *F. Simon Lingonensis natione Burgundus magister in theologia electus in capitulo provinciali Aurelianensi anno prædicto in festo Michaelis.* Neque verò hic steterit homo ad quæque majora natus, nam paulo post ad totius ordinis clavum tenendum est adhibitus: de cujus electione sic habetur in cod. Lingon. cit. *XXI magister ordinis fuit F. Simon Lingonensis Burgundus de provincia Franciæ magister in theologia.* Hic erat prior provincialis Franciæ, quando electus fuit in magistrum ordinis in cap. gen. celebrato in conventu Castrensi provincie Tolosanæ anno Dñi mcccxlvi, octavo kal. junii in vigilia pentecostes scilicet xv die mensis maii. Cum enim essent xlvi electores, in primo scrutinio xl electores vota sua direxerunt in eum, omnibus aliis non accedentibus, nec consentientibus, scilicet F. Francisco de Beluno provinciali Lombardiæ inferioris magistro in theologia, F. Parisio magistro in theologia provinciali provincie Provincie, & F. Guillelmo Grossi magistro in theologia electore pro provincia Provincie. Nota hic erratum in die electionis: nam anno mcccxlvi erat aur. num. 1111, Lit. Dom. A, G, pascha viii aprilis, pentecostes xxvii maii, & proinde vigilia pentecostes fuit vi kal. junii non viii, seu xxvi maii non xxv. Additur in cod. To-

Ios. *Hic fuit scientia præditus, in consilio providus, papæ & cardinalibus, ac dño imperatori, ceterisque terrarum principibus amabiliter acceptus.* Hic legatus per dñum papam factus pro pace reformanda inter dños reges Franciæ & Angliæ, Spiritu Sancto cooperante inter eos pacem restituit. Hic episcopatum Nivernensem per dñum papam Innocentium VI sibi collatum recipere humilitatis causa recusavit. Hic fere totum ordinem visitavit. Hic anno Dñi mcccxlvi, magisterii vero sui anno xliii, hebdomada post octavam paschæ in conventu Parisiensi magistratum cessit, obediens factus dño Urbano V, qui eum episcopum Nivernensem in Britannia fecit, & ut episcopatum acceptaret, ei mandavit. Fontana qui in Theatro conformiter ad relata dixerat ad insulas evehctum xvii april. qui dies fuit veneris post quasimodo, idque ex libro provisionum Urbani V, id revocat in Monum. ex Olmedo dicens consecratum Dominica in passione, qua legitur epistola, *Christus assistens pontifex &c.* quæ fuit inquit xvii kal. april. Hæc sane non conveniunt. Nam anno mcccxlvi erat num. aur. xviii, lit. Dom. D, pascha v april. ac proinde Dñica in passione xi kal. april. seu xxi martii: aliunde xvii kal. april. seu xvi martii erat dies lunæ non Dominica. Ut igitur vitentur hæc incommoda, standum scriptori Tolosano, scilicet magistratum deposuisse intra hebdomadam *Quasimodo*, quacumque Dominica sequente consecratus fuerit. Eum ceu virum doctum ac sibi carum Urbanus V in epistola scripta iv kal. novemb. anno vii id est Christi mcccxlvi ad Joannem ducem Britannie commendavit, ut habet Clar. Baluzius T. I Pap. Aven. p. 943. Recte monet idem eos falli qui eum scribunt e vita decessisse anno mcccxlvi. Albertus Legrand noster Armoricus in Historia Gallicæ scripta episcoporum Armoricæ scribit Simonem Ecclesiam Nivernensem administrasse ad ann. mcccxxxii: Baluzius citatus vult e Nivernensi transiisse ad Venetensem annum non indicans quo id factum fuerit, & addit eundem anno mcccxxxiii ob senium infirmitatem & impotentiam sensus & corporis, quibus notabiliter erat & est notorie prægravatus, adeo ut nulli omnino regimini intendere valeat nec prodesse, huic sedi Venetensi renunciassent initio mensis augusti in manibus Thomæ de Amanatis archiepiscopi Neapolitani & Clementis VII papæ Avenionensis nuntii in Britannia, qui auctoritate apostolica ex speciali delegatione sibi collata Henricum abbatem de Precibus huic Ecclesiæ præfecit. Quæ acta certa & omni falsi aut suppositionis specie carere præstat Baluzius, ceu ex ipso renunciationis Simonis instrumento producta. Hæc illustrabit haud dubie D. Dionysius de Sainte-marte in nova editione Gallie Christianæ, ubi ad Ecclesiam Turonensem venerit: interim ne remedium diutius expectandum lectorem fatiget, id videtur certius statuendum. Simon noster Nivernensem Ecclesiam tenuit ad mcccxxxiii, tum duplex pactum inivit, primum cum Joanne de Montrelaix ab anno mcccxxxii episcopo Venetensi, quicum permutavit, & ei Nivernensem tradens, Venetensem ab eo accepit: alterum quo infirmitatibus senium committantibus aggravatum se sentiens & ad Venetensem administrationem impotem agnoscens eam Ecclesiam in manibus Thomæ de Amanatis resignavit. Hoc ultimum pactum constat ex instrumento a Baluzio relato, primum verò ex eo probatur, quod Joannes de Montrelaix qui ei successit in Nivernensi non eam Ecclesiam inivit nisi anno mcccxxxiii, & eo usque Venetensem tenuit. Non diu postea vixisse Simonem verisimillimum, quo autem anno mensive aut die e vivis abierit, nulla mihi certa monumenta produnt. Obitus ejus in martyrologiis

impressis ad vii junii ascribitur. Tumulum a se electum habuit in Ecclesia nostra Nivernensi ad cornu sinistrum majoris altaris sub tymbo æneo quem incendio quo domus nostra tota consumpta est liquatum ferunt. Hæc ejus opera:

Epistola encyclica ad totum ordinem ex iis quibus affuit & præfuit capitulis generalibus data.

Comitia generalia xiv sub eo habita sunt, sed ab horum pluribus abfuit, de quo multæ fuerunt in ordine querimoniz. Hinc in comitiis Perpiniani anno mcccxl habitis a magistrata depositus fuit, patribus non attendentibus illo ipso mense a S. P. Innocentio VI legatum missum cum abbate Cluniacensi de liberando rege Franciæ Joanne I quem Anglus ceperat, & de utriusque pace concilianda Bertiniaci ad Carnutes actu tractare, quæ sane inter causas omni exceptione majores habenda erat, ut a qua salus regni penderet. Quamobrem etiam pontifex hanc depositionem irritam & cassam declaravit, eumque in integrum restituit. Froissartus celebris historiæ Francorum scriptor de eo conventu Bertiniacensi agens Simonem ut virum magnæ prudentiæ laudat. Acta xiv capp. genn. sub eo habiturum utinam quis tandem curiosus retegat, nam omnino periisse non mihi persuaserim.

Acta legationum quas pro summis pontificibus & regibus Francia plures egit. Hæc haud dubie in archivis Vaticanis & regiis Galliæ & Angliæ servantur.

Ordinationes pro recto diocesis Nivernensis regimine in synodis ab eo habitis late. Has dicunt in tabulario ejus Ecclesiæ etiamnum servari. Quasdam edidit Clar. D. Edmundus Martene tomo quarto thesauri novi Anecdotorum p. 961 hoc titulo:

Ex statutis Dñi Simonis quondam episcopi Nivernensis. Sunt ad xv capita, & immediate sequuntur statuta Johannis episcopi qui Simoni successit, & quidem prima data in synodo Nivernensi habita anno mcccxxxv die jovis post festum B. Lucæ. Non omittendum quod iste Johannes habet statuto i p. 973: *Et licet nonnulli prædecessores nostri episcopi Nivernenses, & maxime felicitis recordationis dominus Simon immediatus prædecessor noster &c.* Quod argumento est Simonem jam tum e vivis abiisse.

Sermones & orationes publicæ plures. Facundus sua ætate habitus est orator & Ecclesiastes, qui auditores quo vellet impelleret: adeo ut communi paræmia diceretur, *Piscator hominum.*

F. GUILLELMUS DE LAUDUNO.

F. GUILLELMUS DE LAUDUNO Gallus Occitanus ex illustri dominorum de Lauduno gente natus, est autem Laudunum vernacule *Laudun* castrum in diocesi Uticensi provincie Narbonensis quatuor circiter leucis Avenione distitum, ibidem circa mcccxxx primam lucem vidit, juvenisque acris ingenii optimæque indolis septemdecim aut octodecim annorum nomen ordini dedit in conventu Avenionensi, sicque emicuit inter sodales, ut jam anno mcccii theologiam in Montepessulano, ubi tum florebat studium generale Parisiensi soli secundum, publice profiteretur, quod constat ex actis cap. prov. Carcassonæ eo anno habiti, cui affuit, & in quo diffinitor sedit. Eandem anno mccciv legebat Avenione, quo ex munere in secundum provincie Provincie recens a Tolosana divisa præfectum assumptus fuit: de quo sic in catalogo ex cod. Lingon. & alio Regio n. 4506, qui aliàs fuit nostrorum Aquensium. Prior provincialis secundus in provincia Provincie divisa fuit F. Guillelmus de Lauduno, qui successit F. Joanni Vigorosi (in munere mortuo x kal. martii mcccv) electus in

sec. XIV. " Nemauso in festo coronæ Domini (vii maii) ad eligendum electoribus assignato A. D. mcccv. Erat autem tunc lector Avinionensis, fuitque confirmatus a magistro ordinis F. Aimerico. Provinciam bene rexit annis septem, fuit autem absolutus a provincialatu in cap. gen. Carcaffonæ celebrato, & ad legendum sententias Parisius assignatus A. D. mcccxi, scilicet pro anno sequenti, ut legitur in actis: unde in cap. gen. Meris mcccxi eadem assignatio renovatur pro præsentis anno. In catalogo vero magistrorum in theologia, sic de eodem habetur n. 64: *F. Guillelmus de Lauduno licentiatu A. D. mccciv die jovis post festum B. Barnabe (xiii junii nam erat lit. Dom. F.) Illo vero eodem anno iterum sibi eum præfererunt suæ provinciæ Patres, sic enim in utroque codice citato. " Prior provincialis quartus in provincia Provincia divisâ fuit F. Guillelmus de Lauduno, qui successit F. Joanni Gobi, ante quem fuerat primo provincialis. Electus autem fuit concorditer per omnes electores in capitulo provinciali celebrato apud Massiliam A. D. mccciv in festo assumptionis B. M. erat autem tunc bachelarius Parisiensis, licentiatu ad magisterium per bullam Clementis V, propter quod rediit Parisius pro expeditione sua, nec fuit confirmatus in provinciam usque ad sequentem mensem aprilis, quando scilicet fuit quantum ad magisterium in theologia totaliter expeditus, & nihilominus rexit Parisius, postquam fuit confirmatus usque ad festum Trinitatis (quod evenit xviii maii.) Præfuit autem ista vice secunda in officio provincialium tribus annis completis, & quartus jam agebatur. Cùm autem celebraret capitulum provinciale in conventu Arelateni A. D. mcccvii in festo B. Augustini, D. P. Joannes XXII fecit eum lectorem in schola sacri palatii & auctoritate ipsius D. papæ, D. F. Guillelmus Petri (de Godino) cardinalis Sabinensis absolvit eum per literam ab officio provincialatus, & immediate per viam compromissi factus est provincialis F. Robertus de Frariffa de terminis conventus Podiensis. Eadem fere habet codex Tolosanum quem excipit Baluzius T. I. PP. Avenion. col. 866, cum hoc tamen discrimine, quod dicatur eius confirmatio dilata usque ad quadragesimam subsequenter, & quod fuit confirmatus in mense februarii in quadragesima A. D. prætaxato mccciv (nempe stylo veteri Gallico, novo mcccv) & tandem quod fuit prior provincialis hac vice annis duobus cum dimidio &c. Quæ tamen facile in concordiam revocantur, dicendo forsan confirmatum a magistro ordinis F. Berengario de Landora mense februario, sed literas confirmationis Guillelmo nostro non fuisse lectas & fulminatas nisi mense aprili: præterea codicem Lingonensem & Regium numerare annos provincialatus a die electionis 15 augusti mccciv ad festum S. Augustini mcccvii, quo quartus annus jam inceptus erat: codicem vero a Baluzio exceptum numerare tantum a die confirmationis forsan xxviii febr. mcccv ad absolutionem xxviii aug. mcccvii, qui sunt duo anni cum dimidio. At certo mendum est in codice seu potius in apographo codicis Tolosani, quod sibi exscribendum curavit Baluzius, cùm dicit absolutum Guillelmum Tarascone, nam ex duobus codd. Lingon. & Reg. citatis, & in serie provincialium & in serie capp. Provinc. anno mcccvii non Tarascone, sed Arelate capitulum provinciale habitum constanter legitur. Recte vero Fontanam & Altamuram arguit idem Baluzius, quod velint Guillelmum de Lauduno in magisterio sacri palatii Guillelmo Petri de Godino anno mcccxi ad purpuram evectum immediate susceptum, cùm certissime non nisi post F. Durandum de Sancto Por-*

tiano ad eam dignitatem evectus sit anno mcccvii: de quo sic Bernardus Guidonis in catalogo magistrorum in theologia citato: *Postmodum autem magister palatii fuit factus per papam Joannem XXII. Quibus verbis magis explicatur, quod supra ex eodem retulimus factum fuisse lectorem in schola sacri palatii, nempe id de magistratu intelligendum.*

Quatuor circiter annis eo munere cum omnium approbatione functus, ad sedem metropolitanam Viennensem Allobrogum ab eodem Joanne XXII evectus est anno mcccxi tum inquit ex libro obligationum archivi Vaticani absens, adeo ut xi aprilis per procuratorem jura camera apostolicæ pro bullis debita se soluturum promiserit, exinde sub finem anni mcccxvi ab eodem pontifice ad sedem Tolosanam Joannis de Convenis ad purpuram promotione vacuam translatus: de quo sic Bernardus Guidonis citatus in catalogo episcoporum Tolosanorum: *Hic successit Joanni de Convenis translatus de sede Viennensi, & factus archiepiscopus Tolosa per provisionem & ordinationem Joannis papa XXII in jejuniis quatuor temporum adventus, ac proinde xviii dec. ipsa die creationis cardinalium, vel saltem sequenti sabbato. Hanc Ecclesiam octodecim annis prudenter ac strenue rexit, illudque memorabile quod narrat Baluzius citatus col. 612: *Tolosa anno mcccxvii, quod intelligas stylo veteri Gallico ante pascha mcccxviii Guillelmus de Escalquencis consul ejusdem urbis exequias suas vivus celebrans in Ecclesia FF. Prædicatorum posuit se in feretro, & mox peractis funeris solemnibus, feretrum cum corpore apportatum fuit tanquam sepultura demandandum, & prope majus altare depositum. Et inde cum collegis suis domum repetit, & ibi prandio funebri donati sunt. Aberat tum Guillelmus de Lauduno archiepiscopus Tolosanus. Is vero paulo post redux novitate rei commotus, convocavit synodum suorum suffraganeorum & omnium abbatum suæ provinciæ, ibique decretum est sub pœna excommunicationis, ne quis deinceps talia superstitiosa præsumeret. Quæ sic refert Guillelmus Bardinus Histor. Chronologica parlamentorum linguæ Occitanæ: " Tandem archiepiscopus noster jam cæcus effectus, videns se non posse pontificalia officia exercere, renunciavit Ecclesiæ suæ in manibus papæ Clementis VI, qui ei assignavit certam pensionem super proventus dictæ Ecclesiæ per ipsum quandiu viveret percipiendam, qui etiam post vixit pluribus annis &c. Sic totidem verbis auctor vitæ primæ Clementis VI apud Baluzium citatum, qui in notis col. 867 hæc accurate commentatur. Docet enim ex litteris ipsius Guillelmi editis in appendice conciliorum Galliarum Narbonensis pag. 180 illum fuisse adhuc archiepiscopum Tolosanum anno mcccxl die tertia junii: rursus certum esse ex lib. 4 epist. 437 Clementis VI Raimundum de Canilhaco ejus Tolosæ successorem eodem anno fuisse consecratum: ex quibus evincit Guillelmum nostrum abdicasse eodem anno post tertiam junii, vel ut habet noster Percinus *hif. conv. Tolos.* pag. 74 b, post xiiii junii, quo die concessit collegis gymnasii Narbonensis petente Gosberto Arelateni archiepiscopo facultatem exomologesis faciendæ capellanis ejusdem gymnasii. Quod autem dicitur pluribus annis postea vixisse, quam verum sit docet idem Baluzius, quia superstes adhuc erat & in vivis quinta augusti mcccxi quo quatuor capellanias in Ecclesia de Lauduno loco suo natali fundavit. Instrumentum foundationis sic incipit: *I. N. D. A. Anno ab incarnatione ejusdem mcccxi indictione v & die v mensis augusti pontificatus SS. in C. P. & D. Clementis divina providentia papa Sexti anno xi. Noverint universi, &c. quod nos F. Guillelmus de Lauduno mife-***

ratione divina episcopus, olim archiepiscopus Tolosana cultum nominis sanctæ & individua Trinitatis, &c. apud Baluzium col. 869 legenda. Non omitenda tamen ista sub finem: *Item quod dicti capellani ponantur & assignentur in dictis capellis seu capellanis, cum removendi fuerint, per nos, & post nos præsententur episcopo Uticensi per nobilem virum nepotem nostrum carissimum Dominum Raimundum de Lauduno militem dominum Castri de Lauduno Uticensis diocesis, & successores suos dominos dicti castri. Cui D. Raimundo nepoti nostro & successoribus suis dominis seu domino dicti Castri de Lauduno damus & concedimus omne jus patronatus dictarum capellaniarum &c.*

Iste Raimundus qui Mariam de Agrifolio anno mcccxi absque liberis mortuam & Guillelmi cardinalis de Agrifolio sororem germanâ duxerat uxorem, vivebat etiamnum xvii novemb. mcccxvii, & filius fuit Guillelmi de Lauduno domicelli, & iste Guillelmus filius Domini de Lauduno fratris nostri archiepiscopi, & Maragdæ de Castronovo ejus conjugis, quæ amita erat Dalphinæ de Castronovo uxoris Nicolai de Judicia nepotis Clementis VI. His quæ ex veteribus instrumentis eruit Baluzius, idem nobilitatem gentis de Lauduno evincit, de qua præterea legendus Joannes Columbi S. J. de rebus gestis episcoporum Vasonensium lib. 2 n. 20, ubi de Willelmo de Lauduno sedis ejus episcopo.

Post abdicatam dignitatem archiepiscopus noster in conventum suum Avenionensem se recepit, quem magnifico quod etiamnum visitur claustrum ut aiunt seu peristylio auxerat, in eodemque octogenario major obiit, fuitque in eodem in tertio ad sinistram intrantibus templi sacello sepultus, ut ex gentilitia ejus tessera ad hæc tempora extante agnoscitur, sepulcro vicissitudine temporum penitus abilito. Quo autem anno post mcccxi, quove mense ac die e vivis abierit, mirum est nec in ipsis conventus Avenionensis monumentis memoriam superesse. De eo agunt nostri Fontana in *Theatro & Altamura* ad 1348, uterque *Gavantum* nuncupantes, quod agnomen falsum proscribit Baluzius, cuius certe nulla est in antiquis monumentis memoria, sed & ambo ex supra relatis præsertim quoad chronologiam magistrorum sacri palatii profus emendandi: F. Joannes Mahuet in *Prædicator. Avenion.* pag. 38 & F. Joannes Jacobus Percin. *Hif. conv. Tolos.* pag. 74 merito legendi ob plura quæ uterque habet scitu digna.

Plura scripsisse Guillelmum non dubitaverim, quem Clemens VI lib. 4. epist. 171 vocat *virum multorum meritorum & eminentis scientiæ*, sed quænam illa sint nemo distincte refert, nam quos ei sermones tribuit Baluzius alioquin accuratissimus ex Elencho codd. mss Belgii apud Sanderum *par. 1 pag. 181 & 356, & par. 2 pag. 83*, sunt nostri Guillelmi Peraldi de Lugduno seculo integro antiquioris, ut legenti patet. Equidem *pag. 129 par. 1* laudantur *Sermones F. Willelmi de Lauduno de Dominicalibus evangelis. Pr. Dicite filia Sion*: Sed erratum esse typorum vel notarii suspicor & de *Lauduno* scriptum pro *Lugduno*. Itaque illius nihil mihi certi præter acta plura eaque memoranda.

1. Anno mcccxvi vel xviii jam magister sacri palatii unus fuit ex theologis, quorum sententiam rogavit Joannes XXII de controversiis quæ inter Franciscanos magna contentione agitabantur propter vestes curtas & strictas Fratrum spiritualium, & propter res usu consumptibiles. Vide Baluzium *Miscellan. lib. 1. p. 270.*

2. Anno mcccxi unus fuit ex octo theologis ab eodem pontifice delegatis, qui de postilla super Apocalypsum F. Joannis Olivi Franciscani judicium doctrinale ferrent, quod & litera communi ad pon-

tificem data retulerunt. Vide ibidem *pag. 213.*

sec. XIV.

3. Anno mcccxi jam archiepiscopus Viennensis ab eodem pontifice nuncius cum F. Dominico Tolosano postea episcopo Appamienfi, de quo supra, missus est in Galliam, ut regi Carolo IV bellum sacrum suaderet, Parisiisque etiamnum aderat initio anni mcccxxv, quo in convocatione vigintrium sacre facultatis magistrorum, baccalareorumque triginta novem cum decano & capitulo ecclesiæ Parisiensis interfuit, & consilio communi consensu ab iis habito & subscripto sigillum suum etiam apposuit. In eo autem a Stephano de Borreto Parisiorum episcopo postulabatur cujusdam sententiæ anno mcccxxvii a Stephano Templier item Parisiensi episcopo in quosdam articulos late revocatio in quantum S. Thomæ doctrinam lædere videretur, *quem universalis Ecclesia lumen præfulgidum, universitatis Parisiensis speculum clarissimum, vera vita & sancta doctrina vias ingrediens stellam splendidam & matutinam iter ostendentem ac dirigentem omnes agnoscerent. Cui consilio acquiescens episcopus eodem anno mcccxxv die Jovis ante cineres præfatum prædecessoris sui sententiam revocavit, ac sanctum doctorem nihil unquam sensitse, docuisse seu scripsisse, quod sana fidei vel bonis moribus adversetur, compertum declaravit.* Cujus judicii non solum in S. Thomæ sed & in eorum qui tulerunt gloriam non parvam redundantis Guillelmo nostro actori non exigua laudis portio debetur. Vide *Histor. univers. Paris. T. IV. p. 205.*

4. Anno mcccxxv ab eodem pontifice rursus missus est in Galliam nuncius cum Hugone episcopo Arausicano ad constituendam pacem inter Carolum IV & Eduardum II reges Franciæ & Angliæ, & constituta quidem fuit pax, sed parum duravit. Itaque cùm recruduisset discordia occasione divortii inter Isabellam reginam Angliæ Caroli IV sororem & Eduardum ejus maritum, iidem antistites anno sequenti re cum cardinalibus communicata a Joanne XXII rursus missi sunt in Angliam, qui primo pacem studerent facere inter regem & reginam, & secundarie inter reges, sed exacerbatis nimium animis re infecta redierunt. Sic accuratus Baluzius *Pap. Aven. T. I. col. 867* ex Odorico Rainaldo ad annum 1326 n. xi; & ex Walsinghamo ad 1325.

5. Anno mcccxxix auctoritate Joannis XXII academiam Tolosanæ statuta præscriptis in ejus archivis servata & hætenus sedulo custodita. Vidit noster Percinus laudatus, & *opus. de academia pag. 155*, literas Joannis XXII ad nostrum archiepiscopum datas Avenione xii Kal. Aug. Pontif. XIII refert.

6. Præbendarios quatuor propterea S. Dominici dictos in metropolitana ecclesia Tolosana instituit & fundavit x septemb. mcccxi, ut refert Percinus citatus: fundavit etiam capellam in ecclesia FF. Prædicatorum B. Mariæ de Crolis in diocesi Avenionensi, quæ nunc dicitur S. Maximini, ut habet Baluzius citatus col. 868, ex bulla Gregorii XI edita apud Rainaldum ad 1376 n. 24.

7. Quod nostri maxime est instituti, in veteri instrumento conventus Avenionensis sic legitur: *D. F. Guillelmus de Lauduno archiepiscopus Tolosanus ordinis Prædicatorum frater conventus dicti ordinis loci Avinionis donavit dicto conventui donatione inter vivos retento usu ad vitam cunctos libros in instrumento donationis designatos &c.* Sic refert Mahuet citatus *pag. 42*, & habet etiam Baluzius col. 869.

F. FRANCISCUS DE BELUNO.

†
3352. F. FRANCISCUS DE BELUNO a patria sic nuncupatus, quæ civitas est in Marchia Tarvisina ditionis Venetæ, professione verò conventus Tarvisini alumnus, vir fuit pietate, doctrina, ac disciplina regulari clarissimus, cujus & in actis capp. gen. celebris est mentio. In Londinensi anni mcccxxxv sic de eo legitur: "Facimus vicarium generalem in provincia Hungariæ F. Franciscum de Beluno de provincia Lombardiæ inferioris usque ad sequens capitulum generale: & volumus & ordinamus, quod Fratres provinciæ Hungariæ capitulum non celebrent, donec dictus F. Franciscus eorum vicarius in provincia Hungariæ præsens extiterit, & tam de loco quam de tempore provincialis capituli nunc instantis ordinaverit, prout judicaverit expedire. Quod si secus actum fuerit, totum capitulum & quicquid in eo fieret, esse volumus irritum & inane." Et in sequenti Brugis Flandrorum anno mcccxxxvi: "Item ordinationes quas F. Franciscus de Beluno vicarius generalis in provincia Hungariæ per præcedens capitulum generale Londoniense institutus fecit in dicta provincia Hungariæ approbamus & confirmamus, & vult magister ordinis de diffinitorum consilio & assensu, quod in suo vigore maneat, donec per ipsum magistrum correctæ fuerint vel mutata." Quæ quantæ jam tum in ordine auctoritatis esset & famæ satis arguunt. Cùm verò eruditionis & doctrina emineret, sic in Carcaffon. anni mcccxlvi: *Item quantum nostra interest assignamus ad legendum sententias Parisius anno sequenti F. Franciscum de Beluno de provincia Lombardiæ inferioris.* Quod renovatum in sequenti Parisiis anno mcccxlvi: *Assignamus ad legendum sententias Parisius anno isto F. Franciscum de Beluno de prov. Lombard. infer.* Revera in catalogo magistrorum post Bernardum Guidonis aucto recensetur n. 105 in cod. Lingon. Exinde in Lugdunensi anni mcccxlvi datus est in sua Lombardiæ inferioris provincia vicarius generalis, & eodem anno ejusdem electus est prior provincialis, quo titulo comitiis ordinis anno mcccxlvi Castris habitis, in quibus electus Simon Lingonensis de quo mox affuit, cui tamen nec votum suum contulit, nec post electionem fere unanimem consentire voluit, ut supra relatum, ubi de Simone. Quantum postea vixerit, certi quid non inveni. Altamura refert ad 1375, Rovetta ad 1362: utrumque emendat F. Cherubinus Tornii Venetus, quod Forlanum dixerint seu de Forolivio, cùm Belunum sit extra provinciam Forilivii. Hæc ejus scripta:

Commentaria in Genesim, Job & Tobiam.

Quæ ms Bononiæ ad S. Dominici servari, cum variis ejusdem alii opusculis asserit Rovetta.

F. ALEXANDER DE PADULA.

*
3352. F. ALEXANDER DE PADULA provinciæ Regni Siciliæ alumnus sub Clemente VI claruit, a quo generalis fidei contra hæreticam pravitatem inquisitor institutus est in regno Neapolitano sub regibus Ludovico & Joanna I anno mcccclii. Videtur compendium Vallii, ubi habetur diploma dicti regis & reginæ hoc anno in favorem dicti Alexandri datum. Toppius ejus meminit in Bibl. Napol. Nulla tamen ejus profert opera, nisi acta ejusdem ut inquisitoris in operum numero habuerit.

F. BOETIUS DACUS.

F. BOETIUS DACUS nempe ex provincia ordinis quæ Dacia in antiquis ordinis monumentis appellatur, & Daniam, Sveciam, Norvegiam complectebatur, laudatur a Leandro fol. 153 & a Lusitano, ab utroque omisso quo claruerit anno, a Pio verò & ab Altamura refertur ad 1353: diciturque scripsisse

Super Aristotelis libros de sensu & sensato, de morte & vita, de somno & vigilia.

Item de aternitate mundi.

Quæ ubinam servantur nemo aperit. Mihi Victorinam scrutanti occurrit cod. 723 fol. par. memb. *Summa Boëtii Daci & Petri Daci* nempe rerum logicarum, sed hi non videntur ordinis ullius regularis.

F. MARTINUS DE BITONTO.

*
F. MARTINUS DE BITONTO Apulus a patria Butonto sic nuncupatus, a Vallio in compend. p. 353 ex solo nomine laudatus, ceu cujus etiam viri illustris gesta ei fuerint incognita, ab Altamura ad 1353 recensetur, ut a quo hæc prodierint opera

De peste.

De regni Neapolitani arumnis ad Ludovicum regem Hungaria.

Commentaria in logicam, physicam & metaphysicam.

Altamura de suo gentili scribenti facile assentiant omnes, unum tamen desideraretur, ut ubi hæc servantur ms vel impressa monuisset, quod utinam hîc addant Symmystæ.

F. HENRICUS DE CERVO.

*
F. HENRICUS DE CERVO vel Cervi Coloniensis primus est e tribus ejusdem nominis Teutonibus, quos unâ simul junxit Lusitanus Bibl. p. 104, & circa 1355 floruisse asserit, hunc sacræ theologiæ magistrum asserens & scripsisse

Lecturam brevem & pulcram super libros IV sententiarum.

Excipiunt Razzius, Pius, Fernandez, Altamura ad 1352, & Federicus Steil in Ephemer. Domin. ad 20 novemb. p. 180.

F. CONRADUS DE SAXONIA.

*
F. CONRADUS DE SAXONIA hîc recensetur ex fide F. Petri de Alva pluries jam laudati, qui Sol. Verit. Rad. 137 col. 1246 & 1251 refertur a Joan. Bundero nostro numerari in sua Bibl. ms fol. 103 ceu qui scripserit

Chronicon ab initio mundi ad Innocentium papam VI

Quo proinde sedente auctor claruerit. Chronicon hoc sua ætate Bunderus indicat fuisse in abbacia S. Jacobi Leodii, & ibidem apud Cruciferos. Apud ultimos se non invenisse ait Alva, sed in Abbacia dicta S. Jacobi se vidisse codicem ms memb. in 4. Pr. *De Summa deductione &c.* Cùm jus grande fragmentum assert octavi memorabilis, quod anno xvii Octaviani Augusti vel circiter accidit, scilicet *Nativitas B. Virginis*, ubi sententiam S. Thomæ de eius conceptione auctor dicit tenendam secundum fidem catholicam, & aliter opinantem objecta diluit. Addit Alva codicem hunc ms præferre quidem nomen F. Conradi de Saxonia ceu

F. HERMANNUS AUGUSTANUS.

F. HERMANNUS AUGUSTANUS Teuto a patria & professione sic nuncupatus a Lusitano ad annum mccciv claruisse dicitur, quem excipit Possévinus, sed Pio & Altamura ad 1356 differre visum est. Scripsisse dicunt

De cognitione creata sensitiva & intellectiva.
Quodlibeta plurima, compluresque quaestiones.

F. HUMBERTUS DELPHINUS II.

*
F. HUMBERTUS DELPHINUS hujus nominis II, Joannis II Delphinatum principis, & hujus consortis Beatricis ex regia Hungarorum stirpe filius, anno mcccxi natus, ac anno mcccxxiii Guigonis fratris sui primogeniti hæres, unico filio suo Andrea orbatu, prolemque deinceps nullam sperans, ad posterorum memoriam nominis sui propagandi viam certam adinvenit, ditionem suam omnem coronæ Franciæ donatione pura & liberali ea lege conjungendo, ut regum Francorum primogenitus Delphinus appellari teneretur. Ista ut & priora principis hujus præclare gesta, amorem erga subditos quos sanctissimis legibus rexit, pietatem erga Deum, ecclesias, domosque religiosas, plures a fundamentis erigendo regieque dotando, virtutem bellicam adversus christiani nominis hostes, quos exercitus a summo pontifice collecti dux ab eodem & imperator constitutus strenue aggressus est, fusius narrat historici, quos adeat lector curiosus, cùm his immorari diucius nostri non sit instituti. Solam ejus ad ordinem vocationem & exinde ab eo acta referre est animus, præsertim cùm parum accuratos in chronologia saltem plerosque repererim scriptores. Hæreditarium erga familiam nostram Humberto fuisse affectum hinc infero, quod parens ejus Joannes II confessarium ex nostris habuerit F. Pontorio de Trefortio, morientique sub finem februarii anni mcccix stylo novemille librarum summam ecclesiæ nostræ Gratianopoli exstruendæ ac complendæ legaverit. Ipse Humbertus mortuo anno mcccxxiii Guigone fratre, e regno Neapolitano, ubi neprem regis Siciliæ, filiam scilicet ejus sororis, duxerat conjugem, redux mense decembri, mox ut principatum inivit, arbitrum conscientiæ jam habebat priorem domus nostræ Gratianopolitanæ F. Joannem de Cors virum gravissimum juris utriusque doctorem, quem subinde anno mcccxxiv ad episcopatum Tinæ titularum suis curis promotorum ab omnibus consiliis & cancellarium habere voluit: eodemque postea a Benedicto XII ad sedem Tiburtinam in Campania Romana translato, & ad sponsam suam sub finem Martii mcccxlii pergente, in munere confessarii ei suffecit ac sibi delegit domus itidem nostræ Gratianopolitanæ priorem F. Joannem Revolli Auracensem seu Arafricanum paulo post episcopum. Sacellum principis administrabant duo ex nostris, titulo capellanorum in rationibus ejus familiæ insigniti. Anno mcccxlii elegans & in amœno loco situm ad Gratianopolim castrum suum Montisfluriti, quodque frequentius incolebat, in monasterium convertit ac erexit, in quo quater viginti filii nobiles sub ordinis habitu ac constitutionibus degerent, ad sacra eisdem ministranda sex additis nostris sacerdotibus, quem sanctimonialium numerum ad sexies viginti postea auxit in literis ad portum Massiliæ in insula quadam jam iter aggressus pro expeditione adversus Turcos 2 sept. mcccxlvi datis, & iterum ad centum sexaginta moniales cum tredecim Fratibus sacerdotibus sacra illis ministraturis in testamento a se Rhodi januarii mcccxlvi

ceu auctoris, sed non subjungi cujus ordinis fuerit, seque ignorare, cur Bunderus nostrum dixerit, nisi quod eam de conceptione Virginis sententiam nostris communem descenderit: quod tamen addiderim ego infirmum argumentum. Præterea ejusdem *Sermones* ms in eadem S. Jacobi abbacia vidit Alva, legitque specialim de purificatione, annunciatione & assumptione B. V.

Hunc verò scriptorem quem ord. Prædic. astruit, diligenter distinguit Alva ab alio F. Conrado de Saxonia ord. Minor. a Turrecremata, Bandello &c. laudato, qui *Holxingarius* nuncupabatur ex cognomine, & composuit sermones de tempore & de sanctis servatos aliâs Basileæ apud Minores, quorum meminit idem Bunderus in Ind. cit. quos & ipse Alva reperit in Hispania in Bibl. Reg. Scorial. Pl. vi E 2. Pr. *Mitte manum tuam de alto. Ecce carissimi &c.* & apud PP. Soc. Jes. Bruxellis, & Augustæ Vindel. in S. Walderici. Hujus Conradi Minoritæ est opusculum super salutatione Angelica inter opera S. Bonaventuræ editum. Hæc Alva hæctenus, penes quem fides.

In Bibl. S. Antonii Patavii Num. xxi Evang. Prædic. Ord. I extant *Sermones F. Corradi de Saxonia* in 4 memb. laudati a Tomasio in Bibl. Patav. p. 60: cujus sint an Prædicatoris an Minoris discutiant gentiles.

Florentiæ ad S. Mar. Annunc. Servit. cod. 29 ms laudantur *F. Corradi ordinis Prædicatorum sermones quadragesimales.* An sint hujus Saxonis, an alterius vel antiquioris vel recentioris doceant curiosi nostri Florentini, & hîc addere velint.

F. JOANNES SUIKILFRANS.

*
F. JOANNES SUIKILFRANS Teuto vir eruditus ad ann. mccciv clarus a Lusitano ex fide Alberti Veneti recensetur, quem nostrates omnes excipiunt. Hæc ejus opera:

De practica veritate tractatus juxta ordinem alphabeti ab A ad M.

Postilla super Job & super VII canonicas.

Sermones de tempore & de sanctis.

F. GERARDUS A SANCTO LAURENTIO.

*
F. GERARDUS A SANCTO LAURENTIO Teuto patria & professione Coloniensis ad hunc etiam annum mccciv clarus exhibetur a Lusitano ex eodem Alberto Veneto, diciturque vir pietate doctus & doctrina pia imbutus. Idem testatur Federicus Steil in Ephemer. Domin. ad 30 novemb. ex Bibl. inquit & Monum. conventus Coloniensis. Scripsisse dicunt

Sermones de tempore & de sanctis.

F. NICOLAUS DE HARCILECH.

*
F. NICOLAUS DE HARCILECH Teuto Brigavus patria & professione Friburgensis, vir gravis & doctrina præstans eodem teste Lusitano circa hunc annum mccciv claruit. Hæc ejus opera laudantur

Commentarius super epistolam Jude.

F. RICOLPHUS COLONIENSIS.

*
F. RICOLPHUS COLONIENSIS Teuto theologus insignis ad hunc eundem annum mccciv clarus a Lusitano Albertum Venetum excipiente profertur, sed ab Altamura revocatur ad 1334, penes quos fides, nam nulla ejus mihi aliunde notitia. Scripsisse dicunt

Super IV libros sententiarum.

Sæc. XIV. confecto, sed tandem ad septuaginta cum decem Sororibus conversis ad earum ministerium deputatis reduxit, & regie dotavit. Devinctissima eidem Delphino fuit cum nostro B. Venturino de Pergamo cujus supra ad ann. 1346 ardentissimum divinæ gloriæ studium expressimus, familiaritas: hic tum jussu Benedicti XII patria & tota Italia exulans & in partibus Occitanæ detentus, Delphinum xxv martii mcccxlvi convenit in municipio quod ad Rhodanum Sancti Spiritus dicitur, nec dubium quin tum plurimum excitavit ad expeditionem in Turcos pro Terræ sanctæ recuperatione suscipiendam, quam tum summus pontifex meditabatur: cumque tandem anno mcccxlvi Delphinus pro votis suis a Clemente VI exercitus Christiani eo profecturi imperator declaratus est, eidem Venturinus adjunctus est, qui zelo suo ac facundia milites in officio contineret, & concionibus suis apud earum regionum christianos, vel etiam infideles viam pararet. Ea ex expeditione post inducias cum Turcis jussu pontificis pactas reversus Delphinus, aucta xxvi junii mcccxlvi monasterii Montisflurii dote, insuper eodem contractu, ut aiunt J. C. cum magistro ordinis F. Garino de Giaco, præfecto provinciæ Franciæ F. Guillelmo de Castro Reginaldi, & aliis primoribus nostris convenit, ut Gratianopoli in domo nostra semper adessent quadraginta sacerdotes, quorum viginti quatuor theologiæ forent studentes cum lectore, ac præterea decem juvenes Fratres clerici, eorumque sustentationi elemosynam constituit a monasterio præfato singulis annis recipendam. Hæc omnia sane maximum ejus erga ordinem affectum demonstrant, præsertim cum in testamento Rhodi confecto edixisset, si fortè in ea expeditione moreretur, velle se in veste Dominicana sepeliri. His tamen non obstantibus cum primùm de deserendo seculo deliberavit religioneque amplexanda non nostram cogitasse ferunt sed Cartusianam. Movebat forsitan ejus avi Humberti I Delphini exemplum, qui mortua uxore in eremo Cartusiana habitu induto & institutum professus abdidit sese & mundo valedixerat. Quod monendum fuit, ut non nostrorum persuasionibus, sed ipsius magnæ Cartusiæ præpositi F. Joannis Birel consiliis, ut habent graviores rerum Delphinatus scriptores, ad nos accessisse certum maneat. Res sic exitum habuit.

Jam ab anno mcccxlvi plura fuerant Philippum VI Valesium inter & Humbertum Delphinum de hujus cessione in regis gratiam pacta conventa, nulla tamen & cassa hætenus fuerant omnia, at tandem anno mcccxlvi Lugduni in domo nostra convenientibus Joanne Normaniæ duce Philippi dicti primogenito & Carolo principe ejusdem Joannis filio natu majore, Humbertus ibidem præfens xvii julii abdicavit, ac dicto principi Carolo principatum suum dedit, sceptro, annulo, gladio Delphinatus antiquo, & vexillo S. Georgii collatis, tradidit ac firmo, fixo, irrevocabilique pacto cessit, cui solemnissimo actui præter magnates ecclesiasticos & seculares aderant ex nostris F. Joannes Revolli episcopus Arausicensis Humberti confessorius supra laudatus, & F. Simon de Lingonis Sacræ facultatis Parisiensis magister vir Francorum regi acceptissimus, qui anno sequenti mcccxlvi provincialis electus anno mcccxlvi ad totius ordinis regimen assumptus est. Prædicta cessione facta Humbertus deinceps Delphinus senior dictus, altera die scilicet xvii julii in eadem domo nostra Lugdunensi habitum ordinis e manibus prioris induit, seque ex ea hora Fratrem Humbertum in omnibus actis signavit. Cum autem multa illi superessent de rebus suis ordinanda, cœnobii Lugdunensis limitibus non se clausit, sed mox in Delphinatum re-

versus, ad Castrum Bellivivus quod sibi reservarat, & in conventum ordinis tum erigere meditabatur, cum pluribus nostris se contulit, queiscum juxta legum nostrarum formam sic convivebat, ut rationibus suis expediendis, debitis præsertim solvendis attentus invigilaret. Hæc etiam ibidem ab eo præcipua feruntur acta, primo monasterium Sanctimonialium ordinis Cisterciensis apud sanctum Justum erigendum constitutum literis xxv octob. mcccxlvi datis, idque in gratiam matris suæ Beatricis, quæ mox ut vidua fuerat hoc institutum amplexa erat, quod monasterium e priori loco translatum nunc in oppido *Romans* dicto existit. Testes in literis laudantur ex ordine Prædicatorum Fratres Hugo de Riaano seu potius de Riomo, ut legitur in sequentibus, Joannes de Remorantio, & Stephanus de Berna, qui videntur ejus fuisse in dicto castro Bellivivus convictores. Secundo, quo erat propagandæ fidei zelo, eum in dicto Castro conveniente magistro ordinis F. Joanne de Molendinis illo ipso anno electo sic cum eo pepigit *Illusterrimus princeps F. Humbertus Dalphinus Viennensis antiquior ejusdem ord. Præd. Frater*, (ita legitur in literis) ut præter septuaginta septem studentes in theologia, qui ordinariè Parisiis in Gymnasio nostro Sanjacobeo ex omnibus provinciis ordinis assignati debebant, quorum triginta sex erant ex provincia Franciæ, ex qualibet verò aliarum provincialium duo vel tres, centum & viginti superadderentur, in iis non computatis magistris in theologia, baccalaureo ullo vel Biblico, nec disposito, (fortè intelligebat dispositorem studentium, ut vocatur in codice Victorino 762, quo nomine intelligo quem vocant magistrum studentium, qui revera gradus erat & etiamnum est disponentis se ad lectionem sententiarum & ad magisterium) nec aliquo sociorum prædictorum, nec aliquo Fratre conventuali, nec novitiis, nec conversis. Hos autem sexies viginti supernumerarios ex singulis provinciis addendos studentes sic distinguebat, ut decem essent ex Hungaria, octo ex Polonia, quatuor ex Bohemia, octo ex Dacia, sexdecim ex Græcia & Terra sancta, octo ex Saxonia, octo ex Teutonia, & totidem ex Hispania, ex Anglia quatuor, ex Scotia duo, ex Aragonia sex, ex Francia sex, ex Tolosana octo, e provincia Provincia octo, ex quaque provincialium reliquarum Lombardiæ superioris, Inferioris, Romana & Regni Siciliae quatuor, qui simul juncti cum septuaginta septem ibidem ab antiquo assignari solitis, adjectis tribus ex quacunque provincia ad nutum & ex speciali gratia magistri ordinis vel provincialis Franciæ assignandis, numerum studentium in theologia ducentenarium efficerent & complerent, ac tribus annis continuis ibidem in studio morari tenerentur. Volebat autem ut sexdecim ex provinciis Græciæ & Terræ sanctæ assignandi Græce scirent, & ex eis quatuor ita periti essent, ut Græcam linguam alios docere possent: *Si tamen de dictis provinciis non invenirentur semper futuris temporibus tot Fratres ad mittendum Parisius ad hoc apti, quod provinciales dictarum provincialium possent eo tunc Fratres juvenes & pueros recipere & eligere scientes loqui Græcum ad mittendum Parisius usque ad dictum numerum inclusive, & quod dicti juvenes possent studere Parisius sine dicti temporis presumptione, donec sufficientes in theologia lectores existerent, idonei ad prædicandum in dictis provinciis verbum Dei, & statim post ad prædicandum in dictis suis provinciis remitterentur omni excusatione remota.* Huic autem supra numerum solitum sexies viginti studentium Dalphinalium nuncupandum accretioni alendæ & sustentandæ dedit & assignaturum se promisit in redditis seu obventionibus

tria millia florenorum in regno Francia annis singulis dicto conventui persolvenda, & insuper pro vestiario dictorum studentium Dalphinalium addebatur quingentos florenos auri annis singulis in festo omnium Sanctorum solvandos, videlicet cuilibet studententi quatuor, ita ut de viginti florenis qui supererant, fieret solemnitas pitantia singulis annis quandiu ille viveret in festo S. Catharina, eo autem mortuo in anniversario die. Et hic quidem contractus initus est in dicto castro Bellivivus i decemb. anni dicti mcccxlvi astantibus cum magistro ordinis viris ejusdem primoribus FF. Joanne Barailhardi, Joanne de Nantuaco, Petro Methini, Helia Raymondii qui postea fuit magister ordinis, Joanne Garnandi de Pontevelæ, Hugone de Riomo. At verò consilium tam sapienter excogitatum tantoque principe dignum præmatura ejus morte incassum abiit.

Licet Humbertus Lugduni xvii julii dicta principatum abdicasset, id tamen toto eo anno nondum publice ac rite suis subditis in ipso Delphinatu edixerat, quod tamen ad tam grande opus perficiendum plane necessarium erat. Itaque anno sequenti mcccxlvi Gratianopolim accessit, ibidemque in domo nostra existens prima februarii nobilibus Delphinatibus ea de causa convocatis palam declaravit Delphinatum se & alias terras suas sub certis conditionibus in principem Carolum transtulisse, cui juramentum fidelitatis præstare, ac ceu domino suo unico deinceps obedire tenerentur. Exinde ubi toto illo anno steterit F. Humbertus non notant diaria, sed in castrum suum Bellivivus secessisse verisimilius. Die xvii junii mcccxlvi Carolo novo Delphino Morasii in Delphinatu agenti nunciatum est Humbertum habitum Prædicatorum ejus mensis xiv dimisisse, at falsus nuntius inventus est, nam ex quo semel induit, de eo exuendo unquam deliberasse nulla est in actis memoria. Sub finem hujus anni rebus suis majori ex parte confectis Delphinatum tandem reliquit nunquam reversurus, Avenionemque intravit mense decembri, ubi religionis votis se astrinxisse narrat. Certum in festo natalis Domini xxv decemb. sacros ordines Clemente VI conferente suscepisse, de quo sic in suis memorabilibus per modum Diarii scriptis ejus quando rexit notarius Humbertus Pilati: *Item in die Nativitatis Domini D. Humbertus Dalphinus ordinatur in missa media noctis per D. N. P. Clementem VI, celebravit missam primam, paulo post fuit factus patriarcha Alexandrinus, & consecratus per D. N. PP.* Quæ alii sic distinguunt, ut in missa mediæ noctis subdiaconus, in missa auroræ diaconus, & ad majorem missam presbyter ordinatus, tandem die circuncisionis sequenti patriarcha consecratus fuerit. Pergit idem notarius: *Item die xxiii februarii (mcccxlvi) ipse D. Humbertus consecravit D. Rodolphum de Chissaco episcopum Gratianopolitanum.* Ubi nisi sit erratum typorum & scriptum xxiii pro xx quæ erat Dominica (nam erat anno mcccxlvi lit. Dom. B.) vel pro xxiv festo S. Mathiæ, id factum fuerit extra ordinem & cum dispensatione summi pontificis, cum dies xxiii esset feria iv, nec ritus ecclesiasticus consecrationes episcoporum extra Dominicam vel festa apostolorum fieri patiatur. Prosequitur idem notarius: *Item subsequenter anno eodem fuit sibi commissum regimen & administratio Ecclesiæ & archiepiscopatus Remensis.* Ex tabulis Ecclesiæ Remensis, & ex inscriptione tumulis archiepiscoporum Remensium, ejus prædecessorum duorum insculpta habetur Joannem de Vienna obiisse xiv junii mcccxlvi, hujus successorem Hugonem d'Arcy obiisse xviii Febr. mcccxlvi stylo veteri, novo ccclvi. Itaque Humbertus non potuit ante xix febr. mcccxlvi ad eam

TOM. I.

administrationem promoveri. Hinc colligo illum **Sæc. XIV.** Avenione Parisios advenisse anno mcccxlvi, & in domo nostra Sanjacobeæ deinceps potissimam sedem fixisse, amplissima enim tum erat, ac duplo minimum aut etiam triplo major quam nunc sit, pluraque ædificia hortosque spatiosos continebat, quæ paulo post ob bellum Anglorum deductis & erectis per medium claustrum muris urbis refecata sunt. Certe apud eos servabantur omnia ejus jocalia, ornamenta pontificalia, & capella, libri, lecti, aliaque omnia & singula bona mobilia, ut constat ex ejus testamento ultimo, quod frequentiore & ordinariam apud eos mansionem innuit. Extat instrumentum Parisiis xii sept. mcccxlvi actum, quo Petrus dux Borbonii suas in saltu Vicennarum domos ei ad vitam concedit, quod eum tum in ea urbe degisse arguit. Ex quo tamen Remensis Ecclesiæ administrationem suscepit, identidem eo se contulisse probant instrumenta plura. Laudatur charta, qua confratram S. Agnetis apud Eremitas Augustinianos erectam confirmat, data in castello Portæ Martis Remensi ix maii mcccxlvi. Altera scripta ad priores de Monte Dei & de Chaneio in eodem castello data xx febr. mcccxlvi stylo utique veteri Remis ut supra jam notatum, ut & in his regionibus usu recepto, novo mcccxlvi. Sed nec aliter intelligi potest, cum enim ejus decessor, ut animadversum supra, Hugo d'Arcy non mortuus sit nisi xviii febr. mcccxlvi, quis credat altero post die seu xx ejusdem mensis & anni Humbertum jam Remis adfuisse administratorem? Tertia exhibetur qua abbati Bonavallis & abbatissæ S. Justi mandat, ut novas assisas dotalitii Beatricis suæ matris & foundationis sacri gynæcei S. Justi, de quibus cum Francorum rege Joanne I convenerat, recipiant. Princ. *Humbertus miseratione divina patriarcha Alexandrinus, administrator perpetuus Ecclesiæ Remensis, Dalphinus Viennensis antiquior &c. Datum Portæ Martis Remensis die x mensis martii mcccxlvi*, & hic iterum veteri stylo, id est nunc lvi. Testis huic instrumento aderat archiepiscopus Nixiensis & Parisiensis, sed hic manifeste erratum typorum, legendum enim *Naxiensis & Parisiensis*, quæ duæ insulæ Cycladum in Archipelago olim episcopales in unum archiepiscopatum Latinum conflata & erectæ seculo xiii, eoque titulo gaudebat Andreas Humberti in spiritualibus vicarius generalis Remis. Charta 4 data ibidem 9 aprilis mcccxlvi, scilicet feria 3 Domin. 2 post pascha, qua indulgentias 40 dierum confratriæ dictæ S. Agnetis concedit. Quinta tandem ibidem data septima januar. mcccxlvi stylo veteri, novo lvi, pro augmento fabricæ Ecclesiæ S. Nicasi.

Cum solatii causa seu recreationis apud Sandionysianos Remenses divertisset, & jucunde ac grate ab abbate & monachis exceptus fuisset, reversus Parisios chartam indemnitate eis misit, qua declarat non visitationis aut procurationis, sed solatii tantum causa se eos invisisse, nullumque sibi inde vel successoribus jus novum acquisitum velle, quæ data Parisius in palatio regio in crastino festi pentecostes anno mcccxlvi die xiii maii: sed hæc prior quinta relata, quod annotat ut non semper & continue Remis hæsisse agnoscatur:

« Cum propter suæ personæ debilitatem & ægritudinem, laborem ipsum & onus Remensis Ecclesiæ ad ipsius honorem & Ecclesiæ commodum nequireret supportare (sunt ipsius verba) constituit certos procuratores ad resignandum in manibus D. papæ prædictam Ecclesiam Remensem & administrationem ejusdem, « cujus in vicem petebat licere sibi permutare cum episcopo Parisiensi, & ad ejus Ecclesiam transferri, aut ad aliam cui tantus non incurreret labor & onus regiminis &c. *Alia* M m m m ij

Sic. XIV. fuerunt hac Parisius in domo FF. Predicatorum &c. anno MCCCLV Indiit. VIII febr. XXII stylo Romano. Non omittendum in hac procuratione Fratrem se nominare. Huic permutationi & translationi manus dederat Joannes Francorum rex literis xxv januarii præcedenti MCCCLV stylo Gallico, novo LV datis. Interea dum missi ab eo procuratores Avenione cum Innocentio VI agerent, ipse Claromontem Arvernorum profectus est, ubi apud nostros de more hospitatus brevi in morbum incidit quo tandem obiit XXI maii MCCCLV condito die præcedenti testamento, cuius vi ac præscripto corpus ejus Parisios deductum in ecclesia nostra sancti Jacobi infra gradus altaris majoris ad latus evangelii juxta sepulcrum Clementiæ quondam reginæ Franciæ amittæ suæ tumulatum jacet sub tymbo æneo adhuc extante, hac in circuitu ad margines inculpta epigraphæ:

Hic jacet Pater & Dominus amplissimus D. Humbertus primo Vienna Delphinus, deinde relicto principatu Frater ordinis Predicatorum in hoc conventu Parisiensis, ac demum patriarcha Alexandrinus, & perpetuus administrator Remensis, & præcipuus benefactor hujus conventus. Obiit autem anno Dñi MCCCLV die XXI maii. Orate pro eo. Pater noster. Ave.

In medio tymbi exhibetur ejus imago major in habitu ordinis integro scilicet tunica, scapulari tunica brevior, & cappa ipso etiam scapulari brevior ac caputio in scapulas demisso, cum pallio patriarchali, mitra in capite, manibus junctis, intra brachium sinistrum crucem duplicatam suæ dignitatis indicem sustinens. In superiori verò parte in parva imagine representatur in habitu pontificali, assistantibus ad latera hinc & inde propius diacono & subdiacono, tum paulo remotius duobus episcopis etiam in pontificalibus baculum pastorem manu sinistra tenentibus, quos ejus familiares conjunctio ac primos testamenti sui ultimi executores constitutos, Joannem episcopum Thunicensem quem fratrem suum singulariter & pluries nuncupat, de quo quis fuerit nulla aliunde mihi notitia, & F. Joannem Revolli de quo supra suum confessarium & episcopum Araucanum. Ad utrumque latus depicti sunt sexdecim e nostris, octo superiores clerici in habitu acolytorum quatuor faces, quatuor candelabra cum cereis gestantes, octo inferiores in habitu ordinis Humberti vesti per omnia simili, quorum duo sunt hinc & inde rosaria manu tenentes, quod indicat cultum hunc jam tum apud nos fuisse solemnem, licet societas hujus nominis nondum instituta esset, nec fuisse materiam concionum ex ullis monumentis arguatur, ut nec de psalterio Davidico aut de breviario dicendo fiunt conciones aut festa, quamvis illa non solum clerici, sed & seculares plures vulgo repetant. In quodam computo expensarum Delphini a 1333 ad 1336 a Joanne de Ponciaco reddito sic lego: *Pro duobus filiis de Paternostri de ambro, & duobus filiis de Paternostri de corallo & duobus filiis de Paternostri de vitro, item in quatuor filiis de Paternostri de crystallo.* Quæ empta sunt Romæ dum illac anno MCCCLXIII transfret Delphinus Gallias reperens. Quod in argumentum antiqui & communis rosariorum usus annotandum visum est.

Cenotaphium hoc pluries a me visum & diligenter in ipso tumulo lectum D. de la Valbonnais primus cameræ regiæ rationum Gratianopolitanæ præfes me hortante excudendum curavit, & operi suo cui titulus, *Memoires pour servir a l'histoire de Dauphiné*, Parisiis 1711 in fol. edito, quodque præcipue est de actis Humberti nostri Delphini inseruit. Ex quo difflatur illa tum extraneorum plurium, tum etiam post eos nostratium fabula

Humbertum priorem nostri conventus S. Jacobi Parisiensis aliquando egisse: quæ aliunde ortum non habuit, quam ex prava lectione epitaphii allati, ubi sic legit Andreas du Chesne in sua Delphinorum genealogia: *Frater nostri ordinis prior in hoc conventu Parisiensis*: & corruptius noster Antonius Mallet, *Frater ordinis Predicatorum in hoc conventu Parisiensis prior*: cum certissime nihil aliud legatur, quam quod supra exscripsi, *Frater ordinis Predicatorum in hoc conventu Parisiensis*. Quo indicatur tantum mox ut patriarcha Alexandrinus prima januar. inauguratus fuit MCCCLII, Parisios venisse, & toto illo anno in dicto conventu religiose vixisse, quo usque sub finem februarii MCCCLII, vel fortè etiam tardius & mense martio commendata illi fuit Ecclesiæ Remensis administratio. Revera post mortem Hugonis d'Arcy quæ accidit XVIII februarii ejus anni, capitulum Remense jure suo utens Stephanum de Courtenay elegit, ejusque confirmationem Scabini a Clemente VI summis votis petierunt, adeo ut auctoritate regia opus fuerit, ut Humbertus præferretur, quod non tam citam fuisse ejus post mortem Hugonis in ea sede institutionem evincit. Notat vir clarissimus citatus D. de la Valbonnais Delphinum nostrum priusquam ad expeditionem Terræ sanctæ proficisceretur edixisse, ut deinceps nomen suum non Humbertus sed Imbertus proferretur & scriberetur, verum usum antiquum prævaluisse: in tumulo tamen, quia sic fortè jussit, legitur *Humbertus*, licet in omnibus ejus actis relatis & aliis, in ipso testamento ultimo *Humbertus* constanter legatur.

Recte ac vere Sanjacobeorum nostrorum Parisiensium laudatur ibidem singularis benefactor, quos ad novam Ecclesiam ædificandam excitavit, qua ratione grandiores illis pecuniæ summas legavit, & universa mobilia sua; & notanda illa testamenti verba: *Item volumus quod ipsi Fratres dictam eorum Ecclesiam incipiant ædificare primo a capite ejusdem in parte qua constructur altare principale &c.* quæ docent Ecclesiam antiquam a decano S. Quintini aliàs nostris concessam jam non conitare, sed aliam ab eo tempore eodem in loco sed majorem erectam, quæ & seculo XVI rursus amplificata fuit, ut habetur ex actis capp. genn.

In veste ordinis in tymbo representatur ut dictum est, quod esset ei ordinaria & familiaris, quam nunquam dimisit, ut notat clarissimus Valbonnais citatus, & probant omnia acta, adeo ut voluerit præter episcopos citatos, adhuc testamenti curatores esse magistrum ordinis F. Simonem de Lingonis, præfectum Franciæ provinciam F. Bartholomæum de Planfac sive de Auxiaco conventus Claromontani alumnum, & tertium magistrum in theologia actu Parisiis legentem, unde quod apud Nangü continuatorem T. XI Spicil. Dacher. pag. 898 legitur patriarcham Alexandrinum factum habitum Predicatorum dereliquisse, nullo fundamento innititur, cum ex canonibus Ecclesiæ Romanæ regulares professi ad infulas vocati ordinis sui habitum semper (& eo præsertim seculo) deferre teneantur.

Ejus meminit noster Laurentius Pignon suppar in catalogo prælatorum ex ordine assumptorum his verbis: *Frater Humbertus quondam Delphinus Viennensis dedit Delphinatum suum regi Franciæ, & intravit ordinem Predicatorum Parisius, postmodum factus est patriarcha Alexandrinus, & administrator archiepiscopatus Remensis.* Quæ verba, intravit ordinem Predicatorum Parisius, juncta illis quæ leguntur in epitaphio supra relato relicto principatu Frater ordinis Predicatorum in hoc conventu Parisiensis, mihi fere persuaserant Humbertum post abdicationem Lutetiam mox venisse & apud nostros Sanjacobeos vestem ordinis induisse: at

obstat Diarium ab ejus notario Humberto Pili scriptum, quod sic habet: *Anno D. 1349 die 16 mensis julii D. Humbertus Delphinus cessit & resignavit &c. realiter Dalphinatum in domo Fr. Predicatorum Lugduni. Item die crastina ordinem & habitum Predicatorum induit*, Proindeque Lugduni. Possunt omnia componi dicendo Lugduni quidem vestem Dominicanam induisse sed nomine conventus Parisiensis: tum cum sub finem anni MCCCL Delphinatum exivit prius Parisios venisse, & in conventu Sanjacobeo professionem emisisse, ac ex inde mense decembri Avenionem se contulisse, ubi aderat die natalis Dñi tum sacris ordinibus initiatus: neque enim ulla ejus in Delphinatu acta referuntur post mensem junium anni MCCCL, quam tamen conjecturam peritioribus permitto.

Non incongrue autem cum inter scriptores recensemus, cujus tot sunt acta ad illustrandam historiam ecclesiasticam & prophanam suæ ætatis utilissima. Hæc clarissimus Valbonnais pluries laudatus edidit opere cui titulus: *Memoires pour servir a l'histoire de Dauphiné sous les Dauphins de la maison de la Tour du Pin*, Parisiis, Imberti de Bats 1711 fol. pagg. 681. Quod opus fere totum est de gestis & actis nostri Humberti, vixque de eo post Valbonnaisum alii legendi. Non omitendi tamen Baluzius de Papis Avenionensibus T. I. Andreas du Chesne *Genealogie des maisons de Bourgogne, des Dauphins de Viennois &c.* Guillelmus Marlot Metropolis Remensis Historia T. II, ubi quædam refert acta singularia supra a nobis laudata, cæterum hi duo & alii quos citare visum est supervacaneum, ex Valbonnaisio emendandi.

Clar. Valbonnaisius p. 340 id annotandum duxit ad extractum ex quodam computo:

In abisu. C'est ce qu'on appelle encore les Abimes pres de Myans en Savoye. Il est fait mention dans le carulaire de S. Hugues eveque de Grenoble d'une petite ville nommee VILLA S. ANDREÆ situee au meme endroit, dans laquelle il y avoit un chapitre de chanoines reguliers. Suivant une ancienne tradition cette ville avec son Eglise & plusieurs villages des environs fut abimee par la chute d'un rocher, ce que l'inegalité du terrain semble encore temoigner. Cet evenement est confirmé d'ailleurs par le pouillé de l'evêché de Grenoble fait en 1449 sous Laurens Allemands eveque de la meme ville. L'article qui regarde Notre-dame de Myans celebre convent de Cordeliers dans la paroisse des Marches s'explique en ces termes: « Ecclesia S. Mauri » tii de Marchiis &c. Infra dictam parochiam est » venerabilis & devotus conventus Fr. Minorum » de observantia B. Mariæ de Myans, qui subest » provinciali Franciæ S. Bonaventuræ, & ibi fuit » terminata ruina quæ de anno Dñi MCCXLVIII septimo kal. decemb. cecidit de Aspero monte & » quinque parochias destruxit, & signanter villam » ecclesiamque S. Andreæ, quæ erat titulus dicti » decanatus Sabaudia: »

Stupendum hoc prodigium clarius & luculentius narrat auctor hujus ætatis noster F. Stephanus de Borbone de Bella villa de quo supra ad 1262 Traët. de septem donis Spiritus Sancti, lib. 111 de dono scientiæ, Tit. VII de oratione, cap. XI continuatio de effectibus orationis cod. Sorbon. fol. 291 col. 3:

« Anno Dñi MCCXLIX accidit in comitatu Sabaudia quod quidam clericus dicti comitis dictus » Jacobus Benevais videns in declivio montis quemdam » prioratum abundantissimum, situm prope » villam suam quæ vocatur Chambariatus, nobile » scilicet castrum dicti comitis, (cujus erat prior » quidam bonus homo ibi cum aliquibus focis regulariter & devote Deo ibi serviens) cogitans » quomodo posset dictos canonicos & priorem ia-

de expellere, & dictum prioratum obtinere: cum esset advocatus & consiliarius dicti comitis fovens partem Federici contra papam & Ecclesiam; (cujus etiam fidelitati commiserat dictus prior cum ivisset Parisius ad scholas, custodiam sub annuo censu quandiu esset Parisius) venit apud Lugdunum ubi tunc erat curia: tantum procuravit apud papam, promittens ipsi quod dominum suum revocaret ab auxilio Federici ad papæ voluntatem faciendam, quod obtinuit dictum prioratum. Cum autem expulso dicto priore & canonicis ejus venisset dictum prioratum possidere cum multis amicis suis, & faceret inde magnum festum in ipsa nocte circa partem primam noctis, audiens Deus voces & gemitus injuste expulsi & oppressorum: mons quidam durans in latum & longum per spatium leucæ translatus de loco suo cecidit super dictum prioratum opprimens & atterens circa XVI villas & multas parochias cum habitatoribus suis, quæ erant per latum & longum circa spatium unius leucæ. Ibi dictus clericus cum suis & prioratu subito attritus est & brevem habuit loci possessionem. Hactenus Stephanus tum Lugduni agens & florens, sua ætate acta narrans.

F. JACOBUS PASSAVANTE.

F. JACOBUS PASSAVANTE Etruscus Florentiæ nobili loco natus & ibidem ad S. Mar. Novel. ordinem amplexatus, circa medium seculi XIV claruit, literis humanis & divinis egregie ornatus, nec minus a facundia commendatus. Obiit apud suos Florentiæ xv junii MCCCLVII, & in basilica S. Mar. Novel. dicta ad majus altare sub sepulcro marmoreo conditus, quod cum vicissitudine temporum fere destructum esset, sui sodales instaurarunt anno MDLXVI. Ejus cum laude meminerunt Pocciantius inter scriptores Florentinos, Simlerus, Possevinus & alii, nostrates Pius, Fernandez, Fontana de Prov. Rom. Altamura ad 1357 & in App. Hæc ejus scripta:

Lo specchio di vera penitenzia. Prodiit typis Florentiæ 1495 in 4, quæ editio in Barber. Ibid. Bartholomæi Sermartelli 1585 in 12 pagg. 385. Venetiis Petri Martinelli 1586 in 8.

Extat MS Florentiæ in Medic. Pl. xxvii cod. 2 chart. in 4 hoc titulo, *Il libro appellato specchio della vera penitenzia composto per Frate Jacopo Passavante Fiorentino.* Ad calcem sic legitur: *Questo libro non è compiuto, peroche seguitavano a dire ancora assai cose e utili delli altri vizii principali: o che il Frate che'l faceva morisse in quello tempo, anzi ch'ello compiesse: o che alla morte sua si perdesse quello che manca, non se ne trova più.*

Leonardus Salviati eques Florentinus vir clarissimus qui editionem Florentinam anni 1585 curavit, in epistola nuncupatoria, auctorem mirum excolliit ob Etrusci sermonis nitorem, & opus inter elegantissima opera Florentino sermone scripta recenset.

Nostra ætate curante Academia della Crusca rursus typis prodiit hoc titulo *Lo Specchio di vera penitenza*, Florentiæ, Vangelisti 1681 in 12 pp. 411. Editor ejus Academiæ sodalis, qui ad codices MS emendatores recognovit, sic laudat in epist. nuncup. ad Cosmum magnum ducem: *Il tersissimo Specchio di vera penitenza dal Padre Jacopo Passavanti per nascimento gentiluomo Fiorentino, per professione religioso Domenicano, collo stile che a suoi buoni tempi fioria, nell' oro purissimo della più fina eloquenza legato, riporto mai sempre tra per l'importanza della sagra materia che tratta, e lan-*

Sec. XIV. *Leggiadria della gentilissima forma onde è composto, applauso non ordinario. E come da molti fù detto, che tale scrittura alle opere tutte de' primi padri e piu doti della chiesa cristiana andar potessi di pari, così da tutti fù giudicato che a niuno de' componimenti de' più scelti maestri e più facondi della Toscana favella fosse questo secundo &c.*

In hac ultima editione ut & in Veneta anni 1586 adjecta est, *Un' Omelia d'Origene volgarizzata nel miglior secolo della favella.* Forte ejusdem Pafavanti.

Additiones ad commentaria F. Thome de Wallois in libros S. Augustini de civitate Dei, Londini 1520 fol. Quæ editio extat in Barber.

F. PHILIPPUS DE PERA.

* 1358. **F.** PHILIPPUS DE PERA sic a celebri illo suburbio Constantinopolitano Pera vulgo dicto nuncupatus, ibidemque ut exinde conjicere est ortus, non ex Græcorum, sed ex Genuensium, quorum ea ætate suburbium illud ditionis erat semine prognatus & in conventu quem a suis ferme initiis ordo Peræ habuit, quique congregationi Peregrinantium inter gentes speciatim addictus fuit, nostris ascitus, vir fuit seculo XIV pietate, eruditione, ardenti fidei catholicæ, Ecclesiæ Romanæ, ac animarum Christo lucrandarum studio clarissimus. Novitius adhuc existens F. Simonem Constantinopolitanum de quo supra jam nonagenarium viderat, eique astiterat morienti, & ex ejus scriptis methodum contra Græcos arguendi & disputandi sibi primum comparavit: quibus armis optime instructus circa MCCXXX, continuas cum Græcorum primoribus collisiones & disputationes habere cœpit & deinceps profecutus est, nihil omittens ut ad concordiam cum Ecclesia Latina, & ad obedientiam Romani pontificis adduceret. Anno MCCCLVIII jam se a XXV annis solidis huic sancto operi instare ac defudare testatur: reliquum deinceps vitæ eidem qua verbo qua scripto incumbendo infumisse, eique immortalum verisimillimum, cum post eum annum adhuc scripserit, & alio commigrasse nulla sit memoria. Ex his tum Lusitanum, qui de Peira corrupte agnominat & ad 1310 refert, tum Altamuram qui de Peira quidem in *Bibl. sed de Pera in Append. rectius*, at præpostere ad 1304 ascribit, emendes. Hæc verò sunt ejus opera mihi cognita:

1. *Tractatus de obedientia Ecclesie Romana debita.* Extat in *Bibl. Florent. S. Mariæ Novellæ* cod. ms. fol. charta. a me visus mense augusto MDCLXXXI. Princ. *Licet multi zelo fidei &c.* & infra eadem præfatione: *Ego autem jam per viginti quinque annos cum præfatis Græcis disputans & tractans, & totum contra eos meum impendens studium & conatum, adverti proculdubio in eorum cordibus apostema latero, unde illa palliata infirmitas totaliter procedebat &c.* Finis hujus prioris tractatus fol. 87 b, his verbis: *Vix est qui corde doleat vel aliquando cogitet.*

2. *Tractatus alius contra Græcos de processione Spiritus Sancti.* In eodem codice Florent. sequitur ad superiorem, & incipit eodem fol. 87 b. Extat etiam Parisiis in *Bibl. Navarr. cod. ms. fol. charta* in collectione opusculorum contra Græcos: quem codicem Egidius Carlierii S. T. M. celebris & socius Navarricus in concilio Basileensi sibi comparaverat, & Parisiis reversus suo dicto gymnasio legavit: hunc autem codicem cum licuerit per otium diligentius expendere, imo & tractatum illum integrum exscribere, quem & in schedis repositum servo, majorem ejus notitiam hic lectori dare visum est.

Titulus in cod. Navarr. qui deest in Florent. *Tractatus Fratris Philippi de Pera.* Prologus: *» Sufficere quidem deberet ad amplissimam pietatis & fidei contestationem sanctissimum & salubre symbolum divinæ gratiæ & obedientiæ Ecclesiæ Romanæ, de quibus in primo opere feci mentionem diffusius, in quo satis evidenter ostensum est quod talis obedientia est de necessitate salutis. Sed quia contradicenti ex malitia & obstinatione nihil videtur sufficere, ideo omnem machinationem adversus veritatem opponendam ab ipsis volens excludere, hoc opus inchoavi, ubi intendo cum adjutorio Dei clare per dicta sanctorum Orientalium, in quibus ipsi gloriantur, probare quod Spiritus Sanctus quemadmodum procedit a Patre, sic procedit & a Filio &c.* Pluries etiam postea citat tractatum superiorem *de obedientia Ecclesie Romana.* Ubi autem agit quando facta fuerit additio in symbolo *Filioque*, sic habet: *» Sed tamen quod inveni super hoc & in Græco & in Latino dicam. Frater Simon Constantinopolitanus ordinis Prædicatorum, qui satis erat imbutus scientia Græca magis etiam quam Latina, quem vidi jam scem qui multa scripta dimisit contra Græcos, ex cujus scriptis & libris initium habui contra Græcos disputandi, qui mortuus est me existente novitio. Hic in quadam epistola sua contra Græcos &c.* Sic legitur in cod. Florent. fol. 94 b. In cod. verò Navarrico: *» Frater Simon C. P. ord. Præd. qui sufficienter erat imbutus scientia tam Græca quam Latina, quem vidi nonagenarium existentem, &c. eadem. Et quibusdam paginis postea discutiens versiculum 8 c. 2 ep. ad Thessalonic. quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui: ubi Græci legunt, quem Dominus interficiet &c. omittentes Jesus: & illum alium Actuum 16. 7 non permittit eos spiritus Jesu, ubi Græci legunt tantum, non permittit eos spiritus, sic annotat: » Cum autem anno præterito scilicet MCCCLVIII loquerer cum quodam nobili Græco fideli supra ista auctoritate, qualiter hoc mutatum erat, quia in libris Latinorum habetur (spiritus Jesu,) & in libris suis non habebatur (Jesus:) me affirmante quod Græci deleverant de libris suis, respondit: hoc non credo, sed magis videtur, quod Latini addiderint hoc nomen Jesu in translatione libri, quia iste liber actuum fuit scriptus a B. Luca in Græco &c. Post paucos autem dies aliud mihi quærenti in libro Thesaurorum B. Cyrilli, occurrit capitulum &c. ubi legitur non permittit spiritus Jesu &c. Idem Græcus voluit quære in expositionibus Sanctorum, & invenit quod B. Joannes Chrysostomus qui exposuit epistolam B. Pauli, etiam allegat eam sicut nos habemus, scilicet quem D. Jesus interficiet spiritu oris sui: unde ex hoc ipso tenet & tenuit, quod tanta est malitia Græcorum quod non solum dicta Sanctorum mutaverunt &c. sed etiam de scriptura sacra. Cæterum hinc evidens est hunc tractatum scriptum ab auctore anno MCCCLIX, unde conjicio superiorem scriptum saltem anno MCCCLVIII: in quo cum dicat se a 25 annis hanc vineam excolere, augurabar circa MCCXXX cum Græcis conferendi initium habuisse.*

Finis in cod. Navarr. per auctoritatem S. Maximi Monachi. *» Spiritus sanctus quemadmodum natura secundum substantiam exitit Dei & patris, sic & filii secundum substantiam est, sicut substantialiter ex patre per filium natum ineffabiliter procedens. Explicet tractatus contra Græcos F. Philippi de Pera ordinis Prædicatorum, & implet a fol. 47 ad fol. 80. An integer sit in codice Navarr. ille tractatus asserere non possum: mihi certum longe plura esse in cod. Florent. in quo folia 86 habet, scilicet a fol. 87 b.*

F. HENRICUS BICTWEL.

ad 173, nisi sit tertius aliquis tractatus contra Græcos, ut fere mihi persuadeo, doletque non parum, quod per tempus amplius explorare & scrutari non licuerit: nam etsi eo literas dederim, hominibus ad alia omnia intentis cecini. Hoc habui saltem ex cod. Navarr. emolumentum, quod nomen auctoris quod deest in Florent. certo deprehenderim, cum tractatus 2, qui idem est in utroque centies remittat ad priorem. Finis in Florent. his verbis *Extrahitur de carcere.*

3. Veneriis apud SS. Jo. & Paul. Alt. Part. Plut. III extat codex ms. fol. chart. Titulus: *Philippus de Pera contra Græcos. Pr. Magnitudinis tue litterarum &c.* Sic Tomasinus in *Bibl. suis Venet.*

Sodalium ejus domus ord. Præd. diligentia est litteratos docere, an ut principium hujus codicis aliud est a supra relatis, sic etiam tractatus sit Philippi nostri alius a præcedentibus, an unus tantum an plures eo codice habeantur. Auctor est merito legendus. Etsi enim inculca sit pro more seculi dictio, plura de rebus Græcorum refert, quæ historiam ecclesiasticam ejus seculi non parum illustrarent, si typis ederetur. Cum plura moneat se Græce & Latine proferre, non dubium quin in suo primigenio exemplari sic exhibuerit, quæ notarii Latini utraque lingua representare & exscribere neglexerunt. Sed an integros tractatus Græce scripserit, ut volunt Lusitanus & Altamura, mihi incertum.

F. ANONYMUS TOLOSANUS.

* 1358. **F.** ANONYMUS TOLOSANUS sic a me dictus, cujus enim fuerit ex nullo capite deprehenditur, quamvis provinciæ & domus Tolosana alumnum conjectu pronum sit, florebat medio circiter seculo XIV, & scripsit

Commentarium in librum Job. Pr. O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor sicut dolor meus. Ita scribitur Thren. I cap. Licet verbum præallegatum sit vaticinatum & prophetatum de Jhesu Christo Salvatore nostro, in quantum omnia genera passionum sustinuit, licet non in specie, ut ipse S. Thomas in ultima sua parte declarat & manifestat &c. *Finis:* » Tunc enim bene valebunt plus pura corda, quam astuta verba, & conscientia pura quam marfupia plena.

Addit verò auctor: » Norint universi, quia explevi expositiones super Job usque ad XXVIII capitulum inclusive, & exemplar quod manu propria scripsi, ob caritatem Jhesu Christi, & ob devotionem S. Petri Martyris, nec non ratione diltationis dictorum, misi Mediolanum anno Dñi MCCCLVIII in capitulo generali quod fuit celebratum Argentina.

Hinc habetur auctorem ad comitia illa ordinis Argentinensis, vel ut diffinitorem vel ut diffinitoris socium suæ provinciæ, nam fuit Capitulum diffinitorum secundum, accessisse, exindeque commentarii sui ἀπόγραφον Mediolanum ad S. Eustorgium, ubi requiescit corpus S. Petri Martyris misisse. R. P. Daniel Antoninus Mora sacrae theologiæ professor in gymnasio nostro Tolosano, a quo scriptoris hujus notitiam accepi, me monebat jam in codice Tolos. ms. pergam. formæ quartæ majoris non superesse nisi usque ad caput XXII Job inclusive. Mediolanenses sodales Eustorgiani majorem de auctore & opere lucem dare possunt, si adhuc apud eos istud auctoris ἀπόγραφον perferat.

F. THADDEUS DINI.

* 1359. **F.** THADDEUS DINI Etruscus Florentiæ natus in S. Mar. Novel. ordini nomen dedit, virque evasit omnigena scientiarum varietate excultus, ac summa religione & pietate insignitus. Obiit apud suos Florentiæ XXII sept. MCCCLIX in communi sodalium sepulcro depositus. Sic de eo Pocciantius, qui & addit scripsisse vel dictasse

» Multa millia sermonum ad omnem materiam elegantium & eruditorum, qui per ordinem non tantum nostrum, sed & per alios diffusi tanquam gemma pretiosa asservantur. Excipit Altamura ad 1359.

F. ALBERTUS DE LAUDA.

† 1360. **F.** ALBERTUS DE LAUDA Insuber a patria sic nuncupatus, a Leandro laudatur fol. 150 b, ultimus illustrium in diversis, addente tamen jam diu antea vita functum, quo innuit pluribus antea nominatis esse antiquiorem. Hinc in anno quo floruit adeo nostri variant, ut ex iis aliquid veri ac certi exculpere impossibile sit. Lusitanus tempus nullum indicat, Altamura refert ad 1326, Rovetta ad 1331, Vincentius Maria Revalius ad 1350. Ego verò nullus dubito, quin ille sit, cujus meminit Laurentius Pignon his verbis n. 103: *F. Albertus Lombardus magister in theologia, vocat Lombardum, quia erat provinciæ Lombardiæ superioris.* Cum autem Laurentius suum indicem inchoarit anno 1393, hoc anno hunc Albertum antiquiorem esse innuit, unde ad annum MCCCLX vel aliquem sequentium ante 1393 recte referas. Addit Laurentius scripsisse

Super totam Bibliam.

Alii citati cum Leandro scripsisse solum *super omnes apostoli Pauli epistolas*, opus inquit duobus voluminibus distinctum.

F. HENRICUS HAZER.

* 1360. F. HENRICUS HAZER Teuto subtilis philosophus & theologus gravis, tantæque auctoritatis, ut ejus sententia ceu oraculum divinum Coloniae vulgo haberetur, obiit ibidem circa ann. mccccx: sic Federicus Steill Ephemer. Dominic. ad xxx nov. ex ms. Coloniae. a se visis, hincque Lusitanum, Razzium, Posslevinum, Pium, Fernandez, & Altamura ad 1352 floruisse dicentes a vero non aberrasse docet. Scripsit

In iv libros sententiarum.

Addit Stellius ex iisdem monumentis *Quadam in Aristotelem.*

F. GUILLELMUS ROTHWEL.

* 1360. F. GUILLELMUS ROTHWEL Anglus nobili loco natus, Londini ordinem amplexus, theologus evasit egregius, facundusque Ecclesiastes. Ejus cum laude meminerunt Posslevinus & Pitseus, quos excipit Altamura in Append. ad 1360. Hæc ejus opera diu, inquit Pitseus, apud Prædicatores Londinenses servata:

Postilla in libros Judicum, IV Regum, Psalmos, & Ecclesiasticum.

Tum in epistolas Pauli ab epistola ad Romanos ad duas usque ad Thessalonicenses inclusive.

In iv sententiarum libros.

Questiones scholasticae.

Sermones.

Tum quædam philosophica, nempe *De principiis natura, De potentiis sensitivis, & De intellectu.*

Eadem laudant Baleus & Simlerus.

F. SIMON DE HEINTUN.

* 1360. F. SIMON DE HEINTUN vel *Hentona* a loco originis vico ad Wintoniam sito nuncupatus, ut habet Pitseus ipse etiam Wintoniæ natus, Wintoniæ ordini nomen dedit, hincque a Taegio P. I Monum. *de Wintonia* a professione dictus, & sic etiam a Lusitano, vir fuit hoc seculo circiter medio pietate, doctrina, facundia clarus, quem celeberrimæ Angliæ provinciæ præfuisse pluribus annis ferunt. Ad ann. 1314 collocant Fernandez & Altamura, sed rectius Pius in Append. col. 412, & Pitseus ad 1360 ascribunt. Hæc ejus opera:

Commentaria in Proverbia, Cantica canticorum, sapientiam, Ecclesiasticum, & Prophetas IV majores.

In Job. Pr. Usque ad tempus sustinebit sapiens.

Item de decem præceptis. Pr. Non habebis Deos alienos.

Item de articulis fidei. Pr. Primus articulus quantum ad divina.

Sed hæc ubi servantur nullus indicat, quæ fortè in strage domorum ordinis in Anglia perierint. Hæc tantum alii, & Baleus qui refert ad 1358 nonnisi tria ultima recenset. At sequentia illis incognita adhuc perstant in Anglia in catal. codd. ms laudata.

T. I P. II n. 1009, *Moralia F. Simonis de Hentona super prophetas minores.*

P. III n. 736, *Monachi cujusdam Croylandie exceptiones. Id est, Excerpta a variis theologiae libris I. Augustini, 2 Orosii &c. & ultimo a Summa F. Simonis de Heintun de ordine Fratrum Predicatorum.* Ex quo habemus scripsisse *Summam.*

Pio accidit bis reperere hunc Simonem col. 411 & 412 loc. cit. Hinc Alva gravem ei dicam scribit in suo *Pleytos de los libros*, lite 63, p. 267: Sed quotus quisque est nomenclatorum cui non acci-

dant errata similia, præsertim si editioni suorum operum non præfint, ut suis non præfuit Pius edendis.

F. JACOBUS DE BENEVENTO.

F. JACOBUS DE BENEVENTO a patria in Samnitibus, & a professione sic nuncupatus inclinante jam seculo XIV floruit. Ejus meminerunt nostrates omnes Turrecremata, Bandellus & sequaces, qui de conceptione B. V. tractatus ediderunt, Lusitanus, Pius, Fernandez, Vallius, Altamura. ad 1350: extranei Posslevinus, & Toppius Bib. Napol. omnes Leandrum fol. 147 b. excipientes, ubi sic habet: *Quibus ut vides* (Conradum de Halberstat ut videtur juniorem sub Carolo IV imperatore florentem ultimum laudat) *nunc nunc se adjungit Jacobus de Benevento ferens*

Codicem maximum complectentem tractatum de articulis fidei, de virtutibus, de donis, de beatitudinibus, de fructibus, de oratione Dominica, de decem præceptis, de sacramentis, de dotibus,

Cum copiosissimis sermonibus tam de tempore quam de sanctis.

Hic vitiligat Alva Sol. Verit. Rad. 246, col. 1600 contendens copiosos hos sermones a nullo alio quam a Turrecremata visos, ea ratione allata, quod eorum non meminerit Bunderus in suo codd. ms indice. Quasi verò codices quos non invenit Bunderus in bibliothecis Belgii, quarum catalogum tantum aggressus est, sequatur in bibliothecis Germaniæ, Italiæ, & Hispaniæ non extitisse. Fatetur tamen Alva ibidem auctorem non esse fictitium, sed vere in humanis fuisse, cui in indice Bunderi citato fol. 333 b tribuuntur

Commentaria in Lucam & Joannem.

Dubitat solum Alva an auctor fuerit ordinis Prædicatorum, quia id non fert index Bunderi, sed levis conjectura, cum nostrum asserant antiquiores. Hoc porro Bunderi testimonium aliud mihi dubium ingerit, nimirum a Laurentio Pignon laudatur n. 6 quidam

F. JOANNES DE BOVENATO qui scripsit, inquit

Postillam in Lucam & Joannem.

Dubium inquam mihi est an non iste Joannes de Bovenato, cujus nulla est apud alios nomenclatores etiam nostros memoria, sit idem cum *Jacobo de Benevento*, adeo ut sit erratum in codice Victorino, qui revera non accurate scriptus est, & plura similia habet *σφαιματα*. Norunt in istis antiquis monumentis versati, quam faciles sint hujusmodi nominum mutationes ex notariorum officatione. Dubium fat mihi est proposuisse, nam nolim si duo sunt in unum conflare, nec rursus si unus & idem est, ut opus idem videtur arguere, in duos dividere.

F. JOANNES RASIA.

* 1360. F. JOANNES RASIA vel a *Raisa* laudatur hic præstat Italum, virum apprime religiosum, & disciplinæ regularis apud suos assertorem, ejus addens meminisse Carolum de Tapia ad Authenticam Ingressus P. I cap. 19 n. 13, & nostrum Hyacinthum de Parra in Memor. ms. Romam missis, ac scripsisse tractatum hoc titulo

De prodigiis.

Opus Caroli de Tapia *De religiosis rebus in Authent. Ingressi. C. de Sacrosancta Ecclesia*, prodiit Neapoli per Stelliolam 1594 in 4.

F. THOMAS

F. HENRICUS DE HUMS.

F. THOMAS LYLD.

† 1360. F. THOMAS LYLD a Baleo corrupte *Lyle*, a Lusitano & sequacibus corruptius *Fyle* nuncupatus, Anglus adolescens ordinem amplexus in patria, inter primi nominis theologos & divini verbi præcones seculo XIV claruit. Magisterii lauream per omnes scholæ agones in academia Cantabrigiensi adeptus, Avenionem ubi tum aula Romana versabatur, se contulit, aderatque anno mccccxliii cum Alani de Walsingham electi Eliensis scrutinium Clementi VI allatum est: cujus rejecta electione pontifex Lyldium a præclaris dotibus sibi cognitum ad eam sedem promovit mense julio ejusdem anni. Lyldius Avenione consecratus, mox in sponsæ suæ amplexus festinavit, ac optimis moribus & legibus informandæ studuit. Eam tranquille gerebat amantissimi pastoris munia sedule implens, cum circa mccccx regis Angliæ offensionem incurrit, cujus hæc narratur occasio. Robertum *Stretton* electum Lichfeldensem, quem ceu indignum & summus pontifex & archiepiscopus Cantuariensis consecrare renuerant, ad se a rege missum non solum negavit a se unquam inaugurandum, sed & ipsi regi animo vere episcopali exprobravit, quod hujusmodi hominem inter Ecclesiæ principes extolli tantopere sarageret. Hinc rege adversus eum gravius exacerbato, femina nobilis *Blanchia Wake* dicta regis affinis, prædia quædam possidens episcopalibus finitima, variis & iniquis modis eum vexare cepit, de quibus ille apud regem conquestus, non solum ut de se juxta leges statueretur non obtinuit, sed & ubique lite cecidit. Unde regno exulare coactus Avenionem ad summum pontificem rediit, in ejus sinum querelas suas effusus. Jam Lyldii persecutores Innocentius VI tum sedens anathemate perculerat, cum rex minas sibi a papa intemperate veritus, legatos ad eum misit, qui cum Lyldio amice componerent: jamque res ad concordiam spectare videbatur, peneque transactæ erant rationes, cum Lyldius tot molestiis fatigatus e vivis ereptus est xxiiii junii mccccxli. Quæ fufius narrat Godwinus de Præsul. Angl. p. 320 merito legendus, ut & monachus Eliensis Hist. episc. Elien. T. I Angl. Sac. ab Henrico *Warthon* editæ Londini 1691 fol. p. 653, ubi inter alia sic de nostro scriptore: *Clemens VIII* (erratum, leg. VI) *ex sua potestatis plenitudine F. Thomam de Lyld de ordine Prædicatorum in episcopum Eliensem præfecit &c.* Rurfus p. 655: *qui anno mccccxliiii mense julii circa festum S. Jacobi, & in curia Avenionensi fuit consecratus. Egregius prædicator extitit, & per varia loca suæ dioceseos discurrens, velut fidelis dispensator & prudens familie Dominice mensuram ritici distribuendo verbum Dei in populo sibi commisso ferventi animo disseminavit.* Postea refert monachus persecutiones illi ratione jam allata suscitatas, ob quas inquit, *recessit ab Anglia xix novemb. per diem sabbati mccccxlii.* Cætera fere eodem modo narrat, ac supra relata sunt ex Godwino. Tandem inquit, *ix Kal. julii vigilia natiuitatis S. Joannis Bapt. in curia obiit Avenionensi anno mccccxli.* In ecclesia S. Præcedis juxta Avenionem inter Sorores ordinis FF. Prædicatorum solemniter est sepultus. Ex Baleo & Pitseo hæc ejus opera: *Questionum theologicarum volumen. Sermones de tempore & de sanctis.*

Addunt gymnasii S. Petri Cantabrigiæ egregium haberi & insignem benefactorem. Posslevinus emendandus, qui in duos dividit, alterum *Fyle* ad ann. 1380, alterum *Lyle* ad 1360 claros, qui unus & idem revera est homo perperam divisus & nuncupatus.

TOM. I.

* 1360. F. HENRICUS DE HUMS vel *de Hunnis*, vel *de Hunnis* etiam a variis nuncupatus Treviris nobili loco natus, & ibidem ordinem amplexatus, vir evasit moribus & doctrina illustrior. In catalogo magistrorum theologiæ inter additos post Bernardum Guidonis manu æquali in cod. Lingon. recensetur n. 118 sic, *F. Henricus de Hums licentiatus in Avinione per papam.* In actis verb. cap. gen. in Montepessulano habiti anno mcccc. sic. de eo lego statutum: *Item ponimus lectorem in conventu Colonienfi F. Henricum de Hums magistrum in theologia.* Fridericus Steill in Ephemer. Dominic. eum *de Hunnis* nuncupat, & ex monum. Treviren. quæ discussit & evolvit docet, postquam annis pluribus academiam Coloniensem sua doctrina sensis S. Thomæ Aquinatis omnino conformi illustrasset, in suam nativam domum Trevirensis se recepisse, vitæque reliquum qua docendo qua prædicando clara utrinque fama exegisse, ibique tandem feliciter in Dño dormivisse circa annum mccccxli. Sic ex Necrol. Trevir. ipseque laudat ad 29 jun. p. 420 & ad 20 nov. p. 180. Ejus meminerunt Lusitanus & sequaces & tandem Altamura ad 1350, scripsisseque dicunt

In iv libros sententiarum.

Ex hætenus dictis sit satis & abunde Alvæ in suo *Pleytos de los libros*, Pleyto xx pp. 109 & 110 & Pleyto lxxvii p. 537, ubi hunc Henricum seu scriptorem fictitium rejicit.

F. NICOLAUS ROSELL.

† 1360. F. NICOLAUS ROSELL Aragonis alius *Rosellio* dictus, (quem antiqua nobilique *Rosellio*rum Spertialiorumque stirpe satum, & origine Arantina, quæ in Angliam Catalaniamque & Majoricam propagata transit, Franciscus Baronius ac Marsfeldius asserit *Lib 4 Majest. Panormit.* §. 3 ad familiam Spertialem & Rosellam, quam & pro parma gentilitia Rosas septem in area ordine dispositas non addito colore aut metallo ait deferre) Majoricis Balearum insularum Metropoli tertia novemb. mccccxliii natus est ipse fratrum paternæque prolis numerosæ postremus & minimus, ceu Benjamin alter præ cæteris a parentibus adamatus. Adolescens vixque ætatis annum agens decimum tertium insciis invitisque parentibus xxi decemb. mccccxvi habitum ordinis a conventu Majoricensis priore F. Guillelmo *Clavell* suscepit, & a professione philosophiæ theologiæque applicitus adeo præcelluit, ut abinde in variis iisque præcipuis provinciæ Aragoniæ conventibus lectoris tandem primarii cum laude functus munere fuerit: quod quidem ex assignatione capituli provincialis Ilerdæ anno mccccxlviii celebrati Barchinonensi in conventu studioque generali exercebat, cum Clementis VI auctoritate apostolica literis x januar. mccccxlix Avenione datis sacre theologiæ licentiatus renunciatus est. De quo sic in catalogo magistrorum inter additos post Bernardum Guidonis cod. Lingon. n. 124, *F. Nicolaus Roselli de Aragonia in Barchinonia.* (supple licentiatus.) Et in Actis cap. gen. eodem anno Barchinone sic legitur: *Item in conventu Barchinonensi assignamus lectorem F. Nicolaum Roselli de provincia Aragonia magistrum in theologia.* Et in Actis cap. gen. sequentis mcccc in Montepessulano habiti: *Assignamus lectorem in conventu Barchinonensi F. Nicolaum Roselli magistrum in theologia.* *Ponimus ibidem ad legendum sententias F. Jacobum Matthæi de eadem provincia: ut intelligatur Rosellus.*

N n n n

Sæc. XIV. fellius rector studii institutus. Quo tamen munere hac vice non diu est functus, nam in festo S. Joannis Baptistæ immediate sequenti in comitiis provincie Pampilonæ habitis communi electorum suffragio sublectus est & canonicè assumtus in provinciam: mense verò Augusto proximo Clementis VI auctoritate pontificia super defectum ætatis dispensante (vix xxxvi ætatis attingerat) generalis in toto Aragoniæ regno contra pravitatem hæreticam inquisitor est constitutus. His muneribus implendis diligens & strenuus incumbere Rosellius, cum Innocentius VI, qui Clementi VI jam a xviii decembris mcccclii suffectus fuerat, sacri collegii purpuratos patres videns plures nupera furentis lue sublatis, iisque ruinis reparandis intentus, viros tanto digno honore undique colligens, in his & Rosellium unâ cum quinque aliis evexit ad purpuram die xxiii dec. mcccclvi, quæ promotionum ejus secunda fuit. De qua sic in cod. Lingon. cit. manu æquali scriptum lego n. 16: "F. Nicolaus Roselli magister in theologia natione Catalanus de provincia Aragoniæ de conventu Majoricarum assumtus fuit in presbyterum cardinalem per D. Innocentium VI tit. S. Sixti ante vigiliam natalis Domini, quæ fuit sexta feria anno scilicet D. mcccclvii. Cum enim transivissent jejunia quatuor temporum, in quibus D. Papa consuevit facere ordinationes cardinalium, quando habet coram di facere cardinales, nec esset spes per consequens, quod pro illo tempore deberent fieri cardinales, subito pulsata campana consistorii prædicta sexta feria, fecit sex cardinales, inter quos fuit unus prædictus D. F. Nicolaus. Hic erat provincialis provincie Aragoniæ, in quo provincialatu præfuit circa septem annos: cum hocque erat etiam inquisitor in toto dominio regis Aragoniæ." In cod. verò Reg. Bibl. Paris. 4506, qui fuit aliàs conventus nostri Aquensis in Saliis sic habetur manu etiam ejus ætatis: *F. Nicolaus Roselli magister in theologia, & conventus Majoricensis provincia Aragonia. Hic existens prior provincialis in dicta provincia, & inquisitor generalis in toto dominio Aragonia assumtus fuit in presbyterum cardinalem tit. S. Sixti Feria sexta ante natale Domini A. D. mcccclvii per D. P. Innocentium VI. Et iste fuit primus cardinalis, qui unquam fuit in Ecclesia sancta Dei de toto dominio & principatu D. regis Aragonia.* Utroque autem in loco annus mcccclvii referri debet non ad feriam sextam, qua creatus est cardinalis, quæ adhuc erat anni mcccclvi, sed ad natale Domini a quo in aula Romana Avenione sedente video tum in hoc exemplo tum in aliis postea referendis anni initium fuisse hoc seculo ductum. Vide priores duas vitas Innocentii VI apud Baluzium T. I. Papar. Avenion. utraque te docebit hanc promotionem factam fuisse xxiii decemb. anni mcccclvi. Sed & id satis exprimit locus primus citatus ex cod. Lingon. dicitur enim jam transivisse quatuor tempora adventus cum facta est promotio: at anno mcccclvi cum esset litt. dñic. B & natale acciderit die Dñica, certo xxii dec. jam transferant quatuor tempora, sed anno mcccclvii cum esset lit. Dñic. A, xxi dec. erat sabbatum quatuor temporum.

Cum autem facta est illa creatio, aderat tum Avenioni apud pontificem D. Bernardus de Thous Petri IV Aragonum regis cognomento *ceremoniosus* legatus & orator, cui Innocentius VI literas suas regi & Rosellio directas transmittendas consignavit, quas illico domino suo deferri curavit. Quibus acceptis rex Cæsaraugustæ agens, mox ipse eo majori perfusus gaudio, quod nullum hæctenus sui regni gentilem & indigenam sacra noverat purpura donatum, Rosellium cum fratribus suis ad

prandium accumbentem in conventu Cæsaraugustæ, nihilque simile cogitantem invisit, (erat quippe ille regi familiarissimus vel Curia teste *Annal. Arag. Lib. 9 c. 6*) pontificumque breve eidem xxii jan. mcccclvii exhibuit: qui accepto diplomate, quo tantis ab Innocentio supra purpuram efferebatur laudibus, pudore suffusus obstupuit, vixque propriis credens oculis, tantis a pontifice se dignatum honoribus mirabatur. Verum quo sublimius evehctum se vidit, eo de se sentiebat humilior, eo & se demissius egit. Desideraverat quidem rex pileum rubeum ad se transmitti, quem sua manu Rosellio conferret, sed respondit pontifex moris non esse, ut cuiquam nisi pontificia manu detur, seque ea de re cardinales percunctatum, ut regis votis morem gereret, neque illos ad suam sententiam allicere potuisset. Itaque Rosellius Avenionem quo apostolicis literis honorifice peramanterque invitabatur, continuo perrexit, & ab Innocentio tum pileum tum titulum S. Sixti accepit, quem ad obitum usque retinuit. Mutato verò statu pristinum vitæ genus non mutavit, sed ubique quantum sibi pro negotiis & dignitate integrum esset, cum suis Fratribus velut unus ex illis semper aderat, & Majoricæ contigit, ubi publicæ cuidam supplicationi ibidem quotannis ultima quaque anni die fieri solita ac solemnitati cum cæteris ejusdem conventus sodalibus interesse voluit. At non diu vixit piissimus cardinalis, nam anno mcccclxii in morbum incidit, cujus occasione rebus ad æternitatem, & animæ salutem serio primum excussis & compositis, de bonis sibi a sancta sede concessis postremo disponere statuit, testamentumque condidit xii martii mcccclxii præsentibus F. Gregorio Marrucensi episcopo ex ordine Prædicatorum assumto, & Arnaldo antistite Urgellensi. Cum autem quadantem melius haberet, recuperandæ salutis causa natale solum repetiit, Majoricamque pervenit, ubi gravius decumbens xxiii martii mcccclxii diem obiit supremum ætatis xlviii, sepultusque fuit in ecclesia conventus sui Majoricensis ad præcipuum ejusdem ecclesiæ ostium.

De eo agunt præter nostrates Jacobum Dominici Aragonum *De rebus ordinis* ms, Leandrum fol. 48 b, Diagonum citatum, Pium P. II Lib. 2. col. 200, Castillum T. II fol. 87 a & 96 d, Fontanam in Theatro, Altamuram ad 1362, Ciaconium in *vit. cardin. Eymericum Direct. Inquis. q. 10 & 11*, & alios, Nomenclator cardinal. seu Rupipozeus, Ludovicus Jacob *Bibl. Pontif. Oldoinus*, Curia citatus, Vincentius Mut. *Histor. Reg. Balear. T. II. Lib. 8, c. 6. & lib. 11 c. 4* Baltazar Porreño *Elog. Pontif. & cardin. Hispan. ms.* Nicolaus Antonius *Bibl. Hist. Vet. Lib. 9 c. 6 n. 286*, qui hoc articulo quoties de Roma loquitur, de curia Romana interpretandus, quæ tum Avenioni, non Romæ verfabatur. Hæc autem ejus opera:

1. *Acta ejus ut Inquisitoris in Aragonia generalis*: inter quæ recensendus primum venit processus quem instituit adversus F. Franciscum Bajuli ordinis Minorum, qui Barcinone die pasche xv aprilis non xvii ut habet Wadingus, (nam anno mcccclii quo id fatetur evenisse, cum aureus numerus esset 3, litt. Dom. B, pascha erat xvii) sanguinem Christi in passione effusum prædicaverat a divinitate fuisse separatum, & proinde non esse in triduo mortis adorandum cultu patriæ: de quo Rosellius per suas literas monuit Joannem de Molendino cardinalem ex ordine Prædicatorum assumtum. Qui rescripsit se vivæ vocis oraculo accepisse in mandatis a pontifice Clemente VI die xx julii, ut ad palinodiam cogerebantur, qui ita prædicaverant, judicatumque fuisse omnino hanc opinionem pro hæretica censendam. Compacto processu Nicolaus nos-

ter inquisitor literis cardinalis innixus, severe contra gardianum egit, atque ut revocaret quæ circa quæstionem hanc prædicaverat, in curia & præsentia episcopi Barcinonensis effecit. Ita tum absque tumultu res peracta est. Quæ epistola cardinalis de vivæ vocis oraculo Clementis VI testimonium perhibens cum processu a Rosellio formato centum annis & amplius postea, nimirum anno mcccclxiii coram Pio II producta est, cum causa illa iterum magnis animis inter utrumque ordinem ageretur, imo & jussu Pii II sententia Rosellii cum toto processu fuit ab episcopo Barcinonensi authenticata, ut testimonium rei gestæ esset, nec periret ejus facti notitia. Videtis Wadingum ad annum 1351 n. 13 & 16, eum enim hic fere totidem verbis excipimus. Nicolaus Eymerici de quo supra *Director. Inquis. P. II Q. 10 n. 1* videtur indicare Clementem VI mandasse per suas patentes literas Rosellio, ut id ageret quod & perfecit, sed eo modo loquendi an breve apostolicum, an vivæ vocis oraculum literis cardinalis de Molendinis expressum intelligat, non ita clarum est. Exinde colligitur tantam esse in ordine erga sedem Petri reverentiam, ut vivæ voci eadem ac manui scribenti reddatur obedientia, quam & exhibuit laudatus Barcinonensis gardianus: cumque dubitari non possit, quin de omnibus tum actis monitus fuerit Clemens VI, & sententiam inquisitoris probasse censendus est.

Laudatur & alius ejusdem Rosellii processus Valentini institutus adversus quemdam nomine Jacobum Just, qui damnatos quosdam Avenioni hæreticos mortique addictos, defendebat, & veros Christi martyres fuisse asserbat. Item & tertius adversus quemdam Berengarium de Montefalcone, qui dicebat, quod omnia de genere bonorum quæ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore, & non ex alia causa nec spe mercedis æternæ: quem unâ cum F. Sancio ordinis Minorum archiepiscopo Tarraconensi condemnavit. Videtis Eymericum citatum *quæst. xi.*

2. *Romanorum pontificum gesta pergrandi volumine.* Hujus exemplum Ciaconius ait se tunc sulcatum Romæ vidisse in Bibl. collegii Capranicensis: duo alia in Vaticana auctore *Nomenclator cardinalium* dictus, id est Rupipozeus, ut & Ludovicus Jacob numerant. Cajetanus in *Comment. ad Gelasii II vitam Pandulphi Pisani pag. 19* recenset quartum in Bibl. Aniciana.

3. *De quadruplici jurisdictione Romana Ecclesia in Regnum utriusque Sicilia.* Ad calcem superioris ait se vidisse Ciaconius.

4. *Commentarii de rebus ordinis Prædicatorum.* Extare ms *αὐτόγραφον* in archivo nostro Barcinonensi asserunt Vincentius Mut citatus & Malvenda *Annal. pag. 276 a*: sed cum Romæ a Nicolao scriptum opus aiunt, intellige de Romana curia, quæ tum Avenione. Eisdem laudat Franciscus Peña seu Penia Rotæ auditor in vita S. Raimundi a se edita & notis illustrata Romæ 1601 in 4, & scriptos præstat anno mcccclvii.

5. *Commentarii in Mattheum.* Sic refert Antonius in *Bib. vet. Hist.* ex Vincentio Mut.

6. *Epistola merito legenda, quam Clementi VI scripsit e Cæsaraugusta de sua promotione gratias agens, refertur a Diago Hist. prov. Arag. fol. 43 d, sed nec Testamentum ejus omittendum videtur, quod servatur apud Sanctimonialia nostras Barcinonenses dictas de Monte Sion, quo inter alia conventibus Barcinonensi & Gerundensi suam æquali distributione dividendam reliquit bibliothecam, dictarum vero Sororum monasterio, cujus erigendi primus auctor fuerat, pretiosissimas reliquias, vasa sacella sui aurea & argentea vestesque sacras omnes: jubet præterea principibus Mariæ & Blanchæ Jacobi II regis Aragoniæ filiabus, quarum*

TOM. I.

conscientiæ arbiter fuerat, & testamenti vindex & curator, in sacello majori ædis sacre nostræ Barcinonensis, in quo sepulta erant, sepulchra erigi elegantia, quod juxta ejus vota perfectum. In oede ejusdem Ecclesiæ ubi sibi tumulum paraverat, se jubebat sepeliri, sed quod Majoricæ obierit, id mutatum est.

7. *De unitate Ecclesiæ & schismate vitando tractatus* eidem ascribitur a Guillelmo Eysengrein ad 1356: sed cum longe ante schisma mortuus fuerit, censet Nicolaus Antonius, cui & assentior, allucinari Eysengrenium, & Rosellio tribuere quod est Eymerici, qui opusculum hoc titulo scripsit. Videtis postea ubi de eo.

F. PETRUS DE STROZZIS.

F. PETRUS DE STROZZIS Etruscus ex illustri hujus agnominis gente Florentiæ ortus, & S. Mar. Novellæ ibidem alumnus, eruditione non minus quam sanctitate vitæ patriam & ordinem illustravit sæc. xiv. Jam in provincia sua Romana scholas theologicas cum laude rexerat, cum visus est in amplissimum orbis theatrum producendus. Sic enim de illo in actis cap. gen. mcccxxxix apud Claromontium Arvernorum habiti legitur: *Assignamus ad legendum sententias Parisius isto anno F. Petrum de Strozis de provincia Romana.* Revera in catalogo magistrorum theologiæ inter additos ad indicem Bernardi Guidonis in cod. Lingon. recensetur n. 95. Vix triennium suum Parisiis absolverat, cum in actis cap. gen. Carcassonæ anno mcccxlvi sic de eo statutum est: *Item assignamus lectorem in conventu Florentino magistrum Petrum de Strozis de provincia Romana.* Sed & huic subinde bis præfuisse priorem provinciam ex monumentis S. Mar. Novel. docet noster Raphaël Badius opusc. de academia Florent. p. 130, ac eam decennium rexisse. Addit a republica Florentina inter alios selectum, qui de erectione ejus mensæ quam Itali *Montem pium* vocant, judicium doctrinale ferret: & ab Innocentio VI curam ei conceditam Fratrum Armenorum sub regula S. Basilii Januæ in congregatione S. Bartholomæi dicta viventium, quibus regularia & saluberrima statuta præscripsit, teste inquit, F. Joanne Carli in vita venerabilis Alexii Strozæ ejusdem domus S. Mar. Novel. alumni. Denique cum sanctitatis fama mortuum xxii april. mcccclxii, & inter beatæ memoriæ defunctos a suis haberi testantur Badius citatus ex necrologio dictæ domus, ut & Pocciantius in scriptor. Florent. eum inter illustres & acri ingenio theologos laudat Leander fol. 139 a, & excipit alii nostrates, Pius, Fontana de Prov. Rom. Altamura ad 1362. Quibus assentientes inter scriptores ei locum damus, non tam ob *quadam ad Arithmeticam facientia*, quæ illi laudant, & etiamnum haberi ms, in Bibl. S. Mar. Nov. narrant, quam ob *scripta theologica* quæ reliquit, licet nunc forte deperdita, *judicium doctrinale de Monte pietatis: & statuta Armenis S. Bartholomæi Januæ præscripta.*

F. ANTONIUS SENENSIS.

F. ANTONIUS SENENSIS a patria Etruriæ, nota civitate sic nuncupatus, conventus S. Dominici alumnus, vir integritate vitæ litterisque commendatus laudatur ab Uggurgierio Pompe Saneſi, Tit. vii p. 145, & ab eodem Lunensibus episcopis annumeratur ex certis inquit, vetustisque monumentis, diciturque anno Dñi mcccclxiii obiisse. Ughellus qui Antonium hunc Ital. Sac. T. VII inter Lunenses omiserat, in Append. ad hunc tomum

N n n n ij

Sec. XIV. p. 1297 eum Lunensibus restituit episcopis ex notis & schedis domus S. Dominici Senensis, quamvis inquit de illo nec vestigium habeatur in actis Vaticanis, nec in ipsius Ecclesie Lunensis tabulario. Ut ut sit Antonium hunc Uggurieri affirmat scripsisse *Commentaria in libros S. Augustini de civitate Dei.*

Ubi autem jam ferventur cum omiserit, hic adde curabunt sui gentiles.

F. RAMANTINUS FLORENTINUS.

* 1363. F. RAMANTINUS FLORENTINUS sic etiam a patria nominatus, conventus S. Mar. Novel. alumnus sub Urbano V claruit, cui vir mathematicarum peritus nuncupavit

Paschale, opus in quo Kalendarium correxit.

Sic Leander fol. 150 a. Allucinatur autem Lusitanus, & cum eo Altamura ad 1349, cum eidem tribuunt *commentaria in Senecam*, testem profertentes Leandrum ibidem, qui certo illa commentaria non Ramantino, sed Lucæ Mapelli de quo mox asserit. Gravius peccant cum ad 1349 collocant, quem sub Urbano V xxviii octob. mcccclxii electo & xix decemb. mcccclxx mortuo floruisse omnes ipsique testantur.

F. LUCAS MANELLI.

† 1363. F. LUCAS MANELLI Etruscus Florentie illustri e Manelliorum stirpe fatus, & in S. Mar. Novel. ad ordinem ascitus, clarus fuit seculo xiv philosophus ac theologus, summis pontificibus in paucis acceptus & carus. A Benedicto XII vel saltem a Clemente VI episcopus *Ziconensis*, sic enim legit Ughellus, promotus est primum in partibus ut videtur. Quis autem episcopatus ille, an *Zichoneensis* in secunda Macedonia sub Philippeni, an *Ziganeensis* sub Trapezo in provincia Lazica exarchatus Ponti, videant quibus notitias & tabulas aula Romanæ commodum est & licitum inspicere. Anno verò mcccxliv nonis novemb. a Clemente VI ad Ecclesiam Auximanam in Piceno, *Osimo* vernacule dicunt, sedi Romanæ immediate subiectam translatus est, quam annis xv sapientissime administravit: exinde iterum anno mcccclx ad Fanensem ab Innocentio VI transfere compulsus, quam non multo post cum sarcina mortali deposuit anno mcccclxiii ut habet Ughellus, vel mcccclxiv ut asserit Raphael Badius de Academ. Florent. ex necrolog. S. Mar. Novel. n. 444. Quod discrimen ex varia forsitan anni computandi ratione ortum. In templo ibidem nostro sepultum ferunt. Ejus præter citatos cum laude meminerunt Leander fol. 150 a, Lusitanus, & sequaces, Altamura denique ad 1363: Pocciantius in Script. Florent. & alii. Hæc ejus opera:

Epistolarum Senecæ ejusque moralis philosophia scita expositio. Hanc cum quibusdam ejus aliis in Bibl. S. Mar. Novel. ms servari asserit Pocciantius.

Compendium moralis philosophiæ ad Brutium vicecomitem. Pr. *Qui alios nobilitate transcendunt &c.* Extat Paris. in Regia cod. ms 5385 in fol. ætatis auctoris.

Sermo quem fecit iv Dom. adventus anno Dñi mcccclxiii in capella D. N. papa Avenione coram ipso & DD. cardinalibus R. P. D. Lucas episcopus ordinis Predicatorum familiaris D. cardinalis de Columna. Habetur in codice Bibl. Abbat. Cluniac. quo continentur sermones Petri Rogerii qui fuit Clemens papa VI, inter quos & quidam aliorum sunt inserti. Sic autem excepi ex schedis Clar. Baluzii anno 1709 amice communicatis. Ut autem hunc cardinalem de Columna non alium existimo a

Joanne de Columna viro illo insigni cujus eximias virtutes & ingentia merita Petrarcha extollit passim in epistolis familiaribus, quem Joannes XXII cardinalem creavit anno mcccxxvii, qui vero obiit iii julii mcccxlvi, sic hunc Lucam nostrum non alium censeo a Manellio, cum nullum alium hujus nominis ea ætate & anno episcopum in nostris annualibus reperiam. Ex isto autem sermone plures alios reliquisse conjicio, sed in arcanis Bibliothecarum latentes.

F. BARTHOLOMÆUS DE CARBONE.

* 1365. F. BARTHOLOMÆUS DE CARBONE laudatur a Toppio Bibl. Napol. p. 350, diciturque origine Teatinus in Aprutio, & ab Ecclesia Theana ad quam prius evectus fuerat, translatus ab Innocentio VI ad Teatinam anno mccccliii. De agnomine & de patria Ughellus adversatur Ital. Sac. T. VI col. 721, ubi Bartholomæum hunc de *Papazzuris* nuncupat & præstat ortu Romanum, genere clarum & eruditione iii kal. junii mcccclix a Clemente VI Theanensi Ecclesie episcopum datum, exinde vero ix kal. julii mccccliii episcopum Teatinum designatum, & tandem ad Patrascensem in Peloponeso xii augusti mcccclxii translatus, ubi & obiit anno mcccclxv. Ughello favent acta Vaticana, & aliunde Bartholomæi de Carbone Vallius non meminit in Compendio. Cum Toppius nulla ejus opera recenset, non video cur inter scriptores numerarit, nisi forsitan quia plura in Ecclesiis quas rexit ab eo statuta censuit, quod verisimillimum & discutiant gentiles.

F. THOMAS RINGSTEDE.

† 1365. F. THOMAS RINGSTEDE Anglus vir pietate, doctrina & agendorum peritia sua ætate commendatus, in sacra facultate Cantabrigiensi theologiae magister laureatus, quem & Oxoniensi postea allectum quidam putant, penitentiarium summi pontificis Avenione agebat, cum vacante Ecclesia Bangorensi in Wallia sub Cantuariensi, ad eam sedem ab Innocentio VI promotus est xvi dec. mcccclvii. Anno sequenti xxi aug. consecratum narrat Godwinus, quod difficultate non caret: notum enim consecrationes episcoporum non fieri nisi die Dominico, anno autem mcccclviii cum litt. Dom. esset G, augusti xxi erat dies martis: itaque hic mendum de mense vel die suspicor apud Godwinum. Ut ut sit in Angliam redux sponsa suæ optimis moribus informandæ, ovibusque verbo Dei pascendis totus incubuit ad annum mcccclxv, quo januar. viii Salopiæ apud nostros decubens mortales exuvias reliquit, & Huntindoniæ apud canonicos regulares ex ultimæ voluntatis tabulis in sepulcro majorum conditus fuit. Ejus testamentum legit Godwinus, in quo centum libras basilicæ Bangorensi reparandæ, xl libras pro emendis ubi decantant apud suæ diocesis paræcias ornamentis, xx denique academiæ Cantabrigiensi ad montem quemdam pietatis in pauperum scholas frequentantium commodum constituendum legavit. Ordinis Predicatorum fuisse tacet Godwinus, sed asserunt omnes alii, in primis Laurentius Pignon ei suppar, qui in indice episcoporum ex ordine sic habet: *F. Thomas Renset* (corrupte pro Ringsted) *magister in theologia episcopus Bangorensis in Guallia.* Idem in indice scriptorum n. 106: *F. Thomas Rinxtie* (rursus sic corrupte) *magister in theologia episcopus Bangorensis scripsit*

Bonam postillam super proverbialia Salomonis.

Recensentur plura exempla ms in catal. Angl.

T. I P. II n. 193 *Thome Ringstede Anglici postil-*

le fol. memb. super proverbialia Salomonis. Jamesius qui in sua Egloga hujus codicis meminit p. 22 b, sic addit: *Fuit is ex ordine Predicatorum sacra pagina professor, & hæc scripsit Londini 1461. Extant postilla vel lectiones 183, Liber bene scriptus & magnus.* In qua Jamesii glossa manifeste est erratum in anno. Si enim Ringstedius anno solum 1461 scripsisset, qui ejus meminisset Laurentius citatus, qui mortuus est circa 1440, & jam ante 1400 indicem suum scriptorum nostrorum scripserat? Igitur vel ætas est codicis non a Ringstedio centum annis antiquiore, sed ab alio scripti, vel si a Ringstedio scriptus est, legendum non 1461, sed mcccclxi.

Sed item dirimit codex ms domus nostræ Claremontanæ in Arvernia cui titulus: *Postilla in proverbialia Salomonis per F. Thomam Ringsted Cantabrigensem ordinis FF. Prædic. & dicitur ibidem scriptus anno mcccclxxvii.*

Item n. 1348 *Ringstede super proverbialia fol. grandi.*

Item n. 1939 *Ringstede postilla in parabolas.*

P. III n. 1921 *Thomas Ringstede senior, perperam vocatus Ringstede episcopus Bangor in parabolas Salomonis.* Ubi nota illud senior glossam esse Jamesii in Egloga p. 126: Sed si quis hujus nominis junior fuit, ut agnoscit Pitseus ad 1440 p. 630, hic non fuit ord. Prædic. sodalis.

T. II P. I n. 8231 *Ringstede super parabolas Salomonis.*

Ex hæcenus dictis conjicio idem esse opus qui ejusdem catalogi T. I P. I n. 2720 sic refertur: *Rich. Ringstede super xxix capita parabolarum Salomonis.* Adeo ut sit erratum librarii, qui scripserit *Rich. pro Fr. Th.*

Circa hunc auctorem varii varie allucinantur, & primo Lusitanus, qui Hispanus B in V commutans *Vangoriensem* episcopum dicit: hincque delusus Fontana in Theatro, cum non nosset Ecclesiam Vangoriensem, quæ revera nulla est, legendum putavit *Wigorniensem*, & *Bringstede* Thomam nostrum corrupte nuncupavit, cum nullus hujus agnominis Wigornia fiderit. Idem Fontana Fernandem errantem excipiens, quemdam Thomam *Ruvissac* episcopis Baionensibus accenser, a Clemente V inquit, anno 1305 ad eam sedem promotum, cui tamen nullus est in ea Gallia Ecclesia locus: ac proculdubio alius non est a nostro Thoma Ringstede Bangorensi in Wallia Angliæ episcopo anno mcccclvii ab Innocentio VI promotus, cui successit e nostris F. Gervasius de Castro Anglus S. T. M. xxvi jan. mcccclxvi ad eam sedem evectus, qui & testamentum condidit xxiv sept. mcccclxx, hic etiam a Fontana corrupte dictus *Bungorensis*, nec rectius in App. ubi errata corrigit, *Rongirensis.* Ad eandem sedem Bangorensi anno mcccclxxii promotus fuit F. Joannes Gilbert Anglus, exinde ad Herefordensem anno mcccclxxv, & tandem ad Menevensis xiii maii mcccclxxxix translatus, ubi vir magnarum partium, pluribus pro rege & regno præclare gestis insignis obiit xxi julii mcccxcvii, de quo legendus Godwinus citatus. Hunc Fontana *Cangenis* seu *Gangenis* nescio cujus ecclesie, nam nullibi terrarum existit, antistitem scribit corrupte, scilicet pro *Bangorensis.*

Hæc alia Ringstedio nostro a Pitseo asseruntur opera:

Glossa super psalterium. Quod opus Pitseus a Jamesio videtur excepisse, qui Eglogæ p. 99 inter codd. ms collegii Caii & Gonellii n. 6 recenset *Glossam vel commentarium Rob. Ringstede in psalmos.* Unde istum Rob. eundem Pitseus putarit cum Thoma nostro, cui lubens assenserim: sed mirum in catal. Angl. in quo longe accuratior & fusior dicti collegii mss index, nullam neque hujus operis neque auctoris fieri mentionem.

Lectiones in sacram scripturam. Quamvis illæ sec. XIV. sint non indicat.

Scripta super quatuor libros sententiarum.

Distinctiones theologicae & Placita theologicae

Sermones solemnes ad clerum & populum.

Hujus scriptoris præter citatos meminerunt Pofsevinus, Pius ad 1370, Altamura ad 1377 & alii notratos, quos ex supradictis emendes.

Historia universitatis Oxoniensis p. 65 sic legitur: *Thomas Ringsted vel Ringostadius, ut Lelandus habet T. IV p. 269 sui seculi clarus theologus primo in academia Cantabrigiensi, deinde in hac (scilicet Oxoniensi) operam litteris dedit. Fit episcopus Bangorensis anno mcccclvii.*

Lelandus cap. 413 sic habet de Thoma Ringostadio: *Scripsit super parabolas Salomonis, quanquam illud opus Isca Devoniorum (Excester) vidi, nisi vitium sit librarii, sub nomine Richardi Ringostadii.* Jam supra idem erratum in Catal. Angl. P. I notatum. Addit Lelandus: *Illud certe satis admirari non possum, quod Leander Albertus, qui diligentissime de illustribus viris Predicatorii ordinis scripsit, nullam de Ringostadio faciat mentionem.* Verum illud non ita mirum, cum & ipsius Lelandi diligentiam plures Angli illustres effugerint. Cæterum Laurentius Pignon integro seculo Leandro antiquior luculenter meminit.

B. M. HENRICUS SUSO.

* 1365. B. M. HENRICUS SUSO a sanctiori vita magis, piisque ab eo scriptis libris cognitus est, quam a vero nomine, quod diligentius occultavit, adeo studuit ab hominibus ignorari, ut foli Deo notus esset. *Amandus* in pluribus codd. mss omni alio suppreffo singulariter dicitur, quod eo nomine se in fine præcipui sui operis donatum asserat a Sapientia æterna, cujus amore incensus minister ac discipulus audire tantum volebat. A primo dilecti sui operis e Latino in Gallicum interprete Minorita Lotharingo, qui hanc versionem 24 annis tantum a morte auctoris perfecerat, neque ab ejus patria longius distabat, non Henricus, sed *Joannes a Swevia* nuncupatur, sicque in omnibus exemplis ms ejus ætatis vel seculi sequentis legitur: eoque nomine ut certiori illum in hac nostra bibliotheca representare fere statueram. Verum ne quid novi ac miri viderer consecrari, parumque aliunde referat, quo nomine vocentur auctores, modo in nomine non sit allucinatio, Henricum Susonem quo jam vulgo notus est, prostantque ejus opera, cum aliis nuncupare visum est fatius, lectoremque interea de re tota monere. Swevia igitur illi regio natalis fuit, ab incolis *Schwaben*, a Gallis *Sonabe*, olim *Soubshaube* vel *Sonshaube*, quod pronuntiabant *Sonshafbe* dicta, patria, ut volunt, Constantia Rhenana, parens uerque nobilis, pater quidem ex illustri Montanum, mater ex Sulonum stirpe originem ducens, conventus Constantiensis professionis domus, studiorum collegium nostrum Coloniense, prædicationum theatrum Germania fere universa, Swevia in primis & Alfatia. Mens eidem fuit excelsa, animus ad quæque majora par & constans, disciplina regularis cultus assiduus, propriæ perfectionis desiderium indefessum, animarum ad vitam spiritualem & interiorem provehendarum zelus ardens, ingenium acre, doctrina ad sacra scripturæ sanctorumque Patrum amissim castigatior, elocutio facilis, oratio non qualis plurimum ejus ætatis, auctorum a se lectorum serva, sed ex fonte fluens, quæ ex operibus ab eo scriptis omnibus patent. Natus est anno circiter mccc, ætatis decimo tercio nomen ordini dedit, mortuus est anno mcccclxv fortè stylo veteri, novo mcccclxvi januar. xxv.

Str. XIV. Præclare ab eo gesta fortiterque perpessa vulgari Germanico scripsit Soror Elizabetha Straglin ordinis ejusdem monialis, quæ spiritualis ejus in Christo filia, ea in familiaribus cum eo colloquiis ex ejus ore didicerat, Latine verò vertit Laurentius Surius instante abbate Læriensi Ludovico Blofio, ac editit Coloniae Agrip. 1555, ac iterum ibidem sumptibus Arnoldi Myllii in officina Birckmannica 1588 in 8, fuisque Menæis seu SS. Actis Bollandus & Henschenius inferuerunt T. II januarii die 25: quos consulat lector curiosus, nam qui nobis scopus, de ejus operibus tantum hic agere est animus, quæ hoc ordine a Surio laudato typis prodire:

Dialogus sapientia & ministri ejus sane pulcherrimus.

Conciones aliquot utilissima.

Epistola complures.

Dialogus de veritate cum appendice.

Libellus optimus de novem rupibus.

Centum meditationes Dominica passionis.

De aeterna sapientia exercitium amanti animæ revera dulcissimum.

Officium cum missa de aeterna sapientia.

Quæ simul cum vita auctoris prodierunt Coloniae 1555 & 1588 apud Arnoldum Myllium in 8: & rursus ibidem Arnoldi Quentelii 1615 in 8 pagg. 674. Neapoli etiam, Lucae Antonii Fusci 1658 in 12. Hanc versionem qui accuravit Surius, sinceram se dare testatur ex Germanico quale ab auctore primum prodiit, versionemque antiquam a nescio quo interprete factam pluriesque excusam non parum vituperat, eam prorsus infidelem præstans, aliis additis subtrahis aliis, adeo ut sit a Germanica Henrici lucubratione omnino diversa. Quænam sit illa versio, quam tantopere culpatur Surius, dicere non possum, qui in eam etsi diligentius quæsitam nondum incidere; an autem prius Germanice quam Latine saltem *Dialogum sapientia & ministri ejus*, cui verus titulus ab auctore inditus est *Horologium sapientia aeterna* disputare nolum, ac certo Latine ab auctore scriptum evincitur tum ex codd. MSS ejus ætatis, qui non pauci servantur in bibliothecis, tum ex eo quod opus illud magistro ordinis F. Hugoni de Vaucemain Autissiodorensi nuncupavit, cui sane Teutonicam lucubrationem non misisset ab eo ut petit emendam, tum denique ex versione Gallica laudata & 24 annis tantum ab auctoris morte suscepta, quæ codd. MSS Latinis ita conformis est, ut ex iis manifeste desumpta videatur. Quam quidem qualis ab auctore Latine prodiit, fatius fuisset a Surio dari, etsi enim hujus fortè elegantior, illa tamen non solum sincerior ut potè genuina, sed & plura habet quæ non sunt in Suriana, diversoque plane ordine, vitæque ac spiritui seu ingenio auctoris cognoscendis non parum conducentia. In cujus specimen placet hic prologum ejus seu epistolam nuncupatoriam quæ deest in editis ex cod. Colbert. 5360 excerptum exhibere.

Incipit prologus in librum, qui intitulatur, Horologium sapientia.

Sentite de Domino in bonitate & in simplicitate cordis querite illum, quoniam invenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in illum. Multifarie multisque modis olim in primitiva Ecclesia electis suis divina sapientia apparuit, mentesque eorum suo lumine illustravit, qui spiritu ferventes Domino servientes erant in sanctitate & justitia coram ipso. Miserat tunc namque Deus de excelso ignem in ossibus eorum, & facta sunt corda eorum ardore charitatis ætuantia vehementer: diffundebatur autem flamma exterius lucentium operum & efficacium exemplorum. Siquidem in bonitate & cordis simplici-

tate Dominum quærentes, negotiorum secularium nulla erat eis recordatio, sed peccata plan- gere, divinis intendere, se intra se continere, corpus suum servituti subjicere, folique æternæ sapientia jugiter adherere sollicitudo & intentio tota fuit. Sed heu modernis temporibus mundo jam senescente hic amor & fervor divinus in multorum cordibus tantum refriguit, ut pene sit extinctus, & pauci inveniantur qui devotioni student, qui novam gratiam se calefacientem quarant, qui imbre lacrymarum austro flante se crebrius profundè gaudeant, qui vilitationis divinæ & allocutionis supernæ gratiam quarant: sed studio vanitatis & genealogiis interminatis, ac delictis corporalibus & promotionibus intendentes lethali quodam sopore ligati tenentur. At verò divina sapientia de salute cunctorum sollicita hæc mala electos suos emendare semper cupiens, in præsentem opere principaliter non quidem informare nescientes eo quod jam repleta sit terra scientia Dei, sed reaccendere extinctos, frigidos inflammare, movere tepidos, indevotos ad devotionem provocare, ac somno negligentia torpentes ad virtutum vigilantiam excitare dignata est. Unde & præsens opusculum in visione quadam sub cujusdam horologii pulcherrimi figura rotis pretiosissimis decorati, & cymbalorum benedictantium, & suavem ac cælestem sonum reddentium, cunctorumque corda sursum moventium varietate perornati dignata est ostendere clementia Salvatoris. Obsecro autem devotos lectores ut sermo imperitus atque incultus & inutilis etiam si barbarum aliquid fortassis sonare videatur, non displiceat. Non multum etenim curo vitia incurere artium fermocinialium, dummodo vitia animarum eo commodius possim fervida locutione corrigere & emendare. Veritates quidem Patrum, vel ea quæ comperta sunt certissima attestacione rerum secundum sacræ scripturæ sensum, prout accepi a Domino, simplici stylo posui, extra eas ex proposito nihil dicendo. Verumtamen quoniam eadem materia dudum a multis subtiliter & luculenter declarata sunt, & pene ex frequentu usu jam plerisque in fastidium vertuntur, ideo non fuit opus ad singula quæque auctoritates adducere: nam ex hoc consonantia motiva hujus voluminis utique intercepta fuisset. *Notandum quoque quod locutio ista quantum ad interrogacionem discipuli & responsonem sapientia, vel e converso solum posita est ad ferventiorum modum tradendi. Nec est taliter accipiendum, quod discipulus fuerit ille talis de quo sapientia in persona propria solum intenderit, vel qui sapientiam solum præ ceteris tantum amaverit, vel cui sapientia tot & tanta fecerit, sed revera pro quolibet in commune dictum habeatur. Siquidem per modum doctoris nunc loquitur in persona hominis perfecti, deinde in persona imperfecti, nunc in persona alicujus qui affectuose Christum diligit, & in fide atque dilectione eum sibi desponsat: deinde in persona peccatoris, qui Deum pro suis excessibus flebiliter exorat: & sic diversimode stylum vertit secundum quod materie nostra congruit. Nunc etiam Dei filium ut devota anime sponsum inducit, postea eundem tanquam aeternam sapientiam viro justo desponsatam introducit. Visiones quoque in sequentibus contenta non sunt omnes accipiende secundum litteram, licet multa ad litteram contigerint, sed est figurata locutio, sicut & in libro Regum legimus de Natan propheta, qui missus a Domino ad regem David parabolice sub figura divitis & peregrini judicium ab eo exegit contra seipsum propter peccatum quod in servum suum commiserat: & de muliere Thecurte sapiente quæ ad regem intrans in*

persona aliena videlicet duorum filiorum animum regis ad clementiam flecebat. Angelus quoque ad Tobiam missus ab eo requisitus quis esset, respondit se Ananiam Azariae magni filium. Quæ omnia non ad litteram sed secundum sua significata fuerunt vera. Sic & prædicator egregius apostolus Paulus discipulorum suorum personam induerat cum eos culpando dicebat: *Ego sum quidem dem Pauli, Ego autem Apollo, nonne homines estis?* Et paulo post. *Hæc, inquit, Fratres figuravi in me & Apollo propter vos, ut in nobis discatis.* Porro hujus figuratæ locutionis occulta mysteria diligens lector faciliter poterit advertere, si tamen solertem curam studuerit adhibere. Oro autem & supplico bonitatem ejus imensam, qui me hunc laborem suo ex amore subire coegit, de ipsius bonitate confidens, ut qui facultatem meum negotium hoc excedere cognoscit, ipse defectum meum in cordibus piorum hoc legere volentium suppleat hoc modo, ut omnis qui præsens opusculum cum sincera intentione perlegerit vel audierit, haustum alicujus devotionis, vel aliquam novam divinitus collatam sibi gratiam inde reportare mereatur. Ad hoc autem & ex parte legentis requiritur, ut totum istud studiose curet perlegere & non raptim nunc hoc nunc illud cursitando nitatur degustare.

Sane imperfectum meum tam scientiæ quam virtutis recognoscens vobis Patri filiorum amabili Hungoni magistro ordinis Prædicatorum venerabili hoc opus transmittere curavi, qui & auctoritate cæteros præcellitis & honore magisterii theologicæ scientiæ polletis, & quod his majus est lumine quoque æternæ sapientiæ ac donis spiritualibus præditus estis, ut literæ vestræ exhortatoriæ satis declarant: in quibus filios dilectos admonitione paternam ad pacem & fraternam charitatem, ad disciplina rigorem & fervorem devotionis, ad conformitatem Christi Jesu, ac omnium virtutum perfectionem tanta sollicitudine excitatis. Nec his contentus, sed de multorum quoque salute sollicitus, miseros quoque hujus mundi sectatores, ut hunc mundum fugitivum ac fallacem deserant, & ad veram ac æternam sapientiam veniant invitatis, verbo & exemplo per eosdem procuratis. Vos ergo Pater Reverendissime manum peritam apponite, & gustu interno prout in talibus oportet discernite, si quid plus vel si quid minus: & quod æterna sapientia inspiraverit pro sua gloria & utilitate proximorum faciatis. Mihi quoque omnium filiorum vestrorum Deum amantium vilissimo veniam de defectibus hic repertis concedatis. Nec præsumptioni factum hoc ascribite, sed Dei æmulationi, imo supernæ inspirationi, quæ ut testis est mihi Deus me die nocteque quiescere non permisit, donec ejus coactioni acquievi, sed utrum bene vos probate, qui unctionem a spiritu sancto habetis.

Inter sapientiam & discipulum.

Sciendum quod colloquium istud inter sapientiam & discipulum hoc modo initium & occasio nem habuit. Nam dum quadam vice post matutinas idem discipulus similitudinem processionis illius amarissimæ, quam Christus condemnatus fecit dum ad locum passionis duceretur, more solito explevisset, & in ambone ante crucifixum staret, animoque dolenti conquerenti crucifixo quod affectum tam fervidum ad suam passionem, prout dignum esset, non haberet, sed nec hæcenus habuisset, statim quasi in extasi positus lumine quodam cælesti illustratur, & ejus mentalibus oculis centum meditationes seu consideraciones sue passionis ostenduntur: sibi que dicitur, quod omni die debeat has centum materias cum centum Veniis de-

vota meditatione transcurrere, & totidem petitiones adjungere, ac se Christo passo spiritualiter quantum possibile est in eisdem transformare. Quas tamen hic causa brevitas explicitè ponere omisit, sed devotis personis doctis & indoctis in nostro vulgari videlicet Teutonico fideliter communicavi. Igitur discipulus qui ante fuerat affectu compassivus durus, cepit per continuum meditationis ejusdem usum ad tantæ memoriæ passionis mollescere, & diversas eo modo prout in sequentibus apparebit illuminationes habere. Dum autem prædicta prout edoctus fuerat, scribere inchoasset, & examinatrix bonorum adversitas eum a cæptis retrahere tentaret, Christus ei in visione affuit in ea forma, quasi jam de columna in qua flagellatus fuit descendens, & sua vulnera recentia ac cruentata eum contrectare permittens ad veritatis illius vulnera sanavit, & ad perfectiorem dum inchoata animavit.

Notandum quoque quod originale hujus operis certis temporibus, & nonnisi in præsentia magna gratiæ conscriptum fuit. Non enim prædictus discipulus, nomine & persona in hoc opere ignotus, videbatur idem habere modum agentis vel dictantis, sed modum quemdam divina patientis. Nam cum omnino nesciret, quid scribere deberet, per revelationes spirituales habuit & quando scribere debuit, & pene singulas materias quas scripsit. Porro extra hoc tempus si quid quasi ex se dictasset vel aliunde collegisset, aut etiam excerpte voluisset, & prædictis apposuisset, tam insipidum redderetur, & ineptum siebat, ut si quis sapes aut colores contrarios in unum compingere niteretur. Et cum ea quæ data erant ad tabulam concepisset, ad se reversus studiosè rimatus est, ut nihil in iis esset, quod a dictis sanctorum Patrum discreparet, sed hoc quod divina tradente sapientia sibi per spirituales illustrationem infundebatur, auctoritate sacra scriptura divinitus sanctis inspirata fulciretur, cum idem in sensu, aut etiam idem in verbis & sensu vel certè simile reperiretur esse. Post completum vero hujus operis laborem, dum timore quodam humano teneretur, ne ab æmulis, qui nunc quoque sicut olim invidia stimulante facta quæque licet bona depravare aut penitus annullare non desistunt, divina charismata appellantes superstitiosa figmenta & sanctas revelationes phantasticas deceptiones, sanctorumque gesta patrum esse dicunt narratorum fabulosum, tanquam homines qui non gustaverunt ea quæ sunt Spiritus sancti: ipsi vero scientias solummodo, & advenientes topicas, vel propositiones dubias sequuntur tanquam demonstrationes certas: & licet in prædictis diligens cautela sit adhibenda, non tamen spernenda sunt usquequaque. Timens ergo ne istud quoque similiter pium opus eorum dentibus dilaceraretur, cogitavit ipsum occultare aut etiam penitus suppressere. Quod ne fieret divina sapientia per apertissima signa & pulcras revelationes omnino prohibuit: sed Beata virgo cum filio suo cuidam personæ apparens hæc eadem omnibus Deum diligentibus communicari præcepit.

Ex quo prologo plura colligat lector: primo tempus quo scriptum aut saltem editum opusculum hoc, scilicet dum ad clavum navis nostræ sederet Hugo de Vaucemain Gallus Autissiodorensis, qui electus anno MCCCLXXII ordinem rexit ad MCCCLXXI, quo ante festum S. Michaelis obiit, ut supra ubi de eo notatum est: præterea Latine primum in lucem editum, cum eundem ordinis magistrum oret, ut manum peritam apponat, & gustu interno discernat, an quid plus, an quid minus dictum sit. Adde quod lectores obsecret, ne sermo

Hæc eadem fere leguntur in Editione Suriana cap. 27. & ultimo dialogi, sed hic citius replicatur.

Sec. XIV. imperitus incultus aut etiam barbarus a legendo absterreat, quia fermocinialium artium vitia parvipendit, dummodo vitia animarum emendet: quod utique nonnisi de dictione Latina facile intelligitur. Hoc etiam opusculum videtur a centum meditationibus distinguere, quas vulgari Teutonico spiritualibus animabus communicavit: quod frustra morderet, si Horologium hoc Teutonice tantum scripsisset.

Secundo qua ratione tum colloquium illud sapientiam divinam inter & discipulum, tum visiones in tractatu relatas velit accipi, nempe non ad literam, sed figuratam esse locutionem, quo magis placerent dicta, suaviusque ac delectabilis animis illaberentur: unde statim a meditatione, quas interius acceperat illustrationes, ad sacræ scripturæ sanctorumque Patrum trutinam examinabat, ne quid ab eorum sensu alienum excideret. Quod idem de pluribus in ejus vita relatis visionibus, imo & de similibus spiritualibus auctoribus sentiendum rectè quis censuerit. Ille enim per figuratam colloquii cum Deo & Christo visionumve locutionem scribendi modum plurimum seculis XIV & XV præsertim apud spirituales invaluit, ut videre est in Thoma Kempensi, Catharina de Senis, Birgitta Sveca, Alano de Rupe, & aliis sanctis viris ac fœminis, quorum revelationes sic dictas in tantum recipit Ecclesia, quantum canoni librorum sacrorum Patrumque doctrinæ conformes inveniuntur.

In codice ms Latino, ut & in veteri versione Gallica Horologium hoc in duas Partes est divisum cujus capita seu materias, ut loquitur, placet hic referre, ex quibus discrimen editionis Surianæ, sive ea genuina sit auctoris Germanica, sive a Surio ut in hisce antiquis illi mos fuit, interpolata ac inverfa, facile intelliget.

Materia 1. seu cap. I. *Qualiter quidam electi & divina gratia præventi ad Deum mirabiliter trahuntur, & specialiter quomodo quidam juvenis fuerit tractus.*

II. *Quomodo Christi passio sit præambula ad cognitionem divinitatis, & qualem formam Christus contraxit ex acerbitate sua passionis.*

III. *De quibusdam Christi passionibus, & qualiter verus amator se eisdem debet conformare, & quare Deus per talem mortem voluit genus humanum redimere.*

IV. *Qualiter anima qua sponsum per peccatum perdidit, ipsum sub cruce per fervidam penitentiam invenit Christi passione adjuvante.*

V. *Planctus super extincto fervore devotionis in diversis personis utriusque sexus modernis temporibus, quos Christus per suam passionem revocat ad verum amorem.*

Titulus hujus capituli, quod deest in Editione Surii, sic habetur in antiqua versione Gallica: *La est contenue la complainte de religion, qui est moult desolée, (in altero exemplari recentiori, La complainte du gouvernement de la religion, en laquelle dévotion est moult refroidie pour le temps présent) & comment Jesuchrist la rapelle par sa benediction passion.*

Quod caput valde notandum nec historię inutile, cum in eo sub eleganti quadam parabola provincie cujusdam ordinis status describatur, etsi nostri difficile crediderim, cum in capitulo provinciali quodam prior provincialis dicatur mortuus, quod saltem tempore Hugonis de Vaucemain non videtur in Teutonia evenisse, quantum colligitur ex actis.

VI. *Qualis sit divina sponsa aterna Sapientia, & de qualitate amoris ipsius.*

VII. *Qualiter divina Sapientia amabilis sit & terribilis pariter.*

VIII. *De vicissitudine divina visitationis, & qualiter anima sic debet se tunc tenere.*

IX. *Quare divina sapientia suos caros in hoc mundo permittit tam multipliciter tribulari.*

X. *De cruciatibus infernalibus.*

XI. *De gaudiis supercælestibus.*

XII. *Determinatio quarundam objectionum, quæ in præcedentibus sunt omissa.*

XIII. *Quam utile sit servo Dei in hoc mundo multas sustinere tribulationes.*

XIV. *Quam utile sit passionem Christi jugiter habere in memoria.*

XV. *Quomodo verus Christi discipulus debet se consignare passionibus ipsius.*

XVI. *Commendatio singularis B. Virginis Mariae & de dolore ejus inestimabili, quem habuit in passione Filii.*

Pars hæc seu Liber I incipit ut in editis, *Hanc amavi &c.*

Partis II hæc sunt capita.

I. *De diversitate admiranda doctrinarum atque discipulorum. Princ. Sapientiam omnium antiquorum exquirebat quidam avidus sapientia discipulus &c.*

II. *De scientia utilissima homini mortali, quæ est scire mori.*

III. *Formula compendiosa vita spiritualis.*

IV. *Qualiter Christus in sacramento eucharistie sit devote recipiendus.*

V. *Quomodo aterna Sapientia sit ex toto corde & ex tota anima jugiter omni tempore laudanda.*

VI. *Informatio qualiter præmissa sint trahenda ad sermones & collationes.*

VII. *Qualiter multi fideles possint Sapientiam divinam desponsare, & quomodo per quotidiana quadam levia exercitia debent se quotidie sive continue in ejusdem amore reformare.*

VIII. *Fructus multiplex divina benedictionis, quem discipuli divina Sapientia merentur accipere.*

Vix istud opusculum in lucem ediderat noster Sapientie Discipulus, cum ejus exempla undique avide conquiri cæperunt, & distrahi, non fecus ac nunc *De imitatione Christi* liber preciosus, hæcque in bibliothecis etiamnum servata mihi occurrerunt ms. In Bibl. conventus majoris Erem. Augustin. Paris. cod. ms 147 fol. mag. memb. sub nomine F. Amandi.

Item in Victor. cod. 139 fol. par. memb. Incipit prologus in libro qui intitulatur *Horologium sapientie F. Amandi Theutonici de ordine Predicatorum. Sentite &c.* Ad calcem: *Explicit horologium F. Amandi de ord. Prædic. Item in Bib. Eccl. Remen. n. 171.*

In Bibliothecis Belgii teste Sanderō. In Abbatia S. Vedasti ad Atrebatum n. 40 *Horologium aeternæ sapientie. Princ. Sentite de Domino in bonitate &c.* ut supra. Idem n. 44: *Cum horis de aeterna sapientia.*

Dunis apud Cistercienses inter libros spirituales lit. C. Sanderi pag. 190: *Colloquium pulcherrimum sapientie divine cum discipulo suo ad M. Hugonem S. T. doctorem ordinis Predicatorum, vulgo inscriptum, Horologium aeternæ Sapientie, cum Cursu horarum de Sapientia divina.*

In abbatia Camberonensi apud Sanderum pag. 359 lit. H: *Horologium aeternæ Sapientie. Hora de aeterna Sapientia.*

In abbatia Viridis vallis Can. Reg. in silva Soniz: Parte 2 pag. 137 Sanderi eodem titulo *Horologium &c.*

Trajecti ad Rhenum pag. 81. ejusdem 2 p. Sanderi: *Horologium &c.*

Tongris apud Can. Regul. pag. 200 P. II. Sanderi: *Horologium &c. & hora*, ut supra.

In catalogo

In catalogo codd. mss Angliæ T. I P. I 2292, *Henrici Sufi Horologium aeternæ Sapientie: & 1293, Horologium Sapientie per Henricum Swevum: P. II 1362, Horologium divina Sapientia. Ad calcem sic legitur: Hunc composuit Henricus Constantiensis anno Domini 1369. fol. Quæ nota non dubito quin secunda manu apposita fuerit, cum sit adeo gravis error in anno: P. III 126, Codex vetus memb. in 4 bene exaratus, in quo continetur i. Horologium sapientie libris duobus. An in quibus auctor dicitur Henricus Sufo vel Swevus vel Constantiensis, sit ita prima manu scriptum non docet catalogus, ac id mihi valde dubium. Quin autem alia alibi extant exempla, nullus ambigo. Recenset Tomassinus in Bibl. Patav. pag. 45 b: *Horologium Sapientie*, apud S. Justinam. Addit: *Tale in Bibliotheca fo. Rodii titulo Fr. Amandi in memb. ms in 4. Nunquid hoc B. Henrici Sufi?* Et in Venetis apud S. Georgium in Alga inter datos a Massæo Contareno, *Horologium aeternæ Sapientie*, ut & apud Minoritas conventuales: *Centum meditationes super passionem Domini pertinentes ad horologium Sapientie &c.* In catalogo etiam codd. mss. Bibl. Lipsien. Felleri pag. 378 n. 825. Idem.*

Sed & in incunabulis typographiæ & deinceps pluries prodiit: has editiones laudant: Parisiis 1480 in 4. Recensetur in catalogo codd. mss. Angliæ T. I P. I 1873, I. A. 3: *Horologium aeternæ Sapientie per Amandum. Liber impressus: & T. II P. II 79: Horologium Sapientie per Henricum Constantiensem ord. Prædicat. Liber impressus Parisiis 1480. in 4. Dupinius post Caveum refert editiones Venetas duas 1492 & 1539. Extat Paris. in Regia D. 1134 editio quæ relatis videtur antiquior & in catalogo indicatur anni 1470, licet in codice desint locus, annus, nomen typothetæ. Stylus auctoris primigenium exhibet hoc exemplum. Ita vero placuit opus illud pium, cum primum e manibus auctoris elapsus est, ut quæque natio sua voluerit habere lingua. De Germanica non loquar, qua dicunt ab ipso auctore editum, Gallica donavit quidam Anonymus Minorita S. T. magister, cujus versiculos saltem quosdam ex carmine ab eo ad calcem operis addito placet referre, quod & nomen auctoris & annum versionis, ut & locum exhibeant. Sic ergo ille:*

Ceste doctrine couronnee

Fut premierement ordonnee

Du Saint Esprit & fut dite

A un homme de grand merite

Sage & de grant perfection

Profez en la religion

Du glorieux saint Dominique.

Nez fut de terre Alemanique

Frere Jehan dit de Soubshaube

Qui de pureté eut vestu l'aube.

Apprové fut cest Almane

De Sapience vrai amant

Fondé fut en toute science

Principalement en conscience

En purté de corps & de cuer &c. & post pauca:

De latin en romans donnée

Fut ceste histoire celle annee

Que le milliaire conroit

Qui a proprement comptier pouroit

Mil ccc quatre vings & neuf

En la ville du Chateleuefs

A la requeste & a l'instance

D'homme de grant suffisance &c.

Fait fut cet escript & transport

Devot subtil & gracieux

Par un frere religieus

De la nation de Lothrainne

A grant soin & a pon de paine

Fut mis de Latin en François

TOM. I.

Et fut de l'ordre saint François
Maistre fut en theologie
Son nom sa genealogie
De fait advisé cele & cueuvre
Car ilz n'a pas fait si grant euvre
Dont ilz doit avoir los ne tiltre
Pour soi nommer en cest chapitre &c.
Faire fut la translation
En l'an de l'incarnation
Devant dit le jour xxviii.
Du mois d'avril environ prime &c.

In medio capitis V circiter, hanc notam addidit interpretis literis ex minio: *Entant quant ce livre fut traduit en François, ils avoient a Rome un Antipape, qui occupoit la plus grande partie de l'Eglise & avoit ja regné xi ans ou environ. Quæ indicant & annum versionis jam dictum 1389, nam schisma Avenionense anno 1378 incepit, & Minoritam illum Lotharingum Clementi VII sic in sua obedientia nuncupato adhæsisse*

Hujus versionis plura sunt in bibliothecis exempla ms. In Regia Paris. quatuor imaginibus elegantibus illustrata, omnia membr. 7041 & 7042 primâ & secunda pars operis circa 1461 scriptæ: nam initio tessera gentilitia exhibetur cum torquo velleris aurei Ludovici a Brugis, qui eo anno a Philippo Bono Burgundo eques ascitus fuit: 7043 elegans quidem sed est pars secunda tantum: 7044 antiquius est, ar desunt priora folia ad finem fere capitis primi. Illa tria fol. 7882 forma in 4 chartaceum omnium antiquissimum & integrum. In bibliotheca S. Germani a Pratis 825 fol. par. membr. videtur seculi XIV exeuntis, aut XV ineuntis. In his omnibus hic est titulus:

Cy commence le livre, qui est dit Horloge de Sapience, lequel fit Frere Jean de Soubshaube de l'ordre des Freres Precheurs.

Hæc eadem omnia leguntur in quatuor Colbertinis ejus versionis 1507 & 2211 fol. med. memb. 3172 & 3188 fol. charta, omnes seculi XV plus minusve alii aliis antiquiores. Versus medium capitis penultimi sic habetur: *Son eponja l'appella Frere Amant & lui dit paroles secretes, sages, subtiles; stables, & moult espirituels &c.*

In Avenionensi apud Cœlestinos. In Catal. Angl. jam citato codd. mss. T. II P. I 1577 in quo sic dicitur ad calcem haberi: *Ly sine le livre qui est dit Auloge de Sapience, lequel fit Frere Jean de Soubhaube de l'ordre des Freres precheurs. Ecrit l'an mil quatre cent xxxiii memb. foliis 120. Nec dubium quin idem sit scriptum in Belgicis a Sanderō citato relatis 428 & 429 Palatii Bruxellensis pag. 9 P. II catalogi.*

Quem titulum sic reddas Latine: *Incipit liber dictus Horologium Sapientie quem composuit Frater Johannes de Svevia ordinis Fratrum Predicatorum.* Hæc eadem versio Gallica fed recognita, & ad usum ætatis stylo molliore emendata, regique Christianissimo Carolo VIII a Cartusianis Parisiensibus nuncupata suppresso nomine auctoris & interpretis typis elegantibus prodiit Parisiis apud Antonium Verard 10 martii 1493 stylo veteri novo 1494 fol. med. cujus hoc initium: *Cy commence le livre appellé l'Orloge de Sapience nouvellement traduit de Latin en François.* Etsi autem Editores novam translationem asserant, eandem Minoritæ citati ex collatione deprehendi licet ut jam dixi stylo quadantenus molliatam. A capite V Partis I reseculit novus interpretis paginas circiter xii quæ leguntur in mss. Hujus insignis est exemplum in Regia Y 3596 in pellibus vitulinis elegantibus, exquisitis & politissima arte perfectis imaginibus majoribus ad quamque partem, minoribus ad quodlibet caput collucens, ipsumque videtur munus regi oblatum.

0000

Alter editio a Verderio laudatur Bibl. Franç. hoc titulo: *L'Orloge de Sapience mis de Latin en François contenu en deux livres. Le I fait mention de la mort & passion de J. C. & de plusieurs belles choses, que Sapience enseigne a son disciple. Et le II apprend comme un bon Chretien se doit gouverner en ce monde pour acquerir le royaume de paradis*, Parisiis Joan. Longis circa 1530 in 8.

Seculo ultimo elapso idem Horologium seu Colloquium Sapientiae cum discipulo ex editione Suriana Gallice vertit D. de Vienne S. Capellæ Vivariensis in Bria canonicus hoc titulo *Dialogue de la Sageffe eternelle avec son disciple*, Parisiis Andree Cramoisy 1684 in 12 pagg. 378, cujus quidem pii interpretis conatum laudes, sed desideres accuratorem, cum in ipso primi capituli limine longius abeat a mente auctoris. Compendium ejus vitæ etiam opellæ præmisit, cui in his quæ de statu ordinis narrat, cum auctor dialogi nostrum amplexus est institutum, nemo assentietur, qui noverit sub F. Berengario de Landora verisimiliter professum, sub sequentibus ordinis magistris Hervæo Natali, Barnaba de Vercellis, Hugone de Vaucemain, Gerardo de Domaro, Petro de Palma, Guarino Gallo, Joanne de Molendinis &c. potissimam vitæ partem egisse, sub quibus ubique & in ipsa Germania vigeat disciplina regularis, ipsa præsertim abstinencia a carnibus, ut ex ipsius Sapientiae discipuli dictis facile comprobatur: sed ejus verba aliorum trahit interpres, quæque ille de vita interiori, spiritualique per jugem divinorum meditationem perfectione a quibusdam forte & a se in junioribus annis neglecta, ut non omnium est illicium illud divinum, nimioque ut forsitan illi videbatur, ad scientias seu philosophicas seu theologicas affectu, quem improbare solent viri spirituales, dixit, ad constitutionum relaxationem detorquet, quæ certe nonnisi post immanissimam illam anni 1348 pestem paulatim inducta est. Sed ad opera ipsa redeo.

Horologium Sapientiae Anglicè versum ms & typis impressum exhibet catalogus codd. mss ejus insuæ, T. I P. I 3620, *Horologium Sapientiae seu tractatus de septem gradibus veri amoris & sapientiae Anglice redditus per anonymum*. P. III, 1199, 135: *Seven points of true Love and everlasting wisdom drawn out of a Book that is called Horologium Sapientiae*. Id est: *Septem puncta de vero amore & aeterna Sapientia excerpta ex libro cui titulus, Horologium Sapientiae*. T. II, P. I, 6853: *A Treatise called Orilogium Sapientiae in manner of a dialogue and tverygh how wee shal lerne to dye*, fol. 13. Id est: *Tractatus dictus Horologium Sapientiae per modum dialogi, & tractatus qui discamus mori*. 9949: *L'Horloge de Sapience*. This is a printed book tho it looks like a ms. it was printed 1483. Id est: *Hic liber impressus ex codicibus ms fide summa editus est*.

Sanderus in Elencho codd. mss Belgii pag. 229 P. II inter codd. mss S. Martini Lovanii recenset versionem Belgicam hoc titulo, *Het Horologie der vroegen Wisbeitt*, id est, *Horologium aeterna Sapientiae*.

In Bibl. Reg. Par. cod. mss 4108 fol. par. memb. foliolo 199 sic legitur:

Incipit prologus venerabilis viri & patris D. Joannis Sconchorium de Viridi valle ordinis Regularum, (an Regularium?) super centum meditationes Dominicae passionis. Incipiunt centum articuli. Venerabilis ille incarnata Sapientia discipulus melodisoni illius Sapientialis horologii artificiosissimus fabricator cantanos articulos seu centum meditationes circa passionem ejusdem crucifixæ Sapientia meditandas, quarum in prologo sui Horologii meminit, in suo vulgavit Zwenico (vel Zvevico) Teu-

tonica, prout ipsis ut ait vulgaribus edoctus divinitus devotissime compilavit, quas ego a devoto quodam sacerdote devotè rogatus ejusdem Sapientia Spiritu adjuvante in Latinum transfudi sermonem, eosdem mentis conceptus penitus non mutatos alterius tantum proprietate idiomatis exprimendo. Præmittit autem prædictus discipulus prologulum. Pro quo est advertendum singulas orationes seu collectas totidem penitentiales continere quot meditationis articuli præcesserunt, & plerumque singulas singulis respondere articulis, quo fit, ut sicut in ipso prologo dicitur, centum petitiones centum meditationum articulos subsequantur.

(Discipuli) Christi prologus in centum articulos passionis.

„Amans passionis D. N. Jesu Christi memoriam agere, ejusque multifariis doloribus vicissitudinaria gratitudine pro suo modulo cupiens respondere, sequentes centum meditationum articulos amore mortis ejus vestigia exprimentes cum sequentibus centenis petitionibus quotidianis viciibus in ore depromat, & cruciformi & velut dictanti corde revolvat, singulis articulis *Ave benigne* &c. seu salutationem angelicam prout signatum viderit subjungendo. Sub hac enim forma devotus quidam ordinis Prædicatorum in *Zwelve*, quæ vicina est Prussia, præsentem orationem divinitus est doctus. Nam cum nocte quadam completis matutinis staret coram imagine crucifixi, seque pro desiderio suo ad Dominicæ passionis sterilem querulosis præcordiis deploraret, in tantum deplorando, compatiendi desiderium desiderando, sterilitatis suæ dolore meruit, ut in extasim pavimento tenus laberetur. Et ecce lux a eum cœlitus emissa circumfulsit, in qua sibi hoc Dominicæ passionis speculum prælucidum, & harum centum meditationum memoriale devotissimum est ostensum: accepitque in mandatis ut omni die hos centum articulos cum totidem *Veniis*, totidemque subjunctis petitionibus ore cordeque devotè revolveret, & in hoc se Jesu Domino pro modo suo conformaret. Ab eo ergo die per acceptam hujusmodi meditationis & orationis exercitio gratiam tanto cepit devotionis incendio inflammari, & divini amoris unctioe perungi, ut in conversationis suæ sinceritate, in librorum sive scriptorum suavitate, in orationum instantia, & in totius vitæ elegantia, tanquam in expolito speculo facile fuerit acceptam gratiam speculari. Et sciendum debere singulos articulos stando dici, atque post eos qui Dominicæ passionis memoriam continent *Ave benigne Jesu* &c. post experimentes vero dolorem virginis gloriosæ salutationem angelicam debere subjungere. Orationes autem singulas geniculando legantur excepta ea quæ LXXV sequitur articulum, quæ prostrato corpore devotius est dicenda prout ibidem videbitur præsignatum.

Hi sunt autem articuli. Princ. *Intimo cordis affectu vestigiis pedum tuorum me prosterne Jesu mi* &c. Finis fol. 210.

Post articulos sequuntur plura ascetica ex variis collecta quæ forte sibi congregaverat auctor identidem legenda. Tandem fol. 241 sequuntur

Centum meditationes cum totidem petitionibus de passione D. N. Jesu Christi valde devota & utiles, de quibus fit mentio in prologo hujus libri. O aeterna Sapientia precor te ex intimo corde sicut tu post ultimam cenam tuam in monte Olivæ in angustia cordis tui stuebas sudore sanguineo &c. Collatione facta eadem sunt istæ meditationes, quas Surius stylo vertit elegantiori, verum idem Surius articulos aut omisit aut non habuit supra relatos.

Venetiis inter codd. mss conventus magnæ domus Ord. Min. convent. apud Tomasinum: *centum meditationes super passionem Domini pertinentes ad horologium sapientia B. Henrici Sufonis, unâ cum salutationibus & benedictionibus ad omnia membra B. Virginis*.

In Victor. Paris. cod. ms 1129 fol. med. chart. & perg. inter alia plura extat fol. 9 *Postulatio discipuli ad aeternam sapientiam pro vera scientia, via regia, & perfecta vita summa veritatis*. Pr. *Incommutabilis veritas, lumen oculorum meorum aeterna sapientia, ego servulus tuus omnino indignus inclinata cervice cordis &c.*

Dialogum veritatis cum discipulo Gallicè reddidit, qui supra jam laudatus est canonicus de Vienne hoc titulo *Dialogue de la verité avec son disciple*, Parisiis, Andree Cramoisy 1701 in 12 pagg. 96.

Præter versiones Gallicas citatas Horologii sapientiae, & Dialogi veritatis, est alia versio operum omnium Gallica ad editionem Surianam facta a Fratre N. le Cerf Gallo Cartusie Bonæ Spei ad Gallionium vulgo *Gaillon* in Normania priore, & Catharinæ Borboniæ nostræ Dominæ Suesionum abbatissæ, ab ejus germano fratre cardinale Borbonio nuncupata, & edita Parisiis, Guillelmi Chaudiere 1586 in 8: Quæ iterum prodiit ab eodem interprete eidem abbatissæ Borboniæ dicata Parisiis apud eundem.

Sed & eadem versio non eodem tamen tractatum ordine servato tertium prodiit Parisiis, Roberti Fouet 1614 in 8 pp. 267 & 316.

F. Ignatius del Nente noster Florentinus ex eadem editione Suriana Italice reddidit omnia Sufonis dicti opera.

Quæ simul prodierunt, Romæ Nicolai Angeli Tinassi 1663 in 4. Qui Ignatius his tractatibus vitam præmisit Henrici Sufonis Italice: in qua eum anno 1299 vult obiisse unâque cum Thoma de Aquino summo pontifici Joanni XXII ab ordine oblatum, qui SS. alio inferretur. Quod & excepit Altamura ad 1299 eum referens, & secutus est Caveus in Historia Litteraria pag. 655 editionis Basileensis ad 1290: sed puram putam fabellam esse constat, tum ex *Horologio sapientia*, quod magistro ordinis Hugoni de Vaucemain anno 1341 mortuo nuncupavit auctor, tum ex tractatu *de novem rupibus*, cujus ad calcem testatur se illum anno 1352 quadragesimali jejuniis scribere cepisse.

De hoc nostro auctore cum laude meminere præter citatos nostrates Leander Albertus foll. 223 b, & 226 b, ad 1365. Lusitanus 1340 claruisse testatus. F. Baltazar Werlinus Colmariensis in Add. II ad Tritemii scriptores Eccles. pag. 460 claruisse dicens circa 1350, & quædam Latine scripsisse, quædam Germanicè. Bzovius Annal. 1337 n. 15 & 1365 n. 14. Castillus cent. 2 lib. 2 c. 18 ejus mortem 25 februar. 1366 ascribens. Pius P. I col. 367 & P. II lib. 2 col. 168. Fernandez pag. 373, qui duo ultimi etiam anno 1365 januar. 25 mortuum fateantur, Joanni XXII anno 1323 cum S. Thoma Aquinate factis SS. inscribendum oblatum ingenti fane memoria lapsu scribere non dubitarunt. Dominicus Gravina in voce Turturis pag. 124 & alii plures. Extrates verò Simlerus sub nomine *Amandi* ex catalogo codd. mss Germaniæ a Matthæo Dressero concinnato. Belarminus, & Labbeus, & novissime Dupinius suo seculo XIII.

FF. FRANCISCUS & ARNALDUS DE PRATO, & F. STEPHANUS DE REATE.

FF. FRANCISCUS & ARNALDUS uterque DE PRATO dictus & F. STEPHANUS DE REATE unâ veniunt laudandi, quia & eorum opera eodem codice ms contenta in meas manus venerunt, & ipsimet auctores quantum conjici potest, circiter æquales fuerunt.

Duo priores *Franciscus & Arnaldus* agnomen habent a patria Prato civitate olim episcopali nunc adjuncta Pistoriensi in Etruria inter Florentiam & Lucam, ubi domus ordinis circa finem seculi XIII erecta & in qua seculo sequenti ambo vestem induerint.

Tertius *Stephanus* a patria etiam Reate in Sabina *Rieti* vernacule ad Velinum fluvium nuncupatus, ibidemque ad ordinem ascitus eadem ætate cum illis floruit. Id conjicio ex cod. ms in fol. Florentiæ in S. Mar. Novel. servato, & a me anno MDCLXXXI mense augusto cum illac transirem, viso & expenso, in quo trium lucubrationes permittim habentur: sed ordinem codicis placet hinc exhibere.

1. Est opusculum nostri Hervæi Natalis *De verbo humano*. foll. tribus.

2. *Iste sunt questiones extractæ de libris sententiarum magistri Choti*. foll. v.

3. *Questio Aretii disputata*. Quam sequitur altera de qua sic in cod. *Prati disputavi istam questionem: Utrum duo contraria simul possint esse in eodem subjecto?*

4. *Tractatus novus de voce univoca, quem composuit & compilavit F. Franciscus de Prato, dum actu esset lector Florentinus ordinis FF. Prædicatorum*. Implet XIII foliola. Finis: *Tu quicumque leges fundas Deo pro me proces, & Christi matri, ut mihi parcat tuo Fratris*.

Sequuntur *Regule consequentiarum* sine nomine auctoris.

5. *Incipit tractatus de universalibus per Fratrem Arnaldum de Prato ord. Prædicatorum Romana provincia*. Implet IX fol. Finis *Hæc (sic credo) secundum mentem Peripateticorum de universalis naturæ tractata sunt: quibus diligenter invigiles, relictis illorum logicorum ineptiis, quibus frequenter inest phantasma pro intelligentia, opinio pro scientia, garrulitas pro facundia, litigium pro doctrina*.

6. *Quædam questiones logica absque nomine auctoris, fortè ejusdem Arnaldi*.

7. *Tractatus de universalibus secundum F. Stephanum de Reate ord. Prædic. Romana provincia*. Duo folia tantum.

8. *Incipit quidam bonus tractatus de universalibus per F. Franciscum de Prato ord. FF. Prædicatorum*. foll. 25. Pauca desunt ad finem.

Ultimo sequuntur *Questiones logica absque nomine auctoris, forsitan ejusdem Francisci*.

Codex est sæc. XIV chartaceus caractere minuto, sed eleganti & nitido scriptus. Cæterum ista trium Francisci, Arnaldi & Stephani inter se permittio facit, ut credam eos circiter æquales, Hervæo tamen qui anno MCCCXXIII mortuus est, & cujus est primum codicis opusculum, posteriores. Ante MCCCXLVII tres istos floruisse me convincit ista annotatio initio codicis adjecta: *Anno a nativitate Dñi MCCCXLVII fuit ecliphs lune XVI die januar. in die S. Marcelli papa & martyris, qui dies fuit dies sabbati, & fuit post completorium quasi hora secunda, & tunc temporis eram ego Aretii, ibidem conventualis existens. Anno verd sequenti*

S. C. XIV. videlicet MCCCLVIII fuit etiam luna eclipsis quarta die januar. in vigilia epiphania post completorium, & erat luna XVI, & tunc erant Senis: & immediata sequitur: Iste liber est Fratris (nomen erasum) de Senis ord. Frat. Pradic. Ex his plura discimus: primò annum hinc numerari stylo Senensi, quo revera XVI jan. MCCCLVII erat sabbatum, nam erat lit. Dñic. C: secundò Senenses diem incepisse a sero precedenti, siquidem vigiliam epiphaniæ a IV jan. incipit, scilicet ab horis serotinis post completorium diei IV, quod sextam inter & septimam serotinam ad horologium Gallicum canebant. Tertium & præcipuum, cum hujusmodi annotationes libro non addantur nisi jam antea scripto, hostres Franciscum, & Arnaldum de Prato dictos, & Stephanum de Reate ante MCCCLVII floruisse.

Florentiæ ad S. Marci Arm. IV cod. 14 memb. & chart. inter antiquiorum opera ut Hervæi Natalis nostri & Thomæ Britonis ord. Minor. hæc habentur:

Tractatus de reduplicatione F. Francisci de Prato ord. Pradic.

De suppositione ejusdem. An quæ eidem Lusitanus ascribit *De terminis logicalibus & de ente rationis*, sint alia quam hinc recensita, mihi incompartum. Eidem Francisco de Prato Lusitanus tribuit

Questiones plures theologicas, metaphysicas & de anima.

Tractatum de connexionione accidentis cum substantia.

Quæ audivit Florentiæ haberi pretiosa. Sed proculdubio apud ipsum erratum, cum dicit hunc Franciscum ad 1577 vixisse, & legendum 1377 seu potius ante 1367. Idem dicendum de Stephano de Reate, quem collocat ad 1262, ego verò recentiorum cenfeo, & inter Hervæi Natalis mortem ac annum 1367 in vivis fuisse conjicio. Huic Stephano Lusitanus ascribit ex fide Alberti Veneti

Commentaria super veterem artem Aristotelis, & super octo libros physicorum ejusdem.

F. ANONYMUS.

*** 1366.** ANONYMUS hinc visus est non omittendus, licet an e sodalitate nostra, an ex altera, an vir in seculo vivens deprehendere non potuerim, certo ante MCCCLXVII vixit. Ejus est in cod. S. Mar. Novel. hæcenus laudato & tenet partem primam codicis:

Liber proverbiorum Salomonis Italice versus.

F. STEPHANUS ECCLESIAE.

*** 1366.** STEPHANUS ECCLESIAE Gallus Arvernus Claromontii natus & ordinem amplexus sacrae theologiae magister fuit, & inter additos ad Bernardum Guidonis recensetur 135 in cod. Lingon. ubi dicitur factus in Avinione per papam, nempe Clementem VI circa MCCCL. Exinde inquisitor adversus hæreticam pravitatem generalis a provinciali Franciæ Carcaffonæ institutus anno MCCCLVII, hoc munus strenue egit ad ann. MCCCLXVI, quo cessit, & in suum nativum conventum se recepit, cui plures codices MS dedit, inter quos unus est hoc titulo:

Expositio super Pater noster. Adventus. Ejus opus facile crediderim. Additur: *Iste liber fuit F. Stephani Ecclesie magistri in theologia inquisitoris Carcaffonæ. Anima ejus in pace requiescat. Amen. Anno Dñi MCCCLXXXVII fuit hoc scriptum.* Sicque videtur ad eum annum pervenisse. Addi possunt Acta ejus ut inquisitoris in archivo Carcaffonensi servata.

F. ELIAS RAIMUNDI.

F. ELIAS RAIMUNDI vulgo Tolosanus agnominatus, quod provinciæ Tolosanae alumnus esset, at revera Aquitanus Petrocoricensis, conventusque Brageriaci professus, vir fuit seculo XIV clarissimus, & qui per omnes gradus ad supremum ordinis clavum admotus egregiis pro religione gestis celebre apud posteros nomen sibi fecit. Ejus prima in comitiis generalibus Monspelii celebratis anno MCCCL memoria, in quibus baccalaureus ad legendas in studio generali Tolosano sententias promovetur. Sic enim in Actis Tit. Assignationes: *Item ponimus lectorem (nempe, primum) in conventu Tolosano F. Americum de Magriano. Ponimus ibidem ad legendum sententias F. Eliam Raimundi.* Exinde laurea donatus, ut erat rerum agendarum peritus ac solers, procurator generalis ordinis in aula Romana, Avenioni tunc sedente a magistro ordinis Simone de Lingonis institutus est: quo in munere summo pontifici Urbano V se ita gratum exhibuit, ut ab eodem poenitentiarius apostolicus assumptus fuerit, tum anno 1365, 21 februarii vicarius ordinis generalis absente dicto Simone de Lingonis, & in Armoris apud ducem Britanniae de gravioribus eidem a pontifice commissis negotiis agente. Sed & isto anno sequenti MCCCLXVI ad insulam Nannetensem evecto, vicarius generalis volente pontifice perstitit Elias noster ad annum sequentem, quo in capitulo generali Avenione celebrato communi omnium voto magister ordinis totius salutaris est. Primus instituit ut capitula generalia quæ hæcenus quotannis habebantur, biennalia deinceps tantum forent. Sacellum B. Dominico Bononiæ magnificum erigendum curavit, & sancti Thomæ de Aquino corpus apud Cistercienses Fossæ-novæ sepultum ab iis ordini restitui auctoritate summi pontificis anno MCCCLXVII obtinuit. De eo sic F. Laurentius Pignon suppar in suo chronico: *F. Elias Raimundi de provincia Tolosana præsuit XIII annis (toti ordini) scilicet ante schisma quod ortum est in Ecclesia de duobus summis pontificibus, quorum temporibus omnes religiones etiam Cartusienfes consimilem scissuram habuerunt in se, habentes duos prelatos & duo capitula generalia, & se invicem excommunicantes & persequentes alterutrum. Bene magna scandala sunt secuta in omnibus & singulis ordinibus. F. Raimundus de Capua præsuit tempore schismatis tredecim annis plusquam super duas partes ordinis. Sub magistro Elia adhuc durante schismate remanserunt scilicet Francia, Tolosana, Aragonia, provincia Provincia, & Hispania, que tantum sibi obediverunt, sed tamen non integraliter, cum in qualibet istarum quinque provinciarum aliqui conventus licet pauci obedierint F. Raimundo. Et per illud schisma magister Elias permansit in officio magisterii super dictas provincias plusquam per undecim annos: & mortuus est anno Domini MCCCLXXXIX. His addere lubet in gratiam lectoris epistolam encyclicam quam de ejus morte ad universas provincias scripsit provincialis Provinciae, ex qua diem obitus certo addiscas. Hanc erui ex Bibl. Reg. Paris. cod. 4506 in 4 memb. pluries citato. Sic autem habet fol. 101 b.*

R. in Christo P. F. Nicolao S. T. venerabili professori, & in provincia regni Sicilia ordinis Fratrum Predicatorum priori provinciali, F. Jacobus in provincia Provincia ejusdem ordinis humilis prior provincialis salutem & luctus mæore semoto spiritalibus consolationibus revelari. Vestra pater-nitati gemebundè insinuo pastorem & principem,

quem divina providentia in vinea per patrem nostrum B. Dominicum transplantata velut signum super montem erigendo præfecerat, F. scilicet Eliam post plures labores, quos annis viginti quatuor mensibus decem diebus octo tam vicarius generalis ordinis prius, quam etiam post magister universalis ordinis fructuosè pertulerat, gregem sibi creditum in conventibus & fratribus numero & ultra modum solitum augmentando, die ultima decembris * anni a-nativitate Domini MCCCLX

* More Romano quo a nativitate Dñi cum incipit annus novus numerari, quem Galli numerant 1389; quæ ultima die 6. lit. C. quem divina providentia in vinea per patrem nostrum B. Dominicum transplantata velut signum super montem erigendo præfecerat, F. scilicet Eliam post plures labores, quos annis viginti quatuor mensibus decem diebus octo tam vicarius generalis ordinis prius, quam etiam post magister universalis ordinis fructuosè pertulerat, gregem sibi creditum in conventibus & fratribus numero & ultra modum solitum augmentando, die ultima decembris * anni a-nativitate Domini MCCCLX

* sexta feria hora nona Salvatoris viam imitatus receptis prius devotius ecclesiasticis sacramentis, & omni beneficio plenaria indulgentiæ sana mente percepto: post humilem a suis filiis seu Fratribus, quos orphanos relinquebat, sæpius postulatam veniam, eorum orationibus se pluries commendans, elevata dextera more Jacob patriarchæ super Ephraim, quantum morientis possibiles litas sufferebat, cruce signando bina vice eos benedicens dicendo *Benedictio Dei &c.* ipsisque mox coram positus, & quantum lacrymæ patiebantur orantibus debitum nostræ mortalitatis solvendo creatori eliminatum (vel elimatum) spiritum reddidisse. Tunc solitæ mortis incurfibus hos altæ devotionis conteritur, lucerna super candelabrum elevata deprimitur, norma discretionis infringitur, & zeli gladius in vagina reconditur, dum Elias translatus a filiis & Fratribus separatur. Orbati hinc prophetæ filii dolore spiritus constringuntur, quia alarum protectione exuti, pastorisque vigili turela deserti furis hostium relinquantur. Sed luctus mala præveniendò gravescit amissis patris sapientia præclari, eloquio limpidi, fervidi zelo, religione fereni, excelsi humilitate, grati, humani benignitate, in miseratione prompti, & in punitione moderati, ac sui ordinis insuperabilis amatoris qui tanquam nostrum luminare majus periiit. Et post plura quibus luctum ordinis exprimere satagit sic concludit: "Diri tamen vulneris novitate percussis partim cicatricem obduxit, & lacrymarum decursu perfusus fluente detersit pii patris transitus devotissimus, & exequiarum solemnibus exhibitus cultus. Nempe sepultus fuit in capella celebri juxta claustrum conventus nostri dicti (Avenionensis) in cujus exequiis affuit præter clerum populi non parva multitudo, prelatorum Ecclesiæ numerosus chorus, XXI videlicet Domini cardinales, duo patriarchæ, & Domini papæ camerarius cum Romana curiæ ecclesiasticis officialibus. Sane ne longior narratio epistolæ vobis limites brevitatatis excedat, charitatem vestram crebrius imploramus, quatenus ipsius patris animam, licet ut credimus modicum indigentem, præter a nostris constitutionibus injuncta orationum suffragia, recom mendatam specialius habeatis. Confurgite eia Fratres nostri ordinis cuncti, & perfusus lacrymis devotis advocate suffragiis Dei matrem, cujus patrocinium implorabitis, ut per auxilium filii sui, qui preces matris non renuet, de successore perutili provideat in generali capitulo in conventu Cæsaraugustano provinciæ Aragoniæ in festo pentecostes sequentis anni celebrando Sancti Spiritus gratia subinfusa. Datum Avinioni sub sigillo mei officii die 12 mensis januarii anno quo supra.

Mortuus est igitur Elias noster ultima decembris MCCCLXXXIX quæ erat feria sexta, nam erat lit. Dominic. C, eaque ratione capitulum generale ejus obedientiæ, quod indictum fuerat Cæsaraugustæ anno MCCCLX habendum, prorogatum fuit ad MCCCLXI: cui suffragatur noster Diagus in Histor. prov. Arag. fol. 58 b. Cur autem ad 20 junii in martyrologio nostro dies ejus obitus annotetur, conjicere non possum, nisi quod Romæ ubi illud im-

pressum est, pleraque in Avenionensi obedientia acta ignorata fuerint. Scriptæ fuerunt ab eo:

1. *Litera encyclicæ ad universum ordinem* pro more ex capitulis generalibus quibus præfuit Avenione MCCCLXVII. Brugis in Flandria MCCCLXIX. Valentia Aragoniæ MCCCLXX. Tolosæ MCCCLXXII. Florentiæ MCCCLXXIV. Bituricis MCCCLXXVI, non Podii ut mendose refert Fontana seu in *Constitut.* seu in *monim.* Carcaffonæ MCCCLXXVII. A schismate verò Laufanæ MCCCLXXX (non MCCCLXXXIX, ut iterum mendose idem Fontana ibidem:) Biteris MCCCLXXXI: Valleoleti MCCCLXXXIII. Divioni MCCCLXXXV. Avenione MCCCLXXXVI. Ruthenis MCCCLXXXVIII, quod ultimum celeberrimum fuit & ex gestis & ex eorum qui interfuerunt numero ac merito. Si quando horum capitulorum acta e tenebris prodeant, & simul R. Magistri nostri epistolæ elucescant.

2. *Data instrumenta plura de reliquiis S. Thomæ in conventu Tolosano repositis, brachii ejusdem sancti conventui Parisiensi concessi, & ossis brachii ad conventum Neapolitanum missi, quæ in illorum conventuum archivis extant.*

Tolosæ apud nostros servantur quatuor diplomata ab Elia nostro obtenta. Primum: *Bulla qua Urbanus V revocat sententiam excommunicationis, suspensionis & interdicti a se latam ad instantiam abbatis & conventus monasterii Fossæ-novæ contra omnes & singulos, qui corpus B. Thomæ de Aquino de dicto monasterio receperant: & jubet ut dictum corpus in domo nostra Tolosana reponatur. Data apud Montem-stasconem Balneoregensis diocesis x kal. julii ann. VI, id est Christi MCCCLXXVIII.*

Alterum: *Bulla ejusdem qua archiepiscopo, cancellario, & magistris academia Tolosane injungit, ut dicti B. Thomæ doctrinam tanquam veridicam & catholicam sectentur. Data ibidem 11 kal. sept. an. VI.*

Tertium: *Bulla ejusdem qua prohibet, ne corpus aut caput B. Thomæ aut partem aliquam eorumdem de templo nostro Tolosano extrahere presumat. Data eodem die.*

Quartum: *Instrumentum quomodo cardinales Morinensis & Viterbiensis corpus & caput B. Thomæ Helie Raymundo magistro ord. Pradic. consignarunt Tolosam deportanda. Dat. 1111 augusti MCCCLXXVIII ind. VI pontif. VI.*

Horum omnium transumptum servo in schedis.

Litteræ F. Helie magistri ordinis Predicatorum ad universum ordinem de miraculis in translatione corporis S. Thomæ & ejus Tolosæ susceptione divina virtute patratis. Extant apud nostros Tolosæ in memb. Edidit Percinus Monum. conv. Tolos. parte altera p. 226 & seq. sed miracula compendio tantum refert. Bollandus T. I martii p. 735 miraculorum historiam integram exhibet, sed litteras Helie in MS præfixas omisit.

F. NICOLAUS DE SANCTO MARTINO.

F. NICOLAUS DE SANCTO MARTINO Etruscus natione, patria & professione Pisanus, medio circiter seculo XIV sic præfulsit supra ceteros eruditione & facundia, ceteris sol supra stellas in splendore præeminet, inquit Leander Albertus fol. 124 a. Qui postquam totam Italianam doctrinæ sacrae radiis ubique concionando collustrasset, a duabus Ecclesiis Pisana scilicet & Lucana utriusque capituli electione certatim ambitus est antistes, quas ut componeret Clemens VI summus pontifex, neutri concessit, sed Maceratensem episcopum designavit anno MCCCLXIX, XII kal. novemb cui & postea Recanatensem Ecclesiam unâ simul administrandam commendavit Innocentius VI anno 1357 utraque tum diocesi in unam constata. His cum pluribus annis veri pastoris partes omnes implendo

IV. præfuisse, ad superos abiit laborum præmia percipiturus anno MCCCXLVI inquit Ughellus *T. II Ital. Sac.* vel MCCCXLVIII ut habet Leander citatus, quod forte discrimen ex varia computandi anni ratione ortum. Ejus præter citatos meminere Taëgius, qui *tempore suo parem non habuisse in orbe terrarum* dicere non dubitavit: Lusitanus alucinatus cum refert ad 1312, quod & quadantenus ipse emendat in chronico. Razzius pag. 85. Fontana in *Theatro*. Altamura ad 1301 & 1368, quasi duplicem proferens, qui revera unus fuit. Hunc præter varia in provincia Romana obita munia ferunt etiam aliquando vicarium ordinis generalem egisse, ac reliquisse

Sermones de tempore & de Sanctis insigne volumen, quod ubi servetur gentiliam diligentia est quærere hinc addere. Hunc enim cum Nicolao de Pisis de quo postea non confundendum evincitur, quod iste conciones suas dicatur conventui Florentino S. Marci dedisse, quem tamen conventum anno tantum 1436 habuit ordo sibi ab Eugenio IV concessum, cum jam longe antea nempe anno 1368 Nicolaus a S. Martino fati concessisset.

F. THOMAS DE BOZOLASTO.

1367. F. THOMAS DE BOZOLASTO Infuber conventus S. Thomæ Papiensis alumnus seculo XIV vergente claruit. Habetur ejus opera

Vita B. Sibyllina Papiensis Sororis de Pœnitentia S. Dominici.

Huic beatæ fuerat a confessionibus. Hanc vitam Taëgius P. III Mon. dist. VIII fol. 193 inseruerat, ex quo descriptam editores Actorum SS. T. III martii ad diem 19 mensis p. 68 repræsentant. Donatus Lagus de Florentiola longe antea e Latino Italice reddiderat & ediderat anno 1599, & eandem Razzius in partem alteram operis sui de Vitis SS. ordinis intulerat edit. tertiæ anni 1605. Cum verò hæc beata anno MCCCXLVII martii XIX, fer. VI, ætatis LXXX nondum completo e vivis abierit, Thomam ultra etiam vixisse perspicuum est: quousque autem pervenerit, mihi incomptum, qui nullam aliunde ejus habui notitiam.

F. JACOBUS DOMINICI.

1367. F. JACOBUS DOMINICI Ruscino Cauloliberi natus & ordinem amplexus, insigne fuit seculo XIV provinciæ Provincie, cui tum addita erat domus nostra Cauloliberis, lumen. Jam pluribus annis theologiam apud suos e superiori loco docuerat, cum fidei quæsitore generalis in regno Majoricarum, quod & Ceritanos, Ruscinonem, Occitanicæque partem complectebatur, institutus est, annoque MCCCXLVII ad provinciæ Provincie regimen electus: de quo sic in catal. Provincial. cod. regio ms membr. 4506, qui aliàs fuit nostrorum Aquensium: *Tricesimus tertius prior provincialis* (personas scilicet numerando, nam si electiones numerentur, dicendus esset XXXVII, eo quod quidam bis ad idem munus assumti fuerunt variis temporibus, sed in hoc catalogo non faciunt numerum) *fuit F. Jacobus Dominici de terminis conventus Coquiliberi. Hic fuit electus unanimiter in cap. prov. Montispeffulani anno Dni MCCCXLVII in vigilia Nativitatis B. V. & fuit ibidem confirmatus per D. cardinalem de Aragonia durante capitulo & ante lectionem actorum auctoritate D. pape & etiam magistri ordinis.* Quot annis huic provinciæ præfuerit, monumenta non produnt, sed eo munere jam exemptus erat, cum anno MCCCXLII auctoritate summi pontificis datus est Aragonie prior provincialis, quia duæ electiones in ea pro-

vincia factæ eodem anno, prima in festo Nativ. B. V. altera in sequenti festo S. Martini visæ non fuerant confirmandæ. Hanc posteriorem provinciam prudentissime ac felicissime administravit ad annum MCCCXLVII, quo mense septembri per litteras magistri ordinis Eliæ Raimundi, quas summis precibus obtinuerat, ab officio amotus est, & in natalem suam domum se recepit. De quibus legendus Diagus Hist. prov. Arag. lib. I cap. 28 fol. 52. Ejus inquit Diagus lib. I cap. I servatur Cauloliberi apud sodales ordinis volumen *αὐτοῦ γράφου*, in quo sequentia continentur:

1. De privilegiis ordini a summis pontificibus concessis.
2. De modo celebrandi electiones & capitula ac recipiendi magistri ordinis ac provincialis.
3. De judiciorum ordine & modo servando cum Fratribus ordinis. Quod opus inquit Diagus lib. I cap. 28 F. Simon de Borrafcana (*corrupte leg. enim Boraston*) Anglus jam anno MCCCXXXVIII augusto mense scripserat & ediderat. Vide supra *Simon de Burnestona* ad 1338, ubi & hunc Jacobum in Anglia studuisse dictum est.
4. Chronica capitulorum ordinis generalium.
5. Chronica capitulorum provincialium Provincie & Aragonie.
6. Catalogus omnium ordinis provincialium & domorum tam Fratrum quam Sororum juxta suam antiquitatis ordinem.

Quoad tria ultima crediderim transumptum tantum esse similes collectionis a Bernardo Guidonis susceptæ, cui ubi finivit, acta deinceps superaddidit Jacobus Dominici, præsertim quæ ad ambas Aragonie & Provincie provincias spectabant: cæterum primis super extruendo ædificiis.

Hoc codice usus est Malvenda, eumque laudat sæpius uti ad annum 1219 p. 264 & ad ann. 1221 p. 332 b, emendandus tamen cum *Joannem* vocat, qui certo Jacobus vocabatur. Eiusdem meminuit Antonius Bibl. vet. Hisp. lib. IX cap. 6 n. 310, hic etiam corrigendus, cum dicit Aragonie provincialem institutum anno 1360, cum ad id munus promotus non fuerit nisi anno 1362, sed levis est error.

F. RAIMUNDUS HUGONIS.

1368. F. RAIMUNDUS HUGONIS Gallus Aquitanus domus nostræ Brageriacensis alumnus Eliæ Raimundi magistri ordinis de quo supra individuus fuit, a consiliis & secretis fidissimus socius, & in rebus agendis administratorem, quem in celeberrimo illo laboriosissimoque corporis S. Thomæ de Aquino recuperandi Tolosamque transferendi opere, suis plurimum juvit periculis & ministerio annis MCCCXLVII & XLVIII. Ab eo præterea omnia in hoc negotio acta scripto mandata sunt. Titulus:

Historia translationis corporis S. Thomæ de Aquino.

Extat originale ms apud nostros Tolosanos. Percinus edidit Monum. conv. Tolos. altera parte a p. 211 ad 232, insertis identidem quibusdam, sed quæ a genuinis Hugonis sapienter distinxit. Partem majorem editores Actorum SS. repræsentant T. I martii ad VII mensis p. 725 & seq.

Eiusdem Raimundi opus facile crediderim Legendam alteram aliàs die translationis in choro pro matutinarum lectionibus recitari solitam, & a Percino citato etiam editam: in qua quæ lectione v referunt Raimundi socii Eliæ magistri ordinis visio, de hoc Raimundo videtur intelligenda, & delusum Vallium, qui de altero F. Raimundo Fundensi sibi aliàs incognito interpretatur. Censet Percinus P. I p. 79 a, n. 1 Raimundum hunc anno MCCCXLVIII obiisse, & in hoc citat annum Dominicanum Gallicum mense junio p. 1059, ubi contra tum maxime floruisse dicitur.

Clar. Baluzius T. I. Pap. Aven. duo errata apud Raimundum nostrum annotavit: primum levius proponit col. 1082, nempe in historia relata translationis corporis S. T. Tomo I martii edita p. 728 n. 9 & passim advocatum monachorum Fossæ novæ in curia Romana corrupte vocari *Jacobum de Sena*, qui de Seva cognomen habebat, a loco hujus nominis in Provincia. Sed id erratum editoribus Actorum SS excidit, nam Percinus noster in Monum. Tolos. a se editis non viso Baluzii de papis Avenion. opere, in illa eadem histor. quam ex cod. Tolos. ms in illa Monum. intulit, ubique legit de *Seva*. Dico non vidisse tum opus Baluzii, quia eodem anno Tolosæ opus suum prælo dedit, quo Baluzius suum Parisiis nempe anno 1693.

Alterum gravius est, & est in Relatione miraculorum Tolosæ patratorum postquam corpus S. Thomæ ibidem apud nostros reconditum fuit. p. 737 Mirac. 48 sic legitur: *Item anno ipso quo corpus S. Thomæ de partibus Campania &c. fuit per diligentiam V. P. Helie magistri ordinis Tolosam translatum, rex Portugallia in strictissimo carcere D. Joannem de Cardaliaco archiepiscopum Bracarensem detinebat, quia noverat manum dedisse fratri suo Henrico in expulsiōne sua de regno, qua facta fuerat paulo ante. Nunquam autem prece aut precio flecti potuit, ut ipsum liberum dimitteret. Quinimo ad hoc ut in languore viveret & misere moreretur, per singulos dies enim crudeliter pœnis variis affectum torquebat.* Libens concesserim quod vult Baluzius p. 1326, Bracarensem a Petro Crudeli dicto rege Castiliæ in carcerem conjectum, etsi difficile videatur, ut id potuerit, nisi ei Bracarensem tradente rege Portugallia, cujus ditionis erat illa civitas. Ut ut sit iste rex Castiliæ Petrus obiit VI idus januar. MCCCXLVII stylo veteri, novo LXVIII, tumque corpus S. Thomæ in partibus Campanie adhuc detinebatur, neque de eo Tolosam transferendo cogitabatur, cum nondum magistro ordinis concessum fuisset: at XXVIII jan. MCCCXLVIII stylo veteri novo LXIX in templo nostro Tolosæ illud corpus depositum & collocatum fuit: tum autem Ferdinandus rex Portugallia, qui se regni Castiliæ & regis Petri a fratre occisi hæredem legitimum præstabat, & propterea post mortem Petri Henrico Notho bellum indixerat, & acerrimum inferebat, ille erat qui Bracarensem in carcere durissimo tum detinebat. Unde non peccat narratio miraculi, cum docet Bracarensem a rege Portugallia tum in carcere detentum: sed in sequentibus quid omissum a notario videtur, adeo ut legendum sit: *archiepiscopum Bracarensem detinebat [a morte Petri regis Castilia,] quia noverat manum dedisse fratri suo Henrico &c.*

F. JOANNES CUZIN.

1468. F. JOANNES CUZIN vel *Cussim* ab aliis corrupte *Russim* nuncupatus Teuto, patriæque & professione Luciburgensis, vir fuit seculo XIV nominatissimus, & sacræ theologiæ magister in facultate Parisiensi. Inter additos ad catalogum Guidonis idque manu æquali recensetur n. 156 in cod. Lingon. F. Hugonem de Monteforti Normannum inter, & F. Hervæum de Cauda Parisiensem anno MCCCXLVIII in crastino S. Mauri, quod intelligas stylo veteri novo MCCCXLIX licentiatum, unde Joannem hunc anno MCCCXLVIII licentiatum & post scholæ agones laurea donatum licet inferre. Provinciam Teutoniam annis pluribus rexisse ferunt. Ejus meminit Lusitanus *Kuffin* in indice appellans, quem in Bibl. *Russim* typonum vitio scripserat: Errantem tamen sequenti sunt Fernandez, Gozeus, Altamura, Swertius, Valerius Andræas: Castillus legit *Cussim*,

Razzius *Hussim*, quod juxta Italorum pronuntiationem idem sonat ac Cussim: cæterum hi omnes emendandi; cum ad annum MCCCXI aut MCCCXL hunc scriptorem collocant, qui non nisi sexaginta circiter annis postea floruit. Hæc ejus opera:

- Commentaria in IV libros sententiarum.*
- Postilla in XV priora capita Matthæi.*
- Postilla in epistolam ad Titum.*
- Sermones de tempore, de sanctis & ad clerum.*
- Directorium confessorum.*

Quæ facile credam in bibliothecis Germaniæ alibi jam jacere neglecta.

F. HERVÆUS DE CAUDA.

1369. F. HERVÆUS DE CAUDA Gallus ab originis suæ loco villa diocesis Parisiensis in decanatu Latiniacensi ad fluviolum *Morbras* vulgo *la Quene* dicta nuncupatus, & in domo Sanjacobeæ Parisiis ordini cooptatus & professus, in sacra facultate Parisiensi magister fuit, & anno MCCCXLIX licentiatum, sententias publice legebat. Inter additos ad catalogum Bernardi Guidonis in cod. Lingon. recensetur manu æquali n. 157 ubi sic legitur: *F. Hervæus de Cauda Parisiensis factus Parisiis anno Dni MCCCXLVIII in crastino S. Mauri.* Nempe stylo veteri, novo MCCCXLIX die XVI januar. vir fuit studio præsertim operum S. Thomæ addictus, historiæ etiam peritus. Hæc ejus opera a me visa:

Tabula operum S. Thomæ de Aquino. Pr. Abstractio duplex. P. I q. XI, III b. c: id est parte prima summæ, quæst. XI, art. III in corp. & in resp. ad argumenta. Sic enim initio monet a, indicare argumenta, b, corpus articuli, c, responsiones ad argumenta. Finis: *Explicit tabula super libros S. Thomæ edita a F. Hervæo de Cauda magistro in theologia tempore quo erat lector in ordine Prædicatorum, ratione cuius tabula fiende ipse legit omnes libros dicti doctoris, exceptis quibusdam aliis parvis opusculis. Et est sciendum quod legendo dictam tabulam occurrent multa memoria legentis, que aliàs non occurrerent. Imo inveniuntur ibi multa subtilia & fere omnia, que tractant alii doctores tam antiqui quam novi.*

Extat Parisiis apud nostros Sanjacobeos cod. ms fol. memb. ætatis auctoris. Nam codex ut in eodem annotatur, fuit aliàs F. Boniti Litelli S. T. M. Parisiensis, qui anno MCCCXLVII stylo veteri novo LXXVIII ante pascha locum nonum inter licentiatos obtinuit & qui duobus annis antea prior provincialis Franciæ electus agebat.

Extat etiam in Victor. cod. 644 fol. memb. scriptus ut in eodem legitur anno Dni MCCCXXXIII die luna de sero XX mensis novembris pro ecclesia S. Victoris Parisien. curante Fratre Johanne Lamasse priore & scriptore Johanne Perraudi.

Simile est exemplum in Sorbon. sed chartaceum. In hoc ut & in Victor. ultimo folio eoque unico habentur

Conclusiones in quibus S. Thomas videtur contradicere sibi ipsi: quæ ab auctore quisquis sit sive Hervæus sive alius in concordiam revocantur.

Ex quibus colligat lector, quam fidem meretur Alva, cum sic clamitat Nodi indissolubilis p. 703: edit. Lovan. anni 1663: *Tertius testis est vocatus antiquus scriptor ordinis Prædicatorum vocatus Hervæus de Landa (sic legit corrupte pro de Cauda) qui composuit magnum librum sub hoc titulo, Conclusiones in quibus S. Thomas videtur sibi ipsi contradicere, & extat in monasterio S. Victoris Parisiensis in fol. & charta pellicea n. 476.* Erant aliàs n. codicis, nunc autem est n. 644 ut jam dixi. Eadem totidem verbis repetit Alva Sol. Verit.

SEC. XIV. Rad. 81 col. 978. Sic insigni illi scriptori verius fabulatore placuit unicum foliolum, nihil enim est amplius, in magnum librum erigere. Quid est, si hoc non est, lectores ludificari? Et si quidem foliolum illud esset initio codicis, forsan excusationi locus esset, & ejus oscitationi ascriberetur, quod cætera eadem esse putaverit: sed codicis ultimum est, additum post opus Hervæi completum & finitum, nec hujus concordia auctor indicatur, quæ a me allata quisquis oculis suis experiri potest. Non in isto hinc adversus S. Thomæ doctrinam sequi nihil. Quor apparentes sacre scripturæ *ἀντινομίας* in concordiam reducere studuerunt? Imo argumentum est summæ de aliquo auctore existimationis, cum omnia ejus verba expenduntur, & quæ variis locis ab eo dicta in speciem repugnare videntur, plane consentire ostenduntur. De auctoribus quorum non est usus quotidianus, non tanta est cura.

Hervæus hic opus alterius generis scripsit, quod extat in Colbert. cod. 848 fol. chart. pagg. 188. Titulus:

Croniques des Seigneurs d'Amboise.

A tres noble & tres puissante dame madame Jehanne d'Amboise dame de Revel & de Thiffanges, Frere Hervé de la Queue de l'ordre & convent des Freres Precheurs de Paris sa recommandation humble devant mise, souhaitte grace en ce monde & gloire en l'autre. La noblesse de votre lignage, & la devotion que vous avez a la religion saint Dominique desire, que si par aucun desdits Freres pouvoit estre faite aucune chose qui vous pleust, que celui Frere y obeist devotement. Et pource que j'ay entendu que vous desirez a avoir en Francois la lignee des Seigneurs d'Amboise, & depuis quel temps, & par quels Seigneurs, & par quels merites ils furent regus en celle terre, j'ay entrepris ad ceci faire: & ce present livre ay divisé en XVI parties principaux. Quæ sic Latine sonant:

» Stirps dominorum de Ambasia, quando & a quibus, ac quorum meritis & opera dominium hoc Ambasianum acquisitum fuerit. Opus a F. Hervæo de Cauda ordinis conventusque Parisiensis Fratrum Prædicatorum scriptum in gratiam illustrissimæ potentissimæque dominæ Johannæ de Ambasia dominæ de Revel & de Thiffanges, ac in XVI capita divisum.

Plura de ea illustri familia narrat curiosa & scitu digna. Johanna verò cui opus nuncupat, filia fuit Petri de Ambasia, & nupsit primo Galterio domino Tuariensi, istoque mortuo secundis nuptiis Guillelmo Flote Revelensi domino Franciæ cancellario sub Joanne I & Carolo V Francorum regibus. Hujus operis meminit Andreas Quercetanus vulgo *du Chesne* in sua scriptorum historia Gallicæ bibliotheca Edit. alt. anni 1627 p. 200.

F. GUILLELMUS ROMANI.

1170. F. GUILLELMUS ROMANI sic a patre vela gentilitio familiæ nomine nuncupatus, quales etiamnum in omnibus Galliæ provinciis, semperque fuerunt in seculis nostro superioribus, Gallus fuit, natione Armoricus Parisiis in gymnasio Sanjacobeo litteris divinis & humanis instructus, & tandem omnibus scholæ agonibus perfunctus, in sacra facultate laurea donatus anno circiter MCCCLVII. Ejus egregiis dotibus motus Innocentius VI, eum sacri palatii magistrum allegit anno MCCCLXI, eumque suffecit F. Guillelmo Sudré, quem ex eodem munere eodem anno Massiliensem episcopum promovet. Hinc cum Urbano V anno MCCCLVII iter Italicum aggressus est, & cum eo ivit Guillelmus noster, & individuus ubique ei assistit, & perstabat

adhuc Montephiscone mense augusto MCCCLXVIII. Verisimillimum autem eo munere functum non solum reliquo pontificatu Urbani V, qui obiit XIX decemb. MCCCLXX, sed etiam sub Gregorio XI die XXIX decem. ejusdem anni electo, & perstitisse ad annum MCCCLXXV aut LXXVI, quo vel morte subtractus fuerit, vel valetudine non amplius permittente abdicavit. Hactenus verò dicta his actis comprobantur.

Primo in catal. magistr. inter additos manu æquali post Bernardum Guidonis sic legitur in cod. Lingon. n. 141: *F. Guillelmus Romani Brito de provincia Francia factus Parisius.* Notandum verò recenseri medium inter F. Egidium de Marla Picardum de conventu S. Quintini, qui dicitur factus magister Parisius anno MCCCLV feria VI ante Latare, nempe stylo veteri novo MCCCLVI, quo pascha fuit XXIV april. nam erat num. aur. VIII, Litt. Domin. c, b: & F. Bernardum Ermengoldi Catalanum de provincia Aragoniæ factum Parisius anno MCCCLVIII mense decembris. Ex quibus emendandi Altamura, & Prosper Mandozius Bibl. Rom. Cent. III n. 72, qui Romanum dictum putarunt, ceu Roma ejus fuerit patria, quod longe abest a vero, & rursus idem Altamura cum pro libito & sine teste collocat ad 1254, Lusitanus enim nullum annum indicavit.

Secundò de magisterio sacri palatii hæc sunt acta certa & indubitata. In editione antiqua textus magistri Sententiarum apud Joan. Pyvard 1499 fol. par. ad calcem refertur copia cedule revocationis quorundam articulorum F. Dionysii Soulechat ordinis FF. Minor. facta per eundem Parisius & in curia Romana. In fine autem sic legitur:

Hæc omnia prædicta dictus F. Dionysius iterum omnino in presentia magistri Guillelmi Romani lektoris sacri palatii apostolici, & aliorum novem magistrorum in theologia Parisius, revocavit & ad sancta Dei evangelia juravit se appellationem quam interposuerat non prosecuturum, ac conclusiones prædictas, & correlaria tanquam falsa & erronea & heretica abjuravit secundum tenorem revocationis aliàs per eum facta Parisius modo & forma superius annotatis. Hæc autem revocatio facta est Avinione in domo præfati magistri Guillelmi Romani anno MCCCLXV * die ultimo mensis januarii, Indict. III, pontif. Urbani V anno tertio. Nomine lectoris sacri palatii intelligendum magistrum patet & quod huic cœtui novem magistrorum Parisiensium præfederit, & quod apud eum & in ejus domo cœtus coactus fuerit, & quod in ejus speciatim presentia revocatio dicatur facta. Hæc eadem acta videtis in Bibl. PP. edit. Colon. & Lugdun.

Et ne quis adhuc dubitet, sic expresse nominatur in historia translationis corporis S. Thomæ ex Italia Tolosam a F. Raimundo Hugonis scripta cap. 24, ubi sic legitur: *Ipsa corpus scilicet & caput prædicta S. Thomæ Egidii tit. S. Martini & Matcus tit. S. Prædix cardinalis F. Helie magistro ord. Predic. tradiderunt die IV augusti MCCCLXVIII presentibus dn̄is archiepiscopo Auxitano camerario D. papa, & D. Raimundo abbate Fosse nova, ac venerabili magistro F. Guillelmo Romani ordinis FF. Prædicatorum sacri palatii magistro &c.* Quæ apud Montem Flaconem ad Viterbium acta. Ex quibus inferes quod identidem in hoc opere monemus, syllabum magistrorum sacri palatii a Fontana editum non esse accuratum, plures ab eo omisos, inter quos & hic *Guillelmus Romani*, plures suo loco non positos, virumque diligentiorum desiderari, qui ex antiquis monumentis hanc telam retexat. Videtis historiam translationis laudatam apud Percinum in Monum. Tolos. P. II p. 221. & in Actis SS. T. I martii p. 734 n. 3.

* Stylo veteri novo LXVI.

Hæc

Hæc ei opera a Lusitano ascribuntur, quem cum Possentino excipiunt alii nostrates:

Scripta in IV libros sententiarum.

Sermones de tempore & de sanctis.

Alva Sol. Verit. Rad. 198 col. 1486 contendit auctorem esse fictitium, & eundem esse cum nostro Romano de Roma, eo quod a Bandello nuncupetur Guillelmus de Roma. Delusum Bandellum in agnomine fateor, quam id sit in ejusmodi proclive, norunt omnes periti: cæterum quam diversi sint & natalibus & patria & ætate ambo, ex allatis monumentis certis & antiquis lectori jam obvium est, quibus & alia quæ ibidem effutit Alva, disillantur.

F. HENRICUS DE HERVORDIA.

1170. F. HENRICUS DE HERVORDIA, corrupte vero de Erfordia a Leandro Alberto, Possentino & sequacibus nuncupatus, illustre fuit sua ætate provinciæ Saxonie decus & ornamentum. Is in civitate imperiali comitatus Ravensburgensis diocesis Mindensis Herworden sive Herwerden vulgo dicta natus in conventu S. Pauli Mindæ ordinem amplexus est; nec in philosophicis tantum aut sacris literis, sed & in historia celebre sibi fecit nomen. Anno MCCCLX affuit capitulo generali Mediolani celebrato, fortè ut provinciæ suæ Saxonie diffinitor, (erat enim diffinitorum primum) & in eodem F. Eliam de Ferrariis olim Tolosana provinciæ, tum vero diffinitorem & a tribus annis monasterii Prulliani priorem cognovisse se testatur in opere mox citando: quin & variis apud suos aliis functus sit muneribus & præfecturis nullum mihi dubium. De eo sic Anonymus Symmysta in chronico Mindensi T. I Rerum Germanicarum a Meibomio edito pag. 569: *Recolenda memoria Frater Henricus de Hervordia post labores quos in studendo dictandoque desudaverat, anno Domini MCCCLXX ipso die B. Dionysii migravit ad Dominum, sepultusque ante ostium chori ambitum versus. Deinde A. D. MCCCLXXVII de voluntate ac mandato Caroli Bohemi Romanorum imperatoris exhumatus, & ante altare majus penes candelabrum stannorum de novo sepultus est; quæ quanta omnibus esset in veneratione probant. Ejus meminerunt cum laude Leander Albertus fol. 152 b, Lusitanus, Possentinus, Pius, Fernandez & Altamura ad 1355, & ante hos omnes Tritemius fol. 255 tacens tamen nostrum fuisse. Hæc eius recensentur opera:*

1. *Chronicon pulcherrimum ab orbe condito ad annum Domini MCCCLV quatuor voluminibus magnis distinctum.* Sic Leander citatus. Hujus chronici fragmentum affert Meibomius supra citatus T. I pag. 412 sic de auctore loquens: *Henricus de Hervordia monachus Dominicanus adis Sanpauline in urbe Minda quem Tritemius, & qui eum sequuntur, perperam Erfordensem nominant, de hac re ita: sequitur fragmentum excerptum ex chronico Belgico magno pag. 180. Eodem chronico nostri Henrici utitur noster Hermannus de Lerbecke in chronico comitum Schaumburg eodem T. I Meibomii pag. 515, sic loquens, ut utar verbis illius magni & doctissimi viri Henrici de Hervordia. Et ipse Meibomius in notis ad istud chronicon pag. 521 sic ait: *Credo autem tam Lerbecium quam Erwinum hæc primordia comitatus Schaumburgici referre ex Henrico Hervordienfi monacho Dominicano domus S. Pauli in urbe Minda rerum Saxoniarum scriptore diligentissimo.* Eadem fere repetit Meibomius T. III pag. 57, & pag. 76. Notandum autem genuinum chronici ab ipso auctore titulum inditum hunc esse *Liber rerum memorabiliorum.* Sic ipse citat in *Catena aurea.**

T O M. I.

2. *Catena aurea in decem partes distincta, quæ quælibet per ansas dividitur, & ansa quævis per quæstiones. Opus est, inquit Lusitanus, in quò de quolibet ente more problematum secundum veram entium coherentiam disputat. Habebatur hic liber Neapoli in conventu nostri S. Dominici bibliotecha communi manuscriptus characteribus valde antiquis, dum Lusitanus ipse illac transfret. Ejus extant nona & decima pars in Bibl. Reg. Paris. cod. ms n. 758 aliàs, nunc verò n. 5792 fol. med. memb. cujus lectorem non pigebit notitiam hæc aliqualem accipere. Princ. *Nona pars aurea catena entium vel problematum Fratris H. de Hervordia. De anima & ejus potentiis, actibus, passionibus, habitibus &c.**

*Prolocutio. Nunc secundum promissum de homine dicendum. Homo igitur dupliciter consideratur. 1. quantum ad principium sui formale per quod in esse constituitur, quod est anima, de qua in hac nona parte inquiretur. 2. quantum ad hominem ipsum in se, de quo in parte decima. In hac P. IX sunt ansæ septem, & 99. 408. Finis fol. 28 ubi sic legitur: *Finit pars Catena aurea nona.**

Incipit decima pars Catena aurea entium vel problematum Fratris Henrici de Hervordia ordinis Fratrum Prædicatorum de homine secundum seipsum, & de omnibus ejus conditionibus. Finis fol. 62. Et circulatio Catena nostra compleatur quasi a Deo incipiens, & per entia vel per creaturas quælibet, puta intelligentias, angelos, cælos, & elementa usque ad infimum simplicium, quod est terra; descendens consequenter & coherenter & ordinatè tractata: & ab illo regyando per transmutationes, impressiones, commissiones, & commissa omnia puta mineralia, vegetabilia, animalia, hominem & ejus beatificationem percurrat ad & in ipsum, qui est A & Ω, principium & finis, principium unde fluunt, & finis in quo quiescunt omnia: & sic ipsa Catena nostra circulariter sibi reconjuncta finiatur, & renatiatur, ut dixi, finis principio, creatura creatori Deo, qui est fons & clausula omnium quæ sunt; fuerunt, quæque postea futura sunt seculorum seculis. Benedictus in omnia secula seculorum. Amen. Explicit Catena aurea per decem partes principales & per LIII ansas distincta &c.

Finitus & completus est liber iste per manus Domini H. Herchof canonici & thesaurarii ecclesiæ S. Martini Mindensis anno Incarn. Domini. millesimo ccc. LXXIIII in profesto B. V. Margarete.

Nemo non videt hunc canonicum notarium tantum hujus codicis se præstare, non verò auctorem tam exprellis verbis initio x P. designatum.

In hoc opere sapissime quaestis respondet ex Alberto Magno, ex S. Thoma de Aquino in Summa theologica, cujus tres partes, & in his secundam secundæ pluries laudat, sed & in Aristotelem commentarios: ex nostrorum F. Bernardi de Alvernia quodlibetis adversus Henricum de Gandavo, & Godefridum de Fontibus: & F. Nicolai Trevet item quodlibetis. Parte x fol. 58 dicit se vidisse hominem sexagenarium nomine Eliam ordinis Prædicatorum quondam provincialem provinciæ Tolosanae & tunc priorem Prulliani, & diffinitorem capituli generalis Mediolanensis &c. quæ videtis supra ubi de isto. Citat etiam frequentius *librum suum rerum memorabiliorum*, per annos a creatione mundi digestum, & plura ubique refert curiosa & ad historiam & ad medicinam corporisque valetudinem tuendam, & ad casus conscientia pertinentia.

3. *Tractatus de conceptione Virginis gloriosæ.* Hunc pluries citat P. x *Catena aurea*, ubi cujus fuerit sententiæ videri potest, & an a Turrecremata Bandellove falso citetur. Alios ejusdem Tractatus ex prologo Catena aurea laudat Lusitanus qui legerat Neapoli, nempe

PPPP

SC. XIV. 4. De ornatu clericici, 5. De Diis gentium. 6. De inuectivis in Hebradam metricum. 7. Expositio illius: super cathedram. 8. De metris & eorum pedibus. 9. De proverbiiis. 10. De principio oratorum & poetarum. 11. Orationes pro juniorum instructione & exercitatione.

Hæc solum retulisse, nugas F. Petri de Alva distulisse est in suo *Pleytos de los libros pag. 36*, & in *Sole veritatis Rad. 282 col. 1978*. In hoc ultimo codicem regium supra relatum citans, sic finem refert: *Finitus & compilatus est liber iste per manus D. Henrici Herchof canonici & thesaurarii &c.* ut supra: & addit: *videat ergo ille notitiosus Pater* (sic indicat nostrum F. Joannem Martinez de Prado sacra theologiae magistrum celeberrimum, de quo postea) *qui tot ac tanta dixit contra dubitantem auctorem istum fuisse ex ordine Predicatorum, si Frater aliquis ex conventu Dominicanorum potest esse canonicus & thesaurarius ecclesia S. Marci civitatis Mindenensis, quia hoc solum contra tot auctores ordinis Predicatorum proponit Pater Alva.* Bene est. Hoc igitur unicum ille argumentum habet, quo hunc nobis eripiat auctorem. Facilis responsio. Non dicam malitiose corruptum ac relatum ab Alva codicem regium, sed fortè cum ocularium suorum tum oblitus esset, nictante visu male lectum. In eo enim codice scriptum non est, *Finitus & compilatus est per manus D. Henrici Herchof, &c.* sed ut supra retuli: *Finitus & completus per manus Domini H. Herchof &c.* qui loquendi modus non auctorem sed notarium tantum istius codicis indicat. Aliunde cui audita unquam hæc phrasia, ubi de auctore operis agitur? (*compilatus per manus*) & non potius industria, studio, ingenio? Adde. Quis Alvam docuit D. Herchof vocatum *Henricum*? cum H. tam exprimat *Hermannum vel Herboldum* nomina tum apud Teutonum frequentata, quam *Henricum*. Denique cur Alva initium P. x fol. 28 ejus codicis non legit? aut si legit, cur dissimulat? nam ut supra retuli disertè *Frater Henricus de Hervordia ord. Frat. Predic.* expansaque per omnia dicitur operis auctor. At non plura, ne cum nugante videar nugari.

F. RADULPHUS STRODUS.

† 1370. **F.** RADULPHUS STRODUS Scotus domus Deyburgensis in Tevalia alumnus post jam lectas apud suos de more philosophiam & theologiam, Parisios ad gymnasium Sanjacobeum pro rata provinciae Angliæ missus est. At non Galliam modo sed & Germaniam & Italiam lustrasse dicitur, quin & in Syriam & in Terram-sanctam transfretasse. Unde ad suos reversus, novis in patria erigendis institutisque domibus præpositus est, ut Dempsterus refert ex Gilberto Bruno gentili Scoto in monasteriorum Scotiae foundationibus. Vernaculam Scotorum linguam egregie calluit, eaque loquebatur elegantissime. Poëticen etiam vernaculam coluit, eoquæ scribendi genere sic emicuit, ut inter præcipuos patriæ seculique sui poëtas apud Galfredum Chaucerum annumeretur. Claruit ad annum MCCCLXX. Scripsit Latine & vernacule plura, quæ sic recensentur:

Fabula lepida versu.

Panegyrici plures versu patrio & vernaculo.

Summula logicales, Formula consequentiarum & Sophismatum stropa.

Phantasmata Radulphi.

Itinerarium Terra-sancta.

Positiones & XVIII argumenta contra Johannem Wickliff hæreticum ea atate in Anglia furentem.

Sic refert Dempsterus, illa autem ubi habeantur saltem ms docebunt, qui catalogo codd. ms

Scotiae edendo dicuntur incumbere. Hujus scriptoris meminerunt Simlerus & Posslevinus monachum solum præstantes, nostrum ex fide Dempsteri non exhibere non potuimus. Domus Deyburgensis ex qua fuisse dicitur, illa forsitan est quam *Tedburg* vernacule dicunt, & quæ octava ab Alexandro II Scotiae rege nobis erecta, quam *Tedbourg* Johannes Spotivode archiepiscopus Andreefani vocat in historia reformationis Scotiae Anglice scripta & edita Londini 1677. fol.

F. ANONYMUS GALLUS.

† 1370. **F.** ANONYMUS GALLUS seculo XIV vivens sub rege Francorum Carolo V sapiente dicto, ejus regis jussu librum Petri Crescentienis Bononiensis civis & Senatoris de *Agricultura sive de commodis ruralibus* Latine seu etiam Italice scriptum Gallice vertit circa MCCCLXX, & eidem Carolo V nuncupavit. Vidi codicem ms elegantibus pellibus vitulinis & nitido caractere fol. mag. ad cujusque libri initium imaginibus tenuiori penicillo eleganter pictis illustratum, quodque ex tegumento prædiviti & ornamentis argenteis insignito munus vere regium apparebat foliis CCCV constans. Imago prima ad epistolam nuncupatoriam exhibebat Fratrem Prædicatorem in suis vestibus coram rege genuflexum, eique librum offerentem. In epistola sic loquebatur interpres: *Ce livre a été traduit selon votre ordre par le votre pauvre orateur &c.* Titulus:

Rusticain du cultivement & labour champêtre.

Post hanc interpretis epistolam sequebantur duæ auctoris. 1. Fratri Aimerico Placentino ordinis Prædicatorum magistro, cujus hortatu dicebat a se finitum, & cui offerebat ab eo suisque symmetris corrigendum & limandum &c. Altera ad Carolum II D. G. Siciliae & Jerusalem regem, in qua rursus dicit a dicto Aimerico suisque Fratribus lectum, examinatum, & probatum.

Eadem illa versio sed mollita & ad usum seculi stylo paululum innovata prodiit in typographiæ incunabulis hoc principio:

Cy commence le livre des ruraux prouffits du labour des champs, lequel fut compilé en Latin par Pierre des Crescens bourgeois de Boulogne la Grasse. Et depuis a esté traduit en François a la requeste du roi Charles de France lequint de ce nom. Quæ indicant eandem esse versionem, Parisiis Johannis Bonhomme 1486 fol. Extat in Regia S. 271. Ab hac editione tres epistolæ nuncupatorias rescuerunt. Aliam editionem apud Joannem & Michaelem le Noir laudat Verderius *Bib. Franc.* Sed annum non indicat, circa idem tempus factam conjicio, quod Michael le Noir viveret Parisiis Typotheta 1489 ad 1520.

Petri Crescentienis opus Latine pluries typis prodiit ex Beughemio hoc titulo: *De agricultura seu Ruralibus commodis*: Augustæ 1471. Lovanii 1474. Argentinae 1486. Quæ mihi non occurrerunt, sed, recentiore vidi in Regia S. 620, Basileæ, Henrici Petri 1538, quæ dicitur ad exemplaria ms vetera castigata. Abest epistola Aimerico nostro nuncupatoria, sed est quæ ad Carolum II Jerusalem & Siciliae regem.

Ibidem in Regia S. 270 extat Italice. Princ. *Al venerabile in Christo padre & signore spirituale huomo di somma religione & sapientia Frate Amerigo di Piaccienza del SS. ordine de' Frati Predicatori generale ministro dignissimo, Il suo Piero de Crescentii cittadino di Bologna se medesimo ad ogni suo comandamento & servizio sempre apparecchiato &c.* sequitur altera: *Allo eccellentissimo principe Messer Carlo secondo per gratia di Dio Re illustre di Sicilia & Gierusalem &c.* in seqq. sic habet: Et

cosi veduto, lecto, examinato, & approvato e per lo sapientissimo huomo Frate Amerigo ministro dell'ordine de' Predicatori, e per li prudentissimi Frati suoi &c. Florentiæ typis Nicolai Vratilaviensis 1478 fol.

F. YVO DE BEGAIGNON.

† 1371. **F.** YVO aliis *Evenus* DE BEGAIGNON Gallicus Armoricus in parochia *Plestin* dicta diocesis Trecorensis ex illustri familia *Rumen-Begaignon* natus, adolescens in Monterelaxo Gallicæ *Morlaix* ordini nomen dedit, virque evasit pietate & doctrina conspicuus. Anno MCCCLVII jam erat summi pontificis Innocentii VI pœnitentiarius, ut constat ex litteris ad ejus preces a Carolo Blefensi Britannia duce XI decembris ejus anni datis & domino de *Kergouradec* concessis, quas refert *Loubineau Hist. Britan. Gallic. T. II col. 498*. Exinde Trecorensis in Britannia episcopus electus est & consecratus: de quo sic habet Laurentius Pignon ei suppar inter ordinis episcopos: *F. Evenus Begaigue pœnitentiarius papa episcopus Trecorensis in Britannia.* Sammarthani in Gallia *Christ. antiqua*, quam excipit Fontana in *Theat. anno tantum MCCCLXI novemb. XIX* ad eam sedem evectum asserunt ex actis Urbani V: at Albertus Legrand, Frisonius & Oldoinus jam anno MCCCLX, quo Hugo de Monterelaxo ejus decessor ad Briocensem translatus erat, ac proinde ab Innocentio VI promotum volunt. Anno MCCCLXV Joannem IV Britannia ducem dictum *Victorem* Trecorem adventantem excepit, sacramentum clientelæ eidem præstitit, pluraque privilegia in gratiam cleri sui ab eodem obtinuit: & sequenti MCCCLXVI sacris vestibus pontificalibus indutus affuit, cum idem dux ipsa virginis assumta die primum lapidem posuit magnificæ frontis basilicæ S. Mariæ Montisrelaxi, quam Joannes II erexerat & dotarat. Avenionem postea se contulisse ferunt, seu aliis de causis, seu ut quibusdam placet, ab Urbano V vocatum, qui pœnitentiarii majoris munus exerceret. At quæ fors ejus abinde fuerit, non conveniunt auctores: alii cum Gallia *Christ. scriptoribus* quos sequitur Fontana eum anno MCCCLXXI Avenione defunctum & apud sodales ibidem sepultum contendunt, quibus favet quod Joannes *Lebrun* itidem Armoricus, & in curia Romana advocatus eo anno vel sequenti Trecorensis episcopus evasit: alii fatentur illo quidem anno sua sede cessisse, at nedum mortuum, quin imo a Gregorio XI creatum cardinalem Prænestinum, cujus testimonium asseritur ex antiquo codice ms, in quo sic se legisse asserunt, *Yvo aliis Evenus Begaignon ordinis Predicatorum cardinalis episcopus Prænestinus vulgo cardinalis de Morlacia*: profectum postea cum eodem pontifice Romam advenisse, ibidemque anno MCCCLXXVIII obiisse ac ad Minervam sepultum. Sic Albertus Legrand citatus. At ut sit de anno obitus, collegio cardinalium nunquam cooptatum demonstrant Frisonius & Oldoinus his rationibus: scilicet nec in vita Gregorii XI ab anonymo scripta inter cardinales ab eo pontifice promotos, quos omnes ex nomine notat, recenseri, nec inter episcopos Prænestinos, quos diligentius Suarezius episcopus Vasionensis & Ughellus collegerunt, ei locum esse, cum Raimundus de Canilhac, Simon de Langham, & Joannes de Croso sibi sub eodem pontifice immediate successerint, & ultimus anno MCCCLXXI major pœnitentiarius institutus, Gregorium in itinere Romano secutus ei superstes fuerit. Quibus addo nec a Laurentio Pignon qui Eveno suppar fuit, & qui cardinales ex ordine assumptos ultra modum multiplicat, inter eos

TOM. I.

numerari: Hugonem de Monterelaxo Trecorensis *SC. XIV.* aliis episcopum & Eveni decessorem, *cardinalem de Morlacia* vulgo dictum legi, & in hoc etiam fallitur Albertus Legrand, cum eum episcopum Prænestinum fuisse scribit, cum Sabinensem dicere debuisset, & aliunde certum sit Joanni de Croso mortuo XXII novemb. MCCCLXXXIII Guidonem de Malosico in episcopatu Prænestino suffectum, Hugoni de Monterelaxo diutius supervivisse.

Porro iste Yvo seu Evenus de Begaignon idem mihi videtur, qui a Lusitano pag. 261 & ex eo ab Altamura ad 1340 sic laudatur: *Udo, aliis Hugo de Vitionio qui fuit R. E. cardinalis & scripsit Super psalmum, Miserere mei Deus.*

Ea enim ætate cognomina vulgaria quoquomodo Latina facere solitis *Yvo* in *Udo* vertere seu corrupte legere facile fuit: tum *Begaignon* vel *Begaigne* ut scribit Laurentius ob variam quarumdam nationum pronunciationem *b* ut *u* enunciantium reddere Latine de *Vigionio* vel *Viconio*, unde emergerit tandem de *Vitionio*, quem eadem ratione cardinalem fecerunt, qua Yvonem *Begaignon* nullo ex sinceris actis argumento. Parma gentilitia familia de *Begaignon* argentea senis clathris solutis & intertextis coccineis fulget. Evenum theologiae magistrum in facultate Parisiensi anno 1338 laurea donatum scribit Albertus pluries citatus, sed nulla ejus in catalogo Lingonensi quo ad seculum XIV fat accurato memoria. Fuit revera quidam F. Yvo Evenonius ord. Prædic. S. T. Parisiensis magister, sed hic recentior & in actis facultatis inter licentiatos VI martii MCCCLXXI recenserunt octavus. Quædam forsitan nominis inter utrumque cognatio Albertum in errorem inducere potuit.

His quid certius assero ex tomo quarto Thesauri novi anecdotorum a Clar. monacho Edmundo Martene editorum, in quo p. 1118 referuntur

Statuta Synodalia F. Eveni episcopi Trecorensis anno Dni MCCCLXV edita. Pr. In nomine Dni. Amen. Sancta synodus a nobis Fratre Eveno Dei & sancta sedis apostolica gratia episcopo Trecorensi, celebrata die jovis post pentecosten anno Dni MCCCLXV, in qua quidem synodo statuta synodalia a nobis & a predecessibus nostris laudabiliter statuta & edita approbamus, confirmamus, & innovamus: volentes eadem sub pœnis in eisdem comprehensis, a subditis nostris inviolabiliter observari.

Sunt ad octo capita, & ex septimo patet statuta alia synodalia ab eo emanasse annis præcedentibus. Licet autem in his non dicatur *ordinis Predicatorum* fuisse, id aliunde ita certum est, ut nulla sit ambigendi ratio.

Sequuntur ibidem statuta synodalia anno MCCCLXXI edita sub Johanne episcopo Trecorensi. Hinc constat quod a nobis supra annotatum Evenum vel anno illo cessisse, vel quod verius putamus, jam mortuum fuisse.

F. JOANNES DE TAMBACO.

† 1371. **F.** JOANNES DE TAMBACO sic a loco originis oppido scilicet in Alfatia vernacule *Dambach* non longe ab Argentina nuncupatus, vir fuit seculo XIV pietate, doctrina, muneribusque præclare gestis conspicuus. Natus est anno MCCCLXXVIII, & adolescens annorum circiter viginti Argentina nomen ordini dedit anno MCCCVIII. Post studia apud suos in nativa domo seu etiam Colonia Agrippinæ emensa, ex iis fuit qui ex Germaniæ provincia ut & ab aliis Parisios studentes honoris ultimo perficiendi mittebantur, quod ex grato & propenso quem ad gymnasium Sanjacobeum servavit animo conjicio. Illic tamen non fuit ad gradus pro-

Pppp ij

Sec. XIV, motus, sed post plures professionis theologicæ annos variis locis, sed præsertim Avenione ibidem tandem laurea donatus est. In catal. magistr. theologiæ inter additos post Bernardum Guidonis recensetur n. 117 in cod. Lingon. sic: *F. Johannes Tambach Teutonicus in Avinione per papam, nempe vel Benedictum XII vel Clementem VI. Certum autem ante MCCCLII sacras litteras in Germania docuisse, vel etiam Argentinæ aut Columbariæ priorem præfuisse, quo tempore eum inter & B. M. Venturinum de Bergamo in montibus Provinciæ jussu Benedicti XII exulantem magna fuit familiaritas: sic enim iste de illo ad F. Dietricum de Columbaria scribit: Patrem tuum F. Joannem Tambach, & F. Joannem Arzembach, & tuum filiolum Rodolphum recepi in visceribus caritatis, intendens habere attentius commendatos. Ubi cum Dietrici patrem appellat Joannem Tambach, quamdam hujus indicat supra illum auctoritatem. In fine epistolæ id etiam habet: Spero firmiter quod F. Johannes Flandini habet te commendatum, & similiter patrem fratrem Joannem Tambach, & pro nobis orat sine intermissione, nam jam anno elapso ad Christum migravit virtutum varietate vestitus. Titulus Patris ea ætate non vulgo sicut nunc omnibus, sed iis tantum qui locum in ordine superiore obtinebant, dabatur: scripta autem est hæc epistola mense decembris MCCCLXXII.*

Erecta circa annum MCCCLVI a Clemente VI ad petitionem Caroli IV Lucemburgi Cæsaris Bohemiarque regis Pragæ universitate, in comitiis ordinis Bononiæ anno MCCCLVII habitis, Johannes noster regens, primariusque theologiæ professor institutus est in actis: *Denunciamus Fratribus universis, quod nos ad petitionem serenissimi principis & magnifici Caroli regis Romanorum illustris assignavimus & posuimus studium generale in conventu Pragensi de provincia Bohemia: dicto autem conventui Pragensi lectorem assignamus F. Joannem de Tambaco magistrum in theologia de provincia Teutonia. Fontana Olmedum citans vult anno MCCCLXVI Tambacum ad petitionem ejusdem Caroli IV Cæsaris ab Urbano V magistrum sacri palatii allectum, & Guillelmo Sudré ad purpuram evecto suffectum: sed fallitur Fontana cum Olmedo, nam Sudrio anno MCCCLXI Massiliensi episcopo promotus mox substitutus est in munere magistri sacri palatii Guillelmus Romani Brito sive Armoricus, qui ut antea ad 1370 ex certis monumentis & ejus ætatis evicimus, hoc munus gerebat jam anno MCCCLXV, & egit ad MCCCLXXV circiter: nullus itaque Tambaco locus inter magistros sacri palatii, sed fortè in ea universitate seu gymnasio sacri palatii baccalaureus aliàs fuerit sub pontificatu Benedicti XII, unde a Clemente VI titulum & gradum magistri in theologia reportavit. Demum ille LXIV annis in ordine exactis, ætatis LXXXIV, Christi MCCCLXXII feliciter obdormivit in Dño, ut ex inscriptionibus mox afferendis patebit, quo verò die annales nostri non produunt, licèt Fridericus Steill ad diem III januar. p. 23 indicare videatur Friburgi Brisgoiæ defunctum & sepultum.*

Ejus cum laude meminerunt licèt minus accurate domestici & extranei, Trithemius, Simlerus, Eysengrenius ad 1351, Possévinus, Miræus in Auctario cap. 448, Draudius Bibl. Class. p. 471, Caveus Append. ad 1384 perperam referens, Dupinius sec. XIV, Olearius Caveum excipiens: nostrates verò Leander fol. 139 a, virum ingentis spiritus præstans & anno MCCCLXXII mortuum afferens, Lusitanus minus caute in duos dividens, alterum de Cambico, p. 134 ad 1295, alterum de Tambacho aut de Zambaco p. 141 ad 1320, utrumque eorundem operum auctorem: quem tamen errantem ex-

ciunt Pius P. II coll. 102 & 152, & Altamura ad 1293 & ad 1360. Laudant his omnibus antiquiores Laurentius Pignon n. 113 & Ludovicus a Valleolti n. 43. Hæc ejus opera:

1. *De consolatione theologiæ.* Opus xv libris distinctum. Prodiit primum in incunabulis typographiæ non solum absque loco, anno, nomine typographi, sed & absque signaturis, numeris, reclamationibus, majusculis, fol. charta eleganti. Ad calcem sic legitur: *Explicit liber de consolatione theologiæ per F. Joannem de Tambaco ordinis Prædicatorum provincie Teutonia sacre theologiæ professorem consummatum anno Dñi MCCCLXVI in die Ambrosii.* Quæ editio apud nostros Parisienses ad S. Honorati, apud nostros etiam Vesuntione, & Romæ in Barber.

Prodiit rursus idem sed in compendium redactum Parisiis, Georgii Mittelhus 1493 in 8 signat. ab A ad O. Extrat etiam apud nostros ad S. Honorati.

Laudantur & aliæ editiones Coloniae 1502. Norimbergæ sub hoc titulo: *Speculum patientiæ cum theologicis consolationibus* 1509. Ilerdæ, sed an hæc sint operis integri an compendii, non explicant qui viderunt.

Antiqua editio compendii absque nomine auctoris, & absque loco & anno in 4 par. extrat in Sorbona a me visa.

Codd. ms hi laudantur: in Augustana Plut. VII in fol. Reiseri p. 96. In catal. Angl. T. I P. I n. 1027.

In prologo auctor hanc scribendi occasionem sibi fuisse ait: *Sane sicut olim insignis ille Boetius dum regis Theodorici tyrannidem recusaret, misus est in exilium & in carcerem terrusus, de consolatione philosophiæ librum edidit: sic & ego ab impugnantibus justitia pariter & obedientie sancta Romana Ecclesia a propria mansionis loco ejectus, quamdam exilii speciem sustinens, præfatum opus aggressus, ipsum si legentibus placet de consolatione theologiæ appellandum judicarem. Cum anno MCCCLXVI opus hoc se complevisse testetur, annis præcedentibus Argentinæ quædam adversus Romanam Ecclesiam nata fuerint commotiones, quibus e domo sua ordinis nativa exire compulsus fuerit, & Friburgum forsitan se recipere.*

2. *De sensibilibus deliciis paradisi.* Extrat hujus operis codex insignis ms memb. fol. par. Parisiis apud nostros Sanjacobeos auctoris donum. Pr. Incipit præmium in librum de sensibilibus deliciis paradisi, editum a F. Joanne de Tambaco ordinis Prædicatorum provincie Teutonia sacre theologiæ professore. In deliciis paradisi fuisse. Sic Ezech. xxviii scribitur, sed si queritur, cui hoc verbum dicatur, profecto licèt hyperbolice videatur dictum ad regem Tyri &c. Ad finem: *Explicit liber iste de sensibilibus deliciis paradisi in curia Romana (Avenione) per venerabilem patrem Fratrem Guillelmum magistrum sacri palatii examinatus, & per Fratrem Joannem de Tambaco ordinis Prædicatorum de provincia Teutonia Ssmo in Christo patri Dño Clementi papa VI presentatus anno Dñi mill ccc l.* Nota. Ille Guillelmus agnominabatur Sudre, tum magister sacri palatii, & postea cardinalis assumptus, de quo mox ad annum 1373 agetur.

Initio codicis prima pagina pura sic legitur manu ejus ætatis: *Librum istum de sensibilibus deliciis paradisi contulerunt conventui Parisiensi Fratres magister Joannes de Tambacho & Joannes Taularii de conventu Argentinensi provincie Theutonia, æternam imprecantes ultionem super omnem, qui eum unquam de prædicti conventus Parisiensis usu & manibus alienaverit.*

Aliquis postea addidit: *Ex quibusdam chronicis ordinis:*

F. Joannes de Tambacho Theutonicus magister in theologia, qui ut B. Venturinus de eo scribit, fuit homo modestus, quietus, tranquillus, maturus, humilis, prudens, sobrius, pudicus, benignus, affabilis, moribus suavis, in conversatione discretus, otiositatis inimicus, cum summo desiderio insistens scripturis divinis. Unde varios libros descripsit, videlicet 1. Librum de consolatione theologiæ (supra laudatum:) 2. De sensibilibus deliciis paradisi.

3. *De culpa & gratia.* Extrat in eadem bibl. Sanjacob. cod. ms fol. par memb. charact. accurato, fortè ejusdem auctoris donum. Plura de ejus actis in opereulo interiori scripta sunt, sed multis literis aut etiam vocabulis præ vetustate detritis ea legere accurate haud potui, quod forsitan quis me diligentior aut otiosior aliquando præstabit. Pr. Incipit tractatus de culpa & gratia F. Joannis de Tambaco ord. Præd. sacre theologiæ professoris.

Quoniam circa multos actus culpam concomitantes, vel sequentes, & gratiam recuperantes, vel ad ipsam disponentes, quamplura dubia præsertim ex dictis doctorum solemnium mihi occurrentia intellectum meum occupaverunt pariter & conscientiam his diebus, idcirco a quodam venerabili viro & amicissimo, mihi que condubitante intigatus, certificationis gratia amplioris, in hoc tractatu de culpa & gratia appellando, certiora in dictis & scriptis aliorum requirenda relinquens, non de tota materia culpæ & gratiæ, sed tantummodo quantum in xvi subscriptis quæstionibus dubia mea concernit, seu de ipsis actibus culpam & gratiam concernentibus de quibus dubito, illius ob honorem & auxilio qui culpam remittit & dat gratiam tractaturus, primo in qualibet præmemoratarum quæstionum sententiam illam quam magis sentio præmittam: deinde in singulis quæstionibus post sententiam quæ mihi apparet probabilior nonnullas objectiones movebo, quidquid minus bene dixerit correctioni sanctæ matris Ecclesiæ submittendo. Quæstiones autem per ordinem in hoc tractatu pertractandæ sunt istæ quæ sequuntur, quarum titulos non casu tanquam in verbis superfluis, sed ex proposito prolixiores quam alias oportuisset judicavi faciendos, ut per hoc ipsi tituli quæstionum titulo tractatus præmissio, ac sibi etiam mutuo, nec non & conclusionibus in singulis quæstionibus ponendis apertius responderent.

Prima quæstio est, *utrum homo mortaliter peccet faciendo aliquid, quod scit de genere suo habere rationem peccati seu culpæ venialis?* Ad quam respondet negative nisi propter contemptum.

Secunda est, *utrum aliqua operatio hominis facta propter finem alium a Deo, puta quem nec actualiter nec habitualiter ordinat ad Deum, possit esse bona moraliter, & non demeritoria sive mala & culpabilis?*

Tertia est, *utrum homo fide carens possit in actum bonum moraliter, ita quod non omnis actio insideliū sit mala seu culpabilis?*

Quarta est, *utrum homo sine adjutorio gratiæ specialis possit in actum bonum moraliter, ita quod non omnis actio viatoris carentis gratia hujusmodi sit mala seu culpabilis?* Ad has tres posteriores respondet affirmative, & S. Augustini auctoritates quæ in contrarium objiciuntur, explicare conatur.

Quinta est, *utrum Deus cuilibet homini usum liberi arbitrii habenti post culpam qua gratiam amisit, infallibiliter paratus sit per speciale adjutorium cooperari ad actum veram contritionis?* Respondet affirmative.

Sexta est, *utrum adjutorium speciale, quo Deus homini post culpam ad actum veram contritionis, & universaliter ad actum moraliter bonum cooperatur,*

consistat præcise in causando in homine gratiam aliquam seu donum habituale, vel magis Deus voluntati quodam alio modo concuset actum contritionis, vel alium bonum actum ipsius voluntatis? Respondet non per donum habituale, sed per donum actuale concuscare.

Septima est, *utrum ad delendam culpam & recuperandam gratiam per contritionem tanquam per dispositionem ad hoc necessariam requiratur, quod peccator secundum ultimum posse suum ex tota virtute eliciat actum contritionis?* Ad septimam dicendum, quod si homo per culpam mortalem amisit gratiam gratam facientem, tunc contritio est dispositio necessaria ad gratiam hujusmodi, ut pote sine qua de potentia Dei ordinata non potest gratia recuperari. Sic probatur: Quando terminus ad quem non potest haberi in mutatione, nisi terminus a quo desinat esse, tunc illud quod est dispositio necessaria ad desitionem termini a quo etiam est eo ipso dispositio necessaria ad acquisitionem termini ad quem. Sed justificatio impii est mutatio, cujus terminus a quo est culpa, & terminus ad quem est gratia, qui terminus non potest haberi, nisi terminus a quo scilicet culpa mortalis desinat in eodem instanti, quo terminus ad quem scilicet gratia acquiritur, & contritio est dispositio necessaria ad desitionem dicti termini a quo scilicet culpæ mortalis. Ergo etiam est eo ipso dispositio necessaria ad acquisitionem termini ad quem scilicet gratiæ gratam facientis, ut pote sine qua de potentia Dei ordinata non potest hujusmodi gratia recuperari.

His sic positis quatuor de more statuit conclusiones.

Quartam conclusionem videlicet quod absolutio sacramentalis, quæ fit post confessionem de peccatis circa remissionem peccatorum aliquid operatur, declaro per diversos modos, quibus datus aut omnibus aut ipsorum aliquo vel aliquibus, sequitur quod postquam in contritione peccata sunt dimissa, sacramentalis absolutio nihilominus aliquid operatur circa remissionem peccatorum. Potest namque primo dici sicut dicunt quidam, quod eum cui in contritione peccata sunt dimissa, ostendit absolutio sacramentalis apud Deum esse absolutum: unde verba sacerdotis absolventis sic exponunt: *Ego te absolvo, id est, ego te absolutum ostendo.* Sed quia S. Thomas in tertia parte dicit quod sacramenta efficiunt quod figurant, melius sic exponitur: *Ego te absolvo, id est, Ego sacramentum absolutionis tibi impendo.* Sed quia tunc rursus manet quæstio quid sacramentum absolutionis efficiat, ideo potest dici juxta priorem expositionem, quod tunc dicitur res esse, cum apparet, quemadmodum notatur de penitentia dist. 1, *Perfecta penitentia*, In glossa super verbum, *Humilitas. Quod res tunc fieri dicitur, quando innotescit.* Per contritionem autem cum sit actus interior, & homo solum videt ea quæ parent 1. Reg. xvi, non fit, quod quis appareat absolutus, sed absolutio sacramentalis facit ad absolutionem passivam contentis sub ratione apparentis: id est facit contritum apparere apud Ecclesiam esse absolutum a peccatis.

Aliter potest dici quod absolutio sacramentalis a peccatis operatur ad minus defobligationem quamdam, tollendo scilicet obligationem quam quis incurrit scilicet ratione peccatorum mortaliū, ratione quorum obligatus est ex præcepto reconciliari, non solum in judicio Dei, sed etiam in judicio Ecclesiæ. Unde Petrus de Tarentasia in suo scripto super IIII sent. dist. xvii quæst. xi de contritione artic. v dicit quod post quantamcumque contritionem confessio est necessaria propter obligat-

Liber Thoma Stubbs ordinis Prædicatorum de episcopis Eboracensibus a S. Paulino ad Christophorum Baynebrigg. Cum autem iste Christophorus ad annum tantum MDVIII federit, patet alium vel alios Thomæ nostro succenturiales.

Ex hoc chronico Thomam ortu Eboracensem deprehendere mihi videor. Sic enim ubi de Thoma juniore archiepiscopo XXVII loquitur de Michaelæ Glesguensi episcopo: *Hic aliquandiu cum archiepiscopo conversatus, in diœcesi nostra jussu archiepiscopi ecclesias dedicavit, & in ecclesia de Morlonnd ordines fecit &c.* Cur enim diœcesim nostram dicit, nisi quia in ea natus erat. Sed & annotandum quod habet p. 1727 edit. prioris, n. 10 de translatione S. Willielmi quondam Eboracensis archiepiscopi, quæ inquit, *solemniter in ecclesia Eboracensi facta est die Dominico v idus januar. mcccxxxiii: & notandum quod annus iste exitit bissextilis, a Kal. enim januarii usque ad locum bissexti, qui eodem anno contigit, B littera Dominicalis habebatur, post bissextum abjecta B, A littera Dñicalis residuo anni tempore permansit.* Ex quibus colligitur Anglos itidem ut Gallos initium anni duxisse vel a xxv martii, vel a pascha, non autem a prima januarii: alioquin dicendus fuisset annus mcccxxxiiii, cui novo stylo ista conveniant.

Leander citatus hujus chronici non meminit, sed laudat prægrande volumen quod vel viderit, vel a nostris Italis tum de more Oxoniam aut Cantabrigiam ad studia illa generalia missis audierit ab eo compositum, in quo hi tractatus

Statutum, (legunt alii & rectius *Scutum*) *contra impugnantes ecclesiastica statuta.*

De stipendiis debitis prædicatoribus verbi Dei.

De perfectione vite solitaria.

De arte moriendi, & alia plura opuscula.

Lelandus cap. 324 Leandrum excipit. Pitseus alia plura addit, penes quem fides, scilicet

Commentarium super Canticum Canticorum.

Sermones de tempore & de sanctis.

De misericordia Dei. Pr. *Misericordia secundum Etymologiam*

Meditationes. Pr. *Justitia & judicium preparatio.*

De pœnis peregrinationis hujus vite.

Officium completum, & missa de nomine Jesu, & aliud de B. Anna.

In revelationes S. Birgitta. Pr. *Beata & venerabilis domina.*

Catalogi Anglic. T. II P. I n. 8438 *Thoma Stone lecturæ* recensentur. An idem sit cum nostro, discutiant indigenæ, quibus adest codex.

F. JOANNES SCADLAND.

†
373.

F. JOANNES SCADLAND seu *Schadland* seu *Schadenland* alio linguæ flexu, corrupte a Fontana ex Bzovio *Gzodlant* agnominatus, natione Germanus conventusque Colonienſis alumnus, sacræ theologiæ laurea ibidem donatus, vir doctrinæ & pietate conspicuus, legatus pontificius fuit aliquando ac hæreticæ pravitate inquisitor, fideique adversus insurgentes in Germania Joannis Wiclefi Angli errores vindex acerrimus. Hic Innocentii VI summi pontificis auctoritate provisioneque primum anno mccclix institutus est episcopus Culmenſis vulgo *Culm*: urbs est episcopalis ditionis jam Polonica in Prussia regali, sub metropoli Gneznenſi, verum seculo illo xiv Equitum Livoniæ seu Prusiæ imperio subiecta, & Rigenſis suffraganea. Hanc ille cum annis aliquot administrasset Ecclesiæ, ab eodem pontifice translatus est anno mcccclxi ad Hildesheimensem, quam non plus ille biennio retinuit: Brunswicensiumque incurſionibus principum interea divexatus, cum nec tranquillam sibi gregi-

que suo utilem, studioque literarum, quibus mirum afficiebatur, opportunam obtineret, ultro dimisit, Avenionemque ad summum pontificem fecit. Quo tempore cum Wormatiensis Ecclesia vacasset ab Urbano V tum in Italia agente, & cui se comitem Joannes noster dederat, constitutus est episcopus Wormatiæ LVI, confossoque sagitta paulo post ac perempto Walthero Augustano episcopo, Augustanus unâ Wormatiensisque pontifex assumtus est anno mcccclxix. Verum ubi Augustam eodem anno pervenit, excitatis tum inter senatum, clerumque & populum gravissimis tumultibus atque dissidiis, parum ibidem substitit, Wormatiæque concessit: ubi cum & in eam adhuc excitati tumultus, anno mcccclxxii Augustanam sponte dimisit Ecclesiam, Wormatiensē retenta, quam etiam non multum postea quietis amans studiorumque avidus abdicavit, Confluentiamque secessit, ubi & paulo post cum anxie diuque quæsitam vitam tranquillitatem obtinisset, æternam ille demum invenit & adeptus est requiem kalendis aprilis mcccclxxii, inque Prædicatorum nostrorum æde sacra ad majoris aræ dexteram sepultus est, hac illi inscriptione posita

Hic jacet Dominus Joannes Schadland de Colonia magister theologia, inquisitor hæreticorum, episcopus Ecclesiarum Culmenſis, Hildesheimensis, Wormatiensis & Augustensis ordinis Prædicatorum, qui obiit anno Domini mcccclxxii Calendis aprilibus.

Sic refert Georgius *Helwich* Moguntia S. Albani extra muros vicarius in *Prodromo Wormatiensium Annalium* pag. 39, *Edit. Mogunt. 1615 in 4.* Legendi & de eo Jo. Henricus *Heister* in *Suffraganeis Colonienſibus ad Wicholdam* § 68. Pantaleo *Protopographia sua P. II* pag. 10 in *Episcopis Hildesheim*, qui Frislandum patria & ortu Joannem nostrum cenſet, quem sequuntur Achilles *Gasserus* in *Annalibus Augustanis*, *Episcopo* LI. Henricus *Buntingius* in *Brunswicensi chronico*, *Hildesheimensi episcopo* XXVII, quod si verum, de Colonia in epitaphio a professione religiosa dictus fuerit. Caspar *Bruschius* tamen in *Hildesheim. episcop. num.* 37 e Colonia contendit ortum, sed id parum refert. At Martinum *Hankium* in opere suo *de Silesis indigenis erudiis*, *Lipsia edito Christiani Bauchii typis 1607 in 4. cap 17*, existimo nimio patriæ studio delusum, cum Joannem hunc nostrum Silesium vult, & in epitaphio pro de Colonia legendum de Polonia. Caterum de eo sat accurate ibidem scribit, & non parum laudat, præter citatos hos etiam afferens de eodem agentes Casparem *Schultzium* in *Reverum Prussicarum Historia*, *Culmen. Episc. Ind.* n. 10, Christophorum *Hartknochium* in *veteri & nova Prussia P. II c. 5 n. 9*, & in *Prussorum Hist. Eccl. Lib. 1 c. 3*, & in *Dissert. XIV de Prussorum rebus* § 11. Eiusdem cum laude meminerunt nostrates omnes, sed ex superioribus plerique emendandi. Apud Leandrum Albertum errato fortè typorum fol. 124 a *Tulinensis* episcopus dicitur pro *Culmenſis*. Fontana in *Theatro* pag. 183 b non solum *Gzodlant* corrupte, sed & ad 1280 refert 100 fere annis recentiore. Altamura ad 1377 prorogat quo certe non pervenit. Cæteros omitto, ne diutius lectorem in his tricis morer. Porro emendandi nostri tum Fontana, tum Joannes Michael *Cavaliere* in sua *Galeria de pontefici Domenicani*, qui hunc unicum hominem in duos dividunt, alterum *Grodland* agnominatum, & circa 1280 mortuum, alterum *Schanland* nuncupatum, cujus mortem prorogant ad 1377: quibus nulla suffragantur antiqua monumenta. Hæc ejus laudantur opera:

1. *Tractatus de Trinitate*, 2. *Sermonum volumen, in quo plures de B. V.* At hæc ubi reperiantur nemo indicat. Colonia vero *Agrippinæ* in *Bibl. Prædicatorum*

Prædicatorum extat codex ms fol. charta uncias duas spissus anno 1671 die 14 janui J. *Quetif* visus & exploratus hoc titulo:

R. Patris D. D. Joannis episcopi Hildesheimensis ordinis Prædicatorum Tractatus de virtutibus cardinalibus. Princ. Rex virtutum progressurus ad principatum adversus principes tenebrarum &c. Verum mihi J. *Echard* major operis notitia accessit ex cod. *Colbert 2089* atatis auctoris fol. med. membr. *fol. 106* constanti, cui titulus ex mente auctoris inscriptus *Culmenſis*. In eo verò agit *De statu & officii S. R. E. cardinalium*. Prologum hic addere visum est, quod ad notitiam auctoris & operis multum conducatur.

„ Rex virtutum progressurus ad prælium adversus principes tenebrarum veste nostræ mortalitatis se induit, & commissæ sibi paternæ legationis in regione peccantium exercens officium, discipulos elegit, quorum ministerio errantium corda ad viam reduceret veritatis. In hoc facto vicarium suum instruens, ut ejus exemplo in partem solitudinis viros fortes bellatores & pugiles eligeret cardinales, quo contra inardescentes spiritus apostatici nequicias, quibus spiritus sancti molimina demolire satagit, consilia præstarent opportuna. Inter quos felix ille pater ac singulare decus collegii Dominus *Petrus* (de *Pratis Gallus* ex *Aquensi archiepiscopo*) præfulsit episcopus *Penestrinus* (a *Joanne XXII* creatus) qui sollicitudinis partem vicarii Christi & Petri successoris in vicecancellariatus officio non modicum est sortitus. Verum cum meus esset pater singularissimus, & promotor, cujusdam codicelli per me editi seu potius compilati super iis, quæ statum episcoporum & potestatem contingere videbantur, accepta notitia, dulci & leni sermone sicuti mos ejus erat loqui, aliquid etiam conscribi jussit, quæ cardinalatus statum describere viderentur. Cujus verba recipiens pro præcepto, cum jam scribere cogitarem, bella mihi vidi undique præparata: nam cum declinarem scribere, scrutator cordium, contemplator conceptuum, & donorum spiritualium inspiciator ad scribendum non desuit inspirando, & præstolantem monebant verba, ut manum a calamo vacuam non tenerem. Econtra verò difficultas materiæ, veritatis odium retrahebant, ne diffusius manus exararet: pro certo cognoscens, quoniam describens elementorum juncturas, terminorum figuras, colorum picturas, numerorum pluralia, sonorum modulamina, angulorum discrimina, volumina circularum; quoniam describens celestium motorum influentias, mobilium controversias, motuum symphonias, elementorum reciprocaiones, vaporum impressiones, mineralium mixtiones, vires herbarum, mores animalium, origines animarum; quoniam describens complexionum distantias, humorum repugnantias, sanitatum harmonias, ægritudinum discrasias, minus æmulationis habet, quam describens varietates actuum, qualitates habituum, extremitates vitiorum, & medietates virtutum, & illa potissime applicans ad certum statum. Sicque cum inter incitantia & retrahentia animus meus quid eligeret fluctuaret, cepi quasi inspirate inspiratum de pii patris pietate fiduciam, quod non in incertum curerem, non incassum aëra verberarem, nec super spinas detractionis, aut petram obstinationis semen sermonis seminarem, si tamen seminator censerī debeam, & non accommodatius cophinus seminantis. Quapropter digiti mei apprehenderunt non solum, sed fundentem calamum atramentum, ut statum ipsum sub descriptione quatuor virtutum cardinalium describerem, sicque res se nomini conformaret, & rei proprietas virtutis proprietati refer-

ponderet. Verumtamen cum jam quasi secunda partis operi finem darem, tristis relatio & lugubris auditio percussit aures meas, & præcordiorum intima vulneravit, dum singularis dominus meus & patronus, pater benevolus, fidelis amicus, veritatis amator, justitiæ cultor *D. Penestrinus*, in quo hæc omnia concurrerant substractus de medio dicebatur. [obiit revera ex peste mense maio mcccclxi] Dira mors & dira subtractio, quæ nec relictis famulis, nec orbatis filiis, nec desolatis amicis, imo nec totali pepercit Ecclesiæ! Et licet communis dolor defendendus esset ab omnibus, a me tamen amplius, & qui mecum sentiunt in idipsum. In ipso enim simul patrem & dominum patronum & amicum amisi. Sic ergo fauciatu doloribus, anxiatu intrinsecus, an opus vellem perficere quod incepi diu ex mœrore manum tenui in suspenso, & tandem in eo spiritum consolationis accepi, qui summus est mœrentium consolator. Rememorans etiam quod magnus ille *David* filium flevit ægrotum, sed mortuum non ploravit, ne divinæ videretur contrarius voluntati, quare & incepta volens perficere, & perficienda conscribere, in eo pedem fixi, qui multorum labia referat, & linguas disertificat indifferas: sicque partes duas adjeci duabus, huic labori finem imponens. Et quia status DD. cardinalium Culmenſis dici potest a culmine dignitatis, & virtutes cardinales Culmenſes dici possunt a virtutum principatu, & scribens fuit Culmenſis episcopus, libellum istum Culmenſem vidi non immerito nominandum.

Conscripturus igitur illa que cardinalatui non immerito possunt attribui, de quatuor virtutibus cardinalibus, ut a re nomen accipiant, videtur primordialiter differendum &c.

Opus sane & grave & curiosum, quo omnia cardinalium vel etiam summorum pontificum officia diligenter præscribuntur. Porro ex prologo superiori discimus duas priores partes ab eo confectas dum Ecclesiæ Culmenſi præfisset, posteriores duas cum eam abdicasset: quod & innuit codex Colonienſis, cum ab eo episcopo Hildesheimensi docet confectum. Ex eodem prologo habetur opus aliud ab eo scriptum, seu ut dicit compilatum hoc titulo

De statu & potestate episcoporum. Quod fortè jam alicubi latet.

Hankius citatus asserit mortuum esse Wormatiæ, indeque Confluentiam translatum: ut ut sit, certo fallitur, cum *Krantzium* citat in sua Metropoli pag. 237 sic loquentem: *Hildesheimensi Ecclesia per ea tempora insignis vir undecunque natus Joannes, nam nisi ant insigniter doctus aut nobiliter natus ad illum episcopatum pervenire potuit. Præfuit autem solis annis quatuor.* Non enim ibi de nostro *Joanne Kranzium* ut allucinetur *Hankius*, sed de alio agit, ejusdem nominis, qui sub *Innocentio IV* Hildesheimii præfuit circa 1250: at de nostro *Schandlandio* tacito nomine agit *Krantzium* pag. 300, quem & acrius perfringit, & veluti ambitiosum & turbulentum contra scriptorum omnium fidem repræsentat, nam literis addictum, quietis amantem, omne studii tempus impendentem, turbas fugientem omnes exhibent, ipseque agnoscit *Hankius*.

F. GUILLELMUS MILITIS.

F. GUILLELMUS MILITIS *Gallus Andegavensis* patria & professione inter sacræ theologiæ magistros ad catalogum *Bernardi Guidonis* additos in cod. *Lingon.* recensetur n. 111, & cum ibidem

S. C. XIV. dicatur per papam Clementem VI, circa MCCCLVIIII promotus, Avenione aut alibi laureatum crediderim, non verò Parisiis, ubi titulo magisterii insignitos scriptor ejus codicis nominatim ab aliis distinguit, qui vel per papam, vel ejus gratia in aliis universitatibus promovebantur. Guillelmus hic inquisitor Carcaffonenfis a priore provinciali Franciæ institutus est anno MCCCLXVI, exinde ab Urbano V patriarcha Hierosolymitanus x Kal. julii MCCCLXX Pontif. VII electus est & inauguratus, quam tamen dignitatem titulem non diu tenuit mortuus anno MCCCLXXIIII, quo successorem habuit Philippum Alençonium regiæ Gallorum prospiciæ principem a Gregorio XI ad eam sedem ex Rotomagensi translatus, postea eadem relicta die xv IIII sept. MCCCLXXVIII ab Urbano VI cujus partibus invictò animo adhæsit purpura decoratum. Quæ sic minutatim referre visum est, quia a Fontana in Theatro præpostere omnia narrantur. Videfis Clar. Baluzium T. I Pap. Aven. col. 1245. Hujus Guillelmi inter patriarchas ex ordine assumptos meminit Laurentius Pignon suppar. Alia ejus opera non novi præter ejus

Acta ut inquisitoris in archivo tribunalis Carcaffonenfis servata.

F. SALVIUS DE BARIO.

S. C. XIV. F. SALVIUS DE BARIO sic a patria in Apulia & professione nuncupatus, sed *Saulus* a Tægio in Mon. Ord. dictus ob insignes dotes ab Urbano V ad Ecclesiam Salpensensem tum nondum Tranenſi adjunctam sed sui plane juris & liberam promotus est xxvi dec. MCCCLXIV, eamque sapientissime rexit ad ann. MCCCLXXIIII, quo e vivis abiisse ferunt. Ejus meminerunt Ughellus Ital. Sac. T. VII & Fontana in Theat. Altamura ad 1374 testatur reliquisse

Sermones de tempore & de sanctis & alia plura.

F. JOANNES STOCCUS.

S. C. XIV. F. JOANNES STOCCUS vel *Stokes* Anglus e comitatu Suffolciensi ortus, conventus vero Sudburienſis alumnus, ac in universitate Cantabrigiensi sacre theologiæ magister renunciatus, vir fuit sua ætate clarus. Ejus meminerunt nostrates Lusitanus, Pius P. II Append. p. 411, Fernandez, Altamura ad 1370: extranei Simlerus, Possevinus, Pitseus ad 1374. Scripsit

Determinationum volumen. Pr. Non potest ostendi jure aliquo. Hic liber est de ordinis Prædicatorum dignitate adversus Fratres Carmelitas.

Ad rationes F. Joannis Horneby seu Cornuti Carmelita responsiones. Lelandus de Stocco sic habet cap. 277: Erat ille Dominicanus & litteratus, sed quia parum candide sentiebat de Carmelitis, Joannes Cornutus aliàs Horneby edito libello illum perstrinxit. Hanc litem sæpius moverunt Carmelitæ, sed eam Prædicatoribus semper detulerunt Honorius III, Innocentius IV & sequentes pontifices, & eam ex usu Romanæ curiæ facile est definire.

F. GASBERTUS DE ORGOLIO.

S. C. XIV. F. GASBERTUS vel *Gaspertus* DE ORGOLIO sic a patria nuncupatus non in Etruria seu agro Florentino ut putavit Fontana in Monum. sed in Aquitania oppido Caturcensis diocesis & Caurcis ad ordinem ascitus, pietate, doctrina, rerumque ecclesiasticarum agendarum peritia, solertiaque seculo XIV claruit. In catalogo sacre theologiæ magistrorum inter additos ad Guidonis indieem manu

aquali recensetur in cod. Lingon. his verbis: *Frater Gasbertus vel Galbertus de Orgolio Caturcensis de licentia papa (Clementis VI) in Tolosa: Scilicet circa MCCCLVI, nam qui paulo ante præmittitur F. Petrus de Lagis Tolosanus, pro legendis anno 1345 Lutetiæ sententiis legitur assignatus. Exinde vero in actis cap. gen. MCCCLIX Barcnone in Catalaunia sic de eo statuitur: Assignamus lectorem in Tolosa Fratrem Petrum de Maricalmo, donec Frater Gaubertus de Orgolio redierit, & officium lectoratus velit & possit ibidem exercere, quæ & quanta in ordine coleretur reverentia, & negotiis gravioribus tum forte a summo pontifice distentum docent. Revera eodem anno MCCCLIX Idibus novemb. a Clemente VI ad sedem Catenſem in Dalmatia evedus est, & unâ cum F. Guillelmo ordinis Minorum episcopo Chitericensi ad Joannem Cantacuzenum Orientis imperatorem nunciis missus de Ecclesiæ Græcæ cum Romana conciliatione si potis esset tractaturus, quod negotium cum socio perbelle promovit, de quibus legendi Wadingus Annal. T. III ad 1349 n. 1: Odoricus Rainaldus ad 1350 n. 28: Leo Allatius De Eccles. Occid. & Orient. perp. consens. col. 853, a quo tamen ultimo corrupte vocatur *Hugo de Spero*, & æque mendose *Hugo de Spert* ab historiâ Joannis Cantacuzeni interprete Possinio. Quod erratum ex eo natum est, quod uterque codice ms. Græco non usus est, vel saltem interpres non recte legit. Nam in cod. ms. Bibl. olim Seguiet. nunc Coislin. Histor. Cantacuzeni lib. 4 cap. 9 nomen ejus unico vocabulo sic legitur *Ὁ γασβερτιος*, quod forte ad Latina nomina Græce pronunciandi rationem referas: me tamen monebat doctissimus abbas Renaudorius, cum hunc ei locum codicis Seguietiani ostenderem, hunc Aquitanorum morem esse, nominibus propriis ut præſigant particulam *ou* dicendo *ou Pierre, ou Jacques, ou Gautier, ou Gadsbert*, hincque factum ut Gasberti nostri nomen Græce reddiderit Cantacuzenus *Ὁ γασβερτιος* quod unicum vocabulum interpres hominem non noscens in duo divisit vocans *Hugonem de Spert*, qui certissime *Gasbertus* tantum audiebat. Non omittenda autem quæ de duobus illis nunciis eo loci habet Cantacuzenus, qui primus ad Clementem VI legatos miserat: eos, inquit, tandem dimisit [pontifex] cum duobus episcopis, quorum unus erat ordinis Minorum Guillelmus nomine, alter ex Prædicatorum familia *Ὁ γασβερτιος*, [Gasbertus] vocabatur, uterque virtuti deditissimus, & in profanis literis apprime versatus. Quare & in congressu erant festivissimi, & poterat multum eorum ad persuadendum sermo. Quos imperator perbenevole & magno cum honore excepit, quotidieque cum illis jucunde collocutus est: ipsique opera pretinm maximum duxerunt omnia, qua in dies singulos proposuisset, & super propositis disseruisset toto illo tempore quod apud eum manserunt, literis consignare, ne e memoria laborentur. Qua in Italiam secum portantes, ibique & papa & viris sapientibus exhibentes, quantus vir esset (imperator) ostendebant &c. Quod dicit in Italiam, intellige Avenionem, juxta proverbium, ubi papa ibi Roma & Italia. Nec tantum Orientis imperatori acceptissimus fuit Gasbertus noster, sed & Occidentis Carolus IV ob prudentiam & elegantem agendi modum placuit in primis, quicum pluries de gravissimis rebus congressus est, & a quo plura in Ecclesiæ suæ commodum obtinuit. Quam demum ubi 27 annis sanctissime administrasset, mortalibus exuviis ei relicta ad meliora æternaque transiit anno 1376. Ejus meminerunt Ughellus Ital. Sac. T. V col. 211, & Fontana in Theatro. Scripto itaque ab eo consignata est*

Relatio legationis suæ ad Joannem Cantacuzenum Clementi VI oblata, tumque forte etiamnum in archivis Romanis servata.

F. DOMINICUS DE PANTHALEONIBUS.

S. C. XIV. F. DOMINICUS DE PANTHALEONIBUS Etruscus patria Florentinus conventus S. Mariæ Novellæ alumnus, vir eruditionis multiplicis acerrimique ingenii, sacre theologiæ magister floruit seculo XIV, & ex necrologio ejus conventus obiit xxviii augusti MCCCLXXVI. Hac ejus opera servantur etiamnum & visuntur in Bibliotheca memorati conventus grandiori volumine in membranis collecta, & a me Jacobo Echard contrectata & explorata mense augusto 1681 illac transeunte. Tractatus nempe quatuor forma in folio hoc ordine hisque titulis:

1. *Incipit tractatus magistri Dominici de Panthaleonibus de Florentia ordinis Prædicatorum super casu de monte contra magistrum Franciscum d'Empoli ordinis Minorum.* Folia 9. Extat etiam in Bibl. nostra S. Marci, Armario III n. 12 ms.

2. *Incipit liber de peccato originali & gratia Beate Virginis contra minus bene sentientes & minores in sua editus a magistro Dominico de Panthaleonibus de Florentia ordinis Prædicatorum.* Dividiturque in tres partes seu libros per modum Dialogi inter Jacobum & Dominicum interlocutores: incipitque sic: *Occasione assumpta ob quemdam prædicatorem &c.*

3. *Incipit tractatus contra protervos de peccato originali Beate Virginis prædicti doctoris.* Princ. *Postquam scripseram librum contra minus bene sentientes & minores in fide de peccato originali & gratia Beate Virginis &c.*

4. *Incipit tractatus de consecratione corporis & sanguinis Christi editus a magistro Dominico de Panthaleonibus de Florentia consequenter de aliis sacramentis ad christianissimum Dominum Jacobum ac reverendissimum patrem & archiepiscopum Hydruntinum.* Ubi emendandus venit Pocciantius De Florent. Script. qui pro Hydruntinum legit Florentinum, nam præterquam quod ita ipsissimis oculis legi in codice ms., & indigenæ ita scriptum esse (scilicet Hydruntinum) testari possunt, nullus nomine Jacobus toto seculo XIV Florentinæ præfuit Ecclesiæ: adde & ibidem episcopus tantum non archiepiscopus ante MCCCLXXVI. Jacobus autem ille de Tro nuncupabatur, Hydruntinus archiepiscopus constitutus a Gregorio XI anno MCCCLXIII qui & a Clemente VII papa Avenionensi sic in sua obedientia dicto die xvi dec. MCCCLXXVIII cardinalis tit. S. Priscæ creatus est & patriarcha C. P. sed a legato Urbani VI captus ac in vincula missus purpuram deposuit, obiitque die xxx martii anno MCCCLXXVI uti Contelorus habet Elenchi pag. 180, vel potius anno MCCCLXXVII, ut scribit Ciaconius & ex eo Baluzius Pap. Aven. T. I col. 1252. Præter relata opera Pocciantius, quem excipiunt Altamura ad 1376 & Fontana in Histor. Rom. Prov. hac ei ascribit servarique asserit in eadem Bibliotheca S. M. Novellæ.

5. *De orbis substantia contra Averroem.*

6. *Tractatus super Misereere, qui intitularur Discipulus ad mortales.* Et ex fide Fab. Justiniani in Indice suo universali

7. *Commentarium in salutationem angelicam.*

Præter citatos hujus auctoris meminerunt omnes fere scriptorum nomenclatores, sed & omnes emendandi. Antonius Senensis pag. 68, Fernandez in Concertat. Pius P. II lib. 2 & Possevinus ad 1262 referunt nostrum Susatum testem appellantes, qui ex eo redarguuntur, quod non solum eo seculo

TOM. I.

nondum esset nata illa de conceptione B. V. controversia, sed & quod eo anno nullus Hydrunti fuerit Jacobus archiepiscopus. Turpius errat Wadingus suis nullo auctore accensens Minoribus, qui contra Minores ex professo scripsit, dum interea F. Franciscum de Empoli S. T. M. ac revera suum negligit ac omittit. F. Raphael Badius noster in suo de *Academia Florentina origine* libello pag. 87 Dominicum hunc nostrum ejusdem academici magistris annumerat, & ex Necrologio S. M. Novellæ num. 478 ætatis 40 augusti 28 supremum obiisse diem refert: sed vel auctoris vel typorum potius erratum est cum anno MCCCLXXVI id accidisse addit, cum Susatus anno MCCCLXXV scribens Dominici meminerit, ut se antiquior: itaque MCCCLXXVI legendum. Allucinatur Petrus Galatinus *Arcanorum Cathol. verit. lib. 7 c. 5*, Canisius S. J. lib. 1 c. 7 de B. Maria, Suarez S. J. in 3 p. D. T. Tom. 2 disp. 3 Sect. 5, & alii inter quos Alva, & Maraccius cum SS. parenti Dominico librum de corpore Christi affingunt, quibus erroris occasionem dedit, quod Dominicus de Panthaleonibus librum scripserit de consecratione corporis & sanguinis Christi: in quo tamen tantum abest, ut ea legantur, quæ illi referunt de B. Virgine, qui potius ut supra relatum est, Scoti & sequacium ut minorum in fide sententiam pro virili impugnet. Quam allucinationem notavit Malvenda *Annalium c. 44 pag. 376 ad 1221*: ipse tamen non satis accurate Panthaleonem ad 1262 referens, quod superius eversum est. Cæterum ridendus Alva in *Sole Verit. rad. 293 col. 2016*, ubi de hoc nostro auctore agens se ejus opera perquisivisse ait in Bib. S. M. Novellæ nec invenisse, quæ mihi facillime ibi occurrerunt. At non mirum Alvam sæpius minus fuisse oculatum, qui ibidem Possevinum profert quasi Panthaleonem hunc dixerit ordinis Minorum, cum in Apparatu diserte ordinis Prædicatorum scribat.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS hac ætate florens scripsit opus Claromontii in Arvernia apud nostros servatum hoc titulo:

In proverbis Salomonis per quemdam ex ordine FF. Prædicatorum anno MCCCLXXVI.

F. ANDREAS DE TURRE.

F. ANDREAS DE TURRE sive *Turrianus* Mediolanensis ex illustri familia della Torre, quæ diu primas in ea civitate partes habuit, oriundus, in cœnobio S. Eustorgii ordinem amplexatus est. Bononiensis nostri gymnasii regentem egisse asserit Rovetta. Hinc ab Urbano V in pœnitentiarium ascitus, archiepiscopus demum Januensis ab eodem electus fuit & datus III kal. martii MCCCLXXVIII, ut habet Ughellus ex actis Vaticanis, ubi & iis omnibus illum animi dotibus claruisse præstat, quas in episcopo maxime requirit apostolus. Vita simul & dignitate cessit anno MCCCLXXVII. De eo præter citatos agunt Pius P. II lib. 2 p. 200, Fontana in Theat. & Monum. Fernandez, & alii. Hæc ejus a Rovetta recensentur opera in Bibl. inquit, nostra Bonon. servata ms

Summa casuum conscientia.

Quæstiones quodlibetales theologica.

Quæstiones variae philosophica.

Ordinationes ab eo præscriptæ in ea quam Janus habuit synodo xv maii MCCCLXXV.

F. ALPHONSUS HISPANUS.

* 1378. F. ALPHONSUS HISPANUS cujus verò civitatis fuerit, aut conventus alumnus ignotum, his annis floruit Petri de Luna cardinalis tit. S. Mariz in Cosmedim confessorius, scripsit

Relationem colloquii sui cum dicto Petro de Luna de electione Urbani VI anno MCCCLXXVIII, quam in fine suo nomine signavit sic: Et scripsi ego Frater Alphonsus.

Hujus relationis fragmentum refert Rainaldus ad ann. 1378 n. 29 ut videtur ex tomo II de schismate Aven. Bibl. Vatic. ubi forte ejus alia. Alphonsus hic noster non confundendus cum Alphonso Pecha ex episcopo Giennensi Eremita Hieronymiano ejusdem ætatis, quicum etiam agit in illo colloquio. Alphonsi hujus meminerunt editores Actorum SS. T. II junii ad x diem, ubi de B. Joanne Dominici in Annotatis p. 408 b. Accuratiorem hujus scriptoris notitiam dabunt forsitan Hispani nostri.

F. M. NEAPOLITANUS.

* 1378. F. M. NEAPOLITANUS Barenfis patria & ut videtur professione sub finem seculi XIV clarus pro Urbani VI defensione animo exarsit, & styli acuit in adversos sacri collegii cardinales. Extrat ejus codice Colbertino 815 fol. charta. qui est collectio actorum durante schismate Avenionensi

Littera missa contra cardinales per magistrum M. Neapolitanum Barensem de ordine Prædicatorum super impressiva electione facta in urbe de Bartholomæo. Princ. " Quid agitis o cœlestis ostii cardinales incliti, o divini palatii nobilissimi patres, " o illustrissimi angelicæ Hierarchiæ principes? " Numquid vestræ gravitatis ignaros, vestræ nobilitatis oblitos, vestræ dignitatis immemores indignis ac levibus actibus decet vos vestram obfuscare prudentiam, denigrare decentiam, ac excellentiam maculare? Estne rationi consonum, ac consuetudo ornatui morum vestrorum conveniens, vel etiam solitæ vestræ maturitati conformis, ut principalia corporis mystici membra separentur a capite, sustentantes columnæ semigrentur a base, & honorabiles ministri a pontifice dividantur &c. Finis: Quid contenditis contra stimulum calcitrare, & queritis Christum Dominum, quod est impossibile separare. Melius audietis consilium prophetæ, qui ait, si revertamini & quiescatis salvi eritis, & tunc in silentio & in spe erit fortitudo vestra, dabitque Ecclesiæ pacem, animabus salutem & gloriam, non vobis, sed Domino Jesu Christo, cui cum Patre & Spiritu Sancto est semper omnis honor & gloria per O. S. S. A. Explicite. Implet 16 paginas a fol. CCXXXV III b, ad CCXLVI a.

Sequitur immediate *Responsiva ad præmissam epistolam facta per B. M. D. Petrum Flandrini sancti Eustachii diaconum cardinalem. Pr. " Averte oculos tuos & statue eos declinare in terram, " qui vana locutus es, & christos Domini gladio " sanguine mendacii cruentato tangere præsumpsisti. " Aperuisti os tuum, ut falsa nunciare in populo, " & ut verum esse mendacium affirmares, scripsisti " enim epistolam illam quæ incipit, Quid agitis " &c. Unde tibi precor tanta auctoritas? &c.*

Ex quibus patet hunc nostrum sacre theologiæ magistrum non parvæ auctoritatis virum fuisse, ejusque litteram cardinales ab Urbano VI segre non leviter pupugisse, cui cardinalis Flandrini e primoribus respondendum ipse suscepit.

F. JOANNES CASTELLANI.

* 1378. F. JOANNES CASTELLANI an Italus, an Hispanus vel Aragonus, non mihi liquet, licentiam ut aiunt in sacra facultate Parisiensi decurrebat annis MCCCLXXVI & LXXVII, & anno sequenti ante pascha locum inter licentiatos sortitus est decimum tertium. Sic enim in Actis facultatis a me visis & exploratis. Vir fuit sua ætate apud Ecclesiæ principes haud parvæ existimationis & gratiæ, & in luctuoso illo Avenionensi schismate Urbani VI partibus studiosissime adhæsit. Ejus extat in Bibl. Colbert. Paris. cod. ms 811 fol. med. chart. qui codex totus est de actis & scriptis durante illo schismate ad fol. 72, Epitola hoc titulo:

F. Joannis Castellani magistri in theologia responsum ad Petrum archiepiscopum Toletanum, in quo asserit, quod est articulus fidei credere unam sanctam Ecclesiam catholicam, ac Urbanum VI ejus verum caput. In fine verò sic se signat: Frater Joannes Castellanus magister in theologia.

Exinde verò mihi certum non fuisse Gallum, cum universa Gallia Clementis VII papæ Avenionensis partes secuta fuerit, sed potuit esse vel Italus, vel potius Aragonus, quandiu enim Petrus Aragoniæ rex vixit, ut neutrum paparum electorum agnoscere voluit, sic ejus subiecti præsertim regulares alii Urbano, alii Clementi se addicebant.

F. HENRICUS DANIELL.

* 1379. F. HENRICUS DANIELL Anglus a Lusitania ceterisque nostratibus omissus, a Pitseo laudatur ad 1379 ceu vir in medicina versatissimus, eaque in facultate priusquam ordini non en careret, videtur lauream consecutus. Hæc ejus opera:

Manipulus florum Gualtero Cateneo medicina doctore nuncupatus. Pr. Amantissime sodalis pluries &c.

De judiciis urinarum utraque lingua Latina & Anglica. Pluries recensetur in catal. Angl.

T. I P. I n. 3605: *Henry Daniell of the Knowledge and Judgements of urines translated out of Latine by the author himself, hoc est: Instructio circa judicium ex urinis ferenda e Latino Anglice ab ipso auctore reddita.*

Item n. 3617 *Henrici Daniel de judiciis urinarum. Hic Latine.*

Item n. 3763 *Fratri Henrici Daniel tractatus de urinis ad magistrum Walterum de Ketene. memb. 4 anno mcccciv: quæ ætas codicis.*

Idem videtur qui suppresso auctoris nomine indicatur P. III n. 1172 *De urinarum judiciis partim Anglice partim Latine, & de morborum remediis & de urinis partim Anglice partim Latine.*

T. II P. I n. 9433 *Liber de judiciis urinarum Anglice. Prologus vero Latine sic incipit: Dilecto socio in Christo magistro Waltero de Ketene Frater Henricus Daniel ordinis Fratrum Prædicatorum servulus Jesu Christi & sanctæ Virginis maris ejus salutem. fol.*

Item n. 9762 *Liber uricrisiarum Fratris Henrici Danyell ordinis Prædicatorum. Being a large treatise of urines in three boocks old English fol. Hoc est: Hic latissime tractatur de urinis tribus libris Anglice.*

An alius an idem laudatus T. I P. III n. 968 *De urinis, vel uricrisiarum libri tres Anglico sermone conscripti partim pergamento partim charta per H. W. ordinis Fratrum Prædicatorum.*

Auctoris & operum meminerunt Baleus & Simlerus.

F. PETRUS DE RANCIA.

* 1379. F. PETRUS DE RANCIA Gallus de Raisa corrupte a Lusitano & sequacibus nuncupatus, & ad 1295 aut 1296 non tolerando *mapaxpoviqm* collocatus Gallus fuit, in diocesis Trecentis castro Rancæ vernacule dicto natus, & ab eodem nomen sortitus, Trecenti ordini nomen dedit, virque evasit pietate, doctrina, & facundia conspicuus. Ille est qui in Gallia Christiana vocatur *Guillelmus de Rancæ* Joannis regis Francorum I confessorius, qui & post infelicem ad Pictavos pugnam eum in Angliam secutus, ipsi stetit individuus. Rege autem libero dimisso cum eodem in Galliam redux electus est episcopus Saiensis vel ut alii scribunt, Sagienfis in Normania, quam Ecclesiam sapienter administravit ab anno MCCCLXV ad MCCCLXXXIX, quo & regere & vivere desit. Ejus meminere fappares Laurentius Pignon inter episcopos. F. *Guillelmus de Rancæ*, inquit, *de conventu Trecenti confessor regis Francia episcopus Sagienfis: Et Ludovicus a Valleoleti inter scriptores n. 76: F. Petrus de Rancia confessor illustrissimi principis Johannis regis Francia episcopus Sagienfis dictavit stylo eleganti opus quod*

Reportatorium scriptura sacra appellavit.

Item fecit aliud opus, quod vocavit Soliloquium. Non Siligolus ut corrupte legit Lusitanus & eum excipientes.

Item Homilias devotas.

Quæ opera haud dubie a Valleoletano, dum aeger Parisiis, visa.

Quale certo ei fuerit nomen an Guillelmus an Petrus, an utrumque, ex solis tabulis Sagienfis haberi potest, vel etiam ex testamento Joannis regis, in quo eum nominatum terunt supremæ voluntatis curatorem, unâ cum episcopo Bellovacensi & comite Tancarillæ, eoque scripto die vi aprilis MCCCLXIV Londini in Anglia, altero ante regis obitum die, qui mortuus est VIII ejusdem mensis. Hæc verò acta videre non licuit hactenus.

F. JOANNES FORBITEUS.

* 1379. F. JOANNES FORBITEUS vel *Forbitoris* gente Gailus, natione Campanus an Remensis an Catalannus, certe in ea civitate mihi visi sunt hujus agnominis vernacule *le Fourbisseur*, sed cum & alibi alii sic nuncupati possint inveniri, nihil certi astruo, cum nomenclatio sit vulgaris, hac ætate floruit. In sacra facultate Parisiensi lauream obtinuit, & in catalogo magistrorum inter additos ad Bernardum Guidonis in cod. Lingon. n. 151 recensetur his verbis: *F. Johannes Forbiteus Campanus factus Parisius. Cum autem inter XII postremos manu eadem æquali scriptos post omnes ab Innocentio VI promotos tertius laudetur, & Hervæus de Cauda qui horum duodecim nonus est dicatur in crastino S. Mauri anno MCCCLXVIII veteri nempe stylo, novo MCCCLXIX licentiatas, Forbiteum merito ad MCCCLXIII recte revoces. In congregatione universitatis Parisiensis occasione schismatis anno MCCCLXXIX die XXII maii habita, in qua deliberabatur utri obediendum esset, an Urbano VI, an Clementi VII, inter magistros theologia præfentes hi duo nostri numerantur, F. Johannes *le Fourbisseur*, & F. Johannes *Thome*. Videtis Hist. univ. Par. T. IV p. 569. Ejus etiam cum laude meminit Ludovicus a Valleoleti n. 74 sic: *F. Joannes Forbitoris magister in theologia Parisius, vir magna sanctitatis & munditiæ scripsit super sententias & sermones. Quo loquendi modo indicat vel senem a se visum, si juvenis Parisios ad gymnasium San-**

Jacobeum pro rata provinciæ Hispaniæ studens missas fuerit, quod & verisimillimum, aut saltem ab his qui viderant & convixerant ita se audivisse. Forbiteus autem etsi XLV circiter annos illi dederis cum licentiatas est, facile potuit ad mcccxc & ultra superesse. Ex hactenus dictis Lusitanum & sequaces, Castellum, Pium &c. emendabis, qui agnomen ejus corrupte enunciant *Fribitoris* vel *Fribitoris*, & ad ann. 1290 vel ad 1321 ut Altamura collocant longe recentiorum: sed & Fernandez delusum agnosces, cum Germanis seu Teutonibus accenset. At quod hic potissimum, Forbiteus scripsit quæ ætate Valleoletani adhuc extrabant

Commentaria in IV libros sententiarum & sermones.

F. JOANNES TAULERUS.

* 1379. F. JOANNES TAULERUS Germanus provinciæ Teutoniciæ alumnus vir non solum seculo quo vixit XIV qua mira sanctioris severiorisque vitæ ratione, qua Christianorum ad meliorem frugem, hominisque interioris cultum perfectiorem adducendorum studio clarissimum se fecit, sed & sequentibus ad hæc nostra tempora præclaris quæ reliquit, nunquamque satis laudandis operibus maximum nomen promeruit apud posteros, adeo ut ab inde jam sublimis & illuminatus theologus audiat, vitæque spiritalis magister etiamnum habeatur. Acta ejus ut aiunt conversionis, scilicet ab inanis in sermonibus auræ ac gloriolæ captatione ad sublimiorem cum Deo conjunctionem sincerumque salutis animarum studium & exinde ad obitum usque, operibus ejus præfixa, & a Surio Latine data, vulgo nunc pro certis circumferuntur, quæ nisi parabolice maximam partem accipiantur, vix mihi constant, nec ad historiam amissim scripta ullatenus videntur. Equidem in Actis civitas in qua tot mira gesta dicuntur non nominatur, sed eam Coloniam Agrippinam esse Surius in titulo indicat; hinc nostri ibidem conventus alumnus, ibidem in academia laurea magistrarii donatum, majorem etiam vitæ partem duxisse, in ea Christi anno MCCCLXVI ætatis circiter quinquagesimo a laico quodam e loco triginta miliaribus distito accurrente ad perfectiora deductum ac incitatum, reliquos tandem vitæ dies ministeria ordini consueta cum auditorum plausu fructuque majori exercendo transgisse, ac in eadem tandem urbe mortuum sepulcrumque narrat. Contra autem non Colonienfis, sed Argentinensis seu Strasburgensis conventus alumnus ac professum constat fuisse Taulerum ex inscriptione superius relata codicis ab eo & Joanne de Tambach conventui Sanjacobeo Parisiensi dato, in quo sic disertè legitur: *Librum istum contulere Fratres magister Joannes de Tambacho, & Joannes Taulerii de conventu Argentinensi &c.* Videtis. Ex quo conjicias ambos in gymnasio illo nostro generali pro rata provinciæ suæ missos aliquando studuisse, & in quoddam gratitudinis suæ monumentum prædictum codicem dedisse: civitatemque Parisiensem forte illam esse in qua se 30 ætatis anno superiorum suorum nutu ac jussu studiis incubuisse narrat sermone primo ad populum in vitæ ejus historia relato, non quod tum primum jam triginta annos natus ordini nomen dederit, ut perperam interpretatur Soëgius noster in *Anno Dominic. Gallico T. II julii, in supplem. maii pag. 160*, quem potius adolescentem XVIII aut XX annorum amplexum esse verisimilius est, sed quod eo seculo ad studia generalia Parisiense præsertim profectus causa non mitterentur ex alienis provinciis, nisi jam ætate provectiores, & in provinciæ suæ studiis omnibus disciplinis perfuncti, cujus 600 exempla habes in hac bibliotheca: unde jam tum non

solum sacerdos, sed & sacramenti pœnitentiæ mi-
nister admittebatur, quod tironi aut recens pro-
fessio non permisissent. Quod verò in prædicta hi-
storia sæpius sacra theologia doctor & magister di-
citur, pluresque accipiunt quasi fuerit in academia
Coloniensi laurea donatus, non placet: neque enim
nomen ejus in catalogo magistrorum ad 1368 fat-
accurato recenseretur, ubi tamen non fuisset omis-
sum, si eo honore insignitus fuisset, ut omis-
sum non est condiscipuli ejus dilectissimi F. Joannis de
Tambacho: sed & in inscriptione codicis Sanjacobi
Tambachus magister quidem, sed Taulerus frater
tantum appellatur. Magistrum tamen apud suos
vulgo audisse facile concedam communitari ratione,
vel quod in studio aliquo generali Argentinen-
si puta primarius theologiae lector, vel quod prædi-
cator generalis fuerit, vel quod doctrina præ cæ-
teris emineret, id enim non infuetum illa præfer-
tim ætate. In variis Germaniæ civitatibus, Colo-
niæ etiam aliquando concionibus claruisse non ne-
gaverim, sed in ista non diu commoratum ex eo
suspicio, quod apud nostros Colonienses nulla sit
ejus antiqua notitia. Argentiniæ verò potissimam vi-
tæ partem duxisse verisimilius: certe ibi agebat an-
no 1336 ut constat ex epistola beati nostri Venturi-
ni ad F. Egnolfum de Ehenheim suum in vita spi-
rituali discipulum Argentiniæ degentem, & nostri
ibidem conventus ut videtur alumnus, cui post
plura cœlestia documenta sic scribit: *His die-
bus aliquantulum gravatus, & nuncio præoccupatus
qui cras mane recessurus est, nequeo scribere, quia
& caput doleo præ gravamine, dum hæc scribo. Un-
de & te rogo quod dum videbis illum tuum & etiam
meum dilectum Joannem Taulerium me apud illum
excuses, & roges ut mihi scribat, quia illum
suscepi tecum in visceribus charitatis, sperans per
illum & per te, & per alios quorum nomina sunt
in libro vitæ, nomen Christi in Theotonia dilatari.*
Hæc autem epistola scripta est e montibus Provin-
ciæ, ubi tum exulabat Venturinus die jovis proxi-
ma post cineres anno mcccxxxvi: nam in eadem
dicit se xxxvi ætatis annum completurum die no-
no intrante aprili, & in sequenti ad F. Rodolphum
de provincia Lombardiæ Parisi studentem, ubi
idem dicit se jam esse xxxvi annorum, addit se
eam scribere intrante octobri mcccxxxvi. Ex quibus
amplius patet jam tum anno scilicet mcccxxxvi
Taulerium viæ interiori ac spirituali instituisse: nam
F. ille Egnolfus ejus familiaris & ab intimis in ea
ita profecerat, de eoque B. Venturinus ita certus
erat, ut in eadem epistola de quodam F. Joanne
ordinis Eremitarum eandem viam aggresso loquens,
*Ei, inquit, impono, ut tibi vitæ mea in omnibus sit
obediens, licet in hoc non confidam de discretione
seu virtute tua, ut sibi scias necessaria imperare,
sed de merito obedientiæ facere.* Quæ videtur dice-
re ne vanitatem quamdam ingereret, nam quan-
tum in Egnolli sapientia fiducia poneret, probant
quæ addit: *Unde volo quod tibi revelet omnia fac-
ta & cogitata sua tam bona quam mala, & conse-
quenter tibi obtemperet in omnibus, que dixeris
facienda vel omittenda sive laxando sive restringen-
do. O Deus terribilis in consiliis tuis, quis sum ego
qui tam audacter ignotis impero, tanquam qui ca-
thedram magisterii teneam in arte (vel arte) vir-
tutum &c.* ut hinc pateat non ex visu, sed ex sola
per alternas invicem epistolas de rebus spirituali-
bus communicatione Argentinenfes hos B. Ventu-
rino cognitos & familiares fuisse: nam præter hanc
epistolam est & alia prior ad eundem Egnolfum,
& in utraque ad sibi ab eo datas respondere se si-
gnificat, nec dubito quin plures aliæ sint licet a me
non visæ. Ex his infero rursus Taulero nostro non
defuisse summos ex ordine viæ spiritualis præcep-

tores: nam præter B. Venturinum, quicum illi ma-
gna litterarum societas, præter Egnolfum suæ cir-
citer ætatis quatuor annis Venturino, ut hic scri-
bit, juniorem ad hæc cœlestia totis præcordiis aspi-
rantem, Joannem de Tambach habebat sodalem
intimum, habebat F. Dietricum de Columbaria cui
scribens B. Venturinus in eo asserit cor suum mi-
rabiliter requiescere, habebat B. Henricum Suso-
nem, ut nunc dicunt sive potius Joannem de Sve-
via conventus Constantiensis, qui iis annis suum
de sapientia æterna librum in lucem edidit, hos,
inquam, habebat omnes æquales rerum spiritualium
excellentiſsimos magistros, nec dubium quin plures
alii fuerint, ut interim taceam de F. Ludolpho,
qui post annos triginta in ordine completos Cartu-
sianus factus tum Cartusæ Argentinenſi præerat
prior, ut necesse non fuerit laicum hominem a 30
milliaribus ad Taulerum accedere, qui viam spiri-
tus eum quasi rudem & novitium anno mcccxlvi
edoceret decem jam antea annis & amplius iisdem
plane instructum. In eadem anno illo si velis, mul-
to magis profecisse non negaverim, ut virorum spi-
ritualium est, quæ retro sunt oblivisci, ad ea verò
quæ priora sunt se ipsos quotidie extendere: ve-
rum in tota illa historia laici præceptoris quiddam
suboleo parabolicum nec ad litteram accipiendum,
præcipue si ejus auctor est, ut quidam volunt, ipse
Taulerus: hujusmodi enim involucris suas ad cha-
risimata meliora conversiones ea solebant ætate te-
gere, ut de se ipso faretur laudatus Henricus Su-
so in citati operis prologo genuino legendo potius,
quam in versione a Surio interpolata & partim res-
cissa. Mortem Tauleri historiæ, si ipse auctor est,
& mira quæ tum accidisse narratur, quis addide-
rit, an verò sit etiam parabola ab eodem quod veri-
simillimum, ut pote quæ styli ejusdem videatur,
ad piorum hominum consolationem scripta, exa-
minent qui Germanice sciunt, & ipsa originalia
vel saltem authentica & æqualia possunt consulere
monumenta: nobis certum est Taulerum Argenti-
niæ in suo conventu nativo diem obiisse cum fama
sanctitatis & in oede sepultum sub lapide effigiem
ejus referente, cui insculpta hæc etiamnum legen-
da epigraphæ: *Anno mcccxxxix obiit Frater Johan-
nes Taulerus.* Sic enim me monuerunt ex visu qui-
dam nostri viri graves Argentiæ anno 1714 agentes,
quæ nostra domus ab ejurata in ea urbe fide catho-
lica in gymnasium publicum ita versa est, ut nihil
in oede templi hæctenus sit immutatum, clausus tan-
tum aditus, ceu in quo nullæ habeantur actiones pu-
blicæ. Ex quibus Spondanum emendes qui ad an-
num 1355 n. 17 postquam aliquos retulit ad illum
annum Tauleri mortem collocantes, addit sed ex
falsis memoriis eam accidisse xvi kal. jun. mcccxxi,
idque ex inscriptione sepulcri ante lectorium publi-
cum positi constare. Ex dictis colligas, si Tauler-
us xxx ætatis aut xxxii attingerat, ut Egnol-
phus, cum ad eos B. Venturinus scribebat anno
mcccxxxvi, primum ætatis lxxii circiter aut
lxxv obiisse.

Hujus nostri auctoris apud antiquos nomencla-
tores parca est memoria, quod exinde putem eve-
nisse, quod Germanice scripserit, operaque ejus
extra patriam regionemque suam distracta non fue-
rint; unde non parum Surii diligentia debetur, qui
ea Latinitate donata in lucem edidit, tantoque the-
sauro Ecclesiam universam ditavit. Ejus tamen cum
laude meminerunt nostri Baltazar Werlinus Addit.
2 ad Tritemium, Sixtus Senensis, Pius P. II lib. 2
col. 183, Fernandez, Altamura ad 1351, extrates
verò Simlerus, Possevinus, Miræus, Bellarminus,
Labbeus, Cavei Appendicis auctor, Dupinius secu-
lo suo xiv, quorum dicta ex supra relatis aut il-
lustres aut emendes.

Ejus opera simul prodierunt primum Coloniae,
Joannis Quentell 1548 fol. hoc ordine:

1. *Historia & enarratio vite sublimis ac illuminati
theologi Joannis Tauleri.* Quam ab ipso scriptam
plures conjiciunt: In qua nunquam proprio nomi-
ne designatur.

2. *Sermones de Dominicis & festis sanctorum per
annum.* Seorsum Lugduni, 1558 in 8. Venetiis, 1556
in 8 pp. 1071, quæ extat in Regia D. 3761.

3. *Divine institutiones aut doctrina recens in-
venta, quibus instrumitur, ut per spirituales exer-
citationes, virtutesque ad amabilem Dei unionem
pertingat.* Lectorem monet Surius non eo quo
conspiciuntur ordine ab ipso auctore traditas aut
conscriptas sed a se ex diversis illius scriptis collec-
tas & consarcinatas, atque sic digestas: quibus ni-
hilominus aliorum æque illustrium virorum quædam
hinc inde admista fuere. Hæc vero a Surio distinc-
ta fuisse & annotata saltem in margine plures de-
siderassent. Seorsum Coloniae 1587.

4. *Epistola aliquot, quas ille spiritualibus amicis
atque filiis suis scripsit.* 25 est F. Eccardi junioris.
29 nostri F. Henrici de Calstris Lovaniensis. 30 B.
Henrici Susonis: cætera Tauleri.

5. *Vaticinia quadam sive prophetia in vetustis
Joannis Tauleri codicibus reperta.*

6. *Cantica quadam spiritualia anime Deum im-
pendio amanti.*

7. *De novem statibus sive gradibus salutis ad
proficiendum continue, per veram sui abnegationem
sive resignationem in vera atque Christiana vita.*

9. *Speculum lucidissimum & exemplar amabilissi-
mum D. N. Jesu Christi, cum alia brevi institutio-
ne.*

10. *Convivium magistri Eckardi seu ut alii scri-
bunt Aicardi.* Vide supra F. Aicardus.

11. *Colloquium theologi & mendici.*

12. *Sermo seu exhortatio quadam fidelis, ut nos
ad adventum Domini nostri & mortem preparare
debeamus, & de diversis judiciis Dei super filios
hominum.*

13. *Quatuor notabiles preparationes potissimum
ad felicem mortem & quomodo tempus deperditum
recuperetur.*

14. *Alia notabilis ad felicem mortem preparatio.*

15. *De decem excitatibus, & quatuordecim di-
vini amoris radicibus.*

Altera editio est Parisiis, Societatis minimæ, 1623
in 4, cui quædam adjecta, scilicet Epistola 30 su-
pra laudata, & altera pag. 843, *scripta cuidam in
extremis laboranti, ambæ nostri Henrici Susonis.*
Laudantur & aliæ editiones Coloniae, 1572 & 1603
in 4, quæ Romæ in Barber. & 1615. Hæc apud Ar-
noldum Quentel. in 4, quæ in Regia D. 1541.

16. *De vita & passione salvatoris nostri Jesu Christi
piissima exercitia a quibus Taulerus conversionem
suam exorsus est ex idiomate Germanico a Surio
reddita Latine, Coloniae Jo. Quentel, 1548 in 8
pp. 303.* Adjecta sunt Nicolai Eschii exercitia. Ibid.
1607 in 12. Lugduni, G. Rouillii, 1572 in 16. Ar-
gentiniæ 1572 in 12, quæ Paris. in Reg. D. 2914.
Antwerpæ 1565 in 8. Coloniae apud Sebast. Ket-
teler 1706 in 12.

*Meditazioni Pie & devote sopra la vita & pas-
sione di N. S. Gesu Christo del R. P. F. Gioanne
Taulero, e di Nic. Eschio tradotte in volgare.* Ve-
netiis, 1584 in 12. Interpres Alexander Strozzi
episcopus Volaterranus.

Les mêmes en François. Antiqua Editio quæ apud
nostros Insulenses.

*Les mêmes traduits par le P. Jacques Talon de
l'Oratoire, Parisiis, P. Le Petit 1669 in 12.*

Institutionum liber variis linguis prodiit. Italice
hoc titulo: *Vita & Institutioni tradotte in Tosca-*

no da F. Seraphino Razzi dell'ordine de' Predicatori Sæc. XIV.
Florentiæ, 1568 in 8.

Gallice: *Les institutions divines & salutaires en-
seignemens du R. P. F. Jean Thaulere, ou il est en-
seigné comme on peut facilement parvenir a la par-
faite union de l'amour de Dieu par le moien des
saintes vertus & bons exercices spirituels avec la
vie & epîtres dudit auteur, le tout traduit par les
pères Minimes de l'oratoire Notre Dame de Vie
saine, Atrebat, Egidii Bauduyn 1614 in 8. pp. 496i*
Quæ versio videtur ibidem prodiisse jam ab anno
1595. Laudatur altera versio, Paris. 1638.

Altera hoc titulo: *Les divines institutions ou le-
çons de la perfection, donnees avec éclaircissement
par F. Louis Chardon de l'ordre des FF. Prêcheurs
du convent du meme ordre rue S. Honoré, Parisiis;
Sebastiani Huré 1650 in 12, pp. 621.*

Altera elegans hoc titulo: *Les institutions de
Thaulere religieux de l'ordre de S. Dominique, Pa-
risiis, Caroli Savreux 1665 in 8. pp. 443.* Prodiit
nomine Fratrum novitatus generalis Parisiensis a
PP. Bernardo la Palisse & Vincentio Baron nostris
probata.

Joannes Eckius nimio zelo abreptus Tauleri nostri
doctrinam carpsit, quam adversus eundem Ludo-
vicus Bloſius abbas Lætiensis vir piissimus egregie vin-
dicavit: sed & eruditissimus episcopus Meldensis Ja-
cobus Benignus Bossuet Libro suo cui titulus *In-
struction sur les états d'oraison* pluribus commen-
dat pag. 6: *Taulere est amon avis un des plus solides
& des plus corrects des mystiques.* Legendus & pag.
377 & seqq. ubi plurimum laudat Thauleri sermo-
nem Dom. I Quadrag. At nescio cur Illustrissimus
episcopus pag. 380 velit Thaulerum a Joanne Rus-
broek accepisse, nam etsi cœtanei fuerint, Rus-
broek vir pius, ut ait Tritemius, & omnes fa-
ventur, sed non litteratus, & ut habet Andreas
Valerius Desselius, sanctitatis majoris quam doctri-
næ, non nisi post annum mcccxlx, quo primus prior
Vallis Viridis constitutus est, opus suum de orna-
tu spiritualium nuptiarum scripsit, teste Joanne de
Scoenhovia ejusdem sodalitiæ canonico in apologia
ejusdem operis adversus Gersonum: Taulerus autem
anno mcccxxxix mortuus quidem, sed sacras
litteras ab adolescentia edoctus, & ut minimum
anno mcccxlvi vitæ illius perfectionis exercitiis
seculo incumbens, de ea jam & palam sermones
habere & tractatus scribere inceperat.

Optandum esset, ut nova operum Taulerii,
qualia ab ipso Germanicè prodierunt editio cudere-
tur, addita e regione sincera versione Latina. Sic
enim quid Tauleri genuinum, quid a Surio infer-
tum agnosceretur.

Plura Tauleri opera spiritualia Germanice variis
locis & annis feruntur edita.

B. M. RAIMUNDUS DE VINEIS.

B. M. RAIMUNDUS DE VINEIS a Capua
vulgo dictus, quod in ea insigni Regni Neapo-
litani urbe natus, ex nobili de Vineis agnomine
nuncupata familia ortum habuit, ordinique nomen
dedit in patria, quam ut & ordinem egregiis suis
non parum illustravit virtutibus. Scientia eruditio-
neque clarus, sacras variis in locis studiisque gene-
ralibus docuit e superiori loco literas. Pietate verò
disciplinæque regularis studio singulariter eminens,
presbyter inauguratus, monasterio Sororum ordinis
apud Montepolitianum erecto & sanctitate celebri
positus est & præfectus prior. Anno mcccxlvi
conventum Romanum ad Minervam regebat, cum
Urbanus V ad Urbem se contulit. Senas exinde missus
studii regens, Catharinam Senensem jam tum sanc-

rimonia fulgentem familiarem habuit, eique coelitus datus est a confessionibus, & divinorum secretorum conficius: tumque anno circiter MCCCLXXII furentem per eam civitatem inguinaria lue, caritate flagrans ægrotis pesteque tactis ministrandis ac inserviendis sese totum dedit: quibus in officiis morbo contracto jamjam moriturus erat, ni Catharina precibus vitæ reddidisset. A Florentinis ad Gregorium XI Avenioni sedentem pro pace obtinenda anno MCCCLXXVII missus, accedente postea ad eundem pontificem Catharina eadem de causa, hujus fuit interpres, postulataque ambo obtinuerant, ni Florentinorum inconstantia pacta inturbasset. Gregorio huic factus deinceps familiaris, eum Romanam XVII januar. MCCCLXXVII B. Catharinæ dictæ suasionibus progressum ea scilicet mente, ut urbi sedem Pontificiam restitueret, secutus est, tumque iterum conventus Romani ad Minervam assumtus est præses, quoungebatur munere, cum Urbanum VI elegerunt cardinales die IX April. MCCCLXXVIII & XVII ejus mensis coronaverunt. Et ut a Gregorio in maximis Ecclesiæ negotiis præsertim de pace Florentinorum, ceu vir in agendis peritus & solers ascitus fuerat, sic a successore in tantis ejus electione, quam coactam & violentam contenderunt cardinales, excitatis turbis, diroque schismate exinde secuto variis occupatus est legationibus. Missus ab eo fuerat in Franciam ad Carolum V regem, ut eum ad obedientiam suam alliceret, & a Clemente VII papa Avenionensi adversum se erecto abalienaret; sed Vincimillium usque progressus, de insidiis sibi in itinere stuctis monitus, Genuam retrocessit. Interea provinciæ Lombardiæ superioris, ut tum adhuc vocabant, electus & præfectus prior & præses, comitiis ordinis Bononiæ anno MCCCLXXX juxta capituli generalis præcedentis assignationem coactis affuit, tumque ejus ordinis provinciarum partis quæ Urbano VI obediebat, assumtus est magister, dum Elias Raimundi Tolosani magister ordinis antea generalis provincias secum Clementi VII addictas eodem anno Laufanæ sua comitia generalia agebat, unde natum in ordine non secus ac in Ecclesia schisma nec minus sævum ac diuturnum: quo tamen non obstante uterque & Elias & Raimundus quilibet in sua obedientia disciplinæ regulari asserendæ summo studio incubuisse fertur. Et Raimundus quidem præstantissimos in sua obedientia sui ejusdem consilii viros in hoc opere laudatos nactus, eam in provinciis sibi subjectis totis viribus promovit. Verum est pauca 19 annis quibus rexit capitula generalia coegisse, nempe præter Bononiensæ electionis 1380, Budæ 1382, Veronæ 1385, Viennæ Austriæ 1388. Ferrariæ 1391, Francofurti 1397, quod ejus negligentia in suo capp. genn. chronico ascribit F. Laurentius Pignon, qui in eo non audiendus, ceu qui in schismate sub papæ Avenionensibus militabat: sed verisimilius luctuosi illius temporis iniquitati tribueris, ut frequentius illa celebraret non permitterentis. Adde quod ab Urbano VI, tum a Bonifacio IX variis fuit ad principes & regna legationibus implicatus, ut eos in sua obedientia contineret, vel ad eam revocaret, quo munere pro altero in Trinacriaungebatur anno 1395, & in iisdem videtur immortalis in Germania, ubi tandem senio laboribusque fractus obiit Nuribergæ anno MCCCLXIX in nostra ibidem ecclesia sepultus, cum non vulgari sanctitatis opinione, unde in nostris annalibus Beati titulo vulgo insignitur: Nuribergæ autem corpus ejus Neapolim translatum fuisse asserunt Lusitanus, Pius P. II lib. 2 col. 205, Vallius in compendio ex summario div. illust. prov. Sicil. & alii sequaces, ac ad altare majus conventus S. Dominici reconditum. Ejus cum laude meminerunt alii nostrates omnes ad Al-

tamuram ad 1399: extrates etiam Possévinus, ac præsertim Michael Monachus in suo *Santuariario Capuano* p. 374, quos omnes ad superiora ex certis documentis & æqualibus accepta corrigas. Hæc ejus opera:

1. *Legenda B. Agnetis de Montepolitano virginis ordinis Predicatorum*, quam scripsit juvenis tum monasterii ab eadem sancta virgine fundati rector circa 1350 aut paulo plus, tum ex ejus monasterii monumentis, tum ex quatuor sororum ejusdem sanctæ anno 1317 mortuæ discipularum adhuc superstitem testimonio. *Αυτογραφοί* in memb. etiamnum servatur apud nostros Montepolitianos, qui ibidem Sororibus successerunt, ex quo Ambrosius Taëgius in suam Rerum ordinis collectionem intulit *Lib. 3 Dist. 8 fol. 146*. Ex iis verbis Henfchenius & Pappebrochius ediderunt T. II April. p. 792. Non omittendum autem quod in ea *Legenda* refertur cap. 9 n. 78, Agnetis mortuæ sua *Pater noster* filo inserta Sororem quamdam in manus accepisse, & cum deoscularetur fragrantem ex iis odorem percepisse: quod indicat usum antiquum & constantem in ordine rosarii ad zonam ferendi, cujus & alia exempla supra relata sunt.

2. *Legenda B. Catharinæ admirabilis virginis de Senis ororis de penitentia B. Dominici fundatoris ordinis Fratrum Predicatorum*. Cujus hi codd. ms. a me Vili Parisiis

In Victor. cod. 236 fol. charta & pergamen. Ad calcem sic legitur: *Explicit Legenda B. Catharinæ de Senis admirabilis virginis & martyris sororis de penitentia B. Dominici, quam composuit bona memoria F. Raimundus de Capua sacra theologia professor, & totius ordinis Predicatorum generalis magister circa ann. Dñi MCCCLXII. Qui post labores diuturnos feliciter tandem in provincia Teutonia in conventu Noringensi ordinis præfati migravit ad Dñum Ihesum anno Dñi MCCCLXVIII die XIII mensis martii, hora fere VIII de sero in domo situata circa domum que vulgariter Hottier, in qua tunc mirum ducebat. Ubi annus annotatur stylo veteri, qui nunc diceretur MCCCLXIX: sed & id non caret difficultate, nam si hoc anno mortuus esset die XXI mensis martii, capitulum generale pro electione successoris habitum fuisset anno sequenti MCCCL, quod celebratum non est nisi anno MCCCL. Circumstantiæ tamen mortis tam diligenter annotatæ faciunt ut dubitem, an non pro MCCCLXVIII legendum sit MCCCLXVIII stylo veteri, qui stylo novo esset MCCCL, tum enim recta essent omnia. Scriptores annalium nostrorum vulgo dicunt mortuum mense octobris anni MCCCLXIX, & in martyrologiis impressis ejus obitus ad diem V ejus mensis inscribitur: in antiquo martyrologio ms memb. domus nostræ Catalaunensis, quod ad exemplum domus Parisiensis S. Jacobi scribi curavit ante MD magister ordinis postea F. Joannes Clerée, obitus Raimundi ad XIII nonas octobris ponitur, sed leve est discrimen.*

Duo sunt codices ms apud nostros Parisienses ad S. Honorati: primus in fol. notatur scriptus anno MCCCLXII: alter in 4 scriptus anno MDXXXIII, uterque chartaceus. Tomafinus recenset codicem memb. eleganter scriptum in fol. Venetiis apud SS. Jo. & Paul.

Typis edidit primus Theodoricus Loher a Stratis Cartusianus, Colonia, Jasp. Gennepei 1553 fol. pp. 170. Eandem habent Acta SS. T. III april. ad diem XXIX. Quædam ad hæc editiones annotamus postea ubi de Catharina Senensis.

Ex illa vero & familiæ Raimundi agnomen, & quædam ejus gesta hinc relata excepta sunt. Non omittendum B. Stephani Cartusiani S. Catharinæ a secretis de Raimundo testimonium, ortu fuisse nobilem.

bilem, virginem, scientia magna &c. Videtis Acta SS. citata p. 367.

Huic vitæ adjecti sunt *Dialogi D. Catharinæ Senensis ex Italico in Latinum versi ab eodem Raimundo*, Colonia 1553. Alias editiones videtis postea ubi de B. Catharina.

3. *Tractatus super Magnificat pulcherrimus atque devotus*. Sic Stephanus Cartusianus citatus, qui legit & addit sua ætate fuisse communem. Laudat non Sixtus Senensis ut legitur in Actis SS. sed Antonius Senensis, quem Lusitanum vulgo dicimus: sed ubi jam servetur nemo prodit.

4. *Officium pro festo visitationis B. Virginis*. Quod festum ab Urbano VI recens institutum fuerat, ut schismatis extinctionem a Deo obtinerent fideles. Officium verò ad calcem librorum choralium tum fuit additum, & in iis adhuc persistat, licet in usu esse desierit.

5. *Tractatus pro reformatione conservanda*. Prodiit typis Romæ 1580. Postea curis nostri Jacobi de Palude inquisitoris Tolosani Tolosæ, Raimundi Colomerii 1605 in 12. Fontana inter ordinationes capit. genn. inseruit Tit. de Reformatione a p. 550 ad 570. Scripsit verò Raimundus Panormi XVI martii MCCCLXV. In eo fatetur se quingentis vicibus tentasse, an non obstantibus infirmitatibus jejunare posset, ita verò ab ipsa juventute stomachi debilitate & capitis doloribus continuo vexatum, ut id a se obtinere non potuerit: quandoque tamen ope B. Virginis impetrasse, ut in ejus festorum vigiliis jejunaret. Unde quodam narrat has eum vigiliis in pane & aqua solis jejunasse, unde acceperint mihi incomptum.

6. *Epistola encyclica e capp. genn. ab eo celebratis de more scripta*.

Hæc verò cum actis alicubi jam latent, nam Romæ non extare exinde mihi rescriptum. Seriem verò capitulorum generalium sub ejus magistratu habitorum ex Laurentii Pignoni æqualis chronico depromsi, ex quo emendandi Pius & Fontana, qui ea perturbate referunt, quæ fuerunt Eliæ Raimundi & ejus successorum in obedientia Avenionensi, cum aliis Raimundi Capuani in obedientia Romana confundentes, & horum quædam omittentes.

7. *Acta ejus legationum pro summis pontificibus Gregorio XI, Urbano VI, & Bonifacio IX, tum & pro Florentinis*. Quæ non dubium quin serventur in archivis Vaticanis.

8. *Ejus testimonium juridicum de iis qua audivit & vidit vacante sede apostolica post obitum Gregorii papæ XI*. Extat Paris. in Colbert. cod. 811, qui collectio est actorum in schismate sub Urbano VI & Clemente VII sic in sua obedientia dicto anno MCCCLXXVIII. Ex quo codice exscriptum servo inter adversaria. Ad calcem alia se jam antea de eadem causa manu propria scripsisse testatur.

Ejus præter citatos meminerunt Leander fol. 43 b: Vallius in Compendio p. 125, at mirum a Toppio in Bib. Napol. omisum.

F. ALDOBRANDINUS FERRARIENSIS.

Recensetur a Lusitano, qui tamen ejus ætatem vel omisit vel ignoravit, Altamura verò ad 1471 collocat. Seculo contra integro antiquiorem præstat Rovetta revocans ad 1380 & de Collegariis nuncupatum asserens ex fide Vincentii Rivalii sui & ex relationibus domus nostræ antiquioris Ferrariensis. Hunc volunt composuisse, quod certo jam seculo XIV canebatur, & in breviariis ms ordinis ejus ætatis ms habetur.

Officium translationis S. Thoma de Aquino Pr. O quam felix mater Italia!

TOM. I.

Plura addit Rovetta scilicet: *Sermones de tempore & de sanctis. Opuscula plura moralia Latine & Italice* Sed ubi serventur non indicat.

F. ALDOBRANDINUS LOMBARDUS.

F. ALDOBRANDINUS LOMBARDUS quidam a Laurentio Pignoni n. 97 recensetur, quem scripsisse ait *Libros (leg. forsan sermones) de tempore & de sanctis*.

Item librum qui dicitur *Scala fidei*. Alterum hoc opus illud esse conjicio nec in merito, quod in catalogo Bibliothecæ Basileensis publicæ, sed olim nostræ, recensetur in sacris, Bibliothecarum arcanis p. 17 *Aldebrandini Scala de articulis fidei*. Haud dubie enim fallitur Spizelius editor, cum *Scala* putat agnomen esse *Aldebrandini*, haud incertus enim asseruerim esse titulum operis & legendum *Aldebrandini ordinis Predicatorum Scala de articulis fidei*, aut brevius *Scala fidei*.

Hic certo sec. XIV vixit, nam circa MCCCL hæc scribebat Laurentius: an autem iste unus sit & idem cum superiori Ferrariensi, quod conjectura proclive, disquirant indigenæ curiosi.

F. HENRICUS PETRI.

F. HENRICUS PETRI, quem Catalanum domusque Ilerdensis alumnum præstat Fernandez, & ad annum 1380 collocat, cui de domesticis & conterraneis loquenti videtur potius credendum, quam Pio & Altamura, qui nullo teste revocant ad 1335. Scripsit

In IV libris sententiarum commentarium.

Quod a se visum Lusitanus vel etiam lectum testatur in eadem Ilerdensis conventus bibliotheca, sibi que non mediocriter placuisse.

F. JACOBUS CINA A SANCTO ANDREA.

F. JACOBUS CINA A SANCTO ANDREA vulgo dictus Etruscus patria Collensis in agro Senensis, patre Cino matre Bice natus, nobili Cinanarum stirpe his ultimis annis in Julio Cinà Alexandri papæ VII intimo cubiculario & Lateranensi canonico adhuc florente oriundus, honestis parentibus licet fortunæ tenuis, ordinem Senis in S. Dominici claustris ingressus est adolescens, ibique pietati ac litteris adeo incubuit, ut inter provinciæ Romanæ primores eminuerit, diffinitor in comitiis non raro electus & prædicator generalis constitutus. Ecclesiastes vere apostolicus conciones frequenter, ac cum omnium plausu nec infructuose habuit. A capitulo generali theologiae lector institutus est Florentiæ in S. Maria Novella, dumque eo fungitur munere in comitiis provinciæ XXV Januarii MCCCLXIII Fulgini coactis electus est provincialis Romanus, & a F. Matthæo Marani Mantuano provinciæ Lombardiæ inferioris tum priore auctoritate magistri ordinis F. Simonis Lingonensis confirmatus, eodemque anno magistræ laurea in academia Florentina insignitus. Tandem a Gregorio XI anno MCCCLXXVIII ut vult Ugurgierius, seu potius ab Urbano VI, ut auctor est Ughellus, anno MCCCLXXXI episcopus Termulanus sub Beneventano est renunciatus, quam sedem non diu rexit, siquidem anno MCCCLXXXI successus ei est ab eodem Urbano F. Dominicus ordinis Servorum. Ejus meminerunt Lusitanus errans tamen cum revocatus ad 1262 seculo plus integro posteriorem: Pius della progenie p. 234, Fontana in Theatro & de Prov. Rom. Altamura ad 1379: sed de eo potissimum lo-

REFF

Sec. XIV. gendi Ugurgierius Pompe Sanesi Tit. VII n. 127 p. 184 & Ughellus Ital. Sac. T. VIII p. 532. Hæc ejus opera :

Commentarium in xv libros sententiarum. Conciones Dominicales, Quadragesimales, Funebres & ad Clerum.

Alphabetum in S. Isidori Hispalensis opera. Extat recensitus in catal. Anglic. T. I P. I n. 1809 hoc titulo : *Alphabetum novum Etymologiarum compilarum ex dictis B. Isidori episcopi Hispalensis per F. Jacobum de S. Andrea ordinis Prædicatorum theologia professorem ad papam Gregorium XI. In principio habentur pictura & papa & auctoris, ut videntur.*

Cætera opera superius relata ubi habeantur, gentiles sui diligentiores forsan aliquando docebunt & hinc addent.

F. THOMAS DE SULMONE.

† 1380. **F.** THOMAS DE SULMONE a patria in Aprutio sic nuncupatus theologus eximius, Philippo principi Tarentino, imperatori postea Constantiopolitano a sacris confessionibus & consiliis erat, tumque Castaniæ vulgo *Castellaneta* sub Tarentina metropoli datus est anstites ab Urbano V anno MCCCLXVI, quam Ecclesiam sapientissime rexit, & multis privilegiis SS. pontificum & regum Neapolitanorum auxit. Obiit circa MCCCLXXX. Meminerunt Ughellus Ital. Sac. T. IX, Fontana in Theatro, sed & Toppius Bibl. Napol. quamvis nulla ejus opera proferat, sperans forsan a suis sodalibus addenda, quod & nobis in votis est.

F. ANONYMUS.

* 1380. **F.** ANONYMUS sacri palatii magister apud Clementem sic in sua obedientia Avenionensi dictum, ille inquam qui in eo munere F. Nicolao de sancto Saturnino a mense decembri MCCCLXXVIII cardinali creato successus est, scripsit hoc titulo

Tractatus magistri palatii responsivus ad rationes quorundam theologorum contra Dñm Clementem, & pro B. (id est Bartholomæo seu potius Urbano VI) factas, ordinatus Avinionis de mense maii anno MCCCLXXX. Extat inter alia plura de schismate Avenionensi scripta cod. ms Colbert. 814 fol. charta.

Mirum Fontanam contendere, cum qui dicto Nicolao de S. Saturnino successit in munere magistri sacri palatii fuisse Joannem de Novocastro postea cardinalem, quem aliàs ordinis Prædicatorum fuisse asserit : at postea ubi de falso ordini Prædicatorum vindicatis, ostenditur istum Joannem non solum ordinis Prædicatorum non fuisse sodalem, sed jam anno MCCCLXXI episcopum fuisse Nivernensem : anno MCCCLXXIII ad insulas Tullenses in Lotharingia fuisse translatum, & anno demum MCCCLXXXIII purpura cõonestatum. Ex quibus invicte sequitur eum non esse qui anno MCCCLXXVIII vel sequenti Nicolao dicto successus fuit in munere magistri sacri palatii, quod nusquam legitur episcopis datum. Quis autem sit ille anonymus auctor tractatus relati, teregent forsan aliquando, qui gesta Clementis hujus Avenionis papæ ejusque litteras diligentius scrutabuntur, quod mihi non licuit. Gallum quemdam ex nostris sacre theologiæ magistrum, facile suspicor, quales plures tum Avenione morabantur.

F. PHILIPPUS DE RUFINIS.

F. PHILIPPUS DE RUFINIS Romanus illustri sanguine ortus patre Petro Angelo Rufino hujusque conjuge Lucia de Magistris Luca, Romæ ordini nomen dedit, virque evasit magnarum partium, nec in scholis tantum sacre theologiæ magister clarissimus, sed & in celebrioribus Italiae pulpitis famosissimus Ecclesiastes. Apostolicus primum in Vaticana Basilica pœnitentiarius institutus, exinde a Clemente VI ad Aferniensem sedem sub Capuana evectus est, quam jam certo administrabat anno MCCCLVIII mense maio, ut constat ex epitaphio matris ejus in ecclesia S. Joannis de Pinea Romæ appposito, quod sic habet : *Hic requiescit corpus nobilis D. Lucia de Magistris Luca uxoris quondam D. Jacobi Petri Angeli Rufini, & matris Philippi Dei gratia episcopi Ferniensis, obiit anno Dñi MCCCLVIII mensis maii die IIII.* Hanc Ecclesiam ubi xx circiter annis piissime rexisset, ad Tiburtinam ab Urbano V translatus est vi novemb. MCCCLXXII. Gregorio XI Romæ XXVII martii MCCCLXXVIII mortuo, Philippus noster ex parte S. P. Q. R. custos conclavis constitutus est, collegas habens itidem custodes Willelmum Massiliensem & Stephanum Tudertinum episcopos, ut ex hujus ultimi testimonio probat Baluzius Pap. Aven. T. I col. 1208. Partes Urbani VI continuo amplexatus est & strenue tutatus. Hinc ab eodem in prima promotione XVIII septemb. sequentis creatus est cardinalis tit. SS. Gabinii & Susannæ, moxque anno sequenti MCCCLXXIX per Italiam pluribus tum partium motibus concussam legatus, primo Pisis, subinde Lucæ, tum etiam Romæ sacro e suggestu peroravit, ac Urbani VI causam multa facundia, sed & eruditione propugnavit & suavit, nutantesque populos in ejus obedientia retinuit & obfirmavit. Eidem unâ cum Ponceilo Ursino cardinale S. Clementis episcopo Averfano potestatem fecit Urbanus nomine sedis apostolicæ & auctoritate, bona Ecclesiarum mobilia & immobilia castris exceptis pro sua defensione vendendi & alienandi bulla III Kal. junii anno III data, hoc est MCCCLXXX. Eodem anno mortuum accuratus abbas Michael Justiniani contendit, & astipulatur Razzius scribens paulo post suam ad purpuram promotionem devixisse, quibus major fides quam Fontanæ qui vitam ejus producit ad MCCCLXXXVIII, aut Oldoino qui indicat mortuum anno MCCCLXXXIV. Ejus cum laude meminerunt S. Antoninus P. III Tit. XXIII c. XI, Panvinius, Contelorius Elenc. P. I p. 116, qui fallitur dicens titulum habuisse S. Sabinæ, cum Joannes Corsinensis eadem creatione promotus hunc titulum sortitus sit, Ughellus Ital. Sac. T. I, & T. VI p. 501 contendens immerito cognomen *Gezza* ei tribui, cum fuerit ex gente *Rufina* Romana, cui parmam assignat coccineam aureis tribus annulis sive circulis claram, limboque auro minioque denticulatum distincto circumcinctam, quam proinde Oldoinus assecutus non fuerit, qui aliam omnino exhibet. Abbas Justinianus citatus in suo opere *Vescovi di Tivoli*, Romæ apud Mancinum 1665 in 4 edito, idem sentit cum Ughello de agnomine *Gezza* falso ei dato, sed de *Rufini* nuncupandum, idque ex actis Capitolii Romani constare. Altamura denique collocat ad 1378. Hæc ejus opera :

In octo libros physicorum commentaria.

Constitutiones synodales pro Ecclesia Tiburtina.

Extant ms in tabulario Tiburtino a Justiniano citato visæ & lectæ, ut ipsemet testatur in episcopis Tiburtinis, quod & certo se scire asserit Prosper Mandosius Bibl. Rom. Cent. 2 n. 77.

Acta legationis ejus Italice, aut etiam scripta

pro jure Urbani VI tuendo : quæ haud dubie servantur in Vaticana.

F. NICOLAUS A SANCTO SATURNINO.

† 1382. **F.** NICOLAUS A SANCTO SATURNINO Gallus Arvernus Claromontio ortum, conventui ejus urbis vestem ordinis ac institutionem, gymnasio Sanjacobeo Parisiensi literas humanas & divinas, sacre facultati regie hujus civitatis gradus debet, quibus omnibus cum sœnore vicem rependit vir pietate, ingenio, doctrina, muneribus, dignitatibus clarissimus. Ut familiam, quam ferunt nobilem in Arvernus, & studiorum annos quibus inter sodales semper emicuit omittam, in academia Parisiensi lauream obtinuit magisterii circa MCCCLXI, recenseturque n. 154 in cod. Lingon. inter additos ad catalogum Bernardi Guidonis, idque manu æquali. Cumque gravitate, rerumque agendarum peritia non minus quam doctrina polleret, paulo post nempe anno MCCCLXVI junii XXIV provinciæ Franciæ prior electus fuit provincialis. De quo sic F. Laurentius Pignon in chronico provincialium : *F. Nicolaus de Sancto Saturnino magister in theologia natione Burgundus de conventu Claromontensi electus unanimiter in capitulo Carnotensi anno MCCCLXVI in festo Joannis Baptiste, & confirmatus per vicarium ordinis, quia ordo caruit magistro pro tunc.* In chronico verò capitulorum : *A. D. MCCCLXVI non fuit capitulum generale, quia magister ordinis (F. Simon Lingonen.) factus est episcopus Nannetensis, & mortuus est F. Bartholomæus (de Auxiaco, qui & de Planfac magister in theologia Parisiensis, & ipse ex conventu Claromontensi) provincialis Franciæ. Capitulum provinciale fuit in Carnoto ubi est electus in provinciale F. Nicolaus de Sancto Saturnino.* Quo munere annis decem solidis functus est, tanta verò cum laude, ut anno MCCCLXXVI eum Gregorius XI summus pontifex sacri palatii magistrum asciverit. Sic enim in chronico mox laudato : *A. D. MCCCLXXVI fuit generale capitulum & provinciale Bituricis, ubi F. Nicolaus de Sancto Saturnino provincialis Franciæ absolutus est, & factus lector sacri palatii.* Ex quo inferas non potuisse ut vult Fontana ex Olmeda F. Joanni de Tambaco, quem supra demonstravimus anno 1372 mortuum, immediate suffici : at longe certius F. Guillelmi Romani, quem etiam evicimus & exhibuimus hoc munere fungentem annis MCCCLXV & LXVI & seqq. & verisimillime ad annum MCCCLXXVI in eodem prorogatum, id est ad mortem usque, successorem immediatum fuisse. Hincque rursus in mea sententia confirmor, F. Joanni de Tambaco quando fuerit sacri palatii magister, vix locum inveniri. Eodem anno Gregorium XI Romam abeuntem secutus est Nicolaus, ei quandiu vixit acceptissimus. Urbanus verò VI vix Petri cathedram ascenderat, cum præclaris ejus dotibus motus purpuram eidem obrulit, sic enim habet auctor vitæ Clementis VII a Bosqueto editæ, idem addens de Leonardo de Giffono ministro generali ordinis Minorum : sed ambo in ea rerum caligine Urbani electionem nullam esse persuasi constanter recusarunt : neque verò id tantum, sed Nicolaus adhærens cardinalibus qui Anagninam secesserant, ab iis xv julii MCCCLXXVIII missus est in Galliam ad Carolum V Frantom regem, qui ei Urbanum non legitime electum ostenderet. Parisios aggressus circa medium augusti, regi cardinalium epistolam mox reddidit, eandemque die septembris quarta ad parlamentum detulit : exindeque electo Fundis xx septemb. adversus Urbanum Roberto Gebennensi in sua obedientia Clemente VII dicto, ejus videtur partibus in aula Gal-

lica tutandis incubuisse. Ab eodem Clemente XVII decemb. ejusdem anni cum aliis quinque ad purpuram promotus absens, diploma tertio idus febr. sequentis Fundis datum mox ut recepit cum capello rubeo, in occursum Clementis Avenionem petentis se contulit, eumque Massiliam xxv junii appulsum salutavit, a quo tum titulum S. Martini in Montibus accepit, eumque Avenionem comitatus est, ubi pluribus pro eo perfunctus laboribus obiit tandem XXI januar. MCCCLXXXII, licet quidam mortuum velint die XXIII, sed primum probabilius est. Avenione apud nostros etiam sepulchrum narrat Ciaconius & Oldoinus, sed falli utrumque ac eos excipientes certissimum. Nam præterquam quod nulla hujus apud nostros Avenionenses memoria, sepulchrum ejus augustum visitur etiamnum apud nostros Claromontenses, ad quos corpus suum a morte deferri testamento caveat : idque reipsa effectum constat tum ex monumentis hujus translationis in archivo conventus Claromontani servatis, tum ex hac epigraphe, quæ in tribus minimum codd. mss ex iis quos eidem conventui legarat, manu æquali scripta legitur, & a F. Paulo le Marchand tum priore ad Franciscum du Chesne missa ab isto inter probationes Histor. cardinal. Franc. edita est pag. 487, estque talis :

*R. in C. P. ac D. F. Nicolaus de Sancto Saturnino pro conventu isto Claromontano ord. FF. Prædic. ad ordinem receptus, S. T. venerabilis professor post nonum annum provincialis Franciæ, in quo provinciam pacifice & religiose gubernavit, per D. D. papam Gregorium XI in magistrum sacri palatii assumptus, ubi per triennium laudabiliter & scientifice vixit, postmodum per D. D. papam Clementem VII in presbyterum cardinalem tit. S. Martini in Montibus sublimatus, ubi per tres annos & 34 dies humiliter & devote regnavit, hunc librum & plures alios cum aliquibus vasis argenteis isti conventui Claromontano prædicto dedit, proponendo in communi libraria ad utilitatem Fratrum : nec inde deponi debet, sicut nec alii libri quos dedit, nisi pro sola custodia, nec alienari quovis modo juxta dicti Domini devotam ordinationem, quia eo pacto libros dedit. Obiit Avenione dictus R. D. XXI die mensis januarii in festo B. Agnetis (erratum irrepsit in editionem dicti du Chesne, ubi legitur B. Augustini) anno D. MCCCLXXXI (style veteri Gallico) & eodem anno per R. in C. P. ac D. D. Henricum de la Tour episcopum Claromontanum vener. capitulo suo & pluribus abbatibus presentibus, ac cleri & populi multitudine copiosa XVII mensis februarii, quæ fuit dies luna post septuagesimam dicti anni in presbyterio ecclesie Fratrum istius conventus in sinistra parte majoris altaris, prout in sua suprema voluntate ordinaverat, in habitu sui ordinis de quo assumptus fuerat, fuit honorabiliter tumulatus. Quicumque in isto libro studuerit, pro remedio anime eius, devote dicat : Animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescat in pace. Amen. Quæ verba Deo donatus * dominus ultima protulit, dum ad Deum ex hac luce migravit.*

Parma ejus gentilitia ad sepulchrum ejus affixa, quam ignorare se fatetur Oldoinus, erat in area cyanea lilium aureum Gallicum cum tribus ejusdem rationis stellulis duabus in capite, tertia in umbilico. Servantur ejus in archivo conventus Claromontensis :

1. *Littere obedientiales ei a magistro ordinis F. Helia concessæ, quibus in perpetuum assignatur Claromontii, datæ Valentis Aragoniæ 9 junii 1370, post capitulum generale. Dies pentecostes fuit 2 junii.*

2. *Alia ejusdem Helia littera, quibus ei tria ossa concedit S. Thomæ de Aquino, alterum in cons-*

SEC. XIV. ventu Claromontano reponendum, alterum per varias domos provinciae Franciae distribuendum, tertium sibi servandum, datae Tolosae 27 maii 1372, post capitulum generale in festo pentecostes 16 maii celebratum.

3. Diploma Clementis VII Avenionensis, quo Nicolaum monet ipsum assumptum in cardinalem, ipsique missum capellum.

4. Testamentum ipsius Nicolai 10 decemb. 1381 conditum Avenione: in quo disertè se dicit tit. S. Martini papae in Montibus, cui propterea inter alios sanctos animam suam commendat, scire se & certissime tenere Bartholomaeum Barensem non esse verum papam: & quia jam dudum magisterium in sacra pagina adeptus erat, & legendo, disputando, determinando, scribendo, praedicando plurima dixerat, asseruerat & conscripserat, si in aliquibus reperitur errasse, revocat. (Ubi, & quae sint illa scripta nullibi invenio.) Praeterea se in conventu Claromontano asserit ad ordinem receptum, & ideo jubet corpus suum eo quanto citius a morte deduci: plura legata FF. ordinis sociis suis & variis provinciae Franciae conventibus relinquit. Parentum non meminit nisi Petri Guillelmi, & Jacobi Dulaus fratrum, quos consanguineos suos nuncupat. Tandem conventum Claromontanum instituit haereditem universalem, ac libros omnes eidem donat, quos tamen paucos esse fatetur. Plura omitto apud ipsum legenda.

Haec autem omnia typis dedit Franciscus du Chêne citatus, apud quem errata quaedam irreperunt, quae ex suprarelatis emendes, ut & quod contrarium his legitur seu in martyrologio ordinis, seu apud Fontanam & alios minus accuratos

5. Epistola ad universos Christi fideles de electione Urbani VI, & Clementis VII sic in sua obedientia dicti Avenione 8 martii 1379 data ex septem qui subscripserunt cardinalibus unus fuit. Hanc refert Baluzius pap. Aven. T. II col. 845.

F. LEONARDUS DE NEAPOLI.

* 1382. F. LEONARDUS DE NEAPOLI a patria sic nuncupatus sacrae theologiae magister clarebat regnante Carolo III in Sicilia cis Pharam, & ab Urbano VI inquisitor generalis in toto illo regno ac in terris citra & ultra Pharam institutus est, ejusque mentio est in actis Caroli III regis ad ann. MCCCLXXXI fol. 115. Huic regi a consiliis & a factis in familiam ascitum refert Vallius in Compendio p. 137. Eiusdem meminit Toppius in Bibl. Neapol. nulla tamen ejus opera recenset, quae forsitan a suis sodalibus speravit addenda.

F. ANONYMUS.

* 1382. F. ANONYMUS vel Gallus ut verisimillimum, vel Italus Etruscus, certo in Italia episcopus & Senis aliquando agens sacrae theologiae ante episcopatum magister celebris, & a consecratione juris canonici peritia clarissimus, erga Francorum reges optime affectus, partibus nihilominus Urbani VI additus scripsit circa annum 1381 vel 1382 hoc titulo:

1. Incipit liber dialogorum Gherarchiae subcaelestis inter orthodoxum catholicum, & cathecumenum Pantascium inquirentem de reformatione Ecclesiae militantis.

A Sincerum seu omni causa. De actoris est intento quemlibet ecclesiasticum informare de ecclesiastico statu per typum vel figuram cujusdam cathecumeni divisioni sanctae Ecclesiae condolentis & baptismum differentis, donec etiam importune sciret modum Ecclesiae & ecclesiasticos reformati: & cur dialogus hic non est factus inter magistrum & discipulum, sed inter orthodoxum & cathecumenum, & quid sit eorum singulum, (Sic.) Cathecumenus primo loquitur dicens:

Infantia mea quotidiana &c. Prologus septem capitibus constat. Opus verò in quatuor libros di-

viditur ad imitationem librorum S. Bernardi De consideratione ad Eugenium III S. P.

Liber I de Gerarchia subcaelesti, unde in se ortum habet & auctoritatem.

II. Quomodo per universum extitit dilatata.

III. Qualiter longo tempore in personis & vite fuerit ordinata.

IV. Qualiter nunc sit reformanda vel ad regulam reducenda.

Ad calcem sic legitur in cod. Victor. Paris. 846 in fol. Explicit quartus liber Gerarchiae subcaelestis recollectus Senis per quemdam de ordine Praedicatorum episcopum, cujus nomen utinam deleatur de libro viventium temporaliter, ut scribatur finaliter in libro vite.

Recensetur in catalogo codd. MSS Angliae T. I, P. III, 1, 1 num. 27: & T. II P. I, 9912: & P. II 545: Liber dialogorum, &c. ut supra, a D. Ward. transcriptus & a D. Bedel correctus. Ibidem 532: Liber IV Hierarchiae subcaelestis recollectus per quemdam de ordine Praedicatorum. Imperfectus in 4.

Die XII augusti anni ultimo elapsi MDCCLXVII per epistolam ad me scriptam me monuit D. Lebeuf canonicus & succentor Ecclesiae Autissiodorensis exemplum MS tercentum annorum hujus operis Victorino laudato per omnia simile in manus suas Autissiodori venisse, & a me quarebat an mihi cognitum esset nomen auctoris, cui respondi mihi haecenus incompertum.

In codice Victorino citato initio ad marginem manu recenti legitur operis auctorem esse Petrum Urbevetanum, nempe Boherium qui ad vitas SS. pontificum, quae Anastasii Bibliothecarii a quibusdam censentur, notas scripsit. At id falsum evincitur ex ipsomet opere: nam I. in prologo cap. I sic cathecumenus loquitur: Quomodo igitur magister mi omnes te magistrum nominant famosum theologiae, & quasi recenter instructus Doctor canonum appellaris? Quae probant ante episcopatum theologiae potissimum imo totum incubuisse, in eaque facultate laurea coronatum, quod apud nos solemne: recentius autem & forsitan ab episcopatu juri canonico operam dedisse, nec in eo graduatum, sed a peritia brevissime comparata canonum doctorem appellatum. Contra verò Petrus Boherius nigri ordinis monachus S. Aniani abbas non theologiae, sed pro more suorum juri utrique praesertim canonico studium omne dederat, in eoque doctor evaserat sua aetate celeberrimus. At quod dubium omnino solvit, jam obierat Petrus Boherius cum scriptus est hic liber. Sic enim lib. IV cap. 14 loquitur auctor Caroli V sapientis regis Francorum studium pro Ecclesia laudans: Hoc igitur tali tantoque zelo rex iste postponens totius mundialis altitudinis imperii principatum, interius pro reformatione sanctae matris Ecclesiae ardebat, ut Elia facula vel Phinees. Mox igitur imposuit tunc praesenti bona memoria Domino Petro Urbevetano episcopo, ut historias Romanorum pontificum B. Damasci pape ad Sanctum compositas Hieronymum exponendo scriberet & pro posse completeret, ac ut exquiret codicem sacrorum canonum, & expositorum daret sibi. Per has enim scripturas & paucas alias sperabat sane posse reformari statum universalis Ecclesiae vel ad minus Gallicanae &c. An bonae memoriae Boherium diceret, nisi jam in vivis esse desisset.

Idem hoc opus extat Parisiis in Bibl. Colbert. cod. 3288 fol. memb. aetatis auctoris circiter, in eoque ubi in aliis per quemdam de ordine Praedicatorum loco eraso legitur nunc sed manu secunda & recentiore Carmelitarum. Quod vir cl. Baluzius ejus bibliothecae quondam praefectus in suis notis ad vitas paparum Avenionensium T. I col. 1279 monet, ipseque oculis probavi. Nec dubium, quin cum

altas codex ille Carmelitarum Parisiensium fuerit, ut constat ex hac initio epigraphe: Orate pro F. Laurentio Burelli Divionensi theologo doctore Parisensi Christianissimi Francorum regis Ludovici XII confessore, qui hoc volumen & multa alia volumina religari fecit. Ita est F. Burelli provincialis Narbone cum syngrapha. Non dubium, inquam, quin Carmelita quis fraudem hanc fecerit, ut ex suis alicui opus anonymi assereret. Quem revincunt non solum litura manifesta, sed & codices alii omnes prima manu legentes Praedicatorum, Victorinus Autissiodorensis, Anglicani, Belgici.

Praeterea ubi de ordinum religiosorum propagatione agit lib. 3 cap. 5 sic habet: Beatos Dominicum & Franciscum conspice, qui paupertatis solido fundamento semper sunt innixi, fore totum tamen mundum suis seminibus repleverunt. Nullibi autem Carmelitarum meminit, quod certe mirum esset, si ejus fuisset instituti.

Adde saepius nostros citare auctores, S. Thomam, quem nostrum appellat: Vide prologi cap. 4 & lib. I cap. 15, lib. 2 cap. 5, lib. 3 cap. 3, & 6 ubi sic habet: Cum perfectionis statui discrepant, ut noster Thomas differuit in de perfectione tractatu: Vincentii Bellovacensis Speculum historiale, Historiam Tholomaei (sic) de Luca tripartitam, Chronicam Bernardi Guidonis, Joannis de Janua Catholicon, Joannis de Columna historias, Martinum Polonum penitentiarium, F. Gonsalvum S. Petri Romae Altaranum, fortè altaris curam gerentem. Videtis prologi cap. 4, lib. 2 c. 17 & cap. 21, lib. 3 cap. 7, 8 & lib. 4 cap. 9, & cap. 12: nullum verò Carmelitam, Minoritam aut Augustinianum.

Italum quis concipiat non solum ex pronuntiatione vocabuli Hierarchie quod Italice scribit Gherarchie, nisi sit vitium libellionis, sed quod maxime partibus Urbani VI adhaerit, sub ejusque steterit semper obedientia. Sic enim lib. 4 c. 9 loquitur cathecumenus de sede Romana Avenionem translata dolens ut multarum in Ecclesia calamitatum principio: » Schisma quoque praesens contra VI » Urbanum dicitur a rege Franciae Carolo V fuisse » firmatum, licet per cardinales prius fuerit machi- » natum. Cui respondet orthodoxus: Ne precor » culpes fili carissime regni Franciae mores, vel in- » clita domus Franciae reges a quibus tanta devinctio » simul & dilatatio christianae fidei in occiduis par- » tibus velut jure haereditatio traxit ortum &c. Et post plura de beneficiis Francorum & officiis in Romanam sedem, cathecumeno quasi irrisorie Romanae Ecclesiae compatiante: » Credo, inquit cap. 12, » ne separaretur dictus amor & antiquata conjunctio » (scilicet paparum & Francorum) voluerunt pari » consensu prope se circa regnum Franciae remane- » re. Cui Orthodoxus: Non est bona compassio » fili, quae compatiens parit & compassio jugiter » passionem, nec conjunctio quae aeternam causat » separationem a praelatis & subditis, quos Deus » conjunxerat in urbe sua Romana temporaliter, ut » in gloria aeternaliter * fungerentur: cum enim » vellent B. Petrus de Roma recedere metu mortis, » fuit a Domino reprehensus, ut superius tibi dixi » &c. Ex plurium etiam revelationibus personarum » sanctarum nostri temporis novimus esse de Dei » voluntate, quod papa residet & sit Romae sanctificata civitate &c. Quibus inter alias S. Catharinam de Senis indicare videtur. Clementem V non parum culpatur, quod primus sedem in Franciam transfulerit ante annos circiter LXXX, cujus & elogium cap. 7 superiori struxerat haud gloriosum: ratumque habet auctor secundum jus divinum & canonicum clericos Romanos non censeri, qui curam Romanae Ecclesiae, cleri & populi deserunt, nec illic in suis vitulis solvant pensum canonicum

vel impendant. Quod probat ex Caroli Magni capitulariis c. 19. Denique Romanam Ecclesiam ex quo ejus curia fuit regno Franciae localiter conjuncta, damna innumera & temporaliter & spiritualiter passam, proindeque sanam consultatque Romanae Ecclesiae cum domo, rege & regno Franciae conjunctionem in fide, obedientia & caritate debere esse, non magni status imitatione vel locorum propinquitate, nisi pro imminente alterius vel utriusque ad tempus necessitate.

Aliunde Gallum probare videntur multa. Lib. 3 c. 5 sic ait: Nostrum quoque Bernardum de Burgundia vide, qui se vivente plusquam ducentas ut fertur abbatias Cisterciensis ordinis fundavit &c. quasi ex eadem se provincia aut saltem regno indicans. Quaedam identidem Gallica refert proverbia. Sic lib. 4 c. 4 ubi probat laicos Ecclesiae chorum ingredi juxta leges antiquas non permitti, nisi propter communionem, vel propter secretam orationem & hoc post officium, addit vulgare metricum Gallicum: Ite foras laici, non est vester locus ici, sed locus est ici, qui sunt altaris amici. Et c. 11 de S. Ludovico IX Francorum rege loquens: Stipes, inquit, egregius dicte domus semel mihi post ejus officium apparuit inter dictos dominos Francos (dicens) esse unum secretum proverbium, quod patres docerent filios vulgari Gallico sic: Mariage est de bon devis, De l'Eglise & des fleurs de lis, Quand l'un de l'autre partira, Chacun d'eux si s'en sentira. Vult dicere, quod Deus conjunxit Romanam Ecclesiam cum regno Franciae, & per consequens quos Deus conjunxit, homo separare non debet. Sive sit vera revelatio sive figurata locutio, non erat quod Gallice proferretur, si auctor Italus erat. At praesertim notandus erga reges & regnum Franciae affectus, hoc velut summorum pontificum aylum describens, illos ob egregia in Ecclesiam universam & summos pontifices officia & praclare gesta ad astra usque extollens, Clodovæum I, Pipinum, Carolum Magnum, Ludovicum Pium, Ludovicos Crassum & Juniorem, & alios: & lib. 4 c. 14 petente cathecumeno, cur cum reges Francorum a primo eorum Christiano tam fide quam caritate simul & in obedientia fuerint juncti cum Romana Ecclesia, illustris ille Carolus V, cum tamen diceretur prudentissimus, a Romana Ecclesia obedientia se divisisse videtur, & ut refertur publice, fuit nimis credulus olim cardinalibus contra VI Urbanum parte altera non audita? Respondet orthodoxus: » Omnis pluribus concurrentibus de divisio- » ne hac volentibus altercare, quae hinc inde dicta » scripta factaque finire, de quibus nec spectat pro- » nunc discutere, quia & opusculo alio nisi sumus » differere, noli tu fili credere, quod praefatus rex » tam fidelis & prudens, quem constituit Dominus » super Franciam super omnia regna mundi divinis » cultibus & ecclesiasticis moribus dedicatam, ab obe- » dientia sanctae Romanae Ecclesiae & multominus Ec- » clesiae catholicae se voluisset, vel ad momentum di- » videre: quin imo tam in vita quam in morte in ea stu- » dit se unire: & maxime qui quotidie suorum antecessorum regum & consanguineorum gesta laudabilia relegens de ecclesiastico cultu & Sanctae Terrae successu a praedecessoribus suis coepit, perficere conabatur &c. Itaque cum semel coram eo legeretur in chronicis Ludovicum Pium omnes collegiatos ad clausuram vel claustrum suarum Ecclesiarum collegialium reduxisset, ut sicut vivebant de redditibus communibus suae Ecclesiae, sic in communi tegerentur & regerentur in utroque homine: suspirans intulit: Hoc, inquit, plus velle videre, quam me simul imperatorem cum regno Franciae. O verbum catholicum! O suspirium ecclesiasticum! O ignitum eloquium tuum vehemens

SEC. XIV. Altamura eum ad 1314, Leandro contra ad mcccxxxvi referentibus. Huic ultimo ceu qui res suæ domus Bononiensis diligentius examinavit, videtur potior habenda fides, præsertim cum addat hujus Guidonis curis & industria domum Bononiensem multis fuisse codicibus ditatam. Rovetta hinc se expedire facile putavit duos distinguendo Guidones, alterum Ghesium quem ad 1386 cum Leandro, alterum de Guinitis quem ad 1314 aut 1315 cum aliis ascribit. At merum est Rovettæ *παράληρημα*, nam suum Guidonem Lusitanus eundem esse cum eo de quo Leander tuetur. Scripsit *Commentarium in Aristotelis Ethica*.

Archetypum in Bibl. Bonon. auctoris ipsius manu scriptum servabatur adhuc ætate Leandri, & adhuc extare verisimile est. In fine sui commentarii monet auctor se non suo illud ingenio concinnasse, sed Dei auxilio & plurium sanctorum quos ibidem enumerat intercessione, quæ viri pietatem indicant, & opus probant non philosophicum tantum sed & theologicum.

F. JOANNES GAI.

* 1386. **F. JOANNES GAI** Gallus natione Pictavensis, patria verò & professione Rupellensis sacre theologiæ magister fuit in facultate Parisiensi, & ex ejusdem actis licentiatu fuit anno mcccxxxvi post pascha: nec omitendum duxi quod habent acta, septemdecim fuisse in illa licentia ut loquuntur, quorum tres tantum seculares, reliqui regulares, unus Cluniacensis, unus Cisterciensis, unus Victorinus scilicet abbas, unus Minor, unus Carmelita, duo Augustiniani, septem Prædicatores quorum hæc nomina F. Olivarius Maillard primus hujus licentiæ, F. Guillelmus Poserius quintus, F. Joannes Montesson septimus, F. Johannes Gaius hic noster XIII, F. Nicolaus de Lingonis XIII, F. Bernardus Pagefius XV, F. Petrus Baucherius vel Boncherius de quo postea XVI. Neque verò id mirum, nam ex actis facultatis ab anno 1373, (acta superiorum temporum perierunt) ad annum 1500, plures in omnibus fere licentiis erant regulares quam seculares, qui juri canonico potius quam theologiæ videntur tum incubuisse. Sed ad auctorem nostrum redeo, qui laudatur a Laurentio Pignon æquali n. 117, ceu qui scripserit

Commentarium in IV libros sententiarum.

Vel jam cum pluribus ejus rationis alicubi jacens & neglectum, vel cum domum nostram Rupellensem Calviniani sec. XVI solo æquarunt, flammis absumtum.

F. BERNARDUS ERMENGAUDI.

† 1387. **F. BERNARDUS ERMENGAUDI** Aragonus, patriæ & professione Barcinonensis, vir fuit non eruditione tantum, sed & disciplinæ studio regularis ac fidei, rerumque gerendarum peritia conspicuus. In cap. gen. Pompelone mccciv ad legendas Parisiis sententias assignatus eo se contulit, & magistris lauream tandem in sacra facultate consecutus est, de quo sic in cod. Lingon. n. 142 inter additos ad Bernardum Guidonis manu æquali: *F. Bernardus Ermengoldi Catalanus de provincia Aragonia factus Parisius anno Dñi mcccviii in mense decembris*. Reversus in patriam, inquisitoris generalis officio donatus est continuo, quo jam anno mcccix julii xvii functum esse constat. Anno mcccxviii a magistro ordinis Elia Tolosano vicarius generalis & visitator super provincia Tolosana constitutus, delegationem obire cæperat, sed intercedente & appellante F. Sanctio Ficola

provinciali Tolosano, Brugas Flandrorum progressus est ad comitia ordinis ibidem anno mccclix coacta, provinciæ Aragoniæ diffinitoris titulo missus. Ubi cum fuisset in diffinitorio propositum ac utrinque agitatum, num esset convenientius & utilius capitula generalia deinceps de biennio in biennium, aut etiam de triennio in triennium protrahi, quam singulis ut in usu antea annis celebrari, quam sententiam variis efficacibusque plurimi rationibus adducti sequebantur, ac super ea quæstione latum in præcedentibus ordinis Avenione anno mcccxxvii habitis comitiis per viam inchoationis simul & ordinationis medio tempore servandæ statutum approbandum esse sentiebant: Ermengaudum ferunt sic efficaciter orasse, objectaque in contrarium rationes sic solvisse, ut in ejus omnes ierint liberi sententiam, fueritque tum ab hujus novi approbatione decreti superfluum: Sed tandem nihilominus anno sequenti mcccxxx Valentia Aragonum approbatum, confirmatum deinceps, & usu receptum. Reversus ad suam provinciam Ermengaudus eodem anno mcccxxxix in cap. provinc. Barcinone in natali B. V. delectus est unanimi suffragiorum voto prior provincialis, annisque decem tranquille suo functus est munere. Verum Gregorio XI Romæ anno mcccxxxviii e vivis exempro, diroque & pertinaci schismate scissa in duas partes Ecclesia, non solum ordo schisma etiam passus est in duos divisus præfectos generales, quin & divisæ fuerunt etiam aliquæ ordinis provinciæ prout alteri pontificum obedientiam præstare negareve secularibus liberat regnorum ditionumque principibus, Petrus verò IV Aragonum rex neutri pontificum dubius adhærebat. Anno autem mcccxxx cum in generali capitulo Lausanæ fuisset ab Elia magistro ordinis partes Clementis VII papæ Avenionensis sequente Ermengaudus a suo munere dejectus, Petro IV rege favente minime paruit, & in eodem perseveravit ad obitum usque, non tamen pacifice. Nam etsi provinciæ partem habuerit sibi adhærentem, in qua sua quotannis de more celebravit comitia, Huelcæ, Xativa, Barcinone, Ilerdæ, Valentia, Ilerdæ iterum, & Terragonæ ad annum mcccxxxvii: aliunde plures e regnis Aragoniæ, Gothalanæ, Navarræque conventus ab ejus obedientia recesserunt, & in festo S. Bartholomæi mcccxxx Cæsaraugustæ capitulariter coacti F. Gombaldum de Ulugia sacre theologiæ magistrum Parisiensem virum insignem & eruditum de quo supra, ejus loco provincialem elegerunt, qui etiam sua in parte sibi parente habuit comitia: quæ provinciæ divisio tandem cessavit morte Ermengaudi anno mcccxxxvii mense januario stylo novo lxxxviii, de quibus fufius Diagus Hist. prov. Arag. lib. I. cap. 30, ubi & addit hæc ejus opera Barcinone forsan servata

Scriptum in IV libros sententiarum.

Sermones aliaque opuscula.

Judicium quod de Raimundi Lulli libro cui titulus, *Philosophia amoris* tulit die sabbati XIX maii mcccxxxvi Barcinone, refert Dermittius Thadæus in suo opere, *Nitela Franciscana religionis* p. 482. Quid vero de ea censura sentiendum, quidve ex ea recte concludatur, videfis postea ad 1339 ubi de Nicolao Eymerico. Alia vero ab eo gesta ut inquisitore servantur in Aragoniæ archivis.

F. ROBERTUS GERVASII.

† 1387. **F. ROBERTUS GERVASII** Gallus Occitanus Andusiæ diocesis Nemausensis vernacule Anduse municipio olim munitissimo ad Gabalorum fines ortus, ut videtur, Morologii Gallice *Marneges* vel *Morajols* ordinis nomen dedit circa medium seculi

seculi XIV, eximiusque theologus evasit, laureaque insignitus ac rude donatus Urbano V S. P. ita se probavit, ut anno mcccxxxix ab eo ad Ecclesiam Senecensem vel ut alii loquuntur *Sanitiensem* Petri morte vacantem promotus fuerit literis datis apud Urbem veterem v Idus octob. anno VII. Quam diuturnam rexit ad annum circiter mcccxcvi, cum ei non legatur successor datus nisi anno mcccxcvii. Ejus meminit noster Nicolaus de S. Saturnino cardinalis in Testamento suo inter probationes cardinalium Francorum a Francisco Duchesne p. 490 relato his verbis: *Item lego D. Episcopo Senecensi novum mantellum meum foliatum de agniellis nigris. Item lego eidem D. episcopo unam de cappis meis, quam habeo novam pro equitando.* Quæ literæ datæ xx decemb. mcccxxxix Avenione. Ejusdem meminere in Gallia Christiana Sammarthani, sed ordinis Prædicatorum fuisse aut ignorarunt aut omiserunt. At præ cæteris legendus clar. Baluzius *T. I Pap. Avenion. in notis col. 1055*, qui Andusiæ natum colligit, quod in literis *Arnulphi d'Andenehan* marchalli Francia & locumtenentis regii in partibus Occitanis, quæ datæ apud Villamnovam prope Avenionem xiii octob. mcccxxxiii. Joannes & Bernardus Gervasi fratres Andusiæ cives memorantur. Scriptis pluribus celebrem probant quæ sequuntur ejus opera etiamnum servata:

1. *Speculum morale regium*, seu *De regimine principum*. Princ. *Metuendissimo ac illustrissimo Domino D. Carolo moderno* [nempe VI hujus nominis] *divina providentia regi Francorum, F. Robertus episcopus Senecensis sacra pagina professor indignus, in regno Francia ortus & nutritus, zelator fervidus honoris domus Francia ac vestra regia majestatis, & indignus orator cum omni reverentia & humilitate semetipsum, & ad omnia vestra regia majestatis beneplacita juxta modicam meam facultatem famulatum. Serenissime Domine rex & illustrissime, Divina providentia ab alto prospiciens & cernens Ecclesiam suam quam proprio sanguine acquisivit naufragari inter procellas & turbines mundani pelagi assidue fluctuantis, quamvis ipsam prospiciat de excelis &c.* in quibus domum Francia plurimum extollit ut Ecclesiæ columnen & fidei orthodoxæ alumnam.

Ex hoc prologo eruimus, quæ de ejus ortu & loco professionis asserimus. Finis: *Explicit Speculum morale regium utile ad speculandum quomodo princeps sit excellens & famosus & virtuosus ac gloriosus: & ad contemplandum culmen regiminis regia majestatis, & utilitatem & premium ejusdem, factum per F. Robertum episcopum Senecensem magistrum in theologia ordinis Fratrum Prædicatorum, & completum sub anno Domini mcccxxxv prima die mensis octobris, recolletum ex multis tractatibus.* Extat codex ms memb. fol. par. in Bib. gymnasii Navarræ Paris. integer & sanus eleganterque scriptus. Ad calcem sic legitur: *F. Alanus Kerfebu ord. FF. Pred. & de conventu Guingampensis natus scripsit hunc librum &c. dum erat studens Pictavi in theologia A. D. mcccxxxvii.* Habetur & in Regia cod. 5372 fol. par. memb. & in Colbert. cod. 5420 fol. par. memb.

2. *Tractatus de schismate adversus Joannem de Linhano & Baldum Perusinum defensores Bartholomæi Barenfis.* Sic ab eo nominatur Urbanus VI, quia cum tota Gallia Robertus Clementi VII sic in obedientia sua Avenione dicto obediebat. Princ. *Incipit liber seu tractatus vocatus Myrrha electa putredinem schismatis pravitatis destruens & annullans, & sublimitatem Ecclesiæ & potestatem manifestans.* Dividitur autem in duos tractatus. Primi initium & finem legendi non fuit otium.

Alter incipit: *Cogitanti mihi rursus quorundam*
T O M. I.

SE C. XIV. *magistrorum in sacra pagina imperitia, magis flere liberet & admirari, quam aliquid contra eos eructare, sed zelus justitiæ & veritatis, & ut reor zelus amoris & caritatis factus est in corde meo tanquam ignis astuans &c.* Cùm autem in hoc opere meminerit miraculorum B. Petri cardinalis de Luxemburgo secunda julii mcccxxxvii mortui, clarum est postea ab auctore editum, tamen ante mcccxxxix, cùm de Urbano VI ut vivo loquatur, quem & pessime excipit, adeo infelix ætate erat Ecclesiæ status. Hæc secunda pars operis extat Parisiis in Bibl. Reg. cod. ms 4206 fol. med. memb. constatque foliis 23. Prima vero pars imo opus integrum in Colbert. cod. ms 2761.

Plura alia ejusdem Roberti ferunt reperiri in archivo Ebredunensis Ecclesiæ, & Senecensis, quæ curiosi gentiles discerant & hic addant.

F. BERTRAMUS TEUTO.

† 1387. **F. BERTRAMUS** vel *Bertrandus Teuto* a natione vulgo sic agnominatus, quem circa partes Rheni ortum & conventus Confluentini alumnus facile conjicias, vir doctrina, pietate, ac in agendis dexteritate & solertia conspicuus episcopus Tefelicensis (vulgo *Tiflis* in Georgia) titularis fuit, & Theodorici de Poppart e nobili Poppartiorum familia ad Rhenum Metensis episcopi anno mcccxxxiii electi suffraganeus ac vicarius in spiritualibus, eoque titulo anno mcccxlvi Dom. IV quadragesimæ facellum quoddam Metis dedicavit anno subinde mcccxxx Cœlestinis monachis concessum. Dicecism hanc sapientissime & cum omnium approbatione administrabat, cùm anno mcccxxxviii exortum est dirum illud schisma, quod totam Ecclesiam tamdiu devastavit: tum enim uterque pontifex Romanus Urbanus VI, & Avenionensis Clemens VII Metensi clero dominari ambiverunt, habueruntque uterque suos in ea civitate affectas & fautores, licet partes Avenionensis prævaluisse videantur. Anno mcccxxxix Guillelmus cardinalis de Agrifolio a Clemente VII legatus Metas missus urbem intravit, & a capitulo Ecclesiæ receptus fuit instrumento ea de re xxx junii confecto, tumque Bertramus noster qui Urbano VI adhærebat, locum deserere coactus est, Confluentiamque ad Rhenum archiepiscopo Trevirensi subiectam civitatem recessit. Verum anno sequenti mcccxxx Metas venerunt Urbani VI nomine legati duo apostolici, qui & ipsi secunda maii recepti fuere, cum usque reversus est Bertramus, tumque videtur deinceps quandiu a parte Clementis non stetit ad mortem usque episcopi Poppartii ministerium suum exercuisse, scilicet ad xv Kal. febr. mcccxxxiiii, quo Poppartii obitum notant, quodque mihi videtur intelligendum stylo veteri Gallico, novo mcccxxxiv. Res hæc tenus claræ, sed postea apud auctores turbidissimæ, maxime quod de anno non convenient, quo B. Petrus de Luxemburgo ad purpuram promotus sit. Omnia facile componi videntur, si posito ut supra Poppartii obitu xviii jan. mcccxxxiv stylo novo, Luxemburgius Metensis electus dicatur antistes martio sequenti, & paulo post pascha ejusdem anni (qui dies fuit decimus april.) a Clemente VII cardinalis creatus data ei simul in commendam Ecclesia Metensi. Quæ ut sic astruam his moveor momentis. Primo in vita prioris Clementis VII *T. I Pap. Aven.* Baluzii pag. 509 sic lego, post promotionem cardinalium ab eo pontifice factam xxiii dec. mcccxxxiiii: *Insper adveniente tempore paschali ad instantiam regis Francia & ducis Bituricensis prænominati præfatus Clemens papa promovit in diaconum cardinalem D. Petrum de Luxemborch fratrem comitis S. Pauli tunc electum*
Ssss

SEC. XIV. *Metensem &c. Eodem etiam anno MCCCLXXXIV die xx mensis septembris &c.* ubi auctor ejus certe ætatis aut non admodum suppar clare testatur Lucemburgium ad purpuram tempore paschali MCCCLXXXIV promotum. Cætera conveniunt, nam apud Franciscum du Chesne, *Histoire des cardinaux François*, inter acta seu probationum instrumenta pag. 616 ex cod. ms episc. Meten. hoc refertur: *S. Petrus de Lucemburgo admissus a capitulo die pentecostes anno MCCCLXXXIV.* (Scilicet xxix maii: nam erat aureus numerus 17, Lit. Dom. C. B, & pascha 10 april.) Tum autem jam fuisse cardinalem Lucemburgium præter auctoritatem jam relatum ex vita prima Clementis VII, probat instrumentum primum in dicta Historia cardinalium Gallorum pag. 527 relatum ex veteri ms, quo narratur cardinali Lucemburgio episcopatum Metensem 6000 florenorum reditus ad suæ dignitatis adminiculum in commendam a Clemente collatum fuisse: cum autem hujus diocesis municipia & castra a Teutonibus papæ (scilicet Clementi VII) rebellibus, sed haud dubie Urbani VI partes sequentibus occuparentur, dictum cardinalem & fratrem suum comitem S. Pauli copiis quibusdam Joannis III ducis Borbonii auxiliariis adjutos, castra illa & municipia expugnasse ac Teutones ejecisse: quæ acta fuerint priusquam Avinionem anno MCCCLXXXVI circa finem aprilis se conferret, & quarta junii ejus anni ingrederetur, nam deinceps Metas non est reversus. Scio Baluzium virum certe accuratum, cui præverant Onuphrius, Ciacconius & Oldoinus, contendere Lucemburgium non nisi anno MCCCLXXXVI mense aprili purpura decoratum, ea maxime ratione, quod eo anno XXIIV aprilis Carolus VI Franciæ rex ei dederit duo millia librarum in sumtus itineris Avenionensis: at id probat tantum non prius Avenionem concessisse deinceps moraturum, non quod non jam ante duos annos creatus fuerit cardinalis, ut diserte habet auctor vitæ Clementis alatus. Iter autem Avenionense tandiu distulerit, quousque Metense dominium plene sibi subiectum haberet. Nam aliunde ex parte fautorum Urbani VI æmulus illi erat ab eo papa positus etiam Metensis præsul Titelhanus de Vouffy de quo sic legitur in iisdem instrumentis relatis pag. 616: *Venceslaus imperator Metas venit, petiitque a clero, ut Urbano papa Romano faverent, & episcopum agnoscerent Titelhanum Vouffy.* Hujus haud dubie jura tuebantur Teutones illi, a quibus, ut dictum, municipia diocesis occupabantur, & quos cardinalis cum fratre suo debellandos habuit. Quid autem hæc ad nostrum institutum quæret forsitan lector, sed est responsio in promptu, scilicet cardinalis episcopi adolescentis vix quindecim annos nati suffraganeum & vicarium in spiritualibus, auctoritate Clementis VII sic in sua obedientia dicti, fuisse ut videtur F. Martinum de Amantia genere nobilem conventus nostri Metensis alumnus, sacre theologiæ professor, antea ibidem & in vicinis diocesisibus hæreticorum censores, episcopum Gabulensem titularum jam ab anno MCCCLXXXII promotum, qui in chronico conventus Metensis XXI octob. MCCCLXXXI dicitur obiisse, ac in navi templi nostri ante pedes patrum dum cantant *Salve* post completorium sepulturam habuisse: non verò Bertramum nostrum Tefelicensem, licet ita velit F. Martinus Meurisse ordinis Minorum episcopum Madaurensem suffraganeumque & ipse Metensis in sua Gallica episcoporum Metensium historia, neque enim persuadere nobis possumus Lucemburgium Clementis VII obedientiæ medullitum addidit, auctoritatem suam commississe viro qualis erat Bertramus Urbani VI partibus devinctissimo. Itaque Bertramus quandiu pars Urbani VI fortior fuerit, suffraganeum egerit

forte etiam Titelhani de Vouffy cum Teutones dominabantur: cum prævaluit Clementis VII factio, tum secesserit Confluentiam, ubi tandem apud nostros mortuus & in ecclesia eorum sepultus jacet. Diem obitus produunt omnes xx januar. de anno non ita conveniunt, Labbeus in *Bibl. chronolog.* indicat annum MCCCLXXXI: Ludovicus Jacob in *Bibl. Pontif.* annum MCCCLXXXIII: Meurissius citatus oblitus eorum quæ de eo superius scripserat, parum attente & falso dicit obiisse anno MCCCLXXXVII, quonondum schisma exortum, sed erratum typonum vel amanuensis facile crediderim & legendum MCCCLXXXVII, quem etiam annum prodit Tritemius, & excipiunt Lusitanus, Fernandez, Pius, Fontana in *Theatro*, Altamura &c. Inter hos tamen emendandus Fontana, qui non contentus recensuisse & recte inter *Tephelicenses*, iterum inter *Theffalienses*, cujus tituli nulla est in notitiis ecclesiasticis memoria, numerat aut fingit. *Tiflis* autem ut & hoc addamus, non in Creta insula ut putat idem Fontana, sed ut jam monui, civitas est Georgiæ princeps *Tebile Cala* ab indigenis dicta ad fluvium *Kur* sita, sedes jam proregis Persarum, ubi præter episcopum Armenum a seculo XIII Latinus etiam fuit antistes. Ex hæcenus dictis hos ex nostris suffraganeos Metis seculo XIV invenio, Bertramum hunc sedente Poppartio, & post eum Titelhanus si quid hic juris & auctoritatis habuit quandiu prævaluit pars Urbani VI ad MCCCLXXXVII: quandiu autem post adventum cardinalis de Agri-folio anno MCCCLXXXIX alternis ut ita dicam vicibus at plerumque superior fuit pars Clementis VII, primus F. Andreas de Portamofella conventus nostri Metensis alumnus *vir illustris, doctus, multisque gratis dotatus episcopus Gabulensis* titularis, qui obiit anno MCCCLXXXI die octava decembris, & ad dextram majoris altaris templi nostri sepultus fuit. Sic chronicon antiquum ms conventus Metensis, ex quo Meurisseum citatum emendes, qui ejus quidem episcopi meminit pag. 531 etsi incertus an suffraganei vices egerit, sed quem falso anno MCCCLXXXI mortuum refert: alter F. Martinus de Amantia supra laudatus, qui successit prædicto Andrea in eodem episcopatu, ut habetur in eodem chronico. Quæ visum est monere, quod diligentiam Fontanæ hi fugerint antistites. Hæcenus autem dicta sic proferimus, ut si quis certiora ediderit, ultro & libenter obsequamur. Hæc Bertrami nostri laudantur opera:

1. *Traçtatus de schismate Urbani VI, & Clementis VII pseudopontificis, ad Cunonem de Falkestein Trevirensis archiepiscopi.* Pr. *Gloriam sapientes* &c. Sic Tritemius. Hoc vero opus non dubitem quin in illa ingenti rerum schismatis Avenionensis collectione Romæ servata locum habeat.

2. *De illusionibus demonum ad eundem.* Pr. *Reverendissimo in Christo.* Sic idem.

3. *Sermones varii*, inquit idem, & alia plura. Non omittendum hunc auctorem ab aliis aliter vocari Bernardum, Bertramum, Bertrandum, subque hoc triplici nomine a Possævino recenseri qui tamen quoque loco eundem esse hominem diligenter monet. Emendandus Malletus qui T. II p. 138 hunc Bertramum vel Bernardum ut vocat Tefelicensem episcopum & suffraganeum Metensem eundem cenfer cum Bernardo Pagesio sacre theologiæ magistro Parisiensi, cum toto caelo ab invicem discrepent. Id unum discrimen afferre sat est: Pagesius licentiatu fuit anno MCCCLXXXVI ex actis facultatis, & Bertramus jam anno MCCCLXXXIII episcopus erat inauguratus, & Metis suffraganeum & vicarium in spiritualibus episcopi agebat. Fridericus Streill a Malletto delusus in eundem errorem im-

pegit, sed saltem epitaphium nos docet Bertrami tumulo ejus in oede ecclesiæ nostræ Confluentinæ ad majus altare erecto insculptum, quod sic habet: *Hæc sepultura est Fratris Bertrami episcopi Tefelicensis fratris hujus conventus Confluentini dimissa sepultura sua, quam fieri fecit in conventu Metensi ad sinistram chori. Obiit anno Dni MCCCLXXXVII die xx mensis januarii.* Hæc sola inscriptio quam Stellius de legisse in tumulo testatur, argumentum est invictum omnium supra de hoc episcopo relatorum.

F. JOANNES DE MONTESONO.

F. JOANNES DE MONTESONO sive de *Mongon* Aragonus a patria haud obscuro ad Cingam fluvium, quo scilicet Aragonia & Catalonia fere dividuntur municipio nuncupatus, Valentia ubi forte ordini nomen dederat anno MCCCLXXXIII morabatur præsentati titulo decoratus, ac ecclesiæ majoris, *La Seo* vocant, theologus cathedram illam recens anno scilicet MCCCLXXXIV ab episcopo fundatam pro canonicis ac clericis ejuldem ecclesiæ Fratribusque Prædicatoribus perpetuo annexam moderabatur, in eaque sacras literas docebat a quibusdam annis. Hunc eundem circiter annum MCCCLXXXIII Parisios ad legendas in gymnasio nostro Sanjacobeo sententias missus, magisterii lauream tandem obtinuit, anno MCCCLXXXVI stylo veteri, novo LXXXVII ante pascha inter septemdecim, quorum septem nostri, ordine septimus licentiatu. Verum cum in sua de *resumpta* ut aiunt quæstione dogmata quædam adoptata ab academia piæ de conceptione B. Virginis sententiæ adversa defendisset, ægerrime id tulerunt theologi academici: tumque ex ejus vesperiis, quas antea non impugnantur, quinque de tractatu incarnationis positiones, & ex *resumpta* novem, sex nempe circa conceptionem B. V. tres vero de creaturis excerptes, ac seligentes, has quatuordecim ut revocaret secreto primum tum & publice monuerunt & edixerunt. Acta fere omnia in hac causa refert Cæsar Egassius Boullæus *Histor. univ. Paris. T. I. a pag. 618* & deinceps: primum tamen instrumentum forte quod in Regestis universitatis non habeatur, omisit, quod in actis sacre facultatis sic legitur: *In nomine Domini. Amen.* Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno ejuldem D. MCCCLXXXVII Ind. X, mensis Junii die XIII Pontif. SS. in C. P. & D. D. N. D. Clementis divina providentia papa VII anno IX. In venerabilium & circumspèctorum virorum dominorum & magistrorum Joannis de Guignicourte Baccalaris in theologia cancellarii Ecclesiæ Parisiensis, Galerani Dependre, Henrici Heront, Petri de Alliaco, Henrici ordinis Fratrum B. Catharicæ de Valle scholarium, & Christiani ordinis Fratrum Eremitarum deputatorum ex parte facultatis theologiae ut dicebant ad *infra scripta* audienda: nec non Fratrum Joannis Thome, Joannis Adam, Joannis Merici A, Bernardi Bosquerelli B, Oliverii de Went C magistrorum in theologia ordinis Fratrum Prædicatorum, ac mei notarii publici testiumque *infra scriptorum* ad hæc vocatorum specialiter & rogatorum presentia, personaliter constitutus venerabilis & religiosus vir F. Joannes de Montesono ordinis prædicti Fratrum Prædicatorum magister actu re-gens Parisius in facultate theologiae dixit & exposuit prædictis deputatis, ac etiam requisivit, quod cum ipsi essent deputati ex parte dictæ facultatis theologiae ut assererent ad disputandum cum dicto magistro de Montesono de &

super quibusdam conclusionibus & propositionibus dictis & propositis in sua *resumpta*, qua ut dicebatur male sonabant, quod dictos magistros superius nominatos de ordine Prædicatorum dicti domini deputati permitterent esse presentes in dicta disputatione, ut testificari possent de rationibus & responsionibus faciendis, qui magistri promittant se juraturos nihil dicere in dicta disputatione, nisi solummodo audire. Si vero nolent dictos magistros permittere interesse, saltem permitterent aliquos studentes de suo ordine interesse, qui in dicta disputatione possent modo consimili esse testes. Si vero nec hoc nec illud eis placeret, vellent rationes suas scribere, & dictus magister Joannes de Montesono suas solutiones volebat subscribere, ut de rationibus & solutionibus præfati magistri dictæ facultatis possent melius judicare. Præfatus vero magister Joannes de Montesono tenens in suis manibus quædam literas signo publici notarii non signatas, sigillo D. Stephani olim Parisiensis episcopi, nec non vidimus ejuldem litera sigillo D. Guilelmi olim Parisiensis episcopi eorum sigillis sigillatas, ut prima facie apparebat, prædictasque literas præsentavit dictis dominis deputatis, intimavit, & ad eorum notitiam deduxit. Qui quidem magister Galeranus supranominatus nomine saepe dictæ facultatis petiit lecturam & copiam dictarum literarum, quam sibi obtuli fieri. Volevit etiam & petiit dictus magister Galeranus, quod non arguerent dicti domini deputati contra dictum F. Joannem in presentia magistrorum sui ordinis nisi prius consulta super hoc facultate. Postmodum verò dictus D. cancellarius dixit quod sibi placebat, quod suis disputationibus totus mundus præsens adesset, & quod semper volebat facere secundam ordinationem dictæ facultatis. Præfatus vero magister Petrus de Alliaco protestatus fuit, quod de dicto facto se non intromittebat, aut intromittere nec arguere volebat, nec unquam fuerat deputatus ad disputandum contra saepe dictum F. Joannem de Montesono. Similimodo responderunt M. Henricus Heront, Henricus & Christianus prænominati. De & super quibus omnibus & singulis præfate partes petierunt a me notario publico *infra scripto* sibi fieri & conscribi publicum instrumentum unum vel plura. Acta fuerunt hæc in capella collegii de Sorbona Parisius sub anno indictione mense die & pontificatu prædictis, presentibus ad hæc religiosis viris Fratribus Guillelmo de Falton, Joanne de Condanne, Stephano de Moravia, Alphonso Pelagii, Joanne de Maine ordinis Fratrum Prædicatorum, nec non D. Thoma de Gnezencio & Ivone Guery presbyteris Corisopiensis diocesis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et quia ego Joannes Constelli &c. Actorum deinceps chronologiam tantum indico, quod a pluribus per turbate referantur. Sexta julii sequentis sacre facultatis positiones XIII relatas qualificavit ut aiunt, & ab auctore revocandas censuit, ita tamen ut nec eum hæreticum dixerit, nec aliquam suarum propositionum hæreticam nominavit. Aliis deinde trium facultatum suppositis ut sibi adjungerentur denunciata censura, omnes simul episcopum Parisiensem Petrum d'Orgemont audeant, & ut de lite pronunciet requirunt: qui episcopus XXVIII Augusti sequentis positiones illas XIII condemnat sub pæna excommunicationis cuicumque illas docenti vel defendenti ipso facto incurrerent. Montesonus extemplo ad Robertum de Gebennis Clementem VII in sua obedientia dictum Avenioni sedentem provocat, apologiamque scribit & pontifici illi cardinalibusque offert. Tum verò XIII februarii sequentis MCCCLXXXVII more Gallico veteri, novo LXXXVIII ab universitate congregata decretum fertur adversus Montesonum, simulque Petrus de Alliaco cum aliis Avenionem legatus missus co-

A Johannes Merici fuit licentiatu octavus anno 1383 stylo veteri, novo 1384 ante pascha.

B Bernardus Bosquerelli fuit licentiatu undecimus cum dicto Johanne Merici.

C Oliverius de Went patria erat & professione e Brugis Tom. I.

Flandrorum & anno 1393 electus fuit provincialis Franciæ. D Hi fuerunt Egidius de Campis postea Cardinalis, Joannes de Novavilla Cisterciensis, & Petrus de Alainvilla J. C. doctor monachus nigri ordinis.

ram pontifice, deinde in consistorio cardinalibus presentibus duplicem habet adversus Montefonum orationem sive actionem: qui pontifex iudices Guidonem Prænestinum episcopum, Leonardum S. Sixti & Amelium S. Eusebii presbyteros cardinales feligit ac instituit, & Montefono sub pana excommunicationis prohibet, ne a curia usque ad terminationem litis discedat. Ille vero hanc sibi non fore propitiam subodoratus, clam Januario mense MCCCLXXXIX aufugit Aquas sextias, ubi Clementis partes deserens & Urbani VI papæ Romani amplexus, postquam aliquantulum est comoratus in Aragoniam fecedit. Interea cardinales iudices deputati sententiam ferunt die mercurii, XXVII Januar. MCCCLXXXIX Ind. XII, Clementis anno undecimo, qua Montefonum Valentinenis diocesis oriundum ob fugam principaliter excommunicatum & aggravatum jubent sub pana excommunicationis ut locorum prepositi, ubi requisiti fuerint, denuncient rectius a suis subditis evitari: nihilque amplius appareat in aula Avenionensi super eo negotio deinceps actum, cui & consentit Alva in Sole verit. Rad. 258 col. 1640. Unde quod aiunt Joannes Juvenalis de Ursinis in Hist. Caroli VI regis Gallie ad an. 1388, Spondanus Annal. Eccles. T. II ad 1387. n. 7, Boulezus Hist. univ. Paris. T. IV. pag. 633, a Clemente iussum Montefonum redire Parisios, academiæque subire emendationem, nullo instrumento publico fulcitur, nec alia in actis universitatis extat Avenione lata sententia præter cardinalium supra relatam. Parisiis vero F. Guillelmus de Vallone episcopus Ebroicensis Carolo VI a confessionibus XVII februar. MCCCLXXXIX ab eodem rege instantè petiit, quatenus regi Aragonum scriberet, ut Montefonum captum Parisios remitteret puniendum: quod convenit cum eo quod habet Diagus noster Hist. prov. Arag. lib. 1 cap. 21 fol. 41 c, Joannem Aragonum regem ex parte Academiæ Parisiensis, ut ita ageret requisitum fuisse: verum Montefonum de re monitum causam ita suo exposuisse regi ac probasse, ut sub ejus protectione & tutela securus & quietus deinceps cum omni honore viveret. Videtur tamen tum ut academicorum Parisiensium invidiam & papæ Avenionensis auctoritatem evitaret, in Trinacriam seu Siciliam insulam, quæ Urbano VI parebat, secessisse, nam Rochus Pirro Sicilia sacra T. III Notis. 1 Catan. Eccl. n. 36 refert Montefonum a nostro Simone de Puteo episcopo Catanensi spoliorem subcollectorem apostolicum literis Catanæ 17 Julii 1393 datis pro Bonifacio IX constitutum fuisse. At hinc quibusdam annis postea in patriam reversus, vivebat adhuc anno MCCCCXII, quo caput fuit legationis ab Alphonso Gandiæ duce coronæ Aragoniæ competitore ad iudices selectos missæ, ut jus suum tueretur. Sic enim refert Curita Annales d' Aragon lib. XI cap. 71 fol. 54 d. Quæ quanta fuerit apud suos gentiles existimatione & auctoritate non obscure probant. De eo præter citatos agunt nostrates Fernandez leviter, Fontana in Momum. ex nostro Petro Bajocen. Antonius Mallet fusius & accuratius Hommes illustres de S. Jacques de Paris T. II. pag. 139. Extrates vero auctores vitarum Clementis VII Avenionen. tum & Bosquetus & Baluzius in suis ad eas vitas notis, qui ultimus Baluzius scilicet col. 1375 Spondano assentitur de sententia a Clemente VII adversus Montefonum lata, sed eam referre debuisset, nullibi enim ut jam dictum est occurrit. Nicolaus Antonius Bibl. Ver. Hisp. lib. 9 c. 7 n. 379, qui & de eodem citat Lanuza Hist. Arag. T. I lib. 5 c. 39. Hæc vero sunt Montefoni opera:

1. Tractatus brevis de electione papæ quoad materiam schismatis nunc currentis, qui dicitur, Informatorium,

editus a F. Joanne de Montefono ordinis Predicatorum magistro in theologia A. D. 1389 Aquis: sic habet titulus, ex quo colligimus ab eo compositum, cum primum Avenione Aquas sextias in Provincia aufugit, & Urbani VI obedientiam amplexus est. Princ. Novissime verò omnium tanquam abortivo visus est & mihi. Corinth. 15. Prædicator gentium &c. Extat Parisiis in Bibl. Colbert. cod. 821 ms. fol. mag. a pag. 671 ad 707. Extabat & aliàs in Bibl. Caroli de Monchal archiep. Tolos. cod. 223, recenseturque a Labbeo in sua Bibl. nov. mss. pag. 203: est & Romæ in Bibl. Barber. n. 2304, ex quo Rainaldus T. XVII Annal. ad 1389 n. 15 quædam refert. In eo tractatu hoc argumentum Clementistarum referens: sed omnes prædicti Domini concorditer dicunt D. Urbanum non esse papam, & dicunt qui se Clementem nominat esse papam. Igitur hoc videtur esse credendum a populo Christiano. Respondet: Et hæc ratio aliàs fecit me præcipitare in errorem prædictum. Ad quam respondeo sic &c.

2. Correptorium contra epistolam fundamenti schismatis (nempe cardinalium encyclicam datam Anagninæ anno MCCCLXXXVIII augusti. IX relatam a Rainaldo cit. ad eum annum n. 48.) compilatum per Joannem de Montefono sacra theologia professorem. Pr. Peccantem coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Dicit apostolus 1 Tim. 5. Licet enim peccantem in secreto &c. Extat cod. Colbert. cit. a pag. 707 ad 807 & in aliis codd. cit. ex eoque plura refert Rainaldus laudatus.

3. Dialogus Joannis de Montefono sacra theologia professoris ad cardinalem B. (Bartholomæum Mezzavaccam a Bonifacio IX restitutum) tit. S. Martini in monibus dictum cardinalem Reatinum super schismate Ecclesia orto tempore Urbani VI. Post epistolam nuncupatoriam, & Prologum, Princ. Ut attestatur B. Gregorius lib. Pastor. c. 3, nemo amplius in Ecclesia nocet &c. Interlocutores Magister & Discipulus. Extat in cod. Colbert. cit. primus & obtinet pagg. 610. Extat etiam in aliis codd. cit. Vide Rainaldum Annal. Eccl. ad 1391 n. 24, ubi plura ex eo inquit egregio commentario V libris comprehenso refert. Quo inter alia infelices quorundam Europæ regum & principum Clementis Avenionensis partibus adhærentium Caroli Dyrachii principis, Joannis I regis Castellæ, Ludovici Andegavensium ducis, Joannæ reginæ Neapolis, Bernabonis Mediolani, Leopoldi Austriæ, Rainaldi Ursini obitus divinæ vindictæ ascribit. Opus editum fuit anno 1391.

4. Opus quod dicitur scopos 72 conclusionum ad peragranda viam Ecclesia a devio triviali ad Bonifacium papam IX. Pr. Beatissime pater scribit apostolus oportet hæreses esse &c. Post epistolam verò opusculum incipit: Dicit apostolus: In novissimis temporibus instabunt tempora periculosa &c. In cod. Colbert. cit. a p. 807 ad 973. Extat & in aliis codd. cit. Sed & laudatorum tractatum quosdam saltem haberi in Bibl. Colonæ Hispalen. Ecclesiæ testatur Antonius Bibl. Hisp. veteri cit.

5. Tractatus de Conceptione B. Virginis. Extabat Tolosæ in Bibl. Fuxen. gymnasii cod. ms membr. fol. a Baluzio dum ibi literis incumberet junior, visus & exploratus, quod mihi ipse asseruit Parisiis die XXI Junii MDCLXXXI, addens postea subreptum cum aliis ab homine sibi noto ante annos plus minus xxx factis functo, a quo & ad alium postea morte sublatum transierat. Tres de ea questione ejusdem tractatus numerat Alva Sol. verit. Rad. 258 col. 1645, sed Resumptæ theses habet pro tractatu primo, alii verò duo fortè unus & idem sunt hic citatus Fux. Bibl. Parisiis primum editus tum & Avenione innovatus. Quorum penes curiosos lectores arbitrium.

6. Sermones plures & varia opuscula vernacula lingua servabantur Valentia apud suos in Bibl. teste nostro Diago cit.

Hæc autem quædam visa sunt annotanda. Primum occasione Montefoni in nostros Parisienses, & totius fere provinciæ Franciæ sodales, (nam de aliis Galliæ provinciis Tolosana & Provinciali nihil simile legitur) gravissimam deserviisse persecutionem. Plures enim aufugere seseque occultare coacti sunt, multi innocui nihilque sibi conscii propterea nil veriti in carcerem detrusi, viri graves, quidam quod Montefono favissent, ejusque propositiones prononcione sustinissent ad palinodiam compulsi, quos inter præcipui fuerunt FF. Joannes Thomæ & Joannes Adæ sacra facultatis magistri, Joannes Nicolai, & Gaufridus de S. Martino Parisienses, Adamus de Suesione prior Nivernensis, Petrus de Cancheyo Campanus Catalaunensis, Guillelmus de Vallon ipse regi Carolo VI a confessionibus episcopus Ebroicensis. Ea verò fuit tempestas, ut de ea sic scribat F. Laurentius Pignon in suo chronico provinciæ Franciæ: Anno 1389 non fuit (capitulum) provinciale Franciæ propter gravem persecutionem quam habuerunt Fratres provinciæ Franciæ propter materiam conceptionis contra scholares Parisienses. Anno 1390 fuit capitulum provinciale cum paucis Fratibus Bituricis congregatis.

2. Annotandum academicos in omnibus suis decretis protestatos semper fuisse, doctrinam S. Thomæ non solum se non impugnare, sed & summe venerari. Sic enim in instrumento supra relato XIV febr. MCCCLXXXVIII loquitur universitas: His omnibus accedit, quod non sine magna admiratione nuper audivimus majores nempe ordinis S. Dominici (an totus ordo nondum scimus) adjuncti sunt propria matris veritatisque contemptori, sub hac tamen protestatione, ne quid de auditis omittamus, quod non nisi propositiones veras, aut que B. Thomæ doctrinam tangere possunt, prosequi intendunt. Nos autem millesies diximus, & ut videmus non sufficit, qualiter S. Thomæ doctrinam in dicta nostra condemnatione nequaquam reprobamus. Et Petrus de Alliaco in Actione sua secunda dicta in consistorio: 2. Protestamur quod contra honorem & reverentiam S. Thomæ de Aquino aut doctrine ipsius nihil omnino proponemus, sed sicut dicit facultas theologia, salva in omnibus reverentia sancti hujus, nec non doctrine sue hanc causam fidei prosequimur. Quod & postea pluries iterat.

3. Annotandum anno MCCCLXXXVIII in festo pentecostes XVII maii habitum fuisse Rutenis in Tolosana provincia capitulum generale (quod fuit diffinitorum) provincialium Clementi papæ Avenionensi obedientium, Hispaniæ scilicet, Tolosana, Franciæ, Regni Siciliæ, Aragoniæ & Provinciæ simul, & pro more capitulum provinciale Tolosana refertissimum: nam præter priores omnes cum sociis affuerunt plures S. T. magistri aliarum etiam provincialium. Cum autem non obstante academicorum protestatione relata de reverentia erga S. Thomæ doctrinam, quædam tamen in scriptis suis inferuissent, quæ sancti doctoris auctoritatem nostris videbantur imminuere, ac præterea nostros a suo consortio gradibusque in sacra facultate consequendis exclusissent, communi totius capituli voto a sententia episcopi Parisiensis adversus Montefonum, & pro conservatione privilegiorum & jurium ordinis in facultate Parisiensi appellatum est ad curiam Avenionensem, constitutisque decem procuratores S. T. magistri, qui seu conjunctim seu divisim in eo negotio agerent, scilicet FF. Xantius seu Sanctius Mulerii Tolosanus episcopus postea Oloronenis, Joannes Granvet de Podio, Joannes Thomæ, Guillelmus de Gannato, Petrus Coriger

A Petrus Bononi vel Borroni fuit licentiatu ordine secundus anno MCCCLXXXIII inter natalem Dni & festum

prior provincialis Aragoniæ, Antonius de Parisius, s. c. XIV: Petrus Bononi (A) procurator generalis ordinis apud Clementem dictum VII, unus Anglicus penitentiarius dicti pontificis & alii duo. Horum aliqui nominantur in instrumento interrogationis F. Richardi Mariæ Rotomagensis factæ Rotomagi XXVIII april. MCCCLXXXIX, omnes verò in scripta potestate cuilibet illorum data: cujus utriusque exemplar habeo in schedis, primum integrum ex archetypo apud Baluzium extante inscriptum, quod & edidit Alva Sol. Verit. Rad. 259 col. 1651: alterum etiam archetypum sed mancum & in quibusdam detritum, quod ab interitu vindicavi fortè fortuna mihi oblatum, nempe quo veteri codici ms compingendo bibliopægu usus erat, a quo intacto codice illud abstraxi.

4. Annotandum secretionem hanc nostrorum a sacra facultate de qua mox, majores & sapientiores scholæ Parisiensis ægre tulisse, nec eam illi solum ingemuerunt, sed & Ecclesiæ & regni principes, quorum plerisque nostri erant a confessionibus, & tum a pietate tum ab eruditione plurimi habebantur, præsertim cum in regiæ urbis Ecclesiis conciones sapissime deficere, imo & sermones ut aiebant magistrales omitti viderent, quia Sanjacobeos ad divinum hoc opus paratissimos semper & frequentissimos advocari non permittebatur. Audiendus ea de re Cancellarius Parisiensis Joannes Gersonus in altera epistola ad studentes gymnasi Navarræ edit. Antverp. recentis T. I col. III: Tertius defectus acriter urget animam, qui noviter subortus non parvo dedecore in universitatis gloria maculam ponit. Pluries itaque relatio fide dignorum mihi tam prope quam remote degenti significavit deesse frequenter sermones in universitate, etiam Dominicales ad clericum, quod nuper aliquid monstro simile & pene intolerabile semel accidisse visum extitisset. Cogor tum ex hoc tum ex aliis quibusdam illam deslere scissuram miserabilem & mutilationem luctuosam partis non modica universitatis Parisiensis præsertim a sacra theologia facultate, cujus scissuræ causam præbuerunt illius de Montefono erroneæ, temerariæ & impiæ assertiones. Nolo putet aliquis me hoc loco justificationem seu defensionem partis illius que depulsa vel avulsa est suscepisse, Fratres Predicatores loquor &c. Et post plura: Cæterum memoriter teneo cur & qualiter primitus ab universitatis consortio via quadam indirecta segregati sunt Fratres prædicti. Statutum enim & conclusum erat, ut omnis gradus & honoris in universitate expers fieret quisquis non juraret tenere condemnationem super erroribus prædictis ab universitate prius, dehinc ab episcopo Parisiensi factam. Distulerunt hoc agere baccalaurei & Fratres prædicti tunc expediendi, causantes se a superioribus suis licentiam ad hujusmodi præstationem juramenti necdum petiisse vel habuisse. Ex hac origine neque gradus neque cathedram neque sermones posterius adepti sunt. Attenderent o utinam omnes, & benigna recogitatione secum tractarent quanta qualisve jactura spiritalis est & fuit tot hæc tenes sermones, tot lectiones, tot salubres instructiones in universitate, & alibi exinde cessasse. Quin etiam naturalis pietas exigit, ut mater filio aberranti, & corpus membro egrotanti compassione moveatur. Deinde considera damnum proprium in sermonibus, in propositionibus & aliis &c. Et post plura: Oblatrabunt scio si ad quosdam scripta hæc delata fuerint, ferentes indigne, imo pro scelere vel mutabilitate deputantes quod pacem Jacobitarum videar optasse, aut pro ea verbum scriptum fecisse, sed libera voce fatebor, nec illud

purificationis sequens.

SEC. XIV. unquam p̄dori deputabo, me nunc & prius olim semper, dum modeste volui vel optavi, reconciliationem ipsorum in mediis etiam litibus optavisse. Peccant qui de matris aut mystici corporis facta mutilatione gloriantur, &c. plura in idem.

Coaluit tandem pax, de qua sic noster Laurentius Pignon in chronico: Anno mccccii capitulum generale (nempe provinciarum quæ papæ Avenionensi obediebant) Palentia in Hispania. Provinciale (Franciæ) in festo Magdalene in Carnoto: in quo capitulo fuerunt dati commissarii per provinciam ad componendum cum universitate super schismate ordinis & universitatis, quod jam per septemdecim annos duraverat. Commissarii vero taliter laboraverunt potissime F. Martinus Porrée pro tunc confessor Dñi comitis Nivernensis, quod infra mensem post capitulum ordo fuit cum universitate reformatus, & pax totaliter & concorditer facta, nihil penitus immutato de his quæ ordo per prius ante disturbium habuerat. Huic nostræ in integrum restitutioni jam ab anno mcccxciv summo studio laboraverat Petrus de Luna tit. S. Mar. in Cosmedin cardinalis tum Clementis VII in Francia legatus, huicque successor datus xxvi septemb. ejusdem anni sub nomine Benedicti XIII, eandem urgere non destitit, donec anno mcccxcviii subtracta est ei obedientia, qua restituta anno mccccii mox ita instanter requisivit, ut accedentibus Christianissimi regis Caroli VI, sed & aliorum principum præsertim ducum Burgundiæ & Britannia literis concordia inita fuerit xxi aug. mccccii. Sic enim habet instrumentum eo de negotio confectum: Nunc verò quia placuit christianissimo regi nostro & Patri sanctissimo gratiosè scribere nobis sua filia humili & devota per literas pace plenas & fide, quatenus Fratres prædictos ad nostrum gremium regredi, humiliter supplicati, reciperemus ad nos, & ad actus scholasticos solitos &c. Scripserunt præterea illustrissimi & potentissimi principes duces Burgundiæ & Borbonii, & suos miserunt legatos. Nos attendentes ista omnia, & rememorantes quanto zelo D. N. papa Benedictus, cui tenemur obnoxie, olim dum esset in minoribus constitutus & legatus in Francia ad hanc unionem anhelabat, & similiter plurimi ex principibus &c. attendentes pium materna charitatis fœdus erga filios &c. habentes postremo præ oculis doctores præcellentissimos ejusdem ordinis, qui & Ecclesiam universam, & nostram universitatem de fructu operum suorum illustrarunt & illustrabunt, Deo propitio decernimus concordia deliberatione prædictos Fratres ad nostrum consortium de nostra speciali gratia recipere & reintegrare, sicut olim fuerant, priusquam lites moverentur, & de facto recipimus & reintegramus &c. Sed & Gersonus in sermone habito Massiliae coram papa Benedicto XIII nona nov. mccccii eundem papam alloquens: Quidque concordiam Fratrum Predicatorum antea fere desperatam commemorans & literis suis inferens zelum grandem, quem pro eadem concordia dudum Parisiis ostenderas, studens in hoc & sperans filia tua tue sanctitati non mediocriter complacere. Videtis Edit. Gerson. recentem T. II col. 45, & Boulaum cit. Hist. Univer. T. IV p. 885, de fortuna universitatis seculo XIV: solum addo tum apud nostros Parisienses & in provincia Franciæ fuisse primi nominis theologos: quorum plures ad infulas evecti fuere. F. Hugo Scoquerii duci Britannia a confessionibus eodem anno pacis nostræ mccccii inter xx licentiatos primum meruit locum ex actis facultatis, & eodem anno ex chronico citato nostri Laurentii Pignon episcopus Trecorensis inauguratus est. F. Joannes Gibrois conventus Pruviniensis alumnus confessor Ludovici ducis Andegavenfis exinde regis Siciliae electus est eodem anno episco-

pus Tolonenfis eodem teste Laurentio, qui se aut eodem etiam anno factum priorem conventus sui nativi Senonensis, quique a se visa scribit.

F. F. JOANNES THOME
& JOANNES ADÆ.

F. F. JOANNES THOME & JOANNES ADÆ unâ veniunt laudandi, cum amorum fors eadem fuerit: ambo fuerunt provinciæ Franciæ alumni, primus quantum ex actis conjicere est, Parisiensis & domus ibidem Sanjacobeæ professor, in qua continuo commoratus est, cum aliarum domorum sodales mox a persolutis magistris agonibus ad suos se recipere tenerentur: alter vel indidem vel Rotomagensis: ambo sacræ facultatis magistri, primus anno mcccclxxiv inter natalem Dñi & festum purificationis sequens septimum inter octo licentiatos locum obtinuit, alter in crastino regum mcccclxxxii stylo veteri, novo lxxxiiii ultimum inter quinque: primus vicarium egit inquisitoris in toto regno Franciæ generalis Parisini dicti, scilicet F. Vitalis ejusdem ordinis sacræ theologiæ magistri, ut constat ex tractatu F. Joannis Vitalis ord. Min. & Joannis Alani Parisiensium etiam theologorum de conceptione B. V. lib. 4 Ancilla 1, & refert Alva Sol. Verit. Rad. 259 col. 1649. Celebris etiam fuit sua ætate, facundusque habitus in regia urbe Ecclesiastes. Ambo unâ opus ediderunt hoc titulo:

Tractatus de conceptione B. Virginis. Pr. Maledicta dies &c. Hier. xx.

Hic liber si fides Alvæ loc. cit. vulgari lingua fuit exaratus, sed jam periit, nec de eo jam aliud scitur, quam quod ex eo F. Joannes Vitalis Franciscanus, & Joannes Alanus citati referunt. Videtis supra in Joanne de Montefono quæ iste Joannes Thomæ ab ordine munia habuit. Cæterum isti ambo omnia quæ dixerant aut scripserant in Montefoni defensionem revocare compellente universitate coacti sunt, primus xxi martii mcccclxxxviii stylo veteri, novo lxxxix, alter xx aug. ejusdem anni.

F. GUILLELMUS DE GANNATO.

F. GUILLELMUS DE GANNATO a patria sic nuncupatus oppido in confiniis Borbonesii & Arvernici sito vulgo Gannat, vel ut Arverni pronunciant Cannat vel Cannâ elisa litera ultima t: ille idem qui a Lusitano corrupte de Conneo, a Possævino corruptius Cuneas five de Cuneo, a Fernandez typorum fortè errato Cancus, ab Altamura dubio Conneus vel Gannacus seu Gannens, rectius verò ab his omnibus antiquiore & anno 1413 scribente Ludovico nostro a Valleleti in sua auctororum nostrorum tabula num. 73 F. Guillelmus de Cannaco, sed verè de Gannato conventus Claramontani alumnus, non anno mcccxi ut Altamura placet, sed sub finem seculi illius XIV claruit sacræ theologiæ magister post annum mcccclxviii promotus, neque enim in additis ad catalogum Guidonis recensetur, eo usque tamen pertinentibus: quæ verò in facultate an in Parisiensi an in Tolosana ut volunt quidam, incertus sum, cum Acta Parisiensium licentiarum non supersint nisi a 1373 in quibus non recensetur. Pervente schismate Avenionensi sub Elia Raimundi magistro ordinis in obedientia Clementis VII dicti celebratum fuit an. mcccclxxxviii in solemnibus pentecostes xvii maii capitulum generale illius obedientiæ, simul & de more provinciale provinciæ Tolosanae Rutenis in Aquitania, in quo utroque ab universis jure vocis gaudentibus subscriptis per instrumentum publicum constituti sunt decem procuratores S. T. magistri omnes (sic enim

prestantur), qui appellationem a toto capitulo irrejectam ab excommunicationibus & aliis gravaminibus tum ab episcopo Parisiensi, tum a decano & magistris facultatis theologiæ, aut etiam a rectore & universitatis membris, sibi & ordini in Francia ut quidem sibi videbatur illatis, coram dicto in sua ut obedientia Clemente VII, & ubi necesse foret prosequerentur. Inter hos supra ubi de Montefono nominatos septimus fuit hic noster Guillelmus de Gannato, ex quibus constat, quibus annis floruerit. Hæc autem a Valleoletano citato ejus laudantur opera, quæ eadem alii enumerant:

1. Commentarium in libros xv sententiarum.

2. Multi tractatus speculativi & morales. In his recensendus, quem F. Joannes Capreolus noster in 3 sentent. dist. 3 q. unica a. 1 ei ascribit hoc titulo:

3. Tractatus de vera innocentia matris Dei, in quo xi auctorum testimonia refert pro sententia S. Thomæ circa conceptionem B. V. Mox in eum insurrexit ordinis Minorum quidam doctor eidem reponens per tractatum, qui incipit *Repercussorium editum contra adversarium innocentie Matris Dei*. Quod autem hoc *Repercussorium* scriptum sit adversus librum Gannatenis constat, nam concl. 8 sic habet: *Præterea in eodem libello adducuntur xl auctoritates, quas ipse compositor invenit in dictis Sanctorum &c.* Certe non poterat nostri auctoris opus clarius indicari. Alva in *Sole veritatis Rad.* 309 col. 2056 hoc *Repercussorium* contendit F. Petri Aureoli ord. Min. S. T. M. Parisiensis & archiepiscopi tandem Aquensis factum esse, ab eoque anno mcccxiv Tolosæ editum: Quæ ratione Guillelmus de Gannato revocat ad annum mcccxi. Quod etsi refutare non sit nobis necesse, qui ex instrumento procuratorio relato anno illo mcccclxxxviii vixisse florentem adhuc Guillelmum novimus, addo ante Joannem de Montefono non nisi leves inter nostros & Scoti discipulos de ea quæstione disputationes fuisse, ipso Nicolao de Lyra qui ad annum mcccxl vixit, sententiam S. Thomæ fatente sua fuisse ætate communiorum: sed exorto in Ecclesia schismate anno mcccclxxxviii, tunc efferbuere graves illæ contentiones, ex quibus tot promanarunt scandala: hinc ex utraque parte tot opuscula, inter quæ Gannatenis procurator suum protulit, cui Frater Minor reposuit *Repercussorium*, quod Alvæ placet Aureolo supponere secundum de ea quæstione opusculum, cui tamen unicum tantum alioque titulo inscribit Vadingus. Præterea Gannatenis eos profert auctores ut jam antiquos, & magni apud omnes ponderis, ut F. Joannem de Neapoli & F. Petrum de Palude annis tantum mcccxiv & mcccxy Parisiis licentiatos, & F. Durandum de S. Portiano anno revera mcccxi licentiatum, sed qui omnes nondum quicquam juris publici fecerant, nec nisi post plures annos sua in lucem ediderunt opera. Quod de chronologia solum sit mihi cum Alvæ dissidium, nam de ipsa quæstione nulla mihi cum toto ordine alia, quam quæ summi pontificis & Ecclesiæ catholicæ est fides. Ex ætate hujus nostri Guillelmi eum a Ludovico de Valleleti & a Joanne Capreolo visum familiariterque cognitum augurari licet.

F. GUILLELMUS JORDANUS.

F. GUILLELMUS JORDANUS provinciæ Angliæ certo fuit alumnus, cujus verò nationis non ita certum, Pitseo Anglum in Northumbria natum, Thoma verò Dempstero Scotum contententibus: quam litem non facile dirimas cum duplicem Northumbriam distinguant, alteram di-

tionis Angliæ, cujus populi Ottradini dicuntur, & urbes præcipuæ Lindisfana & Dunelmum, alteram juris Scotici, qui Faizali, vel Texali, ubi Devona quæ & Aberdona dicitur. Etsi autem ut Dempstero faveam, propendat animus, satius videtur curiosorum gentium id arbitrio & criterio permittere. At nullatenus placet quod nostro Altamura visum est, qui quod apud Lusitanum in his certè veteribus minus accuratum, legerit illum ad 1262 revocari, a Dempstero vero (ut & a Pitseo) ad 1370 circiter ascribi, duplicem Jordanum distinguit, eundem hominem in duos dividens, unum ad 1262 in *Appendice* (ubi revocat quod prius scripserat in *Bibliot.* ubi cum Razzio eum ad 1230 contra omnem veri speciem collocaverat) alterum vero ad 1370, diversos constanter asserens, qui certo nobis unus est & idem auctor falso a Razzio ad 1230, a Lusitano eumque excipiente Possævino ad 1262 relatus & Pitseo & Dempstero ad 1370 revocatus, sed & ulterius claruisse & ad 1389 & amplius pervenisse videtur, cum nempe graves illæ de conceptione B. V. ferrentur contentiones. Virum vitæ sanctitate & singulari eruditione conspicuum, sacræque theologiæ magistrum in universitate Oxoniensi promotum & accensum præstat Pitseus, quod & proclive, cum provinciæ nostræ Angliæ in ea academia studium positum esset generale. Consentit & Baleus, etsi hominem male habeat, alterum ismaelem vocans omnibus infestum, at & infestatum pariter ab omnibus. Sed quid aliud a viro expectes, quem oris infruniti ut & styli omnem norunt, quemque ideo Jordanum nostrum existimem ita excepisse, quod Wiclefi errores adeo pestiferos tunc primum insurgentes verbo & scripto acrius infectatus sit, quod gloriæ illi apud catholicos non probro ac dedecori ducendum. Hæc autem Jordani feruntur opera:

1. Commentarius in epistolam ad Romanos.
2. Commentarii in libros iv sententiarum.
3. Tractatus de clara visione Dei.
4. Tractatus de libera electione ante mortem.
5. Determinationes variarum questionum.
6. Sermones diversi docti & elegantes.

7. *Apologia Fratrum Mendicantium adversus Utredum Boldum monachum nigrum Benedictinæ regulæ professorem, quem inter Wiclefi affectas & adjuutores numerat auctor Historiæ universitatis Oxoniensis sub finem seculi proxime elapsi editæ ad annum 1377 pag. 186 a.* Hicque liber est, quem Lusitanus eum scripsisse ait *contra studium monachum* errore scilicet typorum, quamvis non rectius corrigat in *Erratis*, ubi monet legendum *stridum* & delendum *studium*. Ex quo gravius allucinatum Pitseus dicens scripsisse *contra studium monachorum*, tum Altamura noster, qui id non sibi persuadens nec intelligens putavit sic invertendum, *adversus stadium monomachum*, ubi simpliciter legendum *adversus Utredum monachum*.

8. *Contra propositiones alias ipsius Wiclefi scripsisse* aiunt non solum Possævino, Pitseus, sed & auctor Historiæ Oxoniensis citatæ, ubi viros conventus & collegii nostri Oxoniensium illustres enumerat.

9. *Tractatus de conceptione B. Virginis.* Cujus inquit Alva in *Sole Verit. Rad.* 261 col. 1659 mentio in libro *Expositionum evangeliorum & epistolarum Gallice impresso* anno 1543 fol. 184 b, in sermone conceptionis, in quo ad marginem sic legitur: *Nota secundum Jordanum, quod aliis sanctis in utero sanctificatis fuit collatum, quod nunquam peccaverunt mortaliter, Maria autem ultra hoc collatum est quod nunquam peccavit venialiter.* Adversus hanc nostri Jordani lucubrationem quemdam ordinis Minorum nomine F. Joannem Marchesium

S. c. XIV. vel Maccheleium infurrexiffe, & palam in publicis concertationibus, in scholis, scripto etiam impugnavit referunt Lelandus, Baleus, Pitseus, Wadinus, & Alva alique. Hunc Jordanum Anglicum illum esse Papæ in sua obedientia Clementis VII dicti penitentiarium multa mihi suspicio & non levis conjectura, nempe quem nostri in capitulo generali Rutensium anno MCCCLXXXVIII cum aliis novem itidem S. T. magistris procuratorem nominarunt in curia papali Avenionensi, de qua causa supra ubi de Joanne a Montefono: præsertim cum Scotia papæ illi Avenionensi adhæreret, dum Anglia staret pro Romano Urbano VI.

F. NICOLAUS CARACCIOLUS.

F. NICOLAUS CARACCIOLUS & Moschini e Caracciolorum apud Parthenopæos primariæ nobilitatis familia satus, e Moschina etiam seu paterno seu materno genere duxit originem antiqua quoque illa nobilique Neapolitana stirpe nunc autem extincta. Mischiniun ac Mesquinum eum aliqui nuncupant sed corruptè. Ordinem adolescens amplexus in conventu S. Dominici Neapolitano, ut erat egregiæ indolis, & principum sanguine cretus, vir evasit magnarum partium, præcipuoque brevi consecutus est in sua provincia honores & dignitates. Magisterii laurea decoratus, institutus est etiam in Regno Siciliae supremus generalisque fidei vindex & inquisitor, quod munus summa vigilantia peragebat, cum Urbanus Papa VI nuper ad pontificatum evectus, novofque asciscere sollicitus sacro purpuratorum patrum Senatui collegas, quorum opera consilioque concussa schismate Romanæ Ecclesiæ fulciretur cymba, qui & eorum etiam qui ab ipso defecerant, & Fundos abierant, numerum repararent ac superarent, inter xxix seu xxvi ut habet Theodorus a Niem, quos xviii septemb. MCCCLXXVIII elegit creavitque cardinales, nostrum etiam Nicolaum assumpsit, ac titulo S. Cyriaci in Thermis donavit. Commendatum eum aliqui volunt apud Urbanum a SS. Virgine Catharina de Senis, quod firma satis auctoritate conjecturave probatum non video: satisque fuerit Urbano hisce rerum tempore angustis, Caracciolum natalium splendore & potentia, agendorumque peritia commendari, ut ad purpuram eveheret, perspectamque viri fidem & observantiam erga sedem apostolicam ea dignitate remuneraret ac assereret. Nec vana fuit Urbani fiducia, qui semper sibi quoad vixit in gravissimis difficillimisque negotiis & eventis fidelem expertus est. De quo legendus S. Antoninus suppar, & rerum ejus ætatis satis conscius & sincerus scriptor *Hist. P. III Tit. XXIII c. xi §. 1.* Missum enim ferunt de latere legatum ad Perusinos in Umbriam & Florentinos, quos pontifici Romano conciliavit: tum pro pace sancienda ad Venetos Januensesque mutuo concitatos: cum etiam Urbanus VI die 1 junii MCCCLXXXI Carolum III regem Neapolitanum coronasset, cujus inaugurationi cum aliis cardinalibus adfuit & subscripsit Caracciolus, ut ex fide ipsius instrumenti asserit Contelorius *I. P. Elenchi*, anno sequenti MCCCLXXXII die xvi octob. eumdem pontifex ad ipsum Carolum Neapolim misit unâ cum duobus aliis Bartholomæo Mezavacca S. Marcelli, ac Ludovico de Venetiis tit. S. Mariæ Novæ cardinalibus, quo Franciscum Prægnanum summi pontificis nepotem Capuani Molfetanique principatus Carolus, uti sancte juraverat, investitura sublimaret. Quæ legatio cum optatum non habuerit finem, quorum id culpa contingerat, optime intellexit pontifex: Bartholomæum nempe cardinalem S. Marcelli ut infidum xv octob. MCCCLXXXIII dignitate privavit, Ludovicum

verò Venetum conjecit in vincula in castro Luceria Christianorum xi januar. MCCCLXXXV seu conditionis reum, quem dirissimis repetitisque trochleæ tormentis eodem anno labente mense decembris mors indigna vita simul & purpura liberavit. At Nicolaus noster Urbani papæ lateribus quocunque pergeret comes hæsit assiduus, ac ob fidem integram ubique probatam semper gratissimus. Ad Messanensem eum aliqui volunt ex Bonifilio promotum Ecclesiam jam ab anno MCCCLXXX quod Rocho Pirro *T. I Sicil. Sac.* non probatur, cui ex certis liquet illius Ecclesiæ monumentis F. Dionysium de Murrio Augustinianum Messanensem administrasse sedem ab anno MCCCLXIII ad MCCCLXXX saltem usque julii xviii, cui mox ab Urbano Massiolus Lampugnans Mediolanensis suffectus est, ut nullus in ea infula consequenda Nicolao locus esse videatur. Hunc Romæ defunctum nostri cum Onufrio Panvino dicunt quarto Kal. aug. five xxix julii, Contelorius vero quarto Non. seu die secunda augusti MCCCLXXXIX, quod leve discrimen, & ad Minervam Romæ jacere sepultum. Plura volunt eum scripsisse opera, unde eum Toppius scriptoribus ascrivit Neapolitanis, sed illa quænam sint non recenset. Hæc ex variis collegimus:

1. *Summa de penitentia.* Laudatur a Cortesio, Nomenclatore, Oldoino de SS. PP.

2. *Depositio ejus de vera & canonica electione Urbani VI.* Laudatur a Baluzio *T. I Pap. Aven. col. 1242.*

3. *Acta trium ejus legationum ad Perusinos, Venetos & Carolum III Sicilia Regni regem.* Quæ haud dubie in archivis Romanæ Ecclesiæ habentur.

4. In tanta multitudine codd. mss. Bibl. Vatic. de schismate Avenionensi, ac præsertim de electione & de rebus gestis Urbani VI, quin plurimas nostri Caraccioli scripta nullus dubito, quæ investigare Romanorum nostrorum diligentia erit, & hic addere. Beati titulo insignitum in monumento seu tabella Romæ in templo S. Mariæ ad Minervam appensa refert auctor Additionum copiosarum ad Toppii Bibliothecam.

F. JOANNES BASILEENSIS.

F. JOANNES BASILEENSIS patria & professione sub finem seculi xiv claruit, sacra theologia quam pluribus annis docuerat, laurea insignitus, inde verò ad Ecclesiæ Lombardensis in Occitania sub Tolosana metropoli sedem evectus anno MCCCLXXXIX, ex quo eximias viri dotes colligas, qui extraneus & Germanus Gallicanam Ecclesiam regendam obtinuerit. Ita Sammarthani ex actis Vaticanis referunt in Gallia Christiana, silentis a quo pontifice an a Romano Bonifacio IX, an ab Avenionensi Clemente VII sic dicto hanc dignitatem consecutus sit. Hæc illustrabit, qui accurandæ Gallia Christianæ, & ad incudem revocandæ nunc defudat D. Sammarthanus asceta Maureus, & quandiu rexerit, quæ præclare gesserit, quandove diem obierit reteget. Ejus cum laude meminit Trithemius, sed nostrum fuisse tacet: hæc vero ab eodem ei tribuuntur opera:

Scriptum in iv sententiarum libros.

Sermonum diversorum volumen.

Orationes & collationes plures ad Clerum, sed & multa coram papa & collegio cardinalium dicta.

F. THOMAS DE FONTE.

F. THOMAS DE FONTE vernacule della Fonte Etruscus Senensis conventus ibidem S. Dominici alumnus vir gravissimus seculo xiv vergente claruit, cujus laudes plurimas brevi epilogo enarraverim,

raverim, dicendo S. V. Catharinæ de Senis ab ipsius pueritiæ annis moderatorem, arcanorum divinarum conscientiarum arbitrum, quo officio apud illam semper functus est usque quo Romam illa anno 1377 a Gregorio XI vocata Senas reliquit, neque enim ille videtur in Urbem eam secutus. Non nego tamen alios cum ipse aberat, ejus confessiones excepisse, inter quos numerantur F. Bartholomæus Dominici de Senis, qui postea sacra theologiae magister promotor, & anno MCCXC Romanæ prior provincialis agens, a magistro ordinis F. Raimundo de Capua unâ constitutus est ordinis vicarius generalis, ac de quo sic ipse Raimundus in vita Sanctæ: *Intraivit ecclesiam F. Bartholomæus Dominici de Senis tunc socius confessoris, de quo in omnibus sicut de confessore suo confidebat, & quem in confessoris sui absentia eligebat in confessore &c.* Ipse etiam Raimundus tum lector in conventu dicto Senensi circa MCCCLXXXIII pluries ejus confessiones audivit præsertim in itinere Avenionensi, fortè & alii, sed ita ut *ut & cetera* confessarius F. Thomas de Fonte semper habitus & dictus sit. Ille etiam primus scripsit *Singularia & mira que in Beata illa virgine experiebatur, qua toties quoties ad cellam reversus annotare non omittebat.* Ex ejus scriptis potissimam vitæ hujus sanctæ partem Raimundus scripsit, quod ubique faretur, unde qui actis SS. edendis operam dant, ea Thomæ scripta si adhuc supersint, se plurimum optare testantur, veriti ne quid omiserit Raimundus.

Quia autem quidam hunc Thomam de Fonte cum F. Thoma Antonii æquali quidem sed juniore, de quo postea confundunt, operæ pretium existimavi ostendere solum primum esse, quem passim laudat Raimundus in vita Sanctæ ut ejus confessarium. Numeros sequor quibus eam distinguunt editores citati T. III April.

Et primo in Analectis n. 8 ubi agitur de pompa solemnium, qua Raimundus voluit caput Sanctæ in ecclesiam S. Dominici Senis inferri, sic legitur: *In consilium adhibere decrevit non modo Dominicanos suos sodales, in quibus erat Thomas a Fonte, qui ad multos annos virginis confessiones exceperat, jam inde ab ejus pueritia &c.* Hæc autem capitis illatio videtur facta anno MCCCLXXXV. Quæ lucem dabunt his quæ de eodem Thoma habet Raimundus in vita Sanctæ. N. 140: *Narrat F. Thomas primus confessor ejus.* N. 142: *F. Thoma pradiiti, & F. Bartholomæi Dominici de Senis &c. narratio & scriptura.* N. 164: *Cuncta que scribo aut mihi confessa est, aut in scriptis F. Thoma reperi primi confessoris sui.* N. 182: *Unde dicebat F. Thoma confessoris suo.* Idem nn. 188, 189. & seqq. ad 193. N. 200: *F. Thomas confessor ejus.* N. 210: *Legendo scripta F. Thoma primi confessoris ejus, que fecit de verbis & gestis ejus.* N. 217: *F. Thomas dictus de Fonte sepe superius nominatus, qui assumpto secum quodam Fratris qui vocatur F. Thomas Antonii concitus venit &c.* Eo articulo agitur de tridua illa putata morte Sanctæ, unde tamen rediit. Sed hinc evincitur confessarium qui in præcedentibus toties laudatur esse Thomam de Fonte, Thomam autem Antonii juvenem fortè tum sacerdotem assumptum solum in socium, quem præterea nullibi legas hoc functum apud eam officio. Hinc etiam colligas confessorum Thomam qui in seqq. laudatur esse de Fonte ut 218 & 224. N. 225: *Fiunt hæc nota F. Thoma confessoris virginis sepe superius nominato.* N. 230: *Sacerdos hæc juravit F. Thoma confessoris virginis hujus sacra, sicut in scriptis F. Thoma inveni.* N. 233 idem. N. 244: *Cetera vero reperi in scriptis F. Thoma primi confessoris sui sepe superius nominati, qui recitat hoc miraculum accidisse an. MCCCLXX*

TOM. I.

octobri. N. 259: *F. Thomas confessor erat cum Sancta Pisis.* N. 260 & n. 273: *Hæc omnia percepi a F. Thoma jam dicto.* N. 280: *Confessus est miles [peccator inveteratus] F. Thoma confessoris virginis.* N. 282: *F. Thomas confessor virginis unâ cum F. Georgio Naddi veniens de Senis ad Montepolitianum ubi tum Raimundus nostrarum Sanctimonialium præfectum agebat quem invisebant, ex itinere ambo inciderunt in latrones, a quibus jamjam mortem expectabant, precibus tamen virginis Senensis liberi evaserunt. Ut hinc pateat quam falso hæc in Thomam Antonii transferantur, quæ tam clare constat Thomæ de Fonte evenisse. Denique ut finiam n. 204: *F. Thoma redeunte ad civitatem Senensem, invenit sicut ponit in scriptis suis, & ego ab ipsius ore percepi.* Et n. 300: *Fiunt hæc nota F. Thoma virginis confessoris, quæ ante MCCCLXX evenerunt.* Ex quibus constat hunc Thomam a Fonte dictum acta quæcunque vidit diligentius in tabulas retulisse: ex ejus scriptis Raimundum vitam virginis a se scriptam locupletasse: contra verò Thomam Antonii vitam a Raimundo editam in compendium contraxisse, licet quædam ab aliis, qui virginem propius aliàs noverant, cognita addiderit.*

Quandonam obierit F. Thomas de Fonte nemo certo refert, sed ex modo loquendi Raimundi jam e vivis excefferat anno MCCXC, quo ipse Raimundus vitam Sanctæ publici juris fecit. Non omittendum hunc de Fonte a Pappebrochio in commentario prævio ad vitam S. Catharinæ Sen. April. T. III p. 851 n. 2 Thomam Dominici agnominari, qua de causa me latet, sed id monendum erat, ne quis alterum putet.

F. GIRANDUS RENERIUS.

F. GIRANDUS vel Girandus RENERIUS Gallus patria e sancto Joanne ad Rupellam in agro Ulmiacensi, professione Rupellensis, quantum conjicere est, seculo xiv ad senium vergente claruit, circa MCCCLXXX aut MCCXC. Ejus quidem apud nomenclatores nostros antiquos nulla est memoria, sed ex opere ab eo scripto & edito cognovimus tandem est, quod noster Jacobus Quetivius ab Alva Parisiensi agente anno MDCLXI die xxv novemb. mutuo accepit, & quibusdam diebus tenuit ac lustravit, quod & Alva ipse in *Sole veritatis rad.* 277 col. 1946 fusius describit, plura ex eo referens. Codex erat fol. par. membr. foliis 60 constans Gothico & minuto caractere, scripturæ compendiosis confito, perantiquo & at videbatur ante 1400 scripto. Finis aberat, sed pauca deerant. Hunc unde haberet Quetivius non aperuit Alva, sed in *Sole veritatis loco cit.* dicit vidisse se ac legisse Parisiis in insigni collegio regio Campaniæ vel Navarriæ. Ego autem F. J. Echard qui Bibliothecæ illius codices omnes mss. sigillatim visitavi ac examinavi, nunquam in eum incidi, unde ab eo tempore videtur ab ea abstractus, & jam fides est penes Alvam & Quetivium cui ille paucis diebus concessit discutiendum. Titulus minio:

Incipit Tractatus Fratris Girandi Renerii Parisiensis in sacra theologia magistri de conceptione virginis gloriosa contra corruptores dictorum sanctorum Ecclesiæ, ac etiam sacra scripturæ. Dubitat tamen Alva utrum illud sit verum auctoris nomen, eo quod ipsi videatur alteri abrafo superscriptum. Incipit prologus. Quia ex epistola Bernardi ad Clerum Lugdunensem &c. Tractatus vero sic: Quæritur utrum gloriosa virgo mater Dei Maria non solum de jure vel de debito verum etiam de facto in peccato originali natiuitate infra usum fuerit nata

T t t t

SEC. XIV. *vel concepta &c.* Patria auctoris colligitur, ex his quæ habet foliolo 15 aut 16: *Somnium*, inquit, *cujusdam Normanni, qui post nimiam potationem forte de vino de patria mea scilicet S. Joannis de Rupella, quod abundanter per mare defertur in Normanniam &c.* Quod fuerit ordinis Prædicatorum probatur ex his ejus verbis foliolum circiter 50: *Quoad prædicta in conclusione responsali dicta, arguit magister Hermandus, quem supra dixi fuisse ordinis Eremitarum, quia sic in illo tractatu, unde sua dicta accepi, inveni: credo tamen quod fuerit ordinis Minorum, quia Parisius vidi quemdam magistrum ordinis Fratrum Minorum, qui vocabatur magister Hermandus. Cujus tamen religionis fuerit, etiam si ordinis Fratrum Prædicatorum, cujus ordinis ego sum, fuerit non curo.* Et hinc etiam ejus ætas deprehenditur. Nam F. Hermandus ille, qui certo fuit Eremita, & de *Schildis* agnomnabatur, Germanus natione, Herbipolensis patria, juxta F. Philippum Elff in *Encom. August. fol. 252* claruit ad mccc: unde sequitur Girandum qui ei respondet, paucis annis postea floruisse. Sed & ipse auctor suam ætatem clarius indicat, ubi convenientius fore dicit, si festum conceptionis in crastino S. Matthei apostoli celebraretur: ubi videtur alludere ad illud statutum capituli nostri generalis Rutenis mccc lxxv i i i quo ea die apud nos celebrandum dictum est & ordinatum, quamvis paucis annis observatum. Qua ratione ad mcccxc circiter videtur revocandum. Cui favet, quod refert de *approbatione doctrinae S. Thomæ de Aquino facta*, inquit, *de novo per sedem apostolicam*: quibus verbis, quicquid in contrarium sentiat Alva, bullam Urbani V ad Tolosanicos Academicos de sequenda S. Thomæ doctrina laudat, cujus etiam, ipso teste Alva, plures lineas adducit: illa autem data est secundo Kal. septemb. mccc lxxviii. Novi equidem Alvam in *Sole verit. col. 9* censere Girandum scripsisse suum librum circa annum 1470, sed postea *Rad. cit. col. 1950* id quodammodo revocat, falsus se quo anno certo scripserit, nihil invenire potuisse. Altamura ex F. Vincentio Baronio *Lib. I Apologetico Sect. 2 a. ult. §. 1 pag. 213* qui foli ex nostris hujus auctoris meminerunt, eum collocat ad 1471, rectius forsitan appellans Gerardum: sed & Quetivius laudatus in schedis putavit ex catalogo doctorum Parisiensium ad eundem annum ascribendum. Revera in actis facultatis laudatur quidam F. Girardus Rodati præsentatus Prædicatorum, qui inter xxi licentiatos xix locum obtinuit anno mccc lxxi, qui & anno sequenti die martis ante sanctos (sic) de quodlibetis respondit, & die Jovis xxvi novemb. (anno mccc lxxii) erat lit. Dom. E D) vesperifatus fuit, & tandem cujus aula fuisse dicitur die lunæ xiv decemb. Sed ab isto tractatum laudatum editum fuisse nec verisimile, nam post concilium Basileense nulli nostri in Gallia, præsertim magistri theologiæ Parisienses quæstionem hanc tractarunt, multo minus de ea pugnarunt. Itaque hic auctor ad seculum xiv referendus est, & ad tempora Montefoni, quibus hæc quæstio maximo æstu utrinque agitata. In actis facultatis ad annum mccc lxxix recensetur quidam F. Gerardus Druen aut *Dñien* Prædicator, qui dicitur non licentiatum, quia jura non solverat. Hujusmodi autem qui agones omnes licentia ut aiunt sustinebant, & defectu pecuniæ licentiam non obtinebant, vel a magistro ordinis vel potius a summo pontifice gradum magistri consequerentur, seque ob agones in sacra facultate exantlatos magistros Parisienses præstabant. Hujus nomen tantam habet cum laudati ab Alva nomine cognationem, quam Gerardus Rodati, cæteræ præterea circumstantiæ, supra allata longe magis favent: non propterea tamen

operis auctorem certo dixerim, sed vel illum vel alium ejus ætatis. Quæ vero hæcenus, de chronologia hujus auctoris inquisitione a me dicta tantum velim accipi cum summa cæteroquin decretorum pontificiorum reverentia. Qui plura volet, ipsum Alvam adeat, si libuerit & licuerit.

F. PETRUS BAUCHERIUS.

F. PETRUS BAUCHERIUS Gallus Bituricus patria & professione sacre theologiæ magister fuit in facultate Parisiensi, & in actis numeratur licentiatum decimum sextum anno mccc lxxvi, ut supra relatum ubi de Joanne Gaii. Vir magnarum partium a Clemente VII papa Avenionensi datus est Ecclesiæ Tiniensis episcopus. Cum autem duplex sit Tinia, altera in prima insularum Cycladum provincia sub Naxia metropoli, altera in Bosnia sub Spalatro, huic posteriori præfectum censet Fontana in Theatro. Ejus plures meminerunt sed agnomen varie referunt: in actis facultatis a me visis legitur *Baucherius*, quibus fere consonat Malletus noster T. II p. 139 a quo dicitur *Baccherius*: a Lusitano dicitur *Boncherius*, sed aliter adhuc ab antiquis nostris Laurentio Pignon & Ludovico de Valleoleti, quod notariorum oscitationi & negligentia ascribendum. Sic primus in indice episcoporum: *F. Petrus de Gaucherio vel Gancherio*, (nam difficillime legitur) *magister in theologia episcopus Valentiniensis de conventu Bituricensi*. Ubi certo erratum, nam neutrius Valentini seu Gallie seu Hispaniæ præfulem fuisse constat. Valleoletanus sic habet n. 39: *Dñus F. Petrus Gaucher vel Vaucher* (nam iterum difficilis lectio) *provincia Francie magister in theologia Parisius, episcopus Tiniensis scripsit eleganter*

Super libros sententiarum.

Quæ loquendi ratio indicat opus a Valleoletano visum, quod jam vicissitudine temporum perierit, nisi alicubi lateat cum similibus neglectum. Ex hæcenus dictis Lusitanum & sequaces ad Altamuram emendabis, qui hunc scriptorem ad 1295 vel ad 1321 collocant longe recentiore. Alva *Pleytos de los libros p. 342* Pio nostro litem movet, quod hunc auctorem bis laudavit quasi duplicem P. II Lib. I. coll. 101 & 102. Sed quotus quisque est, cui in tanto opere similia errata non excidant: imo hic emendandus ipse Alva, qui Petrum hunc Baucherium vel Boncherium cum Petro Bacherio Flandrensi ducentis annis posteriori confundit.

F. JOANNES BRICY.

F. JOANNES BRICY Gallus, provinciæ Provincie quantum conjicere est alumnus, vergente ad finem seculo XIII florebat, de eo vero solum Alvam a quo majorem hujus scriptoris notitiam accipi placet exscribere. Sic ergo ille Sol. Verit. Rad. 260 col. 1658. » F. Joannes Brizius vel Bricy citatur a Nicolao Eymerico in suo libello contra calumniantes præminentiam Christi & matris ejus, in quo post Alexandrum de Hales sic prosequitur: « Nonus est Joannes Brizii de ordine Prædicatorum, qui de hac materia quæstionem conflavit perutilem & copiosam: ubi positus conclusionibus quatuor dicit sic: « *Conclusio quinta est, quod dictum quo dicitur B. Mariam non esse conceptam in originali peccato &c.* quæ videtur apud Alvam. » Ab Eymerico mutuarunt auctorem istum Bandellus cap. 23 & sequaces. Nulla dubitatio est de auctore neque de auctoritatibus relatis, quia P. Joannes Bunderus in suo codd. ms catalogo fol. 91 dicit se vidisse opus in conventu Prædicatorum sancti Quintini: sed ibi diligenter quæsitum non fuit

F. ROBERTUS HUMBLETON.

» inventum, extat tamen ms in charta pellicea in » fol. in Bibl. Vatic. sub hoc titulo:

Incipit determinatio F. Johannis Bricy lectoris Montispeffulani ordinis Prædicatorum de peccato originis super illo verbo apostoli I Corinth. xv: Inveniuntur autem falsi testes Dei, quoniam testimonium dixerunt adversus Deum, quod suscitaverit Christum &c.

» In capite i proponitur quæstio, & declaratur » titulus ejus, & quæstio proponitur sub hac forma:

Utrum defectus culpabilis introductus per humanam originem, sit transfusus in omnes homines, qui a parente primo sunt carnaliter origine propagati &c.

» Cum hac determinatione F. Johannis Bricy » extat ibidem opusculum cujusdam Carmelitæ baccalarej Parisiensis, & alterius Fratris Minoritæ, » sicque contra unum duo insurrexerunt &c. » Hæcenus Alva, quem adeat qui plura volet.

Circa hos annos vixisse Bricum hinc constat, quod Nicolaus Eymericus citatus in suo tractatu contra emissum in conclavi anno mcccxciv per papam Benedictum XIII sic in sua obedientia Avenionensi dictum, & per cardinales promissorium juramentum, tertio prævio hujus Joannis Brissi vel Bricy ord. Prædic. meminit, & magistrum facultatis theologiæ Parisiensis fuisse asserit.

F. MATTHÆUS EBROICENSIS.

F. MATTHÆUS EBROICENSIS sic a patria episcopali in Neustria civitate vernacule *Evreux* dicta nuncupatus » profundissimus fuit scripturarum » indagator, vir utique religione plenus ac litteris » *Super Pentateuchum, Esaiam, & alios quamplures veteris ac novi testamenti libros egregiam fecit postillam, que in libraria communis conventus Ebroicensis cujus alumnus erat, reposita habetur.*

» Floruit ut ex quibusdam ejus scriptis apparet » circa tempora Caroli VI Francorum regis (id est » annum mccc lxxx inter & mccc cxxi.) Hujus » libros cum per quaternos dispersi essent, recollectit » F. Robertus Baigardus ejusdem conventus Ebroicensis alumnus, theologiæ doctor, & Caroli VII » Francorum regis confessorius, ipsosque in bibliotheca sui conventus dicti reposuit. Sic totidem verbis auctor Additionis I ad Trithemii scriptores Ecclesiasticos, & ipse regnante Carolo VIII florens sicque dicto Baigardo suppar, qui & ex modo loquendi eum vidisse videtur, quod potuit juvenis.

Ex his colligas verum non esse quod Ludovicus Tomassin Oratorianus in suo opere cui titulus *Discipline de l'Eglise* T. II, P. IV lib. 1 cap. 76 scribit, post F. Guillelmum de Valone ord. Præd. episcopum Ebroicensem Caroli VI confessorium, ob causam F. Joannis de Montefono decretum, ne amplius quis Frater Prædicator ad hoc confessorium munus apud reges Gallie assumeretur, siquidem Carolus VII ejus filius Baigardum ab arcanis conscientie secretis habuerit teste ejus ætatis circiter scriptore. Sed & alios plures nostros sodales hoc munere functos postea laudabimus.

De Matthæo hoc nostro Additionem ad Trithemium laudatam excipit Lusitanus, sed & sequaces & demum Altamura qui tamen incaute in Bibl. & in Append. eum ad 1298 collocat centum circiter annis posteriorem.

F. ROBERTUS HUMBLETON Anglus seculo XIV theologus primi nominis in sacra facultate Oxoniensi baccalaureus jam promotus erat anno mccc lxxxii, cum celebris illa habita est synodus provincialis Londini xxii maii Guillelmo de Courtenay archiepiscopo Cantuariensi præside, septem astantibus & confidentibus episcopis, Vintoniensi, Dunelmensi, Exoniensi, Sarisburiensi, Roffensi, F. Johanne Gilbert Herefordiensi, & F. Guillelmo Bottelsham tum Nanatonensi postea Landavensi duobus his ex ordine Prædicatorum, xxiii theologis præsentibus, quorum sex nostri sodales Willemus Syward prior Londinensis, Joannes Paris & Joannes Langley tres illi theologiæ magistri, Robertus Humbleton, Willemus Pickweth & Joannes Lyndlow hi tres tantum baccalarej. Qui nostri adversus Johannem Wicklyff de quo quæstio habebatur, egregie decertarunt, ejusque decem conclusiones hæreticas, quatuordecim alias seu erroneas proscribi obtinuerunt. De quo legesis Spelmanum T. II conciliorum Angliæ, & concilia generalia edit. Labb. T. XI P. II col. 2054. Hac verò in synodo Robertus noster plurimum claruit, ad magisterium postea Oxoniæ promotus, ut habetur in Historia ejus universitatis p. 65. Laudato Johanni Gilbert episcopo primum Bangorensi, tum verò ad Herefordiensem translato, regnique thesaurario, tandem episcopo Menevensi carum in primis ob eximias dotes Robertum fuisse ferunt, quo verò anno hic e vivis abierit, nemo certo prodit, sed ad annum saltem mccc xc pervenisse, tumque etiam claruisse vulgo asserunt post Gesnerum Lusitanus & sequaces & ultimo Altamura. Hæc ejus opera laudantur:

Summa theologia. Lectiones scholasticae, opus adversus Wicklyffii errores, & alia plura.

Quorum cum nulla sit in catal. codd. ms Angliæ memoria, unâ cum domorum in eo regno nostrarum everfione periisse colligas.

F. ROGERUS DYMOKUS.

F. ROGERUS DYMOKUS Anglus sacre theologiæ magister Oxoniæ laureatus claruit circa mccc xc, vir pietate, honestate morum, solertia, facundia, flagrantique fidei studio commendatus. Hinc publico theologorum Oxoniensium decreto & suffragio delectum voluit, qui cum Wicklyffitis & Lolhardis solemnibus disputatione congregaretur, quo in conflictu sic adversus eos pro fide strenue decertavit, ut pugil invictus conceptam de se catholicorum spem non solum non defraudavit, sed & superavit. De quibus & ipse postmodum opus scripsit Ricardo II Anglorum regi nuncupatum hoc titulo:

Contra xii errores & hereses Lolhardorum. Extat Paris. in Colbert. cod. 3125 fol. med. memb. & folia lxxi continet.

Pr. *Gloriosissimo & metuendo principi ac Dño nostro D. Ricardo D. G. regi Angliæ & Franciæ, suis humilis & pauperrimus orator & ligius F. Rogerus Dymmokus sacra pagina professor indignus, ordinis Prædicatorum minimus &c.* Opus incipit: *Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira? Matt. 111.* Agit autem contra libellum famosum a Lolhardis publicatum & allatum, ait, *apud Westmonasterium in ostio aulae regalis in pleno parlamento, in conspectu omnium prælatorum, procerum, nobilium, & regni Angliæ populi universi.*

Libellum hunc Lolhardorum Anglice scriptum totidem verbis refert, in xii partes principales di-

Sec. XIV. vidit, & quamque partem duodecim illorum errores continentem Latine reddit & erudite impugnat.

Sequitur eodem codice opus F. Willelmi Woedeford ord. Minor. adversus similes errores Thomæ Arundelio archiepiscopo Cantuariensi nuncupatum. Sequitur & tertium, sed brevius Anonymi de necessitate confessionis. Quæ tria opera lucem mererentur.

Recensetur Rogeri nostri opus in catal. Angl. T. I, P. III n. 2393. De quo codice sic aliis ad nostrum Franciscum Combesis scribebat Henschenius: *Gratissima reverentia vestra atque A. R. P. Jacobi Goar littera plurimum nos exhilararunt &c. In gratissimi obsequii testimonium suggerimus nos monitos ex Anglia extare isthic ms valde doctum & grande opus adversus Wiclefistas scriptum a Rogerio Dimocko viro certe egregio ordinis Prædicatorum. Lucernam hanc addit noster amicus, magno profecto bono Ecclesie totius ponendam super candelabrum. Si V. R. P. desideraret hoc opus per se aut alios illustrare, atque in lucem proferre, conabimur sollicitare urgereque amicum nostrum, ut describatur, atque ad vos transmittatur.*

Cùm Ricardus II Angliæ rex mortuus sit anno mcccxcix opus relatum ipsi nuncupatum antea scriptum necesse est & circa mcccxc, sed qua ratione illum Franciæ regem dicat Rogerus, me latet, nisi forsan ex præcepto sed casso Edwardi ejus avi jure.

F. JOANNES DE SPERNEGASSE.

1390. F. JOANNES DE SPERNEGASSE sic a Laurentio Pignon nuncupatus n. 39, a Leandro vero fol. 136 b, de Sterngassen dictus, Teuto fuit, & circa hos annos floruit, certe ante mcccc, cùm ante hunc annum Laurentius laudatus scribere inceperit. Hæc ejus opera:

Commentaria in iv libros sententiarum. Sic habet Laurentius.

Bunderius laudat in suo indice fol. 399 ut a se visa Lovanii apud nostros & apud Canonicos regulares S. Martini, & agnomen scribit ut Leander Sterngassen, & Coloniensem præstat, teste Alva Sol. Verit. Rad. 199, col. 1494. Itaque constat de auctore & opere. Utrumque citat Turrecremata tract. de concept. B. V. P. VI cap. 29, fol. 120, Bandellus cap. 23, a quo tamen dicitur Sterngassius errato fortè typorum. Hæc alia eidem a Leandro ascribuntur opera:

Scripta in psalmos & sapientiam.

Quæstiones in totam philosophiam naturalem & in librum de bona fortuna.

Sermones de tempore & de Sanctis.

Excipiunt Lusitanus, Pius allucinatus tamen, cùm in duos dividit, alterum P. II lib. 1 col. 121 ad ann. circiter 1300, alterum lib. 3 col. 45 ad ann. 1465 referens, & utrique eadem ascribens opera: Fernández, & Altamura ad 1465 Pium errantem sequens. Qui Sterngassius ab eodem ad 1360 ex Pio P. II lib. 2 col. 192 recensetur, non alter est ab hoc Sterngassen, cujus nomine omisso ex cognomine apud Bandellum corrupte scripto alterum scriptorem fixerunt.

F. HENRICUS DE FRANCHOVAR.

1390. F. HENRICUS DE FRANCHOVAR Teuto a Lusitano & sequacibus & demum ab Altamura ad 1390 clarus laudatur, ceu a quo relictis *Sermones de tempore & de Sanctis.* Penes quos fides, nulla enim aliunde mihi hujus scriptoris memoria.

F. THOMASINUS DE FERRARIA.

F. THOMASINUS DE FERRARIA sic a patria & professione agnomen ducens sub finem seculi XIV claruit sacre theologiæ magister, inquit Leander fol. 139 b. Eundem laudant ex Taegio Mon. Ord. P. I Lusitanus & sequaces, Pius, Fernandez, Altamura, Rovetta ad ann. mcccxc, virum eruditione, facundia, & muneribus conspicuum sua ætate præstantes. Hæc ejus opera:

Scripta in iv libros sententiarum.

Meminerunt Joannes de Turrecremata, Bandellus, Deza, Petrus de Vincentia, omnes in tract. suo de conceptione B. V. Bernardus de Lutemburgo in suo hæreticorum catalogo libro secundo, ubi de Manichæis, indicat se vidisse, & quadam ex eo refert. Alva Sol. Verit. Rad. 102 col. 113 testatur opus se vidisse Tolosæ tum in gymnasio Fuxensi servatum. Cùm autem ea bibliotheca in Colbertinam transferit, codex ibidem jam extat fol. memb. n. 2306 a me visus sub hoc titulo:

*Thomasius, ceu compendium librorum I, II, & III S. Thomæ in sententias. Pr. Cupientes aliquid de penuria ac tenuitate &c. Circa proœmium libri sententiarum quaritur, utrum sacra theologia sit scientia? In fronte codicis imago est SS. Dominicum, Thomam & Petrum martyrem representans. Ita autem compendium est scripti S. Thomæ in sententias, ut ipsissimis S. Doctoris ubique verbis utatur auctor, plura tamen rescindens, præcipua referens alio tamen quandoque ordine, pauca identidem addens, ubi præsertim novæ quæstiones sua ætate exortæ, ut de conceptione B. V. ad sententiam Sancti dilucidandam & propugnandam. Aliquando etiam quædam in margine adduntur ex Summa, ubi rem clarius & certius tractari indicatur. Codex 102 foliis constat: tria aut quatuor defunt initio tertii sententiarum. Ad calcem sic legitur: *Iste liber est mei Petri cardinalis de Fuxo manu propria.* Nempe qui ex ordine Minorum ætatis xxii cardinalis assumtus anno mcccxcv aut vi, diem obiit anno mcccclxii. Codex tamen ex characterem minuto & eleganti videtur sec. xiv.*

Sermones quadragesimales. Is est titulus: *Egregius sacra theologia professor, ac hæretica pravitas inquisitor magister Thomasinus de Ferraria ordinis FF. Prædicatorum, in hoc quadragesimali opere, in quolibet sermone duas principales movet materias, unam evangelio, aliam lectioni seu epistola correspondentem, quas ut quærenti citius occurreret quod vellet, infra notavi, ac quamlibet sua ferie conjunxi.* Pr. *Quia concernit verbum divinum copiosissimam animarum salutem &c.*

Prodiertunt typis Coloniae Agrip. Joan. Koelhof 1474: Quæ editio apud nostros Insulenses. Vidit etiam Alva citatus, & laudant Beughemius & la Caille p. 26, Dupinius qui forsan ex anno editionis auctorem refert ad sec. xv, cùm superiori floruerit.

In indice codd. ms Servorum B. M. Florentiæ cod. 23 laudatur *Quadragesimale Thomæ de Ferraria ord. Prædic.* Eundem & idem opus censo. *Sermones de tempore & de Sanctis.* Laudant Simlerus & citati prope omnes, sed ubi habeantur non docent.

F. JOANNES BROMYARD.

1390. F. JOANNES BROMYARD Anglus ab originis suæ oppido comitatus Herefordiensis vernacule Bromyerde dicto agnominatus, inquit Pitfeus, circa ann. mcccxc floruit prædicator insignis, sacre theologiæ magister Oxoniensis, tum & utriusque

juris peritissimus, quem & Cantabrigiæ sacras litteras publice interpretatum volunt. Joannem Wickliffum errores suos blande infuscantem, incautosque plures in suas trahentem partes acerrime infectatus est verbo & scripto, modo e sacro fugestu in templis, modo in scholis e cathedra, pravas ejus opiniones retundens ac evertens. Anno mcccclxxxii in concilio Londinensi IV in ædibus Prædicatorum sub Guillelmo de Courtenay Cantuariensi archiepiscopo coacto suas egregie partes implevisse in damnatione articulo Wickliffianorum ait Pitfeus, de quo tamen in actis ubi præsentis singuli recensentur, nulla est Bromyardi hujus memoria. Vide supra *Robertus Humbleton.* Ut ut sit, ejus cum laude meminerunt Lusitanus ad ann. 1406 ex supplemento chronicorum ascribens, Castillus in historia ordinis, Fernandez ad ann. 1419 cum Eysengrenio, Altamura ad ann. 1290 revocans, allucinatus insuper dum duplicem eodem annolice dubius distinguit: extrates Trithemius circa 1400, Possévinus ad 1290, Dupinius seculo xiv, Simlerus, Baleus, Cayeus in Append. ad 1390, Thomas Fuller in Histor. Eccles. Britan. Anglice scripta & edita Londini 1656 in fol. T. II de univer. Cantabrig. pp. 30 & 57 & alii. His omnibus antiquior Ludovicus a Valleoleti anno 1413 scribens eum ceu mortuum videtur recensere. Hæc ejus opera:

Summa Prædicantium. Prodiit typis pluries. Est editio antiqua absque loco, anno & nomine typographi, quam vidi Parisiis apud Clarissas dictas vulgo *Ave Maria.* Altera Nürimbergæ, Antonii Koberger 1485 fol. max. charta imper. quam vidi in Navar. Ibid. 1518 fol. Lugduni 1522 in 4, Venetiis, Dominici Nicolini 1586 in 4. Antverpiæ 1614 fol.

Hi verò codd. ms laudantur in catal. Angl. T. I, P. II n. 862: P. III n. 1909 *pars secunda* a litt. M: n. 1922 *pars prima* a litt. A. T. II, P. I n. 8194. Hi porro codices ms consulendi, quæ vocabulo *Maria* referat S. Thomæ partis 3 quæstionis 37 articulum 2, nam nullum mihi dubium quin interpolatus fuerit in editionibus laudatis. Id enim sibi permiserunt præsertim in Germania in incunabulis typographiæ ob decretum concilii Basileensis, ut videre est in Summa S. Raimundi, in Roberti Holkot commentario super librum sapientiæ, & aliis: adeo ut ad antiquos codd. ms recurendum sit, ut quid scripserit auctor, certo habeatur.

Opus Trivium. Qui titulus ab editore inditus, quia tribus legibus divina, canonica & civili, triplicique distinctione auctor in quolibet vocabulo ordine alphabetico utitur ad mores componendos. Editio 1 fol. par. absque loco, anno, nomine typothetæ, sed & absque majusculis. Titulus: *Incipit opus trivium perutilium materiarum prædicabilium ordine alphabetico e divina, canonica, civili-que legibus eleganter contextum per venerabilem F. Philippum de Bromyerde ord. Prædic.* Pr. *Ut sacra veritatis splendor &c. Abbas non potest duobus &c.* Hic titulus Philippum Wolphium nostrum, & eum excipientem Baleum, & Simlerum in errorem induxit, ut putarint auctorem hujus operis *Philippum* dictum sed mendose, alterum esse a Joanne de Bromyard & ad annum circiter editionis hujus circa 1490 florentem exhibuerint: id vero correctum fuit in editionibus sequentibus. Eundem esse constat ex Ludovico de Valleoleti citato, qui sic habet n. 78: *F. Johannes Bromyardi scripsit librum secundum ordinem alphabeti moralizando jura canonica & civilia.*

Alter editio prodiit curis nostri Simonis Bethelii recognita & a mendis expurgata, & F. Yvoni Maheuc ord. Prædic. Francorum reginæ Annæ

a Britannia confessori nuncupata, Parisiis Johan. Dyamentarii & Engelberti de Marnef 1500 in 4

Hi codd. ms laudantur in catal. Angl. T. I, P. II n. 1187 *Summa juris*: & P. III n. 2050 *Tractatus juris civilis & canonici ad moralia applicati secundum ordinem alphabeti F. Joh. de Bromyard de Ord. FF. Prædic.* T. II, P. I n. 1660 *Tractatus juris civilis F. Jo. Bromyard.*

3. Aliud opus recensetur ejusdem catal. T. I, P. I n. 2722: *Johannis Bromyard distinctiones 55. Nempe homilia sunt Latina diebus Dominicis, quæ Dom. 1 adventus incipiunt, & SS. festis habende. Indicem præfixum accuratum habent fol. 60 codicis.*

4. Ibid. T. I, P. III p. 2388 *Exhortationes F. Johannis de Bromyard de Ord. FF. Prædic.* An sit opus a superiori diversum docebunt indigenæ.

5. Ibid. T. I, P. II n. 785 *Dicta Johannis Bromyard de Missarum celebratione.* Excerptum forte ex ejusdem Summa Prædicatorum vocabulo *Missa.*

His Pitfeus plura addit, sed non monet ubi saltem codd. ms habeantur:

Dictionarium theologicum. Pr. *Quod in tractatu sequenti.*

Distinctiones theologicae & sermones de tempore & de sanctis, Persuasiones & collationes. Sed hæc fortè eadem cum relatis n. 3 & 4.

Summa de B. Virgine. Excerptum forsan ex Summa Prædicantium vocabulo *Maria.*

Tractatus contra Wickliffistas.

Lectura scripturarum.

Registrum.

Summa juris moralis. Pr. *Quod in sequenti opusculo.*

Tabula utriusque juris. Pr. *Ab infantia & teneris annis.*

Alva Sol. Verit. Rad. 81 col. 901 & Rad. 218 col. 1550 de Bromyardo agit sed imperite, nam Gallium præstat & doctorem Parisiensem, quod utrumque falsum.

Lelandus cap. 380 de operibus Bromyardi sic monet: *Neque est quod quisquam calumniatur, quia libri hujusmodi nominibus inscripti, sic ea tulit ætas, quæ doctiores quam eloquentiores tulit.*

Idem postea cap. 419 de Johanne Bromio Eremita Augustiniano agens sic habet: *Nolo hic affirmare hunc esse Joannem Bromyardum, qui scripsit Summam Prædicantium, & Summam juris moralis, quia a Trithemio pro Dominicano censetur, quamquam Leander Albertus Dominicanorum illustrator, de Bromyardo ne verbum quidem si recte memini unum.* Quibus quadantenus de Bromyardo ant noster sit, se dubium indicat. Sed facilis responsio non omnes a Leandro recensitos: at præter Trithemium Leandro antiquiorem, præter codices ms Anglicos & alios omnes Johannis de Bromyard ord. Prædic. nomen diserte exprimentes, non Joannis Bromii Augustiniani, auctoritas Ludovici a Valleoleti anno 1413 scribentis & Bromyardum ceu sodalem nostrum ejusque opera laudantis, omnem expungit difficultatem: cùm Bromius Augustinianus longe recentior sit, & ipsomet Lelandus teste oculato sepulcrum habeat Gorloduni (Yarmouth) in quo dicitur mortuus anno tantum 1449. Pitfeus ad hunc annum Bromium laudans alia omnino opera ei asserit, nempe *Indices in sua bibliotheca Gorlodunensis volumina, chronicon, & sermones non plura, sed & hæc tantum recensent Augustiniani nomenclatores.*

F. GUILLELMUS BRUNYARDUS quidam noster Anglus a Pitfeo laudatur ad ann. 1350 ex fide Bostoni Buriensis, quem accuratum codd. ms Angliæ indagatorem & censorem perhibent. Non

SEC. XIV. levis tamen mihi suspicio hunc non alium a supra relato Joanne de Bromyard, cum tituli operum utriusque fere iidem sint. Jam vidimus nomen Bromyardi a quibusdam mutatum in Philippi, ab aliis etiam mutatum fuerit in Guillelmi, quod discuntur curiosi indigenæ. Ut ut sit, hæc a Pitseo dantur Guillelmo opera:

*Summa theologie.
Distinctiones.
Determinaciones.*

F. THOMAS DE CLARASCO.

F. THOMAS DE CLARASCO a nostris sic fortè ab originis suæ loco *Cherasco*, vel *Querasque* vernacule dicunt, nuncupatus, ab aliis verò ex antiquis monumentis fortè a familia de *Cassato* vel *Cassato* agnominatus, quod Galli quidam interpretantur *Classe*, ut ut sit, Pedemontanus fuit patria, & conventus Cherienfis alumnus, (Cherium Gallice *Quiers* civitas est quinque tantum miliaribus Turino distita) cumque vir esset morum integritate & doctrina, rerum insuper agendarum peritia commendatus adversus hæreticam pravitatem quæstor in principatu Pedemontano constitutus est, & ut aliqui volunt, etiam prior provincialis suæ provinciæ Lombardiæ superioris tum sic dictæ assumtus, quo munere pluribus annis functum addunt. Amedeo comiti Sabaudiæ & Pedemontium principi a confessionibus erat, cum exortum est dirum illud schisma, quo adversus Urbanum VI Romæ electum, Robertus Gebennensis Clemens VII in sua obedientia dictus Avenione fedit, qui ad instantiam dicti comitis Sabaudiæ Thomam nostrum absentem ad purpuram evexit xxx maii mcccxxxiii, eique postea xvii nov. ejusdem anni ad curiam venienti titulum S. Sabinæ contulit. Quæ deinceps egerit non narrant auctores, & cum grandævus jam esset cum in sacrum collegium est coopertus, Avenione qui dictum Clementem VII consiliis suis adjuvaret, mansisse facile conicias, ubi & obiit xvii junii mcccxc. Ex quibus videas quantum a vero aberravit Fontana, ipsumque excipientes, qui mortuo inquit Joanne de Novocastro SS. Quatuor coronatorum cardinali, ei addunt substitutum a Petro de Luna Benedicto XIII in sua obedientia sic nuncupato Thomam nostrum, cum hic a Clemente VII prius fuerit promotus, quam ipse Joannes de Novocastro, qui xxiii decemb. ejusdem anni mcccxxxiii creatus fuit cardinalis, & Thomæ nostro pluribus annis superstes fuit mortuus tantum mense septemb. mcccxcviii. Neque vero Sebastiani de Olmedo narrationem secutus est Fontana: ille enim sic tantum habet, ubi de duobus cardinalibus in obedientia Avenionensi contra Urbanum VI, ac proinde a Clemente VII assumtis, quorum primus fuit F. Nicolaus de S. Saturnino Gallus, *Alter vero*, inquit, *Thomas de Clarasco provincia Lombardia conventus Cherienfis, confessor comitis Sabaudia, provincialis Lombardiæ, nec non inquisitor Pedemontanus.* Nec plura.

Certiora profert auctor anonymus, quem ordinis Prædicatorum quidam suspicantur, in vita Clementis VII quæ prima est T. I Pap. Avenion. apud Baluzium col. 504: *Qui* (Clemens VII) *volens ipsum* (scilicet Ludovicum ducem Andegavensem) *ad dictum comitem Sabaudia per amplius honorare, et eorum instantiam & supplicationem die xxx diei mensis (mai) in presbyterum cardinalem assumpsit Dominum Fratrem Thomam de Cassato ordinis Prædicatorum, prius inquisitorem hæreticæ pravitatis in provincia Lombardia, & Pedemontium oriundum, virum utique grandævum, mansuetum, virtuosum, bene literatum, licet non in theologia ma-*

gistrum. Hactenus ille auctor ejusdem ætatis, Quibus has notas adjicit Baluzius: *Thomam de Cassato.* Ita libri nostri. Liber obligat. *de Cassato.* Olmeda apud Fontanam & Altamuram eum vocat de *Clarascho.* Frizonius *Thomam de Classe.* Sed illi nullum vetustum scriptorem laudant, nullas veteres memorias, ex quibus constet hoc cognomen fuisse huic Thomæ. Et postea: *Erat ille absens quum factus est cardinalis. Postea vero intravit curiam die xvii novemb. & accepit titulum S. Sabinæ. Obiit anno mcccxc die xvii junii apud Avenionem, ut scribit Panvinius.* Hactenus Baluzius, ex quibus Oldoinum emendes, qui perperam ex abbate electum cardinalem & non rectius archiepiscopum Neapolitanum factum asserit ex Conrelorio: ille enim Thomas antistes Neapolitanus de *Pistorio* agnominabatur, vel de Amanatis & anno tantum mcccxxxv creatus cardinalis, ut probat ibidem Baluzius. Scripsit autem Thomas hic noster

Sermones peritiles & alia opera, quæ Toleti in conventu nostro S. Petri martyris servabantur, dum illac transfret Antonius noster Senensis, qui testatur se illa omnia vidisse ac legisse cum Summa Alberti Brixienfis colligata eodem codice ms.

Summam casuum conscientia addit Rovetta ad 1374, penes quem fides, cum non addat a quo visa sit aut ubi fervetur, nec aliunde sat accurate de hoc auctore agat.

F. GUIDO MARRAMALDUS.

F. GUIDO MARRAMALDUS gente Siculus nobili Marramaldorum origine fatus & familia, plures quæ sago togaque reipublicæ dedit ac Ecclesiæ insignes viros, purpuraque etiam claros, quatuor Landulphi filiorum ultimus fuit, fratresque habuit Landulphum archiepiscopum Barensem S. R. E. cardinalem, Feulonem Caroli III regis Neapolitani præfectum domus majorem, & Carolum militari gloria clarissimum. Ipse majora, cœlestia nempe ambiens, ordini se addixit in æde S. Dominici Neapoli, ejusque laudes complectitur breve hoc elogium ex archivis ejusdem domus depromptum: *B. Guido Marramaldus Neapolitanus hæreticæ pravitatis in hoc regno generalis inquisitor ac fidei propugnator. Hic nobili prosapia, sed moribus nobilior fuit, disciplina regularis observantissimus, vitæ integritate inculpabilis, bonorum operum plenus, & miraculorum gratia gloriosus: in hoc regali conventu habitum religionis suscepit; præstantissimo ingenio præditus, philosophus, theologus celeberrimus, concionator famosus, fundator conventus Ragusini extitit, ibique predicando tanquam alter apostolus multum profuit. Obiit in hoc conventu circa annum mcccxc.* Ita Vallius refert in Compendio p. 85, ubi plura quæ non instituti nostri, qui auctores solum quærimus. Cum iis Guidonem nostrum accenseat Toppius in Bibl. Napol. non potuimus ejus non meminisse. Nulla tamen ejus opera profert, quæ forsitan expectavit a suis symyctis addenda.

F. NICOLAUS DE TROIA.

F. NICOLAUS DE TROIA, qui & de Aquilone nuncupabatur, hoc fortè agnomen a patria, illud verò a professione sortitus, in regno Neapolitano certo natus est, & provinciæ Regni Siciliae alumnus fuit. Quo tempore clarebat, exortum est infandum illud Avenionense schisma, nec Ecclesia solum inter duos summos pontifices divisa erat, sed & ordo, quod & aliis familiis religiosis accidit, inter supremos magistros duos, ipsumque Re-

gnum Neapolitanum inter duos reges, aliis Ladislao a Bonifacio IX inaugurato, Ludovico Andegavensi aliis a Clemente VII Avenionensi coronato adherentibus. Ex his fuit Nicolaus noster vir gravissimus, & apud suos magnæ auctoritatis: mortuo xxxi decemb. mcccxxxix magistro ordinis partis obedientiæ Clementis VII F. Helia Tolosano, juxta leges nostras anno mcccxcii habuerunt vocales hujus obedientiæ suum Cæsaraugustæ in Aragonia capitulum generale, dictumque Nicolaum sabbato vigilia Pentecostes xiiii maii communibus votis magistrum ordinis assumerunt, quod & munus ille quantum ea ferebant tempora sapienter & tranquille administravit. Sed non diu permansit in officio, morbo enim correptus circa finem decembris mcccxcii diem obiit extremum ix januarii sequentis feria v circa nonam, fuitque in sacello SS. Annunciationis ad claustrum conventus Avenionensis, in quo mortuus est, astantibus xx minimum cardinalibus, apud quos ob eximias dotes magno erat in pretio, sepultus. De quo sic in chronico F. Laurentii Pignon: *Anno Domini mcccxciii non fuit capitulum generale propter mortem magistri nostri, qui obiit Avenioni in mense januarii.* De eodem antea dixerat: *Anno mcccxcii fuit capitulum nostrum generale in Cæsaraugusta provincia Aragonia, ubi fuit electus in magistrum ordinis F. Nicolaus de Troia magister natus de Neapoli.* Intellege, de Neapolitano regno. Quo ex auctore cœvo Vallium pag. 140 de eo agentem, & Altamuram ad 1393 emendabis. Nobis consentit Diagus in *Hist. prov. Aragon.* Sed ut hæc clariora fiant, epistolam encyclicam de ejus obitu scriptam, licet styli aliquantulum durioris visum est hic addere ex cod. Bibl. Reg. Paris. 4506, olim nostrorum in Provincia Aquensium, & ejus ætatis. Fol. 102 a.

Venerabili patri F. N. priori provinciali in provincia N. ordinis FF. Prædicatorum, F. Jacobus in provincia Provincia prior provincialis humilis, ejusdemque ordinis vicarius generalis, salutem; & lamentis crebro sudore expletis in cœlesti gloria perenniter collatari. Gravi fauciatu aculeo, quo cunctum cœtum Dominicum cerno immaniter cruentatum, nedum diris astringor singultibus, impellor suspiriis, verum & lacrymis cicatricum amaritudine perfusus huc usque instantibus, dum ex nostrarum constitutionum tenore vobis calamitatis, quæ his diebus nostrum advenit ordini committor fieri (proh dolor!) nunciatur. Præsentis casus obducta memoria, gemebunda attenta extat species, ut vestri suppetant oculi abundantiam lacrymarum. Porro cujus vel faxeam pectus quod nunc lacrymæ ad fletum non emolliant, cum per vigili pastor ille & princeps noster inclitus F. videlicet Nicolaus de Aquilone de Troia sacre theologiæ professor eximius, quem sic sanctum flamen gregi Dominico non longo ante tempore speculatorem præfecerat generalem, nobis orbatis tam repente filiis nunc potissime periclitantibus, attentis hujus miseræ vallis seculi, quod nobis suo minarum occasu, remanentibus in occidente, velut alter Jacob celeriter ad orientem petrexit. Sane cum Deus ea quæ non fallit providentia, aspectum miserationis diffundens super nostræ religionis verticem, ipsum quasi signum salutarium erexisset in vinea, quam dextera ejus plantaverat, proficiscens anno videlicet uno mensibus sex diebus sexdecim hac labili vita, quæ quadam accidentaliter consideratione ex nihilo proveniens & ad nihilum tendens, procellosis incurribus mox depulsa, tandem hujus mensis januarii die nona feria quinta & hora quasi nona ecclesiasticis sacramentis & plenariæ indulgentiæ beneficicio pie & instanter requisitis ac devote suscep-

tit: nedum cujusquam Beatorum normam transgressus sibi pro exemplo ante aspectum apposuit, quinimo ut verum Christi membrum tanquam suo capiti insigniter unitum, ut fini suæ quietudinis innixus, quo caritatis vinculo pervenitur, Dominicum sermonem commemorans, quasi condens paupertatis humilis testamentum, suis filiis & Fratribus mutuum caritatem & dilectionem habere injungendo: & quantum mortificatis vites suppetunt, manibus ad æthera elevatis eis benedicens carnis exsoluto deposito, salvatoris in manibus se commendans, cœtu Fratrum assistente, & quantum lacrymæ patiebantur, Dominum deprecante, suum reddidit spiritum omnium creatori. O admirandum spectaculum omni prorsus stupore repletum, in quo non solum spiritu vehebatur ad Dominum, verum & quasi carnis ejus expulso pondere trahi ad cœlestia videbatur! O quamlibet quantisque singultibus atteri debent nostra pectora, qui orphanosa tenebrositate pressi relinquimur tanti patris, quem sibi flebilibus suspiriis plurimi dixerim alienigenæ deplanxerunt! Quippe dum pius pater, quem nostratim peregrinantem divina bonitas meritis pluribus sublimando dotaverat, hujus liquefcentis vitæ decursu terminasset, voluisset eum qui ex alto respicit eximias horribus pendere gloriosum: affuit mœror & luctus omnium plangentium una voce. Tuncque præsentibus dominis cardinalibus numero viginti, & prælatorum ac cleri & populi ingenti multitudine assistente, mensis prædicti die xi in capella Annunciationis Dominicæ, quæ in claustrum conventus Avenionensis nostri ordinis in honorem virginis Christiferæ maris Dei extat mirifice consecrata, post missam celebrata solemniter & solemni sermone expleto, fuit (ad) cornu altaris in parte sinistra ejus corpusculum traditum sepulturæ. O quantus luctus omnium, quanta proinde inest gregis Dominici professoribus causa mœroris & planctus, dum nos insolentes utique reliquerit pater devotione sanctus, segnes oratione fervidus, clarus sapientia hebetatus, balbutientis eloquio limpidus, inexpertos discretionem probatus, tepidos zelo religionis fervide inflammatus, ac cunctis virtutibus plenissime decoratus! O nefanda mortis jaculum, quo tam crudeliter & celeriter solaris radius ecliptatur, flos altæ devotionis attritur, lucerna exaltata super candelabrum terra caligine denigratur! Hay. nunc. caule lacertis, gregis Dominici sacra ædes lupis rapacibus exponuntur: nunc greges pastoris vigili tutela deserti variis concutiuntur terroribus, & paucis pastæ lugubribus (oves) amaris calicibus epotantur. Nunc monte speculationis abrafo, adfunt jam præforibus, quibus hostiliter invaditur religio sacrosancta. O vere incomprehensibilis divini iudicii statera, cujus miro libramine pro dignis laboribus dum pius pater noster in cœlum erigitur. pignora ad terræ usque miseriam deprimuntur. Nos igitur tanti patris clara orbati præsentia, tali vehitionis scuto privati, tantisque discriminibus atque damnis præcincti, communi lamentatione plangentes, religionis nostræ sacratissime casum majorem exemplo prosequimur, atque immensi luctus ingruente pondere, lætitiæ cytharam in fletum convertimus, & pro dulci harmonia carmen lugubre decantamus. Et quia vestris oculis lacrymarum fontibus. carera de-

Utinam nobis adesset tanti viri, quem Toppius in suam Bibl. Neap. intulit.

Litera encyclica ex capitula generali suæ electionis, si affuerit, vel saltem si absens, cum munus inivit, ad provincias sibi subjectas de more scripta;

Sic. XIV. quæ fortè alicubi latet, & æque ut mox relata inveniretur, si quis diligens quæreret. Ut dubitem autem an affuerit CæsarAugusta cum electus est, anam dat tam distincta enumeratio temporis quo præfuit, nempe unius anni sex mensium & dierum sexdecim, quod argumento esset non nisi xxiiii junii mcccxcii magisterium inivisse, cum tamen sabbatum pentecostes, quo fieri debuit electio, & factam fuisse certo insinuant Diagus fol. 58 d, & Laurentius Pignon eo tempore vivens & scribens, xiiii maii acciderit. Hinc etiam argues Diagam minus attente dicere F. Petrum de Fonteluporum Aragoniæ provinciam a morte Helix vicarium generalem ordinis anno uno paulo minus egisse, cum fuerit uno anno paulo plus, nempe a xxxi decemb. mcccclxxxix ad xiiii maii mcccxcii: sed gravius falluntur Vallius pag. 141 & Altamura ad 1393 dicentes F. Nicolaum Eymericum in eo interregno vicarii generalis ejus obedientiam munere functum fuisse, sed excusandi quod Eymericum Aragoniæ provinciam censuerint, cujus id juris erat, quod tamen munus nunquam gessit.

Hæc ab Altamura ex relatione, inquit, antiquiorum provinciarum Regni Siciliae patrum, & curiosorum antiquitatis indagatorum relatione recententur relicta a Nicolao nostro opera:

1. *In dialecticam Petri Hispani, libros VIIII Physicorum, de celo & mundo, Metaphysicorum XII commentarii.*
2. *Postilla in libros Regum IV.*
3. *De libera electione pontificis.*

Fontana in *Monum.* ad an. 1391 pag. 257 b, refert in cap. gen. CæsarAugusta 1391 celebrato instructum fuisse omnibus, ut Bonifacium IX tanquam solum verum pontificem agnoscerent, & prædicarent, Clementem verò VII schismaticum & maledictum denunciarent: sed etsi acta capituli ciret, quæ non arbitror vidisse, certo a vero longius aberat, alioquin capituli illius patres Raymundo Capuano adhæsisset, nec novum elegissent obedientiam Clementis magistrum generalem Nicolaum de Troja: imo tantum abest ut vel unus Bonifacium agnovit, quin omnes, quæ erat luctuosa tum Ecclesiæ facies, ceu antipapam execrarentur, & Clementi Avenionensi mordicus adhærent.

F. JOANNES DOMINICI DE EUGUBIO.

F. JOANNES DOMINICI DE EUGUBIO sic a patria vel professione nuncupatus, provinciarum Romanæ cujus erat tum cœnobium Eugubinum alumnus seculo XIV finiente claruit, sacræ theologiæ professor, & apud Baviaræ duces Stephanum, Fridericum & Joannem nuncius apostolicus, ex quo conjicere est, quibus annis hoc munere functus fuerit. Cum enim iis tribus fratribus sequentem tractatum nuncupet, eum scripsisse existimandus est, cum unâ & indivisim, summaque voluntatum consensione Boicam administrabant: quod ejus gentis historici ab anno mcccclxxvii ad mcccxcii stetit ferunt, tum enim paternam hæreditatem diviserunt, & ex una usque huc tres dynastias exerunt. Adde Fridericum pridie nonas decemb. mcccxciii, & Joannem die augusti octavo mcccxcvii obiisse. De quibus legendus Joannes Adlzreiter Annalium Boicæ gentis P. II lib. 6. Unde fortè, Urbani VI, certo Bonifacii IX Joannem nostrum nuncium egisse facile colligas, nam reliquias de quibus mox anno mcccclxxxviii vel sequenti inventas præstat idem auctor loc. cit. Scripsit hoc titulo:

Incipit Epistola & tractatus magistri Joannis de Eugubio ordinis Prædicatorum sacræ theologiæ professoris ad principes Baviaræ de origine & veritate

sacramenti mirabilis in monte Andechs inter alias reliquias requiescentis.

„Serenissimis & illustrissimis principibus & dominis Stephano, Friderico & Joanni germanis comitibus dignissimis Palatinis, clarissimisque ducibus Baviaræ, domus semper nobilis inclitæ & illustris, in qua ab antiquis seculis laudum cellarum præconia & imperialis dignitas majestatis nobilitate atque clarissimis moribus præfulsere, pauperculus Joannes Dominici de Eugubio crucis sanctissimæ prædicator, nuncius apostolicus, sacræ theologiæ humilis professor de ordine Prædicatorum vestris celsitudinibus convenientissimam reverentiam debitam, & obedientiam promptissimam & honorem. Omnipotentis atque permanentis Dei mystica mirabilia sacra olim sacris doctoribus atque sanctissimis pontificibus onta divinitus, nunc vestris inclitis pietatibus non casu ut ignorantes affirmant, sed secundum certum & secretum ordinem sapientiæ suæ cœlestis invexit & porrexit benignitas ut &c.

Sequitur Appendix præcedentis epistolæ itidem Latina, cujus titulus & principium:

Continuatio præmissorum, qualiter reliquia sacræ per apostolicæ sedis legatum novissime temporibus illustris principis ducis Adalberti visæ & examinata, sedis ejusdem auctoritate sint approbata.

„Licet reliquiarum venerandarum veritas post ipsarum de civitate inclita Monacensi, ubi aliquanto tempore necessitate quadam reservatæ, ad locum hunc ubi primo inventæ fuerant, cum omni reverentia reductionem, signis & miraculis stupendis multifariam veraciter sit ostensa &c.

An hæc appendix seu continuatio sit ejusdem nostri Joannis nolim asserere, cum ejus nomen non inscribatur, nec nisi ex collatione styli deprehendi possit, quod soli præstare possunt indigenæ. Porro Epistola & Appendix extant in Bibl. Cæsar. cod. ms 274 fol. memb. utraque Latine & Germanice. In prima verò majori litera hujus codicis, & in ornamentis adjectis annus quo scriptus est sic indicatur: *Anno Dñi mcccclvii scriptum in monte Andechs serenissimo & illustrissimo principi & domino Sigismundo clarissimo duci Austriae.*

Eadem epistola & appendix Germanice verba extant rursus cod. ms 275 chart. in 8, teste Lambecio Bibl. Cæsar. lib. II pag. 219 & seqq. Ut autem lectoribus pateat, de quo in epistola ista agatur, rem placet ex annalibus Boiorum auctore Jo. Adlzreiter referre, qui sic habet loc. cit. col. 121:

„Ad annum mcccclxxxviii pertinent incrementa Boicæ pietatis, cui inter homines instaurandæ neque muscoli ministerium Deus est aspernatus. Latebat in montis Andecensis ædicula nobilissimus sacrorum lipfanorum thesaurus, quem majorum cura ne bello raperetur abdiderat, oblivio posterorum & incuria sic neglexerat, ut vix ulla amplius ejus extaret memoria. Conditorium nulli observatum aræ suberat, a quo mus chartam protexit, in qua sacra pignora erant descripta. Jacobus Dachaverus Franciscani ordinis ad aram faciebat, cum scheda mure trahente emerit in lucem. Cepit bonum sacerdotem cupido ejus inspicendæ, inspexit, legit indicem sacrarum opum, quas christiana pietas habet in summo pretio. Quo decentius, atque ad posteritatis fidem celebrius eruerentur, res fuit delata ad Boios duces, qui ipsi voluerunt adeste testes, quando egesta humo educatæ fuerunt in apertum. In his reperta capsella plumbea, quæ ternas victimæ eucharisticæ formas prodigiis celebres complexa, complures alias Divi divini favoris pignoribus Bonifacium IX pontificem qui Urbano VI anno mcccclxxxix octob.

„octob. defuncto ad iv non. novemb. electus successerat, de tota re per literas edocent. Bonifacius eorum felicitati gratulatus, quo faceret eam communem & publicam, eximiiis gratiis promissisque mortalium studia, qui expiari illa cœli munera veneraturi essent accendit. Cum montis Andecensis quem post hæc sanctum dixerunt, ædificula esset angustior, quam ut confluentis multitudinis pietatem caperet, sacer iste thesaurus Monachium fuit deportatus, donec augustius templum, quod in eodem monte parabatur assurgeret. Ne interea piorum affectus tepesceret, anno mcccxcii quot hebdomadibus a jejunio verno ad augustum usque divinæ hostiæ cæteraque lipsana spectaculo exposita non unius provinciarum incolæ ad se attraxere. Tanta fuit concursus, ut subinde sexaginta hominum millia in censum venerint, & sæpe modius unus stipis sacræ in ara ab expiatis offerri solitas non ceperit, &c. *ibi legenda.*

Eodem anno mox indicato sacrum istum thesaurum in templum Andecense jam paratum illatum fuit, cum noster Joannes qui scribebat ante finem hujus anni, in eo jam mirabile sacramentum inter alias reliquias requiescere asserat. *Andechs* S. Benedicti alumnus frequens monasterium, & Sancti montis nomenclatura insignitum vulgo Heiligenberg dictum inter præcipua Baviaræ cœnobia etiam hac ætate celebratur. Videtis Bucelinum.

F. DOMINICUS DE STELLEOPARDIS.

F. DOMINICUS DE STELLEOPARDIS Siculus loco ad Neapolim sito *Afragola* ab indigenis dicto ortus, in S. Dominici Neapoli ad ordinem ascitus, utraque theologia scholastica & patretica claruit exeunte seculo XIV. Ab Urbano VI litteris vii idus jan. ann. i Romæ datis Christi mcccclxxxix prædicator apostolicus per universum regnum Siciliae institutus est, qui Clementi VII sic in sua obedientia dicto faventes ac adherentes revocaret, & penitentibus veniam & absolutionem impenderet. Carolo III Dyrrachino dicto & Ladislao utriusque Siciliae regibus a sacris domesticis seu capellanis ut vocant familiaris & ordinarius fuit, sed & provinciarum Regni quæ tunc late patebat, præerat prior provincialis anno mcccxcxi. Ejus cum laude meminerunt Lusitanus, Pius, Fernandez & Altamura ad 1386, sed accuratius & fufius Gravina De Sacro deposito cap. 22 n. 24, & Vallius in Compendio p. 135. Hæc ejus laudantur opera Neapoli in Bibl. domus S. Dominici ms servata:

Super tres libros de anima commentaria.

Quæstiones erudite variae.

Tractatus alii plures.

F. SIMON ANGLUS.

F. SIMON ANGLUS sic a gente haud dubie dictus, at cujus patria ignoratur, laudatur a Sixto Senensi in sua Bibl. sancta, quem excipiunt Lusitanus, Pius, Fernandez, & a Pitseo in Append. anno quo floruerit non addito, ab Altamura vero ad 1391 collocatus, penes quem fides. Hæc ei ascribuntur:

Postilla super IV prophetas majores.

Super libros Machabeorum.

In proverbialia Salomonis.

In præfationes Bibliarum S. Hieronymi.

F. PETRUS BAIOCENSIS.

F. PETRUS BAIOCENSIS Gallus Neustrius, ut agnomen videtur indicare, e civitate episcopali *Baioux* vernacule ab incolis dicta, qui ea ratione Cadomensis domus alumnus esset, ut ut sit seculo XIV vivebat, & scripsit

Chronicon sui temporis ab anno mccccl ad annum usque mcccxcii, quod curante F. Thaddæo de Argentina prælo datum est & prodit Basileæ, Joann. Loppardi 1512 in 8.

Hujus auctoris nulla mihi aliunde notitia, quam ex Fontana, a quo citatur primum in Monum. Dominic. ad ann. 1353 & frequentius deinceps ad annum usque 1392 de rebus ordinis, & in 60 anno dicitur Chronicon terminari.

F. BARTHOLOMÆUS DE RIPARIA.

F. BARTHOLOMÆUS DE RIPARIA Gallus provinciarum Tolosanæ alumnus, & in universitate Tolosana sacræ theologiæ magister, in eadem doctoris regentis munere fungebatur anno mcccclxvi, ut Percinus noster Monum. Tolos. p. 79 testatur se ex actis universitatis excepisse. Exinde ejusdem Tolosanæ priorem provinciam assumptum narrat Nicolaus Bertrandi in Histor. Tolos. anno 1515 edita, quo anno vero electus fuerit, non annotarunt sodales: sed cum Sanctius de Ficola ab officio amoris fuerit in comitiis ordinis apud Brugas Flandrorum anno mcccclxix habitis, cujus in locum substitutum aiunt Hugonem de Benno, annis sex regiminis huic datis, Bartholomæus quem ei successorem dicit diligens noster Soëgus ex actis Tolosanæ, circa mcccclxxv hoc munere functus fuerit. Dum sui officii partes sedulus implere satagit, ad sedem Baionensem anno mcccclxxxvi vacantem eligitur. In ea certo sedebat episcopus anno mcccclxxxiii, ejusque nomen legitur in tabulis S. Bernardi monialium ad Baionam annis mcccclxxxvii, lxxxviii, xc, ut habet D. Sammarthanus in nova Gallia Christiana p. 1317, qui & addit ex schedis D. Edmundi *Martene* consodalis sui qui chartas inspicit, adhuc præfuisse anno mcccxcii, sic emendans quod olim Sammarthani fratres in antiqua sua Gallia Christiana scripserant, Bartholomæum quem & Riberanum nuncupaverant, jam anno mcccclxxxiii hanc Ecclesiam administrasse. Idem D. Sammarthanus eum *d'Arribaire* vernacule dictum scribit, quod Gallice sonat *de la Rivière & de Ribera* Latine vertit, nostrumque fuisse silet: sed id in dubium nemo revocet, qui sciverit ex actis Tolosanæ confutare, provinciam illum Tolosanam nostram pluribus annis rexisse. Hunc a Fontana in Theatro omissum inter episcopos merito conqueritur Altamura, sed & ipse emendandus, cum ad 1514 ablegat seculi seculo ferme antiquiorem. Ejus meminerunt Simlerus & Possévinus Dominicanum agnoscentes & præfulem Baionensem, & qui a se scriptum reliquerit

Commentarium in IV libros sententiarum.

Alvam non moror *Pleyros de los libros p. 377* negantem hujus Bartholomæi apud Possévinum memoriam esse, quem quisquis legere potest p. 175, sed non hac vice tantum sua Alvæ defecerunt ocularia.

F. NICOLAUS DE VALLEOLETI.

F. NICOLAUS DE VALLEOLETI Hispanus, & ut agnomen indicat, patria & professione Pincianus, vir magnarum partium, quem mirum ab Hispanis nostris Ferdinando de Castillo, & Joanne Lopez silentio prætermisum, provinciam Hispaniæ administrabat præfectus diri illius Avenionensis schismatis tempore, quo anno electus tum scietur, si quando prodierit provinciæ illius historia: certo præerat anno MCCXCIII, quo comitiis Narbonæ ab ea ordinis parte, quæ Clementem VII Avenionensem venerabat, generalibus celebratis, communi omnium voto magister ordinis electus est. De quo sic F. Laurentius Pignon in suo chronico: *A. D. MCCXCIII fuit capitulum generale nostrum apud Narbonam, ubi electus fuit in magistrum ordinis F. Nicolaus de Valleoleti & XXIV magister ordinis.* Ubi non omittendum in eo capitulo etiam in schismate celebrato adeo gravia pro recto regimine statuta fuisse, ut post extinctum schisma a toto ordine acceptata fuerint, & a V. F. Vincentio Banello nostris constitutionibus inserta, etiamnum laudentur, quod in sapientiam Nicolai prædis refundendum. Præter hoc capitulum autem aliud iterum celebravit anno MCCXCVI Claromonti Arvernorum in provincia Franciæ. Sic autem profecit idem Laurentius: *Anno Domini MCCXCVII. Nota quod illo anno fuerunt plures Domini nobiles de regno Francia, Angliæ, Alemannia, Hispania, Hungaria, contra Turcos, ubi fuit maxima strages christianorum, ita ut de Anglicis, Britonibus, Lothoringis, & omnibus aliis occidentalibus nulli redierint exceptis paucissimis, sicut comite Nivernensi paucis nobilibus sibi adjunctis. Eodem anno fuerunt Remis congregati rex Francia & Navarre cum pluribus nobilioribus totius regni, ducibus scilicet Burgundia, Bituria, & Borbonii, comite Nivernensi, qui nuper redierat de Hungaria. Ibidem etiam scilicet Remis fuit rex Alemannia cum supradictis ad tractandum de Ecclesiæ unione & schismatis sedatione. Illo eodem anno facta est congregatio post pascha prælatorum omnium totius regni super dicta unione faciendâ per viam cessionis ab universitate electam, quæ universitas (scilicet Parisiensis) voluit quod omnino aut papa cederet, aut ab eo obedientia tolleretur, nempe Benedicto XIII Avenionensi. Eodem anno xi die decembris obiit magister ordinis F. Nicolaus Vallisoleti in maximum detrimentum totius ordinis, ob cuius obitum non fuit celebratum illo anno (id est in festo pentecostes sequenti MCCXCVIII) generale capitulum, quod antea fuerat Lemovicis assignatum. Ubi quod dicit in maximum ordinis detrimentum sublaturum Nicolaum, præclaras ejus dotes & sapientissimum regimen declarat. Cum autem indicet Pinciam mortuum, fortè ibidem apud nostros habentur tum litera encyclica de ejus morte, tum acta ejusdem magistri, ac præsertim*

Epistola due ad provincias sibi subditas e duobus quæ habuit capitulis generalibus scripta de more, quas utinam quis curiosus requirat, ac in lucem proferat.

Fallitur autem Fontana in *Monum.* ad 1395 pag. 282 a, cum in congressu theologorum quem dicit eo anno Parisiis habitum de schismate tollendo, F. Guillelmum de Braioto theologum insignem Franciæ provinciam ei adfuisse narrat: neque enim hujus nominis erat tum Franciæ provincialis, sed F. Olivarius Uvent conventus Brugensis in Flandria alumnus vir clarus electus Autissiodori MCCXCIII & ad sui instantiam destitutus Tulli MCCXCIX.

F. FEDERICUS DE VENETIA.

F. FEDERICUS DE VENETIA patria sic agnominatus sive conventus SS. Joannis & Pauli, sive conventus S. Dominici in eadem civitate, ut contendit Rovetta in Bibl. Lombardiæ alumnus theologus eximius, & a linguæ suæ vulgaris puritate commendatus seculo XIV floruit. Ejus meminerunt Leander Albertus fol. 136 b, Lusitanus pag. 78, & ex iis Possevinus seculo quo vixit non indicantes, Altamura verò ad 1348 & Rovetta ad 1349. Certum ante annum 1400 vixisse. Apocalypsin e Latino in vulgarem Italicam eleganter inquit Leander, & pro suo seculo purè vertit, cui eadem vulgari ex variis desumpta commentaria subjecit. Extant plura in variis bibliothecis exempla typis expressa hoc titulo:

Prophetia seu Apocalypsis B. Joannis Evangelistæ cum vulgari expositione novissimè impressa, absque loco 1519 fol. par. Extat in Bibl. Barber. ejusdem editio Veneta anni 1515 fol. an altera? Titulus: Expositione sopra l'Apocalisse.

Servantur ejusdem exempla ms plura. 1. In Bibliotheca Medicea Florentiæ Pluteo XXVII num. 17 fol. memb. hoc titulo:

La exposition dell' Apocalypsis per volgar con le ghiose di Maestro Nicolo de Lira translata da Maestro Federigo da Venexia del ordine de Frati Predicatori in MCCCLXXXIII. Princ. Questo libro el qual si appella. Finis: Jerusalem sopradita. Amen. Ad pag. 110 legitur: Sum de domino Simoni Malerbo a Zara Dalmatia.

2. In Bibl. Colbert. Paris. num. 3355 codex fol. mag. membr. eleganti caractere & melioris notæ. Pr. *Che si appella l'Apocalipsi tratutti i altri libri de la santa scrittura se die legere & aldire con grande intendimento &c.* Finis: *De la citâ santa Jerusalem sopra dita. Amen. Explicit literalis expositio super Apocalypsim E. Joannis apostoli & evangelistæ compilata & ordinata per Fratrem Federicum de Venetia sacrosanctæ theologie doctorem ordinis Predicatorum. Anno &c.* Glosse ista omnes quæ sunt in isto libro sunt magistri Nicolai de Lira ord. FF. Minor. & aliorum commentatorum qui commentaverunt Apocalypsim. Hunc librum transcripsi ego Johannes Dono Venetiarum notarius de Candida egregio & sapienti ac nobili viro DD. C. charia Vituri honorabili consiliario Creta domino suo præcordialissimo sub anno Domini MCCCC nono mense februarii die nono hora prima diei indictione tertia. Candida.

Qui codex idem antea fuit clar. D. Josephi de Voisin Burdigalensis Senatus purpurati Senatoris, viri linguæ sanctæ peritia conspicui, eruditione scriptisque commendatissimi. Extat etiam Hafniæ inter codices ms quos Bibliothecæ publicæ Academiæ dedit Petrus Joannes Resenius, & in catalogo Hafniæ edito 1685 in 4 recensetur pag. 343. Ex quibus videat lector, quo criterio, ne quid amplius dicam F. Petrus Alva in suo *Pleytos de los libros*, Pleyto 25 hunc nostrum Federicum cum opere suo in fumum abire jubet velut auctorem fictitium, cujus opus & ms & typis editum tot in locis etiamnum servatur.

F. SIMON DE PUTEO.

F. SIMON DE PUTEO Siculus Messanenensis patria, ibidemque in conventu S. Dominici ordini coopertus, vir pietate, doctrina, facundia & agendorum peritia conspicuus, qui & in sacra facultate Parisiensi laurea magisterii donatus anno

circiter MCCCLXIV inter additos ad catalogum Guidonis in cod. Lingonen. n. 152 recensitus, ac manu æquali sic inscriptus, *F. Simon de Puteo de provincia Sicilia factus Parisius*, quod idem habet Leander Albertus fol. 126 b. Ad suos exinde reverteris quæsitur primum ad synagogam Judæorum evertendam ab Urbano V constitutum, tum postea inquisitor per totam insulam generalis, a Gregorio verò XI jurium E. R. collector & nuncius apostolicus anno MCCCLXXV: quas partes dum egregie tutatur, Elia Catanensis episcopo Roberti Gebennensis papæ Avenionen. Clementis VII obedientiam amplexo, eidem suffectus est & ea insula ab Urbano VI decoratus literis Romæ MCCCLXXVIII, XVII kal. januar. anno primo datis. At tempore sui pontificatus variis gravioribusque motibus turbata insula rege Martino modo Romanum modo Avenionensem papam venerante, ut multa præclare gessit pro tuendis Urbani VI partibus, sic & duriora habuit ex parte regis sustinenda, in carcerem etiam conjectus anno MCCXCIII & aliquandiu maceratus, a quo tandem dimissus anno MCCXCV circiter, & ex insula ejectus Romam se recepit, ubi sub ejus seculi finem vel initia sequentis obiit cum fama sanctitatis, fuitque ad Minervam sepultus. Quæ fusius narrat Pirrus in *Sicil. Sac.* legendus. Meminit Altamura ad 1491 seculo fere integro recentiore faciens quam fuerit, quod erratum in tanta rerum quas tractavit multitudine facile condonandum. Ejus opera sunt

Acta sive in inquisitione sive in defensione jurium pontificiorum præsertim Urbani VI, quæ in archivio Siculis & Vaticanis servantur.

F. ANTONIUS CANALS.

F. ANTONIUS CANALS patria Catalanus provinciæ Aragoniæ alumnus sub Clemente VII & Benedicto XIII sedem apostolicam in schismate Avenionensi contra pontifices Romanos contendentes sub finem seculi XIV floruit. Vernacula Gothalanica lingua e Latino reddidit Valerii Maximi libros IX de dictis factisque memorabilibus, quam versionem Jacobo Aragono Petri comitis Prætarum Jacobi regis Aragonum nepotis filio cardinali episcopo Sabinensi a Clemente VII dicto anno MCCXC creato, unâque Ecclesiæ Valentiniæ administratori nuncupavit, proindeque ante annum MCCXCVI, quo maii xxx die mortuus est princeps ille cardinalis. Extat Parisiis in Colbert. n. 516 hujus versionis exemplum ms chartaceum & membraneum, cujus initia visum est in gratiam lectoris referre, ex quibus habetur Antonium hunc fuisse in theologia licentiatum ut vocant, & Ecclesiæ Valentiniæ lectorem ordinari a dicto cardinali institutum. Sic ergo incipit:

Al molt reverent pare en Christ & Senyor meu, molt alt lo Senyor Jacme por la providencia divina de la sainta Esglesia Romana cardenal bisbe de Sabina e administrador del bisbat de Valencia Frere Anthoni Canals de l'orde dels Freres Predicators per vostra Altea licentiat en theologia, e fet lector de la Seu de Valencia humil servidor indigne de tan venerable paternitat, de sa poca sufficientia volent fer alcuna servitud acceptable a tanta dignetat transcendent, donant primer si e la sua singular affectio, la obra present, en la qual esvet ladament ha treballat ofir a vostra alta senyoria en molt alt senyor com per experientia maestra evidentment monstra hui en nostres temps les virtuts morals esser excellads della terra, tornant sen al cel, don agren son principi, e commengament &c. Sunt folia 172 per columnas scripta.

Noni libri ac primi tituli adfunt jam tantum de cem priora capita, cætera aliàs fuisse ibidem indicatur.

Ex hætenus dictis lux iis afferetur, quæ de hoc auctore ejusque opere confuse incerteque narrat Antonius variis locis Bibl. Hisp. veteris. Sic enim ille lib. 9 c. 7 n. 397: *Antonius de Tanales (pro Canales vel Canals) ordinis FE. Prædicatorum dicitur Joannis Castella regis I jussu sub finem hujus seculi (XIV) vertisse in sermonem Hispanum Valerii Maximi opus de dictis & factis memorabilibus. Quæ versio extat ms fol. anno MCCXCV confecta in bibliotheca Hispalensis Ecclesiæ a Ferdinando Colono Magni Christophori Indiarum Occidentaliæ inventoris filio ejusdem capitulo cum moretur legata. Cujus habenda cura impositus hoc tempore D. Joannes de Loaisa hujus portionarius, vir industrius & probus nos per literas monuit versionem hanc non ex Latino Valerii ruditatem admiramur temporis) sed ex antiquiori versione Catalana in Castellano sermonem commigrasse. Hætenus Antonius. An Antonius Canals noster Catalanam suam versionem in gratiam Jacobi cardinalis Sabinensis susceptam, postea jussu Joannis I Castellæ regis, quem ferunt anno MCCXC mortuum Castellanam etiam fecerit, nolim asserere, quod ex ms Hispalensi amplius discutiant & rimentur indigenæ: at certum ex ms Colbert. Catalanam ex Latino Valerii Maximi immediate factam, quod si rescivisset Antonius, illi non erat cur miraretur temporis ruditatem.*

Idem Antonius eodem cap. 7 n. 347 de Jacobo de Aragonia cardinali agens, *Saltem*, inquit, *pro comperto habemus vertisse eum in Hispanam linguam Valerii Maximi dictorum factorumque memorabilium libros: quam interpretationem ms asseruari apud Hieronymianos Melioratenses (Mejorada) prope Ulmetum Castella veteris oppidum Ambrosius Morales in relatione sui itineris annotavit. Vereor tamen ne aliud quicquam deotetur in cod. ms antiqua admodum nota, qui asseratur inter codd. mss comitis de Villambrosa apud ejus viduam cum hoc titulo (Valerio Maximo traducto in Castellano de orden del cardinal de Sabina hijo del infante D. Pedro de Aragon, y embiado por el dicho infante a su ciudad de Barcelona.) Jussu cardinalis episcopi Sabinensis factam hanc translationem Castellanam hinc constat, sed non ab eo factam: a quo autem? an ab Antonio Canals, qui Catalanam jam concinnarat, ut indicari videtur n. 397 mox relato, an ab alio, foli ex codd. mss expiscari possunt indigenæ.*

Idem Antonius inter scriptores incertæ ætatis pag. 261 sic habet: *Anonymus quidam vertit in Hispanicum ex Latino sermone, El Valerio Maximo de los exemplos memorables, quem ms servat marchio Mondexarenis in amplissima sua bibliotheca cum hac nota: Este libro de Valerio Maximo escribio Diego de Lombrana criado de Alfonso Gonzalez de Leon contador del rey por mandato del dicho Alfonso Gonzalez en la muy noble ciudad de Sevilla año del Señor de MCDXXXIV años. Idem jam dixerat supra lib. 10 c. 5 n. 269 p. 156 b. An Castellana an Catalana versio videant gentiles, nam si Catalana nostri Antonii Canals fortum esse facile conjecerim, si Castellana idem judicium sit ac de cod. ms Hispalensi supra relato. Cæterum hic auctor a nostris nomenclatoribus omissus fuit aut ignoratus.*

F. DOMINICUS DE AGRAMUND.

1398. **F. DOMINICUS DE AGRAMUND** Aragonus Catalanus S. Vincentii Ferrerii Tolosæ condiscipulus, & anno MCCXCIII prior conventus Valentini laudatur a Diago Hist. Prov. Arag. fol. 41 c. ceu a quo prodiit
Tractatus super Salve regina.

F. PETRUS EMILARII.

* 1398. **F. PETRUS EMILARII** Gallus Occitanus conventus Tolosani alumnus, & in universitate Tolosana sacræ theologiæ magister ac regens publicusque professor, sub finem seculi XIV & sequentis initia florebat, vir gravis & magni apud suos nominis. Fervebat tum dirum illud schisma Avenionense: Gallia verò rex Carolus VI Ecclesiæ unitatem in integrum restitui totis viribus cupiebat: via cessionis a quibusdam aperiebatur, scilicet, ut Petrus de Luna Benedictus XIII in sua obedientia dictus, vel sponte pontificatum abdicaret, vel si renueret, obedientia ei subtraheretur in Gallis, hanc unam esse ad concordiam veniendi rationem. Plures probabant, non pauci in primis Aquitani, Occitani & Provinciales subtractioni obedientiæ adversabantur. Rex etsi prioribus magis faveret, ne quid tamen ageret inconsulto, congregationem Ecclesiæ Gallicanæ Parisiis habendam iussit mense maio 1398: tumque edictum est, ut ex utraque varie sentientium parte sex eligerentur viri doctissimi suam quisque opinionem coram rege cætuque universo defensuri: & pro parte negativa selecti sunt Benedicti XIII familiarissimi, archiepiscopus Turonensis Amedeus de Brolio decretorum doctor, episcopus Anienensis, & episcopus S. Pontii, abbas S. Saturnini Tolosanus, omnes decretorum doctores, F. Petrus Emilarii Jacobita magister in theologia Tolosæ, ac Joannes de Costa legum doctor Tolosanus: pro parte autem altera affirmativa, subtrahendam Benedicto obedientiam, deputati sunt Simon *Cramaut* Carcassonensem episcopatum habens in commendam, Joannes Canardi episcopus Atrebatensis, Petrus Regis abbas S. Michaelis in periculo maris, decretorum doctores; Egidius de Campis Rotomagensis, Joannes Breviscoxæ, & Petrus Plaoul S. T. magistri Parisienses: tum postea ne fieret confusio si omnes loquerentur, edictum ut ex duodecim tres ex quaque parte Benedictum illi defenderent, isti impugnant. Itaque die mercurii XXI maii MCCXCVIII universo cætu in palatio regio in aula reformationum supra Sequanam congregato, hi tres pro jure Benedicti tuendo assignati Petrus Ravati episcopus S. Pontii a Benedicto instructus & specialiter missus, F. Petrus Emilarii, & Joannes de Costa, viri eruditissimi ut & facundissimi existimati, ex ordine perorant pro Benedicto. Quæ omnia fusius referuntur in codice Victorino 843, in quo horum trium integre referuntur orationes, seu censoria judicia. Meminit quidem ex eodem codice Egatius Boulay Hist. univers. Paris. T. IV pag. 830 & seqq. sed compendio.

F. Petri Emilarii orationis hæc duæ fuere partes seu conclusiones: I. Non est licitum Christiano cogere Papam ad cedendum & resignandum. II. Non licet nec expedit Ecclesiæ Gallicanæ subtrahere obedientiam Domino nostro in his qua pertinent ad officium cathedra. Quatuor circiter paginas in fol. implet hoc votum Emilarii cod. ms. cit. a fol. 55. Adversa tamen pars regi visa est potior, & vicit. Hunc Petrum mirum est nostro Joanni Jacobo Persin in sua conventus Tolosani Historia vel omisum vel ignotum.

F. JOANNES DE PODIONUCIS.

† 1399. **F. JOANNES DE PODIONUCIS** Gallus gente patriaque Lemovix ex oppido suæ originis etiamnum ab indigenis *Puinoix* dicto sic agnominatus de more, quem corrupte legentes nostrates quidam ac extranei de *Podionniis* ac de *Podio* tantum prave diminuteque vocitant, conventus Lemovicensis alumnus fuit, priorisque munere ibidem fungebatur anno MCCXCIX, cum a patribus provinciarum, quæ Petro de Luna in sua obedientia Benedicto XIII nuncupato, adhærebant in eodem Lemovicensi conventu pro comitiis generalibus adunatis electus est omnium suffragiis magister ordinis in hac parte, quam in diro illo inventoque Ecclesiæ ordinisque schismate sexdecim annis optime pro rerum statu temporumque malitia rexit & administravit. Nam & capitula generalia sedulus habuit biennialia & triennialia præter Lemovicensē electionis, in Montepessulano MCCCL, Palentia in Hispania MCCCLIII, Barcinone Aragoniæ MCCCLV, Pictavis in Francia MCCCLVII, Gerundæ MCCCLXI, Perpiniæ MCCCLXV, & visitationes per subjectas sibi provincias diligenter obivit. Hispaniam post capitulum Palentinum visitans Hispaniam accessit, & magistri ordinis XIII, archiepiscopique postea Compostellani F. Berengarii de Landora ibidem mortui & sepulti ossa, ex hujus ultima voluntate, & F. Joannis de Molendino magistri ordinis XX deinde cardinalis mandato in scriptis relicto secum asportavit xxv april. MCCCLIII, & in conventus nostri Rutenensis templo decentissime condidit xviii maii MCCCLVI. Videtur supra *Berengarius de Landora*. Ut erat Benedicti XIII papæ Avenionensis fidus administrator noster Joannes, ab eodem quem verum & legitimum pontificem credebatur, anno MCCCLVIII Liburnum missus est cum tribus aliis a se delectis archiepiscopis & cardinali de Chalento, qui unâ cum Gregorii XII papæ Romani legatis de generali ad tollendum schisma convocando quantocius concilio deliberarent. Verum cum in ventos abiisset tentata concordia, & Francia obedientiam Benedicto subtraxisset, dum Pisis cardinales utriusque partis anno MCCCLIX concilium haberent, ubi & electus Alexander V, Benedictus XIII suum Perpiniæ tenebat concilium, cui semper fidus hujus pontificis assecla Joannes noster affuit, sed jam tum a solis Hispaniæ, & Aragoniæ provinciis, & tribus provinciæ Provinciarum conventibus Aragoni regis ditionis, Perpiniæ, Coquiliberitano, & Podiicerdano ut & quibusdam comitatibus Fuxensis & principatus Beharnensis domibus agnitus. Tandem illucescente cælo suæque Ecclesiæ miserente Christo, coacto anno MCCCLXIII Constantiæ concilio pacisque Narbonæ XIII decemb. MCCCLXV Sigismundum & legatos synodi dictæ inter & regum qui hætenus Benedicto XIII paruerant legatos concordatis, Joannes cum selecta Fratrum Hispanorum sacræ theologiæ magistrorum corona Constantiam accessit anno MCCCLXVI, ubi quanta in existimatione apud Patres fuerit, argumento est, quod a sessione XXI die jovis xv octobris anni ejusdem habita nihil alicujus momenti deliberatum sit, cujus pars magna non fuerit, magister generalis ordinis Prædicatorum in obedientia Benedicti XIII semper nominatus ad electionem usque Martini V xi nov. MCCCLXVII, a quo mox ad sedem Catanensem in Sicilia evectus est, & a sacris sibi confessionibus minister ascitus: sed & jussu ejusdem pontificis jam unici sessione XLV, qua soluta synodus die veneris XXI april. MCCCLXVIII solemnem habuit ad Patres orationem

hoc sumpto themate, *Vos nunc tristitiam habetis, iterum autem videbo vos & gaudebit cor vestrum*. Jo. 16. Videtur autem eundem summum pontificem in itinere Italico secutus Florentiam usque, a quo anno MCCCLXX ad suam sponsam accessurus nuntii apostolici in insula Sicilia munere cohonestatus fuit: tum & ab Alphonso rege Aragono cui ut & antea ejusdem patri acceptus erat in paucis, in eadem insula unâ cum Nicolao Castanea Messanenſi pro-rex constitutus literis Messanæ XXI sept. MCCCLXXI datis in triennium. Vixit pastor vigilantissimus & in Ecclesiam suam beneficentissimus ad annum MCCCLXXI. De eo leges *Conc. gener. T. XII, coll. 221, 238, 1765, 1766, 1828, & alias: Siciliam Sacram T. III pag. 54: Bzovium & Spondanum in Ann. ad 1416: Pium P. II Lib. 3 col. 5, ubi & refert S. Vincentii Ferrerii egregiam epistolam ad hunc magistrum ordinis datam Gebennæ XVII decemb. MCCCLIII, qua gestorum ei rationem reddidit. Eandem Hispanie reddidit Diagus Hist. de la Prov. d' Aragon pag. 81 c. Archetypum vero Catanæ apud nostros servari testatur Rochus Pirro Sic. sac. loco cit. Meminerunt & alii nostrates, Fontana in *Theat. & Monim. Razzius pag. 159 Vir. Ill. Altamura ad 1417. Ante hos omnes noster Laurentius Pignora in Chron. Mag. ord. & capp. gem. Anno 1399, inquit, fuit capitulum generale Lemovicis & ibidem electus in magistrum ordinis F. Joannes de Podionucis prior dicti conventus & magister in theologia Tolosanus. Pauca ejus feruntur opera, at nullus dubito quin ab eo scriptæ sint**

Epistola Encyclica ad provincias sibi subjectas e capitulis generalibus qua habuit data, & fortè in Aragonia & Hispania apud nostros servata. Laudandus & relatus

Sermo quem habuit pro conclusione concilii Constantiensis.

F. NICOLAUS EYMERICUS.

† 1399. **F. NICOLAUS EYMERICUS** vir sua ætate celeberrimus Catalanus natione fuit, patriaque Gerundensis, qui circa MCCCLXX natus, & ab ineunte ætate sub cura parentum literis deditus & pietati, ordni nomen dedit adolescens Gerundæ sub vespere quarta augusti pervigilio festi S. Dominici, quod quinta mensis eo seculo celebrabatur, habitumque e manibus F. Petri Carpi prioris accepit anno MCCCLXXIII. Tyrocinio peracto studiisque semel applicatis, iis ita deinceps ad ultimum usque spiritum incubuit totus, ut seu dormaretur, seu iter ageret, boni semper aliquid aut meditaretur aut scriberet, verum Dei minister sese exhibere satagens in verbo veritatis a dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Fidei Ecclesiæque zelo succensus, labores illi suos conferebat omnes, cætera nihili habebat. Cum in ea existimatione esset, F. Nicolaus Roselli provinciæ Aragoniæ præfecto & inquisitore in eodem regno generali ad purpuram XXI dec. MCCCLVI evectus, mox ei datus esse ineunte anno MCCCLVII in sacro tribunali successor, sui que statim experimentum dedit in quemdam Nicolaum Calabrum phanaticum hominem ac pertinacem hæreticum relapsum animadvertendo, quem brachio seculari tradidit xxx maii ejus anni Murtus autem strenue ac intrepide profecutus multorum sibi concitavit odium, a quorum liber ut esset conatibus, Guido cardinalis episcopus Portuensis in eo regno legatus, ne a quovis sibi inferiore ab officio moveri posset, decreto cavuit. Quo tamen non obstante in comitiis ordinis Perpiniæ MCCCLX habitis eum loco moverunt Patres, sedandæ hostium invidiæ, non emendandi studii causa. Quanti enim eum facerent, in comi-

tiis ordinis Ferrariæ MCCCLXII ascenderunt, vicarium illum generalem præficientes in provincia Aragoniæ, qui proximæ provincialis electioni præfideret. Scissa verò tum in duas partes provincia, F. Bernardo Ermengaudi S. T. M. Parisiensi ab iis qui Valentiam die VII septemb. confluerant electo, ipso verò Eymerico ab aliis qui eo etiam ad S. Martini convenerunt pariter electo, Urbanus V ad quem res delata fuit, neutrum confirmari voluit, sed auctoritate apostolica tertium nempe F. Jacobum Dominici S. T. M. priorem provinciam præfecit. Interea Eymericus noster concionibus habendis operam dabat, reliquum temporis scribendis libris sedulus incumbens. Quia verò non nisi ut darent locum iræ, eum a sancto officio removerant, cæteroque ad id muneris homine vigili ac imperterrito, sacrorumque canonum ut erat perito, opus esse videbant, eundem in integrum restituerunt paulo post: certo jam inquisitorem agebat anno MCCCLXVI. Quæ præclare postea gessit, quasve ab æmulis præferri Lullistis passus est persecutiones rectius & commodius referentur, ubi de ejus operibus agemus; singulis edendi occasionem addituri: nunc generatim dicere satis sit munus suum gessisse summis pontificibus acceptissimum, imo cum Petri IV Aragoniæ regis Cæremoniosi dicti quandiu vixit gratia. Avenione adierat anno MCCCLXXVI cum Gregorius XI Romam adire tandem, & sedem Petri LXX annis Avenione peregrinam nativo suo solo restituisse decrevit; huncque summum pontificem in toto hoc itinere comitatus est, ex quo non nisi post mortem ejus pontificis, electionem Urbani VI, cardinalum ab isto recessum, & alteram ab his Anagninæ factam Clementis VII electionem in Aragoniam rediit sub finem anni MCCCLXXVIII. Exorto verò horrendo illo schismate, quo quis esset verus pontifex plerique etiam doctiores & sanctiores ignorabant, & quisque a suo principe agnatum venerabatur; Clementi VII sic in sua obedientia dicto adhæsit Eymericus, quem ob inquisitionis negotia pluries Avenione convenit, cui & ob egregias artes non mediocriter carus fuit: Recrudescente autem adversus eum Lullistarum odio, qui & Joannem Petri IV filium Aragoniæ regem ad suas partes traxerant, ab illo rege male tractatus, & regno ejectus aprili MCCCLXIII Avenionem ad Clementem confugit, a quo per benevole acceptus est, ibique deinceps sub illo ejusque successore Benedicto XII, quem verum putabat pontificem ideoque mire colebat, pacifice egit libris scribendis totus defudans ad annum MCCCLXVII, cujus sub finem senio prægravatus patriam revisit, in suamque domum Gerundensem se recepit, ita tamen ut non alius illi scribendi quam vivendi finis fuerit. Diem verò suum obiit die quarta januarii MCCCLXX, ut constat ex antiquioris ejus tumuli inscriptione in recentiori ubi legitur XCII non recte excepta, sed & ex certissimis conventus Gerundensis monumentis. Nec tacendum est exulem nunquam tamen inquisitoris munere nisi a morte spoliatum: quod testatur insculpta lapidi sepulchrali epigraphe quæ sic habet: *Hic jacet R. P. F. Nicolaus Eymerici, qui fuit prædicator veridicus, inquisitor intrepidus, & doctor egregius. Nam ultra undecim sacra volumina compilavit, & etiam xl annis pro fide catholica viriliter decertavit.* Hæc autem sunt quæ xl illis voluminibus insunt opera:

1. *Vita beata memoria F. Dalmatii Moner conventus Gerundensis alumnus sanctitate visa spectabilis sui olim in tyrocinio religionis magistri anno MCCCLXXI septemb. XXI IIII defuncti.* Hanc ex veteri cod. ms Eymerici exhibet Diagus Hist. prov. Arag. fol. 259, a, & fol. 265 c.

2. *Tractatus, tres De logica, De principiis naturalibus, In I librum physiconum Aristotelis, quem ultimum F. Arnaldo de Fedaria ord. Præd. artium magistro nuncupavit.* Hæc scripsit anno MCCCLII

3. *Volumen sermonum de tempore.* Quod Priori & FF. conventus Gerundenfis nuncupavit jam inquisitor restitutus anno MCCCLXVI.

4. *Tractatus contra demonum invocatores.* Extat etiam Parisiis in Colbert. cod. ms 2846 fol. membr. a fol. 100 ad 161. In Navarr. fol. mag. memb. codice elegant. In Victor cod. 65 in 4 chartac. fol. 228. Pr. Incipit prologus in tractatum super demonum invocatione, an scilicet demones invocare sapiat hæresim manifeste, editum & confectum a F. Nicolao Eymerici ord. FF. Præd. in dominio serenissimi Principis D. regis Aragonum inquisitore hæretica pravitatis. *Apprehende arma & scutum & exurge in adiutorium mihi &c.* Extat iterum in eadem Victor. cod. 573 fol. memb.

Diagus Hist. prov. Arag. fol. 48 a, occasionem hujus libelli edendi hanc affert. Scilicet Judæum quemdam Barcinonensem nomine Afrucium de Piera demones invocantem cum episcopus & inquisitor apprehendissent, magistratus regius opposuit, ceu delictum juris non esset episcopi nec inquisitoris. In ea contentione Judæus episcopo Ilerdensi tanquam sequestro datus est; donec de jure summus pontifex pronunciasset. Iste quem Diagus putat Gregorium XI habito cum cardinalibus consilio x aprilis MCCCLXXI Avenione, Barcinonensi episcopo & inquisitori quæstionem adjudicavit, & ultimo in hunc modum rescripsit: *Apprehende arma & scutum &c.* Cum autem in ea causa multa passus esset Eymericus, sic præfatur ad dictum opusculum: *Ideo ego F. Nicolaus Eymerici ord. FF. Præd. debilis & fragilis in provincia Aragonia inquisitor pro hujusmodi & per hujusmodi passus, sed amplius pro eadem fide pati paratus, cupiens ostendere fore bene dictum per D. N. papam, Apprehende arma &c.* alludens scilicet ad breve pontificis. Accuratam nostrum Diagum tanti facio, ut nolim ejus relationi repugnare, moneo solum in codice Victorino mox citato 573 sic legi ad finem fol. 132: *Explicit tractatus super demonum invocatione, editus & confectus per F. Nicolaum Eymerici ord. FF. Præd. in Aragonia inquisitorem hæretica pravitatis, perfectus anno Dni MCCCLIX &c.* Quæ ostenderent non sub Gregorio XI, sed sub Innocentio VI totum hoc negotium peractum, quod curiosi indigenæ sodales nostri diligentius disquirant.

Franciscus Peña in suis ad Directorium inquisitorum commentariis censet ad quæstionem xxvii b, libellum de invocatione demonum a quodam Judæo Raymundo de Tarraga dicto Neophyto editum: id tamen non dicit Eymericus, sed isti Raymundo alia ascribit opuscula, in quibus hæretica plura & erronea asserbantur. Neque etiam dicit Eymericus hunc Judæum ordinis Prædicatorum fuisse: quod etsi gratis detur, hinc saltem pateret hunc inquisitorem munus suum sine acceptione personarum egisse, qui nec propriæ matris filio pepercerit, ac proinde in actis adversus Lullii libros invidiæ & odii injuria a quibusdam infimulari.

5. *De Jurisdictione Ecclesia, & inquisitorum contra infideles demones invocantes.*

6. *De Jurisdictione inquisitorum contra infideles agentes contra nostram sanctam fidem.*

7. *Volumen sermonum de sanctis priori & sodalibus sui conventus Gerundenfis dicatum anno MCCCLXXII, in quo sedicit D. papa Capellanum, eo nempe titulo a Gregorio XI ornatum jam ab anno MCCCLXXI.*

8. *Directorium inquisitorum.* Opus probatissimum, quod inquit Diagus, scripsit Avenione, ubi agebat anno MCCCLXXVI, idque evincit ex fide codicis

ms membr. in archivo nostro Gerundenfi servato, qui primigenius est auctoris. Non dubium tamen quin antea jam incepisset, & postea etiam auxerit. Extat ms Lipsiæ in Paulina recensitus a Fellerio p. 184 n. 34. Prodiit autem typis primum Barcinone 1503. Rursus ad tres codices ms, primum Jacobi cardinalis Sabelli, alterum Joannis Francisci cardinalis de Gambarà, tertium inquisitionis Bononiensis recognitum, & a mendis purgatum, ad fidem etiam codicis ms membr. Bibl. Vatic. quem Eymerici alijs fuisse putant, & ab eo Avenione Romam delatam, recensitum curis Francisci Peña sacre theologiæ & juris utriusque doctoris, qui ubique scholia & commentaria adjecit, Romæ, Typis Pop. Rom. 1578 fol. Rursus ibidem 1587 & 1597. Tum & Venetijs 1591. Postea apud Marcum Antonium Zalterium 1607 fol. Quisquis hoc opus, ex quo tantum in Ecclesiam utilitatis redundavit, malevolo animo vindictæque cupido asserit primo typis commissum, is prorsus maligno se spiritu angidemonstrat. Videtis postea F. Guillelmus Castelles.

9. *Postilla litteralis super evangelium B. Matthæi.* Ad calcem legitur: *Incepta Barcinone, sed consummata Roma anno MCCCLXXVII die x aprilis, pontificatus SS. D. N. papa Gregorii XI anno VII.*

10. *Tractatus de potestate papali seu summi pontificis.* Scripsit Avenione jussu Clementis VII sic in sua obedientia dicti anno MCCCLXXXIII.

11. *Postilla in evangelium Joannis apostoli,* incepta Romæ anno MCCCLXXXIII die xxxi maii. Antotum hoc evangelium commentatus sit, etsi subindicit Diagus, & verisimile sit, non clare tamen asserit: Duo grandiora Volumina in Colbert. servata ms membr. 387 & 388 non habent nisi sex priora capita. Pr. SS. ac BB. in C. P. ac D. D. N. D. Clementi digna Dei providentia sacrosanctæ ac universalis Ecclesia hujus nominis papa VII, F. Nicolaus Eymerici ord. FF. Præd. vestra sanctitatis Capellanus indignus, magister, ac inquisitor in Aragonia hæretica pravitatis. Quæ in suis omnibus muniis a Clemente prorogatum ostendunt.

12. *Tractatus de peccato originali, & de conceptione B. V.* scriptus die xx februarii MCCCLXXXIII Avenione, & Clementi VII nuncupatus. Articulus XII complectitur.

13. *Commentarius in evangelium Luca,* inceptus Avenione anno MCCCLXXXIII die prima maii, & finitus Gerundæ anno MCCCLXXXVII die xi. januarii, eidemque Clementi dicatus.

14. *Postilla litteralis super evangelium B. Marci.* Ad calcem legitur: *Incepta Gerundæ, & consummata Avenione anno MCCCLXXXIX die x februarii.* Eidem Clementi nuncupavit.

Hoc volumen in Marcum, & supra n. 9 laudatum in Matthæum Joannes Thomas de Rocaberti archiepiscopus Valentinus, olim magister ordinis Lugdunum miserat anno MDCLXXXVIII typis Anisson & Rigaut sub cura R. P. Jacobi Legal sacre theologiæ professoris Armorici edendum. Adjuncta erat Hyacinthi Libelli sacri palatii apostolici tum magistri facultas imprimendi, & approbatio Dominici a S. Trinitate olim Carmelitarum discalceatorum generalis, tum seminarii S. Pancratii Romæ rectoris. Sic enim nostrum Jacobum Quetif suis litteris monuit S. T. M. Norbertus Delbecques testis oculatus anno illo xviii augusti Belnæ in Burgundia datis. Quæ duo volumina bibliotheca nostræ Gerundenfis erant, ut constat ex his quæ in fine utriusque scripta erant. Ad calcem prioris in Matthæum sic legebatur: *Prædictam autem postillam scripsit pro communi libraria conventus FF. Præd. Gerundenfis F. Franciscus Bovis ejusdem ordinis & conventus, alumnus dicti magistri [Eymerici] cujus postilla scripturam*

consummavit dictus F. Franciscus anno Dni MCCCLXXI die vi decembris. Supplico vbi qui in legis, ut Dominum pro dictis magistro reverendo auct e & me scriptore jugiter deprecari. Ad calcem alterius in Marcum habebatur: *Explicit totum opus expositionis super omnia quatuor evangelia editum a F. Nicolao Eymerici ord. FF. Præd. S. T. M. de natione Catalonia, inceptum Barcinone anno MCCCLXXVII, & continuatum ibidem Barcinone, Casar Augusta, Valencia, Gerunda, Avinione, Roma, Anguine, & consummatum Avinione anno MCCCLXXXIX de mense martii, in die scilicet Gregorii doctoris, pontificatus D. N. D. P. Clementis VII. Deest annus. Quæ annotatio est laudati Francisci Bovis testantis se hoc alterum ut primum manu propria pro libraria cœnobii Gerundenfis scripsisse. Sed & eadem nos docet, quod initio monebam, ita litteris additum Eymericum ut sive in domo sive in itinere ageret, nunquam a libris & studiis cessaret. Porro consilium hujus editionis ob nimios sumtus necessarios incassum abiit.*

15. *Tractatus de duplici natura in Christo, & de tribus in Deo personis, seu an sacramentum Eucharistia sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus:* scilicet anno MCCCLXXXIX Petrus Seiplanes Sillæ pastor ad Valentiam, cum suis parocis viaticum ministraret, ab eis ita quærebatur, *Credis quod hoc est Pater & Filius & Spiritus Sanctus? Credis quod in Christo sint tres nature, humana, spiritalis & divina?* Nec nisi ita esse, sicque te credere asserentibus corpus Domini conferebat, quod & alii parochi imitabantur. Cum autem hinc grave scandalum Valentia exortum esset, quo jam sacre theologiæ magistro ita respondere in extremis reuente, sed hostiam sibi propositam verum Christi corpus esse se credere affirmante: aliunde vero Petro de Sesplanes in concione palam edicente ita ut exigeret respondendum, adversus quem quidam auditorum publice insurrexerant: eo accurrens Eymericus Petrum errorem ejurare coegerat. Sed cum is postea Avenionem ad Clementem VII confugisset, & querelas adversus inquisitorem pontifici denunciasset, eo etiam anno MCCCLXXXIX accedere coactus est Eymericus, qui facile causam obtinuit ex se clarissimam. Hæc ratio tractatus hujus scribendi, quem cardinalibus in hac quæstione delegatis obtulit. Extat in Colbert. codice 2846 fol. membr. Pr. *In sordibus est, sordescat adhuc. Apocal. ultimo. Dum Samsonis vulpes quarit civitatem Valentia perlustrando F. Nicolaus Eymerici hæreticorum qui loquitur inquisitor &c. a fol. 22 d, ad 38 c. Finis: Explicit tractatus per F. Nicolaum Eymerici ord. Præd. Avinione inceptus, & ibidem terminatus ultima die januarii MCCCLXXXIX, Pontific. SS. D. N. P. Clementis anno XII.*

16. *Tractatus contra doctrinam Raymundi Lull.* Pr. SS. ac BB. in C. P. & D. D. Clementi digna Dei providentia sacrosanctæ Romana & universalis Ecclesia papa VII, F. Nicolaus Eymerici ord. FF. Præd. in sacra theologia magister indignus, atque in Aragonia inquisitor hæretica pravitatis, pedum crebra ac devota oscula beatorum.

» Sacre theologiæ doctorum, & utriusque juris » professorum sententiis & judiciis edocemur &c. » Et infra: Quia intentione ductus ego inquisitor » præfatus xx volumina in vulgari scripta, a quodam » Raymundo Lull edita, in mundi partibus » variis divulgata, etiam in Latinum translata, mihi » de fide plurimum quam suspecta, ad S. M. D. » Gregorium XI papam vestræ sanctitatis præde- » cessorem immediatum reprobanda vel approbanda » da perduxi. Qui proinde peragens de cardinalis » episcopi Hostienfis, atque viginti & ultra in sa- » cra theologia magistrorum examine prævio dili- » genti maturo & digesto, consilio unanimi in » consistorio coram Fratibus hæreticalia in ducen-

» tis & ultra articulis, totamque doctrinam in li- » bris alijs ejusdem Raymundi contentam de con- » filio Fratrum, ut suspectam de hæresi vehemen- » ter condemnavi, doctrinamque illius Raymundi, » ulumque illius librorum per censuram ecclesiasti- » cam de eorumdem consilio cunctis Christi fide- » bus interdixit: destinans in & super his præla- » tis illarum partium suas litteras opportunas, quæ » me inquisitore instigante fuerunt executioni de- » bitæ demandatæ &c.

Post epistolam nuncupatoriam sic incipit tractatus: *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperiis? Job. 38. Omnipotens sermo Dei &c.* Post prologum affert integras litteras Gregorii XI datas Avenione VIII Kal. februarii anno sexto, id est Christi MCCCLXXVI, quæ in causa Lulliana vulgo dicuntur rescriptum tertium, ac postea in quinque partes divisio tractatu, in iis ex longe pluribus hæreses 135 errores 38 & multas falsitates notat & arguit. Ad finem sic legitur.

» Iste tractatus fuit per prædictum inquisitorem D. P. Clementi VII ante dicto in consistorio pu- » blico præsentatus, & ibidem per dictum D. pa- » pam D. cardinali S. Angeli est commissum, quod » illum diligenter examinaret, & eidem referret. » Qui dicto tractatu diligenter examinato tandem » retulit dicto D. papæ præsentibus DD. cardina- » libus Pictaviensi, de Agrifolio, Valentino, Cu- » sentino, de Tureyo, Florentino, & multis alijs, » etiam me inquisitore præsentem & audientem, & re- » lationem requirente quod dictus tractatus conti- » nebat illius Raymundi Lulli quamplurimas hæ- » reses & errores. Quæ relatio facta est in capella » nova in Camera D. papæ Avinione Romana » intitulata, & hoc anno Dni MCCCLXXXIX die xx janua- » rii pontific. &c. anno XII. Extat etiam in cod. » Colbert. cit. 2846 a fol. 38 ad fol. 72.

17. *Tractatus qui Dialogus contra Lullistas appellatur* Eidem præfigitur eadem epistola Clementi VII nuncupatoria, quæ in superiori. Pr. *O insensati quis vos fascinavit non obedire veritati? Galat. 3. Finis: Explicit dialogus contra Lullistas per F. Nicolaum Eymerici inquisitorem editus, Avinione inceptus, & ibidem terminatus ultima decembris MCCCLXXXIX Clementis VII anno XII. Extat etiam codicis Colbert. 2846 fol. 73 ad 95.*

In hoc Dialogo duo notanda, primum artic. XII Raymundum Lull a suis defensoribus dici de tertia regula S. Francisci fuisse, non ex Cucullatorum & Cœnobitarum numero, sed in seculo viventium & liberorum, qui vitam peregrinando egerit, ac tria Prædicatorum & totidem Minorum ordinis comitia accesserit, ut juvenes utriusque ordinis sua arte imbuendi traderentur, exinde apud infideles ex suis principiis convertendos amandandi: quod consilium utrinque irritum evasit: alterum litteras Gregorii XI supra laudatas seu rescriptum tertium ab Eymerico Lullistis integrum exhibitum & objectum, nec ab illis ut supposititium denegatum tum aut rejectum, sed a summo pontifice, cardinalibus, & sacre theologiæ magistris circumventis obtentum. Hoc enim est eorum nec aliud responsum.

18. *Tractatus intitulatus, Fascinatio Lullistarum.* Benedicto XIII sic Avenione dicto nuncupatus. Pr. *Obscuratum est insipientes cor eorum, & dicentes se sapientes stulti facti sunt. Sacris eloquiis informamur &c.* Est potissimum contra utramque artem Lullii magnam & brevem, quas fere ubique insipientiæ notat, & aliquando hæresis. Extat codice Colbert. citato fol. 96 ad 100. In hoc tractatu meminit superioris scilicet Dialogi, & alterius cujus initium, *Expurgate vetus fermentum*, Clementi VII dicto etiam nuncupati.

19. *Elucidarius Elucidarii.* Scripsit Urgelli anno

Sec. XIV. MCCXCIII & archiepiscopo Tarraconensi nuncupavit. Extat codice Colbert. 2847 fol. 95 ad 104. Opus autem quod discutit Eymericus, & in quo plures errores annotat, *Elucidarius* est inter opera S. Anselmi editus, ac de quo sic Eymericus in epistola nuncupatoria. Hic liber qui *Elucidarius* intitlatur, cujus actor totaliter igitur, licet falso a quibusdam Augustino, a quibusdam Anselmo ascribatur, tres continet in se partes, in quibus per modum dialogi discipuli inquirentis & magistri respondentis, quaestiones variae pertractantur &c. *Et infra*: Verum quia liber praedictus *Elucidarius* dictus est liber multum antiquatus, liber multum publicatus, liber in librariis communibus positus, liber cunctis expositus, ea propter ne simplices simpliciter, & ignorantes ignorant, ex hujusmodi libri decisionibus decipiantur, vel sint aliis jam decepti, decrevi saepe dicti codicis ad quaestionum responsiones quae sunt admittendae, & quae revocandae elucidare, alium dicem contra illum compaginando &c. Superius autem dixerat illud opus sibi in civitate Tarraconensi tempore Gregorii XI moranti a sacrae theologiae lectore domus nostrae oblatum ex bibliotheca communi, ut de eo iudicium ferret: se autem variis occupationibus & itineribus ditentum libellum secum Avinionem, Romam, Anagninam, Neapolim, & in Hispanias tulisse, nec tamen antequam Urgellum adiit legere potuisse. Quae probant eum opus istud habuisse ante MCCCLXX in antiquo codice exaratum, ac proinde ejus auctorem non esse Guillelmum Conventriensem Carmelitam, qui anno MCCCLX florebat, cui tamen asserit Theophilus Rainaudus S. I. cujusque tandem sit sive Honorii Augustodunensis, ut post Trithemium censet Labbeus, vel alterius incogniti.

20. *Epistola ad cardinales Anagninae agentes*, qua eis probare nititur electionem Bartholomaei in summum pontificem Urbanum VI dictum nullam esse, & cassam, & irritandam. Pr. *Sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia reverendissimorum DD. cardinalium sede vacante collegio sacrosancto*.

21. *Tractatus contra praesigentes certum terminum finis mundi*. Joanni comiti Ampuriarum nuncupatus & scriptus anno MCCXC die xxv martii. Pr. *Dies seculi quis dinumeravit*. Eccli. I. Extat codice Colbert. 2847 fol. 64. ad 81.

22. *Tractatus contra calumniantes praesinentiam Christi & Virginis matris ejus*. Pr. *SS. ac BB. in C. P. ac D. N. Benedicto digna Dei providentia*, &c. ut supra, *hujus nominis papa XIII*; F. Nicolaus Eymerici &c. qua in epistola meminit opusculi supra n. 12 relati ad Clementem VII de eodem argumento directi, ejusque censuræ subiecti, ut & hoc posterius Benedicto submittit. Finis: *Explicit tractatus inceptus & perfectus Avinione per F. Nicolaum &c. anno MCCXC pontif. Benedicti XIII anno primo, relegationis vero mea pro fidei defensione cum Joanne filio Zebedaei anno secundo mense quarto*. Extat cod. laudato Colbert. 2847 fol. 1, ad 12, sed jam deest prima pars, seu octo priora folia. Exemplum integrum & sanum bonaeque notae aetatis auctoris habebat Martinus Perez de Guevara ord. Min. focius Perri de Alva fol. pp. 16, qui codex membraneus aliis fuit monasterii Cisterciensis de Feytero ad Tudelam in regno Navarrae: ex quo illud habuit dictus Martinus, & nostro Jacobo Querif dedit legendum anno MDCLXI.

23. *Contra emissum in conclavi per papam & cardinales promissorium juramentum, & contra epistolam Parisiensem magistrorum*. Pr. *SS. ac BB. in C. P. ac DD. N. D. Benedicto &c.* ut supra XIII, F. Nicolaus Eymerici *Aragonia inquisitor, devotus propugnator apostolica dignitatis, ac Zelator ecclesiasticae unitatis &c. Tu es Petrus &c.* Post epistolam sic incipit: "Incipit in quaestione

tractatus, Utrum D. N. papa modernus Beneficiarius dictus, si pro bono unitatis Ecclesiae obtinendo, & finem praesentis schismati imponendo, & omnes vias schismati imponendo, servaret, & pro posse procuraret usque ad cessationem papatus inclusive, si inquam ad servandum juramentum hujusmodi in foro conscientiae obligatur. *Ad calcem*: Explicit quaestio de & super emissio in conclavi per papam & cardinales promissorio juramento. Et ibi responsio ad universitatis Parisiensis epistolam tam ineptam contra & adversus dignitatem apostolicam constatam ad quatuor mundi latera destinatam. Quae duo sunt compilata per F. Nicolaum &c. Avinione MCCXC pontif. anno I. Qui tractatus pro tuenda pontificis Romani dignitate vehemens, sed in theologos Parisienses acrior. Extat codice Colbert. 2847 fol. 27 ad 36.

24. *Contra universitatem Parisiensem Dei Ecclesiam impugnantem responsiones ad xxix quaestiones*. Pr. *Cur tentavit satanas cor tuum mentiri Spiritui sancto &c.* Ad finem: *Expliciunt responsiones F. Nicolai Eymerici &c. ad xxix quaestiones de quibus supra, quibus respondit de expresso mandato D. P. Benedicti XIII viva vocis oraculo sibi facto &c. Avinione anno Dni MCCXC pontif. II relegationis dicti inquisitoris &c. anno II mense VIII*. Extat cod. Colbert. cit. 2847 fol. 36 ad 51. Uterque hic & superior ad historiam schismatis Avenionensis plane cognoscendam merito legendus.

25. *Tractatus contra haereticos asserentes B. Joannem evangelistam fuisse B. Mariae virginis filium naturalem*. Scriptus ibidem etiam anno MCCXC, & F. Bonito Litelli S. T. M. inquisitoris Carcaffonensis dicitur. Fallitur enim in nomine hujus inquisitoris Diagus, cum ad marginem Bernardum nuncupat, indicans in suo codice ms per solam primam nominis litteram B designatum. Iste Bonitus anno MCCCLXXVI electus provincialis Franciae in munere perseveravit ad MCCXCIII, quo in comitiis Autissiodori habitis ad suam petitionem dimissus est, & continuo inquisitor Carcaffonensis institutus. Sic Laurentius Pignor in suo chronico. Tractatus hic Eymerici extat codice Colbert. cit. 2847 fol. 104 ad 107. In hoc opusculo haec habet auctor. Iste articulus quod Joannes vi verborum Christi fuerit effectus matris Christi filius naturalis ut praedicitur haereticus, est articulus antiquus, & non noviter adinventus. Fuit enim jam Romae praesente D. Urbano V sanctae memoriae papa per quemdam magistrum in theologia ordinis Minorum praedicatus, & idem praedicans fatigatus ut audivi a D. cardinali Hostiensis illius temporis ordinis Praedicatorum [Guillelmo Sudre], qui multum audire dictum articulum abhorrebat, & ipsum fore haereticalem asserbat: Iste etiam articulus fuit praedicatus Avenione nuper per episcopum Pergamensem magistrum in theologia etiam ordinis Minorum me praesente, audente, & cum magistris aliis reclamante coram D. P. Clemente. Qui episcopus in collatione post prandium fuit per magistrum sic durius affontatus, ut fuerit fassus, quod non poterat defendere: sed ibidem per D. papam fortiter reprehensus, de ejus mandato coactus est revocare, & creditur & merito abjurasse, nisi exortum schisma noviter in Ecclesia eum adjuvisset. Quare contra assertores articuli ante dicti est sed iuste & iudicice procedendum.

26. *Tractatus contra astrologos imperitos, atque necromanticos de oculis perperam judicantes*, Thoma Uzina ordinis Minorum regis Aragoniae confessorio nuncupatus. Scriptus eodem anno MCCXC Avinione pontif. Benedicti XIII anno secundo, relegationis Eymerici item secundo mense decimo. In epistola ad dictum

dictum confessorium suam erga Minorum ordinem restatur reverentiam, & antiquam suam cum eodem confessorio necessitudinem, ut non nisi injuria dici possit ex amulatione adversus Lullum exasperatus. Sic habet versus finem: *Hac sunt Frater amarissime, pater in Christo Jesu carissime, magister utique reverende, Domine confessor, qua de artibus magicis &c. collegi, qua vestra care amicitia praedilecta legenda defero & offero devoto corde & animo meo toto &c.* Extat codice Colbert. cit. 2847 fol. 81 ad 95. Pr. *Nunquid nosti ordinem cali, & ponas rationem ejus in terra? Job. 38.*

27. *Tractatus de admiranda sanctificatione Dei & hominis genitricis*. Martino Aragoniae regi, & Joannis fratris successori dicitur, scriptus Avinione anno MCCXCVI. Extat eodem codice Colbert. 2847 fol. 107 ad 120. Pr. *Rex Salomon fecit thronum de ebore &c.* Quaestionibus decem constat opuscula. Simile exemplum habebat Martinus Perez de Guevara laudatus supra n. 22.

28. *Confessio fidei Christiana*. Pr. *SS. ac BB. in Christo P. ac D. D. N. D. Benedicto digna Dei providentia sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia hujus nominis papa XIII. F. Nicolaus Eymerici O. FF. P. magister in theologia indignus ac inquisitor in Aragonia haeretica pravitatis pedum crebra ac devota oscula beatorum. Si licuit P. S. Beato Hieronymo &c.* In hac epistola dicit se inter magna & parva ultra xl librorum volumina compilasse, manu propria exarasse magno cum labore, peculio mutuato copiarum, & in libraria communi in catena quatenus cunctis paterent Gerundae poni procurasse &c. Tum relatis quae adversus haereticos fortiter gesserat per annos xl & amplius, addit se a Lullistis non quidem philosophis, theologis, aut magnatibus, sed mercatoribus, futuribus, cerdonibus, sartoribus, fullonibus, & hujus facis hominibus, a tota Aragoniae, Valentiae & Cataloniae natali patria relegatum: At ne quis putet ideo ejectum, quod in aliquo fidei articulo aberravit, suam fidei professionem S. P. exhibere, quae illi videbuntur corrigenda emendare paratum. Notandus articulus de sacramento poenitentiae, quem sic profert: *Testificor coram Deo & Christo Jesu me firmiter credere & simpliciter confiteri, quod sacramentum poenitentiae est a Deo institutum in remedium peccati actualis & praesertim peccati mortalis. Est enim secunda tabula post naufragium. Prima tabula est baptisma, secunda est poenitentia, in isto enim sacramento gratia conferitur, & culpa remittitur. Habet tres partes, scilicet contritionem, confessionem & satisfactionem. In contritione gratia infunditur & culpa remittitur, in confessione poena pro culpa imponitur & gratia augetur, in satisfactione poena imposita absolvitur. Hoc sacramentum iteratur &c.* Quae sui temporis doctrinam exhibent communem. Ad calcem: *Explicit tractatus confessio fidei Christiana intitulatus per me F. Nicolaum &c. compilatus Avinione, initiatus, & terminatus anno MCCXCVI, pontif. anno secundo meaque relegationis &c. pro fidei defensione & haeresum extirpatione aliquorum Lullistarum haereticorum vehementia & impulsu anno tertio*. Extat cod. Colbert. 2847 fol. 12 ad 26.

29. *Incantatio studii Ilerdensis super xx articulis per quemdam Antonium Riera studentem Valentinum, ut defertur inibi seminatis*. Pr. *Honorabilibus, dominis, multum proquidis, & discretis utriusque juris canonici & civilis doctoribus, utriusque facultatis medicinae & artium magistris, licentiatibus, baccalaribus, & studentibus cunctis Ilerden. F. Nicolaus Eymerici O. FF. Pr. sacrae theologiae magister indignus, pravitatis haereticae inquisitor fervidus a sancta sede apostolica specialiter delegatus*

in civitate eadem pro extirpanda Lullistica haeresis labe, cum Joanne filio Zebedaei tubis. *Plangentibus, buccisque crepantibus solemniter relegatus debitam semper reverentiam & honorem. &c.* Antonii Riera I articulus, quod filius Dei potest dimittere humanam naturam quam assumpsit, & illam postmodum aeternaliter condemnare. II *Quod tempus aderat juxta SS. Vaticinia prophetarum, in quo omnes Judaei debebant interfici, ut nullus Judaeus in mundo deinceps remaneret, & alii similes omnes vel etiam stultiores. Sed notandus XII quod in doctrina Raimundi Lull non continebatur nisi bonum. Cui respondens Eymericus opponit integram bullam Gregorii XI datam Avinione VIII Kal. feb. anno VI, id est Christi MCCCLXXVI, cujus exempla dicit missa archiepiscopo Cæsaraugustano ejusque suffraganeis, & archiepiscopis Tolosano & Narbonensi. Quod notandum, quia hoc opusculum scripsit Avinione aprili 1396, relegationis anno, mense tertio, ac proinde fere post annum ex quo dictus Riera fertur instrumentum a registratoribus pontificiis obtinuisse scilicet 10 jul. 1395, bullam illam Gregorii in ejus registro anni 6 non reperiri. Extat hic tractatus cod. Colbert. 2847 a fol. 129 b, ad 127 b.*

30. *Tractatus contra Alchimyistas*, abbați Rosarum Ampuriarum comitis cancellatio dicitur anno MCCXCVI mense maio, pontif. Benedicti XIII anno secundo, relegationis Eymerici tertio mense secundo. Extat eodem codice Colbert. 2847 fol. 51 ad 56.

31. *Correktorium corruptorii*. Scripsit anno MCCXCVI mense junio, & archiepiscopo Tarraconensi ejusque suffraganeis nuncupavit ex Avinione. Eodem codice Colbert. 2847 fol. 56 ad 64. In hoc tractatu discutit libellum sibi a viro illustri non tamen theologo exhibitum, cujus titulus erat, *De vilitate conditionis humanae*, cujus locutiones plures non ad regulam fidei sat correctas vel emendat, vel ad rectum sensum explicat.

32. *Commentarium fufus in epistolam ad Hebraeos*, inceptum Urgelli anno MCCXCIII, & Avinione finitum xxv novemb. MCCXCVI, ac Benedicto XIII nuncupatum.

33. *Commentarium in epistolam ad Galatas*: Avinione inceptum, Gerundae vero quo anno MCCXCVI reverfus est finitum januario MCCXCVIII, & Joanni episcopo Barcinonensi nuncupatum.

34. *Tractatus super declaratione xxii articulorum magistri sententiarum, in quibus communiter non tenetur*: inceptus Gerundae Kal. octob. MCCXCVI & xxx nov. ejusdem anni finitus, ac F. Marco de Villalba monasterii Rimpulli ordinis S. Benedicti inscriptus. Extat cod. Colbert. cit. 2847 fol. 127 ad 141. Notandus finis: *Explicit declaratio articulorum xxii magistri sententiarum, in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur, quae declaratio fuit incepta Gerundae 1 octob. & terminata ibidem ultima novemb. per me F. Nicolaum Eymerici ord. Præd. in S. T. M. & inquisitorem haereticae pravitatis A. ab Incarn. D. MCCXCVI, pontif. D. N. P. Benedicti XIII anno IV*. Quae probant ad eum annum semper inquisitoris munere functum.

35. *Commentarium in epistolam ad Romanos* inceptum Kal. decemb. MCCXCVI sed mors superveniens quarta januar. sequentis opus interrupit.

Hæc autem hætenus recensita opera omnia undecim majoribus voluminibus membraneis comprehensa bis habentur in conventu nativo auctoris Gerundensi, totidem scilicet in archivo, & eisdem in libraria communi, teste Diago citato fol. 52 a, ab eo singula visa minutatim & explorata: Tot autem opera ab homine studioso & laboris amanti produsse non mihi mirum: sed hominem qui tot & tanta scripserit non in occulto posita, sed summa

Sic. XIV. mis pontificibus, regibus, principibus, archiepiscopis, episcopis, viris suæ ætatis eruditissimis dicata eorumque iudicio exposita, nec æmulis aut adversariis concitatissimis carentem, ita illibata fidei visum, ut nemo reprehenderit, erroris in aliquo nemo arguerit, id verò mirum, insigneque sinceritatis ejus ac probitatis testimonium: hincque facile est, quæ illi Lullistæ seu antiquiores, quibuscum solis res illi fuit, seu recentiores nescio quo zelo certe amariori obijciunt, refellere.

Ac primo quidem floccifacienda est, duplex quam quidam fingunt Eymericiani in Lullum livoris causa, antiqua scilicet ut aiunt (sed nobis ignota) utriusque ordinis Prædicatorum & Minorum ad invicem æmulatio: tum diversa Lulli circa B. Virginis conceptionem ab Eymerici sententia. Primam verò hinc locum non habere exinde evincitur, quod Lullum fuisse ordinis Minorum nec ex ejus vita habetur, nec Petrus Aragoniæ rex hoc titulo ornat, civem Majoricensem appellare contentus, nec sacer ordo Minorum tum ut suum defendit, nec scivit Gregorius XI, alioquin in suis diplomatibus id expressisset. Quandoque autem quove documento Lullum adoptarint Minores ut Tertiarium suum, ipsi viderint, certe non nisi diutius post ejus mortem & vertente seculo XIV, ea fortè ratione qua Elizabetham Thuringam, Elzearum Salyum, Rothum Monspeliensem, Yvonem Armoricum suis sibi placuerunt inferere Calendariis, in quorum tamen sinceris actis nihil habetur ex quo constet aliter ad Minores artinere, quam pauperioris & sanctioris vitæ simili exercitio, non ulla ejusdem regulæ professione. Adde Lullum itinerantem sæpius ad nostros divertisse a quibus perhumaniter excipiebatur, ut & ipse fatetur Wadingus ad annum 1315 n. 2 & 3, adeo ut nulla fingi possit similitudo & invidiæ causa. Altera verò falso profus hinc adducitur, cum de illa quæstione suis temporibus nondum nata nil scripserit Lullus: nam qui inter ejus opera recensentur tractatus duo 316 & 317 de conceptu virginali, de conceptione Christi sunt in virgine: qui autem 318 De conceptione virginis Mariae, lingua vernacula Hispana, non Lulli partus est anno 1315 defuncti, sed Raymundi de Astruch de Cortyelles canonici Vit. (id est Vicensis inquit Antonius) sub cuius nomine invenit Alva ms in Bibl. Reg. Scorial. & probat idem non editum ante mcccxcv, cui assentitur Nic. Antonius in *Bibl. vet. Hisp.* nequidquam reclamante Zepeda Latino interprete, viro quidem militia claro, sed in hisce antiquis non ita emunctæ naris. Quibus addas Eymericum adversus Lullum nihil unquam de ea quæstione movisse.

Tota igitur de Eymerico difficultas ad hoc unum devolvitur: tria scilicet Gregorii XI adversus Lullum ab eo proferuntur diplomata: I datum apud pontem Sorgiæ non jun. pontif. 2 Christi 1372, archiepiscopo Tarraconensi, quo mandat ut libros quamplures in vulgari per Raymundum Lullum civem Majoricensem compositos sibi faciat exhiberi, quibus si repererit erroneos, comburat & comburi faciat &c. II datum apud Villamnovam 3 kal. octob. anno 4, Christi 1374, Francisco Borele priori S. Eulaliæ, & Petro de S. Amancio officialibus episcopi Barcinonensis, quo mandat ut quemdam librum Raymundi Lulli in vulgari Catalanico scriptum statim ad se mittant: quod vulgo intelligunt de eo cui titulus: *De philosophia amoris*. III datum Avenione 8 kal. feb. anno 6, Christi 1376 archiepiscopo Tarraconensi, cui scribit plusquam 20 volumina diversorum librorum a quodam Raymundo Lullo cive Majoricatum editorum per Petrum episcopum Ostiensem & per quamplures etiam ultra vigenum numerum in theologia magistris examinari fecisse diligenter, per quorum relatio-

nem tandem habuit, quod ultra 200 articulos erroneos & hæreticales invenerant in eisdem &c. propterea jubet ut omnes habentes libros quoscunque a præfato Raymundo editos, ipsos infra unius mensis spatium dicto archiepiscopo assignare teneantur &c.

Lulli defensores duo priora diplomata vera & sincera agnoscunt, tertium contendunt nullum, scilicet, & ab Eymerico malitiose fabricatum: quod ut insinuent, audacter asserunt non ante 1390 de eo quidquam in Aragonia auditum fuisse. At recte reponit Diagus noster, imo ipso anno 1376 quo emanavit, eodem in Aragonia publicatum: idque evincit literis Petri IV Aragoniæ regis ad Gregorium XI datis Barcinone septima januar. 1377, quarum hoc est initium: *SS. Pater. Intelleximus relatu quorundam, quod S. V. ad instigationem F. Nicolai Eymerici inquisitoris miserit ad has partes Barcinone & Majoricarum quoddam rescriptum continens, quod quicumque teneat de libris per Raymundum Lull quondam civem Majoricarum factis, intra certum tempus in ipso rescripto contentum, illos teneatur sub excommunicationis pena ponere in posse vicariorum episcoporum ipsarum civitatum &c.*

Jam censeat quisquis nullo præjudicio præoccupatus, de quonam trium allatorum rescripto in literis regiis agatur. Certe non de primo, in eo siquidem libros tantum in vulgari damnat pontifex, non de secundo in quo quemdam tantum librum vulgari Catalanico scriptum ad se mitti jubet. Rursus non de utroque illo priori, in quibus nullum præfigit temporis spatium, sed jubet, ut statim absque alicujus moræ dispendio mittant. Sed quam belle conveniunt rescripto 111 pontificio literæ regiæ: *Habentes libros quoscunque a præfato Raymundo editos, ipsos infra unius mensis spatium vobis assignare procurent &c. Contradictores per censuram &c.* Sunt verba rescripti tertii; hæc verò verba regiæ: *Misit S. V. quoddam rescriptum continens, quod quicumque teneat de libris per Raymundum Lull factis, intra certum tempus in ipso rescripto contentum, illos teneatur sub excommunicationis pena ponere in posse vicariorum &c.* Quid clarum, si non luce clarius est literas regiæ soli rescripto tertio respondere?

Neque est quod quis dicat in residuo literæ regem pro unico opere Raymundi lingua Catalanica scripto deprecari, ac proinde ad secundum rescriptum attendere, in quo de illo unico agitur. Facile enim responderetur revera regem non de illo uno agere, sed de omnibus, at diversa ratione: illud unum petit in Catalonia examinari, quia vernacula Catalana scriptum soli Catalani optime intelligere poterant; de Latine scriptis non ita curat ubi examinentur, quia Latine ubique scitur: idque evincunt priores literæ regiæ lineæ, quæ secundo rescripto adaptari nequeunt, ad amissum autem tertio respondent. Quibus addas cum secundum 29 septemb. 1374 datum fuerit, nec aliunde valde urgeret, quandoquidem unicum operis in pergamenis & vulgari Catalanico scriptum exemplum sibi mitti statim jubebat pontifex, non videri cur post annos duos & amplius scilicet ad septimum usque januar. 1377 rex qui hæctenus siluerat, tum demum motus fuerit ad scribendum, nisi rescripto tertio excitatus fuisset, quo quicumque de libris Raymundi tenerent, intra certum tempus in ipso rescripto contentum, scilicet infra unius mensis spatium tradere cogebantur. Omitto Bzovium ad 1372 n. 27 asserere hoc Gregorii rescriptum tertium in archivis Ecclesiarum Barcinonensium, Tarracon. & Valentinen. anno 1376 registratum servari, idque Lulli patronos fateri. Quo semel posito cætera quæ obijciunt Lulli defensores facile evanescent.

Nam primo quod dicunt anno 1395 julio mense instante Antonio Riera Valentinenis diocesis coram Leonardo cardinale S. Sixti iudice deputato quæsitum Avenione præfatum rescriptum Gregorii XI tertium in registro anni sexti ejusdem pontificis nusquam reperit, de quo instrumentum publicum confectum est a registratoribus, iidem fortè qui hoc munere sub Gregorio fugebantur: refellunt facile Bzovius & Justinianus afferentes volumina duo literarum Gregorii ejus anni sexti periisse: quod non mirum in tanta rerum perturbatione, quam invenit schisma Avenionense. Quor Romæ direptiones, prædæ, incendia per annum 1378 quo electus Urbanus VI & annos sequentes, adeo ut etiam concedatur Clementem VII adversus Urbanum electum registra quædam Gregorii, quæ hic præsertim anni sexti 1376 haud dubie secum Romam asportaverat, recuperasse originalia & prima, quis credat omnia e manibus Urbani & Romanorum eripuisse? Frustra autem conjicitur eosdem sub Benedicto XIII Avenione anno 1395 registratores fuisse, qui sub Gregorio XI anno 1376. Nam si iidem cur non invententes illud rescriptum quæsitum, se præterea nunquam a se registratum memoria recolere non addiderunt? Quor pontificum Romanorum registra periere bellis, incendiis, urbis vastationibus? Itaque si qua Ecclesia diploma pontificum profert, nec in registris Vaticanis invenitur, illud nullum erit? Addendum quod supra n. 29 indicavimus etiam post annum ab illa Rieræ inquisitione Eymericum Avenione morantem bullam veram sustinuisse. At inquirunt Lullistæ anno 1386 maii 19 F. Bernardus Ermengaudi Prædicatorum in Aragonia provincialis, & amoto Eymerico novus inquisitor librum Raymundi de philosophia amoris sibi Barcinone pro tribunali repræsentatum purum omnino & innocuum pronuntiavit. Non autem ausus fuisset novus inquisitor iudicium sedis apostolicæ reformare, si diploma tertium supra relatum auctoritate Gregorii munim fuisse constitisset. Sed quam vane hæc omnia, & ex ignorantia temporum & rerum nostrarum profecta. Nam primo Eymericus ab anno 1366 quo inquisitoris officio jam restitutus erat, ab eo nunquam deinceps eiectus est ad mortem usque: imo eo semper in Aragonia functus ad 1393 quo a Joanne rege in exilium actus Avenionem se recepit ad Clementem VII, cui in primis carus erat. Præterea F. Bernardus Ermengaudi non novus tum inquisitor, a quo enim institutus? non a summo pontifice, quem nullum agnoscebat, non a magistris ordinis, quorum neutri in utraque obedientia parebat: inquisitor igitur erat anno 1386, quia jam ab anno 1360 eo munere decoratus deinceps fungi non desierat, cum tamen idem munus in eodem regno generet Eymericus, quod usu receptum nec insolens. Illud autem singulare tum contigit, quod Petro IV rege Aragono neutri pontificum nec Urbano Romano, nec Clementi Avenionensi obediente, Ermengaudus regiæ sententiæ adhaerens, nullum etiam magistrum ordinis agnosceret. Hinc quamvis in comitiis ordinis sub Elia Tolosano Lausana 1380 habitis a provincialatu amotus, provincialem tamen se gessit ad mortem usque, partemque Aragoniæ sibi adhaerentem habuit, dum altera pars Clementi adhaerens alium sibi provincialem CasarAugustæ 1380 præfecit, cui sese adjunxit Eymericus. Esto inquit, at saltem inquisitor rationum officii sui apprimè gnarus, iudicium sedis apostolicæ reformare aususne esset? Suo se gladio jugulat, quisquis ita ratiocinatur. An nescit inquisitor causam, quam ad suum tribunal summus pontifex voluit devolutam & servatam, ita sibi prohibitum attingere, decidere, ac iudicium sanctæ sedis reformare? Constat autem secundo

Sic. XIV. diplomate supra relato Gregorium XI de libro Raymundi de philosophia amoris iudicium sibi reservasse: quid ergo? an jus pontificum fatebantur ab Ermengauda violatum, cum librum illum recognoscere privata auctoritate aggressus est? nam quod de 2 diplomate dicent, dicemus & de tertio: ut interim omittam Ermengauda non plus fuisse jurisdictionis in Eymerico & ad ejus acta reformanda, quam episcopo sit in alterum provincie suæ episcopum, & ad ejus revocanda mandata. At quod maxime attendas velim, iudicium illud Ermengaudi, quod certo certius rescriptum tertium illi cognitum ostendit, evincit etiam a Petro IV Aragono non ignoratum, sed ei manifestum & notum. Nam iudicium illud omnino responderet literis Petri regis supra relatis: ut in his rex unicum opus de philosophia amoris eximi petebat, & in Catalonia examinari, cætera Raymundi opera pontificis arbitrio permittebat: sic Ermengaudus de cæteris libris tacet & erroribus in eis inventis, solum de philosophia regi & Catalanis carum purgare & vindicare satagit, eo fortè argumento innixus, quod postulatum a rege, ex quo non responderat Gregorius, nec jam ullus in regno summus pontifex agnosceretur, concessum tacite videri poterat. Addenda sunt hinc ipsa Ermengaudi verba, quæ lucem hæctenus dictis afferent: *Narravit (Ermengaudus) quomodo tempore SS. in C. P. & D. D. Gregorii sanctæ memoriae papæ XI, R. P. M. Nicolai Eymerici O. P. tunc hæretica pravitate inquisitor in provincia Aragonia fecerat condemnari aliquos articulos, quos dicebat se invenisse in diversis libris dicti Raymundi Lulli, nominando ipsos libros: inter quos autem articulos erant, ut dixit idem D. inquisitor M. Bernardus, tres quos idem M. Nicolaus dicebat se invenisse in quodam libro facto per dictum Raymundum Lull intitulato de philosophia amoris &c.* Ermengaudus Eymericum dicit tunc inquisitorem, non quod non esset etiamnum, sed quod in schismate non tantum Ecclesiæ, at & provincie, illum jam pro tali non agnoscebat, ut nec ipse Ermengaudus ab ea parte provincie cui adhaerebat Eymericus, nec provincialis nec inquisitor habebatur. Addit Eymericum tempore Gregorii fecisse condemnari aliquos articulos Raymundi in diversis libris contentos; per quem fecit condemnari, nisi per Gregorium? quo diplomate? non primo nec secundo, in quibus nulli articuli damnantur: igitur per tertium, quod proinde agnoscebat tempore Gregorii ab eo emanasse. Cum autem addit inter illos articulos tres in libro de philosophia amoris Eymericum dicere a se inventos, se de centum articulis in Directorio relatis loqui clare innuit. Tantum igitur abest, ut iudicium Ermengaudi diploma tertium nullitatis arguat & suppositionis, quin potius invictum documentum sit agentis Eymerico tempore Gregorii & ab eo prudente & sciente conditum. Nec omittenda illa initio sententiæ posita verba: *R. D. inquisitor dixit & proposuit, quod ad instantiam quorundam amicorum venerabilis Raymundi Lulli quondam civis Majoricarum ipse pro infra scriptis vocaverat ad consilium omnes dictos magistros & Fratres, & narravit, &c ut supra: ex quibus sequitur Lullum etiam tum 70 minimum annis ab ejus morte non ordinis Minorum certo agnitum, sed civem Majoricarum tantum habitum: ac de quo sane Franciscani magistri & Fratres non fuissent idonei iudices, si jam ut suum factis suis sacris inscripissent.*

Aliud tamen adhuc in Gregorianum diploma tertium, quo suspicionis falsi, aut saltem subreptionis arguitur, vibratur telum, nempe F. Bernardi ord. Servorum Tiphernatis episcopi a cardinali Alemano in Aragonia Martini V de latere legato

Sæc. XIV. commissarii deputati sententia, ut aiunt, definitiva, lata Barcinone 24 martii 1419: quam refert Dermittus citatus *Nitela pag. 480*, & de qua legendus Bzovius *ad an. 1372 nn. 26 & 27*. In ea autem duo videntur maxime distinguenda, primo præparatoria ad dictum seu conclusionem: ista enim in omnibus sententiis non sunt ejusdem auctoritatis, ac conclusio, & fere a iudice relative tantum quasi partium rationes recitantur, quem in modum nisi benigne interpretemur ibi enunciata, non parum nutaret de sapientia episcopi commissarii existimatio. Ibi enim dicitur *clarissime constare dictam bullam (nempe tertiam Gregorii XI) esse evidenter de falsitate suspectam*. Id enim nec evidens est, imo longe clarius esse veram ex testimoniis superius allatis. Deinde quia *doctor Raymundus expresse submittit scripta dicta & edita per ipsum determinationi & correctioni Ecclesie sacrosanctæ: ex quo fundatur legitime, scripta sua non deviare a justo tramite catholice veritatis*. Quibus nisi gram falis adhibeas, a vero certe longius aberraveris. Quis V. G. Janfenio humiliter scripta sua Ecclesie correctioni submitit? Quis ex hoc ipsum in scriptis non deviasse a tramite veritatis audeat dicere? Præterea F. Nicolaum Eymerici inauditum, indefensum arguit quasi animo malevolo & odio percito Lullum impugnari: *ex quo, inquit, detegitur sinistra intentio, opinio & persecutio Nicolai prædicti*. Et postea indicat per fraudem & malitiam veritatem tacendo seu supprimendo, & falsitatem suggerendo vel exprimendo a summo pontifice impetrasse rescriptum, quod veridice informatus denegasset: ex quo concluditur bullam si non falsam saltem subreptitiam obtentam. Quæ omnia ruunt ex quo verissima asserta est: cum enim in ea dicat Gregorius libros Raymundi per Petrum (nempe cardinalem de Stagno) episcopum Ostiensem & per quamplures etiam ultra viginti numerum in theologia magistros examinari fecisse diligenter, jam nullus fuit obreptioni seu subreptioni locus. Neque verò is fuit, qualis hic pingitur Eymericus, sed vir illibata fidei, sanæ doctrinæ, intrepidi pro Ecclesia animi, ideoque summis omnibus suæ ætatis pontificibus Innocentio VI, Urbano V, Gregorio XI, Roberto cardinali Gebennensi Clementi VII postea in sua obedientia dicto ut & Benedicto XIII ejus Avenione successoris acceptissimus. Istud itaque rotum sententiæ ut loqui illis placet, definitivæ præludium, ut ex Lulli defensorum ore & scriptis acceptum & recitatum habeatur. Quantum verò ad dictum sententiæ seu iudicatum: *Omnia huc usque adversus Raymundum acta annullat, reducit ipsum & omnia dicta scripta & opera sua &c. ad statum pristinum & primævum ac si in contrarium eorum nil unquam fuisset dictum, scriptum, vel aliis quomodolibet attentatum*: (nota hæc tam duo priora Gregorii diplomata complecti quam tertium:) *reservat correctionem, determinationem, aut auctorizationem doctrine Raymundi sedi apostolicæ*. Quam utique sedem totus ordo Prædicatorum ita veneratur, ac semper veneratus est, & Deo dante semper venerabitur, ut non solum de Raymundo ejusque dictis ac scriptis, sed & de hac ipsa Bernardi episcopi sententiæ visa definitiva, si quod fortè non ab re esset, placeret recognosci, & in omnibus aliis iudicium demississimo animo suscepturus sit & amplexurus.

Interim vero donec de Raymundi doctrina summus pontifex pronunciaverit, allubescit maxime censura, quam de ea fert Wadinghus in *Annalibus ad 1375 n. 11*: *Tres duntaxat, inquit, sunt propositiones, de quibus illi iudicium tulerunt*: Loquitur de iudicio Ermengaudi & assessorum ab ipso ascitorum, de quo supra, in quo ab iis dictum fuit,

*quod dicti articuli ut jacent condemnati, licet bene fuerint condemnati, tamen non sunt conscripti in dicto libro philosophia amoris: adeo ut tantum quæstio facti fuerit de horum articulorum attributione ad librum & ad sensum Raymundi: quo in genere, præterquam quod exemplum quo illi utebantur corrigi jam potuerat, quam varia sint hominum iudicia, adeo ut in eodem libro alii videant, quod alii non perspiciunt, satis notum est. Sed pergit Wadinghus: Porro ex reliquis quas Eymericus contum exscripsit in Directorio, major & potior pars vere in ejus operibus reperitur, quarum nonnullæ ut verum fatear duriores & crassiores sunt, quam eas communis theologorum schola admittat, aut sine censuris elabi permittat, &c. gravissimo ejus iudicio digna, quem lector curiosus audeat: ut & n. 12 sequenti, ubi adversus eos agens qui doctrinam Raymundi a Deo revelatam sustinent, post plura egregie dicta sic eos urget: *Doctrina a Deo inspirata velut armamentarium est, aut tanquam thesaurus medicamentorum. Sed ex hac (doctrina Raymundi) nescio quæ huc usque tercentum & plurimum annorum spatio arma deprocta sunt contra fidei hostes, nec quæ medicamina adversus vitiorum egritudines. Credibile autem alicui videbitur scientiam a Deo revelatam ad nihilum infervere, sed inanem prorsus & vacuum per tot secula latere? Cætera apud ipsum Wadinghus legenda, nam mihi animus non est Lulli doctrinam exagitare, sed Eymericum ab omni suppositionis aut subreptionis suspitione liberare: quod quidem apud cordatum quemque exegisse puto.**

Supereft tamen epistola regis Joannis Aragoniæ 9 april. 1393 data, qua Eymericus nequam hominis & pestilentis, sui que & subditorum publici inimici at venenosa vipera, nec non & fidei orthodoxæ suspecti compellationibus diffamatus in exilium eicitur. Hanc epistolam plurimum urget Dermittus citatus pag. 490, sed ut illa Eymericum gravaret, hæc Christi verba prius oportuerat ex evangelio delevisse, Lucæ 6: *Beati eritis, cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis: secundum hæc enim faciebant prophetis*. Absit autem ut hujus persecutionis causam in ipsum regem refundam, qui Eymerici æmulis acquiescendo, eorum invidia illum subtraxit potius quam punivit hoc exilio: nam si revera majestatis divinæ & humanæ reum, ac fidei orthodoxæ suspectum habuisset, non eiecisset tantum, sed & datis regiis, & obtentis pontificiis a Clemente VII, cui tum obediebat, iudicibus graviore supplicio mulctasset. At quodnam crimen læsæ majestatis singulare illi unquam objectum est? cujus in fide erroris specialis delatus est unquam suspectus? in tot libris ab eo scriptis quid minus orthodoxum summis pontificibus denunciatum? non enim sese abscondit, non se oculis hominum subduxit, aperta fronte, erecto capite apud Clementem VII & Benedictum XIII, quibus Aragonia obediebat Avenione conversatus est, libros quotidie novos edens ipsisque nuncupans, quosdam etiam eorum iussu, pro tuendo eorum jure etiam quosdam, nihil magis veritus, quam ne opera sua non omnibus manifesta essent. Quæ utique signa sunt hominis veritatem amantis eique unice litantantis. Quam ejus opellam in indicem Romanum aut Hispanum referri obtinuerunt æmuli? Directorium ab eo elaboratum nonne palmam habet in omnibus regnis, ubi tribunal fidei erectum? annon veluti codex est & canon in causis hæreticæ pravitatis? hoc sane stupendum hominem fidei orthodoxæ suspectum, probante, plaudente Ecclesia etiamnum mortuum de hæreticis, de in fide suspec-

tis pronunciare. Lullum suum habeant qui ejus ardent esse discipuli, si permittit Ecclesia: cerebrum suum vigiliis fatigent, ut ejus mentem æsequantur, ut scite Wadinghus: scientiam addiscant futuram inutilem, ubi Ecclesie hostes aggrediendi, aut vitia extirpanda, ut idem testatur: si quas maculas erroris contraxerit, eas sui cuoris balneo absterferit, ut idem addit: his assentimur, si martyrem declaraverit summus pontifex, si factis sacris inscripserit, venerabimur: sed Lullum dealbando, Eymericum illibata fidei virum ac de Ecclesia deque SS. pontificibus optime meritum denigrare tandem desinant & insectari, nisi odium in eum concepisse videri velint, quod ipsi affingunt in Lullum.

Præter opera Eymerici ex Diago & ex codd. mss. supra relata, laudatur in indice Bibl. Barberinæ, ejus

De vita & miraculis S. Raymundi (utique de Pennaforti) liber cum Penne commentario & additione duorum librorum, Romæ 1601 in 4.

De eo præter citatos agunt Castillus P. II fol. 96 col. 4: Lopez P. III, fusius capp. 30 & 31, ubi ait mortuum 4 januar. 1399, ætatis 80: Marieta fol. 208 d, emendandus cum refert ad 1490, sed erratum censo typonum: Fernandez, Lusitanus, Leander Albertus fol. 148 b, ubi Directorium laudat veluti censorum fidei lumen clarissimum: Pius P. II Append. col. 412: Fontana Monument. ad 1356, & Theat. pag. 551: Altamura ad 1392 & in Append. ubi sat accurate contra adversarios propugnatur: Joannes Casalas in suo *Candor Lilli pagg. 448 & 526*: Vincentius Baronius *Apolog. T. II pag. 79 & seqq.* Extranei vero Spondanus in *Annal. Odoricus Raynaldus ad 1371 n. ult. & ad 1372 n. 35*: Possevinus, Miræus, Caveus, Dupinius seculo suo XIV, Nicolaus Antonius in *Bibl. vet. Hist. lib. IX c. 7 n. 383 & seqq.* ubi de Directorio sic loquitur: *Liber quasi proæ & puppis est doctrine ad sartam rectam præstandum fidei puritatem necessarius: nec nisi insanientis animi cerebro percitus scripsit Alva in libello Respuesta limpia &c. Mancha 18, falsitatem plusquam literarum in eo contineri. Idem Alva de eodem rursus agit Sol. Verit. Rad. 269 col. 1776 & seqq.* an recte? Meminerunt & alii vel a relatis citati, vel recentiores, quorum de Eymerico nostro iudicium lector cordatus & a præjudiciis alienis discutiatur. Quod quidam obijciunt ab eo de sanguine Christi bullam Clementi V suppositam falsissimum, sed vide supra, ubi de F. Nicolao Rosell cardinali, ad quem hæc causa attinet, non ad Eymericum. Nota vitam Raymundi Lulli extare in Victor. cod. 1129 sub finem codicis.

F. GUILLELMUS BOTTLESHAM.

F. GUILLELMUS BOTTLESHAM natione Anglus, a patria quæ pagus est miliaribus circiter quinque Cantabrigia distans, cognomen de more ducens, Cantabrigiæ ordini nomen dedit, & in ejus universitatis sacra facultate magistrum lauream consecutus est. Godwino teste a S. Pontifice nempe Urbano VI, cui Anglia parebat, episcopum Berlehamitanum primum, tum agente rege Anglo Richardo II anno mccccxxxv ad Ecclesiam Landavensem translatus, tum ad Roffensem evectus anno mccccxxxix, quam ultimam sedem annis decem administravit, mortuus circa initium februarii mccccxix stylo veteri, novo mcccc. At ex T. XI conciliorum editionis Labbeanæ col. 2054 & 2060 eum anno mccccxxxix episcopum Nanatensem fuisse habetur, quo titulo affuit concilio provinciali Londini ab archiepiscopo Cantuariensi die xvii maii mccccxxxii celebrato & in conventu

nostro Londinensi coacto, in quo Joannis Wicleffi **Sæc. XIV.** errores condemnati, cujus concilii decretis subscripsit cum aliis episcopis *Frater Willielmus Bottlesham episcopus Nanatensis magister in theologia de ordine Prædicatorum*, præter quem aderant ex nostris plures qui & subscriperunt. Videtur supra Robertus Humbleton, ubi omnes ex nomine laudantur. Hoc in concilio Joannes Wiclef coactus comparuit, & scripto solemniter palinodiam iterum cecinit, erroresque suos palam abjuravit: sed ejus retractatio fraude ab actis concilii subtracta est a Spelmanno conciliorum Angliæ collectore T. II: Spelmanni autem editionem secutus est, & foliam representavit Labbeus. Quæ verò sit Ecclesia Nanatensis, quam Nannatonensem appellat Foxus a Godwino citatus, ad quam nostrum Bottleshamum promotum meminit 25 julii mccccxxxii hætenus apud Geographos Ecclesiasticos non reperi. Fortè non alia est quam Bethleemita sic a nato ibi Christo corrupte dicta. Hunc Thomas Walsinghamus, Baleus, Pitseus, quos sequuntur Possevinus ad 1338 ascribens, Bzovius ad annum 1349; Fontana in *Theatro Tit. Roffenses*, Altamura in *Append. ad 1338 Joannem* vocant, quos ex supra relatis certissimis & quoad nomen, & quoad annos emendabis. Hæc ei opera asseruntur:

1. Disputationes scholasticae.

2. *Sermones coram rege Angliæ habiti, cujus & conscientiarum arbitrum fuisse refert Pitseus.*

In Historia Ecclesie Roffensis ab anonymo continuata & edita recens a Wartono in sua Anglia sacra T. I pag. 379 sic legitur: *Rejeto Johanne Barreer, quem monachi elegerunt, Urbanus VI papa episcopatum Roffensem Willelmo de Botlesham ord. Prædic. episcopo Landavensi donavit xxvii augusti mccccxxxix, istum enim jamdiu carum habuerat. Obiit anno mcccc mense februario. Ibidem pag. 383 recensetur F. Johannes Hilsey S. T. D. ex academia Cantabrigiensi ordinis Prædicatorum & conventus Londinensis præses, qui martyri Joanni Fishero suffectus est & anno mccccxvii consecratus, conventum Dominicanorum Londinensium jure commendatario simul rexit, quem regit Henrico VIII, x novemb. mccccxviii dicitur tradidisse, sed fortè coactus ut alii plerique. Anno mccccxix successorem habuit, unde conjicio tum obiisse. Anonymus iste continuator indicat reformationi Henrici VIII favisse, cui non facile fidem habeo, tum quia id non confirmat Godwinus, qui de eo contemptim loquitur, tum quia ejus successor Nicolaus Heath fidem catholicam strenue tutatus est.*

F. ANDREAS DE BOCAGNIS.

F. ANDREAS DE BOCAGNIS seu de Francis Etruscus patriæ & professione Pistoriensis, vir eruditione singulari præditus & concionator eximius magnique nominis sub Urbano VI claruit, a quo patriæ suæ Pistoriensis est antistes electus & institutus, ideoque post diem ix april. mccccxviii per translationem Joannis prædecessoris sui ad Corvianensem insulam, in eaque sede perseveravit pastoris vigilantissimi onus fideliter implens ad ann. mcccc, quo per procuratorem, inquit Ughellus quem hic excipimus, abdicavit, Matthæo fororis ejus filio Pistoriensis canonico in ejus locum successore. Demum ætate gravis & bonis operibus Pistori decessit die xxvi maii anni ejusdem mcccc, fuitque ibidem apud Prædicatores sepultus, hoc ei apposito sub marmore rudiori epitaphio:

*Antistes plebem qui rexit Pistoriensem
Andreas vita cunctis exemplar honeste*

REC. XIV. *Et pius & mitis, divino dogmate clarus, Hac sub mole jacet, sed mens super astra volavit. Annus millenus quadringentesimus in urbe Tunc maii bis dena dies & sexta fluebant.*

Tesseram illi ascribit Ughellus gentilitiam cocci-
neam palis duobus utrinque dentatis aureis insi-
gnem, & apice scutari pariter aureo supereminente.
Scripsit eodem teste apud nostros Pistorienses forte
ms servata

*Quadragesimale valde proficuum & volumen ser-
monum de sanctis.*

Ex quibus inferas delufos Lusitanum, Castillum,
Pium, Maraccium, qui hunc ad 1314 collocant,
tum Fernandem qui duos hujus nominis nostros re-
centet episcopos Pistorienses, alterum ad 1270, al-
terum ad 1390. Altamura nobis consentit.

F. MANUEL CALECAS.

† 409: **F.** MANUEL CALECAS Græcus natione,
Constantinopoli clarebat vergente seculo XIV,
rhetor & theologus, in sacrorum biblorum, ca-
nonum ecclesiasticorum, SS. Patrum Græcorum &
Latinorum, ac utriusque gentis historia versatissi-
mus. Hic cum magni nominis esset in regia urbe
& Ecclesia C. P. suorumque a Romana Ecclesia se-
parationem irrationabilem, & præter Ecclesiasticas
leges Patrumque theologiam esse arbitraretur, La-
tinorumque fidem ritus & ceremonias adversus
schismaticos defenderet, ab his ob veri confiden-
tiam & prædicationem contumeliis affectus est plu-
ribus, imo & ex eorum societate ejectus & fuga-
tus. Tum verò ille ad conventum nostrum Peræ ad
C. P. fere ab initiis ordinis erectum accedens or-
dini nomen dedit, & quo erat Græcorum genti-
lium suorum salutis studio flagrans, adversus eo-
rum errores styllum acuit: ita verò acriter ac ner-
vose illorum argumenta refellit, ac fidei Latinæ
Ecclesiæ veritatem tuetur, ut sermonem suum ubi-
que charitate condiat, & nonnisi conversionis eo-
rum cupidum se demonstrat & sollicitum. Quous-
que autem vixerit, certo dici non potest, cum ne-
mo referat: etsi autem ad 1400 circiter pervenisse
facile conjiciam, ante concilium Pisanum 1409
celebratum jam e vivis abiisse mihi verisimilius. Ex
ejus operibus hæc demonstrantur, quæ sic recen-
sentur:

1. *Contra Græcorum errores libri IV.* Quod opus
Græce scriptum ab auctore F. Antonius Massanus
ordinis Minorum sacre theologiæ magister & Mar-
tini V summi pontificis ad Emmanuelem Orientis
imperatorem, & Joannem ejus filium ac successo-
rem anno MCCCXXII nuncius C. P. de concilianda
Græcorum cum Latinis concordia missus, vel eo
ipso anno, vel sequenti reversus ad pontificem se-
cum ms attulit, ut non indignum sua majestate mu-
nus, nec spernendum tum apud quosdam saltem
Græcorum vigentis adhuc veræ fidei monumentum.
Et ita quidem accepit Martinus Papa, & mox D.
F. Ambrosio Camaldulensi abbati viro egregio Græ-
cæ perito utpote Chrysoloræ Byfantini discipulo
commisit, ut Latine redderet, quod & is continuo
elegantè perfecit, ipseque summo pontifici nuncu-
pavit. Cujus versionis exempla docti quique ejus
ætatis sibi exscribenda curarunt, præsertim qui
concilii Basileensis & Florentino affuere: cum enim
ad utrumque invitarentur Græci, quæcumque ad
sopienda utriusque Ecclesiæ dissidia, & ad objecta
Græcorum dilucidanda conferre poterant opera eru-
diti, quique ad congregandum cum Græcis desti-
nari poterant, sibi comparabant. In his numerandi
Joannes Charlerius celebris Joannis de Gersonio
cancellarii Parisiensis fratruelis, & noster Joannes
de Turrocremata, ambo sacre facultatis Parisiensis

magistri. Exemplum quod sibi exscribendum cura-
vit primus scilicet Charlerius in synodo cui aderat
Basileensi, & secum ea absoluta Parisios detulit,
etiannum servatur in Bibliotheca gymnasi Navar-
rici simul cum aliis ejusdem argumenti nempe con-
tra Græcorum errores tractatibus compactum, sic-
que incipit Epistola ad Martinum V nuncupatoria:

*Parvi præceptis tuis Domne beatissime, opusque
illud clari & eruditi viri Manuelli Caleca ordinis
Fratrum Predicatorum contra Græcæ levitatis erro-
res, quod insignis theologiæ cultor magister Anto-
nius Massanus zelo fidei succensus ex urbe regia
secum advexit, commode utinam atque milititer,
prompè certe atque obtemperanter ex Græco conver-
ti &c.*

Idem principium fuisse in exemplo Joannis de
Turrocremata, qui in concilio Basileensi ex depu-
tatis ad examinandos articulos Græcorum unus fuit,
ex eo conjicio, quod Calecam nostrum asserat;
sic enim ille in *Summa de Ecclesia lib. 2 c. 93: Unde
Emmanuel* (inquit) *Calecas & Græcus vir ma-
gnæ sapientiæ Frater ordinis Predicatorum &c.*
Quod Turrocrematæ testimonium evincit, ita eum
legisse in suo Calecæ codice ms quem forte ab ip-
somet Eugenio IV Martini successore, cum ab eo
circa initia synodi Basileam missus est, accepit: ac
proinde etiam sic in ipso Ambrosii Camaldulensis
divygedo scriptum fuisse; ex quibus tum Calecam
non ante triginta annos, certe paulo plus ad sum-
mum defunctum, ordinis Prædicatorum alumnum
agnitum fuisse colligas. Quod si id non representat
Stevartius in sua editione de qua mox, quia fortè
deerat in cod. Bavar. ms quo usus est, nihil testi-
monii allatis luce meridiana clarioribus officit.
Norunt enim in codd. ms præsertim ejus ætatis ver-
fati, notariis proclive fuisse, quæ ad rem non fa-
ciebant omittere, ipsa etiam aliquando auctorum
nomina: itaque cum parum referret Calecas ordi-
nis Prædicatorum an fuisset necne, id forsitan ne-
glexit notarius codicis Bavarici, nisi Stevartius ipse
omiserit. Sic licet Antonius Massanus fuerit ordinis
Minorum, ut videre est apud Rainaldum *Ann. Ec-
cl. ad 1422 n. 5*, id tamen non exprimitur in epist.
nuncup. allata. At verò Calecas quin fuerit ordi-
nis dubitari nequit post tam luculentum testimo-
nium Turrocrematæ, & codicis Charlerii, qui id
certo non addidissent, nisi in exemplis quæ exscri-
bi curabant, aut legebant, eodem modo habere-
tur.

Præterea sic loquitur auctor lib. 4 n. 8: *Prorsus
verò & ex nostris* (id est Græcis) *nunquam defue-
runt ex his qui aliquid esse videbantur, quin Roma-
na Ecclesiæ faverint, suorum quidem separationem
irrationabilem & præter ecclesiasticas leges, pa-
trumque theologiam esse arbitrantes, se autem ad
illos conferentes, ignominii quidem affecti, sive
etiam fugati ob veri confessionem atque confiden-
tiam, quibus & qui hæc scripsit adjunctus est, gra-
tiasque Deo, quod his dignus habitus est: fortiter
autem ferentes omnia propter hujusmodi repostam
mercedem &c.* Ex quibus colligebam Calecam non
solum Græcum fuisse, quod ex alio loco mox am-
plius ostendetur, sed & ab eruditione nominatum
in Ecclesia C. P. fuisse, verum quod Romanis fa-
veret, & schisma ex parte Græcorum injustum cen-
seret, ab his contumelia affectum, & e loco de-
jectum ac fugatum ad nostros se contulisse, institu-
tumque nostrum amplexum Peræ, imo & ibidem
jam ordini ascitum hoc opus scripsisse. Cui faveret
quod Antonius Massanus, qui Peræ in conventu
suorum Minorum toto tempore suæ legationis man-
sit, exinde hujus operis exemplar ad Martinum V
attulerit. Andreas noster Colloffenensis archiepisco-
pus & ipse Græcus, & in ea Ecclesia etiam magni

nominis simile quid fecit, nam & a schismaticis se
sejunxit, & institutum nostrum circa 1400 vel pau-
lus plus amplexus est, & in conciliis Basileensi &
Florentino tantum postea claruit.

Sub finem ejusdem lib. 4 tit. *De duobus Roma-
nis pontificibus*, sic loquitur Calecas: *Enimvero
qui dissentionibus gaudent, illud quoque criminan-
tur, quod nunc Occidentis Ecclesiam duo agunt
pontifices, ambo per gentes & genera divisi &c.*
Quæ maxime notanda, quippe ex his ætas Calecæ
manifesto deprehenditur, nempe tempore schisma-
tis dum duo pontifices in Ecclesia Occidentali vige-
rent vixisse & hoc opus scripsisse. Illud verò intelli-
gi non potest de tempore concilii Basileensis, quo
creatus Felix V contra Eugenium IV, siquidem ex
dictis opus illud anno 1422 e. C. P. jam allatum fue-
rat a Massano: neque rursus de schismate post
concilium Pisanum anni 1409: tum enim non duo
tantum, sed tres in Occidente se gerebant ut pon-
tifices, quod ut criminofus & turpius objecissent
Græci, & non omisisset Calecas: superest igitur
ut tempus illud quod a 1378 ad 1409 fluxit intelli-
gatur, quo duo sedebant in Occidente summi pon-
tifices, alter Romæ ab Italis, Germanis, Polonis,
Anglis, Lusitanis &c: alter Avenione a Gallis,
Aragonis, Hispanis, Scotis, & pluribus Neapoli-
tanis agnitus. Quibus etiam annis Calecam vixisse,
& hoc suum opus scripsisse circa 1390 pro certo
habendum contendo, mirumque Allatium id non
attendisse, & lib. 2 cap. 18 n. 4 *De perpetua Eccle-
sia Occidentalis & Orientalis consensione pag. 855*
de ætate Calecæ dubitantem, annorum numerum
ut quis eruditior indicet expectare.

Scio Petrum Galefinium Italum protonotarium
apostolicum, qui Romæ sub Gregorio XIII floruit
ad annum 1590 in vita S. Bonaventuræ cap. 14 sic
scribere de concilio Lugdunensi II anno 1274 ce-
lebrato: *Græcorum igitur imperator Michael VII
Comnenus Palæologus, Josephus patriarcha C. P., ar-
chiepiscopi, episcopi & legati Græciæ Lugdunum
advenerunt frequenti cum cleri multitudine, in qua
viri eruditissimi aderant, quorum Emmanuel Cale-
ca unus, qui luculentis scriptis Ecclesiam catholi-
cam Romanam adjuvit &c.* Sed proculdubio in
tota hac narratione longius a vero aberravit Gale-
finius. Certum enim nec Michaëlem Palæologum nec
Josephum Patriarcham ad Lugdunense concilium
accessisse, sed legatos suos tantum misisse: ipse ve-
rò Calecas se huic concilio non adfuisse clarissime
innuit ubi de eo sic lib. 3 n. 18: *Gregorius X in
Lugdunensi universali concilio, Religiosa ac fideli
voce pronunciamus &c.* *Ista ab omnibus eo conve-
nientibus firma & rata habita, literisque Græcis
& Latinis scripta, & apud eos durant, & C. P.
tunc cum legatis missa sunt. Quod si nunc ista scri-
pta non ubique cernuntur, alia ratio est. Quomo-
do enim servata sunt scripta, quorum opus post mo-
dicum eversum est? Tantam tamen ac tam cele-
brem synodum illam, propter hæc fuisse constatam,
apud plurimos adhuc in memoria est. Sane si præ-
sens adfuisset illi concilio, se ipsum auctorem tes-
tem proferret, nec ad memoriam ætate provecto-
rum, a quibus de eo audierat, appellaret. Lib. ve-
rò IV n. 7: *Communis synodus Lugduni congregata
est, & aperte ante plures annos consummata, ubi
aderat quidam Romanus pontifex per seipsum illius
convocationis auctor, atque cum eo 400 ferme epis-
copi. Aderant autem & C. P. Ecclesiæ legati, qui
illorum implerent locum. Et post plura legenda ibi-
dem: Et qui ex nostris affuerunt concilio legatique
& episcopi confessi, foederati redierunt &c.* Quæ
omnia ex scriptis illic commentariis a se lectis pro-
ferre se testatur. Certe si & ille affuisset, se inter
præsentés nominaret, cum verò ante plures annos*

consummatam synodum scribit, innuit reverà cen-
tum circiter annis priusquam hoc opus scriberet ha-
bitam illam fuisse, præsertim cum postea addat,
quod supra dicebamus sua ætate schisma fuisse dосо-
que simul in Occidente pontifices, quod anno 1378
accidit, non prius.

Denique auctor sic sub finem lib. IV: *Obtestor,
inquit, & monco omnes, qui ista lecturi sunt, ne
ferant graviter, si ejusdem secum patriæ & generis
cum sm, diversum ab illis iter veritate ostendente
pergere voluerim &c.* Quibus verbis omnino se origi-
ne & natione Græcum confirmat, nec leviter
conjectantur, qui ex eadem stirpe volunt ex qua
Joannes ille Calecas sub Andronico Palæologo C.
P. sedis patriarcha, A commentarii in quatuor Evan-
gelia, quod servari ferunt Viennæ Austriæ in Bibl.
Cæsar. auctor, & cujus extat Parisiis in Bib. Se-
guier. nunc Coislin. opus homiliarum in Dom. to-
tius anni cod. Bombyc. sec. XIV. fol. n. ant. 591
novo, ac seculo IV florens, de quo Leo Allatius
De Simeonibus ad Gretzeri notas in Jo. Calecæ
orationes. pag. 87.

Ut ad ipsum Manuelis opus jam revertamur,
Græce habetur si non integrum, saltem majori ex
parte Parisiis in Bibl. Reg. cod. 2968 aliàs 901 ms
memb.

Venetis ad SS. Joann. & Paul. inter codices
Græcos Plut 2 fol. charta. Sic Tomasinus: & in
Bibl. Paris. gymnaf. Claromont. S. J. ut & indicat
Labbeus *Lecl. Antiq. pag. 87.* Plura etiam frag-
menta Græca lib. IV refert Allatius *De utriusque
Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua in dog-
mate de purgatorio consensione.* Videbis pp. 12, 109,
311 & aliàs. Quæ forsitan ex cod. ms Vaticano,
ubi allatum a Massano cod. ms & Martino V obla-
tum servari conjicio, profert. Unde quin textus
Græcus integer haberi possit & in lucem edi nullus
dubito. Latinum integrum ex cod. Bavar. primus
dedit Petrus Stevartius canonicus Leodiensis, In-
golstadii 1608 in 4, a quo Colonienfes in suam in-
tulerunt Patrum Bibliothecam T. XIV, & Lugdu-
nenfes in suam T. XXVI a pag. 382 ad 466. Lau-
datur ms in Bibl. Basileensi Manuelis Calecæ ord.
FF. Prædic. opus contra errores Græcorum scriptum
in conc. Basileensi jussu F. Joh. de Ragusio A. N. 15.
Extat dicti operis exemplum ms accuratum sed La-
tinè tantum Paris. in Bib. gymnasi Navarrici cum
aliis contra errores Græcorum opusculis compactum
a me visum & supra laudatum, cujus varias lec-
tiones hic addere consilium erat, ex quibus plura
codicis Bavarici *quædam* emendarentur & loca di-
licidarentur obscura, sed nimio labore, aliunde
etiam reddendi codicis necessitate pressus, his abiti-
nere coactus sum, & lectorem ad codicem remit-
tere curiosum. Item Venetiis apud S. Georgium in
Alga inter codd. ms a Maffeo Contareno anno 1444
consignatos.

2. Aliud opus nostri Calecæ *Περὶ ἰσλαμῶν ἡρῆγῆσιαι,*
idest *De essentia & operatione adversus Gregorium
Palamam Theſsalonicensem episcopum, & gregales
Philothem Metropolitanam Heracleensem, & Isido-
rum patriarcham C. P.* Extat Paris. in Bib. Reg.
cod. ms 2967 aliàs 1627 papyr. in 4. Græceque &
Latine simul a se versum edidit noster Franciscus
Combesius *Bibl. Græc. PP. Auct. Noviss. Paris.*
Ægidii Horot 1672 fol. Tomo altero a pag. 33 ad
67 cui operi suas notas addidit. Exinde autem no-
vum exurgit argumentum Calecam non XIII secu-
lo, ut quibusdam placet, sed certissime post me-
dium seculum XIV floruisse cum opus hoc scripse-
rit adversus concilium Palamitarum anno circiter
1350 vel 1354 C. P. in Alexiaco sub Joanne Can-
tacuzeno imperatore, ejusque collega Palæologo,
ac Callixto patriarcha C. P. celebratum, ut in prin-

A (Sic et
Memoriali
D. Thomæ
Blaise cano-
nici Ecclef.
Parisien. 20
nov. 1662
vis.)

SEC. XIV. cipio operis ipse testatur, & adversus Philotheum citatur circa 1360 florentem patriarcham C. P. Callixti successorem.

3. Aliud opus Calece Græcum Παι πείρας & περι τῶν ἀρχῶν τῆς καθολικῆς πίστεως κατὰ τὴν περὶ τῆς θείας Γραφῆς & τῶν καθολικῶν Διδασκάλων τῆς Εκκλησίας &c. De fide deque principiis catholice fidei, ut ex divina scriptura, & a catholicis Ecclesia magistris accepimus &c. Titulis decem absolutum, non duobus uti Miræus in Auctuar. Bibl. & Philippus Labbe in recensita Bellarmini Bibl. volunt ex cod. ms Bib. Bavar. Sane codices Mediolanensis monasterii S. Ambrosii anno VI-M DCCCX seu Christi MCCCXI exaratus, & ut videtur ætatis circiter auctoris, ab Allatio visus & laudatus De Eccl. Orient. & Occident. perp. consens. pag. 855 Regius Parisiensis alias 1627 : & tertius Prædicatorum Parisienſium trorum ad S. Honoratum decem capita exhibent, ex quo postremo ex Hispania cum aliis codd. Græcis mss allato, & a nostro Combessio non levi ære redempto ab eodem Græce & Latine sua opera verſum prodiit unâ cum superiori a pag. 182 ad 286, cui & suas addidit annotationes. Hic notanda Appendicis ad Caveum auctoris allucinatio, qui sex Orationes theologicas, ut diversum Calecæ opus indicari putavit ab Allatio & sextæ fragmenta duo referri adversus Creightonum pagg. 435 & 436, ubi gravissime errat, cum fragmenta illa nihî aliud sint, quam excerpta ex cap. 6. hujus operis de fide deque principiis &c. Græce λόγος ε΄. περι τῶν ἐπιπέ μυστηρίων.

4. Tractatus ejusdem opulentissimus, inquit Allatius, & ab eo visus Περὶ τῆς ἀγίας τριάδος. Princ. τῶν παλαιῶν ἀρεσκῶν ἢ &c. De sancta Trinitate. Antiquorum hæreticorum erat. Vide Allatium supra laudatum eadem pag. 855. Extat etiam in Regia cod. laudato 2968.

5. In catalogo codd. mss Bibl. Scorial. laudatur ejusdem Περὶ πίστεως (forte idem qui supra n. 3.) & διαφορῶν μεταξὺ γραικῶν & λατίνων περὶ τὴν ἐκπύρευσιν, καὶ τινὰ ἄλλα. De fide & disputatis Græcos inter & Latinos circa processionem Spiritus sancti, & quædam alia. An idem quod a Labbeo laudatur Nov. Bibl. ms p. 85 Manuelis Calece Tractatus de processione Spiritus sancti cod. laudato Bibl. Reg. 2968. Et idem p. 86 ait etiam haberi in gymnasio Paris. S. I.

6. Ejusdem Oratio Eis τῶν Πειρομῶν τῶ κυρίου. Princ. τῶ καιροῦ ἐκείνου ἐπιπέ τῶν αἰ ημάτων &c. In circumſisionem Domini. Postquam dies consummati sunt. Laudatur ab Allatio De Simonum scriptis Diatriba pag. 112. lit. T.

7. Ejusdem Oratio λόγος εἰς τὸν ἀγιον Στέφανον. Princ. ὡς περὶ ὁ ἅγιος πῦραχου μὲν τῆς γῆς τὰς ἀκτίνας οὗ φωτός ἐπιπέμπει &c. In S. Stephanum. Quemadmodum sol ubique terrarum lucis radios emittit. Vide Allatium ibidem pag. 115. lit. ω.

8. Γραμματικὴς πῶνμα Μανουὴλ τῶ Καλλέκα περι ὀνομάτων κλ Princ. τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν &c. Opus grammaticale Manuelis Calece de nominibus. Nominum alia quidem. Extat Parisiis in Bib. reg. cod. ms 3508 aliàs 1992 memb. forma in 4 parva foliis 140. characteribus prædore jam & situ ac vetustate fugientibus.

9. Μανουὴλ τῶ Καλλέκα περι ἀντωνυμιῶν. Τί ἐστὶν ἀντωνυμία; λέξις ἀντὶ ὀνομάτων παρελαμνομένη &c. De pronominibus. Quid est pronomen? vox quæ pro nomine accipitur.

Extat Paris. in Colbert. cod. ms 5060 charta in 4. foll. 12 :

Κυριακῶν οὗ Καλλέκα περι τῆς θεολογίας, & ἄλλα πῶν κεφάλαια περι τῆς ζωῆς παρελαμνομένης ἢ τῆς σοφίας, ἢ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, & περι τῆς περὶ τῶ πνεύματος ἀγίου. D. Manuel Caleca de theologia, & alia quadam

capita de vita suscipienda, de sapientia, de Dei benignitate, & de processione Spiritus sancti. Codicem hæc & alia continentem in Bibl. Vatic. haberi referebat Thomas Blaise canonicus Ecclesie Parisiensis 20 nov. 1662. Quem proinde consulant curiosi & quæ nostri Calecæ sint distinguant. Hujus auctoris præter citatos meminerunt Possévinus ordinis Prædicatorum fuisse tacens, ut & Bellarminus, qui tamen recte ætatem statuit tempore schismatis Avenionensis post 1378. Labbeus ordinis Prædicatorum agnoscit quidem, sed non recte Bellarminum emendat, cum probabilius censet Calecam seculo XIII floruisse, in eundem errorem Altamura nostrum ad 1274 inducens : nec rectius laudat quosdam, qui opus quod in Auctario ad Antiquas lectiones Canisi a Stevartio vulgato pag. 535 editum est hoc titulo : Tractatus anonimi contra Græcorum errores de processione Spiritus sancti & animabus defunctorum &c. editus C. P. in edibz FF. Prædicatorum anno 1252 ex ms cod. Bibl. Bavar. Calecæ videri censent : longius enim illi scopo aberrant, quam qui Alphonſi Salmertonis opus ipsi Labbeo assereret. Videtur supra FF. Constantinopolitani. De Caleca rectius agit auctor appendicis ad Caveum, eumque refert ad 1360. quo quidem anno incepisse florere libenter concedam, etsi postea magis claruerit.

F. BONAVENTURA CAMASSEUS.

F. BONAVENTURA CAMASSEUS Italus 1400 Umbra a patria Mevanas appellatus, ibidemque ordinem amplexatus seculo XIV decurrente eruditione, vitæque sanctimonia claruit. Cum autem anno MCCCXXXV nostri sodales Conradi Trincii Fulginei domini tyrannide oppressi armorum vi Mevania ejecti fuissent, eorum domo a militibus deprædata, igne consumtis etiam cum cætera suppellectili titulis vetustioribusque monumentis, in quibus erat Processus de vita moribus sanctitate & miraculis B. Jacobi de Blanconibus Mevenatis anno MCCC die XXIII aug. defuncti institutus, anno sequenti MCCCXXXVI pulso Conrado nostrisque reversis, Bonaventura inter eos præstantior instaurandis ædibus applicuit animum, processum præsertim dictum ad deperditum seu combusti prioris tenorem & formam, quantum suggestit memoria, monumentaque certiora undique collecta suppeditarunt, restituit : cujus ἀπόγραφον etiamnum in æde nostra Mevaniensi servatur ac visitur, uti refert Jacobillus Bibl. Umbriae p. 74. Exemplum ejusdem ms in memb. habuit Malvenda, eoque usus est in Anna! Ord. ad an. 1236 p. 550 ubi agit de hoc beato. Obiit Camasseus anno MCCC die XIII sept. fuitque apud suos sepultus, uti habet Fontana de Prov. Rom. p. 141, quem non Bonaventuram sed Venturam appellat præcisione Italis familiari. Ejus itaque opus est

Vita B. Jacobi de Mevania. Hanc tamen quantumcunque accuratam veiant, prioris desiderium apud peritos semper excitaturam ingenue fatemur.

F. JOANNES SKELTON.

F. JOANNES SKELTON Anglus cum laude 1400 memoratur in historia universitatis Oxoniensis T. I. p. 65 n. 18 ubi sic de eo : Denique non est præmittendus Johannes Skelton sacra theologia professor de ordine Prædicatorum Oxoniensium, quem ex quadam alterius theologi illius contemporanei replicatione in inceptione sua Oxonia scripsisse constat In librum sententiarum & anno MCCC floruisse.

Citatur codex ms collegii corporis Christi Oxoniæ,

niæ, aliàs Bibl. Eccles. Exoniensis, in quo legitur illa replicatio.

F. PETRUS MAZA.

1400 F. PETRUS MAZA vel Maça Aragonus Oſcensis patria & professione apud suos clarebat circa hunc annum MCCC, & laudatur a Baltazare Sorio, eumque excipiente Diago Hist. prov. Arag. fol. 269 d, & sequuntur Fernandez, Fontana in Monum. Altamura in Append. ad 1400 : Antonius Bibl. Hisp. Vet. Lib. x cap. 1, n. 25. Scripsit Opus eruditum adversus Arnaldi Villanovani errores.

SEQUUNTUR SCRIPTORES qui plerique seculo XIV floruerunt, vel sub initia sequentis XV, quorum tamen annum certum ætatis deprehendere non licuit. Hos ordine alphabetico recensemus.

F. EGIDIUS DE AURELIANIS.

F. EGIDIUS DE AURELIANIS Gallus a patria sic dictus laudatur a Laurentio Pignon n. 44, ceu qui scripsit De eclipsibus solis & Luna. Qui proinde vixerit ante MCCC, nam ante hunc annum dictus Pignon indicem suum scripserat

F. ASCHEDUNUS.

F. ASCHEDUNUS vel Achedunus vernacule Acton Anglus a Lelando cap. 492 nostris accensetur scriptoribus, & excipit Pitseus ætate XV n. 759, diciturque vir studiis theologicis versatissimus, concionator fervidus, & sacrarum litterarum interpret non infimi nominis, ac claruisse circa finem seculi XIV & initia sequentis, cum Ecclesia diro pertinacissimoque flagrabat schismate, cui extinguendo totis viribus, voce, stylo, privatim, ac publice, continuus allaborabat, eaque de causa scripsisse De pace Ecclesie restituenda tractatum. Cum verò Anglia partes Urbani VI tueretur, haud dubium quin hujus pontificis jura propugnaret. Romanorum nostrorum diligentia non parum deberetur, si tot collectanea quæ de schismate Avenionensi in Vaticana servantur evolere velent, & an hujus Acheduni vel Actoni, ut eum vocat Pitseus, in iis habeatur memoria, litteratos docere & hic addere. Pitseus addit Sermones, lectiones & alia quadam.

F. ARNOLDUS LEODIENSIS.

F. ARNOLDUS LEODIENSIS sic a patria & professione dictus a nomenclatoribus nostris & exteris omissus recensetur a Laurentio Pignon n. 84 ceu qui scripserit Librum qui dicitur Narvaconi. Quod compendio scriptum quis forsitan me felicior interpretabitur. Item librum de mirabilibus mundi : Hujus posterioris operis meminit Joannes Molinet Historiarum P. II p. 193, & Arnaldo nostro nominato ejus operis titulum sic refert :

Liber demonstrationum juxta seriem alphabeti de mirabilibus mundi.

Iste Joannes Molinet laudatur a Valerio Andrea Bibl. Belg. p. 541, & dicitur scripsisse Res ætate sua gestas tomis tribus, ab anno MCCCCLXXXIII ad MDV, quod opus nondum prælo datum, sed ms servatur Bruxellis in bibliotheca principis de Ligne : Les Chroniques de feu Jean Molinet tomis duobus, & alibi. Vidit noster Ghilbertus de la Haye & legit supra relata loc. cit. Laudat etiam Sanderus

Elenc. codd. ms Belg. T. altero p. 1. Non levis autem mihi suspicio hunc Arnoldum eum esse quem Leander fol. 138 b, vocat Arnulphum Leodiensem & præstat acris ingenii vitum, licet ejus opera non referat, & ex annalibus Hieronymi Albertucci Bononiensis inter eos recenset, qui ab anno MCCC ad MCCCXIV florere, quibus eum veluti ducem seu antiquiorem præmittit.

F. ARNOLDUS DE PODIO.

F. ARNOLDUS DE PODIO vulgo Puig, sive sit Jugum Cerretanorum, sive aliud, nam plura hujus nominis in Catalaunia & Cerretania, recensentur ab Antonio Bibl. Hisp. Vet. T. II p. 262 a, inter scriptores incertæ ætatis, ex catalogo Bibl. D. Antonii Augustini Tarraconensis præfulis, in quo numeratur codex membraneus sec. XV hoc titulo

Ars prædicandi ad Hugonem Derisvanum episcopum directa & nuncupata.

Ex hujus Hugonis ætate tempus quo scriptor hic floruerit, indigenæ nostri curiosi retagent & hic addent.

F. AUGUSTINUS DE LYCIO.

F. AUGUSTINUS DE LYCIO vulgo Lecci aut Lecce a patria utique sic dictus, quæ Latinis Alerium urbs est Salentinorum Episcopalis sub Hydrunto, primaria regionis ac totius regni post Neapolim clarissima, inquit Ferrarius, sua ætate etiam clarus ille fuit, ut mirum sit ab omnibus seu nostris seu extraneis nomenclatoribus omissum, quem tamen nosse potuissent ex Philippi Labbe Nova Bibl. codd. mss pag. 328. Extat itaque hujus auctoris Tractatus in Bib. Reg. Paris. cod. 6236 aliàs 1200 charta in 4, cujus & initium referre visum est, ut majorem ejus notitiam gentiles sui facilius comparare possint. Sic autem se habet :

Incipit prologus in Dialogum inferni editus a Fratre Augustino de Licio sacri ordinis Prædicatorum ad illustrem D. Anglibertum de Bauscio comitem Ogentinum suum Dominum & benefactorem singularissimum

Domino suo singularissimo D. Angliberto de Bauscio comiti Ogentino F. Augustinus de Licio sacri ordinis Prædicatorum post humilem commendationem salutem, & tui status semper profperitatem. Tua me cogit præcordialis utriusque hominis vehementissima dilectio, ut quasdam inferni dubitationes, de quibus * est (sic) quadragesima, dum in præsentia tua essem, plerumque a me exigere consueveras, in scriptis ponam. Adhuc autem me induxit triplex tuæ excellentiæ consideratio : 1. Ut in his sæpe legendo juventutem tuam a superfluis mundi curis & vanitatibus coereas. 2. Ut in his sæpius meditando, tempus & vitam tuam fructuose Deo offeras. 3. Ut pullulanti tentationi, quæ a carne, mundo & diabolo hominibus insurgere consuevit, frænum adhibeas. Ipse namque malignus spiritus cogitationi, locationi atque operi nostro semper insidit, ut nobis undique nocere atque adversari possit. Propterea & Hieronymi sententia extitit dicentis : Semper aliquid boni facito, ut diabolus te inveniat occupatum. Nam omnium peccatorum, & malarum cogitationum sentina est ortum : exercitium verò secundum Isidorum est humanæ vitæ conservatio, caloris lima, senectutis gaudium, juventutis lætitia, superfluitatis consumptio : & qui vult sanitate carere, ab exercitio se debet abstinere. Compilanti verò mihi & in hoc opere insistenti soror mea podagra affuit, meque fortiter agitando plerumque invasit. Actum est autem, ut quod de inferno solebam conferre sermone, in ipsa sororis podagræ agitatione pœnas inferni in cor-

* Leg. ista.

Sæc. XIV. »pore nostro quasi experiret opere atque ardore.

» Et quia sola vexatio dat intellectum, in ipsiis meis
» pressuris pœnas ipsas inferni acutius cogitare cœpi.
» Plura etiam quam solebam conferre addidi, at-
» que copiosius cum argumentis & sanctorum dictis
» ordine direxi: & in septem considerationibus
» hoc opus distinxit. Insuper etiam ipsius mordacis
» podagræ dolorem, ut sic tolerabilius sustuli. Un-
» de & forsan non solum sanis, verum etiam ægro-
» tis hominibus seu podagricis patientibus consola-
» torium erit hoc opus legentibus. Suscipe igitur
» mi illustri comes opusculum a me tuæ excellen-
» tiæ directam, & quasi munusculum collectum,
» quod in multis theologiæ quæstionibus erat quasi
» dispersum. Si qua verò inveneris in eo tuæ R.
» grata, Deo tribue Deumque lauda, qui tibi de-
» dit sic de inferno quærendo incipere, & mihi
» tribuit usque ad finem perficere. Si qua verò non
» rectè dicta repereris, superiori meo præcipuo
» corrigenda relinquo. Septem igitur supradictæ
» considerationes hujus præsentis operis sunt hæ:

I. Consideratio est de inferno.

II. De igne inferni.

III. De animabus patientibus in igne.

IV. De immortalitate anima.

V. De intelligere & cognitione anima separata &
de potentiis ejus.

VI. De resurrectione Christi, & omnium resur-
rectione generali.

VII. Et ultima præsentis operis consideratio est de
universali judicio.

» Ut quia omnipotens Deus septimo die com-
» plevit omnia opera sua, in septima & ultima mun-
» di ætate perducatur nos in vitam beatam tum cor-
» poris & animæ. Amen. Explicit prologus.

Opellæ sunt foliola 120, in qua ubique citatur
S. Thomas. Finis: » Et hoc de tertio principali,
» (scilicet de morte) de quarto scilicet de gloria
» paradisi in sequenti opere videndum est. Deo gra-
» tias. Amen. Explicit Dialogus inferni.

Quibus verbis alium De gloria paradisi tracta-
tum promittebat, utrum autem solverit, indigenis
curiosis investigandum relinquo, ut & de ætate
auctoris, quem circa finem seculi XIV quo primus
nostrer S. Joannis d'Aymo Licienis conventus erec-
tus est 1389 tempore Bonifacii IX, vel circa initia
XV floruisse conjicio, nisi quid certius de ætate
istius comitis Ogentini Angliberti de Baufoio pro-
ferant gentiles.

F. AUGUSTINUS MARCIAGNINUS.

F. AUGUSTINUS MARCIAGNINUS Flo-
rentinus laudatur a Lusitano, Pio, & Altamura,
qui eum pro libito recenset ad 1596; mirum autem
est si ea ætate floruit, ommissum non solum a Poc-
ciantio & Razzio, sed & a Fontana inter scripto-
res Prov. Rom. & a nostro Raph. Badio inter eos
qui in Academia Florentina floruerunt, præsertim
cum Lusitanus ejus opera Florentiæ plurimi facta
referat. Itaque de hoc auctore ejusque scriptis pe-
nes Lectorem sit fides, quæ sic referunt

Commentaria in universam Aristotelis Philoso-
phiam.

F. BARTHOLOMÆUS BONONIENSIS.

F. BARTHOLOMÆUS BONONIENSIS Lom-
bardus laudatur a Laurentio Pignon n. 64, qui
proinde ante MCCCC florebat, dicitur autem
scripsisse

Commentaria super veterem logicam & sex prin-
cipia &

Super libros quatuor sententiarum.

F. BARTHOLOMÆUS PARVUS BONONIENSIS.

F. BARTHOLOMÆUS PARVUS BONONIENSIS
alter a celebri in Armenia missionario, in theo-
logia magister laudatur a Lusitano ex prima parte
Monum. Ord. Taëgii, diciturque scripsisse

Postillam in Mattheum.

Aliam super Lucam Pr. Facies quatuor circulos:

Et aliam haud dubie super Lucam iterum. Pr.

Oblatio justi impinguat:

Aliam super epistolas canonicas. Pr. Josue VI.

Precepit Dominus.

Quæ Lusitanus & eum excipiens Altamura ad
1315 in unum scriptorem congerunt, hæc Sixtus Sen-
ensis in duos partitur. Alius enim ei est Bartholo-
mæus Parvus Bononiensis, cui tribuit postillam su-
per Lucam hoc principio, Oblatio justi impinguat
altare, nihil amplius, & quam supra ad 1328 Bar-
tholomæo de Piscialis asseruimus: alius Bartholo-
mæus Bononiensis cui dat postillam in Lucam hoc
altero principio, Facies quatuor circulos, ut & il-
lam super epistolas canonicas, quæ incipit, Josue
VI. Precepit Dominus. Cum nulla horum major
mihi sit notitia, penes lectoris arbitrium esto, vel
duos cum Sixto Senensi, vel unum cum Lusitano
scriptorem agnoscere.

F. BERNARDUS BARTOLINI.

F. BERNARDUS BARTOLINI Etruscus Flo-
rentinus non ut auctor, sed ut linguarum Græcæ
præsertim & Hebraicæ peritus hic visus est non
omittendus, cum libros iis linguis compositos ac-
curate scripsisse ante natam typographiam, argu-
mentum sit eruditionis in iis non vulgaris. Sic au-
tem legebam in catalogo codd. ms Bibl. Medic.
Florentiæ Pl. V n. 21:

Psalterium Græcum manu F. Bernardi monachi
Dominicani filii Bartholomæi Bartolini de Floren-
tia. Codicis hujus characteres notandi sunt, imitan-
tur enim quodammodo Hebraicos.

F. BERTHOLDUS.

F. BERTHOLDUS vel Bercholdus Teuto sub
finem hujus seculi XIV vel initia sequentis Joan-
nis de Friburgo seu Lectoris vulgo dicti Summam
confessorum e Latino Germanice reddidit sed alio
ordine nempe alphabetico. Opus laudatum a Lam-
becio Bibl. Cæsar. T. II p. 814 n. 135 his verbis:

Volumen chartaceum Germanicum in fol. quo
continetur Johannis Friburgensis ord. Predic. Sum-
ma confessorum Germanice Die sum der Beichtiger
secundum locos communes ordine alphabetico dispo-
sitos, e Latina in Germanicam linguam translata a
F. Bercholdo ejusdem ordinis, & descripta manu
Conradi rectoris scholarum in Inspruck anno mccccxi.

Impressum autem est hoc opus itidem Germanice
Basileæ typis Adami Petri anno 1518 fol. Hactenus
Lambecius.

F. BERTHOLDUS TEUTO.

F. BERTHOLDUS TEUTO alter vir pius non
aliunde mihi cognitus quam ab opusculo ab eo
edito, cujus titulus

Horologium devotionis circa vitam Christi, quod
pluries typis prodit.

Prima editio mihi cognita Parisiis Johan. Gour-
mont in 16 pp. 104 cum figuris ligneis rudioribus
charactere Gothico absque anno editionis: sed cum
Joannem Gourmont Parisiis nonnisi anno MDVII

typographiam egisse restetur Joannes de Lacaille
Hisor. Typogr. Gall. p. 80, circa hanc annum
hanc editionem factam conjectu proclive magis
quod pag. 77 idem opusculum doceat a Rober-
to Gourmont Joannis dicti fratre antiquiore prælo
editum, si tamen sit altera & non potius eadem
editio.

Alter editio elegantior prodit Colonia, Ludovici
Alectorii & Hæred. Jacobi Soterii 1577 10. 12.
pp. 175. Altamura ex anno hujus editionis solius
sibi cognitæ ætatem auctoris mensus est, & ideo
ad 1577 collocavit.

Tertia prodit ibidem, Petri Cholini 1610 in 12,
quæ a Draudio Bibl. Class. p. 468 laudatur.

Gallice reddidit Johannes du May & edidit Pa-
risiis, Eustachii Foucault, 1610 in 8 pp. 426 cum
figuris æneis.

Germanice etiam ediderunt Oeniponti 1589 in 12.

Eidem Bertholdo Possévinus & ex eo Altamura
tribuunt libellum cum superiori impressum eique
præpositum in editione anni 1577 relata hoc titulo:

Theaurus vera pietatis sive meditationes de vi-
ta & beneficiis Salvatoris Ihesu Christi.

Ejusdem revera est rationis, eisdemque spirat
pietatis affectus, cerroque est viri religionis votis
abstricti, dubium ingerit, quod ei nomen Berthol-
di non inscribatur. Ut ut sit ex prologo horologii
conditionem & mores auctoris & ætatem quadam-
tenus qua floruit licet extulperare. Sic enim præfa-
tur: Hinc est quod olim ad preces devoti militis,

cujus nomen summo Deo notum est felicitis recorda-
tionis, ego Frater Bercholdus sacerdos ordinis Pra-
dicatorum, qui elongavi fugiens, & mansi in soli-
tudine septem annis, de vita Christi & ejus passio-
ne morteque dolorosissima libellum Teutonice com-
posui, quem Horologium devotionis nominavi. Sed
quia devota & quam plura alia Teutonice lingua
scripta minime sapiunt literatis hominibus, idcirco
prædictum libellum Deo bene juvante Latine trans-
ferendum curavi &c. Et postea addit: ideo pictu-
ras fieri pro qualibet materia horarum necessarium
ad devotionem ampliorem concitandam judicavi.

Quæ indicant hanc opellam primo ms & nondum
nata typographia editam in membr. & imaginibus
manu pictis ornatam: unde hunc Bertholdum ad
tempora nostrorum Venturini, Taulerii, Joannis
de Tambacho, Henrici Susonis ad medium circiter
seculi XIV libens collocarem: verum de his esto
lectoris arbitrium.

F. BICELLUS TEUTONICUS.

F. BICELLUS TEUTONICUS nostris nomen
clarioribus incognitus laudatur a Laurentio Pi-
gnon n. 90, qui proinde vixit ante mcccc. Scripsit
eo teste

Flores grammaticæ.

F. BOMBOLOGNINUS DE GAVIANO.

F. BOMBOLOGNINUS DE GAVIANO Ita-
lus Bononiensis laudatur a Taegio P. I Mon.
Ord. Leandro fol. 139 b, Lusitano ad 1320, Alta-
mura ad 1331, Rovetta ad 1332, ceu qui reliquerit
Scriptum super 14 libros sententiarum.

Addit Rovetta ex Vincentio Rivalio scripta
In quinque predicabilia, decem predicamenta,
& sex principia Gilberti Porretani.

Quod si verum, hunc auctorem eundem existi-
mare cum Bartholomæo Bononiensi supra a Lau-
rentio Pignon laudato, eadem enim sunt utriusque
opera: neque mirum esset Laurentium in nomine
delusum, & scripsisse Bartholomæum pro Bombo-
lognino, ejusmodi enim errata haud rara apud scrip-
tores præsertim alterius nationis: hincque facile
refelleretur Alva, qui Sol. Verit. Rad. 236, col.
1590 Bombologninum auctorem vult a Bandello
fictum, & ab eo primum productum, pateret enim
jam a Laurentio sub finem seculi XIV scribentem
laudatum, quod discutiant gentiles.

tores præsertim alterius nationis: hincque facile
refelleretur Alva, qui Sol. Verit. Rad. 236, col.
1590 Bombologninum auctorem vult a Bandello
fictum, & ab eo primum productum, pateret enim
jam a Laurentio sub finem seculi XIV scribentem
laudatum, quod discutiant gentiles.

F. BOVERUS BERNEENSIS.

F. BOVERUS BERNEENSIS Helvetius a Ber-
na patria sic nuncupatus a Lusitano claruisse di-
citur circa initia seculi XIV, a Gozzeo & Fernan-
dez ad MCCCL, a Pio ad MCCCXIV, ab Altamura
verò Hibernensis dicitur ad 1316 nullo vade. Non
mirum in tanta rerum publicarum & nostrarum ever-
sione & strage, quam intrulit hæresis, si nec hujus
auctoris nec aliorum plurium accuratior habeatur
notitia. Huic ascribunt

Commentaria in libros Aristotelis logicales omnes.

F. CHRISTOPHORUS.

F. CHRISTOPHORUS Lombardus natione
scripsit

Postillas super Mattheum, Marcum, & Lucam.

Sic rotidem verbis Laurentius Pignon n. 45,
quem proinde ante MCCCC claruisse censeas. Neq;
alia mihi hujus scriptoris aliunde notitia.

F. CONSTANTINUS DE MONTEBUDELLO.

F. CONSTANTINUS DE MONTEBUDELLO
laudatur a Bandello tract. de concep. B. V. &
a sequacibus Deza, Vincentia, Grifaldo, ceu qui
scriptos a se reliquerit

Sermones quorum qui de nativitate B. V. ab iis
citatur.

Nullam ejus memoriam apud Leandrum, Lusit-
tanum, Altamuram, Rovettam reperio. Non prop-
terea a Bandello auctorem fictum censeas, ut con-
tendit Alva Sol. Verit. Rad. 241 col. 1595. A na-
ta enim typographia innumerorum scriptorum, co-
mmentaria reliquerunt, codices ms jacuerunt in bi-
bliothecis neglecti & in oblivionem sensum dati,
quos tamen quidam curiosiores revolvunt, & e re-
nebris eruunt, qui aliis incogniti fuerant. Hujus
Constantini sermones repererit ad manum Bandel-
lus & laudavit neque enim ulla ei fingendi necessi-
tas, cui tot alii suppetebant.

F. DIMIUS AMBROSII.

F. DIMIUS vel Divinus AMBROSII Gallus
Salyus seu Provincialis seculo XIV vel XV clarus
scripsit opus hoc titulo:

Quoddam bonum documentum.

Codex ms in 8 crassioris molis extabat anno
MDLXXXI in Bibl. nostra Massiliæ a me tum visus
mensis maio & ætatis CCC annorum circiter vide-
batur.

F. DOMINICUS GUILLELMI.

F. DOMINICUS GUILLELMI Etruscus, de
quo sic legebam in catalogo codd. ms Bibl. An-
nunc. Servitarum Florentiæ n. 136:

Vita B. Franchi Carmelita Senensis ex libro ms
antiquo & incerti auctoris a F. Dominico Guiliel-
mo ordinis Prædicatorum descripta.

An quid illi vitæ ex suo contulerit, an solam
manum exscribendæ discutiant, & hic addant gen-
tiles.

F. DOMINICUS DE MONTELUPORUM.

F. DOMINICUS DE MONTELUPORUM a patria sic nuncupatus: oppidulum est ad Arni ripam quinque sexve milliis infra Florentiam situm, & apud Etruriæ geographos laudatum, dictum vulgo *Montedilupo* seu *Montedilupi*; ubi & Simon Saltarellus noster Pifarum archiepiscopus xxiii sept. mcccclii mortuus fodalibus nostris Florentia Pifas euntibus opportunam stationem hospitiumque sumtibus suis erexit, uti refert Razzius p. 72: iste inquam Dominicus inter scriptores recensetur a Fernandez, Fontana in Prov. Rom. Altamura ad 1348 ex fide Ambrosii Gozzei testantis in Bibl. nostra Raguzina servari ejus

De B. Virginis conceptione opusculum ms.

Alva Sol. Verit. editione priori de isto auctore sic scripserat: *Vidi omnes nomenclaturas, scrutatus sum non paucas bibliothecas, legi quidquid hucusque scriptum est de conceptione, peragravi Europam, sed nunquam mihi occurrit Mons iste luporum &c.* ex quo colligebat hunc Dominicum hominem esse fictitium. Raram arguendi rationem egregie retudit Vincentius Baronius noster *Mannuductionis* P. IV lib. 1 v. sect. 2 a. 2 §. 3 p. 71. Verum doctior factus Alva quæ tam de loco quam de auctore scripserat emendans in altera editione Sol. Verit. Rad. 292 col. 2016 post illa verba: *Nunquam mihi occurrit Mons iste luporum*, subjungit, *quantum ad scriptorem loquor, nam quantum ad populum in Italia & provincia Marchia Anconitana Firmans diocesis extat Mons luporum, & alius in statu magni ducis Etruria &c.* At qui fidem habet geographis de loco a se non viso, cur denegat Gozzeo Raguzino Dominici opusculum in Bibl. nostra Raguz. extare a se visum asserenti? Raguzium saltem Alva se conferre debebat, scriinia nostra scrutaturus, ac dictorum Gozzei veritatem exploraturus, quo tamen se progressum nullibi docet. Omnia verò de hac quaestione ante ann. MDCLXII scripta a se lecta fuisse, nullumque auctorem eum fugisse cui probabit? Itaque quamvis de auctore & de opere dubitandi locus non sit, quoad ætatem vix crediderim ad ann. 1348 referendam, cum nondum excitata esset illa quaestio, sed ad finem seculi XIV vel initia sequentis, quo innumera utrinque prodierunt scripta, collocandum Dominicum hunc existimarem.

F. ELPONDUS DE ELRICH.

F. ELPONDUS DE ELRICH Teuto nostris nomenclatoribus ignotus, ut & quamplures alii seculi XIII & sequentis, laudatur in catalogo codd. ms. Bibl. Paulinæ olim nostræ Lipsiæ a Fellerio concinnato & edito Lipsiæ 1686 in 12, in quo p. 425 sic legitur:

F. Elpondi de Elrich lectoris ordinis Predicatorum tractatus de contractibus.

Hanc & Saxonem & conventus nostri Lipsiensis S. Pauli alumnus & seculo XIV clarum conjectu proclive.

F. G. ADÆ.

F. G. ADÆ Antibarensis in Albania archiepiscopus, sola sic prima sui nominis littera designatus, laudatur a Lusitano & in chronico inter pastores p. 115 & in Bibl. inter scriptores, & ad ann. 1270 floruisse dicitur ex Susato: quem excipientes nostri varie interpretantur, alii ut Fernandez *Geardum* vel *Georgium* vocant & Gallum faciunt, alii ut Pius P. II lib. 1 p. 73, Fontana in Theat.

& in Monum. p. 117, Altamura ad 1279 Gasparem dicunt. Hæc omnes ei tribuunt opera:

Officium pro festo S. Thomæ de Aquino.

Aliud pro festo sanctificationis B. Virginis.

Aliud pro festo S. Georgii martyris.

Aliud denique pro festo S. Ursule & XI millium virginum.

Quæ (nam dissimulari non potest) *divergentibus* sciant & *divergentibus* non ferendis.

Primò S. Thomas de Aquino SS. albo inscriptus anno tantum mcccxxiii officium proprium non habuit ante annum mcccxxviii, quo Tolosa in comitiis ordinis iustum est, ut ejus memoria per octavam fieret per antiphonas *O Thomæ laus & gloria & Collaudetur*: cum verò officium illud & in cantu grave & in dictamine incompactum esse plerique quererentur, anno mcccxxxiv in comitiis ordinis Lemovicis habitis præceptum est a Fratribus ad hoc aptis reformari.

Secundò festum sanctificationis B. V. in calendariis & breviariis nostris ignotum ante annum mcccxxxviii, quo in cap. gen. Ruthenis habito iustum est in crastino S. Matthiæ xxv febr. celebrandum. Officium singulare hujus festi nullum visibus nostris apratum mihi occurrit hæcenus ante Sixti IV pontificatum.

Tertiò festum S. Georgii jam simplex erat in Calendario a B. Humberto V ordinis magistro anno mccccliv ordinato, nec præter tres lectiones quid habuit apud nos proprium.

Denique festum XI millium virginum apud nos inchoatum tantum in cap. gen. Cisterici anno mcccxxx sub ritu trium lectionum. Sub finem seculi XIV in quibusdam locis ut apud nostras sanctimoniales Pissiacenses cæpit celebrari sub ritu totius duplicis, & in earum officio diurno ejus ætatis officium proprium hujus festi vidi hoc principio: *Antiphona super psalmos vesper. Nova bella virginum Dominus elegit*: aliud etiam mihi occurrit in horario diurno edit. Venet. anni 1513 in Append. cujus principum: *Antiphona super psalmos ad vespervas. Lauda Deum sancta Colonia*. At nullum in editionibus anterioribus.

Ex his patet unum & eundem horum officiorum auctorem esse non posse, ac si G. Adæ istorum alicujus auctor est, ea non floruisse ætate, quam ex Susato indicat Lusitanus, sed longe recentiorum esse.

Fuit quidam Guillelmus Adæ non Antibariensis, sed Sultaneensis archiepiscopus, de quo supra ad ann. 1318, qui Avenione anno mcccxxiii aderat. Fortè Susatus delusus est in archiepiscopatu, nam iste officium pro festo S. Thomæ concinnare potuit, præsertim cum in Occidente quibusdam annis videatur commoratus, sed non alia. Per hæcenus dicta Alvæ Sol. Verit. Rad. 290 col. 2013 circa hunc auctorem objectis plene factum satis arbitror.

F. GALLUS TEUTO.

F. GALLUS TEUTO a cæteris nomenclatoribus extraneis & nostratibus omissus, a Leandro fol. 139 a, inter illustres in nodis theologalibus solvendis accensetur, iisque annumeratur, qui seculo XIV floruerunt. *Quos sequitur*, inquit, *cum Gallo Teutonico coram ponente*

Commentaria cum scriptis suis super sententiis.

F. GODINUS.

F. GODINUS laudatur a Laurentio Pignon n. 41 & dicitur scripsisse,

1. *Super sententias.*

2. *Contra unitatem intellectus.*

3. *Contra æternitatem mundi.*

Qui proinde ante mccc scripserit. Idem verò videretur qui a nostro Gilberto de la Haye Bibl. Belgio-Dominic. ms appellatur *Gadinus Trajectensis*, licet an superioris an inferioris fuerit ignorare se fateatur, & cui eadem fere asserit opera, *Commentaria in libros sententiarum, tractatum contra æternitatem mundi & tractatum alium contra Wickliffum*. Cum ergo Wicleffus suos errores anno mcccclx seminare inceperit & tandem mcccclxxxvi aut circiter mortuus sit, eadem circiter ætate hic auctor claruerit. Ghilbertus citat Chronicon Luxemburgicum A 197, quod mihi non est ad manum.

F. GEORGIUS DE PEYRA.

F. GEORGIUS DE PEYRA nostris scriptoribus accensetur a Razzio p. 293, & a Fernandez inter Italos, ab utroque ad ann. 1312 collocatus, a Gozzeo verò & a Pio *Gregorius* dicitur; ab Altamura ad 1301 laudatur, qui tamen indicat a quibusdam ad 1490 revocari. Penes quos fides, cum ejus opera ubi servantur aut cui visa nullus aperiat. Hæc verò sunt:

Scripta in xv libros sententiarum.

Super logicam Aristotelis.

F. GERARDUS COLONIENSIS.

F. GERARDUS COLONIENSIS Teuto sic a patria nuncupatus a Leandro fol. 147 b, inter eos laudatur, qui seculo XIV ætatica claruerunt, & scripsisse dicitur hoc titulo:

1. *Medulla anima*. Putant alii legendum *Medela anima*.

2. *Recreatio anima*.

Lusitanus testem producens Taëgium P. I Mon. ord. collocat ad 1314: sequuntur Pius P. II lib. 1 col. 138, Fernandez, Altamura. Meminit etiam Posssevinus. Alva in suo *Pleytos de los libros* p. 127 nostros ridet quod tam multos eadem ætate eademque regione florentes proferant scriptores ejusdem nominis Gerardi: sed quid in eo tam mirum? imo annon commune? Rectius fateor ageretur, si ubi adhuc extant opera, proderetur: sed quot hujusmodi opera incuria posterorum vel alia ratione perierunt? quot latent in bibliothecis neglecta & pulvere obsita, ad quæ tamen nescio quo livore prohibetur aditus? Leandri itaque fidei stabimus, donec clarius quid alicunde elucescat.

F. GERARDUS DE HANCINIS.

F. GERARDUS DE HANCINIS vel *Ancinis* in sacra theologia magister a Lusitano Albertum Veneretum proferente testem, laudatur ad 1312 florens: excipiunt Posssevinus & nostrates Castillus Cent. 1 lib. 3 cap. 57 & Cent. 2 lib. 2 cap. 31, Razzius p. 293, Pius P. II, lib. 1 col. 138, Altamura ad 1301, qui omnes dicunt scripsisse

Commentaria in xv libros sententiarum.

Hunc Nicolaus le Febvre in suo *Predicatore Carnuteo* suis asserere nititur Carnutensibus, contendens pro *de Hancinis* legendum *de Hanchiis*, quod oppidulum est non longe a Carnutibus situm, sed cum de auctore deve opere certiora non proferat documenta hariolanti auscultare non placet. Vennetiis apud SS. Joan. & Paul. in parte sinistra Pl. I recensetur

Gerardus in libros sententiarum ms fol. memb. Et in altera parte Pl. 4

Fratri Gerardi ordinis Predicatorum in libros ethicorum commentarius.

An hæc opera sint unius & ejusdem auctoris, & SEC. XIV. rursus an sint hujus de Hancinis, vel alicujus sequentium, aut supra passim laudatorum discutiant hujus ædis sodales hinc addant.

F. GERARDUS MINDENSIS.

F. GERARDUS MINDENSIS a patria & professione sic nuncupatus, (Minda vulgo *Minden* civitas est Germaniæ in Saxonæ & Westphaliæ confiniis ad fluvium Visurgim sita) laudatur a Laurentio Pignon, n. 27, & dicitur *bacchalaris in theologia & scripsisse*

Super Ecclesiasten, &

Super metaphysicam.

Meminit etiam cum laude Lusitanus anno quo floruit non addito. Altamura refert ad 1277 in Bibl. & in Append. notat a Posssevino referri ad 1314, quod huic exciderit, quia Lusitanum excipiens, qui unâ de duobus agit isto Mindensi, & superius laudato Coloniensi, annum quem isti Coloniensi nominatim & singulariter affixerat, ad Mindensem etiam extendit. Nobis satis est ex Pignonio habere, hunc Mindensem ante annum mcccc floruisse.

F. GERARDUS DE SILTEO.

F. GERARDUS DE SILTEO laudatur a Ludovico de Valleoleti n. 57, & dicitur fecisse *Summam de astris, quam in tres partes distinxit.*

Hinc certum hunc scriptorem ante mcccxxiii claruisse. Is verò procul dubio ille est, quem de *Sileto* nuncupat Lusitanus idem opus ei asserens, ut & Altamura, cui visum est pro libito ad ann. 1291 collocare. Ubi jam extet Summa illa de astris mihi incomperum, jacet forsan nunc in Bibliothecæ cujusdam angulo neglecta, sed aliàs erat Parisiis in Sorbonica, nam in catalogo veteri ejus Bibl. seculi XIV etiamnum extante sic legitur: *Bancha U Vol. M. Quadam Summa de astris a Fratre Gerardo. Pr. A Domino Jesu Christo*. Licet enim non addatur *ordinis Predicatorum*, quin idem sit de quo loquimur, titulus operis dubitari non finit.

F. GIROLDUS.

F. GIROLDUS natione (sic in cod. Victor. Laurentii Pignon n. 74 oscitatione notarii omisso nationis nomine) scripsit

De naturis rerum.

Ex quo saltem habes ante mcccc vixisse. Hunc auctorem cæteri nostri nomenclatores omnes omiserunt.

F. GREGORIUS TEUTONICUS.

F. GREGORIUS TEUTONICUS Viennensis quo ultimo patriæ nomine vulgo nuncupatur a nostratibus Leandro fol. 153 b, Lusitano, Pio, Fernandez, ab Altamura verò perperam ad 1491 collocatus, & insulsius a Guidone Allard Gratianopolitano inter scriptores Delphinatus p. 120 accensus, ab his omnibus antiquiore Laurentio Pignon laudatur n. 96 & dicitur Teutonicus, ac scripsisse, quem & illi omnes memorant

Librum de eclipis solis & luna.

Quem propterea seculo XIV claruisse certum.

F. GRIADON.

F. GRIADON Gallus Salyus seculo XIV vivens aut sequenti ineunte scripsit *Sermones super epistolas Dominicales*. Extabat anno MDCLXXXI mense maio apud no-

Sec. XIV. stros Massilienses codex ms memb. forma quarta parva a me tum visus & expensus. Pr.

Dominica I de adventu Dñi a Fratre Griadon de ordine Prædicatorum. Nunc propior est nostra salus. Rom. 13. Prope est Dominus invocantibus illum. In Psalm. videmus ad sensum &c.

Gallum assero, quia in his sermonibus plures sunt paræmiæ passim Gallice dictæ, Salyum non alia ratione conjicio, quam quod in Bibl. nostra Massiliensi repererim, ex antiquitate verò codicis qui videtur seculi XIV, auctorem ad idem seculum collocare necesse est.

F. GUALTERUS BUCDENUS.

F. GUALTERUS BUCDENUS Anglus inter scriptores nostros recensetur a Pitseo in Append. p. 846 ex fide Bostoni Buriensis monachi anno 1410 scribentis, quem accuratissimum codd. ms Bibliothecarum Angliæ indicem scripsisse omnes fatentur, & in quo Gualterus hic dicitur sacre theologiæ magister Oxoniensis & scripsisse

Quæstiones theologicas.

Ex his certam habetur ante mcccc floruisse. Laudatur hic scriptor etiam a Simlero, & dicitur Gualterus de Boxedene professione Dominicanus.

F. GUIDO ARGENTINENSIS.

F. GUIDO ARGENTINENSIS Teuto a patria sic nuncupatus, Leandro, Lusitano & aliis nomenclatoribus nostris incognitus aut omissus, laudatur a Laurentio Pignon n. 84, & scripsisse dicitur: *Super physicam, ethicam, de anima, politicam & rhetoricam*, supple, *Aristotelis*, qui proinde ante mcccc floruerit.

F. GUIDO JORDANI.

F. GUIDO JORDANI nostris & exteris ut superior incognitus aut omissus recensetur hic ex fide Tomasini in suis bibliothecis Veneris, ubi apud SS. Joan. & Paul. Parte altera Pl. IV refert feruari codicem ms fol. memb. hoc titulo:

F. Guidonis Jordani ordinis Prædicatorum Legilogium & Summa.

Cujas fuerit, quæ ætate vixerit discutiant sodales ejus ædis, hæcque addant, Italum licet & seculo XIV florentem conjicere sit proclive.

F. GUIDO TOLOSANUS.

F. GUIDO TOLOSANUS ab Altamura in indice recensetur, sed de eo nihil habet in sua bibliotheca: unde cum homo sit aliis nomenclatoribus plane ignotus, ipsi etiam Percino in Monum. Tolos. erratum esse ejus qui indicem Altamuræ concinnavit, conjectu pronum.

F. GUIDO VIRMANUS.

F. GUIDO VIRMANUS de Avinio quidam laudatur ab Altamura ad 1375, quem excipere se dicit a Gözzeo, & Pio P. II lib. 2 col. 203 & scripsisse asserit

Summam de virtutibus & vitiis.

Qui scriptor non parum mihi dubius est, cum de illo sileant ceteri tam nostrates quam exteri, nec ubi opus allatum habeatur indicent. Lusitanus in chronico ad decadem 1440, cujusdam F. Guidonis meminit prioris Avinionensis, quem vitæ regularis præstat instauratorem strenuum fuisse, & ideo Joannes Mahuet noster in Prædicatorio Avinionensi p. 112 Lusitanum exceperat, sed emendat postea p. 113

ex actis domus, Guidonem sacre theologiæ magistrum asserens munus prioris tribus tantum circiter annis egisse ab anno mccccxxiiii ad cccccxvi. Præterea si de hoc Guidone Gozzeus & Altamura loquerentur, non de Avinio, sed de Avinione vel de Avignone nuncuparent. Itaque penes illos fides.

F. GUILLELMUS.

F. GUILLELMUS patria ignotus a nostris laudatur Lusitano, eumque excipitibus Pio, Fernandez, & aliis ceu qui claruerit ad 1295, ab Altamura verò memoratur & ad 1295 & ad 1321. Certum ante mcccc vixisse, nam ejus meminit Ludovicus a Valleoleti, qui anno mccccxiii scribens, sic de eo habet n. 35: *F. Guillelmus fecit*

Notabilem Summam theologiæ de dictis Sanctorum doctorum, quam in decem libros distinxit, ut patet in prologo ejusdem operis, quod vocatur Florigerus theologia.

Qui loquendi modus indicat opus a Valleoletano visum apud Sanjacobeos Parisienses, apud quos agebat, cum hæc scriberet. Latet verò jam in cujusdam bibliothecæ angulo a nata typographia neglectum. Ejus tamen quædam compendia aut excerpta mihi occurrerunt, ni fallor.

Apud Augustinianos Parisienses ad pontem novum n. 240 est opusculum quoddam, cujus hoc initium: *Incipiunt quadam dicta Augustini excerpta de libello qui dicitur Florigerus super vitia & virtutes. Quis est Deus cap. I lib. Confess. I. a D mihi, Domine, scire & intelligere quid sis &c.* Sequuntur mixta ex Chryostomo, Bernardo, Augustino: sunt tantum folia v.

Aliud compendium extat in Sorbon. cop. 1075 memb. in 8 caractere minutissimo. Prologus sic incipit: *Quorundam librorum gloriosi & incomparabilis doctoris Augustini tractatus percurrentes &c.* Finis prologi: *Hunc ergo librum Florigerum appellamus. Caput I: Quid est Deus? &c.* ut in Augustin. Istud tamen compendium ex foliis Augustini floribus concinnatum.

In elencho codd. ms Belgii parte I p. 141 n. 33 recensetur *Florigerus* cum eodem prologo Sorbon. & T. II p. 111 n. 2 *Liber Florigerus*. Pr. *Da mihi Domine scire & intelligere.*

Ejusdem tituli *Florigerus*, varia exempla recensentur in Catal. Angl. T. I, P. I n. 1846, P. III n. 1757: T. II, P. II n. 371, quæ curiosi expendant.

Fallitur Possévinus cum hunc Guillelmum eundem censet cum eo quem Lusitanus nuncupat *de Conneo* vel *Cuneo* corrupte: hunc enim supra ad ann. 1388 *de Gannato* recte dicendum monuimus aliorum operum auctorem, sed non *Florigeri*.

F. GUILLELMUS LOMBARDUS.

F. GUILLELMUS LOMBARDUS an a familia an a natione sic dictus laudatur a Laurentio Pignon n. 42, & scripsisse dicitur

Postillam super Dionysium rom. an totum?

Item super Boerium de consolatione.

Qui proinde ante annum 1400 floruerit, nec alia hujus aliunde mihi notitia.

F. GUILLELMUS A THENIS.

F. GUILLELMUS A THENIS Belga Brabantus a loco suæ originis agnomen fortitus, Brabantia ad Lovanium oppido, quod Thiena Latine vel Thenæ, incolis vulgo *Thienen* & *Thienoven*, Gallis *Tillemont* dicitur ad Getam fluvium, laudatur a Johanne Bunderio in suo catalogo codd. ms

Belgii, quem citant Swertius in Athen. Belg. Valerius Andreas Bibl. Belg. & Ghilbertus de la Haye Bibl. Belgo-Dominic. Scriptit

Commentarium in xv libros sententiarum. Vidit Bunderius apud Augustinianos Lovanienses. Hinc seculo XIV vel sequente incunte claruisse conjectu pronum.

F. HERMANNUS DE TERBBEC.

F. HERMANNUS DE TERBBEC Teutonicus laudatur a Laurentio Pignon n. 69 ceu qui scripserit

Postillam super Cantica.

Nullus dubito quin hic ille idem sit, quem Leander fol. 137 a, vocat *Hermannum de Terroist* & inter Teutones numerat. Lusitanus Leandrum emendans, sed in alium errorem impingens nuncupat *de Trivisio*, & ex inde allucinari sequaces, Altamura ad 1406 *Tarvisanum*, Rovetta ad 1396 *de Trevisio*, Possévinus *Tarvisinum* appellant, sicque Italum faciunt, quem Laurentius Teutonicum præstat. Error Leandri non aliunde natus videtur, quam ex difficultate legendi codicem ms sibi propositum, ut quotidie usu venit. In cod. Victor. Laurentii legitur *Cerbbec* vel *Terbbec*, norunt enim periti, quanta sit in ms vicinitas litterarum *c* & *r*. An fortè Hermannus sic dictus a castro illo ad Treiros munitissimo, quod Trarbach nunc dicunt?

F. HERMANNUS TEUTONICUS.

F. HERMANNUS TEUTONICUS alter a Laurentio Pignon recensetur n. 78, & dicitur scripsisse opera sequentia:

Liber de ascensu cordis.

Distinctiones super Cantica.

Tractatus de arte prædicandi.

Hic scriptor ille est, qui a Leandro nomen ejus nesciente dicitur fol. 137 a, N. Teutonicus, & a Lusitano Leandrum non recte interpretante, Nicolaus Teuto, quem excipiunt Possévinus ad 1355 collocans, & Altamura qui cum Pio prorogat ad 1501 centum certè & amplius annis antiquiorem. Alvam non moror in suo *Pleytos de los libros* p. 178 de allucinatione Lusitani & sequacium ridentem, illosque de conversione elementi N in Nicolaum suggillantem, insulfam enim irrisionem nemo paulo sapiens non judicet. Sed quod boni habet Alva, id non piget accipere. Dicit itaque se Lovanii apud Patres S. I. in volumine Leandri incidisse, ad cujus marginem manu antiqua & Germanica, (hanc putat *Hentenii*, quod agre crediderim, Hentenius enim nec Germanus fuit, sed Brabantus in Hispania educatus, nec tum antiquus: ut ut sit, sive Hentenii fuerit, sive quod proclive cujusdam Teutonis antiquioris) scriptum legit: *Nomen proprium istius N Theutonici est Hermannus Oorwist*. Quod cum allatis ex Laurentio Pignon manifeste convenit. Quod verò addit ibidem Alva Hermannum hunc *Oorwist* eundem esse cum Hermannus, quem Leander nuncupat *de Terroist*, & nos modo supra emendavimus monendo legendum *de Terbbec*, id probari nequit, cum non solum Leander, sed & Laurentius Pignon ambos clarissime distinguat.

F. JACOBUS FIRMIANO.

F. JACOBUS FIRMIANO an a patria sic dictus, vel a Firmio seu Firmo vulgo *Fermo* urbe Piceni archiepiscopali, vel a Firmanorum castello vernacule *Firmiano* Piceni castro ad Firmium teste Ferraria, aliis nostris nomenclatoribus ignotus laudatur a Laurentio Pignon n. 61 ceu qui scripserit

Tractatum de antepredicamentis.

Item de tempore & de festis sermones.

F. JACOBUS DE HUGO.

F. JACOBUS DE HUGO ordinis Fratrum Prædicatorum scripsit

Sermones de Sanctis.

Codex ms extat apud nostros Claromontanos in Arvernia, & cum dicatur *ex dono F. Nicolai de Sancto Saturnino cardinalis*, patet scriptorem hunc ante mcccc vixisse ac claruisse.

F. JACOBUS JANUENSIS.

F. JACOBUS JANUENSIS proindeque Ligur & domus S. Dominici Januæ alumnus, aliis itidem nostris ut & exteris ignotus laudatur ab eodem Laurentio Pignon n. 83 & scripsisse dicitur

Librum de modo sciendi.

F. JACOBUS METENSIS.

F. JACOBUS METENSIS & hic aliis nostratibus ignotus recensetur ab eodem Laurentio Pignon n. 54, & dicitur scripsisse

Lectionem super sententias.

F. JANNIUS DE PISTORIO.

F. JANNIUS vel *Rannius* DE PISTORIO Etruscus & hic nostris & aliis ignotus ab eodem Laurentio n. 68 numeratur, ceu qui scripsit

Super sex principia, super libros de celo & mundo, & de unitate formarum.

F. JOANNES DE ANETO.

F. JOANNES DE ANETO Gallus ab origine sic nuncupatus (Anetum vulgo *Anet* modicum est Carnutensis diocesis oppidum, regia tamen arce ab Henrico II Francia rege erecta nobilitatum) ibidem inquam natus Joannes, Carnutis ordinis nomen dedit, & circa initia seculi XIV claruit, si fides Nicolao *le Febvre* domus nostræ Carnotensis rerum curioso scrutatori in suo Prædicatorio Carnuteo p. 158, ubi asserit in Bibl. ejus domus servari etiamnum codicem ms hujus Joannis hoc titulo:

Concordantia. Sunt sermones ab eo concinnati.

In actis cap. gen. anno mccccxv Senis coacti fit mentio cujusdam F. Joannis de Aneto provincie Franciæ, qui assignatur ad legendas Parisiis sententias in magnis scholis pro secundo anno intraneis, id est provincie Franciæ sodalibus debito, casu quo F. Robertus de Crequy conventus Audomarensis nationis Picardiæ hunc locum implere non possit. An erratum sit apud Nicolaum citatum in anno, & ad seculi XIV initia retulerit qui vergente tantum seculo XV floruerit disquirant gentiles.

Alva Sol. Verit. Rad. 351 col. 2160 citat codicem Bibl. Victor. aliàs n. 582, in quo habentur variorum quæstiones super libros sententiarum, & inter alios cujusdam F. Joannis de Aneto a *Jacobo Parisiensi*, fortè legendum a S. *Jacobo*, cujus & quædam Alva exscribit, quæ habentur codicis fol. 217. Hujus verò non meminit Alva, nisi quia nostrum censuit, & conjectu proclive, sed hunc alium a priori laudato existimaverim: *Anetum* enim vernacule *Lannoy* ubi abbatia Livriacensis, diocesis est Parisiensis, sicque erit alter scriptor vergente seculo XIV clarus.

F. JOANNES DE BIBLIA.

F. JOANNES DE BIBLIA, vel *Bibbia*, vel etiam *Bublia*, quam varietatem in variam Itolorum pronunciationem, vel etiam in notariorum non satis accuratam cognominum orthographiam refundas, Bononiensis fuit patria & professione sacre theologiae magister, citatur a Bandello tractatu de concep. B. V. quem excipiunt Leander fol. 139 b, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1452, & Rovetta ad 1300 sesquifeculo prius. Scripsisse dicitur *Quodlibeta rheologica* xxviii.

Sermones ad clerum.

Collationes breves quas habuit in communionibus Fratrum.

Quod hic Joannes a Bandello dicitur magister Parisiensis, non intelligas quasi fuerit in ea facultate laurea donatus, neque enim ejus nomen in catalogo post Bernardum Guidonis ad ann. mcccclxviii aucto, neque in actis facultatis ab anno mcccclxxxiii & deinceps legitur: sed latiori ratione qua plures ab eodem Bandello dicuntur magistri Parisienses, quod pro rata suae provinciae Parisios studentes honoris missi, indeque ad suos reversi, primarii lectores & regentes in studiis generalibus ponerentur, saepiusque a summo pontifice ad magisterium promoverentur. Etsi autem dubitari non possit, quin ejus quodlibeta praemanibus habuerit Bandellus, siquidem ipsissima auctoris verba refert, quae enim illi fingendi necessitas, cui hoc deficiente innumeris alii in promptu aderant eadem sentientes, diligentiae tamen suorum gentiliun non parum deberetur, si an opera laudata etiamnum vel in bibliotheca Bononiensi, vel alibi habeantur, quaerere nosque docerent. Hinc enim ejus aetas certius statueretur, quam alii tacent ut Leander & Lusitanus, alii varie referunt ut Pius, Altamura & Rovetta, & quae mihi potius ad annos ante schisma Avenionense revocanda videretur. Sed de his plus jam satis. Alva Sol. verit. Rad. 254 col. 1615 suo more litem de hoc auctore Bandello movet, cujus objectis jam ex parte factum satis. At quod addit nullam esse in indice Bunderii hujus Joannis memoriam, jam passim supra monuimus non omnium Europae bibliothecarum, sed solius Belgii regionumque adjacentium indicem a Bunderio susceptum.

F. JOANNES DOMINICANUS.

F. JOANNES DOMINICANUS a professione sic nuncupatus a Georgio Colvenerio laudatur Kalendarii sui Mariani T. II ad diem xv augusti n. 24 fol. 119 b, & dicitur scripsisse

Vitam B. Margaritae contracta.

Hujus Colvenerius fragmentum scilicet cap. 39 refert, eamque ms integram se vidisse testatur. In Actis SS. T. VII junii in Ephemeridibus in Tomum III martii, ad diem xxii, fit mentio dictae Beatae, & ejus vitae a confessario Dominicano scriptae.

F. JOANNES EVANGELISTA.

F. JOANNES EVANGELISTA Italus vernacule *Zuane d'Evangelista* inflexione vocis genti solita dictus, cujus patriam, professionis domum ac aetatem haec tenetere non licuit, docebantque forsan aliquando gentiles & hic addent, quem tamen ad seculum xiv aut xv ante natam typographiam collocandum censuerim, haec posteris reliquit ingenii, pietatis, ac doctrinae monumenta, Venetiis apud S. Franciscum a Vineae servata ms, & a Tomafino in suis bibliothecis Venetis recensita:

Esposizione sopra l'epistola I. di S. Paolo alli Corinthi di Fra Zuane dell'ordine de' Predicatori. Opera de' sette peccati mortali di Fra Zuane d'Evangelista.

F. JOANNES DE FANO.

F. JOANNES DE FANO Italus a patria quae civitas est episcopalis in Umbria seu Piceno ad mare Adriaticum sita Fanum Fortunae ab antiquis dicta nuncupatus, nostri ibidem conventus alumnus, provinciae tum Lombardiae inferioris, a Rovetta ad ann. 1279 dicitur claruisse ex fide Hortonovi in suis notis ad vitas illustrium virorum a Michaeli Pio laudatorum & ex Vincentii Rivalii schedis. Certo vixit ante annum mcccc cum ejus ut juris canonici peritia sua aetate insignis, meminerit Laurentius Pignon n. 77 his totidem verbis: *F. Joannes de Fano Lombardus scripsit*

Summam juris.

Item tabulam super Decretales.

Haud dubie ille idem est, qui a Simlero scribitur *Joannes de Fauno ord. Praedic.* & quem corruptius indicat forte legendum *de Faucona*, & cui haec eadem opera asserit ex Matthaeo Dressero qui codices ms Germania, Thuringiae praefertim & Misniae scrutatus est, ac proinde laudata opera cum recenset, alicubi in Germania ms viderit.

F. JOANNES DE GALLICIS.

F. JOANNES DE GALLICIS quidam laudatur a Bandello tract. de conc. B. V. cap. 23, ceu qui scripserit & posteris reliquerit

Sermones de adventu. Quorum primus & secundus ab eo citantur.

An is sit diversus & distinctus a Gallis pluribus hujus nominis *Joannis* haec tenet passim laudatis, an idem cum eorum aliquo, dubius haereo. Idem de sequenti.

F. JOANNES GALLICUS.

F. JOANNES GALLICUS quidam a Fernandez recensetur ad 1295 clarus, testisque profertur Possevinus, apud quem tamen mihi non occurrir. Hic Joannes, inquit Fernandez, scripsit

Commentarium super xv sententiarum libros.

Opusculum de principio individuationis.

Aliud de unitate forma.

F. JOANNES SANANTINUS.

F. JOANNES SANANTINUS Lombardus natione laudatur a Laurentio Pignon n. 38, scripsisseque dicitur

Librum de unitate formarum.

Qui proinde ante mcccc floruerit. Ejus vero apud alios nomenclatores seu nostrates seu externos nulla mihi occurrit memoria.

F. JOANNES SOMERETON.

F. JOANNES SOMERETON Anglus domus nostrae Norwicensis alumnus sacrae theologiae baccalaureus laudatur a Simlero ex catalogo Bibl. Londinen. & ex eo a Possevino, Pitseo & Altamura ad 1555, quem tamen seculis praecedentibus floruisse hic putat. Scriptum a se reliquisse dicunt *Sermonum per annum volumen.* alias ms apud nostros Londinen. servatum.

F. JOANNES

F. JOANNES TAURINUS.

F. JOANNES TAURINUS vel *de Taurino* hic recensetur ex fide Thomae James in sua Ecloga codd. ms Angliae p. 107, ubi refert haberi Cantabrigiae in gymnasio Caii & Gonelli n. 71 codicem hoc titulo:

Auctoritates Sanctorum collecta per Fratrem Johannem de Taurino de ordine Fratrum Praedicatorum.

In catal. Angl. idem opus recensetur T. I, P. III n. 843 sic: *Auctoritates Sanctorum collecta per Fratrem Johannem Taurinum. Liber continens dicta & sententias Patrum ad certa capita redactorum.*

Cujas fuerit, etsi Pedemontanum & ex Taurino Pedemontii urbe principe suspicer, Italos enim in Angliam ad studia generalia frequenter missos seculis xiv & xv annotavi, satius est alteri otiosiori disquirendum permittere.

F. JULIUS DACUS.

F. JULIUS DACUS sic enim a Laurentio Pignon n. 101 nuncupatur, ille idem est quem Leander fol. 137 a, vocat *Tullium Dacum*, Lusitanus vero *Julium* vel *Tullium Dalmatam* annum quo claruit non addens, Altamura Lusitanum excipiens ad 1470 amandavit, sed quem ad seculum xiv revocare necesse est, & ante annum mcccc floruisse constat, siquidem Laurentius Pignon ejus meminerit: & cum Dacum idem praestet, quo nomine apud nos intelliguntur Dani, Sueci, Norwegi, qui longius a Dalmatia dissident, antiquam ordinis provinciam Daciae dictam, & ante exortum Lutherum florentissimam insigni suo sodali privare justum non videtur. Scripsit & posteris reliquit teste Laurentio, cui caeteri astipulantur:

Lecturam super xii prophetas minores.

Item tractatum de potentia anima.

F. MARTINUS DE SOLETA.

F. MARTINUS DE SOLETA Helvetius sacrae theologiae magister in facultate Colonienfi promotus hic recensetur ex fide Lucarini apud Fontanam in Monum. Dominic. pag. 224, ubi dicitur ad ann. mccccliv floruisse, ac adversus haereticos sui temporis grande volumen scripsisse

De catholica fidei veritate.

Quapropter a Nicolao V summo pontifice Christopholitanus episcopus promotus fuerit, & episcopo Basileensi suffraganeus datus. Quorum apud me praerimum nutat fides, tum ob anachronismum intolerandum hic prolatum: Nicolaus enim V non anno citato, sed seculo integro postea sedit, nempe ab anno mcccclxvii ad mcccclv, tum quia Ecclesia Christopholitana in notitiis nullibi occurrit. Discutiant igitur quibus ad manum sunt acta pontificia, an hic Martinus ad annum circiter mccccl revocandus, & an pro *Christopolitanus* episcopus, legendum *Christopolitanus* vel *Chrysolopolitanus*?

F. MATTHAEUS RIPPENSIS.

F. MATTHAEUS RIPPENSIS laudatur a Laurentio Pignon n. 102 & scripsisse dicitur *Sermones de tempore & de Sanctis.*

Qui proinde ante ann. mcccc floruerit: cum autem duplex sit Ripa, altera in Jutlandia regni Daniae ad fluvium *Nipsaa* vulgo *Ripen*, civitas episcopalis, ubi alias domus ordinis: altera in Piceno Ripa Tranfonia dicta, ubi etiam domus ordinis jam olim provinciae Lombardiae inferioris, alterutrus

TOM. I.

fuerit Matthaeus hic alumnus, Danum tamen potius & provinciae Daciae sodalem censuerim.

F. MICHAEL DE STELLA.

F. MICHAEL DE STELLA gente mihi ignotus laudatur a Tomafino in suis Bibliothecis Venetis & ordinis Praedicatorum dicitur, ejusque servari

Sermones ms apud SS. Joan. & Paul. Plur. iv.

Ibidem indicatur alium ejusdem nominis floruisse apud Minores conventuales, cujus tamen Wadinius non meminit. Est in regno Navarrae urbs *Stella* dicta indigenis *Estella* Pompelonem inter & Logronium media, ubi antiqua ordinis domus, an exinde ortus hic scriptor?

F. PETRUS DOMINICANUS.

F. PETRUS DOMINICANUS sic dictus in catalogo Bibl. Colbert. non aliunde mihi notus est, quam ex ipso ejus opere quod in ea servatur n. 2934. Codex est fol. mag. memb. tres uncias spissus. Titulus:

Incipit explanatio seu commentum libri totalis Valerii Maximi per Fratrem Petrum ordinis Praedicatorum editum.

Primum caput primi libri de religione. Romani cum primos Deos colerent &c.

Finis: *Per ipsam namque religio veritatis tueretur, & ipse Deus justo servitio colitur, in cuius cultu sincero aeterna vita promittitur in secula seculorum. Amen.*

Explicit explanatio sive commentum super librum totalem Valerii Maximi per Fratrem Petrum ordinis Praedicatorum.

Quae omnia eadem manu quae totum codicem exaravit, & mihi visa est seculi xiv, quo proinde vixerit auctor. Cujas autem fuerit, ex nullo capite deprehendere potui, idque otiosioribus disquirendum permitto.

F. PETRUS GALDINUS.

F. PETRUS GALDINUS Italus Bononiensis patria & professione citatur a Bandello tract. de concep. B. V. ex quo excepit Lusitanus & sequaces ad Altamuram, qui pro libro collocat ad 1466, Rovetta vero cum aliis ad 1465, etsi Lusitanus annum quo floruerit non indicet. Mihi autem antiquior videtur, & ad seculum xiv aut sequentis initia vixisse. Extant Venetiis apud SS. Joan. & Paul. Pl. iv a Tomafino visi & recensiti in Bibl. Venetis

Sermones F. Petri Gaudinis ordinis Praedicatorum ms in 4 memb.

Iterum F. Petri Galdini sermones ms in 4 memb. sed isti cum aliis aliorum inter quos est F. Bonaventura, compacti.

Alva. Sol. Verit. Rad. 256 col. 1618 omnem lapidem movet, ut hunc Petrum auctorem prober a Bandello fictum, ceu cujus, inquit, nulla est apud alios ullibi memoria. At non novum est Alvam negare quae sunt luce clariora. Ipsemet bibliothecas Tomafini Venetas & Patavinas non raro laudat, si in iis sermones Galdini recensitos non vidit, certo videte noluit.

F. PETRUS HERP.

F. PETRUS HERP Teuto Francofurti ut con-jicio natus & ordinem amplexus scripsit *Chronicon Francofurtense.*

Vidit Henricus Spelmannus, & ex eo quaedam excipit in Glossario suo Archaologico edito Lon-

ZZZZ

Sac. XIV. dini apud Alicianum Warren 1664 in fol. Videtur vocabulo, *Frigdora*. Meminit etiam Hallervordius in suo de Historicis Latinis Spicilegio edito Jenæ, Joan Nifii 1672 in 8.

F. REIND ANGLUS.

F. REIND ANGLUS laudatur in catal. Angl. T. II P. In. 10009 ut cujus extent in Bibl. D. Symonds d'Ewebaionetti

Collegiones theologice & morales Reind Fratris ordinis Prædicatorum.

Nec alia mihi hujus scriptoris notitia.

F. ROBERTUS ANGLUS.

F. ROBERTUS ANGLUS, ille idem qui Rupertus Anglus a Sixto Senensi dicitur, ab aliis *Jorius* five *Ivorius* nuncupatur, in duos primum ab Altamura perperam divisus, quorum unum ad 1392 in Append. collocat, alterum ad 1453 ascribit: sed errorem ipse suum agnovit, & eundem fatetur. Major nobis est difficultas cum F. Petro Lucio Carmelita, qui suorum auctorum catalogum colligens, Jorium non solum suis vindicat, sed & eum esse contendit, quem Sixtus Senensis *Rupertum Anglum* nuncupat, & ordinis Prædicatorum sed errans inquit Lucius, diserte asserit. Quæ tamen ambages facili negotio solventur. Jorium itaque suum habeant Carmelitæ, quem ad annum 1391 Eysingrenius, non 1406 ut habet Possévinus errato forte typorum, ad 1392 verò Pitseus collocant, & operum auctorem his titulis:

Enarrationes in Ecclesiasticum.

Sermones ad populum.

Monumenta sue provincie. Hactenus Eysingrenius.

Lectura scripturarum. Has addit Possévinus.

Commentarium in Apocalypsim. Sic Pitseus.

De his nulla nobis sit cum Carmelo contentio. At Carmelus viceversa nostrum nobis non invidet Robertum vel Rupertum Anglum five Jorium five Ivorium appellare placeat, cujus sunt

Commentarii in Job., Danielelem, Mattheum, Lucam & Joannem in bibliotheca nostra Bononiensi ms servati teste Sixto Senensi, & quales Ivorio Carmelitæ nemo tribuit.

F. SIMON.

F. SIMON natiōne (hic lacuna est in cod. Victor. Laurentii Pignon quem hic excipio) scripsit *Librum de naturis rerum.*

Quem exinde ante annum mcccc floruisse colligas.

F. STEPHANUS POLONIACI.

F. STEPHANUS POLONIACI laudatur a Sixto Senensi, qui & Gallum præstat & scripsisse opus a se visum ms apud Lugdunenses nostros scilicet

Commentarium in evangelium Joannis. Pr. In manibus abscondit lucem.

Quo anno vixerit non addit Sixtus Senensis, nec Lusitanus eum excipiens: Altamura pro libito ad 1297 collocat, quæ probant incertam ejus ætatem, & ut ad finem seculi XIII sic & ad XIV & initia XV posse referri. Possévinus censet pro *Poloniaci*, legendum *Polacis*, quasi fuerit *Polonus*, cui assentiri non possum, cum *Gallum*, qui opus vidit Sixtus Senensis asserat: sed si quis conjecturæ locus, de *Poloniaco* potius legendum putarim, ab eleganti illo nimirum comitatus Burgundiæ oppido vernacule *Poligui*, ubi insignis est ordinis domus provinciæ

Franciæ anno mccccxxi ab Alitia Sabaudia & Burgundiæ comitissa Palatina erecta, quæ plures illustres ab eo anno ordini viros protulit.

F. THOMAS CLAXTON.

F. THOMAS CLAXTON Anglus, cujus apud nostros nulla memoria, nisi fortè ex his ille sit quos bene multos nobis exhibent vago Thomæ Anglici vel Angli nomine personatos, sacre theologiæ doctor fuit Oxoniensis, & conventus sancti Botulphi alumnus, & utrobique sacras e superiori loco docuit literas. Scripsit

Commentaria in quatuor libros sententiarum: quorum scriptum in primum recensetur in catalogo codd. mss Angliæ T. I P. III n. 793, & apud Thomam James in Eclog. Oxonio Cantabr. pag. 105 scilicet in colleg. Cui & Gonelli n. 146, cujus titulum sic refert, *scriptum D. Thomæ Claxton ord. Prædic. sacre theologiæ doctoris in primum librum sententiarum.* Sed opus integrum extabat Florentiæ in Bibliotheca S. Mariæ Novellæ anno 1681 mense augusto a me visum & exploratum voluminibus duobus in fol. mag. membr. In primo ad finem primi scripti sic legitur: *Explicit scriptum Fratris Thomæ Claxton ord. Prædic. sacre theologiæ professoris super primum sententiarum in Oxoniis inchoatum, & in conventu suo originali Sancti Botulphi consummatum. Laus Deo Patri cum Filio Sanctoque Flamini; qui sua bonitate scriptorem adjuvit ad finem istius producendo.* Sequitur: *Incipit scriptum prænotati doctoris super secundum librum sententiarum, cujus finem operatur Pater misericordiarum.* Ad calcem hujus 2 scripti: *Laus tibi bone Jesu pro completionem præsentis operis.*

Alterum volumen hunc habet titulum: *Incipit scriptum venerabilis magistri Thomæ Claxton ord. Prædic. super tertium sententiarum.* Et ad calcem: *Explicit scriptum F. Thomæ Claxton doctoris ordinis Fratrum Prædicatorum super tertium sententiarum.* Et subditur: *Sequitur vero scriptura ejusdem super quartum sententiarum.* Et in fine sic: *Explicit quæstiones de sententiis quatuor librorum sententiarum secundum venerabilem magistrum Thomam Claxton ordinis FF. Prædic.* Subjiciuntur nullo prænotato auctoris titulo

Quodlibeta. Quæ cum habeantur eodem volumine, eademque manu scripta, eodemque profus stylo & methodo, videntur & ejusdem esse Thomæ Claxton, cujus sunt præcedentia.

Qua porro vixerit ætate vel obierit, vel quæ in ordine munia vel etiam extra præclare gesserit, quidve præterea scripserit, assequi nondum potuimus: seculo tamen XIV decurrente claruisse in Anglia ex caractere codicum conjicimus. Notandum autem ad caput primi voluminis Florentini sic legi secunda manu & recentiore: *Istum librum posuit in catenis Frater Augustinus Thoma de mandato magistri Laurentii ejus fratris germani de Gherardinis.* Emit autem hoc & quod prope est huic consimile volumen, dum esset in Anglia pretio ducatorum quinquaginta. *Quisquis legerit hæc, pro illo fundat preces ad immortalem Deum.* Ex his saltem discimus qua circiter ætate duo isti codices Florentiam allati fuere & in bibliotheca S. Mariæ Novellæ repositi: nam ut habet Badius noster in suis Constitutionibus universitatis Florentinæ pag. 113 F. Laurentius Gherardinus Thomæ filius laudatus, juvenis in Gallia primum tum in Anglia studia exegerat, & anno mccccxlv die IV idus augusti magister laureatus Avenione, a filia non ut habet Badius sorore Renati Siciliæ regis Margarita Angliæ regina Henrici VI uxore allectus est conscientiæ arbiter: quo in munere multa in obsequium amborum præclare gessit, tumultuante tum adversus regem tota fere Anglia. At victo tandem Henrico VI, & ab Eduardo IV in vincula conjecto, reginam cum filio in Galliam secutus est, sedulamque ei operam præstitit, donec nullâ recuperandi regni

spe affulgente ab eadem dimissus, Florentiam ad suos rediit, apud quos jam agebat anno mccccxxi quo pridie idus junii collegio doctorum universitatis aggregatus est, & post varia regiminis seu suæ domus seu etiam totius provinciæ Romanæ munia, pie tandem obiit xx augusti mccccxciii ætatis lxxii. Hos itaque codices F. Augustinus Laurentii germanus emerit in Anglia anno circiter mccccxlv, quo ambo Oxonii theologiæ operam dedisse videntur, & circa annum ejus seculi lxx in bibliotheca S. Mariæ Novellæ Florentina reposerit.

F. THOMAS TEUTO.

F. THOMAS TEUTO hic recensetur ex fide Lusitani, qui ejus ætatem ignoravit, sed scripsisse testatur.

De corpore Christi in sacramento altaris.

De corpore Christi mortuo.

De generatione lucis, de tempore & de Irade.

Libros multos de origine rerum, quos aliqui inquit Lusitanus, arbitratur esse qui de Proprietatibus rerum scribuntur, & sub titulo Bartholomæi Anglici circumferuntur.

Excipiunt Pius P. II lib. 1 col. 121, Fernandez, Altamura ad 1303. Certo falluntur, qui opus de *Proprietatibus rerum* hujus Thomæ arbitratur factum esse. Videtur supra seculo XIII inter falso nostris ascriptos, *Bartholomæus Anglicus*. Quantum verò ad hunc scriptorem plus lucis desiderarem, cum nulla ejus mihi apud nomenclatores Lusitano antiquiores occurrat memoria.

F. THOMAS DE VIRDUNO.

F. THOMAS DE VIRDUNO sic a patria in finibus Franciæ & Lotaringiæ, vel ab alio celebri oppido ad Ararim in confiniis utriusque Burgundiæ Virduno vel Viroduno etiam dicto nuncupatus, recensetur hic ex fide Laurentii Pignon, qui de eo sic habet n. 80: *F. Thomas de Virduno patriarcha scripsit*

Posillas super epistolas Pauli, scilicet ad Romanos, ad Corinthios, ad Ephesios, & super insequentes ad Hebræos.

Nec alia mihi hujus aliunde notitia, nec qua ratione patriarcha dicatur, nec qua ætate certo vixerit, nisi quod ante ann. mcccc floruerit, cum ante hunc annum scriberet Laurentius. Sodalium Virdunensium vel Divionensium diligentia est, an non hujus scriptoris superstit apud eos quoddam monumentum, & hic addere.

FF. VINCENTIUS DE MARUEGIO & ANDREAS.

FF. VINCENTIUS DE MARUEGIO & ANDREAS ejus socius unâ necessario laudandi, non solum ob intimam eorum ad se invicem necessitudinem, sed & quod eorum quæ in manus meas venerunt scripta, unâ compacta sint, adeo ut de uno loqui non possim, quin simul alterius fiat mentio. Maruegium seu Marologium insigne est oppidum Galliæ in tractu Gabalenti (*Marueges* aut *Marojols* vel potius *Marojols* vernacule dicunt,) ubi domus ordinis jam ab anno mccccxxi erecta, provinciæ Provincie ab initiis & etiamnum subjecta: exinde haud dubie natus erat & ibidem professus Vincentius, ideoque sic nuncupatus, sacre theologiæ magister, & celebris verbi Dei præco, per illas regiones & vicinas discurrens, ut populos ad Christiane pieque vivendum alliceret. Andreas socius ejus fuit ipse etiam theologiæ magister, Vincentio ubique comitem individuum se præstans, & vicissim etiam conciones habens. Ambos sub finem seculi XIII aut initia sequentis claruisse conjiciebam ex dicendis.

TOM. I.

Nempe in Bib. Navarr. duo sunt codices ms: unus Sac. XIV. fol. par. pergam. & papyr. alter in 4 par. papyr. scriptorum in iis contentorum indicem dare placet.

In priori hæc ex ordine habentur: 1. *Posilla supra epistolam ad Titum ordinata a F. Johanne de Hispanio ordinis hospitalaliorum S. Johannis in Hierusalem & doctoris in sacra theologia, anno Dni mccccxii. Pr. Erudi filium & refrigerabis te.*

II. *Sermones quadragesimales sub hoc titulo: Incipit tractatus de reparatione lapsi. Circa tractatum de reparatione lapsi, tria sunt videnda, & secundum hoc habebit tres distinctiones &c. Sermones omnes super evangelia quadragesimæ adaptantur ad parabolam adolescentis prodigi. Auctor non nominatur, sed supra ubi de Johanne de Molelandinis magistro ordinis XX ad 1349, opus hujus tituli ei asseri annotavi, an istud sit, etsi probabile, affirmare non ausim.*

III. *Sermones super Pater noster. Pr. Scribuntur Matth. v 1 & sunt verba Christi dicta apostolis quando dixerunt ei, Domine, doce nos orare: Dixit eis Christus: Cum oraveritis dicite Pater noster. Omnes enim tam populi quam reges dicunt Pater noster. Unde debemus eum vocare patrem propter quatuor, 1 ratione creationis, 2 ratione redemptionis, 3 ratione generalis conservationis, 4 ratione nostre salvationis &c. Finis: Et sic completi sunt novem sermones de Pater noster, in quo continentur novem petitiones &c. a quo malo eterno Christus nos defendat, & ad gaudia eterna paradisi nos perducatur, qui vivit & regnat &c. Expliciunt sermones super Pater noster, prædicati Avinione per reverendum magistrum Andream ordinis Prædicatorum socium magistri Vincentii de Maruegio (vel Mareugio.)*

IV. *Sermones de Ave Maria. Pr. Ave exaratum originaliter Luc. 1 & recitative in evangelio Missus est, verbum est Gabrielis archangeli, & voluit tantum dicere: Dieu te sault Vierge, qui a de grace abondance, car par ta grande humilité, & ta douce innocence, la benoite Trinité, en toy fais sa demourance &c. Finis: Expliciunt sermones novem super Ave Maria per R. M. Andream ordinis Prædicatorum socium magistri Vincentii, & hoc in Avinione anno & die supradictis. Hæc innunt quid jam in codice deesse, ubi annus & dies aliâs notabantur, nam jam nullibi apparent.*

V. *Sermo de vita Christi representata in missa solemnî, factus in civitate Mortana per magistrum Vincentium. Pr. Quodcumque dixerit vobis, hoc facite. Jo. 11. Inter omnia bona & utilia & necessaria ad nostram salvationem, qua possumus facere, majus est obedientia mandatorum Dei &c. Sermo fulissimus.*

In altero codice 1 est sermo de vita Christi &c. totidem verbis per magistrum Vincentium.

III. *Sermones super Pater noster & super Ave Maria laudati totidem verbis, & per eundem R. M. Andream O. P. socium magistri Vincentii de Maruegio.*

III. *Sermones viginti octo super illa verba, Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, 1 ad Cor. xv. Illud quod est necessarium civili-bet christiano, est fides sine qua nullus potest salvari &c.*

Ad calcem: *Explicit insigne opus Fratrum pro magistro nostro magistro Nicolao de Mara doctore in sacra theologia, scriptum Parisius anno Dni mccccviii. Deo gratias, Guillelmin.*

Ex quo sine patet hos xxviii sermones esse alterutrum aut Vincentii de Maruegio, aut ejus socii Andree.

Similis codex ms, sed in memb. in 8 & absque Zzzz ij

SEC. XIV. nomine auctoris, extabat anno MDCLXXXI Massiliae apud nostros mense maio a me visus. Aderant iidem sermones totidem verbis super *Pater noster* & *Ave Maria*, ac praeterea alii quos auctor monebat se Avenione etiam praedicasse, super *Credo*, de peccatis, & de decem praeceptis, de septem sacramentis, de caeremoniis misse.

Extant & in alio cod. Navarr. *Tractatus super Pater*, a superius laudato diversus. Pr. *Pater noster qui es in caelis. Sciendum quod in oratione Dominica sunt duo, scilicet oratio & petitio. Oratio est ibi Pater usque in caelis. Est enim oratio elevatio mentis in Deum, elevatur autem mens cum dicitur Pater noster* &c. Ad finem: *Explicit Pater.*

Et sequitur *Tractatus de decem praeceptis*. Pr. *Non habebis Deos alienos coram me. Originaliter scribuntur verba Exodi 111. Verba sunt Dei patris omnipotentis, qua faciunt primum praeceptum &c. Finis: Explicunt decem praecepta Dei secundum magistrum Vincentium ordinis Predicatorum.*

Hos duos tractatus ejusdem auctoris libenter crederem Vincentii de Maruegio hic laudati, sed quia secundus de decem praeceptis sub nomine S. Vincentii Ferrerii editus est Lugduni 1523 in 4 parvo otiosioribus diligentius exquirendum ex collatione cum aliis codd. ms visum est permittere. Iste tertius codex Navarr. chartaceus est, & notatur scriptus anno MCCCCLX. Primum opusculum hujus codicis est *Tractatus de eruditione principum* sub nomine S. Thomae de Aquino editus, sed supra sec. XIII ad 1250 F. Guillelmo de Peraldo a nobis assertus.

F. WALDUS DE LUCHA.

F. WALDUS DE LUCHA Etruscus a patria & professione sic nuncupatus, laudatur a Laurentio Pignon in suo scriptorum nostrorum catalogo n. 115, ceu a quo edita est

Summa quam intitulavit, sententias sententiarum omnium doctorum super sententias quaestiones scribentium.

Sic ille, ex quo ante MCCC vixisse ac floruisse certum habemus, nam circa hunc annum suum Pignon scribebat catalogum. Hunc verò Waldum eundem censeo cum *Ubaldo Lucensi* a Fontana de Prov. Rom. inter scriptores recensito, sed omnia qua vixerit aetate, & cui haec ascribit opera:

1. *Collationes sententiarum doctorum sanctorum.* Opus in XII libros distinctum. Idem videtur quod mox Pignon laudabat.

2. *Expositiones quarundam auctoritatum sacrae scripturae.*

3. *De civitate Beatorum, & de dotibus corporis & anime Beatorum.*

4. *De civitate Babylonis, & de septem vitiis capitalibus.*

Quae omnia uno volumine ms Lucæ apud nostros contineri & servari asserit ex relationibus a Lucensibus sodalibus sibi missis: quae propterea Pignon forsitan sub uno titulo complexus est. Hunc omisit Altamura.

F. WARNERUS DE VERDINIO.

F. WARNERUS DE VERDINIO haud dubie sic a loco originis nuncupatus, an ab oppido illo celebri in finibus utriusque Burgundiae ad Ararim sito, quod vernacule dicunt *Verdun* vel *Vertun* Latini Virodunum, certe Burgundus indicatur a Laurentio Pignon, a quo laudatur n. 109, & dicitur scripsisse

Summam ad omne propositum secundum ordinem alphabeti ad reperendum omnes auctoritates Sanc-

torum & sacra scriptura pro predicatione, & est inquit, in eodem conventu. Articulo autem superiori de conventu Autissiodorensi nostro locutus fuerat, cujus ut videtur iste scriptor alumnus erat & professor, quem saltem ante MCCC floruisse exinde colligas.

A N O N Y M I.

F. ANONYMUS Italus & ut ex opere conjicio Florentinus scripsit

Lectiones morales in quatuor libros Regum.

In duos priores libros, ubi jam extant, mihi incompertum, sed in duos posteriores in tertium scilicet & in quartum extant in Colbert. cod. 4519 chart. in 4. Adduntur ad calcem: *Apophthegmata & similitudines varia undique collecta, & diversis sacrorum biblicorum locis, Saülis praesertim & Davidis historia, quin & aliquot capitibus evangeliorum, que diebus Dominicis adventus & feriis post pascha in Ecclesia legi solent pie accommodata.*

Duo sunt indices. Primus in tertium & quartum Regum: alter in duos priores Regum libros & in apophthegmata, ex quo constat olim has lectiones in primum & secundum adfuisse.

Italum esse probant varia proverbia & sententiae Italica lingua ubique relatae & sparsae: ordinis Predicatorum sodalem innumera exempla domestica, quae ubique profert. V. G. sic habet: *Soror Margarita ordinis Predicatorum in parasceve visitata a Christo habebat rosam rubeam super manum dexteram, & ipsa occultans (leg. occultabat:) semel magister nostri ordinis eam obedientia arctans vidit, & ex devotione abscondit, & asportavit pro reliquia.*

Et alibi: *Bonifacius papa (VIII) aliquando loquens de patre nostro S. Dominico dicebat, ille sapiens homo sic fecit vel dixit. Et postea: Respondit B. Augustinus (Gazothus) nostri ordinis episcopus Gargabruensis Fratribus &c. ut supra ubi de illo ad 1323 relatum est. Plura etiam refert de magistro ordinis XIV Herveo Natali, & inter alia de visitatione ab eo facta Florentiae in domo S. Mariae Novellae, & cum sodalium ejusdem domus plura singularia narret, hinc circa medium seculi XIV in eodem claruisse conjectu pronum.*

F. ANONYMUS seculo XIV florens opus scripsit in defensionem doctrinae S. Thomae de Aquino, quod servatur Paris. in Victor. cod. 50 ms fol. med. chart. & pergam. a fol. 284 ad 316. Titulus:

De concordantia centum articulorum ad quatuor libros sententiarum pertinentium S. Thomae de Aquino. Prologus:

Veritatis & sobrietatis verba eloquar. Verba sunt doctoris gentium scilicet Pauli apostoli, & habentur Actuum XXVI, & possunt accipi in persona venerabilis doctoris scilicet F. Thomae & in iis potest sua doctrina in quatuor commendari. Siquidem intellectus creatus & infinitum distans a perfectione cognitionis divinae, deficit multipliciter in formando verbum. Primo quia non format verbum consubstantiale sibi, cum non sit sua potentia, & sua operatio intelligendi, in Deo verò & potentia & intellectus & intellectum sunt realiter ejus simplicissima essentia: ubi enim operatio intelligendi tale unum & idem, gignitur verbum perfectissimum, & ideo non solum verbum apud Deum, sed & Deus est verbum, nec Verbum distinguitur a Patre nisi secundum relationem originis, relatio autem nullam rem addit super suum fundamentum: unde haec distinctio non ponit in Filio aliquam imperfectionem, & sic intellectus creatus non autem divinus elongatur & distinguitur a se secundum absolutam, & realiter verbum format.

Secundò quia Deus per essentiam simplicissimam, in qua omnes perfectiones continentur, uno intuitu cognoscit omnia, nec oportet quod plura formet verba, sed intellectus pluribus indiget speciebus & formis, & plura simul intelligere non valens, plura & varia verba format. Tertio quia intellectus divinus est causa & mensura rerum, ideo suum verbum nullo alio debet mensurari, sed potius est omnium regula & mensura. Sed intellectus creatus habet mensurari & terminari per ipsas res, vel secundum ideas reales in Deo existentes. Unde verbum divinum est ipsa veritas, sed verbum creatum aequaliter participat veritatem.

Quarto quia intellectus multipliciter potest deficere eo ipso quod non est sua regula, & ideo ad suam cognitionis perfectam rectitudinem oportet, quod attingat ad suam regulam per debitam conjunctionem: nam conjunctio quanto fuerit perfectior, tanto redditur cognitio certior. Propter hoc cognitio beatorum nihil erroris aut opinionis habet admistum, in nobis autem ista dicta conjunctio fit secundum lumen modicum, unde anima nostra est secundum lumen intelligibile quasi intelligentia in umbra: & ideo nostra cognitio multum deficit in certitudine, & non modicum abundat in erroris admissione, cujus evidens multiplicatio arguit opinionem.

In his quatuor consistit perfectio intellectus creati, quod scilicet ea quae loquitur secundum esse intelligibile, verba vera sint & sobria: ab hoc autem deficiunt multi.

Quidam enim factus conceptus non eloquuntur, sed involvunt multum, habentes conceptus involutos, qui ipsimet non bene intelligunt seipsum, & tamen aliis intelligentibus propter obscuritatem creduntur dicere aliquam magnam subtilitatem.

Alii sunt qui loquuntur, sed non verba realia, sed potius verborum realium similitudines, eloqui claritatem & non veritatem habentes, sed tantum quibusdam rationibus dialecticis innitentes.

Alii sunt qui eloquuntur secundum verbum veritatis tantum, sed inter verba vera aliqua falsa immiscet, & interdum erronea.

Alii sunt qui eloquuntur verba veritatis, & sobrietatis debitas circumstantias non observant: & hi omnes in quantum a perfectione doctrinae deficiunt, in tantum laudem doctoris merito perdunt.

E contrario multum redditur commendabilis secundum ista quatuor S. Thomas, cujus doctrina est doctrina clara & facilis, quantum difficultas materiae & prolixitatis refecatio permittit. Est profunda & subtilis omni falsitate carens & errore, carens etiam arrogancia & praesumptione. Unde bene potest dicere, *veritatis & sobrietatis verba eloquor.* Eloquor quoad primum: verba realia, non similitudines verborum realium tantum quoad secundum: veritatis quoad tertium: & sobrietatis quoad quartum. Hoc autem ostendunt opera, si subtiliter & diligenter fuerint inspecta. Sed dicere posset aliquis. Si talis est doctrina illa, quare in multis a quibusdam collectis articulis continet repugnantiam, & videtur quasi implicare contradictionem? Huic quaestioni qui voluerit satisfacere, potest praedictos articulos sicut infra ponitur concordare.

Sequuntur centum articuli ex scripto in sententias excerpti, quos auctor ostendit cum aliis ejusdem operibus convenire.

Finis: Haec igitur sunt prout ad praesens occurrunt, de concordantiis centum articulorum

ad librum sententiarum pertinentium. Dicta sufficiant adjuvante Deo qui concordiam facit in sublimibus cui honor est & gloria in saecula saeculorum.

Hoc opus forte alicujus est tot sodalium, qui in hac bibliotheca concordantias doctorum S. Thomae scripsisse dicuntur. Supra Benedictum de Assignano ad 1339 indicavimus, cui competere potest, sed & potest esse alterius.

F. ANONYMUS seculo XIV vivens scripsit *Tractatum de conceptione B. Mariae virginis.*

Extat in Colbert. cod. 3611 memb. fol. par. continet folia XIV. Scriptor est modestus. Incipit: *Beatissima ac gloriosissima Virginitas Maria Domini & Salvatoris nostri genitricis cupientes nonnulli &c.*

F. ANONYMUS GALLUS Occitanus Provinciae Provinciae alumnus ac seculo XIV quantum conjici potest florens scripsit

Sermones de tempore & de sanctis.

Extant Parisiis in Victor. codd. ms duobus fol. par. memb. 1118 & 1116. In priori 1118 sunt ab adventu ad pentecosten. Pr. *Nox praecessit dies autem appropinquavit. Rom. XIII. Sicut clare patet non est aliqua hora totius noctis &c.* En specimen ejus divisionum, ex quibus colligo Provinciale vel Occitanum. Ubi de S. Thoma de Aquino fol. 308 Thema: *Venit in me spiritus sapientiae. Divisio: Lac doctrinae de veritate, Lac flor de virginitate, Lac gran amor & caritas.*

In posteriori 1116 sunt a Trinitate ad adventum. Pr. *Tres unum sunt. I. Joan. V. Sicut patet tria sunt necessaria principaliter cuicumque volenti proponere verbum Dei &c.*

In sermone de SS. Sacramento sic habet: *Contigit in conventu Fratrum Predicatorum, quod ordinem intravit quidam qui fuerat Judaeus, & cum accessit ad communicandum more solito cum aliis Fratribus, habitans an in hostia consecrata esset verum corpus Christi, accepta hostia dum in ore habuisset, numquam potuit deglutire interius, nec ab ore emittere exterius, donec aperto ore visibiliter ostendit bolam carnis sanguinolentam, & lacrymabiliter confessus fuit peccatum suum. Et hoc contigit certitudinaliter in conventu Narbonensi de F. Johanne Christiani de Montepessulo. Ubi peccatum novitii narrando, refert unam poenitentiam. Quis tam domestica & interiora nosse potuit, nisi sodalis convictor? Postea refert historiam, quae Parisiis contigit regnante S. Ludovico,*

En sermonis de S. Johanne Baptista divisio. *Lo pod de cel que obrat, la valor de cel que es nat, tot lo mon a alegeat.*

Sunt sermones non solum de S. Thoma de Aquino, sed & de S. Petro martyre & duo de S. Dominico: nullus de S. Francisco, nec de ullo ordinis Minorum.

F. ANONYMUS scripsit sermones in Colbert. cod. ms 5999 servatos hoc titulo in scriptis:

Sermones per annum auctore quodam Fratre ordinis Predicatorum.

F. ANONYMUS Etruscus & conventus S. Mariae Novellae Florentiae alumnus seculo XIV clarus scripsit opus hoc titulo:

Tractatus de exemplis contra curiosos. Pr. Meditante me.

Extat in Bibl. dictae domus cod. ms in fol. memb. quem ipse vidi anno MDCLXXXI mense augusto. In prima majori littera M, pictus exhibetur sodalis ordinis caput manu laeva sustentans, & veluti meditabundus. Cap. 79 sic habet: *Cum leana adducta fuisset Florentiam, Frater quidam hujus conventus*

SEC. XIV. *vadens ad videndam illam &c.* Si sodales S. Mar. Nov. hujus scriptoris nomen retexerint, & hinc addiderint, beneficii memorem me habebunt.

F. ANONYMUS Ligur Januensis S. Marci præfinitus laudatur a Philippo Bergomensis in suppl. chron. ad mcccvi, & Soprano in Elencho script. Ligur. quos citat Oldoinus in Athen. Ligust. ceu qui scripserit

Tabulam Cosmicam seu relationem orbis terrarum.

F. ANONYMUS Etruscus provincie Romanæ alumnus hoc seculo xiv vel sequenti clarus scripsit hoc titulo:

Cronaca del convento di S. Agnesa in Montepulciano.

Hæc ms in dicta domo servatur, eaque usus est F. Laurentius Sordini in vita ejusdem B. Agnetis, quam edidit anno 1606.

F. ANONYMUS a Laurentio Pignon laudatus n. 56, ac proinde ante mccc clarus scripsit

Super librum Perihermenas.

Item super predicamenta.

Item super libros priorum analyticorum.

Item super sex principia, sed incomplete.

F. ANONYMUS alter ab eodem Laurentio recensitus n. 63 & similiter ante mccc vivens scripsit

Librum de modis sciendi.

Quæstiones super topica Aristotelis.

Librum de cælo & mundo.

Super libros de generatione & corruptione & de anima.

De somno & vigilia. De sensu & sensato. De memoria & (hic lacuna in cod. Victor. sed videtur addendum, de reminiscencia.)

De longitudine & brevitate vite. De morte & vita.

F. ANONYMUS in catal. Anglic. recensitus T. I P. III n. 1994 scripsit:

Aritmetica Boetii exposita a quodam Fratre Predicatore. Pr. Inter omnes.

F. ANONYMUS Hispanus Nicolao Antonio incognitus saltem in ejus Bibl. Hisp. veteri omisus, scripsit opus in Bibl. Ecclesie Bellovacensis servatum ms, sicque in catalogo ejus Bibl. a me in Sangerman. a pratis Paris. viso recensitum:

Summa dictaminis per Dominicanum Hispanum secundum quod notariis exercent.

F. ANONYMUS HISPANUS scripsit *Chronicon* in monasterio S. Dominici Matrili servatum.

Eo usus est Ferdinandus de Castillo, ut testatur in proemio Hist. gen. Altamura meminit ad 1303.

F. ANONYMUS alter Hispanus ab eodem Castillo ibidem laudatus scripsit

Historiam rerum ordinis. Servatur ms in cœnobio ordinis Toletano. Sub finem sæc. xiv vel initio sequentis claruit.

F. ANONYMUS LUSITANUS ab eodem Castillo ibidem laudatus scripsit

Vitas quorundam ordinis sanctorum, alias Lusitana lingua, alias Latina. Habentur ms in cœnobio ordinis Scalabitano cod. sæc. xiv.

H I E T I A M C O D I C E S
ordinem attinentes recensentur in catal. Angl.

T. I P. I n. 2067 *De Fratibus ordinis Predicatorum.*

Ibid. p. 240 b: *Catalogus librorum apud FF. Predicatos n. 20 Nordowichi. n. 41 Londini. n. 45 Oxonii. n. 46 Saribiria. Et p. 241 n. 75 Exonia.*

T. II P. II n. 15: *Collectanea ex libro cœnobii ord. Prædic. Limerici.*

n. 46: *Collectanea ex libro Fratrum Predicatorum ibidem.*

n. 54: *Collectanea ex chartis cœnobii Dominicanorum de Kilkarbani.*

n. 58: *Collectanea ex annalibus Fratrum Predicatorum de Drogheda.*

SCRIPTORES SECVLI XIV VISI DUBII
an nostrates fuerint, ordine alphabetico recensiti.

F. A D A M.

F. ADAM, cujus agnomen & patria ignorantur, quem tamen Teutonem & hoc seculo xiv vel initio sequentis clarum conjicio, a quibusdam inter nostros accensetur, ratione ut opinor operis ab eo suscepti. Scilicet S. Raymundi de Pennaforti Summam de penitentia & de matrimonio in compendium redigere & metricè reddere aggressus est, quod sodalem & symmystam quam externum suscepisse verisimilius. Scripsit itaque hoc titulo seu principio:

Summula de Summa Raimundi prodiit ista.

Dogmata multorum conjunximus huic manifesta.

Ordinem tamen Summæ S. Raimundi non sequitur, sed primo de septem sacramentis agit, postea de peccatis. Prodiit e prælo Coloniae 1502. Postea cum scholiis curante Joanne Villano Cadomi 1513. Parisiis, apud Franciscum Regnault 1514 in 4. Ibidem cum commentariis Johannis Chappuis, typis Thielmanni Kerver 1516 in 8. Rursus ibid. cum commentariis iisdem 1535 & 1539 in 8.

Initio sic commentator de auctore habet: *Licet enim Frater Adam (cum Fratrem appellat, regularem agnoscat) hujusce opusculi primus auctor vir & theologiae & juris pontificum studiosus, forsitan ab exordio hanc Summulam a Summa Raimundina extraxerit, tamen qui post eam eandem Summulam diligenter emendavit, adauxit multipliciter &c.*

Extat ms variis in bibliothecis. Laudat præsertim Sanderus Elenc. codd. ms Belg. T. II apud Cisterciens. Laudenses cod. 69 p. 115, qui inquit, *Liber est in fol. in quo inveniuntur primò Summula pauperum metricè & breviter collecta ex Summa Raimundi a quodam Predicatore nomine Adam: Ubi nostrum videtur agnoscere. Secundò expositio dicta Summula per auctorem anonymum cujus principium: Si est tibi paupertas honesta & læta, dives es.*

In aliis Belgii bibliothecis a se visam testatur curiosus noster Ghilbertus de la Haye, at non semper cum iisdem commentariis.

F. ADAM COLONIENSIS.

F. ADAM COLONIENSIS a patria & professione sic dictus, proindeque Teuto, ad annum mccciv inquit Lusitanus circiter claruit, & scripsit

In quatuor sententiarum libros.

Excipiunt nostrates Gozzeus, Pius, Altamura ad eundem annum, Razzius ad ann. 1370 tamen prorogans, omnes nullo adhibito teste æquali vel sup-

pari qui hujus scriptoris meminerit. Itaque iste Adam non parum mihi suspectus est, nisi sodales Colonienfes ex veteribus suis monumentis quid certius proferant.

F. ALBERTUS GROGNOLINI.

F. ALBERTUS GROGNOLINI Italus ut indicat agnomen, florebat vel hoc seculo xiv vel sequenti ineunte: ejus habentur Venetiis apud SS. Jo. & Paul. Plur. iv.

Sermones ms in 4 memb. cum F. Petri de Galdinis supra laudati sermonibus ligati: sed cum in indice Thomasini non addatur Grognolinum nostratem esse, inter dubios visus est collocandus, donec quis indigena curiosior majorem ejus dederit notitiam. Idem censendum de F. Henrico, cujus sermones eodem codice continentur, nec cujus fuerit monetur. Wadingus neutrum suis asserit.

ALBERTUS DE SAXONIA.

ALBERTUS DE SAXONIA inter dubios recensendus visus est, quod hujus nominis unus, duo, tresve fuerint, an regularis secularive fuerit, quæstio sit non mediocri. Opera quæ sub hujus nominis auctore circumferuntur prius recensenda, ex iis enim quis & qualis fuerit, clarius elucescet. Hæc verò sunt:

1. *Alberti de Saxonia commentarius in posteriora Aristotelis.* Prodiit Mediolani, Jo. Bap. Alvisiani 1497.

2. *Sophismata Alberti de Saxonia.* Pr. Obrogatum quorundam scholarium &c. Extat in Sorbon. cod. ms 808 fol. med. memb. Ad calcem sic legitur: *Et sic est finis sophismatum, & per consequens omnium sophismatum magistri Alberti de Saxonia, scriptorum & sanctorum die mercurii ante festum purificationis B. V. Sequuntur eodem codice & eadem manu sophismata Clymethonis, quæ dicuntur ibidem scripta & completa die lune post Dom. februarii. anno mcccclxxxix. Aetas est codicis non auctoris.*

3. *Super octo libros physicorum.* Prodiit Paris. 1516 fol. Quæ editio a me visa apud Clarissas *Ave Maria* dictas, & in Regia R. 207.

In eadem Regia extat ms cod. 4964 fol. mag. memb. & cod. 5121 fol. med. chart. Ad calcem utriusque sic legitur: *Explicunt quæstiones totius libri physicorum secundum Albertum de Saxonia.* Nulla vox quæ ulli ordini regulari ascriptum indicet. Idem opus extat Florentiæ ms in Medic. Plur. lxxxiv n. xxi cod. memb. in 4. Ibid. ad S. Marcum Arm. 1 v n. 50. In isto si fides catalogo dicitur ordinis Predicatorum: an vero sic in codice & prima manu? Extat & Lipsiæ in Paulina. Vide Fellerum p. 370.

4. *Alberti de Saxonia super de cælo & mundo libri sex.* Prodiit in incun. typogr. 1497 fol. Rursus Parisiis, Badii 1516 fol. quæ editio a me visa apud Clarissas *Ave Maria* dictas. Habentur ms Lipsiæ in Paulina. Vide Fellerum citatum.

5. *Super libros de generatione & corruptione.* Prodiit Paris. cum superiori.

6. *Eiusdem de anima, in parva naturalia, super libros x ethicorum.* ms Lipsiæ in ead. Paul. citata.

7. *Secreta Fratris Alberti de Saxonia de herbis, lapidibus & mineralibus.* In catal. Angl. T. I. P. I n. 1748.

8. *Tractatus de quatuor inconvenientibus circa varia proposita de generatione, de alteratione, de quantitate, de motu locali, præsertim de proportionibus ejus velocitatis.* Extat cod. Reg. cit. 5121.

9. *Excellentissimi magistri Alberti de Saxonia*

tractatus proportionum cum aliis præcipue Augustini Niphi editus Venetiis, Octav. Scoti Hæred. 1496 fol. tria tantum folia implet. Pr. Proportio communitè accepta &c. Laudatur ms in catal. Angl. T. II, P. I n. 1367 *Alberti de Saxonia tractatus proportionum.*

Eadem opella typis prodiit sub hoc altero titulo: *De velocitate motuum F. Alberti de Saxonia ordinis Predicatorum opus redactum in Epitomen a F. Isidoro de Isolanis Mediolanensi ord. Prædic. Lugduni, Caroli Pefnot 1580 in 4 pp. 14.* Ad calcem nempe compendii Capreoli ab eodem Isidoro adornati.

Jam audiendi quid de eo censeant, ne dicam, ariolentur. Elsius in Encom. Augustin. suis asserit Eremitis testibus Thoma de Herrera, & Anastasio Crusio sui ordinis nomenclatoribus, sed recentioribus quam ut fidem faciant, priori etiam anno no mdccliiii florente quo Elsius suum Encomiasticon edidit, Crusio verò ejusdem seculi scriptore. Elsius inquam præter Quæstiones in libros de physico auditu, de cælo & mundo, de generatione & corruptione, & de anima, quarum ex supra relatis tantum meminit, ei tribuit præterea

Commentarium super tabulas Alphonsi regis ad judicium astronomia. cui Princ. *Tempus est mensura motus.* Exemplar inquit, auctoris manu conscriptum anno Dni mcccxxxii asservabatur in Bibl. S. Dominici Bononiæ.

Sed quod notandum Joannes Schiphowerus ejusdem Augustinianorum Eremitarum ordinis Saxo, qui anno mdy suum scripsit chronicum comitum Oldemburgensium in collectione Meibomii T. II recens editum, in quo illustres ordinis sui viros Saxones potissimum diligentius recenset & laudat, in iis Albertum de Saxonia non numerat.

Lusitanus ut omnibus obsequatur, duos distinguit Albertos de Saxonia, alterum quem Augustinianis concedit, & cujus non recentior opera; alterum ordinis Prædicatorum vindicat, cui quædam super philosophiam opuscula, & tractatum de proportionibus motuum ab Isidoro de Isolanis innovatum & editum ascribit, & excipiunt sequaces Pius, Fernandez, Altamura ad 1330 & alii: sed antiquiores Lusitano omnes nostrates de hoc auctore omnino silent.

Si sensum meum prodere hinc liceat, pensatis omnibus patere puto unum & eundem esse hominem omnium laudatorum operum scriptorem, non Augustinianum, non Prædicatorem, sed secularem philosophiæ magistrum. Favet Georgius Lokert Scotus artium magister in universitate Parisiensi seculo xvi ineunte, qui in gymnasio Montifacuti philosophiam docebat anno mdcxvi, tumque hujus Alberti commentaria citata in octo libros physicorum, in tres de cælo & mundo, duos de generatione & corruptione; unâ cum Thimonis in quatuor libros meteororum & tres de anima, & Johannis Buridani in quædam Aristotelis parva naturalia prælo dedit, sicque loquitur in prologo ad juvenes auditores: *Non sine acri judicio & magnorum hominum approbatione, in naturali philosophia trium excellentium virorum, qui in ea quendam triumviratum ab hinc ducentos ferme annos in præclara Parisiensi schola gesserunt, Alberti de Saxonia, Thimonis, & Johannis Buridani physicas quæstiones & decisiones vobis explanandas impressioni dedimus &c.* quæ docent hosce tres & unâ circa initia seculi xiv claruisse, artium seu philosophiæ magistros in universitate Parisiensi professores, nullum votis religiosis cujusvis ordinis astricatum.

F. DOMINICUS LEONI.

F. DOMINICUS LEONI Venetus nostris ac-
centetur scriptoribus a Fernandez, Jacobo Al-
berici in catalogo illustrium scriptorum Veneto-
rum, Sanfovino, Altamura ad 1364, Rovetta ad
1358: aliunde verò Sixtus Senensis, Possavinus,
Augustinus Superbi, *Triumpho degl illustrihuomini di Ve-
netia*, ut nulli societati regulari addictum exhibent.
Cum verò ejus opera omnia ms in bibliotheca
nostra Bononiensi extare dicantur, nullibi aliàs,
mirum esset a Leandro omissum aut ignoratum, si
nostras fuisset. Ideo inter dubios visus est nume-
randus, donec quis sodalis Bononiensis discussis ac
examinatis relictis ab eo monumentis, quid certo
tenendum nos doceat. Hæc feruntur ejus opera:
In evangelium Lucae expositio. Pr. *Principiis super ineffabilis.*
Solis Christianorum prima & secunda pars.
De vexillo B. Virginis libri duo.
De lumine supernaturalis majestatis libri duo.
De philosophia sacri throni liber unus.
De sapientiali theologia liber unus.
De mysterio Dominica incarnationis.
De matris Domini ortu.
Dilucidationes de luce sanctæ crucis.
De noticia via rectæ dialogus.
De gratia & nobilitate natura humana dialogus moralis.
De amore Dei.

MARTINUS DACUS.

MARTINUS DACUS vel de Dacia, id est de
Dania, stylo seculi XIII sub cujus finem cla-
ruit, ut & initio sequentis, a Leandro fol. 153 b
laudatur inter viros philosophia ac logica illustres,
cujus tamen nulla prodit opera. At sub fornicibus
peristylii sanctimonialium ordinis Pissiacensium in-
ter varias imagines ad parietem pictas, una est
Martinum de Dacia in veste nostra repræsentans,
qui in inferiori limbo dicitur scripsisse
Traclatus multos, & speciatim Traclatum unum de
modis significandi.
Unde id acceperit ille pictor seculi ad summum
xvi, mihi incompertum. Verum his lucem affe-
ret Henricus Woltherus auctor chronicæ Bremen-
sis, qui anno mccccxlii in quo desinit florebat.
Sic ergo habet ad Johannem archiepiscopum Bre-
mensensem XXIX, sed antea episcopum Lundensem
in Dacia (i. Dania) qui regis Daniæ iram fugiens
ad Cælestinum V & hujus successorem Bonifacium
VIII præsidium petiturus accesserat: *Henricus rex*
*Dacia misit ad curiam magistros Parisenses nobiles & sa-
pientissimos, & specialiter unum Parisensem magistrum*
cui nomen erat Martinus de Dacia, qui & compilavit
Modos significandi, qui dicuntur Modi Marini, & isti
modi antiquo tempore communes erant. Huic Martino rex
dedit magna munera, prabendas & pralaturas, & cum
*aliis iuit Romam contra Johannem episcopum: & rex de-
dit eis elenodia pro curis, & procurarent contra dictum*
episcopum pro rege, & quod non retinerent pecuniam nec
bona, sed quod lucrarentur causam contra Johannem. Quod
tamen non obtinuerunt, nam papa Johanni favens regis in
eum acta rescidit. Hanc chronicam Meibomius edidit
Rerum Germanicarum T. II Helmestadii 1688 in fol.
& hic relata habentur p. 62.
Porro ex hac relatione discimus Martinum de Da-
cia sacre theologiæ magistrum Parisensem auctorem
Modorum significandi pluribus præbendis a rege Dano
auctum circa ann. mcccxcv, quæ cum ordinis Præ-
dicatorum sodali non conveniant, tum saltem nos-
tris nondum accensum constat. Quia tamen postea
institutum nostrum amplecti potuit, ut plures alii ea
ætate fecerunt, ob auctoritatem Leandri nostrum
præstantis, visus est inter dubios annumerandus,
donec major lux affulserit.

Venetiis ad S. Petri martyris Muriani, inter codd.
ms Pl. xx. *Martinus de Dacia ordinis Predicato-
rum de modis significandi. fol. memb. Pr. Cum cu-
juslibet artificis. Explicit: Et hæc Dei gratia dicta*
sufficiant secundum magistrum Martinum de Dacia
regione. Amen. Gentilium erit diligenter videre,
an quod præfertur in titulo ordinis *Predicatorum*,
sit eadem manu prima an secunda, præsertim cum
idem non addatur in fine: nosque hic emendare.

MICHAEL DE UNGARIA.

MICHAEL DE UNGARIA a natione & ori-
gine sic dictus a nullo nostrorum inter scri-
ptores ordinis hætenus laudatus, a Simlero eum-
que excipiente Possavino ceu nullius ordinis regu-
laris auctor recensitus, in quadam ejus operis edi-
tione dicitur ordinis Prædicatorum, aliunde a Da-
vide Czuittingero in sua *Hungaria Literata* Fran-
cofurti anno mccccxi edita in 4 p. 395 dicitur ordinis
Minorum & conventus Pesthenis sodalis, quam-
vis ab Wadingo non agnoscat: propterea nobis
visus est inter dubios collocandus, donec quis di-
ligentior & otiosior, quid certius nos doceat. Hæc
ejus opera. Primum hoc titulo

*Sermones tredecim universales magistri Michaë-
lis de Hungaria.*

Prodiertur Coloniae, Quentellii 1505 in 8. Pari-
siis, Joannis Petit 1510 & 1518 in 8. Ibidem Fran-
cisici Regnault 1515 in 8. In hac editione plura su-
peraddita sunt quæ non sunt Michaëlis sed alio-
rum, quæ ideo enumeranda:

- 1. *Primo modus predicandi pp. 22.*
- 2. *Secundo applicationes breves sed peritiles mate-
riarum tredecim sermonum Michaëlis de Hungaria*
ad omnes Dominicas & festivitates per totius anni
*circulum cum thematibus concordatis atque divisio-
nibus. Quæ hætenus non sunt Michaëlis, sed edi-
toris qui typis invigilavit.*

Tertio sermones Michaëlis tredecim super toti-
dem voces selectas, quæ frequentius in epistolis &
evangelis reperiuntur, quas exponendas & illu-
strandas ille sibi proponit, & sunt hæc:

*Sequitur. Humiliat. Dominus. Filius. Voca. Ser-
vit. Stans. Moritur. Diligit. Venit. Ambula. Sur-
ge. Resurge.*

Quarto alii aliorum hoc titulo: *Sequentes ser-
mones per alios adiecti sunt, quia etiam materias*
generales Christicolis sciendas & predicandas in se
complectuntur.

- 1. *Sermo de passione D. N. J. C. Pr. Quæ utili-
tas in sanguine meo?*
- 2. *Sermo de perfectione hominis in statu innocen-
tia. De miserabili ejus casu. Pro quibus hujus exi-
lii incola orare habent. Pr. Hugo de Vienna super*
illo Genes. 1. Faciamus hominem &c.
- 3. *De fide ac dilectione Dei ac proximi. Pr. Am-
bulate in dilectione.*
- 4. *De sermo rosario B. M. V. Pr. Dic obsecro*
quod soror mea sis. Quisquis sit superiorum auctor,
hic certo cujusdam sodalis nostri, qui Alanum de
Rupe pluries laudat: sed falso huic Michaëli de
Hungaria a nostro Jo. Paulo Demora in suo de Ro-
sario libello ascribitur.
- 5. *Duo sermones de S. Anna.*

Denique *Passio D. N. J. C. ex quatuor evange-
listis per nostrum Magdaliu Jacobum Gaudanum*
collecta. Pr. Appropinquabat.

Harum concionum quæ præcellit, est ultima,
scilicet *Passio C. D. ex solis evangelistarum verbis*
recte concinnata.

Altera est tredecim Michaëlis sermonum editio
recentior hoc titulo: *Pennarium Christianæ vitæ:*
in quo sermones uberes variis divina doctrina anti-
dotis

dotis adversus quosvis animi morbos referti conti-
nentur, a R. P. F. Michaele de Ungaria ordinis
*Fratrum Predicatorum sacra theologia doctore sum-
ma eruditione conscripti, Coloniae Agrip. Burchar-
di Kuickii 1611 in 8. In hac editione post Michaë-
lis xiiii sermones, adiecti sunt tantum tres priores*
ex laudatis in superiori editione, cæteri omissi.

Recentior adhuc editio laudatur a Davide Czuit-
tingero hoc titulo: *Breviarium concionatorum, seu*
*Sermones universales continentes concionum mate-
rias pro singulis Dominicis diebus atque festis totius*
anni. Hagenoæ, Henrici Gran 1620 in 8.

Hi codices ms laudantur in catal. Angl. T. I, P. I
n. 2385 *Michaëlis de Hungaria sermones xiiii su-
per totidem locos communes.*

Ibid. *Sermones quatuor super has quatuor dictio-
nes: Sequitur, Gratia, Dominus, Pater.*

P. III, n. 1111 *Sermones tredecim magistri Mi-
chaëlis de Hungaria.*

T. II P. I n. 6609 *Michaëlis de Hungaria loci*
communis theologici.

Ibid. n. 9654 *Sermones xiiii &c. ut supra*
Et inter libros impressos Johan. Moore n. 56
iidem xiiii sermones &c. absque loco, anno &
nomine typographi.

Aliud opus laudatur a Simlero & Possavino hoc
titulo: *Michaëlis de Ungaria sermones predicabi-
les brevissimi per totum annum Argentina excusi*
anno 1487. Eisdem puto quos David Czuittinge-
rus dicit *Sermones de Sanctis* 120 Biga salutis in-
scriptos typis excusos Argentorati 1494, non in
fol. ut ille habet, sed in 4, quæ editio Romæ in
Barber. An tamen revera sit aliud opus docebunt
qui in eas antiquas editiones inciderint, nam in
manus meas non venerunt. Czuittingerus etsi Hun-
garus alios forsan auctores suæ gentis accuratius
novit, sed hunc parum novisse se prodit.

F. SIMON JATUMÆUS.

F. SIMON JATUMÆUS vel *Sacumaus*, vel etiam
Tacumaus, sic enim varie agnomen ejus scriptum
legitur, ut & nomen aliquando non *Simon*, sed
Jacobus, Græcus fuit origine, Cretensis natione
ut quidam volunt vel secundum alios Constantino-
polititanus, Gyratii ut quidam scribunt vel ut alii
Geratii vernacule *Geracuos*, at rectius Hieracii in
secunda Mœsiæ seu in Bulgaria primum episcopus
sub Tornobensi exarcha, exinde Thebarum archi-
episcopus, vir fuit medio circiter seculo XIV cla-
rus, non solum Græca quæ sua erat lingua facun-
dus & elegans, sed & Hebraice Latineque peri-
tus, ut ejus opera demonstrant, de quibus sic nos-
ter Sixtus Senensis Bibliot. sanct. *Simon Jatumeus*
*episcopus primum Gyratii & mox Thebarum archi-
episcopus, patria C. P. Græce, Latine & Hebrai-
ce doctus, & in divinis scripturis continua lectio-
ne exercitatus*

Totius novi instrumenti seriem ex emaculatissi-
mis Græcorum codicibus suprema diligentia in unum
redegit, subinde verò & in Hebræum & in Latinum
vertit sermonem, verbum de verbo fidelissime
interpretatus. Demum has tres editiones in tribus
per singulas paginas columnis tanta industria dis-
posuit, ut linea linea, & dictio dictioni sibi e regio-
ne opposita tam sensu quam verbo aptissime respon-
deret. Claruit A. D. 1400. Sic quidem ille, sed
quantum ad ætatem mox videbitur esse antiquio-
rem.

F. Augustinus Justiniani noster de quo supra, qui
integrum novi testamenti opus Græce, Latine, He-
braice, & Arabice per columnas distinctum typis
ut sperabat edendum descriperat, quique duobus
tomis absolutum civitati suæ Januensi dono contu-
Tom. I.

lit, in Prologo referente Gesnero in sua Bibliotheca
ca Hebræos alloquens sic præfatur: *Hebrai Fratres*
quicumque hunc legitis librum, ne gravemini quæso
sermonis incuria. Quis enim eum e Græco sermone
in Hebræum traduxit Jacobus Jatomeus, transferre
singillatim verba, non etiam sententias voluit,
ne corruptum ab eo aliquid ab ullo posset præendi.
*Et pacto effectum est, ut structus verborum durius-
culi evaserint, & conformiores Græca, quam He-
braica ac Latina lingua &c. Ex quibus certum*
habemus Jatomeum sive Jacobus sive Simon dic-
tus sit, novum testamentum e Græco Hebraice
vertisse, hancque versionem a Justiniano nostro
adoprata suoque operi laudato insertam etiamnum
in Bibliotheca publica Januensi servari. An verò
quod ait Sixtus Senensis novam versionem Latinam
e Græco proprio Marte confecerit, licet Senensi
fides non neganda videatur, ceu qui diutius Januæ
moratus est, & codices illos mss curiosus evolve-
re potuerit, id enim erat ejus studium: quia ta-
men id quidam in dubium revocant ob silentium
Justiniani, qui de Hebraica quidem versione a non
de Latina Jatumæi meminit, nil superest nisi ut
codices laudatos quis diligentius lustret, & an ex
eis hujus versionis Latinæ Jatumæi quoddam docu-
mentum haberi queat, scilicet cuja sit Latina illa
nova ad verbum tribus linguis Græcæ Hebraicæ &
Arabice respondens, ut testatur Gesnerus, erudi-
tis indicet: quamvis & fieri possit Jatumæam for-
tè ut pote ab homine Græco non ita accuratam, a
Justiniano suo operi non insertam, quam aliunde
Sixtus Senensis ex ipso Jatumæi codice inter Justi-
niani monumenta relicta viso deprehenderit.

Jam verò Leo Allatius *De perpetua confessione*
*lib. 2 c. 15 n. 11, & de Simeonum scriptis Diatri-
ba p. 202, ubi agit de F. Simone C. P. ord. Præ-
dic. Is inquit, fortè non alius fuerit a Sacumæo (in*
Diatriba Tacumæo) episcopo primum Gyratii & mox
*Thebarum archiepiscopo Græce & Latine & He-
braice docto & in divinis scripturis continua lec-
tione exercitato qui claruit anno 1400 ut ex Sixto*
Senensi tradit Possavinus in Apparatu. Quem &
postea eundem censet cum F. Simone Cretensi
etiam nostro, de quo agit Georgius Trapezuntius,
*tres homines sic in unum conflans. Jam supra Si-
monem C. P. a Simone Cretensi distinxi luce cla-
rius, cum prior tempore concilii Lugdunensis II*
jam florens mortuus sit circa 1325: posterior autem
ætate Trapezuntii licet eo paulo antiquior vixerit,
*id est circa initia seculi xv tempore concilii Con-
stantiensis: sed nec Jacumæum difficilius fuerit dis-
cernere ab ambobus ex ipsomet Allatio, qui ipsius*
*legisse se asserit carmina in laudem Joannis Can-
tacuzeni sic inscripta:*

Σίμωνος ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονικῶν.
Ὁ πλοῖς κραταῖοι: ἐλκυσὲς ζωγρῶ σίφην.
Ἄνεδότεις, φεῦ, ἀνυχέαι κάμψας κράτη,
κατακλύσεις δὲ δωτήριος εἶδος ἄπαι.
Ἄνδρῶ, γυμνακῶν, καὶ τοπων καὶ ταγματῶν
Νῦν εἰ νικῶν εἰργασαί ὁ σκίπτος λάτρι,
Προσηπλάτοις χαλαροῖς γνάθους σφείραν,
Ἐὔτῳ παθόντος, τῷ νικῶντι λῦαι λόγῳ.
Ἄλλοις ῥήσοις ἤκουσε, πολλὰ πολλὰσι
Τελόων εὐχαῖς ἀλαζόντων ἔτι.
Θουλοῖτο τὴν δὲ τοῖς ἀπίστοις ἔσθ' ῥήσων
Ὁ σφραγίστης, ὁ σερπηρὸς, ὁ βρέμων
Κατακουζηνὸς ὡς ἀνὴρ Ἰωάννης,
Σεπλοῖς τῆ σὺν ἄριστοις ἰωσάαθ.
Τάξῃ πῶσθ γὰρ ἐξέλαμψεν ἑλλόγῳ.
Simonis Thebarum archiepiscopi
Qui armis fortibus traxit sub jugum agmina,
Qui cedere nescias cervices (proh Deus) per vim
curvavit,
Qui largitionibus inundavit omno genus
Aaaaa

SEC. XIV. Virorum, mulierum, locorum, & ordinum, Nunc bene vincens effecit (o latibuli cultor) Prophetico eloquio cufis frenis maxillas flectens, Ut bene vinceretur verbo illius qui passus est pro nobis.

Alias summis audivit acclamantes:
Votis, multi multi tibi anni contingant,
Nunc autem celebretur interminatis annorum spatiis
Miles, imperator, magnumque sonans,
Joannes Cantacuzenus veluti rex
Et idem cum colendis sanctis vivens Joasaph.
In omni quippe ordine eluxit eximie.

Quod carmen alludens ad victoriam quam anno mcccxlvi Cantacuzenus reportavit, tum C. P. poritus & salutatus imperator, compositum videtur cum idem purpura posita anno mcccly vel lvii factus est monachus assumpto nomine Joasaph: & Simonem Thebarum archiepiscopum horum omnium testem oculatum exhibet. Jam hæc probant illum non esse Simonem nostrum C. P. anno mcccxxv mortuum, nec etiam Simonem Cretensem Georgio Trapezuntio anno mcccxi florenti cognitum & æqualem licet paulo antiquiorem, quem præterea ab infulis potius quam ab inquisitione Trapezuntius laudasset. Itaque si Jatumeus ille est Simon Thebarum archiepiscopus, ut docet Allarius, tertius proculdubio homo est ab illis distinctus: ac cujus novi testamenti versionem Januensis eo seculo Peræ ad C. P. domini Januam tulerint, adeo ut in nostri Justiniani Januensis manus tandem venerit.

Jam superest dubium an Jatumeus ordinis Prædicatorum fuerit, nam id nec Sixtus Senensis, nec Justinianus asserunt: at nostris accenser Allatus Græcarum rerum apprime peritus, quem alii excipiunt, sed doctioribus diligentius examinandum permitto. Certe non novus esset Græcorum ad nostros transitus: nam præter laudatos Simones C. P. & Cretensem, Manuel Calecas rhetor C. P. circa mcccxxx vel xc Dominicanam vestem induit: Andreas Colossensis archiepiscopus & ipse Græcus qui & in conciliis Constantiensis, Basileensis & Florentino adeo claruit, licet juvenis jam in Ecclesiæ C. P. clero celebris esset, schismatis impatiens nostris cooptari voluit, quod & plures alios fecisse sciretur, si temporum illorum historias haberemus. Saltem ex hæcenus dictis id lector habebit commodi, quod clariorem horum trium Simonum C. P. Cretenfis, & Jatumei quoad chronologiam notitiam dederim.

ANONYMI.

F. ANONYMUS seculo XIV clarus scripsit opusculum sed insigne & luculentum hoc titulo seu principio:

Incipit pharetra fidei contra Judæos super Talmuth.

Acuite sagittas, implete pharetras ad prosternendas vulpeculas que demoliuntur vineas nostras &c. Dialogus est perpetuus inter Ecclesiam & Synagogam.

In duas partes dividitur. In I. breviori evertuntur errores in Talmuth contenti & constat capp. XIII quorum hi tituli:

1. Errores excerpti de Talmuth a Judæo baptizato.
2. Quod Deus operetur.
3. De blasphemia Judæorum.
4. De odio contra Christianos.
5. De turpitudine Talmuth.
6. Quid sentiunt de angelis.
7. Fabula de demonibus.
8. Sententia eorum de animabus.
9. Fabula de angelo mortis.

10. Contra fabulam de pixide.

11. De mutatione sabbati.

12. De innovatione legis.

13. Epilogus prædicatorum.

Altera pars sic incipit: Spinis errorum Judaicorum eradicatoris, inserenda sunt semina catholica veritatis, & constat capp. 28.

1. De fide catholica.
2. Quod Christus jam venerit.
3. Quod Christus de Virgine natus sit.
4. De partu virginis.
5. Quod puer est Deus & homo.
6. Quod Christus sit Deus & homo.
7. Quod Christus in Bethleem natus est Deus & homo.
8. Quod Christus Deus a Deo unctus est.
9. Quod Deus & homo venit pauper.
10. Quod Judæi non cognoverunt Deum.
11. Quod Christus xxx denariis venditus est.
12. Quod propter invidiam occiderunt eum.
13. Quod propter nos Christus omnia sustinuit.
14. Idem.
15. Quod sponte mortuus est.
16. De genere passionis.
17. Quod Christus nos salvavit.
18. Quod nulla alia justitia satisfacit.
19. De sepultura Christi.
20. De resurrectione Domini.
21. De ascensione Domini.
22. De missione Spiritus sancti.
23. De baptismo.
24. Objectiones Judæorum contra imagines.
25. Quod Judæi fuerint desolati per mundum.
26. De pœna Judæorum.
27. De cruce Christi.
28. De Christi præfigurationibus crucis.

De hoc auctore agit Antonius Bibl. Vet. Hisp. inter scriptores incertæ ætatis T. II p. 261 b, hæcque de eo commentatur:

» Anonymus ut credo Hispanus scripsit olim Latine Dialogum Ecclesiæ & Synagoga, qui incipit Acuite sagittas. Hunc in publicum dedit, cum fore fortuna in eum nudo auctoris inscriptum nomine incidisset Gundisalvus Garfias a S. Maria Cæsaraugustanus civis & advocatus magni nominis sub Ferdinando rege catholico, nuncupatum Didaco a Mendoza Hispalensi archiepiscopo, ut in ejus elogio in bibliothecæ altera parte, quæ prius edita fuit dicimus. Locum autem editionis ignoramus, quod inde abfit, forma certe in 4 est, continetque redargutionem absurditatum Hebraici libri Talmud dicti, & fundamenta probatio- nesque fidei Christianæ ex sacris libris ab Ecclesia productis audiente & contradicente Synagoga, quas inter dialogum liber continet. Hispanum suspicari me dixi, eo quod nullum ex sanctis patribus nisi Isidorum Hispalensem semel atque iterum laudet. Sed audis de eo verba Gundisalvi Garfias: «

Siquidem olim incidi in quoddam opus scriptum haud quidem longum, sed re ipsa magnum & admirabile sine scriptione ac nomine auctoris. Quævis diu ac diligentissime a quo editum fuit, nusquam reperi, nec ab aliquo lectum, nec ejusdem exempli alterum codicem. » Possidet exemplum hoc quod vidimus Matriti, Joannes Lucas Cortesius noster in primis amicus. Hæcenus Antonius, ad quem has notas subjecimus.

Primo quod ait incertæ ætatis, verum est quoad annos quibus floruit, sed quoad seculum, vivebat certe XIV. Sic enim habet P. I c. 4, loquens de Judæis: Ex hoc etiam patet, quod Dominus abiecit eos omnino, quia clamaverunt ad Deum plusquam mille trecentis annis, nec liberavit eos de manibus

Christianorum, cum tamen prius saepe liberavit eos de manibus gentilium. Quæ indicant post annum Christi mccc paulo plus scripsisse.

Secundo leve est argumentum ex quo suspicatur Hispanum, quia bis scilicet citat Isidorum Hispalensem non alios Ecclesiæ patres. Sciendum enim auctorem cum agat adversus Judæos, non solum a citandis Ecclesiæ patribus, sed & a sacris novi testamenti libris cavisse, nullosque illis libros objicere quam veteris testamenti, ceu solos quibus reverentiam habeant & quorum auctoritate moveantur. Itaque P. II cap. 21 de ascensione Christi citat non auctoritatem Isidori, sed variam ejus lectionem locorum duorum scripturæ. Primus est psalmi lxxvii: Psallite Dño, qui ascendit super cælos cælorum ad orientem, quia idem locus est in parte orientis, ubi Christus resurrexit, & unde ad cælos ascendit secundum Isidorum: vel ad orientem id est ad beatitudinem, in qua æterna claritas semper oritur, sed nunquam occidit. Et postea Amos IX: Qui edificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit. Hoc intelligitur de Spiritu sancti missione. Sed Isidorus assignat hunc textum: Edificavit Dominus in cælo ascensionem suam, & pollicitationem in terra fundavit. Id sane leve est, ut exinde arguatur Hispanus, quasi Isidorus non in omnium manibus tum esset. Est quid clarius quo & Gallum & ordinis Prædicatorum arguas. Sic enim habet P. I cap. ix: Dicunt etiam (Judæi) quod qui deridet Talmuth, turpissima pœna puniatur. Respondet: Quare ergo statim non fuit punitus rex Francia, qui non solum derisit, sed & combussit omnes libros Talmuth in regno suo? Et quare non fuerunt puniti Fratres Prædicatores qui hoc procuraverunt? Certum enim Gregorium IX non solum Franciæ regem, sed omnes alios Hispaniæ, Portugalliæ, Angliæ reges ad librorum illorum combustionem excitasse, nec minus certum Fratres Minores æque ac nostros ut comburerentur instituisse. Cur ergo Franciæ regem speciatim memorat, cur Fratres Prædicatores, nisi quia Gallus erat & ordinis Prædicatorum, & a rege Gallo Fratribusque Prædicatoribus gesta ut pote domestica perspectiora illi erant. Locus saltem est dubitandi, & ideo inter dubios reponendus visus est:

Tertio ad id quod dicit Garfias exempli sui alterum codicem etsi diligenter quæsitum se non reperisse, moneo apud nostros Prædicatores Parisienses ad S. Honorati extare codicem ms memb. in 4 & sec. XIV ut ex caractere colligitur, a R. P. Jacobo Quetif anno mdcclxxii emprum.

F. ANONYMUS seculo XIV florenti scripsit hoc titulo:

Ars faciendi sermones. Pr. Hæc est ars brevis & clara faciendi sermones secundum formam syllogisticam, ad quam omnes alii modi sunt reducendi &c. Finis: Et sic est finis. Laus Deo, gloriosa V. M. & omnibus sanctis ejus anno mcccxc ipsa die veneris post festum B. Ambrosii.

Cap. 2. docet varios modos descendendi ad Ave Maria. Notandum autem ex antiquis sermonariis toto fere seculo XIII a concionatoribus initio sermonis communiter dicta fuisse Pater noster & Ave Maria, seculo autem XIV morem invaluisse omisso Pater noster dicendi tantum Ave Maria.

Cujas hic anonymus an noster an aliorum ut deprehenderem in me non fuit: visus tamen non omittendus, ut curiosorum diligentiam acuerem. Plures nostrates similes opellas ea ætate scripserunt. Extat hæc in Victor. cod. 85 chart. in 4 a fol. 12 ad 24.

ANONYMUS GALLUS seculo XIV clarus scripsit hoc titulo:

Vita Clementis VII, ejus scilicet, qui post mortem Gregorii XI, Anagninæ anno mcccclxxvii die xx septemb. adversus Urbanum VI papa electus in schismate, sedit Avenionæ XVI annis, IV diebus minus, & mortuus est die XVI sept. anni mcccclxxxiiii.

Hæc vita prima est ex editis a clar. Baluzio T. I. Paparum Avenionensium a p. 485 ad 538 quæ antea curis Bosqueti prodierat, sed quam Baluzius addidit. Ms vetustos recognovit, emendavit, & notis uberioribus illustravit. Ut autem hunc scriptorem nostris adjungam & saltem inter dubios referam, facit antiquum monitum p. 522 a Baluzio editum, quod sic incipit: Dubitans ne auctor hujus chronica fuerit de dicto ordine Prædicatorum, in cujus ordinis favorem non plene causam discordia expressit &c. Cum hic monitor se Parisiis præsentem fuisse anno mcccclxxxix testetur, patet & scriptorem vitæ seculo XIV vixisse.

SCRIPTORES SECVLI XIV falso nostris ascripti, & ordine alphabetico recensiti.

F. ADAMUS ANGLICUS sacre theologiæ magister Parisiensis a Baleo & Pitseo nostris ascribitur ea solum ratione, quod a Bandello in tract. de conceptione B. V. cap. XXI inter antiquos doctores numeretur, qui S. Thomæ sententiæ suffragati sunt, quæ sane nullius est momenti, alioquin & ceteri eo capite laudati nostris etiam ascribendi essent, quod nemo sanus fenserit. Hunc itaque nomenclatoribus nostris omnibus ignotum e numero scriptorum nostrorum eliminare debui.

Ille verò non mihi dubium quin sit F. Adam Woddeam vel Goddham, aut etiam Wydekam dictus ordinis Minorum Oxami discipulus, acerrimus Nominalium sectæ propugnator, quem Wadingus & Pitseus in duos dividunt auctores, cum ex eodem opere unum & eundem constet esse scriptorem. Scripsit scilicet

Commentarium in IV libros sententiarum. Cujus hi in manus meas venerunt codices ms.

Primus in fol. memb. apud nostros Sanjacobeos Parisienses eleganter scriptus. Pr. Scripti primi. Ista est lex Adam Dñe Deus. II Reg. VII. Mirari solent mundi sapientes &c. Q. I. Utrum sicut tacitum est in collatione, studium sacra scriptura sit meritorium vita eterne?

Pr. Secundi. Hic est liber generationis Adam. Gen. v. Solent inquiri tituli librorum in principiis lectionum &c.

Pr. Tertii. In funiculis Adam traham eos. Osee XI. Idem Pr. IV.

Ad finem: Explicit lectura reverendi & subtilis bachalarii fratris Ade Wydekam ordinis Fratrum Minorum. Altera manu adjicitur: aliàs Goddam.

Similis codex est apud Augustinianos ad pon. nov. n. 203. Idem principium. Ad Calcem: Lectura Ade, nec additur cognomen.

Duo verò sunt codices in Sorbon. Primus n. 42. Idem princ. Ista enim est lex Adam &c. Ad calcem sic legitur: Explicit lectura sententiarum magistri Ade de Vodronio abbreviata per magistrum Henricum de Hayra. Ex quo constat rursus Adamum de Vodronio non alium esse a Wodheamo, quamvis Simlerus a Borstio delusus ceu alterum, illumque Germanum & Carmelitam numeret.

Alter codex Sorbon. n. 513 similis formæ, eare prologo, sed cætera idem est opus. Pr. Q. I. Utrum

Sic. XIV. *scilicet tacitum est in collatione, &c. eadem. Ad calcem sic legitur: Explicit lectura fratris Ada Wozodeani. In isto codice legitur hæc nota ad finem:*

Iste liber est de magna libraria, & fuit extractus in aprili anno MCCCLXXXIII ante pascha, & fuit tunc traditus in manibus Dni primi presidentis. Consequenter recuperavimus a dicto primo presidente, cui traditus fuerat conformiter ad edictum regium. Et quia dum recuperavimus dixit idem presidentis, quod inferraretur, & immobiliter clauderetur, nec aliquis in eo legeret, fuit ordinatum per collegium, quod poneretur in arca thesauri, qua est in parva libraria, donec aliter fuerit ordinatum circa libros Nominalium. Hoc factum fuit xxix augusti LXXIII. Sæva tum orta erat tempestas contra Nominales.

Iste Adam seu Wodham seu Godham seu Wydkam seu de Vodronio appellare placeat, quæ nomina Anglice saltem tria prima idem sonant, nam W idem ac G, & H idem ac K, a Baleo dicitur obiisse anno MCCCLVIII.

F. ANDREAS DE NOVOCASTRO sacræ theologiæ magister, a Baleo, Simlero, Caveo, Dupinio & Oleario nostris accensetur scriptoribus, & Anglis asseritur, sed omnes delusi: fuit enim ille Lotaringus e Novocastro oppido xii milliaribus Gallicis ad Tullum distito, idem & Franciscanus, suisque ab adingo vindicatus, nostrisque nomenclatoribus omnino ignotus. Idem habet Possévinus. Scripsit:

Commentarium in primum sententiarum. Pr. Circa prologum libri sententiarum quæro, utrum divinum esse nobilissimum omnium aliarum entium, sit aliqua essentia per se una &c.

Extat ms in Navarr. cod. fol. mag. memb. Ad calcem sic legitur: *Explicit primum super sententias Andrea de Novocastro.* Simile in Bibl. S. Salvatoris Bononiæ se vidisse testatur Radulphus auctor Seraphicæ histor. scriptorum Conventualium.

Hoc idem scriptum in sententiarum primum typis prodiit Parisiis, Joannis Granjon 1514 fol. Ex his Possévinus & Wadingum emendabis tum cum dicunt in libros quatuor sententiarum Andreae hujus commentarium typis editum, cum nemo unquam viderit nisi in primum, tum cum typographum corrupte Gratium vel Grantium *(vri) Granjon* vocant. Seculo XIV floruisse omnes asserunt, licet annum obitus nemo certo indicet.

F. FACINUS ASTENSIS a Leandro fol. 139 b inter nostros laudatur, quod illi aliàs accurato, sed hic immemori excidit: nam Facinus Eremita fuit Augustinianus seculo XIV clarus & sacræ theologiæ magister Parisiensis, de quo legendi Thomas Gratianus in Anastasi Augustin. fol. 67, Thomas de Herrera Alphab. p. 248, Elsius Encomiast. Augustin. p. 189: qui omnes scripta hujus doctoris in Bibl. S. Marci Mediolan. servari testantur. Alva tamen Sol. Verit. Rad. 213 col. 1523 ibidem diligentissime se quævisse asserit, nec reperisse, imo nec ullibi aliàs in manus suas venisse: quod mirum, cum Parisiis bibliothecam Navarræam lustrasse totam se non uno in loco jactet, ubi mihi hunc certe auctorem non quærenti occurrit:

Facini scriptum in secundum & tertium sententiarum ms.

Codex est in fol. med. memb. Pr. *Quia in prioribus dictum est de Deo quantum ad intrinsecam. Ad calcem sic legitur: Explicit secundum & tertium sententiarum luculentissimi sacra theologia doctoris F. Facini de Arte magistri universitatis Parisiensis, qui duplicem lecturam super sententias, & super to-*

nam philosophiam duplicem scripsit. Ex hoc codice non falso sed sincere Facinum a Bandello citatum quivis experiri potest.

Hic scriptor seculo XIV floruit, & ante MCCCLXXIII Parisiis licentiatus fuit, nam ab hoc anno & deinceps nomen ejus in indice licentiatiorum non compareret.

GODEFRIDUS DE ANSELMIS sic agnominatus a Rovetta ad 1375 & de Pontevico Brixiensis diocesis ortus, ut ait, ille nempe idem, qui ab Altamura ad eundem annum Goffredus, vel Gottifredus iucognitus natione, patria & cognomine dicitur, utroque Pium, & Bernardum nostrum de Lucemburgo totius erroris auctorem in suo hereticorum catalogo excipiente, non alius est a Godefrido Viterbiensi presbytero Conradi III, Frederici I, & Henrici VI imperatorum sacellano & amanuensi, quem ferunt anno MCLXXXVI obiisse, quique celebre illud *Chronicon universale* Urbano III papæ nuncupatum edidit, ac ob immensam variarum rerum collectionem *Pantheon* appellavit. Hinc insulsa omnino & proflus ridenda quæ habet Petrus a Valleclausa in satyrico suo *De immunitate Cyriacorum* libello *Diatriba* 5 pag. 10: *Goffridus Viterbiensis, inquit, ex Trithemio tantum presbyter fuit, & aula imperialis sacellanus ex Possévinus, sed Bernardo de Luxemburgo rem domesticam scribenti proclivius est assensum prestare: id verò ut dehonestamenta, quibus Goffridum seu jure seu injuria deprimit, in nos resiliant, sed quæ in ventum abeunt, vel potius in ipsum Valclustinum ementium recidunt, aperte fatendo, delusum Bernardum, neque cum Godefrido nobis quicquam præter fidem christianam esse commercii. Nihil verò nisi humanum Bernardo nostro in eo excidit, cum & similes nomenclatoribus quotidie, ipsi etiam Sotwello S. J. bibliothecario aliquando irrepserint errores. Sic iste Dominicus Lopez libri de sacra scriptura auctoritate Hispali 1588 ementium auctorem, qui non alius a Fausto Socino, suis post Possévinum ascivit societatis Ignatianæ scriptoribus, etiam a Valerio Andrea Destelio fraudis hæreticorum monitus, quem sæpius ea de causa suggillar, sed proflus injuria Ricardus Simon.*

F. HAITONUS ARMENUS consanguineus regis Armeniæ ejusque fratris filius, post plura bello præclare gesta militiam secularem abiecit, religiosæque nomen dedit apud Præmonstratenses in insula Cypro circa MCCXC, ut ipsemet narrat in opere suo mox hic laudando cap. 46. De quo legendus Oudinus ejusdem aliàs instituti, licet postea infelix ad Calvinianos transfuga Supplementi p. 569. Extat in Colbert. codex insignis ms 3810 hoc titulo:

Flos Historiarum terra Orientis, quem compilavit Frater Haytonus dominus Curchi consanguineus regis Armenia anno MCCCVII in civitate Pictaviensi regni Francia e Gallico in Latinum versus a Nicolao Falconi.

Typis prodiit pluries hoc opus & varias ejus editiones referunt Oudinus citatus, Caveus, Olearius & alii quos consulas. Non erat quod adeo in Altamura excandesceret Oudinus, ac peccati mortalis reum ageret, quia ad 1307 Haitonum nostris accensuit scriptoribus, ceu qui bona fide, & a Miræo sub dubio an Præmonstratensis an Dominicanus fuerit relictum, ne quem omitteret, referendum putavit. Si quid in eo ex excitatione peccavit, facile condonandum.

F. HENRICUS DE VRIMARIA seu de Firmaria (Germanis litteram V pronunciantibus ut F) Teuto gente, natione Turingus, patria Vrimarya oppido ad Gorham ortus, professione Eremita Augustinianus, domus Bicurgenis seu Erphordiensis alumnus, clarebat jam anno MCCXC, & vixit ad annum MCCCLXXIV vel etiam MCCCL, quo ætatis LXXX ferunt obiisse. De quo legendi Joannes Schiphowerus ejusdem ordinis in chronico Oldenburgensium comitum a Meibomio edito, & Elsius in Encom. Augustin. Plura scripsit & inter alia

Librum de quatuor instinctibus divino, angelico, diabolico & mundano. Pr. Semen cecidit &c.

Prodiit typis sub Henrici de Firmaria Erem. Augustin. nomine Venetiis 1498. Eiusdem opusculi codex ms erat apud Matthæum Dresserum virum diligentem, ex quo Simlerus excepit verbo *Henricus* de Vrimarya. Eidem Augustiniano asserit Tritemius p. 241. Nomenclatores ejus familiæ omitto idem uno ore contententes, & assentitur Bandellus tract. de concep. B. V. cap. 25 in hoc tamen delusus, quod in duos dividat ejusdem ordinis, alterum de Vrimarya dictum, alterum de Vri.

Allucinandi tamen occasio fuit ille tractatus: cum enim ille idem sub nomine *F. Henrici de Firmaria ordinis Prædicatorum* editus etiam fuerit Parisiis apud Joannem Parvi & Jod. Badii 1514 in 12 ad calcem libri de sensibilibus deliciis paradisi sub nomine Bartholomæi Rumberini ord. Prædic. quæ editio apud nostros Parisienses ad S. Honorati, imo & quædam exempla ms sic inscripta reperiantur, quorum unum mihi est præ manibus, hinc & nostrates plures ordini vindicandum putarunt. Leander primus sic habet fol. 139 a: *Quos sequitur Henricus de Vri (id est Vri) homo optima sapientia, & in scripturis valde peritus, nonnulla secum ferens opera quæ edidit Colonia, ubi aliquando theologiam docuerat: Lusitanus de Vrimarya in de Ferraria virens & ad 1390 collocans, quem excipiunt Fernandez, Pius, Altamura & Rovetta ad eundem annum: Altamura præterea ad 1599 inter eos quorum ætatem sibi ignotam fatetur, alterum nobis profert *Henricum de Firmaria* gente pariter sibi ignotum, cui eundem *de quatuor instinctibus tractatum* tribuit.*

Possévinus utrosque & nostros & alios excipiens, & *Henricum de Ferraria* ord. Præd. ad 1390 florentem tractatus *de quadruplici instinctu* auctorem laudat, & *Henricum de Vrimarya* Augustinianum ejusdem tituli tractatus scriptorem. Et siquidem duplex hujus rationis libellus inveniretur, bene: sed incommode omnino accidit, ut idem a capite ad calcem & Dominicano, & Augustiniano sive in prælo excusis sive in ms asseratur. Itaque fatendum erratum esse apud eos qui nostris accensent, & suis Augustinianis absque contentione deserendum.

JOANNES DE BURGO Anglus a quodam recentiore Italo nostris accensendus visus est scriptoribus in suo auctorem moralium ordinis Prædicatorum catalogo, quem in errorem incidit vir cætera eruditus & curiosus, ac in ordinem mirum affectus licet extraneus ob non visa dicti Joannis opera: fuit ergo iste non regularis, sed in seculo vivens clericus, Cantabrigensis sacræ facultatis theologus, Ecclesiæ Colinghamensis in comitatu Notinghamensi rector, unde ab academia sua Cantabrigensi aliquando accessit & electus cancellarius, hoc munere eximie functus fertur. At non diu postea ovium suarum desiderio plectus Colinghamum reversus est, ubi & diem obiit suum circa annum MCCCLXXXVI. Eius prodiit opus hoc titulo: *Pupilla oculi compilata anno 1383 per Joannem*

de Burgo cancellarium Cantabrigensem, Rotomagi, Petri Olivier 1510 in 4. Quæ editio extat Parisiis in Regia D. 958.

Alia laudantur ab aliis editiones. Parisiis, 1510 in 4 vel in 8. Iterum ibidem 1518 in 8: sic Lipe-nius. Alia etiam hoc titulo: *Pupilla oculi seu liber de septem sacramentorum administratione, de decem preceptis decalogi & reliquis ecclesiasticorum officiiis*, Argentorati 1514: sic eruditus Italus citatus penes quos fides. De hoc auctore legendus Pitsens ad annum 1386, ubi opus præfatum ait se vidisse in bibliotheca Benedictinorum Anglorum De-lo.

In catalogo codd. mss Angliæ pluries recensetur hoc opus T. I. P. III nn. 462, 832, 1465, 1629, 2245, ad quem ultimum codicem hanc notam adjiciunt: *Pupilla oculi Joannis de Burgo opus de sacramentis in decem partes divisum, quarum nona tractat de consecratione ecclesiarum, de decimis & vestibus & sepulturis, de feriis & jejunii observandis. Magnam partem exscripsit collector ex libro, Oculi sacerdotis.*

JOANNES DE MEUN seu de Mehun vulgo sic nuncupatus ab originis suæ loco Magduno quæ ab Aurelia lapide ad Ligerim oppido, qui & *Glopinel* agnomine seu gentilitio seu adjecticio communiter dictus est, a poemate vernaculo famoso *Roman de la Rose* notus, a Cruce-Maynio inter scriptores Gallos sublesta satis fide, nulloque teste producto, theologiæ magistris Parisiensibus, nostris-adjungitur Dominicanis. Quem Cruce-Maynium revincunt tum omnia ordinis vetera monumenta, in quibus nulla hujus Joannis memoria, tum speciatim Verderius Cruce-Maynio æqualis in sua auctorum Gallorum bibliotheca, ubi Joannem de Meun non tantum e numero theologorum Parisiensium expungit, sed & iis exhibet coloribus, qui viro religioso multo minus Dominicano non conveniunt. Refert enim ex libro auctoris Joanni supparis eodemque seculo sub finem viventis, cui titulus est, *Somnium prioris Salonii*, Gallice *Le Songe du prieur de Saloin*: refert, inquam, ex epistola ad Valentianam Galeatiam Ludovici ducis Aurelianensis conjugem nuncupatoria Joannem de Meun domum & hortos habuisse ad Lutetiam in loco Tornellæ nuncupato, ubi continuo somnabatur suaque opera conficiebat, qui in eodem fomnio inducitur asserens se dictam domum emisse & ex parte perfecisse, quæ virum secularem sui que juris prædia possidentem non religiosum multo minus Dominicanum mendicum demonstrant. Addit Verderius in eodem Somnio Joannem exhiberi veste oblonga pretiosis pellibus variis & alpineis intus assutus ornata indutum, qualem gerebant viri illustres & aulici, nulla ibi religiosi habitus mentio. Merito itaque Joannem hunc a nostris longe abjicimus & amandamus, quos etiam moriens & apud eos sepeliri jubens, eodem teste Verderio ex chronico Aquitanico ejus ætatis, insigni luserit strophæ, relicta illis arca cærulei lapidis scutibus laminis conferta, quam tamen ante sepulturam & funeralia peracta non recludi tradive testamento caverat: quæ hominem in ipsis mortis angustiis Sannionem & Scurram, sed a nostris averissimum evincunt. Vixit dictus Joannes sub regno Philippi Pulcri circa 1300, ad 1310 fortè & ultra. De ejus opere laudato *Roman de la Rose* legendus Gersonus operum T. IV.

JOANNES DE NOVOCASTRO ex illustri principum de Novocastro Gallice *de Neufchâtel* in Helvetiis oriundus ab Onuphio Panvinio nostris accensetur Dominicanis, avidè que arripiunt Lusitanus in *Chronico*, Fernandez, Pius P. II libi

Stc. XIV. 2. col. 100. Fontana in *Theatro*. His omnibus præverat Leander Albertus fol. 69 b. At ne fidem adhibeam, cogit ipsa ratio qua rem narrat. Volunt nempe a Clemente VII papa Avenionensi contra Urbanum VI electo anno MCCCLXXVIII Nicolao de S. Saturnino magistrum sacri palatii suffectum, & unâ canonicum Aduensem allectum, exinde quadriennio post ac proinde MCCCLXXXI vel sequenti ad insulas Tullenses in Lotharingia evectum; demum cardinalem creatum XXI decemb. MCCCLXXXIII. An canonicum Aduensem fuerit me latet, sed anno MCCCLXXI episcopum Nivernensem assumtum docent archivi Romani veteres libri, anno MCCCLXXIV ad Ecclesiam Tullensem translatus produnt ipsa hujus episcopatus tabula a R. P. Benedicto de Tullo ordinis Capucinorum in sua historia Gallica Tullensi laudatæ, exinde verò cum Clementis VII dicti esset consanguineus & cubicularius, ab eo ascitus est cardinalis XXI decemb. MCCCLXXXIII. Cum autem tum absens esset a curia, Avenionem advenit IV junii MCCCLXXXIV, ac titulum SS. Quatuor coronatorum sortitus est. Anno MCCCLXXXIX aut circiter ab eodem pontifice delegatus est cognitor controversiæ capitulum Parisiense inter & S. Benedicti ejusdem urbis. Anno MCCCLXXII ad episcopatum Ostiensem ascendit: anno verò MCCCLXXVI mortuo XVI septemb. Clemente VII, ipse tum absens in Lotharingia magnis itineribus Avenionem contendit, & Petrum de Luna sub nomine Benedicti XIII jam a XXVIII septemb. electum inveniens, ipse pro jure dignitatis eundem XI octobris pontificem consecravit. At cum postea idem Benedictus viam cessionis a se juratam, & oblatam ad extinguendum schisma pertinaciter non admitteret, eum deseruisset fertur noster cardinalis, tumque nescio quo casu certe infelici anno MCCCLXXVIII in palatio existens fuit combustus. De quibus omnibus leges clar. Baluzium *T. I Pap. Aven.* col. 1315 & 1408. Ex his plane evertuntur quæ habet Fontana, constat saltem magistrum sacri palatii non fuisse Nicolao de S. Saturnino suffectum anno MCCCLXXVIII Joannem de Novocastro, qui jam anno MCCCLXXI Nivernensi Ecclesiæ præerat episcopus & anno MCCCLXXIV vivo tum Gregorio XI ad Tullensem translatus jam erat. Scio Franciscum du Chesne in elogiis cardinalium Gallorum narrare Joannem hunc dignitatum ecclesiasticarum pertæsum Tullensem insulam abdicasse, vestemque nostram induisse, tum ad Cartusianos transisse, sed & hæc scio nullis ab eo documentis astrui, quæ & facile refelluntur auctoritate scriptoris vitæ primæ Clementis VII apud Baluzium pag. 59, ubi agit de secunda creatione cardinalium facta XXI dec. MCCCLXXXIII sic enim habet: *Dñs Joannes de Novocastro Burgundus consanguineus & cubicularius suus tunc episcopus Tullensis*, quæ auctoritas eo magis urget quod hunc scriptorem ordinis Prædicatorum fuisse vulgo sentiant. Adde quod referunt Sammarthani in *Gall. Christ.* ex actis Vaticanis Joannem in episcopatu Tullensi successorem non habuisse, nisi cum Avenionem ingressus IV junii MCCCLXXXIV purpuram induit & titulum accepit, tum enim V junii & non antea suffectus ei est Guarinus. Dominus Buat Cartusianus cujus testimonio utitur Franciscus du Chesne se in historia ejus ætatis plane ignarum ostendit, ceu qui velit hunc Joannem ab Urbano VI ad purpuram evectum. Denique noster Laurentius Pignon qui jam anno MCCCLXXXIV scribebat inter cardinales ex ordine assumptos meminit quidem Nicolai de S. Saturnino, sed non hujus Joannis, nec etiam inter episcopos, quem certe aliis non omisisset. Itaque alius est magister sacri palatii Nicolai ann. MCCCLXXXI successor, cujus habetur opus anno MCCCLXXXI

defensione jurium Clementis VII contra Urbanum VI exaratum, in Colbert. n. 814. Vide supra ad 1380 Anonymum laudatum.

F. JOANNES DE VINAY Gallus, Delphinus ad S. Joannis d'Autavean in ea regione municipium natus e Delphinatum principum stirpe partu non legitimo naturalique concubitu genitus, claudit ad annum MCCCLXX, Prædicatorumque Fratrum ordinis institutum professus, Vincentii Bellovacensis Speculum Historiale, ac Auream Jacobi de Voragine Sanctorum Legendam Gallice reddidit. Sic habet Guillelmus Allard & ipse Delphinus in sua Delphinatum scriptorum bibliotheca. Sed a vero aberrat quam longissime. Nam ut ut sit de hujus auctoris patria & natalibus, quæ operiosius discutere otium non est, F. Joannes du Vignay non verò de Vinay celebris ille seculo XIV interpret Gallicus non fuit ordinis Prædicatorum, sed hospitalarius, ut aiebant, ordinis S. Jacobi de Altopassu Parisiis apud suos degens quorum Ecclesia etiamnum extat illo eodem nomine vocata: extantque etiam versionum ab eo susceptarum passim in bibliothecis codices MS, quorum aliquos hic referre sat erit.

1. *La Legende doree traduite en François par le commandement de Jeanne de Bourgogne Reine de France par F. Jehan du Vignay hospitalier de l'ordre du Hautpas en 1348.* Codd. Reg. Bibl. Paris. 6888, 6889 & 7020. Colbert. 51 fol. memb. At antea Gallice reddiderat.

2. *Cy commence le 1 volume du miroir historial translaté de Latin en François par la main de Jehan de Vignay selon l'opinion F. Vincent qui en Latin le composa a la requeste de Mons. saint Loys roy de France.* codd. Reg. 6934, 35, 36, 37. Ad calcem quarti sic legitur: *Cy fine le quart volume du miroir historial translaté du Latin en François par F. Jehan de Vignay de l'ostel S. Jacques du Haut pas.* Sunt & alii plures codices, quos omitto hic, quia ubi de Vincentio Bellovacensi omnes a me fuerunt recensiti.

3. *Les moralitez du livre du jeu des echecstraduit du Latin en François par F. Jehan de Vignay hospitalier de l'ordre du Haut pas.* Quam versionem Joanni duci Normanniæ Philippi VI Valesii dicti regis Galliarum filio nuncupavit. Cod. Colbert. 1159 fol. memb.

4. *Ci commencent les epîtres & les evangiles de tout l'an selon l'ordonnance du messel a l'usage de Paris translates de Latin en François par F. Jehan de Vignay de l'ordre du Haut pas a la requeste ma dame la roine Jehanne de Bourgogne jadis femme de Phelipe de Valois roi de France ou temps qu'il vivoit. Ce fut l'an de grace mil CCCXXXVI ou mois de mai XII jour entrant.* Extat codex MS elegans fol. memb. apud nostros Parisienses ad S. Honorati. Videtur hæc prima versio ab eo suscepta. 2. Speculi historialis. 3. Legendæ aureæ. 4. Ludi scacorum.

F. MALACHIAS HYBERNUS a Lusitano & sequacibus & ultimo ab Altamura ad 1308 ex hie Gareti lib. de corpore & sanguine Christi classe I nostris accenseretur scriptoribus, & anno MCCCLXXII claruisse dicitur. At Varæus de scriptoribus Hyberniæ p. 65 ordinis Minorum fuisse asserit, cui assignatur Balens cent. 14 n. 91. Itaque cum Wadingo nulla nobis de hoc auctore lis erit, ac suum vindicanti ultro concedimus, licet certiora & ætatis & professionis exigere quis ab eo potuisset documenta. Ejus opella typis prodit hoc titulo: *F. Malachia Hibernici ordinis Minorum doctoris theologi, strenui quorundam divini verbi illustratoris, nec non vitiorum objugatoris acerrimi*

libellus septem peccatorum mortalium venena, eorumque remedia describens, qui dicitur, Venenum Malachia. Parisiis, Henrici Stephani 1518 in 4 pp. 50. Extat in Regia D. 1135.

Conciones etiam reliquisse dicitur.

F. MARCUS HYBERNUS, ut ex ejus opere conjicere licet, scripsit hoc titulo: *Historia Hybernica pie. Pr. Venerabili ac Deo devota domina G. Dei dono abbatissa, F. Marchus &c.*

Hunc scriptorem laudo non quod eum a quocumque viderim nostris ascriptum, sed quia ejus opus mihi occurrit Parisiis in Navarr. cod. MS. fol. med. memb. & eleganti inter alia plura, quorum primum *Vita S. Martini per Severum Sulpitium*, ultimum *Bulla canonizationi S. Dominici per Gregorium IX.* Cum vero Varæus hujus auctoris non meminerit, curiosus Hybernis gratum futurum putavi, si eum illis indicarem, ut cujus ordinis professor fuerit indagent, & litteratos doceant.

F. PETRUS AMELIUS DE BRENACO a Philippo Labbe in Indice Bibl. Nov. libb. MS nostris scriptoribus annumeratur, ubi corrupte de *Benato* legitur, sed vir fuit non accurate ab eo tum cognitus. Fuit enim ille Eremita Augustinianus patria Electensis, Urbani V ædituus & ut aiunt sacrita, Gregorii XI penitentiarius & bibliothecarius apostolicus, anno MCCCLXXV episcopus Senogallienensis renunciatus, quem ad alias postea Ecclesias translatus volunt, sed quæ majori disquisitione indigent, quam hæcenus ab Ughello vel ab aliis præstitum sit. Scripsit

Registrum omnium librorum libraria D. N. pape distinctum per tabulas compositas juxta serenitatem & aptitudinem intellectus SS. ac BB. D. Rogerii de Belloforti sola Dei clementia Gregorii pape XI anno Dñi MCCCLXXV sui pontif. anno V. Sic Labbeus citatus p. 55 ex cod. Naudeano.

Iter Italicum Gregorii XI anno MCCCLXXVI mense septembri susceptum. Præfens & comes aderat, tum adhuc episcopus Senogallienensis. Edidit Papyrus Massonus ex veteri codice qui nunc extat in Colbert. Sic Baluzius Pap. Aven. T. I col. 1196. Ex quibus refellitur Ughellus Ital. Sac. T. II ubi dicit mortuum anno MCCCLXXVIII, nec accuratiora sunt, quæ de eo narrantur in Alphab. Augustin.

F. PHILIPPUS DE PERGAMO, Italus a patria Bergamo nunc vernacule dicta, sed quam aliis Pergamo, & Latine Pergamum pronunciant, sic nuncupatus, hic a me recensetur, non quod ab ullo viderim inter nostros numeratum, sed ne ab ejus opere raro, nec ab aliis quos legimus hæcenus recensito, si quis in illud incideret, nostrum ut mihi prima specie visum est, cogitet aut suspicetur. Scripsit itaque opus Parisiis in Sorbon. servatum hoc titulo:

Speculum regiminis. Pr. Omne quodcumque factis in verbo aut in opere, omnia in nomine dñi ihesu Christi, gratias agentes Deo. Ad Coloff. III. In prologo sic de se loquitur. "Unde ego F. Philippus de Pergamo inter primores civitatis Paduæ minimus, attendens quid orbis terrarum rectoribus maxime expediat, ad hoc ut bene suum regant populum &c. Ideoque ego supra scriptus hujusmodi regiminis libri speculi speculationem assumens, illum speculor, qui est speculum sine macula &c. Insuper etiam noverint universi, quod ad confirmationem & robur doctorum, doctrinam venerabilis doctoris sancti Thomæ de Aquino ordinis Fratrum Prædicatorum frequenter non immerito allegare decrevi, qui est revera in morali

materia præcipue præcipuus: fuit & propter merita sua bona &c." Codex est chartaceus fol. n. 1060 tres uncias minimum spissus, & in hoc opere fere omnes theologiæ quæstiones tractantur.

Porro istæ S. Thomæ laudes dubium initio fecerunt, an non esset Dominicanus, præsertim cum hujusmodi opus apud nomenclatores Bergomatium illustrium non viderem laudatum: tamen quidam Philippus de Pergamo prior monasterii S. Mariæ de Avantia in Padua ordinis S. Benedicti a Tritheimio laudatur ad annum 1350 circiter clarus, & dicitur composuisse volumen magnum *super ethica Catonis & sermones*, & alia sed ab eo non visa. An speculum hoc regiminis ejus sit opus discutiant eruditi gentiles.

SIFFRIDUS MISNENSIS presbyter vulgo S. Siffredi seculo XIV floruit & scripsit *Compendium historiæ a creatione mundi usque ad annum MCCCLXXII.*

Georgius Fabricius cum annalibus Misniæ edidit Lipsiæ 1569, sicque ibidem de eo præfatur: "Annalibus Misniæ hunc adicere auctorem placuit, & quia Misnensis fuit, & argumentum meo non valde dissimile tractavit, & quia temporum suorum vir non indiligens. Vixit enim ante annos ducentos & sexaginta duos. Excerpti ex illius libris hac epitome, quæ ad nostrum propositum visa sunt aptissima, & quæ aut in aliis non inveniuntur, aut certe commemorantur brevius vel obscurius. Nam post creationem mundi in suo opere ea recenset, quæ in libris sacris traduntur, & historias addit ecclesiasticas sanctorum, quæ apud scriptores veteres Græcos & Latinos leguntur ornatius & copiosius."

Alteræ editio. "Ejusdem Georgii Fabricii *Reverendissimi* Misnicarum libri VII, qui vitas electorum Saxoniæ & marchionum Misniæ ab ann. circiter MDLIII ad ann. MDLIII."

"Misniæ urbis annales ab anno MCCCLXXXVIII ad MDLXXI, nec non *Siffredi Misnensis presbyteri epitoma* ab anno CCCLVIII ad MCCCLVII completuntur."

"Accedit auctarium de Misenoribus & Saxoniæ origine, gestis, mutationibus &c. ex *Reinerii Reinicii Germanico Latine versum*."

Hujus collectionis editor Jacobus Fabricius *Witbergæ*, Grosii 1609 fol.

Tertia editio. Hanc eandem epitomen Siffredi, ut a Fabricio primum edita fuit in suo, *Illustrium veterum scriptorum, qui rerum a Germanis per multas ætates gestarum historias vel annales posteris reliquerunt*, tomo uno Francofurti impensis Martini hæredum & sociorum 1613 fol. Pistorius comparere voluit a p. 682 ad 704.

Legendus & de hoc Siffrido Gerardus Johannes Vossius de Hist. Lat. p. 503 ubi sic de eo: *Siffredus presbyter Misnensis chronologus vixit tempore Alberti Austriaci imperatoris. Orditur ab orbe condito, ac progreditur usque ad annum MCCCLVII, sed Georgius Fabricius resecurit omnia illa, quæ præcedunt annum gratia CCCLVIII, atque ex sequentibus quoque plurima præterit. Nempe satis ei visum fuit, si haberemus quæ alii vel neglexissent, vel brevius aut obscurius dixissent.*

Hæcenus auctores citati, quorum nullus Siffridum ulli ordini regulari addictum memorat. At Possévinus de eodem agens nostris accenset, & excipit Altamura ad 1307. Non tanta tamen iis mihi fides, ut sine antiquioris scriptoris auctoritate, vel nisi vetera producantur monumenta id testantia, continuo sodalem ordinis Prædicatorum asseram. Interea non omittendus visus est, ut curiosorum diligentiam acuam, moneo solum quod supra lau-

57c. XIV. dati tacent, regularis ordinis virum exhiberi in catalogo codd. ms. Bibl. Paul. Lipsien. a Fellerio edito, ubi sic lego p. 314 n. 48:

Siffredi monachi Misenenfis compendium historiarum ab initio mundi usque ad Wenceslaum imperatorem. Ibid. Solemne miraculum de S. Thoma apostolo. An ejusdem?

Ex hoc codice nisi sit erratum editoris, & Wenceslaus imperator scriptus pro Wenceslao III rege Bohemiæ, appareret Siffridum ad finem usque seculi XIV vixisse, cum Wenceslaus imperator regnarit ad annum MCCC, quo ab electoribus exautoratus est, ac proinde codicem quo usus est Fabricius incompletum fuisse, si non ultra MCCCVII se extendat, vel nisi istud Supplementum ab anno MCCCVII ad MCCCX codicis Lipsiensis sit alterius qui Siffrido succenturiaverit: quæ explorent & doceant eruditi bibliothecæ Lipsien. præfecti, ac præterea cujus ordinis monachus fuerit Siffridus.

T
349.

THOMAS BRADWARDINUS a Lusitano Teumque excipientibus Fernandez, Pio, Altamura ad 1372, nullo æqualium aut supparium testimonio fulcis inter scriptores nostros numeratur, nec felicius ab Oudino ordini Minorum vel invito Wadingo asseritur, quem nullis regularis vitæ aut professionis cœnobiticæ vinculis irretitum certo certius est. Anglus ille fuit Cicestriæ ut quidam volunt natus, Oxoniæ verò literis humanis ac divinis eximie instructus, qua in academia procuratorum unus anno MCCCXV electus est, exinde in doctorum collegium allectus ita claruit, ut pro more ejus ætatis profundi laudem & appellationem promeritus sit. Cancellarium ecclesiæ Paulinæ Londinensis egisse vult Goswinus, contra hoc munere functum in academia Oxoniensi contendit Savilius: ut ut sit, ob mores inculpatores eximiamque eruditionem commendandam Johanne Strafford archiepiscopo Cantuariensi ab Edwardo III Anglorum rege selectus est a sacris confessionibus minister & arbiter conscientie circa MCCCXXV. In eo verò munere sic se gessit, ut aulæ corruptelarum ne minimus quidem eum halitus afflaverit, sed & regem si quando aberraret a recto, ingenue prudenter tamen argueret, & ad verum æquumque revocaret. Vacante sede Cantuariensi anno MCCCXLVIII a collegio illius Ecclesiæ rege annuente & probante electus est archiepiscopus, quam electionem non solum ratam habuisse, sed & priusquam de ea quicquam audivisset, eandem decrevisse dicitur Clemens VI, adeo fama viri sanctissimi & doctissimi aulam Romanam impleverat, sed gaudium pontificis, regis, & totius regni Angliæ breve fuit. Bradwardinus enim Avenione consecratus, vix in Angliam remearet, & a rege temporalium manumissionem acceperat, cum morbo correptus intra sex circiter a consecratione septimanas ad superos evolavit anno MCCCXIX. Plura scripsit, sed præcipuum ejus opus est liber

De causa Dei contra Pelagium, & de virtute causarum ad suos Mertonenses. Prodiit typis edente Savilio Londini per Johannem Billium 1618 fol. Codices ms hi a me Parisiis visi.

Apud nostros Sanjacobeos Parisienses. Primus antiquior fol. med. memb. *secundam & tertiam partem* tantum habet. Ad calcem sic legitur: *Explicit istud opus de causa Dei contra Pelagium (leg. Pelagium) & de virtute causarum virtute Dei cause causarum perscriptum Londoniis anno Domini MCCCXLIII.*

Aliis duobus codicibus ejusdem formæ & memb. totum opus habetur. In priori initio sic legitur: *Hic incipit Summa venerabilis doctoris Thoma Bradwardin.* Ad calcem: *Explicit prima pars Summa*

magistri Thoma Bradwardin scripta anno Domini MCCCXX subbato infra octavas Martini. In posteriori habentur *secunda & tertia pars* foliis 260. Ad calcem: *Explicit tertia pars summe mag. Thoma Bradwardini doctoris eximii scripta & completa anno Dñi MCCCXX quarta die mensis novembris.* Isti duo codices erant ut in priori legitur F. Johannis de Castrotheodoric ord. Prædic. qui ex actis facultatis Paris. anno MCCCXXIX inter decem licentiatos tertium obtinuit locum. Notandum tres tantum fuisse seculares, ceteros regulares.

In Sorbon. duo sunt codices, primus n. 254 fol. mag. chart. in quo *summa integra.* Alter n. 726 fol. memb. in quo *pars secunda* tantum, hic dicitur scriptus anno MCCCXVI die XVIII febr. hoc est stylo veteri, novo CCCLVII.

Codices in Angliæ bibliothecis extantes, ut nec alia ejus opera visa sunt recensenda. Videtis Pitseum ea numerantem ad ann. 1350.

F. ADAM BRADVADINUS Anglus Cantuariensis a Pio & Altamura ad 1390 clarus laudatur, quem scripsisse dicunt

Librum contra Pelagianos & fidei hostes.

Sed auctor iste vir est plane suppositivus, nullo nec nostrorum nec externorum testimonio probatus, & ut ex opere quod illi tribuunt arguere quis facile potest, ex Thoma Bradwardino inscite multiplicatus.

THOMAS DE HYBERNIA a Lusitano & sequacibus imprudenter inter scriptores nostros numeratus, & ab Altamura ad 1465 hoc est ad sesqui seculum integrum postquam claruit relegatus, nec sapientius ab Wadingo eique succenturiantibus ordini Minorum vindicatus, nulli certo familiaræ regulari votis mancipatus fuit, sed vergente seculo XIII natus, sociusque exinde Sorbonicus, circa seculi XIV sequentis initia potissimum floruit. Anno MCCCVI baccalaurei titulo tantum se ornabat nec illum gradum adhuc anno MCCCXVI excesserat, an magisterii lauream unquam adeptus fuerit, & quousque vitam produxerit non inveni, sed moriens libros a se editos Sorbonæ legavit cum pluribus aliis codicibus ms, & summam pecuniæ emendis redivitibus pro anniversario suo in perpetuum celebrando. De quo sic legitur in necrologio Sorbonico: *Obiit magister Thomas Hybernicus quondam socius hujus domus, qui compilavit Manipulum florum, & tres parvos tractatus, quos & misit nobis, & multos alios libros legavit, & sex libras pro emendis redivitibus pro suo anniversario faciend.* Videtis Andreæ Chevillier socium Sorbonicum, ejusdemque gymnasii bibliothecæ olim præfectum in erudita sua dissertatione Gallica *De l'origine de l'imprimerie de Paris* p. 62. Nota solum titulum magistri nomini præfixum non indicare laurea donatum, nisi iterum subsequatur, is enim erat titulus omnibus ecclesiasticis ea ætate communis. Hæc ejus opera:

1. *Tabula originalium, sive Manipulus florum, secundum ordinem alphabeti, extracta ex libris xxxvi auctorum edita a M. Thoma Hybernico quondam socio domus scholarium de Sorbona Parisiensis civitatis.* Prologus: *Abiit in agrum & collegit spicas post terga metentium. Ruth ij. Ruth paupercula non habens messem propriam ad colligendum, agrum intravit alienum &c.*

In hoc prologo enumerat auctores xxxvi quos excipit, & in his Alanum magnum de Maximis theologiæ, non verò Alanum de Rupe nostrum anno MCCCXX florentem, ut quibusdam incautis visum est. Extat opus Paris. in Victor. cod. 1050 fol. par. memb. ætatis circiter auctoris, & iterum cod. 1177 ejusdem rationis a me visis.

Extat

Extat & in Sorbon. cod. 918 fol. par. memb. Titulus: *Incipit Manipulus florum, sive extractiones originalium, editus a M. Thoma de Hybernia quondam socio de Sorbona: & iterum cod. 922 fol. med. memb. melioris notæ. Rursus cod. 923 ejusdem rationis. Tit. M. Thoma de Hybernia socii Sorbonici Manipulus florum.* In alio codice char. in 4, qui collectio est plurium operum theologorum, dicitur Thomas de Hybernia complevisse Manipulum florum anno MCCCVI.

In Navarra duplex est codex in 4. membr. Apud nostros Sanjacobeos Paris. codex est fol. par. memb. Tit. *Incipit Manipulus florum, sive extractiones originalium a magistro Thoma de Hybernia quondam scholari de Sorbona.* Simile est in Colbert. cod. 4171. Simile in Bibl. Eccl. Remen. Ad calcem: *Hoc opus compilatum est a mag. Thoma de Hybernia quondam socio de Sorbona. Orate pro eo.* Quod indicat post ejus mortem scriptum, & nunquam regularem agnitum. Simile laudatur a Tomafino in Bibl. Parav. p. 59.

Plura exempla recensentur in catal. Angl. T. I, P. II nn. 596, 862, 1379, 2228: P. III nn. 829, 1741. Iste sic indicatur in catal. *Manipulus florum sive extractiones originalium edita a mag. Thoma de Hybernia quondam socio de Sorbona. Inchoavit Thomas Walleys, absolvit Thomas de Hybernia.* Et sequens 1745: *Manipulus florum quem inchoavit Johannes Gualensis qui floruit 1260, quem ejus morte imperfectum absolvit, & locupletiore reddidit Thomas de Hybernia qui claruit 1290.* Quæ omnia videntur pura puta glossa Thomæ James, cujus index Bibl. S. Petri Cantabr. excubatur in catal. Angl. non autem iporum codd. ms, tum quia Thomas Walleys & Joannes Gualensis diversissimi fuere homines, hic ordinis Minorum, ille ord. Prædic. supra laudatus, tum quia Joannes Gualensis non anno MCLX, sed anno MCLXXXII maxime florebat ut constat ex codice 762 Victor. in quo tum dicitur regens in theologia: tum quia in cod. cit. Sorbon. Thomas de Hybernia dicitur istud opus complevisse anno 1306. Adde illam glossam in omnibus aliis codd. ms non legi, neque verò tanti est ille Manipulus, ut duorum operam experierit. Recensetur ibidem T. II, P. I nn. 828, 867 & 8129.

Prodiit typis in incun. typog. eleganti caractere Romano Venetiis apud Joan. de Rubeis circa 1492, qua in editione a D. Chevillier laudata auctor dicitur ordinis Prædicatorum, & hinc forte natus error eorum qui nostris ascripserunt. Antiquiorem editionem profert Lusitanus Placentiæ 1483 fol. Alias recenset Posselinus: Venetiis 1550, Parisiis 1556, Lugduni 1555 & apud Rouillium 1567: Antverpiæ Plantin 1563, 1576, 1580: Coloniae Ludov. Alectorii 1579. Plures forsitan sunt aliæ, & est novissima Lugduni Joan. Certe 1679 in 12. In plerisque posterioribus tomum alterum addiderunt hoc titulo: *Flores bibliorum sive loci communes omnium fere materiarum veteris ac novi testamenti ordine alphabetico digesti, sub eodem nomine Thomæ Hybernici, quamvis de eo edendo nunquam cogitarit.* Quantum ad *Flores doctorum*, quisque novus editor pro libito auxit, ut in ejusmodi operibus facile, adeo ut cum Thomas xxxvi auctores tantum excerpisset, jam circa quinquaginta numerentur excerpti.

2. Tria sunt opuscula ejusdem Thomæ in Sorbon. servata, primo cod. 1010 fol. mag. memb. Hi tituli:

1. *Liber de tribus punctis Christiana religionis, quem compilavit quidam de domo de Sorbona.* Princ. *Incipit liber de regulis omnium Christianorum seu*

Christianitatis, sive de tribus punctis Christiana religionis. Continet autem hic tractatus tres punctos essentialis Christiana religionis, credenda, mandata, prohibitiones. Religio munda & immaculata apud Deum &c. Ad calcem: *Explicuit regula omnium Christianorum seu Christianitatis, quæ sunt de tribus punctis Christiana religionis per M. Thomam quondam studentem in domo de Sorbona baccalarium in theologia.*

2. *Commentatio theologia ab eodem qua incipit, Sapientia edificavit sibi domum &c.* Quæ verba explicat secundum triplicem sensum anagogicum, allegoricum & morale.

3. *Tractatus ejusdem de tribus hierarchiis tam angelicis quam ecclesiasticis.* Finis hujus: *Et ipsi soli ab illis formaliter absolvi possunt. Explicit.*

Iidem tres tractatus erant aliis in altero codice 594 fol. par. memb. sed jam deest tertius. Ad calcem autem primi sic legitur: *Is sunt tres puncti religionis Christiana collecti per mag. Thomam Hybernicum ann. Dñi MCCCXVI, qui opusculum non nimis obscurum, nec nimis prolixum compilare decrevit. Orate pro eo.* Quæ si jungas cum fine superioris, indicant anno illo MCCCXVI fuisse tantum baccalaureum, imo dubium faciunt, an unquam gradum illum superarit. Codices sunt ætatis auctoris, præsertim hic ultimus antiquior.

3. In eadem Sorbon. codex est alius fol. par. memb. Titulus: *Thomas Hybernicus in primum & secundum sententiarum.* Princ. *Circa primam distinctionem queritur primo utrum sola Trinitate incommutabili sit fruendum &c.* Hos duos primos libros interpretari solebant simplices baccalaurei.

Hæc alia ei opera inseribit Simlerus, *De illusionibus demonum & de tentatione diaboli, & de remediis vitiorum*, sed unde hæc exceperit mihi incomperum, nullum horum saltem inter codices ms mihi occurrit.

Lusitanus emendandus cum hunc auctorem in duos dividit, alterum Joannem de Hybernia p. 152, alterum Thomam de Hybernia dictos, & ambos ejusdem Manipuli florum scriptores, quod ei imprudenti accidit, & facile condonandum.

Undenam aliqui inter quos Wadingus & eum excipiens Varæus Palmerani agnomen acceperint, eique tribuerint, me latet, nulla certe in tot antiquis codicibus hujus cognominis memoria. Adde familiam Palmer Anglicam esse non Hybernicam: ex qua fuit Thomas Palmer ord. Prædic. a Lelando, Baleo, Pitseo laudatus, sed centum annis isto Thoma de Hybernia posterior, & de quo nos ad 1410.

Historiolam refert Wadingus scilicet Thomam de Hybernia Franciscanum factum pollicem sibi dextrum amputasse, ne ad sacerdotium suscipiendum a superioribus cogere: quæ fortè vera est de quodam pio Franciscano hujus ejusdem nominis circa 1270 florente & in Italia in conventu Aquilano mortuo, sed pura puta fabula est de isto socio Sorbonico, quem sua opera indicant oleo sacro presbyterii inunctum, & ut verisimile beneficio cura animarum præditum, præsertim opusculum de tribus hierarchiis. Sui autem plane oblitus est Wadingus, cum suum Thomam Palmeranum anno 1270 clarum vult magistrum fuisse Jordani de Saxonia Eremitæ Augustiniani quem ad annum 1410 floruisse vult Tritemius, sed et si Elsius in Encom. Augustin. hunc asserat mortuum anno 1380, certe non potuisset discipulus esse & auditor hominis ad 1270 clari. Jordanus etiam id non dicit, ut putat Wadingus, sed hæc tantum habet libro de Vitis Fratrum 2 cap. 14: *Magister Thomas Hibernicus olim socius in Sorbona Parisius: titulum magistri certe nemo*

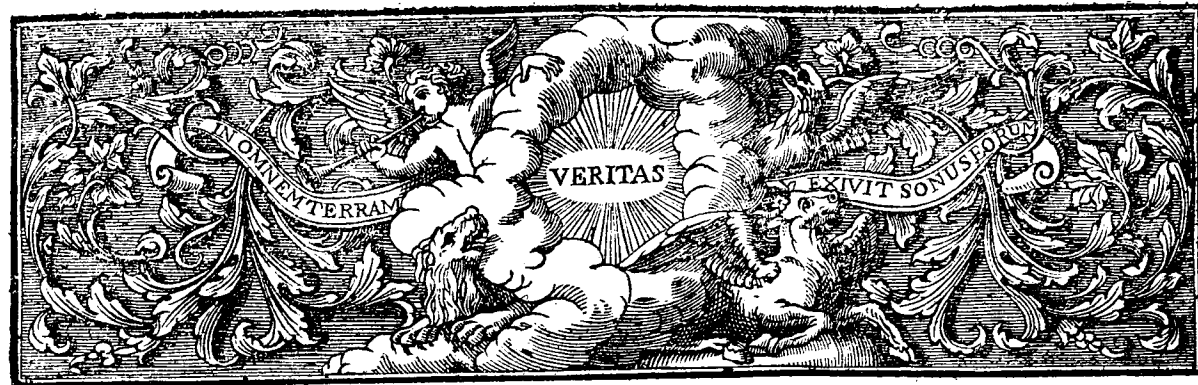
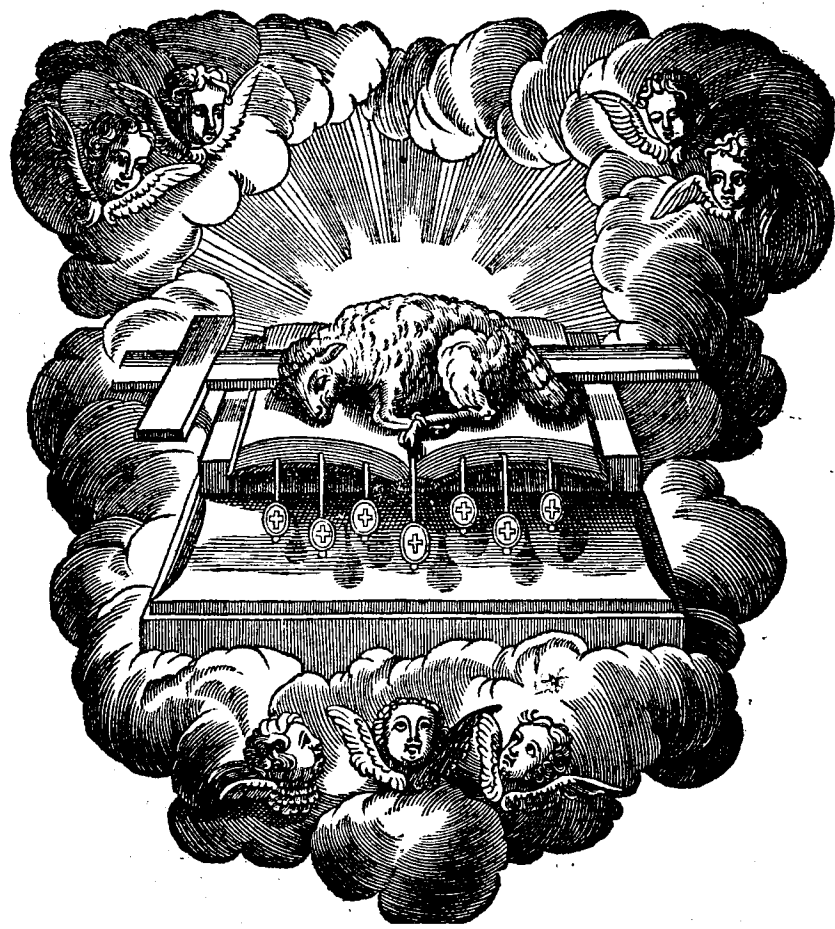
Bbbbb

Tom. I.

Sæc. XIV. non videt non alia ratione Thomæ dari, quam qua in omnibus codd. ms haftenus laudatis illi datur. Erat enim tum & etiamnum est de baccalau-

reis agendo, loquendi mos: aliunde Elsius longe alios sui ordinis Jordani præceptores profert.

Finis seculi XIV.

SCRIPTORES ORDINIS PRÆDICATORUM RECENSITI, NOTISQUE HISTORICIS ET CRITICIS ILLUSTRATI.

F. THOMAS DE FIRMO.

F. THOMAS DE FIRMO a patria Piceni civitate episcopali tum, nunc metropoli, & a professione sic nuncupatus, vigente diro illo Avenionensi schismate floruit: cumque iniquis illis temporibus etiam in duas partes scissus esset ordo, mortuo B. M. F. Raimundo Capuano de quo supra qui provinciis pontifici Romano adherentibus præerat, in comitiis illius obedientiæ generalibus anno mcccci Utini celebratis sabbato vigilia pentecostes XXI maii (erat enim num. aur. 15, lit. Dom. B, pascha tertia april.) hic noster Thomas vir magnarum partium eruditione, pietate, ac religione conspicuus magister ordinis electus est & proclamatus. Et quidem asserendæ in provinciis sibi subiectis disciplinæ regulari strenue desudavit, quod & capitulorum generalium sub eo coactorum sex, biennialium trium & toridem triennialium acta comprobant. Qua gratia apud pontifices Romanos Bonifacium IX & Innocentium VII valebat, multa ab eis privilegia obtinuit, inter alia regulæ Fratrum & Sororum de penitentia B. Dominici tertii ordinis vulgo dicti confirmationem. Concilio Pisano ratione schismatis extinguendi coacto anno mccccix affuit, ubi ejectis Benedicto XIII sic in sua obedientia Avenionensi dicto, & Gregorio XII pontifice Romano, Petrus de Candia ordinis Minorum cardinalis tit. XII apostolorum summus pontifex electus est Alexander V dictus, cui cum majori parte nostrorum Italarum deinceps adhæsit, idque habuit felicitatis, ut provincias Galliarum quæ dicto Benedicto prius obediebant, eo relicto Alexandro V accedentes sub suum jugum receperit, quæ concordia in comitiis ordinis Bononiæ mccccx habitis firmata & stabilita. Aliunde verò pluribus nostro-

Tom. I.

rum Italis iisque primi subfellii viris Gregorio XII constantiter adherentibus non levia ab eis habuit incommoda sustinenda: præsertim cum iis ab hoc se semper pontificem gerente præfectus esset vir egregius ac ejusdem sacri palatii magister F. Hugolinus de Camerino, qui se ejus auctoritate vicarium ordinis generalem præstabat, unde ambo invicem, ut ferebant illa tempora, sese diris devoverunt, nec plena tranquillitas subsécuta est ad concilium usque Constantiense, ad quod tamen non pervenit Thomas, nam postquam nuncius apostolicus utique Joannis XXIII ad Florentinos & Genuenses illos conciliaisset anno mccccxiii die xxvii aprilis, ut refert Scipio Ammiratus Histor. Florent. T. II, P. I lib. 18 pag. 966 edit. Florent. 1647, certo ante festum S. Michaelis anni mccccxiii Genuæ obiit: ejus anniversarius dies in nostris martyrologiis ad diem vii augusti annotatur. Jacet Genuæ in S. Dominici ad altaris majoris dexteram sub tymbo marmoreo cui epitaphium insculptum pedibus conculcantium detritum jam a pluribus annis non legibile. Ejus cum laude meminerunt ordinis Chronica, Leander Albertus, Lusitanus & Pius, qui tamen emendandi cum ejus obitum prorogant ad mccccxiv, cum certum sit eo anno ei successum F. Leonardum de Datis, qui jam magister ordinis agebat, cum mense novembri ejus anni inchoata est synodus Constantiensis. Assentitur Chronicon parvum ad calcem Constitutionum, sed & Fontana in Monum. & Constitut. Ejus utinam alicubi extant.

Sex litteræ encyclicæ e capitulis generalibus quibus præfuit pro more scripta. Romæ quidem non habentur, ut nec pleraque acta, sed fortè latent Bononiæ aut Genuæ aut in conventibus Germaniæ, quæ curiosi diligentiam expectant.

Regulam Fratrum & Sororum de penitentia B. Dominici a magistro ordinis VII Munione scriptam,
Bbb b b ij

Sæc. XV.

& ab Innocentio VII confirmatam e Latino Italice reddidit, sic enim refert F. Thomas de Senis in *Tractatu de initio & fundatione dictæ regule*. Qui hunc tractatum Thomæ de Firmo tribuunt, ut Lusitanus, Altamura & Rovetta ad 1414 allucinantur.

F. VINCENTIUS DE OLISSIPPONE.

† 1401. **F. VINCENTIUS DE OLISSIPPONE** seu *de Lisboa* a patria vulgo nuncupatus, ibidemque ordinem amplexatus, sub Lusitanæ regibus Alphonso IY, Petro Crudeli dicto, Ferdinando I, & Joanne I claruit, cui ultimo anno mccccxxxiii coronæ morte fratris hæredi a concionibus ordinarius, arcanisque consiliis & confessionibus fuit. Sacræ theologiæ jam antea magister in studiis generalibus regens præfuerat, imo ante dirum illud Avenionense schisma anno mccccxxviii exortum provinciæ Hispaniæ quæ & Lusitaniam complectebatur præfectus provincialis, inquisitor unâ per totam Hispaniam generalis: nato autem schismate, divisa rum provincia, eaque parte quæ Hispano regi obediebat, cum suo rege Clementi VII papæ Avenionensi adhærente, suumque specialem propterea provincialem eligente, Vincentius in altera parte quæ Lusitanos conventus tantum comprehendebat, & cum rege suo Urbanum VI papam Romanum reverebatur, præfectus perseveravit sub titulo semper prioris provincialis Hispaniæ, unâ & inquisitoris, quo utroque ad mortem usque functus videtur. Id enim innuit breve Bonifacii IX Romæ kal. febr. pontif. anno xiii post Vincentii mortem datum, quo postquam dixit se accepisse quondam F. Vincentium de Olissippone ord. FF. Præd. professum olim in provincia Hispania, inquisitorem hæretica pravitatis per sanctam sedem deputatum extra Romanam curiam vita functum: Statuit & ordinat, ut ex nunc & de cætero perpetuis futuris temporibus provincialis provincia Hispania, qui nunc est & pro tempore fuerit, auctoritate apostolica, quoties sibi videbitur, ab huiusmodi officio amovere, & alium loco sui subrogare, ac etiâ inquisitionis officium quoties sibi placuerit tam in presentia quam in absentia deputati huiusmodi pro tempore exercere possit & debeat &c. Quibus Hispaniæ provincialem electum & confirmatum simul inquisitorem natum cum facultate subrogandi declarat: cur autem nisi quia Vincentius utrumque in se munus coniungens, utroque summa cum approbatione functus fuerat? vir scilicet erat sermone potens & opere, qui non eruditionis modo sacrarumque luceret laude literarum, sed fidei religionisque ac disciplinæ regularis plurimum æstuaret studio. Hanc enim ut assereret, & saltem apud Lusitanos suos instauraret, conventum de Bemfica altero ad Olissiponem lapide, Joanne I rege largiente anno mccccxcix erexit, adjunctisque sibi in idem consilium conspirantibus sodalibus pluribus, cum iis primævæ ordinis vitæ magnum edidit exemplum, quod & aliæ brevi Lusitanæ nostræ domus æmulatæ sunt. Cùm verò is esset Vincentius, cuius solertiæ ac in agendis peritiæ plurimum poneret rex, ab eo Romano anno mcccc missus est de gravioribus negotiis cum Bonifacio IX acturus: at cùm jam senex esset laboribusque fractus eo in itinere seu eundo seu redeundo diem obiit quinta januarii mcccci, non sine sanctitatis opinione vel etiam miraculorum fama. Ex loco ubi decesserat, quem annotare omiserunt scriptores ejus ætatis, corpus Beati viri Bemficam transferri curavit rex Lusitanus, & in ecclesia quam exerat honorifice recondi. Ejus meminerunt Lopez Hist. Gen. P. III lib. I cap. 59 p. 254 & cap. 88 p. 370 & seqq. ubi breve Bonifacii IX supra rela-

tum integrum habet: Sousa Hist. prov. Portug. P. II lib. 2 cap. 1 & seqq. Legendi & alii de SS. ac BB. tractantes qua nostrates qua exteri, inter alios Cardoso *Agiologio Lusitano T. I pag. 47 ad 5 Jan.* Laudat & Altamura ad 1401 & revera in epitaphio antiquo & primo ad tumulum ejus appolito legatur edidisse

Varios libros excellentis doctrina tam pro verbi Dei prædicatoribus quam pro scholasticis.

Quos tamen vicissitudine temporum & incuria posterorum periisse queritur Sousa citatus.

NOTA. Totius Hispaniæ priorem provincialem diximus, quia sic narrant auctores citati: quia tamen illorum nullus annum indicat quo electus fuerit, id non quasi certum velim a me accipi: fieri enim potuit, ut post exortum schisma in Ecclesia, secuto in Hispaniæ provincia etiam schismate, quæque pars suam habuerit aut jam antea electum, aut a divisione assumptum provincialem, qui tamen uterque totius Hispaniæ se provincialem præstaret, & æmulum ut schismaticum excommunicaret. An autem Vincentius hic revera ante mccccxxviii electus fuerit & toti ac integræ provinciæ impenitenti, an post natum schisma ab ea parte quæ Lusitano regi subiciebatur, quæque quod Urbano VI obedi- ret fanio-rem se putabat, electus fuerit, & titulum provincialis Hispaniæ ut sibi debitum absolute vindicaret, nodus est quem haud dubie celebris ille scriptor qui provinciæ Hispaniæ historiam edidit, solverat, sed quam vix spes est unquam a nobis vindicandam. Sic enim in provincia Franciæ tum temporis duo erant provinciales, & qui pauciores tres aut quatuor Flandriæ Urbano VI addictæ conventus regebat, totius tamen provinciæ prioris titulum affectabat.

F. ANTONIUS PARVUS.

† 1401. **F. ANTONIUS PARVUS** patria & professione Bononiensis, a quibusdam propterea suppresso agnomine *Parvi* simpliciter Bononiensis dictus, vir fuit, inquit Leander fol. 144 b, scientia, prudentia & elocutione magnus, ac egregius concionator, floruitque circa annum Dñi mcccciii, scripsitque, quod seculo sequenti e prælo pluries prodiit ex cod. ms

Quadragesimale nuncupatum Anima fidelis.

Abſque loco 1501 in 8 par. Extat apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Venetiis 1505 teste Miræo de Scrip. Eccl. P. II cap. 10. Lugduni, Joan. de Vingle 1506 in 16: Extat Paris. apud Sanctimoniales *Ave Maria* dictas. Paris. 1531 in 8. Erat Insulis venalis anno 1674.

Quæ omnes editiones absque nomine auctoris. *Sermones Dominicales & de Sanctis* adduntur a Lusitano, Altamura & Rovetta: & antea Bandellus & sequaces laudarant. Alva Sol. verit. Rad. 235 col. 1588 fatetur Bunderium fol. 35 quadragesimalis Antonii Parvi ord. Prædic. meminisse, at de sermonibus de Sanctis litem nostris scribit, hos contendens a nullo ante Bandellum laudatos. Sed cui probabit Alva catalogos omnes se vidisse? Præterea in plerisque bibliothecis sermonaria ms sunt absque nomine auctoris, nisi forsan in domo cujus erat auctor. Quis neget a Bandello inventos in Bononiensi? Quæ illi fingendi ratio, ubi hoc deficient innumeris alii occurrebant?

F. BARTHOLOMÆUS FERRARIENSIS.

† 1401. **F. BARTHOLOMÆUS FERRARIENSIS** a patria sic & professione agnominatus provincia Lombardiæ inferioris alumnus inter sacri verbi ora-

tiores illustres laudatur a Leandro fol. 144, diciturque floruisse ad mcccciii cum mox recensito Antonio, nulla tamen ejus opera refert. Lusitanus qui eum collocat ad 1390 de ejus scriptis nihil se assecutum testatur præter

Volumen sermonum.

Qua autem auctoritate eum Altamura ad 1343 & Rovetta ad 1347 collocarint, me later. Certe Augustinus Superbi in suo *Apparato degli illustri scrittori Ferraresi* eum obiisse asserit anno 1408 ætatis 79. Ut ut sit, hi tres Altamura, inquam, Rovetta & Superbus falluntur, cùm huic Ferrariensi opera supponunt, quæ sunt Bartholomæi Mutinensis de quo nos postea ad 1448.

F. NICOLAUS ANDREAS DE INCONTRIS.

† 1401. **F. NICOLAUS ANDREAS DE INCONTRIS** Etruscus Senis natus & ordinem amplexus ineunte seculo xv florebat inter verbi divini præcones nominatus, proptereaque prædicatoris generalis titulum & honores apud suos consecutus. Hic anno mcccciii mense julio scribere incepit

Necrologium cœnobii S. Dominici Senensis etiamnum ibidem servatum ms.

Hic codex laudatur in Actis Sanctorum T. III martii p. 247, & ex eo refertur *Breviculum vite B. Ambrosii Sansedonii Senensis ordinis Prædicatorum*: ex quo istud necrologium colligo ad historiam ordinis haud parum commodum & conducens.

F. DAMIANUS ZAVALIA.

† 1404. **F. DAMIANUS ZAVALIA** Ligur Januensis in sacra theologia magister celebris sue ætate verbi divini præco, ab Urbano VI Ecclesiæ Montisfregalis apud Insubres a se primum erectæ primus etiam fuit episcopus constitutus anno Dñi mccccxxxviii die viii junii, quam ubi optimis informasset legibus, nostrosque in suam civitatem induxisset, vocatus a Deo terras reliquit anno mcccciv, fuitque in sua cathedrali sepultus. Ejus meminit cum laude Ughellus Ital. sacræ T. IV, Fontana ex eo in Theatro, quibus addit Oldoinus in Athen. Ligust. reliquisse in domo nostra Montisfregalis a se erecta servata:

Monumenta litteralia plura.

Decreta a sua diocesis clericis servanda.

F. HIERONYMUS DE GENUA.

† 1404. **F. HIERONYMUS DE GENUA** Ligur conventus S. Dominici Januæ alumnus, vir pietate, doctrina, ardenti fidei studio prudentiaque clarissimus, Ecclesiæ Caphensis ad Pontem Euxinum sub metropoli Soltanienti antistes consecratus circa ann. Dñi mcccciv, quo circiter tempore eam civitatem (Theodosiam olim nuncupabant) Genuenses recuperarunt, oves suas sapientissime rexit, quo autem anno diem obiit, nemo indicat. Leander laudat fol. 126 b, Pius, Fernandez & Fontana ad 1404 collocant: Lusitanus in chronico ad decadem 1490 refert, sed ejus locum non esse fatetur, hinc tamen Altamura eum ad 1498, & Rovetta ad 1496 locandi ansam arripuerunt, quibus parca mihi fides, cùm longe antea civitatem illam Genuenses funditus amississent. Cæterum Rovetta primus hunc inter scriptores numerat, hæcque ei tribuit opera:

Commentaria in libros de cælo & mundo, de anima & metaphysicorum.

Postillam super septem psalmos penitentiales.

Utinam simul ubi hæc serventur, aut cui visa indicasset.

F. PETRUS DE CANALES.

† 1404. **F. PETRUS DE CANALES** Latine de Canalibus etiam dictus Aragonus sacræ theologiæ magister sub finem seculi xiv & initia sequentis Valentiniæ claruit, & theologalem ut aiunt Ecclesiæ Valentiniæ cathedram ordini rum addictam rexit, in eaque sacram scripturam interpretatus est ab anno mccccviii ad mcccciv diem xxi octob. ut refert Diagus Hist. prov. Arag. lib. I cap. 21, addens & domus Valentiniæ priorem aliquando egisse. Eiusdem meminit Fernandez hisque testibus scripsit

In antiphonam Salve regina & alia quadam.

Fuit alter Petrus de Canales monachus Benedictinus Tarragonæ natus, & monasterii S. Cucufatis in Catalonia professus, qui jussu Johannis regis Aragoniæ historiam quamdam e Latino in vulgarem sermonem vertit, sed hic nostro longe recentior, quippe quem Antonius Bibl. ver. Hisp. lib. x cap. 12 n. 707 circa mcccclx vult claruisse.

F. THEODORICUS DELPHIUS.

† 1404. **F. THEODORICUS DELPHIUS** a patria Delphis in Batavia cognomen sortitus, Coloniz Agrippinæ ordini nomen dedit, ubi & evasit sacræ theologiæ magister laureatus studiique regens, eodemque munere functus est Erphordiæ in Turingia. Clarebat anno mcccciv Alberti Bavari Hollandiæ & Hannoniæ comitis temporibus, eique fuit acceptissimus, ejusque jussu scripsit idioma Belgico

Speculum fidei christiana.

Quod opus ms in fol. vidit vir clarissimus Gilbertus Lappius ab Waveren alterius Gifberti agnominis nepos J. C. Ultrajectinus. Sic totidem serps verbis Gihbertus de la Haye Bibl. Belgo-Dominic. ms, neque ejus alia mihi aliunde notitia.

F. ANONYMUS.

† 1404. **F. ANONYMUS** apud Fellerum Bibl. Paul. Lipſien. p. 386 n. 673 laudatus ineunte seculo xv florebat & scribebar hoc titulo:

Liber de notitia orbis, hoc est de seclis carimoniis & novitatibus a Fratre ordinis Prædicatorum anno mcccciv. Codex ms.

F. JACOBUS ROMANUS.

† 1404. **F. JACOBUS ROMANUS** laudatur a Leandro fol. 149 b, quem cùm socium det nostro Dominico de Peccioli Pisano, indicat & eodem circiter tempore claruisse, nempe sub finem seculi xiv, & initia sequentis. Leandrum excipiunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Fontana in Rom. prov. & Altamura qui collocat ad 1406. Hæc ejus opera:

De victoriis, de persecutionibus, de virtutibus, & de vitiis regum Romanorum liber.

Sermones de tempore & de Sanctis.

Quæ fortè jam alicubi deliteſcunt neglecta.

F. JOANNES DE NEAPOLI II.

† 1404. **F. JOANNES DE NEAPOLI II** a supra laudato ad 1330, quem ideo primum diximus, nobis necessario videtur distinguendus, licet Dominico Gravina, & Vallio eosque excipienti Altamura ambos in unum conflare visum fuerit. Alterum enim esse evincit ratio operis ab eo editi, cujus hic titulus:

De questionibus statim religiosorum.

Sæpius citat Joannes Nyderus noster in suo de reformatione religiosorum opere, in quo sic inter alia habet lib. 1 cap. 2 dub. 1: *Hanc questionem an peccet mortaliter inducens aliquem ad ingressum religionis alicujus, aut monasterii regulariter non viventis, movet Joannes de Neapoli ordinis Prædicatorum in utroque jure magnus, libro suo de questionibus status religiosorum parte 2 quæst. 31. Videtis Nyderum pagg. 41, 78, 80, 82 edit. Antverp. 1611 in 8. Auctorem harum quæstionum non esse Joannem de Neapoli primum exinde mihi certum, quod non solum in jure peritum, sed & theologiæ magistrum Parisiensem Nyderus laudasset, præterea quod simile opus ei non ascribant veteres Leander, Lusitanus, Pius, Fernandez: adde ejus ætate de reformatione non actum, disciplina regulari in ordine tum maxime vigenti, & legibus ubique ad unguem observatis. Alterius igitur fœtus est hoc opus & sodalis forsitan ac socii Joannis Dominici cardinalis Ragusini reformationis in Italia ineunte seculo xv auctoris & antesignani. Revera nullus ante Nyderum in concilio Basileensi adeo clarum has quæstiones regulares citavit, quod argumentum hunc auctorem ante mccccxxx vixisse, nec ullibi certius collocari, quam circa initia hujus seculi xv.*

F. MAXIMUS DE SALERNO.

F. MAXIMUS DE SALERNO Picentinus provincie Regni Siciliae alumnus, vir pius, & morum integritate conspicuus, florebat anno Dñi mccccvi juxta Pium P. II lib. 2 col. 227, ubi citat testem Gregorium Lombardelli, quos excipit Altamura ad 1403, qui tres Maximinum nuncupant, quem tamen Vallius *Maximum* appellat p. 144. Scripsisse dicunt.

Vitam B. Catharina de Senis in tres libros divisam.

Qua autem lingua vulgari an Latina non explicant, sed nec ubi jam fervetur. A quibusdam quos excipit Soëgius Aug. T. II in Suppl. April. p. xcvi dicitur ad instantiam F. Thomæ Naccii, qui idem ac Thomas Antonii Senensis de quo postea ad 1430, in compendium contraxisse vitam ejusdem beatæ a Raimundo de Capua scriptam, cum hoc tamen compendium ipsi Thomæ Antonii vulgo tribuant omnes. De quibus nulla major nobis notitia.

F. PETRUS DE BRIXIA.

F. PETRUS DE BRIXIA Italus a patria in Cenomanis sic nuncupatus & ibidem ad ordinem allectus, vir pius, & sacrarum musarum cultor inter scriptores nostros recensetur ex fide Gregorii Lombardelli in vita S. Catharinæ Senensis, quem Altamura & Rovetta excipientes ad 1406 dicunt scripsisse.

Carmen de laudibus dictæ B. Virginis.

F. RAINERIUS PALEARESI.

F. RAINERIUS PALEARESI Etruscus Senis nobili loco natus laudatur hinc ex fide Pii P. II lib. 2 col. 226 Gregorium Lombardelli Senensem citantis, quos excipit Altamura ad 1406. Vir summa vitæ innocentia fuisse dicitur, & a quibusdam Beati titulo decoratur. Iis testibus scripsit *Opusculum in laudem B. Catharina de Senis.* Quod ubinam fervetur, utinam sui prodant aliquando gentiles, & hinc addant. Mirum ab Ugurgio omisium.

F. ANGELUS DE BARIO.

F. ANGELUS DE BARIO sic a patria Apuliæ Peucetia, locoque professionis nuncupatus episcopus Bitectensis fuit, & anno mccccvii apud sodales suos Barii agens sublatus est e vivis, & in eorum S. Dominici templo in odeo sepultus, uti tumulo posita etiamnum lectu facilis inscriptio testatur quæ sic habet:

Hic jacet D. F. Angelus de Bario episcopus Bitectensis ordinis Fratrum Prædicatorum mccccvii.

Sic post Vallium refert Ughellus Ital. Sac. non quidem T. VII ubi agit de episc. Bitect. Sed T. IX in Append. ad T. VII, quam si legisset Fontana, omisium ab illo fuisse non conquereretur in Theatro. At quando & a quo pontifice fuerit Angelus ad hanc sedem evedus difficultas est non mediocri: nam ab anno mccccxvii ad xcix, iv idus maii eam obtinuisse F. Antonium ord. Minor. etiam ab Wadingo non memoratum, docet Ughellus ex lib. obligat. sub Bonifacio IX: huic successum fuisse 11 idus maii ejusdem anni F. Petrum de Aversa ord. Prædic. & ad ann. mccccxii eam rexisse demonstrat idem ex eodem libro, neque enim ulla fides Fontanæ, qui postquam agnovit hunc Petrum longo annorum decursu hanc Ecclesiam administrasse, mox sui oblitus subdit mortuum anno mccccxi.

Hunc nodum fortè quis solvat, Angelum de Bario reponendum dicens ante Antonium Franciscanum laudatum, & post Angelum illum alium civem & canonicum Aquilanum ad hanc dignitatem ab Urbano V anno mccccxix, xi kal. decemb. promotum, & cujus nulla post ann. mccccxxi memoria, Angelum autem nostrum quocunque anno illi Ecclesiæ datus fuerit episcopus, anno mccccvii abdicasse, cui ansam dederint turbæ ingentes quibus regnum Neapolitanum tum jactabatur, Ludovico duce Andegavensi & Ladislao Caroli Parvi filio de corona illa decertantibus, dum isti Bonifacius IX papa Romanus suaveret eumque tueretur, illum verò (nempe Ludovicum) Clemens XII papa Avenionensis, qui eum regem constituerat, sustineret, protegeretque postea Clementis successor Benedictus XIII: hancque abdicacionem innuere videtur Angeli nostri in domum ordinis Bariensem receptus, cum mortuus est: quod ex tabulis Bitectensis Ecclesiæ curiosis disquirendum permittimus.

Monendum hinc apud Vallium grave erratum excidisse p. 152 ubi ait septem annis post mortem hujus episcopi S. Antoninum visitandorum conventuum regni ratione Neapolim venisse, hoc est anno mccccxv: neque enim id habet S. Antoninus, ut putat Vallius, sed ait se anno mccccxxiv hoc iter suscepisse, & addit: *Hæc oculis meis vidi, cum illis diebus ad visitandum conventum Prædicatorum profectus, Neapoli me reperissem: non ut habet Vallius, profectus Neapolim me recepissem.* Altamura primus Angelum hunc inter scriptores recenset, ut a quo rei litterariæ relicta fuerint hæc opera:

Expositio in epistolas Pauli.

Conciones de tempore & de Sanctis.

Et facile ceu gentili fidem habemus, sed ubinam hæc habeantur saltem ms addere debuisset.

F. HERMANNUS DE LERBEKE.

F. HERMANNUS DE LERBEKE a loco natali vel a familia sic nuncupatus, conventus S. Pauli Mindensis in provincia Saxonie professus seculi xv initiis claruit, scripsitque

Chronicon comitum Schaumburgensium, quo il-

F. JACOBUS DE PERUSIO.

F. JACOBUS DE PERUSIO a patria sic & professione nuncupatus, vir doctrina, pietate & facultia clarus, ineunte seculo xv floruit, & anno Dñi mccccvii ad sedem Narniensem a Gregorio XII evectus est, quam Ecclesiam non diu administravit anno sequenti morte sublatus. Sic referunt Razzius, Pius, Fernandez, Fontana in Theatro, Altamura ad 1407, & Ughellus Ital. Sac. T. I. Hunc Fontana in Provinc. Rom. testatur reliquisse *Sermonum volumen.*

Revera apud Possevinum in Apparatus Appendice ubi de Bibliotheca Regiensi nostri Eucherii Boneti p. 108 laudantur apud eum extantes

Sermones de sanctis F. Jacobi de Perusio ord. Prædic.

Verum hinc occurrit Oldoinus in Athen. August. dubium ingerens, nam huic Jacobo Perusino episcopo Narniensi non aliud opus tribuit quam

Chronicon Ecclesiæ Narniensis. Ex fide inquit, tabularum Vaticanæ.

Fuit autem alter *F. Jacobus de Perusio* etiam noster e familia Castellbona seu Raynutia de Alexiis ab Honorio IV dum prior S. Sabinæ Romæ actu ageret ob vitæ sanctitatem præclarasque animi dotes Florentinus episcopus renunciatu anno mccccxxvi, sed qui Florentiam ingressus die viii julii ejusdem anni, & maxima populî læticia exceptus, quadragesimo post die ingenti civium omnium luctu e vivis ereptus est. Huic vero Oldoinus ascribit *Sermones*, qui inquit ms servantur apud nostros Perusiæ & in Foro Cornelii.

Hunc nodum soli solvere possunt gentiles, sermones Perusiæ &c. servatos cum sermonibus Regii Lepidi servatis conferendo, & an iidem sint docendo, hincque addendo: quamvis ambos sermones reliquisse non sit improbable, imo pro merito cujusque creditu facile obvium & ordinarium.

Alva in suo ludicro *Pleyos de los libros p. 130* fatetur in indice Bunderii fol. 343 recenseri sermones F. Jacobi de Perusio ord. Prædic. suæ ætate Trajecti ad Mosam extantes, sed Lusitano litem mover, quod duos hujus nominis laudet, alterum ad 1261 clarum, alterum episcopum Perusinum ad 1295, quamvis ejus civitatis nullus noster hujus nominis fuerit unquam antistes. Sed notandum Lusitanum laudare quidem Jacobum Perusinum eumque episcopum, sed non addere cujus civitatis fuerit episcopus, quam vel omisit vel ignoravit. Si quid ergo peccavit Lusitanus, non quod duos distinxerit, & unum ex iis episcopum, sed quod non ambos dixerit episcopos, & quod eos non sua sede collocarit, cum unus ad 1286 episcopus Florentinus, alter ad 1408 episcopus Narniensis ascribendi fuissent, ambo sermonum scriptores. Et per hæc vitiligationibus Alvæ Sol. Verit. Rad. 248 col. 1606 iteratis plene factum satis videtur.

F. GREGORIUS MALESARDUS.

F. GREGORIUS MALESARDUS Italus patriæ & professione Casenas ab Innocentio VII ad Casenatensem sedem evectus anno mccccv die 11 decemb. gregem suum pacifice gubernavit ad ann. mccccix quo obdormivit in Domino. Ejus inter episcopos meminere Ughellus Ital. Sac. T. II, Pius P. II lib. 2. Fontana in Theatro, at Rovetta primus inter scriptores provincie Lombardiæ numerat ad 1409 testatur scripsisse, quod apud nostros Casenas servari audit *Commentarium in evangelium Matthæi.*

lustris illius domus genealogiam & gesta ab anno Dñi mxxx ad mcccciv profectus est. Pr. Prologus in chronicam comecia de Schoewenborg. Venerabilibus & nobilitate præditis D. Bernhardo Hamborgensi præposito, & D. Ottoni in Schoewenborg comiti magnifico suo germano in virginis filio sibi amantissimis, Frater Hermannus de Lerbeke domus S. Pauli in Minda inter Fratres Prædicatorum minimus, se totum & quidquid peccatores apud altissimum. Chronicon verò sic incipit: Anno igitur verbi incarnati mxxx &c.

Prodiit typis primum curante Henrico Meibomio patre Francofurti, apud Rulandios 1620 in 4. Iterum curis Meibomii filii *Rerum Germanicarum T. I* Helmeftadii apud Georgium Wolffgangium Hammium 1688 in fol. a p. 495 ad 520. Plura refert historiam ordinis attentia & lectu digna. Anno mccccvii erat etiamnum in vivis, cum ad eum annum usque schisma Avenionense adhuc perdurare narret: fortè & ultra vitam produxerit.

Hujus scriptoris meminerunt Vossius de Historicis Latinis p. 545, qui vult Hermannum Chronicon suum produxisse ad mccccxiv, Joannes Hallewardius Spicilegio de histor. Latin. Sandius in notis ad Vossium n. 206, Conrigius de finibus imperii Germanici lib. 3 cap. 16, Cyriacus Spangenbergius in Chron. Spangenberg. Petrus Lambecius *Rerum Hamburgensium* T. II p. 146 partim laudans partim castigans ut alia manu corruptum. De quibus legendus ipse Meibomius junior in prologo T. I cit. p. 491 & in notis pagg. 521, 522, 535, 542 & 547, ubi Germanice versum Lerbecii Chronicon laudat: & T. III in Historia Bardewici pagg. 75 & 76, & in Chronico Riddagshufenfi p. 375.

F. HERMANNUS ZITTARDUS.

F. HERMANNUS ZITTARDUS laudatur a Lusitano eumque excipientibus Pio & Altamura ad 1406, sacræque theologiæ magister dicitur: a Valerio Andrea verò in Bibl. Belg. & Swertio in Athen. Belg. inter scriptores Belgas numeratur, ceti qui ab originis sui civitate Zitardia vel Sirdia in ducatu Juliacensi agnomen duxerit, Coloniae autem claruerit anno mccccviii, ac stricta oratione seu metricè scripserit

Manuale confessorum.

F. THOMAS DE ALEXANDRIA.

F. THOMAS DE ALEXANDRIA a patria Liguria civitate fortè & a professione sic nuncupatus, certo provincie Lombardiæ alumnus, quod ipse de se testatur, sacræ theologiæ magister, & adversus hæreticam pravitatem Patavii inquisitor generalis seculo xv ineunte claruit. E Latino Hispanice vertit Regulam tertii ordinis seu de penitentia B. Dominici, ac bullas apostolicas in ejus gratiam datas a variis summis pontificibus Bonifacio IX, Innocentio VII, Petro de Candia tum Innocentio VII a latere legato, qui postea fuit Alexander V, & Gregorio XII. Extat in Colbert. cod. 5436 chartac. in 4. Titulus:

Regla de los Frayles y Sorores de la orden de penitencia de san Domingo.

Opellam nuncupat Francisco Bembo episcopo Castellano, qui hanc sedem a mcccci, vi kal. aug. ad mccccxvi tenuit teste Ughello. Mirum hujus Thomæ Fontanam non meminisse in Theatro saltem inter inquisitores. Sic incipit opella:

Francisco Bembo obispo Castellano Fray Thomas de Alexandria de la provincia de Lombardia maestro de theologia, inquisidor de Padua de la orden de los Prædicatoros.

F. BARTHOLOMÆUS BISCIA.

F. BARTHOLOMÆUS BISCIA seu *delle Biscie* Italus patria Bononiensis a Joanne Antonio Bumaldo *Minerval. Bononien.* laudatur ceu qui sacri palatii magister fuerit, exinde episcopus Astensis assumtus, quique teste Nicolao Pafcalino & Alidosio reliquerit

Commentaria seu Postillas super Evangelia Matthæi & Lucae & super epistolas canonicas.

His ex parte assentiuntur Ughellus & Fontana inter antistites non quidem Astenses, quorum nullus hujus nominis noster fuit, sed Bononienses numerantes F. Bartholomæum *Biscia* seu *delle Biscie* ortu etiam & professione Bononiensem sacre theologie magistrum, non vero sacri palatii, episcopum tandem Bononiensem & anno MCCCIX augusti penultima mortuum, & Astæ Pompeiæ apud nostros sepultum: sed a quo pontifice quove anno eam sedem obtinuerit, non indicant. Quibus ut lux detur & certa discernantur ab incertis, nam ista omnia valde involuta sunt & intricata:

Verum est anno MCCCXXVIII diro exorto schismate Avenionensi, ac mortuo eodem anno Bernardo Lemovicensi Gregorii XI consanguineo Bononiensi episcopo, ei successum fuisse a Clemente papa in sua obedientia Avenionensi septimo dicto quemdam F. Bartholomæum ordinis Prædicatorum, & antistitem Bononiensem consecratum. Hic autem cum Bononiam se contulisset possessionem in-

iturus, rejectus est a clero ejus Ecclesiæ, a quo scilicet electus fuerat ex adverso Philippus Carrapha Neapolitanus Bononiensis antea archidiaconus, ab Urbano VI papa Romano confirmatus episcopus, & in tota diocesi agnitus: huic Philippo successit anno MCCCXXXVI Cosinus Melioratus Sulmonensis ab eodem Urbano VI acceptus & institutus, ad Petri solium postea evedtus & Innocentius VII nuncupatus: huic Meliorato successus est anno MCCCXII Bartholomæus de Raymundis Bononiensis ordinis S. Benedicti mortuus xviii Kal. julii MCCCVI: cui demum Gregorius XII papa Romanus Antonium Coriarium Philippi fratris sui filium substituit. Dum hi in obedientia Romana sedem Bononiensem pacifice tenerent, Bartholomæus noster exulare coactus, in partibus Avenionensi papæ subjectis erravit cum titulo Bononiensis episcopi nudo, & demum in conventu nostro Astensi xxx augusti MCCCIX diem ultimum obiit: quæ fortè Bumaldo & Alidosio allucinandi causa fuerit, eumque episcopum Astensem dicendi, quos revincit insigne hujus sepulcrum in templo nostro Astensi etiam visendum, cui ex uno latere insculpta hæc leguntur: *Hic jacet Reverendissimus in C. P. F. Bartholomæus quondam Bononiensis episcopus sacre theologia doctor egregius de ordine Prædicatorum, qui obiit MCCCIX die penultima augusti, cujus anima &c.* In altero verò latere ejusdem tumuli: *Hoc opus fecit F. Proclius de Duracio ejusdem ordinis.* Eidem apposita est tessera gentilitia ejusdem episcopi, *balteis sex argenteis cyaneisque alternatim distincta, apice scutario superante coccineo, leunculis aureis in pedes invicem adversa fronte erectis, & Byssantium orbem seu nummum ejusdem luminis aurei cruce signatum anticis pedibus præferentibus illustrato.* Eam enim sic refert Ughellus. Ex qua cujus hic episcopus fuerit gente certe illustri, curiosi & feciales detegent nosque docebunt: certe simillima illi quam Frangipanæ genti Romanæ ascribit Silvester a Petra sancta S. I. videtur, sed sapientioris iudicium fatius est expectare.

Monendus autem lector Ughellum hunc Bartholomæum in duos distinguere, alterum quem Ber-

nardo Lemovicensi anno 1378 successit Clemens VII, de quo nos hætenus, quem fatetur a clero populoque Bononiensi rejectum, alterum Bartholomæo de Raymundis monacho nigri ordinis supra laudato & anno 1406 mortuo successum quem vocat *delle Biscie* & quem inquit, fortè Benedictus XIII papa Avinionensis creaverit contra Antonium Coriarium a Gregorio XII substitutum. Sed gratis hæc ficta: cum enim Benedictus ille XIII dictus institutos a papis Romanis non haberet pro veris episcopis, si Bartholomæus a Clemente VII institutus ante 1406 mortuus fuisset, alterum ei continuo non expectata morte episcopi a papa Romano positi substituisset. Itaque cum nulla sit ratio hos homines multiplicandi, eundem censemus Bartholomæum a Clemente VII episcopum Bononiensem consecratum & Astæ Pompeiæ anno 1409 mortuum & sepultum. Cur autem hunc Ughellus & ex illo Fontana & Bumaldus *Biscia* vel *delle Biscie* agnominent & Bononiensem ortu astruant, me lateat, nulla enim horum in epitaphio relato memoria: imo potius extraneam & sola dignitate episcopali Bononiensem facile censuerim. Utrum autem opera a Bumaldo relata episcopi illius sint fœtus penes ipsum & suum Alidosium sit fides: sed saltem occasio fuit seriem hanc episcoporum Bononiensium dilucidius explicandi.

F. REINHARDUS DE FRONTHOVEN.

F. REINHARDUS DE FRONTHOVEN Teuto domus nostræ Confluentinæ alumnus, theologus & Ecclesiastes insignis, quem jam a Trithemio laudatum sine anno Eifengrenius refert ad MCCCX, & ad eundem annum excipit Altamura, reliquit a se scriptos

Sermones de tempore & de sanctis.

F. BERNARDUS DE FRANCHOVEN Teuto quidam laudatur a Lusitano ad 1290 florens, sed nullo veteri allato teste *sermonum quam plurimorum auctor*, & excipiunt Possavinus, Fernandez, Altamura ad 1292. Si quis conjecturæ locus, ambos & Reinhardum & Bernardum unum & eundem hominem esse vehemens mihi suspicio, a Trithemio & Eifengrenio recte Reinhardum nuncupatum, a Lusitano vero non satis attento Bernardum dictum, præsertim cum Reinhardum non laudet, ut nec Trithemius nec Eifengrenius Bernardum. Quæ tamen lectoris arbitrio permitto.

F. JOANNES SCHOOVENDIICHE.

F. JOANNES SCHOOVENDIICHE Belga domus Brugensis alumnus, cui in spiritualibus & temporalibus non parum utilem fuisse perhibent ejusdem domus acta a Ghilberto de la Haye diligentius excussa, clarebat ad annum circiter MCCCX, ut idem Ghilbertus habet in sua Bibl. Belgodominic. ms, & scripsit

Chronicon Flandria.

Istud tamen opus fatetur idem etsi diligentius a se quæsitum nusquam sibi occurrisse, nisi forsitan inquit alterutrum sit duorum apud PP. S. I. Brugis servatorum, alterum Belgicæ, Latine alterum scriptum, utrumque anonymum sub hoc titulo: *Chronica principum Flandria* ad annum usque MCCCXXIII.

F. JULIANUS DE MILETO.

F. JULIANUS DE MILETO, quem sic dictum a patria Calabria civitate contendit Pius P. II lib. 2 col. 176, Sicilia verò insulæ indigenam as-

rit & vindicat Rochus Pirrus Sic. Sac. T. III. p. 446, vir fuit doctrina illustris, theologiæ magister, & apud suos variis sanctus muneribus. Fidei inquisitor generalis in dicta insula positus fuit a Bonifacio IX sub annum MCCCXII, & provinciæ Siciliae seu Trinacriæ, quæ in schismate ea tempestate flagrante a provincia Regni se abstraxerat, electus prior provincialis anno MCCCXIII, a rege Martino ceu legato apostolico nato legitur confirmatus xxx april. per litteras Reg. cancellar. fol. 263 insertas, sed & ab eodem rege Sanctimonialium nostrarum S. Catharinæ virginis & martyris ad Panormum prior institutus per litteras anno MCCCXVII die VIII decemb. datas & Cancellariæ fol. 103 registratas. Cum autem præfulem Cephalæditanum idem rex ob perditionem proscriptisset ac e sede ejecisset, Julianum tum provinciam ei successit, donec inquit in litteris Catanæ 1 julii MCCCXVIII indict. VI datis a sede apostolica fuerit provisum. Bonifacium autem IX assensisse ex eo conjicitur, quod etsi plures ex parte capituli difficultates expertus sit initio, eam tamen Ecclesiam administravit ad mortem usque, quam ad annum MCCCX refert Pirrus citatus ex lib. Cancell. fol. 148, simul annotans a Pio cit. falso Joannem appellari, cui non aliud nomen fuerit quam Juliani, ut a Razzio pag. 91 & Leandro fol. 126 b, etiam nominatur. De eodem agit Vallius p. 112 sed non accurate & ex dictis emendandus. Mitto Altamura qui & Joannem perperam & ineptius ad 1491 amandat.

F. BARTHOLOMÆUS MONTUCCIUS.

F. BARTHOLOMÆUS MONTUCCIUS Etruscus patria Senensis laudatur a Pio P. II lib. 2 ad 1410 inter scriptores ordinis ex Gregorii Lombardelli fide, quem & beatis vulgo accenseri addit. A sacris etiam confessionibus B. Catharinæ de Senis fuisse asserit Altamura, ejus tamen non meminit Ugurgierius *Pompe Sanesi*, nullaque in vita beate a Raimundo Capuano scripta ejus memoria. Scripsisse dicunt opus hoc titulo

Itinera Senensium &c. in quo opere plurima dictæ B. Catharinæ habet encomia. Supererat ut docerent ubinam habeatur vel impressum vel ms.

F. THOMAS DE CASSANO.

F. THOMAS DE CASSANO sic a patria nuncupatus (Cassanum oppidum haud ignobile in ducatu Mediolanensi ad Adduam fluvium situm indicat Leander in descript. Italia) vir ineunte seculo xv doctrina illustris & Ecclesiastes facundus, licet nostris nomenclatoribus ignotus aut omissus, debetur diligentia Petri de Alva, qui Sol. Verit. Rad. 314 col. 2066 testatur se in Bibl. Barber. Romæ vidisse n. 91 codicem memb. in fol. hujus Thomæ continentem

Sermones. Pr. Reverendissimo in Christo patri Fratri Thoma de Firmo sancta theologia doctori profundissimo, ac totius ordinis Prædicatorum magistro generali dignissimo, F. Thomas de Cassano ejusdem ordinis sancta theologia professor &c. Neque enim plura ex hac epistola nuncupatoria refert Alva, sed addit fragmentum sermonis de purificatione B. V. cujus thema: *Statim veniet ad templum &c.*

Ex quibus constat, primo erratum forsitan typorum apud Alvam, cum in titulo hujus Radium sic scribit: *De Simone de Cassano ord. Prædic.* siquidem ipso teste in cod. ms legitur non *F. Simon* sed *F. Thomas de Cassano*. Secundò cum Thomas de Firmo clavum ordinis rexit ab anno Dñi MCCCX ad

Tom. I.

MCCCXIII, his annis & hunc Thomam de Cassano claruisse. Nostrorum verò Romanorum diligentia erit, majorem ex codice ipso Barbesino hujus scriptoris notitiam expiscari, hæcque addere, nosque emendare.

F. THOMAS PALMER.

F. THOMAS PALMER Anglus nostris accensetur ex fide Lelandi apud Pitseum, quem sacre theologiæ magistrum multiplici eruditione conspicuum, studioque fidei & pacis Ecclesiæ non mediocri accensum præstant, ac ineunte seculo xv dum schisma Avenionense ferveret, & impii Wiclefi hæresis in Anglia grassaretur, circa MCCCX claruisse. Addunt & cum Wiclefitis pluries conferuisse, ac semper vicisse, & pro facienda Ecclesiæ concordia non parum laborasse, ideoque cum Londini nostris præfesset prior, Ricardo Clifford ejus regis urbis antistiti, qui sedit ab anno MCCCXII ad MCCCXII acceptissimum fuisse, & in primis familiarum. Hæc ejus opera testibus Lelando & Pitseo:

Tractatus de unione facienda, sive de tollendo schismate.

De veneratione imaginum. Sic Lelandus. Pr. *Nunquid Dñi nostri crucifixi.* Recensetur in catal. Angl. T. I, P. II n. 535, & apud Thomam James Eclog. Oxon. in colleg. Merton. n. 143, ubi legitur, *Palmer de adoratione imaginum.* A James citato in catalogo libr. Theolog. p. 49 dicitur Jo. quo indicat nomen ejus Joannis fuisse, sed major fides Lelando, Baleo, Simlero & Pitseo, a quibus dicitur *Thomas & ord. Prædic.*

De originali peccato. Sic Pitseus, ex quo & sequentia. Extat eodem cod. cum superiori. Pr. *Ego cum sim pulvis & cinis*

De veneratione sanctorum. Pr. *Tractatum de SS. veneratione*

De peregrinatione. Pr. *In materia peregrinationum*

De indulgentiis & alia hujusmodi non pauca.

Ex hætenus dictis videas, quantum allucinentur illi qui hunc scriptorem cum Thoma de Hybernia socio Sorbonico seculo integro antiquiore confundunt, & de quo nos supra inter falso & nostris & Franciscanis ascriptos. Videfis ibidem dicta.

F. PETRUS DE FONTELUPORUM.

F. PETRUS DE FONTELUPORUM Catalanus domus Tarraconensis alumnus ineunte seculo xv claruit, in Aragonia tum generalis adversus hæreticam pravitatem inquisitor, eaque apud omnes habebatur existimatione, ut post generalia Barcinone in solemnibus pentecostes VII junii MCCCXII comitia ordinis celebrata, in provincialibus ibidem continenter habitis XVI junii communibus votis electus fuerit Aragoniæ prior provincialis, & a magistro ordinis F. Joanne de Podionucis præfente die mercurii sequente XVII mensis confirmatus: quod munus summa omnium approbatione gessit ad annum MCCCXII, quo Calatajudæ morbo correptus die XIX novemb. e vivis ablatu est. De quo legendus Diagus Hist. prov. Arag. fol. 59 a. Scripsit

Tractatum de modo & ratione celebrandi capituli provincialis. Quem a se visum testatur idem Diagus & laudat ut accuratum, addens Petrum in eo se titulo inquisitoris totius regni Aragoniæ insignire. Ejus meminit Antonius Bibl. Hisp. Vet. lib. x cap. I n. 44.

F. JOANNES POLETI.

†
1414.

F. JOANNES POLETI Gallus Austrasius conventus Metensis alumnus, sacre theologie magister et si non facultatis Parisiensis, sub finem seculi XIV & initia sequentis floruit sua tempestate vir doctrina & facundia clarissimus. Inquisitor fuit adversus hæreticam pravitatem in regno Francie generalis, eoque munere Parisius diutius functus est. In celebri illa novem assertionum Johannis Parvi theologi Parisiensis in defensionem cædis ducis Aurelianensis jussu ducis Burgundie perpetrata denunciatione per Johannem Gersonum ecclesie Parisiensis cancellarium anno MCCCCXIII facta, cum Gerardo episcopo Parisiensi sedit iudex in concilio fidei ut aiebant ea de causa habito, & auditus a die xxx novembris anni dicti doctorum omnium seu theologorum seu jurisperitorum censuris, post maturam deliberationem tandem Gerardus episcopus & Johannes Poletus inquisitor iudices sententiam tulerunt, & publice in aula episcopali pronunciarunt die xxiii februarii ejusdem anni stylo veteri, novo sequentis MCCCCXIV, qua libellus Johannis Parvi rogo addictus fuit: quod Dominica sequenti prima quadragesimæ xxv ejusdem mensis in atrio majoris basilicæ presentibus ipsis iudicibus, simul & qui deliberaverant theologie magistris & juris doctoribus, ac innumera ordinum omnium multitudine, manu carnificis præstitum fuit. Altera sententiâ eodem die lata novem assertiones prædictæ damnatæ fere sub pena excommunicationis ipso facto incurrendæ cuicumque illas de cætero asserere aut defendere auso. Obiit autem præfatus Johannes Poletus Rotomagi, quo ob causas sui muneris se contulerat anno MCCCCXVI, fuitque ibidem apud nostros in aula capitulari sepultus, addita ad parietem insculpta hac epigrapha:

Cy devant gist Frere Jehan Pollet mestre en divinite, qui trespasa l'an mcccc..... & fut inquisiteur de la foy au royaume de France, delectis scilicet temporum injuria posterioribus numeris, quibus annus XVI post mcccc signabatur.

Ejusdem mentio habetur in chronico ms domus nostræ Metensis sub XXVII prioris F. Nicolai Malvicini ad annum MCCCCXXVII his verbis: *Magister Johannes Poletus inquisitor hæreticæ pravitatis, doctor excellens, magnusque concionator.*

*Hic virtute potens cunctis sacra verba ferebat
Proposito stabilis, religione sacer.*

Qui e vita migravit anno MCCCCIV, sed hæc erratum in anno, nam certum anno MCCCCIV concilio dicto fidei præfuisse. Extant

Acta concilii fidei Parisiensi habiti super propositione Johannis Parvi, quam appellat justificationem ducis Burgundie de cade ducis Aurelianensis ab eo perpetrata. Pr. » Universis tenorem subsequentiis nostri processus inspecturis, G. miseratione divina » episcopus Parisiensis, & Frater Johannes Poletus » sacre theologie professor, inquisitor hæreticæ » pravitatis in regno Francie auctoritate apostolica » deputatus, salutem in Dño, & pro veritate catholica decernere. Quoniam inter causas temporibus nostris ventilatas & discussas causa fidei adversus errores plurimos, qui post septennium hæctenus invalescebant, & si non occursum fuisset, forte prævalissent in perniciem non modicam totius Christianitatis, non dubitamus fuisse magnam tam utilitate quam arduitate & solemnitate totius regni præsertim quoad errores, qui in propositione defuncti magistri Johannis Parvi, quam appellat justificationem ducis Burgundie, » reperti sunt, & post examen diligentissimum con-

demnati. Propterea dignum duximus processum omnem causæ hujusmodi fidei & authentica relatione scriptis demandare, & per notarios nostros consignare, ne vel oblivione deperat, vel calumniam sustineat eorum qui fortassis in posterum fatagerent adversari.

Extant hæc acta Paris. in Colbert. archetypa a notariis ipsis episcopi & inquisitoris Guillelmo Lemieu & Daniele Mothe ad singulas paginas subscripta cod. 264 fol. mag. membr. foliis 140 constante. Ex quo codice hæc acta exscripta in novam editionem operum Gersoni illata fuerunt typis ementitis Antverpiæ 1706 fol. nempe T. V, P. II a col. 49 ad 324.

Non omittendum hic visum est, quis fuerit ille magister Johannes Parvi, cujus propositio seu justificatio ducis Burgundie tantas tum turbas excitavit. Id verò tam clare patet ex actis, ut mirum sit viros eximios seculi ultimo elapsi vel etiam presentis XVIII in eo allucinatos fuisse & quotidie allucinari. Nimirum Normannus fuit sacre theologie magister in facultate Parisiensi, non cujuscunque cætus regularis sodalis, sed vir sui plane juris, in gymnasio Thesaurariorum ad Sorbonam domicilium habens, cui erat famulus secularis dictus magister Joannes Joannis vel Janis servitor & clericus ejus spiritualis, & moriens hæredes habuit bonorum suorum propinquos & agnatos. Hæc probant acta concilii fidei citata. Videtis T. V operum Gersoni edit. cit. Antverp. col. 208 & 212 & seqq. Videtis etiam Histor. Univers. Paris. T. V p. 133 ubi referuntur duæ conciones factæ in conventu cleri Gallicani mense novembri anni MCCCCVI, prima a magistro Petro ad Boves Franciscano, altera a M. Joanne Parvi doctore theologo de subtrahenda Petro de Luna seu Benedicto XIII obedientia: & p. 146 ubi Joannes Parvi dicitur doctor theologus, magni nominis vir, & eloquens sed ventosus. Brevi in his omnibus actis nusquam invenies titulum Fratris nomini Joannis Parvi præfixum, quamvis omnibus cujuscumque cætus regularis magistris præfigatur: ut mirum sit Boulæum in catalogo illustr. Academ. hujus tomi ad finem, eum Minoritam dicere. Fuit revera quidam Johannes Parvi ordinis Minorum licentiarus anno MCCCC, sed eum alium esse a dicto Joanne Parvi doctore theologo gymnasii thesaurariorum socio acta omnia relata demonstrant. Videantur etiam codices Colbertini 2403, 6225, 6278 in quibus *Justification du duc de Bourgogne sur la mort du duc d'Orleans*, in his omnibus ea ætate scriptis, Johannes Petit doctor theologie dicitur, nulla additur nota quæ Fratrem seu Minoritam indicet.

F. PETRUS FLORE.

F. PETRUS FLORE vel Flua Gallus provincie Francie alumnus, cujus verò domus an Audomarensis, an Divionensis, certo alterutris professus, in sacra facultate Parisiensi presentatus Prædicatorum licentiam ut aiunt decurrebat annis MCCCCXII & XIII, ac inter sexdecim licentiatos januarii sequenti quem ea ætate MCCCCXIII adhuc dicebant novo stylo ccccxiv tertium locum ac regularium primum obtinuit. Jam verò anno MCCCCXIII Johannis Poletus de quo artic. sup. inquisitoris generalis Francie vicarium agebat, eoque titulo in fidei concilio laudato Parisiis a die xxx novemb. ad xxv febr. sequentis, circa novem assertiones Johannis Parvi a Gersono delatas habito, congregationibus ea de causa frequentibus coactis, cum aberat inquisitor pluries præfuit cum Johanne Turedti licentiatum in jure Gerardi episcopi Parisiensis officiali, vota magistrorum excepit, votum etiam

†
1414.

ipse suam tulit die martis XIX decemb. & cum die lunæ VII januar. deliberatum fuisset solemnem virum ad ducem Burgundie mittendum, qui & modum agendi in concilio exponeret, ne dux de actis conquereretur, communi calculo selectus est venerabilis vir & religiosus Frater Petrus Flore (sic enim varie scribitur ejus agnomen) licentiarus in theologia ordinis Fratrum Prædicatorum, cui & data in scriptis instructio Burgundo referendorum, qua legatione cum omnium approbatione functus est. Quæ acta videtis T. V operum Gersoni edit. art. super. laudatæ: in qua erratum typorum initio, ubi Petrus Florentinus dicitur col. 52, cum legendum sit Flore ordinis &c.

Duci Burgundie Joanni, & ejus filio ac hæredi Philippo deinceps adhæsit, eosque sequebatur modo in Belgium modo in Burgundiam: anno MCCCCXIX stylo veteri, novo XX mense januarii erat Audomarini inquisitoris generalis Francie munere fungens, & vicarius unâ substitutus prioris provincialis Francie pro Picardie domibus, tumque litteras Salvæ-gardie ut aiunt, seu tutelare diploma a Philippo Bono duce dicto obtinuit die XVII ejus mensis datum pro domo nostra Audomarensi, & in archivis hæctenus servatum. Eodem anno erat Divioni, & ejus in domo Prædicatorum ad instantiam ejusdem ducis necem Joannis patris sui a Carolo Delphino occisi vindicare volentis plura instrumenta scripsit. Quando postea vixerit & ubi obierit mihi incomperum.

De hoc doctore agit Malletus inter illustres viros S. Jacobi Paris. T. II p. 155, sed non accurate & ex hæctenus dictis emendandus.

F. JOANNES MICHELIS.

F. JOANNES MICHELIS vel Michaelis, & aliquando Richelis dictus Gallus Arvernus conventus Claromontensis alumnus vir fuit apud suos incunte seculo XV clarissimus. Anno MCCCCIII in comitiis provincie Francie Carnuti habitis electus fuit prior provincialis, de quo sic Chronicon Laurentii Pignon: *Anno Dñi MCCCCIII in festo Magdalene fuit capitulum provinciale in Carnoto provincia Francie, in quo capitulo fuit magister Bonitus absolutus a provincialatu, & fuerunt duo electi in provinciam, scilicet magister Clemens Bolengerii de conventu Rotomagensi, qui habuit sexaginta tres voces, & F. Johannes Richelis de conventu Claromontensi, qui habuit sexaginta quatuor, & obtinuit confirmationem.* Pacificum tamen ejus regimen initio non fuisse constat ex sequentibus, sic enim addit idem Laurentius: *Anno Dñi MCCCCIV fuit capitulum provinciale in Sancto Audomaro assignatum, sed non potuit ibidem propter pericula guerrarum celebrari, nam villa S. Audomari fuit notabiliter damnificata ab Anglicis circa festum pentecostes, ex quo oportuit capitulum alibi assignari. Fuit autem Lingonis assignatum sed non celebratum, quia major (pars) provincia non fuit ibidem propter controversiam electionis præcedentis, quibusdam adherentibus uni & quibusdam alteri. Quapropter papa (Benedictus XIII) tandem declaravit F. Johannem Richelis provincialem Francie & fuit capitulum secundo Lingonis assignatum ad festum S. Martini, & fuit tunc capitulum pacifice & concorditer celebratum. Eo munere functus est continenter ad annum MCCCCXII ex eodem chronico, interea sententias legebat Parisiis in gymnasio Sanjacobeo, completisque agonibus academicis, licentia suæ quartum locum & primum regularium obtinuit anno MCCCCXIII post festum S. Remigii. Concilio fidei articulis superioribus laudato, Parisiis annis MCCCCXIII & XIV habito affuit, & cum in actis di-*

T O M. I.

catur tantum regens Prædicatorum, signum est jam summum provincialatu cessasse. In iisdem actis habetur ejus

Censura de novem assertionibus Johannis Parvi. Adde & unum ex delegatis fuisse ad excipiendæ cæterorum doctorum vota.

F. LEONARDUS DE DATIS.

F. LEONARDUS DE DATIS Etruscus Florentie nobili loco natus est e Datorum antiqua progenie Statio patre, unde & Statii cognomen tum id ei fuit apud aliquos, quem tamen gentilizio cognomine de Datis, plerumque vocant scriptores Florentini. Ordinem in patria in Sanctæ Mariæ Novellæ professus adolescens, is evasit morum gravitate, doctrina, dicendique gratia ac facundia, ut clariores Etrurie suæ totiusque Italie magna nominis sui fama cathedras impleverit, & ad varia superioraque ordinis munia, tum & ad Ecclesie patriæque suæ graviora negotia vocatus assumptusque fuerit. Primo enim conventus sui nativi prior electus, Bononiensis postea institutus est fidei generalis inquisitor anno MCCCCVIII, quo titulo insignitur in actis concilii Pisani anno MCCCCIX coacti & ab utriusque obedientie Gregorii XII Benedictique XIII unâ coeuntibus cardinalibus celebrati, cui cum ordinis magistro F. Thoma de Firmo affuit, & prima sessione XV martii publice peroravit. Tum verò si jam non erat, provincie Romanæ assumptum priorem provincialem pro ea parte quæ Alexandro V Pisani electo adhæsit, libens censerem, nam certum in ea provincia maximam eo tempore divisionem fuisse, aliis Gregorii XII partes constantiter retinentibus, aliis Pisani synodi decreta sequentibus, adeo ut in eodem conventu duo sese priores gererent, alter pro Gregorio, alter pro Alexandro & deinde pro hujus successore Joanne XXIII pugnantes, ut speciatim de conventu Mariæ Novellæ tradit noster Joannes Caroli in vita B. Joannis cardinalis Ragusini. Cum tamen numero prior esset portio quæ Pisano concilio adhærebat, in quo & provincie Gallie aliàs Benedicto XIII addictæ, hoc derelicto ad Alexandrum V & Joannem XXIII accesserant, & F. Thomam de Firmo dictum magistrum ordinis agnoverant, hoc Januæ mortuo anno MCCCCXIII Leonardus ordinis agnitus est vicarius generalis, seu a Joanne XXIII institutus, seu jure quod prior esset provincialis Romanæ, in qua indictum erat capitulum generale in S. Mariæ Novellæ Florentie celebrandum. Interea cum oratores & legatos eodem anno mense junio republica Florentina mitteret ad Sigismundum imperatorem Tridenti agentem, Leonardum qua erat apud S. P. Q. F. existimatione unum ex eis esse voluit, sed quominus ad Cæsarem perveniret, motibus ei ex itinere superveniens Venetiis intercepti ac retinuit. Anno MCCCCXIV sabbato vig. pentec. xxvi maii in comitiis ordinis Florentie coactis ad supremum ordinis regimen electus est a provinciis Joannis XXIII obedientie adherentibus, moxque ad concilium generale Constantie indictum se contulit ac primæ sessioni XVI nov. MCCCCXIV celebratæ affuit. Quanti verò in ea synodo a Patribus habitus sit ex eo perpendas, quod ad graviora quæque negotia, quæ sane plurima fuerunt ab iis admotus fuerit & applicatus, ut constat ex actis curioso lectori adeundis. Cursim tantum dico jam ab ipsis initiis scilicet xxviii novemb. vel ut aliis placet sabbato I decemb. MCCCCXIV cum cardinalibus Petro de Alliaco Cameracensi, S. Marci de Brancaccis, & Florentino, adjectis F. Antonio de Pardo ord. Min. ministro generali, & sex aliis doctissimis viris hæresarchæ Joannis Hussi examini dele-

C e c c c i j

gatam fuisse: tum VIIII martii MCCCXVI Dom. I quadr. coram tota synodo perorasse. Demum e tringinta viris ex quinque nationibus assumptis, qui unâ cum cardinalibus summum pontificem deinceps certum & unicum eligerent unum fuisse pro natione Italica, qui & cum aliis in Ottonem cardinalem de Columna votum suum contulit. Hic verò Martinus V nuncupatus, cum perspectas Leonardi dotes egregias haberet, quas in utraque synodo Pisana & Constantiensi palam fecerat, eundem cum Petro archiepiscopo Spaletano & Petro abbate de Rosacco selegit, qui suo nomine Papiæ primum, quo proximum antea fuerat indictum concilium, tum & Senis quo grassante lue postea translatum fuit & coactum anno MCCCXXIII præesset nuncijs apostolicis, quo & egregie functus est munere a XXI Junii anni dicti ad XXVI febr. MCCCXXIV, uti & acta ipsa testantur. Exinde inquisitorem generalem & commissarium apostolicum contra Fratricellos seu Fratres de opinione nuncupatos institutum in Italia partibus voluit quidam inter quos Conteliorius, sed & in mente habuisse summum pontificem ipsum ut de Ecclesia tot annis optime meritum in proxima creatione purpura decorare communis erat fama: verum morte præventum splendidiorem meritorum coronam a Christo accepisse. Quam in sententiam redit tandem Fontana in *Monum.* revocans quæ in *Theatro* nimis leviter Ughello confusus dixerat reipsa creatum cardinalem anno MCCCXXVI die XXIV maii, sed priusquam nuncijs ad eum perveniret, diem obiisse. Censet enim Fontana quod & certius videtur, mortuum XVII kal. april. seu XVII martii MCCCXXV, nec enim dubium, quin ii fallantur, qui ad anni sequentis eundem diem obitum ejus prorogant, cum ex nostris monumentis constat comitia generalia pro successoris ejus electione coacta fuisse Bononiæ MCCCXXVI sabb. vigil. pent. XVI maii, in quibus electus F. Bartholomæus Texerii, quod sane non licuisset, si duobus tantum antea mensibus Leonardus et vivis abiisset. Ejus cum laude meminerunt Pocciantius, Conteliorius citatus in Martino V, Ciaconius, Oldoinus, Spondanus, Possévinus, nostrates verò Leander, Lusitanus, Pius, Fernandez, Fontana in *Theatro*, *Monum.* & *Prov. Rom.* Altamura ad 1425 & alii. Videnda potissimum Acta Con. Gener. citatorum, præsertim Constantiensis v tomis ab Hermanno Vonder Hardt Francofurti 1697 edita. Hæc ejus recensentur opera:

1. *Sermones duo synodales.* Primus in concilio Pisano XXV martii MCCCXIX: alter in Constantiensi Dom. prima Quadr. MCCCXV ad patres & principes dicti. In actis a Vonder Hardt indicantur quidem, sed non unâ prodierunt: at apud suos Florentinos ad S. Mar. Novel. servari MS testatur Badius noster in sua univ. Florent. pag. 116.

2. *Quadragesimale de petitionibus anima. Pr. Faciem tuam lava &c.* Extat MS in Bibl. S. M. Nov. laudata: tum in Augustana, & recensetur a Reifero p. 55: in Gothana etiam inter codd. MS chartaceos in fol. n. XIX hoc titulo: *Quadragesimale de petitionibus intitulatum per R. M. Leonardum Statii de Florentia generalem ordinis Prædicatorum subtiliter collectum.*

Ex titulo autem & principio hoc opus illud idem esse conjicio, quod typis prodiit sub nomine F. Leonardi de Utino, & sic incipit: *Sermones quadragesimales de petitionibus M. Leonardi de Utino (ad calcem additur de Florentia) ordinis FF. Prædic. &c. nusquam habentis impressi, vigilanter visitati per F. Petrum de Tardito ejusdem ordinis & conventus Camberiaci, Lugduni, Joan. Marion 1518 in 8 pp. 245: Quæ editio apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Ubi ista cognominum repu-*

gnantia De Utino & de Florentia, Tarditum editorem allucinatum demonstrat, & reipsa in suo codice legisse de Florentia: cum verò aliunde cognosceret Leonardum de Utino celebrem sua ætate concionatorem, huic quadragesimale hoc de petitionibus credidit ascribendum, quod tamen erat alterius Leonardi Statii de Florentia, sed quem ille non noverat auctorem. In hunc eundem scopulum impegit idem Tarditus in sequenti.

3. *Sermones quadragesimales de flagellis peccatorum festinanter converti nolentium.* Sub nomine F. Leonardi de Utino (ad calcem de Florentia, ut in superiori) edidit idem Tarditus, Lugduni, Ant. du Ry 1518 in 8, pp. 279. De quo sit idem iudicium ac de superiori. Badius citatus utrumque quadragesimale MS apud S. Mar. Novel. sub nomine Leonardi Statii de Datis de Florentia asseruari asserit, cui proinde utrumque restituendum. Stylus præterea & methodus cum genuinis Leonardi de Utino non conveniunt.

4. *Sermones de tempore & de sanctis.* Habentur MS Florentiæ ad S. Mar. Novel. teste Badio citato: tum & Romæ in Barberina n. 89 tomis duobus ab Alva visis & laudatis Sol. Verit. Rad. 81 col. 918 & Rad. 142 col. 1266. Quos consulant scire aventes, an de his Alva sincere loquatur. Regii fuisse apud nostrum Eucherium Bonettum testatur Possévinus in Append. Idem Alva Rad. 225 col. 1568 asserit Joannem Bunderium nostrum in suo celebri codd. MS catalogo fuisse loqui de hoc nostro Leonardo & de ejus operibus.

5. *Commentarii super libros meteororum Aristotelis,* quos apud S. Mar. Novel. MS servari testatur Badius citatus.

6. *Littera encyclica ad universum ordinem e capitulis generalibus quinque præfuit de more scripta.* Has cum actis integris alicubi extare nullus dubito, quæ utinam quis rerum ordinis curiosus aliquando retegat, nam Romæ non nisi acta trium scilicet Argentin. MCCCXXVI, Meten. MCCCXXI & Papien. MCCCXXIII, eaque mutila jam haberi mihi rescriptum est, quorum & apographum mihi missum: ea forsitan quis si non sint apud nostros Bononiæ, in aliqua bibliothecarum Germaniæ, vel Argentinæ vel Augustæ vel Lipsiæ aut aliâs diligenter codd. MS evolvens reperiret.

7. In indice Bibl. Mediceæ Pl. LIII cod. I MS papyr. in 4 mag. inter alia habentur primo loco *Leonardi Datis epistola XXXI*, quarum prima ad Nicolaum Lunam, ultima ad Antonium novum Florentiæ archiepiscopum anno MCCCXLVI. Si hæc ultima ad Antoninum jam promotum ad insulas data est, hæc profecto epistolæ alterius a nostro anno MCCCXXV jam mortuo Leonardi sunt, quod expendant indigenæ: nam aliunde quin plures ad eundem Antoninum ab anno MCCCXXVIII ad XXV in ordine florentem & variis præfecturæ muneribus fungentem epistolas dederit Leonardus noster non est dubium.

Sacri palatii magistrum a Gregorio XII anno MCCCXXVII assumptum Leonardum, & nostrum Jacobo Arigonio episcopo Laudensi tum promotum suffectum vult Fontana in *Theatro* p. 436: sed hunc auctorem falli postea ostenditur ubi de Hugolino Camerineni, quem in hoc magisterio dicto Jacobo successisse apud Gregorium XII ex certis monumentis demonstrabitur. Itaque si magisterio hoc functus est Leonardus, id forsitan gesserit apud Alexandrum V & Joannem XXIII ab anno MCCCXX ad XIV quo magister ordinis renunciatus. Certo in concilio Pisano alio titulo non ornatur quam inquisitoris Bononiensis: si autem illo sacri palatii magisterio jam decoratus fuisset, id non tacerent acta, ut non silent de Jacobo & de Hugolino: &

antiqua documenta Fontana proferre debuisset, ut hoc ei munus sub Alexandro V & Joanne XXIII vindicaret. Imo quidam volunt sub istis pontificibus procuratorem ordinis generalem egisse, quod munus a magisterio sacri palatii semper fuit discretum & alteri committitur: sed & hujus sui dicti antiqua proferre debebant argumenta. Mihi certum tres pontifices in sua quemque obedientia totidem apud se sacri palatii magistris & procuratores generales totidem constituisse & habuisse, superest ut ii certo indicentur. Hugolinus ab anno MCCCXXVII ad XV quo abdicavit Gregorius XII, apud hunc sacri palatii magistrum egit: Sanctius a Porta circa MCCCXXIV hoc munere fungebatur apud Benedictum XIII: quis ei successerit nemo refert, ut nec qui fuerint apud hos pontifices post concilium Pisani ordinis procuratores. F. Antonius Coste Delphinus Gratianopolitanus in actis concilii Constantiensis dicitur procurator ordinis generalis, quo proinde munere apud Joannem XXIII jam antea fungebatur. Ista omnia ex actis ejus ætatis facile dilucidarentur, quæ in Vaticano servari pro certo habeo: sed Italici & merito adeo sunt exosa luctuosi illius schismatis Avenionensis tempora, ut quid iis actum sit vix inspicere audeant aut sibi permittant: quod patet in Wadingo qui annales ordinis Minorum toto illo tempore & leviter & breviter perstringit. Plures tamen iique sapientes viri contra agendum putarent, & e re Ecclesiæ ipsiusque summi pontificis esse, ut acta omnia infelicitum illorum temporum in lucem ederentur, cum in quaque obedientia seu vera & legitima seu schismaticis verum ob tenebras tum prævalentes legitimis habitis, viri floruerint illustres, quorum memoriam oblivione deleri sempiterna non decet.

F. ANONYMUS quidam a Diago laudatur Histor. prov. Aragon. fol. 278 a, ex fide Bernardi Sorii circa 1500 scribentis, diciturque Aragonus domus ordinis in oppido S. Matthæi regni Valentini erectæ alumnus & facundus verbi Dei præco, ceu qui scripserit

Sermones quadragesimales de flagellis ingenii auctoris elegantis testes.

Sed non levis mihi conjectura allucinatum Sorium & eum excipientem Diagam: scilicet Sorius invenit codicem sermonum quadragesimalium MS & de flagellis inscriptum absque nomine auctoris: & quia illum in domo ordinis apud S. Matthæum reperit, continuo putavit esse sodalis hujus conventus, quod sane levissimum argumentum. Ex titulo verò dubitaverim ego an non sit idem quadragesimale de flagellis Leonardi nostri de Datis supra laudatum. Quod collatione utriusque discutiunt sodales ejus domus nosque doceant vel falem emendent.

CONSTANTIENSI concilio anno MCCCXXIV mense novemb. inchoato & anno tandem MCCCXXVIII mense aprili absoluto plures e nostris cum amobus magistris ordinis Leonardo de Datis in obedientia Joannis XXIII, & Johanne de Podionucis in obedientia Benedicti XIII affuerunt. Hi recensentur in actis circa damnationem novem propositionum Joannis Parvi.

F. JOANNES DOMINICI cardinalis Ragusinus.

F. Archiepiscopus Ravennensis.

F. AMBROSIVS DE ABIATE Longobardus archiepiscopus Mitylenensis.

F. DOMINICVS DE FLORENTIA archiepiscopus Tolosanus.

F. MARTINVS PORREE episcopus Atrabatenfis.

F. JACOBUS ARIGONIUS episcopus Laudensis. S. E. X. V.

F. FEDERICUS FREZZIUS episcopus Fulginensis.

F. episcopus Guirnenfis.

F. LUDOVICUS DE CENSINA provincialis Lombardia.

F. ANTONIVS COSTE Gallus procurator generalis ordinis.

F. HUGOLINVS DE CAMERINO magister sacri palatii apud Gregorium XII.

E. THEOBALDVS DE SAXONIA pœnitentiarius.

F. HENRICVS DE RIMALDIA.

F. ANGELVS DE CAMERINO.

F. PETRVS DE MORAVIA.

F. ODINVS DE CLAROMONTE.

F. HERINANDVS DE SAXONIA.

F. HENRICVS DE BASILEA.

F. PAULVS bachelarius sacri palatii.

De horum pluribus speciatim agemus in annis sequentibus, hic de Ludovico de Censina & sequentibus sacre theologie magistris aut baccalaris generatim solum dicendum, singulos votum suum seu iudicium doctrinale de novem propositionibus ex libro Joannis Parvi excerptis verbo & scripto tulisse: quæ vota T. V operum Gerloni edit. Antverp. anni 1706 edita sunt ex cod. MS Colbert. 264 authentico, & curis ac expensis dicti Gerloni in ipso concilio Constantiensi a notariis publicis scripto. At quia singulis votis nomen deliberantis præfixum non est, quale fuerit nostrorum, jam dici non potest.

ARCHIEPISCOPUS RAVENNENSIS seu potius Ravennas in indice superiori laudatus, cujus nomen tacetur, sed ordinis Prædicatorum præfatur, videtur a Gregorio XII electus, & suffectus Joanni Meliorato Innocentii VII nepoti cardinali S. Crucis in Hierusalem, dum iste a Gregorio XII defecit anno MCCCXIII & deinceps concilio Pisano & Alexandro V ibidem electo adhæsit: notum enim est Gregorium cardinales qui se deseruerant exauctorasse licet bruto fulmine, aliosque in eorum locum creasse, ut & in sedibus quarum administrationem gerebant, novos præfules instituisse. Verisimile tamen hunc nostrum sodalem solo titulo gavissum nec fruitum beneficio, cum omnia tum essent Gregorio adversa, quæ ratio forsitan est, cur nec a nostris, nec ab Ughello inter Ravennates numeretur.

EPISCOPUS GUIRNENSIS hic laudatus mihi æque ignotus ac hujus nominis sedes, nisi sit corrupte scripta a notario, & pro Guirnenfis legendum sit *Cauriensis*, quæ Hispana est in Extremadura sita sub Compostellana metropoli. Revera F. Garcia de Castronuño Hispanus conventus nostri Taurenfis collega Joannis II regis Hispaniæ, & reginæ matris Cathariæ confessorius ad sedem Cauriensem circa annum Dni MCCC promotus, ad concilium Constantiense venisse dicitur a Fontana, & anno MCCCXXVIII mortuus ac in Ecclesia nostra Taurenfi sepultus. De quo legendus Gil Gonzalez Davila *Teatro de las Espanas*, & Lopez P. III p. 306.

F. AMBROSIVS DE ABIATE Longobardus archiepiscopus Mitylenensis anno MCCCII a Bonifacio IX promotus fuit, & seu a Joanne XXIII, seu quod verius credam, a Gregorio XII ad concilium Constantiense missus est. Est autem hæc Ecclesia metropolitana & archiepiscopalis in insula Lesbos & caput secundæ Cycladum provinciæ, quod mirum a Fontana ignoratum fuisse, adeo ut Mitylenensem Ecclesiam inter episcopales numerarit.

F. FEDERICUS FREZZIUS.

F. FEDERICUS FREZZIUS Umber patriæ & professione Fulginas sacræ theologiæ magister, ac provinciæ Romanæ prior aliquando provincialis seculo xv ineunte claruit, vir doctus & facundus, qui & anno mccccii die xvii octobris a Bonifacio IX datus est Fulginæ patriæ suæ episcopus, ut habet Ughellus Ital. Sac. Tom. I p. 757. Inter præfules ex ordine qui concilio Constantiensi affuerunt, numeratur T. V operum Gersoni col. 1011 supra cit. & addit Ughellus sessionis xx decretis die xxx januar. seu potius die martis quarta februar. mccccxvi subscripsisse, eodemque anno Constantiæ diem obiisse ultimum. Poëticam habuit in deliciis Frezzius, Dantisque ad exemplar scripsit poema hoc titulo:

Quatiregio del decurso della vita humana di Messer Federico Frate dello ordine di San Domenico, eximio maestro in sacra theologia, e già Vescovo della città di Fuligno, diviso in quattro libri parziali secondo quattro regni.

Nel primo si tratta dello regno dello Dio Cupido, Nel secondo del regno di Satan.

Nel terzo del regno delli vitii.

E nel quarto & ultimo del regno della Minerva e della virtù &c.

Ex cod. ms centum circiter a morte auctoris annis typis prodiit Venetiis, 1511 in fol. signat. ab a ad m, optimo caractere. Quæ editio Paris. in Colbert. Pr.

La Dea che il tierzo ciel volgendo muove.

Finis: Sere Dio mio & di che' al tonitru.

Meminit Leander fol. 127, Lusitanus & Possivinus uterque emendandus cum ad 1515 clarum exhibent, ex ætate editionis, auctoris ætatem forte mercentes, Jacobillus in Bibl. Umbriz, sed allucinatus cum ejus opus a se non visum putavit ex titulo commentarium esse in quatuor libros Regum.

Ex his videat lector quam infulse Alva in ementito suo *Pleytos de los libros* p. 123 litem Lusitano intendat, quod duos Federicos astruat inter nostros scriptores, alterum Venetum supra ad ann. 1394 laudatum, alterum hunc Fulginatem, cum amborum diversa omnino scripta e prælo prædierint.

F. SANCTIUS MULIERII.

F. SANCTIUS MULIERII Gallus Occitanus conventus Tolosani alumnus, vir eruditus & gravis magnæque apud proceres & populos auctoritatis, claruit sub finem seculi xiv & initia sequentis. Jam anno mccccxxxviii Tolosæ florebat ejus universitatis sacræ theologiæ magister, & scholæ S. Stephani regens, illoque eodem anno in comitiis ordinis generalibus simul & provincialibus Tolosana Ruthenis habitis, quibus aderat, primus fuit decem sacræ theologiæ magistrorum in actores & procuratores electorum & delegatorum pro sustinenda & prosequenda appellatione ab actis in universitate Parisiensi in causa Johannis de Montefono, in quantum tangebant, aut tangere videbantur doctrinam S. Thomæ. Ineunte seculo xv electus fuit episcopus Oloronenfis in Bearnia, certò hanc Ecclesiam administrabat anno mccccvi stylo veteri, novo ccccvii kalendis martii, ut constat ex litteris eo die datis, quibus ejus vicarius generalis Ecclesiam S. Martini cuidam Johanni de Borda commendabat. Videtis novam Galliam Christianam T. I col. 1274. Anno mccccxvi cum comes de

Fuxo obedientiam a se Benedicto XIII hastenus redditam subtrahere, seque concilio Constantiensi adunare decrevisset, coactis dominiorum suorum tribus statibus, ut aiunt, die xviii augusti in monasterio de Fuxo tres selegit legatos ad concilium mittendos, hi que fuerunt Petrus cardinalis de Fuxo, R. in C. P. Frater Xantius episcopus Olorensis, & Bernardus episcopus Adurenfis, qui Constantiam exinde progressi, in sessione xxv die lunæ xiv decemb. ejusdem anni habita comparuerunt, synodo se adhærere protestati sunt, & a Patribus summa cum gratulatione recepti fuere. Sanctius post lectum suum & aliorum procuratorum ex ambone sermonem ad Patres habuit assumto themate, *Congregavit bonos & malos, Matth. xxii*: finito sermone pro collegis loqui pergens, convocationem concilii iterari petiit, qua ab archiepiscopo Mediolanensi facta, & ipse nomine comitis de Fuxo triumque statuum dominiorum suorum concilium convocavit, adhæSIONem & adunationem cum patribus promisit, & schedulam confirmationis capitulorum Narbonæ inter legatos concilii & legatos comitis Fuxensis initorum ex ambone publice legit. Constantiæ ad finem usque concilii, hoc est ad diem xxii aprilis anni mccccxviii, quo habita ultima sessio perstitisse facile crediderim, neque enim verisimile Oloronem antea rediisse, ubi tamen eum mortuum asserit Percinus in Mon. Tolos. p. 94, unde corpus ejus ait Tolosam deductum & in nostra S. Thomæ basilica ad altare majus sub tymbo marmoreo sepultum. Ad annum autem mccccxx & ultra vixisse probabile, cum successor ei datus non legatur ante annum mccccxxvi ex nova Gallia Christiana. Scripserat

In quatuor libros sententiarum commentaria fusora.

Horum jam non extat Tolosæ nisi scriptum in primum, in quo codice ms leguntur hæc in nova Gallia Christiana relata:

Iste auctor fuit ordinis Prædicatorum, regens hujus conventus, antecessor in academia Tolosana, nuncius dñi comitis Fuxensis in concilio Constantiensi, & tandem episcopus Oloronenfis. Obiit in suo munere pastoralis anno Dñi mccccxviii: Sed vel imprudens & recentior hæc scripsit, cum ex actis constet nonnisi anno mccccxvi mense decembri Constantiam advenisse, quo proinde adhuc vegetus erat & florens, vel unum x deesse & pro mccccxv legendum mccccxv.

De eo legendi Emmanuel a Schelstrate Tract. de Constantiensi concilio decretis in compend. chronol. p. lv, Alva Sol. Verit. Rad. 259 col. 1651: Rerum conc. Constant. Tomus IV a col. 997 ad 1014. Jam supra monui instrumentum procuratoris ei & novem aliis ministris in cap. gen. Ruthenensi datæ in manus meas venisse, licet mutilum.

F. THEODORUS POLONUS.

F. THEODORUS POLONUS ut conjicio visus fuit hic non omittendus, vicarius enim erat generalis celebris congregationis Peregrinantium pro Christo seu Missionariorum pro fide apud infideles propaganda in Lituania & Græcia & ad Constantinopolim usque, ac a Ladislao Polonorum rege ad concilium Constantiense nuncius missus fuit, qui Patres informaret de incurfionibus & gravaminibus intolerandis per equites Livonos Litvanæ continuo illatis, quæ regionem illam & vicinas ab amplectenda religione Christiana deterebant, quod & pluribus prolatis instrumentis coram synodo probavit. Videtis Acta concilii Constantiensi curante Hermano Vonder Hardt edita Francofurti & Lipsiæ, 1697 in fol. Tomo IV col. 548.

FF. HUGOLINUS & ANGELUS DE CAMERINO.

FF. HUGOLINUS & ANGELUS DE CAMERINO ambo dicti ab eadem patria Umbriz civitate episcopali, affines ambo & æquales & ejusdem domus ordinis sodales, viri graves ambo, ambo denique iisdem partibus Gregorii XII ita addicti eique sic fideles, ut quamdiu se summum pontificem gessit, ei indivulse adhæserint, etiam post concilium Pisanum & electionem Alexandri V, nec nisi eo mittente ad concilium Constantiense accesserint. Primus Hugolinus, inquit Leander fol. 139 b *sacrarum litterarum interpres, virque doctissimus fuit, qui anno Dñi mcccc florens de sua doctrina periculum fecit, quapropter sacri palatii magister factus est, quo in officio sic se habuit tum docendo tum disputando, ut omnes visa tanti viri doctrina, memoria tenacitate & eloquentia in dicendo, in summam admirationem ducerentur. Diu enim fuit in Romana curia & ab omnibus dilectus & observatus. Quod Leandri testimonium non leviter pensandum est, cum enim doceat Hugolinum doctrinæ suæ periculum primum anno mcccciv in aula Romana fecisse, & exinde sacri palatii magistrum allectum, hinc certo evincitur Jacobo Arigono ex illo magisterio ad Laudensem Ecclesiam anno mccccvii die xxvi febr. promotum, tum ei a Gregorio XII suffectum, eoque munere apud eum functum ad annum usque mccccxiv, quo unâ cum Joanne Dominici cardinali Ragusino ad concilium Constantiense missus est. Quod præterea probat index supra relatus sodalium ordinis Prædicatorum qui huic concilio affuerunt ad finem operam Gersoni nempe T. V p. 1011 Edit. ultimæ Antverp. legendus, & ex cod. Colbert. 264 authentico exceptus, in quo diserte dicitur Hugolinus de Camerino sacri palatii magister in obedientia dudum Gregorii XII. Priusquam vero eo accederet, quam fidus Gregorio fuerit hinc patet, quod cum magister ordinis Thomas de Firmo ad concilium Pisanum anno mccccix se contulisset, & Alexandrum V in eo electum summum pontificem agnovisset, quem secuta sunt provinciæ ordinis non solum Galliæ, sed & pleræque Italiæ, Hugolinus Gregorio indivulsus adhæsit, nec ut eum desereret aut minis aut pœnis persuaderi potuit: proptereaque ab eo pontifice vicarius generalis ordinis in sua obedientia institutus est, nec paucos nec indoctos, imo primi subfellii viros & in ordine spectatissimos, inter alios Angelum de Camerino sacræ theologiæ etiam magistrum habuit sibi adærentes. Hinc qui mos tum erat in diri ejus schismatis plusquam Cimmeriis tenebris, ut unius obedientiæ sectatores alteri obedientiæ addictos pœnis gravioribus vel etiam excommunicatione casto tamen fulmine ferirent, magister ordinis Thomas de Firmo de Hugolino ejusque asseclis sic statuendum censuit in comitiis ordinis anno mccccx Bononiæ celebratis. Tit. Pœnitentiæ: *In primis quia F. Hugolinus de Camerino sacræ theologia magister provincia S. Dominici divisiones & turbationes nisus est & nititur suscitare & fovere, ac se vicarium generalem ordinis ex parte Angeli de Corario per generale concilium Pisanum depositi & damnati nominare presumpsit, nec non & reverendissimum magistrum ordinis per suas litteras ad diversas provincias missas ex ignorantia vel malitia infamavit, quod submississet ordinem nostrum Fratibus Minoribus, & alia plura in derogationem officii magistratus, atque fomentum perniciosi schismatis temerarie & scribere & facere presumpsit, ipsum fore schismaticum & excommunicationem denunciavit, carcerique per sex annos condemnatus, bonisque omnibus sibi ad usum concessis privatus, eidem provincia S. Dominici applicantes, eisdemque pœnas incurere volumus complices infrascriptos, videlicet Fratres Angelum de Camerino sibi affinem sacri palatii magistrum, Jacobum de Lignaco (Liniaco) conventus Paduani ejusdem provincia, qui ex sua pravitate sahanas nominatur, per hoc confirmantes sententiam contra eos latam in capitulo provinciali immediate præcedenti ejusdem provincia, & Natalem de Venetiis: Item Fratres Stephanum sacræ theologiae magistrum, & Antonium Franciscum ambos de Florentia, per hoc approbantes sententiam contra eos latam per capitulum provinciale Romana provincia immediate præcedens. Sic in invicem durante schismate furebant variarum obedientiarum sectatores seseque mutuo diris devovebant: ceterum hæc sententia ratione tantum schismatis lata, Hugolini & Angeli & sociorum meritis nihil plus offecit, quam sententiæ Gregorii XII in Alexandrum V & Benedictum XIII eorumque asseclas fulminatæ ipsis nocuere. Imo quantæ auctoritatis quantæque existimationis in Gregorii XII partibus haberentur ostendit, cujus rationem certiore arbitrabantur, & doctissimi sanctissimique viri etiam post concilium Pisanum defenderunt, usquequo ipse libere abdicans concilio Constantiensi acquievit. Quo in concilio revera Hugolinus & Angelus cum honore excepti & habiti suas partes tenuerunt, & de controversiis in eo propositis, præsertim de novem propositionibus Joannis Parvi a Gersono denunciatis itidem ut alii theologi judicium suum doctrinæ verbo & scripto tulerunt, quod non dubito quin editum sit in edit. laudata operum Gersoni tomo quinto sub finem, sed quale fuerit, jam deprehendi nequit ob rationem jam allatam, nempe quod cuique nomen deliberantis non sit affixum. Quamdiu postea vixerit Hugolinus ut & Angelus, non prædunt annales nostri, sed tantum Hugolinum reliquisse**

Sermones quadragesimales & Dominicales ut & de sanctis per annum.

Ejus meminerunt Altamura ad 1384 & Rovetta ad 1379, uterque præpötere. Sed hic potissimum emendandus Fontana, qui duos Hugolinos distinguit, unum magistrum sacri palatii ab anno 1385 ad 1395, alterum vicarium generalem ordinis a Gregorio XII institutum, quem inquit solum perculit sententia Bononiæ anno 1410 lata, non primum. Sed eum falli & testimonium Leandri & alia monumenta ejus ætatis allata, unicumque & eundem esse Hugolinum sacri palatii magistrum & vicarium generalem anno 1409 declaratum invictè demonstrant. Unde etsi Fontanæ diligentia multum debeat, quod magistrorum sacri palatii syllabum seu catalogum adornarit, fatendum tamen est in ejus indice & quoad chronologiam, & quoad viros eo munere insignitos, & quoad eorum inter se ordinem plura emendanda & addenda superesse. Aliud Altamuræ erratum notandum, qui præter hunc Hugolinum de Camerino, alterum ejusdem nominis collocat ad 100 sermonum etiam scriptorem, sed cum non alium afferat testem quam Fernandem, apud quem nonnisi unicus laudatur, multiplicationem esse ejusdem hominis certum habet.

F. MATTHÆUS GRABEEN.

F. MATTHÆUS GRABEEN Saxo in diocesi Merfoburgensi natus domus verò Wismarientis tum provinciæ Saxoniæ alumnus, theologus nominatus, initio seculi xv lectorem agebat Groningæ apud nostros, tumque nimio status regularis ardens studio, in quosdam errores prolapsus est: Cum enim plures utriusque sexus videret cætos

F. FEDERICUS FREZZIUS.

†
1416.

F. FEDERICUS FREZZIUS Ueber patriæque & professione Fulginas sacræ theologiæ magister, ac provinciæ Romanæ prior aliquando provincialis seculo xv ineunte claruit, vir doctus & facundus, qui & anno mcccciii die xviii octobris a Bonifacio IX datus est Fulginæ patriæ suæ episcopus, ut habet Ughellus Ital. Sac. Tom. I p. 757. Inter præfules ex ordine qui concilio Constantiensi affuerunt, numeratur T. V operum Gersoni col. 1011 supra cit. & addit Ughellus sessionis xx decretis die xxx januar. seu potius die martis quarta februar. mccccxvi subscripsisse, eodemque anno Constantiæ diem obiisse ultimum. Poëticam habuit in deliciis Frezzius, Dantisque ad exemplar scripsit poema hoc titulo:

Quatiregio del decurso della vita humana di Messer Federico Frate dello ordine di San Domenico, eximio maestro in sacra theologia, e già Vescovo della città di Fuligno, diviso in quattro libri partiali secondo quattro regni.

Nel primo si tratta dello regno dello Dio Cupido.

Nel secondo del regno di Satan.

Nel terzo del regno delli vitii.

E nel quarto & ultimo del regno della Minerva e della virtù &c.

Ex cod. ms centum circiter a morte auctoris annis typis prodiit Venetiis, 1511 in fol. signat. ab a ad m, optimo caractere. Quæ editio Paris. in Colbert. Pr.

La Dea che il tierzo ciel volgendo muove.

Finis: Sere Dio mio & di che al tonitru.

Meminit Leander fol. 127, Lusitanus & Possenus uterque emendandus cum ad 1515 clarum exhibent, ex ætate editionis, auctoris ætatem forte metientes, Jacobillus in Bibl. Umbriz, sed allucinatus cum ejus opus a se non visum putavit ex titulo commentarium esse in quatuor libros Regum.

Ex his videat lector quam insulse Alva in ementito suo *Pleyros de los libros* p. 123 litem Lusitano intendar, quod duos Federicos alruat inter nostros scriptores, alterum Venetum supra ad ann. 1394 laudatum, alterum hunc Fulginatam, cum amborum diversa omnino scripta e prælo prædierint.

F. SANCTIUS MULIERII.

†
1416.

F. SANCTIUS MULIERII Gallus Occitanus conventus Tolosani alumnus, vir eruditus & gravis magnæque apud proceres & populos auctoritatis, claruit sub finem seculi xiv & initia sequentis. Jam anno mccccxxxviii Tolosæ florebat ejus universitatis sacræ theologiæ magister, & scholæ S. Stephani regens, illoque eodem anno in comitiis ordinis generalibus simul & provincialibus Tolosana Ruthenis habitis, quibus aderat, primus fuit decem sacræ theologiæ magistrorum in actores & procuratores electorum & delegatorum pro sustinenda & prosequenda appellatione ab actis in universitate Parisiensi in causa Johannis de Montefono, in quantum tangebant, aut tangere videbantur doctrinam S. Thomæ. Ineunte seculo xv electus fuit episcopus Oloronensis in Bearnia, certò hanc Ecclesiam administrabat anno mccccvi stylo veteri, novo ccccvi kalendis martii, ut constat ex litteris eo die datis, quibus ejus vicarius generalis Ecclesiam S. Martini cuidam Johanni de Borda commendabat. Videtis novam Galliam Christianam T. I. col. 1274. Anno mccccxvi cum comes de

Fuxo obedientiam a se Benedicto XIII hastenus redditam subtrahere, seque concilio Constantiensi adunare decrevisset, coactis dominiorum suorum tribus statibus, ut aiunt, die xviii augusti in monasterio de Fuxo tres selegit legatos ad concilium mittendos, hi que fuerunt Petrus cardinalis de Fuxo, R. in C. P. Frater Xantius episcopus Olorensis, & Bernardus episcopus Adurensis, qui Constantiam exinde progressi, in sessione xxv die lunæ xiv decemb. ejusdem anni habita comparuerunt, synodo se adherere protestati sunt, & a Patribus summa cum gratulatione recepti fuere. Sanctius post lectum suum & aliorum procuratorum ex ambone sermonem ad Patres habuit assumpto themate, *Congregavit bonos & malos, Matth. xxii*: finito sermone pro collegis loqui pergens, convectionem concilii iterari petiit, qua ab archiepiscopo Mediolanensi facta, & ipse nomine comitis de Fuxo triumque statuum dominiorum suorum concilium convocavit, adhesionem & adunationem cum patribus promisit, & schedulam confirmationis capitulorum Narbonæ inter legatos concilii & legatos comitis Fuxensis initorum ex ambone publice legit. Constantiæ ad finem usque concilii, hoc est ad diem xxii aprilis anni mccccxviii, quo habita ultima sessio perstitisse facile crediderim, neque enim verisimile Oloronem antea rediisse, ubi tamen eum mortuum asserit Percinus in Mon. Tolos. p. 94, unde corpus ejus ait Tolosam deductum & in nostra S. Thomæ basilica ad altare majus sub tymbo marmoreo sepultum. Ad annum autem mccccxx & ultra vixisse probabile, cum successor ei datus non legatur ante annum mccccxxvi ex nova Gallia Christiana. Scripserat

In quatuor libros sententiarum commentaria sua.

Horum jam non extat Tolosæ nisi scriptum in primum, in quo codice ms leguntur hæc in nova Gallia Christiana relata:

Iste auctor fuit ordinis Prædicatorum, regens hujus conventus, antecessor in academia Tolosana, nuncius dñi comitis Fuxensis in concilio Constantiensi, & tandem episcopus Oloronensis. Obiit in suo munere pastoralis anno Dñi mccccxviii: Sed vel impudens & recentior hæc scripsit, cum ex actis constat non nisi anno mccccxvi mense decembris Constantiam advenisse, quo proinde adhuc vegetus erat & florens, vel unum x deesse & pro mccccxv legendum mccccxv.

De eo legendi Emmanuel a Schelstrate Tract. de Constantiensi concilio decretis in compend. chronol. p. lv, Alva Sol. Verit. Rad. 259 col. 1651: Rerum conc. Constant. Tomus IV a col. 997 ad 1014. Jam supra monui instrumentum procuratoris ei & novem aliis ministris in cap. gen. Rutenens. datæ in manus meas venisse, licet mutilum.

F. THEODORUS POLONUS.

†
1316.

F. THEODORUS POLONUS ut conjicio visus est hic non omittendus, vicarius enim erat generalis celebris congregationis Peregrinantium pro Christo seu Missionariorum pro fide apud infideles propaganda in Lituania & Græcia & ad Constantinopolim usque, ac a Ladislao Polonorum rege ad concilium Constantiense nuncius missus fuit, qui Patres informaret de incurtionibus & gravaminibus intolerandis per equites Livonos Litvanæ continuo illatis, quæ regionem illam & vicinas ab amplectenda religione Christiana deterebant, quod & pluribus prolatis instrumentis coram synodo probavit. Videtis Acta concilii Constantiensis curante Hermano Vonder Hardt edita Francofurti & Lipsiæ, 1697 in fol. Tomo IV col. 548.

FF. HUGOLINUS & ANGELUS DE CAMERINO.

†
1417.

FF. HUGOLINUS & ANGELUS DE CAMERINO ambo dicti ab eadem patria Umbriz civitate episcopali, affines ambo & æquales & ejusdem domus ordinis sodales, viri graves ambo, ambo denique iisdem partibus Gregorii XII ita addicti eique sic fideles, ut quamdiu se summum pontificem gessit, ei indivulse adhæserint, etiam post concilium Pisanum & electionem Alexandri V, nec nisi eo mittente ad concilium Constantiense accesserint. Primus Hugolinus, inquit Leander fol. 139 b *sacrarum litterarum interpret, virque doctissimus fuit, qui anno Dñi mcccc florens de sua doctrina periculum fecit, quapropter sacri palatii magister factus est, quo in officio sic se habuit tum docendo tum disputando, ut omnes visa tanti viri doctrina, memoria tenacitate & eloquentia in dicendo, in summam admirationem ducerentur. Diu enim fuit in Romana curia & ab omnibus dilectus & observatus. Quod Leandri testimonium non leviter pensandum est, cum enim doceat Hugolinum doctrinæ suæ periculum primum anno mcccciv in aula Romana fecisse, & exinde sacri palatii magister allectum, hinc certo evincitur Jacobo Arigono ex illo magisterio ad Laudensem Ecclesiam anno mccccvii die xxvi febr. promotum, tum ei a Gregorio XII suffectum, eoque munere apud eum functum ad annum usque mccccxiv, quo unâ cum Joanne Dominici cardinali Ragusino ad concilium Constantiense missus est. Quod præterea probat index supra relatus sodalium ordinis Prædicatorum qui huic concilio affuerunt ad finem operum Gersoni nempe T. V p. 1011 Edit. ultimæ Antverp. legendus, & ex cod. Colbert. 264 authentico exceptus, in quo diserte dicitur Hugolinus de Camerino sacri palatii magister in obedientia dudum Gregorii XII. Priusquam vero eo accederet, quam fidus Gregorio fuerit hinc patet, quod cum magister ordinis Thomas de Firmo ad concilium Pisanum anno mccccix se contulisset, & Alexandrum V in eo electum summum pontificem agnovisset, quem secuta sunt provinciæ ordinis non solum Galliæ, sed & pleræque Italiæ, Hugolinus Gregorio indivulse adhæsit, nec ut eum desereret aut minis aut pœnis persuaderi potuit: proptereaque ab eo pontifice vicarius generalis ordinis in sua obedientia institutus est, nec paucos nec indoctos, imo primi subfellii viros & in ordine spectatissimos, inter alios Angelum de Camerino sacræ theologiæ etiam magistrum habuit sibi adærentes. Hinc qui mos tum erat in diri ejus schismatis plusquam Cimmeriis tenebris, ut unius obedientiæ sectatores alteri obedientiæ addictos pœnis gravioribus vel etiam excommunicatione casto tamen fulmine ferirent, magister ordinis Thomas de Firmo de Hugolino ejusque asseclis sic statuendum censuit in comitiis ordinis anno mccccx Bononiæ celebratis. Tit. Pœnitentiæ: *In primis quia F. Hugolinus de Camerino sacræ theologia magister provincia S. Dominici divisiones & turbationes nisus est & nititur suscitare & fovere, ac se vicarium generalem ordinis ex parte Angeli de Corvario per generale concilium Pisanum depositi & damnati nominare presumpsit, nec non & reverentissimum magistrum ordinis per suas litteras ad diversas provincias missas ex ignorantia vel malitia infamavit, quod submississet ordinem nostrum Fratribus Minoribus, & alia plura in derogationem officii magistratus, atque fomentum perniciosi schismatis temerarie & scribere & facere presumpsit, ipsum fore schismaticum & excommunicationem denunciavit, carcerique per sex annos condemnatus, bonisque omnibus sibi ad usum concessis priv-**

vamus, eidem provincia S. Dominici applicantes: easdemque pœnas incurere volumus complices infra scriptos, videlicet Fratres Angelum de Camerino sibi affinem sacræ theologia magistrum, Jacobum de Lignaco (Liniaco) convenus Paduani ejusdem provincia, qui ex sua pravitate sahanas nominatur, per hoc confirmantes sententiam contra eos latam in capitulo provinciali immediate præcedenti ejusdem provincia, & Natalem de Venetiis: item Fratres Stephanum sacræ theologia magistrum, & Antonium Francischi ambos de Florentia, per hoc approbantes sententiam contra eos latam per caputulum provinciale Romana provincia immediate præcedens. Sic in vicem durante schismate furebant variarum obedientiarum sectatores seseque mutuo diris devovebant: cæterum hæc sententia ratione tantum schismatis lata, Hugolini & Angeli & sociorum meritis nihil plus offecit, quam sententiæ Gregorii XII in Alexandrum V & Benedictum XIII eorumque asseclas fulminatæ ipsis nocere. Imo quantæ auctoritatis quantæque existimationis in Gregorii XII partibus haberentur ostendit, cujus rationem certiore arbitrabantur, & doctissimi sanctissimique viri etiam post concilium Pisanum defenderunt, usquequo ipse libere abdicans concilio Constantiensi acquievit. Quo in concilio revera Hugolinus & Angelus cum honore excepti & habiti suas partes tenuerunt, & de controversiis in eo propositis, præsertim de novem propositionibus Joannis Parvi a Gersono denunciatis itidem ut alii theologi judicium suum doctrinale verbo & scripto tulerunt, quod non dubito quin editum sit in edit. laudata operum Gersoni tomo quinto sub finem, sed quale fuerit, jam deprehendi nequit ob rationem jam allatam, nempe quod cuique nomen deliberantis non sit affixum. Quamdiu postea vixerit Hugolinus ut & Angelus, non prædunt annales nostri, sed tantum Hugolinum reliquisse

Sermones quadragesimales & Dominicales ut & de sanctis per annum.

Ejus meminerunt Altamura ad 1384 & Rovetta ad 1379, uterque præpötere. Sed hic potissimum emendandus Fontana, qui duos Hugolinos distinguit, unum magistrum sacri palatii ab anno 1385 ad 1395, alterum vicarium generalem ordinis a Gregorio XII institutum, quem inquit solum perculit sententia Bononiæ anno 1410 lata, non primum. Sed eum falli & testimonium Leandri & alia monumenta ejus ætatis allata, unicumque & eundem esse Hugolinum sacri palatii magistrum & vicarium generalem anno 1409 declaratum invictè demonstrant. Unde etsi Fontanæ diligentia multum debeat, quod magistrorum sacri palatii syllabum seu catalogum adornavit, fatendum tamen est in ejus indice & quoad chronologiam, & quoad viros eo munere insignitos, & quoad eorum inter se ordinem plura emendanda & addenda superesse. Aliud Altamuræ erratum notandum, qui præter hunc Hugolinum de Camerino, alterum ejusdem nominis collocat ad 100 sermonum etiam scriptorem, sed cum non alium afferat testem quam Fernandem, apud quem non nisi unicus laudatur, multiplicationem esse ejusdem hominis certum habet.

F. MATTHÆUS GRABEEN.

†
1418.

F. MATTHÆUS GRABEEN Saxo in diocesi Merseburgensi natus domus verò Wismarientis tum provinciæ Saxoniæ alumnus, theologus nominatus, initio seculi xv lectorem agebat Groningæ apud nostros, tumque nimio status regularis atdens studio, in quosdam errores prolapsus est: Cum enim plures utriusque sexus videret cætas

novos congregantes, novæ religionis habitum sed non approbatum assumentes, statuentes sibi ipsi superiores pro libitu voluntatis, sub simulata devotione populum attrahentes, & multa contra veritatem sacræ scripturæ ac sacros canones attentantes, ut quidem ipsi videbatur (nam nuda ejus verba in suo ad Martinum V libello supplici refero) & de eleemosynis Christi fidelium domos sumptuosas ad modum monasteriorum regularium ædificantes, & se in eis includentes cum observatione quorundam rituum minime per Ecclesiam approbatorum, scripsit hoc titulo opusculum:

F. Matthæi Graben conclusiones contra devotarias extra congregationem approbatam viventes. Laudatur in Elencho Sanderi P. II p. 194. Pr. *Suppono me primo quod non intendo infrascripta neque quomodolibet alia persinaciter defendere &c.*

Qui libellus de hæresi postulatus & denuntiatus in concilio Constantiensi, a Martino V tredecim theologis primi nominis traditus est examinandus, iudice constituto Angelo Barbarico Veneto cardinali Veronensi. Cum autem Petrus cardinalis de Alliaco & Johannes Gersonus cancellarius Parisiensis xvii conclusiones seu assertiones ex eo libello excerptas, alias hæreticas, erroneas alias, & alias scandalosas definivissent, quibus & alii censores assenserunt, & decretum conforme emanasset: sententiæ acquievit Matthæus præsens in concilio, seque corde & ore puris professus est eandem fidem & doctrinam tenere in omnibus, quam sancta mater Ecclesia tradidit & firmavit. De quibus videbis opera Gersoni T. I Edit. Paris. 1606 p. 624, & Edit. Antwerp. 1706 T. I pp. 467 & 470, & Acta concil. Constant. Edit. Vonder Hardt 1698 T. III p. 107. Si eadem reverentia Theophilus Rainaudus decreta summorum pontificum suscepisset, nec suam de immunitate Cyriacorum a censura satyram scripsisset, nec in ea Matthæum Grabon Romanæ Ecclesiæ adeo devotum & obsequentem verbis tam contumeliosis dehonestasset.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS tempore concilii Constantiensis vivens & in ipso præsens scripsit hoc titulo: *Narratio de forma & modo electionis factæ de Domino nostro papa Martino V in concilio Constantiensi.*

Hanc edidit clar. Baluzius T. VII Miscell. Paris. apud Societatem 1715 in 8. a p. 90 ad 96: illamque eruit ex cod. ms. Bibl. Reg. 4252, cui titulus *Acta concilii Constantiensis & Basileensis.* Narrationis hujus scriptorem sodalem nostrum fuisse constat ex his, quæ sic habet p. 93: *Inter hæc Martinus pontifex ad litteram dominus Frater Martinus ordinis nostri Atrabatenensis episcopus, qui die illa hujus celebratis officium faciebat, aliorum pontificum & pralatorum vallatus veneranda caterua, conclavis accedit ad ostium, &c. merito legenda.* Hic autem Atrabatenensis episcopus erat F. Martinus de la Porée domus nostræ Senonensis alumnus & ducis Burgundiæ consiliarius & legatus, de quo mox ad ann. 1426.

F. JOHANNES DE FALKBERGA.

F. JOHANNES DE FALKBERGA vel *Falkenberg* a patria sic nuncupatus, quod insigne est in Pomerania ad Druwæ annis fontem & originem castrum & oppidum diœcesis Caminensis sub Gnesnensi metropoli, ordini nomen dedit sub finem sæculi xiv in cænobio Caminensi provinciæ Poloniæ, dum dirissimum illud schisma vigeret in Ecclesia, & una pars pontifici quem colebat ad, dicta, alteram a se dissentientem & adversam anathemate percelleret, ac diris devoveret. Quod

multo magis auctum post concilium Pisanum & electionem Alexandri V & Joannis XXIII. Sicissa enim tum in tres summos pontifices se gerentes Ecclesia, ordines regulares similem apud se scissionem experti sunt, & apud quemque pontificum diversum caput habuerunt, quibusdam fodalibus uni, aliis alteri adhærentibus. In his fuit hic Johannes sacræ theologiæ magister Gregorio XII ad finem usque addictus, qui præsens in concilio Constantiensi magistrum ordinis Leonardum de Datis agnoscere recusavit, & modis quibus potuit vexavit ante electionem Martini V. His accedit quod notandum, bellum fere internecinum quibusdam aliquando induciis interruptum, sed paulo post renovatum viguisse tum equites cruciferos Livoniæ & Prussiæ inter & Wladislaum Poloniæ regem & ducem Litvaniæ: unde Falkenbergius ceu qui ortu ditionis equitum erat, acerrimo Polonos odio prosequatur. His ad sequentium notitiam præstitutis, hæc fuere Falkenbergii opera:

1. *Tres tractatuli dati judicialiter in concilio Constantiensi circa novem assertiones Johannis Parvi magistri sacræ facultatis Parisiensis a Johanne Gersono cancellario Ecclesiæ Parisiensis denunciatus.*

In his libellis Falkenbergius ceu unus ex sacræ theologiæ magistris, quorum vota in synodo Constantiensi requisita fuerunt de novem illis propositionibus, eas non censet ut hæreticas damnandas. Editi autem fuerunt ad calcem T. V operum Gersoni Edit. noviss. Antverpiæ 1706 fol. a col. 103 ad 1032, ex fide codicis ms. Bibl. Colbert. 2512 fol. 360 & seqq. qui codex scriptus fuit in ipsa synodo ejusque notariorum syngrapha ad quamlibet paginam munitus. Quos libellos si solos scripsisset Falkenbergius, nihil illi mali accidisset, etiam enim has Parvi assertiones fere magistri omnes reprobas habuerint, quamplures tamen ab hæresis nota censuerunt eximendas. Verum pestem ac ultimam perniciem ipsi creavit

Libellus in gratiam dominorum suorum equitum Cruciferorum editus, sed multo pipere seu potius totus felle conditus adversus Wladislaum sive Jagellonem, qui ex duce Litvaniæ tum infidelis & idololatra, electus rex Poloniæ Christianam religionem amplexus erat, & cum suis Polonis ac Litvanis equites dictos Cruciferos multis claudibus affecerat, ac pene profligarat. Sic autem incipiebat: *Universis regibus & principibus ceterisque pralatis sive ecclesiasticis sive secularibus, & generaliter omnibus, qui Christiani nominis meruerunt insigniri titulo &c.* Et sic finiebat: *Quatenus pro exterminio Polonorum & eorum regis Jagyel valeant vitam capeßere aternam.* Eumdem libellum existimo, qui apud Fellerum de Bibl. Paul. Lipsien. p. 132 n. 45 recensetur hoc titulo: *Tractatus doctoris cujusdam de Prutenis contra Polonos & paganos de potestate papæ & imperatoris respectu infidelium.*

Scilicet cum Sigismundus Cæsar ex sententia concilii Constantiensis Lutetiam progressus est cum rege Carolo VI de schismate extinguendo collaturus, Nicolaus Gnesnensis archiepiscopus comes ei adjunctus, qua erat magnificentia doctores omnes academiæ Parisiensis splendido convivio excepit xvii jan. mccccxvii, & inter prandendum libellus hic ipsi fuit ab uno e magistris oblatus, de quo nihil antea audierat. Hinc gravissime offensus, ubi Constantiam rediit, cum legatis Polonis ad Patres pluribus conquestus est de Falkenbergio diebus viii, ix & x februarii sequentis, obtinuitque ut ille in carcerem detruderetur. Diebus xi, xii & xiii ejusdem mensis congregatæ frequenter nationes cum cardinalibus commissarios delegarunt, qui libellum & auctorem examinarent, & ad synodum referrent. Interea habita sunt comitia ordinis generalia Argentiniæ feriis pentecostes a xxx maii ad vi junii mccccxvii sub magistro ordinis F. Leonard

nardo de Datis, sicque legitur in actis titulo Pœnitentiæ: *In primis quia F. Joannes Valchenburg sacræ theologia professor provinciæ Poloniæ a pluribus annis notabiliter ordinem nostrum scandalizavit, magistrum quondam ordinis M. Thomam de Firmo, ac provincialem Saxoniam plurimosque iritando, & maxime in concilio Constantiensi etiam præsentem magistrum ordinis (F. Leonardum dictum quem non agnoscebat ut magistrum) & prædictum M. Thomam, ordinemque multipliciter infamando & iritando, mala malis addendo diabolico spiritu instigatus, libellum quendam scandalosum & erroneum in moribus & doctrina contra serenissimum regem Poloniæ, ejusdemque regimen ac regnicolas composuit & publicavit, unde ordinem nostrum posuit ad extremum & ruinam, tanquam incorrigibilem secundum nostrarum constitutionum tenorem ipsum perpetuo carceri adjudicamus.* Adversus nocentissimum hominem nil amplius poterat ordo decernere, unde tum omnibus satisfacit. Verum cum jam causam retractare licitum sit, hæc videntur pensanda. Primo quod Thomam de Firmo & postea Leonardum de Datis seu scripto seu verbo infamaverit, hoc ei crimen commune cum his qui post concilium Pisanum Gregorio XII adhæserunt constantes ad electionem Martini V. Vide supra ubi de Hugolino de Camerino: eadem enim utriusque ratio. Jam vero quoad libellum adversus nomen Polonum, nemo excusaverit, nisi habeatur ratio defensionem esse ordinis equitum Prussorum & Livonorum dominorum suorum, quos Poloni bello acerrimo pene attriverant adductis adversus eos omnibus Litvanis plerisque adhuc infidelibus; & pluribus millibus Tartarorum Mahumetanorum. Dlugoffus contendit bellum fuisse justum ex parte regis Poloniæ, & libens concesserim: sed idem non sentiebant equites Cruciferi, nec eorum subditi qualis Falkenbergius. Quid autem inter capitales hostes scriptores unius partis adversus aliam non sibi permittunt?

Quis fuerit Falkenbergii finis non ita liquet apud auctores ejus ætatis. Commissariis a synodo Constantiensi delegatis morem gessisse patet ex sententia adversus eum lata, quæ sic habet: *Sacrosancta generalis synodus Constantiensis in spiritu sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam representans ad perpetuam rei memoriam. Nuper oblato coram commissariis nostris in causis fidei quodam tractatulo seu libello a F. Joanne Falkenberg ordinis Prædicatorum composito &c. Finis: Committens commissariis prædictis quatenus dicto F. Joanne dicti tractatuli seu libelli ut præmittitur compositor, tanquam humiliter se subijcitur eidem, ut cum eodem propter humilem subjectionem præmissam misericorditer agentes, pœnitentiam salutarem imponant, prout secundum Deum, juxta delicti qualitatem, attentis etiam his qua secundum sacram scripturam & sacros canones in hujusmodi negotio attendenda viderint, & censuram ipsam in toto expediant sine ulteriori relatione ad ipsum concilium amplius faciendâ. Provideantque in præmissis, ut salvetur debita reverentia catholice fidei, & honor regis & regni Poloniæ, quod constat esse nobile membrum Ecclesiæ militantis, prout secundum Deum viderint expedire. Datum Constantiæ anno incarn. Domin. mccccxvii secundo nonas junii.* Adeo ut sententia hæc in concilio lata sit eodem tempore, quo Argentiniæ in comitiis ordinis alia in eundem longe acerbior ferebatur.

Quam pœnitentiam commissarii concilii Falkenbergio imposuerunt, in actis non refertur: at cum ultima sessio habita est die veneris xxii aprilis mccccxviii, legati Poloni vehementius instarunt, ut libellus jam per iudices delegatos prædamnatus, totius concilii & ipsius summi pontificis sententia damnaretur tanquam doctrinam hæreticam, erroneam in fide & moribus, seditiosam & captiosam continens. Tum autem statim surrexerunt DD. Joannes patriarcha C. P. & Joannes patriarcha An-

tiochenus de natione Anglicana, & unus Frater de ordine Prædicatorum de natione Hispanica afferentes quod hujusmodi libellus in eorum natione per omnes non esset condemnatus tanquam hæreticus, vel similis in effectu. Tandem Martinus V silentio omnibus imposito dixit quod omnia per concilium in materiis fidei decreta & conciliariter facta approbabat, & non aliter nec alio modo. Protestati quidem sunt Poloni, & ad futurum concilium appellare se significarunt, sed eis summus pontifex rursus silentium indixit, & absoluta est synodus. Addunt aliqui Martinum V auctoritate Patrum adductum, ut Polonis quodammodo faceret satis, Falkenbergium secum in Italiam duxisse, & quibusdam annis in carcere apud se vincum tenuisse.

Dlugoffus Hist. Pol. lib. xi p. 390 narrat Wladislaum regem Polonum anno illo mccccxviii circa festum corporis Christi, quod celebrabatur xxvi maii conventum procerum regni Gnesnæ tenuisse, in quorum audientia rex libellum Falkenbergii satyricum in vulgari Polonico legi mandavit, ut ejus contentia audita consulerent, si quid pro honore regis & regni ultra ea quæ regii legati Constantiæ effecerant, instaurari expediret. Consultum autem fuit, ut scripturam falsam, mendosam & erroneam rex leviter & perfunctorie ferret, neque de illa velut ab homine levi & contemptibili edita gravem faceret estimationem, præsertim cum libellus præfatus auctoritate universalis Ecclesiæ & apostolicæ fuisset damnatus, & auctor suus digna multa punitus. Quibus facile fidem habeas, at non ita his quæ habet de fine Falkenbergii, cum sint inter se pugnantia.

Nam p. 392 vult in conventu procerum habito Lanciæ Dominica die vigilia S. Jacobi ejusdem anni regem iterum de libello egisse & summo pontifici scripsisse rogando ut auctor igne combureretur. Antea dixerat scilicet p. 387 pontificem Falkenbergium Romæ in carcere multis annis tenuisse, at postmodum de regis beneplacito, quod languidus & extenuatus esset, liberum dimisisse. Rursus antea p. 377. dixerat, cum carcerem favore Martini V papæ evasisset, tum utique non languidum ad magistrum ordinis Cruciferorum Paulum de Ruzsdorff accessisse, verum quatuor tantum pro præmio libelli oblati ab eo marci Pruthenicis ira percitum pecuniam ante oculos magistri projecisse, & contra ordinem Cruciferorum satyram scripsisse multo ea fœdiorem quam contra Poloniæ regem scripserat. Hanc verò cum ad concilium Basileense ferret, circa Argentinam ab amicis Cruciferorum spoliatus est, & tandem e concilio Basileensi in Silestiam reversus, Legnicæ Wratislaviensis diœcesis diem obiit. Quæ non sibi constant, nec ab aliis Historiæ Poloniæ scriptoribus in primis a Martino Cromero lib. xviii de rebus Polonorum circa medium de Falkenbergio agente referuntur, & videntur in hujus scriptoris & equitum Cruciferorum odium & invidiam conficta & a Dlugoffo ex falso rumore facilis excepta. Adde si satyram adversus equites Cruciferos scripsisset, etiam si ea spoliatus fuisset, dum per Alsatiam iter haberet, Basileæ ubi adfuisse durante concilio volunt, facile instaurasset, ac integram restitutum Patribus obrulisset, quorum tamen nulla memoria. Itaque si quis in his conjecturæ locus Falkenbergium crediderim a Martino V ut Polonos pacaret quibusdam annis carceri mancipatum, tum vero ætate gravem liberum dimissum deinceps racuisse, & vel in Italia vel in Germania vitam finivisse.

Hujus scriptoris meminerunt nostrates Lusitanus ad annum 1438 & eum excipientes Pius, Fernandez & Altamura, omnes ininus accurate, quos ex prædictis emendes.

F. SIMON DE TOMASIS.

* F. SIMON DE TOMASIS ortu & professione Brixienfis post varia scholarum & cœnobiorum regiminis exercita munera, dum priorem Januæ in S. Dominici ageret, a Joanne XXIII anno mccccxii die vii idus april. ad sedem Brugnatensem sub Januensi metropoli evectus est, quam sex annis sapienter administravit, & reliquit moriens anno mccccxvii. Ejus meminerunt Taëgius in Monum. Ughellus Ital. Sac. T. IV, Fontana in Theat. ubi eum inter eos recenset, qui concilio Constantiensi affuerunt. Rovetta verò ad hunc annum hæc ab eo edita præstat:

De regularium privilegiis.

Contra impugnantes religiones ab apostolica sede approbatas.

Quæ tamen ubi jam extent, ignorari fatetur. Itaque penes illum fides.

F. JOANNES HEROLT.

† F. JOANNES HEROLT Teuto ut plerique censent, non aliunde fere nobis notus est quam ex ejus operibus, quæ virum pium, modestum, doctum simul & animarum salutis avidum præstant. Claruit adolescente seculo xv, ejusque meminerunt cum laude nostrates Lusitanus ad 1470 referens & Berolis corrupte nuncupans, quem excipit Pius P. II Lib. 3 col. 51, Fernandez, Altamura ad 1400 & in Append. Extrates verò Eiseingrenius ad 1514, Possévinus in duos dividens alterum Berolis, alterum Herold agnominans, utrique tamen idem opus asserens, Auctor Append. ad Hist. Litterar. Cavei ad 1470, Basileensem conjiciens, & alii. Hæc ejus opera, quæ nomine proprio suppressio sub Discipuli nomine ab eo scripta typis prodierunt:

1. Sermones Discipuli de tempore, quadragesima & de sanctis.

Promptuarium exemplorum secundum ordinem alphabeti.

Promptuarium de miraculis B. Mariæ Virginis.

Hæc edita refert Beughemius in incanab. Typog. Noribergæ 1480: Spiræ 1483: Daventriæ 1485 fol. Alia editio a me visa ad cujus calcem sic legitur: Finit opus perutile simplicibus curam animarum gerentibus per Ven. & devotum Joannem Herolt S. Dominici sectatorem professum de tempore & de SS. cum promptuario exemplorum atque tabulis suis collectum Discipulus nuncupatum. Impressum Nurnberga anno a Christi natali nonagesimo secundo supra millesimum quater centesimum. Sunt & alia deinceps editiones: Noribergæ Koburger 1514: Coloniae 1518: Paris. 1519 in 4: Lugduni, Jo. Huguetan 1520 in 4: quæ editio extat Paris. apud Clarissas Ave Maria dictas. Venetiis, Joan. Antonii Bertani 1598 & 1599 in 4 Tomis duobus. Notanda quæ habet auctor ferm. 85 de tempore super evangelio Dom. 2 post festum Trinitatis ad illa verba, Uxorem duxi & ideo non possunt venire, sub finem: Ab Abraham usque ad Christum transacti sunt duo millia sexcenti septuaginta sex anni: a Christo autem transacti sunt mille quadringenti decem & octo anni &c. Exinde enim certo colligas quo anno floruerit Heroldus & scripserit hoc opus nempe anno 1418, licet ulterius vixisse & alia deinceps ad concilii Basileensis tempora scripserit verisimiliter, at non ad 1470 pervenisse, ut quidam volunt.

2. Discipuli sermones super epistolas Dominicales collecti & sermonibus Willelmi Lugdunensis, & ex dictis S. Thomæ, Joannis Nyderi & aliorum, 1488 fol. Extrat Parisiis in Bib. Genovesiana, & in Bibl. Augustæ Vindel. & recensetur apud Reiserum Plut.

x p. 132 n. 3. Quæ probant ex scriptis Nyderi nostri sui æqualis illum plura mutuatum.

3. Discipuli de eruditione fidelium Christi: seu Loc communes in quibus continetur explicatio decalogi, orationis Dominica, angelica salutationis, symboli apostolorum, septem sacramentorum, toridem donorum spiritus sancti cum tabula pro sermonibus de tempore ex hoc libro colligendis per totius anni circulum, Argentinae 1490 fol. Extat in eadem Bibl. Aug. Vindel. Plut. 7 p. 95 n. 26. Fertur alia editio hoc titulo: Discipuli eruditorium vite fol. absque anno, loco & nomine Typothetæ Goth.

Omnia autem opera superius relata unâ prodierunt Moguntia, 1612 in 4, voll. III: quæ editio apud nostros Audomari.

Scripsisse præterea De bello Albigensum narrat Altamura ex Castillo in præfat. Chronic. De quo silent alii, nec mihi fit hæcenus verisimile. Unde autem & quis eum qui sub Discipuli nomine lauerat, Joannis Herolt vere nuncupatum fuisse primus aperuerit, incertum habeo, nisi fortè cuidam suo ms codici vel ab eo vel ab iis qui viventi convixerant inscriptum repertum fuerit. Insolitum vero nostrum professum fuisse aperte ostendunt, & quod habet initio i. Sermonis de adventu, ubi sic loquitur initio Egregius doctor noster S. Thomas de Aquino: tum in proœmio promptuarii exemplorum. Legimus, inquit, patrem nostrum Dominicum ordinis Prædicatorum fundatorem hoc fecisse: præterea sermones habet de S. Dominico & de S. Petro martyre, nullos S. Francisci nec aliorum ordinum. Cæterum etsi doctrinam sanam semper proponat, quia fere ubique SS. patres & S. Thomam de Aquino adducit iisque adhaeret, ita sæpe ad historiolas digreditur ineptas & insulas, ut risum seu stomachum potius excitent, quam moveant ad pietatem. Excusari tamen potest, quod eas non adinvenit, sed ex Cæsario similibusque auctoribus depromtas seculi sui ruditati sese accommodans referat.

F. SIMON CRETENSIS.

* F. SIMON CRETENSIS a patria sic nuncupatus, quod in Creta insula natus sit, ibidemque Matii vulgo Candia urbe insulæ primariae fortè ordinem amplexus, certo nostræ provinciæ Græciæ alumnus insignis, ab Historicis ordinis omisus laudatur a Georgio Trapezuntio epistola ad monachos Cretenses de processione spiritus sancti, cujus sic verba refert Leo Allatius de Perpet. Consens. Lib. II c. xv n. xi & Diatriba de Simeonum scriptis p. 202: Σίμων ιερομόναχος τῆς ἡδὲ κρήνων τάξεως, ἑλλητὸς ὢν ἡδὲ δειῶν δογματῶν ἤλθεν εἰς ῥώμην, ἵν' ὄσον δυνήσθην ἐν κυρίῳ τῆς κρήνης θῆν ἐστὶ καὶ αὐτὸς, ἀφελήσῃν, καὶ πρὸς τὸν ἄβδ τῆν εὐ- ἀρχιερέως καὶ κρίσιν ἡδὲ ἐν ἐλλάδι αἰρετικῶν ἐλάσῃ. τὸ ἀκριβὲς ἐπιτετα δὲ καὶ ῥεσίματα ἐδὸθη αὐτῷ παρὰ τὸ αὐτῷ ἀρχιερέως διαλαμβάνοντα δεινὸν πάντας τὸς ῥωμαίους ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς μνήμην ποιῆσαι τῶ πατέρα ἐν ταῖς δειῖαις ἀπτηρῆαις. καὶ τὸ ἄγιον σύμβολον ἀκολούθως τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐμφωνεῖν ἔπειτα εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ κνεῖον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐν τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ ἐκπορευόμενον. ἐγὼ δὲ ἐν κρήνῳ καὶ αὐτῶν &c. Simon monachus sacerdos ex ordine Prædicatorum zelo divinorum dogmatum exardescens, Romam se contulit, ut pro viribus in Domino Cretenses Cretensis ipse adjuvaret. Et primum quidem inquisitionem & judicium hereticorum, qui in Græcia sunt, a summo pontifice obtinuit. Accepit deinde literas ab eodem summo pontifice, quibus jubebatur, ut Græci omnes antistites & presbyteri commemorationem papæ facerent inter missarum solemnias: & sacrum symbolum juxta usum Romana Ecclesiæ sic canerent: Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit. Ego itaque

Cretensis & ipse diligo vos &c. Ex quibus perspicuum est Simonem hunc Cretensem ætate circiter Georgii Trapezuntii qui sub Eugenio IV S. P. claruit, paulo tamen antiquiorem vixisse, puta circa finem concilii Constantiensis, & Martini V initia, magnæque auctoritatis apud Cretenses fuisse; neque enim illis hominem alterius seculi ac cujus apud illos extincta jam esset memoria, aut parvi apud eos pretii objecisset, cujus exemplo se tueretur, imo virum sibi cognitum & visum ex modo loquendi satis innuit. Hincque ab Allatio locis citatis non recte eundem cum Simone C. P. de quo supra centum minimum annis antiquiore existimatum colligo. Porro Cretensem hunc Simonem virum gravem zelo pro domo Dei accensum, ac inquisitionem in Græcia generalem plura scripsisse præsertim de controversiis Græcos inter & Latinos facile conjicitur, sed quæ aut temporum vicissitudine ac iniquitate deperdita, aut alicubi latent neglecta. Neque enim rursus eundem esse cum Simone Tacuzo de quo supra ad finem sec. xiv inter dubios, licet id suspicetur Allatius, nobis probatur.

S. VINCENTIUS FERRERIUS.

* S. VINCENTIUS FERRERIUS vir apostolici plane pectoris, altè Angelus, ac suæ ætatis Thaumaturgus, Valentia Aragonum honesto loco natus, Veneri Armoricæ in Gallis provinciæ urbe die quinta aprilis, quæ feria quarta post dominicam in passione fuit, anno mccccxix denatus ac xxix junii mcccclv a Calixto III sanctorum albo inscriptus, Ecclesiam catholicam Romanam seculo xiiii ad finem vergente, & sequenti xv ineunte mirum illustravit. Præclara ejus per Europam fere totam acta, nam non Hispanias solum sed Italiam, sed Galliam, sed Belgium, sed Magnam Britanniam, verbum Dei seminando, stupenda ubique miracula operando, peccatores innumeros ad frugem reducendo, Mahumetanos, Judæos, hæreticos ad fidem per millia convertendo peragravit, acta inquam, ejus tot & tanti scripserunt historici, ut ea hic excipere supervacaneum esset, præsertim cum aliâs id nostri non sit instituti, qui non sanctos, ut jam pluries monuimus, sed scriptores solum venamur. Itaque qui vitam ejus resque ab eo gestas singulatim cognoscere avent, hagiographos consulant, apud quos messem plenam invenient. Solam vitæ chronologiam hîc statuere ad nos spectat; neque enim ita clara est, ut non plurimum patiat difficultatis.

Eruditi Aetorum Sanctorum editores T. I aprilis commentario prævio in vitam Sancti a nostro Petro Ranzano scriptam quam exhibent, hanc chronologiam explicare aggressi sunt: & quidem §§ III & IIII prædicationis ejus seriem, loca ab eo sua missione illustrata, tempora quibus quæque acta ab anno mccccxviii ad quintam aprilis mccccxix ita luculenter evolvunt ac dividunt, ut nihil desideres accuratius. De prioribus annis sola est difficultas, ex eo pendens, quoto vitæ suæ anno sanctus mortem oppetierit, in eo enim nec illi cum cæteris, nec inter se cæteri conveniunt, idque jam nobis est enodandum.

Eruditi editores, Ranzani ut illis videtur auctoritate freti, ætatis LXII sanctum mortuum autumant, non LXX ut vulgo fertur, & in codice suo ms Ranzani ipsimet legi fatentur, sed censent erratum esse notarii. Quod sic se puzant evincere: scilicet Vincentium ætatis XVIII a XXIII januarii inchoato habitum ordinis Valentia induisse die dominico nonis seu quinta februarii festo S. Agathæ diserte asserit Ranzanus. Quærendus igitur illis

annus fuit post mccccxix, quo festum S. Agathæ die dominico evenerit, qui cum alius eis non occurrerit, quam mccccxxiiii, dicendus ille est felix Vincentii ad ordinem accessus, ac proinde ætatis ejus XVII completus, & XVIII a XXIII januarii inchoatus: unde sequitur anno ejus seculi LVII die XXIII januarii natum, mortuum vero quinta aprilis mccccxix ætatis LXII completo duobus insuper mensibus, diebus XIII. Idque amplius se confirmare putant ex anno, quo ab eodem Ranzano dicitur laurea magisterii ornatus, scilicet ætatis XXVIII, honorem hunc ei conferente Petro cardinali de Luna tum Clementis VII papæ Avenionensis apud regem Aragoniæ legato. Cum enim hic toto anno mccccxxviii in Italia egerit, partim Romæ, ceu qui Gregorii XI morti & electioni Urbani VI præfens fuerit, partim Anagninæ, ubi in Clementis VII contra Urbanum VI electione votum tulit cum aliis, nec nisi ultima decembris ejus anni dicti Clementis legatus electus fuerit, & in Aragoniam missus, quo proinde non pervenit nisi anno mccccxxix: cum præterea non subito ut legatus acceptus fuerit, Petro IV rege Aragono inter utrumque pontificem Romanum & Avenionensem suspenso, & neutrum diutius agnoscente, non potuit tam cito legationis jura exercere, & ad summum anno mccccxxiiii aut LXXV Vincentio pileum doctorem imposuerit, quo hic annum ætatis juxta calculum positum agebat XXVIII. Quæ viris eruditissimis ita videntur quadrare, ut rem se existiment evicisse.

Contra diligentissimus historiæ provinciæ nostræ Aragoniæ scriptor Franciscus Diago ea profert antiqua monumenta, quæ rem aliter omnino se habere invictè probant, ex quibus nempe constat Vincentium jam anno mccccxviii professum: quippe qui illo eodem anno in actis capituli Tarraconensis Barcinonem ad audiendam logicam: anno mccccxx in actis capituli Valentini ad eandem Ilerdæ docendam, anno mccccxxi in capitulo Cæsaraugustano ad audiendam Barcinone sacrorum bibliorum lectionem: anno mccccxxv in capitulo Athanagiensi vulgo Manresa ad legendam Barcinone physicam, anno mccccxxvi in Bilbilitano seu Calatayub ad studium generale Tolosanum de more ad audiendam theologiam missus fuerit, & ut loquimur assignatus: quæ acta integra etiamnum servata, & a Diago lecta & excepta, ejus certe sunt auctoritatis, ut nihil adversum reponi possit, invictèque demonstrant Vincentium jam ante mccccxviii ordini nonem dedisse, vestemque induisse. Nec negligendum quod idem Diagus refert ex processu originali a se viso in archivo capituli Valentini, anno mccccxvii Kal. septemb. patrem S. Vincentii contendisse præbendam S. Gregorii in ecclesia Valentina ex vi litterarum erectionis dicto filio suo Vincentio tonsura jam clericali initiato deberi. Hinc Diagus rem ita statuit, Vincentium anno mccccxvii januarii XXIII natum, anno mccccxviii februarii quinta ordini ascitum, anno mccccxxviii annorum tum XXVIII laurea magisterii ornatum, sicque ætatis LXX circiter defunctum. Nec curat quod Ranzanus asserit, dominicam fuisse cum vestem Prædicatorum induit, ubi anno mccccxvii quinta februarii dies veneris fuerit, cum esset litt. Dom. C, imo istam circumstantiam susque deque habere videtur.

Joannes de Marieta aliam omnino viam ingreditur. Vult enim Vincentium anno circiter mccccxii paulo plus vel minus natum, anno mccccxviii nonis februarii festo S. Agathæ, quod tum accidit die dominico, cum esset litt. Dominic. A ordini ascriptum: anno mccccxviii ætatis tum XXVIII annorum sacre theologiæ magistrum promotum, non

Sæc. XV. a Petro de Luna nonnisi diutius postea ad purpuram evecto, sed a regente studii Ilerdensis, suoque præceptore F. Thoma Carnicero, sicque ætatis LXXVIII defunctum. Idem habet F. Vincentius Justinianus Antist, nisi quod vult a Petro cardinali de Luna laurea donatum. Idem sustinet F. Andreas Ferrer de Valdecebro contentens anno ætatis LXXIX mortuum. Quam chronologiam pene ridet Diagus videns magistrum in theologia promotum dici anno MCCCXLVIII, quem illo eodem anno acta comitorum provinciæ assignant ad studium logicale.

Seraphinus Thomas Miguel vir etiamnum florens, in vita quam scripsit nostri Vincentii, in pluribus Diago consentit, & sic chronologiam statuit. Anno MCCCXL natus est Vincentius. Anno MCCCXLI capellam S. Annæ in basilica S. Thomæ consecutus est. Anno MCCCXLVII die veneris quinta februarii vestem ordinis induit. Mox a professione artes legit Valentia ad annum usque MCCCXX, quo Ilerdam missus easdem legere perrexit annis duobus. Anno MCCCXXII Barcinone scripturam sacram audivit annis tribus. Anno MCCCXXV physicæ lector institutus docuit ibidem per annum. Anno MCCCXXVI studens ut aiunt formalis Tolosæ assignatur, & eodem titulo Parisiis anno sequenti LXXVII. Sub finem anni Valentiam reversus, & theologiæ lector institutus, eo munere functus est ad annum MCCCXXXIII. Anno sequenti basilicæ Valentia datus est theologus, quam spartam ornavit ad MCCCXCI. Anno MCCCXXXVII die XXI decembris ex decreto magistratus Valentini Ilerdam missus est laurea magistræ donandus anno sequenti. Anno MCCCXXXIX in quadam sententia arbitratus jure lata se signat magistrum. Anno MCCCXC a Petro de Luna cardinali legato in Hispania in familiam allegitur & itinerum comes. Anno MCCCXCI a regina confessarius asciscitur, & Joanni I regi fit a consiliis & elemosynis. Anno MCCCXCVI Avenione agebat apud Petrum de Luna tum Benedictum XIII dictum magister sacri palatii. Anno MCCCXCVII missionem suam per Europam aggressus est, & persecutus ad mortem usque. Ejus itinera videtur accuratius narrare, quam Actorum SS. editores. Hujus chronologiæ documenta antiqua se daturum promittit initio operis, sed hæc ad meas manus non pervenerunt.

Sane inter tantos viros, & qui rem propius examinarunt, difficile est litem dirimere. Si tamen & criterium nostrum afferre licet, sic censeo in omnibus aliquid laudandum, aliquid etiam in omnibus reprehendendum. Et quidem chronologia in Actis SS. ab eruditissimis editoribus proposita sustineri nequit, non solum ob allata antiqua monumenta, sed & ob alia mox afferenda, ex quibus Vincentium constabit jam anno MCCCXXX virum fuisse & in theologia & in jure exercitissimum, quod juveni tum ad summum XXI annorum juxta illorum sententiam non convenit. Aliunde non videtur contemnendum cum Diago, quod habet Ranzanus, & excipit Flaminius apud Leandrum fol. 178 b, sed & Antistius, diem dominicum fuisse, cum vestem ordinis induit Vincentius.

Omnia videntur concordari, si sic res statuatur, nimirum Vincentium natum anno MCCCXLVI die XXI Januarii: ætatis XII jam clericum anno MCCCXLVII Kal. sept. ad præbendam S. Gregorii a patre oblatum, quem tamen tum lite cecidisse narrant, sed aliam S. Annæ in basilica S. Thomæ consecutum addentes. Habitum ordinis induisse anno MCCCXLVIII nonis februarii die S. Agathæ, qui fuit eo anno dies dominicus (nempe litt. dominic. A, cyclus solaris 28, num. aur. 15, pascha secundo aprilis): sacre theologiæ magistrum non ætatis XXVII, si quod emm apud Ranzanum in

numeris erratum, illud est: neque enim vero tum ex usu ordinis, ipsiusque provinciæ Aragoniæ erat tam juvenes promovere, nec cum eo quadrat, quod ipse Ranzanus, & cum eo Diagus & Antistius habent, a Petro cardinali de Luna Clementis VII in Aragonia legato hoc honore insignitum, bulla ipsa canonizationis, quæ tam distincte ait, cum jam sua ætatis XVIIII attingeret, religionis habitum recepisse, magistrum insignia postea consecutum addit, sed quoto vitæ anno silet, itaque ad summum ætatis XXXVIII, Christi MCCCXXXIII aut LXXXV inauguratum probabilius est, tandem ætatis LXXIII paulo plus, quantum scilicet effluxit a XIII Januarii ad V Aprilis defunctum. Cui faveat bulla canonizationis, quæ sic habet: Tandem septuagesimum ejusdem ætatis annum transcendens, prædicationis & vitæ cursum devotissime consummavit. Quibus refellitur sententia Diagi statuentis natum anno MCCCXL, & proinde mortuum ætatis LXX vix inchoato. Flaminius laudatus vult mortuum ætatis LXXV, nos non tantum damus.

His optime conveniunt, quæ habet Diagus, cathedram sacre scripturæ in ecclesia Valentina Vincentio anno tantum MCCCXXXIII collatam fuisse, quæ tamen ei dicitur, mox ut magistræ insignia recepit, attributa, quam sex annis solidis cum ingenti auditorum plausu & fructu rexit scilicet ad annum MCCCXC, quo eum Petrus de Luna theologum sibi ascivit, ac secum Clementis VII tum legatus per Hispaniam duxit, sed cum postea vellet etiam secum Avenionem proficisci, & Gallias exinde peragere, reluctantem dimittere coactus est.

Unum tantum video quod objici possit, nimirum Ranzanum insinuare vitæ cap. 2 n. 8, Vincentium priusquam ordini nomen daret, theologiæ incubuisse, & clarum jam in ea facultate sibi nomen buisse. Verum hic manifeste agnoscendum πρότερον hagiologis haud infrequens: Unde addit, antequam secundum & vicesimum ætatis attingeret, id accidisse, quod proinde ad annos a professione religiosa sequentes referendum, scilicet ad quatuor illos annos, quibus jam professus Valentia steterit ac studuisse videtur, priusquam anno MCCCXLVIII Barcinonem mitteretur: ad quod non attendentes Flaminius & alii verba Ranzani immutarunt, quasi nondum octodecim annorum fuerit egregius theologus, quod nec verisimile. Quod vero anno MCCCXLVIII in actis capituli provincialis referente Diago Barcinonem juxta nostrum computum XXII ætatis agens missus fuerit logicam auditurus, nemo miretur: is enim erat ejus seculi mos, diu etiam postea, ut & antea servatus, tirones pluribus annis in studiis privatis, quale tum erat Valentium exercere, unde postea ad studia generalia, quale erat in provincia Aragoniæ Barcinonense, qui spem sui magnam fecerant, lectoresque prævidebantur futuri, mittebantur perficiendi, & ultima manu poliendi, quod & aliis exemplis probari potest. Seraphinus Thomas Miguel laudatus aliter nodum solvit, scilicet a capitulo ad audiendam Barcinonem logicam destinatum quidem, sed patribus Valentinis jam ea mirum exultum momentibus assignationem a priore provinciali mutatam, & ad eam Valentia docendam retentam, quod fecerit a MCCCXLVIII ad LXX.

Urget Diagus instrumentum publicum manu notarii firmatum & mense augusti MCCCXLVIII actum, in quo domus Valentina professi omnes recensentur, quorum ultimus est F. Vincentius Ferrerius, indeque colligit recens & eodem anno professum: nam inquit, si jam annis superioribus fuisset professus, nullum eo posterius professum incredibile videtur. Non placet quod eruditi Actorum SS. editores respondent, se hujusmodi instrumento-

rum relationi parum fidere, quod longa experientia didicerint sæpius diplomata magna cum annorum mutatione transcribi. Etsi enim id forte verum de aliis, certe ab iis excipiendus Diagus vir diligens, & in veteribus membranis examinandis & exscribendis accuratus, cui utinam similem quæque ordinis provincia habuisset. Cæterum quod in illo instrumento Vincentius ultimus numeretur, argumentum non est ultimum fuisse professum: plures enim potuerunt esse rationes, cur posteriorum non fiat mentio: forte non aderant cum actum est, neque enim hujusmodi actis omnes semper adesse tenentur, & qui adsunt, postquam pulsatum est ad capitulum, totum conventum censentur repræsentare. Adde notarios in ejusmodi actis non ad amulsum antiquitatem professionis scribendo nomina servare, ut sæpius usu venit. Quid certius protulisset Diagus, si ipsum professionum codicem ms invenisset, sed ut videtur jam diu antea perierat.

Ex hæcenus dictis patet totos illos XX annos qui fluxerunt a MCCCXLVIII, quem statuimus Vincentii professionis ad MCCCXXXIII, quo magistræ laurea insignitus fuit, sanctum in gymnasiis qua discendo qua docendo disciplinas humanas & divinas, Valentia, Barcinone, Ilerdæ, Tolosæ, si vis etiam Parisiis, iterum Ilerdæ sententias legendo insumisse, quod ejusmodi viris egregiis non insolens. Sic quod verentur eruditi Actorum SS. editores laudati, annos ab omni actione vacuos non cogitur accipere, quoad reliquum vitæ illis & libenter & grater antipulamur, nisi quod libro quarto cap. 1 n. 2, ubi de morte sancti sic legunt: Agebat eo tempore vir Dei sua ætatis sexagesimum annum. Nam auctoritate propria illis non licebat immutare, quod in codice suo ms ipsi legi fatentur, ætatis septuagesimum, nec illis verendum fuit, ne quis incursum deciperetur, cum eum annum excessisse incertissimum sit.

Jam ut lectori qui vitam sancti scripserint, uno conspectu exhibeamus, hi speciatim ediderunt, Petrus Ranzanus, Vincentius Justinianus Antist, Vincentius Gomez, Bernardus Guyard, Joannes Giffie de Rechac a S. Maria dictus, Franciscus Gabalda, Andreas Ferrer de Valdecebro, & novissime Seraphinus Thomas Miguel nostri, de quibus agimus sigillatim suo loco: tum extrates Franciscus Castilionensis presbyter sacre theologiæ doctor, litteris Græcis & Latinis vir eruditissimus, canonicus S. Laurentii Florentia anno MCCCXXII agens, & usus relationibus Bartholomæi presbyteri Florentini, qui sancti discipulus fuerat, & pluribus annis per varias provincias comitatus, qui & morienti affuit, quæ vita Florentia extat ad S. Marci, ac recens Vincentius Victoria Valentinus e sancti familia per fœminas ortus, vir academicus hoc titulo: Vita e miracoli dell' apostolo Valenziano San Vincenzo Ferreri dell' ordine de Predicatori, dedicata alla madre suor Maria Grazia di san Clemente nipote di nostro Signore Clemente XI, quæ scilicet ordinem Carmeli Romæ professa est, Romæ Zenobi 1705 in 8 pp. 182. Extat Parisiis a me visa in Regia H 2813. 3. Hic scriptor canonicus Sætabensis ecclesiæ, & inter academicos, qui Arcadi vocitantur, dictus Erissono Langiano sequitur chronologiam Diagi, & Vincentium anno MCCCXL natum statuit. Quædam alia ex suo habet non accurata, ut cum dicit sanctum in suis concionibus de Rosario prædicasse. Cum aliis verò Surius in suis Menæis ad V Aprilis ex Petri Ranzani codice ms, cui quædam deerant, sed pro more stylo innovato: ex Surius nostri Antonius Senensis, inter vitas sanctorum ordinis, & Bzovius in Anna ad 14. 18. Eadem vero sed Ranzani stylo primigenio Acta SS. ad V Aprilis exhibent ex codice ms Ultrajectino, in quo tamen liber quartus videtur incompletus, & liber quintus seu acta pro

canonizatione etiam non integer. Ambrosius Tac Sæc. XV. gius in Mon. ord. S. Antoninus Hist. P. III Tit. XXI, cap. VIII. Joannes Antonius Flaminius apud Leandrum lib. v. Ipse Leander inter Vitas SS. ordinis a se editas anno 1529, ut docet Henschenius in Actis SS. citatis commentario prævio. Joannes de Marieta Hist. Eccl. de los SS. de España lib. XI. Truxillus Theauri concion. lib. 2. Diagus Hist. prov. Arag. lib. 2. Illephonsus Giron Concion. T. I. Alphonus del Castillo Solorzano, Vidas de Santos de Valencia. Pius P. I, & II. Joannes Nyder, qui Sancto vivente jam clarebat Formitarii lib. 2 cap. 1 sub finem. Robertus de Licio ord. Minorum, qui plura se ex ore Calixti III audivisse asserit, denique Legendarii omnes. Non omittenda epistola Nicolai de Clemangis ad R. de Fontaine, in qua plura ei refert de modo vitæ & prædicationum fructu magistræ Vincentii ord. Prædicatorum vivens, extat autem illa Parisiis in Victor. cod. 654, fol. 236.

Ipsos originales processus de vita & miraculis Avenione, Veneti, Tolosæ, & Neapoli auctoritate apostolica confectos, quos Pius II in bulla canonizationis mandat in Ecclesia S. Mariæ super Minervam de Urbe dicti ordinis ad perpetuam memoriam custodiri, & illorum copiam volentibus exhiberi, nancisci optant Actorum SS. editores eos libenter daturi in supplemento operis, quibus ut fiat satis, cum cedat in decus ordinis, nulla esset omitenda diligentia. Quoad lectiones primas mox a canonizatione in officio divino usurpatis, quas etiam illi eruditi editores optant, ex habentur Piffiaci in regio Sanctimonialium nostrarum alcererio in patrum confessoriorum scriinio cod. ms fol. par. foliis 12 pergamenis ad calcem vitæ S. Thomæ de Aquino a Bernardo Guidonis scriptæ affutis. Illæ autem lectiones novem extra tempus paschale, & tres ab illis diversæ pro tempore paschali sunt manu seculi XV circiter medii, caractere Gothico quidem, sed eleganti & grandiori absque abbreviationibus, ut ad usum monialium videantur scriptæ, nam & singulis vocabulis quantitas per accentus est inscripta, virgulæ etiam, mediaciones, & puncta in cantu observanda diligenter annotata. In his verò lect. IV sic legitur: Postea vero quæstus rone perfusus decimum octavum agens annum, vivere atque mori elegit sub regula & institutis Fratrum ordinis Prædicatorum. Nec dies annive Christi additur. Lectio vero tertia tempore paschali dicenda sic incipit: Demum post annos septuaginta octo in Occidentali Britannia, que Armorica pridem dicebatur, circa vita occasum continue per biennium commoratus est &c. Et sub finem lectionis longioris: Ab hac luce migravit ad Christum nonas videlicet aprilis hora vespertina anno Domini MCCCXVIII &c. scilicet stylo veteri, novo MCCCXIX. In breviario ms memb. forma 8 olim domus nostræ Aurelianensis, nunc Parisiensis ad S. Honorati sunt tantum novem lectiones ex illis duodecim fere totidem verbis, sed compendiosiores conflata & exscriptæ, nam quod in illis lectione quarta, in istis lectione tertia habetur. Lectio verò nona sic incipit: Agens autem ætatis sue annum septuagesimum octavum, licet senio confractus &c. Finis: Nonis aprilis hora vespertina anno Domini MCCCXVIII feliciter obdormivit in Domino. Estque ista lectio mediam partem brevior, quam tertia paschalis supra laudata. Breviarium antiquissimæ editionis Venetæ apud Franciscum de Hailbrun & Petrum de Bartza in VI absque anno, numeris, reclamationibus, majusculis, quæ manu additæ, cyaneoque & minio distinctæ, eadem lectiones novem quæ in breviario ms de quo mox, exhibentur: at in editione Veneta anni MCCCXII eadem quidem sunt lectiones, sed mo-

Sæc. XV. dia cujuslibet posteriori parte rescissa, excepta nona, quæ integra eadem. Licet autem quoad artem sancti istæ lectiones sententiæ nostri Joannis de Marieta videantur favere, non tamen putaverim a chronologia superius a nobis statuta, sanctum scilicet ætatis LXXIV inchoato devixisse, quæ omnia tam facile concordat, recedendum. In brevioribus posteriorum editionum, quæ mihi fere sunt omnes præ manibus lectio illa nona laudata rescissa est, quod argumento est illam ætatis sancti cum obiit designationem non vivam Patribus ordinis accuratam. Hæc ejus opera:

De suppositionibus logicis tractatus, quem edidisse fertur 24 annos natus. Princ. *Quoniam propositio &c.* sic Marieta.

2. Bibl. Colbert. cod. 815 fol. med. papyro inter plura schisma Avenione attinentia fol. 255, sic legitur:

Incipit tractatus de moderno Ecclesie schismate compilatus per F. Vincentium Ferrarii ordinis Prædicatorum ad christianissimum principem D. Petrum regem Aragonum anno Domini MCCCXXX. Vestra regis majestati serenissime princeps feror com-mendat indignus, sed fidelis servus F. Vincentius Ferrarii peccator cum debitis reverentia & honore. Excellens vestra benignitatis dignatio &c. Hujus tractatus tres sunt partes, in quibus acerrime sustinet causam Clementis VII papæ Avenionensis; & P. II cap. 3 rat. 7 cum dixisset in dubio quis ex duobus electis esset verus papa, standum esse iudicio & sententiæ DD. cardinalium, addit standum quoque esse decreto RR. P. D. archiepiscopi Arelatensis S. R. E. camerarii & iudicis ordinarii, qui omnes indubitanter verbo & scripto authentice asserunt D. N. Clementem VII esse verum papam, & Bartholomæum esse apostaticum & intrusum. Finis est operis fol. 170. Porro hic tractatus Vincentium probat jam tum magnæ auctoritatis, theologiæ jurisque canonici peritum, & saltem eo anno MCCCXXX annorum XXXIV ut supra contendebamus, non juvenem vix XXI annorum ut exhibent Actores SS. editores, dum anno tantum MCCCXVII natum esse volunt. Hujus tractatus meminit etiam Baluzius in suis *Papæ Avenion.* col. 1238 & 1306 ex cod. Colbert. quem & ipse diligentius lustravi. Ea de causa Vincentium postea laurea coronatum a Petro de Luna non dubitaverim, allectum etiam in familiam cum legatus a Clemente in Gallias missus est, & tandem cum ipse Petrus a cardinalibus Avenionensibus papa electus est contra Romanum dictus Benedictus XIII, ascitum sacri palatii magistrum anno MCCCXIV, quo in munere perseveravit, usque dum divina revelatione monitus regna christiana verbum Dei prædicando percurrere ut alter apostolus suscepit, sive id acciderit anno MCCCXVI, sive ut quidam & fortè rectius volunt MCCCXVII, cui proinde successit in eo officio F. Sanctius de Porta de quo postea, non prævit ut habet Fontana in Theatro.

Scio Ranzanum lib. 2 vitæ Sancti n. 8 sic loqui: *Quamvis juventutis sua tempore multis in locis verbum Dei evangelizaverit, tamen dum ageret quadragesimum annum cœpit peregrinationis ejus tempus.* Quibus verbis rursus confirmantur Actores SS. editores in sua sententia anno solum ejus seculi LVI natum Vincentium: verum cum in eo ipse sibi non stet Ranzanus, qui anno ætatis LXX affruit mortuum, sed & obstat canonizationis bulla in qua diserte habetur LXX ætatis transcendisse, non ad unguem accipienda sunt verba Ranzani, sed late, ut sensus sit XL ætatis excessisse, qui revera quinquagesimum attigerat, aut etiam superarat.

3. Alia Sancti opuscula sunt:

Tractatus vitæ spiritualis. Pluries prodiit unâ

cum B. Augustini & B. Bernardi meditationibus Latine (editionem Venetam anni 1500 laudat Lusitanus) Hispanè autem semel curis Francisci Ximenes cardinalis ex ordine Minorum.

Tractatus valde utilis & consolatorius in tentationibus circa fidem. Hoc titulo MS cod. servabatur in Cartusia Tarraconensi *Scala Dei* dicta.

De fine mundi & tempore Antichristi. Epistola est ad Benedictum XIII papam Avenione sedentem, scripta ex villa Alcanizii die XXVII Julii MCCCXII. Alcanizium oppidum amplum *Ergavica* a quibusdam recte Ferrario dictum, situm est in Hispania Tarraconensi. Editam autem in 4 se vidisse Neapoli in bibliotheca S. Severini asserit Lusitanus. Extat MS in codice Victor. 285 fol. par. memb. a fol 57 ad 63.

Epistola Rmo. in Christo P. F. Joanni de Podionnis generali magistro ordinis Prædicatorum (scilicet in obedientia Avenionensi) *subscripta finaliter in civitate Gebennensi XVII decemb. MCCCIII.* In qua magistro gestorum postquam ut ipse dicit ultimo ab eo discesserat, Romanis in Delphinatu, ubi cum eo convenerat (mense martio MCCCII ut dicunt quidam) rationem reddit accuratam. Quin plures alias eidem dederit vix dubium est, sed periisse luctuosum.

Fragmentum epistolæ ad fratrem suum Bonifacium priorem magnæ domus Cartusie ad Gratianopolim, scripta XVII septemb. in loco de Malon. Annus deest.

Fragmentum epistolæ ad Joannem Gersonum cancellarium Parisiensem scripta tempore consilii Constantiensis.

Epistola ad Infantem Martinum: Prima scripta Valentia die S. Sebastiani. Altera die S. Mathie, qua ut ab eo invitatus erat, ad quadragesimam coram eo prædicandam se feria 2 sequenti iter arripiturum promittit. Annus in utraque deest, sed ante MCCCXC utraque scripta fuerit lingua Valentina, & Latine vertit F. Vincentius Justinianus Antist.

Epistola ad Ferdinandum I Aragonia regem scripta in villa de Tamarit die XVI maii. Annus etiam deest, sed anno MCCCXIV scriptam docet Diagus fol. 197 d, cum responsum sit ad regis epistolam datam XI maii ejus anni.

Suffragium in electione Ferdinandi regis Aragonum.

Sententia quam novem viri pro Infante Ferdinando tulere anno MCCCXC.

Pie ejusdem preces.

Quæ omnia eo recensemus ordine quo prodierunt curante & notis illustrante Antistio hoc titulo:

S. P. N. Vincentii Ferrarii Valentini ordinis Prædicatorum opuscula a F. Vincentio Justiniano Antistio S. T. D. collecta & scholiis explicata, Valentia, Petri Patritii 1591 in 8 pp. 144. Quæ editio Parisiis in Regia D. 3753.

Horum primum scilicet *tractatus de vita spirituali* rursus prodiit Lugduni 1585 in 16. Colonia 1616 in 16. Tolosæ, Joan. Boude 1655 in 12.

Idem Italice versum editum fuit hoc titulo: *Trattato della vita spirituale dalla lingua Latina nuovamente nella volgare Italiana trasportato*, Ticini, Ardizzoni & Rossi 1613 in 16 pp. 179. F. Innocentio Granello da Fiorenzola S. T. M. ord. Præd. nuncupat interpretes Paulus Antonius de Piacentini sacerdos Papiensis. Extat in Regia D. 2923.

Gallice etiam prodiit hoc titulo: *Traité de la vie spirituelle par S. Vincent Ferrier &c. traduit de Latin en François avec des remarques & annotations sur chaque chapitre par Sœur Juliane Morell religieuse à S. Praxède en Avignon de l'ordre de S. Dominique*, Parisiis, Dionysii Moreau 1619 in 12. Extat apud nostros ad S. Honorati.

Rursus elegantius Parisiis, Claudii Cellier, 1704.

in 12 pp. 173, qui interpret recentior addidit: *Exercices de pieté pour passer chretienement la journée. L'esprit dont les chrestiens doivent être animez dans toute la conduite de leur vie, & ce qu'ils doivent observer pour se sanctifier dans leur travail en remplissant d'une maniere chretienne les principaux devoirs de la vie civile*, pp. 137. Et tandem: *Traduction des prieres que l'Eglise fait dans la ceremonie d'une profession dans l'ordre des chanoines regulieres de S. Augustin*, pp. 24. Quæ addo quia licet interpret tractatus nomen suum occultum esse voluerit, ferunt tamen certo esse Sororem Ludovicam de Maisons ex illustri familia de Maisons in senatu Parisiensi præsidum, Pissiacensis monasterii regii ordinis nostri Sanctimonialium etiamnum vivam & ob infirmitates cum licentia magistri ordinis in monasterio canonicarum regularium de la Villette ad Parisios diversantem, cujus pietati ac religioni & versi Vincentii libelli & alterius *Exercices de pieté &c.* ab ea compositi ac sequentium laus sua a nobis reddenda fuit.

Præter superius relata opuscula quædam alia laudantur a nostro Seraphino Thoma Miguel hoc titulo:

Recognitio hominis interioris, Latine.

De las ceremonias de la Misa, Lingua Lemovicina verius Valentina: illud forsan de quo postea Latine inter distinctiones editum.

Quasdam etiam epistolas ad Martinum Aragonia principem & postea regem eodem sermone Lemovicino datas refert noster Andreas Ferrer de Valdecebro in præfata collectione Justiniani non contentas cum pluribus aliis seu a Ferdinando IV Aragonum rege seu a viris principibus ad eum datis, quas apud eum videtis.

4. Quantum ad sermones horum volumen unum lingua Valentina nuncuparat Martino regi dicto, ac miserat, cujus & ipse meminit in quadam epistola ad eum regem data & apud Valdecebrum legenda; sed hoc volumen periisse affirmat Miguel citatus. Præterea monet Diagus fol. 184 d, a se visum volumen ipsius sancti manu scriptum, quod & secum in itineribus deferebat, in quo sermones a se habendos, & loca ubi a se habendi erant annotabat, simul & quæque sibi quoto die iter agenti accidebant, adeo ut sit veluti Diarium ejus vitæ ac itineris per civitates & oppida aliæque loca Castellæ & Baticæ a Dominica sexagesimæ XV febr. MCCCXI, quo num. aur. 6, lit. Dom. D, pascha XII apr. ad annum MCCCXIII mense julio: cum enim tum Morellæ convenissent Benedictus XIII & Ferdinandus I Aragonia rex de pace Ecclesiæ & schismate sedando acturi, eo etiam ab iis vocatus se contulit Vincentius, cujus consiliis in tanto negotio uti volebant: at transactis in ea collatione absque fructu quinquaginta diebus, tres ab invicem discesserunt: recedens verò Vincentius apud hospitem suum dictum volumen sermonum reliquit, quod per variorum manus ad Joannem de Ribera patriarcham Anthiochenum & archiepiscopum Valentinum pervenit, apud quem anno MDXCIX ut pretiosissimum cimelium servabatur. Ex eo autem Diagus gesta Sancti hoc toto fere quadriennio edidit a fol. 185 ad 198 d. Utinam & sermones eo volumine contentos cum editis contulisset, & quid habeant inter se convenientiæ aperuisset, quod forsan aliquando curiosus quis symmista præstabit & hic adder. Interea ejus sermonum editiones hæc nobis sunt cognitæ:

1. Tomis IV. Tomis I: *Sermones quadragesimales*. Pr. *Cum jejunas, unge caput tuum &c.* Colonia, Joan. Guldem 1482 fol.. Huic tomo præfigitur *Ars prædicandi Alberti*, sed quis ille Albertus non additur. T. II & III: *Sermones de tempore* 1487 fol. T. IV *Sermones de SS. per annum*,

ibid. fol. Hæc aliæ laudantur antiquæ *de tempore*, Argentina 1485 & 1503 fol. *De SS.* Ulmæ 1475 fol. Argentina 1494 fol. Gallice translata Lugduni 1477 fol. Ibidem Latine 1493 in 4, & 1499 fol.

II. Editiones aliæ in 8, Tomis tribus, Lugduni 1509, 1521, 1525. Ibidem per F. Simonem Bertherium ord. Præd. recogniti 1530. Ibid. Matthiæ Bannhome 1539. Ibid. Hæred. Jacobi Giuntæ 1550. Postea per F. Damianum Diaz Lusitanum ord. Præd. recogniti Antverpiæ 1570. Dolet autem quod primi editores codices MSS quibus usi sunt, non indicarent. Cæterum de his sermonibus sic censet Sixtus Senensis: *Vincentius Valentinus ex ord. Præd. declamator suo tempore omnium celeberrimus, scripsit in lectiones evangelicas, quæ per singulos anni dies in Ecclesia leguntur, sermonum tomos tres, qui inter sermonarios scholasticos primas habent.*

Hos verò omnes non manu Vincentii, sed auditorum qui ex ore dicentis reportaverunt scriptos asserit Seraphinus Thomas Miguel Valentinus in vita Sancti novissime edita.

Venetiis apud SS. Jo. & Paul. Pl. 6 extant MS *Sermones S. Vincentii de tempore* chart. in 4.

5. Prodiert etiam hoc titulo: *Distinctiones B. Vincentii. Divini verbi præconis & prædicatoris, ac sacrarum literarum interpretis, & professoris subtilissimi S. Vincentii confessoris de Valentia ordinis Prædicatorum aurei sermones fructuosissimi, & omni tempore prædicabiles, cunctis divina legis declamatoribus plurimum necessariis per distinctiones & literas alphabeticas ordinati nusquam hæcenus impressi: præ cæteris jam impressis pulcherrimi, diligenterque revisi per F. Petrum de Tardito sacra theologia professorem ejusdem ordinis & conventus Chamberiaci &c.* Lugduni, Dionysii de Harli, & Simonis Vincentii 1523 in 8 pp. 622. Subjicitur: *Perutilis expositio decem præceptorum legis per modum sermonum a B. Vincentio S. T. P. ad omnium sacerdotum utilitatem & instructionem edita, & nusquam hæcenus impressa. Additus est tractatus in fine, in quo continetur alia expositio decem præceptorum.* Sed hæc altera expositio cujus sit non indicatur, certe Vincentio non tribuitur: sed & de priori an Vincentii sit mihi dubium.

Hanc editionem F. Petrus de Tardito F. Valentino Lievin Ebroicensi S. T. M. congregationis Gallicanæ generali vicario, & totius regni Franciæ adversus hæreticam pravitatem inquisitori, nuncupat e Lugduno XI Julii 1523; dicitque hoc opus e bibliothecarum angulis in quibus latitabat, in lucem se prodere: aliudque se habere præ manibus opus panegyricum de Sanctis ejusdem S. Vincentii nusquam impressum, quod curaturus erat imprimendum: quod proinde alterum esse debuit a superius indicato tot vicibus ante 1523 etiam Lugduni Latine & Gallice edito. An autem promissis steterit, hæcenus mihi incompertum.

Non omittendum inter has distinctiones, ceterum hunc titulum habere: *De Christi vita quæ in Misa representatur per 30 principaliora opera, quæ Jesus in hoc mundo fecit.* Pr. *Christi vita representata est &c.* Subdubitabam primo an non esset idem sermo, quem postea sub nomine F. Vincentii de Marugio in Navarræa a me repertum refero, sed collatione facta vidi non convenire.

Venetiis inter codd. MSS Alexandri Zilioli apud Tomasinum recensetur codex hoc titulo: *Prophetia plurimum SS. hominum ex antiquissimis codd. fideliter transcripta in 4.* In his *Propheticon B. Vincentii, & opusculum B. Vincentii.* An hæc diversa ab editis monebunt gentiles.

B. JOANNES DOMINICI.

†
1419. **B** JOANNES DOMINICI vitæ vir integritate, dignitatem, præclareque gestorum gloria celeberrimus, celeberrimos etiam nactus est laudum suarum præcones, alterum S. Antoninum suum in religione alumnum Florentinum exinde antistitem, alterum F. Joannem Caroli symmytam & supparem, virum ætatis suæ eloquentissimum. Primus elogium ejus scripsit Histor. suæ P. III Tit. 22 c. 5: secundus vitam stylo eleganti, quam Leander Albertus suo de Viris Illust. Lib. III fol. 70 inferuit, sed plenius & accuratius ex cod. ms ipsius Caroli in Bibl. S. Mar. Novel. Florentiæ servato Actorum SS. Editores T. II Junii ad x ejus mensis pag. 399 repræsentant: ex quibus ea solum pro nostro instituto hic proferemus, quæ ad chronologiam ab eo gestorum spectant, hagiologis cætera fusius enarranda relinquentes. Florentia natus est Joannes noster ad annum circiter MCCCLV: juxta S. Antoninum, plebeis quidem parentibus, & victum sibi ab arte comparantibus, sed honestis & piis, quique filium a puero optimis instituerunt moribus, etsi ob rei domesticæ penuriam in literis humanioribus promovere non potuerunt. At ille ingenio puer acri & vivido, ad altiora se quam ad artem quam profitebatur pater mechanicam natum sentiens, ecclesiâ nostram frequentans, ubi decimum octavum ætatis attigit, literarum quamvis rudis, nostris ut accenseretur ausus tamen est postulare. Repellendum plerique judicabant, seu ordini futurum inutilem, at sapientiores nescio quid superioris in animo luminis ex oculorum acie perspicientes, quod fausta omnia ex eo portenderet, admittendum senserunt, nec spes sefellit. Habitu enim indutus ad annum circiter MCCCLXXIII, brevi tantus ac talis evasit, ut nec in philosophia vel theologia, mathematicis etiam & jure canonico, dicendique gratia & efficacia ullus alius potior haberetur. Nec minus integritate morum & gravitate, vitæque studio regularis claruit, cibi somnique vir parcissimi studio semper intentus, acerrimo judicio tenacissimaque præditus memoria, quæ legebat intime penetrans, semel lecta perpetuo retinebat. Accedebant ad hæc corporis præstantia, majestas oris, sermonis dignitas & elegantia, vox ad modum tubæ sonora, animos intime percillens, ac quocumque vellet facillime insectens, tanta vero ex eruditione orationis copia & ubertas, ut per quadragesimam quotidie bis prædicare mane librum aliquem veteris testamenti aut evangelia, sero epistolas Pauli explicando solitum illi esset & commune. Ministerio verbi annis circiter xxv in præcipuis Italiæ civitatibus incubuit, ubique cum plausu, fructu majori auditus, pluribus interea functus in ordine muneribus, Romanæ etiam provinciæ suæ præfectus, in qua disciplinam regularem non parum a dno quo tum ut norunt omnes Ecclesia vexabatur schismate detrimenti passam, sed & in aliis Italiæ ordinis provinciis asseruit, Florentiæ, Pisis, Luca, Cortonii, Fabriani, Venetiis in conventu S. Dominici MCCXC1, Lector tum ibidem publicus ut vocant Itali, hoc est concionator ordinarius, ubi & monasterium Sororum ordinis Corpus Christi nuncupatum a fundamentis erexit sanctitate in primis celebre, senatoriarumque mox familiarum filiabus implerum, Fesulis etiam ad Florentiam, ubi solum conferente F. Jacobo de Altovitis episcopo ex ordine assumpto, domum ordinis construxit anno MCCCCVI: & eodem anno S. Antoninum habitum induit postea suo seculo Ecclesiæ lumen præfulgidum. Pestilentissimum de quo mox schisma, quod non solum regna, sed & ubique

& in Italia ipsa civitates, imo & in iisdem religionis domibus sodales inter se dividebat totis exhorrens medullis Joannes noster, qua valebat apud omnes auctoritate atque facundia extinguere conabatur. Hinc defuncto Romæ Innocentio VII die VI nov. MCCCCVI, ad patres hujus obedientiæ purpuratos & ad pontificem ab iis eligendam reipublicæ Florentinæ visus est orator mittendus, qui eos ad pacem Ecclesiæ restituendam hortaretur, nec ad eam rem illis magis idoneus occurrit quam Joannes noster, qua erat apud eos estimatio: quod egregie præstitit summum pontificem xxiii novemb. electum Gregorium inquam XII, coram ejus cardinalium collegio publica & gravi oratione alloquendo, quem omnes & libenter audierunt & gratissimum habuerunt, atque in primis ipse pontifex electus, cui jam olim in minoribus apud Venetias agenti notissimus erat, quique viri solertiam & vitæ sanctitatem atque animi præstantiam admiratus, eum apud se retinere eoque uti decrevit nec Florentiam redire voluit, Ragusinumque creavit antistitem quarto Kal. aug. inquit Fontana, ac proinde non MCCCCVI ut ille habet sed MCCCCVII Pontif. ann. 1, quæ promotio Florentinorum ab eo injuste alienavit animos: at multo magis cum mox anno MCCCCVIII maii XI ab eodem creatus est seu potius antea jam creatus, declaratus est cardinalis tit. S. Sixti, ab episcopatu tamen vulgo dictus cardinalis Ragusinus, cum aliis tribus Antonio Corrarario Gregorii nepote episcopo Bononiensi, Gabriele Condulmerio Veneto episcopo Senensi, & Jacobo Utinensi protonotario. Tum enim non solum Florentini, sed & hujus obedientiæ cardinales antiqui ea creatione novorum exacerbari, quod eis contra juramentum facta videretur a pontifice in sua electione datum, de non creandis donec Ecclesiæ concordia restitueretur, nec novos istos promotos agnoverunt, & a pontifice desciverunt, Pisasque secesserunt, ubi quod omnes norunt, cum cardinalibus obedientiæ Benedicti XIII plurimisque aliis utriusque ordinis ecclesiasticis congregati concilio habito exactis Benedicto & Gregorio novum pontificem Petrum de Candia ordinis Minorum Alexandrum V dictum tandem xxv i jun. MCCCCIX elegerunt, qua tamen electione non extinctum, ut autumabant, sed auctum potius schisma, cum enim prius duo tantum, tres deinceps de summo pontificatu contendebant. Interea enim dum hæc Pisis agerentur Gregorius partes suas pro virili tutabatur, Joannesque noster ei adhærens, ut cujus sibi jus clarius videbatur, & a consiliis intimus, ab eodem datis literis Arimini v i Id. jan. pontif. tertio, Christi MCCCCIX legatus de latere ad Sigismundum, & Wladislaum Hungariæ & Poloniæ reges cum potestatis plenitudine in partibus Hungariæ & Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Lodomeriæ, Rassiæ, Serviciæ, Bulgariæ, Sclavoniæ, & Russiæ missus est, qui hos reges eorumque regna in obedientia sua contineret, cum iisque maxime cum Sigismundo de schismatis extirpandi vero modo tractaret. Quo mox ille se contulit plebeio amictu transfiguratus, ne in via ab hostibus interciperetur, Budæque erat adhuc xxii martii, ac jussu sapientissime perfectis adeo ut Sigismundo Pisano tum saltem non assenserit concilio, ad Gregorium reversus eum in civitate Aultriæ diocesis Aquilejensis concilium suum habentem comitatus est, & inde ad paratas sibi insidias vitandas in regnum Neapolitanum Caletamque fugientem non solum sectatus est, sed & deficiente ab eo anno MCCCCXII Ladislao Siciliae rege pene ab omnibus derelictum sua prudentia ac agendi solertia sustentavit aulamque ejus universam: Licet autem Gregorio totus sic addictus esset,

esset, eumque verbo & scripto tueretur, eundem tamen monere non cessabat, ut paci Ecclesiæ omnia cederet etiam summi pontificatus abdicatione. Quod & tandem obrinuit. Indicta enim Sigismundi Hungariæ regis tum etiam imperatoris sollicitudine synodo Constantiæ ad mensum novembrem MCCCCXIII celebranda, legatos suos eo destinavit Gregorius Joannem nostrum Dominici cardinalem & Joannem Constantinopolitanum patriarcham electum cum plena potestate ea omnia agendi, quæ ad Ecclesiæ concordiam consequendam ipsis viderentur necessaria. Literæ datæ sunt Arimini, secundo idus octob. anno VIII, scilicet Christi MCCCCXIII. His annexæ erant aliæ, quas Sigismundo scribebat idem pontifex, ut illis suis legatis plenam fidem haberet ibidem datæ XVI Kal. nov. Non longe a Constantia jam XVIII novemb. pervenerat Joannes noster, & Gregorii insignia ante fores palatii sibi parati cum erigenda curasset, id permissum non est, quod ejus obedientiæ civitas illa non esset. (A.) Quiescendum itaque illi fuit, donec sessione XII die mercurii XXIX maii MCCCCXV depositus est a pontificatu Joannes XXIII, ipsomet latæ in se patrum sententiæ consentiente XX XI maii sequentis: tum enim Joannes noster cardinalis Ragusinus vigore literarum Gregorii Arimini tertio Idus martii anno IX Christi MCCCCXV datarum sessione XIV die jovis quarta julii facta prius brevi sed erudita & elegantis ad patres collatione concilium generale convocavit, & omnia per ipsum agenda autorizavit & confirmavit, tumque ad osculum pacis a cardinalibus admittus inter Franciscum Venetum & Antonium Aquilejensem cardinales sedit. Deinde vero cum Carolus de Malatestis Gregorii in hac causa procurator nomine ejusdem pontificis papatui renunciasset, Joannes noster sede relicta subjunxit: *Ego quoque qui legatus illius hic assisto, cum meo jam functus sim officio, & plebeo & dignitati ab eo mihi collata sponte ac ultro resigno*, moxque se ad inferiorem præfulam ordinem contulerat, sed & Patres & imperator sui gradus retinere locum & jura maximo ei præstito honore voluerunt, cum quibus deinceps omnia in concilio acta perfecit, ob vitæ sanctitatem mira eruditione, modestia & prudentia conditam ab omnibus magni habitus: qui demum cum cæteris ibidem præsentibus S. R. E. cardinalibus, delectisque aliis ex quinque nationibus Italica, Gallicana, Germanica, Hispana & Anglica xxx electoribus die jovis XI novemb. MCCCCXVII Oddonem de Columna S. Georgii ad Velabrum diaconum cardinalem in summum pontificem elegit Martinum V dictum, cui ut & imperatori ab inde fuit carissimus, & ob præclaras dotes magno in pretio. Hinc absoluto die veneris XXI aprilis MCCCCXVIII sessione XLV & ultima concilio, ab eodem Martino V ad Sigismundi imperatoris petitionem legatus de latere in Hungariam missus est adversus hæreses Boëmorum ibi fructificantes & pullulantes literis datis Genevæ v Id. julii an. 1, Christi MCCCCXVIII. Illuc vero profectus gentem in hæresi obduratam videns, quæ nec monitionibus obtemperaret, nec cederet argumentis, non parum ingenium, consiliaque dedit imperatori salubria & expedita, si iis uti voluisset: interea ille morbo correptus Budæ tandem migravit ad superiores, fuitque ex ultima voluntate in monasterio Fratrum S. Pauli primi eremitæ suburbano cum maximo cleri utriusque & populi concursu sepultus cum sanctitatis opinione, quam & crebra ad ejus sepulcrum patrata miracula confirmarunt, adeo ut cultus ei ut sancto redditus fuerit ad annum MDXLI, quo Buda a Turcis per dolum expugnata, (A) Videndus de his Schelstrateus, & Acta conc. Constant. T. IV, pagg. 20, 21, 34, & 37, ubi dicitur die martii XXI

facta quoque omnia conculcata fuerunt & propheta. De die & anno mortis non conveniunt auctores. S. Antoninus ait MCCCCXVIII, nisi fortè sit in editis typorum erratum: Joannes Caroli indicat annum MCCCCXX, at Seraphinus Razzius cui potiore fidem habeo *Vir. Illust. pag. 54* dicit mortuum x junii MCCCCXIX, quod & secuti sunt Actorum SS. Editores citati. Etatis LXIII obiisse cum restetur S. Antoninus & tum ille tum Joannes Caroli octodecim annos natum ordinem induisse constanter asserant, ideo anno MCCCLXXIV, id evenisse supra indicabam, quamvis non uno in loco dictus Joannes Caroli annum LXXV designet, quod fortè non ita scrupulose discussit, aliter nostro Joanni vitæ anni quatuor rescindendi essent. Præter citatos de eo legendi Odoricus Raynaldus in Annal. Eccl. ab anno 1406 ad 1419, Concil. General. Tomus XII, & nostrates omnes. Eum Joannes Caroli numquam archiepiscopum Ragusinum consecratum fuisse innuit, cui hand facile assentiar, cum Razzius citatus conventus Ragusini prior aliquando & in illis partibus vicarius generalis, quique monumenta vetera ejus civitatis discussit ac antistitem Ragusinum vitas scripsit, id non dicat: sed addat tantum per annum circiter hanc Ecclesiam servasse, quod in ea residere a Gregorio XII retentus non posset, ceterum carissimum semper ei fuisse, adeo ut moriens & vasa argentea & cardinalitium capellum ei legarit, qui Razzii ætate ibidem suspensus etiamnum vivebatur. Ecclesiam Tropeensem etiam ei commendatam a Gregorio XVI maii MCCCCX narrat Ughellus Ital. Sac. T. IX col. 655, quam ob eandem fortè non residendi necessitatem inter manus collatoris brevi resignavit. In chronico parvo ad calcem constitutionum anno 1504 Venetiis edito hæc tantum de eo habentur: *Hic (Gregorius) fecit cardinalem F. Joannem Dominici de Florentia, & misit eum legatum ad imperatorem Sigismundum pro unione Ecclesiæ procuranda, qui tandem obiit legatus in Hungaria tempore Martini V.* Hinc fusius illud elogium ab auctore annotationum ad Acta SS. T. II junii pag. 399 n. 6 F relatum, a F. Felice de Castelfranco additum colligas, ut qui constitutionum editioni 1566 præfuit, quæ a me non visa: sed si in ea legatur, iterum in compendium redegerunt ultimi editores, emendandi isti cum dicunt in conventu nostro S. Pauli primi eremitæ conditum: non enim apud nostros etsi duplicem haberet ordo inibi conventum Budæ & Pesti in altera parte Danubii, sed apud Fratres Eremitas S. Pauli, qua de causa ignoratur, primo sepultus est, ex quo ad majorem ecclesiam translatum aiunt. Agnomen *Dominici* a patris nomine qui *Dominicus* vocabatur ei adhæsit, quod tum vulgare non solum in Italia, sed & in Galliis. Hæc ejus opera a S. Antonino recensita:

1. *Super Ecclesiasten per modum lectionum, quas Venetiis lector existens publice civibus legit, ms: a se visum in conventu nostro Fesularum testatur noster Ambrosius Catarinus in suo tractatu De conceptione B. V. Princ. Omnia parata sunt, venite ad nuptias.*
2. *Super canticum canticorum, quorum I & 2 capitulum per modum lectionum exposuit.* Meditationes egregias vocat Joannes Caroli vitæ n. 33. Extrat ms in Bib. Barber. Romæ hoc titulo: *Jo. Dominici de Florentia Or. Præd. contemplatio in canticum canticorum.* Sic Alva. Leander fol. 252 a, testatur quod dum anno 1398 pridie non. novemb. in cænobio S. Dominici Venetiarum legeret illud canticorum I. v. 6, *Indica mihi quem diligit anima mea* in frequenti auditorum numero, longo sermone laudes F. Nicolai Ravennatis viri sanctitate præ-januar. solemniter Constantiam ingressus.

(A) Videndus de his Schelstrateus, & Acta conc. Constant. T. IV, pagg. 20, 21, 34, & 37, ubi dicitur die martii XXI

Sec. XV. celsi, quem aliàs ad ordinem adoptarat, complexus sit. Ex quo discimus has lectiones ab eo Venetiis anno illo prædicatas.

3. *Diffusum commentarium super Matthaum ad caput XIX usque.*

4. *Commentarium super Magnificat copiosum. B. V. laudes multa devotione conspicuas in eo contineri testatur Joannes Caroli, qui proinde apud suos vidit ms. Hoc titulo opusculum ms extare in Bibl. S. Mar. Nov. Florentiæ anno 1482 exaratum testatur noster Badius, sed an istud sit Joannis Dominici dubitat, censetque potius esse Joannis Caroli. Sic auctor annotationum ad Acta SS. citatus pag. 397 f. Florentiæ apud Præmonstratenses ad Namurcum extat in collectione tractatum a nostris editorum ms, *Explicatio super Magnificat. Pr. Beata virgo Maria facit mentionem de tribus &c.* quam alicujus nostrum censet Alva, & eandem quam sub nomine Jo. Dominici citat Bandellus.*

5. *Itinerarium devotionis.*

6. *In psalms & cantica canticorum, in quo satis devoti sunt sermones.*

7. *Lucula noctis. In quo libello Christicolæ contra invehitur de divino cultu neglecto, & studio immodico literarum gentilium, ita ut pene contemnant divina oracula & ecclesiasticos libros. Lucubratio est, inquit Joannes Caroli, adversus Colucium insignem poetam, qui de fortuna vel fato carmen scripserat, in quo poetica forsan licentia ductus, non satis probe de fide sentire videbatur. Extat ms apud nostros S. Mar. Novellæ.*

8. *Tractatus de amore Charitatis. Vulgari sed eleganti stylo super illud Apostoli: Si linguis hominum loquar & angelorum, 1 Cor. 13, per modum sermonum 44. Ad Sanctimonialia nostras Venetas Corporis Christi Cujus duplicatum exemplum ms extat Florentiæ ad S. Mar. Nov. memb. sed absque nomine auctoris a me anno 1681 visum, & ad S. Marci Arm. III cod. 68. ms memb. Prodiit etiam typis Venetiis 1555. Iterum hoc titulo *Trattato de la carità di nuovo ristampato*, Florentiæ, Philippi Giunti 1595 in 8 pp. 579.*

9. *Quadragesimale unum recollectum, in quo cum themate occurrenti proponit versus psalmorum unum vel duos a 1 Beatus vir ad IX Constitute tibi Domine; simul evangelii expositionem includens.*

10. *Quadragesimale alterum eodem tamen anno de sero prædicatum & aliquantulum recollectum in Epistolam Pauli ad Romanos. Utrumque a S. Antonino visum. Horum lectione inquit Joannes Caroli de utroque Quadragesimali loquens, nil dulcius nec quidquam est eorum eruditione præstantius.*

11. *Sermones de SS. & aliis anni festivitibus.*

12. *Epistola multa doctrina & pietate referta.*

13. *Tractatus de conceptione B. Virginis. Pr. Resecanda sunt putrida carnes. Citant Bandellus & sequaces, ut & Bergomensis in Suppl. chronic. Recensetur etiam a nostro Bundero in suo codd. mss Belgii catalogo pag. 365 ut a se visus apud nostros Bufcoducenses, qui perierit, inquit Alva, Sol. Verit. Rad. 194 col. 1471 & seqq. legendus, modo enim codex ille non reperitur.*

14. *Vita B. F. Marcolini Foroliviensis, qui scilicet S. Petrum Martyrem occidit, quique abinde conversus ordinem amplexus est, & in eo sanctissime vixit & obiit, quam Actorum SS. Editores dandam a se promittunt in supplemento januarii die 24.*

15. *Regula vivendi. Pr. Timor filialis ut ego quidem censeo. Extabat apud Clar. Magliabecum Bibl. Magni Ducis Florentiæ præfectum ms membran. lingua Etrusca vernacula: sic auctor annotat. ad Acta SS. citatus pag. 398 A, i. Tractatum hunc eundem existimo, cum eo qui servatur Florentiæ*

ad S. Marci, Arm. II n. 154 hoc titulo: *La solenne ammonizione dell'anima, del corpo e della roba, e de' figliuoli composta per Frà Giovanni Domenici cardinale. Pr. Uno timore filiale. Ad calcem legitur: A di 29 d'Agosto 1505: Quibus ætas codicis videtur indicari.*

16. *De possessionibus. Sic Pocciantius.*

17. *Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum opus de corpore Christi recensetur in catalogo codd. mss. servorum B. Mar. Florentinorum n. 120, opusculis quibusdam S. Antonini adjunctum. An sit nostri Joannis, ut verisimile, videant gentiles.*

Alva Sol. Ver. col. 1471 ait in Indice Bibl. Vatic. extare notitiam cujusdam cod. ms sic: *Joannis Dominici (imo diabolici) archiepiscopi Ragusini Abusiones cum glossis in 4, 192, 157. Eodem vol. hæc alia: Quæstio an Papa &c. & alia contra eundem papam 1192, 159. Allegationes ad ostendendum quod Papa Gregorius XII non stetit. Quæ quid significant, hæret Alva: sed facile conjicias tractatum esse quorundam vel Alexandro V vel Joanni XXIII aut etiam Benedicto XIII in sua quoque obedientia sic dictis adhærentium, qui scripta pro Gregorii XII defensione a Joanne nostro juris momenta impugnarint, ejusque rationes Abusiones irrisorie vocarint & quo erant in utrumque æstro perciti ut patrem-familias ipsum inquam summum illum pontificem Beelzebub, ut ita loquar, sic & fautorum ejus antesignanum nostrum, inquam, Joannem diabolicum nominare, & contumeliosus his verbis dehonore veriti non sint. Is enim erat tum miserimus Ecclesiæ status, ut ex quo alicui ex tribus pontifici se quis addidisset, aliorum sectatores a trocius morderet, in eoque se Deo etiam obsequium præstare arbitraretur. Sic & Poggius in suo de Hypocritis suæ ætatis dialogo anno 1538 typis Henrici Petri edito, his Joannem nostrum accensere non erubuit, quem aliàs priusquam a suis Florentinis legatus ad Gregorium mitteretur, multis laudibus exornarat. Quæ omnia sive ex Actis ab eo præclare in concilio Constantiensi, sive ex vita eodem tenore tum durante schismate tum eo finito, ut ab initio sanctissime ducta abunde refelluntur. Ex his saltem conjicimus Joannem in gratiam Gregorii XII multa scripserit, quæ scriptores partis Alexandri vel Joannis XXIII impugnarint. De quibus videnda & discutienda essent tot de schismate volumina in archivis Vaticanis servata.*

18. *Per quadragesimam quamdam Florentie in basilica cathedrali omnes regulas juris quæ habentur in sexto bis diebus prædicavit, cum magno auditorum concursu, unam de mane, alteram de sero proponendo cum themate evangelii vel epistola cunctis admirantibus. Sic S. Antoninus, sed an hoc quadragesimale scripto servatum fuerit non addit.*

19. *Listera quibus legatus prima vice apostolicus ad Sigismundum Hungaria regem indulgentias et dierum concessit ecclesiam B. Mariae V. de insula Danubii Vespriemensis diocesis visitantibus data Bude XI Kal. April. Gregorii XII anno iij, hoc est Christi mccccx. Has habet Sigismundus Ferrarius Hist. prov. Hung. P. II p. 340, qui & de Joanne Dominici legendus p. 156 & seqq. Porro ecclesia hæc laudata ea est ubi B. Margaritæ Hungaræ virginis sanctimonialis ordinis corpus tum requiescebat.*

20. *Tractatus de proprio. Hujus meminit Raphael de Pornaxio de quo postea in ejusdem argumenti opusculo de communi & proprio cap. I ubi sic habet: Ex quo patet quod Joannes Dominici nimis stricte incedit in suo tractatu, quem de consimili materia fecit, quod superior est Deus, Ecclesia, regula, & B. Dominicus, & quod istis inferiores non possunt dispensare.*

De hoc scriptore agit Altamura ad 1420, quem ex hæcenus dictis emendes.

F. SANCTIUS BESARAN.

F. SANCTIUS BESARAN Aragonus conventus Oscensis alumnus, fidei censor generalis in regno Aragoniæ fuit institutus anno mccccxiii die x martii promovente F. Joanne Guerra tum provinciæ Aragoniæ priore provinciali: electus etiam postea fuit ejusdem provinciæ prior provincialis anno mccccxix die v 11 i septemb. Sed non confirmatus a magistro ordinis Leonardo Statio de Datis, accedente ad hanc electionem irritandam auctoritate apostolica: de quo legendus Diagus Hist. ejus prov. lib. 1 cap. 34, & lib. 2 cap. 92. Ejusdem meminit Antonius Bibl. Ver. Hisp. T. II Lib. x cap. 3, n. 115, ubi eum refert ad ann. mccccxxx, & citat de eo agentem Vincentium Blasco Hist. Arag. lib. 5 cap. 42. Laudat Altamura ad 1418. Scripsit

Contra errores Arnaldi de Villanova medic.

F. HENRICUS DE PLANO.

F. HENRICUS DE PLANO Insiber Astensis patria & professione laudatur a Lusitano ad 1420 clarus, ab Altamura & Rovetta ad 1435, qui & de Palatio agnomen habuisse testantur. Scripsit

Quadragesimale, & alia in re parænetica, quæ ms apud Bononienses nostros servari ait Rovetta.

Ejusdem meminit Franciscus Augustinus della Chiesa in Script. Insul. sed cum refert ad 1550 parca ei mihi fides, siquidem tum florebat Lusitanus, qui longe antiquiorem censuit.

F. BENEDICTUS CRINIGANDUS.

F. BENEDICTUS CRINIGANDUS Aragonus sacre theologiæ magister in facultate Parisiensi laureatus florebat circa mccccxx. Sic habent Lusitanus, Joannes Marieta, Fernandez, Possevinus, quos excipit Antonius Bibl. Ver. Hisp. Lib. x cap. 2, n. 90. Unde mirum quæ Altamuræ placuerit eum ad 1316 revocare, præsertim cum ipse Lusitano standum astruat. Ei tribuitur

Scriptum in IV libros sententiarum.

FF. BENEDICTUS & LAURENTIUS DE VERONA.

FF. BENEDICTUS & LAURENTIUS DE VERONA ambo dicti, unâ veniunt laudandi, ne si duo sint, confundantur, aut si unus & idem homo dividatur. Benedictum solum laudat Lusitanus & clarum exhibet ad 1420 verbi Dei præconem. Utriusque meminit Altamura Laurentii ad 1418 Benedicti ad 1420, sed unicum & eundem esse scriptorem se arbitrari monens. Rovetta contra ex variis testimoniis a se dum Veronæ moraretur habitis contendit diversos esse, & Benedictum ad 1420, Laurentium ad 1422 collocat, qui si utriusque opera vidisse se ac lustrasse, & omnino diversa esse addidisset, omne dubium expunxisset. Interea hæc illis ejusdem tituli tribuuntur opera:

Sermones de tempore & de sanctis per annum, alii in symbolum apostolorum, in decalogum, & in orationem Dominicam.

F. DOMINICUS DE PECCIOLI.

F. DOMINICUS DE PECCIOLI Pisanus, vulgo a patria simpliciter absque agnominem relato apud nostros nuncupatus, clarebat exeunte seculo XIV & xvineunte sacre theologiæ magister, vir pietate & eruditione conspicuus. Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 149 b, Lusitanus & sequaces, & tandem Altamura ad 1348. Hic ad eundem annum quemdam refert *Dominicum Aianum* ceu alterum, cui cum idem opus ascribat, eundem censeo hominem & auctorem. Fontana quem ille citat in Prov. Rom. legit revera *Aianum*, sed erratum esse typorum hinc constat, quod citet Fernandez, apud quem nullus *Aianus* sed *Pisanus* tantum laudatur. Scripsit itaque Dominicus hic opus quod illi omnes laudant, licet ubi servetur non indigent, sed quod in meas manus venit

Commentarium in epistolas Seneca ad Lucilium.

Extat ms Paris. in Regia cod. 5815 fol. chart. foll. 123 per columnas scriptis constante. Pr. Incipit prologus apologeticus super lecturam epistolarum Seneca editam a Fratre Dominico de Peccioli ordinis Prædicatorum sacra theologia doctore. Fortis materia forte requirit ingenium &c.

Finis: *Vel quia contradices mihi, si plura dixerō, quasi non omnia sint vera. Quæ ad præsens declarata sufficiant. Explicunt epistola supradicta ab exemplari non bene correcto & taliter qualiter scripta.*

In actis SS. T. II april. in vita B. Claræ Gambacurta mentio fit F. Dominici de Pecciolis Pisani viri clarissimi, qui ex iis videtur, qui cum Joanne Dominici cardinali Ragusino severiori ordinis disciplinæ in Italia restituendæ allaborarunt: qui & dictæ B. Claræ non parvo adjumento fuit in sanctiori suo monasterio Pisis erigendo. De eo sic legitur p. 511 n. 65: *Ordinabat vero omnia magister Dominicus de Pecciolis sacra theologia doctor & concionator insignis, qui & quamdiu vixit monasterii confessorius fuit.* Hæc ad ann. 1382. Vivebat autem adhuc anno mccccxix fer. ij paschæ xvii april. secundum æram vulgarem, at mccccxx secundum æram Pisis tum usitatam, quo mortua Clara, & in regimine domus ei suffecta soror Philippa, & quædam gesta scriptis eodem tomo april. pag. 518 & 519 relata: sicque de eo legitur dictum forori Philippæ in visione: *Facias quod F. Dominicus de Peccioli cui a majoribus vestris fuit cura commissa, faciat de hac re memoriam per scripturam, & de hujus (gloriæ) visione.* Hunc eundem cum auctore Commentarii in Senecam censeo, cum & nomen & ætas conveniant. Qui proinde scripsit adhuc

Chronicam monasterii S. Dominici Pisani.

Hujus fragmentum membræneum in eodem monasterio servatum exscripsit Franciscus Maria Cefsinus eques, ac editoribus Actorum SS. misit suis Menæis inferendum, ubi videtis. Ex iisdem actis B. Claræ conjicitur Dominicum hunc plura alia scripserit.

F. JACOBUS ZINEDOLUS.

F. JACOBUS ZINEDOLUS Longobardus patria & professione Placentinus, ad annum 1420 a Lusitano clarus laudatur. Excipiunt ad eundem annum Pius, Altamura qui Joannem vocat, sed in indice corrigat & vocat Jacobum, Rovetta vel Joannem vel Jacobum indiscriminatim nominari asserens. Dicitur reliquisse

Sermones & collationes de tempore & de sanctis. Voll. duo.

Eccce ij

F. JOANNES FONTANA.

F. JOANNES FONTANA Longobardus patria professioneque Placentinus ab Alberto Veneto laudatur ad eundem annum 1420 clarus, & excipiunt Lusitanus, Fernandez & Altamura, sed Rovetta placet ad 1421 prorogare. Scripsisse ferunt *Opus in quo multa moralia complexus est, estque ad instar Speculi Historialis Vincentii Bellovacensis.* Ubi autem servetur nemo refert. Indigenarum diligentia esset id requirere & monere.

F. SILVESTER MEDIOLANENSIS.

F. SILVESTER MEDIOLANENSIS domus S. Eustorgii sodalis a Lusitano ex Alberto Veneto claruisse dicitur anno 1420. Excipiunt Pius, Fernandez, Altamura verò ad 1422, & Rovetta ad 1426. Meminerunt & Possevinus, & Picinellus Athen. Mediolan. Hæc illi tribuuntur opera:

Tractatus de ente & essentia.

Quæstiones variae de multis argumentis.

Quæ ms Mediolani ad S. Mariæ Gratiarum servari asserit Rovetta.

F. ARNALDUS.

F. ARNALDUS quidam absque agnomine recensetur in Bibl. Venet. Tomasini, de quo sic legitur apud SS. Joan. & Paulum Pl. IV:

Sermones historiales Fratris Arnaldi ord. Prædic. anno 1421 in 4 memb. scilicet de vita S. Luca, de B. Virgine &c. Codex erat aliàs Petri Contareni.

Cujas fuerit hic Arnaldus, ut & an ætas hîc laudata sit non solum codicis sed & scriptoris seu auctoris disquirant & doceant indigenæ.

Hos sermones esse Arnaldi Bernardi Caturcensis, de quo nos supra ad 1334 censet Percinus in Mon. Tolos. Obstat annus 1421 hîc notatus, nisi dicatur ætatem esse codicis non auctoris, quod discutiant sodales Veneti. Nam nec scriptores multiplicandi mihi est consilium, ubi unus est, nec iterum in unum confundendi, si diversi sint.

F. DOMINICUS DE FLORENTIA.

F. DOMINICUS DE FLORENTIA vir & doctrina & dignitatibus quas gessit amplissimis, & agendorum solertia clarissimus, ab aliis Italus, Gallus ab aliis asseritur, quam contentionem difficile dirimas. Etruscum & Florentiæ ortum vult Joannes Caroli in vita B. Joannis Dominici cardinalis Ragusei de quo nos paulo ante, ejusque auctoritas non videtur spernenda cum eodem seculo vixerit, licet junior: contra vero Sammarthani in Gall. Christ. Gallum & Salyum autumant, quibus assentitur Percinus in Monum. Tolosan. P. I, p. 96 b, ubi & conjicit conventus S. Maximini fuisse alumnum, quod in eum fuerit beneficium, leve tamen argumentum. Ut ut sit potissimam vitæ partem in Galliis egisse certissimum, ac præsertim Avenione, quo junior venerit, cum aula Romana illic sedem haberet. Ullis in ordine muneribus functum non produunt annales nostri, fallunturque clari editores actorum SS T. II junii in annotatis ad vitam B. Joannis Dominici p. 415 E d, cum Aquitaniæ provinciam fuisse narrant, nam hoc officium nunquam gessisse certo certius est ex serie quam habemus provincialium. Roberto cardinali de Gebennis minister fuit primum a sacris confessionibus, tum eodem adversus Urbanum VI Fundis anno mccccxxviii die xx septemb. in summum pontificem sub nomine Clementis VII electo, ei adhæsit, & cum eo e Fundis Avenionem regressus est. Anno sequenti mccccxxix ab eodem datus est Ecclesiæ Albienis episcopus & anno mccccxxxii ad Ecclesiam S. Pon-

tii Tomeriarum translatus, eam administravit ad ann. mccccxvii, quo ad Albiensem rediit, & eo titulo concilio Pisano anno mccccix affuit. Anno sequenti a Joanne XXIII ad Ecclesiam Tolosanam translatus est per bullam datam idibus septemb. anno i, hoc est Christi mccccx. Aque falluntur & qui negant affuisse concilio Constantiensi, in eo enim sedisse invictè probat index supra relatus ex T. V operum Gersoni in ipso concilio scripturum qui ex nostris in eo aderant: & qui volunt unum fuisse ex xxx electoribus a concilio collegio cardinalium additis, qui summum pontificem deinceps indubium Ecclesiæ darent, neque enim inter eos in actis numeratur. Gregem suum pacifice regerat, veri pastoris partes omnes implens, cum nova ei accessit dignitas. Scilicet Carolus Delphinus tum patre ægrotante regni regens, senatum sive ut aiunt parlamentum Tolosæ instituere aggressus, quo res sapientius & suavius succederet, eundem judicavit sacrorum antistitem, & juris dicendi supremum instituendum principem. Itaque Dominicum jam archiepiscopum & primum creavit gravissimum hujus senatus præsidem, cum plenissima senatoris quos elegerat authorandi facultate, quod & solemnè factum anno mccccxx die xxix maii. Verum cum die xiv junii sequentis judicio cujusdam blasphemi præsedisset, ac senatusconsultum quo reus capite damnabatur pronunciaisset, id sibi licitum arbitratus, clerus ejus omnis in eum insurrexit, & ceu irregularem ac jurisdictione spirituali privatum habuit. Id Dominica sequenti xvi mensis in publica concione purgare conatus est, se nihilominus ordinationi summi pontificis obsecutum protestat. Delegatus a Martino V episcopus Aniciensis Guillelmus de Chalenson, qui de hoc negotio gravi & intricato inquireret, eum absolvit ad cautelam per interim, donec a sancta sede causa terminaretur. Finis vero is fuisse videtur, scilicet Dominicum magistratum abdicasse, sed archiepiscopum perseverasse ab morte, quæ anno sequenti mccccxxi vel ut alii volunt anno mccccxxii die xxxi decem. evenit: apud nostros Tolosæ sepulchrum docet Guillelmus Carel de eo legendus in historia præfulum Tolosanorum. De eo etiam honorifice loquitur *La-faille* in Annal. Tolos. Gallice scriptis: consulenda & nova Gallia Christiana quæ nunc sub prælo sudat, & ex nostris Percinus citatus. Ejus extant acta plura

Statuta pro instauratione majoris adis Tolosana & pro canonicorum reformatione.

Institutio gymnasiolorum Mirapicensis & Magaloniensis in universitate Tolosana.

Decretum de solemniori celebratione festi S. Thomæ Tolosæ datis indulgentiis.

Testamentum ejus quo inter alia grandem pecunia summam cœnobio S. Maximini legat, & plures codices ms.

F. YVO EVENONIUS.

F. YVO aliis *Evenus* EVENONIUS Armoricus his annis florebat in gymnasio Sanjacobeo Parisiensi, & ex actis sacre facultatis inter octo die vi martii mccccxxi veteri stylo novo xxxii licentiatos, quorum duo tantum seculares, sex alii variorum ordinum regulares, ultimum locum obtinuit. Collega ei fuit quidam F. Jacobus Mercerii dictus consodalis qui tertium locum fortitus est, & F. Albertus Fabri etiam Prædicator, sed hic die xv decembris ejusdem anni tantum licentiat. An Evenonius quædam scripserit, mihi hætenus incomptum, quod sui gentiles hic addent, sed id monendum visum est, ne quis a Malleto nostro fallatur, qui T. II illust. S. Jacobi virorum p. 156 hunc Yvonem Guidoni Ebroidensi conjungit longe antea mortuo, ceu qui anno mcccx florebat.

F. BARTHOLOMÆUS DOMINICI.

F. BARTHOLOMÆUS DOMINICI Etruscus Senis ortus & conventus S. Dominici ibidem alumnus sacre theologiæ magister sub finem seculi xiiii & initia sequentis claruit. Anno mcccxcv provinciæ Romanæ præerat prior, tumquæ unâ Vicarius generalis ordinis in obedientia Bonifacii IX a Raimundo de Capua absente & in Sicilia insula illius pontificis legatum agente institutus: ad quem idem Raimundus eodem anno mense martio epistolam suam de reformatione direxit, ut eam ad provincias sibi subditas mittendam, curaret. Provincia Romana septem annis administrata, procuratorem generalem ordinis apud Bonifacium IX & sequentes pontifices a Raimundo institutum testatur Fontana. Episcopum Coronensem in Peloponneso aliquando assumptum asserit, non Sixtus Senensis, ut mendose habent Aetorum SS. editores T. III april. p. 968 in annotatis, sed Antonius Senensis in Bibl. sed hic non sibi constans, ceu qui in chronico ad decadem 1400 hunc Coronensem episcopum non Senensem sed Florentinum dixerat, cui licet faciliores crederent Pius, Fernandez, Ugurgierius, Fontana, & Altamura ad 1417, parca mihi fides, tum quia Leander fol. 150 a, ubi de eo agit, episcopum eum non agnoscit, tum quia obstant mox dicenda. Scripsit unâ cum Thoma Antonii itidem Senensi

De initio & fundatione regula seu forma vel modi vivendi Fratrum & Sororum de militia Jesu Christi de penitentia B. Dominici. Princ. Pateat universis fidelibus, qualiter ego F. Thomas de Senis unâ cum R. P. & magistro F. Bartholomæo de Senis ambo de ordine Prædicatorum anno Domini mccccxxii in Venetiis existentes, & quantum valimus diligenter inquirentes de regula sive statu &c. invenimus &c.

Ex quibus inferas falli tum Ugurgierium, qui obiisse dicit anno 1414 die 27 decemb. ætatis 57, tum Fontanam qui mortuum vult anno 1417 die 3 julii ætatis 72 Arimini, quem vivum habemus & Venetiis agentem & scribentem anno 1422. Sic enim legitur in prima constitutionum nostrarum editione a magistro ordinis Vincentio Bandello curata Mediolani anno 1505, & in omnibus aliis quæ deinceps secutæ sunt. Infra præterea anno 1422 nondum fuisse episcopum, quod non tacuisset Thomas de Senis, denique decem circiter annos vitæ ab Ugurgierio & Fontana illi detrahi.

Cæterum tractatus ille de initio regulæ de penitentia &c manifeste fuit auctus tum in editione Mediolanensi citata tum in seqq. additione plurimum, inter alia bullarum Eugenii IV & pontificum sequentium.

Alia etiam scripsisse Bartholomæum hunc constat præsertim de vita B. Catharina de Senis, cujus confessiones Romæ exceperat, eorum quæ de illa scripsit, fragmentum refert Thomas Antonii citatus in vita sanctæ a se scripta. Videtur acta SS. T. III april. p. 968 n. 3 & p. 970 n. 15, ubi Bartholomæus dicitur litteris B. Stephani Cartusiani ad B. Catharinæ canonizationem promovendam excitatus. Anonymus auctor vitæ ejusdem sanctæ Italice & compendio scriptæ & editæ in capite libri *de la divina providentia Venetiis 1517 & 1540* plura quæ refert dicit reperiri nelle attestazioni di magistro Bartolomeo da Siena confessore di S. Catharina.

F. PETRUS DE AVERSA.

F. PETRUS DE AVERSA sic a patria in terra Laboris regni Sicilia civitate nuncupatus theologus primi nominis, ob eximias dotes a Bonifacio IX ad Bitedensem sub Barensi Ecclesiam promotus est anno mcccxcix, pridie idus maii, & ibidem obiit circa annum mccccxxii. De quo Videtur Ughellum Ital. Sac. T. VII & Fontanam in Theatro. Eiusdem meminit Toppius Bibl. Napol. ejus tamen nulla opera recenset, quæ forsitan speravit a suis symmictis addenda, quod utinam hîc saltem exquantur.

F. PETRUS DE RIPA TRANSONA.

F. PETRUS DE RIPA TRANSONA a patria Picensi oppido sic nuncupatus, in Firmano cœnobio ad ordinem allectus, theologus eximius & Ecclesiastes facundus, & a Joanne Garzo in sua *de Rebus Ripanis* opere laudatus ceu maximus inqum censor, partes pontificum Romanorum adversus Avenionem in schismate sedentes acerrime & verbo & scripto sustinuisse dicitur, quapropter ab illis archiepiscopus Corinthiensis promotus & consecratus, in concilio Constantiensi etiam sedisse asseritur a Fontana. Vivebat etiamnum anno mccccxxii, quo xxiv maii permittente episcopo Firmano altare majus ædis nostræ consecravit, & indulgentias eam certis diebus visitantibus concessit, cujus diploma in eodem cœnobio integrum & sanum adhuc servatur. Ejus meminere Pius parte 2 lib. 3 col. 4, Ughellum Ital. Sac. T. II, ubi de episc. Firm. col. 787 ad Petrum de Melioratis, Fontana in Theatro, Rovetta ad 1412, a quo hæc ei opera tribuuntur:

Tractatus de schismate pro defensione pontificum Romanorum Urbani VI & seqq.

Sermones de tempore, de sanctis & quadragesimalis.

Utinam ubi hæc serventur addidisset.

F. JACOBUS.

F. JACOBUS absque agnomine, quem Branda Castillioneus dictus cardinalis Placentinus Martini V ad partes Austriæ & Germaniæ legatus theologum sibi allegit, cæteris nomenclatoribus nostris aut omissus aut ignotus, nunc primum & tenebris eruitur ex opere ab eo confecto, quod ms in monasterio Aquiscinctino vernacule *Anchin* ad Searam in Flandria sito etiamnum servatur, & ad cujus finem sic legitur:

Explicit tractatus contra articulos principales Hussitarum collectus in universitate Viennensi qua sita est in ducatu Austria, & ad instantiam reverendissimi in Christo patris D. Placentini presbyteri cardinalis S. R. E. & apostolica sedis legati per egregios sacra theologia professores ac magistros Jacobum ordinis Prædicatorum doctorem ejusdem cardinalis, Petrum Pullia, & Bartholomæum de Ebraco ordinis Cisterciensis anno Dni mccccxxiii. Vidit noster Ghibertus de la Haye pluries in hoc opere citatus.

De isto cardinali Placentino legendi Ciaconius & Oldoinus T. II col. 801. Licet autem ex opere laudato cujus fuerit iste Jacobus agnosci non possit, eum esse censeo qui a Nydero Formicarii lib. 3 cap. 10 dicitur F. Jacobus de Clavaro (*Chiavaro* Latine Claverium ex Leandro in descript. Italiæ castrum est in Liguria ditionis Genuensium) quem

Sec. XV. Nyderus narrat conversioni cujusdam pervicacissimi hæretici in Hungaria agentis ita feliciter laborasse, ut eum a perfidia revocaverit, & institutum Fratrum S. Pauli in eo regno a disciplina regulari præ cæteris commendatum amplectentem lætus viderit. Sic enim habet Nyderus: *Quo tempore in universitate Viennensi legi Bibliam vel Sententias, non longe in Hungaria repertus est quidam baccalaureus & presbyter talis hæreticus de quo tu rimaris &c.* Et postea: *Supervenit interea legatus totius Germanie dominus Placentinus cardinalis cum tribus tam theologia quam juris canonici devotis, prudentibus, & litteratissimis professoribus, qui dictum reum (hæreticum) ad carceres ut salvaretur anima visitarunt, &c. plura.* Et postea: *Verum ut ubique clavum clavo reunderent, artibus videlicet & philosophia, quibus presati viri tritissimi erant, operam dederunt, ut exinde jacula reciperent, præsertim F. Jacobus de Clavaro nostri ordinis &c.* Quæ ab eodem Jacobo Nyderus testatur omnia se audivisse. Hinc verò nullum mihi dubium quin iste Jacobus de Clavaro a cardinali Placentino in sua legatione theologus adductus, sit idem Jacobus tractatus contra Hussitas laudati auctor. Sigismundus Ferrarius Hist. prov. Hungar. p. 490 hujus Jacobi meminit ex Nydero, sed tractatum a nobis laudatum non novit aut omisit.

F. JACOBUS DE SUSATO.

1423. F. JACOBUS DE SUSATO sic ab originis suæ loco vulgo Soez vel Zoet in Westphalia urbe non obscura Monasterium inter & Martisburgum 15 leucas a Colonia distante nuncupatus, sacre theologiæ magister Colonienfis & in Germania hæreticæ pravitate inquisitor, ineunte seculo XV claruit, vir magni nominis pietate, doctrina, eruditione, rerumque agendarum peritia commendatus. Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 136 b, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1420, extrates Possévinus, Vossius Hist. Latin. Edit. II pag. 801 & alii. Hæc ejus opera:

1. *Commentaria in Matthæum, in librum Sapientie, in epistolam ad Hebræos D. Pauli.*

2. *In Matthæum tria volumina fuisse. Quorum primum a nostro Jacobo Quetif visum & expensum in Bibliotheca conventus nostri Colonienfis anno 1671 mense junio, estque codex ms fol. papyraceus & membranaceus tres uncias spissus, continetque Lecturam super Matthæum ad caput usque septimum. Princ. Notum vobis facio evangelium &c.* Ad calcem sic legitur: *Et sic terminatur prima pars lectura super Matthæum, scilicet super septem capitula magistri Jacobi de Susato ordinis Fratrum Predicatorum sacre theologia professoris, ac hæreticæ pravitate per provinciam Coloniensem inquisitoris, legentis Colonia in domo capitulari majoris Ecclesie. A. D. MCCCXCV feria secunda post Oculi, qua fuit dies 4 mensis martii finita est ista pars. Continet 119 lectiones.* Ex quibus discimus Jacobum nostrum celeberrimi capituli Colonienfis theologum fuisse & lectorem. Anno MCCCXCV more Romano erat. num. aur. 10, litt. Dom. F, Dom. tertia quadr. sive Oculi martii 3, pascha 31 martii.

3. *In epistolam Pauli ad Titum volumina duo in gentia.*

4. *Super Missam volumen unum.*

5. *In quatuor libros sententiarum.*

6. *Tractatus de veritate conceptionis B. Mariæ Virginis.* De hoc opusculo dubitat Alva in Sole veritatis Rad. 291 col. 2015: fatetur tamen se invenisse sex tractatus anonymos de conceptione ab auctoribus ordinis Predicatorum elaboratos inter 1400 & 1500, & horum aliquem esse posse Jacobi de Susato.

Hunc autem esse cenjicio, qui Venetiis apud nostros SS. Jo. & Pauli habetur ms in P. Sin. Pl. 2 fol. chart. hoc eodem titulo, & errato typorum apud Tomasinum dicitur Jacobi de Bosato, dñi de Susato, vel Sosato.

7. *Tractatus de hora mortis Christi.* Teste Alva loc. cit. recensetur a nostro Joanne Bunderio in suo catalogo codd. mss a se in bibliothecis Germaniæ visorum fol. 346. Laudatur & in catalogo codd. mss Bib. publ. Basileen. apud Spizelium p. 37 & dicitur codex in 4.

8. *De auctoritate & origine Ecclesie.*

9. *Chronica una & Mappa mundi.*

10. *Chronica brevis rerum gestarum ordinis nostri ab initio ad annum 1415 aut circiter.* Quod opus idem censeo quod noster Bunderius citatus eodem loco recenset teste Alva, & cujus titulum sic refert, *De viris illustribus ordinis Predicatorum, cujus & exemplar idem Alva refert a se visum in Rubecalle ad Bruxellas, & aliud in Corfendonæ monasterio.* Ex ea Susati chronica desumpta est illa, quæ a nata Typographia constitutionibus nostris fere subjicitur. Sic enim in 1 editione Venetiis, Lazari de Soardis, 1504 in 8 fol. 151 b: *Quas si quis videre desiderat ad longum, legat chronicam presati magistri Jacobi de Susato, hic autem brevitate causa omissa sunt: & fol. 152 b, legitur: Hec omnia habentur in chronica presati R. P. F. Jacobi de Susato ordinis Predicatorum: & fol. 157 a, ubi de Jacobo nostro agitur ex professo, inter opera ab eo edita additur scripsisse Chronicam brevem ordinis ex qua pro majori parte ista excerpta est.* Primus autem qui chronicam Susati contraxit, interpolavit, auxit a 1415 aut 1420 circiter ad 1504 videtur fuisse noster Albertus Castellanus. Produxit postea F. Felix de Castelfranco ad 1566, videlicet postea ubi de utroque. Quibus deinceps alii succenturiaverunt, detractis & omissis pluribus, aliis additis ac immutatis, & ad 1680 circiter in ultima constitutionum editione Romana, Tinassii 1690 protraxerunt, scædis ut verum fatear, allucinationibus ad antiquas & primævas additis, seu typorum seu scriptorum interpolatorumve vel amanuensium errore, quæ nos e re nata vel occasione identidem subnotamus, vel alius ex professo rem tractaturus, aut ordinis historiam aggressurus deleat, emendet ac restituat. Titulus in editione Veneta laudata hic est: *Brevis & compendiosa chronica de magistris generalibus & viris illustribus ordinis Predicatorum ex diversis chronicis ordinis, maximeque magistri Jacobi de Susato sacre theologia professoris excerpta.*

11. *Privilegia etiam ordinis collegit, ordinavit, & eorum defensionem adjecit.* Quo Susati labore fortè usus est noster Albertus Castellanus in sua privilegiorum eorumdem compilatione. Sed & alii eo in genere Susato præverant.

12. *Collationes breves & sermones Latine.*

13. *Distinctiones breviores & longiores pro arte colligendi. An prædicandi?*

Anno 1422 a Martino pontifice consulti universitatis doctores primarii an liceret census & reditus alienare & vendere, responderunt licere. Et Martinus V protinus condidit extravagantem, *Regimini.* Consultationi inter alios Colonienfis academice theologi & I. U. peritos respondit & votum suum tulit scriptor hic noster, quod a Boulæo Hist. Acad. Paris. T. V p. 362 sic refertur:

Et ego Jacobus de Susato ordinis Predicatorum sacre pagine professor, ac hæreticæ pravitate inquisitor assentio doctoribus supradictis, maxime cum D. Innocentius super C. In civitate, Extra: De usuris, Super verbo, Ex forma, Dicat, quod quando in perpetuum emuntur redditus, nunquam potest

esse contractus illicitus, nec gratia datâ venditori præjudicat contractui, imo fortificat, & facit illum plus justum.

Ex quibus evidens est anno illo MCCCXXII Jacobum nostrum non solum superstitem adhuc, sed sanum & vegetum scholas Colonienfes etiam tum rexisse ac inquisitorem egisse: solviturque dubium, quod movent editores Actorum SS. in Annotatis ad T. II junii p. 396 A, an hic Jacobus B. Joanni Dominici cardinali anno MCCCXXIX die x junii mortuo superferret.

F. FRANCISCUS DE RETZA.

1425. F. FRANCISCUS DE RETZA Teuto insignis certe pietatis vir fuit literis, disciplinæ regularis zelo, summxque atque tenerrimæ in Deum & SS. ejus matrem affectu devotionis clarus. « Juvenit utis suæ tempora (inquit Joannes Nyder noster « aequalis in Formicario lib. 4 cap. 7) non levitibus, sed sapientiæ dedit, quam tandem meruit « possidere gradu & magisterio. Quo in tempore « cœpit tam fervidè B. Virgini obsequi, ut secundum in nostra non videatur habuisse ætate. Qui « in præclara universitate Viennensi rexit per triginta sex annos circiter stipendiumque quod de « lectura a duce Austriæ habuit pingue, totum in « ædificatione, reformatione & devota decoratione « ne conventuum pauperulorum ob reverentiam « Virginis Dei expendit. Et post plura similia: Usque « ad ultimum vitæ suæ terminum, qui fuit circa « octogesimum quartum annum, abstinentiis & jejuniis operam dedit. Nunquam in lecto, sed in « macerario dormivit in conventu. Lanea ad carnem portavit, & silentio tam deditus fuit, ut « nunquam vel rarissimè visus sit cum aliquo conversari loquendo, nisi occupatus esset in vicariatus sui ordinis officio (nempe generalis conventuum Teutonia reformatorum) aut tempore mensæ extra refectorium. Sed pro tunc virtute Europæ, ultra quam credi potest gratiofus omnibus fuit. Tandem autem, prosequitur idem Nyderus, super illo passu Proverb. 8 *Per me principes imperant, digressum faciens ob reverentiam « Virginis, hanc antiphonam quam ordo solemniter canere solet, scilicet Salve regina, exponere « cœpit ad stuporem omnium hæc audientium, & « in voluminibus tribus, quorum quodlibet quasi semibibliam continet totum perfecit. Quod opus « dum in crastino assumptionis Dei genitricis corrigeret, febre modica tactus ad horam a labore « stupidus cessavit, quousque paroxismus transiit. Quæ infirmitas dum ingravesceret dietim, quadam die dixit ad socium: Satis miror quid sibi hoc velit Virgo B. quod infra suam octavam celeberrimam, & in suo occupatum opere, ita me alterari permittit. Appropinquante igitur die nativitatibus B. V. in cella mihi devote confessus est sacramentaliter, & statim ad Eucharistiæ sacramentum ipse peditando ad capellam S. Martini se disposuit, missam ibi audivit & communicavit: finitaque missa sacrum oleum petiit, & devotè suscepit. Deinde ad cellam iterum ambulans, in antea ambulare nequit, sed proxima die in ipso videlicet nativitatibus festo virginis integro aspectu atque auditu, ratione utens clara & spe optima agonizare cœpit. Agonizationes autem præsentens in salutationes angelicas more soluto prorupit. . . . & ita finem vitæ fecit tam gratiose, ut nullum signum horroris in viro jam mortuo videremus, qui presentes fuimus, sed potius vultus hilaritas & gestus devotionis gaudium in omnibus qui astabant generabat. Hæcenus Nyderus,*

qui annum obitus annotare omisit. At verò cum facultas theologica in Academia Viennensi Austriaca nonnisi ab Urbano VI anno 1384 februar. 20, pontif. 6, instituta fuerit, ejusdemque anni 5 octobris ejus leges ab Alberto Austriæ duce confirmatæ, & Retza noster triginta sex annis in ea theologiam professus fuerit, sequitur ad annum 1420 saltem pervenisse. Imo in ea clarebat adhuc anno 1421, sic enim de eo legitur in cap. gen. Merit 1421 celebrati actis: *Item volumus & ordinamus nihilominus in virtute Spiritus Sancti & sanctæ obedientie precipientes, ne magister Franciscus de Retza aut prior qui pro tempore fuerit in conventu Viennensi provincia Teutonia studentes ibidem assignatos per provincialem aut magistrum ordinis directo vel indirecte impedire audeant, ne ad scholas naturalium vel theologiæ extra conventum minus libere adire possint temporibus lectionum & exercitii, neque a conventu ipsos licentia: aliàs dictus magister a vicariatu & regentia & prior a suo officio sint ipso facto absoluti.* Eo anno igitur regens adhuc unâ & vicarius generalis conventuum suæ provinciæ reformatorum erat. Quibusdam autem annis postea vixisse ex eo conjicio quod ultra ætatis 80 legere perrexisset, aut eo usque etiam legisset non sit verisimile: itaque circa 1425 obiisse rectè colligas. Hæc ejus opera:

1. *Comestorium vitiorum.* Princ. *Voluntas sine superbia assimilatur pluribus rebus &c.* Editum fuit Nurembergæ 1470 fol. mag. charact. goth. opus grandioris molis. Extat apud nostros Insulis Flandrorum. Et Parisiis: In monasterio S. Clare Ave Maria dicto in biblioth. PP. confessoriarum ord. Min. & laudatur in *Incunab. Typog. Beughem.* Meminit etiam Joannes la Caille, *Histoire de l'Imprimerie* pag. 27.

2. *Super antiphonam Salve Regina, tria volumina spissiora a Nydero supra relata ms.*

3. *Statuta facultatis theologicæ studii Viennensis ad instar statutorum facultatis theologicæ Parisiensis simul cum Henrico de Oyta, Leonardo de Carinthia Eremita Augustiniano, Conrado de Ebraco Cisterciensi monacho, Henrico Langestein de Haffia vulgo dicto, Gerardo de Kalkar, Frederico de Nuremberga Carmelita condidit anno MCCCXXXIV & seqq. sic habet Lambecius Bib. Cæsar. Tom. II pagg. 125 & 126, ea addens confirmata anno MCCCXXXIX.*

Hujus auctoris cum laude meminerunt præter citatos Leander fol. 150 a, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1415 & alii. Joannes Nyder præter jam ex eo relata sic de eo habet: *Senem talem ut spero virum habere meruimus per magistrum ordinis nostri quemdam jam longo tempore in recolenda memoria magistro Francisco de Retza sacra pagina professore, qui in præclara universitate Viennensi rexit nuper per triginta sex annos circiter. Si magistrum ordinis intelligit sub quo adolescens xviii annorum circiter Franciscus iste vestem ordinis induit & professus est, ille fuerit Simon Lingonienfis. F. Franciscus Rota a Possévino laudatus non alius est ab isto, cujus agnomen corrupte ab eo refertur.*

F. ANTONIUS COSTE.

1425. F. ANTONIUS COSTE Gallus Delphinus conventus Gratianopolitani alumnus, sacre theologiæ magister, vir magnarum partium, procuratorem generalem ordinis agebat apud Joannem XXIII, & eodem titulo concilio Constantiensi affuit, ubi unâ Aymonis de Chiffé episcopi Gratianopolitani vices egit procurator ab eo constitutus: sic enim habent acta hujus concilii. Videtur editionem a Von

S. c. XV. Hardt curatam & editam Francofurti 1699 T. V p. 595, & novam editionem operum Gerfoni jam pluries laudatam T. V p. 1011. Exinde electus circa mccccxx prior provincialis Franciæ, eo munere certo fungebatur anno mccccxxiv, & agnoscit Fontana in Monum. ad eum annum, ubi refert amotum ab eo inquisitorem quemdam Bisuntinum, & alterum ejus auctoritate institutum, quod Martinus V approbavit litteris xv kal. aprilis anno vii datis. Quandiu postea hoc munere functus sit, quando & ubi obierit, mihi incomperum, nisi quod apud accuratum Ghilbertum de la Haye nostrum legi non ante ann. mccccxxii successorem ei datum. Hinc emendandi Sigismundus Ferrarius Histor. prov. Hung. P. II, lib. I cap. 45 & ab eo delusus Fontana in Theatro ubi de nostris qui conciliis affuerunt p. 374, qui agnomen ejus corrupte enunciant vocantes Antonium A Costa, & hinc Lusitanum facientes, quos revincunt acta hætenus citata. Ejus haud dubie habetur

Judicium doctrinale de novem propositionibus Johannis Parvi a Gersono in concilio Constantiensi denunciatis.

Inter tot alia ad finem operum Gerfoni edit. cit. relata, sed quod ob rationem jam supra dictam discerni nequit.

F. BARTHOLOMÆUS TEXERIUS.

*** 1426.** **F.** BARTHOLOMÆUS TEXERIUS Gallus Provincialis Dracena vulgo *Draguignan* ortus, fortè & ibidem ordini ascriptus provinciæ Provincie certo alumnus in sacra facultate Parisiensi lauream consecutus dicitur in parvo chronico ad calcem constitutionum, quod facile crediderim, licet nomen ejus in actis facultatis a me visis non habeatur, cum acta illa jam non habeantur ab anno 1413 ad 1421, quibus promoveri potuit. Exinde provinciam suam Provinciæ præfectus prior septem annis rexerat, ut narrat chronicon mox citatum editionis Venetæ 1504, cum anno mccccxxvi sabb. vigil. pentec. xviii maii, nam pascha fuerat xxxi martii, congregatis Bononiæ ad magistri electionem patribus, votisque F. Thomam de Regno vicarium ordinis generalem a Martino V institutum inter, & F. Ludovicum de Valleleti vicarium & præsidem electionis a capitulo assumptum divisit, facta in ipsos electos duos a vocalibus compromissione, ab iis Bartholomæus absens, & in Provincia agens, ad clavum ordinis regendum electus fuit, communicque omnium plausu acceptus. Disciplinæ regulari faciendæ, studioque promovendo verbo & exemplo impigre ac strenue defudavit, quod & testantur acta comitorum generalium, quæ ad votum legum biennialia & triennialia sedulo celebravit, Colonia 1428 : Lugduni 1431 : Columbatia 1434 : Venetiis 1437 : Saviliani 1439 : Avenione 1442 : Divione 1444 : Podii 1447 : etsi non omnibus affuerit negotiis urgentioribus distentus. Concilio Basileensi astitit cum viris ex ordine primoribus & in Ecclesia nominatissimis, aderatque anno mccccxxv aprilis 2, qua cum trium aliorum ordinum mendicantium præpositis generalibus de quibusdam in mutam conservandam ad defensionem articulis pactus est, de quibus infra. Synodo etiam generali Florentinæ præsentem fuisse, ac decreto unionis subscripsisse cum aliis mendicantium generalibus putavit Fontana, sicque habet in Monum. ad mccccxxix pag. 335 b, sed fallitur : nam istorum duo tantum scilicet F. Guillelmus de Casali ordinis Minorum minister generalis, & F. Gerardus de Arimino prior generalis Augustinienium subscripserunt, non autem Carmelitarum generalis, nec

nostrer Texerius, cujus causam dixeris, quod illi utpote Itali a suis principibus Ferrariam & Florentiam ire permitti sunt, vel etiam missi, at Carmelita quem Teutonem fuisse conjicio & Texerius Gallus ne eo pergerent a suis regibus fuere prohibiti, ut nec ullus Gallicanæ Ecclesiæ antistes eo se conferre permittitur. In actis concilii Ferrariensis refertur instrumentum confectum de *Avissamentis super stabilimento concilii publicatis die veneris x januar. mccccxxviii*. Inter præsentem autem recensetur F. Jacobus de Venetiis generalis ordinis Prædicatorum : sic enim T. XIII concil. col. 881, & cot. 890 nominatur F. Jacobus de Arimino procurator generalis ordinis Prædicatorum. An illi duo iis titulis decorati & ab Eugenio IV instituti, quod Texerius mandato pontificis ut concilium Basileense desereretur, non obediisset? Ut ut sit quod Romani nostri diligentius inquirent, nam horum Jacobi de Venetiis generalis, & Jacobi de Arimino procuratoris nulla mihi deinceps alibi notitia occurrit, Texerius cum christianissimo rege Carolo VII semper sentiens, Eugenio IV ut vero summo pontifici constanter adhæsit cum provinciis Franciæ, Italiæ, Hispaniæ &c. (nam de Teutonica sola mihi ad Felicis V sic Basileæ dicti abdicationem usque incertum.) Demum ætate gravis & laboribus in visitatione ordinis continuis fractus Lugduni mortales exuvias reliquit, ibidem in oedeo ante majus altare reconditas sub lapide laminis cupreis olim ornato, sed quas hæreticus furor abstulit sub finem seculi xvi, & unâ epigraphen iis insculptam. Hinc non ita certus annus & dies obitus. Probabilius tamen obiisse anno mccccxlix nono kal. aug. seu 24 julii : sic enim habet verus martyrologium ms in memb. conventus Parisien. S. Jacobi, & ex eo alterum item in memb. exscriptum curis magistri ordinis F. Joannis Clericæ & Catalauni apud nostros servatum : idem habet Fontana in *Monum.* ex Olmedo. Certo verò certius falluntur qui cum Razio & Pio dicunt mortuum anno mcccccl, quo Lugduni datus est ei successor F. Petrus Rochim de quo postea. Novi in martyrologio edito anno MDLXXIX & Venetiis MDLXXXII mortem Texerii notari ad 15 octob. quod exceptum est in editionibus seqq. quod si verum esset, jam anno MDXLVIII dicendus foret mortuus, cum constans sit apud nos lex post festum S. Michaelis mortuo magistro, nunquam anno immediate sequenti pro nova electione celebrari comitia. Itaque non annis 24 magistratum gesserit, ut ferunt sed 22 & quinque circiter mensibus tantum, juxta recens martyrologium, aut juxta antiquum cui major fides 23 annis & duobus circiter mensibus. Hæc ab eo relicta :

1. *Epistola ad ordinem encyclica ex iis quibus præfuit capitulis generalibus data, quas vel tempus absumpsit, vel ut censeo alicubi latentes curiosus quis inveniet, ut Bononiæ, vel in Germania, vel in Hispania, vel etiam in Gallia ut Parisiis & Divioni seu etiam Lugduni. Extat ad F. Jacobum Ægidii S. T. P. in Aragonia vicarium, & postea palatii apostolici magistrum data Januæ 25 febr. 1440, & a Diago edita Hist. prov. Aragon. fol. 66 a, forte & alibi plures, ut non dubium in magistratu diuturniori.*

2. *Perpetua inter ordines mendicantes benevolentie fœdus a reverendissimis superioribus generalibus Basileæ sancitum anno Domini 1435 die 2 mensis aprilis : §§. 10 continetur. Sigillis suis confirmarunt, & propria manu subscripserunt F. Bartholomæus Texerii S. T. P. ord. Prædic. generalis magister, F. Guillelmus de Casali M. S. T. ord. Minorum generalis minister, F. Gerardus de Arimino S. T. magister generalis ord. FF. Eremitarum S. Augustini, F. Petrus de Nova ecclesia prior provincialis*

vialis Alemania inferioris, ordinis Carmelitarum vices gerens & jussu F. Joannis Phacii prioris generalis ejusdem ordinis. Ex exemplo in archivo magni conventus Parisini Eremitarum dictorum edidit Parisiis Robertus Sara 1635 folio maximo patenti, & mihi servatur in schedis.

De eo legendus F. Joannes Nyder æqualis in suo Formic. variis locis, ex lib. I cap. 8 : *Scio*, inquit, unum ordinem inter mendicantium ordines, cui Deus jam ante decennium providit de duobus bonis & benevolentissimis capitibus, quorum unus generalis magister est totius sui ordinis, alius vero provinciam unam grandem habet regere : uterque zelator est reformationis tam validus, ut se pro suo grege non semel ad resistentes sibi seculares mortis periculum subjecerit &c. Quæ de Texerio anno mccccxxvi electo magistro ordinis & de priore provinciali Teutonice dicta scribebat Nyder anno mccccxxvii. Et lib. 3 cap. XII : *Sunt vix novem anni transacti quod monasterium Sororum nostri ordinis ad S. Catharinam in Nuremberga reformari debuit per magistrum ordinis ejusdem, qui pro tunc moram ibi traxit in nostro conventu, &c. legenda, quæ post capit. gen. Colonia mccccxxviii habitum videntur acta. Et lib. IV c. 6 : Vidi ego presentari ad videndum in oppido Forchem dicta diocesis (Bambergensis) ejusdem pontificis pomellum magistro ordinis nostri generali Bartholomæo Texerii, nimirum cujusdam arboris, quæ nocte nativitatis Domini quotannis fructus edebat.*

F. THOMAS DE REGNO.

*** 1426.** **F.** THOMAS DE REGNO nempe Siciliae sive Neapolitano arr. super. laudatus, vir fuit inquit Leander fol. 248 a, magnæ obfervantiæ & doctrinæ, sacri verbi orator insignis, & unus ex primis instauratoribus vitæ regularis cum B. P. Joanne Dominici postea cardinalis. Id omittendum non visum est, quandoquidem ejus mentio facta est, licet nulla ab eo opera relicta memorentur. Qui plura volet, Vallium adeat in Compendio p. 156.

F. MARTINUS POREE.

† 1426. **F.** MARTINUS POREE, sic enim a nostro Laurentio Pignon ejus symmysta & æquali agnomen ejus scribitur, quod ab aliis *Poré* vel *Poiré* & Latine *Poreus* legitur, Gallus Burgundus Senonis vergente seculo XIV natus ordini nomen dedit in patria, studiisque in Gymnasio Parisiensi Sanjacobeo peractis lauream in sacra facultate obtinuit post mccccxviii, neque enim in catalogo ad eum usque annum nomen ejus habetur, sed sane ante mccccxxxix, quo nostri ad universitate rescissi fuere : theologus & Ecclesiastes primi nominis sua ætate habitus, magnæque apud omnes auctoritatis. Hinc a Philippo duce Burgundiæ selectus est qui primogenito suo Joanni tum comiti Nivernensi esset a confessionibus concionibusque ordinarius, quo munere jam fungebatur anno mcccciii, quo eo mediatore, qua valebat apud optimates universitatis Parisiensis exultatione & gratia, pax eos inter & nostros Sanjacobeos inita est, omniaque in integrum restituta. De quibus sic noster Laurentius Pignon in Chronico : *Eodem anno mcccciii in festo Magdalena fuit capitulum provinciale in Carnoto provincia Franciæ &c. In eodem capitulo fuerunt dati commissarii per provinciam ad componendum cum universitate super schismate ordinis & universitatis quod jam per septemdecim annos duraverat : commissarii vero taliter laboraverunt, potissime F. Martinus Poree pro tunc confessor D. comitis Nivernensis, quod infra mensem post capi-*

Tom. I.

*tulum ordo fuit cum universitate reformatus, & sic XV. pax totaliter & concorditer facta, nihil penitus immutato de his que ordo per prius ante disturbium habuerat. Anno vero mcccciv duce Burgundiæ mortuo, eique succedente Joanne dicto, apud istum Poreus in eodem confessarii & Ecclesiasticis ministerio perseveravit, eoque titulo 120 librarum donario quotannis fructum esse habetur ex rationibus cameræ computorum Divionensis anni mccccvi. Neque vero id solum sed ut vir erat solers & industrius, suoque duci in primis fidelis & earum ad majora quæ tum sese obtulerunt negotia est adhibitus. Propterea eodem agente anno mccccvii stylo Gallico ante pascha cccccviii electus est episcopus Atrebatensis, acceptisque a Gregorio XII litteris apostolicis, quibus comparandis a Joanne de Pressy ducis rationario & quæstore scuta centum receperat, anno mccccviii consecratus, ad concilium Pisanum jubente suo duce se contulit sequenti quadragesima inchoatum, in eoque numerosissimo patrum, si quis unquam fuit conventu, sese prudentia & consilii spectabilem omnibus præstitit, ac fess. xi, die Jovis xxiii maii mccccix missam coram synodo solemniter celebravit. Vix inde rediit orator & legatus a suo duce missus est anno mccccxi in Angliam pro grandioribus cum rege componendis rebus, quibus feliciter peractis ab eodem duce centum coronatos recepit in sumtus & honorarium. Tandem postea ejusdem ducis orator cum sex aliis missus ad concilium Constantiense anno mccccxv ad graviores causas adhibitus fuit : nam & a Patribus ad Joannem XXIII ut pontificatu cederet monendum & persuadendum delegatus est, & sententiam adversus eum tergiversantem, & pacis consilia eludere conantem latam ipse ex ambone recitavit & promulgavit fess. xii maii xxix ejusdem anni : & a synodo ad regem Angliæ deputatus est cum præposito S. Donatiani Brugensis de rebus concilii acturus. Verum quidem est aciores tum ei fuisse cum cancellario Parisiensi Joanne Gersonio viro certe omni exceptione majori concertationes, at æque certum est præscriptas sibi a duce Burgundiæ metas non excessisse : quis verò ægre ferat subditum & legatum Domini sui mandata & jura fortiter & sapienter implentem & tuentem? unde nihil propterea minus & toti synodo gratus, & Martino V in ea electo acceptus fuit : imo quod Gersonius gravissimè conquestus est, id in gratiam sui principis obtinuit, & ut sententia a Gerardo episcopo Parisiensi affidente nostro Joanne Poleti inquisitore adversus Joannem Parvi xxiii febr. mccccxiv lata a cardinalibus per synodum commissis circumscriberetur, & ut novem Parvi assertiones a Gersonio denunciata non omnes damnarentur, sed prima tantum, eaque non in terminis quibus a Gersonio delata fuerat sic : *Licet unicuique subdito absque quocunque mandato vel precepto secundum leges naturalem, moralem & divinam occidere vel occidi facere quemlibet tyrannum, qui per cupiditatem, fraudem, sortilegium, vel malum ingenium machinatur contra salutem corporalem regis sui & supremi domini, pro aufere sibi suam nobilissimam & altissimam dominationem : & nedum licitum, sed honorabile & meritorium : & maxime quando est tanta potentia, quod justitia non potest bono modo fieri per supremum ; sed hinc aliis innovata : Quilibet tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi per quemcunque vasallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocunque prestito juramento, seu confederatione factis cum eo, non expectatis sententia vel mandato judicis cujuscunque. Quæ his verbis concepta declarata est erronea in fide & mo-**

Ffff

Sæc. XV. ribus, fess. xv, die sabbati vi julii mccccxv. Jam ab anno mccccxi F. Joannes Marchant sive Mercatoris episcopus Bethlehemitanus ejusdem conventus Senonensis alumnus Martino nostro in munere confessorii ducis Burgundiæ successerat, quod hic consiliis status eaque ratione longioribus propter varias legationes itineribus nimium implicatus esset. Absoluto vero concilio Constantiensis in suam sedem se recepisse videtur, in qua tandem obiit, fuitque in sua basilica majori sepultus cum hoc cenotaphio: *Hic jacet Martinus Poré de conventu Senonensi ordinis Fratrum Prædicatorum olim confessor illustrissimi principis Joannis ducis Burgundiæ, Flandriæ, Artesie, & Burgundiæ comitis, & deinde Atrebatensis episcopus, qui obiit A. D. mccccxvi die vi septemb.* De quo Spondanus Annal. ad 1413: Gallia Christ. Fontana in Theat. Excerpta D. Perard magistri computorum seu curiæ rationum Burgundiæ ex libris & registris computorum Burgundiæ ad annos citatos, & memorialia conventus Divionensis nostri M. S. mihi servata: Acta Conciliorum generalium Pisani & Constantiensis. Extant ejus

Actiones plures in concilio Constantiensi habite. Videfis hujus concilii editionem ab Hermanno Vonder Hardt curatam T. IV pagg. 280, 720 & 726 & alibi passim: & T. II p. 128: & editionem novam operum Gersoni anni 1706 pp. 358, 386, 394, 439, 472, 475, 483, 486, 521, 529, 537, 550, 565, 574, 600, 636, & alias: quæ sunt acta in concilio Constantiensi de 1x assertionibus Joannis Parvi a Gersono delatis, & ex codd. ms Colbert. 2537 & 2538, & ex codd. ms Cælestin. Avenion. potissimum edita. Ubi notandum in codd. Colbert. plures esse Martini nostri manu adjectas ad marginem annotationes teste clar. Baluzio ejus Bibl. olim præfecto.

Quidam volunt non solum Joannem Parvi, sed & Martinum nostrum apologiam cædis ducis Aurelianensis jussu ducis Burgundiæ perpetrata scripsisse, ratione cujus factus fuerit episcopus Atrebatensis: sed falluntur, nam certo nihil dum scripserat Martinus cum ad infulas vocatus est, alioquin si quis fuisset similis ejus libellus, æque a Gersono delatus fuisset episcopo Parisiensi & inquisitori, ac libellus Johannis Parvi. Non alius igitur est ille libellus Martini, quem in Bibl. Navar. dicunt servari, quam is quem scripsit in concil. Constant. jam ab octo annis episcopus, & cui tum cardinalis Allianus & Gersonus responderunt, quod ex collatione cum edito T. V operum Gersoni quisque deprehender. In catal. Angl. T. I, P. II n. 1125 recensetur inter alia plura, *Tractatus compositus per episcopum Atrebatensem pro parte ducis Burgundiæ, quod licite fecit occidi ducem Aurelianensem.* Jam ergo erat episcopus cum illum scripsit, neque ob eum tractatum, sed ob eximias dotes a collegio Ecclesiæ Atrebatensis electus est. Quæ a me historice tantum relata velim accipi, non autem quod omnia a Martino in hac causa dicta & acta a me probentur, neque enim id mei instituti.

Liber pontificalis seu Missale ejusdem Martini sumtibus exaratus codex membranarum elegantibus, characteribus auro minioque accuratissime distinctis in fol. in eadem Colbert. Extrabat aliàs Ecclesiæ Autissiodorensis datus forsitan a Laurentio Pignon Martini symmysta & episcopo Autissiodorensi.

Inter Statuta synodalia diocesis Atrebatensis per Franciscum Richardor episcopum collecta & edita Antverpiæ 1588 in 4, extant pag. 101 quædam Martini nostri Constitutiones publicatæ in synodo feria 3 post festum B. Dionysii anno mccccx.

Non omittendum quod cum nostri ab universitate Parisiensis rescissi fuissent anno mccccxxxix,

sicque plures viri emeriti laurea caruissent ad ann. mccccxiii, Martinus noster ab Alexandro V diploma obtinuit, quo illi dabatur facultas tres ex sodalibus magistros creandi. Bulla sic habet:

Alexander &c. Ven. Fratri Martino episcopo Atrebatensi salutem. Personam tuam nobis & apostolicæ sedi devotam suis exigentibus meritis, paterna benevolentia prosequentes, illa tibi libenter concedimus, per quæ te aliis possis redere gratiosum. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte tua petitio continebat, quod aliàs inter dilectos filios Fratres ordinis Prædicatorum cujus professor existis, & universitate studii Parisiensis quædam disturbia exorta fuerunt, propter quæ Fratres dicti ordinis in eodem studio jam decem & octo annis elapsis gradum magisterii in facultate theologica nequaquam recipere poterunt: quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi per te vel alium tribus Fratrum dicti ordinis idoneis, de quibus tibi videtur in capitulo provinciali Franciæ vel alibi gradum hujusmodi concedendi licentiam concedere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, Fratritati tuæ qui ut asseris per dilectum filium nobilem virum Joannem ducem Burgundiæ ad generale concilium nuper in civitate Pisana Ambaffiator destinatus extitisti, per te vel alium magistrum dictæ facultatis in dicto capitulo vel alibi, ubi & quando tibi videbitur, tribus Fratribus dicti ordinis provinciæ Franciæ, quos ad hoc per tuam & duorum vel trium aliorum in sacra pagina magistrorum diligentem examinationem idoneos & sufficientes esse repereris, super quo tuam conscientiam oneramus, honorem magistralem & docendi licentiam, servatis constitutionibus Viennensis concilii, & aliis solemnitatibus in talibus servari consueris, & quod ipsi Fratres & eorumdem singuli, postquam honorem hujusmodi susceperint, infra dictum ordinem & extra, quibuscunque gratis, privilegiis, immunitatibus libertatibus & indulgentiis tam a sede apostolica quam a dicto ordine Fratribus ejusdem ordinis Parisiensi dictæ facultate magistratis, concessis perinde uti & gaudere possint & valeant, ac si in Parisiensi studio magisterium hujusmodi recepissent auctoritate apostolica concedendi, non obstantibus quibuscunque privilegiis statutis & consuetudinibus studii & ordinis prædictorum contrariis, jure merito, confirmatione apostolica vel quacunque firmitate alia roboratis, etiam si de illis & totis eorum tenoribus specialis & expressa, ac de verbo ad verbum esset in præsentibus mentio facienda, quæ aliàs in suo robore volumus permanere, plenam & liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Datum Pisis VIII Id. Aug. anno 1.

Qua ex bulla liquet magistrum fuisse facultatis Parisiensis, quo tendunt illæ voces, *per te vel alium magistrum dictæ facultatis*, nempe Parisiensis paulo ante laudatæ: sicque indicat noster Laurentius Pignon in Catalogo episcoporum, ubi sic de eo: *F. Martinus Poré de conventu Senonensi magister in theologia episcopus Atrebatensis.* Et in Chronico ad 1407 nempe ante pascha 1408: *Eodem anno fuit D. Martinus Poré in episcopum Atrebatensem assumptus, qui erat Frater ordinis conventus Senonensis.*

F. NICOLAUS DE TENDA.

* 1427. F. NICOLAUS DE TENDA Ligur natione patria Savonensis sacræ theologiæ magister anno mccccxvii die XIII kal. januar. a Martino V episcopus Famagustanus promotus est. Vir erat & eruditus & rerum gerendarum peritus, unde & a Sigismundo Cæsare Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ & Croatiæ rege, & a Jano Hierusalem Cypri & Armeniæ etiam rege variis est implicatus legationibus, & a consiliis status allectus. Laudatur a Pio P. II lib. 3 p. 9, & a Fontana in Theatro, qui ambo lapidem proferunt antiquum in conventu Savonensi servatum in quo hæc omnia leguntur insculpta: ac præterea ob insignia suo dicto conventui præstita beneficia, ei a nostris promittitur specialis in omnibus sacris ibidem celebrandis memoria die xv januar. anno mccccxvii. Ejus etiam meminerunt Sopranus in Elench. Scrip. Lig. & Oldoinus in Athenæo Ligustico, ut a quo hæc relicta sunt opera *In symbolum apostolorum explanationes. Sermones lingua vulgari Italica eruditi.*

F. JOANNES BATERLEY.

* 1427. F. JOANNES BATERLEY Anglus vir doctus & eloquentia insignis theologiam apud suos annis pluribus publice docuit, tum & frequentibus ad populum & ad regni proceres concionibus magnam sibi peperit famam. Hinc archiepiscopus Tuamensis in Hybernia electus, & a Martino V confirmatus anno mccccxvii, Ecclesiam suam sapientissime administravit. Quandonam obierit nemo certo refert, sed ejus sepulcrum etiamnum in templo nostro Atheniæ ad altare majus ad cornu evangelii parieti affixum superimposita hujus præfatis pallio ornati statua prostare visendum asserunt. Ejus cum laude meminerunt Philippus Wolffius in Vitro Dominicano, Johannes Baleus, Pitseus in Append. Vareus lib. 2 cap. 4, Fontana in Theat. ex schedis Ughelli, a quo tamen ejus nomen corrupte scribitur *Barley*, quod variæ nationum pronuntiationi tribuendum.

Opera plura reliquisse asserunt, sed quæ rerum vicissitudine maxime verò fidei catholicæ in illis regnis everfione periisse autumant.

F. SANCTIUS PORTA.

* 1429. F. SANCTIUS PORTA gente Aragonus conventusque Cæsaraugustani alumnus, vir fuit exeunte seculo xiv & sequente xv literis ac morum gravitate conspicuus. Clarere cœpit apud suos, cum dirum illud quod omnes norunt, ferveret in Ecclesia schisma papas Romanos inter & Avenionenses Clementem VII & Benedictum XIII sic in sua obedientia dictos. Anno mccccxxv artium professorem agebat in suo dicto conventu Cæsaraugustano, theologiam verò quin exinde annis pluribus legerit, ac concionibus nomen sibi fecerit, dubitari non potest, certo ejusdem sui conventus præfectus erat prior anno mccccxiii: tum verò fortè eodem anno vel sequenti cccciiii a Petro de Luna papa Avenionensi Benedicto XIII, cui aliàs in Aragonia legato in optimis notus erat, accersitus, sacri palatii magister constituitur, addito annuo ducentorum florenorum aureorum censu ex reditu archidiaconatus Martirensis in Ecclesia Toletana recipiendo. Diploma pontificium in archivo domus Cæsaraugustanæ nostræ servatum vidit Diagus legendus in *Hist. prov. Aragon. fol. 145 c.* ac testatur

T O M. I.

in eo Sanctium a Benedicto tum multis ornari laudibus, tum magistrum scholarum sacri palatii ac commensalem suum dici. Qui Diagus rectius fecisset, si diem & annum diplomati ascriptum retulisset, idque ut hic suppleant Cæsaraugustani nostri expectamus.

Sanctius, inquit Fontana in *Theatro* ubi de pseudo pontificum, sic enim loquitur, sacri palatii magistris, Benedictum ad Ecclesiæ pacem pro qua valebat apud ipsum gratia ferventius hortabatur, cumque pro more & officii debito die ipso pentecostes coram eo sermonem haberet, Spiritus Sancti igne succensus, pluribus efficacissimisque verbis & argumentis Benedictum urgere cœpit de schismate quacunque meliori via tollendo & extinguendo: quibus pontifex dictus ita perstrictus est & exacerbatus, ut Sanctium in vincula confestim & carcerem miserit, ubi inquit toto misere afflictus biennio detentus est. Inde tamen amicum ope cum liber evasisset, ad Innocentium VII confugit, a quo peramanter susceptus capellanus & penitentiarius factus est apostolicus, uti ex fide Caroli Carrarii custodis archivi apostolici ita se legisse in monumentis dicti archivi asserentis, refert Fontana citatus *Theatri p. 474*, qui ambo rursus annum & diem ascriptum omiserunt. Quæ si vera, vel non diu sacri palatii magisterium Sanctius gessit, vel quod potius crediderim non tam longa fuit ejus in carceribus detentio, fortèque post pentecosten mccccvi inclusus quæ xxx maii accidit, inde post paucos menses elapsus, ad Innocentium VII paulo ante ejus mortem, quæ contigit sexta novemb. ejus anni, accesserit. Quæ omnia Romanis nostris diligentius expendenda ex archivis pontificiis permitto, cum horum nihil Diagus in provinciæ Aragoniæ monumentis invenerit.

Cæterum emendandus Fontana citatus cum S. Vincentium Ferrerium in munere magistri sacri palatii Sanctio postponit, cum certo ei præverit a Benedicto XIII institutus anno mccccxiv circiter, qui deinde abdicato officio anno mccccxviii missionem apostolicam per varia regna aggressus est, ut supra dictum est: cum Sanctius ante mccccxiii quo juxta Diagum ex monumentis provinciæ suæ certis priorum agebat Cæsaraugustæ, ad magisterium sacri palatii promoveri non potuerit: præsertim cum eum Fontana post duos annos carceris ad Innocentium VII 17 octob. mcccciv tantum electum confugisse narret. Errat etiam Fontana in anno mortis ejusdem Sanctii, quam ad annum mccccxix ascribit, qui ex Diago decem annis supervixit, mortuus in suo conventu Cæsaraugustano, ibidemque sepultus cum sequenti inscriptione posita:

Hic jacet R. magister Sanctius Porta magister sacri palatii & prædicator egregius. Obiit anno Domini mccccxix die xix mensis novembris. His addo nullum dubium esse quin magistros sacri palatii habuerint ex ordine pontifices omnes ejus seculi seu legitimi seu schismatici, quamvis certam eorum seriem præsertim Avenione sedentes post nostrum Nicolaum de S. Saturnino nemo hæcenus retulerit, nec quis deprehendere possit, nisi qui acta pontificia tempore nefandi illius schismatis pleraque Romæ servata diligentius evolverit.

De Sanctio præter citatos meminerunt Lusitanus, Sixtus Senensis, Pius, Fernandez, Altamura ad 1429 Fontanam excipiens, extranei verò Guillelmus Eiseingrein ad 1514 non recte, Simlerus, Possévinus, Nicol. Antonius Bibl. Ver. Hisp. lib. 10 c. 3 n. 108. Andreas Schottus Bibl. Hisp. Olearius, F. Didacus de Murillo ord. Min. *Fundationis sacelli N. D. del Pilar Tract. 2 c. 34 p. 286*, & alii. Typis ejus nomine prodierunt:

1. *Divinum ac proinde inestimabile sed & omnifidum*

F f f f f ij

SEC. XV. *nium qua hucusque de Christifera virgine scripta sunt, praeclarissimum Mariale &c. recognitum ac typis mandatum opera & studio R. P. F. Alphonsi de Castro ejusdem ordinis Predicatorum, Lugduni, Joan. Cleyn Alemanni 1513 & 1517 in 4, signaturis duorum foliorum a ad y, pagg. 352.*

Eodem volumine *Introductiones sermocinales seu Exordia concionum.* Signat. 2 foll. Aa, Bb.

Quod opus antea prodierat Valentiae sub hoc simplici titulo *Sermones festivitatum annualium B. V. Mariae*, typis Joan. Goffredi 1512 fol. par.

2. *Sermones de tempore Dominicales ab adventu ad pascha*, Lugduni, Cleyn 1517 in 4, sign. 2 foll. a ad z.

3. *Sermones Dominicales de tempore a Pascha ad adventum.* Ibid. & eodem anno in 4, signat. duo foll. aa ad zz & amplius.

4. *Item sermones de Sanctis.* Ibidem apud eundem 1517 in 4, signat. 2 fol. A ad P.

Qui quatuor codices Parisiis in Bibl. PP. Coelestinorum servabantur a me visi die 21 aug. 1660. Anterior altera a me etiam visa est editio, Haguenae typis d'Oringaw 1515 fol. par. Et anterior Lovanii, Jo. Rymman 1514 fol. Quae editio prostabat in auctione Bibliothecae D. d'Aiguebonne Parisi. 5 junii 1710.

Alva Sol. Verit. initio, ubi de libris falsificatis agit, de hoc auctore loquens hanc quaestionem movet. In editione, inquit, Lugdunensi extat sermo de conceptione B. V. hoc themate: *Erunt signa in sole &c.* qui sermo abest ab anteriori editione Valentina. *Interrogo*, inquit, *quis abstulit sermonem istum?* Responso facilis. Nimirum in illis typographiae primordiis, ubi auctor edendus praeter de conceptione sententiae non favebat, aut etiam adversabatur, illud subtrahere ac suppressere editores sibi permittebant. Omitto aliam, quam huic scriptori litementat Petrus a Valleclausa *De immunitate Cyriacorum* pag. 112 ob vocabula vernacula Latinis inserta, & ineptam, ut illi videretur orationis figurandae rationem, dum in quarundam vocum ut *Ave* & *Dominus* litteris pueriliter ludit. His enim plene fecit satis Baronius noster Apolog. lib. 4 sect. 1 art. 2 §. 2 pag. 12 merito legendus, ceu qui praeterea praclara ibidem concionatoribus tradat praecipua. Adde solum viros sapientes & eruditos cum scriptores ejus aetatis legunt, in his minutis non morari, sed auctoris doctrinam an sana sit, an ad mores utilis expendere, omnia probare, quod bonum est tenere, quod minus comptum minusve elegans vel seculi ruditati, vel auctoris incommodo, vel editorum negligentiae aut nimiae festinantiae indulgere. Sixtus Senensis sic de nostro Sanctio censet: *Rudi ac simplici sermone conciones edidit, pia tamen moralitate refertas.*

F. EVERHARDUS NUREMBERGENSIS.

1430. **F. EVERHARDUS NUREMBERGENSIS** a patria sic & professione nuncupatus, ac ibidem aliquando prior, a Joanne Nyder ejusdem domus postea priore miris laudibus celebratur Formicarii lib. 4 cap. 12, ceu qui scripserit *Plura concionatoribus utilia.*

Nam, inquit Nyderus, etsi esset Nurembergius impeditioris linguae, non tamen imperitus litteris, id quod praedicando voce tenuis facere non valuit, exhortando scriptis & privatis monitis fideliter supplevit, qui tandem ex fletu & scripturis utroque oculo orbatus est &c. Tandem nocte post matutinas in alto transitu tabularum ambulans, quibus fovea cellarii tegebatur, pede non bene fixo deorsum ruit, & statim contracto cerebro vita functus

est. Hic primum sacerdos secularis extitit, & ordinem intravit, jejunia regularia quae per dimidium fere annum durant, stricte servavit. Vir fuit multum maturus & prudentia praeditus &c. plura, quae videlicet locis citatis, ex quibus inter scriptores circa MCCCLXXX florentes locus ei merito debetur. Eiusdem meminit inter viros pietate claros Leander fol. 248 a.

F. HENRICUS DE HACHEMBURGO.

1430. **F. HENRICUS DE HACHEMBURGO** Teuto Confluentini ad Mosam Trevirensis diocesis conventus alumnus, a Trithemio inter scriptores seculi xv recensetur, cui ut suppari fides facile habenda. Excipiunt Gesnerus, Simlerus, Lusitanus, Possevinus & sequaces Pius, Fernandez, Altamura ad 1430, & tandem Federicus Steill Ephemer. Dominic. ad 2. sept. p. 362 ex tabul. inquit Trevir. Scripsit *Sermones de tempore & de Sanctis per annum & quadragesimales.*

F. THOMAS ANTONII DE SENIS.

1430. **F. THOMAS ANTONII DE SENIS** a patre Antonio, & a patria vulgo nuncupatus, Nacci vero apud Ugurgierium *Pompe Sanesi Tit.* xv n. 8 ab avo suo Naccio Caffarino cognomen hoc mutatus, vir fuit vitae sanctimonia sub finem seculi xiv & initia sequentis clarissimus, Seraphicae virginis Senensis Catharinae singulari spiritualique necessitudine conjunctus, & a morte etiam ipse Beatis accensus, non canonica quidem Ecclesiae censura & auctoritate, sed communi populorum aestimatione. In S. Dominici de Camporegio Senis ad ordinem ascitus circa MCCCLX, ut pietate, morumque innocentia, sic & eruditione conspicuum se fecit, disciplinaeque regulari sub magistro ordinis B. M. Raimundo de Vineis Capuano cum aliis magnae religionis hominibus, Joanne Dominici Florentino praesertim qui postea cardinalis fuit, asserendae omnem operam impendit. De quo videndi rerum nostrarum ad haec tempora scriptores, Fontana Constit. ord. Tit. de reformatione & alii. Potens & fuit Thomas opere & sermone, facundissimusque verbi Dei praeco atque efficacissimus, magnusque revera animarum, quas a terrenis ad caelestia revocare plurimum ardebat, oconomus. Magnam ille vitae partem Venetiis egit, quo concessisse videretur circa MCCCLXXXV, ubi & praefuit ad S. Dominici diutius, ut ait Pius, & ad SS. Joannis & Pauli aliquando prior, certo in hoc posteriori degebat anno MCCCLXXI. Ardore divino succensus, & quae Christus Dominus sua morte sanctificavit loca inveni cupidus, accepta facultate Hierosolymitanam aggressus est peregrinationem aetate provecta, quinqueagenarium tum fuisse ait Pius, a qua redux Venetias feliciter appulit, ubi deinceps ad mortem usque commoratus est. Quo autem mense & anno diem obierit non omnes plane conveniunt. Pius P. I col. 396 quem excipit Fontana in Monum. annum MCCCLXXV indicat: *P. II Append. col. 412, ex Taegio prorogatur ad MCCCLXX.* Alii inter quos Fernandez mortuum asserunt anno MCCCLXX ad XX decemb. alii vitam ejus ad XXI feb. MCCCLXXXIV usque producant ex fide Pastorum Senensium una, quibus Intronatorum academia ejus memoriam profecuta est, sequiturque Altamura. Decrepitam ad aetatem usque pervenisse nihilque amplius citatus asserit Ugurgierius. A morte ita miraculorum gloria emicuit, ut ejus corporis exuvias in Basilica SS. Joan. & Pauli ubi sepultus primum fuit, e terra sublevari Veneti voluerint, & in decentiori loco arcaque gemmis & auro caelata repositas

cum aliis SS. reliquiis asservari & venerationi fidelium exponi. Epitaphia ei inscripta seu Venetiis seu Senis omitto, quod sanctitatem quidem praedicent, sed nihil de chronologia doceant. Ejus meminerunt Leander Albertus fol. 150 a, Lusitanus, & quotquot abinde nostrates. Insignis ejus mentio in vita S. virginis Catharinae Senensis a magistro ordinis Raimundo Capuano scripta, scilicet in Actis SS. april. T. III num. 217, ubi F. Thomas de Fonte Senensis Catharinam, cujus a pueritia confessorius erat, creditam mortuam monitus, accurrit assumpto secum socio F. Thoma Antonii conventus Senensis, cui si tum 25 annos dederis, cum esset circiter annus 1370, octogesimum quintum aetatis arigerat anno 1430: quae tamen amplius disculant curiosi Senenses & Veneti. Haec ejus opera:

1. *Vita B. Catharinae de Senis virginis ordinis de poenitentia Sancti Dominici*, contracta ex ampliori Ven. Mem. Raimundi de Vineis Capuani magistri ordinis XXIII, & aliunde pluribus ejusdem Beatae gestis aucta. Hanc Joannes Mombucius inter alias SS. vitas ordinis suo representavit: in Actis vero SS. citatis Pappebrochius per partes exhibet in Annotatis, ubi quid habet noster Thomas quam Raimundus vel filius vel clarius narratum, vel etiam a Raimundo omissum aut ignoratum. Eiusdem etiam dat quaedam singularia in Analectis ad vitam Sanctae cap. i p. 967. Scripsisse etiam dicitur Thomas *Librum de attestacione sanctitatis & miraculis S. Catharinae* in ordine ad canonizationem, quem nancisci optant Actorum SS. editores citati T. III men. apr. p. 962 a, censent vero esse processum, qui apud S. Dominicum & apud SS. Jo. & Paulum adhuc extare fertur.

Adeo rerum sanctae virginis curiosus fuit noster Thomas, ut ne quid sibi exideret, ad Stephanum ejus Sanctae quondam amanuensem atque discipulum & in Christo filium tum vero ordinis Cartusienis priorem scripserit, ut ea quae sibi de ejus mirandis innotuerant scripto referret, quod & Stephanus praestitit, cujus extat epistola in Actis SS. citatis edita hoc titulo p. 961:

Reverendo, religioso sibi que peramabili corde sincero, F. Thoma Antonii de Senis ord. Predic. in conventu SS. Jo. & Pauli Venetiis immoranti F. Stephanus de Senis prior licet indignus domus S. Mariae de Gratia Cartusiensis &c. Data est xxv octob. MCCCLXXI.

Eiusdem Thomae mentio est in Analectis citatis n. 15, ubi agitur de actis a dicto Cartusienis Stephano ad obtinendam a Bonifacio IX ejusdem Sanctae canonizationem: *Placuit &c. perscriptis litteris non ad optimum solum virum Thomam Firmanum generalem Dominicanae familiae magistrum, ut una cum Bartholomaeo Dominici ac Thoma Naccio Senensibus ejusdemque familiae sodalibus universi ejus ordinis nomine tam gloriosum inceptum in Romana aula piis studiis urgerent &c.* Et n. 19: *Quamquam auctorem habeo certum ac gravem Thomam Naccium e Dominicana familia hujus temporis aequalem, singularique cum Stephano consuetudine devinctum &c.* Ex quibus evincitur non solum Thomam Antonii, sed & aliquando Thomam Naccium dictum, nam quin sit idem, illa cum Stephano Cartusiano familiaritas, ut dubitem non finit.

In Appar. Possevini Append. pag. 108 inter codd. MSS. nostri Eucherii Bonerti Regii Lepidi recensetur, *F. Thoma Antonii Senensis ord. Predic. de veritate stigmatum S. Catharinae Senensis tertii ord. Predic.* Qui codex a morte Eucherii apud suos symmystas forte adhuc servatur.

2. *Epistolarum ejusdem S. V. Catharinae Senensis collectio.* Has scilicet quantum in ipso fuit, un-

dique summa diligentia acquisivit, & acervavit, ac cum plures eum effugissent, in ea opera ei succenturiavit F. Bartholomaeus de Alzano Bergomensis de quo postea ad 1500. Vide etiam opera B. V. Catharinae de Senis.

3. *Vita di San Domenico patriarcha dell' ordine de' Predicatori.* Quam laudat Castillus in prologo Histor. Gen. ord.

4. *Vita B. Mariae Storiona Veneta*, quae virgo florentis aetatis formaque venustissima, deliciis abundans & opibus, praestantique clara stemmate, ad ignitos Thomae nostri sermones ita fuit animo commota, ut ipretis abdicatisque quibus implicita erat immerisque hujus seculi illecebris, in consortium Sororum de poenitentia S. Dominici recipi postulaverit & obtinuerit, ubi tanta vitae austeritate & puritate sub Thomae spirituali regimine reliquam aetatis duxit, ut inter Beatas a morte meruerit annumerari. Vitam hanc nancisci optant qui Actis SS. edendis tam utilem operam dant, ac desiderium expriment T. III april. p. 962 Annot. 2, quorum vorum ut non frustreretur, Italorum nostrorum diligentiae erit. Ejus mentio fit in prologo Regulae tertii ordinis sic: *B. Maria de Venetiis, quae pluribus virtutibus ornata extitit, de qua Legenda compilata fuit.* In Actis SS. hic citatis p. 873 Pappebrochius Annot. o, sic refert ex Taegio: *In civitate Venetiarum inter personas istius status & habitus fuit quadam Soror Maria vita continentis, quae singulari sanctitate refulsit in tantum, ut per F. Thomam Senensem de dictae sororis vitae progressu & transitu quadam compendiosa composita sit Legenda.*

5. *Vita quarundam aliarum Sororum de poenitentia ejusdem tertii ordinis*, quas & requirant nostri, nisi forte sint quae Venetiis apud SS. Jo. & Paul. Part. alt. Pl. I servantur hoc titulo: *Vita virginum B. Joanne Sororis de Poenitentia B. Dominici, B. Margarita de Castello, & B. Catharina de Senis.*

6. *Tractatus de merito vitae regularis.* Sic Lusitanus, sed qua lingua non indicat, nec ubi servetur.

7. *Tractatus de principiis & confirmatione tertii ordinis S. Dominici.* Hujus memoria est in constitutionibus nostris in Tractatu praevio ad regulam tertii ordinis his verbis: *Item inventur quidam liber in quo est regula secundum quam vivebant tempore militia actualis contra haereticos, qui liber est in conventu Ferrariensi & Veneto ordinis Predicatorum & est talis: Patet universis fidelibus, qualiter ego F. Thomas de Senis una cum R. P. & magistro F. Bartholomaeo de Senis ambo de ordine Predicatorum A. D. MCCCLXXI in Venetiis existentes, & quantum valuimus diligentius inquirentes de regula sive statu Fratrum & Sororum de militia Jesu Christi de poenitentia B. Dominici, invenimus quantum ad initium regula taliter se habere sicut patet in Legenda B. Catharinae de Senis &c.*

Jam supra ubi de Bartholomaeo Dominici ad 1422 monuimus hunc tractatum in editione prima constitutionum nostrarum anni 1505 fuisse auctum, sed genuinum amborum Thomae & Bartholomaei suspicor eum esse qui servatur Venetiis ad SS. Joan. & Paul. Parte altera Pl. I hoc titulo: *Tractatus super informatione origine & processu plenaria approbationis Fratrum & Sororum S. Dominici.* fol. memb.

Caveat autem lector ne hunc Thomam Antonii cum Thoma de Fonte de quo supra ad 1389 confundat, quem in errorem impegerunt Marchesius in suo *Diario Domenicano*, & Joannes Bapt. Feuillet *Année Dominicaine*, uterque ad XXI febr. quae sunt Thomae de Fonte primi & perpetui B. Catharinae

rinæ de Senis confessorii ad Thomam Antonii referentes, quem quidem aliquando illius socium cum sanctam invisebat lego, sed nusquam in tota sanctæ vitæ a Raimundo scripta confessorium ejus dici invenio, qui & tum juvenis sacerdos videtur fuisse. Cavetis etiam ab errore Altamuræ qui hunc Thomam Antonii in duos dividit, alterum ad 1434 collocans, alterum incertus tamen ad 1556, qui revera unicus est, & nobis astipulatur Ugurgierius T. I pagg. 391 & 626.

F. JOHANNES GRAVERAN.

F. JOHANNES GRAVERAN Gallus Neuftrius sacræ theologiæ magister Parisiensis clarebat jam anno mccccxiii, & affuit concilio fidei ut aiebant Parisiis habito de novem propositionibus ex libello Johannis Parvi a Gerlono excerptis & denunciatis, votumque suum de illis pluries & verbo & scripto tulit. Videtis editionem recentem anni 1706 pluries jam laudatam T. V, ubi agnomen ejus corrupte legitur, sic col. 67 Granoram, col. 77 Graverant: col. 177 ad 180 extat ejus votum, quod dicitur traditum & lectum die sabbati xxx decemb. anni mccccxiii, sed infeliciter innumeris mendis maculatum, quæ quantum memini saltem plura absunt a codice Colbert. ex quo editio facta. Vivebat etiamnum anno mccccxxi, quo fidei inquisitor generalis agebat, sicque se signabat in literis: *Ego F. Johannes Graverant vel Graveran ordinis Prædicatorum in sacra theologia professor, inquisitor fidei & heretica prævitatis in toto regno Francia auctoritate apostolica deputatus &c.* Quædam similes formulæ exhibentur in actis processus ut aiunt adversus Johannam puellam Aurelianensem vulgo dictam, a qua tamen causa ille semper absuit tum Parisiis sedens, at in variis urbibus ut Rotomagi suos habens Vicarios & commissarios seu delegatos.

F. JOHANNES MAGISTRI.

F. JOHANNES MAGISTRI Gallus Neuftrius patria & professione Rotomagensis sacræ theologiæ professor, inquisitor generalis Franciæ vices agebat in diocesi Rotomageni ea luctuosa tempestate, qua diutius ærotante Carolo VI, & anno mccccxii demum mortuo, Francia sub Anglorum jugo gemebat. In Johannam de Arcu puellam Aurelianensem vulgo dictam coactus, ut inquireret ac animadverteret, constanter restitit, opponens Compendii captam juris sui non esse, ac præterea Caucionum (Gallice *Cauchon*) episcopum Bellovacensem electum iudicii præsidem nulla auctoritate Rotomagi gaudere, eique se in ea causa assidere non posse. Verùm Parisiensibus tumultuantibus ac frementibus ni ea fœmina, quam magam putabant, supplicio afficeretur, nescio quo fatali sidere fidelissima urbe tum in deterius abrepta, imo & toto tum fere regno in suam perniciem cæco furore acto, peculiari ab inquisitore generali Johanne Graveran de quo supra delegatione ad hunc effectum, instantibus quorum intererat, & ni daretur extrema minitantibus obtenta, jussus ut de Johanna cognosceret, præside dicto episcopo, numerosiorique virorum utriusque fori spectatissimorum cœtu coacto, eam in aula majori archiepiscopali pluribus diebus interrogavit, & acta omnia ad universitatem Parisiensem examinanda misit. Hac verò pluries de more in concilium fidei ut aiebant congregata, res ad facultates theologorum & juris utriusque doctorum delata est, ut de puellæ responsionibus censuram ferrent, qui in eandem sententiam convenerunt, easque perni-

ciosas, temerarias, in fide erroneas, schismaticas, blasphemias in Deum, de idololatria suspectas censuere. Quod iudicium universitas tota probavit, suumque esse declaravit, instrumento publico ea de causa confecto authentico xiiii maii mccccxxi dato, ac Rotomagum ad iudices misit. Nihil non egit Johannes noster, ut virginem morti eriperet, jamque ei persuaserat, ut revelationes suas Ecclesiæ catholicæ iudicio subjiceret, vesteque virili deposita fœmineam indueret, imo & ad pœnitentiæ eucharistiæque Sacramenta rite suscipienda adduxerat, quæ ei sodalis noster quidam administravit. Verùm cum paucos post dies iterum sagum induisset, suasque revelationes denuo ostentaret, Johannes noster non tam suam quam episcopi dicti & aliorum iudicum dixit sententiam, qua ut relapsa brachio seculari deserebatur xxx maii ejusdem anni. Si quid in ea re peccavit hic vice inquisitor invitatus iudex assumptus, præterquam quod populorum potius est crimen quam suum, temporum iniquitati donandum, quo Gallia sui compos non erat: id totum alius ejusdem ordinis & provinciæ Johannes Brehal generalis in Francia inquisitor, legitimo tum rege Carolo VII ut ad iudicium reverterentur jubente, accedente summi pontificis auctoritate, omni meliori modo emendavit.

Acta omnia in hac causa authentica extant Parisiis pluribus in bibliothecis, Regia cod. 9675, Colbert. 1316, Victor. 891 fol. charta, & ex parte edita in Hist. univers. Paris. T. V p. 394 & seqq. Hoc est principium:

Universis presentes litteras seu presens publicum instrumentum inspecluris, Petrus miseratione divina Belvacensis episcopus, & F. Johannes Magistri ordinis Fratrum Prædicatorum a magna religionis atque circumspectionis viro magistro Johanne Graveran in sacra pagina professore eximio ejusdem ordinis inquisitore fidei & heretica prævitatis in toto regno Francia auctoritate apostolica deputato, in diocesi Rotomagensi, & specialiter quantum ad presentem processum per eundem dominum inquisitorem deputatus & commissus salutem, &c.

Ad finem actorum adjicitur sententia lata adversus quemdam monachum, cujus ordo taceret, qui contra iudicium & iudices oblocutus fuerat, & qui in pœnam ad carcerem tenendum in cœnobio Prædicatorum Rotomagensi damnatur ab octava augusti mccccxxi ad diem paschæ futurum: & humilis ejusdem monachi dictorum revocatio.

F. NICOLAUS ALEXANDRINUS.

F. NICOLAUS ALEXANDRINUS a patria Ligures inter & Insubres sita Statiellorumque dicta sic nuncupatus hic recensetur ex fide Gozzei, quem excipiunt Pius parte 2 lib. 3. col. 25, Altamura & Rovetta ad 1433, quem sacræ theologiæ magistrum præstant & scripsisse

In IV libros sententiarum.

Quidam Nicolaus de Alexandria ord. Prædic. laudatur a Badio in sua Univers. Florent. ceu ejusdem baccalaureus ad ann. 1433, quem facile eundem censeas.

F. ANTONIUS DE CONTI D'ELCI.

F. ANTONIUS DE CONTI D'ELCI Etruscus Senis de gente Pannochiesca duxit originem, ubi postquam adolevisset, abdicatis ultro seculi illecebris in conventu S. Dominici nostrum amplexus est institutum. Moribus ille sanctissimis eruditioneque conspicuus fuit, nec minori prudentia clarus, & suis & extraneis acceptissimus: unde &

pluribus provinciæ suæ Romanæ præfuit ille conventibus, generalis etiam capituli diffinitor, Vicariæ denique Romanæ præfectus Vicarius generalis. Vir utique singularis ingenii plurimarumque dotum, magno salutaris animarum ac disciplinæ studio regularis æstivans, verbo potens & opere, qui dicendo quo vellet auditorum animos facile flecteret, & ad pœnitentiam commoveret, prædicatoris adeo generalis in ordine titulo decoratus. Conscientiarum enodandis solvendisque vinculis atque difficultatibus ita peritus habebatur, ut ad ejus omnes consilia recurrerent, & ad illius dicta conquiescerent. Minervitani conventus urbis aliquando prior (inquit Isidorus noster Ugurgierius Azzolini Tit. 7. n. 26. *Pompe Senesi*) ad Minorenses evectus est insulam, vivereque desuit anno mccccxxiii, sed deceptum hic nos facile concedimus Ugurgierum, aut a quo incautus habuit Gregorium Lombardellum, cum nullus in ea sede relinquatur huic Antonio nostro Elcio apud Ughellum T. VII Ital. sac. inter Minorenses episcopos locus, nec ulla præfulatus Minorensis hujus Antonii apud auctores ejus seculi scriptoresque probatos vestigia reperiantur. Eum tamen Ugurgierius & Lombardellus scripsisse referunt

1 *Decisiones Casuum conscientia.*

2 *Conciones Quadragesimales.*

Sed hæc an & ubi edita, cui vel quando visa servataque extent, omnino silent.

3. Laudatur *Epistola F. Antonii de Elcis, qui conventui Romano ad Minervam prior præsidebat, cum exequia virginis (S. Catharinæ Senensis) celebrarentur scripta ad F. Raimundum (de Capua) absentem, qua significat, ea qua virgine inter homines agente latuerant vulnera, apparuisse conspicua in corpore demortua, non tantum sibi sed omnibus quot ad sacri depositi conspectum venerationemque accessere propius.* Sic Lombardellus relatus in Actis SS. T. III april. pag. 972 n. 27: sed Henfchenius & Papebrochius, an vere epistola illa scripta fuerit, dubitant, quam sane integram referre & edere debuisset Lombardellus. Sed & difficile videtur, qui potuerit tum esse anno scilicet 1380 Minervæ prior, cui si 80 annos cum 1433 mortuus est dederis, annum ætatis 27 vix attigerat, cum obiit virgo sanctissima, nisi dicas ad 90 pervenisse, quod sane non impossibile nec novum, sed cum episcopatu Minorensi, quem illi tribuunt, minus adhuc convenit, de quo suorum gentilium esto iudicium.

F. HENRICUS BALASENSIS.

F. HENRICUS BALASENSIS, quem cujus Originis & patriæ fuerit me nescire ingenue fateor, cujus & nulla apud nostros memoria, in ordine tamen claruit adulto jam seculo xv, ejusque servantur inter codices ms monasterii Bonæ-spei in Belgio recensita in Elenc. Sanderi T. I p. 309

Henrici Balasensis ord. Prædic. opera egregia contra hereticos composita ac scripta anno 1434.

Si quis sodalis noster curiosus evolvere, & diligentius inspicere voluerit, majorem forsan & auctoris & operum horum notitiam dabit.

F. HUMBERTUS DE ALBITIIS.

F. HUMBERTUS vel *Hubertinus* DE ALBITIIS illustri in Etruria & Senatoria apud Florentinos ortus familia Bartholomæi filius ordinem in patria professus est in S. Mariæ Novellæ, ubi sic eruditione morumque probitate claruit, ut Florentinorum sibi facile conciliaverit admirationem, adeo ut præfulem elegerint & postulaverint instantissime. Quas

tamen preces Romanus pontifex alium huic sedi præficiendum cogitans non audivit, sed tandem Martinus V ad Pistoriensem Ecclesiam evexit anno mccccxxvi die vii junii, postquam Fesulanis episcopis vicariam diu præstitisset in spiritualibus operam, inquit Ughellus Ital. Sac. T. III col. 375, qui & eum addit anno demum mccccxxiii Pistorii obiisse & in basilica sua cathedrali sepulchrum ac scripsisse

Commentaria in Aristotelis metaphysica. Quæ etiam laudantur a Pocciantio, & Archangelo Giano in Script. Florent.

Cum autem more Italis familiari non Humbertus, sed Ubertinus sæpius nominaretur, hinc quidam in duos dividendi ansam arripuerunt: inter quos Lusitanus ejus sub nomine *Humberti Florentini* primum, tum postea sub Ubertini etiam Florentini quasi alterius meminit. Lusitanum errantem excipiunt Pius, Fernandez, denique Altamura ad 1333 falsus unâ se qua ætate floruerit ignorare, tum postea iterum ad 1434. Quos ex eo facile revincas, quod non solum idem utriusque ascribant opus, sed & quod utrumque Pistoriensem asserant episcopum, cum certo certius sit unicum ejus nominis in ea sede nobis episcopum fuisse.

F. HERMANNUS CORNERUS.

F. HERMANNUS CORNERUS patria & professione Lubecensis & provinciæ Saxonice alumnus clarebat anno mccccxxv vir historiæ præsertim Germanicæ peritus & scripsit

Chronicon rerum Saxonicarum.

De quo sic habet Henricus Meibomius junior *Rerum Germanicarum* T. III in Vindic. Bifilligan. pp. 38 & 39: *F. Hermannus Cornerus Lubecensis familia Dominicana monachus rerum Saxonicarum scriptor, cujus opus historicum etiam ad superiores Germanos pervasisse colligas ex Francisci Irenici exegefi lib. 3 capp. 59, 62, 63, & 107. Hodie ms extat in bibliotheca amplissimi senatus Lunenburgensis. Is igitur Cornerus fol. 255 de Hermanno Billingo sic loquitur. (Sequitur fragmentum chronici Corneri.) Prosequitur Meibomius: *Hucusque Cornerus, qui historiam suam Hieronymo Kenningsio affirmavit produxit ad ann. Christi xxxv post mille & quadringentos. Corneri verba interpretatus est Dominicus Dreverus Gostariensis, inseruitque genealogiis suis ms, quas Henrici junioris ducis Brunsvicensis & Lunenburgensis antiquitatis patria lectione in senectute viridi sese oblectantis jussu concinnavit. Dreveri verba sunt &c.* Scilicet Germanica chronici Corneri translatio. Eiusdem meminit Meibomius p. 41, & in historia Bardewici p. 60. Krantzius antea inter eos numeraverat, quibus usus est in sua Metropoli, dicens hunc Hermannum chronicon magnum scripsisse a Christo ad 1438, sed Corneri agnomen tacens.*

F. JACOBUS ARIGONIUS.

F. JACOBUS ARIGONIUS qui & de Balardis a nostratibus aliisque vulgo scriptoribus in hujusmodi cognominum ratione facile vacillantibus nuncupatur, a patria nobis & eruditione, præfulatusque dignitate certo est laudandus. Laudæ Pompeiæ in Insubribus, Lodi vernacule dicunt ad Aduam fluvium ortus est obscuris inquit parentibus, sed cum adolescens esset ingenua liberalique forma, quæ magnam sui spem portenderet, ad ordinem facile allectus est, ubi etiam litterarum antea expers, labore assiduo studioque indefesso, ac bonorum librorum lectione, vir evasit insignis nullique suæ ætatis seu doctrina seu facundia secundus. Per omnes scholæ agones lauream tandem

magisterii obtinuit, & sacras litteras in studio generali Bononiensi publice interpretatus est. Sed nec minorem sibi a concionibus æque Christianis ac elegantibus sibi peperit famam, adeo ut omnibus admirationi esset. Qua audita viri præstantia Bonifacius IX anno circiter mccccxv eum sacri palatii magistrum allegit, quo in munere majus in dies sibi nomen apud omnes fecit. Exinde vero a Gregorio XII patriæ suæ Laudæ constitutus est anno mccccvii die xxvi februarii episcopus, uti Ughellus habet Ital. Sac. T. IV col. 928. Ecclesiæ suæ regendæ ac pascendæ instabat diligentius, cum anno mccccxv coactum est concilium Pisenum, ad quod se conferre necesse illi fuit, & in eo revera inter Patres sedit, habitaque est tum ab eo

Concio in ade Prædicatorum die S. Petri martyris xxix aprilis præsentis Patrum omnium cætu numerosissimo.

Sic enim notant Acta curis Hermanni Vonder Hardt excusa supra laudata: utinam & illa cum actis impressa fuisset, sed saltem nullus dubito, quin cum actis alicubi habeatur. Certo in illis subscriptio ejus legitur, *Episcopus Laudensis*. In concilio postea Constantiensi de dirimendo tricipiti Ecclesiæ schismate anno mccccxiiii celebrato non parum inclaruit, ut ex ejusdem actis habeatur, in eoque pluries peroravit. Habentur etiam quinque orationes ab eo tum pronunciatæ, quæ & legi merentur.

Primæ titulus est: *Solemni oratio in supplicium Johannis Huss coram Casare Sigismundo ac toto concilio in publica sessione anno Dni mccccxv sabbato die vi julii habita. De immenso damno ex trium pontificum dissidiis in Ecclesia suborto. Pr. In nomine &c.*

Divini ac summi præsidii supplicii invocatione confusus, serenissimi principis, Christianissimeque Auguste, præstantissimi quoque Patres & Domini, reverendi præsules & prælati, egregii doctores & magistri, illustrissimi etiam duces, excelsi comites, magnifici proceres & barones, ceterique viri & domini merito memorandi, ut mea mentis conceptum eloquium tam sacro cæni clarius imotescat, dicendorum occurrit principio proponendum illud, quod legitur in epistola proximioris Domine, videlicet, Destruatur corpus peccati; Scribitur ad Rom. vi c, & habetur in epistola Dominicali.

Extat integra in actis conc. Constant. T. III p. 1 ad 5. Tota est de damnis per schisma Ecclesiæ illatis, quæ & nervose & eleganter describit. Ad finem sic habetur:

Explicit collatio facta per magistrum Jacobum episcopum Laudensem & magistrum sacri palatii in condemnatione Johannis Huss heretici coram &c ut supra.

Sessione xx die jovis xxi novemb. anni mccccxv propositis concordatorum articulis, unâ cum cæteris patribus subscripsit die martis iv febr. anni mccccxvi.

Alterâ ejus oratio habita est sessione xxi die sabbati xxx maii anni mccccxvi. Titulus:

Fratri Jacobi episcopi Laudensis publica oratio in supplicium Hieronymi Pragensis absente casare in Constant. conc. In Nomine &c. Suprema Trinitatis nomine invocato pro præsentis proposito occurrit mihi thema merito proponendum videlicet, Exprobravit incredulitatem illorum & duritiam cordis. Marci ult. c, & in evangelio currentis octavæ.

Reverendissimi Patres & Orthodoxi Domini, ceteri quoque fideles & catholici. Quoniam teste Aurelio Augustino perverfis & obstinatis hominibus non levia verba, sed magis aspera obicienda sunt, quoniam sæpius contingit, ut ubi lenis correptio spernitur, acris & acerba prolata majori attentione suscipiantur &c.

Extat & hæc integra in actis citatis T. III p. 54, & antea eam Johannes Cochleus in suam intulerat Hussitarum historiam lib. 3 p. 132. Ad finem sic legitur:

Collatio facta per M. Jacobum Laudensem episcopum & apostolici palatii magistrum super condemnatione &c.

Tertia dicta est in congregatione generali in templo cathedrali Constantiæ die jovis xxx & ultima april. feria v post Quasimodo anni mccccxvi, dum exequiæ regis Aragoniæ a concilio celebrarentur. Sic enim habetur in actis:

Ferdinando regi Aragonia parentatum per Jacobum episcopum Laudensem. In qua quidem congregatione de mandato & voluntate ipsius congregationis synodum Constantiensem representantis ascendit ambonem, super quo edita & decreta publicantur & terminantur, R. P. & D. D. Jacobus episcopus Laudensis de ordine Fratrum Prædicatorum, & fecit quemdam sermonem de morte serenissimi principis D. Ferdinandi Aragonum regis, & de assumptione per regnicolas D. Alphonsi ejus filii in regem Aragonensem, commendando clara memoria eundem D. Ferdinandum de gestis tempore vite sue per eum erga unionem Ecclesiæ Dei habitis, & approbatione capitulorum per D. Alphonsum nunc susceptum in regem facta, initorum per ipsum regem Aragonum ex una, & serenissimum principem Sigismundum Romanorum & Hungaria regem, ac ambassiatores & nuncios hujus sacri concilii in Perpiniaco parte ex altera. Sic T. IV p. 714, sed hæc oratio funebris non edita.

Quarta Oratio ab eo habita est in exequiis cardinalis Barenis in conc. Constant. anno mccccxvi fer. v Dom. iv quadrag. & tota est moralis de honesta ecclesiasticorum vita, qua se ad mortem recte præparent. Titulus:

Sermo bonus episcopi Laudensis, quem fecit in exequiis cardinalis Barenis.

Dispone domui tue quia morieris tu & non vires. Scribitur Esa. xxxviii, & Reg. iv, xx, & in epistola præsentis diei, qua de dicto capitulo Esaia est extracta. Extat integra T. IV p. 204.

Quinta ejus oratio habita est sessione xli die lunæ viii novemb. anni mccccxvii de novi pontificis electione. Hanc ad finem hujus articuli dare integram visum est, ut meritum viri & quantus fuerit orator, agnoscant, quibus præsto non sunt acta conc. Constant.

Cum suam Jacobus Patribus ac Martino V tum electo probasset eruditionem & industriam, ex Laudensi translatus est ab eodem summo pontifice ad Tergestinam in Istria sedem anno mccccxvii, iv Kal. januar. Demum & ab illa Ecclesia eodem volente pontifice transit ad Urbinatem anno mccccxvii die iiii idus decemb. Ex actis consistor. De quo legendus Ughellus T. II Ital. Sac. col. 869. Urbini decessit anno mccccxxv die xii septemb. & apud suos Prædicatorum in ecclesia S. Dominici sepultus fuit.

Ejus meminerunt Altamura ad 1414, & Rovetta ad 1412, qui & ei tribuit commentaria in primam partem S. Thoma, & in primam secundam vel etiam in tertiam, non addens ubi hæc serventur, sed uterque solemnes ejus & elegantes orationes supra laudatas omisit, unde & videntur non agnovisse. Hæc verò mihi argumentum sunt multo plures ab eo relictas easque absolutas & æque doctas ac elegantes dictas seu cum magisterio sacri palatii fungere, seu cum episcopos clerum ac populum suum doceret, quæ aut præstiosius servari debuerunt.

In actis cap. gener. Norimbergæ anno mccccv celebrati sic legitur: *Conventui Bononiensi pro forma studii Parisiensis & gradu magisterii assignamus in regentem F. Jacobum de Lauda sacra theologia magistrum. An idem sit ac noster Arigonius, dubitare quis potest, & alterum facile crediderim; sed si idem est, magisterium sacri palatii quo a decem annis*

annis fungebatur, non obliterit, quin simul Bononiense gymnasium regeret. Quod discutiant gentiles.

Eum eximie laudat Leander fol. 124 b, eumque dicit virum scientia clarum, & opinione apud omnes sua tempestate & fama fulgentissimum: sed de historiola quam ibidem narrat, de modo quo in virum egregium evasit Jacobus, penes illum fides, mihi sane fabella ab otiosis inventa apparet. En quam promissimus ejus oratio quinta.

F. JACOBI LAUDENSIS EPISCOPI incomparabilis & sollemnissima oratio ante ingressum electorum in conclave A. D. mccccxvii die viii nov. in publico œcumenici concilii theatro in cathedrali ecclesia Constantiensi, Sigismundo imperatore præsentis ad splendidissimum electorum novi pontificis collegium habita, qua sistitur Idea melioris summi pontificis in Constantiensi concilio eligendi, ex antiquissimis codicibus MSS Casareo Vindobonensi, & ducali Brunsvicensi.

In Christi Jesu nomine: *Eligite meliorem.*

Tam ruinam universalem oportunitas relevandi occurrens, quam etiam laceratam Sacrosanctam Ecclesiam instans refarciendi necessitas, vobis Dominis qui perenni opulante præsidio summum estis electuri pastorem me sane coegit, ut proponerem, *Eligite meliorem.* Itaque eligite meliorem scribitur 4. Reg. 10. Virginem illam eximiam maximeque peroptimam, quam elegit ante secula & prælegit altissimus, in nostri precabimur sermonis exordio, ut tota clemens pro nobis interveniat, utique & propitia. Eam primo salutabimus dicentes cum angelo, Ave Maria gratia &c. *Eligite meliorem* lib. & cap. ut supra.

Celeberrimi patres orthodoxique Domini. Quantum verba ista vestris reverentiis congrua, quantumque opportune conveniant plurimum intelligentibus liquet. Quoniam etsi nil aliud fari instituerem, satis est eruditissimis viris dixisse *Eligite meliorem.* Nempe uti ad graviora perferenda onera requiritur fortior, ad alta discutienda consilia vocatur doctior, ad ardua pericula bellica exponitur promptior, ad ingentes impensas poscitur ditior: sic sane congruit, ut ad ea quæ sunt maximæ sanctitatis officia eligatur & melior. Et si super naturam videatur, quod quis sine crimine sit, ideo nedum optimum aut meliorem, sed bonum sit difficile comperire: propter tamen urgentem jacturam penitus semovendam non qualemcunque sed meliorem debetis præferre. Nam ut eligatis hoc vestro sacro convenit cœtui, sed ut eligatis meliorem, jam nedum Ecclesiæ, sed toti expedit orbi.

Et quoniam quæ ante oculos habuistis dispendia, est facile intueri, ideo cladem pestiferam, qua nonnulli nostri Pharisei & summi pontifices jam pene octo lustris ovile Dominicum laniant, si cupitis de medio Ecclesiæ submovere, considerate attentius quales hi fuerint: & non utique talem, sed omnino eligite meliorem.

Tam enim comparatione eorum, qui in tanto apice præcesserunt, quam illorum quoque qui subsequi possent, ne præteritorum pontificum, quem diluere intenditis, videamini velle renovare errorem, ideo non illis similem, sed utique eligite meliorem. Siquidem ut Dist. xxiii c. 2, clare colligitur, quod is qui aliis præficatur in pastorem, debet esse natura prudens, docilis, temperatus in omnibus, vita castus, victu sobrius, semper sui cavens ingenii, humilis, benignus, pius, justus, & misericors, in lege instructus Domini, scripturarum sensibus cautus, & factis exercitatus dogmatibus. Quanto igitur magis & multo amplius, qui cunctis debet præesse pastoribus, qui caput debet

esse fidelium, qui esse debet auriga Ecclesiæ, præsul principum, sacerdos altissimi, pater pontificum, propugnaculum fidei, & princeps apostolorum, omni debet ornari titulo probitatis?

Quoniam autem singulas, quibus summum oportet insigniri antistitem, virtutes exprimere nemo sufficiat, tribus tamen debet præcipue esse præ omnibus redimitus. Non enim tam celebre culmen cuilibet convenit. Cum itaque tantus apex regiminis animarum ars sit artium, ideo summus eligatur antistes, qui sit bonus & doctus & aptus. Bonus quoad vitam, doctus ad sapientiam & doctrinam, & aptus ad regimen & curam. Eligatur qui niteat puritate & sanctimonia, & sit vitæ bonitate præcipuus: qui fulgeat claritate & sapientia, & sit doctrinæ veritate perlucidus, & qui emineat probitate & experientia, & sit regimini & dignitati aptissimus.

Et quoniam omnium bonorum humanorum pura & innocens vita fundamentum est, ideo dixi primo, eligatur qui niteat puritate & sanctimonia, ut sit vitæ probitate præcipuus. Illum quippe honores & dignitates glorificant, quem virtutes probeque mores extollunt, celebris quoque commendat & vita. Talem ideo eligite, cujus possitis magis opera & merita admirari quam verba. Eligite eum, qui se in cunctis emergentibus astringat limitibus rationis, ut illa duce sibi cætera subjicere possit. Summa quippe cunctis Christicolis erit felicitas, si inter nos major esse non poterit nisi qui melior.

Quamobrem labem perferens criminis memorandi, redimiri non debet præsul dignitate. Quoniam modo delictorum laqueis irretitis poterit Ecclesiæ profectibus infervire? O quam perniciosum quamque ærumnosum est, Ecclesiis præficere malos! quoniam & Ecclesiarum exterminium provenit, & præsulum pravos imitari mores & vitia, velut quoddam gratum genus obsequii judicatur. Profecto tamen eorum animas subditorum præsul inrerimit, quos suæ malæ vitæ exemplo in perniciem trahit. Eapropter sic est a præfule quolibet in domo Domini conversandum, ne ab eo possint occasionem aut excusationem laici sumere delinquendi. Oportet quippe pontificem nedum sine crimine, sed irreprehensibilem esse: adeo ut illius conscientia nullius possit delicti aculeis stimulari. Qualiter namque spiritualis valebit medicus animarum mederi langoribus, si ipse morbo graviore oppressus sit? Qualiter pontifex poterit alios monitione salutari arguere, qui conscius ipse sibi se intelligit perpetrasse pejora?

Propterea pontifex quisque debet vita nitere & moribus, ut cunctis sit jubar & virtutum speculum, qui est universis ad sanctitatis exemplar expositus imitandum. Unde sacer antistes Gregorius, (& ponuntur Dist. xl c. oportet) sic ait: *Quibus conveniat ornari pontificem audiamus. Ornamenta quidem pontificis sunt virtutes, qua promittuntur a Domino, cum dicitur, sacerdotes ejus induam salutare. Unde in prisco testamento intelliguntur ornari; quod multis modis debet vita splendere pontificis, ut gradui ex vita decorem conferat. Quem supple decorem non ab eo gradu accepit, quia non dignitates vel loca sanctum faciunt sacerdotem. Quapropter ex suscepto officio non licentiam peccandi, sed bene vivendi necessitatem se intelligant accepisse. Non igitur phalera aurea, non tersa calcaria, non altisoni pedes, non suaves gradarii, non arriidentes clientuli, non fulgentes in manibus annuli, non lauta convivia, non vasa multimode pretiosa, non delicatissime vestes, non quoque alia pompatissima ornamenta, sed virtutes & vita reddunt antistitem gloriosum.*

Sic quoque in suo pastoralis sacer sentit Ambrosius, ubi ait: *Sicut fenatorem clavus ornat, sicut agricultura rusticum, sicut barbarum arma, sicut nautam navigationis peritia, & uniuscujusque operis qualitas suos dinumerat actores, sic episcopum non nisi operatio episcopalis designat.*

Studeatis igitur ut plus bono opere, quam quod professione noscatur, & magis vitæ merito, quam quod nomine episcopus vocitetur. Hæc est enim divini principatus auctoritas, quæ nec carni, nec sanguini, non divitiis, non principatui, non amicitiis, non alteri perituræ rei, sed solis meritis debetur & vitæ. Et ideo Moses filios suos noluit principatus relinquere successores, neque posteris suam legare voluit dignitatem, sed alium de tribu alia elegit, ut sciremus principatum Domini esse solis virtutibus deferendum. Vita itaque celebris & sincera requiritur in eligendo pastore. Quia pontifex debet radiis splendens virtutum, ut cunctos queat populos ad imitanda sanctitatis exempla facto & opere provocare.

Vos igitur Domini, qui estis in sancto tamque sacro negotio electores electi, considerate quod non hominum, sed Dei opus præ manibus habetis. Propterea vos oportet, si quod intra vos est, viperinum omne venenum evomere, nocuas affectiones exuere, & cupiditatem & cunctam ambitionem a vobis longius relegare. Vestros placeat animos diligentissime perscrutari, ne pravæ practicæ, fœda fœdera, illicitæ ligæ, conductæ conventiones, & indebita vos circumveniant juramenta: Deum autem vestrorum cordium inspectorem & iudicem placeat intueri.

Quid quæso tantum noster serenissimus imperator, & invictissimus rex semper augustus tanto tempore laborasset? Quid opus fuisset tot laboribus, tot sudoribus, tot impensis, tot dispendiis, aut tot periculis vos committere, si velletis errorem priore renovare pejorem? Consultius fuisset non incipere, quam desistere ab inceptis. Propterea si bonum elegeritis, inter bonos & optimos poteritis computari. Sed si quod Deus avertat, malum vel reprobum, sane non nisi iniqui & pessimi judicabimini.

Nonnulli ad hanc sacram synodum se venisse professi sunt, qui utinam ad concilium non ad mercatum adissent. Quoniam non de communi bono aut republica, sed de proprio commodo & privata re totis visibus conantur insistere. Sed non sic vos Domini mei, non sic: sed puri, liberi, sinceri, devoti, atque confessi intrare contendite: attendentes quod vestris pender in manibus mundi totius salus, aut postremus interitus: ad vos orbis respicit universus. Considerate itaque, quod Deo & hominibus secundum quod egeritis, estis pro nobis omnibus rationem reddituri.

Et quoniam electionem rectam facit virtus, ut vi Ethic. vult philosophus, ideo maxime proprium virtutis videretur electio. Omne enim bonum & laudabile per se eligibile est. Virum ideo eligite bonum, sincerum, integrum, memorem, pium, gratum, justum, benevolum, alieni abstinens, sui non tenacem, non voluptati deditum, non iracundum, non cupidum, non elatum. Eligite pastorem, cujus diligentia sit creditas oves pascere non vorare, dirigere non interimere, conservare non perdere. Oportet summum antistitem non tam dignitatis culmine, quam sanctitate & vita sibi subditos anteire. Propterea nimium absonum est, ut præfulam assumat, qui se nescivit claris moribus erudire. Si itaque ad lacesitam domum sanctum zelum geritis & amorem, eligite vita & moribus meliorem. Eligite eum, qui sit vere sacerdos & pontifex, non secundum legem mandati carnalis, sed se-

cundum virtutem vitæ, ut scribitur Hebr. 7. cap.

Sed esto quod celebris sit præful vita, sint probi denique mores, quid quæso proderit subditis sine doctrina? Ardebit forsitan sed non lucebit, & devoto teste Bernardo, nedum ardere, sed etiam lucere oportet antistitem. Quare secundo subjunxeram fore optimum, quod pontifex fulgeat claritate & sapientia, ut sit doctrinæ veritate perlucidus. Pontificis quippe debitum est & annexum officio ut sit doctus & doceat: doctus quidem nedum ab hominibus sed & a Deo, & doceat quæ didicerit dirigente Spiritu Sancto.

Ideo a pontifice summo studio omnis vitanda est ignorantia, quæ licet omnibus, tamen potissimum est periculosa pastoribus, cum hi debeant alios erudire nedum in lege Domini, sed etiam in sanctorum operum disciplina. Tales itaque sunt ad præfulam assumendi officium, qui possint sibi subditas dirigere oves, & salutaribus pascere documentis. Unde ad culmen regiminis ratio non acceptat, quem sapientiæ claritas non illustrat. Summum enim bonum & optimum mentium humanarum sapientia perlustrari, qui nostrarum omnium animarum director existit.

Sic igitur pontifex in scientia polleat, ut non solum sibi credidum populum sufficienter instruat, sed etiam cunctarum hæresum inventores a catholica Ecclesia repellere queat: ne sua imperitia ceteri corruant imperiti, & hujusmodi casu pervento illi contingat, quod scribitur, *Si cacus caco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt. Qui vero sapientem, ut diximus, se esse non intelligit, præfulatum minime ambiat, nec dignioris locum usurpare præsumat, præsertim illius, qui suo fulgore sapientia populo potest corda hominum perlustrare.* Verba sunt sanctissimi Ambrosii in suo pastoralis. Quamobrem VII. q. 1. c. 15. dicitur & sunt verba Hieronymi. Præfuli nil sapientiæ, nil scientiæ, nil quoque desit industriæ, sed adlit sensuum omnium plenitudo, & scripturarum sacrarum cognitio, ut quid sit pontifex, quid sit unctio, & quid ejus indumenta significant, intra sacrarium cordis clara possit mente advertere. Audire nempe præfulum oportet attentius, & ab ipso monita fidei & documenta suscipere veritatis.

Quantam igitur summus pontifex debeat scripturarum habere peritiam, & omni scientia eminere, testamenti utriusque plurimis docemur exemplis. Et primò quia summus sacerdos rationale gestabat in pectore, ubi manifestatio scriberetur & veritas, in pectore summi pontificis manifesta, clara & plena debet esse cognitio veritatis. Sic quoque annulis, quibus arca Domini ferebatur erant vestes inserti, ut cum arca portanda esset, de immitendis vestibus nulla fieret mora. Vestes quippe sunt pontifices, per quos arca in Ecclesia sustentatur & vehitur. Hi debent annulis esse id est sacris literis semper intenti, ne tunc discere quærant, cum eos convenit alios edocere. Nonne Joseph a Domino prius fuit veritatis visione edoctus, antequam Egypti susciperet principatum? Et Moses antequam Dominum vidit in rubo & pariter audivit, deinde factus est Israel. Et David populum Domini directurus, antequam regni susciperet gubernacula, Spiritus Sancti gratia dono sapientiæ est repletus. Sic Salomon ut esset pacifice regnator, non divitias, non longa hujus mortalitatis curricula, sed sapientiam a Domino quam petiit impetravit. Et Dominus prius verba sua sancta in ore Jeremiæ apposuit, deinde super gentes regnaque constituit. Et Salvator noster Dominus Jesus Christus in medio doctorum sedit, illos audens & interrogans & demum postea prædicavit. Sic etiam suos prius erudit discipulos, postea ad docendum alios desti-

II. P.

navit. Cum enim turbas pascere decrevisset, panes fregit, discipulis tradidit, & per eos turbis apponi mandavit. Quia legis & prophetarum sacramenta discernendo exposuit, discipulis scientiam infudit, & tantum illorum [opera] mysterium fidelibus dispensavit. Sic post resurrectionem sensum scripturarum aperuit, apostolis potestatem contulit & in orbem universum transmisit. Multis aliis liquet clarissimis documentis, quod pontifici sola bona non sufficit vita, ut morum honestate præfulgeat, nisi quoque sapientia & doctrina, cum is debeat cunctos erudire, & nullius esse indigens documentis.

Itaque si virtuosum, doctum elegeritis, vere nedum beatum, sed beatissimum poteritis nuncupare. Sed si quod absit, ignavum, desidem, stolidum, ineptum aut aliis vitiis deditum, quo quæso poterit beatitudinis titulo decorari. Potestne major esse abusio, quam quod hominem moribus perditum, scelestum, infandum, criminibus obrutum, cogamur uti sanctissimum venerari, Aurelio inquit in quadam epistola: *Nemo amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet.* Namque hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Et ideo si cupitis eum eligere, qui apostolo debet Petro in sede succedere, talem eligite qui vere Petrus sit tam doctrina quam vita. Ea propter tota discretionem cavendum est, ne vices Petri committatis Gehasi, aut Judæ, aut Simoni, nisi decreveritis Christum revendi, aut Romæ iterum crucifigi.

Omni enim & summa diligentia tam sublime negotium consummandum est, venerabili Leone in quodam sermone dicente: Si in omnibus Ecclesiæ gradibus prudenter sapienterque curandum est, ut in Domo Domini nihil præposterum aut inordinatum veniat, quanto magis elaborandum est in electione illius, qui super omnes constituitur? Nam totius familiæ Dominicæ ordo pervertitur, si quod requiritur in corpore, non invenitur in capite. Si igitur vultis desolatæ Ecclesiæ restaurare priorem pulchritudinem vel decorem, tam scientia quam vita eligite meliorem. Quia sapientiam debent pontificis labia custodire, quia de ore illius lex exquiratur Dei, quia angelus Domini exercituum est ut scribitur Malachiæ 2.

III. P.

Quamquam autem vita celebri eligendus & clara sapientia sit redemptus, sane parum est neque sufficit, nisi fuerit regimini aptus expertusque, & singulari prudentia prædotatus.

Multos quidem conspeximus scientia præclaros & præclaros moribus, qui tamen quia inexperti in regimine, non minimum defecere. Quare dixi quod convenit tertio ut is emineat probitate & experientia, ut sit regimini & dignitati aptissimus. Experientia nempe regiminis scit virtutes extollere, & audaciam præbet crimina coercendi. Quæ licet in cunctis sit rerum magistra, præcipue tamen in tanto gubernationis apice non modo opportuna, sed permixta necessaria est. Si navis perito rectori committitur, non facile tempestatibus sive procellis aut ventorum turbine conquassatur. Ne mirum itaque sit obruitur fluctibus, quando qui de remo non noverat, ad gubernaculum collocatur. Securius equidem celsa conscendit, qui se in paulo minoribus comprobavit, & certo procedit vestigio, qui expertus solio positus accepto.

Propterea Aristoteles 6 Eth. c. ult. inquit, quod experti circa singula opera bene dijudicabunt, quia per quæ qualiterque perficiant, intelligunt. Experientia enim ex plurium actuum singularium humanorum collectione fit in memoria retentorum: Id est propria homini ad vim cognoscitivam pertinens.

TOM. I.

quæ particularis ratio nominatur. Et sicut scientia § 1c. XV. universalis colligit, sic experientia circa particularia negotiatur. Et ideo ad recte regimen peragendum scientia sola non sufficit: quia licet universale cognoscat, sine experientia autem particulare ignoret, in regimen plurimum deficiendo peccabit. Quoniam recte agere, bene regere, sane consulere, sancteque disponere magis in particulari, quam in generali contingit. Et licet homines communi ratione cognoscant, tanquam per id quod in eis principale consistit: tamen per experientiam de singulari agibili rationem suscipiunt singularem practicum ad id quod est actualiter peragendum.

Experientia quidem, ut diximus, ex pluribus actibus & longa memoria oritur, qua promptus aptusque fit homo plurima operari: & ideo facultatem recte agendi experientia præbet, cum scientia aut prudentia sine arte videtur quodammodo convenire. Quare experientia facit artem, inexperientia verò casum. Experti enim in agendo magis proficiunt, ut Aristoteles & Metaph. inquit. Expertos magis proficere videmus quam inexpertos, scientiam & etiam artem habentes. Ideo scientifici ubi fuerint inexperti, in regimine multum delinquant. Unde præfulum quemque prudentem, solemem, expertum, bene sensatum & circumspectum oportet esse. Propterea, inquit Augustinus in quodam sermone, *Ad præfularem dignitatem eligi non debuit, qui expertus minora officia gubernare non didicit, & quia ex noto fit ignoti optima coniectura.*

Quare Patres optimi qui reipublicæ totius Ecclesiæ debetis recte tanque consulere, præterita placeat dispendia intueri, & sic præsentia disponere, ut in futurum virum eligendo probatum toti possitis orbi salubriter providere. Cum Deo potius quam cum hominibus tantum factum velitis tractare, & ante factum discutere. Quoniam post factum sera tractatio est, tarda retractatio est. Quid turpius quam quod sapientes quasi insipientes peniteat sic fecisse, Nimirum indecens est quod doleant sic fecisse, quorum iudicium periclitari non decet. Nullus error aut major aut damnabilior esse potest, quam eorum quibus nil prodest errasse cognoscere.

Virum igitur non probandum, sed probatum eligite: quia teste devoto Bernardo in quadam epistola, *bonos Romana curia facilius recipere consuevit quam facere.* Et si dignum aut idoneum non sit facile competere, eum tamen apprehendite, cujus sit conscientia pura, intentio recta, probitas maturitasque discreta.

O quot periculis status Ecclesiæ ponitur? O quot dispendia Petri navicula patitur, quando præficitur in pastorem, qui præesse non debuit: quando imperat qui revereri non didicit: quando ad gubernaculum residet, qui de portu non noverat: quando ducatum suscipit, qui quo pergit ignorat: quando pastoris fert baculum, qui nescit inter oves discernere, dispersas colligere, aut errantes reducere ad ovile. O quantus quamque acerbus dolor infigitur animis clericorum scientia & dignitate polentium, quando tam sublimis dignitas ineptum suscipit, vel celebris sedes collocavit ignarum. O quam juste ignis zeli accenditur, ubi videntibus cæcus præponitur, & æger ad propria impotens aliis immittitur ad mœdendum. Hinc enim provenit ovium & pastoris damnatio, cum sumuntur exempla malitiæ, unde debuerunt spectacula relucere virtutum, & inde vitiorum sentina protenditur, unde caterva debuit pullulare salutis. Valde absurdum & nimium præposterum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes præferantur immetitis, inquit Leo in quodam sermone.

Adverte quæso, piissimi Domini, scissa navi-

G g g g g ij

SER. XV. gamus puppi, lacero velo, amissa anchora, comminutoque malo: quam perito igitur nobis opus est remige? Aegritudine laboramus pestifera, quam probato animarum indigemus & medico? Erramus quasi oves a caulis, nobiscum simul erravere pastores, imo verius nos post illos: quam sancto ergo & optimo præsule est necesse? Luger clerus, mœret sacerdotium, squallet fors Domini, afflictaur religio, & tota lacrymatur Ecclesia: quis igitur eo cuius instat electio, considerator, quis diligentior, quis rector, quis prudentior, quis fidelior, aut quis attentior esse debet aut melior?

Eligite ideo virum animo sincerum, quem nulla propria extollat ambitio: eligite liberum, quem nulla suffocet violenta cupiditas: eligite ingenuum quem nulla deturpet maculata affectio: eligite rectum, quem nulla obliquet sinistra suspicio: eligite pervigilem & attentum, quem nulla a spe deducat curiosa detractio: eligite firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio: eligite invictum, quem nulla infilians fatiget tribulatio: eligite probatum, quem nulla decipiat furtiva intentio: eligite eum qui sit positus ad mores, probatus ad sanctimoniam, mansuetus ad patientiam, rigidus ad censuram, catholicus ad fidem, fidelis ad commissionem, concors ad pacem, conformis ad unitatem: qui sit in consilio rectus, in iudicio providus, in præcipiendo discretus, in disponendo industrius, in agendo mansuetus, in loquendo modestus: qui sit in adversitate securus, in prosperitate devotus, in zelo sobrius, & in misericordia non remissus: eligite qui se regibus Joannem exhibeat, Aegyptiis Mosen, fornicantibus Phineas, Eliam idololatris, Elisæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus & negotiantibus Christum: qui vulgus non spernat sed doceat, divites non palpet sed terreat, pauperes non gravet sed foveat, minas tyrannorum non paveat sed contemnat, desolatam clerum non spoliat sed reformet, marsupia non exhauriat sed corda reficiat & crimina corrigat, famæ provideat suæ non invidet alienæ, orandi studium gerat, usum habeat, & plus orationi confidat, quam propriae industriae vel labori: eligite eum cuius sit sermo edificatio, vita iustitia, presentia gratia: qui se benignum & amabilem non verbo sed opere præbeat, qui modestiam non vultu sed actu exhibeat, qui sit humilis cum humilibus, innocens cum innocentibus, pravos dure redarguat, malignantes coerceat, & reddat retributionem superbis, devotissimo inquirente Bernardo ad Eugenum summum pontificem.

Oportet formam esse iustitiæ, sanctimoniam speculum, pietatis exemplar, veritatis testem, fidei defensorem, doctorem gentium, christianorum ducem, pastorem plebium, refugium oppressorum, miserorum spem, pupillarum tutorem, viduarum iudicem, cæcorum oculum, baculum senum, regum patrem, cleri ordinatorem, moderatorem legum, dispensatorem canonum, ultorem scelerum, pravorum metum, proborum gloriam, virgam potentum, mallem tyrannorum, falem terræ, orbis lumen, sacerdotem Altissimi, vicarium Christi, Petri successorem, Christum Domini & Deum Pharaonis.

O si talem videre, o si talem in Dei Ecclesia habere mereremur! O nos felicissimos, si Christi sponsam cereremus tanta sanctitati commissam, aut tam celebri creditam probitati! Quid namque quæso iocundius, quid delectabilius, quid securius, quid opportunius, quid beatius, aut quid melius contingere nobis possit, quam habere præsulem pastorem & patrem, cuius devotio atque fides ad

quæque sancta, ad quæque honesta nos alliceret, inflammaret & traheret?

Quando quidem igitur imminens necessitas requirit & exigit, quemadmodum inquit Aristoteles 3 Eth. ut de meliori fieri debeat electio: ideo necesse est eligere virtuosum, doctum & aptiorem si vultis eligere meliorem: considerate, quæto, qualiter summus pontifex debet intrare, vivere & regere. Debet intrare legitime & canonicè, ideo dicitur, *Eligite*: debet vivere sancte, & regere iuste, ideo ad animarum salutem & Dei laudem & honorem dicitur: *Eligite meliorem*. Actus magnæ prudentiæ plenam habens libertatem est eligere: sed fructus veræ iustitiæ cunctam tenens bonitatem, est eligere meliorem. Eligite ergo meliorem. Et cum talis decet, ut nobis sit pontifex innocens, immaculatus, doctus, probatus & segregatus a peccatoribus, ut dicitur ad Hebr. 6: ideo eligite qui sit velut Melchisedech verus sacerdos antiquissimi, qui a dextris sedeat Domini, & amicus Ecclesiæ, tyrannos schismaticos & hæreticos ponat scabellum pedum suorum, ut habetur in Psal. 109. Eligite eum qui possit sublevare Ecclesiam desolatam, destitutum reformare clerum, dissentientes vocare principes, & totum confociare populum christianum. Quod nobis concedat iste pastor optimus, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit Deus per infinita secula seculorum. Amen.

Solemnissima, sed & ponderosissima hæc oratio a [Fratre] Jacobo episcopo Laudensi [ex ordine Prædicatorum assumpto] in œcumenico concilio Constantiæ Germanorum congregato, in splendidissima totius concilii confluentis corona sessione publica synodica, in Ecclesia cathedrali, in throno sedente Sigismundo imperatore imperiali veste ac pompa cincto, ministrantibus Cæsari Friderico electore Brandenburgensi cum sceptro regali, Ludovico comite de Ottinga cum pomo five mundo, Wilhelmo comite de Henneberg cum corona, Ulrico comite de Ottinga cum ense, assistantibus Angelo Laudensi & Petro Hispano cardinalibus, assidente reliquo cardinalium collegio, inque illo Oddone de Columna imminentis sibi gloriæ adhuc incerto summo pontifice mox futuro, spectantibus episcopis, magnatibus, doctoribus innumeris anno mccccxvii die viii nov. die lunæ paulo ante ingressum in conclave ad eligendum novum pontificem cum concilii plausu habita, qua idea melioris summi pontificis jam jam in concilio sub cælo Germanico in imperiali urbe ex totius orbis voto eligendi luculentissime exposita: nunc ad resarcienda concilii Constantiensis acta ad Germaniæ decus, ecclesiasticæ historiæ lucem, antiquitatis memoriam, posteritatis emolumentum, ex antiquissimis codd. mss Cæsareo Vindobonensi & ducali Brunsvicensi anno 1697 die 12 martii in academia Julia in lucem edita, auspiciis serenissimi Brunsvicensium ducis Rudolphi Augusti sub augustissimo imperio Leopoldi Cæsaris invictissimi.

Diserta huius præclaræ orationis sit mentio in actis concilii impressis æque ac mss. In ms Brunsvicensi oratio hæc commendatur his verbis:

Officio missæ peracto R. P. D. Jacobus episcopus Laudensis fecit sermonem ad synodum cum themate: Eligite meliorem. In quo sermone exhortabatur concilium, ut meliorem eligerent Deo & hominibus acceptum & gratum, reducens ad memoriam labores habitos tempus & pericula, quæ occurrerant propter malos pastores, & gaudium Angelis in cælo & hominibus in terra per electionem boni viri.

In ms Lipsiensi hoc laudatæ orationis habetur

encomium: *Missæ finita R. P. D. Jacobus episcopus Laudensis ambonem solitum ascendens solemnissimum sermonem ad synodum sanctam fecit. Pro introductione sermonis accepit pro themate: Eligite meliorem 4 Reg. 10. Quod electores Romani pontificis eligerent bonum papam & meliorem pulcherrime persuadendo. Quæ oratio excerpta est ex Actis concilii Constantiensis curante Hermanno Vonder Hardt editis Francofurti & Lipsiæ in officina Christiani Genschii, Helmeftadii, typis Salomonis Schnorrii 1697 fol. nempe ex T. I a pag. 930 ad 947.*

F. LUDOVICUS DE VALLEOLETI.

F. LUDOVICUS DE VALLEOLETI a patria vulgo *Valladolid* aut certe professionis suæ loco Castellæ veteris civitate præclara cognomine fortitus, ut ad literas & pietatem optime erat comparatus, Parisios ad gymnasium Sanjacobeum pro rata provinciæ suæ Hispaniæ studiorum causa missus fuit a prælatis circa seculi xv thiria, egregiamque in ea posuit academia scholas frequentandis operam: adeo ut ad gradus promoveri meruerit. Sententias legebat ac interpretabatur publice annis mccccxii & xiii F. Joannis Capreoli Tolosani in magnis scholis successor, laureaque suo ordine insignitus, ac ad suos reversus, a Joanne II Castellæ rege astitus est selectusque in arbitrum & moderatorem suæ conscientiæ: tantæque apud illum & Catharinam reginam matrem fuit auctoritatis & gratiæ, ut legatus & orator regis ad Patres concilii Constantiensis missus fuerit literis regis Valisoleti xxiv octob. anno mccccxvi datis, eoque titulo cum adjunctis sibi legationis sociis & ambasciatoribus in concilio solemniter receptus a Patribus die veneris xviii junii mccccxvii. Quantum verò in ea œcumenica & celeberrima synodo claruerit, acta ipsa demonstrant legenda *T. XII concil. edit. Paris. 1672 sess. 35 coll. 225, 290, & in Append. col. 1755, & explicatius in Actis ejusdem concilii ab Hermanno Vonder Hardt F. Francofurti 1700 editis T. IV pag. 1336, 1338, 1341, 1343, 1349. & 1351*: quibus in locis refertur, quæ habita prius ad patres oratione sive collatione solemniter, procuratorio regis Castellæ nomine legit schedulas convocationis concilii ex parte nationis Hispaniæ, adunationis ad synodum, approbationis capitulorum Narbonæ per oratores Castellanos concordatorum, confirmationis subtractionis obedientiæ per Ferdinandum Aragoniæ regem papæ Benedicto XIII factæ &c. brevi nulla alicujus momenti deinceps in synodo gesta, quorum ipse pars magna non fuerit. Soluta concilio anno mccccxviii, pacemque Ecclesiæ a diuturno diroque schismate reddita, Ludovicus in Hispaniam regressus ad suæ provinciæ fertur assumptus regimen, eoque titulo post mortem magistri ordinis F. Leonardi de Datis Statii ad comitiæ generalia Bononiæ mccccxvi accessisse: inque partes adversas cum studia vota que eligentium abirent, aliis in F. Thomam de Regno vicarium generalem Martini V auctoritate constitutum, virum utique gravem & insignem, aliis in Ludovicum nostrum consentientibus, vocalibus de jure huic majori numero, at electione novum nec unquam aliàs factum) pluribus illi faventibus: subito afflante divini spiritus aura & gratia conciliatis dissentientium animis, omnes compromississe dicunt in utramque ex propositis, ut quem ambo simul concordantes in magistrum ordinis eligerent, seu præsentem adesset seu abesset a capitulo, legitimus ille ab omnibus ordinis magister haberetur.

Conditione accepta Thomas laudatus & Ludo-

vicus noster compromissarii spretis omnino juribus suis & studiis, uniusque Dei intenti gloriæ, F. Bartholomæum Texerium absentem, Avenionique ubi tum provinciæ Provinciæ præfectum agebat, commorantem elegerunt, electioneque ab omnibus probata, ex decreto capituli ambo Avenionem ad Bartholomæum accesserunt, eumque ut votis ordinis annueret, humerosque oneri supponeret, licet invitum compulere. Porro etsi F. Thomæ de Regno a morte Leonardi de Datis a summo pontifice datus fuisset vicarius generalis ad sequentem electionem usque novi magistri, F. Ludovicum tamen capitulo ipsi Bononiensi ab electione facta præfuisse constat, haud dubie juxta constitutiones a vocalibus electum præsidem, quandoquidem plures gratias in eo concessit, quæ in sequenti capitulo Coloniensi mccccxviii revocatae fuerunt, ut patet in Actis. Ille verò demum Avenione in Hispaniam rediit strenuam regi & ordini semper impendit operam, nam anno mccccxxii novam ille domum erexit in ipsa quæ tum regia erat, inclita civitate de *Tordesillas* regis sumptibus, regiæque Joannis II magnificentia dignissimam, voto jussuque regis sub S. Thomæ de Aquino invocatione Deo sacram: cujus in possessionem anno sequenti mccccxxiv die vii martii Dominica iv quadragesimæ magno apparatu regioque maridato sodales nostri Hispani missi sunt, & ipse Ludovicus impostum volente rege perpetuus ad vitam institutus superior & prælatus. Eodem anno ad comitiæ ordinis Columbariæ in Alfatia coacta se contulit, ut novum hunc conventum accipi obtineret, qui & in comitiis provinciæ Hispaniæ paulo post eodem anno celebratis sub F. Lupo Delgado tum priore provinciali cæteris aggregatus est. Quamdiu postea vixerit Ludovicus de ordine & Ecclesia optime meritis, non referunt nostri Hispani, sed ad annum mccccxxvi pervenisse certum est, siquidem eo anno xxv novemb. Ecclesiam nostram de Tordesillas a Joanne de Sancto Paulo Bonavallis episcopo ex ordine assumpto dedicari curavit, sed & quibusdam annis postea superstes esse potuit. Ejus meminit Altamura ad 1280 in *Bibl. & in App.* sed præpostere, nec accuratius ad 1414: Sed de eo legendus Jo. Lopez P. III lib. 2 cap. 29 pag. 90, & cap. 35 pag. 110. Scripsit autem de rebus ordinis ac potissimum de vitis illustribus scripto claris opusculum hoc titulo:

Tabula quorundam Doctorum ordinis Prædicatorum. Extat duplex exemplum Parisiis in *Bibl. Victor. I. cod. ms memb. 616* ad calcem commentarii in Analytica priora Alberti magni a fol. 183 b, ad fol. 192 b: sed in eo codice non est nisi media pars opusculi. II est chartaceum in 4, n. 278, & in hoc est integrum a fol. 53 ad 77: utrumque ætatis circiter auctoris, & a me anno 1700 excerptum totum, cuius quia nostros nomenclatores laet, visum est præmium hic addendum. Sic autem incipit:

De huius scriptura causa & ejus materia.

„Quoniam attestante incarnata sapientia, relictus lucerna non est in abscondito ponenda, nec a sub modio latitanda, sed super candelabrum ut luceat, collocanda: sic nec splendida facta antequorum veluti sub pigra taciturnitate sepulta reticenda sunt, sed modernorum auribus presentanda, ut virtutis & exercitii scientiæ januam aperiant, & quasi vitæ imaginem oculis presentium digna commemoratione [insigni vel subsciant.] Ne ergo viri sanctissimi & doctores celeberrimi ordinis Prædicatorum, per quorum vitam & doctrinam divina providentia suam illustravit Ecclesiam, sub taciturnitatis tenebris lateant, ne famæ gloriæ quam meruerunt amittant, ne præsumptuosa rapina codicibus ab ipsis

compositis titulus insigatur alienus, præsertim cum multi eorum nomina propria ex humilitate suis non inscripserint libris: quædam memorabilia opera & facta aliquorum doctorum prædicti ordinis Prædicatorum illorum, & quorum nomina ad ista scribi facientis notitiam pervenerunt in præsentis Tabula conscribentur: ut si quis ipsorum operum amator ab illis intelligentiam & scientiam habere optaverit, per hanc inscriptionem citius ignota inveniat, & de quæsitis securior fiat. Licet enim famæ gloriam spreverint, & favorabile hujus vitæ laudes vanas fugerint, nominaque sua noluerint dilatare: fructus tamen operum suorum per secula redolentes ipsorum probitatem & scientiam enunciant & declarant. Si enim carnis passionibus ac desideris mortificatis, solum spiritualibus innitentes, cunctis mortalibus præsentibus & futuris cupientes prodesse, innumerabilia admirandaque opera ediderunt. Honorum doctrinam qui sequitur, in tenebris non ambulat, a via recta non deviat, a sacra doctrina non errat, vitat laqueos, confundit devios, instruit dubios, & in philosophiæ ac theologiæ splendoribus veritates [hic lacuna: f. l. fidei] irrefragabiles elucidans, amota concussione fallaci, stabilem cæteris transeuntibus pedem figit.

Sequuntur præcipui operis tituli:

1. *Brevis historia de vita & doctrina Alberti magni.* Ubi fuse de ejus operibus.
2. *Sequitur de B. Thoma de Aquino.* Scilicet Breviculum vitæ, & fufus de ejus operibus.
3. *Nomina Fratrum primo legentium sententias Parisius de ordine Prædicatorum.* Qui catalogus quantum ad ordinem non accuratus.
4. *Qualiter brachium B. Thoma fuit in isto conventu (S. Jacobi Parisiensis, in quo scribebat auctor) translatum.*

Ad finem hujus capituli sic legitur: *Qua in hac Tabula scripta sunt, reportavit, compilavit, & scribi fecit F. Ludovicus de Valleoleti regni Castellæ provincia Hispaniæ ordinis Prædicatorum ad laudem ejusdem ordinis, honorem istius conventus Parisiensis, & præconium B. Thoma de Aquino, nec non ad excitationem & adificationem omnium præscripta legentium A. D. MCCCXIII quo idem F. Ludovicus legit sententias in isto conventu, super quibus omnibus sit Deus in secula seculorum benedictus. Amen.*

5. Sequuntur nomina virorum illustrium ordinis, ut in imaginibus depicti erant in dicto Parisiensis conventu.

6. Plura de B. Virgine ejusque erga ordinem beneficiis, & quadam de B. Dominico.

7. Plura de ordine Prædicatorum ex vitis Fratrum pleraque accepta.

8. De fundatione conventus Parisiensis & quibusdam ejus insigniis.

9. Sequitur de aliquibus aliis doctoribus ordinis Prædicatorum. Quæ præcipua pars operis, quam in tota hac bibliotheca sparsim exhibemus, ubi se dat occasio, & quam sic concludit auctor.

« Si sunt prædicatores lucidissimi ac doctores celeberrimi & præclarissimi ordinis Prædicatorum, quem ex horro delizioso Ecclesiæ Sacrosanctæ ineffabilis providentia conditoris ac reparatoris omnium quasi lignum vitæ produxit: quod summi regis benedictione perfusum, sic a suis primordiis laudabilibus incrementis successive proficit, ut sublimitate sua cælos pertingeret, & ad fines orbis terræ suos palmites extenderet sæcundos. Isti sunt electi Christi ministri conspicua religione fulgentes & honestate vitæ clarissimi, quos in lucem gentium divina sapientia dedisse dignoscitur velut splendida sidera in Ecclesiæ

firmamento, & tanquam lucernas ardentes in domo Dei suis linguis cœlitus eruditis & spiritualibus radiis divinæ sapientiæ ostendentes mortalibus viam vitæ. Isti sunt egregii bellatores qui inimicos sanctæ matris Ecclesiæ & hostes animæ per fidei scutum & spiritus gladium armaque justitiæ debellare conati sunt, ut universacatholicis virtutum augmentum proveniat: viaque salutis peccatoribus pateat, & hæreticæ pravitate infamia destruat.

10. *Speculatio summa philosophia ad quam philosophantes debent attendere.* Est veluti monitum ad studentes & discipulos, cui subjicit *Orationem ad B. Virginem pro hora exitus.* Ad calcem sic legitur in cod. 278: *Compilatum est hoc opus per F. Ludovicum de Valleoleti regni Castellæ provincia Hispaniæ. Et scripsit hoc Frater Petrus Gerardi Flammingus.*

F. ANDREAS DORIA.

F. ANDREAS DORIA Ligur origine patria & professione Januensis a Fontana in Theatro recensetur inter antistites insulæ Andros in Archipelago sitæ, in qua a seculo XIII sederunt episcopi duo, unus Græcus sub Atheniensi metropoli, alter ritus Latini sub Naxiensi. Præsentem adfuisse concilio Basileensi ac inter Patres sedisse asserit idem Fontana penes quem fides, nam in actis nulla ejus memoria. Addit idem obiisse anno MCCCXXXVI, eique eodem anno IV Kal. decemb. ex actis Eugenii IV suffectum quemdam F. Lambertum de Sillis, ab aliis Leonardum dictum ordinis etiam Prædicatorum. A Rovetta verò ad 1434 hæc ei inscribuntur opera, quæ tamen ubi servantur fatetur se ignorare:

Sermones varii & tractatus brevis de censuris.

FF. ANONYMI.

FF. ANONYMI quatuor laudantur ab Alva Sol. Verit. Rad. 366, qui hac ætate floruerunt, & concilio Basileensi affuerunt, suaque scripta de conceptione B. Virginis præfidi vel præsidibus obtulerunt, a synodo vel approbata vel reprobata ultro subjicientes.

Primus ab Alva laudatur col. 2230, ejusque codex ab eo visus est in Bibl. Mazar. nunc Regia ligatus cum Wigando, Petro de Vincentia, & aliis, & constat tantum foliis quatuor. Pr. *Incipiunt auctoritates sanctorum ad confirmationem &c.*

Alter ab eo laudatur eadem col. cujus codicem ipse habebat præ manibus cum codice Joannis de Turrecremata ligatum. Incipit: *In nomine sanctæ & individua Trinitatis &c.* Hic est libellus seu brevis compilatio ex diversis scriptura sacra, canonum, SS. Patrum, & doctorum, ac divinorum officiorum sanctæ matris Ecclesiæ, & nonnullorum aliorum in sacra pagina professorum scriptis &c. Finis prologi: *Quam hujusmodi compilator SS. D. N. papa, itemque Sacrosancto concilio congregato tradendam ac approbandam, seu reprobendam, aut abolendam humillime & instanter postulat, supplicat, & requirit.*

Tertius ibidem laudatur, & ejus codicem cum codice Turrecremata ligatum habebat Alva. Incipit: *Reverendissime pater ista sunt qua collecta sunt ex aliquibus libris sanctorum &c.*

Quartus laudatur col. 2231, & ejus codicem originalem Alva præ manibus se habere asserit licet incompletum. Pr. *Reverendissime in Christo pater & domine singularissime consideravi &c.*

De quibus omnibus penes Alvam fides.

F. JOANNES ACASANOVA.

F. JOANNES ACASANOVA Catalanus Barcinone natus ætate jam maturus VIII Julii MCCCIII ordini nomen dedit in patria, brevique theologus insignis effectus sacras disciplinas ea fama publice professus est, ut a Martino V mox a sua in pontificem maximum electione anno MCCCXVIII magister sacri palatii selectus fuerit, & institutus. Eo verò in munere præclaras animi sui dotes ita explicuit, ut iis delinitus summus pontifex episcopum Bosanum in Sardinia anno MCCCXXIII promoverit, tum ad Elenensem in Ruscinone sub Tarraconensium anno MCCCXXIX transfulerit, demum & S. R. E. cardinalem v. Idus novemb. MCCCXXX creaverit. At cum morte præventus Martinus V XX Febr. MCCCXXXI eam creationem non publicasset, Eugenius IV martii sequentis quarta electus in consistorio cardinalium publice declaravit, addita insuper episcopatu Elenensi perpetua Ecclesiæ Gerundensis administratione. Anno MCCCXXXVI mortuum omnes conveniunt, at non ita de die, aliis XXIII februarii, aliis martii primam assignantibus: multo verò major est difficultas de loco, nam Panvinius, Ciaconius, Contelorus, Leander fol. 81, cæterique fere omnes, quos excipit Fontana noster in *Theatro Florentiæ mortales exuvias reliquisse volunt, & in ecclesia S. Mariæ Novellæ sepultum ex necrologio ejusdem: contra Franciscus Diago in Hist. prov. Arag. lib. 2 cap. 31 fol. 240 b, & in Hist. comitum Barcinon. lib. 3 cap. 22 fol. 308 b, acriter contendit Barcinone diem obiisse & in ecclesia nostra ibidem sepultum, quod probare conatur ex actis capituli provincialis Aragoniæ anno eodem Singuella celebrati, quibus inter defunctos Barcinone Fratres denuntiat, ejusque conjicit esse, quod ibidem visitur, sepulcrum quoddam marmoreum: litem dirimit quodammodo Oldoinus Hist. Pont. & Cardin. T. II aens certum se habere non solum ex archivis nostris Florentinis, sed & ex Vaticanis Florentiæ defunctum & in S. Mariæ Novellæ conditum, at non diu ibi stitisse, verum paulo post ad suos Barcinonenses translatum, quæ curiosioribus discutienda relinquimus. Certe Eugenio IV non tantum semper adhæsisse, sed & apud eum stitisse videntur indicare quæ ei ascribuntur opera:*

1. *Tractatus de potestate Papa super concilium & 2. Tractatus contra schismaticos Basileenses, si tamen sint distincti, fortè in Bibl. Vaticana servati.*

Ejus meminere præter citatos S. Antoninus P. III Hist. Tit. 23: Pius P. II lib. 3. Fernandez, Altamura ad 14,6, Nomenclator cardinal. & alii. Fontana in *Monum.* ad 1420 pag. 310 refert Martini V Breve Romæ 16 Kal. Dec. 1420 datum quo nostro Joanni tum minori penitentiario apostolico, & sacri palatii scholarum magistro dat in commendam prioratum S. Mariæ de Bisuldano Gerundensis diocesis ord. S. Aug. 500 auri florenorum redditus annui.

F. JOANNES DE RICCIO.

F. JOANNES DE RICCIO Siculus nostris nomenclatoribus aut ignotus aut omisus circa hos annos florebat, nam scripsit

Commentarium in libros ethicorum Aristotelis ad D. cardinalem diaconum Julianum S. Angeli. Pr. *Reverendissimo &c.* Polans *fama per Galliam &c.* sic recensetur in indice Bibl. Medic. Florent. Pl. LXXXVII cod. XII ms papyr. ih 8.

F. BERNARDUS MAJA.

F. BERNARDUS MAJA Panormitanus nostris hæctenus nomenclatoribus aut ignotus aut omisus, e tenebris erutus est ab Antonino Mongitore Bibl. Sic. T. II, Append. ad T. I p. 10, quem totidem verbis hic excipio. Nobili loco, inquit, natus ille est, & fratrem habuit germanum Joannem Villaraut militem regium. Panormi ad ordinem ascitus, vir evasit doctrina, morum integritate, ac virtutibus laudatissimus; sacras litteras diutius apud suos professus, sacrae theologiæ magistrum adeptus est. Cum inter Siciliæ viros illustriores clareret, ab Alphonso Siciliæ utriusque regis confessorius allectus est & a concionibus ordinarius, tum anno MCCCXXII pontificio diplomate abbas commendatarius S. Mariæ Fossanovæ ordinis Cisterciensis in regno Neapolitano cum annexis monasteriis S. Stephani de Nemore in Calabria, S. Mariæ Caltrid ad mare, & S. Christophori Palatii Adriani in insula Sicilia: de quo legendus Rochus Pirro in Sic. Sac. Notitia Ecclesiæ Agrigentinensis p. 375. Episcopum Dolensem in Britannia Gallica sive in Armorica promotum antea fuisse scribit idem Pirrus & excipit Mongitorius: verum inter Dolenses antistites nullus ei locus in Gallia Christiana, in qua satis accurate recensentur. Anno MCCCXXXVIII mortuus fertur; cum ei tum suffectus fuerit in beneficiis successor. Ejus præter citatos Auctor Orationis cui titulus *Hercules Athlanicus* p. 20, & Franciscus Ambrosius Maja in *Defensione S. Catharina Senensis* p. 411 meminere. Hoc ultimo teste scripsit

Conciones &

de Rosario SS. virginis Deipara opusculum. Hoc se præ manibus habere idem Franciscus Maja asserbat, ac typis tradere meditabatur. Sic Mongitorius citatus, nulla mihi aliunde notitia.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS Gallus Avenione agebat tempore concilii Basileensis vir expeditus & solers, nam ad istud concilium legatus a republica Avenionensi missus est anno MCCCXXXVIII. Extat Florentiæ in Medic. citata Plut. XI III cod. XI III

Ambassata ex parte Avenionensium per unum Fratrem S. Dominici.

F. JOANNES DE ESSENDIA.

F. JOANNES DE ESSENDIA Teuto conventus Wesaliensis alumnus sacrae theologiæ professor his annis florebat: Habetur tractatus hoc titulo:

Declaratio quorundam dubitabilium circa acta seu dicta per spiritum in Meyerich, qua decidit F. Joannes de Essendia ord. Prædic. &c. ut supra. Qui spiritus apparuit anno MCCCXXXVI in ducatu Clivensi.

Hic tractatus extat vol. VI operum Henrici Kalteysen n. 7, & dicitur curiosus & eruditus. Videtur postea ad ann. 1465.

F. JOANNES DE PUTEOBONELLO.

F. JOANNES DE PUTEOBONELLO Italus theologus præstantissimus scientia & concionibus clarus, & sic clarus, ut verbum ab eo prolatum in medium pro maxima poneretur: ab auditoribus, auctoritate, floruit circa MCCCXXXIX. Sic totidem verbis Leander fol. 144 b. Meminerunt

Sæc. XV. Altamura ad 1443, Rovetta ad 1442, qui ultimus Ligurum præstat & Savonæ natum, eique hæc opera ascribit:

Chronicon ordinis, & sermones de tempore & de sanctis.

F. JOANNES NYDER.

- T**
1440. **F. JOANNES NYDER** natione Teuto, patria Svevus vel Alsatius, circa finem seculi XIV honestis piisque parentibus natus, & a puero literis deditus, ordinem adolescens circa MCCC amplexus est in conventu Columbariensi sub sanctissimo viro F. Conrado de Prussia, quem de Grossis agnominant, & anno MCCCXXVI obiisse dicunt, sed qui jam ab anno MCCCXXXIX disciplinam regularem & severiorem legum nostrarum praxim ibidem asseruerat. Exinde a professione a nativo suo conventu suisque, ut ipse ait, patribus, scilicet Teutoniæ provinciali prioreque Columbariensi (non a parentibus ut interpretatur perperam Colvenerius) Wormatiæ usque ab ejus urbis episcopo, is erat Eckardus a Derfch electus anno MCCCXXVII qui & quarta maii MCCCv e vivis abiit, vir omni labe simoniæ purus, confirmationis & ordinis, quatuor scilicet minorum, ut autumo, sacramenta suscepturus mittebatur: tum postea Viennam Austriæ artibus seu philosophia & sacris literis erudiendus, ubi theologiæ magistros F. Franciscum de Rethza de quo supra, & F. Henricum Rottstock publicos in ea academia professores viros eximios nactus est præceptores. Ad suos inde reversus, matremque viduam non vulgaris sanctitatis scæminam consolatus, Coloniam mox ad studium generale de more, ut firmiores in doctrina sacra radices poneret adire jubebatur, ubi jam sacerdos & confessionibus audiendis & habendis concionibus admoveri cœpit.
- Constantiensi concilio anno MCCCXIII inchoato affuit tum juvenis adhuc ut ipse loquitur, & nondum satis expertus prædicator, sed quæ videbat omnia ad amissim probans, seque lætatum testatur, quod in ea synodo de reformatione Patres multum tractarent, Viennam postea iterum missus est & sacra biblia & magistrum sententiarum interpretaturus, sententiasque legebat, cum illuc venit Petrus Portugalliæ princeps Conimbricæ dux cum exercitu non exiguo, iter in terram sanctam arrepturus, cum quo & familiaria illi colloquia fuerunt, quod circa MCCCXX accidit: tumque etiam evenisse puto, quod ipse refert de magistri olim sui F. Francisci de Rethza morte circa MCCCXXIII vel XXV, cujus ultimam confessionem audivit. Prior inde Nurembergensis conventus electus eidem pluribus annis præfuit, eoque munere fungebatur anno MCCCXXVIII quo magister ordinis Bartholomæus Texerii e capitulo generali Colonienfium egressus, & provinciam Teutoniæ visitans eo se contulit, monasterium Sororum nostrarum ad severiorem disciplinam reducturus, eaque de causa aliquandiu hæsit, eratque per adventum, quo Joannes noster quotidianas in ea urbe conciones habebat, sed & eundem ordinis magistrum ad plures Germaniæ civitates videtur comitatus, ut Babenbergam, Locoritum vulgo *Forcheim* & alias. Comitibus etiam ordinis Lugduni MCCCXXXI coactis facile crediderim affuisse, cum quædam ab uno e nostris hæreticæ pravitatis inquisitore in diocesi Aduensis viro eximio, conventusque Lugdunensis reformatore sibi dicta referat. Eodem anno commodum electus fuit prior conventus Basileensis, nam incepto ibidem mense augusto concilio generali, Patribus ab eruditione agendique solertia acceptissimus fuit, cujus & opera illi in gravissimis

causis usi sunt maxime in negotio Bohemorum. Statim enim Kalendis novemb. qui hos ad pacem invitarent, & ad eam ineundam Basileam adducerent, hi sex a synodo legati fuerunt, Henricus abbas S. Agidii in Nuremberga, F. Joannes Nyder S. T. professor & prior domus FF. Prædic. Basileensium, Henricus canonicus Magdeburgensis, Fredericus de Parsperch decanus Ratisponensis, Albertus plebanus S. Sebaldi in Nuremberga, & F. Joannes Gelhusius de Musenbrun Cisterciensis. Horum duo Monachium primum accesserunt scilicet Nyderus noster & Gelhusius monachus Willelmum Bavarie Ducem tutelæ concilii præfectum electum alioque principes, ut illuc quantocius se conferrent monituri: tum ad alios Nurembergæ agentes reversi, diutius hæserunt cum Bohemis per nuntios agentes: ubi etiam sacri imperii electorum habitaculebri dieta, cui & affuerunt episcopi plures, Herbipolensis, Augustanus, Babembergensis & alii, ad rem Bohemorum accelerandam suis consiliis Nyderus non parum profuit. Cum autem visum esset, ut fines Bohemiæ propius accederent sex præfati concilii oratores, Egram illi una iverunt, sicque tum epistolis tum colloquiis cum Hussitarum deputatis egerunt, ut segregum capita tandem ad synodum adduxerint anno MCCCXXXIII. Altera etiam vice eodem anno cum Joanne de Polomar archidiacono Barcinonensi ad eosdem Bohemos a synodo missus est, tumque Ratisponam primum, ubi scæminam pervicacem hæreticam a Polomario ex industria durius vexatam ad sanam mentem revocavit, deinde Pragam usque progressus est, ibique Bohemorum mollivita erga Ecclesiam animos, ab iisque didicit quanta fortitudine conventus nostri Francstennensis suprior vir pius & disciplinæ regularis per totam vitam apprime tenax, rogum ad quem eum damnarant subierat, & pro fide catholica vivicomburium sustinuerat. Porro dolet ille quod cum synodus pene in omnibus bullis suis reformationis titulum præferret, nostrique quot diebus ut effectum sortiretur, psalmum *Deus venerunt gentes* solemniter cantarent, essetque deputatio specialis Patrum ea de causa instituta, quæ dicebatur *Reformatorii*, crebræque habitæ fuissent disputationes, post sex annos tamen, nondum quicquam promotum videretur. Ad quem annum pervenerit ille quove anno obierit, nondum exploratum habeo. Quod enim ait Molanus Nurembergæ anno MCCCXXXVIII in legatione ex parte concilii mortuum, verum non est, cum Nyderus ipse se scribere testetur tribus annis a morte Vladislai Polonorum regis, quem anno MCCCXXXVII mortuum refert Bonifinius *Rer. Hungar. Dec. 3. lib. 2*: itaque ultra MCCCXL vitam produxisse facile crediderim. Fuit ille non solum sacre theologiæ magister insignis Viennæ laureatus, sed & celebris sua ætate & in interiori Germania & in Alpibus apud Helvetios divini verbi concionator, inter hæc regulæ legumque nostrarum æmulator ferventissimus, quæ de causa viros disciplinæ regularis tenaces ubique observabat, & colebat impensius, miraque de iis narrat, ut de quodam F. Paulo Urbevetano priore Clugiensi quem viderat, cum juvenis fortè a concilio Constantiensi Venetias usque ivit, sanctam Fratrum a Joanne nostro Dominici institutorum conversationem propriis oculis percepturus. Sigismundus Ferrarius Hist. prov. Hungar. pag. 585. ex cod. M. s. conventus Viennen. hæc de eo refert: *Anno 1434 die SS. martyrum Kyliani & sociorum ejus (8 Julii) reformatus est isto conventus (Viennensis) per Fratres conventus Nurembergensis: institutor vero regularis vita fuit eximius sacra theologiæ magister Joannes Nyder conventus Columbariensis &c. quod si verum est nullusque in anno error, inductam jam a 50 annis sub F. Francisco*

F. Francisco de Rethza severiorem disciplinam, sed ab hujus morte fortè aliquantisper relaxatam restituerit ac firmius stabilierit, idque in transcurso, ut pote qui concilium Basileense nisi ab eodem missus non deseruerit. De eo videtis Joannem Cochleum Hist. Hussit. Lib. 6 ad 1432 pag. 245: Fasciculum rerum expetendarum fol. 155: Acta conc. Basili. T. XII Edit. Paris. 1671, ubi col. 817 refertur potestas ei & aliis quinque scripto data die veneris 28 martii 1432, ut vel sex unâ vel duo solum transigant cum Hussitis de horum salvo conductu: Paulum Langium Chron. Citezen. ad 1449: Colvenerium in notis ad Formicarium, qui & ejusdem vitam eidem operi præfixit. Eiusdem meminerunt nostrates Jacobus Sprenger & Henricus Institor *Mallei maleficarum*, P. 2 q. 1 c. 2: Leander Albertus fol. 148 a: Lusitanus in chron. ad 1430, & in Bibl. horumque sequaces: denique Altamura ad 1435, & Fontana in Monum. ad 1431 & 1432: sed & extrates nomenclatores Tritemistis, Eifengrenius ad 1423, Possevinus, Cavei Append. auctor ad 1431, Dupinius seculo XV, & alii passim. Hæc ejus opera:

1. *Præceptorium divina legis*: Id est, *Tractatus de decem præceptis*. Prodiit Argentiniæ, typis æneis Leorii Husner 1476. Tum Parisiis, Udalrici Gering 1482 in 4, signaturis duorum foliorum a & A ad P, eleganti caractere Romano: extat Paris. apud nostros ad S. Honor. Noribergæ 1496. fol. ex fide Beughemii. Paris. 1507 in 4, pagg. 391 char. Goth. Ibid. 1515. Duaci, Joannis Bogardi 1612 in 8 pp. 727, editionem curante Richardo Gibbono S. J. Extat Ms fol. charta. apud nostros Antwerpenses.

2. *Manuale confessorum ad instructionem spiritualium pastorum*. Parisiis Gering 1473 fol. par. charact. Rom. elegantissimo. Ibid. Joan. Bonhomme 1489 in 4, char. Goth. Ibid. Nicolai Desprez. 1513 in 8. Antwerpiz apud nostros Ms memb. fol. & in catal. Angl. T. I, P. I n. 1157.

3. *Tractatus de lepra morali*. Parisiis, Gering 1473 fol. par. char. Rom. elegantissimo: Extat in Sorbon. & in Genoves. Lovanii, Joann. de Westphalia circa 1475 in 4. Item Parisiis, Bonhomme 1489 in 4. Ibid. Petri le Dru 1495, in 12: In Regia D. 1830. Ibid. Jo. Petit 1514 in 8, char. Goth. In catalogo codicum mss Angliæ T. II referentur vetus editio inter libros antiquæ editionis n. 63.

4. *Consolatorium timorata conscientia*. Parisiis, Gering 1478 in 4, sign. duor. foll. ab a. ad p, char. Rom. & charta elegantissimis. Ed. altera Parisiis, M. J. Mœrart, & Petri le Dru 1494 in 8, char. Goth. Romæ, Stephani Paulini 1604 in 8. In catal. Angl. T. II, P. II, 611. Extat etiam apud nostros Divione cod. Ms papyr. in fol.

5. *De contractibus mercatorum*. Parisiis, Jo. Petit 1514 in 8. In collectione tractatum Juris, Veneris 1584 T. VI pag. 279. Inter similia opuscula Lugduni 1593 p. 615. Extabat Ms memb. Colonia Agrip. apud Cartusienfes anno 1671 a nostro Jacobo Quetif visum. Vænebat Dordraci 20 octob. 1701 in auctione Bibl. Jo. de Witt inter codd. Ms in 4, pag. 61 n. 55.

6. *Epistola dua ad Bohemos scripta anno 1432: Prima 5 januar. Altera Febr. 12. Nurembergæ. III est ad Patres concilii Basileensis data ibidem 16 febr. 1432. Editæ T. XII Concil. priores col. 848, posterior. col. 979. Nec dubito quin plures aliæ sint non editæ in collectione Actorum hujus concilii penes clar. Baluzium.*

In Bib. Pub. Basileen. extat *Joannis Nyder liber contra thesin Hussitarum in Bohemia degentium*. cod. Ms apud Spizel. p. 39.

7. *Sermones de tempore, quadragesimales & de SS. Vetus editio Goth. absque loco, Typotheta & Tom. I.*

anno fol. Iterum Parisiis, Jo. Petit circa 1500 in 8. Sæc. XV.

8. *Sermones in epistolas Dominicarum per annum*. Argentiniæ 1489 fol. apud nostros Insulenses.

9. *Formicarium in quinque libros divisum, quibus Christianus quilibet tum admirabili formicarum exemplo, tum historiis pro re accommodatis, & ad parandam sibi sapientiam, & ad vitam honeste pieque instituendam efficacissimè eruditur*. Editum bis in Incun. Typogr. fol. absque loco, Typographo, & anno: Extat Paris. in Navar. Tertia hoc titulo: *Formicarium Joannis Nyder theologi profundissimi. Pulcherrimus dialogus ad vitam Christianam exemplo conditionum formicæ incitativus, historiisque Germaniæ refertissimus, mentionem passim faciens de principibus, episcopis, prælatis, sacerdotibus, monachis, monialibus, beguinis & beghardis, rebus publicis, civibus, conjugatis, viduis, virginibus, malefocis, necromanticis, incubis & succubis, mania, ac ceteris lectu dulcibus & utilibus*. Argentiniæ, Joan. Scoti 1517 in 4. Postea Parisiis, Engleberti & Joannis de Marne 1519 in 4. Quatuor his editionibus usus est Colvenerius ut quintam emendatiorem traderet, quam & egregiis notis illustravit, Duaci, Balt. Belleri 1602 in 8, pp. 431. Hoc opus pluribus annis horis subfuscis adornavit auctor, nam alia 1437, alia citius & etiam serius scripsit, ad quod attendat lector, ne fallatur. Ex illo potissimum vitæ auctoris chronologiam accepi. Nota Librum V Formicarii editum prætera fuisse seorsim a IV primis in Malleo maleficarum T. I hoc titulo: *F. Joannis Nyder Svevi ord. Præd. Sat. Theol. profess. & hæreticæ pestis inquisitoris, liber insignis de malefocis & eorum deceptionibus &c.* ubi quod dicitur *Inquisitor*, quibus documentis innitatur, hætenus deprehendere non potui, nec se invenisse fatetur Colvenerius: imo cum in *Formicario* acta sua diligentius narret, & de pluribus Germaniæ inquisitoribus tractet, nec se in horum numerum referat, aut quicquam a se hoc titulo confectum doceat, neque hoc ministerio functum verius videtur. Istud *Formicarium* Ms memb. habetur Basileæ in Bib. Publ. recensitum apud Spizelium p. 20.

10. *Alphabetum divini amoris de elevatione mentis in Deum*. Extat editum inter Gersonis opera Edit. Paris. 1606, T. III pag. 1126: Edit. Antwerp. 1705 T. III. col. 770, Gersonis non esse certum ex proemio in quo Gerson ipse laudatur. Editio quædam antiqua a quodam ordinis Minorum curata opellam illam Cartusiano cuidam anonymo ascribit. Sed Cisterciensis monachus eam Nydero vindicavit altera editione Parisiis, Nicolai de la Barre 1516 in 8, idque ex fide Joannis Mauburni Bruxellensis canonici regularis Nydero supparis, qui & jam ejus ætate vivebat, sic testantis in suo *Roseto spiritualium exercitorum, & sacrarum meditationum*, in quo Tit. v. *Directorium solvendarum horarum*, sic habet: *Scriptis & religiosissimus Nyder plurima pro attentione adjuncta in suo aureo Alphabeto amoris, formans & manum quamdam cum aliis practicis multis*. Hoc Rosetum prodiit Parisiis apud Badium 1510 fol. Videtis cardinalem Bona *De psallente Ecclesia*, in criterio & catalogo scriptorum a se citatorum huic operi præfixo.

11. *De reformatione religiosorum libri tres*. Typis prodierunt Parisiis, Jo. Petit 1512 in 8, quæ extat in Regia: sed ex tribus exemplaribus Ms emendavit noster Jacobus Buyens, de quo postea, recognovit F. Joannes Bouquetius & elegantem ad religiosos præfationem præfixit, tandem prælo subjecit F. Joannes Nys Antwerpiz, Offic. Plantin. 1611 in 8, pp. 391. Extabat & Ms Colonia apud Joannem Frøylinck nostrum a Jacobo Quetif laudatum.

dato visum: sed & Lovanii apud PP. Soc. & apud nostros Divioni cod. ms papyr. in fol. Laudatur & inter codd. mss. Bib. Publ. Basileen. scriptus anno 1438 fol. B III 15: istud exemplum forte ipsius Nyderi autographum.

Sequentes tractatus prælum non subierunt, sed extabant ms Colon. Agrip. apud nostrum Joannem Freylinck S. T. M. cod. ms fol. charta. cum Libris v Formicarii etiam ms anno 1671 a J. Q. viso & expenso, ex quo Altamuram titulos corrupte referentem emendes.

1. De secularium religionibus. Laudatur & in Bib. Pub. Basl. ubi mendose scribitur de scholarum religionibus & statu canonisatorum (pro canonicorum) secularium. Sic inter chartaceos. p. 39 apud Spizelum, sed rectius p. 20 inter membraneos, ubi & sequens.

2. De paupertate perfecta secularium.

3. Dispositorium moriendi.

4. Sermo de visitatione B. Mariae Virginis.

5. De vigore consuetudinis & dispensatione canonica. Habetur etiam Basileæ loco jam cit. memb.

6. De abstinentia esus carniarum. foll. 15. Extat etiam apud nostros Divioni cod. ms papyr. in fol. cum aliis ejusdem: & Basileæ in Bib. pub. cod. ms memb. recensitum apud Spizelum p. 20.

Scriptit etiam 7. Commentarium in 14 libros sententiarum. De quo sic legitur in Monito ad lectorem sermonibus præfixo: *Quanta excellentia fuerit (Nyderus) in facultate theologica, ejus scripta super sententias, aliaque luculenter ostendunt. Quæ probant tum commentarium illud omnibus obvium fuisse saltem in Germania, sed jam a nata typographia in bibliothecis illius nationis latens & neglectum.*

8. Compendium theologia.

F. JOANNES LEO.

† 1440. F. JOANNES LEO Romanus patria & ut videtur etiam professione vir insignis sacræ theologiæ magister, canonumque peritia illustris, claruit sub Eugenio IV, cujus & contra Basileenses partibus infractè adhæsit. Interfuisse Florentino concilio ab eodem Eugenio vocatum facile mihi suaserim, etsi nomen ejus inter eos qui actis e Latina subscripserunt Ecclesia desideretur, quod scilicet ille non inter sacri concilii federit Patres, sed agendis proponendisque difficultatibus, propugnandisque contra Græcos fidei articulis accitus, rem Ecclesiæ qua valebat sacrorum canonum & theologiæ scientia feliciter promoverit. Vix peracta synodo, ac consensionis utriusque Ecclesiæ Græcæ Romanæque firmato decreto, Joannem Eugenius de se & Ecclesia benemeritum ad Alarinensem sive Larinensem (Larina) sedem Beneventanæ suffraganeam in regno Siciliæ citra Pharum promovit anno mccccxii die xviii augusti, ut ex actis consistorialibus notavit Ughellus Ital. Sac. T. VIII, quam diu sapientissime rexit, certe non legitur successor ei datus ante ann. mcccc lxxxviii. De eo cum laude agunt Ludovicus Jacob in Bibl. Pontif: Prosper Mandozius in Romana; nostrates Fontana in Theat. & Prov. Rom. & Altamura ad 1450. Hæc ejus opera:

Tractatus de synodo & ecclesiastica potestate. Pr. Rerum divinarum omnes admodum tractatores &c. Libris quinque ad Eugenium papam IV. Extat ms in Varicana teste Ughello, sed & in Bibl. cardinalis Biscia seu Bichi Romæ in capite plurium aliorum tractatum de eodem argumento, eodem codice perantiquo & optimæ notæ, ut refert Tomasinus ex relatione Allatii in Bibl. Patav. p. 12.

De gestis concilii Ferrariensis & Florentini. Eo-

dem codice Bisciano & ejusdem auctoris præstat Ludovicus Jacob qui vidit.

F. JOANNES TIGART.

F. JOANNES TIGART a nullo vel domestico vel extraneo nomenclatore hætenus laudatus, a me primum e tenebris eruitur ex fide operis ab eo scripti, cujus insigne exemplar servatur Parisiis in Bibl. Sorbon. memb. forma quarta a me visum & expensum mense novembri 1700 & iterum anno 1710, cum catalogo codd. mss insignis illius domus concinnando clarissimo viro Petro Berte S. T. M. & socio Sorbonico bibliothecæ præfecto adesset. Codex est quatuor fere uncias spissus. En titulum & prologum:

Bellum spirituale de conflictu vitiorum & virtutum.

« Si pretiosum a vili separaveris, quasi os meum eris, ait Dominus Jer. 52. Quæ verba tangere & exponere vult Augustinus in Lib. de Doct. Christ. c. 2 versus finem. Dicit enim quod si philosophi & poetæ &c. & postea: Ideoque & ego sacræ doctrinæ minimus alumnus in hujus opusculi compilatione pro utilitate omnium in ea legentium inserui dicta philosophorum, poetarum exempla, & dicta SS. patrum non solum Eremitarum, sed etiam & SS. doctorum, nec non & leges imperiales & jura canonica. Quem quidem librum depinxim imaginibus aliquorum philosophorum, & imaginibus poetarum aliquorum, & imaginibus virorum doctorum, sicut Fulgentii & Lucani & Juvenalis, nec non imaginibus aliorum, qui multa de virtutibus & vitiis disputantes separaverunt pretiosa virtutum a vilitate vitiorum. Et ut melius hoc facere possem in processu, in isto opere posui materiam per modum militum pugnantium; & milites regis Babylonis qui est diabolus, contra milites regis Israel qui est Dominus: & separatim vitia capitalia quibus iste rex Babylonis regnat super omnes filios superbiam, contra septem virtutes quibus pugnant Christi milites & eis eos vincunt. Ideo hunc librum decrevi nominare. *Bellum spirituale de conflictu vitiorum & virtutum*, quem divisi in xv tractatus: & ne legendi tædium fiat, etiam quemlibet tractatum divisi per capitula, secundum quod se offerunt materiæ mille centum & octo. Et hæc ad honorem sanctæ & individuae Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, in cujus nomine ad omne opus bonum congruenter progreditur ex canone Dist. 23, *In nomine*, cum ipse sit omnium gratiarum mirabilis elargitor. Insuper ad honorem B. Virginis Mariæ, quæ est vera inventrix gratiæ, quia plena gratia. Luc. 1, & B. Dominici patris nostri: & sic incipit.

Ad calcem operis sic legitur: *Explicit bellum spirituale vitiorum & virtutum editum a R. P. Fratre Joanne Tigart ordinis Fratrum Prædicatorum.* Sequitur:

Anno Christi milleno junctis sibi quadringentis Et quinquaginta cum quinto, augusti tertia mensis

Diocesis Maclovienfis Johannis Poisson patravit Manus hoc opus dicentis Osanna filio David &c.

Quæ indicant annum 1455 quo scriptum hoc exemplum & notarii nomen. Non omittendum initio codicis sic legi: *Ego Ursinus Tibout volo quod liber iste detur post decessum meum collegio Sorbona, tali pacto quod incatenabitur in magna libraria. Signatum, Ursinus.* Hic autem Ursinus socius Sorbonicus florebat tempore concilii Basileen. ex monumentis Sorbonæ: qua etiam ætate circiter existimen hunc nostrum Joannem claruisse

& scripsisse: Gallumque facile suspicor & in Gymnasio nostro Sanjacobeo Parisiensi saltem educatum si non ad ordinem ascitum.

F. THOMAS SCARAVELLI.

* 1440. F. THOMAS SCARAVELLI Insuber Vercellensis ortu, professione Salutienis in concilio Basileensi agebat eo infelici tempore, quo Patres adversus Eugenium IV sese erigentes, Amedeum Sabaudum sub nomine Felicis V papam elegerunt, cui cum aliis suis Pedemontanis adhæsit, & ab eodem visator generalis ordinis institutus est, sed levi & admodum arctata auctoritate, ceu quæ ultra per paucas provincias isti Felici obediens non se extendit, dum cætera regna potissimum Gallia Eugenio IV legitimo pontifici integra fide semper adhæserint: quam hominis cæteroque docti & sapientis aberrationem iniquitatemque temporum, & tot præstantium virorum in ea synodo coactorum concilio recte ascribas. Ejus meminerunt Augustinus Dellachiesia & Rovetta ad 1440, qui addunt scripsisse

Volumen sermonum ms, quod jam habetur Tolerti ad S. Marci ligatum cum Summa Alberti Bessani.

F. JOANNES DE FRANCOVORDIA.

* 1441. F. JOANNES DE FRANCOVORDIA Teuto sic patria & professione nuncupatus in concilio Constantiensi claruit, & adversus Hieronymum Pragensem verbo & scripto decertavit. Ejus meminerunt Leander fol. 144 b, virum in sacris scripturis peritum præstans; Taëgius P. I Mon. ord. Lusitanus, Sixtus Senensis & sequaces, & tandem Altamura ad 1441. Ejus hæc opera laudantur:

Commentarius super librum Job. Pr. O vos omnes qui transitis per viam. Extabat Lugduni apud nostros.

Sic testatur Sixtus Senensis, qui cum aliquando Lugduni versatus fuerit, ejusque præcipuum studium in hoc fuerit ut sacræ scripturæ expositores venaretur, nullum dubium quin ex visu loquatur. An autem adhuc superstit, hæreo, præsertim cum Possévinus sic testetur: *Nos Lugduni tunc interfuimus, cum bibliothecas familiarum religiosarum hæretici aut combusserunt, aut cum sacrarum adium ornamentis sunt depopulati.* Itaque si jam non est istud opus, cum aliis furore Calvinianorum perierit.

Sermones de tempore & de Sanctis.

Hæc solum numerant nostrates, sed in Bibl. Basileen. inter codd. ms extat A VIII 24:

Joannis de Francofordia propositio contra Hieronymum Pragensem.

Sic me docuit D. Infelin ejus bibliothecæ præfectus. Laudavit etiam Spizelum in indice, sed omisit typographus p. 37 ad quam remittit. Id verò unum abunde est ad omnes Alvæ vitilitigationes Sol. Verit. Rad. 253 col. 1613 retundendas. Qui enim ut ille contendit auctor a Bandello fictus dici potest, cujus etiamnum servatur tam insignis lucubratio?

F. JOANNES MARCUS.

* 1441. F. JOANNES MARCUS Vicentinus patria & professione, quem claris natalibus ortum ferunt, vir fuit pietate, doctrina & facundia clarus, & laudatur a Gozæo, Pio, Altamura ad 1449, Rovetta ad 1451 Vincentium Rivalium testem ad 1441 tamen revocantem adducente, qui omnes asserunt reliquisse

TOM. I.

Sermones de tempore & de Sanctis per annum. Sec. XV. Opusculum de laudibus B. Virginis.

F. ALBERTUS GALINGANUS.

* 1444. F. ALBERTUS GALINGANUS de Regio pleurumque simpliciter dictus, ceu Regii Lepidi in Gallia Togata natus, ibidemque ad ordinem allec-tus, is videtur de quo in actis capituli generalis Avenione celebrati anno mccccxlii tit. *Denunciations* sic lego: *Item Denunciamus F. Albertum de Regio magistrum provincia S. Dominici de conventu Regino ad conventum Trivisanum esse translatum, & pro filio nativo deputatum.* Provinciam S. Dominici hoc seculo xv sic dictam jam alibi monitum eam esse, quæ toto seculo xiv provincia Lombardiæ inferioris dicebatur. Hujus scriptoris habentur in Bibl. nostra Patavina S. Augustini a Tomafino p. 52 recensitæ

Adaptiones sacræ scripturæ tam veteris quam novi testamenti F. Alberti de Galinganis de Regio sacræ theologiae magistri ordinis Prædicatorum, fol.

Scio hunc a Rovetta ex fide sui Vincentii Rivalii ad ann. 1360 revocari, sed his nomenclatoribus quoad chronologiam parca mihi fides, qui secum pugnantia dicunt: volunt enim hunc Albertum a senatu Veneto publico stipendio conductum Patavii sacras litteras docuisse, at certum ex Tomafino & aliis historicis Venetos nonnisi anno mcccciv Patavio potitos esse & suæ adjunxisse ditioni, cum antea Carrarienses in ea urbe seculo solido dominantur. De quo legendus Leander in Descript. Ital. fol. 386 & seqq. Rovetta non meminit operis a Tomafino laudati, sed hæc alia huic scriptori tribuit, nempe

Scriptum in quatuor libros sententiarum.

Quæstiones theologicæ varias.

F. ANTONIUS MACCUS.

* 1444. F. ANTONIUS MACCUS vel Macho Faventia in Gallia Togata natus & ordinem amplectus, inter illustres sacri verbi oratores laudatur ad ann. mccccxlii a Leandro fol. 145 a, & dicitur edidisse

Sermones quadragesimales.

Excipiunt Lusitanus & sequaces, & addunt *Sermones de tempore & de Sanctis.*

F. JOANNES CAPREOLUS.

* 1446. F. JOANNES CAPREOLUS Gallus Occitanus in domo Ruthenensi ad ordinem allec-tus, etsi Tolosanus plerumque præsertim ab exteris nuncupetur, a provincia scilicet Tolosana cujus sodalis erat, sacræ theologiæ magister in facultate Parisiensi fuit, in qua sententias legebat jam anno mccccix & duobus annis sequentibus licentiam ut aiunt decurrit, nam an. mccccxi decimus pro Sorbonica præsentatus Prædicatorum dicitur respondisse, ac sequenti ante pascha, qui stylo ejus ætatis adhuc xi numerabatur, novo xii diceretur, locum xii & primum mendicantium inter XXV licentiatos obtinuit, exinde laurea donatus. Studium postea generale Tolosanum rexisse narrat nostri Tolosates, sed anno mccccxxvi jam in suam Ruthenensem domum se receperat, egregiis illis in iv sententiarum libros commentariis scribendis ac perficendis totus incumbens, novo xii tandem mccccxxii finivit. Conciliis Constantiensi & Basileensi affuisse volunt quidam, quod etsi creditu proclive, ex actis probari desiderarem. Ruthenis certo agebat an-

H h h h h ij

Stc. XV. no MCCCXLIII, & sequenti ibidem obiit die vi april. fuitque ad sacrum sepultus. Seculo circiter xvii inchoante appensa fuit ad parietem tabella cum hac inscriptione, sed ab homine incauto & parum accurato:

Nunquam marcescet memoria gravissimorum patrum Joannis Capreoli & Silvestri Ferrariensis, quorum corpora hic sub eodem recanduntur marmore. Ille scientia insignis, & morum honestate conspicuus, relictis posteritati super libros sententiarum clarissimis commentariis extremum diem clausit anno Dni MCCCXLIV sexta die aprilis. Iste clavum ordinis &c.

Epitaphium istud quoad Capreolum verissimum est, sed quoad Silvestrum falsissimum, nam non Ruthenis, sed Rhedonis in Armorica diem obiisse & sepultum postea demonstrabitur ubi de eo. Opus Capreoli nunquam satis laudandum, *Scriptum* ejus est in *iv* libris *sententiarum*, in eo enim adeo S. Thomæ sensa attingit, & doctrinam ejus sic illustravit, ut merito deinceps audierit Thomistarum princeps, & scholæ nostræ assertor & vindex, quam reverè adversus Warronem, Scotum, Aureolum, Nominales, cæteroque ejus impugnatores acerrime clarissimeque defendit. Prodiit primum ab exemplari auctoris, quod sodales Ruthenenses Venetiæ miserunt editionem curante F. Thoma de Sanctogermano ejusdem ordinis sacre theologiæ magistro Brixiano, qui Oliverio Caraffa episcopo Albanensi ordinis protectori nuncupavit Venetiis apud Octav. Scorum 1483 fol.

Ad calcem T. I sic legitur: *Liber primus defensionum theologiæ Divi doctoris Thoma de Aquino in primo sententiarum editus per eximium veritatis scholæ professorem F. Joannem Capreoli Tolosanum ord. Predic. anno Dni MCCCXIX quo legit sententias Parisiis feliciter explicat.*

Ad finem T. II: *Liber secundus defensionum, &c. ut supra, finitus Ruthena septemb. die XIIII quæ erat sabbatum anno MCCCXXVI die VII novemb. sub pontificatu Martini V.*

Ad calcem T. III: *Complevi hoc anno Dni MCCCXXVIII die VII novemb. post prandium hora quasi secunda post meridiem.*

Ad calcem T. IIII: *Completa fuerunt anno Dni MCCCXXXIII die XVIII febr. Ruthena pontificatus Eugenii IIII primo.*

Quæ prior editio licet Gothica est elegantissima, seu chartam nitidissimam, seu characteres aneos purissimos, seu atramentum nigerrimum spectes. Extat Paris. in Regia D. 115 & in Navarr. sed utrobique deest volumen secundum: integræ verò habetur apud nostros Divionenses. Prodiit postea ibidem 1514, tertio 1519, quarto sub hoc titulo:

In libros sententiarum amplissima questionum pro tutela doctrina D. Thoma ad scholasticam certamen egregie disputata. Nuper castigata & corroborata auctoritatibus sacre scriptura, conciliorum & SS. Patrum: atque illustrata quamplurimis aliis opinionibus theologorum tum antiquorum tum neotericorum, auctore harum additionum F. Matthia Aquario Dominicano regio atque publico metaphysico in almo studio Neapolitano, Venetiis, Haered. Hieronymi Scoti 1539 fol. voll. iv.

Ante ultimam hanc editionem Paulus Soncinas, Isidorus de Isolani, & Silvester Prierias vastum illud opus in compendium redigere tentaverant, ut suis locis dicitur, sed hic non omittendum *Andoræ* insigne, quod dictus de Isolani referit in sua præfatione, ubi ait: *Capreolum non minori veneratione excipiendum quam S. Thomam, in quem spiritum angelicum transmississe videtur Spiritus Sanctus, cordialissimo prudentissimoque munere christianissimè simpliciter ab alio donatum, qui ante*

imaginem B. Mariae peculiari studio longas quoridianasque moras orans trahere consueverat. Tum subdit: Interea quatuor hac in sententias perfecta volumina, dum in sue scrinio cellula servaret, opera ut creditur hostis antiqui, eadem cellula sevis exarsit ignibus, ac nisi conversus Frater, qui eidem Joanni Capreolo tristis senecta annos jam ingresso deserviebat, lacrymis motus tanti patris ejulantis labores innumeros unius hora spatio sevas consumere flammæ, in ardentem locum profuisset, ex quo hæc scripta abstulit, omnis Capreoli doctrina celestis deperisset. Libuit hac præfatiuncula (subdit idem) talia enarrasse, quæ a P. F. Garfia Hispani Prædicatorii ordinis nunc generalis magistri ore pendens ingenti oblectatione suscepi.

Præter quatuor volumina ms Ruthenis Venetiæ missa prælo committenda, nulla alia laudantur, nisi volumen primum quod ms extat Florentiæ ad S. Marci Arm. III n. 37, cujus codicis initio legitur hæc nota: *Joannes Capreolus Tolosanus & doctor Parisiensis ord. Predic. super primum sententiarum membr. quem pro conventu S. Marci de Florentia emit, & sibi donavit magnificus vir Laurentius Petri Cosma de Medicis civis clarissimus Florentinus anno Dni MCCCXXVII.* Is codex forsitan ille est de quo sic scribebat laudatus Thomas de Sanctogermano in epist. nuncup. edit. 1483: *Quoniam in tota hac Italia præter primum nullum eorum voluminum habebatur: & de quatuor voluminibus Ruthenensibus Venetiæ missis ibidem loquens, hæc inquit ad Octavianum Scorum missa tum primum lares nostri focique viderunt.*

Fidem postea suam in edendo opere sic commendat: *Neque quicquam arbitrari meo commentari ausus sum, ne quod in his menda reperiri contingeret, ad meam referretur invidiam. Singulis tantum voluminibus questionum capita, & conclusionum quæ cuique insunt præmissi, eisque doctorum qui contra ratiocinantur nomina subdidit, quo facilius sciretur, quæ doctoris nostri sententia esset, quique contra disputarent.*

Hujus operis cum laude meminit Leander fol. 139 præstans nobile, egregium, doctissimum, laboriosissimum, & utilè profus ac admirandum. Excipiunt Lusitanus & sequaces, demum & Altamura ad 1418. De eo etiam legendus Percinus in Monum. Tolos. p. 94. Extrates verò Tritemius, Eysengrenius ad 1415 a quo Capreolus dicitur theologorum seculi sui princeps, Possévinus, Bellarminus, Labbeus, Spondanus Annal. ad 1443, Dupinius & alii.

Petrus a Valleclausa Diatriba IV in Cyriacos & Capreolum mordere tentavit, sed verè lus ad Minervam. Capreolum ipsum adeas, ad hunc solem evanescent umbræ illæ Valclufinæ, ut notarunt Joannes Calalas in *Candore lili* p. 281, & Baronius Apolog. lib. 2 p. 400.

Sermones varii, quedam super metaphysica & alia ei a Lusitano & ab Altamura tribuuntur, sed quæ vel igne vel vicissitudine temporum perierint.

F. MATTHÆUS DE BONIPARTIS.

F. MATTHÆUS DE BONIPARTIS, ut scribit Leander fol. 126 a, vel *Bonimpertus* ut legunt Ughellus & Fontana, qui de *Bompertis* ab Altamura ad 1443, & *Bompertus* a Rovetta ad 1441 nuncupatur, patria fuit & professione Novariensis, vir gravis & scientia facundiaque clarus, variis in provincia inferioris Lombardiæ tum S. Dominici dicta regiminis functus muneribus, qui priorem agens vel Brixie vel Patavii B. Conradinum anno MCCCXIX veste ordinis induit: ita autem ob eximias dotes Martino V se probavit, ut ab eo summo

pontifice ad sedem Mantuanam anno MCCCXXVIII promotus fuerit, quam Ecclesiam sexdecim annis sapientissime administravit ad ann. MCCCXLIV tum mortuus, ut habet Ughellus, a quo non multum discrepat Leander, qui circa annum MCCCXLVIII obitum ejus collocat, fol. etiam 125 a, de eo legendus, ubi eum virum integerrimum, & ex primis in Italia vitæ regularis instauratoribus unum commendat, & rursus laudat fol. 249 a. Hujus viri præter citatos meminerunt Lusitanus in chronico ad 1440, Razzius p. 48, Pius P. II lib. 3 col. 23, Rovetta ad 1441, a quo ultimo silentibus aliis hæc ei dantur opera:

Sermones de tempore, de Sanctis, quadragesimales & de B. Virgine.

Summa adversus hæreses.

Quæ inquit cum aliis ejusdem ms servantur in Bibl. Mantuana.

F. MATTHÆUS DE FINARIO.

F. MATTHÆUS DE FINARIO Ligur a patria vernaculè *Finale*, Latine Pollupice a Ferrario dicta sic nuncupatus, in cap. gener. Divione 1444, vel ut aliis placet Avenione anno 1442 lector sacre scripturæ in palatio apostolico assignatus, scripsit

Commentaria in plures sacrorum biblorum partes.

Item in libros sententiarum.

Sic Oldoinus in Athen. Ligust. qui utinam hæc unde acceperit, indicasset: nam quæ Romæ acta cap. gen. Avenionen. 1442 mutila sunt, nec in iis id legitur, acta verò cap. gen. Divion. 1444 desunt.

F. THOMAS DE TRENTAQUATRIS.

F. THOMAS DE TRENTAQUATRIS nobili familia Bononiæ natus, ibidemque ordinem professus, optimus sacri verbi orator, elegans & facundus claruit seculo xv circiter medio, quem pro quadragesimalibus diebus Neapoli concionantem Alphonsus Senior dictus Aragoniæ rex audiens, sic ejus sermonibus delectatus est, ut ingentem pecuniæ vim construendæ a fundamentis bibliothecæ nostræ Bononiensi donavit, pollicitus quantam postulare opus se deinceps subministraturum. Etsi autem ædificio insigni & plane regio vix incepto rex defecit, animum non despondit Thomas, sed ex ære hinc inde collecto, ad eam magnificentiam erexit, ut par sua ætate non haberet. De quo legendus Leander fol. 145 a, ubi & addit Thomam diem obiisse Romæ anno MCCCXLIV & in S. Mariæ super Minervam sepultum. Ejus meminerunt Altamura in Append. & Rovetta ad 1444, qui ultimus asserit ejusdem servari Bononiæ ms

Sermones de tempore, de Sanctis & quadragesimales.

Monendum bibliothecam quam ædificavit, eam priorem esse, cui circa ann. MCCCXCVIII addita est altera impensis Ludovici Bolognini ac ejus consortis Joannæ Ludoviciæ, opus etiam magnificum.

F. JOANNES DE RAGUSIO.

F. JOANNES DE RAGUSIO vulgo dictus a patria, qui *Stoicus* apud Leandrum Albertum fol. 139 b, & Sigismundum Ferrarium de provincia nostra Hungariæ pag. 445 gentilitio cognomine dicitur, Raguseus Epidaurensis & Dalmata origine fuit, clara etiamnum apud Illyricos Stoicorum e stirpe satus, uti in *Exercitat. ad Chreygtoni præfationem concilii Florentini Exercit. 6* refert ex Achri-

dori cujusdam episcopi rerum Illyricarum peritissimi fide Leo Allatius. Adolescens ordini nomen dedit in patria, ubi tum severior vigebar disciplina regularis F. Joannis Dominici Florentini de quo supra opera & sollicitudine restituta, a quo & sacram induisse vestem alique Ragusinum nostrum putant, ut ut sit, ipsis certe seculi xv primordiis. Parisios studiorum causa missus, supremos in ea promeruit gradus honores theologiæque lauream est consecutus. Quæ exinde primum munita gesserit, non producit monumenta, sed maximi habitum in ordine ex eo conjicio, quod a magistro ordinis F. Bartholomæo Texerio constitutus sit apud Martinum V ordinis procurator generalis: quo cetero positus loco, quam se præclare gesserit, quantumque in aula se pontificia præstiterit, ex iis quibus admotus est delectusque postea gerendis negotiis optime conjectari licet. Cum enim a Martino V anno Christi MCCCXXI generali indicto convocatoque Basileæ concilio id confirmante postea Eugenio IV Julianus Cælarinus tit. S. Angeli cardinalis apostolicus eo missus fuisset legatus & præses, ipseque tum legatione detentus Bohemica, sedandis Bohemorum animis & conciliandis intentus esset, Joannem nostrum de Ragusio sacre theologiæ doctorem Parisiensem, ac totius ordinis Prædicatorum procuratorem generalem, (sic totidem verbis habent acta) Joannemque Polemar Aragonum Barcinonensem canonicum summi pontificis Capellanum, sacrique palatii apostolici auditorem delegavit Basileensis futuri concilii præses: qui reapte convocatis in capitulo majoris ecclesiæ die Lunæ XXIII julii MCCCXXXI qui tum ibi aderant undequaque ecclesiasticis, ejusdem auctoritate Juliani cardinalis concilium solemniter inchoarunt, ac orationem ad PP. habuit Joannes noster in illud Malachiæ 3: *Veni Angelus testamenti quem vos vultis*, ad Julianum alludens S. Angeli cardinalem mox affuturum præsidem. Qui paulo post Basileam appulsus primam sessionem habuit vii decemb. ejusdem anni, quæque a Polemare & Raguseo nostro gesta fuerant approbavit & rata habuit. Anno vero sequenti cum ab Eugenio pontifice jam desciscerent Basileenses, ejusque contumaciam accusarent, ac solemniter dicam ei scribere ausi essent concilii promotores, purpuratique senatus omnes Eugenio adherentes ab iisdem de contumacia proclamarentur, Joannes noster unâ cum Simone de Valle Antonium Corarium cardinalem Ostiensem & archiepiscopum Bononiensem Gregorii XII fratris filium accusatum & proclamatum die vi septemb. MCCCXXXII ab imposta vindicandum apud Patres excusandumque suscepit contumacia, ut in actis habes T. XII conc. Gen. col. 406. Bohemis autem invitatis ad concilium die iv jan. MCCCXXXIII Basileam appulsis, & a Juliano cardinali legato præsideque ix mensis ejusdem honorifice susceptis, postquam Joannes Rokizana horum concionator & oratorum primus die xvi jan. usque in tertium diem horis antemeridianis de communionem sub utraque specie coram synodo perorasset, subindeque tres alii de tribus aliis Bohemorum articulis, tum Ragusinus noster assentiente synodo, gravissima per dies octo solidos antemeridianis horis actione Rokizanam orationem confutavit, ac pro catholica veritate publice nerveque differuit. Cùmque hic inter arguendum & respondendum Bohemorum articulis, hæreseos eos aliquando nec infrequenter insinularet, graviter id ferens Procopius Rafus sive magnus Tabo-ritarum dux exercitus, adversus Raguzinum insurrexit, iræque impatiens apud synodum de convicio illataque genti contumelia Joannem accusavit & conquestus est his verbis: *Conterraneus iste noster in-*

juris nos afficit, hereticos nos subinde vocans. Ad quæ Ragufinus: Quia inquit contreraneus vester sum lingua & natione, propterea tam avidè cupio vos ad matrem Ecclesiam redire. Dalmatas enim in Bohemiam irrumperentes occupatâ regione constat accepisse nomen. Parum abfuit tamen quin ob eam offensionem, inquit Cochleus Hist. Huff. lib. 6 pag. 250 Basilea Bohemi abirent, vixque placari poterant: Quidam etiam ex Bohemis volebant ad finem usque disputantem audire Ragufinum. Et quamvis nostri accurate respondissent, Bohemi nihilominus articulos adhuc suos pertinacissime defendebant, præsertim hunc primum de communionis sub utraque specie: adeo ut Roskizana responsiones Ragufini sex diebus fortiter impugnavit: Sic Cochleus cit. Cùm autem is hujus maxime fuerit concilii seopus & finis Orientalis Ecclesiæ cum Romana consensio, Græcorumque & Bohemorum qui adversus eam insurrexerant acriterque pugnantem reconciliatio: qui vocandis ad concilium Bohemis Joannis Nyderi nostri usi jam utiliter opera fuerant, & vocandis invitandisque ad eandem synodum œcumenicam Græcis Joannem Ragufinum suum ad C. P. imperatorem & patriarcham oratorem cum Henrico Menger canonico Constantiensis & Simone Freiron canonico Aurelianensi anno mccccxxv destinarent Patres, qui cum Græcis eorum nomine tractarent & convenirent: Hi Constantinopolim profecti cum imperatore ac Ecclesiæ suæ primoribus pacta quædam inierunt ac subscripserunt in monasterio S. Georgii xxv novem. mccccxxv. Græco autem imperatore & patriarcha realem Eugenii IV in ipso concilio requiritibus præsentiam non repræsentativam, & ut aliqua maritima, quo facile appellere possent, concilium œcumenicum indiceretur civitate, sequenti die xxvi novembris legatorum alterum Henricum Menger ad Patres Basileenses in id remisit nuntium, Ragufino nostro & Simone Freiron C. P. per annos fere duos hærentibus, & apud Græcos interea ut eorum alliterent animos, agentibus. Exinde anno mccccxxvii ante mensem julium reversus erat & Patribus gestorum rationem reddiderat, nam xv ejusdem mensis Bononiæ astabat eorumdem Patrum ad Eugenium IV orator, a qua autem eorum parte missus non ita liquet. Notum enim est tum Basileenses divisos inter se fuisse, & ess. xxv nonis maii habita duplex ab iis decretum emanasse, alterum a minori quidem parte, sed merito dignitate judicioque potiore, cujus caput erat Julianus cardinalis Cæsarinus, quo suo decreto Florentia, Utinum, vel alia Italiæ civitas habendo cum Græcis concilio assignabatur, selectique oratores Petrus de Vercellis Dinienfis, Antonius Portugalenfis episcopi, & Nicolaus de Cusa præpositus Wotobergenfis, qui postquam Eugenium Bononiæ convenissent C. P. transfretaturi erant, id imperatori & Patriarchæ significaturi: alterum a majori duplo parte sed summo pontifici adversa, quam fovebat cardinalis Arelatenfis, a quibus delecti Ludovicus Visenfis, Joannes Lubicensis, Delphinus Parmensis, & Ludovicus de Palude Lauanensis episcopi, concilii legati C. P. profecturi, ac Græcis Basileam, Avenionem, vel Sabaudiam pro loco concilii oblaturi. Cum prioribus quidem Eugenium Bononiæ convenit noster Ragufinus, sed ut videtur ab altera majori parte missus, qui ut pote pontifici ab olim cognitus, illius animum ad ipsos obsequendum & morem gerendum flectere conaretur. Ut ita censeam id me cogit, quod certum sit non in triribus Eugenii sed cum legatis majoris partis Basileensium ipsa a concilio adjunctum C. P. hac altera vice trajecisse. Nam ex sessionis xxxii Basileensium die xxv martii mccccxxviii celebratæ decreto contra Eugenium IV & concilii translationem

dato, eos conquestos constat, Ragufinum oratorem suum in domo sua C. P. agentem a Balistariis violenter impetum fuisse, quod Eugenianæ legationis partibus tribuere videntur: Domus quoque præfati Joannis de Ragufino oratoris nostri (inquit Basileenses loc. cit.) in Constantinopoli invasione Balistariorum fuit impetita, atque ibidem facta sunt, quæ non est necessarium referre per singula. Præterea ex hac legatione redux non ad Eugenium, sed ad Basileenses accessit, quibus & deinceps semper adhæsit, ut & pontifici Amedeo Sabaudo Felici V dicto xvii novemb. mccccxxix ab iis electo, a quo & Argensis in Peloponeso primum episcopus, tum postea ad purpuram vocatus creatusque cardinalis, non vi april. mccccxvi uti Ciaconius habet & Contelorius P. II Elenchi cardinal. pag. 26, & exiis Oldoinus, sed xv Idus octob. mccccxl, ut refert Augustinus Patrius Hist. concil. Basil. T. XIII conc. Gen. col. 1587. Oldoinus præterea emendandus Auberium errantem cespitantemque male secutus, qui Joannem nostrum Ragufinum cum Joanne de Segobia homine Hispano simul ab eodem Felice cardinali creato confundit, unumque & eundem somniat. Addit autem S. Antoninus æqualis & rerum testis P. III, Tit. 22, cap. 10, §. 4, non multum ab adepta cardinalatus dignitate præreptum ex hac luce Joannem nostrum diem obtulisse. Felix V, inquit loc. cit. inthronizatus non in sede Petri, sed Luciferi, aliquos cardinales instituit, & inter eos magistrum Joannem sacra theologia professorem ordinis Prædicatorum (de Ragufino scilicet, non de Segobia, in quo Auberius & Oldoinus errarunt, nam hic Segobienfis non regularis sed archidiaconus de Villavitiola fuit) qui multum laboraverat in sermonibus & disputationibus in fovendo conciliabulo (Basileensi) sed cito morte substractus est &c. Idem testatur Ortwinus Gratius & ipse æqualis in Narrat. de Bohemis initio. Joannem de Ragufino, inquit, theologia professorem ordinis Prædicatorum tum procuratorem generalem, qui postea Argensis episcopus factus, etiam in cardinalium numerum meruit recipi titulum S. Sixti indeptus. T. XIII conc. Gener. jam citato col. 1611 Joannes noster indicatur jam mortuus anno mccccxlii, cui facile assentimur, cum ejus abinde nulla sit in actis scriptoribusque memoria: Sed & Basileæ apud nostros sepultus videtur, quibus bibliothecam suam Græcorum codicum mss quos C. P. comparaverat, & secum ex ea legatione redux attulerat refertissimam ex testamento moriens reliquit, quibus usum se profiteatur noster. Joannes Cono epistola Thomæ Truchses nuncupatoria. Virum eum insignem & quæ tam multa præclare gessit, quæque tam eruditè scripsit omnino probant posterisque commendatum, unâ pertinacis Basileensibus adhærentis reum: quod in tanta rerum caligine commune fuit aliis etiam pietate & eruditione conspicuis, ipsi etiam Æneæ Sylvio Piccolomineo postea tamen summo pontifici Pio II dicto, dolendum erratum, humanæque donandum infirmitati. Extant

1. Promissiones factæ imperatori Græco & patriarcha C. P. per ambassiatorem sacri concilii Basileensis, quorum primum Joannes de Ragufino 25 nov. 1435. Copia promissionis eorumdem ambassiatorum. Propositio ambassiatorum concilii Basileensis facta Constantinopoli coram serenissimo imperatore Græcorum, cujus prima pars est nostri Joannis. Articuli ambassiatorum concilii Basileensis. Quæ videlicet T. XII conc. gen. a col. 851 ad 858.

2. Littera quatuor magistris Joannis de Ragufino & Simonis Fretz (Sic, sed videtur idem ac Freiron de quo supra) ambassiatorum sacra synodi Constantinopoli ad ipsam synodum. Recensentur in catalogo codd. mss Bibl. Mediceæ Flor. Plut. xvi cod. 13 fol. charta.

3. Ad Patres concilii Basileensis de iis qua C. P. in sua

legatione peregerat Relatio. Apud Leonem Allatium extabat lib. 8 suorum sumptuum edenda, in legatione in horum catalogo edito Romæ, Mascardi 1688 in Pr. Reverendissimi in Christo Patres & Domini.

4. Concordantia vocum indeclinabilium sacrorum biblicorum ab eo Constantinopoli ex parte collectæ, ut quot modis voces ex & per in sacra scriptura sumantur, in promptu haberet ad refellendum Græcos de processione spiritus sancti. Quæ jam ab eo inchoatâ fuerant Basileæ, ut vera notio vocis nisi haberetur adversus Bohemos de communionem sub utraque specie litigantes. Videlicet superius dicta in Hugone de sancto Charo de auctore concordantiarum.

5. Oratio qua respondit per octo dies in concilio Basileensi ad articulum primum Bohemorum de communionem sub utraque specie propositum a Joanne Rogkysana 16 jan. 1433. Hanc Henricus Canisius primus edidit T. III lectionum antiquarum, quam Binus postea in sua editione concilii general. ad Basileense concilium adjecit, sed & Labbeus in sua conc. gener. Paris. Edit. 1672 T. XII repræsentavit a col. 103 ad 118.

Plura fortè habebuntur, si quando acta concilii Basileensis univerfa a Baluzio diligentissime collecta in lucem edantur quatuor minimum voluminibus in folio proditura. Interea mihi indicatus est.

6. Fr. Joannis de Ragufino ordinis FF. Prædicatorum sermo in festo S. Benedicti, habitus apud sanctos Apostolos Romæ in præsentia cardinalium A. D. mccccxxx indict. viii. Princ. Egrederet de terra tua &c. erisque benedictus. Scribuntur hac verba originaliter Gen. 12, & pro præfati asservantur ad laudem & excellentiam gloriosissimi patriarchæ monachorum Benedicti declarandam &c. Extat mo in Bibl. Cassinensis monasterii cod. 92: ex quo integrum exscripsit clarissimus Mabillonius, & inter hujus adversaria servatur Parisiis in monasterio Sangermaneo a pratis, ut me amice monuit D. Renatus Massuet asceta ejusdem S. Irenæi operibus recens editis orbi Christiano notissimus.

De hoc nostro Joanne præter loca citata T. XII conc. gen. videlicet coll. 442, 445, 446, 456, 567, 570, 572, 574, 615, & T. XIII col. 35. Meminerunt etiam præter citatos sed leviter Leander Albertus fol. 139 b, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1438, Sigismundus Ferrarius jam citatus accurate de Prov. Hungar. lib. 2 p. 3 c. 3 & 5: & lib. 3 p. 3 c. 2: Sed plane emendandus Fontana seu in Theatro cùm Argentineensem episcopum Joannem hunc nostrum ab Eugenio IV promotum ait, quem ab eo pontifice descivisse fatendum est, & Argensem (non Argentineensem) episcopum, ut & postea cardinalem tit. S. Sixti a Felice V creatum, ut supra dictum est: seu in Monum. ad annum 1437 pag. 311 b, ubi asserit omnes Prædicatores a concilio Basileensi post ejus Ferrariam translationem discessisse, multaque passis sodales nostros Basileenses quibus servatam vero pontifici fidem, quos contra videtur communibus tenebris involutos parti Eugenio adversa bona fide adhæsisse: imo ille Felix V dictus ubi Basileæ prætoribus templi cathedralis coronatus fuit ix Kal. aug. mccccxl hinc ad nostram ecclesiam solemnè pompa deductus est, quam videlicet descripsit conc. Gen. T. XIII col. 1385, nec dicuntur nostri obstitisse. Unde postea non solum Ragufinus, sed & plures synodi patres ea tandem xvi maii mccccxlii finita discedentes multos & magni pretii codices ms Græcos & Latinos bibliothecæ nostræ ibidem donarunt, quibus in incunabilis typographiæ & deinceps cum summo Ecclesiæ fructu usi sunt viri doctissimi ad usque ejuratam in ea civitate fidem catholicam: tum enim nostris expulsi, codices illi etiam non parum laudati in publicam bibliothecam translati ibidem adhuc servantur teste Pantaleone ubi de

nostro Joanne Cono. Non omittendum hic apud S. X. V. Fontanam de Romana provincia p. 147 referri breve Eugenii IV datum Florentiæ xii kal. jul. mccccxxv pro monasterii Sororum de Montepolitiano commutatione in Fratrum conventum ad instantiam F. Jacobi de Regno procuratoris generalis ordinis Prædicatorum in curia Romana, & in Actis concilii Ferrariensis in congregatione habita die martis xi februarii mccccxxviii inter præsentem numerari F. Jacobum de Arimino procuratorem generalem ordinis Prædicatorum: quod signum est Ragufino suam ob Basileensibus adhærentem eo munere spoliato prædictum utrumque Jacobum ei vicissim suffectum, quorum ultimum tamen omisit Fontana in sua procuratorum generalium ferie. Videlicet T. XIII conc. gen. col. 890. Quam verò fuerit in Joanne Ragufino deceptus Leo Allatius cum Joanne de Montenigro provinciali Lombardiæ in conciliis Ferrariensi & Florentino claro confundens, & patet ex hæcenus dictis de priori, & videlicet etiam art. seq. dicta de posteriori.

F. JOANNES DE MONTENIGRO.

F. JOANNES DE MONTENIGRO Italus vel a familia sic dictus, vel juxta morem ætatis a patria, quod de Montenigro in Etruria in ora maris Tyrreni non longe a Pisis & Ligurno fuerit ortus, de quo Leander Albertus Descript. d'Ital. fol. 25 a, vir fuit magnarum partium, philosophus subtilis, profundus theologus, Græcæ linguæ peritus in paucis, in disputationibus acer sui que compos. Provinciam Lombardiæ superioris, diu rexit præfectus, jam enim ei præerat anno mccccxxii, eo que munere fugebatur etiamnum anno mccccxlii uti noster habet Hubertus Locatus de Placentina urbis origine pag. 145: unde in concilii generalibus iis annis coactis quibus jussu summi pontificis affuit, nec parum inclaruit, sæpius F. Joannes Provincialis sine addito dicitur. Ac primum quidem ad synodum Basileensem missus est ab Eugenio IV, ubi & egregia dedit sapientiæ suæ specimina, tum in propugnandis fidei catholicæ articulis & S. Thomæ sentis, tum in tendis summi pontificis juribus. Hinc descendentibus ab Eugenio patribus, continuo se ab iis segregavit, & in Italiam ad pontificem reversus est. Synodo verò e Basilea Ferrariam translata per bullam Bononiæ datam prima jan. mccccxxvii inter alios affuit ille, cùm Nicolaus Albergati cardinalis S. Crucis in Hierusalem legatus apostolicus xvii jan. mccccxxviii concilium aperuit in basilica majori Ferrariensi; nam inter præsentem post præfules & generales ordinis S. Augustini & Servorum B. M. proprio nomine & cognomine dignitateque recensetur & legitur in instrumento de re gesta tum confecto Joannes de Montenigro provincialis Fratrum S. Dominici. Nona autem octobris ut publicæ disputationes fierent, cùm inter Græcos & Latinos conventum esset, e sex præstantibus animi vigore ac elegantia viris, inquit Andreas Actorum scriptor, ad intellectualem hoc certamen ex parte Latinorum selectis duo ex nostris fuerunt, F. Andreas archiepiscopus Colossensis de quo postea, & hic noster Joannes: & Ferrariæ quidem, ubi potissimum actum est de additione symbolo facta Filioque, Colossensis præsertim congressus est cum Græcis, licet identidem quædam protulerit noster provincialis. Florentiæ verò, quo translata est synodus initio anni mccccxxix in collationibus habitis de ipso dogmate An scilicet Spiritus Sanctus & ex Filio procedat, præcipuas partes egit provincialis, licet nec defuerit sæpiusque etiam sua addiderit Colossensis, ut ex actis perspicuum est. Quam egregie autem dogma Latinorum seu potius Eccle-

Sec. X V. sic Catholicæ tutatus sit noster Joannes, nolim ex nostrorum testimonio hîc referre, sed ex Josepho Methonenfi Marci Ephesii libello de actis in synodo respondente fortè quædam non pigebit hîc legere. Sic autem ille col. 698 Edit. Labb. *Primus de dogmate Joannes ille in re theologica summi vir ingenii, atque in instituto S. Dominici præfæcti dignitate ornatus* παρὸς disputationem instituit. Et postea col. 702: *Verum est quod ais (Marce) fuisse te spe destitutum, quia contra validos Fratris Joannis syllogismos dicere non valebas.* Et infra: *Cæterum adversus vim & robur argumentorum Joannis cum stare non posses fugam parasti, disputationis congressu perterritus.* Et col. 710: *Cum verò jam disceptaretis & dictum dicto objiceretis, & syllogismus subsequeretur compendiose & egregie a Fratre Joanne formatus, tum sane tu coarctatus, quid responderes non habebas &c. legenda.* Et col. 711: *In hac sessione synodus misso nuncio te ad disputationem vocabat, quoniam is qui tecum disputabat F. Joannes dicebat: Adducite huc Ephesium, ut responsiones audiat ad ea quæ dixit. Tu verò rationes tuas redargui cum ferre non posses, venire voluisti, sed morbum simulasti. Quocirca magister Joannes omnia tuorum confutatione sermonum protulit doctorum suorum sententias &c.* Et col. 715: *Quocirca F. Joannes rursus, vellem aiebat Ephesus adesset, & nobiscum sessioni huic interesset. Verum devictus despondisse animum videtur. Itaque ad vos responsionis verba faciam, & afferens in medium dicta Orientalium doctorum, quæ a nobis etiam supra exposita sunt, nec non alia plurima, nos enim protulimus pauca, egregie sole ipso clarior demonstravit Spiritum Sanctum a Filio quoque procedere, & quæ prius a te dicta fuerant strenue demolitus est, atque humi prostravit ut falsa & perversa, penitusque a theologia & mente Sanctorum abhorrentia. . . te relinquens ubi constravit deridendo lapsu jacentem, unde te erigere penitus non valuisti.* Hæc & plura alia Josephus Græcus adversus Græcum Ephesium, ex quibus colligas non solum nostros, sed & sapientiores Orientalis Ecclesiæ devictum a Joanne Provinciali Marcum vique argumentorum ad silentium & ad incitas ut aiunt redactum fateri. Oblatas exinde etiam superiores insulas constanter respuisse testatur Fontana ex Lucarino: annis verò mccccxliiii & xlvii fevriorem inductam in conventum S. Joannis de Canali Placentinum disciplinam Fratresque ut aiunt reformatos principis literis accersitos & constitutos auctoritate qua pollebat ut provincialis adversus resistentem solemni sententia asseruisse narrat noster Hubertus Locatus supracitatus: quando vel ubi diem obierit, hætenus mihi incognitum, quod gentilium diligentia merito perquirendum ac scrutandum relinquo. Hæc ejus opera:

1. *Tractatus de conceptione B. Virginis in concilio Basileensi scriptus anno 1435 vel 1436 & Patribus exhibitus.* Titulus: *Relatio sive Allegationes de conceptione B. V.* Hujus tractatus meminit noster Joannes de Turrecremata in suo de eadem questione libro P. I cap. 1, ubi sic habet: *Quod cum apud omnem catholicum doctorem indubitatum esse debeat, sequitur suppositio prima, qua collega meus venerabilis scilicet magister Joannes de Montenigro provincialis Lombardia in sua Relatione posuit, videlicet quod sacrum concilium in discussione presentis materie fidei, magis inniti debeat auctoritatibus quam rationibus &c.* Præcipua verò hujus Relationis capita referri aiunt in opere dicto nostri de Turrecremata, & in Avisamentis Joannis de Segobia, qui eam ex professo impugnavit in eodem concilio anno 1436. De quibus Alva in Sole

Verit. Rad. 270 col. 1786. In indice codd. mss. Bibl. Basileen. *Joannis de Montenigro Disputatio an B. Virgo in peccato originis fuerit concepta habita in concil. Basileen. vel relatio facta ad concil. Basile. de hac materia.* Vide Sac. Bibliot. arcana pag. 39.

2. *Collationes ejus cum Græcis in conciliis Ferrariensi & Florentino habentur in Actis Sess. IV Ed. Labb. col. 62, Sess. XVIII col. 235, XIX col. 258, XX col. 279, XXI col. 303, XXII col. 323, XXIII col. 347.* Post sessionem hanc imperatori petenti confessionem suam scilicet Patrem & Filium unicum esse principium spiritus sancti scriptam misit: Sess. XXIV col. 378, & XXV col. 382. Præter has collationes de dogmate processionis Spiritus Sancti, est & alia de primatu summi pontificis relata ab Horatio Justiniano col. 1136: alia rursus col. 1146. Postea ex sex electis ex parte occidentalium Ecclesiæ ad concinnandam actorum conclusionem seu concilii definitionem hi fuerunt ex nostris Joannes provincialis Lombardia, Joannes de Turrecremata, & Joannes de Ferrara. Col. 1158.

3. *Reverendissimi sanctissimi & doctissimi viri F. Joannis magistri provincialis de divina operatione & de fermentato & infermentato pane, & quod Christus in cæna infermentatum discipulis dederit, prætereaque de processione Spiritus Sancti, Quomodo idem Spiritus Sanctus ex Patre Filioque procedat, & quisquis non confiteatur ex Patre Filioque eum procedere, in via perditionis sit.*

4. *Ejusdem F. Joannis magistri provincialis ad sanctam & œcumenicam octavam synodum, sive etiam ad imperatorem Joannem Palaologum, & ad beatissimum Eugenium papam, & ad sanctam synodum, nimirum ad archiepiscopos, & omnes quotquot in ipsa octava synodo. Extat uterque Tractatus hic & præcedens Græcè C. P. & recensetur in catalogo librorum principis Manuelis Eugeni. Videtur librum cui titulus, Bibliotheca sive Antiquitates Constantinopolitana, n. 9, sed & apud Possevinum Append. pag. 49.*

Aliud opus ei asseritur, quod in concilio Basileensi fertur edidisse hoc titulo: *Tractatus contra impugnantes privilegia ordinis Prædicatorum.* Extat ms variis in bibliothecis. In catalogo codd. ms Bibl. Paul. Lipsien a Fellerio edito p. 194 sic legitur n. 12: *Joannis de Montenigro contra impugnantes privilegia.* Nota bibliothecam illam olim nostram fuisse. Extabat anno 1671 Colonia Agripp. apud Cartufianos inter codd. ms in 4 a nostro Jacobo Quetif visus, sed agnomine paululum mutato sic: *F. Joannis de Nigromonte ordinis Prædicatorum opusculum contra impugnantes privilegia ordinis Prædicatorum.* Huic codici signum suum apposuit noster Johannes Nyder, ut annotavit dictus Quetivius. In catalogo bibliothecæ Johannis de With Hollandiæ consilarii & syndici auctori expositæ anno 1701 die 20 octob. Indic. 5 inter codd. mss in 4 p. 61 n. 55 recensetur hoc eodem titulo, & dicebatur *liber rarissimus.* Meminit ejusdem Nyderus laudatus ad calcem sui tractatus de contractibus mercatorum, ubi sic habet: *sciendum quod magister Johannes de Nigromonte ordinis Prædicatorum in tractatu ab eo edito contra impugnantes privilegia ordinis nostri, infra scriptos ponit articulos, quos probat esse veros & catholicos, unâ cum correlariis eis annexis. Prima propositio primi articuli: primus articulus est de audiendis missis &c.* Quod a Nydero excerptum sex implet paginas. Ista inversio agnominis in quibusdam codicibus de Nigromonte, & non de Montenigro fere mihi persuaserat auctorem alium esse: sed cum in quibusdam etiam codicibus ut in Lipsienfi legatur de Montenigro, ejusdem nostri Johannis Basileæ & Florentiæ clari scerum esse non

non dubitavi, usquequo quis certiora producat.

Hujus nostri Joannis meminere cum laude nostrates omnes S. Antoninus testis oculatus Hist. P. III Tit. XXI I: Leander fol. 150, a: Bandellus Tractatu de concept. B. V. & sequaces Lusitanus, Pius P. II Lib. 3 col. 25, Fernandez, Altamura ad 1436. Extrates verò, Leo Allatius Exercit. VI contra Chreygthoni præfationem ad Sguropuli Hist. conc. Ferrar. ubi dum in Joanne Ragusino Stoico dicto de quo supra procuratore ordinis generali delusum Chreygthonum optime arguit, quem ibi cum Joanne Dominici cardinali Ragusino Gregorii XII in synodo Constantiensi legato, & cum Joanne de Turrecremata sacri palatii magistro, tres distinctissimos homines in unum conflans, imperite confundit, ipsemet Allatius vir cæteroqui doctissimus similem impingit in scopulum, Joannem nostrum provinciale cum Joanne Stoico Ragusino conjungens & unicum faciens, qui tamen & variis muneribus functi, & ex diffitis regionibus orti, iste Dalmata Epidaurensis ille Italus & Etruscus, & contrarias partes secuti, De Montenigro Eugenii IV, Stoicus Basileensium. Vide supra ubi de eo. Eundem in errorem lapsus est Didacus de Colmenares Histor. de Segovia pag. 699 Edit. 2 Matriti 1640. Toppius in Bibl. Napol. vult Siculum fuisse & in Aprutia natum, ideoque inter scripores Neapolitanos recenset, sed sine teste, & falsum censeo.

F. ANDREAS RHODIUS.

1445.

F. ANDREAS RHODIUS vel *Colossensis*, vulgo sic nuncupatus ab hujus Ecclesiæ, cui præfuit archiepiscopus, titulo & dignitate, seculo XV floruit. Ubi primum emendandus venit Fontana, qui non attendens duos ea ætate Rhodi antistites sedisse, Græci ritus alterum, alterum etiam Latini, ex quo ejectis anno mccccx Saracenis, eam insulam equites S. Joannis in Jerusalem occuparunt, qui ultimus Colossensis a Latinis vulgo dicebatur, quod & ipsa Rhodus Colossus ex illo celebri Colosso aliâs ibidem erecto, ut & Rhodii Colossenses vocarentur, ista inquam, non attendens Fontana, duplicem titulum distinguit archiepiscoporum ex nostris, Rhodiorum unum, alium Colossensium, cum eadem Ecclesiæ, sive Rhodus sive Colossus nominetur præfuerint omnes: præter quam alia est civitas in Phrygia magna seu Pacariana sita, ad quam scripta est S. Pauli epistola, quæ dicitur ad Colossenses: quod ex ipsis concilii Florentini actis clarum est, in quibus Andreas noster Rhodius in exemplari Græco, Colossensis in Latino archiepiscopus appellatur. Græcus fuit ille non gente solum, sed & parentibus schismaticis ortus, litteris humanis & divinis, Græcaque theologia apprime eruditus, ac ut acerrimi erat ingenii, Latinam linguam sibi egregie comparaverat. Hinc Patribus utriusque Ecclesiæ sedulo lectis, veritateque agnita, afflante numine, schisma brevi ejuravit, amplectaque fide catholica, ordinem etiam Prædicatorum ingressus est & professus. Tum verò ad sedem Rhodiorum seu Colossensem promotus affuit concilio Constantiensi, aderatque Sessioni XX, in qua tum nomine suo, tum pro rege Romanorum Sigismundo die martis quarta februarii mccccxvi subscripsit concordatis pacisque Narbonæ inter legatos concilii, & ambassiatore regum obedientiam aliâs Benedicti XIII seu Petri de Luna die XII decembris mccccxv inicit. Intererat etiam anno mccccxvii Martini V inaugurationi die XI novembris electi, eumque pontificem Italiam repetentem comitatus est, cui & adhæsit deinceps eidem carus in primis & acceptus.

T. O. M. I.

Quare cum Eudæmon-Joannes a Manuele & S. B. X V. ejus filio Joanne Orientis imperatoribus ad summum illum pontificem adhuc Constantiæ hærentem legatus accessit de Orientalis Ecclesiæ cum Latina facienda concordia acturus: Andreas nos ter huic legato jam ab antiquo familiaris, propterea & socius ascitus, egregiam illi navavit operam. Nam & ei summi pontificis conciliavit gratiam, & pro urgendo negotio plurimum allaboravit. Post plures autem ultro citroque legationes, in quibus plures fluxerunt anni, tandem circa annum mccccxxx ipse Andreas Constantinopolim missus est Martini V legatus, qui negotium reconciliationis urgeret, quod & promovit plurimum, & ad optatum finem adduxerat, nisi mors intervenisset pontificis. Sed præstat hæc Sylvestrum Sguropulum audire narrantem Hist. conc. Florent. sect. 2 cap. 5: *Quin & collegam sibi ac socium affcivit Eudæmon-Joannes Andream Latinum Rhodi episcopum: nam & is fortè fortuna solemni papæ inaugurationi interfuit. Andreas confestim luculenta oratione papam ad unionem inter Ecclesias procurandam excitavit: qui cum noster esset origine, nostraque litteratura ac eruditione plenissime instructus, nescio quo cæstro percitus (Sic loquitur schismaticus) a nobis ad Latinos transfugit, eorumque doctrinam ac mores amplectus, & ab illis ad dignitatem episcopalem evectus, omnem in posterum operam ac industriam conferebat, ut alios ad eandem sententiam pertraheret, quam ipse intimè imbiberat, maximamque sibi felicitatem reputabat, si omnes æque ac se dociles sui sequere reperiret. Quare per multos sæpe admissionibus ad papam plurimum adjuvit Eudæmonem Andreas, sed & ipse ob hæc papa Eudæmonem blando semper vultu aspexit, & de unione dicentem libenter audivit, & singulis postulatis antur &c. Et cap. 14: Solvunt igitur ab Italia nostri, & reduces cuncta exponunt Imperatori ac patriarchæ: quos unâ comitabatur munere Legati a Papa functus Andreas Rhodi episcopus, cujus antea meminimus Eudæmonem Joannem adjuvantem, cum is primo in causa unionis Romæ (id est in Romana curia) negotiari inchoaret: & eadem quæ nostri nunciavit, & obnixè incubuit, ut eadem principia constitueret rebus ad synodum spectantibus. Etenim professus est se sat ampla donatum potestate, negotium hîc ab umbilico pertractandi, quo synodales illuc cætus transvehantur: Tuncque ut in Italia synodus condiceretur, ipse Imperator pensissimum se præbuit, ita ut velle se demonstraret huic conventui jam initia præparari. Quod resciscens Andreas voluptate perfusus expectabat haud dubie imo certo agendum illud omne quod ad professionem Italicam conduceret. Verùm cum postea refriguisset Imperator, quædam protulit ad Andream prioribus haud consentanea. Unde cum is responsum peteret mandatis, quæ huc a summo Pontifice attulerat, abnuvit Imperator ipsi committere, sed promissit se per nuncium proprium papæ facturum satis. Quod ægrè tulit Andreas, dicebat enim, nunquid non ego Græcus sum, huic patriæ meæ devinctissimus, ejusque amantissimus gloriæ? Quid ergo non mihi sensa sua credit Imperator, quæ Papæ mandanda habet, ut ipse perpendam, & siquidem condicant fieri, adjuvem ipse: sin autem ipse impediam, ne legationis hujus fructus perdat. omnis. Nemo enim accuratius me novit, qui ad hoc negotium affectus sit Papa, quidve ab eo obtinendum, quid non. Et hæc quidem Sguropulus. Ipse verò Andreas de ea legatione clariora refert in oratione ad Basileenses, de qua mox. Hi er-*

Sæc. XV. „go, inquit, quos memoro, Græci ad unionem
 „Ecclesiæ venire contendunt, non eo pacto, quo
 „quidam eos fallendi gratia dicunt accedere, sed
 „aperte & absque aliqua simulatione. Pontifex
 „siquidem maximus Martinus felicis memoriæ
 „Papa V. sic sua sapientia atque humanitate Græ-
 „cos ad opus unionis attraxit, ut de tanta opinio-
 „num & postulationum diversitate ad unam &
 „solam differentiam concesserint, quis scilicet lo-
 „cus ille sit, qui pro convocanda synodo utrius-
 „que generis patres apte suscipere posset. Habeo
 „hujus rei testes gravissimos, qui huic vestræ cla-
 „rissimæ spectationi adsunt, & quæ dico in præ-
 „senti audiunt: nec audita vobis patres pronun-
 „cio, sed quæ vidi, & quæ præcepto ejusdem præ-
 „sulis ipse contrectavi, & publica stipulatione
 „concluseram. „Et post plura in eam rem: „Cum
 „superiori tempore nullus indubitatus Pontifex ha-
 „beretur, neminem Græcorum aliquis audivit, qui
 „de unione Ecclesiæ tractaret: at ubi omnium dis-
 „sidentium vota ad unum pastorem convenerant,
 „mox legati Græcorum Pontificem adierunt, &
 „coram gloriosissimo ac invictissimo rege D. Si-
 „gismundo semper Augusto pro unionis negotio,
 „imperatoris & patriarchæ Constantinopolitani
 „voluntatem & vota triginta sex articulis patefe-
 „cerunt. Scio quod verum loquor, & quod hæ-
 „c manus literas obfignatas explicuerunt, &
 „quæ illic continebantur ex Græcis Latina fece-
 „runt: „Quanta verò apud omnes in existimatione
 „esset pro gerendo præsertim difficillimo hoc nego-
 „tio, ipsi Patres Basileenses declararunt in sua ad
 „eum responsione: *Græcos autem*, inquit, *maximè*
nobis cordis est sicut & alios Ecclesiæ reconciliare &c. Et ut
omnibus nostra sincera innotescat intentio, te venerabilem
archiepiscopum Colossensem, qui alias hoc negotium pertracta-
stis, deprecamur, ut nomine nostro hanc legationem unâ
eam collegis tibi per hanc sacram generalem synodum ad-
jungendis ad illos velis suscipere, oblaturus eis pro parte
nostra quicquid pro ipsis convertendis offerendum videtur:
tibi autem pro viâ tuo condignas expensas dare offeri-
mus, &c. Itaque ex legatione Constantinopolitana
 paulo ante mortem Martini V reverfus Andreas,
 dum consilium illud pacis Orientalis maturefceret,
 substituit tum apud illum tum apud ejus successore-
 rem, neque synodo Basileensi affuit ratione digni-
 tatis episcopalis, ut indicare videtur Fontana. At
 obortis Basileenses inter & Eugenium IV gravi-
 oribus dissidiis, ab isto eo missus fuit nuncius &
 orator cum Archiepiscopo Tarentino aliisque duo-
 bus, qui si fieri posset, illos ad sensa summi Pon-
 tificis emolliret & adduceret: eaque de re *gravem*
& elegantem ad eos habuit orationem XXI aug.
 MCCCXXXII, postquam oravit & Tarentinus, ve-
 rum responso a Basileensibus septemb. tertia accep-
 to, cum VI ejusdem mensis in sessione sexta præ-
 sentem se synodo exhibuisset cum sociis nomine
 dicto nunciorum & oratorum Apostolicorum, repul-
 sam ab illis passus ad Eugenium rediit. Omni-
 bus tandem cum Imperatore & Patriarcha Constani-
 nopolitanis, Ecclesiæque Orientalis præsulibus
 compositis, iisque in Italiam advectis, Ferrariæ-
 que adstantibus, quibusdam synodo prolusum est
 Græcos inter & Latinos velitationibus, quibus
 semper affuit & symbolum suum contulit nos-
 ter Andreas: demum sexto non. octob. MCCCXXXVIII
 indicto ibidem concilio generali e sex Latinis qui
 totidem Græcis (quorum principes erant Marcus
 Ephesus & Bessarion Nicænus) objecta sua pro-
 ponentibus responsuri erant cum iisque congressu-
 ri, secundus a Juliano Cardinali selectus est il-
 le, quod & munus egregie exsecutus est. Nam in
 collatione secunda post elegantem Græcè dictam
 a Bessarione ad Eugenium IV. universamque syno-

dum orationem, similem & nos-
 ter Latinam habuit, incepitque cum Epheso congregari. Collat. ter-
 tia cum isto aliquantulum contendit, quod suas res-
 pondendi partes esse putaret, ut & ipsi injunctum fue-
 rat, cessit tamen, ut Græcos alliceret. Collat. 5
 & 6 quæ VI & VII in Græco octob. xx & xxv ad
 ea luculentissimè respondit, quæ coll. 4 tota obje-
 cerat Ephesus: hæcque quatuor ostendit de voce
Filioque a Latinis in symbolo Nicæno posita, 1.
 Non esse additionem sed explanationem: 2. Ex-
 planationem apponi non esse interdictum: 3. Uti-
 lem & necessariam fuisse & esse veram: 4. Veri-
 tatem ab omni Christiano amplectendam: ea præ-
 sumpta ab initio cautione, etsi Latine locuturum
 pro forma servanda, sibi tamen quæ Græcè expli-
 care voluerit non adimere facultatem. Coll. 8, no-
 vemb. quarta Bessarioni, qui 7 integram occupa-
 verat, & hujus 8 bonam partem, respondit. No-
 vi Græcum interpretem Andreæ arguere, quasi
 extra chorum saltaverit, nec de re proposita dix-
 rit: at aliter refert Andreas a S. Cruce præsens in
 concilio, qui & ejusdem historiam seu Diarium con-
 cinnavit, nec plenam Græco scriptori, vel ejus cor-
 ruptori adhibendam fidem notat Horatius Justinia-
 nus, de quibus cum omnia scripta sint, peritorum
 sit judicium. Affuit Colossensis & cæteris collatio-
 nibus seu sessionibus tum Ferrariæ tum Florentiæ
 habitis, in quibus etsi alii cum Græcis disputave-
 rint, suas partes egit & aliquando locutus est, ut
 coll. XVIII Græca, quæ Latinæ 15 responderet, &
 XIX Græca, quæ 16 Latinæ, in qua quia interpres
 Græcus non recte Joannis nostri de Montenegro
 dicta vertebat, ea Græcè reddidit & protulit Co-
 lossensis, & ambiguitatem, qua in disputatione la-
 borabatur sustulit: & martii x coll. 18 Lat. quæ
 XXI Græcæ, & alias, præsertim ubi quid fuit Græ-
 cè dicendum aut legendum. Voluit etiam aliquan-
 do cum Græcis de celebri ea ætate apud eos quæ-
 stione congregari de substantia & operatione Dei, sed
 illi constanter renuerunt: unde illa de quæstione
 tractatum postea edidit de quo mox. Subscriptis
 Florentinæ synodo Archiepiscopus quartus.

Perstitit autem Florentiæ usquequo Armeni &
 Jacobitæ subjectæque ipsis Orientis Ecclesiæ & ipsæ
 ad concordiam cum Ecclesia Romana redire, fidem-
 que catholicam integram amplexæ sunt: tum verò
 a summo pontifice in Cyprum insulam missus est,
 qui rem perficeret, & devios adhuc & dissidentes
 ad frugem revocaret, quod strenue & egregie per-
 secutus est & confecit. Apud Rainaldum ad 1441
 n. 6 refertur breve Eugenii IV Florentiæ v novemb.
 anno XI datum *Archiepiscopo Colossensi*: cui man-
 dat ut habita ratione decreti unionis in concilio
 promulgati, & in insula Cypri accepti, ne deinceps
 in ea insula Latini a communionem Græcorum
 abstineant, omni cura & diligentia procuret. Sed
 præclare ab eo gesta fufius narrat ipse Eugenius lu-
 culentiori alio diplomate ad perpetuam rei memo-
 riam, dato Romæ anno MCCCXLV, VII non. Aug.
 pontif. xv, ubi sic habet: „Sane post celebratam
 in œcumenico concilio Florentino Orientalis Ec-
 clesiæ cum Occidentali unionem, post Armeno-
 rum Jacobitarumque & Mesopotamiz populorum
 reductionem, venerabilem fratrem nostrum An-
 dreæ archiepiscopum Colossensem ad partes
 Orientis & Cypri insulam destinavimus, ut &
 Græcos & Armenos & Jacobitas ibidem degentes
 prædicationibus suis, & decretorum pro eorum
 unione & reductione editorum expositionibus &
 declarationibus in suscepta fide confirmaret: &
 quos ex aliis sectis a vera doctrina alienos tam
 Nestorii quam Macarii sectatores inveniret, mo-
 nitionibus & exhortationibus nostris ad fidei ve-
 ritatem reducere conaretur. Quod pro sua sapien-

„sia aliisque virtutibus, quibus eum largitor gra-
 „tiarum Dominus insignivit, diligentissime pro-
 „secutus, post diversas multiplicisque disputa-
 „tiones, post varios tractatus, eliminata tandem
 „ex eorum cordibus primum omnium Nestorii
 „impietate &c. deinde Macarii Anthiocheni im-
 „piissimi &c. Timotheum metropolitanum Chal-
 „dæorum, quos ad hæc usque tempora Nestoria-
 „nos in Cypro vocaverunt, & Eliam episcopum
 „Maronitarum cum sua natione Macarii dogmati-
 „bus in eodem regno infectum cum omnium mul-
 „titudine populorum & clericorum in insula Cypri
 „ei subiecta ad veritatem fidei orthodoxæ, divino
 „sibi assistente numine convertit &c. quamque præ-
 „fati præfules in publica & magna congregatione
 „diversarum nationum in eodem regno existentium
 „in metropolitana Ecclesia S. Sophiæ habita sum-
 „ma cum veneratione susceperunt &c. Quæ leges
 „apud Rainaldum ad 1445 n. 21, & in actis conc.
 „Florent. Hæc porro probant tum Andreæ nostrum
 „huic synodo Nicosiensi auctoritate summi pontificis
 „præfuisse, tum anno illo adhuc in vivis fuisse, alio-
 „quin Eugenius aliquid, quo defunctus & bonæ me-
 „moriæ indicaretur, addidisset. Quandiu autem po-
 „stea vixerit nemo refert, at in regionibus illis Ori-
 „entalibus reliquum vitæ exegisse concordia stabilien-
 „dæ defudantem conjectura proclive. Græci hujus
 „fortissimi ardentissimique Romanæ Ecclesiæ pugilis
 „gesta visum est sic fufius & enucleatius enarrare,
 „quod apud plerisque etiam nostrates confuse om-
 „nino referantur. De eo legenda acta conciliorum
 „Constantin. Basileen. ubi agnominatur F. Andreas
 „de Petra, (an Petra in Macedonia ad oram maris
 „Jonii ad Dyrrachium?) Florentini, ubi ab Andrea
 „de S. Cruce dicitur *D. A. Colossensis ordinis Præ-*
dicatorum. Eiusdem meminere S. Antoninus testis
 „oculatus *Histor. P. III, Tit. xxii, cap. xi*, a quo
 „dicitur *Episcopus Colossensis ordinis Prædicatorum*
 „in theologia doctor egregius & utriusque idiomatis
 „peritissimus. Leander Albertus fol. 104 b, Spon-
 „danus ad 1438 n. 30 b, qui tacet nostrum fuisse,
 „quod superiores æquales diserte testantur: Fontana
 „in Theatro in multis tamen castigandus ex supra
 „relatis, tum etiam cum dicit circa 1430 archiepi-
 „scopum Colossensem promotum, qui jam ea digni-
 „tate fulgebat in concilio Constantiensi: quem
 „tamen errorem quadantenus emendat in *Monum.*
 „Mitto Bzovium ad 1438 & 1439, Altamuram, &
 „Fernandem in aliud extremum delapsam cum ad
 „1380 insulatum scribit, quod incredibile nisi Nesto-
 „reos illi annos concesserit.

Pæter actiones in conciliis relatis habitas, & in
 actis editas extant quedam ejus opuscula Græcè
 scripta, & Romæ in Vaticana servata:

1. Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Ρόδου ἀπολογία ἀποδεικτικὴ
 ἐπὶ τῆ συν-λεξιματικῆν τῆ μακαρίτου θανάτου πρὸς τὸν με-
 τροπολίτην Νικαίας Βισαρίωνα πρὸς τῆς θείας οὐσίας ἡ ἐπι-
 γνῶσις. Sic legitur in indice codd. mss Græcorum Vati-
 canæ, cujus indicis exemplum est Paris. in Regia
 n. 2421. Meminit & Possévinus: *Andrea Rhodi*
archiepiscopi apologia demonstrativa de divina essen-
tia & operatione ex sancti Thomæ commentariis ad
Bessarionem Nicææ archiepiscopum.

2. Ἀνδρέου Ρόδου ἡ Μάρκου Ἐφεσίου διάλογος. *Andrea*
Rhodi & Marci Ephesi dialogus. Horatius Justi-
 nianus in notis ad collat. I conc. Florent. testatur
 in eadem Vaticana extare inter codd. mss Heidel-
 berga Romam deportatos. Hujus meminit Allatius
 de *Eccl. Occid. & Orient. perp. consens. lib. 3 cap.*
 3 p. 935, occasionem dicens fuisse Marci Ephesi
Epistolam ad Georgium Scholarium contra ritus &
sacrificia Romana Ecclesiæ, cujus principium: τὸν
 θεσπὸν σὲ δεξάμενος, *Accepta tua litera. Ad hanc*
epistolam, inquit Allatius, *satis fufam responsio-*

nem Andrea archiepiscopi Colossensis ad civem Me-
thonenses per modum dialogi beneficio Ferdinandi
Ughelli etiam per otium legi.

F. ANTONIUS CORRARIUS.

F. ANTONIUS CORRARIUS Venetus Græ-
 gorii XII fratruelis seu fratris filius, domus SS. 1443
 Jo. & Pauli Venetæ alumnus Amonienfis primus
 ab Innocentio VII assumtus episcopus anno MCCCXVI
 die xxiv maii, tum a patruo ad Cenetenfem Ec-
 clesiæ translatus anno MCCCXX, dicitur patruo re-
 licto concilio Pisano tum & Constantiensi affuisse,
 ac diem tandem obiisse anno MCCCXLV. In templo
 domus suæ SS. Jo. & Pauli quam consecraverat
 ferunt sepultum. De eo legendus Ughellus Ital.
 Sac. T. V. Hunc scriptoribus primus annumerat
 Rovetta ad 1416, ceu a quo relicta hæc ingenii sui
 monumenta:

Sermones de tempore & de Sanctis.

Summula de casibus conscientia.

Ubi autem hæc feruntur aut a quo visa, cum
 non addat, penes illum fides.

F. JACOBUS DELL' AQUA DELLA MELA.

F. JACOBUS DELL' AQUA DELLA MELA
 Latine de *Aqua malorum* ab originis suæ loco
 agnomen accepit. Ejus meminit Leander Ital. de-
 script. Reg. VI Campaniæ in Piceno, ubi sic ha-
 bet: „In fine tum hujus amœnæ vallis Sanseve-
 rinæ, Castellum Aquæ malorum est ita dictum ab
 eruditis. Prope id annis a fonte milliaribus ali-
 quot decursis terra se condens, ita per abditos
 meatus spatio passuum centum emenso, rursus ea-
 dem qua deperit copia claritateque prorumpit,
 quod & oculis vidi, & Blondus Rasantusque per-
 scripserunt: oppidum hoc Jacobus ordinis Præ-
 dicatorum Latine Græcæque eruditissimus ortu il-
 lustravit, qui temporibus Eugenii IV pontificis
 in concilio Florentino summæ doctrinæ fiducia
 cum Græcis dimicavit. Sic vertit Kyriander Leân-
 drum ex Italico fol. 159 b, quem excipit Vallius p.
 155 suos inter provinciæ Regni viros insignes me-
 rito commendans. Mirum verò a Fontana, ubi de
 his qui generalibus Ecclesiæ interfuerunt conciliis in
 Theatro prætermisum, ut & in *Monum. Scriptis*
 Jacobum hunc addit Vallius

Plura opera etsi hæctenus ignota.

Quod & de tanto viro pronum est conjectari.

F. JOANNES BRASIATOR.

F. JOANNES BRASIATOR a Fontana in
 Theatro inter inquisitores Poloniæ ad 1429 ex 1444
 Bzovio recensitus, sed inter scriptores a nostris
 hæctenus omisus, nisi is sit ut & eundem cenfeo,
 qui a Fontana in *Monum.* ad 1449 pag. 344 b, &
 ab Altamura ad 1548 BRISLAER agnominatur,
 vir fuit præclaris ingenii animique dotibus instruc-
 tus, ac seculo xv clarissimus, de quo quæ habet
 Martinus Hankius de *Silesis indigenis eruditus cap.*
 26 ad annum 1446 visum est totidem literis re-
 ferre. „Joannes Brasiator, inquit, ob patriam
 in ducatu Munsterbegico Franckensteinium op-
 pidum ad annem Steinam quibusdam nominatur
 Joannes Franckensteinus. Ex patriæ scholis ad
 peregrina lycea progressus, tandem novam eam-
 que clarissimam literis & humanis & divinis aca-
 demiam Lipsiensem in eruditionis quam sibi com-
 paraverat, supplementum adhibebat. Ibi studiis jam
 pro seculo genio satis excultus, omnium primus
 Iiiii ij

» theologiae doctor anno MCCCLX creabatur. Post
 » hæc ordinis Prædicatorum monachus ad potiores
 » dignitates ecclesiasticas evehebatur: Wratilaviam
 » pro sede consecutus in S. Adalberti monasterio
 » vicarium & reformatorem agebat. Cùm Wicle-
 » fitam & Hussitarum doctrina per Bohemiam in
 » Silesiam propagata nonnullos passim affectas in-
 » venisset, a Romano pontifice constituebatur hæ-
 » reticæ pravitatis per diocæsim Wratilaviensem in-
 » quisitor. Denique pluribus industriæ scientiæque
 » documentis conspicuus Poloniæ prior provinciæ
 » lis declarabatur.

» Post mortem has nactus est in memoriam in-
 » scriptiones: & quidem in Wratilaviensi nostro
 » S. Adalberti conventu sic:

*Frater Joannes de Franckestein primus doctor
 theologiae universitatis Lipsiensis vicarius & refor-
 mator hujus Wratilaviensis conventus, heretica
 pravitatis inquisitor per diocæsim Wratilaviensem,
 prior ac provincialis Polonia scripsit:*

1. *Super Pentateuchum.* 2. *Super sententias.*
 3. *Sermones magistræ ad clerum,* 4. *de tempo-
 re,* 5. *& Sanctis per totum annum cum pluribus
 aliis.*

6. *Tractatum de officio inquisitionis.*
 7. *De imitatione Christi, & alia multa.*

Obiit anno MCCCXLVI.

» In Suidnicensium cœnobiali templo S. Crucis
 » ad Brasiatoris effigiem:

*Frater Joannes Brasiator de conventu Francken-
 steinensi magister in theologia, vicarius & refor-
 mator conventus Wratilaviensis heretica pravitatis
 per diocæsim Wratilaviensem inquisitor ac prior pro-
 vincialis Polonia scripsit Librum de imitatione
 Christi & alia plurima. Obiit anno MCCCXLVI.*

Hactenus Hancckius, qui hisce septem operibus
 octavum adjungit:

De hereticorum erroribus.

Quæ satis conveniunt cum his quæ de F. Joanne
 Breslæer referunt Fontana in *Monum.* ad 1449,
 & Altamura (in hoc tamen allucinatus, cùm re-
 vocat ad 1548) quem dicunt scripsisse

*Librum contra errores duodecim Altemburgi in
 Misnia tunc excitatos: & instante episcopo Num-
 bergensi evulgasse.*

Discrimen est quod Breslæerium Fontana velit
 Germanum & Colonienis conventus alumnum, for-
 tæ quod ibi studuerit, priusquam Lipsiam se con-
 ferret. Magna enim mihi suspicio Hancckium errare
 cùm prius doctorem renunciatum narrat, quam
 institutum nostrum amplecteretur, cùm inscriptio-
 nes ab eo relatæ indicent contra prius Franckeste-
 nii ordinem professum, tum postea literis operam
 dedisse: undè prima theologiae rudimenta Colonia
 ponere potuerit, exinde verò ad recentem Lipsiæ
 academiam se transferre, & tandem in natale so-
 lum reversum Wratilaviæ sedem statuisse. Quæ om-
 nia peritiorum arbitrio lubens permitto. Ejus me-
 minit Starovolscius in ЕКАТО́НТА Elogio 75,
 quod est nostri Bernardi Paxilli.

F. LAURENTIUS PIGNON.

446. F. LAURENTIUS PIGNON sic enim ejus
 agnomen scribitur in cod. ms citando, licet ab
 aliis scribatur PINON, sed parvum est discrimen,
 Gallus Burgundus honesto loco natus, patria & pro-
 fessione Senonensis, jam seculo XIV florere inceperat,
 & ad medium fere sequentis pervenit. Studiis
 Parisiis in Gymnasio Sanjacobeo peractis, ut con-
 jicere est, sacræ theologiae lector datus est in con-
 ventu Remensi: quo ex munere assumtus est anno
 MCCCXII sui conventus Senonensis prior. Divisa tum
 non solum diro schismate Ecclesia, sed & Gallia per

diversas principum factiones sub rege ægrotante Ca-
 rolo VI lacerata, partibus ducis Burgundi Domini sui
 adhæsit, ita tamen ut ex iis fuerit, qui Clementi VII
 papæ Avenionensi obedierunt, quoad verò ejus suc-
 cessorum Benedictum XIII Ecclesiæ Gallicanæ ut
 & Caroli VI sententiam & decreta pro tempore
 lata varia secutus est. Exinde a Philippo Bono Bur-
 gundiæ duce a sacris confessionibus & consiliis al-
 lectus circa MCCCLXXI eodem curante electus est
 primus episcopus Bethleemitanus & F. Joanni Mer-
 catoris ejusdem conventus Senonensis alumno an-
 no 1424 defuncto successus, ut constat ex actis ms
 conventus Divionensis: tum postea Autissiodoren-
 sis, cujus Ecclesiæ possessionem inivisse dicitur qua-
 rta martii MCCCLXXIV stylo veteri, novo xxxv.
 Cùm autem ducis Burgundi lateri ratione muneris
 adherere teneretur, Insulis & Brugis quibusdam
 annis commoratum esse monumenta nostratum ibi-
 dem ædium produunt. Ejus mentio est in libro com-
 putorum Insulensi annis MCCCXXXIV, xxxv ter &
 xxxvi, & XIII januarii MCCCXXXVII stylo veteri,
 novo xxxviii inhabitabat in claustris S. Petri Insulen-
 si, uti ex pactis concordatis canonicis S. Petri inter
 & nostros constat, quæ in monumentorum conventus
 libro ms pag. 221 habentur. Annis verò MCCCXXXVI
 & xxxvii erat Brugis, eumque illuc ut privilegio-
 rum nostrorum conservatorem adiit F. Catho Diony-
 sii lector Insulensis pro nova quæ canonicos duos
 S. Petri inter & nostros insurrexerat difficultate.
 Exinde nulla ejus in archivo Insulensi memoria. An-
 no MCCCXLI comitia provinciæ Franciæ Autissiodo-
 ri coacta sub F. Jacobo Mercerii sacræ theologiae
 magistro Parisiensis ab anno MCCCXXI veteri stylo,
 novo xxii martii VI, licentiato priore provinciali
 sua præsentia cohonestavit, ac beneficiis ornavit:
 anno MCCCXLI ut nostrorum privilegiorum conser-
 vator literas Remis dedit in archivo nostro ibidem
 servatas. Anno MCCCXLV junii XVI concordiam
 iniit cum comite Nivernensi, & sequenti MCCCXLVI
 spiritum Deo reddidit, corpus templo nostro Au-
 tissiodorensi, ubi in oede sepultum. Quæ omnia ex
 actis conventuum laudatorum, & quædam ex Gal-
 lia Christiana, in qua tamen quædam sibi non con-
 stant, cùm anno 1438 consecratum dicit, quem
 mox 1434 possessionem asserit iniisse. Mire fuit erga
 ordinem suum affectus, quod & restatur scriptum
 ab eo

Chronicon ordinis Prædicatorum. Parisiis extat in
 Bibl. S. Victoris cod. ms charta. fol. med. n. 650.
 Titulus: *Catalogus Fratrum spectabilium ordinis
 Fratrum Prædicatorum.* Prologus:

» Ut presentibus & futuris Patribus ordinis
 Prædicatorum innotescat quales & quantos viros
 genuerit prædictus ordo & produxerit, quasi stel-
 las lucentes in firmamento triumphantis ac mili-
 tantis Ecclesiæ, & quasi palmites veræ viti im-
 manentes, quos cœlestis agricola in vinea Domi-
 ni Sabaoth plantaverat: a quibus cœleste pocu-
 lum populo fideli emanavit: & per quos vinum
 luce & discretione emungentibus savia (foris sa-
 piens) manus vulneribus effudit sauciorum: di-
 gnus fuit eorum nomina meritis præclaris reful-
 gentia brevi catalogo depingi postremis ejusdem
 ordinis: quatenus ipsis exemplis tantorum patrum
 prædecessorum suorum, quorum laus diffusa est
 per omnes Ecclesias excitati ac inflammati stu-
 deant se exhibere sectatores bonorum operum,
 & bonos operatores Christi, sicut illi extiterunt:
 quorum fama laudè digna late delata est ad plu-
 res provincias a nobis Monuisse enim
 necesse est, quod quantum gloriæ & laudis ex
 prædecessorum suorum meritis sequaces sibi ac-
 cumulant, tanto eis magis pudendum, si torpen-
 tes ignavia, & ignorantia tenebrescentes, lucer-

» nam prædicatorum patrum suorum morum & lite-
 » rarum extinguant, quos tam ingenuos tanquam
 » filii degeneres parvipendant imitari. Satagendum
 » igitur totis conatibus eorum vestigiis hæerere, ut
 » adhuc multiplicentur in senecta uberi tales filii,
 » qui bene patientes sint, ut annuncient opera pa-
 » trum in exultatione. Ut autem in prædicto cata-
 » logo ordo servetur:

1. Ponentur Fratres quorum sanctitas major fuit,
 2. In quibus status vel morum dignitas amplior
 fuit, sicut apparuit primo de illis qui extra ordi-
 nem sunt assumti, & postea de illis qui prædicto
 ordini generaliter præfuerunt: & 3. de illis in qui-
 bus doctrinæ refulsit claritas. Continget autem
 quandoque, quod idem Frater in pluribus locis
 annotabitur, secundum quod diversis vel pluribus
 gradibus honorum fuerit sublimatus, sicut gradus
 & status diversificatis declaraverit. Laudemus igitur
 viros gloriosos & parentes nostros, quorum
 omnium primus parens fuit idem B. Dominicus,
 qui omnes Fratres tanquam filios genuit & par-
 turivit in Christo per obedientiam ejus in quo
 solide a principio suæ vocationis steterunt & sta-
 bunt usque in finem opitulante eis gratia redem-
 ptoris, cui laus &c. Amen. Explicit:

1. *Catalogus Sanctorum* quos 41 numerat. Ubi
 notandum ab eo non recenseri S. Gundisalvum,
 quamvis Lusitanos numeret plures & Hispanos, SS.
 Laurentium, Petrum Gonsalvi, Gasiam martyrem,
 Guillelmum Hispanum martyrem, Dominicum cum
 igne pingendum, Pelagium, Raimundum de Pen-
 nasforti, Bartholomæum Thomæ de Ilerda, Ægidium
 de Portugallia. An quod Gundisalvi memo-
 ria tum nondum Galliam penetrarat, an quod ut
 putat Castellanus in suo martyrologio Gallico paulo
 ante 1400 mortuus.

2. *Catalogus Sanctorum*, quæ 5 recensentur Mar-
 garita Hungariæ, Gertrudis, Agnes de Monte Politi-
 ano, Margarita de Castello, & Catharina de Senis.

3. *Catalogus promotorum ad dignitates extra ordi-
 nem*, non ita accuratus. Ubi de F. Philippo Fru-
 menti electo Nivernensi episcopo anno 1394, ad-
 dit: anno illo fuit scriptus præfens rotulus.

4. *Catalogus magistrorum ordinis*, quibus a F. He-
 lia Tolosano eos solum accenset, qui Clementis VII
 & Benedicti XIII obedientiæ adhæserunt, & defi-
 nit in F. Thoma de Firmo a provinciis Galliarum tan-
 dem agnito anno 1410.

5. *Catalogus priorum provincialium Franciæ*,
 ad F. Joannem Michaelis vel Richelis electum an-
 no 1403.

6. *Catalogus Fratrum qui claruerunt doctrina*,
 id est scriptis illustrium. Finis: *Plures alii Fratres
 tam magistri quam baccalarii plura scripserunt, &
 miranda operati sunt, scribunt omni die, & scri-
 bent Deo duce. Multorum autem nomina hic non
 habentur.* Hunc catalogum in hoc opere ubi se dat
 occasio, exscribimus.

7. *Chronica compendiosa de capitulis generali-
 bus ordinis a principio, & provincialibus Franciæ*
 a 1254 ad 1411.

Ad annum 1403 sic legitur: *Hoc anno F. Lau-
 rentius Pignon lector Remensis assumtus est circa
 festum omnium Sanctorum prior sui conventus. Hic
 est hujus Chronica scriptor.* In ea autem rerum sui
 temporis plura referuntur curiosa, & singularia,
 præsertim de statu Galliarum.

In monumentis conventus Autissiodorensis mihi
 communicatis dicitur *Rituale & Pontificale pro sua
 diocæsi composuisse.*

Anno 1696 D. de Voquier Senonis oriundus, re-
 gii Quæstorum ærariorum Parisiensis collegii decanus
 Quæstus tium 85, hunc Laurentium suum esse ex-
 matre avunculum mihi scripsit.

Cùm autem ex actis ms citatis conventus Divio-
 nensis constet eum episcopum Bethleemitanum fuisse
 circa 1424 certo ante 1430, & priusquam ad se-
 dem Autissiodorensis eveheretur anno 1435 stylo
 novo, nullum dubium quod ejus sit opus sequens,
 quod circa 1430 videtur editum: eo enim circiter
 anno post discordiarum & bellorum triennium Ja-
 cobam Bavaram Bataviæ, Zelandiæ, Frisiæ & Han-
 noniæ principem Dominam & comitissam inter &
 Philippum Burgundiæ ducem fœdus initum est, quo
 hic ditiozum omnium Jacobæ Manhour, gubernator
 & hæres declaratus est & in possessionem mis-
 sus, ut docent historiae & chronica Belgii. En ti-
 tulus operis, cui epistolam nuncupatoriam subji-
 cio.

*Le traité du commencement des Seigneuries &
 diversité des états. Tres noble & puissant prince
 Philippe duc de Bourgogne conte de Flandres d'Ar-
 tois & de Bourgogne, palatin Seigneur de Salins
 & de Malines, & de present Mambour gouverneur
 & heritier de Hollande, Zelande, Frise & Hai-
 naut, son chapelain devot & humble serviteur &
 confesseur, Evêque de Bethleam recommandation
 en J. C. nôtre createur, & justement user des Sei-
 gneuries dessusdites, autorité & puissance a vous
 attribuee & autre telle qui pourroit être ajoutée
 avec le salut de vôtre ame, & icelle être conduite
 au port de felicité, & joie perdurable.*

*Vous travaillant en ce pays effondré & de mer
 environné avec votre chevalerie puis trois ans en
 ça ai pensé que se puet être de la Seigneurie &
 puissance mondaine & transitoire par laquelle vous
 & autres avez fait, & journellement faites si han-
 tes dangereuses & perilleuses entreprises, & dont
 premierement procede telle maniere de faire & de
 acquerir grandes Seigneuries & juridictions. Et
 avec ce ay été a ce meü, parce que depuis peu de
 temps est mis sus erreur grand procedant & naissant
 de la partie de Boème & de Prague au regard de
 la puissance & juridiction ecclesiastique, laquelle
 est par les Boèmes & Pragans fort foulée, & me-
 mement la sainte foi catholique & union de sainte
 Eglise piteusement navrée, & par heresie presque
 tout au neant menée, & tellement que plusieurs
 tant en secret que en public ont déjà les ceurs &
 courages & entendemens tellement affoiblis, que
 d'icelle puissance ecclesiastique & foi catholique
 donnée a S. Pierre vicair de J. C. vrai Dieu &
 homme sans moien, & d'icelui vicair aux autres
 prelatz de sainte Eglise, estre l'evêque de Rome
 vrai vicair de J. C. & chef pasteur & souverain
 de tous autres, & generalement de la sainte chré-
 tienneté font doutes grandes, & presque tint (f.
 tous) chéent en erreur, se par la bonté de Dieu
 qui est souverain seigneur & prince, roi & empe-
 reur sur toute puissance terrienne, & par sa sainte
 grace & bonne doctrine iceulx ne relieve & re-
 met en estat ferme de vraie foi & sainte creance:*

*pour laquelle chose ai emprisi a l'aide de N.S. J. C.
 de translater un petit livret que fit jadis un notable
 religieux prelat de sainte Eglise évêque de Meaux
 nommé F. Durand de saint Pourcain docteur en theo-
 logie par l'université de Paris, lequel est intitulé:
 Du commencement des Seigneuries juridictions &
 puissances, & outre ce a l'aide de Dieu a conser-
 re (i. construire) ung petit De la cause de la di-
 versité des états, & de tout faire un petit livret,
 qui se nommera*

*Le Traicté du commencement de Seigneurie, &
 de diversité d'états, &c. plura quæ præfatur, quæ-
 que omitto. Sic autem incipit Tractatus: Pour
 entendement de la matiere appartenant a ce present
 traité, & pour avoir connoissance dont premiere-
 ment procede Seigneurie & juridiction entre les hom-*

Sic. XV. mes, par laquelle un est sur plusieurs, & a puissance & autorité sur eux, je presuppose trois questions briefves, & icelles declairées sera la fin de la I. P. de ce livre & du I. Traictié. La I. question a savoir se la puissance & Seigneurie temporelle & seculiere par laquelle le peuple est gouverné quant a la temporalité est de Dieu premierement instituée & ordonnée &c. Finis: Car en cas d'herese ou de dilapidation de la chose publique par complainte faite devant le pape de tous rois, la chose étant pronvée & notore, le pape le peut declairier non digne de regner, & au surplus proceder (selon) l'exigence des cas & des matieres.

Ante tractatum sequentem præmittitur imago, in qua subjecto cuique lemmate exhibentur

Pontifex summus	Imperator	Agricola
Je prie pour	Je defends ces	Je gouverne
ces deus	ces deus	ces deus.

Postea: Apres ce que j'ai traduit & composé le traitté de la matiere de la distinction des juridictions & Seigneuries; reste proceder a ung traitté par lequel pourra aucun apparoir la cause & commencement de la distinction des états, & dou vient ce que toute communauté est communement divisée en trois estats, cest a savoir clergie, chevalerie & peuple. &c.

Duplex hujus operis a me visum est exemplum ms alterum ætatis auctoris fol. memb. eleganter scriptum Bibl. olim Seguieranæ, nunc Coislinianæ: Alterum fol. charta. seculi ad summum xv i Bibl. Paris. San-Genovesianæ cod. Y. 3. pagg. 214.

F. GREGORIUS BUCCATELLUS.

F. GREGORIUS BUCCATELLUS Etruscus domus Viterbiensis S. Mariæ de Gradi alumnus, theologiam variis in provinciâ Romanæ locis & in ipsa Urbe professus est. Anno mccccxvi supremum obiit diem, ut refert Fontana Hist. prov. Rom. ex monum. Viterb. Excipit Altamura ad eundem annum. Opus ei tribuunt quod apud sodales Viterbii ms servari dicunt hoc titulo

Summa de virtutibus & de vitiis.

F. NICOLAUS AUGUSTA.

F. NICOLAUS AUGUSTA Venetus vir pietate, eruditione, & rerum peritia clarus, domus SS. Joannis & Pauli alumnus, provinciam Lombardiæ inferioris tum S. Dominici dictam rexit, cum ob præclaras dotes ab Eugenio IV episcopus Tricaricensis sub metropolitana Acheruntino assumptus est anno mccccxxxviii die xxiv octob. qui cum oves suas octo annis veri pastoris instar verbo & opere rexisset, ad superos transit anno mccccxvi, ut habet Ughellus Ital. Sac. T. VII. Altamura meminit ad eundem annum & Pium emendat quod ad 1486 relegarit, & addit multa scripsisse, quæ didicit apud SS. Jo. & Paulum ms servari. Rovetta eundem laudat ad 1486 non recte referens, nempe ad quadragesimum post mortem annum, & quæ generatim indicaverat Altamura, ille speciatim enumerare nititur Nicolai opera: hæc scilicet,

Postilla super sacra biblia fere omnia.

Plura de theologia scholastica.

Commentaria in libros logicos Aristotelis, & concordantia antilogiarum hujus philosophi.

Scrupulus unus subest hæc a Tomasio in Bibl. Venetis non recenseri, sodalium SS. Joan. & Pauli erit hunc scrupulum levare.

F. THOMAS TOMASSINUS.

F. THOMAS TOMASSINUS ortu Venetus sed stirpe Tusca ex Tomasa scilicet gente, quæ pridem cum aliis nobilibus familiis anno mcccix Florentia pulsa, Venetias sese recepisse fertur, oriundus, egregia præditus indole adolescens, litteris amœnioribus apprime instructus, ordinem amplectus est. Sacris autem deinceps sic incubuit disciplinis, & apud suos ita claruit morum integritate & prudentia, ut annis pluribus sodales & exteris docuerit sacræ theologiæ professor & magister, variisque etiam suæ provinciæ inferioris Lombardiæ sua ætate S. Dominici dictæ prior præfuerit cum laude locis & conventibus. Ejus fama domesticos extra lares pervagata, electus est a Gregorio XII anno mccccxv episcopus Amonienis (viri nova vernacule dicunt) in Istria, huicque pontifici ita fidus extitit, ut nec post concilium Pisanum eum deseruerit. Constantiensi exinde sedit in concilio, & Martino V ibidem electo sic fuit acceptus, ut ab eo ad Polensem itidem in Istria translatus fuerit Ecclesiam anno mccccxx, III Kal. martii, iterumque ab eodem anno mccccxxiii die xviii octob. ad Urbinatensem in Umbria, quam cum per annum administrasset, ad Traguriensem anno mccccxxiv eodem volente transit, cui & undecim annis præfuit: deinde ad Maceratensem & Recanatensem anno mccccxxv, tandem ad Feltrensem & Belunensem adunatas utrasque Ecclesias anno mccccxx die xv octob. ab Eugenio IV translatus est, in qua ultima decessit anno mccccxlvii. Legeſis Ughellum T. V Ital. Sac. col. 193 de episc. Belunen. Revera sibi parum constans T. II col. 869 & col. 816 mortuum scribit anno mccccxlv, sed hæc levior imprudentia, seu typorum operarumque lapsus. Plura ferunt posteritati reliquisse ingenii sui monumenta, quorum tamen hoc unum notant:

De divinisſimo corporis Christi sacramento carmen Heroicum. Quod occasione reparatæ per eum ecclesiæ sanctimonialium ordinis, cui *Corporis Christi* nomen erat, putatur scripsisse.

Sermones de sanctis elegantes laudant alii.

Sed hæc ubi servantur impressa vel ms nemo refert. Ejus elogium scripsit gentilis ejus, in Amoniaque Ecclesia successor vir eruditus & elegans Jacobus Philippus Tomassinus inter illustrium virorum elogia iconibus exornata T. I Patavii edito ann. 1630 in 4. Ejusdem meminere nostrates plerique Pius, Fernandez, Alamura ad 1423 & Rovetta ad 1434: sed & extrates Sansovinus in sua Venetiarum historia, Albericus de scriptoribus Venetis & alii.

F. BARTHOLOMÆUS MUTINENSIS.

F. BARTHOLOMÆUS MUTINENSIS insignis sua ætate theologus & Ecclesiastes inquisitorem diutius egit Ferrariæ, unde & de Ferrariæ sæpius audiebat. Hinc quidam allucinati duplicem hominem finxerunt, inter quos Altamura, alterum Ferrariensem ad 1390, alterum Mutinensem ad 1448 collocans, & utrique eadem opera tribuens, quod tamen errore deprehenso emendat in Append. ad 1448. Unus igitur nobis est Bartholomæus Mutinæ natus & ordinem professus, exinde Ferrariæ fidei censor, ubi & obiit anno mccccxlviii, & fuit apud sodales in medio odei sepultus hoc adjecto epitaphio:

Progenite antiquis Mutina sub mœnibus alta

Marmoreo hoc tumulo Bartholomæe jaces.

Divini interpret juris, quaſitor & hujus,

Religionis eras, philosophusque gravis.
Non valet hoc animi virtutem abolere sepulcrum,
Quamvis defunctum corpus & ossa regat.

Sic refert Leander fol. 149 b, ubi hunc scriptorem non vulgari laude ornat. Excipiunt Lusitanus, Razzius, Rovetta & alii. Emendandus Augustinus Superbi in suis viris illustr. Ferrar. qui Ferrariensem ortu vult, Mutinæ vero inquisitorem, cum contra sit, & anno mccccix ætatis lxxix obiisse narrat sed præpostere. Hæc ejus opera, quæ teste Leandro Ferrariæ in cœnobio S. Dominici ms habentur, & quædam typis postea prodierunt:

Tractatus de Christo Jesu abscondito in solemnitate corporis Christi libris sex distinctus, curante Francisco Vicedomino Ferrariensi ord. Minor. editus, Venetiis, Comini de Tridino 1555 in 8 pp. 838. Quæ editio apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Extat etiam in Bibl. Eccles. Rotomag.

Tractatus moralis predicandus in civitate pestilentiatâ. Præter codicem Ferrarien. extat alius Florentiæ apud Annunc. Servitarum n. 49, in hoc codice ms auctor dicitur *F. Bartholomæus de Ferrariâ*, quæ rationem jam dictam, quia in ea civitate morabatur.

Opuscula per motum predicationum scripta. Sic Leander. Hæc verò Superbus citatus distinguit in sermones de tempore, & de sanctis & quadragesimales.

Commentarius in regulam S. Augustini. Sic Lusitanus.

Concio de veritate stigmatum B. Catharina de Senis extabat Regii Lepidi apud nostrum Eucherium Bonetum teste Posselino in Append. p. 108: auctor quidem dicitur *F. Bartholomæus Ferrariensis ord. Predic.* Sed jam monuimus, qua ratione hoc ei cognomen adhaerit.

F. GUIDO MARGUETATI.

F. GUIDO MARGUETATI Gallus medio circiter seculo xv claruit, & in actis facultatis theologiæ Parisiensis ad annum mccccxlix inter quatuordecim die xv decemb. licentiatos locum xii obtinuit, cum F. Petrus Poleti octavum, & F. Johannes Gaufridi decimum, ambo itidem sodales nostri sortiti essent. Hunc eundem esse conjectu pronum, quem Guidonem Gallicum Lusitanus nuncupat, ac præstat magistrum in theologia Parisiensem, virum fama spectabilem, doctrina celebrem, & in concionibus ad populum facundiæ perraræ, & circa annum 1440 floruisse ex Taëgio scriptore suppari: nullus enim alius hujus nominis his annis in actis dictæ facultatis indicatur. Leander Taëgio æqualis Guidonem hunc Gallicum etiam laudat circa idem tempus fol. 144 b, virum moralem inquit in sermonibus condendis: assentitur & Malletus T. II Viror. Illust. S. Jacobi p. 177 eundem hominem agnoscens. Qua autem ex Gallia provincia fuerit, dictu non ita facile. Nyderus Formicarii lib. 1 cap. 10 sic habet: *A relatione fide digna didici magistri Guidonis sacra theologia professoris prioris Zamberati* (Colvenerius notat legendum Chamberaci, id est Gallice *Chambéri*, aut juxta pronunciationem Italarum *Ciamberi* in Allobrogibus) & ejus supprioris, & scripto prioris in Assiaco (leg. Annessiaco Annesi etiam in Sabaudia) provincia Franciæ nostri ordinis reformatoris, religione, litteris & fama approbatorum &c. Guidonem hunc a Nydero laudatum Colvenerius vult eum esse, quem *Guidonem Gallicum* vocat Lusitanus, sed si idem sit & idem Marguetatus, cœnobium suum Chamberiacense prius rexit prior, quam licentiam Parisiis decurrerit, quod & nunç non rarum, sed sa-

tius est id ejus domus sodalibus permittere discutiendum. Hæc ei tribuuntur opera:

Sermones in epistolas & evangelia de tempore & de sanctis.

Summa naturalis philosophiæ compendiosa.

F. JOANNES A WYNINGHEN.

F. JOANNES A WYNINGHEN Teuto Coloniz Agrippinæ natus & ordini ascitus, jam ibidem sacræ facultatis magister ac publicus professor agebat, cum erecta recens ab Eugenio IV ad Philippi Boni ducis Burgundiæ instantiam universitate Lovaniensi eo vocatus est, qui primus scholam theologicam aperiret, publicumque sacras litteras interpretandi onus subiret, ea lege ut in proximis ordinis comitiis hujus academiæ privilegia probari satageret & admitti, studiumque ordinis generale Lovanii non secus ab Colonia constitui. Quæ cum juratus promississet, in consilium octovirum admittus est, & matriculatus ut aiunt anno mccccxxiii die xxi decemb. & anno sequenti professorem cœpit agere academicum, quod munus persecutus est annos prope sexdecim. Anno tandem mccccxlvii pridie Kal. augusti domus ordinis Lovaniensis in studium generale erecta universitati aggregata fuit solemnibus pactis rectorem inter & priorem ac sodales conventis & firmatis. Joannes verò noster anno mccccxlix nono Kal. junii & vivere & docere desit. Hæc ejus opera:

Lectura in epistolam ad Romanos. Aliàs apud Lovanienses nostros servata.

Dialogus pro inclusione canonicorum regularium, scilicet in gremium universitatis. Hunc ad preces F. Agidii Boucherol asceræ Berthehemitani ad Lovanium scripsit, ut testis est Petrus Impens in Chron. suo Bethlemit. lib. 3 art. 2 §. 8.

Videſis Desselium in Fastis Acad. p. 82: Guillelmum nostrum Seguier Laur. Belg. P. I p. 9.

F. PETRUS ROCHIM.

F. PETRUS ROCHIM Gallus e provincia Narbonensi sacræ theologiæ magister vir magnarum partium & disciplinæ regularis severioris, provinciam Provinciæ regebat anno mcccc, cum habitant Lugduni generalia ordinis comitia, in quibus ob eximias dotes ad summum ordinis regimen est assumptus, & Bartholomæo Texerio anno superiori defuncto suffectus: at dum felicia & optima quæque ab eo sperarentur, præmatura morte sublatuſ est intra primum ab electione mensem. Chronicon parvum ad calcem Constitutionum xv tantum dies in magistratu vixisse asserit, quod intelligas post capitulum absolutum: eo enim anno erat Num. Aur. 7, Litt. Dom. d, pascha v april. vigilia pentec. qua facta electio xxiii maii, Pius autem mortuum narrat xvi junii, & ibidem in odeo sepultum. Vicarium ordinis generalem egisse a morte decessoris Texerii volunt quidam, penes quos fides, quæ certe non parum mihi nutat, cum hoc jus esset prioris provincialis Franciæ. Caterum ejus nihil aliud mihi laudandum occurrit, quam

Epistola encyclica e capitulo electionis ad ordinem scripta.

Quæ fortè Bononiæ cum actis a Pio citatis, æt ut auguror visis.

F. DAMIANUS A FINARIO.

* 1450. **F. DAMIANUS A FINARIO** Ligur vir mirae caritate præditus, ac sacri verbi concionator vehemens & assiduus Regii Lepidi vita functus est anno mcccci, ubi miraculis fulget, & præcipua colitur veneratione. Sic de eo Leander fol. 248 nec plura. Rovetta verò ad 1446 eum primus inter scriptores numerat, hæc ei tribuens opera Genue inquit in Bibl. S. Dominici servata:

*Sermones de tempore & de sanctis,
Pia meditationes & alia plura.*

F. MARIANUS BITUNTINUS

* 1450. **F. MARIANUS BITUNTINUS** Apulus Bituntini, vernacule *Bitonto* natus & ordinem professus, circa medium seculum xv claruit, sacrae theologiae magister, ac collegio theologorum in universitate Neapolitana aggregatus, magnarum vir partium inquit Vallius, quem excipio p. 180, addens vixisse sub Ferdinando rege Siciliae & Isabella de Claromontio eius conjugis, ac scripsisse

Tractatus varios in vario scientiarum genere. Sed quæ posterorum incuria perierint.

Non parva laus ejus est Francisci de Neritono de quo postea magistrum fuisse, si ex meritis discipuli valor pensandus est institutoris.

F. JACOBUS BUTI.

* 1450. **F. JACOBUS BUTI** Etruscus natione, patria Senensis, conventusque S. Dominici alumnus, vir egregius moribusque facillimis omnibus acceptissimus. Majoribus erudiendis disciplinis, in Gallias ex assensu & missione superiorum profectus est, & Tolosæ ac in Montepessulano theologiae operam dedit. Sacra doctrina abunde instructus, pro sui ordinis instituto salutis animarum cupidissimus fuit, quam ille singulari qua valebat dicendi facundia & gratia, totis promovete studebat viribus: unde & concionibus in Gallia habitis plurimorum sibi conciliavit animos & benevolentiam. Reversus in patriam conventui suo Senensi præfuit iteratis vicibus prior, pluries & diffinitoris munus in comitiis suæ provinciae obtinuit & in generalibus, Vicarii nationalis etiam in Tuscia functus officio. Variis ille celeberrimisque Italiae locis & civitatibus frequentes ad populos conciones habuit, magna certe nominis sui fama, majori auditorum fructu. Migravit e vita Senis anno mcccci, ut habet Ugurgierius *Pompe Sanesi* Tit. xv n. 9 p. 391 & scripsit

Conciones. Sed an & ubi extant saltem ms, siluit Ugurgierius, unus qui nobis hunc indicavit, cujus & hæc tibi fide reddimus.

F. THOMAS UGOLINI.

* 1450. **F. THOMAS UGOLINI** Umbri Iguvii vernacule *Eugubio* natus, ibidemque ut verisimilius ordinem professus sacrae theologiae magister, ac inter verbi Dei præcones sua ætate celebris, ad partes septentrionales & orientales inquisitor a Nicolao V anno mccccxlvii delegatus fuit, exindeque digitum S. Catharinae V. & M. fertur sibi dono datum reportasse, quo sacrarium sui cœnobii Eugubini ditavit anno mcccci. Sic habet Jacobillus in Umbriae bibliotheca, qui & addit eum scripsisse opus hoc titulo

De solitudine monastica.

Mirum hunc inquisitorem & delegatum apostolicum a Fontana & aliis nostratibus omissum.

F. GUIDO FLAMOCHETTI.

F. GUIDO FLAMOCHETTI Gallus provinciae Franciae certo alumnus, vir ut habet chronicon parvum ordinis, singulari prudentia, solertia, morum etiam elegantia ornatus, harum dorum specimen primum dedit sub magistro ordinis Bartholomæo Texerio, a quo in sollicitudinis laborisque partem vocatus sociusque ascitus, non parum eidem infervivit in instauranda, promovenda, firmandaque ordinis disciplina. Ab eodem circa ann. mccccxlix procurator generalis ordinis in aula Romana constitutus est, eoque in munere S. P. Nicolao V ita se probavit, ut mortuo anno mcccci magistro ordinis Petro Rochim, ab eodem pontifice datus fuerit Vicarius generalis ad usque futuram electionem. Horum omnium testem habemus scriptorem ejus ætatis Raphaellem de Pornaxio de quo postea. Hic enim in suo tractatu de communi & proprio art. xxii sic loquitur: *Sed audivi R. M. Guidonem Flamochetti, qui magno tempore fuit socius magistri ordinis, & nunc est procurator ordinis, & Vicarius Italia dicentem &c.* Tandem anno mcccci coactis Romæ generalibus comitiis, die xii junii vigilia pentecostes, Guido noster ad supremum ordinis regendum clavum assumptus est & magister XXVIII salutatus. At non diu stetit in hac specula, vix enim visitationes inchoaverat, cum intra sextum mensem eum nobis immatura mors eripuit Neapoli, ubi in æde S. Dominici ad majus altare sepultus, inscriptum hoc habet lapidi epitaphium:

Hic situs est Frater Guido de provincia Franciae sacrae theologiae professor, ac magister ordinis Fratrum Predicatorum, qui obiit anno mcccci die xix novembris, vixit autem in magisterio mensibus quinque diebus septem.

Sic refert Cæsar Dengenius Caracciolus in sua *Napoli sacra* p. 285 edit. Neapol. 1674. Ex quo solvitur dubium Michaelis Pio, qui anceps est anno 1451 an 1452 electus fuerit. Patet enim electum anno 1451 quo pascha fuit xxv aprilis, & vigilia pentecostes xii junii, quo posito constant quinque menses & dies septem in epitaphio notari, quibus in magisterio vixisse dicitur. Anno verò 1452 quo pascha fuit ix april. & vigilia pentec. xxvii maii supra quinque menses fuissent xxiii dies. Emendatur etiam Leander, quem multi tamen excipiunt, dum eum vult Narbonensem fuisse. Qui enim epitaphium scripsit haud dubie unus ex sociis, discrimen provinciarum ordinis utique noverat, & si fuisset Narbonensis, de provincia Provinciae eum dixisset: cum ergo de provincia Franciae eum asserat, ex ea fuisse manifestum relinquitur, Gratianopolitanum forsitan vel Camberiacensem. Scripsit teste Simlero, quem Posslevinus, Vossius & Altamura excipiunt

Chronicon, sed cujus illud generis, vel ubi servetur, nullus aperit.

Non dubitaverim, quin ex capitulo electionis *Litteram encyclicam* scripserit de more ad universum ordinem, quæ alicubi latet cum actis.

F. DOMINICUS DE CATHALONIA.

* 1451. **F. DOMINICUS DE CATHALONIA** ex iis fuit provinciae Aragoniae sodalibus, qui odore virtutum & disciplinae regularis in provincia Lombardiae inferioris florentis & ad unguem servatae allekti ad eam se hoc seculo contulerunt. Plures isti numerantur viri graves, inter alios Gabriel de Barchinona qui fuit prior & regens studii Bononiensis, & inquisitorem ibidem pluribus annis egit, cui Pius II anno mccccxli die iv decemb. breve

breve scripsit a Fontana in Theatro p. 687. relatum, quo ei facultatem dat vicarium in officio inquisitionis sibi substituendi, quandiu Romæ quod vocabatur a majoribus ad studium Minervæ regendum substituerit: Nicolaus etiam Carbonelli a Leandro fol. 144 b laudatus, vir inquit doctrina præclarus & religione conspicuus, insignis verbi sacri orator, ex Valentia Cathalonie oriundus, qui cœnobium Bononiense aliquanto tempore in rigore religionis rexit circa ann. Dñi mccccxl; horum socius fuit Dominicus hic, quem Fontana loco mox citato inquisitorem egisse Bononiae anno mccccli præstat ex Monum. archivi Bonon. Eumdem laudat Leander fol. 248 a his verbis: *Dominicus Cathalanus vir optima enitens religione & sanctimonia clarus diem suum sanctissime obiit.* Cumque hunc recenset inter Damianum de Finario quem mortuum præstat anno mccccli, & Georgium Vercellensem quem ait ad mccccxxx floruisse, intra hos annos e vivis abiisse satis indicat. Fortè & idem est Dominicus Cathalonius, qui B. Jacobo Sextio socius adjunctus est circa mccccxx plus minus, ad novam Mediolani domum S. Mariae Gratiarum erigendam, ut habet idem Leander fol. 255 b. Ut ut sit, iste Dominicus de Cathalonia singulari fuit cum S. Antonino his annis florebat & archiepiscopo Florentino familiaritate conjunctus, cui & aliquando ad lxxix quæstiones de variis rebus, seu circa casus conscientiae, seu circa rubricas & constitutiones nostras proposuit: & quibus sanctus respondit opusculo, cujus initium referre placet, cum rarum sit. Titulus:

Incipiunt aliqua conclusiones & decisiones in foro conscientiae per Reverendiss. F. Antoninum ord. Frat. Predic. archiepiscopum Florentinum ad instantiam F. Dominici de Cathalonia.

» Reverende pater post recommendationem in » C. I. D. N. Recepti litteras vestras a diu cum pluribus inquisitionibus de diversis materiis numero » lxxix, sed infirmitate longa fatigatus gravi ac » multiplici occupatione non valui respondere. Sed » & multitudo tanta quæstionum tedium pigritiae » meae non parvum administravit, vix videndo » quando finem attingerem. Non minus vero ignorantia mea non mihi usque quaque ignota me retrahit. In balneis verò constitutus cum mihi aliquid tempus vacaret, curavi folium istud implere, ut satisfaciam desiderio vestro. Et quia in his » nulla est auctoritas dicentis, illis adhærete ad quæ » ratio prudentiae vestrae inclinatur, alia quæ non placeat, dimitte.

Ordine autem retrogrado ad quæstiones responderet, primo ad ultimam, tum ad penultimam & sic deinceps ad primam usque, cui ultimo satisfacit. Quod Antonini opusculum cum quæstionibus Dominici prodiit Lugduni typis Joan. de Wingle 1502 in 8. par. charact. Goth. minuto ad calcem confessionalis ejusdem archiepiscopi, & extat Paris. in Regia D. 2632. Quæ editio nunc rarissima. Hic vero Dominicus a Bandello qui eum viderat eique Bononiae convixerat, ultimus est eorum quos ex ordine laudat in suo tractatu *de singulari puritate &c.* ceu qui scripserit

Tractatum de conceptione B. V.

Bandellum excipiunt nostri, Lusitanus sat recte ætatem non notans ceu quam ignoravit, alii verò nullo quoad ætatem criterio, variam pro libito assignantes, Pius P. II Lib. 2 col. 181 ad 1348, Fernandez & Altamura ad 1314. Antonius meminit quidem-Bibl. Ver. Hisp. T. II p. 262, sed leviter, nec mirum, quia hominis Hispani notitiam putavit ex Hispania arcessendam, in qua tamen fere ignotus fuit cum juvenis patriam reliquerit, & vitam in Italia Bononiae præfertim deinceps totam duxerit, Cæ-

Tom. I.

terum ex hæcenus dictis plane satisfactum puto vilitationibus Alva, qui Sol. Verit. Rad. 195 col. 1476 & seqq. contendit istum Dominicum de Cathalonia scriptorem esse fictitium vel saltem solo agnominem mutato ex aliis multiplicatum: manifestum enim jam est virum clarum sua ætate fuisse, singulari pietate & doctrina fulgentem, S. Antonino familiarem, cujus nullus ante Bandellum mentisuisse potuit, cum unâ vixerint, licet Bandellus junior.

F. BARTHOLOMÆUS SENENSIS.

* 1451. **F. BARTHOLOMÆUS SENENSIS** patris & professione exactis Bononiae studii; Perusit sententias legit, & rude donatus, laurea quoque ornatus Senas redux, theologiae lector publicus a republica Senensi in sua universitate conductus est, quo munere dum fungitur, diem tandem obiit suum xxiv augusti anni mccccli. Sic Ugurgierius ex necrolog. S. Domin. Senen. *Pompe Sanesi* Tit. xiv p. 340: hinc emendandi Lusitanus qui prolata ad 1465, Pius qui ad 1464 & Altamura qui ad 1463. Fernandez Forolivensem cenfer non Senensem, sed deceptum existimo, cum Pius quem solum habet auctorem, diserte Senensem pronunciet. Rovetta ad 1464 Forolivensibus suis Lombardis acriter vindicat. Ut ut sit quod diligentius disquirant gentiles, necrologio Senensi interim stamus. Hæc ejus opera ab omnibus laudata:

*Tractatus de septem liberalibus artibus.
Summa casuum conscientiae.*

F. BENEVENUTUS MARCHESINI.

* 1451. **F. BENEVENUTUS MARCHESINI** Italus Bononiensis a Rovetta recensetur ad hunc annum 1451 clarus adductis testibus Pio, apud quem nusquam mihi occurrit, Præloritano in Chronico ms., & Rivalio, Catalogo filiorum domus Bononiensis, & aliis monumentis. Scripsisse dicitur

*In iv. sententiarum libros.
De usura & mutuo.*

F. JOHANNES VINETI.

* 1451. **F. JOHANNES VINETI** Gallus provinciae Franciae alumnus his annis florebat sacrae facultatis Parisiensis magister. Ex hujus actis anno mccccxxxv die xxiiii decemb. inter xvi licentiatos quorum septem tantum erant seculares & novem regulares, quintum & primum regularium locum obtinuerat, F. Nicolaus Loffoye undecimum, & F. Guillelmus Scutiferi decimum quartum, ambo etiam sodales nostri. Anno verò mcccci Johannes noster inquisitor Carcaffonensis a priore provinciali Franciae de more institutus fuit, quod munus diutius gessit, neque enim ante mccccxxxv legitur ei successor datus. Vir fuit doctrina & prudentia clarus, extatque opus ab eo compositum hoc titulo:

Tractatus contra demonum invocatores compilatus per sacrae theologiae professorem F. Johannem Vineti ordinis Predicatorum inquisitorem apostolicum Carcaffone. Pr. Frequens instantia quorundam fidei catholicae zelatorum &c. Prodiit in incunabilis typographiae in 4, pp. 80 Goth. char. qui cum sit idem character ac alterius cum eo ligati hoc titulo. *Tractatus de magicis artibus & magorum maleficis per Bernardum Basin canonicum Cesaravugustanum compilatus*, ambos unâ prodiisse facile crediderim Parisiis 1483. Habetur hæc editio Paris. in Regia E 2265. Extat etiam apud nostros Lingonis.

Kkkk

3452. & Insulis. Meminit. ejusdem Labbeus Bibl. Nov. codd. ms p. 227, ubi monet hunc tractatum ms a se visum in Naudæana.

F. CHRISTIANUS DE OPITER.

F. CHRISTIANUS DE OPITER Belga Mosæ Trajecti ad ordinem ascitus, suis etiam hactenus ignotus gentilibus, vel saltem omisus, medio claruit decurrente Christi seculo xv. Hujus extabant anno MDCLXXI in Bibl. cœnobii nostri Mosæ Trajectensis opuscula sequentia manu ipsius ut conjicere licuit in papyro scripta, & cum *Alphabeta exemplorum impresso* in 4 unâ compacta, videlicet: *Expositio caeremoniarum missæ spiritualis & mystica. Pr. Dedit in celebrationibus decus. Istud dicitur de David &c.* pp. 13.

Tractatus de materia ecclesiastici interdicti. Pr. Ad honorem Dei & gloriose matris sue. Extra. De usu pallii. Ad honorem. Incipit summula brevis editionis, quid tempore interdicti prohibetur vel conceditur &c. Ad finem: *Explicit materia ecclesiastici interdicti brevis & utilis per me Fratrem Christianum de Opiter ordinis Prædicatorum apud Trajectum anno Dñi MCCCCLII ipso die ad vincula Petri. Orate pro eo.* pp. 19.

Tractatus de materia eucharistia. Pr. Materia eucharistia est panis de puro tritico &c. pp. 16.

Historia seu miraculum Guidonis de Corvo in civitate Alestensi, qua Baiona jam dicitur, & xxx leucis distat a curia Romana, qui die xii decemb. anno MCCCXXIV per octo dies jam sepultus & mortuus, apparuit uxori sue: & delato Christi corpore a priore dicta civitatis conventus Fratrum Prædicatorum F. Johanne Grabi, & lectore philosophia ejusdem conventus fuit adjuratus. Pr. Augustinus libro ad Petrum. Miraculum quicquid mirum &c. Ad finem: *Explicit miraculum Guidonis per me scriptum F. Christianum de Opiter ord. Frat. Prædic. apud Trajectum anno Dñi MCCCCLII, & fuit completum in die inventionis S. Crucis. Orate pro eo pro amore Dei.* pp. 28. Sic ex ipso codice exscripsit Jacobus Quetif noster anno MDCLXXI Mosæ Trajecto transiens.

Monendum visum est hoc idem miraculum laudari apud Sanderum in Elench. codd. ms Belg. P. I pag. 132 n. 15 codd. mss S. Martini Tornac. ubi legitur: *Miraculum istud factum est A. D. 1324, 16 die mensis decemb. in civitate Alesti, qua jam Bayonia vocatur, qua distat a curia Romana per xxx leucas.* Ejusdem miraculi meminit S. Antonius Hist. P. III cap. 5 §. 8. Alestum (Alés Gallice, quæ & Alefia) xxx circiter milliariibus distat ab Avenione, ubi tum curia Romana residebat.

B. PETRUS HIEREMIAS.

B. PETRUS HIEREMIAS Siculus Panormi nobili loco natus est anno MCCCXXXI patre Arduino I. U. doctore, qui & Alphonfi Aragoniæ Siciliæque regis fisci patronus fuit, matre ex illustri Nigrorum Januensium stirpe oriunda. Annos duodeviginti adeptus Bononiam missus est juri utriusque daturus operam. Jam eminebat inter sodales, & doctoratus insignia quamprimum accepturus erat, cum repente divinitus mutatus, priorem domus nostræ Bononiensis adit, & habitum ordinis enixissime petit, quo concessio vota nuncupavit anno MCCCCI. Theologia stadium emensus, concionibusque applicitus, Ecclesiastes evasit facundus, sed & vere apostolicus, adeo ut S. Vincentius Ferrerius anno MCCCXVI (sic enim ferunt) Bononiam accedens, eumque intuitus amatit continuo, arctèque complexus, ad manus evangelicum profequen-

dum ardentem excitavit. Quod ille ceu monitum divinum accipiens, Italiæ urbes prædicando pervasit ingenti ubique concursu, maximo fructu animarum. Anno MCCCXXVII a magistro ordinis Bartholomæo Texerio Panormum remissus est, ubi commodum reperit insignes ordinis ex provincia Aragoniæ sodales, qui alteram S. Zitæ erigebant domum tironibus in regulari disciplina educandis futuram utilissimam. Iis se adjunxit, multoque adjumento fuit, exindeque alia insulæ cœnobita ut Catanense, at non Mamertinum, Alcamense, Caccabense, ut Caietano de SS. Siciliæ visum est, longe postea & ab ejus morte erecta, ad meliorem vivendi formam adduxit. Ad concilium Ferrariense paulo post in Florentinum mutatum ab Eugenio IV vocatum dicitur, nec parum ad urgendam Ecclesiæ Græcæ cum Latina concordiam sapientia sua & eloquentia contulisse. Exinde rejectis quibus eum ornare voluit summus pontifex honoribus & insulis, cum titulo generalis auctoritate apostolica visitatoris in suam insulam reversus, reliquum vitæ salutis animarum qua concionando in plateis, cum templa ampliora auditores non caperent, qua confessiones excipiendo impendit. His noctu diuque instando laborum finem accepit die III martii anno MCCCCLII ætatis LXXI, ita per vitam & post mortem miraculis clarus, ut ceu beatus a Siculis colatur, & ad sepulcrum marmoreum in quod ejus corpus translatum est in ecclesia S. Zitæ situm perpetuus sit populorum concursus. Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 145 a, Lusitanus, Fazellus Hist. Sicil. lib. 2. Pius, Fernandez, Altamura ad 1434, Rovetta ad 1452, omnes denique Hagiographi.

Hæc B. Petri Hieremiæ opera ex Antonino Montigore altera parte Bibl. Sic.

1. *Doctissimi ac vere divini verbi prædicatoris F. Petri Hieremiæ ordinis Prædicatorum sermones quam maxime utiles, Brixia, Jacobi Britannici 1502.* in 8. Quo libro continentur *Sermones de adventu Domini. De peccatis. Dominicales per totum annum. Alii de decem præceptis, & de quadruplici lege. Tractatus de legibus.*

2. *Sermones xxv de oratione, sive de expositione orationis Dominica. Brixia, apud eundem 1502 in 8.* *Tractatus de fide, sive de duodecim articulis fidei sermones xxvi.* Brixia apud eundem 1502 in 8. Prodiere etiam *sermones de tempore per annum, de penitentia, de passione Domini, de expositione orationis Dominica, de decem præceptis, & de fide.* Haganoæ, Henrici Gran 1551 in 8. Et antea ibidem 1514 in 8.

3. *Sermones xxv de oratione, sive de expositione orationis Dominica. Brixia, apud eundem 1502 in 8.*

4. *Tractatus de fide, sive de duodecim articulis fidei sermones xxvi.* Brixia apud eundem 1502 in 8. Prodiere etiam *sermones de tempore per annum, de penitentia, de passione Domini, de expositione orationis Dominica, de decem præceptis, & de fide.* Haganoæ, Henrici Gran 1551 in 8. Et antea ibidem 1514 in 8.

5. *Sanctuarium. Brixia, Jacobi Britannici 1502 in 8.* Tum & Haganoæ, Henrici Gran 1551 in 8. In eo habentur præter sermones de sanctis, *sermones de septem doloribus B. Virginis, & de ejus festivitatibus.*

Hæc vero omnia simul prodierunt Lugduni Joan. de Wingle & Simonis Vincentii 1512 in 4.

6. *Dictionarium Morale.* Citatur ab ipso B. Petro in suis sermonibus, ut a se scriptum.

Panormi in cœnobio S. Citæ servantur hæc aliamque his titulis:

Quarta pars B. Petri Hieremiæ. Quinta pars B. Petri Hieremiæ. In his multa theologica contineri dicunt.

Volume quod multa de rebus moralibus completur.

Volume sermonum, quorum nonnulli jam editi sunt.

Sermones quadragesimales a quarta dominica quadragesimæ usque ad feriam tertiam paschæ. In hoc volumine habentur etiam

Sermones duo de prodicione Judæ. Duo de Eucharistia, unus in evangelium: Videns Jesus civitatem flevit super illam. Luc. 19.

Silva rerum legalium, canonicarum & theologiarum. Hæc citari videtur a Josepho Cumia de feudis in cap. *Si aliquem*, in prælujiis n. 231 ubi sic habet: *F. Petrus de Hieremiæ ord. Prædic. quem in sacra pagina, & in utroque jure emicuisse fertur, in quadam apostilla ad dictum cap. Volentes, inventa in quodam libro in modum reperiis confecto, in bibliotheca S. Citæ urbis Panormi, in verbo, Feudum.*

In quædam etiam loca scripturæ sacræ scripsisse conjiciunt, quia sermone xlii de peccatis sic se ipsum citat: *Vide quæ scripsi super illo textu Exodi 32.*

Alva Sol. Verit. Rad. 121 col. 1187 queritur abscessos duos de conceptione B. V. sermones ad quos tamen auctor sæpius remittit: sed eum consolari facile est, nimirum exacti sunt, quia piæ opinionis adversabantur, sic enim ob decretum concilii Basileensis, quæ cum illo pugnant, typographi ab operibus auctorum resciderunt.

F. MARTIALIS AURIBELLI.

F. MARTIALIS AURIBELLI ordinis magister XXIX vir insigni animi fortitudine, prudentia & eruditione clarus, ac de ordine optime meritis, Avenione claro genere natus est ineunte seculo circiter xv, ibique ordini nomen dedit anno circiter MCCCXXIV. Ut ingenio erat felicissimo renacique memoria, brevi magnos in philosophia sacrisque litteris proventus fecit, supremosque in Avenionensi academia laurea consecutus est honores anno MCCCXXXVII. Vix biennio post conventus sui prior eligitur anno MCCCXXXIX, quo dum fungitur munere anno MCCCXLII, comitia ordinis ibidem habentur generalia sub magistro Bartholomæo Texerio præfente. Exinde Auribellus provinciæ suæ Provinciæ eligitur provincialis circa annum MCCCXLV, certo eo fungebatur officio anno MCCCXLIX, eodemque etiam insignitum munere vult Olmeda a Fontana relatus in Theatro, cum anno MCCCCLIII habita sunt comitia ordinis generalia Nanneris in Armorica, in quibus die sabbati xix maii vigilia pentecostes communibus omnium electorum votis concordibusque suffragiis ad supremum ordinis evectus est regimen. Quo autem impensiori erga virum apostolicum Vincentium Ferrerium ferebatur animi affectu, totis ille mox ut ordinis clavum accepit, apud sedem apostolicam egit viribus, ut ab ea solemnè ritu factis ascriberetur Ecclesiæ: eoque plurimum urgente, & Petro duce Britannicæ instante, demum anno MCCCCLV a Calixto III feliciter impletum est. Sancti ejusdem sacræ exuvia anno sequenti MCCCCLV cum summi ejusdem auctoritate jussuque pontificis et priori loco ad decentiorem magna celebritate transferrentur ab ipso de latere legato Alano de Coitivi cardinali Avenionensi antistite, non modo Petrus ipse Armoricorum dux, ducissa Francisca, cunctique interfuissent solemnitate proceres, sed & archiepiscopi quatuor, episcopi decem, abbates plurimi, Martialis noster centum ordinis sodalium turma comitatus cum innumerabili confluxu populorum sua cohonestare præsentia & devotione. Quæ & sequentis capituli generalis actis anno MCCCCLVI apud

TOM. I.

Montepessulanum celebrati curavit inseri & per Sac. XV. ordinem publicari. Noviomagi Gueldrorum in provincia Saxonie comitia generalia exinde habuerat anno MCCCCLIX, disciplinæque regulari studisque promovendis sedulus incumbēbat, cum Pius II ab ignotis quibusdam susurrionibus & æmulis præventus Martialem auctoritate sua removit ab officio, aliumque ad comitia ordinis Senis indicta magistrum ejus loco deligendum eadem auctoritate voluit. Infracto tamen id honori suo vulnus inflictum tulit Martialis animo, priorique cellæ suæ redditus, Avenione tranquillus vixit: verum anno MCCCCLXIV Pio II extincto, Paulus II ei suffectus Martialem cujus probè perfectam probatamque virtutem habebat & innocentiam, sic affectum injuria dritius non sustinuit. Quapropter volente pontifice coactis Novariæ anno MCCCCLXV, quæ Mediolani primum indicta fuerant comitiis, una omnium electorum voce priori loco restituitur, qui ordini deinceps efficacius incubuit illustrando & promovendo. Avenioni tandem laborum ac vitæ finem adeptus est anno MCCCCLXXIII die XXI sept. ætatis circiter LXX, sepultus ibidem in oedeo maximo suorum luctu & apparatu. Hæc ejus pauca laudantur:

Officium pro festo S. Vincentii Ferrarii, quo ordo etiamnum utitur.

Id ut testatum faceret posteris, strophas hymni vesperarum quamque littera sui nominis inchoavit *Martialis*, adeo ut sit ceu quoddam *apostrophon*. Idem de antiphonis matutinarum novem, quarum litteræ initiales formant ejus agnomen Auribelli: ubi enim in octava nunc legitur *Honores*, in antiquo codice ms domus aliàs Pruviniensis legebatur *Labores omnes renuit*: quod cum sensu careret, & correctio esset facilis legendo, *Labores nullo renuit*, sic mutare maluerunt, *Honores omnes renuit*. Quæ tandem litteræ antiphonas laudum inchoant, simul junctæ formant verbum, *Fecit*: adeo ut de auctore nullus sit dubitandi locus.

Epistola encyclica e capitulis generalibus sex quæ habuit, & quibus affuit scripta. Quam misit e capitulo Novariensi ubi in integrum restitutus fuit, habeo in schedis cum actis, eaque acrior est & paulo commotior. Aliæ alibi forsitan etiam cum actis habentur, & utinam saltem indicent penes quos sunt.

F. BERTHOLDUS DE MAISBERCH.

F. BERTHOLDUS DE MAISBERCH a patria haud dubie sic agnominatus, cujus verò nationis cum nemo aperiat, nec ego afferam, licet Teutonem conjiciam, hoc medio seculo xv clarebat, licet Lusitanus ad medium seculi superioris revocet, quem cæteri pro more excipiunt Pius, Fernandez, Altamura ad 1355, Posssevinus etiam ad 1320 collocans. Cur ab his dissideam, sequentia probant. Hæc igitur ejus opera ab omnibus recensita:

1. *Commentarium super librum elementorum Procli.*

2. *Commentaria fusora in Platonis philosophiam.*

3. *De polo Iridis sive arcus celestis, ubi exponit tres libros Meteororum Aristotelis.*

4. *Summa theologia.*

Quæ ubi servantur saltem ms aut cui visa nemo aperit. Thomas verò James in Ecloga inter codd. ms collegii Balliolensis Oxoniæ n. 104 sic habet:

Expositio F. Bercaldi ord. Prædic. super elementatione theologia Procli. Pr. Invisibilia Dei. Compilata & scripta anno Dñi MCCCCLV. Nota. Compilata, igitur eo anno ab auctore confecta. In no-

Kkkk ij

mine vero *Bercaldi* erratum a *Jamefio*, & legendum *Bertholdi* docet catalogus Anglicus T. 1, P. II n. 201, ubi idem codex sic indicatur *Bertholdus super elementationem Procli fol. memb.* Primum opus indicasse, mihi satis est, alia quis me felicior forsan inveniet.

F. HIERONYMUS JOANNIS

†
1434. F. HIERONYMUS JOANNIS Etruscus patriaque Florentinus ac ibidem in S. Mariæ Novellæ ordinem amplexatus, Bononiæ per omnes scholæ agones lauream magisterii adeptus est, exindè in academia Florentina collegio doctorum anno mccccxix aggregatus. Qui celeberrimus rhetor & summus philosophus antea habebatur, divini verbi facundus & eloquens Ecclesiastes & orator evasit, ac in Florentino concilio sapius ad Patres oravit, incredibili astantium utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latine voluptate auditus. Hinc ob eximias virtutes provincie Græciæ prior provincialis, tum in Romana curia generalis ordinis procurator institutus teste Fontana in prov. Rom. licet omiserit in Theatro. Florentiæ demum vivere desit xxx augusti anno mcccccliv ætatis lxxvii, uti *Badius* noster ex necrologio S. Mar. Novel. n. 645 refert, vel lxxvii ut habet *Pocciatius*, & in communi suorum sepulcro ibidem sepultus. Quæ verò supersunt, & servari dicuntur in Bibl. ejusdem suæ domus hæc sunt dumtaxat ejus opera:

Duo quadragesimalia.

De litteris humanioribus quadam.

Antiphonarum volumen.

Quoad orationes quas sedente Florentiæ synodo habuisse dicitur, harum quidem non meminit *Horarius Justinianus* in actis concilii, quod hujusmodi actiones ad ornatum & solemnitatem tantum pertinerent, & plures hujus rationis habitas indicat ipse *Sguropulus* in historia Græca hujus concilii, licet oratorum nomina non addat.

Florentiæ ad Annunciat. Servitarum cod. ms 125 habentur

Quadragesimale F. Hieronymi de Florentia, item ejusdem Summula confessionis. Item casus episcopo reservati & quadam alia. Quis sit iste Hieronymus an Servita, an alius & cujus ordinis discutiant gentiles.

F. MARTINUS FRANCISCI.

†
1434. F. MARTINUS FRANCISCI studiis in gymnasio Parisiensi Sanjacobeo absolutis ad gradus promoveri meruit, licentiamque ut aiunt decurrebat annis mccccxii & lxxx ac sequenti lxxv april. xxix quartum inter xv licentiatos locum obtinuit ex actis facultatis. Scripsit

Sermones de tempore & de Sanctis & quadragesimale.

Hoc citat passim *Guillelmus Pepin* noster, speciatim *Sermonem de S. Sebastiano* in suo opere cui titulus *De imitatione Sanctorum.*

Hunc auctorem laudant etiam *Lusitanus*, *Gozeus* hic delusus cum opus citatum *de imitatione SS. Martino* nostro ascribit, quem propterea recte emendat *Pius P. II*, lib. 3 col. 75: *Antonius Mallet Hommes illustres du convent de S. Jacques P. II* pag. 180: *Altamura* ad 1486, ad quem annum pervenire potuit: Cujus verò gentis aut provincie ordinis fuerit alumnus nemo prodit, Gallum tamen facile censuerim.

Cum eodem Martino duo alii nostri licentiatu referuntur in actis facultatis, *F. Guillelmus Postelli Armoricus* decimus tertius *Dinanensis* postea, & ipsius Parisiensis cœnobiorum præfectus, & *F. Joan-*

nes *Patin* decimus quintus & ultimus, qui anno mccccxxi actu regentem dicti gymnasii Sanjacobei agens, quæstioni de futuris contingentibus tum magno æstu in variis academiis agitata xvi maii subscripsit.

At quandoquidem quæstionis illius injecta est mentio, cui plures ex nostris illustres viri cum sapientioribus sacræ facultatis Parisiensis magistris se immiscuerunt, & de qua judicio suo doctrinali censuram tulerunt, lectori forsan haud ingraturum erit, de quibus tum agebatur hic paucis cognoscere. Lis scilicet a seculi circiter seculo eaque acerrima inter philosophos vigeat, Reales alios dictos, Nominales alios. Hi sic dicebantur quod universam philosophiam in accurata vocum diversarum notione ponerent, quibus propterea dilucidandis toti incumberebant: illi verò de vocibus non admodum curantes res ipsas consueverunt: & eatenus quidem Reales (si erant Thomatistæ & Scotistæ id est S. Thomæ & Scoti sectatores) Nominalibus superiores evaserant, imo eos ad silentium redegerant adjecta identidem auctoritate publica ipsaque regia. Tum autem circa mccccxxi erigere sese & adversus Reales prævalere Nominales tentabant, occasione duplicis ab universitate Lovaniensi emanati statuti: quorum primo quæstiones de potentia, præscientia, aliisque attributis divinis philosophis disputandæ prohibebantur, ceu theologis solis relinquendæ: altero tractatus cujusdam Petri de Rivo approbatur, qui de propositionibus de futuro contingenti aliter ac de propositionibus de præsentia ac de præterito differendum contendebat, has esse determinate veras aut falsas, illas non ita: & id quidem habito solum ad præscientiam intellectus creati respectu, nam aliud esse de futuris contingentibus in sacro canone revelatis, & universim de præscientia divina, cui omnia futura sunt præsentia, verum hæc non philosophorum esse, sed ad theologos spectare. Non acquiescentibus Nominalibus, disceptatione ad sacram facultatem Parisiensem devoluta, statuta Lovaniensia probaverunt iisque subscripserunt xv maii anni relati theologi viginti quatuor, nempe seculares sexdecim inter quos laudandi veniunt *Petrus de Vaucellis* ab anno mccccxlii theologiæ magister & *Guillelmus de Castroforti* xv decembris mccccxlix rector universitatis & eo die licentiatu, ambo viri sua ætate nominatissimi: octo verò ex nostris Parisiis tum agentes & celebres, quorum hæc nomina:

F. Rolandus le Cozic Armoricus conventus Montisrelaxi alumnus anno mccccxvi sextus licentiatu, circa annum mccccxv Franciæ provincialis assumptus, illo verò anno lxxi generalis contra pestem hæreticam in toto regno Franciæ inquisitor.

F. Joannes Canuti Carnuteus xxix januarii mccccxlvii stylo veteri, novo xlvi octavus licentiatu.

F. Joannes Patin jam supra relatus, qui & Parisiis obiit anno mccccxxv.

F. Joannes Watat Catalaunensis xxii april. mccccxv licentiatu quartus.

F. Dionysus Pitav xix decemb. mccccxv decimus licentiatu.

Et tres alii vi febr. mccccxix stylo veteri, novo lxx licentiatu; scilicet:

F. Joannes Munerii nonus xviii junii crastino S. Trinitatis laureatus.

F. Joannes Pilory undecimus die lunæ xv octobris laureatus actu regens in gymnasio Sanjacobeo & ejusdem prior, &c.

F. Joannes Costart decimus tertius v novemb. laureatus & ejusdem gymnasii actu regens.

Quæ omnia videlicet *Miscellan. clar. Baluzii T. IV p. 546*, cætera ex actis facultatis Parisien-

tam, nusquam in suas manus venisse, sed solam *Sæc. XV.* quam prodit *Italicam.*

F. LAURENTIUS GIACOMINI.

†
1435. F. LAURENTIUS GIACOMINI Etruscus Ferentini vulgo *Casselflorentina* anno circiter mccccxix honesto loco natus, patre scilicet *Petro Giacomini*, vel *Jacomini*, vel *Jacopini*, his enim variis modis ejus agnomen in veteribus monumentis legitur, viro sensato & litterato, etsi mercaturam pannorum exercente, matre vero *Anna* e stirpe de *Francefi da Staggia* Florentiæ & in tota Etruria nominata, pietate ac litteris a puero egregie instructus, anno mccccxxxiii vix xv ætatis adeptus, etsi fratrum natu major, ordini nomen dedit Florentiæ in S. Mariæ Novellæ, ubi plures illi erant consanguinei, ac inter alios ex patre *F. Leonardus di Ser Giunta*, ex matre *F. Donatus di Ser Michele*, ambo theologi magni nominis & insignes verbi divini præcones, quorum exemplo ita emicuit in studiis, ut eximius ipse etiam evaserit Ecclesiastes. Hinc a *Joanne de Bertholdis* episcopo Fanensi ex ordine assumto ascitus vicarius generalis, & ut vulgo aiunt commensalis, anno mccccvii in basilica Fanensi conciones quadragesimales habuit. At eo præfule eodem anno e vivis exempto, varia gessit apud suos munia, donec a *Martino V* Florentiæ circa annum mccccxxi agente, ad episcopatum Achaicæ (civitatem dicunt inter *Patras* & *Cosinthum* sitam) promotus est. Eo titulo anno mccccxxi die ix julii basilicæ S. Laurentii Florentiæ majus altare consecravit, & xi dierum indulgentias concessit. Ad suam sedem a *Turcis* tum detentam ne accederet prohibitus, Florentiæ pluribus annis hæsit, munia identidem pontificalia pro episcopo agens, scribendis etiam libris operam dans, in domum suam S. Mariæ Novellæ semper beneficium, quam ornamentis pro Ecclesia pretiosis & pluribus codicibus ms ditavit. Circa finem vitæ *Mugellum* se recepit, ubi annis gravis vivere tandem desit anno mccccxlv die xv junii, ætatis lxxxvi, ibidemque sepultus creditur. Ejus meminit *Modestus Biliotti* sodalis S. Mariæ Novellæ chronici ejusdem domus cap. 23 fol. 24. Ejus inter alia est opus, quod ex antiquis monumentis ejus nomine insignitum, & in quo suum nomen, patriam, familiam, gesta ipse prodit, his ultimis annis excusum est hoc titulo:

Vita della gloriosa vergine B. Verdiana da Castel Fiorentino scritta piu di due secoli sono in Latino, e di poi Toscanamente dal venerabile e reverendissimo monsignore P. F. Lorenzo Giacomini Domenicano Vescovo d'Acacia compariato di essa: colla giunta di ciò che alla stessa vita appartiene da D. Lorenzo Poltri Vallombrosano monaco, Florentiæ, Vincentii Vangelisti 1692 in 8 pp. 346. Extat Paris. in Regia K 1406. Notat *Poltrius* editor vitam hanc pluries prodiisse sub nomine *B. Attonis Vallumbrosæ abbatis episcopi Pistoriensis*, ut *Viterbii* typis *Augustini Colaldi* 1565, & apud *Silvanum Razzium* in vitis SS. Etruscorum, & apud *Ferrarium* de SS. Italiæ: sed suppositionem continuo senserunt *Henschenius* & *Pappebrochius T. V* maii ad vitam *B. Attonis* xxii mensis p. 196, & *Castellanus* in notis ad Martyrolog. suum Gallic. ad primam diem febr. & alii. Etenim *B. Atto* mortuus anno mclv scribere non potuit vitam *B. Viridianæ* anno mcccxxii vel mcccxxiii defunctæ. At primus *Poltrius* vitæ accuratus sua in eruendis veteribus membranarum diligentia verum vitæ auctorem detexit Laurentium nostrum, cujus acta in sua præfatione ex antiquis etiam monumentis eruit & studiose prosequitur, quem hic excipimus: Addit idem *Poltrius* vitam Latinam etsi diligentius a se quæsi-

F. LUPUS DE BARRIENTOS.

†
1436. F. LUPUS DE BARRIENTOS Hispanus Legionensis Methymnæ vulgo *Medina del Campo* clara & antiqua stirpe natus anno mccccxxii, patrem habuit *Petrum Gutierrez de Barrientos*, a quo liberaliter educatus Salmanticensem ad universitatem missus est, ubi humanioribus postquam instructus egregie fuisset disciplinis, adolescens in conventu Methymnensi ordini nomen dedit, professusque & studiis applicitus, non solum gravitate morum & disciplinæ regularis studio commendatum se fecit, sed & inter insigniores provincie Hispaniæ theologos celebris habitus est. Cujus argumentum non parvum est, quod cum eatenus nulla in Salmanticensi academia theologiæ professoribus stipendia publica constituta fuissent, fundata anno mccccxvi primaria cathedra certaminique exposita, hanc primus *Lupus* noster reportavit, eamque rexit ingenti laude ad mccccxxvi. *Discipulis* docendis sedulus instabat, cum anno mccccxxxiii a rege *Castellæ Joanne II* vocatus ad aulam, in arcana conscientie consiliarium & arbitrum delectus est, & *Henrici principis regis filii* magister & præceptor institutus, quo in munere non modicum desudavit, ut filium pravis aulicorum consiliis, & juvenili levitate abreptum cum rege patre suo conciliaret. Interea *Lupus Segobienensis episcopus* ac regni cancellarius designatus a rege, eo præsentem reginaque & principe cum aula Comestabuloque regni sibi intime devincto in villa de *Roa* consecrationis munus anno mccccxxxviii suscepit, Segobiam tamen nunquam ingressus est ob *Joannis Pacheco* viri præpotentis principisque *Henrici* secretioris consilii similitates cum *Alvaro de Luna* Comestabulo dicto, Tureganique semper hæsit, nisi cum eum ad regem accedere tenebatur ex officio. Quare ne principi Segobiæ commoranti, aulaque ejus præcipuis adversus Comestabulum inimicum exulceratis gravis esset sua in diocesi præsentia, cum *Abulensi episcopo Joanne Cervantes* postea cardinali permutavit anno mccccxlii, Compostellanamque Ecclesiam sibi paulo post a rege oblatam constanter recusavit, *Conchensem* tamen anno mccccxlv cum generalis in *Castella* fidei inquisitoris dignitate rege volente suscepit administrandam. Tandem *Joanne II Hispaniæ rege*, cujus præcipuus minister fuerat, anno mccccxlv mortuo, regni que habenas *Henrico* ejus hærede adepto & moderante, in sponsæ suæ sinum gremiumque secessit *Lupus*: verique pastoris officiis intentus, gregisque sui ac propriæ salutis totus invigilans, ad futuram æternæ felicitatis vitam se continua mortis meditatione composuit, quam lætus denum aspexit in eadem sua *Conchenfi* civitate die martis xxi maii mccccxlix ætatis lxxxvii, honorifice primum in cathedrali sua depositus, ac subinde *Methymnam* delatus, uti supremæ voluntatis suæ tabulis *Methymnæ* xvii nov. mccccxlv coram notario apostolico *D. Velasco Sanctio Segobienfi* Ecclesiæ canonice receptis, superadditoque iisdem anno mccccxvi codicillo constituitur sepultus in hospitali ab ipso sub titulo nostræ *Dominae de Compassione* magnifice constructo, atque opulente dorato, ubi jacet, ejusque extat in archivo hæc inscriptio Hispana lingua, quam hic Latine reddimus:

Archivum scripturarum & privilegiorum antiqui generis de Barrientos unius ex septem hujus urbis, cujus fundator fuit Illustr. & Rev. D. Don

Fray Lope de Barrientos oriundus ex illa, qui fuit episcopus Segovia, Abula, Cuença, electusque archiepiscopus Compostellanus, cancellarius magnus Castellæ, & ejusdem inquisitor generalis, confessorius D. regis Joannis II & præceptor regis D. Henrici IV, primus cathedraticus Prima in universitate Salmantina ordinis S. Dominici, fundator & dotator hujus Hospitalis, & alterius Cuençæ eorumque patronatum & majoratum, conventuumque nostræ Domina de la Peña de Francia, & S. Petri de las Dueñas, reparator Ecclesiæ S. Andreae regii ordinis Predicatorum. Sepultus est in hoc sacello, quod anno MCCCXLIV fundatum est. Vixit postea plures annos, in quibus omnibus singularis exhibuit virtutis exempla.

Hæc de eo breviter inscriptio. Multa præterea testamentis suo, quod singulari summorum pontificum Eugenii IV anno MCCCXLVI decemb. x & Nicolai V XVIII apr. MCCCXLVII facultate accepta condidit, pluribus ordinis sui patriæque Ecclesiis locisque piis atque pauperibus contulit bona, nec suos vivos aut mortuos exaltare ditareve consanguineos gentileque curavit. Synodum habuit suæ diocesis Segobienensis in villa sua de Torvegano ubi habitabat die III maii MCCCXL in Ecclesia loci illius S. Michaelis dicta, cujus & census auxit. Conventui suo Methymnensi beneficia plurima vivens morientique contulit. Hæc ejus opera ex Egidio Gundisalvo Davila Teatro de las Españas, T. I pag. 81: Didaco de Colmenares Hist. de Segob. cap. 29: Nic. Antonio Bibl. Vet. Hisp. lib. x cap. xi p. 193:

1. *Tractatus de Sacramentis.* Servatur ms in Bib. Eccl. Abulen. teste Davila.

2. *Tratado del caso y fortuna compilado por mandamiento del christianissimo rey D. Juan el II de Castilla y Leon por la su humilde fechora inutil obispo de Cuença su confessor y maestro del serenissimo principe D. Henrique su amado hijo.* Princ. *Rey christianissimo principe de gran poder &c.*

3. *Tratado del dormir y despertar y del sonar y delas adivinanças, y agueros, y profecias compilado, &c.* ut supra. Hujus auctor meminit in sequenti his verbis: *Por quanto en el Tratado de los sueños que para tu Alteza compile, se hace mencion de la adivinança, y no se pusieron en el las especies de adivinar &c.*

4. *Tratado del adivinar y de sus especies, y del arte magica.* Eodem principio.

Qui tres tractatus Hispane scripti, in Bibliotheca Didaci Colmenaris citati aliàs extantes, nunc sunt D. Christophori de Zambrana & Villalobos Calatravensis equitis Maritii: sunt & in Bibl. Olivariensi. Sic Antonius citatus:

5. *Opusculum super intellectu quorundam verborum cujusdam decreti contenti in volumine decretorum,* ubi Gratianus tractans de materia sacrilegii XVII, q. IIII ait: *Sacrilegii quoque reatum incurrit, qui Judæis publica officia committit.* Princ. *Quæstio a Domino &c.* Finis: *Hæc sunt disertissime baccalauree, qua breviter sentimus circa tui quasi probationem &c.* Hoc opusculum ms habet Maritii D. Joannes Lucas Cortesius civis meus, inquit Antonius citatus: atque idem & alii tres tractatus supra memorati hodie sunt antiquissime ms in Bibl. quæ comitis Villumbrosani Castellæ præsidis olim fuit, nunc autem est excellentissimæ conjugis, quæ studia hæc & libros amat. Sic Antonius.

6. *Instrucción synodal.* Quam asservari in archivo Segobienensis Ecclesiæ, cui quidem facta fuit occasione forsan synodi Torvegani habitæ de qua supra, Colmenarius asserit, addens eruditam esse & expeditam, præcipuaque moralis & scholasticæ

theologiæ capita complecti ad clerum suum instituendum.

6. *Llave de la sabiduria sive Clavis sapientia.* Latinus an vulgaris dubitat Antonius, quia non explicat Colmenarius.

8. *Index Latinus ad S. Antonini archiepiscopi Florentini Summam theologicam.* Extat in tabulario Segobienensis Ecclesiæ, ait idem Colmenarius.

Ut virorum egregiorum gesta non omnibus æque placent, Lupus noster etsi plerisque probatus, a quibusdam improbat ob quædam Henrici de Aragonia Marchionis de Villena volumina incendio adjudicata. Varia de hoc factæ judicia refert Antonius Bibl. Vet. Hisp. lib. 10 c. 3 p. 145. Sic enim n. 154:

„ Librariam supellestem quia divite & electa (marchio Villenus) vivus fuit usus, ab ejus morte regis præcepto vir doctus quidem atque regi valde carus Lupus Barrientus Dominicanus Henrici principis præceptor lustrandam suscepit; ex eaque plusquam centum volumina, quasi damnatæ lectionis essent, Vulcano tradidit publice, ut aiunt, comburenda. Quod quidem judicium approbantes Ferdinandus Perez de Gufman in Historia Joannis II regis cap. 248, & in Elogio, Lupumque ipsum adducens Ferdinandus Pincianus mox citandus, alii improbantes, ut Petrus Carrillo historicus quo utitur Surita lib. 14 c. 22, alii ex æqualibus varie referunt.

N. 155. „ Ferdinandus certe quidam Gomesius Joannis regis medicus in quadam ad Joannem Menam clarissimum poetam & historicum data epistola facete admodum rem totam, uti facta fuit enarrat, quem piaculum esset alio quam suo sermone loquentem hoc loco sistere: *No le bastó a D. Henrique de Villena su saber para no morirse, ni tampoco le bastó ser tio del rey para no ser llamado por encantador. Ha venido al rey el tanto de su muerte, e la conclusión que os puedo dar, es que a saz D. Henrique era sabio de lo que a los otros cumplia, e nada supo en lo que le cumplia a el. Dos carretas son cargadas de los libros que dexo, que al rey le han traído. E porque diz que soi magicos e de artes no cumplideras de leer, el rey mandó que a la posada de Fray Lope de Barrientos fuesen llevados. E Fray Lope que mas se cura de andar del principe, cá de ser revisor de nigromancias, fizo quemar mas de cien libros, cá no los vio el mas que el rey de Marruecos, ni mas los entiende ca el dean de ciudad Rodrigo. Cá son muchos los que en este tiempo se fan doctos haciendo a otros insipientes e magos: e peor es, cá se fazan beatos haciendo a otros nigromantos. Tan solo este denuesto no havia gustado del hado este bueno e manífico señor. Muchos otros libros de valia quedaron a Fray Lope, cá no seran quemados ni tornados. Si vuestra merced me manda una epistola para mostrar al rey, para que yo pida a su señoria algunos libros de los de D. Henrique para vos, sacaremos de peccado la anima de Fray Lope, e la anima de D. Henrique haurá gloria: ca no sea su heredero, cá le ha metido en fama de bruxo e nigromante. Nuestro señor &c.* Et jocose quidem, ut aulicorum est etiam in gravioribus Ferdinandus Gomes, sed serio & pro rei gravitate sapientius Mariana lib. 21 c. 7 Hist. Hisp. ab Antonio citatus.

„ Barrientus, inquit, librum Fafiel sic inscriptum ab angeli nomine, qui Adami cuidam filio eum dictavit, invocationes bonorum angelorum ad beneficiendum, malorumque ad malefaciendum continentem se regis jussu igni cum aliis tradidisse ipsi regi scribit in tractatu *Del adivinar y del arte magica*, & quidem invitum: quippe qui existimaret Lupus ipse hujusmodi libros

servari oportere apud fidos quosque, quibus aliis quando uti ad religionem tuendam & idololatrias ac necromantas redarguendos æquum & expedias foret. Sic refert Antonius.

Lupi nostri præter citatos meminerunt Fernandez, Lopez P. III passim, at præsertim lib. 11 cap. 46, 47, 48. Fontana in *Theatro & Monum.* Altamura ad 1469, sed non accurate: Olmedam quidem citat, sed haud parum lectori gratum fecisset, si ipsomet loquentem adduxisset, quod fortè præstabant aliquando nostri Romani vel Hispani.

F. JACOBUS A SANCTO JOANNE.

1456. F. JACOBUS A SANCTO JOANNE Catalanus domus Barcinonensis alumnus medio seculo xv claruit, primusque fuit diocesis Barcinonensis generalis inquisitor, ex quo anno circiter MCCCCL sacrum illius tribunal a reliquæ Catalanæ inquisitoris auctoritate jubente Nicolao V. S. P. divulsus fuit. Eo munere fungebatur etiamnum anno MCCCCLVI, sed paulo post obiisse ex eo conicitur, quod anno MCCCCLIX successor ei datus legatur. De quo legendus Diagus Hist. prov. Arag. lib. 1 cap. 38 fol. 67 c, & lib. 11 cap. 17 fol. 125 a, ubi a Jacobo isto scripta refertur:

Relatio insignis Balearica transfretationis miraculosa S. Raimundi de Pennaforti.

Hanc ille tum juniorem dicebat se a F. Stephano Michaele antiquiore patre & emerito audivisse, propria manu in codice membraneo ad calcem antiquæ vitæ dicti S. Raimundi addidit die VIII julii anni MCCCCLVI, præsertim F. Petro Queralt Aragoniæ priore provinciali XXV. E Latino Hispanice versam Diagus loc. cit. refert. Ejusdem Jacobi meminit Antonius Bibl. Vet. Hisp. lib. x cap. 8 nn. 428 & 429, ubi a Diago dissentiens illum ait in oppido Cervera natum, ibidemque ordini nomen dedisse. Quis amorum scopum attigerit, gentilibus disquirendum ultro permittimus.

F. GASPAR A SANCTO JOANNE.

1457. F. GASPAR A SANCTO JOANNE a patria sic nuncupatus quoddam oppidum est in Perficeto territorii Bononiensis seculo xv in Italia claruit. „ Qui antequam nostræ religionis vestimenta assumeret, omnium consensu inter primos philosophos connumerabatur. Postquam autem multo tempore philosophiam docerat in academia Bononiensi, perpendens mundi volubilitatem, ad conventum S. Dominici ibidem advolvit, in quo & ordini votis nuncupatis se addixit. Tandem postquam pluribus annis sacras litteras professus est, post censuram ab se actam contra homines hæreses labe inquinatos in civitate Bononiensi, per Nicolaum V. P. M. cujus familiaritate dum in minoribus constitutus esset, fuerat delectatus, Foro Corneliensis antistes declaratus est xx maii MCCCCI. Qui ad gregem suum mox pergens, ædes episcopii in melius reformavit, ac optime instauravit. Verum dum moram Ferrariz pro quibusdam negotiis haud parvi momenti expedienti dis protraheret, in conventu S. Mariæ ab Angelis vita excessit anno MCCCCVII circa septembrem, & in aula capitulari cum Fratibus suis prout vivens ipse mandaverat sepultus. Hactenus de eo Leander fol. 125 a, a quo & postea fol. 139 b, inter illustres theologos recensetur. Ughellus verò Ital. Sac. T. II p. 690 addit suam sedem integro septennio sancta probitate & vigilantia ac pietate occupasse, ut eum cum sancta sanctitatis defunctum pia quadam reverentia civis & indigene pro Sancto colentes & habentes in Beatorum nume-

ro haberint. Ejus cum laude meminerunt Vespa- sæc. XV. sianus Florentinus in viris illustribus, Morandus in oratione de B. L. Bombacius *De Bologna illustrata per sancti*, Achilles in Viridario, Bumaldus Miner- val. Bonon. quo teste scripsit

In philosophia quadam acutissima & longe suspicienda.

Quibus addit Rovetta *Summam adversus hæreses, & alteram casuum conscientia.*

Commentaria in xv libros sententiarum, & alia in VIII libros physicorum.

Qui utinam ubi hæc serventur ne prodidissent.

F. JOHANNES BREHALLI.

1457. F. JOHANNES BREHALLI qui & vulgo Brehal Gallus Neutrius domus Ebroicensis alumnus sacre theologiæ magister, licet alibi promotus, non in facultate Parisiensi, vir fuit seculo xv pietate, doctrina & auctoritate celestis. Anno MCCCCLV priorem agebat Parisiis in gymnasio Sanjacobeo, unâ & inquisitorem fidei generalem in regno Franciæ. Ea ratione cum Johanne Juyenali de Ursinis archiepiscopo Remensi, Guillelmo Chartier Parisiensi & Ricardo Constantiensi episcopis ut jam antea anno MCCCCII a Nicolao V, tum a Calixto III, mox ab adepto pontificatu delegatus fuit, qui processum damnationis & mortis Johannæ d'Arc puellæ Aurelianensis vulgo dictæ Rotomagi anno MCCCCXXV rogo damnatæ, recognosceret instante Carolo VII Franciæ rege. Post innumeros auditos ea de re testes, post inquisitiones solemnes in ejus scemina natalium & habitationis locis variis peractas, eam tandem fide puram & moribus integram comprobaram declaravit, ac sententiam mortis in eam latam & inflictam, iniquam, injuriam, & violentam pronunciavit Rotomagi anno MCCCCLVI die VII julii. Suborta verò jam ab anni hujus exordiis in universitate Parisiensi adversus quatuor mendicantium ordines graviore turbatione, adeo ut hi ab illa extorres facti sint, & ab ejus gremio refecari decreto ab ea die xxv maii emanato: occasio erat bulla a Nicolao V paulo ante ejus mortem data & a Carmelitis episcopo Parisiensi oblata, qua nova quædam regularibus concedi videbantur privilegia, nullum officii genus prætermisit Brehallus, ut exacerbatos academicorum animos deliniret, revivisceretque concordia: quæ & brevi coaluit agente Arturo a Britannia principe Richemontii duce, Franciæ comite stabuli. Hic enim peramanter regulares secum assumens, ad academicos in S. Bernardi congregatos deduxit die XVI febr. an. MCCCCVI stylo veteri, novo MCCCCLVII, nec prius abiit, donec mater amantissima filios observantissimos in sinum reciperet, & restitueret in integrum, Quæ ut princeps aggredere, non parum egit Brehallus, qui & in hac causa ita morem gessit academicis, ut & utramque quam sustinebat dignitatem, egregie tutatus sit. Quandiu postea vixerit, hactenus a me non repertum. Ejus leviter meminere Fernandez ad 1292 & Altamura rectius ad 1466, quem annum attingere potuit. Videtis Historiam Acad. Paris. T. V p. 601 & seqq. ubi tamen auctor Brehallum paulo habet iniquius. Vide & *Histoire de Charles VII* a Dionysio Godefroy editam typis regis 1661 fol. p. 901, ubi honorarium Brehallo puellæ Aurelianensis processum recognoscenti e thesauro regio constitutum anno MCCCCII refert. Hæc ejus opera:

De libera auctoritate audiendi confessiones religiosi mendicantibus concessa Tractatus per F. Johannem Brehalli conventus Ebroicensis ord. PP. Predic. doctorem theologum, ac hæresis prævitiatio

inquisitorem. Pluries typis prodit. Apud nostros Parisiensis editio est absque loco, anno & nomine. typographi in 8. par. charact. Goth. cum Engelberti Cultificis defensorio privilegiorum mendicantium, ab adit. Altera editio absque loco apud Andream Boule 1479 in 8 paulo majori.

Procez de la justification de la pucelle d'Orleans. Paris. extat in Regia inter codd. ms dictos de *Brienne* n. 181. & Latine in Victor. cod. 891. Sententia sic incipit: *Nos Johannes Remensis, Guillelmus Parisiensis, Richardus Constantiensis, archiepiscopus & episcopi, ac F. Johannes Brehal de ord. FF. Prædicatorum sacra theologia professor, heretica pravitate in regno Francia alter inquisitor, iudices a SS. D. N. papa moderno specialiter delegati &c. Finis: Acta fuerunt hac in palatio archiepiscopali Rotomagensi anno Dñi MCCCCLVI die VII Julii. Inter testes auditores duo sunt ex ordine, primus F. Seguinus Seguinus S. T. P. decanus sacrae facultatis Pictaviensis ætatis LXX annorum, qui jam aliàs Pictavis eandem Johannam examinaverat, cum primum ad regem Carolum VII accessit. Alter F. Martinus Laurent domus Rotomagensis annorum LVI. Centum & duorum testium in eo processu nominatorum piures tribus annis antea audituri fuerant coram cardinali de Tutavilla archiepiscopo Rotomagensi & F. Cardino Petri ord. Prædic. Videndi & Dionysius Godefroy supra laudatus, & duo libelli, primus Latine & Gallice editus hoc titulo: *Johanna Darcia obsidionis Aurelianensis liberatricis res gesta, imago & iudicium*. Aureliæ, Eligii Gibiet 1583 in 8. Alter a Massono editus hoc titulo: *Histoire de la pucelle d'Orleans extraite des interrogatoires & responses a iceux contenus au procez de sa condannation, & des depositions de 102 temoins ouïs pour sa justification en vertu des bulles du pape Calixte III & l'an MCCCCLV*. Paris. Petri Chevalier 1612 in 8.*

Jacobus Malbrancq T. II de Morinis & Morinorum rebus Tornaci anno 1647 edito in 4. p. 808 sic habet. » Incidi in vetustum codicem ex Watenensibus » utri verisimile est, in Jacobi Blasæi episcopi Audomarenfis bibliothecam translatum (Audomaræo enim præfili Watenensis illa præpositura addicta est) ubi eorum quæ scripturi sumus, hæc præmittitur probatio: *Descriptio situs montis Watinensis cum origine antiqui monasterii B. M. Watinensis ex codice ms. Hanc supradicti montis descriptionem & ejus monasterii originem ego A. D. L. A. de verbo ad verbum excerpti ex quodam libro ms in fol. & membrana exarato & dicato Roberto de Magdalena ejusdem monasterii præposito, cui ms titulus est. C. Epithoma Montium, & ex epistola dedicataria manifeste colligitur librum hunc ms compositum fuisse per F. Johannem Brehall ord. Prædic. S. T. P. & per regnum Francia inquisitorem. Ita ille codex. Hactenus ex Malbrancquo. Ex quibus habetur Brehallum opus scripsisse hoc titulo:*

Epithoma montium, in quo descriptio erat Montis Watenensis quem perjucundum prædicant in Morinis, & monasterii celebris olim super eum extructi nunc vero bellorum infelicitate everfi.

F. LEONARDUS DE VALLE BRIXINENSIS.

F. LEONARDUS DE VALLE BRIXINENSIS vulgo *Brixen* in Norico comitatus Tyrolensis a patria sic nuncupatus Viennæ Austriæ professorem academicum agebat & primatum in ea gerebat anno 1454, quo Pannoniæ rege volente Ladislao IV, legato tum in iis partibus apostolico Dionysio Zecho cardinali S. Cyriaci in Thermis Strigoniensi archiepiscopo jubente, magistri ordinis F. Martialis Auribelli auctoritate munitus, civium Cassoviensium invitatus precibus, Cassoviam vernacule

Cassoviam Hungariæ superioris caput Vienna profectus est instaurandæ ibidem causâ regularis disciplinæ, quod & egregiè perfecit. Sed & plures alios conventus ab eodem Leonardo ad severioris vitæ normam fuisse revocatos ab anno 1454 ad 1457, quibus generalis titulo vicarii fuit præfectus ex P. Jacobi Riech Basileensis ejusdem Hungariæ provinciæ conventuum reformatorem Vicarii generalis ac in officio successoris literis ad Umbertum Cassoviensem lectorem Budæ datis 17 Julii 1457 colligitur. De quibus omnibus videlicet nostrum Sigismundum Ferrarium *Hist. Prov. Hung.* pag. 589 & seqq. Scriptus ab eo liber est hoc titulo:

Tractatus adversus Hussitas de Corpore Christi & de communione laicali. Hunc asservari testatur citatus Ferrarius apud nostros Viennæ Austriæ, sequo codicem ms non semel evoluisse: hancque epistolam propria manu tractatui præfixisse auctorem:

Speſtabilis mi Domine magister civium civitatis Viennensis miles persrenue. De beneplacito gloriosissimi D. N. regis, nec non & R. D. cardinalis legati archiepiscopi Strigoniensis, atque ex rogatu DD. civium Cassoviensium, ex commissione quoque R. P. generalis magistri ordinis nostri, jam cum Fratribus aliquot iter facio ad reformationem conventus nostri Cassoviensis. Rem itaque quam Dominatio vestra petivit mitto (nempe Tractatum laudatum) qua utinam alicui prodesse possit ad efficaciam salutarem. Plura intendebam scribere, sed transitu illo obſistente, expectare cogor meliorem opportunitatem. Feliciter valeat Dominus & fautor meus semper venerandus in Domino JESU. Datum Buda die 7 Junii A. D. 1454. F. Leonardus de valle Brixinensi ord. Præd. conventus Viennensis regens inutilis in facultate theologia universitatis Viennensis.

F. ANTONIUS DELLA CHIESA.

F. ANTONIUS DELLA CHIESA, qui & *Ab Ecclesia* Latine dicitur, quod illustris est apud Insubres & Salutios familiæ cognomen, & ipse Insuber, cujus apud gentilem suum Augustinum *della Chiesa* inter scriptores Insubrum occurrit memoria. Hic Antonium nostrum e Sancto Germano dicit ortum, virum eruditione vitæque sanctimoniam conspicuum, & Comi sive Novocomi Mediolanensis ducatus sanctissimo sine quievisse anno MCCCCLVIII, dum ibidem prioris officio fungeretur. Addit ejus interventu plures a Domino votorum finem optatum se affectos existimasse. Scripsit eodem teste Augustino

Opera theologia jurisque canonici varia & plurima. Quorum pars aliqua lucem aspexit publicam, altera vero servatur adhuc inedita apud Eremitas S. Augustini ejusdem suæ civitatis.

F. LEONARDUS CHIENSIS.

F. LEONARDUS CHIENSIS sic a patria dicitur est, quod in Egæi maris insula Chio natus sit humili quidem, ut nostri observant gentilesque sui, loco, sed qui vitæ morumque integritate, dignitatis, eruditionis, ac præclare gestorum laude, ipsa demum & pro commissis ovibus ac Christi fide vita constanter posita gentem suam, patriamque longe nobilitavit. Ordinem ingressus est & professus in patria, tum exinde in Italiam missus Patavii apud nostros studuit, quæque didicerat variis in provinciæ Lombardiæ utriusque docere jussus est: nam & Januæ in conventu S. Domini, & Patavii sacras est literas interpretatus: demum in insulam suam reversus, Maria Justiniana Chiensis

Chiensis principe, cui fuit ab intimis conscientia consiliis agente & instante archiepiscopus Mitylenensis in insula Lesbo Egæi maris Chiensis vicina promotus est ab Eugenio IV post obitum Dorothei ad annum circiter 1446, missusque ab eodem pontifice ad Græcorum imperatorem Constantinum Palæologum unâ cum Isidoro Rutheno cardinali episcopo Sabinensis sanctæ in concilio Florentino nuper Ecclesiæ Orientalis cum Latina restituendæ firmandæque concordia causa Constantinopolim apostolico de latere legato, datisque administer & comes. Eugenio IV anno MCCCXLVII febr. XXIII defuncto, ac Nicolao V sexta martii sequentis eidem suscepto ambo semper C. P. hærebant unionis decretum ut susciperetur urgentes, sed & fere incalsum, contradicentibus scilicet Georgio Scholario Patriarcha C. P. Isidoro quodam & nescio quo Neophyto aliisque doctoribus Græcis. Tandem tamen cardinalis Sabinensis dictus & Leonardus noster industria sua effecerunt, ut sancta unio assentiente imperatore Senatque (si non facta fuit) firmaretur celebrareturque pridie Idus decemb. MCCCCLII. Verum serius quam suis rebus conveniebat, ad frugem redierunt Græci, neglecto interea Occidentalium principum auxilio, nam anno sequenti capta vi demum est, & ad deditionem obſidione bimestri a Machomete II adacta Constantinopolis misereque vastata, cæsis aut in servitutem abductis cum imperatore Constantino Palæologo principibus promiscuique sexus hominibus. Ex horrenda tamen strage tum a Turcis perpetrata, divino prope miraculo evaserunt & cardinalis & Leonardus noster: & ille quidem Romam reversus est, hinc verò Chium suam repetiit, unde summum pontificem de omnibus in miserando infandoque hoc casu gestis monuit XVI aug. MCCCCLIII. Ecclesiam suam deinceps administrasse videtur quousque Lesbum insulam anno MCCCCLVIII ut Bosius scribit, aut anno MCCCCLXII ut passim alii, Machometes idem armis subegit & devastavit, omnibus Latini ritus incolis fere intereptione deletis, principibus viris, inter quos fortè Leonardus noster, palo suffixis, aliis Constantinopolim in captivitate transmissis. Vitam Leonardus scripsit vir de patria sua & de gente, deque literis benemeritus abbas Michael Justiniani, ediditque Avellini, apud Camillum Cavalli 1657 a quo nostri hauserunt, Fontana in *Theatro* & Altamura ad 1462. Hæc ejus habentur:

1. *Tractatus apologeticus adversus Carolum Poggium Florentinum Eugenio IV secretarium*. Princ. Cum coram præstanti viro Luchino Galuxio mihi admodum amantissimo &c. Ad calcem sic definit: *Ex Lesbo pridie kal. januar. Finit: JESU CHRISTO RERUM OMNIUM EPISCI HONOS & GLORIA. Ab archiepiscopo Lesbi Leonardo editus MCCCCLVI, XXVII decemb. in Mytilena*. Ex veteribus monumentis eruit & edidit abbas Justiniani citatus cum vita ejusdem Leonardus, & Caroli Poggi *Tractatu de Nobilitate*, quibus annotationes suas addidit, Avellini, 1657 ut jam dictum.

2. *Relatio fustissima excidii Constantinopoleos urbis ad Nicolaum V summum pontificem*. Princ. *Fle-re mihi magis licet B. P. & fortè dum gladio impetebat a Teucris, salubrior mors mihi fuisset quam vita &c. Finis: Datum Chii XVI die augusti MCCCCLIII*. Ex cod. ms. Bibl. Vaticanæ n. 4137 in lucem edidit Bzovius noster in *Annal. Ecol.* ad 1453 n. 6, impletque a pag. 84 a, ad 90 b. Et quod mirum Leonardum ordinis Prædic. fuisse aut ignoravit Bzovius aut omisit. Hæc Narratio de *capta C. P.* typis antea prodierat speciatim edita, extatque Romæ in Bibl. Barber. Prodit Noribergæ, Jo. Montani 1544 in 4. Iterum Basileæ 1556: tum Francofurti ad Mæ-

num 1578 in fol. scilicet *Chron. Turcis. collect.* a Phil. Lonicerò T. II p. 84. Meminit *Allatius de consens.* pag. 956 & 962.

3. *Sermo magistri Leonardi Chiensis jam archiepiscopi Mitylenensis, dum esset lector Januensis conventus Prædicatorum*. Princ. *Gen. 49. Non auferetur sceptrum de Juda & dux de femore ejus &c. Cicero Romana eloquentia amnis, cum opportunam quinque partium oratoris distinctionem fecisset, pronuntiationem ultimo loco disposuit &c.* In eo sermone probare nititur: *quod annihilatio Judaica potestatis ex redemptoris incarnatione: 2 quod ex gentium conversione Christiana veritatis amplificatio consequitur*. Finis: *Cum ex gratia Salvatoris habitum sit, si obsequentes ejus mandatis fuerimus, nullum dubium quod præstabit & gloriam sempiternam ad quam &c.* Implet. concio fusior coll. 14, fol. mag. minuto. sed eleganti caractere: extatque apud nostros Parisiensis ad S. Honoratum: ad calcem egregii codicis ms memb. fol. mag. in quo epistolæ D. Hieronymi eleganti manu scriptæ. Qui codex aliàs fuit bibliothecæ monasterii in Hamersleve ord. canon. Regul. ei a magistro Gerardo Wirtroy vicario ecclesiæ Halberstadensis ex testamento datus anno 1479. Ex titulo autem sermonis nostri Leonardus patet ipso tum adhuc vivo scriptum, & huic codici insertum.

Nullus dubito, quin hujus eruditi viri plura extant in bibliothecis delitescens præsertim in Vaticana, quæque lucem mererentur.

Quibus documentis Leonardum hunc ex Justinianorum familia illustri asserat Roverta ad 1461, quem cæteri ipseque abbas Michael Justiniani ab eo citatus humili loco natum testantur, me latet.

F. PETRUS DE MASTRETTIS.

F. PETRUS DE MASTRETTIS Neapoli natus, & in regia S. Petri martyris domo ordinem amplexus his annis clarebat, Isabellæ Claramontanæ Ferdinandi I Aragoni Siciliæ regis conjugis a consiliis sacrisque conscientia arcanis, & in eodem regno adversus hæreses censor, quo munere fungebatur ad ann. MCCCCLVIII. Ejus meminere cum laude Gravina *Pro sacra deposito* cap. 2 n. 28: Vallius in *Comp.* p. 177, ubi fusiorem relationem habet de quodam Isabellæ laudatæ itinere ad patrum suum principem Tarentinum mitigandum & regi suo sponso conciliandum, quod iter Petrus noster qui eam comitatus est, videtur scripto reliquisse. Legendus & Cæsar Engenius *Napoli sacra* pp. 458 & 523.

S. ANTONINUS.

S. ANTONINUS lustrali nomine Antonius, quo & se signabat, & vivens audiebat apud omnes, quod & in suis operibus non ms solum, sed & in quibusdam editis exhibetur: at isto jam quasi oblivioni tradito, priori veluti consecrato communi usu jam Antoninus dictus Etruscus fuit. Florentiæ nobili loco natus est, patre Nicolao de Forcigliori, avo Pierrozzo suæ reipublicæ quater proconsule, quæ tum erat dignitas insignis & magnæ auctoritatis, matre Thomassina ejusdem nobilitatis femina. Anno MCCCCLXXXIX lucem primam vidit, & ex quo per ætatem licuit literis applicitus, juri canonico postea totum se dedit. Anno MCCCXVI habitum ordinis in conventu Fesulano e manibus F. Joannis Domini archiepiscopi postea Raguzini & cardinalis viri sua ætate celeberrimi (de quo nos supra) induit, & tirocinium in cœnobio Cortonensi exegit sub cura F. Jacobi de Ripafracta novitorum

F. SIFFRIDUS TEUTO.

†
3459. **F. SIFFRIDUS TEUTO** natione provinciarum Teutoniae alumnus, vir inter eruditos suæ ætatis nominatus, divinarum scripturarum non Latine solum, sed & Hebraice peritissimus, theologus & Ecclesiastes in utroque genere seu in schola differendum, seu ex pulpito perorandum æque promptus ac eminus, moribus integerrimis, quas ob eximias dotes cum Theodorico Pincerna Moguntinus archiepiscopus & elector, qui ab anno mccccxxvi ad mcccclix in ea cathedra sedit, episcopum Cyrensem in partibus inaugurari obtinuit, sibi que suffraganeum, pastoralisque suæ curæ vicarium ascivit, laudatur a Tritemio suppari, Lusitano, Simlero, Eysingrenio, Pio, Fontana, Altamura, omnibus ad 1470 referentibus, quem annum attingisse haud negaverim, licet antea sedente scilicet Theodorico Moguntino citato potissimum claruisse certissimum sit. Falluntur tamen Tritemius & alii ejus sequaces cum *Cyrenensem* episcopum dicunt, qui certo fuit *Cyrensis* vel ut quidam scribunt *Cyrensis*. Est autem *Cyrrus* vel *Cyrrus* civitas episcopalis sub Hierapoli metropoli in provincia Euphratae patriarchatus Antiocheni, inter Alepum & Euphratem circiter media sita, quam Galli nostri *Quars* vocant. Scripsit autem ac edidit hoc titulo:

1. *Fratri Siffridi episcopi Cirenensis sacra theologia professoris ordinis Prædicatorum determinationes duæ ad archiepiscopum Moguntinum D. Theodoricum. I. An princeps catholicus possit protegere vel permittere usuram Judæis exercere? II. An possit inhibere matrimonium liberum suis subiectis ad bonum principatus? Opusculum editum in ipsis typographiæ incunabilis absque anno loco & nomine typothetæ, Gothico charact. in 4 foliis 24 seu pagg. 48 Theodorico laudato Moguntino archiepiscopo nuncupavit auctor.*

2. *F. Siffridi episcopi Cirenensis &c. ut supra. Responsiones ad quatuor quaestiones: I. An possit absolvi catholicus Judæo usuram exercenti domum locans? II. An contractus venditionis frumenti fraudem sapiat, & sint absolvendi? III. An absolvendi vendentes reditus cum pacto de revendendo? IV. An res rapta possint in pios usus vel suos tuta conscientia converteri a fure vel restituenda? Opus exilè ejusdem editionis ac formæ, ut præcedens in 4 foll. 8 seu pp. 16.*

Hæc editiones quæ Beughemium effugerunt in suis typographiæ incunabilis, extabant Coloniae in Bibl. nostra, & apud S. T. M. F. Henricum Hilden ejusdem conventus alumnus & publicum in academia Coloniaensi professorem theologum, a R. P. Jacobo Quetif visæ anno 1671.

3. *Sermones & collationes reliquissè dicitur, sed mihi non occurrerunt, quæ forsitan alicubi latent neglecta.*

F. ANTONIUS DE CARLENIS.

†
1460. **F. ANTONIUS DE CARLENIS** Neapoli loco nobili natus, ibidemque ordinem amplexus, vir eruditus a Martino V episcopus in partibus ut aiunt, & coadjutor Andreae archiepiscopi Amalphitani cum futura successione electus est & institutus. Andrea verò absente Ecclesiam Amalphitanam annis pluribus rexit, & tandem sub Nicolao V S. P. proprio nomine inivit anno mccccxlix tertio idus augusti, & administravit ad ann. mcccclx quo mortalitatem explevit, & in sua Metropoli in sacello quod sub nomine S. Thomæ de Aquino ipse

erexerat, sepultus fuit. Ejus cum laude meminerunt Vallius in Compendio pag. 153 & iterum p. 184: Ughellus Ital. Sac. T. VII: Fontana in Theatro, Altamura ad 1460. Hæc ejus opera laudantur servata, sic enim aiunt, ms in Bibl. S. Domini-ci Neapoli:

Commentaria super Metaphysica. Extant etiam Florentiæ ms ad S. Marci, Arm. IV n. 62 charta.

Super 1v libros sententiarum, in quorum primo dist. 1 q. 1 citat nostrum Joannem de Neapoli. Sic Gravina in vita hujus Jo. de Neapoli ejus quaestionibus editis præfixa.

Super Magnificat volumen unum.

Hunc scriptorem in duos dividit Toppius, alterum *de Neapoli*, alterum *de Carlenis* agnominatum, utrumque Amalphitanum præfulem præstans, & utrique eadem opera ascribens. Quæ unum & eundem hominem & scriptorem probant, præsertim cum aliunde certum sit, unicum nobis fuisse hujus nominis archiepiscopum dictæ sedis.

F. ANTONIUS DE RISPOLIS.

†
1460. **F. ANTONIUS DE RISPOLIS** Pedemontanus seu Infuber Florentiæ in S. Marci ordini nomen dedit, & e S. Antonini tum priore agentis manibus habitum induit. Hic postea cum ex insula Sicilia in quam se contulerat, Neapolim trajiceret, a piratis captus, Tunetumque ductus, in carcerem detrusus est. Inde tamen quadantenus solutus ac per urbem incedere permittitur, sic egit menses circiter quinque non sine plurimis ærumnis & difficultatibus. Quibus tandem fractus anno mcccclix, octavo idus april. feria vi post Quasimodo, quæ etiam fuit sexta mensis, fidem Christi ejuravit, & Machumetanum se professus est ducta etiam conjuge, ac menses quatuor apostata perseveravit. Audita tum patris sui Antonini archiepiscopi Florentini de quo supra morte sanctissima, ceu de gravi veterno expergefactus in se reversus est, & Deo miserante resipuit: longiusque pulsa uxore & profano Saracenorum ritu, cultum suum regularem induit, & pœnitentiæ resumpsit exercitia. Cum tyrannus Agareus tum abesset, ejus præstolatus est reditum, quo solemnius Machumeticam abiceret insaniam, & christianam publice profiteretur religionem: idque strenue perfecit summo fidelium gaudio Saracenorumque propudio, qui virum omni minarum pollicitationumque arte tentarunt, donec ipsa tandem die jovis in cœna Dñi quarta idus aprilis seu mensis x saxorum impetitus & obrutus grandine, invictum Deo spiritum reddidit. Corpus rogo impostum illæsum nec pilis aut barba tactis in cloacam ejectum a christianis redemptum pretio, miro cœlestique fragrans odore Tuneti in Ecclesia Januensium sub imagine crucifixi conditum est. Hujus martyrii relationem ad totum ordinem scripsit testis oculatus F. Constantius Cyprius, de quo postea inter extraneos & falso nostris ascriptos, quam a Francisco Castillonensi innovatam Leander viris suis illustribus inseruit fol 59.

Alcoranum ab eo Italice redditum indicat Leander, verum F Constantius citatus dicit solum eum curasse, ut sibi Italice a quodam Arabice perito vulgari lingua Itala redderetur.

F. BENEDECTUS MICHELI.

†
1460. **F. BENEDECTUS MICHELI** Aprutinus e regione *de Loreto* vulgo dicta ortus sacre theologiae magister, vir pietate & eruditione celebris claruit circa ann. mcccclix, eratque Ferdinando Neapolitano regi hujus nominis primo a sacris confessionibus. Ejus cum laude meminerunt Vallius in

Compend. p. 158, & Toppius *Bibl. Neapoli*. Vallium emendans, & addens in actis Alphonsi I anno mccccxliii fol. 66 in regio prætorio servatis jam ejus fieri mentionem. Nulla tamen uterque hinc Benedicto ascribit opera, quem scriptoribus forte accensuit Toppius, ut symmystrarum diligentiam acueret, qui quærant an non vir eximius rei literariæ aliquam lucubrationem legarit.

F. JACOBUS FERRER.

†
1460. **F. JACOBUS FERRER** Aragonus natione patriaque & professione Sætabitanus vulgo *Xariva* laudatur a Diago Hist. prov. Arag. lib. 2 cap. 94, ejus tamen ætatem silente, quam Fernandez refert ad 1460. Reliquisse dicunt:

Sermones de Sanctis.

Mirum a Nicol. Antonio omissum Bibl. Vet. Hisp.

F. JOANNES KUNED.

†
1460. **F. JOANNES KUNED** Saxo Lipsiæ ordini nomen dedit, & Academiae in ea urbe erectæ circa ann. mccccxl sacre theologiae magister annis pluribus sacras publice interpretatus est litteras, magnumque sibi fecit nomen, ac de quo illud observatur, dum Germania fere tota in Felicis V papæ Basileensis partes abriperetur, ipsum in Saxonia Eugenio I V imperterritum semper adhæsisse. Floruit ad ann. mccccxl usque, scripsitque plura, quorum hæc suo tempore servata fuisse restatur Anonymus scriptorum ejus universitatis nomenclator & suppar, a Joachimo Jo. Madero typis anno 1660 editus, scilicet:

Quaestiones disputatae.

Sermones de tempore & collationes & alia.

F. JOANNES DE NEAPOLI.

†
1460. **F. JOANNES DE NEAPOLI** tertius hujus nominis laudatur a Leandro fol. 145 b, a quo dicitur vir per totam Italiam concionibus notissimus, & circa mccccxl clarus laudibus præsertim B. Catharinae de Senis a Pio II anno mccccxli albo SS. inscriptæ fusissime ubique prædicatis, qui tandem apud Montepessulanum diem suum obiit, sed annus non notatur. Ejusdem meminit Lusitanus p. 152, Altamura in duos diviserat, alterum ad 1406, ad 1461 alterum collocans, utrumque laudum B. Catharinae præconem, sed seipsum emendat in Append. unumque & eundem agnoscit circa hæc tempora celebrem, & sane non verisimile ante hujus sanctæ virginis canonizationem in ejus præconia ita se effudisse. At tertius nobis est, & necessario distinguendus ab eo de quo ad 1406 egimus, qui de quaestionibus regularibus scripsit, quem certum est ut ibidem probatum ante 1430 opus suum edidisse & ut videtur mortuum. Hic verò tertius non alia reliquit quam

Sermonum volumen & B. Catharina de Senis præconia.

F. PHILIPPUS MARCI.

†
1461. **F. PHILIPPUS MARCI** Ligur Savonenensis vir pius & eruditus & ad mccccxli clarus laudatur hic ex fide Oldoini in Athen. Ligust. ubi testes profert Joan. Vincentium Vercellinum in memoriis Savonen. & Sopranum in script. Ligur. qui dicunt scripsisse

La vita della Beata Suor Caterina da Siena.

Hujus scriptoris cum hætenus non meminerint

nostris, in votis esset, ut certiorum ejus notitiam Sæc. XV. sodales indigenæ dare vellent & hic addere.

F. CONRADUS ASTENSIS.

†
1462. **F. CONRADUS ASTENSIS** a patria in Infubribus sic nuncupatus a Leandro laudatur in Descrip. Ital. Reg xv Lombard. Cispad. in Monteferrato, ubi de eo sic habet: *Conradum sodalitatibus Prædicatorum magistrum non modo prudentia singulari, verum etiam insigni theologia scientia pollentem edidit Asta, uti libris conscriptis est testatus, qui in Dominicana hujus urbis bibliotheca servantur, & nobis sunt visi. Commemoramus de eo abunde in primo libro Vir. Illust. ubi scilicet fol. 45 ejus meminit inter magistros ordinis.*

Horum enim fuit ordine trigessimus ex procuratore in curia Romana generali in comitiis Senis anno mccccxii præter solitum in festo assumptionis B. Virginis volente pontifice coactis electus in locum Martialis Auribelli, quem Pius II ab officio removerat. Ordinem rexit annis fere tribus integritate summa, summo & disciplinæ regularis studio, provincias visitavit, & anno mccccxiv ipso pentecostes die xiiii kal. junii Coloniae Agrippinæ aderat, & conventum ad priora Patrum statuta restituit Fratribus sponte assentientibus, plaudente tota civitate: *Ex actis ejus domus.* At e vivis erepto Pio II, Paulus II anno jam dicto v kal. sept. ei suffectus, Conradum ab officio suspendit, Julianum Naldi procuratorem ordinis generalem, & Romanæ provinciam vicarium instituit, & comitia ordinis Novariæ anno mccccxv indixit ad solemnia pentecostes habenda, in quibus Conradus sponte abdicavit, & quod erat pontificis votum, Martialis communi omnium suffragio priori dignitati restitutus. Exinde Conradus hæc non æquo solum, sed & læto animo ferens Astam se recepit, & totum se litteris dedens post plura egregia ingenii sui monumenta edita podagra correptus ex hac luce migravit anno hujus seculi mccccxx, ejusque obitus in martyrologiis ad xv decemb. annotatur. Hæc ejus scripta:

Opus præclarum & laboriosum, quo dicta B. Thoma de Aquino per materias ordinavit. Sic Leander codicem ms Astæ se vidisse testatus.

Liber decisionum casuum conscientie ms ibidem. Sic Augustinus della Chiesa inter scriptores Infubres.

Commentaria in jus canonicum. Sic Rovetta ad 1460.

Epistola encyclica ad universum ordinem ex capitulo suæ electionis haud dubie scripta, quæ cum actis alicubi in Italia invenietur, nam in actis apud nostros Infubres servatis non extat, quæ aliunde non sunt integra. Legenda & de eo acta capituli Novariensis laudata.

F. GUILLELMUS DE MALLIACO.

†
1462. **F. GUILLELMUS DE MALLIACO** alter Burgundus Castro vernacule *Mailli le Chateau* leucis quatuor circiter ab Autissiodoro distito ortus conventus hujus civitatis alumnus, pater, ut aiunt, jubilatus ibidem obiit anno mccccxii die vii martii, fuitque in Ecclesia ante altare S. Thomæ de Aquino sepultus. Monumenta ejus domus ms in memb. mihi communicata docent plura sua ætate acta scripsisse, inter alia notasse sodales LVIII ejusdem domus Autissiodorensis professos ex quo ad ordinem admissus fuerat, ad diem qua scribere finierat obiisse. Addebat & scripsisse

Tabulare S. Thoma quod incipit Felix Thomas

SEC. XV. &c. In dicta domo servatur ms. Eadem monumenta vidit Soëgius, & meminit anni sui Dominic. T. II maii in supplem. martii pag. 146, sed erratum subrepsit ubi de isto de Malliaco quem Joannem vocat, cum in dicto quaternione membraneo discrete scribatur *Guillelmus*.

F. NICOLAUS D'AYMO.

F. NICOLAUS D'AYMO Siculus Aletii vulgo Lecce in Salentinis ortus, & ordinem amplexus, circa seculi xv medium florebat, vir agendarum rerum peritus & solers, cujus opera ideo Ferdinandus Siciliæ rex in variis legationibus usus est, & cui propterea honorarium quolibet mense solvendum legitur constitutum in archivis regiæ cameræ Execut. 25 anni mccccclxii fol. 154. Sic habet Toppius Bibl. Napol. nulla tamen ejus addens opera, quæ forte a sodalibus suis expectavit subjicienda, aut forte talia censuit:

Acta legationum ab hoc insigni viro susceptarum, modo in iisdem archivis habeantur.

FF. GABRIEL CASSAFAGES, JACOBUS DE BRIXIA & VERCELLINUS DE VERCELLIS.

F. GABRIEL CASSAFAGES, JACOBUS DE BRIXIA & VERCELLINUS DE VERCELLIS theologi primi nominis simul florebat hoc anno mccccclxiii unaque visi sunt laudandi, cum tres ex ordine selecti fuerint, qui cum totidem Franciscanis congregarentur in illa celebri concertatione coram Pio II Romæ in natalitiis Dñi anno citato habita de illa quæstione, *Utrum sanguis Christi effusus in cruce permanserit persona Verbi adunatus, ut corpus ejus in sepulcro eidem persona hypostatice conjunctum permansit.*

Gabriel Catalanus erat, & Barcinonensis patria & professione ut docet Diagus, cui major fides, quam Rovetta, qui de eo agens ad 1453 vult Bononiæ vestem ordinis induisse. Patria verò relicta in Italiam juvenem se contulisse conjicimus, & ex iis Catalanis fuisse, qui plures ea ætate reformationis Bononiæ tum florentis odore allekti, eo se contulerunt, illique sustinendæ ac propagandæ non exiguam dederunt operam. Certum ibidem priorem præfuisse & regentem egisse studii. Tum circa annum mccccclx generalis ejusdem urbis positus inquisitor, ita se omnibus probavit, ut cum exinde Romam anno mccccclxi ad scholam S. Mariæ super Minervam regendam a magistro ordinis acciretur, cum Pius II noluerit officium deserere, sed brevi quarta decembris ejus anni dato facultatem ei contulerit vicarium sibi Bononiæ substituendi, donec regentis Romani munere completo, ad solita sacri tribunalis exercitia ei redire liceret. Quæ videtis apud Fontanam Theatri p. 687, ubi & Pii II breve legendum.

Jacobus de Brixia a patria sic & professione dictus inquisitor in patria generalis anno mccccclx positus, vir & ipse strenuus, & fidei tuendæ incumbens impiger, concertationis laudatæ primus auctor fuit hac occasione. Jacobus de Marchia ordinis Minorum S. Bernardini aliàs focus tum fenex, Brixie conciones habens feriis paschalibus, publice prædicavit fufum in cruce Christi Domini sanguinem triduo mortis divinitati non mansisse conjunctum, nec triduo illo fuisse adorandum. Jacobus noster inquisitor Brixie de re monitus eodem die jussit eam propositionem ceu erroneam, imo & hæreticam ab uno e suis sodalibus e pulpito accusari & impugnari, simulque Jacobo de Marchia mandavit, ut errorem revocaret, nisi quam primum pareret,

diem coram suo tribunali de fide responsuro dixit. Inde magna non solum inter utrumque ordinem, sed & in populo nata discordia, parte Marchiano & Franciscanis favente, parte altera inquisitori suisque sodalibus adhaerente, ita concitatis in se invicem animis, ut alii alios tanquam hæreticos proclamarent. Has turbas ut sedaret Pius II, quæstionem ad suum tribunal & judicium evocavit, diemque solemni habendæ coram se disputationi Romæ ad festum natalis Domini anno mccccclxiii condixit. Convenere ex utroque ordine viri sapientissimi, & cum in majori numero essent, jussit pontifex ut ex utraque parte tres seligerentur unâ congressuri: ex parte Prædicatorum duo jam laudatæ Gabriel & Jacobus dati fuerunt, iisque additus tertius *Vercellinus de Vercellis* a patria ille & professione sic agnominatus theologus magnæ tum famæ hæreticorum & ipse itidem ut & duo sodales censor: ex parte Minorum comparuerunt Franciscus de Savona postea cardinalis *de la Rouëre* a familia sic dictus & tandem sub nomine Sixti IV ad summum pontificatum evectus, secundi nomen taceat, tertius Guillelmus Vaurilongus ab Wadingo cognominatus Gallus Armoricus Dinanensis facræ facultatis Parisiensis magister: hic in actis facræ dicitur Guillelmus Vallerovillonis anno mccccclviii die xxix januarii licentiatas, & inter novem ejusdem licentiæ secundum locum sortitus. "Hunc" inquit Gobelinus, quem hic excipio, sui omnia supra verum extollentes in doctrina theologica monarchiam, & omnium doctorum doctorem appellabant, ac veluti quoddam numen admirabantur, cui theologi Italici generis comparati, vix nomen discipulorum merebantur. Ea res virum contemptibilem reddidit, cum nihil diceret auditu dignum. Galliam & Italiam penetravit Guillelmus gloriosus, Romæque nonnullos deterruit opinione doctrinæ, tanquam ea dicturus, quæ nemo auferret confutare: sed cessit repente doctis curiæ viris, & cristæ cedere superbo. Non vixit paulo post certamen Guillelmus, ex morbo enim correptus obiit Romæ anno sequenti mccccclxiv, uti Wadingus habet. Ad congressum redeo, quem sic describit Gobelinus. "Pulchrum & delectabile fuit audire doctissimorum virorum præclara ingenia inter se contendere verbis, & nunc istum, nunc illum superiorem cernere. Certavere ut decuit coram tanta majestate non sine modestia ac trepidatione viri religiosi. Disputatio tribus diebus in palatio coram pontifice, ac sacro senatu cardinalium & reliquorum prælatorum conventu agitata est. Adeo verò durum & acre certamen habuere, ut media hieme, cum rigerent omnia gelu, in sudorem resolverentur, tantus erat vincendi ardor. Audiebant attentissime consedentes, nec loquentem interturbare quisquam præsumsit. Prædicator primus auditus est, deinde Minor, succedebantque sibi invicem tres viri, & alacres deficientium partes assumebant. Cum satis dixisset visi sunt Minores & Prædicatores, facta est postestas reliquis theologis, quæ vellent dicere. Tum quoque prælium nobile visum, cum Prædicatorum alii, Minorum alii partes tuerentur. Præcipua verò contentio inter duos episcopos fuit, Dominicum de Dominicis Torcellanum, & Laurentium Proverella Ferrariensem (hic magister Parisiensis erat anno mcccccliv die xxix aprilis primus inter quindecim licentiatas) theologicæ sapientiæ peritissimos. Torcellanus qui olim cum Minoribus senserat, mutato proposito ad Prædicatores defecerat: Ferrariensis Minoribus adstipulabatur, & summo conatu sensum impugnabat Prædicatorum. Exitum disputationis sic tandem narrat Gobelinus.

"Pontifex auditorium dissolvit deinde cum cardinalibus plerisque diebus rem tractavit. Major pars sententiam Prædicatorum approbavit, pauci cum Minoribus sensere: Pius quoque cum majori parte fuit, sed non est visum eo tempore decretum fieri declarationis, ne multitudo Minorum, cujus erat contra Turcas prædicatio necessaria offenderetur, in aliud tempus decisionem differre placuit. Hæc Gobelinus lib. xi commentariorum testis præfens & quæ viderat & audierat narrans Pio II ipse a secretis & epistolis, qui tamen in quibusdam circumstantiis erravit: Nam Minorem primum, Prædicatorem secundum auditos patebit ex sequentibus.

Horum trium sodalium nostrorum meminerunt nostrates omnes post Leandrum, qui fol. 140 a sic habet de primo: *Gabriel Barcinonensis ille optimus disceptator, qui aliquando coram Pio II pont. max. circa annum Dñi mccccclxx (erratum in anno pro mccccclxiii) in frequenti prælatorum & doctissimorum virorum cœtu cum maximis viris disceptaverat de materia sanguinis Christi, ut videret licet divinitas fuerit separata a sanguine Christi in cruce effuso & victoriam reportaverat. De duobus aliis sic habet fol. 149 a: Ecce Jacobum de Petris Brixiansem sacra theologia interpretem hæreticorum limam severissimam, & Vercellinum Vercellensem virum doctum & eruditum, florentes circa annum Dñi mccccclxx. Adde ego & jam pluribus annis antea. De eadem celebri disputatione superius narrata agunt etiam Leonardus de Utino sermone in parascève, Silvester de Prierio Rofæ aureæ tract. 3 quæst. 30 in evangelia, Lopez P. III lib. 3 cap. 2, & alii ut Fernandez & Altamura ad 1462. Mirabat vero inter hos nomenclatores nullum esse, qui tribus egregiis athletis hic recensitis ullum de controversia memorata opusculum vel tractatum tribueret: quamvis dubitare non possem, quin plura in ea causa scripserint. Tandem in manus meas venit insignis codex bibliothecæ illustissimi dñi Joannis d'Estrees archiepiscopi Cameracensis a rege Christianissimo designari & papæ Clementi XI oblatus. Qui codex in fol. collectio est tractatum in causa sanguinis Christi editorum, & horum quidam impressi, quidam tantum ms.*

Ejus codicis laudandæ primo veniunt orationes duæ coram Pio II pronunciatæ, prima Franciscani, altera Dominicani. Ambarum exordia hic legere haud pigebit. Titulus:

In Dei nomine Pii secundi pontificis maximi de contentione divini sanguinis inter Minores & Prædicatores coram se habita: & primo Minoribus liber hic incipit.

M I N O R.

"Cogor de pretioso sanguine Jhesu quod sentio dicere, ita jubes sanctissime pontifex maxime. Rem multitudini odiosam aggredior, dicturus effuso sanguini in triduo passionis divinitatem non fuisse conjunctam, neque debitum latræ cultum. Non audiat ubique placatis auribus, allatrabunt omnes mihi qui contra sentiant, meque velut ethnicum & hæreticum devirandum existimabunt, & odiis prosequantur acerbis. Sunt enim multi mortalium, qui dominico sanguini contumeliam irrogari putant, si vel ad breve tempus divinitatis [consortio] privetur, & non semper divinos mereatur honores. Sub pietatis obtentu pietatem ipsam extenuant, non advertentes tanto in nos Domini misericordiam & pietatem fuisse majorem, quanto sese magis exinanivit, & suum sanguinem passus est fieri abjectiorem. Sed non ego impertitæ multitudini loquor, cujus velati oculi occulta & mirabilia de lege Dei nec considerare possunt nec intueri. Non est vulgus idoneus divi-

norum auditor arcanorum. Coram te habeo sermonem, cui revelata sunt secreta celestia. Coram mundi luminibus loquor S. R. E. cardinalibus, episcopis, cæterisque prælatis, divinis & humanæ legis doctoribus. Tu quasi Sol in apostolico throno resides: hi tanquam sidera solium tuum ambiunt, nihil huc non tersum, non emendatum afferendum est: neque mentiri licet in hoc loco nec negari. Non enim est verbum enunciabo quin me circum stantes intelligant: non tantum exprimet orator, quantum capiet auditor. Ad verum in hoc auditorio non ad opinionem sunt verba formanda. Non ergo quid sentiant homines, sed quid sentire debeant quæro, nec mihi plus arrego, quam par est. Homo sum, labi, errare, falli, decipi possum. Ideo cuncta quæ sum dicturus, more christiano Pie pontifex, tuo judicio submisero, & tantum pro veritate asserturus, quæ tuæ sedes verâ esse declarabit, cujus castam & infallibilem esse censuram non ambigo. Tu bellum hoc fines, tu me a latrantium moribus liberabis, tu mihi si male dixerò, si bene, parti adversæ silentium impones. Ego a tuo judicio nunquam discedam. Audi ergo benigne quæ dicam, & cum me audis ordinem ipsium divi Francisci, cujus jussibus pareo, loquentem existimate. Pro Fratribus omnibus unus loquar, atque in primis articulum quæstionis proferam [de] quo cum Prædicatoribus decertamus. *De sanguine Salvatoris in passione fuso contendimus, an separatus a corpore Verbi retinuerit unionem, an amiserit, nos amissam dicimus, Prædicatores retentam.*

Hæc oratio Minoritæ quatuor folia implet per columnas distincta, quam integram libens dedissem, nisi operarum sumptibus parcendum esset. Cæterum in hoc exordio solo animadvertere potest lector, quantum suæ causæ timeret Minor, quia sentiebat hanc menti populi christiani insitam esse communiter sententiam, sanguinem Christi pro nobis in cruce effusum redemptionis nostræ fuisse pretium, ac proinde valoris infiniti, qui a divinitate conjuncta prodire solum poterat. Titulus alterius orationis hic est:

In Dei nomine hic incipit pro Prædicatoibus.

P R Æ D I C A T O R.

"Quod Minores negant, Pius pontifex, de sanguine Jhesu, nos filii tui audacter affirmamus, certumque esse putamus, pretiosum sanguinem, quem Dominus & Salvator noster in cruce fudit, & post diem tertiam ad glorificatum corpus re-sumsit, semper fuisse divinitati conjunctum, nec vel parvo mortis tempore ab ipsa Verbi hypostatica unione permissis divelli. Nec veremur populi voces aut maledicere aut adversari: quin sententiam nostram christianam hic omnes complectantur & laudent, quod maximum est nostræ veritatis judicium, quia nunquam omnino falsum est, quod populi dictitant: nec rursus peritorum judicia formidamus, quorum pars maxima nobiscum sentit. Res deinde adeo per se patet, vivisque adeo rationibus insinuat, ut doctis & perspicacibus ingenis nullo pacto queat videri dubia. Audisti benigne, maxime pontifex, quæ dicta sunt adversus pium Christi cruorem, quæ audies non dubitamus benignius quæ pro ipso errore dicentur. In eo qui dicendo præcessit, Minores audivisti: cum me audies Prædicatores audies. In illo Divum Franciscum Seraphicum, ejusque sacram religionem honorasti, in me hoc die gloriosum Dominicum, præclarum Ecclesiæ fides meumque non contemnendum ordinem decorabis: nec minus attentas nobis aures exhibebis pretiosi sanguinis Domini laudes pro meritis extollentibus, quam illis indigne comminuatibus.

Sec. XV. » Accepisti titulum quæstionis de sanguine Salvatoris in passione fuso, eodemque ad glorificatum corpus resumto, hunc Minores in triduo passionis divinitate nudatum tradunt, nos unitum semper fuisse dicimus: rationes audivisti Minorum, nostras nunc accipe. Pro magnitudine rei brevior ero «.

Hæc actio Prædicatoris duodecim fere folia item ut superior per columnas distincta solidissima est & vivacissima, auctoritatibus sacræ scripturæ & sanctorum patrum doctorumque scholasticorum ad amissum expensis referentissima, in qua & singula adversariorum objecta referuntur & conteruntur, quæ propterea & hic edi mereretur, a quo tamen propter rationem allatam abstinere, solum finem adjicio:

» Manet certa explorataque sententia nullo unquam tempore preciosum Christi sanguinem divinum consortium amisisse. His qui secus assunt, beati apostoli formidanda sententia est apud Hebræos in hunc modum scripta: *Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratia contumeliam fecerit.* Gravissima mereri supplicia Paulus dicit, qui pollutum Domini sanguinem affirmaverit: pro polluto Græci communem dixerunt. Communem Domini sanguinem dicunt, qui divinitate privatum asserunt, consulant ergo sibi, iudiciumque vereantur. Nos sententiam nostram notam fecimus, quæ non erit nostra, nisi tuo fuerit approbata iudicio. Tuum modo est auditis partibus sententiam promulgare, quam de tuo tribunali non possumus nisi justam sanctamque præstolari «.

Explicit de sanguine Christi inter Minores & Prædicatores contentio coram papa Pio facta.

Etsi autem hanc orationem unus tantum ex tribus sodalibus hic laudatis coram summo pontifice videatur pronunciaffe, quin tres illi consocienda suam operam contulerint, nullum dubium.

Post actiones relatas sic legitur:

» Hæc scripsi Romæ ego Frater Mathurinus Espiardi sacræ theologiæ humilis magister, socius reverendissimi magistri Martialis Auribelli de Avinione præfatæ facultatis eximii professoris, ac totius ordinis Prædicatorum generalis magistri dignissimi, raptim quia occupatus pro defensione honoris & libertatum ordinis non potui melius ea, & copiam difficulter habere poterim. Romæ die XVI mensis Julii anno Dñi MCCCCLXVIII «.

De isto Mathurino viro diligenti & curioso agimus postea. Vide ad 1300.

Eodem codice ms laudato est alius tractatus horum trium sodalium de eodem argumento concinnatus, cujus hoc est principium.

» Ex mandato sanctitatis vestræ beatissime papæ, nos tres Frater Jacobus de Brixia, Frater Gabriel de Barchinona, Fr. Vercellinus de Vercellis, omnes minimi theologiæ professores & ordinis Prædicatorum missi per generalem ordinis nostri ad sanctitatem vestram pro causa benedicti sanguinis Salvatoris nostri effusi in pasceve, redigimus in his scriptis auctoritates & rationes, quas in præsentia sanctitatis vestræ superioribus diebus verbo protulimus «.

» Antequam aliquid ex nobis scribamus, protestamur primo, quod nihil intendimus dicere, quod sit contra sacræ doctrinam, sed omnia per nos scribenda subijcimus correctioni & determinationi S. V. cui semper adhærere intendimus. Secundo protestamur, quod non intendimus scribere aliquid de totalitate sanguinis Christi effu-

si in die passionis, hoc est, utrum totum sanguinem effusum in die passionis Christus resumeret in die resurrectionis vel non totum, nec de sanguine circumcisionis, vel de aqua lateris Christi & similibus. Sed solummodo intendimus loqui de sanguine fuso in die passionis & resumto in die resurrectionis, utrum scilicet tali sanguini in triduo mortis Christi divinitas Verbi fuerit unita personaliter, vel ab eo separata &c «.

» Pro fundamento omnium per nos dicendorum, accipimus hanc regulam generalem, quod in * determinatis nunc hujus dubitationis & similibus ad fidem pertinentium, non debemus uti nisi testibus sacrarum litterarum, aut auctoritatibus sacrarum doctorum, aut rationibus sumptis ex sacris litteris. Hæc regula habetur ex beato Dionysio de divinis nominibus cap. 2, ubi loquens de theologia discreta & unita, & respondens cuidam tacite objectioni tandem infert: *Accipientes tanquam regulam formosissimam Christianitatis in eloquiis posita custodiri non multiplicata, non minorata, & inconvertibilia.* Ubi glossæ Linconienfis & S. Thomæ dicunt, *non minorata id est nihil detrahentes, S. inconvertibilia, id est non perverse exponentes.* Et Leviticus ultimo dicitur: *Omnis estimatio scilicet sanctuarii ponderabitur.* Glossa: *Omnis diffinitio sanctis fiat ponderibus;* scilicet ex sacra scriptura venientibus: exteriora enim pondera & philosophorum, quibus vitas hominum pensant nec justa nec sancta sunt. «

» Istita ita prælibatis tres partes faciemus in hoc nostro opusculo «.

» In prima ponemus positionem nostram, & eam probabimus «.

» In secunda ponemus positionem alterius partem, & eam refellemus «.

» In tertia ponemus responsiones alterius partem ad auctoritates & rationes positionis nostræ, & eas refellemus «.

Has singulas partes erudite & nervose prosequuntur. Continet opusculum septem folia per columnas distincta. Titulus in superiori margine alio caractere & fere deletus hic est:

Tractatus de sanguine Christi editus a F. Gabriele de Barchinona inquisitore generali Bononiensi, & Jacobo de Brixia inquisitore Brixienfi ordinis Prædicatorum deputatis cum eorum collega Vercellino de Vercellis a magistro Conrado Astensi generali ejusdem ordinis coram Pio papa secundo.

At quandoquidem rarus est iste codex, in gratiam eruditorum visum est omnium tractatum in eo contentorum indicem hic addere.

Primus, isque typis expressus hunc habet titulum: *De Dei potentia incipit tractatus ad Paulum papam II, compilatus per F. cardinalem S. Petri ad vincula.* Hic erat Franciscus de la Ruere ordinis Minorum.

In hoc tractatu sic habet sub finem: *secundo modo considerando Deum, tunc per suam absolutam potentiam potest Deus præcipere seu acceptare odium sui ipsius, & odium eum stante tali præcepto mereretur, quia divinam legem observaret.* Mirum viro erudito, & qui postea ad sedem Petri evehctus est talem opinionem excidisse. Quasi vero Deus summum bonum possit præcipere summum malum, quale est odium sui, quod non minus repugnat quam Deum seipsum negare, aut mentiri.

Alter etiam impressus est ejusdem Francisci cardinalis dicatus eidem Paulo II de sanguine Christi, & in eo defenditur sententia Minorum effusum nempe sanguinem in cruce divinitati non mansisse conjunctum. Hic fuscissimus est, & ad id tandem devolvitur, ut a pontifice utrique parti adversam suam sententiam ceu probabilem affirmare & sustinere

* f. determinatione

nere permittatur. Hanc utramque Francisci operam Jacobus Philippus de Lignamine Messanenſis doctor medicus Romæ in propriis ædibus in quibus officinam typographicam sibi comparaverat, ut doceretur postea ad 1490 ubi de Philippo de Barberiis, typis Romanis grandiori caractere, quem S. Augustini vocant, impressit, & posteriorem ipsi suo auctori tum summo pontifici Xisto IV dicto nuncupavit.

Tertius tractatus de sanguine Christi, isque ms est sacræ theologiæ magistri Dominici episcopi Brixienſis, qui eum composuit cum antea Toreellanus erat antistes & dñi papæ referendarius, & in diffensione orta inter Prædicatores & Minores requisitus a papa Pio II in congregatione generali cardinalium & aliorum prælatorum curiæ & doctorum, ut votum suum daret, post multa quæ super hac materia pro voto suo dixit, hunc tractatum pontifici in ipsa congregatione obtulit anno a nat. Dñi MCCCCLXIII mense januarii circa principium: sic habet titulus. Tractatus autem continet 30 folia per columnas scripta, in quo sententiam Prædicatorum certiore & sacræ scripturæ sanctorumque patrum auctoritatibus magis contentaneam probat.

Quartus tractatus hunc habet titulum: *Quæstio de relationibus & necessitate fundamenti earum magistri Dominici episcopi Torcellani contra magistrum Guillelmum Varallon Britonem dictum Aquilam ordinis Minorum anno Dñi MCCCCLXII.* Sequitur:

» Ista quæstio mota est propter hoc, quod quidam antiquus magister, & qui multos annos cathedram rexerat, in sermone suo ad populum prædicavit, quod illa verba dicta a Domino in cruce, scilicet *Ecce filius tuus*, fuerunt tantæ efficacitæ & virtutis, quod per illa Johannes potuit esse factus filius naturalis beatæ Virginis: sicut illa verba sacramentalia, *Hoc est corpus meum*, sunt tantæ efficacitæ, quod per illa panis efficitur corpus Christi. Quod cum esset ad Romanam curiam delatum tanquam esset propositio scandalosa erronea & impia, & idem magister ex doctrina aliquorum & specialiter Francisci de Maronis eam defenderet: invitatus ut in corona aliquid dicerem, adduxi contra eum aliqua argumenta & alia etiam post superaddidi, quæ nunc describam ad veritatis investigationem, semper subijciendo ea quæ dixerio iudicio melius sententium «.

Continet undecim folia ut supra.

Quintus continet duas actiones supra relatas Minoris & Prædicatoris. Sextus est Bartholomæi Lapaccii quondam Coronensis episcopi ord. Prædic. de divinitate sanguinis Christi libellus, de quo nos postea ad 1466. Continet tredecim folia longis lineis scripta.

Septimus est tractatus trium nostrorum sodalium supra laudatus.

Octavus est tractatus brevis contra quosdam nullam propositionem de futuris contingentibus fore veram tenentes, per D. Franciscum sacræ theologiæ professorem ordinisque Minorum cardinalem S. Petri ad vincula editus ad Henricum Zoemerem scriptus. Continet tria circiter folia miniori caractere.

Nono. Quæstio quodlibetica disputata anno LXV id est 1465. An in potestate Petri fuerit Christum non negare, postquam Christus ei dixerat, *Ter me negabis.* Tria folia longis lineis miniori caractere.

Decimo plura de veritate propositionum de futuro contingenti.

Undecimo sequuntur conclusiones sententialiter continentes ea, quæ ego Petrus de Rivo dixi in materia de futuris contingentibus, quantum possum meminisse.

T O M. I.

Additur censura theologorum Parisiensium de his relatis scriptis Petri de Rivo de veritate propositionum de futuro contingenti, quam clar. vir Baluzius edidit in suis Miscellaneis.

Sequuntur tandem censuræ similes theologorum Colonienſium inter quos nullas nostras, & Lovanienſium quorum hi laudantur nostras Johannes de Bomalia, Johannes Haërbelle aliàs de Namurco, & Johannes de Rupe in dicta facultate theologiæ professores, ultimus actu legens & regens anno MCCCCLXX mense octobri.

Pro coronide subjicitur statutum facultatis theologiæ Lovanienſis de hac quæstione & similibus, cum brevi Sixti papæ IV, quo Petrus de Rivo infons declaratur. Datum die IX aprilis anno MCCCCLXXIII pontif. II, & lectum ac significatum Lovanii in congregatione generali facultatis apud Prædicatores ultima maii ejusdem anni.

Jam ad nostros sodales redeo de quibus hoc articulo agimus, Gabrieli Casafages Rovetta ad 1453 hæc ascribit opera:

Tractatum adversus hæreses sui temporis.

Præxim procedendi in causis fidei.

Summam S. Thomæ contra gentiles in compendium redactam sed ubi hæc saltem ms ferventur, aut a quo visa, silet pro more; itaque penes eum fides.

Quantum ad Vercellinum de Vercellis, duplicem distinguit Altamara, alterum quem collocat ad 1301, alterum quem refert ad 1360, cui ne fidem habeam, prohibet quod cæteri omnes unum tantum agnoscunt, Leander, Lusitanus, Fernandez, Rovetta, imo & Chronicon parvum ad calcem constitutionum ab editione prima Venera anni 1504 ad ultimam anni 1694, in quibus Vercellinus sub Pio II & in laudata supra concertatione celebris memoratur. Hinc exerratio est apud Lusitanum, quales apud eum plures, cum eum collocat ad 1312, & apud Rovettam qui refert ad 1309, quos docere poterant Leander eum constituens ad 1470, & Fernandez qui ex ipso, quem citat Lusitanus, Alberto Veneto Vercellinum refert ad 1460. Hæc verò sunt quæ illi speciatim tribuunt opera:

Postilla super evangelia Dominicalia.

Sermones quamplurimi per annum.

Hymni & sequentia de Sanctis.

Summa logica, cui titulum indidit, Tetralogus.

Quæstiones in totam physicam & theologiam.

Logica contra Ocham, quam inscripsit, Anti-Ocham.

Ubi vero hæc ferventur sive typis edita sive ms, nullus docet: utinam Vercellini sodales, si apud eos sint, doceant, & hic addant.

F. CHRISTOPHORUS DE MEDIOLANO.

F. CHRISTOPHORUS DE MEDIOLANO †
domus S. Eustorgii ibidem alumnus, insignis fuit dicendi facundia Ecclesiastes, sed & pietate, vitæque sanctitate ac abstinencia severiori vel etiam miraculorum gloria non minus claruit. Primum domus ordinis Tabienſis promotorem & erectorem fuisse voluit, & cum ea anno demum MCCCCLXVIII in comitiis Romanis in conventum acceptata fuerit, primo priore F. Baptista de Carredo constituto in actis, circa hæc tempora Christophorum floruisse necesse est. Pius ex Taegio P. I Monum. Ord. obiisse dicit anno 1464, idem confirmat Rovetta ex relationibus domus dictæ Tabienſis, & in ea mortuum & sepultum. Ejusdem meminerunt Leander fol. 145, b, Razzius p. 280 n. 22 inter claros verbi Dei præcones, Picinellus in Athen. Mediol. & Carrisus in sacro theatro, quibus testibus scriptis

Sermones de tempore & de sanctis, & apparatus ad

M m m m m

32c. XV. conciones ex variis SS. Patrum auctoritatibus confectum. Quæ omnia quatuor voluminibus membranis comprehensa apud nostros Tabienfes asservantur.

F. JOANNES LOPEZ.

1464. F. JOANNES LOPEZ vel Lupi aut etiam Lupi Latine dictus, seniorque nobis hic appellandus, patria fuit vel saltem professione Salmantinus provincie Hispanie alumnus, vir ætate sua morum probitate prudentia & eruditione conspicuus. Sacre theologie magister jam erat anno mcccclxii, quo in comitiis ordinis generalibus Senis celebratis sic in actis de eo legitur, Conventui Salmantino provincia Hispania datus in regentem F. Joannem Lupi Magistrum. Cùm autem apud omnes optimates etiam non comitari haberetur in pretio & existimatione, ab Eleonora Alphonsi Roderici Pimentelli comitis de Benavente filia, Alvari verò de Zuniga vel ut alii scribunt, de Esquina Placentie comitis Hispanie magnatis uxore secunda delectus est scientie arbiter & moderator, cujus illa consiliis quem unum illa viro suo genuerat masculinum Joannem de Zuniga postea S. R. E. cardinalem cum duodenarium adhuc puerum amisisset infirmitate gravi sublatum, votum pro ejus suscitacione ad Deum sub intercessionem S. Vincentii Ferrerii ante paucos annos nimirum mcccclv in album SS. relati nuncupavit, vivum recepit, votique rea Placentinum cum viro a fundamentis erexit cœnobium sub invocacione ejusdem sancti summo viro arbitro ac humini dicatum, quod non edificiorum modo majestate, sed & quos abinde tulit egregios, filiorum sanctitate fulget. Hinc sum jute colunt & habent Hispani nostri hujus domus auctorem Joannem hunc Lupi: eam verb erectionem seu fundacionem Tamajo in martyrologio Hispano T. IV. refert ad ann. mcccclxiv. Quo demum anno decubuerit & ubi, nullus certo profert, Lopez tamen junior de quo mox Histor. gener. P. III lib. 3. cap. 5 pag. 193 a, mortuum indicat Placentiam in domo quam nostri inhabitabant, interea dum quo modo extat edificaretur, & in ecclesia dicta S. Domingo el viejo, quæ nobis tum usui erat jamque etiam ad nostros spectat, sepultum: unde colligas ante mcccclxxvi obisse, cum eo anno ad novam domum transferentur. Ejus cum laude meminerunt Lusitanus, Pius P. II Lib. 3. col. 11 ad 14 12. Fernandez rectius ad 1470. Altamura ad 1422 & etiam in Appendice ex relatis emendandus. Hæc ei opera tribuuntur a Lopez juniore citato cap. 1:

1. La vida de san Vicente Ferrer a instancia de la duquesa de Placencia y Vejar D. Leonor Pimentel &c. Hujus meminit F. Vincentius Justinianus Antist. Aragonus in sua ejusdem sancti vita; Joannes Marieta & Vossius de Hist. Lat. pag. 554.

2. La vida de nuestro padre santo Domingo y otras historias de la orden. Fernandez addit libros esse quinque vitarum primorum ordinis Patrum & Beatorum.

3. Un volumen de sermones y otras cosas.
4. Opus eruditum contra superstitiones Judæorum. Sic Fernandez sermones & controversias adversus Judæos vocat Lopez junior P. II, Lib. 1 c. 42 §. 2 & autographa servari asserit in Bibl. Eccl. Cathedrali Salmantina.

5. Altamura in Append. addit sed sine teste Compendium SS. Rosari, cui in hoc parca mihi fides. Hinc enim seniori centio Altamura asserere, quod est junioris.

Præter citatos videlicet Egidium Gundisalvum Abalensem Teatro de las Eccl. de España T. II, ad Joannem de Zuniga cardinalem Archiepiscopum Hispanensem. Sed præ cæteris legendus Nicolaus

Antonius Bibl. Hisp. Vel. Lib. 2 cap. XIV pag. 216 n. 792, ubi hæc habet:

Joannes quidam Lopez Dominicanus vulgari lingua Castellæ reddidit.

Los evangelios de este Aviento hasta la Dominica in pasion.

Ducissa Atevali (Eleonora nempe supra laudata) rogatu, quæ Zamora edita anno 1490 in 4 fol. vidit D. Thomas Tamajus de Vargas. Nescio an alius sit Joannes Lopez de Salamanca, quem Dominicanum ad ordinem receptum in cœnobio S. Stephani ejusdem urbis scripsisse contra versus contra Judæos Agidius ait Gundisalvi de Avila in Salmantina historia, atque item Joannes Lopez Salmantinus, quem laudat Antonius Senensis in Bibl. Domin. quem ait ad præces D. Eleonora Pimentellæ comitissæ Placentinæ scripsisse B. Vincentii Ferrerii vitam. Sed quod ex Vinc. Justin. Antistio in ejusdem argumenti commentario adjungit æqualem eum vixisse eidem B. Vincentio qui anno 1418 aut sequenti ad superos abiit, falsum est, cum Eleonora Pimentellæ uxor secunda fuerit Alvari Stunica secundi comitis Placentinæ & primi ducis de Arealho ac de Bejar catholicorum regum tempore. Hæc tamen Antonius. At cum jam certam habeamus ætatem nostri Joannis Lopez ex capit. gen. Senensi 1462 & ex fundacione conventus Placentini, jam nullum dubium, quin idem sit etiam hujus versiohis Evangeliorum Hispanæ auctor, qui saltem puer erat aut adolescens cum mortuus est S. Vincentius.

F. NICOLAUS DE DACIA.

1464. F. NICOLAUS DE DACIA ab omnibus nostris nomenclatoribus omisus, vir tamen sculo xv insignis, sacre theologie magister, ac philosophus præsertim in astronomia eruditus, solers & curiosus vivebat etiamnum anno mcccclvi, quo scripsit opus hoc titulo:

Incipit prologus in primum librum Anaglypharum editus per magistrum Nicolaum de Dacia in theologia magistrum, & factum fuit (suppl. opus) in villa Mariologia in conventu Prædicatorum, cujus erat Frater de natione Ungria (sic) anno Domini nostri Jhesu Christi 1456 quod opus est magna resolutionis in astronomia.

Quo ex titulo discimus Hungarum fuisse, & agnomen de Dacia ab ejus regni regione quæ apud veteres Dacia dicebatur sive sit Transilvania sive alia accepisse, non autem a provincia in historiis nostris Dacia nuncupata, quæ Daniam Sveciam & Norvegiam complectebatur: Quodnam autem illud oppidum Mariologium, in quo conventus ordinis de natione Hungaricæ, mihi incognitum.

Hujus operis sic habet prologus: Florentis (sic) quondam vetustatis traditio nomenclata, ejusdemque rei in diversis locis iteratio tridola librorum, nunc vero quorundam frequens inopia modernorum diligentis circa scientias mathematicas generasse videtur offensam, eaque de re nonnulli imò quamplurimi quasi prædictorum obstaculis retenti pallii (vel passionem) motivam, quam ad horam se poluerant, ab hujus veritatis infallibili sapientia penitus retraxerunt. Aliud equidem ingressandi (sic) virus abhorrendum memoratæ sapientie præstitutum est connexio, aliquantulum convenientia ac prope benivolentia quorundam librorum nigromanticorum quæ chlamyde facultatis astrologicæ circumamicta, velut pseudo simplicium intelligentiam in errorum propellere præcipitum elaborant: sicque illarum superstitiosarum falsitatum prætextu involata, sincera, imò necessariz astrologicæ veritates deserta totaliter deseruntur, perduntur, nec non

inferiorum detractorum latratibus corroduntur in contrarium nemine renitente. Hos redarguens flos & decor ille venerabilis Albertus magnus in libro suo, qui speculum intitular in proemio ubi sic dixit: quod occasione quorundam librorum, apud quos non est radix scientiæ, qui cum sint veræ sapientiæ inimici, id est Domini nostri Jhesu Christi, qui est imago Patris & sapientiæ, per quem facta sunt secula, catholicæ fidei amatoribus merito sunt suspecti. Placuit quibusdam igitur magnis viris, ut libros quosdam alios & forsitan innocuos accusarent, in quibus quidem nobilis & occulta veritatis doctrina, apud bonos & graves abominabiles reddiderunt: sicque duæ illæ magnæ sapientiæ, quæ astronomiæ censentur nomine, tam sapientibus quam ignorantibus in naufragam sunt conversæ. Hæc ille. Placuit igitur aliquorum venerabilium instantiis nobis devictis, de utilioribus quæ astronomiæ astrologiæque libris, (deest continentur) quorum doctrina orthodoxæ fidei secundum sententiam venerabilis doctoris jam præallegati minime noscitur derogare, ad utilitatem audientium, scientiæ commendationem, conversationemque, nec non & evitacionem prolixitatum eorum quæ in antiquorum codicibus diffusius enarrantur, cuidam compendiosæ compilationi obnixius insudare.

Cujus titulum Congeriem anaglypharum astronomica facultatis libuit nuncupari. Congeriem dicimus, quare diversorum actorum (sic alias actores res vocabant, quos nunc dicimus auctores) dicta in unum recolligendo abbreviamus: anaglypharum quod sonat eminentiam picturarum, quare utiliora & magis proficua depingendo cum persuasione refecatione præfens opusculum decuit exornare: eaque de re hoc ipsum in quatuor partiales libros dignum duximus distinguendum.

Quoniam igitur omnium vere philosophantium in hoc sententia noscitur concordare, quod in superiorum tam syderum quam orbium consideratione primo speculanda occurrunt corporum ipsorum substantiæ, quæ sui motus varietate diversam in protelato temporum processu inculcationem nem hujus artis inexperorum intellectibus solent instigare: idcirco primus noster hujus operis partialis liber erit de motibus corporum suorum per cœlestium & suarum partium, nec non partium sibi & suis partibus ex eorum motu contingentibus secundum quod astronomica facultas ad ea se extendit.

Secunda verò facie quare prædictorum superiorum corporum generales ad inferiora se offert influentiæ intuendæ, eapropter post motuum diversitatis declarationem, ipsarum influentiarum, quæ secundum motus prædictorum corporum, planetarum scilicet, nec non & stellarum fixarum orbiumque diversitatem, accessum & recessum, stationem, directionem, retrogradationem teste philosopho diversimode variantur, generaliter tradere satagemus.

In tertio autem libro quædam notabilia per quæ solers medicorum peritia urinæ multiloquio, pulsu venarum vario quandoque non attento, status ægrotantium morbique causam cognoscere poterit, breviter perstringemus.

In quarto verò & ultimo, ordine licet præposterò, quædam delectabiles jocundæque geometriæ dimensiones arithmeticas, nec non admirandas proportiones sine quibus astronomica proportio censetur sterilis claudere concupimus.

Legentium insuper in his quæ sequuntur experimentorum tamen reverentiam quoad possumus deprecamur, quatenus utile si quid compendiosum repererit, grates referant omnium instructori. Ubi

verò emerferint aliqua quæ crudo sermone congesta, & occasione offerant detrahendi, revolvant antiquos, quorum nomina juxta eorum auctoritatem ponemus, videant tabularum discordantiam, diversorum pariter & opinionem. Parcant equidem novellæ compilationi, quæ quia primitus jam orditur ante conceptus completionem, petimus astantem non succindi.

Incipiunt rubrica libri anaglypharum astronomia in duos libros divisi. Primus liber dividitur in tres differentias, quarum prima est de motu & habitudine trium sphaerarum altiorum & continet quinque capitula. Secunda est de motibus septem planetarum & eclipsis luminarium, & continet octo capitula. Tertia est de cosmometria, geometria sive mensuratione universi, & continet quinque capp.

Secundus liber anaglypharum continet Summas septem, quarum prima est de scientia introductoria in magisterium judiciorum astrorum, & continet 17 capp. Secunda est de 120 conjunctionibus planetarum, & continet 8 capp. Tertia est de revolutionibus annorum mundi, & continet quinque differentias, quarum prima est de scientia cognoscendi generaliter accidentia contingencia vulgo, & continet 4 capp.

Secunda differentia est de significatione planetarum secundum eorum latitudinem, directionem & habitudinem ad solem in anni exordio. Tria capp. Tertia differentia est de speciali planetarum operatione in revolutione anni. 8 capp. Quarta differentia est de scientia durabilitatis regnantis. 5 capp. Quinta differentia est de descriptione orbis universi, & convenientia planetarum & signorum ad ipsum. 4 capp.

Hujus operis liber primus extat Parisiis in Regia cod. ms 5874 qui collectio est similium de astronomia tractatum, ætatis auctoris chartaceo a fol. 306 ad 329, & ex quo hætenus relata excepi.

Liber secundus extat in Colbert. cod. ms 1912 fol. chart. huncque titulum habet præfixum: Secundus liber anaglypharum continet septem Summas quarum prima est introductoria, continens xviii capp. &c. Summæ secundæ cap. iv refert conjunctiones celebres factas & faciendas ab initio mundi ad annum mdc. Inter alias sic habet: Quarta erit anno Christi mcccclxiii completo cclx diebus, xvii horis, xiv minutis & xli secundis in piscibus &c. Dolendum opus esse imperfectum & superesse tantum xvii folia.

Ibidem tamen est, sed etiam imperfectus liber tertius anaglypharum, qui est de industriis astrologis circa scientiam medicina.

Teste Tomasino in suis bibliothecis Venetis inter codd. mss Alexandri Zilioli extat Nicolai de Dacia opus anaglypharum fol. Ex quo si sit integrum, majorem hujus auctoris notitiam dabunt forsitan indigent.

Postquam autem his nostris temporibus diligentia & experimentis ac observationibus recentiorum scientia astronomica eo perfectionis evecta est, ut accuratior esse non possit, non ideo hunc auctorem nostrum laudo, quasi putem jam magni faciendum: sed forte curiosum non pœniteret scire quæ seculo xv de rebus cœlestibus ratiocinarentur, vel etiam plura quæ illis temporibus acciderunt, quæque noiter Nicolaus refert, cognoscere.

F. SALVATOR COTETE.

F. SALVATOR COTETE Neapoli ortus ibidemque ordinem amplexus, theologus insignis a Ferdinando I Neapolitano rege summo pontifici, ut ad sedem Massalubrensem promoveretur, fuit

Sic. XV. commendatus per diploma in *Communi* 1, 1464 fol. 15 a *T* registro in monasterio Montis Oliveri Neapoli servato aliâs archivi regii. Sic habet Toppius Bib. Napol. Ejus tamen nulla prodit opera, sperans forsitan a suis fodalibus addenda.

F. SIMON DE FLORENTIA.

F. SIMON DE FLORENTIA Etruscus a patria sic dictus ac in eadem ad S. Marci ordinem professus his annis florebat. Extat in ejusdem S. Marci bibliotheca inter codices ms Arm. III n. 75

Legenda pro predicatoribus singulariter abbreviata B. Catharine de Senis Sororis de penitentia S. Dominici ord. Pradic. cum effigie ejusdem Beata in principio. Ad calcem sic legitur: *Hanc Legendam cum bulla canonizationis fecit scribi F. Simon de Florentia in conventu Panormitano insula Sicilia anno Dni MCCCXLIII ex elemosynis sibi collatis a diversis personis.*

Non hunc Simonem hic laudo ceu compendii hujus auctorem, sed ut sub ejus nomine Anonymi auctoris servetur memoria.

Sequitur eodem codice membraneo, *Historia seu vita S. Thoma de Aquino cum ejus oratione in fine.*

Quæ sit illa vita an a Guillelmo de Tocco, an a Bernardo Guidonis, an ab alio scripta, si hic addant codicis possessores, haud ingrato operam dabunt.

F. BARTHOLOMÆUS PENADES.

F. BARTHOLOMÆUS PENADES Aragonus seu Catalanus natione in domo Valaqueriensi ad ordinem admittitur, sed in Ilerdensi postea transfatus vir fuit seculo xv medio religione & eruditione conspicuus. Ad legendas in sacro palatio sententias baccalaureus assignatus fuit in comitiis ordinis vel Avenione 1442 vel Divione 1444 coactis. Ad suos redux variis functus est in sua provincia muniis, & tandem in cap. provinc. Perpiniensi anno 1461 compromittentibus electoribus in magistrum ordinis Martialem Auribelli præsentem, ut quem vellet iis præficeret, ab isto Bartholomæus iis datus est provincialis, summaque ab omnibus approbatione acceptus. Sic refert Diagus Hist. prov. Arag. lib. I cap. 40, additque post administratam summa prudentia & vigilantia provinciam, in comitiis ordinis Novariæ anno MCCCXLV habitis, præcibus urgentissimis ab eodem Martiali litteras missionis ubi officio obrinuisse, quas eodem anno die natiuitatis B. V. in cap. provinc. Podii Cerdani fulminavit, liberque studiis se reddidit. Ejus meminit Fontana in Monum. ad 1444, & addit cum scripisse

Volumen de hæresibus hæreticisque suorum temporum. Testes adducit Lopez P. V, & Lucarinum de scriptoribus ordinis.

F. HENRICUS KALT-EYSEN.

F. HENRICUS KALT-EYSEN ita vernacula lingua cognominatus, quod Latine interpretantur de *frigido ferro*, Kalt enim Germanis *frigidum*, Eysen verò *ferrum* fonat, sua vir fuit ætate clarissimus, Teuto natione, patriæque Confluentinus, in arce principis Trevirensis, quam *Ehren-breitstein* vulgo dicunt nobili loco natus, adolescensque ibidem ordini aggregatus. Ut felicissimo erat ingenio, semper deinceps seipso major evasit. Post exacta Viennæ Austriæ, tum & Colonie Ubiorum studia in hujus posterioris civitatis academia sacras

litteras e superiori loco publice interpretatus est, sic scholæ & discipulis addictus, ut non secus verbo Dei ad populos habendo instaret, ac in utroque genere ingentem jam tum sibi peperit famam. Lauream magisterii in illa sacra facultate adeptus, sanctæ fidei per Germaniam generalis inquisitor institutus est, quo munere Moguntia fungebatur ad annum MCCCXXIV, interea & in illa civitate & in vicinis, Confluentia etiam in patria conciones assidue habebat. Coacto verò anno MCCCXXXI concilio Basileensi eo vocatus se transtulit, ac plurimum emicuit: nam cum anno MCCCXXXIII advenissent Bohemorum orphanorum (sic se nuncupabant sectæ illius homines) legati, & eorum articulos Udalticus presbyter e legatis unus proposuisset, ad tertium de libera verbi Dei prædicatione oratione prolixâ per tres dies continuos respondit noster Henricus, & hereticorum argumenta omnia sapientissime confutavit ac revicavit cum summa totius synodi approbatione. Ex his verò fuisse videtur, qui anno MCCCXXXVII insurgente adversus summum pontificem synodo Basileam reliquere & Ferrariam ac exinde Florentiam se contulere: nam Eugenio IV acceptus fuit in primis, adeo ut evescto anno MCCCXLIII ad Ecclesiæ Argolicensis insulas nostras Bartholomæo Lapatio sacri palatii magistro, mox ei a pontifice suspectus sit Henricus ad idem munus magisterii, quod annis decem circiter cum summa laude gessit. Hoc dum fungitur officio, Nicolaus V eum ad Lovaniensem academiam legatum suum mittit apostolicum III nonas julii MCCCXLVIII mandata de generali Ecclesiæ reformatione apud se constituta laturum. Quem honorifice tota recepit & audivit universitas, rectorisque sui Henrici de Campo lingua gratias ei maximas egit atque SS. pontifici, quod dignatus fuerit suæ devotæ filia inter mille sollicitudines recordari, & tam celebrem negotiorum promotorem suæque sanctitatis oratorem mittere, uti in Fastis academicis Lovaniensibus cap. 14 n. 30 p. 333 refert Valerius Andreas. Ad archiepiscopatum exinde Nidrosiensem in Norvegia (vernacule *Tronheim*) simul & Cæsareensem promotus est ab eodem pontifice III kal martii MCCCCLII, ut probant ex libro *Provisionum*, quam Ecclesiam cum annis circiter tredecim rexisset pastor meritissimus, apud suos fodales Confluentinos se recepit, apud quos carnis argastulo liber ad Deum evolavit, fuitque ibidem in Ecclesia sepultus sub tumulo, cui insculpta hæc epigraphe etiamnum legitur:

Anno MCCCCLXV secunda octobris obiit reverendissimus in Christo pater & dominus D. Henricus Kaltsen ordinis Prædicatorum sacra theologie professor, egregius quondam lector sacri palatii, hæretica pravitate inquisitor, & sanctæ Crucis prædicator, archiepiscopus Ecclesiarum Nydrosiensis & Cæsariensis, filius hujus conventus.

Idem epitaphium in alia parte ejusdem sepulcri iterum paucioribus verbis reperitur hoc modo:

Anno MCCCCLXV secunda octobris obiit R. D. Henricus a Kaltsen ord. Prædic. SS. Palatii magister, archiepiscopus Nidrosien. & Cæsarien. filius hujus conventus.

Ejus cum laude meminerunt plures, sed & plerique emendandi: Lusitanus qui pro *Nidrosiensi* corrupte *Medrosensem*, Valerius Andreas in Fastis acad. Lovan. citatis qui *Caltsen* pro *Kaltsen* scripsere: noster Vincentius Baron lib. v Apolog. sect. 1 a. 2 §. 1 p. 247 Anglum dicens pro Germano: Altamura qui in duos dividit, alterum Henricum Cæsareensem archiepiscopum ad 1365, alterum Kaltsen Nidrosien. simul & Cæsareen. ad 1465 referens: Fontana in Theatro, ubi ad 26 septemb. mortuum asserit. Legendi potissimum Aeneas Sylvius Piccolomineus *De vocatione Bohemorum ad*

VOL. III.

concilium Basileense in historia sua Bohemia, quam Orwinus Gravius edidit in *Fasciculo rerum expendarum* anno 1535 Col. Agrip. p. 235. Joannes Cochleus *Hist. Hussit.* lib. 6 ad 1433 p. 250, ubi sic habet: *Respondit ad tertium articulum Henricus cognomen Frigidum ferrum theologus ordinis Prædicatorum dies tres &c.* Tritemius de *Script. Eccl.* p. 326. Eysengrenius ad 1463, ubi *virum disertissimum scribit, non minus vita quam eloquentia spectatum, theologorum suæ ætatis principem, inter Germanos scilicet: Joannes Nyder æqualis Formicarii lib. 3 c. 1 ubi eum dicit, sacra pagina professorem & inquisitorem: & cap. 3 Henricum de Confluentia nuncupat Moguntia rum morantem: & lib. 5 c. 8 plura ab eo audita ubique narrans: Henricus Pantaleo Prosopograp. P. II ad 1457, qui licet alienus a religione catholica virum candide & egregie commendat: Bellarminus, Labbeus, Miræus, Sixtus Senensis, Sebastianus de Olmedo, ac denique Federicus Steill *Ephemer. Dominic.* ad 2 octob. p. 513 & seqq. ex quo ceu oculato teste epitaphia duo supra relata excepi, & ex eodem seriem operum in conventus Confluentini bibliotheca etiamnum servatorum hic adjicio. Octo igitur anno 1688 ibi adhuc habebantur volumina ms seu totidem Kaltsenii collectiones:*

VOL. I.

1. *Quadragesimale a feria IV cinerum usque ad Dominicam in albis.*
2. *Sermo in Parasceve de septem verbis Domini in Cruce.*
3. *Sermones in festis pentecostes & SS. Trinitatis.*

VOL. II.

1. *Tractatus contra lusores alearum.*
2. *Resolutio P. Joannis Schadland an liceat Ecclesia gerere bellum? Hic erat ex ordine & centum circiter annis ante Henricum obiit. Videtur supra ubi de eo ad 1373.*
3. *Quæstio an liceat libros divinos in vulgare transferre?*
4. *Tractatus de philosophia & partibus ejus.*
5. *Miscellanea spiritualia de religione.*
6. *De reddenda ratione Prælati ex B. Humberto. Nempe magistro ordinis V.*
7. *Dialogus de statu religioso inter patrem & filium ex Malogranato abbatis aula regia.*
8. *De remediis utriusque fortune ex Francisco Petrarcha.*
9. *Epistola Petri Blesensis ad Theodorum monachum ad episcopatum assumptum.*
10. *Homilia varia. De militia spirituali. De militia christiana. De filiis prodigo & provido. De turture.*
11. *Epistola S. Joannis (nempe Chrysoctomi) episcopi in exilio constituti, quod nemo possit ledi nisi a semetipso.*
12. *Tractatus contra articulos Hussitarum.*
13. *Tractatus contra Fratrem Nicolaum ordinis S. Wilhelmi.*
14. *Tractatus contra detrahentes prælati in sermonibus.*
15. *Tractatus de universalibus juxta mentem S. Thoma.*

Monet hic Federicus Steill aliâs hic fuisse tractatum crassitudinis unius digiti, qui manu plagiaria abscissus fuit & surreptus.

16. *Modus examinandi hæreticos.*
17. *Examen Beghardorum inquisitoribus deserviens.*
18. *Tractatus de confessionum audientia.*
19. *Tractatus de incarnatione filii Dei.*

1. *Quarimonia studiorum ac librorum in bella.*

2. *Tractatus de discipulorum instructione.*

3. *Tractatus de reformatione duobus quorum primus incipit: Amputa opprobrium quod suspicatus sum: Alter in medio voluminis: Anser opprobrium meum &c.*

4. *Sermo de laudibus beatae Virginis. Pr. In eam natum est.*

5. *Sermo consolatorius merentium.*

6. *Sermones varii habitus Moguntia in Ecclesia Metropolitana cum variis synodalibus orationibus.*

7. *Panegyris amplissima in laudem S. Thome Aquinatis.*

8. *Actus promotionis licentiarum juris Colonia a P. Kaltsen habitus.*

VOL. IV.

1. *Tractatus de viro completo & perfecto.*

Hunc verò tractatum Bartholomæi de Bolfenheim factum esse conjicio Vide supra ad ann. 1385 ubi de eo.

2. *Tractatus de SS. nomine Jesu.*

3. *Tractatus de nomine B. V. Mariae.*

4. *Epistola Petri Blesensis, post quas aliquid excisum ad crassitiam medii digiti. Sic monet dictus Stellius.*

5. *Bernardus de præcepto & dispensatione.*

6. *Index capitulorum libri S. Augustini de libero arbitrio.*

7. *Aureum memoriale confessorum & sacerdotum in pergamento nitide scriptum.*

8. *Speculum devotionis Rhythmicum cum aurea fabrica & gaudiis B. Virginis. Hoc integrum edidit Stellius citatus a pag. 524 ad 546. In quo piissimos scriptoris erga B. Virginem affectus sentias: in ejuscemodi enim amor filialis & tener quæritur, non elegancia.*

9. *Propheta seu conjectura Joachimi abbatis super statu & processu cleri.*

10. *Tractatus quomodo qui præsumt se debeant habere cum mala exorta perseverant, ubi multa de Ecclesiæ regimine contra Schismaticos ad Conradum episcopum Moguntinum. Hic Joanni Massavien. anno MCCCXIX mortuo susceptus est, & obiit anno MCCCXXXIV juxta Bucelinum.*

11. *Conjectura quod finis mundi prope sit.*

12. *Sermones varii de adventu. De omnibus Sanctis. De S. Maria Magdalena. De translatione S. Thome de Aquino &c. De XI millibus virginum.*

13. *Tractatus de arte sermocinandi. Alius de laudibus S. Thome.*

14. *Sermones capitulares Vienna habitus ab auctore ibidem studente anno MCCCXIV.*

15. *Ad archiepiscopum Conradum Ryngraff Moguntinum recommendatio episcopi & ordinis pro præsentatione Fratris.*

16. *Sermones adventuales & in Cæna Domini.*

17. *Tractatus de oratoria institutione applicatus ad B. V. Mariam.*

18. *Tractatus de modis decipiendi antichristi.*

19. *Sermones aliqui habitus in Cartusia & summa ad Moguntina anno MCCCXXIV & Confluentia &c.*

20. *Sermo in festo S. Dominici Colonia anno MCCCXXVI, & alius in assumptione B. Virginis.*

VOL. V.

1. *Passiones Christi predicabiles.*
2. *Item sermones de corpore Christi.*

VOL. VI.

1. *Tractatus de tentationibus.*
2. *Tractatus de morali Babylonia, & ejus per vitia constructione.*

3. *Tractatus de septem psalmis penitentialibus, & modo orandi.*

4. *Epistola magistri Samuelis ad Rabbi Isaac probans Christum incarnatum fuisse.* Haud dubie quam nos Alphonfus Bonihominis ex Arabico Latine vertit. Ad calcem, inquit Stellius citatus sic legitur: *Iste Sexternus pertinet honorabili viro & discreto magistro Henrico Kalteysen sacra pagina doctore eximio, nec non heretica pravitate inquisitori ordinis Predicatorum in Basilea priori cum recommendatione F. Conradi Coci ejusdem ordinis.* Hinc discimus & Basileæ aliquando priorem egisse.

5. *Tractatus contra Judæos, & Moralizatio de templo Salomonis.*

6. *Tractatus de regibus qualiter regnare debeant.* Appendix chronica de Norwegia, Dacia & Suecia.

7. *Declaratio quorundam dubitalium circa acta seu dicta per spiritum in Meyerick, que decernit F. Joannes de Essendia ord. Predic. conventus Westaliensis sacra theologia professor.* Qui spiritus apparuit anno mccccxxxvii in ducatu Clivensi. Tractatus est pulcherrimus inquit Stellius citatus.

8. *Responsio ad questionem, an conceptio B. V. sit celebranda ratione conceptionis.* Item sermones de S. Joanne Baptista.

9. *Tractatus de concilio congregando tempore schismatis.* De Ecclesia in sua essentia. De sacerdote & papa. De unica cathedra. De conciliis. De votis ibi conclusis.

10. *Tractatus de potestate ecclesiastica, & de origine jurium ac legum Constantia tempore concilii generalis editus.* Difficile mihi persuaserim hoc opus esse Kalteysenii, qui supra vol. IV n. 14 nobis exhibetur adhuc Viennæ studens anno mccccxv.

Sequebatur hic aliàs tractatus mediæ unciæ spissus, sed manu plagiararia avulsus. Sic monet Stellius citatus.

11. *Sermones a diversis in concilio Basileensi habiti.*

Sermo in festo S. Hieronymi. Ibid.

Sermo magistri Joannis Polmar. Ibid.

Sermo de S. Thoma Aquinate. Ibid.

Sermo in die pasche. Ibid.

In festo SS. Simonis & Juda sermo habitus a P. Kalteysen Basilea anno mccccxxxiv per modum epistole a Christo concilio transmissa ad emollienda Patrum corda. Hunc Stellius citatus edidit a p. 516 ad p. 523. Exhibet Christum Dominum acriter invententem, quod ab annis tribus ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris coacti Patres de hac materie tractare fugiant aut fugere videantur, cum nondum cœperint: dissolutam & effrenatam potissimum utriusque cleri secularis & regularis vivendi rationem non dissimulat: sed quæ vitia in iis carpit, non solum non correctæ sunt, sed perseverarunt deinceps, & utinam ad finem usque mundi non perseverent.

Ultimus hujus voluminis *Sermo panegyricus est S. Thoma Aquinati Colonia ab auctore dictus.*

VOL. VII.

1. *Sermones elegantes & varii tam de tempore quam de sanctis, partim F. Joannis Valender Montisepulani, partim nostri Henrici Kalteysen.* Quis ille Joannes & cujus ordinis utinam quis ex ipso codice doceat.

2. *Ad moniales tractatus.* Pr. *Filia Sion exultent in rege suo.* Sequuntur plurimi sermones ipsius Kalteysen.

3. *Tractatus de metallis, herbis, floribus.* Item astrologica &c.

4. *Summa privilegiorum ordinis FF. Predic. secundum seriem alphabeti.*

5. *Miscellanea de B. Virgine & ordine Predic.*

6. *Ecloga Theoduli episcopi Atheniensis de SS. Trinitate.*

7. *Speculum mundi Rhythmicè de morte.*

8. *Tractatus de officio sacerdotis maxime parochi.*

9. *Determinatio magistri Henrici de Wittfeld ord. Predic. de audientia confessionum scriptus a F. Simone de Hoesselt ejusdem ordinis.* An idem cum supra laudato vol. II n. 18.

VOL. VIII.

1. *Quadragesimale a feria IV cinerum usque ad Dominicam in Albis inclusive.*

2. *Quadragesimale alterum in principio & fine manu plagiararia mutilatum.* Hactenus Stellius citatus.

Quivis lector probe intelligit non omnia his voluminibus complexa Kalteysenii opera esse, sed saltem pleraque, quibus alterius auctoris nomen non adjicitur: cætera verò ejus diligentiam probant in colligendis virorum sui temporis vel etiam antiquiorum tractatibus ms ea ætate qua nondum nata typographia. At cum in hactenus relatis multorum quæ a variis ipsi tribuuntur operum mentio non fiat, notandum plura quam hic laudentur, aliàs in dicta bibliotheca ejus servata fuisse volumina. Sic enim in Annal. Treviren. a Browero & Masenio S. I. editis Leodii 1670 lego ad 1465: *Huc usque præclaris ingenii atque doctrina argumentis, sed clarioribus in vita, pro Ecclesia ac rei Christiana incolumitate laboribus exantlatis, famam vitæque spatium extendit Henricus Kalteysenus Casariensis archiepiscopus, quem Confluentia eadem qua in lucem susceperat patria, mortuum excepit, ac suo velut in gremio fovit. Est vir hic ob excimiam divina scientia pari conjunctam vitæ probitate claritudinem, qui litteris atque annalium monumentis cantetur dignissimus. Duodecim vario argumento volumina, qua Confluentibus asservantur, ingenio finxisse ac propria manu scripsisse traditur &c.* Itaque præter octo volumina a Stellio relata & visa quatuor olim adhuc erant alia jam deperdita, & simili manu quæ extantia mutilavit, plagio subrepta: in quibus & quæ a nomenclatoribus ipsi ascribuntur, & multo plura esse potuerunt. In his recensentur:

1. *De libera verbi Dei predicatione dissertatio vel oratio per triduum in concilio Basileensi contra Bohemos habita.* Hanc primus edidit Henricus Canisius T. IV lect. antiq. & ex eo Binius Conc. gener. T. IV Colonia 1606, tum Labbeus conc. gen. T. XII pag. 1249 ad 1364. ms recensetur in Catal. codd. mss Angliæ T. I P. II n. 1102 hoc titulo: *Disputatio solemniter contra tres articulos (forte leg. contra tertium articulum) Hussitarum scripta a F. Henrico Kalteysen (Kalteysen) ord. Predic. anno Dni mccccxxxi.* Habetur etiam ms Basileæ in Bibl. Publ. teste Spizelio pag. 35. Fortè etiam ille est tractatus vol. 2 n. 12 supra laudatus.

2. *Henrici Kalteysen heretica pravitate inquisitoris Moguntini sermo magistralis in festo apostolorum Petri & Pauli Basilea habitus in concilio anno mccccxxv.* Extat ms in fol. Basileæ in Bibl. Publ. Vide Spizelium pag. 36.

In canticum Magnificat expositiones doctissima. Sic Eysengrenius.

Nec dubium quin etiamnum apud litteratos & in scriniis aut pluteis alia hujus auctoris lateant inedita & ignota, in quibus vir clarissimus Stephanus Baluzius quædam penes se habere ad concilii Basileensis historiam spectantia nobis testatus est, quæ lucem aliquando publicam ut spes est obtinebunt.

P. JACOBUS GIL

† 1465

F. JACOBUS GIL Latine *Agidius* a quibusdam dictus Aragonus seu Valentinus natione, patria verò Sætabus vulgò *Xariva* ibidem ordinem amplexus; inter eos numeratur, qui feculo xv. Edmunda nostræ fœdilitatis fuerunt. Sacras litteras pluribus annis jam apud suos docuerat, cum anno mccccxxvi Ecclesiæ cathedralis Dertusensis theologiae lector institutus est à capitulo provinciali Sanguessæ in Navarra habitò, quo munere novem solidis annis functus est. Interea disciplina regulari instaurandæ pluribus in domibus egregiam navavit operam: qua ratione earum domorum a Bartholomæo Texerio ordinis magistro constitutus est vicarius generalis litteris Januæ anno mccccxl die xxv febr. datis. Prior exinde provincialis Aragoniæ in comitiis Podiicerdani anno mccccxlv coactis electus fuit, quo titulo in comitiis generalibus Anicii in Velabris anno mccccxvii, tum Lugduni mccccxix ac Romæ mccccxxi fedit. Ex eo munere quod novem circiter annis gessit, a Nicolao V accessit, Romam adiit anno mccccxxi circiter & magister sacri palatii declaratus, egit ad annum mccccxxv quo obiisse dicunt. Hæc ejus opera:

Epistola per modum tractatus ad Alphonsum Aragoniæ regem de conceptione B. Virginis data Romæ xxvi augusti mccccxxi. Extat ms aliàs in Bibl. Attempl. nunc autem servatur in archivo ordinis Romano. Sic Alva Sol. Vetit. Rad. 195 col. 1478, ex fide, inquit, Anonymi Dominici, qui de eaque questione scribebat Romæ anno mdcxvi.

Laudatur etiam a Bändello in priori editione anonyma, & dicitur *Jacobus Catalanus magister sacri palatii*: in posteriori anni 1481 dicitur *Jacobus Agidius de Barchinonia sacri palatii magister*: Ex quibus evincitur unum & eundem esse hominem a Bändello diverso agnomine designatum, cum unicus nobis sit hujus nominis Jacobi & ejus nationis sacri palatii magister. Hinc emendandi Lústanus & sequaces, qui ob variam a Bändello agnomen in duplici editione ascriptum in duos dividunt. Faciendum etiam Bändellum errasse cum Barcinonensem & Catalanum putavit, qui révera Valentinus fuit & Sætabus ejusdem tamen Aragoniæ provinciæ.

Officium transfigurationis D. N. J. C. jussu Calixti III, qui hoc festum instituit ob insignem de Turcis anno mccccxvi die vi augusti reportatam victoriam.

Hoc officium illud idem est exceptis hymnis quod per Ecclesiam Romanam etiamnum recitatur, ac de quo sic legitur in actis cap. gen. Novariæ anno mccccxv habiti: *Item de festo transfigurationis Dni fiat totum duplex per totum ordinem in crastino festivitatis B. Dominici.* Hæc tum celebrabatur die v augusti. De quo festo a venerando magistro F. Jacobo Agidii sacri palatii magistro jubente summo pontifice qui hujusmodi festum per universum orbem celebrari constituit, officium compositum tenore præsentium approbamus, mandantes universis & singulis nostri ordinis provincialium & conventuum præsentibus, ut tale officium transcribi, quamprimum poterit fieri, procurent, & uniformiter ab omnibus tam publice quam privatim dicantur. Quæ ordinatio ibidem dicitur jam in duobus generalibus capitulis constituta.

Extat in archivo Virdunensi nostro sententia ab hoc Jacobo ut iudice delegato in cap. gen. Anicii anno mccccxlvii lata, qua litteræ de quibusdam terminis Virdunensibus inter & Luciburgenses nostris exortam dirimit, quæ a R. P. Jacobo Quetif vult & lecta anno 1671.

Legendus potissimum de hoc festo Diagus Hist. prov. Arag. lib. I cap. 37, emendandus Anonymus qui ut Lústanus in duos dividit. Anonymus ad 1465; & Agidii alterum dictum in Append. ad 1465. Concilio illum Florentino affuisse narrat Fontana in Monum. ad 1452, nec repugnaverim, sed ab Alphonso Aragoniæ rege ut vult missum subditaverim, cum historici ejus ætatis prædant, adeo illum regem his annis in Eugenio exarsisse, ut ei paratit insidias, ne Ferrariam accederet, neque cum pontifice reconciliatum nisi anno 1445 concilio tum dimisso.

P. RAPHAEL DE PORNASIO.

RAPHAEL DE PORNASIO vel de Pornasio a natali loco in Liguria, tractus Januensis municipio sic nuncupatus ordini nomen dedit Januæ in conventu S. Dominici: qui cum eruditione, facundia, motumque gravitate splenderet, sacre theologiae magister promotus est, & adversus fidei temerarios in tota Januensi ditione Marchiaque generalis datus inquisitor, idque officium strenue gessit per annos 26 ab anno scilicet 1436 mense septembri ad augustum 1450. Vixit enim hæc ætate sub Eugenio IV ac tempore concilii Basileensis, eaque doctrinæ fama clarebat, ut ad eum F. Joannes de Casanova cardinalis S. Xysti nuncupatus & ex ordine assumtus pro gravioribus Ecclesiæ difficultatibus pluries accesserit, aliique passim optatum, principum & antistitum præcipui de variis sive moralis theologiae vel positivæ scripturæque quæstionibus interrogarent & consulerent. Quam in theologicis apprime versatus esset philosophicisque disciplinis, quamque sacram ille profanamque teneret historiam, ac in jure peritus etiam esset, quæ supersunt ejus indicant opuscula, quæ nos hic longe distinctius aliis accuratiusque subjicimus ex fide cod. ms memb. optimæ fidei & notæ bibliothecæ Parisiensium nostrorum ad S. Honorati fol. par. cujus ætas fere auctori æqualis constat ex ipso cod. in quo sic legitur p. 95: *Expletum fuit præsens opus & ante scripta opuscula per me F. Gabrielem de Placentia ordinis Predicatorum Biblicum formatum ad requisitionem R. M. Mathurini [Espiard] socii RR. Magistri Martialis [Auribelli] generalis ordinis Predicatorum anno mccccxx pridie Kal. Martii, promissimum me offerens ad potiora pro eodem imposterum.* Quicodex antea erat bibliothecæ Andree du Saussay episcopi Tullensis, nobisque datus fuit à nepte ejusdem præsulis ac hæredè D. de Lépi ordinis tertiariæ femina piissima. Sunt autem hæc opuscula Raphaëlis sive tractatus ac epistolæ hoc ordine:

1. *De potestate concilii liber ad D. Joannem de Casanova cardinalem S. Xysti. Pr. Transmissum per vos dubium Reverendissime P. & D. continebat &c. Finis. Quæ autem dicta sunt omnia S. R. E. & vestra correctioni dimitto a p. 1 ad 25.*

2. *Responsio ad rationes Basileensis concilii ad eundem cardinalem. Pr. Detulit ad me Rever. P. & D. nuncius vester copiam XII sessionis instantis Basileensis synodi &c. Finis: Et per consequens dicta constitutio nullus est roboris vel momenti donec a sede apostolica roboretur.*

3. *Responsio ejusdem ad eundem. Quæ sit illa Ecclesia, cui omnes fideles obedire tenentur? Pr. Excellentia vestra transmissum dubium continebat: utrum Papa cum cardinalibus, aut ipse cum universitate prelatorum in generali synodo congregata, aut ipsa sola synodus sine Papa, vel Papa cum universa multitudine fidelium sit illa sancta catholica & apostolica Ecclesia, sponsa Christi virgo sine ruga & macula, & mater sanctorum fidelium, cui om-*

Sec. XV. nes & singuli Christiani obedire tenentur &c. Quam questionem positis variis Ecclesie distinctionibus & appellationibus decem absolvit resolvitque conclusionibus, sicque concludit: Ex quibus omnibus patet quod non omnia que includuntur in articulo questionis, possunt uni Ecclesie, sive Ecclesie uno modo esse convenire. In quibus si quid minus recte dictum est V. R. Paternitas corrigat & emendet a p. 29 ad 40.

4. De Communi & proprio ad Fratrem Dominicum Comitem Ord. Præd. Pr. Cedula tuam nepos & Frater carissime, dubia quadam statum religionis nostra concernentia suscepi & gavisus sum te de conscientia munda esse sollicitum, & non adeo studio literarum intentum, ut studium agendorum (quod multorum studia facit inania) pratermittas. Primo namque declarandum postulas, nunquid Fratres moderni dici debeant proprietarii, pro eo quod libros & indumenta & peculium aliquod in particulari habent & tenent &c. Hæc i. pars opusculi edita fuit Venetiis, Lazari de Soardis 1503 in 8: & Taurini, Cavalleriorum absque anno editionis in 8. At altera pars, in qua ad 35 alia ejusdem nepotis sui circa regularem disciplinam dubia respondet, non fuit edita, sed habetur in hoc codice nostro. Ex hoc opusculo quod tenet a p. 41 ad 56 colligo auctorem in capp. nostris gen. versatissimum fuisse, ac præ manibus habuisse, plura etiam quæ Romæ jam non extare dicunt, ut Tolosanum 1372, Carcaffonense 1378, Januense 1413, Florentinum 1414, Columbariense 1434, Venetum 1437, Divionense 1444, Anticiense seu Podiense 1447, & alia quorum decreta & ordinationes refert, adeo ut persuasum habeam, si vetera Januensis conventus monumenta evolverentur, hæc acta in iis forsitan inventa iri, quæ sane ad historiam ordinis recte conficiendam non parum conferrent, ac sine queis vix saltem hujus sæculi, in quo tamen plurimi primi nominis viri floruerunt, certa & accurata sperari potest notitia. Tractatum autem hunc cenleo ab auctore primum editum circa 1449 vel 1450, cum in eo dicat F. Guidonem Flammochetti tum procuratorem ordinis agere qui anno 1451 magister ordinis electus eodem anno mortuus est: verum ab auctore postea pluribus additionibus auctum, cum in eo citet acta capitulorum provincialis suæ provincie Lombardie suppetioris Saviliani 1455 & generalis in Montepesulano 1456.

5. Defensionis Evangelica liber R. M. Raphaelis de Pornaxio Janen. ad F. Joannem Mutium Papiensem studentem. Quo docet historiam evangelicam longe prophana Romanaque scriptorum historicorumve consensione probatiorem & credibiliorem. Pr. Literis tuis insinuare curasti fore nonnullos in Papiensi studio, qui de humanarum literarum notitia sese jactant, insultantque tibi plerumque, qui divinis intendis &c. Finis: Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperavit. a p. 57 ad 59.

6. Declaratio & solutio quarundam questionum notabilium. Quo tractatu questiones 20 theologicas excutit ac solvit, de Christi Domini passione & morte, de anima rationali &c. Pr. Cedula tuam illustrissime princeps, quadam dubia continentem super quibus petebas per me responderi, quid de illis tenendum esset, cum frequenter contingat in communibus hominum colloquiis talia & hujusmodi dubia in medium adduci: quibus si tardius respondi indulgeat. J. D. V. paschalibus diebus, quibus fui multipliciter occupatus &c. Finis: Sic sub dominio infidelium puniuntur mali & coronantur boni, si patienter & constanter & perseveranter tolerant. usque in finem a p. 60 ad 68.

7. Liber de arte magica valde notabilis. Pr. Con-

tingit interdum invenire nonnullos adeo sensibus inherentes, ut nihil credendum ducant, quod sensibus non percipiant, attestante Augustino XI de civitate. Quorumdam, inquit, tota ratio, ut quod experti non sunt, nequaquam esse posse arbitrentur &c. Finis: Hæc autem in tantum dicta sunt, ut fiat manifestum, quod ea qua communiter dicuntur esse & fieri per artem magicam, non omnino falsa sunt & impossibilia, sed ut plurimum vera existunt. Quorum qui contraria sentit, non clam sed palam loquatur & scribat, ut veritas magis ac magis concussa splendescat. a p. 69 ad 95. Tractatus plurima eruditione refertus.

8. Incipit tractatus de prerogativis D. N. Jhesu Christi. Pr. Religiosissimis venerandissimisque in Christo patribus universis sacre Cartusie ordinis F. Raphael de Pornaxio sacre pagine humilis professor ord. Prædic. cum humilitate se totum. Quosdam indiscreta quadam humilitate tacentes redarguit Dominus per prophetam suum Ezechielem diceñs, non ascendistis ex adverso, nec posuistis vos mirum pro domo Israel &c. Ibi utrumque ordinem apud vulgus erroris infamari refert ab adversariis, quod vos, inquit, scilicet Cartusiani festum conceptionis non celebratis, nos vero quod nec quidem agimus, & doctores nostri concorditer conceptionis sanctitatem soli attribunt Salvatori &c. Finis: Facit & ad confirmationem prædictorum rescriptum D. Urbani V Romani pontificis, de quo in historia translationis B. Thome sic habetur: Scripsit præterea Romanus pontifex literas apostolicas universitati studii Tolosani S. Doctoris extollens gloriam, & approbans apostolica auctoritate doctrinam. Cujus rescripti copia nondum ad manus meas pervenit. a p. 97 ad 141.

9. De statu anima Salomonis. Epistola ad amicum forenses J. C. sive Tractatus quo Sanctorum Patrum breviter expensis auctoritatibus in impoenitentia mortuum eum cum Augustino concludit. Pr. Cum prout plurimum soletis, uno dierum festorum intermissis causarum strepitibus pro spiritualibus colloquiis, qua anima voluptatem sine tristitia mixtura afferunt, ad cellulam meam declinassetis &c. Finis: Unde Augustinus 22 contra Faustum inquit: Jam quid de Salomone dicam, quem vehementer arguit sacra scriptura atque condemnat, nihilque de penitentia ejus vel in eum indulgentia Dei omnino commemorat. a p. 143 ad 146.

10. Regula ad intelligentiam sacra scriptura ad nepotem suum ord. Prædic. theologie studentem. Pr. Significasti dilecte Frater ac nepos, quod transcurris his qui dicuntur philosophia libris, ad eos qui theologia dicuntur animum applicare disponis: & quia totius theologie studium ex sacra scriptura, quam Bibliam dicimus sicut ex fonte manare non immerito judicas, petisti, ut tibi compendiose aliquas regulas traderem &c. Finis: Hujus ergo cæli superiora Dominus regit, quia alta sacri eloquii, id est ea qua de divinitatis natura vel de ejus gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus solis angelis in secreto sunt cognita. a p. 147 ad 157.

11. Tractatus seu epistola ad Joannem de Casanova ex. ord. Prædic. cardinalem & episcopum. De retentione annuali sive de jure annatarum & origine. Pr. RR. in C. P. ac D. D. Joanni Sacrosanctæ R. E. episcopo cardinali F. Raphael de Pornaxio ord. Prædic. cum humilitate seipsum. Excellentia vestra susceptis literis duo vidi in illis dubia contineri, quibus mandabat vestra sufficientia mea ignorantia respondere. Primum nunquid consuetudo de annatis seu fructibus primi anni dignitatum seu beneficiorum ecclesiasticorum Romana Ecclesia persolvendis a diu obtenta sit rationabilis & iusta. Pro cuius intellectu dicendum videtur &c. ubi probat hunc annatarum

annatarum usum legitimum: convenientius autem a pontifice Romano si ejus curie sumptibus aliunde provideri posset abjiciendum. Dein aliud movet dubium sibi ab eodem propositum: An is annatarum usus summo pontifici possit ab aliquo interdici? & negative concludit, quod nullius auctoritatis subditus sit Pontifex maximus, sitque concilio superior. Finis: Attendendum est quod dominus papa [Eugenius IV concilio Basileensi se submittens] in hujusmodi submissionibus non potuit præjudicare dignitati apostolica sedis, quam non submittendam, sed potius sublevandam, non deprimendam sed erigendam, non confringendam sed tuendam & defendendam ac conservandam accepit. Valeat vestra excellentissima Dominatio, cujus correctioni jam dicta committo. a p. 159 ad 161.

12. Epistola brevis de voti simplicis commutatione. Pr. Reverendissime pater & domine mihi transmissam cedulam vestram suscepi quadam ut sequitur continentem. Juvenis quidam annorum 18 credens se morbo pestifero sauciatus vocavit Deo quod si non decederet de illo morbo religionem Cartusienam intraderetur &c. Finis: Ex quibus patet theologos intellectos in hac parte non discrepare a vestris doctoribus canonistis. p. 161.

13. Epistola ad priorem quemdam, De ordinato a Simoniaco. Pr. Venerande pater prior. Pridem vestras suscepi literas, quibus petebatis ad quadam vobis dubia responderi &c. Ibi porro docet annatas a summo pontifice, & ab episcopo conferente beneficium aliquid exigi posse, si id ex jure acquisito vel ex consuetudine vel ex necessitate exigat, non ex cupiditate habendi: nec ideo simoniacum esse putandum episcopum aliquid pro ordinatione exigentem: 3 demum sepulcri venditionem in qua fidelis jacet esse simoniacam, videntisque lucra vel ementis ad Ecclesiam spectare. Finis: Super quibus tamen omnibus potestis exquirere consilium doctorum. p. 162.

14. Epistola ad quemdam Patrem de plenaria absolutionis efficacia. Pr. Vestras honorande pater suscepi literas dubia continentes &c. nempe de privilegio accepto absolventi plenarie a peccatis distinguendo a potestate absolventi a censuris: 2. juxta rationem elemosyna quemque lucrari indulgentias. Finis: Et hæc sunt qua ad proposita dubia sentio, salvo semper superiori judicio præsertim sedis apostolica, ad quam proprie talium dubiorum, qua ex tuis literis oriuntur pertinet declaratio: cujus interpretationi semper cedendum esset. p. 163 & 164.

15. Epistola ad civem Papiensem amicum de venditione ad tempus. Pr. Cum nuper privatum colloquium haberemus vir egregie, in dubium vertebatis, nunquid vobis liceret vendere ad tempus merces vestras pro cariiori foro, quam si fieret solutio de presenti &c. Finis, ubi dicit (S. Antoninus scilicet tum adhuc in vivis) quod qui vendit ad credentiam, si non vult ei ita bonum forum facere, sicut illi qui solvit de pecunia numerata, non est usura. Quod Pornaxius explicat damni emergentis intuitu. p. 164 ad 166.

16. Epistola ad quemdam de transitu ad observantialem statum. Princ. Didici ex tuis de communi statu & jam antiquato modo vivendi ad eum qui de novo inventus est & observantialis dicitur fore translatum &c. Finis: Hæc quidem Augustinus super Psal. 90, licet ibi diffusus atque plenius: ideo illuc perge, legas & legendo doctus fias. Vale. p. 166. Epistola merito legenda historicis nostris, ut cognoscant discrimen reformatorum hujus ætatis ab iis qui vitæ communis dicebantur, quod non tanti fuit.

17. Epistola ad quemdam de his qui cum Christo surrexerunt. Pr. Optare vos pridie dixistis nosse

quid tenendum vobis esset de resurrectione eorum qui cum Christo surrexerunt leguntur &c. Finis: Si autem obijciatur, quod si sic sunt iterum mortui, fuit illis præjudicium propter dolorem secundæ maris: dicendum quod leve fuit illi potentia, cuius virtute surrexerunt, eos præservare ne dolorem mortis sentirent. p. 167.

18. Epistola de jure funerali. Pr. Casus per vos transmissus talis erat. Quidam civis habens domicilium in civitate se transfert in villam salubrioris aeris causa, in qua tamen non habet domum propriam, sed habitat in aliena, in qua diem suum clausit extremum, & eligit sepeliri in ecclesia religiosa & exempta. &c. Respondet villæ plebano non deberi funeralia, sed parochio cujus erat ille civitatis, ad episcopi arbitrium moderanda. p. 168.

19. Epistola ad Averionensem præfulem & clericum ejus de conceptione. B. M. V. Pr. Id egistis patres ac domini alias omni cultu ac veneratione dignissimi, ut in Dei Ecclesia, cujus vos columnas esse professi estis, jam nihil sit solidum, nihil stabile, nihil certum &c. Finis: quod questio de fide unum est & precipuum ex his qua adeo ad solam sedem apostolicam pertinent, quod in generali mandato aut quantumcunque ampla & plena legati auctoritate non veniunt. Valete. Opusculum eruditum. p. 169 ad 172.

20. Epistola ad quemdam in ordine superiore. De precepto & prohibitione. Pr. Inter cetera venerabilis pater, qua humilitas vestra pridie declarari petebat &c. Finis: Ut districto & sub pœna tali, vel tali, qua in ordinationibus apponi solent ad majorem arctitudinem exprimendam. Valete. p. 172.

21. Epistola de mutuo. Pr. Quoniam ut ait poeta Terentius, omnes passim deteriores sumus licentia &c. Finis: Mutuum dato nihil inde sperantes. Nihil extra fortem accipi posse docet ex mutuo nisi ex lucri cessantis emergentisque damni causa. p. 174 ad 174.

22. Epistola de venditione ad tempus. Pr. In venditione & emptione ad tempus sive ad credentiam occurrit alius casus &c. Finis: Sic etiam expectatio 14 quest. 3 c. si quis clericus. Licetum ait mercatori ob dilatam solutionem emtori concessam pro ratione damni emergentis carius vendere; usurarios vero censet mercatores, qui lucri causa non nisi creditas vendere merces emtori statuunt; vel qui emtori sic arctum solutionis tempus concedunt, ut termino elapso tot mensibus singulis pro dilatione in libras singulas adjiciant ultra fortem. p. 174 ad 176.

23. De cambiis. Pr. In materia vero cambiorum occurrant aliqui casus liciti &c. Finis: quia tunc (campfor) usurarius est censendus, prout dicit D. Franciscus Tarvisinus in sua questione de cambiis, & ideo caveant sibi tales, ne sub nomine cambii mutuum præsent. Campfori licitum docet aliquid accipere ad sumtus cambii sustinendos, ob monetarum immutationem, ob privatam sui necessitatem. p. 176 ad 177.

24. De decimis. Pr. Ex literis vestris cognovi, quod cum inter vos & nobiles Pornaxii innovata esset questio de decimarum solutione &c. ad hoc concorditer devenistis, ut super hac controversia meum iudicium teneretis &c. Finis: Ex quibus sequitur quod tales nobiles de bonis suis decimas solvere non tenentur: cui enim licet quod plus est, licet utique quod est minus. De regulis juris lib. 6. plus autem esse constat alienis decimis gaudere, quam proprias præstare. p. 177 ad 178. Qua ex epistola sequitur Pornaxium municipium fuisse in Liguria & Raphaelis nostri solum natale.

25. Tractatus notabilis de flagellis Christianorum ad Fratres orientales. Pr. Advenientium relatu percepit

animum vestrum anxium fore ex iis flagellis, qua modernis temporibus videntur supra dorsum populi Christiani a nefariis infidelibus a providentia divina fabricari permitti, cum facile posset eorum impietati resistere, & non permittere ut Christiani imperii sedes Constantinopolis a perfidis ac spurcissimis Turcis cum Christianitatis totius dedecore caperetur. *Videurque caritas vestra a me exposcere, ut super hoc febili casu aliqua consolationis epistola mitteretur &c.* Finis: *Itaque Fratres carissimi non cito moveamini a sensu vestro, sed state in fide stabiles gratias agentes Domino, qui cum multo peiores simus patribus nostris, ipsi tamen ab ipso mitius flagellamur.* p. 179 ad 191. Scriptus est post excidium C. P. anno 1453 ad nostros congregationis Peregrinantium in Oriente.

26. *De divina Trinitate Pr. Cum in festo sancta Trinitatis ad cellulam meam declinassetis, quaesivisti nunquid ultra fidem adhiberi possint quadam rationes per quas ad aliquam notitiam hujusmodi sancta Trinitatis pervenire posset humanus intellectus &c.* 192 & 193.

27. *Epistola de nominibus Ihesu. Pr. Significasti te optare per me doceri, quomodo tibi scribendum esset nomen Christi, cum videas alios scribere per Christum, alios per X ut Xps &c.* Finis: *neque enim aliter primi compilatores scripsisse censendi sunt, quam ut in originalibus manu prefatorum doctorum scriptum invenerunt.* p. 193 & 194. Censet scribendum. *Ihesus Xps.*

28. *Epistola de emtione jurium. Pr. Quoniam tam scribendo quam nobiscum conferendo tenui, quod jus quod quis habet supra redditum pecuniam, ut sunt quae de locorum possessione proveniunt, vendi & emi licite poterant &c.* Finis: *Ideo juxta premissam regulam id jus rite in alterum transferri potest.* p. 194.

29. *De hereticis post Christum ad quemdam religiosum. Pr. Placuit R. P. V. edoceri a me, qui potius a vobis edoceri debuissim, qui in Ecclesia heretici fuerint, quae quoque eorum haereses &c.* Has per series temporum recenset ad Joannem XXII. Finis: *94 F. Michael de Cesena minister in ordine Minorum hic fuit caput Fratricellorum dicentium, quod Christus cum collegio suo nihil habuit in mundo proprium nec in communi nec in particulari. Qui error licet esset per Joannem XXII condemnatus, tamen in sua opinione obstinati statuerunt inter se papam singularem Petrum de Corvara, qui per diversas mandandi partes praefecit episcopos: & in tantum error ille prevaluit, ut etiam Ludovicus Bavarus huic antipapa adhaerit. Qui tandem antipapa captus & Avenionem deductus abjuravit haeresim perpetuo carceri mancipatus* p. 195 ad 202.

30. *Epistola ad Nobilem quemdam de electione divina. In ea statuit sine divino auxilio quod est donum gratuitum, nullum esse motum voluntatis ad bonum: quia Deus est primum movens sine quo non movetur omnis creatura rationalis sive ad intelligendum verum, sive ad volendum bonum, ut docet S. Thomas 1 p. q. 109 a. 1 & 2. Sicque Deum aliquos elegisse, quos gratiae suae consensuros praevit, ut tamen ab eo ejusque dono & quod consensum praerberent, primum habuerint. Pr. Cum pridie nobilitas vestra humilitatem meam vistare dignata esset, meque libro incumbentem comperisset, quaesivit quis liber quaeve lectio foret. Librum esse satis intuitu dignum dixi, qui Clementis Itinerarium vocaretur &c.* Finis: *Nostrium vero est ut quotidie attrahentem nos gratiam Dei humilitate subsequamur, vel certe dura cervicem resistentes, per Hieremiam mereamur audire: Induraverunt cervices suas, noluerunt reverti.* p. 203 ad 205.

Quae opuscula an totidem plurave vel pauciora sint in codice Januensis nostrae domus aut alibi ser-

vatis mss a Lusitano, Altamura, Possentino memoratis, qui in eos inciderint, explorent ac doceant. Quo tandem anno dieque vivere Raphael deserit, certi nihil adhuc nobis compertum est. Leander Albertus fol. 140 a florentem praestat circa 1457, & quidem annum 1456 excessisse patet ex opusculo de proprio, in quo laudat acta capitulorum provincialis Lombardiae superioris Saviliani 1455, & generalis Montispefulani 1456. Altamura refert ad 1466, quem excipit Rovetta; Lusitanus ex I. P. Monum. ord. Ambrosii Taegii ad 1465, quem annum attigisse facile crediderim, & in suo S. Dominici conventu Januae sepultum.

F. BARTHOLOMÆUS LAPACCUS.

F. BARTHOLOMÆUS LAPACCUS Ecclesiae saeculo xv columen ac praclarum ordinis & ævi sui sydus, vel a nostris tamen non satis attentè exploratus, adeo de eo dicentes allucinati sunt, in duos tresve plerique unum hunc multiplicantes, nec ipsa ejus accurate recensentes opera, proptereaque hic est a nobis clarius lectori exhibendus. Etruscus ille fuit gente, Florentiaque nobili loco natus est saeculi Christi xiv nonagesimo nono, adolescens vero literis humanioribus Graecis & Latinis egregie instructus, in patria ad S. Mariae Novellae ordini nomen dedit, sicque studiis philosophicis & theologicis applicitus brevi profecit, ut anno mccccxxvi gradum baccalaurei in universitate Florentina promeruerit, & in eadem anno sequenti Kal. Januar. ætatis xxviii magistrorum albo fuerit inscriptus. Sic enim ex actis refert Badius noster in sua illius universitatis historia, vel ætatis xxxi juxta Pocciantium qui vult anno mccccxvi natum & mccccxiv ordini ascitum. Quid sequentibus decem annis egerit, non produnt, sed scholabus rexisset, & SS. Patrum qua Graecorum qua Latinorum lectioni ut Ecclesiae tum non parum laboranti ob exortum Eugenium IV inter & Basileenses dissidium pro virili succureret, strenue incubuisse, quas deinde in concilio Florentino habuit, partes haud obscure probant. Equidem ex sex viris ex parte Latinorum selectis, qui cum totidem Graecis de quaestionibus inter utramque Ecclesiam controversis publice disputarent, nec in actionibus Ferrariae, nec in prioribus Florentiae habitis numeratur, in eoque delusus est Bzovius ad annum 1439 n. 39: ex nostris enim tum Ferrariae F. Andreas Coloffensis archiepiscopus, Florentiae F. Joannes de Montenigro Lombardiae provincialis foli disputarunt. At tandem cum publicis illis disputationibus nihil aut parum promoveretur, Eugenium IV inter & imperatorem Joannem Palaeologum convenit, ut decem ex quaque parte Graecorum & Latinorum selecti collationibus inter se habitis unionis & concordiae modum formarent ac proponerent, quos inter Bartholomæum nostrum ex praecipuis unum fuisse ferunt, & quin ex iis unus fuerit, attentis ejus de quibus mox operibus vix locus est dubitandi. Finito concilio Graecisque ad sua reversis, Joannem de Turrecremata sacri palatii magistrum in utraque synodo Basileensi & Florentina de Ecclesia Romana optime meritum Eugenium IV ad purpuram inter alios plures evexit xviii decemb. mccccxxxix, & in ejus locum (sic habet Fontana) mox Bartholomæum nostrum magistrum sacri palatii suffecit, quod & attentata viri eruditione creditu proclive, licet id ex actis Vaticani confirmare haud absque fuisset, praesertim cum de frequentibus ejus gestis non sit accurate plures loquantur. Paramus *De orig. inquis. Lib. 2 Tit. 1. cap. 5*, relatus a Fernandez *concert. Pradis. ad an-*

1466.

num 1442, vult eo anno Lapacium Coronensem episcopum in Poloniam Pannoniamque utramque ab Eugenio missum contra haereticam sectam animi simplicis nomine designatam. Sed manifeste fallitur, nam Coronensis episcopus eo anno in Poloniam & Hungariam missus nuncius vocabatur Christophorus, qui eo titulo decreto concilii Florentini subscripserat, ac de quo sic Eugenius IV in literis Florentiae anno Christi mccccxlii kal. jan. pontif. xii datis: *Verum ad hanc tam necessaria pacis compositionem nostrumque primum desiderium consequendum inter caetera remedia transmisimus dilectum filium nostrum Julianum tit. S. Sabina presbyterum cardinalem S. Angeli vulgariter nuncupatum apostolica sedis legatum de latere ad perpetuam pacem, sive temporalem inter principes Hungariae & Polonia, & aliarum partium finitimarum componendam, nec non venerabilem fratrem Christophorum episcopum Coronensem ad nonnullos in confinibus Hungariae, Moldaviae, Lituaniae, Walachiae, Albaniaeque principes & communitates, ut compositis rebus illarum partium facilius caetera consici possint.* Quas literas videtis apud Raynaldum ad 1443 n. 16. Eundem Christophorum Coronensem episcopum jam antea Constantinopolim miserat Eugenius oratoris sui titulo, qui unionem Florentiae decretam in illis partibus firmaret, ut testatur in aliis literis Florentiae mccccxlii, xi kal. maii pontif. xi datis, quas videtis apud Raynaldum ad eum annum n. 5. Ughellus & ipse quantumvis accuratus & hic egregie allucinatur *Ital. Sac. T. I.*, ubi de Cortonensibus episcopis pag. 669, hos tres episcopos Matthæum, Christophorum & Bartholomæum nostrum sic recenset. Matthæum ordinis Servorum anno mccccxxvi promotum vult ab Eugenio IV depositum 1x septemb. mccccxxxix, quod ab eo deficiens synodo Basileensi adhaesisset: Christophorum ei mox ab Eugenio suffectum, sed in ipso concilio Florentino obiisse: Bartholomæum demum Lapatium xiv jan. mccccxl ad eandem Ecclesiam evectum illam decem annis administrasse, quae omnia ab eo sine teste allata se ipsis ruunt. Nam primo Matthæus tantum abest ut Basileensibus adhaerit, quin potius synodo Florentinae adfuit, ac decreto unionis subscripsit, & ad mccccxv suam dictam Ecclesiam rexit. Christophorus non Cortonensis, sed Coronensis episcopus eidem Florentinae synodo subscripsit, nec tum mortuus est, qui postea & C. P. & in Hungaria tam egregie de Ecclesia catholica meritus est, sed forte in funesta illa clade Warnensi a Turcis illata x novemb. mccccxlii cum Juliano cardinali S. Angeli perierit. Leges Rainaldum ad eum annum n. 9 & seqq. Bartholomæum tandem nostrum ad sedem Cortonensem nunquam promotum satis ex eo probatur, quod laudatum Matthæum virtum insignem ab Eugenio nunquam descivisse constat, illamque Ecclesiam sponfam suam ad mccccxv administrasse. Verisimilior itaque videtur eorum narratio, qui Lapaccium Francisco cardinali Condolmerio Eugenii IV fratrueli Ecclesiae Romanae vicecancellario, & classis pontificiae in auxilium Joannis Palaeologi imperatoris C. P. missi archithalasso designato & praefecto socium ab Eugenio datum ferunt, tumque Argolicensem in Peloponeso episcopum comsecratum, quod actum fuerit anno mccccxlii: nam eodem anno tertio idus jun. pontif. xlii Eugenius Senis ad dictum imperatorem sic scribebat: *Hodie a nobis hinc recessit dilectus filius noster Franciscus tit. S. Clementis presbyter cardinalis S. R. E. vicecancellarius, quem ob hanc duntaxat causam (scilicet ad apparatus classis pro expeditione adversus Teucros) ad partes Graeciae legatum nostrum & apostolica sedis transmittimus, a quo cum eandem serenitatem ipsum convenire con-*

tinget, eris de occurrentibus singulis plene informatus. Videtis Rainaldum ad eum annum n. 22. Quae classis pontificia cum altera classe ducis Burgundi etiamnum anno mccccxlv circa septembrem in Ponto Euxino versabatur, ut refert idem Rainaldus ad eum annum n. 14 & 15. Interea videtur Eugenius Christophori episcopi Coronensis mortem rescivisse, eique Bartholomæum nostrum suffecisse. Certe S. Antoninus aequalis jam eo titulo illum ornat ad dictum annum. Sic enim habet P. III Tit. xxii cap. xi initio: *Ille tamen [Marcus [Ephesinus acerrimus disputator permanens in perfidia sua, cum aliis ad veritatem fidei reverti noluit. Verum ad patriam rediens cum cardinalis Venerus destinatus legatus in regionem illam, Constantinopoli moram traheret, & in ejus societate esset venerabilis episcopus Coronensis D. Bartholomæus de Florentia sacra theologia professor egregius & Graeci idioma non ignarus, placuit eidem imperatori Graecorum [Joanni Palaeologo] & proceribus ejus, ut fieret publica concertatio inter episcopum Ephesinum praefatum & Coronensem episcopum jam fama ibi celebrem. Quo facto Ephesinus praefatus iterum ab eo superatus & confusus est, & tanta ab eo absorptus est tristitia, ut intra paucos dies expiraverit cum sua perfidia. Quae etiam ad annum 1445 n. 17 refert Raynaldus, nec revera citius fieri potuerunt, cum illo anno adhuc in vivis esset dictus Marcus Ephesinus, nec nisi post eum annum sed ante 1448 obierit. Quandiu Ecclesiam Coronensem praesens administraverit, ad quam scilicet ab Eugenio promotus fuerat, ut in Peloponeso commoratus Graecos in unione a concilio Florentino pacta retineret, vel etiam adhuc renitentes ad eam sua eruditione & facundia adduceret, non omnino constat. Ferunt Joanne Palaeologo imperatore C. P. mortuo sub finem anni mccccxlix Constantinum ejus fratrem natu majorem ei successisse, ac fratribus suis natu minoribus Thomae & Demetrio Peloponensem divisisse, sed his inter se dissidentibus Mahometum II ab horum altero vocatum utrumque suo principatu spoliasse, quod paulo post captam C. P. an. mcccclii vel circiter evenerit. Tum autem Corone cum aliis Peloponensi urbibus subTurcarum imperio redacta, Bartholomæum in Italiam ad summum pontificem reversum probabilius est. Certum ultimos vitae suae annos Florentiae apud suos S. Mariae Novellae egisse, Ecclesiae S. Romuli in eadem civitate sibi commendata suscepto censu & titulo: quo etiam tempore Pio II anno mccccxviii electo fuit acceptissimus, ab eoque aliquandiu Florentiae diversante sapius & cum voluptate pro concione auditus Obiit ibidem anno mccccxvii, at de die fateor me in ambiguo versari: presbyter qui ejus opera exscripsit ac de quo mox, qui se ejus morti ac funeri praesentem fuisse asserit, dicit mortuum xxi junii hora nona in ortu solis, sepultum vero xxv ejusdem mensis, quod testimonium oculatum videtur omni exceptione majus: aliunde Badius noster supra citatus necrologium S. M. Novellae citans n. 663 xxiv maii defunctum refert. Non accurate tamen a Badio necrologium referri suspicor, nam Pocciantius qui antea vidit excepto mente convenit cum presbytero laudato dicens mortuum xxi maii hora ix, & xxv mensis sepultum cum hoc epitaphio in Ecclesia adhuc visendo:*

Bartholomaeo Lapaccio Coronen. episcopo armis omnibus Ecclesia militi invictissimo pietas curavit.

Necessarium videretur, ut quis totidem vocibus necrologium exciperet, & an in eo maii diserte legatur doceret: fieri enim potuit, ut quodam Fratrem mense maio mortuo & in necrologium illato, qui addidit mortem Lapaccii, oblitus fuerit in capite titulum apponere mensis junii, & continenter

Sic. XV. ad superiora scripserit, Die 21 hujus mensis obiit F. Bartholomaeus &c. adeo ut quod de mense junii scriptum fuerit, jam mense maio accidisse videatur: quod ejus cœnobii curiosiores explicant utinam & hic addant, nam mihi creditu difficile est presbyterum laudatum allucinatum fuisse.

In Sancta Maria Novella extat insignis codex ms in fol. charta optima, eleganter scriptus manu æquali a me F. I. E. anno MDCLXXXI mense augusto visus, quo hæc opera hoc ordine & his titulis continentur:

1. *Rdmi in C. P. & D. D. Bartholomaei de Lapaccii Predicatorum ordinis Coronensis dignissimi episcopi & theologia monarcha, nec non Hebraicis, Gracisque litteris peritissimi, ac etiam civis Florentini &c. Tractatus de sanguinis preciosissimi crucifixi Divinitate ad SS. papam Pium (hujus nominis secundum.) Et primo namque proœmialis epistola ad eundem.* Ad calcem sic legitur: *Scriptis presbyter Andreas de Feronymis Senensis civis artium professor pridie kalendas maii MCCCCLXVI ab exemplari proprii auctoris eo etiam vivente &c.*

Extabat ejusdem tractatus exemplum Parisiis in bibliotheca illustrissimi Dni d'Estrees archiepiscopi Cameracensis designati, & habetur codice ms in fol. qui collectio est tractatum similis argumenti, continetque decem folia.

2. Eodem cod. ms & continenter *Tractatus de Incarnatione.* Quo præsertim agit ac probat non venturum in carne verbum Adamo non peccante, & de valore satisfactionis Christi contra Scotum. Ad calcem: *Scriptis idem presbyter Andreas artium professor ab eodem exemplari, non ita correcto tamen & ejusdem auctoris &c.*

3. Eodem cod. *Ejusdem Rdmi in C. P. & D. D. Bartholomaei episcopi antedicti ad D. Bessarionem episcopum Tusulanum Gracum. De Spiritu Sancti distinctione a Filio. Et primo qua sit in hoc opere auctoris intentio.*

4. *Sermones Rdmi in C. P. & D. D. Bartholomaei de Lapaccii ordinis Predicatorum Coronensis dignissimi episcopi &c. hinc inde diebus variis, variisque locis habiti: & primo in Cœna Domini Florentie in monasterio Muratarum.* Plerique autem notantur dicti coram summo pontifice Pio II, suntque omni eruditione referti, monetque presbyter Andreas amanuensis se vacuum ibi fecisse paginam, ubi SS. Patrum Græcorum extabant allata ab auctore & Græce recitata testimonia, quod ea in *ἄπορροια* auctoris legere nequiverit. Inter has conclusiones habetur inserta auctoris *Epistola consolatoria ad Cosmum Medicem de morte filii*, eaque in primis elegans.

Ad calcem codicis sic legitur: *Hæc omnia scripsi ego presbyter Andreas Senensis artium professor ex familia de Geronimis ab exemplari obscuratissimo & quasi inlegibili ob ineptas literas, ut moris est famosissimorum hominum. Et hoc dum in vita maneret mihi id præstitit, sed non correxi apud eum ut putabam, quia mortuus est ipse proprius auctor V. Rdms D. Bartholomaeus Lapaccius episcopus Coronensis, cujus propria manu extabat exemplar die XXI mensis junii MCCCCLXVI hora nona in ortu solis (nempe more Italico, quæ Gallis, Hispanis, Germanis est circiter quinta matutina) me astante in S. Maria Novella Florentia, & ibidem cum magna & solemnè pompa & funerali celebratione xxv die ejusdem mensis in Ecclesia tumulatus est. Qui tam distincte supra in primo opusculo narrat diem quo illud exscribere finit, putas lapsum in hoc ultimo & mensem junium indicasse pro maio, ubi se testem oculatum præstat, & circumstantias singulas tam diligenter refert?*

Quoad pompam funeris refert Badius citatus ex

necrologio adfuisse archiepiscopum Florentinum cum proceribus civitatis, populosque catervatim confluisse, ut qui mirum sanctitatis odorem reliquerat, præsentis quoque fuisse antistitem Volaterranum, & præpositum Pratensem, ac orationem funebrem ab episcopo Cortonenfi Mariano ord. Servorum Marthæ de quo supra successore pronunciatam.

Præter opera hæcenus laudata Tomafinus in suis Bibliothecis Venetis ms in Indice librorum cardinalis Bessarionis hunc recenset:

Bartholomaei Rambertini Coronensis episcopi de Divinis Personis ad cardinalem Bessarionem memb. An opus sit idem an alterum a supra n. 3 laudato De Spiritu Sancti distinctione a Filio docebunt gentiles.

In catalogo codd. mss Bibliothecæ Florentinæ S. Marci Plur. seu Arm. I n. 9 inter alia sic legitur:

Tractatus de glorificatione sensuum in paradiso magistri Bartholomaei Lapaccii de Florentia ordinis Predicatorum episcopi Coronensis. Quod opusculum typis prodit hoc titulo: *Liber de sensibilibus deliciis paradisi respectu omnium exteriorum sensuum corporis humani in patria: extractus ex tractatu F. Joannis de Tambaco ordinis Predicatorum sacra theologia professoris per Rdum in C. P. & D. D. Bartholomaeum Rimbertainum de Florentia ejusdem ord. Prædic. sacra theologia professorem, & Dei miseratione episcopum Coronensem, dum in partibus Germaniæ apostolica sedis legationis fungetur officio. Edente F. Donato de Brixia, diligentè cura typos corrigente F. Ambrosio de Alemania ambobus ejusdem ordinis, Venetiis 1498 in 8.* Quæ editio in Bib. Barber. Tum curante F. Guillelmo Parvo ord. Prædic. Ludovico XII Francorum regi a confessionibus, Parisiis, Jodoci Badii Ascensii 1514 in 8 a ad g. Princ. *Duas esse vitas aternas &c.* In Biblioth. Patav. Tomafini apud S. Joannem in Viridario ad lævam ord. 2 recensetur *Tractatus* hoc titulo: *Conclusiones de sensibilibus deliciis paradisi: quem eundem suspicor.*

Ex his duo colligo. 1. Bartholomæum nostrum vulgo modo *Lapaccium*, modo *Rambertinum* vel *Rimbertainum*, vel etiam *Ubertinum*, ut a Badio nostro, quæ forte ejusdem familiæ stirpes variæ fuerint, vel tandem simpliciter *de Florentia* a patria nuncupatum. Alterum præter legationem Orientalem supra narratam, & alia in Germania functum fuisse forte occasione concilii Basileensis, ut vel imperatorem, vel alium imperii principem ab eo distraheret, quocumque tandem anno id acciderit.

Laudatur a Pocciantio quidam F. Dominicus Lapaccius Dominicanus instituti professor, sacra theologia doctor præcipuus, verbi divini orator insignis, & Argolienfis, deinde Coronensis Ecclesia episcopus venerabilis. Edidit opus insigne super Miserere, quod elegantissime concionatus est coram rege Bohemia. *Humanis cessit Florentia die 20 julii anno 1446.* Sic ille, sed manifestum hunc non alium esse a Bartholomæo, cui ista omnia conveniunt, nisi quod errore forte typorum dicitur mortuus 20 julii 1446, cum legendum esset 21 junii 1466. Certe Badius citatus monet in *Historia Familiarum Florentinarum* ms & in *Bibl. Medicea asservata* cujus auctor est Monaldus, *Bartholomaei* nostri sub nomine *Dominici* fieri mentionem: quem proinde actis sui cœnobii diligenter inspectis eundem agnovit. Igitur & inter Bartholomæi opera recensenda

Enarratio super psalmum 50 Miserere. ms inquit Pocciantius in *Bibl. S. Mar. Novel.*

Eximiiis porro laudibus nostrum hunc scriptorem ornat idem Pocciantius. *Orator evangelicus*, inquit, & episcopus Argolienfis & deinde Coronensis, cum *Latinam, Græcam & Hebraicam linguam imbibis-*

F. JOANNES DE TURRECREMATA.

set, & Rhetoricam, Dialecticam, Geometriam, & Musicam novisset, ita omnem philosophiam, scientiarum asserta, opiniones, dogmata, ac denique universam theologiam complexus est, ut homines gravissimos laudatores habuerit. Quod profecto non modo restati sunt Græci, & quidem peritissimi in concilio Florentino, qui processionem Spiritus Sancti ab utroque procedere eo arguente sunt convulsi: sed & ipsemet P. S. Eugenius IV qui verbi ducem ac eximiam celeberrimum nominandum duxit. Meminerit Leander Albertus fol. 74 b, ubi vult sub Joannis Dominici cardinalis nostri disciplina in religione educatum, quod vix crederem nisi puerulum ordinem ingressus fuerit, sed forte intelligendus sub magistris a dicto cardinali institutis: fol. verò 125 b, dicit: *Bartholomaeus Florentinus antistes Coronensis magnus theologus, valde accuratus vir, & arri-ficius in sermonibus condendis, qui floruit circa MCCCCLX. In descript. d'Ital. fol. 39 b, etiam legendus.* Lusitanus in chron. ad 1400, sed delusus cum alium censet ab eo quem ibidem dicit claruisse ad 1460, & in *Bibl. refert* ad 1438: Razzius inter episcopos ad 1460 pag. 89, & inter magistros sacri palatii pag. 213, ubi eum ordine XXXIV numerat: Altamura sed multipliciter lapsus, primo ad 1466, ubi eum cum Ughello & Fontana Cortonensem episcopum facit, quam sedem nunquam occupavit, & cum Paramo generalem in Hungaria, Polonia, Pannonia, fidei censorem, quorum nulla extat ejus ætatis memoria: rursus ad 1514 quo anno eum florentem indicat nuncupans Rimbertainum Florentinum episcopum Ceronensem: tertio ad 1599, quæ tamen errata viro rerum ordinis studioso ob inopiam veterum monumentorum excidisse non mirum. Hos & alios ex suprapositis certis emendes.

F. NICOLAUS DE NERITONO.

1466. F. NICOLAUS DE NERITONO a patria vernacule *Nardò* civitate episcopali & eleganti provinciæ Hydruntinæ sic nuncupatus his annis vivebat. Aliunde ille mihi notus non est, quam ex duobus codicibus *Bibl. Regiæ* 6898 & 6899 in fol. membr. eleganter scriptis, quibus pars sacrorum Bibliorum Italice continetur:

Primò. *I libri di Esdra, Neemia, e tutti li sequenti fin' Ezechiele, scritti dalla mano di Frà Nicolo da Nardò dell' ordine de' Predicatori l'anno MCCCCLXVI.*

Secundò. *I libri di Daniele, degli dodici minori profete, de' Macabei, gli quatro evangelii &c. fin all' apocalisse, scritti dal medesimo l'anno MCCCCLXXI.*

Majorem ejus notitiam dabunt sodales Neapolitani, & hic addent.

F. JOANNES DE MONTE.

1467. F. JOANNES DE MONTE Insuber Mediolanensis, orator verbi divini præstantissimus, idemque eloquentissimus laudatur a Leandro fol. 145 b, & dicitur cum Christophoro Mediolanensi de quo supra ad 1464 erigendæ domui ordinis Tabienfi operam dedisse. Ejusdem meminit Razzius p. 280 n. 25, eumque testatur B. Catharinæ de Senis anno MCCCCLXI a Pio II Sanctorum albo inscriptæ vitam, gesta, virtutes per Italiam in suis concionibus mirum prædicasse. Rovetta ad 1463 relictos ab eo dicit

Sermones de tempore, de Sanctis & quadragesimalis.

Sed ubi servantur non addit.

F. JOANNES DE TURRECREMATA vernacule *de Torquemada* gentis ordinisque sui decus, Ecclesiæque universæ splendidissimum lumen & columen, Hispanus natione fuit, patria Pincianus, avita nobilitate & christiana de stirpe oriundus. Majores quippe habuit loci Palentinæ diocesis hand ignobilis *Torquemada* vulgo dicti ex parte dominos, indeque agnomen trahentes: proavum Lupum Alphonsum de Torquemada, quem Brugis tum primum coronatus rex Alphonsum XI equitem creavit, ut in hujus historia legitur cap. 105: avum Petrum Ferdinandum circa MCCCCLXXVI mortuum, & in S. Eulaliæ Turriscremata sepultum, aviam verò Joannem de Tovar Pinciam apud Franciscanos humi conditam in facello a filio suo natu majore Alvaro Ferdinando a fundamentis erecto, in quo & hic a morte recondi voluit cum conjugè. Is Alvarus filios habuit Petrum Ferdinandum, & nostrum Joannem, cujus etiam meminit in suo testamento: proptereaque cum Joannes Pincia ordinem amplexus esset & professus adolescens circa annum MCCCC tum sexdecim annos natus, bonis quæ ipsi hæreditario jure ex Alvari successione competebant, instrumento publico renunciavit conventus. Sed his ad faciales, & genealogiarum curiosos remisit, Joannes veste ordinis indutus pietati studiisque philosophiæ & theologiæ apud suos egregiam navavit operam, sicque emittit inter æquales, ut Ludovicus a Valleoleti vir insignis de quo supra ad 1436 legatus a Joanne II Castellæ rege anno MCCCCXVI ad concilium Constantiense missus, eum tum XXI circiter annos natum socium sibi asciverit, qui ceu jam Ecclesiæ studio ardens, quæ in concilio gerebantur, ut & modum agendi privatim in schedis annotabat sibi aliquando usui futura. Exinde a superioribus Lutetiam ad gymnasium Sanjacobeum missus, ita inclaruit, ut ad gradus promotus licentiæ suæ, ut aiunt, præsentatus fuerit, & quintum inter licentiatos, primumque regularium locum obtinuerit die xv martii anni MCCCCLXXIII stylo veteri, novo xxiv. Ex actis facultatis. In Hispaniam reversus maximam fecit omnibus æstimationem sui, quem sodales non palæstricis modo scholæ tricis & ambagibus enodandis exercitatissimum, sed summa prudentia, religione, morum animique facilitate præditum experti, mox conventus Pinciani priorem elegerunt, tum & postea Toletani: Anno MCCCCLXXI jam Romæ aderat, eumque mox Eugenius IV ejus anni die quarto martii papa electus sacri magistrum palatii selegit ac constituit, ac paulo post Basileam ad generale ibidem congregatum concilium theologum suum misit. Quo anno illuc accesserit non referunt annales, sed anno MCCCCLXXV jam & utique non recens advenerat, quo tum magister sacri palatii F. Augustini de Roma propositionibus examinandis, tum & B. Birgitæ revelationibus recognoscendis ac probandis, a Patribus qua erat apud eos auctoritate & fama admotus fuit, cujus & censuram laudarunt illi ac rectam habuerunt. Sed & in omnibus de fide negotiis seu de Bohemis ad gremium Ecclesiæ revocandis seu de Græcis ad concordiam reducendis, seu etiam de reformatione, quæ in ea synodo potissimum agebantur capita, non parum claruit, & pro sedis apostolicæ dignitate strenue laboravit, Eugenium constanter adversus quorumdem impetus & conamina propugnando, quod dissertationes plures in synodo ab eo editæ palam faciunt. Hinc Eugenius non solum quo fugebatur munus palatii apostolici magistris novis honoribus & privilegiis au-

xit diplomate dato Romæ anno vii tertio kal. nov. mccccxxvi quo Joannis nostri *scientiam, virtutes, ac probitates sibi, sedi apostolica, & Romana Ecclesie plurimum fructuosas per hæc tempora fuisse agnoscit.* (Videfis Fontanæ *Theatrum* pagg. 410 a.) Sed & deinceps quasi Solii D. Petri hominem habuit & defensorum, ac in difficillimis legationibus expertus est actorem solertissimum. Nam soluto kal. jan. mccccxxviii concilio Basileensi, ac per bullam suam Ferrariam translato, nuncium eum suum cum cardinali S. Crucis Nurembergam misit pontifex ad coacta ibidem sub ejus anni finem imperii comitia, ut Germaniæ prælatos ac principes a Basileensibus abstraheret, quos saltem in obedientia Eugenii tenuit: quod & idem in sequentibus paulo post habitis scilicet mense martio mccccxxix Moguntia comitiis ejusdem pontificis orator impetravit. Exinde Florentiam ubi tum concilium agebatur e Ferraria translatum celeriter reversus, ultimis sessionibus affuit, oratorem concilii Basileensis erudita coram Eugenio IV synodique Patribus pronuntiata responsione seu actione confutavit, fidem Ecclesie Romanæ & catholicæ de materia formaque sacramenti Eucharistiæ Græcis luculenter exposuit, quam & hi se amplecti professi sunt, sed & e sex vel decem, variant enim in numero, Latinis unus cum F. Joanne de Montenegro provinciali selectus fuit, qui cum totidem Græcis solemne illud unionis, ut vocant, decretum conficeret ab universa synodo subscribendum. Tum verò xx octob. ejusdem anni mccccxxix cum archiepiscopo Spalateni & aliis duobus a pontifice missus est orator, qui pacem inter Gallia Angliæque reges componeret, ut refert Rainaldus ad eum annum n. 39: eaque de causa Andegavis agebat apud nostros, cum nuncium accepit se xviii decemb. ab Eugenio IV inter cardinales cooptatum fuisse ac purpura donatum, cujus dignitatis galerum & insignia ibidem induit, ut constat ex fide antiquissimi martyrologii domus nostræ Andegavensis ms in membrana, cujus in margine manu æquali sic scriptum legitur. Extabat certe etiamnum anno mdcxvi. An inde Italiam reperierit non produnt annales, ac certum missæ ad comitia Gallia antistitum anno sequenti mccccxl Bituricis coacta legationis caput & principem fuisse, in quibus sic Joannis de Segobia Felicis V dicti cardinalis & Basileensium oratoris exploit argutias, ac Eugenii IV causæ æquitatem tutatus est, ut Francorum rex Carolus VII etsi a Basileensi concilio se recedere non posse, tamen Eugenio ut legitimum pontifici adhæsisse se hæctenus, adhæsurumque semper publice secunda septembris declaraverit. Ad pontificem Florentiæ adhuc agentem ex hoc conventu Gallico reversus, indiuiduus deinceps illi & successoribus astitit, majoribus Ecclesie negotiis admodum, quidquid inde supererat temporis in literis agens ac nusquam otiosus. Anno mccccxliiii Eugenio IV Senis aderat, cum mense junio stupor ille mundi Alphonsus Tostatus paradoxa sua publice sustinuit, cujus quosdam Joannes noster propositiones impugnavit, ac ut explicaret coëgit. Anno mccccxlix Pium II ad dietam Mantuanam comitatus est, cumque cæteri cardinales pontifici ut Romam subito rediret suaderent, quod principes aut eorum legati rari eo se contulissent, mollesque ad inferendum Turco regni christianis imminenti bellum, qua de causa conventus indicus fuerat se præberent, ipse cum Bessarione cardinali Niceno Græco meliori consilio institit, ne re infecta discederet, principesque christianos gravioribus literis ad congressum iterum urgeret, quod & effectu non caruit. Anno mccccxli cum Bosnia rex tres regni sui magnates Manichæorum fordibus infectos Romam misisset de fide catholica instituen-

dos, hos pontifex ad Joannem nostrum remisit, qui eos sic veritatem docuit, ut errorem imbibitum in basilica Vaticana ix maii ejurarint. Quæ ordini sibi semper carissimo contulit beneficia eaque magnificentissima omitto, sui conventus Pinciani Ecclesiam in augustiorem formam, qua nunc videtur, a fundamentis erectam, opulentum sustentando Fratrum ibidem studentium numerofo collegio reditum adjunctum, templo nostro ad Minervam Romano studium impositam, adjacens eidem elegans im- pluvium seu claustrum ab integro extractum, & imaginibus excellentissimi ea ætate pictoris manu decoratum, magnam pecuniæ vim ex annuo reditu recipiendam & in egenas virgines Romanas quotannis matrimonio collocandas distribuendam, solalitate Annunciationis deinceps & usque modo magis ac magis efflorescentem ideo ab eo institutam, cujus ipsi summi pontifices collegæ & dotum diribitores esse voluerunt, aliaque plura, quæ videfis apud historicos: paratum semper seu dicendum esset ex tempore, seu pro explicandis fidei mysteriis ex improvviso & ad nutum pontificum scribendum hominem, ex quo vero sibi dabatur, libris continuo applicitum, novisque in dies condendis operibus sedulo incumbentem solum laudare est animus, quem in eo pro Ecclesia zelum ita probarunt & experti sunt summi pontifices, ut ab Eugenio IV & Pio II universalis fidei defensor appellari meruerit, ut testantur suppres Vincentius Bandellus & Leander Albertus nostri, astipulaturque Ughellus in *Itac. Sac.* quos ceteri excipiunt. Titulum S. Sixti absens ab Eugenio IV viii jan. mccccxl indeptus erat, quem in S. Mariæ trans Tyberim postea commutavit, a Calixto III exinde episcopus Albanus, tandem a Pio II Sabinianam, & Burgensem Fonceanam, Mindonensem, tum & Auriensem sub Compostellana insulas obtinuit: sed & ita in eum etsi absentem affectum fuisse Joannem II Hispaniæ regem ferunt, ut Ferdinandus Gomez ejus medicus in quadam epistola ad Gomezium Benavidez directa tum scripserit regem quidem Guterio Tolosano Hispanensem Ecclesiam contulisse in quorundam aulicorum gratiam, quam ex animi sui sententia Turrecremata nostro libentius dedisset, ut quem apud eum sapientia & religio plus quam aliorum nobilitas digniorem commendabat. Obiit Romæ in conventu Minervæ vir immortalis apud literatos omnes præsertim ecclesiasticos memoria dignissimus, ibidemque sepultus fuit in facello quod a fundamentis exererat, SS. Annunciationis dicto sub lapide marmoreo, cui hæc inscripta epigraphe: *Hic quiescit D. Joannes de Turrecremata natione Hispanus episcopus Sabinus S. R. E. cardinalis S. Sixti; qui obiit xxvi sept. A. D. mccccxlviii. Requiescat in pace.* Magnificentius postea eidem erexerunt, epitaphium ita conceptum: *F. Joanni Hispano Vallisoletano, ex veteri pura nobilique familia de Turrecremata ordinis Prædicatorum S. R. E. cardinali episcopo Sabiniensi, pietate ac doctrina clarissimo, multis legationibus egregie functo: B. Virginis annunciate solalitate auctori suo posuit. Obiit Roma vi kal. octob. anno Domini mccccxlviii atatis vero sue lxxx.* Cum eruditus suæ ætatis primi nominis viris Bessarione cardinali, Jo. Antonio Campano, Nicolao Perotto, Blondo historiographo & aliis magna ei fuit animorum studiorumque conjunctio, quorum & plures impense laudarunt. A Sguropulo rerum Florentinæ synodi Græco scriptore *Philosophus Latinorum & dialectica peritissimus* dicitur. Jacobus Amannatus cardinalis Papiensis vir eloquens *Commentariorum de rebus sui temporis lib. 2* sic de eo habet inter Pauli II electores: *Ab eadem (His-*

paniæ) natione, inquit, Joannes Turrecremata Sabinorum episcopus. *Hujus umbratilis gloria præcedentium non cessit laboribus, primas inter theologos sui temporis tenens &c.* Sed ne diutius lectorem morer, videantur Onuphrius Panvinius, Ciaconius, Oldoinus, Ughellus *Ital. Sac. T. I.* Baltazar Porreño *Elogios de los cardinales de España* nondum excusi, Joannes de Turrecremata huic nostro cognominis in epistola summæ de Ecclesia mox referenda præfixa in edit. Salmanticæ. Joannes Pontanus *Conveniencia de Monarquias lib. 1 c. 13 §. 3.* Nostri Ferdinandus de Castillo *Cent. lib. 3 c. 42 & Lopez P. III lib. 3 c. 14*, ut interim omittam Tritemium, Possevinum, Miræum, Bellarminum, Labbeum & alios & domesticos Lusitanum & cæteros sequaces ad Altapuram anno 1468. Sed caveas a Ferdinando Pulgari qui & alia multa de eo nescivit & erravit & Lucio Marinæo etsi æqualibus, qui Joannem nostrum patria Burgensem, & Judæa de gente fatum præstant, quibus assentitur noster Joannes de Cruce, in commentariis suis ordinis, sed quos egregie revincit ex monumentis conventus Pinciani, & ex familiæ tabulis ac documentis citatus Castillus. Præ omnibus videndus, quem in pluribus excipimus Nicolaus Antonius in *Bibl. Vet. Hisp. lib. 10 c. 10 n. 515 & seqq. pag. 187.*

OPERA TYPIS EDITA.

1. *Commentarii in Decretum Gratiani. Partes v.* I. In *Distinctiones*, vol. unum. II. In *causas*, voll. duo. III. In *de penitentia*, vol. unum. IV. In *de consecratione* vol. unum. Prodiert typis per Nicolaum Boherium senatus Burdegalensis præsidem recogniti, & notis suis aucti Lugduni, Joannis de Jonvelle dicti Piston 1519 charta imper. seu fol. max. Tomis sex. Ad finem primi voluminis dicitur opus finitum Romæ iv jun. mccccxvii. Editum Romæ 1555 in fol. Postea Venetiis, Hieronymi Schotti 1578 in fol. voll. 1v.

Extat opus ms Romæ in Bibl. Barber, hoc titulo: *Compilatio nova Decreti Turris aurea decretorum nominata, Nicolao V pontifici summo dicata. Pr. Cupienti mihi opus, quod auxiliante Deo inchoavimus in v libris juxta v libros Decretalium &c.* Finitum est opus Romæ 10 jan. 1451. Habetur etiam Patavii in Bibl. Eccl. Maj. teste Tomassino p. 4.

In hoc opere T. I, Dist. 17 q. 4 Edit. Lugdun. 1519. fol. 68 c, sic loquitur: *Sicut practicum vidimus tam in concilio Constantiensi quam Basileensi quibus interfuimus.* Ex quibus Constantiensi synodo adfuisse palam est, de quo dubitare videbatur Nic. Antonius.

2. *Summa de Ecclesia.* Romæ, Eucherii Silber aut Franck 1489 fol. mag. Lugduni, Jo. Trechsel & Jodoci Badii 1496 fol. pp. 512. Postea curante cardinali Vitellotio, Venetiis, Michael Tramezzini 1561 in 4 pp. 823. Hanc auctor Nicolao V nuncupavit. Lib. 1 *Agit de universali Ecclesia.* Lib. 2. *De Ecclesia Romana & pontificis ejus primatu.* 3. *De universalibus conciliis.* 4. *De schismaticis & hæreticis.* Edita sunt etiam Salmanticæ, Jo. Mar. Terranova 1560 fol. II vero & III P. prodiere in Bibliotheca maxima pontificia nostri Jo. Th. de Roccaberti, Romæ, Buagni 1697 fol. T. XIII. Extat ms in Bibl. Vatic. codd. 2577, 2578 & 2701.

In Bibl. Olivariensi extat *tractatus de potestate papæ & imperatoris* ms fol. quem haud diversum ab hac summa existimat Nic. Antonius. In hoc opere sic habet Lib. 3 c. 14: *Sed etiam in diebus nostris tam in concilio Constantiensi quam Basileensi vidimus practicum, quibus interfuimus.*

3. *Apparatus super decreto unionis Græcorum in Sacrosancto œcumenico concilio Florentiæ celebrato ab Eugenio IV papa promulgato*, Venetiis, Tramezzini 1561 in 4, unâ cum Summa de Ecclesia, pp.

85. Extat ms Romæ in Vatic. cod. 4165, & Patav. X V. vii apud Bened. Silvaticum teste Tomassino p. 84 a.

4. *Tractatus de aqua benedicta.* Prodiit primum in Inc. Typog. absque loco, anno & nomine typothetæ hoc titulo: *Tractatus de efficacia aquæ benedictæ contra Petrum Anglicum in Bohemia*, in 4: Quæ editio extat in Bib. Augustana, & laudatur apud Reiserum Plur. v p. 72 n. 38. Meminit ejusdem Cinellus *Bib. volante Scanzia vii p. 78.* Altera est editio Romæ, Stephani Guillireti 1524 in 8; cui accedit *Tractatus de defectibus in missa adversus Petrum Anglicum ejusdem Jo. de Turrecremata*, quæ editio extat in Bib. Teller. nunc Genoves. Tertia editio Romæ, Ant. Bladi 1559 in 8, ad calcem libri Joan Burckardi, cui titulus *Ordo Missæ.* Extat Paris. apud nostros ad S. Honorati. Opella autem servatur ms Venetiis apud nostros SS Jo. & Pauli teste Tomassino. Item Basileæ in Bib. Publ. & recensetur a Spizelio p. 20 scripta memb. anno 1441. Unde mirum Alphonsum de Castro in fine libri 2 adversus hæreses dicere, licet a se diligenter quæsitam nunquam tamen a se inveniri potuisse. Cinellus loco cit. monebat Badio nostro Florentino in animo esse hunc tractatum a se recognitum & multis additionibus ad eandem causam spectantibus locupletatum denuo prælo committere, quod an opere compleverit mihi hæctenus incomperum.

5. *Meditationes in vitam Christi.* Colonia Agrippinæ, Bernardi Gualfeoin 1607 in 12. Iterum præfixa a Francisco Swertio auctoris vita, Antverpiæ 1607 in 12: quæ posterior editio Romæ in Barber.

6. *Expositio brevis & utilis super toto psalterio.* Quod opus Pio II auctor nuncupavit pluries postea editum Romæ, Udalrici Galli vulgo *le Coq* 1470 fol. par. signaturis 5 foll. 20. Moguntia, Petri Schoeffer de Gernzheim 1474 fol. par. Laudatur alia editio typis Joan. Schussler civis Augustani absque loco & anno in Bibl. August. Reiseri p. 111. Romæ iterum, Francisci Lupi Galli 1476: Extabat apud nostros Cajetæ, ubi a Nic. Antonio visa. Mogundæ 1476 fol. Burgi 1480 fol. Extabat Romæ in Bibl. Sapientia eodem teste. Cæsaraugustæ 1482 fol. Venetiis 1485 fol. Ibid. Lazari de Sordis 1515 in 8, & Stephani de Sabio 1524 in 8, hæc in Bibl. Barber. Argentina 1485 fol. Exempla duo Bibl. Gymnasii Paris. S. J. laudat Labbeus *De script. Eccl.* absque loco & anno editionis in Inc. Typogr. Est & apud nostros ad S. Honoratum Parisienses editio in 8 char. Goth. sed an laudatarum aliqua, an alia, cum desit primum & ultimum foliolum, dici non potest. Joannes de la Caille in suo tractatu *Histoire de l'Imprimerie* p. 39, refert editionem Parisiensem apud Jo. Parvi typis Petri Olivier & Jacobi le Forestier in 8 absque anno: Item p. 43 aliam Lingonis 1482. Beughemius in *Incun.* aliam Augustæ 1472 fol. an superius relatam ex Reisero? Alia in Bibl. Teller. nunc Genoves. Paris. Marnef. fol.

7. *Questiones spiritualis convivii delicias præferentes super evangelii tam de tempore quam de sanctis.* In Incun. Typog. absque loco & anno. Noribergæ Frederici Creuzner 1478 fol. Quæ editio apud nostros Rotomagi. Brixia 1498 in 4, quam editionem habet Ecclesia Hispanensis inter Colonæ libros. Lugduni 1500 in 8. Ibidem, Stephani Gueynard 1508 in 8, ex recognitione F. Guillelmi Totani nostri. Ibid. Joan. de Vingle 1509 in 4. Parisiis, Joan. Barbier & Franc. Regnault 1510 in 8, pp. 418. Princ. *Sacro & solendissimo &c.* Sequitur ritum ordinis Prædicatorum rationabiliorem sibi visum. Extat ms in Bibl. Vatic. n. 975 cum titulo: *Collationes pro DD. cardinalibus pro colloquutionibus post mensam:* Sic Nic. Antonius. Est etiam ms Paris. in Colbert. cod. 624 ad calcem.

8. *Excellentissimum opus D. Jo. de Turrecremata &c. questionum dignissimarum cum solutionibus earumdem circa textum epistolarum atque evangeliorum tam de tempore quam de sanctis & festorum emergentium totius anni, cum introductionibus thematicum præclarissimis de quacunque materia predicare volentibus applicabilium, quod apud fidei cultores dignissimos S. T. professores propter sui excellentiam Flos theologiae meruit nominari.* Basileæ, Eberardi Fromolt 1481 fol. char. Goth. eleganti: Extat apud nostros Divioni. Alteram editionem laudat Beughemius absque loco 1484. in fol. Tritemius meminit, quem excipiunt nostri Lusitanus & Altamura, sed & Possévinus. Recensetur sub titulo præfato scilicet *Flos theologiae* in Indice Bibl. August. inter codd. veter. edit. pag. 111 Reiseri Plur. x p. 132 n. 11. Idem videtur qui ibidem pag. 98 Plur. 6 p. 90 n. 41 sic indicatur *Flos theologiae, & Quaestiones de tempore & de SS.* Annus & locus editionis tacentur.

9. *Tractatus contra principales errores perfidii Machometis & Turcorum sive Saracenorum festinanter copulatus per RR. D. Joannem de Turrecremata R. E. tit. S. Maria trans Tiberim presbyterum cardinale S. Sixti vulgariter nuncupatum anno 1459. In procinctu Dietae tunc celebranda in civitate Mantuana per SS. D. Papam Pium II praelatis & principibus convocatis ad obviandum incursum immanissimi hostis Christianorum Machometis Turcorum imperatoris.* Parisiis 1465 in 8. Sic in Append. Cavei, ex fide Beughemii hic mihi sublesta: sed certo Ibid. Guillelmi Eustace absque anno in 4 pp. 112: Quæ editio apud nostros Parisiensis ad S. Honorati & in Regia D. 1556. Romæ, Guillelmi Faciorii 1606 in 8. Editio alia est in Sapiencia Romana a Nic. Antonio visa & relata absque loci nota, quam hic principem censet. Extat autem opus ms in Vatic. codd. 974 & 1043. Hunc tractatum dicat auctor Pio papæ II, cuius jussu ad Dietam Mantuanam pergebat ipse cum summo pontifice, ut refert in epist. nuncup. in qua & dicit se non historiam & originem Turcarum scribere velle, sed tantum demonstrare, quod Machometus fuerit pseudopropheta, seductor suæ gentis, lexque ejus non a Deo, sed a diabolo impietatis suggestore processerit, sitque secta illius quasi ex omnium hæreticorum erroribus quædam cloaca congregata. Est etiam Alva teste ms in Bibl. univer. Complur.

10. *Flores sententiarum D. Thoma Aquinatis de auctoritate summi pontificis collecti in concilio Basileensi anno 1437 jussu cardinalis Juliani, cui tractatum hunc 73 qq. auctor nuncupavit. Pr. Mandasti Reverendissime pater & Domine præstantissime Juliane &c.* Augustæ 1496, sic Beughem in Inc. Typ. Lugduni, Joan. Treschel 1496, ad calcem Summæ ejusdem de Ecclesia fol. pp. 15. Iterum curis nostri Remigii Florentini in collectione similis argumenti tractatum, Venetiis 1562 in 4. Extat vero opella ms Romæ in Bibl. Vatic. cod. 4117 & in Bibl. card. Bisci. Item teste Tomafino Patavii, in Eccles. Cathedr. & apud S. Joannem in viridario: Item Parisiis in Bibl. gymnasii Navarrici a me J. E. visa.

11. *Tractatus notabilis de potestate papæ & concilii generalis auctoritate: Scilicet ad Basileensem Oratorem responsio coram Eugenio IV in concilio Florentino exhibita.* Prodiit teste Joanne de la Caille, *Hist. de l'Imprim.* p. 26 Colonæ, Henrici Quentel 1480 fol. Iterum hoc titulo: *De pontificis maximi concilii generalis auctoritate ad Basileensem oratorem responsio coram SS. D. Eugenio papa IV, sacro cardinalium senatu, ceterisque Romana curia procedibus in concilio Florentino viva voce exhibita, nunc primum in lucem edita.* Accesserunt rerum insignium summa cum indice

locupletissimo opera Camilli Campegii, Venetiis, Jordani Ziletti 1563 in 4, pp. 124. Ad calcem addidit Campegius decreta sess. IV & V concilii Constantien. & sess. II & XXIII concilii Basileen. in lectoris commodum. Editio elegans Herculi cardinali Gonzagæ nuncupata, sed fallitur typographus cum primam asserit. Est & alia recens editio hoc titulo: *Apologia Eugenii papa IV, sive de summi pontificis & generalis concilii potestate ad Basileensem oratorem in Florentina synodo responsio viva voce exhibita per Joannem a Turrecremata S. Palatii apost. magistrum &c. ad modernas controversias dirimendas opportuna.* Lovanii, Ægid. Denique, 1688 in 4, pp. 59. Sed & repræsentat Editio conciliorum Parisiensis 1672, T. XIII col. 1661 ad 1719. Tum & Bibliotheca maxima pontificia jussu & sumptibus F. Jo. Th. de Roccaberti olim magistri ordinis Prædicatorum, tum archiepiscopi Valentini, Romæ, Buagni 1697 fol. T. XIII. Extat ms recensitus in catalogo codd. mss Angliæ T. I, P. III 1613, & eodem codice ms hæc alia recensentur: *Responsio Jo. de Turrecremata cardinalis ad quosdam errores Basileensium.* Præterea: *Alius tractatus prædicii cardinalis de Turrecremata, in quo patent aliquæ responsiones ejusdem & responsiones Basileensium.*

12. *De pontificatu S. Petri.* Refert Ludovicus Jacob in Bibl. Pontif. p. 376 ut diversum ex Molano Bib. Materialium, at editionis non meminit.

13. *Concio Dominica 2 Adventus anno 1432, ad Patres concilii Basileensis habita in Evangelium, Erunt signa in sole & luna & stellis &c.* Extat in cod. ms collectionum concilii Basileen. ætatis auctoris, qui codex est in Bibl. Stephani Baluzii Tutelensis Paris. & speratur cum Actis omnibus hujus concilii edenda. A nostro Jacobo Quetif visa est anno 1678 die 5 januarii.

14. *Tractatus de corpore Christi adversus Bohemos.* Prodiit typis (si fides Alvæ in Sol. Verit. Rad. 271 col. 1788.) Basileæ & Delphis in Batavia in 4: & Lugduni 1578 in 24. Extat eodem teste ms in Bibl. univerf. Complutensis. Habetur etiam apud nostros Remenses ms in 4. ex cod. ms Calcarienti exscriptus, & a Jacobo Quetif laudato anno 1683 visus, ubi etiam dicitur ab auctore Basileæ anno 1436 compositus. Pr. *Prologus. Quarundam religiosarum personarum ordinis nostri crebris & devotis precibus me pulsantibus &c.* Divisus est in 15 capita.

15. *Tractatus in quo ponuntur impugnationes quarundam propositionum, quas magister in theologia Alphonsus de Madrigal Tostatus vulgo dictus posuit & asseruit in disputatione publica in Romana curia 21 Junii 1443.* Meminit Salmeron T. I Prolegomenon 38, & ex eo Emmanuel Schelstrate in chronologia vitæ Christi ad annum 32. Editionis nullus meminit, sed Nic. Antonius ms a se visum testatur in Vatic. cod. 5606.

16. *Tractatus 50 veritatum contra 50 errores Manicheorum jussu Pii II papæ.* Editionis non meminerunt. Titulum sic refert Nicolaus Antonius: *Symbolum veritatum fidei Romanae Ecclesie pro informatione Manicheorum: & addit a se visum in Vatic. cod. 974.* Princ. *Beatissime pater.* In fine dicitur *factus Roma in ecclesia S. Petri 9 maii 1461.* Miserat, inquit Antonius, Bosniæ rex ad papam viros sui regni tres Manicheorum errore obsecratos, ut Romæ catechizarentur, quos & ad fidem adduxit, sed duobus in agnita veritate perseverantibus, tertius reversus est ad vomitum. Videtur Ciaconium in *Eugenio IV & hoc nostro cardinali.* Extat ms in Bibl. univ. Complut. teste Alva.

17. *Regula S. Benedicti cum doctissimis & piissimis commentariis Joannis de Turrecremata S. R. E. cardinalis ad Arsenium monachum cujusdam monasterii*

monasterii Florentini, quod cardinalis in commendis habebat, ut ait Tritemius, opus magnum & accuratum. Prodiit Colonæ Agrippinæ, Gervini Calenii & hæredum Quentel 1575 fol. pp. a 33 ad 290: simul edita est Epistola Smaragdi super eandem regulam sed & plura alia. Antiquiores editiones laudat Beughemius in Inc. Typog. 1491 fol. Paris. 1494: Extat & Rotomagi, Joan. Richardi 1510 in 4, quæ apud nostros Bisuntii.

18. *Tractatus de reformatione: seu Decisiones in regulam S. Benedicti pro conscientia prælatorum & subditorum.* Edidit noster Bernardinus Gauflinus cum aliis ejusdem generis tractatulis & actis, Venetiis 1618 in 8 pp. ad summum tres.

19. *Meditationes postea & depictæ de ipsius mandato in Ecclesia ambitu S. Maria de Minerva Romæ.* Impressum opusculum Romæ, Stephani Planck de Patavia 1498 in 4, signaturis foll. duorum in 4 ab a ad d, seu pp. 64, Princ. *O admiranda & laudanda &c.* Alias editiones refert Beughemius in Inc. Typog. Romæ 1467, & 1473 fol.

20. *De salute animæ. Princ. Docet nos divina scriptura.* Sic Tritemius, quem Bellarminus, Possévinus & nostri Alphonsus Venero, Marieta, Lusitanus, Altamura excipiunt, qui omnes de editione tacent, nec ubi ms servetur indicant. In Cavei Appendice Titulus sic refertur: *Salus animæ, seu stabilimentum fidei catholica,* Londini 1509.

21. *Revelationes B. Birgitta ex mandato concilii Basileensis anno 1435 in ipsa synodo ab eo tum magistro sacri palatii recognita & probata, & Epistola illarum apologetica ad instantiam magni monasterii de Warzstero in Suecia confessoris & Olawi Petri ejusdem monasterii conventualis ab eo scripta data Roma 29 martii 1446 ipsi revelationibus præfixa.* Prodiert Romæ 1557 fol. & Colonæ, Antonii Boetzeri 1628 fol. Monachii 1680 fol.

22. *Expositio regule B. Birgitta laudatur a Lusitano, quam in Gymnasio nostro Pinciano ms servari testatur se a magistro F. Hieronymo Almonazir didicisse: sed dubitat Nic. Antonius, an ea quid aliud sit a Revelationibus ab ipso probatis aut apologia mox recensita, quod discutiant Pinciani nostri.* In Appendice Cavei laudatur ut distincta & edita Colonæ 1628.

23. *Tractatus de veritate conceptionis Beatissime Virginis pro facienda relatione coram Patribus concilii Basileensis anno Domini 1437 mense julio de mandato sedis apostolica legatorum ejusdem sacro concilio presidentium compilatus per R. P. E. Joannem de Turrecremata sacra theologia professoris ordinis Prædicatorum tunc sacri apostolici palatii magistrum postea S. R. E. cardinalem episcopum Sabinensem.* Prodiit primum Romæ, Antonii Bladi Asculani 1547 in 4 pp. 560 absque præfationibus & indicibus. Extat hic liber Parisiis in Bibl. Mazarin. eleganti caractere Italico excusus. F. Albertus Duimius noster hanc editionem curavit sub oculis F. Bartholomæi Spina sacri palatii magistri senio jam confecti & huic editioni intenti & addicti, & ab hujus morte quæ anno 1546 accidit, abfolvit. Divisiones capitum paulo immutavit, menda quæ amanuensium vitio irrepserant pene innumera detexit, & præfationem veritatis amatoribus præfixit, in qua quid a se in hac editione præstitum & cur, candide refert. Volente autem Paulo papa III liber editus fuit, sumtus conferente F. Joanne de Toledo presbytero cardinali tit. S. Clementis.

Quia autem Alva in Sole veritatis Rad. 271 col. 1788 majorem hujus operis partem non Turrecrematæ sed Bartholomæi Spinæ, aut magis Alberti Duimii esse contendit, prolixiore quam res ac præscriptum sibi referendi non disputandi genus petebat, tempusque permisit videretur, com-

mentarium causatus; sic respondet Nicolaus Antonius, quem todidem verbis excipio: imo non minoris Joannis nostri esse molis debuisset opus, quo majori adhuc Joannis Segobienis Allegationum & Avifamentorum operi jam Patribus exhibitio ex munere sibi imposto respondere debuit. Et quidem statim potuit ab edicto Patrum anni 1435 junio mensē publicato expediri negotium colligendi ex omnibus bibliothecis & archivis monumenta omnia, quæ de hac questione concepta reperirentur & ex his omnibus thesaurisque suæ memoriæ & proprio studio potuit etiam Joannes cardinalis colligere auctororum testimonia in hoc libro extantia, quæ tantum cogitabat tum exhibere sacro concilio, postmodum vero auditis Joannis de Montenigro, ejus primæ in hac re partes fuere allegationibus, hæcque securis Joannis Segobienis aliis fuisse præcedentium Allegationum refutatoris opus suum ampliari ad 1437, & ex breviori justum & integrum reddere, ne tertius jam disputator in arenam decedens, aridior & imbecillior decessoribus suis appareret, quod esset veluti causam adversariis tradere. Et hoc sane argumento validissime quatiuntur & corrumpunt omnia, quæ pro abdicando Turrecrematæ libro isto perniciter enixeque Petrus Alva, & si qui ante eum alii contenderunt: quorum cogitata expendenda iis relinquimus, qui non ullo præjudicio sed veritatis amore ducti in hunc locum inciderint. Hactenus Antonius, qui & addit quod cum hanc relationem seu tractatum concilio jam exhibiturus erat, quo minus id facere posset impeditus fuit, schismatis illius causa, quod per eos dies ortum habere cœpit: cum legati Eugenii papæ recedere inde, & cum eis Joannes noster in mandatis habuere, ut ipse ait in cap. Firmissime. De consecratione dist. 4 n. 11. Unde colligas etiam si forte operis hujus omnino perficiendi Basileæ tempus non habuisset, quod tamen non concesserim, saltem illud postea Ferrariæ Florentiæve aut Romæ recognoscere maturius ac complere potuisse. Extat ms Basileæ recensitus a Spizelio pag. 39 hoc titulo: *De veritate conceptionis B. Mariæ Virg. conscriptus pro concilio Basileensi 1437.*

24. *Expositio omnium S. Pauli epistolarum.* Basileæ 1495. Laudatur a Beughem. in Inc. Typ. & fortè ex eo in Appendice Cavei ad 1439: penes quos fides, cum alii fileant.

25. *Quodlibetica cum sermonibus & tractatibus Petri de Alliaco cardinalis, Argentina 1490: Sic apud Beughemium citatum & in Cavei Appendice cit.*

26. *Orationes seu dissertationes due in concilio Florentino.* Prima Collatione XXI cum Græcis mense junio 1439, in qua demonstravit confici Eucharistiæ sacramentum sive in azymo sive in fermentato, affirmans verum esse Christum Dominum consecrante in azymo. Item verbis Salvatoris tanquam forma, & non aliis fieri transsubstantiationem. Vide T. XIII conc. gener. col. 1141. Altera die 20 junii sequenti, in qua demonstravit veritatem formæ transsubstantiationis. Ibidem col. 1153.

27. Gravissimam habuit Joannes noster disputationem Mantuæ mense septemb. anno 1459 jussu & coram Pio II prærente cum F. Francisco de Savona sive Rouere, qui postea fuit Sixtus papa IV, de veritate & adoratione sanguinis Christi, qui Mantuæ in ecclesia S. Andreæ servatur, uti refertur a F. Hippolyto Donese monachi Minorita *Hist. Ecol. Mantuana P. II Lib. 6 pag. 12.* Tractatum suum de ea re scripsisse Franciscum de Savona dictum ait ibidem Donese monachus, sed an Turrecremata disputationem suam scripto mandarit, non addit. Cæterum penes Donese monachum sit hujus disputationis

Sec. XV. fides, cujus nulla in annalibus ecclesiasticis nec etiam Minorum apud Wadingum memoria.

Opera nostri Joannis prodidisse typis Augustæ 1471 vel 1472 tomis octo alterunt Beughemius in Inc. Typ. & auctor Appendicis ad Caveum, penes quos fides.

SEQUUNTUR OPERA ejus nondum typis edita, sed ms servata prout a Nicolao Antonio in Bibl. veteri Hispana referuntur, neque enim quis alius diligentius quæsit, aut accuratius refert. Hæc autem a se visa testatur haberi in Bibl. Vatic. Romæ:

1. Libellus compositus & editus contra certos hæreticos noviter impugnantes paupertatem Christi & suorum apostolorum. cod. ms 974 fol. 55.

2. Libellus quidam pro defensione Romani imperii. Ibid. fol. 65.

3. Libellus de nuptiis spiritualibus. Ibid. fol. 68.

4. Tractatus contra concilium Basileense. Incipit: *Notastis, teneo, superiori die pro vestra sapientia & humanitate, Reverendissimi Patres, sanctissimam & religiosam intentionem sanctissimi Domini nostri &c.* In fine: *Explicit oratio facta per magistrum Joannem de Turrecremata sacri & apostolici palatii magistrum anno incarnationis 1439.* Iusto volumine habetur cod. 2579. Idem est qui supra inter editos. n. 11.

5. De eodem concilio Basileensi aliqua ejus sunt in cod. 4136.

6. Codice 5606 ubi est censura in Toftati propositionibus, habentur & sequentia: *Tractatus de decreto irritato factus in concilio Basileensi in responsione ad hoc quæsitum: An in omni lege licita ad obviandum abusus curie Romanae multiplicibus possit per generale concilium simpliciter & indistincte poni decretum irritans summis pontificibus?* Et respondet negative. Citatur hic tractatus a nostro Francisco de Victoria Relect. T. I, Relect. 3. De potestate concilii pag. 236 Edit. Lugdun. 1557 in 8.

6. *Questio quadam facta per Reverendissimum D. cardinalem S. Xysti, dum erat magister sacri palatii coram Eugenio papa IV ac Reverendissimis Dominis cardinalibus & prelatibus curie Romanae.* Princ. *Notastis teneo superiori die &c.* Scilicet circa propositionem factam in Basileensi concilio, quod veritas de potestate concilii generalis universalem Ecclesiam representantis supra papam & quemlibet alterum declarata per Constantiense & Basileense generalia concilia est veritas fidei catholica. In fine notatur factam fuisse hanc quæstionem sive orationem anno 1439: sed videtur hoc opus idem esse cum paulo ante num. 4 relato contra concilium Basileense, nam idem est utriusque principium. Quod proinde bis habetur in Bibl. Vatic. Scilicet in hoc cod. 5606, & superius relato 2579. Sic censet Nic. Antonius.

7. *Responsio in blasphemam & sacrilegam invectivam ad sanctissimum canonem justissimam condemnationis damnatissima congregationis Basileensium.* Princ. *Dissimulare non possumus.* In fine monetur eam factam fuisse per Turrecrematam cardinalem S. Xysti, dum esset Bituricis apud illustrissimum regem Franciæ orator Eugenii papæ. Extat eodem cod. 5606.

8. *Responsiones quadam breves triginta octo articulorum, qui dicuntur esse Hussitarum, qui sunt in regno Bohemie facta per eximium virum magistrum F. Joannem de Turrecremata, qui postmodum fuerat cardinalis S. Xysti.* Princ. *Primus articulus.* Finis: *Explicit reprobationes xxviii articulorum Bohemorum, qui sunt in Moldavia (an in Moravia) ita perfunctorie & celeriter facta ad mandatum SS. D. N. Eugenii papa IV, Florentiæ*

anno Domini 1442 die 28 julii per studium Domini cardinalis S. Xysti. Eod. cod. 5606.

9. *Collecta per D. cardinalem S. Xysti tempore SS. D. papa Eugenii IV super petitione D. regis Franciæ, ut aliud tertium celebraretur generale concilium.* Princ. *Quod autem convenientissimum esset.* Eod. cod. 5606.

10. *Tractatus factus contra Avisamentum quoddam Basileensium, quod non liceat appellare a concilio ad papam.* Princ. *Circa hoc avisamentum &c.* Factus fuit tractatus in eodem concilio Basileensi, ut patet ex his ad finem: *Explicit votum magistri Joannis de Turrecremata in materia appellationum in deputatione reformatorii 1x martii anno Domini 1436.* Eod. cod. 5606.

11. *Votum (aliud ejusdem) super avisamento, quod papa debeat jurare servare decreta de conciliis generalibus continuandis & electionibus confirmandis, aliis cadat a jure papatus.* Princ. *Circa avisamentum &c.* Respondetque non licere papam ad id ligari per concilium. Factum est in eadem deputatione reformatorii. Eod. cod. 5606.

12. *Repetitiones quadam ejusdem cardinalis, cum esset in minoribus constitutus Basilea super quibusdam propositionibus Augustini de Roma. Pr. Reverendissimi reverendique patres.* Finis: *Explicit votum magistri Joannis de Turrecremata apostolici palatii magistri relatum coram iudice fidei & aliorum reverendissimorum reverendorumque patrum & eximiorum utriusque juris doctorum multitudine copiosa in domo Fratrum Minorum ita compilatum & in scriptum redactum ad mandatum inclite nationis Italiae anno Domini 1435 mense julio.* Eod. cod. 5606.

13. *Propositio ejusdem, cum esset orator ad dictam Moguntinam ex parte SS. D. N. Eugenii super justitia translationis concilii de Basilea in Ferrariam & tandem de Ferraria in Florentiam.* Eod. cod. 5606.

14. *Tractatus quidam contra Madiaritas & Ismaelitas adversarios & detractatores illorum qui de populo Israelitico originem traxerunt.* Princ. *Turris fortitudinis a facie inimici.* Invehitur contra eos malos Christianos & perversos homines (ut ille ait) qui omni Dei timore postposito malitia spiritu inflati, fideles Christi de populo Israelitico descendentes, quantumcunque fide virtute ac donis divine gratie resplendant, odio mortali injuriis opprobriis, damnisque molestant & persequuntur. Occasionem huic scripto datam refert dicens quod libellos infamatorios sub nomine processuum ad varias orbis partes demandatos viderit, & precipue processum legerit per quemdam (vid. leg. Tolerti) Spoletii factum per quosdam impios homines Domino & regi suo naturali rebelles, qui capita factionum & iniquitatum Toleti commissarum fuerunt: quem scilicet Domino nostro Nicolao papa V per quemdam eorum collegam cum certis literis ad curiam Romanam demandarunt. Qui processus a nobis diligenter lectus & examinatus visus est nobis ex multiplici capite impius & iniquus ac plurimum scandalosus, ac multis erroribus plenus &c. In fine ait, finitum esse Roma anno 1450 tempore jubilei. Eod. cod. 5606.

Hoc ipsum est magnum opus contra statuta aliquot Ecclesiarum, quibus arcentur ab earum collegiis, qui ex stirpe Judaica descendunt. Quod quidem contra Ismaelitas nostri temporis inscriptum Antonius Senensis ait servari manu exaratum in collegio FF. Prædicatorum Pinciano: optimo jure admonens non ab argumento propugnato isto colligi debere nostrum Joannem ex eadem stirpe fuisse ortum. Plane de hujusmodi legibus plures doctissimi, iidemque nobilissimo & puro sanguine viri similiter censuerunt. Sic sapientissime omnino Nic. Antonius.

Addit præterea idem Nic. Antonius suo num. 562, sed neque hujus nostri auctoris omnia hæcenus inedita codex hic 5606 continet: *Nam ut index ms librorum præ se fert, quem totum legimus, codices tamen omnes in eo notatos manibus contrerellare haud potuimus.*

Codices 1130, 2267 & sequentes usque ad 2273: & codex 2566, sequentesque usque ad 2580 Turrecrematæ opera jam dicta vel alia continent.

Codex 1043 fol. 265, *Quæstiones de præceptis juris naturalis.*

Codex 4223 fol. 166 *super tractatum de penitentia*, de quo monet etiam Ciaconius, qui & de penitentia addidit, sed hæc partes sunt postillæ decretorum typis editæ.

Quæstiones de Deo & Angelis. In Bibl. Veneta SS. Joannis & Pauli Plut. 2 eodem cod. ms in quo *Tractatus ejusdem de aqua benedicta* fol. charta: Sic refert Tomassinus in Bibl. Venet. & excipit Spizelius pag. 326.

Falsum, ne quid dissimulemus (inquit idem Nic. Antonius) venditari nobis existimamus in titulo quodam libri Bibliothecæ Olivariensis, qui *Torque-mada lecturarum super institutiones Justiniani* conceptus est in ejus indice seu catalogo.

Odoricus Rainaldus in Ann. ad 1437 n. 21 laudat ejus egregium de *Eucharistia sacramento commentarium*, quem ad suorum Fratrum Prædicatorum provinciæ Bohemiæ instantiam scripsit tum Basileæ adhuc existens, ut haberent illi unde hæreticorum Bohemorum vana argumenta refellerent, hujusque tractatus caput 9 refert integrum: an sit lucubratio a tractatu de corpore Christi inter opera impressa supra n. 4 relato de corpore Christi, videant penes quos est, nam mihi uterque nondum occurrit.

F. LEONARDUS WIENNÆ.

F. LEONARDUS WIENNÆ in Austria lectorem agebat anno MCCCLXIX, & eo anno imperatori Friderico III vulgo dicto at V dicendo, ut contendit Lambecius, varios tractatus partim a se compositos, partim collectos nuncupavit. Hos recenset idem Lambecius Bibl. Cæsar. lib. 2 pag. 802, quos dicit eodem cod. ms cxi sect. 2 cap. 8 chartac. in 4 haberi:

1. *De modo mitigandi iratos.*
2. *De septem conditionibus via salutis in patriam regni celestis.*
3. *De infidelibus orationibus, & de virtute devota orationis.*
4. *De inductione potentum ad libenter cogitandum de sua morte occasione Alexandri Magni.*
5. *De imperatoris Vespasiani patientia ex Johanne Sarisberiensis Polycratico.*
6. *De presulum ecclesiasticorum Germania conversatione seculari exemplo Samuelis defensa ex Jordani chronica.*
7. *De indulgentiis.*
8. *De igne purgatorio in homiliam S. Augustini, que incipit: In lectione apostolica, quæ nobis &c.*
9. *De indulgentiis inquisitiones xxv super tractatum venerabilis Antonini archiepiscopi Florentini.*
10. *De fide uxoria, & insigni atque admirabili obedientia auctore Francisco Petrarsha.* Sunt & nonnulla minoris momenti alia.

F. PAULUS MATUGLIANI.

F. PAULUS MATUGLIANI ab aliis Bononiensis simpliciter a patria agnominatus & professione, seculo xv claruit philosophus excellens, rheologus accuratus, facundissimus Ecclesiastes: cujus oratio dulcis fuit & referata maximis Sanctorum sententiis, ita ut alter Gregorius putaretur. Sic utrumque testamentum familiare habebat, ut eo semper dicta sua confirmaret, quo omnes admiratione capiebantur, animadvertentes ad singula, quam belle sanctam scripturam accommodaret. Fuit vir modestissimus in omnibus operibus suis, ut norma quædam aliorum videretur. Obiit anno mccccxix. Præfuerat gymnasio nostro Bononiensi omnium cum ingenti laude, ubi epistolas Pauli apostoli in frequenti auditorum numero excellentissime enodavit. Sic fere totidem verbis Leander fol. 145 b, Hieronymum Albertuccium Bononiensem Pauli aliquando socium & collegam in suis Annalibus testem proferens. Meminerunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1470, Roverta ad 1469, sed & extrates Buttius in Bonon. Illustr. Achilles in Viridario p. 191, Alidosius inter doctores Bononiensium Bumaldus in Minerval. Bonon. Scripsit itaque

In epistolas B. Pauli omnes commentaria.

Quæ aliquando impressa inquit Bumaldus, vel saltem ms Bononiæ apud sodales servata, ut & sequentia quæ addit Roverta:

Sermones de tempore, de Sanctis per annum & quadragesimales.

F. PETRUS WELLENS.

F. PETRUS WELLENS Belga Brabantus natione, professione Antwerpensis, in gymnasio nostro Lovaniensi regens, ac primus e nostris, qui lauream in academia Lovanii recens erecta consecutus est anno mccccxxx ut in Fastis Lovan. refert Desselius, exinde provinciæ Teutoniæ anno circiter mccccxliv electus prior provincialis, eam xx solidis annis administravit, dumque ei præfesset affuit comitiis generalibus anno mcccclix Novioma-gi sub Martiali Autibelli magistro celebratis, tum postea Conradum Astensem magistrum Teutoniæ visitantem Colonia clero senatuque præsentem & plaudente excepit anno mccccxliv in festo pentecostes xv kal. junii, ut in tabulis ejus conventus memoriæ proditum est. Demum senio jam gravis, officio functus, receptui canere cogitavit, utque sibi jam uni vacaret, ac in pace deduceret canos suos, in monasterium sanctimonialium Vallisducisæ altero ad Bruxellam lapide situm in silva Sonia de Auderghen dictum se condidit, ibique non multum postea dies suos in pace complevit anno mccccxix idibus julii, sepultus ibidem sub sarcophago, quo ab hæreticis eraso novum eidem erexit epitaphium F. Johannes Nys domus ejusdem Antwerpensis alumnus, & in eodem monasterio anno mdcxvii confessarius, a Desselio in sua Bibl. Belg. relatum, quod cum eadem jam narrata exhibeat, non visum hæc repetendum. Scripserat ut asserunt Desselius citatus, Seguer Laur. Belg. P. I p. 12 & de la Haye Bibl. Belgo-Dom. ms

Lecturam in Cantica Cantorum, Ecclesiasticum, Psalmos aliquot, Epistolas ad Colossenses & ad Hebraeos.

Sed hanc temporum vicissitudine & Calvinianorum furore periisse conjectamur.

F. GABRIEL BARLETTA.

F. GABRIEL BARLETTA qui & ab aliis Barulus & de Barulo dicitur, satis non suo tantum, sed & his sequioribus seculis apud Ecclesiasticos notus est, atque notatus a concionibus stylo simpliciore scriptis, si tamen ipsius sint, ut editæ prodierunt variis huc usque formis & locis. Nam ab amanuensibus ex ore dicentis, ut fere fit, & in aliis virorum illustrium S. Vincentii Ferrerii, Johannis Clere, & aliorum editis contigit concionibus, ex tempore exceptæque qualitercumque, ab ineptis postea interpolatæ, vitiatæ, & adulteratæ feruntur, quod ab aliis etiam olim est notatum. Sic enim de eo concionibusque sub ejus nomine editis æqualis ei aut saltem suppar Leander in Descript. Ital. Reg. X Apulia Peucetia, de Barulo oppido Edit. Italæ fol. 200, Latine Kyriandri p. 370: *Nomen hujus oppidi per universam Italiam Gabriel ord. Prædic. eruditus atque disertus homo valde illustravit, qui nostris temporibus diu cum immenso animarum fructu sacra docuit. Editæ sunt typis conciones aliquot illi inscriptæ, quibus eo viro certe nihil esse potest indignius: nam ab imperito quodam mihi tum juveni noto fabricata sunt, qui ut decorem operi ineptissimo quæreret, falsum Gabrielis nomen prætexuit. Sunt in iis multa, quæ longe honestius omitti quam scribi debebant, ut qui leget, optime cognoscere poterit. Hac recentiorum concionatorum gratia commemorare volui, quo non sine judicio versandum in iis intelligant, ne quas continet ineptias & offendicula ipsi præferentes indocti ac rudes habeantur.* Hæc Leander comperta sibi certaque referens, quæ si Rainaudus sub Petri a Valleclausa nomine latens, eique similes attendissent, Gabrielem nostrum non ita forte dehonestassent. Barlettæ cognomen a Barulo vernacule Barletta, quod inde ortus esset, habuisse plurimi voluerunt, non probat tamen Vallius in compendio, qui contra hoc illi gentilitium & a familia sortitum contendit: *Vogliono alcuni, che questo Frà Gabriele Barletta fusse della città di Barletta, e non avertino che quel Barletta è casata e non patria, della quale fu anche Frà Domenico Burletta Napolitano, figlio del regal convento di San Domenico di Napoli, che l'anno 1644 passò a miglior vita. Egli fu d'Aquino &c.* Aquinatam etiam indicat Franciscus de Serris qui sermones ejus Parisiis edendos curavit. Quæ indigenarum diligentia disquirenda permittimus, fidem interea Leandro ceu proximiori potius habendam arbitrati. Ejus meminere scriptores nostri prope omnes Lusitanus & sequaces ac demum Altamura ad 1470: extrates Simlerus, Possevinus, Caveus, Dupinius. Ejus nomine inscripti prodierunt

Sermones a septuagesima ad feriam tertiam post pascha. Item Sermones xxviii de Sanctis. Item sermones tres de paucitate salvandorum, de ira Dei & de choreis. & quatuor pro Dominicis adventus. Hæc verò præcipuæ editiones:

Recogniti per Benedictum Brixianum, Lugduni 1505. Ibid. typis Sebastiani Guinard 1507.

Rotomagi, Guillelmi Benard 1515 in 8: Extat in Regia D 3774.

Parisiis 1518 & 1521. Ibid. Johan. Parvi 1527 in 8: Quæ ultima in Regia D 3775. Rurfus ibid. Francisci Regnault 1531 in 8, editionem curante laudato Francisco de Serris ord. Prædic. qui Raimundo Gofino inquisitori Tolofano nuncupavit. Extat hæc apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

Lugduni, Antonii Vincentii 1536 in 8: Extat in Regia D 3776.

Venetis 1571, 1573, & apud Camillum Franciscinum 1577 in 8 voll. duobus caractere elegantissimi. Rurfus typis Valerii Bonelli 1585 in 8.

Laudatur & editio Haganoæ 1518 in 8. Quidam inter quos Caveus in Append. editionem veterem anni 1470 laudant, quod nobis improbabile, tum quod nemo prodat a se visam, tum quod in iis sermonibus expeditionis Turcorum Hydruntinæ fiat mentio, illa autem facta est tantum anno 1480: tum denique quod Bandellus hunc auctorem non citet in suo tractatu de conceptione B. V. Imo hinc conjicio quisquis sit horum sermonum auctor, non scripsisse nisi post Bandellum, atque ex isto accepisse quos in sermone de conceptione B. V. laudat auctores.

Alva Sol. Verit. Rad. 278 col. 1952 eos etiam editos dicit sub nomine S. Antonini, licet nec locum nec annum notet. Sed ut ut sit, falso illi inscriptos recte monet, cum in iis ipse Antoninus sæpe laudetur, & Sixti IV in eisdem fiat mentio, qui diutius a morte sancti præsulis ad sedem S. Petri ascendit.

Altamura a vero aberrat cum Barlettam in duos dividit, unum ad 1470, alterum ad 1486 referens, nec recte Vallium carpit aut emendare tentat Unde & Caveus in Append. Altamuræ sequacem corrigas. Legendus & Pius P. II lib. 3 col. 61 ad 1475.

F. JACOBUS FERRARIENSIS.

F. JACOBUS FERRARIENSIS sic a patria nuncupatus inter hæreticæ pravitatis inquisitores ad annum circiter mccccclxx recensetur a Leandro fol. 149 a. Excipit Razzius Vir Illust. p. 312. Rovetta primus ex Relat. Lombardiæ, hunc inter scriptores numerat revocatque ad 1341. Nos Leandro suppari, & res suæ fere ætatis narranti standum putamus. Mirum a Fontana omissum in Theatro. Hæc ejus opera a Rovetta relata, & apud sodales Ferrarienses, inquit, servata ms:

Commentaria in libros de celo & mundo, de generatione & corruptione, de parvis naturalibus, & de anima.

Tractatus de scientia Dei atque præscientia, de voluntate, de prædestinatione atque reprobatione, de gratia, de vitiis & virtutibus, de Romani pontificis potestate.

Summa contra hæreses.

F. JACOBUS DE PETRIS.

F. JACOBUS DE PETRIS vel Petri Brixien-sis sacre theologiæ interpres, inquit Leander fol. 149 a, hæreticorumque lima severissima, floruit circa 1470 cum Vercellino Vercellensi. Rovetta & ipse Brixien-sis prodit a Paulo II ad illud munus evectum anno 1464. Altamura emendandus cum eum ad 1530 collocat. Hæc ejus juxta Rovettam opera:

Tractatus adversus hæreses sui temporis.

Alius de præcipuis catholicis veritatibus.

Sermones de tempore & de Sanctis per annum. Penes quem fides. Leander citatus in Descript. di tutta Italia duplicem hujus nominis illustrem virum prodit, hunc de Petri fidei censorem, & alterum Jacobum Brixiensem simpliciter dictum, ejusdem ordinis virum clarissimum, qui canonicos regulares diocesis Luchensis ad sanctiorem disciplinam reduxit.

Hic scriptor forte non alius ab eo de quo supra p. 822, saltem alia ejus habes hic recensita opera.

F. JOANNES PEDRO.

F. JOANNES PEDRO Aragonus patria vel saltem professione Sætabien-sis inter illustres ejus conventus alumnos laudatur a Diago Hist. prov. Arag. lib. 2 p. 274, ubi tamen ejus ætatem silet: at Fernández ad ann. 1470 claruisse testatur. Ambo dicunt scripsisse

Commentaria in Ecclesiasticum, prophetas xii minores, & epistolas canonicas.

Sermones etiam plurimos.

F. LEONARDUS MATTHÆI.

F. LEONARDUS MATTHÆI vulgo de Utino primus & senior ad discrimen alterius recentioris, de quo postea ad 1549, senior igitur hic Utini, quæ civitas est perantiqua ditioris Venetæ in ducatu Foro-Julien-si, & ab anno mccccxii patriarchæ Aquileien-sis sedes, natus est & ibidem ordini nomen dedit, virque evasit eruditione conspicuus. De eo sic habetur in actis cap. gen. Coloniae anno mccccxxviii celebrati: *In primis conventui Bononiensî provincia S. Dominici damus in regentem F. Leonardum de Utino sacre theologiae professorem, cujus lectionem approbamus.* Insignis etiam fuit concionator totaque celebris Italia, qui & Florentiæ coram Eugenio IV plurimas habuit anno mccccxxxv & coram aula Romana conciones: Venetiis quoque & Utini pluribus annis magno populorum fructu & plausu prædicavit: S. Thomæ doctrinæ mirum affectus, cujus scita sermonibus suis omnibus ut fundamenta ponit, iis superstruens & æque intellectum docens ac movens affectum. Ad varia etiam in ordine munera applicitum ferunt; inter alia Bononiæ priorem & exinde Lombardiæ inferioris tum S. Dominici dictæ provincialem egisse cum laude. Ad Pii II tempora pervenisse imo & ea prætergressum patebit ex dicendis, quo tamen anno vivere certo deserit, nobis adhuc incompertum, licet Utini apud suos mortuum sepultumque circa ann. mccccclxx conjectari liceat, donec quid certius sui proferant sodales, a quibus id exspectamus. Ejus meminere Leandro fol. 144 b, ubi virum dicit excellentissimæ doctrinæ & ornatissimæ vitæ ac circa mccccviii florentem: Lusitanus, Razzius p. 278, Pius, Fernandez, Altamura non recte in duos dividens, alterum ad 1437 de Utino, alterum ad 1444 Belunensem, errorem tamen agnoscens in Append. in eum se inductum falsus a Possévino, qui duplicem etiam laudat: quicum tamen Rovetta errare maluit, Belunensem ad 1449, Utinensem ad 1453 collocans, quam cum Altamura respicere, cum eadem opera utriusque ascripta, eundem & unicum scriptorem evincant. Hæc ejus opera:

1. *Sermones aurei de Sanctis F. Leonardi de Utino sacre theologiae doctoris ordinis Prædicatorum. Pr. Divinorum interpres mysteriorum &c.* Typis prodierunt pluries. Utini 1466, quam editionem laudat Beughemius.

2. *Alia absque loco anno 1473 fol. olim nostrorum Parisien. ad S. Honorati, nunc nostris Ambianen. concessa.*

3. *Tertia hoc titulo: Sermones aurei de Sanctis per totum annum, quos compilavit magister Leonardus de Utino S. T. D. ord. Prædic. ad instantiam & complacenciam magnifice communitatis Utinensis, ac nobilium virorum ejusdem anno 1446 in vigilia B. P. N. Dominicis confessoris &c.* Venetiis, Johan. de Colonia, sociique ejus Johan. de Gerethzem, qui ejusdem laboratoribus in expensis providerunt 1475 in 4, typis Gothicis limpidis. Extat in Regia D 1413.

Ulmæ, Johan. Zeiner 1475. Quæ editio laudatur in Bibl. August. Indicis Reiseri p. 98.

Nuribergæ, Koburger 1478 fol. Quæ editio apud Clarissas Ave Maria.

Lugduni, Joh. Trechsel 1495 in 4 signat. duorum foll. a & A ad D.

Suspicio autem Olearium in Abaco Patrolog. p. 291 a Beughemio citatum dicentem se horum sermonum exemplum vidisse anno 1446 impressum in Bibl. Hallensi, delusum, & annum quo Leonardus indicat se hos sermones ms juris publici fecisse, pro anno quo primum excusi sunt & e prælo prodierunt accepisse, neque enim antiquiorem quam anni 1466 alii produnt editionem. Videtis L'Origine de l'imprimerie de Paris. seu Dissertationem Historicam Andreæ Chevillier socii Sorbon. pp. 11 & 12.

Hi de Sanctis sermones extant ms memb. in 4 Venetiis ad SS. Jo. & Paulum Pl. iv teste Tomafino. Item Trajecti ad Rhenum teste Alva.

2. *Sermones floridi de Dominicis & quibusdam festis F. Leonardi de Utino S. T. D. ord. Prædic. quos prædicavit Florentia anno Dni mccccxxxv. Pr. Dom. I adventus. Osanna filio David.* Ad calcem Habes itaque lector optime sermones floridos, quos composuit ac prædicavit R. M. Leonardus de Utino, quorum plurimos prædicavit Florentia coram tota curia Romana ibidem tunc temporis residente tempore SS. D. Eugenii pape IIII: nonnullos autem Venetiis, ut ipse alibi profiteretur. Neque verò uno, sed diversis annis declamavit &c. Lugduni, Johan. Trechsel, sumtis Jodoci Badii 1496 in 4 signat. duorum foll. a & A ad M. Quæ editio ex exemplo nostri Mathurini Espiardi de quo postea ei a Joanne de Genas sodali tum baccalaureo Parisien-si sublecto. An autem exemplum illud Espiardi ms fuerit, quod verisimilius, an excusum, Badius qui hæc refert non addit. Ut ut sit, certum hos sermones antea editos.

Ulmæ, Johan. Zeiner de Reutlinghen 1478. Quæ editio extat in Bib. August. a Reisero laudata p. 98.

Vicentiæ 1479 laudata a Beughemio. Rurfus absque loco editionis 1494 in 4: quæ apud nostros Ambianos.

3. *Sermones quadragesimales de legibus animæ fidelis, simplicis & devotæ.* Parisiis, Martini Udalrici & Michaelis anno xvii regni Ludovici XI regis Francorum, id est Christi 1477 in fol. max. quæ editio Paris. in Navarr.

Ulmæ, Joh. Zeiner jam laudati 1478: quæ in August. recensita a Reisero p. 98.

Lugduni, Badii & Trechsel 1496 in 4, & iterum Joh. Klein 1501 in 4. signat. duor. foll. a & A & AA ad EE.

Venetis, Francisci de Hailbrun & Nicolai de Francfordia 1473: quæ editio laudatur a Lusitano & Altamura.

Omnia verò supra relata simul Nuribergæ, Koburger 1478 fol. mag. & iterum Petri Droch 1479 teste Alva Sol. Verit. Rad. 120 col. 1186.

4. *Tractatus mirabilis de sanguine Christi in triduo mortis effuso, an fuerit divinitati unitus, auctore R. P. M. F. Leonardus Matthæi de Utino ord. Prædic. conventusque S. Petri martyris de Utino provincia S. Dominici noviter impressus, correctus & illustratus opera & studio R. P. F. Marci Antonii Seraphini Veneti magistri in conventu SS. Joh. & Pauli Venetiarum ejusdem ordinis & provincia. Venetiis, Ambrosii Dei 1617 in 4 p. 105.*

Hoc opusculum in epilogo Leonardus se suscepisse ait ad petitionem optimatum magistratus & nobilium civitatis Utinensis, seque in eò S. Thomæ doctrinam in hac quæstione superioribus, in-

quit, annis acriter agitatam, scilicet anno mccccxiii, Piique papæ II auctoritate silentio partibus imposito suspensam, declarasse: adeoque se tractatum hunc iisdem civibus nancupare. Sic autem ad calcem ex fide codicis ms, quem editor censuit autographum legitur:

De sacratissimo sanguine D. N. J. C. in triduo mortis ejus effuso investigatorium veritatis per F. Leonardum Matthæi de Utino S. T. D. ord. Præd. ad instantiam præclarissima communitalis Utinensis compilatum feliciter finit. Extat apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

Hujus tractatus nostros nomenclatores non meminisse mirum. Meminit Theophilus Rainaudus Tract. de Christo sect. 3, ubi de partibus a verbo assumtis. Porro ex hoc tractatu agnomen Matthæi illi fuisse a patre forsan, quamvis de Utino a patria sapius dictus sit, ac præterea illum Pio II supervixisse agnoscimus. cum concerrationis sub hoc pontifice in natalitiis Christi Dñi Romæ anno mccccxliii de hac quæstione tanto animorum æstu habitæ, ut superioribus annis jam actæ meminerit. Quod in causa fuit, ut ad 1470 prorogaverimus.

5. *Tractatus ad locos communes concionatorum.* Ulmæ, Zeiner 1478. Sic Simlerus, Beughemius in Incun. Typ. Oudinus Suppl. p. 706.

6. *De inchoatione formarum tractatus famosissimi M. Leonardi de Utino ord. Prædic.* Recensetur in catalogo Bibl. S. Marci Florentiæ Arm. IV cod. ms 103.

7. *Opuscula plura tam in philosophia quam in logica in suo cœnobio Utinensi servata,* laudantur a Leandro citato, quem excipiunt Lusitanus, Altamura & Rovetta.

Præter hæc tenus laudata, alia adhuc opera ei tribuuntur, sed quædam incerto, quædam etiam falso.

1. Apud Tomasinum de Bibl. Ven. ad S. Jo. & Paul. Plut. VI sic legitur:

F. Leonardi Summa de virtutibus & vitiis, ubi agitur de materia & utilitate (f. l. vilitate) conditionis humane. Codex ms.

Item speculum humane salvationis codex in 4 memb.

In indice auctorum dubitat Tomasinus an sint opera hujus Leonardi de Utino, an Leonardi de Mansuetis Perusini magistri ordinis de quo mox agendum.

2. Est *Quadragesimale tertium fidei* in titulo dictum, auctore F. Leonardo Italico ord. Præd. in incun. Typog. excusum absque loco, anno & nomine typographi. Huic de Utino asserunt Beughemius & Alva. Videtur postea *Leonardus Italicus* inter auctores hujus seculi, sed incertæ ætatis, ubi rationes cur alterius ab hoc de Utino censeamus, asseruntur.

3. Duplex quadragesimale typis prodiit sub nomine hujus de Utino, alterum de petitionibus anime, alterum de flagellis titulum habens, sed utrumque supra Leonardo de Datis Florentino magistro ordinis XXV ceu vero auctori vindicatum. Videtur ad 1414.

F. MAURITIUS GAUFRIDI.

1470. F. MAURITIUS GAUFRIDI Gallus Armoricus sacre theologiæ professor & insignis sua ætate Ecclesiastes claruit vigente seculo xv: cumque pluries per quadragesimam in Ecclesia Trecorensi conciones habuisset, ad instantiam capituli ejusdem Ecclesiæ scripsit:

1. *Vitam S. Yvonis presbyteri ejusdem Ecclesiæ alterius patroni.* Princ. R. in C. P. ac D. D. Christophoro Div. miser. & S. S. A. gratia episcopo Tre-

corensi, præstantissimisque ejusdem Ecclesiæ presbyteris & Dominis de capitulo, totique venerabili collegio, F. Mauritius Gaufridi in sacra pagina humilis professor, ac in ordine Prædicatorum meritis postremus &c. Ex quibus ætatem hujus auctoris colligere licet, nempe post annum 1464 vitam hanc ab eo exaratam, cum Christophorus ex Gallia Christiana federit a 1464 ad 1491.

2. Huic vitæ addidit antiquum quidem S. Yvonis officium, sed novas lectiones novem satis prolixas a se ordinatas, & alias sex lectiones in festo translationis, ut videtur recitandas de Sancti virtutibus ad animarum regimen pertinentibus, quæ veluti præsecutio sunt præcedentium: quæ certe ex vita ab ipso scripta desumptæ sunt.

Vitam hanc ex membræneo codice ms quem ab Ecclesia Trecorensi habuerat Jacobus Dinet S. J. Franciæ aliàs provincialis, Daniel Pappebrochius edidit in *Actis SS. T. IV maii ad diem 19 a p. 581 b, ad 608 b*, quem hic excipimus, & cui hujus nostri auctoris notitiam acceptam referimus, gratiamque etsi non ad merita rependimus. Sapienter notat eruditus editor nihil esse in hac vita unde probetur B. Yvonem fuisse tertii ordinis S. Francisci, imo tunica alba semper indutum processisse, cumque iter ageret apud nostros hospitari solitum.

F. PETRUS PAULUS CIANCIANUS.

1470. F. PETRUS PAULUS CIANCIANUS Etruscus e Clusio vulgo *Chiusi* civitate parva, sed episcopali, aut saltem ex diocesi ortus, ac Senis in S. Dominici inter sodales allectus, vir pius & eruditus, ac concionator apostolicus sua ætate celebris, laudatur a Gregorio Lombardelli etiam inter beatæ memoriæ viros, diciturque claruisse ad mccccclxx, ac rei litterariæ reliquisse

Quadragesimale & alia plura opuscula.

Excipiunt Fontana in prov. Romana & Altamura ad 1470. Scrupulus subest, scilicet Ugurgierius Pompe Sanesi ejus non meminit, qui tamen suos symmystas accuratius recenset & laudat: hujus silentii causam disquirant gentiles.

F. THOMAS TOLETANUS.

1470. F. THOMAS TOLETANUS Hispanus a patria & professione sic nuncupatus, sacre theologiæ magister vir studio deditus, & juvandæ posteritatis cupidus, quem ad hunc annum floruisse volunt Fernandez, Altamura & Antonius Bibl. vet. Hisp. lib. x cap. XII p. 199 n. 643, laudant etiam Lusitanus, & Marieta. Scripsit

Mariale de laudibus porte paradisi scilicet B. Virginis.

Præterea Indices permultos ea ætate utilissimos per Alphabetum:

Super quodlibeta S. Thoma de Aquino.

Super totam ejus Summam theologicam.

Super sermones Jacobi de Voragine.

Super sermones Joannis a S. Gemignano.

In librum de ludo scaccorum Jacobi de Cessolis.

Super Nicolam de Lira & super tractatum ejusdem de differentia Bibliorum Latinorum & Hebraicorum.

Super Summam de vitiis & virtutibus Alani de Insulis.

Super opus Innocentii III pape in septem psalmos penitentiales.

Super Summam de officio sacerdotis F. Alberti de Brixia.

Super tractatum F. Augustini de Ancona in Magnificat & evangelium Missus est.

In opus F. Nicolai de Hanapis cui titulus exempli sacra scriptura.

Super Decretum.

Hæc omnia, inquit Lusitanus, ipse de se refert in tractatu quodam ab eodem Lusitano viso in Bibl. S. Petri martyris Toleti cum Summa F. Alberti de Brixia ligato & ms.

F. THADDÆUS DE URBEVETERI.

1470. F. THADDÆUS DE URBEVETERI a patria in Etruria ditionis pontificiæ civitate sic nuncupatus laudatur a Lusitano ad ann. mccccclxx clarus. Excipiunt sequaces & demum Altamura. Scripsit, inquit

Commentarium in S. Augustini libros de civitate Dei.

In Bibliotheca S. Dominici Venetiis servatum adhuc sua ætate Lusitanus præstat, sed an extet adhuc dubium facit, quod Tomasinus non recenset in suis Bibl. Venetis.

F. THEOPHILUS CREMONENSIS.

1471. F. THEOPHILUS CREMONENSIS a patria clara in Cenomanis civitate sic nuncupatus, quem e familia Ferraria Cremonæ haud obscura ortum ait Revalius a Rovetta citatus, vir eruditus, & erga S. Thomæ doctrinam mirum effectus, seculo xv vergente florebat. Ad annum 1487 refert Altamura, Rovetta ad 1477: certo vivebat anno 1471, quo primus prælo subjecit.

Commentaria S. Thoma de Aquino a se diligentius ad varios codices ms recognita & a notariarum mendis expurgata in Aristotelis libros octo physicorum, de celo & mundo, de generatione & corruptione, meteororum, de anima, de sensu & sensato, de memoria & remiscencia, decem metaphysicorum, de causis, decem ethicorum, politicorum &c. Venetiis apud Bonetum Locatellum 1471 fol. De quibus & censuram suam profert in prologo a se præfixo. Videtur supra S. Thomas de Aquino, ubi hanc editionem expendimus.

Scripsit etiam Theophilus opus hoc titulo:

Propositiones ex omnibus Aristotelis operibus collectæ. Quod opus sodalis Benedictus Soncinas a se recognitum & auctum ut ait typis subjecit Venetiis 1493 in 4, quo proinde anno Theophilus e visis jam excefferat.

F. ALBERTUS DE ALBOLAPIDE.

1472. F. ALBERTUS DE ALBOLAPIDE Helvetius patria & professione Thuricensis sacre theologiæ magister Romam ut aiunt adiit anno mccccxl, ac conciones ibidem plurimas habuit. Vivebat atiamnum sub summo pontifice Sixto IV anno mccccxxi electo, tumque scripsit librum hoc titulo:

Laus, commendatio & exhortatio de punctis notabilibus circa indulgentias, gratias, & facultates Ecclesiis Thuricensibus Constantiensis dioceseos a SS. D. D. Sixto papa IV moderno concessas cum quibusdam aliis annexis occasione distarum indulgentiarum. Capita hæc sunt:

1. *De descriptione predictæ indulgentiæ.*

2. *De punctis indulgentiarum populo & Ecclesiis Thuricensibus concessarum.*

3. *De anno jubilæo & privilegiis ipsius.*

4. *Hæc indulgentiæ valde acceptabiles & utiles sunt.*

5. *De laudibus civitatis Thuricensis, cui dictæ indulgentiæ data sunt.*

6. *De laudibus SS. martyrum Felicis, Regula & Exuperantii patronorum nostrorum.*

7. *De fonte salutaris exorto ibidem.*

Sic toridem verbis habent Nova litteraria Helvetica collecta a Joh. Jacobo Scheuchero medico doctore edita Tiguri apud Davidem Gesnerum pro anno 1705 in 8 pag. 37. Meminit etiam hujus operis Hottingerus Bibl. Tigurina p. 66. Badius noster in sua univers. Florent. p. 164. hunc Albertum in sacra facultate Florentina laureatum anno 1458 refert ex archivis facultatis.

F. BAPTISTA DE FABRIANO.

1472. F. BAPTISTA DE FABRIANO a patria quæ Furbs in Piceno ampla & a professione sic nuncupatus, laudatur a Leandro in Descrip. Ital. ubi de Marca Tarvisina, egregiusque sua ætate theologus audisse dicitur, & sacras literas Patavii stipendio publico diutius interpretatus. Ex quo ante ann. md ibi meruisse colligitur, cum ejus non meminerit Tomasinus in Gymn. Patav. ubi professores omnes post eum annum diligenter recenset. Fernandez etiam ad 1472 refert cum Pio: Altamura & Rovetta ad 1488. Hæc ejus laudantur opera:

Explicatio celebris hujus distinctionis sensus compositi & divisi.

Questiones logica & metaphysica.

F. NICOLAUS JACQUERIUS.

1472. F. NICOLAUS JACQUERIUS vernacule *Jacquier* gente Gallus, natione Burgundus, patria Divionensis, ibidemque ineunte seculo xv natus, ordinem etiam amplexus est adolescens, magnarumque vir partium evasit. Concilio Constantiensi affuisse scribit Valerius Andreas in *Bibl. Belgica*, cui non assentior, quod adhuc per ætatem non liceret, ut qui vix tum in religione tiro fuerit, sed concilio Basileensi adesse potuit. In diurno pacis Galliæ regem Carolum VII inter & Philippum Bonum Burgundiæ ducem Atrebatii anno 1435 initæ, mentio sit cujusdam F. Nicolai de Divione ordinis Prædicatorum, quem cardinales S. Crucis & de Cypro Eugenii IV & concilii Basileensis legati & sequestri ad regem Angliæ in sædus consentire recusantem miserunt, qui pectus regium emolliret. Aneas Sylvius postea papa Pius II in historia concilii Basileensis meminit etiam cujusdam F. Nicolai Burgundionis itidem ex ordine, de quo sic scribit. Hæc in Eugenium scilicet lis mota circa medium mensis Aprilis (mccccxxxix) initium suscepit industria quidem ac solertia cujusdam Nicolai Burgundionis ex ordine Prædicatorum viri acuti, & longe majoris animi quam corporis, quem si quis videat, nunquam tanti aestimet. An ille pacis apud Anglum conciliator, aut litis in Eugenium motor Jacquierius noster fuerit, qui & Nicolaus & Burgundus & ex Divione revera erat, eaque ætate florens, ut affirmare non ausim, ita nec negare: sed si ille fuit, ac si quid in Eugenium IV peccavit, communi quo ipse Aneas Sylvius turbine abreptus, etsi Calas & Baronius nostri viri eruditi ac omni exceptione majores ingeniose omnino dealbaverint, in ea causa Basileensi summi pontificis non adversarium imo patronum interpretari, sed si quid inquam, prout tempora ferebant, peccavit, id totum postea pace Ecclesiæ reddita abunde eluit, cum nullus pro fide catholica sedeque Romana deinceps pugnarit unquam ardentius. En ipsius gesta ex certis monumentis deprompta. Ubi provinciæ Franciæ alumnus erat, Ebroicis aliquandiu hæsit, exinde circa 1450 inquisitor fidei insti-

tutus, hæreticos & fascinarios insequendo, varias Gallia urbes pervagatus est, ac tandem anno 1464 primum Insulas Flandrorum accessit, utque disciplina regularis erat admodum amans, ibidem in congregatione Hollandia recens nata a convocazione Harlemi anno mccccxv habita assignari obtinuit. Licet enim in actis dicatur Jacobus Jacquarii, erratum esse amanuensis constat ex monumentis Insulensibus, in quibus nulla ejus ante illos annos mentio, sed deinceps frequentior. Anno mccccxv veteri stylo, novo lxxv Tornaci quadragesimam prædicavit, ibidemque initio julii in synodo diocesana orationem Latinam habuit, ut & Insulis in S. Petri capitulo die profesto omnium sanctorum. Sic autem facundus Ecclesiastes concionibus assidue vacabat, ut æque vigilans fidei censor ab hæreticorum infectione non cessaret. Sex enim homines ex ea secta, quos *Turlupinos* vocabant, Alphonsi cujusdam Lusitani anno mccccxix a senatu Insulensi rogo addicti discipulos apprehendi iussit, ac coram suo tribunali productos, ut errores deponerent, graviter adhortatus, pertinacem ex eis unum brachio seculari tradidit. Exinde in Bohemiam anno mccccxvi missus adversus Hussitas, & verbo & scriptis hos ad bonam frugem per annum & amplius revocare studuit. Insulas jam redierat anno mccccxviii, quo Tornaci quadragesimales conciones iterum habuit, & sequenti lxxix Gandavum adiit penitentium confessiones excepturus cum amplissima sibi a D. Luca Pauli papæ II nuntio facta potestate, & a quo tum omnibus eo adventantibus largiores fuerant indulgentiæ concessæ. Brugas quoque tum ad aulam Burgundam accessisse legitur, haud dubie propter majoris momenti negotia vocatus. Eum tandem anno mccccxxi cum decano Brugensi Guillelmus de Filastre episcopus Tornacensis delegavit, qui de B. Coletæ Virginis Clarissæ sanctimonialis anno mccccxvii defunctæ miraculis Gandavi ubi sepulta jacet, juridice in ordine ad beatificationem inquireret, cui sancto negotio dum sedulus attendit, & omnem dat operam, morbo correptus ad superos ipse abiit, Deo, ut credere fas est, æternum cum Beata illa anima fruiturus. Ad annum mccccxxii mortem ejus referunt tabulæ conventus Gandavensis, ubi tumulum habuit. Ejus meminerunt nostrates Fontana in Theatro pag. 375, de eo citans Lucarinum in chronol. Ord. & Nicolaum le Febvre in *Manual. Histor.* sed & Altamura ad 1424, omnes ex supra-relatis quæ ex archivis conventus Insulensis & aliorum Belgii eruit diligentissimus Ghilbertus de la Haie, & ex ipsius Jacquarii operibus, quemque hic ex ipsius *Bibl. Belgo-Domin.* ubi de eo fusius, excipimus, emendandi & cum his Swertius in *Ath. Belg.* & Valer. Andreas in *Bibl. Belg.* Videtis etiam Acta SS. *T. I Martii ad vitam B. Coletæ p. 591*, ubi dicitur doctor theologus. Hæc ejus opera:

1. *Tractatus de calcatione demonum.* Princ. *Duo magna incommoda inter cetera incurrit genus humanum.* Asservatur in Abbatia Parcensi in Belgio ac Lovanii ad S. Martinum anno mccccxii scriptus in charta. fol. utrobique visus a dicto F. Ghilberto, & recensetur apud Sanderum pagg. 173 & 221 Partis II sui Elenchi. Habetur & Audomarifani in *Bibl. San-Bertin.* hoc titulo *De calcatione malignorum spirituum.*
2. *Dialogus de sacra communione contra Hussitas.* Pr. *Eucharistia salutifera divina tractaturus mysteria vas electionis &c.* Ibidem utrobique cum superiori compactus & a Sandero recensitus, & a F. Ghilberto dicto visus, qui testatur ibidem addidisse primum editum Tornaci anno 1466 dum se ad Bohemicum iter accingeret, nomen suum tum his duobus folis elementis designans *N. I.* Hujus

operis meminit Simlerus. Extat hæc editio apud nostros Carnutenfes. Recensetur in catal. codd. mss. *Bibl. Paul. Lipsien.* apud Fellerum pag. 399 hoc titulo: *Dialogus F. Nicolai Jacquarii O. Præd. in Burgundia inter eum & Joannem Rabizanum de communione unius sacramenti altaris.*

3. *Flagellum hæreticorum fascinatorum.* Extat ms Lovanii ad S. Martinum a F. Ghilberto dicto visum, & in abbatia Parcensi duplex recensum a Sandero ubi supra pp. 172 & 173. Prodiit typis curante F. Joanne Myntzenberg Carmelitarum ordinis, qui ms in suo Francofordiensi ad Mænum conventu quasi divinitus, inquit, repererat, Francofurti, Nicolai Bassei 1581 in 8. Habebat hanc editionem idem Ghilbertus, quæ nunc sui conventus Insulensis: Extat etiam Par. in Regia E 2879. In hoc libro pag. 167 meminit auctor superioris operis *de calcatione demonum.* Recenset etiam Simlerus.

4. *Excerpta quadam ex Tractatibus quorundam editis Basilea tempore generalis concilii adversus sectam Bohemorum asserentium communionem sub utraque specie esse etiam laicis necessariam ad salutem.*

Subjungit etiam excerptum ex Tractatu R. D. & Magistri Joannis de Turrecremata cardinalis S. Sixti, quem super eandem materiam edidit. Recensentur apud Sanderum citatum compacta cum *Flagello* dicto. Vide p. 172.

Citant aliqui *Tractatum de heresi Waldensum*, sed non alius est a *Flagello* &c.

F. ANONYMUS.

F. ANONYMUS his annis vivens prælo dedit volumen hoc titulo:

Tabula in opera S. Thomæ doctoris sancti ex omnibus partibus & diæsis suis secundum ordinem alphabeti.

Ad calcem sic legitur: *Explicit tabula auctoritatum veteris ac novi testamenti, quas exponit doctor sanctus B. Thomas in summis suis. Impressum est totum opus & finitum per me Arnoldum ter Hoernen anno Dni mccccxxiii Dominica Reminiscere.* Extat hæc editio Paris. in Navarr. a me visa.

F. LEONARDUS MANSUETUS.

F. LEONARDUS MANSUETUS Italus Perusinus in Etruria natus, adolescens ordinem amplexus est in patria, sicque emicuit inter æquales, ut per omnes scholæ agones lauream tandem obtinuerit magisterii. Florentiæ anno mccccxxviii baccalaureum aggregatum narrat Badius. Ad superiora deinceps ordinis munia evectus, postquam provinciam Romanam præfectus provincialis rexisset, sacri palatii magister institutus est a Paulo II anno mccccxxv. Comitibus ordinis Romæ anno mccccxxviii habitis præfuit absente magistro Martiale Auribelli, verum quia juxta constitutiones a diffinitoribus præfests electus non fuerat, nec etiam eligi potuerat, cum non esset de corpore capituli, nec ex numero vocalium, acta omnia licet præclare gesta rescissa fuere ut conventus acephali & vigore carentis. Verum in sequentibus comitiis Avinionis mccccxxxi habitis Martiali tum præfente innovata pleraque fuere, ac denuo sancita & firmata. Mortuo vero Martiali Leonardus in comitiis Romæ anno mccccxxxi coactis successor ei datus est & magister ordinis XXXI communibus suffragiis electus, Sixto IV cui acceptus erat in primis applaudente. Comititia alia habita sunt sub eo Perusii anno mccccxxviii, a quibus eum abfuisse nar-

rat Fontana in Monum. quod difficile tamen mihi persuadeo, cum ad finem actorum sic patres loquantur: *Imposuimus reverendissimo magistro generali, ut ad pedes sanctitatis sue referat nonnulla, per nos sibi credita, quibus clementissima sanctitati sua plenius satisfaciatur.* Quæ præsentem videntur indicare. Cætera ejus gesta videtis apud Pium, & apud citatum Fontanum. Romæ commune debitum solvit anno mccccxxx septimo Kal. aug. seu xxvi julii, ut habet Leander, fuitque in templo S. Mariæ super Minervam in medio Odeo sepultus. Unde emendandi Jacobillus in *Bibl. Umbriae & Oldoinus* in Athen. Aug. qui mortuum asserunt xxv junii mccccxxxii, cum jam hoc anno in feriis pentecostes datus esset ei successor Salvus Cassetta de quo postea. Hæc ejus opera:

Scripta plura theologica Perusii apud sodales inveniunt servata.

Litteræ encyclicæ e capitulis duobus generalibus sub eo habitis data. Quæ forte Romæ, si sint acta integra. Certo ibi est registrum ejus epistoliarum. Unam refert Vallius p. 190 scriptam F. Gasparro de Suesia conventuum in provincia Regni Siciliae reformatorem vicario generali.

Sermones de tempore & de sanctis & inter alios de Nativitate B. V. laudantur a Grifaldo, quem tamen delusum contendit Alva Sol. Verit. Rad. 225 col. 1568, & *Mansuetum* laudasse pro *Leonardo de Datis* de quo supra: quod discutiant gentiles.

F. Leonardi summa de virtutibus & vitiis, ubi agitur de materia & utilitate (forte vilitate) conditionis humane.

Speculum humane salvationis.

Hi duo codices ms extant Venetiis ad SS. Jo. & Paul. Tomasius in indice auctorum dubitat an sint opera hujus Perusini, an Utinensis de quo nos supra ad 1470. Id discutiant codicum possessores & libenter hic addant.

F. PAULUS.

F. PAULUS Hungarus patria & professione Vaciensis artium magister & sacre theologiæ lector vergente seculo xv claruit, & e Latino Hungarice transtulit

Regulam & constitutiones Sororum ordinis Prædicatorum.

Ita verò de verbo ad verbum, ut linguæ illius leporem & gratiam eleganter servaverit. In exemplo authentico quod Sigismundus Ferrarius consecutus est, addidit auctor se versionem hanc complevisse in conventu Sigethiensi anno mccccxxiv die S. Remigii, id est prima octobris, eamque pro sanctimonialibus ordinis monasterii S. Mariæ in insula Leporum ad Budam suscepisse. Videtis Historiam provincie Hungariæ a dicto Ferrario scriptam pp. 449 & 529.

De isto monasterio insulæ Leporum, sic statutum fuerat in actis cap. gen. Romæ anno mccccxxviii: *Item committimus R. patri provinciali Hungariæ, ut sorores nostri ordinis in insula Leporum prope Budam existentes admoneat & requirat, ut si dicte moniales & prioris ibidem se obedientie ordinis subijcere voluerint, gratisque & privilegiis apostolicis sibi concessis resignare, eisdem de Fratibus necessariis provideat: quod si ordini obedire contempserint, ex tunc eidem concedimus liberam facultatem per presentes dictum monasterium & sorores ibidem commemorantes a nostro ordine penitus rescindendi & absecandi tanquam inobedientes & indignas filias religionis, ammonentes eas in Dño Jesu Christo, cui sincerum debent exhibere famularum, ut ad obedientiam quam ordini professe sunt, redire debeant & teneantur.*

TOM. I.

Ex quibus habemus hoc sacrum gynæceum a Beata IV Hungariæ rege pro B. Margarita sua filia erectum tot annis in severiori disciplina conservatum, vicissitudine temporum & bellorum iniquitate tum a primæva institutione deflexisse: sed & ex illa pro eodem monasterio regulæ & constitutionibus Pauli nostri versione mutatas in melius sanctimonialibus, offensionem ordinis timuisse, ac intentatas minas religiosa vivendi ratione prævenisse.

F. ANONYMUS SAXO.

F. ANONYMUS SAXO domus S. Pauli Mindensis alumnus & professor circa hos annos claruit & scripsit

Chronicon Mindense complectens res ejus Ecclesiæ gestas ab anno Dni dcccxxx ad ann. mccccxxiv.

E codicibus mss primus eruit Henricus Meibomius pater ac edidit Francofurti 1620 in 4. Iterum Meibomius filius edidit T. I Rerum Germanicarum, Helmsstadii, Georgii Wolfgangi Hammi 1688 in fol. a pag. 549 ad 573.

In hoc chronico plura sunt singularia de rebus ordinis Prædicatorum ac præsertim de domo nostra Mindensi, ejusdemque illustribus viris. P. 564 narrat anno mccccxxv in die conversionis S. Pauli apostoli nostros primum Mindam advenisse.

P. 655 Agit de F. Ottone de Hoia ex sodali nostro assumto episcopo XXXIV Mindensi. Ibidem de dedicatione ecclesiæ nostræ Mindensis ab Widedindo episcopo Mindensi unâ cum germano suo Gerardo episcopo Verdensi, & F. Henrico ord. Prædic. primo episcopo Ofiliensi facta anno mcccc.

P. 566 De F. Borchardo Hiddinck domus nostræ Mindensis alumno, miraculis etiam in vita claro, & anno mccccxxx mortuo: & de Harberto de Mandeslo ecclesiæ majoris decano, in jure canonico licentiatum, qui ordinem Prædicatorum in conventu Mindensi amplexus est, & eundem prior electus xv annis solidis rexit.

P. 569 De F. Johanne de Barckusen domus Mindensis alumno, qui anno mccccxix a provincia Saxonie missus ad capitulum generale, socius ut videtur sui provincialis, nam erat capitulum provincialium, Brugis Flandrorum ubi habebatur, mortuus est & sepultus.

De FF. Johanne Loe julii xx Tremonia & Henrico de Hervordia insigni scriptore de quo supra ix octob. Mindæ anno mccccxx defunctis & sepultis.

De B. M. venerabili patre F. Johanne de Ovenstede monasterii nostri in Lemego priore anno mccccxxiii cum sanctitatis fama die prima octobris defuncto, ingentique populi concursu Mindæ apud nostros ante ostium aulae capitularis sepulto.

Sed & plura alia tum de dicto sanctimonialium monasterio, primum in Lothen, deinde in Lemego translata & erecto, tum de comitiis provincie Saxonie nostræ Mindæ celebratis, tum de gratiis & privilegiis ab episcopis conventui nostro Mindensi concessis: Aëdes vero nostras adeo amplas fuisse narrat, ut Carolus IV imperator Mindam prima vice veniens, in iis hospitari voluerit. Opus sane ad historiam ordinis in Germania omnino legendum.

B. M. ALANUS DE RUPE.

B. M. ALANUS DE RUPE celebris ille B. Virginis per Rosarium cultus præco & promotor indefessus, adeo apud omnes pietatis ac sanctitatis fama inclaruit, ut cum plura passim seu scriptorum nomenclatoribus, seu historicis de eo exciderint

PPPPP

Sec. XV. veritati non consona, vitæ ejus feriem chronologicam dare ex certis monumentis visum fuerit apprimè necessarium. Eam autem depromo ex actis capitulorum generalium & convocationum congregationis Hollandiæ, tum ex actis cœnobii Insulensis a nostro Ghilberto de la Haye diligentius excussis, & tandem ex scriptoribus æqualibus & convectoribus.

Alanus de Rupe Gallice *de la Roche*, non Teuto aut Baravus, sed Gallus in Armorica, ut testatur Cornelius de Snexis ejus discipulus in sermonibus de Rosario, natus est anno seculi xv circiter xxviii; adolescentem vero apud se Dinanenses nostri habitum ordinis induisse contendunt. Parisios exinde missus est, in gymnasio Sanjacobeo disciplinis philosophicis & theologicis imbuendus.

Anno mcccclix in actis cap. gen. Neomagi habitus ad legendas Parisios sententias in parvis scholis pro secundo anno, hoc est pro anno mcccclxi legitur assignatus.

Interea anno mcccclx in cœnobio Insulensi a quibusdam annis ad severiorem ordinis disciplinam revocato, & ut aiunt reformato commoratus est. *Ex actis ejus domus.*

Anno mcccclxi ex munere sibi imposto Parisios legit sententias.

Anno mcccclxii Insulas rediit, adductis secum sodalibus Pagano Dolon tum baccalaureo Parisiensi postea magistro, & quodam Marco, hique tres conventui Insulensi aggregari tum obtinuerunt aprilis xxviii. *Ex actis ejus domus.*

Eodem anno lector theologiæ ibidem institutus, in vigilia omnium sanctorum orationem Latinam studiorum auspicatoriam in templo S. Petri habuit astante canonicorum collegio, suoque munere functus est annis duobus. *Ex ejusdem actis.*

Anno mcccclxiv Conradus Astenfis ordinis magister Insulis præfens priores conventuum reformatorum congregavit ibidem, eosque in novam congregationem Hollandiæ dictam adunavit, quod actum die ix octobris: tum vero Alanus Duacum lector missus est, ubi docuit ad vacationes anni sequentis.

Quid egerit ac ubi fuerit annis sequentibus non invenit Ghilbertus de la Haye, sed conjicit cultui B. Virginis per rosarium promovendo per Belgii provincias instituisse. Zwollas ivisse quidam putant, inter quos Rosweidus, & fat verisimile, Engelberto Cultificis novam in ea urbe domum ordinis erigenti de quo postea adjunctum operam suam impendisse, & rosarii prædicatione opus promovisse.

Anno mcccclxviii Gandavi primarius lector institutus est in actis convocationis Roterodami eo anno habitæ, ibique annis duobus hoc munere functus est.

Anno mcccclxx Rostochii in ducatu Megalopolitano, ubi universitas florebat, assignatus est ut legat & disputet, sic in actis convocationis Duaci habitæ, tumque legit primum & secundum sententiarum.

Anno mcccclxxi die iv septemb. ibidem orationem habuit auspicatoriam pro sua ad baccalaureatum formatam, ut aiunt, promotione, & legit tertium & quartum sententiarum. Hinc erratum est in editione Neapolitana *Alani Redivivi*, ubi illa oratio dicitur habitæ anno 1470, ex eadem enim constat eum jam primum & secundum sententiarum interpretatum esse, quod tamen non incepit nisi anno 1470.

Anno mcccclxxiii in convocatione Zwollis habitæ die ix maii dicitur licentiatus, & instituitur lector principalis Rostochii, ubi & laurea magistrarii eodem anno initiatus fuerit. Non omittendum quod narrat Cornelius de Snexis ejus tum audi-

tor, cum Alanus esset Gallus nec Teutonice sciret, tumque tamen ad populum prædicaret, Palnam Carboin priorem conventus Rostochiensis ejus sermones continuo Teutonice explicasse. Vide Cornelii sermonem x de rosario.

Anno mcccclxxv convocationi Insulis die xvi aprilis habitæ jure magisterii interfuit, tumque menses duos integros ibidem mansit, per quos apologeticam pro rosario epistolam ad Ferricum de Clugni Tornacensem episcopum scripsit, & sub finem junii Tornacum ipse detulit. *Ex actis domus Insulensis.*

Exinde Cartusianos Herinenses, quibus cum præsertim cum eorum priore Laurentio Musghesio sancta illi erat ab olim & singularis familiaritas invisit; hinc Gandavum amicos salutaturus ivit, & per Hollandiam Zwollas rediit, ibi enim jam ab anno mcccclxxiv sub finem assignatus fuerat, ut Ghilbertus de la Haye testatur ex monumentis congregationis Hollandiæ a se visis.

In festo assumptionis B. Virginis ejusdem anni lethali morbo correptus, in festo nativitatæ ejusdem Virginis diem obiit ultimum, ætatis XLVII, & in ea parte sepultus est, in qua postea odeum templi nondum perfecti extractum fuit.

Ne quæ scripserat perirent, certum enim quantum vixit nihil ab ipso typis commissum fuisse, in convocatione Harlemi habitæ anno mcccclxxvi die xii maii sic statutum lego: *Mandatur omnibus prioribus, ut faciant diligentem inquisitionem de libris & tractatibus seu compilatis pie memoria magistri Alani, & quicquid de iis repertum fuerit tam in originalibus, quam in transumptis & excerptis reverendo vicario generali quantumcunque transmittatur.* Quod præceptum cum brevi adimpletum fuisset, in convocatione Roterodami habitæ anno mcccclxxviii die viii septemb. revocatum fuit.

Hæc porro ejus opera manuscripta solum, & parvo numero multiplicata quædam diutius permanerunt, primusque Joannes Andreas Coppenstein a se recognita, ad ævique sui salivam ut ait apparatus, rescissis quibusdam, aliis explicatis, molitico aliquantulum stylo typis commisit, eandem rationem secutus, quam Surius in edendis sanctorum vitis & Tauleri, Henricique Susonis operibus: quod pluribus jam non placet rei literariæ præsertim peritis, apud quos opera hujusmodi interpolata non parum primariæ auctoritatis perdunt. At quandoquidem res acta est, ea fuerunt hoc titulo ordineque edita:

Beatus Alanus de Rupe Redivivus, de psalterio seu rosario Christi & Maria tractatus in quinque partes distributus.

1. *Apologia seu responsio ad Ferricum episcopum Tornacensem super pluribus questionibus ab ipso factis de rosario.* Pr. *Laudate Dominum Jesum Christum.*

2. *Relationes, revelationes, & visiones de rosario.* Pr. *Deus canticum novum cantabo tibi.*

3. *Sermones S. Dominici Alano revelati.* Notandum sermonem quartum qui sic incipit, *Cantate Domino canticum novum*, in ipso initio indicari dictum, in hodierna SS corporis Christi solemnitate, quæ scilicet ab Urbano IV primum instituta. Cujus sit erratum an auctoris an editoris, examinent quibus otium est, certo hinc patet concionem nunquam a S. Dominico dictam.

4. *Sermones & tractatuli Alani.* Primus is est quem supra monebam eum habuisse Rostochii anno mcccclxxi die quarta septembris, cum formandus esset baccalaureus. Pr. *Qui convertit petram in stagna aquarum & rupem in fontes &c.* Idemque tractatus est; quem Tritemius, Swertius

& Valerius Andreas laudant hoc titulo: *De xv laudibus psalterii B. Maria secundum xv lapides in rupe altissima angelica salutationis repertos, & quem ms servari in Bibl. Publ. Ultrajecti asserunt.* Initio hanc notam apposuit Coppensteinus: *Lector hunc sermonem accuratiore cura conscriptum a B. Alano reddimus ad verbum, ceteros tolerabiliore stylo contraxi, nisi quod exempla subjecta explicatius enarravi.*

5. *Exempla seu miracula rosarii.* Pr. *Adriannus genere nobilis.* Laudant Tritemius, Swertius & Valerius Andreas citati ms cum prologo cujus principium: *Quamvis pretiosa laus*, quem prologum Coppensteinus omisit.

Hi quinque tractatus unâ prodierunt Friburgi 1619 in 4, Coloniae, Petri Henningi 1624 in 8, & postea curis Andreae Rovetta nostri Neapoli, Secundini Roncalioli 1630 in 8.

Laudantur & alii Alani factus isti:

La confrairie du plantier de notre Dame, Paris. Joannis Jeannot 15. in 16. Vidit Ghilbertus de la Haye, qui & testatur ms extare in variis Belgii bibliothecis, & a se visum exemplum Tornaci in Basilica majori a Sanderio laudatum T. I pag. 219, ad cujus finem extant litteræ Joannis Excuria vicarii generalis congregationis Hollandiæ societatem rosarii probantis, quas ubi de isto dabimus ad 1489.

Expositio in regulam S. Augustini. Pr. *In psalterio decem chordarum psallite illi.* Cujus hoc est artificium. Alanus pro more omnia ad rosarium referens, regulam in xv capita dividit, quodque caput in decem articulos: quemque articulum in modum orationis vertit alternatim ad Ihesum & Mariam, petens talis regulæ servandæ gratiam, addito semper loco seu conceptu ex SS. Patribus vel ex S. Thoma, & tandem cuilibet articulo subjicitur *Ave Maria.* Quæ opella omnibus aliis Alani tractatibus mihi gravius videtur, & piis sub regula S. Augustini militantibus utilior. Codex est ms chartaceus in 8 pp. 155 olim sanctimonialium ordinis Metensium, nunc Parisiensium nostrorum ad S. Honorati.

Speculum peccatricis anima. Edidit Ludovicus Loumans, de quo videtur ad ann. 1639. Hic tantum moneo historiam Benedictæ Florentinæ in ea opella relatam, desumptam esse ex parte quinta Alani Redivivi cap. 27.

Monastica vita excellentia xxx. Cum Dionysii Rikel Cartusiani opusculis de vita spiritali editæ sunt, sed illa non opus distinctum, at partis quartæ Alani Redivivi caput octavum.

Sermones varii a Swertio & Valerio Andrea Alano tribuuntur, at Ghilbertus de la Haye post diligentissimam in omnibus Belgii bibliothecis inquisitionem alios fatetur in manus suas non venisse, quam qui in Alano Redivivo habentur.

Commentarium in Cantica Canticorum, in quo singula Salomonis verba ad Christum & B. Virginem inter se colloquentes accommodantur, Alano huic asseritur a Lusitano & Altamura, sed ejus non esse certo certius est: opus enim est Alani Magni de Insulis doctoris universalissimi dicti anno mcccii defuncti, & id evincunt codices ms sec. xii & xiii.

Leander bis Alanum laudat, primò fol. 138 b ex solo nomine vocans Alanum Gallum, secundò fol. 150 a, ubi Alanum Britonem vocat, & revelationis de rosario prædicando illi factæ meminit. Quod moneo, ne quis duplicem hominem putet.

Quædam autem hic de isto scriptore addenda, primo revelationes ejus & visiones, sermones S. Dominici ipsi revelatos, exempla & miracula Rosarii, ista, inquam, omnia non habenda quasi revera extiterint, sed meditationes tantum esse viri

pii, qui in hunc modum cogitationes suas efformabat, ut auditorum animis facilius illaberentur. Tale enim fuit ejus seculi ingenium, & tale est numerum in quibusdam Europæ provinciis, ut auditorum res ejusmodi historiis & exemplis magis delectentur, ea facilius memoria retineant, iis potentius & acrius & a vitis deterreantur & ad bonum moveantur, quam ab accurata & solida doctrina, quæ mox ex eorum cordibus evanescit. Ea verò quæ de S. Dominico narrat, ita cum veris ejus gestis pugnant, ejus historiæ adeo sunt dissona & contraria, ut nulli cordato placere possint, nec ab historico veritatis amico & cultore adoptari. Sic historia quam de Sancto rosarium Tolosæ prædicante, & de stupendis prodigiis quæ tum acciderunt, refert P. II cap. 3, si vera fuissent, quis putet inquisitione de ejus gestis anno mcccxxiii tam diligenter facta, ubi tot testes qui ipsum viventem viderant auditi, a nemine fuisse memorata? Quis credat Jordanum ejus successorem, Petrum Ferdinandi Hispanum, Constantinum, Humbertum de Romanis, Stephanum de Borbone, Vincentium Bellovacensem, Stephanum de Salanhaco, Theodoricum de Appoldia omnes ejus ætatis scriptores Dominici gestorum apprimè cupidos, & qui mira ejus omni sollicitudine & diligentia quæsierunt, effugisse? Idem dicas de Conrado cardinali, quem vult in juventute Oxomi studiorum Dominici sodalem ab eo ad frugi revocatum, inde Cisterciensem, cum certò cardinalis ille in Hispaniis juvenis moratus non sit nec studuerit, sed in Germania. Idem de Dominici captione a piratis, a quibus conversis in portum Armoricæ deductus sit, quam provinciam nunquam Dominicus vidit: idem de Dominici itinere Parisios per Germaniam P. III cap. 3 & de castro ad Rhenum aut Danubium, in quo dæmones sub specie puellarum formosissimarum rectorem & satellites deludebant, quam viam sanctus nunquam arripuit, qui nec Parisios venit, nisi semel ex Hispania. Idem brevi de omnibus quæ de sancto narrat. Omitto eum P. V cap. 38 Dominicum exhibere in æde S. Mariæ super Minervam habitantem, quod illum arguit in historia ordinis omnino peregrinum, qui hanc ædem nescierit sub Gregorio X tantum anno scilicet mcccxxv nostris Romanis concessam. Ingenium Alani ut cognoscas, confer historiam Benedictæ Florentinæ, quam habet P. V cap. 38 cum num. 35 vitæ Dominici per Constantinum, qui ex ore ipsius Benedictæ rem gestam audivit & simpliciter narrat. Heu quantum discrimen! Quicquid Alanus habet ultra, id totum amplificatio ejus est, visio si velis, meditatio, compositio, & quis addet forsitan quædam esse fidei rectæ non consona, si ad litteram sumantur, ut cum B. Virginem in altari exhibet cum B. Dominico celebrante sacrificium dividendem, partemque hostiæ & calicis sumentem & bibentem, & postea ad vestes sacras deponendas adjuvantem: quæ nisi modo quodam spiritali meam fateor mentem excedente explicentur, nescio quis theologus ferat. Sunt alia plura hujus rationis, ut cum Dominicum sponsum B. Virginis vocat, quo titulo nec sanctus se, nec illum vitæ ejus scriptores laudati ornarunt, vel cum Alanus ipse se a B. Virgine in sponsum acceptum & torque in collo annuloque in digito, utroque ex crinibus ipsius virginis concinne facto ab ipsa donatum, imo & ipsa ubera virginea sugere sibi permissum, quod egerit avidius, quæ nisi spiritaliter intelligantur vix concipias aut patiaris. *Joannes de Monte & Thomas de Templo* quos socios B. Dominici & ejus rerum scriptores laudat, ejusdem sunt fabricæ ac ejus revelationes, homines primis nostris scriptoribus Gallicis, Italicis, Hispanis, Germanis, Anglis plane in-

Seq. XV. cogniti. Si codices eorum ms perstabant adhuc atate Alani, utique non solus ille legisset, at nullus alius eos se vidisse unquam asseruit, non Michaël Francisci Infulensis ejus discipulus, non Cornelius de Snexis alter ejus auditor, ambo de rosario scripserunt, non Jacobus Sprenger qui primus societatem rosarii Coloniae erexit: verbo hos auctores nemo unquam legi nisi apud Alanum. Hæc itaque esto nostra conclusio vir fuit piissimus Alanus, cultui B. Virginis per rosarium addictissimus, Ecclesiastes salutis animarum sitientissimus: ejus visiones, revelationes seu verius parabola ex ea qua illas in concionibus depromebat ratione, miros fructus ediderunt, sed neu in historiam trahito, hoc solum volo. Sic B. Elisabeth Schonaugensis miras habuit revelationes de circumstantiis passionis Christi, de B. Virgine nonnisi quadragesimo a morte die id est xxiiii sept. suscitata & in cœlum assumpta, de historia xi millium virginum, has tamen viri emunctioris naris in historiam non trahendas sanxerunt. Videtis quid de istis sentiant editores actorum SS. T. III junii p. 635 in Annotatis, & T. VI maii p. 246.

Ex his tamen seu adversus Elisabeth sanctitatem, seu contra Alani pietatem nihil conclusas. Neque etiam exinde putes cultui Christi & B. Virginis per rosarium, aut antiquo ejus apud nostros usui quid detrahi. Hic enim vero cultus seipso constat, sibi ipsi fidem facit. Præcipua ejus oratio nonne illa est quam Christus nos docuit? Altera ad B. Virginem nonne ex ipsis evangelii verbis structa est? At ante Alanum de rosario non prædicabant: sed neque etiam de breviario, utrumque tamen dicebant, & dicendum monebant. De rosario non prædicabant. Erras si rosarium prædicare nihil aliud esse censes, quam rosarium semper in ore habere. Hæreses ex libris sacris, ex conciliis, ex SS. Patribus debellare, vitiis christianorum averruncandis & verbo & scripto incumbere, neophytos & ignorantibus articulos fidei docere, veritates evangelicas ex pulpito declamare, ad omne opus bonum fideles excitare, hoc est rosarium prædicare. His Dominicus defudabat, Albigenium impia dogmata ex verbo Dei confutabat, evangelium Matthæi seu in domo seu in itinere sub manu semper habebat, epistolas Pauli in ipsa aula pontificis exponebat, sodales ut idem facerent continuo adhortabatur: illi dociles ad nutum obediebant. Videtis eorum scripta hucusque laudata, quot in scripturam sacram commentaria, quot opera theologica, quot sermonum volumina, quot de laudibus B. Virginis libri singulares? Vocabulum *Rosarium*, vel simile idem exprimens non puto in iis legendum, formula erat precandi omnibus nota, rem satis eloquebantur, cum ad cultum Christi & B. Virginis populos opportune & importune etiam excitabant.

Jam quoad usum apud nos hujus precandi formulæ (quod in hac re præcipuum est) antiquum esse nihil certius. Videtis supra ad 1288 *F. Petrus Dacus*, ubi laudatur quidam Nicolaus ejus socius cum Parisios venit in gymnasio Sanjacobeo theologiae operam daturus anno 1269; & qui anno sequenti eodem rediens Colonia transit, & B. Christinæ Stumbeleni dedit suum *Pater noster*, quod personaliter quatuor annis portaverat, nimirum ad zonam appensum, ut nobis nunc moris est: quod signum sodalibus nostris aliis omnibus id tum solemne fuisse. Nam quæ rosaria nunc dicimus eo seculo xiiii & sequentibus *Pater noster* vocabant. Sic in opere quod paucis ab hinc annis D. de la Valbonnaie prælo edidit, cui titulus *Memoires pour l'histoire du Dauphiné* p. 286 in quodam computo ab anno 1333 ad 1336 reddito sic legitur: *Pro duobus filis de Paternofris de ambro, & duobus*

filis de Paternofris de corallo, & duobus filis de Paternofris de vitro: item in quatuor filis de Paternofris de crystallo &c. quæ impensa Romæ facta pro Humberto Delphino per eam urbem transeunte signum est hujusmodi rosaria apud mercatores proflasse. Idem Humbertus relicto principatu ordinem Prædicatorum amplexus est, & in Ecclesia nostra Parisiis sepultus: super tymbo autem ejus æneo sodales plures ordinis ad latera sculpti rosaria manu præferunt, quod aliud signum ad zonam appensa in promptu habuisse. In Actis SS. T. III aprilis in vita S. Catharinæ de Senis n. 383, ad corpus ejus sua *Pater noster* id est rosaria femine devotæ admovebant, quæ postea cuidam puellæ ægrotae apposita suo tactu sanitatem reddiderunt. B. Clara de Gambacurtis nata anno 1366, & adolescens desponsata sæpe cogebat cœtus juvenularum, quas nunc Dei laudes cantare secum jubebat, nunc flexis genibus rosarium dicere. Illa confessorium ex nostris habebat, & mortuo sponso ordinem ipsa anno 1385 amplexa est Pisis in monasterio a suo patre erecto, in quo & obiit anno 1419, ut dicitur postea. Hæc nimium probant seculo xiiii & sequentibus hunc orandi modum & in ordine & extra ordinem communem, familiarem, vulgatum fuisse. Verum est nostros de rosario singulariter sermones non instituisse, quibus argumentum sane jejunum videbatur de sola orandi formula conciones integras struere. Primus Alanus religionis mysteria quindecim rosarii decadibus alligandi rationem excogitavit, quibus suas visiones suaque exempla vel miracula, ut voluerit, adjungendo magnam sibi dicendi materiam præparavit. Bene est, ubi hæc facile audiuntur, sed non omnibus allubescit hæc ratio, qua vis omnis & vehementia orationis frangitur, & cujus demum hæc unica semper conclusio, quam solam reportant auditores, ergo rosarium dicite. Quapropter sacris oratoribus & saluti animarum incumbentibus antiqua nostrorum prædicandi methodus relata longè utilior videtur, qua in veritates evangelicas exspatiari licet: in his, inquit, latissimus eloquentiæ campus apertus est, his vehementes in animis auditorum motus excitantur, denique fructus est vitæ ad normam christianam instituendæ propositum. Memini me Florentiæ sodalem nostrum qui prædicatoris rosarii munereungebatur audivisse hac methodo utentem, & qui a me interrogatus respondit existimare se hac ratione feliciter & utilius rosarium rosario nequidem memorato prædicare.

F. JOANNES GOUEMONT.

F. JOANNES GOUEMONT Gallus Carnuteus patria & professione sacre theologiae baccalaureus claruit ad annum 1475, ut habet Nicolaus *le Febvre* in suo Prædicatore Carnuteo p. 178, ubi & testatur ejusdem servari in bibliotheca dictæ domus

Concionum volumen ms in 8.

F. LUDOVICUS LONGO.

F. LUDOVICUS LONGO Venetus episcopus Methonensis (*Methon* enim Græce dicitur illa civitas in Peloponeso sita & clara ad oram sinus Messeniaci sub metropoli Patraccensi) ad eam sedem promotus a Paulo II anno mcccclxvi pridie nonas novemb. sapientissime novem annis administratam reliquit moriens anno mcccclxxv. Sic Fontana in Theatro ex lib. provif. Eiusdem meminit Leander fol. 126 b: *Lustranum* etiam in chronico ad 1490, quem excipit Rovetta, qui & inter scriptores laudat, ut a quo prodierint

Commentaria super primam partem S. Thoma. Summa de septem Ecclesia sacramentis. Commentaria in VIII libros physcorum.
Sed hæc ubi habeantur saltem ms pro more fiter.

F. BLASIUS RAGUSINUS.

F. BLASIUS RAGUSINUS Dalmata domus Ragusinae alumnus duplex a Razzio pp. 95 & 97 distinguitur, primus Constantinus agnominatus, studii Bononiensis aliquando regens, qui ad Ragusini senatus instantiam a Sixto IV Tribuniensi Mercanensique simul junctis præfectus fuit Ecclesiis. De isto ferunt ab eodem senatu ad abbatialem di Melida dignitatem ditissimam antea fuisse præsentatum, ea tamen conditione ut abjecto ordinis sui habitu, Benedictinum indueret, & monachorum nigrorum profiteretur instituta. Qui inter datas optandi inducias, in somnis acriter a B. Dominico sibi visus est objurgari, quod relicto signo miles ignavus ad aliena castra transire cogitaret: quo viso sic deterritus est, ut expergefactus ad priorem accurreret propositi pœnitens, & constantissime se in ordine Prædicatorum permanurum moriturumque promiserit. Ut ut sit, hujus episcopi fit mentio in actis magistri ordinis Leonardi Manfueti, quæ de eo sic habent fol. 215: *Reverendissimus dñs F. Blasius de Ragusia ord. Præd. episcopus Mercanensis potest unum Fratrem tenere in socium, quem nullus inferior possit molestare. Datum Roma anno mcccclxxvi die xi febr.* Sepultus fuit in æde ordinis Ragusina.

Huic alterum ejusdem nominis Dalmatiæ aliquando provinciale, & in eadem Tribuniensi & Mercanensi Ecclesia suffectum successorem laudat idem Razzius ex Gosseo, quos excipiunt Fernandez, Pius, Sigismundus, Ferrarius & alii, quorum apud me plurimum nutat fides, nam nec Gozzeus aperte loquitur, & quæ ex quadam ejus epistolarefert Razzius, de primo facile intelliguntur: nec Fontana utriusque tempora clare distinguit, imo contraria & pugnantia prodit, nam ubi in Mercanensibus primum a Sixto IV datum episcopum dixerat, & anno 1476 adhuc florentem, secundum vero rejecerat ad ann. 1477, sui postea oblitus ubi de Tribuniensibus, primum jam ab anno 1460 insulatum, secundum vero anno 1475 jam ei successisse statuit. Quæ cum parum firma sint, unum & eundem libenter crediderim hominem in duos ab illis divisum, præsertim cum de secundo nulla profertur ex actis pontificiis aut ordinis testimonia. Horum alterum tantum inter scriptores numerant, quem reliquissæ aiunt

Concionum de tempore & de Sanctis volumina duo.

Notanda altera Fontanæ aberratio, nam ubi de episcopis Motonensibus (rectius *Methonensibus*) eundem Blasium de Ragusio jam non Mercanensem, sed Motonensem episcopum dicit a Sixto IV creatum, eademque acta magistri ordinis Leonardi Manfueti ad hunc Motonensem refert, lapsu certe memoriæ, quem emendare Rovetta ad 1481, non imprudenter sequi debuisset.

F. JOHANNES BATHALIER.

F. JOHANNES BATHALIER Latine Bathardi Gallus patriæ & professione Lugdunensis, theologicos agones omnes sustinuit in facultate Parisiensi, nam de quodlibetis respondit xiv aprilis anni mcccclxxii, de Sorbonica sextus anno mcccclxxiii, de parva ordinaria sub Antonio

Urbi die veneris tertia decembris ejusdem anni: xvi febr. sequenti inter xx licentiatos: dum xvi sortitus est: vespertas suas habuit die xv: vis post octavas S. Martini anno mcccclxxiv id est xxiv novemb. nam erat lit. Dom. b, tandemque lauream accepit in aula episcopali die lunæ in vigilia S. Nicolai quinta decemb. Hæc ex actis facultatis. Vir fuit pietate, doctrinæ & eloquentiæ clarus. Unâ cum Juliano Eremita Augustiniano S. T. M. vitis SS. Gallice jam redditus recognoscendis ac stylo molliendis non parvam contulit operam, quæ & prælis Lugdunensibus prodierunt cum pluribus eorum cura additis hoc titulo:

Legende des Saints nouveaux revue par F. Julien de l'ordre de Saint Augustin, & F. Jean Bathalier de l'ordre des Prêcheurs. Ad calcem sic legitur: Cy finit la Legende doree dite la vie des Saints en Francois, vue & diligemment corrigee auprez du Latin, & second le vrai sens de la lettre par notable & religieux docteur maistre Jehan Battallier docteur en la sainte theologie a Paris de l'ordre des Prêcheurs de la ville de Lion sur le Rhosne, & imprimee en ladite ville de Lion par Barthelemi Buyer citoyen dudit Lion le 18 avril 1476. Codex fol. max. & gravioris molis character Gothico majori. Extat Paris. apud Clarissas Ave Maria dictas.

Quæ ab illis adjectæ sunt Legendæ ad olim editas a Jacobo de Voragine, seorsim etiam prodierunt iisdem typis 1477 fol. par. charact. Goth. hoc titulo:

Cy apres s'ensuivent les histoires de la vie des SS. nouvelles nagueres translatees de Latin en Francois de la Legende doree l'an de notre Seigneur 1401, & ces histoires ont été translatees par un maistre en theologie de l'ordre de notre Dame du Carme. Ad calcem sic legitur: Cy finit ce present livre intitulé, Legende des SS. nouveaux, qui ont esté pris & colligés de Vincent historial en divers lieux, lesquels Saints ne sont point inferees dedans la grande Legende, revues par F. Julian de l'ordre de S. Augustin, & F. Jehan Bathalier de l'ordre de S. Dominique docteur en theologie. Extat Paris. in Regia H 337.

F. ANONYMUS GALLUS.

F. ANONYMUS GALLUS, & quantum ex ejus opere conjicio Neustrius vel Ebroicensis vel Cadomensis, nam de his regionibus plura se præsentem acta narrat, vixit regnantibus in Gallia Carolo VII & ejus filio ac successore Ludovico XI, id est ab anno mcccxxx circiter ad mcccclxxx. Studia sua Parisiis exegit in gymnasio Sanjacobeo, virque fuit eruditus, eloquens pro ratione temporis, ordinum religiosorum sanctitatis apprime studiosus: hinc ut statum religiosum maxime commendat, sic & professionis suæ immemores severissime carpit, & abusus in claustra sua atate inductos luctuose describit & deplorat. Sed & hominum cujusque conditionis vitia, cleri, populi, principum in utroque genere, militum, civium mores perverfos enarrat & arguit acerbius. Ejus itaque extant

Loci communes pro predicatoribus alphabetico ordine digesti.

Quorum hic elenchus. 1. Accusatio. 2. Adoratio. 3. De adventu Domini quinque sermones. 4. In adventu episcopi officiosa salutatio. 5. Alligatio peccatoris. 6. Ad armatos seu milites. 7. De S. Benedicto. 8. Bègnitas Dei erga pœnitentes. 9. Chananzæ. 10. Confessio. 11. Ad conjugatos. 12. SS. Cosmæ & Damiani bis. 13. Consolatoria in adversitatibus. 14. De temporalium amissione. 15. De exilio. 16. De incarceratione bis. 17. De separatio-

ne ab amicis. De eorum morte ac afflictione ter. 26. De falsa accusatione. 27. De læsione famæ. 28. De insultatione perversorum. 29. De ingratitude humana. 30. De dejectione ab honoribus. 31. De facultate bonorum operum ademta. 32. Grave est hostibus tradi. 33. De negatione defensionis. 34. De infirmitate. 35. De tentatione dæmonum. 36. De senectute. 37. De periculo mortis. 38. De solitudine suorum. 39. Consolatoria contra desperationem. 40. De cruce Christi bis. 42. Detractio, ejusque remedia bis. 44. Duo discipuli quibus Christus apparuit. 45. Duodecim cophini. 46. Errores reprobat in evangelio de vinea. 47. De S. Eustachio. 48. De S. Fiacrio. 49. Gloria æterna. 50. Honor seculi. 51. Jejunium. 52. Invenire Deum. 53. Joannes Baptista. 54. De S. Katharina bis. 56. Lacrymæ in die cinerum. 57. De S. Leodegario. 58. Loqui in confessione. 59. De S. Ludovico: 60. De B. Magdalena quater. 64. Manet Deus in multis. 65. Maria Dei mater, de ejus festis octo sermones. 73. Merces. 74. S. Michael bis. 76. Misericordia Dei bis. 78. Mors Christi. 79. Ejus Nativitas. 80. De S. Nicolao bis. 82. Nuptiæ. 84. De omnibus SS. quinquies. 89. Operarius in vinea. 90. Pœnitentiæ impedimenta. 91. De S. Petro bis. 93. De S. Petro martyre ter. 96. Instructio prædicantium. 97. Ad principes. 98. Quærere Deum. 99. Regnum Dei. 100. Ad Religiosos. 101. Resurrectio Christi bis. 103. De sacramento corporis Christi quater. 107. Sanguis Christi. 108. Scripturæ sacræ laudes fusissimæ. 109. Ad scholares. 110. De S. Sebastiano. 111. Synodus. 112. Spes de necessariis vitæ. 113. Spiritus sanctus. 114. Tentatio Christi bis. 116. De S. Thoma de Aquino. 117. Verbum Dei. 118. Veritatis adversarii. 119. Ad virgines sacras. 120. De S. Xstophoro.

N. 8 De Adventu episcopi sic loquitur: *Ante atatem nostram tempore non magno Carolum V fuisse legimus non corporis robore, nec ut frequentius valetudine prospera suffultum, sua tamen sapientia regnum hoc victoriis celeberrimis & solida potentia floruit.*

N. 14 Confessio, sic habet: *Nuper contigit apud civitatem Cenomanensem de quadam nefandissima meretrice, qua episcopum illius civitatis virum utique doctum & honestum atque atate provecum per abusum confessionis & aliorum sacrorum in tantum seduxit, ut eam sanctam crederet, & de ea ubique quasi in hoc regno ad prelatos & principes atque congregationes scriberet in ejus maximam admirationem & laudem. Et veritate comperta remansit maxime confusus, & quasi coactus episcopatum alteri resignare.*

N. 15 Ad conjugatos, multa refert quæ in dicecesi Ebroicensi se teste dicit accidisse.

N. 45 XII Cophini: *In quadam parte Gallie qua lingua Occitana vocatur, sunt arbuscula quadam ferentes fructum modica quantitatis, de quo tintores colorem faciunt pretiosum Squarletum dictum vulgariter: & quia arbuscula illa in locis communibus crescunt, fructus talis communis est populo, ut inde sumat qui voluerit. Principes autem aliquando voluerunt tributum ex illis exigere, & tunc cessavit omnino fructus illius copia, aut si quid fuit, omnino inutile extitit, donec cessatum est ab omni exactione. Et postea:*

Diebus nostris in his Gallis principem habuimus, quem Deus post multas tribulationes ab hostibus liberavit, & ejus terram pacatam reddidit, nec sic tamen exactiones importabiles in populo facere omisit nulla urgente necessitate: sicque pauperes maxime fame afflixit, qui victui suo necessaria vendere cogebantur propter hujusmodi exactiones. Tandem in vanum & tantum intoxicationis timorem incidit

& sine causa, quod nullis persuasionibus induci potuit ad comedendum. Sic qui innumeros fame afflixerat, fame mortuus est, nec aliud medici invenire poterunt, cum etiam ejus corpus mortuum apertum fuerit. De morte Caroli VII manifeste loquitur.

Postea hæc habet: *Fuit his diebus in hoc Francia regno comes quidam ingenio perspicax, sermone disertus, viribus pollens, corpore pulcherrimus, in bello strenuus, generis nobilitate sublimis, fama præclarus, conjuge & liberis ornatus, nam sororem regine Francia in uxorem habebat. Erat regibus & principibus acceptus & desideratissimus, maxima armatorum comitiva circumseptus, officio quippe Constabularii, quod apud nos supremum est, fungebatur: oppida & castra inexpugnabilia possidebat, innumeris divitiis & thesauris abundabat, semper honorabilior apud homines, semper ditior, semper potentior excrescebat: nulla unquam molestia hæc felicitas interrupta est: non infirmitatibus vexabatur, non rerum damno affligebatur, non hominum persecutionibus urgebatur: ita ut omnia quæcunque fortuna sigillatim in alios dispererat, in hunc unum tanquam in suum alumnum præ cunctis amantissimum coacervasse videretur. Et secundum statum suum nullus tempore nostro tam felix visus aut auditus est in his terrenis, in quibus in tantum confidebat, ut nullum prorsus mortalium se timere confirmaret. Sed hujus supreme felicitatis, quantum spectat ad præsentia, miserabilis nimis & inopinatus finis fuit. Postquam enim diu valde talium fruitione gavisus est, subito captus, & consequenter paucissimis elapsis diebus Parisius publice & ignominiosissime decollatus est. Quæ omnes facile intelligunt dici de Ludovico Lucemburgio comite S. Pauli Franciæ comititabuli: idque elogium ab homine ejus ætatis compositum visum est non omitendum. Hæc porro acciderunt anno mccccclxxxv.*

Num. 50 Honor seculi sic habet: *Nuper in Galliis dux quidam tot latas regiones tot civitates & oppida maxima ac opulentissima possidebat, tot castra inexpugnabilia tenebat, tantis armatorum copiis fultus erat, tantis divitiarum cumulis abundabat, quod nullum mortalem timebat, ac imperatoribus regibusque potentissimis, atque cunctis vicinis nationibus, bella inferre non cessabat. Tandem a quodam juvenculo pauperrimo & exule comitis filio, quem a propria hereditate expulerat, bello turpissime superatus, & vilissime occisus est. Hic agit de morte Caroli Pugnacis ducis Burgundiæ, quæ accidit anno mccccclxxvi.*

N. 90 Pœnitentiæ impedimenta sic habet: *Parisius habui socium ordinis nostri videlicet Prædicatorem in theologia magistrum &c.*

N. 118 Veritatis adversarii sic habet iterum: *Fuit quidam qui primo nostrum ordinem videlicet Prædicatorum ingressus est, a quo egressus Cælestinorum statum expetiit, quem derelinquens rursus ad ordinem Prædicatorum rediit: a quo iterum fugiens Fratrum B. Mariae de Carmelo habitum suscepit, & inde post exiens Cartusensis effectus est, sed diu in illo vivendi modo non persistens, ad monachos nigros S. Benedicti convolvit, & etiam cum in aliquo illorum statuum esset, crebro de uno conventu ad alium transibat, & de una regione ad aliam, & finaliter tantis varietatibus & novitatibus desiderii agitatus est, ut in maximis erroribus & nefanda sacrilegia laboraretur, videlicet in damnatissimam Waldensium sectam. Cum tamen maximam predicationis famam obtineret, & pro doctore theologiæ haberetur, per processum hujus viri repertum est quod desiderium videndi novæ potissime ad hoc ipsum duxit: audierat enim de congregationibus Waldensium, idcirco volebat videre quid ibidem ageretur. Tandem in civitate Ebroicensi errores ejus in pu-*

blica prædicatione declarati sunt, & ejus sacrilegia propalata eo presente, & coram multitudine populi confitente: sic enim per justitiam condemnatus est, & carceri perpetuo traditus, in quo mortuus est.

Quæ probant auctorem & ordinis Prædicatorum, & Ebroicis saltem aliquandiu vixisse. Codex hic ms memb. fol. par. tres uncias & amplius spissus ab ætate auctoris apud nostros Cadomi servabatur, nunc autem ex librorum permutatione nostrorum est Parisiensium ad S. Honorati. Opus est viri gravis, sermones non refecati aut decurtati, ut in plerisque antiquis, sed fuse & copiose & quales ab auctore dicti, forteque ipsum ejus curis scriptum exemplum. Plura præter relata habet ad historiam sui seculi seu regni Galliæ, seu morum religionum spectantia curiosa.

FF. DOMINICUS DE PISTORIO & PETRUS DE PISIS.

FF. DOMINICUS DE PISTORIO & PETRUS DE PISIS ambo hujus ætatis insignes typographi, & in alterutra domorum nostrarum Florentinarum, licet S. Marci potius crediderim, artem exercentes, non aliunde mihi noti sunt, quam ex opere quod ex eorum officina prodiit, & Parisiis anno 1712 mense maio in auctione bibliothecæ clarissimi viri Caroli Butean secretariorum regiorum decani, vauit ducentis quinquaginta libris Turonensibus. Titulus:

Legenda della B. Caterina da Siena. Firenze, Nel monasterio de' Frati Predicatori per mano di due religiosi Domenico da Pistoia & Pietro da Pisa 1477 in 4. Recensetur in catal. Bibl. Bultel. Paris. apud Gabriel. Martin n. 5388.

Quam Legendam non aliam censuerim quam Raimundi de Vineis Capuani, eam enim constat lingua Toscana versam ante ann. 1477, quæ ms apud nostros Senenses etiamnum servatur. Hinc eos falli constat qui typographiam volunt anno tantum 1482 Florentiæ usum receptam.

F. MARINUS VENETUS.

F. MARINUS VENETUS a patria sic & professione nuncupatus sacræ theologiæ professor his annis florebat, & versioni sacrorum librorum Italicæ, quam Nicolaus Malherbi vel Malerini Camaldulensis abbas S. Michaelis in Lemo ediderat, iterato imprimendæ invigilavit, & summaria capitulum, seu ut tum loquebantur, rubricas adjecit, quod ad calcem operis sic exprimitur:

Finita è la Biblia vulgare a laude del omnipotente, e della sua madre vergine Maria, e a consolatione de legenti, rubricata per me Frate Marino da Venetia dell'ordine de' Predicatori de la sacra pagina humile professore, seguendo la esposizione di Nicolo de Lyra e de li altri dottori, dichiarando summarie quello che contengono li capitoli, quanto la brevità de rubriche patiscono. Venetiis typis Antonii Bononienfis, Regnante Sixto IV P. M. ac Andrea Vendromino inclito principe imperante 1477 in fol. voll. duob.

F. PETRUS TEUTO.

F. PETRUS TEUTO his annis clarus non aliunde mihi notus est, quam ex opere quod scripti & edidit hoc titulo:

Bruder Peters Prediger ordens tractat Wider die Inden, Essling 1477: Id est, Fratris Petri ordinis Prædicatorum tractatus contra Indos.

F. JOANNES DE BOMALIA.

F. JOANNES DE BOMALIA Brabantus a Bomale Gallo-Brabantæ non procul a Geldonia vico ortus, agnomenque sortitus, non a Bomalia Geldriæ oppido ad sinistram Vahalis ripam sito, ut incautus quibusdam excidit, Lovanii ordinem amplexatus est & professus, ubi & aliquando priorem egit. Vir fuit pietate, disciplina regulari, eruditione, facundia clarissimus. Sub universitatis Lovaniensis incunabula ejusdem ad consilium, quod strictum vocant ascitus fuit anno mccccxxiv, & ad cathedram professoris theologiæ publici a fenatu Lovaniensis promotus anno mccccxxv in vicem F. Joannes a Wininghen de quo supra, ea lege ut intra annum doctoris insignia susciperet, quod & fecit. Erecta vero tum congregatione Hollandiæ circa mccccxxv eidem plurimum favit Fratrum fervore delinitus, imo & ad ejus conventus identidem declinabat Insulensem præsertim & Bruxellensem recens fundatum, eademque tum inserens, visitatoris etiam in ea munere functus anno mccccxxv. A Paulo II aut Sixto IV institutus fuit per Belgium adversus hæreticam pravitatem inquisitor generalis, eoque titulo ab universitate Lovaniensi acceptus & admissus vii Idus novemb. mccccxxi. Sedit & in capitulo generali Basileæ provinciæ suæ Teutonice diffinitor anno mccccxxii. Reliquum vero vitæ Lovanii exegit lectionibus sedulo incumbens, ubi & obiit xxv Decemb. mccccxxvii. Ejus cum laude meminit Valerius Andreas *Bibl. Belg.* ex superioribus emendandus, quæ ex accuratiori nostri Ghilberti *De la Haye Bibl. Belgo-Dom.* ms excepimus. Hæc ejus extant opera:

1. *Planctus religionis super defectibus religionum cujusvis ordinis.* Opella F. Joami Excuria sive *Utenhove* congregationis Hollandiæ vicario generali primo nuncupata, in qua sub persona Jeremiæ Lamentationum ejus ad id prioribus alphabetis duobus & quarto adaptatis religio ipsa suorum lapsum plangens introducitur. Extat ms Lovanii apud regulares S. Martini telte Valerio Andrea, sed cum non recensetur in catalogo ad Sanderum misso & ab eo edito, vel furto sublatus fuerit, vel catalogus non sat accuratus.

2. *Tractatus contra monachos proprietarios.* Editus in collectione similibus Opusculorum hoc titulo: *Contra monachos proprietarios egregiorum virorum tractatus*, ordine secundus. Pr. *Sequitur tractatulus questionis M. Joannis de Bomalia S. T. D. ord. Præd. utrum prelati alicujus religionis vel monasterii sive conventus possit cum suis subditis dispensare super his que concernunt regularem observantiam sua religionis?* Parisiis, Gilberti & Gaufridi Marnef in 8 pp. 25 absque anno edit. char. Goth. minutori, circa 1500 ut videtur. Extat Paris. in Bib. Reg. D. 2503. Habetur etiam Tornaci apud S. Martinum. Asservabatur vero ms aliàs apud Præmonstratenses Parceses ad Lovanium, & in Viridivalle ad Bruxellas ex catalogo Bunderii nostri, licet apud Sanderum non referatur ob causas jam allatas.

3. *In proverbis, Ecclesiasten, Apocalypsin, IV sententiarum libros commentaria & de sacramento Eucharistiæ deque virtutibus theologicis tractatus* servabantur aliàs apud nostros Bruxellenses teste eodem Bunderio. At post bibliothecarum & domorum ordinis ab hæreticis direptarum defolationem, ubi delitescant modo, vel an perierint ignoratur.

F. JOHANNES FABER DE CARVINIO.

†
1477.

F. JOHANNES FABER DE CARVINIO dictus non aliunde nobis notus est, quam ex ejus opere hic relato. Carvinium unde ille ortus municipium esse conjicit Ghilbertus de la Haye in finibus Artesiæ situm versus Insulas vulgo dictum *Carvin-Epinoy*, cujus dominus princeps *Epinoy*. Hic Johannes a Maximiliano I imperatore in familiam ascitus est, cum in Belgium venit anno MCCCCLXXVII nuptias cum Maria Burgunda Caroli Audacis filia unica & hærede initurus. Opus verò scripsit ac edidit hoc titulo:

Compendiosa ex variis libris exhortatio ad omnes Christi fidelium status, collectio excellentis patris dñi Johannis Fabri de Carvinio divi Prædicatorum ordinis sacra pagina professoris, Maximiliani Cesaris domestici capellani. Quo libro omnes omnium ordinum propriis quosque orationibus adhortatur, summum pontificem, cardinales, episcopos, imperatorem, reges singulos, principes &c. Postea theologice agit

1. *An signa in celo apparentia sint timenda?*
2. *De signis & portentis excidium Hierosolymitanum præcedentibus.*
3. *De Dominica crucis laudibus humanas vires excedentibus.*
4. *Ejusdem doctoris de Carvino in psalmum LXXVIII Deus venerunt gentes.*
5. *Sequuntur diversa Christi fidelium nationes, que dudum & priscis temporibus Sacrosanctæ Romane Ecclesiæ obediensissima extiterunt.*
6. *Oratio Hugonis de Sancto-Victore.* Quomodo peccator debeat orare.

Liber impressus in 4 absque loco, anno & nomine typographi, sed regnante Maximiliano I unciam unam circiter spissus. Præfixa est operi imago soldalem ordinis coram imperatore concionantem exhibens. Extat Lovanii apud nostros anno 1680 a Ghilberto de la Haye laudato visus, & Colonia Agrippinæ, & Wesaliæ ab eodem visi, item & Leodii, sed hic ultimus periit, cum anno 1682 hæc urbs tormentis bellicis a Gallis vastata.

F. JACOBUS CAMPHARO.

†
1478.

F. JACOBUS CAMPHARO vel *Campora* ligur patria Genuensis, & ibidem ad S. Dominici ordini ascitus, emensis in Anglia in universitate Oxoniensi studiis, in eadem post omnes scholæ agones licentiatum gradum obtinuit. Clarebat his annis, quibus scripsit, ac prælo commisit opus hoc titulo:

De immortalitate anime in modum dialogi vulgariter. Pr. Incipit prologus feliciter. Al venerabile & discreto suo maggiore Johanni de Marchanovia cittadino de la felice città di Vineria Frate Jacobo Campharo di Genoa dell'ordine de' Frati Prædicatori in sacra theologia licentiatum in la università di Oxonfordi cum recommendatione &c. Cusantæ, Octaviani Salomonii 1478 in 4. Constat opusculum capp. 26 foliis in 4 quatuor, nullis lemmatum seu reclamationum, numerorum, signaturarumve notis, nullis etiam majusculis. Cap. 1: *Molte volte ho audio che grande philosophi &c.* Extat Paris. in Regia R. 1063, & Romæ nella *Sapienza*.

Laudantur & varii codices ms Paris. in Regia n. 8286. Aliàs in Fouquet. memb. sed mutilus. In Claromont. S. J. quem Labbeus ex Caroli Moræi medici bibliothecæ auctione habuit, & cujus meminit in Bib. Nov. codd. ms p. 216. Venetiis ad SS. Jo. & Paul. chartac. Titulus in his codd. ms:

Trattato dell'anima composto da Fra Giacomo Campora da Zenoa dell'ordine de' Prædicatori a richiesta di Gio. di Marcanova mercante in Londra.

Præter citatos meminerunt Sopranus, Abbas Justiniani, Oldoinus ad 1478, & nostri Altamura & Rovetta ad 1473.

F. ALEXANDER BONONIENSIS.

F. ALEXANDER BONONIENSIS vir inquit Leander fol. 145 b peritissimus & in concionibus suis Origeni valde simillimus Romæ vita functus est circa MCCCCLXXIX. Ad eum Augustinus Datus Senensis Epistoll. lib. 2 epist. 2 sic scribebat: *Certe cum concionaris proponis nobis ante oculos in præcipiendo Paulum-magistrum gentium, in instituendo Thomam Aquinatem christiana religionis decus, in manendo vim Demosthenis, in docendo Ciceronis ubertatem, in delectando suavitate Isocratis, ut nihil pene nec dici nec excogitari possit aut utilius aut jucundius tuis præclarissimis & optimis institutis.* Hinc Rovettæ facile assentiar, licet alii taceant, ab hoc Alexandro relictos

Sermones de tempore, de sanctis & quadragesimalibus.

Idem addit *Scripta in iv sententiarum libros, & opuscula theologica alia.* Qui si ubi ista omnia saltem ms habeantur monuisset, rem planam fecisset.

Notandum a Rovetta hunc scriptorem in duos dividi alterum de *Azoguidis* ad 1460, alterum de *Bolognini* ad 1478 nuncupatos: at cum utrobique testem proferat Leandrum apud quem non nisi unicum invento, eundem hominem in duos multiplicatum censeo.

F. JOHANNES AQUILANUS & DANIEL DE VICENTIA.

F. JOHANNES AQUILANUS & DANIEL DE VICENTIA ut vita & operibus ambo conjunctissimi fuerunt, sic unâ veniunt laudandi. Joannis egregiam memoriam habet Leander Descript. Italiæ p. 399 versionis Kyriandri sic de eo scribens: *Nostris temporibus Aquila non parum claruit Joanne cognominato Aquilano ex Prædicatorum sodalitia insigni theologo, facundissimoque doctore, quemadmodum ejus conciones restantur.* Sed & Vir. Illust. fol. 145 b sic rursus de eo: *Num cernis Joannem Aquilanum alterum Paulum in proclamationibus, limam vitiorum optimam, mortuum Ferrarie anno MCCCCLXXIX.* Regularis disciplinæ studiosissimus fuit, ceu in congregatione provincie Regni Siciliae a F. Paulo Mileto Calabro viro sanctitatis eximie erecta educatus, uti docet Vallius Compend. p. 163. Ex Joanne quis & qualis fuerit Daniel colligas, ambo enim focii fuerunt indivulsi, verbi Dei præcones per Italiam indefessi, & salutis animarum sitientissimi, unâque simul scriperunt, qui & unâ prodierunt hoc titulo:

Incipiunt sermones aurei quadragesimales compilati per venerabiles patres Joannem Aquilanum, & Danielem Vicentinum divini verbi declamatores fructuosos sacri ordinis Prædicatorum a septuagesima ad feriam tertiam pasche cum sermone annunciationis. Venetiis 1499; sic Lusitanus: postea Lugduni; Fradin 1501 in 8, quæ editio apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Rursus hoc titulo: *Lima vitiorum, sive sermones in ferias & festa quadragesime singula.* Paris. Francisci Regnaud 1508 in 8 charact. Gothico.

Addunt quidam *Sermones de tempore & de sanctis per annum*: Sed ubi typis prodierint vel ms ferventur nemo prodit. Joannis ad 1460, Danielis ad 1499 meminit Altamura.

F. JOHANNES

F. JOANNES A SANCTO MINIATO.

†
1479.

F. JOANNES A SANCTO MINIATO Etruscus a patria medio fere Pisas inter & Florentiam itinere sita, forsitan & a professione sic nuncupatus, his annis claruit, orator exactissimus, ingenio memoriaque præstans felicissima, vir unâ sanctioris vitæ motumque puriorum, qui plures ordines domos, & inter alias Casalensem erexit. Sic de eo Leander fol. 145 b, ubi & eum ad ann. MCCCCLXXIX circiter refert, additque ejus

Opuscula nonnulla ex dictis sanctorum contexta Se in domo ordinis Casalensis aliquando vidisse. Meminit Altamura sed delusus cum ad 1477 revocet, quem Leander ad 1516 scribens mortuum præstat ante ann. 1500.

F. PETRUS DE OCANA.

†
1479.

F. PETRUS DE OCANA Hispanus studii Tolerani regens inter eos numeratur, qui anno MCCCCLXXIX Salmanticam coacti censores, de libro Petri Oxomensis judicium tulerunt, & ut propositionibus falsis, hæreticis, scandalosis malesonantibus & erroneis scarentem declararunt. De quibus legendus Fernandez in Concert. ad 1479 p. 223, ubi & addit Petrum postea inquisitorem adversus hæreticam pravitatem institutum. Ejus Altamura meminit ad 1478 judicium de doctrina Oxomensis & alia ut inquisitoris acta forsitan scriptorum loco habens.

F. FRANCISCUS NARDUS.

†
1480.

F. FRANCISCUS NARDUS a patria Nerito Italice *Nardo* sic agnominatus, vir ætate sua clarissimus fuit, sed auctorum de eo testimonia propriis ipsorum verbis juvat audire. Sic itaque Leander fol. 140 a: *Franciscus Naritonensis Apulus maximus in re litteraria disceptator florebat circa ann. MCCCCLXXX.* Sed elegantius commendat in Descr. Ital. Reg. IX in Salentinis ad finem. «Nardum inquit, civitas antiquissima Ptolomæo Neritum dicta, populo frequens & laeta &c. Nomen ejus memoria nostra Franciscus cognomento a patria Nardus ex ordine Prædicatorum philosophus ac summus theologus, uti scriptorum ejus monumenta testantur, præcipueque commentaria in metaphysicam Aristotelis, plurimum illustravit: qui Paravii diu publico Venetorum salario litteras professus anno post Christum natum MCCCCLXXX de vita decessit».

Leandro concinit Toppius Bibl. Napol. p. 94 & p. 343 in *Addiz.* «Erectam Francisco ait in academia Patavina, in qua docuerat, itatuum ob eximiam ingenii præcellentiam, eruditionisque & sapientiæ profunditatem. Quibus subjungit ex additione ad Antonium Sabellum anno MCCCCLXXXIV: Claruit pater sapientissimus & doctissimus vir Franciscus Securus de Neritono, qui multos insignes discipulos dereliquit, præsertim Dominicum Grimanum, Thomam de Vio Gaetanum, & Gasparem Contarenum cardinales, viros omnium doctrinarum genere eruditissimos, Antonium Pizzimanum Feltrensem episcopum, F. Hieronymum de Hippolyto Monopolitanum archiepiscopum Tarentinum, & alios archiepiscopos, episcopos, & doctores plurimos, viros omnes doctissimos, omniumque virtutum splendore clarissimos».

Eundem commendant Possevinus, Lusitanus, Gozzens, Vallius p. 201, Chronicon ad calcem

TOM. I.

constitutionum, Fernandez, tandem Altamura ad Sig. XVc. 1480, qui ultimus prudenter monet, si fuit Thomæ de Vio Cajetani anno tandem MCCCCLXXIX tantum nati in metaphysicis præceptor, ut volunt plures, non ad annum MCCCCLXXX mortem ejus ponendam sed ulterius prorogandam, ad annum puta circiter MCCCXC. Addit vero eum nobili genere oriundum, e stirpe baronum de Sancto Blasio in Salentinis, ætateque juvenem ordinem ingressum, Bituntina in domo ob disciplinam regularem conspicua probationis explevisse tempus, atque sub E. Mariano Bituntino viro eximio de quo supra ad 1450 ita studiis incubuisse, ut vix annum ætatis vicessimum affectus, magnam sui per Apuliam Lucaniam, & Salentinis, spem fecerit & nomen, summaque laude docuerit Venutiis, Fogiis & Luceriæ, Paraviumque demum accersitus annos plurimos publico meruerit stipendio. Quibus & hoc addendum anno MCCCCLXII in comitiis ordinis Senis ad festum assumptionis B. Virginis extra morem celebratis adfuisse, & sedisse provincie suæ Regni Siciliae diffinitorem, jam tum titulo magistri ornatum. *Ex actis.* Patavii obiisse dicunt & sepulchrum. Plura scripsisse omnino constat, ejusque inter alia laudantur

Quæstiones doctissima super libros XII metaphysica:

Sed an & ubi impressæ, vel ubi ferventur ms, nemo aperit.

F. LEONARDUS RAGUSINUS.

F. LEONARDUS RAGUSINUS a patria & professione sic nuncupatus, a Sigisfundo Ferrario Hist. prov. Hung. p. 449 laudatur ceu qui ad annum MCCCCLXXX floruerit, cui meo quidem judicio plus fidei habeas, quam Lusitano ad 1540 vel Altamura ad 1541 revocantibus; præsertim cum velint publici theologiæ professoris onus & munus in academia Patavina obiisse, & eo titulo sumtibus & honorario reipublicæ Venetæ meruisse, qui tamen in ejus factis & historia, ubi recensentur omnes qui post ann. MD professi sunt, non numeratur a Tomafino. Si ergo Patavii docuit, id fuerit ante ann. MD, nam hos non attigit Tomafinus. Rovetta ad 1541 conventus S. Dominici Veneti & provincie Lombardiæ alumnum fuisse contendit, verum id ei fuerat ex veteribus monumentis accuratius docendum. Ut ut sit scripsisse fertur

Scholia seu commentaria in S. Thomæ summam theologicam universam, & alia ejus generis opuscula, apud suos Ragusinos inquit Lusitanus, in bibliotheca etiam S. Dominici Veneta ait Rovetta ms servata.

F. STEPHANUS CAJETANUS.

F. STEPHANUS CAJETANUS a patria sic clara Regni Siciliae civitate nuncupatus, sub Ferdinando I Siciliae rege floruit ad ann. MCCCCLXXX teste Gravina in vita Joannis de Neapoli. I nostri hujus quæstionibus variis præfixa, scripsitque ut idem Gravina habet

Tractatum de sacramentis, in quo ejusdem Joannis de Neapoli auctoritate utitur § 6. *Veniam ad materiam sacramenti Eucharistia* n. 66: *Habetur ille tractatus inter repetentes in jure canonico.* Stephani meminit Vallius p. 236, & ex eo Altamura ad 1481.

F. TANCREDUS DE TANCREDIS.

F. TANCREDUS DE TANCREDIS Senensis quidam a Gregorio Lombardelli laudatur circa hos annos clarus, beati etiam titulo ab eodem or-

Q9999

Sec. X V. natus, quem & addit scripsisse ac edidisse

Orazione in lode di S. Caterina Sanese.

Ejusdem meminit Pius sed dubius P. II Lib. 2 col. 228, sed omisit Ugurgierius in *Pompe Sanesi*, quod signum ejus in monumentis Senensibus memoriam non invenisse.

F. JOANNES BARBETA.

480. F. JOANNES BARBETA natione Dalmata vel Pannonius a Gozzeo ejus gentili & Ferrario Hist. prov. Hung. p. 449 viris eruditione scriptisque claris accensetur, & ad ann. mccccxxx, quo nondum Dalmatia ab Hungaria fuerat avulsa floruisse dicitur ac scripsisse

Historiam Dalmatiae, vel de laudibus Dalmatiae.

Meminerunt Pius P. II Lib. 3 col. 63, Fernandez p. 394, Altamura ad 1481 Sicensem patria dicentes, sed quam ultimus non recte collocat in Creta insula quasi fuerit ortus ex Sittia, quem potius e Sicilia vulgo *Siffeg* vel *Siceg* in Rannonia natum cenleas. Si enim Cretenfis & e provincia Graeciae, quis putet Dalmatiae historiam ac laudes suscepisse?

F. PETRUS KYRSZLACKEN.

490. F. PETRUS KYRSZLACKEN Teuto domus Nurembergensis lector, ac ut conjectu pronum etiam alumnus his annis florebat, & a magistro ordinis Leonardi de Manuetis vicarius generalis institutus fuit super conventibus Sveviae & Bavariae ad severiorem ordinis disciplinam fervendam ultrò conspirantibus, uti Fontana refert P. II Constit. ubi de provincia Teutoniae p. 95. Ejusdem meminerunt Gelnherus, Simlerus, Posssevinus, Altamura in *Append.* ad 1488, qui omnes aiunt scripsisse

De passione Domini.

Ubi autem opus illud servetur impressum seu ms nullus aperit, quod velim ab indigenis hic addi.

F. GERALDUS DE ELTEN.

480. F. GERALDUS DE ELTEN Teuto natione, patria & professione Colonienfis, religione, doctrina & zelo fidei claruit seculo xv. Jam sacrae theologiae magistrum ejusdem seculo a pluribus annis in gymnasio Colonienfi professorem ac aetate provectum ad ordinem Praedicatorum accessisse vestemque induisse refert Trithemius aequalis, quod ante A. D. mccccxviii factum fuerit, nam in comitiis ordinis Romae eo anno habitis, sic de eo legitur: *Conventui Colonienfi provincia Teutoniae iam usque ad sequens capitulum generale R. F. Geraldum de Elten magistrum.* Quid autem in sequenti cap. gen. Avenioni mccccxx de eo statutum fuerit ignoro, cum Acta non habeam integra, ut nec capp. gen. Basileensis mccccxxiii nec Romani lxxiv: Sed in cap. gen. Perusino mccccxxviii iterum sic de eo lego: *Conventui Colonienfi damus in regentem... pro tertio anno, (id est pro mccccxxx) F. Gerardum Elthen.* Inquisitor haereticae pravitatis per Germaniam generalis a Sixto IV institutus, eo munere summa cum vigilantia, nec minor zelo functus est, quod anno mccccxxx etiam hunc exercebat. Ejus cum laude meminit Guilielmus Eyfengrein in *Catalogo Test. Verit.* fol. 175, ubi sic de eo ad mccccxxiii: *Gerardus de Elten sacra pagina doctor atque professor gymnastii Colonienfis Ord. Praed. haereticae pravitatis inquisitor; vir admiratione omnium dignissimus, dicendi artifex & orator eloquens, philosophus celeberrimus, sum praeterea sacrarum literarum scientia nemini secundus.*

1. *Quaestionum sententiarum volumen edidit.*

2. *Sermones plures & doctè & eleganter compositos quorum infinitus pene est numerus, absolvit.* His addit Trithemius

3. *Quaestiones disputatas & 4. Varii in philosophia & alia complura.* Eadem recensent Simlerus, Posssevinus, Dupinius, sed tacent auctorem nostrum fuisse. Ejus meminerunt & nostri Razzius & Altamura ad 1375 uterque corrigendus, Fernandez ad 1470. In *Bibl. August. Ind. Reiseri* pag. 106. *Plut.* 9 p. 108 n. 25 recensetur liber editus hoc titulo:

*Joannis de Wesalia concionatoris Wormatiensis paradoxa per M. Gerardum Elten de Colonia & M. Jacobum Sprenger damnata 1479. Moguntiae; cujus etiam meminit Beughemius in *Incun. Typ.* sed & iterum editus fuit in *Fasciculo rerum expendendarum* &c. Coloniae 1555 fol. & in altera Editione disti *Fasciculi* Londini 1690 fol. in qua sic legitur pag. 325: *Paradoxa D. Joannis de Wesalia sacrarum literarum doctoris ac concionatoris Wormatiensis, qua feruntur a quibusdam Thomistis ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per magistros nostros haereticae pravitatis inquisitores de ordine Praedicatorum M. N. Gerardum Elten de Colonia & M. N. Jacobum Sprenger anno mccccxxix. Moguntiae. Pag. 327: Examen magistrale ac theologicale doctoris Jo. de Wesalia praesidentibus magistris nostris har. prav. inquisitoribus M. N. Gerardo Elten, & Jacobo Sprenger de ordine Praedicatorum. A. D. mccccxxix. febr. vi proxima post purificationem confederunt primo de hac re inquisitor primo loco, deinde 2. loco D. Moguntinus.**

P. 332: *Hujus doctoris Joannis de Wesalia examini & inquisitioni interfui ego ipse qui haec scribo in Moguntiaci sub archiepiscopo D. Diethero de Isenburg qui ad se vocaverat theologos Heidelbergenses, & venerunt D. doctor Nicolaus de Wachenheim solus de via, ut dicunt, modernorum, D. doctor Hervicus de Amsterdamis, D. doctor Jacobus de Calbo. Ex Agrippina vocati fuerunt & venerunt M. N. Henricus, (leg. Gerardus) de Elten ordinis Praedicatorum inquisitor haereticae pravitatis: M. N. Jacobus Sprenger Ord. Praed. & quidam alij ejusdem ordinis.*

Pag. 484 Orthwinus Gratius hujus editionis curator sic de hoc negotio loquitur: *Quid tandem de Joanne Wesaliensi theologo dicemus? Humana certe creatura, & inveteratus siccernius. Itaque quas putidas ille protulit vomicas condemnatae sunt. Quotiens enim in omnibus loquitur, senecionem sese delirum, ac vetulum indicans insensatum. Cujus etiam verba Germanice ab eodem prolata, si justa lance ponderavimus, temerarium fuisse hominem nemo non cognoscet. Quapropter in sempiternum illorum dedecus, & in bonorum omnium edificationem convicta ac condemnata eorum haereses in medium proferuntur.*

F. CONSTANTIUS DE FABRIANO.

480. F. CONSTANTIUS DE FABRIANO Picensis a patria & professione agnomen de more sortitus, vir mirae sanctitatis inquit Leander fol. 254 a, miraeque integritatis & sobrietatis anno salutis mccccxxxi Eculi apud sodales scientia, sanctitate, ac miraculis clarus sexto Kal. martii vita functus est, & sepultus in ecclesia nostra ad dexteram. Idem Leander ejusdem iterum meminit Descrip. Ital. ubi de Piceno, & beatum vocat. Laudat & Lusitanus in *Chronico* dec. 1470 & in *Bibl.* Altamura ad 1466. Scripta ab eo fertur

Vita B. Conradini Brixienfis ordinis Praedicatorum, sub ejus disciplina in religione creverat. Certè Nicolaus Bagaatorius qui anno circiter 1516

vitam hujus Conradini scripsit, Constantium plurimum testem proferit, unde plura de ejus gestis ms reliquisse evidens est.

Vita aliorum ordinis beatorum, & sermones de tempore & de Sanctis ab eo relictis laudantur a Rovetta ad 1468.

F. DOMINICUS CREMENSIS.

480. F. DOMINICUS CREMENSIS Italus a patria sic & professione nuncupatus, ab Altamura inter eos laudatur qui ad ann. 1498 florebat, sed quorum nulla affert opera, a Rovetta ad 1479 collocatus, dicitur non solum in studio generali Bononiensi baccalaureum egisse ex actis ejusdem studii, sed & exinde lauream magisterii consecutum, & rei litterariae reliquisse

Opuscula varia philosophica & theologica.

Sermones Dominicales & de Sanctis per annum, & quadragesimales: Quorum inquit, saltem magna pars servatur inter codices ms Bibl. nostrae Bonon. licet eorum quaedam consumserit tempus edax. Penes eum fides,

F. LEONARDUS SER-UBERTI.

480. F. LEONARDUS SER-UBERTI Etruscus Florentiae honesto loco natus, pragmaticam primò exercuit in patria eaque fide, ut magna apud omnes in existimatione haberetur: postea autem perfectiora & meliora numine inspirante aemulatus, & exemplari Fratrum S. Marci conversatione motus, in eorum societatem ascribi obtinuit, eaque apud eos vitae innocentia, morum integritate, ac disciplina regularis observatione claruit, ut ad varia in ordine munia promotus fuerit. Priorem agebat Fabriani anno mccccxvii, postque alia munera, quibus apud suos egregie functus est, a magistro ordinis F. Leonardo de Manuetis Perusino anno mccccxxiv electo a secretis allectus est & socius ascitus, nec ab ejus morte quae xxvi julii mccccxxx accidit, diu stetit in vivis, & ipse mortuus Romae anno sequenti mccccxxxi maii xxv. Sic enim legitur initio codicis ab eo scripti & in S. Marci bibliotheca servati Arm. 1 n. 9 jam recensendi. Cum Franciscus Castellionensis canonicus S. Laurentii in Florentia vitam S. Antonini ord. Praed. jam scripsisset, adjectae sunt a Leonardo nostro

Additiones quaedam de vita & miraculis B. Antonii de Florentia ord. Frat. Praed. archiepiscopi Florentini intra annum 10 a Sancti obitu scriptae. Extant ms in *Bibl.* laudata S. Marci, sed & in lucem editae in actis SS. T. I maii a pag. 326 ad 335. Haec autem scripsit ex voto quo se Fabrianiensis conventus prior anno mccccxvii obligarat, pro impetranda F. Mariani conventus nostri Firmani alumni, Fabriani tum apud se hospitantis sanitate: ut ipse refert *Add. n. 37*, & annotarunt Henschenius & Papebrochius in commentario praevio ad vitam sancti pag. 331 n. 3, ubi egregia testimonia de vita nostri Leonardi moribus, doctrina, sincera fide, regularis disciplinae studio, secretarii magistri ordinis officio &c. a viris omni exceptione majoribus & juratis lata referunt: quae curiosus adeat lector.

Plures sunt in *Bibl.* laudata S. Marci codices manu nostri Leonardi exarati, inter quos hi a me notati. I. Est Arm. 1 n. 9 chartaceus. Initio sic scriptum: *Hic liber est conventus S. Marci de Florentia ordinis FF. Praed. quem scripsit F. Leonardus Ser-UBerti de Florentia ejusdem conventus filius, qui obiit Roma die 25 maii 1481.* In eo verò haec continentur, quae viri diligentiam & studium probant:

TOM. I.

1. *Quaedam opuscula & epistola B. Bernardi, plurimae etiam Ambrosii, Augustini, Hugonis de S. Victoris, Isidori, Bedae &c.*

2. *Tractatus de glorificatione sensuum in paradiso magistri Bartholomei Lapaecii de Florentia ord. Praed. episcopi Coronensis.* Ex fusiori scilicet nostri Joannis de Tambaco contractus.

3. *Historia de excidio Constantinopolens facta a Teucris, scripta ex Chio XIII die Aug. mccccxiii.* Est nostri Leonardi Chienfis licet absit nomen in indice hujus *Bibl.* a me viso.

4. *Sermo in Coena Domini habitus ad Fratres & populum in capitulo conventus S. Marci de Florentia ordinis Praed.* An sit Leonardi quem ex n. 38 suarum Additionum conjiciat quis priorem ibidem aliquando egisse, an alterius, discutiant penes quos est codex.

5. *Legenda S. Roberti episcopi Bormacensis.* Sic Hujus sancti non meminit Castellanus in suo martyrologio Gallico. An autem a Leonardo composita, an tantum exscripta videant sui gentiles & synomytae.

Armar. II n. 32 codex papyr. a Leonardo scriptus: *Summula de confessione B. F. Antonii arch. Flor. nostri.*

Arm. III n. 125 codex papyr. in quo haec ex ordine:

1. *Opuscula S. Thome de Aquino O. P.*

2. *Tractatus de sacramento corporis Christi secundum ordinem x praedicatorum editus ut dicitur a S. Thoma de Aquino.*

3. *Oratio qua vocatur il Pater noster di sancto Juliano, sive Pater noster S. Juliani pro itinerantibus.*

4. *De conceptione B. M. V. qualiter videlicet concepta fuit in peccato originali per multas auctoritates Augustini, Ambrosii, Anselmi, Bernardi & Glossa super Decretum. Item magistri sententiarum, & insuper Bonaventurae cardinalis, Nicolai de Lyra, & F. Jacobi de Tuderio, qui vocatur Fra Jacopone de Todi, qui tres ultimi fuerunt de ordine Minorum.*

In principio cod. sic legitur: *Iste liber est conventus S. Marci de Florentia O. FF. PP. ad usum F. Leonardi Ser-UBerti de Florentia qui eum scripsit.*

F. SALVUS CASSETTA.

480. F. SALVUS CASSETTA Sicultus Panormi natus, ibidemque in S. Dominici ad ordinem adulescens cooptatus, is evasit, ut per illustriora ordinis munia ad supremum tandem ascenderit. Florentiae primos honores consecutus est, in ejus urbis universitate anno mccccxlv pridie kal. martii baccalaureus promotus, tum anno mccccxlviii sacrae theologiae magister & collega accensus. Sic refert Badius ex actis. Hinc variis in sua Trinacria provincia scholae & conventuum regiminis functus muneribus, pro eadem in comitiis ordinis apud Senas anno mccccxlii in festo assumptionis B. V. contra morem habitis sedit diffinitor, & in actis dicitur praeterea procurator ordinis generalis, seu in eo officio jam antea a reverendissimo Martiali Auribelli positus, seu tum primum a Conrado Astenfi in Martialis a Pio II depositi locum suffecto institutus. Non diu tamen nec ultra Pii II pontificatum hoc munus obiisse videtur, sed a Paulo II anno mccccxlv kal. sept. electo datus est in Sicilia insula seu Trinacria fidei censor generalis, quod & toti ordini visum est denuncandum in actis cap. gen. Romae anno mccccxlviii habitis, in quibus sic habetur Denunc. v: *Item denunciamus magistrum F. Salvum Cassettam de Panormo provincia Trinacria diffinitorem praesentis capituli (scilicet vice sui provincialis absentis, nam erat capitulum*

Q9999 ij

SEC. XV. provincialium) institutum fore per SS. Dominum nostrum inquisitorem heretica pravitate per totum regnum Sicilia ultra Pharam. Quo munere dum fortiter & strenue fungeretur, a Sixto IV selectus est anno MCCCCLXXIV sacri apostolici palatii magister, huicque pontifici ita acceptus fuit, ut nemo familiaris magis. Tandem magistro ordinis Leonardo de Mansuetis anno MCCCCLXXX mortuo ut supra dictum est, in comitiis anno sequenti Romæ sabbato vigilia pentecostes 1x junii habitis, non per scrutinium, sed ut in actis habetur, per communem inspirationem unanimiter & concorditer ac pacifice Salvus ad clavum ordinis regendum assumptus fuit. Anno MCCCCLXXXII a Sixto IV ad Fredericum III Cæsarem principesque Germaniæ legatus missus de arduis Ecclesiæ negotiis, Colonie Agrippinæ aderat initio anni MCCCCLXXXIII, quo tertio idus januarii B. Alberti Magni sepulcrum aperiri iussit, ejusque corpore in decentiorem locum translato, brachium alterum secum Romam detulit, summoque pontifici munus gratissimum dedit. Pro rebus feliciter in legatione gestis sperabatur proxima promotione collegio cardinalium cooperandus, cum infirmitate correptus intra paucos dies e vivis ereptus est die xv septemb. ejusdem anni MCCCCLXXXIII ingenti relicto omnibus suisque potissimum desiderio. In templo S. Mariæ super Minervam sepeliebant sodales, ac epitaphium erexerunt hæcenus narrata succincte exprimens, quod videlicet apud Pium P. II lib. 3. col. 64 & apud Altamuram ad 1483. Legendus & de eo Leander fol. 46 a, qui virum acris ingenii, eruditum, & in disceptationibus literariis infraclum fuisse testatur.

Vita S. Vincentii Ferrerii confessoris ab eo scripta fertur.

Epistolas ejus ad diversos exhortatorias & doctas laudant Lusitanus & Altamura, sed ubinam servantur, uterque silet. Littera encyclica ad totum ordinem e capitulo ejus electionis data extat in capite actorum, quorum exemplum sermo ex cod. ms Insulensi ejus ætatis a me exscriptum.

Acta ejus ut inquisitoris generalis, ut & *Acta legationis ejus Germanica* forsitan servantur adhuc, hæc Romæ in Vaticano, illa in archivis Siciliæ.

Nihil plus habet Antoninus Mongitore Tomo altero Bibl. suæ Siculæ.

De eo Fontana agit in Theatro inter inquisitores & magistros sacri palatii, sed omittit inter procuratores ordinis generales, qui & aliis his annis in iis recensendis non parum aberrat. Itaque non extra rem erit illorum seriem accuratorem hic dare ex actis.

Anno MCCCCLIX F. Christianus Boulee non Germanus ut habet Fontana, sed Gallus domus Tullensis alumnus sacre theologiæ magister Parisiensis hoc munere fungebatur. Sic enim in actis cap. gen. eo anno Noviomagi habitus Denunc. 9: *Item denunciamus universis & singulis Fratribus magistrum ordinis Martialem Auribelli magna cum diligentia & ordinis utilitate posuisse in procuratorem ordinis F. Christianum Boulee magistrum provincia Franciæ.* Verum amoto a magistratu Martiali anno MCCCCLXII, & Christianum officio cedere oportuit.

Anno MCCCCLXII F. Salvus Cassetta hic laudatus in actis cap. gen. Senis habitus dicitur procurator ordinis.

Anno MCCCCLXV F. Julianus Naldi Florentinus S. T. M. & provincialis Romanæ in actis cap. gen. Novariæ eo anno habiti dicitur unâ & vicarius ordinis & ejus procurator in curia Romana. Sic enim titulo, *Approbationes: In primis approbamus omnia & singula, que R. M. Julianus Naldi provincialis Romanus, procurator & vicarius ordinis temporibus superioribus egit tanquam vicarius & procurator, non solum quoad ordinationes si quas ali-*

cubi fecit, sed etiam quoad gratias quibuscumque Fratribus concessas &c. & breviter quicquid suorum prædictorum officiorum auctoritate quomodolibet fecit, confirmamus, ratificamus & approbamus. Anno MCCCCLXVIII in cap. gen. Romano depositus fuit, sed quod capitulum esset acephalum, sententia non acquievit, at tandem in cap. gen. anno MCCCCLXX Avenione habito sententia destitutionis confirmata obediit.

Anno eodem MCCCCLXX in actis cap. gen. Avenione habiti F. Johannes de Curte S. T. M. & diffinitor dicitur unâ procurator ordinis, qui proinde Juliano Naldi successerit. Hic a Fontana omisus, sed Jacobo de Brixia ab eo laudato præverit. Cujus hic fuerit Johannes de Curte non produnt acta. Hæc saltem ex sinceris actis desumpta annalium ordinis scriptoribus non erunt inutilia.

F. RICARDUS WINCHELSEY.

F. RICARDUS WINCHELSEY Anglus a loco natali sic nuncupatus, ut eximius sua ætate dialecticus & theologus laudatur a Baleo, Simlero, Possentino, Pitseo in Append. Pius P. II lib. 3 col. 6 corrupte vocat Ricardum Wicherlei, & corruptius episcopum Ollonensem a Sixto IV promotum, sed ex parte emendat Fontana ex actis consistorialibus ejusdem Sixti, dicens anno MCCCCLXXX ab eo pontifice datum episcopum Ossoriensem in Lagenia sub Dublinensi (quæ Ecclesia vernacule *Kilkenni* & Latine etiam Cella S. Kanici appellatur) & successorem Davidis Hocket. Licet autem a Varzo in numero episcoporum hujus Ecclesiæ non recensetur, quin revera ad eam promotus fuerit dubitari non potest, siquidem sub hoc titulo a Salvo Cassetta anno MCCCCLXXXI ad ordinis beneficia & gratias in vita & morte acceptatus est, ex ejusdem magistri actis Romæ servatis. Ab eo rei literariæ relictus est

Liber questionum opinabilium seu problematum.

Lelandus eundem Ricardum refert inter scriptores seculi xv, sicque de eo habet cap. 539: *Ricardus Vinchelegus ut colligo Dominicanus ex ea scriptorum selecta fuit, qui res philosophicas & theologicas subtilius quam fidelius discutiunt. Extat ejus volumen questionum ut vocat opinabilium.* Quod proinde ille viderit. Ex dictis emendandus Altamura, qui collocat ad 1330.

F. ROLANDUS SCOTUS.

F. ROLANDUS SCOTUS a natione sic dictus a Dempstero lib. xvi inter scriptores nostros accensetur n. 1051, quem virum ait fuisse pium & moderatum, nedum secularibus apprime scientiis eruditum, sed theologicis maxime divinisque litteris instructissimum floruisse ad annum MCCCCLXXXI. Addit Glasguensis eum olim Ecclesiæ subdecanum fuisse, at statum mutasse & ordini Prædicatorum dato nomine vota nuncupasse. Quo quidem anno ex cœnobii Scotiæ nostris ab Angliæ domibus se junctis nova erecta est Scotiæ provincia dicta, ut constat ex actis cap. gen. Romæ eo anno celebrati, ubi Denunc. ultima sic habetur: *Item denunciamus quod ad instantiam & preces serenissimi regis Scotia, de conventibus terrarum que sue majestati subduntur maximis & rationabilibus causis in presenti diffinitorio allegatis, de unanimi voto omnium reverendorum provincialium & diffinitorum præsentis capituli, provinciam fecimus, quam per se volumus a provincia Angliæ distinctam appellari & separatam esse: & eandem provinciam Scotia cum suis conventibus privilegiis, gratiis & libertatibus ordinis quemadmodum cetera provincia deinceps*

posse gaudere, & locum inter priores provinciales & priorem Scotia in nostris generalibus capitulis ut moris est obtinere. Et ne prædicta provincia idoneo capite careat pro tempore, reverendissimus magister ordinis Fratrem MULE sacre theologiæ baccalarium formatum in priorem provinciam Scotia instituit & creavit, dando ei auctoritatem super dictam provinciam in temporalibus & spiritualibus & super Fratres ejusdem provincie, ac omnia & singula que ceteris provincialibus in ordine conceduntur Quæ ex actis capituli ea ætate scriptis, & apud nostros Insulenses servatis a me exscripta sunt & edenda visa, eo quod Fontana in Constit. ubi de provincia Scotiæ, ejus institutionem in actis quæ Romæ habentur asserat non haberi. Ut verò ad Rolandum redeam, idem Dempstero hæc ei tribuit opera:

De dilatatione ordinis S. Dominici.

Questiones arduæ & Resolutorium sententiarum.

F. PETRUS NIGER.

F. PETRUS NIGER nomine quidem ita nuncupatus, candidis vir omnino moribus fuit, ob idque & præclaras animi dotes regibus etiam & principibus acceptissimus, suoque ævo celeberrimus. Natione fuisse Germanum omnes asserunt, sed cujus ille patriæ, quæ Teutonum ortus regione & civitate, vel cujus etiam provinciæ conventusque professus fuerit & alumnus, adhuc aperuit nullus. Fuit ille certe omni ferme genere disciplinarum instructissimus, nec philosophiæ tantum aut theologiæ peritia singularis habebatur, sed dicendi gratia & facundia, linguarumque cognitione rarus. Varias ille lustravit & illustravit, variarumque gentium academias, Montispefulanam in Galliis, Salmanticensem apud Iberos, Friburgensem in Brigoia, & Ingolstadtensem in Bavaria, sacre ibidem theologiæ baccalaureus, ut aiunt, formatus, ubique semper discendi avidus, laborisque patientissimus. Hebraicam sibi linguam in Hispaniis cum parvulis Judæorum in latibulis degens, & Rabinos audiens comparavit, Judæorumque legem & libros tam sedulus excussit & evoluit, ut ex ipsis eos palam & publice, justaque cum illis indicta concertatione publica Ratisponæ post pascha per conciones disputationes septem, quamlibet horarum trium spatio, Thalmudicæque illorum deliria confuderit, & Christianam asseruerit veritatem. Quod quidem in causa fuit, ut instante episcopo Ratisponensi Henrico III de Absperg* librum ediderit, cujus prologum saltem, cum rarus sit, lectorem haud pigebit hic videre:

* Hic anno 1465 electus a capitulo rexit annis 26, M. 8, D. 7, & obiit 1492, 7 Jul. Aug. Stat. 822

Ad Reverendissimum in Christo patrem ac Dominum sancte Ecclesiæ Ratisponensis episcopum, Præfatio F. Petri Nigri ordinis Prædicatorum in Tractatum contra perfidos Judæos de conditionibus veri Messie, id est Christi vel Uncti ex textibus Hebraicis Latinorum elementis utcumque figuratis confectum feliciter incipit.

» Ea quæ ad honorem Sanctissimæ Trinitatis ac » individue unitatis gloriosæque genitricis D. N. » Jesu Christi veri Messie, ac in Judaicæ perfidiæ » execrationem in inclita tuæ diœcesis civitate Ra- » tisponei RR. tua paternitate assistente cum cla- » rissimo prælatorum cœtu, prudentissimis ejusdem » civitatis consulibus, innumerabilique utriusque » sexus fidelissimo populo, nominatissimis denique » totius Alamanniæ Judæorum Rabinis, ac copiosa » ejusdem sectæ omnis status & sexus multitudine, » ex Judæorum voluminibus, Hebraica, Latina, » Teutoniceque linguis tempore paschali sub divo » in ambone clare pronunciaveram, ut calamo pin- » gerem perpetuæ memoriæ reservanda, instanter

postulasti optime præsul. Tam-etsi tam salubri pe- » titioni tuæ minime contraire mihi liceat, minus » tamen copiose in hac lingua obscurissima æquivo- » cationibus plena eruditum, non modicum a deli- » derati operis inceptione retrahi rationabile opi- » neris oportet. Quamvis enim ea quæ in Hispani- » niis cum parvulis Judæorum in latibulis degens, » ab ejusdem linguæ doctis audieram, tenaciter » memoriæ recondita habeam, nimia tamen pau- » pertate pressus, huic occupationi saluberrimæ » pluribus annis dare operam quivi minime. Qua » ex re non mirum, si ad hanc quam postulas rem » minus quam velim promptus mihi videar. Licet » etiam non paucum dentes mordentium vereri de- » beam, magis tamen hoc meo labore dilectioni » tuæ astringi, quam linguis cedere volui detracto- » rum. Opusculum igitur hoc aggredior tuis ob- » temperans mandatis.

Ut autem omni scrupulo semoto certiorē lectore reddiderim, singulis dictionibus Hebraicis nostris literis utcumque exaratis, proprias Latinas superposui dictiones, ne aliquam dictionem mea fictio- ne adjectam suspiceris. Nec enim hoc cum quo- vis Hebræo contendenti parum proderit, si nihil superflui de nostro, nihilque necessariū omittatur de suo. Hoc quoque servato, ordinem dictionum translationis D. Hieronymi nonnunquam omittere, pluresque & præter necessitatem conjunctiones & gerundia ambiguitatem sensuum relinquenda ponere necesse erit. Si quæ etiam repertantur Latinorum incongruitates mystica intelligentia plenæ, quibus lingua Hebraica undeque que resperfa est, ne mireris. Non enim primam sanctamque linguam ac per infusionem Adæ datam Romanorum regulis deformari oportet. Stridoribus denique, ac sibilationibus, mussitationibus, diphtongisque variis omissis, quæ Latinis literis figurari nequeunt, essentielles solum dictionum Hebraicarum voces signatas lector inveniet. Litera H aspirationem denotans, quoties signata reperietur, pronunciarī habebit. I quoque cum duplatum inveniri contingeret, dura reflexione ex-primi debet. Si etiam I capitale in medio dictionis notari videatur, sequentis syllabæ caput esse considera. Iis igitur quibus excellentissimam tuam industriam avifatam esse volui signatis, ad the- ma, quod psalmo Hebraice dicto repetitis vicibus declarandum assumebam, divino primum implorato auxilio procedam.

Operis argumentum sumptum est ex psalmo 117 v. 21: *Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli.* Probat autem:

1. Christum advenisse pauperem, non regia clarum majestate.
2. Hunc esse verum Deum & Verbum caro factum, alteramque Divina Triadis hypostasim.
3. Jam olim advenisse tempus, quo deberet hominem assumere.
4. Judæorum gentem incredulam reprobendam iri, paucosque ex iis fore salvandos.
5. Abrogata veteri novam ab eo condendam iri legem.
6. Denique Messiam regem e virgine nasciturum ex veteris testamenti verbis esse præannunciatum.

Finis: Cum tam evidentissimas probationes ad nostram fidei evidentiam ex propriis lingua ac voluminibus rationabiliter senserint adductas, fiatque, ut etsi non omnium, tamen intellectus capaciores reddantur aliquorum. Quod tunc levius fieri poterit, si auctoritates in lingua Hebraice positæ a doctis nostris, quorum solum est Judæos pungere, diligenter perlectæ, clare ad sensum ac sonum verborum interpretatæ, efficaciterque con-

» tra eisdem deducta fuerint. Quod si aliquem ex
» Hebrais aliquam dictionem a nobis interpreta-
» tam, qui in omnibus vestigia D. Hieronymi se-
» quimur, negare contigerit: alius in absentia sua
» interrogetur Hebraus, sicque eorum discordia
» vera nos posuisse praesentis. Nihil enim scire
» nostro ambigui reliquimus in significationibus ha-
» rum, quae propositae nostrae intentioni deservire
» visae sunt, dictionum.

» Habes igitur RR. P. clarissimas in se nostrae fi-
» dei veritates debili licet ingenio, evidentius ta-
» men divina assistente gratia probatas, quibus men-
» tem tuam temporalium curis rerum foris deduc-
» tam paulisper retrahere possis, sicque contempla-
» tioni summi boni intimius vacare. Ut autem opus-
» culum hoc quod manu propria scriptum RR. P.
» tuae corrigendum approbandumque obtuleram,
» pluribus prodesse ac latius divulgari possit, dili-
» gentissime correctum arte impressoria in praesen-
» tia mea figurari feci, ut in sono ignotarum dic-
» tionum certiores redderemus quoslibet linguae
» Hebraicae non peritos. Nulli itaque impressorum
» opusculum hoc imprimere liceat, nisi in linguis
» Hebraica Latinaque correctorem habeat compe-
» tentem instructum. Quod si peregrina ex causa
» quempiam tractatum hunc in confusionem ortho-
» doxae fidei ac auctoris, vitiose aut incorrecte im-
» primere contingat quod absit, de tanto crimine
» coram dioecetano proprio se conveniri dubitet
» minime, quia margaritas resplendentiae fidei ava-
» ritia ductus scedere non dubitavit.

» Probatos igitur articulos cum in praesentia pra-
» nominatorum in septem sermonibus quolibet tempus
» trium horarum spatii occupante non minus luculen-
» ter deduxissem, praenominata Ecclesiae prelatorum
» persuasus suggestionibus, publicam aut privatam ac
» in scriptis redigibilem doctissimis Iudeorum Rabinis
» omni securitate ac protectione per brachium secula-
» re munitis indixi disputationem quatuor aut sex
» mensibus aut etiam integro anno duraturam, in
» praesentia doctorum virorum, qui veritatis cognos-
» cenda capaces essent etiam numerum Iudeorum non
» excedentium. Dum itaque labentis anni revoluto
» circulo contra se propositis minime respondere nos-
» sent, eos tanquam a veritatis fidei probationibus
» victos, sicque falsitati erroris sui proterve adha-
» rentes publico sermone depinxi. Acta autem sunt
» haec in inclita civitate Ratisponensi A. D. MCCCCLXXIV
» tempore paschali.

» Explicit tractatus ad Iudeorum perfidiam extir-
» pandam confectus per F. Petrum Nigri ordinis Pra-
» dicatorum universitatum Montispefulani in Fran-
» cia, Salamantina in Hispania, Friburgensis ac In-
» gelstetensis in Alamannia situatarum baccalarium
» in theologia formatum, in lingua Hebraica profici-
» entem. Qui & ipso corrigente impressus est per
» discretum ac industrium virum Conradum Finer
» de Gerhuseren in Eltingen imperiali villa, ac com-
» pletus anno ab incarnatione Domini MCCCCLXXV die
» sexta julii.

» Sequuntur Principia librorum veteris testamenti
» secundum Hebraeos.

1. Rudimentum lingua Hebraica & figura lite-
» rarum Hebraicarum.

3. Decem praecepta legis Latinae & Hebraicae, ac
» elementis Latinis.

4. Responsio ad quadam Iudeorum objecta.

Codex est fol. par. Extat Parisiis in Bib. Reg.
» B. 240. Viennae Austriae apud nostros.

Extat verò hic tractatus ms in Colbert. n. 2128
» sub hoc titulo De conditionibus veri Messie: quo
» titulo etiam alteram editionem laudat Beughemius
» in Incunab. Noribergae 1477: & Germanice, Eslin-
» gae 1477.

Petri nostri fama propriis patriae finibus arctari
» non debuit nec potuit, diffusaque per orbem ad
» Matthiam Corvinum Hungarorum regem piissimum
» ac strenuissimum pervenit. Erat tum regi illi dome-
» sticus a sacris, regiaeque majestatis facellanus F. An-
» tonius a patria Jaderensis seu Jadrinatius vulgo co-
» gnominatus ordinis & ipse Praedicatorum vir aeta-
» te, prudentia, religione ac eruditione conspicuus,
» reginaeque Beatrici Matthiae conjugii ab arcanis
» confessionibus atque consiliis, Petro nostro plurima
» literarum animorumque consuetudine conjunctus.
» Hujus ergo rex opera Petrum Herbipoli lectioni-
» bus desudantem & concionibus, Budam accersivit,
» qui novae quam moliebatur ibidem apud nostros
» instituire seu extinctam reparare, literarum aca-
» demiae caput esset & moderator. Quo ille mox pro-
» gressus librum continuo edidit hoc titulo:

*Clypeus Thomistarum adversus omnes doctrine
» doctoris angelici obrestatores. Matthiae ipsi regi nun-
» cupatus, Venetiis, Rainaldi Noviomagi 1481: &
» postea ibid. Simonis de Luca & Jordani Ladislaen-
» sis 1504 fol. pp. 272, in 50 QQ. distinctus. Princ.
» Circa initium veteris aetatis priusquam &c.* Ex quo
» opere quam ille erga S. Thomae doctrinam esset
» optime affectus, quamque ille valeret ingenii acu-
» mine & eruditione dicendique energia & efficacia
» theologiae studiosi studiosius experiantur. Extabat
» apud nostros Lovanii, & Bruxellis utrobique a Ja-
» cobo Quetif visus anno 1671, scilicet Edit. 2. Pri-
» ma verò laudatur in catalogo Bibl. August. Indic.
» Reiseri p. 116.

Sic autem Matthiam regem alloquitur: » An-
» denter dixerim te unam esse omnium Christiano-
» rum spem, te solum oppressis ab truculento Tur-
» ca praesidium, te periclitanti apostoli Petri navi-
» culae unicum portum existere. Nec tantum armis
» & viribus populum tuum, celeberrime princeps,
» splendidum reddere tutumque ac tranquillum ser-
» vare desudas, sed industria & censu magnopere
» curas cum bonis artibus & literis adornare. Insti-
» tuisti namque hac civitate Buda florentissima re-
» gni tui sede apud Praedicatorum ordinis Fratres
» universale gymnasium, ubi cuncti generis disci-
» plinae, philosophiae, theologiae, sanctaeque scrip-
» turae ubertim possit quod quisque cupit haurire.
» Operi verò tam pio, tamque mortalibus profu-
» turo non solum originis & fundamenti unicus
» auctor existis, sed gratiae quoque & auctoritatis,
» conservationis atque proventus benignus es semper
» indultor. Praeceptores namque & qui regendo stu-
» dio praesidentes habentur, aurum quotannis abs tua
» majestate affluenter excipiunt: scholaribus verò
» ipsis conservis meis cibos, vestimenta, lec-
» tos, & quae hominibus per diem ac noctem op-
» portuna sunt abunde largiris. Prae se ferunt nam-
» que haec in omnes beneficia tua, te regem cle-
» mentiae & bonitatis esse demonstrant, sapientiam,
» humanitatem ostendunt, magnificentiamque de-
» clarant. Ad cujus dignissimi studii ineunda prin-
» cipia ex Herbipoli Germaniae civitate evocatus
» sum per venerabilem virum F. Antonium Jadrina-
» ticum in ordine meo doctrina atque religione
» praestantem, quem antea & tuae majestatis regiae
» capellanum & illustrissimae reginae Beatricis orna-
» tissimae amantissimaeque consortis tuae spirituales
» patrem & confessorem cognoveram, nunc verò
» electum tuae clementiae gratia in Modrusiensem
» antistitem per jucunde cognosco. Jam data sunt
» rei exordia sua, & summo opitulante Deo dul-
» ces literarum fructus carpuntur in dies: ut nimi-
» rum queas, & quidem pulcre cum SS. apostolo
» dicere: Ego plantavi, rigarunt praeceptores, Deus
» verò incrementum dedit.

» Et postea: » Ego qui tanti gymnasilii quamvis

» indigne ago regentem & caput nuncupor atque
» magister, dicabo tibi mentem animumque meum,
» quo praestantius habeo nihil, adjiciamque omnes
» operas meas, industrias, atque labores. Librum
» igitur quemdam ab me noviter editum tibi dedi-
» co, cui conficiendo plurimum contuli studii atque
» vigiliarum. Inscribe codicem *Clypeum Thomista-
» rum*, ea potissimum ratione, quod D. Thomae
» Aquinatis singularem incomparabilemque doctri-
» nam adversus impugnantes quosque defendo.

» Quo tandem obierit Petrus noster anno & loco,
» nullus qui referat, huc usque occurrit. Buda ta-
» men reliquo vitae decursa tanti Mecanatis optimi-
» que Matthiae principis autoritate fultum & gratia
» substituisse & perseverasse in hujusce regii gymnasilii
» regimine pronum est colligere: quamvis de ejus
» obitu nihil in actis & registris (quae & plura in cla-
» de Budana perierunt) invenisse se confiteatur ipse
» qui diligenter reliquias persecutus est noster Si-
» gismundus Ferrarius Viennae tum academiae natio-
» nis Austriae procurator. Qui de summa Matthiae
» Corvini regis erga viros eruditos remque literaria-
» m affectu studioque narrans, restem adducit Bon-
» finium Rer. Hungar. lib. 7 dec. 4 sic dicentem:
» *Ex Italia grammaticos, poetas, rethores invitavit,
» Pannoniam alteram Italiam reddere conatus: viros
» quaque arte praestantissimos undequaque disquisivit,
» conduxit astronomos, medicos, mathematicos, ju-
» risque consultos dilexit, nullam artem contempsit
» unquam: bibliothecam statuit mira Graeca & Lati-
» na fecunditate completam: cultusque librorum lu-
» xuriosissimus.*

» Atque utinam diu Pannoniae Budaeque suae steri-
» set hoc gymnasium, quod anno demum Christi 1541
» Buda nova belli arte astuque quam vi Turcarum
» ad tyrannidem adducta, misere collapsum interiit:
» summo certe religionis dispendio & luctu, quae re-
» gia Hungarorum cadente infidelium patuit incurfi-
» bus, & protestantium vertigine conculcata lan-
» guescit, quae sub Matthia floruerat, qui vitam cum
» regno posuit anno 1490 Uladislao II Hungariae sce-
» ptra colligente, uti tradunt historici.

» Plura longe scripsisse Petrum facile colligimus
» ex iis quae tandiu tamque strenue gessit in Germa-
» nia Pannoniaque muneribus, sed quae vel tempo-
» rum injuria edacitateque periisse, vel in scriniis
» alicubi forte latere dolendum. Conradus Pellicanus
» apostata apud Melchiorem Adamum in vitis Ger-
» manorum Theologorum p. 267, testatur se vidisse
» in Bibl. Rubeaquen. opus sic inscriptum *Stella Mes-
» sia*: quod an unum idemque sit cum eo quod supra
» retulimus, videant penes quos sunt codices.

» Petri nostri meminere Lufitanus & ab eo dein-
» ceps nostrates ad Altamuram ad 1472: sed accu-
» rati Sigismundus noster Ferrarius de prov. Hun-
» gar. p. 449 & seqq. Extranei vero Simlerus, Pos-
» tevinus, Caveus ad 1475, Olearius, & alii.

F. ANONYMUS TEUTO.

» F. ANONYMUS TEUTO seculo xv vivens,
» & ut videretur sororum nostrarum in monasterio
» *Adelheusen* ad Friburgum Brisgoiae confessarius,
» scripsit commentarium de rebus ordinis Germanice,
» cujus haec mihi notitia.

» Prologus sic incipit: *Pretiosa in conspectu Do-
» mini mors sanctorum ejus.* Ad finem prologi hoc
» opus se scripsisse ait anno Christi MCCCXXXII.
» *Adelheusen*, postquam in ordine annis quinquaginta
» vixerat. Opus vero in quinque partes dividitur.

» *Prima.* Describit vitam B. Jordani, S. Raimundi
» de Pennaforti, ven. Joannis de Wildeshufen, ven.
» Humberti de Romanis, & ven. Joannis de Ver-

» cellis. Qui quinque consequenter post B. Domini-
» cum ordinem magistri rexerunt.

» *Secunda.* Agit primo de sanctitate Fratrum qui
» in Germania vixerunt, nominatim in Alfatia &
» Svevia sub dictis magistris ordinis. 2. Generatim de
» aliarum provinciarum Fratribus. 3. De gratiis a Deo
» novitiis collatis. 4. De quorundam Fratrum con-
» versorum vita sanctiore. 5. Quorundam perversi-
» tatem & scripta gesta inordinata & insolentia
» subiungit.

» *Tertia.* Gratias a B. Virgine ordini obtentas ex-
» hibet, quae fufus prosequitur, simul addens Fratrum
» ab initio erga B. Virginem cultum & pietatem.

» *Quarta.* Gratias a Deo Fratribus misericorditer &
» effuse datas ample narrat, in quibus poenas quibusdam
» ob eorum peccata in hoc mundo inflictas etiam re-
» censet.

» *Quinta.* Agit de quibusdam utilibus Fratrum
» operibus, de morte eorum pretiosa, de gratiis ip-
» sis dum morentur a Deo collatis, de praeratis
» eorum gestis, de quibusdam in purgatorio existen-
» tibus, & de suffragiis ipsis debitis non prorogandis:
» ac tandem occasione scribendi hujus libri profert.

» Quibus omnibus Chronicon parvum addit de SS.
» pontificibus & imperatoribus, qui a mccc ad sua
» tempora floruerunt.

» Extat hic codex ms in laudato monasterio *Adel-
» husen*, ejusque notitiam a R. P. F. Antonino Mas-
» soulié de quo postea anno MDCLXXXVII super do-
» mos nostras Alfatiae & Brisgoiae a magistro ordinis
» commissario & visitatore delegato, ejusque socio
» F. Francisco Dominico de Sechamps (Italice *Se-
» ciamps*) Teutonice perito accepi. Initio codicis sic
» legitur: *Anno D. MCCCXXXIV fundatum est mona-
» sterium sororum in Adelheusen ord. Praedic.*

F. PETRUS BERGOMENSIS.

» F. PETRUS BERGOMENSIS vulgo sic a pa-
» tria dictus, qui *Almaduranus* agnomine dicitur
» a Leandro Alberto *Descriptione d'Ital. Reg. 16*, ubi
» de Bergamo civitate Lombardiae Transpadanae scri-
» bit, ordini se addixit Bergomi, virque evasit non
» eruditione minus quam innocentia vitae clarissimus,
» variisque apud suos maxima cum laude functus est
» muneribus, quae praesertim rem spectant literariam.
» Nam Bononiae studentium magister, tum baccha-
» laureus, annisque sex solidis a MCCCCXXI ad
» MCCCCXXVI cathedraticus, e superiori loco do-
» cuit, discipulosque habuit viros pietate, doctrina,
» dignitate, titulisque praestantissimos: in quibus ac-
» censentur ordinis magistri duo F. Bartholomaeus Co-
» matus & F. Vincencius Bandellus, Burgenfis etiam
» antistes F. Paschalis de *la Fuensanta*, F. Ambrosius
» Alemannus, F. Paulus Soncinas, F. Dominicus de
» Flandria & alii theologi primi nominis. Qui cum
» ita clareret, una fuit disciplinae regularis studiosis-
» simus, paupertatis amans, conversatione suavis &
» facilis, sermone gravis & sobrius, omnibus intus &
» extra ob eximiam innocentiam carissimus atque in
» pretio habitus. Meritis demum auisique gravis Pla-
» centiae apud nostros decubuit xv octob. MCCCCXXXII,
» uti habet Leander citatus in *Descriptione Italiae*,
» emendans quod in libro *De viris Illust.* antea dixe-
» rat mortuum anno 1480, quem & addit sanctitate
» doctrinaque conspicuum miraculis claruisse, atque
» etiamnum cum scriberet clarere. In sacello S. Thome
» de Aquino, in quem ille dum viveret miro fe-
» rebatur devotionis affectu tumulatus fuit, cui post-
» modum aucto in eum populorum ardore, civitas
» ipsa Placentina communibus votis & sumptibus no-
» biliorem erexit tumulum populorum ipsorum devo-
» tione & confluxu commendatum, anathematatum,
» iconumque sive statuarum in ejus honorem erecta-
» rum appensione clarum. Postea tamen xiv maii

MDLXXV translata sunt ejus ossa solemnique ritu sub altari principe, majorique ejusdem ecclesiae, crypta singulari condita. Ejus meminerunt Lusitanus emendandus tamen cum in duos dividit unum de la Maldura, alterum Bergomensis dictum: Pius P. II, Lib. 4 col. 413, sed praesertim P. III Della progenie Lib. 2 c. 7 p. 267, ubi fusius de eo agit, Fernandez, Altamura ad 1477, Rovetta ad 1471, & alii. Opus ejus est:

Index universalis in omnia opera D. Thomae de Aquino. Cui ab eodem adjecta sunt

Concordantia locorum doctoris angelici, qua sibi invicem adversari videntur. Prodiit primum Bononiae, Baltazar Azogidi 1475 fol. par.

Postea Basileae, Bernard. Richel 1478 fol. praefixo operum S. Thomae indice, & litteris Urbani V & universitatis Parisiensis. Extat apud nostros Bifuntii.

Tertio hoc titulo: *Tabula in libros opuscula & commentaria S. Thomae, cum additionibus conclusionum, concordantiis doctorum ejus, & sanctae scripturae auctoritatibus, una cum catalogo librorum, Venetiis, 1497 fol.* Extat in Bibl. Augustana a Reifero recensita. Quam editionem videtur curasse, recognovisse, & locupletasse Petri discipulus Ambrosius Alemannus laudatus.

Quarto hoc titulo: *Index atque compendium & epilogus omnium sententiarum D. Thomae Aquinatis per conclusiones resolutas, qua in omnibus libris vel commentariis ejusdem diffusus continentur atque tractantur, prout dudum a R. P. Petro Bergomensis sacrae theologiae professore clarissimo, caterisque similiter optimis theologiae professoribus coactum fuerat opus & auctum. Nunc vero jam tertio (Scilicet in Italia) etiam plurimis accessionibus, ut passim in libro per asteriscos ostenditur, omnium usibus exhibetur, additis emendatisque ac completis, & ad verum sensum deductis iis, qua in aliis perperam haberentur. Additis etiam locis in quibus sibi ipsi sanctus doctor contradicere videtur, cum mirabili illorum consensu, Romae 1535 in 4.*

Prodiit tandem cum omnibus S. Thomae operibus hoc titulo: *Tabula aurea eximii doctoris F. Petri de Bergamo sacri ordinis Praedicatorum congregationis vitae regularis utriusque Lombardia sacrae theologiae professoris, in civitate Placentiae cum maxima populi devotione sub devoto deposito sepulti anno sal. hum. 1484, in omnes libros opuscula & commentaria D. Thomae Aquinatis ejusdem ordinis, cum praclarissimis additionibus conclusionum, & suis concordantiis, atque divinae scripturae auctoritatibus per eundem D. Thomam juxta fidei catholicae veritatem evidentissime expositis: nuper a vitis innumeris expurgata, atque quamplurimis propositionibus & allegationibus aucta, Romae, Antonii Bladi 1570 fol.* Huic editioni similes sunt Veneta 1593, Antwerpiana 1612, & si quae sunt aliae.

Ubi notandum editionis Romanae curatorem F. Petrum Manriquez, cum dicit Bergomensis mortuum anno 1484, delusum fuisse ab iconis ejus inscriptione Placentiae ad ejus tumulum biennio tantum ab ejus morte apposita, nam certo Petrus mortuus est anno 1482 ut dictum est supra.

F. JOANNES PRESŁAWIZ.

F. JOANNES PRESŁAWIZ natione Prutenus, patria Elbingus, disciplina Lipzensis, collegii principis inibi collegiatus, vir in omni disciplinarum genere cumulatifsimus versatus, eloquio disertus, ingenio perspicax, in omne paratus sive scholastica palæstra decertandum, sive ad vulgus concionandum foret. Quippe qui cum post caepulsa artium magisterii insignia paucis suae aetatis se-

cundus esset, artes philosophiamque percipiendae erudiendoque summo cum Lipzensis adolescentiae proventu laudem maximam dignam factis emeruit. Demumque ad theologiam applicans suis sermonibus acutisque disputationibus clero populoque accommodatissimus habitus est. At multis ultrocitroque ingeniose lectis scriptisque, susceptis magisterii in theologia insigniis, zelo uberius vitae, ad Divi Praedicatorum ordinis conventum Lipzensem subiit, ubi multo quam antehac scholasticis concionalibusque operibus perfectis diem clausit extremum. Ejus autem quibus nomen suum cum gloria immortalitatis ad posteros transfudit opuscula subnexa referuntur & extant revera hodie apud multos:

1. *Commentaria in octo libros Physicorum, & tres de anima.*
2. *Super veteri arte & super nova logica libri duo.*
3. *Super Donatum puerorum, & parvulo logica libri duo.*
4. *Præceptiones Rhetoricae.*
5. *Contra Waldenses tractatus.*
6. *Commentarius in canonicam Petri & canonicam Joannis.*
7. *Orationes ad clericum & sermones ad vulgum innumeri, quo genere potissimum valuit, qua hodie apud plerosque non modico pretio tenentur. Claruit rector studii 1482.*

Sic totidem verbis auctor ejus aetatis, cujus centuriam scriptorum qui in Academiis Lipsiensis Wittembergensi & Francofordiensi ad Oderam a fundatione ad 1515 floruerunt e MSS erutam Joachimus Joannes Maderus Hannoveranus edidit Helmetstadii 1660 in 4.

F. DOMINICUS JOANNIS.

F. DOMINICUS JOANNIS Etruscus patria Clusinas Florentiae in S. Mariae Novellae ad ordinem allectus, vir ingenio pietate atque prudentia conspicuus, omni literarum genere praeditus, orator, poeta, theologus in academia Florentina doctorum collegio aggregatus anno mccccxxxiv, xv Kal. augusti, variis provinciarum Romanarum conventibus praefuit prior, ipsique provinciae universae provincialis, demum & per menses duodeviginti toti ordini Vicarius generalis. Tandem meritis & honoribus cumulatus abiit ad superos Florentiae anno mccccclxxxiiii die xxvii octobris, sepultus apud suos S. Mariae Novellae cum omnium luctu cui etiam ipsa suis sumtibus Florentina respublica solemnibus exequiis parentavit. Ut autem humanioribus litteris erat optime instructus, earum etiam quandoque deliciabatur amoenitatibus, adeoque inter ea quae scripsit ediditque opera, haec etiamnum servantur & celebrantur:

ΘΕΟΤΟΚΟΝ. *De laudibus B. Mariae Virginis libri quatuor.*

Princ. *Inclita divina praeconia promere manus Finis.... una cum sancto flamine regnat.*
 Lib. I. *Agit de vita & obitu B. M. V.*
 Lib. II. *De ejusdem immortalis gloria.*
 Lib. III & IV. *De templis in ejus honorem Romae, per Etruriam & orbem universum erectis.*
 Praemititur argumentum operis ad Petrum Medicem illustrem civem Florentinum. Et epigramma Cypriani Nomaii ad Nicolaum Michelocium secretarium magnifici Laurentii de Medicis.

Extat Florentiae in Medic. Pl. xxxiiii cod. ms 35 memb. in 8. Lusitanus se vidisse asserit Mediolani apud sodales Gratiarum ms memb. Pocciantius laudat codicem Bibl. Gaddianae Florentinae. Alva Sol. Verit. Rad. 194, col. 1475 vidit ibidem in Bibl. omnium SS. ordinis Minorum ipsis datum anno

mccccclxxv.

mccccclxxv die iv octob. & ad calcem legit dici finitum opus anno mccccclxxviii. Sed idem Alva gravissime allucinatur, cum hunc Dominicum Joannem eundem censet ac nostrum Joannem Dominici cardinalem de quo nos supra ad 1419 quo mortuus est.

Florentina historia vel de gestis Florentinorum Carmen heroicum ad multa versuum millia. Quod opus auctor inscripsit & obtulit magistratui Florentino. Vidit Pocciantius.

Laudes S. Vincentii Ferrerii & S. Catharinae de Senis carmine heroico.

Dantis captica ab ipso enarrata. Hunc poemam publice Florentiae interpretatus est.

Hujus scriptoris praeter laudatos meminerunt Fernandez, Fontana Hist. prov. Rom. Altamura ad 1483, Badius inter Acad. Florent. magistros.

F. LAURENTIUS GERVASII.

F. LAURENTIUS GERVASII Gallice Gervais Gallus Neustrius Lexovii in patria ordinem amplexus, sacrae facultatis Parisiensis magister, in qua die jovis iv martii anno mccccv (intellige stylo veteri novd lvi, quo litt. Dom. d c, & iv martii dies jovis) inter xv licentiatos septimum locum obtinuit & secundum regularium, scientia famatissimus ea aetate claruit, in doctrina S. Thomae ita versatus, ut ejus emporium vulgo appellaretur. Qui & propterea ad reformandum Colonienae studium missus, cum ibidem supra modum profecisset, exinde rediens Divione in Burgundia morbo correptus apud sodales mortuus est & sepultus. Rei literariae reliquit

Utilia valde opera, quae Copulata M. Laurentii Gervaisi dicuntur super totam summam theologiae S. Thomae.

Haec ex actis sacrae facultatis & ex Auctore additionis I ad Tritemium, ex quibus Altamuram emendes, qui illum revocat ad 1263, quem Lusitanus, Fernandez & Posselinus attentorem reddere debuissent, sed & Malletum in viris illustribus S. Jacobi Henrico Gervaisii anno 1535 florenti tributentem quae sunt Laurentii antiquioris. Erratum typorum excidit apud Pium Append. col. 409 ubi legitur istum Laurentium vixisse regnante Ludovico II cum legendum sit XI.

F. DOMINICUS RICARDUS.

F. DOMINICUS RICARDUS Neapolitanus Florentiae gradus theologicos ascendit, & laurea insignitus fuit anno mccccclxxxiii idib. maii, & exinde xiv Kal. junii in universitate conscripsit. Sic totidem verbis Badius p. 89 addens totius ordinis vicarium generalem obiisse eodem anno

Multis relictis admirandis sua doctrina monumentis.

Mirum hunc scriptorem Vallii & Toppii diligentiam effugisse. Si quid clarius habuerint sui gentiles, ut hic addant exoro.

F. THOMAS DE CAPITANEIS.

F. THOMAS DE CAPITANEIS quidam scriptoribus nostris accensetur a Ludovico Jacob Carmelita Bibl. Pontif. p. 446 ex fide Bzovii Pontif. Roman. cap. 6, quem volunt etiam regis Francorum vel Ludovici XI vel Caroli VIII oratorem ad aulam Romanam delegatum fuisse, cujus alterutrius nomine ab eo habitum fuerit

Oratio ad Sixtum IV Roma anno mccccclxxxiii
 Nulla mihi hujus viri aliunde notitia.

F. THOMAS DE UTINO.

F. THOMAS DE UTINO sic a patria & professione nuncupatus, a nostris Gozzeo & Pio P. II lib. 3 col. 68 laudatur, ceu qui theologiae magister renunciatus eam pluribus annis publice professus est, & circa annum mccccclxxxiii floruerit ac scripserit

Summam de casibus conscientiae, seu de dubiis per totam quadragesimam. Sicilli.

Excipiunt Altamura ad 1483 & Rovetta ad 1482, qui ultimus hanc summam ms asserit servari Ferrariae in domo nostra S. Mariae de Angelis.

F. CHRISTOPHORUS DE GALVEZ.

F. CHRISTOPHORUS DE GALVEZ Catalanus Ilerdae natus & ordinem amplexus, fuit sacrae theologiae professor, & in toto Aragoniae regno fidei quaestor generalis, commissariusque apostolicus anno Christi mccccclxxxiii: quo titulo eo anno mense julio congregatis Valentiae plurimis tam regularibus omnium ordinum quam secularibus theologis, propositiones octo Lullistarum damnavit ceu haereticas: contra, orthodoxos asseruit rhythmicos hos versus ad aram in ecclesia Praedicatorum Valentiae inscriptos (*peccatores non abhorres, sine quibus nunquam foret tanto digna filio*) qui a praedictis Lullistis accusabantur. Quae sententia eodem anno die xi septemb. satagente Guillelmo Cafelles ord. Praed. in regno Majoricarum inquisitore generali a Sixto IV decreto solemniter confirmata, selectis in id & allegatis specialiter super negotia ad catholicam fidem pertinentia praefectis cardinalibus Oliverio Caraffa Sabiniensi episcopo, Joanne Arcimboldo tit. S. Praxedis, Georgio a Costa tit. SS. Marcellini & Petri archiepiscopo Olissipponensi, & Gabriele Rangoni ord. Minor. tit. SS. Sergii & Bacchi episcopo Agriensi: quod decretum ex integro refert Diagus Hist. prov. Arag. lib. 1 cap. 33 fol. 60 b, qui & ibidem & fol. 151 Christophori nostri cum laude meminit, & praestat eum verbi Dei praeconeum extitisse facundum & famosum ac ms reliquisse

De concionatoriis titulis & materiis quadraginta. Concionum quadragesimalium volumina IV. Totidem de sanctis.

Conciones Dominicales quamplures. Opusculum de Mauro mago ad archiepiscopum Tarracoen. & patriarcham Alexandrinum: & alia plura.

Ejus meminere Thomas Tamajo in indice eorum qui Hispana lingua scripserunt, Romae in Barber. ms servato, & Antonius in Bibl. Hisp.

F. ANDREAS CARNIFICIS.

F. ANDREAS CARNIFICIS vernacule Boncher Artesius vel Flander Duaci ordinem professus, & sacrae theologiae professor Martialis Auribelli magistri ordinis aliquandiu socius, & ab eodem Belgium tum visitante anno mccccclvii primus Duaci a reformatione prior institutus, vir fuit legum ordinis observantissimus, rerum agendarum peritus, optimi consilii, congregationis Hollandiae ac reformationis in eam inductae propugnator invictus. Hinc a Joanne Excuria primo ejusdem Vicario generali ad Burgundiam ducem Belgarumque una principem Carolum Abbativillae tum agentem anno mccccclxx legatus fuit cum socio Pagano Dolon sacrae theologiae magistro Parisiensis, qui nomine congregationis super pluribus de reformatione quaestionibus ac difficultatibus illi principi faceret satis,

SIC. XV.

libellumque ea de causa communi patrum insigniorum consilio scriptum offerret. Sese etiam in scriptis cum Michael de Insulis priore Valencenensi de quo postea acerrime opposuit, ne quam aliqui moliebantur domorum congregationis cum provincia Saxonie conjunctio fortiretur effectum, sapientissimis rationibus demonstrans eam futuram totius reformationis ruinam & perniciem. Quod oppositionis instrumentum datum est mense martio anni MCCCCLXXXII stylo veteri, novo LXXXIII, ad quem proinde annum saltem vixit. Scriptit

Rationes contra transubstantiationem corporis S. Joannis evangelista in corpus Christi, quam Boverus & Franciscus Maroius (Sic enim legendum non *Maironis* ut habet Sanderus) *factam volebant per verba Christi in cruce pendens*, Mulier ecce filius tuus. Extat MS in 4 Cameraci in Bibl. eccl. Metropol. Vidit noster Ghilbertus de la Haye.

Libellis & instrumentis citatis de statu regulari de observantia ac reformatione, quin operam suam contulerit haud dubium.

F. JOHANNES ANGLUS.

* F. JOHANNES ANGLUS inter scriptores nostros laudatur a Pio P. II lib. 3 col. 67, & ab Altamura ad 1483 ex Gezzei fide, diciturque sacre theologie magister, ac scripsisse hoc titulo

Dialogi in libros physicorum, de celo & mundo, de anima & parva naturalia.

Penes quos fides cum majorem ejus scriptoris notitiam non tradant, neque ubi hæc opera ferrentur, aut a quo visa retegant. Verum est nobis non deesse hujus nominis Anglos plures ea ætate florentes. Sic in cap. gen. Senis anno 1462 coacto F. Johannes Valiton ad sententias Oxoniae legendas assignatur pro gradu & forma, & F. Johannes Eye baccalaureus ibidem instituitur magister studium, ut & F. Johannes Mores lector biblicus: Cantabrigie verò F. Johannes Owini sacre theologie magister gymnasi regens designatur, nec dubium quin fuerint alii plures & annis sequentibus, sed quis horum dialogos laudatos scripserit, nemo arioletur, nisi gentiles prodant, quorum diligentia id relinquendum.

F. LAURENTIUS FEUS.

* F. LAURENTIUS FEUS Ligur a Dominico Maria Curione ord. Prædic. laudatur in opere cui titulus *Trionfo della religione Gerofolymitana de Cavalieri di san Giovanni &c.* & dicitur scripsisse

La vita di S. Hugone dell'ordine di san Giovanni di Gerusalemme commendatore della commenda di Genova per santità e per Italia molto chiaro. Addit idem Curionius p. 45: *delli cui* (Hugonis) *miracoli ne scrisse parimente il M. R. P. F. Lorenzo Feo maestro di sacra theologia dell'ordine de' Predicatori l'anno 1483 poco meno di duento e cinquanta anni dopo la sua morte, la quale successe l'anno del 1233.*

Meminerunt Augustinus Schiaffinus in Histor. Eccl. Sopranus, & Oldoinus.

F. PETRUS DE PRUSSIA.

* F. PETRUS DE PRUSSIA Teuto sicque cognominatus ab origine, ut opinor, quod in Prussia seu Borussia natus: quæ cum olim ordinis Teutonici juris esset, hodie bifariam dividitur, Ducalis altera, quæ Brandeburgico paret electori & marchioni, ab Alberto Teutonici ordinis ultimo generali magistro anno MDXXV vindicata, regisque

Poloniae clientelæ commissa, cujus caput est Regiomontanum incolis *Conigberg*: regiaque altera, quæ juris est Poloniae regni, regioque Poloniae fubest, cujus & caput est civitas Gedanium, vernacule *Dantzic*. Cujus porro civitatis Prussia locive Petrus oriundus ignoramus, conventus verò Colonienfis alumnum ex eo conijcimus, quod de eo plura in opere mox laudando referat, saltem in eo diutius vixisse scripsisseque probat circa MCCCCLXXXIII, aderatque præfens eo anno, cum magister ordinis F. Salvus Cassetta in Germaniam legatus a S. P. Sixto IV missus tertio Idus Januarii sepulcrum B. Alberti magni aperiri iussit, ejusque corpus in decentiorem locum transfudit. Quando autem Petrus hic noster obierit, nobis hæcenus est incomperum, ut de quo fideant nomenclatores omnes seu coævi seu suppres vel etiam recentiores Leander Albertus, Lusitanus, Pius, Fernandez, ipseque Altamura licet opus ab eo scriptum non omiserit, ubi de iis qui B. Alberti Magni meminerunt, agit. Itaque ab eo edita est, typisque commissa

Vita B. Alberti Magni ordinis Prædicatorum episcopi Ratisponensis. Prodiit typis in Germania circa 1490.

Ex illa verò priori editione prodiit rursus cum ejusdem Alberti tractatu ascetico *De adhaerendo Deo*, Antverpiæ, Baltaz. Moreti 1621 in 8 pagg. 341. Pr. *Administrante per orbem Rempubliam Frederico hujus nominis II*: continetque capp. 59. Hanc verò vitam ex sinceris coævisque scriptoribus excepisse se testatur, nimirum

1. Ex libro de *Apibus* F. Thoma Cantimpratani.
2. Ex F. Ulrico Engelberti de Argentina ord. Præd. Alberti discipulo.
3. Ex F. Bernardo in *Castris S. Vincentii*, sic dicti quod ibi prior extiterit, sed qui non alius est a nostro Bernardo Guidonis.
4. Ex compilatore *legenda B. Thoma de Aquino.*
5. Ex *Vitis Fratrum*, ex *legenda S. Cordula V.* & *M. ex ipsius Alberti scriptis*, ex provincia sua *Teutonia capitulorum provincialium actis vetustisque aliis monumentis*, ac ne quid sine teste addatur aut rejiciatur, muteturve hortatur & admonet in prologo.

Sic autem loquitur c. 20: *Ante summum altare chori Fratrum* (conventus Colonienfis) *sepulcrum ipsius* (B. Alberti) *est, in quo cum corpore nuper Anno Domini MCCCCLXXXIII tertio Id. Jan. idest altera Pauli I. eremita, Christi passionis & crucis signa, dum exhumaretur reperta sunt.*

F. BARTHOLOMÆUS COMAZZIUS.

* F. BARTHOLOMÆUS COMAZZIUS Lombardus Bononiae nobili loco natus anno Christi MCCCXXXIX ibidem sexdecim annorum adolescens ordini nomen dedit, virque evasit pietate & eruditione conspicuus. Nondum xl ætatis annum attigerat, cum magistrum laurea donatus est, suo exinde conventui præfuit prior & congregationi Lombardie Vicarius generalis. Mortuo Salvo Cassetta curante & agente Olivario cardinali Caraffa protectore datus est a Sixto IV Vicarius ordinis generalis. Cum verò electores Romæ convenissent sabbato pentecostes die v junii anni MCCCCLXXXIV, eisque unicus in magistrum ordinis eligendus proponeretur ex parte pontificis Comazzius, liberos illi se non sentientes, re infecta ad sua quique redierunt. Verum paulo post Sixto IV mortuo, Innocentioque VIII ei successore, Romam eodem anno reversi, sabbato ante Dominicam secundam octobris seu mensis nona die S. Dionysii plures licet non omnes Comazzius magistrum ordinis XXXIII

elegerunt. At non diu magistratum gessit, jam in regno Siciliae visitationes obiverat, & per Etruriam in Lombardiam progrediebatur, cum Perusium ingressus peste ibi grassante afflatur, & e vivis eripitur anno MCCCCLXXXV quarto nonas augusti hora secunda noctis, ætatis XLV, nondum completo. Multis eum laudibus extollunt Leander fol. 46 a, Pius, Lopez, Fontana in Monum. ex Olmedo, Rovetta ad 1485, qui hæc ei asserit operâ in Bibli. nostra, inquit, Bonon. MS servata:

Commentaria in IV sententiarum libros.

Tractatus de Sacramentis in genere.

Epistola ejus encyclica plures, etiam veniunt laudanda, prima e capitulo electionis, quæ haud dubie cum actis. Altera de indulgentia plenaria ab Innocentio VIII viva vocis oraculo sodalibus rosarii semel in vita & semel in mortis articulo concessa, scripta Romæ anno 1484 die 15 octob. refertur apud Fernandez *Istoria del rosario fol. 277 b*. Tertia data Florentiæ anno 1485 die 16 maii habetur in libello cui titulus, *Privilegia & gratia SS. pontificum & magistrorum generalium congregationi Lombardia & Francia concessa.*

De electione Comazzi sic legitur in Chronico parvo ordinis ab Alberto Castellano typis edito Venetiis anno 1504: *Anno Dni MCCCCLXXXIII electus est in magistrum ordinis XXXIII cum magna ordinis alteratione & violentia F. Bartholomæus Comacius Bononiensis magister theologia, & novem mensibus ordinem rexit.* Vocat magistrum XXXIV, quia Martialem Auribelli bis electum pro duobus computat.

F. BAPTISTA DE GIUDICI.

1484.

F. BAPTISTA DE GIUDICI seu de *Judicibus* patria Finariensis apud Ligures clara de *Judici* ortus familia ordinem in congregatione utriusque Lombardie tum maxime florente professus est, in eaque sic morum innocentia, virtutisque studio, prudentia, eruditione & eloquentia claruit, ut ad insulas Ecclesie Vintimiliensis in Liguribus a Paulo II summo pontifice promoveri meruerit anno MCCCCLXIX die xxii aprilis, quam ille vigilantissimi pastoris onus implendo sanctissime rexit ad annum usque MCCCCLXXXIII, quo aprilis xxiii ad Amalphitanam evedtus translatusque est metropolim in Picientinis. Hanc tamen ille paucis retinuit mensibus ad Vintimiliensem & abdicatam reversus iterum sponsam assumpto titulo Patracensis in Peloponeso archiepiscopi anno MCCCCLXXXIV, quo non multum postea gavilus est, Romæ fato functus, & ad Minervam Prædicatorum honorifice tumulatus, quo die & anno non omnino comperum, hac a Juliano S. R. E. cardinali postmodum inscriptione laudatus ad tumulum posita:

Baptista de Judicibus humana divinaque doctrina professori, pontifici Intermiliensi, post Patracensi, qui vixit annos LV Julianus cardinalis S. Petri ad vincula familiari Opt. & B. M.

Baptistam hunc Alphonsus Fernandez e Finarium dominis & judicibus autumavit, judicis hoc nomen officii dignitatique putans, quod gentilitium agnomen est familiaris apud Finarienses insignis & perantiquæ, quæ vulgo dicitur *De' Giudici*, quæ clarissimos bello paceque viros patriæ tulit. Baptistæ nostri meminit Leander fol. 125 b, laudatque ut virum eloquentem, & in dolandis verbis artificem optimum. Videndi & de eo Fontana in Theatro, & Ughellus *Ital. Sac. T. IV col. 437*, & *T. VII col. 331*, ubi quem Baptistam nude T. IV scripserat, Joannem Baptistam appellat. Vulgo tamen nostrum hunc de Judicibus Baptistæ tantum audisse nomine proprio ceteri testantur auctores, Lusita-

TOM. I.

nus, Pius, Lopez, Abbas Michael Justiniani *Scriptori Liguri*, Oldoinus *Athen. Ligust. Altamura ad 1484*. Quæ verò ille sui posteritati reliquerit ingenii monumenta, hæc circumferuntur:

Commentaria super evangelia aliaque doctissima probatissimaque opera.

Dialogus super evangelium de discipulis cunctis in Emmanuel doctus, festivos, & eloquentia ap. prime redolens solus laudatur a Leandro, qui proinde viderit ac legerit. In descriptione verò Italiae, ubi de Liguria, meminit illius celebrem ac notum Dialogum de religione, quo loquendi modo innuere videtur eundem esse cum priore. Indicat tamen & alia cum edidisse opera. Rovetta ad 1487 pro motu hæc omnia minutatim distinguens addit &

Commentaria in libros IV sententiarum.

Illæ verò ubi extant impressa vel MS cum nullus aperiat; gentilium aut aliorum qui res ipsi manibus & oculis tractare possunt, excutiat diligentia.

F. JOHANNES GATTUS.

F. JOHANNES GATTUS vel ut alii scribunt *Gattus* Messanae nobili genere natus anno, ut Fazellus & ab eo alii aiunt, MCCCXXI, Gerlandum Gattum virum illustrem Agrigentinum; sed qui patria relicta Messaniam commigravit, parentem habuit, nec ab avita generis nobilitate unquam deflexit: Optimis scilicet a puero moribus, atque omnibus litteris diligenter excultus; ordini Messanae in canobio S. Dominici nomen dedit, ac professus est adolescens, in quo seu regularis disciplinae laude, seu ingenii feracitate, gravitate morum, & eruditione plurimum emicuit. Linguarum erat Hebraicæ, Græcæ, Latinæque peritissimus, dicendique copia & venustate pollebat. Nec philosophus modo theologusque fuit ævo suo clarissimus, sed & in Astronomia ceterisque mathematicis scientiis versatus, jure etiam canonico ac casaræo perquam instructus. Florentiæ, Ferrariæ, Bononiæque publico docuit ære ac meruit, felicis adeo tenacisque memoriæ, ut quæ semel iterumque legerat, nunquam oblivisceretur; & expeditissime recitaret. Plura præclaraque omnino de eo habent Maurolycus *Hist. Sicil. lib. 5 fol. 168*, Fazellus *Hist. Sicil. Dec. 1 lib. 2 cap. 2*, Michael Pius P. II, lib. 3, Pirrus *Sic. Sac. Notit. 5, pag. 460*, a quo & illud singulare ex Maurolyco citato refertur Gattum sub Nicolao papa V in comitiis ordinis generalibus Romæ coactis eruditissime strenuissimeque disputantem, ab eodem pontifice præfente, tantarumque ejus partium teste rogatum interpellatumque coram, num ante hac laurea magistræ decoratus fuisset, cui cum huc usque se non eam assecutum respondisset, mox summus pontifex inposito illi apice doctorem & magistrum publice pronunciavit. Quæ si ad certos veritatis chronologicæ annos revocaveris, non sibi facile content neque coherereant. Nec enim alia sub Nicolao V coacta Romæ ordinis comitia quam anno MCCCXI, quo nonnisi undecimum ætatis suæ annum Gattus attigerat, tantæ famæ vel eruditionis certe non idoneum, nec magistræ gravitati opportunum: nisi Maurolycus, Fazellus, & ab iis accipientes Gattum non anno MCCCXI, sed MCCCXX circiter natum consentiant, quod verisimilius, & innuere videtur Pirrus, qui de Gerlando Gatto patre ascito cive Messanensi loquens, in id citat Registrum cancellariæ anni MCCCXXI fol. 72; quæ & Joannem nostrum circiter primam lucem vidisse veritati propius æstimaverim, ut & quæ illum toto vitæ decursu præclara gessisse referunt & obisse munera fidei inveniant. Nec enim uno ille studiorum, rerumque, & negotiorum genere vixit, sed variâ & multiplici jacta-

Rrrr ij

Src. XV. tus est onerum ac fortunæ vicissitudine prospera ut plurimum optime usus, nec fractus adversa. Bessarioni cardinali Niceno omnino fuit morum integritate, litterarumque necessitudine conjunctissimus: cujus & auspicio monasteriorum SS. Petri & Pauli Alyensis sive de *Itala*, ac simul SS. Petri & Pauli de *Agro* ordinis S. Basilii in Sicilia factus est abbas commendatarius, quod ad annum Christi MCCCCLXXIX contigisse Pirrus Sicil. Sac. lib. 4. Not. 14 & 15 pagg. 106 & 113. non satis attente refert, si ut asserit hæc Sixti IV. facta auctoritate, qui biennio postea duntaxat Christianique MCCCCLXXI die 1x augusti Petri sedem ascendit. Variis exinde Gattus gravissimisque functus est implicitisque negotiis. Ad Sixtum IV. Ferdinandus II. Siciliæ regis nomine missus est orator anno MCCCCLXXIV Messanensis archiepiscopi Petri de Luna electionem regiam adversus Jacobum quemdam ordinis Minorum a pontifice nominatum propugnaturus, jam tum Cephalodensis Ecclesiæ præful erat Ferdinando ipso rege instante kal. junii MCCCCLXXI a Sixto promotus. Anno verò sequenti MCCCCLXXV procerum regni nomine gravibusque de causis ad eundem Sixtum orator legatus est litteris a prorege acceptis, Catanæque xxvi aprilis indict. 8. datis. Quo dum munere fungitur Gattus, contigit ut & Catanensis Ecclesiæ Francisco de Campulo e vivis sublato vacaverit, ad quam Sixtus ipse Gattum apud eum agentem mox transtulit. Quod rex Ferdinandus acerbissime tulit, ceu juri suo patronatus omnino adversum, Gattumque non ab ea modo quam a pontifice obtinuerat arcuit, repulitque Catanensi, sed ad eam etiam quam prius eodem rege volente possederat, prohibuit ne accederet Cephalodensem, neve regni fines ingrederetur: unde coactus est interim extra patriam exulare, Romæque tranquillam harum tempestatum exitum, regisque clementiam expectare & promereri. Assulere tandem meliora tempora, iraque regis in eum concepta deseruit, ipseque rediit in gratiam, & prioris Ecclesiæ sponsaque Cephalodensis amplexus repetiit, quam ille tenere dilexit, paterneque ac vigilantissime deinceps administravit. Iterum ad pontificem missus est a Ferdinando II. orator anno MCCCCLXXIX, adeo regi probata, respectaque erat ejus in rebus arduis industria. Tum & olim avulsam Ecclesiæ suæ feudum de *Femino* dictum a detentore Jacobo Sardo restitui, porticum suæ cathedralis eleganti opere constructi, terrâ denique Rogerii regis jussu quondam Hierosolymis illuc ære multo & sumptibus asportata, commune polyandrium cæmeteriumque compleri curavit & complanari, tantæ scilicet edacitatis ac virtutis ut inlata in eam cadavera consumtis omnino carnibus ac nervis *καλεσθῆναι* tertio post die reperiantur. Dies tandem in bona senectute Gattus implevit suos, suisque caris ovibus. Affecta tamen ætate & valitudine, sibi & Deo vivere cupidus, suam se demum in Messanensem recepit domum, in qua pridem voverat, bonisque moribus ac litteris fuerat eruditus: ubi febris ardoribus consumptus, inter sodalium suorum amplexus, civitatisque totius iunctus obdormivit in Domino anno MCCCCLXXXIV, in basilica majori urbis Messanæ ut vivens ipse operatur & constituerat, sub marmore sepultus.

Antonius Mongitore nostri Joannis Andræ Gattus, sic enim eum appellat, meminit in sua Bibl. Sic. & quoad ejus ortum in eundem anachronismum impiegit, ac alii supra relati, statuens & anno MCCCCLXXI natum, & tamen a Nicolao V. laurea magistræ insignitum, & tandem senio confectum anno MCCCCLXXXIV obiisse, qui tum ætatis XLIV ad summum attingerat, si stet ea chronologia, quæ saltem ad eam quæ supra observatum est rationem

emendanda, ut omnia, relata sibi cohererent. Ceterum Mongitorio accuratorem debemus de scriptis hujus auctoris notitiam. Docet enim in bibliotheca S. Dominici Panormi codicem MS in 4 servari a se visum, in quo hæc ejus sunt:

1. *Oratio coram Paulo II pontifice Romano in festo annunciationis Dominice dicta.*

2. *Oratio coram eodem in Dominica Passionis pronunciata.*

3. *Oratio coram Sixto IIII P. M. dicta, quando oratores regis Aragonia obedientiam exhibuerunt anno MCCCCLXXIX.*

4. *Oratio in funere Latini cardinalis dicta in æde S. Salvatoris.* Hic obiit anno MCCCCLXXVII die XI augusti juxta Ciaconium, at juxta Stephanum Infessura ab Oldoino laudatum anno MCCCCLXXII die XXI augusti.

5. *Oratio in funere Alani cardinalis in æde S. Praxedis dicta.* Hic obiit anno MCCCCLXXIV die XII julii juxta Ciaconium, juxta Oldoinum die III maii.

Aliæ ejus forsan alibi servantur. Ejus præter citatos meminerunt Fontana in *Theatro & Monumentis*, Lusitanus, Fernandez, Lopez P. V pag. 369, & alii nostrates, denique Altamura ad 1484. Extrates verò omnes qui de rebus Siciliæ scripserunt Benedictus de Passafiumine in *Originibus Ecclesiæ Cephalodensis*, Leonardus Orlandinus de *Laudibus Sicilia*, Stephanus Maurus, & Josephus Bonfilius uterque in sua *Messana*, & alii longo ordine a Mongitorio citati.

F. GUILLELMUS DE PARISIUS.

F. GUILLELMUS DE PARISIUS alter ab urbe natali vel etiam professione sic nuncupatus scripsit ac edidit librum hoc titulo:

Postilla super evangelia Dominicalia secundum sensum litteralem juxta concordias evangelistarum Sequitur postilla super evangelia de Sanctis.

Eodem volumine extat *Postilla in epistolas de tempore & de Sanctis*. Pr. *Vitam bonam & exitum beatam*. Ego Frater Guillelmus sacra theologia professor minimus Parisius educatus &c.

Ordinis Prædicatorum fuisse patet ex postilla super evangelium Dominicæ xv post octavas pentecostes, ubi sic habet: *Similiter Dominicus pater noster, qui a pueritia sua Domino nostro servire studuit &c.*

Ætas verò certo cognoscitur ex postilla in evangelium de communi virginum scilicet de decem virginibus, in qua sic habet: *Mora ista est decursus temporis ab ascensione Christi usque ad diem judicii, quod tempus propter longitudinem vocatur mora. Jam enim duravit per mille quadringentos & lxxxv annos, & residuum est nobis incertum.* Præterea passim citat sermones S. Vincentii Ferrerii. Ex quibus evidens est alterum esse a F. Guillelmo de Parisius de quo nos supra ad annum 1312 regnante Philippo Pulcro florenti, nec cum eo confundendum, ut excidit Dupinio suo seculo XIII & XIV.

Prodiit hæc postilla typis pluries, primo in 4 absque loco, anno & nomine typographi, quæ extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati: quam tamen editionem eandem existimarim, cum ea quam laudant Ulmæ 1486. Altera est Parisiis 1509, tertia Argentinx 1513 & ibidem 1521. Scriptor est solidus, gravis & sensum litteralem perpetuo consecratur.

F. STEPHANUS DE TARENTO.

F. STEPHANUS DE TARENTO sic a patria in Regno Siciliæ & a professione dictus celebris fuit vergente seculo xv verbi Dei præco, vir, inquit, doctissimus, declamator unâ egregius, ubi ciendi erant affectus ita vehementes & efficax, ut quo vellet auditores impelleret, qui & ingentem animarum messem Christo reportavit. Sic Lusitanus ex Alberto Veneto ad MCCCCLXXXV claruisse asserens. Excipiunt Gozzeus, Pius, Vallius, Altamura, laudant etiam Possévinus & Toppius *Bibl. Napol.* hic ex antiquis domus Tarentinæ monumentis. Præter plures tractatus quos MS reliquit, in lucem edidit

Un Sermonario quadragesimale.

Quod omnium manibus tritum asserit Vallius, sed cum nec ille nec Toppius locum & annum editionis prodant, hinc addent gentiles. Meminit ejusdem Badius inter illustres theologos universitatis Florentinæ, in qua ex actis dicitur laureatus anno MCCCCLXV quinto idus julii.

F. EUSTACHIUS ALAUDÆ.

F. EUSTACHIUS ALAUDÆ vernacule *Leenwerch* Flander Ipris ordinem amplexus & professus, at Brugis postea translatus seculo hoc xv claruit, sacre theologiæ magister, Brugensis cœnobii aliquando prior, & adversus hæreticam pravitatem inquisitor generalis. Vir fuit gravis magnæque apud suos & apud magnates auctoritatis: ac pro Brugensibus civibus ad Mariam Caroli Burgundi filiam & hæredem & ejus sponsum Maximilianum Belgii principes orator non semel legatus, offensos iis dominorum animos conciliavit. Tandem multis pro asserenda fide exantlatis laboribus, ac quodam impio non sacerdote sacerdotem tamen se præstante ac agente brachio seculari tradito Brugis obiit anno MCCCCLXXXV. Extat ab eo scripta & apud sodales Brugenses servata

Relatio canonica probationis ligni sanctæ Crucis, quod canonici Brugenses servant in donario, historice & theologice narrata & expensa.

Nempe a Ferrico de Clugni episcopo Tornacensi postea cardinali delegatus fuerat, ut hoc Crucis fragmentum igne probaret: quod accitis viris omnium ordinum gravissimis executus est. Isto fragmento per mediam horam inter prunas ardentis relicto, ut ferrum canduit, sed integrum & illæsum evasit. Hujus experimenti quædam Petrus du Fay de quo postea S. T. M. suo inseruit tractatui de *pretioso sanguine Christi Brugis asseruato*, Brugis edito anno 1633 in 4. Hæc omnia Ghilberti de la Haye diligentia in sua Bibl. Belgo-Dominic. MS debemus.

F. BARNABAS SAXONUS.

F. BARNABAS SAXONUS vernacule *Sassone* Neapoli in ea urbis regione, quam sedem Portæ novæ dicunt, nobili loco natus, ex fide tabularum Cœnobii S. Dominici Neapolitani accepit habitum nostræ religionis in conventu Cajetano a S. Antonino tunc priore dicti conventus in vicaria regulari provincia Regni: & elapso anno fecit professionem in manibus Fratris Petri Hieremie. Sic a duobus sanctis ad ordinem allectus. Vir fuit eximiiis dotibus ornatus, & ad summa quæque veluti a natura formatus, hinc ad omnia ordinis munia gradatim evectus. Sacras litteras annis pluribus apud suos, & tandem in studio generali Bononien-

si professus est. Vicariam suam dictam rexit præfectus, præfuit etiam prior conventibus SS. Joannis & Pauli Veneto & S. Dominici Neapolitano aliisque majoribus: tum a magistro ordinis Leonardo de Mansuetis procurator generalis institutus, hoc munus egit ad annum usque MCCCCLXXXI, quo ei successit Ludovicus de Ferrara vir etiam magnatum partium, qui ordinem regente Salvo Cassetta eo officio functus est ad electionem usque Bartholomæi Comazzii, qui mox ut magistratum capessivit, Saxonum etiam ad pristinum munus revocavit, cui demum ipse successit magister ordinis electus Venetiis anno MCCCCLXXXVI non sabbato vigilia pentecostes de more, sed qua ratione non prodant annales, quarto kal. julii. Senex tum erat Barnabas & ut aiunt decrepitus, hinc brevi magistratum cum vitâ deposuit intra mensem mortuus xxix julii sequentis, & in æde SS. Joannis & Pauli sepultus. Ejus cum laude meminerunt Leander, Pius, Razzius, & alii qui de magistris ordinis scripserunt. Ejus operum aliud mihi non notum est quam

Epistola encyclica e capitulo electionis ad omnes provincias scripta: quæ cum actis haud dubiè habetur Venetiis & aliàs.

F. RICARDUS DE RIVO.

F. RICARDUS DE RIVO Brabantus e primis domus Bruxellensis alumnis anno MCCCCLXXII professor, Colonix studia exegit ac in theologia F. Michaelis Francisci Insulensem magistrum audivit, cui postea ipse in eadem schola successit, laureamque magisterii in universitate Colonienfi adeptus est anno MCCCCLXXXI die xxii augusti, subindeque prior nativæ suæ domus electus est anno MCCCCLXXXVI. Hæc Ghilbertus de la Haye Bibl. Belgo-Dominic. MS ex actis Bruxellensis domus, in qua & a se visa testatur MS

Scripta in xv libros sententiarum. Initio sic legitur: *Ista est lectura sententiarum quam legit F. Ricardus de Rivo Colonia pro forma ad magistrum anno MCCCCLXXXI filius nativus conventus Bruxellensis ordinis FF. Prædicatorum.*

Hunc codicem MS se vidisse ac legisse testatur Alva Sol. Verit. Rad. 313 col. 2066 falsus simul auctorem fidum esse S. Thomæ discipulum. Alvam ipsum si licuerit, adeat lector curiosus, sed ejus caveat erratum forte typorum, cum Ricardum promotum dicit Bononix, legendum enim Colonix.

F. JOACHIMUS TURRIANUS.

F. JOACHIMUS TURRIANUS seu de Torre vernacule de la Torre Venetus nobili loco natus ordini nomen dedit in patria apud SS. Joan. & Paulum, ut asserit Pius della progenie p. 354 2, cui potius assentiendum videtur, quam vel Fontanæ vel Rovettæ ad 1484 S. Dominici Venetiarum alumnus contendentibus, cum in congregatione utriusque Lombardiæ cujus erat domus S. Dominici, nulla obiisse munera referatur, sed tantum in antiqua S. Dominici provincia aliàs Lombardiæ inferioris dicta quam pluribus annis rexit bis ejusdem electus prior provincialis, prima vice circa MCCCCLX F. Leonardo de Utino de quo supra successit, quo titulo comitiis ordinis anno MCCCCLXII Senis coactus affuit, sed paulopost eo munere solutus, substituto ei Thoma de Ferrara, qui eo fungens officio sedes in comitiis generalibus Novariæ MCCCCLXX, Romæ MCCCCLXVIII, & Avenione MCCCCLXX: ad idem tamen munus iterum assumtus fuit Joachimus, eoque fungebatur anno MCCCCLXXXVII, quo in comitiis apud Venetias in æde SS. Joan. & Pauli rursus hæ-

bitis, communi omnium electorum suffragio totius ordinis regimen apprehendit, & ex omnium sententia sapientissime administravit annis XIII & amplius, quibus & provincias visitavit, Franciam in primis, ubi capitulum generale coegit Cenomanis anno MCCCXCII: celebravit & duo alia in Italia Ferrariæ anno MCCCXCIV, & iterum ibidem MCCCXCVIII. Non parvam ejus gloriæ maculam asperit Hieronymi Savonarolæ sanctissimi viri duorumque ejusdem sociorum supplicium, cui visus est assentiri, nisi excusatum velis, quod sententiam ipse non tulerit, sed ab Alexandro VI pronuntiata, Romaque a Romulino delegatorum altero sibi adjuncto allatam audire coactus est, & invitatus tolerare. De quo videlicet vitam ejusdem Hieronymi a Joanne Francisco Pico Mirandulæ principe scriptam, notisque R. P. Jacobi Quetif illustratam, ac editam Parisiis in 12 anno 1674. Non diu postea vixit Joachimus Romæ mortuus anno MD kal. augusti ætatis circiter LXXXIV, eoque valitudine optima, intellectu integro usus, & in æde S. Mariæ super Minervam ad gradus majoris altaris sepultus. Vir fuit eruditione conspicuus, Græce ut Latine doctus, imo ut fert epigraphæ tumulo ejus insculpta linguarum quinque peritissimus. Pluribus annis Patavii apud sodales primarius regens, sed & in academia ejus urbis publicus metaphysices professor egit, pauca tamen laudantur ejus opera, sed quod rem nostram attinet

Codices ms Græcos & Latinos plurimos magni & exquisiti pretii bibliothecæ suæ domus nativæ acquisivisse & dedit perhibet Chronicon parvum ad calcem constitutionum, quod non facile intelligas nisi de cœnobio SS. Jo. & Pauli ejusmodi codicibus affluente.

Registrum ejus litterarum laudandum etiam venit, quæ magno numero, præsertim encyclicæ ex capitulis quibus præfuit datæ. Ambiani apud nostros extat una qua confraternitatem, ut aiunt, assumptionis B. V. in Ecclesia nostra erectam, ac cujus cives primores ambiunt esse sodales, approbat & ad omnia ordinis beneficia aggregat. Data est Cenomanis post capitulum generale anno MCCCXCII die XXIX maii.

Ejus Rovetta recenset Tractatum de transcendentibus, quem Venetiis ad S. Dominici se vidisse ait, & Scriptum in VIII libros physicorum.

Ejus cum laude meminerunt Leander se sub eo ordini nomen dedisse testatus fol. 47 a, Pius, Ranzius, Fontana, Altamura ad 1500 & Rovetta ad 1484: extrates Sansovinus fol. 252 b, Albericus in Illust. Venet. & Augustinus Superbi lib. 3 p. 3.

F. JOANNES DE TURRE Venerus quidam laudatur ab Altamura in Append. ad 1486 & a Rovetta ad 1489, seu scriptor singularis, sed is certo non alius a magistro ordinis Joachino Turriano, nec de alio Sansovinus ab iis allatus testis loquitur.

F. JOANNES EXCURIA.

F. JOANNES EXCURIA Gallice *De la Cour* vernaculo Belgico *Wtenhove* Flander patriaque Gandavensis illustris seculo XV disciplinæ regularis assertor habitum induit in patria circa MCCCXXXI clavam ordinis regente tum magistro ejusdem XXVI F. Bartholomæo Texerio: cumque conventus suus natus tum esset provinciarum Franciæ insertus, Parisios ad collegium nostrum Sanjacobeum missus est studiis operam daturus, ubi adeo emicuit inter sodales, ut gradus omnes academicos per consuetos agones ascenderit, & licentiæ suæ, ut aiunt, in sacra facultate inter tredecim quintum locum

& primum regularium sortitus sit quarta januarii MCCCCLII stylo veteri, novo LII. Laurea tamen magisterii sibi debita coronari non curavit vir religiosus, quod a suis Gandavensibus electus prior & præfectus, disciplinæ regulari in quibusdam ejus regionis conventibus resurgenti in suo etiam stabienda & in vicinis, qua erat existimatione & auctoritate, promovendæ totus deinceps incubuerit. Ferunt siquidem quosdam ex nostris Hollandiæ conventibus Fratres in Italiam progressos studiorum causa, in illis quas B. F. Joannes Dominici de quo supra ad 1410, ejusque coadjutores & discipuli inter quos S. Antoninus ad perfectam ordinis formam reducerant, domibus degisse, indeque in patriam reduces, ut eundem vivendi modum tenerent, Roterodami novum a fundamentis conventum anno MCCCXLIV erexisse. Horum autem conversationis suavi odore allecti viciniorenses, Harlemonenses, Leevardienses nostri sese illis adjunxerunt, nec ultimi fuerunt Gandavenses agente eorum priore Joanne Excuria anno circiter MCCCXLV. Majus autem initia tam felicia incrementum acceperunt, cum anno MCCCXLVII Belgium visitavit magister ordinis Martialis Auribelli: tum enim quarta octobris is existens in conventu Insulensi hunc ad communem Fratrum ejusdem petitionem severiori legum nostrarum observationi restituit, ac Joannem Excuria Gandavo accitum vicarium suum generalem super conventus Franciæ illarum partium & Saxoniarum reformatos instituit præsentibus F. Simone de Laude episcopo Salubriensi ducis Burgundiæ Philippi Boni confessario, & F. Joanne Operatoris S. T. M. Franciæ priore provinciali, Ambarorumque vulgo *Charollois* comitis conscientiarum arbitro. Eo munere functus est Joannes quandiu stetit in magisterio Martialis, at isto auctoritate Pii II ita jubentis ac volentis ab officio remoto, eique anno MCCCXLII Conrado Ateniensi substituto in comitiis generalibus Senis celebratis, Joannes qui iis aderat cum priore Hagensi, videtur etiam tum abdicatus, cum deinceps in Actis eo titulo non donetur, imo non ad eum, sed ad Andream Carnificis S. T. M. priorem Duacensem & provincialis Franciæ in illis partibus vicarium scrutinium electionis prioris Insulensis anno MCCCXLIII factæ missum fuerit confirmandum. At anno sequenti præfatus Conradus Belgium ex officio lustrans sabbato XI augusti Insulis existens & per octo dies commoratus convocationem patrum eorum conventuum; qui severiorem disciplinam amplexi erant in proximo S. Hieronymi festo Insulis se præsentem habendam indixit: illisque ex novem conventibus Gandavensi, Harlemonensi, Roterodamensi, Calcariensi, Bruxellensi, Duacensi, Zutphanensi, Hagensi cum Insulensi ad præceptum convenientibus, congregationem Hollandiæ dictam tum primum erexit, & Joannem Excuria, quem a XIII aprilis præcedente vicarium suum iis præfecerat, vicarium generalem congregationis Hollandiæ dictam instituit primum. Hæcque sunt celeberrimæ hujus congregationis cunabula, quæ privilegiis & a magistris ordinis & a summis pontificibus pluribus ditata, quorannis deinde ex adjunctis sibi conventibus provinciarum Franciæ, Teutoniæ, Saxoniarum, Daciæ, Poloniæ, ad eam amplitudinem crevit, ut anno MDXIV, quo extincta est & in varias congregationes divisa, 59 conventus numeraret. Ei verò Joannes noster præfuit continenter ab anno MCCCXLIV ad MCCCCLXXXI & sapientissime rexit & formam dedit, & conventibus auxit, & rectissimis ordinationibus in disciplina regulari confirmavit. Tum autem a graviore totius congregationis administrandæ onere solutus, vicarius tamen nationalis substitutus datus est super conventus Flandriæ, sicque de eo provivum legi-

tur in actis convocationis Roterodamensis anno MCCCCLXXXVIII: *Et quoniam R. P. M. F. Joannes Excuria multis annis laudabiliter præfuit almae nostræ congregationi, qua & crevit sub eodem atque profecit tam in conventibus quam in suppositis, idcirco in signum qualiscunque gratitudinis super omnes magistros in theologia quandiu vixerit, ei locum damus.* Annos vitæ reliquos exegit Gandavi, ubi tandem annis & meritis gravis abiit ad superos anno MCCCCLXXXIX. De quo in sequentis convocationis Valencensis habitæ MCCCXC actis sic jussurunt Patres: *Quia pia memoria magister F. Joannes Excuria multis annis laudabiliter nostram rexit congregationem, & multos labores & tribulationes propter illam pertulit dum viveret, injungimus nostræ congregationis Fratribus omnibus & Sororibus ut quacunque pro eo faciant, qua facere tenentur pro defuncto Fratre sui conventus, nisi ea jam pridem fecissent.* Extrat ejus

Tractatus de Reformatione ad Carolum ducem Burgundia scriptus Gandavi 12 octobris 1471. Operam eidem contulerunt F. Andreas Carnificis prior Duacensis, & F. Paganus Dollo, rector Insulensis ambo hi S. T. magistri, qui & ejusdem ad ducem fuerunt latores. Servatur ms Latine & Gallice cod. in 8 apud nostros Insulenses. Prodiit etiam typis curis nostri Jacobi de Palude, Tolosæ, Colomesii 1605 in 12 cum aliis ejusdem rationis sed cum mendis innumeris.

Quæ hæcenus ex actis S. Facult. Paris. convocat. Congr. Holl. conv. Insul. Schedis nostri Ghilberti De la Haye. Ejus meminerunt Sanderus *Rer. Gandav. Lib. 5 c. 7*, Swertius *Ath. Belg. Fontana in suis Constit. P. II. De prov. Franc. Seguiet Insula Belg. P. I pag. 18*, quos omnes ex dictis emendabis.

Cum ejus ætate noster Alanus de Rupè cultum SS. Rosarii seu Psalterii B. Virginis ardentem prædicaret in Flandria, erecta est quædam hujus tituli societas Duaci, in cujus promotionem has literas dedit noster hic Joannes, quas hic inferere visum est, quod primæ sunt in favorem pii hujus exercitii collatæ.

» Cum operibus pacis concordia & caritatis nullus debeat obesse, sed viribus cunctis misericordiam operibus insistere: hinc est quod ego Frater Joannes Excuria licentiatus in sacra pagina vicarius totius congregationis Hollandiæ generalis immeritus ordinis Fratrum Prædicatorum, agnoscens fidem & devotionem Fratrum & Sororum confratrum Virginis Mariæ & D. Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum: quæ confratria Duaci est fundata in communicatione omnium meritorum spirituali, & oratione psalterii Virginis Mariæ, sine obligatione tamen ad quamcunque culpam sive mortalem sive venialem, sed tantum ad penam non participandi meritis tantorum psalteriorum aliorum confratrum, quoties quis psalterium ipsius Virginis Mariæ dicendo consequitur: caritatis fraternitate motus recipio ipsos participes & presentes & futuros in cunctis bonis prædicationum, jejuniarum, vigiliarum, studiorum, & laborum cæterorum presentium & futurorum, universorum Fratrum congregationis nostræ Hollandiæ, ut etiam & nos omnes simul participes universiter cunctorum meritorum fratrum & sororum hujus sanctæ confratriæ in sempiternum. In cujus rei testimonium sigillum, quo in vicariatus mei officio utor, duxi presentibus apponendum. Datum Duaci anno millesimo quadringentesimo septuagesimo, Decima sexta martii.

Has exscriptit noster Ghilbertus De la Haie ex cod. ms in Bibliotheca Ecclesiæ Tornacensis servato, cui titulus, *L'Ordonnance de la confratrie du*

Psautier de Notre Dame écrite l'an MCCCCLXXXVI. Sæc. XV. Hancque primam lego pii hujus cultus eo seculo congregationem, seu ut aiunt confraternitatem. Quæ anno & mensæ datæ literæ, Duaci agebat F. Alanus de Rupe præfatus, earum ut videtur impulsor, qui in convocatione congreg. Holl. ibidem habita maii 13 Rosarum vulgo *Rosfoch* missus fuit, ut supra de eo dictum.

F. RADULPHUS DE NOVIOMAGO.

F. RADULPHUS DE NOVIOMAGO Gelder Fa patria sic nuncupatus, Coloniarum Agrippinæ ordini nomen dedit, ibique florebat ad occasum vergente seculo XV, tumque ab eo edita est

Legenda B. Alberti magni episcopi Ratisbonensis ordinis Prædicatorum in tres partes distributa, Coloniarum, Joh. Koëlhoff in 4, absque anno typis Goth.

Hanc prius nempe anno MCCCCLXXXVIII patribus provinciarum Teutoniæ Pfortzemii capitulariter congregatis obtulerat, & tum ab illis, tum a F. Jacobo de Basilea inquisitore, & ex priore Colonienfi provinciali & præfecto Germaniæ in iisdem comitiis electo probatam ut prælo daret, facultatem obtinuit. Extabat hæc editio apud nostros Colonienfes anno MDCLXXI die XII junii: cui adjuncta erat & alterius Anonymi ejusdem ordinis

Legenda carminibus hexametris ejusdem B. Alberti Magni.

Hujus auctoris & operis meminerunt Beughemius in Incun. Typog. & Ghilbertus de la Haye Bib. Belgo-Dominic. ms. Ab isto dicitur *Rodulphus.*

F. FELIX FABRI.

F. FELIX FABRI vulgo *Schmid* natione Teutonia patria Tigurinus, nobili genere & apud Tigurinos claro ex Schmidiorum pervetusta & illustri oriunda familia, patrem pro patria & domo Austriaca contra Switios seu Helvetios pugnantem puerulus adhuc amisit, patrique sub cura & potestate subinde vitam peregit, qui tum comitatu Kyburgenfi præfectus erat: Hic Felicem liberaliter educavit & aluit, ac ætate exigente Ulmam bonis litteris informandum apud nostros misit: tumque aspirante numine ordini adolescens dedit nomen, religiosamque ac omnibus probatam duxit vitam. Variis functus est in sua Teutonia provincia munis & honoribus, bisque ad comitia generalia Venetiis coacta, primo anno MCCCCLXXXVI die XXVIII junii contra morem, altera vice anno MCCCCLXXXVII vigilia pentecostes die secunda junii de more, cum priore suo provinciali F. Jacobo de Stambach accessit magistrorum ordinis in utroque elector & forsitan diffinitor. Sic enim testatur ipse Histor. Svedorum lib. I p. 170: ubi postquam dixit Jacobum de Stambach laudatum capitulo generali anni MCCCCLXXXVI præfuisse, & ne ipsemet in magistrum eligeretur, totis viribus obtulisse: addit & in penam quod dimissus virum dignum & ordini utilem, elegimus virum decrepitem & inutilem (Scilicet Barnabam de Saffone de quo mox agebamus) qui xxx die post electionem obiit Venetiis, & omnis labor Fratrum, & expensa perditæ erant, & anno sequenti in eundem locum convenimus &c. Ex quibus inferas Fontanam delusum cum scripsit Jacobum de Stambach in capitulo generali anni MCCCCLXXXVI ante electionem Saxoni mortuum, alioquin Felix perperam quereretur, quod Jacobum ordini utilem electores dimississent, eique Barnabam prætulissent: imo innuit non solum vivum ex eo capitulo rediisse, sed & anno sequenti Venetias rursus venisse: seque cum eo ad electionem Joachimi Turriani:

§ c. XV. Iter Hierosolymitanum pro ejus seculi more bis aggressus est, & alterum anno mccccxxx confecit. Sic enim ipse narrat Histor. cit. lib. 2 cap. 12: *Obiit autem dicta domina* (Elisabetha Krelin abbatissa in Hegbach) anno Dñi mccccxxx *me existente in Dominico sepulcro in Hierusalem, cujus decessum cum audivissem, non modica tristitia & mœrore affectus fui, quia fuerat mihi in Domino familiarissima, ut pote spiritalis mater, & in Christo filia &c.* Ad annum mccccxxxix adhuc clarebat & scribebat, fortè & hujus seculi fines attigit. Ejus cum laude meminit Martinus Crusius in Annal. Svevic. P. III lib. 2 cap. 8: *Fuit, inquit illo tempore* (nempe anno 1489) *F. Felix Fabri in Predicatorum apud Ulmensis monasterio, vir eruditione & una atque altera Hierosolymitam peregrinatione celebris & in rebus sua professionis gerendis industrius.* Plura scripsit Latine & Germanice, quorum hæc etiamnum habentur:

1. *Historia Svevorum.* Prodiit curis Melchioris Haiminsfeldii Goldasti cum aliis ejusdem argumenti historicis, Goldastur, Wolfgangi Richteri & Conradi Nebenii 1605 in 4 a pag. 46 ad 317: Quæ editio apud nostros Parisien. ad S. Honorati. In hac historia notandum quod habet lib. 2 cap. 9 de monasterio Rogaburg: *Manet autem tribulatio illa usque in presentem annum, qui est a nativitate Dñi mccccxxxix: ex quo annum quo scribebat colligas.*

2. *Hodæporicon, seu Iter Hierosolymitanum Teutonice.* Hoc Jacobus Eysengrein Studgardianus Svevus Ferdinando I Romanorum regi a secretis multis vigiliis maximifque laboribus descripsit & edidit, Wilhelmo Wernhero Baroni de Zimmern mendis purgatum & elimatam præfixa præliminari epistola pentametro versu dicavit circa 1560. Sic narrat Guillelmus Eysengrenius Jacobi dicti filius Catalog. Testium Verit. ad ann. 1560 fol. 206 b. Hanc editionem laudat Crusius citatus de peregrinatione bina Felicis loquens: *harum inquit, unam lingua Germanica ab eo descriptam & typis editam habemus.*

3. *Peregrinatio altera ipsius Felicis manu exarata* apud Heinzelum Paritium Augustanum servabatur anno 1605, ut testatur Goldastus sibi a Gaspare Wasero professore Tigurino significatum. Hæc typis non prodiit hæcenus.

4. *De Offenhusano monasterio satis multa, que edita non sunt, populari lingua scripsit anno 1489: quarum sanctimonialium confessorius fuerat.* Sic Crusius citatus & ex eo Goldastus.

Paucos nactus est Felix Fabri laudatores sed ex scriptores plurimos, inquit Goldastus in præfatione suæ editionis legendus: Nam & Johannes Boemus Aubanus, cujus Svevia cum Felicis historia apposta est, multa ex eo tacito auctoris nomine verbatim libavit, plura Munsterus in Cosmographia, Bruschius in monasteriis, Stumpsius in chroniciis, & de Franco scribit Crusius P. II, lib. 10, cap. 4 illum res Ulmensis fere ex ms libro Felicis Fabri sumpsisse. Exemplum quo in edendo usus est Goldastus erat Achillis Gassari, e cujus bibliotheca sibi a Frehero communicatum mutuo acceperat. Altamura laudat sed leviter ad 1514 & in Append. ad 1483.

F. BARTHOLOMÆUS SIBYLLA.

† 1490. F. BARTHOLOMÆUS SIBYLLA Apulus Monopoli, quæ & Ignatia nova dicitur, civitate episcopali ortus, ibidem ordinem amplexatus, sub finem seculi xv claruit, summus sua ætate philosophus, ac primus etiam nominis theologus habitus,

inquit æqualis aut suppar Leander Descrip. Ital. versionis Kyriandri p. 367. Quod & probat opus ab eo editum hoc titulo:

Speculum peregrinarum questionum.

Index capitum peregrinarum petitionum ac questionum trium decadum hujus operis F. Bartholomæi Sibylla Monopolitani theologia professoris: de animabus rationalibus in conjuncto & separatis, deque angelis bonis & malis, multisque aliis scitu dignissimis, ex vastis & vivacissimis theologorum, juris pontificum, philosophorum, ac astrologorum campis & floribus collecti & exornati. Quod studiois quibuscunque, & animarum curam agentibus non minus utile quam necessarium, illustri principi Alphonso de Aragonia invictissimo duci Calabriae dedicatum est.

Initio cujuscumque decadis Alphonsum alloquitur, ut & in fine totius operis. Prodiit Romæ 1493. Parisiis 1497, sic Beughemius. Tum Argentinae, Joan. Gruninger 1499 in 4, pp. 508: quæ editio apud nostros Parisiensis ad S. Honorati.

Sunt & aliæ plures: Venetiis 1509 in 8. Ibidem ex recognitione Cypriani Guidi 1571. Tum multis mendis castigatum & variis additionibus F. Raphaelis Maffei Servitæ illustratum typis Joan. Anton. Bertani 1575, & iterum 1582 quæ olim in Bibl. Jo. Philemonis Breda. 1587, quæ Romæ in Barber. 1609.

Lugduni, Jacobi Myt 1516, quæ apud nostros mox laudatos. Rursus 1521, rursus typis Scipionis de Gabiano 1534, quæ in Regia D. 1845.

Postea prodiit in collectione similibus operum hoc titulo:

Otinum theologicum tripartitum accurante & collectore D. Leandro de S. Martino Benedictino regio linguae sanctæ professore Duacensi & congregationis Anglicanae præside, qui tres unâ complexus est auctores, F. Bartholomæi Sibylla decades tres, Johannis Trithemii questiones octo illi a Maximiliano imperatore propositas, de fidei Christiana necessitate, de sacra scriptura obscuritate, de providentia divina, & de maleficis: denique Alphonso Tostari pentas enigmatum sacrorum, seu paradoxæ quinque. Duaci, Belleri 1621 in 8.

Ejus meminerunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Vallius & Altamura ad 1486. Possévinus asserens in vivis adhuc fuisse anno 1534, sed unde id acceperit non profert, & vix mihi verisimile: Angelus Rocca in sua Bibl. Apost. Vaticana theologum vocat non ignobilem, qui in suis peregrinis questionibus multa curiose tractavit. Toppius laudat in sua Bibl. Napol. Denique Leonardus Nicodemus Adix. copiose p. 45 & 46 Delrium Disq. Mag. lib. 1 cap. 3 q. 1 & lib. 4 c. 1 q. 4 § 4, sed & Ambrosium Catharinum in vita S. Catharinæ Senensis cap. 3 utrumque Sibyllam de revelationibus sanctarum mulierum suggillantes, non servati modi arguit.

F. VINCENTIUS MERLINUS.

† 1490. F. VINCENTIUS MERLINUS Venetus hoc tempore florebat præclaræ scientiæ vir, & annis pluribus in universitate Patavina summa cum laude metaphysicam publicus professor docuit. Sic totidem verbis Chronicon parvum ordinis Venetiis editum apud Lazarum de Soardis 1504. Laudat etiam Leander inter illustres philosophos fol. 154 a.

De metaphysicis scripsisse ait Altamura ad 1491.

F. PETRUS ANTRAVANENSIS.

† 1490. F. PETRUS ANTRAVANENSIS Gallus Tolosanus patria & professione seculo xv claruit ad senium vergente, virque fuit pius & eruditus, theologiæ professor, sed qui cum sacris amœniores etiam

etiam musas coleret, & utraque conciliare novebat. Quod probat opusculum ab eo editum, cui præses typorum hunc indidit titulum:

Aurea summa de fuga vitiorum nuncupata, quæ diocri quidem stylo conscripta, verum summis doctrinis, pulcerrimis comparationibus, aptissimis quoque ad mores translationibus refertissima cum omnibus quidem vitiorum osoribus perquam utilis, tum sacris concionatoribus supra quam dici posset, ob variam eruditionem ac eruditissimam varietatem maxime necessaria. Carmine elegiaco.

Hanc ms Philippo Aquensium antistiti nuncupavit, cujus proinde ætate vixerit. Hunc autem Philippum alium ariolari non possumus, quam Aquarum Sextiarum metropolitam cognomine Hebert d'Auffonvilliers, qui anno mccccxxxiv ad hanc Ecclesiam promotus, anno mccccxcviii circiter mortuus est, ut habet Gallia Christiana: neque enim intelligere possumus episcopum Aquarum Tarbellicarum vernacule Aqs vel Dax sub metropoli Aufcensi, cum nullus in ea Ecclesia hujus nominis Philippi episcopus seculo xv aut xv federit.

Typis prodiit hæc Summa a morte auctoris ex codice ms bibliothecæ Tolosanorum nostrorum editionem accurante F. Johanne Viguerio S. T. M. ejusdem conventus alumno, qui Johanni de Basilbac electo episcopo Carcaffonensi nuncupavit, Tolosæ, Antonii Maurin & Gaston Recolene 1520, & Parisiis, Johan. a Prato 1521 in 8 pp. 276. Extat hæc ultima Paris. in Regia D 2631. Est & apud sodales Rotomageni. Cadomen. Aurelianen. Insuleñ. &c.

Hujus scriptoris meminit Verderius Bibl. Gall. in addendis ad Simlerum, & excipiunt Possévinus, Fernandez, Altamura ad 1530 ætatem se nescire professus.

F. JOANNES FLAMENG.

* 1490. F. JOANNES FLAMENG Flander Insulensis patria & professione, concionator facundus & fervidus Metis ubi supriorem agebat, diem obiit suum anno mccccxc octobris xi ætate adhuc florente. Reliquit

Sermons pour tous les jours du Careme.

Qui ms eleganti caractere Insulis adhuc habebantur seculo xvii: Sic Ghilbertus de la Haye Bibl. Belgo-Dominic. ms.

F. PHILIPPUS DE BARBERIIS.

* 1490. F. PHILIPPUS DE BARBERIIS Siculus, ille scilicet qui a Simlero Siculus simpliciter & Joannis Philippi de Lignamine equitis Siculi affinis, a Lusitano Trinacer Syracusanus, ab Altamura ad 1475 Syracusanus, ab omnibus absque agnomine gentilitio, vergente ad senium seculo xv apud suos claruit artium & sacre theologiæ magister doctrina, eruditione, facundia commendatus, ac in primis S. Thomæ dogmatum sectator addictissimus & invictissimus assertor. Plura scripsit, quorum hæc mihi cognita:

1. *Tractatus de discordia inter Eusebium Hieronymum, & Aurelium Augustinum.*

2. *Approbatum Sibyllarum & prophetarum dictis omniumque gentilium philosophorum & veterum poetarum, qui de Christo vaticinati sunt atque aliqua prædixerunt.*

3. *Deinde commentarii super symbolum Athanasii, orationem Dominicam, & salutationem angelicam.*

4. *Explanatio super Te Deum laudamus & Gloria in excelsis Deo.*

5. *Demum Donatus theologus, quo theologicæ questiones grammatica arte solvuntur.*

TOM. I.

Quæ opuscula unâ prodierunt Romæ in ædibus S. P. X. V. jam laudati Joannis Philippi de Lignamine 1481, die prima mensis decemb. in 4 par. foliis 68. absque numeris signaturis & reclamationibus. Hic vero Joannes editor, cum esset Sixti IV medicus, ista eidem pontifici nuncupavit, in epistola autem de fe & de auctore sic habet: *Semper ego a parvulo studui Beatissime Pater, ut cum claris & illustribus viris consuescerem, ne scilicet a majoribus meis, quos verius possum quam jactantius inter magnificos & insignes connumerare, degenerarem, &c.* plura in quibus tum se tum avos & familiam suam pluribus extollit: deinde sic prosequitur: *Converti me modo ad sacra, que nemo manu linguave violare nisi sacrilegus potest. Decrevi characteribus perpetuis imprimere celeberrima opuscula, que clarissimus artium & theologia interpres magister Philippus ex ordine Prædicatorum conterraneus & affinis meus edidit &c.* Cum iste medicus editor Messanensis fuerit, an & noster Philippus Messanam item patriam haberit, locus esset dubitandi: quia tamen Taegius ei æqualis Syracusanum asserit teste Lusitano, rem in medio relinquere visum est, speroque quid certius ab Antonino Mongitore altera parte Bib. suæ Siculæ proferendum. Hujus editionis meminit Gesnerus T. II Bibl. Pandect. lib. xx Tit. 1 De theol. Christ. Fol. 7 b. Draudius pag. 449. Fatendum tamen etsi characteres sint Romani & pro illa typographiæ infantia sat accurati, ob absentiam fortè auctoris multa sphalmata irrepsisse, quæ sensum aliquando obscurant. Extat Paris. in Regia D. 763. Princ. *Duo luminaria magna que Deus fecit, id est duos Sacrosanctæ Ecclesiæ doctores Eusebium videlicet Hieronymum & Aurelium Augustinum &c.*

Alterum ejusdem opus longe excellentius hunc habet titulum:

Ad illustrem virum Honoratum Gaitanum militem ac Fundorum comitem magistri Philippi de Barberiis Siculi ordinis Prædicatorii artium & theologiæ clarissimi interpretis libellus de animorum immortalitate feliciter incipit. Præfatio:

„ Jam plures anni elapsi sunt, quibus de animorum immortalitate codicem edideram, sed quia teste Hieronymo homo ætate sit doctior, usu instructor, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit: eam ob rem librum diligent inquisitione revidi, aliqua refecavi, plurima addidi, nonnulla mutavi, & præsertim dicendi ordinem, & decrevi tandem characteribus æternis imprimere. Et quandoquidem hoc opus tuo nomine ceptum est, volui insuper ut tuo immortalis titulo ornaretur. Nam quamvis plures essent viri profecto dignissimi, qui a me enixissime postularent, ut codicem hunc eorum nomine obsignarem, id ego efficere non aui, quoniam quem te magis præferam, habeo neminem. Quasdam prius quæstiones absolvens sum philosophiam atque theologiam redolentes, & ad hujus opusculi notitiam capefcendam appime necessarias. Nulla sane libellum hunc obliterabit antiquitas, & nomen tuum indelebile permanebit. Accipe igitur munusculum hoc ex diversis librorum voluminibus excerptum: credas equidem quicquid de hac re humano ingenio investigari possit, & ab antiquis novisque sapientibus dictum sit, in hoc opere limatum atque expeditum invenies, vale igitur felix, ac diutius incolumis vivas, ut hujus regni templa tuis impensis refarcire atque restaurare possis & feliciter. Amen. Lucubratio revera docta, erudita, merito legenda: foliis in 4 parvo constat 41. S. Thomas sæpius ab eo citatus, ab eo dicitur noster auriga noster, que septentrio.

Ad illustrissimum virum Hieronymum de sancto Severino principem Bisiniani & ducem S. Marci, magistri Philippi de Barberiis Siculi ordinis Predicatorum artium & theologia eruditissimi interpretis libellus de divina providentia, mundi gubernatione, hominum predestinatione atque reprobatione feliciter incipit. Post epistolam nuncupatoriam sic incipit:

De animorum immortalitate longo studio invigilatum nudius tertius opusculum expedi vi, cui profecto operi aliquas ante posui ad illius materia percipiendam notitiam plurimum necessarias. Nunc ut torporem atque segnitiam effugerem, & otio incumbere litterato, decrevi negotium satis arduum perscrutari, & de mundi gubernatione quaestione disticilem aggredi, perinde partes ipsius providentia divina potiores grandi desiderio a cunctis & sapientibus & vulgaribus hominibus exquisitas paucis absolute. Harum enim una predestinatio, altera verò reprobatio nuncupatur &c. fol. 33 in 4. Rem propositam exequitur, sed ita docte, ita ad mentem S. Thomæ, ut nihil desideres sapientius. Predestinationem statuit ante prævisa merita, ejus infallibilitatis & efficaciam præventis cum libertate concordiam declarat, celebrem illam sensus compositi & divisi distinctionem eadem ratione qua Bannes, Alvarez & alii recentiores Thomistæ, explicat, adeo ut ex illa opella perpetuitatem ejusdem doctrinæ in schola Thomistica ante seculum XVI demonstrare facilitimum sit. Oportandum esset ut typis recuderetur.

Sequitur alia ejusdem lucubratio, quæ sic incipit:

Sequens hoc opusculum Roma impressum est, quod reverendissimo cardinali Neapolitano dicavi, sed quia impressorum vitio & negligentia plures mendositates commisse sunt, eamobrem dedi operam, ut iterum imprimeretur, & per virum doctum qui materiam intelligeret.

Duo luminaria magna quæ Deus fecit, id est duos Sacrosanctæ Ecclesiæ doctores egregios, Eusebium videlicet Hieronymum & Aurelium Augustinum &c. Altera est editio ejus opusculi, quod a nobis supra laudatum, & ab ejus affini Joanne Philippo de Lignamine Romæ anno 1481 prælo datum. Novem circiter habet foliola. Ad calcem hujus editionis sic legitur: Finit libellus de animorum immortalitate, divina providentia, mundi gubernatione & predestinatione atque reprobatione, cui adjungitur opusculum de his in quibus Augustinus & Hieronymus dissentire videntur in divinis literis. Editio hæc Gothica sed typis nitidis & elegantibus, & quod mirum absque abbreviationibus. Adde absque numeris signaturis & reclamationibus, absque anno loco & nomine typographi, sed certo ante 1500. Extat in Regia laudata R. 1063.

Hæc jamjam prælum subitura erant, cum in manus meas venit altera pars Bibliothecæ Siculæ Antonini Mongitore, a quo circa opera a me laudata, & eorum editiones a me visas, sed quas non videtur ei occurrisse, non plus lucis accepi, nisi quod prioris anteriorem editionem memorat absque loco, anno & typographi nomine. At tertium opus indicat a se visum, in quod non incideram, cujus titulus:

F. Philippi de Barberiis Syracusæ, Siculique ord. Predicatorum, artium & theologia interpretis ad venerandum virum Joannem Alphonsum divorum canonum bachelarium, virorum illustrium Chronica, 1475 in 4 absque loci & typographi nomine. In fine sic legitur: Finit Chronica per me magistrum Philippum Siciliensem confecta, directaque ad ven. virum ac dominum meum percolendum Joannem Alphonsum Ecclesiæ Hispanicæ canonicum, & bachelarium Locroniensem, in cuius sanè hospitio hunc librum plurimis vigiliis edidi. Ibidem addit hæc alia

a se scripta & edita, nempe *De immortalitate animorum libros tres: tum De Divina providentia, & hominum predestinatione libros duos, scilicet supra jam recensitos, ac præterea De Inventoribus scientiarum & artium mechanicarum libros tres.*

Sermonum quadragesimalium volumen pergrande. Dominicarum ac sanctorum predicationes volumine egregio.

Opus sui itinerarii.

Cæterum Mongitorius Philippum nostrum Syracusanum agnoscit, & a Ferdinando Siciliæ rege inquisitorem seu censem fidei in insulis Sicilia, Melita, Gaudisio, Pantellaria anno 1481 constitutum. Legendus & de eo Fontana in Theatro & Monumentis.

F. JOHANNES CARNIFICIS.

F. JOHANNES CARNIFICIS Belgice *Beenhaker* Flander patriæ & professione Gandavensis, congregationis Hollandiæ insignis alumnus, variisque in ea muniis & honoribus functus, anno MCCCCLXXXIX Gandavi priorem agebat, & unâ in natione Franciæ vicarium ut aiebant substitutum: cum enim congregatio latissime protenderetur, in nationes dividebatur, quibus singulis præficietur vicarius, & dicebatur substitutus, quia rationem actorum in sua cœnobiorum portione Vicario generali totius congregationis reddere tenebatur. Hoc officium gerebat etiamnum anno MCCCXC ex actis, sed ultra nulla amplius ejus memoria, unde non diu postea vixisse conjicitur. Extant in cœnobio Insulensi

Ordinationes ab eo in visitatione hujus domus facta XXII Junii anni MCCCCLXXXIX, quæ superiore eum probant disciplinæ regularis studiosissimum. Harum exemplum a me exscriptum servo in schedis.

Hunc Swertius in Athen. Belg. & Sanderus in Claris Gandaven. eum esse volunt, qui percurrendo Belgium & vicinas regiones indicem illum adeo celebratum codd. ms ab eo in bibliothecis visorum accuravit: sed agnomen illos delusit. Curiosus enim ille bibliothecarum explorator non est iste Johannes, sed *Guillelmus Carnificis* de quo nos postea ad annum 1525 quo mortuus est, sicque asserunt Valerius Andreas, Miræus, & Alva, qui indicem viderunt, & quamplurima ex eo excerpterunt, suasque lucubrationes ditarunt.

F. BARTHOLOMÆUS DE SCALIS.

F. BARTHOLOMÆUS DE SCALIS Siculus Aprutinus Sulmone civitate episcopali ortus, unde & *de Sulmona* vulgo pro more ætatis & regionis dictus, ordinem amplexus in patria, vir fuit qui ob eminentes dotes a Pio II ad eandem sedem Sulmonensem, cui ante seculum VIIII adjuncta & Valvensis promotus est anno MCCCCLXIII, quam integerrime rexit ad ann. MCCCXCII tum a Deo vocatus ad superos. Sepulcrum quod sibi vivens posuerat in sua cathedrali ingressus irreperit necesse est, dum in ejus epitaphio scriptum referens annis XXVII hanc Ecclesiam administrasse, addit mortuum anno MCCCCLXXXI: cum enim anno MCCCCLXIII tantum & non ante certo consecratus fuerit, vel XVIIII annis solum rexit, si mortuus est anno MCCCCLXXXI, vel si annis XXVII præfuit, mors ejus ad ann. MCCCCLXXXI proroganda, quo revera anno & non antea successor ei datus ex ipso Ughello, quem videmus Ital. Sac. T. I. Vallius in Compend. p. 187 ad hunc etiam posteriorem circiter annum mortem

ejus refert, sed & ipse delusus est, cum duos nobis Bartholomæos Sulmonenses episcopos laudat ex Pio, apud quem unus tantum ex Taegio recensetur ad 1465 clarus. Quin plura autem tot annorum spatio in cleri gregisque sui commodam statuerit, quæ operum loco habenda sint, vix ambigi potest: quæ tamen cum nullus referat, non videbatur in hoc opere recensendus, nisi Toppius eum Bibl. suæ Neapol. inferuisset.

F. SIMON DE BERTIS.

F. SIMON DE BERTIS sive *Bertius* Etruscus patriæ Florentinus, & ibidem in S. Mariæ Novellæ ordinem professus, Romæ anno MCCCCLXXXII declaratus magister nonis Julii, & anno MCCCCLXXXIV septimo kal. novemb. patrio collegio cooptatus vir multæ virtutis & vitæ laudabilis, plurimis honestatis honoribus, inter quos fuit præfectura Romani ad Minervam cœnobii & patrii, ac Tusciæ vicariatus: prædicator gratissimus & admirandæ facultatiæ ubique, sed præcipue Florentiæ, in cujus majori sacra æde cum maximo populi concursu declamavit, & in S. Mariæ Novellæ templo, cubiculo gratitudinis ergo ob id ab illius operariis ei in cœnobio constructo: Romæ, Bononiæ, aliisque Italiæ præcipuis urbibus id ipsum laudatissime præstitit, & demum Lucæ infirmatus devixit XVI kal. octob. MCCCXCII. Sic totidem verbis Badius p. 139 Necrologium S. Mar. Novæ. excipiens n. 709, & addit volumen ms reliquisse hoc titulo:

Diversorium concionatorum, quo integrum quadragesimale & sermones præterea sexaginta continentur.

Meminit etiam Pocciantius, quem excipit Altamura ad 1491. Emendandus Fontana in Prov. Rom. ubi errato fortè typonum Bertius dicitur mortuus anno 1591 pro 1491. Ubi verò servetur opus ab eis laudatum nullus aperit, quod tamen apud sodales S. Mar. Novell. haberi conjectu pronum: certo extat exemplum ad S. Marci Arm. III n. 24 hoc titulo: *Diversorium M. Simonis de Bertis Florentini ord. Predic. seu sermones varii: a F. Roberto Ubaldino de Galliano Florentino codex habitus pro bibliotheca anno MDVII memb.*

F. GASPARD FAYOL.

F. GASPARD FAYOL Catalaniæ patriæ & professione Ilerdensis, pietate, disciplina regulari & doctrina claruit sub fine hujus seculi XV. In comitiis provinciæ Aragoniæ Ilerdæ anno MCCCCLXXXV habitus primus fuit cœnobii S. Onuphii ad Valentiam recens erecti prior institutus. Paucis ab hinc annis congregationis in ea provinciæ erectæ electus est vicarius generalis, quo munere fungebatur anno MCCCXCII, uti habet Diagus lib. I cap. 44 ex Sorio in suo de Viris Illustr. prov. Arag. opere. Hæc verò ab illis Gaspari opera tribuuntur:

Documenta superiorum.

De progressu religionum tractatus utilissimus.

Tractatus contra Judæos, & alter contra Manros.

De articulis fidei, de sacramentis Ecclesiæ, ac de vitijs & virtutibus.

Meminit Altamura in Append. ad 1495.

F. MICHAEL CRETENSIS.

F. MICHAEL CRETENSIS episcopus laudatur ab Altamura ad 1491, sed nulla ejus scripta prodit, nec ulla ejus mihi aliunde memoria. Michael revera quidam Græcus sacræ theologiæ magister episcopus Canæ in Creta recensetur a Pio Taegio

gium testem adducente, sed hic dicitur Veronæ s. 148. X V. mortuus anno 1479, & excipit Fontana in Theatro, neque hujus posterioris ulla laudantur opera:

F. ENGELBERTUS CULTIFICIS.

F. ENGELBERTUS CULTIFICIS Belgice *Messmaker* Gelder patriæ & professione Noviomagensis magistrum in theologicis audivit Andream Comitum, quem in actis cap. gen. Senis anno MCCCCLXII habiti legimus regentem in studio generali Erfordienfi assignatum. Noviomagensi domo interea e provincia Saxoniæ in congregationem Hollandiæ translata, Engelbertus in convocatione Harlemerfi anno MCCCCLXV datus est Zutphanæ lector, & eodem anno ipse novam ordini domum Zwollis erigendam obtinuit a civibus, & ejusdem primus constitutus est prior. Obiit circa annum MCCCXCII, nam in actis convocationis Calcarenfis eo anno in festo assumptionis B. V. habitæ, titulo *Suffragia pro defunctis* sic legitur: *Pro animabus quondam RR. PP. ac magistrorum F. Pagani Dolo & F. Engleberti Cultificis, qui fuit fundator & primus prior conventus Zwollensis, quilibet sacerdos unam missam.* Hæc ejus opera:

Defensorium & declaratio privilegiorum Fratrum mendicantium in caput, omnis utriusque sexus. Pr. Epistola declaratoria jurium & privilegiorum Fratrum ordinis mendicantium contra quosdam articulos erroneos quorundam magistrorum & curatorum Ecclesiarum parochialium condemnatos. Prologus. R. in C. P. S. T. P. eximio M. Andrea Comitum per provinciam Saxoniæ O. P. priori provinciali benemerito præceptoris suo carissimo &c. Prodiit pluries opella, ac primo Noviomagi, Joh. de Westphalia 1479 in 4, quæ editio apud nostros Insulenses & Trajectenses ad Mosam. Quæ editio elegans etiam caractere Gothico. Tum eodem anno apud Andream Boule absque loco in 8, quæ apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Postea Colonia; Hermannii Bungart de Kellwic 1497. Parisiis Joh. Parvi 1507. Delphis, Henrici Petri Letterfniider 1508, in 8 hæc omnes: ultima apud nostros Parisien. mox laudatos.

Epistola brevis ac perutilis de simonia vitanda in receptione novitiorum & novitiarum ad religionem ad N. priorem canonicorum regularium in Novimagio. Iisdem typis cum superiori.

Carmen de moribus mense, & aliud De pane in modum dialogi interlocutoribus pifore & uxore. A morte auctoris prodierunt unâ cum elegia Petri de Rivo S. T. D. Lovanienfis, *Quomodo omnia in meliorem partem sint interpretanda*, Lugduni Baravorum, Joh. Severini in 4: vidit noster Ghilbertus de la Haye.

In indice Bunderii hæc ejusdem laudantur visa Zwollis, Calcaræ, Noviomagi, & Hagæ comitis:

1. *Speculum vera religionis.* At ejus non est, sed antiqui scriptoris & sub nomine S. Bernardi editum fuit cum supra laudatis.

2. *De audientia confessionum ad canonicos Clivenfes.*

3. *De tribus votis.* 4. *In regulam B. Augustini.*

5. *In Joannem.*

6. *Idioma juris & alia.*

Hunc scriptorem aut ignorarunt aut omiserunt nostri nomenclatores: sed meminerunt Swertius & Valerius Andreas, & fusius Ghilbertus de la Haye. Stylus auctoris vivus & efficax, sed simplex & impolitus, ut ferebant tempora, plusque rationum pondere, quam dicendi lepore commendandus.

Emendandus Fontana in Monumenti. ubi duos distinct, guit Engelbertos, unum ad 1479 de quo hæc tenet,

alterum ad 1357 qui contra Armachianum scripserit: cum contra unus & idem sit, qui anno 1479 florens, argumenta seculo fol. do & amplius antea ab Armachano proposita sibi solvenda suscepit, ut ex ejus tractatu lector percipiet.

F. SIMON DE ANGELIS.

F. SIMON DE ANGELIS Etruscus inter viros Senensis S. Dominici cœnobii claros ex ejusdem domus monumentis recensetur a Fontana, floruisse dicitur sub finem sec. xv. Videtur Prov. Rom. pp. 93 & 376. Excipit Altamura ad 1492. Scripta ab eo laudatur

Vita venerabilis Sororis Catharina de Lenziis, quæ vulgo Catharina de Senis altera dicitur ejusdem ordinis de penitentia S. Dominici. Hæc virgo eximia virtutis & miraculis clara Senis in æde S. Dominici sepulta est xxvii novemb. anno mcccxcii stylo Senensi, communi xci ætatis xxviii: cujus animam ad cœlum raptam vidit B. Columba Reatina ejusdem ordinis, ut in hujus vita refert Sebastianus de Perusio. Vide Act. SS. ad diem xx maii n. 141 vitæ dictæ B. Columbæ.

Hujus alterius Catharinæ de Senis Simon hic confessarius fuit, & spiritualium secretorum conficius. Vitam hanc a Simone scriptam gesta & miracula virginis continentem se vidisse Fontana testatur: eam verò ad se mitti optant Actorum SS. Antverpiani editores suo die mense novembri inferendam, qua jam usum Sebastianum Caccinum de quo ad 1651 facile conjicio.

F. PETRUS RANZANUS.

F. PETRUS RANZANUS vernacule *Ranzano* Siculus patria Panormitanus vir ævo suo & posteris eruditione, pietate, titulis, rebusque præclare gestis insignis circa mcccxx plus minulve natus ordinem Panormi professus est in conventu S. Zuzæ dicto anno mcccxxviii, ut habet Pius, erecto. Liberalibus prope omnibus claruit disciplinis: orator enim erat & rhetor eximius atque poëta, historiæ peritia & sacræ doctrinæ theologiæ præstantissimus, cujus eruditionis fama Ferdinandus Neapolis rex excitatus, eum ad se accersivit circa mcccclxxv & filiorum suorum Alphonfi primogeniti postea hæredis, tum & Joannis deinde cardinalis præceptorem esse voluit, quem & postmodum jam a Sixto papa IV sexto kal. nov. mcccclxxviii Lucerinum antistitem promotum idem rex anno mcccclxxxvi in Pannoniam ad Matthiam Corvinum Hungarorum regem invictissimum oratorem suum & legatum misit. Hanc ille legationem integro gessit impievitque fideliter & felicissime triennio, de qua sic Antonius Bonfinius Dec. 4 L. 8 p. 647: *Superiori anno (1486 scilicet) Petrus Siculus episcopus Lucerinus historicus & orator optimus a Ferdinando missus erat: addit p. 652 Petrum nostrum interfuisse regis ejusdem Matthiæ funeri cum legato apostolico & aliis oratoribus apud Albam Regiam. Legatus, inquit, apostolicus, ac omnes qui aderant oratores eodem concessere, imprimisque Ferdinandi regis orator Petrus eloquentia doctrinaque non mediocri, moxque subdit idem pag. seq. 653: Inter sacrificandum Petro episcopo Lucerino viro doctissimo & oratori Neapolitano datum laudandi regis est negotium. Is de laudibus & gestis ejus sat ornatum & copiosam habuit orationem, & multis (annuente senatu cunctisque pontificibus) jam rationibus ostendit Matthiam regem christiana reipublica assertorem, principem invictissimum & de Romana semper optime meritum Ecclesia, jure inter*

Divos esse referendum: quod ab universa concione acclamatum est, & gravissimum super eo senatus consultum factum. Ex quo colligi datur Petrum nostrum adhuc in Hungaria Ferdinandi legatum gessisse anno mcccxc, quo Matthiæ Corvinus die martis vi aprilis Viennæ obiit, unde corpus ejus Albam Regiam translatum & conditum: proindeque legationem ejus ultra triennium fuisse protractam. Quam ubi Petrus implevit, in patriam reversus, rege salutato, statim Lucerinam se contulit ad Ecclesiam sponsam suam, quam eximie ornatam jam antea, multis affecerat, ditatarque pretiosis ornamentis sacrisque vestibus, organis atque donariis, cleri gregisque mores ad sacrorum canonum regulam induxerat, egenorum sublevaverat inopiam, omnibusque curæ suæ subiectis pastor & pater amantissimus carissimisque ad usque obitum fuit: qui & summo omnium n. cœrore & desiderio meritis & ætate gravis ibidem ex hac mortali luce ad æternam p. sime convolvit anno mcccxcii in Ecclesia sua cathedrali humi sepultus ad aram majorem omnium lacrymis atque presentia tam cleri quam populi cohonestato illius funere.

De Ranzano nostri omnes qui de viris illustribus qua præfatus ibus egerunt, qua scriptoribus, passimque & exteri ubi de rebus Siculis vel Hungaricis, Leander Albertus in Descrip. Ital. Reg. xi Apuliae Daunia in Capitanata versionis Ky iand. p. 383 Edit. Ital. Venet. 1551 in 4 p. 207, ubi de Lucerna civitate, hæc habet: *Ita scribit Petrus Ranzanus ordinis Prædicatorum vir doctus prudensque & sanctus nostra memoria hujus civitatis episcopus, quam diu sapientissime rexit, & edificis etiam auxit plurimis. Post multa laudatissime facta, clericis ad vita instituta religiosissima deductis, & Ecclesia sua plurima veste sacra insuper & organis exornata, consuetudineque divina officia more sodalium Prædicatorum celebrandi introducta, quæ illic etiamnum (anno scilicet 1552) viger, tandem anno a Chr. nato mcccxcii senectute confectus magno apud omnes relicto sui desiderio animam edidit, postusque ante summam templi aram est cum totius civitatis luctu. Multa posteris scriptorum monumenta reliquit, uti in Panormo dicemus, unde origo illi patria fuit. Plurimum nos huic eximio viro tenemur, quod uti persape dictum est, magnum ab eo lumen in aliquarum regionum descriptione percipimus. Idem Albertus Reg. V Campaniæ Felicis sive Terræ Laboris p. 239, doctum eum hominem & curiosum laudat. Meminit & Ranzani Thomas Fazellus noster Sicilia Rerum Dec. 1 L. 8, & Franciscus Baronius de Manfredis Maiesi. Panormit. L. 3 c. 6 p. 123, de philosophis illius civitatis & theologis agens, ubi & Ranzanum generalem fidei quasitorem in Sicilia egisse narrat, quo dum adhuc munere fungeretur ab impio quodam ac nefario percussa est sacra B. V. Mariæ puerique Jesu imago Panormi in templo S. Agathæ anno 1482: vide p. 163 lib. 1. Legendus etiam Theodorus Vallius noster in Compend. p. 153. Hæc sunt ejus opera:*

1. *Commentarius de Rebus Hungaricis* Matthiæ Corvino Hungariæ regi nuncupatus, dum apud eum regis Siciliae Ferdinandi legationem obiret. Ex auctoris cod. ms typis prodiit cum aliis Rerum Hungaricarum scriptoribus Joannis Sambuci Tirnaviensis viri eruditissimi curis & studio Viennæ Austriæ 1558 fol. Tum postea curante Joanne Bungario Francofurti ad Mœnum Vechelii 1600 fol. Quod opus Sambucus epistola ad Maximilianum regem prolixè sic commendat: *Hic vere auctor Ranzanus per indices quosdam regum a Beatrice sibi Vienna datos ex iisdem unde Bonfinius sua descripserat,*

ita deduxit, ut qui de Rebus Hungaricis aliquid prodiderunt, nulla ex parte sit postponendus. Etenim hac brevitate cuncta eleganter est complexus, ac nihil quod in historia requiritur, usquam omisit. Atque hoc nomine hic scriptor vel præcipue cognoscendus, quod aliqua in Bonfinio vel interrupta vel mendosa librorum incuria cum sint, hinc omnium admoneri & non parum ad sinceram & integram veritatis cognitionem juvari queamus. Non idcirco tamen Bonfinius ipse negligendus, qui amplissime res quoque externas prosecutus est, sed ob brevitatem hic etiam commendabilis, & in quibusdam omnino preferendus. Qui cum diu latuisset (uti adhuc reliqua ejus desiderantur, quippe qui annales omnium temporum alios LX & hunc LXI & ultimum reliquerit) a me opera quorundam amicorum denique lucem aspicit, dignus qui ante Bonfinii natalem apparuerit. Quæ ex Sambuco refert noster Sigismundus Ferrarius Hist. prov. Hung. p. 454. Non omitendum est ex iisdem fontibus tam Ranzanus, quam Bonfinius suos ediderint commentarios, neutrum ab altero accepisse, siquidem æquales erant, licet Ranzanus paulo senior mortuus anno 1492, cum Bonfinium ad 1495 pervenisse narrent. Indice xxvii Ranzanus ait se Romæ adfuisse, cum jussu Nicolai V a purpurato cardinalium senatu solemniter & magnifice Joanni Huniadi parentatum est anno 1456. Hos vero indices xxxvi, nam cæteri sunt Sambuci, scribere se testatur anno 1488.

2. *Volumina IV grandiora de omnibus scientiis tam practicis quam speculativis, de Geographia etiam & Historia stylo suavi & comato, quæ vidi ego Panormi cum esset, inquit Leander Albertus. Sic ex eo refert Vallius p. 154 citans ejus opus Descriptione dell' Isole apertinenti all' Italia, ubi de Panormo. Quam descriptionem ms viderit Vallius, cum typis non prodierit. Ejus geographiam citat Cæsar Ripa in Iconologia pag. 284, ubi de imagine Calabriae.*

Vita S. Vincentii Ferrerii confessoris ordinis Prædicatorum libris v. Hanc Surius stylo innovatam de more & interpolatam suis Menæis inseruit, sed Henschenius & Pappebrochius in Actis SS. T. I april. ad diem v qualem Ranzanus edidit, & servato primigenio stylo representant ex cod. ms Ultrajectino membraneo antiquo, monentes tamen integrum non esse, cum liber IV qui prolixissimus esse deberet, brevissimus sit, quinti verò libri solum adit initium. In Ebraicensi celebri inter Bambergam & Herbpolim monasterio cent. 2 n. 100 olim aliud ab ipsis visum fuerat ejusdem vitæ exemplum, sed post annos 12 cum sibi deficientia ex eo mitti postulasent, quacunquē adhibita diligentia non est inventus designatus codex. Diligentia nostrorum vel Romanorum vel Panormitanorum est, quæ huic operi defuit, si apud se habeant supplere. Hanc vitam scripsit anno 1455. Lusitanus quidem edidit in collectione vitarum SS. ordinis, sed qualem in Surio reperit.

Item *Carmen Heroicum 123 versuum in laudem S. Vincentii dicti.* ms Florentiæ in nostra S. Marci Bibliotheca videntur præfati Henschenius & Pappebrochius, & laudant loc. cit. p. 478 n. 2.

Officium ejusdem sancti canonicum, quod in nostris Breviariis habetur, Ranzani opus existimavit Vallius citatus p. 154, sed manifeste fallitur, cum sit nostri Martialis Auribelli magistri ordinis XXIX. Videtur supra ubi de eo.

4. *Vita S. Barbare V. & M.* teste Hyacintho Montalto in Historia Sicula ordinis Prædicatorum ms. Sic refert Antonius Mongitore.

5. *Commentarius de antiquitate primordiis & progressu urbis Panormi.* Quod opus a Franciscio Baronio a Manfredis citatur in suo libro *Majesas*

Panormitana inscripto p. 9, & a Rocho Piro frequenter in Sicilia sacra, ejusque exemplar ms apud D. Abbatem Lafarina virum eruditum Panormi vidisse testatur T. I p. 55 & 218 servatum. Aliud ejusdem operis exemplum extare in bibliotheca monachorum Cassinensium S. Martini de Scalis ad Panormum testatur Antonius Mongitore. Rursus aliud item ms in 4 Latine & Italice ab auctore editum apud Vincentium Auria Panormitanum servatum.

6. *De laudibus Lucerina civitatis commentarius* laudatur ab Ughello Ital. Sac. T. VIII p. 462. Meminerunt etiam Leander Albertus, Altamura & Paciuchellus nostrates.

7. *Oratio in funere regis Hungariae Matthiæ Corvini sub finem aprilis 1492 recitata apud Albam Regiam.* Servata forsitan inter plures ejusdem Orationes, quas mss in celebri Sambuci laudati Bibliotheca haberi testatur Simlerus in sua Gefneri Bibliotheca aucta, sed & plures ejusdem scriptoris orationes.

8. *Triumphus carmine elegiaco ad Antonium Panormitanum.* Laudat idem Antonius in suis epistolis editis cum epistolis Ferdinandi regis pag. 354. Meminit ipse Ranzanus operis mox recensendi tomo VIII lib. XL I, ubi plures hujus carminis versus refert. Addit Mongitorius Ranzanum poëtica claruisse gloria, & aliquot ejus elegias identidem inter ejus Annales mox laudandos occurrere, ac etiam in commentario supra n. 3 indicato de origine Panormi, quædam etiam ejus carmina haberi apud Pirum Notit. Eccl. Panorm. & apud Vincentium Litaram de Rebus Nettinis pag. 34.

9. *Opus grande Annalium omnium temporum.* Opus, inquit Mongitorius, egregium & multa eruditione refertum in octo permagna volumina mss in fol. distributum. Continet libros sexaginta & unum, in quibus nationum omnium ac temporum historiæ describuntur. Ex his suas multi scriptores historias locupletarunt, huicque auctori multum se debere agnoscit Leander Albertus, plurimumque luminis in descriptione regionum Italiae & vicinarum accepisse, quem adeas in *Puglia piana fra terra Puglia Daunia nella Capitanata.* De his Annalibus sic censet Thomas Fazellus noster Hist. Sicil. Dec. 1 lib. v 111 circa finem: *Scriptis Ranzanus Annales omnium temporum, quod opus morte præventus non complevit, quod his ejus verbis in libro xi constat. "Gerborum, inquit, insulam pons quidam lapide constructus, turribus altis munitus continenter conjungebat. Fuisse verò eum pontem structum a Siculis constat, quo tempore eorum illi incliti reges a Normandorum sanguine ducti, Tunisienses reges variis cladibus afficiebant, Africæque partem possidebant. Et paulo post: "In Aragonia, inquit, & in Sicilia atque in cæteris regnis, quorum sum mentionem facturus. Hæc ille, & cum in decem aliis, quos postea tantum scripsit, libris, neque Hispanorum neque Siculorum regum, nec earum provinciarum meminerit, opus eum non perfecisse constantissimum est. Scripsit etiam de adificatione Panormi opusculum quod extat. Hactenus Fazellus, qui in opere Ranzani quinquaginta tantum libros agnovisse videtur. Verum hæc a Fazello nimis præcipiti judicio prolata contendit Mongitorius, qui octo grandiora Ranzani volumina in bibliotheca cœnobii S. Dominici Panormi servata pluries vidit & evolvit, & in iis non quinquaginta libros tantum, sed sexaginta & unum contineri asserit, auctoremque historiam revera ad umbilicum perduxisse: quam scilicet in primo volumine ab origine mundi exorditur, & in sequentibus ad octavum usque continuata annorum serie ad annum mcccxlvi deducit, in quo opus complevit. Ex quibus Caveum*

178. X V in hist. Litter. & eum excipientem Olearium in Bibl. Script. Eccles. emendabis, qui sex libris opus Ranzani coarctari putarunt.

Non omitendi *Libri chorales officii divini juxta ritum ordinis Predicatorum elegantissimi*, quos in usum Ecclesie suae Lucerinæ scribi jussit, cum suis clericis ut ritum nostrum sequerentur, persuasisset: hos verò cum juxta concilii Tridentini decreta ritum Romanum assumpsit illa Ecclesia, a capitulo Lucerino emerunt nostri Venusini, quibus & etiamnum utuntur teste Altamura ad 1492, ubi de Ranzano. De eo præter citatos agit etiam Toppius in Bibl. Neapol. contendens etiam Panormio oriundum, natum tamen Neapoli: ac reluctatur non solum Leander Albertus suppar discrete asserens Panormi primam lucem vidisse, sed & Antoninus Mongitore in Bibl. Sic. falsus tantum adolescentem Neapolim missum, ubi in arte rhetorica Thomam Pontanum magistrum audivit, ut ipse Ranzanus testatur Annalium T. VIII lib. xli, ubi sic habet: *Thomas Pontanus per idem tempus in eadem urbe publico conductus salario, in magna frequentia magnopere omnium favore rhetoricam docuit, a quo biennio ipse institutus sum.*

F. BENEDICTUS SONCINAS.

1493. F. BENEDICTUS SONCINAS a patria dicentis Cremonensis in Insubria sic nuncupatus claruit his annis & edidit librum hoc titulo:

Propositiones ex omnibus Aristotelis operibus collectæ. Venetiis 1493 in 4.

Opus, inquit Lusitanus, dicavit Antonio Pizamano patritio Veneto, & in epistola nuncupatoria opus hoc agnoscit a Theophilo Cremonensi de quo supra ad 1471 prius concinnatum, sed a se recognitum & emaculatum ac etiam maxime auctum contendit. Ejus meminerunt Pius, Fernandez, Altamura ad 1487, Rovetta ad 1478 & Beughemius in Incun. typogr.

F. DOMINICUS CHAVALCHA DE VICO.

1493. F. DOMINICUS CHAVALCHA DE VICO Eruscus, professione Pisanus, his etiam annis claruit, mira vir vitæ sanctitate conspicuus, ac prædicator apostolicus, litterisque sacris optime institutus & humanis, quod & scripta ab eo opera & edita facile demonstrant, quorum hæc nobis nota:

1. *Tractato dicto Pongie lingua.* Typis pluries prodiit. Editio I quæ videtur omnibus antiquior Florentiæ per Nicolaum in fol. absque anno. Extat Romæ in bibl. cardinalis Imperiali.

Altera Romæ 1472 fol. quam eleganti character Romano in suis ædibus curavit Joannes Philippus de Lignamine Siculus Messanensis Sixti IV medicus vir eruditus, qui sic ad Matthæum de Marcho S. Placidi abbatem præfatur: *Igitur jam secundus annus quo me Roma ut jussit fortuna, vel ut magis divina voluit providentia & habet & possidet. Ubi pro mea & veteri & honesta consuetudine, dum otiosus ut scis esse nullo modo possum, librorum varia volumina imprimi jussi.* Extat hæc editio Paris. in Regia D 526.

Tertia hoc principio: *In nomine Patris &c. Incommencia il bellissimo & utile tractato contro el peccato della lingua. Prologo sopra detta opera compilata & fatta per Frate Domenico Chavalcha da Vico Pisano Frate Predicatore.* Finis: *Impresso in Firenze appresso a S. Maria maggiore per Ser-Io. vauzo Morgiani & Giovanni di Piero Tedesco da Maganza a di quatro di settembre MCCCCLXXXIII*

fol. par. Hanc ego F. J. E. vidi Florentiæ apud foudales S. Mar. Novel. dum illac transirem anno 1681 mente augusti.

Recentior laudatur hoc titulo: *Pungi lingua, Frutti della lingua, e trattato della pazienza. Venetia, Alla speranza, 1563 in 8, Tomi tres eod. vol. Extat Romæ in bibl. laudata cardinal. Imperiali.*

Hoc opus elegans & eruditum non memorant nostri nomenclatores.

2. *Specchio della croce &c. nella quale opera si contiene tutti li misteri della croce, compilato da Frate Domenico Cavalcha da Vico dell' ordine di S. Domenico huomo di sancta vita. Vinetia per maestro Manfrino Ben di Monferra 1515 in 4 signat. A ad Q.* Hæc editio quæ altera videtur, extat apud Parisienses Sanjacobeos.

Prodiit iterum ibidem 1543 in 16, quæ editio Romæ in Barber. Rufus ibid. Francisci Lorzerzini 1562 in 16, quæ editio Romæ in Imperiali. Est & recentior recognita ac notis illustrata a Francisco Tarvisino Carmelita Venetiis apud Gabriel. Giolito de' Ferraria 1568 in 12 pp. 302. Quæ apud nostros Parisien. ad S. Honorati.

ms extat Florentiæ in Medic. Pl. lxi cod char. tac. 28.

3. *Esposizione del R. P. F. Domenico Cavalcha da Vico Pisano &c. Sopra il Credo ovvero dodici articoli della fede. Libri due.* Tyrus prodiit ante 1500, tum ex antiqua illa editione Venetiis, ad insignem spei 1550 in 8. signat. A & Aa ad Ss. Quæ extat apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Nec hujus operis meminerunt nomenclatores nostros, sed laudat Possévinus.

4. *Disciplina delli spirituali.* Ex antiqua priori editione prodiit Florentiæ Joan. Sermattelli 1569 in 8: quæ Romæ in citata Imperiali. Hunc tractatum ignorarunt aut omiserunt quotquot nomenclatores nostros & extrates.

5. *Sermones de Dominio & de SS. per annum & quadragesimales.* Sic præstant mox nominandi, sed ubi feruntur ms aut typis excusi tacent omnes.

Hujus scriptoris meminerunt omnes nostri & extranei, sed nimirum quantum a vero aberrarint. Nam primo errant & in cognomine, quod plerique *Cattalca*, *Cataleum*, *de Cataleis* afferunt, sic Lusitanus, Gozzeus, Fernandez, Altamura, Possévinus: & in persona quam duplicem distinguunt, & in ætate quam variam notant. Lusitanus duplicem distinguit, primum p. 68 *de Vico Pisano absque anno auctorem libri de variis argumentis lingua matera*, alterum *Cattalca de Vico ex congregatione Labruscia auctorem speculi crucis ad 1566*. Pius etiam duos, unum de Vico Pisanum ad 1501, alterum *Cattalca Apulum ad 1565*. Possévinus duos, *Catalium e Vico Brixientem ad 1566*, & *Cavalcha Pisanum ad 1550*. Altamura duos, a Vico Pisano unum ad 1394, alterum *Cattalca seu Catalium Brixientem de Vico ad 1565*. Rovettam omitto aliorum errata excipientem. Illi autem omnes non aliunde ita graviter allucinari, quam quod hujus scriptoris opera aut ms aut typis excusa non viderint nec scrutandi laborem sibi sumerint, quos omnes ex supradictis certis emendabis.

F. NICOLAUS MIRABILIS.

1493. F. NICOLAUS MIRABILIS natione Hungarus, patria Colofvariensis seu Colusvariensis, quæ civitas est Daciæ, comitatusque Colocensis in Transylvania caput, ad amnem *Klein Samos*, seu parvum Samum sita, *Kolofvar* indigenis, Germanis *Klausenburg* dicta, Latinis verò *Claudiopolis*, ab

ejus conditore Claudio pridem nuncupata, sacre theologiae magister, apostolicusque concionator fuit, ac per universum Hungariæ regnum hæreticæ pravitate inquisitor generalis anno mccccxciii regnante Wladislao Hungarorum rege. Scripsit autem teste Sigismundo nostro Ferrario *P. III, Lib. 2 c. 5 p. 428 sui de rebus Hungarica Provincia FF. Prædic. commentarii*

1. *Opus de Prædestinatione.* Princ. *F. Nicolai ex Mirabilibus natus Colofvariensis ordinis Predicatorum divina theologia professor, ac per universum dominium serenissimi regis Hungariae hæreticæ pravitate inquisitor & apostolicus prædicator, magnifico domino Joanni Schellenbergh regio cancellario se commendat. Magnifice Domine, Etsi pro exhibitâ mihi humanitate &c.* Datum literæ hujus nuncupatoriæ est 12 Kal. septemb. 1493. Hujus scribendi operis occasionem dedit, quam paulo antea coram ipso Wladislao rege Hungariæ ea de re nuper habuerat in Joannis Baptistæ natali die concio. Ipsum auctoris cancellario regio dicto munus missum in membranis erudita manu descriptum, auroque distinctum, in bibliotheca regia Budæ servatum, obtinuisse testatur supradictus Ferrarius, Joannem Fabrum episcopum Viennensem, ceu monile sibi gratissimum, quod ipse potea Viennensis collegii S. Nicolai anno Christi MDXI bibliothecæ donavit: ipse verò Ferrarius a PP. societatis Jesu, quorum fidei diligentique cura illius hodie commissa est, describendum obtinuisse se profiteretur, ac exscriptum sibi servare.

2. *De vera felicitate tractatus.* Hujus meminit auctor (ut antea a se scripti, & eidem regi Wladislao nuncupati) ad calcem operis superioris, uti idem Ferrarius lib. cit. p. 437 notavit, sed ubi exte modo non indicat. Altamura verò ad 1493 meminit hujus auctoris, & prioris operis, non verò hujus secundî.

F. JOANNES PISTORIENSIS.

1493. F. JOANNES PISTORIENSIS vir religione, sanctitate morum, ac verbi Dei prædicatione seculo xv tota Italia clarissimus, obscurissimis ille Piciæ Lucam inter & Pistorium natus parentibus & ita egenis, ut porcis pascendis septennis addictus fuerit, a transeuntibus militibus Urbem veterem deductus, cum in oculis præclari latentis ingenii signa ederet, a nostris ibidem ad ordinem ascitus est. Salerni tyrocini exacto votisque religiosi Deo nuncupatus Perusium missus ita studiis incubuit, ut emineret inter sodales, & qua memoria valebat acerrima, sacra biblia integra vigesimum ætatis annum vix adeptus, animo comprehensa teneret, & totidem verbis recitaret. Hinc celeberrimus evasit præsertim ab anno mccccix per totam Italiam Ecclesiastes, tantoque successu, ut in plerisque locis, cum templa auditores non caperent, per plateas ipsum concionari oporteret, tantæ vero humilitatis, ut honores omnes fugerit. Nam & magisterii lauream & episcopatum Aquilanum sibi oblatum constanter recusavit, & semel monitus rempublicam Ragusinam ei obviam advenire, alia progressus via, populum sancte fallens urbem incognitus intravit. Cathari grassante peste, conciones pro foribus civitatis sub dio habebat, ubi supplicationes in triduum cum jussisset, iis expletis mox pestis evanuit. Vitam gesta miracula S. Vincentii Ferrerii nuper albo sanctorum inscripti prædicare delectabatur, quo factum ut fere ubique in templis aze Deo sub hujus sancti invocatione erectæ fuerint. Hæc & alia plura Leander Albertus ipsi æqualis fol. 145 b, & 255 a, ubi addit eum tandem Lucæ maximo & Fratrum & totius urbis mærore extinctum XXI martii mccccxciii

hora noctis sexta, & in ecclesia nostra S. Romani ad lævam aræ majoris sepultum. Ejus cum laude meminere Lusitanus ex Alberto Veneto, Razzius pag. 280, Pius, Altamura ad 1442 & ad 1493; veritus ne sint duo, quo metu eum solvo ac præsto unicum. Hujus ut ferunt, servantur.

Sermones docti & elegantes, qui ab Altamura distribuuntur in *de tempore, de sanctis, & per quadragesimam.*

In Bibl. nostra SS. Joannis & Pauli Veneta Plur. xv sunt F. Jo. Jordani de Pistorio ord. *Predicatorum sermones* cod. ms in 4 memb. Sic refert Tomasius. An idem sit cum hoc nostro Joanne videant & doceant penes quos est codex.

F. AQUINUS SVEVUS.

1494. F. AQUINUS SVEVUS Germanus e Svevia Forus, unde illi agnomen, cum divinarum litterarum studio musas etiam coluit amceniores, ingenio præstans, Latinam orationem pure & ornate loquens, philosophia in primis excellens artiumque mathematicarum peritia. Florebat anno mccccxciv Orthoni Bavaricæ duci apud quem agebat acceptissimus, regnante tum Maximiliano. Sic de eo Trithemius æqualis, qui addit tum plura edidisse his titulis:

De numerorum & sonorum proportionibus opus commendatissimum.

Epistola quadam & alia

Altamura addit *Sermones de tempore & de sanctis*, penes quem fides.

F. PAULUS BARBUS.

1494. F. PAULUS BARBUS qui vulgo *Soncinas* a patria cognominatur, omisso gentili paucis noto ejus agnomine, quo Leander Albertus eum laudat in *Descrip. Italiae* pag. 627 versionis Kyriandii. *Ornavere Soncinum*, inquit, *Paulus Barbus ex ordine Predicatorum homo doctissimus, uti editis scriptis comprobavit, præcipue vero Questionibus ad Aristotelis metaphysica, & in Epistome operum Capreoli in D. Thomam.* Soncinas ergo Paulus seu de Soncino Cisalpinae Galliarum oppido, ubi natus est, sic nuncupatus (uti scribit gentilis ejus & suppar F. Isidorus de Isolanis) *clara ortus familia jam vix adolescens factus, ordinem Predicatorum est ingressus, ubi studio semper & moribus intentus, præclarissimo fult ingenio, facili dicendi gratia, scribendique puritate. Mores prætulit humaniores, humanam divinamque philosophiam annis pluribus Mediolani professus est, Ferrariaeque deinde & Bononiæ. Post assumptam doctoratus lauream prior conventus S. Dominici Cremonensis est institutus, paucisque mensibus (rexit): atque in festivitate S. P. N. Dominici (anno mccccxciv) animam transmisit ad superos. In extremis laborantem devotissimam ad Deum ac B. Virginem edidisse orationem accepi fide dignis narrantibus. Periere multa illius scripta, nescio cujus crimine. Hujus Pauli extant tantum*

1. *Questiones super divina sapientia Aristotelis.* Prodiertunt primum sub oculis auctoris. Postea illustratæ Lugduni 1579 in fol. quæ editio Paris. in Regia P. 344. Venetiis 1580. Ursellis in arch. Mogunt. Hierati 1622 in 4 pp. 917.

2. *In libros predicabilium & predicamentorum expositione.*

3. *Et hic denique liber, nempe qui prodiit hoc titulo: Clarissimi S. T. D. F. Pauli Soncinatis vite regularis O. P. Divinum Epitoma Questionum in 14 libros sententiarum a principe Thomistarum Joanne Capreolo Tolosano disputatarum.* Pluries typis prodiit: Papiæ 1512 in 8 regali, curis dicti Isidori de Isolanis. Lugdu-

Sec. X V. ni Joan. Crispini 1528 in 8 qua Parisi in Regia : & ibidem Caroli Pefnot 1580 in 4. Salmantica 1580 in 4.

Ceteris (sic prosequitur Ifidorus) utilior ac præstantior , quanto a consummatori Paulo fuit editus. Sunt apud memulta ejus fragmenta , qua auctorem omnino suum appetunt , aut scripna doctorum minime egredi. Indigna enim sunt publica lectione. Hæc de Soncinate Ifidorus citatus epistola ad Franciscum I Francorum regem nuncupatoria Papiæ 1521 quam præfixit huic editioni.

Sic autem de Paulo nostro in Chronico parvo ad calcem Constitutionum : Hoc tempore (circa 1484) claruit M. Petrus de Bergamo vir inter omnes doctissimus . . & multos præclaros discipulos reliquit &c. Sub eo etiam studuit M. Paulus de Soncino , qui quæstiones acutissimas in libros metaphysicæ composuit , & plura alia eleganter distulavit. De illius morte Leander Albertus fol. 153. b. eum refert immatura sublatum Cremonæ anno mccccxciv. Idem testatur Razzius pag. 309 & qui sequuntur ad Altamuram usque. Addit Rovetta scripsisse etiam præter relata

4. In VIII libros physicorum ; & super artem veterem Aristotelis , sed cui post testimonium Ifidori citati parca fides.

Binæ leguntur Joan. Franc. Pici Mirandulæ principis ad nostrum Paulum datæ epistolæ. Prima sic ei gratias agit : Literas tuas & quæstiones in XII metaphysicæ (sunt quas Ifidorus de divina sapientia Aristotelis vocat) & libenti animo suscepi , & voluptuose perlegi : in quibus duo præsertim videor agnoscere , & tuam illam ingeni acrimoniam & summam veritatis inveniende sitim : nihil enim illis , (liceat Paule scribere quod sentio) non acuti , nihil non ampli , nihil non vegetis ac excussi reperi. Si elucubrationes tuæ reliquæ eum his pari filo convenient , opinor eas ab omnibus extolendas , cum præsertim ita arguta sint , ut nulla fugiendi superstit latebra , ita defensa ut arguendi relicta vitiligatoribus non videatur facultas. Omnia denique se bene habuissent , si in campolum consularia transmississes. Altera sic orat : Abs te impensissime peto , ut quas in Joannis Capreoli opus elucubrationes perfecisti , ad me mittas : nam D. Thoma doctrina plurimum afficio , sedulus commentationum eius cultor , atque ob id quoscunque amplector , qui doctrinam ipsius a calumnia vindicant.

F. PETRUS DE VINCENTIA.

† 1494. F. PETRUS DE VINCENTIA Italus a patria Vicentia civitate celebri sic agnominatus , etiam a doctis viris aliquando dubitatum sit , an ementitum sit nomen , verus auctor asseritur a Rovetta ad 1479 ex vetustis monumentis conventus Vicentini , qui & claruit ad finem seculi xv. Consentit Alva Sol. Verit. Rad. 266 col. 1750. Scripsit ac edidit hoc titulo :

1. Opus aureum angelici doctoris sacri ordinis Fratrum Prædicatorum super evangelia Dominicalia & ferialia &c. Post quem titulum alius immediate subjungitur : Catena (aliqua exempla Catenula) aurea angelici divini que doctoris S. Thoma de Aquino sacri ordinis Prædicatorum nuper redacta super omnia evangelia Dominicalia & ferialia , nec non & quadam de sanctis per religiosum P. F. Petrum de Vicentia sacri Prædicatorum ordinis &c. In alma civitate Venetiarum Benedicti a Fonte impensis. Anno Dominica salutis mccccclxxxiv , xxviii april. in 4 , charact. Goth. Incipit a Dom. Sexagesimæ : Simile est regnum celorum &c. In præmio sic loquitur auctor : Mihi quoque F. Petro de Vicentia Prædicatorum ordinis minimo apud summum iudicem sedulis orationibus veniam peccatorum impetres. Ad calcem sic legitur : Vir in hac parte imprimendi singularis Joannes Rubens Vercellensis miro modo & admirabili ingenio his nostris temporibus , mihi quoddam singulare munus celeste , nobis

impressam in alma Venetiarum civitate Benedicti a Fonte impensis dedit , &c. ut supra. Extat hæc editio apud nostros Rotomagi. Dolet Alva , quod bis aut ter auctor repetat nempe initio , in medio , & ad calcem operis , approbationem doctrinæ S. Thomæ ex Innocentii VI sermone Ecce plusquam Salomon hic , excerptam : ita ut nunquam qui eum tenuit , inveniantur a tramite veritatis deviasse , & qui eum impugnavit , semper fuerit de veritate suspectus. Perpendit Alva duplex illud eum non vero , eam : addens dictum pontificis referri ad S. Thomæ personam præcise , non ad doctrinam. De quo subtili commento judicent eruditi : cetera eam , non eum ubique legitur , nec aliter syntaxis constare potest , si ad præcedentia attendatur , in quibus de doctrina agitur , cujus singulares & eximias dotes extollit pontifex , adeo ut characterem Gothicum corrupte legitisse Alva convincatur.

2. De Beata Virginis conceptione ducentorum & sexdecim sanctæ matris Ecclesiæ Doctorum vera tuta & tenenda sententia , Venetiis , typis iisdem 1494 in 4. Alias editiones laudat Alva citatus : Tolosæ absque loco anno & nomine typhotæ , sed in 12. pagg. 120 , quam editionem damnavit rector academici 9 aug. 1649. Postea Panormi , sed quæ mox a sacro inquisitionis tribunali prohibita. Demum inquit Venetiis 1660 in 8 par. sub ementitis typis Antonii Bladi 1554. De quibus editionibus penes illum fides. Quod autem F. Antonium Reginaldum nostrum sacre theologiæ magistrum & regium in universitate Tolosana professorem editionis suppositæ Tolosana reum traducit , egregie purgat noster Vincentius Baronius Apologia T. I p. 319. Hoc unum contendendo , cum certissimum sit istud opus sub nomine Petri de Vicentia jam ab anno 1494 editum fuisse , Reginaldum injuria a quibusdam censerit unicum & verum auctorem , ac decretorum pontificiorum violationis falso ab illis insinulatum & in invidiam vocatum.

3. Plura alia opuscula ejusdem Petri ms in Bibl. nostra Vicentina servari testatur Rovetta.

F. JACOBUS SPRENGER.

† 1494. F. JACOBUS SPRENGER Germanus conventus Colonienfis alumnus in ejusdem urbis academia jam florebat anno mccccclxviii , quo in comitiis ordinis Romæ celebratis Tit. Assignationes studiorum , pro conventu Colonienfi , sic statuitur : Ad legendum sententias pro forma & gradu magisterii F. Jacobum Sprenger. Qui paucis ab hinc annis rude donatus & magisterio insignitus sui ejusdem conventus prior electus fuit ac præpositus , eoque munere anno mccccclxxv fungebatur : sed & provinciam suam Teutonia postea ut feruit , administravit universam. Id etiam circiter temporis Generalis per Germaniam saltem in diocesis Colonienfi , Moguntina &c. fidei quæstor a Sixto IV institutus unâ cum F. Gerardo de Elten sacre theologiæ magistro Colonienfi , hocque e vivis exempto , in eodem officio confirmatus ab Innocentio VIII , adjuncto sibi F. Henrico Institoris , zelum pro avita religione intrepidum , vigilantiamque ac animi fortitudinem adversus subinde nascentes errores ubique monstravit. Vivebat etiamnum anno mccccxciv Colonia degens , ut refert Tritemius , ibidemque apud suos mortuum sepultumque verisimillimum. Hæc ejus recensentur acta & opera :

1. Joannis de Wesalia concionatoris Wormatiensis paradoxæ per M. Gerardum Elten de Colonia & M. Jacobum Sprenger damnata Moguntia 1479. Videtis supra F. Geraldus de Elten.

2. Malæus maleficarum maleficas & earum hæresim , ut framea

framea potentissima conterens per F. Henricum Institoris & Jacobum Sprengerum ord. Prædic. inquisitores pluries editus. Videtis supra F. Henricus Institoris. Gallice reditus prodit hoc titulo : Le Maillet des sorcieres , Lugduni , Stephani Gueynard in 4. Sic Bibliothecæ Francoise Du Verdier.

3. De institutione & approbatione societatis seu confraternitatis SS. Rosarii Colonia anno 1475 Septemb. 8 primum erecta , adjectis miraculis & indulgentiis eidem concessis. Quem librum qua lingua Latina Teutonice scripserit ac ediderit , adhuc me latet , quod doceant gentiles. Cæterum erectionis hujus eam fuisse tradunt occasionem. Nuasio seu Novezio a Carolo Burgundia duce anno mccccclxxv cum ingenti exercitu oblesso , fereque jam ad dedicationem coacto , magistratus & majores Colonienfes urbi suæ periculum imminens metuentes , Jacobum nostrum tum priorem adeunt , rogantque ut si quid in eo est ad avertendam hanc tempestatem consilii , illud eis aperiat : re cum primoribus conventus patribus communicata ex horum sententia respondet Jacobus nullum præsentius remedium videri , quam ut ad B. Virginis opem confugiant universi , idque tum egregie facturos , si cultum SS. Deiparæ per rosarium jam a pluribus annis a nostro Alano de Rupe innovatum non solum amplectantur , sed & societatem & confraternitatem instituant , cui sese inscribendum quisque curet cum proposito ritus ejus sacri solemniter deinceps peragendi. Placuit consilium. Dies Nativitati B. V. sacer auspiciandæ societati deligitur , processio sollemnis instituitur , nomen suum dant omnes , eo cultu se exsolvent ardentius & frequentius , fructus sequitur optatus pace Burgundum inter & imperatorem composita : quo factum , ut societatem hanc Alexander Nanni de Malatestis episcopus Forolivienfis Sixti IV de latere legatus Coloniae tum agens confirmavit ac indulgentiis ditavit x martii anni sequentis mccccclxxvi. Hæcque prima est confraternitas ut vocant rosarii auctoritate apostolica roborata & approbata , quæ brevi ubique certatim allecta , novisque in dies privilegiis aucta Ecclesiam fere implevit universam. Non omittendum eodem illo die quo Coloniae instituta est , Beatæ memoriæ Alanum de Rupe cultus hujus insignem promotorem Rostochii ad superos evolasse , hujusque dilectum discipulum de quo postea F. Michaellem Francisci de Insulis sacre theologiæ magistrum Coloniensem nostro Sprengerio in eo negotio non parum subservivisse. Hujus auctoris præter Tritemium cum laude meminerunt Leander Albertus fol. 150 a , Lusitanus , Pius , Fernandez in Concert. & Istor. del Rosar. lib. 4 cap. 1 fol. 127 : Fontana in Teatro & Monum. Altamura ad 1481 : extrates Posselinus , Miræus , Agidius Gelenius De admiranda Colonia Agrippina urbis Ubiorum Augusta magnitudine sacra & civili , Colonia 1645 in 4 pag. 430. Dupinius & alii.

F. FELICIANUS.

* 1495. F. FELICIANUS absque agnomine & ab omnibus scriptorum nomenclatoribus omissis his annis claruit , cujas verò fuerit Italus , an Hispanus , Teutove , ut & quis Jacobus episcopus Beatinus cui opellam suam nuncupat , deprehendere hæctenus non licuit , sed forsan id retereget otiosiores & geographiæ ecclesiasticæ peritiores. Scripsit hic Felicianus opellam hoc titulo :

De divina prædestinatione.

Initio exhibetur in imagine rudiori Christus Dominus sedens intra sinum hominem nudum complexus. Ad hujus latera sic legitur : Liberum arbitrium Tom. I.

trium , ad dextrum , bonum tendens ad primum , ad sinistrum , malum tendens ad supplicium.

Pag. 2 Quædam sunt sententiæ per columnas oppositæ De bonis & malis. Prima : Bonorum enim laborum fructus gloriosus &c. Postea :

Incipit tractatus Fratris Feliciani ordinis Prædicatorum doctoris eximii de divina prædestinatione intitulatus. Prologus. Venerabili in C. Patri D. D. Jacobo æterni regis gratia episcopo Beato F. Felicianus de ordine Prædicatorum petita responsionis exenium (sic pro xenium) & devota recommendationis affectum.

» Deo propitio , qui de supernæ suæ majestatis æthrono æternaliter cuncta prospiciens , prout cuiusque convenire novit accommodat , juxta vestræ paternitatis mandatum de prædestinatione divina opusculum de libris utriusque testamenti , de originalibus libris sanctorum & doctorum obscuritatibus omissis , & restrictis superfluitatibus in decem & septem distinctum capitula compilavi , paternitatem ipsam suppliciter obsecrans , quantum illud tam exiguum munus a paupere dignemini suscipere gratiose. Quid significat nomen prædestinationis. Cap. I. Quia omnis disputatio &c.

Licet autem S. Thomam de Aquino ex nomine non laudet , tamen non solum ejus sequitur doctrinam , sed & totidem verbis ea refert & exscribit quæ sanctus doctor habet prima parte Summæ Q. xxiiii de prædestinatione , ea statuens ut doctrinam certam & indubitam , & pauca alia in ejus confirmationem addit. Ad calcem sic legitur :

Explicit tractatus F. Feliciani ordinis Prædicatorum de divina prædestinatione intitulatus , feliciter impressus anno salutis nostræ mccccxcv in 4. foll. 15. Abest locus editionis & nomen typographi. Extat apud nostros Parisienses ad S. Honorati & in Regia D. 789. Laudatur & in Bibl. August. Reiserii pag. 95. Hæc editio recensetur etiam a Beughemio in Inc. Typog. ms. etiam recensetur codex duplex in dicta August. indicis Reiserii pag. 48 & pag. 55 in fol. utrobique & cum aliis compactus.

Ejusdem crediderim opus , quod prodit hoc titulo : F. Feliciani defensio providentiæ divinæ , Burdigalæ 1657 in 4. Prostat in Bibl. Oisieliana auctioni exposita Lugd. Batav. 1688.

F. THOMAS DE ARGENTINA.

* 1495. F. THOMAS DE ARGENTINA a patria in Alsatia sic & a professione nuncupatus ex fide Simleri ad annum mccccxcv clarebat , quo & scripsit

Sermones , qui a Trithemio dicuntur reliquis hujus generis omnibus præferri. Sic Simlerus.

Librum etiam unum meditationum , epistolas & quæstiones.

Hunc cum ejusdem nominis Eremita Augustiniano anno 1357 mortuo confundit Posselinus , quem excipiunt Bellarminus , Miræus , Patrologus , & Elsius , cui tamen Trithemius non sermones , sed scriptum in libros iv sententiarum , & aliud in constitutiones sui ordinis tantum tribuit : quod & animadvertit Labbeus in Dissert. Histôr.

F. JOANNES MARTIN.

* 1495. F. JOANNES MARTIN Hanno patria & professione Valencenensis , vir a pietate commendatus , Duaci aliquando theologiam docuit lector primarius , suis etiam præfuit Valencenensibus prior , quo munere fungebatur anno mccccclxxix ex tabulis ejus domus , & ex iisdem obit anno mccccxcv Kal. maii. Scripsit Gallice stylo ingrato , obscuro & duriori , sed ejus ætatis & nationis homini facile donando

La legende de Monseigneur S. Dominique pere & premier fondateur de l'ordre des Freres Precheurs, translatee du Latin en Francois par venerable religieux & precheur excellent Frere Jehan Martin dudit ordre, & du convent de Valenchenes. Imprimee nouvellement a Paris par Jehan Trepperel libraire & imprimeur demeurant a Paris en la rue neuve notre dame a l'enseigne de l'escu de France, in 4 par. feu 8 mag. Abest annus, sed ex opere cui titulus, Histoire de l'imprimerie pag. 67 dicitur Johannem Trepperel ex iis esse qui anno 1495 plura opera Gallice excuderunt.

Scripta est hæc legenda per modum dialogi inter confessorium seu conscientiam moderatorem, & devotam penitentem. Eam vero auctor ex B. Jordano, Constantino, Humberto, & Theodorico de Appoldia se collegisse asserit, sed plura etiam adjecit ex revelationibus nostri Alani de Rupe, quæ in historiam inferi nunquam debuerunt.

F. THOMAS SCHIFALDUS.

* 1495.

F. THOMAS SCHIFALDUS vernacule Schifaldo Lilibæi in Sicilia insula seculo xv nobili sanguine natus, ibidemque ordinem professus, in omni scientiarum genere excellit, inquit Pius della progenie di San Domenico lib. I pag. 115, orator facundus, poeta laureatus, theologus præstantissimus, ac virtutibus simul ornatissimus. Hunc quem inter scriptores nomenclatores nostri omiserant, iis restituit Antoninus Mongitore in sua Bibl. Sic. quem hic excipio. Itaque ex Joanne Jacobo Adria in libro ms de Valle Mazaria, tradit Schifaldum ætate ætatis litteris plane instructissimum claruisse: his autem eruditum fuisse a Francisco Patritio seniore, eo scilicet qui anno mccccx Cajetanus episcopus renunciatus est, ut habet Ughellus Ital. Sac. T. I pag. 587. Tum vero Schifaldus quas apertissime callebat, politorum litteras multos docuit, inter quos Adria seipsum numerat: qui & addit Schifaldi operâ linguæ Latinæ nitorem in Sicilia multum effloruisse, omnesque illius ætatis rhetores ac poetas ab ipso humaniores litteras didicisse, ex ejusque scholâ elegantissimos produisse. Cùm autem anno mccccxciv Alphonsus Neapolis rex Mazariam accessisset, & ibi Schifaldum docentem invenisset, ejus consuetudine plurimum delectatus est, & cùm Albinum quemdam poetam suum secum adduxisset, uterque Albinus & Schifaldus honesta æmulatione alter alteri carmina Latina scribentes, non parum poetica studia fovērunt. Vixit Schifaldus usque ad annum mccccxcv, at ubi quovis anno obierit, Mongitorius non assecutus est. Hæc ejus opera:

Vita B. Petri Hieremia Panormitani ordinis Prædicatorum de quo supra ad 1452. Hanc primus typis edidit Octavius Cajetanus S. I. in vitis SS. Siculorum T. II pag. 254, unde Bollandus intulit in Acta SS. T. I Martii p. 294, uterque ab auctore Anonymo sed synchrono scriptam professi, at quam a Schifaldo editam testatur noster Joannes Baptista de Franchis in indice auctorum quibus usus est in vita sua ejusdem B. Petri. Idem asserit Hieronymus Ragusa in Elogiis Siculorum pag. 290, & in Sicilia Bibl. Veteri pag. 275: stylum vero auctoris a se immutatum monet dictus Octavius Cajetanus, cui in suo codice ms exscribendo erratum exciderit. Initio enim dicitur Petrus anno mccccxxxi natus, postea anno mcccci vestem ordinis induisse, deinde anno mccccxviii a magistro ordinis Panormum missum, hæc sibi constant. At sub finem dicitur idem Petrus mortuus anno mcccclii ætatis lxxi, quod certe non convenit, & legendum ætatis lxxi, vel in omnibus præcedentibus annis error esset, quod non verisimile.

De viris illustribus ordinis Prædicatorum. Opus ms in 4. servatur in Bibl. ordinis Panorm. nempe apud S. Dominicum. Simile vel alterius operis exemplum habebat Andreas Hottolanus juris peritus hoc titulo: Chronicon provincia Sicula de illustribus S. Dominici viris teste Francisco Baronio de Majest. Panorm. pag. 146. Vidit etiam Pirrus, & meminit Sicil. Sac. T. III Notit. Eccl. Mazar. pag. 562. Hujus vero operis fragmenta quædam refert Joan. Bapt. de Franchis citata in vita B. Petri Hieremias pagg. 75, 76, 150, 151, 179, 185 & 206.

Commentaria in psalmos.

Quæ hæcenus seria & theologica, plura vero ejusdem ab Adria laudantur ad musas ætatiore spectantia.

Bucolica in plures eclogas distributa.

De adventu Caroli VIII regis Francorum Neapolim, ex qua regem Alphonsum expulit.

Ars poetica de ratione carmina cujusvis generis a metri condendi.

Epigrammata in Albinum regis Alphonsi poetam.

Elegia.

In juvenalem poetam commentaria.

In Persum Satyricorum principem commentarioli ad Joannem Thomam Montecannum regium adolescentem anno Dni mccccxi, cujus operis epistolam nuncupatoriam Sebastianus Bagolinus exscripsit in libro a se composito, & ms servato, cui titulus, Il Moncada: servatur autem Schifaldi opus ms Alcami, ut Mongitorius ex relatione sibi transmissa habuit, in cujus sine sic legitur: mccccxxii mensis Julii II Indiæ. v anno a natiuitate Dni Alcami hoc opus transcripsit Jacobus Adragna terra Alcami. Et Bagolini manu additum est, Schifaldum etiam elucubrasse Commentum in Horatium.

F. LUDOVICUS DE FERRARIA.

F. LUDOVICUS DE FERRARIA a patria sic & professione dictus, quem non solum ætate maturum, sed & jurisconsultum jam in seculo celebrem, & apud suos clarissimum, ordini nomen dedisse aiunt: a magistro ordinis Salvo Caserta procurator generalis in aula Romana institutus fuit anno mccccxxxii, quo munere functus est ad annum mccccxxxiv: tum enim Bartholomæus Comatius Salvi successor Ludovicum dimisit, & Barnabam Saffonum ei suffecit. Innuere tamen videtur Leander de eo agens fol. 153 b, eidem muneri postea restitutum a Joachimo Turriano, & in officio defunctum, sic enim habet: *Ludovicus Ferrariensis ille vir ingentis litteratura, qui agens ordinis Prædicatorum in Romana curia causas, vulgo dictus procurator, Viserbii interit anno Dni mccccxcvi, relinquens post se, Commentaria in Aristotelis ethicam.*

Ejusdem meminit Lusitanus addens multa alia scripsisse, sed a se non visa. Idem habent Razzius p. 309, Pius, Fernandez, Fontana in Teatro, Altamura ad 1497. Rovetta negotium hinc nobis fecerit. Duplicem enim distinguit, alterum de Valentia Ferrariensem dictum & conventus Bononiensis alumnus ad 1496, alterum Ferrariensem simpliciter nuncupatum ad 1505, utrumque procuratorem ordinis generalem, utrumque operis a Leandro laudati scriptorem. Sed delusum hinc constat, quod unicus nobis fuerit hujus nominis procurator generalis, unicum laudent scriptores ab eo utrobique testes adducti, Lusitanus, Pius, Fernandez, idem præterea opus utriusque ascriptum. Fateor & alia suo de Valentia Ferrariensi opera tribuere, hæc nempe

Commentaria in VIII Physicorum libros, & in librum de causis.

Tractatus theologicos de gratia, de incarnatione, & de sacramentis.

Bene est, igitur Ludovici a Leandro laudati ad 1496, proinde suus Ludovicus ad 1505, locatus, re ipsa nullus, cui alia a primo nulla concedit.

Non videtur omittendum quod de isto Ludovico de Ferraria Timotheus Perusinus narrat, illum scilicet Florentiam ab Alexandro VI missum ad Hieronymum Savonarolam, qui ei purpuram offerret, modo se non amplius prædicatorem polliceretur, quam dignitatem & conditionem vir Dei constanter repudiavit. Eo vero loci Timotheus Ludovicum sacri palatii magistrum appellat, quo munere forsitan functus fuerit non ex officio, sed ceu vices generis Pauli de Moneglia tum absentis, quem Fontana ait anno 1494 ab Alexandro VI inquisitorem generalem Genuam missum ob majoris momenti negotia.

Floruit circa hæc eadem tempora quidam ordinis Prædicatorum F. Ludovicus dictus, qui stipendio publico cathedram philosophiæ ordinariam in gymnasio Ferrariensi regebat. Cùm autem anno mccccxc senatus Venetus cathedram theologicam in via S. Thomæ in universitate Patavina erigendam duxisset, Ludovicum illum elegit, qui primus eam obtineret. Sic habet senatus consultum a Tomafino relatum gymnasio Patavini p. 281, cujus hæc tantum refero: *Vadit pars quod præstans D. magister Ludovicus ordinis Prædicatorum, qui in præsentiarum legit ordinariam philosophiæ in gymnasio Ferrariensi, conducatur ad legendum theologiam juxta doctrinam S. Thomæ cum eodemmet salario modis & conditionibus, cum quibus legit supradictus magister Gratia, quod quidem salarium est florentinorum lx in anno. Datum in nostro ducali palatio die vi novemb. indiæ ix mccccxc.* M. Gratia hic laudatus erat ord. Min. & cathedram regebat in via Scoti. Cujas verò fuerit iste Ludovicus primus cathedræ Thomisticæ Patavii erectæ moderator, non reperio, etsi enim a gymnasio Ferrariensi vocatus, non sequitur indidem fuisse. Decem annis hanc spartam ornavit ad annum md, quo datus ei successor. Id porro monendum visum est, ne idem putetur cum superius laudato ordinis procuratore generali, cùm utriusque munia diversa omnino fuerint, nec simul cohærentia. Si verò is est quem alterum Ferrariensem Rovetta indicare voluerit, hoc incommodi accidit, quod nulla ejus scripta prodantur, licet post tot annos regiminis scholæ, quædam non reliquisse difficile videatur.

F. HIERONYMUS ALBERTUCCIUS DE BORSELLIS.

F. HIERONYMUS ALBERTUCCIUS DE BORSELLIS Italus Bononiensis patria & professione, vir rarissimus inquit Leander fol. 146 a, & in prædicando disertissimus, sed & in historia maxime deliciarus, mortem obiit ex pleuritide anno mccccxcvii die xxv novemb. Ejus vitam idem Leander fusius scripsit, quæ Bononiæ apud suos ms servatur. Hæc sunt autem Hieronymi opera eodem Leandro recentente fol. 153 a:

1. *Annales ordinis Prædicatorum ingeniose & accurate compositi.*
2. *Chronicon seu epitome gestorum ab orbe condito ad ann. 1497.*
3. *Annales cœnobii Bononiensis ab instauratione vite regularis ad suam usque ætatem.*
4. *Tabula de generalibus magistris ordinis Prædicatorum.*
5. *Tabula altera de doctoribus asseverantibus beatissimam matrem originali peccato aliquando fuisse obnoxiam.*

TOM. I.

6. *Tabula de Viris Illustribus ordinis Prædicatorum.*

7. *Historia pontificum Romanorum a S. Petro ad Alexandrum VI. Sic Leander in Descrip. d'Italia p. 274, ubi addit & sequentia:*

8. *Chronicon seu descriptio plurium Italia civitatum.*

9. *Chronicon civitatis Bononiensis.*

10. *Sermones.*

Hæc ms Bononiæ servari testatur idem Leander, quem excipiunt Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1489, Rovetta ad 1494, Bumaldus in Minerval. Bonon.

F. GEORGIUS ORTER.

F. GEORGIUS ORTER natione Franco, patria Frickenhausenensis, professione prædicator & disciplina Lipsiensis, perspicacis vir ingenii, eloquio paratissimo. Hic ubi in studio coaluisset haultis philosophiæ fimbriis, ut erat natura religiosus ad divum S. Dominici ordinem in Lipze confugit, ubi cùm in scholasticis D. Thomæ partibus repetendo, & alia pleraque legendi non parum laboravisset, in vulgus declamando quam plurimos annos quam fidelissime absumpsit. At ubi in diversa ordinis negotia præcipuus mitteretur, frequentia sermonum, ut putabatur, morbo correptus interiit. Extant ejus non negligenda opuscula, quibus nomen suum nostris memorandum reliquit, de quibus subnexa feruntur

1. *In conceptionem Deipara Virginis libri tres.*
2. *Quadragesimale.*
3. *Sermones de tempore, per adventum & de Sanctis libri tres.*

Claruit autem anno Domini mccccxcvii. Sic totidem verbis legitur: *Scriptorum insignium, qui in celeberrimis Lipsiensi, Vittenbergensi, Francofordiana ad Oderam Academiis a fundatione ipsarum usque ad annum Christi 1515 floruerunt centuria ab auctore ejus temporis anonymo concinnata, nunc verò in lucem edita a Joachimo Joanne Madero Hannoverano, Helmestadii 1660 in 4, num. xxx.* Quibus placet addere, quæ de hoc auctore ejusque de conceptione opusculis narrat Alva Sol. Verit. Rad. 263 col. 1671. Inter alios, inquit, qui scripserunt contra Sebastianum Titium Brant J. C. Casareum & cathedraticum Lipsiensem, fuit quidam doctor ordinis Prædicatorum vocatus Georgius de Frickenhausen, cujus nulla memoria apud nomenclatores Dominicanos, vel ullum alium scriptorem ecclesiasticum, & certe immerito, quandoquidem tria opuscula ediderit diversa de conceptione contra piam sententiam, vestigia non sequens Wigandi & aliorum, sed scripsit sentate ac modeste satis pro sua opinione relinquendo scommata atque convicia. Istius opuscula duo (leg. tria) & tria (leg. duo) Sebastiani Brant cum tractatu Petri Aureoli Franciscani pro pia opinione recepti mutuo a P. Antonio Moreto S. J. Wratislavia compacta simul in 4, & impressa in florentissimo studio Lipsiensi die martis post festum S. Lucæ virginis A. D. 1489. Primusque titulus sic se habet:

Repetitio disputationis de immaculata conceptione gloriosa in florentissimo studio Lipsiensi &c. cum responsionibus & replicis, in qua fundatis juribus & theologis rationibus evidentissime ostenditur, quid dicta disputatio veritatis in se contineat cum bulla apostolica.

Occasio hujus disputationis primæ & reliquarum subsequentium fuit hæc. Pervenit ad Germaniam bulla Sixti IV, Grave nimis &c. silentium indicens de materia conceptionis. Sebastianus

Tccc ij

31c. XV. » Brant propter illius declarationem fecit in studio
» Lipsiensi disputationem brevissimam de immacu-
» lata conceptione, cujus principium: *Cum ista*
» *altercatio &c.*

I opus. F. Georgii.
» relatus Georgius de Frickenhausen cum repeti-
» tione quæ incipit: *Tota disputatio istius Dni docto-*
» *ris sub iis comprehenditur articulis. I articulus est*
» *in quo D. doctor, qui presentem materiam iuri-*
» *dice se determinasse asserit, nititur ostendere,*
» *quod salvum sit unicuique tenere quam velit*
» *partem, & quod sub pena excommunicationis la-*
» *te sententia una pars aliam tanquam hæresim*
» *condemnare non debeat & probat hoc ex aucto-*
» *ritate bulle Sixti IV &c.*

» Conatur igitur ostendere F. Georgius dictus
» etiam post expeditam bullam non esse salvum
» unicuique tenere quam velit partem, quia dicere
» Virginem esse conceptam sine peccato originali
» est hæresis formaliter & intrinsece, & tamen
» Sixtus solum declaravit sustinentes prædictam
» sententiam non esse hæreticos formaliter. Hæc
» enim duo bene stant simul, ut patet in exemplo
» Joachimi abbatis, qui sustinuit hæreses, & tamen
» non fuit hæreticus.

» Concludit verò opusculum suum sic: *Et ideo*
» *dicit S. Bonaventura ubi supra, quod magis con-*
» *gruit pietati fidei dicere B. Virginem esse in pecca-*
» *to conceptam. Unde apparet quod plures sub appa-*
» *rentia pietatis plura volunt excusare, cum tamen*
» *magis censenda sit impietas quam pietas &c.*

» Opusculum it contra doctorem Brant proposuit
» sic: *In primis quidem dicit idem dominus doctor*
» *&c. & statim incipit F. Georgius ostendendo sum-*
» *mam in Ecclesia D. Thomæ doctrinæ auctoritatem*
» *summorum pontificum bullis & diplomatibus con-*
» *firmatam. Prosequitur ostendendo ei favere scrip-*
» *turam sacram & sanctos Patres, qui fusius refert*
» *Alva, & egregia ejus verba fatetur & laudat. Fi-*
» *nis opusculi: Non video quomodo absque errore,*
» *(qui inde sequi posset) & temeritate, homo doc-*
» *tus valeat ab eorum concordia sententia recedere id*
» *est sanctorum Patrum. Fateor tamen quod simplices,*
» *qui ignorant scripturas & sententias sanctorum*
» *doctorum licite possint contrarium opinari, & credo*
» *quod propter istos Sixtus dederit bullam. Quod*
» *autem papa & cardinales hanc opinionem contra*
» *dicta sanctorum sustinent, & cur non obvient erro-*
» *ribus, non est mei discutere, absit ut os meum in*
» *cælum ponam. Scio multa oportere in Ecclesia Dei*
» *tolerare papam & eorum sacerrimum dominorum*
» *cardinalium, quæ si in iudicium ducerentur, veni-*
» *rent maxima animadversione plebenda. Non tamen*
» *ideo approbantur quia tolerantur, ut dicit B. Au-*
» *gustinus ad Vincentium Donatistam & in cap. I, XXI*
» *q. VII.*

Opusculum it scriptum tamen ante præcedens
» I, cum in eo citetur, sic refert Alva:

» Nescio an Sebastianus Brant, vel aliquis Fra-
» ter Minor ediderit opusculum jam a nobis typis
» mandatum in antiquis Monumentis immaculatæ
» conceptionis sub hoc titulo: *Clypeus contra jacu-*
» *la adversus sacram & immaculatam Virginis Ma-*
» *ria conceptionem volitantia per modum trium ser-*
» *monium cum quadam questione theologica ac dispu-*
» *tatione iuridica in scholis jurisarum alma univer-*
» *sitatis Lipsiensis facta sub anno D. I. 1489, cujus*
» *initium Tota pulchra es &c.* Contra hunc surre-
» xit P. Frickenhausen cum III opusculo sub hoc
» titulo: *Repetitio fabulosa narrationis, quæ aliis*
» *ab auctore suo attribuitur, Clypeus contra jacula*
» *&c. comportata per P. Georgium de Frickenhau-*
» *sen ordinis Prædicatorum sacre theologia professo-*
» *rum, in qua repetitione evidentissime ostenditur,*

quid præfatus Clypeus ac dicta disputationis invali-
» *da determinatio, & sophistica corroboratio in se con-*
» *tineant veritatis.*

I articulus continet quandam fabulosam narra-
» tionem, quæ sancti doctores & orthodoxa fidei fun-
» datissimi restauratores turpissime debonestantur.

II articulus continet quandam ruinofam instan-
» tiationem, quæ execrabiles errores, ac ecclesiasticæ
» fidei impudentissimi subversores luculentissime explo-
» rantur (sic) forre, exploduntur.

III A. continet quandam infructuosam evasio-
» nem, quæ scripturarum veri expositores, ac regu-
» lata fidei imitatores incautissime postergantur.

In I nititur probare concordem SS. omnium
» PP. sententiam favere D. Thomæ.

In II negat librum S. Dominici de corpore Chri-
» sti contra Albigenses. Negat tractatulum Richar-
» di a S. Victore pro immaculata conceptione. Af-
» firmat auctoritatem Holkot ei objectam fuisse
» falsificatam.

Denique (de III) concludit suum opusculum
» proponendo qualiter omnes fideles debent acqvie-
» scere interpretationi sacre scripturæ factæ per
» doctores, quorum vita & doctrina est per Ecclē-
» siam approbata.

Hæc Alva & multo plura, quæ historicè tantum
» velim lector accipiat a me relata, & ut qualem-
» cumque hujus auctoris a nostris hæctenus omisi dem-
» notitiam, cum & rei literariæ interfit alias acta
» rescire: cæterum quantum ad quæstionem juris hæc
» omnia dicta sint tum summa constitutionum apo-
» stolicarum veneratione.

In catal. codd. mss. Bibl. Lipsien. seu Paulinæ
» apud Fellerum p. 211 recensentur n. 32 *Tractatus*
» *pro immaculata conceptione Virginis ad triplicatio-*
» *nem Georgii Frickenhusii. Duplex. Tum Apologia*
» *adversus invectionem & injuriosam triplicationem a*
» *quodam Jurista studii Lipsiensis super scriptum Geor-*
» *gii Frickenhusen SS. theologia professoris editum.*

F. GEORGIUS ANTONIUS VESPUCCIUS.

F. GEORGIUS ANTONIUS VESPUCCIUS
» Etruscus conventus S. Marci Florentiæ alumnus
» Græce in paucis peritus, a Savonarola de quo mox
» priusquam in carcerem detruderetur, & dum liber
» sodales suos regeret, mandatam acceperat, ut Latine redderet

Sexti philosophi monumenta Græca, quæ in bi-
» bliotheca dicti conventus servabantur, in quibus
» universæ doctrinæ humanitatis inventæ contineri fe-
» rebantur. Sic habet Picus Mirandulanus in vita Sa-
» vonarolæ cap. 2.

Vespucius non obtemperasse difficile mihi per-
» suadeo, sed si quid egerit, ms mansisse nec prælo
» commissum certius est.

B. M. HIERONYMUS SAVONAROLA.

B. M. HIERONYMUS SAVONAROLA, sic
» Benim laudatur in imaginibus Romæ in ære in-
» sculptis, & ibidem anno MDC venalibus, & merito
» quidem, cum hunc saltem ei titulum pepererint,
» tum vita inculpate & integerrime ad ultimum us-
» que spiritum acta, tum zelus quo pro domo Dei
» exarsit, & quo ferventissimis concionibus pietatem
» Christianam auditoribus instillare & ad amorem
» Dei omniumque virtutum praxim accendere stu-
» dit. Revera ingratus populus Florentinus tot præ-
» clara egregii viri in se merita pessime compensavit,
» eum tandem in crucem agendo, & corpus ejus
» flammis tradendo: at tantum abest ut hoc igno-
» miniosæ mortis genus quid ejus famæ labis in-

Ascetica.

1. *Tractatus de simplicitate vite christiana in li-*
» *bro quinque distributus, & ab auctore Latine*
» *scriptus contra moribus impiorum & obretatorum,*
» *firmandisque in pietate discipulorum animis & fide-*
» *lium, quibus illum nuncupat, uti narrat ipse Hier-*
» *onymus in præfixa operi epistola. Opus eruditum*
» *& pium, quo morum & fidei dogmata dilucide*
» *nervoseque constituit. Incipit: Sentite de Domino*
» *in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum*
» *&c.* Prodiit hic tractatus primum Florentiæ 1496
» in 4.

Tum Parisiis typis Ascensianis 1511 in 8. Colonia
» Agrippinæ, Henrici Mameranni 1550 in 16. Postea
» curante viro eruditissimo Joanne Balefens Lugdu-
» ni Batavorum, Joan. Maire 1633 in 12. Denique
» studio sodalis Stephani Meney Gratianopoli 1667
» in 12.

Eundem tractatum Etruscæ reddidit Hieronymus
» Benivenius vivo adhuc Savonarola, ut Latine ne-
» scientibus quibus inscripserat, prodesset etiam di-
» scipulis. Prodiit in lucem Florentiæ, Laurentii Mor-
» giani 1496 in 4. Rursus ibidem, Hæredum Phi-
» lippi Junctæ 1529 in 4. Tum & Venetiis 1547 in 8.
» Gallice reddidit vir sincere pius Philippus Chahus
» S. I. & edidit Parisiis, Sebastiani Mabre-Cramoisy
» 1672 in 12.

2. *Triumphus Crucis.* Opus accuratum, & ab
» omnibus eruditis probatum, quod eo maxime con-
» silio Hieronymus edendum suscepit, ut palam om-
» nibus faceret, quo esset in catholicam fidem & se-
» dem apostolicam affectus animo, atque ut ab ad-
» versariis sibi inique objectam schismatis & hæreseos
» dilueret, convelleretque suspicionem atque calum-
» niam. Incipit: *Gloriosum Crucis triumphum con-*
» *tra hujus seculi sapientes garrulosque sophistas &c.*
» Dividitur in libros quatuor, quorum primo Dei
» altruit existentiam, naturam, & providentiam, ho-
» minisque probat immortalitatem & finem. Altero
» fidei christianæ veritatem & rationem variis exhi-
» bet argumentis. Tertio fidei christianæ mysteria
» præcipua nihil a ratione vel possibilitate probat hæ-
» bere alienum. Quarto veram esse Christi religio-
» nem excussis philosophorum, astrologorum, ido-
» lolarum, Judæorum, Mahumetis, & hæretico-
» rum deliramentis. Hoc opus scripsit Latine Hiero-
» nymus, cum hæreticum eum adversarii dicerent,
» typisque commisit Florentiæ 1497 in 4.

Prodiit iterum ibidem 1524 in 4. Postea Parisiis,
» typis Ascensii 1524 in 8. Tum & Basileæ, Henric-
» Petri 1540 in fol. Accuratus exinde studio Joannis
» Balefens laudati, Lugduni Batav. Joan. Maire
» 1633 in 12. Exinde Romæ ex legato cardinalis S. Onu-
» frii Antonii Barberini Urbani VIII fratris germani typis
» Propagandæ, absque anno in 12. Denique Grati-
» anopoli 1666 in 12 curis jam laudati sodalis Stepha-
» ni Meney.

At cum hujus operis desiderio plurimi teneren-
» tur Hieronymo addicti, Latineque linguæ qua
» scriptum expertes: eorum & votis paruit Hierony-
» mus, Etruscæque reddidit, non quidem ut præfixa
» lectorem monet epistola, de verbo ad verbum, nec
» sententia sententiam, sed sensum & materiam per
» capita singula reddens, & ut lectori commodum
» fore putavit & opportunius, aliqua minuens & ad-
» dens: quod consulto se fecisse dicit, ne male tan-
» dem ab alio redderetur imperito vel malevolo,
» typisque tum edi curavit Florentiæ 1497 in 4, cui
» editioni præfixum a Dominico Benivenio patritio
» Florentino theologo & canonico S. Laurentii in
» eadem urbe viro præstantissimo præmium in auc-
» toris laudem & defensionem. Quæ versio iterum
» prodiit Venetiis, Bernardini de Bindoni 1531 in 8;

superferit, quin illustravit potius, adeo ut non solum
» quæ vivens bonis omnibus acceptus edidit opera,
» sed & quæ ultimis vitæ diebus in carcere & inter
» carnicum manus meditatus est & scripsit aut tan-
» tum elocutus est, summa diligentia collecta sint,
» piorumque manibus etiamnum versentur, & tum
» non penitendo gustu & fructu legantur. Joannes
» Franciscus Picus Mirandulæ dominus & Concordiæ
» comes, princeps ea ætate eruditione & pietate
» clarissimus, Hieronymo perquam familiaris, &
» summa animorum confessione devinctus, eo adhuc
» vivente, sed tum ab adversariis inique oppugnato,
» apologiam ejus scripserat, & Florentiæ apud Lau-
» rentium de Morgianis anno 1497 in 4 typis edide-
» rat, eo verò mortuo vitam ejusdem apprime & ex
» usu quotidiano sibi cognitam scripsit, & e Miran-
» dula edidit anno 1530, quo in utroque opere om-
» nia Hieronymo ab æmulis objecta sapientissime di-
» luit. Utrumque notis uberioribus illustratum, &
» additionibus ex æqualium qui omnium testes fue-
» rant in hac tragœdia actorum seu nostrorum, seu
» præstantissimorum ordinis Franciscani doctorum in
» defensionem Hieronymi opusculis auctam iterum edi-
» dit R. P. Jacobus Quetif hujus bibliothecæ præ-
» cipiuis auctor, & Parisiis e prælo Ludovici Bilaine
» anno 1674 in lucem emisit tomis duobus in 12,
» quos proinde adeat lector singula Hieronymi acta
» fusius sciendi avidus, cum in istis longius evagandi
» non permittat hujus operis ratio. Illud solum mo-
» neo, anatomiam ut ita dicam, illic visurum lecto-
» rem confessionis Hieronymi ab adversariis illi sup-
» positæ, & anno 1498 statim ab ejus morte Floren-
» tiæ editæ, sed ita imprudenter fabricatæ, ut
» etiam si vera essent omnia in ea narrata, ex ea ta-
» men nullum exculpi possit crimen iudicio seu civi-
» li seu ecclesiastico morte dignum. Puerilia in ea
» sunt multa, stulta quoque plura, quæ hominem
» elleboro potius curandum exhibent, quam suppli-
» cio afficiendum. Unde illa confessio ceu ab æmulis
» conficta semper habita est, at quæ ab homine gra-
» vi, sui semper compote, & ad ultimum usque vitæ
» halitum nonnisi solida, pia, Dei & Christi amorem
» spirantia scribente aut dicente nunquam prodire
» potuit. Ceu hæreticum Hieronymum sic vage dam-
» narunt iudices Florentini, sed nullam ab eo, quod
» tamen debuerant, si vera esset accusatio, ullius hæ-
» reseos vel articuli erronei revocationem exegerunt,
» imo sacramentis penitentiae & Eucharistiæ quæ cum
» magna humilitate, nec minori devotione excepit,
» ut imbueretur permiserunt, quibus & Alexander
» VI indulgentiarum plenariam addidit. Unde justis re-
» rum æstimatores Hieronymi mortem non ob hæ-
» resim, quod se prophetam falso jactavit, sed solius
» politicæ ratione illi inflictam censent. Nimirum im-
» mutandæ reipublicæ Florentinæ, quam sartam tec-
» tam, & ad Venetæ formam stabilendam confer-
» vare & in dies perficere satagebat Hieronymus,
» quibusdam consilium erat, in ea dominandi cupi-
» dis, quibus ille cum obstitere de medio tollendus
» fuit. Quantum ad vitæ chronologiam natus is est
» nobili loco Ferrariæ XXI septembris anni MCCCCLII,
» apud parentes a pueritia christiane & liberaliter
» educatus: iisdem jam ætate maturus ætatis jam
» annorum XXI, pie delusus Bononiam se contulit,
» & vestem ordinis induit die x xv aprilis anni
» MCCCCLXXV, tandem post exactos in continuo præ-
» dicationis munere omnes vitæ suæ annos in crucem
» actus est die XXI maii anni MCCCXCVIII ætatis
» XLVI inchoato non completo. Qualis & quantus
» fuerit docent ejus scripta, pietatem, eruditionem,
» amorem Dei, studium salutis animarum flagrantissi-
» mum, vitæ regularis ferventioris affectum spirantia
» omnia. Hæc ex tomo altero ejus vitæ a R. P. Jaco-
» bo Quetif laudato editæ hic dantur in quatuor
» classes ut ibidem distincta.

ac iterum 1547 in 8. Notandum libri quarti editionis Latinæ caput septimum suo loco avulsam in-vectum fuisse a Theodoro Bibliandro in collectionem suam operum adversus Machumeticam insaniam parte altera editionis in fol. Basileæ 1543 & 1550 sub hoc titulo: *Commentatiuncula Savonarola Machumeticam sectam omni ratione cavere ostendens.*

3. *Dialogus spiritus & anime interlocutorum*, cui titulus: *Solatio itineris mei*. Incipit: *Cogitant me a facie oculorum Dei projecto &c.* quem libris septem distinxit, quorum primo de Deo, altero de fidei veritate tractat. Tertio Messiam Ebraeis venisse probat. Quarto fidem adversus philosophos astruit christianam. Quinto rationes ejus probabiles affert. Sexto vitam fore futuram. Septimo denique viam qua ad illam itur ostendit. Primus et tenebris eruit & edidit Paulus Franchus Parthenopæus Genuæ typis Antonii Belloni Taurinensis 1536 in 8 par. pp. 60 Gothico caractere: nuncupavitque Franchus Marco Cataneo antistiti Rhodiensi & proarchiepiscopo Genuensis epistola eleganti, qua Hieronymi sanctitatem atque doctrinam mire commendat, ac illius mortem maximo fuisse dicit Ecclesiæ dispendio procuratam. Prodiit rursus Venetiis eodem anno 1536 apud Bernardinum Stagninum in 24, tum agente laudato Joanne Balefens Lugduni Batav. Joan. Maire 1633 in 12. Tandem & Gratianopoli 1668 in 12, curis laudati Stephani Meney.

Fuit & Etrusce redditus & impressus Venetiis 1547 in 8.

4. *Dialogus alter rationis & sensus interlocutorum*, cui titulus idem: *Solatio itineris mei*. Tres duntaxat libros complectitur, quod imperfectus, nec ab auctore completus, quorum primus agit de Deo & incipit: *Fili mi attende sapientiam*. Alter de veritate fidei christianæ, & incipit *Fili mi si sapientiam invocaveris*. Tertius contra Ebraeos agit, incipitque: *Fili mi sicut Moyses*. Prodiit Venetiis in officina S. Bernardini 1537 in 16. Nec ejus alia a me visa hætenus editio vel interpretatio.

5. *Expositio orationis Dominica quadruplex*, sive in eam Lectio, Meditatio, Oratio, & Contemplatio. Incipit: *Religio est virtus &c.* ab eo scripta Latine instante Philippo Valorio & edita Florentiæ absque anno. Tum Parisiis, typis Afcensii 1517 in 12. Postea Venetiis 1537 in 16. Lugduni Batav. curante Joanne Balefens laudato typis Joan. Maire 1633 in 12. Denique instante Stephano Meney Gratianopoli apud R. Philippe 1669 in 12.

Fuit & Etrusce reddita vivo adhuc auctore ab uno ex ejus discipulis, & edita Florentiæ absque anno. Deinde & Venetiis 1547 in 8. Gallice vertit laudatus supra Philippus Chahut S. I. & edidit cum supra laudata versione librorum de simplicitate.

Altera etiam ejusdem orationis Dominica expositio cum aliis Hieronymi tractatibus edita est Parisiis apud Ambrosium Girault 1538 in 16. Incipit: *Cum oraveris, non eris quemadmodum hypocrita &c.* *Hæc oratio omnes orationis species &c.* Subjectis ad singulas petitiones orationibus singulis: ac perbrevis etiam alia expositio sive oratio sub compendio septem orationis Dominica petitiones complectens. Incipit: *Omnipotens sempiternus Deus, qui te &c.* Sub nomine Hieronymi edidit laudatus Stephanus Meney Gratianopoli typis R. Philippe 1669 in 12. Sed an Hieronymi nostri partus ille legitimus, cum nec stylus aperte probet, nec alia vetustior editio à me visa sit, quam Parisiensis anni 1538, nec auctor alius fide dignus illi ascribat, hæreo, nec autem Hieronymo certo asserere.

6. *Expositio sopra la oratione della Vergine gloriosa, Ave Maria*. Hanc Etrusca lingua scrip-

sit ad instantiam piarum quarundam Sororum Ferrariæ agentium. Incipit: *Ave Maria gratia plena. Questa devotissima & angelica salutatione &c.* Prodiit primum Florentiæ in 4 absque anno. Deinde Venetiis ad insigne S. Bernardini 1538 in 8, tum eadem forma ibidem ad insigne Spei 1547.

7. *Trattato dell' humilità*. Incipit: *Grande & intolerabile presunzione mi pare &c.* Scripta in instantiam cujusdam ejus spiritualis in Christo filix, quod in præmio prioris editionis, nam non nihil in posterioribus editionibus adulteratum fuit, licet animadvertere. Prodiit vivo tum auctore Florentiæ in 4 absque anno. Postea Venetiis ad signum S. Bernardini 1538 in 8. Ibidem eadem forma 1547. Parisiis apud viduam Claudii de Monstreuil 1617 in 12. Latine redditum non vidi hætenus hoc opusculum certe nec inutile nec injucundum.

8. *Trattato dell' amore di Gesù Christo*. Opella utilissima septem capitibus distincta, primo neminem nisi per Christum salvari posse ostendit. Altero Christum amare suavissimum. Tertio amantem grande manere præmium. Quarto quo comparandus hic amor modo. Quinto quo & jam adeptus retineatur. Sexto quanta sequatur non amantem pœna. Ultimo tandem incentivas addit ad Christi amorem excitandum novem circiter contemplationes. Incipit: *Manete in dilectione mea*. Joan. 15. *Il nostro Salvatore Christo Giesu essendo alla morte &c.* Prodiit vivo Hieronymo instantibus ejus discipulis, in quorum gratiam scripserat, Florentiæ a S. Maria maggiore 1496 in 4. Tum ibidem apud hæred. Philippi Junctæ 1529 in 4. Venetiis ad signum S. Bernardini 1538 in 8. Postea ibidem ad insigne Spei 1547 in 8. Demum & Parisiis, apud viduam Caroli de Monstreuil 1617 in 12. Latine redditum hætenus non vidi.

9. *Trattato della vita vedovile*. Scripsit piarum nonnullarum viduarum excitatus precibus, & tribus distinxit libris. Primo proposito Annæ prophetissæ Phanelis filix exemplo, quæ & qualis vere vidua dicenda capitibus tribus ostendit. Altero totidem capitibus qualis illa solitudine, jejunio, vel oratione sit, & esse debeat. Tertio demum totidem adhuc capitibus qualis ad proximum esse debeat exemplo, lingua, & prudentia. Incipit præmium: *Avenga che mi senta insufficiente*. Tractatus verò sic: *In quel tempo che nacque Christo, era una vedova &c.* Prodiit cum superiori Florentiæ 1496 in 4 eleganti caractere. Postea Venetiis 1537, & 1547 in 8 cum superiori. Tum & Parisiis ut supra.

10. *Trattato dell' oratione*. Incipit: *Populus hic labii me honorat. Avenga che fa noto e manifesto a ciascuno &c.* Hac opella probat & laicis & clericis omnibus mentalem omnino necesseque colendam esse orationem. Prodiit Florentiæ typis Antonii Miscomini 1495 in 4. Postea cum superioribus Venetiis 1538 & 1547 in 8. Tandem Parisiis 1517 in 12 ut supra. Nondum Latine redditum vidi.

11. *Altro trattato dell' oratione*. Tribus distinctus partibus. Prima probat orationis necessitatem, altera diuturnitatem, tertia modum & fructus. Incipit: *Oportet semper orare*. Luc. xviii. *Avenga che la providentia di Dio sia ineffabile &c.* Typis prodiit cum superioribus Florentiæ in 4. Similiter cum iisdem Venetiis in 8.

12. *Dieci regole convenienti da orare nel tempo della tribulatione*. Prodiit cum superioribus Florentiæ in 4, & in 8 Venetiis. Princ. *Queste son dieci regole.*

13. *Regole del ben vivere christiano a i suoi discipoli*. Princ. *Sopra ogni cosa amate Dio &c.* Prodiit cum superioribus Florentiæ in 4, & in 8 Venetiis.

14. *Regole del viver Christianamente*. Has scripsit in carcere anno 1498 ad instantiam regastularii & Desmophilacis qui curam ejus agebat. Pr. *Tutto il ben vivere Christiano procede dalla gratia &c.* Prodiit statim a morte auctoris Florentiæ 1498 in 4.

15. *Operetta molto divota sopra i dieci comandamenti*. Ad instantiam abbatissæ & sanctimonialium, quæ Florentiæ Murata dicebantur, scripta eisque ab auctore nuncupata. Pr. *La carità di Christo mi stringe dilectissime mie &c.* Prodiit typis Florentiæ 1495 in 4. Tum ibidem 1508 in 4. Postea Venetiis cum superioribus 1537, 1538 & 1547 in 8.

16. *Trattato de' misteri della messa*. Pr. *La prima cosa maravigliosa, che si truova nel sacramento dell' altare &c.* Prodiit Florentiæ & Venetiis cum superioribus, & Parisiis apud viduam de Monstreuil laudatam 1617 in 12.

17. *Epistola della frequente comunione*. Ad mulierem quamdam Bononiensem. Pr. *Dilectissima, voi dimandate ch'io v'informi &c.* Prodiit Florentiæ 1496 in 4, & Venetiis 1547 in 8.

18. *Trattatus de vita spiritualis perfectione ad septem illius gradus a S. Bonaventura distinctos*. Scripsit auctor anno 1497 ad instantiam Agamemnonis Marfocotti de Calvi equitis & patris Bononienis. Pr. *Graduum doctissimi ac religiosissimi viri sancti Bonaventura &c.* Prodiit Florentiæ 1497 in 4, tum & Venetiis 1537 in 16. Postea Philippus Cionius civis & notarius Florentinus ad instantiam sanctimonialium S. Lucie dictarum Florentiæ ordinis S. Dominici reddidit Etrusce, sicque typis prodiit Venetiis 1538 & 1547 in 8.

19. *Trattatus de mysterio crucis, & officium ejusdem*. Prodiit Venetiis 1537 in 16. Postea Italice versus ibidem 1547 in 8. Princ. *La sapientia e scuto delli Christiani è la croce di Christo &c.*

20. *De beneficiis Christi in christianos collatis per Crucis mysterium & signaculum*. Princ. *Sacra scriptura &c.* Gallice redditus prodiit Parisiis Joannis Mirauri 1610 in 24.

21. *Alcune lettere a Frati suoi di San Marco, e regola del ben vivere*. Harum una scripta e Bononia 1492. Incipit: *Fra Girolamo servo di Giesu Christo, Alli suoi diletti figliuoli &c.* Prodiierunt in 4 absque anno & loco sed haud dubie primum Florentiæ. Postea Venetiis 1538 & 1547 in 8.

22. *Epistola al padre suo Nicolo scritta nel 25 d'Aprile 1476, quando riceve l'habito dell'ordine*. Princ. *Io non dubito punto, che vi duole &c.* Prodiit Venetiis 1547 præfixa concionibus ejus in Job habitis anno 1494.

23. *A Madalena contessa della Mirandola, sorella del conte Gh. Pico, della perfezzione del stato religioso*. Ea nimirum in monasterium sanctæ Claræ se recipere, & religiosum statum amplecti profiterique meditabatur, quæ occasio fuit, ut hanc ei epistolam Hieronymus scriberet. Prodiit tum Florentiæ 1495 in 4, & iterum 1508 in 4, tum & Venetiis 1538 & 1547 in 8. Princ. *Havendo inteso dilectissima in Christo Giesu.*

24. *Sette regole utilissime a tutti religiosi*. Princ. *Il principal studio del religioso &c.* Prodiit primum Florentiæ in 4 absque anno, tum Venetiis 1538 & 1547 in 8. Venetiis etiam Latine 1537 in 16.

25. *Regole del discreto & ordinato modo di viver nella religione*. Exhortatio est ad sodales suos S. Marci habita die xiv septemb. mccccxcv i. Princ. *La sollicitudine circa la sanità del corpo &c.* Prodiit tum in 4 absque loco & anno, sed haud dubie Florentiæ. Tum Venetiis 1538 & 1547 in 8.

26. *Della perfezzione & delle tentationi*. Epistola est ad sodales suos S. Dominici de Fefulis. Prodiit tum in 4 haud dubie Florentiæ. Tum Venetiis

1538 & 1547 in 8. Princ. *La fede è aprovata & si se cognosce nella adversità.*

27. *Del modo di resistere alle tentationi & di pervenire alla perfezzione*. Epistola est ad sodales suos congregationis S. Marci universos, scripta vigilia assumptionis B. V. anno 1497. Pr. *Havendo conosciuto per le presenti persecutioni &c.* Prodiit tum in 4 haud dubie Florentiæ. Postea Venetiis 1537, 1538, & 1547, in 8.

28. *Del discreto & conveniente modo di far oratione*. Epistola est etiam ad sodales suos. Princ. *Havendo io sollicitudine dilectissimi non solo della salute*. Prodiit tum in 4 ut superiores: postea Venetiis 1538 & 1547 in 8.

29. *Del adoperarsi in charità secondo la divina disposizione*. Epistola est ad sodales suos S. Marci. Pr. *Dilectissimi in Christo Frati. Benche con lettere non vi habbia già gran tempo salutari &c.* Prodiit tum in 4 ut superiores: postea Venetiis 1538 & 1547 in 8.

30. *Della lezione spirituale*. Epistola est ad sodales tertii ordinis S. Dominici de sancta Lena Florentiæ dictas. Pr. *Dilectissime in Christo. Essendo mi esposto dal vostro padre confessore &c.* Prodiit tum in 4 ut superiores: postea Venetiis 1538 & 1547 in 8.

31. *Della peste spirituale*. Epistola est ad sodales suos S. Marci scripta die xv julii mccccxcv i i. Pr. *Benche non si debbino sprezzare i remedii corporali contro la peste &c.* Edita tum Florentiæ in 4, postea Venetiis 1537, 1538 & 1547 in 8.

32. *Della morte che si deve sprezzare & non temer o fuggir*. Epistola est ad F. Petrum Paulum de Beccuto congregationis suæ S. Marci presbyterum & sodalem, data Florentiæ tempore epidemia die viii augusti mccccxcv i i. Pr. *Diletto padre mio. Io vorrei fare ogni cosa, perche i padri scampassino da questa &c.* Edita tum in 4 ut superiores, postea Venetiis 1538 & 1547 in 8.

33. *Oratio ad Deum devotissima rhythmica: sive Psalmus Diligam te Domine &c.* Latine centonis in modum rhythmi ex variis sacræ scripturæ, piisque aliis & affectu plenis vocibus concinnatus. Prodiit Venetiis 1537 in 16.

34. *Expositio in psalmum 7 Qui regis Israel intende*. Latine scripta ad sodalem suum N. Pr. *Quia te Domine cognoscimus*. Edita Murinæ, Dominici Roncaccioli in 4. Postea cum sequentibus, sed in his editionibus desunt quæ in prima habentur, epistola nuncupatoria ad F. N. Pr. *F. Hieronymus F. N. consero suo salutem. Salvete te Dominus Jesus &c.* & Expositio tituli psalmi hujus 79, quæ incipit *Natura que a Deo in suo opere semper dirigitur &c.* Prodiit etiam Italice vivo auctore Florentiæ a S. Maria maggiore 1496 in 4. Quæ editio Romæ extat in Imperiali. Prodiit rursus Italice Venetiis 1548 in 8.

35. *Expositio in psalmum 50 Miserere mei Deus*. Scripsit auctor Latine in vinculis & morti proximus. Pr. *Infelix ego omnium auxilio destitutus. Sæpissime typis prodiit, etiam Italice reddita hoc titulo: Exposizione sopra el salmo 50 Miserere mei Deus, quando era in prigione nel mese di maggio 1498 tradotta di Latino in volgare ad istanza di certe devote donne in 4.* Absit locus editionis, sed Cinellus apud quem extabat, censet Florentiæ prodiisse. Vide *Bibl. volante, Scanzia V p. 57.*

36. *Expositio in psalmum 30 In te Domine speravi*. Scripsit auctor in carcere & nequivit absolvere morte præoccupatus, & ad versiculum tantum perduxit, *Esto mihi in Deum protectorem*. Typis sæpissime prodiit, Italice etiam versa. Pr. *Tristitia obsedit me.*

Hæ tres in psalmos expositiones Latine una pro-

Sic. XV. dicunt Venetiis, Cæsaris *Arrivabeni* 1517 in 8. Tum Parisiis, Ascensii 1517 in 8. Postea cum Triumpho crucis Basileæ, Joannis Oporini 1540 in fol. Etrusce vero versæ Venetiis ad insigne spei 1548 in 8.

37. *Oratio quam Hieronymus morti jam additus habuit ad sacrum Christi corpus die XXI maii mccccxcviii ad communionem accedens.* Pr. *Signore io so che tu sei quel vero Dio creatore del mondo &c.* Prodiit tum typis irr 4.

38. *Arte del ben morir.* A quibusdam numeratur, ut singularis Hieronymi tractatus, sed falluntur, nihil enim aliud est quam concio ejus ordine xxviii tomi tertii concionum, quam habuit secunda die novembris mccccxcvi Florentiæ, tum separatim cusa in 4, & tractatus etiam titulo edita.

Epistolas omnes in hac prima classe recensitas edidit Italice & Latine vel a se vel ab aliis versas Jacobus Quetif vitæ Hieronymi T. II quasdam, alias T. III.

CLASSIS ALTERA.

Parænetica & prophetica.

Tomus primus concionum xxx, quas per annum habuit Hieronymus festiis dominicisque diebus ad S. Mariæ del Fiore templum Florentiæ, a die vi mensis januarii & Epiphaniæ Domini anni exeuntis stylo Florentino mccccxciv, ineuntis vero stylo Romano mccccxcv, ad diem usque xxv octobris ejusdem anni in Psalmos, Joël, Job, & Evangelia &c. quarum prima incipit *Exaudi Deus orationem meam.* Editus primum sub Hieronymi tempora Florentiæ in fol. nitido & eleganti caractere.

Dein Venetiis, Lazari de Soardis 1517 in 4.

Rursus ibidem, Cæsaris *Arrivabeni* qui superiorem accusat editionem ut minus accuratam, 1520 in 4. Tum ibid. Bernardini Bindoni 1539 in 8. Ibid. Joannis Antonii Volpini 1539 in 8. Ibid. Bernardini de Viano 1543 in 8.

Fuerunt hæc conciones a Laurentio de' Violi notario Florentino veloci calamo ex ore Hieronymi pronunciantis exceptæ, & a sodali Luca Bettini Florentino prælo paratæ.

Hujus voluminis concio tertia die xiiii januar. five in octava epiphaniæ habita mccccxcv in illud, *Ecce gladius Domini super terram cito & velociter*, quæ incipit, *La intentione nostra questa mattina &c.* qua de renovatione Ecclesiæ pluribus agit, Indice Romano vetatur.

Tomus II concionum xlviij per quadragesimam integram anni biflextilis stylo Florentino mccccxcv, stylo vero Romano mccccxcvi diebus singulis habitaram in prophetas Amos & Zachariam &c. a die cinerum xvij febr. ad Dominicam Quasimodo x april. quarum prima incipit, *Dixi custodiam vias meas &c.* Pf. 52. *Volendo omnipotente Dio dilectissimi.* Prodiit hoc titulo: *Prediche raccolte per Ser Lorenzo Violi da la viva voce del R. P. Frate Hieronymo da Ferrara giorno per giorno mentre che predicava il primo di di quaresima a di xvij di febraio mccccxcv.* Finis: *Impresso nella cipta di Firenze ad instantia di Ser Lorenzo Vinoli l'anno 1496 a di octo di febraio*, fol. signat. 4 foll. A & Aa ad II typis limpidiſſimis. Extat hæc editio Florentiæ in S. Mar. Novel. & Paris. in Regia D. 563.

Tum & Venetiis, Laz. de Soardis 1514 in 4.

Ibid. *Arrivabeni* priorem de Soardis accusantem 1519 in 4.

Ibid. Octav. Scoti 1539 in 8, & Venturini Rosfinelli 1543 in 8.

Hujus tomi relata est in indicem Romanum expurganda concio xii cujus Pr. Amos. 4. v. 1: *Audite verbum hoc vacca pinguis, qua estis in monte Samaria. L'universo mondo &c.* qua Romanæ cor-

ruptelas aulæ, & ecclesiasticorum sordes acriter arguit.

Tomus III concionum xxxix in librum Ruth & Michæam &c. quas a die viii maii mccccxcvi dominica ante ascensionem Domini habuit ad diem novemb. xxvii ejusdem anni, cum Liburno frustra obfesso Mediolanum imperator se recepit re infecta, Florentinis ab ejus adventus & exercitus timore, sicut eis prædictum ab Hieronymo fuerat liberatis. Prodiit anno sequenti hoc titulo: *Prediche del R. P. F. Hieronymo da Ferrara fatte l'anno del mccccxcvi ne giorni delle feste finite che hebbe la quaresima, & prima riposatosi circa uno mese ricominciò el di di sancto Michele a di viii di maggio.* Pr. *Credite in Domino Deo vestro & securi eritis, credite prophetis ejus, & cuncta eventient prospera*, 2 Paralip. 20. *Raccolte per Ser Lorenzo Violi dalla viva voce del predicante*, Florentiæ fol. signat. 4 foll. a ad x, typis elegantibus. Extat hæc editio in cit. S. Mar. Nov. & in Reg. D. 564. Postea Venetiis, Laz. de Soardis 1513 in 4.

Ibid. *Arrivabeni*, qui Soardi editionem accusat a mendis & mutilatione 1520 in 4. Additur huic editioni ceu Mantissa contra eos qui miracula volebant testandæ Hieronymi doctrinæ veritati.

Ibid. Jo. Antonii de' Volpini 1540 in 8, quam editionem Antonius *Bruciolli* Hieronymo Arfago Niciensi episcopo patritio Mediolanensi, & reginæ Franciæ ab eleemosynis nuncupavit.

Fuit hic tomus Latine redditus a F. Alphonso Muñoz Tevar nostro & typis datus Salmantice 1556 in 4, cum præfatione in Hieronymi commendationem, omissis tamen tribus ultimis ejus tomi concionibus, ac quatuor aliis ad susceptam Michææ expositionem non spectantibus in aliud volumen edendum rejectis.

Hujus tomi concionem septimam xxiv maii feria tertia pentecostes habitam in illud Ruth. 3: *Es ecce nocte jam media expavis homo &c.* Pr. *Il lume naturale della ragione &c.* qua de renovatione Ecclesiæ futura, deque corruptis christianorum moribus agit, expurgandis addixit index Romanus.

Tomus IV concionum xliix in Ezechielem quas habuit ad S. Mariæ del Fiore Florentiæ diebus Dominicis & festiis adventus anni mccccxcvi scilicet a xxvii novemb. ad diem xx martii sequentis, quæ fuit feria secunda post Dom. in Ramis anni mccccxcvi stylo Florentino, at Romano mccccxcvii, quas ab ore dicentis collegit idem Laurentius Violi, incipiuntque: *Et factum est in tricesimo anno in quarto mense in quinta mensis &c.* Quanto sia necessaria la propositione alla salute &c. Prodiit eodem anno Florentiæ in fol. Adjecta est concio 50 quam sequenti die ascensionis, quæ iv maii fuit, ab ore dicentis per Hieronymum Cinozzi collecta. Pr. *Domine Deus meus in te speravi salvum &c.* Pf. 7. *Quanto sia grande la potentia della fede &c.* Extat hæc editio in cit. S. Mar. Nov.

Postea Venetiis, Laz. de Soardis 1517 in 4. Quam editionem mutilam mendisque referatam monet altera sequens ibidem apud *Arrivabenum* 1520 in 4. Demum ibid. Jo. Ant. Volpini 1541 in 8. Hæc editio extat in Regia D. 3786.

Plures hujus Tomi conciones confixæ sunt in Ind. Rom. I. quæ feria 3 post Domin. xl, estque ordine XXI. Pr. *Ezech. 9. Et dixit illis Dominus, audite me. Il sermone precedente dilectissimi &c.* qua de futuris prælagit Italiæ calamitatibus.

Alteræ quæ est ordine 32 habita sabbato post 3. Dom. xl. Pr. *Ezech. 16. Et post abominaciones tuas & fornicationes &c. Alcuni si maravigliano &c.* In ea durius ministrorum Ecclesiæ sordes exagitat.

III

III. Quæ est ordine 40 Dom. quinta xl. Pr. *Ezech. 18. Et factus est sermo Domini ad me dicens, quid est quod inter vos parabolam veritatis &c.* Considerando li intelletti delli huomini &c. qua sub lenæ symbolo pravos Ecclesiæ procerum mores cum antiquis compositos arguit.

Tomus V concionum xxii in Exodum & Psalmos. Prodiit hoc titulo: *Prediche raccolte per Ser Lorenzo Violi parte in S. Maria del Fiore, e parte nella chiesa di sancto Marco di Firenze dalla viva voce del R. P. F. Hieronymo da Ferrara mentre che predicava, & prima in S. Maria del Fiore a di xi di febraio mccccxcvii secondo lo uso Fiorentino (Romano mccccxcviii) e fù la Dom. della septuagesima, le quali furono le ultime sue prediche: nel quale di ricominciò ad predicare el dicto F. Hieronymo, che era molti mesi, che non haveva predicato per rispetto della excommunicata, ma atteso ad justificarsi col pontefice: & fatto uno libretto delle justificationi sue, & mandato lo fuori: & di poi dicto di rientrato in pergamo cominciò così: Domine quid multiplicati sunt &c.* fol. signat. 4 foll. aa ad oo, iisdem typis elegantibus quibus superiores. Quæ editio extat in cit. S. Mar. Nov. & Paris. in Regia D. 564.

Postea Venetiis, Laz. de Soardis 1517 in 4. Quam editionem adulterinam, mutilam mendosissimamque arguit *Arrivabenus* editione altera quam accuravit ibidem 1520 in 4. Cui subjecta est adhortatio F. Hieronymi, quam habuit ad populum die sabbati ante Ramos Palmarum vii aprilis mccccxcviii ad S. Marci, cum ad forum prætorianum ignis periculi causa, quod F. Dominicus de Pescia ord. Prædic. Fesulanus prior pro F. Hieronymo, & Julianus Rondinelli laicus Minorita pro F. Francisco Apulo facturi erant probandæ Hieronymi doctrinæ, sese accingerent. Pr. *Havendo a fare oltre a quelle che sono fatte sta manè molte orationi &c.*

Ibid. o. Ant. Volpini 1540 in 8. Qua in editione additæ sunt conciones alia tres de figura Gedeonis in illud *Deus cuius ira nemo resistere potest &c.* quas habuit Hieronymus anno mccccxcv diebus xxix, xxx, & xxxi Martii, five Dom. iv quadragesimæ & duobus diebus sequentibus, quæ & T. I. concionum in Job habentur suo loco insertæ xxvi, xxvii, xxviii editionis Venetæ 1545 in 8. Extant in Regia D. 3781 & 3782.

Plures hujus tomi V conciones in Indice Romano vetantur, quod in eis pluribus adversarios exagitet circa censuras ab Alexandro VI S. P. latas, inque sui suæque doctrinæ defensionem vehementius efferat aulæ Romanæ corruptelas, pravosque procerum mores ac sordes aperte suggillet, & inde Italiæ Romæque vindicem Dei iram miniretur. Confixæ sunt, inquam, ne pusillis scandalo forent incautionibus, & malignis imperite cavillandi præberetur occasio. Sunt autem hæc:

Concio i die Dom. Septuag. Pr. *Domine quid multiplicati &c. S'gnor mio io polvere e cenere &c.* Ad S. Mariæ del Fiore.

Concio ii. Dom. Sexag. contra latam in se excommunicationis sententiam. Pr. *Essendo noi dal signore posti &c.* Ad S. Liberatæ.

Concio iii. Dom. quinquag. Pr. *In exitu Israel de Agypto, Ps. 113. Perche noi siamo in campo &c.* Ad S. Mariæ del Fiore.

Concio vi. Fel. sexta post cineres. Pr. *Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur.* Exod. 1. *Diffiniscono questi naturali &c.* Ad S. Martii.

Concio x. Ibid. fer. 3. post Dom. 1 Quadr. Pr. *Clamor ergo filiorum Israel venit ad me.* Exod. 3. *Nel precedente sermone. &c.*

Concio xii. Ibid. Fer. 5 seq. Pr. *Respondens* Tom. I.

Moses ait non credent mihi, Ex. 5. Non e dubbio Sic. XV. &c.

Concio xx. Ibid. Fer. 6 post Dom. 2 Quadr. Pr. *Palpebra ejus interrogant filios hominum.* Ps. 10. *In il sermone precedente &c.*

Denique & Exhortatio ad populum citata, cujus Pr. *Havendofi a fare*

Præter hos autem tomos quinque concionum, editæ sunt aliæ ejusdem conciones, quas & ante & alibi fortè quam Florentiæ habuit, pio ratione temporis quo dictæ sunt hinc recensendæ:

1. *Conciones xix in epistolam S. Joannis & alia sacra scriptura loca ad excitandum Christi amorem incentivæ.* Ex Latina lingua prodierunt Etruscè redditæ Venetiis, Bernardi de Stagnino 1538 in 8. Tum ibid. ad insigne spei 1547 in 8. Pr. *Della pace della superna città.* His omnino ferventer & spiritaliter agit de verbo Dei & vita beata, de missa ejusque mysteriis, de B. Virginis gaudiis, nominis Jesu suavitate & virtute &c. Quæ conciones per adventum aliquando habitæ videntur: quæis nihil quod notaretur inventum. Quæ editiones extant Parisiis in Regia prima D. 3789, altera D. 3790.

2. *Conciones xxv in Pf. 72. Quam bonus Israel Deus:* quas uti notat F. *Gianotti* ad Bartholomæum *Gualterotti*, non ad S. Laurentii, sed ad S. Reparatæ templum Florentiæ habuit per adventum anni mccccxciii. Pr. *Perche gli e naturalissimo all'huomo &c.* quas humili plane stylo cursimque Latine redegerat, sed ab eo reddidit Etruscè discipulus ejus F. Hieronymus *Gianotti* Pistorienſis ord. Prædic. ad instantiam F. Hieronymi *Armenini* Faventini inquisitoris generalis Lombardiæ. Prodiert Venetiis, Augustini Zanni 1528 in 4, dicto Bartholomæo *Gualterotti* Florentino patritio apud Venetos R. P. Florentinæ tum oratori erga Savonarolam plurimum affecto a dicto *Gianotti* nuncupatæ. Rursus ibid. Bernardini de Viano 1543 in 8. Postea ibid. Bernardini de Bindoni 1544 in 8. Et in his concionibus nihil quod animadverteretur, occurrit. Extat hæc editio in Regia laudata D. 3784.

3. *Conciones xliii per adventum & alia xvi per quadragesimam super Arcam Noe.* Pr. *Conacula tristega facies.* Gen. 6. Latine prodierunt Venetiis, Bernardini Stagnini 1536 in 8. His præfigitur præfatio, qua Editor has Hieronymi esse contendit, quod tamen non undequaque conficit. Conciones quidem super arcam Noë Florentiæ ad S. Reparatæ ab anno mccccxci ad mccccxciv habuisse se Hieronymus ipsemet in *Compendio revelationum* aperte testatur, sed an istæ sint nec ne, locus est dubitandi, quod hæc stylum ejus parum oleant etſi non ineruditæ, nisi quid eis ab exceptore vel interprete editorëve detritum aut immutatam.

4. *Conciones xxiiii super Aggaum prophetam & Psalmos.* Pr. *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Essendo dilectissimi constituto da Dio l'huomo &c. Has habuit Hieronymus anno mccccxciv a die 1 novemb. ad 3 decemb. quas ab ejus ore discipulus ejus F. Stephanus da Co de Pontecalano excepit, editæque fuerunt Etruscè, Venetiis, Bern. de Bindoni 1544 in 8. Et hic tomus Romani indicis nota liber & eximius totus. Extat in Regia D. 3784.

5. *Conciones xlviij in Job.* Pr. *Anno sexcentesimo vitæ Noe mense secundo.* Gen. 7. *Distingono i theologo &c.* Has per quadragesimam anni mccccxcv habuit Hieronymus, & ex ore dicentis calamo excepit quidam ejus discipulus ord. Prædic. Prodiert Venetiis, Nicolai Balsarini 1545, in 8. His præmittitur epistola Hieronymi ad patrem suum Nicolaum de suo in religionem ingressu lingua Italica vernacula, data xxv April mccccxcvi.

Ex his verò notatur expurganda in Ind. Rom. **Yuuqu**

SEC. XV. concio xiv habita Fer. 2 post Dom. 2 Quadr. in illud Job 5: *Beatus vir qui corripitur a Domino. Eliphaz amico di Job &c.* Extat in Regia D 3785.

6. *Concio in vigilia natiuitatis Domini. Pr. Anima ingrata, inobediens, peccatrice io ti ho essalta dal sterco &c.* Prodiit Italice Venetiis ad S. Bernardini signum 1538 in 8, & ibid. ad signum Spei 1548 in 8: Latine per Bartholomæum Mutillanensem Italum presbyterum reddita, ac DD. Joanni Jonst & Stephano Dowce S. T. doctoribus Anglis nuncupata ex Londinò 8 octob. 1509. Tum Parisiis, Ascensii 1517 in 8. Lugduni Batavorum, Joanne Maire 1633 in 12, ac nuper cura F. Stephani Méhey cum aliis Savonarolæ opusculis, Gratiænopoli, R. Philippes 1689 in 12.

7. *Concio altera de natiuitate Domini. Pr. Gloria in altissimis Deo. Madre mie & suore dilette, la gran bontà d'iddio &c.* Altera cuius Pr. *Maria adunque essendo nel presepio, e conferendo questo nel corde suo &c.* Item alia lingua eadem Italica, quæ non tam conciones, quam commentatiunculæ & corrala in sacræ scripturæ expositionibus fragmenta, vel ab alio excerpta, vel ab Hieronymo sibi breviter subnotata, quibus agit in illud *Absorpta est mors in victoria*, de destructa per Christum morte: & in illud *Quasi sol resurgens*, Eccl. 50, de S. Thomæ de Aquino laudibus, cuius Pr. *Quasi stella matutina; & rursus alia* eius Pr. 2 Reg. 14 *Non vult Deus animam perire. Quanto sia vivace l'amore della verità.* Alia de immortalitate animæ, & Expositio in illud *Threnorum 3 Cecidit corona capitis nostri. Se io vedessi vergine gloriosa &c.* Et in illud Job. 31 *Recordare paupertatis meæ. Quanto più mi excita a lacrimare la passione &c.* Quæ una prodierunt lingua vulgari, Venetiis 1548 in 8.

8. *Concio de amore divino* in passionem Domini anno mccccxvii ad S. Mariæ del Fiore habita, quæ cæteris in Ezechielem adjungenda Tomo IV defuerat, a F. Stephano da Co jam laudato Latine collecta, & ab eisdem ordinis F. Christophoro Peraccini Italice reddita. Pr. *Thren. 3 Ego vir videns paupertatem meam. Di quanta virtù sia l'amore &c.* Prodiit Senis 1543 in 8. Extat in Regia D 3791.

9. Alia typis prædiere sub Hieronymi nomine conciones Venetiis ad Insigne Spei 1556 in 8 Italice editæ. 1. *In Cantica & alia scriptura loca* ad Dom. Septuag. Pr. *Fili præbe mihi cor tuum. Prov. 23. Misero mortale fragile, caduco, ignorante, vago, instabile inquietissimo homo &c.* Quibus in altera editione ibidem facta interferuntur aliqua commentatiunculæ Latine. 2. Alia conciones octo super lamentationes Hieremias, quarum prima mutila in principio sic incipit ... *cavi, ipsi autem spreverunt me*, cum concionis nonæ extréma sui parte mutilæ exordio, cuius Pr. *Plorans ploravit in nocte &c.* Cui subnectitur 3, Brevis expositio in librum Esther. Pr. *Noctem illam duxit rex insomnem. Dominus noster non solum vult exaltari servos suos quantum ad gratiam &c.* Sed hæc in Cantica, Threnos, & Esther potius schediasmata cursim ab Hieronymo notata, vel ab alio ex ejus operibus passim excerpta, quam conciones aut tractatus integri Savonarolæ.

Ad hæc classem revocandus ejusdem *De veritate prophetica Dialogus*, quo libris sive capitibus novem septem peregrini, qui septem dona sunt Spiritus sancti sub assumtis nominibus de prophetico dono deque veritate prophetiarum ab Hieronymo ante annos VII seu ab anno mccccxv assertarum pluribus argumentis utrinque cum ipomet disputant & tandem consolantur. Prodiit ab eo Latine scriptus Florentiæ ut consilio 1497 fol. typis elegantibus, & iisdem quibus conciones. Quæ editio Pa-

ris. extat in Regia D. 564, & iterum D. 566. Italice ab eodem scriptus dicitur eodem anno eademque forma ut & typis iisdem editus. Postea Venetiis ad Insigne Spei 1548 in 8. Confixus est & prohibitus in indice Romano.

Huc etiam referendus liber qui *Compendium revelationum* inscribitur ab ipso Latine scriptus & Etrusce, atque publicæ luci traditus Florentiæ primum Etrusce per Franciscum Bonacorsi 1495 in 4. Pr. *Vedendo l'onnipotente Dio &c.* Mox & Latine ibidem & Parisiis 1496 in 4, apud Guidonem Mercatoris retro gymnasium Navarræ ad collegium Atrebatense. Pr. *Etsi multo tempore diversimode &c.* ipsius Hieronymi præmio addito, quo cur hunc tractatum edat, & utraque lingua rationem afferat: ac præfixa Hieronymi Benivieni civis Florentini ad librum epistola quæ incipit: *I liber intrepide ad ludibria, ad sibi, & ad vipereos te preparans mors &c.* Prodiit iterum Etrusce præfixa Benivieni ad librum epistola Venetiis, Bernard. Stagnini 1536 in 8. Pr. *Benche lungo tempo in molti modi per ispirazione divina &c.* Huic editioni subijcitur concio xxviii tomi primi in illud, *Leterur Israel Deus in eo qui facit eam*, habita Florentiæ die 10 octob. 1495. Editio Parisiensis extat in Regia D. 1462.

Cum hoc tractatu conferenda concio xxix ex his quæ sunt in Job supracitata, quam habuit Florentiæ die mercurii post Dom. iv quadrag. prima die aprilis mccccxv, ubi de hoc compendio revelationum agitur, in quo Index Romanus nihil invenit improbandum.

Huc denique referendus tractatus hoc titulo: *Oracolo della rinovazione della Chiesa.* Prodiit Venetiis, Petri Niccolini 1536 in 16. Ibid. *Della rivelazione e riformazione della Chiesa*, Apud Bernardinum Stagninum 1536 in 8.

TERTIA CLASIS.

Dogmatica.

1. *Compendium logices libris decem.* Quæ ad logicæ summulas, ut vocant & quæ ad dialecticam spectant, universa in his tractat, & exponit eadem qua naturalem moralemque philosophiam methodo.

2. *Compendium totius philosophiæ tam naturalis quam moralis.* Ad Aristotelis & S. Thomæ mentem stylo prorsus jucundo, utili, & acuto libris quindecim absolvit. Hoc præclarum opus & eruditum prodiit cum superiori Venetiis apud Juntas typis elegantissimis 1542 in 8. Recusum fuit postea Francosuti in 8, & Wittembergæ cura Joannis Jersenii 1596 in 8.

3. *Liber de disciplinis sive de divisione, ordine & utilitate omnium scientiarum* libris quatuor. Ugolino Verino Florentino nuncupatus præfixa ad illum epistola. Primus liber sic incipit: *De scientiarum omnium divisione.* Secundus liber de singularum ordine & dignitate scientiarum tractat. Tertius de earum religioni Christianæ utilitate. Quartus demum de poetice artis ratione, utilitate & damno Christianorum animis, ubi sic figmenta damnat poetica, ut spiritualis metri, quo deliciabatur & ipse, non respuat rejiciatve rationem. Quem librum separatim aliqui parum accurati operum Hieronymi censores ceu opus distinctum de re poetica numerant. Prodiit cum superioribus, & ad caput commentariorum S. Thomæ de Aquino in libros de cælo & mundo, Venetiis 1522 in 4.

4. *Eruditorium Confessorum.* Tractatus in duas partes divisus. Prima de confessoris auctoritate, censuris, & reservatis: altera de ejus officio & prænitentium examine agit. Pr. *Ponite hæc verba mea in cordibus, & in auribus, & suspendite &c.* Prodiit Parisiis apud Ascensium 1517 in 8. Venetiis 1543 in 8. Ibidem 1590 cum Martini Havanæ de cambiis, usuris, simonia, defensione proximi, & de furto.

Taurini 1577 episcopo Ticinensi curante, ut habet Serafinus Razzius p. 168. Brixia, Petri Mariæ Marchetti 1581 in 8. Tandem Lugduni Batavorum curante Joanne Balefdens presbytero anno 1674 adhuc superflite, viro omni disciplinarum genere cultissimo, larvatis Monasterii officinæ Joannis Costii ac mentitis typis 1640 in 12. Demum instante nostro Antonio Duprat de Chassigny Lugduni, Francisci Barbier 1677 in 12.

5. *Recollektorium rudimentorum theologia.* Sub Hieronymi nomine prodiit Venetiis 1543 in 8, sed ei falso ascriptum. Vide supra ad 1348 *Eliam de Ferrariis*, cui hanc lucubrationem asserimus.

6. *Processo spirituale.*

7. *Confession della Chiesa.*

Duos hos libellos ms haberi legitur *Libreria del Doni trattato secundo*, Venetiis 1557 in 3 edito p. 227.

8. *Del reggimento e governo di Firenze*, in 4 absque loco & anno, sed haud dubie Florentiæ. Extat Romæ in Imperiali.

CLASSIS QUARTA.

Polemica atque Apologetica.

1. *Contro all'astrologia divinatrice.* Pr. *Considerando io molte volte, quanto sia pernicioso a la religione Christiana la vanità dell'astrologia divinatrice &c.* Hunc tractatum scripsit Hieronymus, ceu complementum egregii de eodem argumento tractatus ab ejus familiari & sectatore devotissimo Joanne Pico Mirandulæ principe erudite scripti, paulo quam e vivis abiret, hoc est ad mccccxciv, nec integre ab illo absoluti & recogniti, atque in ejusdem Pici operis commendationem & confirmationem. Hic verò Hieronymi tractatus typis prodiit Florentiæ 1495 in 4. Tum & Venetiis, Lazari de Soardiis 1513 in 8. Postea ibidem Bernardini de Stagnino 1536 in 8. Latine interpretatus est Thomas Buoninsegni noster de quo postea ad 1608, & edidit Florentiæ, Georgii Marescotti 1582 in 8. Opus tripartitum. Parte prima Astrologiam judicariam scripturæ sacræ contrariam probat. Altera philosophiæ naturali. Tertia denique mendacem esse & vanam.

Commentatiuncula, omni ratione carere sectam Machumeticam, a quibusdam numeratur, ut opus speciale Hieronymi, sed illi delusi a Theodoro Bibliandro, qui caput septimum libri iv de triumpho crucis suo loco avulsam in collectione sua sectæ Machumeticæ Tiguri edidit 1540 & 1543 in fol., ut jam supra monuimus.

2. *Apologia de' Frati della congregazione di San Marco* in 4, absque loco & anno. Extat Romæ in Imperiali. Idem opus Latine hoc titulo: *Apologeticum Fratrum congregationis S. Marci.* Princ. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, sed quia in divinum contemptum &c.* Hoc opus anno mccccxcvii edidisse facile conjicere est, ex eo quod ad impostam sibi duplicem ab adversariis calumniam responderet, nempe primo pontifici restitisse adunationem congregationis S. Marci cum aliis Tusciæ domibus imperanti, tum perversum hæreticumque dogma disseminasse, nec citatum Romam venisse, quod hoc ipso anno contigisse certissimum est. Prodiit & Latine eodem anno Florentiæ in 4. Postea Tolosæ, Colomesii 1605 in 12 cum aliis ejusdem argumenti.

3. *Epistola ad Alexandrum papam VI Florentia die xx maii mccccxcvii data.* Princ. *Quam ob causam Dominus meus irascitur servo suo &c.* Ea se apud illum excusat, & ab injectis adversariorum calumniis vindicat. Ediderunt Bzovius, & Odoricus Rainaldus in Annalibus uterque ad 1497.

4. *Altera ad eundem Alexandrum VI epistola Florentia die xxix octobris ejusdem anni data: sive*

TOM. I.

responsio ad Brevia Alexandri VI Romæ die xvi Sept. XV. ejusdem mensis ad priorem sodalesque S. Marci contra se data, se verò apud summum pontificem a calumniis adversariorum vindicat, incipitque: *Exhibita fuerunt pridie litteræ sanctitatis vestre conventui nostro in forma brevis &c.* Ediderunt Bzovius & Rainaldus laudati ubi supra.

5. *Epistola a tutti li eletti di Dio e fedeli christiani data a di viii di maggio mccccxcvii.* Pr. *Volendo noi diletteissimi imitar il nostro Salvatore &c.* qua de illatis sibi persecutionibus agit, & cur a concionibus superfedeat certiores eos facit, hortaturque ne ob id a veritate deficient. Prodiit Florentiæ 1497 in 4. Tum Venetiis 1537 & 1548 in 8.

6. *Epistola a certe persone devote perseguitate per la verità da lui predicata.* Pr. *Non vi dovete perturbare diletteissimi in Christo Giesù, ne maravigliare &c.* De veritate a se prædicorum, & contradicentium agit iniquitate. Prodiit tum Florentiæ in 4. Postea Venetiis cum superiori 1537 & 1548 in 8.

7. *Epistola a tutti li christiani e diletti di Dio scrive in charità e desidera salute &c.* scritta il di xix di Giugno mccccxcvii. Pr. *Sia adunque sempre ringratiata la sua bontà &c.* In ea censura pontificiæ in se late nullitatem ex falso sibi suppositis hæreseos & inobedienciæ criminibus ostendit. Prodiit tum typis Florentiæ in 4.

8. *Epistola ad quemdam ordinis sodalem.* Pr. *Queris a me Frater carissime, an ejusmodi excommunicatio, quam proximis his diebus injustam esse monstravimus, saltem in publico observari debeat &c.* Eam verò ex Paludano Gersono & aliis jurisconsultis & theologis ostendit invalidam. Scripta est tum & edita Florentiæ 1497 in 4, quam mox Etrusca lingua reddidit ediditque Philippus Cionius notarius Florentinus iisdem typis & forma in 4.

9. *Epistola ad un suo amico ma vacillante per le persecuzioni &c.* Pr. *Diletteissimo in Christo Giesù. Io misero assai maravigliato &c.* Prodiit eodem anno Florentiæ in 4. In ea diluit omnes sibi impostas ab adversariis calumnias, hæreseos, inobedienciæ, schismatis, pseudopphetiæ, vanitatis, secularium & politici regiminis ambitus.

10. *Epistola ad Alexandrum papam VI Florentia die xiiii maii mccccxcviii data*, qua apud illum queritur invaluisse sibi malevolos, & præoccupatum ab illis infensorem sibi obduruisse. Pr. *Beatissime pater, officii mei partes esse putabam &c.* Edidit Bzovius ad 1497.

Apologias & epistolas hæcenas a n. 2 ad 10 edidit Jacobus Quetif utraque lingua Etrusca & Latina vel a se vel ab aliis versas vitæ Hieronymi T. II & III.

11. *Lamentatio sponsæ Christi adversus tepidos, & exhortatio ad fideles Christi, ut precentur Dominum pro renovatione Ecclesie.* Pr. *Quos alloquar, aut quo me vertam &c.* Prodiit Venetiis 1537 in 8.

Metro præterea luisse Hieronymum Pico ipse auctor est in vita ejus. Rhythmicè nonnulla scripsisse, quæ ad pietatem alendam, excitandumque in Dei amorem animum facerent, in confesso est: quorum nonnulla variis in editionibus passim aliis ejusdem tractatulis adjuncta prodierunt edita, odæ, hymni, laudes &c. quæ quod leviora, hinc omitimus.

Plura etiam ab aliis & a Pico ipso memorantur Hieronymi opera, quæ superiori indice haud a nobis notata reperies, quod in ea nondum incidimus cura aut ms, quorum idcirco rationem & notitiam exhibere nequivimus. In quibus hæc quæ sequuntur, a Pico recensentur:

Monitorium ad sacerdotes & clericos: Conclusiones perbreves pontificiorum decretorum;

Vuuuu ij

Quaestiones philosophiae & theologiae.

Commentationes in Genesim, Levitici partem, Davidis psalterium, Hieremiae Threnos & Evangelia.

Nisi forte eadem sint haec commentationes cum concionibus in ea sacrae scripturae loca habitis, & jam supra notatis, uti quae Fontana in Hist. prov. Rom. ei tribuit vernacule scripta,

De cambiis, de usuris, de simonia, de proximi defensione, de furto notabili, & alia hujus generis.

Quae forte eadem sunt cum iis, quae habet in tractatu super decalogum classe I n. 15 recensito. Atque hinc in errorem inductos putarim, eorum aliquos qui Hieronymi vitam edidit, operumque ejus elenchum attexere susceperunt, plurima ei quidem tribuentes opuscula, quae concionum vere partes sunt, ut bis eadem diversis repetant titulis minus accurati, primo quidem commentationum, dein & concionum titulo. Sic Joannes a S. Maria noster plura illi tribuit, quae si scrupulosius excutiantur, ipsa reperiantur, quae jam supra nos recensimus vel alio titulo donata, vel ab eis excerpta. Nos indubitata tantum & omnino certa proferimus, nec bis eadem mutato mentivoque titulo repetimus. Haud omnia tamen exacte sic recensuisse Hieronymi opera profitemur, ut aliis curiosus feliciter perstruantibus nihil ejus operum praeter a nobis laudata occurrere posse negemus, sed haec sunt duntaxat, quae huc usque certo deprehendimus.

F. ANTONIUS DE BRIXIA.

F. ANTONIUS DE BRIXIA a patria sic & professione dictus haereticae pravitatis ibidem censor, inquit Leander Synchronus fol. 146 a, & in concionando insignis, vir magnae prudentiae, heu dum aedificium lustrare cupit, pede lapsus interiit anno Dni mccccxcviii. Praestantiam viri declarant

Sermones ab eo editi.

Ejusdem meminerunt Razzius p. 281, Lusitanus, Fernandez Altamura ad 1492 testatus hos sermones de tempore, de Sanctis, quadragesimales prodidisse Brixiae, Angeli Britannici 1503. Rovetta laudat ad 1498, & ex Vincentii Rivalii fide haec adhuc alia illi ascribit opera:

Summam casuum conscientiae.

Tractatum adversus haereses sui temporis.

F. ERASMUS FRISNER.

F. ERASMUS FRISNER natione Noricus patria Weufidelenensis, disciplina Lipzensis, ingenio perspicax, alloquio comis, in interpretando succinctus gratiosusque. Hic ubi uno super viginti nondumque completo anno in philosophia abunde eruditus magisterium suscepisset, & continuo Aristotelicae gravitati quam solertissime incumbens, non sine maximo auditorum proventu omnes Aristotelis libros interpretatus esset, ubi multa in philosophia perspicaciter & ingeniose lucubrasset, ad uberioris vitae frugem aspirans Divi Praedicatorum ordinis conventum Lipzensem subiit, ubi litteris indulgentissimus vix annos natus septem supra viginti, salubri instituto humanis excessit. Extant clari ingenii sui liquidissima monumenta commentariorum in Aristotelem, quibus nomen suum & suae religioni & studio Lipzensi quam memorabile reliquit, de quibus extant

In veterem artem volumen unum.

In novam logicam volumen unum.

In physicorum libros octo, de caelo libros quatuor, de anima librum unum, metaphysicorum libros duodecim commentaria.

Claruit anno Dni mccccxcviii sub Maximiliano Caesare.

Sic totidem verbis auctor anonymus libri cui titulus: *Scriptorum insignium qui in Lipsiensi, Wirtembergensi, Francofordiana ad Oderam academiis a fundatione ipsarum usque ad annum Christi 1515 floruerunt censura ab auctore ejus temporis concinnata, nunc vero in lucem edita a Madero Hannoverano Helmfstadii 1660 in 4.*

F. GUILLELMUS BETHUS.

F. GUILLELMUS BETHUS Anglus & provinciae Angliae aliquando moderator laudatur a Lusitano ex fide epitomes Gesneri ceu ad ann. mccccxcviii clarus, quem excipiunt Pius, Fernandez, Altamura, Possivinus etiam & Pitseus. Haec ei tribuuntur opera:

Scriptum in libros quatuor sententiarum.

Quaestiones theologicae scholasticae.

Tractatus de unitate formarum.

F. THOMAS DE TORQUEMADA.

F. THOMAS DE TORQUEMADA Petri Ferdinandi fratris germani nostri Joannis cardinalis de Turrecremata de quo supra filius, Pincia ordini nomen dedit, eaque vitae puritate, regularisque disciplinae studio emicuit, ut omnibus admirationi esset ac exemplo. Sacris interea disciplinis applicitus, iis adeo strenue incubuit, ut non solum praesentati titulum brevi obtinuerit, sed & supremi scholae honores ei non semel a praefectis ordinis delati fuerint, quos modesto semper admittente detrectavit. Conventus Segobienensis electus prior, xxii annis solidis ei praefuit cum omnium approbatione, unde & illi reliquo vitae decursu prioris Segobienensis titulus passim adhaerit. Neque vero tantum apud suos clarus Thomae nomen erat, verum ad eam apud omnes, ipsosque catholicos reges Ferdinandum & Isabellam existimationem pervenit, ut nulli ex altioribus Ecclesiae Hispaniae honoribus non par videretur, a sacris confessionibus praesertim & a consiliis status a dictis regibus allectus. Omnes tamen & in his Hispanensis Ecclesiae infulas constanter recusavit, unum tribunalis sancti officii quod erigendum curaverat, inquisitoris per universa coronae regna generalis munus ad petitionem eorumdem regum a Sixto IV anno mcccc lxx xiii sibi collatum admisit, ac invictore pectore tutatus est. Innumeros Judaeos aut christianos Judaicis ritibus infectos ad ovile Christi reduxit: ut in caecitate perverentes, quorum numero tota infestabatur Hispania, & obruebatur fides, e regno expellerentur auctor fuit, & ut edictum proscriptionis regium effectum obrineret, nequaquam obstantibus aulae magnatibus, quibus ingens auri pondus ab Hebraeis oblatum non detrectandum videbatur, evicit. Leges in sacro tribunali servandas constituit, speciales per varias regni provincias inquisitores pro collata sibi facultate posuit, nihil denique quod ad fartam teatamque deinceps fidem tuendam opus esset omisit. In sancto hoc opere consenuit vir pro domo Dei studio exstans, seseque tandem in caenobium Abulenense, quod a fundamentis erexerat recipiens, ibidem animam Deo reddidit anno mccccxcviii, xvi kal. octob. De eo legendi nostrates Jacobus Bleda *Chronica de los Moros* lib. 8 cap. 3 pag. 877, Castillus Histor. gen. P. I lib. 3 cap. 41, Lopez P. III lib. 3 cap. 74, Fernandez, Fontana, Altamura in Append. ad 1490, extrates Paramus, Zurita, Garibanus, Antonius Bibl. Vet. Hisp. lib. x p. 222 ubi miris illum effert laudibus. Scripsit varias ordina-

tiones & statuta circa modum procedendi inquisitionum fidei contra haeticos.

Primo xxviii capitula seu statuta in congregatione generali Hispani anno 1484 die 29. novemb. Item alia ibidem anno 1485.

Item alia xv statuta in altera congregatione generali Pincia anno 1488 die 27 octob.

Item alia xvi Abula anno 1498.

Quae omnia typis prodierunt collecta simul cum aliis ejusdem generis jussu Alphonsi cardinalis Manrique archiepiscopi Hispanensis, ac generalis Hispaniarum inquisitoris hoc titulo:

Copilacion de las instrucciones del officio de la Santa Inquisicion hechas por el muy reverendo señor Fray Thomas de Torquemada prior del monasterio de Santa Cruz de Segovia primero inquisitor general de los reynos y señorios de España: y por los otros reverendissimos señores inquisidores generales que despues succedieron, cerca de la orden que se ha de tener en el exercicio del santo officio. Matrili, Alphonsi Gomez 1576 fol.

F. ANONYMUS TEUTO.

F. ANONYMUS TEUTO sub finem seculi xv clarus, ac in caenobio Colonienli confessionibus excipiendis applicitus scriptit

Manuale confessorum metrico ordine alphabetico. Pr. Abbas jure suis tonsuram datque minores, Coloniae 1498 in 4 pp. 364.

Item Mare magnum privilegiorum ord. Praedicatorum quibus agit in Manuali, verbo, Interdictum.

Conclusiones & responsiones, seu defensorum privilegiorum quatuor ordinum mendicantium pro audientia confessionum.

Elucidatio ordinis affinitatis & consanguinitatis secundum canones. Quae tria posteriora simul typis prodierunt Coloniae Hermannii Hunguert de Werwich 1499 in 4. Vidit R. P. Jacobus Quetif anno 1671 apud nostros Coloniae & Trajecti ad Mosam.

F. UGO DE PRATO.

F. UGO DE PRATO ordinis Praedicatorum laudatur a Tomafino in Bibliothecis Patavinis p. 52, ceu cujus extent apud sodales nostros ad S. Augustini *Sermones itinerarii dicti anno 1499 die tertia julii.*

Dubios nos facit annus notatus, si sit aetas auctoris, vir singularis fuerit hoc tempore clarus, si aetas solummodo codicis, exurgit dubium an ille alter ab Hugone de Prato florido vulgo dicto, de quo supra ad 1322 actum, cui tamen sermones hujus tituli nemo tribuit. Nodum soli solvere possunt sodales ejus domus.

F. MATTHAEUS MARINETTI.

F. MATTHAEUS MARINETTI Etruscus conventus S. Mariae ad Quercum non longe a Viterbio alumnus his annis vivebat, & laudatur a Fontana in Prov. Rom. p. 369 & ab Altamura ad 1499 ceu qui scripserit

Esposizione sopra il psalmo l, Miserere mei Deus.

F. JOANNES MARQUET

F. JOANNES MARQUET, alius Marques Aragonus conventus Valentini alumnus e nobilissima illius Raimundi Marquet Barcinonensis clarissimi navarchae, classisque & triremium ducis sub Petro I rege familiae progenitus, ob eximiam eruditionem, & cum pari vitae ac morum integritate

& gravitate miram concionando facundiam & efficaciam a Ferdinando II rege Aragonum ascitus est & electus, qui sibi esset a confessionibus, arcanisque consiliis, & concionator regius epistola ad eum Tudela anno mccccxxvi mense aprili data.

Hunc cum aliquando in die S. Stephani magna contentione concionantem rex audivisset, quam sibi grata fuisset ea concio, publice testatus est: nam accersitum blande excipiens, levique manu demulcens, astantibus aulicis dixit, *Buenas perradas nos ha tirado oy el padre*, alludens scilicet & festo & sermoni. Abinde a rege designatus Pactensis Ecclesiae in Sicilia praesul litteris Segobiae anno mccccxciv die xv julii scriptis, & ab Alexandro VI confirmatus, hanc sedem sapientissime rexit ad ann. mccccxcix, quo mense aprili vitam hanc reliquit mortalem. Scripsit teste Baltazare Sorio ejusdem ordinis & provinciae

Concionum eruditarum volumen.

De eo legendi Lopez P. III lib. 3 cap. 33, Diagus fol. 220, & Rochus Pirro Sic. Sac. lib. 3 p. 411, quos hic excipimus.

F. AUGUSTINUS DE VERONA.

F. AUGUSTINUS DE VERONA inter illustres sub finem seculi xv verbi Dei praecones laudatur a Leandro fol. 146 a, & a Razzio p. 281 n. 31. Haec vero a Rovetta ei ad 1500 ascribuntur opera:

Enchiridion doctrinae christianae.

Postilla super psalmum l, Miserere mei Deus.

F. BARTHOLOMAEUS DE ALZANO.

F. BARTHOLOMAEUS DE ALZANO Italus patria & professione Bergomensis maximo labore summaque diligentia per omnes Italiae civitates spatio viginti annorum epistolas a B. virgine Catharina de Senis perquisivit, & in unum collectas celebri typographo Aldo Manutio tradidit cuedendas, apud quem prodierunt in folio charactere Romano & charta elegantissimis anno 1500 die 15 septembris. Sic enim legitur in titulo:

Sappia ciascuno ne le cui mano verranno queste epistole, che essendo state adunate infemi con grandissima diligentia, & fatica per spatio di circa vinti anni per il venerabile servo di Dio Frate Bartholomeo da Alzano da Bergamo del ordine de la observantia de li Frati Predicatori, & essendo stampate diligentissimamente & con grande spesa &c. Extat haec editio Paris. in Regia, D. 525.

F. BENEDICTUS BRITANNICUS.

F. BENEDICTUS BRITANNICUS Italus patria & professione Brixienlis clarebat quantum conjicere est circa annum md. Scripsit & typis editit opus hoc titulo:

F. Benedicti Britannici Brixiani ord. Praedicatorum pro impetrando funericio in sermones aditu: novitius declamatoribus quam aptissime dedicata.

Sunt sermones LIII. Primus sic incipit: *Sermo primus optimus, in quo ostenditur triplici ratione nostrorum funeralia nullo pacto esse negligenda. Consolamini invicem. I Thessal. Fuit usus &c.*

Post sermones sequuntur exordia decem. His subjunguntur sententiae ex Cicerone & Seneca excerptae. Opus arguit auctorem in scripturae, & SS. Patrum, sed & philosophorum & poetarum lectio- ne versatum. Haec me monebat celebris Antonius Massonlie magistri ordinis socius ex libro ipso auctoris typis edito a se viso epistola data Romae an-

no 1703 die 19 junii. Abest locus, annus, & nomen typographi, sed est in 8.

Hujus auctoris meminit Lusitanus, sed sub nomine *Gregorii Britannici*, dicitque opus ejus editum Venetiis 1516, quæ fortè altera editio. Excipiunt Possevinus & Fernandez qui refert inter Gallos, sed perperam, cum non solum titulus præstet Brixiensem, sed & plures parçemiæ Italicæ passim sparset Italum asserant.

Altamura ad 1495 vocat etiam Gregorium, & addit illum opus suum recognovisse, ac auctum typis iterum commississe Venetiis apud Petrum a Rabanis 1533 in 8.

Rovetta in duos dividit, alterum *Benedictum Britannicum*, quem collocat ad 1455, & cui præter sermones funebres alios tribuit

De tempore & de Sanctis & quadragesimales.

Alterum Gregorium Britannicum, quem refert ad 1495 & cui etiam *Sermones funebres & nuptiales* ut Lusitanus, sed & *de tempore & de Sanctis & quadragesimales*, adeo ut manifeste videatur unicuique scriptor in duos multiplicatus.

F. BENEDICTUS DE MANTUA.

1500. F. BENEDICTUS DE MANTUA Italus a patria & professione sic nuncupatus sub finem seculi xv & initia sequentis in monasterio sanctimonialium ordinis ad S. Sixti Romæ confessarium agebat, earumque negotia curabat, hincque scripsit *Un libro delle risposte delle vigne, poderi &c. del detto monasterio*. Qui ms apud illas Sanctimonialia servatur.

Hoc libro usus est Franciscus Maria Torrigius in suo opere cui titulus: *Historia della veneranda immagine di Maria vergine posta nella chiesa delle monache de' Santi Sisto & Domenico di Roma*. Hanc edidit Romæ apud Manesium 1641 in 4.

F. BENEDICTUS PAULI.

1500. F. BENEDICTUS PAULI Etruscus Florentinus sub Hieronymi Savonarola disciplina educatus, eximus evasit theologus, & rei litterariæ frequentia reliquit opuscula, quorum archetypum in Bibl. Gaddiana servatum se vidisse testatur Pocciantius, & quorum hi tituli:

Fons vite. Pr. *Fons vite apud te Domine*. Opus in tres libellos dividitur.

Fasciculus mirrhe. Carmen est in quo agit de virtutibus, donis & beatitudinibus: ex quo elegantem poemam fuisse colligit Pocciantius.

Cedrus Libani. Pr. *Udite o cieli il mio parlare*. Carmen est de sua ipsius ad Deum conversione, ac de laudibus dicti venerabilis Hieronymi Savonarola.

Chronicon ordinis Prædicatorum. Pr. *Sicut ex diversis chronicis*. Breve quidem illud, sed accuratum.

Pocciantium excipiunt Possevinus, Fontana in Prov. Rom. Altamura in Bibl. & Append. ad 1500.

F. DOMINICUS DE FLANDRIA.

† 1500. F. DOMINICUS DE FLANDRIA a patria sic nuncupatus, at in Italia in congregatione utriusque Lombardiæ ordinem amplexus, philosophus ac theologus magni nominis sub finem seculi xv claruit. Pluribus annis studium generale Bononiense rexisset, ferunt, laudemque & famam ex eo sibi fecisse in Italia maximam: narrantque eum aliquando cum Argyropulo Græco viro celeberrimo litterario congressum certamine, centumque argumenta ab Argyropulo sibi objecta ita solvisse,

ut auditorum judicio palmam reportarit. Ejus cum laude meminerunt omnes fere nomenclatores, auctor additionis I ad Trithemium, qui dicit mortuum sub Alexandro VI: Gadius de scriptoribus non ecclesiasticis P. I pp. 191 & 192, ubi Paulum Borghefium virum doctum & probum de eo citat agentem: Swertius, Valerius Andreas; nostrates verò Leander fol. 153 b, Lusitanus, Pius, Fernandez, Altamura ad 1477, Rovetta ad 1464 Bononiæ apud nostros sepultum asserens. Hæc ejus opera:

In XII libros metaphysica Aristotelis secundum expositionem angelici doctoris lucidissima atque utilissima quaestiones, Venetiis 1496 fol. Hanc editionem laudat Beughemius. Alii indicant annum 1499.

Alter editio Coloniae, Arnoldi Kempensis 1621 fol. Hanc accuravit Cosmas Morelles de auctore legendus in epist. nuncup. & prologo.

Editio III Venetiis 1637 fol. Hæc recensetur in Bibl. Sluzian. p. 298.

Extant ms bis in memb. & chart. Venetiis ad SS. Joan. & Pauli.

Quaestiones XLIX in librum primum posteriorum: xx in secundum: xxIII in elenchos sive in opusculum S. Thoma de fallaciis. Prodierunt Venetiis 1496, & iterum apud Junctas 1565.

Quaestiones & annotationes in tres libros de anima. Prodierunt cum commentariis S. Thoma in eisdem, Venetiis, Octaviani Scoti 1503 fol. Tum accurante & ad amissum recognoscente Bartholomæo de Spina Pisano ejusdem ordinis, Venetiis Luc. Ant. de Giunta 1518 fol. charact. Goth.

Quaestiones quodlibetales, Venetiis 1500.

Commentaria in librum de causis Proculi, in VIII libros physcorum, quatuor de cælo & mundo, duos de generatione & corruptione, & in parva naturalia, passim auctor citat in metaphysicis ut a se edita, sed jam magnam partem videntur periisse.

Summula ms servantur Florentiæ ad S. Mar. Novel. Ad calcem sic legitur: *Expliciunt Summula clarissimi doctoris magistri Dominici de Flandria ord. Prædic. super Petrum Hispanum, quas ego F. Michael Miniati conventus S. Mariae Novella de Florentia scripsi & finivi anno mccccclxxviii die ix decemb. in eodem conventu*. Sic refert Gadius citatus.

Eodem cod. ms: *Incipiunt suppositiones M. Dominici de Flandria &c.* ut supra. Ibid. *Opus de Fallaciis* ms supra laudatum.

Tractatus brevis de ordine divinarum personarum. ms extat in bibliotheca nostra Tremonienfi provinciæ Germaniæ. Vidit noster Ghilbertus de la Haye.

F. MARCUS PETRI DE SUCCHIELLIS.

1500. F. MARCUS PETRI DE SUCCHIELLIS Etruscus Florentinus patria & conventus S. Mariæ Novellæ filius, sacrae theologiæ magister exeunte Christi seculo xv eruditione claruit dicendique facundia, celebris apud suos verbi Dei concionator & acceptus, quo tempore Hieronymus Savonarola etiam apud Florentinos inclarescebat, cujus & proinde forsan æmulus cum Joanne Carlio & pluribus ejusdem familiæ & cœnobii viris, uti Joannes Picus Mirandulanus in ejusdem Hieronymi vita observavit cap. 9 æmulationis etiam causis adductis: sed & Timotheus Botoni Perusinus cap. 36 vitæ ejusdem Hieronymi in additionibus ad ejus vitam T. II p. 490 a Jacobo Quetif relatus. Marcum nostrum in cœnobio S. Mariæ Novellæ decubuisse, jacereque scribunt Pocciantius, Pius, Altamura ad 1490. Scripsit manu propria

Tomos duos sermonum prædicabilium ad S. Marci servatos. Primus incipit: *Ductus est Jesus in*

desertum. Alter: *Paradisus terrestris, ut Moyses scribit*.

F. MARTINUS DE JANUA.

* 1500. F. MARTINUS DE JANUA Ligur alterutrius conventuum Januensem aut S. Dominici aut S. Mariæ ad Castellum alumnus a Leandro fol. 154 a, laudatur optimus philosophus & theologus, & ex iis qui hoc anno MD florebat. Idem indicat Ranzius p. 310 medium eum collocans inter Sebastianum Perusinum & Georgium Mediolanensem hoc eodem anno jam claros, quos tres sacrae theologiæ magistros dicit, variis in studiis generalibus regentes, ac singulos de logica & philosophia quædam posteris ingenii sui monumenta reliquisse testatus. Hinc Rovetta non recte ad 1312 Martinum revocat, sed recte inter scriptores recenset licet a Lusitano & sequacibus omissum.

F. SILVESTER DE MARRADIO.

* 1500. F. SILVESTER DE MARRADIO quem & Etruscum & Florentinum & circa hunc annum claruisse conjicere est, scripsit quod Florentiæ ad S. Marci servatur Arm. II n. 195 ms

Speculum veri & humilis prædicatoris revelatum, opusculum F. Silvestri de Marradio ordinis Prædicatorum.

Nulla mihi pii hujus sodalis aliunde notitia, majorem fortè dabunt symynista, & hic addent ut opramus.

F. STEPHANUS DE GARESIO.

1500. F. STEPHANUS DE GARESIO Insuber a Francisco Augustino della Chiesa laudatur, ceu qui ad hunc annum theologus & Ecclesiastes flourerit, & a quo typis edita sit

Carena argentea in universam logicam.

Ad eundem annum excipit Rovetta, nec majorem lucem affert.

F. STEPHANUS DE PIOPERA.

* 1500. F. STEPHANUS DE PIOPERA Mediolani natus & in cœnobio Gratiarum ordinem amplexus hoc eodem anno florebat, & ab Alberto Brandano in suo Roseto Mariano recensetur ceu qui scripserit

De rosario B. Virginis.

Ex modo loquendi Brandani videtur opera alia a Quodlibeto de Rosario Michaelis Francisci de Insulis, quod iste Stephanus Bononiæ imprimendum curavit anno MD, de quo postea.

F. THOMAS DE VIGLEBANO.

* 1500. F. THOMAS DE VIGLEBANO vernacule *Vigevano* a patria Insubrum civitate agnomen sortitus, vir gravis & doctus inquit Leander fol. 146 a, florebat sub finem seculi xv, certe non ita pridem mortuus erat, cum Leander scriberet anno MDXVI: Sic enim de eo ibidem: *Reliquit a se scriptos Sermones qui adhuc delitescunt in manibus Jacobi fratris* haud dubie germani ejusdem ordinis.

Meminerunt Lusitanus & sequaces & tandem Altamura ad 1513: Rovetta verò nullo allato certo documento in duos distinguit, alterum ad 1482, alterum ad 1517 collocans. At ex testibus quos utrobique profert, unicum esse convincimur, cui præterea tribuit

Compendium juris canonici.

Summam de contractibus confessariis utilem.

F. ALBERTUS PORLESIENSIS.

F. ALBERTUS PORLESIENSIS Polonus a Lusitano laudatur ad ann. MD clarus, & ad eundem annum excipit Altamura. Ejus sunt quæ in quatuor partibus Summæ moralis S. Antonini ad principium ejusque in auctoris & operis commendationem leguntur

Epistola & carmina.

Quædam præterea fertur edidisse, sed quænam illa sint, ac ubi serventur, nullus indicat.

F. JOANNES MILLENIS.

* 1500. F. JOANNES MILLENIS episcopus nostris accensetur scriptoribus ab Altamura ad 1500, ceu qui scripserit

Pro fraternitate rosarii B. Virginis & alia.

Testem Altamura profert Copensteinium de ea fraternitate lib. 3 cap. 9 p. 374, ubi episcopum illum ait quidem indulgentiam xl dierum huic societati contulisse at nihil amplius: quæ verò sit illa civitas seu sedes Millensis, ariolari non vacat, nam nec in Notitiis occurrit, nec ejus Fontana meminit in Theatro.

F. MATHURINUS ESPIARDI.

* 1500. F. MATHURINUS ESPIARDI Gallus Burgundus domus Divionensis alumnus sacrae theologiæ magister seculo xv claruit. Magistri ordinis Martialis Auribelli socius allectus & titulo provincialis Terræ sanctæ donatus, eo nomine in comitiis generalibus Avenione anno mccccclxx sedit ac diffiniit. An sub sequentibus Leonardo de Mansuetis, Salvo Cassetta, Bartholomæo Comatio & Barnaba Saxono idem munus gesserit, etsi verisimile, non mihi certum: sed comitiis generalibus anno mccccclxxvii Venetiis affuisse constat ex actis domus Insulensis, in quibus dicitur a diffinitorio judex datus cum Gabriele Dominici de Florentia & Nicolao de Neapoli magistris etiam theologiæ, qui litem de quibusdam terminis ut aiunt, seu locis Insulenses sodales inter & Andomarenenses motam dirimeret. Ex iisdem actis habetur adhuc februario sequente cum magistro ordinis Joachimo Turriano Romæ fuisse. Exinde in Franciam redux in domum Belnensem quam ipse anno mccccclxxvii erexerat, se recepit, & in ea mortuus dicitur anno MD Kal. augusti, & ibidem sepultus ad ambonis facelli ostium. Provinciæ Franciæ aliquando præfuisse quidam volunt, & anno mccccclxx in comitiis provincialibus Trevis habitis electum, sed brevi isto munere functus isurrit, nam anno mccccclxxii Rolandus le Cozic Armoricus ceu prior Franciæ provincialis comitiis ordinis Senensibus affuit. Porro etsi nulla ab eo opera edita sciam, visus tamen est non omittendus, eo quod litterarum maximus cultor fuerit, codices quamplures ms undique collegerit, & multorum auctorum opera ab interitu vindicavit. Ex ejus museo prodierunt *Sermones de tempore Leonardi de Vri-no* de quo supra, Lugdugni, Joan. Trechsel 1496 in 8, de qua editione sic Jodocus Badius Ascensius ad Johannem de Genas Lugdunensem ordinis Prædicatorum scribebat:

«His diebus ab amicissimo & longe venerando viro magistro Mathurino Espiardi sacrae theologiæ professore præstantissimo pretiosam sane suppellectilem sublegisti. Et postea: Credere non possemus dictum patrem Mathurinum virum tam anxie religiosum, & tam religiose laudabilem in ea re se

S. C. XV. » lafum conquestum ire. Cum enim de sanctis literis unus mortalium quam optime meritis sit, » quippe qui plurima lucubratione, magno impendio, incredibilique studiositate rarissima quaque volumina illius temporis negligentia fere situ victa » in lucem prodiderit, ac ne pereant conservavit: » non verisimile est se illis solum oblectari constituisse. *Et postea:* Quocirca non inique nec ab re sperem jam saepe memoratum, saepius tamen memorandum patrem Mathurinum ultro suapteque sponte quos adhuc abditos atque secretos habet, qui plurimi sunt libros, ad Johannem suum Trechsel imprimendos transmissurum.

Ex hac Badii praefatione discimus antiquorum codicum ms curiosissimum fuisse Espiardum, innumerosque in suum Museum collegisse, quorum utinam indicem haberemus. Id solum scio apud sodales Dionenses extare etiamnum codicem ms chartaceum in fol. quo continentur plura nostri Johannis Nyder opuscula supra ubi de eo relata, eodem vero codice habetur opus rarum & haecenus a nemine laudatum, scilicet

Liber de contemplatione editus per R. D. Dominicum episcopum olim Torcellanum nunc Brixensem summi pontificis in urbe generalem Vicarium finitus anno Dni mccccclxxii mensis februarii xxvi die in conventu ordinis FF. Praedicatorum S. Mariae super Minervam de Urbe, pro R. magistro Mathurino Espiardi socio Rdm magistri Martialis generalis totius ordinis Praedicatorum. Datum hic notatum aetas est codicis, quem ex exemplo auctoris aut alio simili in suum usum excubiri curavit Espiardus. Auctor vero est Dominicus de Dominico vir sub Pio II clarissimus, illique pontifici & ejus successori Paulo II acceptissimus, cujus quidem plura alia opuscula laudant Simlerus & Possevinus, sed hujus non meminerunt, quod forte unicum jam superest.

Collectionem item omnium opusculorum nostri Raphaelis de Pornaxio supra relata ad 1463 ubi de eo, ejusdem Espiardii diligentiae debemus, ut & orationum in gravissima illa disputatione de sanguine Christi in cruce effuso coram Pio II Romae anno mccccclxxii, habita ex utraque parte Minorum & Praedicatorum pronunciatarum, & aliorum in hac eadem causa opusculorum.

F. I. RAPHAEL.

F. I. RAPHAEL Gallus Salyus provinciae Provinciae alumnus, cujus verò cenobii sodalis mihi incomptum, clarebat vergente hoc seculo xv & sub initia sequentis. In ministerio Renati regis Hierusalem & Siciliae Provinciaeque comitis anno mccccclxxx mortui se fuisse pluribus annis ipse testatur in opere mox laudando, sed & Ludovico XII qui anno mccccxcviii regnum Franciae cepisset gratum & acceptum, ac cui opellam sequentem nuncupavit hoc titulo:

S'ensuit la vie de monseigneur saint Aulzias (Latini Elzearam dicunt) de Sabran comite d'Arian glorieux confesseur & vierge extraite par R. maistre I. Raphael de l'ordre de S. Dominique du pais de Provence, Parisiis, Johan. Trepperel in 4 pp. 88. Deest annus, sed iste Trepperellus jam anno 1495 typographum agebat. Extat haec editio Paris. in Regia H 1223.

Vitam hanc auctor ad preces Petri de Sabran domini de Beaudigner sancto consanguinitate juncti scripsisse, & ex actis inquisitionis in ordine ad canonizationem instituta, tum ex chronicis, & ex antiquis documentis concinnasse asserit. Nullibi Aulziam S. Francisci tertiarium ut aiunt ordinem amplexum dicit, licet Minoritam Johannem Juliani

confessarium habuerit, at post mortem ut in veste Franciscana sepeliretur & in hujus ordinis sacello jussisse.

F. PETRUS EBERARDINUS.

F. PETRUS EBERARDINUS Gallus itidem Salyus sacrae theologiae magister & sanctae fidei inquisitor, eodem cum superiori tempore claruit, ac edidit libellum hoc titulo:

S'ensuit la vie de la benoite Dauphine de Pui-michel contesse d'Arian femme & epouse de saint Aulzias faite par maistre Pierre Eberardin inquisiteur de la foi. Prodiit iisdem typis ad calcem superioris pp. 20. Hunc Petrum Posssevinus Eberardum, Altamura ad 1554 sed aetatem ignorare se fallus Eberardum corrupte agnominant.

F. HENRICUS INSTITORIS.

F. HENRICUS INSTITORIS Germanus natione, Teutonicaeque provinciae alumnus, vir sua aetate clarissimus, sacrae theologiae magister & professor, etsi cujus ille fuerit academiae, vel cujus in Germania civitatis, conventusve ordinis professus compertum non habeamus, magno praesertim exarsit fidei religionisque zelo, quam stylo verboque fortiter & constantissime propugnavit. Quare cum ea tempestate varii per Germaniam contra fidem errores irrepsissent, sagarumque strigum & maleficarum nefanda sacrilegaque commercia pullularent, Henricum nostrum Jacobumque Sprengerum sacrae theologiae professores generales instituit per universas dioeceses ecclesiarum metropolitanarum quinque Germaniae, Moguntinensis scilicet, Coloniaensis, Trevirensis, Salisburgensis atque Bremensis inquisitores Innocentius papa VIII datis Romae apud S. Petrum literis anno mccccclxxxiv pontificatus primo. Qui manum admoventes operi in sagas praesertim inquirunt, & ex jure agunt. Quin & Maximilianus Romanorum rex Henricum nostrum collegamque suum Sprengerum datis Bruxellis anno mccccclxxxvi die vi novemb. literis in officio dictae inquisitionis auctoravit, utque in omni diuone sua cuncti parerent inquisitoribus his, faverentque in omnibus imperavit. Salisburgensis ecclesiae lectoris officium Henricus noster annis obivit pluribus, quo dum fungeretur, vocatus est a magistro ordinis F. Joachimo Turriano Venetias ad annum mccccxcv, qui publicas haberet de sacro cultu & adoratione eucharistiae concertationes. Erant enim circa haec tempora, qui nonnisi sub conditione saltem implicita & subintellecta, si rite duntaxat consecrata fuisset, adorandam esse docerent eucharistiam, in quos publice coram patriarcha Veneto disputavit, & conciones plures habuit. Haec autem nata est contentio ex nupero, qui tum acciderat in agro Patavienli casu. Rusticus in vicino nemore quidam ligna cum foliis colligens, sub vepribus densisque & arefactis arborum ramis invenit obvolutas pixides duas, seu vasa sacramenti Dominici corporis ante annos tres e vicini cujusdam pagi aedificata subrepta, alterum scilicet quo infirmis SS. deferre batur sacramentum, alterum quo in die Corporis Christi proponitur adorandum: quod statim ecclesiae vicinae custodi & provisorii nunciavit. Qui mox eo profectus, remque ut audierat ita se habere deprehendens, omnia scrutatus est diligentius, invenitque in vase altero species eucharisticae: tum lapidem consecratum pro viatico deferri solitum cum linteolo sive corporali vasi suppositum, ligneum quoddam aedificiolum circum struxit, custodes reliquit, qui ne ibi quid committeretur illiciti, prohiberent. Interea divulgata fama concursus fit populorum

lorum ad nemoris locum, cerei accenduntur, Christus ibidem adesse conclamatur, adoratur: crescente rumore ad Pataviensem episcopum res delata est, qui missis illuc ministris cuncta rimatur, corruptaque duntaxat in altero vase nonnullas sacramenti species atque reliquias invenit populo praesente & spectante, destructo proinde aedificiolo, succisiveque quibus circumdabantur vasa vepribus ac cereis extinctis, ab episcopo clerici missi secum auferunt: subque censuris & excommunicationis poena prohibetur, ne locus iste deinceps quacunqu ratione coleretur aut visitaretur. Qua quidem occasione quidam sacerdotes in eo populum idololatriae praedicabant, & adorasse rubiginem, arbores, vepres & diabolum asserbant. Unde non levis orta tum contentio in clero & populo, num scilicet hic peccasset populus Christi corpus, quod ibidem esse credebatur, nec vere tamen ibi erat adorans; tum vero maxime num sub conditione adorandum, cum in missae sacrificio proponitur & elevatur, vel ad infirmos deferretur sacramentum, haec scilicet, si vere sit consecrata hostia, cum quis nihil illuminatus a Deo est, nec interius certior factus. Fuit & Henrico nostro per ea tempora gravis alia contentio ex ejusdem publica concione & temeritate, qui Augustae Vindelicorum ausus est asserere, certi nihil esse in Ecclesia catholica de cruenta sive humana in Eucharistiae sacramento apparitione, num ibi Christus vere adsit, & ibi sit adorandus a populo, remque divino totam aiebat committendam arbitrio, quod nec ab Ecclesia ipsa nec apud SS. Patres aut doctores super eo certi quicquam aut definitum habeatur: in quem Henricus fidei zelum pariter & officii sui auctoritatem probavit, praedictas concionatoris assertiones damnando, subque excommunicationis poena prohibendo ne ab ullo docerentur. De quibus omnibus singularia scripsit opuscula, quae & tum typis prodire:

1. *Malleus maleficarum maleficas & earum heresim, ut franca potentissima conterens per F. Henricum Institorem & Jacobum Sprengerum ord. Praed. Inquisitores, Lugduni, Juntarum 1484.* Quam editionem laudat Fontana in Monumentis ad hunc annum penes quem fides. Parisiis, Joan. Parvi in 8. Colon. Agripp. Jo. Gymnici 1520 in 8. Francofurti, Nic. Bassai 1530 & 1532 in 8. Quae tres posteriores editiones extant in Bib. Reg. E. 2882, 2883 & 2884. Has editiones etiam laudat Dupinius, Venetiis 1576, & Lugduni 1620. Extat & recentior Lugduni, Claudii Bourgeat 1669 in 4 pagg. 301. Quem librum ab auctoribus S. Facultati Coloniae oblatum probaverunt Doctores anno 1487 maii 9.

2. *Tractatus varii cum sermonibus plurimis contra quatuor errores novissime exortos adversus divinissimum Eucharistiae sacramentum, collecti a lectore Ecclesiae Saltzburgerensis sacra pagina professore, ac haeretica pravitate inquisitore Fratre Henrico Institoris ordinis Praedicatorum, Nurnimbergae, Antonii Koberger 1496, in 4.* Quod opus in tres partes dividitur.

I. P. Exibentur *Tractatus erroneus* ejus qui Christus nonnisi sub conditione in Eucharistia adorandum praedicaverat: *Replica in eundem, & sermones xi de eadem Eucharistia.*

II. P. Sunt *sermones xix de Eucharistia.*

III. P. I. *Sex sermones* item de Eucharistia. 2. *Avisamenta pro clericis.* 3. *Opusculum de sacramento miraculoso sub specie sanguinis a 300 annis jam tum Augustae Vindelic. asservato, sive Impugnatio erroris asserentis sacramentum miraculosum Eucharistiae, dum apparet in hostia forma cruoris carnis aut imaginis non esse verum sacramentum, cum fulminatione excommunicationis contra sic opinantes.* Extat Parisiis apud nostros ad S. Honorati.

Cum autem eodem tempore latam a Tarvisino sac. XV. praefule sedis apostolicae legato de lateri & patriarcha Venetiarum adversus Antonium de Rosellis Aretinum & librum ejus *De Monarchia sive de potestate imperatoris* censuram improbarent aliqui, nec jure fuisse processum in ea damnatione & censura dicerent, rogatus est Henricus a nobili Veneto D. Antonio Pizamannis S. T. D. contra dictum Roselli tractatum ut scriberet, quod & praestitit opere cui titulus:

3. *Tractatus adversus errores D. Antonii Roselli Patavini J. U. C. de plenaria potestate pontificis ac monarchia incipit.* Ad finem sic legitur: *Explicit replica inquisitoris Germaniae F. Henrici Institoris adversus dogmata perversa Roselli impressa Venetiis typis Jacobi de Lencho expensis Petri Liechtenstein 1499 julii 27 fol.*

4. *Clypeus sanctae Romanae Ecclesiae defensionis contra Pikardos & Waldenses.* Editus cum sub Alexandro VI fidei censor ageret in Bohemia & Moldavia. Laudatur a nostro Natali Alexandre in suo *seculo xv, Dissertat. I, num. xiiii*, ubi & ejusdem operis fragmentum refertur. Recenset Beughemius in Incunabulis Typographiae inter editiones, quarum annus incognitus in fol. Meminit etiam Simlerus. Citatur etiam a Rainaldo ad annum 1500. Quos sermones laudant Lufitanus & Altamura ad 1496, ut & Possevinus *adversus errores maleficarum* nusquam vidi, nec istud operis aliud censeo a Malleo maleficarum ipsi cum Sprengero communi, de quo supra.

Quo demum Henricus noster vivere desierit anno & loco, certi nihil habetur, sed ad annum saltem 1500 pervenisse verisimile videtur.

F. JOANNES POLYCARPUS SEVERETANUS.

F. JOANNES POLYCARPUS SEVERETANUS Dalmata Sebenici natus, & Vicentiae ordinem allectus, sacrae theologiae magister, vir aetate litteris excoltus, ceu qui Patavii clarissimos praecipuos audierat, Palladium Tuscum, Marcum Antonium Coccium Sabellicum, Pomponium Latum, ac Joannem Sulpitium Patavinum, (sic enim de eo Rovetta): quae si vera sint, cum clarissimi isti bonarum litterarum restitutores circa finem seculi xv & initia sequentis floruerint, Sabellicus inter alios anno mccccxciv claruerit, profecto allucinetur Rovetta cum hunc Joannem Polycarpum ad 1384 collocat, quem rectius ad 1500 revocasset, licet & ultra vivere potuerit. Ut ut sit, quod suis gentilibus curiosis disquirendum ultro permittimus, scripsit

Reipublica Engubinae historiam; quam inquit idem Rovetta, laudat Antonius Conciolus Cantianensis protonotarius apostolicus in *Tractatu de statutis civitatis Engubinae*, Maceratae edito typis Josephi Piccini 1678 in fol. ac praesertim in ejus brevi ac honorifica descriptione.

Tractatus alios plures, quorum omnium penes Rovettam fides.

F. FRANCISCUS PRAEDICATOR.

F. FRANCISCUS PRAEDICATOR ex veteri Roma absque alio agnomine sic nuncupatus, vel quod Romae natus esset, vel quod potius crediderim, quod Ecclesiae Romanae missionarius in Graecia versaretur, contra errores Graecorum Graece scripsit plura, quorum haec etiamnum extare feruntur:

1. In antiquitatibus sive Bibliotheca urbis Constantinopolitanae Argentorati 1578 edita in 4 in ca.

116. X V. talogo librorum principis D. Manuelis Eugenici num. 9 sub finem

Fratri Francisci predicatoris magna urbis Roma ad Manuelem Corinthium magna Ecclesia orientalis Constantinopolitana magnum Rhetorem Epistola I. Quod Christus infermentatum panem dederit discipulis & non fermentatum.

11. Epistola quod Christus dixerit, βασιζω εγω, & nequaquam βασιζεται.

111. Epistola de divina operatione, & de creato & increato, & de divino lumine, quod in monte Thabor apparuit, de eoque quod transformatus sit Christus, de tribus discipulis suis, & quod splenderit facies ejus ut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut lumen.

1v. Epistola. De purgatorio igne, quod sit ignis purgatorius animarum.

Sed & ibidem recensentur quatuor apologia sive defensiones, atque epistolae ipsius Manuelis magni rhetoris ad eundem F. Franciscum Praedicatorium monachum. 1. Quod fermentatum panem dederit Christus discipulis suis, & non infermentatum.

11. Quod acceperimus ab apostolis & a Patribus dicendum esse βασιζεται ο δσλος, & non βασιζω.

111. De divina operatione & transfiguratione quomodo Patres locuti sint. 1v. Quod non sit purgatorius ignis animarum, quemadmodum Latini sentiunt. Verum pluries tum de illis quaestionibus, tum de aliis gravioribus, scripto & literis mutuo datis ambo decertarunt. Nam in catalogo codd. mss Angliae T. I num. 294, 115, 3 inter codd. Cromwel. sic legitur : F. Francisci ex ordine Praedicatorum conclusiones theologicae & orthodoxae decem, quas per literas misit ad Manuelem magnum Rhetorem magna ecclesia cum responso ejusdem Manuelis. Hujus transumptum exemplar R. P. Michaeli Lequien sodali conjunctissimo ex Anglia missum fuit, ac perhumaniter mihi communicatum, cujus in gratiam eruditorum placet hic initium referre.

Γεμισματα εχ λογις τε θεα θεαζεσκυ, καθως εκεινος εγραφε προς τον μεζαν Ρητορα. Ταυτα τε κεραιαμα εχ δσγματα της ευσεβειας κεραιω, εχ παρ εα ο, μεζα ρητωρ εχ διδασκαλε, τε σφαλω διδωχθηναι επιζητειοι. Συμπερασματα θεολογια εχ ορθοδοξα τε θεα θεαζεσκυ περιδικατοεζυ.

α. το πνευμα το εζον εκ τε πατρος εχ υιε εκπορευεται.

β. ευλογωσ την αγαπην των ρηματων, εχ εκ το υιε, περσεθηναι χηη.

γ. εχ εζυμω εχ εχ ζυμω εζω το σωμα τε χηεε τελευται.

δ. καθαρικον πυρ περ της κρισεως πιφευτειοι.

ε. ται αγιωι αι ψυχαι εις τον θεον υιθον περσλαμβανειαι εχ καθαρως τον θεον θεωρειν δει.

ς. πρωτοι ες της ιερωσυνης θενοσ ο παπασ της Ρωμης.

ζ. εχ βαπτισμα φεργγων εχ γεματων.

η. ο ατολυοσ την γυναικα αυτε μη επι περνεια, η γαμησει αλλιν, εχ μετα λογις περνειασ απο της πρωτης αποσας μοιχαται.

θ. ο χηεεσ εζωτον εζυμων εθακεν εχ τω δειπνω.

ι. Μινος ο λογοσ τε χηεεε, λαβετε φαγατι, το το εσι το σωμα μω, τελειοσωμα πιει. εχ εστωμωσ τε χρυσοσμου η ευχη, εχ πωησον τον ερτων οστοι.

Haec capita & religionis dogmata credo & profiteor, & quare a te Rhetor magne, ut ubi me errare contigerit docere non dedigneris

Conclusions theologicae & orthodoxae Fratris Francisci Praedicatoris.

1. Spiritus sanctus a Patre & Filio procedit.

2. Recte voces istae Et ex filio, addi debuerunt, Nempe, symbolo.

3. In azymo & in fermentato pane triticeo conficitur corpus Christi.

4. Ignis purgatorius credendus & admittendus ante ultimum iudicium.

5. Anima sanctorum recta tendunt in caelum, & in caelum recepta Deum clare vident.

6. Primus hierarchia thronus est papa Romanus.

7. Baptisma Latinorum & Graecorum est unum & idem. 8. Qui uxorem repudiat propter aliam causam quam propter fornicationem, vel qui repudiata uxore propter fornicationem, aliam sibi matrimonio jungit, ille machatur. 9. Christus in cena dedit panem azymum seu sine fermento. 10. Sola verba Christi Accipite comedite hoc est corpus meum, conficiunt corpus Christi : nusquam verò, oratio Chrysostomi in Liturgia sua : Et fac hunc panem.

His subjicitur Responso Rethoris, cujus hoc initium : Α πολυγια εχ ανατερπηθη κεφαλαιον τε φεραεζεσκυ. Μανουηλ ο μεζας ρητωρ της μεζαλης εκκλησιασ θεαθεαζεσκυ τω περιδικατοεζυ εκ παλαιας Ρωμης χαιριυν, &c. Hoc est : Refutatio articulorum seu capitum Fratris Francisci, Manuel magna Ecclesia Rhetor F. Francisko antiqua Roma Praedicatori. Salutem.

T. I. Cujusdam collectionis, cui titulus : Varia sacra seu sylloge variorum opusculorum Graecorum ad rem ecclesiasticam spectantium cura & studio Stephani Le Moyne theologi Leidensis, Ed. Lugd. Bat. apud. Cornel. Boutesteyn, & Trajecti ad Rhenum 1694 in 4 pag. 268. Exhibetur superius opusculum licet mutilum in fine, nempe de statu animarum post mortem. Titulus : Ερωτηματα τε φερα θεαθεαζεσκυ καθως εκεινος εγραφε προς τον μεζαν ρητορα. Fratri Francisci quaesita per epistolam ad magnum Rhetorem. Est autem integrum in codice Anglicano citato. Nullus autem dubito, quin Franciscus noster scriptum Manuelis ex adverso confutarit, & articulos suos singulos egregie propugnarit : sed horum dolendum nihil superesse jam aut saltem hactenus detectum nihil praeter quatuor epistolas supra laudatas, quae utinam ederentur, ne tandem pereant. Scio Manuelem initio suae responsionis Francisko grammaticae graecae imperitiam objicere, & multiplicem in dictionibus literis & accentibus errorem : nec mirum rhetorem eximium Graecum in viro Latino non adeo accuratam linguam Graecam notitiam animadvertisse. At non de grammatica sed de recta fide agebatur. De isto Manuele sic scribit Leo Allatius de Ecclesiae utriusque perpetua consensione col. 983 : Anno M. D. Manuel Peloponesius magna ecclesia Constantinopolitana Rhetor doctissimus & theologus praestantissimus, ut ait Manuel Malaxus in Hist. Eccl. scripsit contra Latinos 1. ad F. Franciscum ordinis Praedicatorum de processione spiritus sancti, de azymo, de purgatorio, de primatu papa, de visione beatifica justorum statim post hanc vitam. & postea addit Allatius : Quicquid asserat Malaxus conterraneo favens, auctor hic (Manuel) insciens atque imprudens dicit ac facit omnia, & sus Minervam. Ex his colligimus Franciscum circa 1500 claruisse, cum ad eum annum Manuelem Allatius ascribat. Ejus meminit Possevinus ord. Præd. fuisse silens, at omisit Altamura.

F. JOANNES CAROLI.

F. JOANNES CAROLI vel Carlo aut etiam Carlius per syncopen Italis usitatam nuncupatus Etruscus, magnum ordinis sui patriæque decus & ornamentum, Florentiæ natus est anno circiter MCCCCXXV : cujus verò gentis & familiae fuerit oriundus equestris vel plebeia, nihil apud auctores habemus, ipseque sat ingenita virtute posteritati clarus, ut a majoribus ullam ei necesse sit accipere mutuarique claritatem pative vituperium. Liberalibus tamen cum egregie fuerit sub cura parentum educatus literis, non infimæ sortis eos, sed honestæ saltem exitisse & locuples facile colligitur. Fuit enim in humanioribus disciplinis magni illius Christophori Landini praestantissimorum ingeniorum ea tempestate Florentiæ præceptoris

† 1500.

discipulus, quo eum ipse in quibusdam eidem inscriptis operibus titulo compellat. Erat autem Joannes non felici tantum ingenio, sed egregia etiam indole præditus, unde & Deo vocante institutum nostrum elegit, & in conventu S. Mariæ Novellæ adolescens ingenuus professus est. Mirum verò in religione quantum moribus, quantum & observantia virtutumque omnium studio claruerit, non minus pietati quam literis addictus. Otio bellum indixit perpetuum, orationi lectionive semper intentus aut scriptioni. Pluries domesticis suorum præfectus est studiis & moderator, & in academia Florentina magisterii lauream theologicæ facultatis accipere promeruit anno MCCCCLVII die XVIIII septembris, quem annis postea XXI caput sibi decanumque delegit atque præposuit eadem sacra facultas Florentina universa anno MCCCCLXIX. Ea fulgebat omnium laude virtutum, ut semel & iterum sibi præsidem elegerint symmyta sui, quos singulari prudentia rexit, pluraque illis & conventui suo bona contulit, qua valebat apud insignes auctoritate dignitateque viros æstimatione & gratia. Æque enim ille ob probitatem & vitæ innocentiam apud viros pietate claros, quam ob singularem eruditionem, omnigenamque divinarum humanarumque literarum peritiam apud eruditos in pretio fuit, a S. Antonino Florentinorum antistite plurimum adhuc ætate florente dilectus, & Dominico cardinali Capranica præfuli Firmano, Angeloque ejus germano carissimus atque familiarissimus. Per ea tempora vir ille toto orbe celeberrimus ingeniorumque Phœnix dictus Joannes Picus Mirandulanus princeps nongentas proposuit de omni scibili publicæ a se propugnandas conclusiones culibet ad arbitrium impugnandas. Cum tanti nominis eruditionisque viro insigniores etiam philosophi ac theologi manum vix ausi sunt conferere ac disputationis aleam experiri. In certamen cum illo tamen Joannes noster & arenam descendit, & earum aliquas non inglorie nec infeliciter expugnavit. Demum in suo S. Mariæ Novellæ conventu jam ætate gravis moriebatur kal. februarii anni MDIII, vel juxta Badium ex Necrologio S. Mariæ Novellæ n. 739 anno MD die xv maii, ætatis LXXV. Plurima reliquit ingenii sui monumenta, quorum alia typis prodierunt, alia etiamnum servantur apud suos S. Mariæ Novellæ ms, nonnulla Etrusca lingua, alia verò Latina stylo eleganti facili & erudito.

- 1. Vita B. F. Joannis Dominici Florentini S. R. E. cardinalis. Edita apud Leandrum fol. 70 a, & in Actis SS. T. II junii ad diem x accuratius, nempe in quibus integra exhibetur, cum apud Leandrum plura sint rescissa, & inter alia proœmium, seu epistola ad fratrem suum germanum Franciscum Barlingherium nuncupatoria, ex qua vitam hanc non solum ante 1484 ut scripsit Badius noster ad auctorem Annotationum ad Acta dicta SS. sed & ante 1465 scriptam conjicio, cum in ea n. 6 fratrem dicat non solum uxorem nondum duxisse, sed & adhuc illi facultatem esse in Christo nubendi seu religionem ingrediendi, quod & ei conatur persuadere. Cum autem anno 1465 jam 40 ætatis attigisset Joannes Caroli, etiamsi 10 tantum annis ponas fratrem ejus juniorem, jam 30 ætatis attigerat, ultra quem non solent homines ad vitam regularem excitari.
- 2. Vita F. Simonis Saltarelli Florentini archiepiscopi Pisani. Ibid. fol. 86.
- 3. Vita F. Aldobrandini Cavalcantis Florentini episcopi Urbevetani. Ibid. fol. 116 b.
- 4. Vita F. Angeli Acciaiolii Florentini patriæ sue episcopi. Fol. 121.
- 5. Vita F. Joannis Salernitani S. P. Dominici.

focii, conventus Florentini primi creatoris & primi prioris. Ibid. fol. 198 b.

6. Vita F. Alexii Strozzi, & vita F. Guidonis Regionali ejusdem conventus alumnorum. Sic refert Pocciantius, qui vitas has septem volumine uno ms contineri ab auctore ordinatas præfixa ipsis conventus S. Mariæ Novellæ noticia, & in ejus bibliotheca servari asserit.

7. Vita B. Villana de Florentia. Extat in Bibli. cit. ad calcem concionum F. Jordani ord. Prædic. Sopra il genesis in fol. med. foliolis 4 pergamenis constans. Et in fine sic legitur : Explicit vita B. Villana de Florentia scripta per F. Joannem Caroli de Florentia ord. Prædic. A. D. MCCCCII, completa die 1x augusti feliciter. Ipsi vidi oculis ego F. J. E. anno 1681 Florentia transiens rediensque in Franciam. Miror non editam, Beata enim illa apud nostros S. Mariæ Novellæ condita celebris est, & ad ejus tumulum continuo lampas ardebat. Ullius fuisse tertiarium ordinis non memini me legisse, at cujusdam ni fallor nostrorum ejusdem conventus matrem.

8. Orationes quas ille diversis locis atque temporibus habuit, quarum exordium est proœmii: Proposueram quosdam &c.

9. Varii tractatus ascetici & spirituales, quorum primus Bernardo Gondio nuncupatus ab auctore super psalmos Pœnitentiales Etruscè sic incipit: Cosa certa & manifesta è o Bernardo &c.

10. Tractatus varii generis, quorum primus est de senectute, incipitque Marcum Tullium Ciceronem &c.

Volumina tria hæc ultima recensentur a Pocciantio sic generatim, quæ alius sigillatim amplius declarabit.

11. Quadragesimale & sanctorale. Sic Badius noster.

12. Expositio in psalmos graduales, in psalmum 113 In exitu Israel, & officium defunctorum. Denique in psal. 83 Quam dilecta tabernacula, quam ultimam jam morti proximam scripsit. Sic Badius.

Codex ms memb. fol. in eadem Bibl. a me F. Jacobo Echard visus & illustratus. Pr. Incipit liber de exemplis sacra scriptura, in quo de virtutibus & vitiis multa dicuntur, & etiam de moribus bonorum & malorum, qua in utroque testamento memorantur, & de eorum finibus scriptus anno Domini MCCCCLXXIIII F. J. K. scripsit. Caput I. Abstinentia. Præcepit Dominus Ade dicens &c. Cap. 134 & ultimum. De zelo contra peccatores. Ad libri calcem : Explicit liber de exemplis sacra scriptura scriptus per me Fratrem Joannem Caroli ordinis Praedicatorum completus die xxvi octob. MCCCCLXXIIII. Qui verò legerint, Deum pro me orent. Explicit. Deo gratias. Amen.

Prodiit autem illud opus typis Parisiensibus in sole aureo anno 1477, die penultima januarii hoc est stylo novo 1478 in fol. sed suppresso nomine auctoris. Titulus : Incipiunt exempla sacra scriptura ex utroque testamento secundum ordinem literarum collecta. Et 1 De abstinentia. Præcepit &c. ut in ms. Hanc editionem ego idem F. J. E. eodem anno vidi in bibliotheca nostrorum Aquis Sextiis.

Hujus ut videtur compendium extat apud nostros Parisienses ad S. Honoratum eodem titulo iisdemque capitibus suppresso etiam nomine auctoris, editum Parisius in suburbis S. Germani de Pratis per Petrum Levet. Annus non indicatur, in 8. Joannes de Caille Histoire de l'Imprimerie. pag. 64 refert hæc editionem ad 1487.

Extat in laudata S. Mar. Novel. Bibl. opusculum ms exaratum anno MCCCCLXXXII, cui titulus, Commentarium seu Lectiones super Magnificat. Hoc quidam B. Joannis Dominici cardinalis Ragusensis. XXXXXij

fini censuerunt, quod similem lucubrationem feratur edidisse, sed Badius notat opusculum alio ordine ac spiritu procedere, quam verum Joannis Domini opus, nec hujus, sed Joannis Caroli videri, qui vitam illius scripsit. Sic enim Badium ad se scripsisse monet auctor Annotationum ad Acta SS. T. II junii p. 397 ff.

Ejus cum laude meminerunt Leander fol. 152 b, Lusitanus, Razzius p. 326, Pius P. II lib. 3 col. 99, Fernandez, Altamura, ad 1503 & in Append. Fontana de Prov. Rom. Badius citatus de Florent. Univerf. p. 105, ubi narrat Joannem Caroli prius Cisterciensium habitum induisse, consilio vero cardinalis de Capranica Firmani ad ordinem Prædicatorum transisse, & a S. Antonino presbyterum ordinatum: exteri vero Pocciantius citatus, Posselinus, Ghilini Theat. Litterat. P. II.

F. THOMAS VESACH.

1500.

F. THOMAS VESACH Hispanus natione Valentinus, professione domus S. Onuphrii altero ad Valentiam lapide alumnus, vir pius circa finem seculi xv claruit teste Diago Hist. prov. Arag. fol. 283 b, quem excipiunt Fernandez ad 1500 referens, & alii sequaces ut & Altamura & Antonius Bib. Hisp. quibus testibus scripsit ac edidit in cunis typographiæ

La vida de santa Caterina de Sena en lengua Valenciana.

SEQUUNTUR SCRIPTORES

seculi xv quorum ætatem certo deprehendere nequivimus, quos pro more ordine alphabetica exhibemus.

F. EGIDIUS VALENTINUS.

F. EGIDIUS VALENTINUS a patria & professione nuncupatus provinciæ Aragoniæ alumnus a nostris & exteris omisus, recensetur ex fide Diagi Hist. prov. Arag. fol. 252 a, ubi ætatem ejus silens testatur scripsisse

Un librito de devocion ms apud sodales Valentinos servatum.

F. ANDREAS BONCIRUS.

F. ANDREAS BONCIRUS Trajecti ad Mosam natus & ordinem amplexus a Lusitano ex quorundam relatu laudatur ut vir eruditus, & qui scripserit

Opus regale questiones theologicas complectens ms apud suos ibidem servatum.

Quod tamen jam perierit, nam Ghilbertus de la Haye qui diligentissime angulos omnes ejus bibliothecæ scrutatus est, nec invenit opus, nec de auctore quicquam e monumentis ejus expiscari potuit. Altamura pro libito refert ad 1335, Fernandez ad 1560, medium nos sequimur, & ad hoc seculum collocamus nihil tamen asserentes.

F. BALTAZAR A SANCTO DOMINICO.

F. BALTAZAR A SANCTO DOMINICO inter Lusitanæ scriptores recensetur ab Emanuele de Faria de Soufa in Indiculo. Sic habet Joannes Suarez de Brito in Theat. Lusit. Litter. ms, qui tamen addit & auctorem & ejus opera sibi incognita. Itaque penes Emmanuelem fides esto, quem Antonius in Bibl. Hisp. scriptorem præstat & accuratum & diligentem.

F. CLEMENS FERRER.

F. CLEMENS FERRER Aragonus alumnus fuit conventus ordinis in oppido S. Matthæi regni Valentini: sic Diagus Hist. prov. Arag. fol. 278 a, cum adjiciens scripsisse

Sermones de tempore & de Sanctis.

Testem affert Baltazarem Sorium in Histor. ejusdem provinciæ, sed neuter ætatem auctoris meminit. At cum Sorius adulto seculo xvi floruerit, Clemens seculo superiori saltem collocandus est.

F. DOMINICUS BUGELLA.

F. DOMINICUS BUGELLA Ligur laudatur a Lusitano & ab Altamura ad 1500, ceu a quo concinnati fuerint & editi

Indices quinque in utramque summam theologiam & historicam S. Antonini archiepiscopi Florentini commode digesti.

Primus moralis Summa præcipuas exhibens lectioni sententias.

Alter similis eas que in Summa historica continentur complectens.

Tertius qua ad B. Virginem spectant.

Quartus loca scripturae sacrae in ea citata.

Quintus demum exhibet loca epistolarum & evangeliorum totius anni tam de tempore quam de Sanctis in eadem exposita. Prodierunt in editione Summæ dicti S. Antonini Venetiis, Lazari de Soardis 1503 in 4.

Emendandus hinc Rovetta, qui ex relationibus, ut ei visum antiquissimis, hunc scriptorem collocandum contendit ad 1409, non attendens S. Antoninum natum anno 1389 vix vigesimum ætatis attingisse anno illo 1409: a morte igitur S. Antonini anno 1459 defuncti hos indices Bugellam confecisse verisimilius.

F. GEORGIUS EPIIUS.

F. GEORGIUS EPIIUS Wimpinensis, (Wimpinia autem Germanice *Wimpfen* urbecula est imperialis ad Necarum fluvium sita, altero ab Hailbruno in Boream lapide, & ab Heidelberga in ortum quinto) seculo xv claruit sacræ theologiæ lector, scripsitque opus hoc titulo:

De illustribus viris ac sanctimonialibus sacri ordinis Prædicatorum.

Hoc opere usus est Sigismundus Ferrarius in historia provinciæ Hungariæ, & recenset p. 221, ubi de auctoribus vitæ B. Margaritæ Hungariæ regis filia, & p. 384 ubi de B. Elisabetha Andrea III Hungariæ etiam regis filia, & alibi passim. Extat exemplum ms apud sodales nostros Ratifponæ, quod prior provincialis Teutoniæ patribus societatis Jesu amice communicavit, ut Matthæus Raderus ejusdem societatis refert in sua Bavaria sancta T. II p. 290.

F. GEORGIUS HEPBURNUS.

F. GEORGIUS HEPBURNUS clara apud Scotos & avita satus familia Hepburnorum, quæ Georgium alterum agnominem *Halis* baronis filium dedit decanum Dunkeldensem nostri Johannis Adæ provinciæ Scotiæ anno MDXVII prioris provincialis intimum, ac Johannem etiam Hepburnum domus nostræ Andreopolitanæ priorem eodem tempore civilium sacrarumque rerum tractatione conspicuum, patria fuit Deidonensis, acris judicii, tenacissimæ memoriæ, vir summæ literaturæ, nec minore zelo præditus, præfuitque suæ Scotiæ pro-

vinciæ prior aliquando provincialis, in qua & disciplinam regularem exemplo potius quam præcepto restituit. Scripsit

De reformatione ad Fratres suos.

Collectiones theologicas.

Sic referunt Hector Boëtius Scot. Histor. lib. 16, & ab eo Dempsterus Histor. seu script. Scor. n. 46, ubi tamen plura uterque addunt emendanda. Nam Gregorium hunc volunt ad MCCCXIV claruisse, quod cum eo stare non potest quod habent, Scotiæ provinciam fuisse, siquidem ut supra jam annotatum, Scotia anno tantum MCCCXXXI in provinciam ab Anglia divisam erecta est. Præterea de reformatione in ordine nulla in ætate mentio ante tempora magistri ordinis Raimundi de Capua circa ann. MCCCXXX: hinc Hepburnum hunc ad seculum xv revocandum censuerim, & si fuerit provincialis Scotiæ etiam post annum MCCCXXXI. Omitto verum non esse, quod ibidem asserit Hector Boëtius, domum nostram Aberdonensem a laudato decano Dunkeldensi primitus erectam, cum ex chronico ms & antiquissimo bibliothecæ gymnasi Edimburgensis quinta numeretur ex octo ab Alexandro II rege Scotiæ fundatis ante ann. MCL.

F. GEORGIUS DE PEYRA.

F. GEORGIUS DE PEYRA inter scriptores nostros recensetur a Razzio p. 293, & Fernandez inter Italos, ab utroque ad ann. 1312, a Gozzeo & Pio col. 414 Gregorius dicitur, ab Altamura laudatur ad 1301, qui tamen indicat a quibusdam ad 1490 prolatari. Hæc ei ascribunt:

Commentaria in libros IV sententiarum.

Et super logicam Aristotelis.

F. GEORGIUS DE UNGARIA.

F. GEORGIUS DE UNGARIA sic a natione & ordinis provincia nuncupatus, laudatur a Bernardo de Luzemburgo Catalogi hæreticorum lib. 2 ubi de Mahometo, ceu qui scripserit

Librum de ritibus Turcorum capita XXIII continentem.

Quem idem Bernardus Romæ haberi in cœnobio S. Mariæ super Minervam asserit.

F. GRIFFINUS CAMBRIUS.

F. GRIFFINUS CAMBRIUS Anglus in provincia Cambria, quæ nunc Wallia dicitur, natus indeque agnomen ducens, ibidemque ordinem professus laudatur a Pitseo in Append. p. 845 fatente tamen quo floruerit seculo sibi incompertum; nec quid plus lucis afferunt Baleus, Simlerus, Posselinus, & Altamura, qui ultimus eum recenset ad 1515. Hæc illi dantur opera:

Scriptum in libros sententiarum IV.

Questiones disputata.

F. HENRICUS DE WITTFELD.

F. HENRICUS DE WITTFELD an Germanus, an Anglus fuerit, quis me felicior aliquando forsan inveniet, Teutonem tamen conjiciam, sacræ theologiæ magister hoc seculo claruit Henrico Kalteysen de quo supra ad 1465 ut videtur antiquior. Ejus extat Confluentiæ apud Prædicatores tractatus cum operibus dicti Kalteysenii ligatus vol. VII n. 9 hoc titulo:

Determinatio de audientia confessionum.

F. HUMBERTUS CORDEYRO.

F. HUMBERTUS CORDEYRO Lusitanus domusque regiæ Helvensis in diocesi Eboracensi professus sacræ theologiæ magister, laudatur a Ludovico Soufa Hist. prov. Portug. T. I fol. 221 a, ubi tamen se ejus ætatem assequi non potuisse ingenue fatetur, nec aliunde sibi cognitum, quam ex opere singularem ejus eruditionem, ingenii felicitatem, ac animi pietatem testante, ab ipso scripto & posteris relicto, cui titulus:

Do amor de Deos & do proximo ms.

Meminit Altamura ad 1514 fassus simul ætatem sibi incompertam, laudat & Antonius Bibl. Hisp.

F. JACOBUS A BYDGOSCA.

F. JACOBUS A BYDGOSCA Polonus ex illustri Zaremboriorum sanguine ortus, insignis theologus, & acerrimus hæreticorum oppugnator, laudatur ab Altamura ad 1478 fatente tamen ejus ætatem sibi certo non cognitam, ut & quæ illius sint opera, quæ tamen plura ab eo prodiisse asserit. Nulla verò mihi hujus scriptoris aliunde notitia.

F. JACOBUS GRASSUS.

F. JACOBUS GRASSUS a quibusdam, *Crasus* verò ab Ant. Mongitore in Bibl. Sic. dictus & ab eodem ordini Prædicatorum assertus, Siculus fuit Panormi natus & institutum amplexus, quibus verò annis claruerit, nullus refert. Scripsit

Collectanea de laudibus Panormi.

Opus ms aliàs fuit apud Antonium Agraz abbatem, teste Vincentio Auria in Historia proregum Siciliae p. 238, nunc servari in bibliotheca marchionis del Carpio in Hispania, qui dicti abbatis mortui libros omnes comparavit, conjicit Mongitor citatus. Hoc opere usus est Franciscus Baronius in *Majestate Panormitana*, ubi sapius hunc scriptorem citat, tacens tamen ex nostris sodalibus fuisse, sed id non mirum, cum nec Leandrum, nec Thomam Fazellum, nec Petrum Ranzanum ordinis Prædicatorum dicat, quamvis passim iis utatur.

F. JACOBUS RHEDA.

F. JACOBUS RHEDA Siculus Drepani ortus & in patria ordinem professus sacræ theologiæ magister, vir doctrina clarus, & ad annum MCCCXXVIII sancti officii in Sicilia insula vicarius, laudatur a Rocho Pirro in *Not. Eccl. Mazar. pag. 546*, & ab Hieronymo Ragusa in *Sicil. Bibl. vet. p. 143*, ubi ait ab eo relicta

Volumina duo contra hæreticos.

Volumina unum in Job.

Verum Antoninus Mongitore in *Append. ad Bibl. Sic. p. 55* re maturius expensa, nullam in narratione Ragusæ circa Jacobi nostri opera fidem invenit, quapropter Siculis scriptoribus accensere noluit.

F. JACOBUS DE SANCTO JOANNE.

F. JACOBUS DE SANCTO JOANNE alter ab eo de quo supra ad 1456, Aragonus conventus Cæsar-Augustani alumnus insignis sua ætate concionator, at qui diutius in Italia vixit, fortè & in ea ultimum diem obiit, laudatur a nostro Diago Hist. Prov. Arag. lib. 2 cap. 35 fol. 145 c, & ex eo a Vincentio Blasco de Lanuza Hist. Arag. To. I lib. 5 c. 39, & Nic. Antonio Bibl. Hisp. cujus tamen levioris haberi notitiam ob longiorem illam a patria absentiam fatentur omnes. Scripsisse dicitur ac reliquisse

Sermonum volumina quadam & opuscula plura gravioris momenti, quæ cum in Italia composuerit ibidem aut latent aut perierunt.

Meminit & noster Altamura pro libito referens ad 1579, cum supracitati auctores seculum quo vixerit ignorare se fateantur, & longe antiquiorem esse certissime statuendum sit.

F. JOACHIMUS COSTEN.

F. JOACHIMUS COSTEN hic recensetur ex fide Ghilberti de la Haye in Bibl. Belgo-Dominic. ms, fatentis tamen se nec patriam, nec ætatem retere potuisse, nec sibi aliunde cognitum, quam ex ejus grandiori opere Trajecti ad Mosam apud sodales servato antiquitatem auctoris & eruditionem restante codice ms, cui titulus:

In epistolas Pauli commentaria.

F. JOANNES DE ALNETO.

F. JOANNES DE ALNETO a Jacobo Parisiensi, (sic sed fortè legendum a S. Jacobo) jam supra pag. 727 b indicatus, sed nunc accuratius recensendus laudatur ab Alva Sol. Verit. Rad. 351 col. 2160, ceu ejus viderit Parisiis in Victor. codice ms aliàs 582:

Questiones super libros sententiarum.

Cujus scriptoris quædam refert Alva, quæ, inquit, habentur codicis laudati fol. 217. *Queritur tertio quando fuerit sanctificata virgo. Videtur quod ab utero fuerit sanctificata. Inquit enim auctor, (Petrus Lombardus) Dominus mundavit eam in tabernaculo, id est in utero matris &c.*

Hunc nostris accenset Alva, nec abnuerim, cum nullum aliud sit Parisiis gymnasium Jacobicum dictum quam nostrum. Alnetum vernacule *Lannoy* oppidum est ad Parisios, ubi insignis abbatia Livriacensis dicta, unde & hunc Joannem domus Sanjacobeæ professum facile crediderim.

F. JOANNES DE CALVISANO.

F. JOANNES DE CALVISANO seu *Calvisianus* Italus a loco originis in diocesi Brixienti, & a professione ibidem in cœnobio S. Mariæ della Rosa vulgo dicto nuncupatus; vir pius neque ineruditus, inquit Lusitanus, scripsit codicem Neapoli apud sodales S. Catharinæ de Formello servatum. Titulus:

Liber precum piarum ex SS. Patribus, & aliis quorum usus est in Ecclesia collectarum.

Vidit Lusitanus & ætatem auctoris non indicat, addit solum ex caractere antiquum se deprehendisse. Altamura refert ad 1491, Rovetta verò ad 1498, a quo alius eidem scriptori tribuitur libellus hoc titulo:

Nobilitatis anima christiana scrutinium. Sic inquit Vincentius Rivalius.

Idem Rovetta ad 1573 alterum Joannem de Calvisano laudat, sed cum eadem ei omnino tribuat opera, palam est ejusdem auctoris esse multiplicationem.

F. JOANNES CORISBENUS.

F. JOANNES CORISBENUS cujus nulla hactenus apud nomenclatores nostros memoria, recensetur hic ex fide Tomasini in Bibl. Patav. p. 32 restantis apud S. Joannem in Viridario Repol. xvi ad lavam haberi codicem ms in fol. Titulus:

Physica & metaphysica Joannis Corisbeni ordinis Prædicatorum.

Cujas fuerit, & qua ætate vixerit disquirant curiosi, quibus codicem inspicere licet.

F. JOANNES FAVENTINUS.

F. JOANNES FAVENTINUS Æmilios a Lusitano laudatur absque nota anni aut seculi quo claruerit, a Pio ad medium circiter seculi xv, a Fernandez ad 1310, ab Altamura ad 1458, a Rovetta in duos dividitur, alterum quem ad ann. 1310, alterum quem ad ann. 1458 collocat, quod ab eo gratis fictum videtur, cum ceteri non nisi unicum agnoscant, etiam Rivalius ex relationibus conventus Faventini. Interim dum certior ætatis hujus scriptoris notitiam sodales aut gentiles dederint, opera ipsi tributa tantum referre licet, quæ hæc sunt:

De præscientia & providentia Dei, & nonnulla alia opera.

Rovetta addit: *Traçtatus de peccato originali, de divina gratia & de penitentia, istaque omnia ms apud nostros Faventinos servari asserit.*

F. JOANNES LINCONIENSIS.

F. JOANNES LINCONIENSIS Aragonus apud Diagum fol. 151 a, Ilerdensis cœnobii & academia professoribus & illustribus viris accensetur, quem vergente seculo xv innuit claruisse, & scripsisse *Commentaria in IV libros sententiarum.*

De logica & philosophia, & quedam alia opuscula.

F. JOANNES PORTALEGRENSIS.

F. JOANNES PORTALEGRENSIS Lusitanus a patria sic dictus, quæ urbs est episcopalis in ea regione quam Alentejo dicunt sita, seculo xv vixit, & laudatur inter scriptores Lusitanos a Faria, Joanne Suarez de Brito in *Theat. Lusitan. Litterar.* ms, & Nic. Antonio *Bibl. Hisp. veter.* ante 1500 *Lib. 8 c. 3 n. 118 pag. 46 a*, ut qui scripserit hoc titulo:

De conversione B. Egidii Lusitani, illius scilicet ex primis nostris patribus, de quo in Vitis Fratrum lib. 4 c. 16, & alibi pluries & nos supra. At non solum ubi servetur hoc opus ms vel typis excusum silent, sed & annum quo iste Joannes floruit ac vixit.

F. JOANNES MARIA A VALLE.

F. JOANNES MARIA A VALLE Parthenopæus nobili loco natus ex illustri scilicet dominorum della Valle & di Franco stirpe satis ordini nomen dedit in patria in S. Petri martyris cœnobio, virque evalit pietate & doctrina clarus, & pluribus annis in gymnasio publico Neapolitano theologiam professus est. Laudat Vallius p. 194, ubi tamen annos quibus floruit aut omisit aut ignoravit; Altamura collocat ad 1492.

De diversis materiis plura scripsisse aiunt, nec major ejus nobis notitia.

F. LEONARDUS ITALICUS.

F. LEONARDUS ITALICUS seculo xv claruit eximius verbi Dei præco, & scripsit opus, quod e prælo prodit hoc titulo:

Incipit notabilissimum quadragesimale, & in toto suo processu trimembre, editum a quodam sacra pagina professore ordinis Prædicatorum Leonardo Italico, quod a suo auctore seruum fidei intulatur &c. Pr. Parce Domine parce populo tuo. In ipsis incu-

nabulis typographiæ, id est circa ann. 1460 editum est absque loco, nomine typhotæ, antio editionis, absque numeris, absque reclamationibus, sed in fol. Extat apud nostros Insulenses.

Alva etiam a se alibi visum testatur Sol. Verit. Rad. 120 col. 1186, auctoremque eundem censet cum Leonardo Matthæi de Utino, de quo nos supra ad 1470. Idem censet Beughemius in Incun. p. 179. Ne assentiar, hæc me prohibent. Primo quod cum opera Leonardi de Utino pluries typis prodierint, nullis inter ea hoc *Seruum fidei* recensuerit, nec prælo iterum commiserit. Præterea divisio illa perpetuo trimembris styllum non redolet Utinensis, qui quadruplicem vel ampliorem ubique confectatur. Itaque alius fuerit iste Italicus, cujus patriam gentilis curiosus forsitan aliquando retereget.

Alva loco allato censet post concilium Basileense vixisse ex his quæ sermone feriæ 4 post Domin. 4, qui est de baptismo lit. D leguntur: *Hujus opinionis (scilicet B. Virginem contraxisse peccatum originale) contrarium est verum, quia determinatum est in concilio Basileensi per solemnes doctores purissimam Virginem Mariam sine labe originalis criminis esse conceptam.* Sed leve est argumentum, hæc enim verba non sunt auctoris, ut patet ex præcedentibus & consequentibus, sed additio ejus qui typis præfuit. Itaque de ætate hujus scriptoris nil certi habemus, quam quod ante mccccx floruerit seu ante seu post concilium Basileense.

F. LUCAS RULLO.

F. LUCAS RULLO Aprutinus Balneoli (Bagnuolo Itali dicunt) natus & ordinem professus, sacre theologiæ magister, inter illustres sui cœnobii viros recensetur in ejusdem monumentis, in quibus sic legitur: *Magister Lucas Rullus Ferdinandi Sanseverini Salernitanorum principis a sacris confessionibus, & deinde S. Joannis Laterani de Urbe penitentiaris.* Hæc Vallius p. 228, sed nulla ejus opera laudat, neque hic recensendum ducebam, nisi Toppius in Bibl. Neapol. intulisset.

F. MARCUS ADIGHIERI.

F. MARCUS ADIGHIERI Etruscus conventus S. Marci Florentini alumnus, hoc seculo vel sub initia sequentis claruit. Extant in Bibl. dicti conventus Arm. II cod. 165 *Concetti in penna di Frà Marco Adighieri di san Marco.*

F. MARTINUS LEUVES.

F. MARTINUS LEUVES vel *Leewes* vel *Lewensis*, sic fortè dictus a castro situ munificentissimo in finibus Brabantia Belgice *Soutleuwe* versus Trajectum ad Mosam, scripsit in cœnobio Mosæ-Trajectensi, cujus erat alumnus, servatum, inquit Lusitanus

Opusculum quo mulieres ab improperis, quibus solent communiter affici defendit, & earum præclaræ gesta in unum colligit ac recenset.

Excipiunt Gozzeus & Swertius in Athen. Belg. & collocant ad 1485, & subscribit Altamura. At Ghilbertus de la Haye post adhibitam omnem diligentiam, nullam nec scriptoris nec operis Mosæ-Trajecti notitiam adeptus est.

F. MICHAEL DE MADAI.

F. MICHAEL DE MADAI Insuler, & ut conjectu pronum patria professioneque Salutien- sis vir curiosus & diligens scripsit hoc titulo:

ms vidit ac excipit D. de la Valbonnaie primus in camera rationum regiarum Delphinatus præses in suo opere cui titulus, *Memoires pour servir à l'histoire de Dauphiné Parisiis edito in fol. 1711* laudatque pp. 513 & 514 ut ea quam dederunt & Andreas du Chesne & Guichenonius accuratiorum, & ex ea ubi de Thoma II marchione Salutien- sis, cujus conjux fuit Ricarda Visconti Galeatii domini Mediolanensis soror, & qui tandem xxxi octob. anni mccccxliii supremum suum dominum agnovit Humbertum Dalphinum Viennensem, hæc refert: *Exclusus (Thomas II) tumulo qui apud Prædicatorum existit, a quo si quis de hoc sanguine excludatur, hoc fit iusto Dei judicio.* Notat ibidem Valbonnais a Guichenonio omissum *Georgium de Salutis*, cujus tamen sit mentio in pactis conventis inter Humbertum Dalphinum & Thomam II Salutiensem, ac de quo sic Michael noster: *Hic Georgius pater patris dicti domini marchionis fuit clericus in Anglia, & multis beneficiis a rege donatus, sepultus in Londonis, qua est Londres.*

F. NICOLAUS DE PISIS.

F. NICOLAUS DE PISIS Etruscus, quem mirum ab omnibus seu nostraribus seu extraneis omissum, vir enim gravis fuit, verbi Dei præco sua ætate clarissimus, ac quem hoc seculo xv vixisse vel sub initia sequentis conjicio. Ejus servantur Florentiæ ad S. Marci Arm. III hi codices ms:

N. 112: *Expositio orationis Dominica per sermones predicabiles, & alii sermones Fratris Nicolai Pisani ordinis FF. Prædicatorum relicti ab eodem, qui eos composuit, conventus S. Marci de Florentia ord. Prædic. papyr.*

N. 113: *Sermones de quibusdam sanctis scripti a F. Nicolao Pisano patre venerabili, papyr.*

N. 114: *Sermones Dominicales & de sanctis.* Initio sic legitur: *Hic liber est conventus S. Marci de Florentia ord. Prædic. Scriptus manu F. Nicolai de Pisis, papyr.*

N. 115: *Sermonarium F. Nicolai Pisani ord. Prædic. papyr.*

N. 116: *Expositio super Miserere mei Deus, & super sermonem Dominicum, edita & scripta a venerabili Fratre Nicolao Pisano ord. Prædic.*

Sodalium Florentinorum vel Pisano- rum diligentia est, quid accuratius de hujus eximii viri vitæ ætate & gestis e suis monumentis eruere, hinc addere.

F. NICOLAUS TERRANOVA.

F. NICOLAUS TERRANOVA Drepani in Sicilia insula ortus, & in patria ordinem amplexatus & professus, medio circiter hoc seculo xv claruit, vir morum integritate conspicuus, nec minus doctrina & eruditione commendatus. Paterni in studio generali S. Dominici regentis munere annis pluribus functus est, sed & dicendi facundia & gratia plurimum valuit, Ecclesiastesque habitus est disertissimus cum plausu & fructu auditus. Hinc crebescente ejus fama, & ad aulam usque pervadente, Alphonsus utriusque Sicilia rex a confessionibus sibi allegit, & carum in primis ac intimum habuit, morteque immatura sublatum acriter doluit, ac funere magnificentia plane regia parato sepeliendum curavit. Sic refert Antoninus Mongitore in sua Bibl. Sic. ubi ait Nicolaum ad annum mccccxv floruisse, ad quem proinde a nobis laudandus erat, sed cum annus ille jam prælum subisset, cum hæc ejus bibliothecæ pars in manus meas venit, hic saltem ejus memoria inserenda visa est, ne cum aliis

nostris nomenclatoribus inter scriptores omittimus. Mongitorius citatus cui Annales mundi a Petro Ranzano nostro Siculo & episcopo Lucerino de quo supra ad 1492 conditos & manu scriptos Patrum servatos legere licuit, ab eo sic laudari testatur T. VIII lib. 42: *Nec pratermittendus est mihi Nicolaus Siculus Drepanitanus cognomento Teranova ordinis Predicatorum, vir peracuto ingenio, & memoria singulari, unusque theologorum hujus temporis eruditissimus. Nemo in disputando vel vehementer, vel copiosior, & acutior eo existimatus est. Eam ob rem Alphonsus rex miro est ipsum honore prosecutus, mirificeque dilexit: Cum autem ageret cum Eugenio pontifice, ut Capuana presiceret Ecclesia, immatura morte correptus decessit. Perhibent nonnulli viri gravissimi Paulum Venerum, de quo dictum est (hunc paulo ante laudarat) non nisi Nicolai hujus presentiam reformidasse, quoniam ei esset de gravi aliqua re publice disputandum. Haec Ranzanus. Multis etiam laudibus efferunt Leonardus Orlandinus in *Descript. Drepani* pag. 53: Leander Albertus in *Descript. Sicil.* fol. 52: Rochus Pirrus Nor. *Eccl. Mazar.* pag. 546: Christophorus Scannellus in *Chronic. Sicil.* Joannes Lopez *Hist. General. P. V lib. 2 cap. 60 §. 1*, & Vincen- tius Nobilis in *Thesauro abscondito de Virgine Deipara Drepanitana*, qui Nicolaum teste Ranzano scripsisse ait*

De immunitate ecclesiastica tractatum unum.

Et alterum *De potestate summi pontificis.*

Hieronymus Ragusa in *Elogiis Sicularum* pag. 193, & iterum in *Bibl. Sicil. Veter.* pag. 193 addit ex Orlandino scripsisse prater ea

In epistolas S. Pauli tomus duos.

Sermonum volumen unum.

Sic habet Mongitorius citatus, qui tamen addit nihil horum haberi apud Orlandinum, & ab alio cujus non meminerit, hæc Ragusam excepisse.

F. PAULUS RIPPERUS.

F. PAULUS RIPPERUS Saxo & si conjicere licet conventus Lipsiensis alumnus a nostris nomenclatoribus omissus, recensetur hic ex fide indicis codicum ms Bib. Paul. olim nostræ, nunc academiæ Lipsiensis a Fellerio concinnati p. 169 n. 43 ubi sic lego:

Frater Pauli Ripperi ordinis Predicatorum sermones. Codex est in 8. Cod. eodem sequuntur

Tractatus de vita perfectionis.

Expositio super Exurgens Maria & Missus est.

An sint ejusdem auctoris discutient & hic ad- dent eruditi Lipsienses. Hunc Ripperum laudat Simlerus, eique sermones tantum ascribit, sed ordinis Predicatorum fuisse silet.

F. PAULUS ROMANUS.

F. PAULUS ROMANUS inter beatos a Gregorio Lombardelli recensitus, ab eodem dicitur scripsisse

Sermones in laudem B. Catharinae de Senis & quadam alia.

Excipiunt Fontana in Prov. Rom. & Altamura ad 1406, sed & antea Pius P. II Lib. 2 col. 227, qui sapienter monet mendum apud Lombardellum irrepsisse, cum ait Paulum hunc a sacris conscientiarum secretis fuisse Bonifacio VIII, & fortè legendum IX: sed nec id sua caret difficultate, si sermones scripsisse dicatur, cum non nisi longe postea B. Catharina sanctorum factis ascripta sit, unde Fontana non sermones sed librum de beata scripsisse dicere maluit. Hæc ampliori & accuratiori Romanorum sodalium discussione indigent.

F. PHILIPPUS WOLPHIUS.

F. PHILIPPUS WOLPHIUS Teuto vernacule Wolff, quod lingua Germanica *Lupum* interpretaris, scripsit opus

De vitis virorum illustrium ordinis Predicatorum, cui titulum indidit, Viretum Dominicanum.

Habebat Baleus, & eo frequenter utitur in suo scriptorum Anglorum catalogo, & ex Baleo sapius citat Pitheus in scriptoribus Anglis, at cum neuter suis Anglis asserat, ex agnomine Germanis accensendus visus est. Utinam & quis gentilis curiosus prælo committat.

F. RAPHAEL SONCINAS.

F. RAPHAEL SONCINAS a patria in Insulibus urbe clara sic & a professione nuncupatus, a Leandro laudatur inter viros illustres in diversis, quem videtis fol. 150 b, ubi eum exhibet manu bajulantem

Nonnulla opuscula ab eo edita multa doctrinæ ferta.

Leandrum excipiunt Lusitanus, Pius in Append. uterque ætatis anno non addito, Altamura ad 1487 pro libito, Rovetta ad 1476 factus tamen a Vincentio Rivalio ad 1472 ascribi. Antiquiorem verò ego conjecerim, & circa initia seculi hujus xv clarum cum eum Leander jungat Alberto Laudensi, qui circa finem seculi xiv florebat. Opuscula a Leandro in globo laudata a Rovetta sic distinguntur:

Tractatus de usuris, alter de interdito, tertius de ecclesiastica immunitate, quartus de voto, & alii plures, quos præstat ms in bibliotheca nostra Bononiensi servari.

F. ROGERUS DE SABRUGERA.

F. ROGERUS DE SABRUGERA Catalanus natione ab Antonio in Bib. Hisp. laudatur, ceu a quo prodierit

Biblia en Catalan en copla, y el psalterio traducido en Catalan por Fray Romero Sabrugera de la orden de santo Domingo. Codex ms est in Bibl. Scorialanensi regia membr. nec antiqua characterum forma scriptus, quod ipso librorum annotatur catalogo. Hujus versionis non meminit eruditus vir Jacobus Lelong Oratorianus in sua *Bibliot. sacra.*

Cujus cœnobii sodalis fuerit iste Romerus Catalanorum ordinis permitto diligentiam proferendum. Altamura meminit ad 1567, sed nullo documento, antiquiorem censeo.

F. SERVATIUS FRANKELL.

F. SERVATIUS FRANKELL Teuto sacre theologiæ magister conventum Coloniensem recens ad severiorem ordinis disciplinam revocatum annis xx solidis & continuis prudentissime prior administravit, de religione vir optime meritus, pietate juxta & eruditione clarus: quem ardens fidei studium perduellibus hæreticis accerrimum exhibuit per tractum Rheni Coloniarumque vindicem & questorem. Quo tandem ille vivere desiit anno & loco mihi non liquet, quamvis vergente xv Christi seculo vixisse devixisseque nullus dubitem. Scripsit volumen quod chartaceum in 4 tres uncias spissum caractere minori apud sodales Colonienfes servatum a R. P. Jacobo Quetif visum est anno MDCLXXI die vii junii. Titulus:

Sermones notabiles omnium solemnitarum principum totius anni per religiosum, devotum, & zelosum

zelosum & sacrarum litterarum professorem eximiam, hæretica pravitate inquisitorem vigilantissimum F. Servatium Frankell hujus conventus Colonienfis sacri ordinis Predicatorum in reformatione viginti continuis annis priorem fructuosissimum. Pr. Angelus Domini apparuit in somnis Joseph &c. Sunt conciones de adventu, de nativitate Domini, de quadragesima, paschate, rogationibus, ascensione, pentecoste, Trinitate, corporis Christi solemnitate, Dominicis III & VII post Trinitatem, & de SS. Andrea &c.

In Necrologio domus Colonienfis ad ann. MDVII sic legitur: *Obiit Colonia F. Servatius Sancti sacre theologiae magister & sancta fidei inquisitor.* Sed hunc alium agnomen diversum innuit. Hujus scriptoris meminit Federicus Steil in Ephemer. Dominic. ad 17 maii p. 126, sed majorem ætatis notitiam non prodit.

F. SIMON GALLUS.

F. SIMON GALLUS non aliunde mihi cognitus est, quam ex catalogo codd. ms S. Marci Florentiæ, in quo hæc recensentur ejus opera Arm. III n. 107:

Abstractiones epistolarum sive sermones Dominicæ Fratris Simonis Galli.

Ejusdem Speculum Ecclesiæ pro rudibus sacerdotibus.

F. SIXTUS ILLUMINATUS.

F. SIXTUS ILLUMINATUS Ligur vir pius ac musices peritus in sodalium commodum scripsit teste Soprano quem excipit Oldoinus in Athen. Ligust.

Librum de Musica.

Neuter ætatem auctoris indicat, nec ubi opus seu impressum seu saltem ms habeatur, neque hujus nobis ulla aliunde notitia.

F. THOMAS AIMO BONJOANNIS.

F. THOMAS AIMO BONJOANNIS Infaber cœnobii ut conjicio Albenfis professus seculo xv vergente certo post MCCCLXIV florebat adhuc, & scripsit

Vitam B. Margaritæ de Sabaudia Theodori marchionis Montisferrati sponsæ, quæ vidua monasterium sanctimonialium ordinis S. Dominici in civitate Alba erexit, & in eodem institutum ipsa amplexa est. Hanc ms vidit & laudat Hyacinthus Barcanus noster de quo postea ad 1638, eaque usus est in concinnanda vita ejusdem beatæ quam Italice scripsit.

F. VALERIUS ARAGONUS.

F. VALERIUS ARAGONUS in oppido S. Matthei regni Valentini ordinem amplexus, concionator egregius a Diago laudatur Hist. prov. Arag. fol. 278, ceu qui scripserit & reliquerit

Volumen sermonum.

Qua ætate vixerit, cum non addat Diagus, nec quem excipit Sorius, nil certi proferre possumus, verum ante annum MD vixisse ex eo conjicere licet, quod medio seculo XVI quo circiter Sorius scribebat, vetus jam erat Valerii memoria.

F. VINCENTIUS LECTOR.

F. VINCENTIUS LECTOR in provincia Franciæ ordinis Predicatorum laudatur apud Tomasinum in Bibl. Patav. p. 95, ceu cujus in Corra-

TOM. I.

dina servatur opus ab eo compositum. Titulus: *Sic. XV. Gnomologia Alphabetica.* ms in 4 membr. Ætatem non addit, sed ante MD vixisse conjecta pronum.

F. ZENOBIVS DE GUASCONI.

F. ZENOBIVS DE GUASCONI Etruscus, & ut conjicio Florentinus, non aliunde mihi notus est, quam ex catalogo codd. ms Bibl. Medic. in qua Pl. LXI n. xxvi cod. chart. in fol. inter alia plura extat

Omelia de Origene sopra il vangiolo di S. Giovanni, quando la Madalena andò la Domenicha mattina della resurrezione di Christo al monimento per unguere il corpo di Gesù, e non trovandovelo stava ivi di fuori, e pianguiva. Pr. *Dovendo parlare &c.* Finis: *Questa Omelia volgarizò il venerabile maestro Zanobi de Guasconi dell'ordine de' Frati Predicatori.* Stylus & orthographia indicant auctorem ante MD florentem.

A N O N Y M I.

F. ANONYMUS sub finem seculi xv edidit libellum hoc titulo:

Le livre & ordonnance de la devotte confratrie du psaultier de la glorieuse Vierge Marie tres digne mere de notre Sauveur Jesuschrist, Paris. Michaelis le Noir in 4 foll. 16: deest annus, sed circa 1500 videtur prælo excusus, nam hic Michael typographiam exercebat Parisiis ab anno 1489 ad 1515. Extat hic liber Paris. in Regia D 1187.

Liber fere totus historicis constat ex Alano de Rupe & quibusdam ex Thoma Cantimpratano excerptis, de quibus penes lectores arbitrium. Notanda autem potissimum ex hoc tractatu qualis tunc erat hujus piæ societatis institutio. Nullæ tum missæ Rosarianæ nuncupatæ, nullæ processiones, non expositio divini sacramenti causa Rosarii: Rosarium erat præcise quod est, scilicet recitatio xv decadam salutationum Angelicarum oratione Dominica ad quamlibet decadem præmissa. Hoc psalterium B. V. qui quotidie vel una vice totum, vel tribus vicibus seu horis diversis quinquagenam qualibet recitaverat, modo nomen suum in libro societatis inscripsisset, officium suum plane impleverat.

F. ANONYMUS seculo xv circiter vivens laudatur apud Fellerum de Bibl. Paul. Lipsien. p. 403 ceu qui scripserit hoc titulo:

Articuli quos Fratres ordinis Predicatorum oppidi Lipzenfis habent adversus canonicos regulares ad S. Thomam præfati oppidi. Extat codex in laudatâ Bibl.

F. ANONYMUS scripsit hoc titulo:

Conciones Dominicæ per annum. Pr. Sicut in die honeste ambulemus. Vulgo dicitur quod curialitas est perdita. Prodit in incun. typogr. absque anno loco & nomine typographi in 8 foll. 230 Goth. charact. Auctorem esse ordinis Predicatorum constat ex sermone vigiliæ pentecostes, in quo id de se testatur.

F. ANONYMUS Italus scripsit hoc titulo:

Origine del monastero del corpo di Christo in Venetia. Pr. *Richiedi da me instantamente &c.* Extat codex ms in 4 Venetiis in Bibl. Alexandri Zilioli a Tomasino recensitus. Istud monasterium est Sororum ordinis S. Dominici, & sub finem seculi XIV circa MCCXCIV erectum, a regulari disciplina severius servata & sacrarum virginum sanctiorum vitam eximie claruit.

YYYY

F. ANONYMUS FLANDER Brugensis domus alumnus scriptit
Chronicon dicti sui conventus Brugensis a prima erectione anno MCCXXXIII ad sua usque tempora, cui alii postea succenturiarunt. Laudat Jacobus Malbrancq. S. I. Histor. de Morinis T. III p. 542 ut a se visum & apud nostros Brugenses servatum.

ADDENDA & EMENDANDA in hoc Tomo I.

Pag. 473 ante **LANFRANCHINUM DE JANUA** adde

F. LAMBERTUS DE AUTISSIODORO.

F. LAMBERTUS DE AUTISSIODORO Galus Burgundus laudatur a nostro Laurentio Pignon in suo Scriptorum ordinis catalogo n. 92, diciturque scripsisse
Summam logicalem, que etiam dicitur Summa Lamberti.

Qui loquendi modus sua ætate celebrem fuisse indicat. In monumentis domus nostræ Autissiodorensis mihi commodatis idem habetur, & additur hunc ex primis & antiquioribus ejus domus sodalibus fuisse, qui proinde seculo XIII floruerit, cum anno MCCXL ea domus erecta fuerit. Quo casu mihi suo ordine exciderit nescio, cum in schedis paratum haberem.

Pag. 614 b, ante **PETRUM DE PALMA** adde

F. THOMAS BONJOANNES.

F. THOMAS BONJOANNES Panormitanus philosophus ac theologus insignis claruit ad annum MCCCLXII, scripsitque teste Bernardo de Lucemburgo
De rerum proprietate librum.

Sic Antoninus Mongitore Bib. Sic. T. II p. 255 b, penes quem fides, nam hujus scriptoris nulla mihi aliunde memoria.

Pag. 689 a, lin. penultima, ubi legitur: Primum initium & finem legendi non fuit orium, hac dele & lege:

Primus incipit: *Sanctissimo in Christo patri ac domino D. Clementi divina providentia clementia VII sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo & unico pontifici, F. Robertus ordinis Fratrum Prædicatorum sacra pagina indignus professor, Dei & apostolica sedis gratia Senecensis episcopus, humilis minister vester & orator, seipsum ad devota pedum oscula cum obsequio debita servitutis. Beatissime pater, quia vetus lucifer &c.*

Post epistolam nuncupatoriam sic incipit primus tractatus:

Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium, Prov. VIII. Sapiens Salomon detestatus &c.

In hoc primo agit potissimum contra doctores juris canonici & civilis stantes pro parte Urbani VI, & eorum rationes reprobatur: in sequenti verò impugnat maxime magistros in theologia & philosophos stantes pro eodem, quem Bartholomæum solum nominat, & antipapam.

Col. sequenti b, lin. 14 in Colbert. cod. MS. 2761, Adde, fol. med. membr. foliis 145 constante.

Pag. 705 b, ante **PETRUM BAJOCENSEM** adde

F. BERNARDUS DE JUDICE.

F. BERNARDUS DE JUDICE Panormitanus sacre theologiæ magister doctrina instructissimus claruit anno MCCXCII. Scripsit
In quatuor libros sententiarum.

Sic habet Antoninus Mongitore Bib. Sic. T. II Append. ad T. I pag. 10.

SCRIPTORES SECVLI XV VISI DUBII
an nostrates fuerint, ordine alphabetico recensiti.

F. BERNARDINUS DE ROMA.

F. BERNARDINUS DE ROMA concionator insignis florebat anno MCCCLXVI, ejusque extat Florentiæ in Medic. Pl. LXXVI cod. 52 MS papyr. in 8
Sommario d'una predica della divina misericordia di Frate Bernardino da Roma predicatore preclarissimo senza il fine.

Wadingus non meminit, ideoque inter dubios visus est recensendus, ut cujus familiæ fuerit, diligentius explorent gentiles, & an aliis an nostris annumerandus.

F. GUIDOTTUS DE BONONIA.

F. GUIDOTTUS DE BONONIA a nemine quod sciam hæcenus laudatus, quantum conjicere est ante MD florebat, ejusque habetur Florentiæ apud S. Mariam Annunc. Servitarum n. 204
Rettorica di Cicerone volgarizzata da Frà Guidotto da Bologna

Cujus familiæ legibus fuerit astrictus disquirant indigenæ & hic addant.

F. JOANNES GENISII QUAYE DE PARMA.

F. JOANNES GENISII QUAYE DE PARMA Italus a patria sic aut a professione nuncupatus, illustris sua ætate verbi Dei præco, inter dubios a nobis recensetur, quia varia sunt de ordine in quo professus est, in antiquis monumentis testimonia.

Florentiæ in Medic. Pl. xx cod. xxx MS sic legitur: *F. Joannis Genisii Quaye de Parma sacra theologia magistri ordinis Prædicatorum liber de civitate Christi per eum ordinatus & compositus ad strenuissimum militem dominum Benedictum, in 8 charta. Pr. Fundamenta ejus in montibus.*

Ejusdem Joannis &c. ord. Prædic. sed Pl. XIX n. XXIX *Rosarium seltionibus quatuor. Pr. Factus est homo, charta. Quod opus inter plura alia compactum.*

Contra apud Tomafinum de Bibl. Patav. apud S. Antonium p. 58 sic lego: *Glossarium F. Joannis Genisii Quaye de Parma sacra theologia professoris præstantissimi ordinis Fr. Minorum, fol. charta. Idem p. 75.*

Simlerus hæc tantum habet: *Joannis Genisii monachi Parmensis liber de civitate Christi editus in Italia anno 1500. Quæ nihil definiunt.*

Scio Gonzagant quem Possévinus & Wadingus excipiunt suis annumerare Minoritis, & laudare opus de civitate Christi editum Rhegii-typis Ugonis Rogerii 1501, tum Romæ apud Jacobum Mazochium 1523. Verum auctorem sibi parum cognitum ostendit Wadingus, cum eundem esse contendit cum Joanne de Parma ante S. Bonaventuram ordinis Minorum ministro, huic enim ante Wadingum nec simile agnomen, nec ejus rationis opera

ullus dedit aut asseruit. Nobis etiam non defuerunt Joannes plures Parmenses dicti, inter alios Joannes de Parma Lombardus Parisiis anno MCCXCIII licentiatus, & a Bernardo Guidonis in indice magistrorum in theologia n. 63 totidem verbis recensitus. Quin fuerint & plures alii seu seculo XIV seu XV, quo hunc Joannem Genesii floruisse cenfeo, nullum mihi dubium. Eo igitur tota devolvitur quaestio, utris potius habenda fides, an codicibus Mediceis, an Patavinis? Quam eruditus gentilibus ultro permitto disquirendam: neque enim ullum alterius familiæ nostris vindicare est animus.

F. STEPHANUS APULUS.

F. STEPHANUS APULUS quidam episcopus Lucerinus ab Altamura laudatur ad 1491 clarus, cui tamen nullus apud Ughellum locus: unde licet Altamura præverint Lusitanus in Chronico ad decadem 1470, Razzius annum tacens, & Pius circa 1490, cum nulla prodant acta, eorum plurimum apud me durat fides, quam nec habuit Fontana.

A N O N Y M I.

A N O N Y M U S seculo XV clarus scripsit opus hoc titulo:
Cordiale sive de quatuor novissimis cum multis exemplis pulcherrimis.

Extabat MS Regii apud nostrum Eucherium Bonetrum cum additione auctorem fuisse ordinis Prædicatorum. Sic habet Possévinus Append. p. 108. Alia exempla MS vidi Parisiis, in Genoves. & in Navarr. chartacea in 4, sed in his nihil de auctore quis fuerit, aut cujus familiæ. Recensetur etiam apud Sanderum in Elencho MS Belgii P. II p. 150, sed nulla major notitia. Inter auctores in hoc opere citatos, præcipuus est liber magnus de septem donis Spiritus Sancti, cujus auctor licet non nominetur, est noster Stephanus de Borbone seu de Bellavilla, quem anonymo valde familiaritatem fuisse hinc evincitur. Hæc anonymum nostrum fuisse qualiscumque esset notitia: sed rem malim sub dubio relinquere, donec major lux afferatur. Pluries typis prodiit, hæcque editiones laudat Beughemius:

Abque loco 1478. Daventriæ 1489, 1494 & 1496 in 4. Colonia 1492. Est & recentior Daventriæ, Richardi Patraët 1502 in 4, quæ apud nostros Parisien. ad S. Honorati. Est & alia ejus circiter ætatis Parisi. Johani. Parvi in 8 quæ in Regia D. 2503.

A N O N Y M U S alter, quem aut Batavum aut Teutonem suspicor, hoc seculo XV florens, scripsit opus hoc titulo:

Speculum exemplorum. Pluries typis prodiit in Incun. Typog. Daventriæ 1481, Colonia 1485, Argentina 1487 fol. Hæc ultima editio extat Parisi. in Navarr. & apud Clarissas *Ave Maria*. Addunt Argentina iterum prodiisse anno 1496.

Hunc auctorem non recenseo, quod nostrum asseram, qualis enim fuerit otiosioribus disquirendum relinquo, sed quod ex nostrorum operibus potissima hujus speculi pars convasata sit: nam in referendis exemplis ordinem librorum sequitur, ex quibus ea selegit, sicque indicat in margine superiori. I P. ex dialogis Gregorii. II P. ex Vincentio Bellvacensi. III ex Vitis Fratrum ordinis Prædicatorum. IV ex libro Cantimpratani de Apibus. V ex libro magno de septem donis Spiritus Sancti. VI ex vitis FF. Augustinianorum.

Hoc opus Joannes Major S. J. sub nova forma & auctius edidit hoc titulo: *Speculum magnum exemplorum*, Duaci 1608 in 4, non ordinem librorum ut antiquus editor, sed ordinem alphabeticum

TOM. I.

juxta materiam servans, adeo ut quæ exempla verbi gratia ad abstinentiam spectant, ex quocumque auctore sint desumpta in unum congerat, ad finem tamen exempli ex quo illud acceptum est, monet. Porro ille delusus est, cum librum magnum de septem donis ab antiquo auctore citatum Nicolao Duncelspiel theologo in concilio Constantiensi claro asseruit, liber enim ille opus est ut jam dictum nostri Stephani de Borbone qui circa MCCXX mortuus est, apud quem exempla a primo speculi scriptore allata totidem verbis leguntur. Quæ monere operæ pretium fuit.

SCRIPTORES CERTO EXTERNI
hoc seculo XV florentes & falso nostris ascripti.

F. AMBROSIVS CORIOLANUS nostris accensetur scriptoribus a Miræo Aucarii cap. 523, quem excipit Altamura ad 1485, in eo sane non excusandus, cum primo intuitu Miræi errorem deprehendere illi facile fuerit. Miræus enim Coriolanum ordinis Prædicatorum magistrum generalem vult fuisse, cujus nominis nullum apud nos eo functum munere Altamura apprime noverat. Fuit ergo Coriolanus Eremita Augustinianus vir insignis suæque familiæ prior generalis Romæ anno MCCCLXXVII electus, & ejusdem seculi LXXXV mortuus est in officio. Hæc ei dantur opera:

Vita S. Augustini.

Vita Christiane Virginis Spoletana.

F. BERNARDINUS DE BUSCO Insuber patria Mediolanensis nostris a Lusitano annumeratur scriptoribus, quem excipiunt Pius, Fernandez, & Altamura ad 1498, sed hic Bernardum Buscum nuncupans, Paulus Morigia *Nobilità di Milano* lib. 3 cap. 23, Picinellus inter scriptores Insubres, sed omnes allucinantur, ille enim est Bernardinus de Busto vel de Bustis ordinis Minorum, qui Annale edidit hoc titulo:

Rosarium sermonum predicabilium Bernardino cardinali S. Crucis in Hierusalem nuncupatum, ac editum primò Mediolani 1494, tum Venetiis 1498, in 4, alibi postea pluries. Videtis Wadingum.

Vocabulo *Rosarium* delusi nostri videntur, eo quod apud nos celebris sit B. Virginis per *Rosarium* cultus.

F. CONSTANTIVS a quibusdam nostris accensetur, non alia ratione quam quod martyrium nostri Ansonii de Ripolis, de quo supra ad 1460 scripserit, vel etiam quod a Francisco Castilionensi apud Leandrum fol. 60 idem martyrium narrante citetur ut testis præfens & oculatus, quamvis ibidem *Frater* tantum dicatur, nec cujus familiæ fuerit addatur. Sed sodaliter suam ipse prodiit in titulo libelli ab eo scripti, qui talis est:

Tractatus de martyrio cujusdam R. P. F. Antonii ordinis Prædicatorum editus per F. Constantium Eremitarum S. Hieronymi de monasterio S. Raphaelis de Venetiis.

Universis & singulis Christi fidelibus, & potissime omnibus & quibuscunque reverendissimis magistris, baccalariis, lectoribus, ceterisque Fratribus ordinis Prædicatorum, F. Constantius de Insula Cap (an Capri id est Caprea in mari Tyrreno, id enim indicat nota super littera p. addita) de Eremitarum societate Fratris Petri de Pisis, ad præfens captivus regis Tunise in Domino salutem.

Ex his quis fuerit, unde ortus, ubi professus, & cujus familiæ, nempe Hieronymitanæ a B. Petro de Pisis in Italia erectæ, cujus vitam videtis in Actis SS. ad XVII Junii. Porro libellus Constantii

Y y y y ij

Sic. XV. curiosus est, extatque Paris. in Regia inter codd. ms. n. 6196 in charta & in 4.

* 1486. **F. DOMINICUS CARPANE DE NEAPOLI**, si fides Alvæ olim sodalis Prædicatorum, ad familiam Franciscanam transit, alteramque hanc vestem gerens scripsit

De conceptione B. Virginis juxta piam sententiam anno mccccxxxvi.

Videtur Solem veritatis dicti Alvæ Radii 264, 275, & 279. Hujus tamen scriptoris non meminerunt nec Wadingus, nec Toppius Bibl. Neapol. Nomenclatoribus nostris plane est incognitus, nec mirum: nam dato quod habet Alva sodalem aliquando fuisse nostrum, eodem teste certum est quando vestem Prædicatorum induit, nihil edidisse.

* 1480. **GERARDUS DE MONTE** Colonienfis ab Alva Nodi indifol. p. 703, tum & Sol. Verit. Rad. 81 col. 978 de *Montibus* nuncupatus, deinde etiam ab Altamura ad 1540 nostris accensetur scriptoribus, sed uterque delusus. Fuit enim ille de *Monte* non de *Montibus* dictus artium & theologiæ magister in universitate Colonienfi laureatus, vir sui planè juris, nulliusque regulatium ordinis votis strictus, insignis Colonie gymnasii de *Monte* primus erecto & præpositus, doctrinæ S. Thomæ & B. Alberti Magni mirum affectus, qui anno mccccxxx mortuus est, nec apud nostros aut alios regulares, sed in basilica Andreana sepultus. Quæ omnia non solum ex Eysengrenio, sed & ex ipsius Gerardi operibus addicere potuissent, ea enim Colonie circa annum 1480 absque typographi nomine prodierunt in folio his titulis:

Commentarium in opusculum S. Thomæ de ente & essentia. Ad calcem sic legitur: Commentatio venerabilis viri artium magistri, nec non sacre theologiæ professoris eximii D. Gerardi de Monte, a quo famosissimum gymnasium, quod Bursam montis appellant, suam primævam assumpsit denominationem, mira verborum claritate & sententiarum sublimitate compilata, circa compendium, quod edidit S. Thomæ de Aquino insignis Peripatetica veritatis interpres de essentia & quidditatibus rerum secundum tres gradus entium.

Tractatus Gerardi de Monte &c. ut supra, ad favorabilem dirigens concordiam quadam problema inter S. Thomam, & venerabilem Albertum Magnum, ex quorum contentiosa disputatione nonnullis olim dabatur fomentum odii, aliis vero occasio detrahendi utrique doctori. Pr. Nolite plures magistri fieri. Sunt tantum decem folia.

Apologia Gerardi de Monte &c. In ea refertur anno mccccxxviii hanc controversiam de S. Thomæ & Alberti Magni sententiis contrariis & in se invicem pugnantibus quibusdam visis quoad philosophiam in academia Colonienfi incepisse, seque anno mccccxvi opusculum mox relatum de concordantia dictorum utriusque scripsisse, & plura de hoc diffidio refert singularia & merito legenda. Ad finem hujus apologiæ sic habet: Quod quidem responsorium cum duobus tractatibus concordiarum offero examini nunc instantis capituli generalis insignis ordinis Prædicatorum, cuius tam S. Thomas quam venerabilis Albertus fuerunt filii &c. Capitulum generale instans ab eo laudatum forsitan intelligit, quod Noviomagi non longe a Colonia indictum erat habendum anno mcccclix, & reipsa habitum est. Additur tandem:

Epitaphion M. Gerardi de Monte artium ac sacrarum litterarum professoris eximii gymnasarchæ Bursæ Montis academicæ Colonienfis, quam primum tam nobili tamque præclaro insignivit honoris titulo.

Cujus anima carnis habitaculum egressa est anno Dni mccccxxx mensis novembris die ix, corpus insuper huius insignis Ecclesiæ S. Andreae apostoli intra muros Colonienfes quamquam solemniter lugubriter tamen gressu suscepit. Sequitur epitaphium versibus elegiacis octo.

Porro notandum tractatum alterum, quem monet Gerhardus se de concordia dictorum S. Thomæ & Alberti scripsisse, non haberi cum superioribus editum, sed ejus principium sic ipse refert initio apologiæ: *Verba prudentium statera ponderantur.* Eiusdem Gerardi videntur, licet nomen ejus non ascribatur, quæ initio voluminis & ante superius relata editæ sunt.

Expositiones textuales dubiorum atque luculentissima explanabiles in libros de celo & mundo, generatione & corruptione, metheorologicorum, ac parvorum naturalium Aristotelis, variis ex ingenii, primum tamen & potissime ex probatissimis commentariis A. D. Thomæ Aquinatis compendiaris sermone transumptæ, ad profectum studentium ingeniarum artium famosissimi gymnasii Colonienfis, quod vulgo Bursa Montis dicitur. Quibus facile dilucideque intelligent reparativo processu irrefragabilem ac invictissimam tanti doctoris sancti viam.

Ex quibus Alvæ loco citato refellitur, non enim ut putavit, in opusculis laudatis de sententiis S. Thomæ inter se pugnantium concordia agitur, sed de S. Thomæ dictorum cum dictis B. Alberti, quæ quibusdam inter se pugnantia videbantur, concordia.

Potro etiam Gerhardum de Monte vestis nostræ ac regulæ professorem veritate cogente non agnoscamus, scholæ tamen nostræ sodalem & acerrimum vindicem totis ulnis amplectimur.

Paris. in Victor. cod. ms 68 fol. 165 est *Sermo a Gerardo de Monte in theologia professore dictus in domo capitulari Ecclesiæ Colonienfis anno mccccxxxviii. Pr. In omnibus exhibeamus nosmet ipsos &c. Finis fol. 171. Notarius se ei sermone affuisse testatur, tumque pestem fere generalem ubique grassatam fuisse & caritatem magnam valde (sic.)*

* 1419. **F. JOANNES DE BLESIS** vulgo de Blois Galus ex eleganti scilicet illo & regio ad Ligerim in Gallia Celtica castro ortus, sacre theologiæ magister Parisiensis anno mccccxxxvi post pascha inter licentiatos xvii, quorum septem erant ordinis Prædicatorum, duodecimum fortitus est locum, & in actis facultatis dicitur Eremita Augustinianus. Id etiam evincit exemplum insigne ejus ætatis bibliothecæ olim Segulieranæ, nunc Coiffinianæ: Sacra scilicet fuit Biblia a Guiarto Desmoulin Gallice reddita, ac duobus voluminibus membranis in fol. comprehensa. Ad caput verò psalmorum sic legitur:

Cy commence un nouvel prologue, & ce par frere Jean de Blois de l'ordre des Augustins maistre en sainte theologie a Paris sur les pseumes, & sur les causes pourquoy les pseumes du psaultier furent faits & composez. Et postea in eodem prologo: Pour ce frere Jehan de Blois Augustin a la requeste & priere de aucunes devotes personnes ay extrait selon les docteurs, & mis cy par maniere de cas brief la cause & le motif, pourquoy chacun pseume fut fait. Et pourceque d'icelles causes plusieurs docteurs ont devisez differens opinions, je dessus nomme ay esleu comme la plus seure & la plus ferme opinion du seur & ferme docteur mon seigneur & maistre la lumiere des docteurs S. Augustin &c. Versio Gallica psalmorum ipsissima est Guiarti des Moulins: argumenta sola psalmo cullibet præfixa addit Johannes.

Notandum autem in Colbert. cod. 3090 memb.

fol. eandem esse versionem psalmorum Guiarti Desmoulin, præfixis cullibet psalmo argumentis Johannis Blesensis. In fronte codicis imago est elegans S. Augustinum exhibens Eremitarum veste indutum, sic in dextra, ad lævam verò partem sodalem ordinis Prædicatorum, sub quo legitur: *F. Jehan de l'ordre des Prêcheurs.* Præterea in prologo qui idem est ac in codice Coiffin. sic legitur: *Pour ce frere Jehan de l'ordre des Freres Prêcheurs a la requeste &c. ut supra. Hæc fere primo me delatèrant, ut & præfectum bibliothecæ delatèrant, qui in indice codd. ms sodalem Prædicatorum scripsit, & alios postea in eundem errorem induxit. Dubius tamen hæsi, cum ad calcem canticorum Gallice verborum legerem: Cy finent les cantiques translatees par F. Jehan de Blois Augustin. Veritatem tandem aperuerunt tum codex Coiffinianus laudatus, tum acta facultatis. Itaque hæc psalmorum argumenta Eremitæ Augustiniano asserenda. Sequuntur eodem codice Colbert. ut jam indicatum*

Cantica quæ per hebdomadam leguntur in officio ecclesiastico cum symbolo Athanasii dicto, Te Deum laudamus &c. Gallice versa, proprio ut videtur Marte ipsius Johannis Blesensis.

Officium parvum B. Virginis, quod sequitur ad psalterium, ab eodem Gallice versum ex eo conjicio, quod alia sit psalmorum versio, quam Guiarti Desmoulin. Sic enim iste primum psalmi versiculum reddit: Beneoit est l'omme qui n'ala pas ou conseil des felons, & qui ne est pas en la voie des pecheurs, & qui ne sst pas en la chaire de pestilence. In officio verò B. Virginis ad Primam: Beheure est l'omme, qui ne s'en ala pas en la voie des mauvais, & n'arreta pas en la voie des pecheurs, & ne s'asit pas en la chaire de pestilence. Discrimen adhuc majus est in sequentibus, in versione officii defunctorum, & septem psalmorum pœnitentialium. Horum verò omnium interpretem esse Blesensem colligo, quod in versione canticorum, quæ ipsi ascribitur, ad latus cantici, Ego dixi in dimidio &c. sic legitur: Requie es vigiles des morts es laudes. Ad latus: Te Deum laudamus: Requie es heures notre dame. Sic & ad Magnificat & Nunc dimittis.

Sequuntur hymni in officio ecclesiastico vulgo de tantati rhythmis Gallicis redditi. Poëta in prologo dicit se ad varias Alberici Aubery Bernay dit *Pensant du tonnerre* filii tonitruum nuncupari instantias Gallice sic se cecidisse. An & Johannes Blesensis hic poëta, quærat otiosior, addo solum aliam hinc esse hymnorum B. Virginis versionem, quam quæ hymnotum eorumdem in officio parvo B. Virginis.

Codex iste ut ad finem legitur scriptus fuit anno mccccxcv & finitus die xii septemb. sumptibus Gerardi Morel rectoris pateciæ Montisnantolii in diocesi Laudunensi.

* 1430. **F. JOANNES GRITSCHE** Basileensis ab Alphonso Fernandez p. 391 b, & a Fontana in Monum. ad 1432 ordini Prædicatorum asseritur, sed allucinatum utrumque constat, cum Trithemius, quem testem ambo adducunt, non nostris, sed Franciscanis ascribat, ac suis vindicet Wadingus Minoritis. Eum & Simlerum & alios consulat. Vivebat circa 1430.

* 1410. **F. JOHANNES DE SCOENHOVIA** Belga vir fineunte seculo xv pietate & eruditione clarus non aliunde mihi quam ex ejus scriptis cognitus est. Scilicet Johannes Rusbrokii monasterii Viridis vallis in silva Zonia canonicorum regularium primus prior a vita spirituali & contemplativa, librisque de eo orationis genere editis sub finem se-

culi xiv celebris, librum in lucem protulerat hoc titulo: *De ornatu spiritualium nuptiarum*: tertiam hujus operis partem impugnavit Johannes Gerson cancellarius Parisiensis epistola ad Cartusianum data, quædam in ea esse contendens non sobria, id est non ad amussim fidei & theologiæ dicta. Hinc Gersoni epistolæ salva caritate reposuit hic Belgæ tractatu seu epistola Rusbrokii doctrinæ apologetica, quæ ms Parisiis habetur in Victor. cod. 106 memb. fol. a me visa mensè julio anni mccciv. Titulus:

Epistola Johannis de Scoenhovia magistri in theologia ordinis Prædicatorum responsiva ad precedentem epistolam dicti de Gersono indipit. Quoniam quidam doctor eximius Parisiensis artis theologicæ quadam dicta F. Joannis de Rusbroeck in libro qui intitulatur de ornatu spiritualium nuptiarum, minus juste ut opinor calumniatur &c. a fol. 102 codicis ad 114.

Ad hanc epistolam respondit Gersonus epistola altera ad eundem Cartusianum ad quem primam direxerat. *Pf. Gratia tibi & pax vir exemplo Job simplex & rectus & timens Deum. Oblata est mihi nuper sicut nosti, grandis epistola &c.*

Hæc omnia simul typis prodierunt inter opera Gersoni in utraque editione, Parisiis 1606 T. I p. 465, ultima Antwerpæ 1706 T. I p. 63. In his verò editionibus non solum omittitur quod in codice Victor. habetur Johannem hunc fuisse magistrum in theologia & ordinis Prædicatorum, sed & ejusdem eum Rusbrokio congregationis canonicorum regularium innuitur: quapropter illis ultro defero eo magis quod iis Trithemius ascribat. Plura alia illi tribuit Sanderus in Elencho P. II p. 219 quem consulat.

* 1464. **NICOLAUS DE CUSA** Teuto a patria dicecisi Treverensis ad ripam Mosellæ vico sic nuncupatus, vir celebris, decanus S. Florini Constantiæ & archidiaconus Leodiensis, in concilio Basileensi claruit, Eugenio IV primum adversatus, tum anno circiter mccccxxvii ejusdem partes amplexus. Post varias pro eo legationes & pro ejus successore Nicolao V in Germania feliciter gestas, ab isto ad purpuram evectus est cum titulo S. Petri ad vincula anno mccccxlviii die xx decemb. Commendata etiam eidem non multum abinde Brixinensis in Tirolio sub metropoli Juvavia seu Salisburgo Ecclesiæ, cuius tamen in consecutione sedis non parvas a Sigismundo duce Austriæ, qui cardinales commendatos in ditione sua obtinere episcopatus non ferebat, sustinendas habuit molestias. Unde tandem exulare coactus in Italiam secessit, obiitque Tuderenti in Umbria anno mccccxlv die xi augusti, ætatis lxxii. Hunc nostris Lusitanus accenset ex fide appendicis ad Speculum historiale Vincentii Bellövacensis, quem excipiunt nostrates Gozzens, Pius hic tamen dubius, Fernandez, Altamura ad 1464: aliunde verò reclamant Panvinius, & Penitiorus, qui Canonicis regularibus annumerant, qua auctoritate ipsi viderint. Certò noster non fuit, nec agnoscit Trithemius, nec Sixtus Senensis, qui tamen multis laudibus efferunt, sed nec Ciaconius, nec Fontana inter cardinales ex ordine assumptos referendum judicant. Litem mordacem de hoc scriptore Lusitano ejusque sequacibus intendit Alva in suo ludicro *Pleyros de los libros* p. 35, quem nec responsione dignum arbitror: quotusquisque enim est vel accuratissimus scriptorum nomenclator, cui similia errata non irrepant? Sed ipse se lectoribus ridendum propinat eadem lite p. 35, cum Nicolaorum nostrorum purpura insignitorum catenam jungens, de Tarvisio, de Prato, de Freauvilla, Roselli, Caracciolo, de Sancto Saturnino, Sciomborgio, judicem suum in scenam producit sic riden-

tem: *No he visto tal Nicolera de cardinales en mi vida*: Quid enim hoc dicitur sibi vult? an non omnes ea dignitate ornati, an non suæ ætatis lumina omnes? an Nicolai nomen quod tot sancti gestarunt, probrosum? sed sibi deferendus frigidus nugator. Ab hujus Nicolai operibus recensendis cum noster non sit, abstinere: videlicet Labbeum, Caveum & alios longa ferie illa numerantes.

470. F. PACIFICUS NOVARIENSIS a quibusdam incautis nostris accensetur scriptoribus, sed profecto illi gravissime delusi, cum insignis fuerit ordinis Minorum theologus, anno circiter mcccclxx clarus, ut post Possévinum & Wadingum habet noster Natalis Alexandre seculo xv Hist. suæ Ecclesiæ. Scripsit

Summam casuum conscientie, quæ & ab illo vulgo dicta est *Summa Pacifica*. Prodiit typis pluries.

F. PAULUS DE MORA Ligur quidam ex fide Soprani ab Oldoino in *Athen. Ligust.* nostris accensetur scriptoribus, diciturque F. Salvo Casserta in magisterio sacri palatii suffectus a Sixto IV anno 1481, eoque munere functus ad annum 1489, quo ad quamdam Ecclesiam promotus est, inquit, ab Innocentio VIII. Verum Sopranum & eum excipientem Oldoinum allucinari evidens est ex dicendis postea de Paulo de Moneglia, ex quibus constat F. Salvo suffectum in magisterio sacri palatii F. Marcum Maronum, vel ut legit Ughellus & post eum Fontana in *Theatro* inter archiepiscopos, Maroldum Neapolitanum etsi origine Florentinum e gente *della Bella*, anno 1489 aut sequenti ad sedem archiepiscopalem Regiensem in Calabria electum ab Innocentio VIII, a quo in magisterio palatii datus est ei successor F. Paulus de Moneglia Ligur, cujus & ipse Oldoinus laudes ibidem celebrat. Sed ex opere quod isti Paulo de Mora tribuit Oldoinus, evincitur eum unicum hominem in duos dividere, nam superius F. Joanni Paulo Demora del Maro Liguri medio seculo xvii florenti ascriptum librum hoc titulo:

Gioiello del Rosario.

Qui Joannes Paulus non fuit magister sacri palatii, nec episcopus, & eandem opellam postea Paulo de Mora viro fictio vindicat. Hic itaque e numero scriptorum nostrorum expungendus.

429. F. PAULUS DE VENETIIS quidam ceu nostras a Tomafino laudatur in suis Bibl. Patav. apud quem ubi de Augustinianorum bibliotheca sic lego p. 77:

Summa naturalium reverendi artium & sacre theologiae doctoris magistri Pauli de Venetiis ordinis Fratrum Prædicatorum anno mccccxxxv mense martii, cujus frontispicium cum miniaturis elegantissimis spectatur.

Scriptum Pauli de Venetiis in libros posteriorum Aristotelis. fol. memb.

Summa naturalium ejusdem. fol. memb.

Logica ejusdem. fol. charta.

Ejusdem in libros de generatione commentarium.

Miniaturam elegantissime. fol. memb.

Ista notitia ex bibliotheca Augustiniana accepta nostrum hunc scriptorem fere evinceret, nisi aliunde

de sciretur hunc Paulum de Venetiis, reipsa Eremitam Augustinianum fuisse. Sic habent Trithemius, Simlerus, Possévinus qui dicit mortuum anno 1429, unde erratum est vel codicis Veneti vel Tomafini, cum ordinis Prædicatorum dicitur.

PETRUS SUBERTI Gallice *Soybert* Occitanus, Uticensis patria juris utriusque professor, electus episcopus Papulifani anno mccccxxviii & anno mcccccliv mortuus, inter alia scripsit opus egregium, cujus titulus:

Liber dñi Petri Suberti decretorum doctoris egregii, ac episcopi S. Papuli provincie Tolosane de visitatione.

Pr. *Ite & vos in vineam meam.* Matt. cap. xx. *Dicit Spiritus Sanctus per organum Isaia propheta &c.* Et post multas episcopalis ministerii laudes sic loquitur fol. 4: *His præsuppositis pro directione fructus episcopaliū visitationum, ego Petrus sola Dei clementia sancti Papuli episcopos considerans, quod propter multitudinem concurrentium negotiorum tempore visitationum, episcopi & prelati visitantes, non possunt in singulis Ecclesiis ut decet cum honore episcopalis cathedra sic cum themate & solemnitate predicare &c.*

Opus in octo partes dividitur, septem priores sunt Suberti: pro octava subjiciuntur duo opuscula Petri de Pennis ordinis Prædicatorum, alterum contra Judæos, cui titulus: *Thalamoth*, alterum contra Alcoranum & Mahumetanos, de quibus nos supra ad 1330. Extat ms memb. Tolosæ apud nostros integrum, est & Paris. in Colbert. cod. 978. fol. par. chart. sed in isto ex duobus opusculis Petri de Pennis est tantum primum.

Prodiit etiam typis in Incun. Typogr. in 4 char. Goth. absque nota anni, loci, ac nominis typographi, quæ editio etiam in Colbert. sed in ea rescissa est pars octava integra. Rursus prodiit recognoscensente D. Chappuys Paris. 1508.

Quidam Petrum hunc Suberti ordinis Prædicatorum fuisse sibi finxerunt, ob titulum codici Tolosano laudato exterius appositum, qui sic habet,

Tractatus de visitatione, cujus auctor est D. Petrus episcopus S. Papuli ordinis Fratrum Prædicatorum. Sed hic titulus hominis recentioris est & imperiti, qui codicem non lustravit, & merito delendus, ne incautos deinceps decipiat: certo enim certius est Subertum nullius unquam regularis familiaris vinculis irretitum fuisse.

F. THOMAS WIGENHALUS Anglus ab Altamura ad ann. 1570 nostris accensetur ex fide inquit Hyacinthi de Parra Hispani sodalis viri certe accurati, sed qui si ita sensit, manifeste delusus est & quoad ætatem & quoad professionem. Fuit enim hic Thomas non ordinis Prædicatorum, sed Præmonstratensis cœnobii Dieramensis in comitatu Norfolcensi, vixitque ad ann. mccccclxx ab academiarum strepitu alienus, choro juxta ordinis sui leges unice addictus, privatim legendis aut etiam scribendis historiis deditus. Sic Lelandus, Simlerus & Pitfeus. Scripsit

Historiam cœnobii Dieramensis, & miracula B. Virginis ibidem patrata.

ACTA CONCILII PRIMO APUD NICÆAM TUM APUD NYMPHAM HABITI; a nobis promissa pag. 103 hujus tomi primi:

Ex codice MS 250 & amplius annorum in gymnasio Navarrazo servato.

* Stylo veteri, NOVO. MCCCXXXIII.

ANN O Domini millesimo ducentesimo tricesimo tertio mense januario * Nos de ordine Fratrum Prædicatorum Frater Hugo & Frater Petrus: de ordine Fratrum Minorum Fr. Aymo & Fr. Rodolphus nuncii domini papæ missi ad imperatorem & patriarcham Græcorum intravimus sub cœna, Dominica prima post octavam Epiphaniæ hora quasi vespertina: sed antequam civitatem intraremus, plures nuncii imperatoris ab ipso transmissi nobis frequenter occurrerunt ex parte dicti imperatoris nos salutantes, & lætitiæ cordis ejus de adventu nostro nobis notificantes: sed & nuncii ipsius patriarchæ plures nobis honorificè occurrerunt: & tandem ipsi canonici ecclesiæ majoris nobis longè a civitate occurrentes cum gaudio susceperunt, & unanimiter omnes cum honore & reverentia in civitatem introduxerunt. Et cum peteremus nos duci ad majorem ecclesiam causa orationis, duxerunt nos ad aliam ecclesiam, ubi primum celebratum fuit concilium, ostendentes nobis Sanctos Patres, qui eodem concilio interfuerunt in parietibus depictos. Deinde post multum civitatis circuitum ad hospitium, quod dominus imperator nobis honorificè præparari fecerat, comitantibus clericis, & multitudine populosa deduxerunt. In quo hospitio quasi homines fatigati solita necessitatibus corporalibus præparata invenimus. Secunda autem feria proxima sequenti vocavit nos dominus patriarcha, qui comparantes coram ipso & clero suo congregato, primo ipsum patriarcham ex parte domini papæ salutavimus, deinde ex parte nostra. Enumeratis postmodum more nostro causis, & pro honoribus, & beneficiis nobis ab ipso collatis gratiarum actionibus exhibitis, literas domini papæ eidem porreximus, qui receptis literis bullam oclatus est, & respiciens in clerum suum adjecit *πῆτος πύλος*. Consequenter talem nobis fecit quæstionem, utrum essemus legati domini papæ, & honorem legati debitum vellemus recipere? Ad quam respondimus protestantes nos simplices nuncios esse, & honorem legatorum nolle recipere. Considerantes autem tantam cleri multitudinem, volentes vitare eorum astutias consuetas & fallacias, iterum cum protestatione diximus nos non ad concilium, sed ipsum patriarcham esse destinatos. Nobis autem reuertibus oblatum honorem, magnam reverentiam & honorem etiam minimo nuncio domini papæ exhibendum esse protestatus est. Dum autem plura verba ex utraque parte referrentur, in medio tandem valedicto ei ad supradictum hospitium nostrum honorificè a clero suo sumus reducti. Tertia autem feria hora competenti & congrua nuncios imperiales recepimus, ut coram dicto imperatore compareremus. Nobis igitur coram eo comparentibus, ut decebat, eum salutavimus, & exhibitis gratiarum actionibus pro beneficiis & honoribus

nobis collatis amabiliter fuimus recepti, & invento ibidem patriarcha cum clero suo exposuimus causam adventus nostri & negotium, addentes patriarcham literas recepisse ista plenius continentes. Deinde proposita est quæstio de potestate nostra, ad quam sic respondimus, potestatem nostram tenor literarum domini papæ vobis satis notificavit, & hoc addimus quod quicquid super isto negotio benefecerimus, ratum habeat & gratum Ecclesiæ Romanæ. Dixerunt, *Igitur procedamus in negotio.* Et cum multæ propositæ fuissent rationes hinc inde, utrum ipsi vel nos inciperemus quæstionem, diximus: *Non missi sumus ad disputandum vobiscum super aliquo articulo fidei, de quo ambigat Ecclesiæ Romana vel nos, sed ut vobiscum amicabilem collationem habeamus super dubitabilibus vestris.* Igitur vestrum erit illa ostendere. Ad quod ita responderunt, *vos dicatis quæ sunt illa?* Considerantes itaque quod tempus moliebantur redimere, respondimus: *Licet nostrum non sit vestras quæstiones proponere in medium, tamen ne tempus inutiliter consumamus, hoc est de quo supra modum miratur Ecclesiæ Romana, cum verum sit & omnibus constat Ecclesiam Græcorum sicut cætera nationes Christianorum per universum mundum longè lateque diffuse, aliquando fuisse subiectam, quæ fuit ratio vel quæ causa, quare se subtraxit obedientiæ Ecclesiæ Romanæ? Nec ad istam voluerunt respondere, sed ut nos causam ostenderemus, rogabant. Nos vero videntes suas cavillationes, quoniam Græci similitudinibus applaudunt, tale exemplum in medio proposuimus: *Ecce creditor & debitor, qui subtrahit debitum creditori: quis horum redditurus est rationem alii, quare debitum non est solutum? Hac tandem similitudine confusi habito consilio tale dederunt responsum: Dicimus quod due sunt cause: una est de processione Spiritus Sancti, alia de sacramento altaris.* Ad hoc respondimus sic: *Si ista sunt cause & non alia, quare vos subtraxistis ab obedientiæ Ecclesiæ Romanæ, videamus si ea sunt vel debeant esse sufficientes cause tanta inobedientiæ.* Et addidimus: *Quoniam ardua est ista materia, & ad illam non poterit nostra parvitas, nisi sua inclinetur majestas, crastina die vacabimus orationibus & missarum solemnibus invocantes Spiritum Sanctum, ut seipsum per gratiam mentibus vestris infundat, & sue processione veritatem nobis manifestet. Sed quia locum & oratorium vel ecclesiam non habemus, rogamus dominum patriarcham, ut nobis assignet oratorium.* Et assignavit nobis ecclesiam satis aptam juxta domum nostram. Mane autem facto, cum in dicta ecclesia celebraremus divina, convenerunt Latini, Francigenæ, Anglici, & diversæ nationes, ut divina audirent mysteria. Finita autem missa, & divinis rite peractis advenit ad nos quidam Latinus ejulans & flens, dicens papatem suum eum supposuisse sententiæ, quia missæ nostræ interfuerat. Quo*

* Fortè con-
sendere.

tas vel obviaciones * continere : & dicere possumus
cum apostolo : Stulti facti sumus , vos coëgimus nos ,
quoniam respondentes non simplices sed multiplices &
sophisticos dedistis . Sed ex quo vestra deposcit inten-
tio , ut simpliciter veritatem cognoscatis , omnibus
facillimè & breviter quasi demonstrando manifesta-
vimus . Et respondit imperator Græce natus , quod
interpretatur , bonum est . Quasivimus nos heri
a vestris philosophis , quare Spiritus Sanctus dicitur
Spiritus Filii ab æterno ? Ad quam questionem
tres tantum videntur cause posse assignari ,
vel quia ejusdem substantia , ut ipse vester sapiens
respondit , vel quia mittit Filius Spiritum in crea-
turas , vel quia procedit ab eo . Quod non sit Spi-
ritus Filii ab æterno ; quia consubstantialis videtur ,
quia simili ratione esset Pater Spiritus Filii , quoniam
est ei consubstantialis . Item nec quia mittit eum in
creaturas , quoniam Spiritus Sanctus erat Filii ab
æterno : sed ab æterno non misit Filius Spiritum in
creaturas . Restat igitur tertia ratio quod procedit a
Filio . Ideo dicitur vere Spiritus Filii . Quam ra-
tionem cum audissent , petierunt ut copia hujus ra-
tionis in scriptis daretur , quam primo datam in
Latino , in Græco petierunt sibi transferri , & factum
est ita . Petierunt postmodum inducias deliberandi
super hac ratione , & habuerunt hac & tertia feria
inducias . Circa horam vespertinam tertiæ feriæ
missum est pro nobis , ut itemus ad domum pa-
triarchæ , & accessimus . At ubi venissemus clero
suo adunato , præcepit adduci scriptum magnum ,
& prolixum , in quo dixit contineri tenorem suæ
responsionis ad nostram opinionem . Nos verò cog-
noscentes , quia simplicem rationem communiter
loquentes proposueramus , & quod contra nos scri-
berent , sed quod non simpliciter veritati agnitæ
acquiescerent : ex quo cognovimus illos malitiose
procedere , volumus rescriptum suum audire , in
quo multas causas audivimus & falsa & mendacia ,
& multa puerilia , quæ sine admiratione audire non
poteramus , quia plus erant ridiculosa quam vera .
Hæbito ergo consilio inter nos , utrum illud tam
ridiculolum scriptum reciperemus , vel sine consi-
lio scripti in crastino ad suum scriptum prout de-
cuit responderemus , quia etiam tunc eramus ad ea
quæ coram nobis recitaverant parati respondere ,
tunc potius ad confusionem (ipsorum) quam ad
nostrum solatium , quia nobis suum scriptum obtru-
lerant , proposuimus accipere . At illi considerantes ,
quod eorum scripturam parvipenderamus , dixerunt :
Recedatis cum gratia Dei , & mittimus incontinenti
scriptam post vos . Nobis itaque recedentibus inie-
runt consilium , ut scriptum novum componerent ,
& mutatis pro majori parte his quæ erant in primo
scripto , nova & alia a recitatis paulo ante consilio
suorum sapientum scripserunt , & tantam moram
protraxerunt in scripturæ mutatione , ut quando de-
buimus lectos ingredi scriptum nobis transmiserunt ,
& (quia) tempus noctis transferat , translationi su-
perfedimus usque in crastinum . Quarta verò feria
missa celebrata , & officio nostro ritè peracto , cu-
ram dedimus , ut litteræ de Græco in Latinum trans-
ferrentur . Interim misit ad nos patriarcha , ut par-
ceremus ei , quia multum distemperatus erat , nec
poterat illa die accedere ad disputationem . Deinde
excusavit se imperator nuntiis transmissis , quod non
miserat pro nobis , quia patriarcha non poterat in-
teresse . Sed postquam comederant , misit ad nos im-
perator , ut ad domum patriarchæ causa disputa-
tionis accederemus . Convenientibus itaque nobis ad
domum patriarchæ , fuit questio prima , an rescri-
ptum suum vidissemus ? & coram omnibus dolum
quem moliti fuerant circa illud scriptum recitavi-
mus , nec dum scriptam translationem asseruimus ,
ut verum sit . Tamen diximus , quia nolimus tem-

pus circa illud scriptum consumere , Legatur scri-
ptum coram nobis , & responsum dabimus . Surgens
unus philosophorum suorum cepit legere , cujus
principium tale erat , quod continebat falsum .
Deinde aliud falsum adjunxit . Tertio hæresim in-
duxit , quod Christus non fuit ab æterno , nisi quod
dictus est rex ab æterno . 4. De ratione quam po-
sueramus ad probandum Spiritum esse a filio , fin-
xerunt falsum syllogismum illum , cum tamen non
fuit nostræ intentionis dare syllogicè , ut ipsum scri-
ptum satis probavit , quod eis dedimus , licet pos-
semus si esset nostra voluntas , bonum formasse syl-
logismum de illa ratione . Sed intendebamus simpli-
cem & laicalem rationem componere . Tenor scri-
pti talis erat :

» Problema nobis , honorabiles legati ^{Scriptum}
sanctissimi papæ , vos proposuistis habens ita ^{Græcorum}
in dictionibus : Propter quid Spiritus Sanctus
dicitur Spiritus Christi ab æterno . Tres tan-
tum dici possunt causæ . Prima quidem quod
consubstantialis est Christo . Secunda quia mitti-
tur ab ipso in creaturas . Tertio quia procedit ab
ipso . Quod autem prima causa non sit sufficiens
pater , quoniam ex ipsa sequitur Patrem Spiritum
Filii esse , quia consubstantialis est Filio Quod
autem secunda causa non est vera , manifestum ,
quia Spiritus Sanctus est Spiritus Christi ab æter-
no : non fuit missus autem ab æterno in creatu-
ras : ergo hæc non est causa quod dicitur Spi-
ritus Christi . Restat ergo quod tertia causa causa est
quod dicitur Spiritus Christi , quia procedit ex
ipso . Ad quod ita respondemus :

» Omne principium sive theologicum sive phi-
losophicum , sive mathematicum , sive cuiuscum-
que scientiæ vel artis non eget demonstratione .
Commune enim verbum est & universale , quod in-
demonstrabilia principia . Principii enim princi-
pium quærens , finem non inveniet . Principium
enim orthodoxorum Christianorum fidei , & maxi-
mè quantum attinet circa veritatem theologicam , a
Deo dicta sunt verba Christi , ex quibus docti su-
mus credere in Patrem , Filium , & Spiritum
Sanctum : & de Filio quidem , qui habet esse a
Patre , & nomen filiationis testatur . De Spiritu
autem , quod non est dictio habitualis , do-
cuit nos Christus sine syllogismo unde habet exi-
stentiam dicens , Spiritus veritatis qui a Patre
procedit . Dixit Christus Spiritus Veritatis , & re-
cipio sine syllogismo , quod est Spiritus Sanctus
veritatis , scilicet Christi . Dixit quod Spiritus ex
Patre procedit : & recipio sine syllogismo , quod
a Patre habet existentiam . Prædiximus enim quod
principia indemonstrabilia sunt . Hoc dogma &
apostolus , & omnes sanctæ synodi sine transgres-
sione conservaverunt usque ad finem , & nos in
baptismo taliter credere promissimus Christo , &
hanc confessionem ante tribunal Christi exquiri-
mur , si sine transgressione servavimus .

» Ad vestræ autem sapientiæ problema sic ob-
viavimus . Dediistis hanc causam , quod Spiritus
Sanctus dicitur Spiritus Christi ab æterno . Dici-
mus ergo in primis : Qualis Scriptura nominavit
Spiritum Sanctum Spiritum Christi ab æterno ?
Spiritum enim Christi novimus divinam scriptu-
ram dicentem , sed non cum additione sicut vos di-
xistis , Spiritus Christi ab æterno : neque enim Chris-
tus secundum quod Christus comprincipatum ha-
bet Patri & Spiritui , sed secundum solam Deita-
tem . Spiritus quidem ante secula , unctio vero re-
cens , sicut Christus in semetipso recipiens illud
Isaiæ dixit , Spiritus Domini super me , propter
quod unxit me . Esto autem ad gratiam vestram ,
& hoc vocari Spiritum Sanctum ab æterno . Ve-
rum tamen etsi hoc dicatur , sic dici potest sicut

» intelligitur rex ante secula nondum super quæ
» regnaret introductis , & conditor ante secula non-
» dum quæ condita sunt factis , & benefactor non-
» dum quibus beneficeret existentibus . Sic dicatur
» & Spiritus Christi propter antiquum consilium &
» antefeculare ejus quæ in carne dispensationis , se-
» cundum quam Emmanuel unctus est Spiritu . Di-
» xistis quod tamen tres possunt dici causæ : Prima
» quidem quia consubstantialis est Christo : & de-
» jicientes ut videbatur , destruxistis dicentes hoc ,
» quod hæc causa non est sufficiens : quoniam ex
» hoc sequitur Patrem esse Spiritum Filii , quia con-
» substantialis est Filio , & causa ista sive ratio quod
» Spiritus dicitur Filii pro eo quod est consubstan-
» tialis ei , non est verbum nostrum , sed sanctorum
» & Deum portantium Patrum . Magnus enim Ba-
» silius in VIII capitulo ejus qui ad Amphilochem
» ipsius est sermonis , dicit sic : Spiritus Christi di-
» citur sicut appropriatus seu familiaris secundum
» naturam ei . Beatus Cyillus in expositione eyan-
» gelii secundum Joannem dicit : Quomodo ergo
» qui ex Patre procedit , Spiritus veritatis existit ?
» propter similitudinem & substantia identitatem ita
» ut veritas sit & vocetur ipse , inceptionem habens
» erit . Et sanctus idem in expositione evangelii dicit
» Cum venerit ille Spiritus veritatis docebit vos
» omnem veritatem : Spiritum quidem veritatis vo-
» cat paraclitum , hoc est sui : ipse enim veritas , ut
» cognoscamus quod non alienus ab unigeniti substantia
» Sanctus est Spiritus , nec alter ab ipso secundum eam
» que est in substantialitate rationem . S. Basilus ex ea
» quæ ad Gregorium fratrem epistola dicit : Qui Spi-
» ritum solum dixit , comprehendit in hac confessione & il-
» lud cuius est Spiritus , Christi enim , & eum ex quo , &
» Deo enim : secundum quod dicit apostolus , videte
» quomodo in Filio tantum est . Ex quo multis quidem
» & aliis abundantes ad hoc testimonio in contradi-
» cibilibus propter breviter ipsa pertransimus .
» Hæc quidem respondimus theologicè sanctorum
» patrum testimoniis magis omni usi syllogistica de-
» monstratione , non egentibus multa disquisitione ,
» verba enim hæc scissim consistunt .

Sensus
testimoniis
ipsi potius quæ
ulla demon-
stratione syl-
logistica , ut
pote quæ non
egeant .

* In mino-
ri propositio-
ne .

» Dicamus autem & secundum methodum quæ
» evacuatur spiritu , quam quidam promittentes cir-
» ca fidem naufragaverunt sicut dicit apostolus . Di-
» xistis quod ex dicendo propter hoc dicitur Spi-
» ritus Christi Spiritus Sanctus propter consubstan-
» tiale , sequitur esse Patrem Spiritum Filii , quo-
» niam consubstantialis est Filio , sic syllogizantes :
» Spiritus est Filii Spiritus propter consubstantiale :
» Pater est Filio consubstantialis : Pater ergo est Spi-
» ritus Filii propter consubstantiale : Siquidem ha-
» bet quid apparentis syllogismi . Audiatis autem
» & qualiter habet naturam iste syllogismus , si pe-
» nitus iste syllogismus convenit vocari eum . Pri-
» mum quidem figurastis vestrum hunc syllogismum
» in secunda figura , ex similis figuræ propositioni-
» bus , & in nullo quidem modo hujus figuræ de-
» bent habere propositiones similem figuram : sed
» ex necessitate una propositio seu præmissa affir-
» mativa debet esse , altera autem negativa in se-
» cunda figura . Deinde discerpistis prædicatum in
» majori propositione : dicentes enim Spiritus Filii
» Spiritus & consubstantialis in majori propositio-
» ne , * primum terminum dimittentes prædicati , hoc
» est , Spiritus , reliquum accepistis : Hæc quidem in
» propositionibus fallaciæ . In conclusione verò
» quod ex necessitate ex positis propositionibus
» colligitur inconueniens dimittitis , sed Spiritus
» Pater est , prædicatum totum conclusionem fe-
» cistis . Itaque qui videtur syllogismus , non solum
» non est in veritate syllogismus , sed neque se-
» cundum quid similis est syllogismo . Item si non
» dicimus hoc esse syllogismum , sed solum conver-

fionem : dicimus quod falsa est conversio & lo-
» gicis methodis inconueniens . Neque enim si Spi-
» ritus consubstantialis Filio , & quod consubstan-
» tiale Filio erit Spiritus ejus . Hæc enim conver-
» sio in æquipollentibus solis & principii potest
» fieri . In quibus autem hoc quidem generalius ,
» hoc autem proprium nequaquam . Et Spiritus qui-
» dem non idem significat consubstantiali secundum
» numerum , neque proprium est spiritui consub-
» stantiale , ut & converti possit : hoc enim rem
» significat , hoc est essentia identitatem , hoc ve-
» rd personam & hypostasim . Et quidem est com-
» mune trium , hoc autem proprium unius trium .
» Dicitur enim & Pater consubstantialis Filio &
» Spiritui , & Filius Patri & Spiritui : & Spiritus ite-
» rum consubstantialis Patri & Filio : & quidem ha-
» bitudinem denotat consubstantialem , hoc verò
» absolute dicitur : & hoc quidem antecedentis
» ordinem habet , hoc verò consequentis . Si enim
» Spiritus Christi & consubstantialis ei , non qui-
» dem si consubstantialis & Spiritus . Didicimus
» autem de eis quæ sic dicuntur , quod si antece-
» dens & consequens omnino , non quidem si con-
» sequens & antecedens . Si enim homo & animal ,
» non autem si animal jam & homo . Itaque si fal-
» sa ratio ista redarguitur , manifestum quod vera
» est quæ dicit , quod Spiritus Christi est ut con-
» substantialis ei .

Sed videamus & causam propter quam dicit
» sapientia vestra Spiritum Sanctum vocari Spiritum
» Christi , quæ autem hoc præterdit , videlicet Spi-
» ritum ex Filio . Audite igitur si propter hoc Spi-
» ritus Sanctus Spiritus Christi nominatur , quia
» procedit ex ipso . Si omne quod spiritus alicujus
» dicitur , procedit ex ipso , erunt secundum hanc
» rationem prophetarum spiritus ex ipsis prophetis
» existentiam habentem . Item & hoc dicimus quod
» non solum propter consubstantiale dicitur Spi-
» ritus Filii , sicut etiam patres docuerunt , sed &
» propter administrationem spiritualium charisma-
» tum , quam administrationem homo factus uni-
» genitus effudit in omnes fideles , sicut primus apo-
» stolorum Petrus ait de Christo dicens : Dextra
» igitur Dei sublimatus , promissionemque Sancti Spi-
» ritus accipiens a Patre , effudit ipsum quem vos vi-
» detis & auditis . Concordat huic & apex aposto-
» lorum Paulus scribens ad Titum discipulum suum :
» Salvavit nos Deus per lavacrum regenerationis &
» renovationis Spiritus Sancti , quem effudit in nos
» abunde per Jesum Christum Dominum nostrum . Di-
» citur & iterum Spiritus Christi unctio . Unxit
» enim eum Pater Spiritu Sancto secundum carnem .
» Dicitur & iterum Spiritus Christi , quia coërat
» semper Christo , non ut *ὁ ἑσθ* id est inoperans ,
» sed ut cohortabili testimonium reddens secun-
» dum theologicam vocem . In veteri enim tota di-
» vinitus inspirata scriptura non invenitur Spiritus
» Sanctus nominatus Spiritus Christi . Cum autem
» homo factus est unigenitus unctus Spiritu Sancto :
» & quando hunc effudit ad fideles tunc est Spi-
» ritus vocatus Christi . Adhuc dicimus , quod si Spi-
» ritus Sanctus Spiritus Christi dictus est , eo quod
» procedere ex ipso intelligatur dici , multa acce-
» dunt inconuenientia manifestè hinc . Oportet au-
» tem præaccipere quædam propter explanationem .
» * Dignitas est , communis & confessio apud theo-
» logos , quod in sancta & superessentiali Trinita-
» te , aliæ quidem sunt naturales proprietates , aliæ
» verò hypostaticæ & personales : & naturales qui-
» dem communiter insunt , & ex æquo tribus hy-
» postasibus , & nullam secundum istas habent dif-
» ferentiam vel divisionem . Hypostaticæ verò pro-
» priè & separatim unicuique , secundum quas &
» discernuntur hypostases & in numerum & in di-

visionem veniunt : & quia processio modus est existentia, manifestum est hinc quod proprietates hypostatica est processio. Si enim naturalis, communis est trium hypostaseon, & erunt omnes processibiles : sed hoc inconueniens, & theologice cum conceptis repugnans : non ergo naturalis proprietates procedere. Hypostatica igitur & unius trium. Constat ergo quod Spiritus. Hinc etenim theologica eruditio separat procedere. Quoniam ergo processio habitudo est inter procedentem & ex quo procedit, considerata sicut & generatio inter generatum & generantem : si procedere uni, manifestum quod & mittere uni erit. Est autem procedere unius solius Spiritus : manifestum quod & mittere unius, & vel Patris erit hoc vel Filii, & non duorum. Sed a sacris evangelis à Patre eum procedere docemur. Ex hoc ergo solo processionem habet Spiritus. Si autem & ex Filio, communicatur proprietates, & non jam hypostatica potest esse, sed in naturalem transferretur & communem : & manifestum quod convenit & tribus, quod impossibile ostensum est. Et adhuc si ex Patre Spiritus & Filio, Pater simul & Filius in unam reducuntur personam : vel ipse Spiritus non unus numero, sed in dualitatem dividetur personarum. Si enim unus & simplex, ex uno : si autem non ex uno, non unus & simplex : sed unus quidem & simplex Spiritus Sanctus : ex uno igitur numero. Item si altera ab invicem emittentia & differentia secundum hypostaticas proprietates, altera etiam omnino emittetur numero differentia, & duo erunt Spiritus : hic quidem ex patre : hic verò ex Filio proveniens. *Iterum hac theologisarent.* * Dignitas est quod sancta Trinitas unitas est simul & Trinitas : & non prius quidem unitas, deinde dualitas, & post hæc Trinitas. Dicente igitur vestra honorificentia duo principia Patrem & Filium consubstantialis eis Spiritus Sancti, alterius egebunt alicujus ante ipsa principii duo congregantis in unum. Omnem enim dualitatem unitas de necessitate præcedit, & quatuor erunt secundum vestram theologiam condeitars. Sicut enim nos Græci dicimus, Principium primum Pater, & duorum consubstantialium principium existens, & unitas existens, ejus quæ ex ipsa dualitas unitiva, & non eget alicujus alterius, eo quod non quærat unitatis initialius. Sic autem vos dicitis duale ponentes principium, necesse est ante ipsum alterum aliquid præcedere singulare. Item naturam unitas ante dualitatem, dualitatem verò præcedere unitatem, & hoc simplicem, contra naturam & impossibile : & si hoc quod secundum naturam bonum, omnino & ubique quod contra naturam similiter malum.

Imperator verò ex quo audivit ipsos non posse scripta sua defendere, volens illorum protegere turpitudinem, inquit : *Dimittatur illud scriptum, quia non generat nisi contentione. Procedamus in questione vestra, & ostendatis per sanctorum scripta hæc esse vera quæ vos dicitis.* Et continuo unus de Fratibus nostris, cui Dominus dederat gratiam in litteratura Græcorum, revolvit librum B. Cyrilli de ix anathematismo, & incepit Græce legere. Cujus lectionis talis erat series : *Dicit B. Cyrillus.* " Si quis dicit unum Dominum Jesum Christum clarificari a Spiritu tanquam aliena virtute, quasi ipso utentem & ab ipso accipientem operari posse contra spiritus immundos, & implere

in homines divina signa, & non magis proprium Spiritum ejus dicit, per quem operatus est divina signa, anathema sit. Idem consequenter hæc verba apertius exponens ait : " Homo factus unigenitum Dei verbum remansit, & sic Deus, omnia existens quæcunque Pater, excepto solo esse Patris, & proprium habens, qui ex ipso (est) & essentialiter in natura ei Spiritum Sanctum, operabatur divina miracula. *In hac auctoritate Cyrilli dicitur Spiritum Sanctum proprium Spiritum Filii, quod est ex Filio substantialiter : sed non potest esse Spiritus a Filio substantialiter nisi nascendo vel procedendo, quia non sunt plures modi in Trinitate essendi unam personam ex altera. Sed non potest esse eo per generationem, quia tunc essent duo Patres & duo Filii in Trinitate. Restat igitur quod sit ex eo per processionem.* Et dicit Cyrillus quod qui hoc non credunt sunt anathemata. Confusi ergo ex hac auctoritate, non habentes quid hinc reprehenderent, dixerunt, *Lege consequenter. Audietis quid sanctus objicit ei :* " Et introduxerunt quendam hæreticum Theodoritum nomine, qui damnatus fuerat in V concilio, qui contradicebat quasi hæreticus viro sancto dicens. Cyrillus qui dicit Spiritum Sanctum proprium Spiritum Filii, non tantum homines, sed ipsa Seraphim & ipsum Deum blasphemavit. Ad cuius verba Beatus Cyrillus respondet dicens : " Ecce qualiter locutus est, qui nihil nisi excusare novit. Et iterum quid prius dixerat, replicavit. Et cum non haberent quod possent de jure contradicere, cepit eos excusare imperator dicens, *Ibi locutus est Cyrillus contra hæreticum, & ideo locutus est largius, quam jus erat.* Ad quod respondimus : *Nunquam propter hæreticum mentitus est B. Cyrillus.* Respondit, *Non.* Ergo Spiritus Sanctus procedit a Filio, ut ipse dicit, & qui hoc non credit, anathema est. Et his dictis ab invicem recessimus.

Quinta feria illis nitentibus palliare suam confusionem & excusationem molientes in peccatis, respondimus nos amodo cum eis nolle super hoc articulo disputare, quia rationes manifestas & sanctorum ostendimus auctoritates, in quibus sufficienter manifestatur veritas hujus quæstionis : *Et si veritati manifesta non velitis acquiescere, quid ultra poterimus vobis ostendere, cui fidem velitis adhibere ?* Et Dominus imperator in crastino est de civitate ista recessurus, volumus coram presentia sua agere de secunda causa, quam dedistis inobedientia. Tandem licet inviti quodammodo confenserunt ut ageremus de sacramento altaris. Et dixerunt : *Dicatis vos.* Quibus nos ita respondimus : *Ex quo vobis placet, quod nos opponamus, dicemus incipientes hoc modo : Audivimus a vobis quod vobis videtur valde radiosum disputare syllogistice vel philosophice : nec mirum quia multoties generat scrupulosas conscientias. Censuimus igitur in tanto sacramento simpliciter, tamen veraciter & fideliter veritatem discutere. Ideo in principio parvulam questionem faciemus vobis, in qua confessum veritas apparebit, si bene responderitis.* Et responderunt : *Valde placet nobis modus ille.* Dicatis. Sed volentes nos ad alias quæstiones de azymo & fermentato transferre, in nugis & truffis tempus usque ad horam prandii deduxerunt. Tandem dixit patriarcha : *Ostendite nobis quomodo & in qua materia vos facitis, & respondebimus vobis.* Nobis igitur modum & materiam ostendentibus, petiit inducias

usque post prandium. Convenientibus iterum nobis ad disputationem post prandium, respondit dicens : *Ardua sunt ista quæstiones. Habemus fratres nostros patriarcham Hierosolymitanum, Alexandrinum, Anthiochenum, sine quorum consilio non est nobis fas ad ista respondere. Convocabimus concilium usque ad medium martii. Rogamus vos ut interficis illi concilio, & audietis quid respondebitur vobis super his quæ nobis proposuistis.* Ad hæc respondimus hoc modo : *Satis vobis notificavimus quod ad nullum concilium vel patriarcham alium a vobis misit nos dominus papa, cujus sanctitatis nos servi sumus. Ideo nec audemus, nec volumus nos ad aliqua supra mandatum suum extendere, quæ sint in præjudicium sanctitatis sue vel Romana Ecclesia. Hoc tamen consulimus vobis, ut convocatis fratribus vestris bonum & efficax, & maturum habeatis consilium de pace & reformatione Ecclesie. Et ideo nobis Constantinopolim scribetis : ibidem nos credimus commorari ad petitionem vestram usque ad medium martium, & expectabimus vestrum responsum, ut sciamus quid certum possimus de isto negotio illi qui nos misit renunciare : & talia det nobis renuncianda Deus, quod sit ad gloriam sui nominis, & communem lætitiâ utriusque Ecclesie, & sit in omnibus & per omnia benedictus Deus.* Et sic recessimus ab invicem. Sexta autem feria celebrata missa accessimus ad curiam, ut licentiam acciperemus ab imperatore, quoniam mane erat recessurus, & inventis simul imperatore & patriarcha : cepit imperator conferre nobiscum, *sub qua forma posset patriarcha & Ecclesia Græcorum reconciliari Ecclesia Romana ?* Ad quod tale dedimus responsum : *Hoc modo posset reconciliari, si crederet hoc quod credit Ecclesia Romana & predicaret. Utrum cantaret vel non, non faceret magnam vim, credimus, Ecclesia Romana, & obediret ei eodem modo, & in illis in quibus obedivit ante schisma.* Et adjecit imperator : *Si dominus patriarcha velit obedire Ecclesia Romana restituet ei dominus papa jus suum ?* Ad hoc respondimus hoc modo : *Si patriarcha obedientiam & ea quæ patri sue debet, solvat : credimus quod misericordiam majorem inveniet, quam credit, coram domino papa & tota Ecclesia Romana.* Et assumpta licentia recessimus a Nicæa, & venimus Constantinopolim.

Circa medium verò martii misit nobis patriarcha hunc unum cum literis suis rogans, ut accederemus ad Lescharam quamdam Vatacii : ibi enim promisit coadunare prælatos & patres, & convocare concilium. Et quasi in memoria conventionis factæ inter nos inesse omnimodo supposuit in literis suis, quod illi eramus venturi. Nos itaque admirantes de tali mandato, rescripsimus quod super hoc admirati sumus quamplurimum, cum in hoc tempore suum expectavimus responsum, & modo dicit se post vocaturum prælatos ad concilium, & nos roget ad suum concilium venire. Verumtamen ne labor noster fiat infructuosus, & quia charitas Dei compellit nos, quæ non quærit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, & communem utilitatem præponit propriæ, præter nostrum commodum usque ad exitum martii iterum expectabimus. Ipsum igitur quantum potuimus rogavimus, ut quam citius posset, faceret quæ facturus erat. In exitu martii rescripsit nobis dicens quod literas receperat, sed præ dolore cordis vix eas audire poterat, quia cor ejus tenor eorum tristitia repleverat. Et quia Nicææ solus erat nil poterat nobis respondere : quia compositio pacis, reformatio, & fidei nostræ discussio ad omnes universaliter spectat, sed nunc credebam cum illis unaque vobiscum ista omnia tractate. Quod si ita recesseritis, videbitur nobis quod non venistis pro pace, sed ut tentaretis nos. Scrip-

sit etiam Fratibus nostris scilicet Fratri Benedicto ministro Romano, & Fratri Jacobo de Russano, qui tunc aderant Constantinopoli, ut nobis omnino suggererent, quod intendebat, promittens quod si veniremus ad concilium, cum magna læticia rediremus ad curiam. Insuper & ab imperatore literas accepimus, qui petiit, ut modis omnibus accederemus ad eum apud Lescharam, quia hævem paraverat pro nobis, & omnia necessaria ad transitum nostrum & nunciõrum suorum, quos destinaturus erat ad præsentiam Dñi papæ. Præterea terra Constantinopoli quasi destituta fuit omni præsidio. Dñus Joannes imperator pauper erat. Milites stipendiarii omnes recesserunt. Naves Venetorum, Pisavorum, Anconitarum, & aliarum nationum paratæ fuerunt ad recedendum, & quædam verò jam recesserant. Confidentantes ergo terram desolatam timuimus periculum, quia in medio inimicorum terra illa sita est. Arsanus rex Bachtrorum ab Aquilone : Vatacius ab Oriente & Meridie : Suanuel circumdat eam ab Occidente : & ideò proposuimus tractare de treughis inter imperatorem Constantinopolitanum & Vatacium usque ad autumnum. His causis compulsus, redire ad terram Vatacii fuit omnibus voluntas. Verumtamen ne talia nostra tantum attentate videremur voluntate, capitulum Sanctæ Sophiæ, prælatos terræ, nec non & ipsum imperatorem super hoc consulimus negotio, qui omnes unanimiter id nobis consuluerunt. Igitur tertia Dominica in quadragesima scilicet ultimâ Dominica martii arripuimus iter versus Leschara, & post transitum maris venimus feria secunda in locum Chalongorum super mare situm : a quo loco duoparia literarum per diversos nuncios Nicæam ad patriarcham destinavimus, rogantes ut acceleraret ad locum supradictum, quia ibidem paratos nos inveniret, sicut literis suis nobis supplicaverat. Profecti inde præmissimus nuncium cum literis nostris ad imperatorem, significantes ei adventum nostrum. Itaque Dominica Lætare Hierusalem fuimus apud Lupadium : & recedentes inde feria secunda venimus Moschorum : & quia locus ille fuit assignatus nobis tam ab imperatore quam a patriarcha, fecimus ibidem moram. Sed cum annunciatum fuerat imperatori de adventu nostro, festinanter misit ad nos nuncium suum, qui venit ad nos quinta feria ad vesperam, deferens nobis literas imperatoris deprecatorias, ut apud Nympham ventremus quia ibi nos expectavit. Sed quia nullos certos rumores de patriarcha vel aliis prælatibus audiveramus, respondimus quod super hoc ei respondere non poteramus, priusquam nuncium patriarchæ reciperemus. Sabbato sequenti venit pater cum literis ipsius, in quibus nobis significavit suum adventum, & supplicavit, ut præcederemus eum apud Nympham, & ipse expediret se, & statim sequeretur nos. Profecti igitur a Moschorum Dominica in passionis quarta feria venimus Nympham : ibi reposito imperatore expectavimus adventum patriarchæ, qui quinta feria intrauit Nympham citra horam vespertinam. Sexta feria post prandium accessimus ad eum, rogantes quod quam cito posset expediret negotium nostrum. Qui respondit : *Paratus sum & ecce prælati, qui convenerunt, similiter desiderant expediri, ut in diebus istis sollemnibus possint in Ecclesiis suis esse.* Et nos quasi pro rato habentes verbum tanti viri, læti ad nostrum redivimus hospitium. Secunda feria post Dominicam palmarum expectavimus, ut mitteretur pro nobis. Sed cum non mitteretur pro nobis, transmisimus duos Fratres nostros ad patriarcham, cognoscere volentes, quare non misisset pro nobis. Qui respondit eis, quod nondum convenerant prælati sui. Fratres considerantes quod protrahere intendebat negotium, acrius instabant

Axioma.

Ex his constat fuisse annum 1233 stylo veteri, non 1234: nam anno 1234 aur. num. 19 Lit. Dom. A. Pascha 23 april. sic Dom. 3 quadrag. erat ultima Dom. martii.

* expectabit.

A ἡ τις φησὶ, τὸν ἑαυτοῦ κύριον Ἰησοῦν χριστὸν δεδοξάσθαι παρὰ τῷ πνεύματι ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει ἢ δι' αὐτῷ χριστιανῶν. ἢ παρ' αὐτῷ χριστιανῶν τὸ ἐνεργεῖν δυνάμει κατὰ πνεύματος ἀκαθάρτων ἢ τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἰς ἀδράστους τὰς θεοσημίας, ἢ ἐπὶ δὴ μᾶλλον ἰδίῳ αὐτῷ τὸ πνεῦμα, φησὶ, δι' ἢ ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας, ἀνάδικα ἔσται.

B Ἄδραστους γὰρ τὰς ὁμοιωτικὰς τῷ θεῷ λόγῳ ἀποκαταστάσει καὶ ἐπὶ θεοῦ, πάντα ὑπαρχοῦν ἕνα καὶ ὁ πατήρ, διὰ τὸν ὅτι εἶναι πατὴρ καὶ ἰδίῳ ἔχον τὸ εἶναι αὐτῷ, καὶ ὁμοιωτικὰς ἐπιτηδεύει αὐτῷ πνεῦμα ἄγιον ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας.
Cyrillus declaratione anathematismi ix.

ut expediret nos. Quamobrem motus contra Fratres, ait: *Miramur de Fratribus, cum triginta capitula habeamus contra vos, & vos vultis in momento expediri, & subjunxit: veniant Fratres si voluerint, & habebunt disputationem.* Quod postquam audissemus, accessimus ad imperatorem narrando ei singula per ordinem, credentes ut illos compelleret solvere promissum suum, Qui cœpit a principio excusare prælatos, quia non convenerant, quia a remotis quidam venturi erant, & patriarcha Anthiochenus nondum venerat: *Præterea tempus est orationis & magna afflictionis, non debetis mirari, si tadeat eos in hoc tempore interesse disputationi.* Et post multa dixit: *Rogo vos ut sustineatis usque post festum pascha. Interim congregabuntur prælati & patriarcha. Itaque secunda feria vobis respondebunt, & sic obtinuit a nobis inducias.* Transactis illis diebus secunda feria post pascha congregati sunt prælati post prandium in hospitio patriarchæ, & missis ad nos nunciis suis convocaverunt nos. At ubi inter eos convenissemus, ait patriarcha: *Notum est nobis, quod Nicæa habuimus disputationem de Spiritu Sancto, sed tunc solus eram. Prælati nostri qui jam præsentis sunt, libenter audient, quomodo fuit processum in questione illa.* Ex cuius verbis cognovimus quod dissimulavit respondere ad questionem nostram, volens nos iterum ad questionem de Spiritu Sancto reducere. Tunc cœpimus narrare causam viæ nostræ: & quomodo Nicææ fuit disputatum, & quomodo promiserat patriarcha se missurum nobis circa medium martii responsum de questione facta eidem de nostro sacramento, & quoties mutavit conditiones nostras: & tunc coram illis comparere voluimus nulla promissione compellente, vel præcepto superiorum, sed sola gratia & amore pacis & concordie voluimus, & promissionis patriarchæ, qui literis suis nobis significavit, quod si venissemus, lætos ad eum qui nos misit, faceret redire. Spe igitur tanti boni & charitate fraterna devicti, non maris pericula, non laborem corporum, non tædium longæ viæ curabamus, nec temporis jacturam, sed per multas carnis molestias potius voluimus vestræ obtemperare voluntati, quam nostræ satisfacere utilitati: *Accessimus ut audiamus vestram responsum.* Et dixerunt: *De qua questione? De questione de qua promisit patriarcha consulere vos.* Et dixerunt: *Non interfuimus questioni. Non audivimus.* Et respondimus: *Hæc fuit questio, & eandem querimus a vobis: utrum possimus conficere corpus Christi in azymo, vel non? Qui responderunt: Super duobus erat questio inter nos & vos. Scilicet de processione Spiritus Sancti, & de corpore Christi. Primo igitur tractemus coram toto concilio de processione Spiritus Sancti, quia questio illa præcessit aliam, & sic respondebimus vobis ad utramque questionem.* Ad quod respondimus: *Vos ad questionem de processione Spiritus Sancti respondistis, & quomodo processum sit in illa questione, nos bene novimus: sed de corpore Christi fuit questum, & fuit nondum ad hoc responsum. Ideo nunc a toto concilio responsum querimus.* At ipsi subterfugia querentes, ne ad prædictam questionem responderent, dixerunt sic: *Confunderetur ordo theologia, nisi prius tractaretur de illo quod altioris est negotii.* Et respondimus: *Ordinem quem vos quaritis, tenuimus in disputatione que facta est Nicææ, quando oportuit de utraque causa disputare, sed modo responsum tantum de causa secunda audire venimus: unde rationem vestram quam dixistis de ordine causarum non curamus.* Cum igitur eandem rationem pluries replicassent, accessit quidam philosophorum suorum habitu Calogerus & dixit: *Dens sine principio & ab æterno fuit, unus inessentia, trinus in*

personis: caro Christi incipit a tempore, & habuit principium. Et quod sine principio est prius est, & quod a tempore posterius. Prius igitur debet venire in questionem de Spiritu Sancto qui est æternus, quam de corpore Christi, qui fuit ex tempore. Ordo enim iste naturalis est. Et si hunc ordinem non servabimus, in ordine peccabimus. Ad quod respondimus: *Quod in corpore Christi de quo loquimur, est ipsa Deitas. Est enim ibi vera Deitas & vera humanitas. Unde agendo de corpore Christi Domini scimus nos querimus, de utroque agimus ita. Item talis est ordo in evangelio; quia Matthæus incipit ab incarnatione Christi: & in fine sui evangelii agit de Trinitate dicens. Ite, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Et iste est ordo quem nos querimus.* Et his dictis tacuit ille philosophus, & ultra non comparuit. Demum locutus est patriarcha dicens: *Ex quo compellit nos, scribemus responsum nostram ad utramque questionem, & dabimus vobis.* Nos igitur attendentes quod ad questionem nolunt respondere, sed dissimulando præterire, & scripto suo palliare. Respondimus: *Non curamus de scripto vestro, ex quo presentes sumus. Viva voce respondeatis. Scriptura enim sit pro absentibus & non presentibus. Cum igitur presentes sumus quasi presentibus respondeatis.* Ad quod patriarcha: *Si volueritis ordinem & seriem totius disputationis, que facta fuit Nicææ coram omni concilio recitare, item respondebimus vobis ad questionem vestram.* Cui ita respondimus: *respondetis nobis ad questionem hanc, Utrum possimus conficere corpus Christi in azymis vel non? Et satisfacto nobis super hac questione, processum & seriem questionis de Spiritu Sancto recitabimus vobis, & respondebimus ad omnia dubitabilia, que veniunt in questione.* Et surgens patriarcha cum aliis prælati secessit in locum unum, ut haberent consilium. Et inde reversi responderunt: *Petimus inducias usque ad quartam feriam, & tunc respondebimus vobis sicut promisimus.* Et quia sæpe inveneramus eos mendaces, ne deciperent nos, diximus: *Ne verba ista & conventionem in ventum proferamus, ecce conditionem nostram repetimus, & repetitam iterum confirmaverunt, & sic ab invicem recessimus.*

Quarta feria circa horam primam accessimus ad dominum patriarcham ubi concilium convenerat: & cum essemus in medio concilii: Archiepiscopus de Samastria in Phlagonia ita exorsus est loqui: *Notum est nobis, venerabiles apocrisarii D. papæ, quomodo literas dictus SS. papa per vos transmisit D. patriarchæ, quarum tenore audito non modicum mirati sumus de quodam verbo quod ponit in fine literarum. Ex quo verbo videtur nobis quod velit innuere sacramentum nostrum in fermentato, & sacramentum vestrum in azymo duo esse sacramenta. Dicit enim sacramentum nostrum & vestrum significari per duos discipulos currentes simul ad monumentum: dicens: « Græcus ad fidem cum discipulo juniore præcurrens, & tantæ gratiæ non ingratus illi dignationi, qua Deus naturæ compassus humanæ, homo voluit esse passibilis, eligens quotidie reminisci, hostiam offerre constituit fermentatam. Latinus verò qui cum Petro seniore secutus literæ monumentum, de qua procedit spiritus, prior introivit, & linteamina posita quæ sacrosanctum corpus, quod Ecclesia signat, involverant, separatimque sudarium, quod fuerat super caput aspexit, sacramentum glorificati corporis celebrare misericentius in azymis sinceritatis elegit. » Ex his verbis videtur nobis quod D. papa velit innuere duas traditiones. Querimus igitur a vobis, si hæc est fides vestra, quod in illis discipulis significantur dua traditiones in sacramen-*

leg. Paphlagonia.

to Græcorum & Latinorum. Nos verò perpentes eorum versutiam, quod proposuerant quoquo modo subterfugere responsum, & ita occasione literarum mittere nos ad alias questiones, breviter respondemus: *Verum est quod literas D. Papæ tulimus, & qua in dictis literis scripta sunt dubitationem questionis vestræ, si diligenter illis scriptis velit intendere, eleganter dissolvunt. Sed quia scriptum est in iure, Ejus est interpretari, cujus est condere, literas D. papa non est nostrum interpretari. Sed si aliquid ambiguum vobis sit in literis D. Papa, scribatis & ipse vobis interpretabitur. Et ipsi responderunt: Imo vos qui nuncii estis, debetis interpretari. Cœperunt igitur gravius insistere, & multociens eandem questionem repliare: & nos eandem responsum reiterare. Tempore igitur consumpto in istis nugis & trifus usque ad horam sextam, tædio affecti sumus, & præcordis angustia non valentes eorum sustinere malitiam, respondimus eis: *Videmus quod tempus redimatis & subterfugere questionem nostram nisimini, & fidem vestram consistere non audetis. Amodo aperto ore cor nostrum patebit ad vos, & notificabimus vobis quicquid sentimus de vobis. Jam perpendimus quod male sentistis de sacramento nostro in azymo, primo per scripta vestra qua plena sunt hæc hæresi.* 2. *Quia ad questionem factam de sacramento non audetis respondere, ne pateat hæresis vestra.* 3. *Quia facta vestra illud probant. Abluitis enim altaria vestra, postquam celebravit Latinus in eis.* 4. *Quia Latinos venientes ad sacramenta vestra compellit apostatari & abjurare sacramenta Ecclesie Romanæ.* 5. *Quia D. papam ejecistis de diptychis vestris. Sed scimus quod nullum ejicistis nisi excommunicatum vel hæreticum. Ergo habetis eum excommunicatum vel hæreticum.* 6. *Quia semel in anno excommunicatis eum, ut nobis retulerunt quidam qui audierunt. Surrexit igitur Chartophylax in medio concilio & ait: Quod dicitis quod D. papam excommunicamus, dicimus quod falsum est: & quicumque dicit istud, exeat aut mala patiatur. De aliis qua facimus non miremini: quia Latini vestri cum cepissent Constantinopolim, frugerunt Ecclesias, diruerunt altaria, auro & argento sublato reliquias sanctorum projecerunt in mare, inuvas sanctas conculcaverunt, & de Ecclesiis stabula jumentorum fecerunt: ita ut impletum videtur illud, Deus venerunt gentes in hæreditate tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt &c. Et his dictis ait patriarcha: *Si miramini quod papam ejicimus de diptychis nostris: quæro quare me ejecit de suis diptychis? Et incipientes respondere ad ultimo objectum, diximus: D. papam nunquam te ejecit de suis diptychis, quia tu nunquam eras. Sed si de prædecessoribus vestris queratis, vos legatis, utrum papa vos, prius quam vos eum, ejecerit. Nec ad hoc aliquid responderunt. Ad alia qua imponitis Ecclesie Romanæ, nihil imponitis, quia non fuerunt hæc facta consensu vel præcepto Ecclesie Romanæ. Sed hæc si fuerunt facta, fecerunt viri laici, peccatores, excommunicati, propria auctoritate talia presumentes: nec imputandum est toti Ecclesie, quod a quibusdam iniquis est presumentum. Sed qua dicimus de vobis vera sunt, & hæc verbo & opere testificamur. Et ista faciunt primo vestri patriarcha & archiepiscopi, episcopi, & ceteri vestra Ecclesie prælati. Hæc facitis, & hoc dicitis fieri. Nunc iam excusationem non habetis in peccatis vestris. Et quia tot abominabilia invenimus apud vos, nec aliquam voluntatem emendandi, quod hactenus erratum est: ecce nos revertimur ad eum qui nos misit; & sic recessimus a concilio. Eadem die post prandium accessimus ad imperatorem, referentes ei omnia secundum ordinem quæ facta sunt prævia ve-***

ritate. Quibus relatis postulavimus, ut conductum extra Terram suam nobis concederet. Tunc imperator velut eloquens homo, astutus, & providus in agendis, modestus in verbis, cœpit suos mirabiliter excusare, & emendationem promittere: addens, quo si coram eo fuisset disputatio, non fuisset ventum ad verba contumelia: *Nec volo quod ita discordes recedatis. Volo audire vos, & illos super questione vestra: & peracto negotio cum pace & amore revertimini. Et ecce galea mea patata sunt ut ducant vos in Apuliam cum nunciis meis, quos missurus sum vobiscum ad sanctissimum papam. Intendo enim ut decet D. papam quam plurimum venerari nunciis, muneribus, & obsequiis: quia volo quod habeat me amicum, & familiarem, & filium sanctitatis sue. Ad hoc respondimus: Domine nolumus amodo vobis celare veritatem. Scriptum est: Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus: primo inquit ad Abel, deinde ad munera. Quia Dominus non acceptat homines propter munera, sed munera propter homines. Item scimus quod D. papa non acceptabit vos propter munera, sed cum acceptis eritis per unitatem fidei, tunc accepta erunt & vestra munera. Non credatis D. papam vos recipere velle in amicum & filium, nisi prius fuerit pax in fide & unitas. Si enim totum aurum vestrum & argentum daretis, non vos reciperet in filium vel amicum, quamdiu estis contrarii fidei Ecclesie Romanæ. Quomodo ergo possemus nos nuncios vestros ad curiam ducere, cum non auderemus eos D. papæ presentare. Imo fortè si venirent, oporteret nos stare contra eos coram Domino nostro. Tunc imperator maestitiam vultu præterens sic ait: *Vidi quod Emmanuel imperator, Theodorus, & plures alii imperatores amicitiam habebant cum ipso durante schisma. Veruntamen si vos prohibeatis quod non mittam nuncios meos, non mittam. Ad hæc respondimus: Nec prohibemus nec monemus. Sed hoc scitote, quod nuncios vestros nisi sub spe pacis non ducemus. Et rursus imperator: *Si non vultis ducere nolo mittere, quia nolo homines meos nec naves nec res exponere inimicis. Et adjunxit: Duravit schisma jam fere ccc annis, & quod diu duravit non poterit in tam brevi tempore dissolvi. Expectate. Cras loquar prælati, & rogabo eos ut respondeant vobis ad questionem vestram.* Et recessimus ab eo. Feria quinta post horam vespertinam misit imperator nuncium suum ad nos rogans, ut in crastino scilicet sexta feria essemus coram eo, & assensimus. Recedente nuncio imperatoris, venit nuncius patriarchæ rogans ut in crastino essemus coram eo in palatio imperatoris. Et respondimus: *Cras erimus coram imperatore. Si venerit, illic nos inveniet.* Feria sexta mane accessimus ad palatium imperatoris, ubi concilium convenerat. Et primo exorsus est loqui imperator dicens quod si promississet nobis prælati respondere, non tamen fuit mirum, si ambiguitates quas habebant super literas domini papæ prius vellent sibi dilucidari. Ad quod respondimus: *Diximus & adhuc dicimus quod postquam satisfecerint nobis de questione nostra, non solum ad illam ambiguitatem, sed ad omnia alia ambigua que in questionem veniunt parati sumus respondere. Habito ergo consilio cum imperatore & cæteris prælati, respondit patriarcha primo: Et nos respondebimus vobis. Deinde archiepiscopus Samastriæ hoc modo cœpit loqui: Vos quaritis si corpus Christi potest confici in azymo. Et nos respondemus quod hoc est impossibile. Volentes igitur perfecte suam intentionem audire, Querimus: Si istud diceret, non posse fieri, id est quia de jure non potest, vel quia nullo modo potest fieri. Et responderunt: Imo quia nullo modo potest fieri. Quia scimus quod Dominus fecit in fermentato, & ita tradidit apostolis.***

Unde apostolus ad Corinth. I. XI: Ego accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur accepit azymos &c. Petrus & ceteri apostoli sicut acceperunt a Domino, & in eadem forma quatuor ecclesiis patriarchalibus tradiderunt. Unde Petrus ita tradidit Ecclesie Antiochene. Joannes Evangelista Ecclesiis, quæ fuerunt in Asia: Andreas Ecclesiis quæ fuerunt in Achaia: Jacobus autem Hierosolymitanis: & ita B. Petrus tradidit B. Clementi, & ita fuit primo celebratum in Ecclesia Romana, ut credimus. Propter hoc dicimus, quod non potest fieri in alio pane, hoc est in pane alterius qualitatis, quam in illo in quo tradidit Jesus, hoc est in fermentato. Nos audientes hanc hæresim, quæsimus sigillatim ab unoquoque: primo a patriarcha Nicææ: 2. ab Antiocheno: deinde a singulis prælatis, si hæc esset fides & istud crederent? & responderunt sigillatim: Hæc est fides nostra, & hoc credimus. Deinde adjunximus: Istant fidem vestram petimus ut scribatis, & in scripto nobis tradatis. Respondit patriarcha Nicææ: Et vos scribatis nobis quod Spiritus Sanctus procedit a Filio, & qui dicitur hoc in via perditionis est. Et concessimus. Data igitur fuerunt induciæ usque in crastinum, ut illa die scriberentur chartæ ex utraque parte, & sic recessimus. Sabbato post prandium convocati fuimus ad concilium, & oblata sunt chartæ ex utraque parte. Oblulerunt ergo nobis chartam suam primo cujus tenor talis erat:

Charta Græcorum oblata apocryphis Domini Pape

Quæsi verunt a nobis honorabilissimi apocryphi sanctissimi papæ antiquioris Romæ, si possunt conficere azymorum hoc est sacrificium corporis Christi in azymis? Et respondimus impossibile esse hoc hominibus volentibus sequi novam gratiam, propter eam quæ a principio traditionem salvatoris. Tradidit enim sanctis suis discipulis & apostolis per fermentatum panem secundum tenorem evangeliorum. Tradiderunt autem & ipsi hujusmodi mysterium, quale & ipsum acceperunt secundum mysterium magni Pauli scribentis ad Corinthios sic: Fratres, ego accepi a Domino quod & tradidi vobis, quia Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit azymos, & gratias agens fregit & dixit Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnavit dicens: Hic calix novum testamentum est in sanguine meo: hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Quotiescumque comederitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabit. Quia ergo sic & nos accepimus a bonæ famæ apostolis, sicut & ipsi acceperunt a Christo, & sic tenent quatuor evangelicæ diœceses orbis usque nunc, æstimamus autem quod & diœcesis antiquioris Romæ & sic accepit, & tenebit. Propter hoc dicimus quod non potest consummari sacrificium per azyma, ut azymo parte existente eius, quia typus cessavit legalis servitutis. Et hæc quidem scripsimus quasi in compendio secundum apocryphiorum voluntatem, non patientium audire latius. Si autem quærantur a nobis auctoritates & probationes sermonis nostri, tunc dilatabimus, & a veteri & a novo testamento. Mense aprili. indict. VII. Chartophylax sanctissima magna Dei ecclesie Constantinopolis, ex præcepto sanctissimorum patriarcharum universalis Constantinopolitana, magna Antiochena & eorum qui cum eis aderant presulum subscripsi.

Et statim in pleno concilio perlectam chartam tradiderunt nobis in testimonium fidei suæ. Deinde protulimus chartam nostram, & fecimus

legi in pleno concilio cujus chartæ tenor talis erat: Charta apocryphiorum D. Papæ.

In nomine Domini Amen.

Pater est plenus Deus in se: Filius plenus Deus ex Patre genitus, Spiritus Sanctus Deus a Patre Filioque procedens, & Spiritus Sanctus procedit a Filio immediate, a Patre vero mediante Filio. Quod enim Spiritus Sanctus procedit a Filio, hoc habet Filius a Patre. Ideo qui credit quod Spiritus Sanctus non procedit a Filio in via perditionis est. Unde S. Athanasius cum in partibus occidentalibus exularet in editione fidei, quam Latinis verbis expressit, sic ait: Pater a nullo est nec factus nec creatus nec genitus. Filius a Patre solo est nec factus nec creatus sed genitus. Spiritus Sanctus a Patre & Filio non factus nec creatus nec genitus sed procedens. Et ipse idem S. Athanasius in editione fidei, quam verbis Græcis expressit, dicit: Spiritus autem Sanctus ens pro cessura patris & ferentis Filii per quem implevit omnia. Unde & B. Gregorius qui meritis hæreticis dicitur Neocæsareæ episcopus in editione suæ fidei, quam per revelationem a B. Joanne Evangelista Dei genitrice mediante habuit, sic aperte proclamans ait: Unus Deus Pater verbi viventis, & sapientia subsistentis & virtutis & characteris æterni, perfectus perfecti genitor Pater filii unigeniti. De Filio deinde sic dicit: Unus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo character & imago Divinitatis, sermo efficax. Hic de Filio loquens dicit: solus ex solo, non ergo Spiritus Sanctus ex solo. Igitur ex Patre & alio, cum sit ab aliquo. Cum autem dicitur a Patre & Filio, non dicitur ex alio secundum essentiam, sed secundum hypostasim. Quod autem Spiritus Sanctus ex Filio sit immediate, a Patre autem mediante Filio testatur Gregorius Nyssenæ civitatis episcopus sic dicens: Incommutabile natura consistentes, eam quæ secundum causativum & causatum differentiam non negamus, in quo solo discerni alterum ab altero comprehendimus: hoc quidem causativum credere esse: hoc vero ex causativo, & eius quod ex causa est. Rursus aliam differentiam intelligimus. Hoc quidem proxime est ex primo, hoc autem per eum qui proxime est. Ex primo igitur, si ejus, quod est causa, est differentia, quod hoc quidem proxime de primo, hoc autem per eum qui proxime de primo. Cum illud quo aliqua differunt impossibile sit utrique convenire: proxime esse ex primo vel tantum Filio, vel tantum Spiritui sancto convenire necesse est. Dicunt autem sancti, quod inter Patrem & Filium nihil est medium. Solus ergo Filius a Patre proxime est. Ergo Spiritus Sanctus a Patre non est proxime. Est autem communis animi conceptio, quod quicquid est ab aliquo, ab alio est proprie proxime. Cum ergo Spiritus Sanctus sit ab aliquo, ab aliquo est proxime: sed non est a Patre proxime, ut jam ostensum est. Igitur a Filio est proxime. Istos igitur SS. Patres, nec non & B. Ambrosium Mediolanensem archiepiscopum, & B. Augustinum Hipponensis civitatis episcopum, sanctum quoque Hieronymum fortissimum hæreticæ pravitatis impugnatorem sequens B. Cyrillus, & cum ipso tota sancta & universalis synodus scriptum vobis reliquit evidentissime Spiritum esse a Filio. Unde catholicus non est, sed a fide deviat, qui verbis ejus repugnat. Dicit enim evidentissime in suo ad imperatorem Theodosium de recta fide prosphonitico, Spiritum esse a Filio per hæc verba: Et quidem unum dicens nondum adfuturum & videndum, ipsum ait, baptizatis in igne & Spiritu Sancto, non alienum baptizatis immittentem Spiritum ad modum servi & ministrative, sed ut dictum secundum naturam cum potestate

potestate summa, qui ex ipso est, & proprius ejus.

Quid hoc testimonio manifestius? Hic enim manifeste de Filio dicit quod Spiritum Sanctum immittit baptizatis qui ex ipso est & proprius ejus. Et hoc idem & per eadem verba Hermiæ scribit idem B. Cyrillus in sermone ad eundem Hermiam, cujus titulus est, De humanatione unigeniti, & quod Christus unus Deus & Dominus secundum scripturas. Et ipse idem Cyrillus in expositione 1x anathematismi, hoc idem dicit. In nono ejus anathematismo, proprium esse Filii Spiritum dicens, cum eundem anathematismum exponeret, quo sensu esse proprium Spiritum ejus dixerat, aperuit dicens: Homo factus unigenitum Dei verbum mansit, & sic Deus omnia existens quæcumque & Pater, excepto solo esse Patris, & proprium habens qui ex ipso & essentialiter in natura ei Spiritum Sanctum &c. Hic iterum Spiritum Sanctum ex Filio esse dicit sanctus pater. Non debet autem alicui esse dubium, quin sensum illum hic aperuerit sanctus, quem habebat cum anathematismo addidit. Anathematismum istum cum omnibus aliis anathematismis recepit tertia sancta & universalis synodus eo sensu quo sanctus ediderat. Constat autem Sanctos Patres in sancta prædicta synodo congregatos totam tertiam prædicti Patris epistolam ad impium Nestorium Constantinopolitanæ civitatis episcopum sine aliquo hæsitacionis scrupulo recepisse. Nulli autem dubium, quin prædictæ epistolæ extrema pars contineat prædictos anathematismos XII. Si quis autem allegare conetur Theodoriti Cyri episcopi verba impiissima, quæ contra prædicta Beati Patris XII capitula oblatator effudit impudentissimus, sciat quintam sanctam & universalem synodum anathematizasse prædicti Theodoriti latratum, qui juxta B. Cyrilli verba quibus dicto Theodorito respondit, Tantum novit accusare. Dicit enim quinta sancta & universalis synodus Gestio octavo sic: Condemnamus & anathematizamus cum omnibus aliis hæreticis condemnatis & anathematizatis a dictis quatuor synodis, & a sancta catholica ecclesia Theodoritum qui fuit Mopsuestiæ episcopus & impia ejus scripta, & que impie scripta sunt a Theodorito contra rectam fidem & XII capitula ejus que in Sancti Cyrilli & eam qua in Epheso primam factam synodum, & quæcumque pro defensione Theodoriti & Nestorii ab ipso scripta sunt. Ex his patet quod ea quæ Theodoritus contra XII capitula Cyrilli scripsit nefaria sunt & impietate plena, & qui ea ut vera allegaverit, fidei est inimicus. Scribit enim B. Cyrillus ad Acacium Melitensem episcopum post unionem Ecclesiarum sic dicens, Quæ autem scripsimus recte contra Nestorii blasphemias nullus nos persuadere debet sermo, quod non bene facta sint, dicere. Et ad Donatum ministrum suum scribit sic dicens: Scripsimus enim recte quæ scripsimus, recte immaculata advocantes fidei, & nihil omnino priorum negamus. Non enim dictum est quicquam, quemadmodum aiunt, insciè, sed restituti-nem habentia ubique omnia, ubique omnia, & veritatis virtuti convenientia. Ex his evidentissimum est B. Cyrillum nihil negasse eorum quæ dixerat, sed eodem sensu quo ea dixerat sine correctionis nota credidisse. Nec quidem solus corripere potuisset, etiam si voluisset, quod abest a sancto, quod sancta synodus sine omni ambiguitatis scrupulo confidentissimè recepit. Recepit autem ut dictum est, eo sensu quo ipse edidit. Unde iuste in anathematismo cadit, qui nonum sancti Patris capitulum eo sensu quo ipse edidit, cum sancta synodo recipere renuerit. Hanc enim sanctam synodum omnes sancti Patres, qui in subsequentibus synodis fuerunt, venerati sunt, & eadem crediderunt, quæ & ipsa. Sed & SS. Pa-

Sic in ms.

tres, qui eam præcesserunt eadem quæ & ipsa sapuerunt.*

Perlecto scripto tradimus patriarchæ Nicææ, & omnibus audientibus diximus: Dedistis nobis scriptum vestrum, quod continet hæresim, & hoc scio te, quod quicumque credit hoc quod scriptum est in charta vestra, pro hæretico habet talem Ecclesia Romana. Verumtamen quia defensio hæresis facit hæreticum, volumus scire, quare ita dicitis. Duae enim possunt esse causa quia ista dicatis, ignorantia vel malitia. Ideo parati sumus ostendere veritatem vobis, ostendentes vos fabricatores mendacii, ut visa veritate cesset hæresis quam dicitis, & revocetur: vel si non, sciamus hoc jam dictum esse ex malitia, & vos esse hæreticos. Sed quia iudices non habemus, producantur libri, & iudicent inter nos & vos, scilicet vetus testamentum & novum, & scripta sanctorum. Et quod mirabile est dictum, cum libri quærerentur inter omnes unum vetus testamentum & novum non poterat inveniri. Volentes igitur eos ostendere fuisse in omnibus mentitos, quæsimus, quare dicerent Dominum corpus suum fecisse in fermentato? Et responderunt: Quia habemus in Evangelio, quod accepit Dominus azymos, fregit &c. & addimus azymos quod dicit, dicit panem perfectum, panem levatum, panem fermentatum. Et quæsimus, si ubicunque azymos supponit pro fermentato, Et responderunt non. Quia quandoque ponitur azymos per se, quandoque ponitur cum adjuncto. Quandoque per se ponitur supponit fermentum. Quando cum adjuncto ut Levitico 7. azymos azymum, & est quasi oppositio in adjuncto, ut cum dicitur homo mortuus. Et nos iterum quæsimus: Si azymos per se positum semper supponat fermentatum? Responderunt quod non. Nam quandoque per se positum tenetur proprie, & tunc semper tenetur pro fermentato. Quandoque improprie, & tunc supponit pro azymo. Tunc diximus: Ergo azymos per se positum communiter tenetur, nec semper pro fermentato, nec semper pro azymo, sed quandoque pro hoc, quandoque pro hoc. Ergo azymos per se positum panem supponit nec specificat. Ergo de evangelio quod dicitur, tantum tenetur pro nobis, quam pro vobis. Et hoc est quod nostra evangelia dicunt panem ubi vos habetis azymos. Item invenimus in Levitico 7, ubi agitur de lege hostie pacificorum azymos azymum & azymos fermentatum secundum litteram Græcorum. Cum ergo azymum & fermentatum sint differentia specifica hujus dictionis azymos per se positum utrique convenit communiter & aequè proprie utriusque. Non enim genus magis vel minus proprie predicatur de prima sua specie, quam de alia. Ergo vestra distinctio quam fecistis de proprie & improprie nulla fuit. Igitur in Evangelio ubi dicitur, Accipit Jesus azymos, pro pane supponit, nullum panem specificando. Item improbata ratione vestra, quam putabatis habere pro hac dictione azymos, probamus per Evangelium, quod Dominus corpus suum fecit in azymo, & non in fermentato. Legitur in Evangelio Matthæi: Prima die azymorum acceperunt discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis pascere tibi comedere pascha? Quæsimus ergo ab eis: Quæ fuit prima dies azymorum de qua ibi loquitur. Et dixerunt expositionem Joannis Chrysostomi: Id est, Prima dies ante azyma. Et nos illis: Dicit ibi Joannes Chrysostomus: Priori die ante azyma venerunt discipuli ad Jesum, in cujus vespera immolabatur pascha. Ergo in illa vespera erat pascha azymorum Judæorum. Et fuit prohibitum Judæis ut fermentum vel fermentatum non esset in domibus illorum vel in omnibus terminis. Ita enim legitur in Exodi XII: Septem diebus azyma comedetis. A prima die non erit fermentum in domibus vestris. Quicumque comederit fermentatum peribit anima illa de Israel a prima die usque ad septimam diem. Ergo Christus

* Deest hic subscriptio nunciatorum, quæ refertur ab Wadingho & in conciliis generalibus.

pascha suum fecit in azymo, quia legem observavit usque ad ultimum vita sua, ut dicit Chrysostomus & Epiphanius. Fecit ergo corpus suum de illo pane quem habuit. Et non habuit nisi azymum. Ergo fecit corpus suum de azymo. Si igitur vestra ratio est vera quam scripsistis, quod non potest confici corpus Christi nisi in illo pane, in quo Dominus fecit, & Dominus fecit in azymo secundum quod probatum est. Ergo non potestis facere de fermentato. Et tamen hoc non dicimus. Ut autem cognoscatis veritatem, quam hactenus nosse dissimulastis, hoc quod dicimus, aperte in scriptis sanctorum vestrorum ostendimus. Sed quia libros presentes non habuimus, auctoritates manifestas audire renuerunt. Auctoritates autem probantes hoc quod dicimus erant istæ. Joannes Chrysostomus super Matthæum homilia lxxxii tractans hæc verba, *Primæ die azymorum venerunt discipuli ad Jesum &c.* In principio homilia sic ait: « Primam azymorum » eam quæ ante azyma dicunt. Confluxerunt enim » semper a vespera numerare diem, & eam com- » memorat, in cuius vespera pascha erat immolan- » dum. Quinta enim sabbati accesserunt. Et hanc » quidem hinc eam quæ ante azyma erat vocat ipse » dicens, in qua accesserunt. Ille vero sic ait: *Veni- » nit dies azymorum in quo oportebat immolari pas- » cha.* » Venit, hoc (est) in januis erat vesperum. » Constat commemorans illam, a vespere enim in- » cipiebant. Propter quod unus quisque addit: » *Quando immolabatur pascha.* Item quod Jesus observavit legem in cœna & ritum Judæorum probat idem Chrysostomus consequenter in eadem homilia dicens: « Propter quod autem pascha con- » firmabat per omnia ostendens usque ad ultimum » diem quod non est contrarius legi. » Item idem Chrysostomus super Matthæum lxxxii homilia sic ait: « Quod autem tempus paschæ mysterium con- » summabat istud, ut discas undique & veteris tes- » tamenti ipsum esse legislatorem, & quæ in illo » propter hæc figurata. Propter hoc ubi figura, ve- » ritatem imponit. Vespera autem impletionis tem- » pus argumentum erat, & quæ ad ipsum de cætero » veniunt, finem respiciunt. » Item B. Epiphanius Cypri in libro qui *πράξις* vocatur, ubi loquitur contra Ebionitas, ultra medium sermonis sic ait: Quomodo carniū comestione non statim eorum dementia redarguetur? Primo Domino comedente pascha Judæorum. Pascha autem Judæorum erat ovis & azyma. Carnes ovis assæ. Igitur comestæ. Sic discipuli sui ei dicunt: *Ubi vis paremus tibi comedere pascha?* » Idem in eodem contra Marcionitas, in redargutione lxi de litera Evangelii. Quæ redargutio sic incipit: *Nubem sagittarum contra te &c.* sic dicit: « Contra te o Marcio induxistis multis » modis redargutionem. Magis autem ab ipsa veri- » tate coactus. Pascha enim antiquum nihil aliud » erat, quam ovis immolatio, & carniū comestio, » animatorumque perceptio cum azymis. » Et post pauca: « Quam enim tu detestaris carniū comestionem, Dominus Jesus cum suis discipulis comedit, faciens pascha quod secundum legem. Et non dicit quod facturus erat mysterium hoc præ- » nominatum dicens: Volo vobiscum comedere pascha. Ut enim per communem modum confundat » te veritas, non in principio facit mysterium ut non » neges, sed ait postquam cœnassent, accipiens » hæc & hæc, dixit hoc est & hoc & hoc: & non » reliquit locum malignitati. Ostendit enim quod » postquam comedit pascha Judæorum, & postquam » cœnavit, venit ad mysterium. » Renuentibus illis audire auctoritates sanctorum, ceperunt nobis opponere de evangelio Joannis: *Non intraverunt prætorium Judæi ne contaminarentur, sed manducarent pascha.* Quibus respondimus, quod non est

credendum Joannem dixisse contrarium aliis evangelistis. Ad quorum quæstionem ita respondimus: ut comederent pascha, id est cibos paschales. Sic enim legimus in veteri testamento pascha fuisse vocatum, & hoc erat dictum Luna xv. Et quia jam magna pars noctis transierat, de voluntate imperatoris recessimus ab invicem. Cessavimus ergo Dominica & secunda feria & tertia & quarta a disputatione, mirantes quod expectarent, insumis ad imperatorem, ut imperaremus licentiam recedendi. Ipse vero per nuncium transmissum cepit nos tentare, si aliqua compositione mediante posset fieri pax inter Ecclesiam Romanam & Græcorum. Nuncio vero ad nos transmissio ita respondimus: *Cum fuerimus coram imperatore, & de istis nobis locutus fuerit, scimus quid respondebimus ei.* Accesserunt nobis in crastino ad palatium imperatoris, dixit imperator: *Consuetudo regum & principum est, cum discordia fuerit inter eos super castris aut provinciis, ut quilibet de eo quod dixit jus suum, aliquid dimittat, ut sic pervenire possit per medium ad pacem. Sic mihi videtur quod debebat fieri inter vestram Ecclesiam & nostram. Duo enim sunt inter nos & vos. Primum de processione Spiritus Sancti. Secundum de corpore Christi. Si igitur velitis pacem: vos dimittatis unum de duobus his. Nos venerabimur & gratum habebimus sanctum sacramentum vestrum. Vos autem dimittatis symbolum vestrum nobis, & dicatis nobiscum, sicut nos dicimus, sicut constitutum habemus a sanctis patribus in conciliis suis: & hoc quod vos speradidistis non dicatis ulterius, quod scandalum est nobis. Et nos ad hoc respondimus: *Hoc scitote quod Dominus papa & Ecclesia Romana non dimittent unum iota de fide sua, nec aliquid de hoc quod dicitur in symbolo nostro. Et ait imperator: Quomodo ergo poterimus facere pacem? Et respondimus: Si modum vultis scire, breviter dicimus vobis. De corpore Christi ita dicimus, quod oportebit vos firmiter credere, & aliis predicare quod corpus Christi confici potest ita in azymo sicut in fermentato: & omnes libri quos vestri scripserunt contra fidem, damnentur & comburantur. De Spiritu Sancto ita dicimus, quod oportebit vos credere Spiritum Sanctum procedere a Filio sicut a Patre. Et istud necesse est, quod predicetur in populo. Quod autem cantetur istud in symbolo vestro, nisi volueritis, non compellet vos D. papa, condemnatis & combustis omnibus libris, qui huic capitulo sunt contrarii. Quod audiens imperator graviter tulit & ait: *Jam non audio formam pacis: & ideo convocatis prælati annuavi eis, quæ audivit a nobis. Quod cum audissent indignati sunt & conversi in seditionem contra nos ut credimus, cogitaverunt quomodo nos dolo confunderent. Et mittentes ad nos feria quarta hora quasi vespertina rogaverunt nos diligenter, ut quinta feria mane accederemus ad concilium: & sic salutato concilio & soluto cum pace & amore recederemus ab invicem. Mane autem facto accessimus ad concilium, & invenimus omnes ibidem congregatos, & cum eis multitudinem copiosam plebis, & apertis januis sedit concilium in atrio patriarchæ. Nobis autem residentibus inter cæteros dixit Patriarcha: *Dum spes fuerat pacis, pacifice locuti fuimus, sed ex quo cognoscimus, quod frustrati sumus spe nostra, rogamus vos quod pacifice audiat nos, & ista sola dieta consummabit negotium.* Deinde subjunxit: *Dedistis nobis in scriptis fidem Romana Ecclesia, & inspeximus, & illam volumus per provincias nostras & gentes & nationes promulgare, & quia ignota est nobis, volumus quod omnes audiant, & cognoscant fidem Romana Ecclesia. Placet ne vobis hoc? Et respondimus: Placet. Hæc enim voluntas nostra quod vos & omnes quotquot sunt in Ecclesia orientali****

sciant & cognoscant, & fideliter teneant fidem Romana Ecclesia, quam vobis scripto tradidimus. Et his dictis obmutuit. Surrexit ergo unus in medio concilii habens chartam magnam, & incepit legere chartam, cujus principium tale erat: « *Dederunt nobis in scriptis venerabiles apocrisarii sanctissimi papæ veteris Romæ, quod Pater est plenus Deus in se: Filius plenus Deus a Patre genitus, Spiritus Sanctus a Patre Filioque procedens &c.* ut in præcedenti scripto continetur: » Et qui istud non credit, in via perditionis est. Ad hoc respondimus, quod falsum est. Et lecto scripto nostro inventum est nos scripsisse: *Qui credit Spiritum Sanctum non procedere a Filio, in via perditionis est.* Nec fuit inter eos, qui dictamen verborum istorum intelligeret. Deinde introduxerunt auctoritates pro confirmatione suæ fidei, quarum una fere fuit summa quod Spiritus Sanctus procedit a Patre. Inter multas tamen introduxerunt auctoritatem Damasi papæ qui dicebat: *Quicumque non credit Spiritum Sanctum esse proprie a Patre, anathema sit.* Ad quod respondimus: *Nos credimus Spiritum Sanctum esse a Patre proprie, & qui hoc non credit anathematizetur.* Dicimus etiam Spiritum Sanctum esse a Filio proprie, sicut dicit B. Cyrillus: *& qui istud non credit, similiter anathematizetur.* Item introduxerunt aliam auctoritatem, quæ si bene recolo, fuit B. Basilii, cujus summa talis erat, *quod Spiritus Sanctus fuit a Patre & non aliunde.* Ad quod respondimus: *Quod hoc est veritas quod Spiritus Sanctus a Patre est & non aliunde. Hoc est non de alia substantia, quam de substantia Patris.* Introduxerunt & multas alias: sed istæ plus videbantur esse contra nos. Considerantes igitur quod nihil profecerant, patriarcha manu & verbo silentium indicens, quia rumor magnus erat in populo, cogitaverat, ut credimus nos, facto silentio commovere contra nos populum. Nos ideo caventes nobis, fraudem suam gratia Dei in capita sua retorsumus. Nam facto silentio & attendente diligenter universo populo diximus: *Creditis Spiritum Sanctum procedere a Filio vel non? Respondit patriarcha: Nos credimus quod non procedit a Filio.* Et subjunximus: *Sed B. Cyrillus qui præfuit tertio concilio anathematizavit omnes illos, qui hoc non credunt. Ergo vos estis anathematizati. Item vos creditis & dicitis quod corpus Christi non potest confici in azymo. Et hoc est hereticum. Ergo vos estis heretici. Quia invenimus vos hereticos & excommunicatos, pro hereticis & excommunicatis vos relinquimus. Et his dictis recessimus a concilio, ipsis exclamantibus post nos: *Imo vos estis heretici.* Condiximus igitur inter nos, nos non comesturos illa die priusquam licentiam haberemus ab imperatore recedendi. Et obtinimus: vultum tamen turbatum & commotum ostendit nobis imperator, quasi contristatus fuisset, quod discordes recesseramus ab invicem. Factum est autem ut licentia accepta ab ipso imperatore mane sabbati recessimus a Nympha, & continuantibus nobis dietas nostras venimus Dominica usque ad villam quæ dicitur *Calamus.* Et cum esset hora completorii venit nuncius imperatoris Vatacii, venit & alius nuncius ex parte concilii: & salutatis nobis, ait nuncius imperatoris: *Salutat vos dominus meus & familiariter nobis conqueritur de vobis, quod insalutato patriarcha & concilio, ita subito recessistis, & quod non declinastis ad dominum patriarcham & cæteros prælatos ut accepta licentia & benedictione ab eis cum gratia omnium & bona voluntate recessissetis. Et ad hoc respondimus: Dominus salvet & custodiat ad bonum Ecclesia sua dominum imperatorem: nec oportuit eum mirari, nec conqueri de nobis. Nam factis fecimus cum eo, & cum ejus licentia & gratia recessimus. De licentia & benedictione patriarcha vel concilii non curamus: ipse enim novit causas. Unde non credimus nos aliquid contra Deum vel hominem in hoc deliquisse. Deinde locutus nuncius concilii, & replicans eadem verba, quæ dixerat antea, subjunxit: *Ecce scriptum vestrum, quod dedistis concilio, remisit vobis dominus meus patriarcha cum toto concilio, rogans vos & deprecans scriptum quod dedit vobis dominus meus patriarcha de azymo remisit ei. Præterea misit vobis literas suas quas rogat, ut deferatis sanctissimo papa. Misit etiam vobis totum concilium fidem quam tenet & credit & prædicat de processione Spiritus Sancti, & hæc fidem referatis ad præsentiam domini papæ. Ad hoc respondimus: Chartam quam concilio obtulimus, ideo dedimus ut haberent omnes speculum fidei Romana Ecclesia, ut his quæ ibidem scripta sunt diligenter inspectis corde credant & ore profiteantur & aliis prædicent, & idem dicamus omnes, & non sim in nobis schismata, & ideo istud scriptum recipere volumus, sed pro speculo illis relinquimus. Similiter scriptum quod nobis dederunt, nostrum est, & speculum vel potius scandalum fidei suæ, & ideo redere vobis volumus, sed domino papa & Ecclesia illud offeremus in testimonium fidei, imo potius perfidie Ecclesie Græcorum, nisi sicut supra dictum est, illud revocaveritis assensu totius concilii. Omnia igitur contentione nocte illa recesserunt a nobis. Et mane iterum accesserunt, & dicta verba iterum replicantes, minati sunt, quod nisi gratis daremus, afferre nobis de terra non permitterent. Et in talibus detinuerunt nos usque ad horam tertiam diei. Tandem post longa certamina & contentiones multas ita respondimus: *In terra vestra sumus: auferre nobis poteritis, quod petistis: gratis autem habere non poteritis.* Et his dictis recesserunt. Tempus erat prandendi. Prandentibus igitur illis & nobis, habuimus consilium quid faceremus. Et convocato illo milite qui venerat ex parte imperatoris, quævisimus ab eo, *Si ex præcepto imperatoris habuisset iter nostrum impedire aut non? Et respondit: Absit hoc a me vel a domino meo, imo potius veni iter vestrum expedire.* Et nos audientes hoc convocatis nunciis, quos nobiscum miserat Vatacius, præcepimus eis, ut equitaturas præpararent, quia recessuri eramus. Qui præparaverunt. Quod cum audisset Chartophylax, qui venerat ex parte concilii, accessit & præposita ammonitione de charta reddenda, sententiam excommunicationis tulit in nuncios nostros, si nobis ulterius in aliquo deservirent. Quod audientes nuncii omnibus librorum nostrorum depositis, cessaverunt ministrare nobis. Accepimus ergo libros nostros portabiles, & commisisse aliis libris dicto militi imperatoris in custodiam recessimus pedes soli. Erat autem deserta & invia, & distabat a mari Constantinopolis fere per sex dietas. De Dei autem gratia confisi, propecessimus viam nostram imperterriti. Inde vero miserunt nuncios post nos, denunciantes nobis difficultatem & impossibilitatem itinerum, & corporum pericula, juramento asserentes, quod scilicet in montanis & in nemoribus erant nobis insidiantes rustici, qui nos occiderent, si sine ductore ulterius procederemus. Verumtamen nec inde conterriti destitimus ab incepto itinere. Transivimus ergo vel sex vel septem miliaria, sed mox subsecutus est dictus miles imperatoris. Et cum venisset ad nos descendens de equo humiliavit se ante pedes nostros deprecans & exorans, ut ad casale, de quo veneramus, reverteremur, & sententiam latam faceret revocari, & quæcumque essent dicta vel facta contra nos, faceret emendari. Ex omni ergo nostrum voluntate, divertimus ad quoddam casale ibi propinquum, & remisimus fratres pro libris, qui cum venissent ad casale, ubi libi dimissi fuerant, accessit Chartophylax, & percuratus est omnes libros, & omnes sarcinas nostras, nec non & ipsos fratres apprehendit, & seorsum duxit eos in ca-***

Errata, quæ hoc in volumine exciderunt.

PAG.	COL.	LIN.	ERRATA.	LEGENDA.
5	b	18 ante fin.	concilium	consilium
11	a	45	concedo	concedo
14	a	52 & 53	gynecæum	gynæceum
32	b	39	medecina	medicina
36	a	6 ante fin.	paupertatis	paupertatis
46	b	12 ante fin.	Luchefis	Luchensis
65	b	32	profus	profus
77	a	2 & 23	corda	chorda
81	b	33	storeatum	storearum
84	b	51	Salernitanum	Salernitanum
88	b	40	effundendum	effundendum
90	b	36	quob	quod
		47	anales	annales
102	b	47	cum ambo	ambo eum
129	b	42	apostolo	apostolos
137	b	12	fæditate	fæditate
138	a	14 ante fin.	Eclia	Ecclesiæ
142	a	14 ante fin.	constritari	contritari
177	b	10	tamem	tamen
200	a	33	recensetur	recensentur
207	b	37	incunabilis	incunabulis
222	b	7	effectus	effectu
225	a	9 ante fin.	motivo	motiva
227	a	37	corrasam	corrasam
228	b	14 ante fin.	abornasse	adornasse
230	b	8 ante fin.	quam	quem
232	b	34	Sapientia	Sapientia
234	b	34	codides	codices
235	b	19	ille	illæ
237	b	30	prostrante	prostante
240	b	16	oppella	opella
256	a	37	ille qui	dele qui
	b	20	exibent	exhibent
259	a	5 ante fin.	prioris	adde vestem
262	a	11 ante fin.	laudorum	laudatorum
264	b	4 ante fin.	dato	data
270	b	12	postremam	postremam
		15	ultima ejus	dele ejus
		27	cujas	cujus
284	a	49	complecturum	completurum
		50	ad Alvernia	ab Alvernia
294	a	12 ante fin.	productus	productus
315	a	4 ante fin.	pro	per
317	b	24	qui	quis
320	a	45	idoneum	idoneum
321	a	28	proxilam	prolixam
		32	falcitatis	falsitatis
338	a	18 ante fin.	cripto	scripto
345	b	50	obtruserunt	obtruserunt
353	b	54	fuscipiat	fuscipiat
401	a	44	tyrocini	tirocini
425	a	47		dele μαρτυρο
481	a	7	obedientia	obedientia
489	b	6 ante fin.	apu	apud
493	a	52	3275	3725
504	b	13 ante fin.	liqua	aliqua
515	a	11 ante fin.	præcipuam	præcipuam
519	b	50	neto	Veneto
552	b	15 ante fin.	servata	servato
598	a	ante penult.	archiepiscoporum	archiepiscopum
655	a	18	meum	meam
671	a	32	Aquinati	Aquitani
688	b	9 ante fin.	1339	1399
759	b	11	prociæ	provincia
813	b	38	cum eum	dele eum
823	b	13 ante fin.	perspicatibus	perspicacibus
834	a	48	Corraria	Corvaria
886	b	8	a	ad

Cætera leviora alicujus littera defectu facile emendabit Lector.

INDEX ALPHABETICUS

Scriptorum in hoc Tomo primo laudatorum per Nomina.

Numerus Arabicus paginam, littera a columnam primam, b alteram indicat.

A		A	
A Bel de Sancto Briocho	210. a	Amandus Teuto. Vide Henricus Sufo	
Abraham Waldensis	465. a	N.	166. b
Abfalon Dacus	409. b	de Sancto Quintino	384. b. 492. a
Accoldus de Florentia, Vide Ricoldus de Monte-		Ambrosius de Abiate	757. b
crucis.		Coriolanus	507. b
Aetonus vel Achedunus Anglus	721. a	Sanfedonius S.	401. a
Adamus N.	734. b	Amizius de Mediolano	48
Anglicus	739. b	Annales Colmarienses	494. a
Bradwadinus. Vide Thomas		Andreas de Albalatè	360. b
Coloniensis	734. b	de Bocagnis	717. b
Ferrarius	686. b	Boncirus	900. a
Ægidius de Aurelianis	265. b	Camers. Vide Andrentius	
de Aureliis	721. a	de Caroloco	266. b
de Gallatis	597. b	Carnificis	865. b
de Legio	266. a	Colossensis. Vide Rhodius	
de Lessinia	370. b	Cyprius inquisitor	102. a
Lufitanus	241. a	Dacus	410. a
de Orpio	266. b	Doto	538. b
de Valentia	900. a	Doria	790. b
Æneas Tolomei	626. b	de Franchis. Vide de Bocagnis	
Aicardus Teutonicus vel Saxo Senior	507. a	Gallus	479. a
Alter Junior	593. a	de Longiumello	140. a
Aimericus de Placentia	494. b	de Maruëgio	731. a
Alanus de Rupe	849. b	de Modoëtia	259. a
Albericus nuntius Innocentii IV	122. a	de Novocastro	740. a
Albertus N.	465. a	de Perusio	567. b
N. alter	ibidem	Pistoriensis. Vide de Bocagnis	
de Albolapide	847. a	Rhodium	801. a
Bolstatensis. Vide Magnus		Turrianus	675. b
de Brixia	526. a	Andrentius de Camerino	527. a
Clavarus. Vide Januensis		Angelus de Bario	750. b
de Galinganis	795. b	de Bononia	570. b
Grogolini	735. a	de Camerino	757. b. 759. a
Januensis	463. b	Negronius vel de Nigri	464. b
Laudensis	647. b	Perusinus. Vide Portafole	
Lombardus. Vide Laudensis		Portafole	589. a
Magnus	162. a. 275. a. 280. b	de Trani	450. b
Mandugafinus. Vide de Brixia		Angli studentes Parisius	209. b
de Orlamide	465. a	Anianus de Schoonhovia vel de Schonaw	431. b
de Placentia	465. b	Annibaldus. Vide Hannibaldus	
Porlesiensis	895. b	Anselinus Nuntius Innocentii IV	122. a
de Pulta	465. b	Anselmus de Janua	149. b
Romanus	466. a	Antoninus Forcighioni S.	817. b
de Saxonia	735. a	Antonius de Azario	529. b
Aldobrandinus de Calegariis. Vide Ferrariensis		de Brixia	289. b
de Cavalcantibus	380. b	de Brixia alter	892. a
de Ferrara	681. a	de Canals	707. a
de Fofcanella. Vide Toscanella		de Carlenis	820. a
Lombardus	681. b	della Chiesa	816. b
Paparoni	403. a. 411. b	de Conti d'Elci	782. b
de Toscanella	527. a	Cortarius	803. b
Alexander Azoguidus vel de Bononia	856. b	Coste	757. b. 775. b
Nuntius Innocentii IV	122. a	Maccus	795. b
de Padula	640. a	de Nazario	479. a
Spina	497. b	de Neapoli. Vide de Carlenis	
Alfinutius	619. a	de Parma. Vide de Azario	
Alphonfus Bonihominis	594. b	Parvus	748. b
Hispanus	676. a	de Rispolis	820. b
de Parma. Vide Antonius		Senensis	651. b
Alvardus vel Alvarus Gadurcenfis. Vide Arnaldus.		de Sultanea	537. b

TOM. I.

8 b b b b b

A

Aquinas Svevus 879. b
 Archiepiscopus Ravennatenſis 757. a
 Armandus de Belloſiſu 583. b
 Arnaldus N. 772. a
 Bernardi de Caturco 588. b
 Fraderi 565. b
 de Prato Tolofanus 499. b
 de Prato Etrufcus 659. b
 Sigarra 247. b
 Arneus de Gif 266. b
 Arnoldus Leodius 721. a
 De Podio *vel* de Puig 721. b
 de Sanctis 412. a
 Sigarra. *Vide* Arnaldus
 Auctores Concordantiarum SS. Bibliorum 203. a
 Augustinus Dacus 388. b
 Gazothus S. 553. a
 de Lycio 721. b
 Marciagninus 722. a
 de Verona 893. b

B

Baldwinus de Maffix 247. b
 de Flandria 412. a
 Baltazar de Sancto Dominico 900. a
 Baptista de Fabriano 847. b
 de Giudici *vel* de Iudicibus 867. a
 Barnabas Saffone 869. a
 de Vercellis 554. a
 Bartholomæus de Alzano 893. b
 Anglicus 486. a
 dell' Aquila 374. a
 Barenſis 561. a
 de Bolſenech 687. a
 de Bononia 722. a
 de Bononia alter. *Vide* de Lucha
 Biſcia *vel* de Biſcie 752. a
 de Bregantiis 254. b
 Carbone 652. b
 Comazzius 866. b
 Dominici 773. a
 de Ferraria 748. b
 de Ferraria alter. *Vide* de Mutina
 de Florentia. *Vide* Lapaccius
 de Forolivio. *Vide* Senenſis
 Gavianus. *Vide* Bonbologninus
 Hiſpanus 466. a
 Lapaccius 834. b
 de Lucha 541. a
 Montuccius 753. a
 de Mutina 806. b
 N. N. *Vide* Anglicus
 de Papazurris. *Vide* de Carbone
 Parvus apoſtolus Armenorum 581. a
 Parvus alter 722. b
 Penades 828. a
 Piſanus. *Vide* de Sancto Concor-
 dio
 de Piſcialis 565. a
 de Rimberrinis. *Vide* Lapaccius
 de Riparia 705. b
 de Sancto Concordio 623. b
 de Scalis 874. b
 Senenſis 809. b
 de Senica. *Vide* Anglicus
 Sibilla 872. a
 de Sulmona. *Vide* de Scalis
 Texerius 776. a
 Tridentinus 110. b

B

Bartholomæus Turonenſis 248. a
 de Veneriis. *Vide* de Lucha & 544. a
 Vicentinus. *Vide* de Bregantiis
 Baſcalcus Teuto. *Vide* Garthaltus
 Benedictus de Assignano 595. a
 Britannicus 893. b
 Crinigandus 771. a
 in Hungaria miſſionarius 149. a
 de Mantua 894. a
 Micheli 820. b
 de Montefiaſtone 536. b
 Pauli *vel* de Paulo 894. a
 Sentinus 531. b
 Soncinas 878. a
 Tamacedus 210. a
 de Verona 771. a
 XI papa. *Vide* Nicolaus Bocaffinus
 Urbevetanus 466. a
 Benevenuto Marchefini 809. b
 Berardus Lombardus. *Vide* Bernardus Lombardi
 Bercaldus. *Vide* Bertholdus a Maifberch
 Berengarius de Landora 514. a
 Notarii 447. b
 Bernardinus Buſca *vel* de Buſto *vel* de Buſ-
 tis 907. b
 de Roma 906. b
 Bernardus de Alvernia. *Vide* de Claromonte
 Arnoldus. *Vide* Arnaldus Bernardi
 Bartolini 722. b
 de Cagnolo. *Vide* Barnabas de Vercel-
 lis
 de Caſtello *vel* de Caſtro Sancti Vincen-
 tii. *Vide* Guidonis
 de Claromonte 784. b. 492. b
 Diſpoſitor ſtudentium in gymn. Sanjac.
 Pariſ. 384. b
 Ermengaudi 688. a
 de Franchoven. *Vide* Fronthoven
 de Fronthoven 752. b
 Gaillacenſis. *Vide* Guillelmus Bernardi
 Geraldus 428. b
 Guidonis 576. a
 Hiſpanus. *Vide* de Trilia
 de Iudice 906. b
 de Juzico 491. a
 de Lauda. *Vide* Lombardi
 Lombardi 560. b
 Maja 791. b
 de Mundo. *Vide* Hermannus de Minda
 de Parentinis 611. b
 Teuto 155. b
 de Trilia *vel* Trilha 432. a
 Bernenſis *vel* Bernerius 532. a
 Bertholdus Dacus 410. a
 a Maifberch 811. b
 Teuto I 722. b
 Teuto II 722. b
 Bertramus *ſeu* Bertrandus Teuto 689. b
 Bertrandus de Garriga 16. a
 de Trilia. *Vide* Bernardus
 Bicellus Teuto 723. a
 Bieult *vel* Bieul. *Vide* Ricoldus de Montecru-
 cis
 Blaſius Gallus 384. b
 Raguſinus 853. a
 Boetius Bernenſis. *Vide* Boverus
 Dacus 640. b
 Bombologninus Gavianus *vel* de Bononia 723. a
 Bonacurſius de Bononia 156. b
 Ultramarinus 159. a
 Bonaventura Brocardus. *Vide* Brocardus

B

Bonaventura Camaffeus 720. b
 Parvus. *Vide* Bartholomæus
 Tolomei 626. b
 Bonifacius de Cremona 624. a
 de Cremona alter, *ſed* *revera* *idem*
 de Lavania 437. b
 de Piuchona 634. a
 Scaliger 418. a
 Bonjoannes a Meſcana 516. b
 Bonveſinus de Mediolano 479. a
 Bonviſus de Placentia 48. b
 Bonuſhomo Brito 139. a
 Bornafius Siculus 617. b
 Borromeus Baſacomariuſ 327. b
 Boucardus Teuto. *Vide* Brocardus
 Boverus Bernenſis 723. b
 Brocardus Teuto I 391. b
 Teuto alter 466. b

C

Carolus Dacus 410. a
 Chabertus & P. du Roſſer 467. a
 Chriſtianus de Opifer *vel* Oputer 810. a
 Chriſtophorus de Galues 865. b
 Lombardus 723. b
 de Mediolano 825. b
 Molhuſenſis 634. a
 Clarus Romanus. *Vide* Seſtius
 Seſtius de Bononia 21. a. 92. b
 Clemens Ferrer 900. b
 Scotus 149. a
 Colmarienſis Annaliſta 494. a
 Concordantiarum ſacræ ſcripturæ auctores 203. a
 Conradus de Alberſtat ſenior 466. b
 Alter 610. a
 Tertius 632. b
 Aſculanus 569. a
 Aſtenſis 821. b
 Gratiadei 498. b
 de Lauda. *Vide* N.
 de Marpurg 487. a
 N. 206. b
 Peregrinus 388. b
 Ruſſi 538. a
 de Saxonia 640. b
 Teuto I 21. a
 Teuto alter 421. b
 Conſtantinopolitani ſodales 136. a
 Conſtantineus de Aſculo 627. a
 Fabrianenſis. *Vide* Conſtantius
 de Montebudello 723. b
 Urbevetanus Medices 153. b
 Conſtantius Eremita 907. b
 de Fabriano 858. b

D

Damianus a Finario 808. a
 Zavalia 749. a
 Daniel de Pariſius 267. a
 Vincentinus 856. b
 Demetrius Ricardi 506. b
 Didacus de Lauſana. *Vide* Jacobus
 Dimius Ambroſii 723. b
 Dionyſius Becci de Sancto Geminiano 403. a
 Pitas 812. b
 Diſcipulus. *Vide* Joannes Herolt
 Dominicus de Agramiund 708. a
 De Alqueça 492. a
 Aianus. *Vide* Peccioli

D

Dominicus Bugella 508. b
 Carpane 908. a
 de Caraleis. *Vide* Chavalcha
 de Catalonia 808. b
 Chavalcha de Vico 878. a
 de Crema 859. a
 de Fabriano. *Vide* Sinarra
 de Flandria 894. a
 de Florentia 757. a. 772. a
 Grima *vel* Grenier 612. b
 Guillelmi 723. b
 Guſmannus S. 1. a
 Hiſpanus 15. a. & b. 16. a
 Joannis 864. b
 de Lagne 687. b
 Leoni 736. a
 de Monteluporum 724. a
 Nardius. *Vide* Petri de Nardis
 de Panſaleonibus 675. a
 de Peccioli 771. b
 Petri de Nardis 687. b
 Piſanus. *Vide* Peccioli
 de Piſtorio 855. a
 Richardus 865. a
 Scevolinus 551. a
 Sinarra 527. b
 de Stelleopardis de Afragola 705. a
 Tolofanus. *Vide* Grima
 de Vico. *Vide* Chavalcha
 Durandellus. *Vide* Durandus de Aureliaco 587. b
 Durandus de Aureliaco 586. a
 de Sancto Portiano
 Senior *idem* *ac* de S. Portiano.

E

Ebrardus de S. Quintino 267. a
 Eckardus. *Vide* Aichardus Saxo
 Elias Bruneti 139. a
 de Ferreriis 627. a
 Raimundi Tolofanus 660. b
 Elpondus de Elrich 724. a
 Emericus de Placentia. *Vide* Aimericus 210. b
 Emmanuel de Mediolano 875. b
 Engelbertus Cultificis 267. a
 Epifcopus de Pariſius 892. a
 Eraſmus Friſner 667. a
 Evenus *vel* Ivo de Begaignon 772. b
 Evenonius 359. b
 Everardus de Brixia 780. a
 de Nuremberga 869. a
 Eultachius Allaude *ſeu* Leenwerch

F

Facinus Aſtenſis. 740. a
 Federicus Frezzius 757. b. 578. a
 Venerus 706. b
 Felicianus N. 881. a
 Felix Fabri *vel* Schmidt 871. b
 Ferrarius Catalanus 349. a
 Ferricus de Spineto 531. a
 Florentius *vel* Florentinus Gallicus 139. b
 Florius de Vicentia 429. a
 Folquinus Dacus 410. a
 Franciſcus de Arimino 350. a
 de Belluno 640. a
 Galvano. *Vide* Galvanus Flamina
 Gravano 517. b
 Lampugnani 511. b
 Nardus *vel* Neritonus 857. a

F

Franciscus Pipinus 539. a
de Pifis 550. b
Prædicator C. P. 897. b
de Prato 659. b
de Retza 775. a
de Rota. *Vide* Retza

Francus de Perusio 537. a
Frugerus de Penna 55. b

G

G. Adæ 724. a
Gabriel Barletta 844. a
Cassafages de Catalonia 822. a
Gad de Ouci 590. b

Gadinus de Trajeto. *Vide* Godinus
Galvanus de Senis 627. b
Galienus de Orto *vel* de Horto 406. b

Galvanus Flamma *Vide* Gualvanus
Gallus Teutonicus 724. b

Garinus *vel* Guarinus de Giaco 619. a
Garfias de Castronovo 757. a
Gadbertus de Orgolio 674. a

Gascalcus de Erfordia. *Vide* Gathhaltus
Gaspar Adam. *Vide* G. Adæ

Fayol 875. a
a Sancto Joanne 815. a

Gathhaltus Teutonicus. *Vide* Godefridus
Gaufridus de Belloloco 270. a

Ebronensis 382. b
Gauritius 122. b

Georgius Adæ. *Vide* G. Adæ

Arrarius 527. b
a Cascano 210. b
Eppius 201. a. 900. b

Frickenhausen. *Vide* Orter
Hepburnus 900. b

Orter 883. b
de Peira 725. a. 901. a

Antonius Vespuccius 884. b
de Ungaria 901. a

Gerardus Berelli 616. b
Colontensis 725. a

de Domato 609. a
Elten 858. a

de Fracheto 259. a
de Griffone 412. a

de Hancinis 725. a
Leodiensis 248. b

Mindenensis 725. b
de Monte *vel* de Montibus 908. a

de Reimis 479. b
Renerus. *Vide* Giraudus Raynerius

de Sancto Laurentio 641. a
de Silteo *vel* Sileto 725. b

Teuto 450. a
Teuto alter. *Vide* Mindenensis

Willichius 532. a
Gilbertus de Ovis 391. a

Giraudus Raynerius a Sancto Joanne 697. b
Girolus N. 725. b

Gisbertus Alexandrinus 403. a
Gisilbertus Anglus 21. b

Gnomitius Lusitanus 15. a & b
Godefridus Pœnitentiarius D. Papæ 105. b

de Abluvis 532. b
de Anselmis. *Vide* Viterbienensis

de Belloloco 267. b. 270. a
de Bievello *vel* Blevaix 127. b

Viterbienensis 740. b
de Waterfordia 467. b

G

Godinus de Trajeto 724. b
Gombaldus de Ulugia 686. b

Gomezius. *Vide* Suerius
Gorsthaltus Teuto. *Vide* Gathhaltus

Gratiadei Esculanus 603. a
Gregorius Buccatellus 806. a

Delphinus. *Vide* Teutonicus
Faventinus. *Vide* de Florentia

de Florentia 110. b
Malefardus 751. b

de Peira. *Vide* Georgius
Teutonicus 725. b

Griadon de Massilia 725. b
Griffinus Cambrius 901. a

Gualterus Bucdenus 726. a
de Excestria 492. b

Jorz *vel* Joicius 513. b
Mauclercx 120. a

de Winterburne 496. a
Gualvanus de Flamma 617. a

Guarnerus de Boris. *Vide* Warnerus
Guerricus de Sancto Quintino 113. b

Guido de Argentina 726. a
Ceccadoti. *Vide* Jacobus de Tonerra

de Cenodro. *idem*
Ebroicensis 420. b

Flammochetti 808. b
Gallicus. *Vide* Marguetati

de Ghezziis 687. b
de Ghinitis *idem*

Jordani 726. a
Maramaldus 702. b

Marguetati 807. a
de Mesnillo *Vide* Ebroicensis

de Pileo de Vicentia 574. b
de Soliaco 383. b

Tolosanus 726. a
de Tonodoro. *Vide* Jacobus de Tonerra

de Turrepinu 403. b
Vicentinus. *Vide* de Pileo

Virmanus de Avinio 726. a
Guidortus de Bononia 906. b

de Sesto 141. a
Guillelmus Adæ 537. a

de Altono *vel* Antona 244. b
Anteradenis 121

Aurelianensis. *Vide* Redonenfis 267. b
Autissiodorensis 460. b

Bernardi de Gaillaco 892. b
Bethes *vel* Bethus 259. a

Bonderinensis 717. a
Bothlesham 717. a

Brabantinus. *Vide* de Moërbexa
Brunyardus 634. b. 701. b

Carnutenfis 267. b. 381. b
Celdonensis. *Vide* Redonenfis

Colonienfis 136. a
Conneus. *Vide* de Gannato

Cordubensis *Vide* Carnutenfis
Corinthius. *Vide* de Moërbexa

Cottus. *Vide* Scotus
Cremenfis. *Vide* N

Duranti 480. a
Encurt *vel* Dencurt 602. b

Flamingus 385. b
Gallicus 469. a

Gallicus alter 469. a
de Gannato 694. b

Gavantus. *Vide* de Lauduno
Geldonenfis. *Vide* Redonenfis

Ghila *vel* Gila 496. a
Guillelmus

G

Guillelmus de Godinè 591. a
Hortun *vel* de Honden 385. b. 459. a

Jordan 647. b. 695. a
de Kaioco 507. a

Kingsam 469. a
de Lauduno 637. b

de Lexi 267. b
Lombardus 726. b

Lon 616. b
Lugdunensis. *Vide* Peraldus

Mackelfield *alii* Masler 493. b
de Malliaco 483. a

de Malliaco alter 821. b
Manusfeldus. *Vide* Mackelfield

de Melitona 488. a
Messlelech. *Vide* Mackelfield

Militis 673. b
de Moërbexa 388. b

de Monteferrato 47. a. 104. a
N. 726. b

de Odone. *Vide* Hottun
de Parisius I 518. a

de Parisius II 868. b
Peira. *Vide* Peraldus

Pelhisso 246. b
Peraldus 131. b

Perri. *Vide* de Godino
Postelli 812. a

de Raiotho. *Vide* Kaioco
de Ranfo. *Vide* Petrus

Redonenfis 130. b
Ringhsamenfis. *Vide* Kingsam

Romani 664. a
Rotthwel 648. a

Scotus 384. b
de Sequavilla 567. b

de Southamptonia 602. b
Sudre 670. b

a Thenis 726. b
de Tocho 552. a

de Tonnais *vel* Tonnens 463. a
de Tonodoro. *Vide* Jacobus de To-

nerra 267. b. 349. b
de Tornaco 264. b

Tripolitanus 264. b
de Turre. *Vide* Guido

de Verida 532. a

H

H. de Lucemburgo 355. b
Haicardus Teuto. *Vide* Aicardus

Haitonus Armenus 740. b
Hannibaldus de Hannibaldis 261. a. 326. b. 328. a

Helbertus Teutonicus 511. b
Helias. *Vide* Elias

Helinricus Dacus 410. a
Helvicus *vel* Helwicus Teuto. *Vide* Joannes de

Sancto Geminiano 523. b
Henricus de Arimino 783. a

Balafenfis 757. b
de Basilea 647. b

Biçtwelt 647. b
Brabantinus. *Vide* de Calstris

de Calstris 602. a
Cervi *vel* de Ceruo 640. b

Danyell 676. b
Esseburne *vel* Escheburnus 382. b

de Ferraria. *Vide* Vrimaria
de Firmaria *Vide* Vrimaria

de Franchovar 700. a

T o m. I

H

Henricus de Hachemburgo 780. b
de Hallis 384. a

Hazer 648. a
de Hervordia 665. a

de Hums *vel* de Hunnis 649. b
Institoris 896. b

Kalt-eysein 828. a
Kosbein 469. a

Lubecensis 590. b
de Lucemburgo. *Vide* Hermannus

N. *Vide* Helbertus
Perri 681. b

de Plano 771. a
de Pruvinis 267. b

de Rimaldia 757. b
Scacabarozzi 139. a

Suso 653. b
Teuto senior 148. a

Teuto junior 93. b. 148. b
de Trajeto 580. b

Valafenfis. *Vide* Balafenfis
de Vri. *Vide* Vrimaria

de Vrimaria 741. a
de Wittfeld 901. a

Herbordus de Bergomo 263. a
Herinandus de Saxonia 757. b

Hermannus Augustanus 641. b
de Cerbbeck *vel* Terbbeck Teu-

to 727. a
Cornerus 783. b

de Havelbrecht 412. a
de Lerbexa 750. b

de Lucemburgo 395. a
de Minda 434. a

N. *Vide* Cornerus
Tarvisinus. *Vide* Cerbbeck

de Terroifit. *Vide* Cerbbeck
Teutonicus 727. a

de Trivisio. *Vide* Cerbbeck
Zittard 751. a

Hervæus de Cauda 663. b
Natalis 533. b

Hiddo de Colonia 412. a
Hieronymus Albertuccius 883. a

de Forolivio 527. b
de Janua 749. a

Joannis *vel* de Florentia 812. a
de Moravia 159. b

Savonarola 884. b
Hugo Apocrifarius Gregorii IX 102. b

de Argentina 470. a
de Biliomo *vel* Aisselini 385. a. 450. b

de Castello 593. b
de Croyndonio 209. b

de Ductona 595. b
de Mavecestria 498. a

Metensis 149. b
de Prato 551. a

de Sancto Charo *vel* de Sancto Theude-
rio 194. b

de Spert. *Vide* Galbertus de Orgolio
Suethus 471. a

de Vauceman 580. b
de Vitonio. *Vide* Evenus de Begaignon

Hugolinus de Arimino 122. b
de Camerino 757. b. 759. a

Hulricus. *Vide* Ulricus
Hulricus alter. *Vide* Helwicus 783. a

Humbertus de Albizis 901. b
Cordeyro 641. b

C e c c e c

H

JI

Hambertus de Romans 141. b
 Hambricus. *Vide Helvicus*
 II
 I. Raphaël 896. a
 Jacobi Parisiensis 154. a
 Jacobus Egidii. *Vide Gil*
 de Alexiis. *Vide Castelbonus*
 de Andernaco 412. b
 dell' Aqua della Mela 803. b
 de Aquino 384. a
 Arigonius 757. b. 783. b
 Armannius 517. b
 Armenus 583. b
 de Benevento 648. b
 de Blanconibus de Mevania 492. b
 Boncampius 160. b
 de Bofato. *Vide Sufato*
 de Brixia 822. a. 844. b
 Buti 808. a
 Bydgoska 901. b
 Camfaro *vel* Campora 856. a
 Castelbonus 403. b
 Catalanus. *Vide Gil*
 de Cessolis *vel* Sessolis 471. b
 Cina *vel* de Sancto Andrea 681. b
 Claverius *vel* Clavaro 773. b
 Columna. *Vide Joannes*
 Dominici 662. a
 de Ferrara 844. b
 Ferrer 821. a
 de Firmiano 727. a
 Gil 831. a
 Grassus 901. b
 de Hugo *vel* Lugo 727. b
 de Janua 727. b
 de Lanfi. *Vide Laufana*
 de Laterina 538. b
 de Laufana 547. b
 de Metis 727. b
 de Mevania. *Vide de Blanconibus*
 de Ofana. *Vide Laufana*
 Passavante 645. b
 de Perusio. *Vide Castelbonus*
 de Perusio alter 751. b
 de Perris de Brixia 822. a. 844. b
 de Ranuccio. *Vide Castelbonus*
 Rheda Drepanitanus 901. b
 de Roma 749. b
 de Sancto Andrea. *Vide Cina*
 de Sancto Joanne 815. a
 de Sancto Joanne alter 901. b
 Scalza 373. b
 de Sessolis. *Vide Cessolis*
 Sprenger 880. b
 de Sufato 774. a
 Tefsalonicensis. *Vide de Cessolis*
 Theatinus 247. a
 Tolofanus 472. a
 de Tonerra 634. b
 de Vienna Teuto. *Vide Claverius*
 de Viterbio 264. a
 de Voragine 454. b
 de Urbeveteri. *Vide de Viterbio*
 Zinedolus 771. b
 Jannius de Pistorio 727. b
 Iconectus *vel* Ivonectus. *Vide Monera Cremonensis* 483. b
 Innocentius V. *Vide Petrus de Tarentasia*
 Joachimus Costen 902. a

Joachimus Turrianus 869. b
 Joannes Ada 694. b
 Egidius 100. a
 Agni *vel* Agnelli 268. a. 449. a
 de Albinaco 464. a
 de Allodiis 268. a. 385. a. 499. a
 de Alnero 727. b. 902. a
 Andreas 627. b
 de Aneto 727. b
 Angelus. *Vide Anglus*
 Anglus 583. a
 Anglus alter 866. a
 Aquilanus 856. b
 de Ardemburgo 448. a
 de Aurelianis. *Vide de Allodiis*
 Balbus. *Vide de Janua*
 Baldus. *Vide Baltus*
 Balistarius 160. b
 Baltus 494. a
 Barbera 858. a
 Basileensis 696. b
 Baterley 779. a
 Bathalier *vel* Batilardi 853. a
 de Bayon 559. b
 de Belna 585. b
 Bibia 728. a
 de Blois *vel* Blesensis 908. b
 de Bomalia 855. b
 Bottlesham *Vide Guillelmus*
 de Bovenato 648. b
 Brasiator 803. b
 Bregensis. *Vide Schadland*
 Brehal 815. b
 Breslaer. *Vide Brasiator*
 de Brixia 130. b
 Brizius *vel* Bricy 698. b
 Bromiardus 700. b
 de Burgo 741. a
 Bydgoska. *Vide Jacobus*
 Cacheng *vel* Gachengda. *Vide Cochinger*
 de Calvifano 902. a
 de Cambico. *Vide de Tambacho*
 Canuti 812. b
 Capreolus 795. b
 Carlius *vel* Caroli 898. b
 Carnificis 874. b
 de Cafanova 791. a
 Castellanus 676. b
 de Castilia *vel* Castilla 472. a
 de Cherna Armenus 583. b
 Christophori 590. a
 Clapoel. *Vide Ricardus*
 Cochinger *vel* Cochniger 632. b
 de Columbaria 494. b
 de Columna 418. a
 Corisbenius 902. a
 de Cors 613. b
 Collart 812. b
 de Crucinburck 412. b
 Cussim *vel* Cuzim 663. a
 Derlington 395. b
 Dominicanus 728. a
 Dominici de Eugubio 704. a
 Dominici de Florentia 768. a
 Dominici de Narbona 558. a
 de Essendia 791. b
 Eltby 410. b
 Evangelista 728. a
 Excuria *vel* Urenhove 870. a
 Faber de Garvinis 856. a

JI

JI

Joannes Falkenbergius 760. a
 de Fano 728. b
 de Faventia 902. b
 Ferron 625. b
 Flameng 873. a
 de Florentia 582. b
 Fontana 772. a
 Forbiteus *vel* Forbitoris 677. a
 Franckestenius. *Vide Brasiator*
 de Francofordia 795. a
 Fribitoris. *Vide Forbiteus*
 de Friburgo. *Vide Lector*
 Gactus *vel* Gattus 867. b
 Gaii 688. a
 de Gallicis I 728. b
 de Gallicis II 728. b
 Genevensis. *Vide de Cors*
 Genisii Quaye de Patina 906. b
 Gobii Junior 633. a
 Goro. *Vide de Sancto Geminiano*
 Graveran 782. a
 Gritsch 909. a
 Goudemont 852. b
 de Hasela 619. a
 Herduch 472. b
 Herolt 762. a
 Hesper 410. b
 de Hybernia. *Vide Thomas*
 de Janua 462. a
 Junior. *Vide Gobii*
 Kuned 821. a
 Lampugnano 434. b
 Lector de Friburgo 523. b
 de Legio 268. a
 Leo 794. a
 Linconiensis 902. b
 Linctimberck *vel* Liechttemberg. *Vide Piskardi*
 Lopes 826. a
 Magistri 782. a
 de Malliaco 127. b
 Marques *vel* Marquet 893. a
 Martin 881. b
 de Meung *vel* Clopinel 741. b
 Michaelis 755. a
 de Mileto. *Vide Julianus*
 Millensis 895. b
 de Molendino 627. b
 Moneta. *Vide Moveta*
 de Monte 472. b
 de Monte alter 837. a
 de Monteletherico 268. a
 de Montenegro 799. b
 de Montefono 691. a
 de Moveta 488. b
 Munerii 812. b
 de Muffindorp. 412. b
 de Navarra 16. a. 49. b
 de Neapoli I 567. a
 de Neapoli II 749. b
 de Neapoli III 821. a
 Nicosiensis. *Vide de Polo*
 de Nigromonte. *Vide de Montenegro*
 de Novocastro 741. b
 Nyder 792. b
 de Opremo 473. a
 de Palma 520. b
 Parisiensis I Pungenasium 119. a
 Parisiensis II *vel* Quidort 500. a
 de Parma 521. b
 Patin 812. b

Joannes Peckam 489. a
 Pedro *vel* Petri 845. a
 Pikardi de Lucemberk 522. b
 Pilory 812. b
 Pisiensis. *Vide Parisiensis II*
 Pistoriensis I. *Vide Parisiensis II*
 Pistoriensis II 879. a
 de Podionucis 708. b
 Poleri 754. a
 de Polo 559. a
 Portalegrensis 902. b
 de Prato 593. b
 Preslawiz 864. a
 Pungenasium. *Vide Parisiensis I*
 Puteobonellus 791. b
 Quidort. *Vide Parisiensis II*
 de Ragusio 206. b. 797. a
 Rasia *vel* Raifa 648. b
 Revolli 641. b
 de Riccio 791. a
 Romanus. *Vide de Columna*
 Rufus *vel* Redade 396. b
 Ruffini. *Vide Cussim*
 Sanahinus 728. b
 de Sancto Egidio. *Vide Egidius*
 de Sancto Benedicto 385. a. 404. a
 de Sancto Geminiano 528. a
 de Sancto Miniato 857. a
 Schadland *vel* Schandenland 672. a
 Schoovendiche 752. b
 de Schoenhovia 909. a
 Semeca 489. a
 Sernigatii. *Vide Sternegasten*
 Sicola. *Vide de Neapoli I*
 Skelton 720. b
 de Soardis. *Vide Parisiensis II*
 Somerton 728. b
 Sternegasten *vel* Spernegaste. 700. a
 Stockes *vel* Stoccus 674. a
 Stubbs. *Vide Thomas*
 de Svevia. *Vide Henricus Suso*
 Svilkilfrans 641. a
 de Tambach *vel* Tambaco 667. b
 Tascherius 497. b
 Taulerus 677. b
 de Taurino 729. a
 Teutonicus. *Vide Lector de Friburgo*
 Teutonicus alter. *Vide de Wildeshufen*
 Tigart 794. b
 Thome 694. b
 de Tortocollo 473. a
 de Turre. *Vide Joachimus Turrianus*
 de Turrecremata 837. b
 de Tuscia. *Vide de Sancto Geminiano*
 de Varfiaco *vel* Verdiaco 268. a. 373. a
 Varat 812. b
 de Venetiis. *Vide Joachimus Turrianus*
 de Vercellis 210. b. 427. b
 de Vignay 742. b
 de Vicentia 150. a
 Vineti 809. b
 Upsalensis 427. b
 de Wildeshufen 111. a
 Wininghen 807. b
 Zinedolus. *Vide Jacobus*
 Marcus de Vicentia 795. a
 Maria de Valle 902. b
 Polycarpus Severetanus 897. b
 Joanninus de Mantua 511. b
 Jordanus Missionarius in Oriente 549. b
 de Pisis 912. a

JI

N

Jordanus de Rivalto 513. a
Saxo B 93. a
Jofephus Notarius Gregorii IX 100. a
Ifnardus Tacconus de Papia 565. b
Ifrael Erlandi 544. b
Julianus de Mileto 752. b
Julius vel Tullius Dacus 729. a
Ivonetus seu Iconectus. Vide Moneta Cremonen-
fis & 483. b
Iufinus. Vide Constantinus Medices Urbeve-
tanus

L

Lambertus de Autiffiodoro 906. a
de Legio 268. a
Primaticius. Vide Rambertus
Lanfranchinus de Genua 473. b
Latinus de Urfinis Malabranca 436. b
Laurentius Anglicus. 16. a
Braciforte qui & Blancofordius 633. b
Feus 866. a
Gallus 386. b
Gervafii 865. a
Giacomini 813. a
Menendes 473. b
Pignon vel Pinon 804. a
Sweus 410. b
de Waldinis. Vide Lauterius
de Verona 771. a
Lauterius de Batineis vel Waldinis 589. b
Leonardus Belunensis. Vide Matthæi
Chienfis Græcus 816. b
de Daris Status 755. b
Italicus 902. b
de Manfueris 848. b
Matthæi de Utino 845. a
de Neapoli 684. a
de Piftorio 473. b
Ragufinus 857. b
Ser-Uberti 859. a
de Valle Brixinenfi 816. b
de Utino. Vide Matthæi
Viennensis lector 843. a
Lucas Manelli 652. a
de Neapoli 565. b
Rullo 903. a
Ludolphus Saxo 568. a
Ludovicus de Cenfina 757. b
de Ferraria 882. b
Longo 852. b
de Valentia. Vide de Ferraria
de Valleoleti 789. a
Lupus de Baiona 519. b
de Barrientos 813. b

M

M. de Bario Neapolitanus 676. a
Malachias Hybernus 742. b
Mammes Gufmannus 16. a. 37. b
Manuel Calecas 718. a
Marchefinus de Monopoli 616. a
Marcus Adighieri 903. a
Hybernus 743. a
de Neapoli 504. a
Petri de Succhiellis 894. b
Marianus de Bitunto 808. a
Martinus Venerus 855. a
Martialis Auribelli 811. b
Martinus de Bitunto 640. b

Martinus de Dacia 736. a
Francifci 812. a
de Janua 895. a
Leuweus vel Leuvefus 903. a
Polonus 361. b
Porré 757. a. 777. a
de Soleta 729. a
Skytte Dacus 428. b
Matthæus Gallicus Abbas 15. a & b. 92. a
d'Attri 570. b
de Bonipartis 796. b
de Caffromaris 263. a
C. P. patriarcha 473. b
de Ebroidis 699. a
de Finario 797. a
Grabon vel Grabeca 759. b
Griti 210. b
Marinetti 893. a
Medices 521. b
de Ponciaco 514. a
Ripensis 729. a
Urfini 596. a
Mathurinus Espiardi 831. b. 895. b
Mauritius de Belvaco 484. a
Gaufridi 846. a
de Rivalia 410. b
Maximus Salernitanus 750. b
Menentillus de Spaleto 541. a
Michael Cretensis 875. a
de Fabra 16. a
de Fraga 602. b
de Furno de Infulis 596. b
de Hungaria 736. b
de Madais 903. a
de Stella 729. b
Moneta de Cremona 122. b
Morandus de Signia 355. b
Munio de Zamora 398. b

N

Nallus de Urbevereri 626. a
Nicolaus de Albertinis de Prato 546. b
de Alexandria 782. b
de Anefiaco 549. a
de Æfculo. Vide Nicolaus Lucius
Augusta 806. a
d'Aymo 822. a
Boccaffinus 444. b
Botruntinus epifcopus 522. a
Burgundio. Vide Jacquerius
de Biart vel de Biardo 123. b
Caraccioli 696. a
de Cenomano. Vide Gorranus
de Clarafco. Vide Thomas
de Cufa 909. b
de Dacia 826. b
de Divione. Vide Jacquerius
Eymerici 709. a
de Faventia 623. a
Fortiguerra 249. b
de Freauvilla 555. a
de Gorranus 268. b. 385. a. 437. b
Harcilech 641. a
de Hanapis 422. a
de Hancinis idem
Henricus Dacus 411. a
Jacquerius 847. b
Andreas de Incontris 749. a
Italus. Vide Ricoldus de Montecrucis
Lucius vel Nicoluccius de Æfculo 566. a
Nicolaus

N

P

Nicolaus de Marianis de Mantua 519. b
Medenfis. Vide Durandus de Aureliaco
Mirabilis de Colofvaria 878. b
Mofchinus. Vide Caraccioli
de Neritono 837. a
de Paganico 570. b
de Pifis 903. b
de Prato. Vide de Albertinis
Rosell 649. b
de Sancto Martino 661. b
de Sancto Saturnino 683. a
de Sancto Victore 617. a
de Tenda 779. a
Terranova 903. b
Teuto. Vide Herminius Teuto
de Trajecto. Vide Trevech
Treveh vel Trivet 561. b
de Troia 702. b
de Valleoleti 706. a
de Weftados 411. a

Nicoluccius de Æfculo. Vide Nicolaus Lucius

O

Odinus de Claromontio 757. b
Odo de Collealto 629. a
Gallus 474. a
Odoardus Vifdomini 403. a
Olaws de Skara 411. a
Oliyerius Brito 448. a
Dacus 504. b
Teuto 448. a
Otto de Nienhus 532. a
Turingus 413. a

P

P. de Roffet. Vide Chabertus 467. a
Pacificus de Novaria 910. a
Paganus de Bergamo 361. b. 553. b
Pantaleon de Conftantinopoli. Vide C. P. Sodales
Paparonus de Paparonis 421. a
Paulus Bachalarius 757. b
Barbus 879. b
de Bononia. Vide Matugliani
Christiani 246. a
Gualduccius de Pilaftis 521. b
Guaftaferrus 616. b
Hungarus I 21. b
Hungarus alter 849. a
Matugliani 843. b
de Mora 910. a
Ripperus 904. a
Romanus 904. a
Soncinus. Vide Barbus
de Veneriis 54. b
de Veneriis alter 910. a
Peregrinus Polonus 551. b
Petrus de Albenatio 117. b
de Albingauno idem falfo dictus.
de Alvernia 489. a
Amelius de Brenaco 743. a
de Andria 532. b
Angelellius 349. a
Anglicus 603. a
Antravanenfis 872. b
de Averfa 773. b
Bajocenfis 705. b
Barcinonenfis. Vide Rainundas Martini
Bergomenfis 863. b
de Bobio 450. b
Boncherius vel Gaucherius 698. b
de Bononia. Vide Galdinus
de Brixia 750. a
Calo 511. a

Petrus de Canals 749. a
de Charitate 693. b
Paulus Ciancianus 846. b
de Dacia 407. a
Dominicanus 729. b
Eberardinus 896. b
Emilarii 708. a
Falacha 559. b
Ferrandi vel Ferdinandi 127. a
Flore vel Flua 754. b
de Fonteluporum 753. b
Foracha. Vide Falacha
Fulconis 265. b
Galdinus de Bononia 729. b
Gallus. Vide Remenfis
Gaucherius. Vide Boncherius
Guidonis 625. a
Herp 729. b
Hieremias 810. a
Hispanus 485. a
de Janua 398. b
Kyrzslacken 858. a
de Lémer 268. b
Maldura. Vide Bergomenfis
Marfilius 520. b
de Maftretis 817. b
Mattrenfis 15. a & b
Maza 721. a
de Metis 450. b
Monticellus 561. a
de Moravia 757. b
Niger 861. a
de Ocaña 857. a
Paez 474. b
de Palma 614. b
de Palude 603. b
de Paternis. Vide de Pennis
de Pennis 569. a
Philippi 428. b
de Pifis 855. a
Polonus. Vide de Palma 866. a
de Pruffia 677. a
de Rancia corrupte de Raifa 876. a
Ranzanus 115. b
Remenfis 773. b
de Ripa Tranfona 807. b
Rochim 417. a
de Scala 102. b. 354. b
de Sezana 577. a
Sicardi 651. b
Strozzi 910. b
Suberti 350. b
de Tarentafia 855. a
Teuto 268. b
de Tornare 361. a
de Valerica 268. b
de Valleaurato 268. b
de Verduno 880. a
de Vicentia 843. b
Wellens 873. a
Philippus de Barberiis
Bromyardus. Vide Joannes
de Ferraria 511. b
Gezza de Rufinis 682. b
Marci 821. a
de Pera 646. a
de Pergamo vel Bergamo 743. a
Siculus. Vide de Barberiis
Terræ-Sanctæ provincialis 44. b. 103. b
[107. b
Theatinus 671. a
Wolfius 904. b

P

Pinamons Peregrini Brembate 246. a
Pñces de Remis 268. b
Prolomæus de Lucha. *Vide* Bartholomæus

R

Radulphus Bocking 240. b
de Faventia 51. a. 125. b. 126. b
de Grandivilla 425. a. 427. b
de Noviomago 871. b
Strodus 666. a
Raimundus Bequin 561. a
de Capua 679. b
Elias. *Vide* Elias Raimundi
de Fundi 671. a
Ghila 496. a
Grassentis 160. b
Hugonis 662. b
Martini 396. b
de Medullione 434. b
de Pennaforti S. 106. a
de Ponte 519. b
de Vineis. *Vide* de Capua
Rainerius Lombardus 121. b
Palearesius 750. a
de Pisis 635. a
Sacconus de Placentia 154. a
Ramantinus de Florentia 652. a
Rambertus de Bononia de Primaticis 504. a
Ranerus de Tuderto 474. b
Raphael Maffeus 687. b
de Pornaxio 831. b
de Soncino 904. b
Recuperus de Aretio 403. a
Recuperatus de Senis 536. b
Reginaldus de Aurelianis 89. b
de Bononia. *Vide* Rambertus
de Montemarti. *Vide* Nallus de Urbe-
veteri
Privernas 382. a
Reind Anglus 730. a
Reinhardus de Fronthoven 752. b
Remigius Clarus 506. b
Ricardus Castriconensis 250. a
Clapuel 414. b
Estravaneli. *Vide* Stavenesby
Fifaker 118. a
Fifaker junior *non alius*
de Lonato. *Vide* Teutonicus
de Montecrucis. *Vide* Ricoldus
Phifaia. *Vide* Fifaker
Ringstede. *Vide* Thomas
de Rivo 869. b
de Stavenesby 209. b
Teutonicus 574. b
Winchelsey 860. b
Ricoldus de Montecrucis 504. a
Ricolphus de Colonia 641. a
Rigaudus N. 475. a
Robertus N. *Vide* Stephanus de Borbone
Anglicus. *Vide* Orphordius
vel Rupertus Anglus 730. a
Avenionensis. *Vide* de Usetia
Baoua 118. a
Bilibri. *Vide* Kildwardby
de Bononia 538. b
Castriconensis. *Vide* Ricardus Castrico-
nensis
Eboracensis 625. b
de Gabbiano. *Vide* N
Gervasii 688. b. *Vide etiam* 906. a, in
Addendis ad hanc notam. P. 689. a
Holgor 629. a

Robertus Humbelton 699. b
Jorius vel Ivorius 730. a
Kilwardby 374. a
Linconiensis 490. a
N. 538. a
Orphordius 431. a
Persecrator. *Vide* Eboracensis
Ridverbius. *Vide* Kildwardby
de Sancto Valentino 539. a
Senecensis. *Vide* Gervasii
de Usetia 449. a
Rodulphus de Novimagio. *Vide* Radulphus
Orfordus. *Vide* Robertus
Rogerius Calcagninus 388. a
Rogerus Dymmoch 699. b
de Sabrugera 904. b
Rolandus le Cosich 812. b
de Cremona 125. a. 195. a
Scotus 860. b
Romæus de Levia 161. a
Romanus de Roma 263. a
de Vicentia 475. a
Romerus de Sabrugera 904. b

S

Salomon de Hungaria 412. b
Salvator Cotete 827. b
Salvius de Bario 674. a
Salvus Cassetta 859. b
Sanctius Besaran 771. a
Mulerii 758. a
Porta 779. a
Serlus vel Serolus vel Servolus Ligur 384. a
Servarius Franckel 904. b
Sibito Teuto 475. b
Siffridus de Arena 259. a
Mifnenfis 743. b
Teuto 820. a
Sigerus de Insulis 106. a
Silvester de Marradio 895. a
de Mediolano 772. a
Simon N. 730. a
de Angelis 876. a
Anglus 705. a
de Bertis 875. a
Burneston vel Boraston 594. a
de Carana. *Vide* de Puteo
Constantinopolitanus 558. b
Cretenfis 762. b
de Florentia 828. a
Gallus 905. a
de Heintun 648. a
Jatumæus 737. a
de Leontino 431. b
Lingonensis 636. b
de Puteo 706. b
Saltarellus 611. a
de Sancto Quintino 112. a
Tacumæus. *Vide* Jatumæus
Taillerus 111. a
de Tomafis 762. a
de Valle 385. a. 394. a
de Wintonia. *Vide* Heintun
Sixtus Illuminatus 905. a
Stanislaus de Cracovia 632. a
Stephanardus de Vicomercato 460. b
Scephanus Apulus 907. a
de Bellavilla. *Vide* de Borbone
de Bisuntio seu Vesontione. 268. b. 385. b.
[429. a
de Borbone 184. a
Cajetanus 857. b
de Ecclesia 660. a

S

Stephanus de Exonia 348. b
de Garesio 895. a
Hispanus 52. b
de Mediolano. *Vide* Stephanardus
de Piopera 895. a
de Poloniaco *verius* Poliniaco 730. a
de Reate 659. b
de Salanhaco 415. a
de Tarento 869. a
de Varlesia 120. a
Sterlengatus vel Sterlengerius. *Vide* Joannes
Sternegastan
Suerius Gomefius 15. a & b
Tancredus de Bononia 90. b
de Tancredis Senensis 91. b
de Tancredis alter 857. b
Thaddæus de Capha 538. a
Dini 647. b
Urbevetanus 847. a
Theobaldus de Saxonia 757. b
Theodericus Catalanus 354. b
Thuringus ab Holt. 413. a
Theodoricus de Appoldia 453. a
Cervienfis episcopus 355. a
Delphius 749. b
de Friburgo 510. a
de Saxonia 513. a
Teuto I. *Vide* de Friburgo
Teuto alter. *Vide* de Saxonia
Thamninus. *Vide* de Friburgo
Theodorus Polonus 758. b
Theophilus de Cremona 847. a
Tholomæus de Lucha. *Vide* Bartholomæus
Thomas Agni de Lentino 358. a. 427. a
de Alexandria 751. a
Anglicus. *Vide* de Jorz
Anglus 428. b
Anglus. *Vide* de Walleis
Antonii 780. b
de Aquino S. 271. a
de Argentina 881. b
Aymo Bonjoannis 905. a
Bonjoannes 906. a
de Bozolafto 662. a
Braadwardinus 744. b
Caffatinus. *Vide* Antonii
de Cantimprato 250. a
de Capitaneis 865. a
de Carnoto 268. b
de Caffano 753. a
de Caffato. *Vide* Clarafco
de Clarafco 702. a
Claxton 740. b
Dominici. *Vide* de Fonte
File. *Vide* Lyld
de Firmo 747. a
de Fonte 696. b
de Hybernia 744. b
de Jorz 508. b
Langford 523. a
de Lentino. *Vide* Agni
Lyld 649. a
Nacci. *Vide* Antonii
N. 269. a

T

Thomas Norwood 531. b
Palmer 753. b
de Regno 777. a
Ringstede 652. b
Scaravellus 795. a
Schifaldus 882. a
de Senis. *Vide* Antonii
de Senonis 269. a
Sperman 511. a
Stubbs 671. b
de Sulmona 681. a
Sutton 464. a
de Templo 472. b
Teuto 731. a
Toletanus 846. b
Tomafinus 806. b
de Torquemada 892. b
Trentaquatro 797. a
de Virduo 731. a
Vefachi 900. a
Ugolini 808. a
de Viglevano 895. a
de Vintonia. *Vide* Sutton
N. vitæ B. Virginis scriptor 490. b
de Urino 865. b
Walleys vel Walois 597. b
Wigenhalus 910. b
Thomafellus de Ferrario 400. b
Thomafinus de Ferraria 700. b
Tullius Dacus. *Vide* Julius

VU

Valerius Aragonus 905. a
Ubaldu de Lucha. *Vide* Waldus
Uberinus de Albicis. *Vide* Humbertus
Ventura de Verona 44. b
Venturinus de Bergamo 620. b
Vercellinus de Vercellis 822. a
Vernherius de Bothis. *Vide* Warnherus
Ugo de Castello 593. b
de Prato 893. a
Ugolinus. *Vide* Hugolinus
Vincentius Bellovacensis 212. a
Ferrerius S. 763. a
Lector 905. a
de Maruegio 731. a
Merlinus 872. b
de Vliffipone 748. a
Ulricus Engelberti 356. a
Waldus de Lucha 732. a
412. b
Walterus de Colonia 332. a
Warnherus de Boris 732. a
Warnerus de Verdino 412. b
Willelmus Bonentant 412. b
Gallicus. *Vide* Gerardus de Leodio
Verigeale 412. b
Wipertus Bohemus 412. b
Yvo de Begaignon 667. a
Brito 131. b
Evenonius. *Vide* Evenus
Zenobius de Guafconi 905. b

Y

Z

INDEX ALPHABETICUS

Scriptorum in hoc Tomo primo laudatorum per Cognomina.

A

A bbas Matthæus	92. a	Anglus Petrus	603. a
Abiate Ambrosius de	757. b	Reind	730. a
Abluuii Gaufridus de	532. b	Robertus <i>vel</i> Rupertus	730. a
Adæ. G.	724. a	Simon	705. a
Guillelmus	537. a	Thomas	428. b
Joannes	694. b	Annalista Colmariensis	494. a
Adighieri Marcus	903. a	Anselinus	122. a
Egidii Jacobus. <i>Vide Gil</i>		Anselmis Godefridus de	740. b
Joannes	100. a	Antaradensis Guillelmus	121. b
Æsculo Conradus de	569. a	Antecanensis. <i>Vide</i> Antaradensis	
Constantinus de	627. a	Antonii Thomas <i>vel</i> Nacci	780. b
Gratiadei de	603. a	Antravanensis Petrus	872. b
Nicolaus Lucius <i>vel</i> Nicolucci	566. a	Apocrisarii Gregorii I X Hugo & Petrus]	102. b
Afragola Dominicus de. <i>Vide</i> Stelleopardis de		Appoldia Theodericus de	453. a
Agni <i>vel</i> Agnelli Joannes	268. a. 449. a	Apulus Stephanus	907. a
de Lentino Thomas	358. a. 427. a	Aqua della Mela Jacobus dell'	803. b
Agramund Dominicus de	708. a	Aquila Bartholomæus de	374. a
Aiffelini Hugo <i>vel</i> de Billon	385. a. 450. b	Aquilanus Joannes	856. b
Albalate Andreas de	360. b	Aquino Jacobus de	384. a
Albenatio Petrus de	117. b	S. Thomas de	271. a
Alberitatt. <i>Vide</i> Halberstatt.		Aragonus Valerius	905. a
Albericus	122. a	Ardemburgo Joannes de	448. a
Albertinis Nicolaus de <i>vel</i> de Prato	546. b	Arena Siffridus de	259. a
Albertuccius Hieronymus	883. a	Aretinus Recuperus	403. a
Albizis Humbertus de	783. a	Argentina Brocardus de. <i>Vide</i> Teuto	
Albiniaco Joannes de	464. a	Guido de	726. a
Albolapide Albertus de	847. a	Hugo de	470. a
Alexander	122. a	Thomas de	881. b
Alexandria Gisbertus de	403. a	Ulricus de	356. a
Nicolaus de	782. b	Arigonius Jacobus	687. a. 757. b. 783. b
Thomas de	751. a	Arimino Franciscus de	350. a
Alfinucius	619. a	Henricus de	523. b
Allaude Eustachius de	869. a	Hugolinus de	122. b
Allodiis Joannes de <i>vel</i> de Aurelianis.	268. a.	Armannius Jacobus	517. b
	385. a. 499. a	Armenus Haitonus	740. b
Alneto Joannes de	727. b. 902. a	Jacobus	583. b
Alqueça Dominicus de	492. a	Joannes	<i>ibid.</i>
Altona <i>vel</i> Antona Guillelmus de	244. b	Arnaldi Bernardus. <i>Vide</i> Bernardi Arnaldus	
Alvernia Bernardus de	384. b. 492. b	Arnoldi Bernardus <i>idem</i>	
Petrus de	489. a	Arrarius Georgius	527. b
Alzano Bartholomæus de	893. b	Assignano Benedictus de <i>vel</i> de Cumis	595. a
Amandus	266. b	Astensis Conradus	821. b
Ambrosii Dimius	723. b	Facinus	740. a
Amelius. <i>Vide</i> de Brenaco Petrus		Attri Matthæus d'	570. b
Ancimis. <i>Vide</i> de Hancinis		Aversa Petrus de	773. b
Andernaco Jacobus de	412. b	Augusta Nicolaus	806. a
Andree Joannes	627. b	Augustanus Hermannus	641. b
Andria Petrus de	532. b	Aureliaco Durandus de	587. b
Anefiaco Nicolaus de	549. a	Avinio Virmanus Guido de	726. b
Aneto Joannes de	727. b	Aurelianis Egidius de	265. b
Angelellius Petrus	349. a	Joannes de. <i>Vide</i> de Allodiis	
Angelis Simon de	876. a	Aurelianis B. Reginaldus de	89. b
Angelus Joannes. <i>Vide</i> Anglus		Aureliis Egidius de	721. a
Anglicus Adamus	739. b	Auribelli Martialis	811. a
Bartholomæus	486. a	Autissiodorensis Guillelmus	267. b
Thomas. <i>Vide</i> Jorz de		Lambertus	906. a
Anglus Alchedunus <i>vel</i> Acton	721. a	Aymo Nicolaus d'	822. a
Gisilbertus	21. b	Thomas <i>Vide</i> Bonjoannis	
Joannes	583. a	Aianus Dominicus. <i>Vide</i> Peccioli	
Joannes alter	866. a	Azario Antonius de	529. b
Laurentius	16. a	Azoguidus Alexander. <i>Vide</i> de Bononia	

Bacalarius

B

Bachalarius S. P. Paulus	757. b	Bohemus Wipertus	412. b
Bacun Robertus	118. a	Bolfenheim Bartholomæus de	687. a
Bajocensis Petrus	705. b	Bomalia Joannes de	855. b
Baiona Guillelmus. <i>Vide</i> de Godino		Bomportis Matthæus de. <i>Vide</i> Bonipartis	
Lupus de	519. b	Bonderinensis Guillelmus. <i>Vide</i> Boderishinensis.	
Balafensis Henricus	783. a	Boncampus Jacobus	160. b
Balbus Joannes <i>vel</i> de Janua	462. a	Boncherius Petrus	698. b
Baldus Joannes	494. a	Boncirus Andreas	900. a
Balistani Joannes	160. b	Bonentant Willelmus	412. b
Barberis Philippus de	873. a	Bonihominis Alphonsus	594. b
Barbeta Joannes	858. a	Bonjoannes Thomas	906. a
Barbus Paulus Soncinas	879. b	Bonjoannis Thomas Aymo	905. a
Barcinonensis Gabriel. <i>Vide</i> Cassafages		Bonipartis Matthæus de	796. b
Petrus. <i>Vide</i> Martini Raimundus		Bononia Alexander de	856. b
Barenfis M.	676. a	Angelus de	570. b
Barientos Lupus de	813. b	Bartholomæus de	722. a
Bario Angelus de	750. b	Bombologninus de	723. a
Bartholomæus de	561. a	Bonacursus de	156. b
Salvius de	674. a	Clarus de	92. b
Barletta Gabriel	844. a	Guidortus de	906. b
Bartolini Bernardus	722. b	Paulus de. <i>Vide</i> Matugliani	
Bafacomarius Borromeus	527. b	Rambertus de	504. a
Bafilea Henricus de	757. b	Robertus de	538. b
Joannes de	696. b	Tancredus de	90. b
Baterley Joannes	779. b	Borbone Stephanus de <i>qui</i> & de Bellavilla	184. a
Bathaher <i>vel</i> Batilardi Joannes	853. a	Borgognonibus Theodoricus de	355. a
Batineis Lauterius de	589. b	Bornafus	617. b
Bayon Joannes de	559. b	Bosquerelli Bernardus	691. a
Becci Dionysius de Sancto Geminiano	403. b	Borrelsham Guillelmus	717. a
Begaignon Yvo <i>vel</i> Evenus	667. a	Joannes. <i>Vide</i> Guillelmus.	
Bellavilla Stephanus de. <i>Vide</i> de Borbone		Botis Warnherus de	532. a
Bello loco Gaufridus de	267. b. 270. a	Bottuntinus episcopus Nicolaus	522. a
Bellovacensis Mauritius	484. a	Bovenato Joannes de	648. b
Vincentius	212. a	Bozolafo Thomas de	662. a
Bellovisu Armandus de	583. b	Brabantinus Henricus. <i>Vide</i> de Calstris	
Belna Joannes de	585. b	Thomas. <i>Vide</i> de Cantimprato	
Beluno Franciscus de	640. a	Braciforte Laurentius	633. b
Leonardus de. <i>Vide</i> Matthæi de Uti-		Bradwardinus Adam	744. b
no		Thomas	744. a
Benevento Jacobus de	648. b	Brancofordius Laurentius. <i>Vide</i> Braciforte	
Bequin Raimundus	561. a	Brafiator Joannes	803. b
Berelli Gerardus	616. b	Bregantiis Bartholomæus de	254. b
Bergomo Herbordus de	263. a	Bregensis Joannes. <i>Vide</i> Schadland	
Paganus de	361. b. 553. b	Brehal Joannes	815. b
Petrus de	863. b	Brembari Pinamons Peregrinus	246. a
Venturinus de	620. b	Brenaco Petrus Amelius de	743. a
Bernardi Arnaldus	588. b	Breslaer Joannes. <i>Vide</i> Brafiator	
Guillelmus Gailliacensis	460. b	Briaco Nicolaus de. <i>Vide</i> Byart	
Bernenfis <i>vel</i> Bernerius	532. a	Bricy Joannes	698. b
Boverus	723. b	Britannicus Benedictus	893. b
Berterius Simon	209. b	Gregorius	894. a
Bertis Simon de	875. a	Brito Bonushomo	139. b
Besaran Sanctus	771. a	Olivarius	448. a
Bethus Guillelmus	892. b	Yvo	131. b
Bibbia Joannes de	728. a	Brixia Albertus de. <i>Vide</i> Mandugalinus	
Biéwelt Henricus	647. b	Antonius de	289. b
Bilhon Hugo de. <i>Vide</i> Aiffelini		Antonius de alter	892. a
Bilibri Robertus. <i>Vide</i> Kilwardeby		Everardus de	359. b
Biscia Bartholomæus de	752. a	Jacobus de	822. a
Bisuntio Stephanus de	268. b. 385. b. 429. a	Joannes de	130. b
Bitunto Marianus de	808. a	Petrus de	750. a
Martinus de	640. b	Ricardus de. <i>Vide</i> Teuto	
Simon de. <i>Vide</i> de Tomafius		Simon de. <i>Vide</i> de Tomafius	
Blanconibus Jacobus de. <i>Vide</i> de Mevania		Brixius Joannes. <i>Vide</i> Bricy	
Bleffis Joannes de	908. b	Bromyard Joannes	700. b
Blevello <i>vel</i> Blevaix Gaufridus de	127. b	Philippus. <i>Vide</i> Joannes	
Bobio Petrus de	450. b	Bruneti Elias	139. a
Bocagnis Andreas de	717. b	Brunyardus Guillelmus	634. b. 701. b
Bocassinus Nicolaus <i>postea</i> Benedictus XI	444. b	Buccatellus Gregorius	806. a
Bocking Radulphus	240. b	Bucdenus Gualterus	726. a
Boderishinensis Guillelmus	259. a		

T O M. I.

E e e e e

B

Bugella Dominicus	900. b	Bustus Bernardus	907. b
Burgo Joannes de	741. a	Buti Jacobus	808. a
Burgundio Nicolaus. <i>Vide</i> Jacquerii		Byart <i>vel</i> Biart <i>vel</i> Biardo Nicolaus	123. b
Burnestona <i>vel</i> Borafton Simon	594. a	Bydgoska Jacobus de	901. b
Busco Bernardinus de	907. b		

C

Cacheng <i>vel</i> Cachengda Joannes. <i>Vide</i> Cochinger		Cauda Hervæus de	663. b
Cajetanus Stephanus	857. b	Celdonensis Guillelmus. <i>Vide</i> Redonenfis	
Caioco Guillelmus de. <i>Vide</i> de Kaioco		Cenodro Guido de. <i>Vide</i> Tonerra Jacobus de	
Calcagninus Rogerius	388. a	Cenomanensis Nicolaus. <i>Vide</i> Gorran	
Calecas Manuel	718. a	Censina Ludovicus de	757. b
Calegariis Aldobrandinus de. <i>Vide</i> Ferraria de		Cerbbe <i>vel</i> Terbbe Hermannus de	727. a
Calo Petrus	511. a	Cervo Henricus de	640. b
Caltris Henricus de	602. a	Cessolis Jacobus de	471. b
Calvisano Joannes de	902. a	Chavalcha Dominicus	878. a
Camasseus Bonaventura	720. b	Cherna Jacobus de	583. b
Cambico Joannes de. <i>Vide</i> de Tambacho		Joannes de	<i>ibidem</i>
Cambrus <i>Griffinus</i>	901. a	Chienfis <i>vel</i> de Scio Leonardus	816. b
Camerino Andrentius de	527. a	Chiefa Antonius della	816. b
Angelus de	757. b. 759. a	Christiani Paulus	246. a
Hugolinus de	687. a. 757. b. 759. a	Christophori Joannes	590. a
Camphato Jacobus	856. a	Ciancianus Petrus Paulus	846. b
Canals Antonius de	707. a	Cina de Sancto Andrea Jacobus	681. b
Petrus de	749. a	Clapoel Joannes <i>vel</i> Ricardus	414. b. 503. b
Cantimprato Thomas de	250. a	Clarasco Thomas de	702. a
Canuti Joannes	812. b	Claromonte Odinus de	757. b
Caphensis episcopus Thaddæus	538. a	Bernardus de. <i>Vide</i> de Alvernia	
Capitaneis Thomas de	865. a	Clarus Remigius	506. b
Capreolus Joannes	795. b	Claverio <i>vel</i> Clavaro Jacobus de	773. b
Capua Raimundus de	679. b	Claxton Thomas	730. b
Caraccioli Nicolaus Moschintis de	696. a	Cochinger <i>vel</i> Cochniger Joannes	632. b
Carbone Bartholomæus de	652. b	Collealto Odo de	629. a
Caritate Petrus de	633. b	Colmariensis Annalista	494. a
Carlenis Antonius de	820. a	Coloniensis Adamus	734. b
Carnificis Andreas	865. b	Gerardus	725. a
Joannes	874. b	Guillelmus	136. a
Carnoto Guillelmus de	267. b. 381. b	Hiddo	412. a
Thomas de	268. b	Ricolphus	641. a
Caroli <i>vel</i> Carli Joannes	898. b	Walterus	412. b
Caroloco Andreas de	266. b	Coloffensis archiepiscopus Andreas	801. a
Carpane Dominicus	908. a	Colofvaria Nicolaus de. <i>Vide</i> Mirabilis	
Carfulanus Martinus. <i>Vide</i> Polonus		Columbariensis Joannes	494. b
Cafanova Joannes de	791. a	Columna Jacobus de. <i>Vide</i> Joannes	
Cafcano Georgius de	210. b	Joannes de	418. a
Cassafages Gabriel	822. a	Comazzii Bartholomæus	866. b
Cassano Thomas de	753. a	Commentarii Anonymi de Rebus ordinis Germanicè	863. a
Cassato Thomas de. <i>Vide</i> de Clarasco		Concordantiarum sacre scripturæ auctores primi	203. a
Cassetta Salvus	859. b	Conneus Guillelmus. <i>Vide</i> de Gannato	
Castelbonus Jacobus	403. b	Conradus N	388. b
Castellani Joannes	676. b	Constantinopolitani Fratres	136. a
Castello Ugo de	593. b	C. P. patriarcha Matthæus	473. b
Castellomaris Matthæus de	263. a	Pantaleon. <i>Vide</i> C. P. Fratres	
Castilla Joannes de	472. a	Simon de	558. b
Castriconensis Ricardus	250. a	Conti d'Elci Antonius de	782. b
Robertus <i>Vide</i> Ricardus		Cordeyro Humbertus	901. b
Castromaris Matthæus de. <i>Vide</i> de Castello		Cordubensis Guillelmus. <i>Vide</i> de Carnoto	
Castro S. Vincentii Bernardus de. <i>Vide</i> Guidonis		Corinthius Guillelmus. <i>Vide</i> de Moërbeca	
Castronovo Joannes de. <i>Vide</i> de Novocastro		Cotiolanus Ambrosius	907. b
Castronuño Garfias de	757. b	Corisbenus Joannes	902. a
Catalonia Dominicus de	808. b	Cornerus Hermannus	783. b
Catalanus Ferrarius	349. a	Corrarius Antonius	803. b
Jacobus. <i>Vide</i> Gil Jacobus		Cors Joannes de	613. b
Theodoricus	354. b	Cossart Joannes	812. b
Cataleis Dominicus de. <i>Vide</i> Chavalcha		Coste Antonius	757. b. 775. b
Catana Simon de	706. b	Costen Joachinus	902. a
Catalca Dominicus de. <i>Vide</i> Chavalcha		Corete Salvator	827. b
Cavalcantibus Aldobrandinus de	380. b	Cottus <i>vel</i> Scotus Guillelmus	384. b

C

Cozic Rolandus le	812. b	Croyndonio Hugo de	209. b
Cracovia Stanislaus de	632. a	Crucinburck Joannes de	412. b
Cremona Bonifacius de	634. a	Cultificis Engelbertus	875. b
Moneta de	122. b	Cumanorum apostolus Benedictus	149. a
Rolandus de	125. a. 195. a	Cumis Benedictus de. <i>Vide</i> de Assignatio	
Theophilus de	847. a	Cusa Nicolaus de	909. b
Crementis. Dominicus	859. a	Cusim Joannes	663. a
Cretenfis Michael	875. a	Cypru inquisitor Andreas	102. a
Simon	762. b	Cyrensis episcopus Siffridus	810. a
Crinigandus Benedictus	771. a		

D

Dacia Martinus de	736. a	Delphius Theodoricus	749. b
Nicolaus de	826. b	Dencurt <i>vel</i> Encurt Guillelmus	602. b
Dacus Abfalon	409. b	Derlingrona Joannes de	395. b
Andreas	410. a	Dini Thaddæus	647. b
Augustinus	388. b. 410. a	Distinctionum auctor Mauritius. <i>Vide</i> Bellovacensis	
Bertholdus	410. a	Domaro Gerardus de. <i>Vide</i> de Daumatio	
Boëtius	640. b	Dominicanus Joannes	728. a
Carolus	410. a	Petrus	729. b
Folquinus	<i>ibid.</i>	Dominici Bartholomæus	773. a
Helinricus	<i>ibid.</i>	Jacobus	661. a
Joannes	410. b	Joannes de Eugubio	704. a
Julius <i>vel</i> Tullius	729. a	Joannes cardinalis Ragusinus 757. a.	768. a
Nicolaus	410. a	Joannes Salyus	558. a
Oliverius	504. b	Thomas. <i>Vide</i> de Fonte	
Petrus	407. a	Doria Andreas	490. b
Danyell Henricus	676. b	Doro Andreas	156. b. 538. b
Datis Leonardus Strati de	755. b	Ductona Hugo de	595. b
Daumario Gerardus de	609. a	Dumblanensis episcopus Clemens	149. a
Delphinus Gregorius. <i>Vide</i> Teuto		Duranti Guillelmus	480. a
Delphinus Humbertus	641. b	Dymmokus Rogerus	699. b

E

Eberardinus Petrus	896. b	Etlanti Israel	544. b
Eboracensis Robertus	625. b	Ermengaudi Bernardus	688. a
Ebroicensis Guido	420. b	Erfordia Bascalcus de. <i>Vide</i> Teuto Garsthaltus	
Matthæus	699. a	Henricus de. <i>Vide</i> Hervordia	
Ebronensis Gaufridus	382. b	Escheburnus Henricus	382. b
Ecclesia Stephanus de	660. a	Espiardi Mathurinus	831. b. 895. b
Elci Antonius de. <i>Vide</i> de Conti d'Elci		Effendia Joannes de	791. b
Erich Elpondus de	724. a	Estby Joannes	410. b
Elten Geraldus de	858. a	Estravaneli Ricardus. <i>Vide</i> Stavenesby	
Emilarii Petrus	708. a	Evangelista Joannes	728. a
Encurt Guillelmus. <i>Vide</i> Dencurt		Evenonius Evenus	772. b
Engelberti Ulrichus. <i>Vide</i> de Argentina		Exonia Stephanus de	348. b
Eppius Georgius	201. a. 900. b	Excestria Gualterus de	492. b
Erdemberg Joannes de. <i>Vide</i> de Ardemburgo.		Excuria Joannes	870. a
Exemita Constantius	907. b	Eymerici Nicolaus	709. a

F

Faber de Carvinio Joannes	856. a	Ferraria Aldobrandinus de	681. a
Fabra Michael	16. a	Bartholomæus de	748. b
Fabri Felix	871. b	Henricus de. <i>Vide</i> Vrimarya	
Fabiano Baptista de	847. b	Jacobus de	844. b
Constantius de	858. b	Ludovicus de	882. b
Constantinus. <i>Vide</i> Constantius		Philippus de	511. b
Falacha Petrus	559. b	Thomafinus de	700. b
Falkaberga Joannes de	760. a	Ferrarius Elias de	627. a
Fano Joannes de	728. b	Ferrarius Adamus	686. b
Farinula Nicolaus de. <i>Vide</i> de Freauville		Ferter Clemens	900. b
Faventinus Joannes	902. b	Jacobus	821. a
Nicolaus	623. a	Ferrarius S. Vincentius	763. a
Radulphus	51. a. 125. b. 126. b	Ferron Joannes	625. b
Fayol Gaspar	875. a	Féus Laurentius	866. a
Felicianus	881. a	File Thomas. <i>Vide</i> Lyld	
Ferracia Petrus. <i>Vide</i> Falacha		Finario Baptista de. <i>Vide</i> de Judicibus	
Ferrandi Petrus	127. a	Damianus de	808. a

F

Finario Matthæus de	797. a	Forolivio Bartholomæus de. <i>Vide Senensis</i>	
Firmaria Henricus de. <i>Vide de Vrimaria</i>		Hieronymus de	527. b
Firmiano Jacobus de	727. a	Forracha Petrus. <i>Vide Falacha</i>	
Firmo Thomas de	747. a	Fortiguerra Nicolaus	249. b
Fisaxer Ricardus	118. a	Fracheto Gerardus de	259. a
Flameng Joannes	873. a	Fradeti Arnaldus	565. b
Flamingus Guillelmus	385. b	Fraga Michael de	520. a. 602. b
Flamma Gualvaneus de	617. a	Franchovar Henricus de	700. a
Flammochetta Guido	808. b	Franchis Andreas de. <i>Vide de Bocagnis</i>	
Flandria Baldwinus de	412. a	Francisci Martinus	812. a
Dominicus de	894. a	Franckel Servatius	904. b
Flore <i>vel</i> Flua Petrus	754. b	Franckestenus Joannes. <i>Vide Brasiator</i>	
Florentia Accoldus de. <i>Vide de Montecrucis Ricoldus</i>		Franchoven Bernardus de. <i>Vide Fronthoven</i>	
Dominicus de	757. a. 772. a	Franconvordia Joannes de	795. a
Gregorius de	110. b	Frangipan Latinus de. <i>Vide Malabranca</i>	
Joannes de	582. b	Freauville Nicolaus de	555. a
Ramantinus de	652. a	Frezzius Federicus	757. b. 758. b
Simon de	828. a	Friburgo Joannes de. <i>Vide Lector.</i>	
Ubertinus de. <i>Vide Albicis. Humbertus de</i>		Theodoricus de	510. a
Fondi Raimundus de	671. a	Fribitoris Joannes. <i>Vide Forbiteus</i>	
Fontana Joannes	772. a	Frickenhausen Georgius de. <i>Vide Orter</i>	
Fonte Thomas de	696. b	Frisner Erasmus	892. a
Fonteluporum Petrus de	753. b	Fronthoven Bernardus de	752. b
Forbiteus Joannes	677. a	Reinhardus de	752. b
Forciglioni S. Antoninus	817. b	Fulconis Petrus	265. b
		Furno Michael de	596. b

G

Gactus Joannes. <i>Vide Gattus</i>		Ghezziis Guido de	687. b
Gaii Joannes	688. a	Ghila Raimundus <i>vel</i> Guillelmus	496. a
Gaillac Guillelmus Bernardi	460. b	Giacco Garinus de	619. a
Galdinus Petrus	729. b	Giacomini Laurentius de	813. a
Galensis Thomas. <i>Vide Walleis</i>		Gif Arneus de	266. b
Galinganis Albertus de	795. b	Gil Jacobus	831. a
Gallicis Joannes de I	728. b	Girolodus	725. b
Joannes de II	728. b	Giudici Baptista de	867. a
Gallicus Florentius <i>vel</i> Florentinus	139. b	Gobi Joannes Junior	633. a
Guillelmus I	469. a	Godino Guillelmus Petri de	591. a
Guillelmus II	469. a	Godinus <i>vel</i> Gadinus	724. b
Gallus Andreas	479. a	Gorran Nicolaus de	268. b. 385. a. 437. b
Durandus senior. <i>Vide a Sancto Portiano</i>		Goudemont Joannes	852. b
Guido. <i>Vide Marguetati</i>		Grabeen <i>vel</i> Grabon Matthæus	759. b
Laurentius	386. b	Grandivilla Radulphus de	425. a. 427. b
Odo	474. a	Grassensis Raimundus	160. b
Petrus. <i>Vide Remensis</i>		Grassus <i>vel</i> Craffus Jacobus	901. b
Simon	905. a	Gratiadei Conradus	498. b
Anonymus Ecclesiastes	853. b	Gravano Franciscus	517. b
Galvanus Franciscus. <i>Vide Flamma Gualvaneus</i>		Graveran Joannes	782. a
Gallutiis Egidius de	597. b	Grenier Dominicus	612. b
Galues Christophorus de	865. b	Griffone Gerardus de	412. a
Gannato Guillelmus de	694. b	Grima Dominicus. <i>Vide Grenier</i>	
Garesio Stephanus de	895. a	Gritis Matthæus de	210. b
Garriga Bertrandus de	16. a	Gritsch Joannes	909. a
Gatus Joannes de Messana	867. b	Grogolini Albertus	735. a
Gavantus Guillelmus. <i>Vide de Lauduno</i>		Grottheat Robertus Lincolnienfis	490. a
Gavianus Bombologninus. <i>Vide de Bononia</i>		Gualduccius Paulus	521. b
Gaufridi Mauritius	846. a	Gualfconi Zenobius de	905. b
Gauritius	122. b	Gualtaferus Paulus	616. b
Gazothus B. Augustinus	553. a	Gueneriis Guido de. <i>Vide de Ghezziis</i>	
Genissi Quaye de Parma Joannes	906. b	Guidonis Arnaldus	625. b
Genya Hieronymus de. <i>Vide de Janua</i>		Bernardus	576. a
Geraldi Bernardus	428. b	Petrus	625. a
Gervasius Laurentius	865. a	Guillelmi Dominicus	723. b
Robertus	688. b. 906. a <i>in Addendis</i>	Guirnenfis episcopus	757. b
Giliani Americus. <i>Vide de Placentia</i>			

Hachemburgo

H

Hachemburgo Henricus de	780. b	Hispans Bernardus. <i>Vide de Trilia</i>	
Halberstarr Conradus de I	206. b	Dominicus	15. a. 16. a
Conradus de II	466. b	Joannes	49. b
Conradus de III	610. a	Petrus	485. a
Conradus de IV	632. b	Stephanus	52. b
Hallis Henricus de	384. a	Holkoth Robertus	629. a
Hanapis Nicolaus de	422. a	Holt Theodericus ab	413. a
Hancinis Gerardus de	725. a	Horto <i>vel</i> Orto Galienus de	406. b
Nicolaus de	427. a	Hottun <i>vel</i> Odone Guillelmus de	385. b. 459. a
Hannibaldis Hannibaldus de	261. a	Hugo <i>vel</i> Lugo Jacobus de	727. b
Harcilech Nicolaus de	641. a	Hugolini Thomas de Eugubio	808. a
Hafela Joannes de	619. a	Hugonis Raimundus	662. b
Havelbrecht Hermannus de	412. a	Humbelton Robertus de	699. b
Hazer Henricus	648. a	Humis <i>vel</i> Hunnis Henricus de	649. b
Heintun Simon	648. a	Hungaria Benedictus de	149. a
Henricus Nicolaus	411. a	Georgius de	901. a
Hepburnus Georgius	900. b	Herbordus de. <i>Vide de Bergamo</i>	
Herdus Joannes de	472. b	Michael de	736. b
Herolt Joannes	762. a	Paulus de	849. a
Herp Petrus	729. b	Salomon de	412. b
Hervordia Henricus de	665. a	Huffin Joannes. <i>Vide Cuffim</i>	
Hespe Joannes	410. b	Hybernensis Boverus. <i>Vide Bernensis</i>	
Hiddo. <i>Vide Teuto</i>		Hybernia Malachias de	742. b
Hieremia Petrus de	810. a	Marcus de	743. a
Hispans Alphonfus	676. a	Thomas de	744. b
Bartholomæus	466. a		

IJ

Jacquerius Nicolaus	847. b	Institoris Henricus	896. b
Janua Albertus de	463. b	Insulis Michael de I. <i>Vide de Furno</i>	
Anselmus de	149. b	Insulis Sigerus de	106. a
Hieronymus de	749. a	Joannis Dominicus	864. b
Jacobus de	727. b	Hieronymus	812. a
Joannes de. <i>Vide Balbus</i>		Jordani Guido	726. a
Lanfranchinus de	473. a	Guillelmus	647. b. 695. a
Martinus de	895. a	Jorz Gualterus de	513. b
Petrus de	398. b	Thomas de	508. b
Serlus de	384. a	Italicus Leonardus	902. b
Jatumæus Simon	737. a	Judice Bernardus de	906. b
Iconectus N.	483. b	Judicibus Baptista de. <i>Vide de Giudici</i>	
Jeremias B. Petrus. <i>Vide de Hieremia</i>		Junior Durandus. <i>Vide de Aureliæ</i>	
Illuminatus Sixtus	905. a	Joannes. <i>Vide Gobi</i>	
Incontris Nicolaus Andreas de	749. a	Ivoneta <i>vel</i> Iconectus	483. b
Inquisitor Cypri Andreas	102. a	Juzico Bernardus de	491. a

K

Kaioco Guillelmus de	507. a	Kyrzlacken Petrus	858. a
Kalt-eyfein Henricus	828. a	Kolbein Henricus	469. a
Kilwardby Robertus	374. a	Kuned Joannes	821. a
Kingfam Guillelmus	469. a	Kustim Joannes. <i>Vide Cuffim.</i>	

L

Lagne Dominicus de	687. b	Leerbeck Hermannus de	750. b
Lampugnani Franciscus	511. b	Legio Egidius de	266. a
Lampugnano Joannes	434. b	Joannes de	268. a
Landora Berengarius de	514. a	Lambertus de	268. a
Langford Thomas de	523. a	Lemet Petrus de	268. b
Lanli Jacobus de	549. a	Lentino Thomas de. <i>Vide Agni</i>	
Lapaccius Bartholomæus	854. b	Simon de	431. b
Laterina Jacobus de	538. b	Leo Joannes	794. a
Lavana Bonifacius de	437. b	Leodiensis Gerardus	248. b
Lauda Albertus de	647. b	Leodius Arnoldus	721. a
Conradus de. <i>Vide N. Conradus</i>		Leoni Dominicus	736. a
Jacobus de. <i>Vide Arigonius</i>		Lerbeke Hermannus de	750. b
Lauduno Guillelmus de	637. b	Lessinia Egidius de	370. b
Laufana Jacobus de	547. b	Levia Romæus de	161. a
Lector Joannes de Friburgo	523. b	Leuves Martinus de	903. a
Vincentius Gallus	905. a	Lexi Guillelmus de	267. b

TOM. I.

fffff

L

Linconienfis Joannes Robertus	902. b	Lubeck Hentricus de Hermannus de. <i>Vide</i> Cornerus	590. b
Lingonenfis Simon	490. a	Lucemburgo H. de Hermannus de	355. b
Liscivius Egidius de. <i>Vide</i> de Lessinia	636. b	Lucemberck Joannes de. <i>Vide</i> Pikardi	395. a
Lombardus Albertus. <i>Vide</i> de Lauda		Lucha Bartholomæus de Ptolomæus de. <i>Vide</i> Bartholomæus	541. a
Aldobrandinus	681. b	Tholomæus de. <i>Vide</i> Bartholomæus	
Anselinus	122. a	Ubaldu vel Waldus	732. a
Christophorus	723. b	Lugo Jacobus de. <i>Vide</i> de Hugo	
Guillelmus	726. b	Lufiranus Egidius	241. a
Rainerius	121. b	Gnomitius	15 a & b
Lombardi Bernardus	569. b	Lycio Augustinus de	721. b
Lon Guillelmus	616. b	Lyld Thomas	649. a
Lonato Ricardus de. <i>Vide</i> Teuto		Lyle Thomas. <i>Vide</i> Lyld	
Longiumello Andreas de	140. a		
Longo Ludovicus	852. b		
Lopez Joannes senior	826. a		

M

Maccus Antonius	795. b	Mediolano Emmanuel de Silvester de	210. b
Madais Michael de	903. a	Stephanus de. <i>Vide</i> de Vicomercato.	772. a
Mackelfield Guillelmus	493. b	Medullione Raimundus de senior Raimundus junior de	436. a
Maffeus Raphael	687. b	Melemerck Joannes de. <i>Vide</i> Christophori	434. b
Maffix Balduinus de	247. b	Melitona Guillelmus de	488. a
Magistri Joannes	782. a	Mendensis Nicolaus. <i>Vide</i> Aureliaco Durandus de	
Magnus Albertus	162. a. 271. b & feqq.	Menendez Laurentius	473. b
Maja Bernardus	791. b	Merici Joannes	691. a
Maisberch Bertholdus de	811. b	Merlinus Vincentius	872. b
Malabranca Latinus de	436. b	Messana Joannes de. <i>Vide</i> Gattus	
Maldura Petrus de. <i>Vide</i> de Bergamo		Mestana Bonjoannes de	616. b
Malefardus Gregorius	751. b	Messelech Guillelmus. <i>Vide</i> Mackelfield	
Malliaco Guillelmus de I. Guillelmus de II. Joannes de	483. a	Metensis Anonymus	348. b
Mancestria Hugo de	127. b	Ferricus	531. a
Madugafinus Albertus	498. a	Hugo	149. b
Manelli Lucas	526. a	Jacobus	727. b
Manfeldius Guillelmus. <i>Vide</i> Mackelfield	652. a	Petrus	450. b
Manfuetis Leonardus de	848. b	Mevania Jacobus de	492. b
Mantua Benedictus de. Joanninus de	894. a	Meuna vel Meduno Joannes de	741. b
Marchesini Benevenutus	511. b	Micensis Leonardus. <i>Vide</i> Matthæi	
Marci Philippus	809. b	Micheli Benedictus	820. b
Marcagninus Augustinus	821. a	Michelis Joannes	755. a
Marcus Joannes de Vicentia	722. a	Milero Julianus de	752. b
Marguerati Guido	795. a	Militis Guillelmus	673. b
Marianis Nicolaus de	807. a	Millensis Joannes	895. b
Marinetti Matthæus	519. b	Minda Gerardus de	725. b
Marpurg Conradus de	893. a	Hermannus de	434. a
Marques vel Marquet Joannes	487. a	Joannes de. <i>Vide</i> Christophori	
Marradio Silvester de	893. a	Siffridus de. <i>Vide</i> Misnensis	
Marramaldus Guido	895. a	Mirabilis Nicolaus	878. b
Marfiliaco Nicolaus de	702. b	Misnensis Siffridus	743. b
Marfilius Petrus	289. b	Modoëtia Andreas de	259. a
Martin Joannes	520. b	Moërbeka Guillelmus de	388. b
Martini Nicolaus. <i>Vide</i> de Albertinis de Prato	881. b	Molendinis Joannes de	627. b
Raimundus	396. b	Molhusensis Christophorus	634. a
Marugio Vincentius de	731. a	Moneta Joannes de. <i>Vide</i> Moveta	
Masser Guillelmus. <i>Vide</i> Mackelfield		Monopuli Marchesinus de	616. a
Maffia Griadon de	725. b	Monte Gerardus de	908. a
Maffrettis Petrus de	817. b	Joannes de	472. b
Marritenfis Petrus	15. a & b	Joannes de alter	837. a
Matthæi de Utino Leonardus	845. a	Montebudello Constantinus de	723. b
Matugliani Paulus	843. b	Montecrucis Ricoldus de	504. b
Mauclerk Gualterus de	120. a	Monteferrato Guillelmus de	47. a. 104. a
Mazza Petrus	721. a	Montefiascone Benedictus de	83. a. 536. b
Medices Constantinus. <i>Vide</i> Urbevetanus		Monteletherico Joannes de	268. a
Matthæus	521. b	Monteluporum Dominicus de	724. a
Mediolano Amizo de	48. a	Montenegro Joannes de	799. b
Bonvesinus de	479. a	Montefono Joannes de	691. a
Christophorus de	825. b	Monticellus Petrus	561. a
		Montuccius Bartholomæus	753. a

M

Mora Paulus de	910. a	Moveta Joannes de	488. b
Moravia Hieronymus de	159. b	Mulierii Sanctus	758. a
Petrus de	757. b	Munerii Joannes	812. b
Morlandinus Joannes. <i>Vide</i> de Molendinis		Mussindorp Joannes de	412. b
Mofchinus Nicolaus. <i>Vide</i> Caraccioli		Mutina Bartholomæus de	896. b

N

N. Adam	734. b	Natalis Hervæus Brito	533. b
Albericus	122. a	Navarra Joannes de	16. a. 49. b
Albertus I	465. a	Nazario Antonius de. <i>Sed hic articulus delendus.</i>	210. a.
Albertus II vel Aubertus	465. a	Antonius de	479. a
Alexander	122. a	Neapoli Joannes de I	567. a
Anselinus vel de Janua	122. a	Joannes de II	749. b
Arnaldus	772. a	Joannes de III	821. a
Bartholomæus	486. a	Leonardus de	684. a
Benedictus	149. a	Lucas de	565. b
Bernardus	384. b	M. de	676. a
Blafius	384. b	Marcus de	504. a
Conradus	206. b	Meritonô Nicolaus de	837. a
Conradus alter	388. b	Nider Joannes. <i>Vide</i> Nyder	
Felicianus	881. a	Nienhus Otto de	532. a
Giroldus	725. b	Niger vel Nigronius Angelus	464. b
Godinus	724. b	Petrus	851. a
Griadon	725. b	Nigromonte Joannes de. <i>Vide</i> de Montenegro	
Guillelmus	726. b	Norwod Thomas	531. b
Henricus. <i>Vide</i> Teuto Helbertus		Notarii Berengarius	447. b
Jordanus	549. b	Notarius papæ Joseph	100. a
Justinus	153. b	Novaria Pacificus de	910. a
Nallus	626. a	Noviomago Radulphus de	871. b
Rigaudus	475. a	Novocastro Andreas de	740. a
Robertus	539. a	Joannes de	741. b
Simon	730. a	Nuremberga Bertholdus de	431. a
Thomas	490. b	Everardus de	780. a
Nacci Thomas. <i>Vide</i> Antonii		Nyder Joannes	792. a
Nardius Dominicus Petri	687. b		
Nardus Franciscus	857. a		

O

Ocaña Petrus de	857. a	Orphordius Robertus	431. a
Odone Guillelmus de. <i>Vide</i> Hottun		Orpio Egidius de	266. b
Olifippone Vincentius de	748. a	Orter Georgius	883. b
Opifer vel Oputer Christianus	810. a	Orto Galientus de. <i>Vide</i> de Horto	
Oppremi vel Oppreno Joannes de	473. a	Ouciu Gad de	590. b
Orgolio Galbertus de	674. a	Ovis Gilbertus de	391. a
Orlamide Albertus de	465. a	Ozana Jacobus de. <i>Vide</i> Laufana	

P

Padula Alexander de	640. a	Parifius Guillelmus de II	868. b
Paëz Petrus	474. b	Parma Antonius de. <i>Vide</i> Azario	
Paganico Nicolaus de	570. b	Joannes de	521. b
Palearesi Rainerius	750. a	Joannes Genesii Quaye de	906. b
Palma Joannes de	520. b	Parvus Antonius	748. b
Petrus de	614. b	Bartholomæus I	581. a
Palmerus Thomas	753. b	Bartholomæus alter	722. b
Palude Petrus de	603. b	Bartholomæus III. <i>Vide</i> Pifcialis	
Panthaleonibus Dominicus de	675. a	Bonaventura. <i>Vide</i> Bartholomæus I	
Paparoni Aldobrandinus	403. a. 411. b	Passavante Jacobus	645. b
Paparonis Paparonus de	421. a	Patin Joannes	812. b
Papazurris Bartholomæus de. <i>Vide</i> Carbone.		Pauli Benedictus	894. a
Parentinis Bernardus de	611. b	Paulus bacalarius sacri palatii	757. b
Parifenses Sanjacobei	154. a	Peccioli Dominicus de	771. b
Parifensis prior Blesus vel Blafius	384. b	Peckam Joannes	489. a
Joannes I	119. a	Pedro Joannes	845. a
Joannes II	500. a	Petri Guillelmus. <i>Vide</i> de Godino	
Parifius Daniel de	267. a	Peliffio Guillelmus	246. b
Epifcopus de	267. a	Penades Bartholomæus	828. a
Guillelmus de I	518. a	Pennaaforti S. Raimundus de	196. a

P

Pennis Frugerius de	55. b	Pistoriensis Leonardus	473. b
Petrus de	569. a	Pitas Dionysius	812. b
Pera Philippus de	646. a	Placentia Aimericus de	494. b
Peraldus Guillelmus	131. b	Albertus de	465. b
Peregrinus Conradus	388. b	Bonvisus de	48. b
Peregrini Pinamons. <i>Vide</i> Brembate		Plano Henricus de	771. a
Pergamo Philippus de	743. a	Podionucis Joannes de	708. b
Perusio Andreas de	567. b	Podio Arnaldus de	721. b
Angelus de. <i>Vide</i> Portafole		Pœnitentiarii papæ Godefridus & Reginaldus	105. b
Francus de	537. a	Poleti Joannes	754. a
Jacobus de I. <i>Vide</i> Castelbonus		Poliniaco Stephanus de	730. a
Jacobus de II.	751. b	Polo Joannes de	559. a
Thomafellus de	400. b	Poloniaco Stephanus. <i>Vide</i> Poliniaco	
Petramala Recuperus de	403. a, 536. b	Polonus Martinus	361. b
Petri Dominicus. <i>Vide</i> Nardius		Polonus Peregrinus	551. b
Guillelmus. <i>Vide</i> de Godino		Petrus. <i>Vide</i> de Palma	
Henricus	681. b	Theodorus	758. b
Marcus. <i>Vide</i> de Succhiellis		Ponciaco Matthæus de	514. a
Petris Jacobus de	844. b	Ponte Raimundus de	519. b
Peyra Georgius de	725. a, 901. a	Porée Martinus	737. a, 777. a
Guillelmus. <i>Vide</i> Peraldus		Porlesiensis Albertus	895. b
Philippus de. <i>Vide</i> de Pera		Pornaxio Raphael de	831. b
Peyrauta Guillelmus de. <i>Vide</i> Peraldus		Porta Sanctius	779. a
Philaia vel Philara Ricardus. <i>Vide</i> Fifaxer		Portalegrensis Joannes	902. b
Pichona Bonifacius de. <i>Vide</i> Pinchona		Portafole Angelus de	589. a
Pignon Laurentius	804. a	Postelli Guillelmus	812. a
Pikardi Joannes de Lucemberck	522. b	Prædicator C. P. Franciscus	897. b
Pilastris Paulus de. <i>Vide</i> Gualduccius		Thomas	269. a
Pileo Guido de	574. b	Prato Arnaldus de	659. b
Pilory Joannes	812. b	Arnaldus de alter	499. b
Pinchona Bonifacius de	634. a	Franciscus de	659. b
Piopera Stephanus de	895. a	Hugo de	551. a
Pipinus Franciscus	539. a	Joannes de	593. b
Pifcialis Bartholomæus de	565. a	Ugo de	893. a
Pifis Bartholomæus de. <i>Vide</i> a Sanctoconcor-		Preslawiz Joannes	864. a
dio		Primaticius Lambertus. <i>Vide</i> de Bononia Ramber-	
Dominicus de. <i>Vide</i> Chavalcha		tus	
Franciscus de	550. b	Priverno Reginaldus de	382. a
Jordanus de	512. a	Pronasio Raphael de. <i>Vide</i> Pornaxio	
Nicolaus de	903. b	Provincialis Terræ sanctæ Philippus	103. b, 107. b
Petrus de	855. a	Provins Henricus de	267. b
Rainerius de	635. a	Prussia Petrus de	866. a
Pisensis Joannes. <i>Vide</i> Parisiensis II		Ptolomeus Bonaventura. <i>Vide</i> Tolomei	
Pistoriensis Andreas. <i>Vide</i> de Bocagnis		Pulcroloco Gaufridus de. <i>Vide</i> Belloloco	
Dominicus	855. a	Pulta Albertus de	465. b
Jannius	727. b	Pungenfalinum Joannes. <i>Vide</i> Parisiensis I	
Joannes I. <i>Vide</i> Parisiensis I		Puteo Simon de	706. b
Joannes II	879. a	Pureobonello Joannes de	791. b

Q

Quaye Genesii Joannes. *Vide* de Parma

Quidort Joannes. *Vide* Parisiensis II

R

Ragufio Blasius de	853. a	Regio Albertus de. <i>Vide</i> Galinganus	
Joannes de	206. b, 797. a	Regno Thomas de	777. a
Leonardus de	857. b	Remensis Petrus	115. b
Raiotto Guillelmus de. <i>Vide</i> Kaioco		Remis Gerardus de	479. b
Raimundi Elias	660. b	Pnces de	268. b
Raisa Petrus de. <i>Vide</i> Rancé		Rennerius Girandus	697. b
Rancé Guillelmus vel Petrus de	677. a	Rethza Franciscus de	775. a
Ranzanus Petrus	876. a	Revollu Joannes	641. b
Raphael I.	896. a	Rhodius Andreas	801. a
Rasia Joannes de	648. b	Ricardi Demetrius	506. b
Ravennatenis archiepiscopus	757. b	Ricardus Dominicus	865. a
Reate Stephanus de	659. b	Riccio Joannes de	791. a
Reda Jacobus	901. b	Rimaldia Henricus de	757. b
Redade Joannes	396. b	Rimigichinensis Guillelmus. <i>Vide</i> Kingfarn	
Redonensis Guillelmus	130. b	Ringfede Thomas	652. b
		Riparia	

R

Riparia Bartholomæus de	705. b	Romanus Jacobus	749. b
Ripa Tranfona Petrus de	773. b	Joannes	420. a
Ripensis Matthæus	729. a	Paulus	904. a
Ripperus Paulus	904. a	Romans B. Humbertus de	141. b
Rispolis Antonius de	820. b	Rosell Nicolaus	649. b
Riverbius Robertus. <i>Vide</i> Kilwardby		Rosset P. de & Cabertus	467. a
Rivalia Mauritius de	410. b	Rota Franciscus de. <i>Vide</i> Rethia	
Rivalta Jordanus de	513. a	Rotwel Guillelmus	648. b
Rivo Ricardus de	869. b	Rufi Conradus	538. b
Rochim Petrus	807. b	Rufinis Philippus de	682. b
Roma Albertus de	466. a	Rufus Joannes. <i>Vide</i> Redade	
Bernardinus de	906. b	Rullo Lucas	903. a
Joannes de. <i>Vide</i> Columna		Rupe Alanus de	849. b
Romanus de	263. a	Ruscino Ferrarius	349. a
Romani Guillelmus	664. a	Ruffin Joannes. <i>Vide</i> Cuffim	

S

Sabruera Romerus de	904. b	Scaliger Bonifacius	418. a
Sacconus Rainerius	154. a	Scalls de Sulmona Bartholomæus de	874. b
Salanhac Stephanus de	415. a	Scalza Jacobus de	373. b
Salerno Maximus de	750. a	Scaravellus Thomas	795. a
Saltarelli Simon	611. a	Scevolinus Dominicus	551. a
Simon alter	687. a	Schandland Joannes	672. a
Sanantinus Joannes	728. b	Schifaldus Thomas	882. a
Sanjacobei Prædicatores. <i>Vide</i> Parisienses		Schmidt Felix. <i>Vide</i> Fabri	
Sanjacobeus Parisiensis Anonymus	209. b	Schonowia Anianus de	431. b
Sanctis Arnoldus de	412. a	Schoowendich Joannes	752. b
Sancto Egidio Joannes de. <i>Vide</i> Egidius		Scoenowia Joannes de	909. a
Aniano Reginaldus de	89. b	Scotus Clemens. <i>Vide</i> Dumblanensis	
Benedicto Joannes de	385. a, 404. a	Guillelmus	384. b
Brioco Abel de	210. a	Rolandus	860. b
Charo Hugo de	194. b	Segarra Arnaldus	247. b
Concordio Bartholomæus de	623. b	Seguin Hugo. <i>Vide</i> Aiffelini	
Dominico Baltazar de	900. a	Semeca Joannes	489. a
Geminiano Joannes de	528. a	Senensis Antonius	651. b
Joanne Gaspar de	815. a	Bartholomæus	809. b
Girandus. <i>Vide</i> Rennerius		Senis Galganus de	627. b
Jacobus de I	815. a	Recuperus de. <i>Vide</i> de Petramala	
Jacobus de II	901. b	Thomas de. <i>Vide</i> Antonii de	
Laurentio Gerardus de	641. a	Senior Durandus. <i>Vide</i> de Sancto Portiano	
Martino Nicolaus de	661. b	Senonis Thomas de	269. a
Miniato Joannes de	857. a	Sentinus Benedictus	531. b
Portiano Durandus de	586. a	Sequavilla Guillelmus de	567. b
Quintino Amandus de	384. b, 492. a	Sernigatii Joannes. <i>Vide</i> Sternegasten	
Ebrardus de	267. a	Seruberti Leonardus	859. a
Guerricus de	113. b	Severetanus Joannes Polycarpus	897. b
Simon de	122. a	Sexto Guidottus de	141. a
Saturnino Nicolaus de	683. a	Sextus Clarus	92. b
Theodorico Hugo de. <i>Vide</i> Sancto Charo		Sezana Petrus de	102. b
Theuderio Hugo de. <i>Vide</i> Sancto Charo		Sibarra vel Sinazza Dominicus. <i>Vide</i> Sinatra.	
Valentino Robertus de	539. a	Sibylla Bartholomæus	872. a
Victore Nicolaus de	617. a	Sicola Joannes de. <i>Vide</i> de Neapoli I	
Sanfedonius Ambrosius	401. a	Sicardi Petrus	577. a
Savonarola Hieronymus	884. b	Siculus Bornasius	617. a
Saxonia Albertus de	735. a	Signia Morandus de	355. b
Conradus de	640. b	Silteo Gerardus de	725. b
Saxo Aichardus vel Eckarchus senior	507. a	Sinarra Dominicus	527. b
Aichardus vel Eckardus junior	593. a	Sittardus Hermannus. <i>Vide</i> Zittardus	
Herinandus	757. a	Skarensis Olawus	411. a
B. Jordanus	93. a	Skelton oannes	720. b
Ludolphus	568. a	Sxytte Martinus	428. b
Matthæus. <i>Vide</i> Grabeca		Soardis vel le Soud Joannes. <i>Vide</i> Parisiensis II	
Theobaldus	757. b	Soleta Martinus de	729. a
Theodoricus	513. a	Soliaco Guido de	383. b
Anonymus	586. a	Somereton Joannes	728. b
Anonymus alter Mindensis	849. b	Soncinas Benedictus	878. a
Saxonus Barnabas	869. a	Paulus. <i>Vide</i> Barbus	
Scabarozzi Henricus	139. a	Raphael	904. b
Scadland Joannes. <i>Vide</i> Schandland		Spaleto Menentillus de	541. a
Scala Petrus de	417. a	Sperman Thomas	511. a

S

Spetnegaffe Joannes. <i>Vide</i> Sternegaffen		Suberti Petrus	910. b
Spert Hugo de. <i>Vide</i> de Orgolio Gadbertus		Succhiellis Marcus Petri de	894. b
Spina Alexander	497. b	Sudre Guillelmus	670. b
Spineto Ferricus de	531. a	Suerius Gnomitius. <i>Vide</i> Lusitanus	
Sprenger Jacobus	830. b	Sverhus Hugo	471. a
Statii Leonardus. <i>Vide</i> de Datis		Svevia Joannes de. <i>Vide</i> Sufo Henricus	
Stavenelby Ricardus de	209. b	Svevus Aquinus	879. b
Stella Michael de	729. b	Svilkilfrans Joannes	641. a
Selleopardis Dominicus de	705. a	Sulmona Bartholomæus de. <i>Vide</i> Scalis de	
Sterlinghen is Conradus. <i>Vide</i> Rufi		Thomas de	682. a
Sternegaffen Joannes	700. a	Sultanea Antonius de	537. b
Stoccus <i>vel</i> Stocxes Joannes	674. a	Sufaro Jacobus de	774. a
Stoicus Joannes. <i>Vide</i> de Ragusio		Suttampronia Guillelmus de	602. b
Stremus Martinus. <i>Vide</i> Polonus		Suttron Thomas	464. a
Strodus Radulphus	666. a	Sweus Laurentius	410. b
Strozzis Petrus de	651. b	Suzo Henricus	653. b
Stubbz Thomas	671. b	Syracufanus Philippus. <i>Vide</i> de Barberiis	
T			
Taconus Isnardus	565. b	Texerius Bartholomæus	776. a
Taillerus Simon	111. a	Thaminus Theodoricus. <i>Vide</i> de Friburgo	
Tamacedus Benedictus	210. a	Theatinus Jacobus	247. a
Tambaco Joannes de	667. b	Philippus	671. a
Tanc.edis Tancredus de	91. b	Thenis Guillelmus de	726. b
Tancredus de alter	857. b	Thessalonica Jacobus de. <i>Vide</i> de Cessolis	
Tarentasia Petrus de	350. b	Thoco Guillelmus de	552. a
Tarento Stephanus de	869. a	Thome Joannes	694. b
Tarvisinus Hermannus. <i>Vide</i> de Terbbecc		Tigart Joannes	794. b
Tascherius Joannes	497. b	Toleranus Thomas	846. b
Taulerus Joannes	677. b	Tolomei Aeneas	626. b
Taurino Joannes de	729. a	Bonaventura	626. b
Templo Thomas de	472. b	Tolosanus Dominicus. <i>Vide</i> Grima <i>vel</i> Grenier	
Tenda Nicolaus de	779. a	Guido	726. a
Terbbecc Hermannus de	727. a	Jacobus	472. a
Terranova Nicolaus	903. b	Anonymus	647. a
Terræ sanctæ provincialis Philippus	103. b.	Tomasellus Thomas. <i>Vide</i> de Perusio Tomasellus	
Terroist Hermannus de. <i>Vide</i> Terbbecc	107. b	Tomasii Simon de	762. a
Tessalonia Jacobus de. <i>Vide</i> de Cessolis		Tomasinus Thomas	806. b
Teuto Bernardus	155. b	Tonerra Jacobus de	634. b
Bertholdus	431. a	Tonnens <i>vel</i> Tonnais Guillelmus de	463. a
Bertholdus alter	722. b	Tonoduro Guillelmus. <i>Vide</i> Tonerra Jacobus de	
Bertholdus III <i>vel</i> Bercholdus	722. b	Torcellanus episcopus Bartholomæus. <i>Vide</i> Lucha	
Bertramus	689. b	Tornaco Guillelmus de	267. b. 349. b
Bicellus	723. a	Tornare Petrus de	268. b
Brocardus I. C.	466. b	Torquemada Joannes de. <i>Vide</i> Turrecremata	
Burchardus T. S. peregrinus	391. b	Thomas de	892. b
Conradus I	21. a	Tortocollo Joannes de	473. a. 503. a
Conradus alter	421. b	Trajecto Godinus <i>vel</i> Galdinus de	724. b
Gallus	724. b	Henricus de	580. b
Gerardus	450. a	Nicolaus de. <i>Vide</i> Trevech	
Golfthaltus <i>vel</i> Gatsthaltus	634. b	Trano Angelus de	450. b
Gregorius	725. b	Trentaquatro Thomas	797. a
Helbertus	511. b	Treveh Nicolau de	561. b
Helwicus. <i>Vide</i> Sancto Geminiano Joannes de		Tridentinus Bartholomæus	110. b
Henricus senior	148. a	Trilha <i>vel</i> Trillia Bernardus	432. a
Henricus junior	93. b. 148. b	Tripolitanus Guillelmus	264. b
Hermannus	727. a	Trivisio Hermannus de. <i>Vide</i> Terbbecc	
Hiddo	412. a	Troia Nicolaus de	702. b
Joannes. <i>Vide</i> de Basilea		Tudertinus Ranerus	474. b
Joannes. <i>Vide</i> Lector de Friburgo		Turingus Otto	413. a
Oliverius	448. a	Theodoricus. <i>Vide</i> ab Holtt	
Petrus	855. a	Turonensis Bartholomæus	248. a
Ricardus	574. b	Turre Andreas de	675. b
Saffridus. <i>Vide</i> Cyrensis episcopus		Guido de	403. b
Theodoricus. <i>Vide</i> de Friburgo		Joannes de	870. a
Thomas	731. a	Turrecremata Joannes de	837. b
Ulricus <i>vel</i> Udalicus. <i>Vide</i> de Argentina		Turrianus Joachimus	869. b
Anonymus	893. a	Tuscanella Aldobrandinus de	527. a

VU

Valdinis Laurentius de. <i>Vide</i> Batineis Lauterius de		Vico Pifano Dominicus de. <i>Vide</i> Chavalcha	
Valentia Egidius de	900. a	Vicomercato Stephanardus de	460. b
Valetica Perrus de	361. a	Viennensis Gregorius. <i>Vide</i> Teuto	
Valle Joannes Maria de	902. b	Jacobus. <i>Vide</i> de Claverio	
Simon de	385. a. 394. a	Leonardus Lector	843. a
Valleaurato Petrus de	268. b	Sibito	475. b
Valle Brixinensis Leonardus de	816. a	Viglevano Thomas de	895. a
Valleoleri Ludovicus de	789. a	Vignay Joannes de	742. b
Nicolaus de	706. a	Villaribus Stephanus de	210. a
Varnesia Stephanus de	120. a	Villariis Joannes de	210. a
Varziaco Joannes de	268. a. 373. a	Vineis Raimundus de. <i>Vide</i> Capua de	
Vaucemain Hugo de	580. b	Vinerti Joannes	809. b
Ubaldinis Laurentius de. <i>Vide</i> Batineis Lauterius de		Vintona Simon de. <i>Vide</i> Heintun	
Thomas de. <i>Vide</i> Suttron		Virduo Thomas de	731. a
Uberti Leonardus. <i>Vide</i> Seruberti		Virmanus de Avinio Guido	726. a
Venetiis Bartholomæus de. <i>Vide</i> de Lucha	544. a	Vifdomini Odoardus	403. a
Paulus de	910. a	Viterbiensis Godefridus. <i>Vide</i> de Anselmis	
Venerus Federicus	706. b	Viterbio Jacobus de	264. a
Marinus	855. a	Ulissiponenfis Vincentius. <i>Vide</i> de Olissipone	
Paulus	54. b	Ultramarinus Bonacursius	159. a
Vercellis Barnabas de	554. a	Ulugia Gombaldus de	686. b
Joannes de	210. b. 427. b	Umbleton Robertus. <i>Vide</i> Humbelton	
Vercellinus de	822. a	Ungaria Georgius de. <i>Vide</i> Hungaria	
Verdiaco Joannes de. <i>Vide</i> Varziaco de		Michael de. <i>Vide</i> Hungaria	
Verdinio Warnerus de	732. a	Paulus de. <i>Vide</i> Hungaria	
Verduo Petrus de	268. b	Voragine Jacobus de	454. b
Verida Guillelmus de	532. a	Upfalensis Joannes	427. b
Verigehale Willelmus	412. b	Urbeveranus episcopus Constantinus	153. b
Verona Augustinus de	893. b	Urbevereri Benedictus de	466. a
Benedictus de	771. a	Nallus de	616. a
Laurentius de	771. a	Thaddæus de	847. a
Ventura de	44. b	Vri Henricus de. <i>Vide</i> Vrimaria	
Vesach Thomas	900. a	Vriburgo Joannes de. <i>Vide</i> Lector	
Vespucius Georgius Antonius	884. b	Theodoricus de. <i>Vide</i> Friburgo	
Ugolini Thomas. <i>Vide</i> Hugolini		Vrimaria Henricus de	741. a
Vicentia Daniel de	856. b	Urfinis Latinus de	436. b
Florius de	429. a	Matthæus de	596. a
Guido de. <i>Vide</i> Pileo		Uferia Robertus de	449. a
Joannes de	150. a	Utino Leonardus de. <i>Vide</i> Matthæi	
Petrus de	880. a	Thomas de	865. b
Romanus de	475. a		
W			
Waldensis Abrahamus	465. a	Wildeshufen Joannes de	111. a
Walleis <i>vel</i> Wallois <i>vel</i> Guallenfis Thomas	597. b	Willich Gerardus	532. a
Warat Joannes	812. b	Wimpenfis Georgius. <i>Vide</i> Eppius	
Waterfordia Gothofridus de	467. b	Winchelsey Ricardus	860. b
Wellens Petrus	843. b	Wininghen Joannes Van	807. b
Went Oliverius	691. a	Winterburne Gualterus	496. a
Westrados Nicolaus de	411. a	Wittfeld Henricus	901. a
Wigenhalus Thomas	910. b	Wolphius Philippus	904. b
Y			
Ylperinus Petrus	687. a		
Z			
Zamora Munio de	398. b	Zittatus Hermannus	751. a
Zavalia Damianus	749. a	Zuzato Jacobus. <i>Vide</i> Sufato	
Zinedolus Jacobus	771. b		

ANONYMORUM INDEX

Juxta Argumenta.

THEOLOGI SCRIPTURALES		THEOLOGICI CONCIONATORES.	
Verſio Italica libri Proverbiorum	660. a	Summa ſermonum Septima	853. b
Tabula locorum ſacræ ſcripturæ a S. Thoma expoſitorum	648. b	Octava	893. a
Commentarius in quatuor libros Regum in librum Job in Proverbia	732. b 647. a 675. b	Nona	905. b
Pharetra fidei ſuper Thalmuth	738. a	THEOLOGI ASCETICI.	
THEOLOGI POLEMICI		Tractatus de exemplis contra curioſos	733. b
Summa catholica	476. a	De informatione Regum	478. a
Dialogus inter Latinum & Græcum	475. b	De conſolatione & inſtructione Novitiorum	395. b
De Hierarchia ſubcœleſti	684. a	De Roſario Gallice	905. b
Pro Clemente VII papa Avenionenſi	682. a	Cordiale de quatuor noviffimis	907. a
Pro Urbano VI papa Romano	676. a	Speculum exemplorum	<i>ibid.</i>
De conceptione B. Virginis	733. b	PHILOSOPHI.	
De eadem alii quatuor	790. b	De Secta Peripateticorum	476. a
Tractatus de Turcis	476. a	De quæſtionibus Philoſophicis tres	734. a
THEOLOGI SCHOLASTICI.		De Arithmetica	<i>ibid.</i>
De cenſura doctrinæ S. Thomæ de Aquino	476. a	De arte dictaminis	<i>ibid.</i>
Concordantia centum articulorum ejuſdem	732. b	De arte metrica	478. b
Correctorium corruptoris doctrinæ ejuſdem	502. b	De commodis ruralibus Gallice	666. b
Quæſtiones theologicæ ſolutæ	476. a	HISTORICI ECCLESIASTICI.	
Tabula auctoritarum veteris ac novi teſtamenti in operibus S. Thomæ expoſitarum	848. b	Chronicon a Chriſto nato ad MCCCLXXIV	848. a
THEOLOGI CANONISTÆ.		Directorium ad paſſagium in Terram-ſanctam	571. a
De fructibus pœnitentiæ	239. b	Vita Clementis VII papæ Avenionenſis	739. b
Manuale confeſſorum & alia plura	893. a	Narratio de electione Martini V	760. a
Controverſia quædam inter Prædicatores Liplienſes & canonicos regulares	905. b	Ambaſſiata cujuſdam ad concilium Baſileenſe	791. b
Acta Prædicatorum & Academiæ Oxoniænſis in curia Romana	514. a	HISTORICI PROFANI.	
THEOLOGI CONCIONATORES.		De notitia orbis	749. b
De amore audiendi verbum Dei	194. b	Tabula comiſca ſeu Relatio orbis terrarum	734. a
Amor Dei	476. b	Chronicon Matritenſe	<i>ibid.</i>
Homilia Origenis Italice verſa	905. b	Mindenſe	849. b
Speculum de auctoritatibus SS. Patrum	476. a	HISTORICI ORDINIS PRÆDICATORUM.	
Tractatus de exemplis	733. b	Commentarius rerum ordinis Germanicus	863. a
Ars concionatoria	739. a	rerum ordinis Toleti	734. a
Sermones tres de votis monaſticis	477. a	rerum ordinis in Anglia	<i>ibid.</i>
Variorum varii ſermones	384. b 477. a	rerum ordinis Oxoniæ in Anglia	514. a
Quadrageſimale de flagellis	757. a	Chronicon conventus Brugeniſis in Flandria	906. a
Summa ſermonum	477. b	Monasterii Montispolitiani	734. a
Altera	<i>ibid.</i>	Monast. in Lothen in Saxonia	586. a
Tertia	<i>ibid.</i>	Origine del monaſtero del corpo di Chriſto in Venetia	905. b
Quarta	733. b	Vitæ Sanctorum ordinis	734. a
Quinta	<i>ibid.</i>	Vita S. Raimundi de Pennaforti	477. b
Sexta	757. a	B. Petri Gundisalvi	478. a
		B. Mauritii Hungari martyris	591. a
		B. Chriſtinæ Stumbelenſis	413. a

APPROBATIO CENSORIS REGII.

O PUS, cui titulus est *Scriptores ordinis Prædicatorum recensiti, notisque historicis & criticis illustrati* a R. P. F. Jacobo Quetif S. T. P. conventus SS. Annunciationis Parisiensis ejusdem ordinis sodali inchoatum, & a R. P. F. Jacobo Echard ejusdem familiarum finitum, Ego infraſcriptus sacre facultatis theologiæ Parisiensis doctor, ac librorum censor regius legi ex mandato illustriſſimi ſigilli regii Custodis, lectumque probavi. Opus quidem summa diligentia elaboratum, in quo si subjectæ materiæ partes omnes ordine apto collectæ spectentur, mirari liceat, quantum omni eruditionis genere emineatque religiosa S. Dominici familia, & quanto studio profuerit Ecclesiæ propagandæ, ac Religioni propugnandæ: si labor collectorum attendatur, ingens profecto ille est, demonstratque luculenter, quam ampla & quam varia ipsis insit historiæ, chronologiæ, criticæ scientia, quam erudita limataque judicii sagacitas. Prodeat igitur in lucem publicam, & pro dignitate laudem sortiarur. Datum Parisiis anno 1719 die quinto Aprilis. PH. ANQUETIL.

PRIVILEGE DU ROY.

L OUIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre, à nos amez & feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra: Salut. Nôtre bien-ame N I C O L A S S I M A R T, Libraire à Paris, Nous ayant fait remontré qu'il souhaiteroit faire imprimer & donner au Public un ouvrage qui a pour Titre, *Scriptores ordinis Prædicatorum recensiti notisque historicis & criticis illustrati, a P. Jacobo Echard, ejusdem ordinis*; s'il nous plaïsoit lui accorder nos Lettres de Privilege sur ce necessaires: A CES CAUSES voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces presentes, de faire imprimer ledit Ouvrage, en tels volume, forme, marge, caractère, conjointement, ou séparément, & autant de fois que bon lui semblera; & de les vendre, faire vendre & debiter par tout nôtre Roïaume, pendant le temps de cinq années consecutives; à compter du jour de la datte desdites presentes. Faisons défenses à toutes sortes de personnes de quelques qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere, dans aucun lieu de nôtre obéissance; comme aussi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, & debiter, ni contrefaire ledit ouvrage cy-dessus spécifié en tout, ou en partie, ni d'en faire aucuns Extraits, sous quelque pretexte que ce soit, d'augmentation, correction, changement de Titre, ni même de Traduction, en langue Grecque, langue Hebreux ou autrement, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Exposant, & de tous dépens, dommages & intérêts: A la charge que ces presentes seront enregistrees tout au long, sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris; & ce dans trois mois de la datte d'icelles; que l'impression dudit Ouvrage sera faite dans nôtre Royaume, & non ailleurs, en bon papier, & en beaux caractères, conformément aux Reglemens de la Librairie; & qu'avant que de l'exposer en vente, le manuscrit ou imprimé qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ez mains de nôtre tres-cher & feal Chevalier, le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis D'Argenson, Garde des Sceaux de France, Chancelier & Garde des Sceaux de nôtre Ordre Militaire de S. Louis, & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans nôtre Bibliotheque publique, un dans celle de nôtre Château du Louvre, & un dans celle de nôtre tres-cher & feal Chevalier le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis D'Argenson, Garde des Sceaux de France, Chancelier & Garde des Sceaux de nôtre Ordre Militaire de S. Louis; le tout à peine de nullité des presentes. Du contenu desquelles vous mandons & enjoignons, de faire jouir l'Exposant, ou ses Aïans cause, pleinement & paisiblement sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites presentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenuë pour dûëment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires, soy soit ajoutée comme à l'Original. Commandons au premier nôtre Huissier ou Sergent, de faire pour l'execution d'icelles, tous Actes requis & necessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, charte Normande, & Lettres à ce contraires; Car tel est nôtre plaisir. Donnë à Paris le dix-neuvième jour du mois de Juillet, l'An de grace mil sept cent dix-neuf, & de nôtre Regne le quatrième.

Registré sur le Registre IVe. de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, page 506. N°. 542. conformément aux Reglemens, & Notamment à l'Arrest du Conseil du 13. Aoust. 1703. A Paris le 24. Juillet 1719. DE LAULNE, Syndic.

Le Sieur J-B. CHRISTOPHE BALLARD, seul Imprimeur du Roy, &c. qui a fait l'Impression de ce premier Volume & qui continuë le Second, a moitié dans le present Privilege.

FACULTAS REVERENDISSIMI MAGISTRI
GENERALIS ORDINIS.

NOS F. Antoninus Cloche sacrae theologiae professor ac totius ordinis Fratrum Praedicatorum humilis magister generalis & servus. Salutem:
Tenore praesentium, nostrique autoritate officii licentiam facimus tibi R. A. P. F. Jacobo Echard provinciae nostrae S. Ludovici Regis typis edendi Opus, cui titulus est, *Scriptores ordinis Praedicatorum recensiti, notisque historicis & criticis illustrati*, dummodo prius approbatum fuerit a RR. PP. Michael Lequien & Dionysio D'Albizi, caeteraque de jure servanda serventur. In Nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c. Datum Romae in conventu nostro Sanctae Mariae super Minervam. Die XIII januarii MDCCXIV. Signatum. F. Antoninus Cloche Magister ordinis. Et inferius. Registrata fol. 217. F. Bern. Darcet Magister & socius. Sigillatum in azymo sigillo magistri ordinis.

APPROBATIO THEOLOGORUM ORDINIS.

NOS infrascripti, de mandato Reverendissimi Patris Antonini Cloche ordinis FF. Praedicatorum generalis magistri, Legimus Opus cui titulus est, *Scriptores ordinis Praedicatorum recensiti, notisque historicis & criticis illustrati*, olim a R. P. F. Jacobo Quetif ordinis ejusdem & domus SS. Annunciationis Parisiensis alumno inceptum, recens vero a R. P. F. Jacobo Echard ejusdem instituti ac conventus professore ad finem feliciter perductum. Quod quidem dum omni animi attentione excuteremus, demirati sumus indefessam utriusque viri in evolvendis infinitis propemodum seu manuscriptis, seu praelo editis codicibus diligentiam. Quantum vero in hoc opere concinnando vigiliarum & improbi laboris impensum est, tantum reipublicae litterariae utilitatis allatum, fidenter asserimus. Offertur viris studiosis accuratus Scriptorum catalogus, qui ex quo viguit, & ad ornamentum Ecclesiae instituta est Dominicana familia omnigenae eruditionis & doctrinae laude floruerant: eorum vero potissimum, qui catholicam veritatem strenue contra errores omnes, & emergentes hinc inde haereses propugnarunt. Sui cuique proprii fetus asseruntur, spurii notantur, vindicantur legitimi, dubii magno animi candore recensentur, fabulae quaevis eliminantur, nihil ut desiderari possit ad fidem historiae, & rigidioris criticae regulas. Habebunt qui domestica historia delectantur, in hoc ceu promptuario unde hauriant, quaecunque ad majorum suorum praclare gesta spectare possunt: eoque vel uno titulo multum se viris laudatissimis debere profitebuntur, quotquot institutum suum vere amant, quod nullis sudoribus vigiliis nullis pepercerint, ut insignia facinora e tenebris, in quibus diu multumque jacuerant, eruerent, & luci publicae restituerent. Nec deerunt iis quibus aridet historiae ecclesiasticae noticia, propria oblectamenta. Exhibetur enim in hoc volumine Ecclesiae facies, qualis a decimo tertio seculo ad hanc nostram aetatem conformata est, multaque enarrantur de summis pontificibus, de haeresibus, de sacris in Orientem expeditionibus, de fidei catholicae in omnes late regiones propagatione, ac denique de conciliis sive aecumenicis sive provincialibus, quorum bene favente Deo, pars magna fuit Ordo Praedicatorum. Nihil demum in immensa lucubratione comperimus, quod vel ab orthodoxa fide, vel a bonis moribus abhorreat. Sic censuimus Parisiis die 4 mensis julii anno reparatae salutis 1719.

F. MICHAEL LEQUIEN sacrae theologiae professor.

F. ANTONIUS DIONYSIUS-SIMON DE ALBIZIIS sacrae theologiae doctor.

